68
10 VI
8

68. 10. H. 8

La maggiore o minore intensione del dolore in un soggetto
~~Il dolore, al dir dell'Angelico S. Tommaso~~, ~~tanto ha di veemenza in soggetto~~
~~in quanto ingrossi~~ si attende dalla maggiore, o minore intensione dell'amore
che in esso rattrovasi, Perchè al dir. dell'Angelico = tantum aliquid contrarium displicet
quantum ejus placet; quindi a misura che cresce l'amore in un amante di ~~misura~~
~~misura~~ cresce anche il dolore in esso sempreche scorge l'amato immerso nelle af-
flizioni, essendo proprietà dell'amore [illegible] si nel godimento che nel dolo-
re [illegible] amante con l'amato, e l'amato con l'amante [illegible] ascendere di due un
sol cuore. Ed infatti [illegible] Agar domandata la cagione [illegible]
abandonata, Ismaele nel deserto di Bersabea scacciato dalla casa
di Abramo [illegible] venner meno le provvisioni da cui [illegible] si risponde che
non le soffre il cuore di veder morire il figliuolo = Non videbo morientem pue-
rum = e per cui si ritira dalla sua presenza come dice il sacro testo
per la distanza di un tiro di arco a gemere ~~con pianto amaro~~ pian-
gere con pianto amaro l'amato figlio [illegible] sedens contra levavit vocem
suam et flevit

Duæ naturæ perfectæ nequeunt coaleſcere in unam Perſonam. Atqui
ſi Anima et corpori unita ſunt in Chriſto duæ naturæ perfe
ergo nequeunt uniri in Perſona Chriſti.

Diſt. maj: duæ naturæ perfectæ tum ſecund. naturam quam ſecundu
ſuppoſitum conc. quor. unam eſt duntaxat perfecta ſecund. na
et perfectibilem per ſuppoſitum alterius. nego

Chriſtus dicitur in ſimilitudinem hominum factus. Ergo non habet ve
omnino humanam

R. nego conſ. et dico: Apoſtolus dicens in ſimilit. aut. per to ſimilitudi
non videtur excludere veritatem hominis; ſicut et Adam dicitur genuiſ
filium quem ad imaginem et ſim. Vel ſi excludent veritatem non r
retur ad homines et hominis; ſed ad homines ut peccatores. ſicut
patet ex illud quod dicitur Rom. in ſimilitudinem carnis peccati

atqui
perte

undum
d-natur

bent, non

litudine
scripse
non resp
icut qu
te

BIBLIA,
AD VETVSTISSIMA EXEMPLARIA

Nunc recèns caſtigata, Romæque reuiſa.

IN QVIBVS, PRÆTER EA QVÆ *ſubſequens Præfatio indicat, capita ſingula ita verſibus diſtincta ſunt, vt numeri præfixi, Lectorem non remorentur, & loca quæſita tanquam digito demonſtrent.*

DE LICENTIA SVPERIORVM.

P. L. F. D. R. R.

A. M. D. CXXXXI.

L · A ·

VENETIIS, APVD IVNTAS

M D L X X I I.

Ex libris Dominici Bernenu Romani

LVCAS ANTONIVS IVNTA,

Ad Lectores.

EN, Amici Lectores, Biblia, forma quidem decora, vobis offerimus. Quæ non abſque hortatu, conſilio, atque auctoritate admodùm R. F. THOMÆ MANRIQVEZ Sacri Palatij Magiſtri, Theologi docti ſimul & eruditi, necnon ipſius exactiſsima cenſura (deletis præſertim his, quę delenda notauit) à noſtris Typis ad publicam vtilitatem foras emiſimus. Suſcipite igitur læto vultu expurgatum hoc vetus, nouúmq; Teſtamentum, Indice copioſiſsimo ad inueniendas materias, ornatum etiam & elaboratum. Suſcipite, inquam, Summi DEI Patris, eiúsq; vnigeniti filij IESV CHRISTI redemptoris omnium diuina hæc præcepta, conſilia & eloquia ſuper mel & fauum dulciora: quæ, ſi impigrè, induſtrièq;, vel ſupra vires exequi conemini, ipſius Domini noſtri gratia cœlorum illam perpetuam, ſempiternámq; ſedem proculdubio poſſidebitis. Valete.

F. IOHANNIS HENTENII NECHLINIENSIS IN BIBLIA

LOVANII, ANNO M D XLVII.

EXCVSA ATQVE CASTIGATA

Prefatio.

MIRABITVR *fortaſſe quiſpiam cur poſt tam multiplicia Biblia toties excuſa, conati ſimus alia facie, hęc in lucem edere. Quare non inutile facturus mihi videor, ſi noſtri conſilij rationem, quam in hac noua Bibliorum editione adornanda ſecuti ſumus, paucis expoſuero. Primum nemini obſcurum eſſe arbitror, quot technis ac cuniculis horum temporum hęretici id efficere conentur, vt ſacrę literę ab ipſis ſtare videantur: potiſſimum autem dictionibus quibuſdã textui temerè additis vel ademptis, aut prefationibus, varijsq́; marginum annotationibus adiectis, vel confarcinatis prauis indicibus. Quibus ludificationibus adeo ſtudent nonnulli, vt his etiam quoſdam irretierint, qui toti in hoc erant, vt remp. Chriſtianã promouerent. Quum igitur his impoſturis optimos quosq; libros, tam ſacrarum literarum, quàm catholicorum doctorum corruperint, ſtatuit optimo iure Cęſarea Maieſtas, pernicioſos huiuſmodi cuiuſuis idiomatis codices è populi manibus auferri. In quibus primas facilè obtinent Biblia: non ea ſolùm quę temeraria quarundam vocum tranſpoſitione, adiectione, aut mutilatione, apertè corrupta ſunt: verùm illa etiam, in quibus, quod ad textum attinet, nihil prorſus immutatum eſt: indices tamen, prefationes, additiones marginales, ſeu librorum aut capitum argumenta huiuſmodi ſunt: vt, ſi penitiùs quis introſpiciat, atque ad hęreticorum doctrinam iſta diligenter conferat: facilè intelligat, etiamſi nihil pręter ipſa ſcripturę verba contineant, eò eſſe pernicioſiora, quò occultius propinatur ſub melle venenum. Quis enim neſciat ad errores populariter ſtabiliendos, longè primam eſſe viam falſum ſcripturarum prętextum? nihilq́; ſecuriùs credi, quàm quod ſcriptura docere, vel ſuis ipſa verbis expreſſiſſe videtur? Hęc igitur conſiderantes, ſimulq́; quòd tota Latina Eccleſia tot ſeculis vulgata editione, in œcumenicis etiam concilijs ſemper vſa ſit, tam in fidei dogmatis definiendis, quàm in hęreſibus condemnandis; atque idcirco immotam eſſe oporteat, aut potius ad primęua ſua exemplaria reuocari: è medio iam hîc ſublatis edicto Cęſareo vniuerſis Biblijs, quę quoquo modò aduerſari Chriſtianę pietati videbantur, ſummo ſtudio curauimus, ex iuſſu, inſtructione ac iudicio grauiſſimorum, longeq́; eruditiſſimorum, & acerrimi iudicij Theologorum huius academię Louanienſis, vt comparatis vndique non ſolùm quę caſtigatius excuſa erant exemplaribus, verùm alijs quoque plus minus viginti: quorum recentiſſimum ante ducentos annos manu ſcriptum erat, alia ante trecen*

toſ, quadringentos, imò & ſexcentos vel plures etiam annos: ex horum collatione reſtitueremus, quoad fieri poſſet, veterem ac vulgatam editionem ſynceritati ſuæ atque puritati; non miſcentes nos interim quæſtioni, Num Græcis, & Hebræis vbique reſpondeat. Hac enim in re abundè in nobis eſſe debet, quòd ipſam reliquis omnibus ſemper prætulerit tota Latina Eccleſia, ſicuti iam prædiximus: maximè cùm innumeris locis, non veteris modo teſtamenti, quod paſsim oſtendit Hieronymus, ſed & noui, Græca nunc deprauata comperiantur: quod apertius eſt, quàm vt ab eo negari poſsit, qui veterum authorum tam Græcorum quàm Latinorum, Græcè tamen peritorum, monumenta perlegerit: quos frequentiſsimè aliter legiſſe conſtat quàm hodie Græci codices habeant. Id autem factum eſt, cum temporis diuturnitate, ac frequenti exemplaris in exemplar transfuſione, tum maximè ſtudio contentionis, ſuborientibus ſubinde nouis in Græcia hæreſibus: in quibùs id accidere ſolet, vt dum quis propria authoritate vti non poteſt (diui enim Ambroſij verba ſequar) ad victoriam verba legis adulteret, quò ſenſum ſuum quaſi Verba legis aſſerat: vt non ratio, ſed authoritas præſcribere videatur. Quòd ſi Ambroſij ſeculo, atque etiam Origenis Græci codices variabant, ſicut docet vterq; in quintum ad Romanos caput: quid de noſtri ſeculi Græcis codicibus iure exiſtimes? Hebræa verò quem in modum ſequi poſſumus: quum etiam ante Hieronymi tempora, plurima vario modo aut legerint aut intellexerint. Septuaginta interpretes Theodotio, Symmachus, Aquila, Hieronymus, & is demum qui quintam ſiue vulgatam ante ipſum dederat editionem: ſiue id acciderit ob quorundam Hebraicorum elementorum ſimilitudinem, ſiue ob diuerſorum punctorum ſitum: ſiue ꝙ paulatim de inemendatis inemendata ſcriberentur, vt habet Hieronymus: nec noſtrum eſt de ſingulis verſionibus ferre cenſuram, aut in tantam venire temeritatem, vt ſperemus nos exactiùs quicquam poſſe vertere, quàm hactenus verterint cuncti interpretes. Verùm de his aliàs fortaſsis latiùs, vbi commodius ocium ac locum nacti fuerimus. Nunc quædam duntaxat obiter loca citabimus, vbi idem nobiſcum ſentit Hieronymus, ne quis opinetur hæc nos è proprio cerebro comminiſci. Videantur itaque illius commentarij ſuper Cap.8. Iſaiæ, vbi dicitur, Congregamini populi & vincimini. Cap.9. Verbum miſit Dominus in Iacob. Cap.14. iuxta finem, Quid reſpondebit nuntijs gentis? tam libro cōmentariorum quinto quàm ſexto. Cap.15. in initio, Quia nocte vaſtata eſt Ar. Cap.17. Et dolebit grauiter: idemq́ſuper illud Iere.17. Prauum eſt cor omnium & inſcrutabile. Cap.21. Iſaiæ, Onus Duma. Cap.24. Et erubeſcet luna. Cap.25. Sicut æſtus in ſiti. Cap.26. Et perdidiſti omnem memoriam eorum. Eodem. Et terram gigantum detrahes in ruinam. 38. Sicut pullus hirundinis. Cap.44. iuxta finem, Qui dico Cyro, Paſtor meus es. Cap.49. Et Iſraël non congregabitur. Cap.63. In omni tribulatione eorum non eſt tribulatus: alijsq́ locis innumeris. Non hæc dico quòd aſtruere velim latina, præ cæteris, exemplaria nuſquam eſſe deprauata: ſed ꝙ non noſtrum fuerit, imò nec expediat, ad Græcos aut Hebræos codices ſemel illa caſtigare. Quòd ſi alio quouis modo videantur corrigenda, id potius foret ſummi pontificis, aut œcumenici concilij authoritate tentandum, cui parére omnes tenentur, quàm priuatæ alicuius perſonæ, aut vnius cuiuſuis academiæ. Porrò in hac caſtigatione cuiq; capiti ſingulorū librorum noſtra præfiximus argumenta: demptis pſalmis, quorum tituli vicem ſubeunt argumentorum: & Canticis Canticorum, quibus vnicum præpoſuimus libri argumentum. Quorundam etiam librorum aut mutauimus, aut in totum ſuſtulimus præfationes: prout his temporibus expedire videbatur: aut priora eſſe ſuſpecta, ac perperam adiecta

inueni-

inuenimus. Indicem etiam rerum ac ſententiarum pro virili correximus. Nam eum qui peregrinarum erat dictionum penè intactum reliquimus. Itaque acceptis, vt præfati ſumus, varijs exemplaribus, & per Roberti codicem plurimis etiam alijs quæ ille ſuis annotarat marginibus, ex complurium conſenſu nonnulla è textu ſuſtulimus aut immutauimus: frequenter id in margine reponentes, præfixo aſteriſco ★ ei quod è textu ademptum erat, aut binis huiuſmodi ſtigmatis • priori textus lectioni prænotatis, idq́ abſque vllo exemplarium numero. Vt autem priorem textus lectionem in margine reponeremus, mouerunt nos quorundam ingenia: qui, ſi nuſquam ea inuenirent quæ in nonnullis adhuc legunt exemplaribus, fortaßis id non æquo ferrent animo. In Prouerbijs autem Salomonis, quanquam verſus integros nō paucos videremus eſſe ſuperfluos, aut aliundè infartos, quos plurima eaq́ vetuſtißima Latina exemplaria non haberent, imò ne ipſa quidem Hebraica, nec Sanctes Pagninus: illis tamen obeliſcum duntaxat præfiximus, addito margini numero codicum, in quibus verſus illos non inuenimus. Nā ſi eos e textus ſerie trāſtuliſſemus in marginē, alijs annotandis margines ſufficere nequiuiſſent: ſi vero in totum reſecuiſſemus, verendum erat ne plures offenderentur, quibus viſi fuiſſemus non pœnitendam voluminis partem detruncaſſe: quemadmodùm de ſe ait Hieronymus in prologo ſuper Danielem. Qua etiam ratione moti, vniuerſos quatuor Eſdræ libros lectori tradidimus: quanquam in paucißimis manu ſcriptis exemplaribus tertium inuenerimus, quartum vero in nullis, ſicut in Græcis quidē, vt non dicam in Hebræis. Quin & Hieronymus ipſe in horum librorum præfatione monet, ne quis apocryphorum tertij, & quarti libri ſomnijs delectetur. Quibus id, quod maioris adhuc momenti eſt, accedit: ꝙ nec Origenes, nec Auguſtinus, nec Damaſcenus, nec denique tertium Carthaginenſe concilium ſacræ ſcripturæ libris tertium & quartum Eſdræ annumerent. Ob id tamen vt præfati ſumus: illos adiunximus, ne quis vociferaretur manca nos Biblia euulgare: maximè quum & Cyprianus epiſtola ad Pompeianum ex tertio Eſdræ citet teſtimonium: & Ambroſius de bono mortis aduerſus Ethnicos ſeriò citet teſtimonium ex quarto Eſdræ de promptuarijs animarum. In locis autem ijs vbi non tot exemplaria à communi lectione diſsidebant, vt quicquam immutandum duceremus: hic diuerſam lectionem in margine annotauimus, præfixo aſteriſco, quid plus in alijs: quid minus obeliſco: quid verò diuerſum, duobus ſtigmatis lectori ſignificantes: adiuncto vbique diſcrepantium exemplarium numero. Superfluum ſiquidem fuiſſet hos ipſos nominatim recenſere codices, quum neminem facile hanc operam ſibi ſumpturum putem, vt ſingula, quæ tot locis diſperſa ſunt, conſulter exemplaria, ſed nobis fidem potius habiturum. Quin ſi etiam id omnino cupiuiſſemus: compluribus in locis, per marginum anguſtiam, qui alijs occupandi erant, minimè licuiſſet. Ne quis tamen falsò nos putet exemplarium iactare multitudinem, tum etiam ne promerita laude illos fraudemus, qui candidè ſuos codices nobis impertiti ſunt: recenſebimus nunc vnde ſingulos acceperimus, quibus in hac editione vſi ſumus, præter Roberti Colinæi ac Tilmanni Keruer Biblia, quæ nobis domi ſuppetebant.

In primis in hac vniuerſitate hi libri nobis ſubminiſtrati ſunt.

Ex collegiata diui Petri Eccleſia, quæ prima eſt in hac Louanienſi academia, accepimus tria miræ vetuſtatis exemplaria, ſeptem voluminibus diſtincta: & alia inſuper tria, quorum primum quatuor tantùm Euangeliſtas continebat, ſecundum euangelia iuxta Lucam & Iohannem, tertium verò, ſolos Pſalmos.

A Franciſcanis, duo exemplaria in quatuor tomos diuiſa: & tertium in ſolos Pſalmos.

Ex Parcenſi abbatia ordinis Præmonſtratenſis, vnum exemplar.

Ex cœnobio Bethlehemitico canonicorum regularium diui Auguſtini, qui reformati dicuntur, duo exemplaria: alterum ſcriptum, in varia volumina diſtinctum: alterum olim excuſum, in duos item tomos diuiſum.

Ex cœnobio Martinenſium eiuſdem inſtituti vnum exemplar, & aliud in quatuor tantum Euangeliſtas.

A diua Gertrudis abbatia canonicorum regularium, ſiue clericorum veetris inſtituti diui Auguſtini, duo exemplaria in varios tomos diuiſa.

Ex hoc Theologorum collegio nobis ſubminiſtrata ſunt duo exemplaria vnum ſcriptum, olim reuerendiſſimi Domini Cardinalis Beſſarionis: & alterum ex ipſius typographia infantia.

Ex Caſtrenſis collegij bibliotheca, duo exemplaria.

Ex Atrebatenſis collegij bibliotheca, duo exemplaria: & tertium in ſolos Pſalmos.

Hi codices ab exordio caſtigationis ex hac Louanienſi academia nobis fuerunt exhibiti: ſequentes autem temporis progreſſu nacti ſumus.

Præbuit abbatia diui Berthini ordinis diui Benedicti apud S. Odomarum, vnum exemplar.

Abbatia Tongherlenſis ordinis Præmonſtratenſis, ex illa ſua in his regionibus longè inſtructiſſima ac famoſiſſima bibliotheca, vnum exemplar ad nos tranſmiſit.

Abbatia diui Egidij ordinis canonicorum regularium veteris inſtituti apud Leodium, duo exemplaria in quatuor tomos diuiſa exhibuit.

Abbatia quoque Alnenſis ordinis diui Bernardi, vnum commodauit exemplar.

Abbatia a Gardineto eiuſdem ordinis, vnum exemplar.

Similiter & abbatia Litienſis, ordinis diui Benedicti, duo miſit exemplaria.

Abbatia Afflighmenſis eiuſdem inſtituti, vnum exemplar.

Abbatia demum Gemblacenſis eiuſdem quoq; inſtituti, commodato dedit vnum exemplar in quatuor duntaxat Euangelia.

Quantum autem laborum ſubierimus vt ſacra hac Biblia quàm maximè ſyncera in lucem ederemus, expendendum cuique relinquimus: Deum Optim. Maxim. obnixè precantes, vt hos noſtros labores benignus reſpiciat: & ſi non opus ipſum, at ſaltem conatum probare dignetur: quem ſperamus Eccleſiæ ipſius commodum nequaquam pœnitendum allaturum.

INDEX TESTIMONIORVM

A CHRISTO ET APOSTOLIS

IN NOVO TESTAMENTO CITATORVM

EX VETERI.

Quæ huc in id congeſta ſunt, vt pij lectores natiuam quorundam intelligentiam facilè aſſequi valeant, quæ ab ipſo Chriſto vero interprete, & ſpiritu eius per Apoſtolos ſit tradita: perſpiciantque in quem vſum ea adduxerint Apoſtoli, & Euangeliſtæ.

GENESIS.

1 d Maſculum & feminam fecit eos. Mat.19.a.Mar.10.a
2 a Requieuit Deus die ſeptimo ab oībus operibus ſuis. Heb.4.b
2 b Factus eſt primus homo Adã in animam viuentem 1.Cor.15.f
2 d Dimittet homo patrẽ & matrem, & adhęrebit vxori ſuę. Mat.19.a. Mar.10.a. Ephe 5.g. 1.Cor.6.d
2 d Erunt duo in carne vna Matth.19.a. Marc.10.a. 1.Cor.6.d. Ephe.5.g
12 a Exi de terra tua, & de cognatione tua Act.7.a
12 a Et in ſemine tuo benedicentur oẽs gentes. Act.3.d Gal.3.b
15 b Sic erit ſemen tuum Rom.4.c
15 b Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam Ro.4.a. Iac.2.d. Gal.3.a
15 c Erit ſemen tuum peregrinum in terra non ſua Act.7.a
17 a Quia patrem multarũ gentiũ conſtitui te Ro.4.c
18 b Secundùm hoc tempus veniam, & erit Saræ filius Rom.9.b
21 b Eijce ancillam & filium eius Gal.4.d
21 b In Iſaac vocabitur tibi ſemen Ro.9.b.
22 c Niſi benedicens benedicam te, & mul. Heb.6.c
22 d Quia benedicentur in te omnes gentes. Gal.3.b Act.3.d
25 c Quia maior ſeruiet minori Ro.9.c

EXODVS.

3 b Ego ſum Deus Abraham, &c. Mat.22 c. Mar.12.c Luc.20.f
9 d In hoc ipſum excitaui te, vt oſtendam in te potentiam meam Rom.9.d
12 g Os non comminuetis ex eo Iohan.19.f
13 a Omne maſculinum adaperiens vuluam Luc.2.d
16 d Qui multùm non abundauit, &c. 2.Cor.8.c
20 c Non mœchaberis Mat.5.d
20 c Non adulterabis, Non occides, Non furtũ facies, Non loquéris contra proximum tuũ falſum teſtimonium, Non concupiſces Ro.13.c
20 c Non concupiſces Ro.7.b
20 c Non occides Mat.5.c. Luc.18.d
20 c Honora patrem tuum & matrem tuam Mat.15.a Mar.7.b. Ephe.6.a
21 c Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur Mat.15.a. Mar.7.b
21 c Oculum pro oculo, dentem pro dente Mat.5.f
22 d Principi populi tui non maledices Act.23.a
24 c Hic ſanguis teſtamẽti, quod mãdauit ad vos Deus Heb.9.e
25 g Vide, omnia facito ſecundùm exemplar, quod tibi oſtenſum eſt, &c. Heb.8.b. Act.7.f
32 a Fac nobis deos qui præcedant nos Act.7.c
33 d Miſerebor cui voluero, &c. Rom.9.c
34 d Non ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper faciem 2.Cor.2.c.

LEVIT.

11 g Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum 1.Pet.1.c
18 a Qui fecerit homo, viuet in ea Rom.10.b Galat.3.b
19 c Non periurabis Mat.5.c
19 d Diliges proximum tuum ſicut teipſum Ro.13.d Gal.5.c. Iac.2.b. Mat.22.d. Mar.12.c.
19 d Diliges proximum tuum Mat.5.g
20 b Qui maledixerit patri, &c. Mat.15.a
24 d Oculum pro oculo Mat.5.f
26 b Quoniã inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos 2.Cor.6.d

NVMERI.

9 b Os non comminuetis ex eo Ioh.19.f

DEVTER.

4 d Etenim Deus noſter ignis conſumens eſt Heb.12.g
5 b Non concupiſces Ro.7.c.13.c
5 b Non occides Mat.5.c. Luc.18.d
5 b Non mœchaberis Mat.5.d. Luc.18.d
5 b Non furtum facies Luc.18.d. Ro.13.c
5 b Non loquéris cõtra proximum tuum falſum teſtimonium Luc.18.d. Ro.13.c
5 b Honora patrem & matrem Mat.15.a. Mar.7.b Ephe.6.a
6 a Audi Iſraël, Dñs Deus tuus Deus vn⁹ eſt Mar.12.c
6 a Diliges Dominum Deũ tuum ex toto corde, &c. Mat.22.d. Mar.12.c. Luc.10.c
6 c 10 d Dominum Deum tuũ adorabis, & Illi ſoli ſeruies Mat.4.b. Luc.4.b
6 c Non tentabis Dominum Deum tuum Matt.4.b. Luc.4 b
8 a Non in ſolo pane viuit homo Mat.4.a. Luc.4.a
10 d Deus perſonam hominis non accipit Gal.2.b
18 c Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus Act.3.d.7.e
19 d In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum 2.Cor.13.a. Mat.18.b. Ioh.8.c
19 d Oculum pro oculo, dentem pro dente Mat.5.f
21 d Maledictus omnis qui pendet in ligno Gal.3.b
25 b Non alligabis os boui trituranti 1.Cor.9.a 1.Tim.5.c
25 b Si quis mortuus fuerit non habens filiũ Mat.21.c Mar.12.b. Luc.20.e
27 d Maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus quæ, &c. Gal.3.b
30 c Quis aſcendet in cælum? Rom.10.b
30 c Prope eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo Rom.10.b
32 c Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, &c. Rom.10d
32 c Mihi vindictam & ego retribuam Rom.12d

IOSVE.

1 a Non te deſeram, neq; derelinquam Heb.13.a

REG. II.

7 c Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium Heb.1.b

REG. III.

19 b Domine, prophetas tuos occiderunt, &c. Roma.11.a

19 b Reliqui mihi ſeptem millia virorum Ro.11.a

I O B.

5 c Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum 1.Cor.3.d.

L I B E R P S A L.

2 a Quare fremuerunt gentes Act.4.c
2 b Filius meus es tu, ego hodie genui te Act.13.c Heb.1.b.5.b
2 c Reges eos in virga ferrea Apo.2.g.19.c
4 b Iraſcimini & nolite peccare Ephe.4.f
5 c Sepulchrum patens eſt guttur eorum Ro.3.b
6 c Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem Mat.7.d.25.d.Luc.13.f
8 b Ex ore infantium & lactentium, &c. Mat.21.b
8 c Quid eſt homo quod memor es eius? Heb.2.s
8 c Omnia ſubiecit ſub pedibus eius 1.Cor.15.d
9 c Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt Rom.3.c
13 a Non eſt iuſtus quiſquam, nõ eſt intelligẽs Ro.3.b
13 b Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem Rom.3.c
15 c Prouidebam Dominum in cõſpectu, &c. Act.2.d
15 d Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem Act.2.e.13.e
17 a Ego ero fidens in eum Heb.2.c
17 g Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine Rom.15.b
18 a Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum Rom.10.d
21 a Eli, Eli, lammaſabactani Mat.27.e.Mar.15.e
21 c Diuiſerunt ſibi veſtimẽta mea Mat.27.d.Ioã.19.c
21 c Nuntiabo nomen tuum fratribus meis Heb.2.c
23 a Domini eſt terra, & plenitudo eius 1.Cor.10.f
24 c Odio habuerunt me gratis Iohan.15.d
30 a In manus tuas commẽdo ſpiritum meũ Luc.23.f
31 a Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates Ro.4.a
33 c Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos 1.Pet.3.b
39 b Hoſtiam & oblationem noluiſti Heb.10.b
40 c Qui manducat mecum panem Ioan.13.b
43 d Propter te mortificamur tota die Rom.8.g
44 b Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi Heb.1.c
50 a Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis Rom.3.a
54 d Iacta ſuper Dominum curam tuam 1.Pet.5.b
61 d Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet 1.Cor.3.b
67 d Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem Ephe.4.b
68 b Zelus domus tuæ comẽdit me Ioan.2.d
68 b Improperia improperantium tibi ceciderunt ſup me Rom.15.a
68 c Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueũ Ro.11.b
68 c Fiat commoratio eorum deſerta Act.1.d
68 e In ſiti mea potauerunt me aceto Iohan.19.f
77 a Aperiam in parabolis os meum Mat.13.c
77 c Panem celi dedit eis Iohan.6.d
81 b Ego dixi, dij eſtis Iohan.10.g
88 d Inueni Dauid ſeruum meum Act.13.d
90 c Angelis ſuis mandauit de te Mat.4.a.Luc.4.b
93 b Dominus nouit cogitationes ſapientum, quoniã vanæ ſunt 1.Cor.3.d
94 c Hodie ſi vocem eius audieritis Heb.3.b
94 d Sicut iuraui in ira mea Heb.4.a
96 b Et adorent eum omnes angeli eius Heb.1.e
101 d Tu in principio Domine terram fundaſti Heb.1.c
103 a Qui facit angelos ſuos ſpiritus Heb.1.c
108 b Et epiſcopatum eius accipiat alter Act.1.d
109 a Dixit Dominus Domino meo. Mat.22.d.Lu.20.g Act.2.f
109 a Sede à dextris meis Heb.1.d
109 a Donec ponam inimicos tuos ſcabellum, &c. Heb.1.d.1.Cor.15.d
109 b Tu es ſacerdos in æternum Heb.5.b.7.e
109 b Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum Heb.7.e
111 b Diſperſit dedit pauperibus 2.Cor.9.c
115 a Credidi, propter quod locutus ſum 2.Cor.4.c
115 a Omnis homo mendax Ro.3.a
116 a Laudate Dominum omnes gentes Ro.15.c
117 a Dominus mihi adiutor: nõ timebo quid faciat mihi homo Heb.13.b
117 d Lapidem quẽ reprobauerunt ædificãtes. Mat.21.d Mar.12.a.Act.4.b.1.Pet.2.b
117 d Hoſanna filio Dauid Mat.21.b
131 c De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam Act.2.e
139 a Venenum aſpidum ſub labijs eorum Ro.3.b

P R O V E R B.

3 a Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos Ro.12.d
3 b Fili mi, noli negligere diſciplinam Domini, &c. Heb.12.b
3 b Quem diligit Dominus corripit, &c. Heb.12.b Apoc.3.d
10 b Charitas operit multitudinem pec. 1.Pet.4.b
17 c Videte ne quis malum pro malo alicui reddat 1.Theſſ.5.d.1.Pet.3.b
20 c Qui maledixerit patri, vel matri Matth.15.a Mar.7.b
25 c Si eſurierit inimicus tuus ciba illum Ro.12.d
26 b Canis reuerſus ad vomitum 2.Pet.2.d

I S A I A S.

1 c Niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen Rom.9.f
5 d Homo plantauit vineam Mat.21.b.Luc.20.b Mar.12.a
6 a Sãctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus. Apo.4.e
6 c Auditu audietis & non intelligetis Mat.13.b Mar.4.b.Luc.8.b.Act.28.f.Iohã.12.f.Ro.11.b
7 c Ecce virgo in vtero habebit Mat.1.d
8 d Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus. Heb.2.d
9 a Terra Zabulon & terra Nephtali Mat.4.c
10 e Si fuerit numerus filiorum Iſraël tanquàm arena maris Rom.9.f
11 a Reuelabitur ille iniquus quem Dominus interficiet ſpiritu oris ſui 2.Theſſ.2.c
11 c Erit radix Ieſſe Ro.15.c.Act.13.d
21 c Cécidit cécidit Babylon illa magna Apo.14.b
22 d Manducemus & bibamus, cras enim moriemur 1.Cor.15.e
22 f Hæc dicit Sanctus, & verus, qui habet clauẽ Dauid Apoc.3.b.
25 c Abſterget Dominus omnem lachrymam ab oculis, &c. Apo.7.d.21.b
28 c Quoniam in alijs linguis & labijs alijs loquar populo huic 1.Cor.14.d
28 d Ecce pono in Sion lapidem offenſionis Ro.9.g 1.Pet.2.b.Act.4.b
29 d Populus hic labijs me hon. Mat.15.a.Mar.7.b
29 e Perdam ſapientiam ſapientum, & prudentiã, &c. 1.Cor.1.c.
33 c Vbi ſapiens? vbi ſcriba? vbi inquiſitor huius ſeculi? 1.Cor.1.c
40 a Vox clamantis in deſerto Mat.3.a.Mar.1.a.Lu.3.a Iohan.1.c
40 b Omnis caro fœnum 1.Pet.1.d.Iac.1.d
40 d Quis enim cognouit ſenſum domini? aut quis inſtruxit eum? 1.Cor.2.d
40 d Quis enim cognouit ſenſum domini, aut quis cõſiliarius eius fuit? Ro.11.d
41 b 44 a Ego ſum primus & nouiſſim⁹ Apo.1.d.22.c
42 a Ecce puer meus quem elegi Mat.12.b
43 d Ecce noua facio omnia Apo.21.b.2.Cor.5.d
45 b Nunquid dicit figmentum ei qui ſe, &c. Ro.9.d
45 d Viuo ego dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu Ro.14.b
49 b Poſui te in lucem Gentium Act.13.g

49 c Tempore accepto exaudiui te, & in 2. Cor.6.a.
49 e Non eſurient neque ſitient amplius. Apo.7.d
50 b Tunc expuerunt in faciem eius. Mat. 26.g
52 b Quam ſpecioſi pedes euang. pacem. Ro. 10.c
52 d Propter quod exite de medio eorum, & ſeparamini, &c. 2.Cor.6.d
52 b Nomen Dei per vos blaſphematur. Rom.2.d
52 d Quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt. Rom.15.e
53 a Domine quis credidit auditui noſtro? Rom.10.c. Iohan.12.f
53 b Ipſe infirmitates noſtras accepit. Mat.8.c
53 c Tanquàm ouis ad occiſionem. Act.8.f
53 d Et cum iniquis reputatus eſt. Mat.13.c.Lu.22 d
53 e Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus, 1.Pet.2.d. 1.Iohan.3.a
53 e Qui peccata noſtra pertulit in corp. 1.Pet.2.d
54 a Lætare ſterilis quæ non paris. Gala.4.d
54 c Et erunt omnes docibiles Dei. Ioh.6.e
55 a Et qui ſitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. Apo.22.d
55 b Dabo vobis ſancta Dauid fidelia. Act.13.e
56 c Domus mea domus orationis vocabitur. Mat.21.b Mat.11.c.Luc.19.g
59 b Contritio & infœlicitas in vijs eorum. Rom.3.c
59 c Galeam ſalutis aſſumite. Ephe.6.c.1.Theſ.5.b
59 d Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob. Rom.11.d
60 c Et portæ eius non claudentur per diem. Apo.21.g
61 a Spiritus Domini ſuper me. Luc.4.c
62 d Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit. Mat.21.a
64 b Quod oculus non vidit, nec auris audiuit. 1.Cor.2.b
63 a Inuentus ſum à non quærentibus me. Ro.10.d
65 a Tota die expandi manus meas ad populũ non credentem. Ro.10.d
65 c Nouos verò cælos & no. ter. 2.Pet.3.c.Apo.21.a
66 a Cælum mihi ſedes eſt. Act.7.f.
66 g Vbi vermis eorum non moritur. Mar.9.g
60 d Et ciuitas non eget Sole, neque Luna. Apo.21.g
60 d Nox vltrà non erit. Apo.22.a

IEREM.

7 b Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. Mat.21.b.Mar.11.c. Luc.19.g
9 g Qui gloriatur in Domino glorietur. 1.Cor.1.d 2.Cor.10.d
10 a Quis non timebit te Domine? Apo.15.b
17 d Ego ſum ſcrutans renes & corda. Apo.2.f.
31 c Vox in Rama audita eſt. Mat.2.d
31 a Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios. 2.Cor.6.d
31 e Ecce dies venient, dicit Dominus: & conſummabo ſuper domum Iſraël, & ſuper domum Iuda teſtamentum nouum. Heb.8.c
31 f Hoc autem teſtamẽtum quod teſtabor ad illos. &c. Dabo leges meas in cordibus eorum. Heb.10.c
51 a Cecidit cecidit Babylon magna. Apo.18.a

EZECH.

3 a Accipe librum, & deuora illum. Apo.10.d
20 b Qui fecerit homo viuet in ea. Ro.10.b
32 b Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum. Mat.24.c
36 e Nomen Dei per vos blaſphematur inter gentes. Rom.2.d

DANIEL.

9 g Cùm videritis abominationem deſolationis quæ dicta eſt à Daniele ꝓpheta. Mat.24.b.Mar.13.b Luc.21.d

OSEE.

1 d Et erit in loco vbi dictũ eſt eis, Non plebs mea vos. Rom.9.c
2 d Vocabo non plebem meam, plebem meam. Rom.9.e.1.Pet.2.b
6 c Miſericordiam volo, & non ſacr. Mat.9.b.12.a
10 b Tunc incipient dicere mõtibus, Cadite ſuper nos: & collibus operite nos. Luc.23.d
11 a Ex Ægypto vocaui filium meum. Mat.2.c
13 d Abſorpta eſt mors in victoria. 1.Cor.15.g

IOEL.

2 g Et erit in nouiſſimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo. Act.2.c
2 g Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini ſaluus erit. Rom.10.c

AMOS.

5 g Nunquid victimas & hoſtias obtuliſtis mihi? Act.7.e
6 a Væ vobis diuitibus. Luc.6.d
9 c Poſt hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid. Act.15.c

IONAS.

2 a Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus. Mat.12.c.Luc.11.d
3 b Pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, Mat.12.d.Luc.11.e

MICHÆÆ.

5 a Et tu Beth-lẽhem terra Iuda. Mat.2.a
7 b Veni ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem. Mat.10.d. Luc.12.g

AGGÆ.

2 b Adhuc ſemel, & ego mouebo nõ ſolùm terram, ſed & cælum. Heb.12.g

HABAC.

1 b Videte contemptores, & admiramini, & diſperdimini: quia opus operor ego in dieb. veſt. Act.13.f.
2 a Iuſtus autem ex fide viuit. Rom.1.c.Gala.3.b

NAHVM.

4 b Quid eſt quòd Scribę dicunt, quod Eliam oporteat primùm venire? Mat.17.b.Mar.9.b
4 b Vt conuertat corda patrum in filios. Luc.1.b

MALACH.

1 a Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Rom.9.c
3 a Ecce ego mitto angelũ meum. Matt.11.b.Mar.1.a Luc.7.d.Iohan.1.c
4 b Ipſe eſt Elias qui venturus erat. Mat.11.b
9 b Ecce rex tuus venit. Matt.21.a.Ioh.12.b
11 c Et acceperunt triginta argenteos. Mat.27.a
12 c Videbunt in quem compunxerunt. Iohan.19.g
13 c Percutiam Paſtorem. Mat.26.c.Mar.14.b
1 d Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium pacem? Rom.10.c

ZACHAR.

8 c Loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo. Ephe.4.f.

F I N I S.

HIERONYMI PROLOGVS GALEATVS.

VIGINTI & duas literas eſſe apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum teſtatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis eſt. Nam & ipſi viginti duo elementa habent eodem ſono, ſed diuerſis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moyſi totidem literis ſcriptitant, figuris tãtùm & apicibus diſcrepantes. Certumq́; eſt Eſdram ſcribam, legiſq; doctorem, poſt captam Ieroſolymam, & inſtaurationem templi ſub Zorobabel, alias literas repperiſſe, quibus nunc vtimur. cùm ad illud vſq; tempus ijdẽ Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In Libro quoq; Numerorum hæc eadem ſupputatio, ſub Leuitarum ac ſacerdotum cenſu, myſticè oſtenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibuſdam Grę cis voluminibus, vſq; hodie antiquis expreſſum literis inuenimus. Sed & pſalmi triceſimus ſextus, & Cẽteſimus decimus, & Cẽteſimus vndecimus, & Centeſimus decimus octauus, & Centeſimus quadrageſimus quartus, quanquam diuerſo ſcribantur metro, tamen eiuſdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ Lamentationes, & oratio eius: Salomonis quoque in fine Prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? ijſdem alphabetis vel inciſionibus ſupputantur. Porrò quinque literæ duplices apud Hebræos ſunt: Caph, Mem, Num, Pe, Sade. Aliter enim ſcribũtur per has principia, medietateſq́; verborum; aliter fines. Vnde & quinq; à pleriſq; libri, duplices exiſtimautur, Samuel, Melachim, Dibre haiamim, Eſdras, Ieremias, cum Cinoth, id eſt, lamentationibus ſuis. Quomodò igitur viginti duo elemẽta ſunt, per quę ſcribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana comprebenditur: ita viginti duo volumina ſupputantur, quibus quaſi literis & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iuſti eruditur infantia.

Primus apud eos Liber, vocatur Bereſith: quem nos Geneſin dicimus.
Secundus, Veelle ſemoth, qui Exodus appellatur.
Tertius: Vaijcra, id eſt, Leuiticus. (Vaicra)
Quartus, Vaieddaber, quem Numeros vocamus. (Vaieddabber)
Quintus, Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur.
Hi ſunt quinque libri Moyſi, quos propriè Thora, id eſt, Legem appellant.
Secundum Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Ieſu filio Naue: qui apud eos Iehoſue bin Nun dicitur. (Iehoſua)
Deinde ſubtexunt Sophetim, id eſt, Iudicum Librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur hiſtoria.
Tertius ſequitur Samuel, quem nos Regum primum & ſecundum dicimus.
Quartus Melachim, id eſt, Regum, qui tertio, & quarto Regum volumine continetur.
Meliuſque multò eſt Melachim, id eſt, Regum, quàm Melachoth, id eſt, Regnorum dicere. Non enim multarum gentium deſcribit regna, ſed vnius Iſraëlitici populi, qui tribubus duodecim continetur.
Quintus, eſt Iſaias.
Sextus, Ieremias.
Septimus, Ezechiel.
Octauus, Liber duodecim prophetarum: qui apud illos vocatur Thereaſar.
Tertius ordo, Hagiographa poſſidet.
Et primus Liber incipit à Iob.
Secundus, à Dauid: quem quinq; inciſionibus, & vno Pſalmorum volumine comprehendunt.
Tertius eſt Salomon, tres libros habens, Prouerbia, quæ illi Miſle, id eſt, Parabolas appellant.
Quartus, Eccleſiaſten, id eſt, Coheleth.
Quintus, Cãticũ Canticorũ, quẽ titulo Sir haſſirim prænotãt.
Sextus, eſt Daniel.
Septimus, Dibrèhaiamim, id eſt verba dierũ: quod ſignificãtiùs, Chronicon totius diuinæ hiſtoriæ poſſumus appellare: qui Liber apud nos Paralipomènon primus & ſecundus inſcribitur.
Octauus, Eſdras: qui & ipſe ſimiliter apud Græcos & Latinos, in duos libros diuiſus eſt.
Nonus, Eſther.

Atque ita fiunt pariter Veteris Legis Libri viginti duo: id eſt, Moyſi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum nouem. Quanquam nonnulli Ruth, & Cinoth, inter Hagiographa ſcriptitent, & hos Libros in ſuo putent numero ſupputandos: ac per hoc eſſe priſcæ Legis Libros vigintiquatuor: quos ſub numero vigintiquatuor ſeniorum Apocalypſis Iohannis inducit adorãtes Agnũ, & coronas ſuas proſtratis vultibus offerentes, ſtantibus coram quatuor animalibus oculatis antè & retrò, id eſt, in præteritum & in futurum reſpicientibus, & indefeſſa voce clamantibus: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt.

Hic prologus, ſcripturarum quaſi Galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire poteſt: vt ſcire valeamus quicquid extra hos eſt, inter apocrypha eſſe ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inſcribitur, & Ieſu filij Sirach Liber, & Iudith, & Tobias, & Paſtor, non ſunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraicum repperi. Secundus, Græcus eſt: quod ex ipſa quoque phraſi probari poteſt. Quæ cùm ita ſe habeant, obſecro te Lector, ne laborem meum, reprehenſionem exiſtimes antiquorum. In templo Dei offert vnuſquiſque quod poteſt: alij aurum, argentum, & lapides pretioſos: alij byſſum, & purpuram, & coccum offerũt, & hyacinthum: nobiſcum bene agitur, ſi obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen apoſtolus contemptibiliora noſtra magis neceſſaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per ſingulas ſpecies, Eccleſiæ præſentis futuræque diſtinctio, pellibus tegitur & cilicijs: ardoremque ſolis, & iniuriam imbrium ea quæ viliora ſunt, prohibent.

EPISTOLA SANCTI HIERONYMI
AD PAVLINVM PRESBYTERVM
DE OMNIBVS DIVINÆ HISTORIÆ LIBRIS.

FRATER Ambroſius tua mi-
bi munuſcula perferens, de-
tulit ſimul & ſuauiſſimas li-
teras, quæ à principio amici-
tiarum, fidem ꝓbatæ iam fi-
dei & veteris amicitiæ præſe-
rebant. Vera enim illa neceſ-
ſitudo eſt, & Chriſti glnono
copulata, quam non vtilitas
rei familiaris, non præſentia
tantùm corporum, ooo ſub-
dola & palpans adulatio: ſed Dei timor, & diuinarum ſcri-
pturarum ſtudia conciliant. Legimus in veteribus hiſtorijs
quoſdam luſtraſſe prouincias, nouos adijſſe populos, maria
tranſiſſe: vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque vi-
derent. Sic Pythagoras Memphyticos vates, ſic Plato Ægy-
ptum & Architam Tarentinum, eamq́ue oram Italiæ, quæ
quondam magna Græcia dicebatur, laborioſiſſimè peragra-
uit: vt qui Athenis magiſter erat & potens, cuiusq́ue doctri-
nam Academiæ Gymnaſia perſonabant, fieret peregrinus
atque diſcipulus: malès aliena verecundè diſcere, quam ſua
impudenter iogerere. Deniq; cùm literas quaſi toto fugiē-
tes orbe perſequitur, captus à pyratis & venuodatus, etiam
tyranno crudeliſſimo paruit, captiuus, vinctus, & ſeruus: ta-
men quia philoſophus, maior emētę ſe fuit. Ad Titum Li-
uium lacteo eloqueotiæ ſonte manantem, de vltimis Hiſpa-
niæ Galliarumq́; finibus quoſdam veniſſe nobiles legimus:
& qnos ad cootemplationem ſui Roma non traxerat, vnius
hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omni-
bus ſeculis, celebrandumq́ue miraculum, vt vrbem tantam
ingreſſi, aliud extra vrbem quærerent. Apollonius, ſiue ille
magus (vt vulgus loquitur) ſiue Philoſophus, vt Pythagorici
traduot, intrauit Perſas, pertranſiuit Caucaſum, Albanos,
Scythas, Maſſagetas, opulentiſſima Indiæ regna penetrauit:
& ad extremum, latiſſimo Phiſon amne tranſmiſſo, peruē-
nit ad Brachmanas, vt Hiarcham in throno ſedentem aureo,
& de Tantali ſonte potantem, inter pancos diſcipulos de
natura, de motibus ſyderum, ac dierum curſu audiret docē-
tem. Inde per Elamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Aſ-
ſyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæſthinos, reuer-
ſus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, vt Gymnoſophiſtas,
& famoſiſſimam Solis menſam videret io ſabulo. Inuēnit ille
vir vbique quod diſceret, & ſemper proficiens, ſemper ſe
melior fieret. Scripſit ſuper hnc pleniſſimè octo volumi-
nibus Philoſtratus.

II. Quid loquar de ſeculi hominibua? cùm apoſtolus Pau- Act. 9. c.
lus, vas electionis, & magiſter Gentium, qui de conſcientia 2. Cor. 13. a.
tanti in ſe hoſpitis loquebatur, an experimentum quæritis
eius, qni in me loquitur Chriſtus: poſt Damaſcum Arabiāq́;
Gala. 1. d. luſtratam aſcenderit Ieroſolymā, vt videret Petrum, & man-
ſerit apud eum diebus quindecim. Hoc enim myſterio heb-
Gala. 2. d. domadis & ogdoadis futnrus Gentium prædicator inſtruē-
dus erat. Ruriumq́ue poſt annos quatuordecim, aſſumpto
Barnaba & Tito expoſuerit apoſtolis Euangelium, ne fortè
in vacuum curreret, aut cucurriſſet. Habet enim neſcio qnid
latentis energiæ viua vox: & in aures diſcipuli de authoris
ore transfuſa, fortiùs ſonat. Vnde & Æſchines, cùm Rho-
di exularet, & legeretur illa Demoſthenis oratio, quam ad-
uerſns eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudanti-
bus, ſuſpirans ait: Quid ſi ipſam audiſſetis beſtiam, ſua ver-
ba reſonantem?

III. Hæc non dico, quòd ſit in me aliqnid tale, quod vel poſſis
à me audire, vel velis diſcere, ſed quòd ardor tuus & diſcendi
ſtudium etiam abſque nobis per ſe probari debeat. Ingeniū
docile, & ſine doctore laudabile eſt. Non quid inuenias,
ſed quid quæras conſideramus. Mollis cera, & ad formandū
facilis, etiam ſi artificis & plaſtæ ceſſent manus: tamen vir-
tute totum eſt quicquid eſſe pōt. Paulus apoſtolus ad pe-
des Gamalielis legem Mnyſi, & prophetas didiciſſe ſe glo- Act. 22. a.
riatur, vt armatus ſpiritalibus telis, poſteà diceret confi-
denter, Arma noſtræ militiæ, non carnalia ſunt: ſed potentia 2. Cor. 10. b.
Deo, ad deſtructionem munitionum conſilia deſtrnentes, &
omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei,
& captiuantes omnem intellectum ad obediendum Chri- 2. Tim. 3. d.
ſto, & parati ſubingare omnem inobedientiam. Ad Ti- 1. Tim. 4. d.
motheum ſcribit ab ioſantia ſacris literis eruditum, & hor-
tatur ad ſtudinm lectionis, ne negligat gratiam quæ data ſit
ei per impoſitionem manus preſbyterij. Tito præcipit, vt Tit. 1. b.
Inter cæteras virtutes Epiſcopi, quem breui ſermone depin-
xit, ſcientiam quoque in eo eligat ſcripturarū, Obtinētem,
Inquit, eum, qui ſm doctrinā eſt, fidelem ſermonē: vt potens
ſit exhortari in doctrina ſana, & contradicentes reuincere.

Sancta quippe ruſticitas ſolum ſibi prodeſt, & quan- IIII.
tum ædificat ex vitæ merito Eccleſiam Chriſti, tantùm no- Malac. 2. b.
cet ſi deſtruentibus non reſiſtat. Malachias Propheta,
imò per Malachiam Dominus interrogauit Sacerdotes Le-
gem: intantum Sacerdotis officium eſt Interrogatum re-
ſpondere de lege. Et in Deuteronomio legimus: Iuterro- Deut. 32. a.
ga patrem tuum, & annuntiabit tibi: ſeniores tuos, & di-
cent tibi. In Pſalmo quoque centeſimo decimooctauo,
Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregrina-
tionis meæ. Et in deſcriptione iuſti viri, cùm eum Dauid ar-
bori vitæ, quæ eſt io paradiſo, compararet, inter cæteras vir-
tutes & hoc intulit, In lege Domini voluntas eius, & in lege Pſal. 1. a.
eius meditabitur die ac nocte. Daniel in fine ſacratiſſimæ Dan. 12. b.
viſionis ait, iuſtos fulgere ſicut ſtellas: & intelligentes, id eſt,
doctos, quaſi firmamentum. Vides quantum inter ſe diſtent
iuſta ruſticitas, & docta iuſtitia? Alij ſtellis, alij cælo com-
parantur. Quanquam iuxta Hebraicam veritatem vtrum-
que de eruditis poſſit intelligi. Ita enim apud eos legimus,
Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firma-
menti: & qni ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in
perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus apoſtolus vas ele-
ctiooìs? Nempè quia legis & ſcripturarum erat ſanctarum
armarium. Phariſæi ſtupent in doctrina Domini: & miran- Act. 4. c.
tur in Petro & Iohanne quomodò Legem ſciant, cùm lite-
ras non didicerint. Quicquid enim alijs exercitatio, & quo-
tidiana in Lege meditatio tribuere ſolet, illis hoc Spiritus
ſanctus ſuggerebat, & erāt, iuxta qđ ſcriptū eſt, theodidacti.
Duodecim annos Saluator impleuerat, & in templo Iſa. 54. d.
ſenes de quæſtiooibus legis interrogans, magis docet dum Iohan. 6. e.
prudenter interrogat. Niſi fortè ruſticum Petrum, ruſti- Luc. 2. f.
cum dicimus Iohannem: qnorum vterque dicere poterat, 2. Cor. 11. b.
Et ſi imperitus ſermone, noo tamen ſcienda. Iohannes ru- Iohan. 1. a.
ſticus piſcator: indoctus? & vnde illa vox, obſecro, In prin-
cipio erat Verbum, & Verbum erat apnd Deum, & Deus
erat Verbum? logos enim Græcè multa ſignificat: nam &
verbum eſt, & ratio, & ſupputatio, & cauſa vniuſcuiuſque
rei, per quam ſunt ſingula quæ ſubſiſtunt: quæ vniuerſa re-
ctè intelligimus in Chriſto.

V. Hoc doctus Plato neſciuit, hoc Demuſthenes eloquens
ignorauit. Perdam (inquit) ſapientiam ſapientium, & pru-
dentiam prudentium reprobabo. Vera ſapientia perdet Abac 1. a.
falſam ſapientiam: & quanquam ſtultitia prædicationis in Iſa. 29 c.

cruce

cruce ſit: tamen Paulus ſapientiam loquitur inter perfectos: ſapientiam autem non ſeculi huius, nec principum ſeculi iſtius, qui deſtruuntur: ſed loquitur Dei ſapientiam in myſterio abſconditam, quam prædeſtinauit Deus ante ſecula: Dei ſapientia Chriſtus eſt. Chriſtus enim, Dei virtus & Dei ſapientia, hæc ſapientia in myſterio abſcondita eſt: de qua & noni Pſalmi titulus prænotatur: Pro occultis filij: in quo ſũt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi. Et qui in myſterio abſconditus erat, prædeſtinatus eſt ante ſecula: prædeſtinatus autem & præfiguratus in Lege & prophetis. Vnde & Prophetæ appellabantur Videntes: quia videbant eum quem cæteri nõ videbant. Abraham vidit diem eius, & lætatus eſt. Aperiebantur cæli Ezechieli, qui populo peccatori clauſi erant. Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Lex enim ſpiritualis eſt, & reuelatione opus eſt, vt intelligatur, ac reuelata facie Dei gloriam cõtemplemur. Liber in Apocalypſi ſeptẽ ſigillis ſignatus oſtenditur: quem ſi dederis homini ſciẽti literas vt legat, reſpondebit tibi: Non poſſum, ſignatus eſt enim. Quãti hodie putant ſe noſſe literas, & tenent ſignatum Librum, nec aperire poſſunt, niſi ille reſerauerit, qui habet clauẽ Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit? In Actibus apoſtolorum ſanctus Eunuchus, imò vir (ſic enim eum ſcriptura cognominat) cùm legeret Iſaiã prophetam, interrogatus à Philippo: Putáſne intelligis quæ legis? reſpondit, Quomodò poſſum, niſi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec ſanctior ſum hoc Eunucho, nec ſtudioſior, qui de Æthiopia, id eſt, de extremis mũdi finibus venit ad templum: reliquit aulam regiam: & tantus amator legis diuinæq; ſcientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret literas ſacras. Et tamen cùm librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labijs perſonaret, ignorabat eum, quẽ in libro neſciẽs venerabatur. Venit Philippus, oſtendit Ieſum, qui clauſus latebat in litera. O mira doctoris virtus. Eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & ſanctus factus eſt, ac magiſter de diſcipulo, plus in deſerto fonte Eccleſiæ, q̃ in aurato ſynagogæ templo reperit. Hęc à me perſtricta ſunt breuiter (neq; enim epiſtolaris anguſtia euagari longiùs patiebatur) vt intelligeres te in ſcripturis ſacris ſine præuio, & monſtrante ſemitam non poſſe ingredi.

1. Cor. 1. c.
1. Cor. 2. b.
Coloſ. 2. a.
Iohan. 8. g.
Ezech. 1. a.
Pſal. 118.
Rom. 7. c.
2. Cor. 3. d.
Apoc. 5. a.
Iſa. 29. d.
Apoc. 3. b.
Act. 8. e.

VI. Taceo de Grãmaticis, Rhetoribus, Philoſophis, Geometris, Dialecticis, Muſicis, Aſtronomis, Aſtrologis, Medicis, quorũ ſcientia mortalibus vel vtiliſſima eſt, & in tres partes ſcinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, & quæ nõ tam lingua, q̃ manu adminiſtrãtur. Agricolæ, cæmẽtarij, fabri metallorum, lignorumq; cæſores, lanarij quoq; & fullones, & cæteri qui variã ſuppellectilẽ, & vilia opuſcula fabricãtur, abſq; doctore eſſe nõ poſſunt quod cupiunt. Quod medicorũ eſt, Promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola ſcripturarum ars eſt, quam ſibi paſſim omnes vendicant. Scribimus indocti doctiq; poëmata paſſim. Hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hãc ſophiſta verboſus, hanc vniuerſi præſumunt, lacerant, docent antequàm diſcãt. Alij adducto ſupercilio, grandia verba trutinãtes inter mulierculas de ſacris literis philoſophantur. Alij diſcunt, proh pudor, à fœminis, quod viros doceant: & ne parum hoc ſit, quadam facilitate verborũ, imò audacia ediſſerunt alijs q̃d ipſi non intelligunt. Taceo de mei ſimilibus, qui ſi forte ad ſcripturas ſanctas poſt ſeculares literas venerint, & ſermone cõpoſito aures populi mulſerint, quicquid dixerint, hoc legem Dei putant: nec ſcire dignantur quid ꝓphetæ, quid apoſtoli ſenſerint, ſed ad ſenſum ſuũ incongrua aptant teſtimonia, quaſi grande ſit, & nõ vitioſiſſimum docendi genus, deprauare ſententias, & ad voluntatem ſuam, ſcripturam trahere repugnantem. Quaſi nõ legerimus Homerocentonas, & Vergiliocentonas: ac non ſic etiam Maronem ſine Chriſto poſſimus dicere, Chriſtianũ, quia ſcripſerit: Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna, Iam noua ꝓgenies cęlo demittitur alto. Et Patrẽ loquentẽ ad Filiũ: Nate meę vires, mea magna potentia ſolus. Et poſt verba Saluatoris in cruce: Talia ꝑſtabat memorãs, fixuſq; manebat. Puerilia ſunt hęc, & circulatorũ ludo ſimilia docere q̃d ignores: imò, vt cum ſtomacho loquar, ne hoc quidem ſcire quod neſcias.

VII. Videlicet manifeſtiſſima eſt Geneſis, in qua de creatura mũdi, de exordio generis humani, de diuiſione terrę, de cõfuſione linguarũ & gentiũ, vſq; ad exitũ ſcribitur Hebręorum. — Geneſis.

Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum myſticis diuiniſque præceptis. — Exodus.

In promptu eſt Leuiticus Liber, in quo ſingula ſacrificia, imò ſingulæ penè ſyllabæ, & veſtes Aaron, & totus ordo Leuiticus ſpirant cæleſtia ſacramenta. — Leuiticus.

Numeri verò, nónne totius Arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per erémum manſionum myſteria continent? — Numeri.

Deuteronomium quoque ſecunda Lex, & Euangelicæ Legis præfiguratio, nónne ſic ea habet quę priora ſunt, vt tamen noua ſint omnia de veteribus? Hucuſque Moyſes, hucuſque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui ſe velle, apoſtolus in Eccleſia gloriatur. — Deuteronomium. 1. Co. 14. d. 25

Iob exemplar patientiæ, quæ non myſteria ſuo ſermone complectitur? Proſa incipit, verſu labitur, pedeſtri ſermone finitur: omneſq; leges dialecticæ, ꝓpoſitione, aſſumptione, confirmatione, concluſione determinat. Singula in eo verba, plena ſunt ſenſibus. Et (vt de cęteris ſileam) reſurrectionẽ corporum ſic prophetat, vt nullus de ea vel manifeſtiùs, vel cautiùs ſcripſerit. Scio (inquit) ꝙ Redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum: & rurſum circũdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & nõ alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. — Iob. Cap. 19. d. 25

Veniam ad Ieſum Naue, qui typum Domini non ſolùm geſtis, verùm etiam nomine præfert: tranſit Iordanem, hoſtium regna ſubuertit, diuidit terram victori populo, & per ſingulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes atq; confinia, Eccleſiæ cæleſtiſq; Ieruſalem ſpiritualia regna deſcribit. — Ioſue ſiue Ieſus Naue.

In Iudicum libro, quot principes populi, tot figuræ ſunt. — Lib. Iudicũ.

Ruth Moabitis, Iſaiæ explet vaticinium, dicentis, Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de Petra deſerti, ad montem filiæ Sion. — Ruth. Eſa. 16. a. 1.

Samuel in Heli mortuo, & in occiſo Saul, veterem legem abolitam monſtrat. Porrò in Sadoc atque Dauid, noui ſacerdotij, nouiq; ne imperij ſacramenta teſtatur. — Reg. 1. & 2.

Malachim, id eſt tertius & quartus Regum liber, à Salomone vſq; ad Iechoniam, & à Ieroboam filio Nabath vſq; ad Oſee qui ductus eſt in Aſſyrios, regnum Iuda & regnum deſcribit Iſraël. Si hiſtoriam reſpicias, verba ſimplicia ſunt: ſi in literis ſenſum latentem inſpexeris, Eccleſię paucitas, & hæreticorum contra Eccleſiam bella narrantur. — Reg. 3. & 4.

Duodecim prophetæ in vnius voluminis anguſtias coarctati, multò aliud quàm ſonant in litera, præfigurant.

Oſee crebrò nominat Ephráim, Samariã, Ioſeph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clauſam mariti, multo tẽpore ſedere viduã, & ſub veſte lugubri viri ad ſe reditum præſtolari. — Oſee.

Ioël filius Phatuel deſcribit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locuſta, rubigine vaſtante conſumptã: & poſt euerſionem prioris populi, effuſum iri Spiritum ſanctũ ſuper ſeruos Dei & ancillas, id eſt, ſuper centum viginti credẽtium nomina, & effuſum iri in cœnaculo Sion. Qui centum viginti ab vno vſque ad quindecim paulatim, & per incrementa ſurgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in pſalterio myſticè continentur. — Ioel. Act. 2. a.

Amos paſtor, & ruſticus, & ruborum mora diſtringens, paucis verbis explicari non poteſt. Quis enim dignè exprimat tria & quatuor ſcelera Damaſci, & Gazę, & Tyri, & Idumææ, & filiorũ Ammon, & Moab: & in ſeptimo & octauo gradu Iudæ & Iſraël? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ ſunt in Samariæ monte, & ruituram domum maiorem, minoremque teſtatur. Ipſe cernit fictorem locuſtæ, & ſtantem Dominum ſuper murum litum vel adamantinum, & vncinum pomorum attrahentem ſupplicia peccatoribus: & famem in terram, non famem panis, nec ſitim aquæ: ſed audiendi verbum Dei. — Amos.

Abdias, qui interpretatur ſeruus Dei, perſonat contra Edom ſanguineum terrenumq; hominem, fratris quoq; Iacob ſemper æmulum, haſta percutit ſpiritali. — Abdias.

Ionas.

Ionas pulcherrima columba naufragio ſuo paſſionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam reuocat: & ſub nomine Niniue, Gentibus ſalutem nuntiat.

Michæas.

Michæas de Moraſthi cohæres Chriſti, vaſtationem annuntiat filiæ latronis, & obſidionem ponit contra eam: quia maxillam percuſſerit iudicis Iſraël.

Nahum.

Nahum cōſolator orbis, increpat ciuitatem ſanguinum, & poſt euerſionem illius loquitur, Ecce ſuper montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc.

Habacuc luctator fortis & rigidus, ſtat ſuper cuſtodiam ſuam, & figit gradum ſuper munitionem, vt Chriſtum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena eſt terra. Splendor eius vt lux erit: corona in manibus eius: ibi abſcondita eſt fortitudo eius.

Cap. 3. a. 5.

Sophonias.

Sophonias ſpeculator, & arcanorum Dei cognitor audit clamorem à Porta piſcium, & eiulatum à Secunda, & cōtritionem à collibus. Indicit quoque vlulatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanáan, diſperierunt vniuerſi qui inuoluti erant argento.

Aggæus.

Aggæus feſtiuus & lætus, qui ſeminauit in lachrymis, vt in gaudio meteret, deſtructum templum ædificat, Deumque patrem inducit loquentem, Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cælum, & terram, & mare, & aridā, & mouebo omnes gentes, & veniet deſideratus cunctis gentibus.

Cap. 2. b. 7.

Zacharias.

Zacharias memor Domini ſui, multiplex in prophetia, Ieſum veſtibus ſordidis indutum, & lapidem oculorum ſeptem, candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoq; oliuas à ſiniſtris lampadis cernit & à dextris: vt poſt equos nigros, ruſos, albos, & varios, & diſſipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Ieruſalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, ſedentem ſuper pullum filium aſinæ ſubiugalis.

Malachias.

Malachias apertè, & in fine omnium prophetarum, de abiectione Iſraël, & vocatione gentium, Non eſt mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus nō ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in Gentibus: & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Cap. 1. c. 11.

Iſaias.

Iſaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielem quis poteſt vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, ſed Euangelium.

Ieremias.

Secūdus virgam nuceam, & ollā ſuccenſam à facie Aquilonis, & pardum ſpoliatum ſuis coloribus, & quadruplex diuerſis metris nectit alphabetum.

Ezechiel.

Tertius principia & finem tantis habet obſcuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos iſtæ partes cū exordio Geneſeos ante annos triginta non legantur.

Daniel.

Quartus verò, qui & extremus inter quatuor prophetas temporum conſcius & totius mundi philoiſtor, lapidem præciſum de monte ſine manibus, & regna omnia ſubuertentem, claro ſermone pronūtiat.

Dauid.

Dauid Simonides noſter, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Chriſtum lyra perſonat, & in decachordo pſalterio, ab inferis excitat reſurgentem.

Prouerb. Eccleſiaſtes. Canticum.

Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Eccleſiam iungit, & Chriſtum, ſanctarumq; nuptiarum dulce canit epithalamium.

Eſther.

Eſther in Eccleſiæ typo populum liberat de periculo; & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in poſteros.

Paralipomenon.

Paralipomenon liber, id eſt, inſtrumenti veteris epitome, tantus ac talis eſt, vt abſque illo ſiquis ſcientiam ſcripturarū ſibi voluerit arrogare, ſeipſum irrideat. Per ſingula quippe nomina iuncturaſque verborum & prætermiſſæ in Regum libris tanguntur hiſtoriæ, & innumerabiles explicantur Euangelij quæſtiones.

Eſdras. Nehemias.

Eſdras & Nehemias, adiutor videlicet, & conſolator à Domino, in vnum volumen coarctantur, inſtaurant templum, muros extruunt ciuitatis, omniſque illa turba populi redeuntis in patriam, & deſcriptio Sacerdotum, Leuitarum, Iſraëlis, proſelytorum, ac per ſingulas familias murorum, ac turrium opera diuiſa, aliud in cortice præferūt, aliud in medulla retinent. Cernis me ſcripturarū amore raptū, exceſſiſſe modum epiſtolę, & tamen non impleſſe quod volui. Audiuimus tantùm quid noſſe, quid cupere debeamus, vt & nos quoque poſſimus dicere, Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore. Cæterum illud Socraticum impletur in nobis: Hoc tantùm ſcio, quòd neſcio. Tangam & nouum breuiter teſtamentum.

Pſal. 118. c.

Matthæus. Marcus. Lucas. Iohannes.

Matthæus, Marcus, Lucas, & Iohannes quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur ſcientiæ multitudo, per totum corpus oculati ſunt, ſcintillæ emicant, diſcurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in ſublime tendētes, terga pennata & vbique volitantia, tenent ſe mutuò, ſibique perplexi ſunt, & quaſi rota in rota voluuntur, & pergunt quocunque eos flatus Spiritus ſancti perduxerit.

Paulus Apoſtolus.

Paulus apoſtolus ad ſeptem ſcribit eccleſias, octaua enim ad Hebræos, à pleriſq; extra numerum ponitur. Timotheum inſtruit ac Titum, & Philémonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, q̄ pauca ſcribere.

Actus Apoſtolorum.

Actus apoſtolorum nudam quidem videntur ſonare hiſtoriam, & naſcentis Eccleſiæ infantiam texere: ſed ſi nouerimus ſcriptorem eorum Lucam eſſe medicum, cuius laus eſt in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis eſſe medicinam.

Iacobus. Petrus. Iohannes. Iudas.

Iacobus, Petrus, Iohannes, Iudas, ſeptem epiſtolas ediderunt tam myſticas quàm ſuccinctas, & breues pariter ac lōgas: breues in verbis, longas in ſententijs; vt rarus ſit, qui non in earum cæcutiat lectione.

Apocalypſis.

Apocalypſis Iohannis tot habet ſacramenta, quot verba. Parum dixi pro merito voluminis, laus omnis inferior eſt. In verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te frater chariſſime, inter hæc viuere, iſta meditari, nihil aliud noſſe, nihil quærere: nonne tibi videtur iam hic in terris regni cæleſtis habitaculum? Nolo offendaris in ſcripturis ſanctis ſimplicitate, & quaſi vilitate verborum, quæ vel vitio interpretum, vel de induſtria ſic prolata ſunt, vt ruſticam concionem faciliùs inſtruerent, & in vna eademque ſententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non ſum tam petulans & hebes, vt hæc me noſſe pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ ſunt: ſed velle fateor. Sedenti me præfero, magiſtrum renuens, comitem ſpondeo. Petenti datur, pulſanti aperitur, quærens inuenit. Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeueret in cælo, obuijs te manibus excipiam, & (vt inepte aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quicquid quæſieris, tecum ſcire conabor. Habes hîc amantiſſimum tui fratrem Euſebium, qui literarum tuarum mihi gratiam duplicauit, referens honeſtatem morum tuorum, contemptum ſeculi, fidem amicitię, amorem Chriſti. Nam prudentiam & eloquij venuſtatem, etiam abſque illo ipſa epiſtola præferebat. Feſtina, quæſo te, & hærentis in ſalo nauiculæ funem magis præſcinde, quàm ſolue.

Matt. 7. a. Luc. 11. b.

Nemo renuntiaturus ſeculo bene poteſt vendere quæ contempſit vt venderet. Quicquid in ſumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum eſt, Auaro tam deeſt quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum eſt: infidelis autem, etiam obolo indiget. Sic viuamos tanquàm nihil habentes, & omnia poſſidentes. Victus & veſtitus diuitiæ Chriſtianorum ſunt. Si habes in poteſtate rem tuam, vende. Si nō habes, proijce. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum eſt. Scilicet niſi tu ſemper recraſtinans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas poſſeſſiunculas vendideris, non habet Chriſtus vnde alat pauperes ſuos. Totum Deo dedit, qui ſeipſum obtulit. Apoſtoli nauem tantùm & retia reliquerunt: vidua duo æra miſit in gazophylacium, & præfertur Crœſi diuitijs. Facilè contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum. VIII.

1. Cor. 6. b.

Mat. 5. g.

Mat. 4. c. Mar. 12. d. Luc. 21. a.

SANCTI HIERONYMI PRESBYTERI IN PENTATEVCHVM MOYSI

PRÆFATIO.

DESYDERII mei deſideratas accepi epiſtolas, qui quodam præſagio futurorum cum Daniele ſortitus eſt nomen: obſecrantis, vt tranſlatum in Latinam linguam de Hebræo ſermone Pentateuchum, noſtrorum auribus traderem. Periculoſum opus certè, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me aſſerunt in Septuaginta interpretum ſuggillationem noua pro veteribus cudere, ita ingenium quaſi vinum probantes: cùm ego ſæpiſſimè teſtatus ſim, me pro virili portione in Tabernaculo Dei offerre quæ poſſim, nec opes alterius aliorum paupertati fœdari. Quod vt auderem, Origenis me ſtudium prouocauit, qui editioni antiquæ tranſlationem Theodotionis miſcuit, aſteriſco & obelo omne opus diſtinguens: dum autem illuceſcere facit quæ minus antè fuerant: aut ſuperflua quæque iugulat & confodit, maximè quę Euangeliſtarum & Apoſtolorum authoritas promulgauit. In quibus multa de Veteri Teſtamento legimus, quæ in noſtris codicibus non habentur: vt eſt illud, Ex Ægypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur, & Videbunt in quem compunxerunt, & Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, & Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt quæ præparauit Deus diligentibus ſe: & multa alia quæ proprium σύνταγμα, deſiderant. Interrogemus ergo eos vbi hæc ſcripta ſint: & cùm dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum teſtimonium eſt in Oſee: Secundum in Iſaia: Tertium in Zacharia: Quartum in Prouerbijs: Quintum æquè in Iſaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta ſectantur: & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Cauſas erroris non eſt meum exponere. Iudæi, prudenti factum dicunt eſſe conſilio: ne Ptolemæus vnius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem diuinitatem deprehenderet. Quod maximè idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Deniq; vbicunque ſacratum aliquid ſcriptura teſtatur de Patre, & Filio, & Spiritu ſancto: aut aliter interpretati ſunt, aut omnino tacuerunt: vt & regi ſatisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et neſcio quis primus author ſeptuaginta cellulas Alexandriæ mendacio ſuo extruxerit: quibus diuiſi eadem ſcriptitarint, cùm Ariſtęus eiuſdem Ptolemæi ὑπερασπιστὴς, & multo poſt tempore Ioſephus nihil tale retulerint: ſed in vna baſilica congregatos contuliſſe ſcribant, non prophetaſſe. Aliud eſt enim eſſe vatem: aliud eſt eſſe interpretem. Ibi Spiritus ventura prædicit: hîc eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Niſi fortè putandus eſt Tullius Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demoſthenis pro Cteſiphonte, afflatus rhetorico ſpiritu tranſtuliſſe. Aut aliter de eiſdem libris per Septuaginta interpretes, aliter per apoſtolos Spiritus ſanctus teſtimonia texuit: vt quod illi tacuerunt, hi ſcriptum eſſe mentiti ſint. Quid igitur? Damnamus veteres? Minimè. Sed poſt prio-

rum ſtudia, in domo Domini, quod poſſumus laboramus. Illi interpretati ſunt ante aduentum CHRISTI, & quod neſciebant dubijs protulere ſententijs: nos verò poſt paſſionem & reſurrectionem eius, non tam prophetiam, quàm hiſtoriam ſcribimus. Aliter enim audita: aliter viſa narrantur. Quod meliùs intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator auſculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: ſed confidenter cunctis illis apoſtolos præfero. Per iſtorum os CHRISTVS mihi ſonat, quos ante prophetas, inter ſpiritalia chariſmata poſitos lego: in quibus vltimum penè gradum interpretes tenent. Quid liuore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in tranſlatione tibi videor errare: interroga Hebræos, diuerſarum vrbium magiſtros conſule. Quod illi habent de CHRISTO, tui codices non habent. Aliud eſt, ſi contra ſe poſteà ab apoſtolis vſurpata teſtimonia probauerunt: & emendatiora ſunt exemplaria Latina, quàm Græca, & Græca quàm Hebraica. Verùm hæc contra inuidos. Nunc te deprecor Deſyderi cariſſime, vt quia me tantùm opus ſubire feciſti, & à Geneſi exordium capere orationibus iuues: quò poſſim eodem ſpiritu quo ſcripti ſunt libri, in latinum eos transferre ſermonem.

ORDO

ORDO LIBRORVM
VETERIS TESTAMENTI.

GENESIS.	fol. 1
Exodus.	12
Leuiticus.	21
Numeri.	27
Deuteronomium.	36
Ioſue.	44
Liber Iudicum.	50
Ruth.	55
Regum I.	57
Regum II.	64
Regum III.	71
Regum IIII.	78
Paralipomenon I.	86
Paralipomenon II.	92
Eſdræ I.	101
Eſdræ II.	103
Eſdræ III.	107
Eſdræ IIII.	110
Tobias.	116
Iudith.	118
Eſther.	122
Iob.	125
Liber Pſalmorum.	132
Prouerbia Salomonis.	151
Parabolæ Salomonis.	152
Eccleſiaſtes.	157
Canticum Canticorum.	157
Liber Sapientiæ.	160
Eccleſiaſticus.	167
Iſaiæ Prophetia.	173
Ieremiæ.	184
Baruch.	198
Ezechielis.	200
Danielis.	212
Oſee.	217
Ioelis.	218
Amos.	219
Abdiæ.	221
Ionæ.	221
Michææ.	222
Nahum.	223
Habacuc.	223
Sophoniæ.	224
Aggæi.	225
Zachariæ.	225
Malachiæ.	227
Machabæorum I.	228
Machabæorum II.	235

ORDO LIBRORVM
NOVI TESTAMENTI.

EVangeliū ſecundū Matthæū.	241
Euangelium ſecūdū Marcū.	248
Euangelium ſecūdùm Lucā.	253
Euāgelium ſecūdū Iohannē.	261
Acta Apoſtolorum.	267
Pauli Epiſtola ad Romanos.	275
Ad Corinthios prima.	278
Ad Corinthios Secunda.	281
Ad Galatas.	283
Ad Epheſios.	284
Ad Philippenſes.	286
Ad Coloſſenſes.	286
Ad Theſſalonicenſes prima.	287
Ad Theſſalonicenſes ſecunda.	288
Ad Timotheum prima.	288
Ad Timotheum ſecunda.	289
Ad Titum.	290
Ad Philemonem.	290
Ad Hebræos.	290
Iacobi Epiſtola.	293
Petri Epiſtola prima.	294
Petri Epiſtola ſecunda.	295
Iohannis Epiſtola prima.	295
Iohannis Epiſtola ſecunda.	296
Iohannis Epiſtola tertia.	296
Iudæ Epiſtola.	296
Apocalypſis.	297

LIBER GENESIS,

HEBRAICE BERESITH.

SVMMARIVM.

De mundi creatione, rerum creatarum diſtinctione & ornatu, deq́; hominis formatione, cui ſubiecit Deus omnia quæ creauerat. CAPVT PRIMVM.

1 IN PRINCIPIO crea-
A uit Deus cælum & terrã.
2 Act.14.c.15. 17.f.24. †Terra autem erat inanis,
& vacua, & tenebræ erãt
ſuper faciem abyſſi: & ſpi
ritus domini ferebatur ſu
3 per aquas †Dixitq́; Deus,
|Fiat lux. Et facta eſt lux.
4 |Pſal.32.a.6 135.a.5. Ecc.18.a.1. Heb.11.a.3. *Deus 1. †Et vidit Deus lucẽ quòd
eſſet bona: & diuiſit *lu-
5 cem à tenebris. †Appella-
uitq́; lucem diem, & tenebras noctem: factumq́; eſt ve-
6 ſpere & mane dies vnus. †Dixit quoq́; Deus: Fiat firma
Pſal.32.b.6. 135.a.5. mentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis.
7 †Et fecit Deus firmamentum, diuiſitq́; aquas quę erant
ſub firmamento, ab his |quæ erãt ſuper firmamentum.
8 Iier. 10.b.12 51.b.15. Et factum eſt ita. †Vocauitq́; Deus firmamentum, cęlũ:
9 Pſal.147.a.4 & factum eſt veſpere & mane. dies ſecũdus. †Dixit ve-
Pſal.32.b.7. 88.b.12.135 a.6. rò Deus, Congregentur aquę quę ſub cælo ſunt, in locũ
10 vnum: & appareat arida. Et factum eſt ita. †Et vocauit
B Iob.38.a.4. Deus aridam terram: congregationesq́; aquarum, appel
11 lauit maria. Et vidit Deus q̃ eſſet bonum. †Et ait, Germi
net terra herbam virentem, & facientem ſemen, & lignũ
pomiferum faciens fructum iuxta genus ſuum, cuius ſe
12 men in ſemetipſo ſit ſuper terram. Et factum eſt ita. †Et
protulit terra herbam virentem, & facientẽ ſemen iuxta
genus ſuum, lignumq́; faciens fructũ, & habens vnom-
quodq́; ſementem ſecundùm ſpeciem ſuã. Et vidit Deus
13 q̃ eſſet bonum. †Et factum eſt veſpere & mane dies ter-
14 tius. †Dixit autẽ Deus, Fiãt luminaria in firmamẽto cę-
li, & diuidant diem ac noctem, & ſint |in ſigna & tẽpo-
15 |Pſ.135.b.7. ra, & dies, & annos: †vt luceant in firmamẽto cęli, & il-
16 luminẽt terram. Et factum eſt ita. †Fecitq́; Deus duo lu-
minaria magna: luminare maius, vt præeſſet diei: & lu-
17 minare minus, vt præeſſet nocti: & ſtellas. †Et poſuit
18 eas *in firmamento cæli, vt lucerent ſuper terram, †&
C *Deus 2. præeſſent diei ac nocti, & diuiderent lucem ac tenebras.
19 Et vidit Deus q̃ eſſet bonum. †Et factum eſt veſpere &
20 mane dies quartus. †Dixit etiam Deus, Producãt aquę
reptile animæ viuentis, & volatile ſuper terram ſub fir-
21 mamento cęli. †Creauitq́; Deus cete grandia, & omnẽ
animam viuentem atq́; motabilem, quam produxerant
aquæ in ſpecies ſuas, & oẽ volatile ſẽm genus ſuum. Et vi
22 dit Deus q̃ eſſet bonum. †Benedixitq́; eis, dicens: Cre-
ſcite, & multiplicamini, & replete aquas maris: auesq́;
23 multiplicentur ſuper terram. †Et factum eſt veſpere, &
24 mane dies quintus. †Dixit quoq́; Deus, Producat terra
aĩam viuentem in genere ſuo, iumenta, & reptilia, & be
25 ſtias terræ ſecũdùm ſpecies ſuas. Factumq́; eſt ita. †Et fe
cit Deus beſtias terræ iuxta ſpecies ſuas, & iumẽta & oẽ
reptile terræ in genere ſuo. Et vidit Deus q̃ eſſet bonũ.
26 †& ait: Faciamus hominem ad |imaginẽ & ſimilitudinẽ
|Col.3.b.10 Inf.5.a.1.9. a.6. nostram, & præſit piſcibus maris, & volatilibus cęli, &
1.Cor.11.b.7 *terræ 8. *creaturę.10 -12. beſtijs, *vniuerſæq́; *terræ, *omniq́; reptili quod moue-
27 tur in terra. †Et creauit Deus hoĩem ad imaginẽ & ſi-
D Sap.2.d.23. militudinem *ſuam, ad imaginẽ Dei creauit illum, |ma-
28 |Mat.19.a.4 |Ecc.17.a.1. Inf.8.c.17. 9.a.1. ſculum & fœminã creauit eos. †Benedixitq́; illis Deus,
& ait: |Creſcite, & multiplicamini, & replete terrã, &
ſubijcite eam, & dominamini piſcibus maris, & volati-
libus cęli, & vniuerſis animantibus quę mouẽtur ſuper
29 terram. †Dixitq́; Deus, Ecce dedi vobis oẽm herbã affe-
rentem ſemen ſuper terrã, & vniuerſa ligna quæ habent
in ſemetipſis ſementẽ generis ſui, |vt ſint vobis in eſcã, |Inf.9.a.1.
30 †& cunctis aĩantibus terræ, omniq́; volucri cęli, & vni-
uerſis quæ mouentur in terra, & in quibus eſt aĩa viuẽs,
31 vt habeant ad veſcendum. Et factum eſt ita. †|Viditq́; |Exod. 11. d.17.
Deus cuncta quæ fecerat: & erant valde bona. Et factum Eccl.39.e.33
eſt veſpere & mane dies ſextus. Mat.7.d.37.

Deus completo ſex dierum opificio, ſeptimum benedixit: hominem in Paradiſum varijs arboribus fructiferis, ac fluminibus inſignitum poſuit, cui Euam ex ipſius coſta in adiutorium formauit. CAP. II.

1 IGitur perfecti ſunt cęli & terra, & oĩs ornatus eorũ.
A †Cõpleuitq́; Deus die ſeptimo opus ſuum quod fece
2 rat: & |requieuit die ſeptimo ab vniuerſo opere quod |Exo.20.b. 11.31.d.17.
3 patrarat. †Et benedixit diei ſeptimo, & ſanctificauit illũ: Deut.5.b.14
quia in ipſo ceſſauerat ab omni opere ſuo quod creauit Heb.4.b.4.
4 Deus, vt faceret. †Iſtæ ſunt generationes cęli & terræ, qñ
creatæ ſunt, in die quo fecit Dñs Deus cęlum & terram,
5 †& oẽ virgultũ agri antequàm oriretur in terra, oẽmq́;
herbã regionis priuſquàm germinaret: nõ enim pluerat
dñs Deus ſuper terram, & homo nõ erat qui operaretur
6 *terram: †Sed fons aſcendebat è terra, irrigãs vniuerſam *eam 5.
7 ſuperficiem terræ. †Formauit igitur Dñs Deus hoĩem de
B limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ,
8 & |factus eſt homo in aĩam viuentem. †Plantauerat autẽ |1.Cor.15. f.45.
Dñs Deus Paradiſum voluptatis à principio: in quo po-
9 ſuit hoĩem quẽ formauerat. †Produxitq́; Dñs Deus de
humo oẽ lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſua-
ue: lignum etiam vitæ in medio Paradiſi, lignũq́; ſcien-
10 tiæ boni & mali. †Et fluuius egrediebatur de loco volu-
ptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde diuiditur in
11 quatuor capita. †Nomen vni |Phiſon. ipſe eſt qui cir- |Ec.24.e.35.
12 cuit oẽm terram Heuilath, vbi naſcitur aurum, †& au-
rum terræ illius optimum eſt, ibiq́; inuenitur bdelium,
13 & lapis onychinus. †Et nomẽ fluuij ſecũdi Gehon. ipſe
14 eſt qui circumuit oẽm terrã Æthiopiæ. †Nomen verò flu-
C minis tertij, Tigris: ipſe vadit cõtra Aſſyrios. Fluuius autẽ
15 quartus, ipſe eſt Euphrátes. †Tulit ergo Dñs Deus ho-
minẽ, & poſuit eum in Paradiſum voluptatis, vt opera-
16 retur, & cuſtodiret illum: †Præcepitq́; ei, dicens: Ex om
17 ni ligno Paradiſi comede: †De ligno autẽ ſcientiæ boni &
mali ne comedas. In quocũq́; enim die comederis ex eo,
18 morte morieris. †Dixit quoq́; Dñs Deus, Non eſt bonũ
19 hoĩem eſſe ſolũ: faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. †For
matis igitur Dñs Deus de humo cũctis aĩantibus terræ,
& vniuerſis volatilibus cęli, adduxit ea ad Adam, vt vi-
deret quid vocaret ea. Oẽ enim quod vocauit Adam aĩæ
20 viuentis, ipſum eſt nomen eius. †Appellauitq́; Adã no-
D minibus ſuis cuncta aĩantia, & vniuerſa volatilia cęli, &
oẽs beſtias terræ: Adę verò non inueniebatur adiutor ſi-
21 milis eius. †Immiſit ergo Dñs Deus ſoporẽ in Adã: Cũq́;
obdormiſſet, tulit vnam de coſtis eius, & repleuit carnẽ
22 pro ea. †Et ædificauit Dñs Deus coſtam, quam tulerat de
23 Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. †Dixitq́;
Adam: |Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne |1.Co.11.b.9
24 mea: hęc vocabitur virago, qm̃ de viro ſumpta eſt. Quã Mat.19.a.5.
ob rem relinquet hõ patrem ſuum, & matrẽ, & adhęre- Mar.10.a.7. Ephe.5.f.31
25 bit vxori ſuę: & erunt duo in carne vna. †Erat autẽ vterq́; 1.Co.6.d.16
nudus, Adam ſcilicet & vxor eius: & nõ erubeſcebant.

Serpentis aſtutia primi parentes Dei præceptum tranſgrediuntur, atque indicta ſingulis pœna è Paradiſo pelluntur. CAP. III.

1 SEd & ſerpens erat callidior cunctis aĩantibus terræ,
A quæ fecerat Dñs Deus. Qui dixit ad mulierem, Cur

præcepit vobis Deus vt non comederetis ex omni ligno
2 Paradiſi? † Cui reſpondit mulier, De fructu lignorũ quæ
3 ſunt in Paradiſo veſcimur: † de fructu verò ligni quod eſt
in medio paradiſi præcepit nobis Deus ne comederem*,
4 & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur. † Dixit aũt
‖2. Corin.11 a.3. 5 ſerpens ad mulierẽ: ‖ Nequaquã morte moriemini. † Scit
enim Deus ꝙ in quocunque die comederitis ex eo, ape-
rientur oculi veſtri: & eritis ſicut dij ſcientes bonum &
6 malum. † Vidit igitur mulier quòd bonum eſſet lignum
ad veſcẽdum, & pulchrum oculis, aſpectuq; delectabi-
‖Ec 25.d.33 1. Timo.2. d.14. le: & tulit de fructu illius, & ‖ comẽdit: deditq; viro ſuo,
7 qui comẽdit. † Et aperti ſunt oculi amborum: Cumq; co
B gnouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fece-
8 runt ſibi perizomata. † Et cum audiſſent vocẽ Dñi Dei
deambulantis in paradiſo ad aurã poſt meridiem, abſcõ-
dit ſe Adã & vxor eius à facie Dñi Dei in medio ligni pa-
9 radiſi. † Vocauitque Dñs Deus Adam, & dixit ei, Vbi es?
*Domine. 10 † Qui ait: Vocem tuã * audiui in Paradiſo: & timui, eò ꝙ
-8. 11 nudus eſſem, & abſcondi me. † Cui dixit Dñs: Quis enĩ
indicauit tibi ꝙ nudus eſſes, niſi ꝙ ex ligno de quo præce
12 peram tibi ne comederes, comediſti? † Dixitq; Adã: Mu-
lier quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, & co
13 mẽdi. † Et dixit Dñs Deus ad mulierem, Quare hoc feci-
C ſti? Quæ reſpondit, Serpens decepit me, & comẽdi.
-8. 14 † Et ait Dñs Deus ad ſerpentem: Quia feciſti hoc, male-
dictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ: ſuper
pectus tuum gradiẽris, & terram comedes cũctis diebus
15 vitæ tuæ. † INIMICITIAS ponam inter te & mulie
*ipſe 2. rem, & ſemen tuum & ſemen illius. * ipſa conteret caput
16 tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius. † Mulieri quoque
dixit: Multiplicabo ærumnas tuas & cõceptus tuos: in
‖1. Corin. 14 f.34. dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ‖ ipſe do
17 minabitur tui. † Adæ verò dixit, Quia audiſti vocẽ vxo-
ris tuæ, & comediſti de ligno ex quo præceperã tibi ne
comederes, maledicta terra ĩ opere tuo, in laboribus co-
18 medes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. † Spinas & tribulos
19 germinabit tibi, & comedes herbas terræ. † In ſudore vul
-3. D tus tui veſcẽris pane tuo, donec reuertaris in terram de
qua ſumptus es: quia puluis es, & in puluerẽ reuertẽris.
20 † Et vocauit Adam nomẽ vxoris ſuæ, Eua: eò ꝙ mater eſ-
21 ſet cunctorum viuentium. † Fecit quoq; Dñs Deus Adę
22 & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos. † Et ait, Ecce
Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonũ & ma-
lum: nũc ergo ne fortè mittat manũ ſuã, & ſumat etiam
23 de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternũ. † Emiſit
*Et emiſit 4. eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis, vt operare-
24 tur terram de qua ſumptus eſt. † Eiecitq; Adam: & collo
cauit ante paradiſum voluptatis cherubim, & flammeũ
gladium atq; verſatilem ad cuſtodiendã viam ligni vitæ.

Impius Cain pium Abel fratrem occidit, & à Deo punitus, ac profugus vitam agens, Enoch genuit: ſed & Adam Seth generauit, cui natus eſt Enos. CAP. IIII.

‖Heb.11. a.4. 1 ADam verò cognouit vxorem ſuã Euam: quæ con-
A cepit, & peperit Cain, dicens: Poſſedi hoĩem per
2 Deũ. † Rurſumq; peperit fratrẽ eius Abel. Fuit aũt Abel
3 paſtor ouium, & Cain agricola. † Factũ eſt aũt poſt mul-
tos dies vt offerret Cain de fructibus terrę munera Dño.
4 † Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de
adipibus eorum: & reſpexit Dñs ad Abel, & ad munera
5 eius: † Ad Cain aũt, & ad munera illius non reſpexit. Ira-
6 tuſq; eſt Cain vehementer, & concidit vultus eius. † Di-
xitq; Dñs ad eum: Quare iratus es? & cur cõcidit facies
-14. 7 tua? † Nonne ſi bene egeris, recipies: ſin aũt malè, ſtatim
B in foribus peccatum tuum aderit? ſed ſub te erit appe-
8 titus eius, & tu dominaberis illius. † Dixitq; Cain ad Abel
fratrem ſuum: Egrediamur foras. Cumq; eſſent in agro,
‖Sap.10.a.3. Mat 23.e.35 1.Ioã.3.b.12 Iud.1.d.11. conſurrexit Cain aduerſus fratrem ſuum Abel, & ‖ inter-
9 fecit eum. † Et ait Dñs ad Cain, Vbi eſt Abel frater tuus?
Qui rñdit, Neſcio: nunquid cuſtos fratris mei ſum ego?
10 † Dixitq; ad eum, Quid feciſti? vox ſanguinis fratris tui
11 clamat ad me de terra. † Nunc igitur maledictus eris ſup
terrã: quę aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinẽ fratris
12 tui de manu tua. † Cum operatus fueris eã, non dabit ti-
13 bi fructus ſuos: vagus & profugus eris ſuper terrã. † Di-
xitq; Cain ad Dñm: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt ve
14 niam merear. † Ecce eijcis me hodie à facię terrę, & à facie
tua abſcondar, & ero vagus & profugus in terra: oĩs igi-
15 tur qui inuenerit me, occidet me. Dixitq; ei Dñs, † Ne-
C quaquam ita fiet: ſed oĩs qui occiderit Cain, ſeptuplum
punietur. Poſuitq; Dñs in Cain ſignum, vt nõ interfice-
16 ret eum oĩs qui inueniſſet eum. † Egreſſuſq; Cain à facie
Dñi, habitauit profugus in terra ad orientalem plagam
17 Eden. † Cognouit aũt Cain vxorem ſuã, quæ cõcepit, &
peperit Henoch: & ædificauit ciuitatẽ, vocauitq; nomẽ
18 eius ex nomine filij ſui, Henoch. † Porrò Henoch genuit
Irad, & Irad genuit Mauiael, & Mauiael genuit Mathu-
19 ſael, & Mathuſael genuit Lamech †. Qui accepit duas
20 vxores, nomen vni Ada, & nomen alteri Sella. † Genuitq;
Ada Iabel, qui fuit pater habitantium in tentorijs, atque
21 paſtorum: † Et nomẽ fratris eius Iubal, ipſe fuit pater ca-
22 nentium cithara & organo. † Sella quoq; genuit Tubal
D -cain, qui fuit malleator & faber in cuncta opera æris &
23 ferri. Soror verò Tubal-cain, Noema. † Dixitq; Lamech
vxoribus ſuis Adæ & Sellæ: Audite vocẽ meã vxores La-
mech, auſcultate ſermonẽ meũ: qm̃ occidi virum in vul-
24 nus meũ, & adoleſcentulum in liuorem meum. † Septu-
plum vltio dabitur de Cain: de Lamech verò ſeptuagies
25 ſepties. † Cognouit quoq; adhuc Adam vxorẽ ſuã: & pe-
perit filiũ, vocauitq; nomẽ eius Seth: dicens, Poſuit mihi
26 Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain. † Sed &
Seth natus eſt filius, quem vocauit Enos. iſte cœpit in-
uocare nomen Domini.

Propagatio Adę ac poſterorum, anniq; vitæ ipſorum vſque ad Noe. CAP. V.

1 HIc eſt liber generationis Adam. In die qua creauit
A Deus hominẽ, ‖ ad ſimilitudinẽ Dei fecit illũ, † ma- ‖Sap.1.d.24 Eccl.17.a.1. Sup.1.d.28. Inf.9.a.6.
2 ſculum & fœminã creauit eos: & benedixit illis: & voca
3 uit nomen eorũ Adam, in die quo creati ſunt. † Vixit aũt
Adam cẽtũ triginta annis: & genuit filium ad imaginẽ -6.
4 & ſimilitudinẽ ſuam, vocauitq; nomen eius Seth. † Et fa-
cti ſunt dies ‖ Adã poſtquã genuit Seth, octingenti anni, ‖1.Pa.1.a.1.
5 genuitq; filios & filias. † Et factũ eſt oẽ tẽpus quod vi-
6 xit Adã, anni nongenti triginta, & mortuus eſt. † Vixit
7 quoq; Seth centũ quinque annis, Et genuit Enos. † Vi-
xitq; Seth poſtq̃ genuit Enos, octingentis ſeptem an-
8 nis, genuitque filios & filias. † Et facti ſunt omnes dies
B Seth nõgentorum duodecim annorum, & mortuus eſt.
9 † Vixit verò Enos nonaginta annis, & genuit Cainan.
10 † Poſt cuius ortum vixit octingentis quindecim annis,
11 & genuit filios & filias. † Factiq; ſunt oẽs dies Enos non
12 genti quinq; anni, & mortuus eſt. † Vixit quoq; Cainã
13 ſeptuaginta annis, & genuit Malaleel. † Et vixit Cainam
poſtquã genuit Malaleel, octingẽtis quadraginta annis:
14 genuitq; filios & filias. † Et facti ſunt oẽs dies Cainan nõ
15 genti decẽ anni, & mortuus eſt. † Vixit aũt Malaleel ſe
16 xaginta quinque annis, & genuit Iared. † Et vixit Mala-
leel poſtquã genuit Iared, octingentis triginta annis: &
17 genuit filios & filias. † Et facti ſunt omnes dies Malaleel
18 octingenti nonagintaquinq; anni, & mortuus eſt. † Vi-
xitq; Iared centũ ſexaginta duobus annis, & genuit He-
19 noch. † Et vixit Iared poſtquã genuit Henoch octingen-
20 tis annis, & genuit filios & filias. † Et facti ſunt omnes
C dies Iared nongenti ſexagintaduo anni, & mortuus eſt.
21 † Porrò Henoch vixit ſexaginta quinq; annis & genuit Eccl.44.c.16 Heb.11.a.5.
22 Mathuſalam. † Et ambulauit Henoch cum Deo: & vixit
Henoch poſtquam genuit Mathuſalam, trecentis annis,
23 & genuit filios & filias. † Et facti ſunt oẽs dies Henoch
24 trecenti ſexaginta quinque anni. † Ambulauitq; cũ Deo,
25 & nõ apparuit: quia tulit eum Deus. † Vixit quoq; Ma
thuſala centum octoginta ſeptem annis, & genuit La-
26 mech. † Et vixit Mathuſala poſtquã genuit Lamech, ſe-
ptingentis octoginta duobus annis, & genuit filios & fi
27 lias. † Et facti ſunt oẽs dies Mathuſalæ nongenti ſexagin
28 tanouẽ anni, & mortuus eſt. † Vixit aũt Lamech cen-

29 tum octoginta duobus annis, & genuit filium: † Voca-
D uitq; nomen eius Noë, dicens: Iſte conſolabitur nos ab
operibus & laboribus manuum noſtrarum in terra cui
30 maledixit Dñs. † Vixitq; Lamech poſtquã genuit Noë,
quingẽtis nonagintaquinq; annis, & genuit filios & fi-
31 lias. † Et facti ſunt oẽs dies Lamech, ſeptingenti ſeptua-
32 ginta ſeptẽ anni, & mortuus eſt. † Noë verò cũ quingen-
torum eſſet annorum, genuit Sem, Cham, & Iapheth.

Hominis peccata fuere diluuij cauſa: Noë tamen iuſtus inuentus eſt, cui arca fabricanda mandatur, in qua ipſe & cunctorum animantium genera ſeruentur. CAP. VI.

1 CVmq; cœpiſſent hoïes multiplicari ſuper terrã, &
2 filias procreaſſent, † videntes filij Dei filias homi-
A num q̃ eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores ex oĩbus
3 quas elegerãt. † Dixitq; Deus: Non permanebit ſpiritus
meus in hoĩe in æternũ, quia caro eſt: Eruntq; dies illius
4 centum viginti annorũ. † Gigantes aũt erant ſuper terrã
in diebus illis: poſtquã enim ingreſſi ſunt filij Dei ad fi-
lias hominũ, illæq; genuerunt, iſti ſunt potentes à ſecu-
5 lo viri famoſi. † Videns aũt Deus q̃ multa malitia homi-
num eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſ-
6 ſet ad malum omni tẽpore, † pœnituit eũ q̃ hoĩem feciſſet
B in terra. ⸗Et præcauens in futurum` & tactus dolore cor ⸗a.
7 dis intrinſecus, † ‖ Delebo, inquit, hoĩem quẽ creaui, à fa ‖ Infrà 8. d. 21.
cie terræ, ab hoĩe vſq; ad animãtia, à reptili vſq; ad volu- Mat. 15. d. 19
8 cres cœli: pœnitet enim me feciſſe eos. † Noë verò inuenit
9 gratiã corã Dño. † Hæ ſunt generationes Noë. ‖ Noë vir ‖ Eccl. 44. c. 17.
iuſtus atq; perfectus fuit in generationibus ſuis, cũ Deo
10 ambulauit. † Et genuit tres filios, Sem, Chã, & Iapheth.
11 † Corrupta eſt aũt terra corã deo, & repleta eſt iniquita-
12 te. † Cumq; vidiſſet Deus terrã eſſe corruptã (oĩs quippe
13 caro corruperat viam ſuã ſuper terrã) † dixit ad Noë, Fi-
C nis vniuerſę carnis venit corã me: repleta eſt terra iniqui
14 tate à facie eorũ, & ego diſperdam eos cũ terra. † Fac tibi
arcã de lignis læuigatis: mãſiunculas in arca facies, & bi-
15 tumine linies intrinſecus & extrinſecus, † & ſic facies eã:
Trecentorũ cubitorũ erit lõgitudo arcæ, quinquaginta
cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo il-
16 lius. † Feneſtrã in arca facies, & in cubito conſummabis
ſummitatem eius: Oſtium aũt arcæ pones ex latere, deor
17 ſum, Cœnacula, & triſtega facies in ea. † Ecce ego adducã
aquas diluuij ſuper terrã, vt interficiam oẽm carnẽ ĩ qua
ſpũs vitæ eſt ſubter cælum, & vniuerſa quę ĩ terra ſunt,
18 cõſumentur. † Ponãq; fœdus meũ tecum: & ingredieris
D arcã tu & filij tui, vxor tua, & vxores filiorũ tuorũ tecũ.
19 † Et ex cunctis aĩantibus vniuerſę carnis bina induces in
20 arcã, vt viuant tecum: maſculini ſexus & fœminini. † De
volucribus iuxta genus ſuũ, & de iumẽtis in genere ſuo,
& ex oĩ reptili terræ ſm genus ſuũ: bina de oĩbus ingre-
21 dientur tecũ, vt poſſint viuere. † Tolles igitur tecum ex
omnibus eſcis quę mãdi poſſunt, & comportabis apud
22 te: & erunt tã tibi quàm illis in eſcam. † Fecit igitur Noë Hebr. 11. b. 7.
omnia quæ præceperat illi Deus.

Ingreſſo Noë cum ſuis in arca, ſtatim aqua omnium montium cacumina. 150. diebus ſuperauit, reliquaq́; animantia ſubmerſit. CAP. VII.

1 DIxitq; Dñs ad eum, Ingredere tu et omnis domus
A tua in arcam: ‖ te enim vidi iuſtũ corã me in genera ‖ 2. Pet. 2. a. 5.
2 tione hac. † Ex omnibus animãtibus mũdis tolles ſepte-
na & ſeptena, maſculum & fœminã. De aĩantibus verò
3 immundis, duo & duo, maſculum & fœminam. † Sed &
de volatilibus cœli ſeptena & ſeptena, maſculum & fœmi
4 nam: vt ſaluetur ſemen ſuper faciem vniuerſæ terræ. † Ad
huc enim, & poſt dies ſeptẽ ego pluã ſuper terrã quadra
ginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo omnẽ
5 ſubſtãtiam quã feci, de ſuperficie terræ. † Fecit ergo Noë
6 oĩa quæ mãdauerat ei Dñs. † Eratq; ſexcentorũ annorum
7 qñ diluuij aquæ inundauerunt ſuper terrã. † Et ‖ ingreſſus ‖ Mat. 24. d. 32.
B eſt Noë & filij eius, vxor eius & vxores filiorũ eius cũ eo Luc. 17. f. 26
8 in arcã propter aquas diluuij. † De animantibus quoque 1. Pet. 3. d. 20
mundis & immũdis, & de volucribus, & ex oĩ quod mo-
9 uetur ſuper terram, † duo & duo ingreſſa ſunt ad Noë in
arcam, maſculus & fœmina, ſicut præceperat Dñs Noë.
10 † Cũq; tranſiſſent ſeptem dies, aquæ diluuij inũdauerũt
11 ſuper terrã. † Anno ſexcenteſimo vitæ Noë, mẽſe ſecun
do, ſeptimodecimo die mẽſis, rupti ſunt oẽs fontes abyſ-
12 ſi magnæ, & cataractæ cœli apertæ ſunt: † Et facta eſt plu
uia ſuper terrã quadraginta diebus, & quadraginta no-
13 ctibus. † In articulo diei illius ingreſſus eſt Noë, & Sem,
C & Cham, & Iapheth filij eius: & vxor illius, & *vxores fi * tres 3.
14 liorum eius cũ eis in arcã: † ipſi & oẽ aĩal ſm genus ſuũ,
vniuerſaq; iumenta in genere ſuo, & oẽ quod mouetur
ſuper terrã in genere ſuo, cunctumq; volatile ſm genus
15 ſuũ, vniuerſę aues, oẽſq; volucres, † ingreſſę ſunt ad Noë
in arcam, bina & bina ex oĩ carne, in qua erat ſpũs vitæ.
16 † Et quæ ingreſſa ſunt, maſculus & fœmina ex oĩ carne in
troierunt, ſicut præceperat ei Deus: & incluſit eũ Dñs de
17 foris. † Factumq; eſt diluuium quadraginta diebus *ſup * & quadraginta noctibus 7.
terrã: & multiplicatæ ſunt aquæ, & eleuauerunt arcam
18 in ſublime à terra. † Vehementer enim inundauerunt, &
oĩa repleuerunt in ſuperficie terræ: porrò arca ferebatur
19 ſuper aquas. † Et aquæ præualuerunt nimis ſuper terrã:
D opertiq; ſunt omnes montes excelſi ſub vniuerſo cælo.
20 † Quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper montes quos
21 operuerat. † ‖ Conſumptaq; eſt oĩs caro quæ mouebatur ‖ Sap. 10. a. 4
ſuper terrã, volucrum, animantium, beſtiarum, oĩumq; Eccl. 39 c. 28
reptilium quæ reptant ſuper terram. Vniuerſi homines,
22 † & cuncta in quibus ſpiraculũ vitæ eſt in terra, mortua
23 ſunt. † Et deleuit *oẽm ſubſtantiam quæ erat ſuper ter- * Deus
ram, ab hoĩe vſque ad pecus, tam reptile q̃ volucres cœli:
& deleta ſunt de terra: remanſit autem ſolus Noë, & qui
24 cum eo erant in arca. † Obtinueruntq; aquæ terram cen- 1. Pet. 3. d. 20
tum quinquaginta diebus.

Imminutis paulatim aquis diluuij, poſt corui ac columbæ ęmiſſionem, Noë cum vniuerſis quæ in arca cõtinebantur, egreditur: & altari extructo offert holocauſta. CAP. VIII.

1 REcordatus autem Deus Noë, cunctorumq; animan
A tium & oĩum iumentorum quę erant cum eo in ar-
ca, adduxit ſpũm ſuper terram, & imminutæ ſunt aquæ.
2 † Et clauſi ſunt fontes abyſſi, & cataractæ cæli: & prohi-
3 bitæ ſunt pluuiæ de cælo. † Reuerſæq; ſunt aquæ de ter-
ra euntes & redeuntes: & cœperunt minui poſt centum
4 quinquaginta dies. † Requieuitque arca menſe ſeptimo,
5 viceſimoſeptimo die menſis ſuper mõtes Armeniæ. † At
verò aquæ ibant & decreſcebant vſq; ad decimum men-
ſem: decimo `enim` menſe prima die menſis apparuerũt * autem 4.
6 cacumina montium. † Cumque tranſiſſent quadraginta
B dies, aperiens Noë feneſtram arcæ quam fecerat, † dimi-
7 ſit coruum: qui egrediebatur, & ⸗non` reuertebatur, do- ⸗4.
8 nec ſiccarentur aquæ ſuper terrã. † Emiſit quoq; colum-
bam poſt eum, vt videret ſi iam ceſſaſſent aquæ ſuper fa-
9 ciem terræ. † Quæ cùm non inueniſſet vbi requieſceret
pes eius, reuerſa eſt ad eum in arcam: aquæ enim erãt ſu-
per vniuerſam terram: extenditq; manum ⸗ſuam` & ap- ⸗7.
10 prehẽſam intulit in arcam. † Expectatis aũt vltra ſeptem
11 diebus alijs, rurſum dimiſit columbã ex arca. † At illa ve-
nit ad eum ad veſperam, portans ramũ oliuæ virentibus
folijs in ore ſuo. intellexit ergo Noë q̃ ceſſaſſent aquæ ſu
12 per terrã. † Expectauitq; nihilominus ſeptem alios dies:
C & emiſit columbã, quę nõ eſt reuerſa vltra ad eum. † Igi-
13 tur ſexcẽteſimo primo anno primo mẽſe, prima die men
ſis, imminutæ ſunt aquæ ſuper terram: & aperiens Noë
tectum arcæ, aſpexit, viditq; q̃ exiccata eſſet ſuperficies
14 terræ. † Menſe ſecundo, ſeptimo & viceſimo die menſis
15 areſacta eſt terra. † Locutus eſt aũt Deus ad Noë, dicens:
16 † Egredere de arca tu & vxor tua, filij tui & vxores filiorũ
17 tuorum tecum. † Cuncta animantia quę ſunt apud te, ex
omni carne, tam in volatilibus quàm in beſtijs & vniuer
ſis reptilibus quæ reptant ſuper terram, educ tecum: &
ingredimini ſuper terrã: ‖ creſcite & multiplicamini ſu ‖ Su. 1. e. d. Infrà 9. a. 1.
18 per eam. † Egreſſus eſt ergo Noë & filij eius: vxor illius,
D & vxores filiorũ eius cum eo. † Sed & oĩa animantia, iu-
19 menta, & reptilia quę reptant ſuper terram, ſecundũ ge-

20 nus ſuú, egreſſa ſunt de arca. ᵗÆdificauitauté Noë altare
Dño: & tollens de cunctis pecorib⁹ & volucribus mun-
21 dis, obtulit holocauſta ſuper altare. ᵗOdoratusq́; eſt Do
minus odorem ſuauitatis, & ait ad eum: Nequaquam vl
‖Supr. 6. a. 5 Mat. 15. b. 19 trà maledicã terrę propter hoïes: ‖ſenſus enim & cogita
tatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcẽtia
-6. ſua: non igitur vltrà percutiam oẽm animam-viuẽtem`
22 ſicut feci. ᵗCunctis diebus terrę, ſementis & meſſis, fri-
gus & æſtus, æſtas & hyems, nox & dies nõ requieſcent.

Deus Noë ac filijs eius benedixit, cunctaq́; animantia vna cum piſcibus in cibum tribuit, prohibito tamen illis ſanguine: fœdus inter Deum & homines de non inducendis amplius aquis diluuij, iride firmatur: Noë ebriũ ridens filius Cham, in Chanáan filio maledicitur: Sem verò & Iaphet benedicuntur. CAP. IX.

‖Supr. 1. d. 28. 8. c. 17. 1 BEnedixitque Deus Noë & filijs eius. Et dixit ad eos,
A ‖Creſcite, & multiplicamini, & replete terram. ᵗEt
2 terror veſter ac tremor ſit ſuper cuncta aïalia terrę, & ſu-
Supr. 2. g. 19 per oẽs volucres cæli, cum vniuerſis quę mouẽtur ſuper
3 terram: oẽs piſces maris manui vřæ traditi ſunt. ᵗEt om-
ne qđ mouetur & viuit, erit vobis in cibũ quaſi olera vi-
Leui. 17. d. 14 4 rentia tradidi vobis oĩa. ᵗExcepto q carnẽ cum ſanguine
5 nõ comedetis. ᵗSanguinẽ enim aïarum veſtrarũ requirã
de manu cunctarũ beſtiarũ: & de manu hoĩs, de manu vi
-10. 6 ri, &-de manu` fratris eius requirã aïam hoĩs. ᵗQuicũq;
‖Mat. 26. c. 52. B ‖effoderit humanũ ſanguinem, fundetur ſanguis illius:
‖Ap. 13. c. 10 ‖Suprà 1. d. 28. 8. c. 17. 7 ‖ad imaginẽ quippe Dei factus eſt homo. ᵗ‖Vos aũt cre-
ſcite & multiplicamini, & ingredimini ſuper terram, &
8 implete eam. ᵗHæc quoq; dixit Deus ad Noë, & ad filios
9 eius cum eo: ᵗEcce ego ſtatuam pactum meum vobiſcũ,
10 & cũ ſemine veſtro poſt vos: ᵗ& ad oẽm aïam viuentem
quæ eſt vobiſcum, tam in volucribus quàm in iumentis
& pecudibus terrę, cunctisq́; quę egreſſa ſunt de arca, &
‖Iſa. 54. c. 9. 11 vniuerſis beſtijs terræ. ᵗ‖Statuam pactum meum vobi-
ſcum, & nequaquã vltrà interficietur oĩs caro aquis dilu
12 uij, neq; erit deinceps diluuium diſſipans terrã. ᵗDixitq́;
Deus: Hoc eſt ſignum fœderis, quod do inter me & vos,
& ad oẽm animam viuentem quæ eſt vobiſcum in gene-
13 rationes ſempiternas: ᵗArcum meum ponã in nubibus,
‖Eccl. 43. b. 12. 14 & erit ſignum fœderis inter me & inter terrã. ᵗ‖Cumq́;
C obduxero nubibus cęlũ, apparebit arcus meus in nubi-
15 bus: ᵗ& recordabor fœderis mei vobiſcum, & cum omni
anima viuente quę carnẽ vegetat: & nõ erunt vltrà aquę
-t. 16 diluuij ad delẽdũ vniuerſam carnẽ. ᵗEritq́; arcus-meus`
in nubib⁹, & videbo illũ, & recordabor fœderis ſempiter
*inter 8. ni quod pactũ eſt inter Deum & *oẽm animam viuentẽ
17 vniuerſæ carnis quæ eſt ſuper terram. ᵗDixitq́; Deus ad
erit 8. Noë: Hoc eſt` ſignum fœderis quod cõſtitui inter me &
*inter omnem aïam viuẽtem 3. 18 *oẽm carnem` ſuper terrã. ᵗErãt ergo filij Noë qui egreſ-
ſi ſunt de arca, Sem, Cham, & Iapheth: porrò Cham ipſe
19 eſt pater Chanaam. ᵗTres iſti filij ſunt Noë: & ab his diſ-
D ſeminatum eſt omne genus hominum ſuper vniuerſam
20 terram. ᵗCœpitque Noë vir agricola exercere terram, &
21 plantauit vineam. ᵗBibensq́; vinũ inebriatus eſt, & nu-
*iacuit. datus * in tabernaculo ſuo. ᵗQuod cùm vidiſſet Cham
22 pater Chanáan, verẽda ſcilicet patris ſui eſſe nudata, nun
23 tiauit duob⁹ fratribus ſuis foràs. ᵗAt verò Sem & Iaphet
pallium impoſuerunt humeris ſuis, & incedentes retror
ſum, operuerunt verenda patris ſui: facieſq́; eorũ auerſę
24 erant, & patris virilia non viderunt. ᵗEuigilans aũt Noë
ex vino, cùm didiciſſet quæ fecerat ei filius ſuus minor,
*puer. 25 ᵗait: Maledictus * Chanáan, ſeruus ſeruorum erit fratri-
26 bus ſuis. Dixitq́;: ᵗBenedictus Dñs Deus Sem, ſit Cha-
27 náan ſeruus eius. ᵗDilatet Deus Iapheth, & habitet in ta
28 bernaculis Sem, ſitq́; Chanáan ſeruus eius. ᵗVixit autẽ
29 Noë poſt diluuiũ trecentis quinquaginta annis, ᵗ& im-
pleti ſunt omnes dies eius nongentorum quinquaginta
annorum: & mortuus eſt.

Genealogia filiorum Noë, à quibus diuiſæ ſunt gentes poſt diluuium. CAP. X.

-6-9. 1. Par. 1. a. 5. 1 HÆ-ſunt` generationes- filiorũ` Noë, Sem, Cham,
A & Iaphet: natiq́; ſunt eis filij poſt diluuium. ᵗFi-
2 lij Iapheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Iauã, & Thu
3 bal, & Moſoch, & Thiras. ᵗPorrò filij Gomor: Aſcenez
4 & Riphath, & Thogorma. ᵗFilij aũt Iauan: Eliſa & Thar
5 ſis, Cethim & Dodanim. ᵗAb his diuiſæ ſunt inſulæ gen
tium in regionibus ſuis, vnuſquiſq; ſm linguam-ſuam` -9.
6 & familias ſuas in nationibus ſuis. ᵗFilij autem Cham:
7 Chus, & Meſráim, & Phut, & Chanáan. ᵗFilij autem
Chus: Saba, *Heuila, & Sabatha, & Regma, & Sabatha- *& 12.
8 ca. Filij Regma: Saba, & Dadam. ᵗPorrò Chus genuit
B Nemrod: ipſe cœpit eſſe potens in terra, ᵗ& erat robu-
9 ſtus venator corã Dño. *ab hoc exiuit prouerbiũ, Quaſi *ob hoc 9.
10 Nemrod robuſtus venator coram Dño. ᵗFuit aũt prin-
cipium regni eius Babylon, & Arach, & Achad, & Cha-
11 lanne, in terra Sennaar. ᵗDe terra illa egreſſus eſt Aſſur,
12 & ędificauit Niniuen, & plateas ciuitatis, & Chale. ᵗRe-
ſen quoque inter Niniuen & Chale: hæc eſt ciuitas ma-
13 gna. ᵗAt verò Meſraim genuit Ludim, & Anamim, &
14 Laabim, & Nephthuim, ᵗEt Phethruſim, & Chaſluim:
15 de qb⁹ egreſſi ſunt Philiſtijm, & Caphtorim. ᵗChanáan
C autẽ genuit Sidônem primogenitum ſuum, Hethæum,
16 & Iebuſæũ, & Amorrhæũ, & Gergeſæum, ᵗ& Heuęũ,
17 & Aracæum, Sinæum. ᵗEt Aradium, Samaræum & Ha-
18 mathæum: & per hos diſſeminati ſunt populi Chana-
19 nęorum. ᵗFactiq́; ſunt termini Chanáan venientibus à
Sidône Geraram vſq; ad Gazam, donec ingrediaris Sodo
mam & Gomorrham, & Adamam & Seboim vſq; Laſa.
20 ᵗHi ſunt filij Cham in cognationibus, & linguis, & ge-
21 nerationibus, terrisq́; & gentibus ſuis. ᵗDe Sem quoq;
nati ſunt, patre oĩum filiorum Heber, fratre Iaphet maio
22 re. ᵗFilij Sem: Ælam & Aſſur, & Arphaxad, & Lud, & 1. Par. 1. b. 17
23 Aram. ᵗFilij Aram: Hus & Hul, & Gether, & Mes. ᵗAt
24 verò Arphaxad genuit Sale, de quo ortus eſt Heber. ᵗNa
25 tiq́; ſunt Heber filij duo: nomen vni Phaleg, eò q in die-
D bus eius diuiſa ſit terra: & nomẽ fratris eius Iectã. ᵗQui
26 Iectã genuit Elmodad & Saleph, & Aſarmoth, Iare, ᵗ&
27 Adoram, & Vzal & Decla, ᵗ& Hebal, & Abimaël, Saba
28 ᵗ& Ophir, & Heuila & Iobab. oẽs iſti, filij Iectam. ᵗEt fa
29 cta eſt habitatio eorum de Meſſa pergẽtibus vſq; Sephar
30 montem orientalem. ᵗIſti ſunt filij Sem ſecundũ cogna-
31 tiones & linguas, & regiones in gentibus ſuis. ᵗHæ fa-
32 miliæ Noë iuxta populos & nationes ſuas. Ab his diui-
ſæ ſunt gentes in terra poſt diluuium.

In turris Babel ædificatione, ſuperborum faſtus ac lingua confunditur, Sem Genealogia vſq; ad Abram texitur. CAP. XI.

1 ERat aũt terra labij vnius, & ſermonum eorundem. Sap. 10. a. 5.
A ᵗCumq́; proficiſcerẽtur de oriente, inuenerũt cam-
2 pum in terra Sénaar, & habitauerunt in eo. ᵗDixitq́; al-
3 ter ad proximum ſuum, Venite, faciamus* lateres, & co- *nobis 6.
quamus eos igni. Habueruntq́; lateres pro ſaxis, & bitu
4 men pro cæmento: ᵗEt dixerunt, Venite, faciamus nobis
ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum:
& celebremus nomen noſtrum antequàm diuidamur in
5 vniuerſas terras. ᵗDeſcendit autẽ dñs vt videret ciuita-
6 tem & turrem quam ędificabant filij Adã, & dixit: ᵗEcce
vnus eſt populus, & vnũ eſt labiũ omnibus: cœperuntq́;
hoc facere, nec deſiſtent à cogitationibus ſuis, donec eas
7 opere compleant. ᵗVenite igitur, deſcendamus, & con-
B fundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnuſquiſq;
8 vocem proximi ſui. ᵗAtq; ita diuiſit eos Dñs ex illo loco
9 in vniuerſas terras, & ceſſauerũt ędificare ciuitatem. ᵗEt
idcirco vocatum eſt nomen eius Babel, quia ibi cõfuſum
eſt labium vniuerſæ terrę: & inde diſperſit eos dñs ſuper
10 faciem cunctarũ regionũ. ᵗHæ-ſunt` generationes Sem:
‖Sem erat centum annorum qñ genuit Arphaxad, bien- -6. ‖1. Par. 1. b. 17.
11 nio poſt diluuium. ᵗVixitq́; Sem poſtquã genuit Arpha
12 xad, quingẽtis annis: & genuit filios & filias. ᵗPorrò Ar-
13 phaxad vixit trigintaquinque annis, & genuit Sale. ᵗVi-
xitq́; Arphaxad poſtquam genuit Sale, *trecẽtis` tribus *quadringentis. 5.
14 annis. & genuit filios & filias. ᵗSale quoq; vixit triginta
15 annis, & genuit Heber. ᵗVixitque Sale poſtquam genuit
C Heber, quadringentis tribus annis: & genuit filios & fi-
16 lias. ᵗVixit aũt Heber triginta quatuor annis, & genuit

17 Phaleg. † Et vixit Heber poſtquã genuit Phaleg, quadrin
18 gẽtis triginta: & annis genuit filios & filias † Vixit quoq;
1. Par. 1. b. 19.
19 Phaleg triginta annis, & genuit Reu. † Vixitque Phaleg
poſtquàm genuit Reu, ducẽtis nouem annis, & genuit
20 filios & filias. † Vixit autem Reu triginta duobus annis,
21 & genuit Sarug. † Vixit quoq; Reu poſtquàm genuit Sa-
22 rug, ducentis ſeptẽ annis: & genuit filios & filias. † Vixit
23 verò Sarug triginta annis, & genuit Nachor. † Vixitque
Sarug poſtquã genuit Nachor, ducentis annis: & genuit
24 filios & filias. † Vixit aũt Nachor vigintinouem annis, &
25 genuit Thare. † Vixitq; Nachor poſtquàm genuit Tha-
D re, centũ decem & nouẽ annis: & genuit filios & filias.
‖ 1. Pa. 1. b. 28. Ioſu. 24. a. 2.
26 † Vixitq; Thare ſeptuaginta annis: ‖ & genuit Abrã &
27 Nachor & Arã. † Hæ ſunt aũt gñationes Thare: Thare
genuit Abram, Nachor & Aran. Porrò Aran genuit Lot.
28 † Mortuusq; eſt Aran ante Thare patrem ſuũ, in terra na
29 tiuitatis ſuæ in Vr Chaldæorum. † Duxerunt aũt Abram
& Nachor vxores: nomẽ vxoris Abram, Sarài: & nomen
vxoris Nachor, Melcha filia Aram patris Melche, & pa-
30 tris Ieſchæ. † Erat autem Sarài ſterilis, nec habebat libe-
‖ Ioſ. 24. a. 2. Neh. 9. b. Iudith 5. a. 6.
31 ros. † ‖ Tulit itaq; Thare Abram filium ſuum, & Lot fi-
lium Aran filium filij ſui, & Sarài nurum ſuam, vxorem
Abram filij ſui, & eduxit eos de Vr Chaldæorum, vt
* irẽt 6. Act. 7. a. 2.
* irent in terram Chanàan: veneruntque vſque Haran,
32 & Habitauerunt ibi. † Et facti ſunt dies Thare ducento-
rum quinque annorum, & mortuus eſt in Haran.

Abram Dei mandato parens, promiſſaq; accipiens, patria relicta, comitante Lot, Domino in Sichem ſacrificauit. Inde propter famem Aegyptum ingreſſus, vxorem ſuam vocat ſororem, quã in domũ regis ſublatã, poſtea ditatus recipit. CA. XII.

Act. 7. a. 3.
1 Dixit aũt Dñs ad Abram: Egredere de terra tua, & de
A cognatione tua, & de domo pr̃is tui, & veni in ter-
2 ram quam monſtrauero tibi. † Faciamq; te in gentẽ ma-
gnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum,
3 erisq; benedictus. † Benedicã benedicentibus tibi, & ma
‖ Gal. 3. b. 8. Infrà. 18. c. & 22. c. 17. Heb. 11. b. 8.
ledicam maledicentibus tibi, atq; ‖ IN TE benedicentur
4 vniuerſæ cognationes terræ. † Egreſſus eſt itaq; Abrã ſi-
cut præceperat ei Dñs, & iuit cum eo Lot. Septuaginta-
quinq; annorũ erat Abram cùm egrederetur de Haran.
5 † Tulitq; Sarài vxorem ſuam, & Lot filiũ fratris ſui, vni-
B uerſamq; ſubſtantiam quam poſſederant, & aĩas quas fe
cerãt in Haran: & egreſſi ſunt vt irent in terrã Chanaan.
6 Cumq; veniſſent in eam, † pertranſiuit Abram terrã vſq,
ad locum Sichem, & vſq; ad conuallem illuſtrem: Cha-
7 nanæus aũt tũc erat in terra. † Apparuit aũt Dñs Abram,
‖ Inf. 13. d. 14. 15. d. 18. 26. a. 3. Deu. 34. b. 4.
& dixit ei: ‖ Semini tuo dabo terram hãc. Qui ædificauit
* & inuocauit ibi nomen eius.
8 ibi altare Dño, qui apparuerat ei*. † Et inde trãſgrediens
ad montem qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi
tabernaculum ſuum, ab occidente habens Bethel, & ab
oriente Hai: ædificauit quoq; ibi altare Dño, & inuoca-
9 uit nomen eius. † Perrexitq; Abram vadens, & vltrà pro-
C grediens ad meridiem. † Facta eſt autẽ fames in terra: de-
10 ſcenditq; Abram in Ægyptũ, vt peregrinaretur ibi (præ-
11 ualuerat enim fames in terra.) † Cumq; propè eſſet vt in-
grederetur Ægyptum, dixit Sarài vxori ſuæ: Noui q pul-
12 chra ſis mulier: † & quòd cùm viderint te Ægyptij, dictu
ri ſunt, Vxor illius eſt, & interficient me, & te reſerua-
‖ Inf. 20. 13.
13 bũt. ‖ † Dic ergo, (obſecro te,) q ſoror mea ſis: vt bene ſit
14 mihi propter te, & viuat anima mea ob gratiã tui. † Cùm
itaq; ingreſſus eſſet Abram Ægyptum, viderũt Ægyptij
15 mulierem q eſſet pulchra nimis, † & nuntiauerunt prin
cipes Pharaoni, & laudauerunt eam apud illum: & ſubla
16 ta eſt mulier in domum Pharaonis. † Abram verò bene
D vſi ſunt propter illam. Fueruntque ei oues & boues &
* Aſinæ 3. * famulæ 5. -5.
17 * aſini & ſerui, & famulæ & aſinæ & cameli. † Flagella-
uit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & do-
18 mum eius propter Sarài vxorem Abram. † Vocauitq;
Pharao Abram, & dixit ei: Quidnam eſt hoc quod feci-
ſti mihi? quare non indicaſti mihi quòd vxor tua eſſet
19 † Quam ob cauſam dixiſti eſſe ſororem tuã, vt tollerem
eam mihi in vxorẽ? Nũc igitur ecce coniunx tua, accip
20 eam, & vade. † Præcepitq; Pharao ſuper Abram viris: &
deduxerunt eum, & vxorem illius & oĩa quæ habebat.

Abram & Lot Aegyptum egreſſi, præ nimia opulentia ſeparantur, et Lot Iordanis fines eligente, Abrã habitat in terra Chanáan, vbi rurſum Dei promiſſiones de multiplicando ſemine, terraq; poſſidenda, accipit. CAP. XIII.

1 AScendit ergo Abram de Ægypto, ipſe & vxor eius,
A & omnia quæ habebat, & Lot cũ eo ad auſtralem
2 plagam. † Erat aũt diues valde * in poſſeſſione auri & ar- * Abram 6.
3 genti. † Reuerſusq; eſt per iter quo venerat, à meridie in
Bethel vſq; ad locũ vbi prius fixerat tabernaculũ inter Be
4 thel & Hai: † in loco altaris ‖ quod fecerat prius, & inuo- ‖ Sup. 12. b. 8.
5 cauit ibi nomen Dñi. † Sed & Lot qui erat cũ Abrã, fuerũt
6 greges ouium, & armenta, & tabernacula. † Nec poterat
B eos capere terra, vt habitarent ſimul: ‖ erat quippe ſub- ‖ Inf. 36. a. 7.
ſtantia eorum multa, & nequibant habitare cõmuniter.
7 † Vnde * facta eſt rixa inter paſtores gregũ Abrã & Lot. * & 13.
Eo autẽ tempore Chananæus, & Pherezæus habitabant
8 in terra illa. † Dixit ergo Abram ad Lot. Ne quæſo ſit iur
gium inter me & te, & inter paſtores meos, & paſtores
9 tuos, fratres enim ſumus. † Ecce vniuerſa terra coram te
eſt: recede à me, obſecro: ſi ad ſiniſtram ieris, ego dexte-
ram tenebo: ſi tu dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram per-
10 gam. † Eleuatis itaq; Lot oculis, vidit oẽm circa regionẽ
Iordanis, quę vniuerſa irrigabatur antequàm ſubuerte-
C ret Dñs Sodomam & Gomorrham, ſicut Paradiſus Dñi,
11 & ſicut Ægyptus veniẽtibus in Segor. † Elegitq; ſibi Lot
regionem circa Iordanem, & receſſit ab oriente, diuiſique
12 ſunt alterutrum à fratre ſuo. † Abram habitauit in terra
Chanaan: Lot verò moratus eſt in oppidis quæ erant cir
13 ca Iordanem, & habitauit in Sodomis. † Hoĩes aũt Sodo
14 mitæ peſſimi erant, & peccatores corã Dño nimis. † Di- ‖ Sup. 12. b. 7. Inf. 15. c. 18. 26. a. 4.
xitq; Dñs ad Abram poſtquã diuiſus eſt ab eo Lot, ‖ Le-
ua oculos tuos in directum & vide à loco in quo nũc es -3.
ad aquilonem & * meridiem, ad orientẽ & occidentem. * ad 6. Deu. 34. b. 4.
15 † Oẽm terrã quã conſpicis, tibi dabo, & ſemini tuo vſq;
16 in ſempiternum. † Faciamq; ſemẽ tuum ſicut puluerem
D terrę: ſiquis poteſt hoĩum numerare puluerẽ terrę, ſe- -5.
17 mẽ quoq; tuũ numerare poterit. † Surge ergo, & per- * numerari 5 -10.
ambula terram in longitudine, & in latitudine ſua: quia
18 tibi daturus ſum eam. † Mouens igitur tabernaculum
ſuum Abram, venit, & habitauit iuxta cõuallem Mam-
bræ, quæ eſt in Hebron: ædificauitq; ibi altare Domino.

Deuictis quinque regibus, ac ſpoliatis Sodomis, Lot cum pleriſq; alijs captiuus ducitur à quatuor regibus uictoribus, quos Abram perſequutus, omnes captiuos, ſpoliaq; reduxit, atque benedictione à Melchiſedec accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit. CAP. XIIII.

1 FActum eſt aũt in illo tempore, vt Amraphel rex Sen-
A naar, & Arioch rex Põti, & Chodorlahomor rex Ela
2 mitarũ, & Thadal rex gentium † inirent bellũ cõtra Bara
regem Sodomorũ, & contra Berſa regem Gomorrhæ, &
contra Senaab regẽ Adamę, & cõtra Semeber regem Se-
3 boim, contraq; regem Balæ, ipſa eſt Segor. † Oẽs hi con-
uenerunt in vallem Syluestrem quæ nunc eſt mare ſalis.
4 † Duodecim enim annis ſeruierant Chodorlahomor, &
5 tertiodecimo anno receſſerũt ab eo. † Igitur quartodeci-
mo anno venit Chodorlahomor, & reges qui erant cum
eo: percuſſeruntq; Raphaim in Aſtaroth & Carnaim, -3.
6 & Zuzim cũ eis, & Emim in Saue Cariathaim, † & Cor-
rhæos in mõtibus Seir, vſq; ad Campeſtria Pharan, quæ
7 eſt in ſolitudine. † Reuerſique ſunt & venerunt vſq; ad -10.
fontem Miſphat, ipſa eſt Cades: & percuſſerunt oẽm re-
gionem Amalecitarũ & Amorrhæorũ qui habitabant in
8 Aſaſonthamar. † Et egreſſi ſunt rex Sodomorũ, & rex Go
B morrhę, rexq; Adamæ, & rex Seboim, necnon & rex Ba-
læ, quæ eſt Segor: & direxerunt aciem contra eos in val-
9 le Sylueſtri, † ſcilicet aduerſus Chodorlahomor regem
Elamitarũ, & Thadal regem gentium, & Amraphel regẽ
Sẽnaar, & Arioch regem Ponti: quatuor reges aduerſus
10 quinq;. † Vallis aũt Sylueſtris habebat puteos multos bi
tuminis. Itaq; rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ ter-

gã verterunt, cecideruntq; ibi: & qui remanſerant, fuge-
11 runt ad montem. ꝰ Tulerunt aũt oẽm ſubſtantiam Sodo
C morum & Gomorrhæorũ, & vniuerſa quę ad cibũ per-
12 tinent, & abierunt. ꝰ Necnon & Lot, & ſubſtãtiam eius,
13 filiũ fratris Abram, qui habitabat in Sodomis. ꝰ Et ecce
vnus qui euaſerat, nuntiauit Abram Hebræo, qui habi-
tabat in cõualle Mambre Amorrhęi fratris Eſchol, & fra
14 tris Aner: hi enim pepigerant fœdus cũ Abram. ꝰ Quod
cùm audiſſet Abram, captũ videlicet Lot fratrem ſuum,
numerauit expeditos vernaculos ſuos trecentos decem
15 & octo: & perſecutus eſt eos vſq; Dan. ꝰ Et diuiſis ſocijs,
irruit ſuper eos nócte: percuſſitq; eos, & perſecutus eſt
-13. eos vſq; Hoba- & Phœnicen` quæ eſt ad læuã Damaſci.
16 ꝰ Reduxitq; oẽm ſubſtãtiam, & Lot fratrem ſuum cum
17 ſubſtantia illius, mulieres quoq; & populum. ꝰ Egreſſus
eſt autem rex Sodomorum in occurſum eius poſtquàm
reuerſus eſt à cæde Chodorlahomor, & regum qui cum
Heb.7.a.3. 18 eo erant in valle Saue, quę eſt vallis regis. ꝰ | At verò Mel-
D chiſedec rex Salem, proferens panem & vinũ (erat enim
19 ſacerdos Dei altiſſimi) ꝰ benedixit ei, & ait: Benedictus
20 Abram Deo excelſo qui creauit cęlum terram: ꝰ & bene-
dictus Deus excelſus, quo protegẽte hoſtes in manibus
21 tuis ſunt. Et dedit ei decimas ex omnibus. ꝰ Dixit autem
rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cętera tol-
22 le tibi. ꝰ Qui reſpondit ei: Leuo manũ meã ad Dñm Deũ
23 excelſum poſſeſſorẽ cæli & terrę; ꝰ quòd à filo ſubteg-
minis vſq; ad corrigiã caligæ, non accipiã ex oĩbus quę
24 tua ſunt, ne dicas, Ego ditaui Abrã: ꝰ exceptis his quę co
mederunt iuuenes, & partibus virorũ qui venerunt me-
cum, Aner, Eſchol, & Mambre: iſti accipient partes ſuas.

Deus Abræ de poſteritate deſperanti filiũ promittit, cui credens Abram iuſtificatur: & in ſignum promiſſæ terrę præſcriptum à Domino, offert ſacrificium, auditq; ſuæ poſteritatis futuram peregrinationem. CAP. XV.

1 His itaq; tranſactis, factus eſt ſermo Dñi ad Abram
A per viſionem dicens: Noli timere Abram, ego pro-
2 tector tuus ſum, & merces tua magna nimis. ꝰ Dixitque
Abram, dñe Deus, quid dabis mihi? ego vadam abſq; li-
beris, & filius procuratoris domus meæ iſte Damaſcus
3 Eliézer. ꝰ Addiditq; Abram, Mihi autem non dediſti ſe-
4 men: & ecce vernaculus meus, hęres meꝰ erit. ꝰ Statimq;
ſermo Dñi factus eſt ad eum, dicens: Non erit hic hæres
tuus: ſed qui egredietur de vtero tuo, ipſum habebis hę-
Ro.4.c.18 5 redem. ꝰ Eduxitq; eum foras, & ait illi. | Suſpice cælum,
B & numera ſtellas, ſi potes. Et dixit ei, Sic erit ſemen tuũ.
Ro.4.a.3. Gal.3.a.6. Iac.2.d.23. 6 ꝰ | Credidit Abram Deo, & reputatũ eſt illi ad iuſtitiam.
7 ꝰ Dixitq; ad eum: Ego Dñs qui eduxi te de Vr Chaldæo-
8 rum, vt darem tibi terram iſtã, & poſſideres eam. ꝰ At ille
ait, Dñe Deus, vnde ſcire poſſum ꝙ poſſeſſurus ſim eam?
9 ꝰ Et reſpõdens Dñs, Sume, inquit, mihi vaccã triennem,
& capram trimam, & arietem annorũ trium, turturem
Ie.34.d.18 10 quoq; & columbam. ꝰ Qui tollens vniuerſa hæc, | diui-
-3. ſit-ea` per medium, & vtraſq; partes contra ſe altrinſe-
11 cus poſuit: aues aũt non diuiſit. ꝰ Deſcenderuntq; volu
C cres ſuper cadauera, & abigebat eas Abram: ꝰ Cumq; ˈſol
*occubuiſſet 4. 12 occumberet`, ſopor irruit ſuper Abrã, et horror magnus
13 & tenebroſus inuaſit eum. ꝰ Dictumq; eſt ad eum; Scito
prænoſcens ꝙ | peregrinum futurum ſit ſemen tuum in
Act.7.a.6. terra nõ ſua: & ſubijcient eos ſeruituti, & affligent qua-
14 dringentis annis. ꝰ Veruntamen gentẽ cui ſeruituri ſunt,
ego iudicabo: & poſt hæc egredientur cum magna ſub-
15 ſtãtia. ꝰ Tu autem ibis ad patres tuos in pace ſepultus in
Ex.12.f.36. 16 ſenectute bona. ꝰ Generatione autem quarta reuertentur
D huc: necdũ enim cõpletæ ſunt iniquitates Amorrhæo-
17 rum vſq; ad præſens tẽpus. ꝰ Cùm ergo occubuiſſet ſol,
facta eſt caligo tenebroſa, & apparuit clibanus fumans,
18 & lampas ignis trãſiens inter diuiſiones illas. ꝰ In illo die
Sup.12.b.7 13.d.15. Inf.26.a.4. Deu.34.b.4 2.Par.9.f.26 3.Re.4.c.20 | pepigit Dominus fœdus cum Abram, dicẽs: Semini tuo
dabo terram hanc à fluuio Ægypti vſque ad fluuium ma
19 gnum Euphráten, ꝰ Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos,
20 ꝰ & Hethæos, & Pherezæos, Raphaim quoq;, ꝰ & Amor
21 rhæos, & Chananæos, & Gergeſæos, & Iebuſæos.

Agar à domina Sarai traditur Abræ vxor, quæ vbi concepiſſet, atq; ob id dominam contemneret, ab illa afflicta fugam init, ſed iuſſu angeli eidem ſubmiſſa parit Iſmahelem. CAP. XVI.

1 IGitur Sarái, vxor Abram, non genuerat-ſibi`liberos: ..8.
A ſed habens ancillam Ægyptiam nomine Agar, ꝰ dixit
2 marito ſuo: Ecce, cõcluſit me Dñs, ne párerem: ingrede-
re ad ancillam meam, ſi fortè ſaltem ex illa ſuſcipiam fi-
3 lios. Cumq; ille acquieſceret deprecanti, ꝰ tulit Agar Ægy
ptiam ancillam ſuam poſt annos decem quàm habitare
cœperant in terra Chanáan: & dedit eam viro ſuo vxo-
4 rem. ꝰ Qui ingreſſus eſt ad eam. At illa cõcepiſſe ſe vidẽs,
5 deſpexit dominam ſuam. ꝰ Dixitq; Sarái ad Abram: ini-
B què agis contra me: ego dedi ancillã meam in ſinum tuũ,
quę videns ꝙ cõceperit, deſpectui me habet: iudicet Dñs
6 inter me & te. ꝰ Cui reſpondens Abram: Ecce ait, ancilla
tua in manu tua eſt, vtere ea vt libet. Affligẽte igitur eam
7 Sarái, fugam inijt. ꝰ Cumque inueniſſet eam angelus Dñi
iuxta fontem aquæ in ſolitudine quæ eſt in via Sur in de-
8 ſerto, ꝰ dixit ad illã: Agar, ancilla Sarái, vnde venis? & quò
vadis? Quę reſpondit: A facie Sarái dñę meæ ego fugio.
9 ꝰ Dixitq; ei angelus Dñi, Reuertere ad dñam tuam, & hu
C miliare ſub manu illius. ꝰ Et rurſum: Multiplicãs, inquit,
10 multiplicabo ſemen tuũ, & non numerabitur prę multi
11 tudine. ꝰ Ac deinceps: Ecce ait, concepiſti, & paries filiũ:
vocabiſq; nomen eius Iſmahel, eò ꝙ audierit Dñs affli-
12 ctionem tuam. ꝰ Hic erit ferus homo: manus eius contra
omnes, & manus omnium cõtra eum, & è regione vni-
13 uerſorũ fratrũ ſuorũ figet tabernacula. ꝰ Vocauit aũt * no *Agar
D mẽ Dñi qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidiſti me.
14 Dixit enim Profectò hic vidi poſteriora vidẽtis me. ꝰ Pro- Inf.24.g.62
pterea appellauit puteum illũ: Puteũ viuentis & videntis
15 me. Ipſe eſt inter Cades & Barad. ꝰ Peperitque Agar Abræ Gal.4.c.21.
16 filiũ: qui vocauit nomen eius Iſmahel. ꝰ Octoginta & ſex
annorum erat Abrã quãdo peperit ei Agar Iſmahelem.

Abræ repetuntur promiſſiones, ipſius & Sarái nomina immutantur, circumciſio pręcipitur, filius ex Sara promittitur vna cum ſucceſſu Iſmahelis, & Abram circumciſionis præceptum exequitur. CAP. XVII.

1 POſtquàm verò nonaginta & nouem annorũ eſſe cę-
A perat, apparuit ei Dñs: dixitq; ad eum, Ego Dñs oĩps:
2 ambula coram me, & eſto perfectus. ꝰ Ponamque fœdus
meum inter me & te: & multiplicabo te vehementer ni-
3 mis. ꝰ Cecidit Abram pronus in faciem. Dixitq; ei Deus:
4 ꝰ Ego ſum, & * pactum meum tecum, | eriſq; pater mul- *ponam Ec.44.c.20.
5 tarũ gentium. ꝰ Nec vltrà vocabitur nomen tuum Abrã: Rom.4.c.17
ſed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gen-
6 tium conſtitui te. ꝰ Faciamq; te creſcere vehementiſſimè,
7 & ponam-te`in gentibus, regeſq; ex te egredientur. ꝰ Et ..6.
ſtatuam pactũ meũ inter me & te, & inter ſemen tuum
B poſt te in generationibus ſuis fœdere ſempiterno: vt ſim
8 Deus tuus, & ſeminis tui poſt te. ꝰ Daboq; tibi & ſemini
tuo * terram peregrinationis tuæ, oẽm terram Chanáan *poſt te. 4.
9 in poſſeſſionem ęternam, eroq; Deus eorum. ꝰ Dixit ite-
rum deus ad Abraham. | Et tu ergo cuſtodies pactũ meũ, Act.7.a.5.
10 & ſemen tuum poſt te in generationibus ſuis. ꝰ Hoc eſt
pactum-meum` quod obſeruabitis inter me & vos & ſe ..6.
men tuũ poſt te: Circumcidetur ex vobis omne maſculi-
11 num: ꝰ & circumcideris carnem præputij veſtri, vt ſit | in
12 ſignum fœderis inter me & vos. ꝰ | Infans octo dierũ cir- Ro.4.b.11. Leu.12.a.3 Luc.2.c.21.
cumcidetur in vobis, omne maſculinum in generationi-
bus veſtris: tam vernaculus quàm emptitius circumcide
13 tur, & quicunq; non fuerit de ſtirpe veſtra: ꝰ eritq; pactũ
14 meum in carne veſtra in fœdus æternum. ꝰ Maſculus cu-
ius præputij caro circũciſa nõ fuerit, delebitur anima il-
15 la de populo ſuo: quia pactum meum irritum fecit. ꝰ Di-
C xit quoq; Deus ad Abraham, Sarái vxorem tuam nõ vo-
16 cabis Sarai, ſed Saram. ꝰ Et benedicã ei, & ex illa dabo ti-
bi filium cui benedicturus ſum, eritq; in nationes, & re-
17 ges populorum orientur ex eo. ꝰ Cecidit Abraham in fa-
ciem ſuam, & riſit in corde ſuo dicens, Putaſne centena-
18 rio naſcetur filius? & Sara nonagenaria pariet? ꝰ Dixitq;

19 ad Deum: Vtinã Iſmahel viuat corã te. †Et ait De⁹ ad Abra
Infr. 18.b. & 21.a.1. ham, ‖Sara vxor tua pariet tibi filiũ, vocabiſq; nomẽ ei⁹
Iſaac, & cõſtituã pactum meum illi in fœdus ſempiter-
20 num, & ſemini eius poſt eum. †Sup Iſmahel quoq; exau-
diui te. ecce, benedicam ei, & augebo, & multiplicabo
eum valde: duodecim duces generahit, & faciã illum in
21 gentem magnã. †Pactum verò meum ſtatuã ad Iſaac, quẽ
D pariet tibi Sara tpe iſto in anno altero. †Cumq; finitus
22 eſſet ſermo loquentis cum eo, aſcendit Deus ab Abrahã.
23 †Tulit autem Abraham Iſmahel filium ſuum, & oẽs ver
naculos domus ſuæ: vniuerſoſq; quos emerat, cunctos
mares ex omnibus viris domus ſuæ: & circuncidit carnẽ
præputij eorum ſtatim in ipſa die, ſicut pceperat ei De⁹.
24 †Abraham nonaginta & nouem erat annorum quando
25 circuncidit carnem præputij ſui. †Et Iſmahel filius ſuus
tredecim annos impleuerat tempore circuncifionis ſuę.
26 †Eadem die circunciſus eſt Abraham & Iſmahel filius
27 eius. †Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quàm
emptitij & alienigenæ pariter circunciſi ſunt.

Angeli ab Abraham hoſpitio ſuſcepti, filium ex Sara promittunt, quæ ob id ridens, corripitur: Sodomorũ euerſio prædicitur, pro quibus Abraham ſæpius deprecatur. CAP. XVIII.

Heb. 13.a.2. 1
A APparuit autem ei Dominus in conualle Mambre
ſedẽti in oſtio tabernaculi ſui in ipſo feruore diei.
2 †Cumq; eleuaſſet oculos, apparuerunt ei tres viri ſtantes
propè eum: quos cùm vidiſſet, cucurrit in occurſum eo-
-6. 3 rum de oſtio tabernaculi ſui, & adorauit in terram. †&
dixit: Dñe, ſi inueni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſer
4 uum tuum: †ſed afferam pauxillum aquę, & lauent pe-
5 des veſtri, & requieſcite ſub arbore. †Ponamq; buccellã
panis, & confortetur cor veſtrum, poſteà tranſibitis: id-
circo enĩ declinaſtis ad ſeruum veſtrum. Qui dixerunt:
6 Fac vt loqutus es. †Feſtinauit Abraham in tabernaculũ
-4. ad Saram, dixitq; ei: Accelera, tria ſata ſimilæ cõmiſce, &
7 fac ſubcinericios panes. †Ipſe verò ad armentum cucur-
rit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum: de-
8 ditq; puero, qui feſtinauit & coxit illum. †Tulit quoque
B butyrum & lac, & vitulum quem coxerat, & poſuit corã
eis: ipſe verò ſtabat iuxta eos ſub arbore. Cumq; come-
9 diſſent, †dixerunt ad eum: Vbi eſt Sara vxor tua? Ille re-
Sup. 17.c.19. Infrà 21.a.1. Rom. 9.b.9. 1. Pet. 3.a.6. 10 ſpondit: Ecce in tabernaculo eſt. †Cui dixit: ‖Reuertens
veniam ad te tpe iſto, vita comite, & habebit filium Sara
vxor tua. Quo audito Sara riſit poſt oſtium tabernaculi.
11 †Erant autem ambo ſenes, prouectæq; ætatis, & deſierant
12 Saræ fieri muliebria. †Quę riſit, occultè dicens: Poſtq̃ cõ
ſenui, & dñs meus vetulus eſt, voluptati operam dabo?
13 †Dixit autem Dñs ad Abraham: Quare riſit Sara, dicens,
14 Num verè paritura ſum anus? †Nunquid Deo quicquam
eſt difficile? Iuxta cõdictum reuertar ad te hoc eodẽ tpe,
15 vita comite, & habebit Sara filium. †Negauit Sara, dicẽs,
Non riſi: timore perterrita. Dñs autem: Non eſt, inquit,
16 ita: ſed riſiſti. †Cùm ergo ſurrexiſſent inde viri, direxerũt
oculos cõtra Sodomam: & Abraham ſimul gradiebatur,
17 deducens eos. †Dixitq; Dñs: Num celare potero Abrahã
18 quæ geſturus ſum: †cùm futurus ſit in gentem magnã,
Sup. 12.a.3. inf. 22.d.17. ac robuſtiſſimam, & BENEDICENDAE ſint in illo oẽs
19 nationes terrę? †Scio enim q̧ pcepturus ſit filijs ſuis, &
C domui ſuę poſt ſe vt cuſtodiant viã Dñi, & faciant iudi-
cium & iuſtitiã: vt adducat Dñs pp Abraham oĩa quę lo
20 cutus eſt ad eum. †Dixit itaq; Dominus: Clamor Sodo
morum & Gomorrhæorum multiplicatus eſt, & pctm̃
21 eorum aggrauatum eſt nimis. †Deſcendam, & videbo
vtrum clamorem qui venit ad me, opere cõpleuerint: an
22 non eſt ita, vt ſciam. †Cõuerteruntq; ſe inde, & abierunt
Sodomam: Abraham verò adhuc ſtabat corã Domino.
23 †Et appropinquans ait: Nunquid perdes iuſtum cum im
24 pio? †Si fuerint quinquaginta iuſti in ciuitate, peribunt
ſimul? & non parces loco illi propter quinquaginta iu-
25 ſtos, ſi fuerint in eo? †Abſit à te, vt rem hanc facias, & oc-
cidas iuſtum cum impio, fiatque iuſtus ſicut impius: nõ
eſt hoc tuum, qui iudicas omnem terram: nequaquam
-6 26 facies iudicium hoc. †Dixitq; Dominus ad eum: Si in-
uenero Sodomis quinquaginta iuſtos in medio ciuita-
27 tis, dimittam omni loco propter eos. †Reſpondenſque
D Abraham, ait: Quia ſemel cœpi, loquar ad Dominum
28 meum, cùm ſim puluis & cinis. †Quid ſi minus quin-
quaginta iuſtis quinque fuerint? delebis propter quadraginta quinque vniuerſam vrbem? Et ait: Non dele- *quinque 1.
29 bo, ſi inuenero ibi quadraginta quinque. †Rurſumque
locutus eſt ad eum: Sin autem quadraginta ibi inuen- -6.
ti fuerint, quid facies? Ait: Non percutiam propter
30 quadraginta. †Ne quæſo, inquit, indigneris Domine, ſi
loquar: Quid ſi ibi inuenti fuerint triginta? Reſpon-
31 dit, Non faciam ſi inuenero ibi triginta. †Quia ſemel,
ait, cœpi, loquar ad Dominum meum. Quid ſi ibi in-
uenti fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter vi-
32 ginti. †Obſecro, inquit, ne iraſcaris Domine, ſi loquar
adhuc ſemel: Quid ſi inuenti fuerint ibi decem? Et
33 dixit: Non delebo propter decem. †Abijtq; Dñs poſtq̃
ceſſauit loqui ad Abrahã: & ille reuerſus eſt in locũ ſuũ.

Lot angelis hoſpitio ſuſceptis à Sodomitis vim patitur: cum vxore & vtraque filia à Sodomitico ereptus incendio, vxorem in via amiſit: tãdemq; inebriatus, vtraq; filia cũ illo dormiẽte, cõcubuit, vnde ortũ habuerũt Moabitæ & Ammonitæ. CA. XIX

1 VEneruntque duo Angeli Sodomam veſpere, ſe-
A dente Lot in foribus ciuitatis. Qui cùm vidiſſet Heb. 13.a.2.
eos, ſurrexit, & iuit obuiam eis: adorauitque pronus -4.
2 in terram, †& dixit. Obſecro, Domini, declinate in
domum pueri veſtri, & manete ibi: lauate pedes ve-
ſtros, & manè proficiſcemini in viam veſtram. Qui
3 dixerunt, Minimè, ſed in plateá manebimus. †Com-
pulit illos oppidò vt diuerterent ad eum: ingreſſiſque
domum illius, fecit conuiuium, & coxit azyma, & co-
4 mederunt. †Prius autem quàm irent cubitum, viri ci-
uitatis vallauerunt domum à puero vſq; ad ſenẽ, omnis
5 populus ſimul. †Vocaueruntq; Lot, & dixerunt ei: Vbi
B ſunt viri qui introierunt ad te nocte? educ illos huc, vt
6 cognoſcamus eos. †Egreſſus ad eos Lot, poſt tergum ac-
7 cludens oſtium, †ait: Nolite, quæſo, fratres mei, nolite ma
8 lum hoc facere. †Habeo duas filias, quę necdum cognoue
runt virum: educam eas ad vos, & abutimini eis ſicut vo
bis placuerit, dummodo viris iſtis nihil mali faciatis, quia
9 ingreſſi ſunt ſub vmbra culminis mei. †At illi dixerunt:
Recede illuc. Et rurſus: ingreſſus es, inquiunt, vt ad-
uena, nunquid vt iudices? te ergo ipſum magis quam
hos affligemus. ‖Vimque faciebant Lot vehementiſ- 2. Pet. 2.b.8
10 ſimè: iamque propè erat vt effringerent fores. †Et ec-
ce miſerunt manum viri, & introduxerunt ad ſe Lot,
11 clauſeruntque oſtium: & eos qui foris erant, ‖per- Sa. 19.c.16.
cuſſerunt cæcitate, à minimo vſq; ad maximum, ita vt o-
12 ſtium inuenire non poſſent. †Dixerunt autem ad
C Lot: Habes hîc quempiam tuorum? generum, aut
filios, aut filias, omnes qui tui ſunt, educ de vrbe hac:
13 †delebimus enim locum iſtum, eò quòd increuerit
clamor eorum coram Domino, qui miſit nos vt perda-
14 mus illos. †Egreſſus itaque Lot, locutus eſt ad gene-
ros ſuos qui accepturi erant filias eius, & dixit: Surgi-
te, & egredimini de loco iſto: quia delebit Dominus -7.
ciuitatem hanc. Et viſus eſt eis quaſi ludens loqui.
15 †Cumque eſſet manè, cogebant eum angeli, dicentes:
Surge, *tolle vxorem tuã, & duas filias quas habes: ne & *& 6.
16 tu pariter pereas in ſcelere ciuitatis. †Diſſimulante illo, ap
D prehenderunt manum eius, & manum vxoris, *ac dua- *eius 6.
17 rũ filiarũ ei⁹, eò q̧ parceret dñs illi. †‖Eduxerũtq; eum, & Sap. 10.a.6
poſuerunt extra ciuitatẽ. Ibique locuti ſunt ad eũ, dicẽ -5.
tes: Salua aĩam tuã: noli reſpicere poſt tergũ, nec ſtes in oĩ
circa regione: ſed in monte ſaluum te fac, ne & tu ſimul
18 pereas. †Dixitq; Lot ad eos: Quęſo, dñe mi, †quia inueni
19 ſeruus tuus grãm corã te, & magnificaſti miſericordiam
tuã quã feciſti mecum, vt ſaluares aĩam meã, nec poſſum
in mõte ſaluari, ne fortè apphendat me malũ, & moriar.
20 †Eſt ciuitas hic iuxtà, ad quã poſſum fugere, parua, & ſal
21 uabor in ea, nunquid non modica eſt, & viuet aĩa mea?
E †Dixitq; ad eum. Ecce etiam in hoc ſuſcepi preces tuas,

|Sap.10.a.6. 22 vt non ſubuertam vrbem pro qua locutus es. †|Feſtina
& ſaluare ibi:quia non potero facere quicquã, donec in
grediaris illuc. Idcirco vocatũ eſt nomen vrbis illius Se-
23 gor. †Sol egreſſus eſt ſuper terrã, & Lot ingreſſus eſt Se
|Deut. 29. d. 23. 24 gor. †|Igitur Dñs pluit ſuper Sodomã & Gomorrhã ſul
|Iſa.13.d.19. 25 phur & ignẽ à Dño de cælo: † & ſubuertit ciuitates has,
Iere.50.f.40. & oẽm circa regionem, vniuerſos habitatores vrbium,
Eze.16.f.48. 26 & cuncta terrę virentia. † |Reſpiciensq́; vxor eius poſt
Oſee.11.c.8. Am.4.d.11. 27 ſe, verſa eſt in ſtatuã ſalis. † Abraham autem conſurgẽs
Luc.17.f.29. 28 manè vbi ſteterat prius cũ Dño, †intuitus eſt Sodomam
Iudæ 1.c.7. |Sup.18.a.1. & Gomorrham, & vniuerſam terram regionis illius: vi-
ditq́; aſcendentẽ fauillã de terra quaſi fornacis fumum.
29 †Cùm enim ſubuerteret Deus ciuitates regionis illius,
F recordatus eſt Abrahæ: & liberauit Lot de ſubuerſione
30 vrbium in quibus habitauerat. †Aſcenditq́; Lot de Se-
gor, & manſit in monte, duę quoq; filię eius cum eo (ti-
muerat eñi manere in Segor) & manſit in ſpelunca ipſe,
-4. 31 & duę filię eius-cũ eo`. †Dixitq́; maior ad minorẽ: Pa-
ter noſter ſenex eſt, & nullus virorũ remãſit in terra, qui
32 poſſit ingredi ad nos iuxta morẽ vniuerſę terrę. † Veni,
inebriemus eũ vino, dormiamusq́; cũ eo, vt ſeruare poſ-
33 ſimus ex patre noſtro ſemen. †Dederunt itaq; patri ſuo
bibere vinũ nocte illa. Et ingreſſa eſt maior, dormiuitq́;
cũ patre? At ille nõ ſenſit, nec qñ accubuit filia, nec quã-
34 do ſurrexit. †Altera quoq; die dixit maior ad minorem:
G Ecce dormiui heri cum patre meo, demus ei bibere vi-
num etiam hac nocte, & dormies cum eo, vt ſaluemus
-4. 35 ſemen de patre noſtro. †Dederuntq́;-etiam &` illa no-
cte patri ſuo bibere vinũ: ingreſſaq́; minor filia, dormi-
uit cũ eo: & nec tunc quidẽ ſenſit qñ cõcubuerit, vel qñ il
36 la ſurrexit. †Cõceperunt ergo duę filię Lot de patre ſuo.
37 †Peperitq́; maior filiũ, & vocauit nomẽ eius Moab: ipſe
38 eſt pater Moabitarum vſq; in pſentẽ diẽ. †Minor quoq;
peperit filiũ, & vocauit nomẽ eius Ammon, id eſt filius
populi mei: ipſe eſt pater Ammonitarum vſque hodie.

Abrahæ in Geraris peregrinanti vxor à rege tollitur, quæ ad Domini iuſſum cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante ſalus domui regis reſtituitur. CAP. XX.

1 PRofectus inde Abraham in terram auſtralem, habi-
A tauit inter Cades & Sur: & pegrinatus eſt in Geraris.
2 †Dixitque de Sara vxore ſua, Soror mea eſt. Miſit ergo
3 Abi-mélech rex Geraræ, & tulit eã. †Venit autẽ Deus ad
Abi-mélech per ſomniũ nocte, & ait illi: En morieris pp
4 mulierẽ quã tuliſti: habet enim virum. Abi-mélech ve-
rò non tetigerat eam, & ait: Dñe, num gentem ignoran-
5 tem & iuſtam interficies? †Nónne ipſe dixit mihi, Soror
mea eſt: & ipſa ait: Frater meus eſt? in ſimplicitate cordis
6 mei, & munditia manuũ mearũ feci hoc. † Dixitque ad
B eum Deus: Et ego ſcio q̀ ſimplici corde feceris: & ideo cu
ſtodiui te ne peccares in me, & nõ dimiſi vt tangeres eã.
7 †Nunc ergo redde viro ſuo vxorẽ, & orabit pro te: quia
propheta eſt, & viues, Si autem nolueris reddere, ſcito q̀
8 morte morieris, tu, & oĩa quæ tua ſunt. † Statimque de
nocte conſurgens Abi-mélech, vocauit omnes ſeruos
ſuos: & loquutus eſt vniuerſa verba hæc in auribus eo-
9 rum, timueruntque omnes viri valde. †Vocauit autem
C Abi-mélech etiam Abraham, & dixit ei: Quid feciſti no
bis? quid peccauimus in te? quia induxiſti ſuper me &
ſuper regnum meum peccatum grande, quæ non de-
10 buiſti facere, feciſti nobis. †Rurſumque expoſtulans, ait:
11 Quid vidiſti, vt hoc faceres? †Reſpondit Abraham: Co-
gitaui mecum, dicens, Forſitan nõ eſt timor Dei in loco
12 iſto, & interficient me propter vxorem meam. † Aliàs
-7. autem-& verè ſoror mea eſt, filia patris mei, & nõ filia
|Su.12.c.13. Inf.26.c.21. 13 matris meę, & duxi eã in vxorẽ †Poſtq̃ autem eduxit me
Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc miſericor-
diam facies mecum. In omni loco ad quẽ ingredimur,
14 dices q̀ frater tuus ſim. †Tulit igitur Abi-mélech oues,
D & boues, & ſeruos, & ancillas, & dedit Abraham: reddi-
15 ditq́; illi Sarã vxorẽ ſuã, † & ait: Terra corã vobis eſt, vbi-
16 cunq; tibi placuerit habita. †Saræ aũt dixit: Ecce mille ar-
gẽteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamẽ oculorũ ad
oẽs qui tecũ ſunt: & quocunq; perrexeris, memẽto te dep-
17 hẽſam. †Orãte aũt Abrahã, ſanauit Deus Abi-mélech &
18 vxorẽ, ancillasq́; eius: & pepererũt. †Cõcluſerat enim Dñs
oẽm vuluã domus Abi-mélech pp Saram vxorẽ Abrahę.

Naſcitur Iſaac & ablactatur, Iſmael verò cum matre domo pellitur in deſertis victurus. Abi-mélech cum Abraham fœdus medio iuramento percuſſit. CAP. XXI.

1 VIſitauit autem Dñs Saram, ſicut |promiſerat: & im |Sup.17.c.19. 18.b.10.
A pleuit quæ locutus eſt. †Concepitq́;, & |peperit fi- Gala.4.c.23. Heb.11.c.11
2 lium in ſenectute ſua, tpe quo prædixerat ei Deus. †Vo- Act.7.a.8.
3 cauitq́; Abrahã nomen filij ſui quẽ genuit ei Sara, Iſaac.
4 †Et circuncidit eum octauo die, ſicut |pceperat ei Deus, |Sup.17.d.10 Mat.1.a.2.
5 † cùm centũ eſſet annorũ: hac quippe ætate pris, natus
6 eſt Iſaac. †Dixitq́; Sara: Riſum fecit mihi Deus, quicũq;
7 audierit, corridebit mihi. †Rurſumq́; ait: Quis `auditur*` *auditurũ ſ.
crederet Abrahã q̀ Sara lactaret filium, quẽ peperit ei iã
8 ſeni? †Creuit igit puer, & ablactatus eſt: fecitq; Abraham
9 grãde cõuiuiũ in die ablactationis eius. †Cumq́; vidiſſet
Sara filium Agar Ægyptiæ ludentẽ-cum Iſaac filio ſuo`. -2.
10 † dixit ad Abrahã: |Eijce ancillã hãc, & filium eius: nõ e- |Gal.4.d.10.
11 nim erit hæres filius ancillę cum filio meo Iſaac. †Durè ac
12 cepit hoc Abrahã p filio ſuo. †Cui dixit Deus: Nõ tibi vi-
B deat aſperum ſup puero, & ſup ancilla tua: oĩa quę dixe-
rit tibi Sara, audi vocẽ eius: quia |in Iſaac vocabit tibi ſe- |Rom.9.b.7 Heb.11.d.18
13 men. †Sed & filium ancillę faciã in gentẽ magnã, quia ſe
14 men tuum eſt. †Surrexit itaq; Abrahã manè, & tollẽs pa-
nẽ & vtrẽ aquę, impoſuit ſcapulę ei*, tradiditq́; *puerum, *ei ſ.
et dimiſit eã. Quę cùm abijſſet errabat in ſolitudine Ber-
15 ſabee. †Cumq́; cõſumpta eſſet aqua in vtre, abiecit pue-
16 rum ſubter vnam arborem quæ ibi erat. †Et abijt, ſedit-
que è regione procul quantum poteſt arcus iacere, dixit
enim: Non videbo morientem puerum. Et ſedens con-
17 trà, leuauit vocem ſuam, & fleuit. †Exaudiuit autẽ Deus
vocẽ pueri: vocauitq́; angelus Dei Agar de cælo, dicens:
Quid agis Agar? noli timere: exaudiuit enim Deus vo-
18 cem pueri de loco in quo eſt. †Surge, tolle puerum, &
C tene manum illius: quia in gentem magnã faciam eum.
19 †Aperuitq́; oculos eius Deus: quæ videns puteum aquæ,
20 abijt, & impleuit vtrem, deditque puero bibere. †Et fuit
*cum eo: qui creuit, & moratus eſt in ſolitudine, factuſ- *Deus ſ.
21 que eſt iuuenis ſagittarius. †Habitauitque in deſerto
Pharan, & accepit illi mater ſua vxorem de terra Ægy-
22 pti. †Eodem tempore dixit Abi-mélech & Phicol prin-
ceps exercitus eius ad Abraham: Deus tecum eſt in vni-
23 uerſis quæ agis. †Iura ergo per Deum, ne noceas mihi, &
poſteris meis, ſtirpique meæ: ſed iuxta miſericordiam
|quam feci tibi, facies mihi, & terræ in qua verſatus es ad- |Su.20.d.15
24 uena. †Dixitque Abraham: Ego iurabo. Et incre-
25 pauit Abi-mélech propter puteum aquæ, quem vi ab-
26 ſtulerant ſerui eius. †Reſponditque Abi-mélech: Ne-
ſciui quis fecerit hanc rem: ſed & tu non indicaſti mi-
27 hi, & ego non audiui præter hodie. †Tulit itaque Abra-
D ham oues, & boues, & dedit Abi-mélech: percuſſe-
28 runtque ambo fœdus. †Et ſtatuit Abraham ſeptem
29 agnas gregis ſeorſum. †Cui dixit Abi-mélech: Quid
ſibi volunt ſeptem agnæ iſtæ, quas ſtare feciſti ſeor-
30 ſum? †At ille: Septem, inquit, agnas accipies de ma-
nu mea: vt ſint mihi in teſtimonium, quoniam ego
31 fodi puteum iſtum. †Idcirco vocatus eſt locus ille
32 Ber-ſabee, quia ibi vterque iurauit. †Et inierunt fœ-
33 dus pro puteo iuramenti. Surrexit autem Abi-mélech,
& Phichol princeps exercitus eius, reuerſique ſunt in
terram Paleſthinorum. Abraham verò plantauit nemus
in Ber-ſabee, & inuocauit ibi nomẽ Domini Dei æterni.
34 †Et fuit colonus terræ Paleſthinorum in diebus multis.

Fides & obedientia Abrahæ in filij ſui præcepta immolatione pbat, ſed ab ipſius immolatione phibetur, pmiſſionesq́; ei cõfirmãtur: & filij Nachor fratris Abrahę numerant. CAP. XXII.

1 QVæ poſtquam geſta ſunt, |tentauit Deus Abra- |Iud.8.c.11. Heb.11.d.17
A hã, & dixit ad eum: Abraham-Abrahã`. At ille -8.
2 rñdit, Adſum. †Ait illi: Tolle filium tuum vnigenitum

quem diligis Iſaac, & vade in terram-viſionis: atque ibi
offeres eum in holocauſtū ſuper vnum montium quem
3 monſtrauero tibi. † Igitur Abrahā de nocte conſurgens,
ſtrauit aſinum ſuum: ducens ſecū duos iuuenes, & Iſaac
filiū ſuum: Cumq; cōcidiſſet ligna in holocauſtū, abijt
4 ad locum quē præceperat ei Deus. †Die autem tertio, ele
5 uatis oculis, vidit locū procul, † dixitq; ad pueros ſuos:
Expectate hîc cum aſino: ego autē & puer illuc vſq; pro
perantes, poſtquàm adorauerimus, reuertemur ad vos.
6 Tulit quoq; ligna holocauſti, & impoſuit ſuper Iſaac fi-
B lium ſuum: ipſe verò portabat in manibus ignem & gla
7 dium. Cumq; duo pergerēt ſimul, † dixit Iſaac patri ſuo:
Pater mi. At ille reſpōdit: Quid vis fili? Ecce, inqt, ignis
-.12. 8 & ligna: vbi eſt victima holocauſti? † Dixit-autē Abra-
ham: Deus prouidebit ſibi victimam holocauſti, fili mi.
Iac.2.d.21. 9 Pergebant ergo pariter † & venerunt ad locū quē oſten-
derat ei Deus, in quo ædificauit altare, & deſuper ligna
cōpoſuit: Cumq; alligaſſet Iſaac filiū ſuum, poſuit eum
10 in altare ſuper ſtruem lignorū. †Extenditq; manū, & ar-
11 ripuit gladiū, vt immolaret filiū ſuum. † Et ecce angelus
Dñi de cęlo clamauit, dicens. Abraham, Abrahā. Qui re-
12 ſpondit, Adſum. †Dixitq; ei, Non extēdas manum tuam
C ſuper puerū, neq; facias illi quicquam: Nunc cognoui-
ꝙ timeas Dñm, & nō pepercisti vnigenito filio tuo pro-
13 pter me. † Leuauit Abrahā oculos ſuos, viditq; poſt ter-
gum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem aſ-
14 ſumens obtulit holocauſtū pro filio. † Appellauitq; no-
mē loci illius, Dominus-videt. Vnde vſq; hodie dicitur,
15 In monte Dñs videbit. † Vocauit autem angelus Domi-
‖Pſal.104.a.9. Luc.1.g.71. Eccl.44.d.21. 16 ni Abraham ſecūdò de cælo, dicens: ‖ Per memetipſum
iuraui, dicit Dñs: quia feciſti hanc rem, & non peperci-
Hebr.6.c.13. 1.Mac.2.f.52. 17 ſti filio tuo vnigenito -propter me`: † benedicam tibi, &
multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cęli, & velut are-
D nam quæ eſt in littore maris: poſſidebit ſemen tuū por-
Luc.1.g.73. 18 tas inimicorum ſuorū, † & ‖ BENEDICENTVR in ſe-
‖Sup.12.a.3. 18.c.18. ‖Inf.26.a.4. Act.3.d.25. Eccl.44.d.25. 19 mine tuo oēs gentes terræ, quia obediſti voci meæ. † Re-
uerſus eſt Abraham ad pueros ſuos, abieruntq; Ber-ſa-
20 bee ſimul, & habitauit ibi. † His itaq; geſtis nūtiatū eſt
Abrahæ ꝙ Melcha quoq; genuiſſet filios Nachor fratri
21 ſuo, †Hus primogenitū, & Buz fratrē eius, & Camuel pa
22 trem Syrorū, † & Caſed, & Azau Pheldas, quoq; & Ied-
23 laph, †ac Bathuel, de quo nata eſt Rebecca. octo iſtos ge-
24 nuit Melcha, Nachor fratri Abrahę. †Cōcubina verò illi†,
noīe Roma, peperit Tabee & Gahā, et Thaas, & Maacha.

Sara mortua plangitur, atq; in ſpelunca duplici, quā Abrahā ab Ephron cū agro præſenti emit pecunia, ſepelitur. CAP. XXIII.

1 VIxit autem Sara centū vigintiſeptē annis. †Et mor-
A tua eſt in ciuitate Arbee, quæ eſt Hebron, in terra
2 -Chanaan: venitq; Abraham vt plangeret & fleret eam.
3 † Cumq; ſurrexiſſet ab officio funeris, locutus eſt ad fi-
4 lios Heth, dicens: †Aduena ſum & peregrinus apud vos:
date mihi ius ſepulchri vobiſcū, vt ſepeliam mortuum
-.6. 5 meum. †Reſpōderunt filij Heth-dicentes: †Audi nos do
6 mine, princeps Dei es apud nos: in electis ſepulchris no
ſtris ſepeli mortuū tuum, nulluſq; te prohibere poterit
7 quin in monumento eius ſepelias mortuū tuū. † Surre-
xit Abraham, & adorauit populum terrę, filios videlicet
8 Heth: † dixitq; ad eos: Si placet animę veſtrę vt ſepeliam
-.6. B mortuū meum, audite me, & intercedite-pro me apud
9 Ephron filium Seor: † vt det mihi ſpeluncam duplicem
quam habet in extrema parte agri ſui: pecunia digna tra
10 dat eam mihi coram vobis in poſſeſſionē ſepulchri. † Ha
bitabat autem Ephron in medio filiorū Heth. Reſpon-
ditq; Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui in-
11 grediebatur portā ciuitatis illius: dicens: † Nequaquam
ita fiet, dñe mi, ſed tu magis auſculta qđ loquor. Agrum
C trado tibi, & ſpeluncam quæ in eo eſt, præſentibus filijs
12 populi mei ſepeli mortuū tuum. † Adorauit Abrahā co-
13 ram populo terræ. † Et locutus eſt ad Ephron circunſtan
-.5. te plebe-eius`, Quæſo, vt audias me: Dabo pecuniā pro
agro: ſuſcipe eam, & ſic ſepeliam mortuū meū in `agro`.
14 † Reſponditque Ephron. † Domine mi, audi-me`: Ter-
15 ra quā poſtulas, quadringentos ſiclos argēti valet: iſtud
eſt pretium inter me & te: ſed quantum eſt hoc? ſepeli
16 mortuum tuum. † Quod cùm audiſſet Abrahā, appēdit
pecuniam quā Ephron poſtulauerat, audientibus filijs
Heth, quadringētos ſiclos argēti `probatæ` monetæ pu- ᵃprobati 4.
17 blicæ. † Confirmatuſq; eſt ager quondam Ephronis in
quo erat ſpelunca duplex reſpiciens Mambre: tam ipſe
quàm ſpelunca, & omnes arbores eius in cunctis termi
18 nis-eius` per circuitum, † Abrahæ in poſſeſſionē, viden- -7.
tibus filijs Heth, & cunctis qui intrabant portam ciui-
19 tatis illius. † Atq; ita ſepeliuit Abrahā Sarā vxorem ſuam
in ſpelunca agri `duplici`. quę reſpiciebat Mābre, hęc eſt ᵇduplicis 6.
20 Hebrō in terra-Chanaan. †Et cōfirmat† eſt ager et antrū,
qđ erat ī eo Abrahę ī poſſeſſionē monumēti à filijs Heth.

Seruus Abrahæ ab ipſo adiuratus & in Meſopotamiam ad quærendam vxorem Iſaac miſſus, ſigno à Domino petito, Rebeccam inuenit, & habito parentum ac fratris, ipſiuſq; conſenſu, adducit ad Iſaac, quam ille ducit in vxorem, & ita ſuper matris morte accipit conſolationem. CAP. XXIIII.

1 ERat autem Abraham ſenex, dierumq; multorum: &
A Dominus in cunctis benedixerat ei. †Dixitq; ad ſer-
2 uum ſeniorem domus ſuę, qui præerat omnibus quę ha
3 bebat, ‖ Pone manum tuam ſubter femur meum: † vt ad- ‖Inf.47.g.29.
iurem te per Dominum Deum cæli & terræ, vt non acci
pias vxorē filio meo de filiabus Chananęorū, inter quos
4 habito: † ſed ad terrā & cognationē meam proficiſcaris,
5 & inde accipias vxorem filio meo Iſaac. † Reſpondit ſer-
uus: Si noluerit mulier venire mecum in terrā hanc, num
quid reducere debeo filium tuū ad locū de quo tu egreſ-
6 ſus es? †Dixitq; Abrahā: Caue ne qñ reducas filiū meū il-
7 luc. †Dñs Deus cæli*, qui tulit me de domo patris mei, & *& terræ.
de terra natiuitatis meæ, qui locutus eſt mihi, & iurauit
mihi, dicens: ‖ Semini tuo dabo terram hanc: ipſe mittet ‖Sup.12.b.7. 13.d.15. & 15.d.18.
angelum ſuum corā te, & accipies inde vxorē filio meo. Inf.26.a.2.
8 †Sin autē mulier noluerit ſequi te, nō teneberis iuramen
9 to: filium meum tantū ne reducas illuc. †Poſuit ergo ſer-
uus manum ſub femore Abraham dñi ſui, & iurauit illi
10 ſuper ſermone hoc. † Tulitq; decē camelos de grege dñi
B ſui, & abijt, ex omnibus bonis eius portans ſecum, Pro-
fectuſq; perrexit in Meſopotamiam ad vrbem Nachor.
11 †Cumq; camelos feciſſet accumbere extra oppidū iuxta
puteum aquæ veſperè, eo tempore quo ſolent mulieres
12 egredi ad hauriendā aquam, † `dixit` : Domine Deus dñi ᵇorauit Dominum dicens.
mei Abraham, occurre, obſecro, mihi hodie, & fac miſe
13 ricordiam cum Dño meo Abraham. †Ecce ego ſto prope
fontem aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis egre-
14 dientur ad hauriendam aquam. † Igitur puella cui ego di
xero, Inclina hydriam tuā vt bibam: & illa reſponderit:
Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipſa eſt quā prę
paraſti ſeruo tuo Iſaac, & per hoc intelligā quòd feceris
15 miſericordiam cum domino meo. †Necdum intra ſe ver
ba compleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Ba-
thuel, filij Melchę vxoris Nachor fratris Abrahā, habens
16 hydriam in ſcapula ſua. † puella decôra nimis, virgoque
pulcherrima, & incognita viro. deſcenderat autē ad fon
17 tem, & impleuerat hydriā, ac reuertebatur. † Occurritq;
C ei ſeruus, & ait: Pauxillum aquæ mihi ad `bibendū` prę- ᵇſorbendū 8.
18 be de hydria tua. † Quæ reſpondit: Bibe domine mi. Cele
riterq; depoſuit hydriam ſuper vlnam ſuam, & dedit ei
19 potum. † Cumque ille bibiſſet, adiecit: Quin & camelis
20 tuis hauriam aquā, donec cuncti bibant. † Effundenſq;
hydriam in canalibus, recurrit ad puteum, vt hauriret
21 aquam: & hauſtam omnibus camelis dedit. †Ipſe autem
cōtemplabatur eam tacitus, ſcire volens, vtrum proſpe-
22 rum iter ſuum feciſſet Deus, an non. † Poſtquàm autem
biberunt cameli, protulit vir inaures aureas, appenden-
tes ſiclos duos: & armillas totidem pondo ſiclorum de-
23 cem. † Dixitq; ad eam: Cuius es filia? indica mihi. eſt in
24 domo patris tui locus ad manendum? †Quæ reſpondit:
Filia ſum Bathuelis `filij `Nachor, quem peperit ei Mel- ᵃMelchę quā peperit Nachor 16.
25 cha`, † & addidit, dicens: Palearum quoq; & fœni pluri-
mum eſt apud nos, & locus ſpacioſus eſt ad manēdum.

Inclinauit

26 † Inclinauit ſe homo, & adorauit Dominum, † dicens:
27 Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui
non abſtolit miſericordiam & veritatem ſuam à domi-
no meo, & recto itinere me perduxit in domum fratris
28 domini mei. † Cucurrit itaq; puella, & nuntiauit in do-
29 mum matris ſuæ omnia quæ audierat. † Habebat aũt Re
D becca fratrem nomine Labã, qui feſtinus egreſſus eſt ad
30 hominem, vbi erat fons. † Cumq; vidiſſet inaures & ar-
millas in manibus ſororis ſuæ, & audiſſet cũcta verba re
ferentis: Hæc locutus eſt mihi homo: venit ad virum qui
31 ſtabat iuxta camelos, & prope fontem aquæ, † dixitq; ad
eum: Ingredere, benedicte dñi: cur foris ſtas? præparaui
32 domum, & locum camelis. † Et introduxit eum in hoſpi
tium: ac deſtrauit camelos, deditq; paleas & fœnum, &
aquam ad lauandos pedes camelorum, & virorũ qui ve-
33 nerant cum eo. † Et appoſitus eſt in cõſpectu eius panis.
Qui ait: Non comedam, donec loquar ſermones meos.
34 Reſpõdit ei: Loquere. † At ille Seruus: inquit, Abraham
35 ſum. † Et Dñs benedixit domino meo valde, magnifica-
tusq; eſt: & dedit ei oues, & boues, argẽtum & aurum,
36 ſeruos & ancillas, camelos & aſinos. † Et peperit Sara v-
xor domini mei filiũ domino meo in ſenectute ſua, de-
37 ditque illi omnia quæ habuerat. † Et adiurauit me domi-
nus meus dicens: Non accipies vxorẽ filio meo de filia-
38 bus Chananæorum, in quorum terra habito: † ſed ad do-
mum patris mei perges, & de cognatione mea accipies
39 vxorem filio meo. † Ego verò reſpondi dño meo: Quid ſi
40 noluerit venire mecum mulier? † Dominus ait, in cuius
E conſpectu ambulo, mittet angelum ſuum tecum, & di-
riget viam tuam: accipiesq; vxorem filio meo de cogna-
41 tione mea, & de domo patris mei. † Innocens eris à male
dictione mea, cùm veneris ad proximos meos, & nõ de-
42 derint tibi. † Veni ergo ad fontem aquæ, & dixi: Domi- .9.
ne Deus domini mei Abrahã, ſi direxiſti viam meam in
43 qua nunc ambulo, † ecce ſto iuxta fontem aquæ, & vir-
go quę egredietur ad hauriendam aquam audierit à me:
44 Da mihi pauxillum aquæ ad bibendũ de hydria tua: † &
dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipſa eſt
45 mulier quam pręparauit Dñs filio domini mei. † Dumq;
hæc tacitus mecũ voluerem, apparuit Rebecca veniens
cum hydria, quã portabat in ſcapula: deſcenditq; ad fon
tem, & hauſit aquam. Et aio ad eam: Da mihi paululum
46 bibere. † Quæ feſtinans depoſuit hydriam de humero, &
dixit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuã potum. Bi-
47 bi, & adaquauit camelos. † Interrogauique eam, & dixi:
Cuius es filia? Quæ reſpondit: Filia Bathuelis ſum filij
Nachor, quem peperit ei Melcha. Suſpẽdi itaq; inaures
ad ornandam faciem eius, & armillas poſui in manibus
48 eius. † Pronusq; adoraui Dominum, benedicens Domi .5.
F nu Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto iti
49 nere, vt ſumerẽ filiam fratris dñi mei filio eius. † Quam-
obrem ſi facitis miſericordiam & veritatem cum domi
nu meo, indicate mihi. Sin autem aliud placet, & hoc di-
50 cite mihi, vt vadam ad dexteram, ſiue ad ſiniſtram. † Re-
ſpõderuntq; Laban & Bathuel: A Domino egreſſus eſt
ſermo: nõ poſſumus extra placitum eius quicquã aliud
51 loqui tecũ. † En Rebecca corã te eſt, tolle eam, & profici-
ſcere, & ſit vxor filij domini tui, ſicut locutus eſt Domi-
52 nus. † Quod cùm audiſſet puer Abraham, procidens .9.
53 adorauit in terram Dominum. † Prolatisq; vaſis argen-
54 teis, & aureis, ac veſtibus, dedit ea Rebeccę pro munere:
fratribus quoq; eius, & matri dona obtulit. † Inito con-
uiuio veſcentes pariter & bibentes manſerunt ibi. Sur-
gens autem manè, locutus eſt puer: Dimitte me, vt vadã
55 ad dominum meum. † Reſponderuntq; *fratres, eius & *frater i.
mater: Maneat puella ſaltẽ decem dies apud nos, & po-
56 ſtea proficiſcetur. † Nolite, ait, me retinere, quia Domi-
nus direxit viam meam: dimittite me vt pergã ad domi-
57 num meũ. † Et dixerunt: Vocemus puellã, & quæramus
58 ipſius volũtatẽ. † Cumq; vocata veniſſet, ſciſcitati ſunt:
G Vis ire cum hoie iſto? † Quæ ait: Vadã. † Dimiſerunt ergo
59 eam, & nutricem illius *ſeruumq; Abraham & comites *Deboram.
60 eius, † imprecãtes proſpera ſorori ſuę, atq; dicentes: So-
ror noſtra es, creſcas in mille millia, & poſſideat ſemen
61 tuum portas inimicorum ſuorum. † Igitur Rebecca, &
puellæ illius aſcenſis camelis, ſecutæ ſunt virum: qui fe-
62 ſtinus reuertebatur ad dominum ſuum. † Eo autem tem
pore deambulabat Iſaac per viam quę ducit ad Puteum,
cuius nomen eſt viuentis & vidẽtis: habitabat enim in ‖Sup.16.d.14.
63 terra auſtrali: † & egreſſus fuerat ad meditandũ in agro,
inclinata iam die: cumq; eleuaſſet oculos, vidit camelos
64 venientes procul. † Rebecca quoq; conſpecto Iſaac, de-
65 ſcendit de camelo, † & ait ad puerum: Quis eſt ille homo
qui venit per agrũ in occurſum nobis? Dixitq; ei: Ipſe eſt
dñs meus. At illa tollens citò pallium ſuum, operuit ſe.
66 † Seruus autem cuncta quæ geſſerat, narrauit domino .5.
67 ſuo Iſaac. † Qui introduxit eam in tabernaculũ Saræ ma-
tris ſuæ, & accepit eam vxorẽ: & intantũ dilexit eam, vt
dolorem qui ex morte matris eius acciderat, temperaret.

Abrahã multis ex Cethura ſuſceptis filijs mortuus eſt: Iſmahel quoq; poſtquam duodecim genuit duces, moritur. Iſaac pro vxore ſua ſterili precatus, geminos genuit Eſau & Iacob, quorum maior vendidit minori primogenita. CAP. XXV.

1 Abraham verò aliam duxit vxorem nomine Cetũ-
A ram: † quæ peperit ei Zamram, & Iecſan, & Ma- 1.Par.1.c.32.
2 dan, & Madian, & Ieſboc, & Sue. † Iecſan quoq; genuit
3 Saba & Dadan. Filij Dadan fuerũt Aſſurim, & Latuſſim,
4 & Laomim. † At verò ex Madiã ortus eſt Epha, & Epher,
& Henoch, & Abida, & Eldaa, omnes hi filij Cetûræ.
5 † Deditq; Abraham cuncta quæ poſſederat, Iſaac: † Filijs
6 autem concubinarum largitus eſt munera, & ſeparauit
eos ab Iſaac filio ſuo dum adhuc ipſe viueret, ad plagam
7 orientalem. † Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, centum
8 ſeptuagintaquinq; anni. † Et deficiens mortuus eſt in ſe-
nectute bona, prouectæq; ętatis & plenus dierum: con-
9 gregatusq; eſt ad populum ſuũ. † Et ſepelierũt eum Iſaac
& Iſmahel filij ſui in ſpelũca duplici, quæ ſita eſt in agro
10 Ephron filij Seor Hethęi, è regione Mambre, † quam ‖ e- ‖Sup.23.d.19.
merat à filijs Heth. ibi ſepultus eſt ipſe & Sara vxor eius.
11 † Et poſt obitũ illius benedixit Deus Iſaac filio eius, qui
B habitabat ‖ iuxta Puteum nomine Viuentis & Videntis. ‖Sup.16.d.14.
12 † Hæ ſunt generationes Iſmahel filij Abrahę, quẽ pepe
13 rit ei Agar Ægyptia, famula Saræ: † & hæc nomina filio-
rum eius in vocabulis & generationibus ſuis. ‖ Primoge ‖1.Par.1.b.29.
nitus Iſmahelis Nabaioth, deinde Cedar, & Abdeel, &
14 Mabſam, † Maſma quoq; & Duma, & Maſſa, † Hadad, &
15 Thema, & Getur, & Naphis, & Cedma. † Iſti ſunt filij Iſ-
16 mahelis: & hęc nomina per caſtella & oppida eorũ duo
17 decim principes tribuum ſuarum. † Et facti ſunt anni vi-
tæ Iſmahelis cẽtum trigintaſepte n, deficiẽsq; mortuus
18 eſt, & appoſitus ad populum ſuum. † Habitauit autẽ ab
C Heuila vſq; Sur, quæ reſpicit Ægyptum introeuntibus
19 Aſſyrios. coram cunctis fratribus ſuis obijt. † Hæ quoq;
ſunt generationes Iſaac filij Abraham. Abrahã genuit
20 Iſaac: † qui cùm quadraginta eſſet annorum, duxit vxo-
rem Rebeccã filiam Bathuelis Syri de Meſopotamia, ſo-
21 rorem Laban. † Deprecatusq; eſt Iſaac Dominum pro
vxore ſua, eò quòd eſſet ſterilis: qui exaudiuit eum, &
22 dedit conceptum Rebeccæ. † Sed collidebantur in vtero
eius paruuli, quæ ait: Si ſic mihi futurum erat, quid ne-
ceſſe fuit *concipere? Perrexitq; vt conſuleret Dominũ. *me i.
23 † Qui reſpondens ait: ‖ Duæ gentes ſunt in vtero tuo, & ‖Ro.9.c.10.
duo populi ex ventre tuo diuidentur, populusq; popu-
24 lum ſuperabit, & maior ſeruiet minori. † Iam tẽpus pa-
riẽdi aduenerat, & ecce gemini in vtero eius reperti ſũt.
25 † ‖ Qui primus egreſſus eſt, rufus erat, & totus in morẽ ‖Ofee. 12.a.1.
D pellis hiſpidus: vocatumq; eſt nomen eius Eſau. † ‖ Pro- Mat.1.a.2.
26 tinus alter egrediens plantã fratris tenebat manu: & id-
circo appellauit eũ Iacob. Sexagenarius erat Iſaac quan-
27 do nati ſunt ei paruuli. † Quibus adultis factus eſt Eſau
vir gnarus venandi, & homo agricola: Iacob autem vir
28 ſimplex habitabat in tabernaculis. † Iſaac amabat Eſau,
eò quòd de venationibus illius veſceretur: & Rebecca
29 diligebat Iacob. † Coxit autem Iacob pulmentum: ad quẽ
30 cùm veniſſet Eſau de agro laſſus, † ait: Da mihi de co-

dictione

ctione hac rufa, quia oppidò laſſus ſum. Quam ob cau-
‖Heb.12.c.16 Abdia.1.a. 31 ſam vocatum eſt nomen eius ‖Edom. † Cui dixit Iacob:
32 Vende mihi primogenita tua. † Ille reſpōdit: En morior,
33 quid mihi proderunt primogenita? † Ait Iacob: Iura ergo
34 mihi. Iurauit ei Eſau, & vendidit primogenita. † Et ſic
accepto pane & lentis edulio comedit, & bibit, & abijt,
paruipendens quòd primogenita vendidiſſet.

Iſaac ob famem in Geraris peregrinatus, poſt acceptam terræ promiſſionem & ſeminis benedictionē, reprehenditur ab Abi-melech quòd Rebeccam dixerit ſuam eſſe ſororem: & paſtoribus ipſorum pro puteis iurgantibus, Abi-melech cum Iſaac fœdus percuſſit. CAP. XXVI.

1 ORta aūt fame ſuper terrā poſt eam ſterilitatem quę
A acciderat in diebus Abrahā, abijt Iſaac ad Abi-me
2 lech regem Paleſthinorū in Gerara. † Apparuitq; ei Do-
minus, & ait: Ne deſcendas in Ægyptum, ſed quieſce in
3 terra quā dixero tibi. † Et peregrinare in ea, eroq; tecū, &
benedicā tibi: tibi enim & ſemini tuo dabo vniuerſas re-
giones has, ‖ complens iuramentū quod ſpopōdi Abra-
‖Sup.22.b.7. 13.d.15.15.d.18. 4 ham patri tuo. † Et multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtel-
B las cęli: daboq; poſteris tuis vniuerſas regiones has. &
‖BENEDICENTVR IN SEMINE TVO oēs gentes
‖Sup.12.a.3. 18.c.19.22. d.17.8.c.19. 5 terrę, † eò q obedierit Abraham voci meæ, & cuſtodierit
præcepta & mādata mea, & ceremonias legesq; ſeruaue
6 rit. † Manſit itaq; Iſaac in Geraris. † Qui cum interroga-
7 retur à viris loci illius ſuper vxore ſua, reſpondit: Soror
mea eſt: timuerat enim confiteri q ſibi eſſet ſociata con-
iugio: reputans, ne ſortè interficerēt eum propter illius
8 pulchritudinem. † Cumq; pertranſiſſent dies plurimi, &
ibidē moraretur, proſpiciens Abi-melech rex Paleſthi-
norum per feneſtram, vidit eum iocātem cum Rebecca
9 vxore ſua. † Et accerſito eo, ait: Perſpicuū eſt q vxor tua
ſit: cur mentitus es eam ſororem tuam eſſe? Reſpondit:
10 Timui ne morerer propter eam. † Dixitq; Abi-melech:
C Quare impoſuiſti nobis? potuit coire quiſpiā de popu-
lo cū vxore tua, & induxeras ſuper nos grāde peccatum.
11 † Pręcepitq; omni populo, dicens: Qui tetigerit hoīs hu-
12 ius vxorem, morte morietur. † Seuit aūt Iſaac in terra il-
la, & inuenit in ipſo anno centuplū: benedixitq; ei Dn̄s.
13 † Et locupletatus eſt homo, & ibat proficiens atq; ſuccre
14 ſcens: donec magnus vehemēter effectus eſt. † Habuitq;
poſſeſſiones ouium & armentorum, & familię plurimū.
15 Ob hoc inuidentes ei Paleſthini, † Oēs puteos quos fo-
D derant ſerui patris illius Abraham, illo tempore obſtru-
16 xerunt, implentes humo, † intantum vt ipſe Abi-melech
diceret ad Iſaac: Recede à nobis, qm̄ potentior nobis fa-
17 ctus es valde. † Et ille diſcedens, vt veniret ad torrentem
18 Geraræ, habitaretq; ibi: † Rurſum fodit alios puteos
quos foderant ſerui patris ſui Abrahā, & quos, illo mor-
E tuo, olim obſtruxerāt Philiſthijm, appellauitq; eos eiſ-
19 dem noībus quibus antè pater vocauerat. † Foderuntq;
20 in torrente & repperrerūt aquā viuam. † Sed & ibi iurgiū
fuit paſtorū Geraræ aduerſus paſtores Iſaac, dicentium:
Noſtra eſt aqua: quamobrem nomen ex eo quod accide-
21 rat, vocauit Calumniam. † Foderunt aūt & alium: & pro
22 illo quoq; rixati ſunt, appellauitq; eū, Inimicitias. † Pro-
fectus inde fodit alium puteum, pro quo non contende-
runt: itaq; vocauit nomen eius, Latitudo: dicens: Nunc
23 dilatauit nos Dn̄s, & fecit creſcere ſuper terram. † Aſcen-
*Iſaac 24 dit aūt * ex illo loco in Ber-ſabee, † vbi apparuit ei Dn̄s in
ipſa nocte dicens: Ego ſum Deus Abrahā patris tui, noli
timere, quia ego tecū ſum: benedicā tibi, & multiplicabo
25 ſemen tuum propter ſeruū meum Abrahā. † Itaq; ædifi-
F cauit ibi altare, & inuocato noīe Dn̄i, extendit taberna-
26 culū: præcepitq; ſeruis ſuis vt foderent puteū. † Ad quē
locum cùm veniſſent de Geraris Abi-melech, & Ocho-
27 zath amicus illius, & Phicol dux militum, † locutus eſt
eis Iſaac: Quid veniſtis ad me hoīem quē odiſtis & ex-
28 puliſtis à vobis? † Qui reſponderunt: Vidimus tecū eſſe
'nunc io. Dn̄m: & idcirco 'nos' diximus: Sit iuramentū inter nos,
29 & ineamus fœdus: † vt non facias nobis quicquā mali,
ſicut & nos nihil tuorū attigimus, nec fecimus quod te
G læderet, ſed cū pace dimiſimus auctū benedictione Dn̄i.
30 † Fecit ergo eis conuiuiū, & poſt cibum & potum † ſur-
31 gentes manè, iurauerunt ſibi mutuò: dimiſitq; eos Iſaac
32 pacificè in 'locū ſuum'. † Ecce aūt venerūt in ipſo die ſer- 'domum ſuam ſ.
ui Iſaac annuntiātes ei de puteo quē foderant, atq; dicen
33 tes: Inuenimus aquā. † Vnde appellauit eū, Abundantiā:
& nomen vrbi impoſitū eſt Ber-ſabee vſq; in pręſentem
34 diem. † Eſau verò quadragenarius 'duxit vxores duas', Iu- 'vxorem n
dith filiā Beeri Hethęi, & Baſemath filiam Elon eiuſdem
35 loci. † ‖ Quę ambæ offenderant aīum Iſaac & Rebeccæ. ‖Inf.27.g.46

Iacob matris conſilio benedictionem loco Eſau accepit, ad cuius odium fugiendum monetur à matre vt in Haran ad Laban concedat. CAP. XXVII.

1 SEnuit autē Iſaac, & caligauerunt oculi eius & videre
A non poterat: vocauitq; Eſau filium ſuū maiorem, &
2 dixit ei: Fili mi? Qui reſpondit: Adſum. † Cui pater: Vi-
des, inquit, q ſenuerim, & ignorem diem mortis meæ:
3 † Sume arma tua pharetram, & arcum, & egredere foràs.
4 Cumq; venatu aliquid apprehēderis, † fac mihi inde pul-
mentum, ſicut velle me noſti, & affer vt comedam: & be
5 nedicat tibi aīa mea antequā moriar. † Quod cùm audiſ-
ſet Rebecca, & ille abijſſet in agrū vt iuſſionē patris im-
6 pleret, † dixit filio ſuo Iacob: Audiui patrem tuū loquen
7 tem cū Eſau fratre tuo, & dicentē ei: † Affer mihi de uena
B tione tua, & fac cibos vt comedam, & benedicā tibi corā
8 Dn̄o antequàm moriar. † Nūc ergo fili mi, acquieſce con
9 ſilijs meis: † & pergens ad gregem, affer mihi duos hędos
optimos, vt faciam ex eis eſcas patri tuo, quibus libēter
10 veſcitur: † quas cùm intuleris, † & comederit, benedicat ti
11 bi priuſquā moriatur. † Cui ille reſpondit: Noſti q Eſau
12 frater meus homo piloſus ſit, & ego lēnis: † Si attractaue
rit me pater meus, & ſenſerit, timeo ne putet me ſibi vo
luiſſe illudere, & inducat ſuper me maledictionē pro be
13 nedictione. † Ad quē mater: In me ſit, ait, iſta maledictio,
fili mi: tm̄ audi vocem meam, & pergens, affer quæ dixi.
14 † Abijt, & attulit, deditq; matri. Parauit illa cibos, ſicut
15 velle nouerat patrem illius. † Et veſtibus Eſau valde bo-
16 nis, quas apud ſe habebat domi, induit eū: † pelliculaſq;
hædorum circundedit manibus, & colli nuda protexit.
17 † Deditq; pulmentum, & panes quos coxerat, tradidit.
18 † Quibus illatis dixit: Pater mi? At ille reſpōdit: Audio.
19 Quis es tu, fili mi? † Dixitq; Iacob. Ego ſum primogeni-
C tus tu' Eſau: feci ſicut præcepiſti mihi: ſurge, ſede, & co-
20 mede de venatione mea, vt benedicat mihi aīa tua. † Rur-
ſumq; Iſaac ad filiū ſuū. Quomodo, inquit, tam citò in-
uenire potuiſti, fili mi? Qui reſpōdit: Voluntas Dei fuit
21 vt citò occurreret mihi quod volebā. † Dixitq; Iſaac: Ac-
cede ad me, vt tangam te, fili mi, & probem vtrū tu ſis fi-
22 lius meus Eſau, an non. † Acceſſit ille ad patrem: & pal-
pato eo, dixit Iſaac: Vox quidē, vox Iacob eſt: ſed manus,
23 manus ſunt Eſau. † Et non cognouit eū, quia piloſæ ma-
D nus ſimilitudinem maioris expreſſerant. Benedicens er-
24 go illi, † ait: Tu es filius meus Eſau? Reſpōdit: Ego ſum.
25 † At ille: Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fi-
li mi, vt benedicat tibi aīa mea. Quos cùm oblatos come
26 diſſet, obtulit ei etiā vinum: quo hauſto, † dixit ad eum:
27 Accede ad me, & da mihi oſculū, fili mi. † Acceſſit, & oſcu
latus eſt eum. Statimq; vt ſenſit veſtimentorū illius fra-
grantiā, benedicēs 'illi', ait: Ecce odor filij mei ſicut odor '-.10.
28 agri 'pleni', cui benedixit Dn̄s. † Det tibi Deus de rore cę- '-.ſ.
li, & de pinguedine terrę, abundātiam frumēti & vini'. '& olei.
29 † Et ſeruiant tibi populi, & adorēt te tribus: eſto dn̄s fra-
trū tuorū, & incuruent' ante te filij matris tuę. Qui male
E dixerit tibi, ſit ille maledict': & qui bn̄ dixerit tibi, benedi
30 ctionib' repleat'. † Vix Iſaac ſermonē impleuerat: Et egreſ
31 ſo Iacob foras venit Eſau, † coctoſq; de venatione cibos
intulit patri dicens: Surge pater mi, & comede de vena-
32 tione filij tui, vt benedicat mihi aīa tua. † Dixitque 'illi' '-.7.
Iſaac: Quis.n.es tu? Qui reſpondit: Ego ſum filius tuus
33 primogenitus Eſau. † Expauit Iſaac ſtupore vehemēti: &,
vltrà quā credi poteſt, admirans, ait: Quis igitur ille eſt
qui dudum captam venationem attulit mihi, & comēdi

ex omnibus prius q̃ tu venires? benedixiq́; ei, & erit be-
34 nedictus. † Auditis Eſao ſermonibus patris, irrugijt cla-
more magno: & couſternatus ait: Benedic etiam & mihi
35 pater mi. † Qui ait: Vénit germanus tuus fraudulétet, &
36 accepit benedictioné tuam. † At ille ſubiunxit: Iuſtè vo-
F catum eſt nomen eius Iacob: ſupplantauit enim me in al
tera vice: | primogenita mea antè tulit, & nunc ſecuodò
| Sup. 25. d. 32. ſurripuit benedictionem meam. Rurſomq; ad patrem:
37 Nunquid nó reſeruaſti, ait, & mihi benedictioné? † Re-
ſpoodit Iſaac: dñm tuum illú conſtitui, & omnes fratres
* & oleo. eius ſerui tuti illius ſobiogaui: ſrumento & vino* ſtabi-
38 liui cum, & tibi poſt hæc, fili mi, vltrà quid faciam? † Cui
Eſau: Num vnam, inquit, taotùm benedictionem habes
pater? mihi quoq; obſecro vt benedicas. Cumq́; eiulatu
| Heb. 12. d. 17. 39 magno fleret, † motus Iſaac dixit ad eum: | In pinguedi-
40 dine terræ, & in rore cęli déſoper erit benedictio tua. † Vi
ues in gladio, & fratri tuo ſeruies: tempusq́; veniet, cùm
41 excutias & ſoluas iugum eius de ceruicibus tuis. † Ode-
G rat ergo ſemper Eſau Iacob pro benedictione qua bene-
| Abd. 1. c. 10. dixerat ei pater, dixitq́; io corde ſuo: | Venient dies luctus
| vt 7. * verba 4. 42 patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. † Nuntia-
ta ſunt hęc * Rebeccæ: quę mittens, & vocans Iacob filiú
ſuom, dixit ad eum, Ecce Eſau frater tous minatur vt oc-
43 cidat te. † Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, & cóſur
44 gens fuge ad Laban fratrem meú in Haran: † habitabisq́;
45 cú eo dies paucos, donec requieſcat furor fratris tui, † &
ceſſet indignatio eius, obliuiſcaturq́; eorú quæ feciſti in
| Sup. 26. g. 37. eum: poſtea mittam, & adducam te inde huc. cur vtroq;
46 orbabor filio in vno die? † Dixitq́; Rebecca ad Iſaac: Tę-
det me vitæ meæ propter filias Heth: ſi acceperit Iacob
vxorem de ſtirpe huius terræ, oolo viuere.

Iacob in Meſopotamiam tranſiens, videt in ſomnis ſcalã, cui inni tebatur Dominus: & accepta de terra ac ſeminis multiplicatione promiſſione, experrectus votũ Deo vouit. CAP. XXVIII.

1 VOcauit itaq; Iſaac Iacob, & benedixit eum, præce-
A pitq́; ei dicens: Noli accipere coniugem de genere
2 Chanaan: † ſed vade, & proficiſcere in Meſopotamiã Sy-
riæ, ad domũ Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi in-
3 de vxorem de filiabus Laban auunculi tui. † Deus autem
omnipotens benedicat tibi, & creſcere te faciat atq; mul
4 tiplicet: vt ſis in turbas populorũ. † Et det tibi benedictio
| Oſee. 12. d. 24. nes Abrahæ, & ſemini tuo poſt te: vt poſſideas terrã pere
5 grinationis tu, æquam pollicitus eſt auo tuo. † | Cumq́;
dimiſiſſet eum Iſaac, profectus peruénit in Meſopotamiã
Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebeccę ma
6 tris ſuæ. † Vidés aũt Eſau q; benedixiſſet pater ſuus Iacob,
& miſiſſet eum in Meſopotamiam Syrię, vt inde vxorem
duceret: & q; poſt benedictionem pręcepiſſet ei, dicens:
7 Non accipies vxorem de filiabus Chanáan: † quodq́; obe
8 diens Iacob parẽtibus ſuis iſſet in Syriã: † probás quoq;
9 q; noo libenter aſpiceret filias Chanáan pater ſuus: † iuit
ad Iſmahelem, & duxit vxorem abſq; ijs quas prius habe
bat, Maheleth filiam Iſmahel filij Abraham, ſororem Na
10 baioth. † Igitur egreſſus Iacob de Berſa-bee, pergebat Ha-
11 ran. † Cumq́; veniſſet ad quendam locum, & vellet in eo
requieſcere poſt ſolis occubitũ, tulit de lapidibus qui ia-
cebant, & ſupponens capiti ſuo, dormiuit in eodẽ loco.
12 † Viditq́; in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacu
men illius tangens cęlom: angelos quoq; Dei aſcendẽtes
13 & deſcendentes per eam: † & Dñm innixum ſcalæ dicen-
| Infr. 35. a. & 48. a. 3. tem ſibi, | Ego ſum Dñs Deus Abrahã patris tui, & Deus
Iſaac, terram io qua dormis, tibi dabo & ſemini tuo.
| Deut. 12. c. 20. & 19. c. 14. 14 † Eritq́; ſemen tuũ quaſi puluis terrę: | dilataberis ad O-
rientem, & occidenté & Septentrionem, & Meridiem: &
| Sup. 26. a. 4 | BENEDICENTVR IN TE & in ſemine tuo cunctę
15 tribus terrę. † Et ero cuſtos tuus quocunq; perrexeris, &
reducam te in terrã hanc: nec dimittam niſi compleuero
16 vniuerſa quę dixi. † Cumq́; euigilaſſet Iacob de ſomno,
17 ait: Verè Dñs eſt io locu iſto, & ego neſciebã. † Pauensq́;,
D Quàm terribilis eſt, inquit, locus iſte? oon eſt hic aliud
| Infr. 31. b. 13. 18 oiſi domus Dei, & porta cęli. † Surgens ergo Iacob manè,
tulit lapidem, qué ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in ti-
19 tulum, fundens oleũ deſuper. † Appellauitq́; nomen vr-
20 bis Beth-el, quę prius Luza vocabatur. † Vouit etiam vo-
tum, dicens: Si fuerit Dominus mecũ, & cuſtodierit me
in via per qoá ego ambulo, & dederit mihi panem ad ve-
21 ſcendum, & veſtimentũ ad induendũ, † reuerſusq́; fuero
22 proſperè ad domũ patris mei: erit mihi Dñs in Deum, † et
23 lapis iſte quem erexi in titulum, vocabitur Domus † Dei:
cunctorumq́; quę dederis mihi, decimas offeram tibi.

Iacob à Laban ſuſceptus ſeptem annis pro Rachel ſeruiuit: cui cùm ſuppoſita eſſet Lia, ſeptem alios annos pro eadem implere coactus eſt. Rachele autem ſterili, Lia quatuor peperit filios. CAP. XXIX.

1 PRofectus ergo Iacob vénit io terrã Orientalem. † Et
A vidit puteum in agro, tres quoq; greges ouium accu-
2 bantes iuxta eum: nam ex illo adaquabãtur pecora, & os
3 eius grandi lapide claudebatur. † Morisq́; erat vt cunctis
ouibus cógregatis deuoluerent lapidem, et refectis gre-
4 gibus, rurſum ſuper os putei ponerent. † Dixitq́; ad paſto
5 res: Fratres, vnde eſtis? Qui reſpõderũt. De Haran. † Quos
interrogans, Nunquid, ait, noſtis Laban filium Nachor?
6 Dixerũt: Nouimus. † Saouſne eſt, inquit. Valet, inquiunt:
7 et ecce Rachel filia eius venit cum grege ſuo. † Dixitq́; Ia-
cob: Adhuc multum diei ſupereſt, nec eſt tempus vt redo
cantur ad caulas greges: date antè potũ ouibus, et ſic eas
8 ad paſtum reducite. † Qui reſponderũt: Non poſſumus,
donec omnia pecora congregentur, et amoueamus lapi-
9 dẽ de ore putei, vt adaquemus greges. † Adhuc loqueban-
B tur, et ecce Rachel veniebat cũ ouibus patris ſui: nam gre
10 gem ipſa paſcebat. † Quã cùm vidiſſet Iacob, et ſciret coo
ſobrinam ſuam, ouesq́; Laban auunculi ſui: amouit lapi
11 dem quo puteus claudebatur. † Et adaquato grege, oſcu-
12 latus eſt eam, et eleuata voce fleuit, † Et indicauit ei q; fra
ter eſſet patris ſui, et filius Rebeccę: At illa feſtinãs nun-
13 tiauit patri ſoo. † Qui cùm audiſſet veniſſe Iacob filiũ ſo-
roris ſuę, occurrit obuiam ei: cõplexusq́; eum, et in oſcu
la ruens, duxit in domom ſuam. Auditis aotem cauſis
14 itineris, † Reſpondit: Os meum es, & caro mea. Et poſt-
15 quàm impleti ſunt dies mẽſis vnius, † dixit ei: Num quia
frater meus es, gratis ſeruies mihi? dic quid mercedis ac-
16 cipias. † Habebat verò duas filias, nomen maioris Lia: mi
17 nor verò appellabatur Rachel. † Sed Lia lippis erat oculis:
18 Rachel decora facie, et venuſto aſpectu. † Quam diligens
C Iacob, ait: Seruiam tibi pro Rachel filia tua minore ſeptẽ
19 annis. † Reſpoodit Laban: Melius eſt vt tibi eã dem qoàm
20 alteri viro: mane apud me. † Seruiuit ergo Iacob pro Ra-
chel ſeptem annis: et videbantur illi pauci dies pręamo-
21 ris magnitudine. † Dixitq́; ad Laban: Da mihi vxoré meã:
22 quia iam tempus impletum eſt, vt ingrediar ad illã. † Qui
vocatis multis amicorum turbis ad conuiuium, fecit nu-
23 ptias. † Et veſperè Liam filiam ſuam introduxit ad eum,
24 † dans ancillam filię Zelpham nomine. Ad quam cùm ex
25 more, Iacob fuiſſet ingreſſus, † facto manè vidit Liam: et
dixit ad ſocerum ſuum, Quid eſt * quod facere voluiſti? *hoc 31
Nonne pro Rachel ſeruiui tibi? quare * impoſuiſti mihi? * Liam 8.
26 † Reſpondit Laban: Non eſt in loco noſtro conſuetudi-
27 nis, vt minores antè tradamus ad nuptias. † Imple hebdo-
D madam dierũ huius copulę: et hanc quoq; dabo tibi pro
28 opere quo ſeruiturus es mihi ſeptem annis alijs. † Acquie
uit placito: et hebdomada tranſacta, Rachel duxit vxoré:
29 † cui pater ſeruam Balam tradiderat. † Tandemq́; potiuus
30 optatis nuptijs, amoré ſequentis priori pręiulit, ſeruiens
31 apud eum ſeptem annis alijs. † Videns autem Dñs q; deſpi
ceret Liam, aperuit vuluam eius, ſorore ſterili permanen
32 te. † Quę conceptum genuit filium, vocauitq́; nomé eius
Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitaté meam, nunc
33 amabit me vir meus. † Ruſumq́; concepit et peperit fi-
E lium, et ait: Quoniam audiuit me Dominus haberi con-
temptui, dedit etiam iſtum mihi: vocauitq́; nomen eius
34 Simeon. † Concepitq́; tertiò, et genuit alium filium, di-
xitq́; Nunc quoq; copulabitur mihi maritus meus, eò
q; pepererim ei tres filios: et idcirco appellauit nomé eius Mat. 1. a. 2.
35 Leui. † Quartò cõcepit, et peperit filiũ, et ait: Modò con-

fitebor

Matt.1.a.2. fitebor Dño, et ub hoc vocauit eũ Iudã: ceſſauitq́; parere.

Rachel ſterilis & Lia parere ceſſans, ancillas ſuas marito tradũt, ex quibus ſingulę binos ſuſcipiunt filios, prętet quos Lia, duos alios & filiam parit: Rachel verò Ioſeph: quibus natis, Laban de mercede paciſcitur cum Iacob, qui hoc modo plurimũ ditatus eſt. CAP. XXX.

1 CErnens autem Rachel q̃ infœcũda eſſet, innidit ſo-
A rori ſuę, et ait marito ſuo: Da mihi liberos, alioqn
2 moriar. † Cui iratus reſpondit Iacob, Nom pro Deo ego
3 ſum, qui priuauit te fructu vẽtris tui? † At illa, Habes, in-
quit famulam Balam: ingredere ad illam, vt pariat ſuper
4 genua mea, et habeam ex illa filios. † Deditq́; illi Balam in
5 coniugium: Quę ingreſſo ad ſe viro, † cõcepit, et peperit
6 filiũ. † Dixitq́; Rachel: Iudicauit mihi Dñs, et exandiuit
vocem meam, dans mihi filium, et idcirco appellauit no
7 men eius Dan. † Ruſumq́; Bala concipiens, peperit alte-
8 rum, † pro quo ait Rachel: Comparauit me Dñs cum ſo-
B rore mea et inualui: vocauitq́; eum Nephthali. † Sẽtiens
9 Lia q̃ parere deſiſſet, Zelpham ancillã ſuam marito tra-
10 didit. † Qua poſt conceptum edente filium, † dixit: Fœ-
11 liciter. et idcirco vocauit nomẽ eius Gad. † Peperit quoq́;
12 Zelpha alterum. † Dixitq́; Lia: Hoc pro beatitudine mea:
omnes 13 Beatam qnippe me dicent mulieres. propterea appella-
14 uit eum Aſer. † Egreſſus autẽ Ruben tempore meſſis tri-
ticeę in agrum, repperit mãdragoras: quas matri Lię detu
lit. Dixitq́; Rachel, Da mihi partem de mandragoris filij
15 tui. † Illa reſpondit: Parum nẽ tibi videtur, q̃ prę ripueris
C maritum mihi, niſi etiam mandragoras filij mei tuleris?
Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris
16 filij tui. † Redeuntiq́; ad veſperã Iacob de agro, egreſſa eſt
in occurſum eius Lia, et ait: Ad me, inquit, intrabis: quia
mercede cõduxi te pro mãdragoris filij mei. Dormiuitq́;
17 cum ea, nocte illa. † Et exaudiuit Deus preces eius: conce-
18 pitq́;, et peperit filium qnintũ, † et ait: Dedit Deus mer-
cedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo, appel-
19 lauitque nomen eius Iſſachar. † Rurſum Lia concipiens,
20 peperit ſextum filium, † et ait: Dotauit me Deus dote bo
na: etiam hac vice mecũ erit maritus meus, eò q̃ genue-
21 rim ei ſex filios, et idcirco appellauit nomen eius Zabu-
22 lon. † Poſt quem peperit filiam, nomine Dinam. † Recor-
D datus quoq́; Dñs Rachelis, exaudiuit eam, et aperuit vul-
23 uam eius. † Quę concepit et peperit filium, dicens: Ab-
24 ſtulit Deus opprobrium meum. † Et vocauit nomẽ eius
25 Ioſeph, dicens: Addat mihi Dñs filium alterum. † Nato
autem Ioſeph, dixit Iacob ſocero ſuo: Dimitte me vt re-
*10. 26 uertar in patriam meam et ad terram meam. † Da mihi
vxores, et liberos meos, pro quibus ſeruiui tibi, vt abeã:
*9. 27 tu verò noſti ſeruitutẽ qua ſeruiui tibi. † Ait illi Laban:
Inueniam gratiam in conſpectu tuo: experimento didici
28 quia benedixerit mihi Deus propter te: † conſtitue mer-
29 cedem tuã quam dem tibi. † At ille reſpondit: Tu noſti
quomodo ſeruierim tibi, et quãta in manibus meis fue-
*7. 30 rit poſſeſſio tua. † Modicũ habuiſti antequã venirem ad
E te, et nũc diues effectus es: benedixitq́; tibi Deus ad in-
troitũ meum: iuſtum eſt igitur vt aliquando prouideam
*etiam 3. 31 * domui meę. † Dixitq́; Laban: Quid tibi dabo? At ille
ait: Nihil volo: ſed ſi feceris quod poſtulo, iterum paſcã,
32 et cuſtodiam pecora tua. † Gyra omnes greges tuos, et ſe-
para cunctas oues varias, et ſparſo vellere: et quodcunq́;
furuum et maculoſum, variumq́; fuerit tam in ouibus q̃
33 in capris, erit merces mea. † Reſpondebitq́; mihi cras iu-
ſtitia mea, quando placiti tempus aduenerit coram te: et
F omnia quę non fuerint varia, et maculoſa, et furua, tam
*arguent 3. 34 in ouibus quam in capris, furti me arguent. † Dixitq́; La-
35 ban: Gratum habeo quod petis. † Et ſeparauit in die illa
capras, et oues, et hyrcos, et arietes varios, atq́; maculo-
ſos: cunctum autẽ gregem vnicolorem, id eſt albi et ni-
* 36 gri velleris, tradidit in manu filiorum ſuorum. † Et po-
ſuit ſpacium itineris trium dierum inter ſe et generum,
37 qui paſcebat reliquos greges eius. † Tollẽs ergo Iacob vir
gas populeas virides, et amygdalinas, et ex platanis, ex par
te decorticauit eas: detractiſq́; corticibus, in his quę ſpo-
liata fuerant, candor apparuit, illa verò quę integra fue-
rant, viridia permanſerunt: atq́; in hunc modũ color ef-
38 fectus eſt varius. † Poſuitq́; eas in canalibus, vbi effunde-
batur aqua: vt cùm veniſſent greges ad bibendum, ante
oculos haberent virgas, et in aſpectu earum cõciperent.
39 † Factumq́; eſt vt in ipſo calore coitus oues intuerentur
G virgas, et parerẽt maculoſa, et varia, et diuerſo colore re-
40 ſperſa. † Diuiſitq́; gregem Iacob, et poſuit virgas in cana-
libus ante oculos arietum: erant autẽ alba et nigra quęq́;
41 Laban: cętera verò, Iacob ſeparatis inter ſe gregibus. † Igi
tur quando primo tempore aſcendebantur oues, pone-
bat Iacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arie-
tum et ouium, vt in earum contemplatione conciperẽt:
42 † qñ verò ſerotina admiſſura erat, et cõceptus extremus,
nõ ponebat eas. Factaq́; ſunt ea quę erãt ſerotina, Laban:
43 et q̃ primi tpis, Iacob. † Ditatuſq́; eſt hõ vltra modũ, et ha
buit greges multos, ancillas et ſeruos, camelos et aſinos.

Iacob, iubente Domino, ad patrem cum omnibus ſuis tacitus reuertitur, quem Laban inſequitur: Rachel autem patris idòlis ablatis ipſum quarentem aſtu decipit: tandemq́; Iacob & Laban inito fœdere, ad propria quiſq́; diſcedit. CAP. XXXI.

1 POſtquàm autẽ audiuit verba filiorum Laban dicen-
A tium: Tulit Iacob omnia quę fuerunt patris noſtri,
2 et de illius facultate ditatus, factus eſt inclytus: † Animad
uertit quoq́; faciem Laban, quòd non eſſet erga ſe ſicut
3 heri et nudiuſtertius, † maximè dicẽte ſibi Domino: Re-
uertere in terram patrũ tuorũ, & ad generationẽ tuam,
4 eroq́; tecum. † Miſit*, et vocauit Rachel et Liam in agrũ, *Iacob 1.
5 vbi paſcebat greges, † dixitq́; eis: Video faciem patris ve-
ſtri, q̃ non ſit erga me ſicut heri et nudiuſtertius. Deus
6 autem patris mei fuit mecum. † Et ipſę noſtis q̃ totis vi-
7 ribus meis ſeruierim patri veſtro. † Sed et pater veſter cir
cumuẽnit me, et mutauit mercedẽ meam decẽ vicibus: et
8 tamen non dimiſit eum Deus vt noceret mihi. † Si quan-
do dixit: Varię erunt mercedes tuę: pariebant oẽs oues
varios fœtus. quãdo verò econtrario ait: Alba quęq́; ac-
9 cipies pro mercede: omnes greges alba pepererunt. † Tu-
10 litq́; Deus ſubſtantiam patris veſtri, et dedit mihi. † Poſt-
B quàm enim conceptus ouium tempus aduenerat, leuaui
oculos meos, et vidi in ſomnis aſcendẽtes mares ſuper fœ-
11 minas, varios et maculoſos, et diuerſorũ colorum. † Di-
xitq́; angelus Dei ad me in ſomnis, Iacob? Et ego reſpon
12 di, Adſum. † Qui ait: Leua oculos tuos, et vide vniuerſos
maſculos aſcendentes ſuper fœminas, varios, maculoſos,
13 atq́; reſperſos. Vidi enim oĩa quę fecit tibi Laban. † Ego
ſum Deus Beth-el, vbi vnxiſti lapidẽ, & votum vouiſti Sup. 28.d. 18.
mihi. Nunc ergo ſurge, et egredere de terra hac reuertẽs
14 in terrã natiuitatis tuę. † Reſponderuntq́; Rachel et Lia:
Nunquid habemus reſidui quicquam in facultatibus, et
15 hęreditate domus patris noſtri? † Nonne quaſi alienas re-
putauit nos, et vendidit, comeditque pretium noſtrum?
16 † Sed Deus tulit opes patris noſtri, et eas tradidit nobis,
ac filijs noſtris: vnde omnia quę pręcepit tibi Deus, fac.
17 † Surrexit itaq́; Iacob: et impoſitis liberis, ac coniugibus
C ſuis ſuper camelos, abijt: † Tulitq́; omnem ſubſtantiam
18 ſuam, et greges, et quicquid in Meſopotamia acquiſie-
rat, pergens ad Iſaac patrem ſuum in Terram Chanáan.
19 † Eo tempore ierat Laban ad tondendas oues, et Rachel
20 furata eſt idòla patris ſui. † Noluitq́; Iacob confiteri ſo-
21 cero ſuo q̃ fugeret. † Cumq́; abijſſet tam ipſe quàm om-
nia quę iuris ſui erant, et amne tranſmiſſo pergeret con-
22 tra Montem Galaad. † Nuntiatum eſt Laban die tertio q̃
23 fugeret Iacob. † Qui aſſumptis fratribus ſuis, perſecutus
eſt eum diebus ſeptem: et comprehendit eum in Monte-
24 Galaad. † Viditq́; in ſomnis dicentem ſibi Dominũ: Ca-
25 ue ne quicquã aſperè loquaris contra Iacob. † Iamq́; Ia-
cob extenderat in monte tabernaculum: cumq́; ille con
ſecutus fuiſſet eum cũ fratribus ſuis, in eodẽ Monte-Ga-
26 laad fixit tentorium. † Et dixit ad Iacob: Quare ita egiſti,
27 vt clã me abigeres filias meas quaſi captiuas gladio? † Cur
ignorante me fugere voluiſti, nec indicare mihi: vt proſe
querer te cum gaudio, et cãticis, et tympanis, et citharis?

28 † Non

18 † Non es paſſus vt oſcularer filios meos & filias: ſtultè o-
29 peratus es, & nunc quidem, † valet manus mea reddere
veſtri 4. tibi malum: ſed Deus patris tui* heri dixit mihi: Caue ne
cum 10. 30 loquaris contra* Iacob quicquam durius. † Eſto, ad tuos
ire cupiebas, & deſiderio erat tibi domus patris tui: cur
31 furatus es Deos meos? † Reſpondit Iacob: Quòd inſcio te
32 profectus ſum, timui ne violẽter auferres filias tuas. † Quòd
E autem furti me arguis; apud quencunq; inueneris deos
tuos, necetur corã fratribus noſtris. Scrutare, quicquid
*& 6. tuorum apud me inueneris * aufer. hæc dicens ignorabat
33 q Rachel furata eſſet idôla. † Ingreſſus itaq; Laban taber
naculum Iacob, & Liæ, & vtriuſq; famulæ, non inuenit.
34 Cumq́; intraſſet tentorium Rachelis, † illa feſtinans ab-
ſcondit idôla ſubter ſtramenta cameli, & ſedit déſuper:
35 ſcrutantiq́; omne tentorium, & nihil inuenienti, † ait:
Ne iraſcatur Dñs meus, quòd corã te aſſurgere nequeo.
Quia iuxta cõſuetudinem fœminarũ nunc accidit mihi
36 ſic deluſa ſolicitudo quærentis eſt. † Tumensq́; Iacob, cũ
iurgio ait: Quam ob culpam meam, & ob quod peccatũ
37 meum ſic exarſiſti poſt me, † & ſcrutatus es oẽm ſupelle-
ctilem meam? Quid inueniſti de cuncta ſubſtantia do-
mus tuæ? pone hîc corã fratribus meis, & fratribus tuis,
38 & iudicent inter me & te. † Idcirco viginti annis fui tecũ?
oues tuæ & capræ ſteriles non fuerunt, arietes gregis tui
39 non comêdi: † nec captum à beſtia oſtendi tibi, ego dam-
F num omne reddebam: quicquid furtim peribat à me exi
40 gebas: † die noctuq́; æſtu vrebar, & gelu, fugiebatq́; ſom
41 nus ab oculis meis. † Sicq́; per viginti annos in domo tua
ſeruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, & ſex pro gregi-
bus tuis: immutaſti quoq; mercedem meam decem vici
42 bus. † Niſi Deus patris mei Abrahã & timor Iſaac affuiſ-
ſet mihi, forſitan modò nudũ me dimiſiſſes: afflictionem
meam & laborem manuũ mearum reſpexit Deus, & ar-
43 guit te heri. † Reſpõdit ei Labã: Filiæ meę & filij, & gre-
*Sed 7. ges tui, & omnia quæ cernis, mea ſunt: * quid poſſum fa-
44 cere filijs & nepotibus meis? † Veni ergo & ineamus fœ-
45 dus: vt ſit in teſtimonium inter me & te. † Tulit itaq; Ia-
46 cob lapidem, & erexit illũ in titulum. † Dixitq́; fratribus
ſuis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumo-
47 lum, comederuntq́; ſuper eum. † Quem vocauit Laban
Tumulum-teſtis, & Iacob, Aceruum teſtimonij, vterq;
48 iuxta proprietatem linguæ ſuæ. † Dixitq́; Laban: Tumu-
G lus iſte erit teſtis inter me & te hodie, & idcirco appella-
*Et adiecit Laban. 49 tum eſt nomen eius Galaad, id eſt, Tumulus-teſtis. * † In-
tueatur & iudicet Dominus inter nos quando receſſeri-
50 mus à nobis, † ſi afflixeris filias meas, & ſi introduxeris a-
lias vxores ſuper eas: nullus ſermonis noſtri teſtis eſt abſ-
51 que Deo, qui præſens reſpicit. † Dixitque rurſus ad Iacob:
52 En tumulus hic, & lapis quem erexi inter me & te, † teſtis
erit: Tumulus, inquam, iſte & lapis ſint in teſtimoniũ, ſi
aut ego tranſiero illũ pergens ad te: aut tu prętericris ma
53 lum mihi cogitans. † Deus Abrahã, & Deus Nachor iudi-
cet inter nos, Deus patris eorũ. Iurauit ergo Iacob per ti-
54 morẽ patris ſui Iſaac. † immolatiſq́; victimis in mõte, voca
uit fratres ſuos vt ederẽt panẽ. Qui cùm comediſſẽt, man
55 ſerũt ibi. † Labã verò de nocte cõſurgẽs, oſculat* eſt filios
& filias ſuas, & bñdixit illis: reuerſusq́; eſt in locũ ſuum.

Iacob viſis angelis, nuntios & munera ad fratrem ſuum Eſau ter ritus mittit, interea cum angelo luctans, & benedictionem ac nominis mutationem, tacto femoris neruo, accepit. CAP. XXXII.

†Infr. 48. c. 16. 1 IAcob* autem* abijt in itinere quod cœperat: fueruntq́;
*quoque 7. A ei obuiam Angeli Dei. † Quos cùm vidiſſet, ait: Ca-
2 ſtra Dei ſunt hæc. & appellauit nomen loci illius Ma-
3 hanáim, id eſt, Caſtra. † Miſit autem & nuntios ante ſe
ad Eſau fratrẽ ſuum in terram-Seir, in regionem-Edum:
4 † præcepitque eis dicens: Sic loquimini dño meo Eſau:
Hæc dicit frater tuus Iacob: Apud Laban peregrinatus
5 ſum, & fui vſq; in præſentem diem. † Habeo boues &
aſinos, & oues, & ſeruos, & ancillas: mittoq; nunc lega-
tionem ad dominum meum, vt inueniã gratiam in con
6 ſpectu tuo. † Reuerſiq́; ſunt nuntij ad Iacob dicentes:
B Venimus ad Eſau fratrem tuum, & ecce properat in oc-
7 curſum tuum cum quadringentis viris. † Timuit Iacob
valde: & perterritus diuiſit populum qui ſecũ erat, gre-
ges quoq́; & oues, & boues, & camelos, in duas turmas,
8 † dicens: Si venerit Eſau ad vnam turmam, & percuſſe-
9 rit eam, alia turma quæ reliqua eſt, ſaluabitur. † Dixitq́;
Iacob: Deus patris mei Abrahã, & Deus patris mei Iſaac:
C Domine qui dixiſti mihi: Reuertere in terram tuam, &
10 in locum natiuitatis tuæ, & benefaciã tibi: † minor ſum
cunctis miſerationibus tuis, & veritate tua quam exple-
uiſti ſeruo tuo. In baculo meo trãſiui Iordanem iſtum:
11 & nũc cum duabus turmis regredior. † Erue me de ma-
nu fratris mei Eſau, quia valde eum timeo: ne fortè ve-
12 niens percutiat matrem cum filijs. † Tu locutus es q be
nefaceres mihi, & dilatares ſemen meum ſicut arenam
13 maris, quæ præ multitudine numerari nõ poteſt. † Cũq́;
D dormiſſet ibi nocte illa, ſeparauit de his quæ habebat,
14 munera Eſau fratri ſuo, † capras ducentas, hircos vigin-
15 ti, oues ducentas, & arietes viginti, † camelas fœtas cum
pullis ſuis triginta, vaccas quadraginta, & tauros vigin-
16 ti, aſinas viginti, & pullos earum decem. † Et miſit per
manus ſeruorũ ſuorũ ſingulos ſeorſum greges, dixitq́;
pueris ſuis: Antecedite me. & ſit ſpaciũ inter gregẽ & gre
17 gem. † Et præcepit priori dicens: Si obuium habueris fra
trem meum Eſau, & interrogauerit te, Cuius es? aut quò
18 vadis? aut, Cuius ſunt iſta quæ ſequeris? † Reſpõdebis:
E Serui tui Iacob, munera miſit Dño ſuo Eſau: ipſe quoque
19 poſt nos venit. † Similiter dedit mãdata ſecundo, & ter
tio, & cunctis qui ſequebãtur greges, dicens: Iiſdem ver-
20 bis loquimini ad Eſau, cùm inueneritis eum. † Et adde-
tis: Ipſe quoq; ſeruus tuus Iacob, iter noſtrũ inſequitur.
dixit enim: Placabo illum muneribus quę præcedunt, &
21 poſtea videbo illum, forſitan propitiabitur mihi. † Præ-
F ceſſerunt itaq; munera ante eum, ipſe verò manſit nocte
22 illa in caſtris. † Cumq́; * maturè ſurrexiſſet, tulit duas vxo *manè 1.
res ſuas, & totidem famulas cum vndecim filijs, & tran-
23 ſiuit vadum-Iaboc. † Traductiſq́; omnibus quę ad ſe per
24 tinebant, † manſit ſolus: & ecce vir luctabatur cũ eo vſq;
25 manè. † Qui cùm videret, q eum ſuperare non poſſet, te-
26 tigit neruum femoris eius, & ſtatim emarcuit. † Dixitq́;
ad eum: Dimitte me, iam enim aſcendit aurora. Reſpon-
27 dit: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi. † Ait ergo:
28 Quod nomẽ eſt tibi? Reſpondit: Iacob. † At ille, Nequa-
quam, inquit, Iacob appellabitur nomẽ tuum, ſed Iſraël:
qm̃ ſi contra Deum fortis fuiſti, quantò magis cõtra ho-
29 mines præualebis? † Interrogauit eũ Iacob: Dic mihi quo
appellaris noĩe? Reſpondit: Cur quæris nomen meum*? *quod eſt mirabile.
30 Et benedixit ei in eodem loco. † Vocauitq́; Iacob nomen
loci illius Phanuël, dicens: Vidi Dñm facie ad faciem, &
31 ſalua facta eſt anima mea. † Ortuſq́; eſt ei ſtatim ſol, poſt-
quàm tranſgreſſus eſt Phanuël: ipſe verò claudicabat pe-
32 de. † Quam ob cauſam nõ comedunt neruum filij Iſraël,
qui emarcuit in femore Iacob vſque in præſentem diem,
eò quòd tetigerit neruum femoris eius, & obſtupuerit.

Iacob ab Eſau occurrente benignè excipitur, agreq́; adigit vt munera accipiat, domumq́; reuertatur: & ſic Iacob in Salem profectus agri partem emit, fixiſq́; tabernaculis, altare erexit. CAP. XXXIII.

1 ELeuans autẽ Iacob oculos ſuos, vidit veniẽtem Eſau,
A & cum eo quadringẽtos viros: diuiſitq́; filios Liæ &
2 Rachel, ambarumq́; famularum: † Et poſuit vtranq́; an-
cillam & liberos earum in principio: Liam verò, & filios
eius in ſecundo loco: Rachel autẽ & Ioſeph nouiſſimos:
3 † Et ipſe progrediens adorauit pronus in terram ſepties,
4 donec appropinquaret frater eius. † Currens itaque Eſau
obuiam fratri ſuo, amplexatus eſt eum: ſtringensq́; col-
5 lum eius, & oſculans fleuit. † Leuatiſq́; oculis vidit mu-
lieres & paruulos earum, & ait: Quid ſibi volunt iſti? &
B ſi ad te pertinent? Reſpondit: Paruuli ſunt quos donauit
6 mihi Deus ſeruo tuo. † Et appropinquantes ancillę & fi-
7 lij earum incuruati ſunt. † Acceſſit quoq; Lia cum pueris
ſuis: & cum ſimiliter adoraſſent, extremi Ioſeph & Ra-
8 chel adorauerunt. † Dixitq; Eſau: Quænam ſunt iſtæ tur-

mæ quas obuiam habui? Reſpondit: Vt inuenirem gra-
9 tiam coram Domino meo. † At ille ait: Habeo plurima
10 frater mi, ſint tua tibi. †Dixitque Iacob: Noli ita obſe-
cro: ſed ſi inueni gratiam in oculis tuis, accipe munu-
C ſculum de manibus meis: ſic enim vidi faciem tuam,
11 quaſi viderim vultum Dei: eſto mihi propitius, †& ſu-
ſcipe benedictionem quam attuli tibi, & quam dona-
uit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente
12 ſuſcipiens, † ait: Gradiamur ſimul, eroque ſocius itineris
13 tui. † Dixitque Iacob: Noſti Domine mi quòd paruulos ha-
beam teneros, & oues & boues fœtas mecum: quas ſi
plus in ambulando ſecero laborare, morientur vna die
14 cuncti greges. †Præcedat dominus meus ante ſeruum
ſuum: & ego ſequar paulatim veſtigia eius, ſicut videro
paruulos meos poſſe, donec veniam ad dominum meũ
15 in Seir. †Reſpõdit Eſau: Oro te, vt de populo qui mecum
eſt, ſaltem ſocij remaneant viæ tuæ. Non eſt, inquit, ne-
ceſſe: hoc vno tantum indigeo, vt inueniam gratiam in
16 conſpectu tuo dñe mi. †Reuerſus eſt itaq; illo die Eſau
D itinere quo venerat in Seir. †Et Iacob venit in Socoth: vbi
17 ędificata domo & fixis tentorijs, appellauit nomẽ loci il
18 lius Socoth, id eſt, tabernacula. †Trãſiuitq; in Salem vr-
bem Sichimorum, quæ eſt in terra-Chanáan, poſtquã re-
uerſus eſt de Meſopotamia Syriæ: & habitauit iuxta op-
19 pidum. †Emitq; partẽ agri in qua fixerat tabernacula, à fi
20 lijs Hemor patris Sichẽ cẽtum agnis. †Et erecto ibi altari,
inuocauit ſuper illud fortiſſimum Deum Iſraël.

Ob Dinæ raptum ac ſtuprum, Sichimitæ prius circumciſi, à Simeone & Leui Dinæ fratribus perimuntur, atque à reliquis Iacob filijs vrbs eorum vaſtatur: quapropter Simeon & Leui à patre arguuntur. CAP. XXXIIII.

1 EGreſſa eſt autem Dina filia Liæ vt videret mulieres
A regionis illius. †Quam cum vidiſſet Sichem filius
-5. 2 Hemor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit eam: &
3 rapuit, & dormiuit cùm illa, vi opprimens virginem †Et
conglutinata eſt anima eius cum ea, triſtemq; deliniuit
4 blanditijs. †Et pergens ad Hemor patrẽ ſuum: Accipe, in-
5 quit, mihi puellã hanc coniugẽ. †Quod cùm audiſſet Ia-
cob abſentibus filijs, & in paſtu pecorũ occupatis, ſiluit
6 donec redirẽt. †Egreſſo autem Hemor patre Sichẽ vt lo-
7 queretur ad Iacob, †ecce filij eius veniebãt de agro, audi-
toq; quod acciderat, irati ſunt valde: eò quòd fœdã rem ope
ratus eſſet in Iſraël, & violata filia Iacob, rem illicitã per
8 petraſſet. †Loquutus eſt itaq; Hemor ad eos: Sichem filij
9 mei adhæſit anima filiæ veſtræ: date eam illi vxorem, † &
iungamus viciſſim connubia: filias veſtras tradite nobis,
10 & filias noſtras accipite, †& habitate nobiſcum: terra in
B poteſtate veſtra eſt, exercete, negociamini, & poſſidete
11 eam. †Sed & Sichem ad patrem & ad fratres eius ait: In-
ueniam gratiam coram vobis: & quæcunque ſtatueritis
12 dabo: † augete dotem, & munera poſtulate, & libenter
tribuam quod petieritis: tantùm date mihi puellam hãc
13 vxorem. †Reſponderunt filij Iacob Sichem, & patri eius
14 in dolo, ſæuientes ob ſtuprum ſororis: † Non poſſumus
facere quod petitis, nec dare ſororem noſtram homini
incircunciſo: quod illicitum & nepharium eſt apud nos.
15 †Sed in hoc valebimus fœderari, ſi volueritis eſſe ſimiles
noſtri, & circuncidatur in vobis omnis maſculini ſexus.
16 † Tunc dabimus & accipiemus mutuò filias veſtras, ac
noſtras: & habitabimus vobiſcum, erimusq; vnus po-
17 pulus. †Si autem circuncidi nolueritis, tollemus filiã no-
C ſtram, & recedemus. †Placuit oblatio eorum Hemor, &
18 Sichem filio eius. † Nec diſtulit adoleſcens quin ſtatim
19 quod petebatur expleret: amabat enim puellã valde, &
20 ipſe erat inclytus in oĩ domo patris ſui. †Ingreſſiq; portã
21 vrbis locuti ſunt ad pplm: †Viri iſti pacifici ſunt, & vo-
lunt habitare nobiſcum: negotiẽtur in terra, & exerceãt
eam, quæ ſpatioſa & lata cultoribus indiget: filias eorũ
22 accipiemus vxores, & noſtras illis dabimus. †Vnum eſt
quo differtur tantum bonum: Si circuncidamus maſcu-
23 los noſtros, ritum gentis imitantes. †Et ſubſtantia eo-
rum, & pecora, & cuncta quæ poſſident, noſtra erunt ſi
tantùm in hoc acquieſcamus, & habitãtes ſimul, vnum
24 efficiamus populum. †Aſſenſique ſunt omnes, circun-
25 ciſis cunctis maribus. †Et ecce, die tertio quando gra-
D uiſſimus vulnerum dolor eſt, arreptis, duo filij Iacob, Si-
meon & Leui fratres Dinæ, gladijs, ingreſſi ſunt vrbem
26 confidenter: ‖ Interfectisque omnibus maſculis, † He- ‖ Inf.46.a.6.
mor & Sichem pariter necauerunt, tollentes Dinam de
27 domo Sichem ſororem ſuam. †Quibus egreſſis, irrue-
runt ſuper occiſos cæteri filij Iacob: & depopulati ſunt
28 vrbem in vltionem ſtupri. †Oues eorum & armenta, &
aſinos, cunctaque vaſtantes quæ in domibus & in agris
29 erant, † paruulos quoque eorum & vxores duxerunt
30 captiuas. †Quibus perpetratis audacter, Iacob dixit ad Si
meon & Leui: Turbaſtis me, & odioſum feciſtis me Cha
naneis & Pherezæis habitatoribus terræ huius. nos pau-
ci ſumus: illi congregati percutient me, & delebor ego
31 & domus mea. †Reſponderunt: Nunquid vt ſcorto
abuti debuere ſorore noſtra?

Vbi Iacob idóla ſuorum iuxta Sichem defodiſſet, iubente Domino aſcẽdit in Beth-el, vbi Debora moritur: naſcitur Ben-iamin cũ morte matris Rachel: Ruben cum Bala dormit: enumerantur filij Iacob, cuius pater Iſaac moritur. CAP. XXXV.

1 INterea locutus eſt Deus ad Iacob: Surge, & aſcende
A Beth-él, & habita ibi, facq; altare Deo qui ‖ apparuit ‖ Sup.28.a.13
2 tibi quando fugiebas Eſau fratrem tuum. † Iacob verò
cõuocata omni domo ſua, ait: Abijcite deos alienos qui
in medio veſtri ſunt, & mundamini, ac mutate veſtimen
3 ta veſtra. †Surgite, & aſcendamus in Beth-él, vt faciamus
ibi altare Deo, qui exaudiuit me in die tribulationis meæ,
4 & ſocius fuit itineris mei. † Dederunt ergo ei omnes deos
alienos quos habebant, & inaures quę erant in auribus
ᵃeorum: at ille infodit eas ſubter terebinthum, quę eſt poſt ᵃearum ſ.
5 vrbem Sichem. †Cumq; profecti eſſent, terror Dei inua-
ſit omnes per circuitum ciuitates, & nõ ſunt auſi perſe-
6 qui recedẽtes. †Venit igitur Iacob Luzam, quæ eſt in ter-
B ra Chanáan, cognomento Beth-él: ipſe & oĩs ppls cũ eo.
7 †Ædificauitq; ibi altare, & appellauit nomen loci illius
Domus-Dei: ibi enĩ ‖ apparuit ei Deus cùm fugeret fratrẽ ‖ Supra 28. c.18.
8 ſuum. †Eodem tpe mortua eſt Debora nutrix Rebeccę,
& ſepulta eſt ad radices Beth-él ſubter quercum: voca-
9 tumq; eſt nomen loci illius, Quercus fletus. † Apparuit
autem iterum Deus Iacob poſtquã reuerſus eſt de Meſo-
10 potamia Syrię, benedixitq; ei, † dicens: ‖ Non vocaberis ‖ Supra 32. f. 28.
vltrà Iacob, ſed Iſraël erit nomen tuum. Et appellauit
11 eum Iſraël, † dixitque ei: Ego Deus omnipotẽs, creſce, &
multiplicare: gentes, & populi nationum ex te erunt, re-
12 ges de lumbis tuis egrediẽtur. †Terramq; quã dedi Abra
13 ham & Iſaac, dabo tibi & ſemini tuo poſt te. † Et receſſit
14 ab eo. †Ille verò erexit titulum lapideum in loco quo lo-
C cutus fuerat ei Deus: libans ſuper eum libamina, & effun
15 dens oleum: † vocanſq; nomẽ loci illius Beth-él. †Egreſ-
16 ſus autem inde, venit verno tpe ad terram quæ ducit -e.
17 Ephrátam: in qua cùm parturiret Rachel, †ob difficulta-
tem partus periclitari cœpit. Dixitq; ei obſtetrix: Noli ti-
18 mere, quia & hunc habebis filium. †Egrediente autẽ aĩa
prę dolore, & imminente iam morte, vocauit nomẽ filij
ſui Ben-oni, id eſt, filius doloris mei: pater verò ap-
19 pellauit eum Ben-iamin, id eſt, filius dextræ. †Mortua eſt
ergo Rachel, & ſepulta eſt in via quæ ducit Ephrátham,
20 hæc eſt Beth-léhem. †Erexitq; Iacob titulum ſuper ſepul Inf.48. b. 7.
chrum eius: hic eſt titulus monumenti Rachel, vſque in
21 pſentem diem. † Egreſſus inde, fixit tabernaculum trans
22 Turrem gregis. † ‖ Cumq; habitaret in illa regione, abijt ‖ Inf.49. a.4.
Ruben, & dormiuit cùm Bala concubina patris ſui: quod
illum minimè latuit. Erant autem filij Iacob duodecim.
23 †Filij Lię: primogenitus Ruben, & Simeõ, & Leui, & Iu-
D das, & Iſſachar, & Zabulon. †Filij Rachel: Ioſeph & Ben-
24 iamin. †Filij Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephthali. † Fi-
25 lij Zelphæ ancillæ Liæ: Gad & Aſer. hi ſunt filij Iacob qui
26 nati ſunt ei in Meſopotamia Syriæ. †Venit etiam ad Iſaac
27 patrem ſuum in Mambre, Ciuitatem-Arbee, hæc eſt
Hebron: in qua peregrinatus eſt Abraham, & Iſaac.

†Et

28 †Et cõpleti ſunt dies Iſaac cẽtũ octuginta annorũ. †Con-
29 ſumptusq; ętate mortu'eſt: & appoſitus eſt populo ſuo
ſenex et pleo' dierũ: et ſepelierũt eũ Eſau et Iacob filij ſui.

Eſau cum vxoribus & filijs à fratre Iacob ob nimiam vtriuſque opulentiam ſeparatur: filiorum Eſau genealogia cum habitatione deſcribitur. CAP. XXXVI.

1 HÆ ſunt autem generationes Eſau, ipſe eſt Edom
A †Eſao accepit vxores de filiabus Chanaão: Ada fi-
2 liam Elon Hethęi, & Oolibama filiam Anę filiæ Sebeon
3 Heuęi. †Báſemath quoq; filiam Iſmahel ſororem Naba-
‖1. Par. 1. c. 29. 4 ioth. † ‖Peperit autẽ Ada, Elipha: Báſemath genuit Ra-
5 huel: †Oolibama genuit Iehus, & Ihelom, & Core. hi fi-
6 lij Eſau qui nati ſunt ei in Terra-Chanáan. †Tulit autem
Eſau vxores ſuas & filios & filias, & omnem animã do-
mus ſuæ, & ſubſtantiã, & pecora, & cuncta quæ habere
poterat in Terra-Chanáan: & abijt in alterã regionem,
‖Sup. 13. c. 6. 7 receſſitq; à fratre ſuo Iacob. † ‖Diuites enim erant valde,
& ſimul habitare non poterant: nec ſuſtinebat eos terra
‖Ioſ. 24. a. 4. 8 peregrinationis eorum prę multitudine gregum. †Ha-
9 bitauitque Eſau in Monte-Seir, ipſe eſt Edom. †Hæ au-
B tem ſunt generationes Eſau patris Edom in Mõte-Seir,
‖1. Par. 1. c. 19. 10 † & hæc nomina filiorum eius: ‖Eliphaz filius Ada vxo-
11 ris Eſau: Rahuel quoq; filius Baſemath vxoris eius. †Fue-
runtq; Eliphaz filij: Theman, Omar, Sepho, & Gatham,
* & Core. 12 & Cenez*. †Erat autẽ Thamna, cõcubina Eliphaz filij
Eſau: quę peperit ei Amalec. hi ſunt filij Ada vxoris Eſau.
13 †Filij autem Rahuel: Nahath & Zara, Sãma & Meza. hi
14 filij Baſemath vxoris Eſau. †Iſti quoq; erant filij Ooliba-
ma filiæ Anæ filię Sebeõ, vxoris Eſau, quos genuit ei, Ie-
15 hus & Ihelom & Core. †Hi duces filiorũ Eſau. Filij Eli-
phaz primogeniti Eſau: dux Themã, dux Omar, dux Se-
16 pho, dux Cenez, †dux Core, dux Gatham, dux Amalec.
17 hi filij Eliphaz in terra-Edom, & hi filij Ada. †Hi quoq;
filij Rahuel filij Eſau: dux Nahat, dux Zara, dux Samma,
‒.3. dux Meza. hi aũt duces Rahuel in Terra-Edõ: iſti filij Bá-
18 ſemath vxoris Eſau. †Hi aũt filij Oolibama vxoris Eſau:
dux Iehus, dux Ihelom, dux Core. hi duces Oolibamæ fi-
19 liæ Anæ vxoris Eſau. †Iſti ſunt filij Eſau, & hi duces eo-
‖1. Par. 1. c. 38. C rum: ipſe eſt Edom. ‖†Iſti ſunt filij Seir Horræi, habita-
20 tores terræ: Lotan, & Sobal, & Sebeon, & Ana, Et Di-
21 ſon, & Aſer, & Diſan. †hi duces Horręi, filij Seir in terra
22 -Edom. †Facti ſunt autem filij Lotan: Hori & Hemam.
23 erat autem ſoror Lotan Thamna. †Et iſti filij Sobal: Al-
24 uan & Manáhat & Ebal & Sepho & Onam. †Et hi filij
Sebeon: Aia & Ana. Iſte eſt Ana qui inuenit aquas cali-
das in ſolitudine, cùm paſceret aſinas Sebeon patris ſui.
25 Habuitq; filium Diſon, & filiam Oolibama. †Et iſti filij
26 Diſon: Hamdan, & Eſeban, & Iethran, & Charan. †Hi
27 quoq; filij Eſer: Balaan, & Zauan, & Acan. †Habuit au-
28 tem filios Diſan: Hus, & Aran. †Hi duces Horræorũ. dux
29 Lotã, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana, †dux Diſon, dux
30 Diſan: Iſti duces Horręorum qui imperauerunt in ter-
31 ra-Seir. †Reges autem qui regnauerunt in Terra-Edom
D antequam haberent regem filij Iſraël, fuerunt hi. †Bela fi-
32 lius Beor, nomenq; vrbis eius Denába. †Mortuus eſt au-
33 tem Bela, & regnauit pro eo Iobab filius Zaræ de Boſra.
34 †Cumque mortuus eſſet Iobab, regnauit pro eo Huſam
35 de terra Themanorum. †Hoc quoque mortuo, regna-
uit pro eo Adad filius Badad, qui percuſſit Madian in
36 Regione-Moab: & nomen vrbis eius Auith. †Cumque
mortuus eſſet Adad, regnauit pro eo Semla de Maſre-
37 ca. †Hoc quoque mortuo regnauit pro eo Saul de fluuio
38 Roboboth. †Cumque & hic obijſſet: ſucceſſit in re-
39 gnum Balanan filius Achobor. †Iſto quoque mortuo
regnauit pro eo Adar, nomenque vrbis eius Phau:
& appellabatur vxor eius Meetabel, filia Matred filiæ
40 Mezaab. †Hæc ergo nomina ducum Eſau in cognatio-
nibus, & locis, & vocabulis ſuis: dux Thamna, dux Al-
41 ua, dux Ietheth, †dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,
42 †dux Cenez, dux Theman, dux Mapſar, †dux Magdiel,
43 dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperij
ſui, ipſe eſt Eſau pater Idumæorum.

Ioſeph fratres apud patrem accuſans, viſaq; ſomnia narrans, fratrum odium in ſe concitat: quare primum volentes illum occidere, cõſilio Iudæ vendunt Iſmahelitis inſcio Ruben: à patre aũt lugetur, & in Aegypto Phutiphari vẽditur. CAP. XXXVII.

1 HAbitauit autem Iacob in Terra-Chanáan, in qua
A pater ſuus peregrinatus eſt. †Et hæ ſunt generatio-
2 nes eius: Ioſeph cùm ſexdecim eſſet annorũ, paſcebat gre-
gem cũ fratribus ſuis adhuc puer: & erat cum filijs Ba-
læ, & Zelphæ vxorum patris ſui: accuſauitq; fratres ſuos
3 apud patrẽ crimine peſſimo. †Iſraël autem diligebat Io-
ſeph ſuper omnes filios, eò quòd in ſenectute genuiſſet eũ:
4 feceritq; ei tunicam polymitam. †Videntes autem fratres
eius quòd à patre plus cunctis filijs amaretur, oderãt eũ,
5 nec poterant ei quicquã pacificè loqui. †Accidit quoq;
vt viſum ſomnium referret fratribus ſuis, quę cauſa ma-
6 ioris odij ſeminarium fuit. †Dixitque ad eos, Audite
7 ſomnium meum quod vidi: †Putabam nos ligare mani-
B pulos in agro: & quaſi cõſurgere manipulum meum, &
ſtare, veſtroſq; manipulos circunſtantes adorare mani-
8 pulum meum. †Reſpõderunt fratres eius, Nunquid rex
noſter eris? aut ſubijciemur ditioni tuæ? Hæc ergo cau-
ſa ſomniorum atq; ſermonum, inuidiæ & odij fomitem
9 miniſtrauit. †Aliud quoq; vidit ſomnium, quod narrãs
fratribus, ait, Vidi per ſomnium quaſi ſolem, & lunam,
10 & ſtellas vndecim adorare me. †Quod cùm patri ſuo, &
C fratribus retuliſſet, increpauit eum pater ſuus, & dixit,
Quid ſibi vult hoc ſomniũ quod vidiſti? Nũ ego & ma-
11 ter tua, & fratres tui adorabimus te ſuper terram? †Inui-
debant ei igitur fratres ſui: pater verò rem tacitus conſi-
12 derabat. †Cumq; fratres illius in paſcendis gregibus pa-
13 tris morarentur in Sichem, †dixit ad eum Iſraël, Fratres
tui paſcũt oues in Sichimis, veni, mittam te ad eos. Quo
14 reſpondente, †Præſto ſum: ait ei, Vade, & vide ſi cuncta
D proſpera ſint erga fratres tuos, & pecora: & renuntia mi-
hi quid agatur. Miſſus de Valle-Hebron, venit in Sichẽ:
15 †Inuenitque eum vir errantem in agro, & interrogauit
16 quid quæreret. †At ille reſpondit, Fratres meos quæro,
17 indica mihi vbi paſcant greges. †Dixitq; ei vir, Receſſe-
runt de loco iſto: Audiui aũt eos dicentes, Eamus in Do-
thain. Perrexit itaq; Ioſeph poſt fratres ſuos, & inuenit
18 eos in Dothain. †Qui cùm vidiſſent eum procul, ante-
19 quam accederet ad eos, cogitauerunt illum occidere. †Et
20 mutuò loquebantur, Ecce ſomniator venit: †Venite oc-
cidamus eum, & mittamus in ciſternam veterem: dice-
E muſq;, Fera peſſima deuorauit eum, & tunc apparebit
21 quid illi proſint ſomnia ſua. † ‖Audiens autem hoc Ru- ‖Infr. 42. e. 22.
ben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dice- *interficiamus.
22 bat, †Non 'interficiatis' animã eius, nec 'effundatis' ſan- *Effundamus.
guinem: ſed proijcite eum in ciſternam* hanc', quæ eſt *Veterem.
in ſolitudine, manuſq; veſtras ſeruate innoxias. hoc au-
tem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, &
23 reddere patri ſuo. †Confeſtim igitur vt peruẽnit ad fra-
tres ſuos, nudauerunt eum tunica talari, & polymita:
24 †miſeruntq; eum in ciſternam-veterem' quæ non habe- ‒.8.
25 bat aquã. †Et ſedentes vt comederent panem, viderunt
F Iſmahelitas viatores venire de Galaad, & camelos eorũ
portantes aromata, & reſinam, & ſtacten in Ægyptum.
26 †Dixit ergo Iudas fratribus ſuis, Quid nobis prodeſt ſi
occiderimus fratrem noſtrum, & cęlauerimus ſanguinẽ
27 ipſius? †Melius eſt vt venundetur Iſmahelitis, & manus
noſtræ non polluantur: frater enim, & caro noſtra eſt.
28 Acquieuerunt fratres ſermonibus illius. † ‖Et prætereun- ‖Sap. 10. e. 13. Pſal. 104.
tibus 'Madianitis' negociatoribus, extrahentes eũ de ci- *Iſmahelitis. 9.
ſterna, vendiderunt eum Iſmahelitis 'viginti' argenteis, *Triginta.
29 qui duxerunt eum in Ægyptũ. †Reuerſuſq; Ruben ad
30 ciſternam, nõ inuenit puerũ: & ſciſſis veſtibus †pergens
31 ad fratres ſuos, ait, Puer nõ cõparet, & ego quò ibo? †Tu-
lerunt aũt tunicam eius, & in ſanguinẽ hœdi quem occi-
32 derãt, tinxerunt: †mittentes qui ferrent ad patrem, & di- ‖Infra 44. f. 28.
cerent, ‖Hanc inuenimus: vide vtrũ tunica filij tui ſit, an
33 non. †Quam cùm agnouiſſet pater, ait, Tunica filij mei
eſt, fera peſſima comẽdit eum, beſtia deuorauit Ioſeph.

Sciſſiſq;

34 †Sciſſiſq; veſtibus, indutus eſt cilicio, lugẽs filium ſuum
35 multo tempore. †Congregatis aũt cunctis liberis eius vt
lenirent dolorẽ patris, noluit conſolationẽ accipere, ſed
ait: Deſcendã ad filiũ meũ lugens in infernũ. Et illo per-
36 ſeuerante in fletu, †Madianitę vendiderũt Ioſeph in Ægy
pto Phutiphari eunucho Pharaonis magiſtro militum.

Iudas ex vxore Chananęa tribus filijs ſuſceptis, primum & deinde ſecundum Thamar copulauit, quibus mortuis, eam inſcius pro ſcorto cognouit, quo concubitu Phares & Zaram genuit. CAP. XXXVIII.

1 EOdem tempore deſcendens Iudas à fratribus ſuis, di
¶1.Par.1.a. A uertit ad virũ Odollamitem, nomine Hirã. ¶Viditq;
2 ibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sua: & accepta
3 vxore, ingreſſus eſt ad eam. †Quę concepit, & peperit fi-
Nu.26.b.19 4 lium, & vocauit nomen eius Her. †Rurſumq; concepto
5 fœtu, natum filiũ vocauit Onan. †Tertium quoq; peпe-
rit: quem appellauit Sela, quo nato, parere vltrà ceſſauit.
6 †Dedit autem Iudas vxorẽ primogenito ſuo Her nomi-
¶Nu.26.c.19 7 ne Thamar. †¶Fuit quoq; Her primogenitus Iudæ, ne-
B quam in conſpectu Domini, & ab eo occiſus eſt. †Dixit
8 ergo Iudas ad Onan filiũ ſuum, Ingredere ad vxorem fra
9 tris tui, & ſociare illi, vt ſuſcites ſemẽ fratri tuo. †Ille ſciẽs
non naſci ſibi filios, introiens ad vxorẽ fratris ſui, ſemen
fundebat in terram: ne liberi fratris nomine naſcerẽtur.
10 †Et idcirco percuſſit eum Dñs, eò φ rem deteſtabilem fa
11 ceret. †Quamobrem dixit Iudas Thamar nurui ſuæ, Eſto
vidua in domo patris tui, donec creſcat Sela filius meus:
timebat enim ne & ipſe moreret, ſicut fratres eius. Quæ
* Filia ſua 4. 12 abijt, & habitauit in domo patris ſui. †Euolutis aũt mul
C tis diebus mortua eſt *Sua* vxor Iudę: qui poſt luctũ con
ſolatione ſuſcepta, aſcendebat ad tonſores ouiũ ſuarum,
ipſe & Hiras opilio gregis Odollamites, in Thamnas.
13 †Nuntiatumque eſt Thamar φ ſocer illius aſcenderet in
14 Thamnas ad tondendas oues. †Quæ depoſitis viduitatis
veſtib9, aſſumpſit theriſtrum: & mutato habitu ſedit in
biuio itineris, quod ducit Thamnam: eò φ creuiſſet Sela,
15 & non eum accepiſſet maritũ. †Quã cùm vidiſſet Iudas,
D ſuſpicatus eſt eſſe meretricem: operuerat enim vultum
16 ſuũ, ne agnoſceretur. †Ingrediens q; ad eam, ait: Dimitte
me vt coeam tecũ: neſciebat enim φ nurus ſua eſſet. Qua
reſpondẽte, Quid dabis mihi, vt fruaris cõcubitu meo?
17 †dixit, Mittam tibi hœdũ de gregibus. Rurſumq; illa di-
cente: Patiar quod vis, ſi dederis mihi arrhabônem, do-
18 nec mittas quod polliceris. †Ait Iudas: Quid tibi vis pro
arrhabône dari? Reſpondit, Annulũ tuum, & armillam,
& baculũ quem manu tenes. Ad vnũ igitur coitum mu-
19 lier concepit. †Et ſurgens abijt: depoſitoq; habitu quem
20 ſumpſerat, induta eſt viduitatis veſtibus. †Miſit autẽ Iu-
E das hœdum per paſtorem ſuũ Odollamiten, vt recipe-
ret pignus quod dederat mulieri: qui cùm nõ inueniſſet
21 eam, †interrogauit homines loci illius: Vbi eſt mulier quæ
ſedebat in biuio? Reſpondentibus cunctis, Non fuit in
22 loco iſto meretrix: †reuerſus eſt ad Iudam, & dixit ei:
Non inueni eam: ſed & homines loci illius dixerunt mi-
23 hi nunquam ſediſſe ibi ſcortum. †Ait Iudas: Habeat ſibi,
F certè mendacij arguere nos non poteſt: ego miſi hędum
24 quem promiſeram, & tu nõ inueniſti eam. †Ecce autem
poſt tres menſes nuntiauerunt Iudæ, dicentes: Fornicata
eſt Thamar nurus tua, & videtur vterus illius intume-
25 ſcere. Dixitq; Iudas, Producite eam vt cõburatur. †Quæ
cùm duceretur ad pœnam, miſit ad ſocerũ ſuum, dicens:
De viro cuius hæc ſunt concẽpi: cognoſce cuius ſit annu
26 lus, & armilla, & baculus. †Qui agnitis muneribus, ait,
G Iuſtior me eſt: quia nõ tradidi eam Sela filio meo. Atta-
¶Mat.1.a.3. 27 men vltrà non cognouit eam. †¶Inſtante autẽ partu, ap-
28 paruerunt gemini in vtero. †Atq; in ipſa effuſione infan
tium vnus protulit manũ, in qua obſtetrix ligauit cocci
29 num, dicens, Iſte egredietur prior. †Illo verò retrahente
manum, egreſſus eſt alter: dixitq; mulier, Quare diuiſa
eſt propter te maceria? & ob hanc cauſam vocauit no-
¶1.Pa.2.a.4. 30 men eius Phares. †Poſtea egreſſus eſt frater eius, in cu-
ius manu erat coccinum: quem appellauit Zara.

Quam proſperè ageret Ioſeph apud herum Phutipharem, contemnens heram ſæpius de concubitu interpellantem, accuſatur apud dominũ: & in carcerem conjicitur, vbi cuſtodis gratiam nactus, omnium vinctorum curam habet. CAP. XXXIX.

1 IGitur Ioſeph ductus eſt in Ægyptum, emitq; eũ Phu-
A tiphar eunuchus Pharaonis, priceps exercitus ſui, vir
Ægyptius de manu Iſmahelitarum, à quibus perductus
2 erat. †Fuitq; Dominus cum eo, & erat vir in cunctis pro
3 ſperè agens: habitauitq; in domo domini ſui, †qui opti-
mè nouerat Dñm eſſe cum eo, & omnia quæ *gereret ab * gerebantur ab eo ſ.
4 eo *dirigi in manu illius. †Inuenitq; Ioſeph gratiam co-
ram domino ſuo, & miniſtrabat ei: à quo prępoſitus om-
nibus gubernabat creditam ſibi domũ, & vniuerſa quæ
5 ei tradita fuerant: †Benedixitque Dñs domui Ægyptij
B propter Ioſeph, & multiplicauit tam in ędibus quàm in
6 agris cunctam eius ſubſtantiam. †Nec quicquam aliud
nouerat, niſi panem quo veſcebatur. Erat autem Ioſeph
7 pulchra facie, & decôrus aſpectu. †Poſt multos itaq; dies
iniecit domina ſua oculos ſuos in Ioſeph, & ait: Dormi
8 mecũ. †Qui nequaquã acquieſcens operi nephario, di-
xit ad eam: Ecce dñs meus omnibus mihi traditis igno-
9 rat quid habeat in domo ſua: †nec quicquã eſt quod non
in mea ſit poteſtate, vel nõ tradiderit mihi, præter te, quę
vxor eius es: quomodo ergo poſſum hoc malũ facere, &
10 peccare in *Dñm meum? †Huiuſmodi verbis per ſingulos * Deum ſ.
C dies * & mulier moleſta erat adoleſcẽti, & ille recuſabat * loquebatur 4.
11 ſtuprum. †Accidit aũt quadam die vt intraret Ioſeph do
12 mum, & operis quippiam abſq; arbitris faceret: †& illa
apprehenſa lacinia veſtimenti eius, diceret: Dormi me-
cum. Qui relicto in manu eius pallio, fugit, & egreſſus
13 eſt foras. †Cumq; vidiſſet mulier veſtẽ in manibus ſuis:
14 & ſe eſſe contemptam, †vocauit *ad ſe homines domus * 9.
ſuæ, & ait ad eos: En introduxit virũ Hebræum, vt illude
ret nobis: ingreſſus eſt ad me, vt coiret mecũ: cumq; ego
15 ſuccIamaſſem, †& audiſſet vocem meam, reliquit palliũ
16 quod tenebã, & fugit foras. †In argumentũ ergo fidei re-
17 tentum pallium oſtendit marito reuertẽti domum, †&
D ait: Ingreſſus eſt ad me ſeruus Hebręus quem adduxiſti,
18 vt illuderet mihi, †cumq; audiſſet me clamare, reliquit
19 pallium quod tenebam, & fugit foras. †His auditis domi
nus, & nimium credulus verbis coniugis, iratus eſt val-
20 de, †¶tradiditq; Ioſeph in carcerem, vbi vincti regis cu- ¶Pſal. 104.c.18.
21 ſtodiebantur, & erat ibi clauſus. †Fuit autem Dominus
cum Ioſeph, & miſertus eſt illius: & dedit ei gratiam in
22 cõſpectu principis carceris. †Qui tradidit in manu illius
vniuerſos vinctos qui in cuſtodia tenebantur: & quicquid
23 fiebat, ſub ipſo erat. †Nec nouerat aliquid cũctis ei credi-
tis: Dñs enim erat cum illo, & oĩa opera eius dirigebat.

Eunuchorũ Pharaonis in carcere Ioſeph ſomnia interpretatus, alterum officio reſtituendũ, alterum ſuſpendio finiendũ prædixit: quæ omnia in Pharaonis natalitio euenerunt. CAP. XL.

1 HIs itaque geſtis accidit vt peccarent duo eunuchi,
A pincerna regis Ægypti, & piſtor, domino ſuo. †Ira
2 tuſque contra eos Pharao (nam alter pincernis præerat,
3 alter piſtoribus) †miſit eos in carcerem principis militũ,
4 in quo erat vinctus & Ioſeph. †At cuſtos carceris tradi-
dit eos Ioſeph, qui & miniſtrabat eis: aliquantulũ tem-
5 poris fluxerat, & illi in cuſtodia tenebantur. †Videruntq;
que ambo ſomnium nocte vna, iuxta interpretationem
6 congruam ſibi. †Ad quos cùm introiſſet Ioſeph manè,
7 & vidiſſet eos triſtes, †ſciſcitatus eſt eos, dicens: Cur tri-
8 ſtior eſt hodie ſolito facies veſtra? †Qui reſponderunt,
B Somnium vidimus, & non eſt qui interpretetur nobis.
Dixitq; ad eos Ioſeph: Nunquid non Dei eſt interpreta-
9 tio? referte mihi quid videritis. †Narrauit prior, prępo-
ſitus pincernarum ſomnium ſuum: Videbam coram me
10 vitem, †in qua erant tres propagines, creſcere paulatim
11 *in gẽmas, & poſt flores vuas matureſcere: †calicemq; * 9.
Pharaonis in manu mea. tuli ergo vuas: & expreſſi in ca
12 licem quem tenebam, & tradidi poculũ Pharaoni †Re-
13 ſpondit Ioſeph: Hæc eſt interpretatio ſomnij: Tres

13 propagines, tres adhuc dies ſunt: † poſt quos recordabi-
tur Pharao miniſterij tui, & reſtituet te in gradum priſti
num: dabiſq; ei calicem iuxta officiũ tuum, ſicut antè fa
14 cere conſueueras. † Tantùm meméto mei, cùm tibi bene
C fuerit, & facies mecũ miſericordiam: vt ſuggeras Pharao
15 ni vt educat me de iſto carcere: † quia ˈfurtimˈ ſublatus
ſum de terra Hebræorũ, & hîc innocens in lacum miſſus
16 ſum. † Videns piſtorum magiſter ꝙ prudéter ſomnium
diſſoluiſſet, ait: Et ego vidi ſomnium, quòd tria caniſtra
17 farinæ haberem ſuper caput meum: † & in vno caniſtro
quod erat excelſius, portare me oẽs cibos qui fiunt arte
18 piſtoria, aueſq; comedere ex eo. † Reſpondit Ioſeph: Hęc
D eſt interp̃tatio ſomnij · Tria caniſtra, tres adhuc dies ſũt:
19 † poſt quos auferet Pharao caput tuum, ac ſuſpendet te
20 in cruce, & lacerabũt volucres carnes tuas. † Exinde dies
tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande con
uiuium pueris ſuis, recordatus eſt inter epulas magiſtri
21 pincernarum, & piſtorum principis. † Reſtituitque al-
*regi 9.
22 terum in locum ſuum, vt porrigeret ˈeiˈ poculum: † al-
terum ſuſpendit in patibulo, vt coniectoris veritas pro-
23 baretur. † Et tamen ſuccedentibus proſperis, præpoſi-
tus pincernarum oblitus eſt interpretis ſui.

Somnia Pharaonis de bobus & ſpicis vnicus Ioſeph interpretatus, toti Aegypto præficitur, et ex Aſſeneth data ſibi à Pharaone vxore duos ſuſtulit filios ante ſeptẽ famis annos. CAP. XLI.

1 POſt duos annos vidit Pharao ſomniũ. Putabat ſe ſta
A re ſuper fluuiũ, † de quo aſcendebãt ſeptem boues,
2 pulchræ & craſſæ nimis: & paſcebantur in locis paluſtri
3 bus. † Aliæ quoq; ſeptem emergebant de flumine, fœdæ,
confectæq; macie: & paſcebãtur in ipſa amnis ripa in lo
4 cis virentibus. † Deuorauerũtq; eas quarũ mira ſpecies
5 & habitudo corporũ erat. Expergefactus Pharao, † rur-
ſum dormiuit, & vidit alterum ſomnium. Septem ſpicæ
6 pullulabant in culmo vno plenæ atque formoſæ: † aliæ
quoq; totidẽ ſpicę tenues, & percuſſæ vredine oriebantur,
7 † deuorantes omnem priorem pulchritudinem. Eui-
8 gilans Pharao poſt quietem, † & facto manè, pauore per-
-10.
territus, miſit ad ˈomnesˈ cõiectores Ægypti, cunctoſq;
ſapientes: & accerſitis narrauit ſomniũ, nec erat qui in-
9 terpretaretur. † Tunc demum reminiſcens pincernarum
B magiſter, ait: Confiteor peccatum meum: † Iratus rex ſer
10 uis ſuis, me & magiſtrũ piſtorũ retrudi iuſſit in carcerẽ
11 principis militum: † vbi vna nocte vterq; vidimus ſom-
12 nium, præſagium futurorum. † Erat ibi puer Hebræus,
eiuſdem ducis militum ſamulus: cui narrantes ſomnia,
13 † audiuimus quicquid poſtea rei probauit euentus. ego
enim redditus ſum officio meo: & ille ſuſpenſus eſt in
14 cruce. † Protinus ad regis imperium eductum de carcere
| Pſal. 104. b. 20.
15 Ioſeph totonderunt: ac veſte mutata obtulerũt ei. † Cui
ille ait: Vidi ſomnia, nec eſt qui ediſſerat: quę audiui te ſa
16 pientiſſimè conijcere. † Reſpõdit Ioſeph: Abſq; me Deus
C reſpõdebit ꝓſpera Pharaoni. † Narrauit ergo Pharao qđ
17 viderat. Putabã me ſtare ſuper ripã fluminis, † & ſeptem
18 boues de amne cõſcendere, pulchras nimis, & obeſis car
19 nibus: quæ in paſtu paludis vireta carpebant. † Et ecce,
has ſequebãtur aliæ ſeptem boues, in tantum deformes
& macilentæ, vt nunquã tales in terra-Ægypti viderim.
20 † Quæ deuoratis & cõſumptis prioribus, † nullum ſatu-
21 ritatis dedẽre veſtigium: ſed ſimili macie & ſqualore tor
22 pebant. Euigilans, rurſus ſopore depreſſus, † vidi ſom-
nium: Septẽ ſpicæ pullulabant in culmo vno plenæ atq;
23 pulcherrimę. † Aliæ quoq; ſeptẽ tenues & percuſſę vre-
24 dine, oriebantur è ſtipula: † quæ priorem pulchritudi-
nem deuorauerunt. Narraui coniectoribus ˈſomniumˈ,
*ſomniorum 4.
25 & nemo eſt qui ediſſerat. † Reſpõdit Ioſeph, Somnium
regis vnum eſt: quæ facturus eſt Deus, oſtẽdit Pharaoni.
26 † Septem boues pulchræ, & ſeptem ſpicæ plenæ: ſeptem
D hubertatis anni ſunt: eandemq; vim ſomnij cõprehen
27 dunt. † Septem quoq; boues tenues atq; macilentæ, quæ
aſcenderunt poſt eas, & ſeptẽ ſpicæ tenues, & vẽto vren-
28 te percuſſæ: ſeptem anni venturæ ſunt famis. † Qui hoc
29 ordine complebuntur. † Ecce, ſeptem anni venient fert-
30 litatis magnæ in vniuerſa terra-Ægypti: † quos ſequen-
tur ſeptem anni alij tantæ ſterilitatis, vt obliuioni trada
tur cuncta retrò abundantia: conſumptura eſt enim fa-
31 mes omnem terram, † & hubertatis magnitudinem per-
32 ditura eſt inopiæ magnitudo. † Quod autẽ vidiſti ſecun-
dò ad eandem rem pertinens ſomnium, firmitatis indi-
cium eſt: eò quòd fiat ſermo Dei, & velocius impleatur.
33 † Nunc ergo prouideat rex virũ ſapientem & induſtriũ,
34 & præficiat eum terrę-Ægypti. † Qui conſtituat præpo-
ſitos per cũctas regiones: & quintam partem fructuum
35 per ſeptem annos fertilitatis, † qui iam nũc futuri ſunt,
congreget in horrea: & omne frumẽtum ſub Pharaonis
36 poteſtate condatur, ſeruetúrq; in vrbibus. † Et præpare-
tur futurę ſeptem annorum fami quæ oppreſſura eſt Æ-
37 gyptum, & non conſumetur terra inopia. † Placuit Pha-
E raoni cõſilium & cunctis miniſtris eius: † locutuſq; eſt
38 ad eos: Num inuenire poterimus talem virum, qui ſpiri-
39 tu Dei plenus ſit? † Dixit ergo ad Ioſeph: Quia oſtendit
tibi Deus omnia quæ locutus es, nunquid ſapientiorem
40 & conſimilem tui inuenire potero? † | Tu eris ſuper do- | Pſal. 104. b. 21.
mum meam, & ad tuioris imperium cunctus populus
41 obediet: vno tantùm regni ſolio te præcedam. † Dixitq; 1. Mac. 2. f. 11.
rurſum Pharao ad Ioſeph: Ecce, cõſtitui te ſuper vniuer- Act. 7. b. 2.
42 ſam terram-Ægypti. † ˈTulitq;ˈ annulum de manu ſua, *Tulit 8.
& dedit eum in manu eius: veſtiuitq; eum ſtola byſſina,
43 & collo torquem auream circumpoſuit. † Fecitque eum
aſcendere ſuper currũ ſuum ˈſecundumˈ, clamante prę- *ſecum 6.
cone, vt omnes coram eo genu flecterent, & prępoſitum
44 eſſe ſcirẽt vniuerſę terræ-Ægypti. † Dixit quoq; rex-Æ- -10.
F gypti ad Ioſeph: Ego ſum Pharao: abſq; tuo imperio nõ
mouebit quiſquam manũ aut pedem in omni terra-Æ-
45 gypti. † Vertitq; nomen eius, & vocauit eum lingua Ægy
ptiaca, Saluatorem-mundi. Deditq; illi vxorem Aſeneth
filiam Phutipharis ſacerdotis Heliopoleos. Egreſſus eſt
46 itaq; Ioſeph ad terram-Ægypti († Triginta autem anno-
rum erat quando ſtetit in conſpectu regis Pharaonis) &
47 circuiuit omnes regiones Ægypti. † Venitq; fertilitas ſe-
ptem annorum: & in manipulos redactæ ſegetes cõgre-
48 gatæ ſunt in horrea Ægypti. † Omnis etiam frugum abun
49 dantia in ſingulis vrbibus cõdita eſt. † Tantaq; fuit abun
dantia tritici, vt arenæ maris coæquaretur, & copia men
50 ſuram excederet. † | Natiq; ſunt Ioſeph filij duo antequã | Infr. 46. c. 20. 48. a. 5.
G veniret fames: quos peperit ei Aſeneth filia Phutipharis
51 ſacerdotis Heliopoleos. † Vocauitq; nomẽ primogeniti,
Manaſſes, dicens: Obliuiſci me fecit Deus omnium labo
52 rum meorum, & domus patris mei. † Nomen quoq; ſe-
cundi appellauit Ephraim, dicẽs: Creſcere me fecit Deus
53 in terra paupertatis meæ. † Igitur tranſactis ſeptem hu-
54 bertatis annis, qui fuerant in Ægypto, † cœperunt veni-
ſe ſeptem anni inopiæ, quos prædixerat Ioſeph & in vni Pſal. 104. b. 16.
uerſo orbe fames præualuit, in cuncta autem terra-Ægy
55 pti ˈpanisˈ erat. † Qua eſuriẽte clamauit populus ad Pha- *fames.
raonem alimenta petens. Quibus ille reſpondit: Ite ad
56 Ioſeph: & quicquid ipſe vobis dixerit, facite. † Creſcebat
autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Ioſeph
vniuerſa horrea, & vendebat Aegyptũs: nam & illos op
57 preſſerat fames. † Omneſq; prouinciæ veniebant in Ae-
gyptum, vt emerent eſcas, & malũ inopiæ temperarent.

Fratres Ioſeph in Aegyptũ pro emendis frumentis à patre miſſi ab eo cognoſcuntur, ac durius tractantur, & in carcerẽ trauciuntur: tandẽ Simeone in vinculis relicto reuertuntur, pecuniam in ſaccis vnà cũ frumento inſcij inferentes. CAP. XLII.

1 AVdiens autem Iacob quòd alimenta venderentur
A in Aegypto, dixit filijs ſuis: Quare negligitis? | † Au | Act 7. b.
2 diui quòd triticũ venundetur in Aegypto: deſcendite, &
emite nobis neceſſaria, vt poſſimus viuere, & nõ conſu-
3 mamur inopia. † Deſcendentes igitur fratres Ioſeph decẽ
4 vt emerent frumẽta in Ægypto, † Ben-iamin domi reten-
to à Iacob, qui dixerat fratribus eius: Ne fortè in itinere
5 quicquam patiatur mali. † Ingreſſi ſunt terram-Ægypti
cũ alijs qui pergebãt ad emendum. Erat aũt fames in ter
ra-Chanaan. † Et Ioſeph ˈerat princeps in terra-Ægyptiˈ *princeps Ægypti 10.

atq; ad eius nutũ frumenta populis vendebãtur. Cumq;
7 adoraſſent eũ fratres ſui, † & agnouiſſet eos, quaſi ad alie
B nos durius loquebatur, interrogans eos: Vnde veniſtis?
Qui reſpõderunt: De terra-Chanáan, vt emamus victui
8 neceſſaria. † Et tñ fratres ipſe cognoſcens, nõ eſt cognitus
9 ab eis. † Recordatuſq; ſomniorũ quę aliquando viderat,
ait ad eos: Exploratores eſtis, vt videatis infirmiora terrę
10 veniſtis. † Qui dixerunt: Non eſt ita dñe, ſed ſerui tui ve-
11 nerunt vt emerent cibos. † Oẽs filij vnius viri ſumus: pa
C cifici venimus, nec quicquã famuli tui machinãtur ma-
12 li. † Quibus ille reſpondit: Aliter eſt, immunita terrę hu-
13 ius cõſiderare veniſtis. † At illi dixerunt, Duodecim, in-
quiũt, ſerui tui fratres ſum*, filij viri vnius in terra Cha-
náan: minimus cum patre noſtro eſt, alius non eſt ſuper.
14 † Hoc eſt, ait, qđ locutus ſum, Exploratores eſtis. † Iam
15 nunc experimentũ veſtri capiam: per ſalutem Pharaonis
nõ egrediemini hinc, donec veniat frater veſter minim*.
16 † Mittite ex vobis vnũ, & adducat eum: vos aũt eritis in
vinculis, donec probentur quę dixiſtis vtrũ vera an falſa
ſint: alioquin per ſalutem Pharaonis exploratores eſtis.
17 † Tradidit ergo illos cuſtodię tribus? diebus. † Die aũt ter
18 tio eductis de carcere, ait: Facite quę dixi, & viuetis. Deũ
19 enim timeo. † Si pacifici eſtis, frater veſter vnus ligetur in
D carcere: vos aũt abite, & ferte frumẽta quæ emiſtis in do
20 mos veſtras: † & fratrem veſtrũ minimũ ad me adducite,
‖ inf. 43. a. 5 vt poſſim veſtros probare ſermones, & non moriamini.
21 Fecerunt vt dixerat, † & locuti ſunt adinuicẽ, Meritò hęc
patimur, quia peccauimus in fratrẽ noſtrũ, videntes an-
guſtiã animę illius dum deprecaretur nos, & nõ audiui-
22 mus, idcirco vẽnit ſuper nos iſta tribulatio. † E quibus
vnus, Ruben, ait: Nunquid nõ dixi vobis: ‖ Nolite pecca-
‖ Sup. 37. d. re in puerũ: & non audiſtis me? en ſanguis eius exquiri-
23 tur. † Neſciebant aũt q; intelligeret Ioſeph: eò q; per inter
E pretẽ loqueretur ad eos. † Auertitq; ſe parumper, & fle-
24 uit: & reuerſus locutus eſt ad eos. † Tollenſq; Simeon, &
25 ligans illis præſentibus, iuſſit miniſtris vt implerẽt eorũ
ſaccos tritico, & reponerent pecunias ſingulorũ in ſac-
26 culis ſuis, datis ſuprà cibarijs in via: Qui fecerunt ita. † At
27 illi portãtes frumenta in aſinis ſuis, profecti ſunt. † Aper
toq; vnus ſacco vt daret iumento pabulũ in diuerſorio,
28 cõtemplatus pecuniã in ore ſacculi, † dixit fratribus ſuis:
* mea 7. Reddita eſt mihi pecunia * en habetur in ſacco. Et obſtu-
pefacti, turbatiq; mutuò dixerũt: Quidnã eſt hoc quod
29 fecit nobis Deus? † Veneruntq; ad Iacob patrẽ ſuũ in ter-
F ram-Chanáan, & narrauerũt ei oĩa quæ accidiſſent ſibi,
30 dicẽtes: † Locutus nobis dñs terræ * durè, & putauit nos
* illius. 5. 31 exploratores-eſſe prouinciæ`. † Cui reſpõdimus: Pacifici
∽. 5. 32 ſumus, nec vllas molimur inſidias. † Duodecim fratres
vno patre geniti ſumus: vnus non eſt ſuper, minimus cũ
33 patre noſtro eſt in terra-Chanáã. † Qui ait nobis: Sic pro
babo q; pacifici ſitis: Fratrem veſtrũ vnũ dimittite apud
me, & cibaria domibus veſtris neceſſaria ſumite, & abi-
34 te: † fratremq; veſtrũ minimũ adducite ad me, vt ſciam
q; non ſitis exploratores: & iſtum qui tenetur in vincu-
lis, recipere poſſitis: ac deinceps quæ vultis, emendi ha-
35 beatis licẽtiam. † His dictis cùm frumenta effunderent,
ſinguli reperierunt in ore ſaccorum ligatas pecunias: ex-
36 territiſq; ſimul omnibus, † dixit pater Iacob. Abſq; libe
G ris me eſſe feciſtis, Ioſeph non eſt ſuper, Simeon tenetur
in vinculis, & Ben-iamin auferetis: in me hęc omnia ma
37 la reciderunt. † Cui reſpondit Ruben; Duos filios meos
interfice, ſi nõ reduxero illum tibi: trade illum in manu
38 mea, & ego eũ tibi reſtituam. † At ille: Non deſcẽdet, in-
quit, filius meus vobiſcũ: frater eius mortuus eſt, & ipſe
ſolus remanſit: ſiquid ei aduerſitatis acciderit in terra ad
quã pergitis, deducetis canos meos cũ dolore ad inferos.

Cogente fame agrè impetrarũt fratres Ioſeph à patre, vt in Ae-
gyptum reuertentes cum muneribus ac duplici pecunia, Ben
-iamin ſecum ducerent: qui educto Simeone de carcere, ſimul
epulati ſunt cum Ioſeph. CAP. XLIII.

1 INterim fames omnem terram vehemẽter premebat.
A † Conſumptiſq; cibis quos ex Ægypto detulerãt, di-
2 xit Iacob ad filios ſuos: Reuertimini, & emite nobis pau
3 xillum eſcarum. † Reſpõdit Iudas: Denũtiauit nobis vir
ille ſub atteſtatione iuriſiurandi, dicens: Non videbitis
faciem meam, niſi fratrem veſtrũ minimum adduxeritis
4 vobiſcum. † Si ergo vis eum mittere nobiſcũ, pergemus
5 pariter, & ememus tibi neceſſaria. † Si aũt nõ vis, non ibi-
mus: Vir enim (vt ſępe diximus) denũtiauit nobis, dicẽs:
‖ Non videbitis faciem meã abſq; fratre veſtro minimo. ‖ Supra. 42. d. 20.
6 † Dixit eis Iſraël: in meam hoc feciſtis miſeriam, vt indi-
B caretis ei & alium habere vos fratrem. † At illi reſponde-
7 runt: Interrogauit nos homo per ordinem, noſtrã prò-
geniem: ſi pater viueret: ſi haberemus fratrem: & nos re
ſpondimus ei cõſequenter iuxta id quod fuerat ſciſcita-
tus: nunquid ſcire poteramus q; dicturus eſſet: Adducite
8 fratrem veſtrũ vobiſcum? † Iudas quoq; dixit patri ſuo: ‖ Infr. 44. g. 32.
Mitte puerũ mecum, vt proficiſcamur, & poſſimus vi-
9 uere: ne moriamur nos & paruuli noſtri. † Ego ſuſcipio
C puerum: de manu mea require illũ, Niſi reduxero & red
10 didero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore. † Si
11 nõ interceſſiſſet dilatio, iam vice altera veniſſemus. † Igi-
tur Iſraël pater eorũ dixit ad eos: Si ſic neceſſe eſt, facite
quod vultis: ſumite de optimis terrę frugibus in vaſis ve
ſtris, & deferte viro munera, modicum reſinæ, & mellis,
12 & ſtoracis, & ſtactes, & terebinthi, & amygdalarũ. † Pecu
niam quoq; duplicem ferte vobiſcũ: & illam quam inue
13 niſtis in ſacculis, reportate, ne fortè errore factũ ſit. † Sed
14 & fratrem veſtrum tollite, & ite ad virum. † Deus autem
meus omnipotens faciat vobis eũ placabilem: & remit-
tat vobiſcum fratrem veſtrũ quem tenet-in vinculis`, & ∽. 5.
hunc Ben-iamin: ego autem quaſi orbatus abſq; liberis
15 ero. † Tulerũt ergo viri munera, & pecuniam duplicem,
& Ben-iamin: deſcenderuntq; in Ægyptũ, & ſteterunt
16 coram Ioſeph. † Quos cùm ille vidiſſet, & Ben-iamin ſi-
D mul, præcepit diſpenſatori domus ſuæ dicens: Introduc
viros domum, & occide victimas, & inſtrue cõuiuium:
17 qm̃ mecum ſunt comeſturi meridie. † Fecit ille ſicut fue-
18 rat imperatum, & introduxit viros domũ. † Ibiq; exterri
ti, dixerũt mutuò: Propter pecuniã quã retulimus prius
in ſaccis noſtris, introducti ſumus: vt deuoluat in nos ca
lumniam, & violenter ſubijciat ſeruituti & nos, & aſinos
19 noſtros. † Quamobrem in ipſis foribus accedentes ad di
20 ſpenſatorem, † locuti ſunt: Oramus Dñe vt audias nos.
21 ‖ Iam antè deſcendimus vt emeremus eſcas. † Quibus em ‖ Sup. 42. a. 3.
E ptis, cùm veniſſemus ad diuerſorium: aperuimus ſaccos
noſtros, & inuenimus pecuniam in ore ſaccorum: quã
22 nunc eodem pondere reportauimus. † Sed & aliud attuli
mus argentum, vt emamus quæ-nobis` neceſſaria ſunt: ∽. 5.
Non eſt in noſtra cõſcientia quis poſuerit eam in marſu
23 pijs noſtris. † At ille reſpondit, Pax vobiſcum, nolite ti-
mere: De* veſter, & Deus patris veſtri dedit vobis theſau
ros in ſaccis veſtris, nam pecuniam quam dediſtis mihi
24 probatam, ego habeo. Eduxitq; ad eos Simeon. † Et in-
F troductis domum, attulit aquam, & lauerũt pedes ſuos,
25 deditque pabulum aſinis eorum. † Illi verò parabant mu
nera, donec ingrederetur Ioſeph meridie: audierãt enim
26 quòd ibi comeſturi eſſent panem. † Igitur ingreſſus eſt
Ioſeph domum ſuam, obtuleruntq; ei munera, tenentes
27 in manibus ſuis: & adorauerunt proni in terrã. † At ille
clemẽter reſalutatis eis, interrogauit eos, dicens: Sanúſ-
ne eſt pater veſter ſenex, de quo dixeratis mihi? Adhuc
28 viuit? † Qui reſponderunt: Soſpes eſt ſeruus tuus pater
29 noſter, adhuc viuit. Et incuruati, adorauerunt eum. † At-
tollens autem Ioſeph oculos, vidit Ben-iamin fratrem
ſuum vterinum, & ait: Iſte eſt frater veſter paruulus, de
quo dixeratis mihi? Et rurſum: Deus, inquit, miſerea-
30 tur tui fili mi. † Feſtinauitque, quia cõmota fuerant viſce
ra eius ſuper fratre ſuo, & erumpebant lachrymæ, & in-
31 troiens cubiculum fleuit. † Rurſumque lota facie egreſ-
32 ſus continuit ſe, & ait: Ponite panes. † Quibus appoſi-
tis, ſeorſum Ioſeph, & ſeorſum fratribus, Ægyptijs quo-
que qui veſcebantur ſimul, ſeorſum (illicitum eſt enim
Ægyptijs comedere cum Hebręis, & prophanũ putant
33 huiuſcemodi cõuiuium) † ſederunt coram eo primoge-

nitus iuxta primogenita ſua, & minima iuxta ætaté ſuá.
34 Et mirabantur nimis, † ſumptis partibus quas ab eo ac-
ceperant: maiorq; pars venit Ben-iamin, ita vt quinque
partibus excederet. Biberuntq;, & inebriati ſunt cú eo.

*Ioſeph abſconſo ſcypho ſuo in ſacco Ben-iamin, reuocatos ab iti-
nere fratres furti arguit. Iudas autem pro Ben-iamin ſe in ſer
uitutem offert.* CAP. XLIIII.

1 PRæcepit autem Ioſeph' diſpenſatori domus ſuæ, di-
A cens: Imple ſaccos eorum fruméto, quantú poſſunt
capere: & pone pecuniã ſingulorum in ſummitate ſacci.
2 † Scyphum aút meum argéteum, & pretium quod dedit
3 tritici, pone in ore ſacci iunioris: factumq; eſt ita. † Et or-
4 to manè, dimiſſi ſunt cum aſinis ſuis. † Iamq; vrbé exie-
*tùm 7. rant: & proceſſerant paululum: 'tunc' Ioſeph accerſito
diſpenſatore domus, ait: Surge, inquit, & perſequere vi-
ros: & apprehéſis dicito: Quare reddidiſtis malum pro
5 bono? † Scyphus qué furati eſtis, ipſe eſt in quo bibit do
B minus meus, & in quo augurari ſolet: peſſimam rem fe-
6 ciſtis. † Fecit ille vt iuſſerat. Et apprehenſis per ordiné lo-
7 cutus eſt. † Qui reſponderunt: Quare ſic loquitur Dñs
8 noſter, vt ſerui tui tantum flagitij commiſerint? † Pecu-
niam quam inuenimus in ſummitate ſaccorum, reporta
uimus ad te de terra-Chanáan: & quomodo cóſequens
eſt vt furati ſimus de domo domini tui aurum vel argen
9 tum? † Apud quencunq; fuerit inuentú ſeruorum tuo-
C rum quod quæris, moriatur, & nos erimus ſerui dñi no
10 ſtri. † Qui dixit eis: Fiat iuxta veſtram ſententiam: apud
quencunque fuerit inuentum, ipſe ſit ſeruus meus, vos
11 autem eritis innoxij. † Itaq; feſtinatò deponentes in ter-
12 ram ſaccos, aperuerút ſinguli. † Quos ſcrutatus, incipiés
à maiore vſque ad minimum, inuenit ſcyphum in ſacco
13 Ben-iamin. † At illi ſciſſis veſtibus, oneratiſq; rurſum aſi
14 nis, reuerſi ſunt in oppidú. † Primuſq; Iudas cú fratribus
ingreſſus eſt ad Ioſeph (necdú enim de loco abierat) om
15 neſq; ante eum pariter in terrá corruerunt. † Quibus ille
D ait: Cur ſic agere voluiſtis? an ignoratis q non ſit ſimilis
16 mei in augurádi ſcientia? † Cui Iudas, Quid reſpondebi-
mus, inquit, dño meo? vel, quid loquemur, aut iuſtè po-
terimus obtendere? Deus inuenit iniquitatem ſeruorú
tuorum: en omnes ſerui ſumus domini mei, & nos, &
17 apud quem inuentus eſt ſcyphus. † Reſponditq; Ioſeph:
E Abſit à me vt ſic agam: qui furatus eſt ſcyphú, ipſe ſit ſer-
18 uus meus, vos autem abite liberi ad patré veſtrum. † Ac-
*-9. cedens-autem' propius Iudas, confidenter ait: Oro do-
mine mi, loquatur ſeruus tuus verbum in auribus tuis,
19 & ne iraſcaris famulo tuo: tu es enim poſt Pharaoné † do
‖Sup. 42. c. 13 minus meus. Interrogaſti ‖ prius ſeruos tuos: Habetis
20 patrem aut fratrem? † Et nos reſpondimus tibi domino
meo: Eſt nobis pater ſenex, & puer paruulus, qui in ſene
ctute illius natus eſt, cuius vterinus frater mortuus eſt:
& ipſum ſolú habet mater ſua, pater verò teneré diligit
21 eum † Dixiſtiq; ſeruis tuis: Adducite eú ad me, & ponam
22 oculos meos ſuper illum. † Suggeſſimus dño meo: Non
F poteſt puer relinquere patrem ſuum: ſi enim illú dimiſe
23 rit, morietur: † ‖ & dixiſti ſeruis tuis, Niſi venerit frater
‖Sup. 43. a. 3 & 5. veſter minimus vobiſcum, nó videbitis amplius faciem
24 meam. † Cùm ergo aſcendiſſemus ad famulum tuum pa-
trem noſtrum, narrauimus ei omnia quæ locutus eſt do
25 minus meus. † Et dixit pater noſter, Reuertimini, & emi
26 te nobis parum tritici. † Cui diximus, Ire non poſſumus:
ſi frater noſter minimus deſcenderit nobiſcum, profici-
ſcemur ſimul: alioquin illo abſente, nó audemus videre
27 facié viri. † Ad quæ ille reſpondit: ‖ Vos ſcitis quòd duos
‖Supr. 37. c. 33. & 35. 28 genuerit mihi vxor mea. † Egreſſus eſt vnus, & dixiſtis:
G Beſtia deuorauit eum: & huc uſq; non comparet. † Si tu-
29 leritis & iſtum, & aliquid ei in via contigerit, deducetis
30 canos meos cú mœrore ad inferos. † Igitur ſi intrauero ad
ſeruum tuú patrem noſtrum, & puer defuerit, (cùm ani
31 ma illius ex huius aía dependeat) † videritq; eum nó eſſe
nobiſcú, morietr, & deducét famuli tui canos eius cú do
*-6. 32 lore ad inferos. † Ego ꝓpriè ſeruus tuus-ſim' qui in meã
‖Sup. 43. b. 9 hunc recepi fidem, & ſpopondi: dicens: ‖ Niſi reduxero
eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore.
33 † Manebo itaq; ſeruus tuus pro puero in miniſterio do
34 mini mei, & puer aſcendat cú fratribus ſuis. † Non enim
poſſum redire ad patrem meum abſente puero: ne cala-
mitatis, quæ oppreſſura eſt patré meum, teſtis aſſiſtam.

*Ioſeph ſe fratribus manifeſtat, eoſq; territos cum oſculo comple-
xatur: quare Pharao vnà cum tota domo ſua exultans, præ-
cepit vt aduocetur pater cú vniuerſa domo ſua in Aegyptú:
idem multis verbis denuntiat Ioſeph, fratreſq; multis dona-
tos muneribus ad patrem remittit.* CAP. XLV.

1 NOn ſe poterat vltrà cohibere Ioſeph multis coràm
A aſtantibus: vnde præcepit vt egrederétur cuncti fo-
2 ras, & nullus intereſſet alienus agnitioni mutuæ. † Eleua
uitq; vocé cum fletu: quam audierút Ægyptij, omniſq;
3 domus Pharaonis. † Et dixit fratribus ſuis: Ego ſum Io-
ſeph: adhuc pater meus viuit? Non poterant reſpondere
4 fratres nimio terrore perterriti. † Ad quos ille clementer:
B Accedite, inquit, ad me. Et cùm acceſſiſſent propè, ‖ Ego ‖Act. 7. b. 13
ſum, ait, Ioſeph frater veſter, qué vendidiſtis in Ægyptú.
5 † Nolite pauere, neq; vobis durum eſſe videatur q vendi
diſtis me in his regionibus: ‖ pro ſalute enim veſtra miſit ‖Inf. 50. c. 20
6 me Deus ante vos-in Ægyptum'. † Bienniũ eſt enim q *-1.
cœpit fames eſſe in terra: & adhuc quinq; anni reſtant:
7 quibus nec arari poterit, nec meti. † Præmiſitq; me Deus
vt reſeruemini ſuper terrá, & eſcas ad viuendum habere
8 poſſitis. † Non veſtro cóſilio, ſed Dei voluntate huc miſ-
C ſus ſum: qui fecit me quaſi patrem Pharaonis, & domi-
num vniuerſæ domus eius, ac principem in omni terra
9 -Ægypti † Feſtinate, & aſcédite ad patrem meum, & di-
cetis ei: Hęc mandat filius tuus Ioſeph: Deus fecit me do
minum vniuerſæ terrę-Aegypti: deſcende ad me, ne mo
10 reris, † & habitabis in terra-Geſſen: eriſq; iuxta me, tu, &
filij mi, & filij filiorum tuorú, oues tuæ, & armenta tua,
11 & vniuerſa quæ poſſides. † Ibiq; te paſcam (adhuc enim
D quinq; anni reſidui ſunt famis) ne & tu pereas, & dom⁹
12 tua, & omnia quæ poſſides. † En oculi veſtri & oculi fra-
tris mei Ben-iamin vident quòd os meum loquatur ad
13 vos. † Nuntiate patri meo vniuerſam gloriam meam, &
cuncta quæ vidiſtis in Aegypto: feſtinate, & adducite eú
14 ad me. † Cumq; amplexat⁹ recidiſſet in collú Ben-iamin
fratris ſui, fleuit: illo quoq; ſimiliter flente ſuper collum
15 eius. † Oſculatuſq; eſt Ioſeph omnes fratres ſuos, & plo-
16 rauit ſuper ſingulos: poſt quæ auſi ſunt loqui ad eú. † Au
E ditumq; eſt & celebri ſermone vulgatú in aula regis, Ve
nerunt fratres Ioſeph: & gauiſus eſt Pharao atq; omnis
17 familia eius. † Dixitque ad Ioſeph vt imperaret fratribus
ſuis, dicens: Onerantes iuméta, ite in terram-Chanáan,
18 † & tollite inde patrem veſtrum & cognationem, & ve-
nite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Aegypti, vt
19 comedatis medullã terræ. † Præcipe etiam vt tollant plau
ſtra de terra-Aegypti, ad ſubuectioné paruulorú ſuorú
F ac coniugú: & dicito, Tollite patrem veſtrú, & propera-
20 te quantocyus venientes. † Nec dimittatis quicquam de
ſuppellectili veſtra: quia oés opes Aegypti, veſtræ erút.
21 † Feceruntq; filij Iſraël vt eis mandatum fuerat. Quibus
dedit Ioſeph plauſtra, ſecundùm Pharaonis imperium:
22 & cibaria in itinere. † Singulis quoq; proferri iuſſit binas
ſtolas: Ben-iamin verò dedit trecentos argenteos cum
23 quinq; ſtolis optimis: † tantundem pecuniæ & veſtium
mittens patri ſuo, addens 'eis' aſinos decem qui ſubue- *el 12.
herent ex omnibus diuitijs Aegypti, & totidem aſinas,
24 triticum in itinere, paneſq; portantes. † Dimiſit ergo fra
G tres ſuos: & proficiſcentibus ait, Ne iraſcamini in via.
25 † Qui aſcédentes ex Aegypto, venerunt in terram-Cha-
26 náan ad patrem ſuum Iacob. † Et nuntiauerunt ei, dicen
tes: Ioſeph-filius tuus' viuit: & ipſe dominatur in om- *-10.
ni terra-Aegypti. Quo audito Iacob, quaſi de graui ſom
27 no euigilans, tamen non credebat eis. † Illi econtra re-
ferebant omnem ordinem rei. Cumque vidiſſet plauſtra
28 & vniuerſa quę miſerat, reuixit ſpiritus eius, † & ait: Suf
ficit mihi ſi adhuc Ioſeph filius meus viuit: vadam & vi-
debo illum antequàm moriar.

Iacob renouata Dei promiſſione cum vniuerſis filiys ac nepotibus, quorum nomina recenſentur, in Aegyptum deſcendit: cui occurrens Ioſeph, ſuadet vt Pharaoni ſe paſtores ouium dicant. CAP. XLVI.

1 PRofectuſq; Iſraël cum oĩbus quæ habebat, vénit ad
A Puteum-iuramenti: & mactatis ibí victimis Deo pa
2 tris ſui Iſaac, † audiuit eum per viſionem nocte vocátem
ſe, & dicẽtẽ ſibi: Iacob, Iacob. Cui reſpõdit, Ecce adſum.
3 Ait illi Deus: Ego ſum fortiſſimus Deus patris tui: noli timere,
deſcẽde in Ægyptũ, quia in gentẽ magnam faciã te
4 ibi. † Ego deſcendã tecũ illuc, & ego inde adducã te reuer
tentẽ: Ioſeph quoq; ponet man⁹ ſuas ſuper oculos tuos.
‖Act.7.b.15 5 † Surrexit aũt Iacob à Puteo-iuramẽti: tuletũtq; eũ filij
cũ paruulis & vxorib⁹ ſuis in plauſtris quę miſerat Pha
6 rao ad portandũ ſenem, † & oĩa quæ poſſederat in Terra
‖Ioſ.24.a.4. Pſal.104.b.23. Iſa.52.a.4. 7 Chanáan: ‖venitq; in Ægyptũ cũ omni ſemine ſuo. † Filij
8 eius, & nepotes, filiæ, & cuncta ſimul progenies. † Hæc
B ſunt aũt noĩa filiorũ Iſraël qui ingreſſi ſunt in Ægyptũ,
‖Exod.1.a.2. 6.b.14. 9 ipſe cũ liberis ſuis. ‖Primogenitus Ruben. † Filij Ruben
‖Nu.26.a.5 ‖1.Par.5.a.3. & 5. 10 Henoch & Phallu & Heſron & Charmi. † ‖Filij Simeon:
* & Lamu. Iamuel & Iamin * & Ahoder, Iachin & Sohar, & Saul fi-
‖Exod.6.c.15. 11 lius Chananitidis. † ‖Filij Leui: Gerſon, & Cahath, & Me
‖1.Pa.4.c.24. 12 rari. † ‖Filij Iuda: Her & Onan, & Sela, & Phares & Zara
mortui ſunt aũt Her & Onan in terra-Chanáan. Na-
‖1.Pa.6.a.1. 13 tique ſunt filij Phares: Heſron & Hamul. † ‖Filij Iſachar:
‖1.Par.2.a.1. 4.d.13. 14 Thola & Phua & Iob & Simeron. † Filij Zabulon: Sared
‖Sup.15.a.1 ‖1.Pa.7.a.1. 15 & Elõ & Iahelel. † Hi filij Lię quos genuit in Meſopota
mia Syriæ cũ Dina filia ſua, oẽs aĩę filiorũ eius & filiarũ,
16 triginta tres. † Filij Gad: Sephó & Aggi & Eſebon & Suni
17 & Heri & Arodi & Areli, † ‖Filij Aſer. Iamna & Ieſua &
‖1.Pa.7.a.5. Ieſſui, & Beria, Sara quoq; ſoror eorũ. Filij Beria: Heber et
18 Melchiel. † Hi filij Zelphę, quã dedit Labã Lię filię ſuę.
C & hos genuit Iacob ſexdecim aĩas. † Filij Rachel vxoris Ia
‖Su.41.f.51. 19 cob: Ioſeph & Ben-iamin. † Natiq; ſunt Ioſeph filii in ter
20 ra-Ægypti, quos genuit ei Aſeneth filia Phutipharis ſa-
‖1.Pa.7.b.6 8.a.1. 21 cerdotis Heliopoleos: Manaſſes & Ephraim. † ‖Filii Ben-
-iamin: Bela & Bechor & Aſbel & Gera & Naamã & E-
22 chi & Ros & Mophim & Ophim & Ared. † Hi filii Ra-
23 chel quos genuit Iacob: oẽs aĩę quatuordecim. † Filii Dã:
24 Huſim. † Filii Nephthali: Iaſiel & Guni & Ieſar & Sallẽ.
25 † Hi filii Bęl, quã dedit Labã Racheli filię ſuę: & hos ge-
26 nuit Iacob, oẽs aĩæ ſeptẽ. † Cũctæq; aĩę quę ingreſſę ſunt
cũ Iacob in Ægyptũ, & egreſſę ſunt de femore illi⁹, abſq;
27 vxoribus filiorũ eius: ſexagintaſex. † Filij aũt Ioſeph qui
‖Deut.10.d.22. nati ſunt ei in terra-Ægypti, aĩę duę. ‖Oẽs animę domus
Iacob quæ ingreſſæ ſunt in Ægyptũ, fuêre ſeptuaginta.
28 † Miſit aũt Iudam ante ſe ad Ioſeph, vt nũtiaret ei, & ille
29 occurreret in Geſſen. † Quò cùm perueniſſet, iuncto Io-
D ſeph curru ſuo, aſcẽdit obuiam patri ſuo ad eundem locum:
videnſq; eum, irruit ſuper collũ eius, & inter am-
30 plexus fleuit. † Dixitque pater ad Ioſeph, Iam lętus mo-
31 riar, quia vidi faciẽ tuã, & ſuperſtitẽ te relinquo. † At ille
locutus eſt ad fratres ſuos, & ad oẽm domum patris ſui,
Aſcendã, & nuntiabo Pharaoni, dicamq; ei: Fratres mei,
& domus patris mei qui erãt in terra-Chanáan venerũt
32 ad me: † & ſunt viri paſtores ouiũ, curamq; habent alen
dorũ gregũ: pecora ſua & armenta, & oĩa quæ habere po
33 tuerunt, adduxerunt ſecũ. † Cumq; vocauerit vos, & di-
34 xerit, Quod eſt opus veſtrũ? † reſpõdebitis: Viri paſtores
ſumus ſerui tui, ab infantia noſtra vſq; in pręſens, et nos
& patres nři. Hęc aũt dicetis, vt habitare poſſitis in terra
-Geſſen: quia deteſtantur Ægyptii oẽs paſtores ouium.

Introductio Iacob cum filiys ad Pharaonem, Terra-Geſſen cõceditur: fames tantum premit Aegyptum, vt venditis pecoribus terram quoq; vẽdere ſint coacti: quo factũ eſt, ut quinta pars fructuum regibus Aegypti perpetuò cedat, præterquam in poſſeſſionibus ſacerdotũ. Poſt annos ſeptemdecim Iacob. plurimis ditatus adiurat Ioſeph de ſua ſepultura. CAP. XLVII.

1 INgreſſus ergo Ioſeph nuntiauit Pharaoni, dicens: Pa-
A ter meus & fratres, oues eorum & armenta & cuncta
quæ poſſident, venerunt de Terra-Chanán, & ecce con-
2 ſiſtunt in Terra Geſſen. † Extremos quoq; fratrũ ſuorum
3 quinq; viros conſtituit corã rege, † quos ille interroga-
uit: Quid habetis operis? Reſponderunt: Paſtores ouiũ
4 ſumus ſerui tui, & nos & patres noſtri, † ad peregrinan-
dum in terrã tuam venimus: qm̃ non eſt herba gregibus
ſeruorũ tuorum, ingraueſcẽte fame in Terra-Chanáan:
B petimuſq; vt eſſe nos iubeas ſeruos tuos in Terra Geſ
5 ſen. † Dixit itaq; rex ad Ioſeph: Pater tu⁹ & fratres tui ve-
6 nerunt ad te, † terra-Ægypti in cõſpectu tuo eſt, in optimo
loco fac eos habitare, & trade eis Terrã-Geſsẽ. Quòd
ſi noſti in eis eſſe viros induſtrios, conſtitue illos magi-
7 ſtros pecorũ meorũ. † Poſt hęc introduxit Ioſeph patrem
ſuum ad Regẽ, & ſtatuit eum corã eo: qui benedicẽs illi,
8 † & interrogatus ab eo: Quot ſunt dies annorũ vitę tuę?
9 † Reſpõdit: Dies peregrinationis vitę meę cẽtum triginta
annorum ſunt, parui & mali, & nõ peruenerunt vſq; ad
10 dies patrũ meorũ quib⁹ peregrinati ſunt. † Et benedicto
11 rege, egreſſus eſt foras. † Ioſeph verò patri & fratrib⁹ ſuis
C dedit poſſeſſionem in Aegypto in optimo terrę loco, Ra
12 meſſes, vt præceperat Pharao. † Et alebat eos, omnemq;
13 domũ patris ſui, præbens cibaria ſingulis. † In toto enim
orbe panis deerat, & oppreſſerat fames terram, maximè
14 Aegypti & Chanáan. † E quibus oẽm pecuniã congrega
uit pro vẽditione frumẽti, & intulit eam in ærariũ regis.
15 † Cumq; defeciſſet emptoribus pretiũ, vênit cuncta Ae-
D gyptus ad Ioſeph, dicens. Da nobis *panes*: quare mori- *panem.
16 mur corã te, deficiente pecunia? † Quibus ille reſpõdit:
Adducite pecora veſtra, & dabo vobis ꝓ eis cibos, ſi pre
17 tiũ nõ habetis. † Quę cùm adduxiſſent, dedit eis alimẽta
pro equis, & ouibus, & bobus, & aſinis: ſuſtẽtauitq; eos
18 illo anno pro cõmutatione pecorũ. † Venerunt quoq; an
no ſecũdo, & dixerunt ei: Nõ celamus Dño noſtro quòd
deficiẽte pecunia, pecora ſimul defecerũt: nec clã te eſt, ꝙ
19 abſq; corporib⁹ & terra nihil habeamus. † Cur ergo mo
riemur te vidente? Et nos & terra noſtra tui erimus: eme
nos in ſeruitutẽ regiã, & prębe ſemina, ne pereunte cul-
20 ture, redigatur terra in ſolitudinem. † Emit igitur Ioſeph
E oẽm terram-Aegypti, vendentibus ſingulis poſſeſſiones
ſuas præ magnitudine famis. Subiecitq; eam Pharaoni,
21 † & cũctos populos eius à nouiſſimis terminis Aegypti
22 vſq; ad extremos fines eius: † pręter terrã ſacerdotũ quæ
à rege tradita fuerat eis: quibus & ſtatuta cibaria ex horreis
publicis præbebãtur, & idcirco nõ ſunt cõpulſi ven
23 dere poſſeſſiones ſuas. † Dixit ergo Ioſeph ad populos:
En vt cernitis, & vos & terrã veſtrã Pharao poſſidet, acci
24 pite ſemina, & ſerite agros, † vt fruges hr̃e poſſitis. Quin
F tam partẽ regi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis
25 in ſementẽ, & in cibũ, familiis & liberis veſtris. Qui re
ſponderunt: Salus noſtra in manu tua eſt: reſpiciat nos
26 tantũ dñs noſter, & læti ſeruiemus regi. † Ex eo tp̃e vſq;
in præſentem diem in vniuerſa terra-Aegypti, regibus
quinta pars ſoluitur, Et factũ eſt quaſi in legẽ, abſq; ter-
27 ra ſacerdotali, quę libera ab hac cõditione fuit. † Habita-
uit ergo Iſraël in Aegypto, id eſt, in terra-Geſſen, & poſſe
28 dit eã: auctuſq; eſt, & multiplicat⁹ nimis. † Et vixit in ea
G decẽ & ſeptẽ annis: factiq; sũt oẽs dies vitę illi⁹, cẽtũ qua
29 draginta ſeptẽ annorũ. † Cũq; appropinquare cerneret
diẽ mortis ſuę, vocauit filiũ ſuũ Ioſeph, & dixit ad eũ: Si
inueni gratiã in cõſpectu tuo, ‖pone manũ tuã ſub femo ‖Sup.24.a.2.
re meo: & facies miſericordiã & veritatẽ, vt non ſepelias
30 me ĩ Aegypto: † ſed dormiã cũ patrib⁹ meis, et auferas me
de terra hac, cõdaſq; ĩ ſepulchro maiorũ meorũ. Cui rñdit
31 Ioſeph: Ego faciã qđ iuſſiſti. † Et ille: Iura ergo, inquit mihi.
Quo iurãte, adorauit Iſraël Dñm, cõuers⁹ ad lectuli caput.

Iacob ægrotãtem inuiſit Ioſeph, cuius filios Manaſſen & Ephraim Iacob ſibi adoptat ac benedicit, minorem contradicente Ioſeph maiori præponens, & ſupra fratres partem unam Ioſeph tribuens. CAP. XLVIII.

1 HIs itaq; trãſactis, nuntiatum eſt Ioſeph ꝙ ęgrotaret
A pater ſuus: qui aſſumptis duobus filiis Manaſſe, &
2 Ephraim, ire perrexit. † Dictũq; eſt ſeni: Ecce fili⁹ tuus Io
3 ſeph venit ad te. Qui cõfortat⁹ ſedit ĩ lectulo. † Et ingreſſo

-20.
ad ſe - Ioſeph ait: Deus omnipotens ‖ apparuit mihi in
†Sup. 28. c. 13.
4 Luza, quæ eſt in terra-Chanáan: benedixitq; mihi, † &
ait: Ego te augebo & multiplicabo, & faciã te in turbas
populorum: daboq; tibi terram hãc, & ſemini tuo poſt
5 te in poſſeſſionem ſempiternam. † Duo ergo filij tui qui
‖ nati ſunt tibi in terra-Ægypti antequàm huc venirẽ ad
‖Sup. 41. f. 50. ‖Ioſ. 13. b. 7. d. 29.
te, mei erunt: ‖ Ephraim & Manaſſes, ſicut Ruben & Si-
6 meon reputabuntur mihi. † Reliquos autẽ quos genue-
ris poſt eos, tui erunt, & nomine fratrum ſuorum voca-
7 buntur in poſſeſſionibus ſuis. † Mihi enim quãdo venie-
B bam de Meſopotamia, ‖ mortua eſt Rachel in terra-Cha
‖Suprà. 35. e. 19.
náan in ipſo itinere, eratq; vernum tempus: & ingredie
bar Ephratam, & ſepeliui eam iuxta viam Ephratæ, quæ
8 alio nomine appellatur Beth-léhem. † Videns autẽ filios
9 eius dixit ad eum: Qui ſunt iſti? † Reſpondit: Filij mei
ſunt, quos donauit mihi Deus in hoc loco. Adduc, in-
10 quit, eos ad me, vt benedicam illis. † Oculi enim Iſraël ca
ligabant præ nimia ſenectute, & clarè videre nõ poterat.
11 Applicitosq; ad ſe, deoſculatus & circũplexus eos, † di-
xit ad filium ſuum: Non ſum fraudatus aſpectu tuo: in-
12 ſuper oſtendit mihi Deus ſemen tuum. † Cumq; tuliſſet
eos Ioſeph de gremio patris, adorauit pronus in terram.
Et poſuit Ephraim ad dexteram ſuam, id eſt, ad ſiniſtram
13 Iſraël. † Manaſſen verò in ſiniſtra ſua, ad dexteram ſcili-
C cet patris, applicuitq; ambos, ad eum. † Qui extendens
14 manum dexteram, poſuit ſuper caput Ephraim, mino-
ris fratris: ſiniſtram autem, ſuper caput Manaſſe qui ma
‖Hebr. 11. d. 21. *Ioſeph. filio ſuo. 9.
15 ior natu erat, commutans manus. † ‖ Benedixitq; *Iacob
filijs Ioſeph, & ait: Deus in cuius conſpectu ambulaue-
‖Supr. 31. d. 29. 32. d. b. Matth. 18. b. 10.
rũt patres mei Abraham & Iſaac, Deus qui paſcit me ab
16 adoleſcẽtia mea vſq; in præſentem diem: † ‖ Angelus qui
eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis, & inuo
cetur ſuper eos nomen meũ, nomina quoq; patrũ meo-
rum Abraham & Iſaac, & creſcant in multitudinem ſu-
17 per terrã. † Videns autem Ioſeph, quod poſuiſſet pater ſuus
dexteram manum ſuper caput Ephraim, grauiter acce-
pit: & apprehẽſam manum patris leuare conatus eſt de
18 capite Ephraim, & transferre ſuper caput Manaſſe. † Di-
D xitq; ad patrem: Non ita conuenit pater: quia hic eſt pri
19 mogenitus, pone dexteram tuam ſuper caput eius. † Qui
renuens ait: Scio fili mi, ſcio: & iſte quidem erit in popu-
los & multiplicabitur: ſed frater eius minor, maior erit
20 illo, & ſemen illius creſcet in Gentes. † Benedixitq; *eis
*ei 4
in tempore illo, dicens: In te benedicetur Iſraël, atq; di-
cetur: Faciat tibi DEVS ſicut Ephraim, & ſicut Manaſ-
21 ſe. Conſtituitque Ephraim ante Manaſſen. † Et ait ad Io-
ſeph filium ſuum: En ego morior, & erit Deus vobiſ-
22 cum, reducetque vos ad terram patrum veſtrorum. † Do
‖Ioſue 15. b. 7. 16. a. 1. ‖Ioſ. 24. b. 8.
tibi ‖ partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de ma-
nu ‖ Amorrhæi in gladio & arcu meo.

Iacob ſingulis filijs ſuis benedicens, & quorundam defectus arguens, futura illis prædicit, tandemq; declarato ſepulturę ſuę loco, moritur. CAP. XLIX.

‖Deut. 33. a. b
1 VOcauit autem Iacob filios ſuos, & ait eis: Congre-
A gamini, vt annuntiem quæ ventura ſunt vobis in
2 diebus nouiſſimis. † Congregamini & audite filij Iacob,
audite Iſraël patrem veſtrum.
3 † Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, &
principium doloris mei: prior in donis, maior in impe-
‖Suprà. 35. d. 22. 1. Par. 5. a. 1.
4 rio. † Effuſus es ſicut aqua, non creſcas: ‖ quia aſcendiſti
cubile patris tui, & maculaſti ſtratum eius.
5 † Simeon & Leui fratres: vaſa iniquitatis bellãtia. † In
6 conſilium eorum non veniat anima mea, & in cętu illo-
‖Suprà. 34. d. 25.
rum non ſit gloria mea: ‖ quia in furore ſuo occiderunt
7 virum, & in voluntate ſua ſuffoderunt murum. † Maledi
‖Ioſ. 19. a. 1. 17. a. b.
ctus furor eorũ, quia pertinax: & indignatio eorũ, quia
dura: ‖ diuidam eos in Iacob: & diſpergam eos in Iſraël.
8 † Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua in ceruici-
B bus inimicorum tuorum, adorabunt te filij patris tui.
‖1. Par. 5. a. 2.
9 † ‖ Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi aſcendiſti: re-
‖Ioh. 1. f. 45.
quieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leęna, quis ſuſcita-
‖Mal. 1. a. 6.
10 bit eum? † ‖ NON AVFERETVR ſceptrum de Iuda,
& dux de femore eius, donec veniat qui mittẽdus eſt, &
11 ipſe erit expectatio gentium. † Ligans ad vineam pullum
ſuum, & ad vitem ô fili mi aſinam ſuã. Lauabit in vino
12 ſtolã ſuam, & in ſanguine vuę pallium ſuũ. † Pulchriores
ſunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.
13 † Zabulon in littore maris habitabit, & in ſtatione na-
uium pertingens vſque ad Sidônem.
14 † Iſſachar aſinus fortis accubans inter terminos. † Vi-
15 dit requiẽ quod eſſet bona, & terrã, quod optima: & ſuppoſuit
C humerũ ſuũ ad portandũ, factusq; eſt tributis ſeruiens.
16 † Dan iudicabit populum ſuum ſicut & alia tribus in
17 Iſraël. † Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mor-
18 dens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retrò. SALVTARE tuum expectabo Domine.
19 † Gad, accinctus præliabitur ante eum: & ipſe accin-
getur retrorſum.
20 † Aſer, pinguis panis eius, & pręebebit delicias regib⁹.
21 † Nephtali ceruus emiſſus, & dans eloquia pul-
chritudinis.
22 † ‖ Filius accreſcens Ioſeph, filius accreſcens & decô-
23 rus aſpectu: filiæ diſcurrerunt ſuper murum. † Sed exa- ‖1. Par. 5. a. 6
ſperauerunt eum, & iurgati ſunt, inuideruntque illi ha-
24 bentes iacula. † Sedit in forti arcus eius, & diſſoluta ſunt
vincula brachiorũ & manuum illius per manus poten-
25 tis Iacob: inde ‖ paſtor egreſſus eſt, lapis Iſraël. † Deus pa
tris tui eris adiutor tuus, & omnipotẽs benedicet tibi be
nedictionibus cæli deſuper, benedictionibus abyſſi ia-
26 centis deorſum, benedictionibus vberũ & vuluæ. † Be-
D nedictiones patris tui cõfortatæ ſunt benedictionib⁹ pa
trũ eius: donec *veniret deſideriũ colliũ æternorũ: fiant
in capite Ioſeph, & in vertice Nazaręi inter fratres ſuos. *veniat 9.
27 † Ben-iamin lupus rapax, manè comedet prędam, &
28 veſpere diuidet ſpolia. † Oẽs hi in tribubus Iſraël duode
cim: hęc locutus eſt eis pater ſuus, benedixitq; ſingulis,
29 benedictionibus proprijs. † Et præcepit eis, dicens: Ego
congregor ad populũ meum: ſepelite me cum patribus
meis in ſpelunca duplici quę eſt in agro Ephron Hethęi,
30 † cõtra Mambre in terra-Chanáan, ‖ quã emit Abraham
31 cũ agro ab Ephron Hethęo in poſſeſſionẽ ſepulchri. † Ibi ‖Sup. 23. d.
ſepelierunt eũ, & Saram vxorẽ eius: ibi ſepultus eſt Iſaac
32 cũ Rebecca cõiuge ſua: ibi & Lia cõdita iacet. † Finitiſq;
mãdatis quibus filios inſtruebat, collegit pedes ſuos ſu-
per lectulũ, & obijt: appoſitusq; eſt ad populum ſuum.

Ioſeph corpus patris curans cum ſenioribus, Ægypti proficiſcitur, vt in terra-Chanáan ſepeliat: quo magna ſolẽnitate peracto, fratres ob irrogatam illi iniuriam ſibi timentes, benignè ſuſcipit & cõſolatur: qui vbi mandatũ dediſſet de ſuis oſsibus in terram-Chanáan deferendis, in pace quieuit. CAP. L.

1 QVod cernẽs Ioſeph, ruit ſuper faciẽ patris flens &
A deoſculans eũ. † Pręcepitq; ſeruis ſuis medi-
2 cis, vt aromatibus cõdirent patrẽ. † Quibus iuſſa explen-
3 tibus, tranſierũt quadraginta dies: iſte quippe mos erat
cadauerũ conditorum: fleuitq; eũ Ægyptus ſeptuaginta
4 diebus. † Et expleto planctus tempore, locutus eſt Io-
ſeph ad familiã Pharaonis: Si inueni gratiã in conſpectu
5 veſtro, loquimini in auribus Pharaonis: † eò quòd pater
meus adiurauerit me, dicens: En morior, In ſepulchro
meo quod fodi mihi in terra-Chanáan ſepelies me. Aſcẽdã ‖Suprà. 47. g. 29.
6 igitur, & ſepeliã patrẽ meũ, ac reuertar. † Dixitq; ei Pha-
7 rao: Aſcende, & ſepeli patrẽ tuũ ſicut adiuratus es. † Quo
B aſcendẽte, ierunt cũ eo oẽs ſenes domus Pharaonis, cun
8 ctiq; maiores natu Terrę-Ægypti: † domus Ioſeph cum
fratribus ſuis, abſq; paruulis & gregibus, atq; armentis
9 quæ dereliquerũt in terra-Geſſen. † Habuit quoq; in co-
mitatu currus & equites: & facta eſt turba non modica.
10 † Veneruntq; ad Aream-Atad, quę ſita eſt trans Iordanẽ.
vbi celebrantes exequias planctu magno atq; vehemẽti
11 impleuerunt ſeptẽ dies. † Quod cũ vidiſſent habitatores
terræ-Chanáan, dixerũt: Planctus magn⁹ eſt iſte Ægyptijs.
Et idcirco vocatũ eſt nomẽ loci illius, Plãctus-Ægypti.
12 † Fecerũt ergo filij Iacob ſicut pręceperat eis: † & portãtes ‖Act. 7. b. 16
13 eũ i terrã-Chanáã, ‖ ſepelierũt eũ in ſpelũca duplici, quã ‖Suprà. 23. d. 16.

emerat Abraham cum agro in poſſeſſioné ſepulchri ab
14 Ephron Hethæo contra faciem Mambre. † Reuerſusque
Ioſeph in Ægyptum cum fratribus ſuis, & omni comi-
15 tatu, ſepulto patre. † Quo mortuo, timentes fratres eius,
& mutuò colloquentes, Ne fortè memor ſit iniuriæ quã
paſſus eſt, & reddat nobis omne malum quod fecimus,
[-8.] 16 † mandauerunt ei -dicentes`, Pater tuus præcepit nobis
17 anteq́uam moreretur, † vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obſecro vt obliuiſcaris ſceleris fratrum tuorum,
& peccati atq; malitiæ quã exercuerunt in te. nos quoque oramus vt ʽſeruo Dei patri tuo` dimittas iniquitaté
[* ſerui Dei patris tui 2.] 18 hãc. Quibus auditis fleuit Ioſeph. † Venerũtq; ad eũ fr̃es
ſui: & proni adorãtes in terrã dixerũt: Serui tui ſumus.
19 † Quibus ille reſpondit: Nolite timere: num Dei poſſu-
[‖ Sup. 45. b. 9.] 20 mus reſiſtere voluntati? † ‖ Vos cogitaſtis de me malum:
D ſed Deus vertit illud in bonum: vt exaltaret me: ſicut in
præſentiarum cernitis, & ſaluos faceret multos popu-
[† Sup. 49. c. 12.] 21 los. † Nolite timere: ego ‖ paſcã vos & paruulos veſtros:
conſolatusq́ue eſt eos, & blandè ac leniter eſt locutus.
22 † Et habitauit in Ægypto cum omni domo patris ſui: vixitq́ue centum decem annis. Et vidit Ephraim filios vſq;
[‖ Nu. 32. g. 19.] ad tertiam generationem. ‖ Filij quoque Machir filij Ma-
23 naſſe nati ſunt in genibus Ioſeph. † Quibus tranſactis,
[‖ Hebr. 11. d. 22.] ‖ loquutus eſt fratribus ſuis: Poſt mortem meam Deus
viſitabit vos, & aſcendere vos faciet de terra iſta ad terrã
24 quam iurauit Abraham, Iſaac, & Iacob. † Cumq́; adiuraſſet eos, atque dixiſſet: Deus viſitabit vos, ‖ aſportate
[‖ Exo. 13. d. 19. Ioſu. 24. g. 32.] 25 oſſa mea vobiſcũ de loco iſto: † mortuus eſt expletis centum decem vitæ ſuæ annis. Et conditus aromatibus, repoſitus eſt in loculo in Ægypto.

LIBER EXODVS,

Hebraicè Velle ſemoth, id eſt, Hæc ſunt nomina.

Nomina filiorum Iſraël qui Aegyptum ingreſſi ſunt, quorũ multiplicationem nouus Pharao fruſtra impedire nititur onerum impoſitione, maſculorũ cæde ac ſubmerſione: de obſtetricum miſeratione, & earum à Deo premiatione. CAP. I.

1 HÆC ſunt nomina filiorum Iſ-
[Gen. 46. a. 8.] A raël qui ingreſſi ſunt in Aegyptũ cũ Iacob: ſinguli cũ domi-
2 bus ſuis introierunt. † Ruben,
3 Simeon, Leui, Iudas, † Iſſachar,
4 Zabulon, & Ben-iamin. † Dan
5 & Nephthali, Gad & Aſer. † Erãt igitur omnes animæ eorum
qui egreſſi sũt de femore Iacob
6 ſeptuaginta: Ioſeph autem in Aegypto erat. † Quo mortuo & vniuerſis fratribus eius, omniq; cognatione ſua:
[‖ Act. 7. c. 17.] 7 † ‖ Filij Iſraël creuerunt, & quaſi germinantes multipli-
8 cati ſunt: ac roborati nimis impleuerunt terram. † Sur-
B rexit intereà rex nouus ſuper Aegyptum qui ignorabat
9 Ioſeph: † & ait ad populum ſuum: Ecce populus filio-
10 rum Iſraël multus, & fortior nobis eſt. † Venite ſapienter opprimamus eũ: ne fortè multiplicetur: & ſi ingrueret contra nos bellum, addatur inimicis noſtris, expu-
11 gnatisque nobis egrediatur de terra. † Præpoſuit itaque
eis magiſtros operum, vt affligerent eos oneribus: ædificaueruntq; vrbes tabernaculorum Pharaoni, Phitom,
12 & Rameſſes. † Quantoq́; opprimebant eos, tantò magis multiplicabantur & creſcebant: oderantq́; filios Iſ-
[* & inuidentes.] 13 raël Aegyptij, † & affligebant illudentes eis*. † Atque ad
[Cap. 11. b. 5.] 14 amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti, & lateris, omnique famulatu, quo in terræ ope-
15 ribus premebantur. † Dixit autem Rex Aegypti obſtetricibus Hebræorũ, quarũ vna vocabatur Sephora, altera
16 Phua, † præcipiens eis: Quando obſtetricabitis Hebræas
& partus tempus aduenerit, ſi maſculus fuerit interfici-
17 te eum: ſi fœmina reſeruate. † Timuerunt autem obſtetrices Deum, & nõ fecerunt iuxta præceptum regis Ae-
18 gypti, ſed conſeruabant mares. † Quibus accerſitis ad ſe
D Rex ait: Quidnam eſt hoc quod facere voluiſtis, vt pue-
19 ros ſeruaretis? † Quæ reſponderunt: Non ſunt Hebrææ
ſicut Aegyptiæ mulieres: ipſæ enim obſtetricãdi habent
20 ſcientiam, & priuſquam veniamus ad eas pariunt. † Bene ergo fecit Deus obſtetricibus, & creuit populus: con
21 fortatusq; eſt nimis. † Et quia timuerũt obſtetrices Deũ,
22 ædificauit eis domos. † Præcepit ergo Pharao omni populo ſuo, dicens: Quicquid maſculini ſexus natum fuerit in flumen proijcite: quicquid fœminini, reſeruate.

Moyſes aquis expoſitus, & inde extractus, ac à matre ſua nutritus, iuſſu filiæ Pharaonis quæ ipſum adoptauit, propter Aegyptij cædem in Madian metu regis fugit, vbi accepta vxore filia ſacerdotis duos genuit filios. CAP. II.

1 EGreſſus eſt poſt hęc vir de domo Leui. Et accepit v-
A xorem ſtirpis ſuæ: † Quæ concepit & peperit filiũ: [‖ Inf. 6. c. 20. Nu. 26. g. 59. 1. Par. 23. b. 13.]
2 & videns eum elegantem, abſcondit tribus menſibus.
3 † Cumq́ue iam celare non poſſet, ſumpſit fiſcellam ſcirpeam, & liniuit eam bitumine ac pice: poſuitq́ue intus
infantulum, & expoſuit eum in carecto ripæ fluminis,
4 † ſtante procul ſorore eius, & conſiderante euentum rei. [‖ Act. 7. c. 21.]
5 † ‖ Ecce autem deſcẽdebat filia Pharaonis vt lauaretur in [‖ Hebr. 11. d. 23.]
flumine, & puellæ eius gradiebãtur per crepidinem alуei. Quę cùm vidiſſet fiſcellam in papyrione miſit vnam
6 è famulabus ſuis: & allatam † aperiens, cernensq́; in ea
paruulum vagientem, miſerta eius, ait: de infantibus He-
7 bræorum eſt hic. † Cui ſoror pueri, Vis, inquit, vt va-
B dam, & vocem tibi mulierem Hebręã quæ nutrire poſſit
8 infantulum? † Reſpondit: Vade. Perrexit puella, & vo-
9 cauit matrem ſuam. † Ad quam locuta filia Pharaonis:
Accipe, ait, puerum iſtum, & nutri mihi: ego dabo tibi
mercedem tuam. Suſcepit mulier, & nutriuit puerum,
10 † adultumq́ue tradidit filię Pharaonis. Quem illa adoptauit in locum filij, vocauitq́ue nomen eius Moyſes, di-
11 cens: Quia de aqua tuli eum. † In diebus illis poſtquàm
creuerat Moyſes, ‖ egreſſus eſt ad fratres ſuos: viditq; af-
flictionem eorum, & virum Aegyptium percutientem [‖ Hebr. 11. e. 24.]
12 quendam de Hebręis fratribus ſuis. † Cumq́; circunſpexiſſet huc atque illuc, & nullum adeſſe vidiſſet, percuſ-
13 ſum Aegyptium abſcondit ſabulo. † Et egreſſus die altero conſpexit duos Hebræos rixantes: dixitq́ue ei qui fa-
14 ciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuũ? † Qui
C reſpondit: Quis conſtituit te principem & iudicem ſuper nos? num occidere me tu vis, ſicut heri occidiſti Aegyptium? Timuit Moyſes, & ait: Quomodo palam fa-
15 ctum eſt verbum iſtud? † Audiuitq́ue Pharao ſermonem
hunc, & quærebat occidere Moyſen: qui fugiens de conſpectu eius, moratus eſt in Terra-Madian, & ſedit iuxta
16 puteum. † Erant autem ſacerdoti Madian ſeptem filiæ,
quæ venerant ad hauriendam aquam: & impletis cana-
17 libus adaquare cupiebant ʽgreges` patris ſui. † Superuenêre paſtores & eiecerunt eas: ſurrexitq́; Moyſes, & de- [* gregem 5.]
18 fenſis puellis, adaquauit oues earum. † Quæ cùm reuertiſſent ad ʽRaguel` patrem ſuum, dixit ad eas: Cur velo- [* Iethro. 10.]
19 cius veniſtis ſolito? Reſponderunt: Vir Aegyptius liberauit nos de manu paſtorum: inſuper & hauſit aquam
20 nobiſcum, potumq́ue dedit ouibus. † At ille: Vbi eſt?
D inquit, Quare dimiſiſtis hominem? vocate eum vt co-
21 medat panem. † Iurauit ergo Moyſes quòd habitaret
cum eo. ‖ Accepitq́ue Sephoram filiam eius, vxorem. [‖ Infra 18. a. 3.]
22 † Quæ peperit ei filium quem vocauit Gerſam, dicens:
Aduena fui in terra aliena. -Alterũ verò peperit: quem [1. Par. 23. b. 15.]
vocauit Eliézer, dicens: Deus enim patris mei- adiutor [-2.]
23 meus, & `eripuit me de manu Pharaonis. † Poſt multum
verò temporis mortuus eſt rex Aegypti: & ingemiſcen- [-4.]
tes filij Iſraël, propter opera vociferati ſunt: aſcenditq́
24 clamor eorum ad Deum ab operibus. † Et audiuit gemitum eorum, ac recordatus eſt fœderis quod pepigit cum
25 Abraham, Iſaac & Iacob. † Et reſpexit Dominus filios [* cognouit. 10.]
Iſraël & ʽliberauit` eos.

Dominus Moyſi oues Iethro ſoceri paſcenti in rubo apparens, mittens eum etiam renitentem ad filios Iſraël de manu Pharaonis liberandos, ſpoliatis Aegyptijs. CAP. III.

1 MOyſes autem paſcebat oues Iethri ſoceri ſui ſa-
A cerdotis Madian: cumq; minaſſet gregem ad in-
¶Act.7.e.30. 2 teriora deſerti, venit ad montē Dei Horeb. †¶Apparuitq;
ei Dominus Io flamma ignis de medio rubi: & videbat
3 q rubus arderet, & non cōbureretur. † Dixit ergo Moy-
ſes: Vadam & videbo viſionem hanc magnam, quare nō
4 comburatur rubus. † Cernens autem Dominus q perge
B ret ad videndum, vocauit eū de medio rubi, & ait: Moy-
5 ſes, Moyſes? Qui reſpondit: Adſum. † At ille: Ne ap-
propies, inquit, huc, ſolue calceamentum de pedibus
¶Mat.22.c.32. Mar.12.c.26. Luc.20.f.37. 6 tuis: locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. † Et ait: ¶Ego
ſum Deus patris tui, Deus Abraham, & Deus Iſaac, &
Deus Iacob. Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim
7 audebat aſpicere contra Deum. † Cui ait Dominns: Vidi
afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorē eius au-
8 diui, propter duritiam eorum qui præſunt operibus: † &
ſciens dolorem eius, deſcendi vt liberē eum de manibus
C Ægyptiorum, & educam de terra illa in terram bonam,
& ſpacioſam: in terram quæ fluit lacte & melle, ad loca
Chananæi, & Hethęi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & He-
*Gergeſęi ſ. 9 uæi, * & Iebuſæi. † Clamor ergo filiorū Iſraël venit ad me:
vidiq; afflictionem eorum qua ab Ægyptijs opprimun
10 tur. † Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, vt educas po
11 pulum meū filios Iſraël de Ægypto. † Dixitq; Moyſes ad
Deum: Quis ſum ego, vt vadam ad Pharaonem, & edu-
12 cam filios Iſraël de Ægypto? † Qui dixit ei: Ego ero te-
D cum & hoc habebis ſignum q miſerim te: Cùm eduxe-
ris populum meum de Ægypto, immolabis Deo ſuper
13 montem iſtum. † Ait Moyſes ad Deum, ecce ego vadā ad
filios Iſraël, & dicam eis: Deus patrū veſtrorū miſit me
ad vos. Si dixerint mihi: Quod eſt nomen eius? quid di-
14 cam eis? † Dixit Dominns ad Moyſen: EGO SVM QVI
SVM. Ait: Sic dices filijs Iſraël: QVI EST, miſit me ad vos
15 † Dixitq; iterum Deus ad Moyſen: Hęc dices filijs Iſraël:
Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, &
E Deus Iſaac, & Deus Iacob miſit me ad vos: hoc nomē mi
hi eſt in æternū, & hoc memoriale meum in generatio-
16 ne & generationem. † Vade & cōgrega ſeniores Iſraël, &
dices ad eos: Dñs Deus patrum veſtrorum apparuit mi-
hi, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, dicens:
Viſitans viſitaui vos: & vidi omnia quæ acciderunt vo-
17 bis in Ægypto: † & dixi vt educā vos de afflictione Ægy-
F pti in Terram Chananæi & Hethęi & Amorrhęi & Phe
rezæi & Heuæi & Iebuſæi, ad terram fluentem lacte &
18 melle. † Et audient vocem tuam; ingredierisq; tu & ſenio
res Iſraël ad regē Ægypti, & dices ad eū: Dominus Deus
Hebræorum vocauit nos, ibimus viam trium dierum in
19 ſolitudinem, vt immolemus Domino Deo noſtro. † Sed
G ego ſcio q non dimittet vos rex Ægypti vt eatis, niſi per
*enim ſo. 20 manum validam. † Extendam *que manū meam, & per-
cutiam Ægyptū in cunctis mirabilibus meis, quæ factu-
21 rus ſum in medio eorū: poſt hoc dimittet vos. † Daboq;
¶Inf.11.a.2. & 12.e.35. gratiā populo huic corā Ægyptijs: ¶& cùm egrediemini,
22 non exibitis vacui. † Sed poſtulabit mulier à vicina ſua &
ab hoſpita ſua, vaſa argētea & aurea, ac veſtes: ponetisq;
eas ſuper filios & filias veſtras, & ſpoliabitis Ægyptum.

Moyſes tribus ſignis à Deo acceptis, in Aegyptum cum vxore proficiſcitur: vxor circumcidit filium. Aaron fratri Moyſi occurrit, ſimulq; venerunt ad filios Iſraël. CAP. IIII.

1 REſpondens Moyſes ait: Non credent mihi, neq; au
A dient vocem meam: ſed dicent: Non apparuit tibi
2 Dominus: † Dixit ergo ad eū. Quid eſt quod tenes in ma-
3 nu tua? Reſpondit: Virga. † Dixitque Dominus: Proijce
eam in terram. Proiecit, & verſa eſt in colubrū, ita vt fu-
4 geret Moyſes. † Dixitq; Dominus: Extende manū tuam,
& apprehende caudam eius. Extendit, & tenuit, verſaq;
5 eſt in virgam. † Vt credant, inquit, q apparuerit tibi Do-
*tuorum ſ. minus Deus patrum *tuorum, Deus Abraham, & Deus
6 Iſaac, & Deus Iacob. † Dixitq; Dominus rurſum, Mitte
B manum tuam in ſinum tuum. Quam cùm miſiſſet in ſi-
7 num, protulit leproſam inſtar niuis. † Retrahe, ait, manū
tuam in ſinum tuū. Retraxit, & protulit iterum, & erat
8 ſimilis carni reliquæ. † Si nō crediderint, inquit, tibi, neq;
audierint ſermonem ſigni prioris, credēt verbo ſigni ſe-
9 quentis. † Quòd ſi nec duobus quidē his ſignis credide-
rint, neq; audierint vocem tuam: ſume aquam fluminis,
C & effunde eam ſuper aridā, & quicquid hauſeris de flu-
10 uio, vertetur in ſanguinē. † Ait Moyſes, Obſecro Domi-
ne, non ſum eloquēs ab heri & nudiuſtertius: & ex quo
locutus es ad ſeruū tuū impeditioris & tardioris linguæ
11 ſum. † Dixit Dominus ad eū, Quis fecit os hominis? aut
quis fabricatus eſt mutū & ſurdum, vidētem & cæcum:
12 nónne ego? † Perge igitur, ¶& ego ero in ore tuo: doceboq; ¶Mat.10.d.19.
13 te quid loquaris. † At ille: Obſecro Dñe, inquit, mitte
14 quem miſſurus es. † Iratus Dominus in Moyſen, ait, Aa-
ron frater tuus leuites, ſcio q eloquens ſit: ecce, ipſe egre
dietur in occurſum tuum, videnſq; te lætabitur corde.
15 † Loquere ad eum, & pone verba mea in ore eius: ¶& ego ¶Inf.7.a.1.
ero in ore tuo, & in ore illius, & oſtendā vobis quid age
16 re debeatis. † Et ipſe loquetur pro te ad populum, & erit
D os tuum: tu autem eris ei in his quę ad Deum pertinent.
17 † Virgam quoq; hanc ſume in manu tua in qua facturus
18 es ſigna. † Abijt Moyſes, & reuerſus eſt ad Iethro *ſocerū *cognatum ſ.
ſuū: dixitq; ei, Vadam & reuertar ad fratres meos in Æ-
gyptum, vt videam ſi adhuc viuant. Cui ait Iethro, Vade
19 in pace. † Dixit ergo Dominus ad Moyſen in Madiā, Va-
E de, & reuertere in Ægyptum: mortui ſunt enim omnes
20 qui quærebant animam tuam. † Tulit ergo Moyſes vxo-
rem ſuam, & filios ſuos, & impoſuit eos ſuper aſinum:
reuerſuſq; eſt in Ægyptum portans virgam Dei in ma-
21 nu ſua. † Dixitq; ei Dominus reuertenti in Ægyptū: Vide
vt omnia oſtenta quę poſui in manu tua facias corā Pha
raone; ego indurabo cor eius; & nō dimittet populum.
22 † Dicesq; ad eum, Hæc dicit Dominus, Filius meus pri-
23 mogenitus, Iſraël. † Dixi tibi, Dimitte filium meū vt ſer-
F uiat mihi: & noluiſti dimittere eū, ecce ego interficiā fi-
24 lium tuum primogenitum. † Cumq; eſſet in itinere, in di
uerſorio occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.
25 † Tulit illicò Sephora acutiſſimam petram, & circūcidit
præputium filij ſui, tetigitq; pedes eius, & ait, Sponſus
26 ſanguinum tu mihi es. † Et dimiſit eum poſtquam dixe-
rat, Sponſus ſanguinum tu mihi es: ob circumciſionem.
27 † Dixit autem Dns ad Aaron, Vade in occurſum Moyſi
G in deſertum. Qui perrexit obuiam ei in Montem Dei, &
28 oſculatus eſt eum. † Narrauitque Moyſes Aaron omnia
verba Domini pro quibus miſerat eū, & ſigna quæ man
29 dauerat. † Veneruntque ſimul, & congregauerunt cun-
30 ctos ſeniores filiorum Iſraël. † Locutuſq; eſt Aaron om-
nia verba quæ dixerat Dominus ad Moyſen: & fecit ſi-
31 gna coram populo, † & credidit populus. Audieruntque
quòd viſitaſſet *Dominus filios Iſraël, & quòd reſpe- *ſ.
xiſſet afflictionem illorum: & proni adorauerunt.

Moyſes & Aaron Pharaoni Dei mandata referunt, quæ ille contemnens, grauius Iſraëlitas premit negatis paleis. Quod audiens Moyſes, orat pro eis Dominum. CAP. V

1 POſt hæc ingreſſi ſunt Moyſes & Aron, & dixerunt
A Pharaoni, Hæc dicit Dominus Deus Iſraël, Dimitte
2 populum meum vt ſacrificet mihi in deſerto † At ille re-
ſpōdit, Quis eſt Dominus, vt audiam vocem eius, & di-
3 mittā Iſraël? neſcio Dñm, & Iſraël non dimittam. † Di-
xeruntque, Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus
viam trium dierum in ſolitudinem, & ſacrificemus Do-
mino Deo noſtro: ne fortè accidat nobis peſtis aut gla-
4 dius. † Ait ad eos rex Ægypti, Quare Moyſes & Aaron ſo
licitatis populum ab operibus ſuis? Ite ad onera veſtra.
5 † Dixitq; Pharao, Multus eſt populus terræ: videtis q tur
ba increuerit: quātò magis ſi dederitis ei requiē ab ope-
6 ribus? † Præcepit ergo in die illo præfectis operū & exacto
B ribus populi, dicens, † Nequaquam vltrà dabitis paleas po
7 pulo ad cōficiendos lateres, ſicut prius: ſed ipſi vadāt, &

colligant

8 colligant ſtipulas. Et menſuram laterum, quam prius
faciebāt, imponetis ſuper eos, nec minuetis quicquam:
vacant enim, & idcirco vociferantur, dicentes, Eamus,
9 & ſacrificemus Deo noſtro. Opprimantur operibus,
& expleant ea: vt non acquieſcant verbis mendacibus.
10 Igitur egreſſi præfecti operum & exactores ad popu-
lum, dixerunt, Sic dicit Pharao, Non do vobis paleas.
11 Ite, & colligite ſicubi inuenire poteritis: nec minuetur
12 quicquam de opere veſtro. Diſperſuſque eſt populus
C per omnem terram-Ægypti ad colligendas paleas. Præ-
13 fecti quoq; operum inſtabant, dicentes, Complete opus
veſtrum quotidie vt prius facere ſolebatis quando da-
14 bantur vobis paleæ. Flagellatique ſunt qui præerant
operibus filiorum Iſraël, ab exactoribus Pharaonis, di-
centibus, Quare non impleſtis menſuram laterum ſicut
15 prius, nec heri nec hodie? Veneruntq; prepoſiti filio-
rum Iſraël, & vociferati ſunt ad Pharaonem, dicentes,
16 Cur ita agis contra ſeruos tuos? Paleæ non dantur no-
bis, & lateres ſimiliter imperantur. En famuli tui flagel-
lis cædimur, & iniuſtè agitur contra populum tuum.
17 Qui ait, Vacatis otio: & idcirco dicitis, Eamus, & ſacri- -4-
18 ficemus Dño. Ite ergo, & operamini, paleæ nō dabun-
tur vobis, & reddetis conſuetum numerum laterum.
19 Videbantq; ſe præpoſiti filiorum Iſraël in malum, eò *in malo 4.
D q̄ diceretur eis, Non minuetur quicquam de lateribus
20 per ſingulos dies. Occurreruntq; Moyſi & Aaron, qui
21 ſtabant ex aduerſo egredientes à Pharaone: & dixerunt
ad eos, Videat Dñs & iudicet, qm̄ fœtere feciſtis odorē
noſtrum corā Pharaone & ſeruis eius, & p̄buiſtis ei gla-
22 dium vt occideret nos. Reuerſuſq; eſt Moyſes ad Dñm,
23 & ait, Dñe, cur afflixiſti ppl̄m iſtū? quare miſiſti me? Ex
eo enim quo ingreſſus ſum ad Pharaonē vt loquerer in
nomine tuo, afflixit populum tuum: & nō liberaſti eos.

*Conſolatur Deus Iſraëlitas per Moyſen, terra Chanáan promiſ-
ſione: recenſeturq́; genealogia Ruben, Simeonis & Leui vſ-
que ad Moyſen & Aaron.* CAP. VI.

1 Dixitque Dñs ad Moyſen, Nunc videbis quæ factu-
A rus ſum Pharaoni: per manum enim fortem dimit-
2 tet eos, & in manu robuſta eijciet illos de terra ſua. Lo-
cutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens, Ego Dominus,
3 qui apparui Abraham, Iſaac, & Iacob & in Deo omnipo
tente: & nomen meum ADONAI non indicaui eis.
4 Pepigiq; fœdus cum eis, vt darē eis Terram-Chanáan,
terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt aduenæ.
5 Ego audiui gemitum filiorum Iſraël quo Ægyptij op-
6 preſſerunt eos: & recordatus ſum pacti mei. Ideo dic fi-
lijs Iſraël, Ego Dñs, qui educam vos de ergaſtulo Ægy-
ptiorum, & eruam de ſeruitute: ac redimam in brachio
7 excelſo & iudicijs magnis. Et aſſumam vos mihi in po
B pulum, & ero veſter Deus: & ſcietis q̄ ego ſum Dñs De⁹
8 veſter qui eduxerim vos de ergaſtulo Ægyptiorum: &
induxerim vos in terram, ſuper quam leuaui manum
meam vt darem eam Abraham, Iſaac & Iacob: daboq́ue
9 illam poſſidendam vobis, ego Dñs. Narrauit ergo Moy-
ſes omnia filijs Iſraël, qui non acquieuerunt ei ꝑp angu
10 ſtiam ſpiritus, & opus duriſſimum. Locutuſq; eſt Dñs
11 ad Moyſen, dicens: Ingredere & loquere ad Pharaonem
12 regem Ægypti vt dimittat filios Iſraël de terra ſua. Re-
ſpondit Moyſes coram Dño, Ecce filij Iſraël non audiūt
me: & quomodo audiet Pharao, præſertim cùm incircū
13 ciſus ſim labijs? Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen
& Aaron: & dedit mandatum ad filios Iſraël, & ad Pha-
raonem regem Ægypti vt educerent filios Iſraël de Ter-
14 ra-Ægypti. Iſti ſunt principes domorum per familias ‡Gen. 49. b. 9
C ſuas Filij Ruben primogeniti Iſraëlis: Henoc & Phallu, Num. 26. a. 5
15 Heſrō & Charmi: hæ cognationes Ruben. Filij Simeō: 1. Par. 5. a. 1. 1. Par. 4. d. 24
Iamuel & Iamin & Ahod & Iachin & Sohar, & Saul
16 filius Chananitidis. hæ progenies Simeon. Et hæc no-
mina filiorum Leui p cognationes ſuas: Gerſon & Caath
& Merari. Anni autem vitæ Leui fuerunt centum tri-
17 ginta ſeptem. Filij Gerſon: Lobni & Semei, per cogna 1. Par. 6. a. 1. & 23. a. 6.
18 tiones ſuas. Filij Caath: Amram, & Iſaar, & Hebron ‖Nu. 2. c. 17.
& Oziel. Anni quoque vitæ Caath, centum triginta ‖Nu. 26. g. 17. 1. Par. 6. a. 2. 23. b. 12.
19 tres. Filij Merari: Moholi & Muſi: hæ cognationes Le-
20 ui per familias ſuas. Accepit autem Amram vxorem
Iochabed patruelem ſuam: quæ peperit ei Aaron & Moy
ſen*. Fueruntque anni vitæ Amram, centum triginta ſe- *& Mariam.
21 ptem. Filij quoque Iſaar: Core, & Nepheg, & Zechri.
22 Filij quoq; Oziel: Miſaël, & Eliſaphan, & Sethri. Acce-
23 pit autem Aaron vxorem Elizabeth filiam Aminadab ſo
rorem Nahaſon, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Elea-
24 zar, & Ithamar. Filij quoque Core: Aſer, & Elcana, & ‖Num. 3. a. 2.
25 Abiaſaph. hæ ſunt cognationes Coritarum. At verò
Eleazar filius Aaron accepit vxorem de filiabus Phutiel:
quæ peperit ei Phinees. hi ſunt principes familiarum Le
26 uiticarum per cognationes ſuas. Iſte eſt Aaron & Moy
ſes quibus præcepit Dominus vt educerent filios Iſraël
27 de Terra-Ægypti per turmas ſuas. Hi ſunt qui loquun
tur ad Pharaonem regem Ægypti, vt educant filios Iſraël
28 de Ægypto: iſte eſt Moyſes & Aaron. In die qua locutus
29 eſt Dominus ad Moyſen, in Terra-Ægypti. Et locu-
tus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Ego Dominus: lo-
quere ad Pharaonem regem Ægypti, omnia quæ lo-
30 quor tibi. Et ait Moyſes coram Domino, En incir-
cunciſus labijs ſum, quomodo audiet me Pharao?

*Moyſes & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in
ſerpentem, & aquam virga percuſſam in ſanguinē, quæ etiā
faciunt magi Pharaonis ſuis incantationibus: quam ob cau-
ſam Pharao magis induratur.* CAP. VII.

1 Dixitq; Dominus ad Moyſen, Ecce cōſtitui te Deum
A Pharaonis: & Aaron frater tuus erit ꝓpheta tuus. Sap. 4. d. 15.
2 Tu loquêris ei omnia quæ mando tibi: & ille loquetur
3 ad Pharaonem, vt dimittat filios Iſraël de terra ſua. Sed
ego indurabo cor eius, & multiplicabo ſigna & oſtenta
4 mea in terra-Ægypti, & nō audiet vos: immittamq; ma
nū meā ſuper Ægyptum, & educam exercitum & popu
lum meum filios Iſraël de Terra-Ægypti per iudicia ma
5 xima. Et ſcient Ægyptij quia ego ſum Dñs qui extende
rim manum meam ſuper Ægyptum, & eduxerim filios
6 Iſraël de medio eorum. Fecit itaq; Moyſes & Aaron ſi-
7 cut præceperat Dominus: ita egerunt. Erat autem Moy
ſes octoginta annorum, & Aaron octogintatrium, quan
8 do locuti ſunt ad Pharaonem. Dixitq; Dñs ad Moyſen
9 & Aaron. Cùm dixerit vobis Pharao, Oſtendite ſigna:
B dices ad Aaron. Tolle virgam tuam, & proiice eam co-
10 ram Pharaone, ac vertatur in colubrum. Ingreſſi itaque
Moyſes & Aaron ad Pharaonem fecerunt ſicut præcepe-
rat Dominus. Tulitque Aaron virgam coram Pharao-
11 ne & ſeruis eius, quæ verſa eſt in colubrum. ‖Vocauit ‖2. Tim. 3. b. 8.
autem Pharao ſapientes & maleficos: & fecerunt etiam
ipſi per incantationes Ægyptiacas & arcana quędam ſi-
12 militer. Proiecerunque ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ
ſunt in dracones: ſed deuorauit virga Aarō virgas eorū.
13 Induratumq; eſt cor Pharaonis, & non audiuit eos, ſicut
14 præceperat Dominus. Dixit autem Dominus ad Moy-
ſen, Ingrauatum eſt cor Pharaonis, non vult dimittere
15 populum. Vade ad eum manè: ecce egredietur ad aquas:
& ſtabis in occurſum eius ſuper ripam fluminis: & vir-
C gam, quæ conuerſa eſt in draconem, tolles in manu tua,
16 dicesque ad eum Dominus Deus Hebræorum miſit
me ad te, dicens: Dimitte populum meum vt ſacrificet
mihi in deſerto: & vſque ad præſens audire noluiſti.
17 Hæc igitur dicit Dominus, In hoc ſcies quod ſim Do-
minus: ecce percutiam virga, quæ in manu mea eſt,
18 aquam fluminis, & vertetur in ſanguinem. Piſces quo
que qui ſunt in fluuio morientur, & computreſcent
aquæ, & affligentur Ægyptii bibentes aquam flu-
19 nis. Dixit quoque Dominus ad Moyſen, Dic ad Aarō,
Tolle virgam tuam, & extende manum tuam ſuper a-
quas Ægypti, & ſuper fluuios eorum, & riuos ac palu-
des, & omnes lacus aquarum, vt vertantur in ſangui-
nem: & ſit cruor in omni Terra-Ægypti, tam in ligneis
20 vaſis quàm in ſaxeis. Feceruntque Moyſes & Aaron
D ſicut præceperat Dominus: ‖ & eleuans virgam percuſſit ‖Infr. 17. b. 5

Infr.17.b.5. Pſal.77.a.49 aquam fluminis, coram Pharaone & ſeruis eius: quæ
21 verſa eſt in ſanguinem. † Et piſces qui erant in flumine
mortui ſunt: computruitque fluuius, & non poterant
Ægyptij bibere aquā fluminis, & fuit ſanguis in tota ter
Sap.17.b.7. 22 ra-Ægypti. † | Feceruntq; ſimiliter malefici Ægyptio-
rum incantationibus ſuis, & induratum eſt cor Pha-
raonis, nec audiuit eos, ſicut præceperat Dominus.
23 † Auertitque ſe & ingreſſus eſt domum ſuam, nec appo-
24 ſuit cor etiam hac vice. † Foderunt autem omnes Ægy-
ptij per circuitum fluminis aquam vt biberent: nō enim
25 poterant bibere de aqua fluminis. † Impletique ſunt
ſeptem dies, poſtquam percuſſit Dominus fluuium.

*Secunda Aegypti plaga eſt ranarum, pro quarum ablatione ꝓ-
mittit Pharao pplm dimittere nec facit: quare additur tertia
ciniphum, & quarta muſcarum, ꝑ quas rurſum promittit
Pharao ſe filios Iſrl dimiſſurum, quod non facit.* CAP. VIII.

1 DIxit quoq; Dominus ad Moyſen, Ingredere ad Pha-
A raonem, & dices ad eum, Hæc dicit Dominus, Di-
2 mitte populum meum, vt ſacrificet mihi. † Si autem no
lueris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos
3 tuos ranis. † Et ebulliet fluuius ranas: quæ aſcendent &
ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui,
& ſuper ſtratum tuum, & in domos ſeruorum tuorum:
& in populum tuum, & in furnos tuos, & in reliquias ci
4 borum tuorum. † Et ad te & ad populum tuum, & ad
5 omnes ſeruos tuos intrabunt ranæ. † Dixitq; Dominus
ad Moyſen, Dic ad Aaron, Extende manum tuam ſuper
fluuios ac ſuper riuos & paludes, & educ ranas ſuper ter
6 ram-Ægypti. † Et extendit Aaron manum ſuper aquas
B Ægypti, & aſcenderunt ranæ, operueruntque terram-
Sap.17.b.7. 7 Ægypti. † | Fecerunt autem & malefici per incantatio-
nes ſuas ſimiliter, eduxeruntque ranas ſuper terram-Æ-
8 gypti. † Vocauit autem Pharao Moyſen & Aaron, & di
xit eis, Orate Dominum vt auferat ranas à me & à popu
9 lo meo & dimittam populum vt ſacrificet Dño. † Dixit-
que Moyſes ad Pharaonem, Conſtitue mihi quando de-
precer pro te & pro ſeruis tuis, & ꝓ populo tuo, vt abi-
gantur ranæ à te & à domo tua & à ſeruis tuis, & à po-
10 pulo tuo: & tantùm in flumine remaneant. † Qui reſpō
C dit, Cras, At ille, Iuxta, inquit, verbum tuum faciam: vt
11 ſcias qm̄ non eſt, ſicut Dominus Deus noſter. † Et rece-
dent ranæ à te, & à domo tua, & à ſeruis tuis, & à populo
12 tuo: & tantùm in flumine remanebunt. † Egreſſiq; ſunt
Moyſes & Aaron à Pharaone: & clamauit Moyſes ad Do
minum pro ſponſione ranarum quam condixerat Pha-
13 raoni. Fecitque Dominus iuxta verbum Moyſi: & mor-
D tuæ ſunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris. † Con-
14 gregaueruntq; eas in immenſos aggeres, & computruit
15 terra. † Videns autem Pharao quòd data eſſet requies,
ingrauauit cor ſuum, & non audiuit eos, ſicut præcepe-
16 rat Dominus. † Dixitque Dominus ad Moyſen, Loquere
ad Aaron, Extende virgam tuam, & percute puluerē ter-
17 ræ: & ſint ciniphes in vniuerſa terra-Aegypti. † Fecerunt-
que ita. Et extendit Aaron manum, virgam tenens: per-
cuſſitque puluerem terræ, & facti ſunt ciniphes in ho-
minibus & in iumentis, omnis puluis terræ verſus eſt in
18 ciniphes per totam terram-Aegypti. † Feceruntque ſimi
liter malefici incantationibus ſuis, vt educerēt ciniphes,
& non potuerunt: erantq; ciniphes tam in hominibus
19 quàm in iumentis. † Et dixerunt malefici ad Pharaonem,
E Digitus Dei eſt hic. Induratumq; eſt cor Pharaonis, &
20 non audiuit eos ſicut ꝑceperat Dñs. † Dixit quoq; Dñs ad
Moyſen, Cōſurge diluculo, & ſta coram Pharaone, egre
dietur eni ad aquas: & dices ad eū, Hęc dicit Dñs, Dimit-
21 te populum meū vt ſacrificet mihi † Quòd ſi non dimi-
ſeris eum, ecce ego immittam in te, & in ſeruos tuos, &
in populum tuum, & in domos tuas omne genus muſca
rum: & implebuntur domus Aegyptiorum muſcis di-
22 uerſi generis, & vniuerſa terra in qua fuerint, † Faciam-
F que mirabilem in die illa Terram-Geſſen, in qua popu-
lus meus eſt, vt non ſint ibi muſcæ: & ſcies quoniā ego
23 Dominus in medio terræ. † Ponamque diuiſionem in-
ter populum meum, & populum tuum: cras erit ſignū
24 iſtud. † Fecitque Dominus ita. | Et venit muſca grauiſſi- Sap.16.b.9
ma in domos Pharaonis, & ſeruorum eius, & in omnem
terram-Aegypti: corruptaque eſt terra ab huiuſcemodi
25 muſcis. † Vocauitque Pharao Moyſen & Aaron, & ait
26 eis, Ite & ſacrificate * Deo veſtro in terra hac. † Et ait *Domino 5.
G Moyſes, Non poteſt ita fieri: abominationes enim Ae-
gyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro? Quòd
ſi mactauerimus ea quæ colunt Aegyptij coram eis, la-
27 pidibus nos obruent. † Viam trium dierum pergemus
in ſolitudinem: & ſacrificabimus Domino Deo noſtro
28 | ſicut præcepit nobis. † Dixitque Pharao, Ego dimittam Supr.5.d.1.
vos vt ſacrificetis Domino Deo veſtro in deſerto: verun-
29 tamen longiùs ne abeatis, rogate pro me. † Et ait Moy-
ſes, Egreſſus à te, orabo Dominum: & recedet muſca à
Pharaone, & à ſeruis ſuis, & à populo eius cras: verun-
tamen, noli vltrà fallere, vt non dimittas populum ſacri-
30 ficare Domino. † Egreſſuſque Moyſes à Pharaone, orauit
31 Dominum. † Qui fecit iuxta verbum illius: & abſtulit mu
ſcas à Pharaone, & à ſeruis ſuis, & à populo eius: non ſu-
32 perfuit ne vna quidem. † Et ingrauatum eſt cor Pharao-
nis, ita vt nec hac quidem vice dimitteret populum.

*Quinta plaga eſt peſtis in iumentis, ſexta vlcerum, ſeptima gran
dinis, ad quam promittit Pharao ſe dimiſſurum populum ſi
ceſſet, verum nec id complet: vllus autem filiorum Iſraël in
his malis vllum patitur damnum.* CAP. IX.

1 DIxit autem Dominus ad Moyſen: Ingredere ad Pha
A raonem, & loquere ad eum: Hæc dicit Dominus
Deus Hebræorum: Dimitte populum meum vt ſacrifi-
2 cet mihi. † Quòd ſi adhuc renuis, & retines eos, † ecce
3 manus mea erit ſuper agros tuos, & ſuper equos, & aſi-
4 nos, & camelos, & oues, & boues, peſtis valde grauis. † Et
faciet Dominus mirabile inter poſſeſſiones Iſraël, & poſ
ſeſſiones Aegyptiorum, vt nil omnino pereat ex his quæ
5 pertinent ad filios Iſraël. † Conſtituitque Dominus tē-
B pus, dicens, Cras faciet Dñs verbum iſtud in terra.
6 † Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die: mortuaq;
ſunt omnia animantia Aegyptiorum: de animalibus ve-
7 rò filiorum Iſraël nihil omnino perijt. † Et miſit Pharao
ad videndum: nec erat quicquam mortuum de his quæ
poſſidebat Iſraël. Ingrauatumq; eſt cor Pharaonis, &
8 non dimiſit populum. † Et dixit Dominus ad Moyſen,
& Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino, &
9 ſpargat illum Moyſes in cælum coram Pharaone: † Sitq;
puluis ſup oēm terram-Aegypti: erunt enī in homini-
bus, & iumentis 'vlcera', & veſicæ turgentes in vniuerſa *vulnera 6.
10 terra Aegypti. † Tuleruntque cinerem de camino, & ſte-
terunt coram Pharaone, & ſparſit illum Moyſes in cæ-
lum: factaque ſunt 'vlcera' veſicarum turgentium in ho *vulnera 10.
11 minibus, & iumentis: † Nec poterant malefici ſtare co-
ram Moyſe propter 'vlcera' quæ in illis erant, & in omni *vulnera 9.
12 terra-Aegypti. † Indurauitque Dominus cor Pharaonis:
C & non audiuit eos, ſicut locutus eſt Dominus ad Moy-
13 ſen. † Dixitque Dominus ad Moyſen: Manè conſurge, &
ſta coram Pharaone, & dices ad eum: Hæc dicit Domi-
nus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum vt ſa-
14 crificet mihi. † quia in hac vice mittam omnes plagas
meas ſuper cor tuum, & ſuper ſeruos tuos, & ſuper po-
pulum tuum: vt ſcias quòd non ſit ſimilis mei, in omni
15 terra. † Nunc enim extendens manum * percutiam te, & *meam 1.
16 populum tuum peſte, peribiſque de terra. † | Idcirco au- Ro.9.d.17.
D tem poſui te, vt oſtendam in te fortitudinem meam, &
17 narretur nomen meum in omni terra. † Adhuc retines
18 populum meum: & non vis dimittere eum? † En pluā
cras hac ipſa hora grandinem multam nimis: qualis non
fuit in Aegypto à die qua fundata eſt, vſque in præſens
19 tempus. † Mitte ergo iam nunc, & congrega iumenta
tua, & omnia quæ habes in agro: homines enim, & iu-
menta, & vniuerſa quæ inuenta fuerint foris, nec con-
gregata de agris, ceciderítque ſuper ea grando, morien-
20 tur. † Qui timuit verbū Domini de ſeruis Pharaonis, fe-
21 cit confugere ſeruos ſuos, & iumenta in domos. † Qui

E autem neglexit ſermonem Domini, dimiſit ſeruos ſuos,
22 & iumenta in agris. Et dixit Dominus ad Moyſen: Extẽ
de manum tuam in cælum, vt fiat grando in vniuerſa
terra-Ægypti ſuper homines, & ſuper iumenta & ſuper
23 omnem herbam agri in terra-Ægypti. |Extenditque (|Sap.16.c.16 & 19.d.19.)
Moyſes virgam in cælum, & Dominus dedit tonitrua,
& grandinem, ac diſcurrentia fulgura ſuper terrã: pluit-
24 que Dominus grandinem ſuper terram-Ægypti. Et grã
do & ignis mixta pariter ferebantur: tantæque fuit ma-
gnitudinis, quanta antè nunquam apparuit in vniuerſa
25 terra-Ægypti ex quo gens illa condita eſt. Et percuſſit
F grando in omni Terra-Ægypti cuncta quæ fuerunt in
agris, ab homine vſque ad iumentum: cunctamque her
bam agri percuſſit grando, & omne lignum regionis cõ
26 fregit. Tantùm in terra-Geſſen, vbi erant filij Iſraël grã
27 do non cecidit. Miſitque Pharao, & vocauit Moyſen &
Aaron, dicens ad eos: Peccaui etiam nunc, Dominus iu-
28 ſtus & ego & populus meus, impij. Orate Dominum
vt deſinant tonitrua Dei, & grando: vt dimittam vos, &
29 nequaquam hic vltrà maneatis. Ait Moyſes: Cùm
egreſſus fuero de vrbe, extendam palmas meas ad Domi
num, & ceſſabunt tonitrua, & grando non erit: vt ſcias
30 quia Domini eſt terra. Noui autẽ quòd & tu, & ſerui
31 tui necdum timeatis Dñm Deum. Linum ergo & hor-
G deum læſum eſt, eò quòd hordeum eſſet virens, & linũ
32 iam folliculos germinaret: triticum autem, & far nõ
33 ſunt læſa, quia ſerotina erant. Egreſſuſq; Moyſes à Pha-
raone ex vrbe, tetendit manus ad Dominum, & ceſſaue-
runt tonitrua & grando, nec vltrà ſtillauit pluuia ſuper
34 terram. Videns autem Pharao q ceſſaſſet pluuia, & grã
35 do & tonitrua, auxit peccatum: & ingrauatum eſt cor
eius, & ſeruorũ illius, & induratũ nimis: nec dimiſit fi-
lios Iſraël, ſicut præceperat Dñs per manum Moyſi.

Octauum ſignum eſt locuſtarum, quibus ablatis obduratus Pharao ne ſic quidem iuxta condictum dimittit populum: quapropter nonum additur, nempè tenebrarum denſiſſimarum, propter quas permittit Pharao vt exeant: ſed protinus idem denegat, Moyſiq́ minatur. CAP. X.

1 ET dixit Dominus ad Moyſen: Ingredere ad Pharao-
A nem: ego enim indurauí cor eius, & ſeruorum illius:
2 vt faciam ſigna mea hæc in eo, & narres in auribus filij
tui & nepotum tuorum, quoties contriuerim Ægyptios,
& ſigna mea fecerim in eis: & ſciatis quia ego Dominus.
3 Introierunt ergo Moyſes & Aaron ad Pharaonem, &
dixerunt ei: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Vſ-
B quequo non vis ſubijci mihi? dimitte populum meum,
4 vt ſacrificet mihi*. Sin autem reſiſtis, & non vis dimit- (*In deſerto 3. Sap.16.b.19.)
tere eum: ecce ego inducam cras locuſtam in fines tuos:
5 quæ operiet ſuperficiem terræ, ne quicquam eius appa-
reat, ſed comedatur quod reſiduũ fuerit grandini: corro
6 det enim omnia ligna quæ germinant in agris. Et imple
bunt domos tuas, & ſeruorum tuorum, & omnium Æ-
gyptiorum: quantam non viderunt patres tui, & aui, ex
quo orti ſunt ſuper terram, vſque in præſentem diem.
7 Auertitque ſe, & egreſſus eſt à Pharaone. Dixerunt au
tem ſerui Pharaonis ad eum: Vſquequo patiemur hoc
ſcandalum? dimitte homines, vt ſacrificent Domino
8 Deo ſuo. nonne vides quòd perierit Ægyptus? Reuoca
C ueruntque Moyſen & Aaron ad Pharaonem: qui dixit
eis: Ite, ſacrificate Domino Deo veſtro: quinam ſunt qui
9 ituri ſunt? Ait Moyſes: Cum paruulis noſtris & ſenioti-
bus pergemus, cum filijs & filiabus, cum ouibus & ar- (-8.)
10 mentis: eſt enim ſolennitas Domini-Dei noſtri. Et re-
ſpondit Pharao: Sic Dominus ſit vobiſcum, quomodo
ego dimittam vos, & paruulos veſtros? cui dubium eſt
11 quòd peſſimè cogitetis? Non fiet ita, ſed ite tantùm
viri, & ſacrificate Domino: hoc enim & ipſi petiſtis. Sta-
12 timque eiecti ſunt de conſpectu Pharaonis. Dixit autẽ
D Dominus ad Moyſen: Extẽde manum tuam ſuper terrã-
Ægypti ad locuſtam, vt aſcendat ſuper terram, & deuo-
13 ret oẽm herbam quæ reſidua fuerit grandini. Et extẽdit
Moyſes virgam ſuper terram-Ægypti: & Dominus indu
xit ventũ vrentẽ tota die illa, & nocte: & manè facto, ven
14 tus vrens leuauit locuſtas. Quę aſcenderunt ſuper vni-
uerſam terrã-Ægypti: & ſederunt in cũctis finibus Ægy-
ptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non
15 fuerant, nec poſtea futuræ ſunt. Operueruntq; vniuer-
E ſam ſuperficiem terrę, vaſtantes oĩa. Deuorata eſt igitur
herba terrę, & quicquid pomorum in arboribus fuit, q́
grando dimiſerat: nihil quoq; oĩno virens relictũ eſt in
16 lignis, & in herbis terræ, in cũcta Ægypto. Quam ob rẽ
feſtinus Pharao vocauit Moyſen & Aaron, & dixit eis:
17 Peccaui in Dñm Deũ veſtrum: & in vos. Sed nũc dimit-
tite pctm̃ mihi etiam hac vice, & rogate Dñm Deum ve
18 ſtrum, vt auferat à me mortem iſtam. Egreſſuſque eſt
F Moyſes de conſpectu Pharaonis, & orauit Dñm. Qui (-4.)
19 flare fecit ventum ab occidente vehementiſſimum, & ar-
reptam locuſtam proiecit in Mare-rubrum: non reman
20 ſit ne vna quidem in cunctis finibus Ægypti. Et indura-
21 uit Dñs cor Pharaonis, nec dimiſit filios Iſraël. Dixit
autem Dominus ad Moyſen: Extende manum tuã in cæ-
lum: & ſint tenebræ ſuper terram-Ægypti tam denſę, vt
22 palpari queant. Extenditque Moyſes manum in cælũ:
& factæ ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra-Ægy-
23 pti tribus diebus. |Nemo vidit fratrem ſuum, nec mouit (|Sap.17.a.2.)
ſe de loco in quo erat: |vbicunque autem habitabant filij (|Sap.18.a.1.)
24 Iſraël, lux erat. Vocauitque Pharao Moyſen & Aarõ, &
G dixit eis: Ite ſacrificate Domino: oues tantùm veſtræ, &
25 armenta remaneant, paruuli veſtri eant vobiſcum. Ait
Moyſes: Hoſtias quoque & holocauſta dabis nobis, quæ
26 offeramus Domino Deo noſtro. Cuncti greges pergent
nobiſcum: non remanebit ex eis vngula: quæ neceſſaria
ſunt in cultum Domini Dei noſtri: pręſertim cùm igno-
remus quid debeat immolari, donec ad ipſum locũ per-
27 ueniamus. Indurauit autem Dominus cor Pharao-
28 nis, & noluit dimittere eos. Dixitque Pharao ad Moy-
ſen: Recede à me, & caue ne vltrà videas faciem meã: quo
29 cunque die apparueris mihi, morièris. Reſpondit
Moyſes: ita fiat vt locutus es, non videbo vltrà faciẽ tuã.

Ante decimum ſignum quod prædicit Dominus, hortatur ad Aegypti ſpoliationem. CAP. XI.

1 ET dixit Dominus ad Moyſen: Adhuc vna plaga tan-
A gam Pharaonem & Ægyptum, & poſt hæc dimittet
2 vos, & exire compellet. |Dices ergo omni plebi vt poſtu (|Sup.3.g.22. Inf.12.e.35.)
let vir ab amico ſuo, & mulier à vicina ſua vaſa argẽtea,
3 & aurea. Dabit autem Dominus gratiam populo ſuo
coram Ægyptijs. |Fuitque Moiſes vir magnus valde in (|Eccl.45.a.1.)
B terra-Ægypti coram ſeruis Pharaonis, & omni popu-
4 lo.) Et ait, Hæc dicit Dominus: Media nocte *ingrediar (*egrediar 8.)
5 in Ægyptum, & morietur omne primogenitum in ter- (Sap.18.b.12.)
ra-Ægyptiorum, à primogenito Pharaonis qui ſedet in
ſolio eius, vſq; ad primogenitum ancillæ quę eſt ad mo-
6 lam, & omnia primogenita iumentorum. Eritq; clamor
C magnus in vniuerſa terra-Ægypti, qualis nec antè fuit
7 nec poſtea futurus eſt. Apud omnes autem filios Iſraël
non mutiet canis ab homine vſq; ad pecus: vt ſciatis quã
8 to miraculo diuidat Dominus Ægyptios, & *Iſraël. De- (*filios 5.)
ſcendentq; oẽs ſerui tui iſti ad me, & *adorabunt me di- (*orabunt 5.)
D centes: Egredere tu & omnis populus qui ſubiectus eſt
tibi: poſt hæc egrediemur. Et exiuit à Pharaone iratus
9 nimis. Dixit autem Dominus ad Moyſen: Non audiet
10 vos Pharao vt multa ſigna fiant in terra-Ægypti. Moy-
ſes autem & Aaron fecerunt omnia ſigna & oſtenta (-8.)
quæ ſcripta ſunt, coram Pharaone: & indurauit Domi-
nus cor Pharaonis, nec dimiſit filios Iſraël de terra ſua.

Paſchalis agni ritu declarato ac celebrato, eiusq́ ſanguine domorum ſuperliminaribus illito, cæſis omnibus Aegypti primogenitis, Iſraelitæ cum diuitijs Aegypti egrediuntur, De ritu Phaſe ac eſu azymorum, & tempore habitationis Iſrael in Aegypto. CAP. XII.

1 DIxit quoque Dominus ad Moyſen & Aaron in ter-
A ra-Ægypti. Menſis iſte vobis principium men-
2 ſium: primus erit in menſibus anni. Loquimini ad

vniuerſum cœtum filiorum Iſraël, & dicite eis: Decima
die menſis huius tollat vnuſquiſque agnum per fami-
4 lias & domos ſuas. Sin autem minor eſt numerus vt
ſufficere poſſit ad veſcendum agnum: aſſumet vicinum
ſuum qui coniunctus eſt domui ſuę, iuxta numerũ aĩarũ
5 quæ ſufficere poſſunt ad eſum agni. Erit autem agnus
abſque macula, maſculus, anniculus: iuxta quem ritum
6 tolletis & hœdum, & ſeruabitis eum vſq; ad quartã-
decimam diem menſis huius: immolabitq; eum vniuer-
7 ſa multitudo filiorũ Iſraël ad veſperã. Et ſument de ſan
B guine eius, ac ponent ſuper vtrunq; poſtem, & in ſuper-
8 liminaribus domorum, in quibus comedent illum. Et
edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes, cum
9 lactucis agreſtibus. Nõ comedetis ex eo crudum quid,
nec coctum aqua, ſed aſſum tantùm igni: Caput cum pe
10 dibus eius & inteſtinis vorabitis, nec remanebit quic-
quam ex eo vſque manè: ſiquid reſiduum fuerit, igne cõ
11 buretis. Sic autem comedetis illum. Renes veſtros ac-
cingetis, & calceamenta *habebitis in pedibus, tenentes * veſtra 1.
baculos in manibus, & comedetis feſtinantes: eſt enim
12 Phaſe (id eſt tranſitus) Domini. Et trãſibo per terram
Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum
in terra-Ægypti, ab homine vſque ad pecus: & in cunctis
13 diis Ægypti, faciam iudicia, ego Dominus. Erit autem
ſanguis vobis in ſignum in ædibus in quibus eritis: & vi
debo ſanguinem & tranſibo vos: nec erit in vobis plaga
14 diſperdens, quando percuſſero terram-Ægypti. Habe-
C bitis autem hunc diem in monimentum: & celebrabitis
eum ſolennem Domino in generationibus veſtris cultu
15 ſempiterno. Septem diebus azyma comedetis: in die pri
mo non erit *fermentum* in domibus veſtris: quicunq; * fermentatũ
comederit *fermẽtum*, peribit anima illa de Iſraël, à pri- * fermentatũ
16 mo die vſque ad diem ſeptimum. Dies prima erit ſancta
atque ſolennis, & dies ſeptima eadẽ feſtiuitate venerabi-
lis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad veſcen-
17 dum pertinent, & obſeruabitis azyma: In eadem enim
ipſa die educam exercitum veſtrum de terra Ægypti, &
cuſtodietis diem iſtum in generationes veſtras ritu per-
18 petuo. Primo menſe, quartadecima die menſis ad ve- Leu. 23. a. 5 Nu. 28. c. 16.
ſperam comedetis azyma vſque ad diem viceſimam pri-
19 mam eiuſdem menſis ad veſperam. Septem diebus *fer- * fermentum 1.
mentatum* nõ inuenietur in domibus veſtris: qui come
derit *fermẽtum*, peribit anima eius de cœtu Iſraël, tam * fermentatũ
20 de aduenis quàm de indigenis terræ. Omne fermentatũ
D non comedetis: In cunctis habitaculis veſtris edetis azy-
21 ma. Vocauit autem Moyſes omnes ſeniores filiorum Iſ-
raël, & dixit ad eos: Ite tollentes animas per familias ve-
22 ſtras, & immolate Phaſe. Faſciculumque hyſſopi tingi Hebr. 11. c. 28.
te in ſanguine qui eſt in limine, & aſpergite ex eo ſuperli-
minare, & vtrunque poſtem, nullus veſtrum egrediatur
23 oſtium domus ſuæ vſq; manè. Trãſibit enim Dominus
percutiens Ægyptios: Cumque viderit ſanguinem in ſu-
perliminari & in vtroque poſte, tranſcendet oſtium-do -ſ.
mus, & nõ ſinet percuſſorem ingredi domos veſtras &
24 lædere. *Cuſtodi* verbum iſtud legitimum *tibi* & filijs * Cuſtodite 4. * vobis 4.
25 *tuis* vſque in æternũ. Cumque introieritis terram quã * veſtris 4.
Dominus *daturus eſt vobis vt pollicitus eſt, obſeruabi- * Deus.
26 tis ceremonias iſtas. Et cũ dixerint vobis filij veſtri: Quę
27 eſt iſta religio? Dicetis eis, Victima trãſitus Domini eſt,
quando tranſiuit ſuper domos filiorum Iſraël in Ægy-
pto percutiens Ægyptios, & domos noſtras liberans. In-
28 curuatuſq; populus adorauit. Et egreſſi filij Iſraël fece-
E runt ſicut præceperat Dñs Moyſi & Aaron. Fctm̃ eſt au-
29 tem in noctis medio, percuſſit Dominus oẽ primogeni-
tum in terra-Aegypti, à primogenito Pharaonis qui in
ſolio eius ſedebat, vſque ad primogenitum captiuę quæ Sap. 18. b. 1 & 11. b. 11.
30 erat in carcere, & oẽ primogenitum iumentorum. Sur-
rexitq; Pharao nocte & oẽs ſerui eius, cunctaq; Aegy-
ptus: & ortus eſt clamor magnus in Aegypto: Neq; enĩ
31 erat domus in qua non iacêret mortuus. Vocatiſq; Pha
rao, Moyſe & Aaron nocte ait: Surgite & egredimini à
populo meo, vos & filij Iſraël: ite, immolate Domino ſi-
32 cut dicitis. Oues veſtras & armenta aſſumite vt petie-
33 ratis, & abeuntes benedicite mihi. Vrgebantq; Aegy-
ptij populum de terra exire velociter, dicentes: Omnes
34 moriemur. Tulit igitur populus conſperſam farinam
antequàm fermentaretur: & ligans in pallijs, poſuit ſup
35 humeros ſuos. Feceruntq; filij Iſraël ſicut præceperat Sup. 11. a. 1
Dominus Moyſi: & petierunt ab Aegyptijs vaſa argẽtea
36 & aurea, veſtemq; plurimam. Dominus autem dedit
F gratiam populo coram Aegyptijs vt commodarent eis:
37 & ſpoliauerunt Aegyptios. Profectiq; ſunt filij Iſraël
de Rameſſe in Socoth, ſexcenta ferè millia peditum viro
38 rum, abſque paruulis *& mulieribus*. Sed & vulgus pro- -11.
miſcuum innumerabile aſcendit cum eis, oues & armen
39 ta, & animantia diuerſi generis multa nimis. Coxerunt-
que farinam quam dudum de Aegypto conſperſam tule
rant: & fecerunt ſubcinericios panes azymos: neque enĩ
poterat fermentari cogentibus exire Ægyptijs, & nullã
facere ſinentibus morã: nec pulmẽti quicquã occurrerat
40 præparare. Habitatio autem filiorum Iſraël qua man-
ſerunt in Aegypto, fuit quadringentorum triginta anno
41 rum. Quibus expletis, eadem die egreſſus eſt oĩs exer-
42 citus Domini de terra-Aegypti. Nox iſta eſt obſeruabi-
lis Dñi, quando eduxit eos de terra-Aegypti: hanc obſer-
43 uare debent oẽs filii Iſraël in generationibus ſuis. Di-
xitque Dominus ad Moyſen & Aaron: Hæc eſt religio
G Phaſe. Omnis alienigena nõ comedet ex eo. Omnis autẽ
44 ſeruus emptitius circuncidetur, & ſic comedet. Adue-
45 na & mercenarius non edent ex eo. In vna domo co- Nu. 9. b. 12.
46 medetur, nec efferetis de carnibus eius foras, nec os il- Ioh. 19. f. 36
47 lius cõfringetis. Omnis cœtus filiorum Iſrl̃ faciet illud.
48 Quòd ſiquis peregrinorum in veſtram voluerit tranſi-
re coloniã, & facere Phaſe Domini, circuncidetur prius
oẽ maſculinum eius, & tunc ritè celebrabit: eritq; ſicut
indigena terræ: ſiquis autem circunciſus non fuerit, non
49 veſcetur ex eo. Eadem lex erit indigenę & colono qui pe
50 regrinatur apud vos. Feceruntq; omnes filii Iſraël ſicut
51 pręceperat Dominus Moyſi & Aarõ. Et eadẽ die eduxit
Dominus filios Iſraël de terra-Aegypti per turmas ſuas.

Liberationis ab Aegypto, Dominus religione Phaſe ac primoge nitorum conſecratione meminiſſe iubet. Inde Iſraël per deſertum egrediens oſſa Ioſeph ſecum defert, & columna ignis ac nubis ducatum accipit. CAP. XIII.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens. San- Inf. 34. e. 9.
A ctifica mihi omne primogenitum quod aperit vul- Nu. 8. c. 16.
2 uam in filiis Iſraël, tam de hominibus quàm de iumen- Luc. 2. d. 23. Leu. 27. e. 26
3 tis: mea ſunt enim omnia. Et ait Moyſes ad populum:
Mementote diei huius in qua egreſſi eſtis de Aegypto &
de domo ſeruitutis, quoniam in manu forti eduxit vos Domi-
nus de loco iſto: vt nõ comedatis fermentatum panem.
4 Hodie egredimini menſe nouarum frugum. Cumq;
5 introduxerit *te* Dominus in terram-Chananæi & He- * vos 5
thæi & Amorrhæi & Heuęi & Iebuſęi, quã iurauit patri
bus tuis vt daret tibi, terram fluentem lacte & melle, *ce * celebrabis 8
6 lebrabitis* hunc morem ſacrorum menſe iſto. Septem
diebus veſcêris azymis: & in die ſeptimo erit ſolennitas
7 Domini. Azyma comedetis ſeptem diebus: non appa-
rebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis fini-
8 bus tuis. Narrabiſq; filio tuo in die illo, dicẽs: Hoc eſt
B quod fecit mihi Dñs quãdo egreſſus ſum de Aegypto. Et
9 erit quaſi ſignum in manu tua, & quaſi monimentum
ante oculos tuos: & vt lex Domini ſemper ſit in ore tuo,
10 In manu enĩ forti eduxit te Dñs de Aegypto. Cuſtodi
11 huiuſcemodi cultũ ſtatuto tpe, à diebus in dies. Cumq;
introduxerit te Dñs in terram-Chananæi, ſicut iurauit ti
12 bi & patribus tuis, & dederit tibi eam: ſeparabis omne Infr. 22. d. 29. & 34. c. 19.
quod aperit vuluam Domino, & quod primitiuũ eſt in Ezech. 44. g. 30.
pecoribus tuis: quicquid habueris maſculini ſexus, con-
13 ſecrabis Domino. Primogenitum aſini mutabis oue:
quod ſi non redemeris, interficies. Omne autem pri-
mogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes.
14 Cumque interrogauerit te filius tuus cras, dicens:
C Quid eſt hoc? Reſpondebis ei: in manu forti eduxit
nos Dominus de terra-Aegypti, de domo ſeruitutis.

15 †Nam cùm induratus eſſet Pharao, & nollet nos dimit-
tere, occidit Dominus omne primogenitum in terra-
Ægypti à primogenito hominis vſq; ad primogenitum
iumentorum: idcirco immolo Domino omne quod ape
rit vuluam maſculini ſexus, & omnia primogenita filio-
16 rum meorum redimo. †Erit igitur quaſi ſignum in ma
inter 6. nu tua, & quaſi appenſum quid, ob recordationem, ante
te oculos tuos: eò quòd in manu forti eduxit nos Domi
17 nus de Ægypto †Igitur cùm emiſiſſet Pharao populum,
nó eos duxit Dominus per viam terræ-Philiſthijm quæ
vicina eſt: reputans nè fortè pœniteret eum, ſi vidiſſet ad
uerſum ſe bella conſurgere, & reuerteretur in Ægyptũ.
18 †Sed circunduxit per viam deſerti, quæ eſt iuxta Mare-
D rubrum: & armati aſcenderunt filij Iſraël de terra-Ægy-
19 pti. †Tulit quoque Moyſes oſſa Ioſeph ſecum: eò quòd
Gene. 50. d.25. adiuraſſet filios Iſraël, dicens: ‖ Viſitabit vos Deus, effer-
Nu.14.c.21. 1.Cor.10.a.1 20 te oſſa mea hinc vobiſcum. †Profectiq; de Socoth ca-
ſtrametati ſunt in Æthã in extremis finibus ſolitudinis.
Nehe. 9.12 d.19. 21 †‖Dñs aũt præcedebat eos ad oſtendendã viã per diem in
colũna nubis, & p noctẽ in colũna ignis: vt dux eſſet iti-
22 neris vtroq; tempore.† Nunquã defuit columna nubis
per diẽ, nec columna ignis per noctem, corã populo.

Pharao Iſraëlem perſequẽs, et mare per ſiccũ poſt illũ ingrediẽs, cum vniuerſo equitatu ac curribus ſubmergitur. CAP. XIIII.

1 LOcutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicẽs: †Lo-
A quere filijs Iſraël, Reuerſi caſtrametentur è regione
2 Phi-hahiroth quæ eſt inter Magdalum & mare contra
Beel-ſephon: in conſpectu eius caſtra ponetis ſuper ma-
3 re. †Dicturuſq; eſt Pharao ſuper filijs Iſraël, coarctati
4 ſunt in terra, concluſit eos deſertum. †Et indurabo cor
eius, ac perſequetur vos: & glorificabor in Pharaone &
in omni exercitu eius: ſcientque Ægyptij, quia ego ſum
5 Dominus. Feceruntq; ita. †Et nuntiatum eſt regi Æ-
B gyptiorum q fugiſſet populus: immutatumque eſt cor
Pharaonis & ſeruorum eius ſuper populum, & dixerũt:
Quid voluimus facere vt dimitteremus Iſraël, ne ſerui-
6 ret nobis? †Iunxit ergo currum, & omnem pplm ſuum
7 aſſumpſit ſecum. †Tulitq; ſexcentos currus electos, &
quicquid in Ægypto curruum fuit: & duces totius exer
8 citus. †Indurauitq; Dñs cor Pharaonis regis Ægypti, &
perſecutus eſt filios Iſraël: at illi egreſſi erãt in manu ex-
1. Mac. 4. a.9. Ioſ. 24. b.6. 9 celſa. †‖Cumq; perſequerentur Ægyptij veſtigia præce-
dentium, repererunt eos in caſtris ſuper mare: omnis e-
quitatus & currus Pharaonis, & vniuerſus exercitus e-
10 rant in Phi-hahiroth contra Beel-ſephon. †Cumq; ap-
C propinquaſſet Pharao, leuantes filii Iſraël oculos, vide-
runt Ægyptios poſt ſe: & timuerunt valde, clamauerũt-
11 que ad Dominum, †& dixerunt ad Moyſen: Forſitan nõ
erant ſepulchra in Ægypto, ideo tuliſti nos vt morere-
mur in ſolitudine: quid hoc facere voluiſti, vt educeres
12 nos ex Ægypto? †Nónne iſte eſt ſermo quem loqueba-
mur ad te in Ægypto, dicentes: Recede à nobis, vt ſer-
uiamus Ægyptiis? multò enim melius erat ſeruire eis, q̃
13 mori in ſolitudine. †Et ait Moyſes ad pplm: Nolite ti-
mere, ſtate, & videte magnalia Domini quæ facturus eſt
D hodie: Ægyptios enim quos nunc videtis, nequaquã vl-
14 trà videbitis vſq; in ſempiternum. †Dominus pugnabit
15 pro vobis, & vos tacebitis. †Dixitq; Dominus ad Moy-
ſen: Quid clamas ad me? Loquere filiis Iſraël vt profi-
16 ciſcantur. Tu autem eleua virgam tuam, & extẽde ma-
num tuam ſuper mare, & diuide illud: vt gradiantur filii
17 Iſraël in medio mare per ſiccum. †Ego autem indurabo
cor Ægyptiorum vt perſequantur vos: & glorificabor in
Pharaone, & in omni exercitu eius, & in curribus & in
18 equitibus illius. †Et ſcient Ægyptii quia ego ſum Dñs:
cum glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus atq;
19 in equitibus eius. †Tollenſque-ſe Angelus Domini q
præcedebat caſtra Iſraël, abiit poſt eos: & cum eo pariter
20 columna nubis, priora dimittens poſt tergum, †ſtetit
Pſa.77.b.13. & 104.d.39. Pſal.113.a.1 E inter caſtra Ægyptiorum & caſtra Iſraël: & erat nubes te-
nebroſa, & illuminans noctem, ita vt ad ſe inuicem toto
21 noctis tempore accedere non valerent. †Cumq; exten-
diſſet Moyſes manum ſuper mare, abſtulit illud Domi-
nus, flante vento vehementi & vrente tota nocte, & ver-
22 tit in ſiccum: ‖ diuiſaque eſt aqua. †‖Et ingreſſi ſunt filii 1 Cor.10.a.1 Hebr. 11. d.29.
Iſraël per medium ſicci maris: erat enim aqua quaſi mu-
23 rus à dextra eorum & læua. †Perſequẽteſque Ægyptii
ingreſſi ſunt poſt eos, & omnis equitatus Pharaonis, cur
24 rus eius & equites per medium maris. †Iamque adue-
F nerat vigilia matutina ‖& ecce reſpiciẽs Dominus ſuper Sap.18.h.15 ‑1.
caſtra Ægyptiorum per columnam ignis & nubis, inter
25 fecit exercitum eorum, †& ſubuertit rotas curruum, fere
banturque in profundum. Dixerunt ergo Ægyptii, Fugia
mus Iſraëlem: Dominus enim pugnat pro eis cõtra nos.
26 †Et ait Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam ſu-
per mare, vt reuertantur aquæ ad Ægyptios ſuper currus
27 & equites eorum. †Cumque extendiſſet Moyſes manũ
contra mare, reuerſum eſt primo diluculo ad priorem
locum: Fugientibuſque Ægyptiis occurrerunt aquæ, &
28 inuoluit eos Dominus in mediis fluctibus. †Reuerſæ-
G que ſunt aquæ & operuerunt currus & equites cuncti
exercitus Pharaonis, qui ſequentes ingreſſi fuerant ma-
29 re: nec vnus quidem ſuperfuit ex eis. †Filii aũt Iſrl perre-
xerunt per medium ſicci maris, & aquæ eis erant quaſi
30 pro muro à dextris & à ſiniſtris. †Liberauitq; Dominus
31 in die illa Iſrl de manu Ægyptiorum. †Et viderunt Æ-
gyptios mortuos ſuper litus maris, & manũ magnam
quam exercuerat Dominus cõtra eos: timuitq; populus
Dominum, & crediderũt Domino, & Moyſi ſeruo eius.

Iſraëlitæ gratijs Deo cum cantu peractis, venerunt in Marath, vbi amaritudine aquarum verſa in dulcedinem, venerunt in Helim. CAP. XV.

1 TVnc cecinit Moyſes & filij Iſraël carmen hoc Do-
A mino, & dixerunt:
Cantemus Domino: glorioſè enim magnificatus eſt,
equum & aſcenſorem deiecit in mare.
2 †‖Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus eſt Sap.10.d.15
mihi in ſalutẽ: iſte Deus meus, & glorificabo eum Deus Iſa. 12. a.2. Pſa.117.c.14
patris mei & exaltabo eum.
3 †Dominus quaſi vir pugnator, oĩpotens nomen eius.
4 †Currus Pharaonis & exercitum eius ꝓiecit in mare:
electi principes eius ſubmerſi ſunt in Mari-rubro.
5 †Abyſſi operuerunt eos, deſcenderunt in profundum
quaſi lapis.
6 †Dextera tua Domine magnificata eſt in fortitudine:
dextera tua Domine percuſſit inimicum.
7 †Et in multitudine gloriæ tuæ depoſuiſti aduerſarios
meos: miſiſti iram tuã quę deuorauit eos ſicut ſtipulã. mos 4.
8 †Et in ſpiritu furoris tui congregatæ ſunt aquæ: ſtetit
B vnda fluens, congregatæ ſunt abyſſi in medio mari.
9 †Dixit inimicus: Perſequar & comprehendam, diuidã
ſpolia, implebitur anima mea: euaginabo gladium meũ,
interficiet eos manus mea.
10 †Flauit ſpiritus tuus, & operuit eos mare: ſubmerſi
ſunt quaſi plumbum in aquis vehementibus.
11 †Quis ſimilis tui in fortibus domine? quis ſimilis tui,
magnificus in ſanctitate, terribilis atque laudabilis, fa- & 10.
ciens mirabilia?
12 †Extendiſti manum tuam, & deuorauit eos terra.
13 †Dux fuiſti in miſericordia tua populo quem rede-
miſti: & portaſti eum in fortitudine tua, ad habitacu-
lum ſanctum tuum.
14 †Aſcẽderunt populi & irati ſunt: dolores obtinuerunt
habitatores Philiſthiim.
15 †Tunc conturbati ſunt principes Edom, robuſtos
Moab obtinuit tremor: obriguerunt omnes habitato-
res Chanáan.
16 †Irruat ſuper eos formido & pauor, in magnitudine
brachii tui: Fiant immobiles quaſi lapis: donec pertran-
ſeat populus tuus Domine, donec pertranſeat populus
C tuus iſte quem poſſediſti.
17 †Introduces eos & plantabis in monte hæreditatis
tuæ, firmiſſimo habitaculo tuo quod operatus es Dñe:
ſanctuarium tuum Dñe, quod firmauerunt manus tuæ.

18 †Dominus regnabit in æternum & vltrà.
19 †Ingreſſus eſt enim *eques*, Pharao cum curribus & — * equus 6. -4.
equitibus eius in mare: & reduxit ſuper eos Dominus
aquas maris: filij autem Iſraël ambulauerunt per ſiccum
in medio eius.
20 †Sumpſit ergo Maria propheciſſa ſoror Aaron tympa-
num in manu ſua: egreſſæque ſunt omnes mulieres poſt
21 eam cum tympanis & choris. †Quibus præcinebat,
dicens: Cantemus Domino, glorioſè enim magni-
ficatus eſt, equum & aſcenſorem eius deiecit in mare.
22 †Tulit autem Moyſes Iſraël de Mari-rubro, & egreſſi ſũt
in deſertum Sur: ambulaueruntque tribus diebus per
23 ſolitudinem, & non inueniebant aquam. †Et venerunt
in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eò quòd
eſſent amaræ. vnde & congruum loco nomen impoſuit:
24 voc[...]m Mara, id eſt, amaritudinem. †Et murmu-
D rau[...]pulus contra Moyſen, dicens: Quid bibemus?
25 †At ille clamauit ad Dominum: qui oſtendit ei lignum:
Quod cùm miſiſſet in aquas, in dulcedinem verſæ ſunt.
‖ibi conſtituit ei præcepta, atque iudicia, & ibi tentauit — ‖ Iudith. 5. c. 15. Eccle. 38. a. 1
26 eum, dicens: Si audieris vocem Domini Dei tui, & qd
rectum eſt coram eo feceris, & obedieris mandatis eius,
cuſtodierisq; omnia præcepta illius: cunctum languo-
rem quem poſui in Ægypto, non inducam ſuper te. Ego
27 enim ſum Dominus Deus ſanator tuus. †Venerunt autẽ — ‖ Num. 33. b. 9. -9.
in Elim ‖ filij Iſraël vbi erãt duodecim fontes aquarũ, &
ſeptuaginta palmæ: & caſtrametati ſunt iuxta aquas.

Murmurantibus in Sin pro cibo Iſraëlitis, pluit Dominus coturnices & Man ad ſaturitatem: iuſſio Domini de eo colligendo, & in monumentum reponendo. CAP. XVI.

1 PRofectique ſunt de Elim, & venit omnis multitu- — Sap. 11. a. 2.
A do filiorum Iſraël in deſertum Sin, quod eſt inter
Elim & Sinai: quintodecimo die menſis ſecundi, poſt-
2 quàm egreſſi ſunt de terra-Ægypti. †Et murmurauit
omnis congregatio filiorum Iſraël contra Moyſen &
3 Aaron in ſolitudine. †Dixeruntque filij Iſraël ad eos:
Vtinam mortui eſſemus per manum Domini in terra-
Ægypti, quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & co-
medebamus panem in ſaturitate: cur induxiſtis nos in
deſertum iſtud vt occideretis omnem multitudinem fa-
4 me? †Dixit autem Dominus ad Moyſen: Ecce, ego pluã
B vobis panes de cælo: egrediatur populus, & colligat
quæ ſufficiunt per ſingulos dies: vt tentem eum vtrum
5 ambulet in lege mea, an non. †Die autem ſexto parent
quod inferant: & ſit duplum quàm colligere ſolebant
6 per ſingulos dies. †Dixeruntque Moyſes & Aaron ad
omnes filios Iſraël: Veſpere ſcietis quòd Dominus edu-
7 xerit vos de terra-Ægypti, †& manè videbitis gloriam
Domini: Audiuit enim murmur veſtrum cõtra Dominũ:
8 nos verò quid ſumus, quia muſſitaſtis contra nos? †Et
ait Moyſes: Dabit vobis Dominus veſpere carnes edere,
& manè panes in ſaturitate: eò quòd audierit murmu-
rationes veſtras, quibus murmurati eſtis contra eum:
C nos enim quid ſumus? nec contra nos eſt murmur ve-
9 ſtrum, ſed contra Dominum. †Dixit quoque Moyſes
ad Aaron: Dic vniuerſæ congregationi filiorum Iſraël:
Accedite coram Domino: audiuit enim murmur veſtrũ.
10 †Cumq; loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorum
Iſraël, reſpexerunt ad ſolitudinem, & ecce gloria Do-
11 mini apparuit in nube. †Locutus eſt autem Dominus
12 ad Moyſen, dicens: †‖Audiui murmurationes filiorũ — ‖ Eccl. 45. a. 4.
Iſraël, loquere ad eos: Veſpere comedetis carnes, & ma-
nè ſaturabimini panibus: ſcietisque quòd ego ſum Do-
13 minus Deus veſter. †Factũ eſt ergo veſpere, & aſcendens
D coturnix cooperuit caſtra: manè quoque ros iacuit per
14 circuitum caſtrorum. †Cumque operuiſſet ſuperficiem
terræ, ‖apparuit in ſolitudine minutum, & quaſi pilo tu- — ‖ Nu. 11. b. 7. Pſa. 77. c. 24. Sap. 16. c. 20. Ioh. 6. d. 31.
15 ſum in ſimilitudinem pruinæ ſuper terram. †Quod cùm
vidiſſent filij Iſraël, dixerunt ad inuicem: Man hu (quod
ſignificat, Quid eſt hoc?) ignorabant enim quid eſſet.
Quibus ait Moyſes: ‖Iſte eſt panis quem Dominus dedit — ‖ 1. Cor. 10. a. 3.
16 vobis ad veſcendum. †Hic eſt ſermo quem præcepit Do-
minus: Colligat vnuſquiſque ex eo quantum ſufficit
ad veſcendum: gomor per ſingula capita, iuxta numerũ
animarum veſtrarum quæ habitant in tabernaculo, ſic
17 tolletis. †Feceruntq; ita filij Iſraël, & collegerunt, alius
18 plus, alius minus. †Et menſi ſunt ad menſuram gomor:
E ‖nec qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus — ‖ 2. Co. 8. d. 15.
parauerat, repperit minus: ſed ſinguli iuxta id quod ede-
19 re poterant congregauerunt. †Dixitq; Moyſes ad eos:
20 Nullus relinquat ex eo in manè. †Qui non audierunt
eum, ſed dimiſerunt quidam ex eis vſque manè, & ſcate-
re cœpit vermibus, atque computruit, & iratus eſt con-
21 tra eos Moyſes. Colligebant autem manè ſinguli quan-
tum ſufficere poterat ad veſcendum: cumque incaluiſ-
22 ſet Sol, liquefiebat. †In die autem ſexta collegerunt ci-
bos duplices, id eſt, duo gomor per ſingulos homines:
Venerunt autem omnes principes multitudinis, & nar-
23 rauerunt Moyſi. †Qui ait eis: Hoc eſt quod loquutus
eſt Domin⁹: Requies Sabbathi ſanctificata eſt Domino
cras. quodcunque operandum eſt facite: & quę coquen-
da ſunt, coquite: quicquid autem reliquum fuerit, repo-
24 nite vſque in manè. †Feceruntq; ita vt præceperat Moy-
ſes, & non computruit, neque vermis inuentus eſt in eo.
25 †Dixitq; Moyſes, Comedite illud hodie, quia Sabbathũ
F eſt *Domini*: non inuenietur hodie in agro. †Sex die- — * Domino 6. -1.
26 bus colligite: in die autem ſeptimo ſabbathum eſt *Do-
27 mini*, idcirco non inuenietur. †Venitque ſeptima dies:
& egreſſi de populo vt colligerent, non inuenerunt.
28 †Dixit autem Dominus ad Moyſen: Vſquequo non vul-
29 tis cuſtodire mandata mea, & legem meam? †Videte q
Dominus dederit vobis ſabbathum, & propter hoc die
ſexta tribuit vobis cibos duplices: maneat vnuſquiſque
apud ſemetipſum, & nullus egrediatur de loco ſuo die
30 ſeptimo. †Et ſabbathizauit populus die ſeptimo. †Ap-
31 pellauitque domus Iſraël nomen eius Man, quod erat
G quaſi ſemen coriandri album. guſtuſque eius quaſi ſimi-
32 læ cum melle. †Dixit autem Moyſes: Iſte eſt ſermo quẽ
præcepit Dominus, Imple gomor ex eo, & cuſtodiatur
in futuras retrò generationes: vt nouerint panem quo
alui vos in ſolitudine, quando educti eſtis de terra-Æ-
33 gypti. †Dixitq; Moyſes ad Aaron: Sume vas vnum, &
mitte ibi Man, quantum poteſt capere gomor: & repo-
ne coram Domino ad ſeruandum in * generationes ve- — * futuras retro 6-
34 ſtras, ſicut præcepit Dominus Moyſi. Poſuitq; illud Aa-
35 ron in tabernaculo reſeruandum. †‖Filij autem Iſraël — ‖ Neh. 9. d. 15. Iudith. 5. c. 15.
comederunt Man quadraginta annis: donec venirent in
terrã habitabilẽ: hoc cibo aliti ſunt, vſquequo tangerent
36 fines terrę-Chanaan. †Gomor autẽ decima pars eſt Ephi.

Rurſum murmurantibus in Raphidim pro aqua filijs Iſraël, dat Dominus aquam de petra: & in monte Moyſe extenſis manibus orante, vincunt ipſi Amalachitas. CAP. XVII.

1 IGitur profecta omnis multitudo filiorum Iſraël de
A deſerto Sin, per manſiones ſuas, iuxta ſermonem Do-
mini, caſtrametati ſunt in Raphidim, vbi non erat aqua
2 ad bibendum populo. †‖Qui iurgatus cõtra Moyſen, ait: — ‖ Nu. 20. a. 4.
Da nobis aquam, vt bibamus. Quibus reſpondit Moy-
ſes: Quid iurgamini cõtra me? cur tentatis Dominum?
3 †Sitiuit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmu-
B rauit contra Moyſen, dicens: Cur feciſti nos exire de Æ-
gypto, vt occideres nos, & liberos noſtros, ac iumenta
4 ſua? †Clamauit autem Moyſes ad Dominum dicens:
Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapi-
5 dabit me. †Et ait Dominus ad Moyſen: Antecede po-
pulum, & ſume tecum de ſenioribus Iſraël, & virgam
qua ‖percuſſiſti fluuium, tolle in manu tua, & vade. — ‖ Supr. 14. e. 10.
6 †‖En ego ſtabo ibi coram te, ſupra petram Horeb: per- — ‖ Pſal. 77. b. 15. 1. Cor. 10. a. 4.
cutieſque petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat popu-
7 lus. Fecit Moyſes ita coram ſenioribus Iſraël. †Et vo-
cauit nomen loci illius Tentatio, propter iurgium filio-
C rum Iſraël, & quia tentauerunt Dominum, dicentes: Eſt- — ‖ Iudith. 4. d. 12.
8 ne Dominus in nobis, an non? †‖Venit autem Ama- — Sap. 11. a. 3. Deu. 25. d. 17. 1. Re. 15. a. 2.
9 lec *, & pugnabat contra Iſraël in Raphidim. †Dixit- — * ad pugnã 4.
que Moyſes ad Ioſue, Elige viros, & egreſſus pugna

contra

contra Amalec: cras ego ſtabo in vertice collis, habens
10 virgam Dei in manu mea. †Fecit Ioſue vt locutus erat
Moyſes, & pugnauit contra Amalec: Moyſes autem, &
11 Aaron, & Hur aſcenderunt ſuper verticem collis. †Cum
que leuaret Moyſes manus, vincebat Iſraël: ſin autem
12 paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalec. †Manus autẽ
Moyſi erant graues: ſumentes igitur lapidem, poſuerunt
ſubter eum, in quo ſedit: Aaron autem & Hur ſuſtenta-
D bant manus eius ex vtraque parte. Et factum eſt vt ma-
13 nus illius non laſſarentur vſque ad occaſum ſolis. †Fu-
gauitque Ioſue Amalec, & populum eius in ore gladij.
14 †Dixit autem Dominus ad Moyſen: ſcribe hoc ob mo-
nimentum in libro, & trade auribus Ioſue: delebo enim
15 memoriam Amalec ſub cælo. †Ædificauitque Moyſes
altare: & vocauit nomen eius, Dominus exaltatio mea,
*filios. 16 dicens: †Quia manus *ſolij Domini, & bellum Domi-
ni erit contra Amalec, à generatione in generationem.

Iethro ſocer Moyſi vxorem cum filijs ad eum reduxit, & auditis Dei operibus, quum Domino ſacrificaſſet, ſanum conſilium Moyſi dedit in conſtituendis iudiciorum magiſtratibus. CAP. XVIII.

1 CVmque audiſſet Iethro ſacerdos Madian, cogna-
A tus Moyſi, omnia quæ fecerat Deus Moyſi, &
Iſraëli populo ſuo, & quòd eduxiſſet Dominus Iſ-
2 raël de Ægypto: †tulit Sephoram vxorem Moyſi
3 quam remiſerat: †& duos filios eius, quorum vnus
‖Sup. 2.d.22 vocabatur Gerſam, dicente patre: ‖ Aduena fui in
4 terra aliena. †Alter verò Eliezer: Deus enim, ait, patris
mei adiutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.
5 Venit ergo Iethro cognatus Moyſi, & filij eius, & vxor
eius ad Moyſen in deſertum, vbi erat caſtrametatus iu-
6 xta montem Dei. †Et mandauit Moyſi, dicens: Ego
Iethro cognatus tuus venio ad te, & vxor tua, & duo filii
7 tui cũ ea. †Qui egreſſus in occurſum cognati ſui, adora
uit, & oſculatus eſt eum: ſalutaueruntque ſe mutuò ver
B bis pacificis. Cumque intraſſet tabernaculum, †nar-
8 rauit Moyſes cognato ſuo cuncta quæ fecerat Dominus
Pharaoni & Ægyptijs propter Iſraël: vniuerſumq; labo-
rem qui accidiſſet eis in itinere, & quòd liberauerat eos
9 Dominus. Lætatuſq; eſt Iethro ſuper omnibus bonis
quæ fecerat Dominus Iſraëli, eò quòd eruiſſet eum de
10 manu Ægyptiorum, †& ait: Benedictus Dñs qui libe-
rauit vos de manu Ægyptiorum, & de manu Pharaonis,
11 qui eruit populum ſuum de manu Ægypti. †Nunc co-
C gnoui, quia magnus Dominus ſuper omnes deos: eò
‖Supr. 1.b.4. 10.c.16.d.12 & 5.b.7.d.18 & 14.b.8. 12 quòd ‖ ſuperbè egerint contra illos. †Obtulit ergo Iethro
cognatus Moyſi holocauſta & hoſtias Domino: vene-
runtque Aaron & omnes ſeniores Iſraël, vt comederent
13 panem cum eo coram Deo. †Altera autem die ſedit Moy
ſes vt iudicaret populum, qui aſſiſtebat Moyſi à manè vſ-
14 que ad veſperam. †Quod cùm vidiſſet cognatus eius,
omnia ſcilicet quæ agebat in populo, ait: Quid eſt hoc
quod facis in plebe? cur ſolus ſedes, & omnis ppl̃s p̃-
15 ſtolatur de manè vſque ad veſperam? †Cui reſpondit
Moyſes: Venit ad me populus quærens ſententiam Dei.
16 †Cumque acciderit eis aliqua diſceptatio, veniunt ad
me vt iudicem inter eos, & oſtendam præcepta Dei, &
17 leges eius. †At ille, Non bonam, inquit, rem facis:
18 †ſtulto labore conſumeris & tu, & ppl̃s iſte qui tecũ
‖Deu. 1. b.12 eſt: vltra vires tuas eſt negocium, ‖ ſolus illud non poteris
19 ſuſtinere. †Sed audi verba mea atque conſilia, & erit
Dominus tecum. Eſto tu populo in his quæ ad Deum
20 pertinent, vt referas quæ dicuntur ad eum. †oſtendaſ-
que populo ceremonias & ritum colendi, viamque per
quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant.
*potentes 21 †Prouide autem de omni plebe viros *ſapientes & timẽ-
D tes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiã,
& conſtitue ex eis tribunos & centuriones, & quinqua-
22 genarios, & decanos, †qui iudicent ppl̃m omni tẽpore:
quicquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipſi mi-
nora tantummodo iudicent: leuiuſq; ſit tibi, partito in
23 alios onere. †Si hoc feceris, implebis imperium Dei, &
præcepta eius poteris ſuſtentare: & omnis hic ppl̃s re-
24 uertetur ad loca ſua cũ pace. †Quibus auditis Moyſes, fe-
25 cit omnia q̃ ille ſuggeſſerat. †Et electis viris ſtrenuis de cũ
cto Iſraël, conſtituit eos principes ppl̃i, tribunos & cẽ-
26 turiones, & quinquagenarios & decanos. †Qui iudica-
bãt plebẽ omni tp̃e: quicquid aũt grauius erat, referebãt
27 ad eum, faciliora tantummodo iudicantes. †Dimiſitque
cognatum ſuum: qui reuerſus abiit in terram ſuam.

Iuxta montem Sinai commemorato liberationis ex Aegypto beneficio, populus ſanctificari iubetur, vt deſcendat Dominus in fulgure & tonitru, coram omni plebe Moyſi locuturus. CAP. XIX.

1 MEnſe tertio egreſſionis *Iſraël de terra Ægypti, in *filiorum 1.
A die hac venerunt in ſolitudinem Sinai. †Nam p̃- ‖Nu. 33.c.15
2 fecti de Raphidim, & peruenientes vſque in deſertum
Sinai, caſtrametati ſunt in eodem loco, ibique Iſraël fi-
3 xit tentoria è regione montis. †‖ Moyſes autem aſcen- ‖Act 7. c.38.
dit ad Deum: vocauitq; eum Dñs de monte, & ait: Hæc
4 dices domui Iacob, & annuntiabis filijs Iſraël: †Vos ipſi
vidiſtis q̃ fecerim Ægyptiis, quomodo portauerim vos
5 ſup alas aquilarum, & aſſumpſerim mihi. †‖ Si ergo au- ‖Deu. 29.a.2
dieritis vocẽ meã, & cuſtodieritis pactum meũ, eritis mi
hi in peculium de cũctis ppl̃is: ‖ mea eſt enĩ omnis terra. ‖Pſal. 23.a.1
6 †‖ Et vos eritis mihi in regnũ ſacerdotale, & gens ſancta. ‖1. Pet. 2.b.9
7 hæc ſunt verba quæ loqueris ad filios Iſraël. †Venit
B Moyſes: & conuocatis maioribus natu populi, expoſuit
8 omnes ſermones quos mandauerat Dominus. †Reſpon
ditq; omnis populus ſimul: Cuncta quæ locutus eſt Do
minus, faciemus. Cumq; retuliſſet Moyſes verba ppl̃i
9 ad Dominum, †ait ei Dominus: Iam nunc veniam ad te
in caligine nubis, vt audiat me populus loquẽtem ad te,
& credat tibi in perpetuum. Nuntiauit ergo Moyſes ver
10 ba populi ad Dominum. †Qui dixit ei: Vade ad popu-
lum, & ſanctifica illos hodie & cras, lauentq; veſtimẽta
11 ſua. †Et ſint parati in diem tertium: in die enim tertia
deſcendet Dominus coram omni plebe ſuper montẽ Si
12 nai. †Conſtituesq; terminos pplo per circuitum, & di-
C ces ad eos, Cauete ne aſcendatis in montem, ‖ nec tan- ‖Heb. 12.c.18.
gatis fines illius: omnis qui tetigerit montem, morte mo
13 rietur. †Manus non *tanget eum, ſed lapidibus oppri- *tanget 7.
metur, aut confodietur iaculis: ſiue iumentũ fuerit, ſiue
homo, non viuet. cùm cœperit clangere buccina, tunc
14 aſcendant in montem. †Deſcenditq; Moyſes de monte
ad ppl̃m, & ſanctificauit eum. Cumque lauiſſent veſti-
15 menta ſua, †ait ad eos: Eſtote parati in diem tertiũ, &
16 ne appropinquetis vxoribus veſtris. †Iãq; aduenerat ter
tius dies, & manè inclaruerat, & ecce cœperunt audiri
tonitrua, ac micare fulgura, & nubes denſiſſima ope-
rire montem, clangorque buccinæ vehementius per-
17 ſtrepebat, & timuit *populus qui erat in caſtris. †Cum- *omnis 2.
que eduxiſſet eos Moyſes in occurſum Dei de loco ca-
18 ſtrorum, ſteterunt ad radices montis. †‖ Totus au- ‖Deu. 4. b.11
D tem mons Sinai fumabat: eò quòd deſcendiſſet Do-
minus Deus ſuper eum in igne, & aſcenderet fumus
ex eo quaſi de fornace: eratque omnis mons terribi-
19 lis. †Et ſonitus buccinæ paulatim creſcebat in maius,
& prolixius tendebatur: Moyſes loquebatur, & Deus
20 reſpondebat ei. †Deſcenditque Dominus ſuper mon-
tem Sinai in ipſo montis vertice, & vocauit Moyſen in
21 cacumen eius. Quò cùm aſcendiſſet, †dixit ad eum: De-
ſcende, & conteſtare populum: ne fortè velit tranſcen-
dere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis
22 plurima multitudo. †Sacerdotes quoque qui accedunt
23 ad Dominum, ſanctificentur, ne percutiat eos. †Di-
xitque Moyſes ad Dominum: Non poterit vulgus
aſcendere in montem Sinai: tu enim teſtificatus es &
iuſſiſti dicens: Pone terminos circa montem, & ſan-
24 ctifica illum. †Cui ait Dominus: Vade, deſcende, a-
ſcendesque tu, & Aaron tecum: ſacerdotes autem &
populus ne tranſeant terminos, nec aſcendant ad Do-
25 minum, ne fortè interficiat illos. †Deſcenditque Moy-
ſes ad populum, & omnia narrauit eis.

Moyſes decalogum à Domino auditum territo populo narrat, ad terreum ac lapideum de infectis lapidibus altare fieri iubet, ad quod non ſit per gradus aſcendendum. CAP. XX.

1 LOcutusq́; eſt Dominus cunctos ſermones hos: †Ego
Deu 5. a. 6. Pſal. 80. c. 11 A ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Æ-
96. b. 7. 2 gypti, de domo ſeruitutis. †Non habebis deos alienos co
Leui. 26. a. 1. Deu. 4. c. 15 3 ram me. †Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimi
Ioſ. 24. d. 14. 4 litudinem quæ eſt in cælo déſuper, & quæ in terra deor-
Deu. 24. c. 15 5 ſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra. †Non ado
rabis ea, neq; coles: ego ſum Dominus Deus tuus fortis,
zelótes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam
6 & quartam generationem eorum qui oderunt me: †&
B faciens miſericordiam in millia his qui diligunt me, &
Deu. 5. b. 11 7 cuſtodiunt præcepta mea. †Non aſſumes nomen Do-
Leui. 19. c. 12 Mat. 5. c. 37. mini Dei tui in vanum. nec enim habebit inſontem Domi
Eze. 20. b. 12 8 nus eum qui aſſumpſerit nomen Dñi Dei ſui fruſtra.
Deu. 5. b. 13. Inf. 31. b. 14. 9 †Memento vt diem ſabbathi ſanctifices. †Sex diebus ope-
10 raberis, & facies omnia opera tua. †Septimo autem die
-8. ſabbathum Dñi Dei tui eſt: nō facies omne opus in eo,
tu, & filius tuus, & filia tua, ſeruus tuus, & ancilla tua: iu
Gen. 2. a. 2. 11 mentum tuum, & aduena qui eſt intra portas tuas. †Sex
Deu. 5. b. 16. enim diebus fecit Dñs cælum & terrā, & mare, & omnia
Mat. 15. a. 4. Ephe. 6. a. 2. quæ in eis ſunt, & requieuit in die ſeptimo, idcirco bene
Mar. 5. c. 16. 12 dixit Dñs diei ſabbathi, & ſanctificauit eū. †Honora pa
trem tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terrā,
13 quam Dominus Deus tuus dabit tibi. †Non occides. †Nō
14 mœchaberis. †Non furtum facies: †Non loquêris contra
Rom. 7. b. 7. 13. c. 9. 15 proximum tuum falſum teſtimonium. †Non concupi-
16 ſces domum proximi tui: nec deſiderabis vxorem eius,
17 non ſeruum, non ancillam, non bouem, nō aſinum, nec
* audiebat 6. C omnia quæ illius ſunt. †Cunctus autem populus *vide-
18 bat voces & lampades, & ſonitum buccinæ, montemq́;
fumantem, & perterriti ac pauore concuſſi ſteterunt ꝑ-
19 cul, †dicentes Moyſi: Loquere tu nobis, & audiemus:
non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur. Et
20 ait Moyſes ad populum: †Nolite timere: vt enim proba
ret vos venit Deus, & vt terror illius eſſet in vobis, & nō
Heb. 12. c. 18 21 peccaretis. †Stetitq́; populus de longe. Moyſes autem ac
Deu. 18. c. 16 22 ceſſit ad caliginē in qua erat Deus. †Dixit ꝑtereà Domi
D nus ad Moyſen: Hęc dices filijs Iſraël: Vos vidiſtis quòd
* mecum 1. 23 de cælo locutus ſum vobis. †Non facietis *deos argen-
Inf. 27. b. 8. 38. a. 7. 24 teos, nec deos aureos facietis vobis. †Altare de terra fa-
cietis mihi, & offeretis ſuper eo holocauſta & pacifi-
ca veſtra, oues veſtras, & boues in omni loco in quo me-
moria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicam
Deu. 27. a. 5. Ioſ. 8. f. 31. 25 tibi. †Quòd ſi altare lapideum feceris mihi, non ædi-
ficabis illud de ſectis lapidibus: ſi enim leuaueris cul-
* eum 16. 26 trum *ſuper eum, polluetur. †Non aſcendes per gra-
dus ad altare meum, ne reueletur turpitudo tua.

Præcepta iudicialia quo ad emptitios ſeruos, & ancillas, furta, homicidia, parricidia, parentum maledicta, rixas, & talionis pœnas, atque cornupetam bouem. CAP. XXI.

Deu. 15. c. 12 Iere. 34. c. 14. 1 HÆc ſunt iudicia quæ propones eis: †Si emeris ſeruū
A Hebræum, ſex annis ſeruiet tibi: in ſeptimo egre-
2 dietur liber gratis. †Cum quali veſte intrauerit, cum tali
3 exeat: ſi habens vxorem, & vxor egredietur ſimul. †Sin
4 autem Dominus dederit illi vxorem, & peperit filios &
filias: mulier & liberi eius erūt domini ſui, ipſe verò exi
5 bit cum veſtitu ſuo. †Quòd ſi dixerit ſeruus, Diligo do
minum meum & vxorem ac liberos, non egrediar liber:
6 †offeret eum dñs dijs, & applicabitur ad oſtium & po-
ſtes, perforabitq́; aurem eius ſubula, & erit ei ſeruus in
7 ſeculum. †Si quis vendiderit filiam ſuam in famulam,
B non egredietur ſicut ancillæ exire conſueuerunt. †Si di-
8 ſplicuerit oculis domini ſui cui tradita fuerat, dimittet
eam, populo autem alieno vendendi non habebit pote-
9 ſtatem, ſi ſpreuerit eā. †Sin autē filio ſuo deſponderit eā,
Leui. 24. c. 17 10 iuxta morem filiarum faciet illi. †Quòd ſi alteram ei ac
ceperit, prouidebit puellæ nuptias, & veſtimenta, & pre
11 tium pudicitiæ non negabit. †Si tria iſta non fecerit, egre
C dietur gratis abſq; pecunia. †Qui percuſſerit hominē volens
12 occidere, morte moriatur. †Qui autem nō eſt inſidiatus,
13 ſed Deus illum tradidit in manus eius, conſtituā tibi lo- Deu. 19. a. 2
14 cum in quem fugere debeat. †Si quis per induſtriam oc
ciderit proximum ſuum, & per inſidias: ab altari meo
15 euelles eum, vt moriatur. †Qui percuſſerit patrem ſuū
16 *aut matrem, morte moriatur. †Qui maledixerit patri * & 4.
17 ſuo vel matri, morte moriatur. †Qui furatus fuerit ho- Leu. 20. b. 9. Pro. 20. c. 20.
minem, & vendiderit eum, conuictus noxæ, morte mo- Mat. 15. a. 4. Mar. 7. b. 10.
18 riatur. †Si rixati fuerint viri, & percuſſerit alter proxi-
D mū ſuū lapide vel pugno, & ille mortuus nō fuerit, ſed ia
19 cuerit in lectulo: †ſi ſurrexerit & ambulauerit foris ſup
baculum ſuum, innocens erit qui percuſſerit, ita tamen
20 vt operas eius, & impenſas in medicos reſtituat. †Qui ꝑ-
cuſſerit ſeruum ſuum vel ancillam virga, & mortui fue-
21 rint in manibus eius, criminis reus erit. †Sin autem vno
die vel duobus ſuperuixerit, non ſubiacebit pœnæ, quia
22 pecunia illius eſt. †Si rixati fuerint viri, & percuſſerit
quis mulierem prægnantem, & abortiuum quidem fe-
cerit, ſed ipſa vixerit: ſubiacebit damno quantum mari-
23 tus mulieris expetierit, & arbitri iudicauerint. †Sin autē
E mors eius fuerit ſubſecuta, reddet animam pro anima,
24 †oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro ma Mat. 5. f. 38
25 no, pedem pro pede, †aduſtionem pro aduſtione, vul- Leu. 24. d. 20 Deu. 19. d. 20
26 nus ꝓ vulnere, liuorem pro liuore. †Si percuſſerit quiſ-
piam oculum ſerui ſui aut ancillæ, & luſcos eos fecerit,
27 dimittet eos liberos pro oculo quem eruit. †Dentē quo-
que ſi excuſſerit ſeruo vel ancillæ ſuæ, ſimiliter dimittet
28 eos liberos. †Si bos cornu percuſſerit virum aut mulie
rem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & nō come
dentur carnes eius, dominus quoq; bouis innocens erit.
29 †Quòd ſi bos cornupeta fuerit ab heri & nudiuſtertius,
F & conteſtati ſunt dominum eius, nec recluſerit eum, oc
cideritq́; virum aut mulierem: & bos lapidibus obrue-
30 tur, & dominum eius occident. †Quòd ſi pretium fue-
rit ei impoſitū, dabit pro anima ſua quicquid fuerit po-
31 ſtulatus. Filium quoq; & filiam ſi cornu percuſſerit, ſi-
G mili ſententiæ ſubiacebit. †Si ſeruum ancillamq́; inuaſe-
32 rit, triginta ſiclos argenti dño dabit, bos verò lapidibus
33 opprimetur. †Si quis aperuerit ciſternam, & foderit, &
34 nō operuerit eā, cecideritq́; bos aut aſinus in eā, †reddet
dñs ciſternę pretium iumētorum: qđ autē mortuum eſt,
35 ipſi* erit. †Si bos alienus bouē alterius vulnerauerit, & il
le mortuus fuerit: vendent bouem viuum, & diuident
36 pretium, cadauer autem mortui inter ſe diſpertient. †Si
autem ſciebat quòd bos cornupeta eſſet ab heri & nu-
diuſtertius, & non cuſtodiuit eum dominus ſuus: red-
det bouem pro boue, & cadauer integrum accipiet.

Furti damnij, illati pœna, depoſiti, commodati atque ſtupri lex, idololatriæ ſupplicium, aduenæ, viduę & pupillo nocentium pœnæ: mutui, vſuræ & pignoris lex, ac obedientiæ & decimarum. CAP. XXII.

1 SIquis furatus fuerit bouem aut ouem, & occiderit
A vel vendiderit: quinque boues pro vno boue reſti-
2 tuet, & quatuor oues pro vna oue. †Si effringens fur 2. Re. 12. b. 6
domum ſiue ſuffodiens fuerit inuentus, & accepto vul-
nere mortuus fuerit, percuſſor non erit reus ſanguinis.
3 †Quòd ſi orto ſole hoc fecerit, homicidium perpetrauit,
& ipſe morietur. Si non habuerit quod pro furto red-
4 dat, ipſe venundabitur. †Si inuentum fuerit apud eum
quod furatus eſt, viuens, ſiue bos, ſiue aſinus, ſiue ouis,
5 duplum reſtituet. †Si læſerit quiſpiam agrum vel vi-
neam, & dimiſerit iumentum ſuum vt depaſcatur alie-
na: quicquid optimum habuerit in agro ſuo vel in vi-
6 nea, pro damni æſtimatione reſtituet. †Si egreſſus ignis
inuenerit *ſpicas & comprehenderit aceruos frugū, ſiue * ſpinas 5.
ſtantes ſegetes in agris: reddet damnum qui ignem ſuc-
7 cenderit. †Si quis cōmēdauerit amico pecuniā aut vas in
B cuſtodiam: & ab eo qui ſuſceperat, furto ablata fuerint:
8 ſi inuenitur fur, duplum reddet: †ſi latet fur, dominus
domus applicabitur ad deos, & iurabit quòd non ex-
9 tenderit manum in rem proximi ſui, †ad perpetrandam
fraudē, tam in boue quàm in aſino, & oue ac veſtimēto,

& quic-

& quicquid damnum inferre poteſt: ad deos vtriuſque
cauſa perueniet: & ſi illi iudicauerint, duplum reſtituet
10 proximo ſuo. †Si quis commendauerit proximo ſuo aſi
num, bouem, ouem, & omne iumentum ad cuſtodiã,
& mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captũ ab hoſti-
11 bus, nullusque hoc viderit: †iuſiurandum erit in medio,
quòd non extenderit manum ad rem proximi ſui: ‖ſuſci- ‖Ge. 31. f. 39.
C pietq; Dominus iuramentum, & ille reddere non coge-
12 tur. † Quòd ſi furto ablatum fuerit, reſtituet damnum
13 domino. †Si comeſtum à beſtia, deferat ad eũ quod occi
14 ſum eſt, & non reſtituet. †Qui à proximo ſuo quicquam
horum mutuò poſtulauerit, & debilitatum aut mor-
tuum fuerit domino nõ præſente: reddere compelletur.
15 †Quòd ſi impræſentiarum dominus fuerit, nõ reſtituet,
maximè ſi conductum venerat pro mercede operis ſui.
16 † ‖Si ſeduxerit quis virginem necdum deſponſatam, dor ‖Deut. 22. d. 29.
mieritque cum ea: dotabit eam & habebit eam vxo-
17 rẽ. †Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iu-
xta modum dotis, quam virgines accipere conſueuerũt.
18 †Maleficos non patieris viuere. †Qui coierit cum iumen
19 to, morte moriatur. †‖Qui immolat dijs, occidetur, præ- ‖Leu. 19. a. 4
20 terquàm Domino ſoli. †Aduenam non contriſtabis, ne-
21 que affliges eum, aduenæ enim & ipſi fuiſtis in ter- Zach. 7. c. 10
D ra Ægypti. †Viduæ & pupillo non nocebitis. †Si læſeri
22 tis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiã clamorẽ eo-
23 rum: †& indignabitur furor meus, percutiamque vos
24 gladio, & erunt vxores veſtræ viduæ, & filij veſtri pupil-
25 li. †Si pecuniam mutuã dederis populo meo pauperi q
habitat tecum, non vrgebis eum quaſi exactor, nec vſu-
26 ris opprimes. † Si pignus à proximo tuo acceperis veſti-
27 mentum, ante ſolis occaſum reddes ei. †Ipſum enim eſt
ſolum quo operitur indumentum carnis eius, nec habet
aliud in quo dormiat: ſi clamauerit ad me, exaudiam eũ,
28 quia miſericors ſum. †Dijs non detrahes, & ‖principi po ‖Act. 23. a. 5
29 puli tui non maledices. †Decimas tuas & primitias tuas
nõ tardabis reddere: ‖primogenitum filiorum tuorũ da- ‖Leu. 22. b. 8 Eze. 44. g. 10 Sup. 13. a. 2. & b. 12. Inf. 33. e. 19.
30 bis mihi. † De bobus quoque & ouibus ſimiliter facies:
ſeptẽ diebus ſit cum matre ſua, die octaua reddes illum
31 mihi. †Viri ſancti eritis mihi: carnem quæ à beſtijs fuerit
prægustata, non comedetis, ſed proijcietis canibus.

Leges præfixæ iudicibus: bos & aſinus inimici ſeruandus, non accipienda iudicibus munera, de anni & diei ſeptimi quiete, tribusq; feſtis præcipuis, de Angelo in ducem itineris præmittendo, & præmijs ſeruantium præcepta. CAP. XXIII.

1 NOn ſuſcipies vocem mendacij: nec iunges manum
A tuam vt pro impio dicas falſum teſtimoniũ. †Non
2 ſequêris turbam ad faciendum malũ: nec in iudicio plu-
3 rimorum acquieſces ſententiæ, vt à vero devies. †Paupe-
4 ris quoq; non miſereberis *in iudicio*. †‖Si occurreris bo *negotio. 11. ‖Deu. 22. a. 1
5 ui inimici tui, aut aſino erráti, reduc ad eũ. †Si videris aſi-
num odientis te iacẽre ſub onere, nõ pertranſibis ſed ſub
6 leuabis cum eo. †Non declinabis in *iudicium* pauperis. *iudicio 11.
7 †Mendaciũ fugies. Inſontem & iuſtum nõ occides: quia
B auerſor impium. †‖Nec accipies munera, quæ etiam excę ‖Deu. 16. d. 19. Ecc. 20. d. 31 Gen. 46. a. 5.
8 cant prudẽtes, & ſubuertunt verba iuſtorum. †Peregri-
9 no moleſtus non eris: ſcitis enim aduenarum animas
10 quia & ipſi ‖peregrini fuiſtis in terra Ægypti. † Sex annis
11 ſeminabis terrã tuã, & congregabis fruges eius: † anno
autem ſeptimo dimittes eam, & requieſcere facies vt co
medant pauperes populi tui: & quicquid reliquum fue-
rit edant beſtiæ agri, ita facies in vinea & in olueto tuo.
12 † Sex dieb9 operaberis: ſeptimo die ceſſabis, vt requieſca
C bos & aſinus tuus, & refrigeretur filius ancillæ tuæ, &
13 aduena. †Omnia quæ dixi vobis cuſtodite. Et per nome
externorum deorum nõ iurabitis, neque audietur ex ore
14 veſtro. †Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta
15 celebrabitis. †Solennitatem azymorum cuſtodies. Sept ‖Sup. 13. a. 3 Inf. 14. c. 22. ‖De. 16. d. 16 Eccl. 35. a. 6.
diebus comedes azyma ‖ſicut præcepi tibi, tempore mẽ-
ſis nouorum, ‖quando egreſſus es de Ægypto. Nõ appare
16 bis in conſpectu meo vacuus. †Et ſolennitatem meſſis
primitiuorum operis tui, quæcunque ſeminaueris in
D agro: ſolennitatem quoque in exitu anni, quando con
17 gregaueris omnes fruges tuas de agro. †Ter in anno ap-
parebit omne maſculinum tuum coram Domino Deo
18 *tuo*. †Non immolabis ſuper fermento ſanguinem vi- *. 6.
ctimæ *tuæ*, nec remanebit adeps ſolennitatis meæ vſq; *meæ 9.
19 manè. †‖Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Deu. 14. c. 21 Inf. 34. c. 26.
Domini Dei tui. Non coques hœdum in lacte matris
20 ſuæ. †Ecce ego mittam angelum *meum*, qui præcedat *. 6.
te, & cuſtodiat in via, & introducat in locum quẽ præ- ‖Deu. 7. b. 11
21 paraui. †Obſerua eum, & audi vocem eius, nec contem
nendũ putes: quia non dimittet cũ *peccaueris*, & eſt no- *peccaueritis 3.
22 men meũ in illo. †Quòd ſi audieris vocẽ eius, & feceris
E omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligã
23 affligentes te. †‖Præcedetq; te angelus meus, & introdu- ‖Ioſ. 13. a. 2. Ioſ. 24. c. 11. Deu. 7. c. 22.
cet te ad Amorrhæum & Hethæum, & Pherezeũ, Cha-
nanæumq;, & Heuæũ, & Iebuſæum, quos ego cõteram.
24 †Non adorabis deos eorum, nec coles eos: nõ facies ope-
F ra eorum, ſed deſtrues eos, & confringes ſtatuas eorum.
25 †Seruietisq; Domino Deo veſtro, vt benedicam panibus
26 tuis & aquis, & auferam infirmitatẽ de medio tui. †Non
erit infœcunda, nec ſterilis *in* terra tua, numerum die-
27 rum tuorum implebo. †Terrorem meũ mittam in præ- *. 7.
curſum tuum, & occidam omnem populum, ad quem
ingrediẽris, cũctorumque inimicorum tuorum coram Deu. 7. a. 14.
28 te terga vertam. †Emittens crabrones prius, qui fuga-
bunt Heuæum, & Chananæum, & Hethæum, antequã
29 introeas. †Non eijciam eos à facie tua anno vno: ne ter-
ra in ſolitudinem redigatur, & creſcant contra te be-
30 ſtiæ. †Paulatim expellam eos de conſpectu tuo, donec
G augearis, & poſſideas terram. †Ponam autẽ terminos
31 tuos à Mari rubro vſq; ad Mare Palæſthinorum, & à de-
ſerto vſq; ad fluuium: tradam in manibus veſtris habi-
32 tatores terræ, & eijciam eos de conſpectu veſtro. †‖Nõ ‖Deu. 7. a. 2. Inf. 34. b. 15.
33 inibis cum eis fœdus, nec cum dijs eorũ. †Non habitent
in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, ſi ſeruie-
ris dijs eorum: quod tibi certè erit in ſcandalum.

Oblatis Domino ſacrificijs fœderisq;, ſanguine in populũ reſperſo, Moyſes, cæteris ad radicem montis manentibus, ſolus in montem aſcendit, vbi cum Domino quadraginta diebus permanſit. CAP. XXIIII.

1 MOyſi quoq; dixit, Aſcende ad Dñm tu & Aaron,
A Nadab & Abiu, & ſeptuaginta ſenes *ex* Iſraël, *. 6.
2 & adorabitis procul. †Solusq; Moyſes aſcendet ad Dñm,
& illi non appropinquabunt: nec populus aſcẽdet cum
3 eo. †Venit ergo Moyſes & narrauit plebi omnia verba
Dñi, atque iudicia: reſponditque omnis populus vna voce,
B Omnia verba Domini q̃ locutus eſt, faciemus. †Scripſit
4 autẽ Moyſes vniuerſos ſermones Domini: & manè con-
ſurgens ædificauit altare ad radices montis, & duode-
5 cim titulos per duodecim tribus Iſraël. †Miſitque iu-
uenes de filijs Iſraël, & obtulerunt holocauſta, immola
ueruntque victimas pacificas Domino vitulos *duode- *. 4.
6 cim*. †Tulit itaque Moyſes dimidiam partem ſanguinis,
& miſit in crateras: partem autem reliduam fudit ſuper
7 altare. †Aſſumensq; volumen fœderis, legit audiente po
pulo: qui dixerunt, Omnia quæ locutus eſt Dominus fa-
8 ciemus, & erimus obedientes. †Ille verò, ſumptũ ſangui Heb. 9. c. 20.
nem reſperſit in populũ, & ait, Hic eſt ſanguis fœderis
C quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermo-
9 nibus his. †Aſcenderuntq; Moyſes & Aaron, Nadab &
10 Abiu & ſeptuaginta de ſenioribus Iſraël: †& viderunt
Deum Iſraël: & ſub pedibus eius quaſi opus lapidis ſap-
11 phirini, & quaſi cælum cũ ſerenum eſt. †Nec ſuper eos
qui procul receſſerant de filijs Iſraël, miſit manum ſuã:
12 videruntq; Deum, & comederunt, ac biberunt. †Dixit
autẽ Dominus ad Moyſen, Aſcẽde ad me in montem, &
eſto ibi, daboq; tibi tabulas lapideas, & legem, ac man-
13 data quæ ſcripſi, vt doceas *eos*. †Surrexerũt Moyſes, & *filios Iſraël
D Ioſue miniſter eius: aſcendensq; Moyſes in mõtem Dei,
14 †Senioribus ait, Expectate hic donec reuertamur ad vos.
habetis Aaron, & Hur vobiſcum: ſi quid natum fuerit
15 quæſtionis, referetis ad eos. †Cumq; aſcendiſſet Moyſes,
16 operuit nubes montem, † & habitauit gloria Dñi ſuper

Sinai, tegens illum nube ſex diebus: ſeptimo autem die
17 vocauit eum *de medio caliginis. †Erat autem ſpecies glo *Domini.
riæ Domini, quaſi ignis ardés ſuper verticem montis in
18 conſpectu filiorum Iſraël. †Ingreſſusque Moyſes mediú
nebulæ, aſcendit in môtem: & fuit ibi quadraginta die-
bus, & quadraginta noctibus.

Iubetur primitiarum ac donorum oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam, menſam, & candelabrum, cunctaq; illis pertinentia. CAP. XXV.

1 LOcutusque eſt Dominus ad Moyſen, dicens, †Lo- Exod. 35. a. 5.
A quere filijs Iſraël, vt tollát mihi primitias ab ‖omni
2 homine qui offert vltroneus, accipietis eas. †Hæc ſunt
3 autem quæ accipere debetis, Aurum & argétum, & æs,
4 †hyacinthú & purpurá, coccumque bis tinctum, & byſ-
5 ſum, pilos caprarum, †& pelles arietum rubricatas, pel-
6 leſq; ianthinas, & ligna ſetim: † oleum ad luminaria
concinnáda, aromata in vnguentum, & thimiamata bo
7 ni odoris: †lapides onychinos, & gemmas ad ornandú
8 ephod, ac rationale. †Facientq; mihi ſanctuarium, & ha
9 bitabo in medio eorú: †‖ iuxta omné ſimilitudiné taber Heb. 9. a. 2.
naculi qđ oſtendam tibi, & omnium vaſorum in cultú
10 eius: ſicque facietis illud. †Arcam de lignis ſetim com-
pingite, cuius longitudo habeat duos & ſemis cubitos,
latitudo cubitum & dimidiú, altitudo cubitú ſimiliter
11 ac ſemiſsé. †Et deaurabis eá auro múdiſſimo intus & fo
12 ris: facieſq; ſuprà coronam auream per circuitum: † &
quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcę
B angulos, duo circuli ſint in latere vno, & duo in altero.
13 †Facies quoq; vectes de lignis ſetim, & operies eos auro.
14 † Induceſq; per circulos qui ſunt in arcæ lateribus, vt
15 portetur in eis: † qui ſemper erunt in circulis, nec vn-
16 quam extrahentur ab eis. †Poneſque in arca teſtificatio-
17 nem quam dabo tibi. †Facies & propitiatorium de auro
múdiſſimo: duos cubitos & dimidium tenebit lógitudo
18 eius, & cubitú ac ſemiſſem latitudo. †Duos quoque Che
rubim aureos, & productiles facies, ex vtraque parte ora
19 culi. †Cherub vnus ſit in latere vno, & alter in altero.
20 † Vtrunq; latus propitiatorij tegant, expandentes alas,
& operiétes oraculú, reſpiciantq; ſe mutuò verſis vulti-
21 bus in propitiatoriú quo operienda eſt arca, † in qua po
22 nes teſtimoniú quod dabo tibi. †Inde præcipiam, & lo-
C quar ad te ſupra ꝓpitiatorium, ac de medio duorú Che
rubim, qui erút ſup arcá teſtimonij, cúcta quæ mádabo
23 ꝑ te filijs Iſraël. †Facies & méſam de lignis ſetim, habé
tem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitú,
24 & in altitudine cubitú ac ſemiſſem, †& inaurabis eam
auro puriſſimo: facieſque illi labium aureum per circui
25 tum, †& ipſi labio coroná interraſilem altam quatuor di
26 gitis: & ſuꝑ illam alteram coronam aureolam. †Quatuor
quoq; circulos aureos præparabis, & pones eos in qua-
27 tuor angulis eiuſdé menſæ per ſingulos pedes. †Subter
coronam erunt circuli aurei, vt mittátur vectes per eos,
28 & poſſit menſa portari. †Ipſos quoq; vectes facies de li-
29 gnis ſetim, & circúdabis auro ad ſubuehédá menſá. †Pa
rabis & acetabula, ac phialas, turibula, & cyathos, in q-
30 bus offerenda ſunt libamina, ex auro puriſſimo. †Et po-
D nes ſuper menſam panes propoſitionis in cóſpectu meo
31 ſemper. † Facies & candelabrum ductile de auro mun-
diſſimo, haſtile eius, & calamos, ſcyphos, & ſphærulas,
32 ac lilia ex ipſo procedentia. † Sex calami egredientur de
33 lateribus, tres ex vno latere, & tres ex altero. † Tres
ſcyphi quaſi in nucis modum per calamos ſingulos,
ſphærulæq; ſimul, & lilia, & tres ſimiliter ſcyphi inſtar
nucis in calamo altero, ſphærulęq; ſimul & lilia. hoc erit
34 opus ſex calamorú, q ꝓducendi ſunt de haſtili. †In ipſo
auté cádelabro erunt quatuor ſcyphi in nucis modum,
35 ſphærulæq; ꝑ ſingulos, & lilia. †Sphærulæ ſub duobus
calamis ꝑ tria loca, q ſimul ſex fiunt ꝓcedentes de haſtili
36 vno. †Et ſphærulæ igit & calami ex ipſo erunt, vniuerſa
37 ductilia de auro puriſſimo. †Facies & lucernas ſepté, &
38 pones eas ſuꝑ candelabrú vt luceát ex aduerſo. †Emun-
ctoria quoque, & vbi quæ emuncta ſunt extinguantur,
39 fiant, auro puriſſimo. †Omne pondus candelabri cú vni
40 uerſis vaſis ſuis habebit talentú auri puriſſimi. †‖Inſpice, Heb. 8. b. 5. Act. 7. f. 44.
& fac ſecundú exemplar qđ tibi in monte móſtratú eſt.

Forma ac conſtructio tabernaculi Moſaici, veli, arcæ, propitiatorij, menſæ, candelabri, & tentorij, iuxta ſuas quæque menſuras. CAP. XXVI.

1 TAbernaculum verò ita facies: Decé cortinas de byſ-
A ſo retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoque bis
2 tincto, variatas opere plumario facies. † Longitudo cor-
tinæ vnius habebit viginti octo cubitos, latitudo qua-
tuor cubitorum erit, vnius menſuræ fient vniuerſa ten-
3 toria. †Quinque cortinæ ſibi iungentur mutuò, & aliæ
4 quinque nexu ſimili cohærebunt. † Anſulas hyacinthi-
nas in lateribus ac ſummitatibus facies cortinarum,
5 vt poſſint inuicem copulari. † Quinquagenas anſulas
cortina habebit in vtraq; parte, ita inſertas, vt anſa cótra
6 anſam veniat, & altera alteri poſſit adaptari. †Facies &
quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela
7 iungenda ſunt, vt vnum tabernaculum fiat. †Facies & ſa
B ga cilicina vndecim, ad operiendum tectum taberna-
8 culi. †Longitudo ſagi vnius habebit triginta cubitos:
& latitudo, quatuor: æqua erit menſura ſagorum om-
9 nium. †E quibus quinq; iunges ſeorſum, & ſex ſibi mu-
tuò copulabis, ita vt ſextum ſagú in fróte tecti duplices.
10 †Facies & quinquaginta anſas in ora ſagi vnius, vt cóiun
gi cum altero queat: & quinquaginta anſas in ora ſagi al
11 terius, vt cú altero copuletur. †Facies & quinquaginta
fibulas æneas quibus iungantur anſę, vt vnú ex omnibus ope
12 rimentum fiat. † Quod autem ſuperfuerit in ſagis quæ
C parantur tecto, id eſt, vnú ſagum quod amplius eſt, ex me-
13 dietate eius operies poſteriora tabernaculi. † Et cubitus
ex vna parte pendebit, & alter ex altera q plus eſt in ſa-
gorum longitudine, vtrunq; latus tabernaculi ꝓtegés.
14 †Facies & operimentú aliud tecto de pellibus arietú ru-
bricatis: & ſuper hoc rurſum aliud operimétum de *ian- *hyacinthinis.
15 thinis pellib⁹. †Facies & tabulas ſtantes tabernaculi de
16 lignis ſetim, †quę ſingulæ denos cubitos in longitudine
17 habeant, & in latitudine ſingulos ac ſemiſſem. †In late-
D ribus tabulæ, duæ incaſtraturæ fient, quibus tabula al-
teri tabulæ connectatur: atq; in hunc modú cunctę tabulę
18 parabuntur. †Quarú viginti erunt in latere meridiano qđ ver
19 git ad Auſtrú. † Quibus quadraginta baſes argéteas fun
des, vt binæ baſes ſingulis tabulis per duos angulos ſu-
20 bijciantur. † In latere quoq; ſecundo tabernaculi quod
21 vergit ad Aquilonem, viginti tabulæ erunt, † quadragin-
E ta habentes baſes argenteas: binæ baſes ſingulis tabu-
22 lis ſupponentur. † Ad occidentalem verò plagam taber-
23 naculi facies ſex tabulas, † & rurſum alias duas quæ in
24 angulis erigantur poſt tergum tabernaculi. † Eruntque
coniunctæ à deorſum vſque ſurſum, & vna omnes com-
pago retinebit. Duab⁹ quoq; tabulis quæ in angulis po-
25 nendæ ſunt, ſimilis iunctura ſeruabitur. †Et erunt ſimul
tabulæ octo, baſes earum argéteæ ſexdecim, duabus ba-
26 ſibus per vnam tabulam ſupputatis. †Facies & vectes de
lignis ſetim quinque ad continendas tabulas in vno la-
27 tere tabernaculi, † & quinque alios in altero, & eiuſdem
28 numeri ad occidentalem plagam: † qui mittentur per me-
29 dias tabulas à ſummo vſq; ad ſummum. † Ipſas quoque
F tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos per
quos vectes tabulata contineant, quos operies laminis
30 aureis. † Et eriges tabernaculum iuxta exéplar quod tibi
31 in ‖Monte monſtratum eſt. †Facies & velú de hyacintho, Sup. 24. e. 10
& purpura, coccoq; bis tincto, & byſſo retorta, opere
32 plumario & pulchra varietate contextú: †quod appen-
des ante quatuor colúnas de lignis ſetim, quę ipſæ quidem
deauratæ erunt, & habebunt capita aurea, ſed baſes ar-
33 genteas. †Inſeretur autem velum ꝑ circulos, intra quod
G pones arcam teſtimonij, quo & Sáctuarium, & ſanctua-
34 rij ſanctuaria diuidentur. † Pones & propitiatorium ſu-
35 per arcam teſtimonij in Sancta ſanctorum: † menſamq;
extra velum: & contra menſam candelabrum in latere

taberna-

tabernaculi meridiano: menſa enim ſtabit in parte A-
36 quilonis. † Facies & tentorium in introitu tabernaculi
de hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & byſſo
37 retorta, opere plumarij. † Et quinque columnas deau-
rabis lignorum ſetim, ante quas ducetur tentorium,
quarum erunt capita aurea, & baſes æneę.

Altare & atrium tabernaculi, tentorium, columnæ, & oleum lucernarum parari iubentur. CAP. XXVII.

Inf. 38. a. 8. ‖ 1 FAcies & altare de lignis ſetim, quod habebit quinq;
A cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id
2 eſt quadrum, & tres cubitos in altitudine. † Cornua
autem per quatuor angulos ex ipſo erunt: & operies il-
3 lud ære. † Facieſq; in vſus eius lebetes ad ſuſcipiẽdos ci-
neres, & forcipes atq; fuſcinulas, & igniũ receptacula.
4 Omnia vaſa ex ęre fabricabis. † Craticulamque in modũ
retis ęneam: per cuius quatuor angulos erunt quatuor
*ſuper. 5 annuli ęnei, † quos pones *ſubter arulam altaris: eritq;
6 craticula vſq; ad altaris mediũ. † Facies & vectes altaris
B de lignis ſetim duos, quos operies laminis æneis: † &
7 induces per circulos, eruntq; ex vtroq; latere altaris ad
‖Su. 10. d 14 8 portandum. † ‖ Non ſolidum, ſed inane & cauum in-
trinſecus facies illud, ſicut tibi in monte monſtratũ eſt.
9 † Facies & atriũ tabernaculi, in cuius auſtrali plaga con-
tra meridiem erunt tentoria de byſſo retorta: cẽtum cu-
10 bitos vnum latus tenebit in longitudine. † Et columnas
viginti cum baſibus totidem æneis, quæ capita cum cę-
11 laturis ſuis habebunt argentea. † Similiter & in latere
aquilonis per longum erunt tentoria centũ cubitorum,
columnę viginti: & baſes æneę eiuſdem numeri, & ca-
12 pita earum cũ cęlaturis ſuis argentea. † In latitudine ve-
C rò atrij quod reſpicit ad occidentem erunt tentoria per
quinquaginta cubitos, & columnę decẽ, baſeſq; totidem.
13 † In ea quoque atrij latitudine quæ reſpicit ad orientem,
14 quinquaginta cubiti erunt, † in quibus quindecim cubi
torum tentoria lateri vno deputabunt, columnæq; tres
15 & baſes totidem. † Et in latere altero erunt tentoria cu-
bitos obtinentia quindecim, columnæ tres, & baſes to-
16 tidem. † In introitu verò atrij fiet tentoriũ cubitorũ vi-
ginti ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, &
byſſo retorta, opere plumarij, columnas habebit qua-
17 tuor, cum baſibus totidem. † Omnes colũnæ atrij per
circuitum veſtitæ erunt argenteis laminis, capitibus ar-
18 gẽteis, & baſibus æneis. † In lõgitudine occupabit atriũ
D cubitos centũ, in latitudine, quinquaginta, altitudo quinq;
cubitorũ erit. fietque de byſſo retorta, & habebit baſes
19 æneas. † Cuncta vaſa tabernaculi in oẽs vſus & ceremo-
20 nias tam paxillos eius q̃ atrij ex ære facies. † Præcipe fi-
lijs Iſraël vt afferant tibi oleum de arboribus oliuarum
puriſſimũ, piloque contuſum: vt ardeat lucerna ſemper
21 † in tabernaculo teſtimonij, extra velum quod oppan-
ſum eſt teſtimonio. Et collocabunt eam Aaron & filij
eius, vt vſq; mane luceat coram Domino. Perpetuus
erit cultus per ſucceſſiones eorum coram filijs Iſraël.

Pontificalia indumenta Aaronis, & filiorum eius deſcribuntur. CAP. XXVIII.

1 APplica quoq; ad te Aaron fratrem tuum cum filijs
A ſuis de medio filiorum Iſraël, vt ſacerdotio fun-
gãtur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.
2 † Facieſq; veſtem ſanctam Aaron fratri tuo in gloriam &
3 decorem. † Et loquẽris cunctis ſapientibus corde, quos
repleui ſpiritu prudentiæ, vt faciãt veſtes Aaron in qui-
4 bus ſanctificatus miniſtret mihi. † Hæc autem erunt ve-
ſtimenta quæ facient: Rationale & ſuperhumerale, tu-
nicam & lineã ſtrictam, cidarim & balteũ. Facient veſti-
mẽta ſancta fratri tuo Aaron & filiis eius, vt ſacerdotio
5 fungant mihi. † Accipientq; aurũ & hyacinthũ & pur-
6 puram, coccũq; bis tinctũ, & byſſum. † Facient autẽ ſu-
B perhumerale de auro & hyacintho & purpura, coccoq;
7 bis tincto & byſſo retorta, opere polymito. † Duas oras
iunctas habebit in vtroq; latere ſummitatũ, vt in vnũ
8 redeant. † Ipſa quoque textura & cuncta operis varieta-

erit ex auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tin-
9 cto, & byſſo retorta. † Sumeſq; duos lapides onychinos,
10 & ſculpes in eis noĩa filiorum Iſraël. † Sex noĩa in lapide
vno, & ſex reliqua in altero, iuxta ordinem natiuitatis
11 eorum. † Opere ſculptoris & cælatura gemmarij, ſcul-
pes eos nominibus filiorum Iſraël, incluſos auro atque
12 circundatos: † & pones in vtroq; latere ſuperhumera-
lis, memoriale filiis Iſraël. Portabitque Aaron nomina
eorum coram Domino ſuper vtrunque humerum, ob
13 recordationem. † Facies & vncinos ex auro, † & duas
14 catenulas auri puriſſimi ſibi inuicem coherentes, quas
15 inſeres vncinis. † Rationale quoque iudicij facies opere
C polymito, iuxta texturam ſuperhumeralis ex auro, hya-
cintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retor-
16 ta. † Quadrangulũ erit & duplex: menſuram palmi ha-
17 bebit tam in longitudine q̃ in latitudine. † Poneſque in
eo quatuor ordines lapidum. in primo verſu erit lapis
18 ſardius, & topazius, & ſmaragdus. † In ſecundo: car-
19 bunculus, ſapphirus, & iaſpis. † In tertio: ligurius, acha-
20 tes, & amethyſtus. † In quarto chryſolithus, onychinus,
21 & beryllus, incluſi auro erunt per ordines ſuos. † Habe-
buntq; noĩa filiorum Iſraël: duodecim nominibus cæla-
bunt ſinguli lapides nominibus ſingulorum per duode
22 cim tribus. † Facies in rationali catenas ſibi inuicẽ cohæ-
D rentes ex auro puriſſimo: † et duos annulos aureos quos
23 pones ĩ vtraq; rationalis ſummitate: † catenaſq; aureas
24 iunges annulis qui ſunt in marginibus eius: † & ipſarũ
25 catenarum extrema duobus copulabis vncinis in vtroq;
26 latere ſuperhumeralis quod rationale reſpicit. † Facies
& duos annulos aureos quos pones in ſummitatibus ra
tionalis, in oris quæ è regione ſunt ſuperhumeralis, &
27 poſteriora eius aſpiciunt. † Nec non & alios duos annu-
los aureos qui ponendi ſunt in vtroque latere ſuperhu-
meralis deorſum, quod reſpicit contra faciem iuncturę
28 inferioris, vt aptari poſſit cum ſuperhumerali, † & ſtrin-
gatur rationale annulis ſuis cum annulis ſuperhumera-
lis vitta hyacinthina, vt maneat iunctura fabrefacta, &
à ſe inuicem rationale & ſuperhumerale nequeãt ſepa-
29 rari. † Portabitq; Aaron nomina filiorum Iſraël in ra-
E tionali iudicij ſuper pectus ſuũ, qñ ingredietur Sanctua
30 rium memoriale coram Dño in ęternum. † Pones autẽ
in rationali iudicij Doctrinam: & Veritatem, quæ erunt
in pectore Aaron quando ingredietur coram Dño: &
geſtabit iudicium filiorum Iſraël in pectore ſuo, in con-
31 ſpectu Domini ſemper. † Facies & tunicam ſuperhume
32 ralis totam hyacinthinam, † in cuius medio ſuprà erit ca-
pitium, & ora per gyrum eius textilis, ſicut fieri ſolet in
33 extremis veſtium partibus, ne facile rumpat. † Deorſum
F verò ad pedes eiuſdem tunicæ per circuitum quaſi mala
punica facies ex hyacintho & purpura, & cocco bis tin-
34 cto, *miſtis in medio tintinnabulis, † ita vt tintinnabu- *& byſſo retorta.
lum ſit aureum, & malum punicum: ruſumq; tintin-
35 nabulum aliud aureum & malum punicum. † ‖ Et ve- ‖Eccl. 45. b.
ſtiet ea Aaron in officio miniſterij, vt audiatur ſonitus
quando ingredit & egredit Sanctuarium in conſpectu
36 Dñi, & non moriat. † Facies & laminam de auro puriſſi-
37 mo: in qua ſculpes opere cælatoris, Sanctũ Dño. † Liga-
38 biſq; eã vitta hyacinthina, & erit ſup thiaram: † immi-
nens fronti pontificis. Portabitq; Aaron iniq̃tates eo-
rum, quę obtulerunt & ſanctificauerunt filij Iſraël, in
cunctis muneribꝰ & donarijs ſuis. Erit autẽ lamina ſem
39 per in fronte eius, vt placatus ſit ei Dñs. † Stringeſq; tu-
G nicã byſſo, & tiarã byſſinã facies, & balteum opere plu
40 marij. † Porrò filijs Aaron tunicas lineas parabis & bal-
41 teos ac tiaras in gloriam & decorẽ: † Veſtieſq; his omni-
bus Aaron fratrẽ tuum & filios eius cum eo. Et cuncto-
rum cõſecrabis manus, ſanctificabiſq; illos, vt ſacerdo-
42 tio fungant mihi. † Facies & feminalia linea, vt operiant
43 carnẽ turpitudinis ſuæ, à renibus vſq; ad femora: † Et
vtent eis Aaron & filij eius quando ingredient taberna-
culũ teſtimonij, vel quando appropinquant ad altare vt
miniſtrent in ſanctuario, ne iniquitatis rei moriant. Le-
gitimum ſempiternum erit Aarõ, & ſemini eius poſt eũ.

Quæ fuerit ſacerdotum conſecratio, rituſq́ oblationis pro illis, & qui his oblationibus veſcentur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis. CAP. XXIX.

Leu.9.a.1. 1 SEd & hoc facies, vt mihi in ſacerdotio conſecrentur.
A Tolle vitulũ de armento, & arietes duos immacula-
2 tos, †paneſq́; azymos, & cruſtulã abſq; fermento, quæ
conſperſa ſit oleo, lagana, quoq; azyma oleo lita, de ſimi
3 la triticea cuncta facies. †Et poſita in caniſtro offeres:
4 vitulum autem & duos arietes. †Et Aaron ac filios e-
ius applicabis ad oſtium tabernaculi teſtimonij. Cum-
5 que laueris patrem cum filijs ſuis aqua, †indues Aaron
c.4. veſtimentis ſuis, id eſt linea & tunica & ſuperhumera
6 li & rationali, quod conſtringes balteo. †Et pones tia-
ram in capite eius, & laminam ſanctam ſuper tiaram,
7 †et oleũ vnctionis fundes ſuper caput eius, atq; hoc ritu
8 conſecrabitur. †Filios quoq; illius applicabis, & indues
9 tunicis lineis, †cingeſq́; balteo, Aaron ſcilicet & liberos
B eius, & impones eis mitras, eruntque ſacerdotes mihi
religione perpetua. Poſtquàm initiaueris manus eorum
Leu.1.a.1. 10 †applicabis & vitulũ corã tabernaculo teſtimonij. Im-
11 ponentq́; Aaron & filij eius manus ſup caput illius, † &
mactabis eum in conſpectu Dñi, iuxta oſtium taberna-
12 culi teſtimonij. †Sumptumque de ſanguine vituli po-
nes ſuper cornua altaris digito tuo, reliquum autem ſan
Leu.3.a.3. 13 guinem fundes iuxtã baſim eius. †Sumes, & adipẽ totũ
q̃ operit inteſtina, & reticulum iecoris, ac duos renes, &
adipem q̃ ſuper eos eſt, & offeres incenſum ſuper altare.
14 †Carnes verò vituli & corium & fimũ combures foris
C extra caſtra, eò quòd pro peccato ſit. †Vnum quoque
15 arietem ſumes, ſuper cuius caput ponent Aaron & filij
16 eius manus. †Quem cùm mactaueris, tolles de ſanguine
17 eius, & fundes circa altare. †Ipſum autẽ arietẽ ſecabis in
fruſta: lotaque inteſtina eius ac pedes pones ſuper con-
18 ciſas carnes, & ſuper caput illius, † et offeres totum arie
tem in incenſum ſuper altare: oblatio eſt Domino, odor
19 ſuauiſſimus victimæ Domini. †Tolles quoque arietẽ al-
terum, ſup cuius caput Aarõ & filij eius ponent manus.
20 †Quem cùm immolaueris, ſumes de ſanguine eius, &
pones ſuper extremum auriculæ dextrę Aaron & filio-
rum eius, & ſuper pollices manus eorum ac pedis dex-
tri, fundeſque ſanguinem ſuper altare per circuitum.
21 †Cumque tuleris de ſanguine qui eſt ſuper altare, & de
D oleo vnctionis, aſperges Aaron & veſtes eius, filios &
veſtimenta eorum. Conſecratiſque ipſis & veſtibus,
22 † tolles adipem de ariete, & caudam & aruinam quæ
operit vitalia, ac reticulum iecoris: & duos renes, atque
adipem qui ſuper eos eſt, armumque dextrum, eò quòd
23 ſit aries conſecrationis: †tortamque panis vnius cruſtu
lã cõſperſam oleo, laganũ de caniſtro azymorum, q̃d po
24 ſitum eſt in conſpectu Domini: †poneſque omnia ſuper
manus Aaron & filiorum eius, & ſanctificabis eos ele-
25 uans coram Domino. †Suſcipieſque vniuerſa de mani-
bus eorum: & incendes ſuper altare in holocauſtum,
odorem ſuauiſſimũ in cõſpectu Dñi, q̃a oblatio eius eſt,
26 †Sumes quoq; pectuſculũ de ariete quo initiatus eſt Aa
ron, ſanctificabiſq́; illud eleuatum coram Domino, &
27 cedet in partẽ tuam. †Sanctificabiſq; & pectuſculum cõ
E ſecratum, & armum quem de ariete ſeparaſti, † quo ini
28 tiatus eſt Aaron & filij eius, cedentque in partem Aaron
& filiorum eius iure perpetuo à filijs Iſraël, quia pri-
mitiua ſunt & initia de victimis eorum pacificis quæ
29 offerunt Domino. †Veſtem autem ſanctam qua vtetur
Aaron habebunt filij eius poſt eum, vt vngãtur in ea, &
30 conſecrentur manus eorũ. †Septẽ diebus vtetur illa qui
pontifex pro eo fuerit conſtitutus de filijs eius, & qui
ingredietur tabernaculum teſtimonij vt miniſtret in
31 Sanctuario. †Arietem autem conſecrationis tolles, &
num 7. Leu.8.f.31. 24.b.9. Mat.12.a.4. 32 coques carnes eius in loco ſancto, † quibus veſcetur Aa
rõ & filij eius. Panes quoq; qui ſũt in caniſtro, in veſti-
33 bulo tabernaculi teſtimonij † comedent, vt ſit placabile
ſacrificium, & ſanctificentur offerentium manus. Alieni
34 gena non veſcetur ex eis, quia ſancti ſunt. † quòd ſi re
F manſerit de carnibus conſecratis ſiue de panibus vſque
manè, combures reliquias igni: non comedentur, quia
35 ſanctificata ſunt. †Omnia quæ præcepi tibi, facies ſu-
per Aaron & filijs eius. Septẽ diebus conſecrabis manus
36 eorum: † et vitulum p̃ peccato offeres per ſingulos dies
ad expiandũ. Mundabiſque altare cùm immolaueris ex-
piationis hoſtiam, & vnges illud in ſanctificationem.
37 †Septẽ diebus expiabis altare & ſanctificabis, & erit San
ctum ſanctorũ. omnis qui tetigerit illud, ſanctificabit.
38 †Hoc eſt quod facies in altari, Agnos anniculos duos p Nu.28.a.3.
39 ſingulos dies iugiter, † vnum agnum manè, & alterum
40 veſpere, † decimam partem ſimilæ conſperſæ oleo tu-
ſo, quod habeat menſuram quartam partem hin, & vi
41 num ad libandum eiuſdem menſurę in agno vno. † Alte
rũ verò agnum offeres ad veſperã iuxta ritum matutinæ
42 oblationis, & iuxta ea q̃ diximus, in odorẽ ſuauitatis. †Sa
G crificium eſt Dño, oblatione perpetua in generationes
veſtras, ad oſtium tabernaculi teſtimonij coram Dño,
43 vbi conſtituã vt loquar ad te. †Ibiq; præcipiam filijs Iſra
44 ël, & ſanctificabitur altare in gloria mea. † Sãctificabo &
tabernaculum teſtimonij cum altari, & Aarõ cum filijs
45 ſuis, vt ſacerdotio fungantur mihi. †Et habitabo in me-
46 dio filiorum Iſraël, eroque eis Deus, †et ſcient quia ego
Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de terra Aegy-
pti, vt manerem inter illos, ego Dñs Deus ipſorum.

Inſtitutio altaris thimiamatis, & pecunię in vſus tabernaculi exigendæ, labij ęnei conſtruendi, vnctionis thimiamatbis, & reliquorum quæ ad tabernaculum ſpectant.

CAP. XXX.

1 FAcies quoque altare ad adolendum thymiama, de li-
A gnis ſetim, †habens cubitum longitudinis, & alte-
2 rum latitudinis, id eſt quadrangulum, & duos cubitos
3 in altitudine. Cornua ex ipſo procedent: †Veſtieſque
illud auro puriſſimo, tã craticulã eius, quàm parietes per
circuitum, & cornua. Facieſque ei coronam aureolam
4 per gyrum: †et duos annulos aureos ſub corona per ſin-
gula latera, vt mittantur in eos vectes, & altare portetur.
5 †Ipſos quoque vectes facies de lignis ſetim, & inaurabis.
6 †Poneſque altare contra velum, quod ante arcã pendet
teſtimonij coram propitiatorio quo tegitur teſtimo-
7 nium, vbi loquar tibi. †Et adolebit incenſum ſuper eo
Aarõ, ſuaue fragrans manè. Quãdo componet lucernas,
8 incẽdet illud, † et quãdo collocabit eas ad veſperũ, vret
thymiama ſempiternum coram Dño in generationes ve
9 ſtras. †Non offeretis ſuper eo thymiama compoſitionis
alterius, nec oblationem & victimam, nec libabitis li- a.5.
10 bamina. † Et deprecabit Aaron ſuper cornua eius ſemel
B per annũ, in ſanguine q̃d oblatũ eſt pro peccato, & pla-
cabit ſup eo in generationibus veſtris. Sanctũ ſanctorũ
11 erit Domino. †Locutuſq́; eſt Dñs ad Moyſen, dicens:
12 † Quando tuleris ſummam filiorum Iſraël iuxta nume- Nu.1.a.2.
rum, dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis Domi-
13 no, & non erit plaga in eis, cùm fuerint recenſiti. † Hoc
autem dabit omnis qui tranſit ad numen; dimidium numerũ 1. Leu.27 c.25 Nu.3.f.47. Eze.45.d.12
ſicli iuxta menſuram templi. Siclus viginti obolos ha-
14 bet. Media pars ſicli offeretur Domino. † Qui habetur
15 in numero à viginti annis & ſuprà, dabit pretium. †Di-
ues non addet ad medium ſicli, & pauper nihil minuet.
16 † Suſceptamque pecuniam, quæ collata eſt à filijs Iſraël,
trades in vſus tabernaculi teſtimonij, vt ſit monimen-
tum eorum coram Domino, & propitietur animabus
17 eorum. †Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
C †Facies & labium æneum cum baſi ſua ad lauandum:
18 poneſque illud inter tabernaculum teſtimonij & alta-
19 re. Et miſſa aqua † lauabunt in ea Aaron, & filij eius
20 manus ſuas ac pedes, † quando ingreſſuri ſunt taberna-
culum teſtimonij, & quando acceſſuri ſunt ad altare,
21 vt offerãt in eo thymiama Dño, † ne fortè moriant̃. legi-
timũ ſempiternũ erit ipſi, & ſemini ei per ſucceſſiones.
22 †Locutuſq; eſt Dñs ad Moyſen, dicens: † Sume tibi aro-
23 mata, primæ myrrhę & electę q̃ngentos ſiclos, & cinna-
momi mediũ, id eſt ducẽtos q̃nquaginta ſiclos, calami

24 ſimiliter ducentos quinquaginta, † caſiæ autem quin-
gentos ſiclos in pódere ſanctuarij, olei de oliuetis men-
25 ſuram hin: † faciesque vnctionis oleum ſanctum, vn
26 guentum compoſitum opere vnguentarij, † & vnges
ex eo tabernaculum teſtimonij, & arcam teſtamenti,
27 † menſamque cum vaſis ſuis, candelabrum, & vten-
28 ſilia eius, altaria thymiamathis, † et holocauſti, & vni-
uerſam ſuppellectilem quę ad cultum eorum pertinet.
29 † Sanctificabiſq; omnia, & erunt Sancta ſanctorum: qui
D tetigerit ea ſanctificabitur. † Aaron & filios eius vnges,
30 ſanctificabiſq; eos, vt ſacerdotiu fungantur mihi. † Fi-
31 lijs quoq; Iſraël dices: Hoc oleum vnctionis ſanctum
32 erit mihi in generationes veſtras. † Caro hominis non
vngetur ex eo, & iuxta compoſitionem eius nó facietis
33 aliud, quia ſanctificatú eſt, & ſanctum erit vobis. † Ho-
mo quicunq; tale compoſuerit, & dederit ex eo alieno,
34 exterminabit de populo ſuo. † Dixitq; Dńs ad Moyſen:
Sume tibi aromata, ſtacten & onycha, galbanum boni
odoris, & tus lucidiſſimum, ęqualis póderis erunt om-
35 nia: † facieſq; thymiama cópoſitum opere vnguentarij,
miſtum diligenter, & purum, & ſanctificatione digniſ-
36 ſimum. † Cumq; in tenuiſſimú puluerem vniuerſa con-
tuderis, pones ex eo corá tabernaculo teſtimonij, in quo
loco apparebo tibi. Sanctú ſanctorú erit vobis thymia-
37 ma. † Talem compoſitiuné non facietis in vſus veſtros,
38 quia ſanctú eſt Domino. † Homo quicunq; fecerit ſimi-
le, vt odore illius perfruatur, peribit de populis ſuis.

Deputatur à Domino Beſeleel & Ooliab ad extructionem tabernaculi ac cęterorum quę dicta ſunt, de ſabbathi obſeruatione, & de tabulis à Domino Moyſi datis. CAP. XXXI.

1 LOcutuſq; eſt Dńs ad Moyſen, dicens: † Ecce vocaui
A ex nomine Beſeleel filium Vri filij Hur de tribu Iu-
2 da, † et impleui eum ſpiritu Dei, ſapientia, & intelligé-
3 tia, & ſcientia in omni opere, † ad excogitandum quic-
4 quid fabre fieri poteſt ex auro, & argento, & ære, † mar-
5 more & gémis, & diuerſitate lignorú. † Dediq; ei ſociú
6 Ooliab filium Achiſamech de tribu Dan. Et in corde o-
B mnis eruditi poſui ſapientiam: vt faciant cuncta quæ
7 pręcepi tibi, † tabernaculum fœderis, & arcam teſtimo
nij, & propitiatorium quod ſuper eam eſt, & cuncta
8 vaſa tabernaculi. † Menſamq;, & vaſa eius, cádelabrum
*altare 3. 9 puriſſimum cú vaſis ſuis, & 'altaria' thymiamatis. † &
holocauſta, & omnia vaſa eorum, labium cú baſi ſua,
10 † veſtes ſanctas in miniſterio Aaron ſacerdoti, & filijs
11 eius, vt fungantur officio ſuo in ſacris, † Oleum vnctio-
nis, & thymiama aromathú in ſanctuario: omnia quæ
12 præcepi tibi, faciant. † Et locutus eſt Dńs ad Moyſen,
13 dicens: † Loquere filijs Iſraël, & dices ad eos: ‖ Videte
‖Sap. 10. b. 8 Eze. 10. b. 12 C vt ſabbathum meum cuſtodiatis: quia ſignum eſt inter
me & vos in generationibus veſtris: vt ſciatis quia ego
—3. 14 Dńs qui ſanctifico vos. † Cuſtodite ſabbathú –meum',
ſanctum eſt enim vobis: qui polluerit illud, morte mo-
rietur: q fecerit in eo opus, peribit anima illius de me-
*facies. 15 dio populi ſui. † Sex diebus 'facietis' opus: in die ſepti-
mo ſabbathum eſt, requies ſancta Dńo: omnis qui fe-
16 cerit opus in hac die, morietur. † Cuſtodiant filij Iſraël
D ſabbathú, & celebrent illud in generationibus ſuis. Pa-
17 ctum eſt ſempiternum † inter me & filios Iſraël, ſignú-
‖Gen. 1. d. 31 que perpetuum: ‖ ſex enim diebus fecit Dńs cælum &
18 terram, & in ſeptimo ab opere ceſſauit. † Deditq; Dńs
Moyſi, cópletis huiuſcemodi ſermonib' in monte Sinai,
Deu. 9. b. 10. duas tabulas teſtimonij lapideas, ſcriptas digito Dei.

Ob vitulum adoratum Moyſes Deū precatur, tabulas frangit, vitulum comburit, & Aarone obiurgato idololatras occidi iubet, cæteriſq; veniam impetrat. CAP. XXXII.

1 VIdens autem populus q moram faceret deſcéden-
A di de monte Moyſes, cógregatus aduerſus Aaron
‖Act. 7. e. 40. dixit: ‖ Surge, fac nobis deos qui nos præcedant: Moy-
ſi enim huic viro qui nos eduxit de terra-Ægypti igno-
ei 3. 2 ramus quid acciderit. † Dixitque ad eos Aaron: Tollite
inaures aureas de vxorú, filiorúq;, & filiarum veſtrarum
3 auribus, & afferte ad me. † Fecitq; populus quæ iuſſe-
4 rat, deferens inaures ad Aaron. † ‖ Quas cùm ille accepiſ ‖Pſ. 105. c. 17
ſet, formauit opere fuſorio, & fecit ex eis vitulum con-
flatilé. Dixeruntq;: Hi ſunt dij tui Iſraël, qui te eduxe-
5 runt de terra-Ægypti. † Quod cùm audiſſet Aaron, ędi-
ficauit altare coram eo, & præconis voce clamauit, –di- —5.
6 cens' Cras ſolennitas Domini eſt. † Surgenteſq; manè,
B obtulerunt holocauſta, & hoſtias pacificas, & ‖ ſedit po- ‖1. Cor. 10. b. 7.
pulus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere.
7 † Locutus eſt autem Dominus ad Moyſen, –dicens:' —7.
‖ Vade, deſcende: peccauit populus tuus quem eduxi- ‖Deu. 9. b. 12
8 ſti de terra-Ægypti. † Receſſerunt citò de via, quam
oſtendiſti eis: feceruntque ſibi vitulum conflatilem, &
adorauerunt, atque immolantes ei hoſtias, dixerunt:
‖ Iſti ſunt dij tui Iſraël, qui te eduxerunt de terra-Ægy- ‖1. Reg. 12. f. 28.
9 pti. † Rurſumq; ait Dominus ad Moyſen: ‖ Cerno quòd ‖Inf. 33. a. 3.
10 populus iſte duræ ceruicis ſit. † dimitte me, vt iraſca-
C tur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque
11 te in gentem magnam. † Moyſes autem orabat Dominú
Deum ſuum, dicens: ‖ Cur Domine iraſcitur furor tuus ‖Deu. 9. c. 13
contra populum tuum: quem eduxiſti de terra-Aegy- Pſ. 105. b. 21
12 pti in fortitudine magna, & in manu robuſta? † ‖ Ne ‖Nu. 14. c. 13
quæſo dicant Aegyptij: Callide eduxit eos, vt interfi-
ceret in montibus, & deleret è terra, Quieſcat ira tua,
13 & eſto placabilis ſuper nequitia populi tui. † Recorda-
re Abraham, Iſaac & Iſraël ſeruorum tuorum, quibus
iuraſti per temetipſum, dicens: ‖ Multiplicabo ſemen ‖Ge. 22. b. 7.
veſtrum ſicut ſtellas cęli: & vniuerſam terram hanc de & 15. b. 7. & 48. c. 16.
qua locutus ſum, dabo ſemini veſtro, & poſſidebitis eá
14 ſemper. † Placatuſque eſt Dominus ne faceret malum
D quod locutus fuerat aduerſus populum ſuum. † Et re-
15 uerſus eſt Moyſes de monte, portans duas tabulas teſti-
16 monij in manu ſua, ſcriptas ex vtraque parte, † et factas
opere Dńi: ſcriptura quoque Dei erat ſculpta in tabu-
17 lis. † Audiés autem Ioſue tumultum populi vociferan-
tis, dixit ad Moyſen: Vlulatus pugnę auditur in caſtris.
18 † Qui reſpondit: Non eſt clamor adhortantium ad pu-
gnam, neque vociferatio compellentium ad fugam: ſed
19 vocem cantantium ego audio. † Cumque appropin-
quaſſet ad caſtra, vidit vitulum, & choros: iratuſque
valdè, proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad ra-
20 dicem montis. † Arripienſq; vitulum quem fecerant,
E combuſſit, & contriuit vſque ad puluerem, quem ſpar-
21 ſit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Iſraël. † Dixit-
que* ad Aaron: Quid tibi fecit hic populus, vt indu- *Moyſes 6.
22 ceres ſuper eum peccatum maximum? † Cui ille reſpon-
dit: Ne indignetur dominus meus: tu enim noſti po-
23 pulum iſtum, q pronus ſit ad malum. † dixerunt mi-
hi: Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic enim Moy-
ſi, qui nos eduxit de terra-Aegypti, neſcimus quid acci-
24 derit. † Quibus ego dixi: Quis veſtrum habet aurum?
Tulerunt, & dederunt mihi: & proieci illud in ignem,
25 egreſſuſq; eſt hic vitulus. † Videns ergo Moyſes popu-
lum q eſſet nudatus (ſpoliauerat enim eum Aaron pro-
pter ignominiam ſordis, & inter hoſtes nudum conſti-
26 tuerat.) † & ſtans in porta caſtrorum, ait: Si quis eſt Do-
mini, iungatur mihi. Congregatique ſunt ad eum om-
27 nes filij Leui: † quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus
Iſraël: Ponat vir gladium ſuper femur ſuum: ite, & re-
F dite de porta vſque ad portam per medium caſtrorum,
& occidat vnuſquiſque fratrem, & amicum, & pro-
28 ximum ſuum. † Feceruntque filij Leui iuxta ſermonem
Moyſi, cecideruntq; in die illa quaſi –'triginta' tria mil- —8. *viginti 6.
29 lia hominum. † Et ait Moyſes: Conſecraſtis manus ve-
ſtras hodie Domino, vnuſquiſque in filio, & in fratre
30 ſuo, vt detur vobis benedictio. † Facto autem altero
die, locutus eſt Moyſes ad populum, Peccaſtis pecca-
tum maximum: aſcendá ad Dńm, ſi quo modo, quiuerò
31 eum deprecari pro ſcelere veſtro. † Reuerſuſque ad Do-
minum ait: Obſecro* peccauit populus iſte peccatum *Domine.
32 maximum, feceruntque ſibi deos aureos: † aut dimit-
tis hanc noxam: aut ſi non facis, dele me de libro tuo
33 quem ſcripſiſti. † Cui reſpódit Dńs: Qui peccauerit mi-

34 hi, delebo eum de libro meo: † tu autem vade, & duc
populum iſtum quò locutus ſum tibi: angelus meus
præcedet te. Ego autem in die vltionis viſitabo & hoc
35 peccatum eorum. † Percuſſit ergo Dominus populum
pro reato vituli quem fecerat Aaron.

Minis Dei in populum ſedatis à Moyſe, populus luget delictum: loquitur Dominus cum Moyſe facie ad faciem, qui cupit videre faciem & gloriam Domini. CAP. XXXIII.

v.8. 1 A LOcutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, ˏdicensˋ: Vade,
aſcende de loco iſto tu & populus tuus quem
eduxiſti de terra Ægypti, in terrã quam iuraui Abrahã,
‖Ge.12.b.7. Sup.13.c.10 Ioſ.24.c.11. 2 Iſaac, & Iacob, dicens: ‖Semini tuo dabo eam: † et mittam
præcurſorẽ tui angelum, vt eijciã Chananæum, &
Amorrhæũ, & Hethæum, & Phærezeũ, & Heuæũ, & Ie-
‖Deu.7.c.21 Sup.32.b.9. &c.3. Deu.9.c.13. 3 buſæũ, & intres in terrã fluentem lacte & melle. ‖Non
enim aſcendã tecum, quia ppl̃s duræ ceruicis ˏeſtˋ: ne fortè
4 diſperdã te in via. † Audienſq; ppl̃s ſermonem hunc
peſſimũ, luxit: & nullus ex more indutus eſt cultu ſuo.
5 † Dixitq; Dñs ad Moyſen: Loquere filijs Iſraël. Ppl̃s duræ
ceruicis es, ſemel aſcendã in medio tui, & delebo te. Iam
nunc depone ornatum tuum, vt ſciam quid faciã tibi.
6 † Depoſuerunt ergo filij Iſraël ornatum ſuum à monte
7 Horeb. † Moyſes quoq; tollens tabernaculum, tetendit
B extra caſtra procul, vocauitq; nomen eius Tabernaculũ
fœderis. Et omnis populus qui habebat aliquã quæſtionem,
egrediebatur ad Tabernaculũ fœderis extra caſtra.
8 † Cumq; egrederetur Moyſes ad Tabernaculũ, ſurgebat
vniuerſa plebs, & ſtabat vnuſquiſque in oſtio papilionis
ſui, aſpiciebantq; tergum Moyſi, donec ingrederetur tentorium.
*Tabernaculi s. 9 † Ingreſſo autem illo Tabernaculum fœderis,
deſcendebat columna nubis, & ſtabat ad oſtium, * lo-
*Dominus. 10 quebaturq; *cum Moyſe, † cernentibus vniuerſis q̃ columna
nubis ſtaret ad oſtium Tabernaculi. Stabantque
11 ipſi, & adorabant per fores Tabernaculorũ ſuorũ. † Lo-
quebatur autem Dñs ad Moyſen facie ad faciem, ſicut
C ſolet loqui homo ad amicum ſuum. Cumq; ille reuerteretur
in caſtra, miniſter eius Ioſue filius Nun, puer,
12 non recedebat de tabernaculo. † Dixit autem Moyſes ad
Dñm: Præcipis vt educam populum iſtum, & non indicas
mihi quem miſſurus es mecum, præſertim cũ dixeris:
Noui te ex nomine, & inueniſti gratiam coram me.
13 † Si ergo inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi
*viam s. ˏfaciemˋ tuam, vt ſciam te, & inueniam gratiã ante ocu-
14 los tuos: reſpice ppl̃m tuum gentem hanc. † Dixitq; Do-
minus: Facies mea præcedet te, & requiem dabo tibi.
15 † Et ait Moyſes: Si non tu ipſe præcedas, ne educas nos de
16 loco iſto. † In quo enim ſcire poterimus ego, & populus
tuus inueniſſe nos gratiam in conſpectu tuo, niſi ambulaueris
nobiſcum, vt glorificemur ab omnibus po-
17 pulis qui habitant ſuper terram? † Dixit autem Domi-
D nus ad Moyſen: Et verbũ iſtud quod locutus es, faciam:
inueniſti enim gratiam coram me, & teipſum noui ex
18 nomine. † Qui ait: oſtende mihi gloriam tuam. † Re-
*vocabor. ‖Ro.9.c.15. 19 ſpondit: Ego oſtendam omne bonum tibi, & ˏvocaboˋ
in nomine Domini coram te: & ‖miſerebor cui voluero,
20 & clemens ero in quem mihi placuerit. † Rurſumque
ait: Non poteris videre faciem meam: non enim videbit
21 me homo, & viuet. † Et iterum: Ecce, inquit, eſt locus
22 apud me, & ſtabis ſupra petram. † Cumq; tranſibit gloria
mea, ponam te in foramine petræ, & protegam de-
23 xtera mea, donec tranſeam: † tollamque manum meam,
& videbis poſteriora mea, faciem autem meam videre
non poteris.

Moyſes reparatis tabulis, prohibitaq; Gentium ſocietate & idolatria, datiſq; præceptis de primogenitis, Sabbatho, Azimis, cæteriſq; feſtis, poſt 40. dierum ieiunium cornutus de monte deſcendit ac velata facie populo loquitur.

CAP. XXXIIII.

1 A AC deinceps, Præcide, ait, tibi duas tabulas lapi-
Deu.10.a.1. deas inſtar priorum, & ſcribam ſuper eas verba
2 quæ habuerunt tabulæ quas fregiſti. † Eſto paratus manè,
vt aſcendas ſtatim in montem Sinai, ſtabiſque me-
3 cum ſuper verticẽ montis. † Nullus aſcendat tecum, nec
videatur quiſpiã per totũ montem, boues quoq; & oues
4 non paſcantur ecõtra. † Excidit ergo duas tabulas lapideas,
quales antea fuerant: & de nocte cõſurgens aſcendit in
montẽ Sinai, ſicut præceperat ei Dñs, portãs ſecum * tabulas. *duas s.
5 † Cumq; deſcendiſſet Dñs per nubem, ſtetit Moy-
6 ſes cum eo, inuocans nomen Domini. † Quo trãſeunte
coram eo, ait: Dominator Domine Deus, miſericors &
7 clemens, patiens & multæ miſerationis, ac verax, † qui
‖cuſtodis miſericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, ‖Pſ.142.a.2.
& ſcelera, atque peccata, nulluſq; apud te per ſe ‖Ier.32.c.18
innocens eſt. ‖Qui reddis iniquitatem patrum filijs, ac Deu.5.a.9.
B nepotibus in tertiam & quartam progeniem. † Feſtinuſ-
8 que Moyſes, curuatus eſt pronus in terram, & adorans
9 † ait: Si inueni gratiam in conſpectu tuo Domine, obſecro
vt gradiaris nobiſcum: ppl̃s enim duræ ceruicis eſt,
& auferas iniquitates noſtras atq; peccata, noſq; poſſi-
10 deas. † Reſpondit Dñs: Ego inibo pactum videntibus Deut.5.a.2.
cunctis, ſigna faciam quæ nunquam viſa ſunt ſuper ter Ier.32.d.31.
ram, nec in vllis gentibus: vt cernat ppl̃s ˏiſteˋ, in cuius &c.4.
11 es medio, opus Dñi terribile quod facturus ſum. † Ob-
ſerua cuncta quæ hodie mandaui tibi: ego ipſe eijciam
ante faciem tuã Amorrhæum, & Chananæum, & Hæ-
thæum, Pherezæum, quoq;, & Heuæum, & Iebuſæũ. *& Gergeſæum 4.
12 † * Caue ne vnquam cum habitatoribus terræ illius iun-
13 gas amicitias, quæ ſint tibi in ruinam: † ſed aras eorum
14 deſtrue, * confringe ſtatuas, lucoſq; ſuccide. † Noli ado *& 1.
rare Deum alienum. Dñs zelôtes nomen eius, Deus eſt
15 æmulator. † ‖Ne ineas pactum cum hominib⁹ illarum ‖Deu.7.a.2.
regionum: ne cùm fornicati fuerint cum dijs ſuis, & ado
rauerint ſimulachra eorum, vocet te quiſpiam * vt co- *& 1.
16 medas de immolatis. † ‖Nec vxorem de filiabus eorum, ‖1.Re.11.a.2.
accipies filijs tuis: ne poſtquàm ipſæ fuerint fornicatæ,
17 fornicari faciant & filios tuos in deos ſuos. † Deos con-
18 flatiles non facies tibi. † Solennitatem azymorum cuſto-
C dies. Septẽ diebus veſcẽtis azymis, ſicut præcepi tibi in
tempore menſis nouorum. menſe enim verni temporis
19 egreſſus es de Ægypto. † ‖Omne quod aperit vuluam ge ‖Sup.13.a.2. b.17.32.d.29.
neris maſculini, meum erit. De cunctis animantibus
20 tam de bobus quàm de ouibus, meum erit. † Primogenitum
aſini redimes oue. ſin autem nec pretium pro eo
dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum re-
21 dimes: nec apparebis in conſpectu meo vacuus. † ‖Sex ‖Su.23.b.15 Deu.16.d.16
diebus operaberis, die ſeptimo ceſſabis arare & metere. Eccl.15.a.6.
22 † ‖Solennitatẽ hebdomadarũ facies tibi in primitijs fru- ‖Su.23.b.16
gum meſſis tuæ triticeæ, & ſolennitatẽ quando redeun-
23 te anni tempore cuncta conduntur. † Trib⁹ temporibus
anni apparebit omne maſculinum tuum in conſpectu
24 omnipotentis Dñi Dei Iſraël. † Cũ enim tulero gentes à
facie tua, & dilatauero terminos tuos, nullus inſidiabi-
D tur terræ tuæ, aſcendente te & apparente in conſpectu
25 Dñi Dei tui ter in anno. † ‖Non immolabis ſup fermento ‖Su.23.c.18 19.
ſanguinem hoſtiæ meæ: neque reſidebit manè de victima
26 ſolennitatis Phaſe. † Primitias frugum terræ tuæ offeres
in domo Domini Dei tui. ‖Non coques hœdum in lacte ‖De.14.c.21.
27 matris ſuæ. † Dixitq; Dñs ad Moyſen, Scribe tibi verba
28 hæc, q̃bus & tecum & cum Iſraël ‖ pepigi fœdus. † Fuit ‖Su.24.d.27 *Moyſes.
ergo ibi cum Domino * quadraginta dies & quadragin- Deut.9.b.9. c.18.
ta noctes: panem non comẽdit, & aquam non bibit: &
29 ſcripſit in tabulis ‖verba fœderis decem. † Cumque de- ‖De.4.b.13.
ſcenderet Moyſes de monte Sinai, tenebat duas tabulas
teſtimonij, & ignorabat quòd cornuta eſſet facies ſua
30 ex conſortio ſermonis Domini. † Videntes autem Aaron
& filij Iſraël cornutam Moyſi faciem, timuerunt propè
31 accedere. † Vocatique ab eo, reuerſi ſunt tam Aaron
quàm principes ſynagogæ. Et poſtquàm locutus eſt ad
32 eos, † venerunt ad eum etiam omnes filij Iſraël: quibus
præcepit cuncta quæ audierat à Domino in mõte Sinai.
33 † Impletiſq; ſermonibus ‖ poſuit velamen ſuper faciem ‖2.Cor.3. c.13.
34 ſuam. † ˏQuodˋ ingreſſus ad Dominum & loquens cum *Qui s.
eo auferebat donec exiret, & tunc loquebatur ad filios
35 Iſraël omnia quæ ſibi fuerant imperata. † Qui videbant

faciem

faciem egredientis Moyſi eſſe cornutam, ſed operiebat
*velamine 4. ille rurſus * faciem ſuã ſiquando loquebatur ad eos.

Præcipitur ſabbathum, petuntur primitiæ & donaria ac artifices ad conſtruenda omnia quæ dicta ſunt, quibus deputati à Domino dicuntur Beſeleel & Ooliab. CAP. XXXV.

1 IGitur congregata omni turba filiorũ Iſraël, dixit ad
A eos: Hæc ſunt quæ iuſſit Dñs fieri. † Sex diebus facie-
2 tis opus: ſeptimus dies erit vobis ſanctus, ſabbathum
3 & requies Dñi: qui fecerit opus in eo, occidetur. † Non
ſuccẽdetis ignẽ in omnibus habitaculis veſtris per diem
4 ſabbathi. † Et ait Moyſes ad omnem cateruam filiorum
5 Iſraël: Iſte eſt ſermo quem præcepit Dñs dicens, † Sepa-
‖Sup. 25. a. 8. rate apud vos primitias Dño. ‖ Omnis voluntarius &
prono animo offerat eas Dño, aurum, & argentum, &
6 æs, † hyacinthum & purpuram, coccumq́; bis tinctũ,
7 & byſſum, pilos caprarum, † pelleſq́; arietum rubrica-
8 tas, & ianthinas, ligna ſetim, † & oleum ad luminaria
concinnanda, & vt conficiatur vnguentum, & thy-
9 miama ſuauiſſimum, † lapides onychinos, & gemmas
10 ad ornatum ſuperhumeralis & rationalis. † Quiſquis ve
ſtrum ſapiens eſt, veniat, & faciat quod Dñs impera-
11 uit: † Tabernaculum ſcilicet, & tectum eius, atque ope-
B rimentum, annulos & tabulata cum vectibus, paxillos
12 & baſes: † Arcam & vectes, propitiatorium & velum
13 quod ante illud oppanditur: † Menſam cum vectibus
14 & vaſis, & propoſitionis panibus: † Cãdelabrũ ad lumi-
naria ſuſtentanda, vaſa illius & lucernas, & oleum ad
15 nutrimenta igniũ. † Altare thymiamathis, & vectes, &
oleum vnctionis & thimiama ex aromatibus: Tento-
16 rium ad hoſtium tabernaculi: † Altare holocauſti, & cra
*baſim 7. ticulã eius ęneam cũ vectibus & vaſis ſuis: Labrũ & *ba-
17 ſes* eius: † Cortinas atrij cũ columnis & baſibus, tento-
18 rium in foribus veſtibuli, † paxillos tabernaculi & atrij
19 cũ funiculis ſuis † Veſtimenta quorũ vſus eſt in miniſte
rio ſanctuarij, veſtes Aaron põtificis ac filiorũ eius vt ſa
20 cerdotio fungant̃ mihi. † Egreſſaq́; omnis multitudo fi-
C liorum Iſraël de conſpectu Moyſi, † obtulerunt mente
21 promptiſſima atq; deuota primitias Dño, ad faciẽdum
opus tabernaculi teſtimonii. Quicquid ad cultũ & ad
22 veſtes ſanctas neceſſariũ erat, † viri cũ mulieribus prę-
buerũt armillas & inaures, annulos & dextralia, omne
23 vas aureum in donaria Dñi ſeparatum eſt. † Siquis habe
bat hyacinthum, & purpuram, coccumq́; bis tinctum,
byſſum & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, &
*& auri. 24 hyacinthinas, † Argenti * ęriſq́; metalla obtulerũt Dño,
25 lignaq́; ſetim in varios vſus. † Sed & mulieres doctę quę
neuerant dederunt hyacinthum, purpuram, & vermi-
26 culum ac byſſum, † et pilos caprarum, ſpontè propria
27 cuncta tribuentes. † Principes verò obtulerunt lapides
onychinos, & gemmas ad ſuperhumerale & rationale,
28 † aromataq́;, & oleum ad luminaria concinnanda, & ad
præparandum vnguentum, ac thymiama odoris ſuauiſ-
29 ſimi componendum. † Omnes viri & mulieres mente
D deuota obtulerunt donaria, vt fierent opera quæ iuſſe-
rat Dñs per manum Moyſi. Cuncti filij Iſraël volunta-
30 ria Dño dedicauerũt. † Dixitque Moyſes ad filios Iſraël,
‖Sup. 31. a. 4 ‖ Ecce vocauit Dñs ex noĩe Beſeleel filium Vri filij Hur
31 de tribu Iuda: † impleuitq́; eũ ſpiritu Dei, ſapiẽtia & ĩtel
32 ligentia, & ſciẽtia, & omni doctrina † ad excogitandum,
33 & faciendum opus in auro & argento, & ære, † ſculpen-
diſq́; lapidibus, & opere carpentario. q̃cquid fabrè ad-
*Dominus 34 inueniri poteſt, † dedit * in corde eius: Ooliab quoq; fi-
35 liũ Achiſamech de tribu Dan: † ambos erudiuit ſapiẽtia,
vt faciant opera abietarii, polymitarii, ac plumarii de
hiaycintho ac purpura, coccoque bis tincto, & byſſo,
& texant omnia, ac noua quæque reperiant.

Oblatis plus quàm opus eſſet donariis, paratur tabernaculum iuxta omnes partes ſuas, nempe cortinas, ſaga, opertoria, vectes, velum, & tentorium. CAP. XXXVI.

Sup. 26. a. 1. 1 FEcit ergo Beſeleel, & Ooliab, & omnis vir ſapiens,
A quibus dedit Dñs ſapientiam & intellectum, vt ſci-
rent fabrè operari quę in vſus ſanctuarii neceſſaria ſunt,
2 & quæ præcepit Dñs. † Cumq́; vocaſſet eos Moyſes, & 1. Par. 22. d. 15.
oẽm eruditum virum cui dederat Dñs ſapiẽtiam, & qui
3 ſponte ſua obtulerãt ſe ad faciendũ opus, tradidit eis vni-
uerſa donaria filiorũ Iſraël. Qui cũ inſtarẽt operi, quo-
4 tidie manè vota populus offerebat. † Vnde artifices veni-
5 re cõpulſi, dixerunt Moyſi, † Plus offert populus q̃ ne-
6 ceſſarium eſt. † Iuſſit ergo Moyſes præconis voce cantari:
Nec vir: nec mulier quicquã offerat vltrà in opere ſan-
7 ctuarii. Sicq́; ceſſatũ eſt à muneribus offerendis, † eò q
8 oblata ſufficerent & ſuperabundarẽt. † Fecerũtq́; oẽs cor
de ſapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas
decem de byſſo retorta, & hyacintho, & purpura, coc-
B coq́; bis tincto, opere vario, & arte polymita: † quarum
9 vna habebat in longitudine vigintiocto cubitos, & in
latitudine quatuor, vna menſura erat omnium cortina-
10 rũ. † Coniunxitq́; cortinas q̃ninq;, alterã alteri, & alias
11 q̃nq; ſibi inuicẽ copulauit. † Fecit & anſas hyacinthinas
in ora cortinæ vnius ex vtroque latere, & in ora cortinæ
12 alterius ſimiliter, † vt contra ſe inuicem venirent anſæ, &
13 mutuò iungerẽtur, † vnde & quinquaginta fudit circu-
los aureos, qui morderent cortinarum anſas, & fieret
14 vnum tabernaculum. † Fecit & ſaga vndecim de pilis ca-
15 prarum ad operiendum tectum tabernaculi: † vnum ſa-
gum in lõgitudine habebat cubitos triginta & in latitu-
dine cubitos quatuor. vnius menſuræ erant omnia ſaga:
16 † quorum quinq; iunxit ſeorſum, & ſex alia ſeparatim.
17 † Fecitq́; anſas q̃nquaginta in ora ſagi vnius, & quinqua
18 ginta ĩ ora ſagi alterius, vt ſibi inuicẽ iungerent. † Et fibu
las ęneas q̃nquaginta, quibus necteret̃ tectũ, vt vnũ pal-
19 lium ex omnib⁹ ſagis fieret. † Fecit & opertorium taber-
C naculi de pellibus arietum rubricatis: aliudq́ue deſuper
20 velamentũ de pellibus *ianthinis*. † Fecit & tabulas taber *hyacinthy-nis.
21 naculi de lignis ſetim ſtantes. † Decem cubitorum erat
longitudo tabulæ vnius: & vnum ac ſemis cubitum lati-
22 tudo retinebat. † Binæ incaſtraturæ erant per ſingulas ta
bulas, vt alteri altera iungeretur. Sic fecit in omnibus
23 tabernaculi tabulis. † E quibus viginti ad plagam me-
24 ridianam erant contra auſtrum, † cum quadraginta
baſibus argenteis. Duæ baſes ſub vna tabula ponebañ-
tur ex vtraque parte angulorum, vbi incaſtraturæ la-
25 terum in angulis terminantur. † Ad plagam quoque ta-
bernaculi quæ reſpicit ad aquilonem, fecit viginti tabu-
26 las † cum quadraginta baſibus argenteis, duas baſes per
27 ſingulas tabulas. † Contra occidẽtem verò, id eſt, ad eam
partem tabernaculi quæ mare reſpicit, fecit ſex tabulas,
28 † & duas alias per ſingulos angulos tabernaculi retrò:
29 † quæ iunctæ erant à deorſum vſque ſurſum, & in vnam
compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex vtraq; par-
30 te per angulos: † vt octo eſſent ſimul tabulæ, & habe-
rent baſes argẽteas ſexdecim, binas ſcilicet baſes ſub ſin-
31 gulis tabulis. † Fecit & vectes de lignis ſetim, quinque
D ad continendas tabulas vnius lateris tabernaculi, † &
32 quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: &
extra hos quinque alios vectes ad occidentalem plagam
33 tabernaculi contra mare. † Fecit quoque vectem alium:
qui per medias tabulas ab angulo vſq; ad angulum per-
34 ueniret. † Ipſa autem tabulata deaurauit, fuſis baſibus
eorum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per
quos vectes induci poſſent: quos & ipſos laminis aureis
35 operuit. † Fecit & velum de hyacintho, & purpura, ver-
miculo, ac byſſo retorta, opere polymitario, varium
36 atque diſtinctũ: † & quatuor columnas de lignis ſetim,
quas cum capitibus deaurauit: fuſis baſibus earum ar-
37 genteis. † Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex
hyacintho, purpura, vermiculo, byſſoque retorta, ope-
38 re plumarii: † & columnas quinque cum capitibus ſuis
quas operuit auro, baſeſque earum fudit æneas.

Formatur arca, propitiatorium, menſa, candelabrum, lucerna, altare thymiamatis, ipſumq́; thymiama. CAP. XXXVII.

1 FEcit autem Beſeleel & arcam de lignis ſetim, haben-
A tẽ duos ſemis cubitos in longitudine, & cubitum ac

ſemiſſem in latitudine, altitudo quoque vnius cubiti
2 fuit & dimidii: †veſtiuitq́; eam auro puriſſimo intus ac
3 foris. Et fecit illi coronam auream per gyrum, †conflans
quatuor annulos aureos p quatuor angulos eius: duos
4 annulos in latere vno, & duos in altero. † Vectes quoq;
5 fecit de lignis ſetim, quos veſtiuit auro. † & quos miſit
in annulos qui erant in lateribus arcę, ad portandũ eam
6 †Fecit & propitiatorium, id eſt, oraculum de auro mun-
diſſimo, duorum cubitorum & dimidii in longitudine,
7 & cubiti ac ſemis in latitudine. †Duos etiam Cherubim
ex auro ductili, quos poſuit ex vtraq; parte propitiato-
8 rij: † Cherub vnũ in ſummitate vnius partis, & Cherub
B alterũ in ſummitate partis alteri*: duos Cherubim ĩ ſin-
9 gulis ſummitatibus propitiatorij, †extendentes alas, &
& tegentes propitiatorium, ſeque mutuò & illud re-
10 ſpicientes. † Fecit & menſam de lignis ſetim in longitu-
dine duorũ cubitorũ, & in latitudine vnius cubiti, quę
11 habebat in altitudine cubitũ ac ſemiſſem. †circũdeditq́;
12 eã auro mũdiſſimo, & fecit illi labiũ aureũ per gyrũ, †ip
ſiq́; labio coronã aureã interraſilẽ quatuor digitorũ, &
13 ſuper eandẽ alterã coronã auream. †Fudit & quatuor cir
culos aureos, quos poſuit in quatuor angulis per ſingo-
14 los pedes menſæ † contra coronam, miſitque in eos ve-
15 ctes, vt poſſit menſa portari. †Ipſos quoq; vectes fecit de
16 lignis ſetim, & circũdedit eos auro. †Et vaſa ad diuerſos
C vſus mẽſæ, acetabula, phialas, & cyathos, & turibula,
17 ex auro puro, in quibus offerenda ſunt libamina. †Fecit
& candelabrum ductile de auro mundiſſimo. De cuius
vecte calami, ſcyphi, ſphærulæque ac lilia procedebant:
18 †ſex in vtroque latere, tres calami ex parte vna, & tres ex
19 altera: †tres ſcyphi in nucis modũ per calamos ſingulos,
ſphærulæque ſimul & lilia: & tres ſcyphi inſtar nucis in
calamo altero, ſphærulæque ſimul & lilia. Æquum
erat opus ſex calamorũ, qui pcedebant de ſtipite cande-
20 labri. †In ipſo autẽ vecte erãt quatuor ſcyphi in nucis mo
21 dũ, ſphærulæq; per ſingulos ſimul & lilia: †& ſphærulæ
ſub duobus calamis per loca tria, qui ſimul ſex fiunt ca
22 lami procedentes de vecte vno. † & ſphærulæ igitur,
& calami ex ipſo erant, vniuerſa ductilia ex auro puriſſi
23 mo. †Fecit & lucernas ſeptem cũ emunctorijs ſuis, & va
D ſa vbi ea quæ emuncta ſunt, extinguantur, de auro mũ-
24 diſſimo. †Talentũ auri appendebat candelabrum cũ om
25 nib* vaſis ſuis. †Fecit & altare thimiamatis de lignis ſe
tim, per quadrũ ſingulos habens cubitos, & in altitudi
26 ne duos: è cuius angulis pcedebant cornua. † Veſtiuit-
que illud auro puriſſimo cũ craticula, ac parietib*, et cor
27 nibus. † Fecitque ei coronã aureolam per gyrum, & du-
os annulos aureos ſub corona per ſingula latera, vt mit-
28 tantur in eo vectes, & poſſit altare portari. †Ipſos autem
vectes fecit de lignis ſetim, & operuit laminis aureis.
29 †Compoſuit & oleum ad ſanctificationis vnguentũ, &
*thymiamata de aromatib. mũdiſſimis ope pigmentarii. *thimiama 7.

Formatur altare holocauſti cum labio ęneo: & atrio, oblataque donaria recenſentur. C A P. XXXVIII.

2.Par.1.b.5. 1 FEcit & altare holocauſti de lignis ſetim, quinque cu
A bitorũ per quadrum, & trium in altitudine: †cuius
2 cornua de angulis procedebant, operuitq́; illud laminis
3 æneis. †Et in vſus eius parauit ex ære vaſa diuerſa, lebe-
tes, forcipes, fuſcinulas, vncinos, & ignium recepta-
4 cula. †Craticulamq́ue eius in modum retis fecit æneã,
5 & ſubter eam in altaris medio arulam. †fuſis quatuor an
nulis per totidẽ retiaculi ſummitates, ad immittẽdos ve
6 ctes ad portandũ: †quos & ipſos fecit de lignis ſetim, &
[Sep.27.b.8 7 operuit laminis æneis: † induxitque in circulos qui in
lateribus altaris eminebant. Ipſum autem altare nõ erat
8 ſolidum, ſed cauum ex tabulatis, & intus vacuũ. † Fecit
& labrum ęneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum
9 quę excubabant in oſtio tabernaculi. † Fecit & atrium,
B in cuius auſtrali plaga erant tentoria de byſſo retorta,
10 cubitorum centum, † columnæ æneæ viginti cum baſi-
11 bus ſuis, capita columnarũ, & tota operis cælatura, ar-
gentea. †Æquè ad ſeptentrionalem plagam tentoria, co-
lumnæ, baſeſq́;, & capita columnarum eiuſdem men
12 ſuræ, & operis ac metalli, erant. † In ea verò plaga quæ
ad occidentem reſpicit, fuerunt tentoria cubitorũ quin
quaginta, colũnę decem cum baſibus ſuis æneę, & capi
13 ta columnarũ, & tota operis cęlatura, argẽtea. †Porrò cõ
tra orientem quinquaginta cubitorũ parauit tentoria:
14 † è quibus; quindecim cubitos, columnarũ trium, cum
15 baſibus ſuis vnũ tenebat latus: † Et in parte altera (*quę
inter vtraq; introitum tabernaculi fecit) qndecim ęquẽ
cubitorum erant tentoria, columnęq́; tres, & baſes toti- quę ab vtro que).
16 dem. †Cuncta atrij tentoria byſſus retorta texuerat. †Ba
17 ſes columnarũ fuère æneæ, capita autẽ earum cum cun-
C ctis cælaturis ſuis argentea: ſed & ipſas columnas atrij
18 veſtiuit argento. †Et in introitu eius opere plumario fe-
cit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac
byſſo retorta, quod habebat viginti cubitos in longitu-
dine, altitudo verò quinq; cubitorũ erat iuxta mẽſuram
19 quam cuncta atrij tentoria habebant. †Columnæ autem
in ingreſſu fuère quatuor cum baſibus æneis, capitaque
20 earum & cælaturæ argenteæ. †Paxillos quoq; tabernacu
21 li & atrij per gyrum fecit æneos. † Hæc ſunt inſtrumenta
tabernaculi teſtimonii, quæ enumerata ſunt iuxta præ-
ceptum Moyſi in ceremoniis Leuitarum per manũ Itha
22 mar filii Aaron ſacerdotis: † quæ Beſeleel filius Vri filii
Hur de tribu Iuda Dño per Moyſen iubente, compleue-
23 rat, †iuncto ſibi ſocio Ooliab filio Achiſamech de tribu
Dan: qui & ipſe artifex lignorum egregius fuit, & poly-
mitarius atq; plumarius ex hyacintho, purpura, vermi-
24 culo, & byſſo. † Omne aurum quod expenſum eſt in ope
D re ſanctuarii, & quod oblatũ eſt in donariis, viginti no-
uem talentorum fuit, & ſeptingentorũ triginta ſiclorũ
25 ad menſuram ſanctuarij. † Oblatum eſt autẽ ab his qui
tranſierunt ad numerũ à viginti annis & ſuprà, de ſex-
centis tribus millibus, & quingentis qnquaginta, arma-
26 torum. † Fuerunt præterea centum talenta argenti, è
quibus conflatæ ſunt baſes ſanctuarii, & introitus vbi
27 velum pendet. †Centum baſes factæ ſunt de talentis cen-
28 tum, ſingulis talentis per baſes ſingulas ſupputatis. †De
mille autẽ ſeptingẽtis, & ſeptuaginta qoq; * fecit capita *ſiclis.
29 columnarũ, quas & ipſas veſtiuit argẽto. † Æris quoq;
oblata ſunt talenta ſeptuagintaduo millia, & quadrin-
30 genti ſuprà ſicli, † ex quibus fuſæ ſunt baſes in introitu
tabernaculi teſtimonii, & altare æneum cum craticula
31 ſua, omniaque vaſa quæ ad vſum eius pertinent, † &
baſes atrii tam in circuitu, quam in ingreſſu eius, &
paxilli tabernaculi atque atrii, per gyrum.

Pontificalia ſacerdotaliaq́, conficiuntur ornamenta, totumq́, in-iunctiũ opus perficitur. C A P. XXXIX.

1 DE hyacintho verò & purpura, vermiculo ac byſſo Sept.28.a.6.
A fecit veſtes, quibus indueretur Aaron quando mi
niſtrabat in ſanctis, ſicut præcepit Dñs Moyſi. †Fecit igi-
2 tur ſuphumerale de auro, hyacintho, & purpura, cocco
3 que bis tincto, & byſſo retorta, opere polymitario. † in-
cîditq́; bracteas aureas, & extenuauit in fila, vt poſſent
4 torqueri cũ priorum colorũ ſubtegmine, † duaſq; oras
5 ſibi inuicẽ copulatas in vtroque latere ſummitatũ, † &
balteũ ex eiſdẽ coloribus, ſicut præceperat Dñs Moyſi.
6 †Parauit & duos lapides onychinos, aſtrictos & incluſos
B auro, & ſculptos arte gemmaria noĩbus filiorum Iſraël.
7 * † Poſuitq; eos in laterib. ſuperhumeralis in monimẽ-
8 tum filiorum Iſraël, ſicut præceperat Dñs Moyſi. †Fecit
& rationale opere polymito iuxta opus ſuperhumera-
lis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, &
9 byſſo retorta: †quadrangulũ, duplex, mẽſuræ palmi. † Et
10 poſuit in eo gẽmarum ordines quatuor. In primo verſu
C erat ſardius, topazius, ſmaragdus. † In ſcđo, carbũculus,
11 ſapphir* & iaſpis. †In tertio, ligyrius, achates & amethy
12 ſtus †In quarto, chryſolithus, onychinus, & beryll*, cir-
13 cũdati & ĩcluſi auro p ordines ſuos. †Ipſiq; lapides duo-
14 decim, ſculpti erãt oĩbus duodecim tribuũ Iſrl, ſinguli
15 p noĩa ſingulorũ. †Fecerũt in rõnali & catenulas ſibi in-
16 uicẽ cohærẽtes, de auro puriſſimo: & duos vncinos, to-

*ſex nomina i lapide vno, & ſex in altero, iuxta ordinem natiuitatis eorũ.

tidemq; annulos aureos. Porrò annulos poſuerunt in
17 vtroq; latere rõnalis, è quib* penderent duę catenę au-
reę, quas inſeruerunt vncinis q in ſuphumeralis angulis
18 eminebãt. Hæc & antè & retrò ita cõueniebant ſibi, vt
D ſuperhumerale & rationale mutuò necterentur, ſtricta
19 ad balteũ & annulis fortius copulata, quos iũgebat vit-
ta hyacinthina, ne laxa fluerent, & à ſe inuicẽ mouerent,
20 ſicut pręcepit Dñs Moyſi. Fecerunt quoq; tunicam ſu-
21 perhumeralis totam hyacinthinã: & capitium in ſupe-
riori parte contra mediũ, oramq; per gyrum capitij te-
22 xtilem: deorſum autem ad pedes mala punica ex hya-
23 cintho, purpura, vermiculo, ac byſſo retorta: & tin-
tinnabula de auro puriſſimo, quæ poſuerunt inter ma-
24 logranata in extrema parte tunicæ per gyrũ: tintinna-
E bulũ autem aureum, & malum punicũ, quibus ornatus
incedebat pontifex quãdo miniſterio fungebatur, ſicut
25 præceperat Dñs Moyſi. Fecerũt & tunicas byſſinas ope
26 re textili Aaron & filijs eius: & mitras cum coronulis
27 ſuis ex byſſo: feminalia quoq; linea byſſina: cingulũ
28 verò de byſſo retorta, hyacintho, purpura ac vermiculo
diſtinctum arte plumaria, ſicut pręceperat Dñs Moyſi
29 Fecerunt & laminã ſacræ venerationis de auro puriſſi-
mo, ſcripſeruntq; in ea opere gẽmariu, Sanctum Dñi:
30 & ſtrinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, ſicut
F præceperat Dñs Moyſi. Perfectũ eſt igitur omne opus
31 tabernaculi & tecti teſtimonij. Feceruntque filij Iſraël
32 cuncta quæ præceperat Dñs Moyſi. Et obtulerunt ta-
bernaculum & tectũ & vniuerſam ſupellectilem, annu-
33 los, tabulas, vectes, columnas ac baſes, opertorium
de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum
34 de hyacinthinis pellibus, velum, arcam, vectes, propi-
35 tiatorium, menſam cũ vaſis ſuis & propoſitionis pa-
36 nibus: candelabrũ, lucernas, & vtenſilia earum cum
37 oleo: altare aureum, & vnguentum, & thymiama ex
38 aromatibus, & tentorium in introitu tabernaculi: al-
39 tare ęneum, retiaculum, vectes, & vaſa eius omnia: la-
G brum cũ baſi ſua: tentoriã atrij, & colũnas cum baſi-
40 bus ſuis: tentorium in introitu atrij, funiculoſq; illius
& paxillos. Nihil ex vaſis defuit quę in miniſteriũ taber-
41 naculi, & in tectũ fœderis iuſſa ſunt fieri. Veſtes quo-
que qbus ſacerdotes vtunť in ſanctuario, Aaron ſcilicet
42 & filii eius obtulerunt filii Iſraël, ſicut pceperat Dñs.
43 Quę poſtq̃ Moyſes cuncta vidit cõpleta, benedixit eis.

Primo menſe tabernaculum erigendum & conſecrandum precipitur, quo facto maieſtate Dei repletur, nube tabernaculum continuè operiente, niſi dum eſſet proficiſcendũ. CAP. XL.

1 LOcutuſq; eſt Dñs ad Moyſen, dicens, Menſe pri-
A mo, prima die menſis eriges tabernaculum teſtimo
2 nii, & pones in eo arcam, dimitteſque ante illam ve-
3 lum: & illata menſa pones ſuper eam quæ ritè præce-
4 pta ſunt. Candelabrum ſtabit cũ lucernis ſuis, & alta-
5 re aureum in quo adoleť incenſum, coram arca teſtimo
nii. Tentorium in introitu tabernaculi teſtimonij po- -.8.
6 nes, & ante illud altare holocauſti: labrum inter al-
7 tare & tabernaculum, quod implebis aqua. Circunda-
8 biſq; atrium tentoriis, & ingreſſum eius. Et aſſumpto
9 vnctionis oleo vnges tabernaculum cũ vaſis ſuis, vt ſan
10 ctificentũ: & altare holocauſti & omnia vaſa eius: la-
11 brum cum baſi ſua, omnia vnctionis oleo conſecrabis:
12 vt ſint ſancta ſanctorum. Applicabiſq; Aaron & filios
B eius ad fores tabernaculi teſtimonii, & lotos aqua in-
13 dues ſanctis veſtibus, vt miniſtrẽt mihi, & vnctio eo-
14 rum in ſacerdotium ſempiternũ proficiat. Fecitq; Moy
15 ſes omnia quę pręceperat Dñs. Igitur mẽſe primo an-
ni ſecundi, prima die menſis collocatum eſt tabernacu-
16 lum. ‖ Erexitq; Moyſes illud, & poſuit tabulas ac baſes ‖ Nu.7.a.7.
17 & vectes, ſtatuitq; columnas, & expandit tectum ſu
per tabernaculũ, impoſito déſuper operimento, ſicut
18 Dñs imperauerat. Poſuit & teſtimonium in arca, ſub-
19 ditis infrà vectibus, & oraculum déſuper. Cumq; in-
tuliſſet arcam in tabernaculum*, appendit ante eam ve- *teſtimonij.
20 lum, vt expleret Dñi iuſſionem. Poſuit & menſam in
tabernaculo teſtimonii ad plagam Septentrionalem ex-
21 tra velum, ordinatis coram propoſitionis panibus, ſi-
22 cut præceperat Dñs Moyſi. Poſuit & candelabrum in
C tabernaculo teſtimonii è regione menſę in parte auſtra-
23 li, locatis per ordinem lucernis, iuxta pręceptum Dñi.
24 Poſuit & altare aureum ſub tecto teſtimonii contra ve-
25 lum, & adoleuit ſuper eo incẽſum aromatũ, ſicut iuſ-
26 ſerat Dñs Moyſi. Poſuit & tentorium in introitu taber
27 naculi teſtimonii, & altare holocauſti in veſtibulo te-
ſtimonii, offerens in eo holocauſtum, & ſacrificia, vt
28 Dñs imperauerat. Labrum quoque ſtatuit inter taber-
29 naculum teſtimonii & altare, implens illud aqua. La-
uerunt q; * Moyſes & Aaron, ac filii eius manus ſuas & *in eo 2.
30 pedes, cũ ingrederentur tectum fœderis, & accederent
D ad altare, ſicut præceperat Dñs Moyſi. Erexit & atriũ
31 per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu eius
32 tentorio. Poſtq̃ omnia perfecta ſunt, ‖ operuit nubes ‖ Nu.9.c.15. 3.Re.8.b.10
tabernaculum teſtimonii, & gloria Domini impleuit
33 illud. Nec poterat Moyſes ingredi tectum fœderis, nu-
be operiente omnia, & maieſtate Dñi coruſcante, quia
34 cuncta nubes operuerat. Si quando nubes tabernacu-
lum deſerebat, proficiſcebantur filii Iſraël per turmas
35 ſuas: ſi pendebat déſuper, manebant in eodem loco.
36 Nubes quippe Domini incubabat per diem taberna-
culo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Iſ-
raël per cunctas manſiones ſuas.

LIBER LEVITICVS,

Hebraicè Vaicra, i. & Vocauit.

Varius ritus ac modus holocauſtorum, armentorum, pecudum & auium offerendorum. CAPVT PRIMVM.

1 VOCAVIT autem Moyſen, &
A locutus eſt ei Dñs de taberna-
2 culo teſtimonij, dicens: Lo-
quere filijs Iſraël, & dices ad
eos: Homo qui obtulerit ex vo
bis hoſtiam Dño, de pecorib*,
id eſt, de bobus & ouibus offe-
3 rens victimas, ‖ Si holocauſtũ ‖ Ex.29.b.10.
fuerit eius oblatio, ac de armẽ-
to, maſculum immaculatum offeret ad oſtium taberna-
4 culi teſtimonij, ad placandum ſibi Dñm: ponetq; ma
B nus ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit, atq; in ex-
5 piationem eius proficiens. Immolabitq; vitulum co-
ram Dño, & offerent filii Aaron *ſacerdotis ſanguinem *ſacerdotes t
eius, fundentes per altaris circuitum, quod eſt ante
6 oſtium tabernaculi: detractaq; pelle hoſtiæ, artus in
7 fruſta concident, & ſubiicient in altari ignem, ſtrue
8 lignorũ antè compoſita: & membra quæ ſunt cæſa,
déſuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quę ad-
9 hęrent iecori: inteſtinis & pedibus lotis aqua: adole-
C bitq; ea ſacerdos ſuper altare in holocauſtũ & ſuauem
10 odorem Dño. Quòd ſi de pecoribus oblatio eſt, de oui-
bus ſiue de capris holocauſtum, *agnum anniculum & *maſculũ 2.
11 abſq; macula offeret: immolabitq; ad latus altaris qđ
reſpicit Aquilonẽ, coram Dño: ſanguinem verò illius
12 fundent ſuper altare filii Aaron per circuitũ: diuidentq;
D membra, caput, & omnia quæ adhærent iecori: & im-
13 ponent ſuper ligna, quibus ſubiiciendus eſt ignis: in-
teſtina verò & pedes lauabunt aqua. Et oblata oĩa ado-
lebit ſacerdos ſup altare in holocauſtum & odorẽ ſua-
14 uiſſimum Dño. Si autem de auibus, holocauſti obla-
15 tio fuerit Dño, de turturibus & pullis colũbę offeret eã
ſacerdos ad altare: & retorto ad collũ capite, ac rupto
vulneris loco, decurrere faciet ſanguinẽ ſuper crepidinẽ
16 altaris: veſiculã verò gutturis & plumas proiiciet pro-
pe altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres
17 effundi ſolent: confringetq; aſcellas eius, & non ſeca-
bit, neque ferro diuidet eam, & adolebit ſuper altare

lignis igne ſuppoſito. Holocauſtum eſt & oblatio ſua-
uiſſimi odoris Domino.

*Ritus oblationis ſacrificiorum ſimilæ oleo conſperſæ, turis, pa-
num, laganorum, atque primitiarum, addito in omnibus ſa-
le, nuſquam autem fermento, nec melle.* CAP. II.

1 ANima cùm obtulerit oblationem ſacrificij Dño,
A ſimila erit eius oblatio, fundetque ſuper eã oleũ,
2 & ponet tus, ¹ ac deferet ad filios Aaron ˈſacerdotisˋ: (ˈſacerdotes 1.)
quorum vnus tollet pugillum plenum ſimilæ & olei,
ac totũ tus, & ponet memoriale ſuper altare in odorem
3 ſuauiſſimum Dño: ‖quod autem reliquum fuerit de ſa- (‖Eccl.7.d.34)
crificio, erit Aaron & filiorum eius, ſanctum ſanctorũ
4 de oblationibus Dñi. † Cùm autem obtuleris ſacrificiũ
B coctum in clibano, de ſimila panes ſcilicet abſque fer-
5 mento conſperſos oleo, & lagana azyma oleo lita. † Si
oblatio tua fuerit de ſartagine ſimilæ conſperſæ oleo &
6 abſq; fermento, † diuides eã minutatim, & fundes ſuper
7 eam oleum. † Sin autem de craticula fuerit ſacrificium,
8 æque ſimila oleo conſpergetur: † quam offerens Dño,
9 trades manibus ſacerdotis. † Qui cùm obtulerit eam,
tollet memoriale de ſacrificio, & adolebit ſuper alta-
C re in odorem ſuauitatis Dño. † quicquid autem reli-
10 quum eſt, erit Aaron & filiorum eius, ſanctũ ſanctorum
11 de oblationibus Domini. † Omnis oblatio quæ offeretur
Domino, abſque fermento fiet, nec quicquam fermen-
12 ti ac mellis adolebitur in ſacrificio Domini. † Primitias
tantùm eorũ offeretis ac munera: ſup altare verò nõ im
13 ponentur in odorem ſuauitatis. † Quicquid obtuleris ſa (Mat.9.g.49.)
D crificij, ſale condies, nec auferes ſal fœderis Dei tui de ſa-
14 crificio tuo. In omni oblatione offeres ſal. † Si autem ob-
tuleris munus primitiarum frugum tuarum Domino,
de ſpicis adhuc virentibus torrebis igni: & cõfringes in
15 morẽ farris, & ſic offeres primitias tuas Domino † fun-
dẽs ſuper ea oleũ, & tus imponens, quia oblatio Dñi eſt.
16 † de qua adolebit ſacerdos in memoriam muneris par-
tem farris fracti & olei, ac totum tus.

*Quo pacto auferantur hoſtiæ pacificorum, nempe de bobus, oui-
bus, agnis, & capris.* CAP. III.

1 QVòd ſi hoſtia pacificorũ fuerit eius oblatio, & de
A bobus voluerit offerre, marẽ ſiue fœminã ˈimma- (ˈimmaculatum 9.)
2 culatãˋ offeret corã Domino. † Ponetque ma-
nũ ſuper caput victimæ ſuæ, quæ immolabitur in introi
tu tabernaculi teſtimonij, fundẽtq; filij Aaron ˈſacerdo- (ˈſacerdotes 3)
3 tisˋ, ſanguinem per altaris circuitum. † Et offerent de ho-
ſtia pacificorum in oblationem Dño, ‖adipẽ qui operit (‖Exo.29.b.19.)
4 vitalia, & quicquid pinguedinis eſt intrinſecus: † duos re
nes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulũ iecoris cum
5 renunculis: † adolebuntq; ea ſuper altare in holocauſtũ,
B lignis, igne ſuppoſito: in oblationem ſuauiſſimi odoris
6 Dño. † Si verò de ouibus fuerit eius oblatio & pacificorũ
hoſtia, ſiue maſculum obtulerit ſiue fœminam, immacu
7 lata erunt. † Si agnum obtulerit coram Dño, † ponet ma
8 nũ ſuam ſuper caput victimæ ſuæ: quæ immolabitur in
veſtibulo tabernaculi teſtimonij: fundentq; filij Aaron
9 ſanguinem eius per circuitum altaris. † Et offerent de pa
cificorum hoſtia ſacrificium Domino: adipem & caudã
10 totam † cum renibus, & pinguedinẽ quæ operit ventrem
C atque vniuerſa vitalia, & vtrunque renũculum cum adi-
pe qui eſt iuxta ilia, reticulũque iecoris cũ renunculis:
11 † & adolebit ea ſacerdos ſuper altare in pabulum ignis &
12 oblationis Dñi. † Si capra fuerit eius oblatio, & obtulerit
13 eam Domino, † ponet manũ ſuam ſuper caput eius, im-
D molabitque eã in introitu tabernaculi teſtimonii. Et fun
14 dent filij Aaron ſanguinẽ eius ˈperˋ altaris circuitũ. † Tol (ˈſuper 2.)
lentque ex ea in paſtum ignis dominici, adipẽ qui operit
15 ventrem, & qui tegit vniuerſa vitalia: † duos renunculos
cum reticulo quod eſt ſuper eos iuxta ilia, & aruinã ieco
16 ris cũ renunculis, † adolebitque ea ſuper altare ſacerdos
in alimoniam ignis, & ſuauiſſimi odoris. Oĩs adeps, Dñi
17 erit † iure perpetuo in generationibus, & cunctis habita-
culis veſtris: nec ſanguinẽ nec adipẽ omnino comedetis.

*Modus offerendi hoſtias ſacerdotis, principis, & multitudinis
per ignorantiam peccantis.* CAP. IIII.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen: dicẽs: † Loque-
A re filijs Iſraël, Anima quum peccauerit per ignoran
2 tiam, & de vniuerſis mandatis Dñi quæ præcepit vt non
3 fierent, quippiã fecerit: † Si ſacerdos qui vnctus eſt pecca
uerit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato
4 ſuo vitulum immaculatum Dño, † & adducet illum ad
oſtium tabernaculi teſtimonij coram Domino, ponetq;
5 manum ſuper caput eius, & immolabit eum Dño. † Hau
riet quoque de ſanguine vituli inferens illum in taberna
6 culum teſtimonii. † Cumque intinxerit digitũ in ſangui
B nem, aſperget ˈeumˋ ſepties coram Domino cõtra velum (ˈeo 2. ˈnon 2.)
7 ſanctuarij: † ponetq; de eodẽ ſanguine ſuper cornua alta-
ris thymiamatis gratiſſimi dño, quod eſt in tabernacu-
lo teſtimonij. omnẽ autẽ reliquum ſanguinem fundet in
8 baſim altaris holocauſti in introitu tabernaculi. † Et adi-
pem vituli ˈofferetˋ pro peccato, tã eũ qui vitalia operit, (ˈauferet 3.)
9 quã omnia quæ intrinſecus ſunt: † duos renũculos & re
C ticulum quod eſt ſuper eos iuxta ilia, & adipẽ iecoris cũ
10 renũculis, † ſicut ˈoffertur ˋ de vitulo hoſtiæ pacificorũ: & (ˈaufertur 6.)
11 adolebit ea ſuper altare holocauſti. † Pellem verò & oẽs
12 carnes cũ capite & pedibus & inteſtinis & fimo, † & reli
quo corpore efferet extra caſtra in locũ mundũ, vbi cine
res effundi ſolent, incendetque ea ſuper lignorum ſtruẽ,
13 quæ in loco effuſorum cinerum cremabuntur. † Quòd (ˈfiliorum)
ſi omnis turba ˈ Iſraël ignorauerit, & per imperitiã fece-
14 rit quod contra mandatum Dñi eſt, † & poſtea intellexe
rit peccatum ſuũ, offeret pro peccato ſuo vitulum, addu
15 cetq; eum ad oſtiũ tabernaculi. † Et ponent ſeniores po-
D puli manus ſuper caput eius corã Domino. Immolatoq;
16 vitulo in cõſpectu Dñi, † inferet ſacerdos qui vnctus eſt,
17 de ſanguine eius in tabernaculum teſtimonij, † tincto di
18 gito aſpergens ſepties contra velũ. † Ponetque de eodem
ſanguine in cornibus altaris, quod eſt coram Dño in ta-
bernaculo teſtimonij. reliquum autem ſanguinem fun
det iuxta baſim altaris holocauſtorum, quod eſt in oſtio
19 tabernaculi teſtimonij. † Omnemq; eius adipem tollet,
20 & adolebit ſuper altare: † ſic faciẽs & de hoc vitulo quo-
modo fecit & prius: & rogante pro eis ſacerdote, pro-
21 pitius erit eis Dñs. † Ipſum autem vitulum efferet extra
caſtra, atque comburet ſicut & priorem vitulum: quia
22 eſt pro peccato multitudinis. † Si peccauerit princeps,
E & fecerit vnum è pluribus per ignorantiam, quod Dñi
23 lege prohibetur: † & poſtea intellexerit peccatũ ſuum,
offeret hoſtiam Dño, hircum de capris immaculatum.
24 † Ponetq; manum ſuam ſuper caput eius: cũq; immo-
lauerit eum in loco vbi ſolet mactari holocauſtũ coram
25 Dño, quia pro peccato eſt, † tinget ſacerdos digitum in
ſanguine hoſtiæ pro peccato, tangens cornua altaris ho
26 locauſti, & reliquum ˈ fundens ad baſim eius. † Adipem (ˈſanguinẽ 3.)
verò adolebit ſupra ˈ, ſicut in victimis pacificorum fieri (ˈaltare 3.)
ſolet: rogabitq; pro eo ſacerdos, & pro peccato eius, &
27 dimittetur ei. † Quòd ſi peccauerit anima per ignoran-
F tiam, de populo terræ, vt faciat quicquam de his quæ
28 Dñi lege prohibentur, atque delinquat, † & cognouerit
29 peccatum ſuũ, offeret capram immaculatam. † Ponetq;
manus ſuper caput hoſtiæ quæ pro peccato eſt, & im-
30 molabit eã in loco holocauſti. † Tolletq; ſacerdos de ſan
guine in digito ſuo: & tangẽs cornua altaris holocauſti,
31 reliquum fundet ad baſim eius. † Omnẽ autem adipem
G auferens, ſicut auferri ſolet de victimis pacificorũ, ado-
lebit ſuper altare in odorem ſuauitatis Dño, rogabitque
32 pro eo, & dimittetur ei. † Sin autẽ de pecoribus obtulerit
33 victimam pro peccato, ouem ſcilicet immaculatã: † po-
net manum ſuper caput eius, & immolabit eam in loco
34 vbi ſolent cædi holocauſtorum hoſtiæ. † Sumetque ſa-
cerdos de ſanguine eius digito ſuo, & tangens cornua
35 altaris holocauſti, reliquum fundet ad baſim eius. † Oẽm
quoque adipem auferens, ſicut auferri ſolet adeps arie-
tis q immolatur pro pacificis, cremabit ſuper altare incẽ
ſum Dñi: rogabitq; ꝓ eo & ꝓ peccato eiꝰ, & dimittetˀ ei.

De hoſtijs pro peccatis ex ſilentio veritatis, immunditia, errore, iuramento, ſacrorũ abuſu, atq; ignorantia. CAP. V.

adiurãtis 1. 1 SI peccauerit anima, & audierit vocem iurantis, te-
A ſtisq́ue fuerit quòd aut ipſe vidit, aut conſcius eſt: ni
2 ſi indicauerit, portabit iniquitatẽ ſuam. Anima quę te-
tigerit aliquid immundum, ſiue quod occiſum à beſtia
eſt, aut per ſe mortuum, aut quodlibet aliud reptile: &
3 oblita fuerit immũditiæ ſuę, rea eſt, & deliquit. & ſi teti
gerit quicquam de immũditia hominis iuxta omnẽ im-
puritatẽ qua pollui ſolet, oblitaq́ue cognouerit poſtea,
4 ſubiacebit delicto. Anima quæ iurauerit, & protulerit
labijs ſuis vt vel malè quid faceret, vel bene, & idipſum
B iuramento & ſermone firmauerit, oblitaq́; poſtea intel-
5 lexerit delictum ſuũ, agat pœnitẽtiam pro peccato, &
6 offerat de gregibus agnam ſiue caprã, orabitq́; pro ea ſa-
7 cerdos & pro peccato eius: ſin autem nõ potuerit offer
re pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos colum-
barum Dño, vnum pro peccato, & alterum in holocau-
8 ſtum, dabitq́; eos ſacerdoti. Qui primum offerens pro
peccato, retorquebit caput eius ad pennulas, ita vt collo
9 adhæreat, & non penitus abrũpatur. Et aſperget de ſan
guine eius parietẽ altaris. quicquid autẽ reliquũ fuerit,
10 faciet diſtillare ad fundamẽtũ eius, q̃a ꝓ peccato eſt. Al
C terum verò in holocauſtũ adolebit, vt fieri ſolet: roga-
bitq́ue pro eo ſacerdos & pro peccato eius, & dimittet
11 ei. Quòd ſi non quiuerit manus eius duos offerre tur-
tures, aut duos pullos columbarũ, offeret pro peccato
ſuo ſimilæ partẽ ephi decimã, non mittet in eam oleum,
12 nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato eſt. tra-
detq́; eã ſacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens,
cremabit ſuper altare in monimentum eius qui obtule
13 rit, rogans pro illo & expians: reliquã vero partem ip-
14 ſe habebit in munere. Locutusq́; eſt Dñs ad Moyſen,
15 dicens. Anima ſi præuaricans ceremonias, per errorẽ
in his quæ Dño ſunt ſanctificata peccauerit, offeret pro
D delicto ſuo arietem immaculatum de gregibus, qui emi
16 poteſt duobus ſiclis, iuxta pondus ſanctuarij: ipſumq́;
quod intulit dãni reſtituet, & quintã partẽ ponet ſuprà
tradens ſacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietẽ, &
17 dimittetur ei: Anima ſi peccauerit per ignorantiã, fe-
ceritq́; vnũ ex his quæ Dñi lege ꝓhibent, & peccati rea
18 intellexerit iniquitatẽ ſuam. offeret arietẽ immaculatũ
de gregibus ſacerdoti, iuxta menſuram æſtimationem-
in Dñm 7. q́ue peccati: qui orabit pro eo, quia neſciens fecerit: &
19 dimittetur ei, quia per errorem deliquit in Domino.

Oblatio pro peccato ex certa ſcientia commiſſo: leges holocauſti, ignis perpetui, ſingulorum ſacrificiorum & oblationum ſacerdotis in die vnctionis ſuæ: & in genere de hoſtia pro peccato, quiùe & quando his veſci poſſint. CAP. VI.

1 LOcutus eſt Dñs ad Moyſen, dicens: Anima quæ
A peccauerit, & contempto Dño negauerit proximo
2 ſuo depoſitũ, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi ali-
Num. 5. a. 6. 3 quid extorſerit, aut calumniam fecerit, ſiue rem perdi
tam inuenerit, & inficians inſuper peierauerit, & quod
libet aliud ex pluribus fecerit in quibus ſolent peccare
4 homines, conuicta delicti, reddet oĩa quæ per fraudẽ
5 voluit obtinere, integra, & quintã inſuper partem dño
6 cui damnũ intulerat. Pro peccato autẽ ſuo offeret arie-
tem immaculatum de grege, & dabit eum ſacerdoti, iu-
7 xta æſtimationem mẽſuramq́; delicti: qui rogabit pro
eo corã Domino, & dimittetur illi pro ſingulis quæ fa-
8 ciendo peccauit. Locutusq́; eſt Dominus ad Moyſen,
9 dicens, Præcipe Aaron & filijs eius, Hæc eſt lex holo-
B cauſti. Cremabitur in altari tota nocte vſq; manè: ignis
10 in eodem altari erit, veſtietur tunica ſacerdos & femi-
nalibus lineis: tolletq́; cineres, quos vorãs ignis exuſſit:
11 & ponẽs iuxta altare, Spoliabit prioribus veſtimẽtis,
indutusq́; alijs, efferet eos extra caſtra & in loco mun-
12 diſſimo vſque ad fauillã conſumi faciet. Ignis autem
in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubijciẽs
ligna manè ꝑ ſingulos dies, & impoſito holocauſto, dé-
13 ſuper adolebit adipes pacificorũ. Ignis eſt iſte perpe-
14 tuus, qui nunquã deficiet in altari. Hæc eſt lex ſacri-
ficij & libamẽtorũ, quæ offerẽt filij Aaron corã Dño, &
15 corã altari. Tollet ſacerdos pugillũ ſilę, q̃ conſperſa eſt
oleo, & totũ tus qđ ſup ſimilã poſitũ eſt: adolebitq́; illđ
16 in altari ĩ monumentũ odoris ſuauiſſimi Dño, reliquã
C autẽ partẽ ſilę comedet Aarõ cũ filijs ſuis abſq; fermẽto:
17 & comedet in loco ſanctuarij tabernaculi. Ideo aũt nõ sancto in atrio 5.
fermentabit, quia pars eius in Dñi offert incenſum. ſctm̃
18 ſanctorũ erit, ſicut pro peccato atq; delicto. Mares tan
tũ ſtirpis Aaron comedent illud. Legitimũ ac ſempiter-
num erit in generationib⁹ veſtris de ſacrificijs Domini.
19 omnis qui tetigerit illa, ſanctificabitur. Locutusq́; eſt
20 Dñs ad Moyſen, dicens: Hæc eſt oblatio Aaron, & filio
rum eius, quã offerre debent Dño, in die vnctionis ſuæ.
Decimã partem ephi offerẽt ſimilæ in ſacrificio ſempi-
21 terno, mediũ eius manè, & medium eius veſpere, quæ
in ſartagine oleo conſperſa frigetur. Offeret autẽ eam ca
22 lidã in odorẽ ſuauiſſimum Dño ſacerdos, qui iure pa-
23 tri ſucceſſerit, & tota cremabitur in altari. Omne enim
ſacrificium ſacerdotum igne conſumetur, nec quiſquã
24 comedet ex eo. Locutus eſt autem Dñs ad Moyſen, di-
25 cens: Loquere Aarõ & filijs eius. Iſta eſt lex hoſtię pro
D peccato, In loco vbi offertur holocauſtũ, immolabitur
26 coram Dño. ſanctum ſanctorum eſt, Sacerdos q offert,
27 comedet eã in loco ſancto, in atrio tabernaculi. Quic-
quid tetigerit carnes eius, ſanctificabitur. Si de ſangui-
28 ne illius veſtis fuerit aſperſa, lauabit in loco ſancto. Vas
autẽ fictile in quo cocta eſt, confringetur: quòd ſi vas æ-
29 neum fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua. Oĩs maſcu
lus de genere ſacerdotali veſcetur de carnibus eius, quia
30 ſanctũ ſanctorum eſt, Hoſtia enim quæ cæditur pro
peccato, cuius ſanguis infertur in tabernaculum te- autem 5. Heb. 13. b. 11.
ſtimonij ad expiandum in ſanctuario, non comede- Sup. 4. a. 5.
tur, ſed comburetur igni.

Ritus oblationis hoſtiæ pro delicto & hoſtiæ ac victimæ pacificorum: adeps & ſanguis in vniuerſum comedi prohibentur. CAP. VII.

1 HÆc quoque eſt lex hoſtiæ pro delicto, Sancta ſan-
A ctorũ eſt. Idcirco vbi immolabitur holocauſtum,
2 mactabitur & victima pro delicto: ſanguis eius per gyrũ
3 altaris fundetur. Offerent ex ea caudã & adipem qui ope-
4 rit vitalia. Duos renunculos & pinguedinem quæ iuxta
5 ilia eſt, reticulumq́; iecoris cum renũculis, Et adolebit
ea ſacerdos ſuper altare: incenſum eſt Dñi pro delicto.
6 Omnis maſculus de ſacerdotali genere, in loco ſancto
7 veſcetur his carnibus, quia ſanctum ſanctorum eſt. Si-
cut pro peccato offertur hoſtia, ita & pro delicto: vtriuſ
que hoſtiæ lex vna erit, ad ſacerdotẽ qui eam obtulerit,
8 pertinebit. Sacerdos qui offert holocauſti victimã, ha-
9 bebit pellẽ eius. Et omne ſacrificiũ ſimilę, quod coquitur
in clibano, & quicquid in craticula, vel in ſartagine præ
10 paratur eius erit ſacerdotis à quo offertur. ſiue oleo cõ
ſperſæ, ſiue arida fuerint cunctis filijs Aarõ mẽſura æqua
11 per ſingulos diuidetur. Hæc eſt lex hoſtiæ pacificorum
12 quę offertur Dño. Si pro gratiarum actione oblatio fue
B rit, offerẽt panes abſq; fermento conſperſos oleo & la-
gana azyma vncta oleo, coctamq́; ſimilam, & collyridas
13 olei admiſtione cõſperſas, panes quoque fermentatos
14 cum hoſtia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis. Ex
quibus vnus pro primitijs offertur Dño, & erit ſacerdo-
15 tis qui fundet hoſtiæ ſanguinem. Cuius carnes eadem
comedentur die, nec remanebit ex eis quicquam vſque
16 manè. Si voto vel ſpontè quiſpiam obtulerit hoſtiã, ea
dem ſimiliter edetur die: ſed & ſi quid in craſtinum remã
17 ſerit, veſci licitum eſt, quidquid autem tertius inuene-
18 rit dies, ignis abſumet. Siquis de carnibus victimæ pa- & 2. eius.
cificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec
proderit offerenti: quin potius quęcunque anima tali ſe
19 edulio contaminauerit, præuaricationis rea erit. Caro
C quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, ſed
comburetur igni: qui fuerit mundus veſcetur ex ea.

20 Anima polluta, quæ ederit de carnibus hoſtię pacifico-
21 rum, quę oblata eſt Dño, peribit de populis ſuis. Et quę
tetigerit immunditiam hominis, vel iuméti, ſiue oĩs rei
quæ polluere poteſt, & comederit de huiuſcemodi car-
22 nibus, interibit de populis ſuis. Locutusq́; eſt Dñs ad
23 Moyſen, dicens: Loquere filijs Iſraël: Adipé ouis, & bo
24 uis, & capræ non comedetis. Adipé cadaueris morticí-
ni, & eius animalis quod à beſtia captú eſt, habebitis in
25 varios vſus. Si quis adipé, qui offerri debet in incenſum
26 Dñi comederit, peribit de populo ſuo. Sanguinem quo
que omnis animalis non ſumetis in cibo, tá de auibus,
27 quàm de pecoribus. Omnis anima quæ ederit ſangui-
28 nem, peribit de populis ſuis. Locutusque eſt Dñs ad
29 Moyſen dicens: Loquere filijs Iſraël, dicens: Qui offert
D victimá pacificorum Dño, offerat ſimul & ſacrificiú, id
30 eſt libamenta eius. Tenebit manibus adipé hoſtiæ &
pectuſculú: cumq́; ambo oblata Dño conſecrauerit, tra
31 det ſacerdoti, qui adolebit adipé ſup altare: pectuſculú
32 auté erit Aaró: & filiorum eius. Armus quoque dexter
33 de pacificorú hoſtijs cedet in primitias ſacerdotis. Qui
obtulerit ſanguiné, & adipé filiorú Aaron, ipſe habebit
34 & armú dextrum in portione ſua. Pectuſculú enim ele
uationis, & armú ſeparationis tuli à filijs Iſrl' de hoſtijs
corú pacificis, & dedi Aaron ſacerdoti, & filijs eius lege
35 ꝑpetua, ab omni populo Iſraël. Hæc eſt vnctio Aaron
& filiorú eius in ceremonijs Dñi in die quo obtulit eos
36 Moyſes, vt ſacerdotio fungerentur. Et quæ præcepit eis
dari Dñs à filijs Iſraël religione ꝑpetua in generationi-
37 bus ſuis. Iſta eſt lex holocauſti, & ſacrificii ꝓ peccato at
que delicto, & pro cóſecratione & pacificorú victimis:
38 quá cóſtituit Dñs Moyſi ĩ móte Sinai, quádo mádauit
filijs Iſrl' vt offerrét oblationes ſuas Dño ĩ deſerto Sinai.

Aaronis & filiorum eius conſecrato, ac tabernaculi ſuppelectilisq́; eius vnctio. CAP. VIII.

1 LOcutusq́ue eſt Dñs ad Moyſen, dicens: Tolle Aa-
A ron cú filijs ſuis, veſtes corú, & vnctionis oleú, vitu
2 lum ꝓ peccato, duos arietes, caniſtrú cum azymis: & có
3 gregabis omné cœtú ad oſtium tabernaculi. Fecitque
4 Moyſes vt Dñs imperauerat. Congregatáq; omni turba
5 ante fores tabernaculi, ait: Iſte eſt ſermo qué iuſſit Do-
6 minus fieri. Statimq́; obtulit Aaró & filios eius. Cúq́;
7 lauiſſet eos, veſtiuit pontificem ſubucula linea, accin-
gens eú balteo, & induens eú tunica hyacinthina, & dé-
8 ſup humerale impoſuit, quod aſtringés cingulo apta-
9 uit rationali, in quo erat doctrina & veritas. Cidari quo
B que texit caput: & ſup eá, contra fronté, poſuit lamină
aureă conſecrată in ſanctificatione, ſicut præceperat ei
10 Dñs. Tulit & vnctionis oleú, quo liniuit tabernaculú
11 cú omni ſuppellectili ſua. Cumq́; ſanctificans aſperſiſ
ſet altare ſepté vicibus, vnxit illud, & oĩa vaſa eius, la-
12 brumq́; cú baſi ſua ſanctificauit oleo. ‖ Quod fundens
13 ſup caput Aaron, vnxit eú, & conſecrauit. Filios quo-
que eius oblatos veſtiuit tunicis lineis, & cinxit balteis,
14 impoſuitq́; mitras, vt iuſſerat Dñs. Obtulit & vitulú
C ꝓ peccato, cumq́; ſup caput eius poſuiſſet Aaró & filij
15 eius manus ſuas, immolauit eú hauriens ſanguiné, &
tincto digito, tetigit cornua altaris ꝑ gyrú, quo expiato
& ſanctificato, fudit reliquú ſanguiné ad fundamenta
16 eius. Adipé verò qui erat ſup vitalia, & reticulú iecoris,
duosq́; renunculos cú aruinulis ſuis adoleuit ſup alta-
17 re: vitulú cú pelle, & carnibus, & fimo, cremans extra
18 caſtra, ſicut p̃ceperat Dñs. Obtulit & arieté in holocau
ſtú: ſuper cuius caput cú impoſuiſſent Aaró & filij eius
19 manus ſuas, Immolauit eú, & fudit ſanguiné eius ꝑ cir
20 cuitú altaris. Ipſumq́; arieté ĩ fruſta cócidés, caput eius
D & artus, & adipé adoleuit igni, lotis pri' inteſtinis &
21 pedibus, totúque ſimul arieté incendit ſup altare, eo ꝙ
eſſet holocauſtú ſuauiſſimi odoris Dño, ſicut præcepe-
22 rat ei. Obtulit & arieté ſecundú, in cóſecrationé ſacer-
dotú: poſuerútq́, ſup caput eius Aaró & filij ei' manus
23 ſuas. Qué cú ĩmolaſſet Moyſes, ſumés de ſanguine eius,
tetigit extremú auriculæ dextræ Aaró, & pollicé manus
24 eius dextræ, ſimiliter & pedis. Obtulit & filios Aaron:
E cumq́; de ſanguine arietis immolati tetigiſſet extremú
auriculæ ſingulorú dextræ, & 'pollices' manus ac pedis 'pollicem 2.
25 dextri, reliquú fudit ſup altare per circuitum. Adipé ve
rò, & caudá, omnéq́; pinguediné quę operit inteſtina, re
ticulúq́; iecoris, & duos renes cú adipibus ſuis, & armo
26 dextro ſeparauit. Tollens auté de caniſtro azymorú, ꝗd
erat corá Dño, pané abſq; fermento, *& collyridá cóſper *vnum 1.
ſam oleo, laganumq́; poſuit ſup adipes, & armú dextrú,
27 tradens ſimul oĩa Aaró & filijs eius. Qui poſtquam le-
28 uauerunt ea coram Dño, rurſum ſuſcepta de manibus
F eorum, adoleuit ſuper altare holocauſti, eò quòd cóſecra
29 tionis eſſet oblatio ĩ odoré ſuauitatis ſacrificij Dñi. Tu-
litq́; pectuſculú eleuans illud corá Dño, de ariete cóſecra
30 tionis parté ſuá, ſicut p̃ceperat ei Dñs. Aſſuméſq́; vngué
tú, & ſanguiné q erat in altari, aſperſit ſup Aaró & veſti-
31 méta ei', & ſup filios illius ac veſtes corú. Cúq́; ſanctifi
G caſſet eos in veſtitu ſuo, p̃cepit eis dicés: Coquite carnes
ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas, panes quoq;
cóſecrationis edite, q poſiti ſunt in caniſtro, ſicut p̃cepit
32 mihi Dñs, dicés: ‖ Aaró & filij eius comedét eos: ꝗcquid ‖ Exo. 29 f. 32 Inf. 28. b. 9.
autè reliquú fuerit de carne & panibus, ignis abſumet.
33 De oſtio quoque tabernaculi non exibitis ſeptem die-
bus, vſque ad diem quo complebit' tempus conſecratio-
34 nis veſtræ, ſepté enim diebus finit' conſecratio: Sicut im
35 præſentiarú factum eſt, vt ritus ſacrificij cópleret'. Die
ac nocte manebitis in tabernaculo obſeruantes cuſto-
dias Dñi, ne moriamini ſic enim mihi præceptum eſt.
36 Feceruntq́ue Aaron & filij eius cuncta quæ locutus eſt
Dominus per manum Moyſi.

Primitijs ſacrificorú pro ſacerdote ac populo Deo redditis Aaron populo benedixit, gloria Domini apparuit, ignisq́; holocauſtum deuorauit. CAP. IX.

1 FActo auté octauo die, vocauit Moyſes Aaró & filios
A eius, ac maiores natu Iſrl', dixitq́; ad Aaró: ‖ Tolle de ‖ Exo. 29. a. 1
2 armento vitulum ꝓ peccato, & arieté in holocauſtum,
3 vtrunq; immaculatum, & offer illos coram Dño. Et
ad filios Iſraël loquêris: Tollite hircum ꝓ peccato, & vi
tulum atq; agnú 'anniculum', & ſine macula ĩ holocau- 'anniculos 1.
4 ſtum, boué & arietem ꝓ pacificis: & immolate eos co-
ram Dño, in ſacrificio ſingulorum ſimilam conſperſam
5 oleo offerentes: hodie enĩ Dñs apparebit vobis. Tulerút
B ergo cúcta quę iuſſerat Moyſes ad oſtiú tabernaculi: vbi
6 cúm oĩs multitudo aſtaret, ait Moyſes, Iſte eſt ſermo
qué pręcepit Dñs: facite, & apparebit vobis gloria eius.
7 Et dixit ad Aaró: Accede ad altare, & immola ꝓ peccato
tuo, offer holocauſtum, & deprecare ꝓ te & ꝓ populo.
Cumq́; mactaueris hoſtiam populi, ora ꝓ eis, ſicut pręce
8 pit Dñs. Statimque Aaron accedens ad altare, immo-
9 lauit vitulum ꝓ peccato ſuo: cuius ſanguinem obtule
runt ei filij ſui: in quo tingens digitú tetigit cornua alta-
10 ris, & fudit reſiduum ad baſim eius. Adipemq́; & renú-
culos, ac reticulum iecoris, quæ ſunt ꝓ peccato, adole-
11 uit ſuper altare, ſicut præceperat Dñs Moyſi: carnes ve-
12 rò & pellem eius, extra caſtra combuſſit igni. Immola
C uit & holocauſti victimá: obtuleruntq́; ei filij ſui ſan-
13 guiné eius, quem fudit per altaris circuitú. Ipſam etiam
hoſtiam in fruſta conciſam, cum capite & membris ſin
gulis obtulerunt, quæ omnia ſuper altare cremauit igni,
14 lotis aqua prius inteſtinis & pedibus. Et pro peccato
15 populi offerés, mactauit hircum: expiatoq́; altari, fecit
16 holocauſtum, addens in ſacrificio libamenta, quę pa-
17 riter offerunt', & adolés ea ſuper altare abſq; ceremonijs
18 holocauſti matutini. Immolauit & bouem atque arie-
tem hoſtias pacificas populi: obtulerútq́; ei filij ſui ſan-
19 guiné, quem fudit ſuper altare in circuitum. Adipem
D autem bouis, & caudam arietis, renunculosq́; cú adi-
20 pibus ſuis, & reticulum iecoris poſuerunt ſup pecto-
21 ra: cumq́; cremati eſſent adipes ſuper altare, pectora
eorum, & armos dextros ſeparauit Aaron, eleuans co-
22 ram Domino, ſicut præceperat Moyſes. Et extendens
manum ad populum, benedixit ei. Sicq́; completis ho-

ſtijs

ſtijs pro peccato, & holocauſtis, & pacificis, deſcēdit.
23 † Ingreſſi autem Moyſes & Aaron in tabernaculum teſti
‖1. Mac. 2. c. 11. monij, & deinceps egreſſi benedixerunt populo. ‖ Ap-
24 paruitque gloria Domini omni multitudini: † & ecce
egreſſus ignis à Domino, deuorauit holocauſtum, &
adipes qui erant ſuper altare. Quod cùm vidiſſent tur-
bæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies ſuas.

Igne, Nadab & Abiu conſumpti plangunt ur à populo, non à ſacerdotibus, vino autem ſacerdotibus interdicto, præcipitur vt reſiduum oblationis comedant. CAP. X.

1 ARrepuſque Nadab & Abiu filij Aaron turibulis,
‖Num. 3. a. 4. 26. g. 16. 1. Par. 24. a. 2. A ‖impoſuerunt ignem, & incenſum deſuper, of-
ferentes coram Dño ignem alienū, quod eis præceptum
2 non erat. † Egreſſusque ignis à Dño, deuorauit eos, &
3 mortui ſunt corā Dño. † Dixitq; Moyſes ad Aaron: Hoc
eſt quod locutus eſt Dñs: Sanctificabor in ijs qui appro-
pinquant mihi, & in conſpectu omnis populi glorifi-
4 cabor. Quod audiens, tacuit Aaron. † Vocatis autem
Moyſes Miſaële, & Eliſaphan filijs Oziel, patrui Aaron,
ait ad eos: Ite, & tollite fratres veſtros de conſpectu ſan-
5 ctuarij, & aſportate extra caſtra. † Confeſtimq; pergen-
tes, tulerunt eos ſicut iacebant veſtitos lineis tunicis, &
6 eiecerunt foras, vt ſibi fuerat imperatum. † Locutuſque
B eſt Moyſes ad Aaron, & Eleazar, & Ithamar filios eius:
Capita veſtra nolite nudare, & veſtimēta nolite ſcinde-
re, ne fortè moriamini, & ſuper oēm cœtum oriatur in-
*quoq. 1. dignatio. Fratres * veſtri, & omnis domus Iſraël plangāt
7 incendium quod Dñs ſuſcitauit: † Vos autem non egre-
diemini fores tabernaculi, alioqn peribitis: oleū quip-
pe ſanctæ vnctionis eſt ſuper vos. Qui fecerunt omnia
8 iuxta præceptū Moyſi. † Dixitq; Dñs ad Aaron: † Vinū,
9 & omne quod inebriare poteſt, nō bibetis tu & filij tui,
quando intrabitis in tabernaculum teſtimonij ne mo-
riamini: quia præceptum ſempiternū eſt in generatio-
10 nes veſtras: Et vt habeatis ſcientiā diſcernendi inter ſan-
11 ctum & prophanū, inter pollutum & mundum: † do-
ceatiſq; filios Iſraël omnia legitima mea quæ locutus eſt
12 Dñs ad eos per manum Moyſi. † Locutuſque eſt Moyſes
C ad Aaron, & ad Eleazar & Ithamar filios eius, qui erant
reſidui, Tollite ſacrificium quod remanſit de oblatione
Dñi, & comedite illud abſque fermento iuxta altare,
13 quia Sanctum ſanctorum eſt. † Comedetis autem in
loco ſancto: quod datum eſt tibi & filijs tuis de obla-
14 tionibus Dñi, ſicut præceptum eſt mihi. † Pectuſculum
quoque quod oblatum eſt, & armum qui ſeparatus eſt
edetis in loco mundiſſimo tu & filij tui, & filiæ tuæ te-
cum. tibi enim ac liberis tuis repoſita ſunt de hoſtijs ſa-
15 lutaribus filiorū Iſraël: † eò q armum & pectus, & adi-
pes qui cremantur in altari, eleuauerunt coram Dño, &
pertineant ad te, & ad filios tuos lege ppetua, ſicut prę-
‖1. Mach. 2. c. 11. 16 cepit Dñs. † ‖ Inter hæc hircū qui oblatus fuerat pro pec-
cato cū quæreret Moyſes, exuſtum repperit: iratuſq; cō-
tra Eleazar & Ithamar filios Aaron qui remanſerāt, ait:
17 † Cur nō comediſtis hoſtiam pro peccato in loco ſancto,
quæ Sancta ſanctorū eſt, & data vobis vt portetis iniqui-
tatem multitudinis, & rogetis pro ea in conſpectu Dñi,
18 † præſertim cū de ſanguine illius nō ſit illatum intra ſan-
*ſanctorū 6. cta *, & comedere debueratis eam in ſanctuario, ſicut
19 præceptum eſt mihi? † Rñdit Aaron: Oblata eſt hodie
victima pro peccato, & holocauſtum coram Dño: mihi
autem accidit quod vides. quomodo potui comedere eā,
20 aut placere Dño in ceremonijs mente lugubri? † Quod
cùm audiſſet Moyſes, recepit ſatisfactionem.

Animalium mundorum ab immundis ſeparatio, eorumq; vſus, vt ſancti ſint filij Iſraël ſicut & Dominus. CAP. XI.

1 LOcutuſq; eſt Dñs ad Moyſen & Aaron dicens: † Di-
‖Deu. * 4. a. 4. * Cuſtodite omnia quæ ſcripſi vobis, vt ſim Deus veſter. Hæc ſunt, &c. A cite filijs Iſraël: * ‖ Hæc ſunt animalia quæ comedere
2 debetis de cunctis animantibus terrę: † Omne quod ha-
3 bet diuiſam vngulā & ruminat in pecoribus, comede-
4 tis. † Quicquid autem ruminat quidem, & habet vngu-
lam, ſed non diuidit eam, ſicut camelus & cætera, non
5 comedetis illud, & inter immunda reputabitis. † Chœ-
rogryllus qui ruminat, vngulāq; non diuidit, immun-
6 dus eſt. † Lepus quoq; : nam & ipſe ruminat, ſed vngu-
7 lam non diuidit. † Et ‖ ſus: qui cū vngulam diuidat, non ‖1. Mach. 6. d. 14.
8 ruminat. † horum carnibus non veſcemini, nec cadaue-
9 ra contingetis, quia immūda ſunt vobis. † Hæc ſunt quæ
B gignunt in aquis, & veſci licitum eſt. Omne quod ha-
bet pinnulas & ſquamas, tam in mari q̄ in fluminibus
10 & ſtagnis, comedetis. † Quicquid autē pinnulas & ſqua-
mas non habet eorum quæ in aquis mouentur & viuunt,
11 abominabile vobis † execrandumq; erit, carnes eorū nō
12 comedetis, & morticina vitabitis. † Cuncta quę nō ha-
13 bent pinnulas, & ſquamas in aquis, polluta erunt. † Hęc
ſunt quæ de auibus comedere non debetis, & vitanda
14 ſunt vobis: Aquilā, & gryphem, & haliæetum, & mil-
15 uum ac vulturem iuxta genus ſuum, † & omne corui-
16 ni generis in ſimilitudinem ſuā, † ſtruthionem, & noctuā,
17 & larum, & accipitrem iuxta genus ſuū, † bubonem, &
18 mergulum, & ibin, † & cygnum, & onocrotalū, & por-
19 phyrionē, † herodionem & charadrion iuxta genus ſuū,
C vpupam quoq; & veſpertilionem. † Omne de volucri-
20 bus quod graditur ſuper quatuor pedes, abominabile
21 erit vobis. † Quicquid autem ambulat quidē ſuper qua-
tuor pedes, ſed habet longiora retrò crura, per quæ ſalit
22 ſuper terrā, † comedere debetis, vt eſt brucus in genere
ſuo, & attacus atq; ophiomachus, ac locuſta, ſingula iu-
23 xta genus ſuum. † Quicquid autem ex volucribus qua-
24 tuor tantū habet pedes, execrabile erit vobis: † et qui-
D cunq; morticina eorū tetigerit, polluetur, & erit immun
25 dus vſq; ad veſperū: † & ſi neceſſe fuerit vt portet quip-
piam horum mortuū, lauabit veſtimenta ſua, & immun
26 dus erit vſque ad occaſum ſolis. † Omne animal quod ha
bet quidem vngulam, ſed non diuidit eā, nec ruminat;
immundum erit: & quicquid tetigerit illud contamina
27 bitur. † Quod ambulat ſuper manus ex cunctis animanti-
bus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui
28 tetigerit morticina eorum, polluetur vſq; ad veſperū. † Et
qui portauerit huiuſcemodi cadauera, lauabit veſtimēta
ſua, & immundus erit vſq; ad veſperum: quia omnia
29 hæc immunda ſunt vobis. † Hæc quoq; inter polluta re-
E putabuntur de his quæ mouentur in terra, muſtela & mus,
30 & crocodilus, ſingula iuxta genus ſuū, † mygale, & cha-
31 mæleon, & ſtellio, & lacerta, & talpa: † Omnia hæc im-
munda ſunt. Qui tetigerit morticina eorū, immundus
32 erit vſq; ad veſperum: † Et ſuper quod ceciderit quicquā
de morticinis eorum, polluetur tam vas ligneum & veſti-
mentum, q̄ pelles & cilicia: & in quocunq; fit opus, tin
gentur aqua, & polluta erunt vſq; ad veſperum, & ſic
33 poſtea mundabuntur. † Vas autē fictile in quod horū quic
quā intrò ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum eſt.
34 † Omnis cibus quem comedetis, ſi fuſa fuerit ſuper eum
aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de
35 vniuerſo vaſe, immundum erit. † Et quicquid de mortici-
F nis huiuſcemodi ceciderit ſuper illud, immundum erit:
ſiue clibani, ſiue chytropodes, deſtruentur & immundi
36 erunt. † Fontes verò & ciſternæ, & omnis aquarum con
gregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit,
37 polluetur. † Si ceciderit ſuper ſementē, non polluet eam.
38 † Si autem quiſpiā aqua ſementem perfuderit, & poſtea
39 morticinis tacta fuerit, ilico polluetur. † Si mortuū fue-
rit animal quod licet vobis comedere, qui cadauer eius
40 tetigerit, immundus erit vſq; ad veſperum. † Et qui co-
mederit ex eo quippiam, ſiue portauerit; lauabit veſti-
41 menta ſua, & immundus erit vſq; ad veſperum. † Omne
quod reptat ſuper terram, abominabile erit, nec aſſu-
42 metur in cibum. † Quicquid ſuper pectus quadrupes gra-
ditur, & multos habet pedes, ſiue per humum trahitur, nō
43 comedetis, quia abominabile eſt. † Nolite contaminare
animas veſtras, nec tangatis quicquā eorum, ne immun-
44 di ſitis. † Ego enim ſum Dñs Deus veſter. ‖ ſancti eſtote,
quia ego ſanctus ſum. Ne polluatis aīas veſtras in omni ‖1. Pet. 1. c. 15.
45 reptili, quod mouetur ſuper terrā. † Ego enim ſum Dñs,
qui eduxi vos de terra Aegypti, vt eſſem vobis in Deū.

46 Sancti eritis, quia ego ſctũs ſum. † Iſta eſt lex animantiũ ac
volucrũ, & omnis animæ viuẽtis, quæ mouetur in aqua,
47 & reptat in terra, † vt differẽtias noueritis mundi & im-
mũdi, & ſciatis qd comedere & quid reſpuere debeatis.

Puerpera immunditia, & mundatio cũ oblatione. CAP. XII.

1 LOcutusque eſt Dñs ad Moyſen dicens: † Loquere fi-
ſLuc.2.c.22. Ioa.7.c.22. A lijs Iſrael, & dices ad eos: | Mulier ſi ſuſcepto ſemine
2 peperit maſculum, immunda erit ſeptem diebus iuxta
ſLuc.2.c.21. 3 dies ſeparationis menſtruæ. † | Et die octauo circuncide
4 tur infantulus: † ipſa verò triginta tribus diebus manebit
B in ſanguine purificationis ſuæ. Omne ſanctum non tan-
get, nec ingredietur in ſanctuariũ donec impleatur dies
5 purificationis ſuæ. † Sin autem fœminam pepererit, im-
mũda erit duabus hebdomadibus iuxta ritũ fluxus men
ſtrui, & ſexaginta ſex diebus manebit in ſanguine purifi
6 cationis ſuæ. † Cumque expleti fuerint dies purificatio-
C nis ſuæ, pro filio, ſiue pro filia, deferet agnum anniculũ
in holocauſtum, & pullum columbæ ſiue turturem pro
peccato ad oſtium tabernaculi teſtimonij, & tradet ſacer
7 doti † qui offeret illa coram Dño, & orabit pro ea, & ſic
D mundabitur a profluuio ſanguinis ſui. iſta eſt lex parien
ſLuc.2.d.24 8 tis maſculum aut fœminam. † | Quòd ſi non inuenerit ma
nus eius, nec potuerit offerre agnum, ſumet duos turtu-
res vel duos pullos colũbarum, vnum in holocauſtũ, &
alterũ pro pctõ, orabitq; ꝓ ea ſacerdos, & ſic mũdabitur.

Lex & cognitio lepræ in homine & veſtimento. CAP. XIII.

1 LOcutusq; eſt Dñs ad Moyſen & Aaron, dicẽs: † Ho-
A mo in cuius cute & carne ortus fuerit diuerſus co-
2 lor ſiue puſtula, aut quaſi lucens quippiam, id eſt plaga
lepræ, adducetur ad Aaron ſacerdotẽ, vel ad vnũ quemli
3 bet filiorum eius. † Qui cùm viderit leprã in cute, & pi-
los in album mutatos colorem, ipſamque ſpeciem lepræ
humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ eſt, & ad
4 arbitrium eius ſeparabitur. † Sin autem lucens candor
fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris
5 priſtini, recludet eum ſacerdos ſeptem diebus, † & conſi
derabit die ſeptimo, & ſi quidem lepra vltrà non creue-
rit, nec tranſierit in cute priores terminos, rurſum reclu
6 det eum ſeptem diebus alijs. † Et die ſeptimo contempla
bitur: ſi obſcurior fuerit lepra, & nõ creuerit in cute, mũ
B dabit eum, quia ſcabies eſt: lauabitq; homo veſtimenta
7 ſua, & mũdus erit. † Quòd ſi poſtquàm à ſacerdote viſus
eſt, & redditus munditiæ, iterum lepra creuerit: adduce-
8 tur ad eum, † & immunditiæ condemnabitur. † Plaga le-
9 præ ſi fuerit in homine, adducetur ad ſacerdotem, † & vi-
10 debit eum. Cumq; color albus in cute fuerit, & capillo-
rum mutauerit aſpectum, ipſa quoque caro viua appa-
11 ruerit: † lepra vetuſtiſſima iudicabitur, atq; inolita cuti.
Contaminabit itaque eũ ſacerdos, & non recludet, quia
12 perſpicuæ immunditiæ eſt. † Sin autem effloruerit diſcur
rens lepra in cute, & operuerit omnem carnem à capite
vſq; ad pedes, quicquid ſub aſpectum oculorum cadit,
13 † conſiderabit eum ſacerdos, & teneri lepra munditſſima
iudicabit: eò quòd omnis in candorem verſa ſit, & idcir
14 co homo mundus erit. † Quando verò caro viuens in eo
15 apparuerit, † tunc ſacerdotis iudicio polluetur, & inter
C immundos reputabitur. caro enim viua ſi lepra aſpergi-
16 tur, immunda eſt † Quòd ſi rurſum verſa fuerit in albo-
17 rem, & totum hominem operuerit, † conſiderabit eum
18 ſacerdos, & mundum eſſe decernet. † Caro autem & cu-
19 tis in qua hulcus natum eſt, & ſanatum, † & in loco hul-
ceris cicatrix alba apparuerit ſiue ſubrufa, adducetur ho
20 mo ad ſacerdotem: † qui cùm viderit locum lepræ humi
liorem carne reliqua, & pilos verſos in candorem, con-
21 taminabit eũ: plaga enĩ lepræ orta eſt in hulcere. † Quòd
ſi pilus coloris eſt priſtini, & cicatrix ſubobſcura, & vici-
na carne nõ eſt humilior, recludet eum ſeptem diebus
22 † Et ſi quidem creuerit, adiudicabit eum lepræ: † ſin autẽ
23 ſteterit in loco ſuo, hulceris eſt cicatrix, & homo mũdus
24 erit. † Caro autem & cutis quam ignis exuſſerit, & ſa-
25 nata albam ſiue rufam habuerit cicatricem, † conſide-
rabit eam ſacerdos, & ecce* verſa eſt in alborem, & locus *ſ 7.
eius reliqua cute eſt humilior: contaminabit eum, quia
26 plaga lepræ in cicatrice orta eſt. † Quòd ſi pilorum color
D nõ fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua,
& ipſa lepræ ſpecies fuerit ſubobſcura, recludet eum ſeptẽ
27 diebus, † & die ſeptimo contemplabitur, ſi creuerit in
28 cute lepra, contaminabit eum. † Sin autem in loco ſuo
candor ſteterit non ſatis clarus, plaga combuſtionis eſt,
29 & idcirco mundabitur, quia cicatrix eſt cõbuſturæ. † Vir
ſiue mulier in cuius capite vel barba germinauerit lepra,
30 † videbit eos ſacerdos, & ſi quidem humilior fuerit lo-
cus carne reliqua, & capillus flauus ſolitoque ſubtilior:
31 contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ eſt. † Sin
autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, &
32 capillum nigrum: recludet *eos* ſeptem diebus, † & die *eum ſ.
E ſeptimo intuebitur. Si non creuerit macula, & capillus
33 ſui coloris eſt, & locus plagæ carni reliquæ æqualis, † ra-
detur homo abſque loco maculæ, & includetur ſeptem
34 diebus alijs. † Si die ſeptimo viſa fuerit ſtetiſſe plaga in
loco ſuo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lo
35 tisq; veſtibus ſuis mundus erit. † Sin autem poſt emun-
36 dationem rurſus creuerit macula in cute, † non quæret
amplius vtrum capillus in flauum colorem ſit commu-
37 tatus, quia apertè immundus eſt. † Porrò ſi ſteterit ma-
cula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem ſanatum
38 eſſe, & confidenter eum pronuntiet mundum. † Vir ſiue
39 mulier in cuius cute cãdor apparuerit, † intuebitur eos
ſacerdos. Si deprehenderit ſubobſcurum alborem lucere
in cute, ſciat non eſſe lepram, ſed maculam coloris can-
40 didi, & hominem mundum. † Vir de cuius capite capilli
41 fluunt, caluus & mundus eſt: † & ſi à fronte ceciderint
42 pili, recaluaſter & mundus eſt. † Sin autem in caluitio
F ſiue in recaluatione albus vel rufus color fuerit exortus,
43 † & hoc ſacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiè
44 lepræ, quæ orta eſt in caluitio. † Quicunque ergo macu-
latus fuerit lepra, & ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdo-
45 tis, † habebit veſtimenta diſſuta, caput nudum, os veſte
46 cõtectum, cõtaminatum ac ſordidum ſe clamabit. † Om
ni tempore quo leproſus eſt, & immundus, ſolus habi-
47 tabit extra caſtra. † Veſtis lanea ſiue linea, quæ leprã ha-
48 buerit † in ſtamine atque ſubtegmine, aut certè pellis,
49 vel quicquid ex pelle confectum eſt. † Si alba vel rufa ma
cula fuerit, infecta lepra reputabitur, oſtendeturq; ſacer
50 doti. † Qui conſideratam recludet ſeptem diebus: † &
51 die ſeptimo rurſus aſpiciens ſi deprehenderit creuiſſe,
lepra perſeuerans eſt: pollutum iudicabit veſtimẽtum,
52 & omne, in quo fuerit inuenta, † & idcirco comburetur
53 flammis. † Quòd ſi eam viderit non creuiſſe, † præcipiet,
54 & lauabunt id in quo lepra eſt, recludetque illud ſeptẽ
55 diebus alijs. † Et cùm viderit faciem quidem priſtinam
G non reuerſam, nec tamen creuiſſe lepram, immundum
iudicabit, & igne comburet, eò quòd infuſa ſit in ſuper-
56 ficie veſtimenti vel per totum lepra. † Sin autem obſcu-
rior fuerit lepræ locus poſtq̃ veſtis eſt lota, abrumpet eũ,
57 & à ſolido diuidet. † Quòd ſi vltrà apparuerit in his lo-
cis, quæ prius immaculata erant, lepra volatilis & vaga:
58 debet igne comburi. † Si ceſſauerit, lauabit aqua ea quæ
59 pura ſunt, ſecundò, & munda erunt. † Iſta eſt lex lepræ
veſtimenti lanei & linei, ſtaminis atq; ſubtegminis, om
niſque ſuppellectilis pelliceæ, quomodo mundari de-
beat vel contaminari.

Lepræ expiandæ ſacrificia pro homine, domo, ac veſtimento.
CAP. XIIII.

1 LOcutusq; eſt Dñs ad Moyſen, dicens: † Hic eſt ritus
A leproſi quando mundandus eſt: | Adducetur ad ſa- ſMat.8.a.2. Mar.1.d.40. Luc.5.a.12.
2 cerdotem. † qui egreſſus de caſtris cùm inuenerit lepra
3 eſſe mundatam, † præcipiet ei qui purificatur vt offerat
4 duos paſſeres viuos pro ſe, quos veſci licitum eſt, & li-
5 gnum cedrinum, vermiculumq; & hyſſopum, † & vnũ
ex paſſeribus immolari iubebit in vaſe fictili ſup aquas
6 viuentes: † alium autem viuum cum ligno cedrino, &
7 cocco, & hyſſopo tinget i ſãguine paſſeris imolati, † quo

aſperget

aſperget illum qui mundandus eſt ſepties, vt iure pur-
getur, & dimittet paſſerem viuum, vt in agrum auolet.
8 †Cumq; lauerit homo veſtimenta ſua, radet omnes pi-
los corporis, & lauabit aqua: purificatusq; ingredietur
caſtra, ita duntaxat vt maneat extra tabernaculũ ſuum
9 ſeptem diebus, †& die ſeptimo radet capillos capitis,
B barbamq; & ſupercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis
10 rurſum veſtibus & corpore, †die octauo aſſumet duos
agnos immaculatos, & ouem anniculam abſq; macula,
& tres decimas ſimilæ in ſacrificiũ quę cõſperſa ſit oleo,
11 & ſeorſum olei ſextariũ. †Cumq; ſacerdos purificãs ho-
minẽ ſtatuerit eum, & hæc omnia coram Dño in oſtio
12 tabernaculi teſtimonij, †tollet agnũ, & offeret eũ pro
delicto, oleiq; ſextarium. Et oblatis ante Dñm omnibus,
13 †Immolabit agnum vbi ſolet immolari hoſtia pro pec-
cato, & holocauſtum, id eſt in loco ſancto. Sicut enim
pro peccato, ita & pro delicto ad ſacerdotẽ pertinet ho-
14 ſtia: Sancta ſanctorũ eſt. †Aſſumensq; ſacerdos de ſan-
guine hoſtiæ quę immolata eſt pro delicto, ponet ſuper
extremũ auriculę dextræ eius qui mundat, & ſuper pol-
15 lices manus dextræ & pedis, †& de olei ſextario mittet
16 in manum ſuã ſiniſtram, †tingetq; digitũ dextrũ in eo,
C & aſperget coram Dño ſepties: †quod autem reliquum
17 eſt olei in lęua manu, fundet ſuper extremum auriculæ
dextræ eius qui mundat, & ſuper pollices manus ac pe-
dis dextri, & ſuper ſanguinẽ qui effuſus eſt pro delicto,
18 †& ſuper caput eius. †Rogabitq; pro eo coram Dño, &
19 faciet ſacrificiũ pro peccato, tunc immolabit holocau-
20 ſtum, †& ponet illud in altare cũ libamentis ſuis, & ho-
21 mo ritè mundabit. †Quòd ſi pauper eſt, & nõ poteſt ma
nus eius inuenire quę dicta ſunt, pro delicto aſſumet a-
gnum ad oblationem vt roget pro eo ſacerdos, decimã-
que partem ſimilę conſperſæ oleo in ſacrificium, & olei
22 ſextarium, †duosq; turtures ſiue duos pullos columbę,
quorum vnus ſit pro peccato, & alter in holocauſtum:
23 †offeretq; ea, die octauo purificationis ſuæ ſacerdoti, ad
D oſtium tabernaculi teſtimonij coram Dño, †qui ſuſci-
24 piens agnum pro delicto & ſextarium olei, leuabit ſi-
25 mul: †immolatoque agno, de ſanguine eius ponet ſuper
extremũ auriculę dextræ illius qui mundat, & ſuper pol
26 lices manus eius ad pedis dextri: †Olei verò partẽ mittet
27 in manum ſuã ſiniſtram, †in quo tingẽs digitum dextrę
28 manus aſperget ſepties coram Dño: †tangetq; extremũ
dextræ auriculæ illius qui mundat, & pollices manus ac
pedis dextri in loco ſanguinis q effuſus eſt pro delicto:
29 †reliquam antẽ partẽ olei quæ eſt in ſiniſtra manu, mit-
30 tet ſuper caput purificati, vt placet pro eo Dñm: †& tur-
31 turem ſiue pullum columbæ offeret, †vnum pro deli-
32 cto, & alterum in holocauſtum cum libamẽtis ſuis, †hoc
eſt ſacrificium leproſi, qui habere non poteſt omnia in
33 emundationem ſui. Locutusque eſt Dñs ad Moyſen &
E Aaron dicens: †Cùm ingreſſi fueritis terram Chanáan,
34 quam ego dabo vobis in poſſeſſionẽ, ſi fuerit plaga leprę
35 in ædibus, †ibit cuius eſt domus, nuntians ſacerdoti, &
dicet: Quaſi plaga lepræ videt mihi eſſe in domo mea.
36 †At ille pręcipiet vt efferant vniuerſa de domo priuſquã
ingrediat eam, & videat vtrum leproſa ſit, ne immun-
da fiant omnia quæ in domo ſunt. Intrabitq; poſtea vt
37 conſideret leprã domus: †& cùm viderit in parietibus
illius quaſi vallìculas pallore ſiue rubore deformes, &
38 humiliores ſuperficie reliqua, †egredieť oſtium domus,
39 & ſtatim claudet illam ſeptem diebus. †Reuerſusq; die
F ſeptimo, conſiderabit eam. ſi inuenerit creuiſſe lepram,
40 †iubebit erui lapides in quibus lepra eſt, & proijci eos
41 extra ciuitatem in locum immundum: †domũ autem
ipſam radi intrinſecus per circuitũ, & ſpargi puluerem
42 raſuræ extra vrbem in locum immundum, †lapidesq;
alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri
43 domum. †Sin autem poſtquàm eruti ſunt lapides, &
44 puluis elatus & alia terra lita, †ingreſſus ſacerdos vide-
rit reuerſam lepram, & parietes reſperſos maculis, lepra
45 eſt perſeuerans, & immunda domus: †quam ſtatim de-
ſtruent & lapides eius ac ligna, atq; vniuerſum puluerẽ
46 proijcient extra oppidum in locũ immundum. †Qui in-
trauerit domum quando clauſa eſt, immundus erit vſq;
47 ad veſperam: †& qui dormierit in ea, & comederit qp-
48 piam, lauabit veſtimenta ſua. †Quòd ſi introiens ſacer-
G dos viderit leprã non creuiſſe in domo poſtq̃ denuò lita
49 fuerit, purificabit eam reddita ſanitate: †& in purifica-
tione eius ſumet duos paſſeres, lignumq; cedrinum, &
50 vermiculũ atque hyſſopum: †& immolato vno paſſere
51 in vaſe fictili ſuper aquas viuas, †tollet lignũ cedrinum,
& hyſſopum, & coccum & paſſerẽ viuum, & tinget om
nia in ſanguine paſſeris immolati, atq; in aquis viuen-
52 tibus: & aſperget domum ſepties, †purificabitq; eam
tam in ſanguine paſſeris, q̃ in aquis viuentibus, & in
paſſere viuo, lignoq; cedrino & hyſſopo atq; vermicu-
53 lo. †Cumq; dimiſerit paſſerem auolare in agrum liberè,
54 orabit pro domo, & iure mundabitur. †Iſta eſt lex om-
55 nis lepræ & percuſſuræ, †lepræ veſtium & domorum,
56 †cicatricis & erumpentium papularum, lucentis macu-
57 læ, & in varias ſpecies coloribus immutatis, †vt poſſit
ſciri quo tempore mundum quid vel immundum ſit.

Seminiflui Viri & menſtruoſæ mulieris expiatio. CAP. XV.

1 LOcutusque eſt Dñs ad Moyſen, & Aaron, dicens:
A †Loquimini filiis Iſraël, & dicite eis: Vir qui patitur
2 fluxum ſeminis, immundus erit: †& tũc iudicabit huic
3 vitio ſubiacere, cùm per ſingula momẽta adhęſerit car-
4 ni eius atq; concreuerit fœdus humor. †Omne ſtratum
in quo dormierit, immundum erit, & vbicunq; ſede-
5 rit. †Si quis hominum tetigerit lectum eius, lauabit ve-
ſtimenta ſua, & ipſe lotus aqua, immundus erit vſq; ad
6 veſperum. †Si ſederit vbi ille ſederat, & ipſe lauabit ve-
ſtimenta ſua: & lotus aqua immũdus erit vſq; ad veſpe-
7 rum. †Qui tetigerit carnem eius, lauabit veſtimenta ſua:
& ipſe lotus aqua, immundus erit vſque ad veſperum.
8 †Si ſaliuã huiuſcemodi homo iecerit ſuper eum q mun-
dus eſt, lauabit veſtimenta ſua: & lotus aqua, immũdus
9 erit vſq; ad veſperũ. †Sagma ſuper qđ ſederit, immundũ
10 erit: †& quicquid ſub eo fuerit qui fluxum ſeminis pa-
B titur, pollutum erit vſq; ad veſperum. Qui portauerit
horum aliqd lauabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua,
11 immundus erit vſq; ad veſperum. †Omnis quem teti-
gerit qui talis eſt, non lotis antè manibus, lauabit veſti-
mẽta ſua: & lotus aqua, ĩmundus erit vſq; ad veſperum.
12 †Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem li-
13 gneũ lauabit aqua. †Si ſanatus fuerit qui huiuſcemodi
ſuſtinet paſſionem, numerabit ſeptem dies poſt emunda
tionem ſui, & lotis veſtibus & toto corpore in aquis vi
14 uentib⁹, erit mundus. †Die antẽ octauo ſumet duos tur-
tures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conſpectũ
Dñi ad oſtium tabernaculi teſtimonij, dabitq; eos ſacer
15 doti: †qui faciet vnum pro peccato, & alterum in ho-
C locauſtum, rogabitq; pro eo coram Dño, vt emundet à
16 fluxu ſeminis ſui. †Vir de quo egreditur ſemen coitus,
lauabit aqua omne corpus ſuum: & immũdus erit vſq;
17 ad veſperum. †Veſtem & pellem quam habuerit, laua-
18 bit aqua, & immunda erit vſq; ad veſperum. †Mulier
cũ qua coierit lauabit aqua, & immunda erit vſq; ad ve-
19 ſperum. †Mulier quæ redeunte menſe patit fluxum ſan-
20 guinis, ſeptem diebus ſeparabit. †Omnis qui tetigerit
21 eam, immundus erit vſq; ad veſperum: †&* in quo dor- *locus 5.
22 mierit vel ſederit diebus ſeparationis ſuæ, polluet. †Qui
D tetigerit lectum eius, lauabit veſtimenta ſua, & ipſe lo-
23 tus aqua, immundus erit vſq; ad veſperum. †Omne vas
ſuper quod illa ſederit, quiſquis attigerit, lauabit veſti-
menta ſua: & ipſe lotus aqua, pollutus erit vſq; ad veſpe
24 rum. †Si coierit cum ea vir tempore ſanguinis menſtrua-
lis, immundus erit ſeptem diebus: & omne ſtratum in
25 quo dormierit, polluetur. †Mulier quę patit multis die-
bus fluxum ſanguinis non in tempore menſtruali, vel
quæ poſt menſtruũ ſanguinem fluere non ceſſat, quan-
diu ſubiacet huic paſſioni, immunda erit quaſi ſit in tem
26 pore mẽſtruo. †Omne ſtratum in quo dormierit, & vas
27 in quo ſederit pollutum erit. †Quicunq; tetigit eam la- *vas 1.

uabit

uabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, immũdus erit
28 vſq; ad veſperum. † Si ſteterit ſanguis, & fluere ceſſaue-
29 rit, numerabit ſeptem dies purificationis ſuæ, † & die
octauo offeret pro ſe ſacerdoti duos turtures, aut duos
pullos columbarum ad oſtium tabernaculi teſtimonij:
30 † qui vnũ faciet pro peccato, & alterũ in holocauſtum,
rogabitq́; pro ea coram Domino, & pro fluxu immun-
31 ditiæ eius. † Docebitis ergo filios Iſraël vt caueant im-
munditias, & non moriantur in ſordibus ſuis, cũ pol-
32 luerint tabernaculum meum quod eſt inter eos. † Iſta eſt
lex eius q̃ patitur fluxum ſeminis, & qui polluit̃ coitu,
33 † & quæ menſtruis temporibus ſeparatur, vel quæ iugi
fluit ſanguine, & hominis qui dormierit cum ea.

Quando & quomodo ſacerdos ingredi debeat ſanctuarium, ipſumq́; expiare vnà cum tabernaculo & altari, emiſſarium caprum abigere, & feſtũ expiationũ celebrare. CAP. XVI.

Lev. 10. a. 1. 1 LOcutusq́; eſt Dñs ad Moyſen poſt ‖ mortẽ duorum
A filiorum Aaron, quando offerẽtes ignem alienum
2 interfecti ſunt: † & præcepit ei dicens: Loquere ad Aa-
Ex. 30. b. 10. Heb. 9. b. 7. ron fratrem tuum, ‖ ne omni tempore ingrediatur ſan-
ctuarium, quod eſt intra velum coram ꝓpitiatorio quo
tegitur arca, vt non moriatur (quia in nube apparebo
3 ſuper oraculum) † niſi hæc ante fecerit, Vitulum pro pec
4 cato offeret: & arietem in holocauſtum. † Tunica linea
veſtietur, ſeminalibus lineis verẽda celabit: accingetur
zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc enim
veſtimenta ſunt ſancta: quibus cunctis, cùm lotus fue-
5 rit, induetur. † Suſcipietq́; ab vniuerſa multitudine fi-
B liorum Iſraël duos hircos pro peccato, & vnum arietem
6 in holocauſtum. † Cumq́; obtulerit vitulum, & oraue-
7 rit pro ſe & pro domo ſua, † duos hircos ſtare faciet co-
8 ram Dño in oſtio tabernaculi teſtimonij, † mittenſque
ſuper vtrunq; ſortem, vnã Dño, & alteram capro emiſ-
9 ſario: cuius exierit ſors Dño, offeret illum pro peccato:
10 † cuius aũt in caprum emiſſariũ, ſtatuet eũ viuum corã
Dño, vt fundat preces ſuper eũ, & emittat eum in ſoli-
11 tudinem. † His ritè celebratis, offeret vitulũ, & rogans
12 pro ſe & pro domo ſua, immolabit eum, † aſſumptoq́ue
turibulo, qđ de prunis altaris impleuerit, & hauriens
manu cõpoſitum thymiama in incenſum, vltrà velum
13 intrabit in Sancta: † vt poſitis ſuper ignem aromatibus:
C nebula eorum & vapor operiat oraculum, quod eſt ſu-
Heb. 9. d. 13 & 10. a. 14 pra teſtimonium, & non moriat̃. † ‖ Tollet quoq; de ſan-
guine vituli, & aſperget digito ſepties contra propitia-
15 torium ad orientem. † Cumq́; mactauerit hircum pro
peccato populi, inferet ſanguinem eius intra velum, ſi-
cut præceptum eſt de ſanguine vituli, vt aſpergat è re-
16 gione oraculi, & expiet ſanctuarium ab immũditijs fi-
D liorum Iſraël, & à præuaricationibus eorũ, cunctiſque
peccatis. Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo teſtimo-
nij, quod fixum eſt inter eos in medio ſordium habita-
Luc. 1. a. 10 17 tionis eorum. † ‖ Nullus hominũ ſit in tabernaculo quã-
do pontifex ſanctuariũ ingreditur, vt roget pro ſe & pro
domo ſua, & pro vniuerſo cœtu Iſraël, donec egrediat̃.
18 † Cùm autem exierit ad altare quod coram Dño eſt, oret
pro ſe, & ſumptũ ſanguinẽ vituli atq; hirci fundat ſup
19 cornua eius per gyrũ, † aſpergenſq́; digito ſepties, expiet
20 & ſanctificet illud ab immũditijs filiorum Iſraël, † Poſt-
quã emundauerit ſanctuarium & tabernaculum & al-
21 tare, tunc offerat hircum viuentem: † & poſita vtraque
manu ſuper caput eius, confiteat̃ omnes iniquitates fi-
liorum Iſraël, & vniuerſa delicta atq; peccata eorũ: quæ
imprecans capiti eius, emittet illum per hominẽ para-
22 tum, in deſertum. † Cumq́; portauerit hircus oẽs ini-
E quitates eorum in terrã ſolitariam, & dimiſſus fuerit in
23 deſerto, † reuertetur Aaron in tabernaculum teſtimo-
nij, & depoſitis veſtibus quibus prius indutus erat cũ
24 intraret ſanctuarium, relictiſq́; ibi, † lauabit carnẽ ſuam
in loco ſancto, indueturq́ue veſtibus ſuis. Et poſtquàm
egreſſus obtulerit holocauſtum ſuum ac plebis, rogabit
25 tam pro ſe q̃ pro pp̃lo: † & adipem qui oblatus eſt pro
26 peccatis, adolebit ſuper altare. † Ille verò qui dimiſerit
caprum emiſſarium, lauabit veſtimenta ſua & corpus
27 aqua, & ſic ingrediet̃ in caſtra. † Vitulum aũt & hircum
F qui pro peccato fuerant immolati, & quorũ ſanguis illa-
tus eſt in ſanctuarium vt expiatio cõpleretur, aſportabũt
foras caſtra, ‖ & comburent igni tam pelles q̃ carnes co- Sup. 6. a. 10 Heb. 13. b. 11
28 rum ac fimum: † & quicunq; combuſſerit ea, lauabit ve-
29 ſtimenta ſua, & carnẽ aqua, & ſic ingrediet̃ caſtra. † Erit-
q́ue vobis hoc legitimũ ſempiternum: Menſe ſeptimo,
decima die menſis affligetis animas veſtras, nullumq́ue
opus facietis, ſiue indigena, ſiue aduena qui peregrinat̃
30 inter vos. † ‖ In hac die expiatio erit veſtri atque munda- Inf. 23. e. 7.
G tio ab omnibus peccatis veſtris: corã Dño mundabimi-
31 ni: † ſabbathum enim requietionis eſt, & affligetis ani-
32 mas veſtras religione perpetua. † Expiabit autẽ ſacerdos
q̃ vnctus fuerit, & cuius manus ˈinitiatę ſuntˈ vt ſacerdo- ˈinitiata eſt 7.
tio fungatur pro patre ſuo: indueturq́; ſtola linea & veſti
33 bus ſanctis, † & expiabit ſanctuariũ & tabernaculum te
ſtimonij atq; altare, ſacerdotes quoq; & vniuerſum po
34 pulum. † Eritq́; vobis hoc legitimũ ſempiternũ, vt oretis
pro filijs Iſraël, & pro cunctis peccatis eorum ſemel in
anno. Fecit igitur ſicut præceperat Dominus Moyſi.

Nuſquam niſi ad oſtiũ tabernaculi ſacrificandum, atque à ſanguine & morticino abſtinendum. CAP. XVII.

1 ET locutus eſt Dñs ad Moyſen, dicens: † Loquere Aa-
A ron & filijs eius, & cunctis filijs Iſraël, dicẽs ad eos,
2 Iſte eſt ſermo quem mandauit Dominus ˈdicẽsˈ: † Homo -4-
3 quilibet de domo Iſraël, ſi occiderit bouem aut ouem,
4 ſiue capram in caſtris vel extra caſtra, † & non obtulerit
ad oſtium tabernaculi oblationem Dño, ſanguinis reus
erit: quaſi ſi ſanguinem fuderit, ſic peribit de medio po
5 puli ſui. † Ideo ſacerdoti offerre debent filij Iſraël hoſtias
ſuas quas occidunt in agro vt ſanctificent̃ Domino ante
oſtiũ tabernaculi teſtimonij, & immolẽt eas hoſtias pa-
6 cificas Dño. † Funderq́; ſacerdos ſanguinem ſuper altare
B Dñi ad oſtium tabernaculi teſtimonij, & adolebit adi-
7 pem in odorem ſuauitatis Dño, † & nequaquã vltrà im-
molabunt hoſtias ſuas dæmonibus cum q̃bus fornicati
ſunt. Legitimum ſempiternum erit illis & poſteris eorũ.
8 † Et ad ipſos dices, Homo de domo Iſrl̃ & de aduenis qui
peregrinantur apud vos qui obtulerit holocauſtũ ſiue
9 victimam, † & ad oſtium tabernaculi teſtimonij non ad-
duxerit eam, vt ˈofferaturˈ Domino, interibit de populo ˈofferat 3.
10 ſuo. † Homo quilibet de domo Iſraël, & de aduenis qui
C peregrĩantur inter vos, ſi comederit ſanguinẽ: obfirmabo
faciẽ meam contra animam illius, & diſperdam eam de
11 populo ſuo, † q̃a anima carnis in ſanguine eſt: & ego de-
di illum vobis vt ſuper altare ˈin eoˈ expietis pro anima- ˈmeum 10.
12 bus veſtris, & ſanguis ꝓ animę piaculo ſit. † Idcirco di-
xi filijs Iſraël: Oĩs anima ex vobis nõ comedet ſanguinẽ.
13 nec ex aduenis qui peregrinantur apud vos. † Homo qui
cunque de filijs Iſraël, & de aduenis qui peregrinantur
apud vos, ſi venatione atque aucupio ceperit feram vel
D auem, quibus veſci licitum eſt, fundat ſanguinẽ eius, &
14 operiat illũ terra. † ‖ Anima enĩ omnis carnis in ſanguine Gen. 9. b. 4.
eſt. Vnde dixi filijs Iſraël. Sanguinem vniuerſæ carnis
nõ comedetis, quia aĩa carnis in ſanguine eſt: & quicun
15 que comederit illum, interibit. † Anima quæ comederit
morticinum vel captum à beſtia, tã de indigenis quàm
de aduenis, lauabit veſtimenta ſua & ſemetipſum aqua,
& contaminatus erit vſque ad veſperum: & hoc or-
16 dine mundus fiet. † Quòd ſi non lauerit veſtimenta ſua
vel corpus, portabit iniquitatem ſuam.

Gradus coniugij illiciti, ad gentium opera fugienda in varia carnali turpitudine. CAP. XVIII.

1 LOcutus eſt Dñs ad Moyſen, dicens: Loquere filijs Iſ-
A raël, & dices ad eos, Ego Dñs Deus veſter: † iuxta con
2 ſuetudinem terræ Ægypti in qua habitaſtis, nõ facietis:
3 & iuxta morem regionis Chanaã ad quam ego introdu
cturus ſum vos, nõ agetis, nec in legitimis eorũ ambula
4 bitis. † Facietis iudicia mea, & p̃cepta mea ſeruabitis, & Ro. 10. a. Eze. 20. b. 11
5 ambulabitis in eis. Ego Dñs Deus veſter. † ‖ Cuſtodite Gal. 3. b. 12.

leges meas atq; iudicia, quę faciẽs homo viuet ĩ eis. Ego
6 Dñs. † Omnis homo ad proximũ ſanguinis ſui non ac-
7 cedet, vt reuelet turpitudinem eius. ego Dñs. †Turpitu-
dinem patris tui & turpitudinem matris tuæ non diſco-
operies. mater tua eſt, non reuelabis turpitudinẽ eius.
8 † Turpitudinem vxoris patris tui non diſcooperies: tur-
B pitudo enim patris tui eſt. † Turpitudinem ſororis tuæ
9 ex patre ſiue ex matre quæ domi vel foris genita eſt, non
10 reuelabis. Turpitudinem filiæ filij tui vel neptis ex filia
11 non reuelabis: quia turpitudo tua eſt. † Turpitudinem
filiæ vxoris patris tui quã peperit patri tuo, & eſt ſoror
12 tua, non reuelabis. † Turpitudinem ſororis patris tui
13 non diſcooperies, quia caro eſt patris tui. †Turpitudinẽ
ſororis matris tuæ non reuelabis, eò quòd caro ſit matris
14 tuæ. † Turpitudinem patrui tui non reuelabis, nec acce-
15 des ad vxorem eius quæ tibi affinitate coniungitur. †Tur
pitudinem nurus tuæ non reuelabis, quia vxor filij tui
16 eſt: nec diſcooperies ignominiam eius*. † Turpitudi-
nem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fra-
17 tris tui eſt. †Turpitudinẽ vxoris tuæ & filiæ eius nõ re-
C uelabis. Filiam filij eius, & filiã filiæ illius non ſumes, vt
reueles ignominiam eius: quia caro illius ſunt, & talis
18 coitus inceſtus eſt. † Sororem vxoris tuæ in pellicatum
illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius ad-
19 huc illa viuente. † Ad mulierem quæ patitur mẽſtrua nõ
20 accedes, nec reuelabis fœditatem eius. † Cum vxore ꝓxi-
mi tui non coibis, nec ſeminis cõmiſtione maculaberis.
21 † De ſemine tuo non dabis vt conſecretur idolo Moloch,
22 nec pollues nomen Dei tui. ego Dominus. † Cum ma-
ſculo non commiſcearis coitu fœmineo, quia abomina-
23 tio eſt. † Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis
D cum eo. Mulier non ſuccumbet iumento, nec miſcebi-
24 tur ei: quia ſcelus eſt. † Nec polluamini in omnibus his
quibus contaminatę ſunt vniuerſæ gentes, quas ego eij-
25 ciam ante conſpectum veſtrum, † & quibus polluta eſt
terra: cuius ego ſcelera viſitabo, vt euomat habitatores
26 ſuos. †Cuſtodite legitima mea atq; iudicia, & nõ faciatis
ex omnibus abominationibus iſtis, tam indigena quàm
27 colonus qui peregrinatur apud vos. † Omnes enim exe-
crationes iſtas fecerunt accolæ terræ q̃ fuerunt ante vos,
28 & polluerunt eã. †Cauete ergo ne & vos ſimilr̃ euomat,
cũ paria feceritis, ſicut euomuit gentẽ quæ fuit ante vos.
29 † Omnis anima quę fecerit de abominationib⁹ his quip-
30 piam, peribit de medio populi ſui. † Cuſtodite manda-
ta mea. Nolite facere quę fecerũt hi qui fuerũt ante vos,
& ne polluamini in eis. ego Dominus Deus veſter.

*Et vxorẽ fratris ſui nullus accipiat.

†Inf. 20. a. 2. Ro. 13. a. 10.

Varia præcepta moralia ac iudicialia. CAP. XIX.

1 LOcutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: † Loquere
A ad omnẽ cœtum filiorum Iſraël, & dices ad eos: ‖Sã-
2 cti eſtote, quia ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter.
3 †Vnuſquiſq; patrem ſuum & matrem ſuam timeat. Sab
4 batha mea cuſtodite. Ego dñs Deus veſter. † Nolite con-
uerti ad idôla, nec deos conflatiles faciatis vobis. ego do-
5 minus Deus veſter. †Si immolaueritis hoſtiam pacifico-
6 rum Domino vt ſit placabilis: † eo die quo fuerit immo-
lata, comedetis eã, & die altero: quicquid autẽ reſiduum
7 fuerit in diem tertium, igne comburetis. †Si quis poſt bi
duum comederit ex ea, ꝓphanus erit, & impietatis reus:
8 †portabitq; iniquitatẽ ſuam: quia ſanctum Dñi polluit,
B & peribit anima illa de ᵛpopulo ſuo`. †Cumque meſſue-
9 ris ſegetes terræ tuæ, non tondebis vſque ad ſolum ſu-
10 perficiem terræ: nec remanentes ſpicas colliges. †Neq; in
vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, ſed
pauperib⁹ & peregrinis carpẽda dimittes. ego dñs Deus
11 veſter. †Non facietis furtum. Non mentiemini, nec deci-
C piet vnuſquiſq; proximũ ſuum. †Non periurabis in no-
12 mine meo, nec polles nomen Dei tui. ego Dñs. † Non
13 facies calumniã proximo tuo, nec vi opprimes eum. Nõ
morabitur opus mercenarij tui apud te vſque manè.
14 † Non maledices ſurdo, nec coram cæco pones offendi-
culum: ſed timebis dominum Deum tuum, quia ego
15 ſum Dominus. † Non facies quod iniquũ eſt, nec iniu-

‖Sup. 11. g. 44. 1. Pe. 1. d. 16.

ᵛ medio populi ſui. Inf. 23. d. 22. Exo. 20. a. 7. c. 17. Deu. 5. b. 11. c. 20. Eccl. 10. a. 6. Deu. 24. c. 14. Tob. 4. c. 15.

ſtè iudicabis. ‖ Non conſideres perſonã pauperis, nec ho
16 nores vultum potentis. Iuſtè iudica proximo tuo. †Non
eris criminator, nec ſuſurro in ᵛpopulo`. Non ſtabis con-
17 tra ſanguinem proximi tui. ego Dominus. † Non oderis
fratrẽ tuum ĩ corde tuo, ſed publicè argue eũ, ne habeas
18 ſuper illo peccatum. †‖Nõ quæras vltionem, nec memor
D eris iniuriæ ciuium tuorum. | Diliges amicum tuũ ſicut
19 teipſum. ego Dñs. † Leges meas cuſtodite. ᵛIumentum
tuum` nõ facies coire cum alterius generis animantibus.
Agrum tuũ non ſeres diuerſo ſemine. Veſte, quę ex duo-
20 bus texta eſt, non induêris. † Homo ſi dormierit cũ mu-
liere coitu ſeminis, quæ ſit ancilla etiã nobilis, & tamen
pretio nõ redẽpta, nec libertate donata: vapulabũt am-
21 bo, & non morientur, quia non fuit libera. † ꝓ delicto au-
E tem ſuo offeret Dño ad oſtium tabernaculi teſtimonij
22 arietem: † orabitq; pro eo ſacerdos, & pro peccato eius
coram Dño, & repropitiabitur ei, dimittetúrq; peccatum.
23 Quãdo ingreſſi fueritis terrã, & plantaueritis in ea ligna
pomifera: auferetis præputia eorum: poma quæ germi-
24 nant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. † Quarto
autem anno omnis fructus eorum ſanctificabitur lauda
25 bilis Domino. †Quinto autem anno comedetis fructus,
congregantes poma quæ proferunt. ego Dominus Deus
26 veſter. † Non comedetis * cum ſanguine. Non augura-
27 bimini, nec obſeruabitis ſomnia. † Neq; in rotũdum at-
F tondebitis comam, nec radetis barbam. † Et ſuper mor-
28 tuo non incidetis carnes veſtras, neque figuras aliquas,
29 aut ſtigmata facietis vobis. ego Dominus. † Ne ꝓſtituas
filiam tuam: ne cõtaminetur terra, & impleatur piacu-
30 lo. †Sabbatha mea cuſtodite, & ſanctuariũ meũ metui-
31 te. ego Dñs †Non declinetis ad magos, nec ab ariolis ali-
quid ſciſcitemini, vt polluamini per eos. ego dñs Deus
32 veſter. † Coram cano capite conſurge, & honora perſo-
nam ſenis: & time dominum Deum tuum. ego ſum Do
33 minus. †Si habitauerit aduena in terra veſtra, & moratus
G fuerit inter vos, nõ exprobretis ei: †ſed ſit inter vos quaſi
34 indigena: & diliges eum quaſi voſmetipſos: fuiſtis e-
nim & vos aduenę in terra Ægypti. ego dominus Deus
35 veſter. †Nolite facere iniquũ aliqd in iudicio, in regula,
36 in pondere, in menſura. † Stateræ iuſtæ, & ęqua ſint põ-
dera, iuſtus modius, ęquusq; ſextarius. ego Dñs Deus ve
37 ſter, qui eduxi vos de terra Ægypti. † Cuſtodite omnia
præcepta mea, & vniuerſa iudicia, & facite ea. ego Dñs.

‖Deu. 1. c. 17. 16. d. 19. Iac. 2. a. 1. Pro. 24. c. 23. 1. Ioh. 2. b. 11. 3. c. 15. Ecc. 19. b. 13. Mat. 18. b. 15. Luc. 17. a. 3. ᵛ populis tuo. Mat. 5. g. 43. 22. d. 39. Rom. 13. c. 9. Gal. 5. c. 14. Iaco. 2. b. 9. ᵛ Iumẽta tua 31.

*carnem. Inf. 21. a. 5.

Exo. 22. c. 21

Morte plectendi ſunt qui de ſemine ſuo Moloch offerunt; qui magos aut ariolos conſulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos. CAP. XX.

1 LOcutuſq; eſt Dñs ad Moyſen dicens: †Hæc loquêris
A filijs Iſraël, Homo de filijs Iſraël, & de aduenis qui
2 habitant in Iſraël, ſi quis dederit de ſemine ſuo idôlo
Moloch, morte moriatur: populus terrę lapidabit eum.
3. †Et ego ponam faciem meã contra illũ, ſuccidãq; eũ de
medio populi ſui, eò q̃ dederit de ſemine ſuo Moloch,
& cõtaminauerit ſanctuarium meũ, ac polluerit nomen
4 ſanctum meum. † Quòd ſi negligens ppl̃s terræ, & quaſi
paruipendens imperium meũ dimiſerit hominem qui
dedit de ſemine ſuo Moloch, nec voluerit eum occidere:
5 †ponam faciẽ meam ſuper hominem illũ, & cognationẽ
eius, ſuccîdamq; & ipſum, & oẽs qui conſenſerunt ei vt
6 fornicaretur cum Moloch, de medio ppl̃i ſui. † Anima
quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fue-
rit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & inter-
7 ficiam illã de medio populi ſui. † Sãctificamini, & eſtote
B ſancti, quia ego ſum Dñs Deus veſter. †Cuſtodite pręce-
8 pta mea, & facite ea. Ego Dominus qui ſanctifico vos.
9 †Qui maledixerit patri ſuo aut matri, morte moriatur.
patri matriq; qui maledixerit, ſanguis eius ſit ſuper eũ.
10 † Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adul-
terium perpetrauerit cum coniuge proximi ſui, morte
11 moriantur & mœchus & adultera. †Qui dormierit cum
nouerca ſua, & reuelauerit ignominiam patris ſui,
12 morte moriantur ambo: ſanguis eorum ſit ſup eos. † Si
quis dormierit cũ nuru ſua, vterq; moriatur, quia ſcelus

Sup. 18. e. 21

1. Pet. 1. c. 16. Exo. 21. c. 17. Pro. 20. c. 20. Mat. 15. a. 14. Mar. 7. b. 10. Ioha. 8. a. 4. De. 22. d. 22.

13 operati ſunt:ſanguis eorum ſit ſuper eos. †Qui dormie-
rit cum maſculo coitu fœmineo, vterq; operatus eſt ne-
14 fas, morte moriant:ſit ſanguis eorum ſuper eos. †Qui ſu
C pra vxorem filiam, duxerit matré eius, ſcelus operatus
eſt:viuus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas
15 in medio veſtri. † Qui cum iumento & pecore coierit,
16 morte moriatur:pecus quoq; occidite. †Mulier quę ſuc
cubuerit cuilibet iumento, ſimul interficietur cum eo:
17 ſanguis eorum ſit ſuper eos. †Qui acceperit ſororé ſuam
filiam patris ſui, vel filiam matris ſuæ, & viderit turpi-
tudinem eius,illaq; cunſpexerit fratris ignominiam, ne-
fariam rem operati ſunt:occidentur in conſpectu populi
ſui,eò quòd turpitudinem ſuam mutuò reuelauerint, &
18 portabunt iniquitatem ſuam. † Qui coierit cum muliere
D in fluxu méſtruo, & reuelauerit turpitudinem eius, ip-
ſaque aperuerit fontem ſanguinis ſui, interficiétur am-
19 bo de medio populi ſui. † Turpitudinem materteræ, &
amitæ tuæ non diſcooperies. qui hoc fecerit, ignominiã
carnis ſuæ nudauit, portabunt ambo iniquitaté ſuam.
20 †Qui coierit cum vxore patrui vel auúculi ſui, & reue-
lauerit ignominiam cognationis ſuæ, portabunt ambo
21 peccatum ſuũ:abſq; liberis morienť. †Qui duxerit vxoré
fratris ſui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris ſui
22 reuelauit: abſq; liberis erunt. †Cuſtodite leges meas,
atque iudicia, & facite ea: ne & vos euomat terra quam
23 intraturi eſtis & habitaturi. † Nolite ambulare in le-
gitimis nationum, quas ego expulſurus ſum ante vos.
24 Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus ſum ea. †Vo-
E bis autem loquor, Poſſidete terram eorum quam dabo
vobis in hęreditatem, terram fluentem lacte & melle.
ego Dñs Deus veſter, qui ſeparaui vos à cæteris populis.
25 †Separate ergo & vos iumentum mundum ab immun-
do, & auem mundam ab immunda: ne polluatis ani-
mas veſtras in pecore & auibus, & cunctis quę mouétur
*Ez 2. 26 in terra, & quæ vobis oſtendi eſſe polluta. † *Eritis mihi
ſancti, quia ſanctus ſum ego Dominus, & ſeparaui vos
¶Deut.18.b.10. 27 à cæteris populis, vt eſſetis mei. †¶Vir ſiue mulier, in qui-
¶1.Re.28.b.7 bus pythonicus, vel diuinationis fuerit ſpiritus, morte
morianť, lapidib* obruét eos: ſanguis eorũ ſit ſup illos.

Quibus funeribus intereſſe poſſint ſacerdotes, & quales ducere vxores. quiue inepti ſint ad ſacerdotium & de filia ſacerdotis fornicante. C A P. XXI.

1 DIxit quoq; Dominus ad Moyſen, Loquere ad ſacer-
A dotes filios Aaron, & dices ad eos, Ne contamineť
2 ſacerdos in mortibus ciuium ſuorum, niſi tantũ in con-
ſanguineis, ac propinquis, id eſt, ſuper patré, & matrem,
3 & filium, & filiam, fratrem quoq; † & ſororem virgi-
4 nem, quæ non eſt nupta viro: †ſed nec in principe populi
¶Su.19.f.29. 5 ſui cõtaminabitur. †¶Nec radent caput, nec barbam, ne-
6 que in carnibus ſuis facient inciſuras. †Sancti erunt Deo
ſuo, & non polluent nomen eius: incenſum enim Dñi,
7 & panes Dei ſui offerunt, & ideo ſancti erunt. †Scortum
& vile proſtibulum non ducet vxorem, nec eam quæ re-
8 pudiata eſt à marito: quia conſecratus eſt Deo ſuo, † &
panes propoſitionis offert. Sit ergo ſanctus, quia & ego
B ſanctus ſum Dominus, qui ſanctifico vos. † Sacerdotis
9 filia ſi deprehenſa fuerit in ſtupro, & violauerit nomen
10 patris ſui, flãmis exuretur. † Pontifex, id eſt ſacerdos ma-
ximus inter fratres ſuos, ſuper cuius caput fuſum eſt vn-
ctionis oleum, & cuius manus in ſacerdotio conſecratæ
ſunt, veſtitusq; eſt ſanctis veſtibus, caput ſuũ nõ diſcoo-
*ſua 2. 11 periet, veſtimenta * non ſcindet, & ad omné mortuum
nõ ingredietur omnino, ſuper patre quoque ſuo, & ma
12 tre non contaminabitur. † Nec egredietur de ſanctis, ne
*Dei ſui 3. C polluat ſanctuarium 'Domini', quia oleum ſanctæ vn-
¶Eze.44.f.22 13 ctionis Dei ſui ſuper eum eſt. ego Dominus. †¶Virginem
14 ducet vxorem: † viduam autem & repudiatam, & ſordi-
dam, atque meretricem non accipiet, ſed puellam de po-
15 pulo ſuo: † ne cõmiſceat ſtirpem generis ſui vulgo gen-
16 tis ſuæ: quia ego Dominus qui ſanctifico eum. † Locu-
17 tusque eſt Dñs ad Moyſen, dicens: † Loquere ad Aaron,
*ſuus 2. Homo de ſemine tuo per familias *qui habuerit maculã,
18 non offeret panes Deo ſuo, nec accedet ad miniſterium
eius: ſi cęcus fuerit, ſi claudus, ſi vel paruo vel grandi vel
19 torto naſo, ſi fracto pede, ſi manu, †ſi gibbus, ſi lippus,
20 ſi albuginem habens in oculo, ſi iugem ſcabiem, ſi impe
D tiginem in corpore, vel hernioſus. † Omnis q habuerit
21 maculam de ſemine Aaron ſacerdotis, nõ accedet offerre
22 hoſtias Domino, nec panes Deo ſuo: †veſcetur tamen pa
23 nibus qui offerũtur in ſanctuario, † ita duntaxat vt intra
velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, 'qui' ma- *quia 6.
culam habet, & contaminare non debet ſanctuarium
24 meum. Ego Dominus qui ſanctifico eos. † Locutus eſt
ergo Moyſes ad Aaron, & ad filios eius, & ad omnem
Iſraël cuncta quæ fuerant ſibi imperata.

Ab eſu ſanctificatorum qui abſtinere debeant, & quæ debeant offerri. C A P. XXII.

1 LOcutus quoq; eſt Dñs ad Moyſen, dicens: †Loque-
A re ad Aaron & ad filios eius vt caueant ab his quæ
2 conſecrata ſunt filiorum Iſraël, & non contaminent no
men ſanctificatorum mihi, quæ ipſi offerunt. ego Do-
3 minus. †Dic ad eos, & ad poſteros eorum, Omnis homo
qui acceſſerit de ſtirpe veſtra ad ea quæ conſecrata ſunt,
& quæ obtulerunt filij Iſraël Domino in quo eſt immũ-
4 ditia, peribit coram Domino. ego ſum Dñs. †Homo de
ſemine Aaron qui fuerit leproſus, aut patiens fluxum
ſeminis, non veſcetur de his quæ ſanctificata ſunt mihi
donec ſanetur. Qui tetigerit immũdum ſuper mortuo,
5 & ex quo egreditur ſemen quaſi coitus, †& qui tangit re
ptile, & quodlibet immundum, cuius tactus eſt ſordi-
6 dus, † immundus erit vſq; ad veſperum, & non veſce-
tur his quæ ſanctificata ſunt: ſed cùm lauerit * carnem *corpus ſuum 4.
7 ſuam aqua, †& occubuerit ſol, tunc mundatus veſcetur
B de ſanctificatis, quia cibus illius eſt. † ¶Morticinum & ¶Ex.22.d.31
8 captum à beſtia non comedent, nec polluétur in eis. ego Eze.44.g.31
9 ſum Dominus. † Cuſtodiant præcepta mea, vt non ſub-
iaceant peccato, & moriantur in ſanctuario, cũ pollue-
10 rint illud. ego Dominus q ſanctifico eos. † Omnis alie-
nigena non comedet de ſanctificatis, inquilinus ſacerdo
11 tis, & mercenarius non veſcentur ex eis. †Quem auté ſa-
cerdos emerit, & qui vernaculus domus eius fuerit, hi
12 comedent ex eis. † Si filia ſacerdotis cuilibet ex pplo nu-
pta fuerit: de his quæ ſanctificata ſunt, & de primitijs nõ
13 veſcetur. †ſin autem vidua, vel repudiata, & abſque li-
beris reuerſa fuerit ad domum patris ſui: ſicut puella cõ-
ſueuerat, aletur cibis patris ſui. omnis alienigena come-
14 dendi ex eis non habet poteſtatem. † Qui comederit de
ſanctificatis per ignorantiam, addet quintam parté cum
eo quod comedit, & dabit ſacerdoti in ſanctuarium.
15 † Nec contaminabũt ſanctificata filiorum Iſraël, quę of-
C ferunt Domino: † ne fortè ſuſtineant iniquitatem deli-
16 cti ſui, cùm ſanctificata comederint. ego Dñs qui ſan-
17 ctifico eos. †Locutusq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens,
18 † Loquere ad Aaron, & filios eius, & ad omnes filios Iſ-
raël, dicesq; ad eos, Homo de domo Iſraël, & de adue-
nis qui habitãt apud vos, qui obtulerit oblationé ſuam
vel vota ſoluens, vel ſpõtè offerens, quicquid illud obtu-
19 lerit in holocauſtũ Dñi † vt offeratur per vos, maſculus
20 immaculatus erit ex bobus, & ouibus, & ex capris. † ſi
maculam habuerit, non offeretis, neq; erit acceptabile.
21 †¶Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, ¶Deut.15.d.21.
vel vota ſoluens, vel ſpontè offerés, tam de bobus quàm Eccl.35.b.14
de ouibus, immaculatum offeret, vt acceptabile ſit: om-
22 nis macula non erit in eo. † Si cæcum fuerit, ſi fractum,
ſi cicatricem habens, ſi papulas, aut ſcabiem, aut impe-
D tiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis
23 ſuper altare Domini. † Bouem & ouem aure & cauda
amputatis, voluntariè offerre potes, votum autem ex eis
24 ſolui non poteſt. † Omne animal quod vel contritis, vel
tonſis, vel ſectis ablatisque teſticulis eſt, non offeretis
25 Domino, & in terra veſtra hoc omnino ne faciatis. † De
manu alienigenæ non offeretis panes Deo veſtro, &
quicqd aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata
25 ſunt omnia: non ſuſcipietis ea. †Locutusque eſt Dñs ad

Moyſen,

27 Moyſen, dicens: † Bos, ouis, & capra cùm genita fue-
rint, ſeptem diebus erunt ſub hubere matris ſuæ: die au-
tem octauo, & deinceps offerri poterunt Domino.
28 † Siue illa bos, ſiue ouis, non immolabuntur vna die
29 cum fœtibus ſuis. † Si immolaueritis hoſtiam pro gra-
30 tiarum actione Domino, vt poſſit eſſe placabilis, † eodem
die comedetis eam, non remanebit quicquam in ma-
31 nè alterius diei. ego Dominus. † Cuſtodite mãdata mea,
32 & facite ea. ego Dominus. † Ne polluatis nomen meũ
ſanctum, vt ſanctificer in medio filiorum Iſraël. Ego Do
33 minus qui ſanctifico vos, † & eduxi de terra Ægypti, vt
eſſem vobis in Deum. ego Dominus.

Solemnitatis Sabbathi, Paſcha, Primitiarum, Hebdomadarũ, Meſſis, Tubarum, Expiationis, ac Tabernaculorum: & quibus ritibus peragi debeant. CAP. XXIII.

1 LOcutuſq; eſt Dñs ad Moyſen, dicens: † Loquere fi-
A lijs Iſraël, & dices ad eos, Hæ ſunt feriæ Dñi, quas
Exo. 20. b. 9. 2 vocabitis ſanctas. † Sex diebus facietis opus: dies ſe-
3 ptimus, quia ſabbathi requies eſt, vocabit' ſanctus. omne
opus non facietis in eo, ſabbathum Domini eſt in cun-
Exo. 12. c. 18 Nu. 11. c. 16 4 ctis habitationibus veſtris. † Hæ ſunt ergo feriæ Domini
5 ſanctæ, quas celebrare debetis temporibus ſuis. † Menſe
primo, quartadecima die menſis ad veſperũ, Phaſe Do-
6 mini eſt: † & quintadecima die menſis huius, ſolennitas
azymorum Domini eſt. Septem diebus azyma comede-
7 tis. † Dies primus erit vobis celeberrim', ſãctuſq;: omne
8 opus ſeruile non facietis in eo: † ſed offeretis ſacrificium
B in igne Dño ſeptem diebus. dies autem ſeptimus erit ce-
lebrior & ſanctior: nullumq; ſeruile opus facietis in eo.
9 † Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicẽs: † Loquere fi-
10 lijs Iſraël, & dices ad eos, Cùm ingreſſi fueritis terram
quam ego dabo vobis, & meſſueritis ſegetẽ, feretis ma-
nipulos ſpicarum primitias meſſis veſtrę ad ſacerdotem.
11 † qui eleuabit faſciculum coram Domino, vt acceptabi-
le ſit pro vobis, altero die Sabbathi, & ſanctificabit illũ.
12 † Atq; in eodem die quo manipulus conſecratur, cędetur
agnus immaculatus anniculus in holocauſtũ Domini.
13 † Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ ſimilæ
conſperſæ oleo in incenſum Domini, odoremque ſua-
14 uiſſimum: liba quoque vini, quarta pars hin. † Panem,
& polentam, & pulses non comedetis ex ſegete, vſque
C ad diem qua offeratis ex ea Deo veſtro. Præceptum eſt
ſempiternum in generationibus, cunctiſque habitacu-
Deu. 16. b. 9. 15 lis veſtris. † Numerabitis ergo ab altero die Sabbathi in
quo obtuliſtis manipulum primitiarum ſeptem hebdo-
16 madas plenas, † vſq; ad alteram diem expletionis hebdo-
madæ ſeptimæ, id eſt quinquaginta dies: & ſic offeretis
17 ſacrificium nouum Dño † ex omnibus habitaculis ve-
ſtris, panes primitiarum duos de duabus decimis ſimi-
18 læ fermentatæ, quos coquetis in primitias Dñi. † Offe-
retiſq; cum panibus ſeptem agnos immaculatos anni-
culos, & vitulum de armento vnum, & arietes duos, &
erunt in holocauſtum cum libamentis ſuis, in odorem
19 ſuauiſſimum Domino. † Facietis & hircum pro peccato,
20 duoſq; agnos anniculos hoſtias pacificorum. † Cumq;
D eleuauerit eos ſacerdos cum panibus primitiarũ coram
21 Domino, cedent in vſum eius. † Et vocabitis hunc diem
celeberrimum, atq; ſanctiſſimum. Omne opus ſeruile
nõ facietis in eo. Legitimum ſempiternum erit in cun-
Sup. 19. b. 9 22 ctis habitaculis, & generationibus veſtris. † ‖ Poſtquàm
autem meſſueritis ſegetẽ terræ veſtræ, non ſecabitis eam
‖ De. 24. c. 19 vſq; ad ſolum: ‖ nec remanẽtes ſpicas colligetis, ſed pau-
peribus & peregrinis dimittetis eas. ego ſum Dñs Deus
23 veſter. † Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
24 † Loquere filijs Iſraël, Menſe ſeptimo, prima die men-
ſis erit vobis ſabbathum memoriale clangentibus tubis,
25 & vocabitur ſanctum: † omne opus ſeruile non facietis
26 in eo, & offeretis holocauſtum Domino. † Locutuſq;
‖ Su. 16. g. 30 Nu. 29. b. 7. 27 eſt Dominus ad Moyſen, dicens: † ‖ Decimo die menſis
E huius ſeptimi, dies expiationũ erit celeberrimus, & vo-
cabit' ſanctus: affligetiſq; animas veſtras in eo, & offere-
28 tis holocauſtũ Domino. † Omne opus ſeruile nõ facietis
in tempore diei huius: quia dies ꝓpitiationis eſt, vt ꝓ-
29 pitietur vobis Dñs Deus veſter. † Omnis anima quæ af-
30 flicta non fuerit die hac, peribit de populis ſuis: † & quę
operis quippiam fecerit, delebo eam de populo ſuo.
31 † Nihil ergo operis facietis in eo, legitimum ſempiternũ
erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus
32 veſtris. † Sabbathum requietionis eſt, & affligetis animas
F veſtras die nono menſis. A veſpera vſq; ad veſperam ce-
33 lebrabitis ſabbatha veſtra. † Et locutus eſt Dominus ad
34 Moyſen, dicens: † Loquere filijs Iſraël, A quintodecimo
die menſis huius ſeptimi, erunt feriæ tabernaculorũ ſe-
35 ptem diebus Domino. † Dies primus vocabitur celeber-
rimus atq; ſanctiſſimus: Omne opus ſeruile non facietis
36 in eo. † Et ſeptem diebus offeretis holocauſta Dño. ‖ dies Ioh. 7. f. 37.
quoque octauus erit celeberrimus atque ſanctiſſimus,
& offeretis holocauſtum Domino: eſt enim cœtus atq;
37 collectæ: Omne opus ſeruile nõ facietis in eo. † Hæ ſunt
feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atq; ſanctiſ-
ſimas, offeretiſq; in eis oblationes Domino, holocau-
38 ſta & libamẽta iuxta ritum vniuſcuiuſq; diei: † exceptis
ſabbathis Domini, doniſq; veſtris, & quæ offeretis ex
39 voto, vel quæ ſpontè tribuetis Domino. † A quintode-
cimo ergo die menſis ſeptimi, quando congregaueritis
G omnes fructus terræ veſtræ, celebrabitis ferias Dñi ſe-
ptem diebus: die primo & die octauo erit ſabbathũ, id
40 eſt, requies. † Sumetiſq; vobis die primo fructus arboris
pulcherrimę, ſpatulaſq; palmarum, & ramos ligni den-
ſarum frondium, & ſalices de torrente, & lætabimini
41 corã Domino Deo veſtro: † celebrabitiſq; ſolennitatem
eius ſeptem diebus per annum. legitimũ ſempiternum
erit in generationibus veſtris. Menſe ſeptimo feſta cele-
42 brabitis † & habitabitis in vmbraculis ſeptem diebus.
omnis qui de genere eſt Iſraël, manebit in tabernaculis:
43 † vt diſcant poſteri veſtri quòd in tabernaculis habitare
fecerim filios Iſraël cùm educerem eos de terra Ægypti.
44 ego Dominus Deus veſter. † Locutuſque eſt Moyſes ſu-
per ſolennitatibus Domini ad filios Iſraël.

Ritus concinnandarum lucernarum, panum propoſitionis, pœna blaſphemorum ac talionis. CAP. XXIIII.

1 ET locutus eſt Dñs ad Moyſen, dicens: † Præcipe fi-
A lijs Iſraël, vt afferant tibi oleum de oliuis puriſſimũ
2 ac lucidum, ad concinnandas lucernas iugiter, † extra ve-
3 lum teſtimonij in tabernaculo fœderis. Ponetq; eas Aa-
ron à veſpere vſque in manè coram Domino cultu ritu-
4 que perpetuo in generationibus veſtris. † Super cande-
labrum mundiſſimũ ponẽtur ſemper in conſpectu Dñi.
5 † Accipies quoque ſimilam, & coques ex ea duodecim
6 panes, qui ſinguli habebunt duas decimas: † quorum ſe-
nos altrinſecus ſuper menſam puriſſimam coram Domi
7 no ſtatues. † Et pones ſuper eos tus lucidiſſimum, vt ſit
8 panis in monimentum oblationis Domini. † Per ſingula
B ſabbatha mutabuntur coram Dño ſuſcepti à filijs Iſraël
9 fœdere ſempiterno: † ‖ eruntq; Aaron & filiorum eius, ‖ Ex. 29. e. 15 Mat. 12. a. 4. Sup. 8. f. 31.
vt comedant eos in loco ſancto: quia Sanctum ſancto-
10 rum eſt de ſacrificijs Domini iure perpetuo. † Ecce autẽ
egreſſus filius mulieris Iſraëlitidis, quem pepererat de
viro Ægyptio inter filios Iſraël: iurgatus eſt in caſtris
11 cum viro Iſraëlite. † Cumq; blaſphemaſſet nomen Do-
mini, & maledixiſſet ei, adductus eſt ad Moyſen. (Vo-
cabatur autem mater eius Salumith filia Dabri de tribu
12 Dan.) † Miſeruntq; eum in carcerẽ, donec noſſent quid
13 iuberet Dominus. † Qui locutus eſt ad Moyſen, dicens:
14 † Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes qui
C audierunt, manus ſuas ſuper caput eius, & lapidet eum
15 populus vniuerſus. † Et ad filios Iſraël loquêris, Homo
16 qui maledixerit Deo ſuo, portabit peccatum ſuum: † &
qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur:
lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi, ſi-
ue ille ciuis, ſiue peregrinus fuerit. Qui blaſphemaue-
17 rit nomen Domini, morte moriatur. † ‖ Qui percuſſe- ‖ Ex. 21. b. 14
18 rit & occiderit hominem, morte moriatur. † Qui per-
cuſſerit animal, reddet vicarium, id eſt animã pro ani-

19 ma. Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium ſuorum:
20 ſicut fecit, ſic fiet ei, fracturam pro fractura, oculum
D pro oculo, dentem pro dente reſtituet. qualem inflixe-
21 rit maculam, talem ſuſtinere cogetur. Qui percuſſe-
rit iumentum, reddet aliud. Qui percuſſerit hominem
22 punietur. Æquum iudiciũ ſit inter vos, ſiue peregrinus,
23 ſiue ciuis peccauerit: quia ego ſum Dñs Deus veſter. Lo
cutusq; eſt Moyſes ad filios Iſraël. & eduxerunt eum qui
blaſphemauerat, extra caſtra, ac lapidibus oppreſſerunt.
Feceruntq; filij Iſraël ſicut præceperat Dñs Moyſi.

Matt. 5. f. 38 / Exo. 21. c. 24 / Deu. 19. d. 21

Septimi & quinquageſimi anni lex: non ſumenda à fratribus vſura, nec ipſi ſeruitute perpetua opprimendi ſunt, ſed magis ab aduenis potentibus redimendi. CAP. XXV.

1 LOcutusq; eſt Dñs ad Moyſen in monte Sinai, dicẽs:
A Loquere filijs Iſraël, & dices ad eos, Quando in-
2 greſſi fueritis terram quam ego dabo vobis, ſabbathi-
3 zet ſabbathum Domini. Sex annis ſeres agrum tuum,
& ſex annis putabis vineam tuã, colligesq; fructus eius:
4 ſeptimo autem anno ſabbathũ erit terræ, requietionis
5 Dñi: agrum non ſeres, & vineam non putabis. Quæ
ſpontè gignet humus, non metes: & vuas primitiarum
tuarum non colliges quaſi vindemiam: annus enim re-
6 quietionis terræ eſt: ſed erunt vobis in cibum, tibi &
ſeruo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & aduenæ qui pe-
7 regrinatur apud te: iumentis tuis & pecoribus omnia
8 quæ naſcuntur præbebunt cibum. Numerabis quoq;
tibi ſeptem hebdomadas annorũ, id eſt, ſepties ſeptem,
9 quæ ſimul faciunt annos quadraginta nouem: & clan-
ges buccina menſe ſeptimo, decima die menſis, propi-
10 tiationis tempore in vniuerſa terra veſtra. Sanctifica-
B biſq; annum quinquageſimũ, & vocabis remiſſionem
cunctis habitatoribus terræ tuæ, ipſe eſt enim iubileus.
Reuertetur homo ad poſſeſſionẽ ſuã, & vnuſquiſq; redIet
11 ad familiã priſtinam: quia iubileus eſt & quinquageſi-
mus annus. Non ſeretis atq; metetis ſpontè in agro na-
12 ſcentia, & primitias vindemiæ non colligetis, ob ſancti-
13 ficationem iubilei, ſed ſtatim oblata comedetis. Anno
14 iubilei redient omnes ad poſſeſſiones ſuas. Quando ven
des quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, ne contriſtes fra-
trem tuũ, ſed iuxta numerum annorũ iubilei emes ab
15 eo, & iuxta ſupputationẽ frugum vẽdet tibi. Quanto
16 plures anni remãſerint poſt iubileum, tanto creſcet &
pretium: & quãto minus temporis numeraueris, tanto
minoris & emptio cõſtabit. tempus enim frugum ven-
17 det tibi. Nolite affligere contribules veſtros, ſed timeat
18 vnuſquiſq; Deum ſuum, quia ego Dñs Deus veſter. Fa-
C cite præcepta mea, & iudicia cuſtodite, & implete ea, vt
19 habitare poſſitis in terra abſq; vllo pauore, & gignat vo
bis humus fructus ſuos, quibus veſcamini vſq; ad ſatu-
20 ritatem, nullius impetum formidantes. Quòd ſi dixe-
ritis, quid comedemus anno ſeptimo, ſi nõ ſeuerimus,
21 neque collegerimus fruges noſtras? Dabo benedictio-
nem meam vobis anno ſexto, & faciet fructus trium an-
22 norum: ſeretiſque anno octauo, & comedetis veteres
fruges vſq; ad nonum annum: donec noua naſcantur,
23 edetis vetera. Terra quoque non vendetur in perpetuũ:
24 quia mea eſt, & vos aduenæ & coloni mei eſtis. vnde
cuncta regio poſſeſſionis veſtræ ſub redẽptionis condi-
25 tione vendetur. Si attenuatus frater tuus vendiderit poſ-
ſeſſiunculam ſuam, & voluerit ꝓpinquus eius, poteſt
26 redimere quod ille vendiderat. Sin autem non habue-
rit proximum, & ipſe pretium ad redimẽdum potuerit
27 inuenire: computabuntur fructus ex eo tẽpore quo ven-
D didit: & quod reliquum eſt, reddet emptori, ſicq; reci-
28 piet poſſeſſionem ſuã. Quòd ſi non inuenerit manus
eius vt reddat pretium, habebit emptor qđ emerat vſq;
ad annum iubileum. In ipſo enim omnis venditio redi-
29 bit ad dominũ, & ad poſſeſſorem priſtinum. Qui ven-
diderit domum intra vrbis muros, habebit licentiam re
30 dimendi, donec vnus impleatur annus. Si non rede-
merit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor poſſide-
bit eam, & poſteri eius in perpetuum, & redimi non
31 poterit, etiam in iubileo. Sin autem in villa fuerit do-
mus, quæ muros non habet, agrorum iure vendetur, ſi
antè redempta non fuerit, in iubileo reuertetur ad do-
32 minum. Ædes Leuitarum quæ in vrbibus ſunt, ſem-
E per poſſunt redimi: ſi redemptæ non fuerint, in iubi-
33 leo reuertentur ad dominos, quia domus vrbium Leuita-
34 rum pro poſſeſſionibus ſunt inter filios Iſraël. Subur-
bana autem eorum non veneant, quia poſſeſſio ſempi-
35 terna eſt. ſi attenuatus fuerit frater tuus & infirmus
manu, & ſuſceperis eum quaſi aduenam & peregrinũ,
36 & vixerit tecum, ne accipias vſuras ab eo, nec amplius
quàm dediſti. time Deum tuum, vt viuere poſſit frater
37 tuus apud te. Pecuniam tuam non dabis ei ad vſuram,
38 & frugum ſuperabundantiã non exiges. Ego Dñs Deus
F veſter qui eduxi vos de terra-Ægypti, vt darem vobis
39 terram-Chanáan, & eſſem veſter Deus. Si paupertate
compulſus vendiderit ſe tibi frater tuus, non eum op-
40 primes ſeruitute famulorum, ſed quaſi mercenarius &
colonus erit: vſq; ad annum iubileum operabitur apud
41 te, & poſtea egredietur cum liberis ſuis & reuertetur ad
42 cognationem & ad poſſeſſionem patrum ſuorum. mei
enim ſerui ſunt, & ego eduxi eos de terra-Ægypti. non
43 veneant conditione ſeruorum: ne affligas eum per po-
44 tentiam, ſed metuito Deũ tuum. Seruus & ancilla ſint
45 vobis de nationibus quæ in circuitu veſtro ſunt. Et de
aduenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati
46 fuerint in terra veſtra, hos habebitis famulos, & hæ-
reditario iure tranſmittetis ad poſteros, ac poſſidebitis
in æternũ. fratres autem veſtros filios Iſraël ne oppri-
47 matis per potentiam. Si inualuerit apud vos manus ad-
G uenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendi-
48 derit ſe ei, aut cuiquam de ſtirpe eius: poſt venditio-
nem poteſt redimi. Qui voluerit ex fratribus ſuis, redi-
49 met eum, & patruus, & patruelis, & conſanguineus,
50 & affinis. Sin autem & ipſe potuerit, redimet ſe, ſup-
putatis duntaxat annis à tempore venditionis ſuæ vſque
in annum iubileum: & pecunia qua venditus fuerat iu-
xta annorum numerũ & rationem mercenarij ſupputa-
51 ta. Si plures fuerint anni qui remanent vſque ad iubi-
52 leum, ſecundùm hos reddet & pretium. Si pauci, po-
net rationem cum eo iuxta annorum numerum, & red-
53 det emptori quod reliquum eſt annorum, quibus an-
tè ſeruiuit mercedibus imputatis: non affliget eum vio-
54 lenter in conſpectu tuo. Quòd ſi per hæc redimi non
55 potuerit, anno iubileo egredietur cum liberis ſuis. Mei
enim ſunt ſerui filij Iſraël, quos eduxi de terra-Ægypti.

Exo. 23. b. 10 / populus 4. / ſup. 7. / peregrinantur.

Dei præcepta ſeruantibus bona promittuntur, non ſeruantibus verò plurima mala. CAP. XXVI.

1 EGo Dñs Deus veſter. Non facietis vobis idolum
A & ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignem lapi-
dem ponetis in terra veſtra, vt adoretis eum. ego enim
2 ſum Dñs Deus veſter. Cuſtodite ſabbatha mea, & pa-
3 uete ſanctuarium meũ. ego Dominus. Si in præceptis
meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis, &
4 feceritis ea, dabo vobis pluuias temporibus ſuis, &
terra gignet germen ſuum, & pomis arbores replebuntur.
5 Apprehendet meſſium tritura vindemiam, & vinde-
mia occupabit ſementem: & comedetis panẽ veſtrum
in ſaturitate, & abſq; pauore habitabitis in terra veſtra.
6 Dabo pacẽ in finibus veſtris: dormietis, & non erit qui
exterreat. Auferam malas beſtias: & gladius non tranſi-
7 bit terminos veſtros. Perſequemini inimicos veſtros,
B & corruent coram vobis. Perſequentur quinq; de veſtris
8 centum alienos, & centũ de vobis decem millia: cadent
9 inimici veſtri gladio in conſpectu veſtro. Reſpiciã vos,
& creſcere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactũ
10 meum vobiſcum. Comedetis vetuſtiſſima veterum, &
11 vetera nouis ſuperuenientibus proijcietis. Ponam taber-
naculum meum in medio veſtri, & nõ abijciet vos ani-
12 ma mea. Ambulabo inter vos, & ero Deus veſter, vo-
13 ſque eritis populus meus. Ego Dominus Deus veſter,
qui eduxi vos de terra-Ægyptiorum, ne ſeruiretis eis, &

Exo. 20. a. 4 / Deut. 5. a. 8. / Pſal. 97. b. 7. / Deu. 28 a. 1 / Iob 11. d. 19 / 2. Cor. 6. c. 16.

[Deu.28. b.15. Thre.2.f.17 Mala.2.a.2.]

.qui confregi catenas ceruicum veſtrarum, vt incedere
14 tis erecti. † [Quòd ſi nõ audieritis me, nec feceritis omnia
15 mandata mea, † ſi ſpreueritis leges meas, & iudicia mea
C contēpſeritis, vt non faciatis ea quę à me conſtituta ſunt,
16 & ad irritũ perducatis pactum meũ, † ego quoq; hęc faciam vobis: Viſitabo vos velociter in egeſtate & ardore
qui conficiat oculos veſtros, & conſumat animas ve-
ſtras. Fruſtra ſeretis ſementē, quę ab hoſtibus deuora
17 bitur. † Ponam faciem meã cõtra vos, & corruetis coram
hoſtibus veſtris, & ſubijciemini his qui oderunt vos. fu
18 gietis nemine perſequente. † Sin autem nec ſic obedieri-
tis mihi, addam correptiones veſtras ſeptuplum propter
19 peccata veſtra, † & cooteram ſuperbiam duritiæ veſtræ.
Daboq́ue vobis cælum deſuper ſicut ferrum, & terram
20 æneam. † Conſumetur incaſſum labor veſter, non profe
D ret terra germen, nec arbores poma præbebunt. † Si am-
21 bulaueritis ex aduerſo mihi, oec volueritis audire me, ad
. dam plagas veſtras vſque in ſeptuplum propter peccata
22 veſtra: † immittamq; in vos beſtias agri, quæ conſumēt
vos, & pecora veſtra, & ad paucitatem cuncta redigant,
23 deſertæq́ue fiant viæ veſtræ. † Quòd ſi nec ſic volueritis
recipere diſciplinam, ſed & ambulaueritis ex aduerſo mi
24 hi: † ego quoque coutra vos aduerſus incedam, & percu
25 tiam vos ſepties propter peccata veſtra: † inducamq́ue
ſuper vos gladium vltorem fœderis mei. Cumq; confu-
geritis in vrbes, mittam peſtilentiam in medio veſtri, &
26 trademini in manibus hoſtium, † poſtq̃ confregero ba-
culum panis veſtri, ita vt decem mulieres in vno clibano
coquant panes, & reddant eos ad pondus, & comedetis,
27 & non ſaturabimini. † Sin autem nec per hæc audieritis
28 me, ſed ambulaueritis coutra me: † & ego incedã aduer-
E ſus vos in furore cootrario, & corripiam vos ſeptem pla
29 gis pp peccata veſtra, † ita vt comedatis carnes filiurum
30 veſtrorum & filiarum veſtrarum. † Deſtruam excelſa ve
[*veſtra 6.] ſtra, & ſimulachra* cõfringam. Cadetis inter ruinas ido
31 lorum veſtrorum, & abominabitur vos anima mea, † in
tãtum vt vrbes veſtras redigam in ſolitudinem, & deſer
ta faciam ſanctuaria veſtra, nec recipiã vltrà odorē ſua-
32 uiſſimum. † Diſperdamq; terram veſtram, & ſtupebunt
33 ſup ea inimici veſtri, cũ habitatores illius fuerint. † Vos
autem diſpergam in Gentes, & euaginabo poſt vos gla-
dium, eritq; terra veſtra deſerta, & ciuitates veſtræ diru-
34 tæ. † Tunc placebunt terræ ſabbatha ſua cunctis diebus
ſolitudinis ſuæ. quãdo fueritis in terra hoſtili, ſabbathi-
35 zabit, & requieſcet † in ſabbathis ſolitudinis ſuæ, eò q
non requieuerit in ſabbathis veſtris quando habitabatis
36 in ea. † Et qui de vobis remãſerint, dabo pauorem in cor
F dibus eorum in regionibus hoſtiũ, terrebit eos ſonitus
folij volantis, & ita fugient quaſi gladium: cadent nullo
37 perſequente, † & corruēt ſinguli ſuper fratres ſuos quaſi
bella fugientes, nemo veſtrũ inimicis audebit reſiſtere.
38 † Peribitis inter gentes, & hoſtilis vos terra conſumet.
39 † Quòd ſi & de ijs aliqui remãſerint, tabeſcēt in iniquita-
tibus ſuis, in terra inimicorum ſuorum, & propter pctã
40 patrum ſuorum & ſua affligentur: † donec confiteantur
[*malorũ ſuorum recordētur 8.] iniquitates ſuas, & *maiorum ſuorum*, quibus præuari-
41 cati ſunt in me, & ambulauerunt ex aduerſo mihi. † Am
bulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in ter-
ram hoſtilem, donec erubeſcat incircuncisa mens eorũ:
42 tunc orabunt pro impietatibus ſuis † Et recordabor fœ-
G deris mei quod pepigi cum Iacob, & Iſaac & Abraham.
43 Terræ quoque memor ero: † quæ cùm relicta fuerit ab
eis, complacebit ſibi in ſabbathis ſuis, patiens ſolitudinē
. propter illos. Ipſi verò rogabunt pro peccatis ſuis, eò q
44 abiecerint iudicia mea, & leges meas deſpexerint. † Atta
. men etiam cùm eſſent in terra hoſtili, non penitus abieci
eos, neque ſic deſpexi vt conſumerentur, & irritum face
. rem pactum meũ cum eis. Ego enim ſum Dñs Deus eo-
45 rum, † & recordabor fœderis mei priſtini, quando eduxi
eos de terra Ægypti in conſpectu Gentium, vt eſſem
[*.1.] Deus eorum. ego Dominus Deus*. Hæc ſunt iudicia
atque præcepta & leges, quas dedit Dominus inter ſe &
& inter filios Iſraël in monte Sinai per manum Moyſi.

Variorum generum uota, & illorum ac decimarum perſolutio.

CAP. XXVII.

1 LOcutusq́ue eſt Dñs ad Moyſen, dicēs: † Loquere fi-
A lijs Iſraël, & dices ad eos: Homo qui votum fecerit,
2 & ſpoponderit Deo animam ſuam, ſub æſtimatione da-
3 bit pretium. † Si fuerit maſculus à viceſimo anno vſque
ad ſexageſimũ annum, dabit quinquaginta ſiclos argenti
4 ad menſuram ſanctuarij: † ſi mulier, triginta. † A quinto
5 autem anno vſque ad viceſimum, maſculus dabit viginti
6 ſiclos: fœmina, decem. † Ab vno menſe vſque ad annum
quintum, pro maſculo dabuntur quinque ſicli: pro fœ-
7 mina, tres. † Sexagenarius & vltrà, maſculus dabit quin-
8 decim ſiclos: fœmina, decem. † Si pauper fuerit, & *æſti- [*ad 2.]
mationem reddere non valebit, ſtabit coram ſacerdote:
& quantum ille æſtimauerit, & viderit eum poſſe red-
9 dere, tantum dabit. † Animal autem quod immolari po- [*Domino 8.]
10 teſt Domino, ſi quis vouerit*, ſanctum erit, † & muta-
ri non poterit, id eſt, nec melius malo, nec peius bono. q
ſi mutauerit: & ipſum quod mutatum eſt, & illud pro [*autem 15.]
11 quo mutatum eſt, conſecratũ erit Dño. † Animal *im-
B mundum quod immolari Domino nõ poteſt, ſi quis vo-
12 uerit, adducetur ante ſacerdotem: qui diiudicans vtrum
13 bonum an malum ſit, ſtatuet pretium, † quòd ſi dare vo-
luerit is qui offert, addet ſuper æſtimationem quintam
14 partem. † Homo ſi vouerit domum ſuam, & ſanctifica-
uerit Domino, conſiderabit eam ſacerdos vtrum bona
an mala ſit, & iuxta pretium quod ab eo fuerit conſti-
15 tutum, venundabitur: † ſin autem ille qui vouerat, vo-
luerit redimere eam, dabit quintam partem æſtimatio-
16 nis ſuprà, & habebit domum. † Quòd ſi agrum poſſeſ-
ſionis ſuæ vouerit, & conſecrauerit Domino: iuxta men
ſuram ſementis æſtimabitur pretium. ſi triginta modijs
hordei ſeritur terra, quinquaginta ſiclis venundetur ar-
17 genti. † Si ſtatim ab anno incipiētis iubilei vouerit agrũ,
18 quanto valere poteſt, tãto æſtimabitur. † Sin autem poſt
aliquantum temporis: ſupputabit ſacerdos pecuniam
iuxta annorũ qui reliqui ſunt numerum vſque ad iubi-
19 leum, & detrahetur ex pretio. † Quòd ſi voluerit redi-
C mere agrũ ille qui vouerat, addet quintã partem æſtima-
20 tæ pecunię, & poſſidebit eum. † Sin autem noluerit re-
dimere, ſed alteri cuilibet fuerit venundatus, vltra eum
21 qui vouerat redimere non poterit: † quia cùm iubilei ve-
nerit dies, ſanctificatus erit Domino, & poſſeſſio con-
22 ſecrata ad ius pertinet ſacerdotum. † Si ager emptus eſt,
& nõ de poſſeſſione maiorum ſanctificatus fuerit Dño:
23 † ſupputabit ſacerdos iuxta annorum numerum vſque
ad iubileum pretiũ: & dabit ille qui vouerat eum Dño.
24 † In iubileo autem reuertetur ad priorem dominum qui
vendiderat eum, & habuerat in ſorte poſſeſſionis ſuæ.
25 † Omnis æſtimatio ſiclo ſanctuarij ponderabitur. Siclus
26 viginti obolos habet. † [Primogenita quæ ad Deum per- [Ex.30.b.13 Nu.3.g.47. Eze.45.d.12]
D tinent, nemo ſanctificare poterit & vouere, ſiue bos ſi-
27 ue ouis fuerit: Domini ſunt. † Quòd ſi immundum eſt
animal, redimet qui obtulit iuxta æſtimationem *ſuam*, [*eam.]
& addet quintam partem pretij. ſi redimere noluerit,
vendetur alteri, quantumcunq; fuerit antè æſtimatum.
28 † Omne quod Domino conſecratur, ſiue homo fuerit,
ſiue animal, ſiue ager, non veniet, nec redimi poterit.
Quicquid ſemel fuerit conſecratum, Sanctum ſanctorũ
29 erit Dño. † Et omnis conſecratio quæ offertur ab homi- [Ioſ.6.c.24. 26.]
30 ne, non redimetur, ſed morte morietur. † Omnes deci-
mę terræ, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum, Do-
31 mini ſunt, & illi ſanctificantur. † Siquis autem voluerit
redimere decimas ſuas, addet quintam partem earum.
32 † Omnium decimarũ bouis, & ouis & capræ*, quæ ſub [*.1.]
paſtoris virga tranſeunt, quicquid decimum venerit,
33 ſanctificabitur Domino: † Non eligetur nec bonum nec
malum, nec altero commutabitur. ſiquis mutauerit: &
quod mutatum eſt, & pro quo mutatum eſt, ſanctifica-
34 bitur Domino, & non redimetur. † Hæc ſunt præcepta
quæ mandauit Dominus Moyſi ad filios Iſraël
in monte Sinai.

LIBER NVMERI

Hebraicè Vaiedabber,

id eſt, & Locutus eſt.

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filij ad deferendum tabernaculum inſtituuntur.

CAPVT PRIMVM.

1 LOCVTVSQVE eſt Dominus
A ad Moyſen in deſerto Sinai in
tabernaculo fœderis, prima die
menſis ſecundi, anno altero e-
2 greſſionis eorum ex Ægypto,
dicens: ‖Tollite ſummā vniuer-
Ex,19.b.12 ſæ congregationis filiorum Iſ-
raël per cognationes & domos
ſuas, & nomina ſingulorum,
3 quicquid ſexus eſt maſculini † à viceſimo anno & ſuprà,
omnium virorum fortium ex Iſraël, & numerabitis eos
4 per turmas ſuas, tu & Aaron. † Eruntq; vobiſcum princi-
5 pes tribuum ac domorum in cognationibus ſuis, † quo-
B rum iſta ſunt nomina. De Ruben, Eliſur filius Sedeur.
6 † De Simeon, Salamiel filius Suri-ſaddai. † De Iuda, Na-
7 haſſon filius Aminadab. † de Iſſachar, Nathanaël fi-
8 lius Suar. † de Zabulon, Eliab filius Helon. † Filio-
9 rum autē Ioſeph, de Ephraim, Eliſama filius Ammiud.
10 de Manaſſe, Gamaliel filius Phadaſſeur. † de Ben-iamin,
11 Abidan filius Gedeonis. † de Dan, Ahi-ezer filius Ammi-
12 ſaddai. † De Aſer, Phegiel filius Ochran. † De Gad, Eliaſaph
13 filius Duel. † De Nephthali, Ahira filius Enan. † Hi nobi-
14 liſſimi principes multitudinis p tribus & cognationes
15 ſuas, & capita exercitus Iſraël: † quos tulerūt Moyſes &
16 Aaron cum omni vulgi multitudine, † & cōgregauerunt
17 primo die menſis ſecundi recenſentes eos p cognationes
18 & domos ac familias & capita & noīa ſingulorū à vice-
C ſimo anno & ſuprà, † ſicut præceperat Dñs Moyſi. Nu-
19 meratiq; ſunt in deſerto Sinai, † de Ruben primogenito
20 Iſraëlis per generationes & familias ac domos ſuas, & no
mina capitum ſingulorum, omne quod ſexus eſt maſcu
lini à viceſimo anno & ſuprà, procedentium ad bellum,
21 † quadraginta ſex millia quingenti. † De filijs Simeon
22 per generationes & familias ac domos cognationū ſua-
rum, recenſiti ſunt per nomina & capita ſingulorum,
omne quod ſexus eſt maſculini à viceſimo anno & ſu-
23 prà, procedentium ad bellum, † quinquaginta nouem
24 millia trecenti. † De filijs Gad per generationes & fa-
milias ac domos cognationum ſuarū recēſiti ſunt p no-
mina ſingulorum à viginti annis & ſuprà, oēs qui ad bel
25 la pcederent, † quadragintaquinq; millia ſexcenti quin-
26 quaginta. † De filijs Iuda p generationes & familias ac do
D mos cognationū ſuarū, p nomina ſingulorum à viceſi-
mo anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella pcede-
27 re, † recenſiti ſunt ſeptuaginta quatuor millia ſexcenti.
28 † De filijs Iſſachar per generationes & familias ac domos
cognationū ſuarum, p nomina ſingulorum à viceſimo
29 anno & ſuprà, oēs qui ad bella pcederent, † recēſiti ſunt
30 quinquaginta quatuor millia quadringenti. † De fi-
lijs Zabulon per generationes & familias ac domos co-
gnationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulo-
rum à viceſimo anno & ſuprà, oēs qui poterant ad bella
31 procedere, † quinquagintaſeptem millia quadringenti.
32 † De filijs Ioſeph, filiorū Ephraim p generationes, fami-
E lias, ac domos cognationū ſuarum recēſiti ſunt per noīa
ſingulorum à viceſimo anno & ſuprà. oēs qui poterant
33 ad bella pcedere, † quadraginta millia quingenti. † Por-
34 rò filiorū Manaſſes per generationes & familias ac do-
mos cognationū ſuarum recenſiti ſunt per noīa ſingulo
rum à viginti annis & ſuprà, oēs qui poterāt ad bella p-
35 cedere, triginta duo millia ducēti. † De filijs Ben-iamin
36 per generationes & familias ac domos cognationū ſua-
rum recenſiti ſunt, nominibus ſingulorum à viceſimo
anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere,
37 † triginta quinque millia quadringenti. † De filijs Dan
38 per generationes, & familias ac domos cognationum
ſuarum recenſiti ſunt nominibus ſingulorum à viceſi-
mo anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella proce-
39 dere, † ſexagintaduo millia ſeptingenti. † De filijs Aſer
40 per generationes & familias ac domos cognationū ſua-
F rum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à viceſimo
anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere,
41 † quadraginta millia & mille quingēti. † De filijs Neph-
42 thali per generationes & familias ac domos cognationū
ſuarum recenſiti ſunt nominibus ſingulorū à viceſimo
anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere,
43 † quinquagintatria millia quadringenti. † Hi ſunt quos
44 numerauerūt Moyſes & Aaron, & duodecim principes
45 Iſraël, ſinguli per domos cognationum ſuarum. † Fue-
runtq; omnis numerus filiorum Iſraël per domos & fa
milias ſuas à viceſimo anno & ſuprà, qui poterant ad bel
46 la procedere, † ſexcētatria millia virorum quingenti quin-
47 quaginta. † Leuitæ autem in tribu familiarum ſuarum
G non ſunt numerati cum eis. † Locutusque eſt Dominus
48 ad Moyſen, dicens: † Tribum Leui noli numerare, ne-
49 que pones ſummā eorum cum filijs Iſraël, † ſed conſti-
50 tue eos ſuper tabernaculū teſtimonij & cūcta vaſa eius,
& quicquid ad ceremonias ptinet. Ipſi portabunt taber-
naculū & omnia vtenſilia eius: & erunt in miniſterio, ac
51 p gyrum tabernaculi metabunt. † Cùm pficiſcendum
fuerit, deponent Leuitæ tabernaculum: Cùm caſtra me-
tanda, erigent. quiſquis externorum acceſſerit, occidet.
52 † Metabuntur autem caſtra filij Iſraël vnuſquiſq; per tur
53 mas & cuneos atq; exercitum ſuum. † Porrò Leuitæ per
gyrum tabernaculi figent tētoria, ne fiat indignatio ſu-
per multitudinem filiorum Iſraël, & excubabunt in cu-
54 ſtodijs tabernaculi teſtimonij. † Fecerunt ergo filij Iſraël
iuxta omnia quæ præceperat Dominus Moyſi.

Quæ tribus ad quamuis mundi plagam ordinentur, recenſitis familiarum principibus. CAP. II.

1 LOcutuſq; eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicēs:
A † Singuli per turmas, ſigna, atq; vexilla & domos co-
2 gnationum ſuarum caſtrametabunt filiorum Iſraël per
3 gyrum tabernaculi fœderis. † Ad Orientem Iudas figet
tentoria per turmas exercitus ſui: eritq; princeps filiorū
4 eius Nahaſſon filius Aminadab. † Et omnis de ſtirpe eius
ſumma pugnantium, ſeptuagintaquatuor millia ſexcen
5 torum. † Iuxta eum caſtrametati ſunt de tribu Iſſachar,
6 quorum princeps fuit Nathanaël filius Suar. † Et omnis
numerus pugnatorum eius quinquagintaquatuor millia
7 quadringēti. † In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius
8 Helō: † oīſq; de ſtirpe eius exercitus pugnatorū, quinqua-
9 gintaſeptē millia quadringēti. † Vniuerſi qui in caſtris Iudę
annumerati ſunt, fuerunt centum octoginta ſex millia
10 quadringenti: & per turmas ſuas primi egredientur. † In
B caſtris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit prin
11 ceps Eliſur filius Sedeur: † & cunctus exercitus pugnato-
rum eius, qui numerati ſunt, quadragintaſex millia qn-
12 genti. † Iuxta eum caſtrametati ſunt de tribu Simeon:
13 quorum princeps fuit Salamiel filius Suri-ſaddai. † Et
cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati ſunt
14 quinquagintanouem millia trecēti. † In tribu Gad prin-
15 ceps fuit Eliaſaph filius Duel: † & cunctus exercitus pu-
gnatorum eius qui numerati ſunt, quadragintaquinque
16 millia ſexcenti quinquaginta. † Omneſq; recenſiti ſunt in
caſtris Ruben, centum quinquaginta millia, & mille qua-
dringenti quinquaginta per turmas ſuas: in ſecundo lo-
17 co proficiſcentur. † Leuabitur autem tabernaculū teſti-
monij per officia Leuitarum & turmas eorum. quomo-
do erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines
18 ſuos pficiſcent. † Ad occidentalē plagam erunt caſtra fi
C liorum Ephraim, quorū princeps fuit Eliſama filius Am
19 miud. † Cūctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati
20 ſunt, quadraginta millia quingenti. † Et cum eis tribus
filiorū Manaſſe, quorum princeps fuit Gamaliel filius

Phadaſſur.

21 Phadaſſur: † cunctuſq; exercitus pugnatorum eius, qui
22 numerati ſunt, trigintaduo millia ducenti. † In tribu fi-
liorum Ben-iamin princeps fuit Abidã filius Gedeonis:
23 † & cunctus exercitus pugnatorum eius, qui recenſiti
24 ſunt, trigintaquinque millia quadringenti. † Omnes qui
numerati ſunt in caſtris Ephraim, centũ octo millia cen
25 tum per turmas ſuas, tertij proficiſcentur. † Ad Aquilo-
nis partem caſtrametati ſunt filij Dan: quorũ princeps
26 fuit Ahi-ézer filius Ammi-ſaddai. † Cunctus exercitus
pugnatorũ eius, qui numerati ſunt, ſexagintaduo millia
27 ſeptingenti. † Iuxta eum fixere tentoria de tribu Azer,
D quorũ princeps fuit Phegiel filius Ochran. Cũctus exer
28 citus pugnatorum eius qui numerati ſunt quadraginta
29 millia & mille quingenti. † De tribu filiorum Nephtali
30 princeps fuit Ahira filius Enan. † Cunctus exercitus pu
gnatorum eius quinquaginta tria millia quadringenti.
31 † Oẽs q numerati ſunt in caſtris Dan, fuerũt centũ quin
quaginta ſeptẽ millia ſexcẽti, & nouiſſimi proficiſcẽtur.
32 † Hic numerus filiorũ Iſraël, p domos cognationũ ſuarũ
& turmas diuiſi exercitus, ſexcentatria millia quingenti
33 quinquaginta. † Leuitæ autem non ſunt numerati in-
34 ter filios Iſraël: ſic enim præceperat Dñs Moyſi. † Fece-
runtque filij Iſraël iuxta omnia quæ mandauerat Domi
nus. Caſtrametati ſunt per turmas ſuas, & profecti per
familias ac domos patrum ſuorum.

Leuitæ in tabernaculi miniſterium aſſumpti numerantur cum ſuis principibus ac miniſterijs, & loco primogenitorum Iſraël ſuſcipiuntur, reliqua primogenita numerum Leuitarum excedentia pretio redimuntur. CAP. III.

1 HÆ ſunt generationes Aaron & Moyſi in die qua
A locutus eſt Dñs ad Moyſen in mõte Sinai. † Et hęc
2 nomina filiorum Aaron: ‖ primogenitus eius Nadab, ‖Exo.7.d.13
3 deinde Abiu & Eleazar & Ithamar. † Hęc nomina filio-
rum Aaron ſacerdotum qui vncti ſunt, & quorũ repletę
4 & conſecratæ manus vt ſacerdotio fungerẽtur. † ‖Mortui ‖Leu.10.a.2. 1.Pa.24.a.2. Inf.26.g.61.
ſunt enim Nadab & Abiu cùm offerrẽt ignem alienum
in conſpectu Dñi in deſerto Sinai, abſq; liberis: functiq;
ſunt ſacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron patre
5 ſuo. † Locutuſq; eſt Dñs ad Moyſen, dicens: † Applica Inf.8.b.9. 1.Eſdr.6.d.11.
6 tribum Leui, & fac ſtare in conſpectu Aaron ſacerdotis
7 vt miniſtrent ei, † & excubent, & obſeruent quicquid ad
cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo teſti-
8 monij, † & cuſtodiant vaſa tabernaculi, ſeruientes in mi
9 niſterio eius. † Dabiſque dono Leuitas † Aaron & filijs
10 eius, quibus traditi ſunt à filijs Iſraël. Aaron autem & fi-
B lios eius conſtitues ſuper cultũ ſacerdotij. Externus qui
11 ad miniſtrandum acceſſerit morietur. † Locutuſque eſt
12 Dñs ad Moyſen, dicens: † Ego tuli Leuitas à filijs Iſraël
pro omni primogenito qui aperit vuluã in filijs Iſraël,
13 eruntq; Leuitæ mei. † Meum eſt enim omne primogeni ‖Inf.8.c.16. Exod.13.a.2. 34.c.19.
tum ex quo percuſſi ‖ primogenitos in terra Ægypti: ſan
ctificaui mihi quicquid primum naſcitur in Iſraël ab ho
14 mine vſque ad pecus, mei ſunt: ego Dñs. † Locutuſque
15 eſt Dñs ad Moyſen in deſerto Sinai, dicens: † Numera fi-
C lios Leui per domos patrum ſuorum & familias, omnẽ
16 maſculum ab vno menſe & ſuprà. † ‖Numerauit Moyſes ‖Exo.6.c.17
17 vt præceperat Dñs, † & inuenti ſunt filii Leui per nomi-
18 na ſua, Gerſon, & Caath, & Merari. † Filij Gerſon, Lebni 1.Par.6.a.1. & 23.a.6. Inf.26.f.57.
19 & Semei. † Filij Caath: Amram, & Ieſaar, Hebron, &
20 Oziel. † Filij Merari: Moholi, & Muſi. † De Gerſon fuêre
21 familiæ duæ, Lebnitica, & Semeitica, † quarum numera-
22 tus eſt populus ſexus maſculini ab vno menſe & ſuprà,
23 ſeptem millia quingentorum. † Hi poſt tabernaculum
24 metabuntur ad occidentem † ſub principe Heliaſaph fi-
23 lio Laël. † Et habebunt excubias in tabernaculo fœderis,
26 † ipſum tabernaculum & operimẽtum eius, tentorium
quod trahitur ante fores tecti fœderis, & cortinas atrij:
tentorium quoque quod appenditur in introitu atrij ta
bernaculi, & quicquid ad ritum altaris pertinet, funes ta
27 bernaculi & omnia vtenſilia eius. † Cognatio Caath ha-
D bebit populos Amramitas, & Ieſaaritas & Hebronitas
& Ozielitas. Hæ ſunt familię Caathitarũ, recẽſitæ p no-
28 mina ſua: † Oẽs generis maſculini ab vno mẽſe & ſuprà,
29 octo millia ſexcẽnti, habebunt excubias ſanctuarij, † &
30 caſtrametabũtur ad meridianam plagam. † Principeſq;
31 eorum erit Eliſaphan filius Oziel: † & cuſtodient arcãm,
menſamq; & candelabrum, altaria & vaſa ſanctuarij, in
quib⁹ miniſtratur, & velũ, cunctãq; huiuſcemodi ſup-
32 pellectilem, † Princeps aũt principum Leuitarum Elea-
E zar filius Aaron ſacerdotis, erit ſuper excubitores cuſto
33 diæ ſanctuarii. † At verò de Merari erunt populi Moho
34 litæ & Muſitæ recẽſiti p nomina ſua: † Oẽs generis ma-
33 ſculini ab vno menſe & ſuprà, ſex millia ducenti. † Prin-
ceps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga ſeptẽtrionali
36 caſtrametabunť. † Erunt ſub cuſtodia eorũ tabulæ taber
naculi & vectes, & columnæ ac baſes earum, & omnia
37 quæ ad cultum huiuſcemodi pertinent: † colũnæq; atrij
38 per circuitũ cum baſibus ſuis, & paxilli cũ funibus. † Ca
ſtrametabunť ante tabernaculũ fœderis, id eſt ad orien-
talem plagam. Moyſes & Aaron cum filijs ſuis habẽtes
cuſtodiam ſanctuarij in medio filiorum Iſraël, quiſquis
39 alienus acceſſerit, morieť. † Omnes Leuitæ quos nume-
F rauerunt Moyſes & Aaron iuxta præceptum Dñi per fa-
milias ſuas in genere maſculino à menſe vno & ſuprà,
40 fuerunt viginti duo millia. † Et ait Dominus ad Moyſen:
Numera primogenitos ſexus maſculini de filiis Iſraël
41 ab vno menſe, & ſuprà, & habebis ſummã eorum. † Tol-
leſq; Leuitas mihi pro omni primogenito filiorũ Iſraël.
ego ſum Dñs: & pecora eorũ pro vniuerſis primogeni-
42 tis pecorum filiorũ Iſraël. † Recenſuit Moyſes ſicut prę-
43 ceperat Dñs primogenitos filiorum Iſraël: † & fuerunt
maſculi per nomina ſua à menſe vno & ſuprà, viginti-
44 duo millia ducenti ſeptuagintatres. † Locutuſq; eſt Dñs
G ad Moyſen, dicens: † Tolle Leuitas pro primogenitis fi-
43 liorũ Iſraël, & pecora Leuitarum pro pecoribus eorũ:
46 eruntq; Leuitæ mei. ego ſum Dñs. † In pretio autem du
centorum ſeptuagintatrium qui excedunt numerũ Le-
47 uitarum de primogenitis filiorum Iſraël, † accipies quin
que ſiclos p ſingula capita ad menſuram ſanctuarii. ‖ Si- ‖Ex.30.b.13 Leu.27.c.25 Eze.45.d.12 Inf.18.c.16.
48 clus habet viginti obolos. † Dabiſque pecuniam Aaron
49 & filiis eius pretium eorum qui ſuprà ſunt. † Tulit
igitur Moyſes pecuniam eorum qui fuerant amplius, &
50 quos redemerat à Leuitis † pro primogenitis filiorum
Iſraël, mille trecentorum ſexagintaquinq; ſiclorum iu-
51 xta pondus ſanctuarij, † & dedit eam Aaron & filiis eius
iuxta verbum quod præceperat ſibi Dominus.

Ritus & officia Leuitarum iuxta cuiuſq; familiam diſtribuũtur. CAP. IIII.

1 LOquutuſq; eſt Dñs ad Moyſen & Aaron, dicens:
A † Tolle ſummam filiorum Caath de medio Leuita-
2 rum per domos & familias ſuas, † à triceſimo anno &
3 ſuprà vſq; ad quinquageſimum annum, omniũ qui in-
grediunť vt ſtent & miniſtrent in tabernaculo fœderis.
4 † hic eſt cultus filiorum Caath. Tabernaculũ fœderis, &
5 Sanctum ſanctorũ † ingredienť Aaron & filii eius, quã-
do mouenda ſunt caſtra, & deponent velũ quod pendet
6 ante fores, inuoluentq; eo arcam teſtimonii, † & ope-
rient rurſum velamen *ianthinarum pellium, exten- *hyacinthinarum.
dentq; deſuper pallium totum hiacinthinum, & indu-
7 cent vectes. † Menſam quoque propoſitionis inuoluent
hyacinthino pallio, & ponent cum ea turibula & mor-
tariola, & cyathos, & crateras ad liba fundenda: panes
8 ſemper in ea erunt: † extendentq; deſuper palliũ cocci-
neum, qđ rurſum operient velamento *ianthinarũ pel- *hyacinthinarum.
9 lium, & inducent vectes. † Sument & pallium hyacin-
thinum quo operient candelabrum cũ lucernis & forci-
pibus ſuis & emunctoriis & cunctis vaſis olei, quæ ad
10 concinnãdas lucernas neceſſaria ſunt: † & ſuper omnia
ponent operimentũ *ianthinarum pellium, & inducẽt *hyacinthinarum.
11 vectes. † Necnon & altare aureum inuoluẽt hyacinthino
B veſtimento, & extendent deſuper operimentum *ianthi *hiacinthinarum.
12 narum pellium, inducentq; vectes. † Omnia vaſa quibus
miniſtrať in ſanctuario inuoluẽt hyacinthino pallio, &
extendent deſuper operimentum *ianthinarũ pellium, *hiacinthinarum.

13 inducentq́; vectes. ᵀSed & altare mnndabunt cinere, &
14 inuoluent illud purpureo veſtimento, ᵀponentq́ue cum
eo omnia vaſa quibus in miniſterio eius vtuntur, id eſt,
ignium receptacula, fuſcinulas ac tridentes, vncinos &
batilla. Cuncta vaſa altaris operiét ſimul velamine ʾian- *hyacinthinarum.
15 thinarum` pellium, & inducent vectes. ᵀCumq́; inuo-
luerint Aaron & filij eius ſanctuariū & omnia vaſa eius
in commotione caſtrorum, tunc intrabunt filij Ca-
ath vt portent inuoluta: & non tangent vaſa ſanctuarij,
ne moriantur. Iſta ſunt onera filiorum Caath in taber-
16 naculo fœderis: ᵀſuper quos erit Eleazar filius Aaron ſa-
cerdotis, ad cuius curam pertinet oleum ad concinnan-
das lucernas & cōpoſitionis incenſum, & ſacrificiū qđ
ſemper offertur, & oleum vnctionis: & quicqđ ad col-
tum tabernaculi pertinet, omniumq́; vaſorum quæ in
17 ſanctuario ſunt. ᵀ Locutusq́; eſt Dñs ad Moyſen & Aarō
18 dicens: ᵀNolite perdere populum Caath de medio Leui-
19 tarum: ᵀ ſed hoc facite eis, vt viuant, & non moriantur
ſi tetigerint Sancta ſanctorum. Aaron & filij eius intra-
*onera 6. bunt, ipſiq́; diſponent ʾopera` ſingulorum, & diuident
20 quid portare quis debeat. ᵀAlij nulla curioſitate videant
quæ ſunt io ſanctuario priuſquàm inuoluant̃, alioquin
21 morientur. ᵀLocutusq́; eſt Dñs ad Moyſen dicens: ᵀTol-
22 le ſummam etiam filiorum Gerſon per domos ac fami-
C lias & cognationes ſuas ᵀ à triginta annis & ſuprà vſ-
23 que ad annos quinquaginta. Numera omnes qui in-
24 grediuntur: & miniſtrant in tabernaculo fœderis. ᵀHoc
25 eſt officium familiæ Gerſonitarum, ᵀ vt portent corti-
nas tabernaculi & tectum fœderis operimentum aliud,
*hyacinthinum. & ſuper omnia velamen ʾianthinū`, tentoriumq́; quod
26 pendet in introitu tabernaculi fœderis, ᵀ cortinas atrij,
& velum in introitu quod eſt ante tabernaculū. Omnia
quæ ad altare pertinent, funiculos & vaſa miniſterij,
27 ᵀ iubente Aaron & filijs eius, portabunt filij Gerſon: &
28 ſcient ſinguli cui debeant oneri mancipari. ᵀ Hic eſt cul-
tus familiæ Gerſonitarū in tabernaculo fœderis, erunt-
29 que ſub manu Ithamar filij Aarō ſacerdotis. ᵀFilios quo-
que Merari per familias & domos patrum ſuorū recen-
30 ſebis ᵀ à triginta annis & ſuprà, vſque ad annos quin-
quaginta, oēs qui ingrediunt̃ ad officium miniſterij ſui
31 & cultum fœderis teſtimonij. ᵀ Hæc ſunt onera eorum,
Portabunt tabulas tabernaculi & vectes eius, columnas
32 ac baſes earum, ᵀ colūnas quoque atrij per circuitū cum
baſib⁹ & paxillis & funibus ſuis. Omnia vaſa & ſuppel-
33 lectilem ad numerum accipient, ſicq́; portabunt. ᵀ Hoc
eſt officium familiæ Meraritarum & miniſterium in ta-
bernaculo fœderis: eruntq́; ſub manu Ithamar filij Aa-
34 ron ſacerdotis. ᵀ Recenſuerūt igitur Moyſes & Aaron &
D principes ſynagogæ filios Caath per cognationes & do-
35 mos patrum ſuorū ᵀ à triginta annis & ſuprà, vſq; ad an-
num quinquageſimum, omnes qui ingrediunt̃ ad mi-
36 niſteriū tabernaculi fœderis: ᵀ & inuenti ſunt duo mil-
37 lia ſeptingenti quinquaginta. ᵀ Hic eſt numerus populi
Caath qui intrant tabernaculū fœderis: hos numerauit
Moyſes & Aaron iuxta ſermonem Domini per manum
38 Moyſi. ᵀ Numerati ſunt & filij Gerſon per cognationes,
39 & domos patrum ſuorū ᵀ à triginta annis & ſuprà, vſq;
ad quinquageſimum annum, omnes qui ingrediuntur,
40 vt miniſtrēt in tabernaculo fœderis: ᵀ& inuēti ſuot duo
41 millia ſexcenti triginta ᵀHic eſt populus Gerſonitarum,
quos numerauerunt Moyſes & Aaron iuxta verbū Dñi.
42 ᵀ Numerati ſunt & filij Merari per cognationes & do-
43 mos patrum ſuorū ᵀ à triginta annis & ſuprà vſq; ad an-
num quinquageſimū, oēs qui ingrediunt̃ ad explendos
44 ritus tabernaculi fœderis: ᵀ & inuenti ſunt tria millia
45 ducenti: ᵀ hic eſt numerus filiorum Merari quos recen-
ſuerunt Moyſes & Aaron iuxta imperium Dñi per ma-
*recenſeri 1. 46 num Moyſi. Oēs qui recēſiti ſunt de Leuitis, & quos *fe-
cit ad nomen Moyſes & Aaron, & principes Iſraël per
47 cognationes & domos patrum ſuorū ᵀ à triginta annis &
ſuprà, vſque ad annum quinquageſimum, ingredientes
48 ad miniſterium tabernaculi, & onera portanda. ᵀ Fue-
49 runt ſimul octo millia quingenti octogiota. ᵀ Iuxta ver-
bum Domini recenſuit eos Moyſes, vnumquenq; iuxta
officium & onera ſua, ſicut præceperat ei Dominus.

Qui immundi extra caſtra arcendi, ſatisfactio tranſgreſſionis per negligentiam, de primitijs ac oblationibus & lege zelotypiæ. C A P. V.

1 LOcutusq́; eſt Dñs ad Moyſen, dicens: ᵀPræcipe fi-
A lijs Iſraël, vt eijciant de caſtris omnem leproſum, &
2 qui ſemine fluit, pollutusq́; eſt ſuper mortuo: ᵀ tam ma
3 ſculum q̃ fœminam eijcite de caſtris, ne contaminent
4 ea, cùm habitauerint vobiſcum. ᵀ Feceruntq́ue ita filij
Iſraël, & eiecerunt eos extra caſtra, ſicut locutus erat Do
5 minus Moyſi. ᵀ Locutusq́ue eſt Dñs ad Moyſen dicens:
6 ᵀ Loquere ad filios Iſraël, Vir ſiue mulier cùm fecerint ex Leu.6.a.1.
omnibus peccatis quæ ſolent hominibus accidere, &
per negligentiam tranſgreſſi fuerint mandatum Domi-
7 ni, atq; deliquerint, ᵀ confitebuntur peccatum ſuū, &
reddent ipſum caput, quintamq́; partem déſuper ei in
8 quem peccauerint. ᵀ Sin autem non fuerit qui recipiat,
dabunt Dño, & erit ſacerdotis, excepto ariete q offer-
9 tur pro expiatione, vt ſit placabilis hoſtia. ᵀ Oēs quoq;
primitiæ quas offerunt filij Iſraël, ad ſacerdotem perti-
10 nent: ᵀ & quicquid in ſanctuarium offertur à ſingulis,
11 & traditur manibus ſacerdotis, ipſius erit. ᵀ Locutusq́ue
12 eſt Dñs ad Moyſen dicēs: ᵀ Loquere ad filios Iſraël, & di-
B ces ad eos: Vir cuius vxor errauerit, maritumq́, contem-
13 nens ᵀ dormierit cum altero viro, & hoc maritus depre-
hendere non quiuerit, ſed latet adulterium, & teſtibus
14 argui non poteſt, quia non eſt inuenta in ſtupro: ᵀ ſi ſpi-
ritus zelotypiæ concitauerit virum cōtra vxorem ſuam,
15 quæ vel polluta eſt, vel falſa ſuſpitione appetit̃: ᵀ addu-
cet eā ad ſacerdotē & offeret oblationē pro illa decimam
partem ſati farinę hordeaceę, nō fundet ſuper eā oleum,
nec imponet tus: quia ſacrificium zelotypię eſt, & obla-
16 tio inueſtigans adulteriū. ᵀOfferet igitur eam ſacerdos,
17 & ſtatuet coram Dño, ᵀ aſſumetq́ue aquam ſanctam in
vaſe fictili, & pauxillum terrę de pauimēto tabernaculi,
18 mittet in eam. ᵀ Cumq́; ſteterit mulier in cōſpectu Dñi,
C diſcooperiet caput eius, & ponet ſuper manus illios ſa-
crificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipſe
autem tenebit aquas amariſſimas, in q̃bus cum execra-
19 tione maledicta congeſſit: ᵀ adiurabitq́; eam: & dicet: Si
oon dormiuit vir alienus tecum, & ſi nō polluta es de-
ſerto mariti thoro, nō te nocebūt aquę iſtę amariſſimæ,
20 in quas maledicta congeſſi. ᵀSin autem declinaſti à viro
21 tuo, atq; polluta es, & cōcubuiſti cum altero viro, ᵀ his ma-
ledictionibus ſubiacebis: Det te Dñs in maledictionem,
exēplumq́; cunctorum in populo ʾſuo`. putreſcere faciat ſuo 1.
22 femur tuum, & tumens vterus tuus diſrumpat̃. ᵀIngre-
diantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tu-
meſcente putreſcat femur. Et reſpondebit mulier Amen,
23 amen. ᵀScribetq́ue ſacerdos in libello iſta maledicta, &
D delebit ea aquis amariſſimis, in quas maledicta congeſ-
24 ſit, & dabit ei bibere. Quas cùm exhauſerit, ᵀ tollet ſa-
25 cerdos de manu eius ſacrificium zelotypiæ, & eleuabit
illud coram Domino, imponetq́; illud ſuper altare: ita
26 duntaxat vt prius, ᵀ pugillum ſacrificij tollat de eo quod
offertur, & incendat ſuper altare: & ſic potum det mu-
27 lieri aquas amariſſimas. ᵀ Quas cū biberit, ſi polluta eſt,
& contempto viro adulterij rea, pertranſibunt eā aquæ
maledictionis, & inflato ventre cōputreſcet femur: erit-
que mulier in maledictiooē, & in exemplum omni po-
28 pulo. ᵀQuòd ſi polluta oō fuerit, erit innoxia, & faciet li
29 beros. ᵀIſta eſt lex zelotypiæ. Si declinauerit à viro ſuo &
30 ſi polluta fuerit, ᵀ maritusq́ue zelotypiæ ſpiritu conci-
tatus adduxerit eam io conſpectu Domini, & fecerit ei
ſacerdos iuxta omnia quæ ſcripta ſunt, ᵀ maritus abſque
culpa erit, & illa recipiet iniquitatem ſuam.

Nazaræorum conſecratio & oblatio, quibusq́, verbis ſacerdotes populo benedicerent. C A P. VI.

A LOcutusq́; eſt Dñs ad Moyſen, dicēs: ᵀLoqoere ad fi-
2 lios Iſrl̃, & dices ad eos: Vir ſiue mulier: cū fecerin

5 votũ vt ſanctificent, & ſe voluerint Dño conſecrare: †à
vino & omni quod inebriare poteſt, abſtinebunt. Ace-
tum ex vino, & ex alia qualibet potione, & quicquid de
vua exprimitur, non bibent: vuas recentes ſiccaſque nõ
4 comedent: †cunctis diebus qbus ex voto Dño cõſecran-
tur: quicquid ex vinea eſſe poteſt, ab vua paſſa vſque ad
5 acinum nõ comedent. †Omni tempore ſeparationis ſuæ
Iud.13.a.5. *aſcendat ſuper 7. †nouacula non *tranſibit per* caput eius vſque ad com-
pletum diem quo Domino conſecratur. Sanctus erit,
6 creſcente cæſarie capitis eius. †Omni tẽpore conſecratio
7 nis ſuæ ſuper mortuum non ingredietur, †nec ſuper pa
tris quidem & matris & fratris ſororiſque funere con-
taminabitur, quia conſecratio Dei ſui ſuper caput eius
8 eſt. †Omnibus dieb⁹ ſeparationis ſuæ ſanctus erit Dño.
9 †Sin autem mortuus fuerit ſubitò quiſpiam corã eo, pol
B luetur caput cõſecrationis eius: quod radet ilico in eadẽ
10 die purgationis ſuæ, & rurſum ſeptima. †In octaua autẽ
die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ ſacer
11 doti in introitu fœderis teſtimonij: †facietque ſacerdos
vnum pro peccato, & alterum in holocauſtum, †& de-
precabitur pro eo, quia peccauit ſuper mortuo: ſanctifi-
12 cabitq; caput eius in die illo, †& conſecrabit Domino
dies ſeparationis illius, offerens agnum anniculum pro
peccato: ita tamen vt dies priores irriti fiãt, quoniã pol-
13 luta eſt ſanctificatio eius. †Iſta eſt lex conſecrationis. Cũ
C dies quos ex voto decreuerat, complebuntur: adducet
14 eum ad oſtium tabernaculi fœderis, †& offeret oblatio-
nem eius Domino, agnum anniculum immaculatum in
holocauſtum, & ouem anniculam immaculatã pro pec
15 cato, & arietem immaculatũ, hoſtiam pacificam, †cani-
ſtrum quoq; panum azymorum qui conſperſi ſint oleo,
& lagana abſque fermento vncta oleo, ac libamina ſin-
16 gulorum: †quę offeret ſacerdos corã Domino, & faciet
17 tam pro peccato, quàm in holocauſtum. †Arietem verò
immolabit hoſtiam pacificam Domino offerẽs ſimul ca
niſtrum azymorum, & libamenta quæ ex more debent.
Act.21.d. 24. 18 †Tunc radetur nazaręus ante oſtium tabernaculi fœde-
ris cæſarie conſecrationis ſuę: tolletque capillos eius, &
ponet ſuper ignem qui eſt ſuppoſitus ſacrificio pacifico
19 rum. †Et armum coctũ arietis, tortamq; abſq; fermẽto
D vnam de caniſtro, & laganum azymum vnum, & tradet
in manus nazaræi, poſtquàm raſum fuerit caput eius.
20 †Suſceptaq; rurſum ab eo, eleuabit in conſpectu Domi
ni: & ſanctificata ſacerdotis erunt, ſicut pectuſculum
quod ſeparari iuſſum eſt, & femur. poſt hęc poteſt bibe-
21 re nazaręus vinũ. †Iſta eſt lex Nazaręi, cùm vouerit obla-
tionem ſuam Domino tẽpore cõſecrationis ſuæ, exce-
ptis his quę inuenerit manus eius. iuxta quod mẽte de-
uouerat: ita faciet ad perfectionem ſanctificationis ſuę.
22 †Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen dicens: †Loquere
23 Aaron & filijs eius: †Sic benedicetis filijs Iſraël, & dice-
24 tis eis: †Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te. †Oſten-
25 dat Dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur tui. †Con-
26 uertat Dñs vultum ſuum ad te, & det tibi pacẽ. †Inuoca
27 bũtq; nomen meũ ſup filios Iſraël, & ego benedicã eis.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationẽ taberna culi & altaris: loquitur Dominus Moyſi de propitiatorio.

C A P. V I I.

Exo.40.b. 18. 1 FActum eſt autẽ in die qua compleuit Moyſes taber-
A naculum, & erexit illud: †vnxitque & ſanctificauit
cum omnibus vaſis ſuis, altare ſimiliter & omnia vaſa
*.1. 2 eius: †Obtulerunt principes Iſraël & *capita familiarũ
qui erãt per ſingulas tribus præfecti eorum qui numera
3 ti fuerant, †munera coram Dño ſex plauſtra tecta cum
duodecim bobus. Vnum plauſtrũ obtulêre duo duces,
& vnum bouem ſinguli, obtuleruntque ea in cõſpectu
4 tabernaculi. †Ait autem Dñs ad Moyſen, †Suſcipe ab eis
teſtimonij 1. 5 vt ſeruiant in miniſterio tabernaculi, & trades ea Leui-
6 tis iuxta ordinem miniſterij ſui. †Itaque cùm ſuſcepiſſet
*eis 4. 7 Moyſes plauſtra, & boues, tradidit *eos* Leuitis. †Duo
plauſtra & quatuor boues dedit filijs Gerſon, iuxta id
8 quod habebant neceſſarium. †quatuor alia plauſtra, &
octo boues dedit filijs Merari ſecundùm officia & cultũ
9 ſuum, ſub manu Ithamar filij Aaron ſacerdotis. †Filijs
autem Caath non dedit plauſtra & boues: quia in ſan-
10 ctuario ſeruiũt, & onera proprijs portant humeris. †Igi
tur obtulerũt duces ĩ dedicatiõnẽ altaris, die qua vnctũ
11 eſt, oblationẽ ſuã ante altare. †Dixitq; Dominus ad Moy
B ſen, Singuli duces per ſingulos dies offerant munera in
12 dedicationẽ altaris. †Primo die obtulit oblationem ſuã
13 Nahaſon filius Aminadab de tribu Iuda: †fueruntq; in
ea acetabulum argenteũ pondo cẽtum triginta ſiclorũ,
phiala argentea habens ſeptuaginta ſiclos iuxta pondus
ſanctuarij, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleo in
14 ſacrificium: †mortariolum ex decẽ ſiclis aureis plenum
15 incenſo: †bouem de armento, & arietem, & agnum anni
16 culum in holocauſtum: †hircumque pro peccato: †& in
17 ſacrificio pacificorum boues duos, arietes quinque, hir-
cos quinque, agnos anniculos quinque. hęc eſt oblatio
18 Nahaſon filij Aminadab. †Secũdo die obtulit Nathana
19 ël filius Suar, dux de tribu Iſſachar, †acetabulum argen-
teum appendens centum triginta ſiclos: phialam argen-
teã habentẽ ſeptuaginta ſiclos, iuxta pondus ſanctuarij,
vtrunq; plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
20 †mortariolũ aureum habens decẽ ſiclos plenum incen-
21 ſo: †bouem de armento, & arietem, & agnum anniculũ
22 in holocauſtum: †hircumq; pro peccato: †& in ſacrificio
23 pacificorum boues duos, arietes quinq;, hircos quinq;,
agnos anniculos quinq;. hęc fuit oblatio Nathanaël filij
24 Suar. †Tertio die princeps filiorũ Zabulon Eliab filius
25 Helon, †obtulit acetabulum argenteũ appendens centũ
triginta ſiclos, phialam argenteam habentẽ ſeptuaginta
C ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrunq; plenum ſimila con
26 ſperſa oleo in ſacrificiũ: †mortariolũ aureum appendens
27 decem ſiclos plenum incenſo: †bouem de armento, &
28 arietem, & agnum anniculũ in holocauſtũ: †hircumq;
29 pro peccato: †& in ſacrificio pacificorũ boues duos, arie
tes quinq; hircos quinq;, agnos anniculos quinq;. hęc
30 eſt oblatio Eliab, filij Helõ. †Die quarto princeps filio-
31 rum Ruben, Eliſur filius Sedeur †obtulit acetabulum ar
genteũ appendens centum triginta ſiclos, phialã argen-
teã habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij,
32 vtrunq; plenum ſimila cõſperſa oleo in ſacrificiũ: †mor-
33 tariolũ aureũ appendens decẽ ſiclos plenũ incenſo: †bo
uem de armento, & arietem, & agnum anniculum in ho
34 locauſtum: †hircumq; pro peccato: †& in hoſtias pacifi
35 corum boues duos, arietes quinque, hircos quinque
agnos anniculos quinq;. hæc fuit oblatio Eliſur filij Se
36 deur. †Die quinto princeps filiorũ Simeon Salamiel fi
37 lius Suri-ſaddai †obtulit acetabulũ argenteũ appendens
cẽtum triginta ſiclos, phialam argenteã habentẽ ſeptua-
ginta ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrunque plenũ ſimi
38 la conſperſa oleo in ſacrificium: †mortariolum aureum
39 appendens decem ſiclos plenum incenſo: †bouem de
armento, & arietẽ, & agnum anniculum in holocauſtũ:
40 †hircumque pro peccato: †& in hoſtias pacificorum bo
41 ues duos, arietes quinque, hircos quinq;, agnos annicu
D los quinque. hęc fuit oblatio Salamiel filij Suri-ſaddai.
42 †Die ſexto princeps filiorũ Gad Eliaſaph filius Duel,
43 †obtulit acetabulum argenteũ appẽdens centum trigin
ta ſiclos, phialam argenteam habẽtem ſeptuaginta ſiclos
ad pondus ſanctuarij, vtrunque plenum ſimila conſper
44 ſa oleo in ſacrificium: †mortariolum aureum appẽdens
45 decem ſiclos, plenum incenſo: †bouem de armento, &
46 arietem, & agnum anniculũ in holocauſtum: †hircum-
47 que pro peccato: †& in hoſtias pacificorũ boues duos,
arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quin
48 que. hęc fuit oblatio Eliaſaph filij Duel. †Die ſeptimo
49 princeps filiorum Ephraim Eliſama filius Ammiud, †ob
tulit acetabulum argenteum appendens centum trigin-
ta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſi-
clos ad pondus ſanctuarij, vtrunque plenum ſimila con
50 ſperſa oleo in ſacrificium. †mortariolum aureum appen
51 dens decẽ ſiclos plenũ incenſo: †bouẽ de armento, & arie
52 tẽ & agnũ anniculum in holocauſtum: †hircumq; pro

peccato:

53 peccato:† & in hoſtias pacificorum boues duos, arietes
E qninq;,hitcos qoinq;,agnos anniculos quinq;.hęc fuit
54 oblatio Eliſama filij Ammiud. †Die octauo princeps fi
55 liorũ Manaſſe Gamaliel filius Phadaſſur, †obtulit ace-
tabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos,
phialã argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad pon-
dus ſanctuarij, vtrunq; plenum ſimila cõſperſa oleo in
56 ſacrificium: †mortariolũ aureum appendẽs decẽ ſiclos,
57 plenum incẽſo: †bouem de armento, & arietẽ, & agnum
58 anniculum in hololocauſtũ: †hircumq; pro peccato: &
59 in hoſtias pacificorum boues duos, †arietes quinq;, hir-
cos quinq;, agnos anniculos quinq;. hęc fuit oblatio Ga
60 maliel filij Phadaſſur. † Die nono princeps filiorũ Ben-
61 iamin Abidan filius Gedeoois, †obtulit acetabulum ar-
genteum appendens centum triginta ſiclos, phialam ar
genteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſan-
ctuarij, vtrunque pleoum ſimila conſperſa oleo in ſacri
62 ficium: †mortariolum aureum appendẽs decẽ ſiclos ple-
63 num incenſo: †bouem de armẽto, & arietem, & agnum
64 anniculum in holocauſtum, †hircumq; pru peccato: †&
65 in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quioq;, hir-
cos quinq;, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio
66 Abidan filij Gedeonis. † Die decimo prioceps filiorum
Dan Ahi-ézer filius Ammi-ſaddai † obtulit acetabulũ
67 argenteum appendens centnm triginta ſiclos, phialam
F argenteã habẽtem ſeptuaginta ſiclos, ad põdus ſanctua
68 rij, vtrũq; plenũ ſimila cõſperſa oleo in ſacrificiũ: †mor-
tariolum aureum appendens decem ſiclos plenum in-
69 cenſo: †bouem de armento, & arietem, & agnum anni-
70 culum in holocauſtum: †hircũq; pro peccato: †& in ho-
71 ſtias pacificorum boues duos, arietes quinq;, hircos qn
que, agnos anniculos quinq;. hęc fuit oblatiu Ahi-ézer
72 filij Ammi-ſaddai. † Die vndecimo princept filiorũ A-
73 ſer Phegiel filiũ Ochran, †obtulit acetabulum argenteũ
appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam
habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrũ
74 que plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: †mor-
tariolum aureum appendens decem ſiclos plenum in-
75 cenſo: †bouem de armẽto, & arietem, & agnum annicu
76 lum in bolocauſtũ: †hircumq; ꝑ peccato: † & in hoſtias
77 pacificorum boues duos, arietes quinq;, hircos quinq;,
agnos anniculos quinque. hęc fuit oblatio Phegiel filij
78 Ochran. † Die duodecimo princeps filiorũ Nepthali
79 Ahira filius Enan, † obtulit acetabulum argenteum ap-
pendens centum triginta ſiclos phialã argenteã haben-
tem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrunque
80 plenum ſimila oleo conſperſa in ſacrificium: † mor-
tariolum aureum appendens decem ſiclos plennum in-
81 cenſo: †bouem de armẽto, & arietem, & agnum annicu
82 lum in holocauſtũ: †hircũq; ꝑ peccato: †& in hoſtias pa
83 cificorum booes duos, arietes quioque, hircos quinq;,
agnos anoiculos quinq;. hęc fuit oblatio Ahira filij Enã.
84 † Hæc in dedicationẽ altaris oblata ſunt à principibus
Iſraël, in die qua cõſecratũ eſt: acetabula argẽtea duode-
cim: phialę argẽteę duodecim mortariola aurea duode-
85 cim: †ita vt centũ triginta ſiclos argenti haberet voũ ace
G tabulum, & ſeptuagiuta ſiclos haberet vna phiala: ideſt
in communem vaſorum omniũ ex argento ſicli duo mil
86 lia quadringenti, pondere ſanctuarij: †mortariola aurea
duodecim plena incenſo, denos ſiclos appendentia pon-
87 dere ſanctuarij: ideſt, ſimul auri ſicli centum viginti, †bo
ues de armento in holocauſtum duodecim, arietes duo-
decim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum hir
88 ci duudecim pro peccato. †In hoſtias pacificorũ, boues
vigintiquatuor, arietes ſexagiota, hirci ſexaginta, agni
anniculi ſexaginta. Hæc oblata ſunt in dedicationem al-
89 taris, quando vnctum eſt. †Cumq; ingrederetur Moyſes
tabernaculum fœderis, vt conſuleret oraculum,
audiebat vocem loquentis ad ſe de propi-
tiatorio quod erat ſuper arcam te-
ſtimonij inter doos Che-
rubim, vnde & lo-
quebatur ei.

Candelabri & lucernarum ſitus ac forma: ætas, & conſecratio Leuitarum. CAP. VIII.

1 LOcutusque eſt Dominus ad Moyſen, dicens, † Lo-
A quere Aaron, & dices ad eum, Cùm poſueris ſeptem
2 lucernas, ⁻ᵃcãdelabrom in auſtrali parte erigatur. †Hoc
3 igitur pręcipe vt lucernæ contra boream è regione reſpi — ᵃcandelabrũ in auſtrali parte erigatur ſ.
ciant ad menſam panum propoſitionis, cõtra eam par-
4 tem quam cãdelabrum reſpicit lucere debebunt. †Feci-
que Aaron, & impoſuit lucernas ſuper candelabrum, vt
5 pręceperat Dominus Moyſi. †Hæc autem erat factora cã
delabri. Ex auro ductili, tam medius ſtipes quàm cuncta
quæ ex vtroque calamorum latere naſcebant, iuxta exẽ-
plum quod oſtendit Dominus Moyſi, ita operatus eſt
6 candelabrum. †Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, di-
cens, Tolle Leuitas ex medio filiorum Iſraël, & purifica-
7 bis eos† iuxta hunc ritum: Aſpergantur aqua luſtratio-
B nis, & radant omnes pilos carnis ſuæ. Cumq; lauerint
8 veſtimenta ſua, & mundati fuerint, †tollent bouem de
armentis, & libamentum eius ſimilam oleo cõſperſam,
bouem autẽ alterum de armento tu accipies pro pecca-
9 to: †& applicabis Leuitas corã tabernaculo fœderis, cõ-
10 uocata omni multitudine filiorum Iſraël. †Cumq; Leoi — Sup. 3. a. 6. 1. Eſdr. 6. d. 18.
tę fuerint coram domino, ponent filij Iſraël manus ſuas
11 ſuper eos, †& offeret Aaron Leuitas, munus in conſpe-
ctu Domini à filijs Iſraël, vt ſeruiant in miniſterio eius.
12 † Leuitæ quoq; ponent manus ſuas ſuper capita boum,
è quibus vnum facies pro peccato, & alterum in holo-
13 cauſtum Domini, vt depreceris pro eis. †Statueſq; Leui-
tas in cõſpectu Aaron & filiorũ eius, & cõſecrabis obla-
14 tos Dño, †ac ſeparabis de medio filiorum Iſraël vt ſiot
15 mei: †& poſtea ingrediaotur tabernaculum fœderis vt
C ſeruiant mihi. Sicque purificabis & conſecrabis eos iu
16 oblationem Domini, †quoniam dono donati ſunt mihi
à filijs Iſraël. ‖Pro primogenitis quæ aperiunt omnẽ vul — ‖Sup. 3. e. 13. Exo. 13. a. 2. Luc. 2. d. 23.
17 uam in Iſraël, accepi eos. †Mea ſunt enim omnia primo-
genita filiorum Iſraël, tam ex hominibus quàm ex iumẽ
tis. Ex die quo percuſſi omne primogenitum in terra
18 Ægypti, ſanctificaui eos mihi: †& tuli Leuitas pro cun-
19 ctis primogenitis filiorũ Iſraël: †tradidiq; eos dono Aa-
ron & filijs eius de medio ᵇpopuli, vt ſeruiãt mihi pro — ᵇfiliorum Iſraël ſ.
D Iſraël in tabernaculo fœderis, & orẽt pro eis ne ſit in po
20 pulo plaga, ſi auſi fuerint accedere ad ſanctuariũ. † Fece-
runtque Moyſes & Aaron & omnis multitudo filiorũ
21 Iſraël ſuper Leuitis quę pręceperat Dominos Moyſi: †pu
rificatiq; ſunt, & lauerunt veſtimẽta ſua. Eleuauitq; eos
22 Aaroo io conſpectu Domini, & orauit pro eis, †vt purifi
cati ingrederentur ad officia ſua io tabernaculum fœde
ris coram Aaron & filijs eios. Sicut præceperat Dñs
23 Moyſi de Leuitis, ita factum eſt. †Locutuſque eſt Domi
24 nus ad Moyſen, dicens: †Hæc eſt lex Leuitarum: A vigin-
tiquinq; annis, & ſuprà, ingredientur vt miniſtrent in
25 tabernaculo fœderis. †Cumque quinquageſimum an-
26 num ætatis impleuerint, ſeruire ceſſabunt, † eruntque
miniſtri fratrum ſuorum in tabernaculo fœderis, vt cu-
ſtodiant quæ ſibi fuerint commendata, opera autem ip
ſa non faciant. Sic diſpones Leuitis in cuſtodijs ſuis.

Quo tempore debeant mundi Phaſe celebrare, & quo immundi: nubes tabernaculũ operiẽs ducit exercitũ. CAP. IX.

1 LOcutus eſt Dominus ad Moyſen in deſerto Sinai an
A no ſecundo, poſtquàm egreſſi ſunt de terra Ægypti
2 menſe primo, dicens: † Faciãt filij Iſraël Phaſe in tempo-
3 re ſuo, †quartadecima die menſis huius ad veſperã, iuxta
4 omnes ceremonias & iuſtificationes eius. †Præcepitq;
5 Moyſes filiis Iſraël vt facerent Phaſe. †Qui fecerunt tem-
pore ſuo: quartadecima die menſis ad veſperam in mon
te Sinai. Iuxta omnia quę mandauerat Dominus Moyſi,
6 fecerunt filii Iſraël. †Ecce autem quidam immũdi ſuper
anima hominis, qui nõ poterant facere Phaſe in die illo
7 accedentes ad Moyſen & Aaron, †dixerunt eis, Immũdi
ſumus ſuper anima hominis: quare fraudamur vt non
8 valeamus oblationem offerre Domino in tempore ſuo

B inter filios Iſraël? †Quibus reſpondit Moyſes, State vt cõ
9 ſulam quid pręcipiat Dñs de vobis. †Locutuſque eſt Do
10 minus ad Moyſen, dicẽs, †Loquere filiis Iſraël, Homo qui
fuerit immundus ſuper anima, ſiue in via procul in gẽte
11 veſtra, faciat Phaſe Domino † in menſe ſecundo, quarta-
decima die menſis ad veſperam: cum azymis & lactucis
12 agreſtibus comedent illud. †non relinquent ex eo quip-
piã vſque manè, ‖& os eius non confringent, omnem ri- ‖Ex.12.g.46 Ioh.19.f.36.
13 tum Phaſe obſeruabunt. †Siquis autem & mundus eſt,
& in itinere non fuit, & tamen non fecit Phaſe, extermi
nabitur anima illa de populis ſuis, quia ſacrificium Dño
non obtulit tempore ſuo: peccatum ſuum ipſe portabit.
14 †Peregrinus quoque & aduena ſi fuerint apud vos, faciẽt
C Phaſe Dño iuxta ceremonias & iuſtificationes ſuas. Prę-
15 ceptũ idẽ erit apud vos tã aduenæ, quàm indigenæ. †‖Igi- ‖Ex.40.d.39
tur die qua erectum eſt tabernaculum, operuit illud nu-
bes. A veſpere autem ſuper tentorium erat quaſi ſpecies
16 ignis vſque manè. †ſic fiebat iugiter. per diem operiebat
17 illud nubes, & per noctem quaſi ſpecies ignis. †Cumq́ue
ablata fuiſſet nubes quę tabernaculum protegebat, tunc
proficiſcebant̃ filij Iſraël, & in loco vbi ſtetiſſet nubes,
18 ibi caſtrametabantur. †Ad imperium Domini proficiſce
bantur, & ad imperium illius figebant tabernaculũ. ‖Cũ ‖1.Cor.10. a.1.
D ctis diebus quibus ſtabat nubes ſuper tabernaculũ ma-
19 nebant in eodem loco: †& ſi eueniſſet vt multo tpe ma-
neret ſuper illud, erant filij Iſraël in excubijs Domini, &
20 non proficiſcebantur† quotquot diebus fuiſſet nubes ſu
per tabernaculum. Ad imperium Dñi erigebãt tentoria,
21 & ad imperium illius deponebant. †Si fuiſſet nubes à ve
ſpere vſq; manè, & ſtatim diluculo tabernaculum reli-
quiſſet, proficiſcebantur: & ſi poſt diem & noctem receſ
22 ſiſſet, diſſipabant tentoria. †Si verò biduo aut vno menſe
vel longiore tempore fuiſſet ſuper tabernaculum, mane
bant filij Iſraël in eodẽ loco, & non proficiſcebantur: ſta
23 tim autem vt receſſiſſet, mouebant caſtra. † Per verbum
Domini figebant tentoria, & per verbum illius profici-
ſcebantur, erantq́ue in excubijs Domini iuxta impe-
rium eius per manum Moyſi.

Vſus tubarum: quo ordine mota ſint caſtra de deſerto Sinai: orat Moyſes cognatum Hobab vt cum ipſis proficiſcatur: & verba quæ loquebatur Moyſes quum eleuaretur vel deponeretur arca. C A P. X.

1 LOcutuſque eſt Dñs ad Moyſen, dicẽs, †Fac tibi duas
A tubas argenteas ductiles, quibus conuocare poſſis
2 multitudinem quando mouenda ſunt caſtra. †Cumq́ue
3 increpueris tubis, congregabitur ad te oĩs turba ad oſtiũ
4 tabernaculi fœderis. †Si ſemel clangueris, venient ad te
5 principes, & capita multitudinis Iſraël. †Si autem proli-
xior atque conciſus clangor increpuerit, mouebunt ca-
6 ſtra primi qui ſunt ad orientalem plagam. †in ſecundo
autem ſonitu & pari vlulatu tubę, leuabũt tentoria qui
habitant ad meridiem. & iuxta hunc modum reliqui fa-
7 cient vlulatibus tubis in profectionem. †Quando autem
congregandus eſt populus, ſimplex tubarũ clangor erit,
8 & nõ conciſè vlulabũt. †Filij aũt Aaron ſacerdotis clan-
gẽt tubis: eritq; hoc legitimũ ſempiternũ in gñationib⁹
9 veſtris. †Si exieritis ad bellum de terra veſtra cõtra hoſtes
B qui dimicãt aduerſum vos, clangetis vlulantibus tubis,
& erit recordatio veſtri coram Domino Deo veſtro, vt
10 eruamini de manibus inimicorum veſtrorũ. †Si quando
habebitis epulum, & dies feſtos, & calendas, canetis tu-
bis ſup holocauſtis, & pacificis victimis, vt ſint vobis in
11 recordationẽ Dei veſtri. ego Dominus Deus veſter. †An-
no ſecundo, menſe ſecundo, viceſima die menſis eleuata
12 eſt nubes de tabernaculo fœderis, †profectique ſunt filij
Iſraël p turmas ſuas de deſerto Sinai, & recubuit nubes
13 in ſolitudine Pharã. †Moueruntq; caſtra primi iuxta im
14 perium Dñi per manum Moyſi. † ‖Filij Iuda per turmas ‖Sup.1.a.7.
ſuas, quorum princeps erat Nahaſſon filius Aminadab.
15 In tribu filiorum Iſſachar fuit princeps Nathanaël filius
16 Suar. †In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon.
17 †depoſitumq́ue eſt tabernaculũ, quod portantes egreſſi
18 ſunt filij Gerſon & Merari. †Profectiq; ſunt & filij Ru-
ben, per turmas & ordinẽ ſuũ, quorũ princeps erat Heli
19 ſur filius Sedeur. †In tribu autẽ filiorũ Simeon, princeps
C fuit Salamiel filius Suri-ſaddai. †Porrò in tribu Gad erat
20 princeps Eliaſaph filius Duel. †Profectiq; ſunt & Caathi
21 tæ portantes ſanctuariũ. Tãdiu tabernaculum portabat̃,
22 donec venirent ad erectionis locũ. † Mouerunt caſtra &
filij Ephraim p turmas ſuas, in quorũ exercitu princeps
23 erat Eliſama filius Ammiud. †In tribu autẽ filiorum Ma-
24 naſſe princeps fuit Gamaliel filius Phadaſſur: †& in tri-
25 bu Ben-iamin erat dux Abidan filius Gedeonis. †Nouiſſi
mi caſtrorum omniũq; profecti ſunt filii Dan per turmas
ſuas, in quorũ exercitu princeps fuit Ahiëzer filius Am-
26 mi-ſaddai. †In tribu autẽ filiorũ Aſer erat princeps Phe-
27 giel filius Ochran. †Et in tribu filiorum Nephthali prin
28 ceps fuit Ahira filius Enan. †Hęc ſunt caſtra, & pfectio-
29 nes filiorũ Iſraël p turmas ſuas quãdo egrediebant̃. †Di-
xitq́ue Moyſes Hobab filio Raguel Madianitæ cognato
D ſuo: Proficiſcimur ad locum quem Dñs daturus eſt no-
bis: veni nobiſcum, vt benefaciamus tibi: quia Dominus
30 bona promiſit Iſraëli. †Cui ille reſpondit, Nõ vadam te-
31 cum, ſed reuertar in terram meam in qua natus ſum. †Et
ille, Noli, inquit, nos relinquere: tu enim noſti in quib⁹
locis per deſertum caſtra ponere debeamus, & eris du-
32 ctor noſter. †Cumq; nobiſcum veneris, quicquid opti-
mum fuerit ex opibus quas nobis traditurus eſt Domi-
33 nus, dabimus tibi. †Profecti ſunt ergo de Monte Domini
viam trium dierum, arcaq; fœderis Dñi præcedebat eos,
34 per dies tres prouidens caſtrorum locum. †Nubes quoq;
35 Dñi ſuper eos erat per diem cùm incederent. †Cumq;
eleuaretur arca, dicebat Moyſes, ‖Surge Domine, & diſſi ‖Pſ.67.a.1.
pentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à facie tua.
36 †Cùm autẽ deponeretur, aiebat, Reuertere Domine ad
multitudinem exercitus Iſraël.

Murmuris pœna plexi Iudæi coturnicum carnes impetrant: turbatoq; Moyſi ſpiritu, Deus illius onus in ſeptuaginta ſeniores partitur, qui omnes prophetant, puniturq; populus propter carnium concupiſcentiam. C A P. XI.

1 INtereà ortum eſt murmur populi, quaſi dolentium
A pro labore, contra Dñm. Quod cùm audiſſet Domi-
nus, iratus eſt. Et accẽſus in eos ignis Domini deuorauit
2 extremam caſtrorum partem. †Cumq; clamaſſet popu-
lus ad Moyſen, orauit Moyſes ad Dominũ, & abſorptus
3 eſt ignis. †Vocauitq; nomen loci illius Incẽſio: eò quòd
4 ſuccenſus fuiſſet contra eos ignis Dñi. † Vulgus quippe
promiſcuum quod aſcenderat cum eis, flagrauit deſide-
riu*, ſedens & flẽs, iunctis ſibi pariter filiis Iſraël. & ait:
5 ‖Quis dabit nobis ad veſcendum, carnes? †Recordamur *carn'um. ‖1.Cor.10. a.6.
piſcium quos comedebamus in Ægypto gratis: in men-
tem nobis veniunt cucumeres, & pepones, portique, &
6 cepe, & allia. † Anima noſtra arida eſt, nihil aliud reſpi-
B ciunt oculi noſtri niſi Man. †‖Erat autem Man quaſi ſe- ‖Ex.16.d.14 Sa.16.c.10. Pſ.77.c.24. Io.6.d.31.
7 men coriandri coloris bdellij. †Circuibatq; populus, &
8 colligens illud frangebat mola, ſiue terebat in mortario,
coquens in olla, & faciẽs ex eo tortulas ſaporis quaſi pa-
9 nis oleati. †Cumq́ue deſcenderet nocte ſuper caſtra ros,
10 deſcendebat pariter & Man. †Audiuit ergo Moyſes flen-
tem populũ per familias, ſingulos per oſtia tentorii ſui.
Iratuſq; eſt furor Dñi valde: ſed, & Moyſi intolerãda res
11 viſa eſt, †& ait ad Dominum, Cur afflixiſti ſeruum tuũ?
quare non inuenio gratiam coram te, & cur impoſuiſti
12 pondus vniuerſi populi huius ſuper me? †Nunquid ego
C concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam vt
dicas mihi, Porta eos in ſinu tuo ſicut portare ſolet nu-
trix infantulum, & defer in terram pro qua iuraſti patri
13 bus eorum? †Vnde mihi carnes vt dem tantæ multitudi-
ni? flent contra me, dicentes, Da nobis carnes vt comeda
14 mus. †Non poſſum ſolus ſuſtinere omnem hunc popu-
15 lum, quia grauis eſt mihi. †Sin aliter tibi videtur, obſecro
vt interficias me, & inueniam gratiam in oculis tuis, ne
16 tantis afficiar malis. †Et dixit Dñs ad Moyſen, Congrega
mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſraël, quos tu noſti

quòd ſenes populi ſint ac magiſtri: & duces eos ad oſtiū
17 tabernaculi fœderis, facieſque ibi ſtare tecum vt deſcen
dam & loquar tibi: & auferam de ſpiritu tuo, tradam-
que eis, vt ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſo-
18 lus graueris. Populo quoque dices, Sanctificamini cras:
*comedetis carnes. ego enim audiui vos dicere, Quis da *& 1,
bit nobis eſcas carnium? bene nobis erat in Ægypto. Vt
19 det vobis Dñs carnes, & comedatis: non vno die, nec
20 duobus, vel quinq; aut decem, nec viginti quidem, ſed
vſque ad menſem dierum donec exeat per nares veſtras,
& vertatur in nauſeam, eò quòd repuleritis Dominum
E qui in medio veſtri eſt, & fleueritis coram eo, dicentes,
21 Quare egreſſi ſumus ex Ægypto? Et ait Moyſes ad Do- v. 4.
minum, Sexcenta millia peditum huius populi ſunt: &
22 tu dicis, Dabo eis eſum carnium menſe integro? Nun- Ioh. 6. b. 7.
quid ouium & boum multitudo cædetur, vt poſſit ſuf-
ficere ad cibum? vel omnes piſces maris in vnum con-
23 gregabuntur, vt eos ſatient? Cui reſpondit Dominus,
Nunquid manus Domini inualida eſt? Iam nūc videbis Iſai. 59. a.
24 vtrum meus ſermo opere compleatur. Venit igit Moy-
ſes, & narrauit populo verba Domini, congregans ſep-
tuaginta viros de ſenibus *Iſraël, quos ſtare fecit circa ta * populi 1.
25 bernaculum. Deſcenditq; Dominus per nubem, & lo-
cutus eſt ad eum auferens de Spiritu qui erat in Moyſe,
& dans ſeptuaginta viris. Cumq; requieuiſſet in eis Spi
26 ritus, prophetauerunt: nec vltra ceſſauerunt. Reman-
ſerant autem in caſtris duo viri, quorum vnus vocabat
F Eldad, & alter Medad ſuper quos requieuit Spiritus: nā
& ipſi deſcripti fuerant, & non exierant ad tabernacu-
27 lum. Cumque prophetarent in caſtris, cucurrit puer, &
nunciauit Moyſi, dicens, Eldad & Medad prophetant in
28 caſtris. Statim Ioſue filius Nun, miniſter Moyſi, & ele-
29 ctus è pluribus, ait, Domine mi Moyſes prohibe eos. At
G ille, Quid, inquit, æmularis pro me, quis tribuat vt om-
30 nis populus prophetet, & det eis Dñs Spiritū ſuum? Re
uerſuſque eſt Moyſes, & maiores natu Iſraël in caſtra.
31 Ventus autem egrediens à Domino, arreptas trans ma Ex. 16. c. 13 Ps. 77. d. 32.
re coturnices detulit, & demiſit in caſtra itinere quan-
tum vno die confici poteſt, ex omni parte caſtrorum per
circuitum, volabantque in aëre duobus cubitis altitudi
32 ne ſuper terram. Surgens ergo populus toto die illo, &
nocte, ac die altero, congregauit coturnicum multitudi
nem: qui parum, decem coros: & ſiccauerunt eas per gy-
33 rum caſtrorum. Adhuc carnes erant in dentibus eo- Ps. 77. d. 31.
rum, nec defecerat huiuſcemodi cibus: & ecce furor Do
mini concitatus in populū, percuſſit eū plaga magna ni-
34 mis. Vocatuſque eſt ille locus Sepulchra-concupiſcen
tiæ: ibi enim ſepelierunt populum *qui deſiderauerat. *quem percuſſit Dñs, quia deſiderauerat carnes 4.
35 Egreſſi autem de Sepulchris-concupiſcentiæ, venerunt
in Haſeroth, & manſerunt ibi.

Aaron & Maria in mitiſſimum Moyſen murmurant, apud quos Deus Moyſen laudat familiaritate erga Dominum: Maria lepra percuſſa, & ſeptem diebus à populo ſeparata, ſanitati reſtituitur. CAP. XII.

1 LOcutaque eſt Maria & Aaron contra Moyſen pro-
A pter vxorem eius Æthiopiſſam, & dixerunt, Num
2 per ſolum Moyſen locutus eſt Dñs? nonne & nobis ſimi
3 liter eſt locutus? Quod cùm audiſſet Dñs, iratus eſt. Erat
enim Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines qui
4 morabantur in terra. Statim locutus eſt Dominus ad
B eum, & ad Aaron & Mariam, Egredimini vos tantùm
tres ad tabernaculū fœderis. Cumque fuiſſent egreſſi,
5 deſcendit Dñs in columna nubis, & ſtetit in introitu ta
6 bernaculi vocās Aaron & Mariam. Qui cum iſſent, di-
xit ad eos, Audite ſermones meos, Siquis fuerit inter vos
Propheta Dñi, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium
7 loquar ad illum. At non talis ſeruus meus Moyſes, qui Heb. 3. a. 5.
8 in omni domo mea fideliſſimus eſt: ore enim ad os lo-
C quor ei: & palàm, & non per ænigmata & figuras Domi
9 num videt. Quare ergo non timuiſtis detrahere ſeruo
10 meo Moyſi? Iratuſque contra eos, abijt: nubes quo-
que receſſit quę erat ſuper tabernaculum: & ecce Maria
apparuit candens lepra quaſi nix. Cumque reſpexiſſet
11 eam Aaron, & vidiſſet perfuſam lepra, ait ad Moyſen,
Obſecro Dñe mi, ne imponas nobis hoc peccatū quod
12 ſtultè cōmiſimus, ne fiat hęc quaſi mortua, & vt aborti
D uum quod proijcitur de vulua matris ſuę. ecce iam me-
13 di ū carnis eius deuoratū eſt à lepra. Clamauitque Moy
14 ſes ad Dominum, dicēs, Deus obſecro ſana eam. Cui re-
ſpondit Dominus, Si pater eius ſpuiſſet in faciem illius,
nonne debuerat ſaltem ſeptem diebus rubore ſuffundi?
Separetur ſeptē diebus extra caſtra, & poſtea reuocabit.
15 Excluſa eſt itaq; Maria extra caſtra ſeptē diebus: & po-
pulus nō eſt motus de loco illo, donec reuocata eſt Maria.

Miſſi exploratores ad conſiderandam terram promiſſionis, palmitem cū botro aliiſq; fructibus in fertilitatis ſignum referūt: qui tamen vniuerſi præter Caleb & Ioſue murmur in populo concitant. CAP. XIII.

1 PRofectuſq; eſt populus de Haſeroth fixis tentoriis
A in deſerto Pharan. Ibique locutus eſt Dominus ad
2 Moyſen, dicēs: Mitte viros qui conſiderēt terram Cha
3 nàan, quā daturus ſum filijs Iſraël, ſingulos de ſingulis
4 tribubus, ex principibus. Fecit Moyſes quod Dominus
imperauerat, de deſerto Pharā mittens principes viros,
5 quorum iſta ſunt nomina. De tribu Ruben, Sammua
B filium Zechur. De tribu Simeon, Saphat filium Huri.
6 De tribu Iuda, Caleb filiū Iephone. De tribu Iſſachar,
7 Igal filiū Ioſeph. De tribu Ephraim, Oſee filium Nun.
8 De tribu Ben-iamin, Phalti filiū Raphu. De tribu Za-
9 bulon, Geddiel filium Sodi. De tribu Ioſeph, ſceptri Ma
10 naſſe, Gadi filium Suſi. De tribu Dan, Ammiel filium
11 Gemalli. De tribu Aſſer, Sthur filium Michaël. De tri-
12 bu Nephtali, Nahabi filium Vapſi. De tribu Gad, Guel
13 filium Machi. hæc ſunt nomina virorū quos miſit Moy
14 ſes ad conſiderandam terram: vocauitq; Oſee filiū Nun,
15 Ioſue. Miſit ergo eos Moyſes ad cōſiderandam terram
16 Chanáan, & dixit ad eos, Aſcendite per meridianam pla
17 gam. Cumq; veneritis ad montes, conſiderate terram,
C qualis ſit: & populum qui habitator eſt eius, vtrum for-
18 tis ſit an infirmus, pauci numero an plures: ipſa terra,
19 bona an mala: vrbes quales, muratæ an abſque muris:
20 humus, pinguis an ſterilis, nemoroſa an abſq; arbori-
21 bus. Confortamini, & afferte nobis de fructibus terræ.
Erat autem tempus quādo iam præcoquę vuę veſci poſ-
22 ſunt. Cumq; aſcendiſſent, explorauerunt terrā à deſer-
D to Sin vſque Rohob intrantibus Emath. Aſcenderūtq;
23 ad meridiem, & venerunt in Hebron, vbi erant Achimā
& Siſai & Tholmai filij Enac. Nam Hebron ſeptē annis
24 ante Tanim vrbem Ægypti condita eſt. Pergētesq; vſq; Deu. 1. c. 24
ad Torrentem-botri, abſciderunt palmitem cum vua
E ſua, quem portauerūt in vecte duo viri. De malis quoq;
25 granatis & de ficis loci illius tulerunt. qui appellatus
eſt Nehel-eſcol, id eſt, Torrens-botri, eò quòd botrum
26 portaſſent inde filij Iſraël. Reuerſique exploratores ter
27 ræ poſt quadraginta dies, omni regione circuita, vene-
runt ad Moyſen & Aaron & ad omnem cœtum filiorū
Iſraël in deſertum Pharan, quod eſt in Cades. Locutiſq;
28 eis & omni multitudini, oſtenderunt fructus terræ, &
F narrauerunt, dicentes, Venimus in terram ad quam mi-
ſiſti nos, quæ re vera fluit lacte & melle, vt ex his fructi-
29 bus cognoſci poteſt: ſed cultores fortiſſimos habet, &
vrbes grandes *atq; muratas. Stirpem Enac vidimus ibi. *nimis 2.
30 Amalec habitat in meridie, Hethæus & Iebuſæus &
Amorrhæus in montanis. Chananæus verò moratur iux
31 ta mare & circa fluenta Iordanis. Inter hęc, Caleb com-
peſcens murmur populi qui oriebatur contra Moyſen,
ait, Aſcendamus, & poſſideamus terram, quoniam pote
32 rimus obtinere eam. Alij verò qui fuerant cum eo, dice
G bant, Nequaquam ad hunc populum valemus aſcen-
33 dere, quia fortior nobis eſt. Detraxeruntq; terræ quam
inſpexerant, apud filios Iſraël, dicentes, Terra quam lu-
ſtrauimus, deuorat habitatores ſuos. populus quē aſpe-
34 ximus proceræ ſtaturæ eſt: Ibi vidimus monſtra quæ-

dam

dam filiorum Enac de genere giganteo, quibus compa-
rati, quaſi locuſtæ videbamur.

Murmur populi fruſtra ſedare conantur Ioſue & Caleb, iratum Dominum placat Moyſes: omnes morti in deſerto adducuntur præter Caleb ac Ioſue: & pugnantes Iſraëlitæ contra Dñi voluntatem cęduntur ab hoſtibus. C A P. XIIII.

1 IGitur vociferãs omnis turba fleuit nocte illa, †& mur
A muraõ ſunt cõtra Moyſen & Aaron cuncti filij Iſraël,
2 dicentes, Vtinam mortui eſſemus in Ægypto, & non in
3 hac vaſta ſolitudine. †Vtinam pereamus, & non inducat
nos Dñs in terram iſtam, ne cadamus gladio, & vxores
ac liberi noſtri ducantur captiui. Nonne melius eſt re-
4 uerti in Ægyptum? †Dixeruntque alter ad alterum, Con
5 ſtituamus nobis ducẽ, & reuertamur in Ægyptũ. †Quo
audito Moyſes & Aaron ceciderunt proni in terram co-
‖Ecc.46.b.9. 1.Mac.2.f.45. 6 ram omni multitudine filiorum Iſraël. †‖At verò Ioſue fi
lius Nun, & Caleb filius Iéphone, q & ipſi luſtrauerant
7 terram, ſciderunt veſtimenta ſua, †& ad omnem multitu
B dinem filiorum Iſraël locuti ſunt, Terra quam circuiui-
8 mus, valde bona eſt. †ſi propitius fuerit Dñs, inducet nos
9 in eam, & tradet humum lacte & melle manantem. †No
lite rebelles eſſe cõtra Dominum: neque timeaõs popu-
lum terrę huius. quia ſicut panem ita eos poſſumus de-
uorare. receſſit ab eis omne præſidium, Dominus no-
10 biſcũ eſt, nolite metuere. †Cumq; clamaret omnis mul-
titudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit glo-
ria Dñi ſuper tectum fœderis, cunctis videntibus filijs
11 Iſraël. †Et dixit Dominus ad Moyſen, Vſquequo detra-
het mihi populus iſte? Quouſque nõ credẽt mihi in om
12 nibus ſignis quę feci coram eis? †Feriã igitur eos peſtilen
tia, atque conſummam: te autem faciam principẽ ſuper
Exo.32.c.11 13 gentem magnã, & fortiorem quàm hęc eſt. †Et ait Moy-
C ſes ad Dominum, Vt audiant Ægyptij de quorum me-
14 dio eduxiſti populum iſtum, †& habitatores terræ huius
qui audierunt quòd tu Dñe in populo iſto ſis, & facie vi
‖Ex.13.d.21 dearis ad faciẽ, ‖& nubes tua protegat illos, & in colũna
nubis præcedas eos per diem, & in colũna ignis per no-
15 ctem: †quòd occideris tantam multitudinem quaſi vnũ
Deu.9.d.28. 16 hominem, & dicant, †Non poterat introducere populũ
in terram pro qua iurauerat: idcirco occidit eos in ſolitu
17 dine. †Magnificet ergo fortitudo Dñi ſicut iuraſti, dicẽs,
‖Pſ.102.b.8. 18 †‖Dñs patiens & multæ miſericordiæ, auferens iniquita
tem & ſcelera, nullumq; innoxium derelinquens, qui vi
ſitas peccata patrum in filios in tertiã & quartã genera-
Exo.20.a.5. & 34.a.7. 19 tionem. †Dimitte obſecro peccatum populi tui huius
ſecundùm magnitudinem miſericordiæ tuæ, ſicut pro-
pitius fuiſti egredientibus de Ægypto vſque ad locum
20 iſtum. †Dixitque Dominus, Dimiſi iuxta verbum tuum.
21 †Viuo ego: & implebitur gloria Domini vniuerſa terra.
D †Attamen omnes homines qui viderunt maieſtatẽ meã,
22 & ſigna quæ feci in Ægypto & in ſolitudine, & tentaue
runt me iam per decem vices, nec obedierunt voci meæ,
23 †non videbunt terram pro qua iuraui patribus eorum,
nec quiſquam ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam.
*Sed 2. ‖Ioſ.14.b.6. 24 *†‖Seruum meum Caleb qui plenus alio ſpiritu ſecutus
eſt me, inducam in terram hanc quam circuiuit, & ſe-
25 men eius poſſidebit eam. †Quoniam Amalecites & Cha
nanæus habitant in vallibus. Cras mouete caſtra, & re-
26 uertimini in ſolitudinem per viam Maris rubri. †Locu-
‖Pſ.105.c.27 Inf.26.g.65. & 32.b.10. 27 tusque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens, †‖Vſ-
E quequo multitudo hæc peſſima murmurat contra me?
28 querelas filiorum Iſraël audiui. †Dic ergo eis, Viuo ego,
ait Dominus: ſicut locuti eſtis audiente me, ſic faciã vo-
‖Deu.1.f.35 29 bis. †In ſolitudine hac iacebunt cadauera veſtra. ‖Omnes
qui numeraõ eſtis à viginti annis & ſuprà, & murmura-
30 ſtis contra me, †non intrabitis terram ſuper quam leua-
‖Ioſue 3.c.d ui manum meam vt habitare vos facerẽ, ‖præter Caleb
31 filiũ Iéphone, & Ioſue filium Nun. †Paruulos autem ve-
F ſtros de quibus dixiſtis, quòd prędę hoſtibus forent, in-
32 troducam: vt videant terram quæ vobis diſplicuit. †Ve-
33 ſtra cadauera iacebunt in ſolitudine. †Filij veſtri erunt
vagi in deſerto annis quadraginta, & portabũt fornica-
tionem veſtrã, donec conſumantur cadauera patrum in
34 deſerto, †iuxta numerum quadraginta dierum quibus
cõſideraſtis terrã: annus pro die imputabitur. ‖Et qua- ‖Ezec.4.b.6 Pſa.94.b.10
draginta annis recipietis iniquitates veſtras, & ſcietis vl
35 tionem meam: †quoniam ſicut locutus ſum, ita faciam
omni multitudini huic peſſimæ quæ conſurrexit aduer
36 ſum me: in ſolitudine hac deficiet & morietur. †Igitur
omnes viri quos miſerat Moyſes ad contemplandã ter-
ram, & qui reuerſi murmurare fecerãt contra eũ omnẽ
37 multitudinem, detrahentes terrę quòd eſſet mala, †‖mor ‖1.Cor.10.b.10.
38 tui ſunt atque percuſſi in cõſpectu Domini. †Ioſue autẽ Heb.3.d.17.
filius Nun, & Caleb filius Iéphone vixerunt ex omnibus Iud.1.b.5.
39 qui perrexeraõt ad conſiderandam terram. †Locutusq;
G eſt Moyſes vniuerſa verba hęc ad omnes filios Iſraël,
40 & luxit populus nimis. †Et ecce manè primo ſurgentes,
aſcenderunt verticem montis, atque dixerunt, Parati ſu
mus aſcẽdere ad locũ de quo Dominus locutus eſt: quia
41 peccauimus. †Quibus Moyſes, Cur, inquit, trãſgredimi Deut.1.g.42
ni verbũ Dñi, quod vobis nõ cedet in proſperum? Noli-
42 te aſcendere: non enim eſt Dñs vobiſcũ: ne corruatis co-
43 rã inimicis veſtris. †Amalecites & Chananæus ante vos
ſunt, quorum gladio corruetis, eò quòd nolueritis ac-
44 quieſcere Domino, nec erit Dominus vobiſcum. †At illi
contenebraõ aſcenderunt in verticem montis. Arca au-
tem teſtamẽti Domini & Moyſes non receſſerunt de ca-
45 ſtris. †Deſcenditque Amalecites & Chananæus qui ha-
bitabat in monte: & percutiens eos atque concidens,
perſecutus eſt eos vſque Horma.

Quę libamenta ingreſsis terram offerẽda ſunt, ac primitiæ ſeparandę: pœna peccati per ignorantiam, aut ſuperbiam commiſſi: lapidaõ qui ſabbatho ligna collegit: fimbrię ac vitta p quatuor angulos palliorũ ponendæ. C A P. XV.

1 LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens, †Loquere
A ad filios Iſraël, & dices ad eos, Cum ingreſſi fueritis
2 terram habitationis veſtræ quã ego dabo vobis, †& fe-
3 ceritis oblationẽ Domino in holocauſtum aut victimã
pacificam vota ſoluentes, vel ſpontè offerentes munera,
aut in ſolennitatibus veſtris adolentes odorem ſuauita-
4 tis Domino, de bobus ſiue de ouibus: †offeret quicunq;
immolauerit victimam, ſacrificium ſimilæ, decimã par-
tem ephi conſperſam oleo, quod menſurã habebit quar
5 tam partẽ hin: †& vinum ad liba fundenda eiuſdem men
ſuræ dabit in holocauſtum ſiue in victimam. Per agnos
6 ſingulos †& arietes erit ſacrificium ſimilæ duarum deci-
7 marum quæ conſperſa ſit oleo tertiæ partis hin, †& vinũ
ad libamẽtum tertiæ partis eiuſdem menſuræ offeret in
8 odorem ſuauitaõs Domino. †Quando verò de bobus fe
B ceris holocauſtum aut hoſtiam, vt impleas votum vel
9 pacificas victimas, †dabis per ſingulos boues ſimilæ tres
decimas conſperſæ oleo, quod habeat medium menſurę
10 hin, †& vinum ad liba fundenda eiuſdẽ menſurę in obla
11 tionẽ ſuauiſſimi odoris Dño. †Sic facies per ſingulos bo
12 ues & arietes & agnos & hœdos. †Tam indigenę quàm
13 peregrini †eodem ritu offerent ſacrificia. †Vnum præce-
14 ptum erit atque iudicium tam vobis quàm aduenis ter-
15 ræ. †Locutus eſt Dñs ad Moyſen, dicens: †Loquere filijs
16 Iſraël, & dices ad eos, †Cũ veneritis in terram quã dabo
17 vobis, †& comederitis de panib⁹ regionis illius, ſeparabi
18 tis primitias Dño †de cibis veſtris. Sicut de areis primitias
19 ſeparabitis, †ita & de pulmẽtis dabitis primitias Dño.
20 †Quòd ſi per ignorantiã prętetieritis quicq̃ horum quę
21 locutus eſt Dominus ad Moyſen, †& mandauit per eum
22 ad vos, à die qua cœpit iubere & vltrà, †oblitaque fuerit
23 facere multitudo: offeret vitulum de armento, holo-
24 cauſtum in odorem ſuauiſſimum Domino, & ſacrificiũ
C eius ac liba vt ceremoniæ poſtulant, hircumque pro pec
25 cato, †& rogabit ſacerdos pro omni multitudine filiorũ
Iſraël: & dimittetur eis, quoniam non ſpontè peccaue-
runt, nihilominus offerentes incenſum Dño pro ſe &
26 pro peccato atque errore ſuo: †& dimittetur vniuerſæ
plebi filiorum Iſraël, & aduenis qui peregrinant̃ inter
*eos, quoniam culpa eſt omnis populi per ignorãtiam. *vos

27 †Quòd ſi anima vna neſciens peccauerit, offeret capram
28 anniculam pro peccato ſuo, †& deprecabitur pro ea ſa-
cerdos, quòd inſcia peccauerit coram Domino: impetra
29 bitque ei veniã, & dimittetur illi. †Tam indigenis quàm
aduenis vna lex erit omnium qui peccauerint ignoran-
30 tes. †Anima verò quæ per ſuperbiã aliquid commiſerit,
ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus: quoniam aduerſus Do
31 minum rebellis fuit, peribit de populo ſuo: †verbum
enim Domini contempſit & præceptum illius fecit irri-
tum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem ſuam.
32 †Factũ eſt autẽ, cùm eſſent filij Iſraël in ſolitudine, & in-
D uenisſent hoĩem colligentẽ ligna in die ſabbathi, †obtule
33 rũt eũ Moyſi & Aaron & vniuerſæ multitudini. †Qui re
34 cluſerunt eum in carcerem, neſcientes quid ſuper eo fa-
35 cere deberent. †Dixitque Dominus ad Moyſen, Morte
moriatur homo iſte, obruat eum lapidibus omnis turba
36 extra caſtra. †Cumque eduxiſſent eum foras, obruerunt
eum lapidibus, & mortuus eſt ſicut præceperat Domi-
37 nus. †Dixit quoq; Dominus ad Moyſen: †Loquere fi- Deu.22.b.12
38 lijs Iſraël, & dices ad eos ‖ vt faciant ſibi fimbrias per an- ‖ Mat.23.a.5
gulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas:
39 †quas cùm viderint, recordentur omnium mandatorum
Domini, nec ſequantur cogitationes ſuas, & oculos per
40 res varias fornicantes, †ſed magis memores præcepto-
41 rum Domini faciant ea, ſintq; ſancti Deo ſuo. †Ego Do-
minus Deus veſter, qui eduxi vos de terra Ægypti, vt
eſſem Deus veſter.

Core, Dathan, & Abiron, ſeditionem mouent, hosq́; viuos terra abſorbet, alios verò 14700. murmurantes conſumpſit incendium. C A P. X V I.

1 ECce autem Core filius Iſaar, filij Caath, filij Leui, &
A Dathan atque Abiron filij Eliab, Hon quoque filius
2 Pheleth de filijs Ruben, †ſurrexerũt cõtra Moyſen, alijq;
filiorum Iſraël ducenti quinquaginta viri proceres ſyna
gogæ, & qui tempore concilij per nomina vocabantur.
3 †‖Cumque ſteriſſent aduerſum Moyſen & Aaron, dixe- ‖ Ec.45.c.22 Iud.1.d.11. Iaſ.27.a.1.
rũt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo ſanctorũ eſt,
& in ipſis eſt Dominus: cur eleuamini ſuper populũ Do
4 mini? †Quòd cùm audiſſet Moyſes, cecidit pronus in fa-
5 ciem: †locutusq; ad Core & ad omnem multitudinem,
Manè inquit, notum faciet Dñs qui ad ſe pertineant, &
ſanctos applicabit ſibi, & quos elegerit, appropinqua-
6 bunt ei. †Hoc igitur facite: Tollat vnuſquiſq; turibula
7 ſua, tu Core & omne concilium tuũ: †& hauſto cras igne
ponite deſuper thymiama corã Dño: & quemcunq; ele-
8 gerit, ipſe erit ſanctus. multùm erigimini filij Leui. †Di-
9 xitque rurſum ad Core: Audite filij Leui: †Num parũ vo
B bis eſt quòd ſeparauit vos Deus Iſraël ab omni populo,
& iunxit ſibi, vt ſeruiretis ei in cultu tabernaculi, & ſta-
10 retis coram frequentia populi, & miniſtraretis ei? †Idcir
co ad ſe fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Leui
11 vt vobis etiam ſacerdotiũ vendicetis, †& omnis globus
tuus ſtet cõtra Dñm. Quis eſt enim Aaron vt murmure
12 tis contra eũ? †Miſit ergo Moyſes vt vocaret Dathan &
Abiron filios Eliab. Qui reſponderunt: Non venimus.
13 †Nunquid parum eſt tibi quòd eduxiſti nos de terra quę
lacte & melle manabat, vt occideres in deſerto, niſi & do
14 minatus fueris noſtri? †Re vera induxiſti nos in terram
C quæ fluit riuis lactis & mellis, & dediſti nobis poſſeſſio
nes agrorũ & vinearũ: an & oculos noſtros vis eruere?
15 non venimus. †Iratusque Moyſes valde, ait ad Dominũ:
Ne reſpicias ſacrificia eorum: tu ſcis quòd nec aſellum
quidem vnquã acceperim ab eis, nec afflixerim quempiã
16 eorum. †Dixitque ad Core, Tu, & omnis cõgregatio tua
ſtate ſeorſum corã Domino, & Aaron die craſtino ſepa-
17 ratim. †Tollite ſinguli turibula veſtra, & ponite ſuper
ea incẽſum, offerentes Domino, ducenta quinquaginta
18 turibula: Aaron quoque teneat turibulum ſuũ. †Quod
19 cùm feciſſent, ſtantibus Moyſe & Aaron, †& coaceruaſ-
ſent aduerſum eos omnem multitudinem ad oſtium ta-
20 bernaculi, apparuit cunctis gloria Domini. †Locutusq;
21 Dñs ad Moyſen & Aaron, ait: †Separamini de medio: cõ
22 gregationis huius, vt eos repẽte diſperdam. †Qui cecide-
rũt proni in faciẽ, atque dixerunt: Fortiſſime Deus ſpi
rituũ vniuerſæ carnis, nũ vno peccante, cõtra omnes ira
23 tua deſæuiet? †Et ait Dominus ad Moyſen: †Præcipe vni
24 uerſo populo vt ſeparetur à tabernaculis Core & Dathã
D & Abiron. †Surrexitq; Moyſes, & abijt ad Dathã & Abi
25 ron: & ſequentibus eum ſenioribus Iſraël, †dixit ad tur-
26 bam: Recedite à tabernaculis hominum *impiorum, & *illorum 2.
nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in
27 peccatis eorum. †Cumq; receſſiſſent à tentorijs eorum
per circuitũ, Dathan, & Abiron egreſſi ſtabãt in introi-
tu papilionum ſuorum cũ vxoribus & liberis, omnique
28 frequẽtia. †Et ait Moyſes: In hoc ſcietis quòd Dominus
miſerit me vt facerem vniuerſa quæ cernitis, & nõ ex pro
29 prio ea corde protulerim. †Si conſueta hominum mor-
te interierint, & viſitauerit eos plaga, qua & cæteri viſita
30 ri ſolent: non miſit me Dñs. †Sin autem nouam rem fece
E rit Dominus, vt aperiẽs terra os ſuũ deglutiat eos & om
nia quæ ad illos pertinent, deſcenderintque viuentes in
infernum, ſcietis quòd blaſphemauerint Dominum.
31 †‖Confeſtim igit̃ vt ceſſauit loqui, dirupta eſt terra ſub ‖ Pſ.105.c.17 Deu.11.a.6. Iaſ.27.a.5.
32 pedibus eorum: †& aperiens os ſuum, deuorauit illos cũ
33 tabernaculis ſuis & vniuerſa ſubſtantia eorum: †deſcen-
deruntque viui in infernum operti humo, & perierunt
34 de medio multitudinis. †At verò omnis Iſraël qui ſtabat
per gyrum, fugit à clamore pereuntiũ dicẽs: Ne fortè &
35 nos terra deglutiat. †Sed & ignis egreſſus à Domino, in-
terfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant in-
36 cenſum. †Locutusque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
37 †Præcipe Eleazaro filio Aaron ſacerdoti vt tollat turi-
F bula quæ iacent in incendio, & ignẽ huc illucq; diſper-
38 gat: quoniam ſanctificata ſunt †in mortibus peccatorũ:
producatque ea in laminas, & affigat altari, eò q; obla-
tum ſit in eis incenſum Domino, & ſanctificata ſint, vt
39 cernant ea pro ſigno, & monimẽto filij Iſraël. †Tulit er
go Eleazar ſacerdos turibula ęnea in quibus obtulerant
hi quos incẽdium deuorauit, & produxit ea in laminas,
40 affigens altari: †vt haberent poſtea filij Iſraël quibus cõ
monerent̃, ne quis accedat alienigena, & q; nõ eſt de ſe-
mine Aaron ad offerendum incenſum Domino, ne pa-
tiatur ſicut paſſus eſt Core, & omnis congregatio eius,
41 loquente Domino ad Moyſen. †Murmurauit autem om
nis multitudo filiorũ Iſraël ſequenti die contra Moyſen
42 & Aaron, dicens: Vos interfeciſtis populũ Dñi. †Cumq;
43 oriret̃ ſeditio, & tumultus increſceret, †Moyſes & Aarõ
fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod poſtquã in-
greſſi ſunt, operuit nubes *, & apparuit gloria Domini. *tabernaculum 10.
44 †Dixitq; Dñs ad Moyſen. †Recedite de medio huius mul
45 titudinis, etiã nunc delebo eos. Cũq; iacẽrẽt in terra, †di
46 xit Moyſes ad Aarõ: Tolle turibulum, & hauſto igne de
altari mitte incenſum deſuper, ‖pergens citò ad populũ ‖ Sap.18.d.21.
vt roges pro eis: iam enim egreſſa eſt ira à Domino, &
47 plaga deſæuit. †Quod cùm feciſſet Aaron, & cucurriſſet
ad mediam multitudinem, quam iã vaſtabat incendiũ,
48 obtulit thimiama: & ſtans inter mortuos ac viuentes,
49 pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſauit. †Fuerunt au
tem q; percuſſi ſunt quatuordecim millia hominũ & ſe-
ptingenti, abſque his qui perierant in ſeditione Core.
50 †Reuerſusque eſt Aaron ad Moyſen, ad oſtium taberna-
culi fœderis poſtquàm quieuit interitus.

Sumptis virgis à duodecim tribuum principibus, ſola Aaronis virga floruit ac fructum produxit, ſeruataq́; eſt in tabernaculum teſtimonij. C A P. X V I I.

1 ET locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: †Loque-
A re ad filios Iſraël, & accipe ab eis virgas ſingulas per
2 cognationes ſuas, à cunctis principibus tribuum, virgas
duodecim, & vniuſcuiuſq; nomẽ ſuperſcribes virgę ſuę:
3 †nomen aũt Aaron erit ĩ tribu Leui, & vna virga cũctas
4 eorum familias continebit: †ponesque eas in tabernacu
5 lo fœderis coram teſtimonio vbi loquar ad te. †Quem ex
B his elegero, germinabit virga eius: & cohibebo à me
querimonias filiorũ Iſraël, q̃bus cõtra vos murmurant.

†Locu-

6 Locutuſque eſt Moyſes ad filios Iſraël: & dederũt ei om
nes principes virgas per ſingulas tribus: fueruntque vir-
7 gæ duodecim abſque virga Aaron. †Quas cùm poſuiſſet
C Moyſes coram Domino in tabernaculo teſtimonij, †ſe-
8 quenti die regreſſus inuenit germinaſſe virgã Aaron in
domo Leui: & turgentibus gemmis eruperãt flores, qui
9 folijs dilatatis, in amygdalas deformati ſunt. †Protulit er
D go Moyſes omnes virgas de cõſpectu Dñi ad cunctos fi-
lios Iſraël: videruntq; & receperunt ſinguli virgas ſuas.
10 †Dixitq; Dñs ad Moyſen: Refer virgã Aarõ in tabernacu
lum teſtimonij, ‖vt ſeruetur ibi ĩ ſignum rebelliũ filiorũ
‖Heb. 9. a. 4.
11 Iſraël, & quieſcant querelæ eorũ à me, ne moriãtur. †Fe-
12 citq; Moyſes ſicut præceperat Dominus. †Dixerunt autẽ
filij Iſraël, ad Moyſen: Ecce conſumpti ſumus, omnes pe
13 ribimus, †quicunque accedit ad tabernaculum Domini,
moritur. num vſq; ad internecionẽ cuncti delendi ſumus?

De onere ſacerdotum & excubijs Leuitarum: primitiæ & oblationes ac ſacrificia ſacerdotibus, decimæ autem Leuitis aſſignantur, qui earum decimam rurſum dabant Aaron.

CAP. XVIII.

1 DIxitq; Dñs ad Aaron: Tu, & filij tui, & domus pa-
A tris tui tecum portabitis iniquitatẽ ſanctuarij. &
tu & filij tui ſimul ſuſtinebitis peccata ſacerdotij veſtri,
2 †ſed & fratres tuos de tribu Leui, & ſceptrum patris tui
ſume tecum, præſtoq; ſint, & miniſtrent tibi: tu autẽ &
3 filij tui miniſtrabitis in tabernaculo teſtimonij. †Excuba
buntque Leuitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera ta-
bernaculi: ita dũtaxat vt ad vaſa ſanctuarij & altare non
4 accedant, ne & illi moriãtur, & vos pereatis ſimul. †Sint
autem tecum & excubent in cuſtodijs tabernaculi, & in
omnibus ceremonijs eius. Alienigena nõ miſcebitur vo
5 bis. †Excubate in cuſtodia ſanctuarij, & in miniſterio al
6 taris ne oriatur indignatio ſuper filios Iſraël. †Ego dedi
vobis fratres veſtros Leuitas de medio filiorum Iſraël, &
tradidi donum Domino, vt ſeruiãt ĩ miniſterijs taberna
7 culi eius. †Tu autem & filij tui cuſtodite ſacerdotium ve
ſtrum: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & in-
B tra velum ſunt per ſacerdotes adminiſtrabuntur: ſiquis
8 externus acceſſerit, occidetur. †Locutuſq; eſt Dominus
ad Aaron: Ecce dedi tibi cuſtodiam primitiarum mearũ.
Omnia quæ ſanctificantur à filijs Iſraël, tradidi tibi & fi
lijs tuis pro officio ſacerdotali legitima ſempiterna.
9 †Hęc ergo accipies de his quæ ſanctificantur, & oblata
ſunt Dño. Omnis oblatio, & ſacrificium, & quicquid
pro peccato atq; delicto redditur mihi, & cedit in Sancta ſan
10 ctorũ, tuum erit, & filiorum tuorum. †In ſanctuario co
medes illud: mares tantum edent ex eo, quia conſecratũ
11 eſt *tibi. †Primitias autem quas vouerint & obtulerint
*Domino a.
filij Iſraël, tibi dedi, & filijs tuis, ac filiabus tuis iure per-
12 petuo: qui mũdus eſt in domu tua, veſcetur eis. †Om-
nem medullam olei, & vini, ac frumenti, quicquid offe-
13 runt primitiarum Domino, tibi dedi. †Vniuerſa frugum
initia, quæ gignit humus, & Domino deportantur, ce-
dent in vſus tuos: qui mundus eſt in domo tua, veſcetur
14 eis. †Omne quod ex voto reddiderint filij Iſraël, tuum
C erit. †Quicquid primũ erumpit è vulua cunctæ carnis,
15 quam offerunt Domino, ſiue ex hominibus, ſiue de pe-
coribus fuerit: tui iuris erit, ita duntaxat, vt pro hominis
primogenito pretiũ accipias, & omne animal quod im-
16 mundum eſt redimi facias, †Cuius redemptio erit poſt
vnũ menſem, ſiclis argenti quinque, pondere ſanctuarij.
‖Ex. 30. b. 13.
Leu. 27. c. 25
Sup. 3. g. 47.
Eze. 45. c. 12.
17 ‖Siclus viginti obolos habet. †Primogenitum autem bo
uis & ouis & capræ non facies redimi, quia ſanctificata
ſunt Dño: ſanguinem tantùm eorum fundes ſuper alta-
18 re, & adipes adolebis in ſuauiſſimũ odorẽ Dño. †Carnes
verò in vſum tuũ cedent, ſicut pectuſculũ cõſecratũ, &
*pacis 4.
*poſſidebis nec habebis 1.
Eze. 44. g. 28.
‖Deu. 10. b. 9 & 18. a. 1.
Ioſ. 17. b. 14. d 33.
Eze. 44. g. 28
19 armus dexter, tua erunt. †Omnes primitias ſanctuarii,
quas offerunt filij Iſraël Domino, tibi dedi & filijs, ac fi-
liabus tuis iure perpetuo. Pacti *ſalis eſt ſempiternũ co-
20 ram Domino, tibi ac filijs tuis. †Dixitque Dominus ad
Aaron: In terra eorum nihil *poſſidebitis, nec habebitis
partem inter eos: ‖ego pars & hęreditas tua in medio fi-
21 liorũ Iſraël. †Filijs autem Leui dedi omnes decimas Iſraë
D lis in poſſeſſionẽ pro miniſterio quo ſeruiunt mihi in ta
22 bernaculo fœderis: †vt non accedant vltrà filij Iſraël ad
23 tabernaculũ, nec committant peccatũ mortiferum, †ſo-
lis filijs Leui mihi in tabernaculo ſeruientibus, & porta-
tibus peccata populi legitimum ſempiternum erit in ge
24 nerationibus veſtris. Nihil aliud poſſidebunt, †decimarũ
oblatione contenti, quas in vſus eorũ & neceſſaria ſepa-
25 raui. †Locutuſq; eſt Dñs ad Moyſen, dicens: †Præcipe Le
26 uitis, atque denuntia: Cum acceperitis à filijs Iſraël
decimas quas dedi vobis, primitias earum offerte Dño,
27 id eſt decimam partem decimæ, †vt reputetur vobis in
oblationem primitiuorum, tam de areis quàm de torcu
28 laribus: †& vniuerſis quorum accipitis primitias, offerte
29 Domino, & date ea Aaron ſacerdoti. †Omnia quæ offere
tis ex decimis, & in donaria Domini ſeparabitis, optima
30 & electa erunt cuncta. †Diceſque ad eos: Si præclara &
meliora quęque obtuleritis ex decimis, reputabitur vo-
31 bis, quaſi de area & torculari dederitis primitias: †& co-
medetis eas in omnibus locis veſtris, tã vos quàm fami-
liæ veſtræ: quia pretium eſt pro miniſterio quo ſeruitis
32 in tabernaculo teſtimonij. †Et nõ peccabitis ſuper hoc,
egregia vobis & pinguia reſeruantes: ne polluatis obla-
tiones filiorum Iſraël, & moriamini.

Ex cinere vaccæ rufæ fiebat aqua expiationis, qua variæ immunditia abluebantur, de moriente in tabernaculo, & vaſe nõ habẽte operculũ, ac tãgente cadauer hominis. CAP. XIX.

1 LOcutuſque eſt Dñs ad Moyſen & Aaron dicẽs: †Iſta
A eſt religio victimę, quam conſtituit Dominus. Præci
2 pe filiis Iſraël, vt adducant ad te vaccam rufam ætatis
integræ, in qua nulla ſit macula, nec portauerit iugum:
3 †tradetiſque eam Eleazaro ſacerdoti: qui eductã extra
4 caſtra, immolabit in conſpectu omnium: †& ‖tingens di
‖Heb. 9. b. 13
gitum in ſanguine eius aſperget contra fores tabernacu-
5 li ſeptem vicibus, †comburetque eã cunctis videntibus,
tã pelle & carnibus eius, quàm ſanguine & fimo flam-
6 mæ traditis. †Lignum quoque cedrinum, & hyſſopum,
coccumq; bis tinctum ſacerdos mittet in flammã quæ
7 vaccam vorat. †Et tunc demum lotis veſtibus & corpore
ſuo ingredietur in caſtra, commaculatuſque erit vſq; ad
8 veſperum. †Sed & ille qui combuſſerit eã, lauabit veſti-
B menta ſua & corpus, & immundus erit vſque ad veſpe-
9 rum. †Colliget autẽ vir mundus cineres vaccæ, & effun-
det eos extra caſtra in loco puriſſimo, vt ſint multitudi-
ni filiorũ Iſraël in cuſtodiã, & in aquã aſperſionis: quia
10 pro peccato vacca cõbuſta eſt. †Cumq; lauerit qui vaccę
portauerat cineres veſtimenta ſua, immundus erit vſq;
ad veſperum. Habebunt hoc filij Iſraël & aduenæ, qui
11 habitant inter eos, ſanctum iure perpetuo. †Qui tetige-
rit cadauer hominis, & propter hoc ſeptem diebus fue-
12 rit immũdus; †aſpergetur ex hac aqua die tertio & ſepti
mo, & ſic mundabitur. Si die tertio aſperſus non fuerit,
13 ſeptimo non poterit emundari. †Omnis qui tetigerit hu
C manæ animæ morticinum, & aſperſus hac commiſtio-
ne non fuerit, polluet tabernaculũ Domini, & peribit ex
Iſraël: quia aqua expiationis nõ eſt aſperſus, immundus
14 erit, & manebit ſpurcitia eius ſuper eũ. †Iſta eſt lex homi
nis qui moritur in tabernaculo. Omnes qui ingrediuntur
tentoriũ illius, & vniuerſa vaſa quę ibi ſunt, polluta erũt
15 ſeptem diebus: †Vas quod non habuerit operculũ, nec
16 ligaturam deſuper, immundũ erit. †Siquis in agro tetige
rit cadauer occiſi hominis, aut per ſe mortui, ſiue os il-
17 lius, vel ſepulchrũ, immundus erit ſeptem diebus. †Tol-
lentq; de cineribus combuſtionis atq; peccati, & mittẽt
18 aquas viuas ſuper eos in vas: †in quibus cùm homo mũ-
dus tinxerit hyſſopum, aſperget ex eo omne tentoriũ, &
cunctã ſuppellectilem, & homines huiuſcemodi conta-
19 gione pollutos: †atque hoc modo mundus luſtrabit im
D mundum tertio & ſeptimo die: expiatuſq; die ſeptimo,
lauabit ſe & veſtimenta ſua, & immundus erit vſq; ad
20 veſperum. †Siquis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit
anima illius de medio eccleſiæ: quia ſanctuariũ Domini

polluit,

21 polluit, & non eſt aqua luſtrationis aſperſus. †erit hoc
præceptū legitimum ſempiternū. Ipſe quoq; qui aſper-
git aquas, lauabit veſtimenta ſua. Omnis qui tetigerit
22 aquas expiationis, immūdus erit vſq; ad veſperū. †Quic-
quid tetigerit immūdus, immundū faciet: & anima quę
horum quippiā tetigerit, immunda erit vſq; ad veſperū.

*Maria moritur: murmurante populo aqua contradictionis è pe-
tra fluit: negantéq; tranſitū Edom, diſcedūt ad montem Hor,
vbi conſecrato in ſummum ſacerdotē Eleazaro, moritur Aa-
ron pater ipſius.* C A P. X X.

1 VEneruntque filij Iſraël, & omnis multitudo in de-
A ſertum Sin, menſe primo: & manſit populus in Ca
des. Mortuaque eſt ibi Maria, & ſepulta in eodem loco.
2 †Cumq; indigeret aqua populus, conuenerūt aduerſùm
3 Moyſen & Aaron, †& verſi in ſeditionē, dixerunt: Vtinā
‖Ex.17. a. 1. 4 periſſemus inter fratres noſtros coram Dño. †‖Cur edu-
xiſtis eccleſiam Domini in ſolitudinem, vt & nos & no-
5 ſtra iumenta moriamur? †Quare nos feciſtis aſcēdere de
Ægypto, & adduxiſtis in locum iſtū peſſimum, qui ſeri
non poteſt, qui nec ficū gignit, nec vineas, nec malo gra
6 nata, inſuper & aquam non habet ad bibēdum? †Ingreſ-
ſuſque Moyſes & Aaron dimiſſa multitudine in taber-
-.2. naculum fœderis, corruerunt proni in terram-clamaue-
runtque ad Dñm atque dixerunt: Domine Deus audi cla
morem huius populi, & aperi eis theſaurum tuum fon-
B tem aquæ viuæ, vt ſatiati ceſſet murmuratio eorum. †Et
7 apparuit gloria Domini ſuper eos. †Locutuſque eſt Do-
8 minus ad Moyſen, dicens: †Tolle virgam & congrega po
pulum tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram
coram eis, & illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam
9 de petra, bibet omnis multitudo & iumenta eius. †‖Tu-
‖Sa. 11. 2.4. Ex.17. b.6. Deu.32.g.51 Pſ.77. b.15. 104. d.41. 1.Co.10. a.4. lit igitur Moyſes virgam, quę erat in conſpectu Domini,
10 ſicut præceperat ei, † congregata multitudine ante pe-
tram, dixitque eis: Audite rebelles & increduli, ‖Num de
11 petra hac vobis aquam poterimus eijcere? †Cumque ele
uaſſet Moyſes manum, percutiens virga bis ſilicē, egreſ-
ſæ ſunt aquæ largiſſimæ, ita vt populus biberet & iumē-
-eius 6. ‖Deu.1. f.37 Inf.27.c.14. 12 ta*. †Dixitque Dominus ad Moyſen & Aaron: ‖Quia nō
credidiſtis mihi· Vt ſanctificaretis me coram filijs Iſraël
nō introducetis hos populos in terram quam dabo eis.
13 †Hęc eſt aqua contradictionis, vbi iurgati ſunt filij Iſraël
14 contra Dominum, & ſanctificatus eſt in eis. †Miſit inte-
C rea nuntios Moyſes de Cades ad regē Edom, qui dicerēt:
Hęc mādat frater tuus Iſraël: Noſti oēm laborē q appre-
15 hendit nos, † quomodo deſcenderint patres noſtri in
Ægyptum, & habitauerimus ibi multo tempore, affli xe-
16 rintque nos Ægyptij, & patres noſtros: & quomodo cla
mauerimus ad Dominum, & exaudierit nos, miſeritque
*Ex 7. angelum qui eduxerit nos de Ægypto. *Ecce in vrbe Ca-
17 des, quæ eſt in extremis finibus tuis, poſiti, † obſecramus
vt nobis tranſire liceat per terram tuā. Non ibimus per
agros, nec p vineas, nō bibemus aquas de puteis tuis, ſed
gradiemur via publica, nec ad dexteram nec ad ſiniſtram
18 declinantes, donec trāſeamus terminos tuos. †Cui reſpō
dit Edom: Non trāſibis per me, alioquin armatus occur-
19 ram tibi †Dixeruntque filij Iſraël: Per tritam gradiemur
viam: & ſi biberimus aquas tuas nos & pecora noſtra da
bimus quod iuſtum eſt: nulla erit in pretio difficultas,
tranſib is 2. 20 tantùm velociter trāſeamus. †At ille reſpondit: Non trā
D ſibitis. Statimque egreſſus eſt obuios, cum infinita mul
21 titudine, & manu forti, †nec voluit acquieſcere deprecā
Inf.33.d.37 ti, vt concederet tranſitum per fines ſuos. Quam ob rem
22 diuertit ab eo Iſraël. † Cumque caſtra mouiſſent de Ca
des, venerunt in montem Hor, qui eſt in finibus Terræ
23 Edom: †vbi locutus eſt Dominus ad Moyſen, †Pergat, in-
24 quit, Aaron ad populos ſuos: non enim intrabit terram
quā dedi filijs Iſraël, eò quòd incredulus fuerit ori meo
‖Inf.33.g.18 De.32.g.50 25 ad Aquas contradictionis. †‖Tolle Aaron & filium eius
26 cum eo, & duces eos in montem Hor. †Cumque nuda-
ueris patrem veſte ſua, indues ea Eleazarū filiū eius, &
27 Aaron colligetur, & morietur ibi. †Fecit Moyſes vt præ-
ceperat Dominus, & aſcenderunt in montem Hor co-
28 ram omni multitudine. †‖Cumque Aaron ſpoliaſſet ve- Deu.10.b.6
ſtibus ſuis, induit eis Eleazarum filiū eius. Illo mortuo
29 in montis ſupercilio, deſcendit cum Elazaro. †Omnis au
tem multitudo videns occubuiſſe Aaron, fleuit ſuper eo
triginta diebus per cunctas familias ſuas.

*Vincitur ab Iſraël rex Chananæus, ſerpentes in populum ob iti-
neris tædium murmurantem immittuntur, quorum morſibus
erectus ſerpens æneus medetur: Seon & Og reges vincuntur.*
C A P. X X I.

1 QVod cùm audiſſet Chananæus rex Arad, qui habi Inf.33.e.41.
A tabat ad meridiē, veniſſe ſcilicet Iſraël p explora-
torum viam, pugnauit cōtra illum, & victor
2 exiſtens, duxit ex eo prædam. †At Iſraël voto ſe Domino
obligans, ait: Si tradideris populū iſtū in manu mea, de-
3 lebo vrbes eius. †Exaudiuitque Dñs preces Iſraël, & tra-
didit Chananæū, quem ille interfecit ſubuerſis vrbibus
eius: & vocauit nomen loci illius Horma, id eſt anathe-
4 ma. †Profecti ſunt autem & de monte Hor, per viā quæ
ducit ad Mare rubrum, vt circumirent terram Edom. Et
5 tædēre cœpit populum itineris ac laboris: † locutuſque
cōtra Dñm & Moyſen, ait: Cur eduxiſti nos de Ægypto;
B vt moreremur in ſolitudine? Deeſt panis, nō ſunt aquę:
6 anima noſtra iā nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo. †Quā-
obrem‖miſit Dominus in populum ignitos ſerpētes, ad ‖Sap.16. a. 1 Iud.8. c.35. 1.Co.10.b.9
7 quorum plagas & mortes plurimorum, †venerunt ad
Moyſen, atque dixerunt: Peccauimus, quia locuti ſumus
cōtra Dominū & te: ora vt tollat à nobis ſerpentes. Ora-
8 uitque Moyſes pro populo, †& locutus eſt Dñs ad eum:
C Fac ſerpentem æneum, & pone eū pro ſigno: qui percuſ
9 ſus aſpexerit eum, viuet. †‖Fecit ergo Moyſes SERPEN- ‖Ioh.3. b.14
TEM ÆNEVM, & poſuit eum pro ſigno, quem cùm
10 percuſſi aſpicerent, ſanabantur. †Profectique filij Iſraël
11 caſtrametati ſunt in Oboth. †Vnde egreſſi fixēre tento-
ria in Ieabarim, in ſolitudine quæ reſpicit Moab contra
12 orientalem plagam. †Et inde mouentes, venerūt ad Tor
13 rentem-Zared. †Quem relinquentes caſtrametati ſunt
contra Arnon, quę eſt in deſerto, & prominet in finibus
Amorrhæi. ‖ſiquidem Arnon terminus eſt Moab, diui- Iud.11.c.18
14 dēs Moabitas & Amorrhæos. †Vnde dicitur in libro bel
lorum Dñi, Sicut fecit in Mari-rubro, ſic faciet in tor-
15 rentibus Arnon. † Scopuli torrentium inclinati ſunt, vt
D requieſcerent in Arnon, & recumberent in finibus Moa
16 bitarum. †Et ex eo loco apparuit puteus ſuper quo locu
tus eſt Dominus ad Moyſen: Congrega populum, & da
17 bo ei aquam. †Tunc cecinit Iſraël carmen iſtud: Aſcen-
18 dat puteus. Cōcinebāt, †Puteus quē foderūt principes,
& parauerunt duces multitudinis in datore legis, & in
baculis ſuis. - Profectique ſunt de ſolitudine Matha- -.12.
19 na. † De Mathana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth.
20 * Bamoth, vallis eſt in regione Moab, in vertice Phaſga, *& 8.
21 * quod reſpicit cōtra deſertum. † ‖Miſit autem Iſraël nun *De 21. ‖De.2. c.26.
22 tios ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens: †Obſecro Iud.11.d.19
E vt tranſire mihi liceat per terram tuam, non declinabi-
mus in agros & vineas, nō bibemus aquas ex puteis. via
23 regia gradiemur, donec tranſeamus terminos tuos. †Qui
concedere noluit vt tranſiret Iſraël per fines ſuos: quin
potius exercitu congregato, egreſſus eſt obuiam in deſer
24 tū, & venit in Iaſa, pugnauitque contra eū. †‖A quo per- ‖Amos 2.c.9 Pſ 134.a.11. Ioſ.14. b.8. Iud. 3. c.20.
cuſſus eſt ī ore gladij, & poſſeſſa eſt terra eius ab Arnon
vſq; Ieboc, & filios Ammon: quia forti præſidio tenebā
25 tur termini Ammonitarum. †Tulit ergo Iſraël omnes ci
uitates eius, & habitauit in vrbibus Amorrhęi, in Heſe-
26 bon ſcilicet & viculis eius. †Vrbs Heſebon fuit Sehon re
F gis Amorrhæi, qui pugnauit contra Regē Moab: & tulit
omnem terram quæ ditionis illius fuerat, vſq; Arnon.
27 †Idcirco dicitur in prouerbio, Venite in Heſebon, ędifi-
28 cetur & conſtruatur ciuitas Sehon: †Ignis egreſſus eſt
de Heſebon, flamma de oppido Sehon, & deuorauit Ar
29 Moabitarum, & habitatores excelſorum Arnon. †‖Væ ‖Iud 11. e. 3.Re.11.b. 7.
tibi Moab, periſti, popule Chamos. Dedit filios eius in fu
gam, & filias in captiuitatem regi Amorrhæorū Sehon.
30 †Iugum ipſorum diſperijt ab Heſebon vſq; Dibon, laſſi

perue-

31 peruenerunt in Nephe, & vſq; Medaba. †Habitauit ita-
32 que Iſraël in terra Amorrhæi. †Miſitque Moyſes qui ex-
G plorarent Iazer: cuius cœperunt viculos, & poſſederunt
‖Deu.3.a.2. 29.a.7. 33 habitatores. † ‖ Verteruntq; ſe, & aſcenderunt per viam
Baſan, & occurrit eis Og rex Baſan cũ omni populo ſuo,
34 pugnaturus in Eſdrai. †Dixitq; Dominus ad Moyſen: Ne
timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem
populum, ac terram eius: facieſq; illi ſicut feciſti Sehon
Pſ.134.a.11. 35 regi Amorrhæorum habitatori Heſebon. †Percuſſerunt
igitur & hunc cum filijs ſuis, vniuerſumque populum
eius vſque ad internecionem, & poſſederunt terrã illius.

Bis vocatur Balaam à rege Balac vt Iſraëlitis malediceret, quem angelus aſina loquente corripit. CAP. XXII.

1 PRofectiq; caſtrametati ſunt in campeſtribus Moab,
A vbi trans Iordanem Iericho ſita eſt. †Videns autem
2 Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Iſraël Amorrhæo,
3 †& quòd pertimuiſſent eum Moabitæ, & impetum eius
4 ferre non poſſent, †dixit ad maiores natu Madian, Ita de-
lebit hic populus omnes qui in noſtris finibus commo-
rantur, quomodo ſolet bos herbas vſque ad radices car-
‖Ioſ.24.b.9. 5 pere. Ipſe autẽ erat eo tempore rex in Moab. †‖Miſit ergo
nuntios ad Balaam filium Beor ariolum qui habitabat
ſuper flumen terræ filiorum Ammon, vt vocarent eum,
& dicerent: Ecce egreſſus eſt populus ex Ægypto, qui
6 operuit ſuperficiem terræ, ſedens contra me. †Veni igi-
B tur, & maledic populo huic, quia fortior me eſt: ſi quo-
•8. modo poſſim percutere & eijcere eũ de terra mea: noui
enim quòd benedictus ſit cui benedixeris, & maledictus
7 in quẽ maledicta congeſſeris. †Perrexeruntque ſeniores
Moab, & maiores natu Madian, habentes diuinationis
pretium in manibus. Cumq; veniſſet ad Balaam, & nar-
8 raſſent ei omnia verba Balac, †ille reſpõdit: Manete hic
nocte, & reſpõdebo quicquid mihi dixerit Dñs. Manen-
9 tibus autẽ illis apud Balaam, †venit Deus & ait ad eum:
10 Quid ſibi volunt homines iſti apud te? †Reſpõdit, Ba-
11 lac filius Sephor Rex Moabitarũ miſit ad me, †dicens:
C Ecce populus qui egreſſus eſt de Ægypto, operuit ſuper-
ficiem terræ: veni, & maledic ei, ſi quomõ poſſim pugnãs
12 abigere eum. †Dixitq; Deus ad Balaam: Noli ire cũ eis, ne-
13 que maledicas populo: quia benedictus eſt. †Qui manè
conſurgens dixit ad principes, Ite in terram veſtram,
14 quia prohibuit me Dominus venire vobiſcum. †Reuerſi
principes dixerũt ad Balac, Noluit Balaam venire nobi
15 ſcum. †Rurſum ille multò plures & nobiliores q̃ antè
16 miſerat, miſit. †Qui cùm veniſſent ad Balaam, dixerunt:
Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris venire ad me:
17 †paratus ſum honorare te, & quicquid volueris dabo ti-
‖Inf.24.c.13 18 bi: veni, & maledic populo iſti. †Reſpõdit Balaã: ‖Si de-
D derit mihi Balac plenam domum ſuã argenti & auri, nõ
potero immutare verbũ Domini Dei mei, vt vel plus, vel
19 minus loquar. †Obſecro vt hîc maneatis etiam hac no-
cte, & ſcire queam quid mihi rurſum reſpondeat Domi-
20 nus. †Venit ergo Deus ad Balaã nocte, & ait ei: Si voca-
re te venerint homines iſti, ſurge, & vade cum eis: ita dũ-
21 taxat, vt quod tibi præcepero facias. †Surrexit Balaam ma
22 nè, & ſtrata aſina ſua profectus eſt cum eis. †Et iratus eſt
Deus. Stetitq; angelus Domini in via cõtra Balaam, qui
‖2.Pe.2.c.15 Iudæ b.11. 23 inſidebat aſinæ, & duos pueros habebat ſecum. †‖Cernẽs
* Domini 1. E aſina angelum * ſtantem in via euaginato gladio, auertit
ſe de itinere, & ibat per agrum. Quã cùm verberaret Ba-
24 laam, & vellet ad ſemitam reducere, †ſtetit angelus in an
guſtiis duarum maceriarum, quibus vineæ cingebantur.
25 †Quem videns aſina, iunxit ſe parieti, & attriuit ſedentis
26 pedem. At ille iterum verberabat eam: †& nihilominus
angelus ad locum anguſtum tranſiens, vbi nec ad dexte-
27 rã nec ad ſiniſtrã poterat deuiari, obuius ſtetit. †Cumq;
vidiſſet aſina ſtantem angelum, concidit ſub pedibus ſe-
dentis. Qui iratus vehementius cædebat fuſte latera eius.
28 †Aperuitq; Dominus os aſinæ, & locuta eſt: Quid feci ti-
29 bi? cur percutis me ecce iam tertiò? †Reſpondit Balaam:
F Quia cõmeruiſti, & illuſiſti mihi: vtinam haberem gla-
30 dium, vt te percuterem. †Dixit aſina: Nonne animal
tuum ſum, cui ſemper ſedere conſueuiſti vſque in præ-
ſentem diem? dic quid ſimile vnquam fecerim tibi? At
31 ille ait: Nunquam. †Protinus aperuit Dominus oculos
Balaam, & vidit angelum ſtantem in via euaginato gla-
32 dio, adorauitque eum pronus in terram. †Cui angelus:
Cur, inquit, tertiò verberas aſinam tuam? Ego veni vt ad-
uerſarer tibi, quia peruerſa eſt via tua, mihiq; cõtraria:
33 †& niſi aſina declinaſſet de via, dans locũ reſiſtẽti, te oc-
34 cidiſſem, & illa viueret. †Dixit Balaam: Peccaui, neſciẽs
quòd tu ſtares contra me: & nunc ſi diſplicet tibi vt va-
35 dam, reuertar. †Ait angelus: Vade cum iſtis, & vide ne
aliud quàm præcepero tibi loquaris. Iuit igitur cum prĩ-
36 cipibus. †Quod cùm audiſſet Balac, egreſſus eſt in oc-
G curſum eius in oppido Moabitarum, quod ſitum eſt in
37 extremis finibus Arnon. †Dixitq; ad Balaam: Miſi nun-
tios vt *vocarent* te: cur nõ ſtatim veniſti ad me? an quia * vocatum 7.
38 mercedem aduentui tuo reddere nequeo? †Cui ille reſpõ-
dit, Ecce adſum: nunquid loqui potero aliud, niſi quod
39 Deus poſuerit in ore meo? †Perrexerunt ergo ſimul: & ve-
nerunt in vrbẽ quæ in extremis regni eius finibus erat.
40 †Cumq; occidiſſet Balac boues & oues, miſit ad Balaam
41 & prĩcipes q cũ eo erãt, munera. †Manè autẽ facto duxit
eum ad excelſa Baal, & intuitus eſt extremã partẽ ppl̃i.

Balaam loco maledictionis benedicit ſemel ac iterum populo Iſraël, multa de illo vaticinatus. CAP. XXIII.

1 DIxitq; Balaam ad Balac: Ædifica mihi hîc ſeptem
A aras, & para totidem vitulos, eiuſdẽq; numeri arie-
2 tes. †Cumq; feciſſet iuxta ſermonem Balaam, impoſue-
3 runt ſimul vitulum & arietem ſuper aram. †Dixitq; Balaã
ad Balac: Sta pauliſper iuxta holocauſtum tuum donec
vadam, ſi fortè occurrat mihi Dominus, & quodcunque
4 imperauerit, loquar tibi. †Cumq; abiiſſet velociter, oc-
currit illi Deus. Locutuſq; ad eum Balaam, Septem, in-
quit aras erexi, & impoſui vitulum & arietem deſuper.
5 †Dominus autem poſuit verbum in ore eius, & ait: Re-
6 uertere ad Balac, & hæc loquêris. †Reuerſus inuenit ſtã-
tem Balac iuxta holocauſtum ſuum, & omnes principes
7 Moabitarum: †aſſumptaque parabola ſua, dixit: De Arã
adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus orien-
B tis. Veni, inquit, & maledic Iacob: propera & deteſtare
8 Iſraël. †Quomodo maledicam, cui nõ maledixit Deus?
Qua ratione deteſter, quem Dominus non deteſtatur?
9 †De ſummis ſilicibus videbo eum, & de collibus conſi-
derabo illum. Populus ſolus habitabit & inter Gẽtes nõ
10 reputabitur. †Quis dinumerare poſſit puluerem Iacob,
& noſſe numerum ſtirpis Iſraël? Moriatur anima mea
morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia.
11 †Dixitque Balac ad Balaam: Quid eſt hoc quod agis?
vt malediceres inimicis meis vocaui te: & tu econtra-
12 rio benedicis eis? †Cui ille reſpondit: Num aliud poſſum
13 loqui, niſi quod iuſſerit Dominus? †Dixit ergo Balac:
Veni mecum in alterum locum vnde partem Iſraël vi-
deas, & totum videre non poſſis, * inde maledicito ei. * & 7.
14 †Cumq; duxiſſet eum in locum ſublimem, ſuper verticẽ
C montis Phaſga, ædificauit Balaam ſeptẽ aras, & impoſitis
15 ſuprà vitulis atque arietibus, †dixit ad Balac. Sta hîc iux-
16 ta holocauſtum tuum donec ego obuius pergam. †Cui
cùm Dominus occurriſſet, poſuiſſetque verbum in ore
17 eius, ait: Reuertere ad Balac, & hæc loquêris ei. †Reuerſus
inuenit eum ſtantem iuxta holocauſtum ſuum, & prin-
cipes Moabitarum cum eo. Ad quẽ Balac: Quid, inquit,
18 locutus eſt Dominus? †At ille aſſumpta parabola ſua,
19 ait: Sta Balac, & auſculta, audi fili Sephor: †Nõ eſt Deus
quaſi homo, vt mentiatur, nec vt filius hominis, vt mu-
tetur. Dixit ergo & non faciet? locutus eſt, & non
20 implebit? †Ad benedicendum adductus ſum, bene-
21 dictionem prohibere non valeo. †Non eſt idôlum in
Iacob, nec videtur ſimulachrum in Iſraël. Dominus
Deus eius cum eo eſt, & clangor victoriæ regis in illo.
22 †Deus eduxit illum de Ægypto, ‖ cuius fortitudo ſimilis ‖Inf.24.b.8.
D eſt rhinocerotis. †Nõ eſt augurium in Iacob, nec diuina-
23 tio in Iſraël. Temporibus ſuis dicetur Iacob & Iſraëli

24 quid operatus ſit Deus. †Ecce populus vt leæna conſur-
get, & quaſi leo erigetur: non accubabit donec deuoret
25 prædam, & occiſorum ſanguinem bibat. †Dixitque Ba-
26 lac ad Balaam: Nec maledicas ei nec benedicas. †Et ille
ait: Nónne dixi tibi quòd quicquid mihi Deus impera-
27 ret, hoc facerem? †Et ait Balac ad eum: Veni & ducam te
ad alium locũ: ſi fortè placeat Deo vt inde maledicas eis.
28 †Cumq́; duxiſſet eum ſuper verticem montis Phogor,
29 qui reſpicit ſolitudinem, †dixit ei Balaam: Ædifica mihi
hîc ſeptem aras, & para totidem vitulos, eiuſdemque nu
30 meri arietes*. †Fecit Balac vt Balaam dixerat; impoſuit-
que vitulos & arietes per ſingulas aras.

*per ſingulas aras 8.

Balaam tertiò benedicit & proſpera vaticinatur de Iſraël & de Chriſto: item de Amalechitis, Cinæis, & Romanis. CAP. XXIIII.

1 CVmque vidiſſet Balaam q; placeret Domino vt be-
A nediceret Iſraëli, nequaquam abijt vt antè perrexe
rat, vt augurium quæreret: ſed dirigens contra deſertum
2 vultum ſuum, †& eleuans oculos vidit Iſraël in tẽtorijs
cõmorantẽ per tribus ſuas: & irruente in ſe ſpiritu Dei,
3 †aſſumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor, dixit
4 homo cuius obturatus eſt oculus, †dixit auditor ſermo-
num Dei, qui viſionem Omnipotentis intuitus eſt, qui
5 cadit, & ſic aperiuntur oculi eius: †Quàm pulchra taber
6 nacula tua Iacob & tẽtoria tua Iſraël? †vt valles nemoro-
ſæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit
7 Dñs quaſi cedri prope aquas. †Fluet aqua de ſitula eius,
& ſemen illius erit in *aquas* multas. Tolletur pp Agag
8 rex eius, & auferetur regnũ illius. †Deus eduxit illum de
Ægypto, ‖cuius fortitudo ſimilis eſt rhinocerôtis. Deuo-
B rabunt Gẽtes hoſtes illius, oſſaq; eorum confringent, &
9 perforabunt ſagittis. †Accubans dormiuit vt leo, & quaſi
leæna, quam ſuſcitare nullus audebit. Qui benedixerit
tibi, erit & ipſe benedictus: qui maledixerit*, in maledi-
10 ctione reputabitur. †Iratuſq; Balac contra Balaã, cõploſis
manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocaui te,
11 quibus econtrario tertiò benedixiſti. †Reuertere ad locũ
tuum. Decreueram quidem magnificè honorare te, ſed
12 Dñs priuauit te honore diſpoſito. †Reſpõdit Balaam ad
13 Balac, Nónne nuntijs tuis quos miſiſti ad me, dixi: †‖Si
C dederit mihi Balac plenam domũ ſuam argenti & auri,
non potero præterire ſermonem Domini Dei mei, vt vel
boni quid, vel mali proferã ex corde meo: ſed quicquid
14 Dominus dixerit, hoc loquar? †Veruntamen pergens ad
populum meum, dabo *conſilium, quid populus tuus
15 populo huic faciat extremo tempore. †Sumpta igitur pa
rabola, ruſum ait: Dixit Balaam filius Beor, dixit homo
16 cuius obturatus eſt oculus, †dixit auditor ſermonũ Dei,
qui nouit doctrinam Altiſſimi, & viſiones Omnipotẽtis
17 videt, qui cadens apertos habet oculos, Videbo eum, ſed
non modò: intuebor illum, ſed non propè, ORIATVR
D STELLA ex Iacob, & conſurget virga de Iſraël, & per-
18 cutiet duces Moab, vaſtabitq; omnes filios Seth. †Et erit
Idumæa poſſeſſio eius: hæreditas Seir cedet inimicis ſuis:
19 Iſraël verò fortiter aget. †De Iacob erit qui dominetur,
20 & perdat reliquias ciuitatis. †Cumque vidiſſet Amalec,
aſſumens parabolam, ait: Principium Gentium Ama-
21 lec, cuius extrema perdentur. †Vidit quoque Cinæum:
& aſſumpta parabola, ait: Robuſtum quidem eſt habi-
22 taculum tuum: ſed ſi in petra poſueris nidum tuum, †&
fueris electus de ſtirpe Cin quandiu poteris permanere?
23 Aſſur enim capiet te. †Aſſumptaque parabola iterum lo
cutus eſt: Heu, quis victurus eſt, quãdo iſta faciet Deus?
24 †Venient in triremibus de Italia, ſuperabunt Aſſyrios,
vaſtabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipſi pe-
25 ribunt. †Surrexitque Balaam & reuerſus eſt in locum
ſuum: Balac quoque via qua venerat rediit.

*gens eo 3.
‖Supr. 23. d. 22.
*tibi 3.
‖Supr. 22. d. 18.
*tibi 6.
‖Mat. 2. a. 1.

Ob fornicationem Iſraël cum Madianitis iubet Deus principes ſuſpendi, ipſiq; Phinees dat perpetuum ſacerdotium, eò quòd diuino zelo Zambri & Cozbi pugione confodiſſet. CAP. XXV.

1 MOrabatur autẽ eo tempore Iſraël in Setim, & for
A nicatus eſt pplus cum filiabus Moab, †quæ vocaue
2 runt eos ad ſacrificia ſua. At illi comederũt & adorauerũt
3 deos earum. †Initiatuſq; eſt Iſraël Beel-phegor, & iratus
4 Dominus †ait ad Moyſen, ‖Tolle cunctos principes ppli,
& ſuſpẽde eos contra ſolẽ in patibulis: vt auertatur furor
5 meus ab Iſraël. †Dixitq; Moyſes ad iudices Iſraël: Occi-
B dat vnuſquiſq; proximos ſuos, qui initiati ſunt Beel-phe
6 gor. †Et ecce vnus de filijs Iſraël intrauit coram fratribus
ſuis ad ſcortũ Madianitidẽ vidẽte Moyſe & omni turba
7 filiorũ Iſraël, qui flebant ante fores tabernaculi. †‖Quod
cũ vidiſſet Phinees filius Eleazari filii Aaron ſacerdotis,
8 ſurrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione †in-
greſſus eſt poſt virũ Iſraëlitẽ in lupanar, & perfodit am-
bos ſimul, virum ſcilicet & mulierẽ in locis genitalibus.
9 Ceſſauitq; plaga à filiis Iſraël, †& occiſi ſunt viginti qua-
10 tuor millia hominũ. †Dixitq; Dñs ad Moyſen: †Phinees
11 filius Eleazari filij Aaron ſacerdotis auertit irã meã à fi-
lijs Iſraël: quia zelo meo cõmotus eſt contra eos, vt nõ ip
12 ſe delerẽ filios Iſraël in zelo meo. †Idcirco loquere ad eũ:
13 ‖Ecce do ei pacẽ fœderis mei, †& erit tã ipſi quàm ſemini
D eius pactũ ſacerdotij ſempiternũ: quia* zelatus eſt pro Deo
14 ſuo, & expiauit ſcelus filiorũ Iſraël: †erat autẽ nomẽ viri
Iſraëlitæ qui occiſus eſt cum Madianitide, Zambri filius
15 Salu dux de cognatione & tribu Simeonis. †Porrò mu
lier Madianitis, q; pariter interfecta eſt, vocabatur Coz-
16 bi filia Sur principis nobiliſſimi Madianitarum. †Locu-
17 tuſque eſt Dominus ad Moyſen dicens: †‖Hoſtes vos ſen-
18 tiant Madianitæ, & percutite eos: †quia & ipſi hoſtiliter
egerunt contra vos, *& decepêre* inſidiis per idôlum
Phogor & Cozbi filiam ducis Madian ſororem ſuam,
quæ percuſſa eſt in die plagæ pro ſacrilegio Phogor.

‖Ioſ. 22. d. 17. Deut. 4. a. 3.
‖1. Mac. 2. f. 54. Pſal. 105. c. 30. 1. Cor. 10. b. 8.
‖1. Mach. 2. f. 54. Eccl. 45. d. 24.
*zelo 4.
‖Infr. 31. a. 2.
*vt deciperent 4.

Numerantur Leuitæ per ſingulas tribus, qui bello apti, ſunt terram promiſſionis ingreſſuri. CAP. XXVI.

1 POſtquàm noxiorum ſanguis effuſus eſt, dixit Dñs ad
A Moyſen & Eleazarũ filiũ Aaron ſacerdotẽ, †Nume-
2 rate omnẽ ſummam filiorum Iſraël à viginti annis & ſu-
prà, per domos & cognationes ſuas, cũctos qui poſſunt
3 ad bella procedere. †Locuti ſunt itaq; Moyſes & Eleazar
ſacerdos in campeſtribus Moab ſuper Iordanem contra
4 Iericho ad eos qui erant †à viginti annis & ſuprà, ſicut
5 Dñs imperauerat: quorum iſte eſt numerus: †‖Ruben
primogenitus Iſraël. huius filius Henoch, à quo familia
Henochitarum: & Phallu, à quo familia Phalluitarum:
6 †& Heſron, à quo familia Heſronitarũ: & Charmi, à quo
7 familia Charmitarum: †hæ ſunt familiæ de ſtirpe Ruben:
quarum numerus inuentus eſt quadraginta tria millia,
8 & ſeptingenti triginta. †Filius Phallu, Eliab. †Huius filii
9 Namuel & Dathan & Abiron. †Iſti ſunt Dathan & Abi
ron principes populi qui ‖ſurrexerunt contra Moyſen &
Aaron in ſeditione Core, quando aduerſus Dominum
10 rebellauerunt: †& aperiens terra os ſuum deuorauit Co
B re morientibus plurimis, quando combuſſit ignis ducẽ-
tos quinquaginta viros. Et factum eſt grande miraculũ,
11 †vt Core pereunte, filii illius non perirent. †Filii Simeon
12 per cognationes ſuas: Namuel, ab hoc familia Namueli-
tarum: & Iamin, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab
13 hoc familia Iachinitarum: Zare, ab hoc familia Zareita-
14 rum: Saul, ab hoc familia Saulitarum. †hæ ſunt familiæ
de ſtirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit viginti
15 duo millia ducentorum. †Filii Gad per cognationes ſuas:
Sephon, ab hoc familia Sephonitarũ: Aggi, ab hoc fami-
16 lia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum: †Ozni,
ab hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Herita-
17 rum: †Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc
18 familia Arielitarum. †iſtæ ſunt familiæ Gad, quarum om-
nis numerus fuit quadraginta millia quingentorum.
19 †‖Filii Iuda, Her, & Onan, qui ambo mortui ſunt in ter-
20 ra Chanaan. †Fueruntque filii Iuda per cognationes
C ſuas: Sela, à quo familia Selaitarum: Phares, à quo fami-
21 lia Pharesitarum: Zare, à quo familia Zareitarum. †Por-
rò filii Phares, Heſron, à quo familia Heſronitarũ: & Ha
22 mul, à quo familia Hamulitarum. †iſtæ ſunt familiæ Iu-
da, quarum omnis numerus fuit ſeptuaginta ſex millia
quingentorum.

‖Gen. 46. b. 9. Exo. 6. b. 14. 1. Par. 5. a. 1.
‖Sup. 16. a. 2. 49.
‖Gen. 38. a. 3. b. 7.

23 quingentorum. † Filij Iſſachar per cognationes ſuas:
Thola, à quo familia Tholaitarum: Phua, à quo familia
24 Phuaitarum: † Iaſub, à quo familia Iaſubitarum: Semrã,
25 à quo familia Semranitarum. † hæ ſunt cognationes
Iſſachar, quarum numerus fuit ſexaginta quatuor mil-
26 lia trecentorum. † Filij Zabulon per cognationes ſuas:
Sared, à quo familia Sareditarum: Elon, à quo familia
27 Elonitarum: Ialel, à quo familia Ialelitarum. † hæ ſunt
cognationes Zabulun, quarum numerus fuit ſexaginta
28 millia quingẽtorum. † Filij Ioſeph per cognationes ſuas,
29 Manaſſe & Ephráim. † De Manaſſe ortus eſt Machir, à
D quo familia Machiritarũ. Machir genuit Galaad, à quo fa
30 milia Galaaditarum. † Galaad habuit filios Iezer, à quo fa
milia Iezeritarum: & Helec, à quo familia Helecitarum:
31 † & Aſriel, à quo familia Aſrielitarum: & Sechem, à quo
32 familia Sechemitarum: † & Semida, à quo familia Semi-
‖Inf. 27.a.1. 33 daitarum: & ‖Hepher, à quo familia Hepheritarũ. † Fuit
autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habebat,
ſed tantùm filias, quarum iſta ſunt nomina: Maala, &
34 Noa, & Hegla, & Melcha, & Terſa. † hæ ſunt familiæ Ma-
naſſe, & numerus earum quinquaginta duo millia ſe-
35 ptingenti. † Filii autem Ephráim per cognationes ſua
fuerunt hi: Suthala, à quo familia Suthalaitarũ: Becher, à
quo familia Becheritarum: Thehen, à quo familia The-
36 henitarum. † porrò filius Suthala fuit Heran, à quo fami
37 lia Heranitarum. † hæ ſunt cognationes filiorum Ephrá-
im: quarum numerus fuit triginta duo millia quingen-
38 torũ. iſti ſunt filij Ioſeph per familias ſuas. † Filii Ben-ia-
E min in cognationibus ſuis: Bela, à quo familia Belaitarũ:
Aſbel, à quo familia Aſbelitarum: Achiram, à quo fami-
39 lia Achiramitarum: † Supham, à quo familia Suphami-
40 tarum: Hupham, à quo familia Huphamitarum. † Filii
Bela, Hered, & Noëman. De Hered, familia Hereditarũ:
41 de Noëman, familia Noëmanitarum. † hi ſunt filii Ben-
iamin per cognationes ſuas, quorum numerus fuit qua-
42 draginta quinque millia ſexcenti. † Filij Dan per cogna-
tiones ſuas: Suham, à quo familia Suhamitarum. hę ſunt
43 cognationes Dan per familias ſuas: † omnes fuẽre Suha-
mitæ, quorum numerus erat ſexaginta-quatuor millia
44 quadringenti. † Filii Aſer per cognationes ſuas: Iemna,
à quo familia Iemnaitarum: Ieſſui, à quo familia Ieſſuita-
45 rum: Brie, à quo familia Brieitarum, † Filii Brie: Heber: à
quo familia Hebreitarum: & Melchi-el, à quo familia
46 Melchielitarum. † Nomen autem filiæ Aſer, fuit Sara. † hæ
47 cognationes filiorum Aſer, & numerus eorum quinqua
F ginta-tria millia quadringenti. † Filii Nephthali per co-
48 gnationes ſuas: Ieſiel, à quo familia Ieſielitarum: Guni,
49 à quo familia Gunitarum: † Ieſer, à quo familia Ieſerita-
50 rum, Sellem, à quo familia Sellemitarum. † hæ ſunt co-
gnationes filiorum Nephthali per familias ſuas: quorũ
numerus quadraginta-quinque millia quadringenti.
51 † Iſta eſt ſumma filiorum Iſraël qui recenſiti ſunt, ſexcẽta
52 millia, & mille ſeptingenti triginta. † Locutuſq; eſt Do-
53 minus ad Moyſen, dicens, † Iſtis diuidetur terra iuxta nu-
54 merum vocabulorum in poſſeſſiones ſuas. † Pluribus ma
iorem partem dabis, & paucioribus minorem: ſingulis
55 ſicut nunc recenſiti ſunt tradetur poſſeſſio: † ita duntaxat
56 vt ſors terrã tribubus diuidat & familiis. † Quicquid ſor
‖Exo. 6.c.17 57 te cõtigerit, hoc vel plures accipiãt, vel pauciores. † ‖Hic
quoque eſt numerus filiorum Leui per familias ſuas:
Gerſon, à quo familia Gerſonitarum: Caath, à quo fami-
lia Caathitharum: Merari, à quo familia Meraritarum.
58 † hæ ſunt familię Leui. Familia Lobni, familia Hebroni, fa
G milia Moholi, familia Muſi, familia Core. At verò Caath
‖Exod. 2.a.1. 6.c.20. 59 genuit Amram: † ‖qui habuit vxorem Iochabet filiam
Leui, quæ nata eſt ei in Ægypto. hæc genuit Amram viro
ſuo filios, Aaron & Moyſen, & Mariam ſororem eorum.
60 † De Aaron orti ſunt Nadab & Abiu, & Eleazar, & Itha-
‖Supr. 3.a.2. Leu. 10.c.10. 1.Pa. 24.a.2. 61 mar: † ‖quorũ Nadab & Abiu mortui ſunt: cùm obtuliſ-
62 ſent ignem alienum coram Domino. † Fueruntq; om-
nes qui numerati ſunt, vigintitria millia generis maſcu-
'quia 2. lini ab vno menſe & ſuprà: 'qui' non ſunt recenſiti in-
ter filios Iſraël, nec eis cum cæteris data poſſeſſio eſt.

63 † Hic eſt numerus filiorum Iſraël, qui deſcripti ſunt à
Moyſe & Eleazaro ſacerdote, in campeſtribus Moab ſu-
64 pra Iordanem contra Iericho. † ‖ inter quos nullus fuit ‖1.Cor. 10. a.6.
eorum qui antè numerati ſunt à Moyſe & Aaron in de-
65 ſerto Sinai. † ‖Prædixerat enim Dominus quòd omnes ‖Su. 14. d. 24.
morerentur in ſolitudine. Nulluſque remanſit ex eis,
niſi Caleb filius Iéphone, & Ioſue filius Nun,

Filiæ Salphaad patri ſuccedunt in hæreditatem: dicitq; Dominus Mayſen moriturum, vbi ex monte terram promiſsionis conſpexerit. CAP. XXVII.

1 ACceſſerunt autem ‖filiæ Salphaad, filii Hepher, filij ‖Su. 26.d.33 Infr. 36.a.2.
A Galaad, filii Machir, filii Manaſſe, qui fuit filius Io- Ioſ. 17.a.3.
ſeph: quarum ſunt nomina, Maala & Noa & Hegla &
2 Melcha & Therſa. † Steterũtq; corã Moyſe & Eleazaro ſa
cerdote, & cunctis principibus ppl̃i ad oſtiũ tabernaculi
3 fœderis, atq; dixerũt, † Pater noſter mortuus eſt in deſer-
to, nec fuit in ſeditione quæ ‖ concitata eſt contra Dñm ‖Sup. 16.a.2 c.32.
ſub Core, ſed in peccato ſuo mortuus eſt: hic non habuit
4 mares filios. † Cur tollitur nomẽ illius de familia ſua, quia
non habet filiũ? Date nobis poſſeſſionem inter cognatos
5 patris noſtri. † Retulitq; Moyſes cauſam earum ad iudi-
B cium Domini. † Qui dixit ad eum, Iuſtam † rem poſtu-
6 lant filiæ Salphaad: da eis poſſeſſionem inter cognatos
7 patris ſui, & ei in hæreditatem ſuccedant. † Ad filios autẽ
8 Iſraël loquẽris hęc, Homo cũ mortuus fuerit abſq; filio,
9 ad filiam eius tranſibit hæreditas. † ſi filiam non habue-
10 rit, habebit ſucceſſores fratres ſuos. † quòd ſi & fratres
11 nõ fuerint, dabitis hæreditatem fratribus patris eius. † ſin
autem nec patruos habuerit, dabitur hæreditas his qui ei
proximi ſunt. eritq; ue hoc filiis Iſraël ſanctum lege per-
petua, ſicut pręcepit Dominus Moyſi. Dixit quoque Do-
12 minus ad Moyſen, Aſcende in montem iſtum Abarim,
C & cõtemplare inde terram quam daturus ſum filiis Iſ-
13 raël. † cumq; videris eam, ibis & tu ad ppl̃m tuum, ſicut
14 iuit frater tuus Aaron: † quia ‖ offendiſtis me in deſerto ‖Deut. 32.g. 42.
Sin in cõtradictione multitudinis, nec ſanctificare me Sup. 20. b.12
voluiſtis coram ea ſuper aquas. hæ ſunt aquę cõtradictio
15 nis in Cades deſerti Sin. † Cui reſpondit Moyſes, † Proui-
16 deat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis, hominem
17 qui ſit ſuper multitudinem hanc: † & poſſit exire & intra
D re ante eos, & educere eos vel introducere, ne ſit ppl̃s Do
18 mini ſicut oues abſque paſtore. † Dixitque Dominus ad
'eum', ‖ Tolle Ioſue filium Nun virum in quo eſt Spiri- 'Moyſen ‖. ‖Deu. 3.d.28 -4.
19 tus-Dei', & pone manum tuam ſuper eum. † Qui ſtabit
20 coram Eleazaro ſacerdote & omni multitudine, † & da-
bis ei præcepta cunctis videntibus, & partem glorię tuę,
21 vt audiat eum omnis ſynagoga filiorum Iſraël. † Pro hoc
ſiquid agendũ erit, Eleazar ſacerdos conſulet Dñm. Ad
verbum eius egredietur & ingredietur ipſe, & omnes fi-
22 lii Iſraël cum eo, & cętera multitudo. † Fecit Moyſes vt p̃-
ceperat Dominus. Cumq; tuliſſet Ioſue, ſtatuit eum co-
ram Eleazaro ſacerdote & omni frequentia populi.
23 † Et impoſitis capiti eius manibus cuncta replicauit
quæ mandauerat Dominus.

Sacrificia quotidiana & diei ſeptimi ac calendarum, & de duabus ſolemnitatibus Azymorũ & hebdomadarũ. CAP. XXVIII.

1 DIxit quoque Dominus ad Moyſen, † Præcipe filiis
A Iſraël, & dices ad eos, Oblationem meam & panes,
2 & incenſum odoris ſuauiſſimi offerte per tempora ſua.
3 † Hæc ſunt ſacrificia quæ offerre debetis, Agnos annicu- Exo. 29.f.38.
los immaculatos duos quotidie in holocauſtum ſempi-
4 ternum: † vnum offeretis manè, & alterum ad veſperum:
5 † decimam partem ephi ſimilæ, quæ cõſperſa ſit oleo pu-
6 riſſimo, & habeat quartam partẽ hin. † holocauſtum in-
ge eſt quod obtuliſtis in mõte Sinai in odorem ſuauiſſi-
7 mum incenſi Dñi. † & libabitis vini quartam partem hin
8 per agnos ſingulos in ſanctuario Domini. † Alterumque
agnum ſimiliter offeretis ad veſperam iuxta omnem ri-
tum ſacrificii matutini, & libamentorum eius, oblatio-
9 nem ſuauiſſimi odoris Domino. † ‖Die autẽ Sabbathi offe ‖Mat. 12.a.5
B retis duos agnos anniculos ĩmaculatos, & duas decimas

ſimilę oleo conſperſæ in ſacrificio, & liba, quæ ritè fun-
10 duntur per ſingula Sabbatha in holocauſtum ſempiter-
11 num. †In calendis autem, id eſt in menſium exordiis, of-
ferretis holocauſtum Dño, vitulos de armento duos, arie
12 tem vnum, agnos anniculos ſeptem immaculatos, † &
tres decimas ſimilæ oleo conſperſæ in ſacrificio per ſin-
gulos vitulos: & duas decimas ſimilæ oleo conſperſę per
* cōſperſę ſ. 13 ſingulos arietes: † & decimã decimę ſimilę ex oleo * in
ſacrificio per agnos ſingulos: holocauſtũ ſuauiſſimi odo
14 ris atque inceñſi eſt Domino. †Libamenta autẽ vini quę
per ſingulas fundenda ſunt victimas, iſta erunt: Media
pars hin per ſingulos vitulos, tertia per arietem, quarta p
C agnum, hoc erit holocauſtum per omnes menſes, qui ſi-
15 bi anno vertẽte ſuccedunt. †Hircus quoq; offeretur Do-
mino pro peccatis in holocauſtũ ſempiternum cum liba
‡Exo.12.c.18 Leu.23.a.5. 16 mentis ſuis. †‡Menſe autem primo, quartadecima die mẽ
17 ſis, Phaſe Dñi erit, †& quintadecima die ſolennitas: ſeptẽ
18 diebus veſcentur azymis. †Quarum dies prima venera
bilis & ſancta erit: omne opus ſeruile non facietis in ea.
Deu.16.a.3. 19 †Offeretisq; incenſum holocauſtum Dño vitulos de ar-
mento duos, arietem vnum, agnos anniculos immacula
20 tos ſeptem: & ſacrificia ſingulorũ ex ſimila quę cõſper-
ſa ſit oleo, tres decimas per ſingulos vitulos, & duas deci
21 mas per arietẽ, †& decimã decimę per agnos ſingulos, id
22 eſt, per ſeptem agnos. †Et hircum pro peccato vnum, vt
23 expietur pro vobis † præter holocauſtum matutinũ qđ
24 ſemper offeretis. †Ita facietis per ſingulos dies ſeptẽ die-
rum in fomitẽ ignis, & in odorẽ ſuauiſſimum Dño, qui
D ſurget de holocauſto & de libationibus ſingulorum.
25 †Dies quoque ſeptimus celeberrimus & ſanctus erit vo-
26 bis: omne opus ſeruile non facietis in eo. †Dies etiã pri-
mitiuorum quando offeretis nouas fruges Dño, expletis
hebdumadibus, venerabilis & ſancta erit: omne opus ſer
27 uile non facietis in ea. †Offeretisq; holocauſtum in odo-
rem ſuauiſſimum Domino, vitulos de armẽto duos, arie
28 tem vnum, & agnos anniculos immaculatos ſeptẽ: †at-
que in ſacrificijs eorum ſimilæ oleo conſperſę tres deci-
29 mas p ſingulos vitulos, p arietes duas, †per agnos decimã
30 decimæ, qui ſimul ſunt agni ſeptem. †hircum quoq; qui
31 mactat̃ ꝓ expiatione: †pręter holocauſtũ ſempiternũ &
liba eius. Immaculata offeretis oĩa cũ libationibus ſuis.

Solennitates menſis ſeptimi, & quid in eis offerendum ſit: nempè ſolennitas tubarum, expiationis, & tabernaculorum quæ octo diebus varias habet oblationes. CAP. XXIX.

1 MEnſis etiam ſeptimi prima dies venerabilis & ſan
A cta erit vobis. omne opus ſeruile non facietis in
Leu.23.c.24 2 ea, quia dies clangoris eſt & tubarum. †Offeretisq; ho-
locauſtum in odorem ſuauiſſimum Domino, vitulũ de
armento vnum, arietem vnum, & agnos anniculos im-
3 maculatos ſeptem: † & in ſacrificijs eorum ſimilæ oleo
conſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos, duas deci-
4 mas per arietem, †vnam decimam per agnum, qui ſimul
5 ſunt agni ſeptem: † & hircum pro peccato, qui offertur
6 in expiationem populi: † præter holocauſtum calenda-
rum cum ſacrificijs ſuis, & holocauſtum ſempiternum
cum libationibus ſolitis. Eiſdem ceremoniis offeretis
‡Leu.16.g.29 & 23.e.27. 7 in odorem ſuauiſſimum incenſum Domino. †‡Decima
quoque dies menſis huius ſeptimi erit vobis ſancta atq;
venerabilis, & affligetis animas veſtras: omne opus ſer-
8 uile non facietis in ea. †Offeretisque holocauſtum Dño
in odorem ſuauiſſimum, vitulum de armẽto vnum, arie-
9 tem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem: †& in
B ſacrificijs eorũ ſimilę oleo conſperſę tres decimas per ſin
10 gulos vitulos, duas decimas per arietem, † decimam de-
cimæ per agnos ſingulos, qui ſunt ſimul agni ſeptem:
11 † & hircum pro peccato abſque his quæ offerri pro deli-
cto ſolent in expiationem: & holocauſtum ſempiternũ
12 & ſacrificio & libaminibus eorum. †Quintadecima ve-
rò die menſis ſeptimi, quæ vobis ſancta erit atque vene-
rabilis, omne opus ſeruile non facietis in ea, ſed celebra-
13 bitis ſolennitatem Domino ſeptem diebus. † Offere-
tiſque holocauſtum in odorem ſuauiſſimum Domino,
vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anni-
14 culos immaculatos quatuordecim: † & in libamentis
eorum ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per vitulos
ſingulos, qui ſunt ſimul vituli tredecim: & duas deci-
15 mas arieti vno, id eſt, ſimul arietibus duobus, † & deci-
mam decimæ agnis ſingulis, qui ſunt ſimul agni qua-
16 tuordecim: † & hircum pro peccato, abſque holocau-
17 ſto ſempiterno, & ſacrificio, & libamine eius. †In die al-
C tero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes
18 duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim. †ſa
crificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arie-
19 tes & agnos ritè celebrabitis, † & hircum pro peccato
abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque & liba-
20 mine eius. Die tertio offeretis vitulos vndecim, arietes
21 duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: †ſa-
crificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arie-
22 tes & agnos ritè celebrabitis: †& hircum pro peccato,
abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque & liba-
23 mine eius. †Die quarto offeretis vitulos decem, arietes
24 duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: †ſa-
crificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arie-
25 tes & agnos ritè celebrabitis: † & hircum pro peccato,
abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque eius & li-
26 bamine. † Die quinto offeretis vitulos nouem, arietes
27 duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: †ſa
crificiaq; & libamina ſingulorum per vitulos & arietes
28 & agnos rite celebrabitis: † & hircum pro peccato abſq;
29 holocauſto ſẽpiterno, ſacrificioq; eius & libamine. †Die
D ſexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos annicu-
30 los immaculatos quatuordecim: †ſacrificiaq; & libami-
na ſingulorũ per vitulos & arietes & agnos rite celebra
31 bitis: †& hircum pro peccato. abſque holocauſto ſempi-
32 terno, ſacrificioq; eius & libamine. †Die ſeptimo offere-
tis vitulos ſeptẽ, & arietes duos, agnos anniculos imma
33 culatos quatuordecim: †ſacrificiaq; & libamina ſingulo-
34 rum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis: † &
hircum pro pctõ. abſq; holocauſto ſempiterno, ſacrifi-
35 cioq; eius & libamine. †Die octauo qui eſt celeberrimus,
36 omne opus ſeruile non facietis, †offerẽtes holocauſtum
in odorem ſuauiſſimum Domino, vitulum vnum, arie-
37 tem vnum, agnos agniculos immaculatos ſeptem: †ſacri
ficiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes &
38 agnos rite celebrabitis: †& hircũ pro peccato. abſque ho
locauſto ſempiterno, ſacrificioque eius & libamine.
39 † Hæc offeretis Dominu in ſolennitatibus veſtris. pręter
vota & oblationes ſpontaneas in holocauſto, in ſacri-
fi cio, in libamine, & in hoſtiis pacificis.

De voto ac iuramento virorum, & quando puellarum & vxorũ vota ſeu iuramenta rata ſint vel irrita. CAP. XXX.

1 NArrauitq; Moyſes filijs Iſrl̃ omnia quę ei Dominus
A imperarat, †& locutus eſt ad principes tribuũ filio
2 rum Iſrl̃, hic eſt ſermo quẽ pręcepit Dñs, †Si quis virorũ
3 votum Dño vouerit, aut ſe conſtrinxerit iuramẽto: non
faciet irritum verbum ſuum, ſed omne quod promiſit
4 implebit. †Mulier ſi quippiam vouerit, & ſe cõſtrinxerit
iuramento, quę eſt in domo patris ſui, & in ætate adhuc
5 puellari: †ſi cognouerit pater votũ quod pollicita eſt, &
B iuramentũ quo obligauit animã ſuã, & tacuerit, voti rea
6 erit: quicquid pollicita eſt & iurauit, opere cõplebit. †ſin
autẽ ſtatim vt audierit, cõtradixerit pater: & vota & iura
mẽta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur, ſpõſioni,
7 eò ꝙ contradixerit pater. †Si maritũ habuerit, & vouerit
aliquid, & ſemel de ore eius verbũ egrediens animã eius
8 obligauerit iuramẽto: †quo die audierit vir, & nõ cõtra-
9 dixerit, voti rea erit, reddetq; quodcunq; ꝓmiſerat. †ſin
C aũt audiens ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollici-
tationes eius, verbaq; quibus obſtrinxerat animam ſuã:
10 propitius erit ei Dñs. †Vidua & repudiata quicquid vo-
11 uerint, reddent. †Vxor in domo viri cùm ſe voto cõſtrin
12 xerit & iuramento, † ſi audierit vir, & tacuerit, nec
contradixerit ſponſioni, reddet quodcunq; promiſerat.
13 †Sin autem ex templo cõtradixerit, nõ tenebitur promiſ-

ſionis

ſionis rea: quia maritus contradixit, & Dñs ei propitius
14 erit. † Si vouerit, & iuramento ſe conſtrixerit vt per ieiu-
D nium vel cæterarum rerum abſtinentiam affligat animã
15 ſuam, in arbitrio viri erit ſiue faciat, ſiue nõ faciat. † quod
ſi audiens vir tacuerit, & in alteram diẽ diſtulerit ſenten
tiam: quicquid vouerat atque promiſerat, reddet: quia
16 ſtatim vt audiuit, tacuit. † ſin autem contradixerit poſt-
17 quàm reſciuit, portabit ipſe iniquitatem eius. † Iſtæ ſunt
leges quas conſtituit Dominus Moyſi inter virum &
vxorem, inter patrem & filiam, quæ in puellari adhuc
ætate eſt, vel quæ manet in parentis domo.

Cæſis Madianitis virgines ſolæ reſeruantur, ſubſtantia ex æquo diuiditur pugnantibus & plebi, primitię ſacerdoti ac Leuitis traduntur, gratię Deo cum donarijs offeruntur. CAP. XXXI.

Sa. 15. d. 17
1 LOcutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens, † Vlciſce
A re prius filios Iſraël de Madianitis, & ſic colligêris
2 ad populum tuum. † Statimq; Moyſes, Armate, inquit,
3 ex vobis viros ad pugnã, qui poſſint vltionem Domini
4 expetere de Madianitis. † mille viri de ſingulis tribubus
5 eligantur ex Iſraël qui mittantur ad bellum. † Dede-
runtque millenos de ſingulis tribubus, id eſt, duodecim
6 millia expeditorum ad pugnam: † quos miſit Moyſes cũ
Phinees filio Eleazari ſacerdotis, vaſaque ſancta, & tubas
7 ad clangendum tradidit ei. † Cumq; pugnaſſent contra
Madianitas atque viciſſent, omnes mares occiderunt,
Ioſ. 13. c. 18
8 † & reges eorum Eui & Recem & Sur & Hur & Rebe,
quinque principes gentis: Balaam quoque filiũ Beor in-
9 terfecerunt gladio. † Ceperuntq; mulieres eorũ & par-
B uulos, omniaq; pecora & cunctã ſuppellectilẽ: quicquid
10 habere potuerant, depopulati ſunt: † tam vrbes quàm
11 viculos, & caſtella flamma conſumpſit. † Et tulerũt prę-
dam, & vniuerſa quę ceperant tã ex hominibus quàm
12 ex iumentis, † & adduxerunt ad Moyſen & Eleazarum
ſacerdotem: & ad omnem multitudinem filiorum Iſr̃l:
reliqua autem vtenſilia portauerunt ad caſtra in cãpeſtri
13 bus Moab, iuxta ordinem cõtra Iericho. † Egreſſi ſunt au
tẽ Moyſes & Eleazar ſacerdos, & omnes principes ſyna-
14 gogæ in occurſum eorum extra caſtra. † Iratuſq; Moy-
C ſes principibus exercitus, tribunis & centurionibus qui
15 venerãt de bello, † ait, Cur fœminas reſeruaſtis? † Nõnne
Sup. 25. a. 2.
16 iſtæ ſunt quæ deceperunt filios Iſraël ad ſuggeſtionem
Balaam, & præuaricari vos fecerunt in Dominum ſuper
17 peccato Phogor, vnde & percuſſus eſt populus? † Ergo
cunctos interficite quicquid eſt generis maſculini, etiã
in paruulis: & mulieres quæ nouerunt viros in coitu, io
18 gulate: † puellas autem & omnes fœminas virgines reſer-
19 uate vobis, † & manete extra caſtra ſeptẽ diebus. Qui oc-
ciderit hominem, vel occiſum tetigerit, loſtrabitur die
20 tertio & ſeptimo. Et de omni p̃da ſiue veſtimentũ fue-
rit, ſiue vas, & aliquid in vtenſilia p̃paratum, de caprarũ
21 pellibus & pilis & ligno expiabitur: † Eleazar quoq; ſa-
cerdos ad viros exercitus, qui pugnauerant, ſic locutus
Leu. 6. d. 11
eſt, Hoc eſt præceptum legis quod mandauit Dominus
22 Moyſi: † Aurum & argentum & æs & ferrum & plum-
D bum & ſtannum, † & omne quod poteſt tranſire per flã
23 mas, igne purgabitur. quicquid autem ignem non po-
24 teſt ſuſtinere, aqua expiationis ſanctificabitur: † & laua-
bitis veſtimenta veſtra die ſeptimo, & purificati poſtea
25 caſtra intrabitis. † Dixit quoque Dominus ad Moyſen.
* Tolle 4.
26 † * Tollite ſummam eorum quę capta ſunt ab homine vſ-
que ad pecus, tu & Eleazar ſacerdos & principes vulgi:
27 † diuideſq; ex ęquo prędam inter eos qui pugnauerunt,
egreſſique ſunt ad bellum, & inter omnem reliquã mul-
28 titudinem, † & ſeparabis partem Domino ab his qui
pugnauerunt & fuerunt in bello, vnam animam de
quingentis tam ex hominibus quàm ex bobus & aſinis
29 & ouibus, † & dabis eam Eleazaro ſacerdoti, quia primi
30 tiæ Domini ſunt. † Ex media quoque parte filiorum Iſr̃l
E accipies quinquageſimũ caput hominũ & boũ & aſino-
rũ & ouiũ, cunctorumq; animantiũ: & dabit ea Leuitis,
31 qui excubant in cuſtodijs tabernaculi Domini. † Fece-
* ſacerdos 5.
runtque Moyſes & Eleazar *, ſicut præceperat Domi-
32 nus. † Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ouiũ
33 ſexcenta ſeptuagintaquinque millia, † boum ſeptuaginta
34 duo millia, † aſinorum ſexaginta millia & mille: † ani-
35 mæ hominum ſexus fœminei, quæ non cognouerant vi-
36 ros, triginta duo millia. † Dataque eſt media pars his
qui in prælio fuerant, ouium trecenta triginta ſeptem
37 millia quingentæ: † è quibus in partem Domini ſuppu-
38 tatæ ſunt oues ſexcentæ ſeptuagintaquinque. † Et de
F bobus triginta ſex millibus, boues ſeptuaginta & duo:
39 † de aſinis triginta millibus quingentis, aſini ſexaginta
40 vnus: † de animabus hominum ſexdecim millibus, ceſſe
41 runt in partem Domini triginta duę animæ. † Tradidit-
que Moyſes numerum primitiarum Domini Eleazaro
42 ſacerdoti, ſicut fuerat ei imperatũ † ex media parte filiorũ
43 Iſraël, quam ſeparauerat his qui in prælio fuerant. † De
media verò parte quæ contigerat reliquę multitudini, id
eſt, de ouibus trecentis triginta ſeptem millibus quin-
44 gentis, † & de bobus triginta ſex millibus, † & de aſinis
45 triginta millib⁹ quingẽtis, † & de hominib⁹ ſexdecim mil
46 libus, † tulit Moyſes quinquageſimũ caput, & dedit Le-
47 uitis qui excubabant in tabernaculo Domini, ſicut præ-
G ceperat Dñs. † Cumq; acceſſiſſent principes exercitus ad
48 Moyſen, & tribuni, centurioneſque, † dixerunt, Nos ſer-
49 ui tui recenſuimus numerum pugnatorum, quos habui
50 mus ſub manu noſtra: & ne vnus quidem defuit. † Ob
hanc cauſam offerimus in donariis Dñi ſinguli quod in
prę da auri potuimus inuenire, periſcelides & armillas,
annulos & dextralia ac murenulas, vt depreceris pro no
51 bis Dñm. † Suſceperuntq; Moyſes & Eleazar ſacerdos
52 omne aurum in diuerſis ſpeciebus, † * põdo ſexdecim mil * pondere ſanctuarij 7.
lia, ſeptingentos quinquaginta ſiclos, à tribunis & cen-
53 turionibus. † Vnuſquiſque enim quod in prę da rapue-
54 rat, ſuum erat. † Et ſuſceptum intulerũt in tabernaculũ
teſtimonii, in monumentũ filiorũ Iſraël corã Domino.

Filijs Ruben Gad & dimidiæ tribui Manaſſe portio datur trans Iordanem, modò fratres ſuos in terram promiſsionis armati præcedant. CAP. XXXII.

1 FIlii autem Ruben & Gad habebant pecora multa, &
A erat illis in iumentis infinita ſubſtantia. Cumque
viddiſſent Iazer, & Galaad aptas animalibus alendis ter-
2 ras, † venerunt ad Moyſen & ad Eleazarum ſacerdo-
3 tem, & principes multitudinis, atque dixerunt, † Ara-
roth, & Dibon, & Iazer, & Nemra, Heſebon, & Elea-
4 le, & Sabam, & Neho, & Beon, † terra quam percuſſit
Dominus in conſpectu filiorum Iſraël, regionis uber-
rimæ eſt ad paſtum animalium: & nos ſerui tui habe-
5 mus iumenta plurima: † precamurque ſi inuenimus
gratiam coram te, vt des nobis famulis tuis eam in poſ-
6 ſeſſionem, nec facias nos tranſire Iordanem. † Quibus
B reſpondit Moyſes, Nunquid fratres veſtri ibunt ad pu-
7 gnam, & vos hic ſedebitis? † Cur ſubuertitis mentes fi-
liorum Iſraël, ne tranſire audeant in locum quem eis
8 daturus eſt Dominus? † nónne ita egerunt patres veſtri
quando miſi de Cadeſ-barne ad explorandam terram?
9 † Cũq; veniſſent vſq; ad Vallem-botri, luſtrata omni Sup. 13. c. 24
regione, ſubuerterunt cor filiorum Iſraël, vt non in-
10 trarent fines quos eis Dominus dedit. † Qui iratus iura-
11 uit, dicens: † Si videbunt homines iſti qui aſcende- Sup. 14. c. 28
runt ex Ægypto à viginti annis & ſuprà, terram quam
ſub iuramento pollicitus ſum Abraham, Iſaac, & Iacob:
12 & noluerunt ſequi me, † præter Caleb filium Iéphone
C Cenezæum, & Ioſue filium Nun: iſti impleuerũt volun-
13 tatem meam. † Iratuſq; Dominus aduerſum Iſraël, circũ
duxit eum per deſertum quadraginta annis, donec con-
ſumeretur vniuerſa generatio quę fecerat malum in con
14 ſpectu eius. † Et ecce, inquit, vos ſurrexiſtis pro patribus
veſtris, incrementa, & alumni hominum peccatorum,
15 vt augeretis furorem Domini contra Iſraël. † Quòd
ſi nolueritis ſequi eum, in ſolitudine populum dere-
16 linquet, & vos cauſa eritis necis omniũ. † At illi propè ac
cedentes, dixerunt, Caulas ouiũ fabricabimus & ſtabula
iumentorum, paruulis quoque noſtris vrbes munitas:

17 †nos auté ipſi armati & accincti pergemus ad pliũ ante
filios Iſraël, donec introducamus eos ad loca ſua. Paruuli
noſtri & quicquid habere poſſumus, erunt in vrbibus
18 muratis: pp habitatorum inſidias. †Non reuertemur in
D domos noſtras, vſq; dũ poſſideant filij Iſraël hæreditaté
19 ſuam: †nec quicquã quęremus trans Iordané, quia iam
habemus noſtram poſſeſſionem in orientali eius plaga.
‖Ioſue. 1. c. 13. 20 †Quibus Moyſes ait, ‖Si facitis quod promittitis, expedi
21 ti pergite coram Domino ad pugnam: †& omnis vir bel-
lator armatus Iordané tranſeat, donec ſubuertat Dñs ini
22 micos ſuos, †& ſubijciatur ei omnis terra: tunc eritis in-
culpabiles apud Dñm & apud Iſraël, & obtinebitis re-
23 giones quas vultis coram Domino. †Si autem qđ dicitis
non feceritis, nulli dubiũ eſt quin peccetis in Deũ: & ſci-
24 tote qm̃ pc̃tm̃ veſtrum apprehendet vos. †Ædificate ergo
E vrbes paruulis veſtris, & caulas & ſtabula ouibus ac iu-
25 mentis: & quod polliciti eſtis implete. †Dixeruntq; filij
Gad & Ruben ad Moyſen, Serui tui ſumus, faciemus qđ
26 iubet Dñs noſter. †Paruulos noſtros & mulieres & peco
27 ra, ac iumenta relinquemus in vrbibus Galaad: †nos auté
famuli tui oés expediti pergemus ad bellũ, ſicut tu Dñe
‖Ioſ. 4. c. 12. 28 loqueris. †‖Præcepit ergo Moyſes Eleazaro ſacerdoti, &
Ioſue filio Nun, & principibus familiarũ per tribus Iſrl̃,
29 & dixit ad eos, †Si tranſierint filii Gad, & filii Ruben vo
biſcum Iordané omnes armati ad bellum coram Dño,
& vobis fuerit terra ſubiecta: date eis Galaad in poſſeſ-
30 ſionem. †Sin autem noluerint tranſire armati vobiſcum
F in terram-Chanáan, inter vos habitandi accipiant loca.
31 †Reſponderuntq; filij Gad, & filij Ruben, Sicut locutus
’tuis 2. 32 eſt dominus ſeruis ’ſuis‘, ita faciemus: †ipſi armati perge
mus coram Domino in terram-Chanáan, & poſſeſſio-
‖Ioſ. 13. b. 8. 22. a. 4. Deu. 3. b. 12. -1. 33 nem iam ſuſcepiſſe nos confitemur trans Iordané. †‖De-
ditq; Moyſes filijs Gad & Ruben, & dimidiæ tribui
Manaſſe filii Ioſeph regnum Sehon regis Amurrhæi, &
regnum Og regis Baſan, -&‘ terram eorum cũ vrbibus
34 ſuis per circuitum. †Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon,
35 & Ataroth, & Aroër, †& Roth, & Sophan, & Iazer, &
36 Iegbaa, †& Beth-nembra, & Beth-aran, vrbes munitas,
37 & caulas pecoribus ſuis. †Filii verò Ruben ędificauerunt
38 Heſebon, & Eleale, & Chariathaim, †& Nabo, & Baal-
meon verſis nominibus, Sabama quoque: imponentes
‖Gene. 50. d. 23. 39 vocabula vrbibus quas extruxerant. †‖Porrò filii Machir,
filii Manaſſe perrexerunt in Galaad, & vaſtauerunt eam
40 interfecto Amorrhæo habitatore eius. †Dedit ergo Moy
ſes terram Galaad Machir filio Manaſſe, qui habitauit in
41 ea. †Iair autem filius Manaſſe abiit, & occupauit vicos
eius, quos appellauit Hanoth-Iair, id eſt, villas Iair.
42 †Nobe quoque perrexit, & apprehendit Canath cum
viculis ſuis: vocauitque eam ex nomine ſuo Nobe.

Manſionibus 42. filiorum Iſraël per varia loca in deſerto recenſitis, Chananæi à Domino iubentur interimi. CAP. XXXIII.

1 HÆ ſunt manſiones filiorum Iſraël, qui egreſſi ſunt
A de Ægypto per turmas ſuas in manu Moyſi & Aa-
2 ron, †quas deſcripſit Moyſes iuxta caſtrorum loca, quæ
‖Exo. 12. f. 37. -3. 3 Domini iuſſione mutabant. †‖Profecti igitur de Rameſ-
ſe menſe primo, quintadecima die menſis primi, -fece-
runt‘ altera die Phaſe filii Iſraël in manu excelſa, viden-
4 tibus cunctis Ægyptiis, †& ſepelientibus primogenitos
quos percuſſerat Dñs (nam & in diis eorum exercuerat vl
5 tionem) †caſtrametati ſunt in Socoth. †Et de Socoth ve-
6 nerunt in Etham, quę eſt in extremis finibus ſolitudinis.
‖Exod. 13. d. 20. 7 †‖Inde egreſſi venerunt contra Phi-hahiroth, quæ reſpi-
cit Beel-ſephon, & caſtrametati ſunt ante Magdalum.
‖Exod. 14. e. 22. 8 †‖Profectiq; de Phi-hahiroth, tranſierunt per medium
B mare in ſolitudinem: & ambulantes tribus diebus per
‖Exod. 15. d. 17. 9 deſertum Ethã, caſtrametati ſunt in Mara. †‖Profectique
de Mara venerunt in Elim, vbi erant duodecim fontes
aquarum, & palmæ ſeptuaginta: ibiq; caſtrametati ſunt.
10 †Sed & inde egreſſi, fixerunt tẽtoria ſuper Mare-rubrũ.
‖Exo. 16. a. 1. 11 †‖Profectiq; de Mari-rubro, caſtrametati ſunt in deſer-
12 to Sin. †Vnde egreſſi, venerunt in Daphca. †Profectiq;
‖Exo. 17. a. 1. 13 de Daphca, caſtrametati ſunt in Alus. †‖Egreſſiq; de Alus,
14 in Raphidim fixere tentoria, vbi populo defuit aqua ad bi-
15 bendũ. †‖Profectiq; de Raphidim, caſtrametati ſunt in de ‖Exo. 19. a. 1
16 ſerto Sinai. †Sed & de ſolitudine Sinai egreſſi, venerũt ad
C Sepulchra-cõcupiſcentię. †Profectiq; de Sepulchris-cõ-
17 cupiſcẽtię, caſtrametati ſunt in Haſeroth. †‖Et de Haſe- ‖Sup. 11. g. 35
18 roth venerũt in Rethma. †Profectiq; de Rethma, caſtra-
19 metati ſunt in Remmon-phares. †‖Vnde egreſſi, venerũt ‖Sup. 13. a. 1.
20 in Lebna. †De Lebna caſtrametati ſunt in Reſſa. †Egreſſi-
21 que de Reſſa, venerunt in Ceelatha. †Vnde profecti, ca-
22 ſtrametati ſunt in mõte Sepher. †Egreſſi de mõte Sepher
23 venerunt in Harada. †Inde proficiſcentes, caſtrametati
24 ſunt in Maceloth. †Profectiq; de Maceloth, venerunt in
25 Thahath. †De Thahath caſtrametati ſunt in Thare. †Vn-
26 de egreſſi, fixêre tẽtoria in Methca. †Et de Methca caſtra
27 metati ſunt in Heſmona. †‖Profectiq; de Heſmona, vene- ‖Deu. 10. b. 6
28 runt in Moſeroth. †Et de Moſeroth caſtrametati ſunt in
29 Bene-iaacan. †Profectiq; de Bene-iaacan, venerunt in mõ
D tem Gadgad. †Vnde profecti, caſtrametati ſunt in Iete-
30 bátha. †Et de Ietebátha venerunt in Hebrona. †Egreſſiq;
31 de Hebrona, caſtrametati ſunt in Aſion-gaber. †Inde pro-
32 fecti, venerunt in deſertũ Sin, hæc eſt Cades. †‖Egreſſique ‖Sup. 20. d. 22. 25.
33 de Cades, caſtrametati ſunt in mõte Hor, in extremis fi- ‖Deu. 32. g. 60.
34 nibus terrę-Edom. †‖Aſcenditq; Aaron-ſacerdos‘ in mõ- -3.
35 tem Hor iubente Dño: & ibi mortuus eſt anno quadra-
36 geſimo egreſſionis filiorũ Iſrl̃ ex Ægypto, menſe quinto,
37 prima die menſis, †cùm eſſet annorum centum viginti-
E trium. †‖Audiuitq; Chananæus rex Arad, qui habitabat ‖Sup. 21. a.
38 ad meridiẽ, in terram-Chanaan veniſſe filios Iſraël. †Et
39 profecti de monte Hor, caſtrametati ſunt in Salmona.
40 †Vnde egreſſi, venerunt in Phunon. †‖Profectiq; de Phu ‖Sup. 21. c. 10
41 non, caſtrametati ſunt in Oboth. †Et de Oboth venerũt
42 in Ie-abarim, quæ eſt in finibus Moabitarum. †Profecti-
43 que de Ie-abarim, fixêre tentoria in Dibon-gad. †Vnde
44 egreſſi, caſtrametati ſunt in Helmon-deblathaim. †Egreſ
45 ſique de Helmon-deblathaim, venerunt ad mõtes Aba-
F rim contra Nabo. †Profectiq; de montibus Abarim, trã-
46 ſierunt ad campeſtria Moab, ſupra Iordané, contra Ieri-
47 cho. †Ibique caſtrametati ſunt de Beth-ſimoth vſque ad
48 Abel-ſatim in planioribus locis Moabitarũ, †vbi locutus
49 eſt Dominus ad Moyſen: †Præcipe filiis Iſraël, & dic ad
50 eos: Quando tranſieritis Iordanem, intrãtes terrã-Cha-
51 naan, †diſperdite cunctos habitatores terrę illius: cõfrin
52 gite titulos, & ſtatuas comminuite, atq; omnia excelſa
53 vaſtate, †mundantes terram, & habitantes in ea. ego enĩ
G dedi vobis illam in poſſeſſionem, †quam diuidetis vobis Deu. 7. a. 1. Ioſ. 11. b. 11.
54 ſorte. Pluribus dabitis latiorem, & paucioribus angu-
ſtiorẽ. Singulis vt ſors ceciderit, ita tribuetur hæreditas.
55 Per tribus & familias poſſeſſio diuidetur. †Sin autem no
lueritis interficere habitatores terræ: qui remanſerint,
erunt vobis quaſi claui in oculis, & lanceæ in lateribus,
& aduerſabuntur vobis in terra habitationis veſtræ:
56 †& quicquid illis cogitaueram facere, vobis faciam.

Terræ promiſsionis ſitus & limites iuxta varias orbis plagas, eaq; ſorte diuidenda præcipitur, additis illorum nominibus qui eam diuidant. CAP. XXXIIII.

1 LOcutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens, †Pręcipe
A filiis Iſraël, & dices ad eos, Cũ ingreſſi fueritis terrã-
2 Chanáan, & in poſſeſſioné vobis ſorte ceciderit, his fini-
3 bus terminabitur. †‖Pars meridiana incipiet à ſolitudine ‖Ioſ. 15. a.
Sin, quę eſt iuxta Edom: & habebit terminos cõtra oriẽ-
4 tem mare ſalſiſſimũ: †qui circuibunt auſtralem plagam
per Aſcenſum-ſcorpionis, ita vt tranſeant in Senna, &
perueniant ad meridiem vſq; ad Cadeſ-barne, vnde egre
dientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent vſ-
5 que ad Aſemona. †ibitque per gyrum terminus ab Aſe-
mona vſque ad torrentem Ægypti, & magni maris lito-
6 re finietur. †Plaga aũt occidẽtalis à mari magno incipiet
B & ipſo fine claudetur. †Porrò ad ſeptentrionalẽ plagam à
7 mari magno termini incipiẽt, peruenĩẽtes vſq; ad mõtem
8 altiſſimum, †à quo ’venient‘ in Emath vſq; ad terminos ’veniet 6.
9 Sedada, †ibuntq; confinia vſque ad Zephrona, & villã
10 Enã: hi erũt termini in parte Aquilonis. †Inde metabun-

tur

tur fines cōtra orientalē plagā de villa Enan vſq; Sephá-
11 ma: † & de Sephàma deſcendent termini in Reblatha cō-
tra fontē Caphnim: inde peruenient cōtra Orientē ad ma
12 re Cenéreth, † & tendent vſq; ad Iordanem, & ad vltimū
C ſalſiſſimo claudentur mari. Hanc habebitis terram per
13 fines ſuos in circuitu. † Pręcepitq; Moyſes filijs Iſraël di-
cens: Hęc erit terra quam poſſidebitis ſorte, & quam iuſ-
14 ſit Dominus dari nouē tribubus & dimidię tribui. † Tri-
bus enim filiorum Ruben per familias ſuas, & tribus fi-
liorum Gad iuxta cognationum numerum, media quo-
15 que tribus Manaſſe, † id eſt, duę ſemis tribus, acceperunt
16 partem ſuam trans Iordanē contra Iericho ad oriētalem
Ioſ. 14. d. 17 plagam. † Et ait Dominus ad Moyſen: † ‖ Hęc ſunt nomi-
D na virorum qui terram vobis diuident: Eleazar ſacerdos,
18 & Ioſue filius Nun, † & ſinguli principes de tribubus
19 ſingulis, † quorum iſta ſunt vocabula: De tribu Iuda,
20 Caleb filius Iéphone. † De tribu Simeon, Samuel fi-
21 lius Ammiud. † De tribu Ben-iamin, Elidad filius Cha-
22 ſelon. † De tribu filiorum Dan, Bocci filius Iogli. † Fi-
23 liorum Ioſeph de tribu Manaſſe, Haniel filius Ephod.
24 † De tribu Ephráim, Camuel filius Sephthan. † De tribu
25 Zabulon, Eliſaphan filius Pharnach. † De tribu Iſſachar
26 dux Phaltiel filius Ozan. † De tribu Aſer, Ahiud fi-
27 lius Salomi. † De tribu Nephthali, Phedaël filius
28 Ammiud. † Hi ſunt quibus præceperat Dominus vt di-
29 uiderent filijs Iſraël terram-Chanáan.

Aſſignari iubentur vrbes & ſuburbana Leuitis, & vrbes refugij pro homicidio non voluntario: lex homicidij voluntarij & non voluntarij: vnius teſtimonio nemo puniendus. CAP. XXXV.

1 HÆc quoque locutus eſt Dominus ad Moyſen in cā-
A peſtribus Moab ſupra Iordanem, contra Iericho.
Ioſ. 21. a. 2. 2 † ‖ Præcipe filijs Iſraël vt dent Leuitis de poſſeſſionibus
3 ſuis † vrbes ad habitandum, & ſuburbana earum per
circuitum: vt ipſi in oppidis maneant, & ſuburbana ſint
4 pecoribus ac iumentis: † quæ à muris ciuitatum forin-
ſecus per circuitum mille paſſuum ſpatio tendentur,
5 contra orientem duo millia erunt cubiti, & contra me-
ridiem ſimiliter erunt duo millia: Ad mare quoq; quod
reſpicit ad occidentem, eadem menſura erit, & ſepten-
trionalis plaga æquali termino finietur. eruntque vrbes
Ioſ. 21. a. 2. Deu. 4. g. 41. 6 in medio, & foris ſuburbana. † ‖ De ipſis autem oppi-
dis, quæ Leuitis dabitis, ſex erunt in fugitiuorum auxi-
lia ſeparata, vt fugiat ad ea qui fuderit ſanguinem: & ex-
7 ceptis his alia quadragintaduo oppida, † id eſt ſimul
8 quadragintaocto cum ſuburbanis ſuis. † Ipſæque vrbes
B quæ dabuntur de poſſeſſionibus filiorum Iſraël, ab his
qui plus habent, plures auferentur: & qui minus, paucio
res. ſinguli iuxta menſuram hæreditatis ſuæ dabunt op-
Prou. 19. a. 1. Ioſ. 20. a. 2. 9 pida Leuitis. † Ait Dominus ad Moyſen: † Loquere filiis
10 Iſraël, & dices ad eos: ‖ Quando tranſgreſſi fueritis Ior-
11 danem in terram-Chanáan, † decernite quæ vrbes eſſe
debeant in præſidia fugitiuorum, qui nolentes ſangui-
12 nem fuderint: † in quibus cùm fuerit profugus, cogna-
tus occiſi non poterit eum occidere, donec ſtet in con-
13 ſpectu multitudinis, & cauſa illius iudicetur. † De ipſis
autem vrbibus quæ ad fugitiuorum ſubſidia ſeparan-
14 tur, † tres erunt trans Iordanem, & tres in terra-Cha-
15 náan, † tam filiis Iſraël, quàm aduenis atque peregrinis
16 vt confugiat ad eas qui nolens ſanguinē fuderit. † Si quis
ferro percuſſerit, & mortuus fuerit qui percuſſus eſt,
17 reus erit homicidii, & ipſe morietur. † Si lapidem iece-
18 rit, & ictus occubuerit: ſimiliter punietur. † Si ligno per
C cuſſus interierit: percuſſoris ſanguine vindicabitur. † Pro
19 pinquus occiſi, homicidam interficiet: ſtatim vt apprehē
*interficiet ó 20 derit eum, *interficietur*. † ‖ Si per odium quis hominem
‖ Deut. 19. c. 11. 21 impulerit, vel iecerit quippiam in eum per inſidias: † aut
cùm eſſet inimicus, manu percuſſerit, & ille mortuus
fuerit: percuſſor homicidii reus erit. cognatus occiſi ſta
22 tim vt inuenerit eū, iugulabit. † Quòd ſi fortuitò, & abſ-
24 que odio & inimicitiis quicquā horū fecerit, † & hoc au
diēte ppl'o fuerit cōprobatū, atq; inter percuſſorē & pro
25 pinquū ſanguinis q̄ſtio ventilata: † liberabitur innocēs de
vltoris manu, & reducet per ſententiā in vrbē ad quā cō
D fugerat, manebitq; ibi, donec ſacerdos magnus, qui oleo
26 ſctō vnctus eſt, moriat'. † Si interfector extra fines vrbiū q̄
27 exulibus deputatę ſunt, † fuerit inuentus & pcuſſus ab eo
qui vltor eſt ſanguinis, abſq; noxa erit qui eū occiderit.
28 † debuerat enī profugus vſq; ad mortē Pontificis in vrbe
reſidere. poſtquā aūt ille obierit, homicida reuertetur in
29 terrā ſuā. † Hęc ſempiterna erūt, & legitima in cūctis ha-
30 bitationibus veſtris. † Homicida ſub teſtibus punietur: ad
31 vnius teſtimoniū nullus condemnabit'. † Nō accipietis p̄-
tium ab eo qui reus eſt ſanguinis, ſtatim & ipſe morietur.
32 Exules & ꝓfugi ante mortē Pontificis nullo mō in vrbes
33 ſuas reuerti poterūt. † Ne polluatis terrā habitationis ve-
ſtrę q̄ inſontiū cruore maculat': nec aliter expiari poteſt,
niſi per eius ſanguinem qui alterius ſanguinem fuderit.
34 † Atq; ita emundabitur veſtra poſſeſſio me cōmorante vo
biſcum: ego enim ſum Dn̄s qui habito inter filios Iſraël.

Tribus per connubia non miſceantur, ne poſſeſſiones confundantur. CAP. XXXVI.

1 ACceſſerunt autem & principes familiarū Galaad fi
A lii Machir, filii Manaſſe de ſtirpe filiorū Ioſeph: lo
2 cutiq; ſunt Moyſi corā principib' Iſrl', atq; dixerūt. † ‖ Ti- Sup. 27. a. 1. Ioſ. 17. a. 1.
bi Dn̄o noſtro p̄cepit Dn̄s vt terrā ſorte diuideres filiis Iſ
raël, & vt filiabus Salphaad fratris noſtri dares poſſeſſio-
3 nē debitā patri: † quas ſi alterius tribus homines vxores
acceperint, ſequet' poſſeſſio ſua, & tranſlata ad aliā tribū
4 de noſtra hęreditate minuet': † atq; ita fiet, vt cū iubileus,
B id eſt, quinquageſimus annus remiſſionis aduenerit, cō-
fundat' ſortiū diſtributio, & aliorū poſſeſſio ad alios trā-
5 ſeat. † Rn̄dit Moyſes filiis Iſraël, & Dn̄o p̄cipiente ait: Re-
6 ctè tribus filiorū Ioſeph locuta eſt, † & hæc lex ſuper filia-
bus Salphaad à Dn̄o ꝓmulgata eſt: ‖ Nubant quibus vo- Tob. 7. c. 13
7 lunt, tm̄ vt ſuæ tribus hominibus: † ne cōmiſceatur poſ-
C ſeſſio filiorum Iſraël de tribu in tribum. Omnes enī viri
8 ducēt vxores de tribu & cognatione ſua: † & cunctę fœmi
næ de eadem tribu maritos accipient: vt hæreditas perma
9 neat in familiis, † nec ſibi miſceātur tribus, ſed ita maneāt
10 † vt à Dn̄o ſeparatę ſunt. Fecerūtq; filii Salphaad vt fue-
11 rat imperatum: † & nupſerunt Maala, & Therſa, & He-
D gla, & Melcha, & Noa filiis patrui ſui † de familia Manaſ-
12 ſe, qui fuit filius Ioſeph, & poſſeſſio q̄ illis fuerat attribu
13 ta, manſit in tribu & familia p̄ris earū. Hęc ſūt mādata atq;
iudicia q̄ mādauit Dn̄s per manum Moyſi ad filios Iſraël
in campeſtribus Moab ſupra Iordanē contra Iericho.

LIBER DEVTERONOMII,

Hebraicè Elle haddebarim, id eſt, Hæc ſunt verba.

Breuis Epilogus eorum quę Iſraëli in deſerto contigerant, pœnæq; infideli populo inflicta. CAP. I.

1 HÆc ſunt verba quæ locutus eſt
A Moyſes ad omnem Iſraël trans
Iordanem in ſolitudine campe-
ſtri contra Mare-rubrum, in
Pharan & Thophel & Laban &
Haſeroth, vbi auri eſt pluri-
2 mum: † Vndecim diebus de Ho
reb per viam montis Seir vſque
3 ad Cadeſ-barne. † Quadrageſimo anno, vndecimo mēſe,
prima die mēſis locutus eſt Moyſes ad filios Iſrl' oīa q̄ p̄-
4 ceperat illi Dn̄s vt diceret eis: † ‖ poſtq̄ pcuſſit Sehō regē Nu. 21. c. 24.
Amorrhęorū, q habitauit in Heſebō: & Og regē Baſan,
3 qui manſit in Aſtaroth, & in Edrái † trās Iordanē in terra-
6 Moab. Cœpitq; Moyſes explanare legē & dicere, † Dn̄s
B Deus nr̄ locutus eſt ad nos in Horeb, dicēs: Sufficit vobis
7 qd in hoc mōte manſiſtis: † reuertimini & venite ad mon-

Amorrhæorum, & ad cætera quæ ei proxima ſunt cam-
peſtria atque montana & humiliora loca contra meri-
diem, & iuxta litus maris, terram-Chananæorum, & Li
8 bani vſq; ad flumẽ magnũ Euphrâten. † En, inquit, tra-
didi vobis: ingredimini & poſſidete eã, ſuper qua iura-
uit Dominus patribus veſtris Abraham, Iſaac, & Iacob,
Exo.18.c.19. 9 vt daret illam eis, & ſemini eorum poſt eos. †Dixiq; vo-
bis illo in tempore: Non poſſum ſolus ſuſtinere vos:
10 †quia Dñs Deus veſter multiplicauit vos, & eſtis hodie ſi
C cut ſtellę cęli, plurimi. †(Dominus Deus patrum veſtro-
11 rum addat ad hunc numerũ multa millia, & benedicat
12 vobis ſicut locutus eſt.) †Non valeo ſolus negocia veſtra
13 ſuſtinere, & pondus ac iurgia. † Date ex vobis viros ſa-
pientes & gnaros, & quorum conuerſatio ſit probata in
14 tribubus veſtris, vt ponam eos vobis principes. †Tunc re
15 ſpondiſtis mihi: Bona res eſt quam vis facere: †Tuliq́ue
de tribubus veſtris viros ſapientes & nobiles, & cõſtitui
eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquage-
16 narios ac decanos, qui docerent vos ſingula. †Præcepiq;
eis, dicens: Audite illos & quod iuſtum eſt iudicate: ſiue
¶Ioa.7.d.24 Inf.16.d.8 Leu.19.c.15. Pro.24.c.14. Eccl.42.a.1. Iacob.2.a.1. 17 ciuis ſit ille, ſiue peregrinus. † ¶Nulla erit diſtantia per-
ſonarum, ita paruum audietis vt magnũ: nec accipietis
cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt. Quòd ſi
D difficile vobis viſum aliquid fuerit, referte ad me, & ego
18 audiam. †Præcepiq; omnia quę facere deberetis. †Pro-
19 fecti autẽ de Horeb, tranſiuimus per eremũ terribilẽ &
-8. maximã-ſolitudinẽ quã vidiſtis, p viã mõtis Amorrhæi
ſicut pceperat Dñs Deus noſter nobis. Cũq; veniſſemus
20 in Cadeſ-barne, † dixi vobis: Veniſtis ad mõtẽ Amorrhęi
21 quem Dñs Deus noſter daturus eſt nobis. Vide terram
quam Dominus Deus tuus dat tibi: aſcende & poſſide eã
ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter patribus tuis: no
Num.13.a.4 22 li timere, nec quicquã paueas. †Et acceſſiſtis ad me om
nes, atq; dixiſtis: Mittamus viros qui conſiderent terrã:
& renuntient per quod iter debeamus aſcendere, & ad
23 quas pergere ciuitates. †Cumq; mihi ſermo placuiſſet,
miſi ex vobis duodecim viros, ſingulos de tribubus ſuis.
Nu.13.d.24 24 †Qui cùm perrexiſſent, & aſcẽdiſſent in montana, vene-
25 runt vſq; ad Vallem-botri: & cõſiderata terra † ſumẽtes
de fructibus eius, vt oſtenderent hubertatẽ, attulerũt ad
E nos, atq; dixerunt: Bona eſt terra quam Dñs Deus no-
26 ſter daturus eſt nobis. †Et noluiſtis aſcendere, ſed incre
* veſtri 6. 27 duli ad ſermonem Domini Dei *noſtri*: † murmuraſtis
28 in tabernaculis veſtris, atque dixiſtis: †Odit nos Domi-
nus, & idcirco eduxit nos de terra-Ægypti, vt traderet
29 nos in manu Amorrhęi, atq; deleret. †Quò aſcẽdemus?
nuntij terruerunt cor noſtrum, dicentes: Maxima mul-
titudo eſt, & nobis ſtatura procerior: vrbes magnę, & ad
cœlum vſq; munitę, filios Enacim vidimus ibi. Et dixi vo
30 bis: †Nolite metuere, nec timeatis eos: Dominus Deus
qui ductor eſt veſter, pro vobis ipſe pugnabit ſicut fecit
31 in Ægypto cunctis videntibus, † & in ſolitudine ipſi vidi
ſtis. Portauit te Dominus Deus tuus, vt ſolet homo ge-
ſtare paruulum filium ſuum, in omni via per quam am
32 bulaſtis, donec veniretis ad locum iſtum. †Et nec ſic qui
33 dem credidiſtis Domino Deo veſtro, † qui præceſſit vos
Exo.13.d.21 in via, & metatus eſt locum in quo tentoria figere debe-
¶Nu.14.d.10 retis, ¶nocte oſtendens vobis iter per ignem, & die per
34 columnam nubis. † Cumq; audiſſet Dominus vocem
35 ſermonum veſtrorum, iratus iurauit & ait, † Non vide-
F bit quiſpiam de hominibus generationis huius peſſimę
terram bonam, quam ſub iuramento pollicitus ſum pa
36 tribus veſtris, † præter Caleb filium Iephone, ipſe enim
videbit eam, & ipſi dabo terrã quã calcauit, & filijs eius,
37 quia ſecutus eſt Dñm. †Nec mirãda indignatio in pplm,
¶Nu.20.b.12 cùm mihi quoq; iratus Dñs pp vos dixerit, ¶Nec tu in-
38 gredieris illuc: †ſed Ioſue filius Nun miniſter tuus, ipſe
intrabit pro te. hunc exhortare & robora, & ipſe ſorte
39 terram diuidet Iſraëli. †Paruuli veſtri, de quibus dixiſtis
quòd captiui ducerentur, & filij qui hodie boni ac mali
ignorant diſtantiam, ipſi ingredientur: & ipſis dabo ter-
40 ram, & poſſidebunt eam. †Vos autẽ reuertimini & abite
¶Nu.14.f.40 41 in ſolitudinem per viam Maris-rubri. †¶Et reſpondiſtis
G mihi, Peccauimus Domino: aſcẽdemus & pugnabimus,
ſicut præcepit Dominus Deus noſter. Cumq; inſtructi
42 armis pergeretis in montem, † ait mihi Dominus: Dic
ad eos, Nolite aſcendere, neq; pugnetis, non enĩ ſum vo
43 biſcum ne cadatis coram inimicis veſtris. †Locutus ſum,
& nõ audiſtis, ſed aduerſantes imperio Domini, & tumẽ
44 tes ſuperbia aſcendiſtis in montẽ. †Itaq; egreſſus Amor-
rhæus, qui habitabat in montibus & obuiam veniens
perſecutus eſt vos, ſicut ſolent apes perſequi: & cecidit
45 de Seir vſq; Horma. †Cumq́ue reuerſi ploraretis coram
Domino, non audiuit vos, nec voci veſtræ voluit acquie
46 ſcere. †Sediſtis ergo in Cadeſ-barne multo tempore.

*Beneficiorum populo exhibitorum repetitio, pugnæ contra Am-
mon & Moab probibitio, regisq́, Sebon & terræ ipſius expu
gnatio.* CAP. II.

1 PRofectiq́ue inde venimus in ſolitudinem, quæ du-
A cit ad Mare-rubrum, ſicut mihi dixerat Dominus: &
2 circuiuimus montem Seir longo tempore. † Dixitq́ue
3 Dñs ad me, †Sufficit vobis circuire montem iſtum: ite
4 contra aquilonem, † & populo præcipe dicens, Tranſi-
bitis per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau, qui
5 habitant in Seir, & timebunt vos. † Videte ergo diligen
ter ne moueamini contra eos. neque enim dabo vobis
de terra eorum quãtum poteſt vnius pedis calcare veſti-
6 gium: quia in poſſeſſionem Eſau dedi montẽ Seir †Cibos
emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptã hau-
7 rietis, & bibetis. †Dominus Deus tuus benedixit tibi in
B omni opere manuum tuarum: nouit iter tuum, quomo
do tranſieris ſolitudinem hanc magnã, per quadraginta
annos habitãs tecum Dñs Deus tuus, & nihil tibi defuit.
8 †Cumq; tranſiſſemus fratres noſtros filios Eſau, qui ha-
bitabãt in Seir per viã campeſtrẽ de Elath, & de Aſion-
gaber, venimus ad iter quod ducit in deſertum Moab.
9 †Dixitq; Dñs ad me, Non pugnes contra Moabitas, nec
ineas aduerſus eos pręlium: nõ enim dabo tibi quicquã
de terra eorum, quia filijs Loth tradidi Ar in poſſeſſionẽ.
10 †Emim primi fuerint habitatores eius, populus magnus,
11 & validus, & tã excelſus vt de Enacim ſtirpe, †quaſi gigã
tes crederẽtur, & eſſent ſimiles filiorum Enacim. Deniq;
12 Moabitę appellant eos Emim. †In Seir autẽ prius, habita
C uerunt *Horrin*: quibus expulſis atq; deletis habitaue- * Horrhęi a.
runt filij Eſau, ſicut fecit Iſraël in terra poſſeſſionis ſuæ,
13 quam dedit illi Dominus. † Surgentes ergo vt tranſire-
14 mus torrentẽ Zared, venimus ad eũ. †Tẽpus autem quo
ambulauimus de Cadeſ-barne vſq; ad trãſitum torrẽtis
Zared, triginta & octo annorum fuit: donec conſumere
tur omnis generatio hominum bellatorũ de caſtris, ſi-
15 cut iurauerat Dominus: † cuius manus fuit aduerſum
D eos, vt interirent de caſtrorum medio. † Poſtquàm autẽ
16 vniuerſi ceciderunt pugnatores, † locutus eſt Dominus
17 ad me dicens: †Tu tranſibis hodie terminos Moab, Vr-
18 bem nomine Ar: & accedens in vicina filiorum Ammõ,
19 caue ne pugnes contra eos, nec mouearis ad prælium: nõ
enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filijs
20 Loth dedi eam in poſſeſſionem. †Terra gigantum repu-
tata eſt: & in ipſa olim habitauerunt gigantes, quos Am
21 monitę vocant Zomzommim, †populus magnus, & pro
ceræ longitudinis, ſicut Enacim, quos deleuit Dominus
22 à facie eorum: & fecit illos habitare pro eis, †ſicut fecerat
E filiis Eſau qui habitant in Seir, delens Horrhęos, & terrã
23 eorum illis tradens, quã poſſident vſq; in pſens. †Heuęos
quoque qui habitabant in Haſerim vſq; Gazam, Cappa-
doces expulerunt: qui egreſſi de Cappadocia deleuerunt
24 eos, & habitauerunt pro illis. † Surgite & tranſite torrẽ-
tẽ Arnõ: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Heſebõ
Amorrhæum, & terram eius incipe poſſidere, & cõmitte
25 aduerſus eum pręlium. †Hodie incipiam mittere terrorẽ
atq; formidinẽ tuã in populos qui habitant ſub omni cę
lo: vt audito nomine tuo paueant, & in morem parturiẽ-
26 tium contremiſcant, & dolore teneantur. †¶ Miſi ergo ¶Nu.21.d.21
nuntios de ſolitudine Cademoth ad Sehon regem He-
27 ſebon verbis pacificis dicens: †*Tranſibimus per terram * Tranſibo 1

*gradiar via non declinabo t. *mihi vt veſcar t. *bibam *Tantum eſt mihi t. *Veniam ad Iordanem et tranſeam t.

tuam, publica *gradiemur via: non declinabimus *neque
28 ad dextram neq; ad ſiniſtrā.† Alimenta pretio vende *no
bis, vt veſcamur*: aquā pecunia tribue, & ſic *bibemus.
29 *Tantum eſt, vt nobis *cōcedas tranſitum, †ſicut fecerunt
F filij Eſau, qui habitant in Seir, & Moabitæ qui morantur
in Ar, donec *veniamus ad Iordanem, & tranſeamus* ad
terram quam Dominus Deus noſter daturus eſt nobis*.
30 † Noluitq; Sehon rex Heſeboo dare nobis tranſitū: quia
indurauerat Dominus Deus tuus ſpiritum eius, & ob-
firmauerat cor illius, vt traderetur in manus tuas, ſicut
31 nunc vides. † Dixitque Dominus ad me: ‖ Ecce cœpi tibi ‖Amos 2.c.9
32 tradere Sehon & terrā eius, incipe poſſidere eam.† Egreſ-
ſusq; eſt Sehon obuiam nobis cum omni populo ſuo ad
33 prælium in Iaſa.† Et tradidit eum Dominus Deus noſter
nobis, percuſſimusq; eum cum filijs ſuis & omni popu
34 lo ſuo.† Cunctasq; vrbes in tempore illo cepimus, inter
G fectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus & paruu
35 lis, non reliquimus io eis quicquam. † Abſq; iumentis,
quę in partem venere prædantiū: & ſpolijs vrbiū, quas
36 cepimus† ab Aroer, quæ eſt ſuper ripam torrētis Arnon,
* oppido quod in valle ſitum eſt, vſq; Galaad. Non fuit *& t.
vicus, & ciuitas quę noſtras effugeret manus: omnes tra
37 didit Dominus Deus noſter nobis. † Abſq; terra filiorū
Ammon, ad quam non acceſſimus: & cunctis quæ adia-
cent torrenti Ieboc, & vrbibus montanis, vniuerſisq; lo
cis, à quibus nos prohibuit Dominus Deus noſter.

Pugna contra Og regem Baſan, & lectus eius, atq; ſors duarum tribuum & ſemis citra Iordanem, precatur Moyſes vt liceat ei terram promiſſam ingredi. CAP. III.

‖Ioſ.19.b.7. Nu.21.g.33
1 ITaq; conuerſi aſcendimus per iter Baſan: egreſſusq;
A eſt Og rex Baſan in occurſum nobis cum populo ſuo
2 ad bellandum in Edrai.† Dixitq; Dominus ad me: Ne ti-
meas eum: quia in manu tua traditus eſt cum omni po-
pulo ac terra ſua: faciesque ei ‖ ſicut feciſti Sehon regi A-
3 morrhæorum, qui habitauit in Heſebon. † ‖ Tradidit er- ‖Nu.21.g.13
go Dominus Deus noſter in manibus noſtris etiam Og
regem Baſan, & vniuerſum populū eius: percuſſimusq;
4 eos vſq; ad internecionem, † vaſtantes cunctas ciuitates Nu.21.g.13
illius vno tempore, Non fuit oppidum quod nos effuge
ret: ſexaginta vrbes, omnem regionem Argob regni Og
5 in Baſan.† Cunctæ vrbes erant munitæ muris altiſſimis,
portiſq; & vectibus, abſq; oppidis innumeris quæ non
6 habebāt muros.† Et deleuimus eos, ſicut feceramus Se-
B hon regi Heſebon, diſperdentes omnem ciuitatem, vi-
7 roſq; ac mulieres & paruulos: † iumēta autem & ſpolia
8 vrbium diripuimus.† Tulimusq; illo in tempore terram
de manu duorum regum Amorrhæorum qui erāt trans
Iordanem à torrente Arnon vſq; ad montem Hermon,
9 † quem Sidonij Sarion vocant, & Amorrhæi Sanir: †om-
10 nes ciuitates quæ ſitæ ſunt in planitie, & vniuerſam ter-
ram Galaad & Baſan vſq; ad Selcha, & Edrai ciuitates re-
11 gni Og in Baſan. † Solus quippe Og rex Baſan reſtiterat
de ſtirpe gigantum. Monſtratur lectus eius ferreus, qui
eſt in Rabbath filiorum Ammon nouem cubitos habēs
longitudinis, & quatuor latitudinis, ad mēſuram cubi-
12 ti virilis manus.† Terramq; poſſedimus tempore illo ab Nu.32.f.33.
Aroër, quę eſt ſuper ripam torrentis Arnon, vſq; ad me-
diam partem montis Galaad: & ciuitates illius dedi Ru
13 ben & Gad. † Reliquam autem partē Galaad, & omnem
Baſan regni Og, tradidi mediæ tribui Manaſſe, omnem
regionem Argob: cunctaq; Baſan vocatur terra gigan-
14 tum. † Iair filius Manaſſe poſſedit omnē regionem Ar-
C gob vſq; ad terminos Geſſuri, & Machati. Vocauitq; ex
nomine ſuo Baſan, Hauoth-Iair, id eſt Villas-Iair vſq; in
15 præſentem diem. †Machir quoq; dedi Galaad. †Et tribu-
16 bus Ruben, & Gad dedi de Terra-Galaad vſque ad Tor-
rentem Arnon medium torrentis, & confinium vſq; ad
17 torrētem Ieboc, qui eſt terminus filiorum Ammon: † &
planitiem ſolitudinis atq; Iordanem, & terminos Ceneu
reth vſq, ad mare deſerti, quod eſt ſalſiſſimū ad radices
18 montis Phaſgæ cōtra Oriētem. †Præcepiq; vobis in tem
pore illo, dicens: Dominus Deus veſter dat vobis terram
hanc in hæreditatem, expediti præcedite fratres veſtros
19 filios Iſraël omnes viri robuſti: † abſq; vxoribus, & par-
uulis atq; iumentis. Noui enim quòd plura habeatis pe
cora, & in vrbibus remanere debebunt, quas tradidi vo
20 bis † donec requiē tribuat Dominus fratribus veſtris ſi-
cut vobis tribuit: & poſſideant ipſi etiam terram quam
D daturus eſt eis trans Iordanem: tūc reuertetur vnuſquiſ-
21 que in poſſeſſionem ſuam quā dedi vobis.† ‖Ioſue quoq; ‖Nu.27.d.
in tempore illo præcepi dicens: Oculi tui viderunt quæ
fecit Dominus Deus veſter duobus his regibus: ſic faciet
22 omnibus regnis ad quæ tranſiturus es. † Ne timeas eos:
23 Dominus enim Deus veſter pugnabit pro vobis. † Preca
24 tusq; ſum Dominum in tempore illo, dicens: † Domine
Deus tu cœpiſti oſtēdere ſeruo tuo magnitudinem tuā,
manumq; fortiſſimam, neque enim eſt alius Deus vel in
cælo vel in terra, qui poſſit facere opera tua, & compara-
25 ri fortitudini tuæ †Tranſibo igitur, & videbo terrā hanc
optimam trans Iordanem, & montem iſtum egregium,
26 & Libanum.† ‖ Iratusq; eſt Dominus mihi propter vos, ‖Ioſ.31.a.2. & 34.a.1.
nec exaudiuit me, ſed dixit mihi, Sufficit tibi: nequaquā
27 vltrà loquaris de hac re ad me.† Aſcende cacumen Phaſ-
gæ, & oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad aqui-
lonem, auſtrumq;, & orientem, & aſpice. nec enim tran
28 ſibis Iordanem iſtum. † Præcipe Ioſue, & corrobora eum
atque conforta, quia ipſe præcedet populum iſtum, &
29 diuidet eis terram quam viſurus es. † Manſimusque
in valle contra phanum Phogor.

Exhortatur Moyſes ad ſeruanda Dei præcepta, comminando tranſgreſſoribus: prohibet omnem imaginem quæ ad idololatriam induceret, ſuam prædicit mortem, treſq; vrbes refugij ſeparat. CAP. IIII.

1 ET nunc Iſraël audi præcepta & iudicia quæ ego do-
A ceo te: vt faciens ea, viuas, & ingrediens poſſideas ter
ram quam Dominus Deus patrum veſtrorū daturus eſt
2 vobis. † Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec
auferetis ex eo: cuſtodite mādata Domini Dei veſtri quę
3 ego præcipio vobis: † ‖ Oculi veſtri viderunt omnia quę ‖Nu.25.a.4. Ioſ.22.b.17.
fecit Dominus contra Beel-phegor, quomodo contriue Nu.25.a.4.
4 rit omnes cultores eius de medio veſtri.† Vos autem qui
adhæretis Domino Deo veſtro, viuitis vniuerſi vſque in
5 præſentem diem. Scitis quòd docuerim vos pręcepta atq; iu
ſtitias, ſicut mandauit mihi Dominus Deus meus: ſic fa-
6 cietis ea in terra quam poſſeſſuri eſtis, † & obſeruabitis,
& implebitis opere. Hæc eſt enim veſtra ſapientia, & in-
tellectus coram populis, vt audientes vniuerſi præcepta
hæc, dicant, En populus ſapiens & intelligens, gens ma-
7 gna.† Nec eſt alia natio tam grandis quæ hābeat Deos ap
propinquantes ſibi, ſicut* Deus noſter adeſt cunctis ob *Dominus 3
8 ſecrationibus noſtris.† Quæ eſt enim alia gens ſic incly-
B ta, vt habeat ceremonias, iuſtaq; iudicia, & vniuerſam le
gem, quam ego proponam hodie ante oculos veſtros?
9 † Cuſtodi igitur temetipſum, & animam tuam ſolicitè.
Ne obliuiſcaris verborum quæ viderunt oculi tui, & ne
excidant de corde tuo cunctis diebus vitę tuæ. ‖ Docebis ‖Exo.18.c.
10 ea filios ac nepotes tuos, † diem in quo ſtetiſti coram Do
mino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus eſt
mihi, dicens: Congrega ad me populum, vt audiant ſer-
mones meos, & diſcāt timere me omni tempore quo vi-
11 uunt in terra, doceantq; filios ſuos. † Et acceſſiſtis ad ra-
dices montis qui ardebat vſq; ad cælum: erantq; in eo te
12 nebrę, & nubes & caligo. †Locutusque eſt Dominus ad
vos de medio ignis. Vocem verborum eius audiſtis, &
13 formam penitus non vidiſtis. †Et oſtendit vobis pactum
ſuum quod præcepit vt faceretis, & decē verba quę ſcri-
14 pſit in duabus tabulis lapideis. †Mihiq; mandauit in illo
tempore vt docerem vos ceremonias & iudicia quæ face
15 re deberetis in terra quam poſſeſſuri eſtis. †Cuſtodite igi
C tur ſolicitè animas veſtras. Non vidiſtis aliquam ſimilitu
dinē in die qua locutus eſt vobis Dn̄s in Horeb de me-
16 dio ignis: † ne fortè decepti faciatis vobis ſculptam ſimi-
17 litudinem, aut imaginem maſculi vel fœminę, † ſimilitu-
dinem omnium iumētorum, quæ ſunt ſuper terram, vel

18 auium ſub cælo volantium, atq; reptilium quæ mouen-
tur in terra, ſiue piſcium qui ſub terra morãtur in aquis:
19 † ne fortè eleuatis oculis ad cælum, videas Solem & Lu-
nam, & omnia aſtra cæli, & errore deceptus adores ea &
colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in miniſterium
20 cunctis gentibus quæ ſub cælo ſunt. † Vos autem tulit
Dominus, & eduxit de fornace ferrea Ægypti vt haberet
‖Sup. 1. f. 37. 1. d. 26. Inf. 34. e. 1. 21 ppłm hæreditarium, ſicut eſt in pręſenti die. † ‖ Iratusq;
D eſt Dominus contra me propter ſermones veſtros, & iu
rauit vt non tranſirem Iordanem, nec ingrederer terram
22 optimam quam daturus eſt vobis. † Ecce morior in hac
humo, non tranſibo Iordanem: vos tranſibitis & poſſi-
23 debitis terram egregiam. † Caue ne quando obliuiſcaris
pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi
ſculptam ſimilitudinẽ eorum quæ fieri Dominus prohi
‖Heb. 12. g. 22. 24 buit, † ‖ quia Dominus Deus tuus ignis conſumens eſt,
25 Deus æmulator. † Si genueritis filios ac nepotes, & mo-
. rati fueritis in terra, deceptique feceritis vobis aliquam
ſimilitudinem, patrantes malum corã Domino Deo ve-
26 ſtro, vt eum ad iracundiam prouocetis: † teſtes inuoco
hodie cælum & terram, citò perituros vos eſſe de terra
quam tranſito Iordane poſſeſſuri eſtis, nõ habitabitis in
27 ea longo tempore, ſed delebit vos Dominus, † atq; diſper
. get in oẽs gentes, & remanebitis pauci in nationibus ad
28 quas vos ducturus eſt Dominus. † Ibique ſeruietis dijs
qui hominũ manu fabricati ſunt, ligno & lapidi, qui nõ
‖Sap. 1. a. 1. 29 vident, nec audiunt nec comedũt, nec odorãtur. † Cum-
E que quæſieris ibi Dominum Deũ tuum, inuenies eum:
ſi tamen toto corde quęſieris, & tota tribulatione animę
30 tuæ. † Poſtquã te inuenerint omnia quæ prædicta ſunt,
nouiſſimo autem tempore reuertêris ad Dominum Deũ
31 tuum, & audies vocem eius. † Quia Deus miſericors Do
minus Deus tuus eſt: non dimittet te, nec omnino dele-
bit, neq; obliuiſcetur pacti in quo iurauit patribus tuis.
32 † Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die
quo creauit Deus hominem ſuper terram, à ſummo cęlo
vſq; ad ſummum eius, ſi facta eſt aliquando huiuſcemo-
33 di res, aut vnquam cognitũ eſt, † vt audiret populus vo-
cem Dei loquentis de medio ignis, ſicut tu audiſti, & ˈvi
ˈviuiſti 8. 34 diſtiˋ: † Si fecit Deus vt ingrederetur, & tolleret ſibi Gen
tem de medio nationum, per tentationes, ſigna atq; por
. tenta, per pugnam & robuſtã manum, extentumq; bra-
chium, & horribiles viſiones iuxta omnia quæ fecit pro
F vobis Dñs Deus veſter in Ægypto vidẽtibus oculis tuis,
35 † vt ſcires qm̃ Dominus ipſe eſt Deus, & nõ eſt alius prę·
ˈeum 4. 36 ter ˈvnumˋ. † De cælo te fecit audire vocem ſuam vt doce
ret te: & in terra oſtendit tibi ignem ſuum maximum, &
‖Exo. 13. d. 21. 37 audiſti verba illius de medio ignis, † quia dilexit pa-
tres tuos, & elegit ſemen eorum poſt eos, ‖ eduxitq; te p̃-
38 cedens in virtute ſua magna ex Ægypto, † vt deleret na-
tiones maximas & fortiores te in introitu tuo: & intro-
duceret te, daretq; tibi terram earum in poſſeſſionem ſi-
39 cut cernis in præſenti die. † Scito ergo hodie, & cogitato
in corde tuo, q̃ Dominus ipſe eſt Deus in cęlo ſurſum, &
40 in terra deorſum, & non ſit alius. † Cuſtodi pręcepta eius
atq; mandata quę ego pręcipio tibi: vt bene ſit tibi, & fi-
lijs tuis poſt te, & permaneas multo tempore ſuper ter-
G ram quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi. † Tunc
‖Nu. 35. a. 6. 41 ſeparauit Moyſes tres ciuitates trans Iordanem ad orien
42 talem plagam, † vt confugiat ad eos qui occiderit nolens
proximum ſuum, nec ſibi fuerit inimicus ante vnum &
alterum diem: & ad harum aliquam vrbium poſſit eua-
‖Ioſ. 20. c. 15 43 dere: † ‖ Boſor in ſolitudine quę ſita eſt in terra campeſtri
de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad quæ eſt in tribu
44 Gad: & Golan in Baſan quę eſt in tribu Manaſſe. † Iſta eſt
45 lex quam propoſuit Moyſes coram filijs Iſraël, † & hæc
teſtimonia & ceremoniæ atq; iudicia quæ locutus eſt ad
46 filios Iſraël, quando egreſſi ſunt de Ægypto † trans Iorda
nem in valle contra phanum Phogor in terra Sehon re-
gis Amorrhęi, qui habitauit in Heſebon, quem percuſſit
47 Moyſes. Filij quoq; Iſraël egreſſi ex Ægypto † poſſederũt
terram eius & terram Og regis Baſan duorũ regũ Amor
48 rhæorum, qui erant trans Iordanem ad ſolis ortum: † ab
Aroër quæ ſita eſt ſuper ripam torrentis Arnon, vſq; ad
49 montem Sion qui eſt & Hermon, † Omnem planitiem
trans Iordanem ad orientalem plagam, vſque ad mare
ſolitudinis, & vſque ad radices montis Phaſga.

Præceptorum decalogi repetitio & explanatio: & de timore filiorum Iſraël, quum Dei vocem audiſſent, & montem ardere vidiſſent. CAP. V.

1 VOcauitq; Moyſes omnem Iſraëlem, & dixit ad eũ:
A Audi Iſraël ceremonias atque iudicia quæ ego lo-
quor in auribus veſtris hodie, diſcite ea, & opere cõple-
2 te. † ‖ Dominus Deus noſter pepigit nobiſcum fœdus in ‖Exo. 19. a. 5
3 Horeb. † Non cum patribus noſtris inijt pactum:
ſed nobiſcum qui impræſentiarum ſumus & viuimus.
4 † Facie ad faciẽ locutus eſt nobis in mõte de medio ignis.
5 Ego ſequeſter & medius fui inter Dominũ & vos in tem
pore illo, vt annũtiarem vobis verba eius, timuiſtis enim
6 ignem, & non aſcendiſtis in montem, & ait: † ‖ Ego Do- ‖Exo. 20. a. 2. Leu. 26. a. 1.
minus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti de domo Pſa. 96. b. 7.
7 ſeruitutis. † Non habebis deos alienos in cõſpectu meo.
8 † Non facies tibi ſculptile, nec ſimilitudinem omnium
quę in cęlo ſunt deſuper & quę in terra deorſum, & quę
9 verſantur in aquis ſub terra, † Non adorabis ea, & non ‖Exo. 34. a. 7
B coles· ‖ Ego enim ſum Dominus Deus tuus, Deus ęmu- Ier. 32. c. 18.
lator, reddẽs iniquitatem patrum ſuper filios in tertiam Le. 19. b. 12. Mat. 5. e. 28.
10 & quartam generationẽ his qui oderunt me, † & faciens Exe. 20. b. 8.
miſericordiam in multa millia diligentibus me, & cuſto
11 dientibus præcepta mea. † Non vſurpabis nomen Domi ‖Exo. 20. a. 7
ni Dei tui fruſtra: quia non erit impunitus, qui ſuper re
12 vana nomen eius aſſumpſerit. † Obſerua diem Sabbathi
vt ſanctifices eum ſicut ‖ præcepit tibi Dñs Deus tuus. ‖Exo. 20 b. 2
13 † Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. † Se-
14 ptimus dies Sabbathi eſt, id eſt, ‖ requies Domini Dei tui. ‖Gen. 2. a. 2. Heb. 4. a. 4.
Non facies in eo quicquam operis, tu & filius tuus, &
filia, ſeruus & ancilla, & bos, & aſinus, & omne iumen-
tum tuum, & peregrinus qui eſt intra portas tuas: vt re-
15 quieſcat ſeruus tuus, & ancilla tua, ſicut & tu. † Memen-
to q̃ & ipſe ſeruieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dñs
Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcirco præ
16 cepit tibi vt obſeruares diem Sabbathi. † Honora patrem ‖Exo. 20. c. 12
tuum & matrẽ ſicut præcepit tibi dominus Deus tuus, Eccl. 3. b. 9.
vt longo viuas tempore, & bene ſit tibi in terra quã Do- Mat. 15. a. 4. Eph. 6. a. 12.
17 minus Deus tuus daturus eſt tibi. † ‖ nõ occides. † Ne- ‖Mat. 5. c. 21
18 que mœchaberis. † Furtumq; non facies. † Nec loquêris
19 contra proximum tuũ falſum teſtimonium. † ‖ Non con ‖Rom. 7. b. 7
20 cupiſces vxorem proximi tui, Non domum, nõ agrum,
21 non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, &
C vniuerſa quæ illius ſunt. † Hæc verba locutus eſt Domi-
22 nus ad omnem multitudinem veſtram in monte de me
dio ignis & nubis & caliginis, voce magna, nihil addens
amplius, & ſcripſit ea in duabus tabulis lapideis quas tra
23 didit mihi. † Vos autem poſtquàm audiſtis vocem de me
dio tenebrarum, & mõtem ardere vidiſtis, acceſſiſtis ad
me omnes principes tribuum & maiores natu, atq; dixi
24 ſtis. † Ecce oſtendit nobis Dñs Deus noſter maieſtatem
& magnitudinem ſuam: vocem enim eius audiuimus de
medio ignis, & probauimus hodie, quod loquente Deo
25 cũ homine, vixerit homo. † Cur ergo moriemur, & deuo
D rabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus vltrà
26 vocem Domini Dei noſtri, moriemur. † Quid eſt omnis
caro, vt audiat vocẽ Dei viuentis, qui de medio ignis lo-
27 quitur ſicut nos audiuimus, & poſſit viuere? † Tu magis
accede: & audi cũcta quæ dixerit Dominus Deus noſter
tibi, loquêriſque ad nos, & nos audientes faciemus ea.
28 † Quod cùm audiſſet Dominus ait ad me: Audiui vocem
verborum populi huius quæ locuti ſunt tibi: bene om-
29 nia ſunt locuti. Quis det talem eos habere mentem, vt ti-
meant me, & cuſtodiant vniuerſa mandata mea in om-
ni tempore, vt bene ſit eis & filijs eorum in ſempiternũ?
30 † Vade ergo, & dic eis: Reuertimini in tẽtoria veſtra. † Tu
31 verò hic ſta mecũ, & loquar tibi omnia mãdata mea, &
ceremonias atq; iudicia: quę docebis eos, vt faciant ea in
32 terra quam dabo illis in poſſeſſionem. † Cuſtodire igi-

tur & facite quæ præcepit Dñs Deus vobis: nó declinabi
33 tis neq; ad dexteram, neq; ad ſiniſtrã, ¶ ſed per viam quã
præcepit Dñs Deus veſter ambulabitis, vt viuatis & be-
ne ſit vobis, et protelent dies in terra poſſeſſionis veſtræ.

Dominus ex toto corde diligendus, eiusq; mandata ſolicitè ſeruanda, & poſteris inculcanda. CAP. VI.

1 HÆc ſunt præcepta & ceremoniæ atq; iudicia quæ
A mandauit Dominus Deus veſter vt docerem vos,
& faciatis ea in terra ad quam tranſgredimini poſſiden-
2 dam: ¶ Vt timeas Dominũ Deum tuum, & cuſtodias om
nia mandata & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi &
filijs ac nepotibus tuis cũctis diebus vitæ tuæ, vt prolon
3 gétur dies tui. ¶ Audi Iſraël & obſerua vt facias quæ præ
cepit tibi Dominus, & bene ſit tibi, & multipliceris am
plius, ſicut pollicitus eſt Dominus Deus patrum tuorum
4 tibi, terram lacte & melle manantem. ¶ ‖ Audi Iſraël, Do-
5 minus Deus noſter, Deus vnus eſt. * ¶ Diliges Dominum
Deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex
6 tota fortitudine tua. ¶ | Eruntq; verba hæc quæ ego præ-
7 cipio tibi hodie in corde tuo: ¶ & narrabis ea filijs tuis, &
B meditaberis ſedens in domo tua, & ambulãs in itinere,
8 dormiens atq; cõſurgens. ¶ Et ligabis ea quaſi ſignum in
manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos,
9 ſcribesq; ea in limine & oſtijs domus tuæ. ¶ Cumq; in-
10 troduxerit te Dominus Deus tuus in terram pro qua iu-
rauit patribus tuis Abraham, Iſaac, & Iacob: & dederit
11 tibi ciuitates magnas & optimas quas non ædificaſti, ¶ do
C mus plenas cunctarũ opum quas non extruxiſti, ciſter-
nas quas non fodiſti, vineta & oliueta quæ nó plantaſti,
12 & comederis & ſaturatus fueris: ¶ caue diligenter ne ob-
liuiſcaris Domini qui eduxit te de terra Ægypti, de do-
13 mo ſeruitutis. ¶ ‖ Dominũ Deum tuũ timebis, & illi ſoli
14 ſeruies, ac per nomẽ illius iurabis. ¶ Non ibitis poſt deos
alienos cunctarũ Gentium, quæ in circuitu veſtro ſunt:
15 quoniam Deus æmulator Dominus Deus tuus in medio
tui: nequando iraſcatur furor Domini Dei tui contra te,
16 & auferat te de ſuperficie terræ. ¶ | Non tentabis Domi-
17 num Deum tuum, ſicut tentaſti in loco tentationis. ¶ Cu
ſtodi præcepta Domini Dei tui, ac teſtimonia & ceremo
18 nias quas præcepit tibi: ¶ & fac quod placitum eſt & bo-
num in conſpectu Domini, vt bene ſit tibi: & ingreſſus
poſſideas terram optimam, de qua iurauit Dominus pa-
19 tribus tuis, ¶ vt deleret omnes inimicos tuos corã te, ſi-
20 cut locutus eſt. ¶ Cùm interrogauerit te filius tuus cras,
dicens: Quid ſibi volunt teſtimonia hæc, & ceremoniæ,
21 atq; iudicia, quæ præcepit Dñs Deus noſter *nobis? ¶ Di-
D ces ei: Serui eramus Pharaonis in Ægypto, & eduxit nos
22 Dominus de Ægypto in manu forti. ¶ fecitq; ſigna atque
prodigia magna & peſſima in Ægypto, contra Pharaoné
23 & omnem domum illius in conſpectu noſtro, ¶ & edu-
xit nos inde, vt introductis daret terram ſuper qua iu-
24 rauit patribus noſtris. ¶ Præcepitque nobis Dominus
vt faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominũ
Deum noſtrum, vt bene ſit nobis cunctis diebus vitæ
25 noſtræ ſicut eſt hodie. ¶ Eritque noſtri miſericors, ſi cu-
ſtodierimus & fecerimus omnia præcepta eius coram
Domino Deo noſtro, ſicut mandauit nobis.

Marginal notes: –7. | ‖ Mat. 22. d. 37. Mar. 12. c. 29. Lu. 10. c. 27. * & 1. | Inf. 11. c. 18 | ‖ Inf. 10. d. 20. Mat. 4. b. 10. Luc. 4. b. 8. | –4. | ‖ Mat. 4. b. 7. Lu. 4. b. 12. Nu. 21. b. 5. Exo. 7. a. 2. | * vobis 1.

Nulla cum gentibus ſocietas contrahenda, ſed earum aræ, luci ac ſimulacra delenda, memoratis Dei beneficijs promittit in omnibus auxilium & vbertatem, modò eius præcepta obſeruent. CAP. VII.

1 CVm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram
A quam poſſeſſurus ingredieris, & deleuerit Gentes
multas coram te, Hethæum & Gergezæum & Amor
rhæum, Chananæum, & Pherezæum, & Heuæum & Ie-
buſæum, ſeptem gentes multò maioris numeri quàm tu
2 es, & robuſtiores te: ¶ tradideritq; eas Dñs Deus tuus ti-
bi, percuties eas vſq; ad internecionem. | Non inibis cũ
3 eis fœdus, nec miſereberis earum, ¶ neq; ſociabis cum eis
coniugia: Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam il-
4 lius accipies filio tuo, ¶ quia ſeducet filium tuum ne ſe-
quatur me, & vt magis ſeruiat dijs alienis: iraſceturq; fu
5 ror Domini, & delebit te citò. ¶ Quin potius hæc facietis
eis: Aras eorũ ſubuertite, & confringite ſtatuas, lucosq;
6 ſuccidite, & ſculptilia comburite. ¶ ‖ Quia populus ſan-
B ctus es Domino Deo tuo. Te elegit Dominus Deus tuus
vt ſis ei populus peculiaris de cũctis populis qui ſunt ſu
7 per terram. ¶ Non quia cunctas gentes numero vinceba-
tis, vobis iunctus eſt Dominus, & elegit vos, cùm omni-
8 bus ſitis populis pauciores: ¶ ſed quia dilexit vos Domi-
nus, & cuſtodiuit iuramentũ quod iurauit patribus ve-
ſtris. Eduxitque vos in manu forti, & redemit de domo
9 ſeruitutis, de manu Pharaonis regis Ægypti. ¶ Et ſcies quia
Dominus Deus tuus, ipſe eſt Deus fortis & fidelis, cu-
ſtodiens pactum & miſericordiam diligétibus ſe, & his
10 qui cuſtodiunt præcepta eius in mille generationes: ¶ &
reddens odientibus ſe ſtatim, ita vt diſperdat eos & vltrà
11 nó differat, protinus eis reſtituens quod merentur. ¶ Cu
ſtodi ergo præcepta & ceremonias atq; iudicia quæ ego
12 mando tibi hodie, vt facias. ¶ Si poſtquàm audieris hæc
iudicia, cuſtodieris ea & feceris, cuſtodiet & Dominus
Deus tuus pactum tibi & miſericordiam quã iurauit pa
13 tribus tuis: ¶ Et diliget te ac multiplicabit, benedicetque
C fructui uentris tui, & fructui terræ tuæ, fruméto tuo atq;
vindemiæ, oleo & armentis, gregibus ouium tuarum ſu
per terrã, pro qua iurauit patribus tuis vt daret eam tibi.
14 ¶ Benedictus eris inter omnes populos. ‖ Non erit apud te
ſterilis vtriuſq; ſexus, tam in hominibus quam in gregi-
15 bus tuis. ¶ Auferet Dominus à te omnem languorem: &
infirmitates Ægypti peſſimas quas nouiſti, non inferet
16 tibi, ſed cunctis hoſtibus tuis. ¶ Deuorabis omnes popu
los quos Dominus Deus tuus daturus eſt tibi. Non par-
cet eis oculus tuus, nec ſeruies dijs eorum, ne ſint in rui-
17 nam tui. ¶ Si dixeris in corde tuo: Plures ſunt gentes iſtæ
18 quàm ego, quomodo potero delere eas? ¶ Noli metuere,
ſed recordare quæ fecerit dominus Deus tuus Pharaoni
19 & cũctis Ægyptijs, ¶ plagas maximas quas viderũt oculi
D tui, & ſigna atq; portenta, manumq; robuſtam, & exten
tum brachium, vt educeret te Dominus Deus tuus. ſic fa
20 ciet cunctis populis quos metuis. ¶ Inſuper & crabrones
mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes
21 atq; diſperdat qui te fugerint & latere potuerint. ¶ Non
D timebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui eſt:
22 Deus magnus & terribilis: ¶ Ipſe conſumet nationes has
in conſpectu tuo paulatim atq; per partes. Non poteris
eas delere pariter: ne fortè multiplicentur cõtra te beſtiæ
23 terræ. ¶ Dabitque eos Dominus Deus tuus in conſpectu
24 tuo: & interficiet illos donec penitus deleantur. ¶ Tra-
detq; reges eorũ in manus tuas, & diſperdes nomina eo-
rum ſub cælo: nullus poterit reſiſtere tibi, donec conte-
25 ras eos. ¶ ‖ Sculptilia eorum igne combures: non concu-
piſces argentum & aurum de quibus facta ſunt, neq; aſ-
ſumes ex eis tibi quicquam, ne offendas: propterea quia
26 abominatio eſt Domini Dei tui. ¶ Nec inferes quippiam
ex idolo in domũ tuam, ne fias anáthema, ſicut & illud
eſt. Quaſi ſpurcitiam deteſtaberis, & velut inquinamen
tũ ac ſordes abominationi habebis, quia anáthema eſt.

Marginal notes: ‖ Inf. 14. a. 2. & 26. d. 18. | ‖ Exo. 23. d. 26. | ‖ Exo. 23. e. 28. 33. a. 2. Ioſ. 24. c. 12. | ‖ 1. Mac. 12. ſ 40.

Commemorantur beneficia & afflictiones quas Dñs eis in deſerto immiſerat, ne illorũ & Dei ſui fiant immemores. CAP. VIII.

1 OMne mandatum quod ego præcipio tibi hodie ca-
A ue diligenter vt facias: vt poſſitis viuere, & multi-
plicemini, ingreſſiq; poſſideatis terram, pro qua iurauit
2 Dominus patribus veſtris. ¶ Et recordaberis cuncti itine
ris per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadragin-
ta annis per deſertũ, vt affligeret te atq; tentaret, & nota
fierent quæ in tuo animo verſabantur, vtrum cuſtodires
3 illius mandata, an non. ¶ Afflixit te penuria, & dedit tibi
cibũm Manna, quod ignorabas tu & patres tui: vt oſten
deret tibi quòd | nõ in ſolo pane viuat homo, ſed in om-
4 ni verbo quod egreditur de ore Domini. ¶ Veſtimen-
B tum tuum quo operiebaris, nequaquam vetuſtate de-
fecit, & pes tuus nó eſt ſubtritus, en quadrageſimus an-
5 nus eſt. ¶ | Vt recogites in corde tuo, quia ſicut erudit fi-

Marginal notes: ‖ Inf. 29. a. 5. | | Mat. 4. a. 4. Luc. 4. a. 4. | ‖ Inf. 16. a. 1.

6 lium ſuum homo, ſic Dominus Deus tuus erudiuit te, † vt
cuſtodias mandata Dñi Dei tui, & ambules in vijs eius,
7 & timeas eũ. † Dominus enim Deus tuos introducet te in
terram bonam, terram riuorũ, quarumq;, & fontium:
in cuius campis & montibus erumpunt fluuiorũ abyſſi:
8 † terram frumenti, hordei, ac vinearũ, in qua ficus, & ma
logranata, & olíueta naſcuntur; terram olei ac mellis.
9 † Vbi abſq; vlla penuria comedes panem tuum, & rerũ
C omnium abundãtia perfrueris: cuius lapides ferrũ ſunt,
10 & de montibus eius æris metalla fodiuntur: † vt cùm co-
mederis, & ſatiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo
11 pro terra optima quam dedit tibi. † Obſerua & caue ne-
quando obliuiſcaris Domini Dei tui, & negligas manda
ta eius atq; iudicia, & ceremonias quas ego præcipio tibi
12 hodie: † ne poſtquàm comederis & ſatiatus fueris, do-
13 mos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, † habue-
riſq; armenta boom, & ouiũ greges, argenti & auri, cun
14 ctarumq; rerum copiam, † eleuetur cor tuum, & nõ re-
miniſcaris Domini Dei tui, qui eduxit te de terra Ægy-
15 pti, de domo ſeruitutis: † & ductor tuos fuit in ſolitudi-
ne magna atq; terribili, in qua erat ſerpens flatu adurẽs,
‖ Bar.1.d.10 Nu.20.b.11 21.b.5. Exo.16 d.17 & 17.a.2. & 18.a. — & ſcorpio ac dipſas, & nullæ omnino aquæ: ‖ qui eduxit
16 riuos de petra duriſſima, † & cibauit te Manna in ſolitu-
D dine, quod neſcierunt patres tui. Et poſtquàm afflixit ac
17 probauit, ad extremum miſertus eſt tui, † ne diceres in
corde tuo, Fortitudo mea, & robur manus meæ hæc mi-
18 hi omnia præſtiterunt. † Sed recorderis Domini Dei tui,
q ipſe vires tibi præbuerit, vt impleret pactum ſuum, ſu
per quo iurauit patribus tuis, ſicut præſens indicat dies.
19 † Sin autem oblitus Domini Dei tui, ſecutus fueris deos
alienos, colueriſque illos & adoraueris: ecce nunc præ-
20 dico tibi quòd omnino diſpereas. † Sicut Gentes quas
deleuit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis: ſi
inobedientes fueritis voci Domini Dei veſtri.

Reprimitur elatio: ne futuras victorias ſibi, ſed ſoli Domino aſcribant, quum ſemper Deo aduerſati ſint. CAP. IX.

1 AVdi Iſraël, Tu tranſgredieris hodie Iordanem, vt
A poſſideas nationes maximas & fortiores te, ciui-
2 tates ingentes, & ad cælum vſq; muratas, † populum ma
gnum atq; ſublimem, filios Enacim quos ipſe vidiſti &
3 audiſti, quibus nullus poteſt ex aduerſo reſiſtere. † Scies
ergo hodie quòd Dominus Deus tuus ipſe tranſibit, an-
te te ignis deuorans atq; conſumens, qui conterat eos &
deleat atq; diſperdat ante faciem tuam velociter, ſicut lo
4 cutus eſt tibi. † Ne dicas in corde tuo cùm deleuerit eos
Dominus Deus tuus in cõſpectu tuo, Propter iuſtitiam
meam introduxit me Dominus vt terram hanc poſſide-
rem, cùm propter impietates ſuas iſtæ deletæ ſint natio-
5 nes. † Neq; enim propter iuſtitias tuas, & æquitatẽ cor-
dis tui ingredieris vt poſſideas terras earum: ſed quia il-
læ egerunt impiè, introeunte te deletæ ſunt. & vt comple
ret verbum ſuum Dominus, quod ſub iuramento polli-
6 citus eſt patribus tuis Abraham, Iſaac & Iacob. † Scito er
go q non propter iuſtitias tuas Dominus Deus tuus de-
derit tibi terram hanc optimã in poſſeſſionem, cùm du-
7 riſſimæ ceruicis ſis populus. † Memento, & ne obliuiſca-
B ris quomodo ad iracundiam prouocaueris Dñm Deum
‖ Exo.14.b.10 & 16.a.2 & 17.a.2. — tuum in ſolitudine. ‖ Ex eo die quo egreſſus es ex Ægy-
pto vſq; ad locum iſtum ſemper aduerſum Dominũ con
8 tendiſti. † Nam & in Horeb prouocaſti eum, & iratus de-
‖ Exo.24.d.18. & 34.d.28. — 9 lere te voluit, † quando aſcendi in montem, vt acciperem
tabulas lapideas pacti quod pepigit vobiſcum Deus: &
perſeueraui in mõte quadraginta diebus ac noctibus, pa
Exo.31.d.18 — 10 nem non comedens, & aquã non bibens. † Deditq; mihi
Dñs duas tabulas lapideas ſcriptas digito Dei, & cõtinen
tes omnia verba quę vobis locutus eſt in monte de me-
11 dio ignis, quando concio populi cõgregata eſt. † Cumq;
tranſiſſent quadraginta dies & totidẽ noctes, dedit mihi
12 Dominus duas tabulas lapideas, tabulas fœderis, † dixit-
que mihi: Surge & deſcẽde hinc citò, quia populus tuus
quem eduxiſti de Ægypto, deſeruerũt velociter viam, quã
13 demonſtraſti eis, feceruntq; ſibi conflatile. † Rurſumq;
C ait Dominus ad me, Cerno q populus iſte duræ ceruicis
14 ſit: † dimitte me vt cõteram eum, & deleam nomen eius
de ſub cælo, & conſtituam te ſuper gentem quæ hac ma
15 ior & fortior ſit. † Cumq; de monte ardente deſcenderẽ,
16 & duas tabulas fœderis vtraq; tenerẽ manu, † vidiſſemq;
vos peccaſſe Domino Deo veſtro, & feciſſe vobis vitulũ
conflatilem, ac deſeruiſſe velociter viam eius quam vo-
17 bis oſtenderat, † proieci tabulas de manibus meis, confre
18 giq; eas in conſpectu veſtro. † Et procidi ante Dominum
ſicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem non
comedens, & aquam non bibens, propter omnia pecca-
ta veſtra quę geſſiſtis cõtra Dominum, & eum ad iracun
19 diam prouocaſtis: † timui enim indignationem & iram
illius, qua aduerſum vos concitatus delere vos voluit. Et
20 exaudiuit me Dominus, etiam hac vice. † Aduerſum Aa-
ron quoq; vehementer iratus, voluit eum conterere, &
21 pro illo ſimiliter deprecatus ſum. † Peccatum autem ve-
ſtrum quod feceratis, id eſt vitulum, arripiens, igne com
buſſi, & in fruſta comminuens, omninoq; in puluerem
redigens, proieci in torrentem qui de monte deſcendit.
22 † In incendio quoq;, & in tentatione, & in ſepulchris Exo.17.b.7. Nu.11.a.1. 11.a.5.
D concupiſcentiæ prouocaſtis Dominum: † & quando mi
23 ſit vos de Cades-barne, dicens, Aſcẽdite, & poſſidete ter-
ram quam dedi vobis. & cõtempſiſtis imperium Domi
ni Dei veſtri: & non credidiſtis ei: neq; vocem eius audi-
24 re voluiſtis, † ſed ſemper fuiſtis rebelles à die qua noſſe
25 vos cœpi. † Et iacui coram Domino quadraginta diebus
ac noctibus quibus eũ ſuppliciter deprecabar, ne deleret
26 vos vt fuerat comminatus: † Et orans dixi, Domine Deus,
ne diſperdas populum tuum, & hæreditatem tuam, quã
redemiſti in magnitudine tua, quos eduxiſti de Ægypto
27 in manu forti. † Recordare ſeruorum tuorum Abraham,
Iſaac, & Iacob: ne aſpicias duritiam populi huius, & im
28 pietatem atq; peccatum: † ne fortè dicant habitatores ter
ræ, de qua eduxiſti nos: Non poterat Dominus introdu-
cere eos in terrã quam pollicitus eſt eis, & oderat illos:
29 idcirco eduxit, vt interficeret eos in ſolitudine. † qui ſunt
populus tuus & hæreditas tua, quos eduxiſti in fortitu-
dine tua magna, & in brachio tuo extento.

Tabularum ſecundarum inſtauratio, Leuitarum officia: timor & dilectio Dei ad ſeruanda præcepta mouere debent, præputium cordis circuncidendum, peregrini amandi, & per Dei nomen iurandum. CAP. X.

1 IN tempore illo dixit Dñs ad me, Dola tibi duas tabu
A las lapideas, ſicut priores fuerunt, & aſcende ad me in
2 montem: facieſq; arcam ligneam, † & ſcribam in tabulis Exo.34.a.1.
verba quæ fuerunt in his quas antè confregiſti, poneſq;
3 eas in arca. † Feci igitur arcam de lignis ſetim. Cumq; do-
laſſem duas tabulas lapideas inſtar priorum, aſcendi in
4 montem habens eas in manibus. † Scripſitque in tabulis
iuxta id quod prius ſcripſerat, verba decem, quæ locutus
eſt Dominus ad vos in monte de medio ignis, quãdo po
5 pulus congregatus eſt, & dedit eas mihi. † Reuerſuſq; de
monte, deſcendi, & poſui tabulas in arcam quam fecerã,
B quæ hucuſque ibi ſunt ſicut mihi præcepit Dominus.
6 † (Filij autem Iſraël mouerunt caſtra ex Beroth filiorum ‖ Nu.33.d.30.
Iacan in Moſera, ‖ vbi Aaron mortuus & ſepultus eſt, ‖ Nu.20.d.28.
7 pro quo ſacerdotio functus eſt Eleazar filius eius. † Inde
venerunt in Gadgad: de quo loco profecti, caſtrametati
ſunt in Ietebatha, in terra aquarum atque torrentium.
8 † Eo tempore ſeparauit tribum Leui, vt portaret arcã fœ-
deris Domini, & ſtaret coram eo in miniſterio, ac bene-
9 diceret in nomine illius vſq; in præſentẽ diem. † Quam- Nu.18.c.20. Ioſu.13.a.1.
obrem non habuit Leui partem neq; poſſeſſionem cum
fratribus ſuis: quia ipſe Dominus poſſeſſio eius eſt, ſicut
10 promiſit ei Dñs Deus tuus. † Ego autem ſteti in monte,
C ſicut prius, quadraginta diebus ac noctibus: exaudiuitq;
11 me Dominus etiã hac vice, & te perdere noluit. † Dixitq;
mihi, Vade, & præcede populum, vt ingrediatur, & poſ-
ſideat terram quam iuraui patribus eorum vt traderem
12 eis. † Et nunc Iſraël quid Dominus Deus tuus petit à te,
niſi vt timeas Dominum Deũ tuum, & ambules in vijs

eius & diligas eum, ac ſeruias Dño Deo tuo in toto cor-
13 de tuo, & in tota anima tua: † cuſtodiasq; mandata Dñi,
& ceremonias eius quas ego hodie præcipio tibi vt bene
14 ſit tibi? † En Domini Dei tui cælum eſt, & cælum cæli,
15 terra, & omnia quæ in ea ſunt: † & tamen patribus tuis
conglutinatus eſt Dñs, & amauit eos, elegitq; ſemen eo
rum poſt eos, id eſt vos, de cunctis gentibus, ſicut hodie
16 comprobatur. † Circuncidite igitur præputiũ cordis ve-
D ſtri, & ceruicem veſtrã ne induretis amplius: † quia Do-
17 minus Deus veſter ipſe eſt Deus deorum, & Dñs domi-
nantiũ, Deus magnus & potens, & terribilis, ‖ qui perſo
18 nam nõ accipit, nec munera. † Facit iudicium pupillo &
viduæ, amat peregrinum, & dat ei victũ atque veſtitum:
19 † & vos ergo amate peregrinos, quia & ipſi fuiſtis adue-
20 næ in terra Ægypti. † ‖ Dñm Deum tuum timebis, & ei
21 * ſeruies: ipſi adhærebis, iurabisq; in nomine illius: † Ip-
ſe eſt laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia
22 & terribilia quæ viderunt oculi tui. † ‖ In ſeptuaginta ani
mabus deſcenderunt patres tui in Ægyptũ: & ecce nunc
multiplicauit te dominus Deus tuus ſicut aſtra cæli.

‖ 2. Par. 19. b. 7. Iob. 34. b. 16. Sap. 6. b. 8. Eccl. 35. b. 16.

‖ Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6.

Sup. 6. c. 13.

* ſoli.

‖ Mt. 4. b. 10. Luc. 4. b. 8.

Ge. 46. c. 27.

Recenſentur varia Dei beneficia, multaq; bona promittuntur ſer uantibus eius præcepta, mala autem non ſeruantibus, hoc eſt benedictio & maledictio. CAP. XI.

1 AMa itaq; Dominum Deum tuum, & obſerua præ-
A cepta eius & ceremonias, iudicia atq; mãdata om-
2 ni tempore. † Cognoſcite hodie quæ ignorant filij veſtri,
qui non viderunt diſciplinam Domini Dei veſtri, ma-
gnalia eius & robuſtam manum, extẽtumq; brachium,
3 ſigna & opera quæ fecit in medio Ægypti Pharaoni regi,
4 & vniuerſæ terræ eius, † omniq; exercitui Ægyptiorum,
& equis ac curribus: quomodo operuerint eos aquæ ma
ris rubri cùm vos perſequerentur, & deleuerit eos Dñs
5 vſq; in præſentem diem: † vobisq; quæ fecerit in ſolitu-
6 dine, donec veniretis ad hunc locum: † & ‖ Dathan atq;
Abirõ filijs Eliab, qui fuit filius Ruben: quos aperto ore
ſuo terra abſorbuit cũ domibus & tabernaculis, & vni-
uerſa ſubſtantia eorum, quam habebant in mediu Iſraël.
7 † Oculi veſtri viderunt omnia opera Dñi magna quæ fe-
8 cit, † vt cuſtodiatis vniuerſa mandata illius, quæ ego ho-
B die præcipio vobis, *& `poſſitis introire, & poſſidere ter
9 ram ad quam ingredimini, † multoq; in ea viuatis tem-
pore: quam ſub iuramẽto pollicitus eſt Dñs patribus ve
10 ſtris, & ſemini eorum, lacte & melle manantem. † Terra
enim ad quam *ingrederis `poſſidendam, nõ eſt ſicut ter-
ra Ægypti de qua exiſti, vbi iacto ſemine in hortorũ mo
11 rem aquæ ducuntur irriguæ: † ſed montuoſa eſt & cam-
12 peſtris, de cælo expectans pluuias: † quam dñs Deus tuus
ſemper inuiſit, & oculi illius in ea ſunt à principio anni
13 vſq; ad finem eius. † Si ergo obedieritis mandatis meis,
quæ ego hodie præcipio vobis, vt diligatis Dominũ Deũ
veſtrũ, & ſeruiatis ei in toto corde veſtro, & in tota ani-
14 ma veſtra: † dabit pluuiam terræ veſtræ temporaneam &
ſerotinam, vt colligatis frumẽtum, & vinum, & oleum,
15 † fœnumq; ex agris ad paſcẽda iumenta, & vt ipſi come-
C datis ac ſaturemini. † Cauete ne fortè decipiatur cor ve-
16 ſtrum, & recedatis à Domino, ſeruiatisq; dijs alienis, &
17 adoretis eos: † iratusq; Dominus claudat cælum, & plu-
uiæ non deſcendant, nec terra det germen ſuum, perea-
tisq; velociter de terra optima quã dominus daturus eſt
18 vobis. † ‖ Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis
veſtris, & ſuſpẽdite ea pro ſigno in manibus, & inter ocu
19 los veſtros collocate. † Docete filios veſtros, vt illa medi-
tentur, quando ſederis in domo tua, & ambulaueris in
20 via, & accubueris atq; ſurrexeris. † Scribes ea ſuper po-
21 ſtes & ianuas domus tuæ: † vt multiplicentur dies tui, &
filiorum tuorum in terra quam iurauit Dominus patri-
22 bus tuis, vt daret eis quãdiu cælum imminet terræ. † Si
enim cuſtodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, &
D feceritis ea, vt diligatis Dominum Deum veſtrum, & am
23 buletis in omnibus vijs eius, adhærentes ei, † diſperdet
Dominus omnes gentes iſtas ante faciem veſtrã, & poſſi
24 debitis eas quæ maiores & fortiores vobis ſunt. † ‖ Omnis

‖ Nu. 16. e. 31. Pſa. 105. c. 17

* vt.

* ingrederis

‖ Sup. 6. b. 6.

‖ Ioſ. 1. a. 3.

locus quem calcauerit pes veſter, veſter erit. A deſerto,
& à Libano, à flumine magno Euphrate vſq; ad mare oc
25 cidentale, erunt termini veſtri. † Nullus ſtabit cõtra vos:
terrorem veſtrum & formidinem dabit Dominus Deus
veſter ſuper oẽm terrã quã calcaturi eſtis, ſicut locutus
26 eſt vobis. † En propono in cõſpectu veſtro hodie benedi-
27 ctionẽ & maledictionẽ: † benedictionẽ ſi obedieritis man
28 datis Dñi Dei veſtri, quæ ego hodie præcipio vobis: † Ma-
ledictionem, ſi nõ obedieritis mandatis Domini Dei ve-
ſtri, ſed receſſeritis de via quã ego nunc oſtẽdo vobis, &
29 ambulaueritis poſt deos alienos, quos ignoratis. † Cùm
verò introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, ad
quam pergis habitandam, ‖ pones benedictionem ſuper
montem Garizim, maledictionem ſuper montẽ Hebal:
30 † qui ſunt trans Iordanem poſt viam quæ vergit ad ſolis
occubitum in terra Chananæi, qui habitat in campeſtri
bus contra Galgalam, quæ eſt iuxta vallem tendentem &
31 intrãtem procul. † Vos enim tranſibitis Iordanẽ, vt poſſi
deatis terrã quam dñus Deus veſter daturus eſt vobis, vt
32 habeatis & poſſideatis illã. † Videte ergo vt impleatis cere
monias atq; iudicia quę ego hodie ponã ĩ cõſpectu veſtro.

‖ Inf. 27. b. 12

Præcipit exterminari idololatriam, decimas ac primitias reddi, ſacrificia certo loco exolui, & comedi, ſanguinemq; vitari. CAP. XII.

1 HÆc ſunt præcepta atq; iudicia quæ facere debetis in
A terra quam Dominus Deus patrum tuorum datu-
rus eſt tibi, vt poſſideas eam cũctis diebus quibus ſuper
2 humum gradieris. Subuertite omnia loca in quibus co-
luerunt gẽtes quas poſſeſſuri eſtis, deos ſuos, ſuper mon
tes excelſos, & colles, & ſubter omne lignũ frondoſum.
3 † Diſſipate aras earum, & confringite ſtatuas, lucos igne
comburite, & idola comminuite: diſperdite nomina ea-
4 rum de locis illis. † Non facietis ita Dño Deo veſtro: † ſed
5 ad locum quem elegerit Dominus Deus veſter de cũctis
tribubus veſtris, vt ponat nomen ſuum ibi, & habitet in
6 eo, venietis: † & offeretis in loco illo holocauſta & victi-
mas veſtras, decimas & primitias manuũ veſtrarum, &
7 vota atq; donaria, primogenita boum & ouium, † & co-
medetis ibi in cõſpectu Domini Dei veſtri: ac lætabimi-
ni in cunctis ad quæ miſeritis manum vos & domus ve-
8 ſtræ, in quibus benedixerit vobis Dñs Deus veſter. † Non
facietis ibi quæ nos hic facimus hodie, ſinguli quod ſibi
9 rectum videtur. † Neq; enim vſq; in præſens tempus ve-
niſtis ad requiem, & poſſeſſionem quã Dominus Deus
10 veſter daturus eſt vobis. † Tranſibitis Iordanem & habi-
B tabitis in terra quã Dominus Deus veſter daturus eſt vo
bis, vt requieſcatis à cunctis hoſtibus per circuitum: &
11 abſq; vllo timore habitetis † in loco quem elegerit Dñs
Deus veſter, vt ſit nomen eius in eo. Illuc omnia quæ præ
cipio, conferetis, holocauſta*, & hoſtias, ac decimas, &
primitias manuũ veſtrarum: & quicquid præcipuum eſt
12 in muneribus quæ vouiſtis Domino. † Ibi epulabimini
coram Dño Deo veſtro, vos & filij ac filiæ veſtræ, famu-
li & famulæ atq; Leuites, qui in vrbibus veſtris *commo
rantur`: neq; enim habet aliam partem & poſſeſſionem
13 inter vos. † Caue ne offeras holocauſta tua in omni loco
14 quem videris: † ſed in eo quem elegerit Dominus, in vna
tribuum tuarum offeres hoſtias, & facies quæcunq; præ
15 cipio tibi. † Si autem comedere volueris, & te eſus carniũ
delectauerit, occide, & comede iuxta benedictionem Do
mini Dei tui, quã dedit tibi in vrbibus tuis: ſiue immun
dum fuerit, hoc eſt maculatum & debile: ſiue mundum,
hoc eſt integrum & ſine macula, quod offerri licet, ſicut
16 capream & ceruum, comedes, † abſq; eſu duntaxat ſan-
17 guinis, quem ſuper terram quaſi aquam effundes. † Non
C poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, &
vini, & olei tui, primogenita armentorum & pecorum,
& omnia quæ voueris, & ſpontè offerre volueris, & pri-
18 mitia, manuum tuarum: † ſed coram Domino Deo tuo
comedes ea in loco quem elegerit Dominus Deus tuus,
tu & filius tuus, & filia tua, & ſeruus & famula, atq; Le-
uites, qui manet in vrbibus tuis: & lætaberis & reficieris

2. Par. 7. c. 12.

3. Re. 8. c. 17.

* veſtra 1.

* commorantur. 6.

coram

coram Dño Deo tuo in cunctis ad quæ extenderis ma-
19 num tuam. Caue ne derelinquas Leuitem in omni tem
20 pore quo verſaris in terra. Quãdo dilatauerit Dominus
Ge. 18.c.14 Inf. 19. b. 9. Deus tuus terminos tuos, ſicut locutus, eſt tibi, & volue
21 ris veſci carnibus quas deſiderat anima tua: locus auté
quem elegerit Dominus Deus tuus vt ſit nomé eius ibi,
ſi procul fuerit, occîdes de arınétis & pecoribus quę ha-
bueris, ſicut præcepi tibi, & cómedes in oppidis tuis, vt
22 tibi placet. Sicut comeditur caprea & ceruus, ita ve-
ſcêris eis: & mundus & immundus in commune veſcen
23 tur. Hoc ſolũ caue, ne ſanguiné comedas. ſanguis enim
eorum pro anima eſt: & idcirco non debes animam co-
24 medere cum carnibus: ſed ſuper terram fundes quaſi a-
25 quam, vt bene ſit tibi & filijs tuis poſt te, cùm feceris
D quod placet in conſpectu Domini. Quæ autem ſancti-
26 ficaueris & voueris Domino, tolles, & venies ad locum
27 qué elegerit Dominus, & offeres oblationes tuas car-
nem & ſanguinem ſuper altare Domini Dei tui: ſangui-
* tuarum r. nem hoſtiarum * fundes in altari: carnibus auté ipſe ve-
28 ſcêris. Obſerua & audi omnia quę ego præcipio tibi, vt
bene ſit tibi, & filijs tuis poſt te in ſempiternum, cùm fe
ceris quod bonum eſt & placitum in conſpectu Domini
29 Dei tui. Quando diſperdiderit Dominus Deus tuus an-
te faciem tuam gêtes ad quas ingredieris poſſidendas, &
30 poſſederis eas, atq; habitaueris in terra earum: caue ne
imiteris eas, poſtquàm te fuerint introeunte ſubuerſæ, et
requiras ceremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gen
31 tes iſtæ deos ſuos, ita & ego colam. Non facies ſimiliter
Dño Deo tuo. Omnes enim abominationes quas auerſa
tur Dominus, fecerunt dijs ſuis, offerétes filios & filias,
Sup. 4. a. 2. Pro. 30. b. 6. 32 & comburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tantùm
facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.

Pſeudo profeta à Deo auertens occidi debet quantumuis propinquus ſit vel amicus, imò & vrbs vaſtari funditus, cuius habitatores id facere conati fuerint. CAP. XIII.

1 SI ſurrexerit in medio tui prophetes, aut qui ſomniũ
A vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum atq; portẽtum,
2 & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi, Eamus & ſe
3 quamur deos alienos quos ignoras, & ſeruiamus eis: nõ
audies verba prophetæ illius aut ſomniatoris: quia tẽtat
vos Dominus Deus veſter, vt palàm fiat vtrum diligatis
4 eum an non. In toto corde, & in tota anima veſtra, Do-
minum Deum veſtrum ſequimini, & ipſum timete, &
mandata illius cuſtodite, & audite vocem eius: ipſi ſer-
5 uietis, & ipſi adhęrebitis. Propheta autem ille aut fictor
ſomniorum interficietur: quia locutus eſt vt vos auerte-
ret à Domino Deo veſtro, qui eduxit vos de terra Ægy-
pti, & redemit vos de domo ſeruitutis: vt errare te face-
ret de via quam tibi præcepit Dominus Deus tuus, & au
6 feres malũ de medio tui. Si tibi voluerit perſuadere fra-
B ter tuus filius matris tuæ, aut filius tu* vel filia, ſiue vxor
quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus quem diligis vt animam
tuam, clàm dicẽs: Eamus, & ſeruiamus dijs alienis quos
7 ignoras tu & patres tui, cunctarum in circuitu gentium
quæ iuxta vel procul ſunt, ab initio vſque ad finem terrę.
8 nõ acquieſcas ei, nec audias, neq; parcat ei oculus tuus
Inf. 17. b. 25 9 vt miſerearis & occultes eũ, ſed ſtatim interficies. Sit
primùm manus tua ſuper eum, & poſt te omnis popu-
10 lus mittat manum, Lapidibus obrutus necabitur: quia
C voluit te abſtrahere à Domino Deo tuo, qui eduxit te de
11 terra Ægypti de domo ſeruitutis, vt omnis Iſraël au-
diens timeat, & nequaquam vltrà faciat quippiam hu-
12 ius rei ſimile. Si audieris in vna vrbiũ tuarũ, quas Do-
minus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes
13 aliquos: Egreſſi ſunt filij Belial de medio tui, & auerte-
runt habitatores vrbis ſuæ, atq; dixerunt: Eamus & ſer-
14 uiamus dijs alienis quos ignoratis: quære ſolicitè, & di-
ligẽter rei veritate perſpecta, ſi inueneris certũ eſſe quod
15 dicitur, & abominationé hanc opere perpetratam, ſta-
tim percuties habitatores vrbis illius in ore gladij, & de-
16 lebis eam, omniaq; quę in illa ſunt vſq; ad pecora. Quic
quid etiã ſuppellectilis fuerit, cõgregabis in medio pla-
tearum eius, & cum ipſa ciuitate ſuccendes, ita vt vniuer
ſa conſumas Domino Deo tuo, & ſit tumulus ſempiter-
17 nus, non ædificabitur amplius, & non adhærebit de il-
lo anathemate quicquam in manu tua, vt auertatur Dñs
ab ira furoris ſui, & miſereatur tui, multiplicetq; te, ſicut
18 iurauit patribus tuis, quando audieris vocem Dñi Dei
tui, cuſtodiens omnia præcepta eius, quæ ego præcipio
tibi hodie, vt facias qđ placitũ eſt ĩ cõſpectu Dñi Dei tui.

Gentium ritus ſuper mortuo fugiendus: animalium mundorũ & immundorũ diſcretio, & decimas eſſe ſoluendas. CAP. XIIII.

1 FIlij eſtote Domini Dei veſtrũ: nõ vos incidetis, nec fa- Sup. 7. a. 6. Inf. 26. d. 18.
A cietis caluitium ſuper mortuo. Quoniam populus
2 ſanctus es Domino Deo tuo: & te elegit vt ſis ei in popu
lum peculiarem de cunctis gentibus quę ſunt ſuper ter-
3 ram. Ne comedatis quæ immunda ſunt. Hoc eſt ani Leu. 11. a. 2.
4 mal quod comedere debeatis: Bouem, & ouem, & caprã,
5 ceruum & capream, bubalum, tragelaphum, pygargũ,
6 orygem, camelopardalum. Omne animal quod in duas
7 partes findit vngulam & ruminat, comedetis. De his au
tem quę ruminant, & vngulam non findunt, hęc come-
dere non debetis, camelum, leporem, chœrogryllũ: quia
ruminant, & nõ diuidunt vngulam, immunda erunt vo
8 bis. Sus quoq; quoniam diuidit vngulam, & non rumi
B nat, immunda erit. carnibus eorum non veſcemini, &
9 cadauera nõ tangetis. Hęc comedetis ex omnibus quę
morãtur in aquis, Quę habent pinnulas & ſquamas co-
10 medite, quæ abſq; pinnulis & ſquamis ſunt, ne come
11 datis, quia immũda ſunt. Omnes aues mundas come-
12 dite. Immundas ne comedatis: aquilam ſcilicet, & gry-
13 phem, & haliæetum, ixon, & vulturem ac miluum iux-
14 ta genus ſuum: & omne coruini generis, & ſtruthio-
15 nem, ac noctuam, & larum atq; accipitrem iuxta genus
16 ſuum: herodium ac cygnum, & ibin, ac mergulum,
17 porphyrionem, & nycticoracem, onocrotalum, & cha-
18 radrium, ſingula in genere ſuo: vpupam quoq;, & veſper
19 tilionem. Et omne quod reptat & pennulas habet, im-
C mundum erit, & nõ comedetur. Omne quod mundũ
20 eſt, comedite. Quicquid autem morticinum eſt, ne ve-
21 ſcamini ex eo. Peregrino qui intra portas tuas eſt, da vt
comedat, aut vende ei, quia tu populus ſanctus Domini
22 Dei tui es. Non coques hœdũ in lacte matris ſuę. Deci Exo. 23. c. 19. & 34. d. 26.
mam partem ſeparabis de cunctis fructibus tuis quæ na
23 ſcuntur in terra per annos ſingulos, & comedes in con
ſpectu Domini Dei tui in loco quem elegerit vt in eo no
men illius inuocetur, decimam frumenti tui, & vini, &
olei, & primogenita de armentis & ouibus tuis: * vt di- * diſcas r. 4.
24 ſcas timere Dñm Deum tuũ omni tẽpore. Cùm autem
longior fuerit via, & locus qué elegerit Dñs Deus tuus,
tibiq; benedixerit, nec potueris ad eum hæc cuncta por-
25 tare, vendes omnia, & in pretium rediges, portabiſq; Mat. 21. a. 12
D manu tua, & proficiſcêris ad locũ quem elegerit Domi-
26 nus Deus tuus: & emes ex eadem pecunia quicquid ti-
bi placuerit, ſiue ex armẽtis, ſiue ex ouibus: vinum quo-
que, & ſiceram, & omne quod deſiderat anima tua: & co
medes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu & do-
27 mus tua, & Leuita qui intra portas tuas eſt. Caue ne de-
relinquas eum, quia non habet aliã partem in poſſeſſio-
28 ne tua. Anno tertio ſeparabis aliam decimam ex omni-
bus quæ naſcuntur tibi eo tempore: & repones intra ia-
29 nuas tuas, venietq; Leuites qui aliam non habet par-
tem nec poſſeſſionem tecum, & peregrinus ac pupillus
& vidua, qui intra portas tuas ſunt, & comedent, & ſa-
turabuntur: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in
cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris.

Lex remiſſionis ſeptimi anni in quot exerceatur. de ſeruo Hebręo qui noluerit manumitti, de primogenitis Domino ſanctificandis, & comedendis. CAP. XV.

1 SEptimo anno facies remiſſionem, quæ hoc ordine
A celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel pro-
2 ximo ac fratre ſuo, repetere non poterit, quia annus re-
3 miſſionis eſt Domini. A peregrino & aduena exiges: ci-

uem & propinquum repetendi nõ habebis poteſtatem.
4 ¶ Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos: vt
*11. benedicat tibi Dominus *Deus tuus* in terra quam tra-
5 diturus eſt tibi in poſſeſſionẽ. ¶ Si tamen audieris vocem
Domini Dei tui, & cuſtodieris vniuerſa quę iuſſit, & quę
6 ego hodie pręcipio tibi, ¶ benedicet tibi, vt pollicitus eſt.
B Fœnerabis Gentibus multis, & ipſe à nullo accipies mu-
tuũ. Dominaberis nationibus plurimis, & tui nemo do-
7 minabitur. ¶ Si vnus de fratribus tuis qui moratur intra
portas ciuitatis tuæ in terra quã Dominus Deus tuus da-
turus eſt tibi, ad paupertatem deuenerit: non obdurabis
8 cor tuum, nec contrahes manum, ¶ ſed aperies eam pau-
‖ Mat. 5. g. 42. Luc. 6. e. 34. peri, & ‖ dabis mutuum quo eum indigere perſpexeris.
9 ¶ Caue ne fortè ſubrepat tibi impia cogitatio, & dicas in
corde tuo, Appropinquat ſeptimus annus remiſſionis,
& auertas oculos tuos à paupere fratre tuo nolens ei qđ
poſtulat mutuum cõmodare: ne clamet contra te ad Do-
10 minum, & fiat tibi in peccatum. ¶ Sed dabis ei: nec ages
quippiam callidè in eius neceſſitatibus ſubleuandis: vt
*opere 1. benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni *tempore*,
‖ Mat. 26. a. 11. 11 & in cunctis ad quæ manũ miſeris. ¶ ‖ Non deerunt pau-
peres in terra habitationis tuę: idcirco ego præcipio tibi
C vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecũ
‖ Exo. 21. a. 2. Iere. 34. a. 14. 12 verſatur in terra. ¶ ‖ Cùm tibi venditus fuerit frater tuus
Hebræus, aut Hebræa, & ſex annis ſeruierit tibi, in ſepti-
13 mo anno dimittes eum liberum: ¶ & quem libertate do-
14 naueris, nequaquam vacuum abire patieris: ¶ ſed dabis
viaticum de gregibus, & de area & torculari tuo, quibus
15 Dominus Deus tuus benedixerit tibi. ¶ Memento quòd
& ipſe ſeruieris in terra Ægypti, & liberauerit te Domi-
16 nus Deus tuus, & idcirco ego nunc præcipio tibi. ¶ Sin
autem dixerit, Nolo egredi: eò quòd diligat te, & domũ
17 tuam, & bene ſibi apud te eſſe ſentiat: ¶ aſſumes ſubulã,
& perforabis aurem eius in ianua domus tuæ, & ſeruiet
18 tibi vſq; in æternũ. ancillæ quoq; ſimiliter facies. ¶ Non
auertas ab eis oculos tuos quãdo dimiſeris eos liberos:
quĩa iuxta mercedẽ mercenarij per ſex annos ſeruiuit ti-
bi: vt benedicat tibi Dñs Deus tuus in cũctis operib⁹ quę
19 agis. ¶ De primogenitis quæ naſcuntur in armẽtis & oui-
D bus tuis, quicquid eſt ſexus maſculini, ſanctificabis Do-
mino Deo tuo. Non operaberis in primogenito bouis,
‖ Leu. 22. e. 21. Eccl. 35. b. 14. 20 & nõ tondebis primogenita ouium. ¶ ‖ In conſpectu Do-
mini Dei tui comedes ea per annos ſingulos in loco quẽ
21 elegerit Dñs, tu & domus tua. ¶ Sin autẽ habuerit macu-
lam, & vel claudum fuerit vel cæcum, aut in aliqua parte
deforme vel debile, nõ immolabitur Domino Deo tuo:
22 ¶ ſed intra portas vrbis tuæ comedes illud: tam mundus
quàm immundus ſimiliter veſcentur eis quaſi caprea, &
23 ceruo. ¶ Hoc ſolum obſeruabis, vt ſanguinem eorum
non comedas, ſed effundes in terram quaſi aquam.

Tres præcipuę anni ſolennitates, Azymorum, Hebdomadarum, & Tabernaculorum: de iuſtis iudicibus conſtituendis, & de cauendo ab occaſionibus idololatriæ. CAP. XVI.

1 OBſerua menſem nouarum frugum, & verni primũ
A temporis, vt facias Phaſe Domino Deo tuo: quĩa in
iſto menſe eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto no-
2 cte. ¶ Immolabiſq; Phaſe Domino Deo tuo, de ouibus,
& de bobus in loco quem elegerit Dominus Deus tuus,
3 vt habitet nomen eius ibi. ¶ Non comedes in eo panẽ fer-
mentatum: Septem diebus comedes abſq; fermento af-
flictionis panem, quoniã in pauore egreſſus es de Ægy-
pto: vt memineris diei egreſſionis tuæ de Ægypto omni-
4 bus diebus vitæ tuæ. ¶ Non apparebit fermẽtatum in om-
nibus terminis tuis ſeptem diebus, & non remanebit de
carnibus eius quod immolatũ eſt veſpere in die primo
5 vſq; manè. ¶ Non poteris immolare Phaſe in qualibet vr-
bium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus eſt ti-
6 bi: ¶ ſed in loco quẽ elegerit Dominus Deus tuus, vt ha-
B bitet nomẽ eius ibi: immolabis Phaſe veſpere ad ſolis oc-
7 caſum quando egreſſus es de Ægypto. ¶ Et coques, & co-
medes in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ma-
8 nèq; conſurgens vades in tabernacula tua. ¶ Sex diebus
comedes azyma: & in die ſeptima, quia collecta eſt Do-
9 mini Dei tui, non facies opus. ¶ Septem hebdomadas nu- ‖ Leu. 23. c. 15
10 merabis tibi ab ea die qua falcem in ſegetem miſeris, ¶ &
celebrabis diem feſtum hebdomadarum Domino Deo
tuo, oblationem ſpontaneam manus tuæ, quam offeres
11 iuxta benedictionem Domini Dei tui: ¶ & epulaberis co-
ram Domino Deo tuo, tu & filius tuus, & filia tua, & ſer-
uus tuus, & ancilla tua, & Leuites qui eſt intra portas
tuas, & aduena ac pupillus & vidua, qui morãtur vobiſ-
cum: in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habi-
12 tet nomen eius ibi: ¶ & recordaberis quĩa ſeruus fueris in
C Ægypto: cuſtodieſq; ac facies quæ pręcepta ſunt. ¶ Solen-
13 nitatem quoque tabernaculorum celebrabis per ſeptem
dies, quando collegeris de area & torculari fruges tuas:
14 ¶ & epulaberis in feſtiuitate tu & filius tuus, & filia tua,
& ſeruus tuus, & ancilla: Leuites quoque, & aduena, &
15 pupillus ac vidua qui intra portas tuas ſunt. ¶ Septem die-
bus Domino Deo tuo feſta celebrabis in loco quem ele-
gerit dominus, benedicetq; tibi Dominus Deus tuus in
cunctis frugibus tuis: & in omni opere manuum tuarũ,
16 eriſq; in lætitia. ¶ Tribus vicibus per annũ apparebit om-
D ne maſculinum tuum in cõſpectu Domini Dei tui in lo-
co quẽ elegerit, in ſolennitate azymorum, & in ſolenni-
tate hebdomadarum, & in ſolennitate tabernaculorum.
17 ‖ Non apparebit ante dominũ vacuus: ¶ ſed offeret vnuſ- ‖ Exo. 23. b. 15. 34. c. 23. Eccl. 35. b. 6.
quiſq; ſecundũ quod habuerit iuxta benedictionem Do-
18 mini Dei ſui, quam dederit ei. ¶ Iudices & magiſtros con-
ſtitues in oĩbus portis tuis, quas Dñs Deus tuus dede-
rit tibi per ſingulas tribus tuas: vt iudicent populũ iuſto
19 iudicio: ¶ nec in alteram partem declinẽt. ‖ Non accipies ‖ Sup. 1. c. 17. Leu. 19. c. 15. Exo. 23. a. 8. Eccl. 20. d. 31
perſonam, nec munera: quia munera excęcant oculos ſa-
20 pientum, & mutãt verba iuſtorum. ¶ Iuſtè quod iuſtum
eſt perſequẽris: vt viuas, & poſſideas terram quam Dñs
21 Deus tuus dederit tibi. ¶ Non plantabis lucũ & omnem
22 arborem iuxta altare Domini Dei tui. ¶ Nec facies tibi at-
que cõſtitues ſtatuam: *quæ* odit Dominus Deus tuus. *quam 5.

Hoſtia deligenda, idololatria punienda, in graui difficultate ad ſummum ſacerdotem eiuſq; concilium recurrendum, & quæ regi eligendo ſint obſeruanda. CAP. XVII.

1 NOn immolabis Domino Deo tuo bouem & ouem
A in quo eſt macula aut quippiam vitij: quia abomi-
2 natio eſt Domino Deo tuo. ¶ Cùm reperti fuerint apud
te intra vnam portarum tuarũ quas Dñs Deus tuus da-
bit tibi, vir aut mulier qui faciant malũ in conſpectu Do-
3 mini Dei tui, & tranſgrediãtur pactum illius, ¶ vt vadant
& ſeruiant dijs alienis, & adorent eos, ſolem & lunam,
4 & omnem militiam cæli, quæ non præcepi: ¶ & hoc tibi
fuerit nunciatum, audienſq; inquiſieris diligenter, & ve-
5 rum eſſe repereris, & abominatio facta eſt in Iſraël: ¶ edu-
ces virũ ac mulierem, qui rem ſceleratiſſimam perpetra-
6 runt ad portas ciuitatis tuæ, & lapidibus obruentur. ¶ ‖ In- ‖ Inf. 19. d. 15. Mat. 18. b. 16. 2. Cor. 13. a. 1. Sup. 13. b. 9.
B ore duorũ aut triũ teſtiũ peribit qui interficietur. Nemo
7 occidatur, vno contra ſe dicente teſtimoniũ. ¶ Manus te-
ſtium prima interficiet eum, & manus reliqui populi ex-
8 trema mittetur, vt auferas malũ de medio tui. ¶ Si diffici-
le & ambiguũ apud te iudiciũ eſſe proſpexeris inter ſan-
guinẽ & ſanguinẽ, cauſam & cauſam, leprã & nõ leprã,
& iudicum inter portas tuas videris verba variari: ſurge
& aſcẽde ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus,
9 ¶ ‖ venieſq; ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem ‖ 2. Par. 19. c. 8.
qui fuerit illo tempore: quæreſq; ab eis, qui indicabunt
10 tibi iudicij veritatem. ¶ Et facies quodcunq; dixerint qui
11 pręſunt loco quẽ elegerit Dominus, & docuerint te ¶ iux-
C ta legem eius, ſequeriſq; ſententiam eorum: nec decli-
12 nabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram. ¶ Qui autem ſu-
perbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tem-
pore miniſtrat Domino Deo tuo: ex decreto iudicis mo-
13 rietur homo ille, & auferes malum de Iſraël: ¶ cunctuſq;
populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumeſcat
14 ſuperbia. ¶ Cùm ingreſſus fueris terram quam Domi-
nus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, habitaueriſ-
que in illa, & dixeris. Conſtituam ſuper me regem, ſicut

15 habent omnes per circuitum nationes: † eum conſtitues
quem Dominus Deus tuus elegerit de numero ſratrum
tuorum Non poteris alterius gentis hominem regem fa
16 cere, qui non ſit frater tuus. † Cumque fuerit conſtitutus,
D non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populũ in Æ-
gyptum, equitatus numero ſubleuatus, præſertim cùm
Dominus præceperit vobis vt nequaquam amplius per
17 eandem viam reuertamini. † Non habebit vxores pluri-
mas quę alliciant animum eius, neq; argenti & auri im-
18 menſa pondera. † Poſtquàm autem ſederit in ſolio regni
ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in volu-
mine, accipiẽs exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus,
19 † & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ
ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodi-
re verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt.
20 † Nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos,
neque declinet in partem dexteram vel ſiniſtram, vt lon
go tempore regnet ipſe & ° filius ' eius ſuper Iſraël. ° filij e.

*Sacerdotibus & Leuitis pro poſſeſſione cedunt oblationes ac ſa-
crificia, cauenda omnis ſuperſtitio: de vero propheta ſuſcitan
da, & falſo propheta interficienda.* CAP. XVIII.

1 NOn habebunt ſacerdotes & Leuitæ, & omnes qui
A de eadem tribu ſunt, partem & hęreditatem cũ reli
quo Iſraël, | quia ſacrificia Domini & oblationes eius co |Sup. 10. b. 9
2 medent, † & nihil aliud accipient de poſſeſſione fratrum
ſuorum: | Dominus enim ipſe eſt hæreditas eorum: ſicut | Nu. 18. c. 20.
3 locutus eſt illis. † Hoc erit iudicium ſacerdotum à popu- 1. Cor. 9. b. 13.
lo, & ab his qui offerũt victimas: ſiue bouem, ſiue ouem Nu. 18. c. 20.
immolauerint, dabũt ſacerdoti armum ac ventriculum:
4 † primitias frumenti, vini & olei, & lanarum partem ex
5 ouiũ tonſione. † Ipſum enim elegit Dominus Deus tuus
de cunctis tribubus tuis, vt ſtet, & miniſtret nomini Do
6 mini, ipſe & filij eius in ſempiternum. † Si exiẽrit Leuites
B ex vna vrbium tuarum ex omni Iſraël in qua habitat, &
voluerit venire, deſiderans locum quem elegerit Domi-
7 nus, † miniſtrabit in nomine Domini Dei ſui, ſicut om-
nes fratres eius Leuitę, qui ſtabunt eo tempore corã Do-
8 mino. † Partem ciborum eandem accipiet quam & cęte-
ri: excepto eo, quod in vrbe ſua ex paterna ei ſucceſſione
9 debetur. † Qñ ingreſſus fueris terrã quam Dñs Deus tuus
dabit tibi, caue ne imitari velis abominationes illarũ gẽ-
10 tium. † | Nec inueniatur in te qui luſtret filiũ ſuum, aut fi- |Leu. 20. d. 27.
liam ducẽs per ignẽ: aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſer-
11 uet ſomnia atq; auguria: nec ſit maleficus † nec incãtator,
C neque qui pythônes conſolat, nec diuinos, | & quærat à 1. Re. 28. b. 7
12 mortuis veritatẽ. † oĩa enim hæc abominat Dñs, & pro-
13 pter iſtiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo. † Perfe
14 ctus eris, & abſq; macula cum Dño Deo tuo. † Gẽtes iſtæ
quarũ poſſidebis terrã, augures & diuinos audiũt: tu aũt
15 à Dño Deo tuo aliter inſtitutus es. † | PROPHETAM de |Ioan. 1. g. 45 Act. 3. d. 22. 7. e. 37.
gente tua & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dñs
16 Deus tuus: ipſum audies, † vt petiſti à Dño Deo tuo in Ho
reb, qñ concio cõgregata eſt atq; dixiſti: | Vltrà nõ audiã |Exo. 20. d. 19.
vocem Dñi Dei mei, & ignẽ hunc maximũ amplius non
17 videbo, ne moriar. † Et ait Dñs mihi, Bene oĩa ſunt locuti,
18 † | Prophetã ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorũ ſimi- |Ioan. 1. g. 45
lem tui: & ponã verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos
19 oĩa quę præcepero illi. † qui aũt verba eius, quæ loquitur
20 in noĩe meo audire noluerit, ego vltor exiſtam. † Prophe
D ta aũt qui arrogantia deprauatus voluerit loqui in nomi
ne meo, quę ego nõ pręcepi illi vt diceret, aut ex noĩe alie
21 norũ deorũ, interficietur. † Quòd ſi tacita cogitatione re
ſponderis, Quomodo poſſum intelligere verbũ qd Dñs
22 nõ eſt locut⁹? † hoc habebis ſignũ: Qd in noĩe Dñi ꝓphe
ta ille ꝑdixerit, & nõ euenerit: hoc Dñs nõ ẽ locut⁹, ſed p
tumorẽ ãi ſui ꝓpheta cõfinxit, & idcirco nõ timebis eũ.

*Separandæ vrbes refugij, & qui ad eas tutè confugient, & qui
non de veris falſiſq; teſtibus, & de terminis non transfe
rendis.* CAP. XIX.

1 CVm diſperdiderit Dominus Deus tuus gentes, qua
A rum tibi traditurus eſt terrã, & poſſederis eam, ha- Nu. 35. b. 13. Ioſ. 20. a. 5.
2 bitaueriſque in vrbibus ° eius ' & in ædibus: † tres ciuita- ° earum 1. |Lu. 21. a. 13.
tes ſeparabis tibi in medio terræ, quam Dominus Deus
3 tuus dabit tibi in poſſeſſionem, † ſternens diligenter viã:
& in tres æqualiter partes totam terræ tuæ prouinciam
diuides: vt habeat è vicino qui propter homicidiũ pro-
4 fugus eſt, quò poſſit euadere. † Hæc erit lex homicidę fu-
gientis, cuius vita ſeruanda eſt. Qui percuſſerit proximũ
ſuum neſciens, & qui heri & nudiuſtertius nullum con
5 tra eum odium habuiſſe comprobatur: † ſed abijſſe cum
eo ſimpliciter in ſyluam ad ligna cædenda, & in ſucciſio
ne lignorum ſecuris fugerit manum, ferrumq; lapſum
de manubrio amicum eius percuſſerit, & occiderit: hic
6 ad vnam ſupradictarum vrbium confugiet, & viuet: † ne
B forſitan proximus eius, cuius effuſus eſt ſanguis, dolore
ſtimulatus, perſequatur, & apprehendat eum ſi longior
via fuerit, & percutiat animam eius qui nõ eſt reus mor
tis: quia nullum cõtra eum, qui occiſus eſt, odium prius
7 habuiſſe monſtratur. † Idcirco præcipio tibi, vt tres ciui-
8 tates æqualis inter ſe ſpatij diuidas. † Cùm autem dilata-
uerit Dominus Deus tuus terminos tuos, ſicut iurauit
patribus tuis, & dederit tibi cunctam terram | quam eis |Ge. 28. e. 14
9 pollicitus eſt, † (ſi tamen cuſtodieris mandata eius, & fe- |Supr. 12. e. 20.
ceris quæ hodie præcipio tibi, vt diligas Dominũ Deum
tuum, & ambules in vijs eius omni tempore) addes tibi
| tres alias ciuitates, & ſupradictarum trium vrbium nu- |Ioſ. 20. c. 7.
10 merum duplicabis. † vt nõ effundatur ſanguis innoxius
in medio terræ, quã Dominus Deus tuus dabit tibi poſ-
11 ſidendã, ne ſis ſanguinis reus. † | Si quis autem odio ha- | Nu. 35. c. 20.
C bens proximũ ſuum inſidiatus fuerit vitæ eius, ſurgenſ-
que percuſſerit illum, & mortuus fuerit: fugeritque ad
12 vnam de ſupradictis vrbibus, † mittent ſeniores ciuitatis
illius, & arripient eum de loco effugij, tradentq; in ma-
13 nu proximi, cuius ſanguis effuſus eſt, & morietur. Non
miſereberis eius, & auferes ° innoxium ' ſanguinem de Iſ- ° noxium.
14 raël, vt bene ſit tibi. † Non aſſumes, & transferes termi-
nos proximi tui quos fixerũt priores in poſſeſſione tua,
D quam Dominus Deus tuus dabit tibi in terra quam acce
15 peris poſſidendam. † Non ſtabit teſtis vnus contra ali-
quẽ, quicquid illud peccati, & facinoris fuerit: ſed | in o- |Sup. 17. b. 6
16 re duorum aut trium teſtium, ſtabit omne verbum. † Si |Ma. 18. b. 16
ſteterit teſtis mendax contra hominẽ, accuſans eum præ Ioan. 8. b. 17
17 uaricationis, † ſtabunt ambo, quorum cauſa eſt, ante Do 2. Cor. 13. a. 1 Heb. 10. c. 28
minum in conſpectu ſacerdotum & iudicũ qui fuerint
18 in diebus illis. † Cumq; diligentiſſimè perſcrutãtes, inue
nerint falſum teſtem dixiſſe cõtra fratrem ſuum menda-
19 cium: † | reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitauit, & au- |Dan. 13. g. 61.
20 feres malum de medio tui: † vt audientes cæteri timorem Mal. 1. f. 28.
21 habeant, & nequaquam talia audeant facere. † Non miſe Prou. 19. a. 5.
reberis eius, | ſed animã pro anima, oculũ pro oculo, den |Exo. 21. e. 24.
tem pro dẽte, manũ pro manu, pedem pro pede exiges. Leu. 24. d. 20

*Qui tempore pugnæ ſint domum remittendi, iura belli quomodo
ſeruanda, quæ arbores cædendæ ad machinas inſtruendas, &
quæ relinquenda.* CAP. XX.

1 SI exieris ad bellum contra hoſtes tuos, & videris e-
A quitatus & currus, & maiorem quàm tu habeas, ad-
uerſarij exercitus multitudinem, non timebis eos: quia
Dominus Deus tuus tecũ eſt, qui eduxit te de terra Æ-
2 gypti. † Appropinquante autem iam prælio, ſtabit ſacer-
3 dos ante aciem, & ſic loquetur ad populũ, † Audi Iſraël,
vos hodie cõtra inimicos veſtros pugnam committitis,
non pertimeſcat cor veſtrum, nolite metuere, nolite ce-
4 dere, nec formidetis eos: † quia Dominus Deus veſter in
B medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimica
5 bit, vt eruat vos de periculo. † Duces quoque per ſingu-
las turmas audiente exercitu proclamabunt, | Quis eſt
homo qui ædificauit domum nouam, & non dedicauit
eam? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne fortè mo-
6 riatur in bello, & alius dedicet eam. † Quis eſt homo qui
plantauit vineam, | & necdum fecit eam eſſe commu- |1. Mat. 5. 56.
nem, de qua veſci omnibus liceat? vadat, & reuertatur
in domum ſuam: ne fortè moriatur in bello, & alius ho
7 mo eius fungatur officio. † Quis eſt homo qui deſpon-

dit vxorem, & non accepit eam? vadat, & reuertatur in
domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo
8 accipiat eam. †His dictis addent reliqua, & loquentur ad
populum, ‖Quis eſt homo formidoloſus, & corde pa- ‖Iudic.7.a.3
uido? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne pauere fa
ciat corda fratrum ſuorum, ſicut ipſe timore perterritus
9 eſt. †Cumq; ſiluerint duces exercitus, & finem loquen-
C di fecerint, vnuſquiſq; ſuos ad bellandum cuneos prępa
10 rabit. †Si quando acceſſeris ad expugnandã ciuitatem,
11 offeres ei primùm pacem. †Si receperit, & aperuerit tibi
portas, cunctus populus qui in ea eſt, ſaluabitur, & ſer-
12 uiet tibi ſub tributo. †Sin autem fœdus inire noluerit, &
13 cœperit contra te bellum, oppugnabis eam. †Cumque
tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, per-
cuties omne quod in ea generis maſculini eſt, in ore gla-
14 dij, †abſq; mulieribus & infantibus, iumentis & cæteris
quæ in ciuitate ſunt. Omnem prædam exercitui diuides,
& comedes de ſpolijs hoſtium tuorum, quæ Dominus
15 Deus tuus dederit tibi. †Sic facies cũctis ciuitatibus quę
à te procul valde ſunt, & nõ ſunt de his vrbibus quas in
16 poſſeſſionem accepturus es. †De his autem ciuitatibus
D quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes viuere,
17 †ſed interficies in ore gladij, Hethæũ videlicet, & Amor-
rhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Heuęum, & Ie-
18 buſęum, ſicut pręcepit tibi Dominus Deus tuus: †ne for
tè doceant vos facere cunctas abominationes quas ipſi
operati ſunt dijs ſuis: & peccetis in Dominum Deum ve
19 ſtrum. †Quando obſederis ciuitatem multo tempore, &
munitionibus circundederis vt expugnes eam, nõ ſucci-
des arbores de quibus veſci poteſt, nec ſecuribus per cir
cuitum debes vaſtare regionem: quoniam lignum eſt, &
non homo, nec poteſt bellantium contra te augere nu-
20 merum. †Si qua autem ligna non ſunt pomifera, ſed a-
greſtia, & in cæteros apta vſus, ſuccide, & inſtrue ma-
chinas, donec capias ciuitatem quæ contra te dimicat.

Cautio ſuper homicidio occulto, muliere in bello capta, filio contumace, & eo qui ſuſpenſus eſt in ligno. CAP. XXI.

1 QVando inuentum fuerit in terra quam Dominus
A Deus tuus daturus eſt tibi, ‖hominis cadauer occi-
2 ſi, & ignorabitur cędis reus, †egredientur ma-
iores natu, & iudices tui, & metientur a loco cadaueris
3 ſingularum per circuitum ſpatia ciuitatum: †& quã vi-
ciniorem cæteris eſſe perſpexerint, ſeniores ciuitatis il-
lius tollent vitulam de armento, quæ non traxit iugum,
4 nec terram ſcidit vomere, †& ducent eam ad vallem aſpe
ram atq; ſaxoſam, quæ nunquam arata eſt, nec ſemẽtem
5 recepit, & cædent in ea ceruices vitulæ: †accedentq; ſacer
dotes filij Leui, quos elegerit Dominus Deus tuus vt mi
niſtrent ei, & benedicant in nomine eius, & ad verbum
eorum omne negocium pendet: & quicquid mũdum
6 vel immundum eſt, iudicetur. †Et venient *maiores na- *omnes 1.
B tu ciuitatis illius ad interfectũ, lauabuntque manus ſuas
7 ſuper vitulã, quæ in valle percuſſa eſt, †& dicent, Ma-
nus noſtræ non effuderunt ſanguinẽ hunc, nec oculi vi-
8 derũt: †propitius eſto populo tuo Iſraël, quem redemiſti
Domine, & ne reputes ſanguinem innocẽtem in medio
9 populi tui Iſraël. Et auferetur ab eis reatus ſanguinis: †tu
autẽ alienus eris ab innocentis cruore qui fuſus eſt, cùm
10 feceris qđ pręcepit Dominus. †Si egreſſus fueris ad pu
gnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus
11 Deus tuus in manu tua, captiuosq; duxeris, †& videris
in numero captiuorum mulierem pulchram, & adama-
12 ueris eam, voluerisq; habere vxorem, †introduces eam
C in domum tuam: quę radet cæſariem & circuncidet vn-
13 gues, †& deponet veſtem in qua capta eſt: ſedensq; in do
mo tua, flebit patrem & matrem ſuam vno menſe, & po
ſteà intrabis ad eam, dormiesq; cum illa, & erit vxor tua.
14 †Si autem poſteà nõ ſederit animo tuo, dimittes eam li-
beram, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per
15 potẽtiam: quia humiliaſti eam. †Si habuerit homo vxo
res duas, vnam dilectam, & alterã odioſam, *genueritq; *genuerint-que ex eo.
16 ex eis liberos, & fuerit filius odioſæ primogenitus, †vo-
lueritq; ſubſtantiam inter filios ſuos diuidere: non pote
rit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio
17 odioſæ, †ſed filium odioſæ agnoſcet primogenitum, ‖da- ‖1. Par.5.a.1
bitq; ei de his quæ habuerit cũcta duplicia: iſte eſt enim
principium liberorum eius, & huic debentur primoge-
18 nita. †Si genuerit homo filium contumacem & proter-
uum, qui non audierit patris ac matris imperiũ, & coër-
19 citus obedire contempſerit: †apprehendent eum, & du-
D cent ad ſeniores ciuitatis illius & ad portam iudicij, †di-
20 centq; ad eos, Filius noſter iſte proteruus & contumax
eſt, monita noſtra audire contemnit, comeſſationibus
21 vacat, & luxuriæ atq; conuiuijs: †lapidibus eum obruet
populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malũ de me-
22 dio veſtri, & vniuerſus Iſraël audiẽs pertimeſcat. †Quan
do peccauerit homo quod morte plectendum eſt, & ad-
23 iudicatus morti appenſus fuerit in patibulo: †non per-
manebit cadauer eius in ligno, ſed in eadem die ſepelie-
tur‖: quia maledictus à Deo eſt qui pendet in ligno, & ‖Gal.3.b.13.
nequaquam contaminabis terram tuam quam Domi-
nus Deus tuus dederit tibi in poſſeſſionem.

Pietas in rem proximi exercenda, de veſte alterius ſexus, de inuento nido, de circundando tecto domus, de non commiſcendis rebus diuerſi generis, de fimbrijs, de ſignis virginitatis, de adulterio, de corrupta in vrbe vel in agro, de vxore patris non ducenda. CAP. XXII.

1 NOn videbis bouem fratris tui, aut ouem errantem, ‖Exo.23.a.4. Tob.1.c.21.
A & præteribis: ſed reduces fratri tuo, †etiamſi nõ eſt
2 propinquus frater tuus, nec noſti eum: duces in domum
tuam, & erunt apud te quandiu quęrat ea frater tuus, &
3 recipiat. †Similiter facies de aſino, & de veſtimento, & de
omni re fratris tui quæ perierit: ſi inueneris eam, ne ne-
4 gligas quaſi alienam. †Si videris aſinum fratris tui aut bo
uem cecidiſſe in via, non deſpicies, ſed ſubleuabis cũ eo.
5 †Nõ induetur mulier veſte virili, nec vir vtetur veſte fœ
minea: abominabilis enim apud Deum eſt qui facit hęc.
6 †Si ambulãs per viã, in arbore vel in terra nidũ auis in-
ueneris, & matrẽ pullis vel ouis deſuper incubantẽ: non
7 tenebis eam cũ filijs, †ſed abire patieris, captos tenens fi-
8 lios: vt bene ſit tibi, & lõgo viuas tempore. †Cùm ædi-
ficaueris domum nouam, facies murũ tecti per circuitũ:
ne effundatur ſanguis in domo tua, & ſis reus labente alio,
9 & in pręceps ruente. †Non ſeres vineam tuam altero ſe-
B mine: ne & ſementis quam ſeuiſti, & quæ naſcuntur ex
10 vinea, pariter ſanctificentur. †Non arabis in boue ſimul
11 & aſino. †Non induẽris veſtimẽto quod ex lana linoq;
12 contextum eſt. †Funiculos in fimbrijs facies per quatuor
13 angulos pallij tui quo operiris. †Si duxerit vir vxorẽ, &
14 poſteà odio habuerit eam, †quæſieritq; occaſiones qui-
bus dimittat eam, obijciens ei nomen peſſimum, & di-
xerit, Vxorem hanc accepi, & ingreſſus ad eam non in-
15 ueni virginem: †tollent eam pater & mater eius, & ferẽt
ſecũ ſigna virginitatis eius ad ſeniores vrbis qui in porta
16 ſunt, †& dicet pater, Filiam meã dedi huic vxorem: quã
17 quia odit, †imponit ei nomen peſſimũ, vt dicat, Non in-
ueni filiam tuã virginem: & ecce hęc ſunt ſigna virginita
C tis filię meę. Expandent veſtimentũ corã ſenioribus ciui
18 tatis: †apprehendentq; ſenes vrbis illius virũ, & verbera
19 bunt illũ, †cõdemnãtes inſuper centũ ſiclis argẽti, quos
dabit patri puellæ, qm̃ diffamauit nomen peſſimum ſu-
per virginẽ Iſraël: habebitq; eam vxorem, & nõ poterit
20 dimittere eam omnibus diebus vitæ ſuæ. †Quòd ſi verũ
eſt quod obijcit, & non eſt in puella inuenta virginitas:
21 †eijciẽt eam extra fores domus patris ſui, & lapidib' ob-
ruent viri ciuitatis illius, & morietur: qm̃ fecit nefas in
Iſraël vt fornicaretur in domo patris: & auferes malũ de
22 medio tui. †‖Si dormierit vir cũ vxore alteri', vterq; mo ‖Leu.20.b.10.
rietur, id eſt, adulter & adultera: & auferes malum de Iſ-
23 raël. †Si puellam virginem deſpõderit vir, & inuenerit
D eam aliquis in ciuitate, & concubuerit cum ea, †educes
24 vtrunq; ad portam ciuitatis illius, & lapidibus obruen-
tur: puella, quia non clamauit, cùm eſſet in ciuitate: vir,
quia humiliauit vxorem proximi ſui: & auferes malũ de

25 medio tui. †Sin autem in agro reppererit vir puellam quę
deſponſata eſt, & apprehendens cócubuerit cum ea, ip-
26 ſe morietur ſolus: † puella nihil patietur, nec eſt rea mor
tis: quoniam ſicut latro conſurgit contra fratrem ſuum,
27 & occidit animam eius, ita & puella perpeſſa eſt. † ſola
erat in agro: clamauit, & nullus affuit qui liberaret eam.
28 † Si inuenerit vir puellam virginem, quæ nó habet ſpon
ſum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad
‖Exo. 22.c. 16. 29 iudicium venerit: † ‖ dabit qui dormiuit cum ea, patri
puellæ quinquaginta ſiclos argenti, & habebit eam vxo
rem, quia humiliauit illam: non poterit dimittere eam
30 cunctis diebus vitæ ſuæ. † Non accipiet homo vxorem
patris ſui, nec reuelabit operimentum eius.

De his qui ab eccleſia Dei arcendi ſunt vel admittendi: Idumęus & Aegyptius non ſunt abijciendi, de pollutione nocturna, & de loco ad neceſſaria naturæ deputando, de ſeruo fugitiuo, de mercede proſtibuli, de fugienda vſura erga fratres, de voto, de vinea & ſegete proximi. CAP. XXIII.

1 NOn intrabit eunuchus attritis vel amputatis teſti-
A culis, & abſciſſo veretro eccleſiam Domini. † Non
2 ingredietur mamzer, hoc eſt, de ſcorto natus, in eccle-
3 ſiam Domini vſq; ad decimam generationem. † Ammo-
nites & Moabites etiam poſt decimã generationem non
4 intrabunt eccleſiam Domini, in æternum: † quia nolue-
runt vobis occurrere cum pane & aqua in via quando
egreſſi eſtis de Ægypto: & quia códuxerunt cótra te Ba-
laam filium Beor de Meſopotamia Syriæ, vt malediceret
‖Nu. 22.a.5. 5 tibi: † ‖ & noluit Dominus Deus tuus audire Balaã, ver-
titq; maledictionem eius in benedictionem tuam, eò q
6 diligeret te. † Non facies cum eis pacem, nec quæras eis
B bona cunctis diebus vitæ tuæ in ſempiternũ. † Non abo-
7 minaberis Idumæum, quia frater tuus eſt: nec Ægyptiũ,
8 quia aduena fuiſti in terra eius. † Qui nati fuerint ex eis,
9 tertia generatione intrabunt in Eccleſiã Domini. † Quan
do egreſſus fueris aduerſus hoſtes tuos in pugnam, cu-
10 ſtodies te ab omni re mala. † Si fuerit inter vos homo qui
nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra,
11 † & non reuertetur priuſquàm ad veſperã lauetur aqua,
12 & poſt ſolis occaſum egredietur in caſtra. † Habebis lo-
cum extra caſtra ad quem egrediaris ad requiſita naturę,
13 † gerens paxillum in baltheo: cumq; ſederis, fodies per
14 circuitũ, & egeſta humo operies quo releuatus es, † (Do
tuorum 7. C minus enim Deus tuus ambulat in medio caſtrorũ, vt
eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & ſint caſtra tua
ſancta, & nihil in eis appareat fœditatis, ne derelinquat
15 te. † Non trades ſeruum Domino ſuo, qui ad te confuge-
16 rit, habitabit tecum in loco qui ei placuerit, & in vna vr
17 bium tuarum requieſcet: ne contriſtes eum. † Non erit
meretrix de filiabus Iſraël, nec ſcortator de filijs Iſraël.
18 † Nó offeres mercedem proſtibuli, nec pretium canis in
*voueris 5. domo Dñi Dei tui, quicquid illud eſt quod *voueriut*:
quia abominatio eſt vtrunque apud Dominum Deum
19 tuum. † Non fœnerabis fratri tuo ad vſuram pecuniam,
20 nec fruges, nec quamlibet aliam rem; † ſed alieno. Fratri
autem tuo abſque vſura id quo indiget commodabis: vt
D benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo
*ingrederis 1 21 in terra ad quam *ingredieris* poſſidendam. † Cùm votũ
voueris Domino Deo tuo, nó tardabis reddere: quia re-
quiret illud Dñs Deus tuus. & ſi moratus fueris, reputa-
22 bitur tibi in peccatum. † Si nolueris polliceri, abſq; pec-
23 cato eris. † Quod autẽ ſemel egreſſum eſt de labijs tuis,
obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo,
24 & propria voluntate & ore tuo locutus es. † Ingreſſus vi
neam proximi tui, comede vuas quantum tibi placuerit:
25 foras aũt ne efferas tecũ. † Si intraueris ſegetẽ amici tui,
‖Matth. 12.a.4. ſtranges ſpicas, & manu conteres: falce autem nó metes.

Libellus repudij permittitur, miſericordia in debitores pauperes, non neganda merces, de iudicio aduenæ & pupilli, de reliquijs meſſis ac vindemia. CAP. XXIIII.

Mat. 5.e. 31. & 19.a.7. Mar. 10.a.4. 1 SI acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non
A inuenerit gratiam ante oculos eius ꝓpter aliquam
fœditatem: ſcribet libellum repudij, & dabit in manu il-
2 lius, & dimittet eam de domo ſua. † Cumq; egreſſa alte-
3 rum maritum duxerit, † & ille quoq; oderit eam, dede-
ritque ei libellum repudij, & dimiſerit de domo ſua, vel
4 certè mortuus fuerit: † non poterit prior maritus recipe-
re eam in vxorem: quia polluta eſt, & abominabilis fa-
cta eſt coram Dño: Ne peccare facias terram tuam quam
5 Dominus Deus tuus tradiderit tibi poſſidendam. † Cùm
B acceperit homo nuper vxorem, nó procedet ad bellum,
nec ei quippiam neceſſitatis iniungetur publicæ, ſed va-
cabit abſque culpa domi ſuæ, vt vno anno lætetur cum
6 vxore ſua. † Non accipies loco pignoris inferiorem & ſu-
7 periorem molam: quia animam ſuam appoſuit tibi. † Si
deprehenſus fuerit homo ſolicitans fratrem ſuum de fi-
lijs Iſraël, & vendito eo acceperit pretium: interficietur,
8 & auferes malum de medio tui. † Obſerua diligenter ne
incurras plagam lepræ, ſed facies quæcunque docuerint
te ſacerdotes Leuitici generis iuxta id quod præcepi eis,
9 & imple ſolicitè. † ‖ *Mementote quæ fecerit Dominus ‖Nu. 12.a.10 *Memento q̄
Deus veſter* Marię in via cùm egrederemini de Ægypto. fecerit Dñs Deus tuus 2.
10 † Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam quam debet
11 tibi, non ingredieris domum eius vt pignus auferas: † ſed
12 ſtabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit. † Sin au-
13 tem pauper eſt, non pernoctabit apud te pignus, † ſed ſta
C tim reddes ei ante ſolis occaſum: vt dormiens in veſti-
mento ſuo, benedicat tibi, & habeas iuſtitiam corã Do-
14 mino Deo tuo. † Non negabis mercedẽ indigẽtis, & pau-
peris fratris tui, ſiue aduenæ qui tecum moratur in ter-
15 ra, & intra portas tuas eſt: † ſed eadem die reddes ei pre- Leui. 19. e.13
tium laboris ſui ante ſolis occaſum, quia pauper eſt, & Tob. 4. c.15.
ex eo ſuſtentat animam ſuam: ne clamet contra te ad
16 Dominum, & reputetur tibi in peccatum. † Non occi- 4. Reg. 4. a.1
dentur patres pro filijs, nec filij pro patribus, ſed vnuſ- 2. Pa. 25. a.4
17 quiſque pro peccato ſuo morietur. † Non peruertes iu- Eze. 18.c.17.
dicium aduenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco vi-
18 duæ veſtimentum. † Memento quòd ſeruieris in Ægy-
D pto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcirco prę-
19 cipio tibi vt facias hanc rem. † Quando meſſueris ſege-
tem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris: non
reuertêris vt tollas illum: ſed aduenam & pupillum, &
viduã auferre patieris, vt benedicat tibi Dominus Deus
20 tuus in omni opere manuum tuarum. † Si fruges colle-
geris oliuarum, quicquid remanſerit in arboribus, non
reuertêris vt colligas: ſed relinques aduenæ, pupillo, ac
21 viduæ. † Si vindemiaueris vineam tuam, non colliges
remanentes racemos, ſed cedent in vſus aduenæ, pupil-
li, ac viduæ. Memento quòd & tu ſeruieris in Ægypto,
& idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem.

Quot plagis reus cædendus, boui trituranti os non alligandum, ſemen fratri ſuſcitandum, pœna mulieris verenda apprehendentis, non committenda in pondere & menſura iniuſtitia, Amalecitæ delendi. CAP. XXV.

1 SI fuerit cauſa inter aliquos, & interpellauerint iudi-
A ces: quem iuſtũ eſſe perſpexerint, illi iuſtitię palmam
2 dabunt: quem impium, condemnabunt impietatis. † Sin
autem eum qui peccauit, dignũ viderint plagis: proſter-
nent, & coram ſe facient verberari. Pro menſura peccati
3 erit & plagarum modus, † ita duntaxat, vt ‖ quadragena- ‖2. Co. 11. f. 24.
rium numerũ non excedant: ne fœdè laceratus ante ocu
4 los tuos abeat frater tuus. † Non ligabis os bouis terentis 1. Cor. 9.b.9. 1. Tim. 5. c. 18.
in area fruges tuas. † Quando habitauerint fratres ſimul,
5 & vnus ex eis abſq; liberis mortuus fuerit, vxor defuncti Mat. 22.c.24 Mar. 12.b. 19
B non nubet alteri: ſed accipiet eam frater eius, & ſuſcita- Lu. 20. d. 27.
6 bit ſemen fratris ſui: & primogenitũ ex ea filium nomi-
ne illius appellabit, vt non deleatur nomẽ eius ex Iſraël.
7 † Sin autem noluerit accipere vxorẽ fratris ſui quę ei lege
debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpel-
labit maiores natu, dicetq;, ‖ Non vult frater viri mei ſu- ‖Ruth 4.b.7
ſcitare *ſemen* fratris ſui in Iſraël, nec me in coniugem *nomen 4.
8 ſumere. † Statimque accerſiri eum facient, & interroga-
9 bunt. Si reſponderit, Nolo eam vxorem accipere: † acce-
det mulier ad eũ corã ſenioribus, & tollet calceamẽtum

de pede eius, ſpuetq; in faciem illius, & dicet, Sic fiet ho
10 mini qui non ædificat domum fratris ſui. Et vocabitur
11 nomē illius in Iſraël, Domus diſcalceatis. Si habuerint
C inter ſe iurgium viri-duo, & vnus contra alterum rixa-
re cœperit, volensq; vxor alterius eruere viſum ſuum de
manu fortioris, miſeritq; manum, & apprehenderit ve-
12 renda eius, abſcides manum illius, nec flectēris ſuper
13 eam vlla miſericordia. Nō habebis in ſacculo diuerſa
14 pondera, maius & minus, nec erit in domo tua modius
15 maior & minor, pondus habebis iuſtum & verum, &
modius æqualis & verus erit tibi: vt multo viuas tempo
re ſuper terram quam Dominus Deus tuus dederit tibi.
16 abominatur enim Dominus tuus eum qui facit hæc,
‡Exo. 17. c. 18. 17 & auerſatur omnem iniuſtitiam. Memēto quæ fecerit
18 tibi Amalec in via quādo egrediebaris ex Ægypto: quo
D modo occurrerit tibi, & extremos agminis tui qui laſſi
ſeſidebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore con
19 fectus, & non timuerit Deum. Cùm ergo Dominus
Deus tuus dederit tibi requiem, & ſubiecerit cunctas
per circuitum nationes in terra quam tibi pollicitus eſt:
delebis nomen eius ſub cælo. Caue ne obliuiſcaris.

Primitiæ ac decimæ vbi & quibus exoluendæ, & ſub qua verborum forma. CAP. XXVI.

1 CVmq; intraueris terrā quam Dominus Deus tuus
A tibi daturus eſt poſſidendam, & obtinueris eam,
2 atq; habitaueris in ea, tolles de cūctis frugibus tuis pri-
mitias, & pones in cartallo, pergesque ad locum quem
3 Dñs Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomē eius: ac-
cedesq; ad ſacerdotem qui fuerit in diebus illis, & dices
ad eum, Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, q in-
Dominus c. greſſus ſum in terrā pro qua iurauit patribus noſtris,
4 vt daret eam nobis. Suſcipiensq; ſacerdos cartallum de
*tua c. 5 manu eius, ponet ante altare Domini Dei tui, & lo-
quēris in cōſpectu Domini Dei tui, Syrus perſequeba-
tur patrem meum, qui deſcendit in Ægyptum, & ibi pe-
B regrinatus eſt in pauciſſimo numero: creuitque in gen-
6 tem magnam ac robuſtā & infinitæ multitudinis. Affli
xeruntq; nos Ægyptij, & perſecuti ſunt, imponētes one
7 ra grauiſſima: & clamauimus ad Dominum Deum pa-
trum noſtrorum, qui exaudiuit nos, & reſpexit humili-
8 tatem noſtram, & laborem atque anguſtiam, & eduxit
nos de Ægypto in manu forti & brachio extento, in in-
9 genti pauore, in ſignis atq; portentis, & introduxit ad
locum iſtum, & tradidit nobis terram lacte & melle ma
10 nantem. Et idcirco nunc offero primitias frugum terræ
quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conſpe-
11 ctu Domini Dei tui, & adorato Domino Deo tuo, epu-
laberis in omnibus bonis quæ Dominus Deus tuus de-
derit tibi, & domui tuæ, tu & Leuites, & aduena qui te-
12 cum eſt. Quādo compleueris decimam cunctarū fru-
C gum tuarum, anno decimarum tertio dabis Leuitæ, &
aduenæ, & pupillo & viduæ vt comedant intra portas
13 tuas, & ſaturentur: loquērisque in conſpectu Domini
Dei tui, Abſtuli quod ſanctificatum eſt de domo mea, &
dedi illud Leuitę & aduenæ, & pupillo ac viduę, ſicut iuſ
ſiſti mihi: non præterivi mandata tua, nec ſum oblitus
‡Sup. 14. d. 17. 14 imperij tui. Non comedi ex eis in luctu meo, nec ſepa-
raui ea in qualibet immunditia, nec expēdi ex his quic-
quam in re funebri. Obediui voci Domini Dei mei, &
‡Iſa. 63. d. 15. Baru. 2. c. 16. 15 feci omnia ſicut præcepiſti mihi. Reſpice de ſanctua-
rio tuo, & de excelſo cælorum habitaculo, & benedic po
pulo tuo Iſraël, & terræ quam dediſti nobis, ſicut iuraſti
16 patribus noſtris, terræ lacte & melle mananti. Hodie
Dominus Deus tuus præcepit tibi vt facias mandata hęc
atque iudicia: vt cuſtodias & impleas ex toto corde tuo,
‡Sup. 7. a. 6. 17 & ex tota anima tua. Dominum elegiſti hodie, vt ſit ti-
D bi Deus, & ambules in vijs eius, vt cuſtodias ceremo-
nias illius, & mandata atq; iudicia, & obedias eius im-
*Et c. 18 perio. En Dominus elegit te hodie, vt ſis ei populus
peculiaris, ſicut locutus eſt tibi, & cuſtodias omnia præ-
19 cepta illius: & faciet te excelſiorem cunctis gentibus
quas creauit in laudem, & nomen, & gloriam ſuam: vt

ſis populus ſanctus Domini Dei tui, ſicut locutus eſt.

Altare lapideum erigendum, lexq; lapidibus inſcribenda: benedictiones piorum, & maledictiones impiorum. CAP. XXVII.

1 PRæcepit autem Moyſes & ſeniores Iſraël populo, di
A centes, Cuſtodite omne mandatum quod præcipio
2 vobis hodie. Cumque tranſieritis Iordanem in terram
quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes
3 lapides, & calce leuigabis eos, vt poſſis in eis ſcribere
omnia verba legis huius, Iordane tranſmiſſo: vt introeas
terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram la-
4 cte & melle manātē, ſicut iurauit patribus tuis. Quan ‡Exo. 20. d. 25.
do ergo tranſieritis Iordanem, erigite lapides quos ego Ioſu. 8. f. 31.
hodie præcipio vobis, in monte Hebal, & leuigabis eos
5 calce: & ædificabis ibi altare Domino Deo tuo de lapi-
6 dibus quos ferrum non tetigit, & de ſaxis informibus
B & impolitis: & offeres ſuper eo holocauſta Domino
7 Deo tuo, & immolabis hoſtias pacificas, comedesque
8 ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo. Et ſcribes
ſuper lapides omnia verba legis huius planè & lucidè.
9 Dixeruntq; Moyſes & ſacerdotes Leuitici generis ad
omnem Iſraëlem, Attende, & audi Iſraël, Hodie factus
10 es populus Domini Dei tui: audies vocem eius, & fa-
11 cies mandata atq; iuſtitias quas ego præcipio tibi*. Præ- *hodie ſ.
12 cepitque Moyſes populo in die illo, dicens: Hi ſtabunt
ad benedicendum Domino ſuper montem Garizim, *populo ſ.
Iordane tranſmiſſo: Simeon, Leui, Iudas, Iſſachar, Io-
13 ſeph, & Ben-iamin. Et è regione iſti ſtabunt ad male-
C dicendum in monte Hebal: Ruben, Gad, & Aſer, & Za-
14 bulon, Dan, & Nephthali. Et pronuntiabunt Leuitæ, ‡Dan. 9. c. 11.
15 dicentque ad omnes viros Iſraël excelſa voce, Maledi-
ctus homo qui facit ſculptile & conflatile, abominatio *faciet c.
nem Domini, opus manuum artificum, ponetque il- *ponitque.
lud in abſcōdito: & reſpondebit omnis populus, & di-
16 cet, Amen. Maledictus qui nō honorat patrem ſuum
17 & matrem*: & dicet omnis populus, Amen. Maledi- *ſuam ſ.
D ctus qui transfert terminos proximi ſui: & dicet omnis
18 populus, Amen. Maledictus qui errare facit cæcum in
19 itinere: & dicet omnis populus, Amen. Maledictus qui
peruertit iudicium aduenæ, pupilli, & viduæ: & dicet
20 omnis populus, Amen. Maledictus qui dormit cum
vxore patris ſui, & reuelat operimentum lectuli eius: &
21 dicet omnis populus, Amen. Maledictus qui dormit
cum omni iumento: & dicet omnis populus, Amen.
22 Maledictus qui dormit cum ſorore ſua, filia patris ſui,
23 vel matris ſuæ: & dicet omnis populus, Amen. Male-
dictus qui dormit cum ſocru ſua: & dicet omnis popu-
24 lus, Amen. Maledictus qui clam percuſſerit proxi-
25 mum ſuum: & dicet omnis populus, Amen. *Male- *Maledictus qui dormit cū vxore proximi ſui, & dicet omnis populus, Amen.
dictus qui accipit munera, vt percutiat animam ſangui-
26 nis innocentis: & dicet omnis populus, Amen. Ma- ‡Gal. 3. b. 10.
ledictus qui nō permanet in ſermonibus legis huius,
nec eos opere perficit: & dicet omnis populus, Amen.

Multiplex promittitur obſeruantibus legē benedictio, & tranſgredientibus maledictio. CAP. XXVIII.

1 SI autem audieris vocem Domini Dei tui, vt facias Leui. 26. a. 3.
A atque cuſtodias omnia mandata eius quæ ego præ-
cipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excel-
2 ſiorem cunctis gentibus quæ verſantur in terra. Ve-
nientque ſuper te vniuerſæ benedictiones iſtę, & appre-
3 hendent te: ſi tamen præcepta eius audieris. Benedi-
4 ctus tu in ciuitate, & benedictus in agro. Benedictus
fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque iu-
mentorum tuorum, greges armentorum tuorum, &
5 caulæ ouium tuarum. Benedicta horrea tua, & bene-
6 dictæ reliquiæ tuæ. Benedictus eris ingrediens & egre-
7 diens. Dabit Dominus inimicos tuos qui conſurgunt
aduerſum te, corruentes in conſpectu tuo: per vnam
viam venient contra te, & per ſeptem fugient à facie tua.
8 Emittet Dominus benedictionem ſuper cellaria tua, &
ſuper omnia opera manuum tuarum: benedicetque ti-
9 bi in terra quā acceperis. Suſcitabit te Dominus ſibi in

populum ſanctum, ſicut iurauit tibi: ſi cuſtodieris man
10 data Domini Dei tui, & ambulaueris in vijs eius. † Vide-
buntq; omnes terrarum populi quod nomen Domini inno
11 catum ſit ſuper te, & timebunt te. † Abundare te faciet
Dominus omnibus bonis, fructu vteri tui, & fructu iu-
mentorum tuorum, fructu terræ tuæ quam iurauit Do-
12 minus patribus tuis vt daret tibi. † Aperiet Dominus the
B ſaurum ſuum optimum, cælum, vt tribuat pluuiam ter-
ræ tuę in tempore ſuo: benedicetq; cunctis operibus ma
nuum tuarũ. Et fœnerabis gentibus multis, & ipſe à nul
13 lo fœnus accipies. † Conſtituet te Dominus in caput, &
non in caudam: & eris ſemper ſuprà, & non ſubter: ſi ta-
men audieris mãdata Domini Dei tui quæ ego præcipio
14 tibi hodie, & cuſtodieris & feceris, † ac non declinaueris
ab eis nec ad dextram, nec ad ſiniſtram, nec ſequutus fue
15 ris deos alienos, neq; colueris eos. † ¶ Quòd ſi audire no-
Le. 26 b.14. Thre. 2. f. 17 Malac. 2. a. 5 Baruc. 3. d. 18. Tob. 3. a. 4.
lueris vocem Domini Dei tui, vt cuſtodias & facias om-
nia mãdata eius & ceremonias quas ego pręcipio tibi ho
die, venient ſuper te omnes maledictiones iſtę, & appre-
16 hendẽt te. † Maledictus eris in ciuitate, maledictus in a-
17 gro. † Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquię
18 tuæ. † Maledictus fructus ventris tui, & fructus terrę tuę,
C armenta boũ tuorum, & greges ouium tuarum. † Maledi
19 ctus eris ingrediens, & maledictus egrediẽs. † Mittet Do
20 minus ſuper te famem & eſuriem, & increpationem in
omnia opera tua quæ tu facies: donec cõterat te, & per-
* de ſub cælo ſ.
dat velociter*, propter adinuẽtiones tuas peſſimas in qui
21 bus reliquiſti me. † Adiungat tibi Dominus peſtilẽtiam,
donec conſumat te de terra ad quã *ingrederis* poſſiden
* ingredieris.
22 dam. † Percutiat te Dominus egeſtate, febri & frigore, ar-
dore & æſtu, & aëre corrupto ac rubigine, & perſequa-
23 tur donec pereas. † ¶ Sit cælum quod ſupra te eſt, æneum:
Leu. 26. a. 19.
24 & terra quam calcas, ferrea. † Det Dominus imbrem ter-
ræ tuæ puluerem, & de cælo deſcendat ſuper te cinis, do
25 nec cõteraris. † Tradat te Dominus corruentem ante ho-
ſtes tuos. per vnam viam egrediaris contra eos, & per ſe-
26 ptem fugias, & diſpergaris per omnia regna terræ. † ſitq;
cadauer tuum in eſcam cunctis volatilibus cęli, & beſtijs
27 terræ, & non ſit qui abigat. † Percutiat te Dominus hul-
cere Ægypti, & partem corporis per quam ſtercora ege-
runtur, ſcabie quoq; & prurigine: ita vt curari nequeas.
28 † Percutiat te Dominus amẽtia & cęcitate ac furore men-
29 tis, † & palpes in meridie ſicut palpare ſolet cæcus in tene
bris, & non dirigas vias tuas. Omniq; tempore calum-
D niam ſuſtineas, & opprimaris violẽtia, nec habeas qui
30 liberet te. † Vxorem accipias, & alius dormiat cũ ea. Do-
mum ædifices, & non habites in ea. Plantes vineam, &
31 non vindemies eam. † Bos tuus immoletur coram te, &
nõ comedas ex eo. Aſinus tuus rapiatur in cõſpectu tuo,
& non reddatur tibi. Oues tuæ dentur inimicis tuis, &
32 non ſit qui te adiuuet. † Filij tui & filiæ tuæ tradantur al-
teri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad
conſpectum eorum tota die, & non ſit fortitudo in ma-
33 nu tua. † Fructus terræ tuę & omnes labores tuos come-
dat populus quem ignoras: & ſis ſemper calumniam ſu-
34 ſtinens, & oppreſſus cunctis diebus, † & ſtupens ad ter-
35 rorem eorum quæ videbunt oculi tui. † Percutiat te Do-
minus hulcere peſſimo in genibus & in ſuris, ſanariq;
36 non poſſis à planta pedis vſq; ad verticem tuum. † Ducet
te Dominus, & regem quem conſtitues ſuper te, in gen-
tem quam ignoras tu & patres tui: & ſeruies ibi dijs alie
37 nis, ligno & lapidi. † Et eris perditus in prouerbium ac fa
bulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Domi
38 nus. † ¶ Sementem multam iacies in terram, & modicum
Mich. 6. d. 15. Aggæi. 1. b. 6
39 congregabis: quia locuſtæ deuorabunt omnia. † Vineam
plantabis, & fodies, & vinum non bibes, nec colliges ex
40 ea quippiam: quoniam vaſtabitur vermibus. † Oliuas ha
bebis in omnibus terminis tuis, & nõ vngẽris oleo: quia
41 defluent, & deperibunt. † Filios generabis & filias, & nõ
42 fruẽris eis: quoniam ducentur in captiuitatem. † Omnes
43 arbores tuas, & fruges terræ tuæ rubigo conſumet. † Ad-
E uena qui tecum verſatur in terra, aſcendet ſuper te, eritq;
44 ſublimior: tu autem deſcendes, & eris inferior. † Ipſe fœ-
nerabit tibi, & tu non fœnerabis ei: Ipſe erit in caput, &
45 tu eris in caudã. † Et venient ſuper te omnes maledictio-
nes iſtæ, & perſequentes apprehendent te, donec inter-
eas: quia non audiſti vocem Domini Dei tui, nec ſerua-
46 ſti mandata eius & ceremonias quas præcepit tibi. † Et
erũt in te ſigna atq; prodigia, & in ſemine tuo vſq; in ſem
47 piternum: † eò quod non ſeruieris Domino Deo tuo in gau-
dio, cordiſq; lætitia, propter rerum omnium abundan-
48 tiam. † Seruies inimico tuo quẽ immittet tibi Dominus,
in fame, & ſiti, & nuditate, & omni penuria, & ponet iu
49 gum ferreum ſuper ceruicẽ tuam, donec te cõterat. † Ad-
ducet Dominus ſuper te gentem de lõginquo, & de ex-
tremis terræ finibus in ſimilitudinem aquilę volantis cũ
50 impetu: cuius linguam intelligere non poſſis, † gentem
procaciſſimam, quę nõ deferat ſeni, nec miſereatur par-
51 uuli, † & deuoret fructum iumẽtorum tuorum ac fruges
terræ tuæ donec intereas, & non relinquat tibi triticum,
vinum, & oleum, armenta boum, & greges ouium: do-
52 nec te diſperdat, † & conterat in cunctis vrbibus tuis, &
deſtruantur muri tui firmi atq; ſublimes, in quibus ha-
bebas fiduciam in omni terra tua. Obſideberis intra por
tas tuas in omni terra tua quã dabit tibi Dominus Deus
53 tuus, † & comedes fructum vteri tui, & carnes filiorum
F tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus
Deus tuus, in anguſtia & vaſtitate qua opprimet te ho-
54 ſtis tuus. † Homo delicatus in te & luxurioſus valde in-
55 uidebit fratri ſuo, & vxori quę cubat in ſinu ſuo, † ne det
eis de carnibus filiorum ſuorum quas comedet: eò quòd
nihil aliud habeat in obſidione & penuria qua vaſtaue-
56 rint te inimici tui intra omnes portas tuas. † Tenera mu-
lier & delicata quæ ſuper terrã ingredi non valebat, nec
pedis veſtigium figere propter mollitiem & teneritudi-
nem nimiã, inuidebit viro ſuo qui cubat in ſinu eius, ſu-
57 per filij & filię carnibus, † & illuuie ſecũdinarum quæ e-
grediuntur de medio feminum eius, & ſuper liberis qui
eadem hora nati ſunt. Comedent enim eos clam propter
rerum omnium penuriam, in obſidione & vaſtitate qua
58 opprimet te inimicus tuus intra portas tuas. † Niſi cuſto
dieris, & feceris oĩa verba legis huius quę ſcripta ſunt in
hoc volumine, & timueris nomen eius glorioſum & ter
59 ribile, † hoc eſt Dominum Deum tuum: † augebit Dñs
60 plagas tuas, & plagas ſeminis tui, plagas magnas & per-
61 ſeuerantes, infirmitates peſſimas & perpetuas, † & con-
G uertet in te omnes afflictiones Ægypti quas timuiſti, &
adhærebunt tibi: Inſuper & vniuerſos languores, & pla
gas quę nõ ſunt ſcriptę in volumine legis huius, inducet
62 Dñs ſuper te, donec te cõterat: † & remanebitis pauci nu
mero, qui prius eratis ſicut aſtra cæli præ multitudine,
63 quõ non audiſti vocẽm Dñi Dei tui. † Et ſicut antè lętatus
eſt Dñs ſuper vos, bene vobis faciens, voſque multipli-
cans: ſic lætabitur diſperdens vos atq; ſubuertens, vt au-
64 feramini de terra ad quam ingredieris poſſidẽdam. † Di-
ſperget te Dñs in omnes populos à ſummitate terrę vſq;
ad terminos eius: & ſeruies ibi dijs alienis, quos & tu
65 ignoras & patres tui, lignis & lapidibus. † In gentibus
quoq; illis non quieſces, neq; erit requies veſtigio pedis
tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pauidum, & defi-
66 cientes oculos, & animam cõſumptam mœrore, † & erit
vita tua quaſi pendens ante te. Timebis nocte & die, &
67 non credes vitæ tuæ. † Manè dices, Quis mihi det veſpe-
rũ? & veſperè, Quis mihi det manè? propter cordis tui
formidinẽ: qua terreberis, & propter ea quę tuis videbis
68 oculis. † Reducet te Dñs claſſibus in Ægyptum per viam
de qua dixit tibi vt eam amplius nõ videres. Ibi vendẽris
inimicis tuis in ſeruos & ancillas: & non erit qui emat.

Fœdus & iuramentum Iſraëlitarum cum Domino iuxta Dei beneficia: & comminatio aduerſus fœdifragos. CAP. XXIX.

1 HÆc ſunt verba fœderis quod præcepit Dñs Moyſi Exo. 19. a. 4.
A vt feriret cum filijs Iſraël in terra Moab: præter il-
2 lud fœdus quod cum eis pepigit in Horeb: † Vocauitque
Moyſes omnẽ Iſraël, & dixit ad eos, Vos vidiſtis vniuer-
ſa quæ fecit Dominus corã vobis in terra Ægypti Pha-

raoni,

raoni, & omnibus ſeruis eius, vniuerſæque terræ illius,
3 † Tentationes magnas quas viderunt oculi tui, ſigna illa
4 portentaque ingentia, † & non dedit vobis Dominus cor
intelligens, & oculos videntes, & aures quę poſſint au-
5 dire vſq; in præſentem diem. † ‖Adduxit vos quadragin- ‖Sup. 8. a. 2.
ta annis per deſertum: nō ſunt attrita veſtimenta veſtra,
nec calceamenta pedum 'veſtrorum' vetuſtate conſum- 'tuorum 2.
6 pta ſunt. † Panem non comediſtis, vinum & ſiceram nō
bibiſtis: vt ſciretis quia 'ipſe eſt' Dominus Deus veſter, 'ego ſum.
7 † ‖Et veniſtis ad hunc locum: egreſſusque eſt Schon rex ‖Nu. 2. g. 33. Sup. 3. a. 1.
Heſebon & Og rex Baſan, occurrentes nobis ad pugnā.
8 Et percuſſimus eos, † & tulimus terram eorum, ac tradi-
9 dimus poſſidēdam Ruben & Gad, & dimidiæ tribui Ma
B naſſe. † Cuſtodite ergo verba pacti huius, & implete ea:
10 vt intelligatis vniuerſa quæ facitis. † Vos ſtatis hodie cun
cti coram Domino Deo veſtro, principes veſtri, & tri-
bus, ac maiores natu, atq; doctores, omnis populus Iſ-
11 raël, † liberi & vxores veſtrę, '& aduenæ qui tecum mo- 'aduena qui tecum moratur 6.
rantur' in caſtris, exceptis lignorū cæſoribus, & his qui
12 comportant aquas, † vt tranſeas in fœdere Domini Dei
tui, & in iureiurando quod hodie Dominus Deus tuus
13 percutit tecum: † vt ſuſcitet te ſibi in populum, & ipſe
ſit Deus tuus ſicut locutus eſt tibi, & ſicut iurauit patri-
14 bus tuis Abraham, Iſaac, & Iacob. † Nec vobis ſolis ego
15 hoc fœdus ferio, & hæc iuramenta confirmo, † ſed cun-
16 ctis præſentibus & abſentibus. † Vos enim noſtis quo-
modo habitauerimus in Terra-Ægypti, & quomodo
tranſierimus per medium nationum, quas tranſeuntes,
17 † vidiſtis abominationes & ſordes, id eſt idola eorum, li-
18 gnum & lapidem, argētum & aurum quæ colebant. † Ne
C forte ſit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cuius
cor auerſum eſt hodie à Domino Deo noſtro: vt vadat
& ſeruiat dijs illarum gentium, & ſit inter vos radix ger
19 minans fel, & amaritudinem. † Cumque audierit verba
iuramenti huius, benedicat ſibi in corde ſuo dicens: Pax
erit mihi, & ambulabo in prauitate cordis mei: & aſſu-
20 mat ebria ſitientem: † & Dominus non ignoſcat ei: ſed
tunc quammaximè furor eius fumet, & zelus contra ho
minem illum, & ſedeant ſuper eum omnia maledicta
quæ ſcripta ſunt in hoc volumine: & deleat Dominus
21 nomen eius ſub cælo, † & cōſumat eum in perditionem
ex omnibus tribubus Iſraël, iuxta maledictiones quę in
22 libro legis huius ac fœderis continentur. † Dicetque ſe-
quens generatio, & filij qui naſcentur deinceps, & pere-
grini qui de longe venerint, videntes plagas terræ illius,
& infirmitates quibus eam afflixerit Dominus, ſulphu-
23 re, † & ſolis ardore comburens, ita vt vltrà non ſeratur, ‖Gen. 19. e. 25.
D nec virens quippiam germinet in exemplum ‖ſubuerſio ‖Re. 9. b. 8. ‖Iere. 22. c. 6.
nis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamę & Seboim, quas ſub
24 uertit Dominus in ira & in furore ſuo. † Et dicent omnes
gentes, Quare ſic fecit Dominus terrę huic? quę eſt hęc
25 ira furoris eius immenſa? † Et reſpondebunt, Quia dere
liquerunt pactum Domini quod pepigit cum patribus
26 eorum, quando eduxit eos de terra-Ægypti: † & ſeruie-
runt dijs alienis, & adorauerunt eos, quos neſciebant:
27 & quibus non fuerant attributi: † idcirco iratus eſt fu-
ror Domini contra terram iſtam, vt induceret ſuper eam
28 omnia maledicta, quæ in hoc volumine ſcripta ſunt, † &
eiecit eos de terra ſua in ira & in furore, & in indigna-
tione maxima, proiecitque in terram alienam ſicut ho-
29 die comprobatur. † Abſcondita Domino Deo noſtro:
quæ manifeſta ſunt nobis, & filijs noſtris, vſque in ſem-
piternum, vt faciamus vniuerſa 'legis huius. 'verba 6.

*Vera pœnitentia Deum placat: præceptum nobis datum non lon-
ge à nobis ſeparatur, proponitur bonum & malum: vt vlterò
bonum eligentes, viuamus, & non pereamus, malo adhæ-
rentes.* CAP. XXX.

1 CVm ergo venerint ſuper te omnes ſermones iſti, be ‖Pſ. 105. g. 45.
A nedictio ſiue maledictio quam propoſui in conſpe
ctu tuo; & ductus pœnitudine cordis tui in vniuerſis gen
2 tibus, in quas diſperſerit te Dominus Deus tuus, † & re-
uerſus fueris ad eū, & obedieris eius imperijs, ſicut ego
hodie præcipio tibi, cum filijs tuis, in toto corde tuo, &
3 in tota anima tua: † reducet 'te Dominus Deus tuus de ca 'Dominus Deus tuus captiuitatem tuam 3.
ptiuitate tua', ac miſerebitur tui, & rurſum cōgregabit te
4 de cunctis populis in quos te antè diſperſit. † Si ad cardi-
nes cęli fueris diſſipatus, inde te retrahet Dominus Deus
5 tuus, † ‖& aſſumet, atq; introducet in terram quam poſ ‖2. Mac. 1. f. 46. 2. c. 18.
ſederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedicens ti-
bi, maioris numeri te eſſe faciet, quàm fuerint patres tui.
6 † Circuncidet Dominus Deus tuus cor tuū & cor ſemi-
nis tui: vt diligas Dominum Deum tuum in toto corde
7 tuo, & in tota anima tua, vt poſſis viuere. † Omnes autē
maledictiones has conuertet ſuper inimicos tuos, & eos
8 qui oderunt te, & perſequūtur. † Tu autem reuerteris,
& audies vocem Domini Dei tui: faciesq; vniuerſa man
9 data quæ ego præcipio tibi hodie, † & abundare te faciet
Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tua-
rum, in ſobole vteri tui, & in fructu iumentorum tuo-
rum, in hubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largi-
tate. Reuertetur enim Dominus, vt gaudeat ſuper te in
10 omnibus bonis, ſicut gauiſus eſt in patribus tuis: † ſi ta-
men audieris vocem Domini Dei tui, & cuſtodieris prę-
cepta eius & ceremonias, quę in hac lege cōſcripta ſunt:
C & reuertaris ad Dominum Deum tuū, in toto corde tuo,
11 & in tota anima tua. † ‖Mandatum hoc quod ego præ- ‖Rom. 10. a. 6.
cipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum,
12 † nec in cælo ſitum, vt poſſis dicere, Quis noſtrum valet
ad cælum aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus
13 atq; opere compleamus? † Neque trans mare poſitum: vt
cauſeris, & dicas, Quis è nobis poterit trāſfretare mare,
& illud ad nos vſque deferre: vt poſſimus audire, & face-
14 re quod præceptum eſt? † Sed iuxta te eſt ſermo valdè, in
15 ore tuo & in corde tuo, vt facias illum. † Cōſidera quòd
hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum,
16 & econtrario mortem & malum: vt diligas Dominum
Deum tuum, & ambules in vijs eius, & cuſtodias man-
data illius ac ceremonias atq; iudicia: & viuas atque mul
D tiplicet te, benedicatq; tibi in terra ad quam 'ingrede- 'ingredieris.
17 ris' poſſidendam. † Si autem auerſum fuerit cor tuum,
& audire nolueris, atq; errore deceptus adoraueris deos
18 alienos & ſeruieris eis: † prædico tibi hodie quòd pereas,
& paruo tēpore moreris in terra ad quā Iordane tranſ-
19 miſſo ingredieris poſſidendam. † Teſtes inuoco hodie
cælum & terram, quòd propoſuerim vobis vitā & 'bo- 'mortem 6.
num', benedictionem & maledictionem. Elige ergo vi-
20 tam, vt & tu viuas, & ſemen tuum: † & diligas Dominum
Deum tuum, atq; obedias voci eius, & illi adhæreas (ip-
ſe eſt enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) vt ha-
bites in terra pro qua iurauit Dominus patribus tuis A-
braham, Iſaac, & Iacob, vt daret eam illis.

*Moyſes, Ioſue ſibi ſufficit in ducem, Deuteronomium ſcribi iu-
bet, & in arca ſeruari.* CAP. XXXI.

1 ABijt itaque Moyſes, & locutus eſt omnia verba hęc
A ad vniuerſum Iſraël, † & dixit ad eos, Centum vi-
2 ginti annorū ſum hodie, non poſſum vltrà egredi & in-
gredi, præſertim cùm & Dominus dixerit mihi, ‖Non ‖Sup. 3. d. 26. ‖Nu. 27. c. 18.
3 tranſibis Iordanem iſtum. † Dominus ergo Deus tuus
tranſibit ante te: ipſe delebit omnes gentes has in con-
ſpectu tuo, & poſſidebis eas: & Ioſue iſte tranſibit an-
4 te te, ſicut locutus eſt Dominus. † Facietque Dominus
eis ‖ſicut fecit Schon & Og regibus Amorrhæorum, & ‖Nu. 21. c. 24.
5 terræ eorum, 'delebitque' eos. † Cùm ergo & hos tra- 'delebitq; 3.
diderit vobis, ſimiliter facietis eis ſicut præcepi vobis.
6 † ‖Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec ‖Sup. 7. a. 1.
paueatis ad conſpectum eorum: quia Dominus Deus
B tuus ipſe eſt ductor tuus, & non dimittet, nec derelin-
7 quet te. † Vocauitque Moyſes Ioſue, & dixit ei coram
omni Iſraël, Confortare, & eſto robuſtus: tu enim in-
troduces populum iſtum in terram quam daturum ſe
patribus eorum iurauit Dominus, & tu eam ſorte diui-
8 des. † Et Dominus qui ductor eſt veſter, ipſe erit tecum:
non dimittet, nec derelinquet te: noli timere nec paueas.
9 † Scripſit itaque Moyſes legem hanc, & tradidit eam

ſacerdotibus filijs Leui, qui portabant arcam fœderis
10 Domini, & cunctis ſenioribus Iſraël. †Præcepitq́; eis, di-
cens: Poſt ſeptem annos, anno remiſſionis, in ſolennita-
11 te tabernaculorum, † conuenientibus cunctis ex Iſraël,
C vt appareant in cõſpectu Domini Dei tui in loco quem
elegerit Dominus: leges verba legis huius coram omni
12 Iſraël, audientibus eis, † & in vnum omni populo con-
gregato, tam viris quàm mulieribus, paruulis & aduenis
qui ſunt intra portas tuas: vt audientes diſcãt & timeant
Dominum Deum veſtrum, & cuſtodiant, impleantq́ue
13 omnes ſermones legis huius. † Filij quoque eorum qui
nunc ignorant: vt audire poſſint, & timeant Dominum
Deum *ſuū*, cunctis diebus quibus verſantur in terra ad *veſtrum 7
14 quam vos Iordane tranſmiſſo pergitis obtinendam. † Et
ait Dñs ad Moyſen, Ecce propè ſunt dies mortis tuæ: vo-
ca Ioſue, & ſtate in tabernaculo teſtimonij, vt præcipiã
D ei. Abierunt ergo Moyſes & Ioſue, & ſteterũt in taber-
15 naculo teſtimonij: †apparuitq́; Dominus ibi in columna
16 nubis, quæ ſtetit in introitu tabernaculi. † Dixitq́; Do-
minus ad Moyſen, Ecce tu dormies cũ patribus tuis, &
populus iſte conſurgens fornicabitur poſt deos alienos
in terra ad quam ingreditur vt habitet in ea: ibi dereliu-
17 quet me, & irritum faciet fœdus quod pepigi cũ eo. † Et
iraſcetur furor meus contra eum in die illo: & derelin-
quam eum, & abſcondam faciem meam ab eo, & erit in
deuorationem: inuenient eum omnia mala & afflictio-
nes, ita vt dicat in illo die, Verè quia non eſt Deus mecũ,
18 inuenerunt me hæc mala. † Ego autẽ abſcondam, & cę-
E labo faciem meam in die illo propter omnia mala quę fe
19 cit, quia ſecutus eſt deos alienos. † Nunc itaq; ſcribite vo
bis canticum iſtud, & docete filios Iſraël: vt memoriter
teneant, & ore decãtent, & ſit mihi carmen iſtud pro te-
20 ſtimonio inter filios Iſraël. † Introducã enim eum in ter
ram pro qua iuraui patribus eius, lacte & melle manan-
tem. Cumq; comederint: & ſaturati, craſſique fuerint,
auertentur ad deos alienos, & ſeruient eis: detrahentq́;
21 mihi, & irritum facient pactum meum. † Poſtquàm in-
uenerint eum mala multa & afflictiones, reſpondebit ei
canticum iſtud pro teſtimonio quod nulla delebit obli-
22 uio ex ore ſeminis *tui*. † Scio enim cogitationes eius, *ſui 2.
F quæ facturus ſit hodie antequã introducam eum in ter-
ram quam ei pollicitus ſum. Scripſit ergo Moyſes canti-
23 cum, & docuit filios Iſraël. † Præcepitque *Dominus* Io- *.9.
ſue filio Nun, & ait. Confortare, & eſto robuſtus: tu e-
nim introduces filios Iſraël in terram quam pollicitus
24 ſum, & ego ero tecum. † Poſtquàm ergo ſcripſit Moyſes
25 verba legis huius in volumine, atq; compleuit, † præce-
pit Leuitis qui portabant arcam fœderis Domini dicens:
26 † Tollite librum iſtum, & ponite eum in latere arcæ fœ-
G deris Domini Dei veſtri: vt ſit ibi cõtra te in teſtimoniũ.
27 † Ego enim ſcio contentionem tuam, & ceruicem tuam
duriſſimam. Adhuc viuente me & ingrediente vobiſcũ,
ſemper contentioſè egiſtis contra Dominum: quantò
28 magis cùm mortuus fuero? † Congregate ad me omnes
maiores natu per tribus veſtras, atque doctores, & lo-
quar audientibus eis ſermones iſtos, & inuocabo contra
29 eos cælum & terram. † Noui enim quòd poſt mortem
meam iniquè agetis, & declinabitis citò de via quã præ-
cepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempo-
re, quando feceritis malum in conſpectu Domini, vt ir-
30 ritetis eum per opera manuum veſtrarum. † Locutus eſt
ergo Moyſes audiente vniuerſo cœtu Iſraël verba car-
minis huius, & ad finem vſque compleuit.

Canticũ Moyſi quo Dei refert beneficia, populiq́, ingratitudinem ſæpius à Domino caſtigatam: iubetur Moyſes montem Abarim aſcendere, vt promiſſam terram cõtempletur. CAP. XXXII.

1 AVdite cæli quę loquor, audiat terra verba oris mei.
A †Concreſcat in pluuiã doctrina mea, fluat vt ros
2 eloquium meum, quaſi imber ſuper herbam, & quaſi
ſtillæ ſuper gramina.
3 † Quia nomen Domini inuocabo: date magnificen-
tiam Deo noſtro.
4 † Dei perfecta ſunt opera, & omnes viæ eius iudicia:
Deus fidelis, & abſq; vlla iniquitate, iuſtus & rectus.
5 † Peccauerunt ei *&* non filij eius in ſordibus, gene-
ratio praua atque peruerſa.
6 †Hæccine reddis Domino popule ſtulte & inſipiens?
nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & fe-
cit, & creauit te?
7 †Memento dierum antiquorum, cogita generationes
ſingulas: interroga patrem tuum, & annunciabit tibi:
maiores tuos, & dicent tibi.
8 † Quando diuidebat altiſſimus gentes: quando ſepa-
B rabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iux-
ta numerum filiorum Iſraël.
9 † Pars autem Domini, populus eius: Iacob funiculus
hæreditatis eius.
10 † Inuenit eum in terra deſerta, in loco horroris, & va-
ſtæ ſolitudinis: circunduxit eum, & docuit: & cuſtodi-
uit quaſi pupillam oculi ſui.
11 †Sicut aquila prouocans ad volandum pullos ſuos, &
ſuper eos volitans, expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum,
atque portauit in humeris ſuis.
12 † Dominus ſolus dux eius fuit: & non erat cum eo
Deus alienus.
13 †Conſtituit eum ſuper excelſam terram: vt comede-
ret fructus agrorum: *vt* ſugeret mel de petra, oleumq́; *& 1.
de ſaxo duriſſimo:
14 † Butyrum de armento, & lac de ouibus cum adipe a-
gnorum, & arietum filiorum Baſan, & hircos cum me-
dulla tritici, & ſanguinem vuæ biberet meraciſſimum.
15 † Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit: incraſſatus,
C impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorẽ ſuum,
& receſſit à Deo ſalutari ſuo.
16 † Prouocauerunt eum in dijs alienis, & in abomina-
tionibus ad iracundiam concitauerunt.
17 †Immolauerunt dæmonijs & nõ Deo, dijs quos igno
rabant: noui recentesque venerunt, quos non coluerunt
patres eorum.
18 †Deum qui te genuit dereliquiſti, & oblitus es Domi
ni creatoris tui.
19 † Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus eſt:
quia prouocauerunt eum filij ſui & filiæ.
20 † Et ait: Abſcondam faciem meam ab eis, & conſide-
rabo nouiſſima eorum: generatio enim peruerſa eſt, &
infideles filij.
21 † Ipſi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, &
irritauerunt in vanitatibus ſuis: ‖ & ego prouocabo eos ‖ Rom. 10.
in eo qui nõ eſt populus, & in gente ſtulta irritabo illos. d. 19.
22 †Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſq; ad Ier. 15. c.
inferni nouiſſima. deuorabitq́; terram cum germine ſuo
& montium fundamenta comburet.
23 † Congregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas com-
plebo in eis.
24 † Conſumentur fame, & deuorabunt eos aues morſu
amariſſimo: dentes beſtiarũ immittam in eos, cum furo-
D re trahentium ſuper terram, atq; ſerpentium.
25 † Foris vaſtabit eos gladius, & intus pauor, iuuenem
ſimul ac virginem, lactentem cum homine ſene.
26 † Et dixi: Vbinam ſunt? ceſſare faciam ex hominibus
memoriam eorum.
27 † Sed propter iram inimicorum diſtuli: ne fortè ſuper
birent hoſtes eorum, & dicerent: Manus noſtra excelſa,
& non Dominus, fecit hæc omnia.
28 † Gens abſq; conſilio eſt, & ſine prudentia.
29 †Vtinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſſima pro-
uiderent.
30 † Quomodo *perſequebatur* vnus mille, & duo fu- *perſequantur 5.
garent decem millia? nonne ideo, quia Deus ſuus ven-
E didit eos, & Dominus concluſit illos?
31 † Non enim eſt Deus noſter vt dij eorum: & inimici
noſtri ſunt iudices.
32 † De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de ſubur-
banis Gomorrhæ: vua eorum vua fellis, & *botri ama- *botrus ama
riſſimi*. riſſimus 9.

33 †Fel dracooum vinum eorum, & venenum aſpidum
inſanabile.
34 †Nónne hęc condita ſunt apud me, & ſignata in the-
ſauris meis?
‖Ecc.28.a.1. Rom.12.d.19. Heb.10.e.30 -.9.
35 †‖Mea eſt vltio, & ego retribuam-eis' in tempore, vt
labatur pes eorum: iuxta eſt dies perditionis, & adeſſe
feſtinant tempora.
36 †Iudicabit Dominus populum ſuum, & in ſeruis ſuis
miſerebitur: videbit quòd infirmata ſit manus, & clauſi
quoq; defecerunt, reſiduiq; conſumpti ſunt.
*dicent 10.
37 †Et 'dicet': Vbi ſunt dij eorum, in quibus habebant
fiduciam?
38 †De quorũ victimis comedebant adipes, & bibebant
vinum libaminum: ſurgant, & opitulentur vobis, & in
neceſſitate vos protegant.
‖1.Reg.2.b.6 Tob.13.a.2. Sa.16.b.13.
39 †‖Videte q ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus pręter
F me: ego occidam, & ego viuere faciam: percutiã, & ego
ſanabo, & non eſt qui de manu mea poſſit eruere.
40 †Leuabo ad cælum manum meam, & dicam: Viuo
ego in æternum.
41 †Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iu-
dicium manus mea: reddam vltionem hoſtibus meis, &
his qui oderunt me retribuam.
42 †Inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladius meus
deuorabit carnes, de cruore occiſorum, & de captiuita-
te, nudati inimicorum capitis.
‖2.Mach.7.b.6.
43 †‖Laudate gentes populum eius, quia ſanguinem ſer-
uorum ſuorum vlciſcetur: & vindictam retribuet in ho-
ſtes eorum, & propitius erit terræ populi ſui.
44 †Venit ergo Moyſes, & locutus eſt omnia verba can-
tici huius in auribus populi, ipſe & Ioſue filius Nun.
45 †Compleuitque omnes ſermones iſtos, loquens ad vni-
G uerſum Iſraël, †& dixit ad eos: Ponite corda veſtra in om
46 nia verba quæ ego teſtificor vobis hodie: vt mandetis ea
filijs veſtris cuſtodire & facere, & implere vniuerſa quæ
47 ſcripta ſunt legis huius: †quia non incaſſum præcepta
ſunt vobis, ſed vt ſinguli in eis viuerent: quæ facietes lon
go perſeueretis tempore in terra ad quam Iordane tranſ
*ingrediemini.
48 miſſo, 'ingredimini' poſſidendam. †Locutuſq; eſt Do-
‖Nu.20.d.
49 minus ad Moyſen in eadem die dicens: †Aſcende in mon
tem iſtum Abarim, id eſt tranſitium, in montem Nebo,
qui eſt in terra-Moab contra Iericho: & vide terrã-Cha-
50 naan, quam ego tradam filijs Iſraël obtinendam, †& mo
rere in monte, quem cõſcendens iungêris populis tuis,
‖Nu.20.d. 33.33.d.38. ‖Nu.20.b.in 27.c.14.
‖ſicut mortuus eſt Aaron frater tuus in monte Hor, &
51 appoſitus populis ſuis: †quia ‖ præuaricati eſtis contra
me in medio filiorum Iſraël ad aquas contradictionis in
Cades deſerti Sin, & non ſanctificaſtis me inter filios Iſ-
52 raël. Econtra videbis terram, & non ingredieris in eam
quam ego dabo filijs Iſraël.

Benedicit Moyſes moriturus duodecim tribibus Iſraël.
CAP. XXXIII.

1 HÆc eſt benedictio qua bñdixit Moyſes homo Dei
A filijs Iſraël ante mortẽ ſuam. †Et ait: Dominus de
2 Sinai venit, & de Seir ortus eſt nobis: apparuit de mon-
te Pharan, & cum eo ſanctorum millia. In dextera eius
3 ignea lex. †Dilexit populos, omnes ſancti in manu illius
‖Sap.3.a.1.
ſunt: ‖ & qui appropinquant pedibus eius, accipient de
4 doctrina illius. †Legem præcepit nobis Moyſes hæredi-
5 tatem multitudinis Iacob. †Erit apud rectiſſimum rex,
congregatis principibus populi cum tribubus Iſraël.
6 †Viuat Ruben, & non moriatur, & ſit paruus in
numero.
7 †Hæc eſt Iudæ benedictio: Audi Domine vocem Iudę,
& ad populum ſuum introduc eum: manus eius pugna-
B bunt pro eo, & adiutor illius cõtra aduerſarios eius erit.
8 †Leui quoq; ait: Perfectio tua, & doctrina tua viro ſan
cto tuo, quẽ probaſti in tentatione, & iudicaſti ad Aquas
9 cõtradictionis. †Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ: Neſcio
vos, & fratrib⁹ ſuis. Ignoro illos, & neſcierũt filios ſuos.
Hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactũ tuum ſerua-
10 uerunt. †Iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Iſraël: po-
nent thymiama in furore tuo, & holocauſtum ſuper al-
11 tare tuum. †Benedic Domine fortitudini eius, & opera
manuum illius ſuſcipe. Percute dorſa inimicorum eius,
& qui oderunt eum, non conſurgant.
12 †Et Ben-iamin ait: Amantiſſimus Domini habitabit
confidenter in eo: quaſi in thalamo tota die morabitur,
& inter humeros illius requieſcet.
13 †Ioſeph quoq; ait: De benedictione Dñi terra eius, de
C pomis cæli, & rore, atq; abyſſo ſubiacẽte. †De pomis fru
14 ctuũ ſolis ac lunæ, †de vertice antiquorũ montiũ, de po-
15 mis colliũ ęternorũ, †& de frugibus terræ, & de plenitu-
16 dine ei⁹. Bñdictio illius ‖qui apparuit in rubo, veniat ſup ‖Exo.3.a.2.
caput Ioſeph, & ſuper verticẽ Nazaręi inter fratres ſuos.
17 †Quaſi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua rhi-
nocerôtis cornua illius: in ipſis ventilabit gentes vſque
ad terminos terræ. hæ ſunt multitudines Ephráim, &
hæc millia Manaſſe.
18 †Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in exitu tuo, & Iſſa-
char in tabernaculis tuis.
19 †Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt vi-
ctimas iuſtitiæ. Qui inundationem maris quaſi lac ſu-
gent, & theſauros abſconditos arenarum.
20 †Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad quaſi leo re-
21 quieuit, cepitq́ue brachium & verticem. †Et vidit prin-
cipatum ſuum, quòd in parte ſua doctor eſſet repoſitus:
qui fuit cum principibus populi, & fecit iuſtitias Domi
ni, & iudicium ſuum cum Iſraël.
22 †Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fluet largiter
D de Baſan.
23 †Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia perfrue-
tur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & me
ridiem poſſidebit.
24 †Aſer quoq; ait: Benedictus in filijs Aſer, ſit placens
25 fratribus ſuis, & tingat in oleo pedem ſuum. †Ferrum
& æs calceamentum eius. Sicut dies iuuentutis tuæ, ita
26 & ſenectus tua. †Non eſt-Deus' alius vt Deus rectiſ- -4.
ſimi, aſcenſor cæli auxiliator tuus. Magnificẽtia eius di-
27 ſcurrunt nubes, †habitaculũ eius ſurſum, & ſubter bra-
chia ſempiterna: eijciet à facie tua inimicũ, dicetq;, 'Con *Conterens.
28 terere'. †‖Habitabit Iſraël confidenter & ſolus. Oculus ‖Ier.23.b.6. 33.c.16.
Iacob in terra frumenti & vini, cæliq́ue caligabunt rore:
29 †Beatus es tu Iſraël. quis ſimilis tui popule, qui ſaluaris
in Domino? ſcutum auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ.
negabunt te inimici tui: & tu eorum colla calcabis.

Contemplata terra moritur Moyſes, & occultè à Deo ſepultus fletur à populo, illiq́, Ioſue ſubſtituitur: commendatur propheta Moyſes à Dei familiaritate, & factis per ipſum ſignis.
CAP. XXXIIII.

1 AScendit ergo Moyſes de campeſtribus Moab ſuper
A montem Nebo, in verticem Phaſga cõtra Iericho:
2 ‖oſtenditq; ei Dñs omnem terram Galaad vſq; Dan, †& ‖1.Mach.2.a.4.
vniuerſum Nephthali, terramq; Ephráim & Manaſſe, & Sup.3.d.27.
3 oẽm terram *vſq; ad mare nouiſſimũ, †& auſtralem par- *Iuda 8.
tem, & latitudinẽ campi Iericho ciuitatis palmarũ vſq;
4 Segor. †Dixitq; Dñs ad eum, Hęc eſt terra pro qua iuraui
B Abraham, Iſaac, & Iacob, dicens: ‖Semini tuo dabo eam. ‖Ge.12.b.7 13.d.15. 15.d.18.26.a.4.
5 Vidiſti eam oculis tuis, & non tranſibis ad illam. †Mor-
tuuſq; eſt ibi Moyſes ſeruus Dñi in terra Moab, iubente
6 Dño: †& ſepeliuit eum in valle terræ Moab contra Pho-
gor: ‖& nõ cognouit homo ſepulchrũ eius vſq; in pręſen ‖Iudæ c.9.
7 tem diem. †Moyſes centũ & viginti annorũ erat qñ mor
tuus eſt: nõ caligauit oculus eius, nec dentes illius moti
8 ſũt. †Fleuerũtq; eũ filij Iſraël in cãpeſtribus Moab trigin
C ta diebus: & cõpleti ſunt dies plãctus lugentiũ Moyſen.
9 †Ioſue verò filius Nun repletus eſt ſpiritu ſapientię, quia
Moyſes poſuit ſuper eũ manus ſuas. Et obedierũt ei filij
10 Iſraël, feceruntq; ſicut pręcepit Dñs Moyſi. †& nõ ſurre-
xit vltrà propheta in Iſraël ſicut Moyſes, quẽ noſſet Dñs
11 facie ad faciem? †in oĩbus ſignis atq; portẽtis, quę miſit p
eũ, vt faceret in terra-Ægypti Pharaoni, & oĩbus ſeruis
12 eius, vniuerſęq; terrę illius, †& cunctã manum robuſtã:
magnaq; mirabilia, q̃ fecit Moyſes corã vniuerſo Iſraël.

Hieronymi in Ioſue Præfatio.

TANDEM finito Pentateucho Moyſi, velut grandi fænore liberati, ad Ieſum filium Naue manum mittimus, quem Hebræi IEHOSVA BENNVN, id eſt, Ioſue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem SOPHETIM appellant, ad Ruth quoq; & Eſther, quos eiſdē nominibus efferunt. Monemusq́ lectorem vt ſyluam Hebraicorum nominum, & diſtinctiones per membra diuiſas, diligens ſcriptor conſeruet: ne & noſter labor, & illius ſtudium pereat. Et vt in primis, quod ſæpe teſtatus ſum, ſciat me non in reprehenſionem veterum noua cudere, ſicut inimici mei criminantur: ſed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen noſtra delectant, vt pro Græcorū ἑξαπλοῖς, quæ & ſumptu & labore maximo indigent, editionem noſtram habeant. Et ſicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes inueniant quod requirunt: maximè cùm apud latinos tot ſint exemplaria, quot codices: & vnuſquiſq; pro arbitrio ſuo vel addiderit vel ſubtraxerit quod ei viſum eſt: & vtiq; non poſſit verum eſſe quod diſſonat. Vnde ceſſet arcuato vulnere contra nos inſurgere ſcorpius, & ſanctū opus venenata carpere lingua deſiſtat: vel ſuſcipiens ſi placet: vel contemnens, ſi diſplicet: memineritq́ illorum verſuum: Os tuum abundauit malitia, & lingua tua cōcinnabat dolos. Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris: & aduerſus filiū matris tuæ ponebas ſcandalum: hæc feciſti & tacui. Exiſtimaſti inique quòd ero tui ſimilis? arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis vtilitas eſt, nos laborando ſudare, et alios detrahēdo laborare: dolere? Iudæos quòd calumniandi eis & irridendi Chriſtianos ſit ablata occaſio, & eccleſiæ homines id deſpicere, imò lacerare vnde aduerſarij torquentur? Quòd ſi vetus eis tantùm interpretatio placet quæ & mihi non diſplicet, & nihil extra recipiendum putant: cur ea quæ ſub aſteriſcis & obelis vel addita ſunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem iuxta Theodotionis tranſlationem, eccleſiæ ſuſceperunt? Cur Origenem mirantur, & Euſebium Pamphili, cunctas editiones ſimiliter differentes? Aut quæ ſunt ſtultitia, poſtquàm vera dixerint proferre quæ falſa ſunt? Vnde autē in nouo teſtamento probare poterunt aſſumpta teſtimonia quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino caluniantibus tacere videamur. Cæterùm poſt ſanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum eſt, & hos libros quos Euſtochio virgini Chriſti negare nō potui: decreuimus dum ſpiritus hos regit artus, prophetarū explanationi incumbere: & omiſſum iam diu opus, quaſi quodā poſtliminio repetere: præſertim cùm & admirabilis ſanctusq́ vir Pammachius, hoc idē literis flagitet: & nos ad patriā feſtinātes mortiferos Sirenarū cātus ſurda debeam aure trāſire.*

Argumentum in librum Ioſue.

IEſus filius Naue typum Domini non ſolùm in geſtis, verum etiam in nomine gerens, tranſit Iordanem, hoſtium regna ſubuertit, diuidit terrā victori populo: & per ſingulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes atque confinia, eccleſiæ cæleſtiſque Ieruſalem ſpiritalia regna deſcribit.

LIBER IOSVE,

Hebraicè Iehoſua.

Confortatus Ioſue à Domino monet populum, vt ſe ad Iordanis tranſitum præparent: tribus autem Ruben, Gad & dimidiam Manaſſe vt fratres ad promiſſam terram deducant. CAP. I.

1 A ET factum eſt poſt mortē Moyſi
ſerui Domini, vt loqueretur Do
minus ad Ioſue filium Non, mi-
2 niſtrū Moyſi, & diceret ei: †Moy
ſes ſeruus meus mortuus eſt: ſur
ge, & tranſi Iordanem iſtum tu
& omnis populus tecum in ter
ram quam ego dabo filijs Iſraē.
3 † ‖Omnem locum quem calcauerit veſtigium pedis ve- ‖Deu. 11. c. 24.
4 ſtri, vobis tradam, ſicut locutus ſum Moyſi. †A deſerto & Iuſ. 14. c. 9.
Libano vſq; ad fluuium magnū Euphrátem, omnis ter-
ra Hethæorum vſq; ad mare magnum contra ſolis occa-
5 ſum erit terminus veſter. † Nullus poterit vobis reſiſtere
cunctis diebus vitæ tuæ: ſicut fui cum Moyſe, ita ero tecū:
6 ‖non dimittam, nec derelinquam te. †Cōfortare & eſto ‖Heb. 13. a. 5.
B robuſtus: tu enim ſorte diuides populo huic terram pro
7 qua iuraui patribus *tuis* vt traderem eam illis. †Confor *ſuis l.
tare igitur, & eſto robuſtus valde: vt cuſtodias, & facias
omnem legem quam præcepit tibi Moyſes ſeruus meus:
ne declines ab ea ad dexteram vel ad ſiniſtrā, vt intelligas
8 cuncta quæ agis. †Non recedat volumē legis huius ab ore
tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt cuſto-
dias & facias oīa quæ ſcripta ſunt in eo: tūc diriges viam
9 tuam, & intelliges eam. †Ecce præcipio tibi, confortare,
& eſto robuſtus. Noli metuere, & noli timere: qm̄ tecū
eſt Dn̄s Deus tuus in omnibus ad quæcunq; perrexeris.
10 † Præcepitq́; Ioſue principibus populi, dicens: Tranſite
C per mediū caſtrorū, & imperate populo, ac dicite: †Præ-
11 parate vobis cibaria: qm̄ poſt diem tertiū tranſibitis Ior-
danem, & intrabitis ad poſſidendam terram quam Dn̄s
12 Deus veſter daturus eſt vobis. †Rubenitis quoq;, & Gad
13 ditis, & dimidiæ tribui Manaſſe ait: †Mementote ſermo-
nis ‖ quem præcepit vobis Moyſes famulus Dn̄i, dicens: ‖Nu. 32. d. 20.
Dn̄s Deus veſter dedit vobis requiem, & omnem terrā.
14 †Vxores veſtræ, & filij, ac iumēta manebunt in terra quā
tradidit vobis Moyſes trans Iordanem: vos autē tranſite
armati ante fratres veſtros, oēs fortes manu, & pugnate
15 pro eis, † donec det Dominus requiem fratribus veſtris
D ſicut & vobis dedit, & poſſideant ipſi quoq; terram quā
Dominus Deus veſter daturus eſt eis. & ſic *reuertimi- *reuertemini l.
ni* in terrā poſſeſſionis veſtræ, & habitabitis in ea quam
vobis dedit Moyſes famulus Domini trans Iordanē con-
16 tra ſolis ortum. † Reſponderuntq́ue ad Ioſue, atq; dixe-
runt: Omnia quæ præcepiſti nobis, faciemus: & quo-
17 cunque miſeris, ibimus. † Sicut obediuimus in cunctis
Moyſi, ita obediemus & tibi: tantùm ſit Dominus Deus
18 tuus tecum, ſicut fuit cum Moyſe. † Qui cōtradixerit ori
tuo, & non obedierit cunctis ſermonibus quos præcepe
ris ei, moriatur. tu tantùm confortare, & viriliter age.

Miſſi exploratores in vrbem Iericho, à Rabab meretrice, promiſſa illi miſericordia, à morte liberantur. CAP. II.

1 MIſit igitur Ioſue fili* Nun de Setim duos viros ex-
A ploratores in abſcondito, & dixit eis: Ite, & con-
ſiderate terram, vrbemq́ue Iericho. ‖Qui pergentes in- ‖Iac. 2. d. 25.
greſſi ſunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, Heb. 11. f. 31.
2 & quieuerūt apud eam. † Nuntiatumq́; eſt regi Iericho,
& dictū: Ecce viri ingreſſi ſunt huc per noctem de filijs
3 Iſraël, vt explorarent terram. †Miſitq́; rex Iericho ad Ra-
hab dicens: Educ viros qui venerūt ad te, & ingreſſi ſunt
domum tuam. exploratores quippe ſunt, & omnem ter
4 ram conſiderare venerunt. † Tollenſq́; mulier viros, ab-
ſcōdit, & ait: Fateor venerūt ad me, ſed neſciebā vnde eſ-
5 ſent. †cumq́ue porta clauderetur in tenebris, & illi pari-
ter exierunt, neſcio quò abierunt: perſequimini citò, &
6 comprehendetis eos. † Ipſa autem fecit aſcēdere viros in
ſolarium domus ſuæ, operuitq́, eos ſtipula lini, quæ ibi
7 erat. †Hi autem qui miſſi fuerant, ſecuti ſunt eos per viā
B quæ ducit ad *vadum* Iordanis: illiſque egreſſis ſtatim *vada l.
8 porta clauſa eſt. † Necdum obdormierant qui latebant,
9 & ecce mulier aſcendit ad eos, & ait: † Noui quòd Domi
nus tradiderit vobis terram *: etenim irruit in nos terror *iſtam ſ.
10 veſter, & elanguerunt omnes habitatores, terræ. † Au-
diuimus quòd ſiccauerit Dominus aquas Maris rubri
ad veſtrum introitum, quando egreſſi eſtis ex Ægypto:
‖ & quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus qui e- ‖Nu. 21. e. 15.
rant trans Iordanem, Sehon & Og, quos interfeciſtis.
11 †Et hæc audientes pertimuimus, & elāguit cor noſtrum,
nec remanſit in nobis ſpiritus ad introitum veſtrū: Do-
minus enim Deus veſter ipſe eſt Deus in cælo ſurſum,
12 & in terra deorſum. † Nunc ergo iurate mihi per Do-

minum,

C minum, vt quomodo ego miſericordiam feci vobiſcum,
Ita & vos faciatis cum domo patris mei: detiſq; mihi ve-
* &c. 13 rum ſignũ: † 'vt' ſaluetis patrẽ meũ & matrẽ, fratres ac ſo-
rores meas, & omnia quæ illorũ ſunt: & eruatis animas
14 noſtras à morte. † Qui rñderunt ei: Anima noſtra ſit pro
vobis in mortẽ, ſi tñ non prodideritis nos. cumq; tradide-
rit nobis Dñs terram, faciemus in te miſericordiam & ve
15 ritatem. † Demiſit ergo eos per funẽ de feneſtra: domus
16 enim eius hærebat muro. † Dixitq; ad eos: Ad montana
conſcendite, ne fortè occurrant vobis reuertentes: ibiq;
latitate tribus diebus donec redeant, & ſic ibitis per viã
17 veſtram. † Qui dixerunt ad eam: Innoxii erimus à iuramẽ
18 to hoc quo adiuraſti nos, † ſi ingredientibus nobis terrã,
* non 4. ſignum * fuerit funiculus iſte coccineus, & ligaueris eũ
in feneſtra, per quam dimiſiſti nos: & patrem tuũ ac ma
trem, fratreſq; & omnem cognationẽ tuã congregaueris
* innoxij 6. 19 in domum tuam. † Qui oſtium domus tuæ egreſſus fue-
D rit, ſanguis ipſius erit in caput eius, & nos erimus 'alie-
ni'. Cunctorũ autẽ ſanguis qui tecũ in domo fuerint, re-
20 dundabit in caput noſtrũ, ſi eos aliquis tetigerit. † Quòd
ſi nos prodere volueris, & ſermonem iſtũ proferre in me
diũ, erimus mundi ab hoc iuramento quo adiuraſti nos.
21 † Et illa reſpondit: Sicut locuti eſtis, ita fiat. Dimittẽſque
eos vt pergerẽt, appẽdit funiculum coccineũ in feneſtra.
22 † Illi verò ambulantes peruenerũt ad montana & mãſe-
runt ibi tres dies, donec reuerterentur qui fuerant per-
ſecuti: quærentes enĩ per omnẽ viam non repperetunt
23 eos. † Quibus vrbem ingreſſis, reuerſi ſunt & deſcen-
derunt exploratores de monte: & tranſmiſſo Iordane,
venerunt ad Ioſue filium Nun, narraueruntque ei om-
24 nia quæ acciderant ſibi, † atque dixerunt: Tradidit Do-
minus omnem terram hanc in manus noſtras, & timo-
re proſtrati ſunt cuncti habitatores eius.

Siccatum Dei miraculo Iordanem populus tranſit. CAP. III.

1 IGitur Ioſue de nocte cõſurgens mouit caſtra: egrediẽ-
A teſq; de Setim, venerũt ad Iordanẽ ipſe, & omnes filij
2 Iſraël, & morati ſunt ibi per tres dies. † Quibus euolutis
3 tranſierunt præcones per caſtrorum medium, † & cla-
mare cœperunt, Quando videritis arcam fœderis Dñi
Dei veſtri, & ſacerdotes ſtirpis Leuiticæ portantes eam,
4 vos quoq; conſurgite, & ſequimini præcedentes: † ſitque
inter vos & arcam ſpatium cubitorum duum millium:
vt procul videre poſſitis, & noſſe per quam viam ingre-
diamini: quia prius nõ ambulaſtis per eã, & cauete ne ap
5 propinquetis ad arcã. † Dixitq; Ioſue ad populũ: Sancti-
B ficamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia.
6 † Et ait ad ſacerdotes: Tollite arcam fœderis, & præcedite
populum. Qui iuſſa cõplentes tulerunt, & ambulaue-
7 runt ante eos. † Dixitq; Dominus ad Ioſue: Hodie incipiã
exaltare te coram omni Iſraël: vt ſciant quòd ſicut cum
8 Moyſe fui, ita & tecum ſum. † Tu autem præcipe ſacerdo-
tibus qui portant arcam fœderis, & dic eis: Cùm ingreſ-
* verba 6. 9 ſi fueritis partẽ aquæ Iordanis, ſtate in ea. † Dixitq; Ioſue
ad filios Iſraël: Accedite huc, & audite 'verbum' Domi-
10 ni Dei veſtri. Et rurſum: In hoc, inquit, ſcietis q Domi-
C nus Deus viuens in medio veſtri eſt, & diſperdet in con-
ſpectu veſtro Chananæum & Hethæũ, Heuæũ & Phere-
zæum, Gergeſæum quoque & Iebuſæum, & Amorrhæũ.
11 † Ecce arca fœderis Domini omnis terræ antecedet vos
* duodecim. 12 per Iordanem. † Parate duodecim viros de * tribubus Iſ-
13 raël, ſingulos per ſingulas tribus. † Et cũ poſuerint veſti-
* fœderis. gia pedum ſuorum ſacerdotes qui portant arcam * Domi
ni Dei vniuerſæ terræ in aquis Iordanis, aquæ quæ infe-
riores ſunt, decurrent atque deficiẽt: quæ autem deſuper
Pſa. 113. a. 3 Act. 7. f. 45. 14 veniunt, ‖ in vna mole cõſiſtent. † Igitur egreſſus eſt po-
pulus de tabernaculis ſuis, vt tranſiret Iordanem: & ſa-
cerdotes qui portabant arcã fœderis pergebant ante eũ.
15 † Ingreſſiſque eis Iordanem, & pedibus eorum in parte
Eccl. 24. c. 36 D aquæ tinctis (‖ Iordanis aũt ripas aluei ſui tempore meſ-
16 ſis impleuerat) † ſteterunt aquæ deſcendẽtes in loco vno,
& ad inſtar montis intumeſcentes apparebant procul
* Adam 12. * locum 1. ab vrbe quæ vocatur 'Edom' vſque ad 'locum' Sarthan:
quæ autem inferiores erant, in Mare ſolitudinis (quod
nunc vocatur mortuũ) deſcenderunt, vſquequo omnino
deficerent. Populus autem incedebat contra 'Iordanẽ:' * Iericho 1.
17 † & ſacerdotes qui portabant arcam fœderis Domini,
ſtabant ſuper ſiccam humum in medio Iordanis accin-
cti, omniſque populus per arentem alueum tranſibat.

Duodecim lapides de Iordane ſiccato ad poſterorum memoriam colliguntur, alijq; duodecim in ipſo Iordanis alueo ſtatuuntur. CAP. IIII.

1 QVibus tranſgreſſis dixit Dominus ad Ioſue: † Elige
A duodecim viros ſingulos per ſingulas tribus, † &
2 præcipe eis vt tollant de medio Iordanis alueo vbi ſtete-
3 runt pedes ſacerdotum, duodecim duriſſimos lapides,
quos ponetis in loco caſtrorũ vbi fixeritis hac nocte tẽ-
4 toria. † Vocauitq; Ioſue duodecim viros, quos elegerat de
5 filijs Iſrl' ſingulos de ſingulis tribubus, † & ait ad eos: Ite
ante arcam Domini Dei veſtri ad Iordanis mediũ, & por
tate inde ſinguli ſingulos lapides in humeris veſtris, iux-
6 ta numerum filiorum Iſraël, † vt ſit ſignum inter vos. Et
qñ interrogauerint vos filii veſtri cras, dicẽtes: Quid ſibi
7 volũt iſti lapides? † reſpondebitis eis: Defecerunt aquæ
Iordanis ante arcã fœderis Dñi, cũ tranſiret eum: idcirco
poſiti ſunt lapides iſti in monimentũ filiorũ Iſraël vſq;
8 in æternum. † Fecerunt ergo filij Iſraël ſicut præcepit eis
B Ioſue, portantes de medio Iordanis alueo duodecim lapi
des, vt Dñs ei imperarat, iuxta numerum filiorum Iſrl',
vſque ad locum in quo caſtrametati ſunt, ibiq; poſuerũt
9 eos. † Alios quoque duodecim lapides poſuit Ioſue in
medio Iordanis alueo, vbi ſteterunt ſacerdotes, qui por-
tabant arcam fœderis Domini' & ſunt ibi vſque in præ- *5.
10 ſentem diem. † Sacerdotes autem qui portabant arcam,
ſtabant in Iordanis medio, donec omnia complerentur
quæ Ioſue, vt loqueretur ad populum, præceperat Dñs,
'&' dixerat ei Moyſes. Feſtinauitq; populus & tranſijt. * vt 1.
11 † Cumq; tranſiſſent omnes, tranſiuit & arca Dñi, ſacer-
12 dotes quoque pergebant ante populum. † Filij quoq; Ru
C ben, & Gad & dimidia tribus Manaſſe, armati præcede-
bant fratres ſuos filios Iſraël, ſicut eis præceperat Moyſes:
13 † & quadraginta pugnatorũ millia per turmas, & cuneos
14 incedebant per plana atq; campeſtria vrbis Iericho. † In Nu. 32. e. 29.
die illo magnificauit Dñs Ioſue coram omni Iſraël, vt ti-
merent eum, ſicut timuerant Moyſen dum adhuc viue-
15 ret. † Dixitq; ad eum: † Præcipe ſacerdotibus qui portãt
16 arcam fœderis vt aſcendant de Iordane. † Qui præcepit
17 eis, dicens: Aſcendite de Iordane. † Cumq; aſcendiſſent
18 portantes arcam fœderis Dñi, & ſiccam humum calcare
cœpiſſent, reuerſæ ſunt aquæ in alueum ſuum, & fluebãt
19 ſicut antè conſueuerant. † Populus aũt aſcẽdit de Iordane
D decimo die menſis primi, & caſtrametati ſunt in Galga-
20 lis contra orientalem plagam vrbis Iericho. † Duodecim
quoq; lapides, quos de Iordanis alueo ſumpſerãt, poſuit
21 Ioſue in Galgalis, † & dixit ad filios Iſraël, Quando in-
terrogauerint filii veſtri cras patres ſuos, & dixerint eis:
22 Quid ſibi volunt lapides iſti? † docebitis eos, atque dice-
tis: Per arentem alueum tranſiuit Iſraël Iordanem iſtũ,
23 † ſiccãte Domino Deo 'noſtro aquas eius in cõſpectu no * veſtro aquas eius in conſpectu veſtro 4.
ſtro,' donec 'tranſiretis': ‖ ſicut fecerat prius in mari ru- * tranſiremus 10.
24 bro, quod ſiccauit donec tranſiremus: † vt diſcant omnes Exo. 14. e. 2.
terrarum populi fortiſſimam Domini manum, vt & vos
timeatis Dominum Deum veſtrum omni tempore.

Terrentur Chananæi, circumciſio fit in Galgalis, & Phaſe celebratur: deficit manna vbi de fructibus terræ edunt, & angelus Domini Ioſue apparet. CAP. V.

1 POſtquàm ergo audierunt omnes reges Amorrhæo-
A rum, qui habitabant trans Iordanem ad occidenta-
lẽ plagã, & cuncti reges Chanaan, qui propinqua poſſi-
debant magni maris loca, quòd ſiccaſſet Dñs fluenta Ior
danis coram filijs Iſraël donec tranſirẽt, diſſolutũ eſt cor
eorum, & non remanſit in eis ſpiritus timentium in-
2 troitum filiorum Iſraël. † Eo tempore ait Dominus ad
Ioſue: Fac tibi cultros lapideos, & circuncide ſecundò fi-

3 lios Iſraël. ꝛFecit quoque quod iuſſerat Dominos, & cir-
4 cuncidit filios Iſraël in colle præputiorum. ꝛ Hæc autē
B cauſa eſt ſecundę circunciſionis, Omnis ppls qni egreſ-
ſus eſt de Ægypto generis maſculini vniuerſi bellatores
viri, mortui ſunt io deſerto per lōgiſſimos viæ circuitus,
5 ꝛ qui omnes circuncisi erāt. Populus autē qui natus eſt in
6 deſerto, ꝛ per qoadraginta annos itineris latiſſimę ſoli-
tudinis incircunciſus fuit: donec conſumerentur qui nō
ᶜ vt non ſ. andierant vocem Dñi, & quibus antè iurauerat ᶜvtˋnſtē-
7 deret eis terrā lacte & melle manantem. ꝛHorum filii in
locum ſucceſſernnt patrū, & circunciſi ſunt à Ioſue: quia
C ſicut nati fuerāt, in præputio erant, nec eos in via aliquis
8 circunciderat. ꝛPoſtquàm autem omnes circunciſi ſunt,
manſerunt in eodem caſtrorum loco, donec ſanarentur.
9 ꝛDixitq; Dominus ad Inſue: Hodie abſtuli opprobrium
Ægypti à vobis. Vocatumque eſt nomen loci illius Gal-
10 gala, vſque in præſentem diem. ꝛ Manſeruntq; filij Iſraël
in Galgalis, & fecerunt Phaſe quartadecima die menſis
11 ad veſperū in campeſtribus Iericho: ꝛ & comederunt de
frugibus terræ die altero, azymos panes, & polentā eiuſ-
12 dè anni. ꝛDefecitq; manna poſtquàm comederūt de fru
D gibus terræ, nec vſi ſunt vltrà cibo illo filij Iſraël, ſed co-
mederunt de frugibus præſentis anni terræ Chanáan.
Exo. 23. c. 23 13 ꝛCùm antè eſſet Ioſue in agro vrbis Iericho, leuauit ocu-
los, & vidit virū ſtantem contra ſe, euaginatum tenentē
gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noſter es, an aduer-
14 ſariorum? ꝛQui reſpondit: Nequaquam, ſed ſum prin-
ceps exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Ioſue
pronus in terram. Et adorans ait: Quid Domiuus meus
‖Exo. 3. b. 5. 15 loquitur ad ſeruum ſuum? ꝛ‖Solue, inquit, calceamen-
tum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo ſtas, ſan-
ctus eſt. Fecitque Ioſue vt ſibi fuerat imperatum.

Poſt varios ſeptem dierum circuitus, Iericho capta funditus deletur, ſeruata Rahab cum ſuis, reædificatori vrbis maledicitur. CAP. VI.

s IEricho autem clauſa erat atque munita, timore filio-
A rum Iſraël, & nullus egredi aodebat aut ingredi. ꝛDi
ᶜ manu tua ſ 2 xitq; Dominus ad Ioſue, Ecce dedi in ᶜmanus tuasˋ Ieri-
3 cho, & regem eius, omneſq; fortes viros. ꝛ Circuite vr-
bem cuncti bellatores ſemel per diem: ſic facietis ſex die-
4 bus. ꝛSeptimo aūt die ſacerdotes tollēt ſeptem buccinas,
quarum vſus eſt in iubileo, & præcedent arcam fœderis:
ſeptieſq; circuibitis ciuitatem, & ſacerdotes clāgent buc
5 cinis. ꝛCumq; inſonuerit vox tubę longior atq; conci-
ſior, & in auribus veſtris increpuerit, coⁿclamabit om-
nis populus vociferatione maxima, & muri funditus
corruent ciuitatis, ingredienturque ſinguli per locum
6 contra quem ſteterint. ꝛ Vocauit ergo Ioſue filius Nun
ſacerdotes, & dixit ad eos, Tollite arcam fœderis: & ſeptē
alij ſacerdotes tollāt ſeptem iubileorum buccinas, & in-
7 cedant ante arcam Dñi. ꝛAd ppl̄m quoq; ait, Ite & circui
8 te ciuitatē, armati pręcedentes arcam Dñi. ꝛ Cumq; Io-
B ſue verba finiſſet, & ſeptem ſacerdotes ſeptem buccinis
9 clangerent ante arcam fœderis Domini, ꝛomniſq; præ-
cederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam ſe-
10 qnebatur, ac buccinis omnia concrepabant. ꝛPræcepe-
rat autem Ioſue populo, dicens, Non clamabitis, nec au-
dietur vox veſtra, neque vllus ſermo ex ore veſtro egredie
tur: donec veniat dies in quo dicam vobis, Clamate &
11 vociferamini. ꝛ Circuiuit ergo arca Domini ciuitatem
12 ſemel per diem, & reuerſa in caſtra, manſit ibi. ꝛIgitur Io
ſue de nocte conſurgente, tulerunt ſacerdotes arcam Do
13 mini, ꝛ& ſeptem ex eis ſeptem buccinas, quarum in iu-
bileo vſus eſt: præcedebantque arcam Domini ambulan
tes atque clangentes: & armatus populus ibat ante eos,
vulgus autem reliquum ſequebatur arcam, & buccinis
14 perſonabat. ꝛCircuieruntq; ciuitatē ſecundo die ſemel,
15 & reuerſi ſunt in caſtra. Sic fecerunt ſex diebus. ꝛDie
autem ſeptimo diluculo conſurgentes, circuierunt vr-
16 bem, ſicut diſpoſitum erat ſepties. ꝛ Cumque ſeptimo
C circuitu clangerent buccinis ſacerdotes, dixit Ioſue ad
omnem Iſraël, Vociferamini, tradidit enim vobis Do-

17 minus ciuitatem: ꝛſitque ciuitas hæc anáthema: & om-
nia quæ in ea ſunt, Domino. ſola Rahab meretrix viuat
cum vniuerſis qui cum ea in domo ſunt:‖ Abſcondit enī ‖Supr. 2. a. 4. Heb. 11. f. 30
18 nuncios quos direximus. ꝛ Vos autem cauete ne de his
quæ præcepta ſunt quippiam contingatis, & ſitis præ-
uaricationis rei, & omnia caſtra Iſraël ſub peccato ſint
19 atque turbentur. ꝛ Quicquid autem auri aut argenti
fuerit, & vaſorum æneorum ac ferri, Domino conſecre-
20 tur, repoſitum in theſauris eius. ꝛ Igitur omni populo
vociferante, & clangentibus tubis, poſtquàm in aures
multitudinis vox ſonituſque increpuit, muri illicò cor-
ruerunt: & aſcendit vnuſquiſque per locum qui contra
21 ſe erat: ‖ceperuntque ciuitatem, ꝛ & interfecerunt om- ‖2. Mac. 12. c. 15.
nia quæ erant in ea, à viro vſque ad mulierem, ab infante
vſque ad ſenem. Boues quoque & oues, & aſinos in ore
22 gladij percuſſerunt. ꝛ Duobus autem viris, ‖qui explo- ‖Sup. 2. c. 14
D ratores miſſi fuerant, dixit Ioſue, Ingredimini domum
mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ il-
23 lius ſunt, ſicut illi iuramento firmaſtis. ꝛ‖Ingreſſiq; iuue ‖Heb. 11. f. 31.
nes, eduxerunt Rahab, & parentes eius, fratres quoque
& cunctam ſuppellectilem ac cognationem illius, & ex-
24 tra caſtra Iſraël manere fecerunt. ꝛVrbem autem & om-
nia quæ ᶜinuenta ſuntˋ in ea, ſuccenderunt: abſque auro ᶜ fuerunt ſ.
& argento, & vaſis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Do-
25 mini conſecrarunt. ꝛRahab verò meretricem & domū
patris eius, & omnia quæ habebat, fecit Ioſue viuere, &
habitauerunt in medio Iſraël vſque in præſentem diem:
eò quòd abſconderit nuntios quos miſerat vt explora-
rent Iericho. In tempore illo, imprecatus eſt Ioſue, di-
26 cens, ꝛ‖Maledictus vir coram Domino qui ſuſcitauerit, ‖1. Re. 16. g. 34.
& ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito ſuo
fundamenta illius iaciat, & in nouiſſimo liberorum
27 ponat portas eius. ꝛ Fuit ergo Dominus cum Ioſue, &
nomen eius vulgatum eſt in omni terra.

Explorata Hai, cedit populus Iſraël hoſtibus propter furtum de anáthemate Iericho: quapropter poſt Ioſue lamentationē, miſſa ſorte, Achan lapidatur iuſſu Domini. CAP. VII.

1 FIlij autem Iſraël pręuaricati ſunt mandatum, & vſur Inf. 22. d. 20
A pauerūt de anáthemate. Nam Achan filius Charmi, 1. Par. 2. b. 7.
filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de ana-
2 themate, iratuſq; eſt Dñs contra filios Iſraël. ꝛCumque
mitteret Ioſue de Iericho viros contra Hai, quæ eſt iuxta
Beth-auen, ad orientalem plagam oppidi Beth-él, dixit
eis, Aſcendite, & explorate terram. Qui præcepta com
3 plentes, explorauerunt Hai. ꝛEt reuerſi dixerunt ei, Non
aſcendat omnis populus, ſed duo vel tria millia virorum
pergant & deleant ciuitatem: quare omnis populus fru-
4 ſtra vexabitur contra hoſtes pauciſſimos? ꝛAſcenderunt
ergo tria millia pugnatorum, qui ſtatim terga verten-
5 tes, ꝛ percuſſi ſunt à viris vrbis Hai, & corruerunt ex eis
triginta & ſex homines: Perſecutique ſunt eos aduerſa-
rii de porta vſque ad Sabarim, & ceciderunt per prona
fugientes, pertimuitque cor populi, & ad inſtar aquæ li-
6 quefactum eſt. ꝛIoſue verò ſcidit veſtiméta ſua, & pro-
nus cecidit in terram coram arca Domini vſque ad veſpe
rum, tam ipſe quàm omnes ſenes Iſraël: miſeruntque
7 puluerē ſuper capita ſua, ꝛ & dixit Ioſue, Heu Domi-
B ne Deus, quid voluiſti traducere populum iſtum Iorda-
nem fluuium, vt traderes nos in manus Amorrhæi, &
perderes? vtinam vt cœpimus, manſiſſemus trans Ior-
8 danem. ꝛMi Domine Deus, quid dicam, videns Iſraëlē
9 hoſtibus ſuis terga vertentem? ꝛAudient Chananæi, &
omnes habitatores terræ, & pariter conglobati circun-
dabunt nos, atque delebunt nomen noſtrum de terra:
10 & quid facies magno nomini tuo? ꝛ Dixitque Domi-
11 nus ad Ioſue, Surge, cur iaces pronus in terra? ꝛPec-
cauit Iſraël & præuaricatus eſt pactum meum: tule-
runtque de anathemate, & furati ſunt atque mentiti,
12 & abſconderunt inter vaſa ſua. ꝛ Nec poterit Iſraël ſta-
re ante hoſtes ſuos, eoſque fugiet: quia pollutus eſt
anathemate. non ero vltrà vobiſcum, donec conteratis
13 eum qui huius ſceleris reus eſt. ꝛ Surge, ſanctifica po-

pulum, & dic eis, Sanctificamini in craſtinum: hæc enĩ
dicit Dominus Deus Iſraël, Anáthema in medio tui eſt
Iſraël: non poteris ſtare coram hoſtibus tuis, donec de-
14 leatur ex te, qui hoc contaminatus eſt ſcelere. † Acce-
detiſque manè ſinguli per tribus veſtras: & quamcun-
C que tribum ſors inuenerit, accedet per cognationes ſuas
15 cognatio per domos, domuſque per viros. †Et quicun-
que ille °in° hoc facinore fuerit deprehenſus, combure-
tur igni cum omni ſubſtantia ſua: quoniam præuarica-
16 tus eſt pactum Domini, & fecit nefas in Iſraël. † Sur-
gens itaque Ioſue manè, applicuit Iſraël per tribus ſuas,
17 & inuenta eſt tribus Iuda. †Quæ cùm iuxta familias
ſuas eſſet oblata, inuenta eſt familia Zare. Illam quo-
18 que per domos offerens, repperit Zabdi: †cuius domum
in ſingulos diuidens viros, inuenit Achan filium Char-
19 mi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda. †Et ait Ioſue ad
Achan, Fili mi, da gloriam Domino Deo Iſraël, & con-
fitere, atque iudica mihi quid feceris, ne abſcondas.
20 †Reſponditque Achan Ioſue, & dixit ei, Verè ego pec-
21 caui Domino Deo Iſraël, & ſic & ſic feci. †vidi enim in-
D ter ſpolia pallium coccineum valde bonum, & ducen-
tos ſiclos argenti, regulamque auream quinquaginta
ſiclorum: & concupiſcens abſtuli, & abſcondi in terra
contra medium tabernaculi mei, argẽtumque foſſa hu-
22 mo operui. † Miſit ergo Ioſue miniſtros qui currentes
ad tabernaculum illius, repperetunt cuncta abſcondita
23 in eodem loco, & argentum ſimul, † auferenteſque de
tentorio tulerunt ad Ioſue, & ad omnes filios Iſraël, ꝓ-
24 iecerunt que ante Dominum. † Tollens itaque Ioſue
Achan filium Zare, argentumque & pallium, & aureã
regulam, filios quoque & filias eius, boues & aſinos &
oues, ipſumque tabernaculum, & cunctam ſuppellecti-
lem: (& omnis Iſraël cum eo) duxerunt eos ad Vallem-
25 achor: † vbi dixit Ioſue, Quia turbaſti nos, exturbet te
Dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Iſraël:
26 & cuncta quę illius erant, igne conſumpta ſunt. †Con-
gregaueruntque ſuper eum aceruum magnum lapi-
dum qui permanet vſque in præſentem diem. Et auer-
ſus eſt furor Domini ab eis. Vocatumque eſt nomen
loci illius, Vallis-achor, vſque hodie.

°iſ qui 4.

Expugnata Hai: rex eius ſuſpenditur, erecto altari lapideo, Deuteronomium ſuper lapides ſcribitur, & populo benedicitur.

CAP. VIII.

1 DIxit autem Dominus ad Ioſue, Ne tímeas, neque
A formides: tolle tecum omnem multitudinem pu-
gnatorum, & conſurgens aſcende in oppidum Hai: ec-
ce tradidi in manũ tuam regem eius, & populum, vrbẽ-
2 que & terram. † Facieſque vrbi Hai, & regi eius, ‖ſicut
feciſti Iericho, & regi illius: prædam verò & omnia ani-
mantia diripietis vobis: pone inſidias vrbi poſt eam.
3 †Surrexitque Ioſue & omnis exercitus bellatorum cum
eo, vt aſcenderet in Hai: & electa triginta millia virorũ
4 fortium miſit nocte, †præcepitque eis, dicens, Ponite
inſidias poſt ciuitatem: nec longius recedatis, & eritis
5 omnes parati. † ego autem & reliqua multitudo quæ
B mecum eſt, °aſcendemus° ex aduerſo contra vrbem. Cũ-
que exierint contra nos, ſicut antè fecimus, fugiemus, &
6 terga vertemus: †donec perſequentes ab vrbe longius
protrahantur: putabunt enim nos fugere ſicut prius.
7 †Nobis ergo fugientibus, & illis perſequentibus, cõſur-
getis de inſidijs, & vaſtabitis ciuitatem: tradetque eam
8 Dominus Deus veſter in manus veſtras. † Cumque ce-
peritis*, ſuccendite eam, & ſic omnia facietis, vt iuſſi.
9 †Dimiſitque eos, & perrexerunt ad locum inſidiarum,
ſederuntque inter Beth-él, & Hai, ad occidentalem pla-
gam vrbis Hai. Ioſue autem nocte illa in medio manſit
10 populi, †ſurgenſque diluculo recenſuit ſocios, & aſcen
11 dit cum ſenioribus in fronte exercitus, † vallatus auxi-
lio pugnatorum. Cumque veniſſent & aſcendiſſent
ex aduerſo ciuitatis, ſteterunt ad Septentrionalem vrbis
12 plagam, inter quam & eos erat vallis media. †Quin-
C que autẽ millia viros elegerat & poſuerat in inſidijs in-
ter °Beth-auen° & Hai ex occidentali parte eiuſdem ci-
13 uitatis: † omnis verò reliquus exercitus ad aquilonem
aciem dirigebat, ita vt nouiſſimi multitudinis occiden-
talem plagam vrbis attingerent. Abijt ergo Ioſue no-
14 cte illa, & ſtetit in vallis medio. † Quod cùm vidiſſet
rex Hai, feſtinauit manè, & egreſſus eſt cum omni exer-
citu ciuitatis, direxitque aciem contra deſertum, igno-
15 rans quòd poſt tergum laterent inſidiæ. Ioſue verò, &
omnis Iſraël ceſſerunt loco, ſimulantes metum, & fugiẽ
16 tes per ſolitudinis viam. †At illi vociferantes pariter, &
ſe mutuò cohortantes, perſecuti ſunt eos. Cumque re-
17 ceſſiſſent à ciuitate, †& ne vnus quidem in vrbe Hai,
& Beth-él remanſiſſet qui non perſequeretur Iſrl (ſicut
18 eruperant aperta oppida relinquentes, † dixit Domi-
D nus ad Ioſue, Leua clypeum qui in manu tua eſt contra
19 vrbem Hai, quoniam tibi tradam eam. † Cumque ele-
uaſſet clypeum ex aduerſo ciuitatis, inſidiæ quæ late-
bant, ſurrexerunt confeſtim: & pergentes ad ciuitatem,
20 ceperunt & ſuccenderunt eam. † Viri autem ciuitatis
qui perſequebantur Ioſue, reſpicientes & videntes fu-
mum vrbis ad cælum vſque conſcendere, non potue-
runt vltrà huc illucque effugere: præſertim cùm hi qui
ſimulauerant fugam, & tendebant ad ſolitudinem, con-
21 tra perſequentes fortiſſimè reſtitiſſent. †Vidénſque Io-
ſue & omnis Iſrl quòd capta eſſet ciuitas, & fumus vrbis
22 aſcenderet, reuerſus percuſſit viros Hai. † Siquidem &
illi qui ceperant & ſuccenderant ciuitatẽ, egreſſi ex vrbe
E contra ſuos, medios hoſtium ferire cœperunt. Cùm er-
go ex vtraque parte aduerſarij cæderentur, ita vt nullus
23 de tanta multitudine ſaluaretur, † regem quoque vrbis
Hai apprehenderunt viuentem, & obtulerunt Ioſue.
24 †Igitur omnibus interfectis qui Iſrlem ad deſerta tendẽ-
tem fuerant perſequuti, & in eodem loco gladio corruẽ-
25 tibus, reuerſi filii Iſrl percuſſerunt ciuitatem. †Erant au-
tem qui in eodem die conciderant à viro vſq; ad mulie-
26 rem, duodecim millia hominum omnes vrbis Hai. †Io-
ſue verò non contraxit manum, quam in ſublime por-
rexerat, tenens clypeum, donec interficerentur omnes
27 habitatores Hai. † Iumenta autem & prædam ciuitatis
F diuiſerũt ſibi filij Iſrl, ſicut pręceperat Dominus Ioſue.
28 †Qui ſuccendit vrbem, & fecit eam tumulum ſempiter-
29 num: † regem quoq; eius ſuſpendit in patibulo vſq; ad
veſperam & ſolis occaſum. Pręcepitque Ioſue, & depo-
ſuerunt cadauer eius de cruce: proieceruntque in ipſo
introitu ciuitatis, congeſto ſuper eo magno aceruo lapi-
30 dũ, qui permanet vſq; in pręſentem diẽ. †Tunc ędificauit
31 Ioſue altare Domino Deo Iſrl in monte Hebal, † ‖ ſicut
præceperat Moyſes famulus Domini filiis Iſrl, & ſcri-
ptum eſt in volumine legis Moyſi, Altare de lapidibus
impolitis quos ferrum non tetigit: & obtulit ſuper eo
holocauſta Domino, immolauitque pacificas victimas.
32 †Et ſcripſit ſuper lapides Deuteronomium legis Moyſi,
G quod ille digeſſerat coram filiis Iſrl. † Omnis autem po
33 pulus, & °omnes° maiores natu, duceſque ac iudices ſta-
bant ex vtraque parte arcę, in conſpectu ſacerdotum qui
portabant arcam fœderis Domini, vt aduena ita & indi-
gena. Media pars eorum iuxta montem Garizim, &
media iuxta montẽ Hebal, ſicut præceperat Moyſes fa-
mulus Domini. Et primùm quidem benedixit populo
34 Iſrl. †Poſt hæc legit omnia verba benedictionis & ma-
ledictionis, & cuncta quæ ſcripta erant in legis volumi-
35 ne. †Nihil ex his quę Moyſes iuſſerat reliquit intactum,
ſed vniuerſa replicauit coram omni multitudine Iſrl, mu
lieribus ac paruulis & aduenis, qui inter eos morabãtur.

‖Sup.6.d.10.
°aſcendemus 6.
*vrbem 1.
°Bethel 1.
‖Exod.20.d.25. Deu.27.a.5.
°-8.

Gabaonitæ ſimulatione longi itineris, imponentes Ioſue & principibus Iſraëlitarum, medio iuramento ſaluantur, inſecuto tamen murmure, perpetuo famulitio aſtringuntur. CAP. IX.

1 QVibus auditis, cuncti reges trans Iordanẽ qui ver-
A ſabantur in montanis & cãpeſtribus, in maritimis
ac littore Magni-maris: hi quoque qui habitabant iuxta
Libanum, Hethæus & Amorrhæus, Chananæus, Phere-
2 zęus, & Heuæus & Iebuſæus, †congregati ſunt pariter, vt

pugnarent contra Ioſue & Iſr̄l vno animo, eademq;:e
3 ſententia. †At hi qui habitabant in Gabaon, andien-
* & 5. 4 tes cuncta quæ fecerat Ioſue, Ierieho, & Hai: †*callidè co
gitantes tulerunt ſibi cibaria, ſaccos veteres aſinis impo
5 nentes: & vtres vinarios ſciſſos atq; conſutos, †calceamé
taq; perantiqua, q̄ ad indiciū vetuſtatis pittaciis conſura
eraut, induti veteribus veſtimentis: panes quoque, quos
portabāt ob viaticum, duri erant, & in fruſta cōminuti:
6 †perrexeruntque ad Ioſue qui tunc morabatur in caſtris
B Galgalæ, & dixerūt ei atq; ſimul omni Iſraēli: De terra lō-
ginqua venimus, pacem vobiſcum facere cupientes. Re-
7 ſponderuntq; viri Iſr̄l ad eos, atq; dixerunt: †Ne fortè in
terra quę nobis ſorte debetur, habitetis, & nō poſſimus
8 fœdus inire vobiſcum. †At illi ad Ioſue: Serui, inquiunt,
tui ſumus. Quibus Ioſue ait: Quinā eſtis vos? aut vnde
9 veniſtis? †Reſpōderūt de terra longinqua valde, venerūt
ſerui tui in nomine Domini Dei tui. Audiuimus enī fa-
‖Nu. 21. c. 24 10 mā potentię eius, cuncta quæ fecit in Ægypto, †‖& duo-
bus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Iordané,
Sehon regi Heſebon, & Og regi Baſan, qui erāt in Aſta-
11 roth: †dixeruntq; nobis ſeniores, & omnes habitatores
* veſtris 7. terræ noſtræ: Tollite in manibus* cibaria ob longiſſimā
viā, & occurrite eis, & dicite: Serui veſtri ſumus, fœdus
12 inite nobiſcum. †En panes quando egreſſi ſumus de do
mibus noſtris, vt veniremus ad vos calidos ſumpſimus,
13 nunc ſicci facti ſunt, & vetuſtate nimia cōminuti. †vtres
C vini nouos impleuimus, nunc rupti ſunt & ſoluti. veſtes
& calceamenta quibus induimur, & quæ habemus in pe
dibus, ob longitudiné longioris vię trita ſunt, & penè cō
14 ſumpta. †Susceperunt igitur de cibariis eorū, & os Dn̄i nō
‖2. Reg. 21. a. 2. 15 interrogauerunt. †‖Fecitq; Ioſue cum eis pacé, & inito
fœdere pollicitus eſt vt nō occiderentur: principes quo-
16 que multitudinis iurauerūt eis. †Poſt dies autē tres ini-
ti fœderis, audierunt quòd in vicino habitarent, & inter
17 eos futuri eſſent. †Moueruntq; caſtra filii Iſr̄l, & venerūt
in ciuitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula ſūt:
18 Gabaon, & Caphira, & Beroth, & Cariath-iarim. †Et nō
percuſſerunt eos, eò quòd iuraſſent eis principes multi-
tudinis in nomine Domini Dei Iſr̄l. Murmurauit itaq;
19 omne vulgus contra principes. †Qui reſponderunt eis:
Iurauimus eis in nomine Domini Dei Iſr̄l, & idcirco nō
20 poſſumus eos contingere. †Sed hoc faciemus eis, Reſer
D uentur quidem vt viuant, ne contra nos ira Domini cō
21 citetur, ſi peierauimus*: †ſed ſic viuant, vt in vſus vni-
* eis 7. uerſæ multitudinis ligna cędant, aquaſque comportent.
22 Quibus hæc loquentibus, †vocauit Gabaonitas Ioſue,
& dixit eis: Cur nos decipere fraude voluiſtis vt dicere-
tis: Procul valde habitamus à vobis: cùm in medio no-
23 ſtri ſitis? †Itaque ſub maledictione eritis, & nō deficiet
de ſtirpe veſtra ligna cædens, aquaſque cōportans in do-
24 mum Dei mei. †Qui reſponderunt: Nuntiatum eſt no-
bis ſeruis tuis, q̄ promiſiſſet Dominus Deus tuus Moy
ſi ſeruo ſuo, vt traderet vobis omnem terram, & diſper-
deret cunctos habitatores eius. Timuimus igitur valde,
& ꝓuidimus animabus noſtris, veſtro terrore compul-
25 ſi: & hoc conſilium iniuimus. †Nunc autem in manu
tua ſumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac no-
26 bis. †Fecit ergo Ioſue vt dixerat, & liberauit eos de manu
27 filiorum Iſraël, vt non occiderentur. †Decreuitq; in illo
die eos eſſe in miniſterio cuncti populi & altaris Do-
mini, cædentes ligna, & aquas comportantes, vſque in
præſens tempus, in loco quem Dominus elegiſſet.

Quinque reges oppugnantes Gabaon, immoto ſole, vnius diei ſpatio vincuntur, & ex ſpelunca extracti ſuſpenduntur, pluresq́; aliæ ciuitates capiuntur. CAP. X.

1 QVæ cū audiſſet Adoni-ſedec rex Ieruſalem, q̄ ſci-
A licet cepiſſet Ioſue Hai, & ſubuertiſſet eam (ſicut
enim fecerat Iericho & regi eius, ſic fecit Hai & regi il-
lius) & quòd transfugiſſent Gabaonitæ ad Iſraël, & eſ-
2 ſent fœderati eorum, †timuit valde. Vrbs enim magna
erat Gabaon, & vna ciuitatum regalium, & maior oppi-
3 do Hai, omneſque bellatores eius fortiſſimi. †Miſit er-
go Adoni-ſedec rex Ieruſalem ad Oham regem Hebron,
& ad Pharam regem Ierimoth, ad Iaphia quoque regem
4 Lachis, & ad Dabir regem Eglon, dicens, †Ad me aſcen-
dite, & ferte præſidium, vt expugnemus Gabaon, quare
5 transfugerit ad Ioſue, & ad filios Iſraël. †Cōgregati igi-
B tur aſcenderunt quinque reges Amorrhæorum: rex Ie-
ruſalem, rex Hebron, rex Ierimoth, rex Lachis, rex Eglō,
ſimul cum exercitibus ſuis, & caſtrametati ſunt circa Ga
6 baon, oppugnantes eam. †Habitatores autem Gabaō vr-
bis obſeſſę miſerunt ad Ioſue, qui tunc morabatur in ca-
ſtris apud Galgalam, & dixerunt ei: Ne retrahas manus
tuas ab auxilio ſeruorum tuorum: aſcende citò, & libera
nos, ferque præſidium: conuenerūt enim aduerſum nos
omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in montanis.
7 †Aſcenditque Ioſue de Galgalis, & omnis exercitus bel-
8 latorum cum eo viri fortiſſimi. †Dixitque Dominus ad * viriſque 2.
Ioſue, Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos:
9 nullus ex eis tibi reſiſtere poterit. †Irruit itaque Ioſue
10 ſuper eos repente, tota nocte aſcendens de Galgalis. †Et
conturbauit eos Dominus à facie Iſraël: contriuitq; pla-
ga magna in Gabaon, ac perſecutus eſt eos per viam aſcē
ſus Beth-horon, & percuſſit vſque Azéca & Maceda.
11 †Cumq; fugerent filios Iſraël, & eſſent in deſcēſu Beth-
C horon, Dominus miſit ſuper eos lapides magnos de cæ-
lo vſque ad Azéca: & mortui ſunt multò plures lapidi-
bus grandinis, quàm quos gladio percuſſerant filij Iſr̄l.
12 †Tunc loquutus eſt Ioſue Domino in die qua tradidit
Amorrhæum in conſpectu filiorum Iſraël, dixitque co-
ram eis: ‖Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna cōtra ‖Iſa. 28. f. 21 Eccl. 46. a. 5.
13 vallem-Aialon. †Steteruntque Sol & Luna, donec vlci-
ſceretur ſe gens de inimicis ſuis. Nonne ſcriptum eſt hoc
in libro iuſtorum? Stetit itaque ſol in medio cæli, & non
14 feſtinauit occumbere ſpatio vnius diei. †Nō fuit anteà &
poſteà tam lōga dies, obediente Domino voci hominis,
15 & pugnante pro Iſraël. †Reuerſuſq; eſt Ioſue cum omni
16 Iſraël in caſtra Galgalæ. †Fugerant enim quinq; reges, &
17 ſe abſconderant in ſpelunca vrbis Maceda. †Nuntiatum-
D que eſt Ioſue quòd inuenti eſſent quinque reges latentes
18 in ſpelunca vrbis Maceda. †Qui pręcepit ſocijs, & ait, -8.
Voluite ſaxa ingentia ad os ſpeluncæ, & ponite viros in-
19 duſtrios qui clauſos cuſtodiant: †vos autē nolite ſtare, ſed
perſequimini hoſtes, & extremos quoſq; fugientium cę-
dite, nec dimittatis eos vrbium ſuarum intrare pręſidia,
20 quos tradidit Dn̄s Deus in manus veſtras. †Cæſis ergo
aduerſarijs plaga magna, & vſque ad internecionem pe-
nè conſumptis, hi qui Iſraël effugere potuerunt, ingreſſi
21 ſunt ciuitates munitas. †Reuerſuſq; eſt omnis exercitus
ad Ioſue in Maceda, vbi tunc erāt caſtra, ſani, & integro
numero: nulluſque contra filios Iſraël mutire auſus eſt.
22 †Pręcepitq; Ioſue, dicens, Aperite os ſpeluncæ, & produ
23 cite ad me quinq; reges qui in ea latitant. †Feceruntq; mi
niſtri vt ſibi fuerat imperatum: & *adduxerunt ad eum * eduxerunt 12.
E quinq; reges de ſpelunca, regē Ier̄lm, regē Hebron, regē
24 Ierimoth, regem Lachis, regem Eglon. †Cumq; *adducti * educti 14.
eſſent ad eum, vocauit omnes viros Iſraël, & ait ad princi
pes exercitus qui ſecum erant: Ite, & ponite pedes ſuper
colla regum iſtorū. Qui cùm perrexiſſent, & ſubiecto-
25 rum colla pedibus calcarent, †rurſum ait ad eos: Nolite
timere, nec paueatis, conſortamini & eſtote robuſti: ſic
enim faciet Dn̄s cunctis hoſtibus veſtris aduerſum quos
26 dimicatis. †Percuſſitq; Ioſue, & interfecit eos, atq; ſuſpē
dit ſuper quinque ſtipites: fueruntq; ſuſpenſi vſq; ad ve-
27 ſperum. †Cumque occumberet ſol, præcepit ſocijs vt de-
ponerent eos de patibulis. Qui depoſitos proiecerunt in
ſpeluncā in qua latuerant, & poſuerunt ſuper os eius ſa-
28 xa ingentia, quę permanent vſq; in pręſens. †Eodem die
Macedam quoque cepit Ioſue, & percuſſit in ore gladij,
regemq́; illius interfecit, & omnes habitatores eius: nō
dimiſit in ea ſaltem paruas reliquias. Fecitq; regi Maceda
29 ſicut fecerat regi Iericho. †Tranſiuit autem cum omni
F Iſraël de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam:
30 †quam tradidit Dominus cum rege ſuo in manus Iſ-
raël: percuſſeruntque vrbem in ore gladij, & omnes

habitatores

habitatores eius: non dimiſerunt in ea vllas reliquias. Fe
31 ceruntque regi Lebna || ſicut fecerant regi Iericho. †De | Sup.6.e.21.
Lebna tranſiuit in Lachis cum omni Iſraël: & exercitu p
32 gyrum diſpoſito oppugnabat eam. †Tradiditq; Domi-
nus Lachis in manus Iſraël, & cepit eam die altero, atq;
percuſſit in ore gladij, omnemque animam quæ fuerat
33 in ea, ſicut fecerat Lebna. †Eo tempore aſcẽdit Horam
rex Gazer, vt auxiliaretur Lachis: quem percuſſit Ioſue
34 cum omni populo eius vſque ad internecionem. †Tran
35 ſiuitque de Lachis in Eglon, & circundedit, †atque expu
gnauit eam in eadem die: percuſſitque in ore gladij om-
nes animas quæ erant in ea iuxta omnia quæ fecerat La-
36 chis. †Aſcẽdit quoque cum omni Iſraël de Eglon in He-
37 bron, & pugnauit contra eam: †cepitque, & percuſſit in
ore gladij, regem quoq; eius & omnia oppida regionis
illius, vniuerſaſque animas quæ in ea fuerant commora-
tæ: non reliquit in ea vllas reliquias: ſicut fecerat Eglon,
G ſic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea repperit cõſumens
38 gladio. †Inde reuerſus in Dabir, †cepit eam, atque va-
39 ſtauit: regem quoque eius atque omnia per circuitum
oppida percuſſit in ore gladij: non dimiſit in ea vllas re-
liquias: ſicut fecerat Hebrõ & Lebna & regibus earum,
40 ſic fecit Dabir & regi illius. †Percuſſit itaque Ioſue omnẽ
terram mõtanam & meridianam atque campeſtrem, &
Aſedoth cum regibus ſuis: non dimiſit in ea vllas reli-
quias, ſed omne quod ſpirare poterat interfecit, ſicut p̃-
41 ceperat ei Dñs Deus Iſrl †à Cadeſ-barne vſq; Gazam. Om
42 nem terram Geſſen vſque Gabaon, †vniuerſoſque reges
& regiones eorum vno impetu cepit atque vaſtauit: Do-
43 minus enim Deus Iſraël pugnauit pro eo. †reuerſuſque
eſt cum omni Iſraël ad locum caſtrorum in Galgala.

Expugnat Ioſue Iabin cum alijs plurimis regibus ac populis, omnia ſeruans quæ Dominus Moyſi præceperat. CAP. XI.

1 QVæ cùm audiſſet Iabin rex Aſor, miſit ad Iobab re-
A gem Madon, & ad regem Semeron, atque ad
2 regem Achſaph: †ad reges quoque Aquilonis, qui ha-
bitabant in montanis & in planitie contra meridiẽ Ce-
neroth, in campeſtribus quoque & regionibus Dor iu-
3 xta mare. †Chananæum quoque ab oriente & occiden
te, & Amorrhæum atque Hethæum ac Pherezæum &
Iebuſæum in montanis: Heuæum quoque qui habitabat
4 ad radices Hermon in terra Maſpha. †Egreſſique ſunt
omnes cum turmis ſuis, populus multus nimis ſicut are
na quæ eſt in litore maris, equi quoque & currus im-
5 menſæ multitudinis. †Conueneruntq; omnes reges iſti
B in vnum ad Aquas-meron, vt pugnarent contra Iſraël.
6 †Dixitque Dominus ad Ioſue, Ne timeas eos: cras enim
hac eadem hora ego tradam omnes iſtos vulnerandos in
conſpectu Iſraël: equos eorum ſubneruabis, & currus
7 igne combures. †Venitq; Ioſue, & omnis exercitus cũ eo
aduerſus illos ad Aquas-merom ſubitò, & irruerunt ſu-
8 per eos, †tradiditque illos Dominus in manus Iſraël.
Qui percuſſerunt eos, & perſecuti ſunt vſque ad Sidonẽ
magnam & Aquas-maſerephoth, campumq; Maſphe, | Inf.13.a.5.
qui eſt ad orientalem illius partem. Itaque percuſſit
9 omnes, vt nullas dimitteret ex eis reliquias: †fecitque
ſicut præceperat ei Dominus, equos eorum ſubneruauit,
10 curruſque combuſſit igni. †Reuerſuſque ſtatim cepit
Aſor: & regem eius percuſſit gladio. Aſor enim anti-
quitus inter omnia regna hæc principatum tenebat.
11 †Percuſſitque omnes animas quæ ibidẽ morabantur, nõ
C dimiſit in ea vllas reliquias, ſed vſque ad internecionem
vniuerſa vaſtauit, ipſamque vrbem *peremit* incendio. | * combuſſit
12 †Et omnes per circuitum ciuitates, reges quoque earum
cepit, percuſſit atque deleuit, || ſicut præceperat ei Moyſes | Deu.2.a.2. Nu.33.f.52.
13 famulus Domini. †Abſq; vrbibus quę erant in collibus
& in tumulis ſitæ, cæteras ſuccẽdit Iſraël: vnam tantùm
14 Aſor munitiſſimã flamma cõſumpſit. †Omnemq; præ-
dam iſtarum vrbium ac iumenta diuiſerunt ſibi filij Iſ-
15 raël, cunctis hominibus interfectis. †| Sicut præceperat | Exod.34.b.11.
Dominus Moyſi ſeruo ſuo, | ita præcepit Moyſes Ioſue, | Deu.7.a.2.
& ille vniuerſa compleuit: non præteriit de vniuerſis
mandatis, nec vnum quidem verbum quod iuſſerat Do
16 minus Moyſi. †Cepit itaque Ioſue omnem terram mon
tanam & meridianam, terramque Geſſen, & planitiem,
& occidentalem plagam, montemque Iſraël, & campe-
17 ſtria eius: †& partem montis quæ aſcendit Seir vſque
D Baal-gad per planitiem Libani ſubter montem Hermõ:
18 omnes reges eorum cepit, percuſſit, & occîdit. †Multo
19 tempore pugnauit Ioſue contra reges iſtos. †Non fuit
ciuitas quæ ſe *non* traderet filiis Iſraël, præter Heuæum | * 1.
qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit.
20 †Domini enim ſententia fuerat vt indurarẽt corda eorũ
& pugnarent contra Iſraël, & caderent: & non mereren
tur vllam clementiam, ac perirent, ſicut præceperat Dñs
21 Moyſi. †In illo tempore venit Ioſue, & interfecit Ena-
cim de mõtanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni
22 monte Iuda & Iſraël, vrbeſque eorum deleuit. †Non
reliquit vllum de ſtirpe Enacim, in terra filiorum Iſraël:
abſque ciuitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus
23 ſolùm relicti ſunt. †Cepit ergo Ioſue omnem terram,
ſicut locutus eſt Dominus ad Moyſen, & tradidit eam
in poſſeſſionem filiis Iſraël ſecundùm partes & tribus
ſuas: quieuitque terra à prælijs.

Numerantur reges 31. citra & vltra Iordanem, quos percuſſerunt Moyſes & Ioſue. CAP. XII.

1 HI ſunt reges quos percuſſerunt filii Iſrl, & poſſede-
A runt terram eorum trans Iordanem ad ſolis ortũ, à
torrente-Arnon vſque ad montem Hermon, & omnem
2 orientalem plagam quæ reſpicit ſolitudinem. †Sehon
rex Amorrhæorum, qui habitauit in Heſebon: domina-
tus eſt ab Aroër quæ ſita eſt ſuper ripam torrẽtis-Arnõ,
& mediæ partis in valle, dimidiæque Galaad, vſque ad
torrentem-Ieboc, qui eſt terminus filiorum Ammon.
3 †& à ſolitudine vſque ad Mare-Ceneroth contra orien-
tem, & vſque ad Mare-deſerti, quod eſt mare ſalſiſſimũ,
ad *orientalem* plagam per viã quæ ducit Beth-ſimoth: | * occidenta-lem 4.
B & ab auſtrali parte, quæ ſubiacet Aſedoth, Phaſga.
4 †Terminus Og regis Baſan, de reliquiis Raphaim, qui ha
bitauit in Aſtaroth, & in Edrai, & dominatus eſt in mõ-
te Hermon, & in Salecha, atque in vniuerſa Baſan, vſque
5 ad terminos †Geſſuri, & Machati, & dimidiæ partis Ga-
6 laad: *terminos* Sehon regis Heſebon. †Moyſes famulus | * terminū 7.
Domini, & filii Iſraël percuſſerunt eos, tradiditque terrã
eorum Moyſes in poſſeſſionem Rubenitis, & Gaditis, &
7 dimidiæ tribui Manaſſe. †Hi ſunt reges terræ, quos per- | Iudic 5.c.20
C cuſſit Ioſue & filii Iſraël trans Iordanem ad occidentalẽ
8 plagam, à Baal-gad in campo Libani, vſque ad montem
D *cuius pars aſcendit in Seir, tradiditque eam Ioſue in poſ | * Libani.
9 ſeſſionem tribubus Iſraël, ſingulis partes ſuas, †tam in
10 montanis quàm in planis atque campeſtribus. In *Aſe- | * Aſedoth 1.
11 roth, & in ſolitudine, ac in meridie Hethæus fuit & A-
12 morrhæus, Chananæus, & Pherezæus, Heuæus, & Iebu-
13 ſæus. †Rex Iericho vnus, rex Hai, quę eſt ex latere Beth-
14 él, vnus: †rex Ieruſalem vnus, rex Hebron vnus, †rex
15 Ierimoth vnus, rex Lachis vnus, †rex Eglon vnus, rex
16 Gazer vnus, †rex Dabir vnus, rex Gader vnus, †rex Her-
17 ma vnus, rex Hered vnus, †rex Lebna vnus, rex Adullam
18 vnus, rex Maceda vnus, rex Beth-él vnus, †rex Taphua
19 vnus, rex *Opher* vnus, †rex Aphec vnus, rex *Saron* vnus, | * Hepher 1. * Laſaron 1.
20 †rex Madon vnus, rex Aſor vnus, †rex Semeron* vnus, rex | * Moron 1.
21 Acſaph vnus, †rex Thenac vnus, rex Mageddo vnus, †rex
22 Cedes vnus, rex Iachanam Carmeli vnus, †rex Dor,
23 & prouinciæ Dor vnus, rex gentium Galgal vnus, †rex
24 Therſa vnus: omnes reges triginta vnus.

Iubet Dominus Ioſue vt terram diuidat, aſsignatis partibus Ruben, Gad, & dimidia tribui Manaſſe trans Iordanẽ. CAP. XIII.

1 IOſue ſenex prouectęque ætatis erat, & dixit Dominus
A ad eum, Senuiſti, & lõgęuus es, terraque latiſſima de-
2 relicta eſt, quæ necdum ſorte diuiſa eſt: †omnis vide-
3 licet Galilæa, Philiſthiim, & vniuerſa Geſſuri. †A fluuio
turbido qui irrigat Ægyptum, vſque ad terminos Ac-
caron contra Aquilonem, terra-Chanáan quę in quin-

que regulos Philiſthiim diuiditur, Gazæos, & Azotios,
4 Aſcalonitas, Getheos, & Accaronitas. Ad meridiem ve-
rò ſunt Heuęi, omnis terra-Chanáan, & Maara Sidoniu
5 rum vſq; Apheca & terminos Amorrhæi, ᵀeiuſq; confi-
nia. Libani quoque regio contra Orientem à Baal-gad
Sup. 11, b. 8. 6 ſub monte Hermon, donec ingrediaris Emath. ᵀOmniū
qui habitant in monte Libano, vſq; ad Aquas-Maſere-
photh, vniuerſique Sidonij. Ego ſum qui delebo eos à fa-
cie filiorum Iſraël. Veniat ergo in partem hæreditatis Iſ-
7 raël ſicut præcepi tibi. ᵀEt nunc diuide terram in poſ-
B ſeſſionem nouem tribubus, & dimidiæ tribui Manaſſe,
‖Nu. 32. f. 33 Inf. 22. a. 4. 8 ᵀcum qua Ruben & Gad poſſederūt terram, ‖quam tra-
didit eis Moyſes famulus Domini trās fluenta Iordanis,
9 ad orientalem plagam. ᵀAb Aroër quæ ſita eſt in ripa tor
rentis Arnō, & in vallis medio, vniuerſaq; cāpeſtria Me-
10 daba, vſque Dibon. ᵀ& cunctas ciuitates Sehon, regis
Amorrhæi, qui regnauit in Heſebon vſque ad terminos
11 filiorum Ammon. ᵀ& Galaad, ac terminum Geſſuri &
Machati, & omnem montem Hermon, & vniuerſam Ba
12 ſan, vſque ad Salecha, ᵀomne regnū Og in Baſan, qui re-
gnauit in Aſtaroth & Edrai, ipſe fuit de reliquiis Ra-
13 phaim: percuſſitque eos Moyſes, atque deleuit. ᵀNolue-
runtque diſperdere filii Iſraël Geſſuri & Machati: & ha-
bitauerunt in medio Iſraël vſque in præſentem diem.
‖Nu. 18. c. 20 14 ‖ᵀTribui autem Leui non dedit poſſeſſionem: ſed ſacrifi-
cia & victimę Domini Dei Iſraël, ipſa eſt eius hæreditas,
15 ſicut locutus eſt illi. ᵀDedit ergo Moyſes poſſeſſionē tri
16 bui filiorum Ruben iuxta cognationes ſuas. ᵀFuitq; ter-
C minus earum ab Aroër, quæ ſita eſt in ripa torrentis Ar-
non, & in valle eiuſdem torrentis media: vniuerſam pla-
ᵀl. eius. 17 nitiem, quę ducit Medabaᵀ-& Heſebon, cunctoſque vi-
culos ᵀearum qui ſunt in campeſtribus. Dibon quoque,
18 & Bamoth-baal, & oppidum Baalmeon. ᵀ& Iaſſa, & Ce-
19 dimoth, & Mephaath, ᵀ& Cariathaím, & Sabama, & Sa
20 rathaſar in monte conuallis. ᵀBeth-phogor & Aſedoth,
21 Phaſga & Beth-ieſimoth, ᵀ& omnes vrbes campeſtres,
vniuerſaque regna Sehon regis Amorrhæi qui regnauit
‖Nu. 31. a. 4. * Reba l. in Heſebon, ‖quem percuſſit Moyſes cum principibus
Madian: Heuæum, & Recem, & Sur, & Hur, & *Rebe
22 duces Sehon habitatores terræ. ᵀEt Balaam filium Beor
ariolum occiderunt filii Iſraël gladio cum cæteris inter-
23 fectis. ᵀFactuſque eſt terminus filiorum Ruben Iorda-
nis fluuius. Hæc eſt poſſeſſio Rubenitarum per cogna-
24 tiones ſuas vrbium & viculorum. ᵀDeditq; Moyſes tri-
bui Gad & filiis eius per cognationes ſuas poſſeſſionem,
25 cuius hæc diuiſio eſt. ᵀTerminus Iaſer, & omnes ciuita-
tes Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammō:
26 vſque ad Aroër quæ eſt contra Rabba. ᵀ& ab Heſebon
* Ramath l. vſque *Ramoth, Maſphe & Betonim: & à Manaim vſ-
27 que ad terminos Dabir. ᵀin valle quoque Beth-aram, &
D & Beth-nemra, & Socoth, & Saphon reliquam partem
regni Sehon regis Heſebon. huius quoque finis, Iorda-
nis eſt, vſque ad extremam partem maris Cenereth trans
28 Iordanem ad orientalem plagam. ᵀhęc eſt poſſeſſio filio-
29 rum Gad p familias ſuas, ciuitates, & villę earū. ᵀDedit &
dimidiæ tribui Manaſſe, filiiſque eius iuxta cognationes
30 ſuas poſſeſſionē, ᵀcuius hoc principiū eſt: à Manaim vni-
uerſam Baſan, & cuncta regna Og regis Baſan, omneſq;
31 vicos Iair qui ſunt in Baſan: ſexaginta oppida, ᵀ& dimidiā
partem Galaad, & Aſtaroth, & Edrai vrbes regni Og in
Baſan: filiis Machir, filii Manaſſe dimidiæ parti filiorum
32 Machir iuxta cognationes ſuas. ᵀHanc poſſeſſionem di-
uiſit Moyſes in campeſtribus Moab, trans Iordanem cō-
33 tra Iericho ad orientalem plagam. ‖ᵀTribui autem Leui
non dedit poſſeſſionem: quoniam Dominus Deus Iſraël
‖Nu. 18. c. 20 ipſe eſt poſſeſſio eius, ‖vt locutus eſt illi.

Caleb accipit Hebron in hæreditatem ſibi promiſſam, eò quòd alijs exploratoribus detrahentibus terræ promiſſæ, ipſe ſe quutus ſit Dominum. CAP. XIIII.

1 HOc eſt quod poſſederunt filii Iſraël in terra-Cha-
A náan, quam dederunt eis Eleazar ſacerdus, & Io-
ſue filius Nun, & principes familiarum per tribus Iſraël:
2 ᵀſorte omnia diuidentes, ‖ſicut præceperat Dominus in ‖Num. 34. b. 13.
3 manu Moyſi, nouem tribubus, & dimidię tribui. ᵀDua-
bus enim tribubus, & dimidiæ dederat Moyſes trans Ior
danē poſſeſſionem: abſque Leuitis, qui nihil terræ acce-
4 perunt inter fratres ſuos, ᵀſed in eorum ſucceſſerūt locū
filii Ioſeph in duas diuiſi tribus, Manaſſe & Ephráim:
B nec acceperūt Leuitę aliā in terra partē, niſi vrbes ad ha-
bitandum, & ſuburbana earū ad alenda iumenta & pe-
5 cora ſua. ᵀSicut præceperat Dominus Moyſi, ita fecerunt
6 filij Iſraël, & diuiſerunt terrā. ᵀAcceſſerunt itaque filij
Iuda ad Ioſue in Galgala, locutuſq; eſt ad eum Caleb fi-
lius Iéphone Cenezæus: ‖Noſti quid locutus ſit Domi-
nus ad Moyſen hominem Dei de me & te in Cadeſ-bar- ‖Num. 14. d. 24.
7 ne. ᵀQuadraginta annorū eram quando miſit me Moy
ſes famulus Domini de Cadeſ-barne, vt conſiderarem
8 terram, nuntiauiq; ei quod mihi verū videbatur. ᵀFratres
C autem mei qui aſcenderant mecum, diſſoluerunt cor po
puli: & nihilominus ego ſecutus ſum Dominum Deum
9 meum. ᵀ‖Iurauitque Moyſes in die illo, dicens, Terra ‖Sup. 1. a. 3.
quam calcauit pes tuus, erit poſſeſſio tua, & filiorum
tuorum in æternum, quia ſecutus es Dominum Deum
10 *meum. ᵀConceſſit ergo Dominus vitam mihi, ſicut pol * tuum. c
licitus eſt vſq; in præſentem diem. Quadraginta & quin
que anni ſunt ex quo locutus eſt Dn̄s verbum iſtud ad
Moyſen, quando ambulabat Iſraël per ſolitudinem: ho-
11 die octogintaquinque annorum ſum ᵀſic valens, vt eo va
D lebam tempore quando ad explorandum miſſus ſum:
‖illius in me temporis fortitudo vſq; hodie perſeuerat, tā ‖Eccle. 46. b. 11.
12 ad bellandum, quàm ad gradiendum. ᵀDa ergo mihi mō
tem iſtum quem pollicitus eſt Dominus, te quoq; audiē
te, in quo Enacim ſunt, & vrbes magnę atque munitæ: ſi
fortè ſit Dominus mecum; & potuero delere eos: ſicut
13 promiſit mihi. ᵀBenedixitq; ei Ioſue: ‖& tradidit ei He- ‖1. Ma. 2. f. 56
14 bron in poſſeſſionem, ᵀatque ex eo fuit Hebron Caleb
filio Iéphone Cenezæo vſque in præſentem diem: quia
15 ſecutus eſt Dominum Deum Iſraël. ᵀNomen Hebron
antè vocabatur Cariath-Arbe: Adam maximus ibi inter
Enacim ſitus eſt, & terra ceſſauit à prælio.

Sors tribus Iuda, ciuitates & villæ earum. Othoniel accipit Axam filiam Caleb eò quòd obtinuerit Cariath-ſepher, additurq; ei terra irrigua. CAP. XV.

1 IGitur ſors filiorum Iudæ per cognationes ſuas iſta ‖Nu. 34. a. 1. 2.
A fuit. A termino Edom vſque ad deſertum Sin contra
meridiem, & vſque ad extremam partem auſtralis pla-
2 gæ. ᵀinitium eius à ſummitate maris ſalſiſſimi, & à lin-
3 gua eius quæ reſpicit meridiem. ᵀEgrediturque contra
aſcenſum ſcorpionis, & pertranſit in Sina: aſcenditque
in Cadeſ-barne, & peruenit in Eſron, aſcēdēs ad Addar,
4 & circuiens Carcaa, ᵀatque inde pertranſiens in Aſemo-
na, & pueniēs ad torrentē-Ægypti: eruntq; termini eius
5 mare magnū. hic erit finis meridianę plagę. ᵀAb oriēte
verò erit initium mare ſalſiſſimum vſq; ad extrema Ior-
danis: & ea quæ reſpiciunt ad Aquilonem à lingua maris
6 vſque ad eundem Iordanis fluuium. ᵀaſcenditque ter-
B minus in Beth-hagla, & trāſit ab Aquilone in Beth-ara-
7 ba: aſcendens ad lapidem-Boën filii Ruben: ᵀ& tendens
vſque ad terminos Debera de Valle-achor contra Aqui-
lonem reſpiciens Galgala, quæ eſt ex aduerſo Aſcenſio-
nis-adommim: ab auſtrali parte torrētis: tranſitq; aquas
quæ vocantur Fons-ſolis: & erunt exitus eius ad Fontē-
8 rogel. ᵀAſcenditque per *conuallem filij Ennom ex la- * vallem l.
tere Iebuſęi ad meridiem, hæc eſt Ieruſalem: & inde ſe eri
gens ad verticem montis, qui eſt contra Gehennom ad
occidentem in ſummitate Vallis-raphaim contra Aqui-
9 lonem, ᵀpertranſitque à vertice montis: vſque ad fon-
C tem aquæ Nephtoa: & peruénit vſque ad vicos montis
Ephron: inclinaturque in Baala: quæ eſt Cariath-ia-
10 rim, id eſt, vrbs ſyluarum. ᵀ& circuit de Baala contra oc-
cidentem, vſque ad montem Seir: tranſitque iuxta latus
montis Iarim ad Aquilonem in Cheſlon: & deſcen-
11 dit in Beth-ſames, tranſitque in Thamna. ᵀ& perue-
nit contra Aquilonem partis Accaron ex latere: incli-

naturque Sechrona, & tranſit montem Baala: peruenitq́ue in Iebneel, & magni maris contra occidentem fine
12 cócluditur. †Hi ſunt termini filiorum Iuda per circuitú
13 in cognationibus ſuis. †Caleb verò filio Iéphone dedit
D partem in medio filiorum Iuda, ſicut præceperat ei Do-
14 minus: Cariath-Arbe patris Enac, ipſa eſt Hebron. †‖Deleuitq́ue ex ea Caleb tres filios Enac, Seſai & Ahimam & — Iudic.1.c.10
15 Tholmai de ſtirpe Enac. †Atq; inde conſcendens venit ad habitatores Dabir quæ prius vocabatur Cariath-ſe-
16 pher, id eſt ciuitas literarum. †Dixitq; Caleb, Qui percuſſe-
17 rit Cariath-ſepher, & ceperit eam, dabo ei Axá filiá meá
18 vxorem. †Cepitq; eam Othoniel filius Cenez frater Ca-
19 leb iunior, deditq́ue ei Axam filiam ſuam vxorem. †Quæ
E cùm pergerent ſimul, ſuaſa eſt à viro ſuo vt peteret à pa-
20 tre ſuo agrum, ſuſpirauitq; vt ſedebat in aſino. Cui Ca-
21 leb: Quid habes, inquit? †At illa reſpondit, Da mihi be-
22 nedictionem: terram auſtralem, & arétem dediſti mihi,
23 iunge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum ſupe-
24 rius & inferius. †Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Iuda p
25 cognationes ſuas. †Eràntq; ciuitates ab extremis partibus
26 filiorum Iuda iuxta terminos Edom à meridie: Cabſeel
27 & Eder, & Iagur, †& Cina & Dimona & Adada, & Ce-
28 des & Aſor & Iethnan, Ziph & Telem & Baloth, †Aſor
29 noua & Carioth, Heſron, hæc eſt Aſor. †Amam, Sama, &
30 Molada, †& Aſergadda, & Haſſemon & Betphelet, †&
31 Haſet-ſual, & Berſabee & Baziothia †& Baala & Im &
32 Eſem, †& Eltholad & Ceſil & Harma, †& Siceleg &
33 Medemena & Senſenna, †Lebaoth & Selim & Aën &
34 Remon. Omnes ciuitates viginti nouem, & villæ earum.
35 †In campeſtribus verò: Eſtaol & Sarea & Aſena †& Za-
36 noë & Engannim & Taphua & Enaim, †& Ierimoth &
F Adullam, Socho & Azeca †& Saráim & Adithàim &
37 Gedera & Gederotháim, vrbes quatuordecim, & villę ea-
38 rú. †Sanan & Hadaſſa & Magdal-gad †Delean & Maſe-
39 pha & Iecthel, †Lachis & Baſchath & Eglon, †Chebbon
40 & Leheman & Cethlis †& Gideroth & Beth-dagon &
41 Naama & Maceda: ciuitates ſedecim, & villę earú. †Laba-
42 na & Ether & Aſan, †Iephtha & Eſna & Neſib, †& Ceila
43 & Achzib & Mareſa: ciuitates nouem, & villę earú. †Ac-
44 caron cum vicis & villulis ſuis. †Ab Accaron vſq; ad ma-
43 re omnia quę vergunt ad Azôtum & viculos eius. †Azo-
46 tus cum vicis & villulis ſuis. Gaza cú vicis & villulis ſuis,
47 vſque ad Torrenté Ægypti & Mare-magnum terminus
48 eius. †Et in monte, Samir & Ietber & Socoth †& Danna
49 & Cariathſenna, hæc eſt Dabir: †Anab & Iſtemo &
50 Anim, †Goſen & Olon & Gilo: ciuitates vndecim & vil-
51 lę earum. †Arab & Ruma & Eſaan, †& Ianú & Beth-tha-
52 phua & Apheca, †Athmatha & Cariatharbe, hæc eſt He-
53 bron, & Sior: ciuitates nouem & villæ earum. †Maon &
54 Charmel & Ziph & Iotha, †Iezraël & Iucadam & Za-
G noë, Accain, Gabaa & Thamna: ciuitates decem & villæ
53 earum. †Halhul, & Beth-ſur & Gedor, †Mareth, & Be-
56 th-anoth, & Eltecon: ciuitates ſex & villæ earum. †Ca-
57 riath-baal, hæc eſt Cariath-iarim vrbs ſyluarú, & Areb-
58 ba: ciuitates duę & villæ earum. †In deſerto Beth-araba,
59 Meddin, & Sachacha, †& Nebſan, & ciuitas-ſalis, & En-
60 gaddi: ciuitates ſex & villæ earum. †*Iebuſæum autem — *Sunt ſimul centum quidam.
61 habitatorem Ieruſalem non potuerunt filij Iuda delere:
62 habitauitq́ue Iebuſæus cum filiis Iuda in Ieruſalem vſ-
63 que in præſentem diem.

Sors Ephráim, vrbes & viculi eorum, manſitq́, inter hos Chananæus tributarius. CAP. XVI.

1 CEcidit quoque ſors filiorum Ioſeph ab Iordane có-
A tra Iericho & aquas eius, ab Oriente: ſolitudo quæ
2 aſcendit de Iericho ad montem Beth-él †& egreditur de
Beth-él Luzam: tranſitq́ue terminum Archi, Atharoth.
3 †& deſcendit ad occidentem iuxta terminum Iephleti,
vſque ad terminos Beth-horon inferioris, & Gazer: finiunturq́ue regiones eius mari-magno, †poſſederuntq́, fi-
5 lij Ioſeph Manaſſes & Ephráim. †Et factus eſt terminus
B filiorum Ephraim per cognationes ſuas: & poſſeſſio eo-
rum contra orientem Ataroth-addar vſq; Beth-oron ſu-
6 perioré. †Egrediunturq; cófinia in mare: Machmethath
C verò Aquilonem reſpicit, & circuit terminos cótra orié-
tem in Thanath-ſelo: & pertranſit ab Oriente Ianoë:
7 †deſcenditq; de Ianoë in Ataroth & Naarátha: & perue-
8 nit in Iericho, egrediturq; ad Iordané. †De Taphua per-
tranſit cótra mare in Vallem-arundineti, ſuntq; egreſſus
D eius in mare ſalſiſſimú, hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum
9 Ephráim per familias ſuas. †Vrbesq; ſeparatę ſunt filiis
Ephráim in medio poſſeſſionis filiorum Manaſſe & vil-
10 lę earum. †& non interfecerunt filii Ephráim Chananęú
qui habitabat in Gazer: habitauitq́ue Chananęus in me-
dio Ephráim vſque in diem hanc tributarius.

Mediæ tribui Manaſſe & filiabus Salphaad ſortes aſſignantur, & augetur ſors filiorum Ioſeph. CAP. XVII.

1 CEcidit autem ſors tribui Manaſſe (ipſe enim eſt pri-
A mogenitus Ioſeph) Machir primogenito Manaſſe
patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitq; poſſeſſioné
2 Galaad & Baſan. †‖& reliquis filiorum Manaſſe iuxta fa- ‖Nu. 26. d. 29.
milias ſuas, filiis Abi-ézer, & filiis Helec, & filiis Eſriel, &
filiis Seché, & filiis Hepher, & filiis Semida. Iſti ſunt filii
3 Manaſſe, filij Ioſeph, mares per cognationes ſuas. †§Sal- §Nu.27.a.1. 36.a.2.
phaad verò filio Hepher filii Galaad filii Machir filii Ma-
naſſe nó erant filij, ſed ſolę filię: quarú iſta ſunt nomina,
4 Maala & Noa & Hegla & Melcha & Therſa. †Veneruntque in conſpectu Eleazari ſacerdotis, & Ioſue filij Nun,
& principum, dicentes: Dominus præcepit per manum
Moyſi, vt daretur nobis poſſeſſio in medio fratrum no-
ſtrorum. Deditq; eis iuxta imperiú Domini poſſeſſioné
5 in medio fratrú patris earum. †Et ceciderút funiculi Ma-
B naſſe, decem, abſq; terra Galaad & Baſan trans Iordané.
6 †Filię enim Manaſſe poſſederunt hæreditatem in medio
filiorum eius. Terra autem Galaad cecidit in ſorté filiorú
7 Manaſſe qui reliqui erant. †Fuitq; terminus Manaſſe ab
Aſer, Machmathath, quę reſpicit Sichem: & egreditur ad
8 dextram iuxta habitatores fontis-Taphuę. †Etení in ſor-
te Manaſſe ceciderat terra Taphuæ, quæ eſt iuxta termi-
9 nos Manaſſe filiorú Ephráim. †Deſcéditq; terminus Val-
lis-arundineti in meridié torrentis ciuitatú Ephráim, q̃
in medio ſunt vrbiú Manaſſe: terminus Manaſſe ab Aqui-
10 lone torrentis, & exitus eius pergit ad mare: †ita vt poſ-
C ſeſſio Ephráim ſit ab Auſtro, & ab Aquilone Manaſſe, &
vtranq; claudat mare, & coniungantur ſibi in tribu Aſer
11 ab Aquilone, & in tribu Iſſachar ab Oriente. †Fuitq; hę-
reditas Manaſſe in Iſſachar & in Aſer, Beth-ſan & viculi
eius, & Ieblaam cum viculis ſuis, & habitatores Dor cú
oppidis ſuis, habitatores quoq; Endor cú viculis ſuis: ſi-
militerq; habitatores Tenac cú viculis ſuis, & habitato-
res Mageddo cú viculis ſuis, & tertia pars vrbis Nopheth.
12 †Nec potuerunt filii Manaſſe has ciuitates ſubuertere,
13 ſed cœpit Chananęus habitare in terra ipſa. †Poſtq̃ auté
conualuerunt filii Iſrl, ſubiecerút Chananęos, & fecerút
14 ſibi tributarios, nec interfecerút eos. †Locutiq; ſunt filii
Ioſeph ad Ioſue, & dixerút, Quare dediſti mihi poſſeſſio-
né ſortis & funiculi vnius, cùm ſim tantæ multitudinis,
15 & benedixerit mihi Dñs? †Ad quos Ioſue ait: Si populus
D multus es, aſcende in ſyluam: & ſuccîde tibi ſpatia in ter-
ra Pherezæi & Raphaim: quia anguſta eſt tibi poſſeſſio
16 montis Ephráim. †Cui reſponderunt filij Ioſeph: Nó po-
terimus ad montana conſcendere, cum ferreis curribus
vtantur Chananæi qui habitant in terra cápeſtri, in qua
ſitæ ſunt Beth-ſan cum viculis ſuis, & Iezraël mediá poſ-
17 ſidens vallem. †Dixitq; Ioſue ad domum Ioſeph, Ephrá-
im & Manaſſe: Ppls multus es, & magnę fortitudinis, nó
18 habebis ſortem vná, †ſed tranſibis ad monté, & ſuccîdes
tibi, atq; purgabis ad habitandum ſpatia: & poteris vltrà
procedere cùm ſubuerteris Chananæum, quem dicis
ferreos habere currus & eſſe fortiſſimum.

Mittuntur qui deſcribant terram reliquarum ſeptem tribuum, & aſſignatur ſors Ben-iamin. CAP. XVIII.

1 COngregatiq; ſunt omnes filij Iſrl in Silo, ibiq; fixe-
A runt tabernaculum teſtimonij, & fuit eis terra ſu-

2 biecta. ᵀRemãſerunt autẽ filiorum Iſrľ ſeptem tribus, quę
3 necdũ acceperant poſſeſſiones ſuas. ᵀAd quos Ioſue ait:
Vſquequo marcetis ignauia, & nõ intratis ad poſſidendã
terram, quam Dñs Deus patrum veſtrorum dedit vobis?
4 ᵀEligite de ſingulis tribubus ternos viros: vt mittant eos
& pergant atq; circumeant terram, & deſcribant eã iuxta
ᵇnumerumˋ vniuſcuiuſque multitudinis: referantque ad (* terminū 5.)
5 me quod deſcripſerint. ᵀDiuidite vobis terrã in ſeptẽ par-
tes: Iudas ſit in terminis ſuis ab auſtrali plaga, & domus
6 Ioſeph ab Aquilone: ᵀ mediam inter hos terram in ſeptẽ
partes deſcribite: & huc venietis ad me, vt coram Domi
7 no Deo veſtro mittam vobis hic ſortem: ᵀquia non eſt in-
ter vos pars Leuitarum, ſed ſacerdotium Domini eſt eorũ
hæreditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Ma-
naſſe iam acceperant poſſeſſiones ſuas trans Iordanẽ ad
B orientalem plagam: quas dedit eis Moyſes famulus Do-
8 mini. ᵀCumq; ſurrexiſſent viri, vt pergerent ad deſcribẽ
dam terram, pręcepit eis Ioſue, dicẽs: Circuite terram, &
deſcribite eam, ac reuertimini ad me: vt hic coram Dño,
9 in Silo mittam vobis ſortem. ᵀItaq; perrexerunt: & lu-
ſtrantes eam, in ſeptẽ partes diuiſerunt, ſcribentes in vo-
10 lumine. Reuerſiq; ſunt ad Ioſue in caſtra Silo, ᵀqui mi-
ſit ſortes coram Dño in Silo, diuiſitq; terram filiis Iſraël
11 in ſeptem partes. ᵀEt aſcendit ſors prima filiorũ Ben-ia-
min per familias ſuas, vt poſſiderent terram inter filios
12 Iuda & filios Ioſeph. ᵀ Fuitq; terminus eorũ cõtra Aqui
lonem à Iordane: pergens iuxta latus Iericho ſeptentrio-
nalis plagę, & inde contra occidentem ad montana cõ-
13 ſcendens, & perueniens ad ſolitudinem Beth-àuen, ᵀatq;
pertranſiens iuxta Luzam ad meridiem, ipſa eſt Beth-él
C deſcenditq; in Ataroth-addar in montem qui eſt ad me-
14 ridiem Beth-horon inferioris, ᵀ & inclinatur circuiens
contra mare ad meridiem montis qui reſpicit Beth-horõ
contra Africum: ſuntq; exitus eius in Cariath-bàal, quæ
vocatur & Cariath-iarim, vrbẽ filiorũ Iuda. Hęc eſt plaga
15 contra mare, ᵇadˋ occidentem. ᵀA meridie autem ex parte (* & 4.)
Cariath-iarim egreditur terminus cõtra mare, & puenit
16 vſq; ad fontem aquarũ Nephtóa. ᵀDeſcenditq; in partem
montis qui reſpicit Vallem filiorum Ennom: & eſt con-
tra ſeptentrionalem plagam in extrema parte Vallis-ra-
phaim. Deſcenditque in Geennom (id eſt Vallis-En-
nom,) iuxta latus Iebuſęi ad Auſtrum: & peruenit ad Fõ-
17 tem-rogel, ᵀtranſiens ad Aquilonem, & egrediens ad
18 Enſemes, id eſt fontem ſolis: ᵀ & pertranſit vſque ad tu-
mulos qui ſunt è regione Aſcẽſus-Adommim: deſcẽdit-
que Aben-Boën, id eſt lapidem Boën filij Rubẽ: & per-
tranſit ex latere Aquilonis ad campeſtria: deſcenditq; in
19 planitiẽ, ᵀ & prætergreditur contra Aquilonẽ Beth-ha-
gla: ſuntque exitus eius contra linguam-maris-ſalſiſſimi
20 ab Aquilone in fine Iordanis ad auſtralem plagam: ᵀqui
D eſt terminus illius ab oriente. Hæc eſt poſſeſſio filiorum
Ben-iamin p terminos ſuos in circuitu, & familias ſuas.
21 ᵀFueruntq; ciuitates eius, Iericho & Beth-hagla & Val-
22 lis-caſis, ᵀBeth-araba & Samaraim & Beth-él ᵀ & Auim
23 & Aphara & Ophera, ᵀ Villa-hemona & Ophni & Ga-
24 bee: ciuitates duodecim, & villę earũ ᵀGabaõ & Rama &
25 Beroth, ᵀ& Meſphe, & Caphara & Amoſa ᵀ& Recẽ, Iare-
26 phel & Tharela ᵀ & Sela, Eleph & Iebus, q̃ eſt Ieruſ̃m, Ga-
27 baath & Cariath: ciuitates quatuordecim, & villæ earũ.
28 * Hæc eſt poſſeſſio filiorũ Ben-iamin iuxta familias ſuas. (*Fueruntque omnes ciuitates vigintiſex.)

Aſſignantur ſortes ſex tribubus Simeon, Zabulon, Iſſachar, Aſer, Nephthalim, Dan, & Ioſue. CAP. XIX.

1 ET egreſſa eſt ſors ſecũda filiorum Simeon per cogna-
A tiones ſuas: fuitq; hæreditas eorũ in medio poſſeſſio-
2 nis filiorum Iuda: ᵀBer-ſabee & Sabee & Molada & ᵀHa-
3 ſer-ſual, Bala & Aſem ᵀ & Eltholad, Bethul & Harma ᵀ&
4 Siceleg & Bethmarchaboth & Haſer-ſuſa ᵀ & Beth-le-
5 baoth & Sarohẽ: ciuitates tredecim, & villę earũ. ᵀAin &
6 Remmõ & Athar & Aſan: ciuitates quatuor, & villę ea-
7 rum: ᵀomnes viculi per circuitum vrbium iſtarum vſq;
8 ad Baalath, Beer, Ramath contra auſtralem plagam. (*...ruutque omnes ciuitates decem & ſeptem.)
* Hæc eſt hæreditas filiorum Simeon iuxta cognationes
9 ſuas, ᵀ in poſſeſſione & funiculo filiorum Iuda: quia
maior erat. & idcirco filij Simeon poſſederunt in medio
10 hæreditatis eorum. ᵀ Ceciditq; ſors tertia filiorum Za-
bulon per cognationes ſuas: & factus eſt terminus poſ-
11 ſeſſionis eorum vſque Sarid. ᵀ Aſcenditque de mari &
ᵇMedalaˋ, & peruenit in Debbaſeth: vſque ad torren- (* Merala 1.)
12 tem, qui eſt contra Ieconam. ᵀEt reuertitur de Sarid
contra orientem in finem Ceſeleth-Thabor: & egredi-
13 tur ad Dabéreth, aſcenditque contra Iaphie. ᵀEt inde per-
B tranſit vſque ad orientalem plagam Geth-hepher & Ta-
14 caſin: & egreditur in Remmon, Amathar & Noa. ᵀEt cir-
cuit ad Aquilonem Hanathon: ſuntque egreſſus eius Val
15 lis-iephtahel ᵀ & Cateth, & Naalol & Semeron & Ieda-
la & Beth-léhem: ciuitates duodecim, & villæ earum.
16 ᵀHæc eſt hæreditas tribus filiorum Zabulon per cogna-
17 tiones ſuas, vrbes & viculi earum. ᵀIſſachar egreſſa eſt
18 ſors quarta per cognationes ſuas: ᵀ fuitque eius hæredi-
C tas Iezraël & Caſaloth & Sunem, ᵀ & Hapharáim &
19 Seon & Anaharath ᵀ & Rabboth & Ceſion, Abes, ᵀ &
20 Rameth & En-gannim & En-hadda, & Beth-pheſes.
21 ᵀ Et peruenit terminus eius vſque Thabor & Scheſima
22 & Beth-ſemes: eruntque exitus eius Iordanis: ciuitates
23 ſedecim, & villæ earum. ᵀHæc eſt poſſeſſio filiorum Iſ-
24 ſachar per cognationes ſuas, vrbes, & viculi earũ. ᵀCe-
ciditque ſors quinta tribui filiorum Aſer per cognatio-
25 nes ſuas: ᵀ fuitque terminus eorum Halcath & Chali &
26 Beten & Axaph, ᵀ& Elmélech & Amaad & Meſſal: & p-
uenit vſque ad Carmelum maris & Sihor & Labanath.
27 ᵀ Ac reuertitur contra orientem Beth-dagon: & pertran-
ſit vſque Zabulon & Vallem-Iephtaël contra Aquilonẽ
in Beth-émec & Nehiel. Egrediturque ad Leuam Ca-
28 bul, ᵀ & Abran & Rohob & Hamon & Cana, vſque ad
29 Sidónem magnam: ᵀ reuertiturque in Horma vſq; ad ci-
uitatem munitiſſimam Tyrum, & vſq; Hoſa, eruntq; exi-
30 tus eius in mare de funiculo Achziba. ᵀ & Amma & A-
31 phec & Rohob: ciuitates vigintiduę, & villę earum. ᵀHęc
eſt poſſeſſio filiorum Aſer per cognationes ſuas, vrbesq;
32 & viculi earum. ᵀ Filiorũ Nephthali ſexta ſors cecidit
33 per familias ſuas: ᵀ & cœpit terminus de Heleph & Elon
in Saananim & Adami, quę eſt Neceb, & Iebnaël vſq; Le-
34 cum: & egreſſus eorum vſq; ad Iordanem, ᵀreuertiturq;
terminus contra occidentem in Azanoth Thabor, atque
inde egreditur in Hucuca, & pertranſit in Zabulon con-
tra meridiem, & in Aſer cõtra occidentem & in Iuda ad
35 Iordanẽ cõtra ortũ ſolis, ᵀciuitates munitiſſimę, Aſſedim,
36 Ser & Emath & Reccath & Cenereth, ᵀ& Edema & Ara
37 ma, Aſor ᵀ& Cedes & Edrai, Enhaſor ᵀ& Ieron & Magda
38 lel, Horẽ & Beth-anath & Beth-ſames: ciuitates decẽ &
39 nouẽ, & villę earũ. ᵀHęc eſt poſſeſſio tribus filiorũ Neph
D thali p cognationes ſuas, vrbes & viculi earũ. ᵀTribui fi-
40 liorũ Dan p familias ſuas egreſſa eſt ſors ſeptima: ᵀ& fuit
41 terminus poſſeſſionis eiꝰ Saraa, & Eſthaol, & Hir-ſémes,
42 id eſt ciuitas ſolis. ᵀSelebin & Aialon & Iethela, ᵀElon &
43 Themna & Acrõ, ᵀElthece, Gebbethõ, & Balaath, ᵀ& Iud
44 & Bane & Barac & Gethremmõ: ᵀ & Meiarcõ & Arecõ,
45 cũ termino q̃ reſpicit Ioppen, ᵀ & ipſo fine cõcludit. Aſcẽ
46 derũtq; filij Dan, & pugnauerũt cõtra Leſem, ceperũtq;
47 eã: & pcuſſerũt eã in ore gladij, & poſſederũt & habitaue
rũt in ea, vocãtes nomẽ eius Leſem-Dan, ex noĩe Dan pa
48 tris ſui. ᵀHęc eſt poſſeſſio tribus filiorũ Dan, p cognatio-
49 nes ſuas, vrbes & viculi earũ. ᵀCũq; cõpleſſet ſorte diuide
re terrã ſingulis p tribꝰ ſuas, dederũt filij Iſrľ poſſeſſionẽ
50 Ioſue filio Nũ in medio ſui, ᵀiuxta pceptũ Dñi, vrbẽ quã
poſtulauit, Thamnath-ſàraa in monte Ephráĩ: & ędifica
51 uit ciuitatẽ, habitauitq; in ea. ᵀHę ſunt poſſeſſiones quas
ſorte diuiſerũt Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nũ, & prĩ
cipes familiarũ, ac tribuũ filiorũ Iſrľ, in Silo, coram Dño,
ad oſtium tabernaculi teſtimonij, partitiq; ſunt terram.

Sex refugij ciuitates & qui ad eas poſſint confugere & quandiu ibi remanere debeant. CAP. XX.

1 ET locutus eſt Dominus ad Ioſue, dicens: Loquere
A filiis Iſraël, & dic eis: ᵀSeparate vrbes fugitiuorũ, ‖de (ǁNu. 35. b. 9. Deu. 19. a. 2.)

3 quibus locutus ſum ad vos p manũ Moyſi, †vt cõfugiat
ad eas quicunq; animã percuſſerit neſcius, & poſſit euadere
4 de irã proximi qui vltor eſt ſanguinis, †cùm ad vnã harum
confugerit ciuitatũ, ſtabitq; ante portã ciuitatis, &
loquetᷣ ſenioribus vrbis illius ea, quę ſe comprobẽt innocentem:
ſicq; ſuſcipient eum, & dabunt ei locum ad ha
5 bitandum. †Cumq; vltor ſanguinis eum fuerit perſecu-
B tus, non tradent in manus eius: quia ignorans percuſſit
proximum eius, nec ante biduum triduumúe eius proba
6 tur inimicus. †Et habitabit ĩ ciuitate illa, donec ſtet ante
iudicium cauſam reddens facti ſui, & moriatur ſacerdos
C magnus qui fuerit in illo tẽpore. Tũc reuertetur homi-
cida, & ingredietur ciuitatẽ & domum ſuam de qua fu-
7 gerat. †Decreueruntque Cedes in Galilæa montis Neph
thali, & Sichẽ in monte Ephráim, & Cariath-arbe, ip ſa
8 eſt Hebron in mõte Iuda. †Et trans Iordanem contra
Orientalem plagam Iericho, ‖ſtatuerunt Boſor, quæ ſita ‖Deu. 4. g. 41. Ioſ. 10. b. 9.
eſt in campeſtri ſolitudine de tribu Rubẽ, & Ramoth in
Galaad de tribu Gad, & Gaulõ ĩ Baſan de tribu Manaſſe.
9 †Hæ ciuitates cõſtitutæ ſunt cunctis filijs Iſrᷓ, & adue-
D nis qui habitabãt inter eos: vt fugeret ad eas qui animam
neſcius percuſſiſſet, & nõ moreretur in manu proximi,
effuſum ſanguinem vindicare cupiẽtis, donec ſtaret ante
populum expoſiturus cauſam ſuam.

Leuitis aſſignantur ciuitates quadraginta octo cum ſuburbanis: & completa Dei promiſſione, pax & requies datur filijs Iſraël. CAP. XXI.

1 ACceſſeruntque principes familiarum Leui ad Elea
A zarũ ſacerdotem, & Ioſue filium Nun, & ad duces
2 cognationũ per ſingulas tribus filiorum Iſraël: †locuti-
que ſunt ad eos in Silo terræ Chanaàn, atque dixerunt:
‖Dñs præcepit per manũ Moyſi, vt darentur nobis vrbes ‖Nu. 35. a. 2.
ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda iumẽta.
3 Dederuntque filij Iſraël de poſſeſſionibus ſuis iuxta im-
4 periũ Domini, ciuitates & ſuburbana earũ. †Egreſſaque
eſt ſors in familiã Caath filiorũ Aarõ ſacerdotis de tribu
5 Iuda & Simeon & Ben-iamin, ciuitates tredecim: †Et re
liquis filiorũ Caath, id eſt Leuitis qui ſupfuerãt, de tribu
bus Ephráim, & Dan & dimidię tribus Manaſſe ciuita-
6 tes decẽ. †Porrò filijs Gerſon egreſſa eſt ſors vt acciperẽt
de tribubꝰ Iſſachar & Aſer & Nepthali, dimidiaq; tribu
7 Manaſſe in Baſan ciuitates numero tredecim. †Et filijs
Merari p cognationes ſuas de tribubꝰ Ruben & Gad &
8 Zabulon vrbes duodecim. †Dederuntq; filij Iſraël Leui-
tis ciuitates & ſuburbana earum, ſicut præcepit Domi-
9 nus per manum Moyſi, ſingulis ſorte tribuẽtes. †De tri
B bubus filiorũ Iuda & Simeon dedit Ioſue ciuitates: ‖qua ‖1. Par. 6. a. 2.
10 rum iſta ſunt nomina, †filijs Aaron per familias Caath
11 Leuitici generis (prima enim ſors illis egreſſa eſt) †Caria-
th-Arbe patris Enac, quæ vocatur Hebron, in mõte Iu-
12 da, & ſuburbana eius per circuitum. †‖Agros verò, & vil ‖Su. 14. d. 10
13 las ciꝰ dederat Caleb filio Iéphone ad poſſidẽdũ. †Dedit
ergo filijs Aaron ſacerdotis Hebron confugij ciuitatẽ, ac
14 ſuburbana eius: & Lobnam cum ſuburbanis ſuis: †& Ie
15 ther, & Eſtemo, †& Holon, & Dabir, †& Ain, & Ieta, &
16 Beth-ſames, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates nouem de tri
17 bubus, vt dictum eſt, duabus. †De tribu autem filiorum
18 Ben-iamin, Gabaon & Gabaë †& Anathoth & Almon,
19 cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. †Omnes ſimul
ciuitates filiorum Aaron ſacerdotis tredecim, cũ ſubur-
20 banis ſuis. †Reliquis verò p familias filiorũ Caath, Leui
21 tici generis hęc eſt data poſſeſſio. †De tribu Ephráim
C vrbes confugij Sichẽ cũ ſuburbanis ſuis in mõte Ephrá-
22 im, & Gazer †& Cibſaim & Beth-horon, cum ſuburba-
23 nis ſuis, ciuitates quatuor. †De tribu quoque Dan: Elthe
24 co & Gabathon, †& Aialon & Gethremmon, cum ſub-
25 urbanis ſuis, ciuitates quatuor. †Porrò de dimidia tribu
Manaſſe, Thanach & Geth-rẽmon cũ ſuburbanis ſuis,
26 ciuitates duæ. †Oẽs ciuitates decẽ, & ſuburbana earum,
27 datę ſunt filijs Caath inferioris gradus. †Filijs quoq; Ger
ſon Leuitici generis dedit de dimidia tribu Manaſſe con
fugij ciuitates, Gaulon in Baſan, & Boſrã cũ ſuburbanis
28 ſuis, ciuitates duas. †Porrò de tribu Iſſachar: Ceſion, &
29 Dabereth, & Iaramoth, & Engánim, cũ ſuburbanis ſuis.
30 ciuitates quatuor. †De tribu aũt Aſer, Maſal & Abdon,
31 †& Helcath, & Robob cũ ſuburbanis ſuis, ciuitates qua-
32 tuor. †De tribu quoq; Nephthali ciuitates cõfugij: Cedes
in Galilęa, & Hammoth-dor, & Carthã, cũ ſuburbanis
33 ſuis, ciuitates tres. †Oẽs vrbes familiarũ Gerſon, trede-
34 cim, cũ ſuburbanis ſuis. †Filijs aũt Merari Leuitis infe-
rioris gradus p familias ſuas data eſt de tribu Zabulon,
35 Iecnã & Cartha &†Damna & Naalol, ciuitates quatuor
36 cũ ſuburbanis ſuis. †De tribu Gad ciuitates cõfugij, Ra-
D moth in Galaad, & Manáim & Heſebon & Iazer, ciuita-
37 tes quatuor, cũ ſuburbanis ſuis. †De tribu Ruben vltra
-Iordanẽ cõtra Iericho ᾽ciuitates refugij, Boſor in ſolitu- ᾽a. 1.
dine, Miſor & Iaſer & Iethſon & Mephaath, ciuitates
38 quatuor cũ ſuburbanis ſuis. †Oẽs vrbes filiorũ Merari p
39 familias, & cognationes ſuas duodecim. †Itaq; ciuitates
vniuerſę Leuitarũ in medio poſſeſſionis filiorũ Iſrᷓ fue-
40 runt quadragintaocto †cũ ſuburbanis ſuis ſingulę p fa-
41 milias diſtributę. †Deditq; Dñs Deus Iſrᷓ ĩ oẽm terram,
quã traditurũ ſe patribus eorũ iurauerat: & poſſederunt
42 illã, atq; habitauerũt in ea. †Dataque eſt ab eo pax in oẽs
per circuitũ nationes: nullusq; eis hoſtiũ reſiſtere auſus
43 eſt, ſed cuncti in eorũ ditionem redacti ſunt. †Ne vnum
quidem verbum, quod illis præſtiturum ſe eſſe promi-
ſerat, irritum fuit, ſed rebus expleta ſunt omnia.

Remiſſa ad ſuam poſſeſſionem trans Iordanem tribus Ruben, & Gad & dimidia Manaſſe, ſuſpicionem mouent cæteris tribubus, propter extructum altare. ſed miſſi legati ſuſcipiunt iuſtam eorum excuſationem. CAP. XXII.

1 EOdem tempore ᾽vocauit Ioſue Rubenitas, & Ga-
A ditas, & dimidiã tribum Manaſſe, †dixitq; ad eos:
2 Feciſtis omnia quę pręcepit vobis Moyſes famulus Dñi:
3 mihi quoq; in omnibus obediſtis, †nec reliquiſtis fratres
veſtros longo tẽpore, vſq; in præſentẽ diem, cuſtodien-
4 tes imperium Dñi Dei veſtri. †Quia igitur dedit Domi-
nus Deus veſter fratribꝰ veſtris quietem & pacem: ſicut
pollicitus eſt: reuertimini, & ite in tabernacula veſtra, &
in terram poſſeſſionis, ‖quã tradidit vobis Moyſes famu ‖Nu. 32. e. 33. Sup. 12. b. 6.
5 lus Domini trans Iordanem, †ita duntaxat, vt cuſtodiatis
attentè, & opere compleatis mandatũ & legem quam
præcepit vobis Moyſes famulus Dñi, vt diligatis Domi-
num Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus vijs eius,
& obſeruetis mandata illius, adhęreatisq; ei, ac ſeruiatis
6 in omni corde, & in omni anima veſtra. †Benedixitque
B eis Ioſue, & dimiſit eos. Qui reuerſi ſunt in tabernacula
7 ſua. †Dimidiæ autẽ tribui Manaſſe poſſeſſionem Moyſes
dederat in Baſan: & idcirco mediæ quæ ſuperfuit, dedit
Ioſue ſortem inter cæteros fratres ſuos trans Iordanem
ad occidentalem plagam. Cumque dimitteret eos in ta-
8 bernacula ſua, & benedixiſſet eis, †dixit ad eos: In mul-
ta ſubſtantia atque ᾽diuitijs reuertimini ad ſedes veſtras,
cum argento & auro, ære ac ferro, & veſte multiplici: di-
9 uidite prædam hoſtium cũ fratribus veſtris. †Reuerſiq;
ſunt & abierũt filij Ruben, & filij Gad, & dimidia tribus
Manaſſe, à filijs Iſraël de Silo, quæ ſita eſt in Chanáan, vt
intrarent Galaad terram poſſeſſionis ſuæ, quã obtinue-
10 rant iuxta imperium Dñi in manu Moyſi. †Cumque ve-
C niſſent ad tumulos Iordanis, in terram-Chanáan, ædi-
ficauerũt iuxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis.
11 †Quod cùm audiſſent filij Iſraël, & ad eos certi nuntij
detuliſſent ædificaſſe filios Ruben, & Gad, & dimidiæ
tribus Manaſſe altare in terra-Chanáan, ſuper Iordanis
12 tumulos, contra filios Iſraël: †cõuenerunt omnes in Silo,
13 vt aſcenderent & dimicarent contra eos. †Et interim mi
ſerunt ad illos in terram-Galaad Phinees filium Eleazari
14 ᾽ſacerdotem᾽, †& decem principes cũ eo, ſingulos de ſin- ᾽ſacerdotis ſ.
15 gulis tribubus. †Qui venerũt ad filios Ruben, & Gad, et
dimidiæ tribus Manaſſe ĩ terrã-Galaad, dixerũtq; ad eos:
16 †Hæc mandat omnis ppl̃s Dñi, Quæ eſt iſta trãſgreſſio?
Cur reliquiſtis Dominum Deum Iſraël, ædificantes al-
17 tare ſacrilegum, & à ᾽cultu illius recedentes? †An parum

‖Nu. 25. a. 4 D vobis eſt ꝙ ‖ peccaſtis in Beel-phegor, & vſq; in pręſen-
*nobis 6. tem diem macula huius ſceleris in *vobis permanet, mul
18 tiq; de ppl̃o corruerũt? † Et vos hodie reliqſtis Dñm, &
19 cras in vniuerſum Iſraël ira eius deſæuiet. † Quòd ſi pu-
tatis immundam eſſe terram poſſeſſionis veſtrę, tranſite
ad terram ĩ qua tabernaculũ Domini eſt & habitate in-
ter nos: tantũ vt à Domino, & à noſtro cõſortio non re-
cedatis, ædificato altari præter altare Domini Dei noſtri.
‖Sup. 7. a. 1. 20 † ‖Nõne Achan filius Zare præterijt mandatũ Domini, &
ſuper omnem ppl̃m Iſraël ira eius incubuit? Et ille erat
vnus homo, atque vtinam ſolus perijſſet in ſcelere ſuo.
21 † Rñderũtq; filij Ruben, & Gad, & dimidia tribus Ma-
22 naſſe principib⁹ legationis Iſrl̃, † Fortiſſimus Deus Dñs,
*fortiſſimus Deus Dominus 4. E *ipſe nouit & Iſraël ſimul intelliget: ſi præuaricationis
animo hoc altare conſtruximus. non cuſtodiat nos, ſed
23 puniat nos in præſenti: † & ſi ea mente fecimus vt holo-
cauſta, & ſacrificium, & pacificas victimas ſuper eo im-
24 poneremus, ipſe quærat & iudicet: † & non ea magis co
gitatione atq; tractatu, vt diceremus, Cras dicent filij ve
25 ſtri filijs noſtris: Quid vobis & Dño Deo Iſrl̃? † terminũ
poſuit Dñs inter nos & vos ô filij Ruben, & filij Gad Ior
danem fluuium, & idcirco partem non habetis in Dño.
Et per hanc occaſionẽ auertent filij veſtri filios noſtros à
26 timore Domini. Putauimus itaque melius, † & diximus:
Extruamus nobis altare, nõ in holocauſta, neque ad vi-
27 ctimas offerendas, † ſed in teſtimoniũ inter nos & vos,
& ſobolẽ nr̃am, veſtrãq; progeniem, vt ſeruiamus Dño,
& iuris noſtri ſit offerre & holocauſta, & victimas, &
pacificas hoſtias: & nequaquam dicant cras filij veſtri
28 filiis noſtris, Non eſt vobis pars in Domino. † Quod
F ſi voluerint dicere, rñdebunt eis: Ecce altare Dñi quod
fecerunt patres noſtri, non in holocauſta, neq; in ſacri-
29 ficium, ſed in teſtimonium noſtrum ac veſtrum. † Abſit
à nobis hoc ſcelus, vt recedamus à Dño, & eius veſtigia
relinquamus extructo altari ad holocauſta & ſacrificia,
& victimas offerendas præter altare Domini Dei noſtri
30 quod extructum eſt ante tabernaculum eius. † Quibus
auditis, Phinees ſacerdos, & principes legationis Iſrl̃, qui
erant cum eo, placati ſunt: & verba filiorum Ruben, &
Gad, & dimidię tribus Manaſſe, libentiſſimè ſuſceperũt,
31 † Dixitq; Phinees filius Eleazari ſacerdos ad eos: Nũc ſci-
G mus ꝙ nobiſcum ſit Dñs, quoniam alieni eſtis à præua-
ricatione hac, & liberaſtis filios Iſraël de manu Domini.
32 † Reuerſusq; eſt cum principibus à filijs Ruben & Gad
*in terram 2. de terra-Galaad, *finium Chanaan ad filios Iſraël, & re-
33 tulit eis. † Placuitq; ſermo cunctis audientibus. Et lau-
dauerunt Deum filij Iſraël, & nequaquã vltrà dixerunt
vt aſcenderent contra eos atque pugnarent, & delerent
34 terram poſſeſſionis eorum. † Vocaueruntq; filij Ruben,
& filij Gad altare quod extruxerant, Teſtimoniũ no-
ſtrum, quòd Dominus ipſe ſit Deus.

Ioſue ſenex, iamq; moribundus exhortatur filios Iſraël ad ſeruanda Dei præcepta, & cauendum ſocietatem cum Gentibus. CAP. XXIII.

1 E Voluto autem multo tempore, poſtquã pacem de-
A derat Dominus Iſraëli ſubiectis in gyro nationibus
2 vniuerſis & Ioſue iam longæuo, & pſenilis ætatis, † vo-
cauit Ioſue oẽm Iſraëlem, maioreſq; natu, & principes,
*iudices 1. *magiſtratus 4. ac *duces, & *magiſtros, dixitq; ad eos: Ego ſenui, & ꝓ-
3 greſſioris ætatis ſum: † voſque cernitis omnia quæ fecerit
Dñs Deus veſter cunctis per circuitum nationib⁹, quo-
4 modo pro vobis ipſe pugnauerit: † & nunc quia vobis
*diuiſi 1. ſorte *diuiſit omnem terram, ab orientali parte Iordanis
vſque ad Mare-magnum, multæq; adhuc ſuperſunt na
5 tiones. Dominus Deus veſter diſperdet eas, & auferet à
B facie veſtra, & poſſidebitis terram, ſicut vobis pollici-
6 tus eſt, † tantùm cõfortamini, & eſtote ſoliciti vt cuſto-
diatis cuncta quæ ſcripta ſunt in volumine legis Moyſi:
& nõ declinetis ab eis neq; ad dexteram neq; ad ſiniſtrã:
7 † ne poſtquàm intrauerìtis ad Gentes, quæ inter vos fu-
turæ ſunt, iuretis in nomine deorum earum, & ſeruia
8 tis eis, & adoretis illos: † ſed adhęreatis Domino Deo ve
9 ſtro, quod feciſtis vſque in diem hanc. † Et tunc auferet
Dñs Deus in conſpectu veſtro gentes magnas & robu-
10 ſtiſſimas & nullus vobis reſiſtere poterit. † Vnus è vobis
C perſequetur hoſtium mille viros: quia Dominus Deus
11 veſter pro vobis ipſe pugnabit ſicut pollicitus eſt. † Hoc
tantũ diligentiſſimè præcauete, vt diligatis Dñm Deum
12 veſtrum. † Quòd ſi volueritis gentium harum quæ inter
vos habitant erroribus adhęrere, & cum eis miſcere cõ-
13 nubia, atque amicitias copulare: † iam nunc ſcitote ꝙ
Dominus Deus veſter non eas deleat ante faciem veſtrã,
ſed *ſint vobis in foueam ac laqueum, & offendiculũ ex *erunt 2.
latere veſtro, & ſudes in oculis veſtris, donec vos auferat
atque diſperdat de terra hac optima quã tradidit vobis.
14 † En ego hodie ingredior viam vniuerſæ terræ, & toto
D animo cognoſcetis ꝙ de omnib⁹ verbis quę ſe Dominus
præſtiturum vobis eſſe pollicitus eſt, vnũ non prætere-
15 rit incaſſum. † Sicut ergo impleuit opere quod ꝓmiſit,
& proſpera cuncta venerũt; ſic adducet ſuper vos quic-
quid malorum comminatus eſt, donec vos auferat atq;
16 diſperdat de terra hac optima quam tradidit vobis, † eò
quòd prætereritis pactum Domini Dei veſtri, quod pe-
pigit vobiſcum, & ſeruieritis diis alienis, & adorauentis
eos: citò atq; velociter cõſurget in vos furor Domini, &
auferemini ab hac terra optima quam tradidit vobis.

Commemorantur beneficia Iſraëlitis à Deo exhibita: fœdus populi cum Domino, mors Ioſue, ſepultura oſſium Ioſeph, & mors Eleazari ſacerdotis. CAP. XXIIII.

1 C Ongregauitq; Ioſue omnes tribus Iſraël ĩ Sichem,
A & vocauit maiores natu ac principes, & iudices, &
2 magiſtros: ſteteruntq; in cõſpectu Dñi, † & ad populum
ſic locutus eſt, Hæc dicit Dominus Deus Iſraël: ‖ Trans ‖Ge. 11. d. 26 & 31.
fluuium habitauerũt patres veſtri ab initio, Thare pater
3 Abraham & Nachor: ſeruieruntq; diis alienis. † Tuli er-
go patrem veſtrum Abraham de Meſopotamiæ finibus:
& adduxi eum in terram Chanaan: multiplicauiq; ſe-
4 men eius, † ‖ & dedi ei Iſaac: Illique rurſum dedi Iacob & ‖Gen. 21. a. 2 25. d. 26.
Eſau. ‖ E quibus, Eſau dedi montem Seir ad poſſidendũ: ‖Gen. 36. a. 8
5 ‖ Iacob verò, & filii eius deſcenderunt in Ægyptũ. † ‖ Mi- ‖Gen. 46. a. 6 ‖Exo. 3. c. 10
ſique Moyſen & Aaron, & percuſſi Ægyptum multis
6 ſignis atq; portentis. † ‖ Eduxiq; vos & patres veſtros de ‖Ex. 12. f. 37.
B Ægypto, & veniſtis ‖ ad mare: pſecutiq; ſunt Ægyptij pa ‖Ex. 14. b. 9.
tres veſtros cũ curribus & equitatu, vſq; ad Mare rubrũ.
7 † Clamauerũt autẽ ad Dominũ filij Iſraël: qui poſuit te-
nebras inter vos & Ægyptios: & adduxit ſup eos mare,
& operuit eos. Viderunt oculi veſtri cũcta quæ in Ægy-
pto fecerim, & habitaſtis in ſolitudine multo tempore:
8 † & introduxi vos in terrã Amorrhæi, qui habitabat trãs
Iordanẽ. ‖ Cumq; pugnarent cõtra vos, tradidi eos in ma ‖Nu. 21. e. 29
nus veſtras, & poſſediſtis terram eorum, atque interfe-
9 ciſtis eos. † ‖ Surrexit autẽ Balac filius Sephor rex Moab, ‖Nu. 22. a. 5.
C & pugnauit cõtra Iſraëlem. Miſitque, & vocauit Balaam
10 filium Beor, vt malediceret vobis: † & ego nolui audire
eum, ſed ecõtrario p illũ benedixi vobis & liberaui vos
11 de manu eius. † ‖ Tranſiſtiſq; Iordanem, & veniſtis ad Ie ‖Sup. 3. d. 14 6. a. 1. 11. a. 1
richo, Pugnaueruntque contra vos viri ciuitatis eius,
Amorrhæus, & Pherezæus & Chananęus, & Hethæus
& Gergeſæus, & Heuęus & Iebuſæ⁹: & tradidi illos ĩ ma
12 nus veſtras. † ‖ Miſique ante vos crabrones: & eieci eos de ‖Ex. 23. d. 28 Deu. 7. c. 20.
locis ſuis, duos reges Amorrhæorum, non in gladio &
13 in arcu tuo. † Dediq; vobis terram in qua nõ laboraſtis,
& vrbes quas non ædificaſtis, vt habitaretis in eis, vineas
14 & olıueta quę nõ plantaſtis. † Nũc ergo timete Dominũ,
& ſeruite ei pfecto corde atq; veriſſimo, & auferte deos
D quibus ſeruierũt patres veſtri in Meſopotamia & in Æ-
15 gypto, ac ſeruite Domino. † Sin autem malum vobis vi-
detur vt Domino ſeruiatis, optio vobis datur: eligite ho-
die quod placet, cui ſeruire potiſſimũ debeatis, vtrũ diis
quibus ſeruierunt patres veſtri in Meſopotamia, an diis
Amorrhęorum, in quorum terra habitatis: ego autem &
16 domus mea ſeruiemus Domino. † Reſponditque po-
pulus, et ait: Abſit à nobis vt relinquamus Dominũ, & ſer-
17 uiamus diis alienis. † Dñs Deus noſter ipſe eduxit nos &

patres noſtros de terra Ægypti, de domo ſeruitutis: fecit
que videntibus nobis ſigna ingentia, & cuſtodiuit nos
in omni via p quam ambulauimus, & in cunctis popu-
18 lis per quos tranſiuimus. †Et eiecit vniuerſas gentes, A-
E morrhæũ habitatoré terræ quam nos intrauimus. Ser-
19 uiemus igitur Dño, quia ipſe eſt Deus noſter. † Dixitq;
Ioſue ad populũ, Non poteritis ſeruire Domino: Deus
enim ſanctus, & fortis æmulator eſt, nec ignoſcet ſcele-
20 ribus veſtris atq; peccatis. † Si dimiſeritis Dominũ, &
ſeruieritis dijs alienis, conuertet ſe & affliget vos, atque
21 ſubuertet poſtq̃ vobis præſtiterit bona. † Dixitq; ppl̃s ad
Ioſue: Nequaquã ita vt loqueris erit, ſed Domino ſer-
22 uiemus. †Et Ioſue ad populum: Teſtes, inquit, vos eſtis,
quia ipſi elegeritis vobis Dñm vt ſeruiatis ei: Rñderunt-
23 que, Teſtes. †Nũc ergo, ait, auferte deos alienos de me-
dio veſtri, & inclinate corda veſtra ad Dñm Deũ Iſraël.
24 †Dixitque ppl̃s ad Ioſue: Dño Deo noſtro ſeruiemus, &
F obedientes erimus præceptis eius. †Percuſſit ergo Ioſue
25 in die illo fœdus, & propoſuit populo præcepta atque
26 iudicia in Sichem. † Scripſit quoque omnia verba hęc
in volumine legis Domini: & tulit lapidem pergrãdem,
poſuitque eum ſubter quercum quæ erat in ſanctuario
27 Domini, † & dixit ad omnem populum: En lapis iſte
erit vobis in teſtimonium quòd *audieritis* omnia ver- *audietis ſ.
ba Domini quę locutus eſt vobis: ne fortè poſteà negare
28 velitis, & mẽtiri domino Deo veſtro. †Dimiſitq; pplm,
29 ſingulos in poſſeſſionem ſuam. † Et poſt hæc mortuus
eſt Ioſue filius Nun ſeruus Dñi, centum & decem an-
30 norum: † ſepelierũtq; eum in finibus poſſeſſionis ſuæ
in Thamnathſàre, quæ eſt ſita in monte Ephràim, à ſe-
31 ptentrionali parte montis Gaas. † Seruiuitq; Iſrl̃ Do-
G mino cunctis diebus Ioſue & ſeniorum, qui longo vi-
xerant tempore poſt Ioſue, & qui nouerant omnia ope-
‖Ge.50.d.25 Exo.13.d.19 32 ra Domini quæ fecerat in Iſrl̃. † Oſſa quoq; Ioſeph, ‖quę
tulerant filij Iſraël de Ægypto, ſepelierunt in Sichem,
‖Ge.33.d.19 in parte agri quem emerat Iacob ‖à filijs Hemor patris
Sichem, centum nouellis ouibus, & fuit in poſſeſſio-
33 nem filiorum Ioſeph. †Eleazar quoque filius Aaron mor
tuus eſt: & ſepelierunt eũ in Gabaath Phinees filij eius,
quæ data eſt ei in monte Ephràim.

LIBER IVDICVM,

Hebraicè Sophetim.

*Iuda duce, unà cum fratre ipſius Simeone, plurimæ gentium ci-
uitates expugnantur, Othoniel obtenta Cariath-ſepher du-
cit Axam filiam Caleb, addita terra irrigua: Chananæi
tributarij ſeruantur.* CAPVT PRIMVM.

1
A POST mortem Ioſue conſulue-
runt filij Iſraël Dominum, di-
centes: Quis aſcendet ante nos
contra Chananęum, & erit dux
2 belli? † Dixitque Dominus, Iu-
das aſcendet, ecce tradidi ter-
3 ram in manus eius. † Et ait Iu-
das Simeoni fratri ſuo, Aſcen-
de mecum in ſortem meam, &
pugna cõtra Chananęũ, vt & ego pergã tecum in ſortem
4 tuã. Et abijt cũ eo Simeon. †Aſcenditq; Iudas, & tradidit
Dñs Chananęũ, ac Pherezęũ in manus eorũ: & percuſ-
B ſerunt in Bézec decẽ millia virorũ. † Inuenerũtq; Adoni-
5 bézec, ĩ Bézec, & pugnauerunt contra eũ, ac percuſſerũt
6 Chananæũ, & Pherezæũ. † Fugit aũt Adoni-bézec: quẽ
perſequuti comprehenderunt, cæſis ſummitatibus ma-
7 nuum eius ac pedũ. † Dixitq; Adoni-bézec: Septuaginta
reges amputatis manuum ac pedũ ſummitatibus, colli-
gebant ſub menſa mea ciborum reliquias: ſicut feci, ita
reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eũ in Ieruſalem, &
8 ibi mortuus eſt. †Oppugnãtes ergo filij Iuda Ieruſalem,
ceperunt eã, & pcuſſerunt in ore gladij, tradentes cun-
9 ctã incẽdio ciuitatẽ. † Et poſtea deſcẽdentes pugnauerũt
contra Chananęũ qui habitabat in mõtanis, & ad meri-
10 diem in cãpeſtribus. †Pergenſque Iudas contra Chana-
C næum qui habitabat in Hebron, (cuius nomen fuit anti
quitus Cariath-arbe) ‖pcuſſit Seſai, & Ahimam, & Thol ‖Ioſ.15.d.14
11 mai: †atque inde profectus abijt ad habitatores Dabir,
cuius nomen vetus erat Cariath-ſepher, id eſt, ciuitas li
12 terarum. †Dixitq; Caleb, Qui pcuſſerit Cariath-ſepher,
& vaſtauerit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorem.
13 † Cumq; cepiſſet eã Othoniel filius Cenez frater Caleb
14 minor, dedit ei Axam filiam ſuam cõiugem. † Quam per
gentem in itinere, monuit vir ſuus vt peteret patre à ſuo
agrũ. Quæ cùm ſuſpiraſſet ſedẽs in aſino, dixit ei Caleb:
15 Quid habes? †At illa reſpondit: Da mihi, benedictionem,
D quia terram arẽtem dediſti mihi: da & irriguam aquis.
Dedit ergo ei Caleb irriguum ſuperius: & irriguum infe
16 rius. †Filij autem Cinæi cognati Moyſi aſcenderunt de
ciuitate palmarum, cum filijs Iuda in deſertum ſortis
eius, quod eſt ad meridiem Arad, & habitauerũt cũ eo.
17 † Abijt autem Iudas cũ Simeone fratre ſuo, & percuſſe
rũt ſimul Chananæum qui habitabat in Sephath, & in-
terfecerunt eum. Vocatumq; eſt nomen vrbis, Horma,
18 id eſt, anàthema. †Cepitque Iudas Gazam cum finibus
ſuis, & Aſcalonem, atque Accaron cum terminis ſuis.
19 † Fuitq; Dñs cum Iuda, & montana poſſedit: nec potuit
delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abunda-
20 bant. †Dederuntq; Caleb Hebron, ‖ſicut dixerat Moyſes, ‖Nu.14.d.24. Ioſ.14.d.13. & 16.d.14.
E qui deleuit ex ea tres filios Enac. † Iebuſæum autẽ habi-
21 tatorem Ieruſalem non deleuerunt filij Ben-iamin: ha-
bitauitq; Iebuſæus cũ filijs Ben-iamin in Ieruſalem vſq;
22 in præſentem diem. † Dominus quoq; Ioſeph aſcendit
23 in Bethel, fuitque Dominus cum eis. † Nam cùm obſi-
24 derent vrbem quæ prius Luza vocabatur, † viderũt ho-
minem egredientem de ciuitate, dixeruntque ad eum:
Oſtende nobis introitum ciuitatis, & faciemus tecum
25 miſericordiam. †Qui cùm oſtendiſſet eis, percuſſerunt
F vrbem in ore gladij: hominem autem illum, & omnem
26 cognationem eius dimiſerunt. † Qui dimiſſus, abiit in
terrã-Hethim, & ædificauit ibi ciuitatẽ, vocauitq; eam
Luzam: quæ ita appellatur vſque in præſentem diem.
27 †Manaſſes quoq; non deleuit Beth-ſan, & Tanach cũ
viculis ſuis, & habitatores Dor, & Ieblaam, & Mageddo
cum viculis ſuis, cœpitq; Chananæus habitare cum eis.
28 † Poſtquàm autem confortatus eſt Iſraël, fecit eos tri-
29 butarios, & delere noluit. †Ephràim etiam non inter-
fecit Chananæum qui habitabat in Gazer, ſed habitauit
30 cum eo. †Zabulon non deleuit habitatores Cetron, &
Naalon: ſed habitauit Chananęus ĩ medio eius: factus- *Naalol ſ.
31 que eſt ei tributarius. † Aſer quoq; non deleuit habita-
tores Accho, & Sidònis, Ahalab, & Achazib, & Hel-
32 ba, & Aphec, & Rohob, † habitauitque in medio Cha
G nanæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum. †Ne-
33 phthali quoq; non deleuit habitatores Beth-ſémes, &
Beth-anath: & habitauit inter Chananæũ habitatorem
terræ, fueruntq; ei Beth-ſemitæ & Bethanitę tributarij.
34 † Arctauitq; Amorrhæus filios Dan in monte, nec de-
35 dit eis locum vt ad planiora deſcenderent: † habitauitq;
in monte Hares, quod interpretatur *teſtaceo*, in Aialon *teſtaco.
& Salebim. Et aggrauata eſt manus domus Ioſeph, fa-
36 ctusque eſt ei tributarius. † Fuit autẽ terminus Amor-
rhæi ab Aſcenſu-ſcorpionis, petra, & ſuperiora loca.

*Angelus Dei beneficia refert, quo audito flet populus: poſt mor
tem tamen Ioſue & coęuorum, Iſraël frequenter liberatus,
ſemper in peiora recidit.* CAP. II.

1
A ASCenditq; Angelus Domini de Galgalis ad locum
flentium, & ait, Eduxi vos de Ægypto, & intro-
duxi in terram pro qua iuraui patribus veſtris: & polli-
citus ſum vt nõ facerem irritum pactum meũ vobiſcum
2 in ſempiternum: † ita duntaxat vt non feriretis fœdus
cum habitatoribus terræ huius, & aras eorum ſubuer-
teretis: & noluiſtis audire vocem meã: cur hoc feciſtis?
3 † Quam ob rem nolui delere eos à facie veſtra, vt habea-

4 tis hoſtes, & dij eorum ſint vobis in ruinam. †Cumq;
loqueretur angelus Dñi hęc verba ad omnes filios Iſraël,
5 eleuauerunt vocem ſuam, & fleuerunt. †Et vocatum eſt
B nomen loci illius, Locus flentium, ſiue lachrymarum:
Ioſ.24.g.28. 6 immolaueruntque ibi hoſtias Domino. †‖Dimiſit ergo
Ioſue populum, & abierunt filij Iſraël vnuſquiſque in
7 poſſeſſionem ſuam, vt obtinerent eam: †ſeruieruntque
Domino cunctis diebus eius, & ſeniorum, & qui longo
poſt eum vixerunt tempore, & nouerant omnia opera
8 Domini quæ fecerat cũ Iſraël. †Mortuus eſt autem Io-
ſue filius Nun, famulus Domini, centum & decem an-
9 norum, †& ſepelierunt eum in finibus poſſeſſionis ſuæ
in Thãnathſare in monte Ephraim, à ſeptẽtrionali plaga
10 montis Gaas. †Omniſque illa generatio congregata eſt
ad patres ſuos: & ſurrexerunt alij, qui non nouerant
11 Dñm, & opera quæ fecerat cum Iſraël. †Feceruntq; fi-
lij Iſraël malum in conſpectu Dñi, & ſeruierunt Baa-
12 lim. †Ac dimiſerunt Dominum Deum patrum ſuorum:
C qui eduxerat eos de terra Ægypti: & ſequuti ſunt deos
alienos, deoſq; populorum qui habitabant in circuitu
eorum, & adorauerunt eos: & ad iracundiam concita-
13 uerunt Dñm, †dimittentes eũ, & ſeruientes Baal & Aſta-
14 roth. †Iratuſque Dominus contra Iſraël, tradidit eos in
manus diripientium: qui ceperunt eos, & vendiderunt
hoſtibus qui habitabant per gyrum: nec potuerunt reſi-
15 ſtere aduerſarijs ſuis, †ſed quocunq; pergere voluiſſent,
manus Domini ſuper eos erat, ſicut locutus eſt, & iura-
16 uit eis: & vehementer afflicti ſunt. †Suſcitauitque Domi
nus iudices qui liberarent eos de vaſtantium manibus:
17 †ſed nec eos audire voluerunt: fornicantes cum dijs alie-
nis, & adorantes eos. Citò deſeruerunt viam per quam
ingreſſi fuerant patres eorum: & audientes mandata Do
18 mini, omnia fecère cõtraria. †Cumq; Dominus iudices
D ſuſcitaret, in diebus eorum flectebatur miſericordia, &
audiebat afflictorũ gemitus, & liberabat eos de cæde va-
*priora. 19 ſtantium. †Poſtquàm autem mortuus eſſet iudex, reuer-
tebantur, & multò faciebant *maiora quàm fecerant pa-
tres eorum, ſequentes deos alienos, ſeruiẽtes eis, & ado-
rantes illos. Non dimiſerunt adinuẽtiones ſuas, & viam
20 duriſſimam per quam ambulare conſueuerant. †Iratuſ-
que eſt furor Dñi in Iſraël, & ait, Quia irritũ fecit gens
iſta pactum meum quod pepigeram cũ patribus eorum,
21 & vocem meam audire contempſit: †& ego non dele-
22 bo gentes quas dimiſit Ioſue, & mortuus eſt: †vt in ipſis
experiar Iſraël, vtrum cuſtodiãt viam Domini, & ambu-
lent in ea, ſicut cuſtodierunt patres eorum, an non.
23 †Dimiſit ergo Dominus oẽs nationes has, & citò ſub-
uertere noluit, nec tradidit in manus Ioſue.

Iſraël ſociatur gentibus à Domino derelictis ad ipſius exercitationem, ideo ſæpius per extraneos reges affligitur, ſed reſipiſcens per Othoniel Aod & Sangar liberatur.

CAP. III.

1 HÆ ſunt gentes quas Dominus dereliquit, vt erudi-
A ret in eis Iſraëlem, & omnes qui non nouerant bel
2 la Chananæorũ: †& poſtea diſcerent filij eorum certare
cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi:
3 †quinque ſatrapas Philiſthinorum, omnemque Chana-
næum, & Sidonium, atq; Heuæũ qui *habitabat in mon
*habitabant ia. te Libano, de mõte Baal-Hermõ vſq; ad introitũ Emath.
4 †Dimiſitque eos, vt in ipſis experiretur Iſraëlem, vtrum
audirent mandata Domini quę præceperat patribus eo-
5 rum per manum Moyſi, an non. †Itaq; filij Iſraël ha-
bitauerũt in medio Chananæi, & Hethæi, & Amorrhęi,
6 & Pherezæi, & Heuæi & Iebuſæi: †& duxerunt vxores
filias eorum, ipſique filias ſuas filijs eorum tradiderunt,
7 & ſeruierunt dijs eorum. †Feceruntque malum in con-
ſpectu Domini, & obliti ſunt Dei ſui, ſeruientes Baalim
8 & Aſtaroth. †Iratuſq; contra Iſraël Dominus, tradidit
eos in manus Chuſan-raſathaim regis Meſopotamiæ,
9 ſeruieruntq; ei octo annis. †Et clamauerũt ad Dominũ:
B qui ſuſcitauit eis ſaluatorem, & liberauit eos, Othoniel
10 videlicet filium Cenez, fratrem Caleb minorem, †fuitq;
in eo Spiritus Domini, & iudicauit Iſraël. Egreſſuſque
eſt ad pugnã, & tradidit Dominus in manus eius Chu-
11 ſan-raſathaim regem Syriæ, & oppreſſit eum. †Quieuit-
que terra quadraginta annis, & mortuus eſt Othoniel
12 filius Cenez. †Addiderunt autem filij Iſraël facere ma-
lum in conſpectu Domini: qui confortauit aduerſum
eos Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in conſpe
13 ctu eius. †Et copulauit ei filios Ammon, & Amalec:
abijtq;, & percuſſit Iſraël, atq; poſſedit vrbem palma-
14 rum. †Seruieruntq; filij Iſraël Eglon regi Moab decem
15 & octo annis: & poſtea clamauerunt ad Dominum: qui
ſuſcitauit eis ſaluatorem vocabulo Aod *filium Gera, filij *inclytum.
Iemini, qui vtraque manu pro dextera vtebatur. Miſe-
runtque filij Iſraël per illum munera Eglon regi Moab.
16 †Qui fecit ſibi gladium ancipitẽ, habẽtem in medio ca-
C pulum longitudinis palmæ manus, & accinctus eſt eo
17 ſubter ſagum in dextro femore. †Obtulitque munera E-
18 glon regi Moab. Erat autẽ Eglon craſſus nimis. †Cumq;
obtuliſſet ei munera, proſecutus eſt ſocios qui cum eo
19 venerant. †Et reuerſus de Galgalis, vbi erant idôla, dixit
ad regem, Verbum ſecretum habeo ad te ô Rex. Et ille
imperauit ſilentium: egreſſiſq; omnibus qui circa eum
20 erant, †ingreſſus eſt Aod ad eum: ſedebat autem in æſti-
21 uo cœnaculo ſolus, dixitque, Verbum Dei habeo ad te.
Qui ſtatim ſurrexit de throno. †Extenditque Aod ſini-
ſtram manum, & tulit ſicam de dextero femore ſuo, in-
22 fixitque eam in ventrem eius †tam validè vt capulus ſe-
queretur ferrum in vulnere, ac pinguiſſimo adipe ſtrin-
geretur. Nec eduxit gladium, ſed ita vt percuſſerat, reliquit
in corpore, ſtatimq; per ſecreta naturæ alui ſtercora p-
23 ruperunt. †Aod autem clauſis diligentiſſimè oſtijs cœna
24 culi, & obfirmatis ſera, †per poſticum egreſſus eſt. Serui-
D que regis ingreſſi viderunt clauſas fores cœnaculi, atq;
25 dixerunt: Forſitã purgat aluum in æſtiuo cœnaculo. †Ex
pectanteſque diu donec erubeſcerent: & videntes quòd
nullus aperiret, tulerũt clauem: & aperiẽtes inuenerunt
26 dominum ſuum in terra iacentem mortuum. †Aod
autem dum illi turbarentur, effugit, & pertranſijt. Lo-
cum idolorum vnde reuerſus fuerat. Venitq; in Seirath:
27 †& ſtatim inſonuit buccina in monte Ephraim: de-
ſcenderuntque cum eo filij Iſraël, ipſo in fronte gradien
28 te. †Qui dixit ad eos, Sequimini me: tradidit enĩ Domi-
nus inimicos noſtros Moabitas in manus noſtras. De-
ſcenderuntque poſt eum, & occupauerunt vada Iorda-
nis quę tranſmittunt in Moab: & nõ dimiſerunt tranſi-
29 re quenquam: †ſed percuſſerunt Moabitas in tempore il
lo, circiter decem millia, omnes robuſtos & fortes viros.
30 nullus eorum euadere potuit. †Humiliatuſque eſt Mo-
ab in die illo ſub manu Iſraël: & quieuit terra octoginta
31 annis. †Poſt hũc fuit Sãgar fili⁹ Anath, q̃ pcuſſit de Phili-
ſthijm ſexcẽtos viros vomere: & ipſe quoq; defẽdit Iſrl.

Debora propheteſſa ac Barac aduerſus Siſaram principem regis Iabin dimicant, quem profugum occidit Iabel vxor Haber Cinei.

CAP. IIII.

1 ADdideruntque filij Iſraël facere malum in conſpe
A ctu Domini poſt mortem Aod, †& tradidit illos 1.Re.12.b.9
2 Dominus in manus Iabin regis Chanaã, qui regnauit in
Aſor: habuitque ducem exercitus ſui nomine Siſaram,
3 ipſe aũt habitabat in Haroſeth gẽtium. †Clamaueruntq;
filij Iſraël ad Dominum. nongentos enim habebat falca
tos currus, & per viginti annos vehementer oppreſſerat
4 eos. †Erat autẽ Debora propheteſſa vxor Lapidoth, quæ iu
5 dicabat populũ in illo tempore. †Et ſedebat ſub palma:
quæ nomine illius vocabatur, inter Rama & Beth-el in
monte Ephraim: aſcẽdebantque ad eam filij Iſraël in om
6 ne iudicium. †Quæ miſit, & vocauit Barac filium Abi-
nóem de Cedes Nephthali: dixitque ad eum, Præce-
pit tibi Dominus Deus Iſraël, vade, & duc exercitum in
montem Thabor, tolleſque tecum decem millia pugna
7 torum de filijs Nephthali, & de filijs Zabulon: †ego au-
tem adducam ad te in loco Torrẽtis-Ciſon, Siſaram prin
cipem exercitus Iabin, & currus eius, atque omnem

8 multitudinem, & tradam eos in manu tua. ¶ Dixitq; ad
eam Barac, Si venis mecum, vadam: ſi nolueris venire
..6. B -mecum', non pergam. ¶Quę dixit ad eum, Ibo quidem
9 tecum, ſed in hac vice victoria non reputabitur tibi, qa
in manu mulieris tradet Siſara. Surrexit itaq; Debora,
10 & perrexit cum Barac in Cedes. ¶ Qui, accitis Zabulon
& Nephthali, aſcẽdit cum decem millibus pugnatorũ,
11 habens Deborã in comitatu ſuo. Haber autem Cinęus
receſſerat quondam à cæteris Cinæis fratribus ſuis filijs
Hobab, cognati Moyſi: & tetenderat tabernacula vſq;
ad vallem quæ vocatur Sennim, & erat iuxta Cedes.
12 ¶ Nuntiatumq; eſt Siſaræ quòd aſcendiſſet Barac filius
13 Abi-nóem, in montem Thabor: ¶& cõgregauit nongẽ-
tos falcatos currus, & omnem exercitum de Haroſeth-
14 gentium ad Torrentem-Ciſon. ¶Dixitq; Debora ad Ba-
C rac, Surge, hęc enim eſt dies in qua tradidit Dominus
Siſaram in manus tuas: en ipſe ductor eſt tuus. Deſcen-
dit itaq; Barac de mõte Thabor, & decem millia pugna-
¶Pſ.82.c.12. 15 torum cum eo. ¶ | Perterruitq; Dominus Siſarã, & om-
nes currus eius, vniuerſamq; multitudinem in ore gla-
dij ad conſpectum Barac: intantum vt Siſara de curru
16 deſiliens, pedibus fugeret, ¶& Barac perſequeretur fu-
gientes currus, & exercitum vſq; ad Haroſeth gentium,
& omnis hoſtium multitudo vſq; ad internicionem ca-
17 deret. ¶ Siſara autem fugiens peruenit ad tentoriũ Iahel
vxoris Haber Cinæi. Erat aũt pax inter Iabin regẽ Azor,
18 & domum Haber Cinæi. ¶Egreſſa igitur Iahel in occur-
ſum Siſaræ, dixit ad eum, Intra ad me domine mi, intra,
ne timeas. Qui ingreſſus tabernaculum eius, & opertus
19 ab ea pallio, ¶ dixit ad eam: Da mihi obſecro paululum
D aquę, quia ſitio valde. Quæ aperuit vtrem lactis, & dedit
20 ei bibere, & operuit illum. ¶Dixitque Siſara ad eam, Sta
ante hoſtium tabernaculi: & cùm venerit aliquis inter-
rogãs te, & dicẽs, Nunqd hic eſt aliquis? Rñdebis, Nul
21 lus eſt. ¶ Tulit itaq; Iahel vxor Haber clauum taberna-
culi, aſſumens pariter & malleum: & ingreſſa abſcon-
ditè, & cũ ſilentio poſuit ſupra tempus capitis eius cla-
uum, percuſſumq; malleo defixit in cerebrũ vſq; ad ter-
ram: qui ſoporem morti ſocians defecit, & mortuus eſt.
22 ¶Et ecce Barac ſequens Siſaram veniebat: egreſſaq; Iahel
in occurſum eius, dixit ei, Veni, & oſtendam tibi virum
quem quæris. Qui cùm intraſſet ad eam, vidit Siſaram
iacentem mortuum, & clauum infixũ in tempore eius.
23 ¶Humiliauit ergo Deus in die illo Iabin regem Chanãan
24 coram filijs Iſraël: qui creſcebant quotidie, & forti ma-
nu opprimebãt Iabin regẽ Chanãan donec delerent eũ.

Canticum gratiarum actionis Debora & Barac poſt victoriam.

C A P. V.

1 CEcineruntq; Debora & Barac filius Abi-noem in
A illo die, dicentes,
2 ¶ Qui ſpontè obtuliſtis de Iſraël animas veſtras ad pe-
riculum, benedicite Domino.
3 ¶ Audite reges, auribꝰ pcipite principes, Ego ſum, ego
ſum quæ Dño canam, pſallam Domino Deò Iſraël.
4 ¶Dñe cùm exires de Seir, & trãſires p regiones Edom,
terra mota eſt, cęliq; ac nubes diſtillauerunt aquis.
5 ¶ Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Do
mini Dei Iſraël.
6 ¶ In diebus Sangar filij Anath, in diebus Iahel quieue-
runt ſemitę: & qui ingrediebantur per eas, ambulaue-
runt per calles deuios.
7 ¶ Ceſſauerunt fortes in Iſraël, & quieuerunt: donec
ſurgeret Debora, ſurgeret mater in Iſraël.
8 ¶Noua bella elegit Dñs; & portas hoſtium ipſe ſub-
uertit: clypeus & haſta ſi apparuerunt in quadraginta
millibus Iſraël.
9 ¶Cor meum diligit principes Iſraël: qui propria vo-
B luntate obtuliſtis vos diſcrimini, benedicite Domino.
*aſinas ꝛ. 10 ¶ Qui aſcenditis ſuper nitentes 'aſinos', & ſedetis in
iudicio, & ambulatis in via, loquimini.
11 ¶ Vbi colliſi ſunt currus & hoſtiũ ſuffocatus eſt exer-
citus, ibi narrentur iuſtitiæ Domini, & clemẽtia in for-
tes Iſraël: tunc deſcendit populus Domini ad portas, &
obtinuit principatum.
12 ¶ Surge, ſurge Debora, ſurge, ſurge, & loquere canticũ:
ſurge Barac, & apprehẽde captiuos tuos fili Abi-nóem.
13 ¶ Saluatę ſunt reliquiæ ppl'i, Dñs in fortibus dimicauit.
14 ¶Ex Ephràim deleuit eos in Amalec, & poſt eũ ex Ben-
iamin ĩ pplos tuos ô Amalec: de Machir principes deſcẽ
derunt, & de Zabulon q exercitũ ducerent ad bellandũ.
15 ¶ Duces Iſſachar fuere cum Debora, & Barac veſtigia
ſunt ſecuti, qui quaſi in præceps ac barathrum ſe diſcri-
mini dedit: diuiſo contra ſe Ruben, magnanimorum
reperta eſt contentio.
16 ¶ Quare habitas inter duos terminos, vt audias ſibi-
los gregum? diuiſo contra ſe Ruben, magnanimorum
reperta eſt contentio.
17 ¶ Galaad trans Iordanem quieſcebat, & Dan vacabat
C nauibus: Aſer habitabat i litore maris, & in portubus
morabatur.
18 ¶ Zabulon verò & Nephthali obtulerũt animas ſuas
morti in regione Merome.
19 ¶Venerunt reges & pugnauerunt, pugnauerunt reges
Chanáan in Tanach iuxta aquas Mageddo, & tamen ni-
hil tulére prædantes.
20 ¶De cęlo dimicatũ eſt contra eos: ſtellę manẽtes in or-
dine & curſu ſuo, aduerſus Siſaram pugnauerunt.
21 ¶ Torrens Ciſon traxit cadauera eorum, torrẽs Cadu-
mim, torrens Ciſon: conculca anima mea robuſtos.
22 ¶ Vngulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu,
& per præceps ruentibus fortiſſimis hoſtium.
23 ¶ Maledicite terræ Meroz, dixit Angelus Domini, ma
ledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxi-
lium Domini, in adiutorium fortiſſimorum eius.
24 ¶ Benedicta inter mulieres Iahel vxor Haber Cinęi, &
D benedicatur in tabernaculo-ſuo'. ..1.
25 ¶ Aquam petenti lac dedit, & in phiala principũ ob-
tulit butyrum.
26 ¶ Siniſtram manum miſit ad clauum, & dextram ad
fabrorum malleos, percuſſitq; Siſaram quærens in ca-
pite vulneri locum, & tempus validè perforans.
27 ¶ inter pedes eius ruit, defecit, & mortuus eſt: volue-
batur ante pedes eiꝰ, & iacebat exanimis & miſerabilis.
28 ¶ Per feneſtram reſpiciens, vlulabat mater eius: & de
cœnaculo loquebat', Cur moratur regredi currus eius?
quare tardauerunt pedes quadrigarum illius?
29 ¶ Vna ſapientior cęteris vxoribus eius, hęc ſocrui ver-
ba reſpondit.
30 ¶ Forſitan nunc diuidit ſpolia, & pulcherrima fœmi-
narum eligit' ei: veſtes diuerſorum colorũ Siſaræ tradunt'
in prædam, & ſuppellex varia ad ornãda colla congerit'.
31 ¶ Sic pereant omnes inimici tui Domine: qui autẽ di-
ligunt te, ſicut ſol in ortu ſuo ſplendet, ita rutilent.
32 ¶ Quieuitq; terra per quadraginta annos.

*Iſraëlitis à Madian oppreſsis Gedeon multis ſignis auxilio deſi-
gnatur, qui poſt ſacrificiũ & altare Deo erectũ; deſtruxit arã
Baal, eiq; rurſum datur ſignum in vellere.* C A P. VI.

1 FEcerunt autem filij Iſraël malum in conſpectu Dñi:
A qui tradidit illos in manu Madian ſeptem annis, ¶ &
2 oppreſſi ſunt valde ab eis. Feceruntque ſibi antra & ſpe-
luncas in montibus, & munitiſſima ad repugnandum
3 loca. ¶Cumque ſeuiſſet Iſraël, aſcendebat Madian & A-
4 malec, cæteriq; orientaliũ nationum: & apud eos figen
tes tentoria, ſicut erant in herbis cuncta vaſtabant vſque
ad introitum Gazæ: nihilq; omnino ad vitam pertinens
relinquebant in Iſraël, non oues, non boues, non aſi-
5 nos. ¶ ipſi enim & vniuerſi greges eorum veniebãt cum
tabernaculis ſuis, & inſtar locuſtarũ vniuerſa cõplebãt,
innumera multitudo hominum, & camelorum, quic-
6 quid tetigerant deuaſtãtes. ¶Humiliatuſq; eſt Iſraël val-
7 de in cõſpectu Madian. ¶ Exclamauit ad Dñm poſtulans
B auxilium contra Madianitas. ¶Qui miſit ad eos virũ Pro-
8 phetam, & locutus eſt: Hæc dicit Dominus Deus Iſraël.
Ego vos feci conſcendere de Ægypto, & eduxi vos de do-

9 mo ſeruitutis, †& liberaui de manu Ægyptiorum & om
nium inimicorum qui affligebant vos: eieciq́; eos ad in-
10 troitum veſtrũ, & tradidi vobis terram eorũ. † Et dixi,
Ego Dñs Deus veſter, ne timeatis deos Amorrhæorum,
in quorum terra habitatis. Et noluiſtis audire vocem
11 meam. †Venit autem Angelus Dñi, & ſedit ſub quercu
quæ erat in Ephra; & pertinebat ad Ioas patrem familiæ
Ezri. Cumq́; Gedeon filius eius excuteret atq́; purgaret
12 frumenta in torculari, vt fugeret Madian, †apparuit ei
Angelus Dñi, & ait, Dominus tecum virorum fortiſſi-
13 me. † Dixitque ei Gedeon, Obſecro mi Domine, ſi Dñs
C nobiſcum eſt, cur apprehenderunt nos hæc omnia? vbi
ſunt mirabilia eius quę narrauerunt patres noſtri, atque
dixerunt, De Ægypto eduxit nos Dominus? Nunc autẽ
dereliquit nos Dominus, & tradidit in manus Madian.
1.Re.12.b.11 14 † Reſpexitq́; ad eum Dominus, & ait, Vade in hac for-
titudine tua, & liberabis Iſraël de manu Madian: ſcito
15 quòd miſerim te. †Qui reſpondens ait, Obſecro mi Do-
mine, in quo liberabo Iſraël? ecce familia mea infima
16 eſt in Manaſſe, & ego minimus in domo patris mei. †Di-
xitq́; ei Dominus, Ego ero tecum, & percuties Madian
17 quaſi vnum virum. † Et ille, Si inueni, inquit, gratiam
coram te, da mihi ſignum ꝙ tu ſis qui loqueris ad me.
18 † Nec recedas hinc, donec reuertar ad te, portans ſacrifi-
D cium, & offerens tibi. Qui rñdit, Ego præſtolabor aduẽ-
19 tum tuũ. †Ingreſſus eſt itaq́; Gedeõ, & coxit hœdum, &
de farinæ modio azymos panes: carnesq́; ponens in ca-
niſtro, & ius carnium mittens in ollam, tulit omnia ſub
20 quercu, & obtulit ei. † Cui dixit Angelus Domini, Tol
le carnes & azymos panes, & pone ſupra petram illam,
21 & ius déſuper funde. Cumq́; feciſſet ita, †extendit ange-
lus Domini ſummitatem virgę quam tenébat in manu,
& tetigit carnes & panes azymos: aſcẽditq́; ignis de pe-
tra, & carnes, azymosq́ue panes conſumpſit: Angelus
22 autem Domini euanuit ex oculis eius. † Videnſq́ue Ge-
deon quòd eſſet Angelus Domini, ait, Heu mi Domine
23 Deus, quia vidi Angelum Domini facie ad faciem. † Di-
xitq́; ei Dominus, Pax tecum: ne timeas, non morieris.
24 †Ædificauit ergo ibi Gedeon altare Domino, voca-
E uitq́; illud, Domini-pax, vſq; in præſentem diem. Cum-
25 q́ue adhuc eſſet in Ephra quæ eſt familiæ Ezri, † nocte
illa dixit Dominus ad eum, Tolle taurum patris tui, &
alterum taurum annorum ſeptem, deſtruesq́; aram Báal
quæ eſt patris tui: & nemus quod circa aram eſt, ſucci-
26 de: † & ædificabis altare Domino Deo tuo in ſummita-
te petræ huius, ſuper quam antè ſacrificium poſuiſti: tol
lesq́; taurum ſecundum, & offeres holocauſtum ſuper
27 ſtruem lignorum quæ de nemore ſucciderís. † Aſſum-
ptis ergo Gedeon decem viris de ſeruis ſuis, fecit ſicut
pręceperat ei Dominus. Timens autem domũ patris ſui,
& homines illius ciuitatis, per diem noluit facere, ſed
28 omnia nocte compleuit. † Cumq́; ſurrexiſſent viri op-
F pidi eius manè, viderunt deſtructam aram Báal, lucum-
que ſucciſum, & taurum alterum impoſitum ſuper alta
29 re, quod tunc ædificatum erat. † Dixeruntq́, ad inuicẽ,
Quis hoc fecit? Cumq́; perquirerent authorem facti, di-
30 ctũ eſt, Gedeon filius Ioas fecit hæc omnia. †Et dixerunt
ad Ioas, Produc filium tuum huc, vt moriatur: quia de-
31 ſtruxit aram Báal, & ſuccîdit nemus. †Quibus ille reſpõ
dit: Nunquid vltores eſtis Báal, vt pugnetis pro eo? qui
aduerſarius eſt eius, moriatur anteq̃ lux craſtina veniat.
32 ſi Deus eſt, vindicet ſe de eo qui ſuffodit aram eius. † Ex
illo die vocatus eſt Gedeon, Ierobáal, eò ꝙ dixiſſet Ioas,
33 vlciſcatur ſe de eo Báal, qui fodit aram eius. † Igitur om-
nis Madian & Amalec, & orientales populi congregati
ſunt ſimul, & tranſeuntes Iordanem, caſtrametati ſunt
34 in valle Ieſraël. †Spiritus autem Domini induit Gedeon,
G qui clangens buccina conuocauit domum Abi-ézer, vt
35 ſequeretur ſe. †Miſitq́; nũcios in vniuerſum Manaſſen,
qui & ipſe ſecutus eſt eum: & alios nuntios in Azer &
36 Zabulon & Nepthali, qui occurrerunt ei. †Dixitq́ue Ge-
deon ad Dominum: Si ſaluum facis per manum meam
37 Iſraël, ſicut locutus es, †ponam hoc vellus lanæ in area:
ſi ros in ſolo vellere fuerit, & ĩ omni terra ſiccitas, ſciam
quòd per manum meam, ſicut locutus es, liberabis Iſrl̃.
38 † Factumq́ue eſt ita, & de nocte conſurgens expreſſo vel
39 lere, concham rore impleuit. † Dixitq́ue rurſus ad Do-
minum. Ne iraſcatur furor tuus contra me, ſi adhuc ſe-
mel tentauero, ſignum quærens in vellere. Oro vt ſo-
40 lum vellus ſiccum ſit, & omnis terra rore madens. † Fe-
citq́ue Dominus nocte illa vt poſtulauerat: & fuit ſicci-
tas in ſolo vellere, & ros in omni terra.

Probatis ad aquas his qui ad bellum eſſent progreſſuri, Gedeon audito vnius è caſtris Madianitarum ſomnio, in eos irruit: tubis, lagenis ac lucernis armatus, quos cum Oreb & Zeb principibus eorum deuicit. CAP. VII.

1 IGitur Ierobáal qui & Gedeon, de nocte cõſurgens, &
A omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur
Harad. Erant autem caſtra Madian in valle ad ſeptẽtrio-
2 nalem plagam collis excelſi. †Dixitq́ue Dominus ad Ge-
deon, Multus tecum eſt populus, nec tradetur Madian
in manus eius: ne glorietur contra me Iſraël, & dicat,
3 Meis viribus liberatus ſum. † Loquere ad populum, &
cunctis audientibus prædica. ‖Qui formidoloſus & ti- ‖De.20.b.5.
midus eſt, reuertatur. Receſſeruntq́; de Mõte Galaad, & 1.Mach.3.g.56.
reuerſi ſunt ex populo viginti duo millia virorũ, & tan-
4 tùm decem millia remãſerunt. †Dixitq́; Dñs ad Gedeon,
B Adhuc populus multus eſt. duc eos ad aquas, & ibi pro-
babo illos: & de quo dixero tibi vt tecũ vadat, ipſe per-
5 gat: quem ire prohibuero, * reuertatur. † Cumque de- *ipſe r.
ſcendiſſet populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon,
Qui lingua lambuerint aquas, ſicut ſolent canes lãbere,
ſeparabis eos ſeorſum: qui autem curuatis genibus bi-
6 berint, in altera parte erunt. † Fuit itaq; numerus eorũ
qui manu ad os proijcientes, lambuerant aquas, trecenti
viri: omnis aũt reliqua multitudo flexo poplite biberat.
7 † Et ait Dñs ad Gedeon: In trecentis viris qui lambuerũt
aquas liberabo vos, & tradam in manu tua Madian: om-
nis autem reliqua multitudo reuertatᷓ in locum ſuum.
8 † Sumptis itaque pro numero cibarijs & tubis, omnem
C reliquam multitudinem abire præcepit ad tabernacula
ſua: & ipſe cum trecentis viris ſe certamini dedit. Caſtra
9 autem Madian erant ſubter in valle. † Eadem nocte dixit
Dominus ad eum: Surge, & deſcende in caſtra: quia
10 tradidi eos in manu tua. † ſin autem ſolus ire formidas,
11 deſcendat tecum Phara puer tuus. † Et cũ audieris quid
loquantᷓ, tunc confortabuntur manus tuæ, & ſecurior
ad hoſtium caſtra deſcendes. Deſcẽdit ergo ipſe & Pha-
ra puer eius in partem caſtrorũ, vbi erant armatorum vi
12 giliæ. † Madian autem & Amalec, & omnes orientales
D populi fuſi iacebant in valle, vt locuſtarum multitudo:
cameli quoq; innumerabiles erant, ſicut arena quę ia-
13 cet in litore maris. † Cumq́; veniſſet Gedeon, narrabat
aliquis ſomnium proximo ſuo: & in hunc modũ refere-
bat quod viderat: Vidi ſomniũ, & videbatur mihi quaſi
ſubcineritius panis ex hordeo volui, & in caſtra Madian
deſcendere: cumq́ue perueniſſet ad tabernaculum, per-
cuſſit illud, atq; ſubuertit, & terræ funditus coæquauit.
14 † Reſpondit is cui loquebatur, Non eſt hoc aliud, niſi
gladius Gedeonis filij Ioas viri Iſraëlitæ. Tradidit enim
Dominus in manus eius Madian, & omnia caſtra eius.
15 † Cumq́; audiſſet Gedeon ſomniũ, & interpretationem
E eius, adorauit: & reuerſus eſt ad caſtra Iſraël, & ait, Sur-
gite, tradidit enim Dñs in manus noſtras caſtra Madian.
16 Diuiſitq́ue trecentos viros in tres partes, & dedit tubas
in manibus eorum, lagenaſq́ue vacuas, ac lampades in
17 medio lagenarũ. † Et dixit ad eos, Quod me facere vide-
ritis, hoc facite: ingrediar partem caſtrorum, & quod fe-
18 cero ſectamini. † Quando perſonuerit tuba in manu mea,
vos quoque per caſtrorum circuitum clangite & concla
19 mate, Domino & Gedeoni. † Ingreſſuſq́ue eſt Gedeon,
F & trecenti viri qui erant cum eo in partem caſtrorum,
incipiẽtibus vigilijs noctis medię, & cuſtodibꝰ ſuſcitatis,
cœperũt buccinis clãgere, & cõplodere inter ſe lagenas.
20 †Cumq́; per gyrum caſtrorũ in tribus perſonarent locis, &

hydrias confregiſſent, tenuerunt ſiniſtris manibus lam-
ſonabant 1. pades, & dextris ſonantes tubas clamaueruntq́;, Gla-
21 dius Dñi & Gedeonis: ſtantes ſinguli in loco ſuo per
circuitum caſtrorum hoſtilium. Omnia itaq; caſtra tur-
22 bata ſunt, & vociferantes, vlulanteſq́; fugerunt: & nihi-
lominus inſiſtebant trecenti viri buccinis perſonantes.
Pſ.82.c.10. Immiſitq́; Dñs gladium in omnibus caſtris, & mutua
Beth-ſeta 4 23 ſe cæde truncabant, fugientes vſq; ad Bethſeca, & cre
pidinem Abel-mehula in Tabbath. Conclamantes autē
viri Iſraël de Nephthali & Aſer, & omni Manaſſe perſe-
24 quebantur Madian. Miſitq́; Gedeon nuntios in omnē
montem Ephràim, dicens, Deſcendite in occurſum Ma-
dian, & occupate aquas vſque Beth-bera atque Iorda-
nem. Clamauitq́; omnis Ephràim, & přoccupauit aquas
Iſa.10.f.26 25 atq; Iordanē vſq; Beth-bera. Apprehenſoſq́; duos vi-
Pſa.82.c.12. ros Madiā, Oreb & Zeb: interfecit Oreb in petra-Oreb,
Zeb verò in Torculari-Zeb. Et pſecuti ſunt Madian, capi
ta Oreb & Zeb portātes ad Gedeon trās fluēta Iordanis.

Ephràim inſurgit aduerſum Gedeon, qui deuictis Zebee & Salmana, viros Socoth & Phanuel perdidit: & ex inauribus aliysq́, populi donis fecit Ephod domui ſuę & Iſraëli fuit in ruinam. Poſtquam autem quadraginta annis præfuit, generatis 70. filys ex vxoribus, & vno ex concubina, mortuus eſt, redytq́, Iſraël ad Idololatriam. CAP. VIII.

1 DIxeruntq́; ad eū viri Ephràim, Quid eſt hoc quod
A facere voluiſti, vt nos nō vocares cùm ad pugnam
pergeres contra Madian? iurgātes fortiter, & propè vim
2 inferentes. Quibus ille rñdit, Quid enim tale facere
potui, quale vos feciſtis? nónne melior eſt racemus E-
3 phràim, vindemijs Abi-ézer? In manus veſtras Domi
nus tradidit principes Madian, Oreb & Zeb: quid tale
facere potui, quale vos feciſtis? Quod cùm locutus eſſet,
requieuit ſpiritus eorum, quo tumebant contra eum.
4 Cúq́; veniſſet Gedeon ad Iordanē trāſiuit eū cū trecen-
tis viris qui ſecum erant, & præ laſſitudine, fugientes
5 perſequi non poterant. Dixitq́; ad viros Sochot, Date,
obſecro, panes populo qui mecum eſt, quia valde defe-
cerūt: vt poſſimus perſequi Zébee, & Salmana reges Ma-
6 dian. Reſponderunt principes Socoth, Forſitan palmæ
B manuum Zébee & Salmana in manu tua ſunt, & idcir-
7 co poſtulas vt demus exercitui tuo panes. Quibus ille
ait, Cū ergo tradiderit Dominus Zébee & Salmana in
manus meas, & cùm reuerſus fuero victor in pace cō-
8 teram carnes veſtras cū ſpinis tribuliſq́; deſerti. Et inde
conſcendens, venit in Phanuel: locutuſque eſt ad viros
loci illius ſimilia. Cui & illi reſponderunt ſicut reſpon-
9 derant viri Socoth. Dixit itaq́; eis, Cùm reuerſus fuero
10 victor in pace, deſtruam turrim hanc. Zébee autem &
C Salmana requieſcebant cum omni exercitu ſuo. Quin-
decim enim millia viri remanſerant ex omnibus turmis
orientalium populorum, cæſis centum viginti milli-
Ioſu.10.d.14. 11 bus bellatorum, & educentium gladium. Aſcendéſq́;
Gedeon per viam eorum qui in tabernaculis moraban-
tur ad orientalem partem Nobe, & Iegbaa, percuſſit ca-
ſtra hoſtium, qui ſecuri erant, & nihil aduerſi ſuſpica-
12 bantur. Fugeruntque Zébee, & Salmana, quos perſe-
quens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu
13 eorum. Reuertenſque de bello ante ſolis ortum, ap-
14 prehendit puerum de viris Socoth: interrogauitq́; eum
nomina principum & ſeniorum Socoth, & deſcripſit
15 ſeptuaginta ſeptem viros. Venitque ad Socoth, & di-
xit eis, En Zébee & Salmana ſuper quibus exprobraſtis
mihi, dicentes, Forſitan manus Zébee & Salmana in ma
nibus tuis ſunt, & idcirco poſtulas vt demus viris qui
16 laſſi ſunt & defecerunt, panes. Tulit ergo ſeniores ciui-
D tatis, & ſpinas deſerti ac tribulos, & contriuit cum eis,
17 atque comminuit viros Socoth. Turrim quoque Pha-
18 nuel ſubuertit, occiſis habitatoribus ciuitatis. Dixitq́;
ad Zébee, & Salmana, Quales fuerunt viri quos occidi-
ſtis in Thabor? Qui reſponderunt, Similes tui, & vnus
19 ex eis quaſi filius regis. Quibus ille reſpondit, Fratres
mei fuerunt, filij matris meæ, viuit Dominus, quia ſi ſer
20 uaſſetis eos, non vos occiderem. Dixitque Iether primo
genito ſuo, Surge, & interfice eos. Qui non eduxit gla-
21 dium: timebat enim, quia adhuc puer erat. Dixerūtque
E Zébee, & Salmana, Tu ſurge, & irrue in nos: quia iuxta
ętatem robor eſt hominis. Surrexit Gedeon, & interfe Pſ.82.c.12.
cit Zébee & Salmana: & tulit ornamenta ac bullas qui-
22 bus colla regalium camelorum decorari ſolent. Dixe-
runtque omnes viri Iſraël ad Gedeon, Dominare noſtri
tu & filius tuus, & filius filij tui: quia liberaſti nos de ma
23 nu Madian. Quibus ille ait, Non dominabor veſtri, nec
dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur vobis
24 Dominus. Dixitque ad eos, Vnam petitionem poſtulo
à vobis, Date mihi inaures ex prēda veſtra. Inaures enim
25 aureas Iſmaëlitæ habere conſueuerant. Qui reſponde-
F runt, Libentiſſimè dabimus. Expandenteſque ſuper ter
26 ram pallium, proiecerūt in eo inaures de præda: & fuit
pondus poſtulatarum inaurium mille ſeptingenti auri
ſicli, abſque ornamētis, & monilibus, & veſte purpurea,
quibus reges Madian vti ſoliti erant, & præter torques
27 aureas camelorum. Fecitque ex eo Gedeon Ephod, &
poſuit illud in ciuitate ſua Ephra. Fornicatuſque eſt om
nis Iſraël in eo, & factū eſt Gedeoni & omni domui eius
28 in ruinam. Humiliatus eſt autem Madian coram filijs
Iſraël, nec potuerunt vltrà ceruices eleuare: ſed quieuit
terra per quadraginta annos quibus Gedeon præfuit.
29 Abijt itaque Ierobáal filius Ioas, & habitauit in domo
30 ſua: habuitq́; ſeptuaginta filios, qui egreſſi ſunt de fe-
G more eius, eò quòd plures haberet vxores. Concubina
31 autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium
32 nomine Abi-mélech. Mortuuſq́; eſt Gedeon filius Ioas
in ſenectute bona, & ſepultus eſt in ſepulchro Ioas pa-
33 tris ſui in Ephra de familia Ezri. Poſtquàm autem mor
tuus eſt Gedeon, auerſi ſunt filij Iſraël, & fornicati ſunt
in Baalim. Percuſſeruntque cum Baal fœdus, vt eſſet eis
34 in Deum: nec recordati ſunt Domini Dei ſui, qui eruit
eos de manibus inimicorum ſuorum omnium per cir-
35 cuitum: nec fecerunt miſericordiam cum domo Iero-
báal Gedeon iuxta omnia bona quæ fecerat Iſraëli.

Abi-mélech occiſis ſeptuaginta fratribus ſuis, imperium ſibi tyrannicè uſurpat: qui poſt parabolam Ioatham fratris eius, qui ſeruatus erat, exercitum Gaal deuicit, turrimq́, Sichem exuſſit, & à muliere tandem fragmine molæ oppreſſus eſt.

CAP. IX.

1 ABijt autem Abi-mélech filius Ierobáal in Sichem
A ad fratres matris ſuæ, & locutus eſt ad eos, & ad o-
2 mnē cognationē domus patris matriſq́; ſuæ dicēs: Lo- matris.
quimini ad oēs viros Sichem, Quid vobis eſt melius, vt
dominētur veſtri ſeptuaginta viri omnes filij Ierobáal,
an vt dominetur vobis vnus vir? ſimulq́; conſiderate q.
3 os veſtrum, & caro veſtra ſum. Locutique ſunt fratres
matris eius de eo ad omnes viros Sichem vniuerſos ſer-
mones iſtos, & inclinauerunt cor eorum poſt Abi-mé-
4 lech, dicentes: Frater noſter eſt. Dederūtq́; illi ſeptua-
ginta pondera argenti de phano Baal-berith. Qui condu
xit ſibi ex eo viros inopes & vagos, ſecutique ſunt eum.
5 Et venit in domum patris ſui in Ephra, & occîdit fratres
ſuos filios Ierobáal ſeptuaginta viros, ſuper lapidē vnū:
remanſitque Ioatham filius Ierobáal minimus, & ab-
6 ſconditus eſt. Congregati ſunt aūt omnes viri Sichem,
& vniuerſæ familiæ vrbis Mello: abieruntque & conſti-
tuerunt regem Abi-mélech, iuxta quercum quæ ſtabat
7 in Sichem. Quod cùm nūtiatum eſſet Ioatham, iuit, &
B ſtetit in vertice montis Garizim: eleuataq́; voce, clama-
uit & dixit, Audite me viri Sichē, ita vt audiat vos Deus.
8 Ierunt ligna, vt vngerent ſuper ſe regem: dixeruntque
9 oliuæ, Impera nobis. Quæ rñdit, Nūquid poſſum dele
rere pinguedinem meam, qua & Dij vtuntur, & homi-
10 nes: & venire vt inter ligna promouear? Dixeruntque
ligna ad arborem ficum, Veni, & ſuper nos regnum ac-
11 cipe. Quæ reſpondit eis: Nunquid poſſum deſerere dul
cedinem meam, fructuſque ſuauiſſimos, & ire vt inter
12 cætera ligna promouear? Locutaq́; ſunt ligna ad vitem,

13 Veni, & impera nobis. †Quę reſpondit eis, Nũquid poſ-
ſum deſerere vinũ meum, quod lætificat Deum & ho-
14 mines, & inter ligna cætera ꝓmoueri? † Dixerũtq; om-
15 nia ligna ad rhamnum, Veni & impera ſuper nos. †Quę
rñdit eis, Si verè me regẽ vobis cõſtituitis, venite, & ſub
-1. vmbra mea requieſcite: ſi autem non-vultis', egredia-
16 tur ignis de rhamno, & deuoret cedros Libani. † Nunc
C igitur ſi rectè, & abſque peccato conſtituiſtis ſuper vos
regem Abi-mélech, & bene egiſtis cũ Ierobáal, & cum
17 domo eius, & reddidiſtis vicem beneficijs eius †qui po-
gnauit pro vobis, & animam ſuam dedit periculis, vt
18 erueret vos de manu Madian, † qui nunc ſurrexiſtis con
tra domum patris mei, & interfeciſtis filios eius ſeptua-
ginta viros ſuper vnum lapidem, & conſtituiſtis regem
Abi-mélech filiũ ancillę eius ſup habitatores Sichẽ, eò
19 ꝙ frater veſter ſit. †Si ergo rectè, & abſq; vitio egiſtis cũ
Ierobáal, & domo eius, hodie lætamini in Abi-mélech,
20 & ille lætetur in vobis. † Sin autem peruersè, egrediatur
-3. ignis-ex eo', & conſumat habitatores Sichem, & op-
pidum Mello: egrediaturq; ignis de viris Sichem, & de
21 oppido Mello, & deuoret Abi-mélech. † Quæ cùm di-
xiſſet, fugit, & abijt in Bera: habitauitq; ibi ob metum
22 Abi-mélech fratris ſui. † Regnauit itaq; Abi-mélech ſu
23 per Iſraël tribus annis. †Miſitq; Dominus ſpiritum peſ-
ſimũ inter Abi-mélech, & habitatores Sichem: qui cœ-
24 perunt eum deteſtari, † & ſcelus interfectionis ſeptua-
ginta filiorum Ierobáal, & effuſionem ſanguinis eorum
conferre in Abi-mélech fratrem ſuum, & in cæteros Si-
25 chimorum principes qui eum adiuuerant. † Poſuerunt-
D que inſidias aduerſum eum in ſummitate montium: &
dum illius præſtolabantur aduentum, exercebãt latroci-
nia, agentes prædas de prætereuntibus. nuntiatumq;
26 eſt Abi-mélech. † Venit autẽ Gaal filius Obed cum fra
tribus ſuis, & tranſiuit in Sichimam. Ad cuius aduen-
27 tum erecti habitatores Sichem, †egreſſi ſunt in agros va-
ſtantes vineas, vuasque calcantes: & factis cantantium
choris ingreſſi ſunt phanum Dei ſui, & inter epulas
28 & pocula maledicebant Abi-mélech, † clamante Gaal
filio Obed, Quis eſt Abi-mélech, & quæ eſt Sichem, vt
ſeruiamus ei? nunquid nõ eſt filius Ierobáal, & cõſtituit
principem Zebul ſeruũ ſuũ ſuper viros Emor patris Si-
29 chem? Cur ergo ſeruiemus ei? †vtinam daret aliquis po-
pulum iſtum ſub manu mea, vt auferrem de medio Abi-
mélech. Dictũq; eſt Abi-mélech, Congrega exercitus
30 multitudinem, & veni. †Zebul enim princeps ciuitatis
31 auditis ſermonibus Gaal filij Obed, iratus eſt valde, † &
miſit clam ad Abi-mélech nuntios, dicens, Ecce Gaal fi-
lius Obed venit in Sichimam cum fratribus ſuis, & op-
32 pugnat aduerſum te ciuitatem. † Surge itaque nocte cũ
E populo qui tecum eſt, & latita in agro: † & primo ma-
33 nè oriente ſole, irrue ſuper ciuitatem. illo autẽ egredien-
te aduerſum te cum populo ſuo, fac ei quod potueris.
34 †Surrexit itaq; Abi-mélech cum omni exercitu ſuo no-
cte, & tetendit inſidias iuxta Sichimam in quatuor lo-
35 cis. † Egreſſusq; eſt Gaal filius Obed, & ſtetit in introi-
tu portæ ciuitatis. Surrexit autem Abi-mélech, & om-
36 nis exercitus cum eo de inſidiarum loco. † Cumq; vidiſ-
ſet pplm Gaal, dixit ad Zebul, Ecce de montibus multi-
tudo deſcendit. Cui ille reſpondit, Vmbras mõtium vi-
37 des quaſi capita hominũ, & hoc errore deciperis. †Rur-
ſumque Gaal ait: Ecce populus de vmbilico terræ deſcen
dit, & vnus cuneus venit per viam quæ reſpicit quercũ.
38 † Cui dixit Zebul, Vbi eſt nunc os tuũ, quo loquebaris;
Quis eſt Abi-mélech vt ſeruiamus ei? Nonne hic popu-
lus eſt, quem deſpiciebas? Egredere, & pugna cõtra eũ.
39 †Abijt ergo Gaal, ſpectãte Sichimorũ populo, & pugna-
40 uit contra Abi-mélech, † qui perſecutus eſt eũ fugien-
tẽ, & in vrbem cõpulit: cecideruntq; ex parte eius plu-
41 rimi, vſq; ad portam ciuitatis, † & Abi-mélech ſedit in
F Ruma: Zebul autẽ, Gaal & ſocios eius expulit de vrbe,
42 nec in ea paſſus eſt cõmorari. † Sequẽti ergo die egreſ-
ſus eſt populus in campum. Quod cùm nuntiatũ eſſet
43 Abi-mélech, † tulit exercitum ſuũ, & diuiſit in tres tur-
mas, tendens inſidias in agris. Vidensq; ꝙ egrederetur
44 populus de ciuitate, ſurrexit & irruit in eos, † cũ cuneo
ſuo, oppugnans & obſidens ciuitatem: duæ autẽ turmæ
45 palantes per campum aduerſarios perſequebantur. † Por-
rò Abi-mélech omni die illo oppugnabat vrbem, quam
cepit, interfectis habitatoribus eius, ipſaq; deſtructa, ita
46 vt ſal in ea diſpergeret. †Quod cùm audiſſent qui habita
bant in turre Sichimorũ, ingreſſi ſunt Phanũ Dei ſui, Be
rith, vbi fœdus cum eo pepigerãt, & ex eo locus nomen
47 acceperat, qui erat munitus valde. † Abi-mélech quoq;
audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos,
48 †aſcendit in montẽ Selmon cũ omni populo ſuo: & ar-
repta ſecuri, præcîdit arboris ramum, impoſitumq; ſe-
rens humero, dixit ad ſocios, Quod me vidiſtis facere,
49 citò facite. † Igitur certatim ramos de arboribus præci-
G dentes, ſequebantur ducem. Qui circumdantes præſidiũ,
ſuccenderunt: atq; ita factum eſt, vt fumo & igne mille
hominũ necarentur, viri pariter & mulieres habitatorũ
50 turris Sichem. †Abi-mélech autem inde ꝓficiſcens ve-
nit ad oppidũ Thebes, quod circundans obſidebat exer-
51 citu. †Erat autem turris excelſa in media ciuitate, ad quã
confugerant ſimul viri ac mulieres, & omnes principes
ciuitatis, clauſa firmiſſimè ianua, & ſuper turris tectum
52 ſtantes per propugnacula. † Accedensq; Abi-mélech
iuxta turrim pugnabat fortiter, & appropinquans oſtio ‡ 2. Re. 11. c. 21.
53 ignẽ ſupponere nitebatur, † ‡ & ecce vna mulier fragmen
molæ déſuper iaciens, illiſit capiti Abi-mélech, & cõfre-
54 git cerebrũ eius. † Qui vocauit citò armigerũ ſuum, &
ait ad eũ: Euagina gladium tuũ & percute me: ne fortè di
catur ꝙ à fœmina interfectus ſim. Qui iuſſa perficiens,
55 interfecit eum. †illoq; mortuo, omnes qui cum eo erãt
56 de Iſraël, reuerſi ſunt in ſedes ſuas: † & reddidit Deus ma
lum quod fecerat Abi-mélech contra patrẽ ſuum inter-
57 fectis ſeptuaginta fratribus ſuis. †Sichimitis quoq; quod
operati erant, retributum eſt, & venit ſuper eos male-
dictio Ioathan filij Ierobáal.

*Thola vita functo Iair dux ſuccedit: Iſraëlitę verò in idolola-
triam lapſi traduntur Philiſthæis & Ammonitis, quibus pœ-
nitentibus Dominus ingratitudinem improperat, tandemq;
eorum miſeretur.* CAP. X.

1 POſt Abi-mélech ſurrexit dux in Iſraël Thola filius
A Phua patrui Abi-mélech vir de Iſſachar, q habitauit
2 in Samir *montis' Ephraim: & iudicauit Iſraëlẽ viginti *montis.
3 & tribus annis, mortuusq; eſt, ac ſepultus ĩ Samir. †Huic
ſucceſſit Iair Galaadites, q iudicauit Iſraëlem per viginti
4 & duos annos, †habens triginta filios ſedentes ſuper tri-
ginta pullos aſinarũ, & principes triginta ciuitatũ, quę
ex nomine eius ſunt appellatę Auoth-Iair, id eſt oppida
5 Iair, vſq; in præſentem diẽ in terra Galaad: †Mortuusq;
6 eſt Iair, ac ſepultus in loco, cui eſt vocabulũ Camon. †Fi-
B lij autẽ Iſraël peccatis veteribus iungentes noua, fecerũt
malũ in conſpectu Dñi, & ſeruierũt idôlis, Baalim & A-
ſtaroth, & dijs Syriæ ac Sidônis & Moab & filiorũ Am-
mon & Philiſthijm: dimiſeruntq; Dñm, & nõ coluerũt
7 eũ. † Cõtra quos Dñs iratus, tradidit eos in manus Phili-
8 ſthijm & filiorũ Ammon. †Afflictiq; ſunt, & vehemẽter
oppreſſi p annos decem & octo oẽs q habitabant trans
9 Iordanẽ in terra Amorrhęi, quæ eſt in Galaad: † intantũ
vt filij Ammon Iordane tranſmiſſo vaſtarent Iudam &
10 Ben-iamin & Ephràim: afflictusq; eſt Iſrl nimis. †Et cla-
C mantes ad Dñm dixerunt: Peccauimus tibi, quia dereli-
quimus-Dñm' Deum noſtrum, & ſeruiuimus Báalim. -4.
11 †Quibus locutus eſt Dñs: Nunqd non Ægyptij & Amor
12 rhæi, filijq; Ammon & Philiſthijm, † Sidonij quoq; &
Amalech & Chanáan oppreſſerunt vos: & clamaſtis ad
13 me, & erui vos de manu eorũ? †Et tamen reliquiſtis me,
& coluiſtis Deos alienos: idcirco non addam vt vltrà vos
14 liberem. †ite, & inuocate deos quos elegiſtis, ipſi vos li-
15 berent in tempore anguſtiæ. †Dixeruntque filij Iſraël ad
Dominum: Peccauimus, redde tu nobis quicquid tibi
16 placet: tantùm nunc libera nos. Quæ dicentes, omnia
D de finibus ſuis alienorum deorum idôla proiecerunt, &

ſeruie-

ſeruierūt Dominu Deo: qui doluit ſuper miſerijs eorū.
17 ¶Itaque filij Ammon conclamantes, in Galaad fixêre ten
toria: contra quos congregati filij Iſraël, in Maſpha ca-
18 ſtrametati ſunt. ¶Dixeruntque principes Galaad ſinguli
ad proximos ſuos: Qui primus ex nobis contra filios
Ammon cœperit dimicare, erit dux populi Galaad.

Iephte index factus, Dei ſpiritu accenſus, primùm ratione agit cum rege Ammonitarum, deinde vbi eos viciſſet, ob votū temerè factum, filiam ſuam ſacrificauit. CAP. XI.

1 FVit itaq; illo in tēpore Iephte Galaadites vir fortiſſi-
A mus atq; pugnator, filius mulieris meretricis, qui na
2 tus eſt de Galaad. ¶Habuit autem Galaad vxorem, de qua
ſuſcepit filios, qui poſtquàm creuerant, eiecerūt Iephte,
dicentes, Hæres in domo patris noſtri eſſe non poteris,
3 quia de altera matre natus es. ¶Quos ille fugiens atque
deuitans, habitauit in terra-Tob: congregatique ſunt
ad eum viri inopes, & latrocinantes, & quaſi principem
4 ſequebantur. ¶In illis diebus pugnabant filij Ammon cō
5 tra Iſraël. ¶Quibus acriter inſtantibus pergexerunt maio
res natu de Galaad, vt tollerent in auxilium ſui Iephte de
6 terra-Tob. ¶Dixeruntq; ad eum: Veni, & eſto princeps
7 noſter & pugna cōtra filios Ammon. ¶Quibus ille reſpō
B dit, Nōne vos eſtis qui odiſtis me, & eieciſtis de domo pa
8 tris mei, & nunc veniſtis ad me neceſſitate cōpulſi? ¶Di-
xeruntq; principes Galaad ad Iephte: Ob hāc igitur cau-
ſam nunc ad te venimus, vt proficiſcaris nobiſcū, & pu-
gnes contra filios Ammon, ſiſque dux omniū qui habi-
9 tant in Galaad. ¶Iephte quoque dixit eis: Si verè veniſtis
ad me, vt pugnē pro vobis contra filios Ammon, tradide
ritque eos Dominus in manus meas, ego ero veſter prin
10 ceps? ¶Qui reſponderunt ei: Dn̄s qui hæc audit, ipſe me-
11 diator ac teſtis eſt quòd noſtra ꝓmiſſa faciemus. ¶Abijt
itaque Iephte cum principibus Galaad, fecitq; eum om-
nis populus principem ſui. Locutusq; eſt Iephte om-
12 nes ſermones ſuos coram Domino in Maſpha. ¶Et miſit
nuntios ad regem filiorū Ammon, qui ex perſona ſua di
cerēt: Quid mihi & tibi eſt, & quia veniſti contra me, vt
13 vaſtares terram meam? ¶Quibus ille reſpondit, ‖ Quia tu ‖Nu. 21. f. 31
C lit Iſraël terram meam, quando aſcendit de Ægypto à fi-
nibus Arnō vſque Ieboc atque Iordanē: nunc ergo eum
14 pace redde mihi eam. ¶Per quos rurſum mandauit Ieph-
15 te, & imperauit eis vt dicerent regi Ammon. ¶Hæc dicit
Iephte, Nō tulit Iſraël terrā Moab, nec terrā filiorū Am-
16 mō: ¶ſed quādo de Ægypto cōſcenderunt, ambulauit per
ſolitudinem vſque ad Mare-rubrum, & vênit in Cades.
17 ¶‖Miſitque nuntios ad regem Edom, dicens: Dimitte me ‖Nu. 20. e. 19.
vt trāſeam terram tuam. Qui noluit acquieſcere precib⁹
eius. Miſit quoque ad regem Moab, qui & ipſe trāſitum
18 præbere contempſit. ¶Mānſit itaque in Cades & circuiuit
ex latere terram-Edom, & terram-Moab, venitque con
tra orientalem plagam terrę-Moab, & caſtrametatus eſt
trans Arnon: nec voluit intrare terminos Moab: Arnon
19 quippe confiniū eſt terræ Moab. ¶Miſit itaque Iſraël
D nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat Nu. 21. c. 13. & 22. f. 24.
in Heſebon, & dixerunt ei: Dimitte vt tranſeam per ter-
20 ram tuam vſq; ad fluuium. ¶Qui & ipſe Iſraël verba de-
ſpiciens, non dimiſit eum tranſire per terminos ſuos:
ſed infinita multitudine congregata egreſſus eſt contra
21 eum in Iaſa, & fortiter reſiſtebat. ¶Tradiditque eum Do-
minus in manus Iſraël cum omni exercitu ſuo, & per-
cuſſit eum, & poſſedit omnem terram Amorrhæi habi-
22 tatoris regionis illius, ¶& vniuerſos fines eius de Arnon
23 vſque Ieboc, & de ſolitudine vſque ad Iordanem. ¶Dn̄s
ergo Deus Iſraël ſubuertit Amorrhęū, pugnante contra
illum populo ſuo Iſraël, & tu nunc vis poſſidere terram
24 eius? ¶Nonne ea quę poſſedit Chamos deus tuus, tibi iu-
E re debētur? Quæ antē Dominus Deus noſter victor obti
25 nuit, in noſtram cedent poſſeſſionē: ¶‖niſi fortè melior es ‖Nu. 22. a. 2.
Balac filio Sephor rege Moab: aut docere potes, ꝙ iur-
26 gatus ſit contra Iſraël, & pugnauerit cōtra eum, ¶quan-
do habitauit in Heſebon, & viculis eius, & in Aroër, &
villis illius, vel in cunctis ciuitatibus iuxta *Iordanē* per *Arnon.
trecentos annos: quare tanto tempore nihil ſuper hac
27 repetitione tentaſtis? ¶Igitur non ego pecco in te, ſed tu
contra me malè agis, indicens mihi bella non iuſta. Iudi-
cet dn̄s arbiter huius diei inter Iſraël, & inter filios Am
28 mō. ¶Noluitq; acqueſcere rex filiorum Ammon verbis Ie
29 phte, quæ per nuntios mādauerat. ¶Factus eſt ergo ſuper
F Iephte Spiritus Domini, & circuiens Galaad & Manaſ-
ſe, Maſpha quoque Galaad, & inde trāſiens ad filios Am
30 mon, ¶votum vouit Domino, dicens: Si tradideris filios
31 Ammon in manus meas: ¶quicunq; primus fuerit egreſ-
ſus de foribus domus meæ, mihique occurrerit reuerten
ti cum pace à filiis Ammon, eum holocauſtum offeram
32 Domino. ¶Tranſiuitque Iephte ad filios Ammon, vt pu
gnaret contra eos: quos tradidit Dominus in manus
33 eius. ¶Percuſſitque ab Aroër vſque dum venias in Men-
nith, viginti ciuitates, & vſque ad Abel, quæ eſt vineis
cōſita, plaga magna nimis: humiliatiq; ſunt filij Ammō
34 à filijs Iſraël. ¶Reuertente autē Iephte in Maſpha domū
ſuam, occurrit ei vnigenita filia ſua cū tympanis & cho
35 ris: non enim habebat alios liberos. ¶Qua viſa ſcidit ve-
ſtimenta ſua, & ait: Heu me filia mi, decepiſti me, & ipſa
decepta es. aperui enim os meum ad Dominum, & aliud
36 facere non potero. ¶Cui illa reſpondit: Pater mi, ſi aperui
G ſti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcunque pollici
tus es, conceſſa tibi vltione atque victoria de hoſtibus
37 tuis, ¶Dixitque ad patrē. Hoc ſolū mihi pręſta qđ depre-
cor: Dimitte me vt duobus mēſibus circumeā mōtes, &
38 plāgam virginitatē meā cū ſodalib⁹ meis. Cui ille rn̄dit:
Vade. Et dimiſit eam duobus menſibus. Cumq; abiiſſet
cum ſociis ac ſodalibus ſuis, flebat virginitatem ſuam in
39 montibus. ¶Expletiſque duobus menſibus reuerſa eſt ad
patrem ſuum, & fecit ei ſicut vouerat, quæ ignorabat vi
rum. Exinde mos increuit in Iſraël, & conſuetudo ſerua
40 ta eſt, ¶vt poſt anni circulū conueniant in vnū filij Iſraël,
& plangant filiam Iephte Galaaditę diebus quatuor.

Ephrataei aduerſus Iephte inſurgentes ad vada Iordanis occiduntur, quum vocē Schibboleth proferre nō poſſent, qua vita functo ſuccedunt duces Abeſan Elon & Abdon. CAP. XII.

1 ECce autem in Ephráim orta eſt ſeditio. nam tranſeū
A tes contra Aquilonem, dixerūt ad Iephte: Quare va
dens ad pugnā cōtra filios Ammon, vocare nos noluiſti,
vt pergeremus tecum? Igitur incendemus *domum tuā. *te & 2.
2 ¶Quibus ille reſpondit: Diſceptatio erat mihi & popu-
lo meo contra filios Ammon vehemens: vocauiq; vos
3 vt præberetis mihi auxilium, & facere noluiſtis. ¶Quod
cernens, poſui animam meam in manibus meis, tranſi-
B uique ad filios Ammō, & tradidit eos Dominus in ma-
nus meas. Quid commerui, vt aduerſum me conſurga-
4 tis in prælium? ¶Vocatis itaq; ad ſe cunctis viris Galaad,
pugnabat cōtra Ephráim: percuſſeruntq; viri Galaad E-
phráim, ꝗa dixerat: Fugitiuus eſt Galaad de Ephráim &
5 habitat in medio Ephraim & Manaſſe. ¶Occupauerunt
que Galaaditæ vada Iordanis, per quę Ephráim reuerſu-
rus erat. Cumque veniſſet ad ea de Ephráim numero, fu
giens, atque dixiſſet, Obſecro vt me tranſire permittas:
dicebant ei Galaaditæ, Nunquid Ephrateus es? Quo di-
6 cente, Nō ſum: interrogabant eū: Dic ergo Schibboleth,
quod interpretat̄ ſpica. Qui reſpondebat, Sibboleth: ea-
C dem litera ſpicam exprimere non valēs. Statimq; appre-
henſum iugulabant in ipſo Iordanis tranſitu. Et cecide-
runt in illo tēpore de Ephráim quadragintaduo millia.
7 ¶Iudicauit itaque Iephte Galaadites Iſraël ſex annis: &
8 mortuus eſt, ac ſepultus in ciuitate ſua Galaad. ¶Poſt hūc
iudicauit Iſraël Abeſan de Beth-lehē: ¶qui habuit trigin
ta filios, & totidem filias: quas emittens foras maritis de-
dit, & eiuſdē numeri filijs ſuis accepit vxores, introdu-
D cēs in domū ſuā. Qui ſeptē annis iudicauit Iſraël, ¶mor-
10 tuuſq; eſt, ac ſepultus in Beth-lehē. ¶Cui ſucceſſit *Ahia *Elon 1.
11 lon* Zabulonites: & iudicauit Iſraël decem annis: ¶mor-
12 tuuſque eſt ac ſepultus in Zabulon. ¶Poſt hunc iudi-
13 cauit Iſraël Abdon, filius Elel Pharathonites: ¶q habuit
quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, aſcenden

tes ſuper ſeptuaginta pullos aſinarũ, & iudicauis Iſraël
15 octo annis: †mortuuſque eſt ac ſepultus in Pharathon
terræ Ephraim, in monte Amalec.

Iſraëlitæ rurſum in idololatriã lapſi Philiſthæis traduntur. Samſon naſciturus ab angelo prædicitur matri & deinde patri, natusq; à Domino benedicitur. CAP. XIII.

1 RVrſumq; filij Iſraël fecerunt malũ in cõſpectu Dñi:
A qui tradidit eos in manus Philiſthinorũ quadragin
2 ta annis. †Erat aotẽ quidã vir de Saraa, & de ſtirpe Dan,
3 nomine Manue, habens vxorem ſterilem. †Cui apparuit
angelus Domini, & dixit ad eam: Sterilis es, & abſque
Num. 6.a.5. 4 liberis: ſed concipies & paries filium. †Caue ergo ne bibas vinum ac ſiceram, nec immundum quicquam co-
5 medas: †quia concipies & paries filium, cuius nõ tanget
caput nouacula: erit enim nazaræus Dei ab infantia ſua,
& ex matris vtero, & ipſe incipiet liberare Iſraël de ma-
6 nu Philiſthinorum. † Quæ cùm veniſſet ad maritum
B ſuũ, dixit ei: Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicũ, terribilis nimis. Quẽ cùm interrogaſſem quis eſſet,
& vnde veniſſet & quo nomine vocaretur, noluit mihi
7 dicere: †ſed hoc reſpondit, Ecce concipies & paries filiũ:
caue ne vinũ bibas nec ſiceram, & ne aliquo veſcaris im
mundo: erit enim puer nazaræus Dei ab infantia ſua, &
8 ex vtero matris ſuæ vſq; ad diẽ mortis ſuæ. †Orauit itaq;
Manue Dñm, & ait: Obſecro Dñe, vt vir Dei quẽ miſiſti veniat iterũ, & doceat nos qd debeam⁹ facere de pue
9 ro qui naſciturus eſt. †Exaudiuitque Dñs deprecantem
Manue, & apparuit rurſum angelus Dei vxori eius ſedẽti in agro. Manue autẽ maritus eius nõ erat cum ea. Quæ
10 cùm vidiſſet angelum, †feſtinauit, & cucurrit ad virum
C ſuum: nuntiauitq; ei, dicens: Ecce apparuit mihi vir quẽ
11 antè videra. †Qui ſurrexit, & ſecutus eſt vxorem ſuam:
veniensq; ad virum, dixit ei, Tu es qui locutus es mulie-
12 ri? Et ille reſpondit: Ego ſum. Cui Manue, Quando, inquit, ſermo tuus fuerit expletus, quid vis vt faciat puer?
13 aut a quo ſe obſeruare debebit? †Dixitque angelus Domini ad Manue: Ab omnib⁹ quę locutus ſum vxori tuę,
14 abſtineat ſe: †& quicquid ex vinea naſcitur, non comedat, vinum & ſiceram non bibat, nullo veſcatur im-
15 mundo: & quod ei præcepi, impleat atq; cuſtodiat. †Dixitq; Manue ad angelum Dñi: Obſecro te vt acquieſcas
16 precibus meis, & faciamus tibi hœdum de capris. †Cui
reſpondit angelus: Si me cogis, non comedã panes tuos:
ſi autem vis holocauſtum facere, offer illud Domino. Et
17 neſciebat Manue quòd angelus Domini eſſet. †Dixitq;
ad eum: Quod eſt tibi nomen: vt ſi ſermo tuus fuerit ex-
18 pletus, honoremus te? †Cui ille reſpondit: Cur quęris no
D men meũ, quod eſt mirabile? †Tulit itaque Manue hœ
19 dum de capris, & libamẽta, & poſuit ſuper petram, offerens Domino qui facit mirabilia: ipſe autem & vxor
20 eius intuebãtur. †Cumque aſcenderet flamma altaris in
cælum, angelus Domini pariter in flãma aſcẽdit. Quod
cùm vidiſſent Manue & vxor eius, proni ceciderunt in
21 terram, †& vltrà eis non apparuit angelus Domini. Sta-
22 timq; intellexit Manue angelum Domini eſſe, †& dixit
ad vxorem ſuam: Morte moriemur, quia vidimus Do-
23 minum. †Cui reſpondit mulier: Si Dominus nos vellet
occidere, de manibus noſtris holocauſtum & libamẽta
non ſuſcepiſſet, nec oſtendiſſet nobis hæc omnia, neque
24 ea quæ ſunt ventura, dixiſſet. †Peperit itaque filium, &
vocauit nomen eius Samſon. Creuitque puer, & benedi
25 xit ei Dominus. †Cœpitque Spiritus Domini eſſe cum
eo in caſtris Dan inter Saraa & Eſthaol.

Samſon vxorẽ ducit Philiſthæam, quã cum viſeret, ipſe leonem in via lacerauit, in cuius ore poſtmodũ reperto melle ſumpſit nẽ per parabolam: qua ſodalibus propoſita illi interpretatio ab eo Samſonis vxorem intellexerunt. CAP. XIIII.

1 DEſcendit ergo Samſon in Thanatha, vidensque ibi
A mulierem de filiabus Philiſthijm, †aſcendit, & nũ-
2 tiauit patri ſuo, & matri ſuæ dicens: Vidi mulierem in
Thamnatha de filiabus Philiſthinorum: quam quęſo vt
3 mihi accipiatis vxorem. †Cui dixerũt pater & mater ſua,
Nunquid non eſt mulier in filiabus fratrum tuorum, &
in omni populo tuo, quia vis accipere vxorem de Philiſthijm, qui incircuncisi ſunt? Dixitque Samſon ad patrẽ
4 ſuũ: Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis. † Parentes autem eius neſciebant q̃ res à Dño fieret: & quęreret
occaſionem contra Philiſthijm. eo enim tempore Phili-
5 ſthijm dominabantur Iſraëli †Deſcendit itaq; Samſon
cum patre ſuo & matre in Thamnatha. Cumque veniſſent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis ſæuus, &
6 rugiens, & occurrit ei. † Irruit autẽ Spiritus Domini in
B Samſon, & dilacerauit leonem, quaſi hœdum in fruſta diſcerperet, nihil omnino habens in manu, & hoc
7 patri & matri noluit indicare. †Deſcenditque & locu-
8 tus eſt mulieri quæ placuerat oculis eius. †Et poſt aliquot dies reuertens vt acciperet eam, declinauit vt videret cadauer leonis, & ecce examẽ apum in ore leonis erat
9 ac fauus mellis. †Quẽ cùm ſumpſiſſet in manibus comedebat in via: veniensque ad patrem ſuũ & matrẽ, dedit
eis partem, qui & ipſi comederunt: nec tamen eis voluit
10 indicare q̃ mel de corpore leonis aſſumpſerat. †Deſcen ora 10. a
dit itaq; pater eius ad mulierem, & fecit filio ſuo Sam-
11 ſon conuiuiũ. ſic enim iuuenes facere cõſueuerãt. †Cùm
ergo ciues loci illius vidiſſent eum, dederunt ei ſodales
12 triginta qui eſſent cũ eo. †Quibus locutus eſt Samſon,
Proponã vobis problema, quod ſi ſolueritis mihi intra
C ſeptem dies conuiuij, dabo vobis triginta ſindones, &
13 totidem tunicas. †ſin autem nõ potueritis ſoluere, vos dabitis mihi triginta ſindones, & eiuſdem numeri tunicas.
Qui reſponderunt ei: Propone problema vt audiamus.
14 †Dixitq; eis: De comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo. nec potuerũt per tres dies propoſitionem
15 ſoluere. †Cumq; adeſſet dies ſeptimus, dixerũt ad vxorẽ
Samſon: Blandire viro tuo, & ſuade ei vt indicet tibi q̃d
ſignificet problema. quod ſi facere nolueris, incẽdemus
te & domũ patris tui. an idcirco vocaſtis nos ad nuptias
16 vt ſpoliaretis? †Quæ fundebat apud Samſon lachrymas,
& querebatur dicens: Odiſti me, & non diligis: idcirco
problema quod ꝓpoſuiſti filijs populi mei, nõ vis mihi
exponere. At ille reſpondit: Patri meo & matri nolui di-
17 cere: & tibi indicare potero? † Septem igit' diebus conuiuij flebat ante eũ: tandẽq;, die ſeptimo cũ ei eſſet moleſta
18 expoſuit. Quæ ſtatim indicauit ciuibus ſuis. †Et illi dixerũt ei die ſeptimo ante ſolis occubitũ. Quid dulcius mel
le, & quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si nõ araſſetis in
19 vitula mea, non inueniſſetis propoſitionẽ meam. †Irruit
itaq; in eum Spiritus Dñi, deſcenditq; Aſcalonẽ & percuſſit ibi triginta viros: quorũ ablatas veſtes dedit ijs q
problema ſoluerant. Iratuſque nimis aſcendit in do-
20 mum patris ſui: †vxor autem eius accepit maritum vnũ
de amicis eius & pronubis.

Per vulpium multitudinem Samſon Philiſthæorum ſegetes incendit, & fractis funibus quibus ligatus erat, mille Philiſthæos aſini maxilla proſtrauit, è cuius dente molari aqua ſitienti fluxerunt. CAP. XV.

1 POſt aliquãtulum autem temporis, cùm dies triticeę
A meſſis inſtarent, venit Samſon inuiſere volens vxorẽ
ſuam, & attulit ei hœdum de capris. Cũq; cubiculũ eius
ſolito vellet intrare, prohibuit illum pater illius, dicens:
2 †Putaui quòd odiſſes eam, & ideo tradidi illam amico
tuo: ſed habet ſororem, quę iunior & pulchrior illa eſt,
3 ſit tibi pro ea vxor. †Cui Samſon reſpõdit: Ab hac die nõ
erit culpa in me cõtra Philiſthæos: faciã enim vobis ma-
4 la. †Perrexitq;, & cepit trecentas vulpes, caudaſq; earum
5 iunxit ad caudas, & faſces ligauit in medio: †quas igne
ſuccendens dimiſit vt huc illucq; diſcurrerent. Quæ ſtatim pręterũt in ſegetes Philiſthinorũ. Quibus ſuccẽſis,
& cõportatæ iam fruges, & adhuc ſtãtes in ſtipula concrematæ ſunt, in tantũ vt vineas quoq; & olueta, flãma
6 conſumeret. †Dixeruntq; Philiſthijm: Quis fecit hãc rẽ?
B †Quib⁹ dictum eſt, Samſon gener Thamnathęi: quia tulit vxorẽ eius, & alteri tradidit, hæc operatus eſt. Aſcẽde-

runtq;

runtq; Philiſthijm:& combuſſerunt tam mulierē quàm
7 patrē eius. †Quibus ait Samſon: Licet hęc feceritis, tamē
8 adhuc ex vobis expetā vltionē,& tūc quieſcam. †Percuſ-
ſitq; eos ingenti plaga, ita vt ſtupētes ſuram ſemori im-
ponerent. Et deſcendens habitauit in ſpelūca petrę Etā.
9 †Igitur aſcendentes Philiſthijm in terrā Iuda caſtrameta
ti ſunt ī loco,q poſteà vocat⁹ eſt Lechi, ideſt maxilla: vbi
10 eorum fuſus eſt exercitus. †Dixeruntque ad eos de tribu
C Iuda: Cur aſcēdiſtis aduerſum nos? Qui reſpōderūt: Vt
ligemus Samſon venimus,& reddamus ei quæ ī nos ope
11 ratus eſt. †Deſcenderunt ergo tria millia virorum de Iu-
da, ad ſpecum ſilicis Etam, dixeruntque ad Samſon: Ne-
ſcis quòd Philiſthijm imperent nobis? quare *hoc face- *ergo 1.
re voluiſti? Quibus ille ait: Sicut fecerūt mihi, ſic feci eis.
12 †Ligare, inquiunt, te venimus, & tradere in manus Phi-
liſthinorum. Quibus Samſon, Iurate, ait, & ſpōdete mi
13 hi quòd non occidatis me. †Dixerunt, Nō te occidemus,
ſed vinctum trademus. Ligauerūtq; eum duobus nouis
14 funibus, & tulerunt eum de petra Etam. †Qui cùm ve-
niſſent ad locum maxillæ, & Philiſthijm vociferantes
occurriſſent ei, irruit Spiritus Domini ī eum:& ſicut ſo-
lent ad *odorem* ignis *ligna* conſumi, ita vincula qui- *ardorem 1. *ligna 2.
15 bus ligatus erat, diſſipata ſunt & ſoluta. †Inuentamque
maxillam ideſt mandibulam aſini, quæ iacebat, arripiēs,
16 interfecit in ea mille viros, †& ait: In maxilla aſini, in mā
D dibula pulli aſinarū deleui eos, & percuſſit mille viros.
17 †Cumque hęc verba canens compleſſet, proiecit mandi
bulam de manu & vocauit nomen loci illius Ramath-
18 lechi, quod interpretatur eleuatio maxillę. †Sitiēſq; val-
de clamauit ad Dominū, & ait: Tu dediſti in manu ſerui
tui ſalutē hanc maximā atque victoriā: & en ſiti morior,
19 incidamq; in manus incircunciſorum. †Aperuit itaque
Dominus molarē dētem in maxilla aſini, & egreſſę ſunt
ex eo aquę. Quibus hauſtis refocillauit ſpiritum, & vires
recepit. Idcirco appellatum eſt nomē loci illius, Fons in-
20 uocantis de maxilla, vſque in præſentem diem. †Iudica-
uitque Iſraël in diebus Philiſthijm viginti annis.

Samſon obſeruātibus eum cuſtodibus, portas Gazę vrbis in montem detulit: à Dalila autem, cui ſæpius illuſerat, cognita cauſa fortitudinis, detonſus excęcatur ab hoſtibus, quos tādem vnà ſecum interemit. C A P. X V I.

1 ABijt quoque in Gazā, & vidit ibi mulierē meretri-
A cem, ingreſſuſq; eſt ad eam. †Quod cùm audiſſent
2 Philiſthijm,& percrebruiſſet apud eos intraſſe vrbē Sā-
ſon, circūdederunt eū, poſitis in porta ciuitatis cuſtodi-
bus: & ibi tota nocte cum ſilentio pręſtolantes, vt facto
3 manè exeuntē occiderēt. †Dormiuit aūt Samſon vſq; ad
mediū noctis: & inde conſurgens apprehendit ambas
portę fores cū poſtib⁹ ſuis & ſera, impoſitaſq; humeris
4 ſuis portauit ad verticē mōtis qui reſpicit Hebrō. †Poſt
hæc amauit mulierē quæ habitabat in Valle-ſorec, & vo
5 cabat Dalila. †Venerūtq; ad eā principes Philiſthinorū,
B atq; dixerūt: Decipe eū, & diſce ab illo, in quo habeat tā
tā fortitudinem, & quomodo eum ſuperare valeamus,
& vinctū affligere. quod ſi feceris, dabimus tibi ſinguli
6 mille & centum argētcos. †Locuta eſt ergo Dalila ad Sā-
ſon: Dic mihi obſecro, in quo ſit tua maxima fortitudo,
7 & quid ſit quo ligatus erupere nequeas. †Cui reſpondit
Samſon: Si ſeptem neruiceis funibus necdum ſiccis, &
adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero vt cæteri
8 homines. †Attuleruntque ad eam Satrapę Philiſthi-
9 norum ſeptem funes, vt dixerat: quibus vinxit eum: †latē
tibus apud ſe inſidijs, & in cubiculo finē rei expectanti-
bus: clamauitque ad eum: Philiſthijm ſuper te Samſon:
Qui rupit vincula quomodo ſi rumpat quis filum de
ſtupa tortum ſputamine, cùm *odorē* ignis acceperit: & *ardorem 2.
10 nō eſt cognitum in quo eſſet fortitudo eius. †Dixitq; ad
C eum Dalila: Ecce illuſiſti mihi, & falſum locutus es: ſaltē
11 nunc indica mihi quo ligari debeas. †Cui ille reſpondit:
Si ligatus fuero nouis funibus, qui nunquam fuerunt in
12 opere, infirmus ero, & aliorū hominum ſimilis. †Qui-
bus rurſum Dalila vinxit eū, & clamauit: Philiſthijm ſu
per te Samſon, in cubiculo inſidijs præparatis. Qui ita
13 rupit vincula quaſi fila telarum. †Dixitq; Dalila rurſum
ad eum: Vſquequo decipis me, & falſum loqueris? oſtē
de quo vinciri debeas. Cui rñdit Samſon: Si, inquit, -.4.
ſeptem crines capitis mei cū licio plexueris, & clauū his
14 circumligatum terrę fixeris, infirmus ero. †Quod cùm fe
ciſſet Dalila, dixit ad eum: Philiſthijm ſuper te Samſon.
Qui conſurgens de ſomno extraxit clauum cū crinibus
15 & licio. †Dixitq; ad eum Dalila: Quomodo dicis quòd
D amas me, cùm animus tuus nō ſit mecum? Per tres vices
mētitus es mihi, & noluiſti dicere in quo ſit maxima for
16 titudo tua. †Cūq; moleſta eſſet ei, & per multos dies iu-
giter adhęreret, ſpatium ad quietem non tribuens, defe
17 cit anima eius, & ad mortem vſque laſſata eſt. †Tunc ape
riens veritatem rei, dixit ad eam: Ferrum nunquā aſcē-
dit ſuper caput meū, quia nazaręus, ideſt, cōſecratus Deo
ſum de vtero matris meę: ſi raſum fuerit caput meum, re
cedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque ſicut cæte
18 ri homines. †Videnſque illa quòd cōfeſſus ei eſſet om-
E nem animum ſuum, miſit ad principes Philiſthinorum
ac mandauit: Aſcendite adhuc ſemel, quia nunc mihi
aperuit cor ſuum. Qui aſcenderunt aſſumpta pecunia
19 quam promiſerāt. †At illa dormire eū fecit ſuper genua
ſua, & in ſinu ſuo reclinare caput. Vocauitque tonſorē,
& raſit ſeptem crines eius, & cœpit abigere eū, & à ſe re
20 pellere: ſtatim enim ab eo fortitudo diſceſſit: †dixitque
Philiſthiim ſuper te Samſon. Qui de ſomno conſurgens
dixit in animo ſuo: Egrediar ſicut antè feci, & me excutiā
21 neſciens quòd receſſiſſet ab eo Dominus. †Quem cùm
apprehēdiſſent Philiſthijm, ſtatim eruerūt oculos eius,
& duxerūt Gazam vinctum catenis, & clauſum in carce
22 re molere fecerunt. †Iamque capilli eius renaſci cęperāt,
23 †& principes Philiſthinorum conuenerunt in vnum vt
immolarent hoſtias magnificas Dagon deo ſuo, & epu-
F larentur, dicentes: Tradidit deus noſter inimicū noſtrū
24 Samſon in manus noſtras. †Quod etiam populus vidēs,
laudabat deum ſuum, eademque dicebat, Tradidit deus
noſter aduerſarium noſtrum in manus noſtras, qui de-
25 leuit terrā nſam, & occidit plurimos. †Lętanteſq; p co
nuiuia, ſumptis iam epulis, præceperunt vt vocaret Sam-
ſon, & ante eos luderet. Qui adduct⁹ de carcere ludebat
26 ante eos, fecerūtq; eū ſtare inter duas colūnas. †Qui dixit
puero regenti greſſus ſuos, Dimitte me vt tangā colūnas
quibus oīs imminet domus, & reclinet ſuper eas, & pau
27 lulum requieſcā. †Domus aūt erat plena virorū ac mulie
rū, & erant ibi oēs principes Philiſthinorū, ac de tecto &
ſolario circiter tria millia vtriuſque ſexus ſpectantes lu-
28 dentē Samſon. †At ille inuocato Dño ait: Dñe Deus me-
G mento mei, & redde mihi nunc fortitudinem priſtinam
Deus meus, vt vlciſcar me de hoſtib⁹ meis, & pro amiſ-
29 ſione duorum luminum vnam vltionem recipiam. †Et
apprehendēs ambas columnas, quibus innitebatur do-
mus, alteramq; earum dextera, & alteram lęua tenens,
30 †ait: Moriatur anima mea cum Philiſthijm: concuſſiſq;
fortiter columnis, cecidit domus ſuper omnes principes
& cęteram multitudinem quę ibi erat: multoque plures
31 interfecit moriens, quam antè viuens occiderat. †Deſcen
dentes autem fratres eius, & vniuerſa cognatio tulerunt
corpus eius, & ſepelierūt inter Saraa & Eſthaol in ſepul
chro patris ſui Manue, iudicauitque Iſraël viginti annis.

Mater Michæ conflauit ipſi de ſeruato argento idolū, cui ille primò filium ſuum, deinde Leuiten Bethlehemiten præfecit ſacerdotem. C A P. X V I I.

1 FVitq; eo tempore vir quidā de monte Ephraim no-
A mine Michas, †qui dixit matri ſuæ: Mille & centū ar-
2 gēteos quos ſeparaueras tibi, & ſuper quibus me audiē-
te iuraueras, ecce ego habeo, & apud me ſunt. Cui illa re
3 ſpondit: Benedictus filius meus Domino. †Reddidit er-
go eos matri ſuæ, quæ dixerat ei: Conſecraui, & voui hoc
argentū Domino, vt de manu mea ſuſcipiat filius meus,
& faciat ſculptile atque conflatile: & nunc trado illud
4 tibi. †Reddidit igitur eos matri ſuæ: quæ tulit ducentos

argenteos,

3 argenteos, & dedit eos argentario, vt faceret ex eis ſcul-
5 ptile atque conflatile, quod fuit in domo Michæ. †Qui
ædiculam quoq; in ea Deo ſeparauit, & fecit Ephod, &
theraphim, id eſt, veſtem ſacerdotalẽ, & idôla: impleuit-
que vnius filiorũ ſuorũ manũ, & factus eſt ei ſacerdos.
6 †In dieb⁹ illis nõ erat rex in Iſraël, ſed vnuſquiſq; quod
C ſibi rectũ videbat, hoc faciebat. †Fuit quoq; alter ado-
7 leſcens de Beth-léhem Iuda ex cognatione eius: eratq́ue
8 ipſe Leuites, & habitabat ibi. †Egreſſuſq́ue de ciuitate
Beth-léhẽ, peregrinari voluit vbicunq; ſibi cõmodũ re-
periſſet. Cumq́; veniſſet in mõtem Ephráim iter faciẽs,
9 & declinaſſet parumper in domum Michę, †interroga-
tus eſt ab eo vnde veniſſet. Qui reſpõdit, Leuita ſum de
D Beth-léhem Iuda, & vado vt habitẽ vbi potuero, & vtile
10 mihi eſſe proſpexero. †Dixitq́; Michas, Mane apud me, &
eſto mihi parens ac ſacerdos: daboq́; tibi per annos ſin-
gulos decem argenteos, ac veſtem duplicẽ, & quæ ad vi-
11 ctũ ſunt neceſſaria. †Acquieuit, & manſit apud hominẽ,
12 fuitq; illi quaſi vnus de filijs: †impleuitq́; Michas manũ
13 eius, & habuit puerũ ſacerdotẽ apud ſe. †Nũc ſcio, dicẽs,
q̀ benefaciet mihi De⁹ habẽti Leuitici generis ſacerdotẽ.

Miſſis primum exploratoribus, ſecuti poſtea ſunt ſexcenti viri de tribu Dan, quærentes ſibi poſſeſſionem, & ablato Michæ idôlo cum ſacerdote, vrbem Lais vi capientes inhabitauerũt.

CAP. XVIII.

1 IN diebus illis nõ erat rex ĩ Iſraël, & tribus Dan quęre-
A bat poſſeſſionem ſibi vt habitaret in ea, vſq; ad illũ enĩ
2 diem inter cæteras tribus ſortem nõ acceperat. †Miſerũt
ergo filij Dan ſtirpis & familiæ ſuæ quinque viros fortiſ-
ſimos de Sara & Eſthaol, vt explorarent terram, & dili-
genter inſpicerent: dixeruntq́; eis: Ite & conſiderate ter-
ram. Qui cùm pergentes veniſſent in montẽ Ephráim,
3 & intraſſent domum Michæ, requieuerũt ibi: †& agno-
ſcentes vocem adoleſcentis Leuitæ, vtentesq́ue illius di-
uerſorio, dixerunt ad eum: Quis te huc adduxit? Quid
4 hic agis? Quã ob cauſam huc venire voluiſti? †Qui rñdit
B eis, Hæc & hæc præſtitit mihi Michas, & me mercede
5 conduxit vt ſim ei ſacerdos. †Rogauerunt aũt eũ vt con-
ſuleret Dominum, & ſcire poſſent an proſpero itinere
6 pergerent, & res haberet effectum. †Qui reſpõdit eis, Ite
cum pace, Dominus reſpicit viam veſtram, & iter quo
7 pergitis. †Euntes igiť quinq; viri venerunt Lais: vide-
runtq́ue populum habitantem in ea abſq; vllo timore,
iuxta cõſuetudinẽ Sidoniorũ ſecurũ, & quietũ, nullo ei
penitus reſiſtẽte, magnarũq́; opum, & procul à Sidóne
8 atque à cunctis hominibus ſeparatum. †Reuerſiq́; ad fra-
C tres ſuos in Saraa & Eſthaol, & quid egiſſent ſciſcitanti-
9 bus, †reſponderunt: Surgite & aſcendamus ad eos. vidi-
mus enim terram valde opulentam & huberem: nolite
negligere, nolite ceſſare: eamus & poſſideamus eam, nul-
10 lus erit labor. †Intrabimus ad ſecuros in regionem latiſſi-
mam, traderq́ue nobis Dominus locũ, in quo nullius rei
11 eſt penuria, eorum quæ gignuntur in terra. †Profecti igiť
ſunt de cognatione Dan, id eſt, de Saraa & Eſthaol ſexcẽ-
12 ti viri accincti armis bellicis, †aſcendentesq́ue manſerũt
in Cariath-iarim Iudę: qui locus ex eo tempore Caſtro-
rũ-Dan, nomẽ accepit, & eſt poſt tergũ Cariath-iarim.
*&1. 13 †*Inde tranſierunt in montẽ Ephráim. Cumq́; veniſſent
D ad domum Michæ, †dixerunt quinque viri qui prius miſ-
14 ſi fuerant ad conſiderandã terram Lais, cæteris fratribus
ſuis: Noſtis q̀ in domibus iſtis ſit ephod, & theraphim,
15 & ſculptile atq; cõflatile. videte quid vobis placeat? †Et
cùm paululum declinaſſent, ingreſſi ſunt domũ adole-
ſcentis Leuitæ, qui erat in domo Michæ: ſalutaueruntq́;
16 eum verbis pacificis. †Sexcenti autem viri ita vt erant ar-
17 mati, ſtabant ante oſtium. †At illi qui ingreſſi fuerãt do-
mum iuuenis, ſculptile, & ephod, & teraphim, atque cõ-
flatile tollere nitebantur, & ſacerdos ſtabat ante oſtium,
ſexcentis viris fortiſſimis haud procul expectantibus.
18 †Tulerunt igitur qui intrauerant ſcuptile, ephod, & idô-
E la, atque conflatile. Quibus dixit ſacerdos, Quid facitis?
19 †Qui reſponderunt: Tace & pone digitum ſuper os tuũ:
veniq́ue nobiſcum, vt habeamus te patrem ac ſacerdotẽ.
Quid tibi melius eſt, vt ſis ſacerdos in dumo vnius viri,
20 an in vna tribu & familia in Iſraël? †Quod cũ audiſſet,
acquieuit ſermonibus eorum, & tulit ephod, & idôla, ac
21 ſculptile, & profectus eſt cum eis. †Qui cùm pergerẽt, &
ante ſe ire feciſſent paruulos ac iumẽta, & omne qđ erat
22 pretioſum, †iamq́; à domo Michæ eſſent procul, viri qui
habitabant in ædibus Michæ conclamãtes ſequuti ſunt,
23 †& poſt tergũ clamare cœperunt. Qui cũ reſpexiſſent di-
F xerunt ad Micham: Quid tibi vis, cur clamas? †Qui reſpõ-
24 dit, Deos meos quos mihi feci, tuliſtis, & ſacerdotem, &
25 omnia quæ habeo, & dicitis, Quid tibi eſt? †Dixerunt-
q́ue ei filij Dan: Caue ne vltrà loquaris ad nos, & veniãt
ad te viri animo concitati, & ipſe cum omni domo tua
26 pereas. †Et ſic cœpto itinere pertexerunt. Videns autem
Michas quòd fortiores ſe eſſent, reuerſus eſt in domum
27 ſuam. †Sexcenti autẽ viri tulerũt ſacerdotem, & quæ ſu-
prà diximus: veneruntq́ue in Lais ad populum quieſcen-
tem atq; ſecurum, & percuſſerunt eos in ore gladij, vr-
G bemq́ue incẽdio tradiderunt, †nullo penitus ferente præ-
28 ſidium, eò quòd procul habitarent à Sidóne, & cum nul-
lo hominum haberent quicquam ſocietatis ac negocij.
Erat autẽ ciuitas ſita in regione Rohob: quã rurſum ex-
29 truentes habitauerunt in ea, †vocato nomine ciuitatis
Dan, iuxta vocabulũ patris ſui quẽ genuerat Iſrł, q̃ prius
30 Lais dicebatur. †Poſueruntq́; ſibi ſculptile, & Ionathan
filiũ Gerſan filij Moyſi, ac alios eius ſacerdotes in tribu
31 Dan, vſque ad diem captiuitatis ſuæ. †Manſitq́ue apud
eos idôlum Michæ omni tempore quo fuit domus Dei
in Silo. In diebus illis non erat rex in Iſraël.

Quum Leuita ſuam vxorem à parentum domo reduceret, ipſa à Gabaonitis qui tribus erãt Ben-iamin prodigioſa libidine extincta, & à marito ĩ duodecim partes corpore ſecto, ad ſingulas tribus ſingulæ portiones miſſę ſunt. CAP. XIX.

1 FVit quidam vir Leuites, habitãs in latere montis E-
A phráim, q̀ accepit vxorem de Beth-léhem Iuda: †quę
2 reliquit eũ, & reuerſa eſt in domum patris ſui in Beth-
3 léhem, manſitq́; apud eum quatuor menſibus. Secutuſ-
q́ue eſt eam vir ſuus, volens reconciliari ei, atq; blandiri
& ſecum reducere, habens in comitatu puerum, & duos
aſinos: quæ ſuſcepit eũ, & introduxit in domum patris
ſui. Quod cùm audiſſet ſocer eius, eumq́; vidiſſet: occur-
4 rit ei lætus, †& amplexatus eſt hominem. Manſitq́ue ge-
ner in domo ſoceri tribus diebus, comedens cum eo &
5 bibẽs familiariter. †Die autem quarto de nocte conſur-
gens proficiſci voluit. Quem tenuit ſocer, & ait ad eum:
B Guſta prius puſillum panis, & conforta ſtomachum, &
6 ſic proficiſcẽris. †Sederuntq́; ſimul, ac comederũt & bi-
berunt. Dixitq́ue pater puellæ ad generum ſuum, Quæ-
7 ſo te vt hodie hic maneas, pariterq́; lętemur. †At ille con-
ſurgẽs, cœpit velle proficiſci. Et nihilominus obnixè cũ
8 ſocer tenuit, & apud ſe fecit manere. †Manè autẽ facto,
parabat Leuites iter. Cui ſocer rurſum: Obſecro, inquit,
paululum cibi capias, & aſſumptis viribus, donec incre-
ſcat dies, poſtea proficiſcaris. Comederunt ergo ſimul.
9 †Surrexitq́ue adoleſcens, vt pergeret cũ vxore ſua & pue-
ro. Cui rurſum loquutus eſt ſocer: Conſidera q̀ dies ad
occaſum decliuior ſit, & propinquat ad veſperum: ma-
ne apud me etiam hodie, & duc lętum diem, & cras pro-
10 ficiſcẽris vt vadas in domum tuã. †Noluit gener acquie-
C ſcere ſermonibus eius: ſed ſtatim* perexit & venit con- *Surrexit 1.
tra Iebus, quæ altero nomine vocatur Ieruſalem, ducens
11 ſecum duos aſinos onuſtos, & concubinã. †Iamq́ue ade-
rãt iuxta Iebus, & dies mutabatur in noctẽ: dixitq́; puer
ad dominũ ſuum: Veni obſecro, declinemus ad vrbem
12 Iebuſæorũ, & maneamus in ea. †Cui rñdit dominus: Nõ
ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non eſt de filijs
13 Iſraël, ſed tranſibo vſque Gabaa, †& cùm illuc peruene-
14 ro, manebimus in ea, aut certè in vrbe Rama. †Trãſie-
runt ergo Iebus, & cœptum carpebant iter, occubuitq́;
15 eis ſol iuxta Gabaa: quę eſt in tribu Ben-iamin: †diuerte-
D runtq́; ad eam, vt manerent ibi. Quò cùm intraſſent, ſe-

debant in platea ciuitatis, & nullus eos recipere voluit
16 hoſpitio. †Et ecce apparuit homo ſenex reuertẽs de agro
& de opere ſuo veſperi, qui & ipſe de mõte erat Ephrá-
im, & peregrinus habitabat in Gabaa. homines autem
17 regionis illius erant filij Iemini. †Eleuatiſq; oculis, vidit
ſenex ſedentem hominem cum ſarcinulis ſuis in platéa
18 ciuitatis: & dixit ad eum: Vnde venis? & quò vadis? †Qui
rñdit ei: Profecti ſumus de Beth-léhem Iuda, & pergi-
mus ad locũ noſtrum, qui eſt in latere montis Ephraim,
vnde ieramus in Beth-léhem: & nunc vadimus ad do-
mum Dei, nulluſq; ſub tectum ſuum nos vult recipe-
19 re, †habentes paleas & fœnum in aſinorum pabulum, &
E panem ac vinum in meos & ancillæ tuæ vſus, & pueri q
20 mecum eſt: nulla re indigemus niſi hoſpitio. †Cui rñdit
ſenex, Pax tecum ſit, ego præbebo omnia quæ neceſ-
21 ſaria ſunt: tantùm quæſo, ne in platéa maneas. †Introdu-
xitq; eum in domum ſuam, & pabulum aſinis præbuit:
ac poſtquàm lauerunt pedes ſuos, recepit eos in conui-
22 uium. †Illis epulantibus, & poſt laborem itineris, cibo
& potu reficientibus corpora, venerunt viri ciuitatis il-
lius filij Belial, id eſt, abſq; iugo, & circundantes domũ
ſenis, fores pulſare cęperunt, clamantes ad dñm domus,
atq; dicentes: Educ virum qui ingreſſus eſt domũ tuã, vt
23 abutamur eo. †Egreſſuſq; eſt ad eos ſenex, & ait: No-
F lite fratres, nolite facere malum hoc: quia ingreſſus eſt
24 homo hoſpitium meum, & ceſſate ab hac ſtultitia: †ha-
beo filiam virginem, & hic homo habet concubinam,
educam eas ad vos, vt humilietis eas, & veſtram libidi-
nem compleatis: tantùm, obſecro, ne ſcelus hoc cõtra
25 naturam operemini in virum. †Nolebant acquieſcere
ſermonibus illius. Quod cernens homo, eduxit ad eos
concubinam ſuam, & eis tradidit illudendam: qua cùm
26 tota nocte abuſi eſſent, dimiſerunt eã manè. †At mulier
recedentibus tenebris, venit ad oſtium domus, vbi ma-
27 nebat dñs ſuus, & ibi corruit. †Manè facto ſurrexit ho-
mo, & aperuit oſtium, vt cœptam expleret viam: & ecce
cõcubina eius iacebat ante oſtium ſparſis in limine ma-
28 nibus. †Cui ille, putans eam quieſcere, loquebatur, Sur-
G ge & ambulemus. Qua nihil rñdente, intelligens quòd
erat mortua, tulit eam, & impoſuit aſino, reuerſuſq; eſt
29 in domum ſuam. †Quam cùm eſſet ingreſſus, arripuit
gladium, & cadauer vxoris cum oſſib⁹ ſuis in duodecim
partes ac fruſta concidens, miſit in omnes terminos Iſ-
30 raël. †Quod cùm vidiſſent ſinguli, cõclamabant, Nun-
quam res talis facta eſt in Iſraël ex eo die quo aſcenderũt
patres noſtri de Ægypto, vſq; in præſens tempus: ferte
ſententiam, & in cõmune decernite quid facto opus ſit.

Ob hoc ſcelus pugnantes reliquæ tribus aduerſus Ben-iamin, ſemel atq; iterum bello inferiores, tertioq; committentes iuſſu Dñi prælium, tribum illam, præter ſexcentos qui in ſolitudinem fugerant, penitus deleuerunt. CAP. XX.

1 EGreſſi itaq; ſunt omnes filij Iſraël, & pariter cõgre-
A gati quaſi vir vnus de Dan vſq; Berſabee, & terra-Ga
Oſeę 10. c. 9. 2 laad ad Dñm in Maſpha: †omneſq; anguli populorum,
& cunctæ tribus Iſraël in eccleſiam populi Dei cõuene-
3 runt quadringenta millia peditum pugnatorum. †(Nec
latuit filios Ben-iamin quòd aſcendiſſent filij Iſraël in
Maſpha) Interrogatuſq; Leuita maritus mulieris inter-
4 fectæ, quomodo tantum ſcelus perpetratum eſſet, †re-
ſpondit, Veni in Gabaa Ben-iamin cum vxore mea, il-
5 lucq; diuerti: †& ecce, homines ciuitatis illius circun-
dederunt nocte domum in qua manebam, volentes me
occidere, & vxorem meã incredibili furore libidinis ve-
6 xantes, deniq; mortua eſt. †Quam arreptam in fruſta
concidi, miſiq; partes in omnes terminos poſſeſſionis
veſtræ, quia nunquam tantum nefas, & tam grande pia-
7 culum factum eſt in Iſraël. †Adeſtis omnes filij Iſraël,
8 decernite quid facere debeatis. †Stanſq; omnis popu-
lus, quaſi vnius hoīs ſermone rñdit, Non recedemus
in tabernacula noſtra, nec ſuam quiſquam intrabit do-
9 mum: †ſed hoc contra Gabaa in commune faciemus.
10 †Decem viri eligantur è centum, ex omnibus tribubus
B Iſraël, & centum de mille, & mille de decem millibus,
vt cõportent exercitui cibaria, & poſſimus pugnare con
tra Gabaa Ben-iamin, & reddere ei pro ſcelere quod me-
11 retur. †Conuenitq; vniuerſus Iſraël ad ciuitatem, quaſi
12 homo vnus eadem mente, vnoq; conſilio, †& miſerunt
nuntios ad omnem tribum Ben-iamin, qui dicerent,
13 Cur tantum nefas in vobis repertum eſt? †Tradite ho-
mines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, vt mo-
riantur, & auferatur malum de Iſraël. Qui noluerunt
14 fratrum ſuorum filiorum Iſraël audire mandatum: †ſed
ex cunctis vrbibus quæ ſortis ſuæ erant, conuenerunt in
Gabaa, vt illis ferrent auxilium, & cõtra vniuerſum po-
15 pulum Iſraël dimicarent. †Inuentiq; ſunt vigintiquinq;
millia de Ben-iamin educentium gladium, præter habi-
16 tatores Gabaa, †qui ſeptingenti erant viri fortiſſimi, ita
C ſiniſtra vt dextra pręliantes, & ſic fundis lapides ad cer-
tum iacientes, vt capillum quoq; poſſent percutere, &
nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur.
17 †Virorum quoq; Iſraël, abſq; filiis Ben-iamin, inuenta
ſunt quadringenta millia educentium gladios, & para-
18 torum ad pugnam. †Qui ſurgentes venerũt in domum
Dei, hoc eſt, in Silo: conſuluerunt q; Dñm, atq; dixerũt,
Quis erit in exercitu noſtro princeps certaminis contra
filios Ben-iamin? Quibus rñdit Dñs, Iudas ſit dux ve-
19 ſter. †Statimq; filij Iſraël ſurgentes manè caſtrametati
20 ſunt iuxta Gabaa: †& inde procedentes ad pugnam con-
21 tra Ben-iamin, vrbem oppugnare cęperunt. †Egreſſiq;
filij Ben-iamin de Gabaa, occiderunt de filiis Iſraël die
22 illo vigintiduo millia virorũ. †Rurſum filij Iſraël & for-
titudine, & numero confidentes, in eodem loco in quo
23 prius certauerant, aciem direxerunt: †ita tamen vt prius
aſcenderẽt, & flerent coram Dño vſq; ad noctem: con-
D ſulerentq; eum, & dicerent, Debeo vltrà procedere ad
dimicandum contra filios Ben-iamin fratres meos, an
non? Quibus ille rñdit, Aſcendite ad eos, & inite certa-
24 men. †Cumq; filij Iſraël altera die contra filios Ben-ia-
25 min ad pręlium proceſſiſſent, †eruperũt filij Ben-iamin
de portis Gabaa: & occurrentes eis tanta in illos cæde
bacchati ſunt, vt decem & octo millia virorum educen-
26 tium gladium proſternerent. †Quamobrem omnes fi-
lij Iſraël venerunt in domum Dei, & ſedentes flebãt co-
ram Dño: ieiunaueruntq; die illo vſq; ad veſperam, &
27 obtulerunt ei holocauſta, atq; pacificas victimas, †& ſu-
per ſtatu ſuo interrogauerunt. Eo tempore ibi erat arca
28 fœderis Dñi, †& Phinees filius Eleazari filij Aaron præ-
poſitus domus. Conſuluerunt igitur Dñm, atq; dixe-
runt, Exire vltrà debemus ad pugnam contra filios Ben-
iamin fratres noſtros, an quieſcere? Quibus ait Domi-
nus, Aſcendite: cras enim tradam eos in manus veſtras.
29 †Poſueruntq; filij Iſrľ inſidias per circuitũ vrbis Gabaa:
30 †& tertia vice, ſicut ſemel & bis, cõtra Ben-iamin exer-
31 citum produxerunt. †Sed & filij Ben-iamin audacter
E eruperũt de ciuitate, & fugientes aduerſarios longius p-
ſecuti ſunt, ita vt vulnerarent ex eis ſicut primo die & ſe-
cundo, & cęderẽt per duas ſemitas vertentes terga, qua-
rum vna ferebatur in Beth-el, & altera in Gabaa, atque
32 proſternerent triginta circiter viros, †putauerunt enim
ſolito eos more cędere. Qui fugam arte ſimulantes ini-
erunt conſilium vt abſtraherent eos de ciuitate, & quaſi
33 fugientes ad ſupradictas ſemitas perducerent. †Omnes
itaq; filij Iſrľ ſurgentes de ſedibus ſuis, tetenderunt aciẽ
in loco qui vocatur Baal-thamar. Inſidię quoq; quæ cir-
34 ca vrbem erant, paulatim ſe aperire cęperunt, †& ab oc-
cidentali vrbis parte procedere. Sed & alia decem millia
virorum de vniuerſo Iſrľ, habitatores vrbis ad certami
na prouocabant. Ingrauatumq; eſt bellum contra filios
Ben-iamin: & non intellexerunt quòd ex omni parte il
35 lis inſtaret interitus. †Percuſſitq; eos Dñs in conſpectu
filiorum Iſraël, & interfecerunt ex eis in illo die viginti-
quinq; millia, & cẽtum viros, omnes bellatores & edu-
36 centes gladium. †Filij autem Ben-iamin cùm ſe inferio-
F res eſſe vidiſſent, cœperunt fugere. Quod cernentes filij
Iſraël, dederunt eis ad fugiendum locum, vt ad præpa-

ratas inſidias deuenirent, quas iuxta vrbem poſuerant.
37 †Qui cùm repẽtè de laribulis ſurrexiſſent, & Ben-iamin
terga cędentibus daret, ingreſſi ſunt ciuitatem, & percuſ-
38 ſerunt eam in ore gladij. † Signum autem dederant filij
Iſrl' his quos in inſidiis collocauerant, vt poſtquàm vr-
bem cepiſſent, ignem accenderent: vt aſcendente in al-
39 tum ſumo, captam vrbem demonſtrarent. †Quod cùm
cernerent filij Iſrl' in ipſo certamine poſiti (putauerunt
enim filij Ben-iamin eos fugere, & inſtantius perſeque-
40 bantur, cęſis de exercitu eorum triginta viris) †& viderũt
quaſi colũnã fumi de ciuitate cõſcendere. Ben-iamin
quoq; reſpiciens retrò, cùm captam cerneret ciuitatem,
41 & flammas in ſublime ferri: †qui prius ſimulauerant fu-
gam, verſa facie fortius reſiſtebant. Quod cùm vidiſſent
42 filij Ben-iamin, in fugã verſi ſunt, †& ad viam deſerti ire
cœperunt, illuc quoq; eos aduerſariis perſequentibus.
43 ſed & hi qui vrbem ſuccenderant, occurrerunt eis. †Atq;
ita factum eſt. vt ex vtraq; parte ab hoſtibus cęderentur,
G nec erat vlla requies morientium. Ceciderunt atq; pro-
44 ſtrati ſunt ad orientalem plagam vrbis Gabaa. †Fuerunt
autem qui in eodem loco interfecti ſunt, decem & octo
45 millia virorum, omnes robuſtiſſimi pugnatores. †Quod
cùm vidiſſent, qui remanſerant de Ben-iamin, fugerunt
in ſolitudinem: & pergebant ad petram: cuius vocabu-
lum eſt Remmon. In illa quoq; fuga palantes, & in di-
uerſa tendentes, occiderunt quinq; millia viros. Et cùm
vltrà tenderent, perſequuti ſunt eos, & interfecerunt
46 etiam alia duo millia. †Et ſic factum eſt, vt omnes qui ce-
ciderant de Ben-iamin in diuerſis locis, eſſent viginti-
47 quinq; millia, pugnatores ad bella promptiſſimi. †Re-
manſerunt itaq; de omni numero Ben-iamin, qui eua-
dere potuerunt, & fugere in ſolitudinem, ſexcenti viri:
48 ſederuntq́; in Petra-remmon menſibus quatuor. †Re-
greſſi autem filij Iſraël, omnes reliquias ciuitatis à viris
vſq; ad iumenta gladio percuſſerunt, cunctaſq́; vrbes &
viculos Ben-iamin vorax flamma conſumpſit.

*Inſtauratur tribus Ben-iamin ex 400. virginibus in cade habi-
tatorum Iabes-Galaad reſeruatis, & ex raptis ducentium
choros in Silo Virginibus.* CAP. XXI.

1 IVrauerunt quoque filij Iſrl' in Maſpha, & dixerunt,
A Nullus noſtrum dabit filiis Ben-iamin de filiab⁹ ſuis
2 vxorem. † Veneruntq́, omnes ad domum Dei in Silo, &
in conſpectu eius ſedentes vſq; ad veſperam, leuauerunt
3 vocẽ, & magno vlulatu cœperũt flere, †dicẽtes, Qua-
re Dñe Deus Iſrl' factum eſt hoc malum in populo tuo,
4 vt hodie vna tribus auſerretur ex nobis? †Altera autem
die diluculo conſurgentes, extruxerunt altare, obtule-
5 runtq́; ibi holocauſta, & pacificas victimas, †& dixerũt,
Quis nõ aſcendit in exercitu Dñi de vniuerſis tribubus
Iſrl'? Grandi enim iuramẽto ſe cõſtrinxerant cùm eſſent
6 in Maſpha, interfici eos qui defuiſſent. †Ductiq́; pœni-
B tentia filij Iſrl' ſuper fratre ſuo Ben-iamin, cœperunt di-
7 cere, Ablata eſt tribus vna de Iſrl', †vnde vxores accipiẽt?
omnes enim in commune iurauimus, non daturos nos
8 his filias noſtras. †Idcirco dixerunt, Quis eſt de vniuer-
ſis tribubus Iſrl', qui non aſcendit ad Dñm in Maſpha?
Et ecce inuẽti ſunt habitatores Iabes-Galaad in illo exer-
9 citu non fuiſſe. †(Eo quoq; tempore cùm eſſent in Silo,
10 nullus ex eis ibi repertus eſt.) †Miſerunt itaq; decẽ mil-
lia viros robuſtiſſimos, & præceperunt eis, Ite, & percu-
tite habitatores Iabes-Galaad in ore gladij, tam vxores
11 quàm paruulos eorum. †Et hoc erit quod obſeruare de-
bebitis, omne generis maſculini, & mulieres quæ co-
gnouerũt viros, interficite, -virgines autem reſeruate'. — 6.
12 †Inuentæq; ſunt de Iabes-Galaad quadringentæ virgi-
nes, quæ neſcierunt viri thorum, & adduxerunt eas ad
13 caſtra in Silo, in terram-Chanáan. †Miſeruntq́; nuntios
C ad filios Ben-iamin qui erant in Petra-remmon, & præ-
14 ceperunt eis, vt 'eas' ſuſciperent in pace. †Veneruntq́ue *non 6.
filij Ben-iamin in illo tempore, & datæ ſunt eis vxores
de filiabus Iabes-Galaad, alias autem non reppererunt,
15 quas ſimili modo traderent. †Vniuerſuſq́; Iſrl' valde do-
luit, & egit pœnitentiam ſuper interfectione vnius tri-
16 bus ex Iſrl'. †Dixeruntq́; maiores natu, Quid faciemus
reliquis qui non acceperũt vxores? omnes in Ben-iamin
17 fœminæ conciderunt, †& magna nobis cura, ingentique
ſtudio prouidendum eſt, ne vna tribus deleatur ex Iſrl'.
18 †Filias enim noſtras eis dare non poſſumus, conſtricti
iuramento & maledictione, qua diximus, Maledictus q
19 dederit de filiabus ſuis vxorem Ben-iamin. †Cęperuntq́;
conſilium, atq; dixerunt, Ecce ſolennitas Dñi eſt in Silo
anniuerſaria, quæ ſita eſt ad Septentrionem vrbis Beth-
D el, ad orientalem plagam viæ quæ de Beth-el tendit ad
20 Sichimam, & ad meridiem oppidi Lebona. †Præcepe-
runtq́; filiis Ben-iamin, atq; dixerunt, Ite, & latitate in
21 vineis. †Cumq́; videritis filias Silo ad ducendos choros
ex more procedere, exite repentè de vineis, & rapite ex
eis ſinguli vxores ſingulas: & pergite in terram Ben-ia-
22 min. †Cumq́; venerint patres earum, ac fratres, & ad-
uerſum vos queri cœperint atque iurgari, dicemus eis,
Miſeremini eorum: nõ enim rapuerunt eas iure bellan-
tium atq; victorum, ſed rogantibus vt acciperent, non
23 dediſtis, & à veſtra parte peccatum eſt. †Feceruntq́; filij
Ben-iamin, vt ſibi fuerat imperatum: & iuxta numerũ
ſuum rapuerunt ſibi de his quæ ducebant choros, vxo-
res ſingulas: abieruntq́; in poſſeſſionem ſuam, ædifican-
24 tes vrbes, & habitantes in eis. †Filij quoque Iſraël re-
uerſi ſunt per tribus, & familias in tabernacula ſua. In
diebus illis non erat rex in Iſraël: ſed vnuſquiſque quod
ſibi rectum videbatur, hoc faciebat.

LIBER RVTH.

*Eli-mélech Beth-léhemita præ nimia fame cum vxore Noëmi
ac filijs in Moab concedit, quo vnà cum filijs mortuo, Noë-
mi cum Ruth nuru ſua in Beth-léhem reuertens, non vult
vocari Noëmi, ſed Mara.* CAPVT PRIMVM.

1 IN diebus vnius iudicis, quãdo
A iudices pręerant, facta eſt fames
in terra. Abiitq́; homo de Beth-
léhem Iuda, vt peregrinaretur
in regione Moabitide cum vxo-
2 re ſua, ac duobus liberis. †ipſe
vocabatur Eli-mélech, & vxor
eius Noëmi: & duo filij, alter
Mahalon, & alter Chelion, E-
phratæi de Beth-léhem Iuda. Ingreſſiq; regionẽ Moa-
3 bitidem, morabantur ibi. †Et mortuus eſt Eli-mélech
4 maritus Noëmi: remanſitq́; ipſa cum filiis. †Qui accepe-
runt vxores Moabitidas, quarum vna vocabatur Orpha,
5 alteraq; Ruth. Manſeruntq́; ibi decem annis, †& ambo
mortui ſunt, Mahalon videlicet & Chelion: remanſitq́;
6 mulier orbata duobus liberis ac marito. †Et ſurrexit vt
B in patriã pergeret cum vtraq; nuru ſua de regione Moa-
bitide: audierat enim quòd reſpexiſſet Dñs populum
7 ſuum, & dediſſet- eis' eſcas. †Egreſſa eſt itaq; de loco — 3v
peregrinationis ſuæ cum vtraq; nuru*: & iam in via re- *ſua 5.
8 uertendi poſita in terram-Iuda, †dixit ad eas, Ite in domũ
matris veſtræ, faciat vobiſcum Dñs miſericordiã, ſicut
9 feciſtis cum mortuis & mecum. †Det vobis inuenire re-
quiem in domibus virorũ, quos ſortituræ eſtis. Et oſcu-
10 lata eſt eas. Quæ eleuata voce flere cœperunt, †& dicere,
11 Tecum pergemus ad populum tuum. †Quibus illa re-
ſpondit, Reuertimini filiæ meæ, cur venitis mecum?
num vltrà habebo filios in vtero meo, vt viros ex me ſpe-
12 rare poſſitis? †Reuertimini filię meæ & abite: iam enim
C ſenectute confecta ſum, nec apta vinculo coniugali. etiã
13 ſi poſſem hac nocte concipere, & pàrere filios, †ſi eos ex-
pectare velitis donec creſcant, & annos pubertatis im-
pleant, antè eritis vetulæ quàm nubatis. Nolite queſo
filiæ meæ: quia veſtra anguſtia magis me premit, & expreſ-
14 ſa eſt manus Dñi cõtra me. †Eleuata igitur voce, rurſum
flere cœperunt. Orpha oſculata eſt ſocrum, ac reuerſa
15 eſt: Ruth adhęſit ſocrui ſuæ, †cui dixit Noëmi, En re-

uerſa eſt cognata tua ad populũ ſuum, & ad deos ſuos,
16 vade cum ea. ¶ Quæ rñdit, Ne aduerſeris mihi vt relin-
quam te & abeam: quocunq; enim perrexeris, pergam:
D & vbi morata fueris, & ego pariter morabor. Popu-
17 lus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus. ¶Quæ
te terra morientem ſuſceperit, in ea moriar: ibiq; locum
accipiam ſepulturæ. Hæc mihi faciat Deus, & hęc addat,
18 ſi non ſola mors me & te ſeparauerit. ¶Videns ergo Noë-
mi, quòd obſtinato animo Ruth decreuiſſet ſecum per-
gere, aduerſari noluit, nec ad ſuos vltrà reditum perſua-
19 dere. ¶profectęq; ſunt ſimul, & venerũt in Beth-léhem.
Quibus vrbem ingreſſis, velox apud cunctos fama per-
20 crebuit: dicebantq; mulieres, Hæc eſt illa Noëmi. ¶Qui-
bus ait, Ne vocetis me Noëmi, id eſt pulchram: ſed vo-
cate me Mara, id eſt amaram, quia amaritudine valde re-
21 plevit me Omnipotens. ¶ Egreſſa ſum plena, & vacuam
reduxit me Dñs. Cur ergo vocatis me Noëmi, quam Dñs
22 humiliauit, & afflixit Omnipotens? ¶ Venit ergo Noë-
mi cum Ruth Moabitide nuru ſua, de terra peregrina-
tionis ſuæ, ac reuerſa eſt in Beth-léhem, quando pri-
mum hordea metebantur.

Ruth ſpicas in agro Booz affinis colligens, gratiam apud eum inuenit, & lęta veſperi ad ſocrum reuerſa, multum frumenti & de ciborum reliquijs ei affert. CAP. II.

1 ERat autem viro Eli-mélech conſanguineus, homo
A potẽs, & magnarum opum, nomine Booz. ¶Dixitq;
2 Ruth Moabitis ad ſocrũ ſuam, Si iubes, vadam in agrũ,
& colligam ſpicas quæ fugerint manus metentium, vbi-
cunq; clementis in me patris familias reperero gratiam.
3 Cui illa rñdit, Vade filia mi. ¶Abiit itaque, & colligebat
ſpicas poſt terga metentium. Accidit autem vt ager ille
haberet dñm nomine Booz, qui erat de cognatione Eli-
4 mélech. ¶ Et ecce, ipſe veniebat de Beth-léhem, dixitq;
meſſoribus, Dñs vobiſcum. Qui rñderunt ei, Benedicat
5 tibi Dñs. ¶Dixitq; Booz iuueni qui meſſoribus præerat,
6 Cuius eſt hæc puella? ¶Cui rñdit, Hæc eſt Moabitis quæ
7 venit cum Noëmi, de regione Moabitide, ¶& rogauit vt
ſpicas colligeret remanẽtes, ſequens meſſorum veſtigia:
& de manè vſq; nunc ſtat in agro, & ne ad momentum
8 quidem domum reuerſa eſt. ¶Et ait Booz ad Ruth, Audi
B filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec re-
9 cedas ab hoc loco: ſed iungere puellis meis, ¶& vbi meſ-
ſuerint ſequere. Mãdaui enim pueris meis vt nemo mo-
leſtus ſit tibi: ſed etiam ſi ſitieris, vade ad ſarcinulas; &
10 bibe aquas de quibus & pueri bibunt. ¶Quæ cadens in
faciem ſuam, & adorans ſuper terram, dixit ad eum, Vn-
de mihi hoc, vt inuenirem gratiam ante oculos tuos, &
11 noſſe me dignareris peregrinam mulierem? ¶Cui ille re-
ſpondit, Nuntiata ſunt mihi omnia quæ feceris ſocrui
tuæ poſt mortem viri tui: & quòd reliqueris parentes
tuos, & terram in qua nata es, & veneris ad populũ quẽ
12 antea neſciebas. ¶Reddat tibi Dñs pro opere tuo, & ple-
C nam mercedem recipias à Dño Deo Iſrl, ad quem veni-
13 ſti, & ſub cuius confugiſti alas. ¶Quæ ait, ᵃInueni gra- ᵃ Inueniã ſ.
tiam apud oculos tuos dñe mi, qui conſolatus es me, &
locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non ſum ſimilis vnius
14 puellarum tuarum. ¶Dixitq; ad eam Booz, Quando ho-
ra veſcendi fuerit, veni huc, & comede panem, & intin-
ge buccellã tuã in aceto. Sedit itaq; ad meſſorum latus,
& congeſſit polentam ſibi, comeditque, & ſaturata eſt,
15 & tulit reliquias. ¶Atq; inde ſurrexit, vt ſpicas ex more
colligeret. Præcepit autem Booz pueris ſuis, dicens,
Etiamſi vobiſcum metere voluerit, ne prohibeatis eam,
16 ¶& de veſtris quoq; manipulis proijcite de induſtria, &
remanere permittite, vt abſq; rubore colligat, & colli-
17 gentem nemo corripiat. ¶Collegit ergo in agro, vſq; ad
veſperam: & quæ collegerat virga cędens & excutiens,
inuenit hordei quaſi ephi menſuram, id eſt tres modios.
18 ¶Quos portans reuerſa eſt in ciuitatem, & oſtendit ſo-
D crui ſuę: inſuper protulit, & dedit ei de reliquiis cibi ſui
19 quo ſaturata fuerat. ¶Dixitq; ei ſocrus ſua, Vbi hodie
collegiſti, & vbi feciſti opus? ſit benedictus qui miſer-
tus eſt tui. Indicauitq; ei apud quem eſſet operata: & no-
20 men dixit viri, quòd Booz vocaretur. ¶Cui rñdit Noëmi,
Benedictus ſit à Dño: qm̃ eandem gratiam quam præ-
buerat viuis, ſeruauit & mortuis. Ruſumq; ait, Propin-
21 quus noſter eſt homo. ¶Et Ruth, Hoc quoque, inquit,
præcepit mihi, vt tamdiu meſſoribus eius iungerer, do-
22 nec omnes ſegetes meterentur. ¶Cui dixit ſocrus, Me-
lius eſt filia mi, vt cum puellis eius exeas ad meten-
23 dum, ne in alieno agro quiſpiam reſiſtat tibi. ¶ Iuncta
eſt itaque puellis Booz: & tandiu cum eis meſſuit, do-
nec hordea & triticum in horreis conderentur.

Ruth ſocrus conſilio ad pedes Booz dormientis recumbens, accepto læto reſponſo, multas hordei menſuras ad ſocrum defert. CAP. III.

1 POſtquàm autem reuerſa eſt ad ſocrum ſuam, audi-
A uit ab ea, Filia mi, quæram tibi requiem, & prouide-
2 bo vt bene ſit tibi. ¶Booz iſte, cuius puellis in agro iuncta
es, propinquus noſter eſt, & hac nocte aream hordei ven
3 tilat. ¶ Lauare igitur, & vngere, & induere cultioribus
veſtimentis, & deſcende in aream, non te videat homo,
4 donec eſum potumq; finierit. ¶ Qñ autem ierit ad dor-
miendum, nota locum in quo dormiat: veniesq;, & di-
ſcooperies pallium quo operitur à parte pedum, & pro-
B ijcies te, & ibi iacebis: ipſe autem dicet tibi quid agere
5 debeas. ¶Quæ rñdit, Quicquid præceperis, faciam. ¶De-
6 ſcenditq; in aream, & fecit omnia quæ ſibi imperauerat
7 ſocrus. ¶ Cumq; comediſſet Booz, & bibiſſet, & factus
eſſet hilarior, iſſetq; ad dormiendum iuxta aceruũ ma-
nipulorum, venit abſcõditè, & diſcooperto pallio à pe-
8 dibus eius ſe proiecit. ¶Et ecce, nocte iam media expauit
homo, & conturbatus eſt: viditq; mulierem iacẽtem ad
9 pedes ſuos, ¶& ait illi, Quæ es? Illaq; rñdit, Ego ſum
Ruth ancilla tua: expãde pallium tuum ſuper famulam
10 tuam, quia propinquus es. ¶Et ille, Benedicta, inquit, es
a Dño filia, & priorem miſericordiam poſteriore ſupe-
raſti: quia non es ſecuta iuuenes pauperes, ſiue diuites,
11 ¶Noli ergo metuere, ſed quicquid dixeris mihi, faciam
C tibi. Scit enim omnis populus qui habitat intra portas
12 vrbis meæ, mulierem te eſſe virtutis. ¶ Nec abnuo me
13 propinquum, ſed eſt alius me propinquior. ¶Quieſce
hac nocte: & facto manè, ſi te voluerit propinquitatis
iure retinere, bene res acta eſt: ſin autem ille noluerit,
ego te abſq; vlla dubitatione ſuſcipiam, viuit Dñs. dor-
14 mi vſq; manè. ¶Dormiuit itaq; ad pedes eius, vſque ad
noctis abſceſſum. Surrexit itaq; antequàm homines ſe
D cognoſcerent mutuò, & dixit Booz, Caue ne quis no-
15 uerit q̀ huc veneris. ¶Et rurſum, Expande, inquit, palliũ
tuum, quo operiris, & tene vtraq; manu. Qua exten-
dente, & tenente, menſus eſt ſex modios hordei, & po-
16 ſuit ſuper eam. Quæ portans ingreſſa eſt ciuitatem, ¶&
venit ad ſocrum ſuam. Quę dixit ei, Quid egiſti filia?
17 Narrauitq; ei omnia quæ ſibi feciſſet homo. ¶Et ait, Ecce
ſex modios hordei dedit mihi, & ait, Nolo vacuam re-
18 uerti ad ſocrum tuam. ¶Dixitq; Noëmi, Expecta filia do-
nec videamus quem res exitum habeat: neque enim ceſ-
ſabit homo niſi compleuerit quod locutus eſt.

Booz coram ſenioribus ciuitatis accipit poſſeſſionem Eli-mélech & Ruth nuram defuncti in vxorem, cedente alio propinquiore iuri propinquitatis, ex qua genuit Obed auum Dauid regis. CAP. IIII.

1 AScendit ergo Booz ad portam, & ſedit ibi. Cumq;
A vidiſſet propinquum prętereire, de quo prius ſer-
mo habitus eſt, dixit ad eum, Declina paulisper, & ſede
hîc, vocans eum nomine ſuo. Qui diuertit, & ſedit.
2 ¶Tollens autem Booz decem viros de ſenioribus ciuita-
3 tis, dixit ad eos, Sedete hîc. Quibus reſidentibus ¶ locu-
tus eſt ad propinquum, Partem agri fratris noſtri Eli-
mélech ᵇvẽdet Noëmi, quæ reuerſa eſt de regione Moa- ᵇvendit S.
4 bitide. ¶ quod audire te volui, & tibi dicere coram cũctis
ſedentibus, & maioribus natu de populo meo. Si vis
poſſidere iure propinquitatis, eme, & poſſide: ſin autẽ

diſpli-

diſplicet tibi, hoc ipſum indica mihi, vt ſciam quid fa-
cere debeam. nullus enim eſt propinquus excepto te, q̃
prior es: & me, qui ſecundus ſum. At ille reſpódit, Ego
5 agrum emam. †Cui dixit Booz, Quando emeris agrum
B de manu mulieris, Ruth quoq; Moabitidem, quæ vxor
defuncti fuit, debes accipere: vt ſuſcites nomen propin-
6 qui tui in hæreditate ſua. †Qui r̃ndit, Cedo iuri propin-
quitatis: neq; enim poſteritatem familiæ meę delere de-
beo. tu meo vtere priuilegio, quo me libenter carere ꝓ-
Deu.25.b.7 7 fiteor. †‖Hic autem erat mos antiquitus in Iſraël inter
propinquos, vt ſi quando alter alteri ſuo iuri cedebat: vt
eſſet firma conceſſio, ſoluebat homo calceamentũ ſuũ,
& dabat proximo ſuo. hoc erat teſtimonium ceſſionis
8 in Iſrl. †Dixit ergo propinquo ſuo Booz, Tolle calcea-
9 mentum tuum. Quod ſtatim ſoluit de pede ſuo. †At il-
le maioribus natu, & vniuerſo populo, Teſtes vos, in-
C quit, eſtis hodie, quòd poſſederim omnia quæ fuerunt
Eli-mélech & Chelion & Mahalon, tradente Noëmi:
10 †& Ruth Moabitidem, vxorem Mahalon, in coniugium
ſumpſerim, vt ſuſcitem nomen defuncti in hæreditate
ſua, ne vocabulum eius de familia ſua, ac fratribus de
11 populo deleatur. Vos, inquam, huius rei teſtes eſtis.
†R̃ndit omnis populus qui erat in porta, & maiores na-
tu, Nos teſtes ſumus: faciat Dñs hanc mulierem, quę in-
greditur domum tuam, ſicut Rachel, & Liam, quæ ædi-
ficauerunt domum Iſraël, vt ſit exemplum virtutis in
12 Ephrata, & habeat celebre nomẽ in Beth-léhem: †fiatq́;
Ge.38.g.29. domus tua, ſicut domus Phares, ‖quem Thamar peperit
Iudæ, de ſemine quod tibi dederit Dñs ex hac puella.
13 †Tulit itaq; Booz Ruth, & accepit vxorem: ingreſſusq́;
D eſt ad eam, & dedit illi Dñs vt conciperet, & pareret fi-
14 lium. †Dixeruntq́; mulieres ad Noëmi, Benedictus Dñs
qui non eſt paſſus vt deficeret ſucceſſor familię tuæ, &
15 vocaretur nomen eius in Iſraël: † & habeas qui conſo-
letur animã tuam, & enutriat ſenectutem. de nuru enim
tua natus eſt, qui te diliget: & multò tibi melior eſt, q̃
16 ſi ſeptem haberes filios. †Suſceptumq́; Noëmi puerum
poſuit in ſinu ſuo, & nutricis ac gerulæ fungebatur of-
17 ficio. † Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & di-
centes, Natus eſt filius Noëmi: vocauerunt nomen eius
18 Obed: hic eſt pater Iſai, p̃ris Dauid. †Hæ ſunt generatio-
1.Par.2.a.4 b.10. Matth.1.a.3 19 nes Phares: ‖Phares genuit Eſron, †Eſron genuit Arã,
20 Aram genuit Aminadab, †Aminadab genuit Nahaſſon,
21 Nahaſſon genuit Salmon, †Salmon genuit Booz, Booz
* regema. 22 genuit Obed, †Obed genuit Iſai*, Iſai genuit Dauid*.

HIERONYMI IN LIBROS REGVM PRÆFATIO.

VIGINTI & duas literas eſſe apud Hebræos Syrorum quoque & Chaldæorum lingua teſtatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis eſt. nam & ipſi viginti duo elementa habent, eodem ſono, ſed diuerſis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moyſi totidem literis ſcriptitant: figuris tantùm, & apicibus diſcrepantes, certumq́; eſt Eſdram ſcribam, legiſq́; doctorem, poſt captam Ieroſolymam & inſtaurationem templi ſub Zorobabel, alias literas repeiſſe quibus nunc vtimur: cùm ad illud vſq; tempus iidem Samaritanorum, & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoq; Numerorum hæc eadem ſupputatio, ſub Leuitarum ac ſacerdotum cenſu, myſticè oſtenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibaſdam Græcis Voluminibus vſq; hodie antiquis expreſſum literis inuenimus. Sed & Pſalmi, triceſimus ſextus, & centeſimus decimus, & centeſimus vndecimus, & centeſimus decimus octauus, & centeſimus quadrageſimus quartus, quanquam diuerſo ſcribantur metro, tamen eiuſdẽ numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamentationes, & oratio eius. Salomonis quoq; in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? aſdem alphabetis vel inciſionibus ſupputantur. Porrò quinq; literæ duplices apud Hebræos ſunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim ſcribuntur per has principia medietateſq́; verborum, aliter fines. Vnde & quinq; à pleriſq; libri, duplices æſtimantur: Samuel, Malachim, Dibre-haiamin, Eſdras, Ieremias, cum Cinoth, id eſt, lamentationibus ſuis. Quomodo igitur viginti duo elementa ſunt per quæ ſcribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina ſupputantur, quibus quaſi literis & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iuſti eruditur infantia. Primus apud eos liber, vocatur BERESITH, quem nos Geneſim dicimus. Secundus, VEELLE SEMOTH, qui Exodus appellatur. Tertius VAICRA, id eſt Leuiticus. Quartus, VAIEDABBER, quem Numeros vocamus. Quintus, ELLE-HADDEBARIM, qui Deuteronomium prænotatur. Hi ſunt quinq; libri Moyſi: quos propriè THORAH, id eſt, legem appellant.

Secundum Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Ieſu filio Naue, qui apud eos IEHOSVA BENNVN dicitur. Deinde ſubtexunt SOPHETIM, id eſt Iudicum librum. Et in eundem compingunt RVTH: quia in diebus Iudicũ, facta eius narratur hiſtoria. Tertius ſequitur SAMVEL, quem nos Regum primum & ſecundum dicimus. Quartus, MALACHIM, id eſt Regum: qui tertio & quarto Regum volumine continetur. Meliuſq́; multò eſt MALACHIM, id eſt Regum, quam MALACOTH, id eſt regnorum dicere. Non enim multarum gentium deſcribit regna, ſed vnius Iſraëlitici populi, qui tribubus duodecim continetur. Quintus eſt ISAIAS. Sextus, IEREMIAS. Septimus, EZECHIEL. Octauus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur THEREASAR.

Tertius ordo hagiographa poſſidet. Et primus liber incipit ab IOB. Secundus à DAVID, quem quinq; inciſionibus, & vno pſalmorum volumine comprehẽdunt. Tertius eſt, SALOMON, tres libros habens: Prouerbia, quæ illi parabolas, id eſt, MISLE appellãt. Quartus, Eccleſiaſtes, id eſt COHELETH. Quintus, Canticum Canticorum, quem titulo SIRHASSIRIM prænotant. Sextus, eſt DANIEL. Septimus DIBREHAIAMIM, id eſt verba dierum: quod ſignificantius Chronicon totius diuinæ hiſtoriæ poſſumus appellare: qui liber, apud nos Paralipomenon primus & ſecundus inſcribitur. Octauus, ESDRAS, qui & ipſe ſimiliter apud Græcos & Latinos, in duos libros diuiſus eſt. Nonus, ESTHER. atque ita fiunt pariter veteris legis libri viginti duo: id eſt Moyſi quinque, & prophetarum octo, hagiographorum nouem. Quanquam nonnulli RVTH & CINOTH inter hagiographa ſcriptitent, & hos libros in ſuo putent numero ſupputandos: ac per hoc eſſe priſcæ legis libros viginti quatuor: quos ſub numero viginti quatuor ſeniorum Apocalypſis Iohannis inducit adorantes agnum, & coronas ſuas proſtratis vultibus offerentes, ſtantibus coram quatuor animalibus oculatis retrò & antè, id eſt in præteritum & in futurum reſpicientibus, & indeſeſſa voce clamantibus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. Hic prologus, ſcripturarum quaſi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire poteſt, vt ſcire valeamus quicquid extra hos eſt, inter apocrypha eſſe ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inſcribitur, & Ieſu filij Sirach liber, & Iudith, & Tobias, & Paſtor, non ſunt in canone. Machabæorum primum librum Hebraicum repperi. Secundus Græcus eſt: quod ex ipſa quoq; phraſi probari poteſt. Quæ cùm ita ſe habeant, obſecro te Lector, ne laborem meum, reprehenſionem exiſtimes antiquorum. In templa Dei offert vnuſquiſque quod poteſt: alij aurum & argentum & lapides pretioſos, alij byſſum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiſcum bene agetur, ſi obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apoſtolus contemptibiliora noſtra magis neceſſaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per ſingulas ſpecies eccleſiæ præſentis futuræq́; diſtinctio, pellibus tegitur & cilicijs: ardoremq́; ſolis & iniuriam imbrium ea quæ viliora ſunt prohibent. Lege ergo primùm Samuel, & Malachim meum. meum, inquam, meum. quicquid enim crebrius vertendo, & emendando ſolicitius, &

didicimus & tenemus, noſtrum eſt. Et cùm intellexeris quod
anteà neſciebas: vel interpretem me exiſtimato, ſi gratus es:
vel paraphraſten, ſi ingratus. Quanquam mihi omnino con-
ſcius non ſim mutaſſe me quippiam de Hebraica veritate,
certè ſi incredulus es, lege Græcos codices & Latinos: &
confer cum his opuſculis: & vbicunq; diſcrepare inter ſe vi-
deris, interroga quemlibet Hebræorum, cui magis accommo-
dare debeas fidem. Et ſi noſtra firmauerit, puto quòd eum
non exiſtimes coniectorem, vt in eodem loco mecum ſimiliter
diuinarit. Sed & vos famulas CHRISTI rogo, quæ Do-
mini diſcumbentis pretioſiſſimo fidei myro vngitis caput,
quæ nequaquam Saluatorem quæritis in ſepulchro, quibus
iam ad patrem CHRISTVS aſcendit: vt contra latrantes
canes qui aduerſum me rabido ore deſæuiunt, & circumeunt
ciuitatem, atq; in eo ſe doctos arbitrantur ſi alijs detrahant,
orationum veſtrarum clypeos opponatis. Ego ſciens humili-
Psal. 38. a. 2. *tatem meam, illius ſemper ſententiæ recordabor, Dixi, cu-*
ſtodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea. Poſui
ori meo cuſtodiam, cùm conſiſteret peccator aduerſum me,
Obmutui, & humiliatus ſum: & ſilui à bonis.

LIBER PRIMVS SAMVELIS,

Quem nos Primum Regum dicimus.

Elcana habuit vxores Annam, & Phenennam, quarum Anna diu ſterilis, & æmulæ improperio triſtis, fuſa in Silo coram Heli oratione ad Dominum, genuit Samuelem, quem Domino obtulit, vt vouerat. CAPVT PRIMVM.

1 FVIT vir vnus de Rama-
A tháim-Sophim, de mon-
te Ephráim, & nomẽ eius
Elcana, filius Ieroham, fi-
lij Eliu, filij Thohu, filij
2 Suph, Ephratæus: † & ha-
buit duas vxores, nomen
vni Anna, & nomen ſe-
cundæ Phenenna. Fue-
runtq; Phenẽnæ filij: An-
næ autem nõ erant liberi.
3 † Et aſcendebat vir ille de ciuitate ſua ſtatutis diebus, vt
adoraret & ſacrificaret Dño exercituum in Silo. Erant
autem ibi duo filij Heli, Ophni & Phinees, ſacerdotes
4 Dñi. † Venit ergo dies, & immolauit Elcana, deditq; Phe-
nennæ vxori ſuæ, & cunctis filiis eius, & filiabus partes:
5 † Annæ autem dedit partem vnam triſtis, quia Annã di-
6 ligebat. Dñs autem cõcluſerat vuluam eius. † Affligebat
B quoq; eam æmula eius, & vehementer angebat, intantũ
7 vt exprobraret quod Dñs cõcluſiſſet vuluam eius: † ſicq;
faciebat per ſingulos annos, cùm redeunte tẽpore aſcen
derent ad templum Dñi, & ſic prouocabat eam. Porrò
8 illa flebat, & non capiebat cibum. † Dixit ergo ei Elcana
vir ſuus: Anna, cur fles? & quare non comedis? & quam
ob rem affligitur cor tuum? nunquid non ego melior
9 tibi ſum, quam decem filij? † Surrexit autem Anna poſt-
quàm comederat, & biberat in Silo. Et Heli ſacerdote
10 ſedente ſuper ſellam ante poſtes domus Dñi, † cùm eſſet
11 Anna amaro animo, orauit ad Dñm, flens largiter, † &
votum vouit, dicẽs: Dñe exercituum, ſi reſpiciens vi-
deris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris,
nec oblitus ancillæ tuæ, dederiſq; ſeruæ tuæ ſexum viri-
lem: dabo eum Dño omnibus diebus vitæ eius. & nova-
12 cula non aſcendet ſuper caput eius. † Factum eſt autem,
C cùm illa multiplicaret preces coram Dño, vt Heli obſer-
13 uaret os eius. † Porrò Anna loquebatur in corde ſuo, tan-
tumq; labia illius mouebantur, & vox penitus non au-
14 diebatur. Æſtimauit ergo eam Heli temulẽtam, † dixitq;
ei: Vſquequo ebria eris? digere pauliſper vinũ quo ma-
15 des. † Rñdens Anna: Nequaquam, inquit, dñe mi: nam
mulier infœlix nimis ego ſum, vinumq; & omne quod
inebriare poteſt, non bibi, ſed effudi animam meã in cõ-
16 ſpectu Dñi. † Ne reputes ancillam tuã quaſi vnã de filia-
bus Belial: quia ex multitudine doloris & mœroris mei
17 locuta ſum vſq; in præſens. † Tunc Heli ait ei: Vade in
pace: & Deus Iſrl̃ det tibi petitionẽ tuam, quam rogaſti
18 eum. † At illa dixit: Vtinam inueniat ancilla tua gratiã in
oculis tuis. Et abijt mulier in viã ſuam, & comẽdit, vul-
19 tuſq; illius non ſunt amplius in diuerſa mutati. † Et ſur-
rexerunt manè, & adorauerũt corã Dño: reuerſiq; ſunt,
& venerunt in domũ ſuã in Ramátha. Cognouit autẽ
20 Elcana Annam vxorẽ ſuã: & recordatus eſt eius Dñs. † Et
factũ eſt poſt circulum dierũ, concepit Anna, & peperit
filiũ, vocauitq; nomẽ eius Samuel: eò q̃ à Dño poſtulaſ-
21 ſet eũ. † Aſcẽdit autem vir eius Elcana & oĩs domus eius,
D vt immolaret Dño hoſtiam ſolennem, & votum ſuum,
22 † & Anna non aſcẽdit: dixit enim viro ſuo, Non vadã, do-
nec ablactetur infans, & ducã eum, vt appareat ante cõ-
23 ſpectum Dñi, & maneat ibi iugiter. † Et ait ei Elcana vir
ſuus: Fac quod bonũ tibi videtur, & mane donec abla-
ctes eũ: precorq; vt impleat Dñs verbũ ſuũ. Manſit ergo
mulier, & lactauit filium ſuũ, donec amoueret eũ à lacte.
24 † Et adduxit eũ ſecũ, poſtq̃ ablactauerat, in vitulis tribus,
& *tribus modiis farinæ, & amphora vini, & adduxit eũ *vno modio
ad domũ Dñi in Silo. Puer autẽ erat adhuc infantulus:
25 † & immolauerunt vitulũ, & obtulerunt puerum Heli.
26 † Et ait Anna: Obſecro mi dñe, viuit anima tua dñe: ego
27 ſum illa mulier quæ ſteti coram te hîc orans Dñm. † Pro
puero iſto oraui, & dedit mihi Dñs petitionem meam,
28 quam poſtulaui eum. † Idcirco & ego commodaui eum
Dño cunctis diebus quibus fuerit accommodatus Dño.
Et adorauerunt ibi Dominum. Et orauit Anna, & ait.

Annæ canticum in gratiarum actionem, quæ rurſum tres filios, & duas filias generauit: ob peccata autem filiorum Heli, & nimiam patris indulgentiam fit illi & domui eius comminatio, ac mors filiorum prædicitur. CAP. II.

1 EXultauit cor meum in Dño, & exaltatum eſt cornu
A meum in Deo meo: dilatatum eſt os meum ſuper
inimicos meos: quia lætata ſum in ſalutari tuo.
2 † Non eſt ſanctus vt eſt Dominus: neq; enim eſt alius
extra te, & non eſt fortis ſicut Deus noſter.
3 † Nolite multiplicare loqui ſublimia gloriantes: re-
cedant vetera de ore veſtro: quia Deus ſcientiarum Do-
minus eſt, & ipſi præparantur cogitationes.
4 † Arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti
ſunt robore.
5 † *Repleti prius, pro panibus ſe locauerunt: & fa- *Saturati to-
melici ſaturati ſunt: donec ſterilis peperit plurimos: &
B quæ multos habebat filios, infirmata eſt.
6 † ‖ Dominus mortificat & viuificat: deducit ad infe- ‖ Deut. 32. f. 39.
ros & reducit. Tob. 13. a. 2. Sap. 16. b. 13
7 † Dñs pauperem facit & ditat, humiliat & ſubleuat.
8 † Suſcitat de puluere egenũ, & de ſtercore eleuat pau-
perem, vt ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ te-
neat. Domini enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper
eos orbem.
9 † Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit, & impij in te-
nebris conticeſcent: quia non in fortitudine ſua ro-
borabitur vir.
10 † Dominũ formidabunt aduerſarij eius, & ſuper ipſos in
cælis tonabit: Dominus iudicabit fines terræ, & dabit
imperium regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui.
11 † Et abiit Elcana in Ramátha, in domũ ſuam: puer au-
C tem erat miniſter in conſpectu Domini ante faciem He-
12 li ſacerdotis. † Porrò filij Heli, filij Belial, neſcientes
13 Dominum, † neque officium ſacerdotum ad populum:
ſed quicunque immolaſſet victimam, veniebat puer ſa-
cerdotis dum coquerentur carnes, & habebat fuſcinu-
14 lam tridentem in manu ſua, † & mittebat eam in lebe-
tem, vel in caldariam, aut in ollam ſiue in cacabum: &
omne quod leuabat fuſcinula tollebat ſacerdos ſibi. Sic
15 faciebant vniuerſo Iſraëli venientium in Silo. † Etiam
antequàm adolerent adipem, veniebat puer ſacerdotis,

& dicebat immolanti, Da mihi carnem, vt coquam ſa-
cerdoti: non enim accipiam à te carnem coctam, ſed cru-
16 dam. †Dicebatque illi immolans, Incendatur primùm
iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcunque
D deſiderat anima tua. Qui reſpondens aiebat ei, Nequa-
17 quam: nunc enim dabis, alioquin tollam vi. †Erat ergo
peccatum puerorum grande nimis coram Dño: quia de-
18 trahebant homines ſacrificio Dñi. †Samuel autem mi-
niſtrabat ante faciem Dñi: puer accinctus ephod lineo.
19 †Et tunicam paruam faciebat ei mater ſua, quam affere-
bat ſtatutis diebus, aſcendens cum viro ſuo, vt immola-
20 ret hoſtiam ſolennē*. †Et benedixit Heli Elcanæ & vxo- *& votum ſuum.
ri eius, dixitq́; ei, Reddat tibi Dñs ſemen de muliere hac,
pro fœnore quod commodaſti Dño. Et abierunt in locū
21 ſuum. †Viſitauit ergo Dñs Annam, & concepit, & pe-
E perit tres filios, & duas filias: & magnificatus eſt puer
22 Samuel apud Dñm. †Heli autē erat ſenex valde, & audi-
uit omnia quę faciebant filij ſui vniuerſo Iſraëli: & quo-
modo dormiebant cum mulieribus quæ obſeruabāt ad
23 oſtium tabernaculi. †& dixit eis: Quare facitis res huiu-
ſcemodi, quas ego audio, res peſſimas, ab omni popu-
24 lo? †Nolite filij mei: non enim eſt bona fama quam ego
25 audio vt tranſgredi faciatis pplm Dñi. †Si peccauerit vir
in virum, placari ei poteſt Deus: ſi autem in Dñm pecca-
uerit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem
26 patris ſui: quia voluit Dñs occidere eos. †Puer autē Sa-
muel proficiebat atq; creſcebat, & placebat tam Deo q̃
27 hominibus. †Venit autem vir Dei ad Heli, & ait ad eum,
F Hæc dicit Dñs, Nunquid non apertè reuelatus ſum do-
mui patris tui, cùm *eſſet in Ægypto in domo Pharao- *eſſent.
28 nis? †Et elegi eum ex omnibus tribubus Iſraël mihi in
ſacerdotem, vt aſcenderet ad altare meum, & adoleret
mihi incēſum, & portaret ephod coram me: & dedi do-
29 mui patris tui omnia de ſacrificijs filiorum Iſrl. †Quare
calce abieciſtis victimam meam, & munera mea quæ
præcepi vt offerantur in templo: & magis honoraſti fi-
lios tuos quàm me, vt comederetis primitias omnis ſa-
30 crificij Iſraël populi mei? †Propterea ait Dñs Deus Iſraël, ‖3. Reg. 2. c. 27.
‖Loquens locutus ſum, vt domus tua, & domus patris
tui miniſtraret in conſpectu meo, vſq; in ſempiternum.
Nunc autem dicit Dñs, Abſit hoc à me: ſed Quicúq; ho
G norificauerit me, glorificabo eum: qui autem contem-
31 nunt me, erunt ignobiles. †Ecce dies veniunt: & præci-
dam brachium tuum, & brachium domus patris tui, vt
32 non ſit ſenex in domo tua. †Et videbis æmulum tuum in
templo, in vniuerſis proſperis Iſraël: & nō erit ſenex in
33 domo tua omnibus diebus. †Veruntamen non auferam
penitus virum ex te ab altari meo: ſed vt deficiant oculi
tui, & tabeſcat anima tua, & pars magna domus tuæ mo
34 rietur cùm ad virilem ætatem venerit. †Hoc autem erit
tibi ſignum quod venturum eſt duobus filiis Ophni, &
35 Phinees: In die vno morientur ambo. †Et ſuſcitabo mi-
hi ſacerdotem fidelem qui iuxta cor meum, & animam
meam faciet: & ædificabo ei domum fidelem, & ambu-
36 labit coram Chriſto meo cunctis diebus. †Futurum eſt
autē vt quicunq; remanſerit in domo tua, veniat vt ore-
tur pro eo, & offerat nummum argenteum, & tortam
panis, dicatque, Dimitte me obſecro ad vnam partem
ſacerdotalem, vt comedam buccellam panis.

Samuel quater à Domino vocatus, reuelationem ſibi aduerſum Heli factam, ei refert. C A P. III.

1 PVer autem Samuel miniſtrabat Dño coram Heli,
A (& ſermo Dñi erat pretioſus in diebus illis, non erat
2 viſio manifeſta.) †Factum eſt ergo in die quadam, Heli
iacebat in loco ſuo, & oculi eius caligauerant, nec pote-
3 rat videre †lucernam Dei antequàm extingueretur. Sa-
muel autem dormiebat in templo Dñi, vbi erat arca Dei.
4 †Et vocauit Dñs Samuel. Qui reſpondens ait, Ecce ego.
5 †Et cucurrit ad Heli, & dixit, Ecce ego: vocaſti enim me.
Qui dixit, Non vocaui*: reuertere, & dormi. Et abiit, & *te fili.
6 dormiuit. †Et adiecit Dñs rurſum vocare Samuelem.
Conſurgensq; Samuel abiit ad Heli, & dixit, Ecce ego:
quia vocaſti me. Qui reſpondit, Non vocaui te fili mi,
7 reuertere & dormi. †Porrò Samuel necdū ſciebat Dñm,
8 neq; reuelatus fuerat ei ſermo Dñi. †Et adiecit Dñs, &
B vocauit adhuc Samuelem tertiò. Qui conſurgens abiit
9 ad Heli, †& ait, Ecce ego: quia vocaſti me. Intellexit ergo
Heli quia Dñs vocaret puerum: & ait ad Samuelem, Va-
de & dormi: & ſi deinceps vocauerit te, dices, Loquere
Dñe, quia audit ſeruus tuus. Abiit ergo Samuel & dor-
10 miuit in loco ſuo. †Et venit Dñs, & ſtetit: & vocauit ſicut
vocauerat ſecūdò, Samuel, Samuel. Et ait Samuel. Lo-
11 quere *Dñe, quia audit ſeruus tuus. †Et dixit Dñs ad *1.
C Samuelem, Ecce ego facio verbum in Iſraël, quod qui-
12 cunq; audierit, tinnient ambę aures eius. †In die illa ſu-
ſcitabo aduerſum Heli, omnia quæ locutus ſum ſuper
13 domum eius: incipiam & complebo. †Prædixi enim ei
quòd iudicaturus eſſem domum eius in æternum, pro-
pter iniquitatem, eò quòd nouerat indignè agere filios,
14 & non corripuerit eos. †Idcirco iuraui domui Heli quòd
non expietur iniquitas domus eius victimis & muneri-
15 bus vſq; in æternum. †Dormiuit autem Samuel vſque
manè, aperuitque oſtia domus Dñi. Et Samuel timebat
16 indicare viſionem Heli. †Vocauit ergo Heli Samuelem,
17 & dixit, Samuel fili mi? Qui rñdens ait, Preſtò ſum. †Et
D interrogauit eū, Quis eſt ſermo *quē locutus eſt Dñs *2.
ad te? oro te ne cœlaueris me. hæc faciat tibi Deus, & hęc
addat, ſi abſconderis à me ſermonem, ex omnibus ver-
18 bis quæ dicta ſunt tibi. †Indicauit itaq; ei Samuel vni-
uerſos ſermones, & non abſcondit ab eo. Et ille reſpon-
19 dit, Dñs eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis faciat. †Cre-
uit autem Samuel, & Dñs erat cum eo, & non cecidit ex
20 omnibus verbis eius in terram. †Et cognouit vniuerſus
Iſraël à Dan, vſq; Ber-ſabee, quòd fidelis Samuel pro-
21 pheta eſſet Dñi. †Et addidit Dñs vt appareret in Silo: q̃m
reuelatus fuerat Dñs Samueli in Silo iuxta verbum Do-
mini. Et euenit ſermo Samuelis vniuerſo Iſraëli.

Caeduntur Iſraëlitæ à Philiſthæis, rurſumq́; adducta in caſtra arca, caeduntur: captaq́; arca duo filij Heli occiduntur, quibus auditis Heli corruens occumbit, nuru eius in partu moriente. C A P. IIII.

1 ET factum eſt in diebus illis, cōuenerunt Philiſthiim *1.
A in pugnam. Egreſſus eſt namq; Iſraël obuiam Phi-
liſthiim in prælium, & caſtrametatus eſt iuxta Lapidē-
2 adiutorij. Porrò Philiſthiim venerunt in Aphec, †&
inſtruxerunt aciem contra Iſraël. Inito autem certami-
ne, terga vertit Iſraël Philiſthæis: & cæſa ſunt in illo cer-
tamine paſſim per agros, quaſi quatuor millia virorum.
3 †Et reuerſus eſt populus ad caſtra, Dixeruntq́; maiores
natu de Iſraël: Quare percuſſit nos Dominus hodie co-
ram Philiſthiim? afferamus ad nos de Silo arcam fœde-
ris Domini, & veniat in medium noſtri, vt ſaluet nos de
4 manu inimicorum noſtrorum. †Miſit ergo populus in
Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituū
ſedentis ſuper Cherubim: erantq́; duo filij Heli cum ar-
5 ca fœderis Domini, Ophni & Phinees. †Cumque ve-
B niſſet arca fœderis Domini in caſtra, vociferatus eſt om-
6 nis Iſraël clamore grandi, & perſonuit terra. †Et audie-
runt Philiſthiim vocem clamoris, dixeruntque: Quæ-
nam eſt hæc vox clamoris magni in caſtris Hebræorum?
Et cognouerunt quòd arca Domini veniſſet in caſtra.
7 †Timueruntque Philiſthiim, dicentes: Venit Deus in
8 caſtra, & ingemuerunt dicentes: †Væ nobis: non enim
fuit tãta exultatio heri & nudiustertius: væ nobis. Quis
nos ſeruabit de manu deorum ſublimium iſtorum? hi
ſunt dij qui percuſſerunt Ægyptum omni plaga, in de-
9 ſerto. †Confortamini, & eſtote viri, Philiſthiim: ne
ſeruiatis Hebræis, ſicut & illi ſeruierunt nobis: confor-
10 tamini & bellate. †Pugnauerunt ergo Philiſthiim, &
cæſus eſt Iſraël, & fugit vnuſquiſque in tabernaculum
ſuum: & facta eſt plaga magna nimis: & ceciderunt de
11 Iſraël triginta millia peditum. †Et arca Dei capta eſt:
C duo quoque filij Heli mortui ſunt Ophni & Phinees.
12 †Currens autem vir de Ben-iamin ex acie, venit in Si-

lo in die illa, ſciſſa veſte, & conſperſus puluere caput.
13 †Cumque ille veniſſet, Heli ſedebat ſuper ſellam contra
* ſpectans ȝ. viam *expectans*. Erat enim cor eius pauens pro arca
Dei. Vir autem ille poſtquàm ingreſſus eſt, nūciauit vr-
14 bi: & vlulauit omnis ciuitas. †Et audiuit Heli ſonitum
clamoris, dixitq́; : Quis eſt hic ſonitus tumultus huius?
15 At ille feſtinauit, & venit, & nuntiauit Heli. †Heli autē
erat nonaginta & octo annorum, & oculi eius caligaue-
16 rant & videre non poterat. †Et dixit ad Heli: Ego ſum
qui vēni de prælio, & ego qui de acie fugi hodie. Cui il-
17 le ait: Quid actum eſt fili mi? †Rñdens autem ille q nun-
tiabat: Fugit, inquit, Iſraël coram Philiſthiim, & ruina
magna facta eſt in populo: inſuper & duo filij tui mor-
18 tui ſunt, Ophni & Phinees: & arca Dei capta eſt. †Cūq́;
D ille nominaſſet arcā Dei, cecidit de ſella retrorſum iuxta
oſtiū, & fractis ceruicibus mortuus eſt. Senex enim erat
vir & grādæuus: & ipſe iudicauit Iſraël quadraginta an-
19 nis. †Nurus autem eius vxor Phinees, prægnans erat, vi-
cinaq́; partui: & audito nūtio quòd capta eſſet arca Dei,
& mortuus eſſet ſocer ſuus, & vir ſuus, incuruauit ſe &
20 peperit: irruerant enim in eam dolores ſubiti. †In ipſo
autem momento mortis eius, dixerunt ei quę ſtabāt cir-
ca eam: Ne timeas quia filium peperiſti. Quæ non rñdit
21 eis, neq; animaduertit. †Et vocauit puerum, I-chabod,
Domini. dicens: Tranſlata eſt gloria de Iſraël, quia capta eſt arca
* I. 14. 22 Dei, & pro ſocero ſuo, & pro viro ſuo. †*ait: Tranſlata
eſt gloria ab Iſraël, eò quòd capta eſſet arca Dei.

Dagon coram arca ſemel ac iterum corruit, abſciſsis in limine capite & manibus: Philiſthæi quoq; mariſcis & muribus percuſſi, arcam à ſe repellunt. CAP. V.

1 PHiliſthiim autem tulerunt arcam Dei, & aſportaue-
A runt eam à Lapide-adiutorij in Azôtū. †Tulerūtq́;
2 Philiſthiim arcam Dei, & intulerunt eam in templum
4 Dagon, & ſtatuerunt eam iuxta Dagon. †Cumq́; ſurre-
xiſſent diluculo Azotij altera die, ecce Dagon iacebat ꝓ-
nus in terra ante arcam Dñi: & tulerunt Dagon, & reſti-
4 tuerunt eum in locum ſuum. †Rurſumq́; manè die alte-
ra conſurgentes inuenerunt Dagon iacentem ſuper faciē
ſuam in terra coram arca Dñi: caput autem Dagon, &
duæ palmæ manuum eius abſciſſæ erant ſuper limen:
5 †porrò Dagon ſolus truncus remanſerat in loco ſuo.
B Propter hanc cauſam non calcant ſacerdotes Dagon, &
omnes qui ingrediūtur templum eius, ſuper limen Da-
6 gon in Azôto, vſq; in hodiernum diem. †Aggrauata eſt
autem manus Domini ſuper Azotios, & demolitus eſt
‖Pſ. 77. g. 66. eos: ‖& percuſſit in ſecretiori parte natium Azôtum, &
- 6. fines eius. - Et ebullierunt villæ & agri in medio regio-
nis illius, & nati ſunt mures, & facta eſt confuſio mor-
7 tis magnæ in ciuitate. †Videntes autem viri Azotij hu-
iuſcemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei Iſ-
raël apud nos: quoniam dura eſt manus eius ſuper nos,
8 & ſuper Dagon deum noſtrum. †Et mittentes congre-
gauerunt omnes ſatrapas Philiſthinorum ad ſe, & dixe-
C runt: Quid faciemus de arca Dei Iſraël? Reſpóderūtq́;
Gethæi: Circunducatur arca Dei Iſraël. Et circunduxe-
9 runt arcam Dei Iſraël. †Illis autem circunducentibus eā:
fiebat manus Domini per ſingulas ciuitates interfectio-
nis magnæ nimis: & percutiebat viros vniuſcuiuſque
vrbis, à paruo vſque ad maiorem, & computreſcebant
- 4. prominentes extales eorum. - Inieruntq́; Gethæi conſi-
10 lium, & fecerunt ſibi ſedes pelliceas*. †Miſerunt ergo
D arcam Dei in Accaron. Cumque veniſſet arca Dei in Ac-
caron, exclamauerunt Accaronitæ, dicentes: Adduxe-
runt ad nos arcam Dei Iſraël, vt interficiat nos & popu-
11 lum noſtrum. †Miſerunt itaque & congregauerunt om-
nes ſatrapas Philiſthinorū, qui dixerunt: Dimittite ar-
*vt ſ. cam Dei Iſraël, *& reuertatur in locum ſuum, & non in-
terficiat nos cū populo noſtro. Fiebat enim pauor mor-
tis in ſingulis vrbibus, & grauiſſima valde manus Dei.
12 †Viri quoque qui mortui non fuerant, percutiebantur
in ſecretiori parte natium: & aſcendebat vlulatus vniuſ-
cuiuſque ciuitatis in cęlum.

Philiſthæi arcam cum muribus & anis aureis ſuorum ſacerdotum conſilio à ſe remittunt per vaccas lactantes & nouum plauſtrum vſq; Beth-ſames: vbi vaccas ſuper ligna plauſtri Beth-ſamitæ immolauerunt, plurimis de populo ac plebe à Domino interemptis, quòd arcam Dei conſpexiſſent. CAP. VI.

1 FVit ergo arca Dñi in regione Philiſthinorum ſeptem
A menſibus. †Et *vocauerunt Philiſthiim ſacerdotes & *poſt hæc.
2 diuinos dicentes: Quid faciemus de arca Dñi? indicate
nobis quomodo remittamus eam in locum ſuum. Qui
3 dixerunt: †Si remittitis arcā Dei Iſrl, nolite dimittere eā
vacuam, ſed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tūc
curabimini: & ſcietis quare nō recedat manus eius à vo-
4 bis. †Qui dixerunt: Quid eſt quod ꝓ delicto reddere de-
5 beamus ei? Rñderuntq́; illi: †Iuxta numerū prouincia-
rum Philiſthinorū quinq; anos aureos facietis, & quin-
que mures aureos: quia plaga vna fuit omnibus vobis, &
ſatrapis veſtris. Facietiſq́; ſimilitudines anorū veſtrorum,
& ſimilitudines murium qui demoliti ſunt terram, &
dabitis Deo Iſrl gloriam: ſi fortè releuet manum ſuam à
6 vobis, & à diis veſtris, & à terra veſtra. †Quare aggrauatis
B corda veſtra, ſicut aggrauauit Ægyptus, & Pharao cor
ſuum? ‖nónne poſtq̄ percuſſus eſt tunc dimiſit eos, & ‖Exod. 12. d. 31.
7 abierunt? †Nunc ergo arripite & facite plauſtrū nouum
vnum: & duas vaccas fœtas, quibus non eſt impoſitum
iugū, iungite in plauſtro, & recludite vitulos earū domi.
8 †Tolletiſq́; arcam Dñi & ponetis in plauſtro, & vaſa au-
rea q̄ exſoluiſtis ei ꝓ delicto, ponetis in capſellā ad latus
9 eius: & dimittite eā vt vadat. †Et aſpicietis: & ſiquidem
per viam finium ſuorum aſcenderit contra Beth-ſames,
ipſe fecit nobis hoc malū grande: ſin autē minimè, ſcie-
mus quia nequaquā manus eius tetigit nos, ſed caſu ac-
10 cidit. †Fecerūt ergo illi hoc modo: & tollētes duas vac-
cas q̄ lactabant vitulos, iunxerunt ad plauſtrū, vituloſq́;
11 earum concluſerunt domi. †Et poſuerunt arcam Dei ſu-
per plauſtrum, & capſellam q̄ habebat mures aureos &
12 ſimilitudinem anorum. †Ibant autē in directū vaccæ per
C viam q̄ ducit Beth-ſames, & itinere vno gradiebantur,
pergentes & mugientes: & non declinabant neq; ad de-
xtram neq; ad ſiniſtrā: ſed & ſatrapæ Philiſthiim ſeque-
13 bantur vſq; ad terminos Beth-ſames. †Porrò Beth-ſami-
tæ metebant triticū in valle: & eleuātes oculos ſuos, vi-
14 derunt arcam, & gauiſi ſunt cùm vidiſſent. †Et plauſtrū
venit in agrum Ioſue Beth-ſamitæ, & ſtetit ibi. Erat au-
tem ibi lapis magnus, & conciderunt ligna plauſtri, vac-
15 caſq́; impoſuerunt ſuper ea holocauſtū Dño. †Leuitæ
autem depoſuerunt arcam Dei, & capſellam q̄ erat iuxta
eam, in qua erant vaſa aurea, & poſuerunt ſuper lapidē
grandē. Viri aūt Beth-ſamitę obtulerunt holocauſta, &
16 immolauerūt victimas in die illa Dño. †Et quinq; ſatra-
D pæ Philiſthinorū viderunt, & reuerſi ſunt in Accaron in
17 die illa. †Hi ſunt autē ani aurei quos reddiderūt Phili-
ſthiim ꝓ delicto Dño: Azôtus vnū, Gaza vnum, Aſcalon
18 vnum, Geth vnum, Accaron vnum: †& mures aureos ſe-
cundū numerū vrbium Philiſthiim, quinq; prouincia-
rum, ab vrbe murata, vſq; ad villam q̄ erat abſq; muro,
& vſq; ad Abel-magnū, ſuper quē poſuerūt arcam Dñi
19 quę erat vſq; in die illa in agro Ioſue Beth-ſamitis. †Per-
cuſſit autem *de viris Beth-ſamitibus, eò q vidiſſent arcā *Dominus.
Dñi: & percuſſit de pplo ſeptuaginta viros, & quinqua-
ginta millia plebis. Luxitq́; ppls, eò q Dñs percuſſiſſet
20 plebē plaga magna. †Et dixerunt viri Beth-ſamitæ, Quis
poterit ſtare in conſpectu Dñi Dei ſancti huius? & ad
21 quem aſcendet à nobis? †Miſeruntq́; nuntios ad habita-
tores Cariath-iarim, dicentes: Reduxerunt Philiſthiim
arcam Domini, deſcendite, & *reducite* eam ad vos. * ducite 4.

Reducitur arca in domum Abinadab in Gabaa, & Samuelis hortatu Iſraëlitæ ad Dominum conuerſi, Philiſthæos vicerunt orante pro ipſis Samuele. CAP. VII.

1 VEnerunt ergo viri Cariath-iarim, & reduxerūt ar-
A cam Dñi, & intulerunt eam in domum Abinadab
in Gabaa: Eleazarum autem filium eius ſanctificauerūt,

2 vt cuſtodiret arcam Dñi. †Et factum eſt ex qua die mãſit
-2. arca-Dñi in Cariath-iarim`, multiplicati ſunt dies, erat
quippe iam annus viceſimus: & requieuit omnis domus
3 Iſraël poſt Dñm. †Ait autem Samuel ad vniuerſam do-
mum Iſraël, dicens, Si in toto corde veſtro reuertimini
-5. ad Dñm, auferte deos alienos de medio veſtri, - Baalim`
& Aſtaroth: & præparate corda veſtra Dño, & ſeruite ei
Deu.6.c.13 Mat.4.b.10. 4 ſoli, & eruet vos de manu Philiſthiim. †Abſtulerunt er-
go filij Iſraël Baalim & Aſtaroth, & ſeruierunt Dño ſoli.
5 †Dixit autem Samuel, Congregate vniuerſum Iſraël in
6 Maſphath, vt orem pro vobis Dñm. †Et conuenerunt in
B Maſphath: hauſeruntque aquam, & effuderunt in con-
ſpectu Dñi, & ieiunauerunt in die illa, atq; dixerunt ibi,
Peccauimus Dño. Iudicauitq; Samuel filios Iſrl' in Maſ-
7 phath. †Et audierunt Philiſthiim quòd congregati eſ-
ſent filij Iſraël in Maſphath, & aſcenderunt ſatrapæ Phi-
liſthinorum ad Iſraël. Quod cùm audiſſent filij Iſraël,
8 timuerunt à facie Philiſthinorum. †Dixeruntque ad Sa-
muelem, Ne ceſſes pro nobis clamare ad Dñm Deum
9 noſtrum, vt ſaluet nos de manu Philiſthinorum. †Tulit
C autem Samuel agnum lactẽtem vnum, & obtulit illum
holocauſtum integrum Dño: & clamauit Samuel ad
10 Dñm pro Iſraël, & exaudiuit eum Dñs. †Factum eſt au-
tem, cùm Samuel offerret holocauſtũ, Philiſthiim iniẽ-
re prælium contra Iſraël: Intonuit autem Dñs fragore
magno in die illa ſuper Philiſthiim, & exterruit eos, &
Ecc.46.d.21 11 cęſi ſunt à filiis Iſraël. †Egreſſiq; viri Iſraël de Maſphath
perſecuti ſunt Philiſthæos, & percuſſerunt eos vſque ad
12 locum qui erat ſubter Beth-char. †Tulit autem Samuel
lapidem vnum, & poſuit eum inter Maſphath & inter
Sen: & vocauit nomen loci illius, Lapis-adiutorij. Di-
13 xitq;: Hucuſq; auxiliatus eſt nobis Dñs. †Et humiliati
D ſunt Philiſthiim, nec appoſuerunt vltrà vt venirẽt in ter-
minos Iſrl'. Facta eſt itaq; manus Dñi ſuper Philiſthæos,
14 cunctis diebus Samuelis. †Et redditæ ſunt vrbes quas
tulerant Philiſthiim ab Iſraël Iſraëli, ab Accaron vſque
Geth, & terminos ſuos: liberauitq; Iſraël de manu Phi-
liſthinorum, eratque pax inter Iſraël & Amorrhæum.
15 †Iudicabat quoq; Samuel Iſraëlem cunctis diebus vitæ
16 ſuę: †& ibat per ſingulos annos circuiens Beth-el & Gal-
gala & Maſphath, & iudicabat Iſraëlem in ſupradictis
17 locis. †Reuertebaturque in Ramatha: Ibi enim erat do-
mus eius, & ibi iudicabat Iſraëlem: Ædificauit etiam
ibi altare Domino.

Filijs Samuelis ad auaritiam declinantibus petit populus ſibi regem: quibus Samuel iubente Domino ius regis prædicit, ſed non auditur. CAP. VIII.

1 FActum eſt autem cùm ſenuiſſet Samuel, poſuit filios
A ſuos iudices ſuper Iſraël. †Fuitque nomen filij eius
2 primogeniti Ioël: & nomen ſecundi Abia, iudicum in
3 Ber-ſabee. †Et non ambulauerunt filij illius in viis eius:
ſed declinauerunt poſt auaritiam, acceperuntq; mune-
4 ra, & peruerterunt iudiciũ. †Congregati ergo vniuerſi
maiores natu Iſraël, venerunt ad Samuelem in Ramá-
5 tha. †Dixeruntq; ei, Ecce tu ſenuiſti, & filij tui non am-
Oſee 9.b.14 13.c.10. Act.13.c.18. bulant in viis tuis: cõſtitue nobis regem, vt iudicet nos,
6 ſicut & vniuerſæ habent nationes. †Diſplicuitq; ſermo
B in oculis Samuelis, eò quòd dixiſſent: Da nobis regem,
7 vt iudicet nos. Et orauit Samuel ad Dñm. †Dixit autem
Dñs ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus quę
loquuntur tibi: non enim te abiecerunt, ſed me, ne re-
8 gnem ſuper eos. †Iuxta omnia opera ſua, quę fecerunt
à die qua eduxi eos de Ægypto vſq; ad diem hanc: ſicut
dereliquerunt me, & ſeruierunt diis alienis, ſic faciunt
9 etiam tibi. †Nunc ergo vocem eorum audi: veruntamen
conteſtare eos, & prædic eis ius regis qui regnaturus eſt
10 ſuper eos. †Dixit itaq; Samuel omnia verba Dñi ad po-
11 pulum qui petierat à ſe regem, †& ait: Hoc erit ius re-
gis qui imperaturus eſt vobis. Filios veſtros tollet, & po-
C net in curribus ſuis, facietque ſibi equites & præcurſo-
12 res quadrigarum ſuarum, †& conſtituet ſibi tribunos &
centuriones, & aratores agrorum ſuorum, & meſſore-
13 ſegetum, & fabros armorum & curruum ſuorum. †Fi-
lias quoq; veſtras faciet ſibi vnguentarias, & focarias, &
14 panificas. †Agros quoq; veſtros, & vineas & olueta op-
15 tima tollet, & dabit ſeruis ſuis. †Sed & ſegetes veſtras &
vinearum redditus addecimabit, vt det eunuchis & fa-
16 mulis ſuis. †Seruos etiam veſtros, & ancillas, & iuuenes
D optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo. †Gre-
17 ges-quoque` veſtros addecimabit, voſq; eritis ei ſerui. -4.
18 †Et clamabitis in die illa, à facie regis veſtri quem elegi-
ſtis vobis: & non exaudiet vos Dñs in die illa, - quia pe- -7.
19 tiſtis vobis regem. †Noluit autem populus audire vocẽ
Samuelis, ſed dixerunt: Nequaquam. Rex enim erit ſu-
20 per nos, †& erimus nos quoq; ſicut omnes gentes: & iu-
dicabit nos rex noſter, & egredietur ante nos, & pu-
21 gnabit bella noſtra pro nobis. †Et audiuit Samuel om-
22 nia verba populi, & loquutus eſt ea in auribus Dñi. †Di-
xit autem Dñs ad Samuelem: Audi vocem eorum, &
conſtitue ſuper eos regem. Et ait Samuel ad viros Iſraël:
Vadat vnuſquiſque in ciuitatem ſuam.

Saul quærendo patris aſinas peruenit ad Samuelem: cum quo pranſus eſt ac nocte hoſpitio receptus. CAP. IX.

1 ET erat vir de Ben-iamin nomine Cis, filius Abi-el,
A filij Seor, filij Bechorath, *filij Aphia, filij viri Iemi- *filij Sareth.
2 ni, fortis robore. †Et erat ei filius vocabulo Saul, electus
& bonus: & non erat vir de filiis Iſraël melior illo: ab
humero & ſurſum eminebat ſuper omnem populum.
3 †Perierant autem aſinæ Cis patris Saul: & dixit Cis ad
Saul filium ſuum, Tolle tecum vnum de pueris, & con-
ſurgens vade, & quære aſinas. Qui cùm tranſiſſent per
4 montem Ephráim, †& per terram-Saliſa, & non inue-
niſſent, tranſierunt etiã per terram-Salim, & non erant:
5 ſed & per terram-Iemini, & minimè repperérũt. †Cùm
autem veniſſent in terram-Suph*, dixit Saul ad puerũ* *& non inueniſſent 7. *ſuum 6.
qui erat cum eo: Veni & reuertamur, ne fortè dimiſerit
6 pater meus aſinas, & ſolicitus ſit pro nobis. †Qui ait ei:
Ecce vir Dei eſt in ciuitate hac, vir nobilis: omne quod
loquitur, ſine ambiguitate venit. Nũc ergo eamus illuc,
ſi fortè indicet nobis de via noſtra propter quam veni-
7 mus. †Dixitq; Saul ad puerum ſuũ: Ecce ibimus: quid
B feremus ad virum Dei? panis defecit in ciſtarciis noſtris:
& ſportulam non habemus vt demus homini Dei, nec
8 quicquam aliud. †Rurſum puer reſpondit Sauli, & ait:
Ecce inuenta eſt in manu mea quarta pars ſtatéris argen
ti: demus homini Dei, vt indicet nobis viam noſtram.
9 †(Olim in Iſraël ſic loquebatur vnuſquiſque, vadẽs con-
ſulere Deum: Venite, & eamus ad Videntem. Qui enim
10 propheta dicitur hodie vocabatur olim Videns.) †Et di-
xit Saul ad puerum ſuum: Optimus ſermo tuus, Veni,
11 eamus. Et ierũt in ciuitatem in qua erat vir Dei. †Cumq;
aſcenderent cliuum ciuitatis, inuenerunt puellas egre-
dientes ad hauriendũ aquam, & dixerunt eis: Num hic
12 eſt Videns? †Quæ reſpondentes dixerunt illis: Hic eſt,
ecce ante te, feſtina nunc: hodie enim venit in ciuitatem,
13 quia ſacrificium eſt hodie `populi` in excelſo. †Ingredien- *populo 1.
tes vrbem, ſtatim inuenietis eum antequàm aſcẽdat ex-
celſum ad veſcendum, neq; enim comeſturus eſt popu-
lus donec ille veniat, quia ipſe benedicet hoſtiæ, & dein-
ceps comedent qui vocati ſunt. Nunc ergo conſcendite,
14 quia hodie reperietis eum. †Et aſcenderunt in ciuitatem.
Cumq; illi ambularẽt in medio vrbis, apparuit Samuel
15 egrediens obuiam eis, vt aſcenderet in excelſum. †(‖Dñs ‖Act.13.c.21
autem reuelauerat auriculam Samuelis, ante vnam diem
16 quàm veniret Saul, dicens. †Hac ipſa hora, quæ nunc eſt,
cras mittam virum ad te de terra-Ben-iamin, & vnges
C eum ducem ſuper populum meum Iſraël: & ſaluabit
populum meum de manu Philiſthinorum: quia reſpexi
populum meum, venit enim clamor eorum ad me.)
17 †Cumque aſpexiſſet Samuel Saulem, Dominus dixit
ei: Ecce vir quem dixeram tibi, iſte dominabitur po-
18 pulo meo. †Acceſſit autem Saul ad Samuelem in me-
dio portæ, & ait: Indica, oro, mihi, vbi eſt domus
19 Videntis? †Et reſpondit Samuel Sauli dicens: Ego ſum

Videns, aſcende ante me in excelſum, vt ˢcomedatis ᵗme- ˢcomedas.
cum hodie, & dimittam te manè: & omnia quæ ſunt in
20 corde tuo, indicabo tibi. ᵗEt de aſinis quas nudiuſtertius
perdidiſti, ne ſolicitus ſis, quia inuentæ ſunt. Et cuius
erũt optima quęq; Iſraël ⁿnõnne tibi & omni domui pa-
21 tris tui? ᵗRñdens autem Saul ait: Nunquid nõ filius Ie-
mini ego ſum de minima tribu Iſrl̃, & cognatio mea no-
uiſſima inter oẽs familias de tribu Ben-iamin? quare er-
22 go loquutus es mihi ſermonem iſtum? ᵗAſſumens itaq;
D Samuel Saulem, & puerũ eius, introduxit eos in tricli-
niũ, & dedit eis locum in capite eorum qui fuerãt inui-
23 tati. (erãt enim quaſi triginta viri.) ᵗDixitq; Samuel coco:
Da partem quam dedi tibi, & præcepi vt reponeres ſeor-
24 ſum apud te. ᵗLeuauit autem cocus armũ, & poſuit an-
te Saul. Dixitq; Samuel. Ecce quod remanſit, pone ante
te, & comede: quia de induſtria ſeruatũ eſt tibi, quando
ppl̃m vocaui. Et comẽdit Saul cum Samuele in die illa.
25 ᵗEt deſcẽderunt de excelſo in oppidum, & loquutus eſt
cum Saule in ſolario. ⁻ſtrauitque Saul in ſolario, & dor-
26 miuit. ᵗCumq; manè ſurrexiſſent, & iam eluceſceret,
vocauit Samuel Saulẽ in ſolario dicẽs: Surge, ᵛvt ᵛdimittã
te. Et ſurrexit Saul: egreſſiq; ſunt ambo: ipſe videlicet &
27 Samuel. ᵗCumq; deſcẽderent in extrema parte ciuitatis,
Samuel dixit ad Saul: Dic puero vt antecedat nos, & trã-
ſeat: tu autẽ ſubſiſte pauliſper, vt indicẽ tibi verbũ Dñi.

Vngitur Saul in regem à Samuele, datis ac ſuccedentibus ſignis, prophetat inter prophetas, & miſſis ſortibus à Samuele confirmatur in regem: lex regni in libro ſcripta, coram Domino reponitur. CAP. X.

1 TVlit autem Samuel lẽticulam olei, & effudit ſuper
A caput eius, & deoſculatus eſt eum, & ait: ‖Ecce vn- ‖Act.13.e.21 Oſee 9.d.15.
xit te Dñs ſuper hæreditatem ſuam in principem, & li-
berabis ppl̃m ſuum de manibus inimicorum eius qui in
circuitu eius ſunt. Et hoc tibi ſignum, quia vnxit te Deᵘ
2 in principem. ᵗCumque abieris hodie à me, inuenies
duos viros iuxta ſepulchrũ Rachel in finibus Ben-iamin
in meridie, dicentq; tibi: Inuentæ ſunt aſinæ, ad quas ie-
ras perquirendas: & intermiſſis pater tuus aſinis, ſolici-
tus eſt pro vobis, & dicit: Quid faciam de filio meo?
3 ᵗCũq; abieris inde, & vltra trãſieris, & veneris ad quer-
cum Thabor, inuenient te ibi tres viri aſcendentes ad
Deum in Beth-el, vnus portans tres hœdos, & alius tres
4 tortas panis, & alius portans lagenam vini. ᵗCumque te
ſalutauerint, dabunt tibi duos panes, & accipies de ma-
5 nu eorũ. ᵗPoſt hæc venies in collem Dei, vbi eſt ſtatio
Philiſthinorum: & cùm ingreſſus fueris ibi vrbẽ, obuiũ
habebis ibi gregem prophetarum deſcẽdentium de ex-
celſo, & ante eos pſalterium, & tympanum, & tibiam, &
6 cytharam: ipſosq; prophetãtes: ᵗ& inſiliet in te ſpiritus
B Dñi, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virũ aliũ.
7 ᵗQuando ergo euenerint ſigna hæc omnia tibi, fac quę-
8 cunq; inuenerit manus tua, quia Dñs tecum eſt. ᵗEt de-
ſcendes ante me in Galgala: (ego quippe deſcendam ad
te) vt offeras oblationẽ, & immoles victimas pacificas,
ſeptem diebus expectabis donec veniam ad te, & oſten-
9 dam tibi quid facias. ᵗItaq; cùm auertiſſet humerũ ſuũ
vt abiret à Samuele, immutauit ei Deus cor aliud, & ve-
10 nerunt omnia ſigna hęc in die illa. ᵗVeneruntq; ad præ-
dictum collem, & ecce cuneus prophetarum obuius ei:
& inſiluit ſuper eũ ſpiritus Dñi, & prophetauit in me-
11 dio eorum. ᵗVidentes autem oẽs qui nouerant eũ heri
C & nudiuſtertius, q̃ eſſet cum prophetis, & prophetaret,
dixerunt ad inuicem: ‖Quænam res accidit filio Cis? nũ ‖Inf.19.d.24
12 & Saul inter prophetas? ᵗRñditq; alius ad alterum di-
cens: Et ᵃquis pater ᵃeius? Propterea verſum eſt in pro- ᵃCis pater eius. ᵇeorum.
uerbiũ: NVM ET SAVL INTER PROPHETAS?
13 ᵗCeſſauit autem prophetare, & venit ad excelſum. ᵗDi- Inf.11.d.14
14 xitq; patruus Saul ad eum, & ad puerum eius, Quò abi-
ſtis? Qui rñderunt: Quærere aſinas, quas quum non re-
15 periſſemus, venimus ad Samuelem. ᵗEt dixit ei patruus
16 ſuus, Indica mihi quid dixerit tibi Samuel. ᵗEt ait Saul
ad patruum ſuum: Indicauit nobis quia inuentæ eſſent
aſinę. De ſermone autem regni non indicauit ei quem
17 loquutus fuerat ei Samuel. ᵗEt cõuocauit Samuel ppl̃m
18 ad Dñm in Maſphat, ᵗ& ait ad filios Iſrl̃: Hęc dicit Dñs
Deus Iſrl̃: Ego eduxi Iſrl̃ de Ægypto, & erui vos de ma-
nu Ægyptiorum, & de manu omniũ regum q̃ affligebãt
19 vos. ᵗVos autem hodie proieciſtis Deum veſtrum, qui
ſolus ſaluauit vos de vniuerſis malis & tribulationibus
D vr̃is: & dixiſtis: Nequaquam, ſed regem cõſtitue ſuper
nos. Nunc ergo ſtate coram Dño per tribus vr̃as, & per
20 familias. ᵗEt applicuit Samuel oẽs tribus Iſrl̃, & cecidit
21 ſors ſup ᵃtribus ᵃBen-iamin. ᵗEt applicuit tribũ Ben-ia- ᵃtribum.
min & cognationes eius, & cecidit ſors ſup cognationẽ
Metri, & peruenit vſq; ad Saul filiũ Cis. Quæſierunt ergo
22 eũ, & non eſt inuentus. ᵗEt cõſuluerunt poſt hæc Dñm ᵃillic.
vtrũnam venturus eſſet illuc. Rñditq; Dñs: Ecce abſcõdi-
23 tus eſt domi. ᵗCucurrerunt itaq; & tulerunt eum inde,
ſtetitq; in medio populi: & altior fuit vniuerſo pplo ab
24 humero & ſurſum. ᵗEt ait Samuel ad omnem populũ:
Certè videtis quem elegit Dñs, q̃m non ſit ſimilis illi in
omni pplo. Et clamauit omnis ppl̃s, & ait: ‖Viuat rex. ‖Reg.1.e.11.
25 ᵗLoquutus eſt autem Samuel ad ppl̃m legem regni, &
ſcripſit in libro, & repoſuit corã Dño: & dimiſit Samuel
26 omnem ppl̃m, ſingulos in domum ſuam. ᵗSed & Saul
abiit in domum ſuã in Gabaa: & abiit cum eo pars exer-
27 citus, quorum tetigerat Deus corda. ᵗFilij verò Belial di- Inf.11.e.12.
xerũt: Num ſaluare nos poterit iſte? Et deſpexerũt eũ, &
nõ attulerũt ei munera: ille verò diſſimulabat ſe audire.

Saul irruente in ipſum ſpiritu Domini, diuiſisq; ſuis bobus populum ad bellum conuocat, vincitq; Naas regem Ammonitarum, liberatis viris Galaad, & regnum eius inſtauratur in Galgala. CAP. XI.

1 ET factum eſt quaſi poſt menſem, aſcendit Naas
A Ammonites, & pugnare cœpit aduerſum Iabes-Ga-
laad. Dixeruntq; oẽs viri Iabes ad Naas, Habeto nos fœ-
2 deratos, & ſeruiemus tibi. ᵗEt rñdit ad eos Naas Ammo-
nites: In hoc feriam vobiſcum fœdus, vt eruam omnium
veſtrum oculos dextros, ponamq; vos opprobrium in
3 vniuerſo Iſraël. ᵗEt dixerunt ad eum ſeniores Iabes: Con
cede nobis ſeptem dies, vt mittamus nuntios ad vniuer-
ſos terminos Iſrl̃: & ſi nõ fuerit qui defendat nos, egre-
4 diemur ad te. ᵗVenerunt ergo nuntij in Gabaa Saulis: &
B locuti ſunt verba hæc audiente pplo: Et leuauit omnis
5 ppl̃s vocem ſuã & fleuit. ᵗEt ecce Saul veniebat, ſequens
boues de agro & ait: Quid habet populus quòd plorat?
6 Et narrauerunt ei verba virorum Iabes. ᵗEt inſiluit Spiri-
tus Dñi in Saul, cùm audiſſet verba hæc, & iratus eſt fu-
7 ror eius nimis. ᵗEt aſſumens vtrunq; bouem, concidit
in fruſta, miſitq; in omnes terminos Iſraël per manum
nuntiorum, dicens: Quicunq; non exierit & ſecutus
fuerit Saul & Samuel, ſic fiet bobus eius. Inuaſit ergo
8 timor Dñi populum, & egreſſi ſunt quaſi vir vnus. ᵗEt
C recenſuit eos in Bezec: Fueruntq; filiorum Iſraël trecen-
9 ta millia: virorum autem Iuda triginta millia. ᵗEt dixe-
runt nuntiis qui venerant: Sic dicetis viris qui ſunt in
Iabes-Galaad: Cras erit vobis ſalus cùm incaluerit ſol.
Venerunt ergo nuntij, & annuntiauerunt viris Iabes:
10 qui lætati ſunt. ᵗEt dixerunt: Manè exibimus ad vos: &
11 facietis nobis omne quod placuerit vobis. ᵗEt factum
eſt, cùm dies craſtinus veniſſet, cõſtituit Saul populum
in tres partes: & ingreſſus eſt media caſtra in vigilia ma-
tutina, & percuſſit Ammon vſq; dum incaleſceret dies:
reliqui autem diſperſi ſunt, ita vt non relinquerentur in
12 eis duo pariter. ᵗ‖Et ait populus ad Samuelem: Quis eſt ‖Sup.10.d.27.
D iſte qui dixit: Saul num regnabit ſuper nos? Date viros,
13 & interficiemus eos. ᵗEt ait Saul: Non occidetur quiſ-
quam in die hac, quia hodie fecit Dñs ſalutem in Iſraël.
14 ᵗDixit autem Samuel ad populum: Venite, & eamus in
15 Galgala, & innouemus ibi regnum. ᵗEt perrexit om-
nis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul co-
ram Domino in Galgala, & immolauerunt ibi victimas
pacificas coram Domino. Et lætatus eſt ibi Saul, & cun-
cti viri Iſraël nimis.

Samuel populi iudicio probatus innocens, Iſraëlem ingratitudinis arguit, datis è cœlo ſignis, hortaturꝗ, Vt Domino adhæreant, non ceſſans pro ipſis orare. C A P. XII.

1 DIxit autem Samuel ad vniuerſum Iſraël, Ecce audi-
A ui vocem veſtram iuxta omnia quæ locuti eſtis ad
2 me, & conſtitui ſuper vos regem. †Et nunc rex graditur
ante vos: ego autem ſenui & incanui: porrò filij mei vo-
biſcum ſunt: itaq; conuerſatus corã vobis ab adoleſcen-
Eccl. 46. d. 22. 3 tia mea vſq; ad hãc diem, †ecce præſtò ſum. ‖Loquimini
de me coram Dño, & coram Chriſto eius, vtrum bouem
cuiuſquam tulerim aut aſinum: ſi quempiam calumnia
tus ſum, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cuiuſquam mu-
nus accepi: & contemnam illud hodie, reſtituamq; vo-
4 bis. †Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neq; oppreſ-
5 ſiſti, neq; tuliſti de manu alicuius quippiam. †Dixitq; ad
eos: Teſtis eſt Dñs aduerſum vos, & teſtis Chriſtus eius
in die hac, quia nõ inueneritis in manu mea quippiam.
6 Et dixerunt: Teſtis. †Et ait Samuel ad pplm: Dñs qui fecit
B Moyſen & Aaron, & eduxit patres noſtros de terra ⸗Ægy
− 6. 7 pti, ⸗adeſt˴. †Nunc ergo ſtate, vt iudicio contendam ad-
uerſum vos coram Dño de omnibus miſericordiis Dñi,
‖Gen. 46. a. 5 8 quas fecit vobiſcum, & cum patrib⁹ veſtris: †‖quomo-
do Iacob ingreſſus eſt in Ægyptum, & clamauerunt pa-
tres veſtri ad Dñm: & miſit Dñs Moyſen & Aaron, &
eduxit patres veſtros de Ægypto, & collocauit eos in lo-
‖Iudic. 4. a. 2 9 co hoc. †‖qui obliti ſunt Dñi Dei ſui, & tradidit eos in
*regis manu Siſaræ magiſtri militiæ *Haſor, & in manu Phili-
ſthinorum, & in manu regis Moab, & pugnauerunt ad-
10 uerſum eos. †Poſteà autem clamauerunt ad Dñm, & di-
xerunt: Peccauimus, quia dereliquimus Dñm, & ſerui-
uimus Baalim & Aſtaroth: nunc ergo erue nos de manu
11 inimicorum noſtrorũ, & ſeruiemus tibi. †Et miſit Dñs
* Badan & Barac. Ierobáal & ⸗Badan ⸗& Samſon, & Barac˴, & Iephte, & Sa-
− 2. muel, & eruit vos de manu inimicorum veſtrorum per
12 circuitum, & habitaſtis confidenter. †Videntes autem
C q. Naas, rex filiorum Ammon, veniſſet aduerſum vos, di-
xiſtis mihi: Nequaquam, ſed rex imperabit nobis: cùm
13 Dñs Deus veſter regnaret in vobis. †Nunc ergo præſtò
eſt rex veſter, quem elegiſtis & petiſtis: ecce dedit vobis
14 Dñs regem. †Si timueritis Dñm, & ſeruieritis ei, & au-
dieritis vocem eius, & non exaſperaueritis os Dñi, eritis
& vos, & rex qui imperat vobis, ſequentes Dñm Deum
15 veſtrum. †ſi autem non audieritis vocem Dñi, ſed exa-
ſperaueritis ſermones eius, erit manus Dñi ſuper vos, &
16 ſuper patres veſtros. †Sed & nunc ſtate & videte rem
iſtam grandem, quam facturus eſt Dñs in conſpectu ve-
17 ſtro. †Nunquid non meſſis tritici eſt hodie? inuocabo
Dñm, & dabit voces & pluuias: & ſcietis, & videbitis
quia grande malum feceritis vobis in conſpectu Dñi, pe
18 tentes ſuper vos regem. †Et clamauit Samuel ad Dñm,
19 & dedit Dñs voces & pluuias in illa die. †Et timuit om-
D nis populus nimis Dñm & Samuelem. Et dixit vniuer-
ſus populus ad Samuelem: Ora pro ſeruis tuis ad Dñm
Deum tuum, vt nõ moriamur: Addidimus enim vniuer-
ſis peccatis noſtris malum vt peteremus nobis regem.
20 †Dixit autẽ Samuel ad pplm: Nolite timere, vos feciſtis
vniuerſum malum hoc: veruntñ nolite recedere à tergo
21 Dñi, ſed ſeruite Dño in omni corde vño. †Et nolite decli-
nare poſt vana, q̃ non proderunt vobis, neq; eruent vos,
22 quia vana ſunt. †Et non derelinquet Dñs pplm ſuũ, pp
nomẽ ſuũ magnũ: quia iurauit Dñs facere vos ſibi pplm.
23 †Abſit autem à me hoc pctm̃ in Dño, vt ceſſem orare pro
24 vobis, & docebo vos viã bonam & rectã. †Igitur timete
− 2. Dñm, & ſeruite ei in veritate ⸗& ˴ex toto corde vño. vidi-
25 ſtis enim magnifica, q̃ in vobis geſſerit: †Quòd ſi perſe-
ueraueritis in malitia: & vos & rex veſter pariter peribitis.

Victi à Saule Philiſthæi, maximo apparatu aduerſus Iſraëlem armantur, territi Hebræi in antris latitant. Et Saul, quia non expectato Samuelis aduentu obtulit holocauſtum, reprobatus à Domino dicitur: de cautela Philiſthæorum vt Iſraëlitæ armis ſpoliarentur. C A P. XIII.

1 FIlius vnius anni erat Saul cùm regnare cœpiſſet: duo- Inf. 15. d. 17.
A bus autem annis regnauit ſuper Iſraël. †Et elegit ſibi
2 Saul tria millia de Iſraël: & erant cum Saul duo millia in
Machmas, & in monte Beth-el: mille autem cum Iona-
tha in Gabaa Ben-iamin. porrò ceterum populum re-
3 miſit vnumquenq; in tabernacula ſua. †Et percuſſit Io-
nathas ſtationem Philiſthinorum, quæ erat in Gabaa.
Quod cùm audiſſent Philiſthiim, Saul cecinit buccina
4 in omni terra, dicens, Audiant Hebræi. †Et vniuerſus Iſ-
raël audiuit huiuſcemodi famam. Percuſſit Saul ſtatio-
nem Philiſthinorum: & erexit ſe Iſraël aduerſus Phili-
ſthiim. Clamauit ⸗ergo˴ populus poſt Saul in Galgala. *autem 1.
5 †Et Philiſthiim congregati ſunt ad præliandum contra
Iſraël, triginta millia curruum, & ſex millia equitum, &
reliquum vulgus ſicut arena quæ eſt in litore maris plu-
rima. Et aſcendentes caſtrametati ſunt in Machmas ad
6 orientem Beth-áuen. †Quod cùm vidiſſent viri Iſraël ſe
B in arcto poſitos (afflictus enim erat populus) abſconde-
runt ſe in ſpeluncis, & in abditis, in petris quoque, & in
7 antris, & in ciſternis. †Hebræi autem tranſierunt Iorda-
nem ⸗in˴ terram Gad & Galaad. Cumq; adhuc eſſet Saul − 15.
in Galgala, vniuerſus populus perterritus eſt, qui ſeque-
8 batur eum. †Et expectauit ſeptem diebus iuxta placitũ
Samuelis, & non venit Samuel in Galgala, dilapſuſq; eſt
9 populus ab eo. †Ait ergo Saul, Afferte mihi holocauſtũ,
10 & pacifica. Et obtulit holocauſtum. †Cumq; comple-
ſſet offerens holocauſtũ, ecce Samuel veniebat: & egreſ-
11 ſus eſt Saul obuiam ei, vt ſalutaret eũ. †Locutuſq; eſt
ad eum Samuel, Quid feciſti? Rñdit Saul, Quia vidi q.
populus dilaberetur à me, & tu non veneras iuxta placi-
tos dies, porrò Philiſthiim congregati fuerant in Mach-
12 mas: †dixi, Nunc deſcendent Philiſthiim ad me in Gal-
C gala, & faciem Dñi non placaui. Neceſſitate compulſus,
13 obtuli holocauſtum. †Dixitq; Samuel ad Saul, Stultè
egiſti, nec cuſtodiſti mandata Dñi Dei tui, quæ præce-
pit tibi. Quod ſi non feciſſes, iam nunc præparaſſet Dñs
14 regnum tuum ſuper Iſraël in ſempiternum, †ſed nequa-
quam regnum tuum vltrà conſurget. Quæſiuit Dñs ſibi
virum iuxta cor ſuum, & præcepit ei Dñs vt eſſet dux ſu-
per populum ſuum, eò quòd non ſeruaueris quæ præce- Act. 13. d. 22
15 pit Dñs. †Surrexit autem Samuel, & aſcendit de Gal-
galis in Gabaa Ben-iamin. ⸗Et reliqui populi aſcende- − 6.
runt poſt Saul obuiam populo, qui expugnabant eos
venientes de Galgala in Gabaa, in colle Ben-iamin˴. Et
recenſuit Saul populum, qui inuenti fuerant cum eo,
16 quaſi ſexcentos viros. †Et Saul & Ionathas filius eius,
populuſque qui inuentus fuerat cum eis, erat in Gabaa
Ben-iamin: porrò Philiſthiim conſederãt in Machmas.
17 †Et egreſſi ſunt ad ⸗prædandum˴ de caſtris Philiſthinorũ *prædandũ 9
D tres cunei. Vnus cuneus pergebat cõtra viam Ephraim
18 ad terram ⸗Sual †Porrò alius ingrediebatur per viam
Beth-horon. tertius autem verterat ſe ad iter termini ⸗in − 6.
terra ⸗Sabaa˴ imminentis valli Seboim cõtra deſertum.
19 †Porrò faber ferrarius non inueniebatur in omni terra
Iſraël: cauerant enim Philiſthiim, ne fortè facerent He-
20 bræi gladium aut lanceam. †Deſcendebat ergo omnis
Iſraël ad Philiſthiim vt exacueret vnuſquiſq; vomerem
21 ſuum, & ligonem, & ſecurim *& ſarculum. †Retuſæ *& tridentũ
itaque erant acies vomerum, & ligonum, & tridentum,
22 & ſecurium, vſq; ad ſtimulum corrigendum. †Cumque
veniſſet dies prælij, non eſt inuentus enſis & lancea in
manu totius populi qui erat cum Saule & Ionatha, ex-
23 cepto Saul & Ionatha filio eius. †Egreſſa eſt autem ſta-
tio Philiſthiim, vt tranſcenderet in Machmas.

Ionathas Domino fidens, cum armigero ſuo Philiſthæos diſperſit: verùm poſt victoriam, melle guſtato, ob patris iuramentum mortem comminatum, populi auxilio vix euaſit. C A P. XIIII.

1 ET accidit in quadam die vt diceret Ionathas filius
A Saul ad adoleſcentem armigerum ſuum, Veni &
tranſeamus ad ſtationem Philiſthinorum, quæ eſt trans
locum illum. Patri autem ſuo hoc ipſum non indicauit.

2 ˀPorrò Saul morabatur in extrema parte Gabaa ſub ma-
*Magron 1. logranato, quæ erat in ˈagro Gabaa ˈ: & erat populus cũ
3 eo quaſi ſexcentorum virorum. ˀEt Achias filius Achi-
1Reg. 4. a. 2. tob fratris I-chabod filij Phinees, ꝗ ortus fuerat ex Heli
ſacerdote Dñi in Silo, portabat ephod. Sed & ppl̃s igno-
4 rabat quò iſſet Ionathas. ˀErant autẽ inter aſcenſus, p
quos nitebatur Ionathas trãſire ad ſtationem Philiſthi-
norum, eminentes petræ ex vtraq; parte, & quaſi in mo-
dum dentium ſcopuli hinc inde prærupti, nomen vni
5 Boſes, & nomen alteri Sene: ˀvnus ſcopulus prominens
ˈad aquilonem ex aduerſo Machmas, & alter ad meridiẽ,
6 contra Gabaa. ˀDixit autem Ionathas ad adoleſcentem
B armigerum ſuum, Veni tranſeamus ad ſtationem incir-
cunciſorum horum, ſi fortè faciat Dñs pro nobis: quia
non eſt Dño difficile ſaluare vel in multis vel in paucis.
1.Pa.14.c.11 7 ˀDixitq; ei armiger ſuus, Fac omnia quæ placent animo
-7. tuo: perge quò cupis, -& ˋero tecum vbicunq; volueris.
8 ˀEt ait Ionathas, Ecce nos tranſimus ad viros iſtos. Cũq;
9 apparuerimus eis, ˀſi taliter locuti fuerint ad nos, Mane-
te, donec veniamus ad vos: ſtemus in loco noſtro, nec
10 aſcendamus ad eos. ˀSi autem dixerint, Aſcẽdite ad nos:
aſcendamus, quia tradidit eos Dñs in manibus noſtris,
*& 1. 11 *hoc erit nobis ſignum. ˀApparuit igitur vterq; ſtationi
Philiſthinorum: dixeruntq; Philiſthiim, En Hebræi
egrediuntur de cauernis in quibus abſconditi fuerant.
12 ˀEt locuti ſunt viri de ſtatione ad Ionathan, & ad armi-
gerum eius, dixeruntq;, Aſcendite ad nos, & oſtende-
mus vobis rem. Et ait Ionathas ad armigerum ſuum,
Aſcendamus, ſequere me, tradidit enim Dñs eos in ma-
13 nus Iſraël. ˀAſcendit autem Ionathas manibus & pedi-
*quum vidiſſent faciem Ionathę. C bus reptans, & armiger eius poſt eum. Itaq; *alij cade-
bant ante Ionathan, alios armiger eius interficiebat ſe-
14 quens eum. ˀEt facta eſt plaga prima, qua percuſſit Iona-
thas & armiger eius, quaſi viginti virorũ in media par-
15 te iugeris, quam par boum in die arare conſueuit. ˀEt
-10. factum eſt miraculum in caſtris: -& ˋper agros: ſed &
omnis ppl̃s ſtationis eorum, qui ierant ad prædandum,
*eſt terra 4.) obſtupuit, & cõturbata ˈſunt caſtra: ˋ& accidit quaſi mi-
16 raculum à Deo. ˀEt reſpexerunt ſpeculatores Saul, qui
erant in Gabaa Ben-iamin, & ecce multitudo proſtrata,
17 & huc illucq; diffugiens. ˀEt ait Saul pp̃lo qui erat cum
eo, Requirite & videte quis abierit ex nobis. Cũq; re-
quiſiſſent, repertum eſt non adeſſe Ionathan & armige-
18 rum eius. ˀEt ait Saul ad Achiam, Applica arcam Dñi.
19 (Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Iſr̃l.) ˀCũq;
loqueretur Saul ad ſacerdotem, tumultus magnus exor
tus eſt in caſtris Philiſthinorum: creſcebatq; paulatim,
& clarius reſonabat. Et ait Saul ad ſacerdotem, Contra-
20 he manum tuam. ˀConclamauit ergo Saul, & omnis po
pulus qui erat cum eo, & venerunt vſq; ad locum certa-
minis: & ecce verſus fuerat gladius vniuſcuiuſq; ad pro-
21 ximum ſuum, & cædes magna nimis. ˀSed & Hebræi ꝗ
fuerant cum Philiſthiim heri & nudiuſtertius, aſcende-
& ij. rantq; cum eis in caſtris, reuerſi ſunt vt eſſent cum Iſr̃l
22 qui erant cum Saul & Ionatha. ˀOmnes quoq; Iſraëlitę
D qui ſe abſconderant in monte Ephràim, audientes quòd
fugiſſent Philiſthæi, ſociauerunt ſe cum ſuis in prælio.
-5. 23 -Et erant cum Saul, quaſi decem millia virorum ˋ. ˀEt ſal
uauit Dñs in die illa Iſraël. pugna autem peruenit vſque
24 ad Beth-auen. ˀEt viri Iſraël ſociati ſunt ſibi in die illa:
Adiurauit autẽ Saul ppl̃m, dicens, Maledictus vir qui
comederit panem vſq; ad veſperã, donec vlciſcar de ini-
micis meis. Et non manducauit vniuerſus ppl̃s panem:
25 ˀomneq; terræ vulgus venit in ſaltum, in quo erat mel
26 ſuper faciem agri. ˀIngreſſus eſt itaq; ppl̃s ſaltum, & ap-
paruit fluens mel, nulluſq; applicuit manum ad os ſuũ.
27 timebat enim ppl̃s iuramentum. ˀPorrò Ionathas non
audierat cùm adiuraret pater eius ppl̃m: extẽditq; ſum-
mitatem virgę, quam habebat in manu, & intinxit in fa-
uum mellis: & conuertit manum ſuam ad os ſuum, &
28 illuminati ſunt oculi eius. ˀRñdenſq; vnus de pp̃lo ait,
Iureiurando conſtrinxit pater tuus populum, dicẽs, Ma-
ledictus vir qui comederit panem hodie (defecerat autẽ
29 populus.) ˀDixitq; Ionathas, Turbauit pater meus ter-
E rã: Vidiſtis ipſi quia illuminati ſunt oculi mei, eò quòd
30 guſtauerim paululum de melle iſto: ˀquãtò magis ſi co-
mediſſet populus ˈde præda inimicorum ſuorum quam
repperitˀ: nonne maior plaga facta fuiſſet in Philiſthiim?
31 ˀPercuſſerunt ergo in die illa Philiſthæos à Machmis vſ-
32 que in Aialon. Defatigatus eſt autem populus nimis: ˀ&
verſus ad prędam tulit oues, & boues, & vitulos, & ma-
ctauerunt in terra: comeditq; populus cum ſanguine.
33 ˀNuntiauerũt autem Sauli dicentes ꝙ populus peccaſ-
ſet Dño, comedens cum ſanguine. Qui ait, Pręuaricati
34 eſtis, voluite ad me iam nunc ſaxum grande. ˀEt dixit
Saul, Diſpergimini in vulgus, & dicite eis vt adducat ad
me vnuſquiſq; bouem ſuum & arietem, ˈ& occidite ſu-
per iſtud, & veſcimini, & non peccabitis Dño come-
dentes cum ſanguine. Adduxit itaq; omnis ppl̃s vnuſ-
quiſq; bouem in manu ſua vſq; ad noctem: & occiderũt
35 ibi. ˀÆdificauit autem Saul altare Dño: Túcq; primùm
36 cœpit ędificare altare Dño. ˀEt dixit Saul, Irruamus ſu-
per Philiſthæos nocte, & vaſtemus eos vſq; dum illuce-
F ſcat manè, nec relinquamus ex eis virum. Dixitq; popu-
lus, Omne quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et
37 ait ſacerdos, Accedamus huc ad Deũ. ˀEt conſuluit Saul
Dominum, Num perſequar Philiſthiim? ſi trades eos in
38 manus Iſraël? Et non rñdit ei in die illa. ˀDixitq; Saul,
Applicate huc vniuerſos angulos populi: & ſcitote, &
39 videte per quem acciderit peccatum hoc hodie. ˀViuit
Dñs ſaluator Iſraël, quia ſi per Ionathan filium meum
factum eſt, abſq; retractatione morietur. Ad quod nul-
40 lus contradixit ei de omni populo. ˀEt ait ad vniuerſum
Iſraël, Separamini vos in partem vnam, & ego cum Io-
natha filio meo ero in parte altera. Rñditq; populus ad
41 Saul, Quod bonum videtur in oculis tuis, fac. ˀEt dixit
Saul ad Dñm Deum Iſraël, -Dñe Deus Iſraël da indiciũ, -4.
quid eſt quòd non rñderis ſeruo tuo hodie? Si in me aut
in Ionatha filio meo eſt iniquitas hæc, da oſtenſionem,
aut ſi hæc iniquitas eſt in populo tuo, da ſanctitatem. Et
deprehenſus eſt Ionathas & Saul, populus autem exi-
42 uit. ˀEt ait Saul, Mittite ſortem inter me, & inter Iona-
43 than filium meum. Et captus eſt Ionathas. ˀDixit autem
Saul ad Ionathan, Indica mihi quid feceris? Et indicauit
ei Ionathas, & ait, Guſtans guſtaui in ſummitate virgæ,
quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego mo
44 rior? ˀEt ait Saul, Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat,
45 quia morte morièris Ionatha. ˀDixitq; ppl̃s ad Saul, Er-
G gòne Ionathas morietur, qui fecit ſalutem hanc magnã
in Iſraël? hoc nefas eſt: viuit Dñs, ſi ceciderit capillus
de capite eius in terram, quia cum Deo operatus eſt ho-
die. Liberauit ergo populus Ionathã, vt nõ moreretur.
46 ˀRecesſitq; Saul, nec perſecutus eſt Philiſthiim: Porrò
47 Philiſthiim abierunt in loca ſua. ˀEt Saul cõfirmato re-
gno ſuper Iſraël, pugnabat per circuitum aduerſum oẽs
inimicos eius, contra Moab, & filios Ammon, & Edom,
& reges Soba, & Philiſthæos: & quocunq; ſe verterat,
48 ſuperabat. ˀCongregatoq; exercitu percuſſit Amalec, &
49 eruit Iſraël de manu vaſtatorum eius. ˀFuerunt autem
filij Saul, Ionathas, & Ieſui, & Melchi-ſua: & nomina
duarum filiarum eius, nomen primogenitæ Merob, &
50 nomen minoris Michol. ˀEt nomen vxoris Saul, Achi-
noam filia Achimaas: & nomen principis militiæ eius
51 Abner, filius Ner, patruelis Saul. ˀPorrò Cis fuit pater 1.Par.8.c.33
52 Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel. ˀErat autem bel-
lum potens aduerſum Philiſthæos omnibꝰ diebus Saul.
Nam quemcunq; viderat Saul virum fortem, & aptum
ad prælium, ſociabat eum ſibi.

*Saul miſſus à Domino ad delendum funditus Amalec: Aga-
gum eorum regem, multamq́; prædam reſeruans, inobedientiæ ar-
guitur commendata obedientia, ideoq́; à regno reijcitur, in-
terfectoq́; Agag, Saul reprobatus à Samuele lugetur.*

C A P. X V.

1 ET dixit Samuel ad Saul, Me miſit Dñs, vt vngerem
A te in regem ſuper populum eius Iſraël, nunc ergo

2 audi vocem Dñi: †Hæc dicit Dñs exercituum, Recenſui
†Exo.17.b.8 quæcunq; fecit Amalec Iſraëli, ‖ quomodo reſtitit ei in
3 via cùm aſcenderet de Ægypto. †Nunc ergo vade, & per-
cute Amalec, & demolire vniuerſa eius: non parcas ei,
- ſ. - & non concupiſcas ex rebus ipſius aliquid': ſed inter-
fice à viro vſq; ad mulierem, & paruulum atq; lactãtem,
4 bouem & ouem, camelum & aſinum. †Præcepit itaque
Saul populo, & recenſuit eos quaſi agnos: ducenta mil-
5 lia peditum, & decem millia virorum Iuda. Cumq; ve-
niſſet Saul vſq; ad ciuitatem Amalec, tetendit inſidias in
6 torrente. Dixitq; Saul Cinęo, Abite, recedite, atq; diſce-
B dite ab Amalec: ne fortè inuoluam te cum eo. tu enim
feciſti miſericordiam cum omnibus filiis Iſrl, cùm aſcẽ-
derẽt de Ægypto. Et receſſit Cinæus de medio Amalec.
7 †Percuſſitq; Saul Amalec ab Heuila, donec venias ad Sur,
8 quæ eſt è regione Ægypti. †Et apprehendit Agag regem
Amalec viuum, omne autem vulgus interfecit in ore
9 gladij. †Et pepercit Saul & ppl's, Agag, & optimis gregi-
bus ouium & armentorum, & veſtibus, & arietibus, &
C vniuerſis q̃ pulchra erant, nec voluerunt diſperdere ea:
quicquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti ſunt.
10 †Factum eſt autem verbum Dñi ad Samuel, dicens, †Pœ-
11 nitet me q̃ cõſtituerim Saul regem: quia dereliquit me,
& verba mea opere non impleuit. Contriſtatuſq; eſt Sa-
12 muel, & clamauit ad Dñm tota nocte. †Cumq; de nocte
ſurrexiſſet Samuel, vt iret ad Saul, manè nunciatum eſt
Samueli, eò q̃ veniſſet Saul in Carmelum, & erexiſſet ſi-
bi fornicem triomphalem, & reuerſus tranſiſſet: deſcen
diſſetq; in Galgala. - Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul
- ſ. offerebat holocauſtum Dño de initiis prędarum q̃ attu-
13 lerat ex Amalec. †Et cùm veniſſet Samuel ad Saul, dixit
14 ei Saul, Benedictus tu Dño, impleui verbũ Dñi. †Dixitq;
D Samuel, Et q̃ eſt hæc vox gregum quæ reſonat in aurib'
15 meis, & armentorum quam ego audio? †Et ait Saul, De
Amalec adduxerunt ea: pepercit enim ppl's melioribus
ouibus & armentis vt immolarentur Dño Deo tuo, re-
16 liqua verò occidimus. †Ait autem Samuel ad Saul, Sine
me, & indicabo tibi q̃ locutus ſit Dñs ad me nocte. Di-
‖Sup.9.a.21 17 xitq; ei, Loquere. †Et ait Samuel, ‖Nónne cũ paruu-
lus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſraël factus es?
18 vnxitq; te Dñs in regem ſuper Iſraël, †& miſit te Dñs in
viam, & ait, Vade & interfice peccatores Amalec, & pu-
19 gnabis cõtra eos vſq; ad internecionem eorum. †Quare
ergo non audiſti vocem Dñi: ſed verſus ad prædam es,
20 & feciſti malum in oculis Dñi? †Et ait Saul ad Samuelẽ:
E Imò audiui vocem Dñi, & ambulaui in via per quã miſit
me Dñs, & adduxi Agag regem Amalec, & Amalec in-
21 terfeci. †Tulit autem de præda ppl's oues & boues pri-
*tuo 2. mitias eorum quæ cęſa ſunt, vt immolet Dño Deo *ſuo'
22 in Galgalis. †Et ait Samuel, Nunquid vult Dñs holocau-
ſta & victimas, & nõ potius vt obediatur voci Domini?
Eccle.4.d.17 Melior est enim obedientia qvàm victimæ:
Oſe.6.c.7. Mat.9.b.13. & 12.a.1. 23 & auſcultare, magis quàm offerre adipem arietum, †qm̃
quaſi peccatum ariolandi eſt, repugnare: & quaſi ſcelus
idololatriæ, nolle acquieſcere. Pro eo ergo quòd abieci-
- ſ. 24 ſti ſermonẽ Dñi, abiecit te - Dñs' ne ſis rex. †Dixitq; Saul
ad Samuelem, Peccaui, quia præuaricatus ſum ſermonẽ
Dñi, & verba tua, timens populum, & obediens voci
25 eorum. †Sed nunc porta quæſo peccatum meum, &
26 reuertere mecum vt adorem Dñm. †Et ait Samuel ad
F Saul, Non reuertar tecum, quia proieciſti ſermonẽ Dñi,
27 & proiecit te Dñs ne ſis rex ſuper Iſraël. †Et conuerſus
eſt Samuel vt abiret: Ille autem apprehendit ſummitatẽ
Inf.28.c.17. 28 pallij eius, quæ & ſciſſa eſt. †Et ait ad eum Samuel, Sci-
dit Dominus regnum Iſraël à te hodie, & tradidit illud
29 proximo tuo meliori te. †Porrò triumphator in Iſraël
non parcet, & pœnitudine non flectetur: neq; enim ho-
30 mo eſt vt agat pœnitentiam. †At ille ait, Peccaui: ſed nũc
honora me coram ſenioribus populi mei & coram Iſ-
raël, & reuertere mecum, vt adorem Dominum Deum
31 tuum. †Reuerſus ergo Samuel ſecutus eſt Saulem: &
32 adorauit Saul Dominum. †Dixitque Samuel, Addu-
G cite ad me Agag regem Amalec. Et oblatus eſt ei Agag
pinguiſſimus - tremens'. Et dixit Agag. Siccine ſepa- - 4.
33 rat amara mors? †Et ait Samuel, Sicut fecit abſque li-
beris mulieres gladius tuus, ſic abſque liberis erit inter
mulieres mater tua. Et in fruſta concidit eum Samuel
34 coram Domino in Galgalis. †Abiit autem Samuel in
Ramàtha. Saul verò aſcendit in domum ſuam in Ga-
35 baa*. †& non vidit Samuel vltrà Saul vſque ad diem *Saulis 1.
mortis ſuę: veruntamen lugebat Samuel Saulem, quo-
niam Dominum pœnitebat quòd conſtituiſſet regem
Saul ſuper Iſraël.

*Reprobato Saul Dauid inter fratres in regem vngitur, quo ci-
thara pſallente coram Saule agitato ſpiritu malo, ille leuius
habebat.* CAP. XVI.

1 Dixitque Dominus ad Samuelem, Vſquequo tu lu-
A ges Saul, cùm ego proiecerim eum ne regnet ſu-
per Iſraël? imple cornu tuum oleo, & veni, vt mittam
te ad Iſai Beth-léhemitẽ: prouidi enim in filiis eius mi- Inf.17.b.12.
2 hi regem. †Et ait Samuel, Quomodo vadam? audiet
enim Saul, & interficiet me. Et ait Dominus, Vitulum
de armento tolles in manu tua, & dices, Ad immolan-
3 dum Domino vẽni. †Et vocabis Iſai ad victimam, &
ego oſtendam tibi quid facias, & vnges quemcunque
4 monſtrauero tibi. †Fecit ergo Samuel ſicut locutus eſt
ei Dominus. Venitq; in Beth-léhem, & admirati ſunt
B ſeniores ciuitatis, occurrentes ei, dixeruntque, Paci-
5 ficúſne eſt ingreſſus tuus? †Et ait, Pacificus: ad immo-
landum Domino vẽni, ſanctificamini, & venite mecum
vt immolem. Sanctificauit ergo Iſaï & filios eius, &
6 vocauit eos ad ſacrificium. †Cumque ingreſſi eſſent,
vidit Eliab, & ait, Num coram Domino eſt Chriſtus
7 eius? †Et dixit Dominus ad Samuelem, Ne reſpicias
vultum eius, neque altitudinem ſtaturæ eius: quoniam
abieci eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico:
Homo enim videt ea quæ parent, Dominus autem in-
8 tuetur cor. †Et vocauit Iſai Abinadab, & adduxit eum Pſal.7.a.10
coram Samuele. Qui dixit, Nec hunc elegit Domi-
9 nus. †Adduxit autem Iſai Samma, de quo ait, Etiam
10 hunc non elegit Dominus. †Adduxit itaque Iſai ſe-
ptem filios ſuos coram Samuele: & ait Samuel ad Iſai,
11 Non elegit Dominus ex iſtis. †Dixitq; Samuel ad Iſai,
Nunquid iam completi ſunt filij? Qui reſpondit, Ad-
huc reliquus eſt paruulus, & paſcit oues. Et ait Samuel
C ad Iſai, Mitte, & adduc eum: nec enim diſcumbe-
12 mus priuſquàm huc ille veniat. †Miſit ergo, & addu-
xit eum. Erat autem rufus, & pulcher aſpectu, decoraq;
facie, & ait Dominus, Surge, & vnge eum: ipſe eſt enim.
13 †Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio 2.Re.7.b.8
fratrum eius: & ‖ directus eſt Spiritus Domini à die illa Pſ. 77. g.44. 88 c.21.
in Dauid, & deinceps: ſurgenſque Samuel abiit in Ra- Act. 7. f.46. 13.d.22.
14 matha. †Spiritus autem Domini receſſit à Saul, & exa-
15 gitabat eum ſpiritus nequam, à Domino. †Dixeruntq;
ſerui Saul ad eum, Ecce Spiritus Dei malus exagitat te.
16 †Iubeat Dominus noſter*, & ſerui tui qui corã te ſunt, *rex
quærent hominem ſcientem pſallere cithara, vt quan-
do arripuerit te Spiritus Domini malus, pſallat manu
17 ſua, & leuius feras. †Et ait Saul ad ſeruos ſuos, Proui-
dete ergo mihi aliquem bene pſallentem, & adducite
18 eum ad me. †Et reſpondens vnus de pueris, ait, Ecce
D vidi filium Iſai Beth-léhemitem ſcientem pſallere, &
fortiſſimum robore, & virum bellicoſum, & pruden-
tem in verbis, & virum pulchrum: & Dominus eſt cum
19 eo. †Miſit ergo Saul nuncios ad Iſai dicens, Mitte ad me
20 Dauid filium tuum, qui eſt in paſcuis. †Tulit itaq; Iſai
aſinum plenum panibus, & lagenam vini, & hœdum de
capris vnum, & miſit per manum Dauid filij ſui Sauli.
21 †Et venit Dauid ad Saul, & ſtetit coram eo. At ille dile-
22 xit eum nimis, & factus eſt eius armiger. †Miſitq; Saul
ad Iſai, dicens, Stet Dauid in conſpectu meo: inuenit
23 enim gratiam in oculis meis. †Igitur quandocunque
Spiritus 'Domini malus arripiebat' Saul, Dauid tolleba ' Dei arripie-bat 3.
citharam, & percutiebat manu ſua, & refocillaba-
Saul, & leui' habebat: Recedebat enim ab eo Spũs mal'.

Philiſthæis

Philiſthęis contra Iſraëlem ad pugnam congregatis, Goliath gigantem in armis & fortitudine confidẽtem inermis Dauid occidit, præciſumq; caput diffuſis Philiſthæis ad Saulem tulit.

C A P. X V I I.

1 CONgregantes autem Philiſthijm agmina ſua in prę
A lium, conuenerunt in Socho Iudæ: & caſtrametati
2 ſunt inter Socho & Azeca in finib' Dõmim. † Porrò Saul
& filij Iſraël congregati venerunt in Vallem-terebinthi,
& direxerunt aciem ad pugnandum contra Philiſthijm.
3 † Et Philiſthijm ſtabant ſuper monté ex parte hac, & Iſ-
raël ſtabat ſupra montem ex altera parte: vallisq́ue erat
4 inter eos. † Et egreſſus eſt vir ſpurius de caſtris Philiſthi-
norum nomine Goliath, de Geth, altitudinis ſex cubito-
5 rum & palmi: † & caſſis ærea ſuper caput eius & lorica
hamata induebatur. porrò pondus loricæ eius, quinq;
6 millia ſiclorum æris erat: † & ocreas æreas habebat in
7 cruribus: & clypeus æreus tegebat humeros eius, † haſti
le autem haſtę eius erat quaſi liciatorium texentium. ip-
ſum autem ferrum haſtæ eius ſexcentos ſiclus habebat
8 ferri: & armiger eius antecedebat eum. † Stansq́ue cla-
mabat aduerſum phalangas Iſraël, & dicebat eis, Qua-
re veniſtis parati ad prælium? Nunquid ego non ſum
Philiſthæus, & vos ſerui Saul? Eligite ex vobis virum,
9 & deſcẽdat ad ſingulare certamen. † ſi quiuerit pugnare
B mecũ & pcuſſerit me, erimus vobis ſerui: ſin autem ego
præualuero, & pcuſſero eũ, vos ſerui eritis, & ſeruietis
10 nobis. Et aiebat Philiſthęus, † Ego exprobraui agminibus
Iſraël hodie, Date mihi virũ, & ineat mecũ ſingulare cer-
11 tamen. † Audiẽs autem Saul, & omnes Iſraëlitæ ſermo-
nes Philiſthęi huiuſcemodi, ſtupebãt, & metuebant ni-
12 mis. † Dauid autem erat filius viri Ephrathæi, de quo ſſu- ſSup. 16. a. 1
prà dictum eſt de Beth-lẽhem Iuda, cui nomen erat Iſai,
qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul ſenex,
13 & grãdęuus inter viros. † Abierunt aũt tres filij eius ma-
iores poſt Saul in prælium: & nomina trium filiorũ eius
qui perrexerunt ad bellũ, Eliab primogenitus, & ſecun-
14 dus Abinadab, tertius quoq; Sãma. † Dauid autem erat
15 minimus. Tribus ergo maioribus ſecutis Saulem, † abijt
Dauid, & reuerſus eſt à Saul, vt paſceret gregem patris
16 ſui in Beth-lẽhem. † Procedebat verò Philiſthæus manè
17 & veſpere, & ſtabat quadraginta diebus. † Dixit autẽ Iſai
C ad Dauid filium ſuũ: Accipe fratribus tuis ephi-polen-
18 tę, † & decem panes iſtos, & curre in caſtra ad fratres
tuos, & decem formellas caſei has deferes ad tribunum:
& fratres tuos viſitabis, ſi rectè agant: & cum quibus or
19 dinati ſunt, diſce. † Saul autem, & illi, & omnes filij Iſrl̃,
in Valle terebinthi pugnabant aduerſum Philiſthiim.
20 † Surrexit itaque Dauid manè, & commẽdauit gregem
cuſtodi: & onuſtus abijt, ſicut pceperat ei Iſai. Et venit
ad locum Magãla, & ad exercitum q egreſſus ad pugnã
21 vociferatus erat in certamine. † Direxerat enim aciem
Iſraël, ſed & Philiſthijm ex aduerſo fuerant præparati.
22 † Derelinquens ergo Dauid vaſa quæ attulerat, ſub manu
cuſtodis ad ſarcinas, cucurrit ad locũ certaminis, & inter
23 rogabat ſi omnia rectè agerentur erga fratres ſuos. † Cum
que adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille ſpurius aſcẽ-
dens, Goliath nomine, Philiſthæus de Geth, de caſtris
Philiſthinorum: & loquente eo hæc eadem verba audi-
24 uit Dauid. † Omnes autẽ Iſraëlitæ, cùm vidiſſent virum,
25 fugerunt à facie eius, timentes eum valde. † Et dixit vnus
quiſpiã de Iſraël, Num vidiſtis virum hunc qui aſcendit?
ad exprobrandum enim Iſraëli, aſcẽdit. Virum ergo qui
percuſſerit eum, ditabit rex diuitijs magnis, & filiam
ſuam dabit ei, & domum patris eius faciet abſq; tributo
26 in Iſraël. † Et ait Dauid ad viros qui ſtabant ſecum, dicẽs,
D Quid dabitur viro qui percuſſerit Philiſthæum hunc, & tu
lerit opprobriũ de Iſraël? Quis eſt enim hic Philiſthęus
27 incircunciſus qui exprobrauit acies Dei viuentis? † Re-
ferebat autem ei populus eundem ſermonem, dicens,
28 Hæc dabuntur viro qui percuſſerit eum. † Quod cùm
audiſſet Eliab frater eius maior, loquente eo cum alijs,
iratus eſt contra Dauid, & ait, Quare veniſti, & quare
dereliquiſti pauculas oues illas in deſerto? ego noui ſu-
perbiam tuam, & nequitiã cordis tui: quia vt videres prę
29 lium, deſcendiſti. † Et dixit Dauid, Quid feci? nunquid
30 non verbum eſt? † Et declinauit paululum ab eo ad aliũ:
dixitque eundem ſermonem. Et reſpondit ei populus
31 verbum ſicut prius. † Audita ſunt autem verba quæ locu
32 tus eſt Dauid, & annunciata in conſpectu Saul. † Ad quẽ
cùm fuiſſet adductus, locutus eſt ei, Non concidat cor
cuiuſquam in eo: ego ſeruus tuus vadam, & pugnabo
33 aduerſus Philiſthæum. † Et ait Saul ad Dauid, Non vales
E reſiſtere Philiſthæo iſti, nec pugnare aduerſus eum: quia
puer es, hic autem vir bellator eſt ab adoleſcentia ſua.
34 † | Dixitque Dauid ad Saul, Paſcebat ſeruus tuus patris ‖Eccl. 47. a. 5
ſui gregem, & veniebat leo vel vrſus, & tollebat arietem
35 de medio gregis: † & perſequebar eos, & percutiebam,
eruebamque de ore eorum, & illi conſurgebant aduer-
ſum me, & apprehendebam mentum eorum, & ſuffoca
36 bam, interficiebamq; eos. † Nam & leonem & vrſum in-
terfeci ego ſeruus tuus: erit igitur & Philiſthæus hic in-
circunciſus, quaſi vnus ex eis. Nunc vadã, & auferã op- -. 8.
probrium populi: quoniam quis eſt iſte Philiſthęus in-
circunciſus? qui auſus eſt maledicere exercitui Dei vi- quia 5.
37 uentis? † Et ait Dauid, Dominus qui eripuit me de manu
leonis, & de manu vrſi, ipſe me liberabit de manu Phili-
ſthæi huius. Dixit autem Saul ad Dauid, Vade, & Dñs
38 tecum ſit. † Et induit Saul Dauid veſtimentis ſuis, & im-
poſuit galeam æream ſuper caput eius, & veſtiuit eum
39 lorica. † Accinctus ergo Dauid gladio eius ſuper veſtem
ſuã, cœpit tentare ſi armatus poſſet incedere: non enim
habebat conſuetudinem. Dixitq; Dauid ad Saul, Non
poſſum ſic incedere, quia non vſum habeo. Et depoſuit
40 ea, † & tulit baculum ſuum quem ſemper habebat in ma
nibus: & elegit ſibi quinq; limpidiſſimos lapides de tor-
rente, & miſit eos in peram paſtoralem quam habebat
ſecum, & fundam manu tulit: & proceſſit aduerſum
41 Philiſthæum. † Ibat autem Philiſthæus incedens & ap-
propinquãs aduerſum Dauid, & armiger eius ante eum.
42 † Cumq; inſpexiſſet Philiſthęus, & vidiſſet Dauid, deſpe-
F xit eum. Erat autem adoleſcẽs rufus, & pulcher aſpectu.
43 † Et dixit Philiſthæus ad Dauid, Nunquid ego canis ſum,
q tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philiſthæus
44 Dauid in dijs ſuis: † dixitq; ad Dauid: Veni ad me, & da-
45 bo carnes tuas volatilibus cæli & beſtijs terræ. † Dixit aũt
Dauid ad Philiſthæum, Tu venis ad me cum gladio, &
haſta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domi-
ni exercituum, Dei agminum Iſraël, quibus exprobra-
46 ſti † hodie, & dabit te Dñs in manu mea, & percutiam
te, & auferam caput tuum à te, & dabo cadauera caſtro-
rum Philiſthiim hodie volatilibus cæli, & beſtiis terræ:
47 vt ſciat omnis terra quia eſt Deus in Iſraël. † Et nouerit
vniuerſa Eccleſia hæc quia non in gladio, nec in haſta ſal
uat Dominus: ipſius enim eſt bellum, & tradet vos in
48 manus noſtras. † Cũ ergo ſurrexiſſet Philiſthęus, & veni
ret, & appropinquaret contra Dauid, feſtinauit Dauid,
49 & cucurrit ad pugnã ex aduerſo Philiſthæi. † Et miſit ma
G num ſuam in peram, tulitq; vnum lapidem, & funda ie-
cit, & circunducens percuſſit Philiſthæum in fronte: & -. 1.
infixus eſt lapis in fronte eius, & cecidit in faciem ſuam
50 ſuper terram. † Præualuitq; Dauid aduerſum Philiſthęũ ‖ Ma. 4. d.
in funda & lapide, percuſſumq; Philiſthæum interfecit.
51 Cumq; gladium non haberet in manu Dauid, † cucur-
rit, & ſtetit ſuper Philiſthæum, & tulit gladium eius, &
eduxit eum de vagina ſua: & interfecit eum, præciditque
caput eius. Vidẽtes autẽ Philiſthiim, quòd mortuus eſ-
52 ſet fortiſſimus eorũ, fugerũt. † Et conſurgẽtes viri Iſraël
& Iuda vociferati ſunt, & perſecuti ſunt Philiſthæos vſ-
que dum venirent in vallem, & vſque ad portas Accarõ,
cecideruntq; vulnerati de Philiſthijm, in via Saraim, * vſq; *&
53 ad Geth, & vſque ad Accaron. † Et reuertentes filij Iſraël
poſtquàm perſecuti fuerant Philiſthæos, inuaſerunt ca-
54 ſtra eorum. † Aſſumens autem Dauid caput Philiſthæi,
attulit illud in Ieruſalem: arma verò eius poſuit in ta-
55 bernaculo ſuo. † Eo autẽ tempore quo viderat Saul Da

uid

uid egredientem contra Philiſthęum, ait ab Abner prin
Abner 10. cipem militiæ, De qua ſtirpe deſcendit hic adoleſcens ?
56 Dixitq; Abner, Viuit anima tua rex, ſi noui. † Et ait rex,
57 Interroga tu, cuius filius ſit iſte puer. †Cumq; egreſſus*eſ-
ſet Dauid, pcuſſo Philiſthęo, tulit eum Abner, & intro-
duxit coram Saule, caput Philiſthæi habẽtem in manu.
58 † Et ait ad eum Saul, De qua progenie es ô adoleſcens ?
Dixitq; Dauid, Filius ſerui tui Iſai Bethlehemitę ego sũ.

Inito Dauid cum Ionatha fœdere, Saul audita ſui & Dauid cõparatione, malo ſpiritu agitatus nititur Dauid configere, & Merob filiam quam erat Dauidi pollicitus, tradit alteri: Michol verò iuniorem callidè mediantibus centum præputijs Philiſthinorum deſpondet Dauid in vxorem.

C A P. XVIII.

1 ET factum eſt cũ compleſſet loqui ad Saul, anima Io-
A nathæ cõglutinata eſt animæ Dauid, & dilexit eum
2 Ionathas quaſi animam ſuã. †Tulitq; eum Saul in die il-
la, & non conceſſit ei vt reuerteretur in domum patris
3 ſui. †Inierunt autem Dauid & Ionathas fœdus: diligebat
4 enim eũ quaſi animã ſuã. † Nã expoliauit ſe Ionathas tu-
nica qua erat indutus, & dedit eam Dauid, & reliqua ve
ſtimenta ſua vſq; ad gladium & arcum ſuum, & vſq; ad
5 baltheum. † Egrediebatur quoq; Dauid ad omnia quæ-
B cunque miſiſſet eum Saul, & prudenter ſe agebat: po-
ſuitque eũ Saul ſuper viros belli, & acceptus erat in ocu-
lis vniuerſi populi, maximeq; in conſpectu famulorum
6 Saul. †Porrò cùm reuerteretur percuſſo Philiſthæo Da-
uid, & ferret caput eius in Ieruſalem‵, egreſſæ ſunt mu-
lieres de vniuerſis vrbibus Iſraël, cantantes, choroſque
ducentes in occurſum Saul regis, in tympanis lætitiæ &
7 in ſiſtris. †Et præcinebant mulieres ludentes, atq; dicen-
8 tes, Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia. † Iratus
eſt autem Saul nimis, & diſplicuit in oculis eius ſermo
iſte: dixitq;, Dederunt Dauid decem millia, & mihi mil
C le dederunt: quid ei ſupereſt, niſi ſolum regnum? † Non
9 rectis ergo oculis Saul aſpiciebat Dauid à die illa, & de-
10 inceps. † Poſt diem autem alteram, inuaſit Spiritus Dei
malus Saul, & prophetabat in medio domus ſuæ. Da-
uid autẽ pſallebat manu ſua, ſicut p ſingulos dies. Tene-
11 batque Saul lanceam, †& miſit eam, putans quòd confi-
gere poſſet Dauid cum pariete: & declinauit Dauid à fa
12 cie eius ſecundò. †Et timuit Saul, eò quòd Dominus eſ-
13 ſet cum eo, & à ſe receſſiſſet. † Amouit ergo eum Saul à
ſe, & fecit eum tribunum ſuper mille viros, & egredieba
14 tur, & intrabat ĩ cõſpectu populi. †In omnibus quoque
D vijs ſuis Dauid prudenter agebat, & Dominus erat cum
15 eo. †Vidit itaque Saul quòd prudens eſſet nimis, & cœ-
16 pit cauere eum. †Omnis autem Iſraël & Iuda diligebat
Dauid: ipſe enim ingrediebatur & egrediebat̃ ante eos.
17 † Dixitq; Saul ad Dauid, Ecce filia mea maior Merob, ip-
ſam dabo tibi vxorem, tãmmodo eſto vir fortis, & prę-
liare bella Domini. Saul autem reputabat, dicens, Non
*in eum s. ſit manus mea‵in eo‵, ſed ſit ſuper eum manus Philiſthi-
18 norum. † Ait autem Dauid ad Saul, Quis ego ſum, aut
E quę eſt vita mea, aut cognatio patris mei in Iſraël, vt fiam
19 gener regis? †Factũ eſt autem tempus cùm deberet dari
Merob filia Saul Dauid, data eſt Hadrieli Molathitæ v-
*Dilexit autem Michol filia Saul altera Dauid s
20 xor. ‵†Dilexit autem Dauid Michol filiam Saul alteram.‵
21 Et nuntiatum eſt Saul, & placuit ei. † Dixitque Saul,
Dabo eam illi, vt fiat ei in ſcandalum, & ſit ſuper eum
manus Philiſthinorũ. Dixitque Saul ad Dauid, In dua-
22 bus rebus gener meus eris hodie. † Et mandauit Saul
ſeruis ſuis, Loquimini ad Dauid clam me, dicẽtes, Ecce
places regi, & oẽs ſerui eius diligunt te. Nunc ergo eſto
23 gener regis. † Et locuti ſunt ſerui Saul in auribus Dauid
omnia verba hæc: & ait Dauid, Num parũ videt̃ vobis
generum eſſe regis? ego autem ſum vir pauper & tenuis.
24 † Et renuntiauerunt ſerui Saul, dicẽtes, Huiuſcemodi ver
25 ba locutus eſt Dauid. † Dixit autẽ Saul, Sic loquimini ad
F Dauid, Non habet rex ſponſalia neceſſe, niſi tantũ cen-
tum præputia Philiſthinorum, vt fiat vltio de inimicis
regis. Porrò Saul cogitabat tradere Dauid ĩ manus Phi
26 liſthinorum. † Cumque renuntiaſſent ſerui eius Dauid
verba quæ dixerat Saul, placuit ſermo in oculis Dauid,
27 vt fieret gener regis. † Et poſt paucos dies ſurgẽs Dauid, *in Accaron
abijt * cum viris qui ſub eo erant. Et percuſſit ex Phili-
ſthijm ducentos viros, & attulit eorũ præputia, & annu
merauit ea regi, vt eſſet gener eius. Dedit itaque Saul ei
28 Michol filiam ſuã vxorem. † Et vidit Saul & intellexit ꝙ
Dñs eſſet cum Dauid. Michol autem filia Saul diligebat
29 eum, † & Saul magis cœpit timere Dauid: factuſque eſt
30 Saul inimicus Dauid cunctis diebus. † Et egreſſi ſunt
principes Philiſthinorum: A principio autem egreſſio-
nis eorum prudentius ſe gerebat Dauid, quàm omnes
ſerui Saul, & celebre factum eſt nomen eius nimis.

Saul Dauid occidere volens, voce Ionathæ placatur, quẽ coram ſe citarizantem iterum transfigere tentat, & fugientem induſtria Michol, in Naioth apud Samuelem perſequutus, poſt ternos nuntios prophetantes, etiam ipſe prophetat.

C A P. XIX.

1 LOcutus eſt autem Saul ad Ionatham filium ſuum, &
A ad omnes ſeruos ſuos, vt occiderent Dauid. Porrò
2 Ionathas filius Saul diligebat Dauid valde. † Et indica-
uit Ionathas Dauid, dicẽs: Quęrit Saul pr̃ meus occide-
re te: quapropter obſerua te q̃ſo manè, & manebis clã,
3 & abſcondêris. †Ego autẽ egrediens, ſtabo iuxta patrem
meũ in agro, vbicũq; ‵fuerit‵ & ego loquar de te ad patrẽ *fuerit s.
4 meum: & quodcunque videro nuntiabo tibi. † Locutus
eſt ergo Ionathas de Dauid bona ad Saul patrem ſuum:
dixitq; ad eum, Ne ‵pecces rex in ſeruum tuum‵ Dauid, *peccet rex in ſeruũ ſuũ s.
quia non peccauit tibi, & opera eius bona ſunt tibi val-
5 de, † & poſuit animam ſuam in manu ‵ſua‵, & percuſſit *ſ ua.
Philiſthæum, & fecit Dñs ſalutem magnam vniuerſo Iſ-
raëli: vidiſti, & lætatus es. Quare ergo peccas in ſanguine
6 innoxio, interficiens Dauid, q eſt abſq; culpa? † Quod
cũ audiſſet Saul, placatus voce Ionathæ iurauit, Viuit
7 Dñs, quia non occidet̃. † Vocauit itaq; Ionathas Dauid,
B & indicauit ei omnia verba hæc: & introduxit Ionathas
Dauid ad Saul, & fuit ante eum ſicut fuerat heri & nu-
8 diuſtertius. † Motum eſt autẽ rurſum bellum & egreſ-
ſus Dauid, pugnauit aduerſum Philiſthijm: percuſſitq;
9 eos plaga magna: & fugerunt à facie eius. † Et factus eſt
ſpiritus Domini malus in Saul: ſedebat autem in domo
ſua, & tenebat lanceam: porrò Dauid pſallebat manu
10 ſua. †Niſuſq; eſt Saul configere Dauid lancea in pariete,
& declinauit Dauid à facie Saul: lancea autẽ caſſo vulne-
re perlata eſt in pariete, & Dauid fugit, & ſaluatus eſt
11 nocte illa. † Miſit ergo Saul ſatellites ſuos * in domũ Da- *nocte.
uid vt cuſtodirẽt eum, & interficeretur mane. Quod cũ
annunciaſſet Dauid Michol vxor ſua, dicens: Niſi ſal-
12 uaueris te nocte hac, cras moriêris: † depoſuit eum per
feneſtram. Porrò ille abijt & aufugit, atque ſaluatus eſt.
13 † Tulit autem Michol ſtatuã, & poſuit eam ſuper lectũ,
C & pellem piloſam caprarum poſuit ad caput eius, & o-
14 peruit eam veſtimentis. † Miſit autem Saul apparitores
15 qui raperent Dauid: & reſponſum eſt ꝙ ęgrotaret. † Rur
ſumq; miſit Saul nuntios vt viderẽt Dauid, dicens: Af-
16 ferte eum ad me in lecto, vt occidatur. † Cumq; veniſ-
ſent nuntij, inuentum eſt ſimulacrum ſuper lectum, &
17 pelles caprarum ad caput eius. † Dixitque Saul ad Mi-
chol, Quare ſic illuſiſti mihi, & dimiſiſti inimicũ meũ
vt fugeret? Et reſpondit Michol ad Saul, Quia ipſe lo-
cutus eſt mihi, * Dimitte me, alioquin interficiam te. *dicens.
18 † Dauid autem fugiẽs, ſaluatus eſt, & venit ad Samuel,
in Ramàtha, & nuntiauit ei omnia quę fecerat ſibi Saul:
& abierunt ipſe & Samuel, & morati ſunt in Naioth.
19 † Nunciatum eſt autem Sauli à dicentibus, Ecce Dauid
20 in Naioth ĩ Ramàtha. † Miſit ergo Saul lictores, vt rape-
D rent Dauid: qui cùm vidiſſent cuneum prophetarum va
ticinantium, & Samuelem ſtantem ſuper eos, factus eſt
etiam Spiritus Domini ‵in illis‵, & prophetare cœpe- *ſuper nuntios Saul; s.
21 runt etiam ipſi. † Quod cùm nuntiatum eſſet Sauli, mi-
ſit & alios nuntios: prophetauerunt autem & illi. Et
rurſum miſit Saul tertios nuntios: qui & ipſi prophe-

tauerunt.

22 tauerunt. Et iratus iracundia Saul, † abijt etiam ipſe in
Ramátha, & venit vſq; ad ciſternam magnam quę eſt in
Socho, & interrogauit, & dixit, In quo loco ſunt Sa-
muel & Dauid? Dictúq; eſt ei, Ecce in Naioth ſunt in Ra
23 mátha. † Et abijt in Naioth in Ramátha, & factus eſt etiã
ſuper eũ Spiritus Dñi, & ambulabat ingrediens, & pro-
24 phetabat vſq; dum veniret in Naioth in Ramátha. † Et ex
poliauit etiã ipſe ſe veſtimẽtis ſuis, & ꝓphetauit cũ cæ-
teris corã Samuele, & cecinit nud⁹ tota die illa & nocte.
‖Sup.10.c.11 Vnde & exiuit ꝓuerbium, ‖Nũ & Saul inter ꝓphetas?

Ionathas poſt repetitum cum Dauid fœdus, ipſum cum patre reconciliare fruſtra conatur, illum tamen è manibus eius trium ſagittarum ſigno liberat. C A P. X X.

1 FVgit autẽ Dauid de Naioth quę eſt in Ramátha, ve-
A niẽſq; locutus eſt coram Ionatha: Quid feci? quæ eſt
iniquitas mea, & quod peccatum meũ in patrem tuum,
2 quia quærit animam meã? † Qui dixit ei, Abſit, non mo-
riẽtis: neque enim faciet pater meus quicquã grande vel
paruum, niſi prius indicauerit mihi: hunc ergo cęlauit
me pr̃ meus ſermonẽ tantúmodo? nequaquã erit iſtud.
3 † Et iurauit rurſum Dauidi: & ille ait, Scit profectò pater
tuus quia inueni gratiam in oculis tuis, & dicet, Neſciat
hoc Ionathas, ne fortè triſtetur. Quinimò viuit Domi-
nus, & viuit anima tua, quia vno tantùm (vt ita dicam)
4 gradu, ego morsq; diuidimur. † Et ait Ionathas ad Da-
uid, Quodcunque dixerit mihi anima tua, faciam tibi.
5 † Dixit autem Dauid ad Ionathan, Ecce calendę ſunt cra-
B ſtino, & ego ex more ſedere ſoleo iuxta regem ad veſcen
dum: dimitte ergo me vt abſcondar in agro vſque ad ve-
6 ſperam diei tertiæ. † Si reſpiciens requiſierit me pater
tuus, reſpondebis ei, Rogauit me Dauid, vt iret celeriter
in Beth-léhem ciuitatem ſuam: quia victimæ ſolennes
7 ibi ſunt vniuerſis contribulib⁹ ſuis. † Si dixerit, Bene: pax
erit ſeruo tuo. ſi autem fuerit iratus, ſcito quia completa
8 eſt malitia eius. † Fac ergo miſericordiam in ſeruũ tuum:
quia fœdus Domini me famulum tuum tecum inire fe-
ciſti. ſi autem eſt iniquitas aliqua in me, tu me interfice,
9 & ad patrem tuum ne introducas me. † Et ait Ionathas,
*à te. Abſit hoc *à me: neque enim fieri poteſt, vt ſi certè co-
gnouero completam eſſe patris mei malitiam contra te,
10 non annuntiẽ tibi. † Reſponditq; Dauid ad Ionathan,
Quis renũtiabit mihi, ſiquid fortè reſpõderit tibi pater
11 tuus durè de me? † Et ait Ionathas ad Dauid: Veni, &
egrediamur foras in agrum. Cumque exiſſent ambo in
12 agrũ, † ait Ionathas ad Dauid, Dñe Deus Iſrl̃, ſi inueſti-
C gauero ſententiã patris mei craſtino vel perẽdie: & aliq̃d
boni fuerit ſuper Dauid, & nõ ſtatim miſero ad te, &
13 notum tibi fecero, † hæc faciat Dominus Ionathæ, & hęc
addat. Si autem perſeuerauerit patris mei malitia aduer-
ſum te, reuelabo aurem tuam & dimittam te, vt vadas in
14 pace, & ſit Dñs tecum, ſicut fuit cum patre meo. † Et ſi
vixero, facies mihi miſericordiam Domini: ſi verò mor-
15 tuus fuero, † nõ auferes miſericordiã tuam à domo mea
vſq; in ſempiternum, quãdo eradicauerit Dñs inimicos
Dauid, vnumquemq; de terra: auferat Ionathan de do
mo ſua, & requirat Dñs de manu inimicorum Dauid.
16 † Pepigit ergo Ionathas fœdus cũ domo Dauid: & requi-
17 ſiuit Dominus de manu inimicorum Dauid. † Et addidit
D Ionathas deierare Dauid, eò quòd diligeret illum: ſicut
18 enim animam ſuam, ita diligebat eũ. † Dixitque ad eum
Ionathas, Cras calendæ ſunt, & requirẽris: requiretur
19 enim ſeſſio tua † vſque perendie. Deſcendens ergo feſti-
nus, & venies in locum vbi celandus es in die quando
operari licet, & ſedebis iuxta lapidem, cui nomen eſt E-
20 zel. † Et ego tres ſagittas mittam iuxta eum, & iaciam
21 quaſi exercens me ad ſignum. † Mittã quoq; & puerũ,
22 dicens ei: Vade & affer mihi ſagittas. † Si dixero puero,
Ecce ſagittæ intra te ſunt, tolle eas: tu veni ad me quia
pax tibi eſt, & nihil eſt mali, viuit Dominus. Si autem
ſic locutus fuero puero, Ecce ſagittæ vltra te ſunt: Vade
23 in pace, quia dimiſit te Dominus. † De verbo autem
quod locuti ſumus ego & tu, ſit Dominus inter me & te,
24 vſque in ſempiternum. † Abſconditus eſt ergo Dauid in
agro, & venerunt calendæ, & ſedit rex ad comedẽdum
25 panem. † Cumque ſediſſet rex ſuper cathedram ſuam
E (ſecundùm conſuetudinem) quæ erat iuxta parietem,
ſurrexit Ionathas, & ſedit Abner ex latere Saul, vacuuſ-
26 que apparuit locus Dauid. † Et nõ eſt locutus Saul quic-
quam in die illa: cogitabat enim quòd fortè euenſſet ei
27 vt non eſſet mundus, nec purificatus: † Cumque illuxiſ-
ſet dies ſecunda poſt calendas, rurſus apparuit vacuus
locus Dauid. Dixitq; Saul ad Ionatham filium ſuũ, Cur
28 nõ venit fili⁹ Iſai nec heri, nec hodie ad veſcendum? † Re-
ſponditq; Ionathas Sauli, Rogauit me obnixè, vt iret in
29 Beth-léhem, † & ait: Dimitte me quoniam ſacrificium ſo
lenne eſt in ciuitate*, vnus de fratribus meis accerſiuit *mea.
me: nunc ergo ſi inueni gratiam in oculis tuis, vadam ci
tò, & videbo fratres meos. Ob hanc cauſam non venit ad
30 menſam regis. † Iratus autem Saul aduerſum Ionathan,
F dixit ei: Fili mulieris virũ vltrò rapientis, nunq̃d ignoro
quia diligis filium Iſai in confuſionem tuam, & in con-
31 fuſionem ignominioſæ matris tuæ? † Omnibus enim
diebus quibus filius Iſai vixerit ſuper terram, non ſtabi-
lieris tu, neq; regnum tuũ, itaq; iam nunc mitte & ad-
32 duc eum ad me: quia filius mortis eſt. † Reſpõdens autem
Ionathas Sauli patri ſuo, ait: Quare morietur? Quid fe-
33 cit? † Et arripuit Saul lanceã vt percuteret eũ. Et intellexit
Ionathas ꝙ definitũ eſſet à patre ſuo vt interficeret Da-
34 uid. † Surrexit ergo Ionathas à menſa in ira furoris, &
non comedit in die calendarum ſecunda panem, Con-
triſtatus eſt enim ſuper Dauid, eò ꝙ confudiſſet eum pa
35 ter ſuus. † Cumq; illuxiſſet manè, venit Ionathas in agrũ
36 iuxta placitum Dauid, & puer paruulus cũ eo, † & ait ad
G puerum ſuum, Vade, & affer mihi ſagittas quas ego ia-
cio. Cumq; puer cucurriſſet, iecit aliam ſagittam trans
37 puerum. † Venit itaq; puer ad locum iaculi, quod miſe-
rat Ionathas: & clamauit Ionathas poſt tergũ pueri, &
38 ait: Ecce ibi eſt ſagitta porrò vltra te? † Clamauitq; iterũ
Ionathas poſt tergũ pueri, dicẽs: Feſtina velociter ne ſte-
teris. Collegit autem puer Ionathæ ſagittas, & attulit ad
39 dominum ſuum: † & quid ageretur, penitus ignorabat,
tantummodo enim Ionathas & Dauid rem nouerant.
40 † Dedit ergo Ionathas arma ſua puero, & dixit ei: Vade
41 & defer in ciuitatẽ. † Cũq; abijſſet puer, ſurrexit Dauid
de loco qui vergebat ad auſtrum, & cadẽs pronus in ter
ram, adorauit tertiò: & oſculantes ſe alterutrũ, fleuerunt
42 pariter, Dauid autem amplius. † Dixit ergo Ionathas ad
Dauid: Vade in pace: quęcunq; iurauimus ambo in no-
mine Dñi, dicentes: Dñs ſit inter me & te, & inter ſemen
43 tuum, & ſemen meum vſq; in ſempiternũ. † Et ſurrexit
Dauid, & abijt: ſed Ionathas ingreſſus eſt ciuitatem.

Profugus Dauid in Nobe, fame compulſus panes ſanctificatos comedit, datos ab Achimélech coram Doëg Idumæo: & Goliad gladio accepto apud Achis regem Geth dementiam præ timore ſimulat. C A P. X X I.

1 VEnit autem Dauid in Nobe ad Achimélech ſacer-
A dotẽ & obſtupuit Achimélech, eò ꝙ veniſſet Da-
2 uid. Et dixit ei: Quare tu ſolus, & nullus eſt tecũ? † Et ait
Dauid ad Achimélech ſacerdotẽ, Rex præcepit mihi ſer-
monem, & dixit: Nemo ſciat rem propter quam miſſus
es à me, & cuiuſmodi præcepta tibi dederim: nã & pue-
3 ris condixi in illũ & illum locũ. † Nunc ergo ſiquid ha-
bes ad manũ, vel quinq; panes, da mihi, aut quicquid in-
4 ueneris. † Et rñdens ſacerdos ad Dauid, ait illi: Nõ habeo
laicos panes ad manũ, ſed tantũ panem ſanctũ: ſi mun-
5 di ſunt pueri, maximè à mulieribus*. † Et rñdit Dauid ſa *mũdi ſunt.
B cerdoti, & dixit ei: Et quidem ſi de mulieribus agitur, con-
tinuimus nos ab heri & nudiuſtertius, quando egredie-
bamur, & fuerunt vaſa puerorum ſancta. porrò via hæc
polluta eſt, ſed & ipſa hodie ſanctificabitur in vaſis.
6 † ‖Dedit ergo ei ſacerdos ſanctificatũ panẽ: neque enim ‖Matt.12.a.3
erat ibi panis, niſi tantùm panes propoſitionis qui ſu-
blati fuerant à facie Domini, vt ponerentur panes calidi
7 † Erat autem ibi vir quidam de ſeruis Saul, in die illa in-

C tus in tabernaculo Domini: & nomen eius Doëg Idu-
8 mæus potentiſſimus paſtorum Saul.* ¶Dixit autem Da-
uid ad Achimélech, Si habes hîc ad manum haſtam aut
gladium, * quia gladium meum, & arma mea non tuli
9 mecum, ſermo enim regis vrgebat. ¶Et dixit ſacerdos,
Ecce-hîc gladius Goliath Philiſthęi, quem percuſſiſti in
Valle-terebinthi, eſt inuolutus palliu poſt ephod: ſi iſtú
vis tollere, tolle, neq; enĩ hîc eſt alius abſq; eo. Et ait Da-
10 uid, Non eſt huic alter ſimilis: da mihi eú. ¶Surrexit itaq;
Dauid, & fugit in die illa à facie Saul, & venit ad Achis
11 regem Geth. ¶Duxeruntq; ſerui Achis ad eum-cùm vi-
D diſſent Dauid`, Nunquid nõ iſte eſt Dauid rex terræ? nõ-
ne huic cantabant per choros, dicẽtes: Percuſſit Saul mil
12 le, & Dauid decem millia? ¶Poſuit autem Dauid ſermo-
nes iſtos in corde ſuo, & extimuit valde à facie Achis re-
13 gis Geth. ¶Et immutauit os ſuum corá eis, & collabebat
inter manus eorú: & impingebat in oſtia portæ, deflue-
14 bantq; ſaliuæ eius in barbã. ¶Et ait Achis ad ſeruos ſuos,
Vidiſtis hominem inſanũ: quare adduxiſtis eum ad me?
15 ¶An deſunt nobis furioſi, q introduxiſtis iſtum, vt fure-
ret me pręſente? hiccine ingredietur domum meam?

hic paſcebat mulas Saul.
da mihi.
-.1.
-.6.

David cum plurimis ad ſe in ſpeluncam Odollam ſuſceptis, inde ad regẽ Moab proficiſcitur, vnde conſilio Gad prophetæ in terram Iuda reuertitur. Saul verò oẽs ſacerdotes Nobe, præter Abiathar qui ad Dauid confugit, per Doëg Idumæum iuſſit interimi. C A P. XXII.

1 ABijt ergo Dauid inde & fugit in ſpeluncam Odol-
A lam. Quod cũ audiſſent fratres eius, & omnis do-
2 mus patris eius, deſcenderunt ad eum illuc. ¶Et cõuene-
runt ad eú omnes qui erant in anguſtia cõſtituti, & op-
preſſi ære alieno: & amaro animo, & factus eſt eorú prin
3 ceps, fueruntq; cũ eo quaſi quadringẽti viri. ¶Et ꝓfectus
eſt Dauid inde in Maſpha, quæ eſt Moab: & dixit ad regẽ
Moab, Maneat oro pater meus & mater mea vobiſcum,
4 donec ſciam quid faciat mihi Deus. ¶Et reliquit eos an-
te faciem regis Moab: Manſeruntque apud eum cunctis
5 diebus quibus Dauid fuit ĩ præſidio. ¶Dixitq; Gad pro-
pheta ad Dauid: Noli manere in præſidio, ꝓficiſcere, &
vade in terrá-Iuda. Et profectus eſt Dauid, & venit in Sal
6 tum-hareth. ¶Et audiuit Saul quòd apparuiſſet Dauid,
B & vir, qui erant cum eo. Saul autem cũ maneret in Ga-
baa, & eſſet in nemore, qđ eſt ĩ Rama, haſtã manu tenẽs,
7 cunctiq; ſerui eius circunſtarent eum, ¶ait ad ſeruos ſuos
qui aſſiſtebant ei: Audite me nunc filij Iemini, Núquid
omnibus vobis dabit filius Iſai agros & vineas, & vni-
8 uerſos vos faciet tribunos, & cẽturiones: ¶quoniam con
iuraſtis oẽs aduerſum me, & non eſt qui mihi renuntiet,
maximè cùm & filius meus fœdus inierit cú filio Iſai? Nõ
eſt qui vicem meã doleat ex vobis, nec qui annuntiet mi
hi: eò quòd ſuſcitauerit filius meus ſeruum meũ aduer-
9 ſum me, inſidiãtem mihi vſque hodie? ¶Reſpõdens au-
tem Doëg Idumæus qui aſſiſtebat, & erat primus inter
ſeruos Saul. Vidi, inquit, filium Iſai in Nobe apud Achi-
10 mélech filium Achitob-ſacerdotem`. ¶Qui conſuluit
pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: ſed & gladium Go-
11 liath Philiſthęi dedit illi. ¶Miſit ergo rex ad accerſendũ
Achi-mélech ſacerdotem, filium Achitob, & omnẽ do-
mum patris eius ſacerdotum, qui erant in Nobe: qui v-
12 niuerſi venerunt ad regẽ. ¶Et ait Saul-ad Achi-mélech`,
13 Audi fili Achitob. Qui rñdit, Præſto ſum dñe. ¶Dixitq;
C ad eũ Saul, Quare coniuraſtis aduerſum me tu & filius
Iſai, & dediſti ei panes & gladium, & conſuluiſti pro eo
Dñm, vt cõſurgeret aduerſum me, inſidiator vſq; hodie
14 permanẽs? ¶Rñdensq; Achi-mélech regi, ait, Et quis in
omnibus ſeruis tuis, ſicut Dauid fidelis, & gener regis,
& pergens ad imperium tuũ, & glorioſus in domu tua?
15 ¶Num hodie cœpi pro eo conſulere Dñm? Abſit hoc à
me: ne ſuſpicetur rex aduerſus ſeruum ſuũ rem huiuſce-
modi, in vniuerſa domo patris mei: non enim ſciuit ſer-
uus tuus quicquã, ſuper hoc negocio, vel modicum vel
16 grande. ¶Dixitq; rex: Morte morieris Achi-mélech, tu,
17 & oĩs domus patris tui. ¶Et ait rex emiſſarijs ſuis qui

-.5.
-.4.

circunſtabant eũ: Conuertimini, & interficite ſacerdo-
tes Dñi: nam manus eorum cum Dauid eſt: ſcientes q
fugiſſet,-&` non indicauerunt mihi. Noluerunt autem
ſerui regis extẽdere manus ſuas in ſacerdotes Domini.
18 ¶Et ait rex ad Doëg: Cõuertere tu & irrue in ſacerdotes*.
D Conuerſuſque Doëg Idumæus, irruit in ſacerdotes, &
trucidauit in die illa octogintaquinque viros veſtitos
19 ephod lineo. ¶Nobe autem ciuitatem ſacerdotum per-
cuſſit in ore gladij, viros & mulieres, & paruulos & la-
ctentes, bouemque & aſinum, & ouem in ore gladij.
20 ¶Euadens autem vnus filius Achi-mélech filij Achitob,
21 cuius nomen erat Abiathar, fugit ad Dauid, ¶& annun-
22 tiauit ei quòd occidiſſet Saul ſacerdotes Domini. ¶Et ait
Dauid ad Abiathar: Sciebam in die illa, quòd cum ibi
eſſet Doëg Idumæus, proculdubio annuntiaret Sauli:
23 Ego ſum reus omnium animarũ* patris tui. ¶Mane me-
cum, ne timeas: ſi quis quæſierit animã meam, quæret &
animam tuam, mecumque ſeruaberis.

-.2.
Domini.
domus i.

Quum David Ceilam à Philiſthæis liberaſſet, ne in manus Saul à viris Ceila traderetur, profugus in deſertum Ziph proditur à Ziphęis: fœdere autem inter Dauid & Ionathan renouato, Saul eum perſequitur, ſed propter Philiſthæorum irruptionem liberatur. C A P. XXIII.

1 ET annuntiauerũt Dauid dicentes: Ecce Philiſthijm
A oppugnant Ceilam & diripiũt areas. ¶Cõſuluit er-
2 go Dauid Dñm dicens, Num vadam & percutiam Phi-
liſthæos iſtos? Et ait Dñs ad Dauid: Vade, & percuties
3 Philiſthæos & Ceilam ſaluabis. ¶Et dixerunt viri qui
erant cum Dauid ad eum: Ecce nos hîc in Iudæa conſi-
ſtentes timemus: quãtò magis ſi ierimus in Ceilam ad-
4 uerſum agmina Philiſthinorũ? ¶Rursũ ergo Dauid cõ
ſuluit Dñm. Qui reſpõdens ait ei: Surge: & vade in Cei-
5 lam: ego enim tradam Philiſthæos in manu tua. ¶Abijt
ergo Dauid & viri eius in Ceilã, & pugnauit aduerſum
Philiſthæos, & abegit iumenta eorũ, & ꝑcuſſit eos pla-
6 ga magna: & ſaluauit Dauid habitatores Ceilæ. ¶Porrò
eo tempore quo fugiebat Abiathar filius Achi-mélech
7 ad Dauid ĩ Ceilam, ephod ſecũ habens deſcẽderat. ¶Nũ-
tiatum eſt autem Sauli q veniſſet Dauid ĩ Ceilam: & ait
B Saul: Tradidit eum Dñs in manus meas, concluſuſque
8 eſt introgreſſus vrbẽ in qua portæ & ſeræ ſunt. ¶Et præ-
cepit Saul omni populo vt ad pugnam deſcenderet in
9 Ceilam, & obſideret Dauid & viros eius. ¶Quod cũ Da
uid reſciſſet quia præpararet ei Saul clam malũ, dixit ad
10 Abiathar ſacerdotem: Applica Ephod. ¶Et ait Dauid:
Domine Deus Iſraël, audiuit famam ſeruus tuus, q di-
ſponat Saul venire in Ceilam, vt euertat vrbem ꝓpter
11 me. ¶Si tradent me viri Ceilæ in manus eius? & ſi deſcẽ-
det Saul, ſicut audiuit ſeruus tuus? Dñe Deus Iſraël in-
12 dica ſeruo tuo. Et ait Dominus, Deſcendet. ¶Dixitq;* Da-
uid: Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui ſunt me-
13 cum in manus Saul? Et dixit Dñs: Tradent. ¶Surrexit
ergo Dauid & viri eius quaſi ſexcenti, & egreſſi de Cei-
la, huc atque illuc vagabant incerti: Nuntiatumq; eſt
Sauli q fugiſſet Dauid de Ceila & ſaluatus eſſet: quã ob
14 rem diſſimulauit exire. ¶Morabat autem Dauid in deſer-
C to, in locis firmiſſimis, manſitque in monte ſolitudinis
Ziph-in monte opaco`: Quærebat eum tamen Saul cun-
15 ctis diebus, & nõ tradidit eũ Dñs in manus ei9. ¶Et vi-
dit Dauid q egreſſus eſſet Saul vt quęreret animam eius.
16 Porrò Dauid erat in deſerto-Ziph ĩ ſylua. ¶Et ſurrexit
Ionathas filius Saul, & abijt ad Dauid in ſyluã, & con-
17 fortauit manus eius in Deo, ¶dixitq; ei: Ne timeas, neq;
enim inueniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis
ſuper Iſrl, & ego ero tibi ſecundus, ſed & Saul pr meus
18 ſcit hoc. ¶Percuſſit ergo vterq; fœdus coram Dño: man-
D ſitq; Dauid in ſylua, Ionathas autem reuerſus eſt in do-
19 mum ſuam. ¶Aſcenderunt autem Ziphæi ad Saul in Ga
baa, dicentes, Nõnne,-ecce` Dauid latitat apud nos in
locis tutiſſimis ſyluæ, in Colle-Hachila, quę eſt ad dex-
20 teram deſerti? ¶Nunc ergo ſicut deſiderauit anima tua
vt deſcenderes, deſcende; noſtrum autem erit vt trada-

rurſum.
-.7.
-.1.
-.2.

mus

21 mus eum in manus regis. † Dixitq́; Saul, Benedicti vos à
22 Dño, quia doluiſtis vicem meam. † Abite ergo oro, &
diligentius præparate, & curioſius agite & conſiderate
velociter. locum vbi ſit pes eius, vel quis viderit eum ibi, *reco-
*vbi diuerſit 23 gitat enim de me, q̄ callidè inſidier ei. † Conſiderate, &
D videte omnia latibula eius, in quibus abſconditꝰ: & re-
uertimini ad me ad rem certã, vt vadam vobiſcũ. Quòd
ſi etiam in terrã ſe obſtruxerit, perſcrutabor eum in cun
24 ctis millibus Iuda. † At illi ſurgentes abierũt in Ziph an-
te Saul: Dauid autem & viri eius erant in deſerto Maon,
25 in campeſtribus ad dexterã Ieſimon. † Iuit ergo Saul &
ſocij eius ad quærendũ eum: & nuntiatũ eſt Dauid, ſta-
timq́; deſcendit ad petrã, & verſabatꝰ in deſerto Maon.
Quòd cũ audiſſet Saul pſequutus eſt Dauid in deſerto
& viri eius. 26 Maon. † Et ibat Saul ad latus montis ex parte vna: Dauid
autem & viri eius erant in latere montis ex parte altera:
Porrò Dauid deſperabat ſe poſſe euadere à facie Saul, ita-
que Saul & viri eius in modũ coronæ cingebant Dauid
27 & viros eius, vt caperent eos. † Et nuntius venit ad Saul,
dicens: Feſtina, & veni, qm̃ infuderunt ſe Philiſthijm
28 ſuper terram. † Reuerſus eſt ergo Saul deſiſtẽs perſequi
Dauid, & perrexit in occurſum Philiſthinorũ. propter
hoc vocauerunt locum illum Petram diuidentem.

Dauid in ſpelunca Engaddi latitãs, horam chlamydis Saul perſequentis abſcidit, & ne occideretur, ipſum liberauit: quare Saul culpam agnoſcit, & ſciens Dauid regnaturum, ſuſcepto ab ipſo iuramento ei reconciliatur. CAP. XXIIII.

1 ASCendit ergo Dauid inde: & habitauit in locis tu-
A tiſſimis En-gaddi. † Cũq́; reuerſus eſſet Saul, poſt-
2 quàm perſequutus eſt Philiſthæos, nuntiauerunt ei, di-
3 centes, Ecce Dauid in deſerto eſt En-gaddi. † Aſſumens
ergo Saul tria millia electorũ virorũ ex omni Iſrl', perrexit
ad inueſtigandũ Dauid & viros eiꝰ, etiã ſup abruptiſſimas
4 petras, quæ ſolis ibicibus perviæ ſunt. † Et venit ad caulas
ouium, quæ ſe offerebant vianti: eratq́; ibi ſpelunca quã
ingreſſus eſt Saul, vt purgaret ventrẽ: Porrò Dauid & vi-
5 ri eius in interiore parte ſpeluncæ latebant. † Et dixerunt
ſerui Dauid ad eum: Ecce dies de qua loquutus eſt Dñs
ad te, Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei ſicut
placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo Dauid, & præcîdit
6 oram chlamydis Saul ſilenter. † Poſt hæc percuſſit cor
ſuum Dauid, eò quòd abſcidiſſet oram chlamydis Saul.
7 † Dixitq́; ad viros ſuos: Propitius ſit mihi Dñs ne faciam
B hanc rem domino meo Chriſto Domini, vt mittam ma
*-7. num meam in eum, quia Chriſtus Domini eſt. ⸗Viuit
Dominus', quia niſi Dominus percuſſerit eum, aut dies
eius venerit vt moriatur, aut deſcendens in prælium pe-
rierit: propitius mihi ſit Dñs vt non mittã manum meã
8 in Chriſtum Domini. † Et confregit Dauid viros ſuos ſer
iſtis. monibus, & non permiſit eos vt conſurgerent in Saul:
Porrò Saul exurgẽs de ſpelunca, pergebat cœpto itine-
9 re. † Surrexit autem Dauid poſt eum: & egreſſus de ſpe-
lunca, clamauit poſt tergum Saul, dicẽs: Domine mi rex.
Et reſpexit Saul poſt ſe: & inclinans ſe Dauid pronus in
10 terram, adorauit, † dixitq́; ad Saul: Quare audis verba
hominum loquentium, Dauid quærit malum aduerſum
11 te? † Ecce hodie viderũt oculi tui q̄ tradiderit te Domi-
nus in manu mea in ſpelunca: & cogitaui vt occiderem
C te, ſed pepercit tibi oculus meus: Dixi enim: Non exten-
dam manum meam in dñm meum, quia Chriſtus Dñi
12 eſt. † Quin potius pater mi, vide, & cognoſce orã chla-
mydis tuæ in manu mea: quoniam cũ præſcinderẽ ſum-
mitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam
in te. Animaduerte, & vide, quoniam non eſt in manu
mea malum, neque iniquitas, neque peccaui in te: tu
13 autem inſidiaris animæ meæ vt auferas eã. † Iudicet Do-
minus inter me & te, & vlciſcatur me Dominus ex te:
14 manus autem mea non ſit in te. † Sicut & in prouerbio
antiquo dicitur: AB IMPIIS egredietur impietas: ma
15 nus ergo mea non ſit in te. † Quem perſequeris rex Iſ-
raël? quem perſequeris? canem mortuum perſequeris,
16 & pulicem vnum. † Sit Dominus iudex, & iudicet in-
ter me & te: & videat & iudicet cauſam meam, & eruat
17 me de manu tua. † Cũ autem cõpleſſet Dauid loquens
D ſermones huiuſcemodi ad Saul, dixit Saul, Nũquid vox
hæc tua eſt fili mi Dauid? Et leuauit Saul vocem ſuam,
18 & fleuit, † dixitq́; ad Dauid: Iuſtior tu es q̃ ego: tu enim
19 tribuiſti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala. † Et tu
indicaſti hodie quæ feceris mihi bona: quomodo tradi-
derit me Dominus in manum tuam, & nõ occiderit me.
20 † Quis enim cùm inuenerit inimicum ſuũ, dimittet eum
in via bona? Sed Dñs reddat tibi viciſſitudinẽ hanc pro
21 eo quod hodie operatus es in me. † Et nunc quia ſcio q̄
certiſſimè regnaturus ſis, & habiturus in manu tua re-
22 gnum Iſraël: † iura mihi in Dño, ne deleas ſemen meum
poſt me, neque auferas nomen meum de domo patris
23 mei. † Et iurauit Dauid Sauli. Abijt ergo Saul in domum
ſuam: & Dauid, & viri eius aſcenderunt ad tutiora loca.

Mortuus Samuel plangitur, Dauid Nabal victum neganti mortem minatus egregia Abigaïl oratione placatur, quã mortuo Nabal in connubium accipit ſimul & Achinóen, Saul verò filiam Michol Phalti tradit. CAP. XXV.

1 MOrtuus eſt autem Samuel, & congregatus eſt v- Ecc.46.d.23
A niuerſus Iſraël, & planxerunt eum, & ſepelierũt
eum in domo ſua in Ramatha. Conſurgensque Dauid
2 deſcendit in deſertũ Pharan. † Erat autem vir quiſpiam
in ſolitudine Maon, & poſſeſſio eius in Carmelo, & ho-
mo ille magnus nimis: erantque ei oues tria millia, &
mille capræ: & accidit vt tonderetur grex eius in Car-
3 melo. † Nomen autem viri illius erat Nabal, & nomen
vxoris eius Abigaïl. Eratq́; mulier illa prudentiſſima &
ſpecioſa: porrò vir eius durus, & peſſimus, & malitio-
4 ſus: erat autem de genere Caleb. † Cũ ergo audiſſet Da-
5 uid in deſerto quòd tonderet Nabal gregem ſuũ, † miſit
decem iuuenes & dixit eis: Aſcendite in Carmelum, &
venietis ad Nabal, & ſalutabitis eum ex nomine meo
6 pacificè: † & dicetis, Sit fratribus meis & tibi pax, & do-
B mui tuæ pax, & omnibus quæcunq; habes, ſit pax. ⸗Ex *-4-
7 multis annis ſaluos faciens tuos & omnia tua.' † Audiui
quòd tonderent paſtores tui* qui erãt nobiſcum in de- *greges tuos.
ſerto: nunquam eis moleſti fuimus, nec aliquando de-
fuit quicquam eis de grege, omni tempore quo fuerunt
8 nobiſcum in Carmelo. † Interroga pueros tuos, & indi-
cabunt tibi. Nunc ergo inueniant pueri tui' gratiam in
oculis tuis: in die enim bona venimus. quodcunq; inue-
9 nerit manus tua, da ſeruis tuis, & filio tuo Dauid. † Cũ-
que veniſſent pueri Dauid, loquuti ſunt ad Nabal omnia
10 verba hæc ex nomine Dauid: & ſiluerunt. † Reſpondẽs
autem Nabal pueris Dauid ait: Quis eſt Dauid? & quis
eſt filius Iſai? hodie increuerunt ſerui qui fugiunt do-
11 minos ſuos. † Tollam ergo panes meos, & aquas meas, &
carnes pecorum quæ occîdi tonſoribus meis, & dabo vi-
12 ris quos neſcio vnde ſint? † Regreſſi ſunt itaque pueri
Dauid per viam ſuam, & reuerſi venerunt, & annuntia-
13 uerunt ei omnia verba quæ dixerat. † Tũc ait Dauid' pue *viris 8.
ris' ſuis: Accingatur vnuſquiſque gladio ſuo. Et accincti
C ſunt ſinguli gladijs ſuis, accinctuſque eſt & Dauid enſe
ſuo: & ſecuti ſunt Dauid quaſi quadringenti viri: por-
14 rò ducenti remanſerũt ad ſarcinas. † Abigaïl autem vxori
Nabal nuntiauit vnus de pueris ſuis, dicens: Ecce Da-
uid miſit nuntios de deſerto vt benedicerent domino no
15 ſtro: & auerſatus eſt eos. † Homines iſti, boni ſatis fue-
runt nobis, & non moleſti, nec quicquam aliquando
perijt omni tempore quo fuimus conuerſati cum eis in
16 deſerto: † pro muro erant nobis tam in nocte q̃ in die,
17 omnibus diebus q̃bus pauimus apud eos greges. † Quã
ob rem conſidera, & recogita quid facias: quoniam cõ-
pleta eſt malitia aduerſum virum tuum, & aduerſum
domum tuam, & ipſe eſt filius Belial, ita vt nemo poſſit
18 ei loqui. † Feſtinauit igitur Abigaïl, & tulit ducẽtos pa-
nes & duos vtres vini, & quinq; arietes coctos, & quin-
que ſata polentæ, & centum ligaturas vuæ paſſæ, & du-
19 centas maſſas caricarum, & poſuit ſuper aſinos, † dixit-
D que pueris ſuis: Præcedite me, ecce, ego poſt tergum ſe-

20 quæ vos: viro autem ſuo Nabal non indicauit. †Cùm
ergo aſcendiſſet aſinum, & deſcéderet ad radicem mon-
tis, Dauid & viri eius deſcendebát in occurſum eius:
21 quibus & illa occurrit. †Et ait Dauid: Verè fruſtra ſer-
uaui omnia quæ huius erant in deſerto, & non perijt
quicquam de cunctis quæ ad eum pertinebant, & red-
22 didit mihi malum pro bono. †Hæc faciat Deus inimicis
Dauid, & hæc addat, ſi reliquero de omnibus quæ ad ip-
ſum pertinent vſque manè, mingentem ad parietem.
23 †Cùm auté vidiſſet Abigáil Dauid, feſtinauit, & de-
ſcendit de aſino, & procidit coram Dauid ſuper faciem
24 ſuam, & adorauit ſuper terrá, †& cecidit ad pedes eius,
& dixit: In me ſit domine mi hęc iniquitas: loquatur ob-
ſecro ancilla tua in auribus tuis: & audi verba famulæ
25 tuę. †Ne ponat oro dominus meus rex cor ſuum ſuper
virum iſtum iniquum Nabal: quoniam ſecundum no-
men ſuum ſtultus eſt, & ſtultitia eſt cum eo: ego autem
ancilla tua non vidi pueros tuos domine mi quos miſi-
26 ſti. †Nunc ergo domine mi viuit Dominus, & viuit ani
ma tua, qui prohibuit te ne venires in ſanguinem, &
ſaluauit manum tuam tibi: & nunc fiant ſicut Nabal ini
27 mici tui, & qui quærunt domino meo malum. †Qua-
E propter ſuſcipe benedictionem hanc, quam attulit an-
cilla tua tibi domino meo: & da pueris qui ſequuntur
28 te dominum meum. †Aufer iniquitatem famulæ tuæ,
faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domú
fidelem, quia prælia Domini domine mi tu præliaris:
malitia ergo non inueniatur in te omnibus diebus vitæ
29 tuæ. †Si enim ſurrexerit aliquando homo perſequens
te, & quærens animam tuam, erit anima domini mei
cuſtodita quaſi in faſciculo viuentium, apud Dominum
Deum tuum: Porrò inimicorum tuorum anima rotabi-
30 tur, quaſi in impetu & circulo fundæ. †Cùm ergo fece-
rit Dominus tibi dño meo omnia quę loquutus eſt bo-
31 na de te, & conſtituerit te ducem ſuper Iſraël: †non erit
tibi hoc in ſingultum, & in ſcrupulum cordis domino
meo, quod effuderis ſanguinem innoxium, aut ipſe te
vltus fueris: & cùm benefecerit Dominus dño meo, re-
32 cordaberis ancillæ tuę*. †Et ait Dauid ad Abigáil: Bene-
F dictus Dñs Deus Iſraël, qui miſit hodie te in occurſum
33 meum, †& benedictum eloquium tuum, & benedicta
tu, quæ prohibuiſti me hodie ne irem ad ſanguinem, &
34 vlciſcerer me manu mea. †Alioquin viuit Dñs Iſraël qui
prohibuit me ne malum facerem tibi: niſi citò veniſſes
in occurſum mihi, non remanſiſſet Nabal vſque ad lu-
35 cem matutinam, mingens ad parietem. †Suſcepit ergo
Dauid de manu eius omnia quæ attulerat ei, dixitq́; ei:
Vade pacifice in domum tuam, ecce audiui vocem tuá,
36 & honoraui faciem tuam. †Venit auté Abigáil ad Na-
bal: & ecce erat ei cóuiuium in domo eius, quaſi conui-
uium regis, & cor Nabal iucundum: erat enim ebrius
nimis: & non indicauit ei verbum puſillum, aut gran-
37 de vſque manè. †Diluculo autem cùm digeſſiſſet vinum
G Nabal, indicauit ei vxor ſua verba hæc, & emortuú eſt
38 cor eius intrinſecus, & factus eſt quaſi lapis. †Cumq́ue
pertranſiſſent decem dies, percuſſit Dominus Nabal, &
39 mortuus eſt. †Quod cùm audiſſet Dauid mortuú Na-
bal, ait: Benedictus Dominus qui iudicauit cauſam op-
probrij mei de manu Nabal, & ſeruum ſuú cuſtodiuit à
malo, & malitiá Nabal reddidit Dominus in caput eius.
Miſit ergo Dauid, & locutus eſt ad Abigáil, vt ſumeret
40 eam ſibi in vxorem. †Et venerunt pueri Dauid ad Abi-
gáil in Carmelum, & locuti ſunt ad eam, dicentes: Da-
41 uid miſit nos ad te, vt accipiat te ſibi in vxorem. †Quę
conſurgens adorauit prona in terram, & ait, Ecce famu-
la tua ſit in ancillam, vt lauet pedes ſeruorum Domini
42 mei. †Et feſtinauit, & ſurrexit Abigáil, & aſcendit ſu-
per aſinum, & quinque puellæ ierunt cum ea, pediſſe-
quæ eius, & ſecuta eſt nuntios Dauid: & facta eſt illi vxor.
43 †Sed & Achinoá accepit Dauid de Iezrahel: & fuit vtra-
44 que vxor eius. †Saul autem dedit Michol filiam ſuam
vxorem Dauid Phalti, filio Lais, qui erat de Gallim.

* & tu benefacies ei.

Dauid à Ziphæis apud Saul proditus, haſtam & ſcyphum dormienti Saul abſtulit: quod agnoſcens Saul, culpam fatetur, reuocatoq́; Dauidi ſecuritatem pollicetur. CAP. XXVI.

1 ET venerunt Ziphęi ad Saul in Gabaa, dicentes: Ecce
A Dauid abſconditus eſt in Colle-hachila, quæ eſt ex
2 aduerſo ſolitudinis. †Et ſurrexit Saul, & deſcendit in de-
ſertú-Ziph, & cú eo tria millia virorú de electis Iſraël, vt
3 quæreret Dauid in deſerto-Ziph. †Et caſtrametatus eſt
Saul in Gabaa-hachila, quę erat ex aduerſo ſolitudinis in
via: Dauid aút habitabat in deſerto. Videns auté quòd veniſ-
4 ſet Saul poſt ſe in deſertú, †miſit exploratores, & didi-
5 cit quòd-illuc veniſſet certiſſimè. †Et ſurrexit Dauid
-clam, & venit ad locú vbi erat Saul. Cúq́; vidiſſet locú
in quo dormiebat Saul & Abner filius Ner princeps mi
litiæ eius, & Saulé dormienté in tentorio, & reliquú vul
6 gus per circuitum eius, †ait Dauid ad Achi-mélech He-
thęú, & Abiſai filium Saruiæ, fratré Ioab dicés: Quis de-
ſcédet mecum ad Saul in caſtra? Dixitq́; Abiſai: Ego de-
7 ſcendi tecum. †Venerunt ergo Dauid & Abiſai ad po-
pulú nocte, & inuenerunt Saul iacenté & dormientem
in tentorio, & haſtam fixá in terra ad caput eius: Abner
8 auté & pplm dormientes in circuitu eius. †Dixitq́; Abi-
B ſai ad Dauid, Concluſit Deus inimicú tuú hodie in ma-
nus tuas: núc ergo pfodiam eú lancea in terra, ſemel, &
9 ſecúdò opus nó erit. †Et dixit Dauid ad Abiſai: Ne iter-
ficias eú: quis enim extédet manum ſuá in Chriſtú Dñi,
10 & innocés erit? †Et dixit Dauid: Viuit Dñs, quia niſi Do
minus percuſſerit eum, aut dies eius venerit vt moria-
11 tur, aut in prælium deſcendens perierit: †propitius
ſit mihi Dñs ne extédam manum meam in Chriſtú Do-
mini. Nunc igitur tolle haſtam quæ eſt ad caput eius, &
12 ſcyphú aquæ, & abeamus. †Tulit igitur Dauid haſtam,
& ſcyphum aquę, qui erat ad caput Saul, & abierunt: &
nó erat quiſquam qui videret, & intelligeret, & euigilaret:
ſed oés dormiebant, quia ſopor Dñi irruerat ſuper eos.
13 †Cúq́; tranſiſſet Dauid ex aduerſo, & ſtetiſſet in verti-
ce montis de longè, & eſſet grande interuallú inter eos,
14 †clamauit Dauid ad pplm, & ad Abner filium Ner, di-
C cens, Nónne rńdebis Abner? & reſpondens Abner, ait:
15 Quis es tu qui clamas, & inquietas regem? †Et ait Da-
uid ad Abner: Nunquid non vir tu es? & quis alius ſimi-
lis tui in Iſraël? quare ergo non cuſtodiſti dńm tuum re-
gem? ingreſſus eſt enim vnus de turba vt interficeret re-
16 gem dńm tuum. †Non eſt bonú hoc quod feciſtis: viuit
Dñs, qm filij mortis eſtis vos, qui non cuſtodiſtis Dńm
veſtrum Chriſtum Dñi. nunc ergo vide vbi ſit haſta re-
17 gis, & vbi ſit ſcyph9 aquæ quæ erat ad caput eius. †Co-
gnouit autem Saul vocem Dauid, & dixit: Nunquid vox
hæc tua fili mi Dauid? Et ait Dauid: Vox mea domine
18 mi rex. †Et ait, Quam ob cauſam dominus meus perſe-
quitur ſeruú ſuú? Quid feci? aut quod eſt malú in ma-
19 nu mea? †Nunc ergo audi oro domine mi rex verba ſer-
ui tui: Si Dominus incitat te aduerſum me, odoretur
D ſacrificium. ſi autem filij hominum: maledicti ſunt in
conſpectu Dñi: *qui eiecerunt me hodie, vt nó habitem
in hæreditate domini, dicentes: Vade, ſerui dijs alienis.
20 †Et nunc nó effundatur ſanguis meus in terram coram
Domino: qa egreſſus eſt rex Iſrl vt quęrat pulicem vnú,
21 ſicut perſequitur perdix in mótibus. †Et ait Saul, Pecca-
ui, reuertere fili mi Dauid: nequaquá enim vltrà tibi ma
lefaciá, eò quòd pretioſa fuerit anima mea in oculis tuis ho
die: apparet enim quòd ſtultè egerim, & ignorauerim multa
22 nimis. †Et reſpondens Dauid ait: Ecce haſta regis, tranſeat
23 vnus de pueris regis, & tollat eam. †Dñs auté retribuet
vnicuiq́; ſecundum iuſtitiam ſuam & fidé: tradidit enim
te Dñs hodie in manum meá, & nolui extédere manum
24 meam in Chriſtum Dñi. †Et ſicut magnificata eſt ani-
ma tua hodie I oculis meis, ſic magnificetur anima mea
25 in oculis Domini, & liberet me de omni anguſtia. †Ait
ergo Saul ad Dauid: Benedictus tu fili mi Dauid: & qui-
dem faciens facies, & potens poteris. Abijt autem Dauid
in viam ſuam, & Saul reuerſus eſt in locum ſuum.

*quia s.

Dauid apud Achis profugus, vrbem Siceleg ab eo obtinuit, quæ ex eo facta eſt in hæreditatem regũ Iuda, vnde plurimas agebat prædas imponens regi Achis. C A P. XXVII.

1 ET ait Dauid in corde ſuo: Aliquãdo incidam vna die
A in manus Saul: nónne melius eſt vt fugiam, & ſal-
uer in terra Philiſthinorum, *vt deſperet Saul, ceſſetq́; *& 2.
me quærere in cunctis finibus Iſraël? fugiam ergo ma-
2 nus eius. †Et ſurrexit Dauid, & abijt ipſe, & ſexcẽti viri
3 cũ eo, ad Achis filium Maoch regem Geth. †Et habitauit
Dauid cũ Achis ĩ Geth, ipſe & viri eius, *& domus eius, *viri 2.
Dauid & duę vxores eius, Achi-noam Iezrahelitis, & A-
4 bigaíl vxor Nabal Carmeli. †Et nuntiatũ eſt Sauli ꝙ fu-
giſſet Dauid in Geth, & non addidit vltrà quærere eum.
5 Dixit autem Dauid ad Achis, Si inueni gratiam in oculis
B tuis, detur mihi locus in vna vrbiũ regionis huius, vt ha
bitem ibi: cur enim manet ſeruus tuus in ciuitate regis
6 tecum? †Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: ꝓpter
quam cauſam facta eſt Siceleg regum Iuda vſq; in diem
7 hanc. †Fuit autem numerus dierum quibus habitauit
8 Dauid in regione Philiſthinorum quatuor mẽſium. †Et
C aſcendit Dauid, & viri eius, & agebant prædas de Geſſu-
ti & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim *pagi *habitaban *habitabãt 8. *vagi habitabant 4.
tur in terra antiquitus, euntibus Sur vſq; ad terram Æ- *illorum. ?
9 gypti. †Et percutiebat Dauid omnem terram*, nec relin-
quebat viuentem virum & mulierem: tollensq́ue oues
& boues, & aſinos, & camelos, & veſtes, reuertebatur &
10 veniebat ad Achis. †Dicebat autem ei Achis: In quem ir-
ruiſti hodie? Rñdebat Dauid: Contra meridiem Iudæ,
& contra meridiem Ieramoel, & contra meridiem Ceni.
11 †Virum & mulierem non viuificabat Dauid, nec addu-
D cebat in Geth, dicens: Ne fortè loquant̃ aduerſum nos.
Hæc fecit Dauid: & hoc erat decretum illi omnibus die-
12 bus quibus habitauit in regione Philiſthinorum. †Cre-
didit ergo Achis Dauid, dicens: Multa mala operatus
eſt contra populum ſuum Iſraël: erit igitur mihi ſer-
uus ſempiternus.

Philiſthæi contra Saul armantur, ad quod bellum Dauid pollicetur fidem Achis. Saul occiſis magis, pythoniſſam cõſulit, ſuſcitari iubens Samuelem, à quo ſuam ſuorumq́; proximam mortem didicit. C A P. XXVIII.

1 FActum eſt autem in diebus illis, cõgregauerunt Phi-
A liſthijm agmina ſua, vt præpararent̃ ad bellum con-
tra Iſraël: Dixitque Achis ad Dauid: Sciens nunc ſcito,
2 quoniam mecum egredieris in caſtris tu & viri tui. †Di-
xitq́ue Dauid ad Achis: Nunc ſcies quæ facturus eſt ſer-
uus tuus. Et ait Achis ad Dauid: Et ego cuſtodem capi-
3 tis mei ponam te cunctis diebus. †|Samuel autem mor- |Sup.25.a.1.
tuus eſt, planxitque eum omnis Iſraël, & ſepelierunt eũ
in Ramátha vrbe ſua. Et Saul abſtulit magos & hariolos
de terra: & interfecit eos, qui pythones habebant in -.6.
4 ventre. †Congregatique ſunt Philiſthijm & venerunt &
caſtrametati ſunt in Sunam: congregauit autem & Saul
5 vniuerſum Iſraël, & venit in Gelboë. †Et vidit Saul caſtra
6 Philiſthijm & timuit, & expauit cor eius nimis. †Con-
ſuluitq́; Dñm, & non reſpondit ei, neq; per ſomnia, neq;
7 per ſacerdotes, neq; ꝑ prophetas. †Dixitq́; Saul ſeruis
B ſuis, Quærite mihi mulierem habentem pythonem, &
vadam ad eam, & ſciſcitabor per illam. Et dixerunt ſer-
ui eius ad eum: Eſt mulier pythonem habens in Endor.
8 †Mutauit ergo habitum ſuum, veſtitusq́; eſt alijs veſti- |Le.20.d.27. Deu.18.b.11.
mentis, & abijt ipſe & duo viri cum eo, veneruntque ad
mulierem nocte, & ait illi: Diuina mihi in pythone, &
9 ſuſcita mihi quem dixero tibi. †Et ait mulier ad eum:
Ecce tu noſti quanta fecerit Saul, & quomodo eraſerit
magos & hariolos de terra: quare ergo inſidiaris animę
10 meæ, vt occidar? †Et iurauit ei Saul in Domino, dicens:
Viuit Dominus, quia non eueniet tibi quicquam mali
11 propter hanc rem. †Dixitque ei mulier: Quem ſuſcita-
12 bo tibi? Qui ait: Samuelem mihi ſuſcita. †Cùm autem
videſſet mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & di
xit ad Saul: Quare impoſuiſti mihi? Tu es enim Saul.
13 †Dixitq́; ei rex: Noli timere: quid vidiſti? Et ait mulier ad
14 Saul: Deos vidi aſcendentes de terra. †Dixitq́; ei: Qua-
C lis eſt forma eius? Quæ ait, Vir ſenex aſcendit, & ipſe
amictus eſt pallio. Et intellexit Saul quòd Samuel eſſet,
& inclinauit ſe ſuper faciem ſuam in terra, & adorauit. |Ec.46.d.23.
15 †|Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietaſti me vt
ſuſcitarer? Et ait Saul, Coarctor nimis: ſiquidem Phili-
ſthijm pugnant aduerſum me, & Deus receſſit à me, &
exaudire me noluit neq; in manu Prophetarum, neque
per ſomnia: vocaui ergo te, vt oſtẽderes mihi quid faciã.
16 †Et ait Samuel: Quid interrogas me cũ Dñs receſſerit à
17 te, & tranſierit ad æmulum tuum? †Faciet enim tibi Do
minus ſicut loquutus eſt in manu mea, & |ſcindet re- |Sup.15.f.28.
gnum tuum de manu tua, & dabit illud ꝓximo tuo Da-
18 uid: †quia non obediſti voci Dñi, neq; feciſti iram furo-
ris eius in Amalec. idcirco quod pateris, fecit tibi Dñs
19 hodie. †Et dabit Dñs etiam Iſraël tecum in manus Phi-
liſthijm: cras autem tu & filij tui mecum eritis: ſed & ca-
20 ſtra Iſraël tradet Dñs in manus Philiſthijm. †Statimque
D Saul cecidit porrectus in terram: extimuerat enim* ver- *valde 1.
ba Samuelis, & robur non erat in eo, quia non comede-
21 rat panem tota die illa. †Ingreſſa eſt itaq; mulier illa ad
Saul, (conturbatus enim erat valde) dixitq́; ad eũ: Ecce
obediuit ancilla tua voci tuæ, & poſui animam meam
in manu mea: & audiui ſermones tuos quos loquutus
22 es ad me. †Nunc igit̃ audi & tu vocẽ ancillę tuæ, & ponã
coram te buccellã panis, vt comedens cõualeſcas, & poſ-
23 ſis iter agere. †Qui renuit, & ait, Non comedã. Coëge-
runt autẽ eum ſerui ſui & mulier: & tandẽ audita voce
24 eorũ ſurrexit de terra, & ſedit ſuper lectũ. †Mulier autem
illa habebat vitulũ paſcualem in domo, & feſtinauit, &
occîdit eum: tollensq́; farinã miſcuit eã, & coxit azyma,
25 †& poſuit ante Saul, & ante ſeruos ei*. Qui cũ comediſ-
ſent, ſurrexerunt, & ambulauerunt ꝑ totam noctẽ illã.

Dauid cum Philiſthæis aduerſus Iſraël proficiſcens remittitur, quia metuebant principes ne in prælio fieret ipſis aduerſarius. C A P. XXIX.

1 COngregata ſunt ergo Philiſthijm vniuerſa agmina
A in Aphec: ſed & Iſraël caſtrametatus eſt ſuper fon
2 tem qui erat in Iezrahel, †& ſatrapę quidem Philiſthijm
incedebant in cẽturijs & millib*: Dauid autẽ & viri eius
3 erant in nouiſſimo agmine cũ Achis. †Dixeruntq́; princi
pes Philiſthiim ad Achis, Quid ſibi volunt Hebræi iſti? -.5.
Et ait Achis ad principes Philiſthijm: Nunquid ignora-
tis Dauid, qui fuit ſeruus Saul regis Iſraël, & eſt apud me
multis diebus vel annis? & nõ inueni in eo quicquã* ex *mali.
4 die qua transfugit ad me, vſq; ad diem hanc? †Irati ſunt
aũt aduerſus eum principes Philiſthijm, & dixerunt ei,
B |Reuertatur vir, & ſedeat in loco ſuo, in quo conſtituiſti |1.Par.12.d.19.
eum: & non deſcendat nobiſcum in prælĩũ, ne fiat nobis
aduerſarius cũ prçliari cœperimus: Quomodo enĩ aliter
poterit placare Dñm ſuum, niſi in capitibus noſtris?
5 †Nõne iſte eſt Dauid cui cantabant in choris: dicentes,
Percuſſit Saul in millib* ſuis, & Dauid in decẽ millibus
6 ſuis? †Vocauit ergo Achis Dauid, & ait ei: Viuit Domi-
C nus, qa rectus es tu, & bonus in cõſpectu meo: & exitus
tuus & introitus tuus mecũ eſt in caſtris: & non inueni
in te quicquã mali ex die qua veniſti ad me, vſq; in diem
7 hanc: ſed ſatrapis non places. †Reuertere ergo: & vade in
pace, & non offendas oculos ſatraparum Philiſthijm.
8 †Dixitq́; Dauid ad Achis: Quid enim feci, & quid inueni-
ſti in me ſeruo tuo à die qua fui in conſpectu tuo vſq; in
diem hanc, vt non veniam, & pugnem contra inimicos
9 dñi mei regis? †Rñdens autem Achis, locutus eſt ad Da
uid, Scio quia bonus es tu in oculis meis, ſicut angelus
Dei: ſed principes Philiſthinorum dixerunt, Non aſcen-
10 det nobiſcum in prælium. †Igitur conſurge manè, tu &
D ſerui domini tui, qui venerunt tecum: & cùm de nocte
11 ſurrexeritis, & cœperit diluceſcere, pergite. †Surrexit
itaque de nocte Dauid ipſe & viri eius, vt proficiſceren-
tur manè, & reuerterentur ad terram Philiſthijm: Phi
liſthijm autem aſcenderunt in Iezrahel.

Abſente

Abſente Dauid Amalecitę, Siceleg incenderant ablata præda; quos Dauid perſequens occidit recepta præda, quam ſingu lis ſocijs ex æquo diuiſit, etiam ijs qui ad ſarcinas laſsi remanſerant. CAP. XXX.

1 CVmq; veniſſent Dauid & viri eius in Siceleg die ter
A tia, Amalecitę impetum fecerant ex parte auſtrali
in Siceleg, & percuſſerant Siceleg, & ſuccenderant eam
2 igni. † Et captiuas duxerant mulieres ex ea, à minimo
vſq; ad magnum: & non interfecerant quẽquam, ſed ſe-
3 cum duxerant, & pergebant itinere ſuo. † Cũ ergo ve-
niſſet Dauid & viri eius ad ciuitatẽ, & inueniſſent eam
ſuccẽſam igni, & vxores ſuas, & filios ſuos, & filias du-
4 ctas eſſe captiuas, † leuauerunt Dauid & ppl's qui erat cũ
eo voces ſuas, & planxerunt, donec deficerent in eis la
5 chrymę. † Siquidem & duæ vxores Dauid captiuę ductę
fuerant, Achinoam Iezrahelitis, & Abigáil vxor Nabal
6 Carmeli. † Et contriſtatus eſt Dauid valde: volebat enim
B eũ populus lapidare, q̃a amara erat anima vniuſcuiuſq;
viri ſuper filijs ſuis, & filiabus: Confortatus eſt autẽ Da-
7 uid in Dño Deo ſuo, † & ait ad Abiathar ſacerdotem fi-
lium Achimélech, Applica ad me Ephod. Et applicauit
8 Abiathar Ephod ad Dauid, † & conſuluit Dauid Dñm,
dicens, Perſequar latrunculos hos, & cõprehẽdam eos,
an non? Dixitq; ei Dñs, Perſequere, abſque dubio enim —.6.
9 comprehendes eos, & excuties prædam. † Abijt ergo Da
uid ipſe & ſexcenti viri qui erant cũ eo, & venerunt vſq;
10 ad torrentẽ Beſor: & laſſi quidam ſubſtiterunt. † Perſe-
C cutus eſt autem Dauid ipſe & quadringenti viri*: ſubſti- *cum eo.
terant enim ducenti, qui laſſi tranſire non poterant tor-
11 rentem Beſor. † Et inuenerunt virũ Ægyptium in agro,
& adduxerunt eũ ad Dauid: dederuntq; ei panem vt co-
12 mederet, & biberet aquã, † ſed & fragmen maſſæ carica-
rum, & duas ligaturas vuę paſſæ. Qui cũ comediſſet, re-
uerſus eſt ſpiritus eius, & refocillatus eſt: non enĩ come-
derat panem, neq; biberat aquã, tribus diebus & tribus
13 noctibus. † Dixit itaq; ei Dauid, Cuius es tu? vel vnde?
D & quo pergis? Qui ait, Puer Ægyptius ego ſum ſeruus —.3.
viri Amalecitæ: dereliquit autem me dñs meus, q̃a ęgro-
14 tare cœpi nudiuſtertius. † Siquidem nos erupimus ad
auſtralem plagam Cerethi, & contra Iudam, & ad meri
15 diem Caleb, & Siceleg ſuccendimus igni. † Dixitq; ei Da
uid, Potes me ducere ad cuneum iſtum? Qui ait, Iura mi-
hi per Deum q̃ non occidas me, & non tradas me in ma
nus dñi mei, & ego ducam te ad cuneum iſtum. Et iu- —.4.
16 rauit ei Dauid. † Qui cùm duxiſſet eũ, ecce illi diſcumbe
bant ſuper faciem vniuerſæ terrę comedentes & biben-
tes, & quaſi feſtũ celebrantes diem, pro cuncta præda &
ſpolijs quæ ceperant de terra Philiſthijm, & de terra Iu
17 da. † Et percuſſit eos Dauid à veſpere vſq; ad veſperam
E alterius diei, & non euaſit ex eis quiſquã, niſi quadrin-
genti viri adoleſcentes, qui aſcenderant camelos, & fu-
18 gerant. † Eruit ergo Dauid omnia quę tulerant Amaleci-
19 tę, & duas vxores ſuas eruit. † Nec defuit *quiſquã à par- *quiſquam.
uo vſque ad magnum, tam de filijs quàm de filiabus, &
de ſpolijs: & quæcunq; rapuerãt, omnia reduxit Dauid.
20 † Et tulit vniuerſos greges & armenta, & minauit ante
21 faciem ſuam, dixeruntq;, Hæc eſt præda Dauid. † Venit
autem Dauid ad ducentos viros, qui laſſi ſubſtiterant,
nec ſequi potuerãt Dauid, & reſidere eos iuſſerat in tor-
rente Beſor: qui egreſſi ſunt obuiam Dauid, & populo
F qui erat cũ eo. Accedens autem Dauid ad ppl'm, ſaluta-
22 uit eos pacificè. † Rñdenſq; omnis vir peſſimus, & ini-
quus de viris qui ierant cum Dauid, dixit, Quia non ve-
nerunt nobiſcũ, non dabimus eis quicquam de præda
quam eruimus: ſed ſufficiat vnicuique vxor ſua & filij,
23 quos cũ acceperint, recedant. † Dixit autẽ Dauid, Nõ ſic
facietis fratres mei de his quæ tradidit nobis Dominus,
& cuſtodiuit nos, & dedit latrunculos qui eruperãt ad-
24 uerſum nos, in manus noſtras, † nec audiet vos quiſquã
ſuper ſermone hoc: æqua enim pars erit deſcendentis ad
prælium, & remanentis ad ſarcinas, & ſimiliter diuidẽt.
25 † Et factum eſt hoc ex die illa, & deinceps conſtitutum &
præfinitum, & quaſi lex in Iſraël vſque in diem hanc.
26 † Venit ergo Dauid in Siceleg, & miſit dona de præda
ſenioribus Iuda proximis ſuis, dicens, Accipite benedi-
27 ctionem de præda hoſtium Domini: † His qui erant in
Beth-el, & qui in Ramoth ad meridiem, & qui in Ge-
28 ther, † & qui in Aroër, & qui in Sephamoth, & qui in
29 Eſthamo, † & qui in Rachal, & qui in vrbibus Ierameel,
30 & q̃ in vrbibus Ceni, † & q̃ in Harama, & q̃ in lacu Aſan,
31 & qui in Athach, † & qui in Hebron: & reliquis q̃ erant
in his locis, in q̃bus cõmoratus fuerat Dauid & viri ei'.

Saul cũ filijs in pugna caſi, corpus truncato capite in muro Beth ſan ſuſpenditur, arma q; eius in templo Aſtaroth: viri autem Iabes ablatis Saul ac filiorum eius corporibus iuxta Iabes, in ea ſepelierunt: CAP. XXXI.

1 PHiliſthijm autem pugnabant aduerſum Iſraël: & fu- 1. Par. 10. a. 1.
A gerunt filij Iſraël ante faciem Philiſthijm, & cecide-
2 runt interfecti in mõte Gelboë. † Irrueruntq; Philiſthijm
in Saul & in filios eius, & percuſſerũt Ionathan & Abi-
3 nadab & Melchiſua filios Saul, † totumq; pondus pręlij
verſum eſt in Saul: & conſecuti ſunt eũ viri ſagitarij, &
4 vulneratus eſt vehementer à ſagittarijs. † Dixitq; Saul ad
armigerum ſuum, Euagina gladium tuũ, & percute me:
B ne fortè veniant incircuncisi iſti, & interficiant me, illu-
dentes mihi. Et noluit armiger eius: fuerat enim ni-
mio terrore perterritus. arripuit itaq; Saul gladiũ ſuũ —.2.
5 & irruit ſuper eum. † Quod cũ vidiſſet armiger eius, vi-
delicet q̃ mortuus eſſet Saul, irruit etiam ipſe ſuper gla-
6 dium ſuũ, & mortuus eſt cũ eo. † Mortuus eſt ergo Saul:
& tres filij eius, & armiger illius, & vniuerſi viri eius in
7 die illa pariter. † Videntes autẽ *filij Iſraël q̃ erant trans *viri 5.
vallem & trans Iordanem, q̃ fugiſſent viri Iſraëlitæ, &
quòd mortuus eſſet Saul, & filij eius, reliquerunt ciui-
tates ſuas, & fugerunt: veneruntq; Philiſthijm, & ha-
8 bitauerũt ibi. † Facta autem die altera, venerunt Phili-
C ſthijm, vt expoliarent interfectos, & inuenerũt Saul &
9 tres filios eius iacentes in mõte Gelboë. † Et præciderunt
caput Saul, & expoliauerunt eum armis: & miſerunt in
terram Philiſthinorum per circuitum, vt annunciaretur
10 in templo idolorum*, & in populis: † Et poſuerunt ar- *Idolorum 1.
ma ei' in tẽplo Aſtaroth, corpus verò eius ſuſpẽderunt
11 in muro Beth-ſan. † ‖ Quod cùm audiſſent habitatores 2. Re. 2. a. 1
Iabes-Galaad, quæcunque fecerant Philiſthijm Saul,
12 † ſurrexerunt omnes viri fortiſſimi, & ambulauerunt
tota nocte, & tulerunt cadauer Saul, & cadauera filio-
rum eius de muro Bethſan: veneruntq; Iabes-Galaad, &
13 combuſſerunt ea ibi igni: † & tulerunt oſſa eorum, &
ſepelierũt in nemore Iabes, & ieiunauerunt ſeptẽ dieb'.

LIBER SECVNDVS SAMVELIS,

Quem nos Secundum Regum dicimus.

Dauid occiſo nuntio, qui ſe Saulem occidiſſe dicebat, ſciſsis veſtibus deflet eum cum cæteris occiſis, ieiunans ac pręcipiens vt filios Iuda docerent arcum. CAPVT PRIMVM.

1 FACTVM eſt autem poſtquàm
A mortuus eſt Saul, vt Dauid re-
uerteretur à cęde Amalec, &
maneret in Siceleg duos dies.
2 † In die autem tertia apparuit
homo veniens de caſtris Saul
veſte conſciſſa, & puluere con-
ſperſus caput. & vt venit ad Da-
uid, cecidit ſuper faciem ſuam,
3 & adorauit. † Dixitq; ad eum Dauid, Vnde venis? Qui ait
4 ad eum, De caſtris Iſraël fugi. † Et dixit ad eum Dauid,
Quod eſt verbum quod factum eſt? indica mihi. Qui

ait,

ait, Fugit populus ex prælio, & multi corruentes è popu-
lo mortui ſunt: ſed & Saul & Ionathas filius eius inte-
5 rierunt. †Dixitque Dauid ad adoleſcentem qui nnntia-
bat ei, Vnde ſcis quia mortuus eſt Saul & Ionathas filius
6 eius? †Et ait adoleſcens qui nnntiabat ei, Caſu veni in
montem Gelboë, & Saul incumbebat ſuper haſtã ſuã:
7 porrò currus & equites appropinquabant ei, †& conuer
B ſus poſt tergum ſnum, videnſque me vocauit. Cui cùm
8 reſpondiſſem, Adſum: †dixit mihi, Quiſnam es tu? Et aio
9 ad eum, Amalecites ego ſum. †Et locutus eſt mihi, Sta ſo-
per me, & interfice me: quoniam tenent me anguſtiæ, &
10 adhuc tota anima mea in me eſt. †Stanſque ſuper eum,
occîdi illum: ſciebam enim quod viuere nõ poterat poſt
ruinam: & tuli diadema quòd erat in capite eius, & ar-
millam de brachio illius, & attuli ad te dñm meũ huc.
11 †Apprehendens autẽ Dauid veſtiméta ſua ſcidit, oẽſ-
12 que viri qui erant cum eo: †& planxerunt, & fleuerunt,
& ieiunauerunt vſque ad veſperam ſuper Saul, & ſnper
Ionathan filium eius, & ſnper populum Domini, †& ſu-
13 per domum Iſraël, eò qnòd corruiſſent gladio. †Dixit-
que Dauid ad iunenem qui nuntiauerat ei, Vnde es tu?
Qui reſpondit, Filius hominis aduenæ Amalecitæ ego
Pſ.104.b.15 14 ſnm. †Et ait ad eum Dauid, ‖ Quare non timuiſti mit-
15 tere manum tuam vt occideres Chriſtum Domini? †Vo-
C canſque Dauid vnum de pueris ſuis, ait, Accedens irrue
16 in eum. Qui percuſſit illum, & mortuus eſt. †Et ait
ad eum Dauid, Sanguis tuus ſuper caput tuum: os e-
nim tuum locutum eſt aduerſum te, dicens, Ego interfe-
17 ci Chriſtum Domini. †Planxit autem Dauid plan-
ctum huiuſcemodi ſuper Saul & ſuper Ionathan filium
18 eius, †(& præcepit vt docerent filios Iuda arcum, ſi-
cut ſcriptum eſt in Libro iuſtorum.)
-1- –Et ait, Cõſidera Iſraël pro his qui mortui ſunt ſnper
19 excelſa tua vulnerati, †Inclyti, Iſraël, ſuper montes tuos
interfecti ſunt: quomodò ceciderunt fortes?
20 †Nolite annuntiare in Geth, neque annuntietis in
compitis Aſcalonis: ne fortè lætentur filij Philiſthijm,
nec exultent filiæ incircunciſorum.
21 †Montes Gelboë, nec ros, nec plunia veniant ſuper
vos, neque ſint agri primitiarum: qnia ibi abiectus
eſt clypeus fortium, clypeus Saul, quaſi non eſſet vn-
ctus oleo.
22 †A ſanguine interfectorum, ab adipe fortium, ſagit-
D ta Ionathæ nunquam rediji retrorſum, & gladius Sanl
non eſt reuerſus inanis.
23 †Saul & Ionathas amabiles, & decori in vita ſua, in
morte quoque non ſunt diuiſi: aquilis velociores, leo-
nibus fortiores.
24 †Filiæ Iſraël ſuper Saul flete, qui veſtiebat vos coccino
in dlitijs, qui præbebat ornamenta aurea cultui veſtro.
25 †Quomodò ceciderunt fortes in prælio? Ionathas in
excelſis tuis occiſus eſt?
26 †Doleo ſuper te frater mi Ionatha decore nimis, &
amabilis ſuper amorem mulierum.
-2- –Sicut mater vnicum amat filium ſuum, ita ego te
diligebam.
27 †Quomodò ceciderunt robuſti, & perierunt arma
bellica?

Dauid in Hebron ſuper Iuda in regem vnctus, viros Iabes-Galaad ob Saul ſepulturam commendat. Iſ-bóſeth verò in regem ſuper Iſraël vnctio, grauem peperit ſeditionem ac pugnam. CAP. II.

1 IGitur poſt hæc conſuluit Dauid Dominum, dicens,
A Num aſcendam in vnam de ciuitatibus Iuda? Et ait
Dñs ad eum, Aſcende. Dixitque Dauid, Quò aſcen
2 dam? Et reſpondit ei, In Hebron. †Aſcẽdit ergo Dauid, &
duæ vxores eius, Achi-nóam Iezrahelitis, & Abigáil vxor
3 Nabal Carmeli: †ſed & viros qui erant cum eo, duxit Da
uid ſingulos cum domo ſua, & mãſerunt in oppidis He
In Ma. 2.f. 17. 4 bron. ‖ †Veneruntque viri Iuda, & vnxerunt ibi Dauid,
1.Reg.31.d 11. vt regnaret ſuper domnm Iuda. ‖ Et nũtiatum eſt Dauid,
5 quòd viri Iabes-Galaad ſepeliſſent Saul. †Miſit ergo Da-
uid nuncios ad viros Iabes-Galaad, dixitq; ad eos, Benedi
cti vos à Dño, q feciſtis miſericordiã hanc cũ dño veſtro
6 Saul, & ſepeliſtis eum. †Et nũc retribuet vobis quidẽ Dñs
B miſericordiam & veritatem: ſed & ego reddã gratiã, eò q
7 feciſtis verbum iſtud. †Confortentur manus veſtræ, &
eſtote filij fortitudinis: licet enim mortuus ſit dominus
veſter Saul, tamen me vnxit domus Iuda in regem ſibi.
8 †Abner aũt filius Ner princeps exercitus Saul, tulit Iſ-
9 bóſeth filium Saul, & circunduxit eum per caſtra, †regẽ-
que conſtituit ſuper Galaad, & ſuper Geſſuri, & ſuper
Gezrahel, & ſuper Ephráim, & ſuper Ben-iamin, & ſu-
10 per Iſraël vniuerſum. †Quadraginta annorum erat Iſ-bó
ſeth filius Saul, cùm regnare cœpiſſet ſuper Iſraël, & duo
bus annis regnauit: ſola autem domus Iuda ſequebatur
11 Dauid. †Et fuit numerus dierum quos cõmoratus eſt Da-
C uid, imperans in Hebron ſuper domum Iuda, ſeptem an
12 norũ, & ſex menſiũ. †Egreſſuſq; eſt Abner filius Ner,
13 & pueri Iſ-bóſeth filij Saul de caſtris in Gabaon. †Porrò
Ioab filius Saruiæ, & pneri Dauid egreſſi ſunt, & occur-
rerunt eis iuxta piſcinam Gabaon. Et cùm in vnum con-
ueniſſent, è regione ſederunt: hi in vna parte piſcinæ, &
14 illi ex altera. †Dixitq; Abner ad Ioab, Surgãt pueri, & lu
15 dant coram nobis. Et reſpondit Ioab, Surgant. †Surrexe-
runt ergo, & tranſierunt numero duodecim de Ben-ia-
min, ex parte Iſ-bóſeth filij Saul, & duodecim de pueris
16 Dauid. †Apprehẽſoq; vnuſquiſq; capite cõparis ſui, defi-
D xit gladiũ in latus contrarij, & ceciderunt ſimul: vocatũ-
17 que eſt nomẽ loci illius, Ager-robuſtorum, in Gabaõ. †Et
ortũ eſt bellũ durum ſatis in die illa: fugatuſq; eſt Abner
18 & viri Iſrl, à pueris Dauid: †Erãt autẽ ibi tres filij Sar-
uiæ, Ioab, & Abiſai, & Aſaël: Porrò Aſaël curſor velociſſi
mus fuit, quaſi vnus de capreis quæ morantur in ſyluis.
19 †Perſequebatur autem Aſaël Abner, & nõ declinauit ad
20 dextrã neq; ad ſiniſtrã omittens perſequi Abner. †Reſpe-
xit itaq; Abner poſt tergũ ſuũ, & ait, Túne es Aſaël? Qui
21 reſpondit, Ego ſum. †Dixitque ei Abner, Vade ad dextrã,
E ſiue ad ſiniſtram, & apprehende vnnm de adoleſcẽtibus,
& tolle tibi ſpolia eius. Noluit aũt Aſaël omittere qnin vr
22 geret eũ. †Rurſumq; locutus eſt Abner ad Aſaël, Recede
& noli me ſequi, ne cõpellar cõfodere te in terrã, & leua-
23 re nõ potero faciẽ meã ad Ioab fratrẽ mum. †Qui audire
contem pſit, & noluit declinare. Percuſſit ergo eũ Abner
auerſa haſta in inguine, & transfodit, & mortuus eſt in
eodẽ loco: Omneſq; qui trãſibant per locũ illum in quo
24 ceciderat Aſaël, & mortuus erat, ſubſiſtebant. †Perſequẽ
F tibus autẽ Ioab & Abiſai fugientẽ Abner, ſol occubuit:
& venerunt vſq; ad Collẽ-aquæ ductus qui eſt ex aduer-
-1- 25 ſo vallis-& itineris deſerti in Gabaõ. †Cõgregatiq; ſunt
filij Ben-iamin ad Abner: & cõglobati in vnũ cuneũ, ſte-
26 terũt in ſummitate tumuli vnius. †Et exclamauit Abner
ad Ioab, & ait, Nũ vſq; ad internecionẽ tuus mucro deſę-
uiet? an ignoras q periculoſa ſit deſperatio? vſquequo nõ
27 dicis populo vt omittat perſequi fratres ſuos? †Et ait
Ioab, Viuit Dñs, ſi locutus fuiſſes, manè receſſiſſet popu-
28 lus perſequens fratrem ſnum. †Inſonuit ergo Ioab buc-
cina, & ſtetit omnis exercitus, nec perſecuti ſunt vltrà Iſ-
29 raël, neq; iniêre certamen. †Abner antẽ & viri eius abie-
G runt per campeſtria, tota nocte illa: & tranſierunt Iorda-
30 nẽ, & luſtrata omni Beth-horon, venerũt ad caſtra. †Por-
rò Ioab reuerſus omiſſo Abner, congregauit oẽm popu-
lum: & defuerunt de pueris Dauid decem & nouem vi-
31 ri, excepto Aſaële. †Serui autem Dauid percuſſerunt de
Ben-iamin, & de viris qui erant cum Abner trecẽtos ſe-
32 xaginta, qui & mortui ſunt. †Tuleruntq; Aſaël, & ſepe- viros 2.
lierunt eum in ſepulchro patris ſui in Beth-léhem: &
ambulauerunt tota nocte Ioab, & viri qui erant cum eo,
& in ipſo crepuſculo peruenerunt in Hebron.

Abner iratus regi Iſ-bóſeth fœdus init cum Dauid, & reducta Michol, dum congregaret Iſraëlitas ad Dauid, occiditur à Ioab, cui Dauid iratus amarè deflet Abner. CAP. III.

1 FActa eſt ergo longa cõcertatio inter domum Dauid
A & inter domum Saulis: Dauid proficiens & ſemper

ſeipſo robuſtior, domus auté Saul decreſcens quotidie.
1.Par.3.a.1. 2 ¶‖Natiq́; ſunt filij Dauid in Hebron:fuitq́; primogenitus
3 eius Ammon de Achi-nóam Iezrahelitide. ¶Et poſt eum
Cheleab de Abigáil vxore Nabal Carmeli. porrò tertius
4 Abſalom filius Maacha filię Tolmai regis Geſſur. ¶Quar
tus autem Adonias filius Haggith: & quintus Saphatia,
5 filius Abital. ¶Sextus quoq; Iethraā de Egla vxore Dauid.
6 Hi nati ſunt Dauid in Hebron. ¶Cùm ergo eſſet pręliū
inter domum Saul & domū Dauid, Abner filius Ner re-
7 gebat domum Saul. ¶Fuerat aūt Sauli cócubina nomine
*Ingreſſusq́; eſt ad eam Abner. 8 Reſpha, filia Aia. *Dixitq́; Iſ-bóſeth ad Abner, ¶ Quare
B ingreſſus es ad concubinā patris mei? Qui iratus nimis
ꝓpter verba Iſ-bóſeth, ait, Núquid caput canis ego ſum
aduerſum Iuda hodie, qui fecerim miſericordiam ſuper
domum Saul patris tui, & ſuper fratres & ꝓximos eius,
& non tradidi te in manus Dauid, & tu requiſiſti in me
9 quod argueres pro muliere hodie? ¶Hęc faciat Deus Ab-
ner, & hæc addat ei, niſi quomodo iurauit Dominus Da
10 uid, ſic faciam cum eo, ¶vt transferatur regnum de domo
Saul, & eleuetur thronus Dauid ſuper Iſraël, & ſuper Iu
11 dam, à Dan vſque Ber-ſabee. ¶Et non potuit reſpondere
12 ei quicquam: quia metuebat illum. ¶Miſit ergo Abner
*In Hebron. nuntios ad Dauid *pro ſe dicentes, Cuius eſt terra? Et vt
loquerentur, Fac mecum amicitias, & erit manus mea
13 tecum, & reducā ad te vniuerſum Iſraël. ¶Qui ait, Opti-
mè: ego faciam tecum amicitias: ſed vnam rem peto à te,
C dicens, Non videbis faciem meam antequàm adduxeris
14 Michol filiā Saul: & ſic venies, & videbis me. ¶Miſit au
tem Dauid nútios ad Iſ-bóſeth filium Saul, dicens, Red-
1.Reg.18.f.27. de vxorem meam Michol ‖ quam deſpondi mihi centum
15 præputijs Philiſthijm. ¶Miſit ergo Iſ-bóſeth, & tulit eam
16 à viro ſuo Phaltiel, filio Lais. ¶Sequebaturq́; eā vir ſuus,
plorans vſque Bahurim: & dixit ad eum Abner, Vade, &
17 reuertere. Qui reuerſus eſt. ¶Sermoné quoq; intulit Ab-
ner ad ſeniores Iſraël, dicens, Tam heri quàm nudiuſter-
18 tius quærebatis Dauid vt regnaret ſuper vos. ¶Nunc er-
go facite: quoniam Dominus locutus eſt ad Dauid, di-
cens, In manu ſerui mei Dauid ſaluabo pplm meum Iſrl
19 de manu Philiſthijm, & omnium inimicorum eius. ¶Lo
D cutus eſt auté Abner etiam ad Ben-iamin. Et abijt vt lo-
queretur ad Dauid in Hebron omnia quę placuerant Iſ-
20 raëli & vniuerſo Ben-iamin. ¶Venitq́; ad Dauid in He-
bron cū viginti viris, & fecit Dauid Abner & viris eius
21 qui venerant cum eo, conuiuium. ¶Et dixit Abner ad Da
uid, Surgam, vt congregem ad te dñm meum regé om-
nem Iſraël, & ineam tecum fœdus, & imperes omnibus,
ſicut deſiderat anima tua. Cùm ergo deduxiſſet Dauid
22 Abner, & ille iſſet in pace, ¶ ſtatim pueri Dauid & Ioab
venerunt cæſis latronibus cum præda magna nimis: Ab-
ner aūt non erat cum Dauid in Hebron, quia iam dimi-
3.Re.2.a.5. 23 ſerat eum, & ꝓfectus fuerat in pace. ¶‖Et Ioab & omnis
exercitus qui erant cū eo, poſteà venerant: Nuntiatum
eſt itaque Ioab à narrantibus, Venit Abner filius Ner ad
24 regem, & dimiſit eum, & abijt in pace. ¶Et ingreſſus eſt
E Ioab ad regé, & ait, Quid feciſti? Ecce venit Abner ad te:
25 quare dimiſiſti eum, & abijt & receſſit? ¶Ignoras Abner
-6. filium Ner, quoniam ad hoc venit ad te vt deciperet te,
& ſciret exitum tuum, & introitum tuum, & noſſet om-
26 nia quę agis? ¶Egreſſus itaq; Ioab à Dauid, miſit nuntios
poſt Abner, & reduxit eum à Ciſterna-Sira, ignorante
27 Dauid. ¶Cumque redijſſet Abner in Hebron, ſeorſum ad
duxit eum Ioab ad medium portę, vt loqueretur ei, in do
lo: & percuſſit illum ibi in inguine, & mortuus eſt in vl-
28 tionem ſanguinis Aſaël fratris eius. ¶Quod cùm audiſſet
Dauid rem iam geſtam, ait, Mundus ego ſum, & regnū
meum apud Deum vſq; in ſempiternum à ſanguine Ab-
29 ner filij Ner, ¶& veniat ſuper caput Ioab, & ſuper omné
F domum patris eius: nec deficiat de domo Ioab fluxum
ſeminis ſuſtinens, & leproſus, & tenens fuſum, & cadés
30 gladio, & indigens pane. ¶Igit Ioab & Abiſai frater eius
interfecerunt Abner, eò quòd occidiſſet Aſaël fratrem
31 eorū in Gabaon in prælio. ¶Dixit auté Dauid ad Ioab,
& ad omnem populum qui erat cum eo, Scindite veſti-
menta veſtra, & accingimini ſaccis, & plangite ante exe-
32 quias Abner. Porrò rex Dauid ſequebatur feretrū. ¶Cū-
que ſepeliſſent Abner in Hebron, leuauit rex Dauid vo -5.
cem ſuam, & fleuit ſuper tumulum Abner: fleuit autem
33 & omnis populus. ¶Plangenſq́ue rex & lugens Abner, -4.
ait, Nequaquam vt mori ſolent ignaui, mortuus eſt Ab-
34 ner. ¶Manus tuæ ligatæ non ſunt, & pedes tui non ſunt
G compedibus aggrauati: ſed ſicut ſolent cadere coram fi-
lijs iniquitatis, ſic corruiſti. Congeminanſq́ue omnis po
35 pulus fleuit ſuper eum. ¶Cumq́; veniſſet vniuerſa mul-
titudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die, iura-
nit Dauid, dicens, Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi
ante occaſum ſolis guſtauero panem vel aliud quicquā.
36 ¶Omniſq́ue populus audiuit, & placuerunt eis cuncta
37 quæ fecit rex in conſpectu totius populi. ¶Et cognouit
omne vulgus, & vniuerſus Iſraël in die illa quoniam nō
actum fuiſſet à rege vt occideretur Abner filius Ner.
38 ¶Dixit quoque rex ad ſeruos ſuos, Num ignoratis quo-
niam princeps & maximus cecidit hodie in Iſraël?
39 ¶Ego autem adhuc delicatus, & vnctus rex: Porrò viri
iſti filij Saruię duri ſunt mihi: retribuat Dominus fa-
cienti malum iuxta malitiam ſuam.

Baana & Rechab caput Iſ-bóſeth, quem dormientem occiderant, ad Dauid attulerunt: quos pro mercede iuſſu interimi.

CAP. IIII.

1 AVdiuit autem Iſ-bóſeth filius Saul, quòd cecidiſ- -7.
A ſet Abner in Hebrō, & diſſolutę ſunt manus eius,
2 omniſq́ue Iſraël perturbatus eſt. ¶ Duo autem viri prin
cipes latronum erant filio Saul, nomen vni Baana, &
nomen alteri Rechab, filij Remmon Berothitæ de filijs
Ben-iamin: ſi quidem & Beroth reputata eſt in Ben-ia-
3 min. ¶& fugerunt Berothitæ in Gethaim, fueruntq́ue
4 ibi aduenæ vſque ad tempus illud. ¶Erat autem Ionathæ
filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis enim fuit,
quando venit nuntius de Saul & Ionatha ex Iezrahel.
B tollens itaque eum nutrix ſua, fugit: cumq́ue feſtinaret
vt fugeret, cecidit & claudus effectus eſt: habuitq́ue vo-
5 cabulum Miphi-bóſeth. ¶Venientes igitur filij Remmō
Berothitæ, Rechab & Baana ingreſſi ſunt feruente die
domum Iſ-bóſeth: qui dormiebat ſuper ſtratum ſuum
meridie. Et oſtiaria domus purgans triticum, obdormi- -2.
6 uit. ¶Ingreſſi ſunt autem domum latenter aſſumentes -3.
ſpicas tritici, & percuſſerunt eum in inguine Rechab &
7 Baana frater eius, & fugerunt. ¶Cùm auté ingreſſi fuiſ-
ſent domum, ille dormiebat ſuper lectum ſuum in con-
claui, & percutientes interfecerunt eum: ſublatoq́ue ca-
8 pite eius, abierunt per viam deſerti tota nocte, ¶& at-
tulerunt caput Iſ-bóſeth ad Dauid in Hebron: dixerunt-
q́ue ad regé, Ecce caput Iſ-bóſeth filij Saul inimici tui,
qui quærebat animam tuam: & dedit Dominus domino
meo regi vltionem hodie de Saul, & de ſemine eius.
9 ¶Reſpondens autem Dauid Rechab, & Baana fratri eius
filijs Remmō Berothitę, dixit ad eos, Viuit Dñs qui eruit
10 animam meam de omni anguſtia, ¶ ‖ quoniam eum qui Rep.2.a.15.
D annuntiauerat mihi, & dixerat, Mortuus eſt Saul: qui
putabat, ſe proſpera nuntiare, tenui, & occidi eum in Si-
11 celeg, cui oportebat mercedem dare pro nuntio, ¶quan-
tò magis nunc cùm homines impij interfecerunt virum
innoxium in domo ſua, ſuper lectum ſuum, nō quæram
ſanguinem eius de manu veſtra, & auferam vos de terra?
12 ¶Præcepit itaque Dauid pueris ſuis, & interfecerunt eos:
præcidenteſq́; manus & pedes eorum, ſuſpenderunt eos
ſuper piſcinam in Hebron: caput auté Iſ-bóſeth tulerunt
& ſepelierunt in ſepulchro Abner in Hebron.

Dauid vnctus ſuper totum Iſraël pulſis Iebuſæis arcem Sion cepit, vbi extructa domo habitans: alias ſuperinducens vxores, filioſq́; procreans, & Philiſthæos bis proſternens.

CAP. V.

1 ET venerunt vniuerſæ tribus Iſraël ad Dauid in He- 1.Par.11.a.1.
A bron, dicentes, Ecce nos os tuum & caro tua ſumus.
2 ¶ Sed & heri & nudiuſtertius cùm eſſet Saul rex ſu-

per nos, tu eras educens & reducẽs Iſraël: Dixit autẽ Do-
Pſal. 77. g. 71 minus ad te, Tu paſces populum meum Iſraël, & tu eris
3 dux ſuper Iſraël. † Venerunt quoque & ſeniores Iſraël
ad regẽ in Hebron, & percuſſit cum eis rex Dauid fœdus
in Hebron coram Domino: vnxeruntque Dauid in regẽ
4 ſuper Iſraël. † Filius triginta annorum erat Dauid, cùm
‖3. Reg. 2. c. 11. 5 regnare cœpiſſet, & ‖quadraginta annis regnauit. †In He-
bron regnauit ſuper Iudam ſeptem annis, & ſex menſi-
bus: In Ieruſalem autem regnauit triginta tribus annis
6 ſuper omnẽ Iſraël & Iudam. †Et abijt rex, & omnes vi-
ri qui erant cum eo, in Ieruſalem ad Iebuſæum habitato-
rẽ terrę: dictumq́; eſt Dauid ab eis, Non ingrediêris huc,
niſi abſtuleris cęcos & claudos, dicentes, Nõ ingredietur
7 Dauid huc. † Cepit autem Dauid arcem Sion, hæc eſt
8 ciuitas Dauid. †Propoſuerat enim Dauid in die illa prę-
B mium, qui percuſſiſſet Iebuſęum, & tetigiſſet domatum
fiſtulas. & abſtuliſſet cęcos & claudos odientes animam
Dauid. idcirco dicitur in ꝓuerbio, Cęcus & claudus nõ
9 intrabunt in templum. † Habitauit autem Dauid in ar-
ª Sion. ce*, & vocauit eam, Ciuitatem Dauid: & ædificauit per
10 gyrum à Mello & intrinſecus. † Et ingrediebatur profi-
ciens atque ſuccreſcens, & Dominus Deus exercituum
‖1. Pa. 14. a. 1 11 erat cum eo. †‖Miſit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad
Dauid & ligna cedrina, & artifices lignorum, artificesq́;
lapidum ad parietes: & ędificauerunt domum Dauid.
12 † Et cognouit Dauid quoniam confirmaſſet eum Domi-
nus regem ſuper Iſraël, & quoniam exaltaſſet regnũ eius
‖1. Par. 3. b. 5 13 ſuper populum ſuum Iſraël. † ‖ Accepit ergo Dauid ad-
C huc concubinas & vxores de Ieruſalem, poſtquàm vene
14 rat de Hebron: natiq́; ſunt Dauid & alij filij & filiæ: † &
hæc nomina eorum qui nati ſunt ei in Ieruſalem: Samua
15 & Sobab & Nathan & Salomon, † & Iebahar & Eliſua
16 & Nepheg † & Iaphia & Eliſama & Elioda & Eliphâlet.
‖1. Par. 14. b 8. c. 11. d. 16. 17 † Audierunt ergo Philiſthijm ꝙ vnxiſſent Dauid in re
gem ſuper Iſraël: & aſcenderunt vniuerſi vt quærerent
Dauid. Quod cùm audiſſet Dauid, deſcendit in pręſidiũ.
18 †Philiſthijm autem venientes, diffuſi ſunt in Valle-Ra-
19 phaim. †Et conſuluit Dauid Dominum, dicens, Si aſcẽ-
dam ad Philiſthijm? & ſi dabis eos in manu mea? Et dixit
Dominus ad Dauid, Aſcende, quia tradens dabo Phili-
‖Iſa. 28. f. 21. 20 ſthijm in manu tua. †‖Venit ergo Dauid in Baal-phara-
ſim, & percuſſit eos ibi, & dixit, Diuiſit Dominus inimi-
cos meos coram me, ſicut diuiduntur aquæ. Propterea
21 vocatũ eſt nomen loci illius Baal-pharaſim. †Et relique-
22 runt ibi ſculptilia ſua: q̃ tulit Dauid, & viri eius. †Et ad
D diderunt adhuc Philiſthijm vt aſcenderẽt, & diffuſi ſunt
23 in Valle-Raphaim. † Conſuluit autem Dauid Dominũ,
-4- –Si aſcẽdam contra Philiſthæos, & tradas eos in manus
-4- meas? Qui reſpondit, Non aſcendas–contra eos,` ſed gy-
ra poſt tergum eorum, & venies ad eos ex aduerſo pyro-
24 rum. † Et cùm audieris ſonitum gradientis in cacumine
pyrorum, tunc inibis pręlium: quia tũc egredietur Domi
nus ante faciem tuam, vt percutiat caſtra Philiſthijm.
25 †Fecit itaque Dauid ſicut pręceperat ei Dominus, & per-
cuſſit Philiſthijm de Gabaa, vſque dum venias Gezer.

*Reducente Dauid arcam à domo Abinadab, Oza à Domino occi-
ſus eſt quòd illam attigiſſet, quare eam in domo Obed-edom re
liquit: poſtmodùm verò in Ieruſalem reducens, & ante eam
ludens à Michol vxore ridetur: in cuius pœnam nunquam illa
deinceps peperit.* CAP. VI.

1 COngregauit autẽ rurſum Dauid omnes electos ex
‖1. Par. 13. b. 5. A Iſraël, triginta millia. †‖Surrexitq́; Dauid, & abijt,
2 & vniuerſus populus qui erat cum eo de viris Iuda, vt ad-
ducerent arcam Dei, ſuper quam inuocatum eſt nomen
Domini exercituum, ſedentis in cherubim ſuper eam.
3 † Et impoſuerunt arcam Dei ſuper plauſtrum nouum:
tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa:
Oza autem & Ahio filij Abinadab, minabant plauſtrum
‖1. Re. 7. a. 1 4 nouum. †‖Cumque tuliſſent eam de domo Abinadab,
qui erat in Gabaa, cuſtodiens arcam Dei Ahio præcede-
5 bat arcam. † Dauid autem, & omnis Iſraël ludebant
coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, & citha-
6 ris & lyris & tympanis & ſiſtris & cymbalis. †‖Poſtq̃ ‖1. Par. 13 b. 11.
autem venerunt ad Aream Nachon*, extendit Oza ma- ª Nachon 1.
num ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitra- -1-
7 bant boues–& declinauerunt eam`. † Iratuſq́; eſt indi-
gnatione Dominus contra Ozam, & percuſſit eum ſu-
per temeritate: qui mortuus eſt ibi iuxta arcam Dei.
8 † Cõtriſtatus eſt autẽ Dauid, eò quòd percuſſiſſet Domi-
B nus Ozam, & vocatum eſt nomen illius, Percuſſio-Ozæ,
9 vſq; in diem hanc. †Et extimuit Dauid Dominum in die
illa, dicens, Quomodo ingredietur ad me arca Dñi?
10 †Et noluit diuertere ad ſe arcam Domini in ciuitatẽ Da-
11 uid: ſed diuertit eam in domum Obed-edom Gethęi. †Et
habitauit arca Domini in domo Obed-edom Gethęi tri-
bus menſibus: & benedixit Dominus Obed-edom, &
12 omnem domum eius. †‖ Nuntiatumque eſt regi Dauid ‖1. Par. 15. d. 25.
ꝙ benedixiſſet Dominus Obed-edom, & omnia eius ꝓ-
pter arcam Dei.–Dixitq́; Dauid, Ibo, & reducam arcam -6-
cum benedictione in domum meã.` Abijt ergo Dauid,
& abduxit arcam Dei de domo Obed-edom in ciuitatẽ
Dauid cum gaudio.–& erant cum Dauid ſeptem chori, -7-
13 & victima vituli`. †Cumq́; tranſcendiſſent, qui portabant
C arcam Domini ſex paſſus, immolabat bouem–& ouem` -6-
& arietem, & Dauid–percutiebat in organis armigatis, -6-
14 † &` ſaltabat totis viribus ante Dominum: Porrò Dauid
15 erat accinctus ephod lineo. † Et Dauid, & omnis domus
Iſraël ducebant arcam teſtamenti Domini in iubilo, &
16 in clangore buccinæ. † Cumque intraſſet arca Domini
in ciuitatem Dauid, Michol filia Saul proſpiciens per fe-
neſtram, vidit regem Dauid ſubſilientem, atque ſaltan-
17 tem coram Dño: & deſpexit eum in corde ſuo. † Et in- ‖1. Par. 16. a. 1
troduxerunt arcam Domini, & impoſuerunt eam in lo-
co ſuo in medio tabernaculi, quod tetenderat ei Dauid:
& obtulit Dauid holocauſta, & pacifica coram Domino.
18 † Cumque compleſſet offerens *holocauſta` & pacifica, ª holocau-ſtum 1.
19 benedixit populo in nomine Domini exercituum. †Et
partitus eſt vniuerſę multitudini Iſraël tã viro quàm mu-
lieri ſingulis collyridam panis vnã, & aſſaturã bubalę car
D nis vnã, & ſimilã frixã oleo: & abijt oĩs ppłs, vnuſquiſq;
20 in domũ ſuã. †Reuerſuſq́; eſt Dauid vt benediceret do-
mui ſuę: & egreſſa Michol filia Saul in occurſum Dauid,
ait, Quã glorioſus fuit hodie rex Iſrł diſcooperiẽs ſe añ
ancillas ſeruorũ ſuorum, & nudatus eſt, quaſi ſi nudetur
21 vnus de ſcurris. † Dixitq́; Dauid ad Michol,–Viuit Dñs -4-
quia ludam` ante Dominũ, qui elegit me potius, q̃ patrẽ
tuum, & quàm omnem domum eius, & præcepit mihi
vt eſſem dux ſuper populum Domini in Iſraël, & ludam,
22 † & vilior fiam plus quàm factus ſum: & ero humilis in
oculis meis & cum ancillis, de quibus locuta es, glo-
23 rioſior apparebo. † Igitur Michol filiæ Saul non eſt na-
tus filius vſque in diem mortis ſuæ.

*Dauid proponens ædificare domum Domino, à Nathan propheta
primùm collaudatur, poſtmodum iubente Domino probibe-
tur, ſed filius ei promittitur illam ædificaturus, vnde Domino
gratias agit.* CAP. VII.

1 FActum eſt autem cùm ſediſſet rex in domo ſua, & Do
A minus dediſſet ei requiem vndique ab vniuerſis ini-
2 micis ſuis, † dixit ad Nathan prophetam, Vidéſne quòd ‖1. Par. 17. a. 1
ego habitem in domo cedrina, & arca Dei poſita ſit in
3 medio pellium? † Dixitque Nathan ad regem, Omne
quod eſt in corde tuo, vade fac, quia Dominus tecum
4 eſt. † Factum eſt autem in illa nocte: & ecce ſermo Do-
5 mini ad Nathan, dicens, † Vade & loquere ad ſeruum
meum Dauid, Hæc dicit Dominus, Nunquid tu ædi-
6 ficabis mihi domum ad habitandum? †Neque enim ha-
bitaui in domo ex die illa, qua eduxi filios Iſraël de terra
Ægypti, vſque in diem hanc: ſed ambulabam in taber-
7 naculo, & in tentorio. † Per cuncta loca quæ tran-
ſiui cum omnibus filijs Iſraël, nunquid loquens lo-
cutus ſum ad vnam de tribubus Iſraël, cui præcepi vt
paſceret populum meum Iſraël, dicens: Quare non
8 ædificaſtis mihi domum cedrinam? † Et nunc hæc di-
B ces ſeruo meo Dauid, Hęc dicit Dominus exercituum,

†1.Reg 16.c. 11. Pſa.77.g.70. Ego tuli te de paſcuis ſequentem greges, vt eſſes dux ſu-
9 per populũ meum Iſraël: †& fui tecum in omnibus vbi-
cumq; ambulaſti & interfeci vniuerſos inimicos tuos à
facie tua: feciq; tibi nomen grande, iuxta nomẽ magno-
2.Par. 33.a. 4.b.7. 10 rum qui ſunt in terra. †Et ponã locum populo meo Iſrl,
& plantabo eum, & habitabit ſub eo, & nõ turbabitur
amplius: nec addent filij iniquitatis vt affligant eum ſi-
11 cut prius, †ex die qua conſtitui iudices ſuper populum
meum Iſraël: & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis
tuis. prędicitq; tibi Dñs, q domum faciat tibi Dominus.
†3.Re.8.b.21 12 †Cumq; completi fuerint dies tui, & dormieris cum pa
tribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredie
†3.Re.5.a.5. 1.Par. 22. b. 10. 13 tur de vtero tuo, & firmabo regnum eius. †Ipſe ædifica-
bit domum nomini meo, & ſtabiliam thronum regni
†Heb.1.b.5. Pſal.88.c.31 14 eius vſque in ſempiternum. †Ego ero ei in pa-
trem, & ipſe erit mihi in filium: qui ſi iniquè aliquid
geſſerit, arguam eum in virga virorũ, & in plagis filiorũ
15 hominum. †Miſericordiã autẽ meã non auferã ab eo, ſi-
* tua ſ. C cut abſtuli à Saul, quem amoui à facie *mea`. †Et fidelis
16 erit domus tua, & regnum tuũ vſq; in æternũ ante faciẽ
17 tuam, & thronus tuus erit firmus iugiter. †Secundũ om
nia verba hæc, & iuxta vniuerſam viſionem iſtã, ſic locu-
18 tus eſt Nathan ad Dauid. †Ingreſſus eſt autẽ rex Dauid
& ſedit corã Domino, & dixit, Quis ego ſum Domine
Deus, & quæ domus mea: quia adduxiſti me huc uſque?
19 †Sed & hoc parũ viſum eſt in conſpectu tuo Dñe Deus,
niſi loquereris etiam de domo ſerui tui in longinquum:
20 iſta eſt enim lex Adam Domine Deus. Quid ergo adde-
re poterit adhuc Dauid, vt loquatur ad te? tu enim ſcis
21 ſeruum tuum Domine Deus. †Propter verbũ tuum, &
ſecundum cor tuum feciſti omnia magnalia hæc, ita vt
22 notum faceres ſeruo tuo. †Idcirco magnificatus es Dñe
Deus, quia non eſt ſimilis tui, neque eſt Deus extra te, in
23 omnibus quæ audiuimus auribus noſtris. †Quæ eſt autẽ
D vt populus tuus Iſraël, gens in terra, propter quam iuit
Deus vt redimeret eam ſibi in populum, & poneret ſibi
nomen, faceretq; eis magnalia, & horribilia ſuper terrã
* gentibus, & diis ſ. à facie populi tui, quem redemiſti tibi ex Ægypto, *gen-
* gente & Deo ſ. 24 tem, & Deum` eius? †Firmaſti enim tibi populum tuum
Iſraël in populum ſempiternum: Et tu Domine Deus fa-
25 ctus es eis in Deum. †Nunc ergo Domine Deus verbum
quod locutus es ſuper ſeruũ tuum, & ſuper domũ eius,
26 ſuſcita in ſempiternum: & fac ſicut locutus es, †vt ma-
gnificetur nomen tuũ vſque in ſempiternum, atque di-
catur, Dominus exercituũ Deus ſuper Iſraël. Et domus
27 ſerui tui Dauid erit ſtabilita corã Domino, †quia tu Do-
mine exercituum Deus Iſraël reuelaſti aurem ſerui tui,
dicens, Domũ ædificabo tibi: propterea inuenit ſeruus
28 tuus cor ſuum vt oraret te oratione hac. †Nunc ergo Do
mine Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus
29 es enim ad ſeruum tuum bona hæc. †Incipe ergo, & be-
nedic domui ſerui tui, vt ſit in ſempiternum coram te:
* & ſ. quia tu Domine Deus locutus es, *benedictione tua be-
nedicetur domus ſerui tui in ſempiternum.

*Victoriæ Dauid qui multos fecit tributarios, quibus ſolent Iſraë-
litæ pendere tributa: congratulatio Thou regis Emath de re-
ge Adar-ézer deuicto, à quo multa ſpolia Dauid abſtulit: offi
ciarij quos habebat Dauid, recenſentur.* CAP. VIII.

1 FActũ eſt autẽ poſt hæc percuſſit Dauid Philiſthijm, &
†1.Par.18.a.1 A humiliauit eos, †& tulit Dauid Frenum-tributi de
2 manu Philiſthijm. †Et percuſſit Moab, & menſus eſt eos
funiculo, coæquans terræ: menſus eſt autem duos funi-
culos, vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum:
3 factuſque eſt Moab Dauid ſeruiens ſub tributo. †Et per-
cuſſit Dauid Adar-ézer filium Rohob regem Soba, quã
do profectus eſt vt dominaretur ſuper flumen Euphrá-
4 ten. †Et captis Dauid ex parte eius mille ſeptingentis
equitibus, & viginti millibus peditum, ſubneruauit om-
nes iugales curruum: dereliquit autem ex eis centũ cur-
5 rus. †Venit quoque Syria Damaſci, vt præſidium ferret
B Adar-ézer regi Soba: & percuſſit Dauid de Syria viginti
6 duo millia virorum. †Et poſuit Dauid præſidium in Sy-
ria Damaſci: factaque eſt Syria Dauid ſeruiens ſub tribu-
to: ſeruauitq; Dominus Dauid in omnibus ad quæcun-
7 que profectus eſt. †Et tulit Dauid arma aurea, quæ habe
8 bant ſerui Adar-ézer, & detulit ea in Ieruſalem. †Et de
Bete, & de Beroth ciuitatibus Adar-ézer tulit rex Dauid
æs multum nimis, -de quo fecit Salomon omnia vaſa -ſ.
ærea in templo: & mare æneum, & columnas, & altare`.
9 †Audiuit autem Thou rex Emath, q percuſſiſſet Da-
10 uid omne robur Adar-ézer, †& miſit Thou Ioram filiũ
C ſuum ad regem Dauid, vt ſalutaret eum congratulans,
& gratias ageret: eò quòd expugnaſſet Adar-ézer, & per
cuſſiſſet eum. Hoſtis quippe erat Thou Adar-ézer & in
manu eius erãt vaſa aurea, & vaſa argentea, & vaſa ærea.
11 †Quæ & ipſa ſanctificauit rex Dauid Domino cum argẽ-
to & auro, quæ ſanctificauerat de vniuerſis gentibus
12 quas ſubegerat †de Syria, & Moab, & filijs Ammon, &
Philiſthijm, & Amalec, & de manibus Adar-ézer filij
13 Rohob regis Soba. †Fecit quoque ſibi Dauid nomen
D cùm reuerteretur capta Syria in Valle-ſalinarum, cæſis
*decem & octo` millibus: -& in Gebelem ad viginti tria * duodecim ſ.
14 millia:` †& poſuit in Idumæa cuſtodes, ſtatuitque præſi- -ſ.
dium: & facta eſt vniuerſa Idumæa ſeruiens Dauid: & ſer
uauit Dominus Dauid in omnibus ad quæcunq; profe-
15 ctus eſt. †Et regnauit Dauid ſuper omnem Iſraël: faciebat
quoque Dauid iudicium & iuſtitiam omni populo ſuo.
16 †Ioab autem filius Saruiæ erat ſuper exercitum. Porrò
17 Ioſaphat filius Ahilud erat à commentarijs: †& Sadoc fi-
lius Achitob, & Achi-mélec filius Abiathar erant ſacer-
18 dotes: & Saraias, ſcriba: †Banaias autẽ filius Ioiadę ſuper
Cerethi & Pelethi: filij autem Dauid ſacerdotes erant.

*Quantum pietatis exhibuerit Dauid Miphi-bóſeth filio Ionathæ
claudo, datis omnibus agris Saul, quos colebat Siba cum filijs
ac ſeruis ſuis, Miphi-bóſeth ad menſam Dauid recepto.*
CAP. IX.

1 ET dixit Dauid: Putáſne eſt aliquis qui remanſerit de
A domo Saul, vt faciam cum eo miſericordiã propter
2 Ionathan? †Erat autem de domo Saul, ſeruus nomine Si
ba: quẽ cùm vocaſſet rex ad ſe, dixit ei: Tune es Siba? Et
3 ille reſpondit: Ego ſum ſeruus tuus. †Et ait rex: Nunquid
ſupereſt aliquis de domo Saul, vt faciam cum eo miſeri-
cordiam Dei? Dixitq; Siba regi: Supereſt filius Ionathæ,
4 debilis pedibus. †Vbi, inquit, eſt? Et Siba ad regem: Ecce,
B ait, in domo eſt Machir filij Ammiel in Lo-dabar. †Miſit
5 ergo rex Dauid, & tulit eum de domo Machir filij Am-
6 miel de Lo-dabar. †Cũ autẽ veniſſet Miphi-bóſeth filius
Ionathę filij Saul ad Dauid, corruit in faciẽ ſuã, & adora-
uit. Dixitq; Dauid: Miphi-bóſeth? Qui reſpondit: Adſum
7 ſeruus tuus. †Et ait ei Dauid: Ne timeas, quia faciens faciã
in te miſericordiã propter Ionathan patrẽ tuum, & re-
C ſtituam tibi omnes agros Saul patris tui, & tu comedes
8 panem in menſa mea ſemper. †Qui adorans eum dixit:
Quis ego ſum ſeruus tuus, quoniam reſpexiſti ſuper ca-
9 nem mortuum ſimilem mei? Vocauit itaque rex Sibam
puerũ Saul, & dixit ei: Omnia quęcunque fuerũt Saul,
10 & vniuerſam domum eius, dedi filio domini tui. †Opera
re igitur ei terram tu, & filij tui, & ſerui tui: & inferes filio
dñi tui cibos, vt alatur: Miphi-bóſeth autem filius domi-
ni tui comedet ſemper panẽ ſuper menſam meã. Erant
11 autem Sibę quindecim filij, & viginti ſerui. †Dixitq; Siba
D ad regẽ: Sicut iuſſiſti domine mi rex ſeruo tuo, ſic faciet
ſeruus tuus: & Miphi-bóſeth comedet ſuper menſam
12 *meam` quaſi vnus de filijs regis. †Habebat autem Miphi- *tuam ſ.
bóſeth filium paruulum nomine Micha: omnis verò co-
13 gnatio domus Sibæ ſeruiebat Miphi-bóſeth. †Porrò Mi-
phi-bóſeth habitabat in Ieruſalem: quia de menſa regis
iugiter veſcebatur: & erat claudus vtroque pede.

*Hanon rex Ammonitarum, poſt illatam ſeruis Dauid iniuriam,
quos ad conſolandum de patris morte miſerat, cõtractis quin-
que regum Syrię copijs, profligatur ſemel ac iterum.* CAP. X.

1 A FActum eſt autem poſt hęc vt moreretur rex filiorum
2 Ammon, & regnauit Hanón filius eius pro eo. †Dixit- †1.Pa.19.a.9

que

que Dauid: Faciam miſericordiam cum Hanon filio
Naas, ſicut fecit pater eius mecum miſericordiam. Mi-
ſit ergo Dauid, conſolans eum per ſeruos ſuos ſuper pa-
tris interitu. Cùm autem veniſſent ſerui Dauid, in ter-
3 ram filiorum Ammon, †dixerunt principes filiorum
Ammon ad Hanon dominum ſuum: Putas quòd pro-
pter honorem patris tui miſerit Dauid ad te conſolato-
res, & non ideo vt *inueſtigaret, & exploraret ciuitaté,
4 & euerteret eam, miſit Dauid ſeruos ſuos ad te? †Tulit
itaque Hanon ſeruos Dauid, raſitque dimidiam partem
barbæ eorum, & præſcidit veſtes eorum medias vſq; ad
5 nates, & dimiſit eos. †Quod cùm nuntiatum eſſet Da-
B uid, miſit in occurſum eorum: erant enī viri confuſi tur-
piter valde, & mandauit eis Dauid, Manete in Iericho,
6 donec creſcat barba veſtra, & tūc reuertimini. †Vidē-
tes autem filij Ammon, quòd iniuriam feciſſent Dauid,
miſerunt & conduxerunt mercede Syrum Rohob, &
Syrum Soba, viginti millia peditum, & à rege Maacha
7 mille viros, & ab Iſ-tob duodecim millia virorū. †Quod
cùm audiſſet Dauid, miſit Ioab & omnem exercitū bel-
8 latorum. †Egreſſi ſunt ergo filij Ammon, & direxerunt
aciem ante ipſum introitum portæ: Syrus autem Soba,
& Rohob, & Iſ-tob, & Maacha: ſeorſum erant in cam-
9 po. †Videns igitur Ioab quòd præparatum eſſet aduer-
ſum ſe prælium, & ex aduerſo, & poſt tergum, elegit *ex
omnibus electis Iſraël, & inſtruxit aciem contra Syrum:
10 †reliquam autem partē populi tradidit Abiſai fratri ſuo,
11 qui direxit aciē aduerſus filios Ammon. †Et ait Ioab, Si
C præualuerint aduerſum me Syri, eris mihi in adiutoriū:
ſi autem filij Ammon præualuerint aduerſum te, auxi-
12 liabor tibi. †Eſto vir fortis, & pugnemus pro populo no-
ſtro, & ciuitate Dei noſtri: Dominus autem faciet quod
13 bonum eſt in conſpectu ſuo. †Inijt itaq; Ioab & popu-
lus qui erat cum eo, certamen contra Syros: qui ſtatim
14 fugerunt à facie eius. †Filij autem Ammō videntes quia
fugiſſent Syri, fugerunt & ipſi à facie Abiſai, & ingreſſi
ſunt ciuitatem: reuerſusq; eſt Ioab à filijs Ammon, & ve-
15 nit Ieruſalem. †*Videntes igitur filij Ammon quoniam
Syrus expauit, & quoniam corruiſſent coram Iſraël, cō-
16 gregati ſunt pariter. †Miſitque Adar-ézer & eduxit Sy-
ros qui erant trans fluuium, & adduxit eorum exercitū:
Sobach autē magiſter militiæ Adar-ézer, erat princeps
17 eorum. †Quod cùm nuntiatum eſſet Dauid, contraxit
omnem Iſraëlem, & tranſiuit Iordanem, venitque in He-
lam: & direxerunt aciem Syri ex aduerſo Dauid, & pu-
18 gnauerunt contra eum. †Fugeruntq; Syri à facie Iſraël,
& occidit Dauid de Syris ſeptingentos currus, & qua-
draginta millia equitum: & Sobach principem militiæ
19 percuſſit, qui ſtatim mortuus eſt. †Vidētes autē vniuerſi
reges qui erant in præſidio Adar-ézer, ſe victos eſſe ab Iſ-
raël, expauerunt & fugerunt quinquaginta & octo mil-
lia coram Iſraël. Et fecerunt pacē cū Iſraël: & ſeruierunt
eis, timueruntque Syri auxilium præbere *filijs Ammon.

Obſeſſa Rabba ciuitate Ammonitarum, Dauid adulterio Beth-ſabee adiunxit, ad id celandum, homicidium viri illius Vriæ, acceptaq; illa in vxorem, & nato ex ea filio, Dominum commouit ad iram. CAP. XI.

1 FActum eſt autem, vertente anno, eo tēpore quo ſolēt
A reges ad bella procedere, miſit Dauid Ioab, & ſeruos
ſuos cū eo, & vniuerſum Iſraël, & vaſtauerunt filios Am-
mon, & obſederunt Rabba: Dauid autem remanſit in Ie-
2 ruſalē. †Dū hæc agerentur, accidit *vt ſurgeret Dauid de
ſtratu ſuo poſt meridiem, & deambularet in ſolario do-
mus regiæ: viditq; mulierē ſe lauantē, ex aduerſo ſuper ſo-
3 larium ſuum: erat autē mulier pulchra valde. †Miſit ergo
rex, & requiſiuit quæ eſſet mulier. Nuntiatumq; eſt ei
quòd ipſa eſſet Beth-ſabee filia Eliam, vxor Vriæ Hethæi.
4 †Miſſis itaque Dauid nuntijs tulit eam: Quæ cùm ingreſ-
ſa eſſet ad illum, dormiuit cū ea: ‖ ſtatimque ſanctificata
5 eſt ab immunditia ſua: †& reuerſa eſt in domum ſuam
concepto fœtu. Mittenſque nuntiauit Dauid, & ait:
6 Concepi. †Miſit autem Dauid ad Ioab dicēs: Mitte ad me
7 Vriam Hethæum. Miſitque Ioab Vriam ad Dauid. †Et ve-
B nit Vrias ad Dauid. Quæſiuitq; Dauid quàm rectè age-
ret Ioab, & populus, & quomodo adminiſtraretur bel-
8 lum. †Et dixit Dauid ad Vriam: Vade in domum tuā, &
laua pedes tuos. Et egreſſus eſt Vrias de domo regis, ſecu-
9 tusque eſt eum cibus regius. †Dormiuit autē Vrias ante
portam domus regiæ, cum alijs ſeruis domini ſui, & nō
10 deſcendit ad domū ſuā. †Nuntiatumq; eſt Dauid à di-
centibus: Non iuit Vrias in domum ſuam. Et ait Dauid
ad Vriam: Nunquid non de via veniſti? quare non deſcen-
11 diſti in domū tuā? †Et ait Vrias ad Dauid. Arca Dei
& Iſraël, & Iuda habitant in papilionibus, & dominus
meus Ioab, & ſerui domini mei ſuper faciem terræ ma-
nent: & ego ingrediar domum meā, vt comedā & bibā,
& dormiam cum vxore mea? Per ſalutem tuā & per ſa-
12 lutem animæ tuæ non faciam rem hanc. †Ait ergo Dauid
ad Vriam: Mane hîc etiam hodie, & cras dimittam te.
13 Manſit *Vrias in Ieruſalem in die illa & altera, †& voca-
uit eum Dauid vt comederet coram ſe & biberet, & ine-
briauit eū: Qui egreſſus veſpere, dormiuit in ſtratu ſuo
cum ſeruis domini ſui, & in domum ſuā non deſcendit.
14 †Factum eſt ergo manè, & ſcripſit Dauid epiſtolam ad
C Ioab: miſitque per manum Vriæ, †ſcribens in epiſtola:
15 Ponite Vriā ex aduerſo belli, vbi fortiſſimū eſt prælium:
16 & derelinquite eum, vt percuſſus intereat. †Igitur cùm
Ioab obſideret vrbē, poſuit Vriā in loco vbi ſciebat viros
17 eſſe fortiſſimos. †Egreſſiq; viri de ciuitate, bellabant ad-
uerſum Ioab, & ceciderunt de populo ſeruorum Dauid,
18 & mortuus eſt etiā Vrias Hethæus. †Miſit itaq; Ioab &
19 nuntiauit Dauid omnia verba prælij: †præcepitq; nuntio
dicens: Cùm compleueris vniuerſos ſermones belli ad
20 regem, †ſi eum videris indignari, & dixerit: Quare acceſ-
ſiſtis ad murum vt præliaremini? an ignorabatis quòd
21 multa déſuper ex muro tela mittantur? †‖Quis percuſſit
Abi-mélech filium *Ierobaal? nónne mulier miſit ſuper
eum fragmen molæ de muro: & interfecit eum in The-
bes? quare iuxta murum acceſſiſtis? dices: Etiam ſeruus
22 tuus Vrias Hethæus occubuit. †Abijt ergo nuntius, & ve-
D nit, & narrauit Dauid omnia quæ ei præceperat Ioab.
23 †Et dixit nuntius ad Dauid: Præualuerunt aduerſum nos
viri, & egreſſi ſunt ad nos in agrum: nos autem facto im-
24 petu perſecuti eos ſumus vſque ad portam ciuitatis. †Et
direxerunt iacula ſagittarij ad ſeruos tuos ex muro déſu-
per: mortuiq; ſunt de ſeruis regis, quinetiam ſeruus tuus
25 Vrias Hethæus mortuus eſt. †Et dixit Dauid ad nuntiū:
Hæc dices Ioab: Nō te frangat iſta res: varius enī euentus
eſt belli, & nunc hunc, & nunc illum conſumit gladius:
conforta bellatores tuos aduerſus vrbem, vt deſtruas eā,
26 & exhortare eos. †Audiuit autem vxor Vriæ, quòd mor-
27 tuus eſſet Vrias vir ſuus, & planxit eum. †Tranſactoque
luctu, miſit Dauid & introduxit eam in domum ſuam, &
facta eſt ei vxor, peperitque ei filium: & diſplicuit verbū
hoc quod fecerat Dauid coram Domino.

Dauid ſub parabola à Nathan propoſita, in ſeipſum tulit ſententiam: Vnde Nathan multa illi minatur incommoda, quibus compunctus, culpa condonatur manente pœna: & mortuo puero naſcitur Salomon, ac ciuitas Rabba cum magna vltione diruitur, accepto diademate pretioſiſſimo regis ipſius. CAP. XII.

1 MIſit ergo Dominus Nathan ad Dauid: qui cùm ve-
A niſſet ad eum, dixit ei: *Duo viri erant in ciuitate
2 vna, vnus diues, & alter pauper. †Diues habebat oues
3 & boues plurimos valde. †Pauper autem nihil habebat
omnino, præter ouem vnam paruulam quam emerat &
nutrierat, & quæ creuerat apud eum cum filijs eius ſi-
mul, de pane illius comedens, & de calice eius bibens, &
in ſinu illius dormiens: eratque illi ſicut filia. †Cùm autē
4 peregrinus quidam veniſſet ad diuitē, parcens ille ſume-
re de ouibus & de bobus ſuis, vt exhiberet conuiuium pe-
regrino illi qui venerat ad ſe, tulit ouem viri pauperis, &
5 præparauit cibos homini qui venerat ad ſe. †Iratus au-
B tem indignatione Dauid aduerſus hominem illum ni-
mis, dixit ad Nathan: Viuit Dñs, quoniam filius mortis

Exo. 22. a. 1 · 6 eſt vir qui fecit hoc. Ouem reddet in quadruplum, eò φ
7 fecerit verbú iſtud, & nó pepercerit. Dixit auté Nathan
ad Dauid: Tu es ille vir*. Hęc dicit Dñs Deus Iſrl, Ego vn
8 xi te in regẽ ſuper Iſrl, & ego erui te de manu Saul, & de-
di tibi domum dñi tui, & vxores dñi tui in ſinu tuo, dedi-
que tibi domum Iſrl & Iuda: & ſi parua ſunt iſta, adijciã
9 tibi multò maiora. Quare ergo cótempſiſti verbũ Dñi
vt faceres malum in conſpectu meo? Vriam Hethęum p-
cuſſiſti gladio, & vxorem illius accepiſti in vxoré tibi, &
10 interfeciſti eum gladio filiorum Ammon. Quam obré
C nó recedet gladius de domo tua vſq; in ſempiternum, eò
φ deſpexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt eſſet
11 vxor tua. Itaq; hęc dicit Dñs: Ecce ego ſuſcitabo ſuper te
malum de domo tua, & tollã vxores tuas in oculis tuis,
& dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in
12 oculis ſolis huius. Tu enim feciſti abſcondité: ego autem
faciã verbum iſtud in cóſpectu omnis Iſrl, & in conſpe-
13 ctu ſolis*. Et dixit Dauid ad Nathã: Peccaui Dño. Dixit-
que Nathan ad Dauid, Dñs quoq; tranſtulit pctm̃ tuum:
14 nó morieris. Veruntñ qm̃ blaſphemare feciſti inimicos
D *Dñi, pp verbum hoc, filius qui natus eſt tibi, morte mo
15 rietur. Et reuerſus eſt Nathan in domũ ſuã. Percuſſit quo
que Dñs paruulum qué pepererat vxor Vriæ Dauid, &
16 deſperatus eſt. Deprecatuſq; eſt Dauid Dñm pro paruu
lo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingreſſus ſeorſum, ia-
17 cuit ſuper terrã. Venerunt auté ſeniores domus eius co-
gentes eum vt ſurgeret de terra: qui noluit, nec comêdit
18 cum eis cibum. Accidit autem die ſeptima vt moreretur
infans: timueruntq; ſerui Dauid nuntiare ei φ mortuus
E eſſet paruulus: Dixerũt enim, Ecce cùm paruulus adhuc
viueret, loquebamur ad eum, & nó audiebat vocé noſtrã:
quantò magis ſi dixerimus, Mortuus eſt puer, ſe affliget?
19 Cũ ergo Dauid *audiſſet ſeruos ſuos muſſitantes, in-
tellexit quòd mortuus eſſet infantulus: dixitq; ad ſeruos
ſuos, Num mortuus eſt puer? Qui reſponderunt ei: Mor-
20 tuus eſt. Surrexit ergo Dauid de terra, & lotus vnctuſq;
eſt: Cũq; mutaſſet *veſtem, ingreſſus eſt domũ Dñi: &
adorauit, & venit in domum ſuam, petiuitq; vt poneret
21 ei panem, & comêdit. Dixerunt auté ei ſerui ſui: Quis
eſt ſermo quem feciſti? propter infantem cùm adhuc vi-
ueret, ieiunaſti & flebas: mortuo autem puero ſurrexiſti,
22 & comediſti panem? Qui ait: Propter infantem, dum ad-
huc viueret, ieiunaui & fleui: dicebam enim, Quis ſcit ſi
23 fortè donet eũ mihi Dñs, & viuat infans? Nunc autem
F quia mortuus eſt, quare ieiuno? Nũquid potero reuocare
eum amplius? ego vadam magis ad eum: ille verò non re-
24 uertetur ad me. Et conſolatus eſt Dauid Beth-ſabee vxo
rem ſuam: ingreſſuſq; ad eam dormiuit cum ea*: quę ge-
nuit filium, & vocauit nomen eius Salomõ, & Dominus
25 dilexit eum. Miſitq; *in manu Nathan prophetæ, & voca
uit nomen eius Amabilis-Domino: eò quòd diligeret eũ
26 Dominus. Igitur pugnabat Ioab contra Rabbath filio
27 rum Ammon, & expugnabat vrbem regiam. Miſitque
Ioab nuntios ad Dauid dicens: Dimicaui aduerſum Rab
28 bath, & capienda eſt Vrbs-aquarum. Nunc igitur con-
G grega reliquam partem populi, & obſide ciuitatem, &
cape eam: ne cùm à me vaſtata fuerit vrbs, nomini meo
29 aſcribatur victoria. Congregauit itaque Dauid omnem
populum, & profectus eſt aduerſum Rabbath: Cumq;
30 dimicaſſet, cepit eam. Et tulit diadema regis eorum de ca
pite eius, pondo auri talentum, habens gẽmas pretioſiſ-
ſimas, & impoſitũ eſt ſuper caput Dauid. Sed & prędã ci
31 uitatis aſportauit multam valde. populum quoque eius
adducens ſeruauit, & circumegit ſuper eos ferrata carpẽ-
ta: diuiſitque cultris, & traduxit in typo laterum: ſic fe-
cit vniuerſis ciuitatibus filiorum Ammon: Et reuerſus eſt
Dauid, & omnis exercitus in Ieruſalem.

Margin notes: * qui feciſti hanc rem. · 2. Reg. 16. d. 22. · * huius. · Eccl. 47. b. 13 · * nomen · * vidiſſet 1. · * veſtes 1. · Matt. 1. a. 6. · * eum. · 1. Pa. 20. a. 1

*Abſalom, propter inceſtum cum ſorore Thamar, fratrem occi-
dit, iratoq. patre profugus ad regem Geſſur, tribus annis ibi
permanſit.* CAP. XIII.

1 FActum eſt auté poſt hæc, vt Abſalõ filij Dauid ſororẽ
A ſpecioſiſſimã vocabulo Thamar, adamaret Amnon
2 filius Dauid, & deperiret in eam *valde, ita vt pp amo-
rem eius ęgrotaret: quia cùm eſſet virgo, difficile ei vide-
3 batur vt quippiam inhoneſtè ageret cum ea. Erat autem
Amnon amicus, nomine Ionadab filius Semmaa fratris
4 Dauid, vir prudens valde. Qui dixit ad eum: Quare ſic at
tenuaris macie fili regis, per ſingulos dies? cur nó indicas
mihi? Dixitq; ei Amnon: Thamar ſororẽ fratris mei Ab-
5 ſalom amo. Cui reſpondit Ionadab: Cuba ſuper lectum
tuum, & languorem ſimula: cumq; venerit pater tuus vt
viſitet te, dic ei: Veniat, oro, Thamar ſoror mea, vt det mi
hi cibum, & faciat pulmentum, vt comedam de manu
6 eius. Accubuit itaq; Amnon, & quaſi ægrotare cœpit:
Cũq; veniſſet rex ad viſitandum eum, ait Amnon ad re
B gem: Veniat obſecro, Thamar ſoror mea, vt faciat in ocu
lis meis duas ſorbitiunculas, & cibum *capiam de manu
7 eius. Miſit ergo Dauid ad Thamar, domum, dicens: Ve-
ni in domum Amnon fratris tui & fac ei pulmentum.
8 Venitq; Thamar in domum Amnon fratris ſui: Ille auté
iacebat: quæ tollens farinam commiſcuit. & liquefaciẽs,
9 in oculis eius coxit ſorbitiunculas. Tollenſq; quod co-
xerat, effudit, & poſuit coram eo, & noluit comedere: di-
xitq; Amnon, Eijcite vniuerſos à me. Cumq; eieciſſent
10 omnes, dixit Amnon ad Thamar: Infer cibum in concla
ui, vt veſcar de manu tua. Tulit ergo Thamar ſorbitiuncu
las quas fecerat, & intulit ad Amnon fratrem ſuum in
11 conclaui. Cumque obtuliſſet ei cibum, apprehendit
C eam, & ait: Veni cuba mecum ſoror mea. Quę re-
12 ſpondit ei, Noli frater mi, noli opprimere me: neque
enim hoc fas eſt in Iſraël: noli facere ſtultitiam hanc.
13 Ego enim ferre non potero opprobrium meum, & tu
eris quaſi vnus de inſipientibus in Iſraël: quin potius lo-
14 quere ad regem, & non negabit me tibi. Noluit autem
*acquieſcere precibus eius, ſed pualens viribus oppreſ-
15 ſit eam & cubauit cum ea. Et exoſam eam habuit Am-
non odio magno nimis: ita vt maius eſſet odium quo ode
rat eam, amore quo antè dilexerat. Dixitq; ei Amnon:
16 Surge & vade. Quæ reſpondit ei: Maius eſt hoc malũ
quod nunc agis aduerſum me, quàm quod antè feciſti
17 expellens me. Et noluit audire eam: ſed vocato puero,
qui miniſtrabat ei, dixit: Eijce hanc à me foras: & claude
18 oſtium poſt eam. Quæ induta erat talari tunica: huiu-
ſcemodi enim filiæ regis virgines veſtibus vtebantur.
Eiecit itaq; eam miniſter illius foras: clauſitq; fores poſt
19 eam. Quæ aſpergens cinerem capiti ſuo, ſciſſa talari tu-
D nica: impoſitiſq; manibus ſuper caput ſuum, ibat ingre-
20 diens, & clamans. Dixit autem ei Abſalom frater ſuus:
Nunquid Amnon frater tuus concubuit tecũ? Sed nũc
ſoror tace, frater tuus eſt: neq; affligas cor tuum pro hac
re. Manſit itaque Thamar contabeſcens in domo Abſa-
21 lom fratris ſui. Cùm auté audiſſet rex Dauid verba hæc,
contriſtatus eſt valde, *& noluit cótriſtare ſpiritum Am-
non filij ſui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus
22 erat ei. Porrò non eſt locutus Abſalom ad Amnon nec
E malum nec bonum: oderat enim Abſalom Amnon, eò φ
23 violaſſet Thamar ſororem ſuam. Factũ eſt autem poſt
tempus biennij, vt tóderentur oues Abſalom in Baal-ha
ſor, quę eſt iuxta Ephraim: & vocauit Abſalom omnes fi-
24 lios regis, venitq; ad regem, & ait ad eum: Ecce tonden
tur oues ſerui tui: veniat oro rex cum ſeruis ſuis ad ſeruũ
25 ſuum. Dixitq; rex ad Abſalom: Noli fili mi, noli rogare
vt veniamus omnes, & grauemus te. Cùm autem coge-
26 ret eum, & noluiſſet ire, benedixit ei. Et ait Abſalom*:
Si non vis venire, veniat obſecro nobiſcum ſaltem Am-
non frater meus. Dixitque ad eum rex: Non eſt neceſſe
27 vt vadat tecum. Coëgit itaque Abſalom eum, & dimiſit
cum eo Amnon & vniuerſos filios regis. *Feceratq; Ab-
28 ſalom conuiuium quaſi conuiuium regis. Preceperat
autem Abſalom pueris ſuis dicens: Obſeruate cũ temulẽ
tus fuerit Amnõ vino, & dixero vobis percutite eũ, & in-
terficite: nolite timere: ego enĩ ſum qui pręcipio vobis: ro
29 boramini, & eſtote viri fortes. Fecerũt ergo pueri Abſa-
F lom aduerſus Amnõ ſicut pręceperat eis Abſalõ: Surgẽ-
teſque omnes filij regis aſcẽderunt ſinguli mulas ſuas,

Margin notes: * 2. · * paratum. · * Amnon. · * 4. · * ad Dauid. · * 6.

30 & fugerunt. †Cumq; adhuc pergerent in itinere, fama
peruenit ad Dauid, dicẽs: Percuſſit Abſalom omnes filios
31 regis, & nõ remãſit ex eis ſaltem vnus. †Surrexit itaq;
* Dauid. rex*, & ſcidit veſtimenta ſua: & cecidit ſuper terram, &
omnes ſerui illius qui aſſiſtebant ei, ſciderunt veſtimen-
32 ta ſua. †Reſpondens autẽ Ionadab filius Semmaa fratris
Dauid, dixit: Ne æſtimet dñs meus rex quòd omnes pue
ri filij regis occiſi ſint: Ammon ſolus mortuus eſt, quoniã
in ore Abſalom erat poſitus ex die qua oppreſſit Tha-
33 mar ſororem eius. †Nunc ergo ne ponat dñs meus rex
ſuper cor ſuum verbum iſtud, dicens: Omnes filij regis
34 occiſi ſunt: quoniam Ammon ſolus mortuus eſt. †Fugit
G autem Abſalom & eleuauit puer ſpeculator oculos ſuos,
& aſpexit, & ecce populus multus veniebat p iter deuiũ
35 ex latere montis. †Dixit autem Ionadab ad regem: Ecce
filij regis adſunt: iuxta verbum ſerui tui ſic factum eſt.
36 †Cumq; ceſſaſſet loqui, apparuerunt & filij regis: & in-
trantes leuauerunt vocem ſuã, & fleuerunt: ſed & rex &
37 omnes ſerui eius fleuerũt ploratu magno nimis. †Porrò
Abſalom fugiẽs, abijt ad Tholomai filium Ammiud re-
* Ammon. gẽ Geſſur. Luxit ergo Dauid filium ſuum* 'multis' die-
'cunctis 4. 38 bus. †Abſalom autem cùm fugiſſet, & veniſſet in Geſſur,
39 fuit ibi tribus annis. †Ceſſauitq; rex Dauid perſequi Ab-
ſalom, eò quòd conſolatus eſſet ſuper Ammon interitu.

Abſalom mulieris Thecuitæ ſolertia reuocari curat Ioab à Geſſur in Ieruſalem, de pulchritudine & filijs Abſalom, qui biennio poſt reditum faciem patris non vidit, donec meſſem Ioab incendi iuſſit. CAP. XIIII.

1 INtelligens autem Ioab filius Saruiæ, quòd cor regis
A verſum eſſet ad Abſalom, †miſit Thecuam, & tulit in-
2 de mulierem ſapientem, dixitque ad eam: Lugere te ſimu
la, & induere veſte lugubri, & ne vngaris oleo, vt ſis qua-
3 ſi mulier iam plurimo tẽpore lugens mortuũ: †& ingre-
dièris ad regem, & loquèris ad eum ſermones huiuſce-
4 modi. Poſuit autẽ Ioab verba in ore eius. †Itaq, cùm in
greſſa fuiſſet mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram
5 eo ſuper terram, & adorauit, & dixit: Serua me rex. †Et
ait ad eam rex: Quid cauſę habes? Quę reſpõdit: Heu,
6 mulier vidua ego ſum: mortuus eſt enim vir meus. †Et
ancillæ tuæ erant duo filij: qui rixati ſunt aduerſum ſe in
agro, nulluſq; erat qui eos prohibere poſſet: & percuſſit
7 alter alterum, & interfecit eum. †Et ecce conſurgens vni
B uerſa cognatio aduerſum ancillam tuam, dicit: Trade eũ
qui percuſſit fratrem ſuum, vt occidamus eũ pro anima
fratris ſui quem interfecit, & deleamus hęredem: & quę
runt extinguere ſcintillam meam quæ relicta eſt, vt non
8 ſuperſit viro meo nomen, & reliquiæ ſup terram. †Et ait
rex ad mulierem: Vade in domum tuam, & ego iubebo
9 pro te. †Dixitq; mulier Thecuitis ad regem: In me do
mine mi rex ſit iniquitas, & in domum patris mei, rex
10 autem & thronus eius ſit innocens. †Et ait rex: Qui cõ-
tradixerit tibi: adduc eum ad me, & vltrà nõ addet vt tan
11 gat te. †Quæ ait: Recordetur rex Domini Dei ſui, vt non
C multiplicentur proximi ſanguinis ad vlciſcendum, & ne
quaquam interficiant filium meum. Qui ait: Viuit Dñs,
12 quia non cadet de capillis filij tui ſuper terram. †Dixit
ergo mulier: loquatur ancilla tua ad dominum meum
13 regem verbum. Et ait: Loquere. †Dixitq; mulier: Quare
cogitaſti huiuſcemodi rem contra populum Dei, & locu
tus eſt rex verbum iſtud vt peccet, & nõ reducat eiectum
14 ſuum? †Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in
Ezec.18.g.32 & 33.c.11. terram, quæ non reuertuntur | nec vult Deus perire ani
mã, ſed retractat cogitans ne penitus pereat qui abiectus
15 eſt. †Nunc igitur vẽni, vt loquar ad dñm meum regem
verbũ hoc præſente populo, & dixit ancilla tua: Loquar
a clamo* 16 ad regem, ſi quomodo faciat rex verbum ancillæ ſuæ. †Et
* verba. D audiuit rex*, vt liberaret ancillam ſuam de manu om-
nium qui volebant de hæreditate Domini delere me, &
17 filium meum ſimul. †Dicat ergo ancilla tua, vt fiat ver-
bum domini mei regis ſicut ſacrificiũ. ſicut enĩ angelus
Dñi, ſic eſt dñs meus rex, vt nec benedictione, nec male-
dictione moueatur: vnde & Dñs Deus tuus eſt tecum.

18 †Et reſpondens rex dixit ad mulierem: Ne abſcõdas à me
verbum quod te interrogo. Dixitque ei mulier: Loquere
19 domine mi rex. †Et ait rex: Nunquid manus Ioab tecũ
E eſt in omnibus iſtis? Reſpondit mulier & ait: Per ſalutem
animæ tuæ dñe mi rex, nec ad ſiniſtram, nec ad dexterã
eſt ex omnibus his quæ locutus eſt dominus meus rex:
ſeruus enim tuus Ioab, ipſe præcepit mihi, & ipſe poſuit
20 in os ancillæ tuæ omnia verba hæc, †vt verterem figurã
ſermonis huius, ſeruus tuus Ioab præcepit iſtud: tu autẽ
domine mi rex, ſapiẽs es, ſicut habet ſapientiã angelus
21 Dei, vt intelligas omnia ſuper terrã. †Et ait rex ad Ioab:
Ecce placatus feci verbum tuũ: vade ergo, & reuoca pue-
22 rum Abſalom. †Cadenſque Ioab ſuper faciem ſuam in
terram, adorauit, & benedixit regi, & dixit Ioab: Hodie
intellexit ſeruus tuus, quia inueni gratiã in oculis tuis
23 dñe mi rex: feciſti enĩ ſermonem* rex ſerui tui. †Surrexit *domine mi.
F ergo Ioab, & abijt in Geſſur, & adduxit Abſalom in Ieru-
24 ſalem. †Dixit autem rex: Reuertatur in domum ſuam,
& faciem meam non videat. Reuerſus eſt itaque Abſalõ
25 in domum ſuam, & faciem regis non vidit. †Porrò ſicut
Abſalom, vir non erat pulcher in omni Iſraël, & decorus
nimis: à veſtigio pedis vſque ad verticem non erat in eo
26 vlla macula. †Et quando tondebat capillum (ſemel autẽ
in anno tondebatur, quia grauabat eum cæſaries) pon-
derabat capillos capitis ſui ducentis ſiclis, pondere pu-
27 blico. †Nati ſunt autem Abſalom filij tres: & filia vna,
28 nomine Thamar, elegantis formæ. †Manſitque Abſalom
in Ieruſalem duobus annis, & faciem regis non vidit.
29 †Miſit itaque ad Ioab, vt mitteret eum ad regem: qui no-
luit venire ad eum. Cumq; ſecundò miſiſſet: & ille no-
30 luiſſet venire ad eum, †dixit ſeruis ſuis: Scitis agrum Ioab
G iuxta agrum meum, habentem meſſem hordei: ite igitur,
& ſuccendite eum igni. Succenderunt ergo ſerui Abſa-
lom ſegetem igni. 'Et veniẽtes ſerui Ioab, ſciſſis veſtibus -8.
ſuis, dixerunt: Succenderunt ſerui Abſalom partem agri
31 igni.' †Surrexitque Ioab & venit ad Abſalom in domo
eius, & dixit: Quare ſuccenderunt ſerui tui ſegetem meã
32 igni? †Et reſpondit Abſalom ad Ioab: Miſi ad te obſe-
crans vt venires ad me, & mitterem te ad regem, & dice
res ei: Quare vẽni de Geſſur? melius mihi erat ibi eſſe:
obſecro ergo vt videam faciem regis: quòd ſi memor eſt
33 iniquitatis meæ, interficiat me. †Ingreſſus itaque Ioab
ad regem, nuntiauit ei 'omnia': vocatuſque eſt Abſa- -9.
lom, & intrauit ad regem, & adorauit ſuper faciem terræ
coram eo: oſculatuſque eſt rex, Abſalom.

Abſalom conciliato ſibi populi fauore, aduerſus patrem coniurat in Hebron, quem pater fugit, paucis cum arca remiſſis, & inter alios Chuſai remittitur, diſſipaturus cõſilium Achitòphel. CAP. XV.

1 IGitur poſt hæc fecit ſibi Abſalom currus & equites,
A & quinquagiota viros qui præcederent eum. †Et ma-
2 nè cõſurgens Abſalom, ſtabat iuxta introitum portæ 'in -4.
via', & omnem virum qui habebat negocium vt veniret
ad regis iudiciũ, vocabat Abſalõ ad ſe, & dicebat: De qua
ciuitate es tu? Qui reſpondens aiebat, Ex vna tribu Iſraël
3 ego ſum ſeruus tuus. †Reſpondebatq; ei Abſalom: Vidẽ-
tur mihi ſermones tui boni & iuſti, ſed non eſt qui te au-
4 diat conſtitutus à rege. Dicebatq; Abſalom, †Quis me cõ
ſtituat iudicem ſuper terram, vt ad me veniant omnes q
5 habent negociũ, & iuſtè iudicem? †Sed & cùm accede-
ret ad eum homo vt ſalutaret illum, extendebat manum
6 ſuam, & apprehendens oſculabatur eum. †Faciebatque
B hoc omni Iſraël veniẽti ad iudicium vt audiretur à rege,
7 & ſolicitabat corda virorum Iſraël. †Poſt 'quadraginta quatuor 9.
autẽ annos, dixit Abſalom ad regem 'Dauid', Vadam, & -5.
8 reddam vota mea quæ voui Domino in Hebron. †Vo-
uens enim vouit ſeruus tuus cùm eſſet in Geſſur Syriæ,
dicens: Si reduxerit me Dominus in Ieruſalem, ſacrifica-
9 bo Dño. †Dixitq; ei rex Dauid, Vade in pace. Et ſur-
10 rexit & abijt in Hebron. †Miſit autem Abſalom explora-
tores in vniuerſas tribus Iſraël, dicens, Statim vt audie-
tis clangorẽ buccinę, dicite: Regnabit Abſalõ in Hebrõ.

11 ¶Porrò cum Abſalom ierunt ducenti viri de Ierſm voca-
ti, euntes ſimplici corde, & cauſam penitus ignorantes.
12 ¶Accerſiuit quoq; Abſalom Achi-tophel Gilonitem cõ-
C ſiliariũ Dauid, de ciuitate ſua Gilo. *Cumq; immolaret *cum immolaret victimas & facta ſ.
victimas, facta` eſt coniuratio valida, ppl'ſq; cõcurrẽs au
13 gebatur cum Abſalom. ¶Venit igitur nuntius ad Dauid
14 dicẽs: Toto corde vniuerſus Iſrl' ſequit' Abſalom. ¶Et ait
Dauid ſeruis ſuis qui erant cum eo in Ierſm, Surgite fu-
giamus: neq; enĩ erit nobis effugiũ à facie Abſalom: fe-
ſtinate egredi, ne fortè veniens occupet nos, & `impleat` *impellat ſ.
15 ſup nos ruinã, & percutiat ciuitatẽ in ore gladij. ¶Dixerũt
que ſerui regis ad eum: Omnia quęcunq; p̃ceperit Dñs
16 noſter rex, libẽter exequemur ſerui tui. ¶Egreſſus eſt ergo
rex & vniuerſa domus eius pedibus ſuis: & reliquit rex
17 decẽ mulieres cõcubinas ad cuſtodiẽdam domũ. ¶Egreſ-
D ſuſq; rex & omnis Iſrl' pedibus ſuis, ſtetit ꝓcul à domo:
18 ¶& vniuerſi ſerui eius ambulabant iuxta eũ, & legiones
Cerethi & Phelethi, & omnes Gethæi-pugnatores vali
dĩ ſexcenti viri qui ſequuti eũ fuerant de Geth-pedites,
19 p̃cedebant regem. ¶Dixit autem rex ad Ethai Gethęum:
Cur venis nobiſcum? reuertere, & habita cum rege, quia
20 peregrinus es, & egreſſus es de loco tuo. ¶Heri veniſti, &
hodie cõpelleris nobiſcum egredi? ego autem vadã quò
iturus ſum: reuertere, & reduc tecũ fratres tuos, & Dñs
faciet tecum miſericordiam & veritatem, -quia` oſtẽdi-
21 ſti gratiam & fidem.- ¶Et reſpondit` Ethai regi dicẽs: Vi-
uit Dñs & viuit Dñs meus rex: quoniam in quocunq; lo
co fueris dñe mi rex, ſiue in morte, ſiue in vita, ibi erit
22 ſeruus tuus. ¶Et ait Dauid Ethai, Veni, & trãſi. Et trãſiuit
E Ethai Gethæus, & omnes viri qui cũ eo erant, & reliqua
23 multitudo. ¶Omneſq; flebant voce magna, & vniuerſus
populus tranſibat: Rex quoq; tranſgrediebatur torrentẽ
Cedron, & cunctus populus incedebat contra viã-oliuę`
24 quæ reſpicit ad deſertum. ¶Venit autem & Sadoc-ſacer
dos`, & vniuerſi Leuitę cum eo, portantes arcam fœderis
Dei, & depoſuerunt arcã fœderis Dei: & aſcẽdit Abiathar,
donec expletus eſſet omnis ppl's qui egreſſus fuerat de ci
25 uitate. ¶Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei in vrbẽ:
ſi inuenero gratiam in oculis Dñi, reducet me, & oſten-
26 det mihi eam & tabernaculum ſuum. ¶Si autem dixerit
mihi, Non places: præſtò ſum, faciat *quod bonũ eſt co- *mihi ſ.
27 rã ſe. ¶Et dixit rex ad Sadoc ſacerdotẽ: O videns reuerte
F re in ciuitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Iona-
28 than filius Abiathar duo filij veſtri, ſint vobiſcum. ¶Ecce
ego abſcondar in campeſtribus deſerti, donec veniat ſer-
29 mo à vobis indicans mihi. ¶Reportauerunt ergo Sadoc
30 & Abiathar arcã Dei in Ierſm: & manſerũt ibi. ¶Porrò Da
uid aſcendebat Cliuum-oliuarum, ſcandẽs & flẽs, nu-
dis pedibus incedens, & operto capite, ſed & omnis po-
pulus qui erat cum eo, operto capite aſcẽdebat plorans.
31 ¶Nuntiatũ eſt autẽ Dauid q; & Achi-tophel eſſet in cõiu
ratione cũ Abſalom, dixitq; Dauid: Infatua q̃ſo Dñe cõ-
32 ſiliũ Achi-tophel. ¶Cumq; aſcenderet Dauid ſummitatẽ
G mõtis in quo adoraturus erat Dñm, ecce occurrit ei Chu
33 ſai Arachites ſciſſa veſte & terra pleno capite. ¶Et dixit ei
34 Dauid: Si veneris mecũ, eris mihi oneri: ¶ſi autẽ in ciuita
tẽ reuertaris, & dixeris Abſalom, Seruus tuus ſum rex,
-patere me viuere:` ſicut fui ſeruus patris tui, ſic ero ſeru*
35 tuus: diſſipabis conſiliũ Achi-tophel. ¶Habes autẽ tecũ
Sadoc & Abiathar ſacerdotes: & omne verbũ quodcun
que audieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abiathar
36 ſacerdotibus. ¶Sũt enĩ cũ eis duo filij eorũ Achimaas fi-
lius Sadoc, & Ionathan filius Abiathar: & mittetis p eos
37 ad me oẽ verbũ qd audieritis. ¶Veniẽte ergo Chuſai ami
co Dauid in ciuitatẽ, Abſalõ quoq; ingreſſus eſt Ierſm.

Sibæ cibaria adferenti ac detractori confert Dauid bona Miphi-bóſeth, Semei maledicentem occidi vetat. Abſalom Ieruſalem ingreſſus conſilio Achi-tóphel ad concubinas patris ſui publicè ingreditur. CAP. XVI.

1 CVmq; Dauid trãſiſſet paululũ mõtis verticẽ, appa-
A ruit Siba puer Miphi-boſeth, in occurſum eius, cũ
duobus aſinis, qui onerati erãt ducẽtis panibus, & centũ
alligaturis vuę paſſę, & cẽtũ maſſis palatharũ, & `duob* *vtre ſ.
2 vtribus` vini. ¶Et dixit rex Sibę, Quid ſibi volunt hęc? Re-
ſpõditq; Siba, *aſini, domeſticis regis vt ſedeant, & panes *Domine mi rex.
& palathę ad veſcẽdũ pueris-tuis,` vinũ autẽ vt bibat ſi-
3 quis defecerit in deſerto. ¶‖Et ait rex: Vbi eſt filius dñi ‖Inf. 19. c. 27
tui? Reſpõditq; Siba regi, Remãſit in Ierſm, dicẽs: Hodie
4 reſtituet mihi domus Iſrl' regnũ patris mei. ¶Et ait rex Si-
bę, Tua ſint omnia q̃ fuerunt Miphi-bóſeth. Dixitq; Si-
5 ba, Oro, vt inueniã gratiã corã te dñe mi rex. ¶Venit er-
go rex Dauid vſque Bahurim: & ecce egrediebatur inde
vir de cognatione domus Saul, noĩe Semei, filius Gera:
6 procedebatq; egrediẽs, & maledicebat. ¶Mittebatq; la-
B pides contra Dauid, & cõtra vniuerſos ſeruos regis Da-
uid: oĩs autẽ ppl's, & vniuerſi bellatores à dextro & à ſi-
7 niſtro latere regis incedebant. ¶Ita autem loquebatur Se-
mei cùm malediceret- regi,` Egredere, egredere vir ſan-
8 guinũ, & vir Belial. ¶Reddidit tibi Dñs vniuerſum ſan-
guinẽ domus Saul: qm̃ inuaſiſti regnum pro eo, & dedit
Dñs regnũ in manu Abſalom filij tui: & ecce premũt te
9 mala tua, qm̃ vir ſanguinũ es. ¶Dixit aũt Abiſai filius Sar
uiæ Regi: Quare maledicit canis hic moriturus dño
10 meo regi? vadã, & amputabo caput eius. ¶Et ait rex: Quid
mihi & vobis eſt filij Saruię? dimittite eum vt maledicat:
Dominus enĩ præcepit ei vt malediceret Dauid: & quis
11 eſt qui audeat dicere quare ſic fecerit? ¶Et ait rex Abiſai,
& vniuerſis ſeruis ſuis: Ecce filius meus qui egreſſus eſt
C de vtero meo, quęrit animam meam: quantò magis *hic *nunc ſ.
filius Iemini*? dimittite eum, vt maledicat iuxta præce- *maledicat mihi?
12 ptum Domini, ¶ſi forte reſpiciat Dominus afflictionem
meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictio
13 ne hac, die hodierna. ¶Ambulabat itaque Dauid & ſocij
eius per viam cum eo. Semei autem per iugum mõtis ex
latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens
14 lapides aduerſum eum, terramq; ſpargens. ¶Venit itaq;
rex* & vniuerſus ppl's cum eo laſſus, & `refocillati ſunt` *Dauid. *refocillatus eſt ſ.
15 ibi. ¶Abſalom autem & omnis populus `eius` ingreſſi *Iſraël.
16 ſunt Ieruſalem, ſed & Achi-tophel cum eo. ¶Cùm autem
veniſſet Chuſai Arachites amicus Dauid ad Abſalom, lo
17 cutus eſt ad eum: Salue rex, ſalue rex. ¶Ad quẽ Abſalom:
Hęc eſt, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non
18 iuiſti cum amico tuo? ¶Reſpõditq; Chuſai ad Abſalom,
D Nequaquam: quia illius ero quem elegit Dñs, & omnis
19 hic populus & vniuerſus Iſraël, & cum eo manebo. ¶Sed
vt & hoc inſeram, cui ego ſeruiturus ſum? nónne filio re-
20 gis? ſicut paruipatri tuo, ita parebo & tibi. ¶Dixit autem
Abſalom ad Achi-tophel, Inite conſilium quid agere de
21 beamus. ¶Et ait Achi-tophel ad Abſalom: Ingredere ad
cõcubinas patris tui, quas dimiſit ad cuſtodiendũ domũ:
vt cùm audierit omnis Iſraël quòd fœdaueris patrẽ tuũ,
22 roborentur tecum manus eorum. ¶Tetenderunt ergo
Abſalom tabernaculum in ſolario, ‖ ingreſſuſque eſt ad ‖Sup. 12. c. 17
23 concubinas patris ſui coram vniuerſo Iſraël. ¶Conſiliũ
autem Achi-tophel, quod dabat in diebus illis, quaſi ſi-
quis conſuleret Deum: ſic erat omne conſilium Achi-to
phel, & cùm eſſet cum Dauid, & cùm eſſet cũ Abſalom.

Chuſai diſſipat conſilium Achi-tóphel, idq; per nuntios indicat Dauid, qui conſilio Chuſai tranſit Iordanem, quare ſe ſuſpendit Achi-tóphel: tres amici Dauid munera adferunt, ne eius populus neceſſarijs egens deficeret. CAP. XVII.

1 DIxit ergo Achi-tophel ad Abſalom, Eligam mihi
A duodecim millia virorum, & conſurgens perſe-
2 quar Dauid hac nocte. ¶Et irruens ſuper eum (quippe
qui laſſus eſt, & ſolutis manibus) percutiam eum: cum-
que fugerit omnis populus qui cũ eo eſt, percutiam regẽ
3 deſolatum. ¶Et reducam vniuerſum populum, quomodo
`vnus homo` reuerti ſolet: vnum enim virum tu quæris, *omnis ſ.
4 & omnis populus erit in pace. ¶Placuitque ſermo ei us
5 Abſalom, & cunctis maioribus natu Iſraël. ¶Ait autem
Abſalom, Vocate* Chuſai Arachiten, & audiamus quid *& 4.
6 etiam ipſe dicat. ¶Cumque veniſſet Chuſai ad Abſalom,
ait Abſalom ad eum. Huiuſcemodi ſermonem locutus
eſt Achi-tophel: facere debemus an non? quod das conſi-

lium?

7 lium? †Et dixit Chuſai ad Abſalom, Non eſt bonum con
B ſilium quod dedit Achi-tophel hac vice. † Et rurſum in-
8 tulit Chuſai, Tu noſti patrem tuum, & viros qui cũ eo
ſunt, eſſe fortiſſimos & amaro animo, veluti ſi vrſa ra-
ptis catulis in ſaltu ſæuiat: ſed & pater tuus vir bellator
9 eſt, nec morabitur cum populo. †Forſitan nunc latitat in
foueis, aut in vno quo voluerit loco: & cùm ceciderit v-
nus quilibet in principio, audiet quæcunq; audierit, &
dicet, Facta eſt plaga in populo qui ſequebatur Abſalom.
10 † Et fortiſſimus quiſque, cuius cor eſt quaſi leonis, pa- *ipſe 2. ...
uore ſoluetur: ſcit enim omnis-populus Iſraël fortẽ eſſe
11 patrem tuum, & robuſtos omnes qui cum eo ſunt. †Sed
C hoc mihi videtur rectum eſſe cõſilium. Congregetur ad
te vniuerſus * Iſraël, à Dan vſq; Berſabee, quaſi arena ma *populus
12 ris innumerabilis: & tu eris in medio eorum. † Et irrue-
mus ſuper eũ in quocunq; loco inuentus fuerit: & ope-
riemus eum, ſicut cadere ſolet ros ſuper terram: & non
relinquemus de viris qui cum eo ſunt, ne vnũ quidem.
13 †Quòd ſi vrbem aliquã fuerit ingreſſus, circundabit om
nis Iſraël ciuitati illi funes, & trahemus eam in torren-
14 tem, vt non reperiatur ne calculus quidẽ ex ea. † Dixitq;
Abſalom, & omnes viri Iſraël, Melius eſt cõſilium Chu-
ſai Arachitę, conſilio Achi-tophel. Domini autem nutu
D diſſipatum eſt conſilium Achi-tophel vtile, vt induceret
15 Dñs ſuper Abſalom malũ. †Et ait Chuſai Sadoc & Abia-
thar ſacerdotibus, Hoc & hoc modo cõſiliũ dedit Achi-
tophel Abſalom, & ſenioribus Iſraël: & ego tale & tale
16 dedi cõſilium. † Nunc ergo mittite citò, & nuntiate Da-
uid, dicentes: Ne moréris nocte hac in campeſtribus de-
ſerti, ſed abſq; dilatione tranſgredere: ne fortè abſorbea-
17 tur rex, & omnis populus qui cum eo eſt. †Ionathan au-
tem & Achimaas ſtabant iuxta Fontem-rogel: abijt an-
cilla & nuntiauit eis: & illi profecti ſunt, vt referrent ad
regem Dauid nuntium: non enim poterãt videri, aut in-
18 troire ciuitatem. †Vidit autem eos quidam puer, & indi
E cauit Abſalom: illi verò concito gradu ingreſſi ſunt do-
mum cuiuſdam viri in Bahurim, qui habebat puteũ in
19 veſtibulo ſuo, & deſcenderunt in eum. † Tulit autẽ mu-
lier, & expãdit velamen ſuper os putei quaſi ſiccans pti-
20 ſanas: & ſic latuit res. † Cumq; veniſſent ſerui Abſalom
in domum ad mulierem, dixerunt, Vbi eſt Achimaas
& Ionathan? Et reſpondit eis mulier, Tranſierunt feſti-
nanter, guſtata paululum aqua. At hi qui quærebant,
21 cùm non reperiſſent, reuerſi ſunt in Ieruſalem. †Cumq;
abijſſent, aſcenderunt illi de puteo, & pergentes nuntia-
uerunt regi Dauid, & dixerunt, Surgite, & tranſite citò
fluuium: quoniam huiuſcemodi dedit cõſilium contra
22 vos Achi-tophel. † Surrexit ergo Dauid, & omnis popu
F lus qui cum eo erat, & tranſierunt Iordanem, donec dilu
ceſceret, * & ne vnus quidem reſiduus fuit, qui nõ tran- * antequàm denudare-tur verbũ.
23 ſiſſet fluuium. †Porrò Achi-tophel videns quòd nõ fuiſſet
factum cõſilium ſuum, ſtrauit aſinum ſuum ſurrexitq;,
& abijt in domum ſuam & in ciuitatem ſuam: & diſpo-
ſita domo ſua ſuſpendio interijt, & ſepultus eſt in ſepul-
24 chro patris ſui. † Dauid autẽ venit in caſtra, & Abſalom
25 trãſit Iordanem, ipſe & omnes viri Iſraël cum eo. †Ama-
ſam verò conſtituit Abſalom pro Ioab ſuper exercitum:
Amaſa autẽ erat filius viri, qui vocabatur Ietra de Iſraëli,
G qui ingreſſus eſt ad Abigail filiam Naas, ſororem Saruię
26 quæ fuit mater Ioab. † Et caſtrametatus eſt Iſraël cũ Ab-
27 ſalom in terra-Galaad. †Cumq; veniſſet Dauid in caſtra,
Sobi filius Naas de Rabath filiorũ Ammon, & Machir fi
lius Amihel de Lodabar, & Berzellai Galaadites de Roge
28 lim, †obtulerũt ei ſtratoria & tapetia, & vaſa fictilia, fru-
mentũ & hordeũ & farinã & polentã & fabã & lentẽ, &
29 frixum* cicer† & mel: & butyrũ, oues, & pingues vitulos. *oleo.
dederũtq; Dauid, & pplo qui cum eo erat, ad veſcendũ:
ſuſpicati enim ſunt pplm fame & ſiti fatigari in deſerto.

Abſalom victus prælio, quercuq; pendens ab Ioab transfoditur: quod audiens Dauid amarè eum fleuit. CAP. XVIII.

1 IGitur conſiderato Dauid populo ſuo conſtituit ſuper
A eos tribunos & cẽturiones, † & dedit populi tertiam
2 partem ſub manu Ioab, & tertiã partem ſub manu Abi-
ſai filij Saruiæ fratris Ioab, & tertiam partem ſub manu
Ethai, qui erat de Geth: dixitq; rex ad populũ, Egrediar
3 & ego vobiſcum. †Et reſpondit populus, Non exibis: ſi-
ue enim fugerimus, nõ magnopere ad eos de nobis per-
tinebit: ſiue media pars ceciderit è nobis, non ſatis cura-
bunt: quia tu vnus* pro decem milibus computaris: me- *ſolus.
4 lius eſt igitur vt ſis nobis in vrbe præſidio. †Ad quos rex
ait, Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo
rex iuxta portam: egrediebaturque populus per turmas
5 ſuas centeni & milleni. †Et præcepit rex Ioab & Abiſai
B & Ethai, dicens, Seruate mihi puerum Abſalom. Et om-
nis populus audiebat præcipientem regem cunctis prin
6 cipibus pro Abſalom. †Itaq; egreſſus eſt populus in cam
pum contra Iſraël, & factũ eſt prælium in ſaltu Ephraim.
7 †Et cæſus eſt ibi populus Iſraël ab exercitu Dauid, factaq;
8 eſt plaga magna in die illa, viginti millium. † Fuit autem
ibi præliũ diſperſum ſuper faciem omnis terræ, & multò
plures erant quos ſaltus cõſumpſerat de populo, quàm
9 hi quos vorauerat gladius in die illa. † Accidit autem vt
occurreret Abſalom ſeruis Dauid, ſedẽs mulo: cumq; in-
greſſus fuiſſet mulus ſubter condenſam quercum & ma
gnam, adhæſit caput eius quercui: & illo ſuſpenſo inter
10 cælum & terram, mulus cui inſederat, pertranſiuit. †Vi-
C dit autem hoc quiſpiam, & nuntiauit Ioab, dicens, Vidi
11 Abſalom pendere de quercu. † Et ait Ioab viro qui nun-
tiauerat ei, Si vidiſti, quare non confodiſti eum cum ter-
ra, & ego dediſſem tibi decem argenti ſiclos, & vnũ bal-
12 theum? † Qui dixit ad Ioab, Si appenderes in manibus
meis mille argenteos, nequaquã mitterem manũ meam
in filium regis: Audientibus enim nobis præcepit rex ti-
bi & Abiſai, & Ethai, dicens, Cuſtodite mihi puerũ Ab-
13 ſalom. † Sed & ſi feciſſem contra animam meam auda-
cter, nequaquam hoc regem latere potuiſſet, & tu ſtares
14 ex aduerſo. † Et ait Ioab, Non ſicut tu vis, ſed aggrediar
eum coram te. Tulit ergo * tres lanceas in manu ſua, & *Ioab 9.
infixit eas in corde Abſalom: Cumq; adhuc palpitaret hę
15 rens in quercu, † cucurrerunt decem iuuenes armigeri
16 Ioab, & percutientes interfecerunt eum. † Cecinit autẽ
D Ioab buccina, & retinuit populũ, ne perſequerentur fu-
17 gientem Iſraël, volens parcere multitudini. † Et tulerunt
Abſalom, & proiecerunt eum in ſaltu, in foueam gran-
dem & comportauerunt ſuper eum aceruum lapidũ ma
gnũ nimis: omnis autem Iſraël fugit in tabernacula ſua.
18 † Porrò Abſalom erexerat ſibi cùm adhuc viueret, titulũ,
qui eſt in Valle-regis: dixerat enim, Nõ habeo filium, &
hoc erit monimentum nominis mei. Vocauitq; titulum
nomine ſuo, & appellatur, Manus-Abſalom: vſq; ad hãc
19 diem. † Achimaas autẽ filius Sadoc, ait, Curram, & nun-
tiabo regi quia iudicium fecerit ei Dñs de manu inimi-
20 corum eius. † Ad quem Ioab dixit, Non eris nuntius in
hac die, ſed nuntiabis in alia: hodie nolo te nuntiare, fi-
21 lius enim regis eſt mortuus. † Et ait Ioab Chuſi, Vade, &
E nuntia regi quæ vidiſti. Adorauit Chuſi Ioab, & cucur-
22 rit. † Rurſus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab,
Quid impedit ſi etiam ego curram poſt Chuſi? Dixitq;
ei Ioab, Quid vis currere fili mi? veni huc, non eris bo-
23 ni nuntij baiulus. † Qui reſpondit, Quid enim ſi cucur-
rero? Et ait ei, Curre. Currens ergo Achimaas per viam
24 compendij, tranſiuit Chuſi. † Dauid autem ſedebat inter
duas portas: ſpeculator verò qui erat in faſtigio portæ ſu
per murum, eleuans oculos, vidit hominem currentem
25 ſolum. †Et exclamans indicauit regi: dixitq; rex, Si ſolus
F eſt, bonus eſt nuntius in ore eius. Properante autem il-
26 lo, & accedente propius, † vidit ſpeculator hominem al-
terum currentem, & vociferans in culmine, ait, Apparet
mihi alter homo currens ſolus. Dixitque rex, Et iſte bo-
27 nus eſt nuntius. † Speculator autẽ, Contemplor, ait, cur-
ſum prioris, quaſi curſum Achimaas filij Sadoc. Et ait
rex, Vir bonus eſt: & nuntium portans bonum venit.
28 † Clamans autem Achimaas, dixit ad regem, Salue rex.
Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait, Bene-
dictus Dñs Deus tuus, qui concluſit homines qui leua-

uerunt

29 uerunt manus ſuas contra dominum meum regem. †Et
G ait rex, Eſt ne pax puero Abſalom? Dixitq́; Achimaas, Vi
†tumuld 9. di †tumultum' magnũ, cùm mitteret Ioab ſeruus tuus, ô
30 rex, me ſeruũ tuum: neſcio aliud. †Ad quẽ rex, Tranſi, ait,
31 & ſta hic. Cumq́; ille trãſiſſet, & ſtaret, † apparuit Chu-
ſi: & veniens, ait, Bonum apporto nuntium, dñe mi rex:
Iudicauit enĩn pro te Dñs hodie de manu omnium qui
32 ſurrexerunt contra te. †Dixit aũt rex ad Chuſi, Eſtne pax
puero Abſalom? Cui reſpõdens Chuſi, Fiant, inquit, ſi-
cut puer, inimici domini mei regis, & vniuerſi qui cõſur
33 gunt aduerſus eum in malum. †Contriſtatus itaque rex,
aſcendit cęnaculũ portæ, & fleuit. Et ſic loquebatur, va-
dẽs, Fili mi Abſalom, Abſalom fili mi: quis mihi tribuat
vt ego moriar pro te, Abſalom fili mi, fili mi Abſalom.

Dauid Ioab verbis commotus, ſuos conſpiratores ſibi reconciliat, & à viris Iuda in Ieruſalem reducitur, ac Semei veniam precanti ignoſcit, & Miphibóſeth recipit, iubens vt agros cum Siba diuidat, valedicit ipſi Berzellai, retinens ſecũ Chamaan. Iſraël autem cum Iuda pro Dauid contendit. CAP. XIX.

1 NVntiatum eſt autem Ioab quòd rex fleret, & luge-
A ret filium ſuum: † & verſa eſt victoria in luctum in
2 die illo omni populo: audiuit enim populus in die illa di
3 ci, Dolet rex ſuper filio ſuo. †Et declinauit populus in die
illa ingredi ciuitatẽ, quomodò declinare ſolet populus
4 verſus, & fugiens de prælio. † Porrò rex operuit caput
ſuum, & clamabat voce magna, †Fili mi Abſalom, Abſa-
;.* fili mi. 5 lom fili mi*. †Ingreſſus ergo Ioab ad regem in domum,
dixit', Confudiſti hodie vultus omnium ſeruorum tuo-
rum qui ſaluam fecerunt animam tuam, & animã filio-
rum tuorum & filiarum tuarum, & animam vxorũ tua-
6 rum, & animam concubinarum tuarum. †Diligis odien
tes te, & odio habes diligẽtes te: & oſtendiſti hodie quia
nõ curas de ducibus tuis, & de ſeruis tuis: & verè cogno-
ui modo, quia ſi Abſalom viueret, & omnes nos occu-
7 buiſſemus, tunc placeret tibi. † Nunc igitur ſurge, & pro
B cede: & alloquens ſatisfac ſeruis tuis: Iuro enim tibi per
Dominum, quòd ſi non exieris, 'ne vnus quidem reman-
ſurus ſit tecũ nocte hac: & peius erit hoc tibi, quàm om-
nia mala quæ venerunt ſuper te ab adoleſcentia tua vſq;
8 in pręſens. †Surrexit ergo rex, & ſedit in porta: & omni
populo nuntiatum eſt ꝙ rex ſederet in porta: venitq́; vni
uerſa multitudo coram rege, Iſraël autem fugit in taber
9 nacula ſua. † Omnis quoq; populus certabat in cunctis
tribubus Iſraël, dicens, Rex liberauit nos de manu ini-
micorum noſtrorũ, ipſe ſaluauit nos de manu Philiſthi-
10 norum: & nunc fugit de terra propter Abſalom. † Abſa-
lom autem quem vnximus ſuper nos, mortuus eſt in bel
–.12. lo: vſquequo ſiletis, & non reducitis regem? –Et conſi-
11 lium omnis Iſraël venit ad regem'. † Rex verò Dauid mi-
C ſit ad Sadoc & Abiathar ſacerdotes, dicẽs, Loquimini ad
maiores natu Iuda, dicentes, Cur venitis nouiſſimi ad re
ducendum regem in domum ſuam? Sermo autem om-
–.6. nis Iſraël peruenerat ad regem in domo eius, –quia dixe-
12 rat rex, Hæc dicetis ad populum Iuda', †Fratres mei vos,
os meum, & caro mea vos, quare nouiſſimi reducitis
13 regem? †Et Amaſę dicite, Nónne os meum, & caro mea
es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi nõ magiſter mi
14 litiæ fueris coram me omni tempore pro Ioab. †Et incli-
nauit cor omnium virorum Iuda, quaſi viri vnius:
miſeruntq́; ad regem, dicentes, Reuertere tu, & omnes
‖ 3. Reg. 2. b. 8. 15 ſerui tui. †‖Et reuerſus eſt rex: & venit vſq; ad Iordanem,
&: –omnis' Iuda venit vſq; in Galgala, vt occurreret regi,
–.6. 16 & traduceret eum Iordanem. † Feſtinauit autem Semei
17 filius Gera, filij Iemini de Bahurim, † & deſcendit cum vi
ris Iuda in occurſum regis Dauid cũ mille viris de Ben-
iamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filij ei*,
ac viginti ſerui erãt cũ eo: & irrumpentes Iordanẽ, ante
18 regem † tranſierunt vada, vt traducerent domum regis,
D & facerẽt iuxta iuſſionem eius: Semei autẽ filius Gera
19 proſtratus corã rege, cùm iam tranſiſſet Iordanem, † di-
‖Sup. 16. a. 5. xit ad eum, ‖ Ne reputes mihi dñe mi iniquitatem, neq;
memineris iniuriarũ ſerui tui in die qua egreſſus es dñe
20 mi rex de Ieruſalem, neque ponas rex in corde tuo. † A-
gnoſco enim ſeruus tuus peccatum meum: & idcirco ho
die primus vẽni de omni domo Ioſeph, deſcendiq́; in oc
21 curſum domini mei regis. † Reſpondens verò Abiſai fi-
lius Saruiæ, dixit, Nunquid pro his verbis non occide-
22 tur Semei, quia maledixit Chriſto Domini? †Et ait Da-
uid, Quid mihi & vobis filij Saruiæ? cur efficimini mihi
hodie in ſatan? ergo ne hodie interficietur vir in Iſraël?
23 an ignoro hodie me factum regẽ ſuper Iſraël? † Et ait rex
24 Semei, Non morieris. Iurauitq́; ei. †Miphi-boſeth quo-
E que filius Saul deſcendit in occurſum regis illotis pedi-
bus, & intonſa barba: veſteſq́; ſuas nõ lauerat à die qua
egreſſus fuerat rex, vſque ad diem reuerſionis eius in pa-
25 ce. † Cumque * occurriſſet regi, dixit ei rex, Quare *Ieruſalem
26 non veniſti mecum Miphi-boſeth? † Et reſpondens ait,
Domine mi rex, ſeruus meus contempſit me: dixique ei
ego famulus tuus vt ſterneret mihi aſinum, & aſcendẽs
27 abirem cum rege: claudus enim ſum ſeruus tuus. † ‖In- ‖Sup. 16. a. 3.
ſuper & accuſauit me ſeruum tuum ad te dñm meum re 1 Sam. 15. c. 16
gem: tu autem dñe mi rex ſicut angelus Dei es, fac quod
28 placitum eſt tibi. †Neq; enim fuit domus patris mei, niſi
morti obnoxia domino meo regi: tu autem poſuiſti me
ſeruum tuum inter conuiuas menſæ tuæ: quid ergo ha-
beo iuſtæ querelę? aut quid poſſum vltrà vociferari ad re
29 gẽ? †Ait ergo ei rex, Quid vltrà loqueris? fixũ eſt ‖quod ‖Sup. 16. a. 4.
30 locutus ſum: tu & Siba diuidite poſſeſſiones. † Reſpon-
ditq́; Miphi-boſeth regi, Etiam cuncta accipiat, poſtq̃ re
31 uerſus eſt dñs meus rex pacificè in domũ ſuam. † ‖Ber- ‖ 3. Reg. 2. b. 7.
F zellai quoq, Galaadites,* deſcendens de Rogelim, tradu *ſenex valde.
xit regem Iordanem, paratus etiam vltra fluuium proſe- Sup. ‖17. g. 17
32 qui eum. † Erat autem Berzellai Galaadites ſenex valde,
id eſt octogenarius, & ipſe præbuit alimenta regi, cùm
33 moraretur in Caſtris: fuit quippe vir diues nimis. †Dixit
itaq; rex ad Berzellai, Veni mecũ, vt requieſcas ſecurus
34 mecum in Ieruſalem. † Et ait Berzellai ad regem, Quot
35 ſunt dies annorum vitæ meæ, vt aſcendam cum rege in
Ieruſalem? † Octogenarius ſum hodie, nunquid vigent
ſenſus mei ad diſcernendum ſuaue, aut amarum? aut
delectare poteſt ſeruum tuum cibus aut potus? vel
audire poſſum vltrà vocem cantorum atque cantatri-
36 cum? quare ſeruus tuus ſit oneri dño meo regi? †Paulu- *procedat i.
lum 'procedam' famulus tuus ab Iordane tecum: nõ in-
37 digeo hac viciſſitudine, † ſed obſecro, vt reuertar ſeruus
tuus, & moriar in ciuitate mea, –& ſepeliar' iuxta ſepul- –.8.
chrum patris mei & matris meæ. Eſt autem ſeruus tuus
Chamaam, ipſe vadat tecũ dñe mi rex, & fac ei quicquid
38 tibi bonum videtur. † Dixit itaq; ei rex, Mecum tranſeat
G Chamaam, & ego faciam ei quicquid tibi placuerit, &
39 omne quod petieris à me, impetrabis. † Cumq́; tranſiſ- *reſtitit.
ſet vniuerſus populus & rex Iordanẽ*, oſculatus eſt rex
Berzellai, & benedixit ei: & ille reuerſus eſt in locũ ſuũ.
40 †Tranſiuit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cum eo:
Omnis autem populus Iuda traduxerat regem, & media
41 tantùm pars affuerat de populo Iſraël. † Itaq; omnes viri
Iſraël cõcurrentes ad regem, dixerunt ei, Quare te furati
ſunt fratres noſtri viri Iuda, & traduxerunt regem & do
mum eius Iordanem, omneſque viros Dauid cum eo?
42 † Et reſpondit omnis vir Iuda ad viros Iſraël, Quia mihi
propior eſt rex: cur iraſceris ſuper hac re? nunquid co-
medimus aliquid ex rege, aut munera nobis data ſunt?
43 Et reſpondit vir Iſraël ad viros Iuda, & ait, Decem par-
tibus maior ego ſum apud regem, * magiſq́; ad me per- *& primogenitus ego ſum 4.
tinet Dauid, quàm ad te: cur feciſti mihi iniuriam, & nõ
mihi nuntiatum eſt priori, vt reducerem regem meum?
Durius autem reſponderunt viri Iuda viris Iſraël.

Ioab cum fratre Abiſai perſequens Sibam, filium Bochri mouentem contra Dauid ſeditionem in Iſraël, Amaſam in via occidit: tandemq́, ab obſidione Abelæ miſſo Seba per murum capite, diſcedit. CAP. XX.

1 ACcidit quoque vt ibi eſſet vir Belial, nomine Seba,
A filius Bochri, vir Iemineus: & cecinit buccina, &
ait, Non eſt nobis pars in Dauid, neq; hæreditas in filio

Iſai:

-.3. 2 Iſai: -reuertere` in tabernacula *tua` Iſraël. † Et ſeparatus
*ſua 1. eſt omnis Iſraël à Dauid, ſecutusque eſt Seba filium Bo-
chri: viri autem Iuda adhæſerunt regi ſuo à Iordane vſq;
3 Ieruſalē. † Cumq; veniſſet rex in domū ſuā in Ieruſalē, tu
lit decē mulieres cōcubinas, quas dereliquerat ad cuſto-
diendā domū, & tradidit eas in cuſtodiā, alimēta eis præ
bens: & non eſt ingreſſus ad eas, ſed erant clauſæ vſq; in
4 diē mortis ſuę in viduitate viuētes. † Dixit aūt rex Ama-
B ſæ: Cōuoca mihi oēs viros Iuda in diem tertiū, & tu ade-
5 ſto præſens. † Abijt ergo Amaſa vt cōuocaret Iudā, & mo
-.2. 6 ratus eſt extra placitū qđ ei cōſtituerat -rex`. † Ait aūt Da
uid ad Abiſai, Nunc magis affliĉturus eſt nos Seba filius
Bochri, q̄ Abſalom: tolle igitur ſeruos dñi tui, & perſe-
quere eū, ne fortè inueniat ciuitates munitas, & effugiat
7 nos. † Egreſſi ſunt ergo cū eo viri Ioab, Cerethi quoq;, &
Phelethi: & oēs robuſti exierūt de Ieruſalē ad perſequen
8 dum Seba filiū Bochri. † Cumq; illi eſſent iuxta lapidem
C grandem qui eſt in Gabaon, Amaſa veniens occurrit eis.
Porrò Ioab veſtitus erat tunica ſtricta ad mēſuram habi-
tus ſui, & dēſuper accinctus gladio depēdēte vſq; ad ilia,
in vagina, qui fabricatus leui motu egredi poterat, & per
§ 3. Reg. 2. a. 5. 9 cutere. † Dixit itaq; Ioab ad Amaſam, Salue mi frater. ‖ Et
tenuit manu dextera mentū Amaſæ, quaſi oſculās eum.
10 † Porrò Amaſa non obſeruauit gladiū, quē habebat Ioab,
qui percuſſit eū in latere, & effudit inteſtina eius in ter-
* & mortuus eſt. rā, * nec ſcđm vulnus appoſuit. Ioab aūt, & Abiſai frater
11 eius perſecuti ſunt Seba filiū Bochri. † Intereà quidā viri,
D cùm ſtetiſſent iuxta cadauer Amaſę, de ſocijs Ioab, dixe-
12 runt, Ecce qui eſſe voluit pro Ioab comes Dauid. † Amaſa
aūt conſperſus ſanguine, iacebat in media via. Vidit hoc
quidā vir ꝙ ſubſiſteret omnis populus ad vidēdū eū, &
amouit Amaſam de via in agrū: operuitq; eum veſtimen
13 to, ne ſubſiſterent tranſeuntes propter eū. † Amoto ergo
illo de via tranſibat omnis vir ſequēs Ioab ad perſequen
14 dum Seba filiū Bochri. † Porrò ille tranſierat per oēs tri-
E bus Iſraël vſq; in Abelā, & Bet-macha: omneſq; viri ele-
15 cti cōgregati fuerant ad eū. † Venerunt itaq;, & oppugna
bant eū in Abela, & in Beth-maacha, & circundederunt
munitionibꝰ ciuitatē, & obſeſſa eſt vrbs: Oīs autē turba
16 quę erat cū Ioab, moliebatᷣ deſtruere muros. † Et exclama
uit mulier ſapiēs de ciuitate, Audite, audite, dicite Ioab,
17 Appropinqua huc, & loquar tecū. † Qui cùm acceſſiſſet
ad eam, ait illi, Tu es Ioab? Et ille reſpōdit, Ego. Ad quem
ſic locuta eſt, Audi ſermones ancillæ tuæ. Qui reſpōdit,
18 Audio. † Rurſumq; illa, Sermo, inquit, dicebatur in vete-
§ Deut. 20. c. c. 11. F ri prouerbio, ‖ Qui interrogāt, interrogēt in Abela: & ſic
19 proficiebant. † Nōnne ego ſum quæ reſpōdeo veritatē in
Iſraël, & tu quæris ſubuertere ciuitatē & euertere matrē
20 in Iſraël? Quare præcipitas hæreditatem Dñi? † Reſpon-
denſq; Ioab, ait, Abſit, abſit hoc à me: nō præcipito, neq;
21 demolior. † Nō ſic ſe habet res, ſed homo de mōte Ephrā-
im Seba, filius Bochri cognomine, leuauit manum ſuam
contra regē Dauid: tradite illū ſolū, & recedemus à ciui-
tate. Et ait mulier ad Ioab, Ecce caput eius mittetur ad te
22 per murū. † Ingreſſa eſt ergo ad oēm populum, & locuta
G eſt eis ſapiēter: qui abſciſſum caput Sebæ filij Bochri pro
iecerūt ad Ioab. Et ille cecinit tuba, & receſſerūt ab vrbe,
vnuſquiſq; in tabernacula ſua: Ioab aūt reuerſus eſt Ieru
§ Sup. 8. d. 16. 23 ſalē ad regem. † ‖ Fuit ergo Ioab ſuper oēm exercitū Iſraël:
Banaias aūt filius Ioiadę ſuper Ceretheos & Pheletheos:
24 † Adurā verò ſuper tributa: porrò Ioſaphat filius Ahilud,
25 à commentarijs. † Siua autem ſcriba, Sadoc verò & Abia-
26 thar, ſacerdotes: † Ira autem Iairites erat ſacerdos Dauid.

Immiſſa propter Saulis in Gabaonitas peccatum; fame trienni, ad illorū petitionem Dauid Saulis reliquias, præter Miphi-bōſeth, tradit vt crucifigerentur, quarum oſſa vnà cum Saulis & Ionathæ oſſibus iubet ſepulturæ tradi. Narrantur & quatuor bella Dauid aduerſus Philiſthæos. CAP. XXI.

1 FActa eſt quoque fames in diebus Dauid tribus annis
A iugiter: & conſuluit Dauid oraculum Dñi. Dixitque
-.1. Dñs, propter Saul, & domum -eius` ſanguinū, quia oc-
2 cīdit Gabaonitas. † Vocatis ergo Gabaonitis, rex dixit ad
eos. (Porrò Gabaonitæ non erant de filijs Iſraël, ſed reli-
quiæ Amorrhæorum: ‖ filij quippe Iſraël iurauerant eis, § Ioſ. 9. c. 16.
& voluit Saul percutere eos zelo, quaſi pro filijs Iſraël &
3 Iuda.) † Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas, Quid faciam vo
bis? & quod erit veſtri piaculum, vt benedicatis hæredi-
4 tati Domini? † Dixeruntq; ei Gabaonitæ, Non eſt nobis
ſuper argento & auro quæſtio, -ſed` contra Saul, & con -.1.
tra domum eius: neq; volumus vt interficiatur homo de
Iſraël. Ad quos -rex` ait, Quid ergo vultis vt faciā vobis? -.1.
5 † Qui dixerunt regi, Virum qui attriuit nos & oppreſſit
iniquè, ita delere debemus, vt ne vnus quidem reſiduus
6 ſit de ſtirpe eius in cunctis finibus Iſraël. † Dentur nobis
B ſeptem viri de filijs eius, vt crucifigamus eos Dño in Ga
baa-Saul quondam electi Domini. Et ait rex, Ego dabo.
7 † Pepercitque rex Miphi-bōſeth filio Ionathæ filij Saul,
‖ propter iuſiurandum Dñi, quod fuerat inter Dauid, & § 1. Reg. 18. a. 3.
8 inter Ionathan filiū Saul. † Tulit itaq; rex duos filios Re-
ſpha filię Aia, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphi-bō-
ſeth: & quinque filios Michol filiæ Saul, quos genuerat
9 Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi, † & dedit eos
in manus Gabaonitarum: qui crucifixerunt eos in mon
te coram Dño: & ceciderunt hi ſeptē ſimul occiſi in die-
10 bus meſſis primis, incipiēte meſſione hordei. † Tollens
autem Reſpha filia Aia, cilicium, ſubſtrauit ſibi ſupra pe
tram ab initio meſſis, donec ſtillaret aqua ſuper eos de cę
lo: & nō dimiſit aues lacerare eos per diem, neq; beſtias
11 per noctē. † Et nuntiata ſunt Dauid quæ fecerat Reſpha,
12 filia Aia, concubina Saul. † Et abijt Dauid, & tulit oſſa
C Saul, & oſſa Ionathæ filij eius à viris Iabes Galaad, qui fu
rati fuerant ea de plateā Bethſan, ‖ in qua ſuſpenderāt eos
13 Philiſthijm cùm interfeciſſent Saul in Gelboē, † & aſpor § 1. Reg. 31. d. 19.
tauit inde oſſa Saul, & oſſa Ionathę filij eius: & colligen-
14 tes oſſa eorum, qui affixi fuerant, † ſepelierunt ea cū oſſi-
bus Saul & Ionathæ filij eius in terra Ben-iamin, in late-
re, in ſepulchro Cis patris eius: Feceruntque omnia quæ
præceperat rex, & repropitiatus eſt Deus terrę poſt hęc.
15 † Factum eſt autē rurſum pręlium Philiſthinorum ad-
uerſum Iſraël, & deſcēdit Dauid & ſerui eius cum eo, &
pugnabant contra Philiſtijm. Deficiente autem Dauid,
16 † Ieſbi-benob, qui fuit de genere arapha, cuius ferrū ha-
ſtæ trecētas vncias appendebat, & accinctus erat enſe no
17 uo, niſus eſt percutere Dauid. † Præſidioq; ei fuit Abiſai
D filius Saruiæ, & percuſſum Philiſthęū interfecit. Tunc
iurauerunt viri Dauid, dicentes: Iam non egredieris no-
18 biſcum in bellum, ne extinguas lucernā Iſraël. † ‖ Secun § 1. Par. 20. a. 4.
dum quoq; bellum fuit in Gob contra Philiſthæos: tunc
percuſſit Sobochai de Huſathi, Saph de ſtirpe arapha -de -.1.
19 genere gigantum`. † Tertium quoq; fuit bellū in Gob
contra Philiſthæos, in quo percuſſit Adeodatus filius Sal
tus polymitarius Beth-lehemites Goliath Gethæum, cu
20 ius haſtile haſtæ erat quaſi liciatoriū texentiū. † Quar-
tum bellum fuit in Geth: in quo vir fuit excelſus qui ſe-
nos in manibus pedibuſq; habebat digitos, id eſt vigin-
21 tiquatuor, & erat de origine arapha. † Et blaſphemauit
Iſraël: percuſſit autem eum Ionathan filius Samaa fra-
22 tris Dauid. † Hi quatuor nati ſunt de arapha in Geth, &
ceciderunt in manu Dauid, & ſeruorum eius.

Canticum gratiarum actionis Dauid pro ſua ab omnibus inimicis liberatione. CAP. XXII.

1 LOcutus eſt autem Dauid Domino verba carminis
A huius, in die qua liberauit eum Dñs de manu om-
2 nium inimicorum ſuorum, & de manu Saul. † Et ait:
Dominus petra mea, & robur meū, & ſaluator meus.
3 † Deus fortis meus, ſperabo in eum: ſcutum meum &
cornu ſalutis meæ: eleuator meus: & refugium meum:
ſaluator meus, de iniquitate liberabis me.
4 † ‖ Laudabilem inuocabo Dominum, & ab inimicis § Pſal. 17. a. 3.
meis ſaluus ero.
5 † Quia circundederunt me contritiones mortis: tor-
rentes Belial terruerunt me.
6 † Funes inferni circundederunt me: præuenerunt me
laquei mortis.

† In tribu-

7 †In tribulatione mea inuocabo Dominũ, & ad Deum
meum clamabo: & exaudiet de templo-ſancto' ſuo vo-
cem meam, & clamor meus veniet ad aures eius.
8 †Cõmota eſt & cootremuit terra, fundaméta mootiũ
concuſſa ſunt & conquaſſata, quoniam iratus eſt-eis'.
9 †Aſcendit ſumus de naribus eius, & ignis de ore eius
vorabit: carbones ſuccenſi ſunt ab eo.
10 †Et inclinauit cælos, & deſcendit: & caligo ſub pedi-
bus eius.
11 †Et aſcendit ſuper Cherubim, & volauit, & lapſus eſt
ſuper pennas venti.
12 †Poſuit tenebras in circuitu ſuo latibulum: cribrans
B aquas de nubibus cælorum.
13 †Præ fulgore in conſpectu eius, *ſuccenſi ſunt carbo *nubes
nes ignis.
14 †Tonabit de cælo Dñs, & excelſos dabit vocem ſuã.
15 †Miſit ſagittas * & diſſipauit eos: fulgur, & conſum-
pſit eos.
16 †Et apparuerũt effuſiones maris, & reuelata ſunt fun
damenta orbis ab increpatione Domini, ab inſpiratio-
ne ſpiritus furoris eius.
17 †Miſit de cælo, & aſſumpſit me, & extraxit me de a-
quis multis.
18 †Liberauit me ab inimico meo potétiſſimo', & ab his
qui oderant me: quoniam robuſtiores me erant.
19 †Præuenit me in die afflictionis meæ, & factus eſt Do
minus firmamentum meum.
20 †Et eduxit me in latitudinem: liberauit me, quia
complacui ei.
21 †Retribuet mihi Dñs ſecundùm iuſtitiam meam, &
ſecundùm munditiam manuum mearum reddet mihi.
22 †Quia cuſtodiui vias Dñi, & nõ egi impiè à Deo meo.
23 †Omnia enim iudicia eius in conſpectu meo, & præ-
cepta eius non amoui à me.
24 †Et ero perfectus cum eo, & cuſtodiam me ab ini-
quitate mea.
25 †Et reſtituet mihi Dominus ſecũdùm iuſtitiam meã
C & ſecundum munditiam manuum mearum in conſpe-
ctu oculorum ſuorum.
26 †Cum ſancto ſanctus eris, & cum robuſto perfectus.
27 †Cum electo electus eris, & cũ peruerſo peruertêris,
28 †Et populum pauperem ſaluum facies, oculiſq; tuis
excelſus humiliabis.
29 †Quia tu lucerna mea Domine, & tu Domine illumi
nabis tenebras meas.
30 †In te enim curram accinctus, in Deo meo tranſi-
liam murum.
31 †Deus immaculata via eius, eloquium Domini igne
examinatum: ſcutum eſt omnium ſperantium in ſe.
32 †Quis eſt Deus præter Dominum? & quis fortis, præ-
ter Deum noſtrum?
33 †Deus qui accinxit me fortitudine, & complanauit
perfectam viam meam.
34 †Coæquans pedes meos ceruis, & ſuper excelſa mea
ſtatuens me.
35 †Docens manus meas ad prælium, & cõponens qua-
ſi arcum æreum brachia mea.
36 †Dediſti mihi clypeum ſalutis tuæ, & manſuetudo *tua 2.
'mea' multiplicauit me.
37 †Dilatabis greſſus meos ſubtus me, & non deficient
D tali mei.
38 †Perſequar inimicos meos, & conteram, & non con-
uertar donec conſumam eos.
39 †Conſumam eos & confringam, vt non conſurgant:
cadent ſub pedibus meis.
40 Accinxiſti me fortitudine ad prælium, incuruaſti re-
ſiſtentes mihi ſubtus me.
41 †Inimicos meos dediſti mihi dorſum: odientes me,
& diſperdam eos.
42 †Clamabunt, & non erit qui ſaluet, ad Dominum, &
non exaudiet eos.
43 †Delebo eos vt puluerem terræ: quaſi lutum platea-
rum comminuam eos atq; confringam.
44 †Saluabis me à contradictionibus populi mei: cuſto-
dies ME IN CAPVT GENTIVM: populus quem
ignoro, ſeruiet mihi.
45 †Filij alieni reſiſtent mihi, auditu auris obediẽt mihi.
46 †Filij alieni defluxerunt, & contrahentur in angu-
ſtijs ſuis.
47 †Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exal-
tabitur Deus fortis ſalutis meæ.
48 †De' qui das vindictas mihi, & deijcis pplos ſub me.
49 †Qui educis me ab inimicis meis, & à reſiſtentibus
mihi eleuas me: à viro iniquo liberabis me.
50 †¶Propterea confitebor tibi Domine in gentibus, & 2. Re.5.b.9
nomini tuo cantabo.
51 †Magnificans ſalutes regis ſui, & faciens miſericordiã
Chriſto ſuo Dauid, & ſemini eius in ſempiternum.

*Verba nouiſſima Dauid, & catalogus virorum ipſius illu-
ſtrium.* CAP. XXIII.

1 HÆc autem ſunt verba nouiſſima quæ dixit Dauid
A filius Iſai: Dixit vir cui conſtitutum eſt de Chriſto
2 Dei Iacob, egregius pſaltes Iſraël, †Spiritus Domini locu
3 tus eſt per me, & ſermo eius per linguam meam. †Dixit
Deus Iſraël mihi, locutus eſt Fortis Iſraël, Dominator
4 hominum, iuſtus dominator in timore Dei. †*Sicut lux
auroræ oriente ſole, manè abſq; nubibus rutilat, & ſicut
5 pluuijs germinat herba de terra. †Nec tanta eſt domus
mea apud Deum, vt pactum æternum iniret mecum fir-
mum in omnibus atq; munitũ. Cuncta enim ſalus mea,
& omnis voluntas: nec eſt quicquam ex 'ea' quod non
6 germinet. †Præuaricatores autem quaſi ſpinæ euellentur
7 vniuerſi: quæ non tolluntur manibus. †Et ſiquis tange-
re voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato: igneq;
8 ſuccenſæ comburentur, vſq; ad nihilum. †¶Hæc nomina 1. Par. 11. b. 10.
fortium Dauid. -Dauid' ſedens in cathedra ſapientiſſi-
mus princeps inter tres, ipſe eſt quaſi tenerrimus ligni
9 vermicul', qui octingẽtos interfecit impetu vno. †Poſt
B húc Eleazar filius patrui eius Ahohites inter tres fortes,
qui erant cũ Dauid, quando exprobrauerũt Philiſthijm,
10 & cõgregati ſunt illuc in prælium. †Cumq; aſcendiſſent
viri Iſraël, ipſe ſtetit & percuſſit Philiſthæos donec defi
ceret manus eius, & obrigeſceret cum gladio: fecitq; Do
minus ſalutem magnam in die illa: & populus qui fuge
11 rat, reuerſus eſt ad cæſorum ſpolia detrahenda. †Et poſt
hunc, Semma filius Age de Arari: & cõgregati ſunt Phi-
liſthijm in ſtatione: erat quippe ibi ager lente plenus.
12 Cumq; fugiſſet populus à facie Philiſthijm, †ſtetit ille in
medio agri, & tutus eſt eum, percuſſitq; Philiſthæos: &
13 fecit Dominus ſalutem magnam. †Necnon & antè de-
ſcenderant tres, qui erant principes inter triginta, & ve-
nerant tempore meſſis ad Dauid in ſpelúcam Odollam:
caſtra autẽ Philiſthinorum erant poſita in Valle-gigan-
14 tum. †Et Dauid erat in præſidio, Porrò ſtatio philiſthino
15 rum tunc erat in Beth-léhem. †Deſiderauit ergo Dauid
-aquam de lacu', & ait, O ſiquis mihi daret potum aquæ
16 de ciſterna quæ eſt in Beth-léhem iuxta portam. †Irru-
C perunt ergo tres fortes caſtra Philiſthinorum, & hauſe-
runt aquam de ciſterna Beth-léhem, quæ erat iuxta por-
tam, & attulerunt ad Dauid: At ille noluit bibere, ſed li-
17 bauit eam Dño, †dicens, Propitius ſit mihi Dominus, ne
faciam hoc: Num ſanguinem hominum iſtorũ qui pro-
fecti ſunt, & animarum periculum bibam? Noluit ergo
18 bibere. hæc fecerunt tres robuſtiſſimi. †Abiſai quoq; fra
ter Ioab filius Saruiæ, princeps erat de tribus*: ipſe eſt
qui leuauit haſtam ſuam contra trecentos, quos interfe-
19 cit, nominatus in* tribus, † & inter tres nobilior, eratq;
eorum princeps: ſed vſq; ad tres primos nõ peruenerat.
20 †Et Banaias filius Ioiadæ viri fortiſſimi, magnorũ ope-
rum de Cabſeel: ipſe percuſſit duos leones Moab, & ip-
ſe deſcendit, & percuſſit leonem in media ciſterna in die
21 bus niuis. †Ipſe quoq; interfecit virum Ægyptiũ, virum
dignum ſpectaculo, habentem in manu haſtam: itaque
cùm deſcendiſſet ad eum in virga, vi extorſit haſtã de ma
22 nu Ægyptij, & interfecit eum haſtã ſua. †Hæc fecit Ba-

naias

23 naias filius Ioiadæ. † Et ipſe nominatus inter tres robu-
D ſtos, qui erãt inter triginta nobiliores: veruntamen vſq;
24 ad tres non peruenerat: fecitq́; eum ſibi Dauid auricula-
25 rium, à ſecreto. † Aſael frater Ioab inter triginta, Elehanã
26 filius patrui eius de Beth-léhem, † Séma de Harodi, Elica
27 de Harodi, † Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua.
28 † Abi-ézer de Anathoth, Mobonnai de Huſati, † Selmon
29 Aholites, Maharái Netophathites, † Heled filius Baana,
30 & ipſe Netophatites, Ithai filius Ribai de Gabaath filio-
31 rum Ben-iamin, † Banáia Pharathonites, Heddai de Tor-
32 rente-Gaas, † Abialbon Athathites, Azmáueth de Bero-
33 mi, † Eliaba de Salaboni. Filij Iaſſen, Ionathan. † Semma
*Orori 1. 34 de *Orodi*, Ahiam filius Sarar Ararites, † Elipheleth filius
35 Aſbai filij Machati, Eliam filius Achi-tóphel Gelonites,
36 † Heſrái de Carmelo, Pharái de Arbi, † Igaal filius Nathan
*Bani i. 37 de Suba. *Bonni* de Gadi, † Selec de Ammoni, Naharái Be
38 rothites armiger Ioab filij Saruię, † Ira Iethrites, Gareb &
39 ipſe Iethrites, † Vrias Hethæus. Omnes triginta ſeptem.

Dauid ob numeratum populum à Nathan correptus, ex tribus oblatis peſtem triduanam elegit, qua in populum ſæuiente, ac 70000. millibus virorum interemptis, orat Dauid Dñm, & à Gad propheta admonitus, in area-Areuna, dato pretio, altare erigit, ceſſatq́ peſtis. CAP. XXIIII.

1.Pa.21.a.1. 1 ET addidit furor Domini iraſci contra Iſraël, cõmo-
ad Ioab. A uitq́ue Dauid in eis dicentem, Vade, numera Iſraël
2 & Iudam. † Dixitq́; rex ad Ioab principem exercitus ſui,
Perambula omnes tribus Iſraël à Dan vſq; Ber-ſabee, &
3 numerate populum, vt ſciam numerum eius. Dixitque
Ioab regi, Adaugeat Dñs Deus tuus ad populum tuum,
quantus nunc eſt, iterumq́; centuplicet in cõſpectu do-
mini mei regis: ſed quid ſibi Dominus meus rex vult in
4 re huiuſcemodi? † Obtinuit autẽ ſermo regis verba Ioab,
& principum exercitus: egreſſusq́; eſt Ioab, & principes
5 militũ à facie regis, vt numerarẽt populũ Iſraël. † Cumq́;
pertranſiſſent Iordanem, venerũt in Aroër ad dexteram
6 vrbis, quæ eſt in Valle-Gad: † & per Iazer *tranſierunt in
Galaad, & in terram inferiorẽ Hadſi, & venerunt in Dan
7 ſylueſtria. Circumeunteſq́; iuxta Sidónem, † tranſierunt
prope mœnia Tyri, & omnem terram Heuæi & Chana-
8 næi, veneruntq́; ad meridiem Iuda in Ber-ſabee: † & lu-
ſtrata vniuerſa terra affuerunt poſt nouem menſes & vi
9 ginti dies, in Ieruſalem. † Dedit ergo Ioab numerum de-
B ſcriptionis populi regi, & inuẽta ſunt de Iſraël octingen
ta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de
10 Iuda quingenta millia pugnatorum. † Percuſſit autẽ cor
Dauid eum, poſtquàm numeratus eſt populus: & dixit
Dauid ad Dominum, Peccaui valde in hoc facto, ſed pre
cor Domine vt transferas iniquitatẽ ſerui tui, quia ſtul-
11 tè egi nimis. † Surrexit itaq; Dauid manè, & ſermo Domi
ni factus eſt ad Gad prophetã & vidẽtem Dauid, dicens,
12 † Vade, & loquere ad Dauid, Hæc dicit Dñs, Trium tibi
datur optio; elige vnum quod volueris ex his, vt faciam
13 tibi. † Cumq́; veniſſet Gad ad Dauid, nunciauit ei, dicẽs,
Aut ſeptẽ annis veniet tibi fames in terra tua: aut trib⁹
menſibus fugies aduerſarios tuos, & illi te perſequẽtur:
C aut certè tribus diebus erit peſtilentia in terra tua. Nunc
ergo delibera, & vide quem reſpõdeam ei, qui me miſit,
14 ſermonem. † Dixit autẽ Dauid ad Gad, Coarctor nimis:
ſed melius eſt vt incidã in manus Domini (multæ enim
15 miſericordiæ eius ſunt) quàm in manus hominũ. † Im-
miſitq́; Dñs peſtilentiam in Iſraël de manè vſq; ad tem-
pus conſtitutum, & mortui ſunt ex populo à Dan vſque
16 ad Ber-ſabee ſeptuaginta millia virorum. † Cumq́; exten
diſſet manũ ſuam angelus Domini ſuper Ieruſalẽ vt di-
ſperderet eam, miſertus eſt Dñs ſuper afflictionem, & ait
angelo percutienti populũ, Sufficit: nunc contine ma-
num tuã. Erat autẽ angelus Domini iuxta aream-Areu-
17 na Iebuſæi. † Dixitq́; Dauid ad Dñm cùm vidiſſet ange-
lum cædentem populum, Ego ſum qui peccaui, & ego
iniquè egi: iſti qui oues ſunt, quid fecerunt? Vertatur ob
ſecro manus tua contra me, & contra domũ patris mei.
*propheta 18 † Venit autẽ Gad * ad Dauid in die illa, & dixit ei, Aſcende,

19 & conſtitue altare Domino in area-Areuna Iebuſæi. † Et
D aſcendit Dauid, iuxta ſermonem Gad, quem præceperat
20 ei Dñs. † Conſpiciensq́; Areuna, animaduertit regem &
21 ſeruos eius tranſire ad ſe: † & egreſſus adorauit regẽ pro-
no vultu in terrã, & ait, Quid cauſę eſt vt veniat domi
nus meus rex ad ſeruum ſuum? Cui Dauid ait, Vt emam
à te aream, & ædificem altare Dño, & ceſſet interfectio
22 quæ graſſatur in populo. † Et ait Areuna ad Dauid, Acci-
piat, & offerat dominus meus rex, ſicut placet ei: habes
boues in holocauſtum, & plauſtrum, & iuga boum in
23 vſum lignorũ. † Omnia dedit Areuna regi. Dixitq́; Areu-
na ad regem, Dominus Deus tuus ſuſcipiat votũ tuum.
24 † Cui reſpondens rex ait, Nequaquam vt vis, ſed emam
pretio à te & non offeram Domino Deo meo holocauſta
gratuita. Emit ergo Dauid aream & boues, argenti ſiclis
25 quinquaginta: † & ædificauit ibi Dauid altare Domino: 1.Par.3.a.1
& obtulit holocauſta & pacifica: & propitiatus eſt Do-
minus terrę, & cohibita eſt plaga ab Iſraël.

LIBER REGVM
TERTIVS:
Secundũ Hebręos, primus Malachim.

Dauid ſenio confectus puella Abiſag calefacit caſta manens: Adonia verò regnum occupante, Beth-ſabee directa conſilio Nathan impetrauit à Dauid vngi Salomonem in regem: quo audito fugit Adonias. CAP. I.

A ET rex Dauid ſenuerat, habebat-
1 que ętatis plurimos dies: cũq;
operiretur veſtibus, nõ calefie-
2 bat. † Dixerunt ergo ei ſerui ſui,
Quęramus domino noſtro re-
gi adoleſcentulam virginem, &
ſtet coram rege, & foueat eum,
dormiatq́; in ſinu *ſuo*, & cale *tuo 3.
faciat dominũ noſtrum regem.
3 † Quæſierunt igitur adoleſcentulam ſpecioſam in omni
bus finibus Iſraël, & inuenerunt Abiſag Sunamitidem,
4 & adduxerũt eam ad regem. † Erat autem puella pulchra
nimis, dormiebatq́; cum rege, & miniſtrabat ei, rex verò
5 non cognouit eam. † Adonias autem filius Haggith ele-
uabatur, dicens, Ego regnabo. Fecitq́; ſibi currus & equi
6 tes, & quinquaginta viros qui currerent ante eum. † Nec
corripuit eum pater ſuus aliquando, dicens, Quare hoc
feciſti? Erat autẽ & ipſe pulcher valde, ſecũdus natu poſt
7 Abſalom. † Et ſermo ei cũ Ioab filio Saruię, & cum Abia-
B thar ſacerdote, qui adiuuabant partes Adoniæ. † Sadoc
8 verò ſacerdos, & Banaias filius Ioiadæ, & Nathan pro-
pheta, & Semei, & *Cerethi & Phelethi*, & * robur exer- *Rei 5. *omne
9 citus Dauid nõ erat cum Adonia. † Immolatis ergo Ado-
nias arietibus & vitulis, & vniuerſis pinguibus iuxta La
pidẽ zoheleth, qui erat vicinus Fonti-rogel, vocauit vni-
uerſos fratres ſuos filios regis, & omnes viros Iuda ſer-
10 uos regis. † Nathan autem prophetam, & Banaiam, & ro
buſtos quoſq;, & Salomonem fratrem ſuum non voca-
11 uit. † Dixit itaq; Nathan ad Beth-ſabee matrẽ Salomo-
nis, Nũ audiſti quòd regnauerit Adonias filius Haggith,
12 & dominus noſter Dauid hoc ignorat? † Nunc ergo ve-
ni, accipe conſilium à me, & ſalua animam tuam, filijq́;
13 tui Salomonis. † Vade, & ingredere ad regem Dauid, &
dic ei, Nónne tu domine mi rex iuraſti mihi ancillæ tuę,
dicens, Quòd Salomon filius tuus regnabit poſt me, &
ipſe ſedebit in ſolio meo? quare ergo regnat Adonias?
14 † Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam poſt te,
15 & complebo ſermones tuos. † Ingreſſa eſt itaq; Beth-ſa-
C bee ad regem in cubiculo: rex autem ſenuerat nimis, &
16 Abiſag Sunamitis miniſtrabat ei. † Inclinauit ſe Beth-ſa-
bee, & adorauit regem. Ad quam rex, Quid tibi, inquit,
17 vis? † Quæ reſpondens ait, Dñe mi * tu iuraſti per Dñm *rex

Deum tuum ancillæ tuæ, Salomon filius tuus regnabit
18 poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo. †Et ecce nunc Ado-
19 nias regnat, te domine mi rex ignorante. †Mactauit bo-
ues & pinguia quęq;, & arietes plurimos, & vocauit om
nes filios regis, Abiathar quoq; ſacerdoté, & Ioab princi
pem militiæ: Salomonem autem ſeruum tuum non vo-
20 cauit. †Veruntamen domine mi rex, in te oculi reſpiciũt
totius Iſraël, vt indices eis quis ſedere debeat in ſolio tuo
21 domine mi rex, poſt te. †Eritq́;, cùm dormierit dñs meus
rex cũ patribus ſuis, erimus ego & filius meus Salomon
22 peccatores. †Adhuc illa loquente cũ rege, Nathan pro-
23 pheta venit. †Et nuntiauerunt regi, dicentes, Adeſt Na-
than propheta. Cumq́; introiſſet in cõſpectum regis, &
24 adoraſſet eum pronus in terrã, †dixit Nathan, Domine
mi rex, tu dixiſti, Adonias regnet poſt me, & ipſe ſedeat
25 ſuper thronũ meum? †Quia deſcendit hodie, & immo-
D lauit boues & pinguia & arietes plurimos, & vocauit
vniuerſos filios regis, & principes exercitus, Abiathar
quoq; ſacerdotem: illiſq́; veſcentibus & bibentibus co-
26 ram eo, & dicentibus, Viuat rex Adonias. †Me ſeruum
tuum & Sadoc ſacerdotem, & Banaiam filium Ioiadę, &
27 Salomonem famulum tuum non vocauit. †Nunquid à
domino meo rege exiuit hoc verbum, & mihi non indi-
caſti ſeruo tuo, quis ſeſſurus eſſet ſuper thronũ domini
28 mei regis poſt eum? †Et reſpõdit rex Dauid, dicẽs: Vo-
cate ad me Beth-ſabee. Quæ cùm fuiſſet ingreſſa coram
29 rege, & ſtetiſſet ante eum, †iurauit rex, & ait: Viuit Domi
30 nus, qui eruit animam meam de omni anguſtia, †quia
ſicut iuraui tibi per Dominum Deum Iſraël, dicens: Sa-
lomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit ſuper
31 ſolium meum pro me: ſic faciam hodie. †Summiſſoque
Beth-ſabee in terram vultu, adorauit regem, dicens: Vi-
32 uat dominus meus Dauid in æternum. †Dixit quoq; rex
Dauid: Vocate mihi Sadoc ſacerdoté, & Nathan prophe
tam, & Banaiam filiũ Ioiadæ. Qui cùm ingreſſi fuiſſent
33 coram rege, †dixit ad eos: Tollite vobiſcũ ſeruos do-
E mini veſtri, & imponite Salomonem filiũ meum ſuper
34 mulam meam: & ducite eum in Gihon. †& vngat eũ ibi
Sadoc ſacerdos, & Nathan ꝓpheta in regẽ ſuper Iſraël*: ‖1. Par. 29. f. 22.
35 †& canetis buccina, atq; dicetis, Viuat rex Salomon. †Et *& Iudam. 4
aſcendetis poſt eum, & *venietis*, & ſedebit ſuper ſoliũ
meũ, & ipſe regnabit pro me: illiq́; præcipiam vt ſit dux *veniet 1. *in Ieruſalẽ.
36 ſuper Iſraël & ſuper Iudam. †Et reſpõdit Banaias filius
Ioiadæ regi, dicens, Amen: ſic loquatur Dominus Deus
37 domini mei regis. †Quomodo fuit dominus cum dño
meo rege, ſic ſit cum Salomone, & ſublimius faciat ſoliũ
38 eius à ſolio domini mei regis Dauid. †Deſcẽdit ergo Sa-
doc ſacerdos & Nathan propheta, & Banaias filius Ioia-
dæ, & Cerethi, & Phelethi: & impoſuerunt Salomonem
ſuper mulam regis Dauid, & adduxerũt eum in Gihon.
39 †Sumpſitq́; Sadoc ſacerdos cornu olei de tabernaculo, &
vnxit Salomonem. & cecinerunt buccina, & dixit omnis
40 populus: Viuat Rex Salomon. †Et aſcendit vniuerſa mul
titudo poſt eum, & populus canentium tibijs, & lætan-
tium gaudio magno, & inſonuit terra à clamore eorum.
41 †Audiuit autem Adonias, & omnes qui inuitati fuerãt
F ab eo, iamq́ue conuiuium finitum erat: Sed & Ioab au-
dita voce tubę, ait: Quid ſibi vult clamor ciuitatis tumul
42 tuantis? †Adhuc illo loquente, Ionathan filius Abiathar
ſacerdotis venit: cui dixit Adonias: Ingredere, quia vir
43 fortis es, & bona nuntians. †Reſpõditq́; Ionathan Ado-
niæ: Nequaquam: dominus enim noſter rex Dauid re-
44 gem conſtituit Salomonem: †miſitq́; cum eo Sadoc ſacer
dotem, & Nathan prophetam, & Banaiam filium Ioia-
dæ, & Cerethi, & Phelethi, & impoſuerunt eũ ſuper mu
45 lam regis. †Vnxeruntq́; eum Sadoc ſacerdos, & Nathan
propheta regem in Gihon, & aſcenderunt inde lętantes,
46 & inſonuit ciuitas. hæc eſt vox quam audiſtis. †Sed & Sa
47 lomon ſedet ſuper ſolium regni. †Et ingreſſi ſerui regis,
G benedixerũt domino noſtro regi Dauid, dicentes: Am-
plificet Deus nomen Salomonis ſuper nomen tuum, &
magnificet thronum eius ſuper thronum tuum. Et ado-
48 rauit rex in lectulo ſuo: †inſuper & hæc locutus eſt, Be-
nedictus Dominus Deus Iſraël, qui dedit hodie ſedenté
49 in ſolio meo, videntib* oculis meis. †Territi ſunt ergo, &
ſurrexerũt omnes qui inuitati fuerant ab Adonia, & iuit
50 vnuſquiſq; in viam ſuam. †Adonias autem timens Salo-
monem, ſurrexit, & abijt in tabernaculum Domini, te *.3.
51 nuitq́; cornu altaris. †Et nuntiauerunt Salomoni dicen-
tes: Ecce Adonias timens regem Salomoné, tenuit cor-
nu altaris dicens: Iuret mihi rex Salomon hodie ꝙ non
52 interficiat ſeruum ſuum gladio. †Dixitque Salomon:
Si fuerit vir bonus, non cadet ne vnus quidem capillus
eius in terram: ſin autem malum inuentum fuerit in eo,
53 morietur. †Miſit ergo rex Salomõ, & eduxit eum ab
altari, & ingreſſus adorauit regem Salomonem: dixit-
q́ue ei Salomon: Vade in domum tuam.

Dauid datis Salomoni varijs pręceptis moritur, Adonias petens Abiſag in vxorem occidi à Salomone iubetur, Abiathar ſacerdotio priuatur, & tandem Ioab in tabernaculo interficitur, Semei quoque, quia contra præſcriptum egreſſus eſt Ieruſalem, occiditur. CAP. II.

1 APpropinquauerunt autem dies Dauid vt morere-
A tur, præcepitq́; Salomoni filio ſuo, dicẽs: †*Ego in- *Ioſue.
2 gredior viam vniuerſæ terræ: conſortare, & eſto vir. †Et * fortis.
3 obſerua *vt* cuſtodias *mandata* Domini Dei tui, vt am *.11. *.31.
bules in vijs eius, & cuſtodias ceremonias eius, & præce
pta eius, & iudicia, & teſtimonia, ſicut ‖ ſcriptum eſt in ‖Deu. 17. d. 16.
lege Moyſi: vt intelligas vniuerſa quæ facis, & quocunq; ‖inf. 7. b. 14.
4 te verteris: †vt confirmet Dominus ſermones ſuos quos
locutus eſt de me, dicens: Si cuſtodierint filij tui *vias *viam ſuã 4.
meas, & ambulauerint corã me in veritate, in omni cor-
de ſuo, & in omni anima ſua, non auferetur tibi vir de ſo
5 lio Iſraël. †Tu quoque noſti quæ fecerit mihi Ioab filius
Saruiæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Iſraël,
‖ Abner filio Ner, & ‖ Amaſæ filio Iether, quos occidit, & ‖2. Reg. 3. e. 27. & 20. c. 10.
effudit ſanguinem belli in pace, & poſuit cruorem præ-
lij in baltheo ſuo qui erat circa lumbos eius, & in calcea
6 mento ſuo quod erat in pedibus eius. †Facies ergo iuxta
B ſapientiam tuam, & non deduces canitiem eius pacificè
7 ad inferos. †Sed & filijs Berzellai Galaaditis reddes gra
tiam, erunt que comedentes in menſa tua: ‖ occurrerunt ‖2. Reg. 19. f. 31.
enim mihi quãdo fugiebam à facie Abſalom fratris tui.
8 †Habes quoq; apud te Semei filium Gera filij Iemini de
Bahurim ‖ qui maledixit mihi maledictione peſſima, quã ‖2. Reg. 16. b ‖ 19. d. 19.
do ibam ad Caſtra: ſed quia deſcendit mihi in occurſum
cùm tranſirem Iordanem, & iuraui ei per Dominum di
9 cens: Non te interficiam gladio: †tu noli pati eũ eſſe in-
noxium. Vir autem ſapiens es, *vt ſcias* quæ facies ei, de *& ſcies 6.
10 duceſq́; canos eius cum ſanguine ad inferos. †‖ Dormi-
uit igitur Dauid cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Ci- ‖Act. 2. e. 29. & 13. e. 36.
11 uitate Dauid. †Dies autem quibus regnauit Dauid ſu-
per Iſraël, quadraginta anni ſunt: In Hebrõ regnauit ‖ ſe- ‖1. Par. 29. f. 23.
12 ptem annis: In Ieruſalẽ * triginta tribus. †‖ Salomon au *verò 2.
C tem ſedit ſuper thronum Dauid patris ſui, & firmatũ eſt ‖2. Re. 5. a. 4
13 regnũ eius nimis. Et ingreſſus eſt Adonias filius Hag-
gith ad Beth-ſabee matrẽ Salomonis. Quæ dixit ei: Paci
ficus ne eſt ingreſſus tuus? Qui reſpõdit mihi Pacificos.
14 †Addiditque: Sermo, eſt ad te. Cui ait, Loquere. Et ille,
15 †Tu, inquit, noſti, quia meum erat regnum, & me præ-
poſuerat omnis Iſraël ſibi in regem: ſed tranſlatum eſt re
gnum, & factum eſt fratris mei: à Domino enim conſti-
16 tutum eſt ei. †Nunc ergo petitionem vnam precor à te,
ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad eum: Loque-
17 re. †Et ille ait: Precor vt dicas Salomoni regi (neq; enim
negare tibi quicquam poteſt) vt det mihi Abiſag Suna-
18 mitidem vxoré. †Et ait Beth-ſabee, Bene, ego loquar pro
19 te regi. †Venit ergo Beth-ſabee ad regem Salomonem,
vt loqueretur ei pro Adonia: Et ſurrexit rex in occurſum
eius, adorauitq; eam, & ſedit ſuper thronum ſuum: poſi-
tuſq́; eſt thronus matri regis, quæ ſedit ad dexterã eius.
20 †Dixitq́; ei: Petitionem vnam paruulam ego deprecor à
te, ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex: Pete mater
D mea: neque enim fas eſt vt auertam faciem tuam. †Quæ
21 ait: Detur Abiſag Sunamitis Adoniæ fratri tuo vxor.

†Reſponditq́;

22 † Reſponditq́ue rex Salomon, & dixit matri ſuæ: Quare
poſtulas Abiſag Sunamitidem Adonię? poſtula ei & re-
gnũ: ipſe eſt enim frater meus maior me, & habet Abia-
23 thar ſacerdotẽ, & Ioab filiũ Saruię. † Iurauit itaq; rex Sa
lomon per Dñm, dicens: Hęc facit mihi Deus, & hęc ad-
dat, quia cõtra animã ſuam locutus eſt Adonias verbum
24 hoc. † Et nũc viuit Dñs qui firmauit me & collocauit me
ſuper ſoliũ Dauid patris mei, & qui fecit mihi domũ, ſi-
25 cut locutus eſt, quia hodie occidetur Adonias. † Miſitq́;
rex Salomon per manũ Banaiæ filij Ioiadæ, qui interfe-
26 cit eũ, & mortuus eſt. † Abiathar quoq; ſacerdoti dixit
E rex: Vade in Anathoth ad agrũ tuũ, & quidem vir mor-
tis es, ſed hodie te nõ interficiam, quia portaſti arcã Dñi
Dei coram Dauid patre meo, & ſuſtinuiſti laborẽ in om-
27 nibus in quibus laborauit pater meus. † Eiecit ergo Salo
mon Abiathar, vt non eſſet ſacerdos Dñi, ‖ vt impleretur
ſermo Dñi, quem loquutus eſt ſuper domũ Heli in Silo.
28 † Venit autem nuntius ad *Salomon` ꝙ Ioab declinaſſet
poſt Adoniam, & poſt Salomonẽ non declinaſſet: fugit
ergo Ioab in tabernaculũ Dñi, & apprehẽdit cornu alta
29 ris. † Nuntiatumq́; eſt regi Salomoni ꝙ fugiſſet Ioab in ta
bernaculũ Dñi, & eſſet iuxta altare. Miſitq́; Salomon Ba
30 naiam filiũ Ioiadæ, dicens: Vade, interfice eum. † Et venit
Banaias ad tabernaculum Dñi, & dixit ei: Hæc dicit rex:
Egredere. Qui ait: Non egrediar, ſed hîc moriar. Renun
tiauit Banaias regi ſermonem, dicens: Hæc loquutus eſt
31 Ioab, & hæc reſpõdit mihi. † Dixitq́; ei rex: Fac ſicut lo-
quutus eſt: & interfice eũ, & ſepeli, & amouebis ſangui
nem innocentẽ, qui effuſus eſt à Ioab, à me, & à domo pa
32 tris mei. † Et reddet Dñs ſanguinẽ eius ſuper caput eius,
F quia interfecit duos viros iuſtos, melioresq́; ſe: & occî-
dit eos gladio, patre meo Dauid ignorãte. ‖ Abner filium
Ner principẽ militiæ Iſraël, ‖ & Amaſum filiũ Iether prin
33 cipem exercitus Iuda: † & reuertetur ſanguis illorũ in ca
put Ioab, & in caput ſeminis eius in ſempiternũ. Dauid
aũt & ſemini eius, & domui, & throno illius ſit pax vſq;
34 in æternũ à Dño. † Aſcẽdit itaq; Banaias filius Ioiadæ, &
aggreſſus eũ interfecit, ſepultusq́; eſt in domo ſua in de-
35 ſerto. † Et cõſtituit rex Banaiam filiũ Ioiadæ pro eo ſuper
36 exercitũ, & Sadoc ſacerdotẽ poſuit pro Abiathar. † Miſit
quoq; rex & vocauit Semei, dixitq́; ei, Ædifica tibi domũ
in Ieruſalẽ, & habita ibi, & non egredieris inde huc, atq;
37 illuc. † Quacunq; aũt die egreſſus fueris & tranſieris Tor
rentem-Cedron, ſcito te interficiendũ: ſanguis tuus erit
38 ſuper caput tuũ. † Dixitq́; Semei regi, Bonus ſermo: ſicut
G loquutus eſt dñs meus rex, ſic faciet ſeruus tuus. Habita-
39 uit itaq; Semei in Ieruſalem diebus multis. † Factũ eſt aũt
poſt annos tres vt fugerẽt ſerui Semei ad Achis filiũ Maa
cha regem Geth: nuntiatumq́; eſt Semei quòd ſerui eius
40 iſſent in Geth. † Et ſurrexit Semei, & ſtrauit aſinũ ſuum:
iuitq́; ad Achis in Geth ad requirendum ſeruos ſuos, &
41 adduxit eos de Geth. † Nuntiatum eſt autem *Salomoni
42 quòd iſſet Semei in Geth de Ieruſalem, & rediſſet. † Et
mittens vocauit eum, dixitq́ue illi: Nónne teſtificatus
ſum tibi per Dominum, & prædixi tibi: Quacunque die
egreſſus *fueris` huc & illuc, ſcito te eſſe moriturum? Et
43 reſpondiſti mihi: Bonus ſermo quem audiui? † Quare
ergo nõ cuſtodiſti iuſiurandum Domini, & pręceptum
44 quod præceperam tibi? † Dixitq́ue rex ad Semei: Tu no-
ſti omne malum, cuius tibi cõſcium eſt cor tuum, quod
feciſti Dauid patri meo: reddidit Dominus malitiam
45 tuam in caput tuum. † Et rex Salomon benedictus &
thronus Dauid erit ſtabilis coram Domino vſque in ſem
46 piternum. † Iuſſit itaque rex Banaiæ filio Ioiadæ: qui
*aggreſſus` percuſſit eum, & mortuus eſt.

Marginal notes: ‖ 1. Reg. 2. f. 31. — *Ioab 1. — ‖ 2. Re. 3. e. 27. ‖ 2. Reg. 20. e. 9. — *regi. — *ieris 4. — *egreſſus

Salomon accepta in vxorem filia Pharaonis, ſapientiam in ſomno petit, quam vnà cum diuitijs & gloria accipit, & primum in mer · ricum dirimenda lite oſtendit: CAP. III.

1 ‖ CONfirmatum eſt igitur regnum in manu Salomo-
A nis, & affinitate coniunctus eſt Pharaoni regi Æ-
gypti: accepit nanque filiam eius, & adduxit in ciuita-
tem Dauid, donec compleret ædificans domum ſuam,
& domum Domini, & murũ Ieruſalem per circuitum.
2 † Attamen populus immolabat in excelſis: non enim ędi
ficatum erat templum nomini Domini vſque in diem il
3 lum. † Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in
præceptis Dauid patris ſui, excepto quòd in excelſis im-
4 molabat, & accẽdebat thymiama. † Abijt itaq; *in Ga-
baon, vt immolaret ibi: illud quippe erat excelſum ma-
ximum: mille hoſtias in holocauſtum obtulit Salomon
5 ſuper altare illud *in Gabaon. † Apparuit autẽ Domi-
nus` Salomoni per ſomnium nocte, dicens: Poſtula
6 quod vis vt dem tibi. † Et ait Salomon: Tu feciſti cum
ſeruo tuo Dauid patre meo miſericordiam magnam, ſi-
cut ambulauit in conſpectu tuo in veritate & iuſtitia, &
recto corde tecum: cuſtodiſti enim miſericordiam tuam
grandem, & dediſti ei filium ſedentem ſuper thronum
7 eius, ſicut eſt hodie. † Et nunc Domine Deus, tu regna-
B re feciſti ſeruum tuum pro Dauid patre meo: ego autem
ſum puer paruulus, & ignorans egreſſum & introitum
8 meum. † Et ſeruus tuus in medio eſt populi quem ele-
giſti populi infiniti, qui numerari & ſupputari nõ poteſt
9 præ multitudine. † Dabis ergo ſeruo tuo cor docile, vt
populum tuum iudicare poſſit, & diſcernere inter bo-
num & malum. Quis enim poterit iudicare populum
10 iſtum, populum tuum hunc multum? † Placuit ergo
ſermo coram Domino, quòd Salomon poſtulaſſet hu-
11 iuſcemodi rem. † Et dixit Dominus Salomoni: Quia po-
ſtulaſti verbum hoc & non petiſti tibi dies multos, nec
diuitias, aut animas inimicorum tuorum, ſed poſtula-
12 ſti tibi ſapientiam ad diſcernendum iudicium: † ecce fe-
ci tibi ſecundùm ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens
& intelligens, intantum vt nullus ante te ſimilis tui fue-
13 rit, nec poſt te ſurrecturus ſit. † ‖ Sed & hæc quæ non
poſtulaſti dedi tibi, diuitias ſcilicet, & gloriam, vt ne-
14 mo fuerit ſimilis tui in regibus cunctis retrò diebus. † Si
autem ambulaueris in vijs meis, & cuſtodieris præcepta
mea & mandata mea, ſicut ambulauit *pater tuus, lon-
15 gos faciam dies tuos. † Igitur euigilauit Salomon, & in-
C tellexit quòd eſſet ſomnium: cumq́ue veniſſet Ieruſa-
lem, ſtetit coram arca fœderis Domini, & obtulit holo-
cauſta & fecit victimas pacificas & grande conuiuium
16 vniuerſis famulis ſuis. † Tunc venerunt duæ mulieres
17 meretrices ad regem, ſteteruntq́ue coram eo, † quarum
vna ait: Obſecro, mi domine, ego & mulier hæc habi-
tabamus in domo vna: & peperi apud eam in cubiculo:
18 † tertia autem die poſtquàm ego peperi, peperit & hæc:
& eramus ſimul, nullusq́ue alius nobiſcum in domo,
19 exceptis nobis duabus. † Mortuus eſt autem filius mu-
20 lieris huius nocte: dormiens quippe oppreſſit eum. † Et
conſurgens intempeſtæ noctis ſilentio, tulit filiũ meum
de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & collocauit in
ſinu ſuo: ſuum autem filium qui erat mortuus, poſuit
21 in ſinu meo. † Cumq́ue ſurrexiſſem manè vt darem lac
filio meo, apparuit mortuus: quem diligentius intuens
clara luce, deprehendi non eſſe meum quem genueram.
22 † Reſponditq́ue altera mulier: Non eſt ita *vt dicis`, ſed
D filius tuus mortuus eſt, meus autem viuit. Econtrario
illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus viuit, & filius
tuus mortuus eſt. Atque in hunc modum contende-
23 bant coram rege. † Tunc rex ait: Hæc dicit, Filius meus
viuit, & filius tuus mortuus eſt: & iſta reſpondit: Non,
24 ſed filius tuus mortuus eſt, meus autem viuit. † Dixit er-
go rex, Afferte mihi gladium. Cumq́ue attuliſſent gla-
dium coram rege, † Diuidite, inquit, infantem viuum in
25 duas partes, & date dimidiam partem vni, & dimidiam
26 partem alteri. † Dixit autem mulier cuius filius erat viuus
ad regem (commota ſunt quippe viſcera eius ſuper filio
ſuo): Obſecro domine, date illi infantem viuum, & no-
lite interficere eum. Econtrario illa dicebat: Nec mihi,
27 nec tibi ſit, ſed diuidatur. † Reſpondit rex, & ait: Date
huic infantem viuum, & non occidatur: hæc eſt enim
28 mater eius. † Audiuit itaq; omnis Iſraël iudicium quod
iudicaſſet rex, & timuerunt regem, videntes ſapien-
tiam Dei eſſe in eo ad faciendum iudicium.

Marginal notes: ‖ 2. Par. 1. a. 1. — *Salomon. — *In Gabaon apparuit Dominus 3. — ‖ 2. Par. 1. b. 10. — ‖ Sap. 7. b. 11. Mat. 6. d. 29. — *Dauid 1. — *3.

11 ¶Porrò cum Abſalom ierunt ducenti viri de Ierl'm voca-
ti, euntes ſimplici corde, & cauſam penitus ignorantes.
12 ¶Accerſiuit quoq; Abſalom Achi-tophel Gilonitem cō- *cum immo-
C ſiliariū Dauid, de ciuitate ſua Gilo. * Cumq; immolaret larer victi-
victimas, facta` eſt coniuratio valida, ppl'ſq; cōcurrēs au mas & facta
13 gebatur cum Abſalom. ¶Venit igitur nuntius ad Dauid eſt.
14 dicēs: Toto corde vniuerſus Iſrl' ſeqnit' Abſalom. ¶Et ait
Dauid ſeruis ſuis qui erant cum eo in Ierl'm, Surgite fu-
giamus; neq; enī erit nobis effugiū à facie Abſalom: fe-
ſtinate egredi, ne fortè veniens occupet nos, & 'impleat' *impellat 7.
15 ſup nos ruinā, & percutiat ciuitatē in ore gladij. ¶Dixerūt
que ſerui regis ad eum: Omnia quęcunq; pceperit Dn̄s
16 noſter rex, libēter exequemur ſerui tui. ¶Egreſſus eſt ergo
rex & vniuerſa domus eius pedibus ſuis: & reliquit rex
17 decē mulieres cōcubinas ad cuſtodiēdam domū. ¶Egreſ-
D ſusq; rex & omnis Iſrl' pedibus ſuis, ſtetit pcul à domo:
18 ¶ & vniuerſi ſerui eius ambulabant iuxta eū, & legiones
Cerethi & Phelethi, & omnes Gethæi-pugnatores vali- -1.;
dī ſexcenti viri qui ſequuti eū fuerant de Geth-pedites,
19 pcedebant regem. ¶Dixit autem rex ad Ethai Gethęum:
Cur venis nobiſcum? reuertere, & habita cum rege, quia
20 peregrinus es, & egreſſus es de loco tuo. ¶Heri veniſti, &
hodie cōpelleris nobiſcum egredi? ego autem vadā quò
iturus ſum: reuertere, & reduc tecū fratres tuos, & Dn̄s
faciet tecum miſericordiam & veritatem, -quia` oſtēdi- -1.
21 ſti gratiam & fidem.- ¶Et reſpondit` Ethai regi dicēs: Vi- -4.
uit Dn̄s & viuit Dn̄s meus rex: quoniam in quocunq; lo
co fueris dn̄e mi rex, ſiue in morte, ſiue in vita, ibi erit
22 ſeruus tuus. ¶Et ait Dauid Ethai, Veni, & trāſi. Et trāſiuit
E Ethai Gethæus, & omnes viri qui cū eo erant, & reliqua
23 multitudo. ¶Omneſq; flebant voce magna, & vniuerſus
populus tranſibat: Rex quoq; tranſgrediebatur torrentē
Cedron, & cunctus populus incedebat contra viā-oliuę` -7.
24 quæ reſpicit ad deſertum. ¶Venit autem & Sadoc-ſacer -3.
dos`, & vniuerſi Leuitę cum eo, portantes arcam fœderis
Dei, & depoſuerunt arcā fœderis Dei: & aſcēdit Abiathar,
donec expletus eſſet omnis ppl's qui egreſſus fuerat de ci
25 uitate. ¶Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei in vrbē:
ſi inuenero gratiam in oculis Dn̄i, reducet me, & oſten-
26 det mihi eam & tabernaculum ſuum. ¶Si autem dixerit
mihi, Non places: præſtò ſum, faciat *quod bonū eſt co- *mihi 1.
27 rā ſe. ¶Et dixit rex ad Sadoc ſacerdotē: O videns reuerte
F re in ciuitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Iona-
28 than filius Abiathar duo filij veſtri, ſint vobiſcum. ¶Ecce
ego abſcondar in campeſtribus deſerti, donec veniat ſer-
29 mo à vobis indicans mihi. ¶Reportauerunt ergo Sadoc
30 & Abiathar arcā Dei in Ierl'm: & manſerūt ibi. ¶Porrò Da
uid aſcendebat Cliuum-oliuarum, ſcandēs & flēs, nu-
dis pedibus incedens, & operto capite, ſed & omnis po-
pulus qui erat cum eo, operto capite aſcēdebat plorans.
31 ¶Nuntiatū eſt autē Dauid q & Achi-tophel eſſet in cōiu
ratione cū Abſalom, dixitq; Dauid: Infatua q̄ſo Dn̄e cō-
32 ſiliū Achi-tophel. ¶Cumq; aſcenderet Dauid ſummitatē
G mōtis in quo adoraturus erat Dn̄m, ecce occurrit ei Chu
33 ſai Arachites ſciſſa veſte & terra pleno capite. ¶Et dixit ei
34 Dauid: Si veneris mecū, eris mihi oneri: ¶ſi autē in ciuita
tē reuertaris, & dixeris Abſalom, Seruus tuus ſum rex,
-patere me viuere: ſicut fui ſeruus patris tui, ſic ero ſeru* -5.
35 tuus: diſſipabis conſiliū Achi-tophel. ¶Habes autē tecū
Sadoc & Abiathar ſacerdotes: & omne verbū quodcun
que audieris de domo regis, iudicabis Sadoc & Abiathar
36 ſacerdotibus. ¶Sūt enī cū eis duo filij eorū Achimaas fi-
lius Sadoc, & Ionathan filius Abiathar: & mittetis p eos
37 ad me oē verbū qd audieritis. ¶Veniēte ergo Chuſai ami
co Dauid in ciuitatē, Abſalō quoq; ingreſſus eſt Ierl'm.

Sibæ cibaria adferenti ac detractori confert Dauid bona Miphi-bóſeth, Semei maledicentem occidi vetat. Abſalom Ieruſalem ingreſſus conſilio Achi-tóphel ad concubinas patris ſui publicè ingreditur. CAP. XVI.

1 CVmq; Dauid trāſiſſet paululū mōtis verticē, appa-
A ruit Siba puer Miphi-boſeth, in occurſum eius, cū
duobus aſinis, qui onerati erāt ducētis panibus, & centū
alligaturis vuę paſſę, & cētū maſſis palatharū, & 'duob* *vtre 6.
2 vtribus` vini. ¶Et dixit rex Sibę, Quid ſibi volunt hęc? Re-
ſpōditq; Siba, *aſini, domeſticis regis vt ſedeant, & panes *Domine mi
& palathę ad veſcēdū pueris-tuis, `vinū autē vt bibat ſi- rex.
3 quis defecerit in deſerto. ¶ ‖Et ait rex: Vbi eſt filius dn̄i ‖Inf. 19.c.27
tui? Reſpōditq; Siba regi, Remāſit in Ierl'm, dicēs: Hodie
4 reſtituet mihi domus Iſrl' regnū patris mei. ¶Et ait rex Si-
bę, Tua ſint omnia q̄ fuerunt Miphi-bóſeth. Dixitq; Si-
5 ba, Oro, vt inueniā gratiā corā te dn̄e mi rex. ¶Venit er-
go rex Dauid vſque Bahurim: & ecce egrediebatur inde
vir de cognatione domus Saul, noīe Semei, filius Gera:
6 procedebatq; egrediēs, & maledicebat. ¶Mittebatq; la-
B pides contra Dauid, & cōtra vniuerſos ſeruos regis Da-
uid: oīs autē ppl's, & vniuerſi bellatores à dextro & à ſi-
7 niſtro latere regis incedebant. ¶Ita autem loquebatur Se-
mei cùm malediceret- regi,` Egredere, egredere vir ſan- -1.
8 guinū, & vir Belial. ¶Reddidit tibi Dn̄s vniuerſum ſan-
guinē domus Saul: qm̄ inuaſiſti regnum pro eo, & dedit
Dn̄s regnū in manu Abſalom filij tui: & ecce premūt te
9 mala tua, qm̄ vir ſanguinū es. ¶Dixit aūt Abiſai filius Sar
uiæ Regi: Quare maledicit canis hic moriturus dn̄o
10 meo regi? vadi, & amputabo caput eius. ¶Et ait rex: Quid
mihi & vobis eſt filij Saruię? dimittite eum vt maledicat:
Dominus enī præcepit ei vt malediceret Dauid: & quis
11 eſt qui audeat dicere quare ſic fecerit? ¶Et ait rex Abiſai,
& vniuerſis ſeruis ſuis: Ecce filius meus qui egreſſus eſt
C de vtero meo, quęrit animam meam: quantò magis *hic *nunc 1.
filius Iemini* ? dimittite eum, vt maledicat iuxta præce- * maledicat mihi?
12 ptum Domini, ¶ſi forte reſpiciat Dominus afflictionem
meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictio
13 ne hac, die hodierna. ¶Ambulabat itaque Dauid & ſocij
eius per viam cum eo. Semei autem per iugum mōtis ex
latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens
14 lapides aduerſum eum, terramq; ſpargens. ¶Venit itaq;
rex* & vniuerſus ppl's cum eo laſſus, & 'refocillati ſunt` * Dauid.
15 ibi. ¶Abſalom autem & omnis populus 'eius` ingreſſi * refocillatus eſt 1.
16 ſunt Ieruſalem, ſed & Achi-tophel cum eo. ¶Cùm autem * Iſraēl.
veniſſet Chuſai Arachites amicus Dauid ad Abſalom, lo
17 cutus eſt ad eum: Salue rex, ſalue rex. ¶Ad quē Abſalom:
Hęc eſt, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non
18 iuiſti cum amico tuo? ¶Reſpōditq; Chuſai ad Abſalom,
D Nequaquam: quia illius ero quem elegit Dn̄s, & omnis
19 hic populus & vniuerſus Iſraēl, & cum eo manebo. ¶Sed
vt & hoc inferam, cui ego ſeruiturus ſum? nónne filio re-
20 gis? ſicut parui patri tuo, ita parebo & tibi. ¶Dixit autem
Abſalom ad Achi-tophel, Inite conſilium quid agere de
21 beamus. ¶Et ait Achi-tophel ad Abſalom: Ingredere ad
cōcubinas patris tui, quas dimiſit ad cuſtodiendū domū:
vt cùm audierit omnis Iſraēl quòd fœdaueris patrē tuū,
22 roborentur tecum manus eorum. ¶Tetenderunt ergo
Abſalom tabernaculum in ſolario, ‖ ingreſſuſque eſt ad ‖Sup. 12.c.17
23 concubinas patris ſui coram vniuerſo Iſraēl. ¶Conſiliū
autem Achi-tophel, quod dabat in diebus illis, quaſi ſi-
quis conſuleret Deum: ſic erat omne conſilium Achi-to
phel, & cùm eſſet cum Dauid, & cùm eſſet cū Abſalom.

Chuſai diſſipat conſilium Achi-tóphel, idq; per nuntios indicat Dauid, qui conſilio Chuſai tranſit Iordanem, quare ſe ſuſpendit Achi-tóphel: tres amici Dauid munera adferunt, ne eius populus neceſſarijs egens deficeret. CAP. XVII.

1 DIxit ergo Achi-tophel ad Abſalom, Eligam mihi
A duodecim millia virorum, & conſurgens perſe-
2 quar Dauid hac nocte. ¶Et irruens ſuper eum (quippe
qui laſſus eſt, & ſolutis manibus) percutiam eum: cum-
que fugerit omnis populus qui cū eo eſt, percutiam regē
3 deſolatum. ¶Et reducam vniuerſum populum, quomodo
'vnus homo` reuerti ſolet: vnum enim virum tu quæris, *omnis 6.
4 & omnis populus erit in pace. ¶Placuitque ſermo eius
5 Abſalom, & cunctis maioribus natu Iſraēl. ¶Ait autem
Abſalom, Vocate* Chuſai Arachiten, & audiamus quid *& 4.
6 etiam ipſe dicat. ¶Cumque veniſſet Chuſai ad Abſalom,
ait Abſalom ad eum. Huiuſcemodi ſermonem locutus
eſt Achi-tophel: facere debemus an non? quod das conſi-

lium?

7 lium? †Et dixit Chuſai ad Abſalom, Non eſt bonum con
B ſilium quod dedit Achi-tophel hac vice. †Et rurſum in-
8 tulit Chuſai, Tu noſti patrem tuum, & viros qui cũ eo
ſunt, eſſe fortiſſimos & amaro animo, veluti ſi vrſa ra-
ptis catulis in ſaltu ſæuiat: ſed & pater tuus vir bellator
9 eſt, nec morabitur cum populo. †Forſitan nunc latitat in
foueis, aut in vno quo voluerit loco: & cùm ceciderit v-
nus quilibet in principio, audiet quæcunq; audierit, &
dicet, Facta eſt plaga in populo qui ſequebat Abſalom.
10 †Et fortiſſimus *quiſque, cuius cor eſt quaſi leonis, pa- *ipſe a...
uore ſoluetur: ſcit enim omnis-populus Iſraël fortẽ eſſe
11 patrem tuum, & robuſtos omnes qui cum eo ſunt. †Sed
C hoc mihi videtur rectum eſſe cõſilium. Congregetur ad
te vniuerſus *Iſraël, à Dan vſq; Berſabee, quaſi arena ma *populus
12 ris innumerabilis: & tu eris in medio eorum. †Et irrue-
mus ſuper eũ in quocunq; loco inuentus fuerit: & ope-
riemus eum, ſicut cadere ſolet ros ſuper terram: & non
relinquemus de viris qui cum eo ſunt, ne vnũ quidem.
13 †Quòd ſi vrbem aliquã fuerit ingreſſus, circundabit om
nis Iſraël ciuitati illi funes, & trahemus eam in torren-
14 tem, vt non reperiatur ne calculus quidẽ ex ea. †Dixitq;
Abſalom, & omnes viri Iſraël, Melius eſt cõſilium Chu-
ſai Arachitę, conſilio Achi-tophel. Domini autem nutu
D diſſipatum eſt conſilium Achi-tophel vtile, vt induceret
15 Dñs ſuper Abſalom malũ. †Et ait Chuſai Sadoc & Abia-
thar ſacerdotibus, Hoc & hoc modo cõſiliũ dedit Achi-
tophel Abſalom, & ſenioribus Iſraël: & ego tale & tale
16 dedi cõſilium. †Nunc ergo mittite citò, & nuntiate Da-
uid, dicentes: Ne morêris nocte hac in campeſtribus de-
ſerti, ſed abſq; dilatione tranſgredere: ne fortè abſorbea-
17 tur rex, & omnis populus qui cum eo eſt. †Ionathan au-
tem & Achimaas ſtabant iuxta Fontem-rogel: abijt an-
cilla & nuntiauit eis: & illi profecti ſunt, vt referrent ad
regem Dauid nuntium: non enim poterãt videri, aut in-
18 troire ciuitatem. †Vidit autem eos quidam puer, & indi
E cauit Abſalom: illi verò concito gradu ingreſſi ſunt do-
mum cuiuſdam viri in Bahurim, qui habebat puteũ in
19 veſtibulo ſuo, & deſcenderunt in eum. †Tulit autẽ mu-
lier, & expãdit velamen ſuper os putei quaſi ſiccans pti-
20 ſanas: & ſic latuit res. †Cumq; veniſſent ſerui Abſalom
in domum ad mulierem, dixerunt, Vbi eſt Achimaas
& Ionathan? Et reſpondit eis mulier, Tranſierunt feſti-
nanter, guſtata paululum aqua. At hi qui quærebant,
21 cùm non reperiſſent, reuerſi ſunt in Ieruſalem. †Cumq;
abijſſent, aſcenderunt illi de puteo, & pergentes nun-
tiauerunt regi Dauid, & dixerunt, Surgite, & tranſite citò
fluuium: quoniam huiuſcemodi dedit cõſilium contra
22 vos Achi-tophel. †Surrexit ergo Dauid, & omnis popu
F lus qui cum eo erat, & tranſierunt Iordanem, donec dilu
ceſceret, *& ne vnus quidem reſiduus fuit, qui nõ tran- *antequàm denudaretur verbũ.
23 ſiſſet fluuium. †Porrò Achi-tophel videns q nõ fuiſſet
factum cõſilium ſuum, ſtrauit aſinum ſuum ſurrexitq;,
& abijt in domum ſuam & in ciuitatem ſuam: & diſpo-
ſita domo ſua ſuſpendio interijt, & ſepultus eſt in ſepul-
24 chro patris ſui. †Dauid autẽ venit in caſtra, & Abſalom
25 trãſit Iordanem, ipſe & omnes viri Iſraël cum eo. †Ama-
ſam verò conſtituit Abſalom pro Ioab ſuper exercitum:
Amaſa autẽ erat filius viri, qui vocabatur Iethra de Iſraëli,
G qui ingreſſus eſt ad Abigail filiam Naas, ſororem Saruię
26 quę fuit mater Ioab. †Et caſtrametatus eſt Iſraël cũ Ab-
27 ſalom in terra-Galaad. †Cumq; veniſſet Dauid in caſtra,
Sobi filius Naas de Rabath filiorũ Ammon, & Machir fi-
lius Amihel de Lodabar, & Berzellai Galaadites de Roge
28 lim, †obtulerũt ei ſtratoria & tapetia, & vaſa fictilia, fru-
mentũ & hordeũ & farinã & polentã & fabã & lentẽ, &
29 frixum *cicer †& mel: & butyrũ, oues, & pingues vitulos. *oleo.
dederũtq; Dauid, & pplo qui cum eo erat, ad veſcendũ:
ſuſpicati enim ſunt pplm fame & ſiti fatigari in deſerto.

Abſalom victus prælio, quercuq; pendens ab Ioab transfoditur: quod audiens Dauid amarè eum fleuit. CAP. XVIII.

1 IGitur conſiderans Dauid populo ſuo conſtituit ſuper
A eos tribunos & cẽturiones, †& dedit populi tertiam
2 partem ſub manu Ioab, & tertiã partem ſub manu Abi-
ſai filij Saruiæ fratris Ioab, & tertiam partem ſub manu
Ethai, qui erat de Geth: dixitq; rex ad populũ, Egrediar
3 & ego vobiſcum. †Et reſpondit populus, Non exibis: ſi-
ue enim fugerimus, nõ magnopere ad eos de nobis per-
tinebit: ſiue media pars ceciderit è nobis, non ſatis cura-
bunt: quia tu vnus *pro decem milibus computaris: me- *ſolus.
4 lius eſt igitur vt ſis nobis in vrbe præſidio. †Ad quos rex
ait, Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo
rex iuxta portam: egrediebaturque populus per turmas
5 ſuas centeni & milleni. †Et præcepit rex Ioab & Abiſai
B & Ethai, dicens, Seruate mihi puerum Abſalom. Et om-
nis populus audiebat præcipientem regem cunctis prin
6 cipibus pro Abſalom. †Itaq; egreſſus eſt populus in cam
pum contra Iſraël, & factũ eſt prælium in ſaltu Ephraim.
7 †Et cęſus eſt ibi populus Iſraël ab exercitu Dauid, factaq;
8 eſt plaga magna in die illa, viginti millium. †Fuit autem
ibi præliũ diſperſum ſuper faciem omnis terræ, & multò
plures erant quos ſaltus cõſumpſerat de populo, quàm
9 hi quos vorauerat gladius in die illa. †Accidit autem vt
occurreret Abſalom ſeruis Dauid, ſedẽs mulo: cumq; in-
greſſus fuiſſet mulus ſubter condenſam quercum & ma
gnam, adhæſit caput eius quercui: & illo ſuſpenſo inter
10 cælum & terram, mulus cui inſederat, pertranſiuit. †Vi-
C dit autem hoc quiſpiam, & nuntiauit Ioab, dicens, Vidi
11 Abſalom pendere de quercu. †Et ait Ioab viro qui nun-
tiauerat ei, Si vidiſti, quare non confodiſti eum cum ter-
ra, & ego dediſſem tibi decem argenti ſiclos, & vnũ bal-
12 theum? †Qui dixit ad Ioab, Si appenderes in manibus
meis mille argenteos, nequaquã mitterem manũ meam
in filium regis: Audientibus enim nobis pręcepit rex ti-
bi & Abiſai, & Ethai, dicens, Cuſtodite mihi puerũ Ab-
13 ſalom. †Sed & ſi feciſſem contra animam meam auda-
cter, nequaquam hoc regem latere potuiſſet, & tu ſtares
14 ex aduerſo. †Et ait Ioab, Non ſicut tu vis, ſed aggrediar
eum coram te. Tulit ergo *tres lanceas in manu ſua, & *Ioab 9.
infixit eas in corde Abſalom: Cumq; adhuc palpitaret hę
15 rens in quercu, †cucurrerunt decem iuuenes armigeri
16 Ioab, & percutientes interfecerunt eum. †Cecinit autẽ
D Ioab buccina, & retinuit populũ, ne perſequerentur fu-
17 gientem Iſraël, volens parcere multitudini. †Et tulerunt
Abſalom, & proiecerunt eum in ſaltu, in foueam gran-
dem & comportauerunt ſuper eum aceruum lapidũ ma
gnũ nimis: omnis autem Iſraël fugit in tabernacula ſua.
18 †Porrò Abſalom erexerat ſibi cùm adhuc viueret, titulũ,
qui eſt in Valle-regis: dixerat enim, Nõ habeo filium, &
hoc erit monimentum nominis mei. Vocauitq; titulum
nomine ſuo, & appellatur, Manus-Abſalom: vſq; ad hãc
19 diem. †Achimaas autẽ filius Sadoc, ait, Curram, & nun-
tiabo regi quia iudicium fecerit ei Dñs de manu inimi-
20 corum eius. †Ad quem Ioab dixit, Non eris nuntius in
hac die, ſed nuntiabis in alia: hodie nolo te nuntiare, fi-
21 lius enim regis eſt mortuus. †Et ait Ioab Chuſi, Vade, &
E nuntia regi quæ vidiſti. Adorauit Chuſi Ioab, & cucur-
22 rit. †Rurſus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab,
Quid impedit ſi etiam ego curram poſt Chuſi? Dixitq;
ei Ioab, Quid vis currere fili mi? veni huc, non eris bo-
23 ni nuntij baiulus. †Qui reſpondit, Quid enim ſi cucur-
rero? Et ait ei, Curre. Currens ergo Achimaas per viam
24 compendij, tranſiuit Chuſi. †Dauid autem ſedebat inter
duas portas: ſpeculator verò qui erat in faſtigio portæ ſu
per murum, eleuans oculos, vidit hominem currentem
25 ſolum. †Et exclamans indicauit regi: dixitq; rex, Si ſolus
F eſt, bonus eſt nuntius in ore eius. Properante autem il-
26 lo, & accedente propius, †vidit ſpeculator hominem al-
terum currentem, & vociferans in culmine, ait, Apparet
mihi alter homo currens ſolus. Dixitque rex, Et iſte bo-
27 nus eſt nuntius. †Speculator autẽ, Contemplor, ait, cur-
ſum prioris, quaſi curſum Achimaas filij Sadoc. Et ait
rex, Vir bonus eſt: & nuntium portans bonum venit.
28 †Clamans autem Achimaas, dixit ad regem, Salue rex.
Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait, Bene-
dictus Dñs Deus tuus, qui concluſit homines qui leua-

29 uerunt manus ſuas contra dominum meum regem. ¶Et
G ait rex, Eſt ne pax puero Abſalum? Dixitq; Achimaas, Vi
di ᵗtumultum` magnū, cùm mitteret Ioab ſeruus tuus, ô ᵗtumultū 9.
30 rex, me ſeruū tuum: neſcio aliud. ¶Ad quē rex, Tranſi, ait,
31 & ſta hîc. Cumq; ille trāſiſſet, & ſtaret, ¶ apparuit Chu-
ſi: & veniens, ait, Bonum apporto nuntium, dn̄e mi rex:
Iudicauit enim pro te Dn̄s hodie de manu omnium qui
32 ſurrexerunt contra te. ¶Dixit aūt rex ad Chuſi, Eſtne pax
puero Abſalom? Cui reſpōdens Chuſi, Fiant, inquit, ſi-
cut puer, inimici domini mei regis, & vniuerſi qui cōſur
33 gunt aduerſus eum in malum. ¶Contriſtatus itaque rex,
aſcendit cęnaculū portæ, & fleuit. Et ſic loquebatur, va-
dēs, Fili mi Abſalom, Abſalom fili mi: quis mihi tribuat
vt ego moriar pro te, Abſalom fili mi, fili mi Abſalom.

*Dauid Ioab verbis commotus, ſuos conſpiratores ſibi reconci-
liat, & à viris Iuda in Ieruſalem reducitur, ac Semei veniam
precanti ignoſcit, & Miphiboſeth recipit, iubens vt agros cum
Siba diuidat, valedicit ipſi Berzellai, retinens ſecū Chamaan.
Iſraël autem cum Iuda pro Dauid contendit.* CAP. XIX.

1 NVntiatum eſt autem Ioab quòd rex fleret, & luge-
A ret filium ſuum: ¶ & verſa eſt victoria in luctum in
2 die illo omni populo: audiuit enim populus in die illa di
3 ci, Dolet rex ſuper filio ſuo. ¶Et declinauit populus in die
illa ingredi ciuitatē, quomodò declinare ſolet populus
4 verſus, & fugiens de prælio. ¶ Porrò rex operuit caput
ſuum, & clamabat voce magna, ¶Fili mi Abſalom, Abſa-
5 lom fili mi*. ¶Ingreſſus ergo Ioab ad regem in domum, * fili mi.
dixit, Confudiſti hodie vultus omnium ſeruorum tuo-
rum qui ſaluam fecerunt animam tuam, & animā filio-
rum tuorum & filiarum tuarum, & animam vxorū tua-
6 rum, & animam concubinarum tuarum. ¶Diligis odien
tes te, & odio habes diligētes te: & oſtendiſti hodie quia
nō curas de ducibus tuis, & de ſeruis tuis: & verè cogno-
ui modo, quia ſi Abſalom viueret, & omnes nos occu-
7 buiſſemus, tunc placeret tibi. ¶ Nunc igitur ſurge, & pro
B cede: & alloquens ſatisfac ſeruis tuis: Iuro enim tibi per
Dominum, quòd ſi non exieris, ne vnus quidem reman-
ſurus ſit tecū nocte hac: & peius erit hoc tibi, quàm om-
nia mala quæ venerunt ſuper te ab adoleſcentia tua vſq;
8 in pręſens. ¶Surrexit ergo rex, & ſedit in porta. & omni
populo nuntiatum eſt q rex ſederet in porta: venitq; vni
uerſa multitudo coram rege, Iſraël autem fugit in taber
9 nacula ſua. ¶ Omnis quoq; populus certabat in cunctis
tribubus Iſraël, dicens, Rex liberauit nos de manu ini-
micorum noſtrorū, ipſe ſaluauit nos de manu Philiſthi-
10 norum: & nunc fugit de terra propter Abſalom. ¶ Abſa-
lom autem quem vnximus ſuper nos, mortuus eſt in bel
lo: vſquequo ſiletis, & non reducitis regem? –Et conſi- —.11.
11 lium totius Iſraël venit ad regem`. ¶ Rex verò Dauid mi-
C ſit ad Sadoc & Abiathar ſacerdotes, dicēs, Loquimini ad
maiores natu Iuda, dicentes, Cur venitis nouiſſimi ad re
ducendum regem in domum ſuam? Sermo autem om-
nis Iſraël peruenerat ad regem in domo eius, –quia dixe- —.6.
12 rat rex, Hæc dicetis ad populum Iuda`, ¶Fratres mei vos,
os meum, & caro mea vos, quare nouiſſimi reducitis
13 regem? ¶Et Amaſę dicite, Nónne os meum, & caro mea
es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi nō magiſter mi
14 litiæ fueris coram me omni tempore pro Ioab. ¶Et incli-
nauit cor omnium virorum Iuda, quaſi viri vnius:
miſeruntq; ad regem, dicentes, Reuertere tu, & omnes
15 ſerui tui. ¶ ‖Et reuerſus eſt rex: & venit vſq; ad Iordanem, ‖3. Reg. 2. b.8.
& –omnis` Iuda venit vſq; in Galgala, vt occurreret regi, —.6.
16 & traduceret eum Iordanem. ¶ Feſtinauit autem Semei
17 filius Gera, filij Iemini de Bahurim, ¶ & deſcendit cum vi
ris Iuda in occurſum regis Dauid cū mille viris de Ben
iamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filij ei°,
ac viginti ſerui erāt cū eo: & irrumpentes Iordanē, ante
18 regem ¶ tranſierunt vada, vt traducerent domum regis,
D & facerēt iuxta iuſſionem eius: Semei autē filius Gera
19 proſtratus corā rege, cùm iam tranſiſſet Iordanem, ¶ di
xit ad eum, ‖ Ne reputes mihi dn̄e mi iniquitatem, neq; ‖Sup.16.a.5
memineris iniuriarū ſerui tui in die qua egreſſus es dn̄e

20 mi rex de Ieruſalem, neque ponas rex in corde tuo. ¶ A-
gnoſco enim ſeruus tuus peccatum meum: & idcirco ho
die primus vēni de omni domo Ioſeph, deſcendiq; in oc
21 curſum domini mei regis. ¶ Reſpondens verò Abiſai fi-
lius Saruiæ, dixit, Nunquid pro his verbis non occide-
22 tur Semei, quia maledixit Chriſto Domini? ¶Et ait Da-
uid, Quid mihi & vobis filij Saruiæ? cur efficimini mihi
hodie in ſatan? ergo ne hodie interficietur vir in Iſraël?
23 an ignoro hodie me factum regē ſuper Iſraël? ¶ Et ait rex
24 Semei, Non morieris. Iurauitq; ei. ¶Miphi-boſeth quo-
E que filius Saul deſcendit in occurſum regis illotis pedi-
bus, & intonſa barba: veſteſq; ſuas nō lauerat à die qua
egreſſus fuerat rex, vſque ad diem reuerſionis eius in pa-
25 ce. ¶ Cumque *occurriſſet regi, dixit ei rex, Quare * Ieruſalem
26 non veniſti mecum Miphi-boſeth? ¶ Et reſpondens ait,
Domine mi rex, ſeruus meus contempſit me: dixique ei
ego famulus tuus vt ſterneret mihi aſinum, & aſcendēs
27 abirem cum rege: claudus enim ſum ſeruus tuus. ¶ ‖Inſu- ‖Sup.16.a.3. &ib.15.c.16
ſuper & accuſauit me ſeruum tuum ad te dn̄m meum re
gem: tu autem dn̄e mi rex ſicut angelus Dei es, fac quod
28 placitum eſt tibi. ¶Neq; enim fuit domus patris mei, niſi
morti obnoxia domino meo regi: tu autem poſuiſti me
ſeruum tuum inter conuiuas menſæ tuæ: quid ergo ha-
beo iuſtæ querelę? aut quid poſſum vltrà vociferari ad re
29 gē? ¶Ait ergo ei rex, Quid vltrà loqueris? fixū eſt ‖quod ‖Sup.16.a.4.
30 locutus ſum: tu & Siba diuidite poſſeſſiones. ¶ Reſpon-
ditq; Miphi-boſeth regi, Etiam cuncta accipiat, poſtq̄ re
31 uerſus eſt dn̄s meus rex pacificè in domū ſuam. ¶ ‖Ber- ‖3. Reg. 2. b.7.
F zellai quoq, Galaadites, * deſcendens de Rogelim, tradu * ſenex valde. Sup.17.g.27
xit regem Iordanem, paratus etiam vltra fluuium proſe-
32 qui eum. ¶ Erat autem Berzellai Galaadites ſenex valde,
id eſt octogenarius, & ipſe præbuit alimenta regi, cùm
33 moraretur in Caſtris: fuit quippe vir diues nimis. ¶Dixit
itaq; rex ad Berzellai, Veni mecū, vt requieſcas ſecurus
34 mecum in Ieruſalem. ¶ Et ait Berzellai ad regem, Quot
35 ſunt dies annorum vitæ meæ, vt aſcendam cum rege in
Ieruſalem? ¶ Octogenarius ſum hodie, nunquid vigent
ſenſus mei ad diſcernendum ſuaue, aut amarum? aut
delectare poteſt ſeruum tuum cibus aut potus? vel
audire poſſum vltrà vocem cantorum atque cantatri-
36 cum? quare ſeruus tuus ſit oneri dn̄o meo regi? ¶Paulu- * procedat 3.
lum *procedam` famulus tuus ab Iordane tecum: nō in-
37 digeo hac viciſſitudine, ¶ ſed obſecro, vt reuertar ſeruus —.8.
tuus, & moriar in ciuitate mea, –& ſepeliar` iuxta ſepul-
chrum patris mei & matris meæ. Eſt autem ſeruus tuus
Chamaam, ipſe vadat tecū dn̄e mi rex, & fac ei quicquid
38 tibi bonum videtur. ¶ Dixit itaq; ei rex, Mecum tranſeat
G Chamaam, & ego faciam ei quicquid tibi placuerit, &
39 omne quod petieris à me, impetrabis. ¶ Cumq; tranſiſ-
ſet vniuerſus populus & rex Iordanē *, oſculatus eſt rex * reſtitit.
Berzellai, & benedixit ei: & ille reuerſus eſt in locū ſuū.
40 ¶Tranſiuit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cum eo:
Omnis autem populus Iuda traduxerat regem, & media
41 tantùm pars affuerat de populo Iſraël. ¶ Itaq; omnes viri
Iſraël cōcurrentes ad regem, dixerunt ei, Quare te furati
ſunt fratres noſtri viri Iuda, & traduxerunt regem & do
mum eius Iordanem, omneſque viros Dauid cum eo?
42 ¶ Et reſpondit omnis vir Iuda ad viros Iſraël, Quia mihi
propior eſt rex: cur iraſceris ſuper hac re? nunquid co-
medimus aliquid ex rege, aut munera nobis data ſunt?
43 Et reſpondit vir Iſraël ad viros Iuda, & ait, Decem par-
tibus maior ego ſum apud regem, * magiſq; ad me per- * & primogenitus ego ſum 4.
tinet Dauid, quàm ad te: cur feciſti mihi iniuriam, & nō
mihi nuntiatum eſt priori, vt reducerem regem meum?
Durius autem reſponderunt viri Iuda viris Iſraël.

*Ioab cum fratre Abiſai perſequens Sibam, filium Bochri mouen-
tem contra Dauid ſeditionem in Iſraël, Amaſam in via occi-
dit: tandemq́, ab obſidione Abelæ miſſo Seba per murum ca-
pite, diſcedit.* CAP. XX.

1 ACcidit quoque vt ibi eſſet vir Belial, nomine Seba,
A filius Bochri, vir Iemineus: & cecinit buccina, &
ait, Non eſt nobis pars in Dauid, neq; hæreditas in filio

a.1. *ſua 1. 2 Iſai :-reuertere` in tabernacula *tua` Iſraël. † Et ſeparatus
eſt omnis Iſraël à Dauid, ſecutusque eſt Seba filium Bo-
chri: viri autem Iuda adhæſerunt regi ſuo à Iordane vſq;
3 Ieruſalē. † Cumq; veniſſet rex in domū ſuā in Ieruſalē, tu
lit decē mulieres cōcubinas, quas dereliquerat ad cuſto-
diendā domū, & tradidit eas in cuſtodiā, alimēta eis præ
bens: & non eſt ingreſſus ad eas, ſed erant clauſæ vſq; in
4 diē mortis ſuę in viduitate viuētes. † Dixit aūt rex Ama-
B ſæ: Cōuoca mihi oēs viros Iuda in diem tertiū, & tu ade-
5 ſto præſens. † Abijt ergo Amaſa vt cōuocaret Iudā, & mo
a.1. 6 ratus eſt extra placitū qđ ei cōſtituerat-rex`. † Ait aūt Da
uid ad Abiſai, Nunc magis afflicturus eſt nos Seba filius
Bochri, q̃ Abſalom : tolle igitur ſeruos dñi tui, & perſe-
quere eū, ne fortè inueniat ciuitates munitas, & effugiat
7 nos. † Egreſſi ſunt ergo cū eo viri Ioab, Cerethi quoq;, &
Phelethi: & oēs robuſti exierūt de Ieruſalē ad perſequen
8 dum Seba filiū Bochri. † Cumq; illi eſſent iuxta lapidem
C grandem qui eſt in Gabaon, Amaſa veniens occurrit eis.
Porrò Ioab veſtitus erat tunica ſtricta ad mēſuram habi-
tus ſui, & déſuper accinctus gladio depēdēte vſq; ad ilia,
in vagina, qui fabricatus leui motu egredi poterat, & per
§ 3. Reg. 2. a. 5. 9 cutere. † Dixit itaq; Ioab ad Amaſam, Salue mi frater. ‖Et
tenuit manu dextera mentū Amaſæ, quaſi oſculās eum.
10 † Porrò Amaſa non obſeruauit gladiū, quē habebat Ioab,
qui percuſſit eū in latere, & effudit inteſtina eius in ter-
* & mortuus eſt. rā, * nec ſcdm vulnus appoſuit. Ioab aūt, & Abiſai frater
11 eius perſecuti ſunt Seba filiū Bochri. † Intereà quidā viri,
D cùm ſtetiſſent iuxta cadauer Amaſę, de ſocijs Ioab, dixe-
12 runt, Ecce qui eſſe voluit pro Ioab comes Dauid. † Amaſa
aūt conſperſus ſanguine, iacebat in media via. Vidit hoc
quidā vir q̀ ſubſiſteret omnis populus ad videndū eū, &
amouit Amaſam de via in agrū: operuitq; eum veſtimen
13 to, ne ſubſiſterent tranſeuntes propter eū. † Amoto ergo
illo de via tranſibat omnis vir ſequēs Ioab ad perſequen
14 dum Seba filiū Bochri. † Porrò ille tranſierat per oēs tri-
E bus Iſraël vſq; in Abelā, & Bet-macha: omneſq; viri ele-
15 cti cōgregati fuerant ad eū. † Venerunt itaq;, & oppugna
bant eū in Abela, & in Beth-maacha, & circundederunt
munitionib' ciuitatē, & obſeſſa eſt vrbs : Oīs autē turba
16 quę erat cū Ioab, moliebat' deſtruere muros. † Et exclama
uit mulier ſapiēs de ciuitate, Audite, audite, dicite Ioab,
17 Appropinqua huc, & loquar tecū. † Qui cùm acceſſiſſet
ad eam, ait illi, Tu es Ioab? Et ille reſpōdit, Ego. Ad quem
ſic locuta eſt, Audi ſermones ancillæ tuæ. Qui reſpōdit,
18 Audio. † Rurſumq; illa, Sermo, inquit, dicebatur in vete-
‖Deu. 20. c. 8. 11. F ri prouerbio, ‖Qui interrogāt, interrogēt in Abela: & ſic
19 proficiebant. † Nōnne ego ſum quæ reſpōdeo veritatē in
Iſraël, & tu quæris ſubuertere ciuitatē & euertere matrē
20 in Iſraël? Quare præcipitas hæreditatem Dñi? † Reſpon-
dentq; Ioab, ait, Abſit, abſit hoc à me: nō præcipito, neq;
21 demolior. † Nō ſic ſe habet res, ſed homo de mōte Ephrā-
im Seba, filius Bochri cognomine, leuauit manum ſuam
contra regē Dauid: tradite illū ſolū, & recedemus à ciui-
tate. Et ait mulier ad Ioab, Ecce caput eius mittetur ad te
22 per murū. † Ingreſſa eſt ergo ad oēm populum, & locuta
G eſt eis ſapiēter: qui abſciſſum caput Sebæ filij Bochri pro
iecerūt ad Ioab. Et ille cecinit tuba, & receſſerūt ab vrbe,
vnuſquiſq; in tabernacula ſua: Ioab aūt reuerſus eſt Ieru
‖Sup. 8. d. 16. 23 ſalē ad regem. † ‖Fuit ergo Ioab ſuper oēm exercitū Iſraël:
Banaias aūt filius Ioiadę ſuper Cerethęos & Phelethęos:
24 † Adurā verò ſuper tributa: porrò Ioſaphat filius Ahilud,
25 à commentarijs. † Siua autem ſcriba, Sadoc verò & Abia-
26 thar, ſacerdotes: † Ira autem Iairites erat ſacerdos Dauid.

Immiſſa propter Saulis in Gabaonitas peccatum; fame trienni, ad illorū petitionem Dauid Saulis reliquias, prēter Miphi-bōſeth, tradit vt crucifigerentur, quarum oſſa vnà cum Saulis & Ionatha oſſibus iubet ſepulturæ tradi. Narrantur & quatuor bella Dauid aduerſus Philiſthæos. CAP. XXI.

1 FActa eſt quoque fames in diebus Dauid tribus annis
A iugiter: & conſuluit Dauid oraculum Dñi. Dixitque
a.1. Dñs, propter Saul, & domum-eius` ſanguinū, quia oc-
2 cīdit Gabaonitas. † Vocatis ergo Gabaonitis, rex dixit ad
eos. (Porrò Gabaonitæ non erant de filijs Iſraël, ſed reli-
quiæ Amorrhæorum: ‖filij quippe Iſraël iurauerant eis, ‖Ioſ. 9. c. 16.
& voluit Saul percutere eos zelo, quaſi pro filijs Iſraël &
3 Iuda.) † Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas, Quid faciam vo
bis? & quod erit veſtri piaculum, vt benedicatis hæredi-
4 tati Domini? † Dixeruntq; ei Gabaonitæ, Non eſt nobis
ſuper argento & auro quæſtio,-ſed` contra Saul, & con a.1.
tra domum eius: neq; volumus vt interficiatur homo de
Iſraël. Ad quos-rex` ait, Quid ergo vultis vt faciā vobis? a.2.
5 † Qui dixerunt regi, Virum qui attriuit nos & oppreſſit
iniquè, ita delere debemus, vt ne vnus quidem reſiduus
6 ſit de ſtirpe eius in cunctis finibus Iſraël. † Dentur nobis
B ſeptem viri de filijs eius, vt crucifigamus eos Dño in Ga
baa-Saul quondam electi Domini. Et ait rex, Ego dabo.
7 † Pepercitque rex Miphi-bōſeth filio Ionathæ filij Saul,
‖propter iuſiurandum Dñi, quod fuerat inter Dauid, & ‖1. Reg. 18. a. 3.
8 inter Ionathan filiū Saul. † Tulit itaq; rex duos filios Re-
ſpha filię Aia, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphi-bō-
ſeth: & quinque filios Michol filiæ Saul, quos genuerat
9 Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi, † & dedit eos
in manus Gabaonitarum : qui crucifixerunt eos in mon
te coram Dño: & ceciderunt hi ſeptē ſimul occiſi in die-
10 bus meſſis primis, incipiēte meſſione hordei. † Tollens
autem Reſpha filia Aia, cilicium, ſubſtrauit ſibi ſupra pe
tram ab initio meſſis, donec ſtillaret aqua ſuper eos de cę
lo: & nō dimiſit aues lacerare eos per diem, neq; beſtias
11 per noctē. † Et nuntiata ſunt Dauid quæ fecerat Reſpha,
12 filia Aia, concubina Saul. † Et abijt Dauid, & tulit oſſa
C Saul, & oſſa Ionathæ filij eius à viris Iabes Galaad, qui fu
rati fuerant ea de plateā Bethſan, ‖in qua ſuſpenderāt eos ‖1. Reg. 31. d. 19.
13 Philiſthijm cùm interfeciſſent Saul in Gelboë, † & aſpor
tauit inde oſſa Saul, & oſſa Ionathę filij eius: & colligen-
14 tes oſſa eorum, qui affixi fuerant, † ſepelierunt ea cū oſſi-
bus Saul & Ionathæ filij eius in terra Ben-iamin, in late-
re, in ſepulchro Cis patris eius: Feceruntque omnia quæ
præceperat rex, & repropitiatus eſt Deus terrę poſt hęc.
15 † Factum eſt autē rurſum pręlium Philiſthinorum ad-
uerſum Iſraël, & deſcēdit Dauid & ſerui eius cum eo, &
pugnabant contra Philiſtijm. Deficiente autem Dauid,
16 † Ieſbi-benob, qui fuit de genere arapha, cuius ferrū ha-
ſtæ trecētas vncias appendebat, & accinctus erat enſe no
17 uo, niſus eſt percutere Dauid. † Præſidioq; ei fuit Abiſai
D filius Saruiæ, & percuſſum Philiſthęū interfecit. Tunc
iurauerunt viri Dauid, dicentes: Iam non egredierit no-
18 biſcum in bellum, ne extinguas lucernā Iſraël. † ‖Secun ‖1. Par. 20. a. 4.
dum quoq; bellum fuit in Gob contra Philiſthæos: tunc
percuſſit Sobochai de Huſathi, Saph de ſtirpe arapha-de a.3.
19 genere gigantum`. † Tertium quoq; fuit bellū in Gob
contra Philiſthæos, in quo percuſſit Adeodatus filius Sal
tus polymitarius Beth-lehemites Goliath Gethæum, cu
20 ius haſtile haſtæ erat quaſi liciatoriū texentiū. † Quar-
tum bellum fuit in Geth : in quo vir fuit excelſus qui ſe-
nos in manibus pedibuſq; habebat digitos, id eſt vigin-
21 tiquatuor, & erat de origine arapha. † Et blaſphemauit
Iſraël: percuſſit autem eum Ionathan filius Samaa fra-
22 tris Dauid. † Hi quatuor nati ſunt de arapha in Geth, &
ceciderunt in manu Dauid, & ſeruorum eius.

Canticum gratiarum actionis Dauid pro ſua ab omnibus inimicis liberatione. CAP. XXII.

1 LOcutus eſt autem Dauid Domino verba carminis
A huius, in die qua liberauit eum Dñs de manu om-
2 nium inimicorum ſuorum, & de manu Saul. † Et ait:
Dominus petra mea, & robur meū, & ſaluator meus.
3 † Deus fortis meus, ſperabo in eum: ſcutum meum &
cornu ſalutis meæ : eleuator meus : & refugium meum :
ſaluator meus, de iniquitate liberabis me.
4 † ‖Laudabilem inuocabo Dominum, & ab inimicis ‖Pſal. 17. a. 3.
meis ſaluus ero.
5 † Quia circundederunt me contritiones mortis : tor-
rentes Belial terruerunt me.
6 † Funes inferni circundederunt me : præuenerunt me
laquei mortis.

† In tribu-

7 †In tribulatione mea inuocabo Dominũ, & ad Deum meum clamabo: & exaudiet de templo-ſancto`ſuo vocem meam, & clamor meus veniet ad aures eius.
8 †Cõmota eſt & contremuit terra, fundamẽta montiũ concuſſa ſunt & conquaſſata, quoniam iratus eſt-eis`.
9 †Aſcendit fumus de naribus eius, & ignis de ore eius vorabit: carbones ſuccenſi ſunt ab eo.
10 †Et inclinauit cælos, & deſcendit: & caligo ſub pedibus eius.
11 †Et aſcendit ſuper Cherubim, & volauit, & lapſus eſt ſuper pennas venti.
12 †Poſuit tenebras in circuitu ſuo latibulum: cribrans
B aquas de nubibus cælorum.
*nubes 13 †Præ fulgore in conſpectu eius, *ſuccenſi ſunt carbones ignis.
14 †Tonabit de cælo Dñs, & excelſus dabit vocem ſuã.
*ſuas 2. 15 †Miſit ſagittas * & diſſipauit eos: fulgur, & conſumpſit eos.
16 †Et apparuerũt effuſiones maris, & reuelata ſunt fundamenta orbis ab increpatione Domini, ab inſpiratione ſpiritus furoris eius.
17 †Miſit de cælo, & aſſumpſit me, & extraxit me de aquis multis.
18 †Liberauit me ab inimico meo potẽtiſſimo`, & ab his qui oderant me: quoniam robuſtiores me erant.
19 †Præuenit me in die afflictionis meæ, & factus eſt Dominus firmamentum meum.
20 †Et eduxit me in latitudinem: liberauit me, quia complacui ei.
21 †Retribuet mihi Dñs ſecundùm iuſtitiam meam, & ſecundùm munditiam manuum mearum reddet mihi;
22 †Quia cuſtodiui vias Dñi, & nõ egi impiè à Deo meo.
23 †Omnia enim iudicia eius in conſpectu meo, & præcepta eius non amoui à me.
24 †Et ero perfectus cum eo, & cuſtodiam me ab iniquitate mea.
25 †Et reſtituet mihi Dominus ſecũdùm iuſtitiam meã
C & ſecundum munditiam manuum mearum in conſpectu oculorum ſuorum.
26 †Cum ſancto ſanctus eris, & cum robuſto perfectus.
27 †Cum electo electus eris, & cũ peruerſo peruertêris,
28 †Et populum pauperem ſaluum facies, oculiſq; tuis excelſos humiliabis.
29 †Quia tu lucerna mea Domine, & tu Domine illuminabis tenebras meas.
30 †In te enim curram accinctus, in Deo meo tranſiliam murum.
31 †Deus immaculata via eius, eloquium Domini igne examinatum: ſcutum eſt omnium ſperantium in ſe.
32 †Quis eſt Deus prȩter Dominum? & quis fortis, prȩter Deum noſtrum?
33 †Deus qui accinxit me fortitudine, & complanauit perfectam viam meam.
34 †Coæquans pedes meos ceruis, & ſuper excelſa mea ſtatuens me.
35 †Docens manus meas ad prælium, & cõponens quaſi arcum æreum brachia mea.
*tua 2. 36 †Dediſti mihi clypeum ſalutis tuæ, & manſuetudo `mea` multiplicauit me.
37 †Dilatabis greſſus meos ſubtus me, & non deficient
D tali mei.
38 †Perſequar inimicos meos, & conteram, & non conuertar donec conſumam eos.
39 †Conſumam eos & confringam, vt non conſurgant: cadent ſub pedibus meis.
40 Accinxiſti me fortitudine ad prælium, incuruaſti reſiſtentes mihi ſubtus me.
41 †Inimicos meos dediſti mihi dorſum: odientes me, & diſperdam eos.
42 †Clamabunt, & non erit qui ſaluet, ad Dominum, & non exaudiet eos.
43 †Delebo eos vt puluerem terræ: quaſi lutum platearum comminuam eos atq; confringam.
44 †Saluabis me à contradictionibus populi mei: cuſtodies ME IN CAPVT GENTIVM: populus quem ignoro, ſeruiet mihi.
45 †Filij alieni reſiſtent mihi, auditu auris obediẽt mihi.
46 †Filij alieni defluxerunt, & contrahentur in anguſtijs ſuis.
47 †Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltabitur Deus fortis ſalutis meæ.
48 †De* qui das vindictas mihi, & deijcis pplos ſub me.
49 †Qui educis me ab inimicis meis, & à reſiſtentibus mihi eleuas me: à viro iniquo liberabis me.
50 †‖Propterea confitebor tibi Domine in gentibus, & nomini tuo cantabo. Ro. 15. b. 9
51 †Magnificans ſalutes regis ſui, & faciens miſericordiã Chriſto ſuo Dauid, & ſemini eius in ſempiternum.

Verba nouiſſima Dauid, & catalogus virorum ipſius illuſtrium. CAP. XXIII.

1 HÆc autem ſunt verba nouiſſima quæ dixit Dauid
A filius Iſai: Dixit vir cui conſtitutum eſt de Chriſto
2 Dei Iacob, egregius pſaltes Iſraël, †Spiritus Domini locu
3 tus eſt per me, & ſermo eius per linguam meam. †Dixit
Deus Iſraël mihi, locutus eſt Fortis Iſraël, Dominator
4 hominum, iuſtus dominator in timore Dei. †*Sicut lux *Et 2.
auroræ oriente ſole, manè abſq; nubibus rutilat, & ſicut
5 pluuijs germinat herba de terra. †Nec tanta eſt domus
mea apud Deum, vt pactum ȩternum iniret mecum firmum in omnibus atq; munitũ. Cuncta enim ſalus mea,
& omnis voluntas: nec eſt quicquam ex `ea` quod non
6 germinet. †Præuaricatores autem quaſi ſpinȩ euellentur
7 vniuerſi: quæ non tolluntur manibus. †Et ſiquis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato: igneq;
8 ſuccenſæ comburentur, vſq; ad nihilum. †‖Hæc nomina 1. Par. 11. b. 10.
fortium Dauid. -Dauid` ſedens in cathedra ſapientiſſimus princeps inter tres, ipſe eſt quaſi teneriimus ligni
9 vermicul*, qui octingẽtos interfecit impetu vno. †Poſt
B hũc Eleazar filius patrui eius Ahohites inter tres fortes,
qui erant cũ Dauid, quando exprobrauerũt Philiſthijm,
10 & cõgregati ſunt illuc in prælium. †Cumq; aſcendiſſent
viri Iſraël, ipſe ſtetit & percuſſit Philiſthæos donec deficeret manus eius, & obrigeſceret cum gladio: fecitq; Dominus ſalutem magnam in die illa: & populus qui fuge
11 rat, reuerſus eſt ad cȩſorum ſpolia detrahenda. †Et poſt
hunc, Semma filius Age de Arari: & cõgregati ſunt Philiſthijm in ſtatione: erat quippe ibi ager lente plenus.
12 Cumq; fugiſſet populus à facie Philiſthijm, †ſtetit ille in
medio agri, & tutus eſt eum, percuſſitq; Philiſthæos: &
13 fecit Dominus ſalutem magnam. †Necnon & antè deſcenderant tres, qui erant principes inter triginta, & venerant tempore meſſis ad Dauid in ſpelũcam Odollam:
caſtra autẽ Philiſthinorum erant poſita in Valle-gigan-
14 tum. †Et Dauid erat in præſidio, Porrò ſtatio philiſthino
15 rum tunc erat in Beth-lẽhem. †Deſiderauit ergo Dauid
-aquam de lacu`, & ait, O ſiquis mihi daret potum aquȩ
16 de ciſterna quæ eſt in Beth-lẽhem iuxta portam. †Irru-
C perunt ergo tres fortes caſtra Philiſthinorum, & hauſerunt aquam de ciſterna Beth-lẽhem, quȩ erat iuxta portam, & attulerunt ad Dauid: At ille noluit bibere, ſed li-
17 bauit eam Dño, †dicens, Propitius ſit mihi Dominus, ne
faciam hoc: Num ſanguinem hominum iſtorũ qui profecti ſunt, & animarum periculum bibam? Noluit ergo
18 bibere. hæc fecerunt tres robuſtiſſimi. †Abiſai quoq; fra
ter Ioab filius Saruiȩ, princeps erat de tribus*: ipſe eſt *iſtis 2.
qui leuauit haſtam ſuam contra trecentos, quos interfe-
19 cit, nominatus in* tribus, † & inter tres nobilior, eratq; *illis 2.
eorum princeps: ſed vſq; ad tres primos nõ peruenerat.
20 †Et Banaias filius Ioiadæ viri fortiſſimi, magnorũ operum de Cabſeel: ipſe percuſſit duos leones Moab, & ipſe deſcendit, & percuſſit leonem in media ciſterna in die
21 bus niuis. †Ipſe quoq; interfecit virum Ægyptiũ, virum
dignum ſpectaculo, habentem in manu haſtam: itaque
cùm deſcendiſſet ad eum in virga, vi extorſit haſtã de ma
22 no Ægyptij, & interfecit eum haſtã ſua. †Hæc fecit Ba-

naias

23 naias filius Ioiadæ. † Et ipſe nominatus inter tres robu-
D ſtos, qui erãt inter triginta nobiliores: veruntamen vſq;
24 ad tres nnn peruenerat: fecitq; eum ſibi Dauid auricula-
25 rium, à ſecreto. † Aſael frater Ioab inter triginta, Elehanã
26 filius patrui eius de Beth-léhem, † Séma de Harodi, Elica
27 de Harodi, † Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua.
28 † Abi-ézer de Anathoth, Mnbonnai de Huſati, † Selmon
29 Aholites, Maharái Netophathites, † Heled filius Baana,
30 & ipſe Netophatites, Ithai filius Ribai de Gabaath filio-
31 rum Ben-iamin, † Banáia Pharathonites, Heddai de Tor-
32 rente-Gaas, † Abialbon Arbathites, Azmáueth de Bero-
33 mi, † Eliaba de Salaboni. Filij Iaſſen, Ionathan. † Semma
:*Orori 2. 34 de *Orodi*, Ahiam filius Sarar Ararites, † Elipheleт filius
35 Aſbai filij Machati, Eliam filius Achi-tóphel Gelonites,
36 † Heſrái de Carmelo, Pharái de Arbi, † Igaal filius Nathan
Bani 1. 37 de Soba. † Bonni de Gadi, † Selec de Ammoni, Naharái Be
38 rothites armiger Ioab filij Saruię, † Ira Iethrites, Gareb &
39 ipſe Iethrites, † Vrias Hethæus. Omnes triginta ſeptem.

Dauid ob numeratum populum à Nathan correptus, ex tribus oblatis peſtem triduanam elegit, qua in populum ſæuientr, ac 70000. millibus virorum interemptis, orat Dauid Dñm, & à Gad propheta admonitus, in area-Areuna, dato pretio, altare erigit, ceſſatq; peſtis. CAP. XXIIII.

1.Par.21.a.1. 1 ET addidit furor Domini iraſci contra Iſraël, cõmo-
ad Ioab. A uitque Dauid in eis dicentem, Vade, numera Iſraël
2 & Iudam. † Dixitq; rex ad Ioab principem exercitus ſui,
Perambula omnes tribus Iſraël à Dan vſq; Ber-ſabee, &
3 numerate populum, vt ſciam numerum eius. Dixitque
Ioab regi, Adaugeat Dñs Deus tuus ad populum tuum,
quantus nunc eſt, iterumq; centuplicet in cõſpectu do-
mini mei regis: ſed quid ſibi Dominus meus rex vult in
4 re huiuſcemodi? † Obtinuit aũt ſermo regis verba Ioab,
& principum exercitus: egreſſusq; eſt Ioab, & principes
5 militũ à facie regis, vt numerarẽt populũ Iſraël. † Cumq;
pertranſiſſent Iordanem, venerũt in Aroër ad dexteram
6 vrbis, quæ eſt in Valle-Gad: † & per Iazer *tranſierunt in
Galaad, & in terram inferiorẽ Hadſi, & venerunt in Dan
7 ſyluestria. Circumeuntesq; iuxta Sidónem, † tranſierunt
prope mœnia Tyri, & omnem terram Heuæi & Chana-
8 næi, veneruntq; ad meridiem Iuda in Ber-ſabee: † & lu-
ſtrata vniuerſa terra affuerunt poſt nouem menſes & vi
9 ginti dies, in Ieruſalem. † Dedit ergo Ioab numerum de-
B ſcriptionis populi regi, & inuẽta ſunt de Iſraël octingen
ta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de
10 Iuda quingenta millia pugnatorum. † Percuſſit autẽ cor
Dauid eum, poſtquàm numeratus eſt populus: & dixit
Dauid ad Dominum, Peccaui valde in hoc facto, ſed pre
cor Domine vt transferas iniquitatẽ ſerui tui, quia ſtul-
11 tè egi nimis. † Surrexit itaq; Dauid manè, & ſermo Domi
ni factus eſt ad Gad prophetã & vidẽtem Dauid, dicens,
12 † Vade, & loquere ad Dauid, Hæc dicit Dñs, Trium tibi
datur optio, elige vnum quod volueris ex his, vt faciam
13 tibi. † Cumq; veniſſet Gad ad Dauid, nunciauit ei, dicẽs,
Aut ſeptẽ annis veniet tibi fames in terra tua: aut trib*
menſibus fugies aduerſarios tuos, & illi te perſequẽtur:
C aut certè tribus diebus erit peſtilentia in terra tua. Nunc
ergo delibera, & vide quem reſpõdeam ei, qui me miſit,
14 ſermonem. † Dixit autẽ Dauid ad Gad, Coarctor nimis:
ſed melius eſt vt incidã in manus Domini (multæ enim
15 miſericordiæ eius ſunt) quàm in manus hominũ. † Im-
miſitq; Dñs peſtilentiam in Iſraël de manè vſq; ad tem-
pus conſtitutum, & mortui ſunt ex populo à Dan vſque
16 ad Ber-ſabee ſeptuaginta millia virorum. † Cumq; exten
diſſet manũ ſuam angelus Domini ſuper Ieruſalẽ vt di-
ſperderet eam, miſertus eſt Dñs ſuper afflictionem, & ait
angelo percutienti populũ, Sufficit: nunc contine ma-
num tuã. Erat autẽ angelus Domini iuxta aream-Areu-
17 na Iebuſæi. † Dixitq; Dauid ad Dñm cùm vidiſſet ange-
lum cædentem populum, Ego ſum qui peccaui, & ego
iniquè egi: iſti qui oues ſunt, quid fecerunt? Vertatur ob
ſecro manus tua contra me, & contra domũ patris mei.
*propheta 18 † Venit autẽ Gad * ad Dauid in die illa, & dixit ei, Aſcende,
19 & conſtitue altare Domino in area-Areuna Iebuſæi. † Et
D aſcendit Dauid, iuxta ſermonem Gad, quem præceperat
20 ei Dñs. † Conſpiciensq; Areuna, animaduertit regem &
21 ſeruos eius tranſire ad ſe: † & egreſſus adorauit regẽ pro-
no vultu in terrã, & ait, Quid cauſę eſt vt veniat domi
nus meus rex ad ſeruum ſuum? Cui Dauid ait, Vt emam
à te aream, & ædificem altare Dño, & ceſſet interfectio
22 quæ graſſatur in populo. † Et ait Areuna ad Dauid, Acci-
piat, & offerat dominus meus rex, ſicut placet ei: habes
boues in holocauſtum, & plauſtrum, & iuga boum in
23 vſum lignorũ. † Omnia dedit Areuna regi. Dixitq; Areu-
na ad regem, Dominus Deus tuus ſuſcipiat votũ tuum.
24 † Cui reſpondens rex ait, Nequaquam vt vis, ſed emam
pretio à te & non offeram Domino Deo meo holocauſta
gratuita. Emit ergo Dauid aream & boues, argenti ſiclis
25 quinquaginta: † & ædificauit ibi Dauid altare Domino: 1.Par.3.a.1
& obtulit holocauſta & pacifica: & propitiatus eſt Do-
minus terrę, & cohibita eſt plaga ab Iſraël.

LIBER REGVM TERTIVS:

Secundũ Hebręos, primus Malachim.

Dauid ſenio confectũ puella Abiſag calefacit caſta manens: Adonia verò regnum occupante, Beth-ſabee directa conſilio Nathan impetrauit à Dauid vngi Salomonem in regem: quo audito fugit Adonias. CAP. I.

A ET rex Dauid ſenuerat, habebat-
1 que ętatis plurimos dies: cũq;
operiretur veſtibus, nõ calefie-
2 bat. † Dixerunt ergo ei ſerui ſui,
Quęramus domino noſtro re-
gi adoleſcentulam virginem, &
ſtet coram rege, & foueat eum,
dormiatq; in ſinu *ſuo*, & cale *tuo 3.
faciat dominũ noſtrum regem.
3 † Quæſierunt igitur adoleſcentulam ſpecioſam in omni
bus finibus Iſraël, & inuenerunt Abiſag Sunamitidem,
4 & adduxerũt eam ad regem. † Erat autem puella pulchra
nimis, dormiebatq; cum rege, & miniſtrabat ei, rex verò
5 non cognouit eam. † Adonias autem filius Haggith ele-
uabatur, dicens, Ego regnabo. Fecitq; ſibi currus & equi
6 tes, & quinquaginta viros qui currerent ante eum. † Nec
corripuit eum pater ſuus aliquando, dicens, Quare hoc
feciſti? Erat aũt & ipſe pulcher valde, ſecũdus natu poſt
7 Abſalom. † Et ſermo ei cũ Ioab filio Saruię, & cum Abia-
B thar ſacerdote, qui adiuuabant partes Adoniæ. † Sadoc
8 verò ſacerdos, & Banaias filius Ioiadæ, & Nathan pro-
pheta, & Semei, & *Cerethi & Phelethi*, & * robur exer- *Rei 5. *omne
9 citus Dauid nõ erat cum Adonia. † Immolatis ergo Ado-
nias arietibus & vitulis, & vniuerſis pinguibus iuxta La
pidẽ zoheleth, qui erat vicinus Fonti-rogel, vocauit vni-
uerſos fratres ſuos filios regis, & omnes viros Iuda ſer-
10 uos regis. † Nathan autem prophetam, & Banaiam, & ro
buſtos quoſq;, & Salomonem fratrem ſuum non voca-
11 uit. † Dixit itaq; Nathan ad Beth-ſabee matrẽ Salomo-
nis, Nũ audiſti quòd regnauerit Adonias filius Haggith,
12 & dominus noſter Dauid hoc ignorat? † Nunc ergo ve-
ni, accipe conſilium à me, & ſalua animam tuam, filijq;
13 tui Salomonis. † Vade, & ingredere ad regem Dauid, &
dic ei, Nónne tu domine mi rex iuraſti mihi ancillæ tuę,
dicens, Quòd Salomon filius tuus regnabit poſt me, &
ipſe ſedebit in ſolio meo? quare ergo regnat Adonias?
14 † Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam poſt te,
15 & complebo ſermones tuos. † Ingreſſa eſt itaq; Beth-ſa
C bee ad regem in cubiculo: rex autem ſenuerat nimis, &
16 Abiſag Sunamitis miniſtrabat ei. † Inclinauit ſe Beth-ſa-
bee, & adorauit regem. Ad quam rex, Quid tibi, inquit,
17 vis? † Quæ reſpondens ait, Dñe mi * tu iuraſti per Dñm *rex

Deum tuum ancillæ tuæ, Salomoo filius tuus regnabit
18 poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo. †Et ecce nunc Ado-
19 nias regnat, te domine mi rex ignorante. † Mactauit bo-
ues & pinguia quęq;, & arietes plurimos, & vocauit om
nes filios regis, Abiathar quoq; ſacerdoté, & Ioab princi
pem militiæ: Salomonem autem ſeruum tuum non vo-
20 cauit. † Veruntamen domine mi rex, in te oculi reſpiciút
totius Iſraël, vt indices eis quis ſedere debeat in ſolio tuo
21 domine mi rex, poſt te. †Eritq;, cùm dormierit dñs meus
rex cú patribus ſuis, erimus ego & filius meus Salomuo
22 peccatorra. †Adhuc illa loquente cú rege, Nathan pro-
23 pheta venit. † Et nuntiauerunt regi, dicentes, Adeſt Na-
than propheta. Cumq; introiſſet in cóſpectum regis, &
24 adoraſſet eum pronus in terrá, †dixit Nathan, Domine
mi rex, tu dixiſti, Adonias regnet poſt me, & ipſe ſedeat
25 ſuper thronú meum? † Quia deſcendit hodie, & immo-
D lauit bouez & pinguia & arietes plurimos, & vocauit
vniuerſos filios regis, & principes exercitus, Abiathar
quoq; ſacerdotem: illisq́; veſcentibus & bibentibus co-
26 ram eo, & dicentibus, Viuat rex Adonias. † Me ſeruum
tuutu & Sadoc ſacerdotem, & Banaiam filium Ioiadę, &
27 Salomonem famulum tuum non vocauit. † Nunquid à
domino meo rege exiuit hoc verbum, & mihi non indi-
caſti ſeruo tuo, quis ſeſſurus eſſet ſuper thronú domini
28 mei regis poſt eum? † Et reſpódit rex Dauid, dicés: Vo-
cate ad me Beth-ſabee. Quæ cùm fuiſſet ingreſſa coram
29 rege, & ſtetiſſet ante eum, †iurauit rex, & ait: Viuit Domi
30 nus, qui eruit animam meam de omni anguſtia, † quia
ſicut iuraui tibi per Dominum Deum Iſraël, dicens: Sa-
lomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit ſuper
31 ſolium meum pro me: ſic faciam hodie. † Summiſſoquę
Beth-ſabee in terram vultu, adorauit regem, dicens: Vi-
32 uat dominus meus Dauid io æternum. †Dixit quoq; rex
Dauid: Vocate mihi Sadoc ſacerdoté, & Nathan prophe
tam, & Banaiam filiú Ioiadæ. Qui cùm ingreſſi fuiſſent
33 coram rege, † dixit ad eos: Tollite vobiſcú ſeruos do-
E mini veſtri, & impooite Salomonem filiú meum ſuper
34 mulam meam: & ducite eum io Gihon. † & vngat eú ibi
Sadoc ſacerdos, & Nathan ꝓpheta in regé ſuper Iſraël*: ‖ 1. Par. 29. f. 22. *& Iudam. 4
35 †& canetis buccina, atq; dicetis, Viuat rex Salomon. † Et
aſcendetis poſt eum, & *venietis*, & ſedebit ſuper ſoliú *veniet 1. *in Ieruſalé.
meú, & ipſe regnabit pro me: illiq; præcipiam vt ſit dux
36 ſuper Iſraël & ſuper Iudam. †Et reſpódit Banaias filius
Ioiadæ regi, dicens, Amen: ſic loquatur Dominus Deus
37 domini mei regis. † Quomodo fuit dominus cum dño
meo rege, ſic ſit cum Salomone, & ſublimius faciat ſoliú
38 eius à ſolio domini mei regis Dauid. †Deſcédit ergo Sa-
doc ſacerdos & Nathan propheta, & Banaias filius Ioia-
dæ, & Cerethi, & Phelethi: & impoſuerunt Salomonem
ſuper mulam regis Dauid, & adduxerút eum in Gihon.
39 †Sumpſitq; Sadoc ſacerdos cornu olei de tabernaculo, &
vnxit Salomonem. & cecinerunt buccina, & dixit omnis
40 populus: Viuat Rex Salomon. †Et aſcendit vniuerſa mul
titudo poſt eum, & populus canentium tibijs, & lætan-
tium gaudio magno, & inſonuit terra à clamore eorum.
41 †Audiuit autem Adonias, & omnes qui inuitati fuerát
F ab eo, iamque conuiuium finitum erat: Sed & Ioab au-
dita voce tubę, ait: Quid ſibi vult clamor ciuitatis tumul
42 tuantis? † Adhuc illo loquente, Ionathan filius Abiathar
ſacerdotis venit: cui dixit Adonias: Ingredere, quia vir
43 fortis es, & bona nuntians. †Reſpóditq; Ionathan Ado-
niæ: Nequaquam: dominus enim noſter rex Dauid re-
44 gem conſtituit Salomonem: †miſitq; cum eo Sadoc ſacer
dotem, & Nathan prophetam, & Banaiam filium Ioia-
dæ, & Cerethi, & Phelethi, & impoſuerunt eú ſuper mu
45 lam regis. † Vnxeruntq; eum Sadoc ſacerdos, & Nathan
propheta regem in Gihon, & aſcenderunt inde lętantes,
46 & inſonuit ciuitas. hæc eſt vox quam audiſtis. †Sed & Sa
47 lomon ſedet ſuper ſolium regni. † Et ingreſſi ſerui regis,
G benedixerút domino noſtro regi Dauid, dicentes: Am-
plificet Deus nomen Salomonis ſuper nomen tuum, &
magnificet thronum eius ſuper thronum tuum. Et ado-
48 rauit rex in lectulo ſuo: † inſuper & hæc locutus eſt, Be-
nedictus Dominus Deus Iſraël, qui dedit hodie ſedenté
49 in ſolio meo, videntib9 oculis meis. †Territi ſunt ergo, &
ſurrexerút omnes qui inuitati fuerant ab Adonia, & iuit
50 vnuſquiſq; in viam ſuam. †Adonias autem timens Salo-
monem, ſurrexit, & abijt in tabernaculum Domini, te
51 nuitq; cornu altaris. †Et nuntiauerunt Salomoni dicen-
tes: Ecce Adonias timens regem Salomoné, tenuit cor-
nu altaris dicens: Iuret mihi rex Salomon hodie ꝙ non
52 io terficiat ſeruum ſuum gladio. † Dixitque Salomon:
Si fuerit vir bonus, non cadet ne vnus quidem capillus
eius in terram: ſin autem malum inuentum fuerit in eo,
53 morietur. † Miſit ergo rex Salomoñ, & eduxit eum ab
altari, & iogreſſus adorauit regem Salomonem: dixit-
que ei Salomon: Vade in domum tuam.

Dauid datis Salomoni varijs pręceptis moritur, Adonias petens Abiſag in vxorem occidi à Salomone iubetur, Abiathar ſacerdotio priuatur, & tandem Ioab in tabernaculo interficitur, Semei quoque, quia contra præſcriptum egreſſus eſt Ieruſalem, occiditur. CAP. II.

1 APpropinquauerunt autem dies Dauid vt morere-
A tur, præcepitq; Salomoni filio ſuo, dicés: †*Ego in- *Ecce. *forum.
2 gredior viam vniuerſæ terræ: confortare, & eſto vir. †Et
3 obſerua vt cuſtodias mandata Domini Dei tui, vt am
bules in vijs eius, & cuſtodias ceremonias eius, & præce
pta eius, & iudicia, & teſtimonia, ſicut ‖ ſcriptum eſt in ‖ Deu. 17. d. 18.
lege Moyſi: vt intelligas vniuerſa quæ facis, & quocunq; ‖ Inf. 7. b. 14.
4 te verteris: †vt confirmet Dominus ſermones ſuos quos
locutus eſt de me, dicens: Si cuſtodierint filij tui *vias *viam ſuā 4.
meas, & ambulauerint corá me in veritate, in omni cor-
de ſuo, & in omni anima ſua, non auferetur tibi vir de ſo
5 lio Iſraël. † Tu quoque noſti quæ fecerit mihi Ioab filius
Saruiæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Iſraël,
‖ Abner filio Ner, & ‖ Amaſæ filio Iether, quos occîdit, & ‖ 2. Reg. 3. e. 27. & 20. c. 10.
effudit ſanguinem belli in pace, & poſuit cruorem præ-
lij in baltheo ſuo qui erat circa lumbos eius, & in calcea
6 mento ſuo quod erat in pedibus eius. † Facies ergo iuxta
B ſapientiam tuam, & non deduces canitiem eius pacificè
7 ad inferos. †Sed & filijs Berzellai Galaaditis reddes gra
tiam, eruntque comedentes in menſa tua: ‖ occurrerunt ‖ 2. Reg. 19. f. 31.
enim mihi quádo fugiebam à facie Abſalom fratris tui.
8 †Habes quoq; apud te Semei filium Gera filij Iemini de
Bahurim ‖ qui maledixit mihi maledictione peſſima, quá ‖ 2. Reg. 16. b ‖ 19. d. 19.
do ibam ad Caſtra: ſed quia deſcendit mihi in occurſum
cùm tranſirem Iordanem, & iuraui ei per Dominum di
9 cens: Non te interficiam gladio: † tu noli pati eú eſſe in-
noxium. Vir autem ſapiens es, *vt ſcias quæ facies ei, de *& ſcies 6.
10 ducesq; canos eius cum ſanguine ad inferos. † ‖ Dormi-
uit igitur Dauid cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Ci- ‖ Act. 2. e. 29. & 13. e. 36.
11 uitate Dauid. † Dies autem quibus regnauit Dauid ſu-
per Iſraël, quadraginta anni ſunt: In Hebró regnauit ‖ ſe- ‖ 1. Par. 29. f. 27.
12 ptem annis: In Ieruſalé * triginta tribus. † ‖ Salomon au *verò 2.
C tem ſedit ſuper thronum Dauid patris ſui, & firmatú eſt ‖ 2. Re. 3. a. 4
13 regnú eius nimis. Et ingreſſus eſt Adonias filius Hag-
gith ad Beth-ſabee matré Salomonis. Quæ dixit ei: Paci
ficus ne eſt ingreſſus tuus? Qui reſpódit mihi Pacificus.
14 † Addiditque: Sermo, eſt ad te. Cui ait, Loquere. Et ille,
15 † Tu, inquit, noſti, quia meum erat regnum, & me præ-
poſuerat omnis Iſraël ſibi in regem: ſed tranſlatum eſt re
gnum, & factum eſt fratris mei: à Domino enim conſti-
16 tutum eſt ei. † Nunc ergo petitionem vnam precor à te,
ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad eum: Loque-
17 re. †Et ille ait: Precor vt dicas Salomoni regi (neq; enim
negare tibi quicquam poteſt) vt det mihi Abiſag Suna-
18 mitidem vxoré. †Et ait Beth-ſabee, Bene, ego loquar pro
19 te regi. † Venit ergo Beth-ſabee ad regem Salomonem,
vt loqueretur ei pro Adonia: Et ſurrexit rex in occurſum
eius, adorauitq; eam, & ſedit ſuper thronum ſuum: poſi
tusq; eſt thronus matri regis, quæ ſedit ad dexterá eius.
20 † Dixitq; ei: Petitionem vnam paruulam ego deprecor à
te, ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex: Pete mater
D mea: neque enim fas eſt vt auertam faciem tuam. †Quæ
21 ait: Detur Abiſag Sunamitis Adoniæ fratri tuo vxor.

22 † Reſponditque rex Salomon, & dixit matri ſuæ: Quare
poſtulas Abiſag Sunamitidem Adoniæ? poſtula ei & re-
gnũ: ipſe eſt enim frater meus maior me, & habet Abia-
23 thar ſacerdotẽ, & Ioab filiũ Saruię. †Iurauit itaq; rex Sa
lomon per Dñm, dicens: Hęc faciat mihi Deus, & hęc ad-
dat, quia cõtra animã ſuam locutus eſt Adonias verbum
24 hoc. †Et nũc viuit Dñs qui firmauit me & collocauit me
ſuper ſoliũ Dauid patris mei, & qui fecit mihi domũ, ſi-
25 cut locutus eſt, quia hodie occidetur Adonias. †Miſitq;
rex Salomon per manũ Banaiæ filij Ioiadæ, qui interfe-
26 cit eũ, & mortuus eſt. †Abiathar quoq; ſacerdoti dixit
E rex: Vade in Anathoth ad agrũ tuũ, & quidem vir mor-
tis es, ſed hodie te nõ interficiam, quia portaſti arcã Dñi
Dei coram Dauid patre meo, & ſuſtinuiſti laborẽ in om-
27 nibus in quibus laborauit pater meus. †Eiecit ergo Salo
3. Reg. 2. f. 31. mon Abiathar, vt non eſſet ſacerdos Dñi, ‖vt impleretur
ſermo Dñi, quem loquutus eſt ſuper domũ Heli in Silo.
*Ioab 2. 28 † Venit autem nuncius ad *Salomon* q́ Ioab declinaſſet
poſt Adoniam, & poſt Salomonẽ non declinaſſet: fugit
ergo Ioab in tabernaculũ Dñi, & apprehẽdit cornu alta
29 ris. †Nuntiatumq́; eſt regi Salomoni q́ fugiſſet Ioab in ta
bernaculũ Dñi, & eſſet iuxta altare. Miſitq; Salomon Ba
30 naiam filiũ Ioiadæ, dicens: Vade, interfice eum. †Et venit
Banaias ad tabernaculum Dñi, & dixit ei: Hæc dicit rex:
Egredere. Qui ait: Non egrediar, ſed hîc moriar. Renun
tiauit Banaias regi ſermonem, dicens: Hæc loquutus eſt
31 Ioab, & hæc reſpõdit mihi. †Dixitq́; ei rex: Fac ſicut lo-
quutus eſt: & interfice eũ, & ſepeli, & amouebis ſangui
nem innocentẽ, qui effuſus eſt à Ioab, à me, & à domo pa
32 tris mei. †Et reddet Dñs ſanguinẽ eius ſuper caput eius,
F quia interfecit duos viros iuſtos, melioresq́; ſe: & occî-
2. Re. 3. e. 27 dit eos gladio, patre meo Dauid ignorãte. ‖Abner filium
2. Reg. 20. c. 9. Ner principẽ militiæ Iſraël, ‖& Amaſum filiũ Iether prin
33 cipem exercitus Iuda: †& reuertetur ſanguis illorũ in ca
put Ioab, & in caput ſeminis eius in ſempiternũ. Dauid
aũt & ſemini eius, & domui, & throno illius ſit pax vſq;
34 in æternũ à Dño. †Aſcẽdit itaq; Banaias filius Ioiadæ, &
aggreſſus eũ interfecit, ſepultusq́; eſt in domo ſua in de-
35 ſerto. †Et cõſtituit rex Banaiam filiũ Ioiadæ pro eo ſuper
36 exercitũ, & Sadoc ſacerdotẽ poſuit pro Abiathar. †Miſit
quoq; rex & vocauit Semei, dixitq́; ei, Ædifica tibi domũ
in Ieruſalẽ, & habita ibi, & non egredieris inde huc, atq;
37 illuc. †Quacunq; aũt die egreſſus fueris & tranſieris Tor
rentem Cedron, ſcito te interficiendũ: ſanguis tuus erit
38 ſuper caput tuũ. †Dixitq́; Semei regi, Bonus ſermo: ſicut
G loquutus eſt dñs meus rex, ſic faciet ſeruus tuus. Habita-
39 uit itaq; Semei in Ieruſalem diebus multis. †Factũ eſt aũt
poſt annos tres vt fugerẽt ſerui Semei ad Achis filiũ Maa
cha regem Geth: nuntiatumq́; eſt Semei quòd ſerui eius
40 iſſent in Geth. †Et ſurrexit Semei, & ſtrauit aſinũ ſuum:
iuitq́; ad Achis in Geth ad requirendum ſeruos ſuos, &
*regi. 41 adduxit eos de Geth. †Nuntiatum eſt autem *Salomoni
42 quòd iſſet Semei in Geth de Ieruſalem, & rediſſet. †Et
mittens vocauit eum, dixitque illi: Nõnne teſtificatus
ſum tibi per Dominum, & prædixi tibi: Quacunque die
*ieris 4. egreſſus *fueris* huc & illuc, ſcito te eſſe moriturum? Et
43 reſpondiſti mihi: Bonus ſermo quem audiui? †Quare
ergo nõ cuſtodiſti iuſiurandum Domini, & pręceptum
44 quod præceperam tibi? †Dixitque rex ad Semei: Tu no-
ſti omne malum, cuius tibi cõſcium eſt cor tuum, quod
feciſti Dauid patri meo: reddidit Dominus malitiam
45 tuam in caput tuum. †Et rex Salomon benedictus &
thronus Dauid erit ſtabilis coram Domino vſque in ſem
46 piternum. †Iuſſit itaque rex Banaiæ filio Ioiadæ: qui
*egreſſus 2. *aggreſſus* percuſſit eum, & mortuus eſt.

Salomon accepta in vxorem filia Pharaonis, ſapientiam in ſomno petit, quam vnà cum diuitijs & gloria accipit, & primum in mer- tricum dirimenda lite oſtendit: CAP. III.

3. Par. 1. a. 1 1 CConfirmatum eſt igitur regnum in manu Salomo-
A nis, & affinitate coniunctus eſt Pharaoni regi Æ-
gypti: accepit nanque filiam eius, & adduxit in ciuita-
tem Dauid, donec compleret ædificans domum ſuam,
& domum Domini, & murũ Ieruſalem per circuitum.
2 † Attamen populus immolabat in excelſis: non enim ędi
ficatum erat templum nomini Domini vſque in diem il
3 lum. †Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in
præceptis Dauid patris ſui, excepto quòd in excelſis im-
4 molabat, & accẽdebat thymiama. †Abijt itaq; * in Ga- *Salomon.
baon, vt immolaret ibi: illud quippe erat excelſum ma-
ximum: mille hoſtias in holocauſtum obtulit Salomon
5 ſuper altare illud *in Gabaon. † Apparuit autẽ Domi- *In Gabaon apparuit Dominus 5.
nus* Salomoni per ſomnium nocte, dicens: Poſtula
6 quod vis vt dem tibi. †Et ait Salomon: Tu feciſti cum
ſeruo tuo Dauid patre meo miſericordiam magnam, ſi-
cut ambulauit in conſpectu tuo in veritate & iuſtitia, &
recto corde tecum: cuſtodiſti enim miſericordiam tuam
grandem, & dediſti ei filium ſedentem ſuper thronum
7 eius, ſicut eſt hodie. †Et nunc Domine Deus, tu regna-
B re feciſti ſeruum tuum pro Dauid patre meo: ego autem
ſum puer paruulus, & ignorans egreſſum & introitum
8 meum. †Et ſeruus tuus in medio eſt populi quem ele-
giſti populi infiniti, qui numerari & ſupputari nõ poteſt
9 præ multitudine. †Dabis ergo ſeruo tuo cor docile, vt 2. Par. 1. b. 10.
populum tuum iudicare poſſit, & diſcernere inter bo-
num & malum. Quis enim poterit iudicare populum
10 iſtum, populum tuum hunc multum? †Placuit ergo
ſermo coram Domino, quòd Salomon poſtulaſſet hu-
11 iuſcemodi rem. †Et dixit Dominus Salomoni: Quia po-
ſtulaſti verbum hoc & non petiſti tibi dies multos, nec
diuitias, aut animas inimicorum tuorum, ſed poſtula-
12 ſti tibi ſapientiam ad diſcernendum iudicium: †ecce fe-
ci tibi ſecundùm ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens
& intelligens, intantum vt nullus ante te ſimilis tui fue-
13 rit, nec poſt te ſurrecturus ſit. †‖Sed & hæc quæ non
poſtulaſti dedi tibi, diuitias ſcilicet, & gloriam, vt ne- Sap. 7. b. 11 Mat. 6. d. 29.
14 mo fuerit ſimilis tui in regibus cunctis retrò diebus. †Si
autem ambulaueris in vijs meis, & cuſtodieris præcepta
mea & mandata mea, ſicut ambulauit * pater tuus, lon-
15 gos faciam dies tuos. †Igitur euigilauit Salomon, & in- *Dauid 1.
C tellexit quòd eſſet ſomnium: cumq́ue veniſſet Ieruſa-
lem, ſtetit coram arca fœderis Domini, & obtulit holo-
cauſta & fecit victimas pacificas & grande conuiuium
16 vniuerſis famulis ſuis. †Tunc venerunt duæ mulieres
17 meretrices ad regem, ſteteruntq́ue coram eo, † quarum
vna ait: Obſecro, mi domine, ego & mulier hæc habi-
tabamus in domo vna: & peperi apud eam in cubiculo:
18 † tertia autem die poſtquàm ego peperi, peperit & hæc:
& eramus ſimul, nulluſq́ue alius nobiſcum in domo,
19 exceptis nobis duabus. †Mortuus eſt autem filius mu-
20 lieris huius nocte: dormiens quippe oppreſſit eum. †Et
conſurgens intempeſtæ noctis ſilentio, tulit filiũ meum
de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & collocauit in
ſinu ſuo: ſuum autem filium qui erat mortuus, poſuit
21 in ſinu meo. †Cumq́ue ſurrexiſſem manè vt darem lac
filio meo, apparuit mortuus: quem diligentius intuens
clara luce, deprehendi non eſſe meum quem genueram.
22 †Reſponditq́ue altera mulier: Non eſt ita *vt dicis*, ſed *-ſ.
D filius tuus mortuus eſt, meus autem viuit. Econtrario
illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus viuit, & filius
tuus mortuus eſt. Atque in hunc modum contende-
23 bant coram rege. †Tunc rex ait: Hæc dicit, Filius meus
viuit, & filius tuus mortuus eſt: & iſta reſpondit: Non,
24 ſed filius tuus mortuus eſt, meus autem viuit. †Dixit er-
go rex, Afferte mihi gladium. Cumq́ue attuliſſent gla-
dium coram rege, †Diuidite, inquit, infantem viuum in
25 duas partes, & date dimidiam partem vni, & dimidiam
26 partem alteri. †Dixit autem mulier cuius filius erat viuus
ad regem (commota ſunt quippe viſcera eius ſuper filio
ſuo): Obſecro domine, date illi infantem viuum, & no-
lite interficere eum. Econtrario illa dicebat: Nec mihi,
27 nec tibi ſit, ſed diuidatur. †Reſpondit rex, & ait: Date
huic infantem viuum, & non occidatur: hæc eſt enim
28 mater eius. †Audiuit itaq; omnis Iſraël iudicium quod
iudicaſſet rex, & timuerunt regem, videntes ſapien-
tiam Dei eſſe in eo ad faciendum iudicium.

Numerantur principes & præfecti Salomonis, apparatus ciborum ipſius, pacisq́, ſecuritas eo regnante, & numerus parabolarum atque carminum eius. CAP. IIII.

1 ERat autem rex Salomon regnans ſuper omnẽ Iſraël,
A † & hi principes quos habebat: Azarias filius Sadoc
*ſacerdos 2.¶ 2 *ſacerdotis*: †Elioreph & Ahia filij Siſa, ſcribæ: Inſaphat,
3 filius Ahilud, à commentarijs: † Banaias filius Ioiadæ, ſu
4 per exercitum: Sadoc autẽ & Abiathar ſacerdotes. †Aza-
5 rias filius Nathan, ſuper eos qui aſſiſtebant regi: Zabud
6 filius Nathan, ſacerdos amicus regis: † & Ahiſar præpo-
7 ſitus domus: & Adonirã filius Abda ſuper tributa. † Ha-
bebat autẽ Salomon duodecim præfectos ſuper omnem
Iſraël qui præbebant annonã regi & domui eius: per ſin
gulos enim menſes in anno, ſinguli neceſſaria miniſtra-
8 bant. †Et hæc nomina eorũ: Ben-hur, in mõte Ephráim.
9 Ben-décar, in Macces & in Salebim, & in Beth-ſames,
10 & in Elon, & in Beth-hanán. †Beth-héſed in Aruboth:
*enim. 11 ipſius *erat Socho, & omnis Terra-Epher. †Ben-abina-
dab, cuius omnis Nephath-dor, Tapheth filiam Salomo
12 nis habebat vxorẽ. †Bana filius Abilud regebat Thanach
B & Mageddo, & vniuerſam Beth-ſan quæ eſt iuxta Sar-
thana ſubter Iezrahel, à Bethſan vſq; Abel-mehula è re-
13 gione Iecmam. †Ben-gáber in Ramoth-galaad. habebat
Auoth iair filij Manaſſe in Galaad, ipſe præerat in omni
regione Argob quæ eſt in Baſan, ſexaginta ciuitatib' ma
14 gnis atq; muratis, quæ habebant ſeras æreas †Abinadab
15 filius Addo præerat in Manáim. †Achimaas in Nephtha-
li: ſed & ipſe habebat Báſemath filiã Salomonis in con-
16 iugio. †Báana filius Huſi, in Aſer, & in Baloth. †Ioſa-
17 phat filius Pharue, in Iſſachar. †Semei filius Ela, in Ben-
*& 18 iamin. †Gaber filius Vri, in terra Galaad, *in terra Sehon
19 regis Amorrhæi, & Og regis Baſan, ſuper oĩa quæ erant
20 in illa terra. †Iuda & Iſraël innumerabiles, ſicut arena ma
ris in multitudine comedentes, & bibentes, atq; lætãtes.
¶Ier. 47. c. 12 21 †¶Salomon autẽ erat in ditione ſua, habẽs omnia regna
*a. C *ſecum* à flumine terræ Philiſthijm vſq; ad terminũ Æ-
gypti: offerentiũ ſibi munera, & ſeruientiũ ei cunctis die
22 bus vitæ eius. †Erat autem cibus Salomonis per dies ſin-
23 gulos triginta cori ſimilę, & ſexaginta cori farinæ, † de-
cem boues pingues, & viginti boues paſcuales, & centũ
arietes excepta, venatione ceruorũ, caprearum, atq; bu-
24 balorum, & auium altilium. † Ipſe enim obtinebat om-
*a. 2. nem regionem quæ erat trans flumen, *quaſi* à Thaph-
ſa vſq; ad Gazã, & cunctos reges illarũ regionũ: & habe-
25 bat pacẽ ex omni parte in circuitu. † Habitabatq́; Iuda &
Iſraël abſq; timore vllo, vnuſquiſque ſub vite ſua, & ſub
ficu ſua, à Dan vſq; Berſabee cunctis diebus Salomonis.
¶2. Par. 9. f. 25. 26 †Et habebat Salomõ ¶quadraginta millia pręſepia equo-
D rũ curriliũ, & duodecim millia equeſtriũ. †Nutriebãtq́;
27 eos ſupradicti regis præfecti: ſed & neceſſaria menſæ re-
gis Salomonis cũ ingenti curæ prębebãt in tempore ſuo.
28 †Hordeum quoq; & paleas equorũ, & iumentorum de-
¶Ier. 47. c. 16 29 ferebant in locũ vbi erat rex, iuxta conſtitutũ ſibi. †¶De-
dit quoq; Deus ſapientiam Salomoni, & prudentiã mul
tam nimis, & latitudinem cordis, quaſi arenam quæ eſt
30 in litore maris. † Et præcedebat ſapientia Salomonis ſa-
31 pientiam omnium Orientalium, & Ægyptiorũ, †& erat
ſapientior cũctis hominibus, ſapiẽtior Ethan Ezrahite,
& Heman, & Chalcol & Dorda filijs Mahol: & erat no-
32 minatus in vniuerſis gentibus per circuitũ. †Locutus eſt
quoq; Salomon tria millia parabolas: & fuerũt carmina
33 ei' quinq; millia. †Et diſputauit ſuper lignis à cedro, quę
eſt in Libano, vſq; ad hyſſopũ q́ egredit̃ de pariete: Et diſ-
34 ſeruit de iumẽtis & volucrib' & reptilib' & piſcib'. †Et
veniebãt de cũctis pplis ad audiendam ſapientiã Salomo
nis, & ab vniuerſis regib' terrę q̃ audiebãt ſapiẽtiã eius.

Concedit Hiram Salomoni ad templi ædificationem cæſores lignorum, quibus Salomon tribuit cibaria. numerus cæſorum, portantium onera, latomorum, & præfectorum eorũ. CAP. V.

1 MIſitquoq; Hiram rex Tyri ſeruos ſuos ad Salomo
*ſuper Iſraël. A nẽ: Audiuit enim q̃ ipſum vnxiſſent regem *pro
2 patre eius: quia amicus fuerat Hiram Dauid omni tem-
3 pore. †Miſit autem Salomon ad Hiram, dicens: †Tu ſcis ¶1. Par. 2. a. 3
voluntatem Dauid patris mei, & quia non potuerit ædi
ficare domum nomini ¶Domini Dei ſui propter bella im
minẽtia per circuitum, donec daret Dñs eos ſub veſtigio
4 pedum eius. †Nunc autẽ requiem dedit* Deus meus mi- *Dominus 2.
hi per circuitum: & non eſt ſatan, neq; occurſus malus.
5 † Quamobrem cogito ædificare templum nomini ¶ Dñi ¶2. Reg. 7. b. 13 1. Par. 22. c. 10.
Dei mei, ſicut locutus eſt Dñs Dauid patri meo, dicens:
B Filius tuus quem dabo pro te ſuper ſoliũ tuum, ipſe ędi-
6 ficabit domũ nomini meo. †Præcipe igitur vt præcîdant
mihi *ſerui tui* cedros de Libano, & ſerui mei ſint cũ ſer *a. 8.
uis tuis: mercedem autem ſeruorum tuorum dabo tibi
quamcunq; petieris: Scis enim quomodo nõ eſt in popu
7 lo meo vir qui nouerit ligna cædere ſicut Sidonij. †Cùm
ergo audiſſet Hiram verba Salomonis, lætatus eſt valde,
& ait: Benedictus Dñs Deus hodie, qui dedit Dauid filiũ
8 ſapientiſſimum ſuper populum hunc plurimũ. † Et mi-
ſit Hiram ad Salomonem dicens: Audiui quęcunq; man
daſti mihi: ego faciam omnem voluntatẽ tuam in lignis
9 cedrinis & abiegnis. † Serui mei deponent ea de Libano
ad mare, & ego componam ea in ratibus, in mari, vſq; ad
locum quem ſignificaueris mihi, & applicabo ea ibi, &
C tu tolles ea: præbebiſque neceſſaria mihi, vt detur cibus
10 domui meæ. † Itaq; Hiram dabat Salomoni ligna cedri-
11 na, & ligna abiegna, iuxta omnem volũtatem eius. †Sa-
lomon autem præbebat Hiram viginti millia coros tri-
tici in cibum domui eius, & viginti coros puriſſimi olei:
12 hæc tribuebat Salomõ Hiram per ſingulos annos. †De- ¶Sap. 3. b. 11. 1. Pa. 22. b. 10
dit quoq; Dominus ſapientiam Salomoni, ¶ſicut loqu-
tus eſt ei: & erat pax inter Hiram & Salomonem, & per-
13 cuſſerunt ambo fœdus. †Elegitq́; rex Salomon operarios
de omni Iſraël, & erat indictio triginta millia virorum.
14 †Mittebatq́; eos in Libanũ, decẽ millia per menſes ſingu
D los viciſſim, ita vt duobus menſibus eſſent in domibus
ſuis: & Adoniram erat ſuper huiuſcemodi indictionem.
15 †Fuerũtq́; Salomoni ſeptuaginta millia eorũ qui onera
16 portabant: & octoginta millia latomorũ in mõte, †abſq;
præpoſitis qui præerãt ſingulis operibus, numero trium
millium, & trecentorum, præcipientium populo, & his
17 qui faciebant opus. † Præcepitque rex vt tollerent lapi-
des grandes, lapides pretioſos in fundamentum templi,
18 & quadrarent eos: †quos dolauerunt cæmentarij Salo-
monis, & cæmentarij Hiram: porrò Giblij præparaue-
runt ligna & lapides ad ædificandam domum.

Figura & fabrica templi quoad præcipuas eius partes interiores & exteriores. CAP. VI.

1 FActum eſt ergo quadringenteſimo & octogeſimo an ¶3. Pa. 3. a. 2.
A no egreſſionis filiorum Iſraël de terra Ægypti, in an
no quarto (menſe Zio, ipſe eſt menſis ſecundus) regni Sa
lomonis ſuper Iſraël, ædificare cœpit domum Domino.
2 †Domus autem quam ædificabat rex Salomon Dño, ha-
bebat ſexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubi-
3 tos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine. † Et
porticus erat ante templũ viginti cubitorum longitudi-
nis iuxta menſurã latitudinis templi: & habebat decem
4 cubitos latitudinis ante faciem templi. †Fecitq́; in tẽplo
5 feneſtras obliquas. †Et ædificauit ſuper parietem templi
tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum
6 templi & oraculi, & fecit latera in circuitu. †Tabulatum
quod ſubter erat, quinq; cubitos habebat latitudinis, &
medium tabulatum ſex cubitorum latitudinis, & tertiũ
tabulatũ ſeptem habens cubitos latitudinis. Trabes au-
tem poſuit in domo per circuitum forinſecus, vt nõ hæ-
7 rerent muris templi. †Domus autẽ cùm ædificaretur, de
lapidibus dolatis atq; perfectis ædificata eſt: & malleus,
& ſecuris, & omne ferramentũ non ſunt audita in domo
8 cùm ædificaretur. †Oſtium lateris medij in *pariete* erat *parte 5.
domus dextræ: & per cochleam aſcendebãt in medium
9 cœnaculum, & à medio in tertium. †Et ædificauit domũ,
B & conſummauit eam: texit quoq; domum laquearibus
10 cedrinis. †Et ædificauit tabulatũ ſuper omnem domum

quinque cubitis altitudinis, & operuit domum lignis
11 cedrinis. Et factus eſt ſermo Domini ad Salomonem
12 dicens: Domus hæc quam ædificas, ſi ambulaueris
in præceptis meis, & iudicia mea feceris, & cuſtodieris
omnia mandata mea, gradiẽs per ea: firmabo ſermonem
13 meũ tibi, ‖quẽ locutus ſum ad Dauid patrem tuum. Et
habitabo in medio filiorum Iſraël, & non derelinquam
14 populũ meũ Iſraël. Igit̃ ædificauit Salomon domũ, &
15 conſummauit eam. Et ædificauit parietes domus in-
trinſecus, tabulatis cedrinis: à pauimento domus vſq;
ad ſummitatẽ parietum, & vſq; ad laquearia, *operuit li-
gnis cedrinis intrinſecus: & texit pauimentũ domus ta-
16 bulis abiegnis. Ædificauitq; viginti cubitorũ ad poſte-
riorem partẽ templi tabulata cedrina, à pauimento vſq;
ad ſuperiora: & fecit interiorem domũ oraculi in San-
17 ctum ſanctorũ. Porrò quadraginta cubitorum erat ip-
18 ſum templum pro foribus oraculi. Et cedro omnis do-
C mus intrinſecus veſtiebatur, habens tornaturas, & iun-
cturas ſuas fabrefactas, & cęlaturas eminẽtes: omnia ce-
drinis tabulis veſtiebant̃: nec omnino lapis apparere pote-
19 rat I pariete. Oraculũ autẽ ĩ medio domus in interiori
20 parte fecerat, vt poneret ibi arcã fœderis Dñi. Porrò ora-
culum habebat viginti cubitos lõgitudinis, & viginti cu
bitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis, & ope-
ruit illud atq; veſtiuit auro puriſſimo, ſed & altare veſti
21 uit cedro. Domũ quoq; ante oraculũ operuit auro pu-
22 riſſimo, & affixit laminas clauis aureis. Nihilq; erat ĩ tẽ-
plo qđ nõ auro tegeret̃, ſed & totũ altare oraculi texit au
23 ro. Et fecit in oraculo duos cherubim de lignis oliuarũ,
24 decẽ cubitorũ altitudinis. Quinq; cubitorũ ala cherub
vna, & quinq; cubitorũ ala cherub altera: id eſt, decẽ cu-
bitos habẽtes à ſummitate alæ vnius vſq; ad alæ alterius
25 ſummitatẽ. Decẽ quoq; cubitorũ erat cherub ſecũdus:
in mẽſura pari, & opus vnũ erat in duobus cherubim,
26 id eſt, altitudinem habebat vnus cherub decem cubi-
27 torum, & ſimiliter cherub ſecundus. Poſuitq; cheru-
bim in medio templi interioris: extendebãt autem alas
ſuas cherubim, & tangebat ala vna parietem, & ala che-
rub ſecundi tangebat parietem alterum: alæ autem al-
D teræ, in media parte templi ſe inuicem contingebant.
28 Texit quoq; cherubim auro. Et omnes parietes tem-
29 pli per circuitum ſculpſit varijs cælaturis & torno: &
fecit in eis cherubim, & palmas, & picturas varias, quaſi
30 prominentes de pariete, & egredientes*. Sed & paui-
mentum domus texit auro intrinſecus & extrinſecus.
31 Et in ingreſſu oraculi fecit* oſtiola de lignis oliuarum,
32 poſteſq; angulorũ quinq;. Et duo oſtia de lignis oliua-
rum, & ſculpſit in eis picturã cherubim, & palmarũ ſpe
cies, & anaglipha valde prominentia, & texit ea auro: &
operuit tam cherubim quàm palmas, & cætera auro.
33 Fecitq; in introitu templi poſtes de lignis oliuarũ qua-
34 drãgulatos: & duo oſtia de lignis abiegnis altrinſecus:
& vtrũq; oſtiũ duplex erat, & ſe inuicẽ tenẽs aperiebat̃.
35 Et ſculpſit cherubim, & palmas & cælaturas valde emi
nentes: operuitque omnia laminis aureis opere quadro
36 ad regulam. Et ędificauit atrium interius tribus ordini-
bus lapidum politorum, & vno ordine lignorum cedri.
37 Anno quarto fundata eſt domus Domini in mẽſe Zio:
38 & in annum vndecimo, menſe Bul (ipſe eſt menſis octa-
uus) perfecta eſt domus in omni opere ſuo, & in vniuer
ſis vtenſilibus ſuis: ædificauitque eam annis ſeptem.

Palatium Salomonis, domus ſaltus atque vxoris eius, varia & ſumptuoſiſſima templi ſuppellex. CAP. VII.

1 DOmum autem ſuam ędificauit Salomon‖ tredecim
A annis & ad perfectũ vſq; pduxit. Ædificauit quo-
2 que domum ſaltus Libani centum cubitorũ longitudi-
nis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta
cubitorũ altitudinis: & quatuor deãbulacra inter colum
nas cedrinas: ligna quippe cedrina exciderat in colũnas.
3 Et tabulatis cedrinis veſtiuit totam camerã: quę quadra
4 gintaquinq; colũnis ſuſtentabat̃. Vnus autẽ ordo habe-
5 bat colũnas quindecim, contra ſe inuicem poſitas, &
è regione ſe reſpicientes, æquali ſpatio inter columnas,
& ſuper colũnas quadrangulata ligna in cunctis æqua-
6 lia. Et porticum colũnarum fecit quinquaginta cubito
rum longitudinis, & triginta cubitorũ latitudinis: & al-
terã porticum in facie maioris porticus: & columnas, &
7 epiſtylia, ſuper colũnas*. Porticũ quoq; ſolij, in qua tri-
bunal eſt, fecit & texit lignis cedrinis à pauimento vſq;
8 ad ſummitatẽ. Et domuncula in qua ſedebatur ad iudi-
B candũ, erat in media porticu ſimili opere. Domũ quo-
que fecit filiæ Pharaonis (‖quam vxorem duxerat Salo-
9 mon) tali opere, quali & hanc porticum. Omnia lapidi-
bus pretioſis, qui ad normã quandam atque menſuram
tam intrinſecus q̃ extrinſecus ſerrati erant: à fundamen-
to vſq; ad ſummitatem parietum, & *intrinſecus* vſq; ad
10 atrium maius. Fundamẽta autem de lapidibus pretio-
11 ſis, lapidibus magnis decem ſiue octo cubitorũ. Et dẽ-
ſuper lapides pretioſi æqualis mẽſurę ſecti erant: ſimili-
12 terq; de cedro. Et atrium maius rotundũ trium ordinũ
de lapidib* ſectis, & vnius ordinis de dolata cedro: nec
non & in atrio domus Dñi interiori, & in porticu do-
13 mus. Miſit quoq; rex Salomõ, & tulit Hiram de Tyro,
14 filium mulieris viduæ de tribu Nephthali, patre Ty-
rio artificem ærarium, & plenũ ſapientia, & intelligen-
tia, & doctrina ad faciendum omne opus ex ære. Qui cũ
veniſſet ad regem Salomonem, fecit omne opus eius.
15 Et finxit duas columnas ęreas, decem & octo cubitorũ
altitudinis columnam vnam: & ‖ linea duodecim cubito
16 rum ambiebat columnã vtranq;. Duo quoq; capitella
C fecit, quæ ponerentur ſuper capita columnarũ, fuſilia
ex ærę: quinque cubitorum altitudinis capitellũ vnum,
& quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum:
17 & quaſi in modum retis, & catenarũ ſibi inuicem miro
opere contextarum. Vtrunq; capitellum columnarum
fuſile erat: ſeptena verſuum retiacula in capitello vno, &
18 ſeptena retiacula in capitello altero. Et perfecit colum-
nas & duos ordines, per circuitum retiaculorum ſingu-
lorum, vt tegerent capitella quæ erant ſuper ſummitatẽ
malogranatorũ: eodem modo fecit & capitello ſecundo.
19 Capitella autẽ quæ erant ſuper capita columnarum,
quaſi opere lilij fabricata erant, in porticu, quatuor cubi
20 torũ. Et rurſum alia capitella in ſummitate columnarũ
dẽſuper iuxta menſuram colũnæ contra retiacula: ma-
logranatorũ autem ducenti ordines erant in circuitu ca
21 pitelli ſecundi. Et ſtatuit duas columnas in porticu tẽ-
pli: Cumq; ſtatuiſſet columnã dexteram, vocauit eam
nomine Ioachin: ſimiliter erexit columnam ſecũdam, &
22 vocauit nomen eius Booz. Et ſuper capita columnarũ
opus in modum lilij poſuit: perfectumq; eſt opus co-
23 lumnarũ. Fecit quoq; mare fuſile decem cubitorum
D à labio vſque ad labium, rotundum in circuitu: quinq;
cubitorum altitudo eius, & reſticula triginta cubitorũ
24 cingebat illud per circuitũ. Et ſculptura ſubter labium
circuibat illud, decẽ cubitis ambiens mare: duo ordines
25 ſculpturarũ hiſtriatarum erant fuſiles. Et *ſtabant* ſu-
per duodecim boues, è quibus tres reſpiciebant ad Aqui
lonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiẽ, & tres
ad Orientem: & mare ſuper eos dẽſuper erat: quorum
26 poſteriora vniuerſa intrinſecus latitabant. Groſſitudo
autem luteris, trium vnciarũ erat: labiumque eius quaſi
labium calicis, & folium repandi lilij, duo millia batos
27 capiebat, & tria millia metretas. Et fecit decẽ baſes
æneas, quatuor cubitorũ longitudinis baſes ſingulas, &
quatuor cubitorũ latitudinis, & trium cubitorũ altitudi
28 nis. Et ipſum opus baſium, interraſile erat, & ſculptu-
29 ræ inter iuncturas. Et inter coronulas & plectas, leones
& boues & cherubim: & in iuncturis ſimiliter dẽſuper:
& ſubter leones & boues quaſi lora ex ęre dependentia.
30 Et quatuor rotę p baſes ſingulas, & axes ęrei, & p qua-
tuor partes quaſi humeruli ſubter luterem fuſiles, cõtra
31 ſe inuicẽ reſpectãtes. Os quoq; luteris intrinſecus erat
E in capitis ſummitate: & qđ forinſecus apparebat, vnius
cubiti erat, totũ rotundum, pariterq; habebat vnũ cubi
tũ & dimidiũ: in angulis aũt columnarũ variç cęlaturæ

erant, & media intercolumnia: quadrata non rotunda.
32 †Quatuor quoque rotæ, quæ per quatuor angulos ba-
ſis erant, cohærebant ſibi ſubter baſim: vna rota habe-
33 bat altitudinis cubitum & ſemis. †Tales autem rotæ
erant quales ſolent in curru fieri: & axes earum, & ra-
34 dij, & canthi, & modioli, omnia fuſilia. †Nam & hu-
meruli illi quatuor per ſingulos angulos baſis vnius, ex
35 ipſa baſi fuſiles & coniuncti erant. †In ſummitate autẽ
baſis erat quædam rotunditas vnius & dimidij cubiti,
ita fabrefacta, vt luter deſuper poſſet imponi, habens cæ-
36 laturas ſuas, variaſque ſculpturas ex ſemetipſa. †Scul-
F pſit quoq; in tabulatis illis quę erant ex ære, & in angu-
lis, cherubim, & leones, & palmas, quaſi in ſimilitu-
dinem hominis ſtantis, vt non cælata, ſed appoſita per
37 circuitum viderentur. †In hunc modũ fecit decem baſes,
38 fuſura vna & menſura, ſculpturaq; cõſimili. †Fecit quo-
que decem luteres æneos: quadraginta batos capiebat
luter vnus, eratq; quatuor cubitorum: ſingulos quoq;
39 luteres per ſingulas, id eſt decem baſes poſuit. †Et con-
ſtituit decem baſes, quinq; ad dexteram partem templi,
& quinq; ad ſiniſtrã: mare autem poſuit ad dexterã par- *quoque 2.
40 tem templi contra Orientem ad Meridiem. †Fecit *ergo*
Hiram lebetes, & ſcutras, & amulas, & perfecit omne
41 opus regis Salomonis in templo Domini. †Columnas
duas, & funiculos capitellorum ſuper capitella colũna-
rum duos: & retiacula duo, vt operirent duos funicu-
42 los, qui erant ſuper capita columnarũ. †Et malograna-
ta quadringenta in duobus retiaculis: duos verſus ma-
logranatorũ in retiaculis ſingulis, ad operiẽdos funicu-
43 los capitellorũ qui erant ſuper capita colũnarum. †Et ba
44 ſes decẽ, & luteres decẽ ſuper baſes. †Et mare vnũ, & bo-
45 ues duodecim ſubter mare. †Et lebetes, & ſcutras & a-
G mulas. oĩa vaſa q̃ fecit Hirã regi Salomoni in domo Dñi,
46 de aurichalco erãt. †In cãpeſtri regione Iordanis fudit ea
47 rex ĩ argilloſa terra, inter Sochoth & Sarthan. †Et poſuit
* in domo Domini. Salomon oĩa vaſa*: pp multitudinem autẽ nimiam non
48 erat pondus æris. †Fecitq; Salomon omnia vaſa in do-
mo Domini: altare aureum, & menſam ſuper quam po
49 nerentur panes propoſitionis, auream: †& candelabra
~1. *aurea*, quinq; ad dexteram, & quinq; ad ſiniſtram cõ-
tra oraculum ex auro puro: & quaſi lilij flores, & lucer-
50 nas deſuper aureas: & forcipes aureos, †& hydrias, & fu-
ſcinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula de auro
puriſſimo, & cardines oſtiorum domus interioris ſancti
‖2. Par. 5. a. 1 *sua 2. 51 ſanctorũ, & oſtiorũ domus tẽpli, ex auro erant. †‖Et per-
fecit omne opus quod faciebat *Salomon in domo Dñi,
& intulit quę ſanctificauerat Dauid pater ſuus, argentũ,
& aurum, & vaſa, repoſuitq; in theſauris domus Dñi.

Templum introducta in ipſum arca dedicatur, nebula illud implente. Salomon poſt longam orationem, populo benedicit: numerus boum & ouium immolatarum hac celebri feſtiuitate. CAP. VIII.

‖2. Pa. 5. a. 1 T Vnc‖congregati ſunt omnes maiores natu Iſraël cũ
A principibus tribuum, & duces familiarũ filiorũ Iſ-
raël ad regẽ ad Salomonẽ in Ieruſalẽ: vt deferrent arcam
2 fœderis Domini, de ciuitate Dauid, id eſt de Sion. †Con-
*Ethanim. 1 ueneruntq; ad regem Salomonẽ vniuerſus Iſraël in mẽſe *Be
3 thanim*, in ſolenni die, ipſe eſt menſis ſeptimus. †Ve-
neruntq; cuncti ſenes de Iſraël, & tulerunt arcam ſacer-
4 dotes, †& portauerũt arcam Dñi, & tabernaculum fœ-
deris, & omnia vaſa ſanctuarij quæ erant in tabernacu-
5 lo; & ferebant ea ſacerdotes & Leuitæ. †Rex autem Sa-
lomon, & omnis multitudo Iſraël quæ conuenerat ad
eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant
6 oues & boues abſq; æſtimatione & numero. †Et intule-
runt ſacerdotes arcam fœderis Dñi in locum ſuum, in
oraculum templi, in Sanctum ſanctorũ ſubter alas che-
7 rubim. †Siquidẽ cherubim expandebant alas ſuper locũ
arcæ, & protegebant arcam, & vectes eius deſuper.
8 †Cumq; eminerent vectes, & apparerẽt ſummitates eo-
rum foris ſanctuariũ ante oraculũ, nõ apparebant vltra
extrinſecus, qui & fuerunt ibi vſq; in præſentem diem.
9 †In arca autem non erat aliud ‖niſi duæ tabulæ lapideæ, ‖Ex. 34. d. 2 ‖Hebr. 9. a. 4
B ‖quas poſuerat in ea Moyſes in Horeb, quando pepigit ‖Ex. 40. d. 1
Dñs fœdus cum filijs Iſraël, cũ egrederentur de terra Æ- 2. Par. 6. a. 1
10 gypti. †Factum eſt autem cũ exiſſent ſacerdotes de ſan-
11 ctuario, nebula impleuit domum Dñi, †& non pote-
rant ſacerdotes ſtare & miniſtrare propter nebulã: im-
12 pleuerat enim gloria Domini domum Dñi. †Tunc ait Sa
13 lomon, Dñs dixit vt habitaret in nebula. †Ædificans
ædificaui domum in habitaculum tuum, firmiſſimum
14 ſolium tuum in ſempiternum. †Conuertitque rex fa-
ciem ſuã, & benedixit omni eccleſiæ Iſraël: omnis enim
15 eccleſia Iſraël ſtabat. †Et ait *Salomon*, Benedictus Do- ~6.
minus Deus Iſraël qui locutus eſt ore ſuo ad Dauid pa-
16 trem meũ, & in *manibus* eius perfecit dicens: †A die *manu sua 1.
qua eduxi populum meum Iſraël de Ægypto, non elegi
ciuitatem de vniuerſis tribubus Iſraël, vt ædificaretur do-
mus, & eſſet nomen meum ibi: ſed elegi Dauid vt eſſet
17 ſuper populum meum Iſraël. †‖Voluitque Dauid pater ‖2. Re. 7. a. 5
18 meus ædificare domum nomini Dñi Dei Iſraël: †& ait 2. Pa. 11. b. 7
Dñs ad Dauid patrem meum, Quòd cogitaſti in corde
tuo ædificare domum nomini meo, bene feciſti hoc ip-
19 ſum mente tractans. †Veruntamen tu non ædificabis
mihi domum, ſed filius tuus qui egredietur de renibus ~1.
20 tuis, ipſe ædificabit domum nomini meo. †Confirma-
uit Dñs ſermonem ſuum, quem locutus eſt: ſtetique
pro Dauid patre meo, & ſedi ſuper thronum Iſraël,
ſicut locutus eſt Dominus: & ædificaui domum nomi-
21 ni Dñi Dei Iſraël. †Et conſtitui ibi locum arcæ in qua
fœdus Domini eſt, quod percuſſit cum patribus noſtris
22 quando egreſſi ſunt de terra Ægypti. †Stetit autem Sa
C lomon ante altare Dñi in cõſpectu eccleſię Iſraël, & ex-
23 pandit manus ſuas in cælum, †& ait, ‖Domine Deus ‖2. Mac. 2. b. 7.
Iſraël, non eſt ſimilis tui Deus in cælo deſuper, & ſuper
terram deorſum: qui cuſtodis pactum & miſericordiam
ſeruis tuis, qui ambulant coram te in toto corde ſuo.
24 †Qui cuſtodiſti ſeruo tuo Dauid patri meo, quæ locu-
tus es ei: ore locutus es, & manibus perfeciſti, vt hæc dies
25 probat. †Nunc igitur Dñe Deus Iſraël, conſerua famu-
lo tuo Dauid patri meo quæ locutus es ei, dicens: ‖Non ‖2. Reg. 7. b. 12. c. 16.
auferetur de te vir corã me, qui ſedeat ſuper thronum Iſ-
raël: ita tamen ſi cuſtodierint filij tui viam ſuam, vt am-
bulent coram me ſicut tu ambulaſti in conſpectu meo.
26 †Et nunc *Dñe* Deus Iſraël firmentur verba tua quæ lo- ~3.
27 cutus es ſeruo tuo Dauid patri meo. †Ergóne putãdum
eſt quòd verè Deus habitet ſuper terram? Si enim cælum,
& cæli cælorum te capere non poſſunt, quantò magis
28 domus hæc quam ædificaui? †Sed reſpice ad orationẽ
ſerui tui, & ad preces eius Dñe Deus meus: audi hymnũ
& orationem quam ſeruus tuus orat coram te hodie:
29 †vt ſint oculi tui aperti ſup domum hanc nocte ac die:
ſuper domum de qua dixiſti, ‖Erit nomen meum ibi: vt ‖De. 12. b. 11
exaudias orationem, quam orat in loco iſto ad te ſeruus
30 tuus, †vt exaudias deprecationem ſerui tui & populi tui
Iſraël, quodcunq; orauerint in loco iſto, & exaudies in
loco habitaculi tui in cælo: & cùm exaudieris, propitius
31 eris. †Si peccauerit homo in proximum ſuũ, & habue-
D rit aliquod iuramentum quo teneatur aſtrictus: & vene-
rit propter iuramentũ coram altari tuo in domum tuã,
32 †tu exaudies in cælo: & facies, & iudicabis ſeruos tuos,
condẽnans impium, & reddens viam ſuam ſuper caput
eius, iuſtificanſq; iuſtum, & retribuens ei ſecundũ iu-
33 ſtitiam ſuam. †Si fugerit populus tuus Iſraël inimicos
ſuos (quia peccaturus eſt tibi) & agentes pœnitentiam,
& confitentes nomini tuo venerint, & orauerint, & de-
34 precati te fuerint in domo hac: †exaudi in cęlo, & dimit-
te peccatũ pplĩ tui Iſraël, & reduces eos in terram quam
35 dediſti patribus eorũ. †Si clauſum fuerit cælum, & non
pluerit propter peccata eorũ, & orantes in loco iſto pœ-
nitentiã egerint nomini tuo, & à peccatis ſuis conuerſi
36 fuerint propter afflictionem ſuam: †exaudi eos in cælo,
& dimitte peccata ſeruorum tuorum, & populi tui Iſ-
raël: & oſtende eis viam bonam per quam ambulent,
& da pluuiam ſuper terram tuam quam dediſti populo

57 tuo in poſſeſſionem. †Fames ſi oborta fuerit in terra, aut
peſtilentia, aut corruptus aër, aut erugo, aut locuſta, vel
rubigo, & afflixerit eum inimicus eius portas obſidens,
38 omnis plaga, vniuerſa infirmitas, † cuncta deuoratio, &
imprecatio quæ acciderit omni homini de populo tuo
Iſraël: ſi quis cognouerit plagam cordis ſui, & expande-
39 rit manus ſuas in domo hac, †tu exaudies in cælo in loco
habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies vt des vni-
cuiq; ſecundùm oẽs vias ſuas, ſicut videris cor eius (quia
40 tu noſti ſolus cor omniũ filiorum hominũ) † vt timeant
te cunctis diebus quibus viuunt ſup faciem terræ, quam
41 dediſti patribus noſtris. †Inſup & alienigena, qui non
E eſt de populo tuo Iſraël, cùm venerit de terra longinqua
propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum ma-
42 gnum, & manus tua fortis, & brachium tuũ † extẽtum
43 vbique) cùm venerit ergo, & orauerit in hoc loco, † tu
exaudies in cælo, in firmamento habitaculi tui, & facies
omnia pro quibus inuocauerit te alienigena: vt diſcant
vniuerſi populi terrarũ nomen tuum timere, ſicut popu
lus tuus Iſraël, & probent quia nomen tuum inuocatũ
44 eſt ſuper domũ hanc quã ædificaui. † Si egreſſus fuerit
populus tuus ad bellum contra inimicos ſuos, per viam,
quocunq; miſeris eos, orabunt te contra viam ciuitatis
quam elegiſti, & contra domum quam ædificaui nomi-
45 ni tuo, † & exaudies in cælo orationes eorum, & preces
46 eorum, & facies iudicium eorum. †Quòd ſi peccauerint
2.Pa.6.g.36 tibi (non eſt enim homo q nõ peccet) & iratus tradide-
3.Ioh.1.d.8. ris eos inimicis ſuis, & captiui ducti fuerint in terrã ini-
Eccl.7.c.21. 47 micorum longè vel propè, † & egerint pœnitentiam in
corde ſuo in loco captiuitatis, & conuerſi deprecati te
fuerint in captiuitate ſua, dicẽtes, Peccauimus, iniquè
48 egimus, impiè geſſimus: † & reuerſi fuerint ad te in vni-
uerſo corde ſuo, & tota anima ſua ĩ terra inimicorũ ſuo-
rum, ad quam captiui ducti fuerint: & orauerint te con
tra viam terræ ſuæ quam dediſti patribus eorum, & ciui
49 tatis quã elegiſti, & templi quod ędificaui nomini tuo:
F †exaudies in cælo, in firmamẽto ſolij tui orationes eorũ,
50 & preces eorum, & facies iudicium eorum: † & propitia-
beris populo tuo qui peccauit tibi, & omnibus iniquita
tibus eorũ quibus præuaricati ſunt in te: & dabis miſe-
ricordiam coram eis qui eos captiuos habuerint, vt miſe
51 reantur eis. †Populus enim tuus eſt, & hæreditas tua, quos
52 eduxiſti de terra-Ægypti, de medio fornacis ferreæ. †Vt
ſint oculi tui aperti ad deprecationem ſerui tui & popu-
li tui Iſraël, & exaudias eos in vniuerſis pro quibus in-
53 uocauerint te. † Tu enim ſeparaſti eos tibi in hæreditatẽ
de vniuerſis populis terræ, ſicut locutus es per Moyſen
ſeruum tuum, quando eduxiſti patres noſtros de Ægy-
54 pto Dñe Deus. †Factum eſt autẽ, cùm cõpleſſet Salo-
mon orans Dominũ omnem orationem, & deprecatio-
nem hanc: ſurrexit de conſpectu altaris Domini: vtrũq;
enim genu in terram fixerat, & manus es pãderat in cæ-
55 lum. † Stetit ergo, & benedixit omni eccleſiæ Iſraël voce
56 magna, dicens, † Benedictus Dominus qui dedit requiẽ
populo ſuo Iſraël, iuxta omnia quæ locutus eſt: non ce-
cidit ne vnus quidem ſermo ex omnibus bonis quæ lo-
57 cutus eſt per Moyſen ſeruum ſuum. †Sit Dominus Deus
noſter nobiſcum ſicut fuit cum patribus noſtris, nõ de-
58 relinquens nos, neq; proijciens. † Sed inclinet corda no-
G ſtra ad ſe, vt ambulemus in vniuerſis vijs eius, & cuſto-
diamus mandata eius, & ceremonias eius, & iudicia
59 quæcunq; mandauit patribus noſtris. † Et ſint ſermones
mei iſti quibus deprecatus ſum coram Domino, appro-
pinquantes Dño Deo noſtro die ac nocte, vt faciat iudi-
vt 2. 60 cium ſeruo ſuo & pplo ſuo Iſraël per ſingulos dies: † &
ſciant oẽs populi terræ, quia Dñs ipſe eſt Deus, & non
61 eſt vltrà abſque eo. †Sit quoque cor noſtrum perfectum
cum Domino Deo noſtro, vt ambulemus in decretis
eius, & cuſtodiamus mandata eius, ſicut & hodie.
62 † Igitur rex & omnis Iſraël cũ eo, immolabant victi-
2.Par.7.a.5. 63 mas coram Domino. † Mactauitq; Salomon hoſtias pa-
cificas, quas immolauit Domino, boum viginti duo
millia, & ouium centum viginti millia: & dedicauerunt
64 templum Domini rex & * filij Iſraël. † In die illa ſancti- *omnes.
ficauit rex mediũ atrij, quod erat ante domum Domini:
fecit quippe holocauſtum ibi, & ſacrificium, & adipem
pacificorum, qm̃ altare æreum quod erat coram Domi-
no, minus erat, & capere non poterat holocauſtũ, &
65 ſacrificiũ, & adipem pacificorũ. † Fecit ergo Salomon in
tempore illo feſtiuitatem celebrem, & omnis Iſrl cũ eo,
multitudo magna ab introitu Emath vſq; ad riuum-Æ-
gypti coram Dño Deo noſtro, ſeptem diebus & ſeptem
66 diebus, id eſt, quatuordecim diebus. † Et in die octaua
dimiſit populos: qui benedicentes regi pfecti ſunt in ta-
bernacula ſua lætantes, & alacri corde ſup omnib' bo-
nis quæ fecerat Dñs Dauid ſeruo ſuo, & Iſrl pplo ſuo.

*Dominus Salomoni ſecundò apparens, iubet ſua ſeruare præce-
pta, addita comminatione niſi ſeruata fuerint. Salomon plu-
res ędificat ciuitates, gentes ſibi facit tributarias, & claſſe in
Ophir miſſa, plurimum auri recipit.* CAP. IX.

1 FActum eſt autem cũ perfeciſſet Salomon ædificium
A domus Domini, & ædificium regis, & omne quod
2 optauerat & voluerat facere, † apparuit ei Dñs ſecundò
3 ſicut apparuerat ei in Gabaon. † Dixitque Dñs ad eum, 2.Pa.7.c.12 Sup.3.a.5.
Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuã, quam
deprecatus es coram me: Sanctificaui domum hanc quã
ædificaſti, vt ponerem nomen meum ibi in ſempiter-
num, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis die-
4 bus. † Tu quoq; ſi ambulaueris coram me, ſicut ambu-
lauit * pater tuus, in ſimplicitate cordis & in æquitate: *Dauid 2.
& feceris omnia quæ præcepi tibi, & legitima mea, & iu
5 dicia mea ſeruaueris, † ponam thronum regni tui ſuper
Iſraël in ſempiternũ, ſicut locutus ſum Dauid patri tuo, 2.Re.7.b.12.c.16.
dicens, Non auferetur vir de genere tuo de ſolio Iſraël. 1.Par.22.d.10.
6 † Si autẽ auerſione auerſi fueritis vos & filij veſtri, non
ſequentes me, nec cuſtodientes mandata mea & ceremo
nias meas quas propoſui vobis, ſed abieritis & colueritis
7 deos alienos, & adoraueritis eos: † auferam Iſraël de ſu
perficie terræ quam dedi eis, & templum quod ſanctifi-
B caui nomini meo proijciam à conſpectu meo, eritq; Iſrl
8 in prouerbium, & in fabulam cunctis populis. † Et do-
mus hęc erit in exemplum: Omnis qui tranſierit p eam,
ſtupebit & ſibilabit, & dicet, Quare fecit Dñs ſic terræ De.29.d.24 Iere.22.b.8.
9 huic & domui huic? † Et reſpondebunt, Quia dereliquе-
runt Dñm Deum ſuũ, qui eduxit patres eorũ de terra-
Ægypti, & ſecuti ſunt deos alienos, & adorauerunt eos,
& coluerunt eos: idcirco induxit Dñs ſuper eos omne
10 malum hoc. † Expletis autem annis viginti poſtq ædi- 2.Pa.8.a.1.
ficauerat Salomon duas domos, id eſt domum Domini,
11 & domum regis. † (Hiram rege Tyri præbente Salomo-
ni ligna cedrina & abiegna, & aurum iuxta omne quod
opus habuerat:) tunc dedit * Salomon Hiram viginti op- *rex 1.
12 pida in terra-Galilęę. † Et egreſſus eſt Hiram de Tyro, vt
videret oppida quæ dederat ei Salomon, & non placue-
13 rũt ei, † & ait, Hæccine ſunt ciuitates quas dediſti mi-
C hi, frater? Et appellauit eas terrã-Chabul, vſq; in diem
14 hanc. † Miſit quoq; Hiram ad regem-Salomonem * cen- *.3.
15 tum viginti talenta auri. † Hæc eſt ſumma expenſarum,
quam obtulit rex Salomon ad ædificãdam domum Dñi
& domum ſuam, & Mello, & murum Ieruſalem, & He-
16 ſer, & Mageddo, & Gazer. † Pharao rex Ægypti aſcen-
dit, & cepit Gazer, ſuccenditq; eã igni: & Chananæum
qui habitabat in ciuitate, interfecit, & dedit eam in do-
17 tem filię ſuę vxori Salomonis. † Ædificauit ergo Salomõ
18 Gazer, & Beth-horon inferiorem, † & Baalath & Palmi-
19 ram in terra ſolitudinis. † Et omnes vicos qui ad ſe perti-
nebant, & erant abſq; muro, muniuit & ciuitates cur-
ruum, & ciuitates equitũ, & quodcũq; ei placuit vt ędi-
ficaret in Ieruſalẽ, & in Libano, & in omni terra pote-
20 ſtatis ſuæ. † Vniuerſum populũ qui remãſerat de Amor-
rhæis, & Hethęis, & Phereſæis, & Heuæis, & Iebuſęis,
21 qui nõ ſunt de filijs Iſraël: † horum filios, qui remanſe-
rant in terra, quos ſcilicet non potuerant filij Iſraël exter
minare: fecit Salomon tributarios, vſque in diem hanc.
22 † De filijs autem Iſraël non conſtituit Salomon ſeruire

quenquam, ſed erant viri bellatores & miniſtri eius, &
principes & duces, & præfecti curruum & equorum.
23 †Erant autem principes ſuper omnia opera Salomonis
prępoſiti quingenti quinquaginta, q habebant ſubiectú
1.Pa ſ.c.11. 24 populú, & ſtatutis operibus imperabant. †|Filia autem
Pharaonis aſcendit de Ciuitate Dauid in domum ſuam
quam ædificauerat ei Salomon: tunc ædificauit Mello.
25 †Offerebat quoq; Salomon tribus vicibus per annos ſin
gulos holocauſta, & pacificas victimas ſup altare quod
ædificauerat Domino, & adolebat thymiama coram Do
26 mino: perfectumq; eſt templum. †Claſſem quoque fecit
rex Salomon in Aſion-gáber, quæ eſt iuxta Ailath in lit-
27 tore Maris-rubri, in terra-Idumæę. †Miſitque Hiram
in claſſe illa ſeruos ſuos viros nauticos & gnaros maris,
28 cum ſeruis Salomonis. †Qui cùm veniſſent in Ophir,
ſumptum inde aurum quadringentorum viginti talen-
torum, detulerunt ad regem Salomonem.

*Venit regina Saba ad regem Salomonē: quæ eius mirata ſapien-
tiam, magnificentiam & gubernationē, datis acceptisq; am-
plis muneribus diſceſſit: Salomon multum tributū ac aurum
aliunde accipit, vaſa & ſcuta magnificumq; thronū conſtruit,
multam ac pretioſam habet ſuppellectilē in vaſis, curribus &
equis, in abundantia argenti ac cedrorum.* CAP. X.

I1.Pa.9.a.1. Mat 12.d.42 Lu.11.d.31.
1 SEd | & regina Saba audita fama Salomonis in nomi-
A ne Domini, venit tentare eum in ęnigmatibus. †Et
2 ingreſſa Ieruſalem multo cum comitatu, & diuitijs, ca-
melis portantibus aromata, & aurum infinitú nimis, &
gemmas pretioſas, venit ad-regē Salomonem, & locuta
3 eſt ei vniuerſa quę habebat in corde ſuo. †Et docuit eam
Salomon omnia verba quæ propoſuit: nó fuit ſermo qui
4 regem poſſet latere, & non rńderet ei. †Vidés autem re-
gina Saba oēm ſapientiam Salomonis, & domum quam
5 ædificauerat, †& cibos menſæ eius, & habitacula ſer-
uorum, & ordines miniſtrantiú, veſtesq; eorum, & pin-
cernas, & holocauſta quæ offerebat in domo Domini;
6 non habebat vltrà ſpiritum. †dixitque ad regem, Verus
7 eſt ſermo quē audiui in terra mea †ſuper ſermonib⁹ tuis
& ſuper ſapientia tua: & non credebam narrantibus mi
hi, donec ipſa vêni, & vidi oculis meis, & probaui q me-
dia pars mihi nuntiata non fuerit: Maior eſt ſapientia, &
8 opera tua, quàm rumor quem audiui. †Beati viri tui, &
B beati ſerui tui hi, qui ſtant coram te ſemper, & audiunt
9 ſapientiam tuam. †Sit Dominus Deus tuus benedictus,
cui complacuiſti, & poſuit te ſuper thronum Iſraël, eò
q dilexerit Dominus Iſraël in ſempiternú, & conſtituit
10 te regem, vt faceres iudicium & iuſtitiam. †Dedit ergo
regi centum viginti talenta auri, & aromata multa ni-
mis, & gemmas pretioſas: nó ſunt allata vltrà aromata
tam multa, quā ea quę dedit regina Saba regi Salomoni.
11 †(Sed & claſſis Hirā, quæ portabat aurum de Ophir, at-
tulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, & gēmas præ-
12 tioſas. †Fecitq; rex de lignis thyinis fulcra domus Domi
ni, & domus regiæ, & citharas lyrasq; cantoribus: non
ſunt allata huiuſcemodi ligna thyina, neque viſa vſq; in
13 præſentem diem.) †Rex autem Salomon dedit reginæ
Saba omnia quę voluit, & petiuit ab eo: exceptis his, quę
vltrò obtulerat ei munere regio. Quę reuerſa eſt, & abijt
14 in terram ſuam cum ſeruis ſuis. †Erat autem pondus au
C ri quod offerebatur Salomoni per annos ſingulos, ſex-
15 centorum ſexaginta ſex talentorú auri: †excepto eo qd
afferebant viri, qui ſuper vectigalia erant, & negotiato-
res vniuerſique ſcuta vendentes, & omnes reges Ara-
16 biæ, ducesq; terræ. †Fecit quoq; rex Salomon ducenta
ſcuta de auro puriſſimo, ſexcentos auri ſiclos dedit in la-
17 minas ſcuti vnius. †Et trecentas peltas ex auro probato;
trecentæque minę auri vnam peltam veſtiebant: poſuit-
18 que eas rex in domo ſaltus Libani. †Fecit etiam rex Salo-
mon thronum & de ebore grandem: veſtiuit eum auro
19 fuluo nimis, †qui habebat ſex gradus: & ſummitas thro
ni rotunda erat in parte poſteriori: & duæ manus hinc
atque inde tenentes ſedile: & duo leones ſtabant iuxta
20 manus ſingulas. †Et duodecim leunculi ſtantes ſuper
ſex gradus hinc atque inde: non eſt factum tale opus in
21 vniuerſis regnis. †Sed & omnia vaſa, de quibus potabat
rex Salomon, erāt aurea: & vniuerſa ſuppellex domus ſal
D tus Libani de auro puriſſimo: nó erat argentum, nec ali-
22 cuius pretij putabat in diebus Salomonis, †quia claſſis re
gis per mare cū claſſe Hiram ſemel per tres annos ibat in
Tharſis, deferens inde aurú & argentú, & dentes elephā
23 torú, & ſimias, & pauos. †Magnificatus eſt ergo rex Sa
24 lomon ſuper oēs reges terrę diuitijs & ſapiētia, †& vni-
uerſa terra deſiderabat vultum Salomonis, vt audiret ſa-
25 pientiam eius, quam dederat Deus in corde eius. †Et ſin-
guli deferebant ei munera, vaſa argentea & aurea, veſtes
& arma bellica, aromata quoq;, & equos & mulos, per
26 annos ſingulos. †Congregauitq; Salomon currus & e- 2.Par.1.d.14
quites, & facti ſunt ei mille quadringēti currus, & duo-
decim millia equitum: & diſpoſuit eos p ciuitates muni
27 tas, & cum rege in Ieruſalē. †Fecitq; vt tanta eſſet abun-
dantia argenti in Ieruſalem, quāta & lapidum: & cedro-
rum præbuit multitudinē quaſi ſicomoros, quę naſcun-
28 tur in campeſtribus. †Et educebantur equi Salomoni de
Ægypto & de Coa. Negotiatores enim regis emebant
29 de Coa, & ſtatuto pretio perducebant. †Egrediebatur
autē quadriga ex Ægypto ſexcentis ſiclis argēti, & equus
centum quinquaginta. Atque in hunc modum cuncti
reges Hethæorum & Syriæ equos venundabant.

*Salomon plurimis iungitur mulieribus alienigenis, & ab eis in-
fatuatus ad ipſarum idôla conuertitur, in quem iratus Domi-
nus ſuſcitat ei aduerſarios Adad, Razon, & Ieroboam, cui
per prophetam Ahiam promittit regnum Iſraël, ſeruata vna
tribu Salomonis filio: moritur Salomon poſt quadraginta re-
gni annos, cui ſuccedit filius Roboam.* CAP. XI.

1 REx autem Salomon |adamauit mulieres alienigenas |Ex.47.d.11. Deu.17.d.17
A multas, filiam quoq; Pharaonis, & Moabitidas, &
2 Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, & Cethæas: †de
gentibus ſuper quibus dixit Dominus filijs Iſraël, |Non |Ex.34.b.16
ingrediemini ad eas, neq; de illis ingredientur ad veſtras:
certiſſimè enim auertent corda veſtra vt ſequamini deos
earú. His itaq; copulatus eſt Salomon ardētiſſimo amo-
3 re. †Fueruntq; ei vxores-quaſi reginę ſeptingētæ, & cō-
4 cubinæ trecētæ: & auerterunt mulieres cor eius. †Cū-
que iam eſſet ſenex, deprauatum eſt cor eius per mulie-
res, vt ſequeretur deos alienos: nec erat cor eius perfe-
ctum cum Domino Deo ſuo, ſicut cor Dauid patris eius.
5 †Sed colebat Salomon Aſtarthen deam Sidoniorum, &
Camos deum Moabitarum, & Moloch idôlum Ammo
6 nitarum. †Fecitque Salomon quod non placuerat co-
ram Dño, & non adimpleuit vt ſequeretur Dñm, ſicut
7 Dauid pater eius. †Tunc ædificauit Salomon phanum
B Chamos idôlo Moab, in monte qui eſt contra Ieruſalē,
8 & Moloch idôlo filiorum Ammon. †Atq; in hunc mo-
dum fecit vniuerſis vxoribus ſuis alienigenis, quæ ado-
9 lebant tura & immolabant dijs ſuis. †Igitur iratus eſt
Dñs Salomon, quòd auerſa eſſet mens eius à Domino
10 Deo Iſraël, |qui apparuerat ei ſecundò, †& præceperat |Sup.6.b.12 9.a.3.
de verbo hoc ne ſequeretur deos alienos, & non cuſto-
11 diuit quæ mandauit ei Dominus. †Dixit itaque Dñs
Salomoni, Quia habuiſti hoc apud te, & non cuſtodi-
ſti pactum meum, & præcepta mea quæ mandaui tibi,
dirumpens |ſcindam regnum tuum, & dabo illud ſer- |Inf.12.d.15
12 uo tuo. †Veruntamen in diebus tuis nó faciam propter
C Dauid patrem tuum: de manu filij tui ſcindā illud, †nec
13 totum regnum auferā, ſed tribum vnam dabo filio tuo
propter Dauid ſeruum meum, & Ieruſalem quam elegi.
14 †Suſcitauit autem Dñs aduerſariú Salomoni Adad Idu-
15 mæum de ſemine regio, qui erat in Edom. †|Cùm enim 2.Re.8.d.14.
eſſet Dauid in Idumæa, & aſcendiſſet Ioab princeps
militiæ ad ſepeliendum eos qui fuerant interfecti, & oc-
16 cidiſſet omne maſculinum in Idumæa, †(ſex enim men-
ſibus ibi moratus eſt Ioab, & omnis Iſraël, donec inte-
17 rimeret omne maſculinú in Idumæa) †fugit Adad ipſe,
& viri Idumæi de ſeruis patris eius cum eo, vt ingrederet
18 Ægyptum: erat autem Adad puer paruulus. †Cumque

ſurre-

ſurrexiſſent de Madian, venerunt in Pharan, tuleruntq́;
ſecum viros de Pharan, & introierũt Ægyptum ad Pha-
raonẽ regem Ægypti: qui dedit ei domum & cibos con-
19 ſtituit, & terrã delegauit. † Et inuenit Adad gratiam co-
ram Pharaone valde, intantum vt daret ei vxorẽ, ſororẽ
20 vxoris ſuę germanam Taphnes reginę. †Genuitq́; ei ſo-
D ror Taphnes Genubath filium, & nutriuit eum Taph-
nes in domo Pharaonis: eratq́; Genubath habitãs apud
21 Pharaonem cum filijs eius. † Cumq́; audiſſet Adad in
Ægypto, dormiſſe Dauid cũ patribus ſuis, & mortuum
eſſe Ioab principẽ militiæ, dixit Pharaoni, Dimitte me,
22 vt vadam in terram meã. † Dixitq́; ei Pharao, Qua enim
re apud me indiges, vt quæras ire ad terram tuam? At il-
23 le reſpondit, Nulla: ſed obſecro te vt dimittas me. † Su-
ſcitauit quoq; ei Deus aduerſarium Razon filium Elia-
da, qui fugerat Adar-ézer regem Soba dominum ſuum:
24 † & congregauit contra eum viros, & factus eſt princeps
latronum cùm interficeret eos Dauid: abieruntque Da-
maſcum & habitauerunt ibi, & conſtituerunt eum re-
25 gem in Damaſco, † eratque aduerſarius Iſraëli cunctis
diebus Salomonis: & hoc eſt malum Adad, & odiũ con-
2. Pa. 13. a. 6 26 tra Iſraël, regnauitq́; in Syria. † Ieroboam quoque filius
E Nabat, Ephratæus de Sareda, ſeruus Salomonis, cuius
mater erat nomine Serua, mulier vidua: leuauit manum
27 contra regem. †Et hæc eſt cauſa rebellionis aduerſus eũ,
q̃a Salomon ędificauit Mello, & coęquauit voraginẽ ci-
28 uitatis Dauid patris ſui. † Erat autem Ieroboam vir for-
tis & potens, videnſq́; Salomon adoleſcentem bonę in-
dolis & induſtrium, conſtituerat eum præfectum ſuper
1. Pa. 10. c. 15 29 tributa vniuerſæ domus Ioſeph. † Factum eſt igitur in
tempore illo, vt Ieroboam egrederetur de Ieruſalem, &
inueniret eum Ahias Silonites propheta in via, opertus
30 pallio nouo: erant autem duo tantum in agro. †Appre-
hendéſq́; Ahias pallium ſuũ nouũ, quo coopertus erat,
31 ſcidit in duodecim partes. †Et ait ad Ieroboam, Tolle ti-
F bi decem ſciſſuras: hæc enim dicit Dñs Deus Iſraël, Ecce
ego ſcindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi
32 decem tribus. † Porrò vna tribus remanebit ei propter
ſeruum meum Dauid, & Ieruſalem ciuitatem quã ele-
33 gi ex omnibus tribubus Iſraël: † eò quòd dereliquerit
me & adorauerit Aſtharthen deam Sidoniorũ, & Cha-
mos deum Moab, & Moloch deum filiorum Ammon:
& non ambulauerit in vijs meis vt faceret iuſtitiam co-
ram me, & præcepta mea, & iudicia ſicut Dauid pater
34 eius. †Nec auferam omne regnum de manu eius, ſed du-
cem ponã eum cunctis diebus vitæ ſuæ, propter Dauid
ſeruum meum quem elegi, qui cuſtodiuit mandata mea
35 & præcepta mea. † Auferam autẽ regnum de manu filij
36 eius, & dabo tibi decem tribus: † filio autem eius dabo
tribum vnã, vt remaneat lucerna Dauid ſeruo meo cun-
ctis diebus corã me in Ieruſalẽ ciuitate quã elegi vt eſſet
37 nomen meum ibi. †Te autẽ aſſumam, & regnabis ſuper
G omnia quæ deſiderat anima tua, erisq́; rex ſuper Iſraël.
38 † Si igitur audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambu-
laueris in vijs meis, & feceris quod rectũ eſt corã me, cu-
ſtodiens mãdata mea & præcepta mea, ſicut fecit Dauid
ſeruus meus: ero tecum, & ędificabo tibi domum fidelẽ,
quomodo ædificaui Dauid domũ, & tradam tibi Iſraël:
39 †& affligam ſemen Dauid ſuper hoc, veruntamen non
40 cunctis diebus. † Voluit ergo Salomon interficere Iero-
boam: qui ſurrexit, & aufugit in Ægyptum ad Seſac re-
gem Ægypti, & fuit in Ægypto vſq; ad mortem Salomo
41 nis. † Reliquum autem verborum Salomonis, & om-
nia quæ fecit, & ſapientia eius: ecce vniuerſa ſcripta ſunt
..6. 42 in libro verborum-dierum Salomonis. † Dies autem
quos regnauit Salomon in Ieruſalem ſuper omnem Iſ-
43 raël quadraginta anni ſunt. † Dormiuitq́; Salomon cũ
patribus ſuis, & ſepultus eſt in ciuitate Dauid patris ſui,
regnauitque Roboam filius eius pro eo.

Roboam iuuenum ſecutus conſilium, patitur regni diuiſionem, & Ieroboam rex ſuper decem tribus conſtituitur, exercitũ quoq; Roboam aduerſus Ieroboam Dñs per Semeiam prophetã diſſipat, Ieroboam verò aureos erexit vitulos adorandos, conſtitutis ſolemnitate, altari, ac ſacerdotibus. CAP. XII.

1 VEnit autem Roboam in Sichem, illuc enim cõgre-
A gatus erat omnis Iſraël, ad conſtituendum eum re- *populus. 2. Pa. 10. a. 1.
2 gem. † At verò Ieroboam filius Nabat, cũ adhuc eſſet in
Ægypto profugus à facie regis Salomonis, audita morte
3 eius, reuerſus eſt de Ægypto. † Miſeruntq́;, & vocaue-
runt eũ. †Venit ergo Ieroboã, & omnis multitudo Iſrl,
4 & locuti ſunt ad Roboam, dicentes, †Pater tuus duriſſi-
mum iugũ impoſuit nobis: tu itaq; nunc imminue pau-
lulũ de imperio patris tui duriſſimo, & de iugo grauiſſi-
5 mo quod impoſuit nobis, et ſeruiemus tibi. †Qui ait eis,
Ite vſq; ad tertium diem, & reuertimini ad me. Cumque
6 abijſſet populus, † inijt conſilium rex Roboam cum ſe-
B nioribus, qui aſſiſtebant coram Salomone patre eius, cũ
adhuc viueret, & ait, Quod datis mihi conſilium, vt re-
7 ſpõdeam populo huic? †Qui dixerunt ei, Si hodie obe-
dieris populo huic, & ſeruieris, & petitioni eorum ceſ-
ſeris, locutusq́; fueris ad eos verba lenia, erunt tibi ſerui
8 cunctis diebus. †Qui dereliquit conſiliũ ſenũ quod de-
derant ei, & adhibuit adoleſcentes qui nutriti fuerant cũ
9 eo, & aſſiſtebant illi, †dixitq́; ad eos, Quod mihi datis
conſilium, vt rñdeam populo huic? qui dixerunt mihi,
Leuius fac iugum quod impoſuit pater tuus ſuper nos?
10 †Et dixerunt ei iuuenes qui nutriti fuerãt cũ eo, Sic lo-
C quere populo huic, qui locuti ſunt ad te dicentes, Pater
tuus aggrauauit iugum noſtrum, tu releua nos: ‖Sic lo- ‖Ec. 47. d. 18
quêris ad eos, Minimus digitus meus groſſior eſt dorſo
11 patris mei. †Et nunc pater meus poſuit ſuper vos iugum
graue, ego aũt addam ſuper iugum veſtrum: Pater meus
cęcîdit vos flagellis, ego autem cędam vos ſcorpionibus
12 † Venit ergo Ieroboam, & omnis populus ad Roboam
die tertia, ſicut locutus fuerat rex, dicens, Reuertimini
13 ad me die tertia. † Reſponditq́; rex populo dura, dereli-
14 cto conſilio ſeniorum quod ei dederãt, & locutus eſt eis
ſecundùm conſilium iuuenum, dicens, Pater meus ag-
grauauit iugum veſtrum, ego autem addam iugo veſtro,
pater meus cęcîdit vos flagellis, ego autem cædam vos
15 ſcorpionibus. † Et non acquieuit rex populo: quoniam
D auerſatus fuerat eum Dñs, vt ſuſcitaret verbum ſuum
‖quod locutus fuerat in manu Ahię Silonitæ, ad Ieroboã ‖Sup. 11. h. 12
16 filiũ Nabat. † Videns itaq; populus quòd noluiſſet eos
audire rex, reſpondit ei, dicens, Quæ nobis pars in Da-
uid? vel quę hæreditas in filio Iſai? Vade in tabernacula ..4.
tua Iſraël, nũc vide domũ tuã Dauid. Et abijt Iſraël in ta-
17 bernacula ſua. †Super filios autem Iſraël, quicunq; ha-
18 bitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam. † Miſit
ergo rex Roboam Adurã q̃ erat ſuper tributa: & lapida-
uit eũ omnis Iſraël, & mortuus eſt. Porrò rex Roboã fe-
19 ſtinus aſcendit currum, & fugit in Ieruſalẽ, † receſſitq́ue
20 Iſrl à domo Dauid, vſq; in præſentem diem. † Factũ eſt
E autẽ cùm audiſſet omnis Iſraël q̃ reuerſus eſſet Ieroboã,
miſerunt, & vocauerunt eũ congregato cœtu, & conſti-
tuerunt eum regem ſuper omnẽ Iſraël, nec ſecutus eſt
21 quiſpiam domum Dauid præter tribum Iuda ſolã. †Ve-
nit autẽ Roboam Ieruſalẽ, & congregauit vniuerſam do
mum Iuda, & tribum Ben-iamin, centũ octoginta mil-
lia electorum virorum, & bellatorũ, vt pugnarent con-
tra domum Iſraël, & reducerent regnũ Roboam filio
22 Salomonis. † ‖Factus eſt autem ſermo Dñi ad Semeiam ‖2. Pa. 11. a. 2
23 virum Dei, dicens, † Loquere ad Roboã filium Salomo-
nis regẽ Iuda, & ad omnẽ domum Iuda, & Ben-iamin,
24 & reliquos de pplo, dicens, †Hæc dicit Dñs, Non aſcen-
F detis, neq; bellabitis contra fratres veſtros filios Iſraël:
reuertatur vir in domum ſuam: à me enim factum eſt ver
bum hoc. Audierunt ſermonẽ Dñi, & reuerſi ſunt de iti-
25 nere ſicut eis præceperat Dominus. † Ædificauit autem
Ieroboam Sichem in monte Ephráim, & habitauit ibi:
26 & egreſſus inde ædificauit Phanuel. † Dixitq́; Ieroboam
in corde ſuo, ‖Nunc reuertetur regnũ ad domũ Dauid, ‖Su. 11. f. 37.
27 † ſi aſcẽderit populus iſte vt faciat ſacrificia in domo Dñi
in Ieruſalem: & conuertetur cor populi huius ad domi-

num ſuum Roboam regem Iuda: interficientque me, &
Tob.1.a.5. 28 reuertentur ad eū. †Et excogitato cōſilio, fecit duos vitu-
los aureos, & dixit eis, Nolite vltrà aſcendere in Ieruſalē,
‖Exo.32.b.8 G ‖Ecce dij tui Iſraël, qui te eduxerunt de terra Ægypti.
29 †Poſuitq; vnum in Beth-el, & alterū in Dan: †& factum
30 eſt verbum hoc in peccatū: ibat enim populus ad adorā-
31 dum vitulum vſque in Dan. †Et fecit phana in excelſis,
‖2.Par.11.c.15. ‖& ſacerdotes de extremis populi, qui non erant de filijs
32 Leui. †Conſtituitq; diem ſolennē in mēſe octauo, quin-
tadecima die menſis, in ſimilitudinē ſolēnitatis quæ ce-
lebrabatur in Iuda. Et aſcendens altare, ſimilr fecit in Beth-
el, vt immolaret vitulis quos fabricatos fuerat: cōſtituit-
33 que in Beth-el, ſacerdotes excelſorum quæ fecerat. † Et
aſcēdit ſup altare qđ extruxerat in Beth-el, quītadecima
die mēſis octaui, quē finxerat de corde ſuo: & fecit ſolēni
tatē filijs Iſrl, & aſcēdit ſup altare, vt adoleret incēſum.

Miſſus propheta de Iuda ad Ieroboam, de altaris ſubuerſione & natiuitate Ioſiæ regis prophetat: quo orante manus Ieroboā, quæ exaruerat, ſanitati reſtituitur: rediens autem propheta à leone occiditur, quòd Dei verbo inobediens fuiſſet, & Ieroboā ſuam auget impietatem. C A P. XIII.

1 ET ecce vir Dei venit de Iuda in ſermone Domini in
A Beth-el, Ieroboam ſtante ſuper altare, & tus iacien-
2 te †Et exclamauit cōtra altare in ſermone Domini, & ait:
‖4.Re.23.d.19. Altare, altare, hæc dicit Dominus. ‖Ecce filius naſcetur
domui Dauid, Ioſias nomine, & immolabit ſup te ſacer
dotes excelſorū, qui nunc in te tura ſuccendunt, & oſſa
3 hominū ſup te incendet. †Deditq; in illa die ſignū, dicēs:
Hoc erit ſignū quod locutus eſt Dñs: Ecce altare ſcindé-
4 tur, & effundetur cinis qui in eo eſt. †Cumque audiſſet rex
ſermonem hominis Dei quē inclamauerat contra altare
in Beth-el, extendit manum ſuā, de altari, dicens: Appre
B hendite eum. Et exaruit manus eius quā extenderat con
5 tra eum: nec valuit retrahere eā ad ſe. †Altare quoq; ſciſ-
ſum eſt, & effuſus eſt cinis de altari, iuxta ſignū qđ præ-
6 dixerat vir Dei in ſermone Dñi. †Et ait rex ad virum Dei:
Deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me: vt re-
ſtituatur manus mea mihi. Orauitq; vir Dei faciē Domi
ni, & reuerſa eſt manus regis ad eū, & facta eſt ſicut prius
7 fuerat. †Locutus eſt autē rex ad virum Dei: Veni mecum
8 domum vt prandeas, & dabo tibi munera. †Reſpōditq;
vir Dei ad regem: Si dederis mihi mediā partem domus
tuæ, non veniam tecum, nec comedam panem, neq; bi-
9 bam aquā in loco iſto: †ſic enim mandatum eſt mihi in
C ſermone Dñi præcipientis: Non comedes panem, neq;
10 bibes aquam, nec reuertēris per viā qua veniſti. †Abijt
ergo per aliam viam, & non eſt reuerſus per iter quo ve-
11 nerat in Beth-el. †Prophetes autem quidam ſenex ha-
bitabat in Beth-el, ad quem ᵃvenerunt filij ſui, & narra- ᵃvenit filius ſuus & narrauit 7.
uerūtᵃ ei omnia opera quę fecerat vir Dei illa die in Beth-
el, & verba quæ locutus fuerat ad regem, ᵃ&ᵃ narrauerūt -.4.
12 patri ſuo. †Et dixit eis pater eorū, Per quam viam abijtᵃ?
ᵃOſtenderunt ei filij ſui viam per quam abierat vir Dei ᵃEt 1.
13 q venerat de Iuda. †Et ait filijs ſuis, Sternite mihi aſinū.
14 Qui cū ſtrauiſſent, aſcendit, †& abijt poſt virum Dei, &
D inuenit eum ſedentē ſubtus terebinthū, & ait illi, Tūne
es vir Dei qui veniſti de Iuda? Reſpondit ille, Ego ſum.
ᵃDixit 9. 15 †ᵃDixitq;ᵃ ad eum, Veni mecū domū, vt comedas panē.
16 †Qui ait, Non poſſum reuerti, neque venire tecum, nec
17 comedam panem, neq; bibam aquam in loco iſto: †quia
locutus eſt Dñs ad me in ſermone Domini, dicens, Non
comedes panem, & non bibes aquam ibi, nec reuertēris
18 per viam qua ieris. †Qui ait illi, Et ego Propheta ſum ſi-
milis tui: & angelus locutus eſt mihi in ſermone Dñi,
dicens, Reduc eum tecū in domum tuam, vt comedat pa
19 nem, & bibat aquam. Fefellit eum, †& reduxit ſecum:
20 Comēdit ergo panē in domo eius, & bibit aquā. †Cūq;
ſederēt ad mēſam, factus eſt ſermo Dñi ad Prophetā qui
21 reduxerat eum. †Et exclamauit ad virum Dei, qui vene-
E rat de Iuda, dicens, Hæc dicit Dñs, Quia non obediens
fuiſti ori Domini, & non cuſtodiſti mandatū quod præ-
22 cepit tibi Dominus Deus tuus: †& reuerſus es, & co-
mediſti panem & bibiſti aquam in loco in quo præce-
pit tibi ne comederes panem, neq; biberes aquam, non
inferetur cadauer tuum in ſepulchrum patrum tuorum.
23 †Cumque comediſſet & bibiſſet, ſtrauit aſinum ſuumᵃ -.5.
24 ᵃPropheta quem reduxerat. †Qui cùm abijſſet, inuenit ᵃPropheta ſ(ua) ſ(uus) a.
eum leo in via, & occidit, & erat cadauer eius proiectum
in itinere: aſinus autem ſtabat iuxta illum, & leo ſtabat
25 iuxta cadauer. †Et ecce, viri tranſeūtes viderunt cadauer
proiectum in via, & leonē ſtantem iuxta cadauer. Et ve-
nerūt, & diuulgauerunt i ciuitatē in qua prophetes ille
26 ſenex habitabat. †Quod cùm audiſſet Propheta ille qui
F reduxerat eum de via, ait, Vir Dei eſt, qui inobediens fuit
ori Domini, & tradidit eum Dñs leoni, & confregit eū,
27 & occidit iuxta verbū Dñi quod locutus eſt ei. †Dixitq;
ad filios ſuos, Sternite mihi aſinum. Qui cùm ſtrauiſ-
28 ſent, †& ille abijſſet, inuenit cadauer eius proiectum in
viam, & aſinum & leonem ſtantem iuxta cadauer: non
29 comēdit leo de cadauere, nec læſit aſinū. †Tulit ergo ꝓ-
phetes cadauer viri Dei, & poſuit illud ſuper aſinum, &
reuerſus intulit in ciuitatem ᵃprophetæ ſenisᵃ, vt plange- ᵃProphetes ſenex 4.-.1.
30 rent eum. †Et poſuit cadauer eius in ſepulchro ſuo: &
31 planxerunt eū. Heu-heuᵃ mi frater. †Cumq; planxiſſent
eum, dixit ad filios ſuos, Cùm mortuus fuero, ſepelite
me in ſepulchro, in quo vir Dei ſepultus eſt: iuxta oſſa
32 eius ponite oſſa mea. †Profectò enim veniet ſermo quē
prædixit in ſermone Dñi contra altare qđ eſt in Beth-el,
& contra omnia phanà excelſorum quę ſunt in vrbibus
33 Samariæ. †Poſt verba hæc non eſt reuerſus Ieroboam de
via ſua peſſima, ſed econtrario fecit de nouiſſimis popu-
li ſacerdotes excelſorum: quicunque volebat, imple-
34 bat manum ſuam, & fiebat ſacerdos excelſorum. †Et
propter hanc cauſam peccauit domus Ieroboam, & e-
uerſa eſt, & deleta de ſuperficie terræ.

Abias propheta ab vxore Ieroboam ſuper filio Abia ægrotante interrogatus, prædicit filium moriturum, & domū Ieroboam penitus euertendam, quo mortuo ſuccedit filius Nadab. Rex autem Aegypti diripit domum Domini in Ieruſalem, & mortuo Roboam ſuccedit filius Abia. C A P. XIIII.

1 IN tempore illo ægrotauit Abia filius Ieroboam. †Di-
A xitq; Ieroboam vxori ſuæ, Surge, & commuta habi-
2 tum, ne cognoſcaris q ſis vxor Ieroboam: & vade in Si-
lo, vbi eſt Ahias propheta ‖ qui locutus eſt mihi quòd re ‖Sup.11.f.31.
3 gnaturus eſſem ſuper populū hunc. †Tolle quoq; in ma
nu tua decem panes, & cruſtulam, & vas mellis, & vade
ad illum: ipſe enim indicabit tibi quid euēturum ſit pue
4 ro huic. †Fecit vt dixerat vxor Ieroboam: & conſurgens
abijt in Silo, & venit in domū Ahiæ: at ille non poterat
5 videre, quia caligauerant oculi eius præ ſenectute. †Di-
xit autem Dñs ad Ahiam, Ecce vxor Ieroboā ingreditur,
vt conſulat te ſuper filio ſuo qui ægrotat: hæc & hæc lo-
B quēris ei. Cùm ergo illa intraret, & diſſimularet ſe eſſe
6 quæ erat, †audiuit Ahias ſonitum pedū eius introeun-
tis per oſtium, & ait, Ingredere vxor Ieroboam: quare
aliā te eſſe ſimulas? ego autē miſſus ſum ad te durus nun
7 tius. †Vade & dic Ieroboā, Hæc dicit Dñs Deus Iſraël:
Quia exaltaui te de medio populi, & dedi te ducē ſuper
8 populum meum Iſraël: †& ſcidi regnū domus Dauid, &
dedi illud tibi, & non fuiſti ſicut ſeruus meus Dauid qui
cuſtodiuit mandata mea, & ſecutus eſt me in toto cor-
de ſuo, faciens quod placitum eſſet in conſpectu meo:
9 ſed operatus es malè ſuper omnes qui fuerūt ante te, †&
feciſti tibi deos alienos, & conflatiles, vt me ad iracundiā
10 prouocares, me autem proieciſti poſt corpus tuum: †id-
C circo ecce ego inducam mala ſuper domum Ieroboam,
& percutiam de Ieroboam mingentem ad parietem, &
clauſum, & nouiſſimū in Iſraël: & mundabo reliquias
domus Ieroboam, ſicut mundari ſolet fimus vſq; ad pu-
11 rum. †Qui mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate co-
medent eos canes: qui autem mortui fuerint in agro,
12 vorabunt eos aues cæli: quia Dominus locutus eſt. †Tu
D igitur ſurge, & vade in domum tuam: & in ipſo introi
13 tu pedum tuorum in vrbem, morietur puer, †& plange-

cum

eum omnis Iſraël, & ſepeliet: iſte enim ſolus infer etur
de Ieroboam in ſepulchrũ, quia inuentus eſt ſup eo ſer-
*ad Dominũ Deum 9. 14 mo bonus *à Dño Deo Iſrl̃, in domo Ieroboam. † Con-
ſtituet autem ſibi Dñs regem ſuper Iſraël, qui percutiet
15 domum Ieroboam in hac die, & in hoc tempore: † &
percutiet Dominus Deus Iſraël, ſicut moueri ſolet arun
do in aqua: & euellet Iſraël de terra bona hac, quam de-
dit patribus eorũ, & ventilabit eos trans flumen: quia
16 fecerunt ſibi lucos, vt irritarent Dñm. † Et tradet Domi-
nus Iſraël propter peccata Ieroboam, qui peccauit, &
17 peccare fecit Iſraël. † Surrexit itaque vxor Ieroboam, &
abijt & venit in Terſa. Cúq; illa ingrederetur limen do-
18 mus, puer mortuus eſt, † & ſepelierunt eum. Et planxit
E eum omnis Iſraël iuxta ſermonem Dñi, quẽ locutus eſt
19 in manu ſerui ſui Ahiæ prophetæ. † Reliqua autem ver-
borum Ieroboam, quomodo pugnauerit, & quomodo
regnauerit, ecce ſcripta ſunt in libro verborum dierum
20 regum Iſraël. † Dies autem quibus regnauit Ieroboam,
viginti duo anni ſunt: & dormiuit cum patribus ſuis:
2.Pa.12.c.13 21 regnauitque Nadab filius eius pro eo. † Porrò Roboã
fili⁹ Salomonis regnauit in Iuda. Quadraginta & vnius
anni erat Roboã, cùm regnare cœpiſſet: decẽ & ſeptem
annos regnauit in Ieruſalem ciuitate, quam elegit Dñs
vt poneret nomen ſuum ibi, ex omnibus tribubus Iſrl̃.
22 Nomen autem matris eius Naama Ammanitis. † Et fecit
F Iudas malum coram Domino, & irritauerunt eum ſu-
per omnibus quæ fecerant patres eorum in peccatis ſuis
23 quę peccauerunt. † Ædificauerunt enim & ipſi ſibi aras,
& ſtatuas, & lucos ſup omnẽ collem excelſum, & ſub-
24 ter omnẽ arborem frondoſam: † ſed & effœminati fue-
runt in terra, feceruntq; omnes abominationes gentium,
2.Pa.12.a.2. 25 quas attriuit Dominus ante faciem filiorũ Iſrl̃. † In qnto
autẽ anno regni Roboam, aſcendit Seſac rex Ægypti in
26 Ieruſalẽ, † & tulit theſauros domus Dñi, & theſauros
Su.10.c.16. regios, & vniuerſa diripuit: ſcuta quoq; aurea, quę fece-
27 rat Salomon: † pro quibus fecit rex Roboã ſcuta ęrea, &
G tradidit ea in manũ ducum ſcutariorũ, & eorum qui ex-
28 cubabant ante oſtiũ domus regis. † Cumq; ingrederetur
rex in domũ Dñi, portabant ea qui præeundi habebant
officium, & poſteà reportabant ad armamẽtariũ ſcuta-
29 riorũ. † Reliqua autem ſermonũ Roboã, & omnia quæ
fecit, ecce ſcripta ſunt in libro ſermonũ dierum regum
30 Iuda. † Fuitq; bellum inter Roboam & Ieroboam cũctis
31 diebus. † Dormiuitq; Roboam cum patribus ſuis, & ſe-
pultus eſt cũ eis in ciuitate-Dauid, nomẽ aũt matris eius
Naama Ammanitis: & regnauit Abiam filius eius pro eo.

Impio Abiæ regi Iudæ ſuccedit pius filius Aſa, qui aduerſus Baſan regem Iſraël prœliatur, impetrato à Ben-adad rege Syriæ auxilio. Aſa morienti ſuccedit filius Ioſaphat: at Baaſa Nadab filium Ieroboã cum vniuerſa cognatione occidit, & pro eo regnat Iſraël viginti quatuor annis, impius poſt impium.

C A P. X V.

1 IGitur in octauo decimo anno regni Ieroboã filij Na-
2.Pa.11.d.22 A bat, regnauit Abiam ſuper Iudam. † Tribus annis re-
2.Pa.13.a.2 2 gnauit in Ieruſalẽ: nomen matris eius Maacha filia Abeſ-
3 ſalom. † Ambulauitq; ĩ omnibus peccatis patris ſui quę
fecerat ante eum: nec erat cor eius perfectum cum Dño
4 Deo ſuo, ſicut cor Dauid patris eius. Sed propter Dauid
dedit ei Dominus Deus ſuus lucernam in Ieruſalem, vt
5 ſuſcitaret filiũ eius poſt eũ, & ſtatueret Ieruſalem: † eò q
feciſſet Dauid rectum in oculis Domini, & non decli-
naſſet ab omnibus quę præceperat ei, cunctis diebus vi-
2.Re.11. a. 4.c.17. & 12 b.9. 6 tę ſuę, excepto ſermone Vriæ Hethęi. † Attamen bellũ
fuit inter Roboam & Ieroboam omni tẽpore vitæ eius.
7 † Reliqua autem ſermonum Abiam, & omnia quæ fecit,
2.Pa.14.a.1 B nónne hæc ſcripta ſunt in libro verborũ dierũ regũ Iu-
8 da? Fuitq; prælium inter Abiam & inter Ieroboam. † Et
dormiuit Abiam cum patribus ſuis: & ſepelierunt eum
9 in Ciuitate-Dauid: regnauitq; Aſa filius eius pro eo. † In
anno ergo viceſimo Ieroboam regis Iſraël regnauit Aſa
10 rex Iuda: † & quadraginta & vno anno regnauit in Ie-
ruſalem. Nomen matris eius Maacha, filia Abeſſalom.
11 † Et fecit Aſa rectum ante conſpectum Dñi, ſicut Dauid
C pater eius: † & abſtulit effœminatos de terra, purgauit-
12 que vniuerſas ſordes idolorum, quę fecerãt patres eius.
13 † Inſuper & Maacham matrẽ ſuam amouit, ne eſſet prin
ceps in ſacris Priapi, & in luco eius quem conſecraue-
rat: ſubuertitq; ſpecum eius, & confregit ſimulachrum
14 turpiſſimum, & combuſſit in Torrente-Cedron: † excel-
ſa autem non abſtulit. Veruntamen cor Aſa perfectum
15 erat cũ Domino cunctis diebus ſuis: † & intulit ea quæ
ſanctificauerat pater ſuus, & vouerat in domum Domi-
16 ni, argentum & aurum, & vaſa. † Bellum autem erat
inter Aſa & Baaſa regem Iſraël cunctis diebus eorum.
17 † Aſcẽdit quoque Baaſa rex Iſraël in Iudam, & ædifica-
uit Rama, vt non poſſet quiſpiam egredi vel ingredi de
18 parte Aſa regis Iudæ. † Tollens itaq; Aſa omne argẽtum 2.Pa.16.a.2
D & aurum quod remanſerat in theſauris domus Domi-
ni, & in theſauris domus regiæ, dedit illud in manus ſer-
uorum ſuorum: & miſit ad Ben-adad filiũ Tabremon
filij Hezion, regem Syriæ, qui habitabat in Damaſco di-
19 † cens: Fœdus eſt inter me & te, & inter patrem meum &
patrem tuum, ideo miſi tibi munera, argentũ & aurum:
& peto vt venias, & irritum facias fœdus quod habes cũ
20 Baaſa rege Iſrl̃, & recedat à me. † Acquieſcẽs Ben-adad
regi Aſa, miſit principes exercitus ſui in ciuitates Iſraël
& percuſſerunt Ahion & Dan & Abeldomum Maacha,
& vniuerſam Cẽneroth, omnem ſcilicet terram-Neph-
21 thali. † Quod cùm audiſſet Baaſa, intermiſit ædificare
E Rama, & reuerſus eſt in Therſa. † Rex autem Aſa nun-
22 tium miſit in oẽm Iudam, dicens: Nemo ſit excuſatus. Et 2.Pa.15.a.2
tulerũt lapides de Rama, & ligna eius, quibus ędificauẽ
rat Baaſa, & extruxit de eis rex Aſa, Gabaa Ben-iamin,
23 & Maſpha. † Reliqua autẽ omniũ ſermonũ Aſa, & vni-
uerſæ fortitudines eius, & cuncta quę fecit, & ciuitates
quas extruxit, nõne hæc ſcripta ſunt in libro verborum
dierum regũ Iuda? Veruntamen in tẽpore ſenectutis ſuę *Aſa 2.
24 doluit pedes. † Et dormiuit* cũ patribus ſuis, & ſepultus
F eſt cũ eis in Ciuitate-Dauid patris ſui. Regnauitq; Ioſa- 2.Pa.17.a.1
25 phat filius eius pro eo. † Nadab verò filius Ieroboã regna
uit ſuper Iſraël anno ſecundo Aſa regis Iudæ: regnauitq;
26 ſuper Iſraël duobus annis. † Et fecit quod malũ eſt in cõ
ſpectu Dñi, & ambulauit in vijs patris ſui, & in peccatis
27 eius quibus peccare fecit Iſraël. † Inſidiatus eſt autem ei
Baaſa filius Ahiæ de domo Iſſachar, & percuſſit eum in
Gebbethõ, quę eſt vrbs Philiſthinorũ: ſiquidem Nadab
28 & oĩs Iſraël obſidebant Gebbethon. † Interfecit ergo illũ
Baaſa in anno tertio Aſa regis Iuda: & regnauit pro eo.
29 † Cũq; regnaſſet, pcuſſit oẽm domum Ieroboã, nõ dimi-
ſit ne vnã qdem animã de ſemine eius, donec deleret eũ
G iuxta verbũ Dñi quod locutus fuerat in manu ſerui ſui Su.14.c.10
30 Ahiæ Silonitis, † propter peccata Ieroboam quę peccaue
rat, & quibus peccare fecerat Iſraël: & propter delictum
31 quo irritauerat Dñm Deum Iſraël. † Reliqua autẽ ſermo
num Nadab, & omnia quę operatus eſt: nõne hæc ſcri-
32 pta ſunt in libro verborum dierũ regum Iſraël? † Fuitq;
bellũ inter Aſa & Baaſa regẽ Iſraël cunctis diebus eorũ.
33 † Anno tertio Aſa regis Iuda regnauit Baaſa filius Ahiæ,
ſuper omnem Iſraël in Therſa viginti quatuor annis.
34 † Et fecit malum coram Domino, ambulauitq; in vijs Ie-
roboã, & in peccatis eius quibus peccare fecit Iſraël.

Iehu prophetat regis Baaſa & domus ipſius ſubuerſionem, cui mortuo ſuccedit filius Ela, quem impius Zambri occidit: eoq; regnum inuadente elegit Iſraël Amri, quo impio regnũ obtinente, Zambri ſe cum domo regia ſuccẽdit. Mortuo autem Amri ſuccedit filius impiiſſimus Achab, qui Iezabel duxit vxorem, & eius tempore reædificatur Iericho.

C A P. X V I.

1 FActus eſt autem ſermo Domini ad Iehu filium Ha-
A nani contra Baaſa, dicens: † Pro eò quòd exaltaui te
2 de puluere, & poſui te ducem ſuper populum meum
Iſraël, tu autem ambulaſti in via Ieroboam, & pecca-
re feciſti populũ meũ Iſrl̃, vt me irritares ĩ peccatis eorũ:
3 † ecce, ego demetam poſteriora Baaſa, & poſteriora do-

†3e.13.g.29 mus eius: & faciam domum tuá, ſicut domú Ieroboam
4 filij Nabat. †Qui mortuus fuerit de Baaſa in ciuitate, co-
medent eũ canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione,
5 comedent eũ volucres cæli. †Reliqua autem ſermonum
Baaſa, & quęcunq; fecit, & prælia eius: nónne hæc ſcri-
6 pta ſunt ‖ in libro verborũ dierum regum Iſraël? †Dor- ‖2.Pa.15.a.1
B miuit ergo Baaſa cũ patribus ſuis, ſepultusq; eſt in Ther
7 ſa: & regnauit Ela filius eius, pro eo. †Cũ autẽ in ma-
nu Iehu filij Hanani ꝓphetę verbũ Dñi factum eſſet cõ-
tra Baaſa, & contra domum eius, & cõtra omne malum
qd fecerat coram Dño, ad irritandũ eum in operibus ma
nuum ſuarum, vt fieret ſicut domus Ieroboam: ob hanc
caußam occidit eũ, ᵃhoc eſt, Iehu filium Hanani prophe ᵃ-.ſ.
8 tã. †Anno viceſimo ſexto Aſa regis Iuda, regnauit Ela
9 filius Baaſa ſuper Iſraël in Therſa duobus annis. †Et re-
bellauit contra eũ ſeruus ſuus Zambri, dux medię partis
C equitum: erat autẽ Ela in Therſa bibens, & temulentus
‖4.Re.9.g.31 10 in domo Arſa præfecti Therſa. †‖Irruens ergo Zambri,
percuſſit & occidit eũ anno viceſimo ſeptimo Aſa regis
11 Iuda, & regnauit pro eo. †Cumq; regnaſſet, & ſediſſet ſu
per ſolium eius, percuſſit oẽm domum Baaſa, & non de-
reliquit ex ea mingentem ad parietẽ, & propinquos &
12 amicos eius. †Deleuitq; Zambri omnem domum Baaſa,
iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat ad Baaſa in
13 manu Iehu prophetæ, †propter vniuerſa peccata Baa-
ſa, & peccata Ela filij eius, qui peccauerunt, & peccare
fecerunt Iſraël prouocantes Dñm Deum Iſraël in vani-
14 tatibus ſuis. †Reliqua autem ſermonum Ela, & omnia
D quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro verborũ die-
15 rum regum Iſraël? †Anno viceſimo ſeptimo Aſa regis
Iuda, regnauit Zambri ſeptem diebus in Therſa: porrò
exercitus obſidebat Gebbethon vrbem Philiſthinorũ.
16 †Cumq; audiſſet rebellaſſe Zambri, & occidiſſe regem,
fecit ſibi regem omnis Iſraël Amri, qui erat princeps mi
17 litię ſup Iſraël in die illa, in caſtris. †Aſcẽdit ergo Amri:
& omnis Iſraël cũ eo de Gebbethon, & obſidebãt Ther-
18 ſa. †Videns autem Zambri ꝙ expugnanda eſſet ciuitas,
E ingreſſus eſt palatium, & ſuccendit ſecum domo re-
19 gia: & mortuus eſt †in peccatis ſuis quæ peccauerat fa-
ciens malum coram Dño, & ambulãs in via Ieroboam,
20 & in peccato eius quo fecit peccare Iſraël. †Reliqua au-
tem ſermonũ Zamri, & inſidiarũ eius & tyrãnidis, nón-
ne hæc ſcripta ſunt in libro verborũ dierum regũ Iſraël?
21 †Tũc diuiſus eſt populus Iſrľ in duas partes: media pars
populi ſequebatur Thebni filium Gineth, vt cõſtitueret
22 eum regem: & media pars Amri. †Præualuit autẽ po-
pulus qui erat cũ Amri populo q ſequebatur Thebni fi-
lium Gineth: mortuusq; eſt Thebni, & regnauit Amri.
23 †Anno triceſimoprimo Aſa regis Iuda, regnauit Amri
ſuper Iſrľ, duodecim annis. in Therſa regnauit ſex annis.
24 †Emitq; mõtem Samarię à Somer duobus talentis argẽ-
F ti: & ædificauit eum, & vocauit nomen ciuitatis quam
extruxerat nomine Semer Domini montis Samariæ.
25 †Fecit autem Amri malũ in conſpectu Domini, & ope-
ratus eſt nequiter ſuper omnes qui fuerunt ante eum.
26 †Ambulauitq; in omni via Ieroboã filij Nabat, & in pec
catis eius quibus peccare fecerat Iſrľ, vt irritaret Dominũ
27 Deum Iſrľ in vanitatibus ſuis. †Reliqua autẽ ſermonum
Amri, & prælia eius quæ geſſit, nónne hæc ſcripta ſunt
28 in libro verborum dierũ regum Iſraël? †Dormiuitque
Amri cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Samaria: re-
29 gnauitque Achab filius eius pro eo. †Achab verò filius
Amri regnauit ſuper Iſrľ anno triceſimo octauo Aſa re-
gis Iuda. Et regnauit Achab filius Amri ſuper Iſraël in
30 Samaria viginti & duobus annis. †Et fecit Achab filius
G Amri malum in conſpectu Dñi ſuper omnes qui fuerũt
31 ante eum. †Nec ſuffecit ei vt ambularet in peccatis Iero
boam filij Nabat: inſuper duxit vxorẽ Iezabel filiã Eth-
Baal regis Sidoniorũ. Et abiit, & ſeruiuit Baal, & ado-
32 uit eum. †Et poſuit aram Baal in templo Baal, quod ędi-
33 ficauerat in Samaria, †& plantauit lucum: & addidit A-
chab in opere ſuo, irritans Dñm Deum Iſrľ ſup omnes
34 reges Iſrľ qui fuerunt ante eũ. †In diebus eius ædificauit
Hiel de Beth-el, Iericho: in Abiram primitiuo ſuo fun-
dauit eã, & ĩ Segub nouiſſimo ſuo poſuit portas eiᵘ: ‖iu- ‖Ioſ.6.d.26.
xta verbũ Dñi qd locutus fuerat ĩ manu Ioſue filij Nun.

*Elias cælum triennio claudit, primumq́; paſcitur à coruis, dein-
de à muliere Sarephana, cuius hydria farinæ & lechytus
olei non minuuntur, filius autem ipſius, oratione Eliæ re
ſuſcitatur.* CAP. XVII.

1 ET dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad
A Achab: ‖Viuit Dñs Deus Iſraël, in cuius conſpectu ‖Eccl.48.a.1. Iac.5.d.16.
ſto: ſi erit annis his ros & pluuia, niſi iuxta oris mei ver
2 ba. †Et factũ eſt verbũ Dñi ad eũ, dicẽs: †Recede hinc &
3 vade contra orientem, & abſcondere in Torrẽte-carith,
4 qui eſt contra Iordanem, †& ibi de torrente bibes: cor-
5 uisq; præcepi vt paſcant te ibi. †Abijt ergo, & fecit iuxta
verbũ Domini: Cumq; abijſſet ſedit in Torrẽte-carith,
6 qui eſt contra Iordanem. †Corui quoq; deferebant ei pa
nem & carnes manè, ſimiliter panem & carnes veſperi,
7 & bibebat de Torrente. †Poſt dies autẽ ſiccatus eſt Tor-
8 rens, non enim pluerat ſuper terrã. †Factus eſt ergo ſer
9 mo Domini ad eum, dicens: †‖Surge & vade in Sarepta ‖Luc.4.d.25
Sidoniorum, & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri vi
10 duæ vt paſcat te. †Surrexit, & abijt in Serepta. Cũq; ve
B niſſet ad portam ciuitatis, apparuit ei mulier vidua col-
ligens ligna, & vocauit eã, dixitq; ei, Da mihi paululum
11 aquę in vaſe, vt bibã. †Cũq; illa pgeret vt afferret, clama-
uit poſt tergum eius dicens: Affer mihi obſecro & buc-
12 cellam panis in manu tua. †Quæ reſpõdit: Viuit Domi-
nus Deus tuus, quia non habeo panẽ, niſi quantum pu-
gillus capere poteſt farinę in hydria, & paululum olei in
lecytho: en colligo duo ligna, vt ingrediar & faciã illud
13 mihi & filio meo, vt comedamus, & moriamur. †Ad quã
Elias ait: Noli timere, ſed vade, & fac ſicut dixiſti: verun-
tamẽ mihi primũ fac de ipſa farinula ſubcinericiũ panẽ
paruulũ, & affer ad me: tibi autẽ & filio tuo facies po-
14 ſteà. †Hæc autẽ dicit Dñs Deus Iſraël. Hydria farinæ nõ
C deficiet, nec lecythus olei minuetur vſq; ad diem in qua
15 Dñs daturus eſt pluuiam ſuper faciẽ terræ. †Quæ abijt,
& fecit iuxta verbum Eliæ: & comẽdit ipſe, & illa, &
16 domus eius: & ex illa die †hydria farinæ non defecit, &
lecythus olei non eſt imminutus, iuxta verbũ Domini
17 quod locutus fuerat in manu Eliæ. †Factum eſt autem
poſt ᵃhæc, ægrotauit filius mulieris matris familiâs, & ᵃverba.
erat languor ᵇfortiſſimus, ita vt non remaneret in eo ha- ᵇeius ſ.
18 litus. †Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi & tibi vir Dei?
D ingreſſus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meę, &
19 interficeres filium meũ? †Et ait ad eam ᶜElias, Da mihi ᶜ-.ſ.
filium tuum. Tulitq; eum de ſinu eius, & portauit in cœ
naculum vbi ipſe manebat, & poſuit ſuper lectulũ ſuũ.
20 †Et clamauit ad Dñm, & dixit: Dñe Deus meus, etiãne
viduam apud quã ego vtcunq; ſuſtentor, afflixiſti, vt in-
21 terficeres filium eius? †Et expandit ſe, atque menſus eſt
ſuper puerũ tribus vicibus, & clamauit ad Dñm, & ait:
Dñe Deus meus reuertatur obſecro anima pueri huius
22 in viſcera eius. †Et exaudiuit Dñs vocem Eliæ: & reuer-
23 ſa eſt anima pueri intra eum, & reuixit. †Tulitque Elias
puerum & depoſuit eum de cœnaculo in inferiorem do
mũ, & tradidit matri ſuæ, & ait illi: En viuit filius tuus.
24 †Dixitque mulier ad Eliam: Nunc in iſto cognoui qm̃ vir
Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum eſt.

*Increſcente fame, Elias Abdiæ herbam pecoribus quærenti oc-
currit, cui ægrè perſuadet vt nunciet Achab ſe adeſſe, qui
occurrens Eliæ ab ipſo corripitur: Dei zelo Elias 850. pſeu-
doprophetas occidi iubet, dato de cælo igne ad conſummatio-
nem holocauſti, & pluuiã à Deo impetrat.* CAP. XVIII.

1 POſt dies multos factũ eſt verbum Dñi ad Eliam, in
A anno tertio, dicens: Vade, & oſtende te Achab, vt
2 dem pluuiã ſuper faciẽ terræ. †Iuit ergo Elias vt oſtẽderet
3 ſe Achab: erat autẽ fames vehemens in Samaria. †Voca-
uitq; Achab Abdiã diſpenſatorẽ domus ſuæ: Abdias au-
4 tem timebat Dñm valde. †Nam cùm interficeret Iezabel
prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, & ab-

ſcondit eos quinquagenos, & quinquagenos in ſpelun-
5 cis, & pauit eos pane & aqua. †Dixit ergo Achab ad
Abdiã: Vade in terrã ad vniuerſos fontes aquarum, &
in cunctas valles: ſi fortè poſſimus inuenire herbam, &
ſaluare equos & mulos, & non penitus iumenta inte-
6 reãt. †Diuiſeruntq; ſibi regiones, vt circuirẽt eas: Achab
ibat per viam vnam, & Abdias per viã alteram ſeorſum.
7 Cũq; eſſet Abdias in via, Elias occurrit ei: Qui cùm co-
B gnouiſſet eum, cecidit ſuper faciem ſuam, & ait: Non tu
8 es, dñe mi, Elias? †Cui ille reſpondit: Ego. *Vade, & dic *& dixit.
9 dño tuo, Adeſt Elias. †Et ille: Quid peccaui, inquit, quo-
niam tradis me ſeruum tuum in manu Achab, vt inter-
10 ficiat me? †Viuit Dñs Deus tuus, quia nõ eſt gens aut re-
gnum, quò non miſerit Dñs meus te requirens: & re-
ſpondentibus cunctis, Non eſt hîc: adiurauit regna ſin-
11 gula & gentes, eò q minimè repertireris. †Et nunc tu di-
12 cis mihi: Vade, & die dño tuo, adeſt Elias. †Cumq; receſ-
ſero à te, Spiritus Dñi aſportabit te in locum quem ego
ignoro: & ingreſſus nuntiabo Achab, & non inueniens
te, interficiet me: ſeruus autem tuus timet Dñm ab in-
13 fantia ſua. †Nunquid non indicatum eſt tibi dño meo,
quid fecerim cùm interficeret Iezabel prophetas Domi-
ni, quòd abſconderim de prophetis Dñi centum viros,
quinquagenos & quinquagenos in ſpeluncis, & paue-
14 rim eos pane & aqua? †Et nunc tu dicis: Vade & dic dño
15 tuo, Adeſt Elias: vt interficiat me. †Et dixit Elias: Viuit
C Dñs exercituum, ante cuius vultum ſto; quia hodie ap-
16 parebo ei. †Abiit ergo Abdias in occurſum Achab, &
17 indicauit ei: Venitq; Achab in occurſum Eliæ. †Et cùm
18 vidiſſet eum, ait: Tune es ille qui conturbas Iſraël? †Et
ille ait: Non ego turbaui Iſraël, ſed tu, & domus patris
tui, qui dereliquiſtis mãdata Dñi, & ſecuti eſtis Baalim.
19 †Veruntamen nunc mitte, & cõgrega ad me vniuerſum
Iſraël in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringen
tos quinquaginta, prophetaſq; lucorum quadringẽtos,
20 qui comedunt de menſa Iezabel. †Miſit Achab ad oẽs
filios Iſraël, & congregauit prophetas in mõte Carmeli.
21 †Accedens autem Elias ad omnem populũ, ait: Vſque-
quo claudicatis in duas partes? ſi Dñs eſt Deus, ſequimi-
D ni eum: ſi autem Baal, ſequimini illum. Et non reſpon-
22 dit ei pplʃ verbum. †Et ait rurſus Elias ad populum: Ego
remanſi propheta Dñi ſolus: prophetæ autem Baal qua-
23 dringẽti & quinquaginta* viri ſunt. †Dentur nobis duo *prophetæq; lucorũ quadringenti.
boues, & illi eligant ſibi bouem vnum, & in fruſta cę-
dentes ponant ſuper ligna, ignem autẽ non ſupponant:
& ego faciam bouem alterum, & imponam ſuper ligna,
24 ignem autem non ſupponam. †Inuocate nomina deorũ
veſtrorum, & ego inuocabo nomen Dñi mei: & Deus q
exaudierit per ignẽ, ipſe ſit Deus. Reſpondens omnis
25 populus, ait: Optima propoſitio*. †Dixit ergo Elias pro- *quam locutus eſt Elias.
phetis Baal, Eligite vobis bouẽ vnum, & facite primi:
quia vos plures eſtis: & inuocate nomina deorum ve-
26 ſtrorum, ignemq; non ſupponatis. †Qui cùm tuliſſent
bouem quem dederat eis, fecerunt: & inuocabant nomẽ
E Baal de manè vſq; ad meridiem, dicẽtes: Baal exaudi nos.
Et non erat vox, nec qui reſponderet: tranſiliebantque
27 altare quod fecerant. †Cumq; eſſet iam meridies, illude-
bat illis Elias dicens: Clamate voce maiore: Deus enim
eſt, & forſitan loquitur, aut in diuerſorio eſt, aut in iti-
28 nere, aut certè dormit, vt excitetur. †Clamabãt ergo vo-
ce magna, & incidebant ſe iuxta ritum ſuũ cultris & lan
29 ceolis, donec perfunderentur ſanguine. †Poſtq̃ au-
tem tranſijt meridies, & illis prophetãtibus venerat tẽ-
pus quo ſacrificiũ offerri ſolet, nec audiebatur vox, nec
30 aliquis reſpondebat, nec attendebat orantes: †dixit Elias
omni populo: Venite ad me. Et accedente ad ſe populo,
31 curauit altare Dñi quod deſtructũ fuerat. †Et tulit duo-
decim lapides iuxta numerum tribuum filiorum Iacob,
ad quem factus eſt ſermo Dñi, dicens: ‖Iſraël erit nomen ‖Ge. 32. f. 28. 3. Reg. 17. f. 34.
32 tuum. †Et ædificauit de lapidibus altare in nomine Dñi,
fecitq; aquæ-ductum, quaſi per duas aratiunculas in cir
33 cuitu altaris, †& compoſuit ligna: diuiſitq; per membra
34 bouem, & poſuit ſuper ligna, †& ait: Implete quatuor
F hydrias aqua, & fundite ſuper holocauſtum, & ſuper li-
gna. Rurſumq; dixit: Etiam ſecundò hoc facite. Qui
cùm feciſſent ſecundò, ait: Etiam tertiò idipſum facite.
35 Feceruntq; tertiò, †& currebant aquæ circum altare, &
36 foſſa aquę-ductus repleta eſt. †Cumq; iam tempus eſſet
vt offerretur holocauſtum, accedens Elias propheta ait:
Dñe Deus Abraham, & Iſaac, & Iſraël, oſtende hodie
quia tu es Deus Iſraël, & ego ſeruus tuus, & iuxta præ-
37 ceptum tuum feci omnia verba hæc. †Exaudi me Dñe,
exaudi me: vt diſcat populus iſte quia tu es Dñs Deus, &
38 tu conuertiſti cor eorum iterum. †Cecidit autem ignis
Dñi, & vorauit holocauſtum, & ligna, & lapides, pul-
uerem quoque, & aquam quæ erat in aquæ-ductu lam-
39 bens. †Quod cùm vidiſſet omnis populus, cecidit in fa-
ciem ſuam, & ait: Dñs ipſe eſt Deus, Dñs ipſe eſt Deus.
40 †Dixitq; Elias ad eos: Apprehendite prophetas Baal, &
G ne vnus quidem effugiat ex eis. Quos cùm apprehendiſ-
ſent, duxit eos Elias ad Torrentem-Ciſon, & interfecit
41 eos ibi. †Et ait Elias ad Achab, Aſcende, comede, & bi-
42 be: quia ſonus multę pluuiæ eſt. †Aſcendit Achab, vt co-
mederet & biberet: Elias autem aſcendit in verticẽ Car-
meli, & pronus in terram poſuit faciem ſuam inter ge-
43 nua ſua, †& dixit ad puerum ſuum: Aſcende, & proſpi-
ce contra mare. Qui cùm aſcendiſſet, & contemplatus
eſſet, ait: Non eſt quicquam. Et rurſum ait illi: Reuer-
44 tere ſeptem vicibus. †In ſeptima autem vice, Ecce nube-
cula parua quaſi veſtigium hominis aſcendebat de mari.
Qui ait: Aſcende, & dic Achab, Iunge-currum tuum & – 3.
45 deſcende, ne occupet te pluuia. †Cumq; ſe verteret huc
atq; illuc, ecce cæli contenebrati ſunt, & nubes, & ven-
tus, & facta eſt pluuia grandis. Aſcendens itaq; Achab
46 abiit in Iezrahel, †& manus Domini facta eſt ſuper Eliã,
accinctiſque lumbis currebat ante Achab, donec veni-
ret in Iezrahel.

Elias fugiens Iezabel in deſerto, à ſomno excitatus, panem diuinitus miſſum edit, aquamq; bibit, & ita ad montem Oreb peruenit, ibiq; in ſpelunca querens ſe ſolum Domini prophetam relictum, audit ſeptem millia eſſe relicta, mittiturq; ad vngendum Hazaël in regem Syriæ, Iehu in regem Iſraël, & Eliſæum in prophetam. CAP. XIX.

1 NVntiauit autem Achab Iezabel omnia quæ fecerat
A Elias, & quomodo occidiſſet vniuerſos prophetas
2 *gladio. †Miſitq; Iezabel nuntium ad Eliam dicens: Hæc *Baal 2.
-mihi faciant dij, & hęc addant, niſi hac hora cras po- – 3.
3 ſuero animam tuam ſicut animã vnius ex illis. †Timuit
ergo Elias, & ſurgens abiit quocunq; eum ferebat volun
tas: venitq; in Ber-ſabee Iuda, & dimiſit ibi puerũ ſuum,
4 †& perrexit in deſertum viam vnius diei. Cumq; veniſ-
ſet, & ſederet ſubter vnã iuniperum, petiuit animæ ſuæ
vt moreretur, & ait: Sufficit mihi Dñe, tollę animam
5 meam: neq; enim melior ſum quàm patres mei. †Proie-
citq; ſe, & obdormiuit in vmbra iuniperi: & ecce ange-
lus-Dñi tetigit eum, & dixit illi: Surge, & comede. – 1.
6 †*Reſpexit, & ecce ad caput ſuum ſubcineritius panis, & *Et 2.
B vas aquę: Comedit ergo & bibit, & rurſum obdormiuit.
7 †Reuerſuſque eſt angelus Dñi ſecundò, & tetigit eum,
dixitq; illi: Surge, comede: grandis enim tibi reſtat via.
8 †Qui cùm ſurrexiſſet, comẽdit & bibit, & ambulauit in
fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadragin
9 ta noctibus, vſq; ad montem Dei Horeb. †Cumq; veniſ-
ſet illuc, manſit in ſpelunca: & ecce ſermo Dñi ad eum,
10 dixitq; illi: Quid hîc agis Elia? †At ille reſpondit: ‖Zelo ‖Ro. 11. a. 3.
zelatus ſum pro Dño Deo exercituum, quia dereliquę-
runt pactum Dñi filij Iſraël: altaria tua deſtruxerunt, & *tuum 4.
prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus ſum ego
11 ſolus, & quærunt animam meam vt auferant eam. †Et
C ait ei: Egredere, & ſta in monte coram Dño: & ecce Dñs
tranſit, & ſpiritus grandis, & fortis ſubuertens montes
& conterens petras ante Dñm: nõ in ſpiritu Dñs, & poſt
12 ſpiritum commotio: non in commotione Dñs, †& poſt
commotionem ignis: non in igne Dñs, & poſt ignem ſi-
13 bilus auræ tenuis. †Quod cùm audiſſet Elias, operuit

vultum

vultum ſuum pallio, & egreſſus ſtetit in oſtio ſpeluncæ,
14 & ecce vox ad eum, dicens: Quid hîc agis Elia? †Et ille
rñdit: Zelo zelatus ſum pro Dño Deo exercituum, quia
dereliquerunt pactum tuum filij Iſraël: altaria tua de-
ſtruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & de-
relictus ſum ego ſolus, & quærũt animam meam vt au-
15 ferant eam. †Et ait Dñs ad eum, Vade, & reuertere in viã
tuam per deſertum in Damaſcũ: cumq; perueneris illuc,
16 vnges Hazaël regem ſuper Syriam, †& Iehu filiũ Namſi
D vnges regem ſuper Iſraël: Eliſæum autem filium Saphat,
17 qui eſt de Abel-meula, vnges prophetam pro te. †‖Et erit, 4.Re.9.a.1. Eccl.48.a.8.
quicunq; fugerit gladium Hazaël, occîdet eum Iehu: &
quicunq; fugerit gladium Iehu, interficiet eum Eliſæus.
18 †‖Et derelinquam mihi in Iſraël ſeptem millia *virorum`, ‖Ro.11.a.4. *vniuerſorum 1.
quorum genua nõ ſunt incuruata ante Baal, & omne os
19 quod non adorauit eum osculans manum. †Profectus
ergo inde Elias, repperit Eliſæum filium Saphat, arãtem
in duodecim iugis boũ, & ipſe in duodecim - iugis boũ` -6.
arantibus, vnus erat: cumq; veniſſet Elias ad eum, miſit
20 pallium ſuum ſuper illũ. †Qui ſtatim relictis bobus cu-
currit poſt Eliam, & ait: Oſculer, oro, patrem meum, &
matrẽ meam, & ſic ſequar te. Dixitq; ei, Vade, & reuer-
21 tere: quod enim meum erat, feci tibi. †Reuerſus autem
ab eo, tulit par boum, & mactauit illud, & in aratro boũ
coxit carnes, & dedit populo, & comederunt: conſur-
genſq; abiit, & ſecutus eſt Eliam, & miniſtrabat ei.

Syri Samariam obſidentes cæduntur à pueris principum prouinciarum, rurſumq; anno altero in campeſtribus cæduntur: rex autem Achab a propheta reprehenditur, quòd fœdus cum Ben-adad rege Syriæ inierit, illumq; viuũ dimiſerit. CAP. XX.

1 PORRò Ben-adad rex Syriæ, congregauit omnem exer-
A citum ſuum, & triginta duos reges ſecum, & equos,
& currus. & aſcendens pugnabat contra Samariam, &
2 obſidebat eam. †Mittenſq; nuntios ad Achab regem Iſ-
3 raël in ciuitatem, †ait: Hæc dicit Ben-adad, Argentum
tuum, & aurum tuum meum eſt: & vxores tuæ, & filij
4 tui optimi, mei ſunt. †Reſponditq; rex Iſraël, Iuxta ver-
bum tuum domine mi rex, tuus ſum ego, & omnia mea.
5 †Reuertẽteſq; nuntij dixerunt, Hæc dicit Ben-adad, qui
miſit nos ad te, Argentum tuum, & aurum tuũ, & vxo-
6 res tuas, & filios tuos dabis mihi. †Cras igitur hac eadem
hora mittam ſeruos meos ad te, & ſerutabuntur domũ
tuam, & domũ ſeruorum tuorũ: & omne quod eis pla-
7 cuerit, ponent in manibus ſuis, & auferẽt. †Vocauit au-
tem rex Iſraël oẽs ſeniores terræ, & ait: Animaduertite, &
B videte qm̃ inſidietur nobis, miſit enim ad me pro vxori-
bus meis, & filiis, & pro argento & auro: & non abnui.
8 †Dixeruntq; omnes maiores natu, & vniuerſus pp̃ls ad
9 eum, Non audias, neq; acquieſcas illi. †Rñdit itaq; nun-
tijs Ben-adad. Dicite dño meo regi, Omnia propter quę
miſiſti ad me ſeruum tuum in initio, faciam: hanc autem
rem facere non poſſum. Reuerſiq; nuntij retulerunt ei.
10 †Qui remiſit, & ait, Hæc faciant mihi dij, & hæc addant,
ſi ſuffecerit puluis Samarię pugillis omnis populi q̃ ſe-
11 quitur me. †Et rñdens rex Iſraël, ait, Dicite ei, Ne glorie-
12 tur accinctus æquæ vt diſcinctus. †Factum eſt autẽ cùm
audiſſet -Ben-adad` verbum iſtud, bibebat ipſe & reges -4.
in vmbraculis, & ait ſeruis ſuis, Circundate ciuitatem.
13 Et circundederunt eam. †Et ecce propheta vnus accedẽs
ad Achab regem Iſraël, ait ei, Hæc dicit Dñs, Certè vidi-
C ſti omnem multitudinem hanc nimiam? ecce ego tradã
eam in manum tuam hodie: vt ſcias quia ego ſum Dñs.
14 †Et ait Achab, Per quem? Dixitq; ei: Hæc dicit Dñs, Per
pediſſequos principum prouinciarum. Et ait: Quis in-
15 cipiet præliari? Et ille dixit: Tu. †Recenſuit ergo pueros
principum prouinciarum, & repperit numerum ducen
torum triginta duorum: & recenſuit poſt eos populum,
16 omnes filios Iſrl̃, ſeptem millia: †& egreſſi ſunt meridie.
Ben-adad autẽ bibebat temulentus in vmbraculo ſuo,
& reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium eius vene-
17 rant. †Egreſſi ſunt autem pueri principum prouinciarũ
in prima fronte. Miſit itaq; Ben-adad. Qui nuntiauerũt
18 ei dicentes: Viri egreſſi ſunt de Samaria. †At ille ait, Si-
ue pro pace veniunt, apprehẽdite eos viuos: ſiue vt præ-
19 lientur, viuos eos capite. †Egreſſi ſunt ergo pueri prin-
cipũ prouinciarum, ac reliqua exercitus ſequebatur*: *eos 1.
20 †& percuſſit vnuſquiſq; virum qui contra ſe veniebat:
fugeruntq; Syri, & perſecutus eſt eos Iſraël. Fugit quo-
D que Ben-adad rex Syriæ in equo cum equitibus ſuis.
21 †Necnon egreſſus rex Iſraël percuſſit equos & currus: &
22 percuſſit Syriam plaga magna. †(Accedens autem pro-
pheta ad regem Iſraël, dixit ei, Vade, & confortare, &
ſcito, & vide quid facias: ſequenti enim anno rex Syriæ
23 aſcendet contra te.) †Serui verò regis Syrię dixerunt ei,
Dij montium ſunt dij eorum; ideò ſuperauerunt nos:
ſed melius eſt vt pugnemus contra eos in campeſtribus,
24 & obtinebimus eos. †Tu ergo verbum hoc fac, Amoue
reges ſingulos ab exercitu tuo, & pone principes p̃ eis:
25 †& inſtaura numerum militum qui ceciderunt de tuis,
& equos ſecundum equos priſtinos, & currus ſecundũ
currus quos antè habuiſti: & pugnabimus contra eos in
campeſtribus, & videbis q̃ obtinebimus eos. Credidit
26 conſilio eorum, & fecit ita. †Igitur poſtq̃ annus tran-
ſierat, recenſuit Ben-adad Syros, & aſcendit in Aphec, vt
27 pugnaret contra Iſraël. †Porrò filij Iſraël recenſiti ſunt,
E & acceptis cibariis profecti ex aduerſo, caſtraq; metati
ſunt contra eos, quaſi duo parui greges caprarum: Syri
28 autem repleuerunt terram. †(Et accedens -vnus` vir Dei, -1.
dixit ad regem Iſraël, Hæc dicit Dñs, Quia dixerũt Syri,
Deus montium eſt Dñs, & non eſt Deus vallium: dabo
omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, &
29 ſcietis quia ego ſum Dñs.) †Dirigebantq; ſeptem diebus
ex aduerſo, hi, atq; illi acies, ſeptima autem die commiſ-
ſum eſt bellum: percuſſeruntq; filij Iſraël de Syris centũ
30 millia peditum in die vna. †Fugerunt autem qui reman-
ſerant in Aphec, in ciuitatem: & cecidit murus ſuper vi-
ginti ſeptem millia hominum qui remanſerant. Porrò
Ben-adad fugiens ingreſſus eſt ciuitatem, in cubiculum
31 quod erat intra cubiculũ. †Dixeruntq; ei ſerui ſui; Ec-
F ce, audiuimus q̃ reges domus Iſraël clementes ſint, po-
namus itaq; ſaccos in lumbis noſtris, & funiculos in ca-
pitibus noſtris, & egrediamur ad regem Iſraël: forſitan
32 ſaluabit animas nr̃as. †Accinxerunt ſaccis lumbos ſuos,
& poſuerunt funiculos in capitibus ſuis, veneruntq; ad
regem Iſrl̃, & dixerunt ei: Seruus tuus Ben-adad dicit,
Viuat, oro te, anima mea. Et ille ait, Si adhuc viuit, frater
33 meus eſt. †Quod acceperũt viri pro omine: & feſtinan-
tes rapuerunt verbum ex ore eius, atq; dixerunt, Frater
tuus Ben-adad*: Et dixit eis, Ite, & adducite eum ad me. *viuit.
Egreſſus eſt ergo ad eum Ben-adad, & leuauit eũ in cur-
34 rum ſuum. †Qui dixit ei, Ciuitates quas tulit pater meus
à patre tuo, reddam: & plateas fac tibi in Damaſco, ſicut
fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedam
35 à te. Pepigit ergo fœdus, & dimiſit eũ. †Tunc vir qui-
G dam de filiis prophetarum dixit ad ſocium ſuum in ſer-
36 mone Dñi, percute me. At ille noluit p̃cutere. †Cui ait,
Quia noluiſti audire vocẽ Dñi, ecce recedes à me, & p̃cu
tiet te leo. Cumq; paululum receſſiſſet ab eo, inuenit eũ
37 leo, atq; p̃cuſſit. †Sed & alterum inueniens virum, dixit
ad eum, Percute me. Qui percuſſit eum, & vulnerauit.
38 †Abiit ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutauit
39 aſperſione pulueris -os & `oculos ſuos. †Cumq; rex tran -1.
ſiſſet, clamauit ad regem, & ait, Seruus tuus egreſſus eſt
ad præliandũ cominus: cumq; fugiſſet vir vnus, adduxit
eum quidam ad me, & ait: Cuſtodi virum iſtum: qui ſi
lapſus fuerit, erit aĩa tua pro anima eius, aut talentũ ar-
40 genti appendes. †Dum autem ego turbatus huc illucq;
me verterem, ſubitò non comparuit. Et ait rex Iſraël ad
41 eum, Hoc eſt iudicium tuum, quod ipſe decreuiſti. †At
ille ſtatim abſterſit puluerem de facie ſua, & cognouit
42 eum rex Iſrl̃, q̃ eſſet de prophetis. †Qui ait ad eum: Hæc
dicit Dñs, ‖Quia dimiſiſti virum dignum morte de ma- ‖Inf.22.f.32.
nu tua, erit anima tua pro anima eius, & pp̃ls tuus pro
43 pp̃lo eius. †Reuerſus eſt igitur rex Iſraël in domum ſuã,
audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.

Naboth ob negatam regi Achab vineam à falſis teſtibus iuſſu Iezabel accuſatus, lapidatur: quo facto ipſi Achab ad occupandam vineam properanti Elias plurima comminatur mala, quæ tamen Achab ſe humiliando euadit. CAP. XXI.

-1- 1 POſt verba autem hęc, -tempore illo᾽ vinea erat Na-
A both Iezrahelitæ quæ erat in Iezrahël, iuxta palatiũ
2 Achab regis Samariæ. † Locutus eſt ergo Achab ad Na-
both, dicens: Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi bot-
tum olerum, quia vicina eſt, & prope domum meã, da-
boq́; tibi pro ea vineam meliorem, aut ſi cõmodius tibi
3 putas, argenti pretium quantũ digna eſt. †Cui reſpon-
dit Naboth, Propitius ſit mihi Dñs, ne dem hæreditatem
4 patrum meorum tibi. †Venit ergo Achab in domum ſuã
indignans, & frendens ſuper verbo quod locutus fuerat
ad eum Naboth Iezrahelites, dicens: Non dabo tibi hæ-
B reditatẽ patrum meorum. Et proijciens ſe in lectulum
ſuum, auertit faciem ſuam ad parietem, & non comedit
5 panem. †Ingreſſa eſt autem ad eum Iezabel vxor ſua, di-
xitq́; ei: Quid eſt hoc, vnde anima tua contriſtata eſt? &
6 quare non comedis panẽ? †Qui reſpondit ei, Locutus
ſum Naboth Iezrahelitæ, & dixi ei: Da mihi vineã tuam,
-4- accepta pecunia: aut ſi tibi placet, dabo tibi vineam-me-
7 liorẽ᾽ pro ea. Et ille ait, Non dabo tibi vineã meã. †Dixit
ergo ad eum Iezabel vxor eius, Grandis authoritatis es,
& bene regis regnum Iſraël: ſurge & comede panem, &
æquo animo eſto, ego dabo tibi vineã Naboth Iezrahe-
8 litæ. †Scripſit itaq́; literas ex nomine Achab, & ſignauit
C eas annulo eius, & miſit ad maiores natu, & optimates
qui erant in ciuitate eius, & habitabant cum Naboth.
9 †Literarũ autem hæc erat ſententia, Prædicate ieiuniũ,
10 & ſedere facite Naboth inter primos populi, † & ſubmit
tite duos viros filios Belial contra eum, & falſum teſti-
monium dicant, Benedixit Deum & regem, Et educite
11 eũ, & lapidate, ſicq́; moriatur. †Fecerũt ergo ciues eius
maiores natu & optimates qui habitabãt cum eo in vr-
D be ſicut præceperat eis Iezabel, & ſicut ſcriptum erat in
12 literis quas miſerat ad eos: † prædicauerunt ieiunium, &
13 ſedere fecerunt Naboth inter primos populi. †Et addu-
ctis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos ſedere contra
eum, At illi, ſcilicet vt viri diabolici, dixerunt cõtra eum
teſtimonium coram multitudine: Benedixit Naboth
Deum & regẽ: Quam ob rem eduxerunt eum extra ci-
14 uitatem, & lapidibus interfecerunt. †Miſeruntq́; ad Ie-
zabel, dicentes: Lapidatus eſt Naboth, & mortuus eſt.
15 †Factum eſt autem, cùm audiſſet Iezabel lapidatum Na-
both, & mortuum, locuta eſt ad Achab, Surge & poſſi-
de vineam Naboth Iezrahelitæ, qui noluit tibi acquie-
ſcere, & dare eam accepta pecunia: non enim viuit Na-
16 both, ſed mortuus eſt. †Quod cũ audiſſet Achab, mor
tuum videlicet Naboth ſurrexit, & deſcendebat in vi-
17 neam Naboth Iezrahelitæ vt poſſideret eam. †Factus eſt
18 igitur ſermo Dñi ad Eliam Theſbiten dicens, †Surge, &
E deſcende in occurſum Achab regis Iſraël, qui eſt in Sa-
maria: ecce ad vineam Naboth, deſcendit, vt poſſideat eã:
Inf. 22. f. 38. 19 † & loquêris ad eum, dicens, Hæc dicit Dñs, Occidiſti,
Inſuper & poſſediſti. Et poſt hęc addes, Hæc dicit Dñs,
In loco hoc in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth,
20 lambent quoq́; ſanguinem tuũ. †Et ait Achab ad Eliã,
*inimice mi? 4. Num inueniſti me*inimicum tibi? Qui dixit, inuêni, eò
quòd venundatus ſis, vt faceres malum in cõſpectu Dñi.
* Hęc dicit Dominus. 4. Re. 9. b. 8. 21 †*Ecce ego inducam ſuper te malum, & demetam poſte-
F siora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parie-
22 tem, & clauſum, & vltimum in Iſraël. †Et dabo domum
‖Sup. 21. ſ. 29. tuam ‖ſicut domum Ieroboam filij Nabath, ‖& ſicut do-
‖Sup. 16. a. 3. mum Baaſa filij Ahia: quia egiſti, vt me ad iracundiam
‖4. Reg. 9. ſ. 13. 23 prouocares, & peccare feciſti Iſraël. † ‖Sed & de Iezabel
loquutus eſt Dñs, dicens: Canes comedẽt Iezabel in agro
24 Iezrahel. †Si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedẽt
eum canes: ſi autem mortuus fuerit in agro, comedent
25 eum volucres cæli. †Igitur nõ fuit alter talis ſicut Achab,
G qui venundatus eſt vt faceret malum in conſpectu Dñi:
26 Cõcitauit enim eum Iezabel vxor ſua, †& abominabilis
factus eſt, in tantum vt ſequeretur idôla quæ fecerant
Amorrhæi, quos conſumpſit Dñs à facie filiorum Iſraël.
27 †Itaq́; cùm audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſti-
menta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitq́:
28 & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite. †Et
29 factus eſt ſermo Dñi ad Eliam Theſbiten, dicens. †Nõn-
ne vidiſti humiliatum Achab coram me? quia igitur hu-
miliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus
eius, ſed ‖ in diebus filij ſui inferam malum domui eius. ‖4. Reg. 9. f. 26.

Achab & Ioſaphat reges, pſeudoprophetarum vaticinio decepti, ad pugnam procedunt in Ramoth-Galaad, ac vincuntur, occiſo Achab, qui Michæam vera prophetantem carcere incluſerat. Impio Achab ſuccedit filius impius Ochozias, pio autem Ioſaphat ſuccedit impius filius Ioram. CAP. XXII.

1 TRanſierunt igitur tres anni abſq́; bello inter Syriã
A & Iſraël. †In anno autem tertio, deſcendit Ioſaphat 1. Par. 18. a. 1
2 rex Iuda ad regem Iſraël. † (Dixitque rex Iſraël ad ſeruos
3 ſuos, Ignoratis quòd noſtra ſit Ramoth-Galaad, & negli
4 gimus tollere eam de manu regis Syriæ?) †Et ait ad Ioſa-
phat, Venieſnè mecum ad præliandum in Ramoth-Ga-
5 laad? †Dixitq́; Ioſaphath ad regem Iſraël, Sicut ego ſum,
ita & tu: *populus meus, & populus tuus vnum ſunt: & * ſicut populus meus, & populus tuus: & ſicut equi mei, ita & equi tui 1.
equites mei equites tui*. †Dixitq́; Ioſaphat ad regem Iſ-
6 raël, Quære, oro te, hodie ſermonem Dñi. †Congrega-
uit ergo rex Iſraël prophetas, quadringentos circiter vi-
ros, & ait ad eos, Ire debeo in Ramoth-Galaad ad bellan
dum, an quieſcere? Qui reſpõderunt, Aſcende, & da-
7 bit eam Dñs in manu regis. †Dixit autem Ioſaphat, Non
eſt hic propheta Dñi quiſpiam, vt interrogemus per eũ?
8 †Et ait rex Iſraël ad Ioſaphat, Remanſit vir vnus per quẽ
poſſumus interrogare Dñm: ſed ego odi eum, quia non
prophetat mihi bonum, ſed malũ, Michæas filius Iem-
9 la. Cui Ioſaphat ait, Ne loquaris ita rex. †Vocauit ergo
B rex Iſraël eunuchum quendam, & dixit ei, Feſtina addu-
10 cere Michæam filium Iemla. †Rex autem Iſraël, & Ioſa-
phat rex Iuda ſedebant vnuſquiſque in ſolio ſuo veſtiti
cultu regio, in area iuxta oſtium portæ Samariæ, & vni-
11 uerſi prophetæ prophetabant in conſpectu eorum. †Fe-
cit quoq́; ſibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea,
& ait, Hęc dicit Dñs, his ventilabis Syriam donec deleas
12 eam. †Omneſq́; prophetæ ſimiliter prophetabãt, dicen-
tes: Aſcẽde in Ramoth-Galaad, & vade proſperè, & tra-
13 det Dñs in manus regis. †Nuntius verò qui ierat vt voca-
ret Michæam, locutus eſt ad eum dicens: Ecce ſermones
prophetarum ore vno regi bona prædicant: ſit ergo*ſer- *& 6.
14 mo tuus ſimilis eorum, & loquere bona. †Cui Michæas
ait: Viuit Dominus, quia quodcunq́; dixerit mihi Do-
15 minus, hoc loquar. †Venit itaque ad regem, & ait illi
rex, Michæa ire debemus in Ramoth-Galaad ad præ-
C liandum, an ceſſare? Cui ille reſpondit, Aſcende, & va-
16 de proſperè, & tradet Dominus in manus regis. †Dixit
autem rex ad eum, Iterum atq́; iterum adiuro te, vt non
loquaris mihi niſi quod verum eſt, in nomine Domini.
17 †Et ille ait: Vidi cunctum Iſraël diſperſum in montibus
quaſi oues non habentes paſtorem: Et ait Dominus, Nõ
habent iſti dominum: reuertatur vnuſquiſq́; in domum
18 ſuam in pace. †(Dixit ergo rex Iſraël ad Ioſaphat, Nun-
quid non dixi tibi quia non prophetat mihi bonum, ſed
19 ſemper malum?) †Ille verò addens, ait, Propterea audi
ſermonem Domini, Vidi Dominũ ſedentem ſuper ſo-
lium ſuum, & omnem exercitũ cęli aſſiſtentem ei à dex-
20 tris, & á ſiniſtris: †& ait Dominus, Quis decipiet Achab
regem Iſraël, vt aſcendat, & cadat in Ramoth-Galaad?
21 Et dixit vnus verba huiuſcemodi, & alius aliter. †Egreſ-
ſus eſt autem ſpiritus, & ſtetit corã Domino, & ait, Ego
22 decipiam illum. Cui locutus eſt Dominus, In quo? †Et
D ille ait, Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium
prophetarum eius. Et dixit Dominus, Decipies, & præ-
23 ualebis: egredere, & fac ita. †Nunc igitur ecce dedit Do-
minus ſpiritum mendacij in ore omnium prophetarum
tuorum qui hic ſunt, & Dominus locutus eſt contra te
24 malum. †Acceſſit autem Sedecias filius Chanaana, &

percuſſit

percuſſit Michæam in maxillam, & dixit, Méne ergo di-
25 miſit Spiritus Dñi, & locutus eſt tibi? † Et ait Michæas,
Viſurus es in die illa quando ingrediêris in cubiculũ in-
26 tra cubiculum, vt abſcondaris. †Et ait rex Iſraël, Tollite
Michæam, & maneat apud Amon principem ciuitatis,
27 & apud Ioas filiũ Amélech, †& dicite eis, Hæc dicit rex,
Mittite virum iſtum in carcerem, & ſuſtẽtate eum pane
tribulationis & aqua anguſtiæ, donec reuertar in pace.
28 †Dixitq́; Michęas, Si reuerſus fueris in pace, non eſt lo-
29 cutus in me Dñs. Et ait, Audite populi omnes. †Aſcendit
itaq; rex Iſraël, & Ioſaphat rex Iuda in Ramoth-Galaad.
30 †Dixit itaq; rex Iſraël ad Ioſaphat, Sume arma, & ingre-
dere prælium, & induere veſtibus tuis. Porrò rex Iſraël
31 mutauit habitum ſuum, & ingreſſus eſt bellum. † Rex
E autem Syriæ præceperat principibus curruum triginta-
duobus, dicens: Non pugnabitis contra minorem, &
maiorem quempiam, niſi contra regem Iſraël ſolum.
32 †Cùm ergo vidiſſent principes curruum Ioſaphat, ſuſpi-
cati ſunt quòd ipſe eſſet rex Iſraël, & impetu facto pu-
33 gnabant contra eum: & exclamauit Ioſaphat. †Intelle-
xeruntq́; principes curruum quòd nõ eſſet rex Iſraël, &
*Vnus i. 34 ceſſauerunt ab eo. †*Vir autem quidam tetendit arcum,
in incertum ſagittam dirigens, & caſu percuſſit regem
Iſraël inter pulmonem, & ſtomachum. At ille dixit au-
rigæ ſuo, Verte manum tuam & ejice me de exercitu,
35 quia grauiter vulneratus ſum. †Commiſſum eſt ergo
*ı. prælium in die illa, & rex Iſraël ſtabat in curru ſuo con-
tra Syros, & mortuus eſt veſpere: Fluebat autem ſanguis
36 plagæ in ſinum currus, † & præco inſonuit in vniuerſo
exercitu antequàm ſol occumberet, dicens: Vnuſquiſ-
ſuam i. 37 que reuertatur in ciuitatem, & in terram ſuam. †Mor-
tuus eſt autem rex, & perlatus eſt in Samariam: ſepelie-
38 runtq́; regem in Samaria, † & lauerunt currum eius in
piſcina Samariæ, & linxerunt canes ſanguinem eius, &
‖Sup. 21. c. 22. habenas lauerũt, ‖ iuxta verbum Dñi quod locutus fue-
39 rat. †Reliqua autem ſermonum Achab, & vniuerſa quę
F fecit, & domus eburnea quam ædificauit, cunctarumq́;
vrbium quas extruxit, nónne hęc ſcripta ſunt in libro
40 ſermonum dierum regum Iſraël? †Dormiuit ergo Achab
cum patribus ſuis, & regnauit Ochozias filius eius pro
41 eo. † Ioſaphat verò filius Aſa regnare cœperat ſuper Iu-
42 dam anno quarto Achab regis Iſraël. †Trigintaquinque
annorum erat cùm regnare cœpiſſet, & vigintiquinque
annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Azu-
43 ba filia Salai. †Et ambulauit in omni via Aſa patris ſui,
& non declinauit ex ea: fecitque quod rectum erat in
44 conſpectu Domini. † Veruntamen excelſa non abſtu-
lit: adhuc enim populus ſacrificabat, & adolebat incen-
45 ſum in excelſis. † Pacemque habuit Ioſaphat cum rege
46 Iſraël. † Reliqua autem verborum Ioſaphat, & opera
eius quæ geſſit, & prælia, nónne hæc ſcripta ſunt in li-
47 bro verborum dierum regum Iuda? † Sed & reliquias
G effœminatorum, qui remanſerant in diebus Aſa patris
48 eius, abſtulit de terra. † Nec erat tunc rex conſtitutus in
49 Edom. † Rex verò Ioſaphat fecerat claſſes in mari, quæ
nauigarent in Ophir propter aurum: & ire non pote-
50 rant, quia confractæ ſunt in Aſion-gáber. † Tunc ait
Ochozias filius Achab ad Ioſaphat, Vadant ſerui mei
2. Par. 21. a. 1 51 cum ſeruis tuis in nauibus. Et noluit Ioſaphat. † Dor-
miuitq́; Ioſaphat cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum
eis in Ciuitate-Dauid patris ſui: regnauitque Ioram fi-
52 lius eius pro eo. †Ochozias autem filius Achab regna-
re cœperat ſuper Iſraël in Samaria, anno ſeptimodeci-
mo Ioſaphat regis Iuda, regnauitq́; ſuper Iſraël duobus
53 annis. † Et fecit malum in conſpectu Domini, &
ambulauit in via patris ſui, & matris ſuæ,
& in via Ieroboam filij Nabat, qui pec-
54 care fecit Iſraël. †Seruiuit quoque
Baal, & adorauit eum, & ir-
ritauit Dñm Deum
Iſraël iuxta omnia
quæ fecerat
pater ei*.

LIBER REGVM QVARTVS,

Secũdũ Hebræos, Malachim ſecũdus.

Ochozias ſuper ægritudine ſua Beel-zebub conſulere volens, ab Elia increpatur, ac moriturus prædicitur: duos quinquagenarios principes ad Eliam miſſos ignis cœleſtis deuorat cum ipſorum militibus, tertio principe ſua modeſtia ſeruato: cum quo Elias ad Ochoziam deſcendit, cui mortuo ſuccedit frater Ioram.

CAPVT PRIMVM.

1 PRÆVARICATVS eſt autem
A Moab in Iſraël, poſtquàm mor-
2 tuus eſt Achab. †Ceciditque
Ochozias per cancellos cœna-
culi ſui quod habebat in Sa-
maria, & ægrotauit: miſitq́ue
nuntios, dicens ad eos, Ite,
cõſulite Beel-zebub deum Ac-
caron, vtrum viuere queam de
3 infirmitate mea hac. † Angelus autem Dñi locutus eſt
ad Eliam Theſbiten, dicens, Surge, & aſcende in occur-
ſum nuntiorum regis Samariæ, & dices ad eos, Nun-
quid non eſt Deus in Iſraël, vt eatis ad conſulendum
4 Beel-zebub deum Accaron? † Quam ob rem hæc dicit
Dominus: De lectulo ſuper quẽ aſcendiſti, non deſcen-
5 des, ſed morte moriêris. Et abiit Elias. †Reuerſiq́; ſunt
B nuntij ad Ochoziam. Qui dixit eis, Quare reuerſi eſtis?
6 † At illi reſponderunt ei, Vir occurrit nobis, & dixit ad
nos, Ite, & reuertimini ad regem qui miſit vos, & di-
cetis ei, Hęc dicit Dñs, Nunquid quia non erat Deus in
Iſraël, mittis vt conſulatur Beel-zebub deus Accaron?
Idcirco de lectulo ſuper quem aſcendiſti, non deſcen-
7 des, ſed morte moriêris. † Qui dixit eis, Cuius figuræ
& habitus eſt vir ille qui occurrit vobis, & locutus eſt
8 verba hęc? † At illi dixerunt, Vir piloſus, & zona pel-
licea accinctus renibus. Qui ait, Elias Theſbites eſt.
9 †Miſitq́; ad eum quinquagenarium principem, & quin-
quaginta qui erant ſub eo. Qui aſcendit ad eum: ſeden-
tiq́; in vertice montis, ait, Homo Dei, rex præcepit vt
10 deſcendas. Reſpondensq́; Elias, †dixit quinquagenario,
C Si homo Dei ſum, deſcendat ignis de cęlo, & deuoret
te, & quinquaginta tuos. Deſcendit itaq; ignis de cęlo,
& deuorauit eum, & quinquaginta qui erant cum eo.
11 †Ruſumq́; miſit ad eum principem quinquagenarium
alterum, & quinquaginta cum eo. †Qui locutus eſt illi,
12 Homo Dei, hęc dicit rex, Feſtina, deſcende. †Reſpon-
dens Elias, ait, Si homo Dei ego ſum, deſcendat ignis
de cęlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Deſcen-
dit ergo *ignis de cęlo, & deuorauit illum, & quinqua- *Dei 4.
13 ginta eius. †Iterum miſit principem quinquagenarium
tertium, & quinquaginta qui erant cum eo. Qui cùm
veniſſet, curuauit genua contra Eliam, & precatus eſt
eum, & ait, Homo Dei, noli deſpicere animam meam,
14 & animas ſeruorum tuorum qui mecum ſunt. † Ecce
D deſcendit ignis de cęlo, & deuorauit duos principes
quinquagenarios primos, & quinquagenos qui cum eis
15 erant: ſed nunc obſecro vt miſerearis animę meę. †Lo-
cutus eſt autem angelus Domini ad Eliam, dicens, De-
ſcende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, & deſcen-
16 dit cum eo ad regem, †& locutus eſt ei, Hęc dicit Domi-
nus, Quia miſiſti nuntios ad conſulendũ Beel-zebub
deum Accaron, quaſi non eſſet Deus in Iſraël à quo poſ-
ſes interrogare ſermonem, ideo de lectulo ſuper quem
17 aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte moriêris. †Mor-
tuus eſt autem iuxta ſermonem Domini quem locutus
eſt Elias, & regnauit Ioram frater eius pro eo, anno ſe-
cundo Ioram filij Ioſaphat regis Iuda: non enim habe-
18 bat filium. † Reliqua autem verborum Ochoziæ quæ
operatus eſt, nónne hęc ſcripta ſunt in libro ſermo-
num dierum regum Iſraël?

*Eliſæus indiuiduus Eliæ comes, Iordanem, aqua Eliæ pallio diui-
ſa, cum illo tranſit, Elia autem in cælum igneo curru rapto,
duplicem eius ſpiritum accipit, ac pallio Eliæ rurſum Iorda-
nis aquas diuidit. Elias quęſitus non inuenitur, aquæ Ieri-
cho ac terræ ſterilitas immiſſo per Eliſæum ſale ſanantur,
puerique Eliſæum irridentes ab Vrſis lacerantur.* CAP. II.

1 FActum eſt autem, cùm leuare vellet Dñs Eliam per
A turbinem in cęlum, ibant Elias & Eliſæus de Galga-
2 lis. Dixitq; Elias ad Eliſęum, Sede hîc, quia Dominus
miſit me vſque in Beth-el. Cui ait Eliſæus, Viuit Do-
minus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te.
3 Cumq; deſcendiſſent Beth-el, egreſſi ſunt filij prophe-
tarum, qui erant in Beth-el, ad Eliſæum, & dixerunt ei,
Nunquid noſti quia hodie Dñs tollet dominum tuum
4 à te? Qui reſpondit, Et ego noui, ſilete. Dixit autem
Elias ad Eliſęum, Sede hîc, quia Dominus miſit me in
Iericho. Et ille ait, Viuit Dominus, & viuit anima tua,
quia non derelinquam te. Cumque veniſſent Iericho,
5 acceſſerunt filij prophetarum qui erant in Iericho, ad
Eliſęum, & dixerunt ei, Nunquid noſti quia Dominus
hodie tollet dominum tuum à te? Et ait, Et ego noui: ſi-
6 lete. Dixit autem ei Elias, Sede hîc, quia Dñs miſit me
B vſque ad Iordanem. Qui ait, Viuit Dominus, & viuit
7 anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur am-
bo pariter, & quinquaginta viri de filiis prophetarum
ſecuti ſunt eos, qui & ſteterunt è contra, longè: illi au-
8 tem ambo ſtabant ſuper Iordanem. Tulitq; Elias pal-
lium ſuum, & inuoluit illud, & percuſſit aquas, quæ
diuiſę ſunt in vtranque partem, & tranſierunt ambo
9 per ſiccum. Cumq; tranſiſſent, Elias dixit ad Eliſęum,
Poſtula quod vis vt faciam tibi, antequàm tollar à te.
Dixitque Eliſęus, Obſecro vt fiat in me duplex Spiritus
10 tuus. Qui reſpondit, Rem difficilem poſtulaſti: at-
tamen ſi videris me, quando tollar à te, erit tibi quod
11 petiſti: ſi autem non videris, non erit. Cumq; per-
gerent, & incedẽtes ſermocinarẽtur, ecce currus igneus,
& equi ignei diuiſerunt vtrunque, & aſcendit Elias per
12 turbinem in cęlum. Eliſęus autem videbat, & clama-
bat, Pater mi, pater mi, currus Iſraël & auriga eius. Et
non vidit eum amplius: apprehenditq; veſtimenta ſua,
13 & ſcidit illa in duas partes. Et leuauit pallium Eliæ,
C quod ceciderat ei: reuerſusq; ſtetit ſuper ripam Iorda-
14 nis, & pallio Eliæ quod ceciderat ei, percuſſit aquas, & non ſunt diuiſę, & dixit, Vbi eſt Deus Elię? etiam
nunc. Percuſſitq; aquas, & diuiſę ſunt huc atq; illuc,
15 & tranſijt Eliſęus. Videntes autem * filij propheta-
rum qui erant in Iericho econtra, dixerunt, Requieuit
Spiritus Eliæ ſuper Eliſęum. Et venientes in occurſum
16 eius, adorauerunt eum proni in terram, dixeruntque
illi, Ecce, cum ſeruis tuis ſunt quinquaginta viri fortes,
qui poſſunt ire, & quęrere dominum tuum, ne fortè
tulerit eum Spiritus Domini, & proiecerit eum in vnum
montium, aut in vnam vallium. Qui ait, Nolite mit-
17 tere. Coëgeruntq; eum, donec acquieſceret, & dice-
ret, Mittite. Et miſerunt quinquaginta viros: qui cùm
18 quęſiſſent tribus diebus, non inuenerunt. Et reuerſi
D ſunt ad eũ: At ille habitabat in Iericho, & dixit eis, Nun-
19 quid non dixi vobis, Nolite mittere? Dixerunt quo-
que viri ciuitatis ad Eliſęum, Ecce habitatio ciuitatis hu
ius optima eſt, ſicut tu ipſe domine perſpicis: ſed aquę
20 peſſimę ſunt, & terra ſterilis. At ille ait, Afferte mihi
vas nouum, & mittite in illud ſal. Quod cùm attuliſ-
21 ſent, egreſſus ad fontem aquarum, miſit in illud ſal,
& ait, Hęc dicit Dominus, Sanaui aquas has, & non
22 erit vltrà in eis mors, neque ſterilitas. Sanatæ ſunt er-
go aquæ vſque in diem hanc, iuxta verbum Eliſæi quod
23 locutus eſt. Aſcendit autem inde in Beth-el: cumque
aſcenderet per viam, pueri parui egreſſi ſunt de ciuita-
te, & illudebant ei, dicentes, Aſcende calue, aſcen-
24 de calue. Qui cùm reſpexiſſet, vidit eos, & maledi-
xit eis in nomine Domini: egreſſique ſunt duo vrſi de
ſaltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros.

4. Mach. 2. f. 58. Eccl. 48. b. 15

* cam 1.

4 Reg 4.

25 Abiit autem inde in montem Carmeli, & inde re-
uerſus eſt in Samariam.

*Ob præuaricatum à rege Moab fœdus quod cum rege Iſraël ha-
bebat, aſcendunt aduerſus illum rex Iſraël, rex Iuda, &
rex Edom, quibus Dominus per Eliſæum aquam ſine pluuia
promittit, & victoriam de rege Moab, qui ſuum primoge-
nitum immolat.* CAP. III.

1 IOram verò filius Achab regnauit ſuper Iſraël in Sa-
A maria anno decimooctauo Ioſaphat regis Iudæ. Re-
2 gnauitque duodecim annis. Et fecit malum coram Do-
mino, ſed non ſicut pater ſuus & mater: tulit enim ſta-
3 tuas Baal quas fecerat pater eius. Veruntamen in pec-
catis Ieroboam filij Nabath, qui peccare fecit Iſraël, ad-
4 hęſit, nec receſſit ab eis. Porrò Meſa rex Moab, nutrie-
bat pecora multa, & ſoluebat regi Iſraël centum millia
agnorum, & centum millia arietum cum velleribus ſuis:
5 Cumque mortuus fuiſſet Achab, præuaricatus eſt fœ-
6 dus quod habebat cum rege Iſraël. Egreſſus eſt igitur
rex Ioram in die illa de Samaria, & recenſuit vniuerſum
7 Iſraël. Miſitq; ad Ioſaphat regem Iuda, dicens, Rex
Moab receſſit à me, veni mecum contra eum ad præ-
lium. Qui reſpondit, Aſcendam, qui meus eſt, tuus eſt:
populus meus, populus tuus: & equi mei, equi tui.
8 Dixitque, Per quam viam aſcendemus? At ille reſpon-
9 dit, Per deſertum Idumeę. Perrexerunt igitur rex Iſ-
B raël, & rex Iuda, & rex Edom, & circuierunt per viam
ſeptem dierum, nec erat aqua exercitui & iumentis quę
10 ſequebantur eos. Dixitq; rex Iſraël, Heu heu heu, - 1.
congregauit nos Dominus tres reges, vt traderet in ma-
11 nus Moab. Et ait Ioſaphat, Eſtnè hîc Propheta Domi-
ni, vt deprecemur Dominum per eum? Et reſpondit
vnus de ſeruis regis Iſraël, Eſt hîc Eliſęus filius Saphat,
12 qui fundebat aquam ſuper manus Elię. Et ait Ioſa-
phat, Eſt apud eum ſermo Domini. Deſcenditque ad
eum rex Iſraël, & Ioſaphat rex Iuda, & rex Edom. - 6.
13 Dixit autem Eliſæus ad regem Iſraël, Quid mihi & ti-
bi eſt? vade ad Prophetas patris tui, & matris tuæ. Et
ait illi rex Iſraël, Quare congregauit Dominus tres re-
14 ges hos, vt traderet eos in manus Moab? Dixitq; ad
eum Eliſęus, Viuit Dominus exercituum, in cuius con-
ſpectu ſto, quòd ſi non vultum Ioſaphat regis Iudę eru-
beſcerem, non attendiſſem quidem te, nec reſpexiſſem.
15 Nunc autem adducite mihi pſaltem. Cumque caneret
16 pſaltes, facta eſt ſuper eum manus Domini, & ait, Hæc
C dicit Dominus, Facite alueum torrentis huius foſſas, &
17 foſſas. Hęc enim dicit Dominus, Non videbitis ven-
tum, neque pluuiam: & alueus iſte replebitur aquis, &
18 bibetis vos, & familię veſtrę, & iumenta veſtra. Pa-
rumq; eſt hoc in conſpectu Domini: Inſuper tradet etiã
19 Moab in manus veſtras. Et percutietis omnem ciui-
tatem munitam, & omnem vrbem electam, & vniuer-
ſum lignum fructiferum ſuccidetis, cunctosque fontes
aquarum obturabitis, & omnem agrũ egregium ope-
20 rietis lapidibus. Factum eſt igitur manè, quando ſa-
crificium afferri ſolet, & ecce, aquæ veniebant per viam
21 Edom, & repleta eſt terra aquis. Vniuerſi autem Moa-
bitę audientes quòd aſcendiſſent reges vt pugnarent ad-
uerſum eos, conuocauerunt omnes qui accincti erant
22 baltheo deſuper, & ſteterunt in terminis. Primoque
manè ſurgentes, & orto iam ſole ex aduerſo aquarum,
viderunt Moabitæ econtra aquas rubras, quaſi ſangui-
23 nem, dixeruntque, Sanguis gladij eſt: pugnauerunt
D reges contra ſe, & cęſi ſunt mutuò: nunc perge ad prę-
24 dam Moab. Perrexeruntq; in caſtra Iſraël: porrò con-
ſurgens Iſraël, percuſſit Moab: at illi fugerunt coram
eis. Venerunt igitur qui vicerant, & percuſſerunt Moab,
25 & ciuitates deſtruxerunt: & omnem agrum optimum,
mittentes ſinguli lapides, repleuerunt: & vniuerſos
fontes aquarum obturauerunt: & omnia ligna fructi-
fera ſucciderunt, ita vt muri tantùm fictiles remane-
rent: & circundata eſt ciuitas à fundibulariis, & magna
26 ex parte percuſſa. Quod cùm vidiſſet rex Moab, prę-

ualuiſſe ſcilicet hoſtes, tulit ſecum ſeptingentos viros
educentes gladios, vt irrumperent ad regem Edom: &
17 non potuerunt. ¶ Arripienſq; filium ſuum primoge-
nitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocauſtũ
ſuper murum: & facta eſt indignatio magna in Iſrl̃, ſta-
timq; receſſerunt ab eo, & reuerſi ſunt in terram ſuam

*Eliſæus viduæ paupercula oleum impetrat, quo ſoluat credito-
ribus, Sunamitidi hoſpitæ ſuæ filium, quem poſteà mor-
tuum ſuſcitat, farina quoque pulmento infuſa, ipſius au-
fert amaritudinem, & paucis panibus multos ſatiat.*

C A P. IIII.

1 MVlier autem quædam de vxoribus prophetarum
A clamabat ad Eliſæum, dicens, Seruus tuus vir
meus mortuus eſt, & tu noſti quia ſeruus tuus fuit ti-
mens Deum: & ecce creditor venit vt tollat duos filios
2 meos ad ſeruiendum ſibi. ¶ Cui dixit Eliſæus, Quid
vis vt faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua?
At illa reſpondit, Non habeo ancilla tua quicquam in
3 domo mea, niſi parum olei quo vngar. ¶ Cui ait, Vade,
pete mutuò ab omnibus vicinis tuis vaſa vacua nõ pau-
4 ca, ¶ & ingredere, & claude oſtium tuum, cùm intrin-
ſecus fueris tu, & filij tui: & mitte inde in omnia vaſa
5 hæc: & cùm plena fuerint, tolles. ¶ Iuit itaque mulier,
& clauſit oſtium ſuper ſe, & ſuper filios ſuos: illi offere-
6 bant vaſa, & illa infundebat. ¶ Cumq; plena fuiſſent va-
ſa, dixit ad filium ſuum, Affer mihi adhuc vas. Et ille
7 reſpondit, Non habeo. Stetitq; oleum. ¶ Venit autem
B illa, & indicauit homini Dei. Et ille, Vade, inquit,
vende oleum, & redde creditori tuo: tu autem & filij
8 tui viuite de reliquo. ¶ Facta eſt autem quædam dies,
& tranſibat Eliſæus per Sunam*: erat autem ibi mulier *ciuitatem.
magna, quæ tenuit eum vt comederet panem: Cumque
frequenter inde tranſiret, diuertebat ad eam vt comede-
9 ret panem. ¶ Quæ dixit ad virum ſuum, Animaduerto
quòd vir Dei ſanctus eſt iſte, qui tranſit per nos frequen
10 ter. ¶ Faciamus ergo ei cœnaculum paruum, & pona-
mus ei in eo lectulum, & menſam, & ſellam, & cande-
11 labrum, vt cùm venerit ad nos, maneat ibi. ¶ Facta eſt
ergo dies quædam, & veniens diuertit in cœnaculum,
12 & requieuit ibi. ¶ Dixitq; ad Giezi puerum ſuum, Vo-
ca Sunamitidem iſtam. Qui cum vocaſſet eam, & illa
13 ſtetiſſet coram eo, ¶ dixit ad puerum ſuum, Loquere ad
C eam, Ecce, ſedulò in omnibus miniſtraſti nobis, quid
vis vt faciam tibi? nunquid habes negocium, & vis vt
loquar regi, ſiue principi militiæ? Quæ reſpondit, In
14 medio populi mei habito. ¶ Et ait, Quid ergo vult vt
faciam ei? Dixitq; Giezi, Ne quæras: filium enim non
15 habet, & vir eius ſenex eſt. ¶ Præcepit itaque vt voca-
ret eam. Quæ cùm vocata fuiſſet, & ſtetiſſet ante oſtiũ,
16 ¶ dixit ad eam, In tempore iſto, in hac eadem hora, ſi vi-
ta comes fuerit, habebis in vtero filium. At illa reſpon-
dit, Noli quæſo domine mi vir Dei, noli mentiri an-
17 cillæ tuæ. ¶ Et concepit mulier, & peperit filium in tem-
18 pore, & in hora eadem qua dixerat *Eliſæus. ¶ Creuit *ei 1.
autem puer, & cùm eſſet quædam dies, & egreſſus iſ-
19 ſet ad patrem ſuum ad meſſores, ait patri ſuo, ¶ Caput
meum - doleo', caput meum - doleo'. At ille dixit pue- -3.
20 ro, Tolle, duc eum ad matrem ſuam. ¶ Qui cùm tuliſ-
ſet, & duxiſſet eum ad matrem ſuam, poſuit eum illa ſu-
21 per genua ſua vſq; ad meridiem, & mortuus eſt. ¶ Aſcen-
D dit autem, & collocauit eum ſuper lectulum hominis
22 Dei, & clauſit oſtium: & egreſſa ¶ vocauit virum ſuum,
& ait, Mitte mecum, obſecro, vnum de pueris', & aſi-
nam, vt excurram vſque ad hominem Dei, & reuertar.
23 ¶ Qui ait illi, Quam ob cauſam vadis ad eum? hodie
non ſunt Calendæ, neque Sabbathum. Quæ reſpon-
24 dit, 'Vadam'. ¶ Strauitque aſinam, & præcepit pue- *Vale 10.
ro, Mina, & propera, ne mihi moram facias in eundo,
25 & hoc age quod præcipio tibi. ¶ Profecta eſt igitur, &
venit ad virum Dei in montem Carmeli. Cumq; vidiſ-
ſet eam vir Dei è contra, ait ad Giezi puerum ſuum, Ec-
26 ce Sunamitis illa. ¶ Vade ergo in occurſum eius, & dic
ei, Rectène agitur circa te, & circa virum tuum, & cir-
27 ca filium tuum? Quæ reſpondit, Rectè. ¶ Cumq; ve-
niſſet ad virum Dei in montem, apprehendit pedes eius,
& acceſſit Giezi vt amoueret eã. Et ait homo Dei, Di-
mitte illam, anima enim eius in amaritudine eſt, & Dñs
28 celauit à me, & non indicauit mihi. ¶ Quæ dixit illi, Nun
E quid petiui filium à Dño meo? nunquid non dixi tibi, Ne
29 illudas me? ¶ Et ille ait ad Giezi, Accinge lumbos tuos,
& tolle baculum meum in manu tua, & vade. Si oc-
currerit tibi homo, non ſalutes eum: & ſi ſalutauerit te
quiſpiam, non reſpondeas illi: & pones baculum meũ
30 ſuper faciem pueri. ¶ Porrò mater pueri ait, Viuit Do-
minus, & viuit anima tua, non dimittam te. Surrexit
31 ergo, & ſecutus eſt eam. ¶ Giezi autem præceſſerat an-
te eos, & poſuerat baculum ſuper faciem pueri, & non
erat vox, neq; ſenſus: Reuerſuſque eſt in occurſum eius,
32 & nuntiauit ei, dicens, Non ſurrexit puer. ¶ Ingreſſus
eſt ergo Eliſæus domum, & ecce puer mortuus iacebat
33 in lectulo eius: ¶ ingreſſuſq; clauſit oſtium ſuper ſe, &
F ſuper puerum: & orauit ad Dominum. ¶ Et aſcendit,
34 & incubuit ſuper puerum: poſuitque os ſuum ſuper os
eius, & oculos ſuos ſuper oculos eius, & manus ſuas
ſuper manus eius: & incuruauit ſe ſuper eum, & cale-
35 facta eſt caro pueri. ¶ At ille reuerſus, deambulabat in
domo, ſemel huc atque illuc: & aſcendit, & incubuit
ſuper eum: & oſcitauit puer ſepties, aperuitque ocu-
36 los. ¶ Et ille vocauit Giezi, & dixit ei: Voca Sunamiti-
dem hanc. Quę vocata, ingreſſa eſt ad eum. Qui ait:
37 Tolle filium tuum. ¶ Venit illa, & corruit ad pedes eius,
& adorauit ſuper terram: tulitq; filium ſuum, & egreſ-
38 ſa eſt, ¶ & Eliſæus reuerſus eſt in Galgala. Erat autẽ fa-
mes in terra, & filij prophetarum habitabant coram eo,
Dixitq; vni de pueris ſuis: Pone ollam grandem, & co-
39 que pulmentum filiis prophetarum. ¶ Et egreſſus eſt
vnus in agrum vt colligeret herbas agreſtes: inuenitque
G quaſi vitem ſylueſtrem, & collegit ex ea colocynthidas
agri, & impleuit pallium ſuum, & reuerſus conſcidit
40 in ollam pulmenti: neſciebat enim quid eſſet. ¶ Infu-
derunt ergo ſociis, vt comederent: Cumque guſtaſſent
de coctione, clamauerunt, dicentes: Mors in olla vir
41 Dei. Et non potuerunt comedere. ¶ At ille: Afferte: in-
quit, farinam. 'Cumque tuliſſent, miſit' in ollam, & *Et miſit 5.
ait: Infunde turbæ, vt comedant. Et non fuit amplius
42 quicquã amaritudinis in olla. ¶ Vir autem quidam ve-
nit de Baal-Saliſa deferens viro Dei panes primitiarum,
-&' viginti panes hordeaceos, & frumentum nouum in -1.
43 pera ſua. At ille dixit: Da populo, vt comedat. ¶ Re-
ſponditque ei miniſter eius: Quantum eſt hoc vt ap-
ponam coram centum viris? Rurſum ille ait, Da po-
pulo, vt comedat: hæc enim dicit Dominus: Come-
44 dent, & ſupererit. ¶ Poſuit itaq; coram eis. Qui come-
derunt, & ſuperfuit iuxta verbum Domini.

*Scidit rex Iſraël veſtimenta ſua, quòd iuſſiſſet rex Syrię vt Naa-
man leproſum curaret, quem Eliſæus ſeptena in Iordane lo-
tione mundat à lepra, quæ Giezi propter munera ſuſcepta,
ab Eliſæo ſpreta, perpetuò adhæſit.* C A P. V.

1 NAaman* princeps militiæ regis Syriæ, erat vir ma- *autem 1.
A gnus apud dominum ſuum, & honoratus: Per il-
lum enim dedit Dominus ſalutem Syriæ: erat autem
2 vir fortis & diues, ſed leproſus. ¶ Porrò de Syria egreſſi
fuerant latrunculi, & captiuam duxerant de terra-Iſ-
raël puellam paruulã, quę erat in obſequio vxoris Naa-
3 man, ¶ quæ ait ad dominam ſuam: Vtinam fuiſſet do-
minus meus ad prophetam qui eſt in Samaria: profectò
4 curaſſet eum à lepra quam habet. ¶ Ingreſſus eſt itaque
Naaman ad dominum ſuum, & nuntiauit ei, dicens:
5 Sic & ſic locutum eſt puella de terra-Iſraël. ¶ Dixitque
ei rex Syriæ: Vade, & mittam literas ad regem Iſraël.
Qui cùm profectus eſſet, & tuliſſet ſecum decem talen-
ta argenti, & ſex millia aureos, & decem mutatoria ve-
6 ſtimentorum, ¶ detulit literas ad regem Iſraël, in hæc
verba: Cùm acceperis epiſtolam hanc, ſcito quòd mi-

ſerim

ſerim ad te Naaman ſeruum meum, vt cures eum à lepra
7 ſua. ¶Cumq́; legiſſet rex Iſraël literas, ſcidit veſtimenta
ſua, & ait: Nunqoid Deus ego ſum, vt occidere poſſim
& viuificare, quia iſte miſit ad me, vt curem hominem
à lepra ſua? Animaduertite, & videte quòd occaſiones
8 quærat aduerſum me. ¶Quod cùm audiſſet Eliſæus vir
Dei, ſcidiſſe videlicet regem Iſraël veſtimenta ſua, miſit
ad eum, dicens: Quare ſcidiſti veſtimenta tua? veniat
9 ad me, & ſciat eſſe prophetam in Iſraël. ¶Venit ergo
C Naaman cum equis & curribus, & ſtetit ad oſtium do-
10 mus Eliſæi: ¶Miſitque ad eum Eliſęus nuntium, dicens:
Vade & lauare ſepties in Iordane, & recipiet ſanitatem
11 caro tua, atq; mundaberis. ¶Iratus Naaman recedebat,
dicens: Putabam quòd egrederetur ad me, & ſtans in-
uocaret nomen Domini Dei ſui, & tangeret manu ſua
12 locum lepræ, & curaret me. ¶Nunquid non meliores
D ſunt Abána & Pharphar fluuij Damaſci omnibus aquis
Luc.4.c.27 Iſraël, vt lauer in eis, & munder? ¶Cùm ergo vertiſſet
13 ſe, & abiret indignans, ¶acceſſerunt ad eum ſerui ſui, &
locuti ſunt ei: Pater, & ſi rem grandē dixiſſet tibi pro-
pheta, certè facere debueras: quantò magis quia nunc
14 dixit tibi, Lauare, & mundaberis? ¶Deſcendit & lauit
in Iordane ſepties iuxta ſermonem viri Dei, & reſtituta
eſt caro eius, ſicut caro pueri paruuli, & mundatus eſt.
15 ¶Reuerſuſq́; ad virū Dei cum vniuerſo comitatu ſuo,
venit, & ſtetit coram eo, & ait: Verè ſcio quòd non ſit
alius Deus in vniuerſa terra, niſi tantùm in Iſraël. Ob-
16 ſecro itaque vt accipias benedictionem a ſeruo tuo. ¶At
E ille reſpondit, viuit Dominus ante quem ſto, quia non
accipiam. Cùmq́; vim faceret, penitus non acquieuit.
17 ¶Dixitq́; Naaman: Vt vis, ſed obſecro, concede mihi
ſeruo tuo, vt tollam onus duorum burdonum de terra:
non enim faciet vltrà ſeruus tuus holocauſtum, aut vi-
18 ctimam diis alienis, niſi Domino. ¶Hoc autem ſolum
eſt de quo depreceris Dominum pro ſeruo tuo, Quan-
do ingredietur dominus meus templum Remmon, vt
adoret: & illo innitente ſuper manum meam, ſi adora-
uero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, vt
19 ignoſcat mihi Dominus ſeruo tuo pro hac re. ¶Qui di-
xit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terræ tem-
20 pore. ¶Dixitque Giezi puer viri Dei: Pepercit dominus
F meus Naaman Syro iſti, vt non acciperet ab eo quę attu-
lit: viuit Dominus, quia curram poſt eum, & accipiam
21 ab eo aliquid. ¶Et ſecutus eſt Giezi poſt tergum Naamā:
Quem cùm vidiſſet ille currētem ad ſe, deſiliit de curru
22 in occurſum eius, & ait, Rectène ſunt omnia? ¶Et ille
ait, Rectè. Dominus meus miſit me ad te, dicens, Mo-
dò venerunt ad me duo adoleſcentes de mōte Ephráim,
ex filiis prophetarum: da eis talentum argenti, & veſtes
23 mutatorias duplices. ¶Dixitq́; Naaman, Melius eſt vt
accipias duo talenta: Et coëgit eum, ligauitque duo ta-
lenta argenti in duobus ſaccis, & duplicia veſtimenta;
& impoſuit duobus pueris ſuis, qui & portauerunt co-
24 ram eo. ¶Cumque veniſſet iam veſperi, tulit de manu
G eorum, & repoſuit in domo, dimiſitque viros, & abie-
25 runt: ¶ipſe autem ingreſſus, ſtetit coram domino ſuo.
Et dixit Eliſęus, Vnde venis Giezi? Qui reſpondit, Non
26 iuit ſeruus tuus quòquam. ¶At ille ait, Nonne cor meum
in præſenti erat, quando reuerſus eſt homo de curru ſuo
in occurſum tui? Nunc igitur accepiſti argentum, & ac-
cepiſti veſtes, vt emas oliueta, & vineas, & oues, & bo-
27 ues, & ſeruos, & ancillas. ¶Sed & lepra Naaman adhę-
rebit tibi, & ſemini tuo, vſq; in ſempiternum. Et egreſ-
ſus eſt ab eo leproſus quaſi nix.

Eliſæus ferrum ſecuris natare facit, regis Syriæ milites ducantur excæcati in Samariam ab Eliſæo, quem ob regis ſui ſecreta regi Iſraël patefacta capere nitebantur: ac poſtmodùm Syris obſidentibus Samariam, matres ob inediam filios ſuos comedunt, propter quod Eliſæus à rege iubetur occidi.

CAP. VI.

1 DIxerunt autem filij prophetarum ad Eliſęum, Ecce,
A locus in quo habitamus coram te, anguſtus eſt no-
2 bis. ¶Eamus vſq; ad Iordanem, & tollant ſinguli de ſyl- *tollamus.
ua materias ſingulas, vt ædificemus nobis ibi locum ad
3 habitandum. Qui dixit, Ite. ¶Et ait vnus ex illis, Veni
4 ergo & tu cum ſeruis tuis. Reſpondit, Ego veniam. ¶Et
abiit cum eis. Cumq́; veniſſent ad Iordanem, cædebant
5 ligna. ¶Accidit autem, vt cùm vnus materiam ſuccidiſ-
ſet, caderet ferrum ſecuris in aquam: Exclamauitq́; ille,
& ait, Heu heu heu domine mi, & hoc ipſum mutuò
6 acceperam. ¶Dixit autem homo Dei, Vbi cecidit? At
B ille monſtrauit ei locum: Pręcidit ergo lignum, & miſit
7 illuc: natauitq́; ferrum, ¶& ait, Tolle. Qui extendit ma-
8 num, & tulit illud. ¶Rex autem Syriæ pugnabat con-
tra Iſraël, conſiliumq́; iniit cum ſeruis ſuis, dicens, In
9 loco illo, & illo ponamus inſidias. ¶Miſit itaque vir Dei
ad regem Iſraël, dicens, Caue ne trāſeas in locum illum:
10 quia ibi Syri in inſidiis ſunt. ¶Miſit itaq; rex Iſraël ad lo-
cum quem dixerat ei vir Dei, & pręoccupauit eum, &
11 obſeruauit ſe ibi non ſemel neq; bis. ¶Conturbatumq́;
eſt cor regis Syrię pro hac re, & conuocatis ſeruis ſuis,
ait, Quare nō indicatis mihi quis proditor mei ſit apud
12 regem Iſraël? ¶Dixitq́; vnus ſeruorum eius, Nequaquam
C domine mi rex, ſed Eliſęus propheta qui eſt in Iſraël,
indicat regi Iſraël omnia verba quæcunque locutus fue-
13 ris in conclaui tuo. ¶Dixitque eis, Ite, & videte vbi ſit:
vt mittam, & capiam eum. Annuntiaueruntq́; ei, di-
14 centes, Ecce in Dothain. ¶Miſit ergo illuc equos & cur-
rus, & robur exercitus: Qui cùm veniſſent nocte, circū-
15 dederunt ciuitatem. ¶Conſurgens autem diluculo mi-
niſter viri Dei, egreſſus eſt, viditq́; exercitum in circui-
tu ciuitatis, & equos, & currus: nuntiauitq́; ei, dicens,
16 Heu heu heu domine mi, quid faciemus? ¶At ille reſpon-
dit, Noli timere, plures enim nobiſcum ſunt quàm cum
17 illis. ¶Cumq́; oraſſet Eliſæus, ait, Dn̄e, aperi oculos
D huius, vt videat. Et aperuit Dn̄s oculos pueri, & vidit:
& ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum
18 in circuitu Eliſæi. ¶Hoſtes verò deſcenderunt ad eum:
porrò Eliſæus orauit ad Dominum, dicens, Percute, ob-
ſecro, gentem hanc cęcitate. Percuſſitq́; eos Dominus,
19 ne viderent, iuxta verbum Eliſæi. ¶Dixit autem ad eos
Eliſęus, Non eſt hæc via, neq; iſta eſt ciuitas: ſequimini
me, & oſtendam vobis virum quem quæritis. Duxit
20 ergo eos in Samariā. ¶Cumq́; ingreſſi fuiſſent in Sama-
riam, dixit Eliſæus, Domine aperi oculos iſtorum, vt
videant. Aperuitq́; Dn̄s oculos eorum, & viderunt ſe
21 eſſe in medio Samarię. ¶Dixitq́; rex Iſraël ad Eliſæum,
E cùm vidiſſet eos, Nunquid percutiam eos pater mi? Et
22 ille ait, ¶Non percuties: neq; enim cępiſti eos gladio, &
arcu tuo, vt percutias: ſed pone panem, & aquam coram
eis, vt comedant, & bibant, & vadant ad dominum ſuū.
23 ¶Appoſitaque eſt eis ciborum magna pręparatio, & co-
mederunt, & biberunt, & dimiſit eos: abieruntque ad
dominum ſuum, & vltrà non venerunt latrones Syriæ
24 in terram Iſraël. ¶Factum eſt autem poſt hęc, congre-
gauit Ben-adad, rex Syriæ vniuerſum exercitum ſuum,
25 & aſcēdit, & obſidebat Samariam. ¶Factaq́; eſt fames
magna in Samaria, & tandiu obſeſſa eſt, donec venun-
daretur caput aſini octoginta argenteis, & quarta pars
26 cabi ſtercoris columbarum, quinq; argenteis. ¶Cumq́;
F rex Iſraël tranſiret per murum, mulier quędam exclama-
27 uit ad eum, dicens, Salua me dn̄e mi rex. ¶Qui ait, Non
te ſaluet Dn̄s: vnde te poſſum ſaluare? de area, vel de tor-
culari? Dixitq́; ad eam rex, Quid tibi vis? Quæ reſpon-
28 dit, ¶Mulier iſta dixit mihi, Da filium tuum, vt comeda-
29 mus eum hodie, & filium meū comedemus cras. ¶Co-
ximus ergo filium meum & comedimus. Dixiq́; ei die
altera, Da filium tuum, vt comedamus eum. Quæ ab-
30 ſcondit filium ſuum. ¶Quod cùm audiſſet rex, ſcidit
veſtimenta ſua, & tranſibat per murum. Viditq́; om-
nis populus cilicium, quo veſtitus erat ad carnem intrin-
31 ſecus. ¶Et ait rex, Hæc mihi faciat Deus, & hęc addat, ſi
32 ſteterit caput Eliſęi filij Saphat ſuper ipſum hodie. ¶Eli-
G ſæus autem ſedebat in domo ſua, & ſenes ſedebant cum
eo. Præmiſit itaq; virum: & anteq̄ veniret nuntius ille,

dixit ad ſenes, Nunquid ſcitis quòd miſerit filius homi-
cidę hic, vt pręcidatur caput meum? videte ergo, cùm
venerit nootius, claudite oſtium, & noo ſinatis eum in-
troire: ecce enim ſonitus pedum Domini eius poſt eum
33 eſt. †Adhuc illo loquente eis, apparuit nuntius, qui
veniebat ad eum. Et ait, Ecce, tantum malum à Domi-
no eſt: quid amplius expectabo à Domino?

Eliſæus in Samaria prædicit frumenti abundantiam, quam leproſi quatuor in Samaria annuntiant, territis à Deo Syris, ac omnibus relictis, obſidionem ſoluentibus: dux autem Eliſæi verbo incredulus, à turba conculcatur in porta Samariæ.

C A P. V I I.

1 Dixit autem Eliſęus, Audite verbum Dñi: Hęc dicit
A Dñs, In tempore hoc, cras modius ſimilæ vno ſta-
tére erit, & duo modij hordei ſtatére vno, in porta Sa-
2 marię. †Rñdens vnus de ducibus, ſuper cuius manũ rex
incumbebat, homini Dei, ait, Si Dñs fecerit etiam ca-
taractas in cęlo, nũquid poterit eſſe quod loqueris? Qui
3 ait, Videbis oculis tuis, & inde nõ comedes. †Quatuor
ergo viri erant leproſi iuxta introitum portæ: qui dixe-
runt adinuicem, Quid hîc eſſe volumus donec moria-
4 mur? †Siue ingredi voluerimus ciuitatem, fame morie-
mur: ſiue manſerimus hic, moriendum nobis eſt: veni-
te ergo, & transfugiamus ad caſtra Syriæ: ſi pepercerint
B nobis, viuemus: ſi autem occidere voluerint, nihilomi-
5 nus moriemur. †Surrexerunt ergo veſperi, vt venirent
ad caſtra Syrię. Cumq; veniſſent ad principium caſtro-
6 rum Syriæ: nullum ibidem repperexũt. †Siquidem Dñs
ſonitum audire fecerat in caſtris Syrię, curruũ & equo-
rum, *a. & exercitus plurimi, dixeruntq; adinuicem, Ec-
ce mercede conduxit aduerſum nos rex Iſraël, reges He-
7 thęorum, & Ægyptiorum, & venerunt ſuper nos. †Sur-
rexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerunt
tentoria ſua, & equos & aſinos in caſtris, fugeruntque,
8 animas tantùm ſuas ſaluare cupientes. †Igitur cùm ve-
niſſent leproſi illi ad principiũ caſtrorum, ingreſſi ſunt
vnum tabernaculum, & comederunt & biberunt: tule-
runtq; inde argentum, & aurum, & veſtes, & abierunt,
& abſconderũt: & rurſum reuerſi ſunt ad aliud taberna-
9 culum, & inde ſimiliter auferentes abſconderunt. †Di-
C xeruntq; ad inuicem, Non rectè facimus: hęc enim dies
boni nuntij eſt. Si tacuerimus, & noluerimus nuntiare
vſq; manè, ſceleris arguemur: venite, eamus, & nuntie-
10 mus in aula regis. †Cumq; veniſſent ad portam ciuita-
tis, narrauerunt eis, dicentes, Iuimus ad caſtra Syriæ,
& nullum ibidem repperimus hominem, niſi equos &
11 aſinos alligatos, & fixa tentoria. †Ierunt ergo portarij, &
12 nuntiauerunt in palatio regis intrinſecus. †Qui ſurrexit
nocte, & ait ad ſeruos ſuos, Dico vobis quid fecerint
nobis Syri, Sciũt quia fame laboramus, & idcirco egreſſi
ſunt de caſtris, & latitant in agris, dicentes, Cùm egreſſi
fuerint de ciuitate, capiemus eos viuos, & tunc ciuita-
13 tem ingredi poterimus. †Rñdit autem vnus ſeruorum
eius, Tollamus quinq; equos, qui remanſerunt in vrbe
(quia ipſi tãtùm ſunt in vniuerſa multitudine Iſraël, alij
enim conſumpti ſunt) & mittentes, explorare poteri-
14 mus. †Adduxerunt ergo duos equos, miſitq; rex in ca-
15 ſtra Syrorum, dicens, Ite, & videte. †Qui abierunt poſt
D eos vſq; ad Iordanem. Ecce autem omnis via plena erat
veſtibus, & vaſis, quæ proiecerant Syri cùm turbaren-
16 tur: Reuerſiq; nuntij indicauerunt regi. †Et egreſſus po-
pulus diripuit caſtra Syrię: Factusq; eſt modius ſimilæ
ſtatére vno, & duo modij hordei ſtatére vno, iuxta ver-
17 bum Dñi. †Porrò rex ducem illum, in cuius manu *incu-
buerat constituit ad portam: quem conculcauit turba
in introitu portę, & mortuus eſt, iuxta *quod locutus
18 fuerat vir Dei, quando deſcenderat rex ad eum. †Fa-
ctumq; eſt ſecundùm ſermonem viri Dei quem dixerat
regi, quando ait, Duo modij hordei ſtatére vno erunt,
& modius ſimilæ ſtatére vno, hoc eodem tempore cras
19 in porta Samarię: †quando reſpõderat dux ille viro Dei,
& dixerat, Etiamſi Dñs fecerit cataractas in cęlo, nun-
quid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei, Videbis ocu-
20 lis tuis, & inde non comedes. †Euenit ergo ei ſicut præ-
dictũ erat, & cõculcauit eũ ppl's in porta, & mortuꝰ eſt.

*a. *incumbebat s. *verbum s.

Poſt ſeptennem famem ab Eliſæo prædictam, Sunamitis quæ ipſius conſilio peregrinata erat, reuerſa, ſuos agros, cum fructibus recuperat: Eliſæus Ben-adad ægrotantem reſpondet moriturum, & impium Azaël regnaturum: Ioram rex Iuda percuſſit Idumæos, quòd à ſe receſſiſſent: cui impio ſuccedit Ochozias filius impius.

C A P. V I I I.

1 Eliſæus autem locutus eſt ad mulierem ‖cuius viue- ‖Sup.4.f.35.
A re fecerat filium, dicens, Surge, vade, tu & domus
tua, & peregrinare vbicunq; reppéreris: vocauit enim
Dominus famem, & veniet ſuper terram ſeptem annis.
2 †Quę ſurrexit, & fecit iuxta verbum hominis Dei: &
vadens cum domo ſua, peregrinata eſt in terra Phili-
3 ſthiim *diebus multis. †Cumque finiti eſſent anni ſe- *annis ſeptem s.
ptem, reuerſa eſt mulier de terra Philiſthiim: & egreſſa
eſt vt interpellaret regẽ pro domo ſua, & pro agris ſuis.
4 †Rex autẽ loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicẽs,
B Narra mihi omnia magnalia quæ fecit Eliſæus. †Cumq;
5 ille narraret regi quomodò mortuum ſuſcitaſſet, appa-
ruit mulier cuius viuificauerat filium, clamãs ad regem
pro domo ſua, & pro agris ſuis: dixitq; Giezi, Domine
mi rex, hęc eſt mulier, & hic eſt filius eius quem ſuſci-
6 tauit Eliſæus. †Et interrogauit rex mulierem: quę nar-
rauit ei. Deditq; ei rex eunuchum vnum, dicens, Re-
ſtitue ei omnia quę ſua ſunt, & vniuerſos redditus agro-
7 rum, à die qua reliquit terram, vſq; ad pręſens. †Venit
C quoq; Eliſęus Damaſcum, & Ben-adad rex Syriæ ęgro-
tabat: nuntiaueruntque ei dicentes, Venit vir Dei huc.
8 †Et ait rex ad Hazaël, Tolle tecum munera, & vade in oc-
curſum viri Dei, & conſule Dominum per eum, dicens,
9 Si euadere potero de infirmitate mea hac? †Iuit igitur
Hazaël in occurſum eius, habens ſecum munera, & om-
nia bona Damaſci, onera quadraginta camelorũ. Cumq;
ſtetiſſet coram eo, ait, Filius tuus Ben-adad rex Syriæ
miſit me ad te, dicens, Si ſanari potero de infirmitate
10 mea hac? †Dixitq; ei Eliſęus, Vade, dic ei, Sanaberis:
porrò oſtendit mihi Dominus, quia morte morietur.
11 †Stetitque cum eo, & conturbatus eſt vſque ad ſuffu-
12 ſionem vultus: fleuitq; vir Dei. †Cui Hazaël ait, Quare
dominus meus flet? At ille dixit, Quia ſcio quę factu-
D rus ſis filiis Iſraël mala; Ciuitates eorum munitas igne
ſuccendes, & iuuenes eorum interficies gladio, & par-
13 uulos eorum elides, & pręgnantes diuides. †Dixitque
Hazaël, Quid enim ſum ſeruus tuus canis, vt faciam
rem iſtam magnam? Et ait Eliſęus, Oſtendit mihi Do-
14 minus te regem Syriæ fore. †Qui cùm receſſiſſet ab Eli-
ſæo, venit ad dominum ſuum, qui ait ei, Quid di-
xit tibi Eliſęus? At ille reſpõdit, Dixit mihi, Recipies
15 ſanitatem. †Cumque veniſſet dies altera, tulit ſtragu-
lum, & infudit aquam, & expandit ſuper faciem eius:
16 quo mortuo regnauit Hazaël pro eo. †‖Anno quinto ‖2.Par.21.a.4
E Ioram filij Achab regis Iſraël, & Ioſaphat regis Iuda, re-
17 gnauit Ioram filius Ioſaphat rex Iuda. †Triginta duo-
rum annorum erat cùm regnare cœpiſſet, & octo annis
18 regnauit in Ieruſalem. †Ambulauitque in viis regum
Iſrl', ſicut ambulauerat domus Achab: filia enim Achab
erat vxor eius: & fecit quod malum eſt in cõſpectu Do-
19 mini. †Noluit autem Dominus diſperdere Iudam, pro-
pter Dauid ſeruum ſuum, ‖ſicut promiſerat ei, vt daret ‖2.Reg.7.b.14.
20 illi lucernam, & filiis eius cunctis diebus. †In diebus
eius receſſit Edom, ne eſſet ſub Iuda, & conſtituit ſibi
21 regem. †Venitque Ioram Seira, & omnes currus cum
eo: & ſurrexit nocte, percuſſitq; Idumęos qui eum cir-
cundederant, & principes curruum, populus autem fu-
22 git in tabernacula ſua. †Receſſit ergo Edom ne eſſet
F ſub Iuda vſque ad diem hanc. Tunc receſſit, & Lobna
23 in tempore illo. †Reliqua autem ſermonum Ioram, & ‖2.Par.21.b.5.
vniuerſa quę fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in libro ver-
24 borum dierum regum Iuda? †Et dormiuit Ioram cum
patribus ſuis, ſepultusque eſt cum eis in Ciuitate Da-

uid

[Ij.Pa 22.a.1 *Achaſias 6.] & infrà ſemper.] 25 oid, |& regnauit *Ochozias* filius eius pro eo. Anno
duodecimo Iorã filij Achab regis Iſraël regnauit Ocho-
26 zias filius Ioram regis Iudæ. Viginti duorum annorum
G erat Ochozias cùm regnare cœpiſſet, & vno anno regna
uit in Ieruſalem : nomen matris eius Athalia filia Amri
27 regis Iſraël. Et ambulauit in vijs domus Achab: & fecit
quod malum eſt corã Domino, ſicut domus Achab: ge-
28 ner enim domus Achab fuit. Abijt quoq; cũ Ioram filio
Achab, ad prœliandum contra Hazaël regem Syriæ in Ra
[Inf. 19. e. 14] 29 moth-Galaad, & vulnerauerunt Syri Ioram, qui reuer-
ſus eſt vt curaretur, in Iezrahel : quia vulnerauerant eum
Syri in Ramoth prœliantem contra Hazaël regem Syriç.
Porrò Ochozias filius Ioram rex Iuda deſcendit inuiſere
Ioram filium Achab, in Iezrahel, quia ægrotabat ibi.

Iehu in regem Iſraël vnĉto mandat Dominus vt deleat domum Achab : occidit ergo Ioram vnà cum Ochozia rege Iuda, & corpus Iezabel à feneſtra ipſius iuſſu præcipitata canes comederunt, iuxta Eliæ vaticinium. CAP. IX.

1 ELiſęus autem prophetes vocauit vnum de filijs pro-
[Ij.Reg.19 d 17.] A phetarum: & ait illi: | Accinge lumbos tuos, & tolle
lenticulã olei hanc in manu tua, & vade in Ramoth-Ga
2 laad. Cumq; veneris illuc, videbis Ieho filium Ioſaphat
filij Namſi : & ingreſſus ſuſcitabis eum de medio fratrũ
3 ſuorũ, & introduces in interius cubiculum. Tenensq;
lenticulam olei, fundes ſuper caput eius, & dices: Hæc di
cit Dominus: Vnxi te regem ſuper Iſraël. Aperiesq; oſtiũ,
4 & fugies, & nõ ibi ſubſiſtes. Abijt ergo adoleſcens puer
5 prophetę in Ramoth-Galaad, & ingreſſus eſt illuc. Ec-
ce autem principes exercitus ſedebant, & ait, Verbũ mi-
hi ad te ô princeps. Dixitq; Iehu : Ad quem ex omnibus
6 nobis ? At ille dixit: Ad te ô princeps. Et ſurrexit, & in-
greſſus eſt cubiculum: at ille fudit oleũ ſuper caput eius,
B & ait: Hæc dicit Dominus Deus Iſraël: Vnxi te regem ſu
7 per populum Dñi Iſraël, & percuties domum Achab
domini tui, & vlciſcar ſanguinem ſeruorum meorum
prophetarum, & ſanguinem omnium ſeruorum Domi-
[I3.Reg. 21.f. 50.] 8 ni | de manu Iezabel. Perdamq; omnem domũ Achab :
& interficiam de Achab mingenté ad parietem, & clau-
9 ſum*, & nouiſſimum in Iſraël. Et dabo domum Achab
[I3. Reg. 15.f. & 16. I3. Reg. 16. a.3.] | ſicut domum Ieroboam filij Nabat, | & ſicut domum
10 Baaſa filij Abia. Iezabel quoq; comedent canes in agro
Iezrahel, nec erit qui ſepeliat eam. Aperuitque oſtium,
11 & fugit. Iehu autẽ egreſſus eſt ad ſeruos domini ſui :
qui dixerũt ei : Recténe ſunt omnia ? quid venit inſanus
iſte ad te ? Qui ait eis; Noſtis hominem & quid locutus
12 ſit? At illi reſponderunt: Falſum eſt, ſed magis narra no
C bis. Qui ait eis : Hæc & hæc locutus eſt mihi: & ait, Hęc
13 dicit Dominus : Vnxi te regem ſuper Iſraël: Feſtinaue-
runt itaque, & vnuſquiſq; tollens pallium ſuum poſue-
runt ſub pedibus eius, in ſimilitudinem tribunalis, & ce
[Sop.S. g. 28] 14 cinerunt tuba, atque dixerunt, Regnauit Iehu. Coniu-
rauit ergo Iehu filius Ioſaphat filij Namſi contra Ioram.
Porrò Ioram obſederat Ramoth-Galaad, ipſe, & omnis
15 Iſraël contra Hazaël regem Syriæ : & reuerſus fuerat vt
curaretur, in Iezrahel, propter vulnera, quia percuſſe-
rant eum Syri, prœliantem contra Hazaël regem Syriæ.
Dixitq; Iehu : Si placet vobis, nemo egrediatur profu-
16 gus de ciuitate, ne vadat, & nuntiet in Iezrahel. Et aſcen
dit, & profectus eſt in Iezrahel : Ioram enim ægrotabat
ibi, & Ochozias rex Iuda deſcenderat ad viſitandum Io-
17 ram. Igitur ſpeculator qui ſtabat ſuper turrim Iezrahel,
D vidit globum Iehu venientis, & ait : Video ego globum.
Dixitq; Ioram : Tolle currũ, & mitte in occurſum eorũ,
18 & dicat vadens: Recténe ſunt omnia? Abijt ergo qui a-
ſcenderat currum, in occurſum eius, & ait: Hęc dicit rex:
Pacatáne ſunt omnia ? Dixitq; Iehu : Quid tibi & paci ?
tranſi & ſequere me. Nuntiauit quoque ſpeculator, di-
19 cens : Venit nuntius ad eos, & non reuertitur. Miſit e-
tiam currum equorum ſecundum: venitq; ad eos, & ait:
Hæc dicit rex : Nunquid pax eſt ? Et ait Iehu : Quid tibi
20 & paci ? tranſi, & ſequere me. Nuntiauit autem ſpecu-
F lator, dicens : Venit vſque ad eos, & non reuertitur : eſt
autem inceſſus quaſi inceſſus Iehu filij Namſi, præceps
21 enim graditur. Et ait Ioram: Iunge currũ. *Iunxeruntq; [*Iunxitq; i]
currũ eius, & eſt egreſſus Ioram rex Iſraël, & Ochozias
rex Iuda, ſinguli in curribus ſuis, egreſſiq; ſunt in occur-
ſum Iehu, & inuenerunt eum in agro Naboth Iezraheli-
22 tæ. Cumq; vidiſſet Iorã Iehu, dixit : Pax eſt Iehu ? At
ille reſpõdet. Quæ pax? adhuc fornicationes Iezabel ma
23 tris tuæ, & veneficia eius multa vigent. Conuertit au-
tem Ioram manum ſuam, & fugiens ait ad Ochoziam :
24 Inſidiæ Ochozia. Porrò Iehu tetendit arcum manu &
percuſſit Ioram inter ſcapulas : & egreſſa eſt ſagitta per
25 cor eius, ſtatímque corruit in curru ſuo. Dixitque Iehu
ad Badacer ducem : Tolle, proijce eum in agro Naboth
F Iezrahelitæ: memini enim quando ego & tu ſedentes
in curru ſequebamur Achab patrem huius, quòd Do-
26 minus onus hoc leuauerit ſuper eum dicens, | Si non [I3.Reg. 21.f]
pro ſanguine Naboth, & pro ſanguine filiorum eius,
quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro iſto,
dicit Dominus. Nunc ergo tolle, & proijce eum in agrũ
27 iuxta verbum Domini. Ochozias autẽ rex Iuda vidẽs
hoc, fugit per viam domus horti: perſecutusque eſt eum
Iehu, & ait. Etiam hunc percutite in curru ſuo. *Et per- [*.6.]
cuſſerunt eum* in aſcenſu Gaber qui eſt iuxta Ieblaam :
28 qui fugit in Mageddo & mortuus eſt ibi. Et impoſue-
runt eum ſerui eius ſuper currum ſuũ & tulerunt in Ie-
ruſalem : ſepelieruntq; eum in ſepulchro cum patribus
29 ſuis in Ciuitate Dauid. Anno vndecimo Ioram filij A-
30 chab*, regnauit Ochozias ſuper Iudam, venitque Iehu [*regis Iſrael.]
in Iezrahel. Porrò Iezabel introitu eius audito, depin-
xit oculos ſuos ſtibio, & ornauit caput ſuum, & reſpe-
31 xit per feneſtram ingredientem Iehu per portam, & ait:
G Nunquid pax poteſt eſſe Zambri, | qui interfecit domi- [I3.Reg. 16. c. 10.]
32 num ſuum ? Leuauitq; Iehu faciem ſuam ad feneſtram,
& ait : Quæ eſt iſta ? Et inclinauerunt ſe ad eum duo vel
33 tres eunuchi*. At ille dixit eis: Præcipitate eam deor- [*& dixerunt Hæc eſt illa Iezabel.]
ſum. Et præcipitauerunt eam, aſperſusque eſt ſanguine
34 paries, & equorum vngulę conculcauerũt eam. Cum-
que introgreſſus eſſet, vt comederet, biberetque, ait: Ite
& videte maledictam illam, & ſepelite eam : quia filia
35 regis eſt. Cumque iſſent vt ſepelirent eam, non inue-
nerunt niſi caluariam, & pedes, & ſummas manus.
36 Reuerſique nuntiauerunt ei. Et ait Iehu: Sermo Do-
mini eſt, | quem locutus eſt per ſeruum ſuum Eliam [I3.Reg. 21.f. 23.]
37 Theſbiten, dicens: In agro Iezrahel, comedent canes car-
nes Iezabel, & erunt carnes Iezabel ſicut ſtercus ſuper
faciem terræ in agro Iezrahel, ita vt prætereuntes dicant:
Hæccine eſt illa Iezabel ?

Iehu 70. filios Achab & 42. fratres Ochoziæ necari iubet, totámq; Achab progeniem delet, & omnes ſacerdotes Baal callidè conuocatos occidit, exuſta illius ſtatua, & templo in cloacam verſo : attamen propter peccata Iehu vehementer cæſus eſt Iſraël ab Hazaël, mortuo autem Iehu ſuccedit filius eius Ioachaz. CAP. X.

1 ERant autem Achab ſeptuaginta filij in Samaria: ſcri
A pſit ergo Iehu literas, & miſit in Samariam, ad opti-
mates ciuitatis, & ad maiores natu, & ad nutritios A-
2 chab, dicens : Statim vt acceperitis literas has, qui ha-
betis filios domini veſtri, & currus, & equos, & ci-
3 uitates firmas, & arma, eligite meliorem, & eum
qui vobis placuerit de filijs domini veſtri, & eum po-
nite ſuper ſolium patris ſui, & pugnate pro domo do-
4 mini veſtri. Timuerunt illi vehementer & dixerunt:
Ecce duo reges non potuerunt ſtare coram eo, & quo-
5 modo nos valebimus reſiſtere? Miſerunt ergo præpo-
ſiti domus & præfecti ciuitatis, & maiores natu, & nu-
tritij ad Iehu dicentes: Serui tui ſumus, quæcunque iuſ-
ſeris faciemus, nec conſtituemus nobis regem: quæcun-
6 que tibi placent, fac. Reſcripſit autem eis literas ſe-
B cundò, dicens: Si mei eſtis, & obeditis mihi, tollite ca-
pita filiorum domini veſtri, & venite ad me hac eadem
hora cras, in Iezrahel. Porrò filij regis, ſeptuaginta viri,
7 apud optimates ciuitatis nutriebãtur. Cumq; veniſſent

literæ ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt ſeptua-
ginta viros, & poſuerunt capita eorũ in cophinis, & mi-
8 ſerunt ad eum in Iezrahel. †Venit autem nuntius, & in-
dicauit ei, dicens: Attulerunt capita filiorum regis. Qui
reſpondit: Ponite ea ad duos aceruos iuxta introitũ por-
9 tæ vſq; manè. †Cumq́; diluxiſſet, egreſſus eſt, & ſtans di-
xit ad omnem populum: Iuſti eſtis: ſi ego coniuraui con
tra dominum meũ, & interfeci eum, quis percuſſit om-
10 nes hos? †Videte ergo nunc quoniam non cecidit de ſer-
‡3. Reg. 21. g. 19. monibus Domini in terram, ‡quos locutus eſt Dominus
ſuper domũ Achab: & Dominus fecit quod locutus eſt
11 in manu ſerui ſui Eliæ. †Percuſſit igitur Iehu omnes qui
C reliqui erãt de domo Achab in Iezrahel, & vniuerſos o-
ptimates eius, & notos, & ſacerdotes, donec non rema-
12 nerent ex eo reliquię. †Et ſurrexit, & venit in Samariam.
13 Cumq́; veniſſet ad Camerã paſtorum, in via † inuenit
fratres Ochoziæ regis Iuda, dixitq́; ad eos: Quinam eſtis
vos? Qui reſponderunt: Fratres Ochoziæ ſumus, & de-
ſcendimus ad ſalutandos filios regis, & filios reginæ.
14 † Qui ait: Comprehendite eos viuos. Quos cùm com-
prehendiſſent viuos, iugulauerunt eos in ciſterna iuxta
Cameram, quadraginta duos viros, & nõ reliquit ex eis
15 quenquam. † Cumq́; abijſſet inde, inuenit Ionadab fi-
D lium Rechab in occurſum ſibi, & benedixit ei. Et ait ad
cum corde meo. eum: Nunquid eſt cor tuum rectum, ſicut cor meum
cum corde tuo? Et ait Ionadab: Eſt. Si eſt, inquit, da ma-
num tuam. Qui dedit ei manum ſuã. At ille leuauit eum
16 ad ſe in currum, † dixitque ad eum: Veni mecum, & vide
zelum meum pro Domino. Et impoſitum in curru ſuo,
17 † duxit in Samariam. Et percuſſit omnes qui reliqui fue-
rant de Achab in Samaria, vſque ad vnum iuxta verbum
‡3. Reg. 16. g. 12. 18 Domini quod locutus eſt per Eliam. † ‡Congregauit er-
go Iehu omnem populum, & dixit ad eos: Achab coluit
19 Baal parum, ego autem colam eum amplius. † Nunc igi-
tur omnes prophetas Baal, & vniuerſos ſeruos eius, &
E cunctos ſacerdotes ipſius vocate ad me: nullus ſit qui nõ
veniat: ſacrificium enim grande eſt mihi Baal, quicunq;
defuerit, nõ viuet: Porrò Iehu faciebat hoc inſidiosè, vt
20 diſperderet cultores Baal. †Et dixit: Sanctificate diem ſo-
21 lennem Baal. Vocauitque, † & miſit in vniuerſos termi-
nos Iſraël, & venerunt cuncti ſerui Baal: nõ fuit reſiduus
ne vnus quidem qui non veniret. Et ingreſſi ſunt tem-
plum Baal: & repleta eſt domus Baal, à ſummo vſq; ad
22 ſummum. †Dixitq́; his qui erãt ſuper veſtes: Proferte ve-
ſtimenta vniuerſis ſeruis Baal. Et protulerunt eis veſtes.
23 †Ingreſſusque Iehu, & Ionadab filius Rechab templum
Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite & videte ne quis for
tè vobiſcũ ſit de ſeruis Domini, ſed vt ſint ſerui Baal ſoli.
24 † Ingreſſi ſunt igitur vt facerent victimas & holocauſta:
Iehu autem præparauerat ſibi foris octoginta viros, & di
xerat eis: Quicunq; fugerit de hominibus his quos ego
adduxero in manus veſtras: anima eius erit pro anima il
25 lius. †Factum eſt autem: cùm completum eſſet holocau-
F ſtum, præcepit Iehu militibus & ducibus ſuis: Ingredi-
mini & percutite eos, nullus euadat. Percuſſeruntq́; eos
in ore gladij, & proiecerũt milites & duces, & ierunt in
26 ciuitatem templi Baal, † & protulerunt ſtatuam de pha-
27 no Baal, & combuſſerunt † & cõminuerunt eam. De-
ſtruxerũt quoq; ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas,
28 vſq; in diem hanc. †Deleuit itaq; Iehu Baal de Iſraël. †Ve
29 runtamen à peccatis Ieroboam filij Nabat qui peccare fe
cit Iſraël, nõ receſſit nec dereliquit vitulos aureos qui e-
30 rant in Beth-el & in Dan. † Dixit autem Dominus ad Ie-
hu, Quia ſtudiosè egiſti quod rectum erat, & placebat in
oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo feciſti con
‡Infrà. 15 c. 12. tra domum Achab: ‡filij tui vſq; ad quartam generatio-
31 nem ſedebunt ſuper thronum Iſraël. † Porrò Iehu nõ cu
G ſtodiuit vt ambularet in lege Dñi Dei Iſraël in toto cor-
de ſuo: non enim receſſit à peccatis Ieroboam, qui pec-
32 care fecerat Iſraël. †In diebus illis cœpit Dominus tæde
re ſuper Iſraël: percuſſitque eos Hazaël in vniuerſis fini-
33 bus Iſraël, † à Iordane contra orientalẽ plagam, omnem
terrã Galaad & Gad & Ruben & Manaſſe, ab Aroër quę
34 eſt ſuper Torrentem Arnon, & Galaad, & Baſan. †Reli-
qua autem verborum Iehu, & vniuerſa quæ fecit, & for-
titudo eius, nónne hęc ſcripta ſunt in libro verborũ die-
35 rum Regum Iſraël? † Et dormiuit Iehu cũ patribus ſuis,
ſepelieruntq́; eum in Samaria: & regnauit Ioachaz filius
36 eius pro eo. † Dies autem quos regnauit Iehu ſuper Iſ-
raël, viginti & octo anni ſunt in Samaria.

Athalia, omni ſemine regio præter Ioas per ipſam extincto, regnum ſibi vſurpat, ſed præcipiente Ioiada ſacerdote occiditur, & Ioas rex Iuda conſtituitur, deſtructis aris & imaginibus Baal. C A P. XI.

‡2. Par. 22. d. 10. 1 ATHALIA verò mater Ochoziæ, videns mortuum fi-
A lium ſuum, ſurrexit, & interfecit omne ſemen re-
2 gium. †Tollens aũt Ioſaba filia regis Ioram, ſoror Ocho-
ziæ; Ioas filium Ochoziæ, furata eſt eum de medio filio-
rum regis qui interficiebantur, & nutricem eius de tricli
nio: & abſcondit eum à facie Athalię vt non interficere-
3 tur. †Eratq́; cum ea ſex annis clam in domo Domini: por
4 rò Athalia regnauit ſuper terram*. †Anno aũt ſeptimo *ſeptem annis.
‡2. Par. 23. a. 1. miſit Ioiada, & aſſumens centuriones, & milites intro-
duxit ad ſe in templum Dñi, pepigitq́; cum eis fœdus: &
5 adiurans eos in domo Dñi, oſtendit eis filium regis, † &
præcepit illis dicens. Iſte eſt ſermo quem facere debetis.
6 Tertia pars veſtrum introeat ſabbatho, & obſeruet excu
B bias domus regis. Tertia autẽ pars ſit ad portam Seir; &
Tertia pars ſit ad portã quę eſt poſt habitaculũ ſcutario-
7 rũ: & cuſtodietis excubias domus Meſſa. †Duę verò par-
tes è vobis omnes egrediẽtes ſabbatho cuſtodiant excu
8 bias domus Dñi circa regem. †Et vallabitis eum, habẽtes
arma in manibus veſtris: Si quis autẽ ingreſſus fuerit ſe-
ptum templi, interficiatur: eritiſq́; cum rege introeunte
9 & egrediente. †Et fecerunt centuriones iuxta omnia quę
præceperat eis Ioiada ſacerdos: & aſſumentes ſinguli vi-
ros ſuos qui ingrediebantur ſabbatho cũ his qui egredie
10 bantur è ſabbatho, venerũt ad Ioiadã ſacerdotem. †Qui
dedit eis haſtas, & arma regis Dauid, quæ erant in domo
11 Dñi: † Et ſteterũt ſinguli habẽtes arma in manu ſua à par
te templi dextera, vſq; ad partem ſiniſtrã altaris, & ædis,
12 circum regem. †Produxitq́; filium regis, & poſuit ſuper
C eum diadema & teſtimoniũ: feceruntq́; eum regem, &
13 vnxerunt: & plaudẽtes manu dixerunt: Viuat rex. †Au-
diuit autem Athalia vocem populi currẽtis: & ingreſſa
14 ad turbas in templum Dñi, † vidit regem ſtantẽ ſuper tri
*turbas. bunal iuxta morem, & cantores & *tubas* prope eũ, om
nemq́; populũ terræ lętantem, & canentẽ tubis, & ſcidit
15 veſtimẽta ſua, clamauitq́;: Coniuratio, coniuratio. †Præ
ſacerdos. cepit autẽ Ioiada centurionibus qui erant ſuper exerci-
tum, & ait eis. Educite eã extra ſepta tẽpli, & quicunq;
eam ſecutus fuerit: feriatur gladio. Dixerat enim ſacer-
16 dos: Non occidatur in templo Dñi. †Impoſueruntque ei
D manus, & impegerũt eam per viam introitus equorum,
regis 1. 17 iuxta palatium, & interfecta eſt ibi. †Pepigit ergo Ioia-
da fœdus inter Dñm & regem, & inter populum, vt eſſet
18 populus Dñi, & inter regem & populum. † Ingreſſusq́;
eſt omnis populus terræ templum Baal, & deſtruxerunt
aras eius, & imagines cõtriuerunt validè: Mathan quoq;
ſacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et poſuit ſacer
19 dos cuſtodias in domo Dñi. †Tulitq́; centuriones, & Ce
ſethi & Phelethi legiones, & omnem populum terræ, de
duxeruntq́; regem de domo Dñi: & venerunt per viam
portæ ſcutariorum in palatium, & ſedit ſuper thronum
20 regum. †Lætatusque eſt omnis populus terræ, & ciuitas
conquieuit. Athalia autem occiſa eſt gladio in domo re-
21 gis. †Septemq́; annorum erat Ioas cùm regnare cœpiſſet.

Ioas gazophylacij pecuniam ad ſartatecta templi inſtauranda expendit: Hazaëli autem regi Syriæ bellum contra Ieruſalem paranti mittit omnes templi & palatij theſauros, tandemq; à ſeruis ſuis occiditur, cui ſuccedit filius eius Amaſias. C A P. XII.

1 ANno ſeptimo Iehu regnauit Ioas: quadraginta
A annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius

2 Sebia, de Berſabee. †Fecitq́; Ioas rectum coram Domino
3 cunctis diebus quibus docuit eum Ioiada ſacerdos. †Ve-
runtamen excelſa non abſtulit: adhuc enim populus im
4 molabat, & adolebat in excelſis incenſum. †Dixitq́; Ioas
ad ſacerdotes, Omnem pecuniam ſanctorum quæ illata
fuerit in templum Dñi à præiereûtibus, quę offertur pro
pretio animæ, & quam ſpontè & arbitrio cordis ſui inſe
runt in templum Dñi: accipiant illã ſacerdotes iuxta or-
5 dinem ſuum, †& inſtaurent ſartatecta domus, ſiquid ne
6 ceſſarium viderint inſtauratione. † Igitur vſq; ad viceſi-
mum tertium annum regis Ioas, non inſtaurauerunt ſa-
7 cerdotes ſartatecta templi. † Vocauitq́; rex Ioas Ioiadam
pontificem & ſacerdotes, dicens eis, Quare ſartatecta nõ
B inſtauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecu-
niam iuxta ordinem veſtrũ, ſed ad inſtaurationem tem-
8 pli reddite eam. †Prohibitiq́; ſunt ſacerdotes vltrà accipe
re pecuniam à populo, & inſtaurare ſartatecta *domus. *templi 2.
9 †Et tulit Ioiada pontifex gazophylaciũ vnum: aperuitq́;
foramen deſuper, & poſuit illud iuxta altare ad dextram
ingredientium domum Domini, mittebantq́; in eo ſa-
cerdotes qui cuſtodiebant oſtia, omnem pecuniam quæ
10 deferebatur ad templum Domini. † Cumq́; viderent ni-
miam pecuniam eſſe in gazophylacio, aſcendebat ſcriba
regis & pontifex, effundebantq́; & numerabant pecu-
11 niam quæ inueniebantur in domo Domini: † & dabant
eam iuxta numerum atq; mẽſuram in manu eorum qui
præerant cæmentarijs domus Domini: qui impendebãt
C eam in fabris lignorũ, & in cæmentarijs qui operaban-
12 tur in domo Domini, † & ſartatecta faciebant: & in ijs
qui cædebant ſaxa, & vt emerent ligna & lapides qui ex-
cidebantur: ita vt impleretur inſtauratio domus Domi-
ni in vniuerſis quæ indigebant expenſa ad muniendam
13 domum. †Veruntamen non fiebant ex eadẽ pecunia hy-
driæ templi Domini, & fuſcinulæ, & turibula, & tubæ,
& omne vas aureum & argenteum, de pecunia quæ inſe
14 rebatur in templum Dñi. †Ijs enim qui faciebant opus,
15 dabatur vt inſtauraretur * templũ Domini: † & non fie-
bat ratio ijs hominibus qui accipiebant pecuniam vt di-
ſtribuerent eam artificibus, ſed in fide tractabant eam.
16 †Pecuniam verò pro delicto & pecuniã pro peccatis non
inferebant in templum Domini, quia ſacerdotum erat.
17 † Tunc aſcendit Hazaël rex Syriæ, & pugnabat contra
D Geth, cepitq́; eam: & direxit faciem ſuam vt aſcenderet
18 in Ieruſalẽ. †Quam ob rem tulit Ioas rex Iuda omnia ſan-
ctificata, quæ cõſecrauerant Ioſaphat, & Ioram, & Ocho
zias patres eius reges Iuda, & quę ipſe obtulerat: & vni-
uerſum *argentũ quod inueniri potuit in theſauris tem *aurum 1.
pli Dñi, & in palatio regis: miſitq́; Hazaëli regi Syriæ, &
19 receſſit ab Ieruſalem. † Reliqua autem ſermonũ Ioas, &
vniuerſa quæ fecit, nõnne hęc ſcripta ſunt in libro verbo
20 rum dierum regum Iuda? † Surrexerũt autem ſerui eius,
& coniurauerũt inter ſe, percuſſeruntq́; Ioas in Domo-
21 mello in deſcenſu Sella. †Ioſachar nanq; filius Semaath,
& Iozabad filius Somer ſerui eius, percuſſerunt eum, &
mortuus eſt: & ſepelierunt eum cum patribus ſuis in ci-
uitate Dauid, regnauitque Amaſias filius eius pro eo.

Ioachaz rex Iſraël propter peccata ſua grauiſſimè afflictus à rege Syriæ, conuerſus ad Dominum liberatur: cui mortuo ſuccedit filius Ioas, qui iuxta Eliſei morientis vaticinium Syros ter deuicit: mortui autem Eliſæi ſepulchro iniectus quidam mortuus ſuſcitatur. C A P. XIII.

1 ANno viceſimo tertio Ioas filij Ochoziæ regis Iudę,
A regnauit Ioachaz filius Iehu ſuper Iſraël in Sama-
2 ria, decem & ſeptem annis. †Et fecit malum coram Do-
mino, ſecutuſque eſt peccata Ieroboam filij Nabat, qui
3 peccare fecit Iſraël, & non declinauit ab eis. †Iratusq́; eſt
furor Domini contra Iſraël, & tradidit eos in manu Ha-
zaël regis Syriæ, & in manu Ben-adad filij Hazaël, cun-
4 ctis diebus. † Deprecatus eſt autem Ioachaz faciem Do-
mini, & audiuit eum Dominus: vidit enim anguſtiam
5 Iſraël, quia attriuerat eos rex Syriæ: † & dedit Dominus
ſaluatorem Iſraëli, & liberatus eſt de manu regis *Syriæ:
habitaueruntq́; filij Iſraël in tabernaculis ſuis ſicut heri
6 & nudiuſtertius. †Veruntamen nõ receſſerunt à pecca-
tis domus Ieroboam qui peccare fecit Iſraël, ſed in ipſis
ambulauerunt: ſiquidem & lucus permanſit in Sama-
7 ria. † Et non ſunt derelicti Ioachaz de populo niſi quin-
quaginta equites, & decem currus, & decem millia pe-
ditũ: interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quaſi
8 puluerem in tritura areæ. †Reliqua autem ſermonũ Ioa-
B chaz, & vniuerſa quæ fecit, & fortitudo eius, nõnne hęc
ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſraël?
9 † Dormiuitq́; Ioachaz cum patribus ſuis, & ſepelierunt
10 eum in Samaria: regnauitq́; Ioas filius eius pro eo. †An
no triceſimo ſeptimo Ioas regis Iuda regnauit Ioas filius
11 Ioachaz ſuper Iſraël in Samaria ſedecim annis, † & fecit
quod malum eſt in conſpectu Domini: non declinauit
ab omnibus peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare
12 fecit Iſraël, ſed in ipſis ambulauit. †Reliqua autem ſermo
num Ioas, & vniuerſa quæ fecit, & fortitudo eius, quo-
modò pugnauerit contra Amaſiam regem Iuda, nõnne
hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierũ regum Iſraël?
13 †Et dormiuit Ioas cum patribus ſuis: Ieroboam autem
ſedit ſuper ſolium eius. Porrò Ioas ſepultus eſt in Sama-
14 ria cum regibus Iſraël. † Eliſęus autem ægrotabat infir
C mitate, qua & mortuus eſt: deſcenditq́; ad eum Ioas rex
Iſraël, & flebat coram eo, dicebatque, Pater mi, pater mi,
15 currus Iſraël & auriga eius. †Et ait illi Eliſęus: Affer ar-
cum & ſagittas. Cumq́; attuliſſet ad eum arcum & ſa-
16 gittas, † dixit ad regem Iſraël, Pone manum tuam ſuper
arcum. Et cùm poſuiſſet ille manum ſuam, ſuperpoſuit
17 Eliſęus manus ſuas manibus regis, † & ait, Aperi feneſ-
ſtram orientalem. Cumque aperuiſſet, dixit Eliſeus: Iace
ſagittam. Et iecit. Et ait Eliſęus, Sagitta ſalutis Domini,
& ſagitta ſalutis contra Syriam, percutieſque Syriam in
18 Aphec, donec conſumas eam. † Et ait, Tolle ſagittas. Qui
cùm tuliſſet, rurſum dixit ei: Percute iaculo terram. Et
19 cùm percuſſiſſet tribus vicibus, & ſtetiſſet, † iratus eſt
vir Dei contra eum, & ait, Si percuſſiſſes quinquies, aut
ſexies, ſiue ſepties, percuſſiſſes Syriam vſq; ad conſum-
mationem: nunc autem tribus vicibus percuties eam.
20 † Mortuus eſt ergo Eliſęus, & ſepelierunt eũ: Latrun
D culi aũt de Moab venerũt in terram in ipſo anno. †Qui-
21 dam autem ſepeliẽtes hominem viderũt latrunculos, &
proiecerunt cadauer in ſepulchrum Eliſęi. ‖Quod cùm
tetigiſſet oſſa Eliſęi, reuixit homo, & ſtetit ſuper pedes ‖Eccl. 48. b. 14.
22 ſuos. †Igit Hazael rex Syriæ afflixit Iſraël cũctis diebus
23 Ioachaz: † & miſertus eſt Dñs eorum, & reuerſus eſt ad
eos ꝓpter pactum ſuum quod habebat cũ Abraham &
Iſaac & Iacob: & noluit diſperdere eos, neq; proijcere pe
24 nitus, vſq; in præſens tẽpus. †Mortuus eſt aũt Hazael rex
25 Syriæ, & regnauit Ben-adad filius eius pro eo. †Porrò Ioas
filius Ioachaz, tulit vrbes de manu Ben-adad filij Haza-
ël, quas tulerat de manu Ioachaz patris ſui iure prælij: tri
bus vicibus percuſſit eũ Ioas, & reddidit ciuitates Iſraël.

Amaſias interfectis occiſoribus patris ſui Ioas percutit Edom, ſed prouocans ad bellum Ioas regem Iſraël, ab eo capitur, & Ieruſalem diripitur: Ioas regi Iſraël ſuccedit filius Ieroboam qui ab anguſtijs, liberat Iſraël, cui ſuccedit filius Zacharias: porrò facta coniuratione aduerſus Amaſiam regem Iuda, à ſuis occiditur, cui ſuccedit filius Azarias impius.
C A P. XIIII.

1 IN anno ſecũdo Ioas filij Ioachaz regis Iſraël regnauit ‖2.Pa.25.a.1
A Amaſias filius Ioas regis Iuda. † Viginti quinq; anno-
2 rum erat cùm regnare cœpiſſet: Viginti autem & nouem
annis regnauit in Ieruſalẽ: nomen *matris eius Ioadan de *autem 5.
3 Ieruſalem. † Et fecit rectum coram Dño, veruntamen nõ
vt Dauid pater eius. Iuxta oĩa quæ fecit Ioas pater ſuus fe
4 cit: † niſi hoc tantùm, quòd excelſa non abſtulit: adhuc
enim populus immolabat & adolebat incenſum in ex-
5 celſis. †Cumq́; obtinuiſſet regnum, percuſſit ſeruos ſuos
6 qui interfecerunt regem patrem ſuum: †filios autem eo-
B rum qui occiderant, non occìdit, iuxta quod ſcriptum
eſt in libro legis Moyſi, ſicut præcepit Dominus, di-

‖Deut. 24. c. 16. Eze. 18. d. 20 cens: ‖Non morientur patres pro filijs, neq; filij morien
tur pro patribus: ſed vnuſquiſq; in peccato ſuo morie-
7 tur. †Ipſe percuſſit Edom in Valle Salinarum decem mil-
lia, & apprehendit petram in prælio, vocauitque nomen
8 eius Iectehel, vſq; in præſenté diem. †Tunc miſit Ama-
ſias nútios ad Ioas filium Ioachaz, filij Iehu regis Iſraël,
9 dicens: Veni, & videamus nos. †Remiſitq; Ioas rex Iſ-
C raël ad Amaſiam regem Iuda, dicens: Carduus Libani mi
ſit ad Cedrũ, quæ eſt in Libano, dicens: Da filiam tuam
filio meo vxorem. Tranſieruntq; beſtiæ ſaltus, quę ſunt
10 in Libano, & conculcauerunt carduum. †Percutiens in-
ualuiſti ſuper Edom, & ſubleuauit te cor tuum: conten-
tus eſto gloria, & ſede in domo tua: quare prouocas ma-
11 lum, vt cadas tu & Iudas tecũ? †Et non acquieuit Ama-
ſias: Aſcenditque Ioas rex Iſraël, & viderunt ſe, ipſe &
12 Amaſias rex Iuda in Beth-ſames oppido Iudæ. †Percuſ-
D ſusq; eſt Iuda coram Iſraël, & fugerunt vnuſquiſq; in ta
13 bernacula ſua. †Amaſiam verò regem Iuda filiũ Ioas fi-
lij Ochoziæ, cepit Ioas rex Iſraël in Beth-ſames, & addu
xit eum in Ieruſalem: & interrupit murum Ieruſalem, à
porta Ephraim vſque ad portam anguli, quadringentis
14 cubitis. †Tulitq; omne aurum & argentum, & vniuer-
ſa vaſa quæ inuenta ſunt in domo Domini, & in theſau-
15 ris regis, & obſides, & reuerſus eſt in Samariam. †Reli-
qua autem verborũ Ioas quæ fecit, & fortitudo eius qua
pugnauit contra Amaſiam regem Iuda, nónne hæc ſcri-
16 pta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſraël? †Dor
E miuitq; Ioas cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Sama-
ria cum regibus Iſraël: & regnauit Ieroboam filius eius
17 pro eo. †Vixit autem Amaſias, filius Ioas rex Iuda, poſt-
*quindecim 1. quàm mortuus eſt Ioas filius Ioachaz regis Iſraël *vigin-
18 tiquinque` annis. †Reliqua autem ſermonum Amaſiæ,
nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonũ dierum regum
19 Iuda? †Factaq; eſt cõtra eum coniuratio in Ieruſalem:
at ille fugit in Lachis: Miſeruntq; poſt eum in Lachis &
20 interfecerunt eum ibi. †Et aſportauerunt in equis, ſepul
tusq; eſt in Ieruſalem cũ patribus ſuis in Ciuitate Dauid.
‖2. Pa. 26. a. 1 21 †‖Tulit autem vniuerſus populus Iudæ Azariam annos
F natum ſedecim, & conſtituerunt eum regem pro patre
*Elath 1. 22 eius Amaſia. †Ipſe ędificauit *Ailam`, & reſtituit eam Iu-
23 dæ, poſtquàm dormiuit rex cum patribus ſuis. †Anno
quintodecimo Amaſiæ filij Ioas regis Iuda, regnauit Ie-
roboam filius Ioas regis Iſraël in Samaria, quadraginta
24 & vno anno: †& fecit quod malum eſt coram Domino.
Non receſſit ab omnibus peccatis Ieroboam filij Nabat,
25 qui peccare fecit Iſraël. †Ipſe reſtituit terminos Iſraël ab
introitu Emath, vſque ad Mare ſolitudinis, iuxta ſermo-
nem Dñi Dei Iſraël, quem locutus eſt per ſeruum ſuum
*prophetę 1. ‖Ion. 1. a. 1. G Ionam filium Amathi *prophetam` qui erat de Geth quę
26 eſt in Opher. †Vidit enim Dominus afflictionem Iſraël
amaram nimis, & q̃ conſumpti eſſent vſque ad clauſos
carcere & extremos, & non eſſet qui auxiliaretur Iſraëli.
27 †Nec locutus eſt Dominus vt deleret nomẽ Iſraël de ſub
28 cælo, ſed ſaluauit eos in manu Ieroboam filij Ioas. †Re-
liqua autem ſermonum Ieroboam, & vniuerſa quæ fe-
cit, & fortitudo eius qua præliatus eſt, & quomodo re-
ſtituit Damaſcum, & Emath Iudæ in Iſraël: nónne hæc
ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſraël?
29 Dormiuitque Ieroboam cum patribus ſuis regibus Iſ-
raël, & regnauit Zacharias filius eius pro eo.

Azariæ leproſo ſuccedit filius Ioatham in Iuda: Zachariæ autem in Iſraël ſuccedit Sellum, & huic Manahem qui fit tributarius regi Aſſyriorum, & huic Phaceia, & huic Phacee, cuius temporibus Theglat-phalaſar deuictam magnam partem Iſraëlitarum tranſtulit in Aſſyrios: huic ſuccedit Oſee: in Iuda autem mortuo Ioatham ſuccedit filius Achaz. CAP. XV

1 ANno viceſimoſeptimo Ieroboã regis Iſraël regna-
A uit Azarias filius Amaſiæ regis Iuda. †Sedecim an-
2 norum erat, cùm regnare cœpiſſet, & quinquaginta duo
bus annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Ie-
3 chelia, de Ieruſalem. †Fecitque quod erat placitum co-
ram Domino, iuxta omnia quæ fecit Amaſias pater eius.
4 †Veruntamen excelſa non eſt demolitus: adhuc populus
5 ſacrificabat, & adolebat incenſum in excelſis. †‖Percuſſit ‖2. Pa. 26. d. 20.
autem Dominus regẽ, & fuit leproſus vſq; in diem mor-
tis ſuæ, & habitabat in domo *libera` ſeorſum: Ioatham *liberè 1.
verò filius regis gubernabat palatium, & iudicabat po-
6 pulum terræ. †Reliqua autem ſermonum Azariæ & vni-
uerſa quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro verborũ
7 dierum regum Iuda? †Et dormiuit Azarias cum patribus
ſuis: ſepelieruntq; eum cum maioribus ſuis in Ciuitate
8 Dauid, & regnauit Ioathã filius eius pro eo. †Anno tri
B ceſimooctauo Azariæ regis Iudæ, regnauit Zacharias fi-
9 lius Ieroboam ſuper Iſraël in Samaria ſex menſibus: †&
fecit quod malum eſt coram Domino, ſicut fecerant pa-
tres eius: nõ receſſit à peccatis Ieroboam filij Nabat qui
10 peccare fecit Iſraël. †Coniurauit autem contra eum Sel-
lum filius Iabes: percuſſitque eum palàm, & interfecit,
11 regnauitq; pro eo. †Reliqua autem verborum Zacharię,
nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regũ
12 Iſraël? †‖Iſte eſt ſermo Domini quem locutus eſt ad Iehu ‖4. Re. 10. f. 30.
C dicens: Filij tui vſq; ad quartam generationem ſedebunt
13 de te` ſuper thronum Iſraël. Factumque eſt ita: †Sel- *‑3.
lum filius Iabes regnauit triceſimonono anno Azariæ re
14 gis Iudæ, regnauit autẽ vno menſe in Samaria. †Et aſcen
dit Manahem filius Gadi de Therſa: venitque in Sama-
riam, & percuſſit Sellum filium Iabes in Samaria, & in-
15 terfecit eum, regnauitq; pro eo. †Reliqua autem verbo-
rum Sellum, & coniuratio eius per quam tetendit inſi-
dias: nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum
16 regum Iſraël? †Tunc percuſſit Manahem Thapſam, &
omnes qui erant in ea, & terminos eius de Therſa, no-
luerant enim aperire ei: & interfecit omnes prægnantes
17 eius & ſcidit eas. †Anno triceſimonono Azariæ regis Iu
D dæ regnauit Manahẽ filius Gadi ſuper Iſraël decẽ annis
18 in Samaria. †Fecitq; quod erat malum coram Domino:
non receſſit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare
19 fecit Iſraël *cunctis diebus eius. †Veniebat Phul` rex Aſſy- *cunctis diebus eius ſuperueniebat Phul 1.
riorum in *Therſam`, & dabat Manahem Phul mille ta- *Terram 1.
lenta argenti, vt eſſet ei in auxilium, & firmaret regnum
20 eius. †Indixitq; Manahem argẽtum ſuper Iſraël cunctis
potentibus & diuitibus vt daret regi Aſſyriorum, quin-
quaginta ſiclos argenti per ſingulos: reuerſusque eſt rex
21 Aſſyriorum, & non eſt moratus in *Therſa.` †Reliqua *terra 1.
autem ſermonũ Manahem, & vniuerſa quæ fecit, nónne
hęc ſcripta ſunt in libro ſermonũ dierum regum Iſraël?
22 †Et dormiuit Manahem cum patribus ſuis: regnauitq;
E Phaceia fili' eius pro eo. †Anno quinquageſimo Azarię
23 regis Iudæ regnauit Phaceia filius Manahem ſuper Iſraël
24 in Samaria, biennio: †& fecit quod erat malum corã Do
mino: non receſſit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui
25 peccare fecit Iſraël. †Coniurauit autẽ aduerſus eum Pha-
cee filius Romeliæ, dux eius, & percuſſit eum in Samaria
in turre domus regiæ iuxta Argob, & iuxta Arie, & cum
eo quinquaginta viros de filijs Galaaditarum, & interfe
26 cit eum, regnauitq; pro eo. †Reliqua autem ſermonum
Phaceia, & vniuerſa quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in
27 libro ſermonũ dierum regum Iſraël? †Anno quinqua
geſimoſecũdo Azariæ regis Iudæ, regnauit Phacee filius
28 Romeliæ ſuper Iſraël in Samaria, viginti annis. †Et fecit
F quod erat malum coram Domino: non receſſit à pecca-
29 tis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Iſraël. †In die-
bus Phacee regis Iſraël venit Theglath-phalaſar rex Aſ-
ſur, & cepit Aion, & Abel domum-Maacha, & Ianoe, &
Cedes, & Aſor, & Galaad, & Galilæã, & vniuerſam ter-
30 ram Nephthali: & tranſtulit eos in Aſſyrios. †Coniura-
uit autem, & tetendit inſidias Oſee filius Ela cõtra Pha-
cee filium Romeliæ, & percuſſit eum, & interfecit: re-
31 gnauitq; pro eo viceſimo anno Iohathã filij Oziæ. †Re-
liqua autẽ ſermonũ Phacee, & vniuerſa quę fecit, nónne
hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierũ regum Iſraël?
32 †‖Anno ſecundo Phacee filij Romeliæ regis Iſraël regna ‖2. Pa. 27. a. 1.
G uit Ioatham filius Ozię regis Iuda. †Viginti quinq; anno
33 rũ erat cùm regnare cœpiſſet, & ſedecim annis regnauit
34 in Ieruſalẽ: nomen matris eius, Ieruſa filia Sadoc. †Fecitq;

quod

quod erat placitum coram Domino iuxta omnia quæ fe-
35 cerat Ozias pater ſuus operatus eſt. † Veruntamen ex-
celſa non abſtulit: adhuc populus immolabat, & adole-
bat incenſum in excelſis: ipſe ædificauit portam domus
36 Domini ſublimiſſimã. †Reliqua autem ſermonum Ioa-
tham, & vniuerſa quæ fecit nonne hęc ſcripta ſunt in li-
37 bro verborum dierum regum Iuda? †In diebus illis cępit
Dominus mittere in Iudam Raſin regem Syriæ, & Pha-
38 cee filium Romeliæ. † Et dormiuit Ioatham cum patri-
bus ſuis, ſepultusque eſt cum eis in Ciuitate Dauid pa-
tris ſui, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

Achaz, filium ſuum per ignem conſecrat, regibus quoque Iſraël & Syriæ Ieruſalem obſidentibus, auxilium à rege Aſſyriorum, miſſis muneribus obtinet, in cuius gratiam ablato Dei cultu, dijs Aſſyriorum ſacrificat, cui ſuccedit pius filius Ezechias. C A P. X V I.

4. Re. 18. a. 1 1 A Nno decimo ſeptimo Phacee filij Romeliæ, regna-
A uit Achaz filius Ioatham regis Iuda. † Viginti an-
2 norum erat Achaz cùm regnare cœpiſſet, & ſedecim an-
nis regnauit in Ieruſalem: non fecit quod erat placitum
3 in conſpectu Domini Dei ſui, ſicut Dauid pater eius, †ſed
ambulauit in via regum Iſraël. inſuper & filium ſuũ con
ſecrauit, transferens per ignem ſecundùm idôla Gentiũ,
4 quæ diſſipauit Dominus coram filijs Iſraël. † Immolabat
quoque victimas & adolebat incenſum in excelſis, & in
Iſai. 7. a. 1. 5 collibus, & ſub omni ligno frondoſo. † ‖Tunc aſcendit
Raſin rex Syriæ & Phacee filius Romelię rex Iſraël in Ie-
ruſalem ad præliandum: Cumq; obſiderent Achaz, non
6 valuerunt ſuperare eum. † In tempore illo reſtituit Ra-
ſin rex Syriæ Ailã Syriæ, & eiecit Iudæos de Aila: & Idu-
* & Syri. mæi * venerunt in Ailam, & habitauerũt ibi vſq; in diem
7 hanc. † Miſit autem Achaz nuntios ad Theglath-phalá-
B ſar regem Aſſyriorum, dicens: Seruus tuus & filius tuus
ego ſum: aſcende, & ſaluum me fac de manu regis Syrię,
& de manu regis Iſraël, qui conſurrexerunt aduerſum
*Achaz 4. 8 me. †Et cùm collegiſſet * argentum & aurum quod in-
ueniri potuit in domo Domini, & in theſauris regis, mi-
9 ſit regi Aſſyriorũ munera. † Qui & acquieuit volunta-
ti eius: aſcendit enim rex Aſſyriorum in Damaſcum, &
vaſtauit eam, & trãſtulit habitatores eius Cyrenen, Ra-
10 ſin autem interfecit. † Perrexitq; rex Achaz in occurſum
Theglath-phaláſar regis Aſſyriorum in Damaſcum:
Cumq; vidiſſet altare Damaſci, miſit rex Achaz ad Vriã
ſacerdotem exemplar eius & ſimilitudinem iuxta omne
11 opus eius. † Extruxitq; Vrias ſacerdos altare iuxta om-
C nia quæ præceperat rex Achaz, de Damaſco: ita fecit ſa-
cerdos Vrias, donec veniret rex Achaz de Damaſco.
12 †Cumq; veniſſet rex de Damaſco, vidit altare & venera-
tus eſt illud: aſcenditque & immolauit holocauſta & ſa
13 crificium ſuum, † & libauit libamina, & fudit ſangui-
14 nem pacificorum quæ obtulerat ſuper altare. † Porrò al-
tare æreum, quod erat coram Domino, tranſtulit de fa-
cie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini:
15 poſuitque illud ex latere altaris ad Aquilonem. † Præce-
pit quoq; rex Achaz Vriæ ſacerdoti, dicens: Super alta-
re maius offer holocauſtum matutinum, & ſacrificium
veſpertinum, & holocauſtum regis, & ſacrificium eius,
D & holocauſtum vniuerſi populi terræ, & ſacrificia eo-
rum, & libamina eorum: & omnem ſanguinem holo-
cauſti & vniuerſum ſanguiné victimæ ſuper illud effun-
des: altare verò æreum erit paratũ ad voluntatem meã.
16 † Fecit igitur Vrias ſacerdos iuxta omnia quæ pręceperat
17 rex Achaz. † Tulit autem rex Achaz cælatas baſes, & lu-
térem, qui erat déſuper: & mare depoſuit de bobus æ-
reis, qui ſuſtentabant illud, & poſuit ſuper pauimẽtum
18 ſtratum lapide. †Muſach quoque ſabbathi, quod ædifi-
cauerat in templo, & ingreſſum regis exterius, conuer-
19 tit in templum Domini propter regem Aſſyriorum. †Re-
* & omnia. liqua autem verborum Achaz * quæ fecit, nónne hæc
20 ſcripta ſunt in libro ſermonũ dierũ regum Iuda? †Dormi-
uitq; Achaz cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in
Ciuitate Dauid, & regnauit Ezechias filius eius pro eo.

Poſt multa filiorum Iſraël quæ commemorantur facinora, Salmanáſar ſub Oſee recuſante antiquum Aſſyrio pendere tributum, transfert Iſraël in Aſſyrios: & quia Aſſyrij in Samariam miſſi cultum Dei ignorantes deuorabantur à leonibus, mittitur eis ſacerdos Iſraëliticus, qui ipſos inſtituat, ſicq; factum eſt, vt & Deo & idôlis ſeruirent. C A P. X V I I.

1 A Nno duodecim Achaz regis Iuda, regnauit Oſee fi
A lius Ela in Samaria ſuper Iſraël nouem annis. †Fe-
2 citq; malũ coram Dño: ſed non ſicut reges Iſraël qui an-
3 te eum fuerant. † Contra hunc aſcendit Salmanáſar rex Iſai. 18. b. 9. Tob. 1. a. 1.
Aſſyriorũ, & factus eſt ei Oſee ſeruus, reddebatq; illi tri-
4 buta. †Cumq; deprehendiſſet rex Aſſyriorum Oſee, q̃ re-
bellare nitens, miſiſſet nuntios ad Sua regem Ægypti, ne
præſtaret tributa regi Aſſyriorum ſicut ſingulis annis ſo
5 litus erat, obſedit eum, & vinctum miſit in carcerem.
† Peruagatusque eſt omnem terram: & aſcendens Sa-
6 mariam: obſedit eam tribus annis. † ‖Anno autem nono Iſai. 18. b. 10
Oſee, cepit rex Aſſyriorũ Samariam, & tranſtulit Iſraël
in Aſſyrios, poſuitq; eos in Hala, & in Habor iuxta flu-
7 uiũ Gozan, in ciuitatibus Medorũ. †Factũ eſt enim, cùm
peccaſſent filij Iſraël Dño Deo ſuo, qui eduxerat eos de
B terra-Ægypti, de manu Pharaonis regis Ægypti, colue-
8 runt deos alienos. †Et ambulauerunt iuxta ritũ Gentium
quas conſumpſerat Dñs in conſpectu filiorum Iſraël, &
9 regum Iſraël: quia ſimiliter fecerant. †Et *offenderunt fi- *operue-runt 9.
lij Iſraël verbis non rectis Dñm Deum ſuum: & ædifica-
uerunt ſibi excelſa in cunctis vrbibus ſuis, à Turre-cuſto
10 dum, vſq; ad Ciuitatem-munitam. †Feceruntq; ſibi ſta-
tuas & lucos in omni colle ſublimi, & ſubter omne li-
11 gnũ nemoroſum: †& adolebant ibi incenſum ſuper aras
in morem gentium quas tranſtulerat Dñs à facie eorum:
12 Feceruntq; verba peſſima irritantes Dñm, † & coluerunt
immunditias de quibus præcepit eis Dominus ne face-
13 rent verbũ hoc. †Et teſtificatus eſt Dominus in Iſraël &
in Iuda per manum omnium Prophetarum & Videntiũ,
dicens: ‖Reuertimini à vijs veſtris peſſimis, & cuſtodite Ier. 25. b. 5.
pręcepta mea & ceremonias, iuxta omnem legem quam
præcepi patribus veſtris, & ſicut miſi ad vos in manu ſer
14 uorum meorum Prophetarum. †Qui non audierunt, ſed
C indurauerunt ceruicem ſuã iuxta ceruicem patrum ſuo-
15 rum, qui noluerũt obedire Dño Deo ſuo. † Et abiecerunt
legitima eius, & pactum quod pepigit cum patribus eo-
rum, & teſtificationes quibus cõteſtatus eſt eos: ſecutiq;
ſunt vanitates, & vanè egerunt: & ſecuti ſunt gentes quę
erant per circuitũ eorũ ſuper quibus præceperat Dñs eis
16 vt non facerent ſicut & illæ faciebant. †Et dereliquerunt
omnia præcepta Dñi Dei ſui: feceruntq; ſibi conflatiles
duos vitulos, & lucos, & adorauerunt vniuerſam militiã
17 cæli: ſeruieruntq; Baal, † & cõſecrauerũt filios ſuos & fi-
lias ſuas per ignem: & diuinationibus inſeruiebãt & au-
gurijs. & tradiderũt ſe vt facerẽt malũ coram Dño, vt ir-
18 ritarẽt eũ. †Iratusq; eſt Dñs vehemẽter Iſraëli, & abſtu
lit eos à conſpectu ſuo, & non remanſit niſi tribus Iuda
19 tantúmodo. † Sed nec ipſe Iuda cuſtodiuit mandata Dñi
Dei ſui: veruntamen ambulauit in erroribus Iſraël, quos
20 operatus fuerat. †Proiecitq; Dñs omne ſemẽ Iſraël, & af-
D flixit eos, & tradidit eos in manus diripiẽtiũ, donec pro-
21 ijceret eos à facie ſua: † ‖ex eo iam tempore, quo ſciſſus eſt 3. Re. 12. c. 19.
Iſraël à domo Dauid, & cõſtituerunt ſibi regẽ Ieroboam
filium Nabat: ſeparauit enim Ieroboam Iſraël à Domi-
22 no: & peccare eos fecit peccatum magnum. † Et ambu-
lauerunt filij Iſraël in vniuerſis peccatis Ieroboam quæ
23 fecerat: & non receſſerunt ab eis, † vſquequo Domi-
nus auferret Iſraël à facie ſua, ‖ ſicut locutus fuerat in ma Ier. 25. b. 9.
nu omnium ſeruorum ſuorum prophetarum: tranſla-
tusque eſt Iſraël de terra ſua in Aſſyrios, vſque in diem
24 hanc. † Adduxit autem rex Aſſyriorum * de Babylone, *viros.
& de Cutha: & de Auah, & de Emath, & de Sephar-
uáim, & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ pro fi-
lijs Iſraël: qui poſſederunt Samariam, & habitauerunt
25 in vrbibus eius. †Cumque ibi habitare cœpiſſent, non
timebant Dominum: & immiſit in eos Dominus leo-

26 nes qui interficiebant eos. †Nuntiatumq́; eſt regi Aſſy-
E riorum, & dictum, Gentes quas tranſtuliſti, & habitare
feciſti in ciuitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei ter-
ræ, & immiſit in eos Dominus leones. & ecce, interficiút
27 eos, cò q; ignorent ritum Dei terræ. † Pręcepit autem rex
Aſſyriorum, dicens, Ducite illuc vnum de ſacerdotibus,
quos inde captiuos adduxiſtis, & vadat, & habitet cum
28 eis: & doceat eos legitima Dei terrę. †Igitur cùm veniſſet
vnus de ſacerdotibus his qui captiui ducti fuerát de Sa-
maria, habitauit in Beth-el, & docebat eos quomodo co
29 lerent Dominú. †Et vnaquæq; gens fabricata eſt Deum
ſuum: poſueruntq́ue eos in phanis excelſis quę fecerant
Samaritæ, gens & gens in vrbibus ſuis in quibus habita
30 bat. † Viri enim Babylonij fecerunt Socoth-benot: Viri
autem Cuthæi fecerunt Nergel: & Viri de Emath fece-
31 runt Aſima. † Porrò Heuæi fecerunt Nebahaz & Thar-
F thac. Hi autem qui erant de Sepharuáim, comburebant
filios ſuos igni, ‡Adramélech & Anamélech dijs Sephar-
32 uáim, † & nihilominus colebant Dominú. Fecerunt au-
tem ſibi de nouiſſimis ſacerdotes excelſorum, & pone-
33 bant eos in phanis ſublimibus. † Et cùm Dominum co-
lerent, dijs quoq; ſuis ſeruiebant iuxta conſuetudinem
34 gentium, de quibus tranſlati fuerant Samariam, †Vſque
in præſentem diem morem ſequuntur antiquum: nó ti-
ment Dominum, neq; cuſtodiunt ceremonias eius, atq;
iudicia & legem & mandatum quod pręceperat Domi-
35 nus filijs Iacob, ‖quem cognominauit Iſraël: † & percuſ- ‖Gen. 32. f. 28.
ſerat cum eis pactum, & mandauerat eis, dicens, Nolite
timere deos alienos, & non adoretis eos, neque colatis
36 eos, & non immoletis eis. † Sed Dominum Deum ve-
G ſtrum qui eduxit vos de terra Ægypti in fortitudine ma
gna, & in brachio extento: ipſum timete, & illum ado-
37 rate, & ipſi immolate. † Ceremonias quoque, & iudicia
& legem & mandatú quod ſcripſit vobis, cuſtodite, vt fa
38 ciatis cunctis diebus: & non timeatis deos alienos. † Et
pactum quod percuſſit vobiſcú, nolite obliuiſci, nec co-
39 latis deos alienos: †ſed Dominum Deum veſtrum time-
te, & ipſe eruet vos de manu omnium inimicorú veſtro
40 rum. † Illi verò non audierunt: ſed iuxta conſuetudinem
41 ſuam priſtinam perpetrabant. † Fuerunt igitur gẽtes iſtę
timentes quidem Dominum, ſed nihilominus & idôlis
ſuis ſeruientes: nam & filij eorum, & nepotes, ſicut fe-
cerunt patres ſui, ita faciunt vſque in præſentem diem.

Ezechias pietate eximius, diſſipatis idolorum delubris, ac æneo Moyſi ſerpente confracto, percutit Edom: & quum Aſſyriis rebellaſſet, rex Aſſyriorum expugnatis ciuitatibus Iuda, Ezechia veniam precanti magnam pecuniæ vim imponit: miſſa quoque manu valida Ieruſalem obſidet, multis probris in Ezechiam, & blaſphemijs in Deum per Rabſacen iactatis.

CAP. XVIII.

1 ANno tertio Oſee filij Ela regis Iſraël, regnauit Eze- 2. Par. 28 d. 28. & 29. a. 1
A chias filius Achaz regis Iuda. † Vigintiquinq; an-
2 norum erat cùm regnare cœpiſſet: & vigintinouem an-
nis regnauit in Ieruſalem: nomé matris eius Abi filia Za-
3 charię. †Fecitq́; quod erat bonum coram Domino, iuxta
4 omnia quæ fecerat Dauid pater eius. † Ipſe diſſipauit ex-
celſa, & contriuit ſtatuas, & ſuccidit lucos, confregitq́;
ſerpenté ęneum, ‖quem fecerat Moyſes: ſiquidem vſque
adillud tempus filij Iſraël adolebant ei incenſum: voca- ‖Nu. 21. c. 9.
5 uitq́; nomen eius Noheſtan. †In Domino Deo Iſraël ſpe-
rauit: itaq; poſt eum nó fuit ſimilis ei de cunctis regibus
Iuda, ſed neq; in his qui ante eum fuerunt: & adhæſit Do
6 mino, † & nó receſſit à veſtigijs eius, fecitq; mádata eius
7 quæ præceperat Dominus Moyſi. † Vnde & erat Domi-
nus cum eo, & in cunctis ad quæ procedebat, ſapienter
B ſe agebat. Rebellauit quoq; contra regem Aſſyriorú, &
8 non ſeruiuit ei. † Ipſe percuſſit Philiſthæos vſque ad Ga-
zam, & omnes terminos eorum, à turre cuſtodum vſq;
9 ad Ciuitaté munitam. † Anno quarto regis Ezechiæ, qui
erat annus ſeptimus Oſee filij Ela regis Iſraël, aſcédit Sal ‖Sup. 17. a. 3. Tob. 1. a. 2.
manáſar rex Aſſyriorum in Samariam, & oppugnauit Sup. 17. a. 6.
10 eam, † & cepit. Nam poſt annos tres, anno ſexto Eze
chiæ, id eſt nono anno Oſee regis Iſraël, capta eſt Sama-
11 ria: † & tranſtulit rex Aſſyriorum Iſraël in Aſſyrios, col-
locauitq; eos in Hala, & in Habor fluuijs Gozan in ciui
12 tatibus Medorum: †quia non audierunt vocem Domini
Dei ſui, ſed prætergreſſi ſunt pactú eius: omnia quæ præ
ceperat Moyſes ſeruus Domini, non audierunt, neq; fe-
13 cerunt. † ‖Anno quartodecimo regis Ezechiæ, aſcendit ‖2. Pa. 32. a. 1. Iſai. 36. a. 1. Eccl. 48. c. 9.
C Sennacherib rex Aſſyriorum ad vniuerſas ciuitates Iuda
14 munitas: & cepit eas. † Túc miſit Ezechias rex Iuda nun
tios ad regem Aſſyriorum in Lachis, dicens, Peccaui, re-
cede à me: & omne quod impoſueris mihi, feram. Indi-
xit itaque rex Aſſyriorum Ezechiæ regi Iudę trecenta ta-
15 lenta argenti, & triginta talenta auri. † Deditq; Ezechias
omne argentum quod repertum fuerat in domo Domi-
16 ni, & in theſauris regis. † In tempore illo confregit Eze-
chias valuas tépli Domini, & laminas auri quas ipſe affi-
17 xerat, & dedit eas regi Aſſyriorum. † Miſit autem rex Aſ-
D ſyriorum Tharthan, & Rabſaris, & Rabſacen de Lachis
ad regem Ezechiam cú manu valida Ieruſalem: qui cùm
aſcendiſſent, venerunt Ieruſalé, & ſteterunt iuxta aquę-
ductum piſcinæ ſuperioris, quæ eſt in via Agri-fullonis.
18 † Vocaueruntq́; regem: Egreſſus eſt autem ad eos Elia-
cim filius Helciæ præpoſitus domus, & Sobna ſcriba, &
19 Ioahe filius Aſaph, à cómentarijs. † Dixitq́; ad eos Rab-
ſaces, Loquimini Ezechiæ: Hęc dicit rex magnus, rex Aſ-
20 ſyriorum, Quæ eſt iſta fiducia qua niteris? †Forſitan ini-
ſti conſilium, vt præpares te ad prælium. In quo confi-
21 dis, vt audeas rebellare? †an ſperas in baculo arundineo
atque confracto Ægypto? ſuper quem ſi incubuerit ho-
mo comminutus ingredietur manum eius, & perfora-
bit eam? ſic eſt Pharao rex Ægypti, omnibus qui confi-
22 dunt in ſe. † Quòd ſi dixeritis mihi, In Domino Deo no-
E ſtro habemus fiduciam: nónne iſte eſt cuius abſtulit Eze
chias excelſa & altaria: & præcepit Iudæ & Ieruſalé, An-
23 te altare hoc adorabitis in Ieruſalem? †Nunc igitur tran-
ſite ad dominum meum regem Aſſyriorum, & dabo vo-
bis duo millia equorú, & videte an habere valeatis aſcen
24 ſores eorum. † Et quomodo poteſtis reſiſtere ante vnum
ſatrapam de ſeruis domini mei minimis? An fiduciam
25 habes in Ægypto propter currus & equites? †Nunquid
ſine Domini voluntate aſcendi ad locum iſtum, vt demo
liret eum? Dominus dixit mihi, Aſcende ad terram hác,
26 & demolire eam. † Dixerunt autem Eliacim filius Hel-
ciæ, & Sobna, & Ioahe Rabſaci, Præcamur vt loquaris
nobis ſeruis tuis Syriacè: ſiquidé intelligimus hanc lin-
guam: & non loquaris nobis Iudaicè audiente populo
27 qui eſt ſuper murum. †Reſpóditq́; eis Rabſaces: dicens:
F Nunquid ad dominum tuú, & ad te miſit me dominus
meus, vt loquerer ſermones hos, & non potius ad viros
qui ſedent ſuper murum, vt comedát ſtercora ſua, & bi-
28 bant vrinam ſuam vobiſcum? † Stetit itaq, Rabſaces, &
exclamauit voce magna Iudaicè, & ait, Audite verba re-
29 gis magni, regis Aſſyriorú. †Hæc dicit rex, Non vos ſedu-
cat Ezechias, non enim poterit eruere vos de manu mea.
30 †Neq; fiduciam vobis tribuat ſuper Dńm, dicens: Eruens
liberabit nos Dńs, & non tradetur ciuitas hæc in manus
31 regis Aſſyriorum. † Nolite audire Ezechiam. Hæc enim
dicit rex Aſſyriorum, Facite mecum quod vobis eſt vtile,
& egredimini ad me: & comedet vnuſquiſque de vinea
ſua, & de ficu ſua: & bibetis aquas de ciſternis veſtris,
32 † donec veniam, & transferam vos in terram quę ſimilis
eſt terræ veſtræ, in terram fructiferá, & fertilem vini, ter-
ram panis & vinearum, terram oliuarú, & olei ac mel-
G lis: & viuetis, & non moriemini. Nolite audire Ezechiá,
33 qui vos decipit, dicens, Dominus liberabit nos. † Nun-
quid liberauerunt dij gentium terrá ſuam de manu regis
34 Aſſyriorú? †Vbi eſt Deus Emath & Arphad? vbi eſt Deus
Sepharuáim, Ana & Aua? nunquid liberauerunt Sama-
35 riam de manu mea? † Quinam illi ſunt in vniuerſis dijs
terrarum, qui eruerunt regionem ſuam de manu mea; vt
36 poſſit eruere Dominus Ieruſalem de manu mea? †Tacuit
itaq; populus, & non reſpondit ei quicquam: ſiquidem
37 præceptú regis acceperant vt non reſponderent ei. † Ve- ‖Tob. 1. d. 24

nitq;

nitq; Eliacim filius Helciæ, præpoſitus domus, & Sobna
ſcriba, & Ioahe filius Aſaph, à cõmentarijs, ad Ezechiam
ſciſſis veſtibus, & nuntiauerunt ei verba Rabſacis.

Ezechia & Iſaia conuerſis ad Dominum, & pro liberatione precantibus propter Rabſacis blaſphemias, percutit angelus Domini, 185000. Aſſyriorum, & fugiens Sennacherib in templo idolorum ſuorum à filijs ſuis occiditur. CAP. XIX.

Iſa.37.a.1. 1 QVæ cùm audiſſet Ezechias rex, ſcidit veſtiméta ſua,
A & opertus eſt ſacco, ingreſſuſque eſt domum Do-
2 mini. † Et miſit Eliacim præpoſitū domus, &
Sobnam ſcribam, & ſenes de ſacerdotibus opertos ſac-
al. 1. 3 cis, ad Iſaiam prophetam filium Amos. † Qui dixerunt,
Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis, & increpationis,
& blaſphemiæ dies iſte: venerunt filij vſq; ad partū, & vi
4 res nõ habet parturiens. † Si fortè audiat Dñs Deus tuus
vniuerſa verba Rabſacis, quem miſit rex Aſſyriorum do
minus ſuus, vt exprobraret Deum viuentem, & argueret
verbis quæ audiuit Dominus Deus tuus: & fac orationé
5 pro reliquijs quæ repertæ ſunt. † Venerunt ergo ſerui re-
6 gis Ezechiæ ad Iſaiam. † Dixitq; eis Iſaias, Hæc dicetis do
B mino veſtro, Hæc dicit Dominus, Noli timere à facie ſer
monū quos audiſti, quibus blaſphemauerunt pueri re-
7 gis Aſſyriorum me. † Ecce ego immittam ei ſpiritum, &
audiet nuntium, & reuertetur in terrā ſuam, & deijciam
8 eū gladio in terra ſua. † Reuerſus eſt ergo Rabſaces, &
inuenit regem Aſſyriorum expugnantem Lobnam: au-
9 dierat enim quòd receſſiſſet de Lachis. † Cumq; audiſſet
de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes, Ecce egreſſus eſt vt
pugnet aduerſum te: & iret cõtra eum, miſit nuntios ad
10 Ezechiam, dicens, † Hæc dicite Ezechiæ regi Iuda, Non
C te ſeducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neque di-
cas, Non tradetur Ieruſalem in manus regis Aſſyriorum.
11 † Tu enim ipſe audiſti quæ fecerant reges Aſſyriorū vni-
*tu 1. uerſis terris, quomodo vaſtauerunt eas: num ergo ſo-
12 lus poteris liberari? † Nunquid liberauerunt dij gentium
ſingulos, quos vaſtauerunt patres mei, Gozam videli-
cet, & Haran, & Reſeph, & filios Eden, qui erant in The
13 laſſar? † Vbi eſt rex Emath, & rex Arphad, & rex ciuitatis
14 Sepharuaim, Ana & Aua? † Itaq; cū accepiſſet Ezechias
literas de manu nuntiorū, & legiſſet eas, aſcendit in do-
15 mum Domini, & expandit eas coram Domino, † & ora-
uit in conſpectu eius, dicens: Domine Deus Iſraël, qui
ſedes ſuper cherubim, tu es Deus ſolus regum omnium
16 terræ: tu feciſti cælum & terram. † Inclina aurem tuam &
audi: aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi omnia
-.1. verba Sēnacherib, qui miſit vt exprobraret nobis Deū
17 viuentem. † Verè Domine diſſipauerunt reges Aſſyrio-
-.1. D rum gentes, & terras omnium. † Et miſerunt deos eo-
18 rum in ignem: non enim erant dij, ſed opera manuum
19 hominum ex ligno & lapide, & perdiderunt eos. † Nunc
igitur Domine Deus noſter, ſaluos nos fac de manu eius,
vt ſciant omnia regna terræ, quia tu es Dominus Deus ſo
20 lus. † Miſit autē Iſaias filius Amos ad Ezechiam, dicēs,
Hæc dicit Dominus Deus Iſraël: Quæ deprecatus es me
21 ſuper Sennacherib rege Aſſyriorum, audiui. † Iſte eſt ſer-
mo quem locutus eſt Dominus de eo. Spreuit te, & ſub-
ſannauit te virgo filia Sion: poſt tergum tuum caput mo
22 uit, filia Ieruſalem. † Cui exprobraſti, & quem blaſphe-
maſti? contra quem exaltaſti vocem tuam, & eleuaſti in
23 excelſum oculos tuos? contra ſanctum Iſraël. † Per ma-
E num ſeruorum tuorum exprobraſti Domino, & dixiſti,
In multitudine curruum meorum aſcendi excelſa mon-
tium, in ſummitate Libani, & ſuccîdi ſublimes cedros
eius: & electas abietes illius. Et ingreſſus ſum vſque ad
-.1. 24 terminos eius, & ſaltum carmeli eius † ego ſuccîdi. Et
bibi aquas alienas, & ſiccaui veſtigijs pedum meorum
25 omnes aquas clauſas. † Nunquid nõ audiſti quid ab ini-
tio fecerim? Ex diebus antiquis plaſmaui illud, & nunc
adduxi: eruntq; in ruinam collium compugnantium ci-
26 uitates munitæ. † Et qui ſedēt in eis, humiles manu: con-
tremuerunt & cõfuſi ſunt, facti ſunt velut fœnum agri,
& virens herba tectorum, quæ areſacta eſt antequàm ve
27 niret ad maturitatem. † Habitaculum tuum, & egreſſum
F tuum, & introitum tuum, & viam tuam ego præſciui: &
28 furorem tuum contra me. † Inſaniſti in me, & ſuperbia
tua aſcendit in aures meas: Ponam itaq; circulum in na-
ribus tuis, & camum in labijs tuis, & reducam te in viam
29 per quam veniſti. † Tibi autem Ezechia hoc erit ſignum,
Comede hoc anno quæ repereris: in ſecundo autem an-
no quę ſpontè naſcuntur: porrò in tertio anno ſemina-
te & metite: plantate vineas, & comedite fructum ea- *fructus. 1.
30 rum. † Et quodcunq; reliquum fuerit de domo Iuda, mit
31 tet radicem deorſum, & faciet fructum ſurſum. † De Ieru
ſalem quippe egredientur reliquiæ, & quod ſaluetur de
32 monte Sion: zelus Domini exercituū faciet hoc. † Quam
ob rem hęc dicit Dominus de rege Aſſyriorum: Non in-
gredietur vrbem hanc, nec mittet in eam ſagittā, nec oc-
33 cupabit eam clypeus, nec circūdabit eam munitio. † Per
G viam qua venit, reuertetur: & ciuitatem hanc non ingre
34 dietur, dicit Dominus. † Protegamque vrbem hanc, &
ſaluabo eam propter me, & propter Dauid ſeruum meū.
35 † ‖Factū eſt igitur in nocte illa, venit angelus Domini, ‖Tob.1.d.21 Ecc.48.d.24 Iſai.37.g.41 1.Ma.7.f.41 2.Mach.8.c.19.
& percuſſit in caſtris Aſſyriorū cētum octogintaquinq;
millia. Cumq; diluculo ſurrexiſſet, vidit omnia corpora
36 mortuorū: † & recedens abijt, & reuerſus eſt Sennache-
37 rib rex Aſſyriorū, & manſit in Niniue. † Cumq; adoraret
in templo Neſroch deum ſuum, Adramélech & Saraſar
filij eius percuſſerunt eū gladio, fugeruntq; in terrā Ar-
meniorum, & regnauit Aſar-haddon filius eius pro eo.

Iſaias ægrotantem Ezechiam moriturum denuntiat, at ille ſua oratione ſanitatem cum prorogatione vitæ ad quindecim annos à Deo impetrat, dato ſanitatis ſigno per Solis regreſſum: Aſſyrijs autem munera deferentibus theſauros oſtendit, & ob id per Iſaiam reprehenſo, captiuitas Babylonica denuntiatur, cui impius ſuccedit filius Manaſſes. CAP. XX.

1 IN diebus illis ęgrotauit Ezechias vſq; ad mortem: & 2.Par.32.f.24.
A venit ad eum Iſaias filius Amos, propheta, dixitq; ei: Iſaia.38.a.1.
Hæc dicit Dominus Deus, Præcipe domui tuæ, morie- Ecc.48.d.46
2 tis enim tu, & nõ viues. † Qui conuertit faciem ſuam ad
3 parietem, & orauit Dominum, dicens, † Obſecro Do-
mine, memento quæſo quomodo ambulauerim coram
te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum eſt
4 corā te, fecerim. Fleuit itaq; Ezechias fletu magno. † Et
antequàm egrederetur Iſaias mediā partem atrij, factus
5 eſt ſermo Domini ad eum, dicens, † Reuertere, & dic Eze
chiæ duci populi mei, Hæc dicit Dominus Deus Dauid
patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lachrymam
tuam & ecce, ſanaui te, die tertio aſcendes templū Do- -.1.
6 mini. † Et addam diebus tuis quindecim annos: ſed & de
manu regis Aſſyriorum liberabo te, & ciuitatē hanc, &
protegam vrbem iſtā propter me, & propter Dauid ſer-
7 uum meum. † Dixitque Iſaias, Afferte maſſam ficorum.
B Quam cùm attuliſſent, & poſuiſſent ſuper hulcus eius,
8 curatus eſt. † Dixerat autē Ezechias ad Iſaiam, Quod erit
ſignū quia Dominus me ſanabit, & quia aſcenſurus ſum
9 die tertia templum Dñi? † Cui ait Iſaias, Hoc erit ſignum
à Domino, quòd facturus ſit Dominus ſermonē quem
locutus eſt: Vis vt aſcendat vmbra decem lineis, an vt re-
10 uertatur totidem gradibus? † Et ait Ezechias, Facile eſt
vmbram creſcere decem lineis: nec hoc volo vt fiat, ſed
11 vt reuertatur retrorſum decē gradibus. † Inuocauit itaq;
Iſaias propheta Dominum, & reduxit vmbram per li-
neas, quibus iam deſcenderat in horologio Achaz, re-
12 trorſum decem gradibus. † ‖In tempore illo miſit Bero- ‖Eſ.39.a
C dach Baladan filius Baladan rex Babyloniorum literas
& munera ad Ezechiam: Audierat enim quòd ægrotaſ-
13 ſet Ezechias. † Lætatus eſt autem in aduentu eorum Eze-
chias, & oſtendit eis domum aromatum, & aurum, &
argentum, & pigmenta varia, vnguenta quoque, & do-
mum vaſorum ſuorum, & omnia quæ habere poterat in
theſauris ſuis. Non fuit *quod non monſtraret eis Eze- *verbum vel quicquā 1.
14 chias in domo ſua, & in omni poteſtate ſua. † Venit au-
tem Iſaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei.
Quid dixerunt viri iſti? aut vnde venerunt ad te? Cui

-.5. aitEzechias, de terra longinqua venerunt ad me' de Ba
15 bylone. †At ille reſpondit, Quid viderunt in domo tua?
D Ait Ezechias, Omnia quæcunq; ſunt in domo mea, vi-
derunt: nihil eſt quod non monſtrauerim eis in theſau-
16 ris meis. † Dixit itaque Eſaias Ezechiæ, Audi ſermonem
17 Dñi: †Ecce dies venient, & auferentur omnia quę ſunt in
domo tua, & quæ condiderunt patres tui vſque in diem
hanc, in Babylonem: non remanebit quicquam, ait Dñs.
18 † Sed & de filijs tuis qui egredientur ex te, quos genera-
*tollent 1. bis 'tollentur', & erunt eunuchi in palatio regis Babylo-
*Dixitq. 1. 19 nis. †'Dixit' Ezechias ad Iſaiam, Bonus ſermo Dñi quem
tantùm. 20 locutus es: ſit pax & veritas in diebus meis. † Reliqua
aút ſermonú Ezechiæ, & omnis fortitudo eius, & quo-
modo fecerit piſcinam, & aquæductum, & introduxerit
aquas in ciuitatem, nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſer-
21 monum dierum regú Iuda? † Dormiuitq; Ezechias cum
patribus ſuis, & regnauit Manaſſes filius eius pro eo.

Propter abominandam Manaſſis impietatem prædicit Dominus ſe Iudam ac Ieruſalem deleturum, cui ſuccedit impius filius Amon, & hoc à ſeruis occiſo, regnat ſuper Iudam pius filius Ioſias.

C A P. XXI.

2. Pa. 33. a. 1. 1 DVodecim annorum erat Manaſſes cùm regnare cœ
A pilſet, & quinquaginta quinque annis regnauit in
2 Ieruſalem: nomé matris eius Hiphſiba. †Fecitq; malum
in conſpectu Domini, iuxta idòla gentium, quas deleuit
3 Dominus à facie filiorú Iſraël. † Conuerſusq; eſt, & ædi-
ficauit excelſa quę diſſipauerat Ezechias pater eius: & ere
xit aras Baal, & fecit lucos ſicut fecerat Achab rex Iſraël:
4 & adorauit omnem militiam cæli, & coluit eam. †Extru-
2. Reg. 7. b. 10. xitque aras in domo Domini, de qua dixit Dominus, In
Iere. 32. f. 34. 5 Ieruſalem ponam nomen meum. †Et extruxit altaria vni
6 uerſæ militiæ cæli in duobus atrijs templi Domini. †Et
traduxit filium ſuum per ignem: & ariolatus eſt, & ob-
ſeruauit auguria, & fecit pythones, & aruſpices multipli
cauit, vt faceret malum corá Domino, & irritaret eum.
7 † Poſuit quoq; idòlum luci quem fecerat, in templo Do-
2. Reg. 7. b. 10. B mini, ſuper quo locutus eſt Dominus ad Dauid, & ad
3. Re. 8. b. 15 & 9. a. 3. Salomonem filium eius, In templo hoc & in Ieruſalem
quá elegi de cunctis tribubus Iſraël, ponã nomé meú in
8 ſempiternum. † Et vltrà non faciam commoueri pedem
Iſraël de terra quam dedi patribus eorum: ſi tamen cu-
ſtodierint opera omnia quæ præcepi eis, & vniuerſam le
9 gem quam mandauit eis ſeruus meus Moyſes. † Illi verò
non audierút: ſed ſeducti ſunt à Manaſſe, vt facerent ma
lum ſuper gentes quas contriuit Dominus à facie filio-
10 rum Iſraël. †Locutusq; eſt Dominus in manu ſeruorum
Iere 15. a. 4. 11 ſuorum prophetarum, dicens, †Quia fecit Manaſſes rex
Iuda abominationes iſtas peſſimas, ſuper omnia quæ fe-
cerunt Amorrhæi ante eum, & peccare fecit etiam Iudã
12 in immúditijs ſuis: †propterea hæc dicit Dominus Deus
C Iſraël, Ecce ego inducã mala ſuper Ieruſalem & Iudam:
13 vt quicunq; audierit, tinniant ambæ aures eius. † Et ex-
tendam ſuper Ieruſalem funiculú Samariæ, & põdus do
mus Achab: & delebo Ieruſalem, ſicut deleri ſolent ta-
bulæ: delens vertam, & ducam crebrius ſtylum ſuper fa
14 ciem eius. † Dimittam verò reliquias hæreditatis meæ,
& tradam eas in manus inimicorum eius: eruntq; in va-
15 ſtitatem, & in rapinam cúctis aduerſarijs ſuis: † eò quòd
fecerint malum coram me, & perſeuerauerint irritantes
me, ex die qua egreſſi ſunt patres eorum ex Ægypto, vſq;
16 ad hanc diem. †Inſuper & ſanguiné innoxium fudit Ma-
naſſes multum nimis, donec impleret Ieruſalem vſq; ad
os: abſq; peccatis ſuis quibus peccare fecit Iudam, vt fa-
17 ceret malum coram Domino. †Reliqua autem ſermonú
Manaſſe, & vniuerſa quę fecit, & peccatú eius quod pec-
cauit, nónne hęc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum
18 regum Iuda? † Dormiuitq; Manaſſes cum patribus ſuis,
& ſepultus eſt in horto domus ſuæ, in horto Oza: & re-
19 gnauit Amon filius eius pro eo. † Viginti duorum anno-
D rum erat Amon cùm regnare cœpiſſet: duobus quoque
annis regnauit in Ieruſalem. nomen matris eius Meſſa-
20 lemeth filia Harus de Ieteba. † Fecitq; malum in conſp
21 ectu Domini, ſicut fecerat Manaſſes pater eius. † Et ambu
lauit in omni via per quam ambulauerat pater eius: †ſer-
uiuitq; immunditijs, quibus ſeruierat pater eius, & ado-
22 rauit eas, † & dereliquit Dominum Deum patrum ſuo-
23 rum, & non ambulauit in via Domini. † Tetenderuntq;
ei inſidias ſerui ſui, & interfecerunt regem in domo ſua.
24 † Percuſſit autè populus terræ omnes qui coniurauerant
contra regem Amon: & conſtituerunt ſibi regem Ioſiam
25 filium eius pro eo. †Reliqua autem ſermonú Amon quę
fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum
26 regum Iuda? † Sepelieruntque eum in ſepulchro ſuo, in
horto Oza: & regnauit Ioſias filius eius pro eo.

Ioſias templum ac Dei cultum inſtaurat, Dominum ſuper reperto Deuteronomij libro conſulens, reſponſum accipit, inducenda ſuper Iudam ſcripta in eo mala propter neglectum à patribus Dei cultum, ipſum tamen prius in pace moriturum.

C A P. XXII.

1 OCto annorum erat Ioſias cùm regnare cœpiſſet, &
A trigiuta vno anno regnauit in Ieruſalem: nomen
2 matris eius Idida, filia Hadaia de Beſecath. †Fecitq; quod 2. Pa. 34. a. 1.
placitum erat coram Domino, & ambulauit per omnes
vias Dauid patris ſui: nõ declinauit ad dexteram, ſiue ad
3 ſiniſtram. † Anno autem octauodecimo regis Ioſiæ, mi-
ſit rex, Saphan filium Aſſia, filij Meſſulam ſcribam tem-
4 pli Domini, dicens ei, † Vade ad Helciam ſacerdotem ma-
gnum, vt conſletur pecunia quæ illata eſt in templum
Domini, quam collegerunt ianitores templi à populo,
5 † 'deturq; fabris per præpoſitos 'domus' Domini: qui & *in domo 4.
& diſtribuant eam his qui operantur in templo Domi-
6 ni, ad inſtaurãda ſartatecta templi: † tignarijs videlicet
& cæmentarijs, & ijs qui interrupta componunt, & vt
B emantur ligna, & lapides de lapicidinis ad inſtaurãdum
7 templú 'Domini'. Veruntamen non ſupputetur eis ar- -.7.
gentum quod accipiunt, ſed in poteſtate habeant, & in
8 fide. † Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan ſcribam,
Librú Legis reppeti in domo Domini: Deditq; Helcias
9 volumen Saphan, qui & legit illud. † Venit quoque Sa-
phan ſcriba ad regem, & renúciauit ei quod præceperat,
& ait, Conflauerunt ſerui tui pecuniã quæ reperta eſt in
domo Domini: & dederút vt diſtribueretur fabris à pręę-
10 fectis operum templi Domini. † Narrauit quoq; Saphan
ſcriba regi, dicens, Librum dedit mihi Helcias ſacerdos.
11 Quem cùm legiſſet Saphan corã rege: † & audiſſet rex
12 verba libri Legis Domini, ſcidit veſtimenta ſua. †Et præ-
cepit Helciæ ſacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Acho-
bor filio Micha, & Saphan ſcribæ, & Aſaię ſeruo regis, di
13 cens, †Ite & conſulite Dominú ſuper me, & ſuper popu-
C lo, & ſuper omni Iuda de verbis voluminis iſtius quod
inuentum eſt: magna enim ira Domini ſuccenſa eſt con-
tra nos: quia non audierunt patres noſtri verba libri hu-
14 ius, vt facerent omne quod ſcriptum eſt nobis. † Ierunt
itaque Helcias ſacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Sa-
phan, & Aſaia ad Holdam prophetidem vxorem Sel-
lum filij Thecuæ, filij Araas cuſtodis veſtium, quæ ha-
bitabat in Ieruſalem in Secunda: locutique ſunt ad eam.
15 † Et illa reſpondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Iſraël:
16 Dicite viro qui miſit vos ad me: † Hęc dicit Dñs: Ec-
D ce ego adducam mala ſuper locum iſtum, & ſuper habi-
17 tatores eius, omnia verba legis quę legit rex Iuda: † quia
dereliquerunt me, & ſacrificauerunt dijs alienis, irritan-
tes me in cunctis operibus manuum ſuarum, & ſuccen-
detur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur.
18 † Regi autem Iuda qui miſit vos vt conſuleretis Domi-
num, ſic dicetis: Hæc dicit Dominus Deus Iſraël: Pro eo
19 quòd audiſti verba voluminis, † & perterritum eſt cor
tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis ſermo-
nibus contra locum iſtum & habitatores eius, quòd vi-
delicet fierent in ſtuporem & in maledictum: & ſcidiſti
veſtimenta tua, & fleuiſti corã me, & ego audiui, ait Do-
20 minus, † idcirco colligam te ad patres tuos, & colligẽris
ad ſepulchrum tuum in pace, vt non videant oculi tui
omnia mala quę introducturus ſum ſuper locum iſtum.

ioſias Deuteronomium coram populo legit, percuſſoq́, cum Domino fœdere, ac deſtructis abominationibus, præcipit Paſcha celebrari, quo in Mageddo occiſo: ſuccedit impius filius Ioachaz, quem Pharao captum ducit in Aegyptum, ſubſtituto Eliacim quem Ioacim nominat, & ei grauem mulctam imponit. CAP. XXIII.

2.Pa.34.f.30 1 ET renuntiauerunt regi quod dixerat. Qui miſit & cō
A gregati ſunt ad eum omnes ſenes Iuda & Ieruſalem.
2 ¶Aſcenditque rex templum Domini, & omnes viri Iuda,
vniuerſique qui habitabant in Ieruſalem cum eo ſacerdo
tes & prophetæ & omnis populus à paruo vſque ad ma-
gnum: legitque cunctis audientibus omnia verba libri
3 fœderis, qui inuentus eſt in domo Domini. Stetitq; rex
ſuper gradum: & fœdus percuſſit corā Domino, vt am-
bularent poſt Dominum, & cuſtodirēt præcepta eius, &
teſtimonia, & ceremonias in omni corde, & in tota ani-
ma, & ſuſcitarent verba fœderis huius, quæ ſcripta erant
4 in libro illo: acquieuitque populus pacto. ¶Et præcepit
rex Helciæ pontifici & ſacerdotibus ſecundi ordinis, &
Eccl.49.a.3 ianitoribus, vt proijcerent de tēplo Domini omnia vaſa
quæ facta fuerant Baal, & in luco, & vniuerſæ militię cę
li: & combuſſit ea foris Ieruſalem in Conualle-cedron, & tu-
5 lit puluerem eorū in Beth-él. ¶Et deleuit aruſpices quos
poſuerant reges Iuda ad ſacrificandum in excelſis per ci-
uitates Iuda, & in circuitu Ieruſalem: & eos qui adolebāt
B incenſum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim ſignis, &
6 omni militiæ cęli. ¶Et efferri fecit lucum de domo Dñi
foras Ieruſalem in Conualle-cedron: & combuſſit eum
ibi, & redegit in puluerem, & proiecit ſuper ſepulchra
7 vulgi. ¶Deſtruxit quoque ædiculas effęminatorum, quæ
erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant
8 quaſi domunculas luci. ¶Congregauitq; omnes ſacer-
dotes de ciuitatibus Iudæ & contaminauit excelſa, vbi ſa
crificabant ſacerdotes, de Gabaa vſque Ber-ſabee: & de-
ſtruxit aras portarum in introitu oſtij Ioſue principis ci-
9 uitatis, quod erat ad ſiniſtram portæ ciuitatis. ¶Veruntā
non aſcendebant ſacerdotes excelſorum ad altare Dñi in
C Ieruſalem: ſed tantùm comedebant azyma in medio fra-
10 trum ſuorum. ¶Contaminauit quoq; Thopheth, quod
eſt in Conualle-filij-Ennom: vt nemo cōſecraret filium
11 ſuum aut filiam per ignem, Moloch. ¶Abſtulit quoque
equos quos dederant reges Iudæ, Soli, in introitu templi
Domini, iuxta exedram Nathan-mélech eunuchi, qui
12 erat in Pharurim: currus autē ſolis combuſſit igni. ¶Alta-
ria quoq; quę erant ſuper tecta cœnaculi Achaz, quæ fe-
cerant reges Iuda, & altaria quæ fecerat Manaſſes in duo
bus atrijs templi Domini, deſtruxit rex: & cucurrit inde,
13 & diſperſit cinerem eorum in Torrentem-cedron. ¶Ex-
celſa quoq; quæ erant in Ieruſalem ad dexterā partē Mō-
3.Re.11.b.7 tis-offenſionis, quæ ædificauerat Salomon rex Iſrl' Aſta-
roth idólo Sidoniorum, & Chamos offenſioni Moab, &
Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit rex.
14 ¶Et contriuit ſtatuas, & ſuccîdit lucos: repleuitq; loca eo-
3.Reg.12.g.32. D rum oſſibus mortuorum. ¶Inſuper & altare quod erat
15 in Beth-él, & excelſum quod fecerat Ieroboā filius Na-
bat, qui peccare fecit Iſraël: & altare illud excelſum de-
ſtruxit, atq; cōbuſſit, & comminuit in puluerē, ſuccen-
16 ditq; etiam lucum. ¶Et conuerſus Ioſias vidit ibi ſepul-
cra quę erant in mōte: miſitq;, & tulit oſſa de ſepulchris,
& combuſſit ea ſuper altare, & polluit illud iuxta verbū
Dñi quod locutus eſt vir Dei, qui prædixerat verba hæc.
17 ¶Et ait, Quis eſt titulus ille quem video? Reſponderuntq;
3.Reg.13.a.2. ei ciues vrbis illius, Sepulchrum eſt hominis Dei, qui ve
nit de Iuda, & prædixit verba hæc quæ feciſti ſuper altare
18 Beth-él. ¶Et ait, Dimittite eū, nemo cōmoueat oſſa eius.
Et intacta māſerunt oſſa illius cum oſſibus prophetę qui
19 venerat de Samaria. ¶Inſuper & omnia phana excelſorū
quæ erant in ciuitatibus Samariæ, quæ fecerant reges Iſrl'
ad irritādum Dñm, abſtulit Ioſias: & fecit eis ſecundùm
20 omnia opera quæ fecerat in Beth-él. ¶Et occîdit vniuer-
ſos ſacerdotes excelſorum qui erant ibi ſuper altaria: &
E combuſſit oſſa humana ſuper ea: reuerſuſq; eſt Ieruſalē.

21 ¶Et præcepit omni populo dicens, Facite Phaſe Domino 2.Pa.35.a.1 3.Eſd.1.a.1.
Deo veſtro, ſecundùm quod ſcriptū eſt in libro fœderis
22 huius. ¶Nec enim factum eſt Phaſe tale à diebus iudicū,
qui iudicauerunt Iſraël, & omniū dierum regum Iſraël,
23 & regum Iuda, ¶ſicut in octauo decimo anno regis Ioſiæ
24 factum eſt Phaſe iſtud Dño, in Ieruſalem. ¶Sed & pytho-
nes & ariolos, & figuras idolorū, & immunditias, & abo
minationes quæ fuerant in terra Iuda & Ierlm, abſtulit
Ioſias: vt ſtatueret verba legis, quæ ſcripta ſunt in libro
25 quem inuenit Helcias ſacerdos in templo Dñi. ¶Similis
illi non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad Dñm in o-
mni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in vniuerſa virtu-
te ſua iuxta omnem legem Moyſi: neque poſt eum ſurre-
26 xit ſimilis illi. ¶Veruntamen non eſt auerſus Dñs ab ira
F furoris ſui magni, quo iratus eſt furor eius cōtra Iudam,
ꝓpter irritationes quibus prouocauerat eum Manaſſes.
27 ¶Dixit itaq; Dñs, Etiam Iudā auferam à facie mea, ſicut Inf.24.a.2.
abſtuli Iſraël: & proijciam ciuitatem hāc quā elegi Ieru-
28 ſalem, & domū de qua dixi, Erit nomen meum ibi. ¶Reli-
qua autem ſermonum Ioſię, & vniuerſa quę fecit, nónne
hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iuda?
29 ¶In diebus eius aſcēdit Pharao Nechao rex Ægypti, cō 2.Par.35.d.20.
tra regē Aſſyriorum ad flumē Euphráten: & abijt Ioſias 3.Eſd.1.d.25
rex in occurſum eius: & occiſus eſt in Mageddo, cùm vi-
30 diſſet eum. ¶Et portauerunt eum ſerui ſui mortuum de
Mageddo: & pertulerunt in Ieruſalem, & ſepelierunt eū
in ſepulchro ſuo. ¶Tulitque populus terræ Ioachaz filiū 2.Pa.36.a.1
Ioſiæ: & vnxerunt eum, & conſtituerunt eum regem pro
31 patre ſuo. ¶Viginti trium annorū erat Ioachaz cùm re-
G gnare cœpiſſet, & tribus menſibus regnauit in Ieruſalē:
32 nomen matris eius Amital, filia Ieremię de Lobna. ¶Et fe-
cit malum coram Dño, iuxta omnia quæ fecerant patres
33 eius. ¶Vinxitq; eum Pharao Nechao in Reblatha, quę Rebla 1.
eſt in terra Emath, ne regnaret in Ieruſalem: & impoſuit
mulctam terræ, centum talentis argenti, & talento auri.
34 ¶Regemq; conſtituit Pharao Nechao Eliacim filium Io-
ſiæ, pro Ioſia patre eius, vertitq; nomē eius Ioacim: porrò
35 Ioachaz tulit, & duxit in Ægyptum. ¶Argētum autem,
& aurum dedit Ioacim Pharaoni, cùm indixiſſet terræ
per ſingulos, vt conferretur iuxta pręceptum Pharaonis:
& vnumquēq; iuxta vires ſuas exegit, tam argentum q̄
36 aurum de populo terræ: vt daret Pharaoni Nechao. ¶Vi-
ginti quinque annorum erat Ioacim cùm regnare cœ-
piſſet: & vndecim annis regnauit in Ieruſalē: nomen ma-
37 tris eius Zebida filia Phadaia de Ruma. ¶Et fecit malum
coram Domino iuxta omnia quæ fecerant patres eius.

Ioacim triennio ſeruit regi Babylonis, deinde varios patitur latrunculos: quo mortuo ſuccedit filius Ioachim, quem cum theſauris templi ac domus regiæ vniuerſoq́, robore habitatorum Ieruſalē, ducit Nabuchodonoſor in Babylonē, ſuffecto in regē illius patruo Matthania, quem vocauit Sedeciam. CAP. XXIIII.

1 IN diebus eius aſcendit Nabuchodonoſor rex Babylo-
A nis, & factus eſt ei Ioacim ſeruus tribus annis: & rur-
2 ſum rebellauit contra eum. ¶Immiſitq; ei Dñs latruncu
los Chaldæorum, & latrunculos Syriæ, & latrunculos
Moab, & latrunculos filiorum Ammon: & immiſit eos
in Iudam, vt diſperderent eum, iuxta verbum Dñi quod Sup.23.f.27.
3 locutus fuerat per ſeruos ſuos prophetas. ¶Factum eſt au
tem hoc per verbum Dñi contra Iudam, vt auferret eum
4 coram ſe propter peccata Manaſſe vniuerſa quæ fecit: ¶&
propter ſanguinem innoxium quem effudit, & impleuit
Ieruſalem cruore innocentium: & ob hanc rem noluit
5 Dñs propitiari. ¶Reliqua autem ſermonum Ioacim, &
B vniuerſa quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermo
num dierum regum Iuda? Et dormiuit Ioacim cum pa-
6 tribus ſuis: ¶& regnauit Ioachin filius eius pro eo. ¶Et vl-
7 tra non addidit rex Ægypti, vt egrederetur de terra ſua:
tulerat enim rex Babylonis à riuo Ægypti, vſq; ad fluuiū
8 Euphráten, omnia quæ fuerant regis Ægypti. ¶Decem &
octo annorum erat Ioachin cùm regnare cœpiſſet: & tri-
bus menſibus regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius
9 Noheſta filia Elnathan de Ieruſalem. ¶Et fecit malum

Dan. 1. a. 1.

10 coram Dño, iuxta omnia quę fecerat pater eius. ¶In tépo-
C re illo aſcenderunt ſerui Nabuchodonoſor regis Baby-
lonis in Ieruſalem: & circundata eſt vrbs munitionibus.
11 Venitq́; Nabuchodonoſor rex Babylonis ad ciuitatem
12 *cum ſeruis ſuis vt oppugnarent eam. Egreſſusq́ue eſt
Ioachin rex Iuda ad regem Babylonis, ipſe & mater eius,
& ſerui eius, & principes eius, & eunuchi eius: & ſuſce-
13 pit eum rex Babylonis anno octauo regni ſui. Et protu-
lit inde omnes theſauros domus Dñi, & theſauros do-
mus regię: & concidit vniuerſa vaſa aurea quæ fecerat Sa
14 lomon rex Iſraël in templo Dñi iuxta verbum Dñi. Et
tranſtulit omnem Ieruſalem, & vniuerſos principes, &
omnes fortes exercitus, decem millia in captiuitatem: &
omnem artificem & incluſorem: nihilq́; relictũ eſt, exce
15 ptis pauperibus ppli terræ. ¶Tranſtulit quoq; Ioachin
D in Babylonem, & matrem regis, & vxores regis, & eunu
chos eius: & iudices terræ duxit in captiuitatem de Ierlm
16 in Babylonem. Et omnes viros robuſtos, ſeptem millia,
& artifices, & incluſores mille, omnes viros fortes & bel
latores: duxitq́; eos rex Babylonis captiuos in Babylo-
17 nẽ. ¶Et conſtituit Matthaniam patruum eius pro eo: im-
18 poſuitq́; nomen ei Sedeciam. Viceſimum & primum
annum ætatis habebat Sedecias cùm regnare cœpiſſet.
Et vndecim annis regnauit in Ieruſalẽ: nomẽ matris eius
19 erat Amital, filia Ieremiæ de Lobna. Et fecit malum co
20 ram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Ioacim. Iraſceba
tur enim Dñs contra Ierlm, & contra Iudam, donec ꝓij-
ceret eos à facie ſua: receſſitq́; Sedecias à rege Babylonis.

*eum ſerui eius oppugnarent i. — 1. Par. 36. b. — Eſth. 2. a. 6. & 11. a. 4. — Iere. 37. a. 1 & 52. a. 1.

Obſeſſa à Nabuchodonoſor Ieruſalem, Sedecias cęcus ac vinctus, necatis coram ſe filijs, in Babylonem ducitur cum reliquo populo: quibuſdam tamen ad exercendam terram relictis: poſt exuſta vnà cum templo omnia magnifica ędificia, prefecit Nabuchodonoſor Godoliam, quo ab Iſmahele interempto, fugit populus in Babylonem, Ioachin autem in captiuitate ſublimatur à rege Babylonis. CAP. XXV.

1 FActum eſt autẽ anno nono regni eius, mẽſe decimo,
A decima die menſis, venit Nabuchodonoſor rex Baby
lonis, ipſe & omnis exercitus eius in Ierlm, & circunde-
derunt eam: & extruxerunt in circuitu eius munitiones.
2 Et clauſa eſt ciuitas atq; vallata, vſq; ad vndecimum an-
3 num regis Sedeciæ, nona die menſis, pręualuitq́; fames
4 in ciuitate, nec erat panis populo terræ. Et interrupta
eſt ciuitas: & omnes viri bellatores nocte fugerunt per
viam portæ quæ eſt inter duplicem murum ad hortũ re-
gis (porrò Chaldæi obſidebant in circuitu ciuitatem) fu-
git itaque Sedecias per viam quæ ducit ad campeſtria ſo-
5 litudinis. Et perſequutus eſt exercitus Chaldæorum
B regem, comprehenditq́; eum in planitie Iericho: & om-
nes bellatores qui erant cum eo diſperſi ſunt, & relique-
6 runt eum. Apprehenſum ergo regem duxerunt ad re-
gem Babylonis in Reblátha: qui locutus eſt cum eo iudi-
7 cium. Filios autem Sedeciæ occidit coram eo, & oculos
eius effodit: vinxitq́; eum catenis, & adduxit in Babylo-
8 nem. Menſe quinto, ſeptima die menſis, ipſe eſt annus
nonus decimus regis Babylonis: venit Nabuzardan prin
9 ceps exercitus, ſeruus regis Babylonis, in Ieruſalem. ¶Et
ſuccendit domum Dñi, & domum regis: & *domos Ieru
10 ſalem, omnemq́; domum *combuſſit igni. Et muros Ie-
ruſalem in circuitu deſtruxit omnis exercitus Chaldæo-
11 rum qui erat cum principe militum. Reliquam autem
populi partem quę remāſerat in ciuitate, & perfugas qui
C transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus
12 tranſtulit Nabuzardan princeps militię. ¶Et de pauperi-
13 bus terræ reliquit vinitores & agricolas. Columnas autẽ
æreas, quæ erant in templo Dñi, & baſes, & mare æreum
quod erat in domo Dñi, confregerunt Chaldæi, & tran-
14 ſtulerunt æs omne in Babylonem. Ollas quoq; æreas, &
trullas, & tridentes, & ſcyphos, & mortariola, & omnia
15 vaſa ærea, in quibus miniſtrabant, tulerunt. Necnon &
D turibula, & phialas: quæ aurea, aurea: & quæ argentea,
16 argentea, tulit princeps militiæ: id eſt, columnas duas,
mare vnum, & baſes quas fecerat Salomon in templo
17 Domini, non erat pondus æris omnium vaſorum. ¶De-
cem & octo cubitos altitudinis habebat columna vna:
& capitellum æreum ſuper ſe altitudinis trium cubito-
rum: & retiaculum, & malogranata ſuper capitellum co
lumnę, omnia ęrea: ſimilem & columna ſecũda habebat
18 ornatum. Tulit quoque princeps militiæ Saraiam ſa-
cerdotem primum, & Sophoniam ſacerdotem ſecundũ,
19 & tres ianitores. Et de ciuitate eunuchum vnum qui
E erat pręfectus ſuper bellatores viros: & quinque viros de
his qui ſteterant coram rege, quos repperit in ciuitate;
& Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de
populo terræ: & *ſex viros è vulgo, qui inuenti fuerant
20 in ciuitate. Quos tollens Nabuzardan princeps militiũ,
21 duxit ad regẽ Babylonis in Reblátha. Percuſſitq́; eos rex
Babylonis, & interfecit eos in Reblátha in terra Emath:
22 & tranſlatus eſt Iuda de terra ſua. ¶Populo autem qui
relictus erat in terra Iuda, quem dimiſerat Nabuchodo-
noſor rex Babylonis, præfecit Godoliam filium Ahicam
23 filij Saphan. Quod cùm audiſſent omnes duces mili-
F tum, ipſi & viri qui erant cum eis, videlicet quòd conſti-
tuiſſet rex Babylonis Godoliam: venerunt ad Godoliam
in Maſpha, Iſmahel filius Nathaniæ, & Iohanan filius Ca
rée, & Saraia filius Thanehúmeth Netophathites, & Ie-
24 zonias filius Maachati, ipſi & ſocij eorum. Iurauitq́ue
Godolias ipſis & ſocijs eorum, dicens, Nolite timere ſer-
uire Chaldæis: manete in terra, & ſeruite regi Babylonis,
25 & bene erit vobis. Factum eſt autem in menſe ſeptimo,
venit Iſmahel filius Nathaniæ filij Eliſama de ſemine re-
gio, & decem viri cum eo: percuſſeruntq́ue Godoliam,
qui & mortuus eſt: ſed & Iudæos & Chaldæos qui erant
26 cum eo in Maſpha. Conſurgensq́ue omnis populus à
paruo vſq; ad magnum, & principes militum venerunt
27 in Ægyptum timentes Chaldæos. Factum eſt verò in
G anno triceſimo ſeptimo tranſmigrationis Ioachin regis
Iudæ, mẽſe duodecimo, viceſimaſeptima die mẽſis: ſub-
leuauit Euil-merodach rex Babylonis, anno quo regna-
28 re cœperat, caput Ioachin regis Iuda de carcere. Et locu-
tus eſt ei benignè: & poſuit thronum eius ſuper thronũ
29 regum qui erant cum eo in Babylone. Et mutauit
veſtes eius quas habuerat in carcere, & comedebat pa-
nem ſemper in conſpectu eiùs cunctis diebus vitæ ſuæ.
30 Annonam quoq; cõſtituit ei ſine intermiſſione, quæ &
dabatur ei à rege per ſingulos dies oĩbus diebus vitę ſuæ.

Iere. 39. a. 4. & 52. a. 1. — Pſal. 37. b. — *omnes 9. — *magnam 1. — Iere. 17 d. 19 — 3. Reg. 7. b. 15. — Iere. 52. c. 21. — 2. Par. 3. d. 15 — *ſexaginta 2. — Iere. 40. b. 5. c. 9.

Beati Hieronymi in librum Paralipomenon

PRÆFATIO.

SI ſeptuaginta interpretum, pura & vt ab eis in Grecum verſa eſt, editio permaneret, ſuperfluè me, Chromati epiſcoporum ſanctiſſime, atque doctiſſime impelleres vt Hebrea tibi volumina latino ſermone transferrem. Quod enim ſemel aures hominum occupauerat, & naſcentis eccleſia roborauerat fidem: iuſtum erat etiam noſtro ſilentio comprobari. Nunc verò, cùm pro varietate regionum diuerſa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaq́; tranſlatio corrupta ſit, atque violata: noſtri arbitrij putas, aut è pluribus iudicare quid verum ſit, aut nouum opus in veteri opere condere, illudentibusq́; Iudæis, cornicum (vt dicitur) oculos configere. Alexandria & Aegyptus in ſeptuaginta ſuis Heſychium laudat authorem. Conſtantinopolis vſque Antiochiam Luciani martyris exemplaria probat. Media inter has prouinciæ Paleſtinos codices legunt: quos ab Origene elaboratos Euſebius & Pamphilus vulgauerunt, totusq́; orbis hac inter ſe trifaria varietate compugnat. Et certè Origenes non ſolùm exemplaria compoſuit quatuor ęditionum, è regione ſingula verba deſcribens, vt vnus diſſentiens, ſtatim cæteris inter ſe conſentientibus arguatur: ſed, quod maioris audaciæ eſt, in æditione ſeptuaginta Theodotionis æditionem miſcuit, aſteriſcis deſignãs quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex ſuperfluo videbantur ap-

poſita. Si igitur alijs licuit non tenére quod ſemel ſuſceperant: & poſt ſeptuaginta cellulas, quæ vulgo ſine authore iactantur, ſingulas cellulas aperuére, hocq́; in eccleſiis legitur quod ſeptuaginta neſcierunt: cur me non ſuſcipiant Latini mei, qui inuiolata æditione veteri, ita nouam condidi, vt laborem meum Hebræis, &, quod his maius eſt, Apoſtolis authoribus comprobem? Scripſi nuper librum de optimo genere interpretandi, oſtendens illa de Euangelio, Ex Aegypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apoſtoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus illum: cæteraq́; his ſimilia in Hebræorum libris inueniri. Certè Apoſtoli & Euangeliſtæ ſeptuaginta interpretes nouerant, & vnde eis hæc quæ in ſeptuaginta interpretibus non habentur? Chriſtus Dominus noſter vtriuſque teſtamenti conditor in Euãgelio ſecundùm Iohannem: Qui credit, inquit, in me, ſicut dicit ſcriptura: flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vtique ſcriptum eſt quod Saluator ſcriptum eſſe teſtatur. Vbi ſcriptum eſt? Septuaginta non habent, apocrypha neſcit eccleſia: Ad Hebræos igitur reuertendum eſt, vnde & Dominus loquitur, & diſcipuli exempla præſumunt. Hæc pace veterum loquor: & obtrectatoribus meis tantùm reſpondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, ijdem & accuſatores & defenſores, cùm in alijs probent quod in me reprobant: quaſi virtus & vitium non in rebus ſit, ſed cum authore mutetur. Cæterum memini æditionem ſeptuaginta tranſlatorum, olim de Græco emendatam, tribuiſſe me noſtris: nec inimicum debere exiſtimari eorum quos in conuentu fratrum ſemper ediſſero. Et quòd nunc DIBREHAIAMIM, *id eſt, verba dierum, interpretatus ſum: idcirco feci, vt inextricabiles moras, & ſyluam nominum, quæ ſcriptorum confuſa ſunt vitio, ſenſuumq́; barbariem apertius & per verſuum cola digererem, mihimetipſi & meis iuxta Iſmeniam canens, ſi aures ſurdæ ſunt cæterorum.*

Ad Domnionem & Rogatianum in librum Paralipomenon Prçfatio Beati Hieronymi.

QVOMODO Græcorum hiſtorias magis intelligunt qui Athenas viderint: & tertium Virgilij Librum, qui à Troade per Leucaten, & Acroceraunia ad Siciliam, inde ad oſtia Tiberis nauigauerint: ita ſanctam ſcripturam lucidius intuebitur, qui Iudæã oculis cõtemplatus ſit, & antiquarum vrbium memorias, locorumq́;, vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit cum eruditiſſimis Hebræorum hunc laborem ſubire: vt circumiremus prouinciam quæ vniuerſa Chriſti Eccleſiæ ſonant: fateor enim mi Domnion & Rogatiane chariſſimi, nunquam me in diuinis voluminibus, proprijs viribus crediddiſſe: nec habuiſſe opinionem meam: ſed ea etiam de quibus ſcire me arbitrabar, interrogare me ſolitum: quantò magis de his ſuper quibus anceps eram? Denique cùm à me nuper literis flagitaſſetis, vt vobis Librũ Paralipomenon Latino ſermone transferrem, de Tyberiade quendam legis doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, aſſumpſi: & contuli cum eo à vertice (vt aiunt) vſque ad extremum vnguem: & ſic confirmatus, auſus ſum facere quod iubebatis. Liberè enim vobis loquor: ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitioſus eſt, vt non tam Hebræa quàm Barbara quædam, & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum ſit. Nec hoc ſeptuaginta interpretibus, qui ſpiritu ſancto pleni, ea quæ vera fuerunt tranſtulerunt: ſed ſcriptorum culpæ adſcribendum, dum de emendatis inemendata ſcriptitant: & ſæpe tria nomina, ſubtractis è medio ſyllabis in vnum vocabulum cogunt: vel è regione vnum nomen, propter latitudinem ſuam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipſæ appellationes, non homines, vt plerìq; exiſtimant, ſed vrbes, & regiones, & ſaltus, & prouincias ſonant: & obliquè ſub interpretatione & figura eorum, quædam narrantur hiſtoriæ: de quibus in regnorum libro dicitur: Nónne ecce hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Quæ vtique in noſtris codicibus non habentur. Hoc primùm ſciendum, quòd apud Hebræos, Paralipomenon liber vnus ſit: & apud illos vocatur DIBREHAIAMIN, *id eſt, verba dierum: qui propter magnitudinem apud nos diuiſus eſt, quod nonnulli etiam in Bruto Ciceronis dialogo faciunt, vt eum in tres partes ſecent, cùm vnus à ſuo auctore ſit æditus. Deinde illud etiam attendendum, quòd frequenter nomina, non vocabula hominum, ſed rerum (vt dixi) ſignificantias ſonant. Ad extremum quòd omnis eruditio ſcripturarum in hoc continetur: & hiſtoriæ quæ vel prætermiſſa ſunt in ſuis locis, vel perſtricta leuiter, hic per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque veſtrarum adiutus auxilio, miſi librum beneuolis placiturum, tamen inuidis diſpliciturum eſſe non ambigo. Optima enim quæque (vt ait Pli.) malunt contemnere pleriq́;, quàm diſcere. Siquis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, ſuam conſcientiam recolat, videat ordinem textumq́; ſermonis: & tunc noſtro labori, ſi potuerit, detrahat. Vbicunque ergo aſteriſcos, id eſt, ſtellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi ſciatis de Hebræo additum quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi verò obélus, tranſuerſa ſcilicet virga præpoſita eſt, illic ſignatur quid ſeptuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus ſancti authoritatẽ, licet in Hebræis voluminibus nõ legatur.*

LIBER PRIMVS PARALIPOMENON: Hebraicè Dibrehaiamim.

Genealogia Adam vſq; ad Abraham, & generationes filiorum Abrahæ vnà cum filijs ac poſteris Eſau, & regibus ac ducibus terræ Edom antequàm eſſent reges ſuper filios Iſraël.

CAPVT PRIMVM.

1 ADAM, Seth, Enos, †Cainan, Gen.2.b.25. 4.d.25. & 5 b.10.
A Malaleel, Iared, †Henoch, Ma-
2 thuſale, Lamech, †Noë, Sem,
3 Cham, & Iapheth. †‖Filij Ia- ‖Gen.10.a.2
4 pheth: Gomer, & Magog, &
5 Madai, & Iauan, Thubal, Mo-
6 ſoch, Thiras. †Porrò filij Go-
7 mer: Aſcenez & Riphath &
Thogorma. †Filij autem Ia-
8 uan: Eliſa & Tharſis, Cethim & Dodanim. †Filij Chã:
9 Chus & Meſraim & Phut & Chanaan. †Filij autem
Chus: Saba & Heuila, Sabatha, & Regma, & Sabathaca.
10 Porrò filij Regma: Saba & Dadan. †‖Chus autem ge- ‖Gen.10.b.8
11 nuit Nemrod: iſte cœpit potens eſſe in terra. †Meſ-
raí verò genuit Ludim & Anamim & Laabim & Neph-
12 tuim, †Phetruſim quoque & Caſluim: de quibus egreſ-
B ſi ſunt Philiſthijm & Caphtorim. †Chanaan verò ge-
13 nuit Sidonem primogenitum ſuum: Hethæum quoque
14 †& Iebuſæum & Amorrhæum & Gergeſæum, †Heuçú-
15 que & Aracæum, & Sinæum, †Aradium quoque & Sa-
16 maræum & Hamathęum. †‖Filij Sem: Ælam & Aſſur ‖Ge.10.d.22
17 & Arphaxad & Lud & Aram. Hus & Hul & Gether, & 11.b.10.
18 Moſoch. †Arphaxad autem genuit Sale, qui & ipſe
19 genuit Heber. †Porrò Heber nati ſunt duo filij, nomẽ
20 vni Phaleg, quia in diebus eius diuiſa eſt terra: & nomen
21 fratris eius Iectan. †Iectan autem genuit Elmodad &
22 Saleph & Aſarmoth & Iare. †Adoram quoque & Vzal
23 & Decla. Hebal etiam & Abimáel & Saba, nec non, †&
24 Ophir & Heuila & Iobab. omnes iſti filij Iectan. †Sẽ,
25 Arphaxad, Sale, †Heber, Phaleg, Ragau, †Serug, Nachor,
26 Thare, †Abram, iſte eſt Abraham. †‖Filij autem Abra- ‖Ge.11.d.26
27 ham, Iſaac & Iſmahel. †Et hæ generationes eorum.
28 †‖Primogenitus Iſmahelis, Nabaioth & Cedar & Ab- ‖Ge.25.b.13

beel

29 beel & Mapſam, & Maſma & Duma, Maſſa, Hadad, &
30 Thema, Iachur, Naphis. Cedma, hi ſunt filij Iſmahelit.
31 Filij autem Ceturæ concubinæ Abraham, quos genuit
32 Zamran, Iecſan, Madan, Madian, Ieſboc & Sue. Porrò fi-
C lij Iecſan: Saba, & Dadan. Filij autẽ Dadan: Aſſurim [-9. Gen. 25. a. 5]
33 & Latuſſim & Laomim. Filij autem Madian: Epha
& Epher & Henoch & Abida & Eldaa. omnes hi filij Ce-
34 turæ. Genuit autem Abraham Iſaac, cuius fuerũt filij [Ge. 25. c. 18.]
35 Eſau & Iſraël. Filij Eſau: Eliphaz, Rahuel, Iehus, Ihe- [Ge. 36. b. 11]
36 lom & Core. Filij Eliphas, Theman, Omar, Sephi,
37 Gatham, Cenez, Thamna, Amalec. Filij Rahuel: Na-
38 hath, Zara, Samna, Meza. Filij Seir: Lotan, Sobal, Se-
39 beon, Aua, Diſon, Eſer, Diſan. Filij Lotan: Hori,
40 Homam. Soror autem Lotan fuit Thamna. Filij So-
bal: Alian, & Manahath, & Ebal, Sephi & Onam. Fi-
41 lij Sebeon: Aia, & Ana. Filij Ana: Diſon. Filij Di-
42 ſon: Hamram, & Eſeban & Iethran & Charan. Filij
Eſer: Balaan & Zauan & Iacan. Filij Diſon: Hus & Aran.
43 Iſti ſunt reges qui imperauerunt in terra Edom an-
D tequàm eſſet rex ſuper filios Iſraël. Bale filius Beor &
44 nomen ciuitatis eius, Denaba. Mortuus eſt autem Bale,
45 & regnauit pro eo Iobab filius Zare de Boſra. Cumq; &
Iobab fuiſſet mortuus, regnauit pro eo Huſam de Terra
46 Themanorum. Obijt quoq; & Huſam, & regnauit pro
eo Adad filius Badad, qui percuſſit Madian in terra Moab:
47 & nomen ciuitatis eius Auith. Cumq; & Adad fuiſſet
48 mortuus, regnauit pro eo Semla de Maſreca. Sed & Sem-
la mortuus eſt, & regnauit pro eo Saul de Rohoboth, quæ
49 iuxta amnem ſita eſt. Mortuo quoq; Saul, regnauit pro
50 eo Balanan filius Achobor. Sed & hic mortuus eſt, &
regnauit pro eo Adad: cuius vrbis nomen fuit Phau, &
appellata eſt vxor eius Meetabel filia Matred filiæ Me-
51 zaab. Adad autem mortuo duces pro regibus in Edom
52 eſſe cœperunt, dux Thamna, dux Alua, dux Ietheth, dux
53 Oolibama, dux Ela, dux Phinum, dux Cenez, dux The-
54 mam, dux Mabſar, dux Magdiel, dux Hirã. hi duces Edõ.

Genealogia Iudæ Patriarchæ vſque ad Iſai patrem Dauid, fratrumq; ac ſororum eius. CAP. II.

1 FIlij autem Iſraël: Ruben, Simeon, Leui, Iuda, Iſſa- [Ge. 29. g. 32. & 30. a. 5. & 35. c. d.]
A char, & Zabulon, Dan, Ioſeph, Ben-iamin, Nephtha
2 li, Gad & Aſer. Filij Iuda: Her, Onan, & Sela. hi tres [Gen. 38. a. 3]
3 nati ſunt ei de filia Suè Chananitidis. Fuit autẽ Her pri-
4 mogenitus Iuda, malus coram Dño, & occidit eũ. Tha-
mar autem nurus eius peperit ei Phares & Zara. omnes
5 ergo filij Iuda, quinque. Filij autem Phares: Heſron
6 & Hamul. Filij quoq; Zaræ: Zamri & Ethan & Emã, [Inf. 4. a. 1. Matt. 1. a.]
7 Chalchal quoq;, & Darda, ſimul quinque. Filij Char
B mi: Achan, qui turbauit Iſraël, & peccauit in furto ana- [Ioſu. 7. a.]
8 thematis. Filij Ethan Azarias. Filij autem Heſrõ qui
9 nati ſunt ei: Ierameel & Ram & Calubi. Porrò Ram ge [Ruth. 4. d. 19]
10 nuit Aminadab, Aminadab autem genuit Nahaſſon prĩ
11 cipem filiorum Iuda. Nahaſſon quoque genuit Salma,
12 de quo ortus eſt Booz. Booz verò genuit Obed, qui &
13 ipſe genuit Iſai. Iſai autem genuit primogenitum Eliab, [1. Reg. 16. b. 10. & 17. b. 12.]
14 ſecundum Abinadab, tertium Sammaa, quartum Na-
15 thanaël, quintum Raddai, ſextum Aſom, ſeptimum
16 Dauid. Quorũ ſorores fuerunt Saruia & Abigáil. Filij
17 Saruiæ: Abiſai, Ioab, & Aſaël, tres. Abigáil autem genuit
18 Amaſa, cuius pater fuit Iether Iſmahelites. Caleb verò
filius Heſron accepit vxorem nomine Azuba, de qua ge-
nuit Ierioth: fueruntq; filij eius Iaſer & Sobab & Ardon.
19 Cumque mortua fuiſſet Azuba, accepit vxorem Caleb,
C Ephráth: quæ peperit ei Hur. Porrò Hur genuit Vri, &
20 Vri genuit Bezeleel. Poſt hæc ingreſſus eſt Heſron ad fi-
21 liam Machir patris Galaad, & accepit eam cùm eſſet an-
22 norum ſexaginta, quæ peperit ei Segub. Sed & Segub
genuit Iair, & poſſedit viginti tres ciuitates in terra Ga-
23 laad. Cepitq; Geſſur & Aram oppida Iair, & Canath &
viculos eius ſexaginta ciuitatum: omnes iſti filij Machir
24 patris Galaad. Cùm autem mortuus eſſet Heſron, in-
greſſus eſt Caleb ad Ephrátha. Habuit quoq; Heſrõ vxo-
25 rem Abia, quæ peperit ei Aſhur patrem Thecuæ. Nat
D ſunt autem filij Ierameel primogeniti Heſron, Ram pri-
26 mogenitus eius, & Buna & Aran, & Aſom & Achia. Du
xit quoq; vxorem alteram Ierameel nomine Atara, quæ
27 fuit mater Onam. Sed & filij Ram primogeniti Iera-
28 meel, fuerũt Moos, Iamin & Acar. Onam autem habuit
filios Semei & Iada. Filij autem Semei: Nadab & Abi-
29 ſur. Nomen verò vxoris Abiſur, Abiháil quæ peperit ei
30 Ahobban, & Molid. Filij autem Nadab fuerunt Sa-
led, & Appháim. Mortuus eſt autem Saled abſq; liberis.
31 Filius verò Appháim, Ieſi: qui Ieſi genuit Seſan. Por-
32 rò Seſan genuit Oholai. Filij autem Iada fratris Se-
mei: Iether & Ionathan. Sed & Iether mortuus eſt abſq;
33 liberis. Porrò Ionathan genuit Phaleth & Ziza. Iſti fue-
34 runt filij Ierameel. Seſan autem non habuit filios, ſed fi
E lias: & ſeruum Ægyptium, nomine Ieraa. Deditq; ei fi-
35 liam ſuam vxorem: quæ peperit ei Ethei. Ethei autem ge
36 nuit Nathan, & Nathan genuit Zabad, Zabad quoque
37 genuit Ophlal, & Ophlal genuit Obed, Obed genuit
38 Iehu, Iehu genuit Azariam, Azarias genuit Helles, &
39 Helles genuit Elaſa, Elaſa genuit Siſamoi, Siſamoi ge-
40 nuit Sellum, Sellum genuit Icamiam, Icamia autem ge-
41 nuit Eliſama. Filia autem Caleb fratris Ierameel: Meſa
42 primogenitus eius, ipſe eſt pater Ziph: & filij Mareſa pa-
F tris Hebron. Porrò filij Hebron, Core & Taphua, & Re
43 cem & Samma. Samma autem genuit Raham patrem
44 Iercaam, & Recem genuit Sammai. Filius *Sammai, [*autem s.]
45 Maon: & Maon pater Beth-ſur. Epha autem concubina
46 Caleb peperit Haran & Moſa & Gezez. Porrò Haran
47 genuit Gezez. Filij autem Iahaddái, Regom & Ioathan
48 & Geſan & Phalet & Epha & Saaph. Concubina Caleb
49 Maacha, peperit Saber & Tharana. Genuit autem Saaph
patrem Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem Ga-
50 baa. Filia verò Caleb, fuit Achſa. Hi erant filij Caleb, filij
Hur primogeniti Ephrátha, Sobal pater Cariath-iarim.
51 Salma pater Beth-léhem, Hariph pater Beth-gader.
52 Fuerunt autem filij Sobal patris Cariath-iarim, qui vi-
53 debat dimidium requietionum. Et de cognatione Ca-
riath-iarim, Iethrei, & Aphuthei, & Semathei, & Maſa-
54 rei. Ex his egreſſi ſunt Saraitæ & Eſthaolitæ. Filij Sal-
ma: Beth-léhem, & Netophathi, Coronæ, domus Ioab,
55 & dimidium requietionis Sarai. Cognationes quoq;
ſcribarum habitantium in Iabes, Canentes atque Reſo-
nantes, & in tabernaculis commorantes. Hi ſunt Cinei,
qui venerunt de Calore patris Domus Rechab.

Generationes Dauid & regum Iuda ex progenie Dauid cum filijs ac filiabus eorum. CAP. III.

1 DAuid verò hos habuit filios, qui ei nati ſunt in He- [2. Reg. 3. a. 2]
A bron: primogenitum Amnon ex Achinoam Iezra-
2 helitide: ſecundum Daniel de Abigáil Carmelitide, ter-
tium Abſalom filiũ Maacha filiæ Tholmai regis Geſſur,
3 quartum Adoniam filium Aggith, quintum Saphatiam
4 & Abital, ſextum Iethraham de Egla vxore ſua. Sex ergo
nati ſunt ei in Hebron, vbi regnauit ſeptem annis & ſex
menſibus. Triginta autem & tribus annis regnauit in
5 Ieruſalem. Porrò in Ieruſalem nati ſunt ei filij Simmaa [2. Reg. 5. e. 14.]
B & Sobab, & Nathan, & Salomon, quatuor de *Beth-ſa- [*Beth-ſua s.]
6 bee filia Ammiel, Iebaar quoque & Eliſama & Elipha-
7 let & Noge & Nepheg & Iaphia, necnõ Eliſama & Elia
8 da & Eliphelet, nouem: omnes hi, filij Dauid, abſque fi-
9 lijs concubinarum: habueruntq; ſororem Thamar. Fi-
10 lius autem Salomonis, Roboam: cuius Abia filius, ge-
11 nuit Aſa. De hoc quoq; natus Ioſaphat pater Ioram, qui
12 Ioram genuit Ochoziam, ex quo ortus eſt Ioas: & huius
Amaſias filius, genuit Azariam. Porrò Azariæ filius Ioa-
13 tham, procreauit Achaz patrem Ezechiæ, de quo natus
14 eſt Manaſſes. Sed & Manaſſes genuit Amon patrem Io-
C ſiæ. Filij autem Ioſiæ fuerunt, primogenitus Iohanan, ſe
15 cundus Ioacim, tertius Sedecias, quartus Sellum.
16 De Ioacim natus eſt Iechonias, & Sedecias. Filij Ie- [Mat. 1. b. 12]
17 choniæ fuerunt: Aſir, Salathiel, Melchiram, Phadaia,
18 Senneſer, & Iecemia, Sama, & Nadabia. De Phadaia or-
19 ti ſunt Zorobabel, & Semei. Zorobabel genuit Moſollã,

20 Hananiam, & Salomith ſororē eorum. †Haſabam quo-
D que & Ohol & Barachiam, & Haſadiam, Ioſabhéſed,
21 quinque. †Filius autem Hananię Phaltias pater Ieſcię,
cuius filius Raphaia: huius quoque filius, Arnan, de quo
22 natus eſt Obdia, cuius filius fuit Sechenias. †Filius Se-
cheniæ, Semeia, cuius filij Hattus & Iegaal & Baria &
23 Naaria & Saphat, & Seſa, ſex numero. †Filius Naa-
24 riæ, Elioënai & Ezechias & Ezricam tres. †Filius Elioë-
nái, Oduia & Eliaſub & Pheleia & Accub, & Ioha-
nan & Dalaia & Anani, ſeptem.

Rurſum poſteritas Iudæ ac Simeonis, & habitationes eorum, ſtirps Cham deletur à filijs Simeonis, Amalecitæ quoque ab ipſis percutiuntur. CAP. IIII.

Sup. 2. a. 4. Ge. 38. g. 29. & 46. b. 12.

1 Filij Iuda: Phares, Heſron & Charmi & Hur & Sobal.
A †Raia verò filius Sobal genuit Iahath, de quo nati
2 ſunt Ahumai & Laad. hæ cognationes Sarathi. †Iſta quo-
3 que ſtirps Etham: Iezrahel & Ieſema & Iedebos. Nomen
4 quoq; ſororis eorum, Aſalelphuni. †Phanuel autē pater
Gedor, & Ezer pater Huſa, iſti ſunt filij Hur primogeniti
5 Ephrátha patris Beth-léhem. †Aſſur verò patri Thecuę
6 erant duæ vxores, Halaa & Naara. †Peperit autem ei Naa-
ra, Oozam & Hepher, & Themani & Ahaſthari, iſti ſunt
7 filij Naara. †Porrò filij Haala: Séreth, & Sahar & Ethnan.
8 †Cos autē genuit Anob & Soboba, & cognationē Aha-
B rehel filij Arum. †Fuit autem Iabes inclytus præ fratribus
9 ſuis, & mater eius vocauit nomen illius Iabes, dicens:
10 Quia peperi eum in dolore. †Inuocauit verò Iabes Deū
Iſraël, dicens, Si benedicens benedixeris mihi, & dilata-
ueris terminos meos, & fuerit manus tua mecum & fece
ris me à malitia non opprimi. Et præſtitit Deus quæ præ-
11 catus eſt. †Caleb autem frater Sua, genuit Mahir, qui fuit
12 pater Eſthō. †Porrò Eſthon genuit Beth-rapha, & Pheſ-
13 ſe & Tehinna patrē vrbis Naas. hi ſunt viri Recha. †Filij
C autem Cenez: Othoniel & Saraia. Porrò filij Othoniel,
14 Hathath & Mahonathi. †Mahonathi genuit Ophra. Sa-
raia autē genuit Ioab patrem Vallis-artificum: ibi quip-
15 pe artifices erāt. †Filij verò Caleb filij Iéphone, Hir & Ela
16 & Naham. Filij quoq; Ela, Cenez. †Filij quoque Ialeleel:
17 Ziph & Zipha, Thiria & Aſraël. †Et filij Ezra: Iether &
Mered & Epher & Ialon, genuitque Mariam & Sammái
18 & Ieſba patrem Eſthamo. †Vxor quoque eius Iudaia, pe-
perit Iared patrem Gedor, & Heber patrem Socho, &
Icuthiel patrem Zanoë. hi autem filij Bethiæ filiæ Pharao
19 nis, quam accepit Mered. †Et filij vxoris Odaiæ ſororis
D Naham patris Ceila, Garmi, & Eſthamo qui fuit de Ma-
20 chathi. †Filij quoque Simon: Ammon & Rinna filius Ha
Gen. 38. a. 5
21 nan, & Thilō. Et filij Ieſi: Zoheth & Benzoheth. †Filij Se-
la, filij Iudę: Her pater Lecha, & Laada pater Mareſa & co
gnationes domus operantium byſſum in Domo-iura-
22 menti. †Et Qui ſtare fecit ſolem, viriq́ue Mendacij, & Se-
curus & Incendens, qui principes fuerunt in Moab, &
23 qui reuerſi ſunt in Lahem. hæc autem verba vetera. †Hi
ſunt ſinguli habitantes in Plantationibus & in Sepibus,
Ge. 46. b. 10
24 apud regem in operibus eius, cōmoratique ſunt ibi. †Fi-
E lij Simeon: Namuel & Iamin, Iarib, Zara, Saul, †Sellū fi-
25 lius eius, Mabſam filius eius, Maſma filius eius. †Filij
26 Maſma: Hamuel filius eius, Zachur filius eius, Semei fi-
27 lius eius. †Filij Semei ſedecim, & filię ſex: fratres autem
eius non habuerunt filios multos, & vniuerſa cognatio
28 non potuit adęquare ſummā filiorū Iuda. †Habitaue-
29 runt autem in Berſabee & Molada & Haſar-ſuhal, †& in
30 Bala, & in Aſom, & in Tholad, †& in Bathuel, & in Hor-
31 ma, & in Siceleg, †& in Beth-marchaboth, & in Haſar-
ſuſim, & in Beth-berai, & in Saarim. hæ ciuitates eorum
32 vſque ad regem Dauid. †Villæ quoque eorum: Etam &
Aën, Remmon, & Thoché & Aſan: ciuitates quinque.
33 †Et vniuerſi viculi eorum per circuitum ciuitatum iſtarū
F vſque ad Baal. hæc eſt habitatio eorum, & ſedium diſtri-
34 butio. †Moſobab quoq; & Iemlech, & Ioſa filius Ama-
35 ſiæ, †& Ioël, & Iehu filius Ioſabiæ filij Saraiæ filiæ Aſiel,
36 †& Elioënai & Iacoba, & Iſuhaia & Aſaia & Adiel & Iſ-
37 miel, & Banaia, †Ziza quoque filius Sephei filij Allon fi-
38 lij Idaia filij Semri filij Samaia. †Iſti ſunt nominati princi
pes in cognationibus ſuis, & in domo affinitatum ſuarū
39 multiplicati ſunt vehementer. †Et profecti ſunt vt ingre-
derentur in Gador vſque ad orientem vallis, & vt quęre-
40 rent paſcua gregibus ſuis. †Inueneruntq́; paſcuas hube-
G res & valde bonas, & terram latiſſimam & quietam &
41 fertilem, in qua antè habitauerant de ſtirpe Cham. †Hi
ergo venerunt quos ſuprà deſcripſimus nominatim, in
diebus Ezechiæ regis Iuda: & percuſſerunt tabernacula
eorum, & habitatores qui inuenti fuerunt ibi, & deleue-
runt eos vſque in pręſentem diem: habitaueruntque pro
eis, quoniam hubertimas paſcuas ibidem reppererunt.
42 †De filijs quoque Simeon abierunt in montem Seir viri
quingenti, habentes principes Phaltiam & Naariam &
43 Raphaiam & Oziel filios Ieſi, †& percuſſerunt reliquias
quæ euadere potuerant Amalecitarum, & habitauerunt
ibi pro eis vſque ad diem hanc.

Catalogus filiorum Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe: & habitatio eorum qui percuſſerunt Agarenos, ſed tandem ducti ſunt ad Aſſyrios ob Idololatriam ipſorum. CAP. V.

1 Filij quoque Ruben primogeniti Iſraël (ipſe quippe Ge. 35. d. 22 49. a. 4.
A fuit primogenitus eius: ſed cùm violaſſet thorum pa
tris ſui, data ſunt primogenita eius filijs Ioſeph filij Iſrl,
2 & non eſt ille reputatus in primogenitum. †Porrò Iudas
qui erat fortiſſimus inter fratres ſuos, de ſtirpe eius prin-
cipes germinati ſunt: primogenita autem reputata ſunt
3 Ioſeph) †filij ergo Rubē primogeniti Iſraël: Enoc & Phal Gen. 46. b. 9 Exo. 6. c. 14. Num. 26. a. 5
4 lu, Eſrō & Charmi. †Filij Ioël: Samia filius eius, Gog filius
5 eius, Semei filius eius, †Micha filius eius, Reia filius eius,
6 Baal filius eius, †Beera filius eius, quem captiuum duxit
Thelgáth phalnáſar rex Aſſyriorū, & fuit princeps in tri-
7 bu Ruben. †Fratres autem eius & vniuerſa cognatio eius
quando numerabātur per familias ſuas, habuerunt prin
8 cipes Iehiel, & Zachariam. †Porrò Bala filius Azaz, filij
Samma; filij Ioël, ipſe habitauit in Aroër vſque ad Nebo
9 & Beelmeon. †Contra orientalem quoque plagam habi-
B tauit vſq; ad introitum erémi & flumen Euphráten. Mul
tum quippe iumentorum numerum poſſidebant in ter-
10 ra-Galaad. †In diebus autem Saul præliati ſunt cōtra Aga
renos: & interfecerunt illos, habitaueruntq́; pro eis in ta-
bernaculis eorum, in omni plaga quæ reſpicit ad orientē
11 Galaad. †Filij verò Gad è regione eorum habitauerunt in
12 terra-Baſan vſque Selcha: †Ioël in capite, & Sapham ſe-
13 cūdus: Ianai autem & Saphat in Baſan. †Fratres verò eo-
rum ſecundùm domos cognationum ſuarum, Michaël
& Moſollam & Sebe & Iorai & Iachan & Zie & Heber,
14 ſeptem. †Hi filij Abiháil, filij Huri, filij Iara, filij Galaad,
15 filij Michaël, filij Ieſeſi, filij Ieddo, filij Buz. †Fratres quo-
que filij Abdiel, filij Guni, princeps domus in familijs
16 ſuis. †Et habitauerunt in Galaad & in Baſan & in vicu-
lis eius, & in cunctis ſuburbanis Sarō, vſq; ad terminos.
17 †Omnes hi, numerati ſunt in diebus Ioatham regis Iuda,
C & in diebus Ieroboam regis Iſraël. †Filij Ruben & Gad
18 & dimidiæ tribus Manaſſe, viri bellatores, ſcuta portātes,
& gladios, & tendentes arcum, eruditiq́; ad prælia, qua-
dragintaquatuor millia, & ſeptingenti ſexaginta proce-
19 dentes ad pugnā. †Dimicauerunt contra Agarenos: Itu
20 ræi verò, & Naphis, & Nodab †præbuerunt eis auxilium.
Tradiuq́ue ſunt in manus eorum Agareni, & vniuerſi
qui fuerant cum eis, quia Deum inuocauerunt cùm præ-
liarentur: & exaudiuit eos, eò quòd credidiſſent in eum.
21 †Ceperuntq́ue omnia quæ poſſederant, camelorū quin-
quaginta millia, & ouium ducenta quinquaginta millia,
& aſinos duò millia, & animas hominum centum mil-
22 lia. †Vulnerati autem multi corruerunt: fuit enim bellū
Domini. Habitaueruntq́ue pro eis vſque ad tranſmigra-
23 tionem. †Filij quoque dimidiæ tribus Manaſſe poſſede-
D runt terram à finibus Baſan vſque Baal, Hermon & Sa-
nir, & montem Hermon: ingens quippe numerus erat.
24 †Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum;
Epher, & Ieſi, & Eliel, & Ezriel, & Ieremia, & Odoia, &
Iediel viri fortiſſimi & potentes, & nominati duces in fa-

milijs

25 milijs ſuis: †Reliquerunt autem Deum patrum ſuo-
rum, & fornicati ſunt poſt deos populorum terræ, quos
26 abſtulit Deus coram eis: †& ſuſcitauit Deus Iſraël ſpiri-
tum Phul regis Aſſyriorum, & ſpiritum Thelgath-phal-
náſar regis Aſſur: & tranſtulit Ruben & Gad & dimi-
diam tribum Manaſſe, & adduxit eos in Lahela, & in
Habor, & Ara, & fluuium Gozan, vſque ad diem hanc.

Genealogia filiorum Leui, & quos ex eis conſtituerit Dauid cantores ac miniſtros in domo Domini: item generatio filiorum Aaron cum vrbibus ſuis in ſingulis tribubus Iſraël, & quæ fuerint ciuitates refugij. CAP. VI.

†Ge.46.b.11 Infr.23.b.6. Exo.6.c.17 Ioſ.21.b.10.
1 FIlij Leui: Gerſon, Caath, & Merari. †Filij Caath: Am-
A ram, Iſaar, Hebron, & Oziel. †Filij Amram: Aaron,
2 Moyſes & Maria. Filij Aaron: Nadab & Abiu, Eleazar,
3 & Ithamar. †Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit
4 Abiſue, †Abiſue verò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi,
5 †Ozi genuit Zaraiam, & Zaraias genuit Meraioth. †Por
6 rò Meraioth genuit Amanam, & Amarias genuit Achi-
7 tob, †Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Achimaas,
8 †Achimaas genuit Azariam, Azarias genuit Iohanan,
9 †Iohanan genuit Azariam. ipſe eſt qui ſacerdotio fun-
10 ctus eſt in domo, quam ædificauit Salomon in Ieruſalē.
11 †Genuit autem Azarias Amariam, & Amarias genuit
12 Achitob, †Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellū,
13 †Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariam,
14 †Azarias genuit Saraiam, & Saraias genuit Ioſedec. †Por-
15 rò Ioſedec egreſſus eſt, quando tranſtulit Dñs Iudam &
B Ieruſalem per manus Nabuchodonoſor. †Filij ergo Leui: Ger- Exo.6.c.17
16 ſon, Caath, & Merari. †Et hæc nomina filiorum Gerſon:
17 Lobni, & Semei: †filij Caath: Amram & Iſaar, & Hebrō,
18 & Oziel. †Filij Merari: Moholi & Muſi. Hę autē cogna
19 tiones Leui ſecundùm familias eorum. †Gerſon, Lobni,
20 filius eius, Iahath filius eius, Zamma filius eius, Ioab fi-
21 lius eius, Addo filius eius, Zara filius eius, Iethrai filius
22 eius. †Filij Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius,
23 Aſir filius eius, †Elcana filius eius, Abiaſaph filius eius,
24 Aſir filius eius, †Tháhath filius eius, Vriel filius eius,
25 Ozias filius eius, Saul filius eius. †Filij Elcana: Amaſai,
26 & Achimoth, †& Elcana: Filij Elcana, Sophái filius eius,
27 Nahath filius eius, †Eliab filius eius, Ieroham filius eius,
C Elcana filius eius. †Filij Samuel: primogenitus Vaſſeni, &
28 Abia. †Filij autē Merari, Moholi: Lobni filius eius, Semei
29 filius eius, Oza filius eius, †Sammaa filius eius, Haggia fi-
30 lius eius, Aſaia filius eius. †Iſti ſunt quos conſtituit Da-
31 uid ſuper cantores domus Dñi, ex quo collocata eſt arca:
32 †& miniſtrabant coram tabernaculo teſtimonij, canētes
donec ędificaret Salomon domum Dñi in Ieruſalem: ſtabant
33 autem iuxta ordinem ſuum in miniſterio. †Hi verò ſunt
qui aſſiſtebant cum filijs ſuis, de filijs Caath, Heman can
34 tor filius Ioël, filij Samuel, †filij Elcana, filij Ieroham, filij
35 Eliel, filij Thohu, †filij Suph, filij Elcana, filij Mahath, filij
36 Amaſai, †filij Elcana, filij Iohel: filij Azarię, filij Sophonię,
37 †filij Thahath, filij Aſir, filij Abiaſaph, filij Core, †filij
38 Iſaar, filij Caath, filij Leui, filij Iſraël. †Et frater eius Aſaph,
39 qui ſtabat à dextris eius, Aſaph filius Barachiæ, filij Sam-
40 maa, †filij Michaël, filij Baſaiæ, filij Melchiæ, †filij Atha-
41 nai, filij Zara, filij Adaia, †filij Ethan, filij Zamma, filij Se-
42 mei, †filij Ieth, filij Gerſon, filij Leui. †Filij autem Merari
43 fratres eorum, ad ſiniſtram, Ethan filius Cuſi, filij Abdi,
44 filij Maloch, †filij Haſabiæ, filij Amaſiæ, filij Helciæ, †filij
45 Amaſai, filij Boni, filij Somer, †filij Moholi, filij Muſi, filij
46 Merari, filij Leui. †Fratres quoque eorum Leuitæ, qui or-
47 dinati ſunt in cunctum miniſterium tabernaculi domus
D Domini. †Aaron verò & filij eius adolebant incenſum
48 ſuper altare holocauſti, & ſuper altare thymiamatis, in
49 omne opus Sancti ſanctorum: & vt precarentur pro Iſraël
50 iuxta omnia quę præceperat Moyſes ſeruus Dei. †Hi ſunt
autem filij Aaron: Eleazar filius eius, Phinees filius eius,
51 Abiſue filius eius, †Bocci filius eius, Ozi filius eius, Zara-
52 hia filius eius, †Meraioth filius eius, Amarias filius eius,
53 Achitob filius eius. †Sadoc filius eius, Achimaas filius
54 eius. †Et hæc habitacula eorum per vicos atque confinia,
filiorum ſcilicet Aaron, iuxta cognationes Caathitarum:
55 ipſis enim ſorte contigerant. †Dederunt igitur eis Hebrō
E in terra Iuda, & ſuburbana eius per circuitum: †agros Ioſ.21.b.10
56 autem ciuitatis, & villas, Caleb filio Iéphone. †Porrò fi-
57 lijs Aaron dederunt ciuitates ad confugiendum, Hebrō
58 & Lobna, & ſuburbana eius. †Iether quoq; & Eſthemo
cum ſuburbanis ſuis, ſed & Helon & Dabir cum ſubur-
59 banis ſuis. †Aſan quoq; & Beth-ſémes & ſuburbana ea-
60 rum. †De tribu autem Ben-iamin: Gabee & ſuburbana
eius, & Almath cum ſuburbanis ſuis, Anathoth quoque
cum ſuburbanis ſuis. Omnes ciuitates tredecim, per co-
61 gnationes ſuas. †Filijs autē Caath reſiduis de cognatio-
ne ſua dederunt ex dimidia tribu Manaſſe in poſſeſſionē
62 vrbes decem. †Porrò filijs Gerſon per cognationes ſuas
de tribu Iſſachar, & de tribu Aſer, & de tribu Nephthali,
63 & de tribu Manaſſe in Baſan, vrbes *tredecim. †Filijs autē *quatuordecim 10.
F Merari per cognationes ſuas de tribu Ruben & de tribu
Gad, & de tribu Zabulon, dederunt ſorte ciuitates duo-
64 decim. †Dederunt quoq; filij Iſraël Leuitis ciuitates, &
65 ſuburbana earum: †dederuntque per ſortem ex tribu fi-
liorum Iuda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu fi-
liorum Ben-iamin, vrbes has quas vocauerunt nomini-
66 bus ſuis, †& his qui erant de cognatione filiorum Caath,
fueruntq; ciuitates in terminis eorū de tribu Ephráim:
67 †Dederunt ergo eis vrbes ad confugiendum, Sichem cū Ioſ.21.b.10
ſuburbanis ſuis in monte Ephráim: & Gazer cum ſubur-
68 banis ſuis. †Iecmaan quoq; cū ſuburbanis ſuis, & Beth-
69 horon ſimiliter, †nec nō & Helon cum ſuburbanis ſuis,
70 & Geth-remmō in eundem modum. †Porrò ex dimidia
tribu Manaſſe, Aner & ſuburbana eius: Balaam & ſubur
bana eius: his videlicet qui de cognatione filiorū Caath
71 reliqui erant. †Filijs autē Gerſom de cognatione dimi-
diæ tribus Manaſſe, Gaulon in Baſan & ſuburbana eius,
72 & Aſtaroth cum ſuburbanis ſuis. †De tribu Iſſachar, Ce-
G des & ſuburbana eius & Dabereth cū ſuburbanis ſuis,
73 †Ramoth quoque & ſuburbana eius, & Anem cum ſu-
74 burbanis ſuis. †De tribu verò Aſer: Maſal cum ſuburba-
75 nis ſuis, & Abdon ſimiliter. †*Aſach quoque & ſuburba- *Hacuc 1.
76 na eius, & Rohob cum ſuburbanis ſuis. †Porrò de tribu
Nephthali, Cedes in Galilæa & ſuburbana eius, Hamon
cum ſuburbanis ſuis, & Cariatháim, & ſuburbana eius.
77 †Filijs autē Merari reſiduis: de tribu Zabulō, Remmo-
no & ſuburbana eius, & Thabor cum ſuburbanis ſuis.
78 †trans Iordanem quoque ex aduerſo Iericho, contra oriē
tem Iordanis, de tribu Ruben, Boſor in ſolitudine cum
79 ſuburbanis ſuis, & Iaſſa cū ſuburbanis ſuis, †Cademoth
quoque & ſuburbana eius, & Mephaáth cum ſuburba-
80 nis ſuis. †Nec nō & de tribu Gad, Ramoth in Galaad & ſu
81 burbana eius, & Manáim cū ſuburbanis ſuis. †ſed & He-
ſebon cum ſuburbanis ſuis, & Iezer cū ſuburbanis ſuis.

Genealogia Iſſachar, Ben-iamin, Nephthali, Manaſſe, Ephráim & Aſer. CAP. VII.

1 POrrò filij Iſſachar: Thola, & Phua, Iaſub & Sime-
A ron, quatuor. †Filij Thola: Ozi & Raphaia, & Ieriel,
2 & Iemái, & Iebſem, & Samuel, principes per domos co-
gnationum ſuarum. De ſtirpe Thola viri fortiſſimi nu-
merati ſunt in diebus Dauid, viginti duo millia ſexcenti.
3 †Filij Ozi: Izrahia, de quo nati ſunt Michaël, & Obadia,
4 & Ioël, & Ieſia, quinque omnes principes. †Cumq; eis
per familias, & populos ſuos, accincti ad prælium, viri for
tiſſimi, triginta ſex millia: multas enim habuerunt vxo-
5 res & filios. †Fratres quoque eorum per omnem cogna
B tionem Iſſachar, robuſtiſſimi ad pugnandum, octoginta
6 ſeptem millia numerati ſunt. †*Filij Ben-iamin, Bela, & *Ge.46.e.21.
7 & Bechor, & Iadihel, tres. †Filij Bela: Eſbon & Ozi &
Oziel & Ierimoth & Vrai, quinque principes familiarū,
& ad pugnandum robuſtiſſimi. Numerus autē eorū,
8 viginti duo millia & trigintaquatuor. †Porrò filij Bechor,
Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elioënai, & Amri, & Ieri-
moth, & Abia, & Anathoth, & Almath. omnes hi filij
9 Bechor. †Numerati ſunt autem per familias ſuas princi-
C pes cognationū ſuarū ad bella fortiſſimi, viginti millia,

&

10 & ducenti. †Porrò filij Iadibel Balan. Filij autem Balan:
Iehus, & Ben-iamin, & Aod, & Chanaana, & Zethã, &
11 Tharſis, Ahiſahar. † omnes hi filij Iadihel, principes co-
gnationum ſuarum, viri fortiſſimi, decem & ſeptem mil
12 lia, & ducenti ad prælium procedentes. †Sephan quoq;
13 & Haphan filij Hir: & Haſim filij Aher. †Filij autẽ Neph-
14 thali: Iaſiel, & Goni, & Ieſer, & Sellum, filij Bala. †Porrò
*filios Manaſſe, Eſriel: cõcubinaq; eius Syra peperit Ma *filij 1.
15 chir patrem Galaad. †Machir autẽ accepit vxorẽ filijs ſuis
D Happhim & Sapham: & habuit ſororẽ nomine Maacha:
nomen autem ſecundi Salphaad, natæq; ſunt Salphaad
16 filiæ. & peperit Maacha vxor Machir filiũ, vocauitq; no-
men eius Phares: Porrò nomen fratris eius, Sares: & filij
17 eius, Vlam, & Recem. †Filius aũt Vlam, Badan. Hi ſunt
18 filij Galaad, filij Machir, filij Manaſſe. †Soror aũt eius Re
19 gina peperit virũ decõrũ, & Abiezer, & Mohola. †Erant
20 aũt filij Semida: Ahin & Sechẽ & Leci, & Anian. †Filij au
tẽ Ephraim: Suthala, Bared filius eius, Thahat filius eius,
Elada filius eius, Thahath filius eius, & huius filius Za-
21 bad, †& huius filius Suthala, & huius filius Ezer & Elad:
occiderũt aũt eos viri Geth indigenę, quia deſcenderant
22 vt inuaderẽt poſſeſſiones eorum. †Luxit igitur Ephraim
E pater eorũ multis diebus, & venerunt fratres eius vt cõ-
23 ſolarẽtur eum. †Ingreſſuſq; eſt ad vxorẽ ſuã: quæ cõcepit,
& peperit filiũ, & vocauit nomẽ eius Beria, eo q in malis
24 domus eius ortus eſſet: †filia autẽ eius fuit Sara, quę ædi-
ficauit Beth-horon inferiorem & ſuperiorem, & Ozen-
25 ſara. †Porrò filius eius Rapha, & Reſeph, & Thale, de
26 quo natus eſt Thaã, †qui genuit Laadan: huius quoq; fi-
27 lius Ammiud, qui genuit Eliſama, †de quo ortus eſt Nũ,
28 qui habuit filiũ Ioſue. †Poſſeſſio aũt eorum & habitatio,
F Beth-el cum filiabus ſuis, & cõtra orientẽ Norã, ad occi-
dentalem plagã Gazer & filię eius, Sichẽ quoq; cũ filia-
29 bus ſuis, vſq; ad Aſa cum filiabus eius. †Iuxta filios quoq;
Manaſſe Beth-ſan & filias eius, Thanach & filias eius,
Mageddo & filias eius, Dor & filias eius: in his habitaue-
‖Gen.46.b.17 30 runt filij Ioſeph, filij Iſraël. †‖Filij Aſer: Iemna, & Ieſua, &
31 Ieſſui, & Baria, & Sara ſoror eorum. †Filij aũt Baria: He-
32 ber, & Melchiel: ipſe eſt pater Barſaith. Heber autem ge-
nuit Iephlat, & Somer, & Hotham, & Suaa ſororẽ eorũ.
33 †Filij Iephlat: Phoſech, & Chamaal, & Aſoth: hi filij Ie-
34 phlat. †Porrò filij Somer: Ahi, & Roaga, & Haba, & Arã.
35 † Filij autem Helem fratris eius: Supha, & Iemna, & Sel-
G les, & Amal. † Filij Sopha: Sue, Harnapher, & Sual, &
36 Beri, & Iamra, † Boſor, & Hod, & Samma, & Saluſa, &
37 Iethran & Bera. †Filij Iether: Iephonne, & Phaſpha, &
38 Ara. †Filij autem Olla: Aree, & Haniel, & Reſia. †Om-
39 nes hi filij Aſer, principes cognationum, electi atque
40 fortiſſimi duces ducum: numerus autem eorum ætatis
quæ apta eſſet ad bellum, viginti ſex millia.

Rurſum genealogia Ben-iamin, & Saul, filiorũq; ipſius. CAP. VIII

1 BEn-iamin autem genuit Bale primogenitum ſuum,
Gen.46.c.21 Supr.7.b.6. A Aſbel ſecundum, Ahara tertium, †Nohaa quartum,
2 & Rapha quintum. †Fueruntq; filij Bale: Addar, & Gera,
3 & Abiud, †Abiſue quoq;, & Naamã, & Ahoë, †ſed & Ge-
4 ra, & Sephuphan, & Hurã. †Hi ſunt filij Ahod, principes
5 cognationum habitantium in Gabaa, qui tranſlati ſunt
6 in Manahath. †Naaman autẽ & Achia, & Gera ipſe trã-
7 ſtulit eos, & genuit Oza & Ahihud. †Porrò Saharaim ge
8 nuit in regione Moab, poſtquã dimiſit Huſim & Bara vxo-
9 res ſuas. †Genuit aũt de Hodes vxore ſua Iobab, & Sebia,
B & Moſa, & Molchon, †Iehus quoque & Sechia, & Mar-
10 ma. hi ſunt filij eius principes in familijs ſuis. †Mehuſim
11 verò genuit Abitob, & Elphaal. †Porrò filij Elphaal: He
12 ber, & Miſaam, & Samad: hic ędificauit Ono, & Lod, &
13 filias eius. †Baria autem & Sama principes cognationũ
14 habitantium in Aialon: hi fugauerunt habitatores Geth.
15 †Et Ahio, & Seſac, & Ierimoth, † & Zabadia, & Arod, &
16 Heder, † Michaël quoque & Ieſpha, & Ioha filij Baria.
17 †Et Zabadia, & Moſollam, & Hezeci, & Heber, † & Ieſa-
18 mari, & Ieſlia, & Iobab filij Elphaal. † Et Iacim, & Ze-
19 chri, & Zabdi, †& Elioënai, & Selethai, & Eliel, †& Ada-
20 ia, & Baraia, & Samarath filij Semei. †Et Ieſpham, & He
21 ber, & Eliel, †& Abdon, & Zechri, & Hanam, † & Hana-
C nia, & Elam, & Anathothia, † & Iephdaia, & Phanuel
22 filij Seſac. †& Samſari, & Sophoria, & Otholia, †& Ierſia,
23 & Elia, & Zechri, filij Ierohan. †hi Patriarchæ, & cogna-
24 tionum principes, qui habitauerũt in Ieruſalem. †‖In Gabaõ ‖Inf.9.f.35.
25 autem habitauerunt Abi-gabaon, & nomen vxoris eius
26 Maacha. †Filiuſq; eius primogenitus Abdon, & Sur, &
27 Cis, & Baal, & Nadab, †Gedor quoq; & Ahio, & Zacher,
28 & Macelloth: † & Macelloth genuit Samaa: habitaue-
29 runtque ex aduerſo fratrum ſuorũ in Ieruſalem cum fra-
30 tribus ſuis. †‖Ner autem genuit Cis, & Cis genuit Saul. ‖1.Reg.14.g.51.
31 Porrò Saul genuit Ionathan, & Melchi-ſua, & Abina- Inf.9.g.39.
32 dab, & Esbaal. † Filius autem Ionathan, Merib-baal: &
33 Merib-baal genuit Micha. †Filij Micha, Phiton, & Me-
D lech, & Tharaa, & Ahaz, †& Ahaz genuit Ioiada, & Ioia-
34 da genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: porrò Zamri
35 genuit Moſa, †& Moſa genuit Banaa, cuius filius fuit Ra-
36 pha: de quo ortus eſt Elaſa, qui genuit Aſel. † Porrò Aſel
37 ſex filij fuerũt, his nominibus, Ezricam, Bochru, Iſmahel,
38 Saria, Obdia, & Hanan: omnes hi, filij Aſel. †Filij autem
39 Eſec fratris eius, Vlam primogenitus, & Iehus ſecundus,
40 & Eliphalet tertius. † Fueruntque filij Vlam viri robu-
ſtiſſimi, & magno robore tendentes arcum: & multos
habentes filios ac nepotes, vſque ad cenſum quinqua-
ginta-millia. Omnes hi filij Ben-iamin.

Qui primi filiorum Iſraël habitauerint in Ieruſalem, officia ſacerdotum ac Leuitarum, generationes quoque Saul ac filiorum eius repetuntur. CAP. IX.

1 VNiuerſus ergo Iſraël dinumeratus eſt: & ſumma eo
A rum ſcripta eſt in libro regum Iſraël, & Ioda: tran-
2 ſlatiq; ſunt in Babylonem ꝓp delictum ſuum. †Qui autẽ
habitauerũt primi in poſſeſſionibus, & in vrbibus ſuis:
3 Iſraël, & ſacerdotes, & Leuitæ, & Nathinei. †Commorati
ſunt in Ieruſalem de filijs Iuda, & de filijs Ben-iamin, de
4 filijs quoque Ephraim, & Manaſſe. †Othei filius Am-
miud, filij Amri, filij Omrai, filij Bonni, de filijs Phares
5 filij Iuda. †Et de Siloni, Aſaia primogenitus, & filij eius.
6 †De filijs aũt Zara: Iehuel, & fratres eorum, ſexcenti no-
7 naginta. †Porrò de filijs Ben-iamin: Salo filius Moſollam
8 filij Oduia, filij Aſana, †& Iobania filius Iehoram: & Ela
B filius Ozi, filij Mochori: & Moſollam filius Saphatiæ, fi-
9 lij Rahuel, filij Iebaniæ: †& fratres eorũ per familias ſuas,
nongenti quinquaginta ſex. Omnes hi, principes cogna-
10 tionum per domos patrum ſuorum. † De ſacerdotibus
11 autem: Iedaia, Ioiarib, & Iachin. † Azarias quoque filius
Helciæ, filij Moſollã, filij Sadoc, filij Maraioth, filij Achi-
12 tob, pontifex domus Dei. †Porrò Adaias filius Ieroham,
filij Phaſſur, filij Melchiæ: & Maaſai filius Adiel, filij Ie-
13 za, filij Moſollam, filij Moſollamith, filij Emmer: †fratres
quoque eorum principes per familias ſuas, mille ſeptin-
genti ſexaginta: fortiſſimi robore ad faciendum opus mi
14 niſterij in domo Dei. † De Leuitis autem: Semeia filius
C Haſſub, filij Ezricam, filij Haſebia de filijs Merari. †Bacba
15 car quoque carpẽtarius, & Galal, & Mathania filius Mi-
16 cha, filij Zechri, filij Aſaph, † & Obdia filius Semeiæ filij
Galal, filij Idithun: & Barachia filius Aſa, filij Elcana, qui
17 habitauit in atrijs Netophati. †Ianitores autẽ: Sellum, &
Accob, & Telmon, & Ahiman: & frater eorum Sellum
18 princeps: †vſque ad illud tempus, in porta regis ad orien-
19 tem, obſeruabant per vices ſuas de filijs Leui: †Sellum ve-
rò filius Core filij Abiaſaph, filij Core, cũ fratribus ſuis,
& domo patris ſui, hi ſunt Coritæ ſuper opera miniſterij,
cuſtodes veſtibulorum tabernaculi: & familiæ eorũ per
20 vices caſtrorum Dñi cuſtodientes introitum. † Phinees
autem filius Eleazari, erat dux eorum coram Domino.
21 † Porrò Zacharias filius Moſollamia, Ianitor portæ taber
D naculi teſtimonij. †Omnes hi electi in oſtiarios per por-
22 tas, ducenti duodecim: & deſcripti in villis ꝓprijs: quos
23 conſtituerunt Dauid, & Samuel Videns, in fide ſua †tam
ipſos quàm filios eorum in oſtijs domus Domini, & in
24 tabernaculo vicibus ſuis. † Per quatuor ventos erant

oſtiarij: id eſt ad orientem, & ad occidentem, & ad aqui-
25 lonem, & ad auſtrum. †Fratres autem eorum in viculis
morabantur, & veniebant in ſabbathis ſuis de tempore
26 vſque ad tempus. †His quatuor Leuitis creditus erat om-
nis numerus ianitorum, & erant ſuper éxedras, & the-
27 ſauros domus Domini. †Per gyrum quoque templi Do-
E mini morabátur in cuſtodijs ſuis: vt cùm tempus fuiſſet,
*grege 10. 28 ipſi manè aperirent fores. †De horum *grege` erant & ſu-
per vaſa miniſterij: ad numerum enim & inferebantur
29 vaſa & efferebantur. †De ipſis & qui credita habebant
vtenſilia ſanctuarij, præerant ſimilæ, & vino, & oleo, &
30 turi, & aromatibus. †Filij autem ſacerdotum vnguen-
31 ta ex aromatibus conficiebant. †Et Mathathias Leuites
primogenitus Sellum Coritæ, præfectus erat eorum quæ
32 in ſartagine frigebantur. †Porrò de filijs Caath fratribus
eorum, ſuper panes erant propoſitionis, vt ſemper no-
33 uos per ſingula ſabbatha præpararent. †Hi ſunt principes
F cantorum per familias Leuitarum, qui in éxedris mora-
bantur, vt die ac nocte iugiter ſuo miniſterio deſeruirét.
34 †Capita Leuitarum, per familias ſuas principes, manſe-
‖Sup 8.c.29. 35 runt in Ieruſalem. †‖In Gabaon autem commorati ſunt
36 pater Gabaon Iehiel, & nomen vxoris eius Maacha. †Fi-
lius primogenitus eius Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, &
37 Ner, & Nadab, †Gedor quoque, & Ahio, & Zacharias, &
38 Macelloth. †Porrò Macelloth genuit Samaan: iſti habita-
uerunt è regione fratrum ſuorum in Ieruſalem, cum fra-
‖Sup. 8.d.33 39 tribus ſuis. †‖Ner autē genuit Cis: & Cis genuit Saul: &
G & Saul genuit Ionathan, & Melchiſua, & Ahinadab, &
40 Eſbaal. †Filius autem Ionathan, Merib-báal: & Merib-
41 báal genuit Micha. †Porrò filij Micha, Phithon, & Me-
42 lech, & Tharaa, & Ahaz. Ahaz autem genuit Iara: & Ia-
ra genuit Alámath, & Azmoth & Zamri. Zamri autem
43 genuit Moſa. †Moſa verò genuit Banaa: cuius filius Ra-
44 phaia, genuit Elaſa: de quo ortus eſt Aſel. †Porrò Aſel
ſex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bochru, Iſma-
hel, Saraia, Obdia, Hanan. hi ſunt filij Aſel.

Saul propter varias iniquitates à Philiſthæis occiditur cum filijs, eiusq; capite à Philiſthæis amputato reliquum corpus cum filijs ſepelitur à viris Iabes-Galaad. CAP. X.

1.Re.31.a.1. 1 PHiliſthijm autem pugnabant cōtra Iſraël, fugerunt-
A que viri Iſraël Palæſthinos, & ceciderunt vulnerati in
2 monte Gelboë. †Cumq; appropinquaſſent Philiſthęi p-
ſequentes Saul & filios eius, percuſſerunt Ionathan, &
3 Ahinadab, & Melchiſua filios Saul. †Et aggrauatum eſt
prælium cōtra Saul, inuenerunt q; eum ſagittarij, & vul-
4 nerauerunt iaculis. †Et dixit Saul ad armigerum ſuum,
B Euagina gladium tuum, & interfice me: ne fortè veniant
incircunciſi iſti, & illudant mihi. Noluit autem armiger
eius hoc facere, timore perterritus: arripuit ergo Saul en-
5 ſem, & irruit in eum. †Quod cùm vidiſſet armiger eius,
videlicet mortuū eſſe Saul, irruit etiā ipſe in gladiū ſuū,
6 & mortuus eſt. †Interijt ergo Saul, & tres filij eius, & om
7 nis domus illius pariter concidit. †Quod cùm vidiſſent
viri Iſraël qui habitabant in campeſtribus, fugerunt: &
Saul ac filijs eius mortuis, dereliquerunt vrbes ſuas, &
huc illucq́ue diſperſi ſunt: veneruntque Philiſthijm, &
8 habitauerunt in eis. †Die igitur altero detrahētes Phili-
C ſthijm ſpolia cæſorum, inuenerunt Saul, & filios eius ia-
9 centes in monte Gelboë. †Cumq; ſpoliaſſent eum, & am-
putaſſent caput, armisq; nudaſſent, miſerunt in terram
ſuam, vt circunferretur, & oſtēderetur idolorum templis
10 & populis: †arma autem eius conſecrauerunt in phano
11 Dei ſui, & caput affixerunt in templo Dagon. †Hoc cùm
D audiſſent viri Iabes-Galaad, oīa ſcilicet quę Philiſthijm fe
12 cerāt ſup Saul, cōſurrexerūt ſinguli virorū fortiū, & tule-
runt cadauera Saul & filiorū eius: attulerūtq; ea in Iabes,
& ſepelierunt oſſa eorū ſubter quercū quę erat in Iabes,
13 & ieiunauerūt ſeptē diebus. †Mortuus eſt ergo Saul pp
‖1. Reg. 15. e.23. ‖1. Reg. 28. b.8. iniquitates ſuas, eò q̄ p̄uaricatus ſit ‖ mādatū Dn̄i qđ p̄ce-
perat, & nō cuſtodierit illud: ſed inſuper etiam ‖ pythoniſ-
14 ſam conſuluerit, †nec ſperauerit in Dn̄o, ꝓpter qđ inter-
fecit eum, & tranſtulit regnum eius ad Dauid filium Iſai.

Vnctus Dauid in regem, deuictis Iebuſæis habitauit in Ieruſalē ſtipatus potentiſſimis ac ſtrenuiſſimis militibus, quorum Heroica geſta narrantur: noluit Dauid deſideratam bibere aquā, eò quòd cum fortium ſuorum periculo allata eſſet. CAP. XI.

1 COngregatus eſt igitur omnis Iſraël ad Dauid in 2.Reg.5.a.1.
A Hebron, dicens, Os tuum ſumus & caro tua.
2 †Heri quoq; & nudiuſtertius cùm adhuc regnaret Saul,
tu eras qui educebas & introducebas Iſraël: tibi enim
dixit Dominus Deus tuus, Tu paſces populum meum
3 Iſraël, & tu eris princeps ſuper eum. †Venerunt ergo
omnes maiores natu Iſraël ad regem in Hebron, &
iniit Dauid cum eis fœdus coram Domino, vnxerunt-
q́ue eum regem ſuper Iſraël, iuxta ſermonem Domini
4 quem locutus eſt in manu Samuel. †Abijt quoque Da-
uid, & omnis Iſraël in Ieruſalem. hæc eſt Iebus, 'vbi
5 erant Iebuſæi habitatores terræ. †Dixeruntq́ue qui ha-
B bitabant in Iebus ad Dauid, Non ingredieris huc. Por-
6 rò Dauid cepit arcem Sion, quæ eſt ciuitas-Dauid, †di-
xitq́ue, Omnis qui percuſſerit Iebuſæum in primis, erit
princeps & dux. Aſcendit igitur primus Ioab filius Sar-
7 uiæ, & factus eſt princeps. †Habitauit autem Dauid in
8 arce, & idcirco appellata eſt ciuitas-Dauid. †Ædifica-
uitq́ue vrbem in circuitu à Mello, vſque ad gyrum: Ioab
9 autem reliqua vrbis extruxit. †Proficiebatq́ue Dauid
vadens & creſcens, & Dominus exercituum erat cum
10 eo. †‖Hi principes virorum fortium Dauid, qui adiu- ‖2.Reg.23. a.8.
C uerunt eum vt rex fieret ſuper omnem Iſraël iuxta ver-
11 bum Domini quod locutus eſt ad Iſraël. †Et iſte nume-
rus robuſtorum Dauid: Ieſbaam filius Hachamoni prin-
ceps inter triginta: iſte leuauit haſtam ſuam ſuper tre-
12 centos vulneratos vna vice. †Et poſt eum Eleazar filius
13 Patrui eius Ahohites, qui erat inter tres potentes. †Iſte
fuit cum Dauid in Pheſ-domim, quando Philiſthijm
congregati ſunt ad locum illum in prælium: & erat ager
regionis illius plenus hordeo, fugeratq́ue populus à fa-
14 cie Philiſthinorum. †'Hi ſteterunt` in medio agri, & *Hic ſtetit 12
'defenderunt eum: cumq́ue 'percuſſiſſent` Philiſthęos, *defendit 12 *percuſſiſſet 12.
15 dedit Dominus ſalutem magnam populo ſuo. †Deſcen-
derunt autem tres de triginta principibus ad petram in
qua erat Dauid, ad ſpeluncam Odollam, quando Phi-
16 liſthijm fuerant caſtrametati in Valle-Raphaim. †Porrò
Dauid erat in præſidio, & ſtatio Philiſthinorum in Beth-
17 léhem. †Deſiderauit igitur Dauid * & dixit: O ſi quis 2.Reg. 23.c.15.
D daret mihi aquam de ciſterna Beth-léhem, quæ eſt in *aquam.
18 porta. †Tres ergo iſti per media caſtra Philiſthinorum
perrexerunt, & hauſerunt aquam de ciſterna Beth-lé-
hem quæ erat in porta, & attulerunt ad Dauid vt bi-
19 beret: qui noluit, ſed magis libauit illam Domino, †di-
cens, Abſit vt in conſpectu Dei mei hoc faciam, & ſan-
guinem iſtorum virorum bibam: quia in periculo ani-
marum ſuarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc
cauſam noluit bibere. hæc fecerunt tres robuſtiſſimi.
20 †Abiſai quoq; frater Ioab ipſe erat princeps trium, &
E ipſe leuauit haſtam ſuam contra trecentos vulneratos,
21 & ipſe erat inter tres nominatiſſimus, †& inter tres ſe-
cundus inclytus, & princeps eorum: veruntamen vſ-
22 que ad tres primos non peruenerat. †Banaias filius Io-
iadæ 'viro robuſtiſſimi", qui multa opera perpetrarat, *vir robuſtiſſimus 4.
de Cabſeel: ipſe percuſſit duos ariel Moab: & ipſe de-
ſcendit, & interfecit leonem in media ciſterna tempore
23 niuis. †Et ipſe percuſſit virū Ægyptiū, cuius ſtatura erat
quinq; cubitorū, & habebat lanceā vt liciatorium texen-
tium: deſcendit igitur ad eum cum virga, & rapuit haſtā
24 quā tenebat manu, & interfecit eum haſta ſua. Hæc fecit
F Banaias filius Ioiadę, qui erat inter tres robuſtos nomina-
25 tiſſimos, †inter triginta primus, veruntamen ad tres vſq;
non peruenerat: poſuit autem eum Dauid ad auricu-
26 lam ſuam. †Porrò fortiſſimi viri in exercitu, Aſahël fra-
27 ter Ioab, & Elchanan filius Patrui eius de Beth-léhem,
28 †Sammoth Arorites: Helles Phalonites, †Ira filius Acces
29 Thecuites, Ahiézer Anathothites, †Sobbochai Huſathi-
30 tes, Ilai Ahohites, †Maharai Netophathites, Heled filius

31 Baána Nethophathites, † Ethai filius Ribai de Gabaath
32 filiorum Ben-iamin, Banaia Pharatonites, † Hurai de
33 Torrente-Gaas, Abiel Arbathites, † Azmoth Bauta-
34 mites, Eliaba Salabonites. † Filij Aſſem Gezonites, Io-
35 nathan filius Sage Ararites, † Ahiam filius Sachar Arari-
36 tes. Eliphal filius Vr, † Hepher Mecherathites, Ahia Phe-
G lonites, † Heſro Carmelites, Naháraí filius Azbai, † Ioël
37 frater Nathan, Mibahar filius Agarai. † Selec Ammo-
38 nites, Naharai Berothites armiger Ioab filij Sarniæ, † Ira
39 Iethræus, Gareb Iethræus, † Vrias Hethæus, Zabad filius
40 Oholi, † Adina filius Siza Rubenites princeps Rubeni-
41 tarum, & cum eo triginta. † Hanan filius Maacha, & Io-
42 ſaphat Mathanites, † Ozia Aſtarothites, Samma & Ie-
43 hiel filij Hotham Arorhites, † Iedihel filius Samri, & Io-
44 ha frater eius Thoſaites, Eliel Mahumites, & Ieribai, &
45 Ioſaia filij Elnaen, & Iethma Moabites, Eliel & Obed,
46 & Iaſiel de Maſobia.

Qui David fuerant ſequuti fugientem Saul, & qui poſteà ex omnibus tribubus venerunt vt eum regem conſtituerent in Hebron. CAP. XII.

1 HI quoq; venerunt ad Dauid in Siceleg, cùm adhuc
A fugeret Saul filium Cis, qui erãt fortiſſimi, & egre
2 gij pugnatores, † tendentes arcum, & vtraq; manu fun-
dis ſaxa iacientes, & dirigentes ſagittas: de fratribus Saul
3 ex Ben-iamin. † Princeps Ahiezer, & Ioas filij Samaa Ga-
baathites: & Iaziel, & Phallet filij Azmoth, & Baracha,
4 & Iehu Anathotites. † Samaias quoq; Gabaonites fortiſ-
ſimus inter triginta, & ſuper triginta. Ieremias, & Iehe-
5 ziel, & Iohanan, & Iezabad Gaderothites. † Et Eluzai, &
Ierimuth, & Baalia, & Samaria, & Saphatia Haruphi-
6 tes. † Elcana & Ieſia, & Azareel, & Ioëzer, & Ieſbaam de
7 Carehim: † Ioela quoq; & Zabadia filij Ieroham de Ge-
8 dor. † Sed & de Gaddi transfugerunt ad Dauid, cùm la-
teret in deſerto, viri robuſtiſſimi, & pugnatores optimi,
B tenentes clypeum, & haſtam: facies eorum quaſi facies
9 leonis, & veloces quaſi capreæ in montibus. † Ezer prin-
10 ceps, Obdias ſecundus, Eliab tertius, † Maſmana quar-
11 tus, Ieremias quintus, † Ethi ſextus, Eliel ſeptimus, † Io-
12 hanan octauus, Elzebad nonus, † Ieremias decimus,
13 Machbanai vndecimus. † Hi de filijs Gad principes exer-
14 citus: nouiſſimus, centum militibus præerat, & maxi-
15 mus mille. † Iſti ſunt qui tranſierunt Iordanem menſe
primo, quando inundare conſueuit ſuper ripas ſuas: &
omnes fugauerunt qui morabantur in vallibus ad orien
16 talem plagam, & occidentalem. † Venerunt autem, &
C de Ben-iamin, & de Iuda ad præſidium in quo moraba-
17 tur Dauid. † Egreſſusq; eſt Dauid obuiam eis, & ait: Si
pacificè veniſtis ad me, vt auxiliemini mihi, cor meum
iungatur vobis: ſi autem inſidiamini mihi pro aduerſa-
riis meis, cùm ego iniquitatem in manibus non habeã,
18 videat Deus patrũ noſtrorum, & iudicet. † Spiritus ve-
rò induit Amaſai principem inter triginta, & ait, Tui ſu-
mus ô Dauid, & tecum filij Iſai, pax, pax tibi, & pax ad-
iutoribus tuis: te enim adiuuat Deus tuus. Suſcepit ergo
19 eos Dauid, & cõſtituit principes turmæ. † Porrò de Ma-
naſſe transfugerunt ad Dauid, quando veniebat cũ Phi-
liſthiim aduerſus Saul, vt pugnaret: & non dimicauit
cum eis: ‖ quia inito conſilio remiſerunt eum principes ‖1.Reg.29.b.4.
Philiſthinorum, dicentes, Periculo capitis noſtri reuer-
20 tetur ad dominum ſuum Saul. † Quando igitur reuer-
D ſus eſt in Siceleg, transfugerunt ad eum de Manaſſe, Ed-
nas, & Iozabad, & Iedihel, & Michaël, - & Ednas, & Io- - 6.
zabad, & Eliu, & Salathi, principes * militum in Manaſ- * millium 6.
21 ſe. † Hi præbuerunt auxilium Dauid aduerſus latruncu-
los: omnes enim erant viri fortiſſimi, & facti ſunt prin-
22 cipes in exercitu. † Sed & per ſingulos dies veniebant ad
Dauid ad auxiliandum ei, vſq; dum fieret grandis nume-
23 rus, quaſi exercitus Dei. † Iſte quoq; eſt numerus prin-
cipum exercitus, qui venerunt ad Dauid, cùm eſſet in
Hebron, vt transferrent regnũ Saul ad eum, iuxta verbũ
24 Dñi. † Filij Iuda portãtes clypeum, & haſtam, ſex millia
25 octingenti expediti ad prælium. † De filiis Simeon viro-
E rum fortiſſimorum ad pugnãdum, ſeptem millia centũ.
26 † De filiis Leui, quatuor millia ſexcenti. † Ioiada quoq;
27 princeps de ſtirpe Aaron, & cum eo tria millia ſeptin-
28 genti. † Sadoc etiam puer egregiæ indolis, & domus pa-
29 tris eius, principes vigintiduo. † De filiis autem Ben-ia-
min fratribus Saul, tria millia: Magna enim pars eorum
30 adhuc ſequebatur domũ Saul. † Porrò de filiis Ephraim
viginti millia octingenti, fortiſſimi robore, viri nomina-
31 ti in cognationibus ſuis. † Et ex dimidia tribu Manaſſe,
decem & octo millia, ſinguli per nomina ſua venerunt,
32 vt conſtituerent regem Dauid. † De filiis quoq; Iſſachar
viri eruditi qui nouerant ſingula tempora, ad præcipien
dum quid facere deberet Iſraël, principes ducenti: omnis
33 autem reliqua tribus, eorũ conſiliũ ſequebatur. † Por-
F rò de Zabulon qui egrediebantur ad prælium, & ſtabãt
in acie inſtructi armis bellicis, quinquaginta millia ve-
34 nerunt in auxilium, non in corde duplici. † Et de Neph-
thali, principes mille, & cum eis inſtructi clypeo, & ha-
35 ſta, triginta & ſeptẽ millia. † De Dan etiam præparati ad
36 prælium, viginti octo millia ſexcenti. † Et de Aſer egre-
dientes ad pugnam, & in acie prouocantes, quadraginta
37 millia. † Trans Iordanẽ autem de filiis Ruben, & de Gad
& dimidia parte tribus Manaſſe inſtructi armis bellicis,
38 centum viginti millia. † Oẽs iſti viri bellatores expediti
ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, vt
G conſtituerẽt regem Dauid ſuper vniuerſum Iſraël: ſed &
omnes reliqui ex Iſrl. vno corde erãt, vt rex fieret Dauid.
39 † Fueruntq; ibi apud Dauid tribus diebus comedẽtes, &
40 bibentes: præparauerant enim eis fratres ſui. † Sed & qui
iuxta eos erant, vſq; ad Iſſachar, & Zabulon, & Neph-
thali, afferebant panes in aſinis, & camelis, & mulis, &
bobus ad veſcendum: farinam, palathas, vuam paſſam,
vinum, oleum, boues, arietes ad omnem copiam, gau-
dium quippe erat in Iſraël.

A Cariath-iarim reducitur arca Domini de domo Abinadab, omni Iſraël cum Dauid ante eam ludentibus: ſed quia Oza arcam contingens à Domino percuſſus eſt, auertit eam Dauid in domum Obed-edom, cui ex eo tempore benedixit Dominus. CAP. XIII.

1 INiit autem conſilium Dauid cum tribunis, & centu-
A rionibus, & vniuerſis principibus, † & ait ad omnem
2 cœtum Iſraël: Si placet vobis, & à Dño Deo noſtro egre-
ditur ſermo quem loquor: mittamus ad fratres noſtros
reliquos in vniuerſas regiones Iſraël, & ad ſacerdotes, &
Leuitas, qui habitant in ſuburbanis vrbium, vt congre-
3 gentur ad nos, † & reducamus arcam Dei noſtri ad nos:
4 non enim requiſiuimus eam in diebus Saul. † Et reſpon-
dit vniuerſa multitudo, vt ita fieret: placuerat enim ſer-
5 mo omni populo. † Congregauit ergo Dauid cunctum
B Iſraël à Sihor Ægypti, vſq; dum ingrediaris Emath ‖ vt ‖1.Re.6.a.1.
6 adduceret arcam Dei de Cariath-iarim. † Et aſcendit Da-
uid, & *omnis-vir Iſraël ad collem Cariath-iarim, qui *oës viri 1. -2.
eſt in Iuda, vt afferret inde arcam Domini Dei ſedentis
7 ſuper Cherubim, vbi inuocatum eſt nomen eius. † Im-
poſueruntq; arcam Dei ſuper plauſtrum nouum, de do-
C mo Abinadab: Oza autem, & frater eius minabãt plau-
8 ſtrum. † Porrò Dauid, & vniuerſus Iſraël ludebant co-
ram Deo omni virtute in canticis, & in citharis, & pſal-
9 teriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis. † Cùm autem
perueniſſent ad Aream-chidon, tetendit Oza manum
ſuam, vt ſuſtentaret arcam: bos quippe laſciuiens pau-
10 lulum inclinauerat eam. † Iratus eſt itaque Dominus cõ-
tra Ozam, & percuſſit eum, eò quòd tetigiſſet arcam: & ‖Nu.4 b.19.
11 mortuus eſt ibi coram Dño. † Contriſtatusq; eſt Dauid,
D eò quòd diuiſiſſet Dñs Ozam: vocauitq; locum illum,
12 Diuiſio Ozæ, vſq; in præſentem diem. † Et timuit Deum
tunc temporis, dicens, Quomodò poſſum ad me intro-
13 ducere arcam Dei? † Et ob hanc cauſam non adduxit eam
ad ſe, hoc eſt, in Ciuitatem-Dauid, ſed auertit in domũ
14 Obed-edom Gethæi. † Manſit ergo arca Dei in domum
Obed-edom tribus menſibus: & benedixit Dñs domui
eius, & omnibus quæ habebat.

Dauid acceptis à rege Tyri lignis, & artificibus ad extruendam ſibi domum, alias ducit vxores, ac multos; gignit liberos, & conſulito Domino, bis cadit Philiſthæos. CAP. XIIII.

1.Re.5.b.11 1 MIſit quoq; Hiram rex Tyri nuntios ad Dauid, &
A ligna cedrina, & artifices parietū lignorumque:
2 vt ædificarent ei domum. †Cognouitq; Dauid, eò quòd
confirmaſſet eum Dominus in regem ſuper Iſraël, &
ſubleuatum eſt regnum ſuum ſuper populum eius Iſr.
3 †Accepit quoque Dauid alias vxores in Ieruſalem: ge-
4 nuitque filios, & filias. †‖Et hęc nomina eorum qui nati 2. Reg.5. b.14.
B ſunt ei in Ieruſalem: Samua & Sobad, Nathan & Salo-
5 mon, †Iebahar, & Eliſua, *& Eliphálet, †Nuga quoque, *Et Eli. 7.
6 & Nápheg, & Iaphia, †Eliſama, & Baal-iada, & Elipha
7 let. †‖Audientes autem Philiſthiim eò quòd vnctus eſ- 2. Reg.5. c.17.
8 ſet Dauid in regem ſuper vniuerſum Iſraël, aſcenderunt
omnes vt quærerent eum: Quòd cùm audiſſet Dauid,
9 egreſſus eſt obuiam eis. †Porrò Philiſthiim venientes,
10 diffuſi ſunt in Valle-Raphaim. †Conſuluitq; Dauid Do-
minum, dicens, Si aſcendam ad Philiſthæos, & ſi trades
11 eos in manu mea? Et dixit ei Dominus, †Aſcende, & tra-
C dam eos in manu tua. Cumq; illi aſcendiſſent in Baal-
pharaſim, percuſſit eos ibi Dauid, & dixit, Diuiſit Deus
inimicos meos per manum meā, ſicut diuiduntur aquæ:
& idcirco vocatum eſt nomen illius loci Baal-pharaſim.
12 †Dereliqueruntq; ibi deos ſuos quos Dauid iuſſit exuri.
13 †Alia etiam vice Philiſthiim irruerunt, & diffuſi ſunt in
14 valle. †Conſuluitq; rurſum Dauid Deū: & dixit ei Deus,
D Non aſcendas poſt eos, recede ab eis, & venies contra
15 illos ex aduerſo pyrorum. †Cumq; audieris ſonitū gra-
dientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bel-
lum. Egreſſus eſt enim Deus ante te, vt percutiat caſtra
16 Philiſthiim. †Fecit ergo Dauid ſicut præceperat ei Deus,
& percuſſit caſtra Philiſthinorum, de Gabaon vſq; Gá-
17 zera. †Diuulgatumq; eſt nomen Dauid in vniuerſis re-
gionibus, & Dñs dedit pauorē eius ſuper omnes gentes.

Deducitur magno cum apparatu arca Dei in Ieruſalem comitante omni Iſraël, ſacerdotibus verò ac Leuitis iuxta ſua officia miniſtrantibus, & Michol deſpicit Dauid coram arca ſaltantem, indutum ſtola byſſina, & ephod lineo. CAP. XV

Nu.4.a.6. 1 FEcit quoq; ſibi domos in Ciuitate-Dauid: & ædifi-
A cauit locum arcæ Dei, tetenditq; ei tabernaculum.
2 †Tunc dixit Dauid, illicitum eſt vt à quocunq, portetur
arca Dei, niſi à Leuitis: quos elegit Dominus ad portan-
dum eam, & ad miniſtrandum ſibi, vſque in æternum.
3 †Congregauitq; vniuerſum Iſraël in Ieruſalem, vt affer-
retur arca Dei in locum ſuum quem præparauerat ei.
4 †Necnon & filios Aaron, & Leuitas. †De filiis-Caath,
*ducenti 15. 5 Vriel princeps fuit: & fratres eius *cētum viginti. †De
6 filiis Merari, Aſaia princeps: & fratres eius ducenti *vi-
triginta 21. 7 ginti. †De filiis Gerſom, Ioël princeps: & fratres ei cen
*viginti 13. 8 tum *triginta. †De filiis Eliſaphan, Semeias princeps: &
9 fratres eius ducenti. †De filiis Hebron, Eliel princeps: &
10 fratres eius octoginta. †De filiis Oziel, Aminadab prin-
11 ceps: & fratres eius centum duodecim. †Vocauitq; Da-
uid Sadoc, & Abiathar ſacerdotes, & Leuitas, Vriel, Aſa-
12 iam, Ioël, Semeiam, Eliel, & Aminadab: †& dixit ad eos,
B Vos qui eſtis principes familiarum Leuiticarum, ſancti-
ficamini cum fratribus veſtris, & afferte arcam Domini
‖Sup.13. d.10. 13 Dei Iſraël ad locum qui ei præparatus eſt: †ne ‖vt à prin-
cipio, quia non eratis præſentes, percuſſit nos Domi-
nus: ſic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus.
14 †Sanctificati ſunt ergo ſacerdotes, & Leuitæ vt portarent
15 arcam Domini Dei Iſraël. †Et tulerunt filij Leui arcam
‖Nu.4.b.15 Dei, ſicut præceperat ‖Moyſes iuxta verbum Domini,
16 humeris ſuis, in vectibus. †Dixitq; Dauid principibus
Leuitarum, vt conſtituerent de fratribus ſuis cantores
in organis muſicorum, nablis videlicet, & lyris, & cym-
17 balis, vt reſonaret in excelſis ſonitus lætitiæ. †Conſti-
tueruntq; Leuitas: Heman filium Ioël, & de fratribus
eius Aſaph filium Barachiæ: de filiis verò Merari, fratri-
18 bus eorum: Ethan filium Caſaiæ. †Et cum eis fratres eo-
C rum, in ſecundo ordine, Zachariam, & Ben, & Iaziel,
& Semiramoth, & Iahiel, & Ani, Eliab, & Banaiam &
Maaſiam & Mathathiam & Eliphalu & Maceniam &
19 Obed-edom & Iehiel, ianitores. †Porrò cātores, Hemā,
20 Aſaph & Ethan: in cymbalis æneis concrepantes. †Za-
charias autem & Oziel, & Semiramoth & Iahiel, & Ani
& Eliab & Maaſias, & Banaias in nablis arcana canta-
21 bant. †Porrò Mathathias & Eliphalu & Macenias &
Obed-edom & Iehiel & Ozaziu: in citharis pro octaua
22 canebant epinicion. †Chonenias autem princeps Leui-
tarum, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam:
23 erat quippe valde ſapiens: †Et Barachias & Elcana: iani-
24 tores arcæ. †Porrò Sebenias & Ioſaphat & Nathanaël &
Amaſai & Zacharias & Banaias & Eliézer ſacerdotes clā-
gebant tubis coram arca Dei: & Obed-edom & *Iehias *Achimaas 12.
25 erant ianitores arcæ. †‖Igitur Dauid & omnes maio- ‖2.Reg. 6. b.12.
D res natu Iſraël, & tribuni, ierunt ad deportandam arcam
fœderis Domini de domo Obed-edom cum lætitia.
26 †Cumq; adiuuiſſet Deus Leuitas qui portabant arcam
fœderis Domini, immolabantur ſeptem tauri & ſeptē
27 arietes. †Porrò Dauid erat indutus ſtola byſſina, & vni-
uerſi Leuitę qui portabāt arcā, cantoreſque, & Chone-
nias princeps prophetiæ inter cantores: Dauid autem
28 etiam indutus erat Ephod lineo. †Vniuerſuſq; Iſraël de-
ducebāt arcam fœderis Domini in iubilo, & ſonitu buc-
cinæ, & tubis, & cymbalis, & nablis, & cytharis concre-
29 pantes. †Cumq; perueniſſet arca fœderis Domini vſque
ad Ciuitatem-Dauid, Michol filia Saul proſpiciens per
feneſtram, vidit Dauid regem ſaltantem, atque luden-
tem, & deſpexit eum in corde ſuo.

Conſtituta arca in tabernaculo fœderis, oblatiſq, victimis, & populo à Dauid benedicto, ordinantur varia Leuitarum miniſteria coram arca, interpoſito cantico diuinæ laudis. CAP. XVI.

1 ATtulerunt igitur arcam Dei, & conſtituerunt eam 2.Re.6.d.17
A in medio tabernaculi quod tetenderat ei Dauid:
2 & obtulerunt holocauſta & pacifica corā Deo. †Cumq;
compleſſet Dauid offerens holocauſta, & pacifica: bene-
3 dixit populo in nomine Dñi. †Et diuiſit vniuerſis per ſin
gulos, à viro vſq; ad mulierem tortam panis, & partem
4 aſſæ carnis bubalæ, & frixam oleo ſimilā. †Conſtituitq;
coram arca Domini de Leuitis, qui miniſtrarent: & re-
cordarentur operum eius, & glorificarent, atq; laud-
5 rent Dominum Deum Iſraël: †Aſaph principem, & ſe-
cundum eius Zachariam. Porrò Iahiel, & Semiramoth,
& Iehiel, & Mathathiam, & Eliab, & Banaiā, & Obed-
edom, & Iehiel ſuper organa pſalterij, & lyras: Aſaph
6 autem, vt cymbalis perſonaret. †Banaiam verò & Ia-
ziel ſacerdotes, canere tuba iugiter coram arca fœderis
7 Domini. †In illo die fecit Dauid principem ad confiten-
dum Domino, Aſaph & fratres eius.
8 †‖Confitemini Domino, & inuocate nomē eius: no- ‖Pſ.104.a.1. Iſa.12.a.4.
tas facite in populis adinuentiones eius.
9 †Cātate ei, & pſallite ei, & narrate oīa mirabilia eius.
10 †Laudate nomen ſanctum eius: lætetur cor quæren-
B tium Dominum.
11 †Quærite Dominum, & virtutem eius: quærite fa-
ciem eius ſemper.
12 †Recordamini mirabilium eius quæ fecit: ſignorum
illius, & iudiciorum oris eius.
13 †Semen Iſraël ſerui eius: filij Iacob electi eius.
14 †Ipſe Dñs Deus noſter: in vniuerſa terra iudicia eius.
15 †Recordamini in ſempiternum pacti eius: ſermonis
quem præcepit in mille generationes.
16 †Quem pepigit cum Abraham: & iuramenti illius
cum Iſaac.
17 †Et conſtituit illud Iacob in præceptum, & Iſraël in
pactum ſempiternum.
18 †Dicens, Tibi dabo terram-Chanáan, funiculum hę-
C reditatis veſtræ.
19 †Cùm eſſent pauci numero, parui & coloni eius.
20 †Et tranſierunt de gente in gentem, & de regno ad po-
pulum alterum.

21 † Non dimiſit quenquam calumniari eos: ſed incre-
pauit pro eis reges.
Pſal. 95 a. 1 22 † Nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis
nolite malignari.
23 † Cantate Domino omnis terra, annuntiate ex die in
C diem ſalutare eius.
24 † Narrate in gentibus gloriam eius: in cunctis popu-
lis mirabilia eius.
25 † Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis: & hor
ribilis ſuper omnes deos.
26 † Omnes enim dij populorum, idôla: Dominus au-
tem cælos fecit.
27 † Confeſſio & magnificentia coram eo: fortitudo &
gaudium in loco eius.
28 † Afferte Domino familiæ populorum: afferte Domi-
no gloriam, & imperium.
* 4. 29 † Date Domino gloriam, nomini eius, leuate ſacri-
ficium, & venite in conſpectu eius: & adorate Domi-
num in decôre ſancto.
30 † Commoueatur à facie eius omnis terra: ipſe enim
fundauit orbem immobilem.
31 † Lętentur cęli, & exultet terra, & dicant in nationi-
bus, Dominus regnauit.
32 † Tonet mare, & plenitudo eius: exultent agri, & om-
nia quæ in eis ſunt.
33 † Tunc laudabunt ligna ſaltus coram Domino: quia
venit iudicare terram.
34 † Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam
in ęternum miſericordia eius.
35 † Et dicite, Salua nos Deus Saluator noſter: & con-
D grega nos, & erue de gentibus, vt confiteamur nomini
ſancto tuo, & exultemus in carminibus tuis.
36 † Benedictus Dominus Deus Iſraël ab æterno vſq; in
ęternum: & dicat omnis pplꝰ, Amen, & hymnum Deo.
37 † Dereliquit itaq; ibi corã arca fœderis Dñi Aſaph, &
fratres eius: vt miniſtrarẽt in conſpectu arcę iugiter per
38 ſingulos dies, & vices ſuas. † Porrò Obed-edom, & fra-
tres eius ſexaginta octo: & Obed-edom filium Idithun,
39 & Hoſa conſtituit ianitores. † Sadoc autem ſacerdotem,
& fratres eius ſacerdotes, coram tabernaculo Dñi in ex-
40 celſo quod erat in Gabaon: † vt offerrent holocauſta Do-
mino ſuper altare holocauſtomatis iugiter, manè & ve-
ſperi, iuxta omnia quæ ſcripta ſunt in lege Dñi, quam
41 pręcepit Iſraëli. † Et poſt eum Heman & Idithun, & re-
liquos electos, vnumquenq; vocabulo ſuo, ad confiten-
42 dum Dño, Qm̃ in ęternum miſericordia eius. † Heman
quoq; & Idithun canentes tuba, & quatientes cymba-
la & oĩa muſicorũ organa ad canendum Dño: filios autẽ
43 Idithun fecit eſſe portarios. † Reuerſuſq; eſt oĩs pp̃ls in
domũ ſuã: & Dauid, vt benediceret etiam domui ſuæ.

Cogitanti Dauid ædificare domum Domino, promittitur filius, qui illam ſit ædificaturus, unde Dauid gratias agit, Dei erga ſe bonitatem extollens. CAP. XVII.

1 CVm autem habitaret Dauid in domo ſua, dixit ad
2. Reg. 7. a. 1 A Nathan prophetam: Ecce ego habito in domo ce-
2 drina: arca autem fœderis Domini ſub pellibus eſt. † Et
ait Nathan ad Dauid: Omnia quæ in corde tuo ſunt fac:
3 Deus enim tecum eſt. † Igitur nocte illa factus eſt ſermo
4 Dñi ad Nathan, dicens: † Vade & loquere Dauid ſeruo
meo: Hæc dicit Dñs: Nõ ædificabis tu mihi domum ad
5 habitandum. † Neq; enim manſi in domo ex eo tempore
* de terra Ægypti. quo eduxi Iſraël * vſq; ad diem hanc: ſed fui ſemper mu-
6 tans loca tabernaculi, & in tentorio † manens cum omni
Iſraël. Nunquid locutus ſum ſaltem vni iudicum Iſraël,
quibus pręceperã vt paſcerent populum meum, & dixi:
7 Quare nõ ædificaſtis mihi domũ cedrinam? † Nunc itaq;
ſic loquêris ad ſeruum meũ Dauid: Hæc dicit Dñs exer-
cituum: Ego tuli te cùm in paſcuis ſequereris gregem: vt
8 eſſes dux populi mei Iſraël. † Et fui tecum quocunq; per-
B rexiſti: & interfeci omnes inimicos tuos coram te, feciq;
tibi nomen quaſi vnius magnorum qui celebrantur in
9 terra. † Et dedi locum populo meo Iſraël: plantabitur &
habitabit in eo, & vltrà nõ commouebitur: nec filij ini-
10 quitatis atterent eos, ſicut à principio, † ex diebus quibꝰ
dedi iudices populo meo Iſraël, & humiliaui vniuerſos
inimicos tuos. * Annũtio ergo tibi, quòd ædificaturus ſit * Annũtiabo
11 tibi Dñs domum. † Cumq; impleueris dies tuos vt vadas
ad patres tuos, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod erit
12 de filiis tuis: & ſtabiliam regnum eius. † Ipſe ædificabit
mihi domum, & firmabo ſolium eius vſq; in æternum:
13 † EGO ERO EI IN PATREM, & ipſe erit mihi in
filium: & miſericordiam meam non auferam ab eo, ſi-
14 cut abſtuli ab eo qui ante te fuit. † Et ſtatuam eum in do-
mo mea, & in regno meo vſq; in ſempiternum: & thro-
15 nus eius erit firmiſſimus in perpetuũ. † Iuxta oĩa ver-
ba hæc, & iuxta vniuerſam viſionem iſtam, ſic locutus
16 eſt Nathan ad Dauid. † Cumq; veniſſet rex Dauid, & ſe-
C diſſet corã Dño, dixit, † Quis ego ſum Dñe Deus, & q̃
17 domus mea, vt præſtares mihi talia? † Sed & hoc parum
viſum eſt in conſpectu tuo, ideoq; locutus es ſuper do-
mum ſerui tui etiam in futurum: & feciſti me ſpectabi-
18 lem ſuper omnes homines Dñe Deus. † Quid vltrà ad-
dere poteſt Dauid, cùm ita glorificaueris ſeruum tuum,
19 & cognoueris eum? † Dñe propter famulũ tuũ iuxta cor
tuum feciſti omnem magnificentiam hanc, & nota eſſe
20 voluiſti vniuerſa magnalia. † Dñe nõ eſt ſimilis tui: & nõ
eſt alius Deus abſq; te, ex omnibꝰ quos audiuimus auri-
21 bus noſtris. † Quis * enim eſt alius, vt populꝰ tuus Iſraël, * autem 4.
D gens vna in terra, ad quam perrexit Deus, vt liberaret &
faceret populũ ſibi, & magnitudine ſua atq; terroribus
eiiceret nationes à facie eius, quem de Ægypto liberarat?
22 † Et poſuiſti populum tuum Iſraël tibi in populum vſq;
23 in æternum, & tu Dñe factus es Deus eius. † Nunc igitur
Dñe ſermo quem locutus es famulo tuo, & ſuper domũ
eius, confirmetur in perpetuum, & fac ſicut locutus es.
24 † Permaneatq; & magnificetur nomen tuum vſq; in ſem
piternum: & dicatur, Dñs exercituum Deus Iſraël, & do
25 mus Dauid ſerui eius permanens corã eo. † Tu enim Dñe
Deus meus reuelaſti auriculam ſerui tui, vt ædificares ei
domum: & idcirco inuenit ſeruus tuus fiduciam, vt oret
26 coram te. † Nunc ergo Dñe tu es Deus: & locutus es ad
27 ſeruum tuum tanta beneficia. † Et cœpiſti benedicere do
mui ſerui tui, vt ſit ſemper coram te: te enim Domine
benedicente, benedicta erit in perpetuum.

Prælia Dauid, & tributa gentibus impoſita, atque officiarij eius. CAP. XVIII.

1 FActum eſt autem poſt hæc, vt percuteret Dauid Phi- 2. Reg. 8. a. 1.
A liſthiim, & humiliaret eos, & tolleret Geth, & filias
2 eius de manu Philiſthiim, † percuteretq; Moab, & fierẽt
3 Moabitæ ſerui Dauid offerentes ei munera. † Eo tempore
percuſſit Dauid etiam Adar-ézer regem Soba regionis
Emath, quando perrexit vt dilataret imperium ſuum vſ-
4 que ad flumen Euphráten. † Cepit ergo Dauid mille
quadrigas eius, & ſeptem millia equitum, ac viginti mil-
lia virorum peditum: ſubneruauitq; omnes equos cur-
ruum, exceptis centum quadrigis quas reſeruauit ſibi.
5 † Superuenit autem, & Syrus Damaſcenus, vt auxilium
B præberet Adar-ézer regi Soba: ſed & huius percuſſit Da
6 uid viginti duo millia virorum. † Et poſuit milites in
Damaſco, vt Syria quoque ſeruiret ſibi, & offerret mu-
nera. Adiuuitq; eum Dominus in cunctis ad quę per-
7 rexerat. † Tulit quoque Dauid pharetras aureas, quas
habuerant ſerui Adar-ézer: & attulit eas in Ieruſalem.
8 † Necnon de Tebath & Chun vrbibus Adar-ézer æris
plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum, &
9 columnas, & vaſa ænea. † Quod cùm audiſſet Thou
C rex Hemath, percuſſiſſe videlicet Dauid omnem exer-
10 citum Adar-ézer regis Soba, † miſit Adoram filium
ſuum ad regem Dauid, vt poſtularet ab eo pacem, & cõ-
gratularetur ei quòd percuſſiſſet, & expugnaſſet Adar-
11 ézer: aduerſarius quippe erat Thou Adar-ézer. † Sed
& omnia vaſa aurea, & argentea & ænea conſecrauit
Dauid rex Domino, cum argento & auro quod tule-
rat ex vniuerſis gentibus, tam de Idumæa, & Moab,

12 & filiis Ammon, quàm de Philiſthiim, & Amalec. ꝰAbi-
D ſai verò filius Saruiæ percuſſit Edom in Valle-ſalinarũ,
13 decem & octo millia: ꝰ& conſtituit in Edom præſidium,
vt ſeruiret Idumęa Dauid: ſaluauitq; Dñs Dauid in cun-
14 ctis ad quæ perrexerat. ꝰRegnauit ergo Dauid ſuper vni-
uerſum Iſraël, & faciebat iudicium atq; iuſtitiam cũcto
15 populo ſuo. ꝰPorrò Ioab filius Saruiæ erat ſuper exerci-
16 tum, & Ioſaphat filius Ahilud à commentariis. ꝰSadoc
*Abi-melech 3. autem filius Achitob, & *Ahi-mélech*, filius Abiathar,
17 ſacerdotes: & Suſa, ſcriba. ꝰ Banaias quoque filius Io-
iadæ ſuper legiones Cerethi, & Phelethi: Porrò filij
Dauid primi ad manum regis.

Hanon rex Ammon, ſeruos Dauid, qui ad conſolandum de patris morte venerant, cõtumelia affectis, à Dauid inuaditur ac vincitur vnà cum Syris auxiliaribus. CAP. XIX.

1 ACcidit autem vt moreretur Naas rex filiorũ Am-
2.Re.10.a.1 A mon, & regnaret filius eius ꝓ eo. ꝰDixitq; Dauid:
2 Faciam miſericordiã cũ Hanon filio Naas: præſtitit enim
mihi pater eius gratiam. Miſitq; Dauid nuntios ad cõ-
ſolandum eum ſuper morte patris ſui. Qui cùm puenif-
ſent in terrã filiorum Ammon vt conſolarentur Hanon,
3 ꝰdixerunt principes filiorũ Ammon ad Hanon, Tu forſi-
tan putas, ꝙ Dauid honoris cauſa in patrẽ tuũ miſerit q
conſolarentur te: nec animaduertis, ꝙ vt explorẽt, & in-
ueſtigent, & ſcrutentur terram tuam venerint ad te ſerui
4 eius. ꝰIgitur Hanon pueros Dauid decaluauit, & raſit, &
pręcidit tunicas eorũ à natibus vſq; ad pedes, & dimiſit
5 eos. ꝰQui cùm abiiſſent, & hoc mãdaſſent Dauid, miſit
B in occurſum eorũ (grandem enim contumeliã ſuſtinue-
rant) & præcepit, vt manerent in Iericho, donec creſce-
6 ret barba eorũ, & tũc reuerterẽtur. ꝰVidentes autẽ filij
Ammon, ꝙ iniuriam feciſſent Dauid, tam Hanon q̃ reli-
quus pplˢ, miſerunt mille talenta argenti, vt conducerẽt
ſibi de Meſopotamia, & de Syria, Maacha, & de Soba
7 currus, & equites. ꝰConduxeruntq; triginta duo millia
curruum, & regẽ Maacha cum pplˢo eius. Qui cùm ve-
niſſent caſtrametati ſunt è regione Medaba. Filij quo-
C que Ammon cõgregati de vrbibus ſuis, venerũt ad bel-
8 lum. ꝰQuod cùm audiſſet Dauid, miſit Ioab, & oẽm exer
9 citum virorũ fortium: ꝰegreſſiq; filij Ammon, direxerũt
aciem iuxta portã ciuitatis: reges autẽ qui ad auxiliũ eius
10 venerãt, ſeparatim in agro ſteterũt. ꝰIgitur Ioab intelli-
gens bellum ex aduerſo, & poſt tergũ contra ſe fieri, ele-
git viros fortiſſimos de vniuerſo Iſraël, & perrexit cõtra
11 Syrum. ꝰReliquã autẽ partẽ populi dedit ſub manu Abi-
12 ſai fratris ſui: & perrexerunt contra filios Ammon. ꝰDi-
xitque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: Si autẽ ſu-
13 perauerint te filij Ammon, ero tibi in præſidiũ. Confor-
tare, & agamus viriliter pro pplˢo noſtro, & pro vrbibus
Dei noſtri: Dñs autem quod in conſpectu ſuo bonũ eſt,
14 faciet. ꝰPerrexit ergo Ioab, & pplˢ qui cũ eo erat, cõtra
15 Syrum ad prælium: & fugauit eos. ꝰPorrò filij Ammon
D vidẽtes ꝙ fugiſſet Syrus, ipſi quoq; fugerunt Abiſai fra-
trem eius, & ingreſſi ſunt ciuitatẽ: reuerſusq; eſt etiam
16 Ioab in Ierlm. ꝰVidens autem Syrus quòd cecidiſſet corã
Iſrl, miſit nuntios, & adduxit Syrũ q erat trans fluuium:
Sophach autẽ princeps militię Adar-ézer, erat dux eorũ.
17 ꝰQuod cùm annuntiatũ eſſet Dauid, cõgregauit vniuer-
ſum Iſrl, & trãſiuit Iordanẽ, irruitq; in eos, & direxit ex
18 aduerſo aciem, illis cõtra pugnãtibus. ꝰFugit autem Sy-
rus Iſrl: & interfecit Dauid de Syris ſeptẽ millia curruũ,
& quadraginta millia peditũ, & Sophach exercitus prin
19 cipem. ꝰVidentes autẽ ſerui Adar-ézer ſe ab Iſraël eſſe
ſuperatos, transfugerunt ad Dauid, & ſeruierunt ei: no-
luitq; vltrà Syria auxilium præbere filiis Ammon.

Bella à Dauid proſperè acta aduerſum Ammonitas, ac Philiſthæos, & in his occiditur Gigas ſenos habens digitos, hoc eſt ſimul vigintiquatuor. CAP. XX.

1 FActum eſt autem poſt anni circulum, eo tẽpore quo
2.Re.10.b.7 & 11.a.1. A ſolent reges ad bella procedere, cõgregauit Ioab exer
citum, & robur militiæ, & vaſtauit terram filiorũ Am-
mon, perrexitq; & obſedit Rabba: porrò Dauid mane
bat in Ieruſalem, qñ Ioab percuſſit Rabba, & deſtruxit
2 eam. ꝰTulit autẽ Dauid coronã Melchom de capite eius,
& inuenit in ea auri pondo talentũm, & precioſiſſimas
gemmas, fecitq; ſibi inde diadema: manubias quoq; vr-
3 bis plurimas tulit. ꝰ Populum autẽ qui erat in ea, eduxit:
3 & fecit ſuper eos tribulas, & trahas, & ferrata carpenta
tranſire, ita vt diſſecarentur & contererentur: ſic fecit
Dauid cunctis vrbibus filiorum Ammon: & reuerſus eſt
4 cum omni populo ſuo in Ieruſalem. ꝰPoſt hæc initũ eſt 2.Reg.21.d.18.
bellum in Gazer aduerſum Philiſthæos: in quo percuſſit
Sobochai Huſathites, Saphai de genere Raphaim, & hu
5 miliauit eos. ꝰ Aliud quoq; bellum geſtum eſt aduerſus
C Philiſthæos, in quo percuſſit Adeodatus filius Saltus
Beth-léhemites fratrem Goliath Gethæi, cuius haſtę li- *Lehemitẽ 3.
6 gnum erat quaſi liciatoriũ texentiũ. ꝰSed & aliud bel-
lum accidit in Geth, in quo fuit homo lõgiſſimus, ſenos
habens digitos, id eſt, ſimul vigintiquatuor: qui & ipſe
de Rapha fuerat ſtirpe generatus. Hic blaſphemauit Iſ-
raël: & percuſſit eum Ionathan filius Samaa fratris Da-
uid. Hi ſunt filij Rapha in Geth, qui ceciderunt in ma-
nu Dauid, & ſeruorum eius.

Dauid populum numerando Deum offendens, peſte, quam ex tribus elegerat, percutitur, donec Deum oratione placaret, & altare in area Ornan Iebuſæi erigeret. CAP. XXI.

1 COnſurrexit autem Satan contra Iſraël: & incitauit 2.Re.24.a.1
A Dauid vt numeraret Iſraël. ꝰDixitq; Dauid ad Ioab, Inf.27.e.24.
2 & ad principes populi: Ite, & numerate Iſraël à Ber-
ſabee vſque Dan: & afferte mihi numerum vt ſciam.
3 ꝰ Reſponditq; Ioab: Augeat Dñs populum ſuum cen-
tuplum, quàm ſunt: nónne, dñe mi rex, omnes ſerui tui
ſunt? quare hoc quęrit dñs meus quod in peccatum re-
4 putetur Iſraëli? ꝰSed ſermo regis magis præualuit: egreſ-
ſusq; eſt Ioab, & circuiuit vniuerſum Iſraël: & reuer-
5 ſus eſt Ieruſalem. ꝰ Deditque Dauidi numerum eorum
quos circuierat: & inuentus eſt omnis numerus Iſraël,
mille millia, & centum millia virorum educentium gla-
dium: De Iuda autem *quadringenta* ſeptuaginta millia *trecenta 13.
6 bellatorum. ꝰ Nam Leui, & Ben-iamin non numera-
uit: eò quòd Ioab inuitus exequeretur regis imperium.
7 ꝰDiſplicuit autem Deo quod iuſſum erat: & percuſſit Iſ-
8 raël. ꝰ Dixitq; Dauid ad Deum: Peccaui nimis vt hoc
facerem: obſecro aufer iniquitatem ſerui tui, quia inſi-
9 pienter egi. ꝰ Et locutus eſt Dñs ad Gad Videntem Da-
10 uidis, dicens: ꝰ Vade & loquere ad Dauid, & dic ei, ·-1.
B Hæc dicit Dñs. Trium tibi optionem do: vnum quod
11 volueris elige, & faciam tibi. ꝰ Cumq; veniſſet Gad ad
12 Dauid, dixit ei, Hęc dicit Dñs: Elige quod volueris: ꝰaut
tribus annis peſtilentiam*: aut tribus menſibus te fu- *famis 4.
gere hoſtes tuos: & gladium eorum non poſſe euadere:
aut tribus diebus gladium Domini, & mortem verſari
in terra, & angelum Domini interficere in vniuerſis fi-
nibus Iſraël. Nunc igitur vide quid reſpondeam ei qui
13 miſit me. ꝰ Et dixit Dauid ad Gad, Ex omni parte me
anguſtiæ premũt, ſed melius mihi eſt vt incidam in ma-
nus Dñi, quia multæ ſunt miſerationes eius: quàm in
14 manus hominum. Miſit ergo Dñs peſtilentiam in Iſ-
raël: & ceciderunt de Iſraël ſeptuaginta millia virorum.
15 ꝰMiſit quoq; angelum in Ieruſalem, vt percuteret eam:
Cumque percuteretur, vidit Dñs, & miſertus eſt ſuper
magnitudine mali: & imperauit angelo qui percutie-
bat, Sufficit, iam ceſſet manus tua. Porrò angelus Do-
16 mini ſtabat iuxta aream Ornan Iebuſæi. ꝰ Leuanſque
C Dauid oculos ſuos, vidit angelum Dñi ſtantem inter cę-
lum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, &
verſum contra Ieruſalem: & ceciderunt tam ipſe, quàm
17 maiores natu veſtiti ciliciis, proni in terram. ꝰDixitque
Dauid ad Deum, Nónne ego ſum qui iuſſi vt numerare-
tur pplˢ? Ego qui peccaui, ego qui malum feci: iſte grex
quid commeruit? Dñe Deus meus vertatur obſecro ma-
nus tua in me, & in domũ patris mei: pplˢ autẽ tuus nõ
18 percutiatur. ꝰ Angelus autem Dñi præcepit Gad vt di-

ceret Dauidi, vt aſcenderet, extrueretq; altare Dño Deo
19 in area Ornan Iebuſæi. † Aſcendit ergo Dauid iuxta ſer-
monem Gad, quem locutus ei fuerat ex nomine Domi-
20 ni. † Porrò Ornan cùm ſuſpexiſſet, & vidiſſet angelum,
quatuorq; filij eius cum eo, abſconderunt ſe: nam eo té-
21 pore terebat in area triticum. † Igitur cùm veniret Dauid
ad Ornan, conſpexit eum Ornan, & proceſſit ei obuiam
22 de area, & adorauit eum pronus in terram. † Dixitq; ei
D Dauid, Da mihi locum areæ tuæ, vt ædificem in ea altare
Dño: ita vt quantum valet argenti accipias, & ceſſet pla-
23 ga à populo. † Dixit autem Ornan ad Dauid, Tolle, & fa-
ciat dñs meus rex quodcunq; ei placet: ſed & boues do
in holocauſtũ, & tribulas in ligna, & triticum in ſacrifi-
24 cium. Omnia libens præbebo. † Dixitque ei rex Dauid,
Nequaquam ita fiet, ſed argentum dabo quantum valet:
neque enim tibi auferre debeo, & ſic offerre Dño holo-
1.Par.3.a.1. 25 cauſta gratuita. † Dedit ergo Dauid Ornã pro loco, ſi-
26 clos auri iuſtiſſimi ponderis ſexcentos. † Et ædificauit ibi
altare Dño: obtulitq; holocauſta, & pacifica. & inuoca-
uit Dñm, & exaudiuit eum in igne de cælo ſuper altare
27 holocauſti. † Præcepitq; Dñs angelo: & conuertit gla-
28 dium ſuum in vaginam. † Protinus ergo Dauid, videns
quòd Dñs exaudiſſet eum in area Ornan Iebuſæi, immo
29 lauit ibi victimas. † Tabernaculum autem Dñi, quod fe-
‖Exo.36.a.1 cerat ‖Moyſes in deſerto, & altare holocauſtorum, ea té-
30 peſtate erat in excelſo Gabaon. † Et non præualuit Dauid
ire ad altare, vt ibi obſecraret Deum: nimio enim fuerat
timore perterritus, videns gladium angeli Domini.

Præparat Dauid neceſſaria ad ædificandum templum Domini, quod Salomoni præcipit vt extruat, Deumq; ſemper ſedulò colat, exhortans principes vt illi ſint auxilio. CAP. XXII.

1. Dixitq; Dauid, Hæc eſt domus Dei, & hoc altare in
A holocauſtum Iſraël. † Et præcepit vt cõgregarentur
2 omnes proſelyti de terra Iſraël, & conſtituit ex eis lato-
mos ad cædendos lapides, & poliendos, vt ædificaretur
3 domus Dei. † Ferrum quoq; plurimum ad clauos ianua-
rum, & ad commiſſuras atq; iuncturas præparauit Da-
4 uid: & æris pondus innumerabile. † Ligna quoq; cedri-
na non poterant æſtimari, quæ Sidonij & Tyrij depor-
5 tauerant ad Dauid. † Et dixit Dauid, Salomon filius meus
puer paruulus eſt & delicatus: domus autem quam ædi-
ficare volo Dño, talis eſſe debet vt in cunctis regionibus
nominetur: præparabo ergo ei neceſſaria. Et ob hãc cau-
ſam, ante mortem ſuam omnes præparauit impenſas.
6 † Vocauitq; Salomonem filium ſuum: & præcepit ei vt
7 ædificaret domum Dño Deo Iſraël. † Dixitq; Dauid ad
Salomonem, Fili mi, voluntatis meæ fuit vt ædificarem
Inf.28.a.5. 8 domum nomini Dñi Dei mei. † Sed factus eſt ſermo Dñi
B ad me, dicens: Multum ſanguinem effudiſti, & plurima
bella bellaſti: non poteris ædificare domũ nomini meo,
9 tanto effuſo ſanguine coram me. † Filius qui naſcetur ti-
bi, erit vir quietiſſimus: faciam enim eum requieſcere
ab omnibus inimicis ſuis per circuitum: & ob hanc cau
ſam Pacificus vocabitur: & pacem & ocium dabo in Iſ-
‖2.Reg.7.b.13. 10 raël cunctis diebus eius. † ‖Ipſe ædificabit domum no-
Heb.1.a.5. mini meo: & IPSE ERIT MIHI IN FILIVM, &
3.Re.5.b.5. ego ero illi in patrem: firmaboq; ſolium regni eius ſuper
11 Iſraël in æternum. † Nunc ergo fili mi, ſit Dñs tecum &
C proſperare, & ædifica domum Dño Deo tuo, ſicut locu-
12 tus eſt de te. † Det quoq; tibi Dñs prudẽtiam, & ſenſum,
vt regere poſſis Iſraël, & cuſtodire legem Dñi Dei tui.
13 † Tunc enim proficere poteris, ſi cuſtodieris mandata,
& iudicia quæ præcepit Dñs Moyſi vt doceret Iſraël: Con-
14 fortare, & viriliter age, ne timeas, neque paueas. † Ecce
ego in paupertate mea præparaui impenſas domus Dñi,
auri talenta centum millia, & argenti mille millia talen-
torum: æris verò & ferri non eſt pondus: vincitur enim
numerus magnitudine: ligna & lapides præparaui ad
15 vniuerſa impendia. † Habes quoq; plurimos artifices la-
D tomos, & cæmẽtarios, artificeſq; lignorum, & omnium
16 artium ad faciendum opus, prudentiſſimos † in auro, &
argento, & ære, & ferro, cuius non eſt numerus. Surge
17 igitur, & fac, & erit Dñs tecum. † Præcepit quoq; Dauid
cunctis principibus Iſraël, vt adiuuarẽt Salomonem fi-
18 lium ſuum. † Cernitis, inquiens, quòd Dñs Deus veſter
vobiſcum ſit, & dederit vobis requiem per circuitum,
& tradiderit omnes inimicos veſtros in man* veſtras, -4.
& ſubiecta ſit terra coram Dño & coram populo eius: -10.
19 † Præbete igitur corda veſtra, & animas veſtras: vt quæ-
ratis Dñm Deum veſtrum: & conſurgite & ædificate ſan
ctuarium Dño Deo: vt introducatur arca fœderis Dñi, &
vaſa Dño cõſecrata, in domum quæ ædificatur noĩ Dñi.

Dauid ſenex, Salomone rege deſignato, numeratorum Leuitarum officia deſignat, Moyſiq; filij Leuitis annumerãtur. CAP. XXIII.

1 Igitur Dauid ſenex & plenus dierum, regem cõſtituit
A Salomonem filium ſuum ſuper Iſraël. † Et congrega-
2 uit omnes principes Iſraël, & ſacerdotes atq; Leuitas.
3 † Numeratiq; ſunt Leuitæ à *viginti annis, & ſuprà, *viginta 4.
4 & inuenta ſunt triginta octo millia virorum. † Ex his
electi ſunt & diſtributi in miniſterium domus Domini
vigintiquatuor millia: præpoſitorum autẽ & iudicum,
5 ſex millia. † Porrò quatuor millia ianitores: & totidem
pſaltes canentes Domino in organis quæ fecerat ad ca-
6 nendum. † ‖Et diſtribuit eos Dauid per vices filiorum ‖Exo.6.c.17.
7 Leui, Gerſon, videlicet, & Caath, & Merari. † Filij Sup.6.a.1.
8 Gerſon: Leedam, & Semei. † Filij Leedam: princeps
9 Iahiel, & Zethan, & Ioël, tres. † Filij Semei: Salo-
B mith, & Hoſiel & Aaram, tres: iſti principes familiarũ
10 Leedam. † Porrò filij Semei: Leheth, & Ziza, & Iaus,
11 & Baria: iſti filij Semei quatuor. † Erat autem Leheth
prior, Ziza ſecundus: porrò Iaus & Baria non habue-
runt plurimos filios, & idcirco in vna familia vnaq; do-
12 mo computati ſunt. † Filij Caath: Amram & Iſaar,
13 Hebron & Oziel quatuor. † ‖Filij Amram, Aaron, & ‖Exo.2.a.2.
Moyſes. ‖Separatuſq; eſt Aaron vt miniſtraret in San- & b.5.10.
ctoſanctorum, ipſi & filij eius in ſempiternum, & ado- ‖Heb.5.b.5.
leret incenſum Domino ſecundùm ritum ſuum, ac be-
14 nediceret nomini eius in perpetuum. † Moyſi quoque
15 hominis Dei filij annumerati ſunt in tribu Leui. † Fi-
16 lij Moyſi: Gerſom, & Eliézer. † Filij Gerſom: Subuel
17 primus. † ‖Fuerunt autem filij Eliézer: Rohobia pri- ‖Exo.2.d.22
C mus: & non erant Eliézer filij alij. Porrò filij Rohobia & 18.a.3.
18 multiplicati ſunt nimis. † Filij Iſaar: Salomith pri-
19 mus. † Filij Hebron: Ieriau primus, Amarias ſecun-
20 dus, Iahaziel tertius, Iecmaan quartus. † Filij Oziel:
21 Micha primus, Ieſia ſecundus. † Filij Merari: Moho-
22 li, & Muſi. † Filij Moholi: Eleazar & Cis. † Mor-
tuus eſt autem Eleázar, & non habuit filios, ſed filias:
23 acceperuntq; eas filij Cis fratres earum. † Filij Muſi:
24 Moholi, & Eder, & Ierimoth, tres. † Hi filij Leui in co-
gnationibus & familiis ſuis, principes per vices, & nu-
merum capitum ſingulorum qui faciebant opera mini-
25 ſterij domus Domini à viginti annis, & ſuprà. † Dixit
enim Dauid, Requiem dedit Dominus Deus Iſraël po-
pulo ſuo, & habitationem Ieruſalem vſque in æternum.
26 † Nec erit officij Leuitarum vt vltrà portent tabernacu-
27 lum, & omnia vaſa eius ad miniſtrandum. † Iuxta præ-
cepta quoque Dauid nouiſſima, ſupputabitur numerus
28 filiorum Leui à viginti annis, & ſuprà. † Et erunt ſub
D manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in ve-
ſtibulis & in exedris, & in loco purificationis, & in ſan-
ctuario, & in vniuerſis operibus miniſterij templi Dñi.
29 † Sacerdotes autem, ſuper panes propoſitionis, & ad ſi-
milæ ſacrificium, & ad lagana, & azyma, & ſartagi-
nem, & ad *torrendum, & ſuper omne pondus, atque *feruentem
30 menſuram. † Leuitæ verò vt ſtent manè ad confiten- ſimilam 24.
dum, & canendum Domino: ſimiliterq; ad veſperam,
31 † tam in oblatione holocauſtorum Domini, quàm in
ſabbathis, & Calendis, & ſolennitatibus reliquis iux-
ta numerum, & ceremonias vniuſcuiuſque rei, iugiter
32 coram Domino. † Et cuſtodiant obſeruationes taber-
naculi fœderis, & ritum ſanctuarij, & obſeruationem
filiorum Aaron fratrum ſuorum, vt miniſtrent in do-
mo Domini.

Familiarum Eleazar, & Ithamar vices vigintiquatuor in miniſterio Domini à Dauid deſignantur, reliquorumq́; Leuitarum familiæ ſimiliter ſorte diſtribuuntur.

C A P. X X I I I I.

1 PORrò filiis Aaron hę partitiones erant. Filij Aa- *Leui.10.a.1. Num.3.a.4. & 26.g.60.*
A ron: Nadab, & Abiu & Eleazar & Ithamar. †Mortui
2 ſunt autem Nadab & Abiu ante patrẽ ſuũ abſq; liberis:
3 ſacerdotioq́; functus eſt Eleazar, & Ithamar. †Et diuiſit
eos Dauid, *id eſt` Sadoc de filiis Eleazari, & Ahi-mélech *& 1.*
4 de filiis Ithamar ſm vices ſuas, & miniſteriũ. †Inuentiq́;
ſunt multò plures filij Eleazar in principibus viris, q̃ filij Ithamar. Diuiſit autẽ eis, hoc eſt filiis Eleazar principes per familias ſedecim: & filiis Ithamar per familias,
5 & domos ſuas octo. †Porrò diuiſit vtraſq; inter ſe familias ſortibus: erant enim principes ſanctuarij, & princi-
6 pes Dei tam de filiis Eleazar, q̃ de filiis Ithamar. †Deſcri-
B pſitq́; eos Semeias filius Nathanaël ſcriba Leuites*, corã rege & principibus, & Sadoc ſacerdote, & Achi-mélech filio Abiathar, principibus quoq; familiarũ ſacerdotalium & Leuiticarum: vnã domũ, q́ cæteris pręerat, Eleazar: & alterã domum, q́ ſub ſe habebat cęteros, Ithamar.
7 †Exiuit autem ſors prima Ioiarib, ſecunda Iedei, †ter-
8 tia Harim, quarta Seorim, †quinta Melchia, ſexta Mai-
9 man, †ſeptima Accos, octaua Abia, †nona Ieſua, decima
10 Sechenia, †vndecima Eliaſib, duodecima Iacim, †tertia-
11 decima Hoppha, decimaquarta Isbaab, †decimaquinta
12 Belga, decimaſexta Emmer, †decimaſeptima Hezir, deci-
13 maoctaua Aphſes, †decimanona Pheteia, viceſima Heze
14 chiel, †viceſimaprima Iachin, viceſimaſecunda Gamul,
15 †viceſimatertia Dalaiáu, viceſimaquarta Maaziáu. †Hę
16 vices eorum ſm miniſteria ſua, vt ingrediantur domum
17 Dñi, & iuxta ritum ſuũ ſub manu Aaron patris eorum:
18 ſicut pceperat Dñs Deus Iſrl. †Porrò filiorum Leui, q
19 reliqui fuerant, de filiis Amram erat Subael: & de filiis
C Subael, Iehedeia. †De filiis quoq; Rohobiæ princeps
20 Ieſias. †Iſaari verò filius Salemoth, filiusq́; Salemoth Ia-
21 hath: *filiusq́; eius Ieriáu-primus`, Amarias ſecundus, *-9.*
22 Iahaziel tertius, Iecmáan quartus. †Filius Oziel, Mi-
23 cha: filius Micha, Samir. †Frater Micha, Ieſia, filiusq́;
D Ieſię, Zacharias. †Filij Merari: Moholi, & Muſi filius
24 Oziáu: Benno. †Filius quoq; Merari: Oziáu & Soam,
25 & Zachur, & Hebri. †Porrò Moboli filius Eleazar, q
26 non habebat liberos. †Filius verò Cis, Ierameel. †Fi-
27 lij Muſi: Moholi, Eder, & Ierimoth. Iſti filij Leui ſm
28 domos familiarũ ſuarũ. †Miſeruntq́; & ipſi ſortes cõtra
29 fratres ſuos filios Aaron corã Dauid rege, & Sadoc, & A-
30 hi-mélech, et principib⁹ familiarũ ſacerdotaliũ, et Leui-
31 ticarũ, tã maiores, q̃ minores: oẽs ſors ęqualr̃ diuidebat.

*Ex filiis Aſaph, Heman, & Idithun *cantoribus pſaltis ac citharœdis, vigintiquatuor familiæ ac vices ſorte diſtribuuntur.*

C A P. X X V.

1 IGitur Dauid*, & magiſtratus exercitus ſegregauerunt
A in miniſterium filios Aſaph, & Heman, & Idithun: q prophetarẽt in citharis, & pſalteriis, & cymbalis ſm nu-
2 merũ ſuum dedicato ſibi officio ſeruientes. †De filiis
Aſaph: Zacchur, & Ioſeph & Nathania, & Aſarela, filij
3 Aſaph ſub manu Aſaph *prophetantes` iuxta regẽ. †Por- **prophetantis 1.*
rò Idithun: filij Idithun, Godolias, Sori, Ieſeias, & Haſabias, & Mathathias, ſex, ſub manu patris ſui Idithun qui in cithara pphetabat ſuper cõfitentes, & laudãtes Dñm.
4 †Hemã quoq;: filij Hemã, Bocciáu, Mathaniáu, Oziel,
B Subuel, & Ierimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemthi-ézer, & Ieſbacaſſa, Mellothi, Othir,
5 Mahaſioth; †oẽs iſti filij Heman *Vidẽtes` regis in ſermo- **Videntis 5.*
nibus Dei, vt exaltaret cornu: deditq́; De⁹ Heman filios
6 quatuordecim, & filias tres. †Vniuerſi ſub manu patris ſui ad cantandũ in templo Dñi diſtributi erant, in cymbalis, & pſalteriis, & citharis, in miniſteria domus Dñi iuxta regem: Aſaph videlicet & Idithun, & Heman.
7 †Fuit autem numerus eorum cum fratribus ſuis, qui erudiebant canticũ Dñi, cuncti doctores ducenti octo-
8 gintaocto. †Miſeruntq́; ſortes per vices ſuas, ex æquo
9 tam maior q̃ minor, doctus pariter & indoctus. †Egreſ-
C ſaq́; eſt ſors prima Ioſeph, qui erat de Aſaph. Secunda Godolię, ipſi & filiis eius, & fratribus eius duodecim.
10 †Tertia Zachur, filiis & fratribus eius duodecim.
11 †Quarta Iſari, filiis & fratribus eius duodecim.
12 †Quinta Nathaniæ, filiis & fratribus eius duodecim.
13 †Sexta Bocciáu, filiis & fratribus eius duodecim.
14 †Septima Iſraela, filiis & fratribus eius duodecim.
15 †Octaua Ieſaię, filiis & fratribus eius duodecim.
16 †Nona Mathaniæ, filiis & fratribus eius duodecim.
17 †Decima Semeiæ, filiis & fratribus eius duodecim.
18 †Vndecima Azareel, filiis & fratribus eius duode-
D cim. †Duodecima Haſabiæ filiis & fratrib⁹ eius duo-
19 decim. †Tertiadecima Subael, filiis & fratribus eius
20 duodecim. †Quartadecima Mathathię, filiis & fratri-
21 bus eius duodecim. †Quintadecima Ierimoth, filiis
22 & fratribus eius duodecim. †Sextadecima Hananiæ,
23 filiis & fratrib⁹ eius duodecim. †Septimadecima Ieſ-
24 bacaſſæ, filiis & fratribus eius duodecim. †Octaua-
25 decima Hanani, filiis & fratribus eius duodecim. †No-
26 nadecima Mellothi, filiis & fratribus eius duodecim.
27 †Viceſima Eliátha, filiis & fratribus eius duodecim.
28 †Viceſimaprima Othir, filiis & fratribus eius duode-
29 cim. †Viceſimaſecunda Geddelthi, filiis & fratribus
30 eius duodecim. †Viceſimatertia Mahazioth, filiis &
31 fratribus eius duodecim. †Viceſimaquarta Romemthiézer, filiis & fratribus eius duodecim.

Templi ianitores deſignantur, & quæ porta à qua familia ſit cuſtodienda ſorte diſponitur, item qui theſauros, & vaſa ſacra cuſtodiant.

C A P. X X V I.

1 DIuiſiones autem ianitorum: de Coritis Meſelemia,
A filius Core, de filiis Aſaph. †Filij Meſelemiæ: Za-
2 charias primogenitus, Iadiel ſecundus, Zabadias tertius,
3 Iathanael quartus, †Ælã quintus, Iohanam ſextus, Elioe-
4 nai ſeptimus. †Filij autẽ Obed-edom: Semeias primogenitus, Iozabad ſecũdus, Ioaha tertius, Sachar quar-
5 tus, Nathanael quintus, †Ammiel ſextus, Iſſachar ſepti-
6 mus, Phollathi octauus: quia benedixit illi Dñs. †Semeiæ autem filio eius nati ſunt filij, præfecti familiarũ ſua-
7 rum: erant enim viri fortiſſimi. †filij ergo Semeię: Othni, & Raphaël, & Obed, Elzabad, & fratres eius viri for-
8 tiſſimi. Elieu quoque, & Samachias. †omnes hi de filiis Obed-edom: ipſi & filij, & fratres eorum fortiſſimi
9 ad miniſtrandum, ſexagintaduo de Obed-edom. †Porrò Meſelemiæ filij, & fratres eorum robuſtiſſimi, de-
10 cem & octo. †De Hoſa autem, id eſt de filiis Merari:
B Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, &
11 idcirco poſuerat eum pater eius in principem:) †Helcias ſecundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus: omnes hi
12 filij, & fratres Hoſa, tredecim. †Hi diuiſi ſunt in ianitores, vt ſemper principes cuſtodiarum, ſicut & fratres
13 eorum miniſtrarent in domo Dñi. †Miſſæ ſunt ergo ſortes ex ęquo, & paruis & magnis per familias ſuas in vnã-
14 quanque portarum. †Cecidit ergo ſors orientalis, Selemię. Porrò Zachariæ filio eius, viro prudentiſſimo,
15 & erudito, ſortitò obtigit plaga ſeptentrionalis: †Obed-edom verò, & filiis eius, ad auſtrum: in qua parte do-
16 mus erat ſeniorum concilium. †Sephim & Hoſa ad occidentem, iuxta portam quę ducit ad viam aſcenſionis:
17 cuſtodia contra cuſtodiam. †Ad orientem verò, Leuitæ ſex: & ad aquilonem quatuor per diem atque ad meridiem ſimiliter in die, quatuor: & vbi erat concilium,
18 bini, & bini. †In cellulis quoque ianitorum ad occi-
C dentem quatuor in via: binique per cellulas. †Hę ſunt
19 diuiſiones ianitorum filiorum Core, & Merari. †Por-
20 rò Achias erat ſuper theſauros domus Dei, & vaſa ſan-
21 ctorum. †Filij quoque Ledan, filij Gerſonni: de Ledan principes familiarum, Ledan & Gerſonni, Iehie-
22 li. †Filij Iehieli: Zathan, & Ioël *fratres` eius ſu- **fratre 5.*
23 per theſauros domus Domini, †Amramitis, & Iſaa-
24 ritis, & Hebronitis, & Ozihelitis. †Subael autem

filius

fratres s.
25 filius Gerſom, filij Moyſi, præpoſitus theſauris. ⁊ Frater
quoque eius Eliezer, cuius filius Rahabia, & huius filius
Iſaias, & huius filius Ioram, huius quoque filius Zechri,
26 & huius filius Selemith. ⁊ Ipſe Selemith, & fratres eius
ſuper theſaurus ſanctorum, quę ſanctificauit Dauid rex,
& principes familiarum, & tribuni, & centuriones, &
27 duces exercitus, ⁊ de bellis, & manubiis pręliorum, quæ
conſecrauerant ad inſtaurationem, & ſuppellectilem
28 templi Domini. ⁊ Hæc autem vniuerſa ſanctificauit Sa-
D muel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, &
Ioab filius Saruiæ: omneſque ſanctificauerant ea per — omnes qui. 15.
29 manũ Selemith, & fratrum eius. ⁊ Iſaaritis verò præe-
rat Chonenias, & filij eius ad opera forinſecus ſuper
30 Iſraël ad docendum & iudicandum eos. ⁊ Porrò de He-
bronitis Haſabias, & fratres eius viri fortiſſimi, mille
ſeptingenti præerant Iſraëli trans Iordanem contra oc-
cidentem, in cunctis operibus Domini, & in miniſte-
31 rium regis. ⁊ Hebronitarum autem princeps fuit Ieria ſe-
cundùm familias, & cognationes eorum. Quadrageſi-
mo anno regni Dauid recenſiti ſunt: & inuenti ſunt viri
32 fortiſſimi in Iazer Galaad. ⁊ Fratreſque eius robuſtioris
ætatis, duo millia ſeptingenti principes familiarum. Prę-
poſuit autẽ eos Dauid rex Rubenitis, & Gadditis, & di-
midiæ tribui Manaſſe, in omne miniſteriũ Dei & regis.

Recenſentur duodecim principes, quorum ſinguli ſuo menſe viginti quatuor millibus præerant: ad hæc principes ſeu præfecti tribuum theſaurorum, reliquæq́ ſubſtantiæ regis recenſentur. C A P. X X V I I.

1 Filij autem Iſraël ſecundùm numerum ſuum, princi-
A pes familiarum, tribuni & centuriones & præfecti,
qui miniſtrabant regi iuxta turmas ſuas, ingredientes &
egredientes per ſingulos menſes in anno: vigintiquatuor
2 millibus ſinguli prȩerãt. ⁊ Primæ turmæ in primo men
ſe Ieſboam præerat filius Zabdiel: & ſub eo viginti qua-
3 tuor millia. ⁊ De filiis Phares, princeps cunctorum prin-
4 cipum in exercitu menſe primo. ⁊ Secundi menſis ha-
bebat turmam Dudia Ahohites, & poſt ſe alter nomine
Macelloth, qui regebat partem exercitus viginti qua-
5 tuor milliũ. ⁊ Dux quoque turmæ tertiæ in menſe ter-
sacerdotis 7 — tio, erat Banaias filius Ioiadę ſacerdos: & in diuiſione
6 ſua vigintiquatuor millia. ⁊ Ipſe eſt Banaias fortiſſimus
inter triginta, & ſuper triginta. Prȩerat autem turmæ
7 ipſius Amizadab filius eius. ⁊ Quartus, menſe quarto,
B Azahel frater Ioab, & Zabadias filius eius poſt eum: &
8 in turma eius vigintiquatuor millia. ⁊ Quintus, menſe
quinto, princeps Samaoth Iezerites: & in turma eius
9 vigintiquatuor millia. ⁊ Sextus, mẽſe ſexto, Hira filius
Acces Thecuites: & in turma eius vigintiquatuor mil-
10 lia. ⁊ Septimus, mẽſe ſeptimo, Helles Phallonites de fi-
liis Ephraim: & in turma eius vigintiquatuor millia.
11 ⁊ Octauus, menſe octauo, Sobochai Huſathites de ſtir-
12 pe Zarahi: & ĩ turma eius vigintiquatuor millia. ⁊ No-
nus, menſe nono, Abiezer Anathotites de filiis Iemini:
13 & in turma eius vigintiquatuor millia. ⁊ Decimus, men-
ſe decimo, Marai, & ipſe Netophathites de ſtirpe Zarahi,
14 & in turma eius vigintiquatuor millia. ⁊ Vndecimus,
mẽſe vndecimo, Banaias Pharathonites de filiis Ephrá-
15 im: & in turma eius vigintiquatuor millia. ⁊ Duodeci-
mus, menſe duodecimo, Holdai Netophathites, de ſtir-
pe Gothoniel: & in turma eius vigintiquatuor millia.
16 ⁊ Porrò tribubus præerãt in Iſraël, Rubenitis, dux Elie-
C zer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphathias filius Maa
17 cha: ⁊ Leuitis, Haſabias filius Camuel: Aaronitis, Sadoc.
18 ⁊ Iuda, Eliu frater Dauid: Iſſachar, Amri filius Michaël:
19 ⁊ Zabulonitis Ieſmaias filius Abdiæ: Nephthalitibus,
20 Ierimoth, filius Ozriel: filiis Ephraim, ⁊ Oſee filius Oza-
21 zin: dimidiæ tribui Manaſſe, Ioël filius Phadaię: ⁊ & di-
midię tribui Manaſſe in Galaad, Iaddo filius Zachariæ:
22 Ben-iamin autem, Iaſiel filius Abner. ⁊ Dan verò, Ezrihel
23 filius Ieroham. hi principes filiorum Iſraël. ⁊ Noluit au-
tem Dauid numerare eos à viginti annis inferius: quia
dixerat Dominus vt multiplicaret Iſraël quaſi ſtellas cę-
24 li. ⁊ Ioab filius Saruiæ cœperat numerare, nec comple- — Sup.21.a.2.
uit: quia ſuper hoc ira irruerat in Iſraël: & idcirco nu-
merus eorum qui fuerant recenſiti, non eſt relatus in fa-
25 ſtos regis Dauid. ⁊ Super theſauros autẽ regis fuit Az-
D moth filius Adiel. His autẽ theſauris qui erant in vr-
bibus, & in vicis, & in turribus prȩſidebat Ionathan fi-
26 lius Oziæ. ⁊ Operi autem ruſtico, & agricolis qui exerce-
27 bant terram, præerat Ezri filius Chelub: ⁊ vinearumq́;
cultoribus, Semeias Romathithes: Cellis autem vina-
28 riis, Zabdias Aphonites. ⁊ Nam ſuper olíueta & ficeta,
quæ erant in cãpeſtribus, Balanan Gederites: Super apo-
29 thecas autem olei, Ioas. ⁊ Porrò armentis quæ paſceban-
tur in Saron, præpoſitus fuit Setrai Saronites: & ſuper
30 boues in vallibus, Saphath filius Adli: ⁊ Super camelos
verò, Vbil Iſmahelites: & Super aſinos, Iadias Merona-
31 thites: ⁊ Super oues quoque Iaziz Agarenus. omnes hi,
32 principes ſubſtantię regis Dauid. ⁊ Ionathan autem pa-
truus Dauid, conſiliarius, vir prudens & literatus: ipſe
33 & Iahiel filius Hachamoni, erant cum filiis regis. ⁊ Achi-
tophel etiam cõſiliarius regis, & Chuſai Arachites ami-
34 cus regis. ⁊ Poſt Achitophel fuit Ioiada filius Banaiæ, &
Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Ioab.

Dauid præparatis ad templi ędificationem omnibus neceſſariis, Salomonem vniuerſoſq́ principes, conuocatos exhortatur ad mandata Dei cuſtodienda, præſcribens formam templi ædificandi. C A P. X X V I I I.

1 Conuocauit igitur Dauid omnes principes Iſraël,
A duces tribuum, & prępoſitos turmarum, qui mi-
niſtrabant regi: tribunos quoq; & centuriones, & qui
pręerant ſubſtantię & poſſeſſionibus regis: filioſq; ſuos
cum eunuchis, & potentes, & robuſtiſſimos quoſque
2 in exercitu Ieruſalem. ⁊ Cumq́ue ſurrexiſſet rex, & ſte-
tiſſet, ait: Audite me fratres mei, & populus meus,
cogitaui vt ædificarem domum in qua requieſceret arca
fœderis Domini, & ſcabellum pedum Dei noſtri, & ad
3 ædificandum omnia præparaui. ⁊ Deus autem dixit mi-
hi, Non ædificabis domum nomini meo: eò quòd ſis — 2. Reg.7. b.13.
4 vir bellator, & ſanguinem ſuderis. ⁊ Sed elegit Domi-
nus Deus Iſraël me de vniuerſa domo patris mei, vt eſ-
ſem rex ſuper Iſraël in ſempiternum: de Iuda enim ele-
B git principes: porrò de domo Iuda, domum patris mei:
& de filiis patris mei, placuit ei vt me eligeret regem ſu-
5 per cunctum Iſraël. ⁊ Sed & de filiis meis (filios enim — Sap.9.b.7.
mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium
meum, vt ſederet in throno regni Domini ſuper Iſraël:
6 ⁊ dixitque mihi: Salomon filius tuus ędificabit domum
meam, & atria mea: ipſum enim elegi mihi in filium, — altaria 13.
7 & ego ero ei in patrem. ⁊ Et firmabo regnum eius vſq;
in æternum, ſi perſeuerauerit facere præcepta mea, &
8 iudicia, ſicut & hodie. ⁊ Nunc ergo coram vniuerſo
cœtu Iſraël audiente Deo noſtro, cuſtodite & perqui-
rite cuncta mandata Domini Dei noſtri: vt poſſideatis
terram bonam, & relinquatis eam filiis veſtris poſt vos
9 vſque in ſempiternum. ⁊ Tu autem Salomon fili mi,
ſcito Deum patris mi, & ſerui ei corde perfecto, & ani-
mo voluntario: Omnia enim corda ſcrutatur Domi- — Pſal.7.c.10
nus, & vniuerſas mentium cogitationes intelligit. Si
quæſieris eum, inuenies: ſi autem dereliqueris eum,
10 proijciet te in æternum. ⁊ Nunc ergo quia elegit te Do-
minus vt ædificares domum ſanctuarij, conſortare, &
11 perfice. ⁊ Dedit autem Dauid Salomoni filio ſuo deſcri-
C ptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cœ-
naculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitia-
12 tionis, ⁊ nec non & omnium quæ cogitauerat atriorum
& exedrarum per circuitum in theſauros domus Do-
13 mini, & in theſauros ſanctorum, ⁊ diuiſionumq́ue ſa-
cerdotalium, & Leuiticarum, in omnia opera domus
Domini, & in vniuerſa vaſa miniſterij templi Domini.
14 ⁊ Aurum in pondere per ſingula vaſa miniſterij. Argen-
ti quoq; pondus pro vaſorum, & operum diuerſitate.
15 ⁊ Sed & in candelabra aurea, & ad lucernas eorũ, aurum
pro menſura vniuſcuiuſque candelabri, & lucernarum.

. Similiter & in candelabra argentea, & in lucernas eorũ
16 pro diuerſitate menſuræ, pondus argenti tradidit. †Au-
rum quoque dedit in ᵇmenſas propoſitionis pro diuerſi- *menſam 13.
tate ᵇmenſarum: ſimiliter & argentum in alias menſas *menſura 13.
17 argenteas. † Ad fuſcinulas quoq; & phialas, & thuribu-
D la ex auro puriſſimo, & leunculos aureos pro qualitate
méſuræ pondus diſtribuit, in leunculum & leunculum.
Similiter & in leones argenteos diuerſum argenti pon-
18 dus ſeparauit. †Altari autem in quo adoletur incenſum,
aurum puriſſimũ dedit: vt ex ipſo fieret ſimilitudo qua-
drigæ Cherubim extendentium alas, & velantium arcam
19 fœderis Dñi. † Omnia (inquit) venerunt ſcripta manu
Dñi ad me, vt intelligerem vniuerſa opera exemplaris.
20 †Dixit quoq; Dauid Salomoni filio ſuo: Viriliter age, &
cõfortare, & fac: ne timeas, & ne paueas, Dñs enim Deus
meus tecum erit, & nõ dimittet te, nec derelinquet, do-
21 nec perficias omne opus miniſterij domus Dñi. † Ecce
diuiſiones ſacerdotum & Leuitarum, in omne ᵇminiſte-
rium, domus Dñi aſſiſtunt tibi, & parati ſunt, & noue- *opus miniſterij 12.
runt tam principes, q̃ pplˢ facere omnia præcepta tua.

Recenſentur impenſa à Dauid in ædificium templi præparata, quibus principes ac populus plurima adijciunt donaria: Dauid benedicens Dominum orat pro Salomone ac populo, & ſacrificijs cum ingenti lætitia oblatis, vngitur ſecundò Salomon in regem pro patre Dauid, qui anno regni quadrageſimo in pace requieuit. CAP. XXIX.

1 LOcutuſq; eſt Dauid rex ad oẽm eccleſiam: Salomo-
A nem filium meum vnum elegit Deus, adhuc puerũ
& tenellum: opus enim grande eſt, neq; enim homini
2 præparatur habitatio, ſed *Deo. †Ego autem totis viribus *Domino 3.
meis præparaui impẽſas domus *Dei mei. Aurum ad va- *Domini.
ſa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in
ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quaſi ſti-
binos, & diuerſorũ colorum, oẽmq; pretioſum lapidẽ,
3 & marmor parium abundantiſſimè. †& ſuper hæc quæ
obtuli in domum Dei mei, de peculio meo aurum & ar
gentum do in templum Dei mei, exceptis his q̃ præpa-
4 raui in ædem ſanctam. † Tria millia talenta auri de auro
B Ophir: & ſeptem millia talẽtorum argenti probatiſſimi:
5 ad deaurandos parietes templi. † ᵇEt ᵇvbicunq; opus eſt *V 14.
aurum, de auro, & vbicunque opus eſt argentum, de ar-
gento opera fiant p manus artificum: & ſiquis ſpõtè of-
fert, impleat manum ſuam hodie, & offerat quod volue-
6 rit Dño. † Polliciti ſunt itaq; principes familiarũ, & pro-
ceres tribuum Iſrˡ, tribuni quoq; & cẽturiones, & prin-
7 cipes principum ᵇpoſſeſſionum regis. †Dederuntque in -6.
opera domus Dñi auri talenta quinq; millia, & ſolidos
decem millia: argenti talenta decem millia: & æris talẽta
decem & octo millia: ferri quoq; centum millia talẽto-
8 rum. †Et apud quemcunq; inuenti ſunt lapides, dederũt
in ᵇtheſauros ᵇdomus Dñi, per manum Iahiel Gerſonitis. *theſaurũ 9.
9 †Lætatuſq; eſt pplˢ, cùm vota *ſpontè promitterẽt: quia *ſua 4.
C corde toto offerebant ea Dño: ſed & Dauid rex lætatus
10 eſt gaudio magno. †Et benedixit Dño corã vniuerſa mul-
titudine, & ait: Benedictus es Dñe Deus Iſrˡ patris no-
11 ſtri ab æterno in æternum. †Tua eſt Dñe magnificentia,
& potentia, & gloria, atq; victoria, & tibi laus: cuncta
enim quæ in cælo ſunt & in terra, tua ſunt: tuũ Dñe re-
12 gnum, & tu es ſuper oẽs principes. †Tuæ diuitiæ, & tua
eſt gloria: tu dñaris omnium: in manu tua virtus & po-
tentia, in manu tua magnitudo & imperium omnium.
13 †Nunc igitur Deus noſter confitemur tibi, & laudamus
14 nomen tuum inclytum. †Quis ego, & quis pplˢ meus,
D vt poſſimus hæc tibi vniuerſa promittere? tua ſunt om-
15 nia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. † Pe-
regrini enim ſumus coram te, & aduenæ, ſicut oẽs patres
noſtri. ‖Dies noſtri quaſi vmbra ſuper terram, & nulla ‖Sap. 2. b. 5.
16 eſt mora. †Dñe Deus noſter, omnis hæc copia quam pa-
rauimus vt ædificaretur domus nomini ſancto tuo, de
17 manu tua eſt, & tua ſunt omnia. † Scio Deus meus quòd
probes corda, & ſimplicitatem diligas, vnde & ego in
ſimplicitate cordis mei lætus obtuli vniuerſa hæc: & po-
pulum tuum qui hîc repertus eſt, vidi cum ingenti gau-
18 dio tibi offerre donaria. †Dñe Deus Abraham, & Iſaac, &
E Iſraël patrum noſtrorum, cuſtodi in æternum hanc vo-
luntatem cordis eorum, & ſemper in venerationem tui
19 mens iſta permaneat. †Salomoni quoq; filio meo da cor
perfectum, vt cuſtodiat mandata tua, teſtimonia tua, &
ceremonias tuas, & faciat vniuerſa: & ædificet ædem, cu-
20 ius impenſas paraui. † Præcepit autem Dauid vniuerſæ
eccleſiæ: Benedicite Dño Deo ᵇnoſtro. Et benedixit om- *veſtro 1.
nis eccleſia Dño Deo patrum ſuorum, & inclinauerũt ſe,
21 & adorauerunt Deum, & deinde regem. †Immolaue-
F runtq; victimas Dño: & obtulerunt holocauſta die ſe-
quenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum li-
baminibus ſuis, & vniuerſo ritu abundantiſſimè in om-
22 nem Iſraël. †Et comederunt, & biberunt coram Dño in
die illo cum grandi lætitia. ‖Et vnxerunt ſecundò Salo- ‖3. Re. 1. e. 14
monem filium Dauid. Vnxerunt autẽ eum Dño in prin-
23 cipem, & Sadoc in pontificem. †Seditq; Salomon ſuper
ſolium Dñi in regem pro Dauid patre ſuo, & cũctis pla-
24 cuit: & paruit illi omnis Iſraël. † Sed & vniuerſi princi-
pes, & potentes, & cuncti filij regis Dauid dederũt ma-
25 num, & ſubiecti fuerunt Salomoni regi. †Magnifica-
uit ergo Dñs Salomonem ſuper omnem Iſraël: & dedit
illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex
26 Iſrˡ. †Igitur Dauid filius Iſai regnauit ſuper vniuerſum
27 Iſraël. †Et dies quibus regnauit ſuper Iſraël, fuerunt qua- ‖3. Reg. 2. b. 11.
G draginta anni: in Hebron regnauit ſeptem annis, & in
28 Ieruſalem annis triginta tribus. †Et mortuus eſt in ſene-
ctute bona, & plenus dierum, & diuitiis, & gloria. Et
29 regnauit Salomon filius eius pro eo. †Geſta autem Da-
uid regis priora, & nouiſſima ſcripta ſunt in libro Sa-
muelis Videntis, & in libro Nathan Prophetæ, atque in
30 volumine Gad Videntis: †vniuerſique regni eius & for-
titudinis, & temporum quæ tranſierunt ſub eo, ſiue in
Iſraël, ſiue in cunctis regnis terrarum.

LIBER SECVNDVS PARALIPOMENON,

Hebraicè, Dibrehaiamin.

Oblatis mille hoſtiis à Salomone in Gabaon, Dominus illi nocte apparens, dat ei petitã ſapientiam, additis diuitiis & gloria, poſt quæ currus & equites congregat. CAPVT PRIMVM.

1 CONFORTATVS eſt ergo Sa-
A lomon filius Dauid in regno ‖3. Re. 3. a. 1.
ſuo, & Dominus *erat cum eo, *Deus eius 1
& magnificauit eum in excel-
2 ſum. †Præcepitque Salomon
vniuerſo Iſraëli, tribunis & cen
turionibus, & ducibus, & iu-
dicibus omnis Iſraël, & prin-
3 cipibus familiarum: †& abiit
cum vniuerſa multitudine in excelſum Gabaon, vbi erat
tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moyſes fa-
4 mulus Dei, in ſolitudine. † Arcam autem Dei adduxe-
. rat Dauid de Cariath-iarim in locum quem præparaue
rat ei, & vbi fixerat illi tabernaculum, hoc eſt in Ieruſa-
5 lem. † Altare quoque æneum, ‖quod fabricatus fuerat ‖Exo. 38. a. 1
B Beſeleel filius Vri filij Hur, ibi erat corãm tabernacu-
lo Domini, quod & requiſiuit Salomon, & omnis ec-
6 cleſia. †Aſcenditq; Salomon ad altare æneum, coram ta-
bernaculo fœderis Domini, & obtulit in eo mille ho-
7 ſtias. †Ecce autem in ipſa nocte apparuit ei Deus, dicẽs,
8 Poſtula quod vis, vt dem tibi. †Dixitq; Salomon Deo,
Tu feciſti cum Dauid patre meo miſericordiam magnã:
9 & conſtituiſti me regem pro eo. †Nunc ergo Dñe Deus
impleatur ſermo tuus, quem pollicitus es Dauid patri
meo: tu enim me feciſti regem ſuper populum tuum
C multum, qui tam innumerabilis eſt, quàm puluis terræ
10 †‖Da mihi ſapientiam & intelligentiam, vt ingrediar & ‖Sap. 9. b. 10

egrediar corã populu tuo : quis enim poteſt hunc pplm
11 tuum dignè, qui tam grandis eſt, iudicare? ¶ Dixit autem
Deus ad Salumunẽ, Quia hoc magis placuit cordi tuo,
& non poſtulaſti diuitias, & ſubſtantiam, & gloriam,
neq; animas eorum qui te oderant, ſed nec dies vitę plurimus : petiſti autem ſapientiã & ſcientiam, vt iudicare
poſſis populum meum, ſuper quem conſtitui te regem,
12 ¶ Sapientia & ſcientia data ſunt tibi : diuitias autem &
ſubſtantiã & gloriam dabo tibi, ita vt nullus in regibus
3.Re.10.d.16. 13 nec ante te, nec poſt te fuerit ſimilis tui. ¶ ‖Venit ergo Sa-
D lamon ab excelſo Gabaon in Ieruſalem coram taberna-
14 culo fœderis, & regnauit ſuper Iſraël. ¶ Cõgregauitq; ſibi
currus & equites, & facti ſunt ei mille quadringẽti curtus, & duodecim millia equitũ: & fecit eos eſſe in vrbi-
15 bus quadrigarum, & cũ rege in Ieruſalem. ¶ Præbuitque
rex argentum & aurũ in Ieruſalem quaſi lapides, & cedros quaſi ſycomoros, quæ naſcuntur in campeſtribus
3.Re.10.d.15. 16 multitudine magna. ¶ ‖Adducebantur autẽ ei equi de Æ-
gypto, & de Coa à negociatoribus regis, qui ibant, & e-
17 mebant pretio, ¶ quadrigam equorũ ſexcentis argenteis,
& equum centũ quinquaginta: ſimiliter de vniuerſis regnis Cethęorũ, & à regib⁹ Syrię emptio celebrabatur.

Ordinatis pro templo ædificando operarijs, Salomon cum rege Hiram conuenit de mittẽdo erudito artifice, lignisq́; ad templi structuram cędendis. CAP. II.

1 DEcreuit autem Salomon ędificare domum nomini
A Dñi, & palatium ſibi. ¶ Et numerauit ſeptuaginta
2 millia virorum portantium humeris, & octoginta millia qui cęderent lapides in montibus, præpoſitosq; eo-
3 rum tria millia ſexcentos. ¶ Miſit quoq; ad Hiram regẽ
3.Re.5.a.2. Tyri, dicens, ‖Sicut egiſti cũ Dauid patre meo, & miſiſti
ei ligna cedrina, vt ædificaret ſibi domum, in qua & ha-
4 bitauit: ¶ ſic fac mecum vt ædificem domum nomini Dñi
Dei mei, vt conſecrem eam ad adolendum incenſum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propoſitionem
panum ſempiternã, & ad holocauſtomata manè & veſpere, ſabbathis quoq; & neomenijs, & ſolennitatibus
Dñi Dei noſtri in ſempiternũ, quæ mandata ſunt Iſraëli.
5 ¶ Domus enim quã ædificare cupio, magna eſt : magnus
B eſt enim Deus noſter ſuper omnes deos. ¶ Quis ergo po-
6 terit præualere, vt ædificet ei dignam domum? ſi cęlum,
& cæli cælorum capere eum nequeunt: quãtus ego ſum,
vt poſſim ædificare ei domum? ſed ad hoc tantũ, vt ado-
7 leatur incenſum coram illo. ¶ Mitte ergo mihi virum eruditum, qui nouerit operari in auro & argento, ære &
ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui ſciat ſculpere cælaturas cum his artificibus quos mecum habeo
in Iudęa & Ieruſalẽ, quos præparauit Dauid pater meus.
8 ¶ Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinea de Libano : ſcio enim q̃ ſerui tui nouerint cædere
9 ligna de Libano, & erunt ſerui mei cum ſeruis tuis, ¶ vt
C parentur mihi ligna plurima. Domus enim quam cupio
10 ædificare, magna eſt nimis & inclyta. ¶ Præterea operarijs qui cęſuri ſunt ligna, ſeruis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidẽ, *olei quo-
* & vini viginti millia metretas. 11 que ſata viginti millia. ¶ Dixit autẽ Hiram rex Tyri per literas, quas miſerat Salumoni, Quia dilexit Dñs pplm
12 ſuum, idcirco te regnare fecit ſuper eum. ¶ Et addidit, dicens, Benedictus Dñs Deus Iſraël, qui fecit cælum & terram, qui dedit Dauid regi filium ſapientem & eruditum
& ſenſatũ atque prudentem, vt ædificaret domum Dño,
13 & palatiũ ſibi. ¶ Miſi ergo tibi virum prudentẽ & ſcien-
14 tiſſimum Hiram patrem meũ, ¶ filium mulieris de filiabus Dan : cuius pater fuit Tyrius, qui nouerit operari in
auro & argento, ære & ferro, & marmore, & lignis, in
purpura quoque & hyacyntho & byſſo & coccino: &
qui ſciat cęlare omnem ſculpturam, & adinuenire prudenter quodcunq; in opere neceſſarium eſt cum artificibus tuis, & cum artificibus domini mei Dauid patris
15 tui. ¶ Triticum ergo, & hordeum, & oleũ, & vinum, quæ
D pollicitus es domine mi, mitte ſeruis tuis. ¶ Nos autẽ cę-
16 demus ligna de Libano, quot neceſſaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Ioppe: tuũ autẽ erit
17 trãsferre ea in Ieruſalẽ. ¶ Numerauit igitur Salumõ oẽs viros proſelytos qui erant in terra Iſraël, poſt dinumerationem quam dinumerauit Dauid pater eius: & inuenti
18 ſunt centũ quinquaginta tria millia & ſexcenti. ¶ Fecitq;
ex eis ſeptuaginta millia, q̃ humeris onera portarent, &
octoginta millia qui lapides de montibus cæderent: tria
autem millia, & ſexcentos prępoſitos operum populi.

Templum extruitur cum porticu, velo, & duabus columnis ante fores templi. CAP. III.

1 ET cœpit Salumun ædificare domum Dñi in Ieruſa-
A lem, in monte-Moria, qui demonſtratus fuerat Da-
uid patri eius, in loco, quẽ parauerat Dauid in area ‖ Or- 2.Re.24.d.25.
2 nan Iebuſæi. ¶ Cœpit autem ædificare menſe ſecundo, 1.Pa.21.c.16
3 anno quarto regni ſui. ¶ Et hæc ſunt fundamẽta quę fecit 3.Reg.6.a.1.
Salumon, vt ędificaret domum Dei, lõgitudinis cubitos
in menſura prima ſexaginta, latitudinis cubitos viginti.
4 ¶ Porticum verò ante frontem, quæ tẽdebatur in longum
iuxta menſuram latitudinis domus, cubitorum viginti :
porrò altitudo cẽtum viginti cubitorum erat: & deau-
5 rauit eam intrinſecus auro mundiſſimo. ¶ Domũ quoq;
B maiorem texit tabulis ligneis abiegnis, & laminas auri
obrizi affixit per totum: ſculpſitq; in ea palmas, & quaſi
6 catenulas ſe inuicem complectentes. ¶ Strauit quoq; pauimentũ templi pretioſiſſimo marmore, decôre multo.
7 ¶ Porrò aurum erat ꝓbatiſſimum, de cuius laminis texit
domum, & trabes eius, & poſtes, & parietes, & oſtia: &
8 cælauit cherubim in parietibus. ¶ Fecit quoq; domũ Sanctiſanctorum: longitudinem iuxta latitudinem domus,
cubitorum viginti: & latitudinem ſimiliter viginti cubitorum: & laminis aureis texit eã, quaſi talentis ſexcen-
9 tis. ¶ Sed & clauos fecit aureos, ita vt ſinguli claui ſiclos
quinquagenos appẽderent: cœnacula quoq; texit auro.
10 ¶ Fecit etiam in domo Sanctiſanctorum cherubim duos,
11 opere ſtatuario: & texit eos auro. ¶ Alę cherubim viginti
C cubitis extendebant, ita vt vna ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinq; cubi-
12 tos habẽs, alam tangeret alterius cherub. ¶ Similiter cherub alterius ala, quinq; habebat cubitos, & tangebat parietem: & ala eius altera quinque cubitorũ, alam cherub
13 alterius cõtingebat. ¶ Igit̃ alę vtriuſq; cherubim expanſę
erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipſi autem
ſtabant erectis pedibus, & facies eorũ erant verſæ ad ex-
14 teriorem domum. ¶ Fecit quoq; ‖velum ex hyacintho, Mat.27 f.51.
15 purpura, cocco, & byſſo: & intexuit ei cherubim. ¶ Ante
fores etiam templi ‖duas columnas, quæ triginta & quin Iier.52.d.20
que cubitos habebant altitudinis: porrò capita earum,
16 quinque cubitorum. ¶ Necnõ & quaſi catenulas in oraculo, & ſuperpoſuit eas capitibus columnarum: malo
17 granata etiam centum, quæ catenulis interpoſuit. ¶ Ipſas
quoq; columnas poſuit in veſtibulo templi, vnam à dextris, & alteram à ſiniſtris: eam quæ à dextris erat, vocauit Iachin, & quæ ad læuam Booz.

Constructio altaris ænei, maris fuſilis, decem conchariorum, candelabrorum, menſarum, phialarum, ac cæterorũ quæ ad templum eiusq́; ornatum pertinebant. CAP. IIII.

1 FEcit quoq; altare ęneum viginti cubitorum longitu-
A dinis, & viginti cubitorum latitudinis, & decem cu-
2 bitorum altitudinis. ¶ Mare etiam fuſile decem cubitis à 3.Re.7.c.23
labio vſq; ad labiũ, rotundum per circuitum: quinq; cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorũ
3 ambiebat gyrum eius. ¶ Similitudo quoq; boum erat ſubter illud: & decem cubitis quędã extrinſecus cælaturæ,
quaſi duobus verſibus alnũ maris circuibãt. Boues autẽ
4 erant fuſiles: ¶ & ipſum mare ſuper duodecim boues impoſitũ erat, quorũ tres reſpiciebant ad aquilonẽ, & alij
tres ad occidentẽ, porrò tres alij meridiẽ, & tres qui reliqui erant, orientẽ, habentes mare ſuperpoſitũ: poſterio-
5 ra autẽ boum erãt intrinſecus ſub mari. ¶ Porrò vaſtitas
B eius habebat menſurã palmi, & labiũ illius erat quaſi labium calicis, vel repandi lilij : capiebatq; tria millia me-

6 tretas. †Fecit quoq; conchas decē, & poſuit quinq; à dex
tris, & qnq; à ſiniſtris, vt lauarent in eis omnia quę in ho
locauſtum oblaturi erāt: porrò in mari ſacerdotes laua-
7 bantur. †Fecit autē & cādelabra aurea decē, ſecūdū ſpe-
ciem qua ˈiuſſerat ˋfieri: & poſuit ea in templo, quinq; à (*iuſſa erāt 5.*)
8 dextris, & quinq; à ſiniſtris. †Necnon & menſas decē: &
poſuit eas in tēplo, quinque à dextris, & quinque à ſini-
9 ſtris. Phialas quoq; aureas centū. †Fecit etiam atrium ſa
C cerdotum, & baſilicā grandem: & oſtia in baſilica, quæ
10 texit ęre. †Porrò mare poſuit in latere dextro cōtra orien
11 tem ad meridiē. †Fecit autem Hiram lebetes, & creagras,
& Phialas: & compleuit omne opus regis in domo Dei:
12 †Hoc eſt, columnas duas: & epiſtylia, & capita, & quaſi
13 quędā retiacula, quæ capita tegerēt ſuper epiſtylia. †Ma-
logranata quoq; ˈquadringentaˋ & retiacula duo, ita vt (*quadragin-ta 15.*)
bini ordines malogranatorū ſingulis retiaculis iungerē-
14 tur, quę protegerēt epiſtylia, & capita columnarū. †Ba-
15 ſes etiā fecit & conchas, quas ſuperpoſuit baſibus: †Ma-
16 re vnū: boues quoq; duodecim, ſub mari. †Et lebetes, &
creagras, & phialas. Omnia vaſa fecit Salomoni Hiram
17 pater eius in domo Dñi ex ęre mundiſſimo. †In regione
D Iordanis ſudit ea rex in argilloſa terra inter Socoth, &
18 Saredatha. †Erat autē multitudo vaſorū innumerabilis,
19 ita vt ignoraretˀ pondus æris. †Fecitq; Salomon omnia
vaſa domus Dei, & altare aureū: & menſas, & ſuper eas
20 panes propoſitionis. †Cādelabra quoq; cū lucernis ſuis
vt lucerent ante oraculū iuxta ritum, ex auro puriſſimo:
21 †& florentia quędā, & lucernas, & forcipes aureos: oīa
22 de auro mundiſſimo facta ſunt. †Thymiateria quoq;, &
turibula, & phialas, & mortariola ex auro puriſſimo.
Et oſtia cælauit tēpli interioris, Id eſt, in Sanctoſanctorū:
& oſtia templi forinſecus aurea. Sicque completum eſt
omne opus quod fecit Salomon in domo Domini.

Oblatis plurimis donariis, arca continens tabulas Moyſi in oraculū inducitur. vnde gloria Dñi impleuit templū. CAP. V.

1 INtulit igitur Salomon omnia quæ vouerat Dauid pa (*1. Re. 7. g. 51 & 8. a. 1.*)
A ter ſuus, argentū & aurum, & vniuerſa vaſa poſuit in
2 theſauris domus Dei. †Poſt quę cōgregauit maiores na
tu Iſraël, & cunctos principes tribuū, & capita familiarū
de filijs Iſraël, in Ieruſalē: vt adducerent arcam fœderis
3 Domini de ciuitate-Dauid, quæ eſt Sion. †Venerunt
itaq; ad regem omnes viri Iſraël in die ſolenni menſis ſe-
4 ptimi. †Cūq; veniſſent cuncti ſeniorum Iſraël, portaue-
5 runt Leuitæ arcam, †& intulerunt eam, & omnē paratu
ram tabernaculi. Porrò vaſa ſanctuarij quę erāt in taber-
6 naculo, portauerūt ſacerdotes cū Leuitis. †Rex autē Sa-
B lomon & vniuerſus cœtus Iſraël, †& oēs qui fuerant con
gregati ante arcā, immolabāt arietes & boues abſq; vllo
7 numero: tanta enim erat multitudo victimarū. †Et intu-
lerunt ſacerdotes arcam fœderis Dñi in locum ſuum, id
eſt, ad oraculū templi, In Sanctaſanctorū ſubter alas che
8 rubim: †ita vt cherubim expanderēt alas ſuas ſuper locū
in quo poſita erat arca, & ipſam arcam tegerent cum ve-
9 ctibus ſuis. †Vectium autem quibus portabatur arca, qa
paululum longiores erant, capita parebant ante oracu-
lum: ſi verò quis paululum fuiſſet extrinſecus, eos videre
non poterat. Fuit itaq; arca ibi vſq; in præſentem diem.
10 †Nihilq; erat aliud ī arca, niſi duæ tabulę quas poſuerat
C Moyſes in Horeb, quando legem dedit Dñs filijs Iſraël
11 egredientibus ex Ægypto. †Egreſſis autem ſacerdotibus
de ſanctuario (omnes enim ſacerdotes qui ibi potuerāt
inueniri, ſanctificati ſunt, nec adhuc in illo tempore vi-
12 ces, & miniſteriorum ordo inter eos diuiſus erat) †tam
Leuitæ quàm cantores, id eſt, & qui ſub Aſaph erant, &
D qui ſub Hemā, & qui ſub Idithun, filij & fratres eorum
veſtiti byſſinis, cimbalis & pſalterijs, & cytharis cōcre-
pabant: ſtantes ad orīētalem plagā altaris, & cū eis ſacer-
13 dotes centum viginti canētes tubis. †Igitur cūctis pari-
ter & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diuerſi
generis muſicorū concinētibus, & vocē in ſublime tollē
tibus, longè ſonitus audiebatˀ: ita vt cū Dñm laudare cœ
piſſent, & dicere, Cōfitemini Dño quoniā bonus, qm̄ in
æternū miſericordia eius: impleretur domus Dei nube,
14 †ne poſſent ſacerdotes ſtare & miniſtrare propter cali-
ginem. Cōpleuerat enim gloria Domini domum Dei.

Benedicit Salomon populo Iſraël, gratias Deo agens de impletione promiſſionis factæ Dauid, oratq; ſupplex coram multitudine, vt orantiū in eo tēplo vota Deus exaudiat. CAP. VI.

1 TVnc Salomon ait, Dñs pollicitus eſt vt habitaret in (*3. Re. 8. b. 12*)
A caligine: †ego autem ædificaui domum nomini
2 eius, vt habitaret ibi in perpetuum. †Et conuertit ˈrexˋ (*rex 4.*)
3 faciem ſuam, & benedixit vniuerſæ multitudini Iſraël
4 (nā omnis turba ſtabat intenta,) & ait, †Benedictus Dñs
Deus Iſrl̄, qui quod locutus eſt Dauid patri meo, opere
5 cōpleuit, dicēs, †A die qua eduxi populū meū de terra
Ægypti, non elegi ciuitatem de cunctis tribubus Iſraël,
vt ædificaretur in ea domus nomini meo: neq; elegi quē-
quam alium virum, vt eſſet dux in populo meo Iſraël:
6 ſed elegi Ieruſalē, vt ſit nomen meum in ea, & elegi Da-
uid, vt conſtituerem eum ſuper populum meum Iſraël.
7 †Cumq; fuiſſet voluntatis Dauid patris mei, vt ædifica-
8 ret domum nomini Dñi Dei Iſraël, †dixit Dñs ad eum,
B Quia hæc fuit voluntas tua, vt ædificares domum nomi
ni meo, bene quidem feciſti huiuſcemodi habere volun
9 tatem: †ſed non tu ædificabis domū, veruntamen filius
tuus qui egredietur de lumbis tuis, ipſe ędificabit domū
10 nomini meo. †Compleuit ergo Dñs ſermonem ſuum
quem locutus fuerat: & ego ſurrexi pro Dauid patre
meo, & ſedi ſuper thronum Iſraël ſicut locutus eſt Dñs:
11 & ædificaui domum nomini Dñi Dei Iſraël. †Et poſui in
ea arcam, in qua eſt pactum Dñi quod pepigit cum filijs
12 Iſraël. †Stetit ergo coram altari Dñi ex aduerſo vniuer-
13 ſæ multitudinis Iſraël, & extendit manus ſuas. †Siqui-
dem fecerat Salomon baſim æneam, & poſuerat eam in
medio baſilicæ, habentem quinque cubitos longitudi-
nis, & quinque cubitos latitudinis, & tres cubitos al-
titudinis; ſtetitq; ſuper eam: & deinceps flexis genibus
contra vniuerſam multitudinem Iſraël, & palmis in cæ-
14 lum leuatis, †ait, ‖Dñe Deus Iſraël, non eſt ſimilis tui (*2. Ma. 2. b. 10*)
C Deus in cęlo & in terra: qui cuſtodis pactum & miſeri-
cordiam cum ſeruis tuis qui ambulant coram te in toto
15 corde ſuo. †Qui pręſtitiſti ſeruo tuo Dauid patri meo
quæcunq; locutus fueras ei: & quę ore promiſeras, ope-
16 re compleſti, ſicut & præſens tempus probat. †Nunc
ergo Dñe Deus Iſraël, imple ſeruo tuo patri meo Dauid
quæcunq; locutus es, dicens, Non deficiet ex te vir co-
ram me, qui ſedeat ſuper thronum Iſraël: ita tamen ſi cu
ſtodierint filij tui ˈvias measˋ, & ambulauerint in lege (*viam ſuā 4.*)
17 mea, ſicut & tu ambulaſti corā me. †Et nunc Dñe Deus
Iſraël, firmetur ſermo tuus quem locutus es ſeruo tuo
18 Dauid. †Ergóne credibile eſt vt habitet Deus cum homi
nibus ſuper terram? Si cælum, & cęli cęlorum nō te ca-
19 piunt, quantò magis domus iſta quam ædificaui? †Sed
ad hoc tantùm facta eſt, vt reſpicias orationem ſerui tui,
& obſecrationem eius Dñe Deus meus: & audias pre-
20 ces quas ˈfuditˋ famulus tuus coram te: †vt aperias ocu- (*fundit 5.*)
D los tuos ſuper domum iſtam diebus ac noctibus, ſuper
locum in quo pollicitus es vt inuocaretur nomē tuum:
21 †& exaudires orationem quā ſeruus tuus orat in eo, &
exaudias preces famuli tui, & ppl̄i tui Iſraël. Quicūq;
orauerit in loco iſto, exaudi de habitaculo tuo, id eſt, de
22 cælis, & propitiare. †Si peccauerit quiſpiā in proximū
ſuum, & iurare contra eū paratus venerit, ſeque maledi-
23 cto conſtrinxerit coram altari in domo iſta: †tu audies
de cælo, & facies iudicium ſeruorum tuorū, ita vt reddas
iniquo viam ſuā in caput ꝓprium, & vlciſcaris iuſtum,
24 retribuens ei ſecundùm iuſtitiā ſuā. †Si ſuperatus fue-
rit ppl̄s tuus Iſraël ab inimicis (peccabunt enim tibi) &
conuerſi egerint pœnitentiam, & obſecrauerint nomen
25 tuum, & fuerint deprecati ° in loco iſto. †tu exaudies de (*° in 1.*)
cælo, & propitiare peccato populi tui Iſraël, & reduc
26 eos in terrā quam dediſti eis, & patribus eorū. †Si clau-
E ſo cælo pluuia non fluxerit ꝓpter peccata populi, & de-
precati te fuerint in loco iſto, & confeſſi nomini tuo, &

conuerſi

17 conuerſi à peccatis ſuis, cùm eos afflixeris, †exaudi de cæ
lo Domine, & dimitte peccata ſeruis tuis & populi tui
Iſraël, & doce eos viam bonam per quam ingrediantur,
& da pluuiam terræ quam dediſti populo tuo ad poſſi-
‖Inf. 20. b. 9. 18 dendum. † ‖Fames ſi orta fuerit in terra, & peſtilentia,
ęrugo & aurugo, & locuſta, & bruchus, & hoſtes vaſta-
tis regionibus portas obſederint ciuitatis, omniſque pla
19 ga & infirmitas preſſerit: †ſi quis de populo tuo Iſraël
fuerit deprecatus, cognoſcens plagam & infirmitatem
30 ſuam, & expanderit manus ſuas in domo hac: †tu exau-
dies de cælo, de ſublimi ſcilicet habitaculo tuo, & propi-
tiare, & redde vnicuique ſecundùm vias ſuas quas noſti
eum habere in corde ſuo: (tu enim ſolus noſti corda filio
31 rum hominum.) †vt timeant te, & ambulent in vijs tuis
F cunctis diebus quibus viuunt ſuper faciem terræ quam
32 dediſti patribus noſtris. †Externum quoq; qui non eſt
de populo tuo Iſraël, ſi venerit de terra longinqua, pro-
pter nomen tuum magnum, & propter manum tuam
robuſtam, & brachium tuum extentum, & adorauerit
33 in loco iſto: †tu exaudies de cælo firmiſſimo habitaculo
tuo, & facies cuncta pro quibus inuocauerit te ille pere
grinus: vt ſciant omnes populi terræ nomen tuum, & ti-
meant te ſicut populus tuus Iſraël, & cognoſcant quia
nomen tuum inuocatum eſt ſuper domum hanc quam
34 ædificaui. †Si egreſſus fuerit populus tuus ad bellũ con-
tra aduerſarios ſuos per viã in qua miſeris eos, adorabũt
te contra viam in qua ciuitas hęc eſt quã elegiſti, & do-
35 mus quam ædificaui nomini tuo: † tu exaudies de cælo
36 preces eorum, & obſecrationẽ, & vlciſcaris. †Si autẽ pec
3. Re. 8. e. 46. Ecc. 7. c. 21. 1. Ioh. 1. d. 8. G cauerint tibi (neque enim eſt homo qui non peccet) &
iratus fueris eis, & tradideris hoſtibus, & captiuos duxe
rint eos in terram longinquam, vel certè quæ iuxtà eſt,
37 †& conuerſi in corde ſuo in terra ad quam captiui ducti
fuerant, egerint pœnitentiam, & deprecati te fuerint in
terra captiuitatis ſuæ: dicentes, Peccauimus, iniquè feci-
38 mus, iniuſtè egimus: †& reuerſi fuerint ad te in toto cor
de ſuo, & in tota anima ſua, in terra captiuitatis ſuæ ad
quam ducti ſunt, adorabunt te contra viam terræ ſuæ
quam dediſti patribus eorum, & vrbis quã elegiſti, & do
39 mus quam ædificaui nomini tuo: † tu exaudies de cęlo
hoc eſt, de firmo habitaculo tuo preces eorum, & facies
iudicium, & dimittas populo tuo quamuis peccatori.
40 †Tu es enim Deus meus, aperiantur, quæſo, oculi tui, &
aures tuę intentæ ſint ad orationem quæ fit in loco iſto.
‖Pſ. 131. b. 8. 41 † ‖Nunc igitur conſurge Dñe Deus in requiem tuam, tu
& arca fortitudinis tuę: Sacerdotes tui Domine Deus in-
42 duantur ſalutem, & ſancti tui lætentur in bonis. † Do-
mine Deus ne auerſeris faciem Chriſti tui: meméto mi-
ſericordiarum Dauid ſerui tui.

Poſt deuorata cæleſti igne ſacrificia, Dei maieſtas templum implet, & plurimis immolatis hoſtiis, templi dedicatio ſeptem diebus celebratur, dieq́; octauo fit collecta: Dñs autem Salomoni reuelat ſe ipſius orationem exaudiſſe. CAP. VII.

1. Mach. 2. b. 10. 1 CVmq́; compleſſet Salomon fundens preces, ignis
A deſcendit de cælo, & deuorauit holocauſta & victi
2 mas: & maieſtas Dñi impleuit domum. † Nec poterant
ſacerdotes ingredi templum Dñi, eò quòd impleſſet ma
3 ieſtas Domini templum Dñi. † Sed & omnes filij Iſraël
videbant deſcendentẽ ignem, & gloriam Dñi ſuper do-
mum: & corruentes proni in terram ſuper pauimẽtum
ſtratum lapide, adorauerunt: & laudauerunt Dñm, Qm̃
4 bonus, quoniam in ſęculum miſericordia eius. †Rex aũt
& omnis populus immolabant victimas corã Domino.
3. Re. 8. g. 65. 5 † Mactauit igitur rex Salomõ hoſtias, boum viginti duo
millia, arietum centum viginti millia: & dedicauit do-
6 mum Dei rex & vniuerſus populus. † Sacerdotes autem
ſtabant in officijs ſuis: & Leuitæ in organis carminum
Dñi, quæ fecit Dauid rex ad laudandum Dñm, Quoniã
B in æternum miſericordia eius, hymnos Dauid canentes
p manus ſuas: Porrò ſacerdotes canebant tubis ante eos,
7 cunctuſq́; Iſraël ſtabat. †Sanctificauit quoque Salomon
medium atrij ante templum Domini: obtulerat enim
ibi holocauſta & adipes pacificorum: quia altare ęneum
quod fecerat, non poterat ſuſtinere holocauſta & ſacri-
8 ficia & adipes. †Fecit ergo Salomon ſolẽnitatem in tem-
pore illo ſeptem diebus, & omnis Iſraël cum eo, eccle-
ſia magna valde, ab introitu Emath vſque ad torrentem
9 Ægypti. † Fecitq́; die octauo collectam, eò q̃ dedicaſ-
ſet altare ſeptem diebus, & ſolẽnitatem celebraſſet die-
10 bus ſeptem. †Igitur in die viceſimo tertio menſis ſepti-
mi dimiſit pplõs ad tabernacula ſua lętantes atq; gau-
dentes ſuper bono quod fecerat Dñs Dauidi, & Salomo
11 ni, & Iſraëli populo ſuo. † ‖Compleuitq́; Salomon do- ‖3. Re. 9. a. 1.
mum Dñi, & domum regis, & omnia quæ diſpoſuerat
in corde ſuo vt faceret in domo Dñi, & in domo ſua, &
12 proſperatus eſt. † Apparuit autem ei Dñs nocte, & ait,
C Audiui orationem tuam, & elegi locum iſtum mihi in
13 domum ſacrificij. †Si clauſero cælum & pluuia non flu-
xerit, & mandauero & præcepero locuſtę vt deuoret ter
14 ram, & miſero peſtilentiam in populum meum: †con-
uerſus autem populus meus, ſuper quos inuocatũ eſt
nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquiſierit fa-
ciem meam, & egerit pœnitentiam à vijs ſuis peſſimis:
& ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorũ
15 & ſanabo terram eorum. † Oculi quoq; mei erunt aper-
ti, & aures meæ erectæ ad orationẽ eius qui in loco iſto
16 orauerit. †Elegi enim, & ſanctificaui locum iſtum, vt ſit
nomen meũ ibi in ſempiternum, & permaneant oculi
17 mei & cor meum ibi cunctis diebus. †Tu quoq; ſi am-
D bulaueris coram me, ſicut ambulauit Dauid pater tuus,
& feceris iuxta omnia quæ præcepi tibi, & iuſtitias meas
18 iudiciaq́; ſeruaueris: †ſuſcitabo thronum regni tui, ſi-
cut pollicitus ſum Dauid patri tuo, dicẽs, Non auferetur
19 de ſtirpe tua vir, qui non ſit princeps in Iſraël. † Si autẽ ‖13.
auerſi fueritis, & dereliqueritis iuſtitias meas, & præce-
pta mea quæ propoſui vobis, & abeuntes ſerui eritis dijs
20 alienis, & adoraueritis eos: euellam vos de terra mea
quã dedi vobis, & domũ hanc quã ᵃſanctificaui nomini ᵃ ędificaui 12.
meo, proijciã à facie mea, & tradam eam in parabolã, &
21 in exemplũ cunctis populis. †Et domus iſta erit in pro-
uerbiũ vniuerſis trãſeuntibus: & dicent ſtupẽtes, Quare
22 fecit Dñs ſic terræ huic, & domui huic? †Rñdebuntque,
Quia dereliquerunt Dñm Deũ patrum ſuorũ, qui edu-
xit eos de terra Ægypti, & apprehẽderunt deos alienos,
& adorauerunt eos, & coluerunt: idcirco venerunt ſu-
per eos vniuerſa hæc mala.

Aedificatis à Salomone varijs ciuitatibus, reliquias Gentium ſibi facit tributarias, offert holocauſta, & ſacerdotum ac Leuitarum miniſteria iuxta diſpoſitionem Dauid conſtituit, miſſaq́; claſſe plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.

CAP. VIII.

1 EXpletis autem viginti annis poſtq̃ ædificauit Salo- 3. Re. 9. b. 10.
A mon domum Dñi & domum ſuam: †ciuitates quas
2 dederat Hiram Salomoni, ædificauit, & habitare ibi fe-
3 cit filios Iſraël. † Abijt quoque in Emath Suba, & obti-
4 nuit eam. † Et ædificauit Palmiram in deſerto, & alias
5 ciuitates munitiſſimas ædificauit in Emath. †Extruxitq́;
Beth-horon ſuperiorem, & Beth-horon inferiorem, ci-
6 uitates muratas habentes portas & vectes & ſeras: † Ba-
laath etiam & omnes vrbes firmiſſimas quę fuerunt Sa-
lomonis, cunctaſq́; vrbes quadrigarum, & vrbes equitũ.
omnia ᵇquæcunq́; ᵇvoluit Salomon atq; diſpoſuit, ædifi-
cauit in Ieruſalẽ & in Libano, & in vniuerſa terra pote- ᵇquę 9.
7 ſtatis ſuæ. †Omnem populũ qui derelictus fuerat de He-
B thęis, & Amorrhęis, & Pherezęis, & Heuęis, & Iebuſęis,
8 qui nõ erãt de ſtirpe Iſrl, † & de filijs eorũ, & de poſteris
quos nõ interfecerãt filij Iſraël, ſubiugauit Salomon in
9 tributarios, vſq; in diem hanc. †Porrò de filijs Iſraël non
poſuit vt ſeruirent operibus regis: ipſi enim erant viri
bellatores, & duces primi & principes quadrigarum &
10 æquitum eius. †Omnes autem principes exercitus regis
Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudie-
11 bant populum. † Filiam verò Pharaonis tranſtulit de Ci
C uitate Dauid in domum quã ædificauerat ei. Dixit enim

rex, Nõ habitabit vxor mea in domo Dauid regis Iſrl',
eò q ſanctificata ſit: quia ingreſſa eſt in eam arca Dñi.
12 †Tũc obtulit Salomon holocauſta Dño ſuper altare Do-
13 mini, quod extruxerat ante porticum, † vt per ſingulos
dies offerretur in eo iuxta præceptum Moyſi, in ſabba-
this & in calendis, & in feſtis diebus ter per annum, id
eſt, in ſolennitate azymorum, & in ſolennitate hebdo-
14 madarũ, & in ſolennitate tabernaculorũ. † Et conſtituit
iuxta diſpoſitionem Dauid patris ſui officia ſacerdotum
in miniſterijs ſuis: & Leuitas in ordine ſuo, vt laudarẽt,
& miniſtrarẽt coram ſacerdotibus iuxta ritum vniuſcu-
iuſq; diei: & ianitores in diuiſionibus ſuis per portam
15 & portam: ſic enim præceperat Dauid homo Dei. † Nec
D prætergreſſi ſunt de mandatis regis tã ſacerdotes, quàm
Leuitæ, ex omnibus quæ præceperat, & in cuſtodijs
16 theſaurorum. † Omnes impenſas præparatas habuit Sa-
lomon, ex eo die quo fundauit domũ Dñi, vſq; in diem
17 quo perfecit eam. † Tũc abijt Salomon in Aſion-Gaber,
& in Ailath ad orã Maris-rubri, quę eſt in terra-Edom.
18 †Miſit autẽ ei Hiram per manus ſeruorum ſuorũ naues,
& nautas gnaros maris, & abierunt cũ ſeruis Salomonis
in Ophir: tuleruntq; inde quadringenta quinquaginta
talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.

Regina Saba Salomonis admirata ſapientiam, datis acceptiſq; muneribus diſceſſit, pondus auri quod Salomoni quotannis afferebatur, haſtas, ſcuta, omniaq; conuiuij vaſa aurea, & ſoliũ eburneũ auro veſtitũ extruxit: deſcribit quoq; amplitudo diuitiarũ, ſapiẽtię et poteſtatis Salomonis, q anno regni ſui quadrageſimo morit ſuccedente filio Roboam. CAP. IX.

3.Re.10.a.1. Mat.12.d.42 Luc.11.d.31 1 REgina quoq; Saba cùm audiſſet famam Salomonis,
A venit vt tentaret eum in ęnigmatibus, in Ieruſalem:
cum magnis opibus & camelis, qui portabant aroma-
ta, & auri plurimum, gẽmaſq; pretioſas. Cumq; veniſ-
ſet ad Salomonem, locuta eſt ei quæcunq; erant in corde
2 ſuo. † Et expoſuit ei Salomon omnia quæ propoſuerat:
3 nec quicquam fuit quod nõ perſpicuum ei fecerit. †Quæ
poſtq̃ vidit ſapientiã ſcilicet Salomonis, & domum quã
4 ædificauerat, † necnon & cibaria menſæ eius, & habita-
cula ſeruorum, & officia miniſtrorum eius, & veſtimẽ-
ta eorum, pincernas quoq; & veſtes eorum, & victimas
quas immolabat in domo Domini: non erat præ ſtupo-
5 re vltrà in ea ſpiritus. †Dixitq; ad regem, Verus eſt ſer-
B mo quem audieram in terra mea de virtutibus & ſapien
6 tia tua. †Non credebam narrantibus, donec ipſa veniſ-
ſem, & vidiſſent oculi mei: & probaſſem vix medietatẽ
ſapientiæ tuę mihi fuiſſe narratam: viciſti famam virtu-
7 tibus tuis. †Beati viri tui, & beati ſerui tui, hi q aſſiſtunt
coram te omni tempore, & audiunt ſapientiam tuam.
8 †Sit Dñs Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare
ſuper thronũ ſuum regẽ Dñi Dei tui. Quia diligit Deus
Iſraël, & vult ſeruare eum in æternum: idcirco poſuit te
9 ſuper eum regem, vt facias iudicia atq; iuſtitiã. †Dedit
autem regi centũ viginti talenta auri, & aromata multa
nimis, & gemmas pretioſiſſimas: Non fuerunt aromata
10 talia, vt hæc quæ dedit regina Saba regi Salomoni. †Sed
C & ſerui Hiram cum ſeruis Salomonis attulerunt aurum
3.Re.10.b.11 11 de Ophir, & ligna thyina, & gẽmas pretioſiſſimas. †De
quibus fecit rex, de lignis ſcilicet thyinis, gradus in do-
mo Dñi & in domo regia: citharas quoq; & pſalteria cã-
toribus: nunquam viſa ſunt in terra-Iuda ligna talia.
12 †Rex autem Salomõ dedit reginæ Saba cuncta quæ vo-
luit, & quæ poſtulauit, & multò plura quàm attulerat
13 ad eum: quæ reuerſa, abijt in terram ſuam cũ ſeruis ſuis.
D †Erat autem põdus auri quod afferebat Salomoni per
14 ſingulos annos, ſexcenta ſexaginta ſex talenta auri: †exce-
pta ea ſumma quam legati diuerſarum gentium, & ne-
gociatores afferre conſueuerant, omneſq; reges Arabię,
& ſatrapę terrarum, qui comportabant aurum & argẽ-
15 tum Salomoni. †Fecit igitur rex Salomon ducẽtas ha-
ſtas aureas de ſumma ſexcentorum aureorũ, qui in ſin-
16 gulis haſtis expendebantur. †Trecenta quoq; ſcuta aurea
trecentorum aureorum quibus tegebantur ſingula ſcu-
ta: poſuitq; ea rex in armamentario, qđ erat cõſitum ne-
17 more. †Fecit quoq; rex ſoliũ eburneũ grãde: & veſtiuit
18 illud auro mundiſſimo. †Sex quoq; gradus, quibus aſcẽ
E debat ad ſoliũ: & ſcabellum aureum, & brachiola duo
19 altrinſecus, & duos leones ſtantes iuxta brachiola: †ſed
& alios duodecim leunculos ſtantes ſuper ſex gradus ex
vtraque parte: non fuit tale ſolium in vniuerſis regnis.
20 † Omnia quoq; vaſa conuiuij regis erant aurea, & vaſa
domus ſaltus Libani ex auro puriſſimo. Argentum enim
21 in diebus illis pro nihilo reputabat. †Siquidem naues re
gis ibant in Tharſis cũ ſeruis Hirã, ſemel in annis tribus:
& deferebant inde aurũ & argentũ, & ebur, & ſimias, &
22 pauos. † Magnificatus eſt igitur Salomon ſup oẽs reges
23 terræ præ diuitiis & gloria. †Oẽſq; reges terrarum deſi-
F derabant videre faciem Salomonis: vt audirent ſapien-
24 tiam quã dederat Deus in corde eius. †Et deferebant ei
munera, vaſa argentea & aurea, & veſtes & arma, & aro
25 mata, equos & mulos, p ſingulos ãnos. †Habuit quoq;
Salomon quadraginta millia equorũ in ſtabulis: & cur-
ruum, equitumque duodecim millia, conſtituitq; eos in
26 vrbibus quadrigarũ, & vbi erat rex in Ierlm. † Exercuit
etiã poteſtatem ſuper cunctos reges à flumine Euphrãte
G vſq; ad terrã Philiſthinorũ, & vſq; ad terminos Ægypti.
27 †Tantamq; copiam prebuit argenti in Ierlm quaſi lapi-
dum: & cedrorum tantã multitudinem velut ſycomo-
28 rorum quę gignuntur in campeſtribus. †Adducebantur
29 autem ei equi de Ægypto, cunctiſq; regionibus. † Reli-
qua autem opera Salomonis priorũ & nouiſſimorũ ſcri
pta ſunt in verbis Nathan prophetę, & in libris Ahiæ
Silonitis, in viſione quoq; Addo Videntis, contra Iero-
30 boam filium Nabat. †Regnauit autem Salomon in Ieru-
31 ſalem ſuper omnẽ Iſraël quadraginta annis. † Dormi-
uitq; cum patribus ſuis: & ſepelierũt eum in Ciuitate-
Dauid: regnauitq; Roboam filius eius pro eo.

Roboam ſpreto ſeniorũ conſilio & iuuenile ſecutus, ſcidit regnũ in duo, electo in regẽ Ieroboã ſuper decem tribus. CAP. X.

1 PRofectus eſt autem Roboam in Sichem: illuc enim
A cunctus Iſraël conuenerat, vt conſtituerent eum re- 3.Re.12.a.1
2 gem, †Quod cũ audiſſet Ieroboam filius Nabat, qui erat
in Ægypto (fugerat quippe illuc ante Salomonem) ſta-
3 tim reuerſus eſt. †Vocaueruntq; eum, & venit cum vni-
4 uerſo Iſraël, & locuti ſunt ad Roboam, dicẽtes, †Pater
tuus duriſſimo iugo nos preſſit: tu leuiora impera patre
tuo, qui nobis impoſuit grauẽ ſeruitutem, & paululum
5 de onere ſubleua vt ſeruiamus tibi. Qui ait, Poſt tres
6 dies reuertimini ad me. Cũq; abijſſet populus, †inijt con
ſilium cũ ſenibus qui ſteterãt coram patre eius Salomo-
ne, dum adhuc viueret, dicens, Quid datis conſilij, vt
7 reſpondeam populo? †Qui dixerunt ei. Si placueris po-
B pulo huic, & linieris eos verbis clementibus, ſeruient
8 tibi omni tẽpore. † At ille reliquit cõſilium ſenũ, & cũ
iuuenibus tractare cœpit, qui cũ eo nutriti fuerant, &
9 erant in comitatu illius. †Dixitq; ad eos, Quid vobis vi-
detur? vel reſpondere quid debeo populo huic, qui dixit
mihi, Subleua iugum quod impoſuit nobis pater tuus?
10 †At illi reſponderunt vt iuuenes & nutriti cum eo in
delicijs, atq; dixerunt, Sic loquêris populo q dixit tibi,
C Pater tuus aggrauauit iugum noſtrum, tu ſubleua: & ſic
reſpondebis ei, Minimus digitus meus groſſior eſt lum-
11 bis patris mei. †Pater meus impoſuit vobis graue iugũ,
& ego maius pondus apponam: pater meus cecîdit vos
12 flagellis, ego verò cædã vos ſcorpionibus. †Venit ergo
Ieroboam, & vniuerſus populus ad Roboam die tertio,
13 ſicut præceperat eis. †Reſpõditq; rex dura, derelicto con
14 ſilio ſeniorum, †locutusque eſt iuxta iuuenum volunta-
tem, Pater meus graue vobis impoſuit iugum, quod ego
grauius faciam: pater meus cęcîdit vos flagellis: ego ve-
15 rò cædam vos ſcorpionibus. † Et non acquieuit populi
precibus: erat enim voluntatis Dei, vt compleretur ſermo
eius, quem locutus fuerat per manũ Ahiæ Silonitis ad 3.Re.11.e.29
16 Ieroboam filium Nabat. †Populus autẽ vniuerſus re-
D ge duriora dicente, ſic locutus eſt ad eum, Non eſt nobis

pars

pars in Dauid, neq; hæreditas in filio Iſai. Reuertere in
tabernacula tua Iſraël: tu autem paſce domum tuā Da-
17 uid. Et abijt Iſraël in tabernacula ſua. †Sup filios autē
Iſraël qui habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Ro-
18 boam. †Miſitq; rex Roboam Adurā, qui præerat tribu-
tis, & lapidauerūt eum filij Iſraël, & mortuus eſt: porrò
rex Roboā currū feſtinauit aſcendere, & fugit in Ierl'm.
19 †Receſſitq; Iſraël à domo Dauid vſq; ad diem hanc.

Præcipit Deus ne pugnet Roboam cōtra Iſraël, extructis autem à Roboam multis ciuitatibus, confluunt ad eum Leuitæ ac ſacerdotes abiecti à Ieroboam, cæteriq; Dei cultores: Roboam autem multas duxit vxores ac concubinas. CAP. XI.

3.Re.12.d.21
1 VEnit autē Roboam in Ierl'm, & conuocauit vniuer
A ſam domū Iuda & Ben-iamin, centum octoginta
millia electorum atque bellantium, vt dimicaret contra
2 Iſraël, & conuerteret ad ſe regnū ſuum. †Factuſque eſt
3 ſermo Dñi ad Semeiam hominem Dei, dicēs: †Loquere
ad Roboā filiū Salomonis regem Iuda, & ad vniuerſum
4 Iſraël qui eſt in Iuda & Ben-iamin: †Hæc dicit Dñs: Nō
aſcendetis, neq; pugnabitis contra fratres veſtros: re-
uertatur vnuſquiſq; in domum ſuam, quia mea hoc ge-
B ſtum eſt voluntate. Qui cùm audiſſent ſermonē Dñi,
5 reuerſi ſunt, nec perrexerunt contra Ieroboā. †Habita-
uit autem Roboam in Ieruſalem, & ædificauit ciuitates
6 muratas i Iuda. †Extruxitq; Beth-lehem, & Etam, & The
7 cue, †Beth-ſur quoq;, & Socho, & Odollam, †necnō &
8 Geth, & Mareſa, & Ziph: †ſed & Aduram, & Lachis, &
9 Azeca. †Saraa quoq;, & Aialon, & Hebron, quæ erant in
10 Iuda & Ben-iamin, ciuitates munitiſſimas. †Cūq; clau-
11 ſiſſet eas muris, poſuit in eis principes, ciborumq; hor-
12 rea, hoc eſt, olei & vini. †Sed & ī ſingulis vrbibus fecit
armamentaria ſcutorum & haſtarum: firmauitque eas
ſumma diligentia, & imperauit ſuper Iudam & Ben-
13 iamin. †Sacerdotes autē & Leuitæ qui erant in vniuerſo
C Iſraël, venerunt ad eum de cunctis ſedibus ſuis, †relin-
14 quentes ſuburbana, & poſſeſſiones ſuas, & tranſeun-
tes ad Iudam & Ieruſalē: eò q abiecíſſet eos Ieroboam,
3.Reg.12.g.31.
15 & poſteri eius, ne ſacerdotio Dñi fungerentur. †Qui cō-
ſtituit ſibi ſacerdotes excelſorum & dæmoniorum, vitu-
16 lorumq; quos fecerat. †Sed & de cūctis tribubus Iſraël,
quicunq; dederant cor ſuum vt quærerent Dñm Deum
Iſraël, venerunt in Ieruſalem ad immolandum victimas
17 ſuas coram Domino Deo patrum ſuorum. †Et robora-
uerunt regnum Iuda, & confirmauerunt Roboam filiū
Salomonis per tres annos, ambulauerunt enim in vijs
18 Dauid & Salomonis, annis tātùm tribus †Duxit autem
D Roboam vxorem Mahalath, filiam Ierimoth filij Dauid.
19 Abihaïl quoque filiam Eliab filij Iſai, †quæ peperit ei fi-
20 lios Ieus, & Somoriam & Zoon. †Poſt hanc quoq; acce-
pit Maacha filiam Abſalom, quæ peperit ei Abia & E-
21 thaï, & Ziza, & Salomith. †Amauit autē Roboam Maa-
cha filiam Abſalom ſuper omnes vxores ſuas, & concu-
binas: nam vxores decem & octo duxerat, concubinas
autem ſexaginta: & genuit viginti octo filios, & ſexagin-
22 ta filias. †Conſtituit verò in capite Abiam filiū Maacha
ducem ſuper omnes fratres ſuos: ipſum enim regem fa-
23 cere cogitabat, †quia ſapientior fuit, & potētior ſuper
omnes filios eius, & in cunctis finibus Iuda, & Ben-ia-
min, & in vniuerſis ciuitatibus muratis: præbuitq; eis
eſcas plurimas, & multas petiuit vxores.

Propter peccata Roboam ac populi Iudæ, tradit illos Deus regi Aegypti, qui captis munitiſſimis ciuitatibus Iuda, diripit Ieruſalem, ſublato regis ac templi theſauro, ſcutis quoq; aureis & argenteis pro quibus ænea fecit Roboam: quo mortuo ſuccedit filius Abia. CAP. XII.

1 CVmq; roboratum fuiſſet regnum Roboam & con
A fortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Iſ-
3.Re.14.f.25.
2 raël cum eo. †Anno autem quinto regni Roboā, aſcen-
dit Seſach rex Ægypti in Ieruſalem, (quia peccauerant
3 Dño) †cum mille ducentis curribus, & ſexaginta mil-
libus equitū: nec erat numerus vulgi quod venerat cum
eo ex Ægypto, Lybies ſcilicet, & Troglodítæ, & Æthio-
4 pes. †Cepitque ciuitates munitiſſimas in Iuda, & venit
5 vſq; in Ieruſalem. †Semeias autem ꝓpheta ingreſſus eſt
ad Roboam, & principes Iuda, qui congregati fuerant
in Ieruſalem, fugientes Seſac: dixitq; ad eos, Hæc dicit
Dñs, Vos reliquiſtis me, & ego reliqui vos i manu Se-
6 ſac. †Conſternatiq; principes Iſraël, & rex, dixerunt, Iu-
B ſtus eſt Dñs. †Cumq; vidiſſet Dñs quòd humiliati eſ-
7 ſent, factus eſt ſermo Dñi ad Semeiam, dicēs: Quia hu-
miliati ſunt, non diſpergam eos: daboq; eis pauxillū au-
xilij, & non ſtillabit furor meus ſuper Ieruſalem per ma
8 num Seſac. †Veruntamen ſeruient ei: vt ſciant diſtantiā
9 ſeruitutis meę, & ſeruitutis regni terrarū. †Receſſit ita-
C que Seſac rex Ægypti ab Ieruſalē ſublatis theſauris do-
mus Dñi, & domus regis, omniaque ſecum tulit, & cly-
10 peos aureos quos fecerat Salomon, †pro quibus fecit rex
æneos, & tradidit illos principibus ſcutariorum qui cu-
11 ſtodiebant veſtibulum palatij. †Cumq; introiret rex do-
mum Dñi, veniebant ſcutarij, & tollebant eos: iterumq;
12 referebant eos ad armamētariū ſuum. †Verūtamen quia
humiliati ſunt, auerſa eſt ab eis ira Dñi, nec deleti ſunt
13 penitus: ſiquidē in Iuda inuenta ſunt opera bona. †Cō- 3.Reg.14.c.21.
fortatus eſt ergo rex Roboam in Ieruſalem, atq; regna-
uit: quadraginta autem & vnius anni erat cùm regnare
cœpiſſet: & decem & ſeptem annis regnauit in Ieruſalē,
D vrbe quam elegit Dñs, vt confirmaret nomen ſuum ibi,
de cunctis tribubus Iſraël: nomen autē matris eius Naa-
14 ma Ammanitis. †Fecit autem malum, & non prępara-
15 uit cor ſuum vt quæreret Dñm. †Opera verò Roboam
prima & nouiſſima ſcripta ſunt in libris Semeię Prophe
tę, & Addo Videntis, & diligenter expoſita: pugnaue-
runtq; aduerſum ſe Roboam & Ieroboā cūctis diebus.
16 †Et dormiuit Roboam cum patribus ſuis: ſepultuſq; eſt
in Ciuitate-Dauid. Et regnauit Abia filius eius pro eo.

Abia ad bellum contra Ieroboā accedens, dehortatur exercitum Ieroboam à bello contra ſe, quum Deum haberent ducem, quem illi abiecerant, & ſperans in Domino victor euadit, ac diuerſas cepit ciuitates, plurimoſq; ex varijs vxoribus procreat liberos. CAP. XIII.

1 ANno octauodecimo regis Ieroboā, regnauit Abia
A ſuper Iudam. †Tribus annis regnauit in Ieruſalē: 3.Re.15.a.1
2 nomenque matris eius Michaia, filia Vriel de Gabaa: &
3 erat bellū inter Abiam & Ieroboam. †Cumq; iniſſet 3.Re.15.a.7
Abia certamen, & haberet bellicoſiſſimos viros, & ele-
ctorū quadraginta millia: Ieroboam inſtruxit econtra quadringenta 6.
aciem octoginta millia virorū, qui & ipſi electi erant, & octingēta 4.
4 ad bella fortiſſimi †Stetit ergo Abia ſuper montem So-
meron qui erat in Ephraïm, & ait, Audi Ieroboā, & om-
5 nis Iſraël: †Num ignoratis quòd Dñs Deus Iſraël dede
rit regnum Dauid ſuper Iſraël in ſempiternum, ipſi & fi
6 lijs eius in pactum ſalis? †(Et ſurrexit Ieroboā filius Na-
bat, ſeruus Salomonis filij Dauid: & rebellauit contra 3.Re.11.e.26.
7 Dñm ſuum. †Congregatiq; ſunt ad eum viri vaniſſimi,
& filij Belial: & præualuerunt contra Roboam filium
Salomonis: porrò Roboam erat rudis, & corde pauido,
8 nec potuit reſiſtere eis.) †Nunc ergo vos dicitis q reſiſte-
B re poſſitis regno Dñi, quod poſſidet per filios Dauid: ha-
betiſq; grandem populi multitudinē, atq; vitulos aureos
9 quos fecit vobis Ieroboam in deos: †& eiecíſtis ſacer- 3.Re.12.g.31.
dotes Dñi, filios Aaron, atq; Leuitas: & feciſtis vobis
ſacerdotes ſicut omnes populi terrarum: quicunq; ve-
nerit, & initiauerit manum ſuam in tauro de bobus, &
in arietibus ſeptem, fit ſacerdos eorum qui nō ſunt dij
10 †Noſter autem Dñs Deus eſt, quem non relinquimus:
ſacerdoteſq; miniſtrant Dño de filijs Aaron: & Leuitæ
11 ſunt in ordine ſuo. †Holocauſta quoq; offerunt Domi-
no per ſingulos dies manè & veſpere: & thymiama iu-
xta legis præcepta confectum, & proponuntur panes in
menſa mundiſſima, eſtq; apud nos candelabrū aureum,
& lucernæ eius, vt accendantur ſemper ad veſperā: nos
quippe cuſtodimus præcepta Domini Dei noſtri, quē
12 vos reliquiſtis. †Ergo in exercitu noſtro dux Deus eſt, &

ſacerdotes eius, qui clangunt tubis, & reſnnant contra
vos: filij Iſraël nolite pugnare contra Dominum Deum
13 patrum veſtrorum, quia non vobis expodit. †Hæc illo
loquente, Ieroboam retro moliebatur inſidias. Cumq;
ex aduerſo hoſtium ſtaret, ignorantem Iudam ſuo am-
14 biebat exercitu. †Reſpicienſque Iudas vidit inſtare bel-
lum ex aduerſo & poſt tergum, & clamauit ad Dñm: ac
15 ſacerdotes tubis canere cœperunt. †Omneſq; viri Iuda
vociferati ſunt: & ecce illis clamãtibus perterruit Deus
Ieroboam & omnem Iſraël qui ſtabat ex aduerſo Abia
16 & Iuda. †Fugeruntq; filij Iſraël Iudam, & tradidit eos
17 Deus in manu eorum. †Percuſſit ergo eos Abia, & po-
D pulus eius plaga magna: & corruerunt vulnerati ex Iſ-
18 raël *quinquaginta* millia virorũ fortium. †Humiliatiq; (*quingẽta ſ.)
ſunt filij Iſraël in tempore illo: & vehementiſſimè con-
fortati filij Iuda, eò quòd ſperaſſent in Dño Deo patrum
19 ſuorum. †Perſecutus eſt autẽ Abia fugientem Ieroboã:
& cepit ciuitates eius, Beth-el & filias eius: & Ieſana cũ
20 filiabus ſuis: Ephron quoque & filias eius. †Nec valuit
vltrà reſiſtere Ieroboam in diebus Abia: quem percuſſit
21 Dominus, & mortuus eſt. †Igitur Abia, confortato im-
perio ſuo, accepit vxores quatuordecim: procreauitque
22 vigintiduos filios, & ſedecim filias. †Reliqua autem ſer
monum Abia viarumque & operum eius ſcripta ſunt di
ligentiſſimè in libro Addo Prophetæ.

Abiæ ſuccedit filius Aſa, qui pace à Deo conceſſa, idolorum cul tum ſubuertit, & ciuitates Iudæ ædificat ac munit, Zaramq; regem Aethiopum cum exercitu mille millium deuicit.

CAP. XIIII.

(3. Re. 15. a. 8)
1 DOrmiuit autem Abia cum patribus ſuis, & ſepe-
A lierunt eum in ciuitate-Dauid: regnauitque Aſa fi-
lius eius pro eo, in cuius diebus quieuit terra annis de-
2 cem. †Fecit autem Aſa quod bonum & placitum erat in
3 conſpectu *Dei ſui, †& ſubuertit altaria peregrini cul- (*Domini ſ.)
tus, & excelſa, & confregit ſtatuas, locoſque ſuccîdit.
4 †Et præcepit Iudę vt quęreret Dñm Deum patrũ ſuorũ,
5 & faceret legem, & vniuerſa mandata. †Et abſtulit de
cunctis vrbibus Iuda aras & phana, & regnauit in pace.
6 †Ædificauitq; quoq; vrbes munitas î Iuda, quia quietus
erat, & nulla temporibus eius bella ſurrexerant, pacem
7 Dño largiente. †Dixit autẽ Iudæ, Ædificemus ciuitates
B iſtas, & vallemus muris, & roboremus turribus, & por-
tis, & ſeris: donec à bellis quieta ſunt omnia, eò q quæ-
ſierimus Dñm Deum patrum noſtrorum, & dederit no
bis pacem per gyrum. Ædificauerunt igitur, & nullum
8 in extruendo impedimentum fuit. †Habuit autem Aſa
in exercitu ſuo portantium ſcuta & haſtas, de Iuda tre-
centa millia: de Ben-iamin verò ſcutariorum & ſagitta-
riorum, ducenta *octoginta* millia: omnes iſti viri for- (*ſeptuaginta ſ.)
9 tiſſimi. †Egreſſus eſt autem contra eos Zara Æthiops
C cum exercitu ſuo, decies centena millia, & curribus tre-
10 centis: & venit vſque Mareſa. †Porrò Aſa perrexit ob-
uiam ei, & inſtruxit aciem ad bellum in Valle-Sephâta,
11 quæ eſt iuxta Mareſa. †Et inuocauit Dominum Deum, (1. Re. 14. b. 6)
& ait, Domine, non eſt apud te vlla diſtantia, vtrum in
paucis auxilieris, an in pluribus: adiuua nos Domine
Deus noſter: in te enim, & in tuo nomine habentes fi-
duciam venimus contra hanc multitudinem. Domine,
Deus noſter tu es, non præualeat contra te homo.
12 †Exterruit itaq; Dominus Æthiopes coram Aſa & Iuda:
D fugeruntque Æthiopes. †Et perſecutus eſt eos Aſa & po
13 pulos qui cum eo erat, vſque Gerara: & ruerunt Æthio-
pes vſq; ad internecionem, quia Domino cędente con-
triti ſunt, & exercitu illius præliante. Tulerunt ergo
14 ſpolia multa. †Et percuſſerunt ciuitates omnes per cir-
cuitum Geraræ: grandis quippe cunctos terror inuaſe-
rat: & diripuerunt vrbes, & multam prædam aſporta-
15 uerunt. †Sed & caulas ouium deſtruentes, tulerunt pe-
corum infinitam multitudinem, & ca-
melorum: reuerſique ſunt
in Ieruſalem.

Azarias prophetat Iſraël futurum multo tempore abſque Deo vero, ſacerdote, & lege, cuius prophetia exhortatione confortatus Aſa, aufert ſordes idolorũ, ſuamq; matrem idololatram imperio priuat, populus autẽ iurat ſe Deo ſeruiturũ. CAP. XV.

1 AZarias autem filius Obed, facto in ſe ſpiritu Dei,
A †egreſſus eſt in occurſum Aſa, & dixit ei, Audite (3. Re. 15. c. 11.)
2 me Aſa, & omnis Iuda & Ben-iamin, Dñs vobiſcũ, quia
fuiſtis cũ eo. Si quæſieritis eũ, inuenietis: ſi autẽ dereli-
3 queritis eũ, derelinquet vos. †Tranſibunt autem mul-
ti dies in Iſraël abſq; Deo vero, & abſq; ſacerdote docto-
4 re, & abſq; lege. †Cũq; reuerſi fuerint in anguſtia ſua,
5 *ad Dñm Deũ Iſraël, & quæſierint eũ, reperient eũ. †In (*& clamauerint)
tẽpore illo non erit pax egredienti & ingredienti: ſed ter
6 rores vndiq; in cunctis habitatoribus terrarũ. †Pugna-
B bit enim gens contra gentẽ, & ciuitas contra ciuitatem:
7 quia Dñs conturbabit eos in omni anguſtia. †Vos ergo
confortamini, & nõ diſſoluantur manus veſtræ: erit enim
8 merces operi veſtro. †Quod cũ audiſſet Aſa, verba ſcili-
cet, & prophetiã Azariæ filij Obed Prophetæ, conforta-
tus eſt, & abſtulit idôla de omni terra Iuda, & de Ben-
iamin, & ex vrbibus, quas ceperat, montis Ephraim, &
9 dedicauit altare Dñi quod erat ante porticũ Dñi. †Con-
C gregauitq; vniuerſum Iudam & Ben-iamin & aduenas
cũ eis de Ephraim, & de Manaſſe, & de Simeon: plures
enim ad eũ confugerant ex Iſraël, videntes q Dñs Deus
10 illius eſſet cũ eo. †Cumq; veniſſent in Ierſm menſe ter-
11 tio, anno decimo quinto regni Aſa, †immolauerũt Dño
in die illa de manubijs & præda quã adduxerant, boues
12 ſeptingẽtos, & arietes ſeptẽ millia. †Et intrauit ex more
ad corroborandũ fœdus, vt quęrerent Dñm Deũ patrũ
13 ſuorum in toto corde, & in tota anima ſua. †Si qs autẽ,
inquit, nõ quæſierit Dñm Deum Iſraël, moriatur, à mi-
14 nimo vſq; ad maximũ, à viro vſq; ad mulierem. †Iuraue-
D runtq; Dño voce magna in iubilo, & in clangore tubæ,
15 & in ſonitu buccinarũ †omnes qui erant in Iuda, cum
execratione: in omni enim corde ſuo iurauerunt, & in
tota voluntate quęſierunt eũ, & inuenerunt, præſtititq;
16 eis Dñs requiẽ per circuitũ. †Sed & Maacham matrem
Aſa regis ex auguſto depoſuit imperio, eò q feciſſet in *lu (*loco.)
co* ſimulachrum Priapi: quod omne contriuit, & in fru-
17 ſta cõminuens combuſſit in torrente-Cedron. †Excelſa
autem derelicta ſunt in Iſraël: attamen cor Aſa erat per-
18 fectũ cunctis diebus eius. †Eaq; quę vouerat pater ſuus,
& ipſe, intulit in domum Domini: argentum & aurum,
19 vaſorumq; diuerſam ſuppellectilem. †Bellum verò non
fuit vſque ad *triceſimum* annum regni Aſa. (*triceſimum quintum ſ.)

Pugnante Baaſa rege Iſraël contra Aſa, vocauit Aſa Ben-adad regem Syriæ in auxilium, & Hanani prophetam ipſum ob id increpantẽ in neruũ coniecit: ac dolore pedũ cruciatus, & medicorũ arte ſpem ponens, anno regni ſui 41. moritur. CAP. XVI.

1 ANno autẽ triceſimoſexto regni eius aſcendit Baa- (3. Re. 15. d. 18)
A ſa rex Iſraël in Iudã & muro circundabat Rama, vt
2 nullus tutè poſſet egredi & ingredi de regno Aſa. †Pro-
tulit autẽ Aſa argentũ & aurũ de theſauris domus Dñi,
& de theſauris regis, miſitq; ad Ben-adad regẽ Syrię, qui
3 habitabat in Damaſco, dicẽs: †Fœdus inter me & te eſt,
pater quoq; meus & pater tuus habuere concordiã: quã
ob rem miſi tibi argẽtum & aurũ, vt rupto fœdere quod
habes cum Baaſa rege Iſraël, facias eum à me recedere.
4 †Quo cõperto Ben-adad miſit principes exercituũ ſuo-
rum ad vrbes Iſraël: qui percuſſerunt Ahion, & Dan, &
5 Abel-maim, & vniuerſas vrbes Nephthali muratas. †Qui
cùm audiſſet Baaſa, deſijt ędificare Rama, & intermiſit
6 opus ſuũ. †Porrò Aſa rex aſſumpſit vniuerſum Iudã, &
B tulerunt lapides de Rama, & ligna quę ędificationi prę-
parauerat Baaſa: ædificauitque ex eis Gabaa & Maſpha.
7 †In tẽpore illo venit Hanani Propheta ad Aſam regem
Iuda, & dixit ei, Quia habuiſti fiduciã in rege Syrię, &
non in Dño Deo tuo: idcirco euaſit Syriæ regis exercitus
8 de manu tua. †Nonne Æthiopes & Libyes multò plu- (Sup. 14. c. 9.)
C res erant quadrigis & equitibus, & multitudine nimia:

quos,

quos, cùm in Domino credidiſſes, tradidit in manu tua:
9 †Oculi enim Dñi contemplant vniuerſam terrã, & prębent fortitudinẽ his, qui corde perfecto credunt in eum. (Ioh. 7. & 18.)
Stultè igitur egiſti, & propter hoc ex pręſenti tẽpore ad-
10 uerſum te bella cõſurgent. †Iratuſq; Aſa aduerſus Vi-
dentẽ, iuſſit eum mitti in neruum: valde quippe ſup hoc
fuerat indignatus, & interfecit de populo in tẽpore illo
11 plurimos. †Opera autẽ Aſa prima & nouiſſima ſcripta
12 ſunt in libro regum Iuda & Iſraël. †Ægrotauit etiã Aſa
D anno triceſimonono regni ſui, dolore pedum vehementiſſimo, & nec in infirmitate ſua quæſiuit Dñm, ſed ma-
13 gis in medicorum arte confiſus eſt. †Dormiuitq; cum
patribus ſuis. & mortuus eſt anno quadrageſimo-pri-
14 mo regni ſui. †Et ſepelierũt eum in ſepulchro ſuo quod
foderat ſibi in Ciuitate Dauid, poſueruntq; eũ ſuper lectum ſuum plenum aromatibus & vnguentis meretricijs, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combuſſerunt ſuper eum ambitione nimia.

Pius Ioſaphat patri Aſa ſuccedens, diuitiis potens & armis, mittit doctores legis Dei per vniuerſam Iudã: eius principes recenſentur cũ numero ſubiectorũ militum. CAP. XVII.

1 Regnauit autem Ioſaphat filius eius pro eo, & inua- (1. Reg. 15. c. 24.)
A luit contra Iſraël. †Conſtituitq; militum nume-
2 ros in cunctis vrbibus Iuda, quæ erant vallatæ muris.
Pręſidiaq; diſpoſuit in terra Iuda, & in ciuitatib⁹ Ephra-
3 im quas ceperat Aſa pater eius. †Et fuit Dñs cum Ioſaphat, quia ambulauit in vijs Dauid patris ſui primis: &
4 non ſperauit in Baalim, †ſed in Deo patris ſui: & perre-
5 xit in præceptis illius, & non iuxta peccata Iſraël. †Confirmauitque Dñs regnum in manu eius: & dedit omnis
Iuda munera Ioſaphat: factæq; ſunt ei infinitæ diuitię &
6 multa gloria. †Cumq; ſumpſiſſet cor eius audaciã pro-
B pter vias Dñi, etiam excelſa & lucos de Iuda abſtulit.
7 †Tertio autem anno regni ſui miſit de principibus ſuis
Ben-hail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanaël, &
8 Michæam, vt docerent in ciuitatibus Iuda: †& cũ eis Leuitas, Semeiam, & Nathaniã, & Zabadiam, Aſaël quoq;
& Semiramoth & Ionathan Adoniamq; & Tobiam &
Thob-adoniã Leuitas: & cũ eis Eliſama & Ioram ſacer-
9 dotes: †docebantq; populũ in Iuda, habentes librum legis Dñi: & circuibant cunctas vrbes Iuda, atq; erudie-
10 bant populum. †Itaque factus eſt pauor Domini ſuper
C omnia regna terrarũ quæ erant per gyrum Iuda: nec au-
11 debant bellare contra Ioſaphat. †Sed & Philiſthæi Ioſaphat munera deferebant, & vectigal argenti: Arabes
quoq; adducebant pecora arietũ, ſeptem millia ſeptin-
12 gentos, & hircos totidem. †Creuit ergo Ioſaphat, & magnificatus eſt vſque in ſublime: atque ædificauit in Iuda
13 domos ad inſtar turriũ, vrbeſq; muratas. †Et multa opera parauit in vrbibus Iuda: viri quoq; bellatores, & ro-
14 buſti erant in Ieruſalem. †Quorũ iſte numerus per domos atque familias ſingulorum. In Iuda *principes exercitus, Ednas dux, & cum eo robuſtiſſimi viri trecenta (*principes a.)
15 millia. †Poſt hunc Iohanan princeps, & cũ eo ducen-
D ta octoginta millia. †Poſt illũ quoq; Amaſias filius Ze-
16 chri, conſecratus Domino, & cũ eo ducẽta millia virorũ
17 fortium. †Hunc ſequebatur robuſtus ad prelia Eliada, &
cum eo tenentium arcum & clypeum ducenta millia.
18 †Poſt iſtũ ẽt Iozabad: & cũ eo centũ octoginta millia ex-
19 peditorũ militũ. †Hi oẽs erant ad manũ regis, exceptis
alijs quos poſuerat in vrbibus muratis, in vniuerſo Iuda.

Ioſaphat impio Achab affinitate iunctus, aſcendit cum eo contra Ramoth Galaad 400. pſeudoprophetis victoriam promittentibus, Michęas autem contrarium prophetans incarceratur, ſed Achab iuxta Michęę prophetiam, in bello occiditur.

CAP. XVIII.

1 Fuit ergo Ioſaphat diues & inclytus multum, & affi- (3. Re. 22. a. 2.)
A nitate coniunctus eſt Achab. †Deſcenditq; poſt an-
2 nos ad eum in Samariam: ad cuius aduentum mactauit
Achab arietes, & boues plurimos ipſi & populo qui venerant cum eo: perſuaſitq; illi vt aſcenderet in Ramoth-
3 Galaad. †Dixitque Achab rex Iſraël ad Ioſaphat regem
Iuda, Veni mecum in Ramoth-Galaad. Cui ille reſpondit, Vt ego, & tu: ſicut populus tuus, ſic & populus
4 meus, tecumque erimus in bello. †Dixit Ioſaphat ad
regem Iſraël, Conſule obſecro impræſentiarum ſermo-
5 nem Domini. †Congregauit igitur rex Iſraël propheta-
B rum quadringentos viros, & dixit ad eos, In Ramoth-Galaad ad bellandum ire debemus, an quieſcere? At illi?
6 Aſcende, inquiunt, & tradet Deus in manu regis. †Dixitque Ioſaphat, Nunquid non eſt hic prophetes Domi
7 ni, vt ab illo etiam requiramus? †Et ait rex Iſraël ad Ioſaphat, Eſt vir vnus à quo poſſumus quærere Dñi voluntatem: ſed ego odi eum, quia non prophetat mihi
bonum, ſed malum omni tempore: eſt autem Michæas
filius Iemla. Dixitq; Ioſaphat, Ne loquaris rex hoc mo-
8 do. †Vocauit ergo rex Iſraël vnũ de eunuchis, & dixit
9 ei, Voca citò Michæam filiũ Iemla. †Porrò rex Iſraël
& Ioſaphat rex Iuda vterq; ſedebant in ſolio ſuo, veſtiti
cultu regio: ſedebant autem in area iuxta portam Sama-
10 riæ, omneſq; prophetæ vaticinabantur coram eis. †Se-
C decias verò filius Chanaana fecit ſibi cornua ferrea, &
ait, Hæc dicit Dñs: His ventilabis Syriam, donec conte-
11 ras eam. †Omneſq; prophetæ ſimiliter prophetabant,
atq; dicebant, Aſcende in Ramoth-Galaad, & proſpera-
12 beris, & tradet eos Dñs in manu regis. †Nuntius autẽ
qui ierat ad vocandũ Michæam, ait illi: En, verba omnium prophetarum vno ore bona regi annuntiant: quęſo ergo te vt & ſermo tuus ab eis non diſſentiat, loqua-
13 riſque proſpera. †Cui reſpondit Michæas, Viuit Dominus, quia quodcunque dixerit mihi Deus meus, hoc
14 loquar. †Venit ergo ad regem. Cui rex ait: Michęa, ire
D debemus in Ramoth-Galaad ad bellandum, an quieſcere? Cui ille reſpondit, Aſcendite, cuncta enim proſpe-
15 ra euenient, & tradentur hoſtes in manus veſtras. †Dixitque rex, Iterum atq; iterum te adiuro, vt mihi non lo-
16 quaris, niſi quod verum eſt in nomine Dñi. †At ille ait
Vidi vniuerſum Iſraël diſperſum in mõtibus, ſicut oues
abſque paſtore: & dixit Dñs, Nõ habent iſti dominos:
17 reuertatur vnuſquiſq; in domum ſuam in pace. †Et ait,
rex Iſraël ad Ioſaphat, Nõnne dixi tibi, quòd non prophetaret iſte mihi quicquam boni, ſed ea quę mala ſunt?
18 †At ille idcirco ait, Audite verbum Dñi, Vidi Dñm ſedentem in ſolio ſuo, & omnẽ exercitum cæli aſſiſtẽtem
19 ei à dextris & à ſiniſtris. †Et dixit Dñs, Quis decipiet
E Achab regem Iſraël, vt aſcendat & corruat in Ramoth-Galaad? Cumq; diceret vnus hoc modo, & alter alio:
20 †proceſſit ſpiritus, & ſtetit coram Dño, & ait: Ego de-
21 cipiam eum. Cui Dñs, In quo, inquit, decipies? †At
ille reſpondit, Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore
omnium prophetarum eius. Dixitq; Dñs, Decipies, &
22 præualebis: egredere & facita. †Nunc igitur ecce Dominus dedit ſpiritum mendacij in ore omnium prophe
23 tarum tuorum: & Dñs locutus eſt de te mala. †Acceſſit
autem Sedecias filius Chanaana, & percuſſit Michææ
maxillam, & ait, Per quam viam tranſiuit Spiritus Dñi
24 à me, vt loqueretur tibi? †Dixitq; Michęas, Tu ipſe videbis in die illo quando ingreſſus fueris cubiculũ de cu-
25 biculo, vt abſcondaris. †Præcepit autem rex Iſraël, di-
F cens, Tollite Michæam, & ducite eum ad Amon princi-
26 pem ciuitatis, & ad Ioas filiũ Amélech. †Et dicetis, Hæc
dicit rex, Mittite hunc in carcerem, & date ei panis mo-
27 dicum & aquæ pauxillum, donec reuertar in pace. †Dixitq; Michæas, Si reuerſus fueris in pace, non eſt locu-
28 tus Dñs in me. Et ait, Audite omnes populi. †Igitur
aſcenderunt rex Iſraël & Ioſaphat rex Iuda in Ramoth-
29 Galaad. †Dixitq; rex Iſraël ad Ioſaphat, Mutabo habitum, & ſic ad pugnam vadam: tu autem induere veſtibus tuis. Mutatoque rex Iſraël habitu, venit ad bellum.
30 †Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus ſui dicens: Ne pugnetis contra minimum, aut contra maxi-
31 mum, niſi contra ſolum regem Iſraël. †Itaque cùm vi-
G diſſent principes equitatus Ioſaphat, dixerũt, Rex Iſraël
eſt iſte. Et circumdederunt eum dimicantes: At ille cla-

mauit ad Dominum, & auxiliatus eſt ei, atque auertit
32 eos ab illo. †Cùm enim vidiſſent duces equitarus q̄ non
33 eſſet rex Iſraël, reliquerunt eum. † Accidit autē vt vnus
è populo ſagittam in incertum iàceret, & percuteret re-
gem Iſraël inter ceruicem & ſcapulas: at ille aurigæ ſuo
ait, Conuerte manum tuam, & educ me de acie, quia
34 vulneratos ſum. † Et finita eſt pugna in die illo: porrò
rex Iſraël ſtabat in curru ſuo contra Siros vſq; ad veſpe-
ram, & mortuus eſt occidente ſole.

Ioſaphat à Iehu propheta correptus de præſtito auxilio Achab, conſtitutos à ſe iudices admonet de ſeruanda iuſtitia, & Leuitas de promouendo cultu diuino, populoq́; rectè inſtituendo. CAP. XIX.

1 REuerſus eſt autē Ioſaphat rex Iuda in domum ſuam
A pacificè, in Ieruſalē. † Cui occurrit Iehu filius Ha-
2 nani Videns, & ait ad eū: Impio præbes auxilium, &
his qui oderunt Dñm amicitia iungeris: & idcirco iram
3 quidem Domini merebaris: † ſed bona opera inuenta
ſunt in te, eò q̄ abſtuleris lucos de terra Iuda, & prępa-
- 4. rraueris cor tuum vt requireres Dñm Deum patrum
- - 5. tuorum. † Habitauit ergo Ioſaphat in Ieruſalem: Rur-
ſumq́; egreſſus eſt ad populū de Ber-ſabee vſq; ad mon-
tem Ephraim, & reuocauit eos ad Dñm Deum patrum
5 ſuorum. †Cōſtituitq́; iudices terræ in cunctis ciuitati-
B bus Iuda munitis, per ſingula loca, & præcipiens iudi-
6 cibus, Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exer
cetis iudicium, ſed Domini: & quodcunq; iudicaueri-
†De. 10. d. 17 Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Ephe. 6. b. 9. Col. 3. d. 25. Act. 10. e. 34 1. Pet. 1. c. 17 Sapiē. 6. a. 8. Ecc. 35. b. 16
7 tis, in vos redūdabit. †Sit timor Dñi vobiſcum: & cum
diligentia cuncta facite, non eſt enim apud Dñm Deum
noſtrum iniquitas, ‖nec perſonarum acceptio, nec cupi-
8 do munerum. †In Ieruſalem quoque conſtituit Ioſaphat
C Leuitas & ſacerdotes, & principes familiarum ex Iſraël,
vt iudiciū & cauſam Dñi iudicarent habitatoribus eius.
9 † Precepitq́; eis dicens: Sic agetis in timore Dñi fideli-
10 ter, & corde perfecto. †Omnem cauſam quæ venerit ad
vos fratrū veſtrorum qui habitant in vrbibus ſuis, inter
cognationē & cognationē, vbicunq; quæſtio eſt de lege,
D de mādato, de ceremonijs, de iuſtificationib⁹: oſtendite
eis, vt nō peccent in Dñm, & ne veniat ira ſup vos & ſup
11 fratres veſtros: ſic ergo agentes nō peccabitis. †Amarias
aūt ſacerdos & pōtifex veſter, in his quę ad Deū ptinent,
præſidebit: porrò Zabadias filius Iſmahel, qui eſt dux in
domo Iuda, ſup ea opera erit q̄ ad regis officiū ptinent:
habetiſq́; magiſtros Leuitas corā vobis, confortamini,
*eſt bonis 4. & agite diligenter: & erit Dñs *vobiſcum in bonis.

Ammonitis, Moabitis, ac Syriis contra Ioſaphat inſurgentibus, ipſe prædicato ieiunio vnà cū populo ſuo ſupplex ad Deum confugit, ſicq́; ab eis ſe mutuò cadentibus liberatus ſpolia colligit: verùm ob fœdus cum impio Ochozia à propheta corripitur. CAP. XX.

1 POſt hæc congregati ſunt filij Moab, & filij Ammon,
A & cum eis de Ammonitis, ad Ioſaphat, vt pugnarēt
2 contra eū. †Veneruntque nuntij, & indicauerunt Ioſa-
phat, dicētes: Venit cōtra te multitudo magna de his lo
cis quæ trans mare ſunt, & de Syria: & ecce conſiſtunt in
3 Aſaſon thamar, quæ eſt En-gaddi. †Ioſaphat aūt timore
perterritus, totū ſe contulit ad rogandū Dominū: & præ
4 dicauit ieiunium vniuerſo Iuda. †Congregatuſq́; eſt Iu-
das ad deprecandum Dominū: ſed & omnes de vrbibus
5 ſuis venerunt ad obſecrandum eum. †Cumq́ue ſtetiſſet
Ioſaphat in medio cœtu Iudę, & Ieruſalē, in domo Domi
6 ni ante atrium nouū, †ait: Domine Deus patrū noſtro
rū, tu es Deus in cælo, & dominaris cunctis regnis gen-
B tium: in manu tua eſt fortitudo & potētia, nec quiſquā
7 tibi poteſt reſiſtere. †Nonne tu Deus noſter interfeciſti
oēs habitatores terræ huius coram populo tuo Iſraël, &
dediſti eam ſemini Abraham amici tui in ſempiternum?
8 †Habitaueruntq́; in ea, & extruxerunt in illa ſanctuariū
‖Sup. 6. e. 28. 9 nomini tuo dicentes: †‖Si irruerint ſuper nos mala, gla-
dius iudicij, peſtilentia, & fames, ſtabimus corā domo
hac in conſpectu tuo, in qua inuocatū eſt nomen tuum:
& clamabimus ad te in tribulationibus noſtris, & exau
10 dies, ſaluoſq́; facies? †Nūc igit̄ ecce filij Ammō & Moab,
& mons Seir, ‖per quos nō conceſſiſti *Iſraël vt trāſirent ‖Deu. 2. a. 1. *filijs 12.
quādo egrediebant̄ de Ægypto, ſed declinauerūt ab eis,
11 & nō interfecerūt illos: †econtrario agunt, & nitunt̄ eij-
12 cere nos de poſſeſſione quā tradidiſti nobis †De⁹ noſter,
C ergo nō iudicabis eos? In nobis quidē non eſt tanta for-
titudo, vt poſſimus huic multitudini reſiſtere, quę irruit
ſuper nos. Sed cū ignoremus quid agere debeamus: hoc
ſolùm habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad
13 te. † Omnis verò Iuda ſtabat corā Dño cum paruulis,
14 & vxoribus, & liberis ſuis. † Erat autē Iahaziel filius Za-
chariæ filij Banaiæ, filij Iehiel, filij Mathaniæ, Leuites de
filijs Aſaph, ſuper quē factus eſt ſpiritus Dñi ī medio tur
15 bę, † & ait: Attēdite omnis Iuda & q̄ habitatis ī Ierl̄m,
& tu rex Ioſaphat: hæc dicit Dñs vobis: Nolite timere,
nec paueatis hanc multitudinē: non eſt enim veſtra pu-
16 gna, ſed Dei. †Cras *deſcendetis cōtra eos: aſcenſuri enī *aſcēdetis 13
D ſunt per cliuum nomine Sis, & inuenietis illos in ſum-
17 mitate torrentis, qui eſt contra ſolitudinē Ieruel. † Non
eritis vos qui dimicabitis, ſed tantūmodò cōfidenter ſta-
te, & videbitis auxilium Dñi ſuper vos, ô Iuda, & Ieruſa-
lem: nolite timere, nec paueatis: cras egrediemini con-
18 tra eos, & Dñs erit vobiſcum. † Ioſaphat ergo, & Iuda,
& omnes habitatores Ieruſalem ceciderunt proni in ter
19 ram coram Dño, & adorauerunt eū. † Porrò Leuitæ de
filijs Caath, & de filijs Core laudabant Dñm Deum Iſ-
20 raël voce magna, in excelſum. † Cumq́; manè ſurrexiſ-
ſent, egreſſi ſunt per deſertum Thecua: profectiſq́; eis
ſtans Ioſaphat in medio eorū, dixit: Audite me viri Iu- -. 13.
da, & omnes habitatores Ieruſalem: credite in Dño Deo
veſtro, & ſecuri eritis: credite prophetis eius, & cuncta
21 euenient proſpera. † Deditq́; conſilium populo, & ſta-
tuit cantores Dñi, vt laudarent eum in turmis ſuis, &
antecederent exercitum, ac voce conſona dicerent: Cō- Pſal. 135. a. 1
fitemini Domino, quoniā in æternū miſericordia eius.
22 †Cūq́; cœpiſſent laudes canere, vertit Dñs inſidias eo-
E rum in ſemetipſos, filiorum ſcilicet Ammon & Moab,
& montis Seir, qui egreſſi fuerant vt pugnarent contra
23 Iudā, & percuſſi ſunt. † Nāq; filij Ammon, & Moab cō-
ſurrexerunt aduerſum habitatores montis Seir, vt inter-
ficerent, & delerēt eos: Cumq́; hoc opere perpetraſſent,
etiam in ſemetipſos verſi, mutuis concidēre vulneribus.
24 †Porrò Iuda cùm veniſſet ‖ad ſpelūcam *quę reſpicit ſo *ſpeculam 2.
litudinem, vidit procul oēm latè regionem plenam ca-
dauerïbus, nec ſupereſſe quenquam qui necem potuiſ-
25 ſet euadere. †Venit ergo Ioſaphat, & omnis populus cū
eo ad detrahēda ſpolia mortuorum: inueneruntq́; inter
cadauera variam ſuppellectilē, veſtes quoq;, & vaſa pre-
tioſiſſima: & diripuerunt, ita vt oīa portare nō poſſent,
nec per tres dies ſpolia auferre præ prædæ magnitudine.
26 † Die autem quarto congregati ſunt in Valle-benedictio
F nis. Etenim quoniam ibi benedixerāt Dño, vocauerunt
locum illum Vallis-benedictionis, vſq; in præſentē diē.
27 †Reuerſuſq́; eſt omnis vir Iuda, & habitatores Ierl̄m,
& Ioſaphat ante eos in Ieruſalem cum lætitia magna, eò
28 q̄ dediſſet eis Dñs gaudium de inimicis ſuis. †Ingreſſiq́;
ſunt in Ieruſalem cum pſalteriis, & citharis, & tubis in
29 domū Dñi. †Irruit autem pauor Domini ſuper vniuer
ſa regna terrarum, cùm audiſſent q̄ pugnaſſet Dominus
30 contra inimicos Iſraël. †Quieuitq́; regnum Ioſaphat, &
31 præbuit ei Deus pacem per circuitum. † Regnauit igi-
tur Ioſaphat ſuper Iudam, & erat trigintaquinq; anno-
rum cùm regnare cœpiſſet: Viginti autē & quinq; an-
nis regnauit in Ieruſalem: & nomen matris eius Azuba
32 filia Selahi. † Et ambulauit in via patris ſui Aſa, nec de-
G clinauit ab ea, faciens quæ placita erāt coram Domino.
33 †Veruntamen excelſa nō abſtulit, & adhuc populus nō
direxerat cor ſuum ad Dominū Deum patrum ſuorum.
34 †Reliqua autē geſtorum Ioſaphat priorum & nouiſſi
morum ſcripta ſunt in verbis Iehu filij Hanani, quæ di-
35 geſſit in libros regū Iſraël. †Poſt hæc inijt amicitias Io-
ſaphat rex Iuda cum Ochozia rege Iſraël, cuius opera

fuerunt

36 fuerunt impijſſima. †Et particeps fuit vt faceret naues
quæ irent in Tharſis: feceruntque claſſem in Aſion-ga-
37 ber. †Prophetauit autem Eliezer filius Dodan de Mare-
ſa ad Ioſaphat, dicens: Quia habuiſti fœdus cum Ocho-
zia, percuſſit Dominus opera tua, contritæque ſunt
naues, nec potuerunt ire in Tharſis.

Impius Ioram filius Ioſaphat occidit fratres ſuos, & quoſdam principes Iuda, cui Elias per literas peſſimam ægritudinem, ac mortem, & domus ſuæ ac regni direptionem prædicit, quæ tandem ſubſequuta ſunt. CAP. XXI.

3.Re.22.g.51 1 DOrmiuit autem Ioſaphat cum patribus ſuis, & ſe-
A pultus eſt cum eis in ciuitate-Dauid: regnauitque
2 Ioram filius eius pro eo. †Qui habuit fratres filios Ioſa-
phat, Azariam, & Iahiel, & Zachariam, & Azariam, &
Michaël, & Saphatiam: omnes hi filij Ioſaphat regis Iu-
3 da. †Deditque eis pater ſuus multa munera argenti, &
* præſtatio-nes 3. auri, & *penſationes* cum ciuitatibus munitiſſimis in
Iuda: regnum autem tradidit Ioram, eò quòd eſſet pri-
4 mogenitus. †Surrexit autem Ioram ſuper regnum pa-
tris ſui: cumque ſe confirmaſſet, occidit omnes fratres
5 ſuos gladio, & quoſdam de principibus Iſraël. †¶Trigin-
4.Re.8.c.16. taduorum annorum erat Ioram cùm regnare cœpiſſet:
6 & octo annis regnauit in Ieruſalem. †Ambulauitque in
vijs regum Iſraël, ſicut egerat domus Achab: filia quippe
Achab erat vxor eius, & fecit malum in conſpectu Do-
7 mini. †Noluit autem Dominus diſperdere domum
B Dauid propter pactũ quod inierat cum eo: & quia pro-
miſerat vt daret ei lucernam, & filijs eius omni tempore.
8 †¶In diebus illis rebellauit Edõ, ne eſſet ſubditus Iudæ,
4.Re.8.f.20 9 & cõſtituit ſibi regem. †Cumq; tranſiſſet Ioram cum
principibus ſuis, & cuncto equitatu qui erat ſecum, ſur-
rexit nocte, & percuſſit Edom qui ſe circundederat, &
10 omnes duces equitatus eius. †Attamẽ rebellauit Edom,
ne eſſet ſub ditione Iuda, vſq; ad hanc diem. Eo tem-
pore & Lobna receſſit, ne eſſet ſub manu illius. Dere-
11 liquerat enim Dominum Deum patrum ſuorum: †inſu-
per & excelſa fabricatus eſt in vrbibus Iuda, & fornicari
12 fecit habitatores Ierl̃m, & præuaricari Iudam. †Alla-
C tæ ſunt autem ei literæ ab Elia propheta, in quibus ſcrip-
tum erat, Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui:
Quoniam non ambulaſti in vijs Ioſaphat patris tui, & in
13 vijs Aſa regis Iuda, †ſed inceſſiſti per iter regum Iſraël, &
fornicari feciſti Iudam, & habitatores Ieruſalem, imita-
tus fornicationem domus Achab: inſuper & fratres tuos
14 domum patris tui, meliores te occidiſti: †ecce Dominus
percutiet te plaga magna cum pp̃lo tuo, & filijs, & vxori
15 bus tuis, vniuerſaq; ſubſtantia tua: †tu autẽ ægrotabis peſ-
ſimo lãguore vteri tui, donec egrediãtur vitalia tua paula
16 tim p ſingulos dies. †Suſcitauit ergo Dñs contra Ioram
ſpiritum Philiſthinorũ, & Arabũ, qui confines ſunt Æ-
17 thiopibus: †& aſcenderunt in terram Iuda, & vaſtauerũt
D eam, diripueruntq; cunctã ſubſtantiã quę inuenta eſt in
domo regis, inſuper & filios eius, & vxores: nec remanſit
18 ei filius, niſi Ioachaz qui minimus natu erat. †Et ſuper hęc
19 oĩa percuſſit eum Dñs alui languore inſanabili. †Cũ-
que diei ſuccederet dies, & temporum ſpatia voluerẽtur,
duorum annorum expletus eſt circulus: & ſic longa cõ-
ſumptus tabe, ita vt egereret etiam viſcera ſua, languore
pariter & vita caruit. Mortuusque eſt in infirmitate peſ-
ſima, & non fecit ei populus ſecundùm morem combu-
20 ſtionis exequias ſicut fecerat maioribus eius. †Triginta
duorũ annorũ fuit cùm regnare cœpiſſet: & octo annis
regnauit in Ierl̃m. Ambulauitq; nõ rectè, & ſepelierũt eũ
in ciuitate-Dauid: veruntamen nõ in ſepulchro regum.

Impium Ochoziam filium Ioram occidit Iehu, ſimul & Ioram regem Iſraël: occidente autem Athalia filios regis ſeruauit Ioſabeth Ioas natu minimum. CAP. XXII.

4.Re.8.f.24 1 COnſtituerunt autem habitatores Ieruſalem Ocho-
A ziã filium eius minimũ, regem pro eo: omnes enim
maiores natu, qui ante eum fuerant, interfecerant latro-
nes Arabum, qui irruerant in caſtra: Regnauitq; Ocho-
2 zias filius Ioram regis Iuda. †Quadragintaduorum an-
norum erat Ochozias cùm regnare cœpiſſet, & vno an-
no regnauit in Ieruſalem: & nomen matris eius Atha-
3 lia filia Amri. †Sed & ipſe ingreſſus eſt per vias domus
Achab: mater enim eius impulit eum vt impiè ageret.
4 †Fecit igitur malum in conſpectu Domini, ſicut domus
B Achab: ipſi enim fuerunt ei conſiliarij poſt mortem pa-
5 tris ſui, in interitum eius. †Ambulauitque in conſilijs
eorum. Et perrexit cum Ioram filio Achab rege Iſraël,
in bellum contra Hazaël regem Syriæ, in Ramoth-Ga-
6 laad: vulnerauerûntque Syri Ioram. †Qui reuerſus eſt
vt curaretur in Iezrahel: multas enim plagas acceperat
in ſupradicto certamine. Igitur Ochozias filius Ioram
rex Iuda, deſcendit vt inuiſeret Iorã filium Achab in Iez-
7 rahel ęgrotantem. †Voluntatis quippe fuit Dei aduerſus
C Ochoziã, vt veniret ad Ioram: & cùm veniſſet, -& egre-
deretur cum eo aduerſum Iehu filiũ Namſi, quem vnxit 1-2.
8 Dñs, vt deleret domũ Achab. †Cũ ergo euerteret Ie-
hu domũ Achab, inuenit principes Iuda, & filios fratrũ
9 Ochozię, qui miniſtrabant ei, & interfecit illos. †Ipſum
quoq; perquirens Ochoziã, comprehendit latitantem in
Samaria: adductumq; ad ſe occîdit, & ſepelierũt eum: eò
ꝙ eſſet filius Ioſaphat, qui quæſierat Dominum in toto
corde ſuo. Nec erat vltrà ſpes aliqua vt de ſtirpe quis re-
10 gnaret Ochoziæ: †¶ſi quidẽ Athalia mater eius videns ꝙ 4.Re.11.a.1
D mortuus eſſet filius ſuus, ſurrexit, & interfecit omnem
11 ſtirpem regiam domus *Ioram*. †Porrò Ioſabeth filia re- *Iuda 1.
gis tulit Ioas filium Ochoziæ, & furata eſt eum de medio
filiorum regis, cùm interficerentur: abſconditq; eũ cum
nutrice ſua in cubiculo lectulorum: Ioſabeth autem quę
abſconderat eum, erat filia regis Ioram, vxor Ioiadæ
pontificis, ſoror Ochoziæ: & idcirco Athalia non in-
12 terfecit eum. †Fuit ergo cum eis in domo Dei abſcon-
ditus ſex annis, quibus regnauit Athalia ſuper terram.

Ioiada pontifex vnxit Ioas in regem Iuda, curauitq; vt Athalia occideretur, & cultus Dei reſtitueretur: populus autem deſtruit domum, altaria, ac ſimulacra Baal. CAP. XXIII.

1 ANno autem ſeptimo confortatus Ioiada, aſſumpſit
A cẽturiones, Azariam videlicet filiũ Ierohã, & Iſma 4.Re.11.a.4.
hel filium Iohanan, Azariã quoq; filiũ Obed, & Maaſiã
filium Adaiæ, & Eliſaphat filium Zechri: & inijt cum eis
2 fœdus. †Qui circumeuntes Iudam, cõgregauerunt Leui-
tas de cunctis vrbibus Iuda, & principes familiarũ Iſraël:
3 veneruntq; in Ieruſalem. †Inijt ergo omnis multitudo pa
ctum in domo Dei cum rege: dixitq; ad eos Ioiada: Ecce
filius regis regnabit, ſicut locutus eſt Dñs ſuper filios Da
4 uid. †Iſte eſt ergo ſermo quem facietis: Tertia pars ve-
5 ſtrum qui veniunt ad Sabbathum, ſacerdotum, & Leui-
tarum, & ianitorum erit in portis: tertia verò pars ad do-
mũ regis: & tertia ad portã quæ appellatur Fũdamenti:
6 omne verò reliquũ vulgus ſit in atrijs domus Dñi. †Nec
quiſpiam alius ingrediatur domum Dñi, niſi ſacerdotes
& qui miniſtrant de Leuitis: ipſi tãtmodò ingredian-
tur, quia ſanctificati ſunt: & omne reliquũ vulgus obſer
7 uet cuſtodias Dñi. †Leuitę autẽ circũdent regẽ, habẽ-
B tes ſinguli arma ſua: (& ſi quis alius ingreſſus fuerit tem
plũ, interficiatur) ſintq; cũ rege & intrante & egrediẽte.
8 †Fecerunt ergo Leuitæ, & vniuerſus Iuda iuxta oĩa q̃
præceperat Ioiada põtifex: & aſſumpſerunt ſinguli viros
qui ſub ſe erant, & veniebãt per ordinẽ ſabbathi cum his
qui impleuerant ſabbathum, & *egreſſi* erant, ſiquidẽ Io- * egrediuei 9.
iada põtifex non dimiſerat abire turmas, q̃ ſibi per ſingu
9 las hebdomadas ſuccedere cõſueuerãt. †Deditq; Ioiada
ſacerdos centurionibus lanceas, clypeoſq; & peltas regis
10 Dauid quas conſecrauerat in domo Dñi. †Conſtituitque
omnem pp̃lm tenentium pugiones à parte tẽpli dextra,
vſq; ad partẽ tẽpli ſiniſtrã corã altari, & tẽplo, per circui-
11 tũ regis. †Et eduxerunt filiũ regis, & impoſuerunt ei dia-
C dema, -& teſtimoniũ, -dederuntq; in manu eius tenẽdã -13.
legem: & cõſtituerunt eum regẽ, vnxit quoq; illũ Ioiada -1.
pontifex, & filij eius: imprecatiq; ſunt ei, atq; dixerũt: Vi-
12 uat rex. †Quod cũ audiſſet Athalia, vocẽ ſcilicet currẽ-

tium atq; laudantiũ regẽ, ingreſſa eſt ad pplm in templũ
13 Domini. ᶧCumq; vidiſſet regẽ ſtantẽ ſuper gradum in in-
troitu,& pricipes,turmasq; circa eum, omnemq; pplm
terræ gaudentem,atq; clangentẽ tubis,& diuerſi generis
organis concinentẽ,vocemq; laudantiũ, ſcidit veſtimẽta
14 ſua,& ait:Inſidiæ,inſidię. ᶧEgreſſus autẽ Ioiada põtifex
ad centuriones & principes exercitus,dixit eis: Educite
illam extra ſepta templi,& interficiatur foris gladio.Pręce-
15 pitq; ſacerdos ne occideretur in domo Domini.ᶧEt im-
poſuerunt ceruicibus eius manus:cumq; intraſſet portã
16 equorũ domus regis,interfecerunt eam ibi.ᶧPepigit autẽ
Ioiada fœdus inter ſe,vniuerſumq; pplm & regẽ, vt eſſet
17 ppls Dñi. ᶧItaq; ingreſſus eſt omnis ppls domũ Baal, &
D deſtruxerunt eam: & altaria ac ſimulachra illius confre-
gerunt:Mathan quoq; ſacerdotem Baal interfecerũt ante
18 aras. ᶧCõſtituit autẽ Ioiada prępoſitos in domo Dñi,ſub
manibus ſacerdotũ & Leuitarũ, quos diſtribuit Dauid
in domo Domini:vt offerrent holocauſta Domino,ſicut
ſcriptum eſt in *lege* Moyſi, in gaudio & canticis, iuxta * libro 13.
19 diſpoſitionem Dauid. ᶧConſtituit quoque ianitores in
portis domus Domini, vt nõ ingrederetur eam immun-
20 dus in omni re. ᶧAſſumpſitque centuriones & fortiſſi-
mos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, &
fecerunt deſcendere regem de domo Dñi, & introire per
medium portæ ſuperioris in domum regis,& collocaue-
21 runt eũ in ſolio regali. ᶧLætatusque eſt omnis populus
terræ, & vrbs quieuit:porrò Athalia interfecta eſt gladio.

Ioas viuente Ioiada bonus ac pius, iuſſit ad ſartatecta templi cõgregari pecuniam: deinde factus impius iubet occidi Zachariam filium Ioiadæ. Iuda & Ieruſalem à Syrijs decipiuntur, & Ioas à ſeruis ſuis occiditur. CAP. XXIIII.

1 SEptem annorũ erat Ioas cùm regnare cœpiſſet: & qua 4.Re.11.a.1.
A draginta annis regnauit in Ieruſalem:nomen matris
2 eius Sebia de Ber-ſabee. ᶧFecitq; quod bonum eſt coram
3 Dño cunctis diebus Ioiadæ ſacerdotis.ᶧAccepit autem ei
4 Ioiada vxores duas,è quibus genuit filios & filias. ᶧPoſt
5 quę placuit Ioas vt inſtauraret domũ Dñi.ᶧCõgregauit-
que ſacerdotes & Leuitas,& dixit eis: Egredimini ad ciui
tates Iuda, & colligite de vniuerſo Iſrl' pecuniã ad ſarta-
tecta templi Dei *noſtri*,per ſingulos annos, feſtinatoq; * veſtri 12.
6 hoc facitẽ. Porrò Leuitę egêre negligentius. ᶧVocauitque
rex Ioiadam principẽ,& dixit ei: Quare tibi non fuit cu
B ræ vt cogeres Leuitas inferre de Iuda & de Ieruſalẽ pecu-
niam quæ conſtituta eſt à Moyſe ſeruo Domini,vt infer-
ret eam oĩs multitudo Iſraël in tabernaculũ teſtimonij?
7 ᶧAthalia enim impijſſima, & filij eius deſtruxerũt domũ
Dei, & de vniuerſis quę ſanctificata fuerãt in tẽplo Dñi,
8 ornauerũt phanum Baalim. ᶧPręcepit ergo rex, & fece-
runt arcam:poſueruntq; eam iuxta portam *Dñi forinſe- * domus.
9 cus. ᶧEt prędicatum eſt in Iuda & Ierlm vt deferrent ſin-
guli pretiũ Domino, quod‖cõſtituit Moyſes ſeruus Dei ‖Exod. 30.b. 12.
10 ſuper omnẽ Iſraël,in deſerto. ᶧLætatiq; ſunt cuncti prin-
C cipes, & omnis ppls: & ingreſſi cõtulerũt in arcã-Dñi',
11 atq; miſerunt ita vt impleretur. ᶧCumq; tps eſſet vt defer
rent arcam coram rege per manus Leuitarũ (videbãt enĩ
multã pecuniã)ingrediebatur ſcriba regis,& quẽ primus
ſacerdos cõſtituerat: effundebantq; pecuniã quæ erat in
arca:porrò arcam reportabant ad locum ſuũ:ſicq; facie-
bant per ſingulos dies, & congregata eſt infinita pecu-
12 nia.ᶧQuam dederunt rex & Ioiada his qui pręerant ope-
ribus domus Dñi:at illi conducebant ex ea cæſores lapi-
dum,& artifices operum ſingulorum, vt inſtaurarẽt do-
mum Dñi:fabros quoq; ferri & æris: vt quod cadere cœ-
13 perat,fulciretur. ᶧEgerũtq; hi qui operabãtur induſtriè,
D & obducebatur parietum cicatrix per manus eorũ:ac ſu-
ſcitauerunt domũ Dñi in ſtatũ priſtinũ, & firmiter eam
14 ſtare fecerũt.ᶧCumq; cõpleſſent oĩa opera,detulerũt co-
rã rege & Ioiada reliquã partẽ pecunię: de qua facta ſunt
vaſa tẽpli in miniſterium ad holocauſta,phialę quoq; &
cetera vaſa aurea & argẽtea: & offerebãtur holocauſta in
15 domo Dñi iugiter cũctis diebus Ioiadę. ᶧSenuit aũ Ioia-
E da plenus dierũ,& mortuus eſt cũ eſſet centũ triginta an
16 norũ:ᶧſepelieruntq; eũ in Ciuitate-Dauid cũ regibus,eò
17 q feciſſet bonũ cũ Iſrl, & cũ domo eius. ᶧPoſtq̃ aũt obijt
Ioiada,ingreſſi ſunt principes Iuda, & adorauerunt regẽ:
18 qui delinitus obſequijs eorũ,acquieuit eis.ᶧEt dereliquerũt
tẽplum Dñi Dei patrũ ſuorũ,ſeruierũtq; lucis & ſcul
ptilibus:& facta eſt ira cõtra Iudã & Ierlm pp hoc pctm.
19 ᶧMittebatq; eis pphetas,vt reuerterentur ad Dñm: quos
20 proteſtãtes,illi audire nolebãt. ᶧSpiritus itaq; Dei induit
Zachariã filiũ Ioiadę ſacerdotẽ, & ſtetit in cõſpectu ppli,
F & dixit eis,Hęc dicit Dñs Deus: Quare trãſgredimini pce-
ptũ Dñi,quod vobis nõ pderit: & dereliquiſtis Dñm,
21 vt derelinqueret vos? ᶧQui cõgregati aduerſus eũ, miſe-
22 runt lapides iuxta regis imperiũ,in atrio domus Dñi.ᶧEt
nõ eſt recordatus Ioas rex, miſericordiæ quã fecerat Ioia-
da pater illius ſecũ, ſed interfecit filium eius. ‖Qui cùm ‖Matt. 23.d. 35.
23 moreretur,ait, Videat Dñs & requirat. ᶧCumque euo-
lutus eſſet annus,aſcendit contra eũ exercitus Syriæ: ve-
nitq; in Iudam & Ierlm, & interfecit cunctos principes
populi,atq; vniuerſam prędam miſerunt regi in Darma-
24 ſcum. ᶧEt certè cùm permodicus veniſſet numerus Syro
G rum, tradidit Dñs in manibus eorum infinitam multitu
dinem: eò q dereliquiſſent Dñm Deum patrum ſuorũ:
25 in Ioas quoq; ignominioſa exercuere iudicia.ᶧEt abeun-
tes dimiſerunt eum in languoribus magnis. ſurrexerunt
autẽ cõtra eum ſerui ſui,in vltionẽ ſanguinis filij Ioiadæ
ſacerdotis,& occiderunt eum in lectulo ſuo,& mortuus
eſt:ſepelieruntq; eum in Ciuitate-Dauid,ſed nõ in ſepul
26 chris regum. ᶧInſidiati verò ſunt ei Zabad filius Semaath
Ammanitidis, & Iozabad filius Semarith Moabitidis.
27 ᶧPorrò filius eius, ac ſumma pecunię quę adunata fuerat
ſub eo, & inſtauratio domus Dei ſcripta ſunt diligentius
in Libro regum:regnauit autem Amaſias filius eius p eo.

Amaſias patri Ioas ſuccedens interfecit eos qui patrem occiderant: & poſt habitam de Idumæis victoriam, adorauit deos illorum, & ob id capitur à Ioas rege Iſraël quem ad prælium prouocauerat, ac Ieruſalem diripitur, tandemq; Ioas in Lachis fugiens occiditur. CAP. XXV.

1 VIgintiquinq; annorũ erat Amaſias cũ regnare cœ-
A piſſet, & viginti nouẽ annis regnauit in Ierlm: no- 4.Re.14.a.1
2 men matris eius *Ioiadan* de Ierlm. ᶧFecitq; bonũ in con- * Ioadan ſ.
3 ſpectu Dñi,veruntñ nõ in corde perfecto.ᶧCumq; robo-
ratum ſibi videret imperiũ, iugulauit ſeruos qui occide-
4 rant regem patrẽ ſuũ. ᶧSed filios eorũ nõ interfecit, ſicut
ſcriptũ eſt in Libro legis Moyſi, vbi præcepit Dñs, dicẽs,
‖Nõ occidentur patres pro filijs,neq; filij p patribus ſuis: ‖Deu.24.c.16 4.Reg.14.b.6 Eze.18.c.20
5 ſed vnuſquiſq; in ſuo pctõ morietur. ᶧCõgregauit igitur
B Amaſias Iudam, & cõſtituit eos p familias, tribunoſq; &
centuriones in vniuerſo Iuda & Ben-iamin: & recenſuit
à viginti annis ſurſum,inuenitque *triginta* millia iuue- * trecenta ſ.
num qui egrederentur ad pugnam, & tenerẽt haſtam &
6 clypeum. ᶧMercede quoq; conduxit de Iſraël centũ mil-
7 lia robuſtorum,centum talentis argenti. ᶧVenit autem
homo Dei ad illum,& ait, O rex ne egrediatur tecũ exer-
citus Iſraël:non eſt enim Dñs cum Iſraël,& cunctis filijs
8 Ephráim. ᶧQuòd ſi putas in robore exercitus bella con-
ſiſtere:ſuperari te faciet Deus ab hoſtibus: Dei quippe
9 eſt & adiuuare,& in fugam conuertere. ᶧDixitque Ama-
C ſias ad hominem Dei, Quid ergo fiet de cẽtum talentis
quæ dedi militibus Iſraël?Et reſpõdit ei homo Dei, Ha-
10 bet Dominus vnde tibi dare poſſit multò his plura. ᶧSe-
parauit itaq; Amaſias exercitum qui venerat ad eum ex
Ephráim,vt reuerteretur in locum ſuum:at illi contra Iudã
11 vehementer irati,reuerſi ſunt in regionem ſuam. ᶧPorrò
Amaſias confidenter eduxit populum ſuum, & abijt in
Vallem-ſalinarum,percuſſitque filios Seir, decẽ millia.
12 ᶧEt alia decem millia virorum ceperunt filij Iuda, & ad-
D duxerunt ad præruptum cuiuſdam petræ, præcipitaue-
13 rũtq; eos de ſummo in pceps,qui vniuerſi crepuerũt.ᶧAt
ille exercitus quem remiſerat Amaſias, ne ſecum iret ad
prœliũ,diffuſus eſt in ciuitatibus Iuda, à Samaria vſq; ad
Beth-horon: & interfectis tribus millibus, diripuit pdã
14 magnã.ᶧAmaſias verò poſt cędẽ Idumæorum, & allatos

deos filiorum Seir, ſtatuit illos in deos ſibi, & adorabat
15 eos, & illis adolebat incenſum. †Quam ob rē iratus Dñs
contra Amaſiam, miſit ad illum prophetam, qui diceret
ei: Cur adoraſti deos qui non liberauerunt ppl̄m ſuũ de
16 manu tua: †Cumq́; hęc ille loqueretur, reſpōdit ei, Num
E conſiliarius regis es? quieſce, ne interficiã te. Diſcedéſq́;
Propheta, Scio, inquit, ꝙ cogitauerit Deus occidere te,
quia feciſti hoc malum, & inſuper non acquieuiſti cōſi-
17 lio meo. †Igit̄ Amaſias rex Iuda inito peſſimo cōſilio,
miſit ad Ioas filiũ Ioachaz filij Iehu, regem Iſraël, dicens,
18 Veni, videamus nos mutuò. †At ille remiſit nũtios, dicēs,
Carduus qui eſt in Libano miſit ad Cedrum Libani, di-
cens, Da filiam tuam filio meo vxorē: & ecce, beſtiæ quæ
erant in ſylua Lybani tranſierunt, & cōculcauerunt car-
19 duum. †Dixiſti, Percuſſi Edom: & idcirco erigitur cor tuũ
F in ſuperbiã, ſede in domo tua, cur malum aduerſum te
autem 1. 20 prouocas, vt cadas & tu & Iudas tecum? †Noluit *audire
Amaſias, eò ꝙ Dñi eſſet voluntas vt traderetur in manus
21 hoſtiũ pp deos Edom. †Aſcendit igitur Ioas rex Iſrl̄, &
mutuos ſibi prębuere cōſpectus: Amaſias autem rex Iu-
22 da erat in Beth-ſames Iudæ. †Corruitq́; Iudas coram Iſrl̄,
23 & fugit in tabernacula ſua. †Porrò Amaſiã regem Iuda
filium Ioas filij Ioachaz, cepit Ioas rex Iſraël in Beth-ſa-
mes, & adduxit in Ierl̄m, deſtruxitq́; murum eius à porta
24 Ephraim vſq; ad portã anguli, quadringētis cubitis. †Om
G ne quoq; aurũ & argentum, & vniuerſa vaſa quę repere-
rat in domo Dei, & apud Obed-edō, in theſauris etiã do
mus regię, necnon & filios obſidum reduxit in Samariã.
25 †Vixit autem Amaſias filius Ioas rex Iuda, poſtquàm
mortuus eſt Ioas filius Ioachaz rex Iſrl̄, quīdecim annis.
26 †Reliqua autem ſermonum Amaſiæ priorum & no-
uiſſimorum ſcripta ſunt in Libro regum Iuda & Iſraël.
27 †Qui poſtquàm receſſit à Domino, tetenderunt ei inſi-
dias in Ieruſalem.. Cumq́; fugiſſet in Lachis, miſerunt
28 & interfecerunt eum ibi. †Reportanteſq́; ſuper equos,
ſepelierunt eum cum patribus ſuis in ciuitate-Dauid.

*Oziæ filij Amaſiæ pietas commendatur, qui aduerſus Phili-
ſthijm, Arabes, & Ammonitas triumphat, multaſq́; extruit
ciuitates: ac poſtmodùm ob nimiam fælicitatem elatus, præ-
ſumpſit incenſum adolere: quam ob rem ad diem vſque mor-
tis à Domino lepra percuſſus eſt, gubernante regnum filio
Ioatham, qui ſucceſſit in regnum.* CAP. XXVI.

4.Reg. 14. f. 21. 1
A OMnis autem ppl̄s Iuda, filiũ eius Oziam annorum
ſedecim, conſtituit regē pro Amaſia patre ſuo. †Ipſe
2 ædificauit Ailath, & reſtituit eam ditioni Iudę, poſtq̄ dor
3 miuit rex cum patribus ſuis. †Sedecim annorum erat
Ozias cùm regnare cœpiſſet, & quinquagintaduobus
annis regnauit in Ierl̄m: nomen matris eius Iechelia de
4 Ierl̄m. †Fecitq́; quod erat rectum in oculis Dñi, iuxta oīa
5 quę fecerat Amaſias pater eius. †Et exquiſiuit Dñm in die
bus Zacharię intelligentis & videntis Deum: Cumq́; re-
6 quireret Dñm, direxit eum in omnibus. †Deniq́; egreſſus
eſt, & pugnauit cōtra Philiſthijm, & deſtruxit murum
Geth, & murum Iabnię, murumq́; Azôti: ędificauit quo
7 que oppida in Azôto, & in Philiſthijm. †Et adiuuit eum
Deus contra Philiſthijm, & contra Arabes qui habitabāt
8 in Gurbáal, & cōtra Ammonitas. †Appendebantq́; Am-
B monitæ munera Ozię: & diuulgatũ eſt nomen eius vſq;
9 ad introitũ Ægypti, pp crebras victorias. †Ædificauitq́;
Ozias turres in Ierl̄m ſuper portam anguli, & ſuper por-
tã vallis, & reliquas, in eodē muri latere, firmauitq́; eas.
10 †Extruxit etiam turres in ſolitudine, & effodit ciſter-
nas plurimas, eò ꝙ haberet multa pecora tã in cãpeſtrib⁹
q̄ in erēmi vaſtitate: Vineas quoque habuit & vinitores
in mōtib⁹ & in Carmelo: erat quippe homo agriculturę
11 deditus. †Fuit aũt exercitus bellatorũ eius, qui ꝓcede-
bant ad prœlia ſub manu Iehiel ſcribę, Maaſięq́; doctoris,
12 & ſub manu Hananię q erat de ducibus regis. †Omniſq́;
numerus principũ per familias, virorum fortiũ, duorum
13 milliũ ſexcentorũ. †Et ſub eis vniuerſus exercitus trecen-
torũ & ſeptē milliũ quingētorũ, q erant apti ad bella, &
14 ꝓ rege cōtra aduerſarios dimicabat. †Pręparauit quoq;
C eis Ozias, id eſt, cuncto exercitui, clypeos & haſtas & ga-
15 leas & loricas, arcuſq́; & fundas ad iaciēdos lapides. †Et
fecit in Ierl̄m diuerſi generis machinas, quas in turribus
collocauit, & in angulis murorũ, vt mitterent ſagittas &
ſaxa grãdia: Egreſſumq́; eſt nomē eius ꝓcul, eò ꝙ auxilia-
16 ret̄ ei Dñs, & corroboraſſet illũ. †Sed cũ roboratus eſſet,
eleuatũ eſt cor eius in interitũ ſuũ, & neglexit Dñm Deũ
ſuũ: ingreſſuſq́; templũ Dñi, adolere voluit incēſum ſup
17 altare thymiamatis. †Statimq́; ingreſſus poſt eũ Azarias
ſacerdos, & cũ eo ſacerdotes Dñi *octoginta viri fortiſſi- * ſeptuaginta a.
18 mi, †reſtiterunt regi, atq; dixerūt: Nõ eſt tui officij Ozia,
vt adoleas incenſum Dño: ſed ſacerdotũ, hoc eſt, filiorũ
Aaron, qui cōſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium:
egredere de ſanctuario, ne cōtempſeris: quia nō reputabi
19 tur tibi in gloriam hoc à Dño Deo. †Iratuſq́; Ozias, & te Zach. 14. b. 6
D nens in manu turibulũ vt adoleret incēſum, minabatur
ſacerdotibus. Statimq́; orta eſt lepra in frōte eius corã ſa-
20 cerdotibus, in domo Dñi ſup altare thymiamatis. †Cũ-
que reſpexiſſet eũ Azarias pōtifex, & oēs reliqui ſacerdo
tes, viderunt leprã in fronte eius, & feſtinatò expulerunt
eũ. Sed & ipſe perterritus accelerauit egredi, eò ꝙ ſenſiſ-
21 ſet ilico plagam Domini. †‖Fuit igitur Ozias rex lepròſus 4. Re. 15. a. 5
vſque ad diem mortis ſuę, & habitauit in domo ſeparata
plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini.
Porrò Ioathã filius eius rexit domũ regis, & iudica-
22 bat populum terræ. †Reliqua autem ſermonum Oziæ
priorum & nouiſſimorum ſcripſit Iſaias filius Amos,
23 propheta. †Dormiuitque Ozias cum patribus ſuis, &
ſepelierunt eum in agro regalium ſepulchrorũ, eò quòd
eſſet leproſus: regnauitque Ioatham filius eius pro eo.

*Ioatham pietas commendatur, qui deuicto rege Ammon, ma-
gnam ab eo mulctam accepit: cui ſuccedit impius filius
Achaz.* CAP. XXVII.

1
A VIgintiquinque annorum erat Ioatham cùm re-
gnare cœpiſſet, & ſedecim annis regnauit in Ieru- 4. Reg. 15. g. 32.
2 ſalem: nomen matris eius Ieruſa filia Sadoc. †Fecitque
quod rectum erat coram Domino iuxta omnia quæ fe-
cerat Ozias pater ſuus, excepto quòd non eſt ingreſſus
templum Domini: & adhuc populus delinquebat.
3 †Ipſe ædificauit portam domus Domini excelſam: & in
B muro Ophel multa conſtruxit. †Vrbes quoque ædifi-
4 cauit in montibus Iuda: & in ſaltibus caſtella & turres.
5 †Ipſe pugnauit contra regem filiorum Ammon, & vicit
C eos: dederuntq́ue ei filij Ammon in tempore illo cen-
tum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac to-
tidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filij Ammon in
6 anno ſecundo & tertio. †Corroboratuſq́; eſt Ioatham,
eò quòd direxiſſet vias ſuas coram Domino Deo ſuo.
7 †Reliqua autem ſermonum Ioatham, & omnes pugnæ
eius, & opera, ſcripta ſunt in libro regum Iſraël & Iuda.
8 †Vigintiquinque annorum erat cùm regnare cœpiſſet,
D & ſedecim annis regnauit in Ieruſalem.. †Dormiuit-
9 que Ioatham cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in
Ciuitate-Dauid, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

*Propter ſcelera Achaz multipliciter affligitur Iuda, primùm
ab Aſſyrijs, deinde à filijs Iſraël, qui ob id crudelitatis argu
ti à Propheta, remittunt Iudæos captiuos cum præda: rurſum
etiam ab Idumæis & Philiſthæis: Achaz tamen poſt omnem
plagam adhuc auget impietatem, cui pius ſuccedit filius
Ezechias.* CAP. XXVIII.

1
A VIginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpiſſet:
& ſedecim annis regnauit in Ieruſalem: non fecit 4. Re. 16. a. 2.
2 rectum in cōſpectu Dñi ſicut Dauid pater eius. †Sed am-
bulauit in vijs regum Iſraël: inſuper & ſtatuas fudit Baa-
3 lim. †Ipſe eſt qui adoleuit incenſum in Valle-ben-
ennom: & luſtrauit filios ſuos in igne iuxta ritum gen-
tium, quas interfecit Dominus in aduentu filiorum Iſ-
4 raël. †Sacrificabat quoque, & thymiama ſuccendebat
in excelſis, & in collibus, & ſub omni ligno frondoſo.
5 †Tradiditq́; eum Dominus Deus eius in manus regis Sy-
rię, qui percuſſit eum, magnamq́ue prædam cepit de eius

imperio, & adduxit in Darmaſcum: manibus quoq; re-
6 gis Iſraël traditus eſt, & percuſſus plaga grandi. †Occi-
ditq; Phacee filius Romelię, de Iuda centum viginti mil-
lia in die vno, omnes viros bellatores: eò q reliquiſſent
7 Dominum Deum patrum ſuorum. †Eodē tēpore occi-
dit Zechri vir potens ex Ephráim, Maaſiam filium regis,
& Ezricam ducem domus eius, Elcanam quoq; ſecundū
8 à rege. †Ceperuntq; filij Iſraël de fratribus ſuis ducenta
millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam
9 prædam: pertuleruntq; eam in Samariam. † Ea tempe-
B ſtate erat ibi propheta Domini nomine Obed: qui egreſ-
ſus obuiam exercitui venienti in Samariam, dixit eis, Ec-
ce iratus Dominus Deus patrum veſtrorum contra Iu-
dam, tradidit eos in manibus veſtris, & occidiſtis eos
attociter, ita vt ad cælum pertingeret veſtra crudelitas.
10 † Inſuper filios Iuda, & Ieruſalem vultis vobis ſubijcere
in ſeruos & ancillas, quod nequaquam facto opus eſt,
11 peccaſtis enim ſuper hoc Domino Deo veſtro. †Sed au-
dite conſilium meum, & reducite captiuos quos addu-
xiſtis de fratribus veſtris, quia magnus furor Domini im-
12 minet vobis. †Steterunt itaque viri de principibus filio-
rum Ephráim, Azarias filius Iohanan, Barachias filius
*Amaſa 2. Moſollamoth, Ezechias filius Sellum, & *Amaſias filius
13 Hadali, contra eos qui veniebant de prælio, †& dixerunt
eis: Non introducetis huc captiuos, ne peccemus Do-
mino. Quare vultis adijcere ſuper peccata noſtra, & vete-
ra cumulare delicta? grande quippe peccatū eſt, & ira furo-
14 ris Domini imminet ſuper Iſraël. † Dimiſeruntque viri
bellatores prædam, & vniuerſa quæ ceperāt coram prin-
15 cipibus & omni multitudine. †Steteruntq; viri quos ſu-
C prà memorauimus: & apprehendētes captiuos, omnesq;
qui nudi erāt, veſtierunt de ſpolijs: cumq; veſtiiſſent eos,
& calceaſſent, & refeciſſent cibo ac potu, vnxiſſentque
propter laborem, & adhibuiſſent eis curam: quicunque
ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, im-
* quo 5. poſuerunt eos iumentis, & adduxerunt* Iericho Ciuita-
tem-palmarum ad fratres eorum, ipſique reuerſi ſunt in
16 Samariam. †Tempore illo miſit rex Achaz ad regem Aſ-
17 ſyriorum, poſtulans auxilium. †Veneruntq; Idumæi, &
percuſſerunt multos ex Iuda, & ceperunt prædam ma-
18 gnam. †Philiſthijm quoq; diffuſi ſunt per vrbes campe-
ſtres, & ad meridiē Iudę: ceperuntq; Beth-ſames, & Aia-
lon, & Gaderoth, Socho quoq;, & Thamnan, & Gamzo
19 cum viculis ſuis: & habitauerūt in eis. Humiliauerat enī
Dn̄s Iudam pp Achaz regē Iuda, eò q nudaſſet eum au-
20 xilio, & contemptui habuiſſet Dn̄m. †Adduxitq; contra
D eum Thelgath-phalnaſar regem Aſſyriorū, qui & affli-
21 xit eum, & nullo reſiſtente vaſtauit. †Igitur Achaz ſpo-
liata domo Dn̄i, & domo regum, ac principum, dedit
22 regi Aſſyriorum munera: & tn̄ nihil ei profuit. †Inſu-
per & tpe anguſtiæ ſuæ auxit cōtemptū in Dn̄m, ipſe per
23 ſe rex Achaz, immolauit dijs Darmaſci victimas percuſ-
ſoribus ſuis, & dixit, Dij regū Syriæ auxiliantur eis, quos
ego placabo hoſtijs, & aderunt mihi, cum econtrario ipſi
24 fuerint ruinæ ei, & vniuerſo Iſraël. †Direptis itaq; Achaz
-1. omnibus vaſis domus Dei, atq; cōfractis, clauſit ianuas
tēpli Dei: & fecit ſibi altaria, in vniuerſis angulis Ierſm.
25 † In omnibus quoq; vrbibus Iuda extruxit aras ad cremā-
dum tus, atq; ad iracundiā prouocauit Dn̄m Deū patrū
26 ſuorum. †Reliqua autem ſermonum eius, & omnium
operum ſuorum priorum & nouiſſimorum ſcripta ſunt
27 in libro regum Iuda & Iſraël. † Dormiuitq; Achaz cum
patribus ſuis, & ſepelierunt eum in ciuitate Ieruſalem:
neque enim receperunt eum in ſepulchra regum Iſraël.
Regnauitque Ezechias filius eius pro eo.

Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo, reſtitutisq; ſacerdotibus, Leuitis, & cantoribus, inſtaurauit: oblatis plurimis holocauſtis & ſacrificijs cum ingenti lætitia. CAP. XXIX.

4.Re.18.a.1. 1 IGitur Ezechias regnare cœpit, cùm vigintiquinque
A eſſet annorum, & viginti nouem annis regnauit in Ie-
2 ruſalem: nomen matris eius Abia, filia Zachariæ. †Fecit-
que quod erat placitum in conſpectu Domini iuxta om-
3 nia quæ fecerat Dauid pater eius. †*Ipſo anno & menſe *Ipſo 1.
primo regni ſui aperuit valuas domus Dn̄i; & inſtaura-
4 uit eas. †Adduxitq; ſacerdotes atque Leuitas, & congre
5 gauit eos in *plateam orientalem. †Dixitq; ad eos, Audi- *partem 8.
te me Leuitæ, & ſanctificamini, mundate domum Do-
mini Dei patrum veſtrorum, & auferte omnem immū-
6 ditiam de ſanctuario. † Peccauerunt patres noſtri, &
fecerunt malum in conſpectu Domini Dei noſtri, de-
relinquentes eum: auerterunt facies ſuas à tabernaculo
7 Dn̄i, & prębuerunt dorſum. †Clauſerunt oſtia quę erant
B in porticu, & extinxerunt lucernas: incenſumq; nō ado-
leuerunt, & holocauſta nō obtulerunt in ſanctuario Deo
8 Iſraël. †Concitatus eſt itaq; furor Dn̄i ſuper Iudam & Ie
ruſalem: tradiditque eos in commotionem, & in interi-
9 tum, & in ſibilum, ſicut ipſi cernitis oculis veſtris. † En
corruerūt patres noſtri gladijs: filij noſtri, & filię noſtrę,
10 & coniuges captiuę ductę ſunt propter hoc ſcelus. †Nūc
ergo placet mihi vt ineamus fœdus cum Dn̄o Deo Iſraël,
11 & auertet à nobis furorem irę ſuę. †Filij mei nolite negli
gere: vos elegit Dominus vt ſtetis coram eo, & miniſtre-
12 tis illi, colatisque eum, & cremetis ei incenſum. †Surre-
xerunt ergo Leuitæ: Mahath filius Amaſai, & Ioël filius
C Azariæ, de filijs Caath. Porrò de filijs Merari: Cis filius
Abdi, & Azarias filius Ialaleel. De filijs autem Gerſon:
13 Ioah filius Zemma, & Eden filius Ioah. † At verò de fi-
lijs Eliſaphan: Samri & Iahiel. De filijs quoque Aſaph:
14 Zacharias & Mathanias. † Necnon de filijs Heman, Ia-
hiel, & Semei. Sed & de filijs Iduthun, Semeias & Oziel.
15 † Congregaueruntq; fratres ſuos, & ſanctificati ſunt, &
ingreſſi ſunt iuxta mandatum regis, & imperium Dn̄i,
16 vt expiarent domum Dei. † Sacerdotes quoque ingreſſi
templum Dn̄i vt ſanctificarent illud, extulerunt omnem
immunditiam, quam intrò repererant in veſtibulo do-
mus Dn̄i: quam tulerunt Leuitæ, & aſportauerunt ad
17 torrentem-Cedron foras. † Cœperunt autem prima die
D menſis primi mundare, & in die octauo eiuſdem menſis
ingreſſi ſunt porticum templi Domini: expiaueruntque
templum diebus octo, & in die ſextadecima mēſis eiuſ-
18 dem, quod cœperant impleuerunt. †Ingreſſi quoq; ſunt
ad Ezechiam regē, & dixerunt ei, Sanctificauimus omnē
domum Domini, & altare holocauſti, vaſaq; eius, necnō
19 & menſam propoſitionis cum omnibus vaſis ſuis, †cun-
ctamq; tēpli ſuppellectilem quam polluerat rex Achaz
in regno ſuo, poſtquàm præuaricatus eſt: & ecce expoſi-
20 ta ſunt omnia coram altari Domini. †Conſurgensq; di-
luculo Ezechias rex, adunauit omnes principes ciuitatis,
21 & aſcendit in domum Domini: †obtuleruntq; ſimul tau-
ros ſeptem, & arietes ſeptem, agnos ſeptē, & hircos ſeptē
pro peccato, pro regno, pro ſanctuario, pro Iuda: dixit-
que ſacerdotibus filijs Aaron, vt offerrent ſuper altare
22 Domini. †Mactauerūt igitur tauros, & ſuſceperunt ſan
E guinem ſacerdotes, & fuderunt illum ſuper altare: ma-
ctauerunt etiam arietes, & illorum ſanguinem ſuper al-
tare fuderunt: immolaueruntq; agnos, & fuderūt ſuper
23 altare ſanguinem. † Applicuerunt hircos pro peccato
coram rege, & vniuerſa multitudine: impoſueruntq; ma
24 nus ſuas ſuper eos. †Et immolauerunt illos ſacerdotes, &
aſperſerunt ſanguinem eorum coram altari pro piaculo -5.
vniuerſi Iſraëlis: pro omni quippe Iſraël præceperat rex,
25 vt holocauſtum fieret & pro peccato. † Conſtituit quo-
que Leuitas in domo Domini cum cymbalis & pſalte-
rijs, & citharis ſecundùm diſpoſitionem Dauid regis,
& Gad Videntis*, & Nathan prophetæ: ſiquidem Domi -7. *regis 6.
ni præceptum fuit per manum prophetarum eius.
26 † Steteruntque Leuitæ tenentes organa Dauid, & ſa-
F cerdotes tubas. † Et iuſſit Ezechias vt offerrent holo-
27 cauſta ſuper altare. Cumque offerrentur holocauſta, cœ-
perunt laudes canere Domino, & clangere tubis, at-
que in diuerſis organis quæ Dauid rex Iſraël præparaue-
28 rat concrepare. † Omni autem turba adorante, canto-
res & ij qui tenebant tubas, erant in officio ſuo, do-
29 nec compleretur holocauſtum. † Cumque finita eſſet
oblatio, incuruatus eſt rex, & oēs qui erant cū eo, & ado-

rauerunt.

30 rauerunt. †Præcepitq́ue Ezechias, & principes Leuitis vt
laudarent Dominum ſermonibus Dauid & Aſaph Vi-
* Deum. dentis: qui laudauerunt *eũ* magna lætitia, & incurua-
31 to genu adorauerunt. †Ezechias autem etiã hæc addidit:
Impleſtis manus veſtras Domino, accedite, & offerte vi-
ctimas, & laudes in domo Dñi. Obtulit ergo vniuerſa
G multitudo hoſtias, & laudes, & holocauſta mẽte deuo-
32 ta. †Porrò numerus holocauſtorum quæ obtulit multitu
do, hic fuit: Tauros ſeptuaginta, arietes centum, agnos du
33 centos. †Sanctificaueruntq́; Domino boues ſexcentos,
34 & oues tria millia. †Sacerdotes verò pauci erant, nec po-
terant ſufficere vt pelles holocauſtorum detraherent:
vnde & Leuitæ fratres eorum adiuuerunt eos, donec im-
pleretur opus, & ſanctificarentur antiſtites: Leuitę quip-
35 pe faciliori ritu ſanctificantur, quàm ſacerdotes. †Fue-
runt ergo holocauſta plurima, adipes pacificorum, & li-
bamina holocauſtorum: & completus eſt cultus domus
36 Domini. †Lætatusq́ue eſt Ezechias, & omnis popu-
lus, eò quòd miniſterium Domini eſſet expletum. De-
repente quippe hoc fieri placuerat.

Ezechias miſsis in omnem Iſraël & Iudam nuntijs, populum cõuocat, & ſua ratione exhortatur ad immolandum Phaſe: quo facto, celebrarunt ſolennitatem azymorum bis ſeptem diebus cum ingenti lætitia, plurimis oblatis victimis. CAP. XXX.

1 MIſit quoque Ezechias ad omnem Iſraël & Iudam:
A ſcripſitq́; epiſtolas ad Ephraïm & Manaſſen, vt ve
nirent ad domum Dñi in Ieruſalem, & facerent Phaſe
2 Domino Deo Iſraël. †Inito ergo conſilio regis & princi-
pum, & vniuerſi cœtus Ieruſalem, decreuerunt vt facerẽt
*poterant 3 Phaſe menſe ſecundo. †Non enim *occurrerant* facere in
tempore ſuo: quia ſacerdotes qui poſſent ſufficere, ſan-
ctificati non fuerant, & populus nondum congregatus
4 fuerat in Ieruſalem. †Placuitq́; ſermo regi & omni multi
5 tudini. †Et decreuerunt vt mitterent nuntios in vniuersũ
Iſraël de Ber-ſabee vſque Dan, vt venirent, & facerent
Phaſe Domino Deo Iſraël, in Ieruſalem: multi enim non
6 fecerant ſicut lege præſcriptum eſt. †Perrexeruntq́; cur
ſores cum epiſtolis ex regis imperio, & principum eius,
in vniuerſum Iſraël & Iudam iuxta id quod rex iuſſerat,
prędicantes: Filij Iſraël reuertimini ad Dñm Deum
Abraham, & Iſaac, & Iſraël: & reuertetur ad reliquias q̃
7 effugerunt manus regis Aſſyriorum. †Nolite fieri ſicut pa
tres veſtri & fratres qui receſſerunt à Domino Deo pa-
trum ſuorum, & tradidit eos in interitum, vt ipſi cerni-
8 tis. †Nolite indurare ceruices veſtras, ſicut patres veſtri,
B tradite manus Dño, & venite ad ſanctuarium eius quod
ſanctificauit in æternum: ſeruite Domino Deo patrum
9 veſtrorum, & auertetur à vobis ira furoris eius. †Si enim
vos reuerſi fueritis ad Dominum, fratres veſtri & filij ha-
bebunt miſericordiam coram dominis ſuis qui illos du
xerunt captiuos, & reuertentur in terram hanc: plus enĩ
& clemens eſt Dominus Deus veſter, & non auertet fa-
10 ciẽ ſuam à vobis, ſi reuerſi fueritis ad eum. †Igitur cur-
ſores pergebãt velociter de ciuitate in ciuitatem per ter-
ram Ephraïm & Manaſſe, vſque ad Zabulon, illis irriden
11 tibus & ſubſannantibus eos. †Attamen quidam viri ex
Aſer & Manaſſe & Zabulon acquieſcentes conſilio, ve-
12 nerunt Ierlm̃. †In Iuda verò facta eſt manus Dñi, vt daret
eis cor vnum vt facerent iuxta præceptum regis & prin-
13 cipum, verbum Domini. †Congregatiq́ue ſunt in Ierlm̃
populi multi, vt facerent ſolennitatem azymorum in mẽ
14 ſe ſecundo. †Et ſurgentes deſtruxerunt altaria quæ erant
C in Ieruſalem: atque vniuerſa in quibus idôlis adolebatur
incenſum, ſubuertentes, proiecerunt in torrentem Ce-
15 dron. †Immolauerunt autem Phaſe quartadecima die
menſis ſecundi. Sacerdotes quoque, atque Leuitæ tãdem
ſanctificati obtulerunt holocauſta in domo Domini.
16 †Steteruntq́ue in ordine ſuo iuxta diſpoſitionem & legẽ
Moyſi hominis Dei: ſacerdotes verò ſuſcipiebant effun-
17 dendum ſanguinem de manibus Leuitarum, †eò quòd
multa turba ſanctificata non eſſet: & idcirco immola-
rent Leuitæ Phaſe his qui non occurrerant ſanctificari
18 Domino. †Magna etiam pars populi de Ephraïm & Ma
naſſe & Iſſachar & Zabulon, quæ ſanctificata non fue-
rat, comẽdit Phaſe, non iuxta quod ſcriptum eſt: & ora-
uit pro eis Ezechias, dicens, Dominus bonus propitiabi
19 tur †cunctis qui in toto corde requirunt Dominum Deũ
patrum ſuorum, & nõ imputabit eis ꝙ minus ſanctifica-
20 ti ſunt. †Quem exaudiuit Dominus, & placatus eſt popu
21 lo. †Feceruntq́; filij Iſraël qui inuenti ſunt in Ierlm̃, ſolẽ
nitatem azymorum ſeptem diebus in lętitia magna, lau-
dantes Dominum per ſingulos dies. Leuitæ quoque &
22 ſacerdotes per organa quę ſuo officio congruebãt. †Et lo-
D cutus eſt Ezechias ad cor omnium Leuitarũ qui habebãt
intelligentiam bonã ſuper Dño: & comederunt ſeptem
diebus ſolẽnitatis immolãtes victimas pacificorũ, & lau-
23 dantes Dñm Deũ patrũ ſuorũ. †Placuitq́; vniuerſę mul
titudini vt celebrarẽt etiã alios dies ſeptẽ: q̃d & fecerũt cũ
24 ingẽti gaudio. †Ezechias *aũt* rex Iuda præbuerat multi- * enim 4.
tudini mille tauros, & ſeptẽ millia ouium: principes ve-
rò dederãt populo tauros mille, & oues decẽ millia: ſan-
25 ctificata eſt ergo ſacerdotum plurima multitudo. †Et hi-
laritate perfuſa omnis turba Iuda tam ſacerdotum & Le-
uitarum, quàm vniuerſæ frequentiæ quæ venerat ex Iſ-
raël: proſelytorum quoq; de terra Iſraël, & habitantium
26 in Iuda. †Factaq́; eſt grandis celebritas in Ieruſalem, qua-
lis à diebus Salomonis filij Dauid regis Iſraël in ea vrbe
27 non fuerat. †Surrexerunt autem ſacerdotes atque Leui-
tæ benedicentes populo: & exaudita eſt vox eorum, per-
uenitq́ue oratio in habitaculum ſanctum cæli.

Populus idôla lucosq́; in Iuda & Ephraïm demolitur, Ezechias ſacerdotes & Leuitas componit in ordinem miniſterij, populo aũt abũdantiſſimè offerẽte cõſtituuntur, æditui horreis qui ſeruarent ac diſtribuerẽt Leuitico generi q̃ oblata erãt. CA. XXXI.

1 CVmq́ue hæc fuiſſent ritè celebrata, egreſſus eſt om-
A nis Iſraël, qui inuentus fuerat in vrbibus Iuda, &
fregerunt ſimulachra, ſucciderunt q́; lucos, demoliti ſunt
excelſa, & altaria deſtruxerũt, non ſolùm de vniuerſo Iu-
da & Ben-iamin, ſed & de Ephraïm quoque & Manaſſe,
donec penitus euerterent: reuerſiq́; ſunt omnes filij Iſrl̃
2 in poſſeſſiones & ciuitates ſuas. †Ezechias autem conſti-
tuit turmas ſacerdotales, & Leuiticas per diuiſiones
ſuas: vnumquemque in officio proprio, tam ſacerdo-
tum videlicet quàm Leuitarum, ad holocauſta & pacifi-
ca, vt miniſtrarent & confiterentur, canerentq́ue in por-
3 tis caſtrorum Dñi. †Pars autem regis erat, vt de pro-
pria eius ſubſtantia offerretur holocauſtum manè ſem-
per & veſpere, Sabbathis quoque, & Calendis, & ſolenni
4 tatibus cæteris, ſicut ſcriptum eſt in lege *Moyſi*. †Præce- * Domini 2.
pit etiã pplõ habitantium Ierlm̃, vt darent partes ſacer-
B dotibus & Leuitis, vt poſſent vacare legi Dñi. †Quod
5 cùm percrebruiſſet in aurib⁹ multitudinis, plurimas ob-
tulẽre primitias filij Iſraël, frumenti, vini, & olei, mellis
quoque & omnium quæ gignit humus, decimas obtu-
6 lerunt. †Sed & filij Iſrl̃ & Iuda, qui habitabant in vrbi-
bus Iuda, obtulerunt decimas boum & ouium, decimas-
q́ue ſanctorum quæ vouerant Domino Deo ſuo, atque
7 vniuerſa portantes, fecerunt aceruos plurimos. †Menſe
tertio cęperunt aceruorum iacere fundamenta, & menſe
8 ſeptimo compleuerunt eos. †Cumq́ue ingreſſi fuiſſent
Ezechias & principes eius, viderunt aceruos, & benedi-
9 xerunt Domino ac populo Iſraël. †Interrogauitq́ue Eze-
10 chias ſacerdotes & Leuitas cur ita iacerent aceruí. †Re-
ſpondit illi Azarias ſacerdos primus de ſtirpe Sadoc, di-
cens, Ex quo cœperunt offerri primitię in domo Domi-
ni, comedimus, & ſaturati ſumus, & remanſerunt plu-
rima: eò quòd benedixerit Dominus populo ſuo: re-
11 liquiarum autem copia eſt iſta, quam cernis. †Præcepit
C igitur Ezechias vt præpararent horrea in domo Domini.
12 Quod cum feciſſent, †intulerũt tam primitias quàm de-
cimas, & quęcunque vouerant fideliter. Fuit autem prę-
fectus eorum Chonenias Leuita, & Semei frater eius ſe-
13 cundus, †poſt quem Iahiel, & Azazias, & Nahath, &
Aſaël, & Ierimoth, Iozabad quoq; & Eliel, & Ieſmachias,

& Mahath, & Banaias, præpoſiti ſub manibus Chone-
niæ & Semei fratris eius, ex imperio Ezechię regis & Aza
-2. riæ pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant.
14 Core verò filius Iemna Leuites, & ianitor orientalis por
tæ, præpoſitus erat ijs quæ ſponte offerebantur Domino,
15 primitijsque & conſecratis in Sanctaſanctorum. Et ſub
cura eius Eden & Ben-iamin, Ieſue & Semeias, Amarias
quoque & Sechenias, in ciuitatibus ſacerdotum: vt fide-
liter diſtribuerent fratribus ſuis partes, minoribus atque
16 maioribus: exceptis maribus ab annis tribus & ſuprà,
D cunctis qui ingrediebantur templum Domini, & quic-
quid per ſingulos dies conducebat in miniſterio atq; ob-
17 ſeruationibus iuxta diuiſiones ſuas, ſacerdotibus per fa-
milias, & Leuitis à viceſimo anno & ſuprà per ordines
18 & turmas ſuas, vniuerſæq; multitudini tam vxoribus quàm
liberis eorum vtriuſque ſexus, fideliter cibi de his quæ
19 ſanctificata fuerant præbebantur. Sed & filiorum Aa-
ron per agros, & ſuburbana vrbium ſingularum diſpo-
ſiti erant viri, qui partes diſtribuerent vniuerſo ſexui
20 maſculino, de ſacerdotibus & Leuitis. Fecit ergo Eze-
chias vniuerſa quæ diximus in omni Iuda: operatuſque
eſt bonum & rectum, & verum coram Domino Deo ſuo
21 in vniuerſa cultura miniſterij domus Domini, iuxta
legem & ceremonias, volens requirere Deum ſuum in
toto corde ſuo: fecitque, & proſperatus eſt.

Semacherib Iudam inuadente Ezechias populum hortatur fidere in Deum, à quo ille minis & blaſphemijs nititur eum auertere, orantibus autem Ezechia & Iſaia, angelus diſſipat exercitum Semacherib, qui fugiens à filijs occiditur: porrò Ezechias nimia fœlicitate elatus Deum offendit, cui impius filius Manaſſes ſuccedit. CAP. XXXII.

1 POſt quę & huiuſcemodi veritatem, venit Sennache-
4.Re.18.c.13. Iſa.36.a.1. Ecc.48.c.19. A rib rex Aſſyriorum, & ingreſſus Iudam, obſedit ciui-
2 tates munitas, volens eas capere. Quod cùm vidiſſet
Ezechias veniſſe ſcilicet Sennacherib, & totum belli im-
3 petum verti contra Ieruſalem: inito cum principibus
conſilio viriſque fortiſſimis, vt obturarent capita fontiū
qui erant extra vrbem: & hoc omnium decernente ſen-
4 tentia, congregauit plurimam multitudinem, & obtu-
rauerunt cunctos fontes, & riuum qui fluebat in medio
terræ, dicentes, Ne veniant reges Aſſyriorum, & inueniāt
5 aquarum abundantiam. Ædificauit quoque agens in-
duſtriè omnem murum qui fuerat diſſipatus, & extruxit
turres deſuper, & forinſecus alterum murum: inſtaura-
uitque Mello in ciuitate-Dauid, & fecit vniuerſi generis
6 armaturam & clypeos. Conſtituitque principes bellato
B rum in exercitu. Et conuocauit vniuerſos in platéa por-
7 tæ ciuitatis, ac locutus eſt ad cor eorum, dicens: Virili-
ter agite, & confortamini, nolite timere, nec paueatis re-
gem Aſſyriorum, & vniuerſam multitudinem quæ eſt cū
eo: multò enim plures nobiſcum ſunt, quàm cum illo.
8 Cum illo enim eſt brachium carneum, nobiſcum Dn̄s
Deus noſter qui auxiliator eſt noſter, pugnatque pro no
bis. Confortatuſq; eſt populus huiuſcemodi verbis Eze-
9 chiæ regis Iuda. Quæ poſtquàm geſta ſunt, miſit Sen-
nacherib rex Aſſyriorum ſeruos ſuos in Ieruſalem (ipſe
enim cum vniuerſo exercitu obſidebat Lachis) ad Eze-
chiam regem Iuda, & ad omnem pplm̄ qui erat in vrbe,
10 dicens: Hęc dicit Sennacherib rex Aſſyriorum, In quo
C habentes fiduciam, ſedetis obſeſſi in Ierlm̄? Num Eze-
11 chias decepit vos, vt tradat morti in fame & ſiti, affirmās,
quòd Dominus Deus veſter liberet vos de manu regis
12 Aſſyriorum? Nunquid non iſte eſt Ezechias qui deſtru-
xit excelſa illius, & altaria, & pręcepit Iudę & Ieruſalem,
dicens, Coram altari vno adorabitis, & in ipſo combu-
13 retis incenſum? An ignoratis quæ ego fecerim, & patres
mei cunctis terrarum populis? Nunquid præualuerunt
dij gentium, omniumq; terrarum liberare regionem ſuā
14 de manu mea? Quis eſt de vniuerſis dijs gentium, quas
vaſtauerunt patres mei, qui potuerit eruere populum
ſuum de manu mea, vt poſſit etiam Deus veſter eruere
15 vos de hac manu? Non vos ergo decipiat Ezechias, ne-
D vana perſuaſione deludat, neque credatis ei. Si enim
nullus potuit Deus cunctarum gentium atque regio- *regnorum.
num liberare populum ſuum de manu mea, & de ma-
nu patrum meorum, conſequenter nec Deus veſter po-
16 terit eruere vos de manu mea. Sed & alia multa locuti
ſunt ſerui eius contra Dominum Deum, & contra Eze-
17 chiam ſeruum eius: Epiſtolas quoque ſcripſit plenas bla
ſphemiæ in Dn̄m Deum Iſraël, & locutus eſt aduerſum
eum, Sicut dij gentium cęterarum non potuerunt libe-
rare pplm̄ ſuum de manu mea, ſic & Deus Ezechięerue-
18 re non poterit pplm̄ ſuum de manu iſta. Inſuper & cla-
more magno, lingua Iudaica, contra pplm̄ qui ſedebat
in muris Ieruſalem, perſonabat, vt terreret eos, & caperet
19 ciuitatē. Locutuſque eſt contra Deum Iſraël, ſicut ad- *Ieruſalem.
E uerſum deos populorum terræ, opera manuum homi-
20 nū. Orauerunt igitur Ezechias rex, & Iſaias filius Amos
prophetes, aduerſum hanc blaſphemiam, ac vociferati
21 ſunt vſque in cælum. Et miſit Dominus angelum qui Tob.1.d.24.
percuſſit omnem virum robuſtum, & bellatorē, & prin-
cipem exercitus regis Aſſyriorum. Reuerſuſque eſt cum
ignominia in terram ſuam. Cumque ingreſſus eſſet do-
mum Dei ſui, filij qui egreſſi fuerant de vtero eius, inter-
22 fecerunt eum gladio. Saluauitque Dominus Ezechiam
& habitatores Ieruſalē, de manu Sennacherib regis Aſ-
ſyriorum, & de manu omnium: & præſtitit ei quietem
23 per circuitum. Multi etiam deferebant hoſtias, & ſacri
ficia Domino in Ieruſalem, & munera Ezechiæ regi Iu-
da: qui exaltatus eſt poſt hæc coram cunctis gentibus.
24 In diebus illis ęgrotauit Ezechias vſq; ad mortem, & Ge.14.f.51. 4.Re.20.a.1. Iſa.38.a.1.
F orauit Dn̄m: exaudiuitq; eum, & dedit ei ſignum. Sed
25 non iuxta beneficia quæ acceperat, retribuit, quia eleua-
tum eſt cor eius: & facta eſt contra eum ira, & contra Iu-
26 dam & Ieruſalem. Humiliatuſq; eſt poſteà, eò quòd exal-
tatum fuiſſet cor eius, tam ipſe, quàm habitatores Ieru-
ſalem: & idcirco non venit ſuper eos ira Domini in die-
27 bus Ezechiæ. Fuit autem Ezechias diues, & inclytus val-
de, & theſauros ſibi plurimos congregauit argenti & au-
ri & lapidis pretioſi, aromatum, & armorum vniuerſi
28 generis, & vaſorum magni pretij. Apothécas quoq; fru
menti, vini, & olei, & præſepia omnium iumentorum,
29 caulaſque pecorum, & vrbes ſex ędificauit ſibi: Habe- -1.
bat quippe greges ouium & armentorum innumerabi-
les, eò quòd dediſſet ei Dominus ſubſtantiam multam
30 nimis. Ipſe eſt Ezechias qui obturauit ſuperiorem fon-
G tem aquarum Gihon, & auertit eas ſubter ad occiden-
tem Vrbis-Dauid: in omnibus operibus ſuis fecit pro-
31 ſperè quæ voluit. Attamen in legatione principum Ba-
bylonis, qui miſſi fuerant ad eum, vt interrogarent de
portento quod acciderat ſuper terram, dereliquit eum
Deus vt tentaretur, & nota fierent omnia quæ erant in
32 corde eius. Reliqua autem ſermonum Ezechię, & mi-
ſericordiarum eius ſcripta ſunt in viſione Iſaiæ filij Amos
33 Prophetæ, & in libro regum Iuda & Iſraël. Dormiuit-
que Ezechias cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum ſu-
per ſepulchra filiorum Dauid: & celebrauit eius exe-
quias vniuerſus Iuda, & omnes habitatores Ieruſalem:
regnauitque Manaſſes filius eius pro eo.

Manaſſes ob ſuas impietates captiuus in Babylonem ducitur, in qua afflictione ad Deum conuerſus, ſuo regno reſtituitur, & idólis abiectis Dei cultum reſtaurat, cui impius filius Amon ſuccedit: & hoc à ſuis interfecto regnat pius eius filius Ioſias. CAP. XXXIII.

1 DVodecim annorum erat Manaſſes cùm regnare cę-
A piſſet: & quinquagintaquinque annis regnauit in 4.Re.21.a.1.
2 Ierl̄m. Fecit aūt malum coram Dn̄o, iuxta abominatio-
3 nes gentium, quas ſubuertit Dn̄s coram filijs Iſraël. Et
conuerſus inſtaurauit excelſa quæ demolitus fuerat Eze-
chias pater eius: conſtruxitq; aras Baalim, & fecit lucos:
4 & adorauit omnem militiam cæli, & coluit eam. Ædifi-
cauit quoq; altaria in domo Domini de qua dixerat Do-
5 minus, In Ierl̄m erit nomen meū in ęternū. Ædificauit 2.Re.7.b.10.
autem ea cuncto exercitui cæli in duobus atrijs domus

6 Domini. †Tranſiteq; fecit filios ſuos per igné, in Valle-
ben-ennom: obſeruabat ſomnia, ſectabatur auguria, ma
leficis artibus inſeruiebat: habebat ſecum magos & incá
tatores: multaq; mala operatus eſt coram Dño, vt irrita-
7 ret eum. †Sculptile quoq;, & conflatile ſignum poſuit in
B domo Dñi, |de qua locutus eſt Dñs ad Dauid, & ad Salo-
monem filium eius, dicens, In domo hac, & in Ieruſalem
quam elegi de cunctis tribubus Iſraël, ponā nomen meū
8 in ſempiternum. †Et mouere non faciam pedem Iſraël de
terra quam tradidi patribus eorum: ita duntaxat ſi cu-
ſtodierint facere quæ præcepi eis, cunctamq; legem, &
9 ceremonias atq; iudicia *per manū Moyſi. †Igitur Ma-
naſſes ſeduxit Iudam & habitatores Ieruſalem, vt facerét
malum ſuper omnes gentes quas ſubuerterat Dñs à fa-
10 cie filiorum Iſraël. †Locutusq; eſt Dñs ad eum, & ad po-
11 pulum illius: & attendere noluerunt. †Idcirco ſuperin-
duxit eis principes exercitus regis Aſſyriorum: ceperunt-
que Manaſſen, & vinctum catenis, atque compedibus
12 duxerunt in Babylonem. †Qui poſtquàm coanguſtatus
C eſt, orauit Dominum Deum ſuum: & egit pœnitentiam
13 valde coram Deo patrum ſuorum. †Deprecatusq; eſt eū,
& obſecrauit intenté: & exaudiuit orationem eius, redu
xitque eum Ieruſalem in regnum ſuum: & cognouit Ma
14 naſſes, quòd Dñs ipſe eſſet Deus. †Poſt hæc ædifica-
uit murum extra ciuitatem-Dauid, ad occidenté Gihon
in conualle ab introitu portæ piſcium per circuitum vſ-
que ad Ophel, & exaltauit illum vehementer: conſtituit-
que principes exercitus in cunctis ciuitatibus Iuda mu-
15 nitis. †Et abſtulit deos alienos, & ſimulachrum de domo
Domini: aras quoq; quas fecerat in monte domus Do-
mini, & in Ieruſalem: & proiecit omnia extra vrbem.
16 †Porrò inſtaurauit altare Domini, & immolauit ſuper il-
lud victimas, & pacifica, & laudem: præcepitque Iudæ vt
17 ſeruiret Domino Deo Iſraël. †Attamen adhuc populus
18 immolabat in excelſis Domino Deo ſuo. †Reliqua autē
geſtorum Manaſſe: & obſecratio eius ad Deum ſuum:
verba quoque Videntium qui loquebantur ad eum in
nomine Dñi Dei Iſraël, continentur in ſermonibus re-
19 gum Iſraël. †Oratio quoque eius & exauditio, & cuncta
D peccata, atq; cōtemptus, loca etiam in quibus ædificauit
excelſa, & fecit lucos, & ſtatuas antequàm ageret pœnité
20 tiam, ſcripta ſunt in ſermonibus Hozai. †Dormiuit ergo
Manaſſes cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in domo
21 ſua: regnauitq; pro eo filius eius Amon. †Viginti duorū
annorum erat Amon cùm regnare cœpiſſet: & duobus
22 annis regnauit in Ieruſalem. †Fecitq; malum in cōſpectu
Domini, ſicut fecerat Manaſſes pater eius: & cunctis idō
lis quæ Manaſſes fuerat fabricatus, immolauit, atque ſer-
23 uiuit. †Et non eſt reueritus faciem Domini, ſicut reuerī-
tus eſt Manaſſes pater eius: & multò maiora deliquit.
24 †Cumq; coniuraſſent aduerſus eum ſerui ſui, interfece-
25 runt eum in domo ſua. †Porrò reliqua populi multitudo,
cæſis iis qui Amon percuſſerant, conſtituit regem Io-
ſiam filium eius pro eo.

*Ioſias idolorum cultu ſublato, templum inſtaurat, repertoq; le-
gis libro, conterritus eſt, & conuocato populo, lectoq; libro,
fœdus cum Domino percuſſit.* CAP. XXXIIII.

1 OCto annorum erat Ioſias cùm regnare cœpiſſet: &
A triginta & vno anno regnauit in Ieruſalem. †Fecit-
2 que quod erat rectum in conſpectu Domini, & ambula-
uit in vijs Dauid patris ſui: non declinauit neque ad dex-
3 tram, neq; ad ſiniſtram. †Octauo autem anno regni ſui,
cùm adhuc eſſet puer, cœpit quærere Deū patris ſui Da-
uid: & duodecimo anno poſtq; cœperat, mūdauit Iudam
& Ieruſalem ab excelſis, & lucis, ſimulachriſq;, & ſcul-
4 ptilibus. †Deſtruxeruntq; coram eo aras Baalim: & ſimu
lachra quæ ſuperpoſita fuerant, demoliti ſunt: lucos etiā,
& ſculptilia ſuccidit atq; comminuit: & ſuper tumulos
eorum qui eis immolare cōſueuerant, fragmenta diſper-
5 ſit. Oſſa prętereà ſacerdotū cōbuſſit in altaribus idolorū,
B mundauitq; Iudā & Ierſm. †Sed & in vrbibus Manaſſe
6 & Ephraim, & Simeō vſq; Nephthali cuncta ſubuertit.

7 †Cūq; altaria diſſipaſſet, & lucos, & ſculptilia cōtriuiſſet
in fruſta, cūctaq; delubra demolitus eſſet de vniuerſa terra
8 Iſrl, reuerſus eſt in Ierſm. †Igit anno octauodecimo regni
ſui, mūdata iā terra, & tēplo Dñi, miſit Saphan filiū Ele-
lię, & Maaſian princip̄e ciuitatis, & Ioha filiū Ioachaz à
9 cōmentarijs: vt inſtaurarēt domū Dñi Dei ſui. †Qui vene
runt ad Helciā ſacerdotē magnū: acceptamq; ab eo pecu-
niā, q illata fuerat in domū Dñi, & quā cōgregauerāt Le-
C uitę, & ianitores de Manaſſe & Ephraim, & vniuerſis re-
liquijs Iſrl, ab oī quoq; Iuda, & Ben-iamin, & habitatori
10 bus Ierſm, †tradiderunt in manibus eorū qui pręerāt ope
rarijs in domo Dñi vt inſtaurarent templum, & infirma
11 quæque ſarcirent. †At illi dederunt eam artificibus, & cę-
mentarijs, vt emerent lapides de lapicidinis, & ligna ad
commiſſuras ædificij: & ad contignationem domorum
12 quas deſtruxerant reges Iuda. †Qui fideliter cuncta facie
bant. Erant autem præpoſiti operantium, Iahat & Ab-
dias de filijs Merari: Zacharias & Moſollā de filijs Caath,
qui vrgebant opus: omnes Leuitę ſcientes organis cane-
13 re. †Super eos verò qui ad diuerſos vſus onera portabant
14 erant ſcribæ, & magiſtri de Leuitis, ianitores. †Cūq; ef-
ferrent pecuniam quæ illata fuerat in templum Dñi, rep
perit Helcias ſacerdos librum legis Domini, per manum
15 Moyſi. †Et ait ad Saphan ſcribam: Librum legis inuēni in
16 domo Domini. Et tradidit ei. †At ille intulit volumen ad
regem, & nuntiauit ei, dicens: Omnia quæ dediſti in ma-
17 nu ſeruorum tuorum, ecce complentur. †Argentum qd
repertum eſt in domo Domini, conflauerunt: datumque
eſt præfectis artificum, & diuerſa opera fabricantium.
18 †Prætereà tradidit mihi Helcias ſacerdos hunc librum:
19 Quem cùm rege præſente recitaſſet, †audiſſetq; ille ver-
20 ba legis, ſcidit veſtimenta ſua: †& præcepit Helciæ &
Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan
21 quoque ſcribæ, & Aſaæ ſeruo regis, dicens: †Ite, & orate
E Dominum pro me, & pro reliquijs Iſraël & Iuda, ſuper
vniuerſis ſermonibus libri iſtius qui repertus eſt: ma-
gnus enim furor Domini ſtillauit ſuper nos, eò q nō cu-
ſtodierint patres noſtri verba Domini, vt facerent omnia
22 q ſcripta ſunt in iſto volumine. †Abijt ergo Helcias, &
hi qui ſimul à rege miſſi fuerant, ad Oldam prophetidē,
vxorem Sellum filij Thecuath, filij Haſra cuſtodis veſtiū
quę habitabat in Ieruſalem in Secunda: & locuti ſunt ei
23 verba quæ ſuprà narrauimus. †At illa reſpondit eis: Hæc
dicit Dominus Deus Iſraël: Dicite viro qui miſit vos ad
24 me: †Hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam mala ſuper
locum iſtum, & ſuper habitatores eius: cunctaque male-
dicta quæ ſcripta ſunt in libro hoc, quem legerunt corā
25 rege Iuda: †quia dereliquerunt me, & ſacrificauerunt dijs
alienis, vt me ad iracundiam prouocarent in cunctis ope
ribus manuum ſuarum: idcirco ſtillabit furor meus ſup
26 locum iſtum, & non extinguetur. †Ad regem autem Iu-
F da, qui miſit vos pro Domino deprecando, ſic loquimi-
ni: Hæc dicit Dominus Deus Iſraël: Quoniam audiſti ver
27 ba voluminis, †atq; emollitum eſt cor tuum: & humilia-
tus es in conſpectu Domini ſuper his quę dicta ſunt con
tra locum hunc & habitatores Ierſm, reueritusq; faciem
meam, ſcidiſti veſtimenta tua, & fleuiſti coram me: ego
28 quoque exaudiui te, dicit Dominus. †Iam enim colligam
te ad patres tuos & infereris in ſepulchrum tuū in pace:
nec videbunt oculi tui omne malum qd ego inducturus
ſum ſuper locum iſtum, & ſuper habitatores eius. |Retu
29 lerunt itaq; regi cuncta quę dixerat. †At ille conuocatis
G vniuerſis maioribus natu Iuda & Ieruſalem, aſcendit in
30 domum Domini, vnaque omnes viri Iuda & habitato-
res Ieruſalem, ſacerdotes, & Leuitæ & cunctus populus à
minimo vſque ad maximum. Quibus audientibus in do
31 mo Domini, legit rex omnia verba voluminis. †Et ſtans
in tribunali ſuo, percuſſit fœdus coram Domino, vt am-
bularet poſt eum, & cuſtodiret præcepta & teſtimonia,
& iuſtificationes eius, in toto corde ſuo, & in tota ani-
ma ſua, faceretque quæ ſcripta ſunt in volumine illo
32 quod legerat. †Adiurauit quoque ſuper hoc omnes qui
reperti fuerāt in Ieruſalem & Ben-iamin, & fecerūt ha-

Margin notes: 2.Re 7.b.10 / 3.Re.8.b.17 — *qui mandauit. — 4.Re.22.a.1 — 4.Reg.23.a.1.

bitatores Ieruſalem iuxta pactum Domini Dei patrum
33 ſuorum. Abſtulit ergo Ioſias cunctas abominationes de
vniuerſis regionibus filiorum Iſraël: & fecit omnes qui
reſidui erant in Iſraël, ſeruire Dño Deo ſuo. Cunctis die-
bus vitę eius non receſſerunt à Dño Deo patrum ſuorũ.

Immolato phaſe maxima cum ſolemnitate plurimiſq́; victimis, Ioſias feſtum azymorum ſeptem diebus celebrauit, deinde contra regem Aegypti pugnare tẽtans, grauiterq́; vulneratus moritur cũ ingenti omniũ luctu & pſertim Ieremiæ. CA. XXXV.

1 FEcit autem Ioſias in Ieruſalem Phaſe Domino, quod
4.Re.23.c.21 3.Eſd.1.a.1. A immolatum eſt quartadecima die menſis primi. Et
2 conſtituit ſacerdotes in officijs ſuis: hortatuſq́; eſt eos vt
3 miniſtrarent in domo Domini. Leuitis quoque, ad quo-
rum eruditioné omnis Iſraël ſanctificabatur Dño, locu-
tus eſt: Ponite arcã in ſanctuario templi, quod ędificauit
Salomon filius Dauid rex Iſraël: nequaquam enim eam
vltrà portabitis: nũc autẽ miniſtrate Dño Deo veſtro, &
4 populo eius Iſraël. Et præparate vos per domos & co-
gnationes veſtras in diuiſionibus ſingulorum, ſicut pce-
5 pit Dauid rex Iſraël, & deſcripſit Salomon filius eius. Et
miniſtrate in ſãctuario eius per familias turmaſq́; Leuiti
6 cas, & ſanctificati immolate Phaſe: fratres etiã veſtros, vt
poſſint iuxta verba quæ locutus eſt Dñs in manu Moyſi
7 facere, præparate. Dedit præterea Ioſias omni populo
–3. qui ibi fuerat inuentus in ſolennitate Phaſe, agnos &
hœdos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia,
boum quoque tria millia. hæc de regis vniuerſa ſubſtan-
volebant ſ. 8 tia. Duces quoq; eius ſponte quod voueránt, obtule-
B runt, tam populo, quàm ſacerdotibus & Leuitis. Porrò
Helcias & Zacharias & Iahiel principes domus Domi-
ni, dederunt ſacerdotibus ad faciendum Phaſe, pecora
9 cõmixtim duo millia ſexcenta, & boues trecentos. Cho-
nenias autem, & Semeias etiã, & Nathanaël fratres eius:
necnon Haſabias, & Iehiel, & Ioſabad principes Leuita-
rũ, dederunt cęteris Leuitis ad celebrandum Phaſe quin-
10 que millia pecorum, & boues quingentos. Pręparatũq́;
eſt miniſterium, & ſteterũt ſacerdotes in officio ſuo: Le-
11 uitæ quoq; in turmis iuxta regis imperium. Et immola-
tum eſt Phaſe: aſperſeruntq́; ſacerdotes manu ſua ſangui
12 nem, & Leuitę detraxerunt pelles holocauſtorum. Et ſe-
parauerunt ea vt darent per domos & familias ſingulo-
rum, & offerrentur Domino, ſicut ſcriptum eſt in libro
13 Moyſi: de bobus quoque fecerunt ſimiliter. Et aſſauerũt
Phaſe ſuper ignẽ, iuxta quod in lege ſcriptũ eſt: pacificas
verò hoſtias coxerũt in lebetibus, & cacabis & ollis: &
14 feſtinatò diſtribuerunt vniuerſæ plebi. Sibi autem, & ſa-
cerdotibus poſteà parauerunt. nã in oblatione holocau-
ſtorũ & adipũ, vſq; ad noctẽ ſacerdotes fuerunt occupa-
ti: vnde Leuitæ ſibi, & ſacerdotibus filijs Aarõ parauerũt
15 nouiſſimis. Porrò cãtores filij Aſaph ſtabãt in ordine
ſuo, iuxta pceptũ Dauid, & Aſaph, & Heman, & Idithun
propheta regis Dauid. prophetarum regis. Ianitores verò per portas ſingulas
obſeruabant, ita vt nec puncto quidem diſcederent à mi-
niſterio: quã ob rẽ & fratres eorũ Leuitę parauerũt eis ci
16 bos. Omnis igitur cultura Dñi ritè completa eſt in die
C illa, vt facerent Phaſe, & offerrent holocauſta ſuper alta-
17 re Dñi, iuxta præceptum regis Ioſię. Feceruntq́; filij Iſrl̃,
qui reperti fuerant ibi, Phaſe in tempore illo, & ſolennita
18 tẽ azymorũ ſeptẽ diebus. Non fuit Phaſe ſimile huic in
Iſraël, à diebus Samuelis prophetæ: ſed nec quiſquam de
cũctis regibus Iſraël fecit Phaſe ſicut Ioſias, ſacerdotibus,
& Leuitis, & omni Iudę, & Iſraël qui repertus fuerat, &
19 habitantibus in Ieruſalem. Octauodecimo anno regni
4.Reg.23.f.29. 3.Eſd.1.d.25 20 Ioſię, hoc Phaſe celebratũ eſt. Poſtq̃ inſtaurauerat Ioſias
templum, aſcendit Nechao rex Ægypti ad pugnandũ in
Charcamis iuxta Euphrãten: & pceſſit in occurſum eius
21 Ioſias. At ille miſſis ad eum nuntijs, ait: Quid mihi &
tibi eſt rex Iuda? nõ aduerſũ te hodie venio, ſed cõtra aliã
pugno domum, ad quam me Deus feſtinatò ire pręcepit:
deſine aduerſum Deũ facere, qui mecũ eſt, ne interficiat
22 te. Noluit Ioſias reuerti, ſed pparauit contra eũ bellũ:
Mat.16 b.11 D nec acquieuit ſermonib⁹ Nechao ex ore Dei: ſ verùm per-
23 rexit vt dimicaret in campo Mageddo. Ibiq; vulneratus
à ſagittarijs, dixit pueris ſuis: Educite me de prælio, quia
24 oppidò vulneratus ſum. Qui tranſtulerunt eum de cur-
ru in alterũ currum, qui ſequebatur eum more regio: &
aſportauerunt eum in Ierl̃m, mortuuſq́; eſt: & ſepultus
in mauſoleo patrum ſuorum: & vniuerſus Iuda & Ierl̃m
25 luxerunt eum. Ieremias maximè: cuius omnes cantores
atque cantatrices, vſque in præſentem diem lamenta-
tiones ſuper Ioſiam replicant, & quaſi lex obtinuit in
26 Iſraël: Ecce ſcriptum fertur in lamentationibus. Reli-
qua autem ſermonum Ioſię, & miſericordiarũ eius, quæ
27 lege præcepta ſunt Domini, opera quoque illius prima
& nouiſſima, ſcripta ſunt in libro regum Iuda & Iſraël.

Ioſiæ ſuccedit eius filius Ioachaz, quem rex Aegypti transfert in Aegyptum, fratremq́; Eliacim quem Ioacim nominat, ſubſtituit, quo in Babylonem ducto regnat filius Ioachim, et hunc rex Aſſyriorum vnà cum vaſis templi in Babylonem abducit, patruumq́; illius impium Sedeciam ſubſtituit: qui Aſſyrijs rebellans, templo ac Ieruſalem incenſis, transfertur vnà cum populo in Babylonem, propter regum & populi peccata, donec per Cyrum regem Perſarum redeundi datur facultas. CAP. XXXVI.

1 TVlit ergo populus terræ, Ioachaz filium Ioſiæ: & cõ 4.Re.23.f.30 1.Eſ.1.c.34.
A ſtituit regem pro patre ſuo in Ieruſalem. Viginti
2 trium annorum erat Ioachaz cùm regnare cœpiſſet: &
3 tribus mẽſibus regnauit in Ierl̃m. Amouit autẽ eum rex
Ægypti cùm veniſſet in Ierl̃m, & condemnauit terrã cen
4 tum talentis argenti, & talento auri. Conſtituitq́; pro eo Mat.1.b.11
regem, Eliacim fratrem eius, ſuper Iudam & Ieruſalem:
& vertit nomen eius Ioacim. Ipſum verò Ioachaz tulit ſe-
5 cum, & abduxit in Ægyptum. Viginti quinque annorũ
erat Ioacim cùm regnare cœpiſſet, & vndecim annis re-
gnauit in Ieruſalem: fecitq́; malum coram Domino Deo
6 ſuo. Contra hunc aſcendit Nabuchodonoſor rex Chal
B dæorum: & vinctum catenis duxit in Babylonẽ. Ad quã
7 & vaſa Domini tranſtulit, & poſuit ea in templo ſuo. Re
8 liqua autem verborum Ioacim, & abominationum eius
quas operatus eſt, & quæ inuenta ſunt in eo, continẽtur inuentę ſ.
in libro regum Iuda & Iſraël. Regnauit autẽ Ioachim filius
9 eius pro eo. Octo annorũ erat Ioachim cùm regnare cę-
piſſet: & tribus menſibus, ac decẽ diebus regnauit in Ieru
10 ſalem: fecitque malũ in conſpectu Dñi. Cumque anni
circulus volueretur, miſit Nabuchodonoſor rex nũtios,
qui adduxerunt eum in Babylonẽ, aſportatis ſimul ptio-
ſiſſimis vaſis domus Dñi. Regem verò conſtituit Sede-
11 ciam patruum eius ſuper Iudam & Ierl̃m. Viginti & 4.Reg.24.d.11. fratrem.
vnius anni erat Sedecias cũ regnare cœpiſſet: & vndecim
12 annis regnauit in Ieruſalem. Fecitq́; malũ in oculis Dñi Iere.37.a.1 & 2.
Dei ſui: nec erubuit faciem Ieremiæ prophetæ loquentis
13 ad ſe ex ore Domini. A rege quoque Nabuchodonoſor
C receſſit, qui adiurauerat eum per Deum: & indurauit cer
uicem ſuam & cor, vt non reuerteretur ad Dñm Deum
14 Iſraël. Sed & vniuerſi principes ſacerdotũ & populus,
præuaricati ſunt iniquè iuxta vniuerſas abominationes
gentium: & polluerunt domum Domini, quam ſanctifi-
15 cauerat ſibi in Ierl̃m. Mittebat autem Dominus Deus
patrum ſuorum ad illos, per manum nuntiorum ſuorũ,
de nocte conſurgens, & quotidie commonẽs: eò quòd par-
16 ceret pplo & habitaculo ſuo. At illi ſubſannabant nun-
tios Dei, & paruipendebant ſermones eius, illudebantq́;
prophetis: donec aſcenderet furor Dñi in pplm eius, &
17 eſſet nulla curatio. Adduxit enim ſuper eos regem Chal
dæorum, & interfecit iuuenes eorũ gladio in domo ſan-
ctuarij ſui: nõ eſt miſertus adoleſcentis, & virginis, & ſe -12.
nis, nec decrepiti quidẽ: ſed oẽs tradidit in manibus eius.
18 Vniuerſaq́; vaſa domus Dñi tam maiora quàm minora,
D & theſauros templi, & regis & principum tranſtulit in
19 Babylonem. Incenderunt hoſtes domum Dei, deſtruxe-
runtque murum Ieruſalem: vniuerſas turres combuſſe-
runt, & quicquid pretioſum fuerat demoliti ſunt.
20 Siquis euaſerat gladium, ductus in Babylonem ſerui-
21 uit regi & filijs eius, donec imperaret rex Perſarum. Ve

complecetur ſermo Dñi ex ore Ieremiæ: & celebraret ter
ra ſabbatha ſua: cunctis enim diebus deſolationis egit
ſabbathum, vſq; dum complerentur ſeptuaginta anni.
22 † Anno autem primo Cyri regis Perſarum, ad explendũ
ſermonem Dñi, quem locutus fuerat per os Ieremię, ſu-
ſcitauit Dñs ſpiritum Cyri regis Perſarũ, qui iuſſit prædi
cari in vniuerſo regno ſuo, etiam per ſcripturam dicens:
23 † Hæc dicit Cyrus rex Perſarũ: Omnia regna terræ dedit
mihi Dñs Deus cæli: & ipſe pręcepit mihi vt ędificarem
ei domũ in Ieruſalem, quæ eſt in Iudęa: quis ex vobis eſt
in omni pplõ eius? ſit Dñs Deus ſuus cũ eo, & aſcendat.

Iter. 25. c. 12. & 29. c. 11. 1. Eſd. 1. a. 1. & 6. a. 3. Dan. 9. a. 2. 1. Eſd. 1. a. 17 & 1. a. 1. & 6. c. 24.

Oratio Manaſſæ regis Iuda, cùm captus teneretur in Babylone.

DOmine omnipotens Deus patrũ noſtrorum Abraham, & Iſaac, & Iacob, & ſeminis eorum iuſti, qui feciſti cælum & terram cum omni ornatu eorũ, qui ligaſti mare verbo præcepti tui, qui concluſiſti abyſſum, & ſignaſti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pauent, & tremunt à vultu virtutis tuæ: quia importabilis eſt magnificentia glorię tuę, & inſuſtentabilis ira comminationis tuæ ſuper peccatores: immenſa verò & inueſtigabilis miſericordia promiſſionis tuæ: quoniam tu es Dominus altiſſimus, benignus, lõganimis, & multum miſericors, & pœnitens ſuper malitias hominum. Tu Domine, ſecundũ multitudinem bonitatis tuæ promiſiſti pœnitẽtiam, & remiſſionem ijs qui peccauerunt tibi, & multitudine miſerationum tuarũ decreuiſti pœnitentiam peccatoribus, in ſalutem. Tu igitur Domine Deus iuſtorum, non poſuiſti pœnitentiam iuſtis, Abraham, & Iſaac, & Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt: ſed poſuiſti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccaui ſuper numerum arenæ maris; multiplicatæ ſunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ ſunt iniquitates meæ, & non ſum dignus intueri & aſpicere altitudinem cœli, præ multitudine iniquitatum mearum: incuruatus ſum multo vinculo ferreo, vt non poſſim attollere caput meum, & non eſt reſpiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malũ coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua nõ cuſtodiui: ſtatui abominationes & multiplicaui offenſiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnoſco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne ſimul perdas me cum iniquitatibus meis, neq; in æternum, iratus, reſerues mala mihi, neq; damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus; Deus inquã pœnitentiũ: & in me oſtendes omnem bonitatẽ tuam, quia indignum ſaluabis me ſecundũ magnam miſericordiã tuam, & laudabo te ſemper omnibus diebus vitæ meæ: qm̃ te laudat oĩs virtus cælorũ, & tibi eſt gloria in ſæcula ſæculorum. Amen,

Beatus Hieronymus ad Domnionem & Rogatianum in Eſdram & Nehehemiam.

PRÆFATIO.

VTRVM difficilius ſit, facere quod poſcitis, an negare, necdum ſtatui. Nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere ſententia eſt: & magnitudo oneris impoſiti ita ceruices premit, vt ante ſub faſce ruendũ ſit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum ſtudia, qui omne quod ſcribimus reprehendendum putant: & interdum contra ſe conſcientia repugnante, publicè lacerant quæ occultè legunt, intantum vt clamare compellar, & dicere, Domine, libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua doloſa. Tertius annus eſt quòd ſemper ſcribitis atq; reſcribitis vt Eſdræ librum, & Eſther, vobis de Hebræo transferam: quaſi nõ habeatis Græca & Latina volumina: aut quicquid illud eſt quod à nobis vertitur, non ſtatim ab omnibus conſpuendũ ſit. Fruſtra autem (vt ait quidam) niti, neq; aliud fatigando, niſi odium quærere, extremæ dementiæ eſt. Itaq; obſecro vos, mi Domnion, & Rogatiane cariſſimi, vt priuata lectione contenti, librũ non efferatis in publicum, nec faſtidioſis cibos ingeratis: vitetisq; eorum ſuperciliũ qui iudicare tantùm de alijs, & ipſi facere nihil nouerunt. Si qui autem fratrum ſunt quibus noſtra nõ diſplicent, his tribuatis exemplar: admonentes vt Hebræa nomina, quorũ grandis in hoc volumine copia eſt, diſtinctè & per interualla tranſcribant. Nihil enim proderit emendaſſe librum, niſi emendatio, librariorũ diligentia conſeruetur. Nec quenquã moueat quòd vnus à nobis liber editus eſt: nec apocryphorũ tertiį & quarti libri ſomnijs delectetur: quia & apud Hebræos Eſdræ Nehemiæq; ſermones in vnũ librũ coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor ſenioribus ſunt procul abijcienda. Si quis autem ſeptuaginta vobis oppoſuerint interpretes, quorũ exemplaria varietas ipſa lacerata & inuerſa demonſtrat: nec poteſt vtiq; verũ aſſeri quod diuerſum eſt: mittite eum ad Euangelia: in quibus multa ponuntur de veteri teſtamento, quę apud ſeptuaginta interpretes nõ habentur, velut illud: Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex Aegypto vocaui filiũ meum, &: Videbunt in quem compunxerunt, multaq; alia, quæ latiori operi reſeruamus: & quærite ab eo vbi ſcripta ſunt: cumq; proferre non potuerit. vos legite de his exemplaribus quæ nuper à nobis edita, maledicorũ quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad cõpendium veniam: certè quod illaturus ſum, æquiſſimum eſt. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quàm à me verſum eſt. Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipſis authoribus tranſlationi meæ vel arrogẽt vel derogent fidem. Porrò aliud eſt ſi clauſis (quod dicitur) oculis mihi volunt maledicere, & nõ imitantur Gręcorũ ſtudium & beneuolentiam, qui poſt ſeptuaginta tranſlatores, iam Chriſti Euangelio coruſcante, Iudæos & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curioſè legunt, & per Origenis laborem in hexaplis eccleſiis dedicarunt. Quantò magis latini grati eſſe deberent, quod exultantem cernerent Gręciam à ſe aliquid mutuari? primũ enim magnorum ſumptuũ eſt & infinitæ difficultatis, exemplaria poſſe habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi ſermonis ignari ſunt, magis errabunt ignorãtes quis è multis verius dixerit. Quod etiam ſapientiſſimo cuidã nuper apud Gręcos accidit, vt interdũ ſcripturę ſenſum relinquens, vniuſcuiuſlibet interpretis ſequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ ſaltem paruã habemus ſcientiam, & latinus nobis vtcunq; ſermo nõ deeſt, & de alijs magis poſſumus iudicare, & ea quæ ipſi intelligimus, in noſtra lingua promere. Itaq; licet hydria ſibilet, victorq; Sinon incendia iactet: nunquã meum, iuuante Chriſto, ſilebit eloquium: etiam præciſa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abijciant. Euentilent apices, literas calumnientur: magis veſtra charitate prouocabor ad ſtudium, q̃ illorum detractione & odio deterrebor.

LIBER PRIMVS ESDRÆ.

Cyrus diuinitus inſpiratus redditis vaſis tẽpli Salomonis, captiuitatem Iſraelitis relaxat, concedens templi reædificationem. 5400

CAP. I.

1 IN anno primo Cyri regis Perſa-
A rum, vt compleretur verbũ Dñi
ex ore Ieremiæ, ſuſcitauit Domi-
nus ſpiritum Cyri regis Perſarũ:
& traduxit vocẽ in omni regno
ſuo, etiam per ſcripturã dicens:
2 †Hæc dicit Cyrus rex Perſarum:
Omnia regna terræ dedit mihi

Iſai. 6. a. 3. Ier. 25. c. 12. & 29. c. 10. 2. Par. 36. d. 22. 1. Eſd. 1. a. 1. & 6 c. 24. Dan. 9. a. 2.

Dominus Deus cæli, & ipſe præcepit mihi vt ædificarem
3 ei domum in Ieruſalem, quę eſt in Iudæa. †Quis eſt in vo
[Iudith.1.g. 57.&5.d.21] B bis de vniuerſo populo eius? Sit Deus illius cū ipſo. A-
ſcendat in Ieruſalem quę eſt in Iudęa, & ędificet domum
4 Domini Dei Iſraël: ipſe eſt Deus qui eſt in Ieruſalem. †Et
omnes reliqui in cunctis locis vbicunq; habitant, adiu-
uent eum viri de loco ſuo: argento & auro, & ſubſtātia,
& pecoribus, excepto quod voluntarie offerunt templo
5 Dei, quod eſt in Ieruſalē. †Et ſurrexerunt principes pa-
C trū de Iuda & Ben-iamin, & ſacerdotes, & Leuitæ, & om
nis cuius Deus ſuſcitauit ſpiritum, vt aſcenderet ad ædifi
6 candum templū Domini, quod erat in Ieruſalem. †Vni-
uerſiq; qui erant in circuitu, adiuuerunt manus eorū in
vaſis argenteis & aureis, in ſubſtantia & iumētis, in ſup-
7 pellectili, exceptis his, quæ ſpontè obtulerāt. †Rex quo-
que Cyrus protulit vaſa templi Domini, quæ tulerat Na
buchodonoſor de Ieruſalē, & poſuerat ea in templo Dei
8 ſui. †Protulit autem ea Cyrus rex Perſarum per manum
D Mithridatis filij Gazabar, & annumerauit ea Saſſabaſar
9 principi Iudæ. †Et hic eſt numerus eorum, Phialæ aureæ
10 triginta, phialæ argēteæ mille, cultri vigintinouem, †ſcy-
phi aurei triginta, ſcyphi argentei ſecundi, quadringenti
11 decem: vaſa alia mille. †Oīa vaſa aurea & argētea, quinq;
millia quadringēta: vniuerſa tulit Saſſabaſar cum his qui
aſcendebāt de tranſmigratione Babylonis in Ieruſalem.

Numerus reuertentium duce Zorobabel è captiuitate Babyloni-ca in Ieruſalem, ac donorum in reædificationem templi obla-torum. CAP. II.

[2.Eſd.7.b.6 1.Eſd.5.a.1.&7.] 1 HI ſunt autē prouinciæ filij, qui aſcenderunt de ca-
A ptiuitate quā trāſtulerat Nabuchodonoſor rex Ba
bylonis in Babylonem, & reuerſi ſunt in Ieruſalem & Iu
2 dam, vnuſquiſq; in ciuitatē ſuā. †Qui venerunt cū Zoro
babel, Ieſua, Nehehemia, Saraia, Rahelaia, Mardochai,
Belſan, Meſphar, Beguai, Rehum, Baana. Numerus vi-
3 rorum populi Iſraël. †Filij Pharos, duo millia centū ſe-
4 ptuaginta duo. †Filij Sephatia, trecēti ſeptuaginta duo.
5 †Filij Area, ſeptingenti ſeptuagintaquinque. †Filij
[nongenti 10.] 6 Phahath-moab, filiorum Ioſue Ioab duo millia octin-
7 genti duodecim. †Filij Ælam, mille ducenti quinqua-
8 ginta quatuor. †Filij Zethua, nongenti quadraginta-
B quinque. †Filij Zachai, ſeptingenti ſexaginta. †Fi-
9 lij Bani, ſexcenti quadraginta duo. †Filij Bebai, ſex-
10 centi vigintitres. †Filij Azgad, mille ducenti viginti-
11 duo. †Filij Adonicam, ſexcenti ſexagintaſex. †Fi-
12 lij Beguai, duo millia quinquaginta ſex. †Filij Adin,
13 quadringenti quinquagintaquatuor. †Filij Ather,
[nongenti 2.] 14 qui erant ex Ezechia, nonaginta octo. †Filij Beſai,
15 trecenti viginti tres. †Filij Iora, centum duodecim.
16 †Filij Haſum: ducenti viginti tres. †Filij Gebbar,
17 nonagintaquinque. †Filij Beth-lēhem, centum vi-
18 gintitres. †Viri Netupha, quinquaginta ſex. †Viri
19 Anathoth, centum viginti octo. †Filij Azmaueth,
20 quadraginta duo. †Filij Cariath-iarim, Cephira, &
21 Beroth, ſeptingenti quadraginta tres. †Filij Ramā &
22 Gabaa, ſexcenti viginti vnus. †Viri Machmas, centum
23 viginti duo. †Viri Beth-el & Hai, ducenti viginti tres.
24 †Filij Nebo, quinquaginta duo. †Filij Megbis, cen-
25 tum quinquaginta ſex. †Filij Ælam alterius, mille
26 ducenti quinquaginta quatuor. †Filij Harim, trecen-
27 ti viginti. †Filij Lodhadid & Ono, ſeptingenti vigin-
28 tiquinque. †Filij Iericho, trecenti quadraginta quin-
29 que. †Filij Senaa, tria millia ſexcenti triginta. †Sa-
30 cerdotes: Filij Iadaia in domo Ieſue, nongenti ſeptua-
31 gintatres. †Filij Emmer, mille quinquaginta duo.
32 †Filij Phesbur, mille ducenti quadragintaſeptem.
33 †Filij Harim, mille decem & ſeptem. †Leuitæ: Filij
34 Ieſue & Cedmiel filiorū Odouiæ ſeptuagintaquatuor.
35 †Cantores: Filij Aſaph centum viginti octo. †Filij
36 Ianitorum: Filij Sellum, filij Ater, filij Telmon, filij Ac-
37 cub, filij Hatita, filij Sobai: vniuerſi centum triginta-
38 nouem. †Nathinæi: Filij Siha, filij Haſupha, filij Tab-
39 baoth, †filij Ceros, filij Siaa, filij Phadon, †filij Leba-
40 na, filij Hagaba, filij Accub, †filij Hagab, filij Semlai, fi-
41 lij Hanam, †filij Gaddel, filij Gaher, filij Raaia, †filij Ra-
42 ſin, filij Necoda, filij Gazā, †filij Aza, filij Phaſea, filij Be-
C ſee, †filij Aſena, filij Munim, filij Nephuſim, †filij Bac-
43 buc, filij Hacupha, filij Harhur, †filij Beſluth, filij Ma-
44 hida, filij Harſa, †filij Bercos, filij Siſara, filij Thema,
45 †filij Naſia, filij Hatipha, †filij ſeruorum Salomonis, fi-
46 lij Sotai, filij Sophereth, filij Pharuda, †filij Iala, †filij
47 Dercon, filij Geddel, †filij Saphatia, filij Hatil, filij Pho-
48 chereth, qui erant de Aſebaim, filij Ami. †omnes Nathi-
49 næi, & filij ſeruorum Salomonis, trecenti nonaginta
50 duo. †Et hi qui aſcenderunt de Thel-mela, Thelhar-
51 ſa Cherub, & Adon, & Emer: & non potuerunt indi-
52 care domum patrum ſuorum & ſemen ſuum, vtrum ex
53 Iſraël eſſent. †Filij Dalaia, filij Tobia, filij Necoda, ſex-
54 centi quinquaginta duo. †Et de filijs ſacerdotum: Filij
55 Hobia, filij Accos, filij Berſellai, qui accepit de filiabus
56 Berzellai Galaaditis vxorem, & vocatus eſt nomine eo-
57 rum. †Hi quæſierunt ſcripturam genealogiæ ſuæ, & non
58 inuenerunt, & eiecti ſunt de ſacerdotio. †Et dixit Ather-
59 ſatha eis vt nō comederent de Sanctoſanctorum, donec
60 ſurgeret ſacerdos doctus atque perfectus. †Omnis mul
61 titudo quaſi vnus, quadraginta duo millia trecenti ſexa-
D ginta: †exceptis ſeruis eorū & ancillis, qui erant ſeptem
62 millia, trecenti triginta ſeptem: & in ipſis cantores atq;
63 cantatrices ducenti. †Equi eorum ſexcenti trigintaſex, [ſeptingēti 1.]
64 muli eorum, ducenti quadragintaquinque, †cameli eo-
65 rum, quadringenti trigintaquinque, aſini eorum, ſex
66 millia ſeptingenti viginti. †Et de principibus patrū cùm
67 ingrederentur templum Domini quod eſt in Ieruſalem,
68 ſpontè obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam
69 in loco ſuo. †Secundū vires ſuas dederunt impenſas ope
ris, auri ſolidos quadraginta millia & mille, argenti [ſexaginta 1.]
70 mnas quinq; millia, & veſtes ſacerdotales centum. †Ha-
bitauerunt ergo ſacerdotes, & Leuitæ, & de populo, &
71 cantores, & ianitores, & Nathinæi in vrbibus ſuis,
vniuerſusque Iſraël in ciuitatibus ſuis.

Conuocato populo in Ieruſalem extruitur altare ſuper quo victima offeruntur, celebratur quoq; ſeptem diebus feſtum tabernaculorū: & ſecundo reuerſionis anno templum fundatur, populo vociferante partim ex gaudio, partim ex fletu. CAP. III.

1 IAmq; venerat menſis ſeptimus, & erant filij Iſraël in [3.Eſ.5.e.47.]
A ciuitatibus ſuis: congregatus eſt ergo populus quaſi
2 vir vnus in Ieruſalem. †Et ſurrexit Ioſue filius Ioſedec, &
fratres eius ſacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, &
fratres eius: & ædificauerunt altare Dei Iſraël, vt offerrēt
in eo holocauſtomata, ſicut ſcriptū eſt in lege Moyſi viri
3 Dei. †Collocauerunt autem altare Dei ſuper baſes ſuas,
deterrentibus eos per circuitū populis terrarū: & obtu-
lerunt ſuper illud holocauſtū Domino manè, & veſpe-
4 re. †Feceruntq; ſolennitatem tabernaculorum, ſicut ſcri
ptum eſt: & holocauſtum diebus ſingulis per ordinem
5 ſecūdùm præceptum, opus diei in die ſuo. †Et poſt hæc
B holocauſtū iuge, tam in Calendis quàm in vniuerſis ſo-
lennitatibus Domini quæ erant conſecratæ, & in omni-
6 bus in quibus vltrò offerebatur munus Domino. †A pri
mo die menſis ſeptimi cœperunt offerre holocauſtū Do
7 mino: porrò templum Dei nondū fundatum erat. †De-
derunt autem pecunias latomis & cæmentarijs: cibum
quoq; & potum, & oleum Sidonijs, Tyrijsq;, vt deferrēt
ligna cedrina de Libano ad mare Ioppen, iuxta quod præ
8 ceperat Cyrus rex Perſarum eis. †Anno autem ſecundo
aduentus eorum ad templum Dei in Ieruſalem, menſe ſe
C cundo, cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Ioſue fi-
lius Ioſedec, & reliqui de fratribus eorum ſacerdotes, &
Leuitę, & omnes qui venerant de captiuitate in Ieruſalē:
& conſtituerunt Leuitas à viginti annis, & ſuprà, vt vr-
9 gerēt opus Dn̄i. †Stetitq; Ioſue & filij eius & fratres eius,
Cedmihel, & filij eius, & filij Iuda, quaſi vir vnus, vt in-
ſtarent ſuper eos qui faciebant opus in templo Dei: filij
10 Henad, & filij eorum, & fratres eorum Leuitæ. †Fun-

dato

dato igitur à cęmentarijs templo Domini, ſteterũt ſacer-
dotes in ornatu ſuo cũ tubis: & Leuitę filij Aſaph in cym
balis, vt laudarent Deum per manus Dauid regis Iſraël.
11 † Et concinebant in hymnis, & confeſſione Dño: Quo
D niam bonus, qm̃ in æternum miſericordia eius ſuper Iſ-
raël. Omnis quoq; populus vociferebatur clamore ma-
gno in laudando Dominũ, eò quòd fundatum eſſet tem
12 plum Dñi. † Plurimi etiam de ſacerdotibus & Leuitis &
principes patrũ, & ſeniores qui viderant templum prius
cùm fundatũ eſſet, & hoc templũ in oculis eorũ, flebant
voce magna: & multi vociferantes in lætitia, eleuabant
13 vocem. † Nec poterat quiſquã agnoſcere vocem clamoris
lætãtium, & vocem fletus populi: cõmixtim enim pp̃lus
vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur ꝓcul.

Iſraëlis hoſtes qui ab Aſſur miſſi fuerant ad inhabitandas vrbes Samariæ impediunt templi & Vrbis inſtaurationem, quòd non admitterentur vt ſimul ædificarent, & vſq; ad ſecundum Darij annum intermitti procurant. CAP. IIII.

3.Eſ.5.g.66. 1
A AVdierunt autẽ hoſtes Iudæ & Ben-iamin quia filij
captiuitatis ædificarent templum Dño Deo Iſraël.
2 † Et accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrum di
xerunt eis: Ædificemus vobiſcum, quia ita vt vos quæri
mus Deum veſtrum: ecce nos immolauimus victimas à
diebus Aſor-haddan regis Aſſur, qui adduxit nos huc.
3 † Et dixit eis Zorobabel, & Ioſue, & reliqui principes pa-
trum Iſraël, Non eſt vobis & nobis vt ædificemus domũ
Deo noſtro, ſed nos ipſi ſoli ædificabimus Dño Deo no-
4 ſtro, ſicut pręcepit nobis Cyrus Rex Perſarum. † Factum
eſt igitur vt populus terræ impediret manus populi Iu-
5 dæ, & turbaret eos in ædificando. † Conduxerunt autem
aduerſus eos conſiliatores, vt deſtruerent conſilium eo-
rum omnibus diebus Cyri regis Perſarum, & vſq; ad re-
6 gnum Darij regis Perſarum. † In regno autem Aſſueri in
principio regni eius ſcripſerunt accuſationem aduerſus
§3.Eſd.2.c.16. 7 habitatores Iudæ & Ieruſalem. † Et in diebus Artaxerxis
B ſcripſit Beſelam Mithridates, & Tabeel, & reliqui qui e-
rant in conſilio eorum, ad Artaxerxem regem Perſarum.
Epiſtola autem accuſationis ſcripta erat Syriacè, & lege-
8 batur ſermone Syro. † Reum Beel-teem & Samſai Scriba
ſcripſerunt epiſtolam vnam de Ieruſalem Artaxerxi regi
9 huiuſcemodi. † REVM BEEL-TEEM, & Samſai ſcri-
ba, & reliqui cõſiliatores eorum, Dinæi, & Apharſatha-
chæi, Terphalæi, Apharſæi, Erchuæi, Babylonij, Suſane-
10 chæi, Dieui, & Ælamitę: † & cæteri de Gẽtibus quas tran-
ſtulit Aſenaphar magnus & glorioſus: & habitare eas fe
cit in ciuitatibus Samariæ, & in reliquis regionibus trãs
11 flumen in pace. † (Hoc eſt exemplar epiſtolæ quam mi-
ſerunt ad eum) Artaxerxi regi, ſerui tui viri qui ſunt trãs
12 Fluuium, ſalutem dicũt. † Notũ ſit regi quia Iudæi qui
aſcenderunt à te ad nos, venerũt in Ieruſalem ciuitatem
rebellem & peſſimam, quam ædificant extruẽtes muros
13 eius, & parietes componentes. † Nunc igitur notũ ſit re-
C gi, quia ſi ciuitas illa ædificata fuerit, & muri eius inſtau
rati, tributũ, & vectigal, & annuos reditus nõ dabunt,
14 & vſq; ad reges hæc noxa perueniet. † Nos autem memo-
res ſalis, quod in palatio comedimus, & quia læſiones re
gis videre nefas ducimus: idcirco miſimus & nuntiaui-
15 mus regi, † vt recenſeas in libris hiſtoriarum patrum tuo
rum, & inuenies ſcriptum in commentarijs, & ſcies qm̃
vrbs illa, vrbs rebellis eſt & nocẽs regibus & prouincijs,
& bella concitãtur in ea ex diebus antiquis, quã ob rem
16 & ciuitas ipſa deſtructa eſt. † Nuntiamus nos regi qm̃ ſi
ciuitas illa ędificata fuerit, & muri ipſius inſtaurati, poſ-
17 ſeſſionem trans Fluuium non habebis. † Verbũ miſit rex
ad Reum Beel-teem, & Samſai ſcribã, & ad reliquos qui
erant in conſilio eorum habitatores Samariæ, & cæteris
18 trans Fluuium, ſalutẽ dicens & pacem. † ACCVSATIO
19 quam miſiſtis ad nos, manifeſtè lecta eſt coram me, † & à
D me pręceptum eſt: & recenſuerunt, inueneruntque quo
niam ciuitas illa à diebus antiquis aduerſum reges rebel
20 lat, & ſeditiones & prælia concitantur in ea. † Nam & re-
ges fortiſſimi fuerunt in Ieruſalem: qui & dominati ſunt
omni regioni quę trans Fluuium eſt. Tributum quoque
21 & vectigal, & redditus accipiebãt. † Nũc ergo audite ſen
tentiam: Prohibeatis viros illos, vt vrbs illa non ædifice-
22 tur, donec ſi fortè à me iuſſum fuerit. † Videte ne negli-
genter hoc impleatis, & paulatim creſcat malum contra
23 reges. † Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectũ eſt
coram Reum-Beel-teem, & Samſai ſcriba, & conſilia-
rijs eorum, & abierunt feſtini in Ieruſalem ad Iudęos, &
24 prohibuerũt eos in brachio & robore. † Tunc intermiſ-
ſum eſt opus domus Domini in Ieruſalem, & non fiebat
vſq; ad annum ſecundum regni Darij regis Perſarum.

Aggæi & Zachariæ exhortatione templi ædificatio repetitur, fruſtra conantibus impedire principibus qui trans Flumen in Samaria conſtituti erant à rege Aſſyriorum. CAP. V.

1 PRophetauerunt autem Aggæus Propheta, & Zacha
A rias filius Addo prophetantes ad Iudęos qui erant in 3.Eſd.5.a.1.
2 Iudæa & Ieruſalem, in nomine Dei Iſraël. † Tunc ſurrexe
runt Zorobabel filius Salathiel, & Ioſue filius Ioſedec: &
cœperunt ędificare templum Dei in Ieruſalem, & cum
3 eis Prophetæ Dei adiuuãtes eos. † In ipſo autem tempo
re venit ad eos Thathanái qui erat dux trans Flumen, &
Sthar-buzanái, & conſiliarij eorum: ſicque dixerunt eis:
Quis dedit vobis conſilium vt domum hanc ædificare-
4 tis, & muros eius inſtauraretis? † Ad quod reſpondimus
eis, quæ eſſent nomina hominum authorum ędificatio-
5 nis illius. † Oculus autem Dei eorum factus eſt ſuper ſe-
nes Iudæorum, & nõ potuerunt inhibere eos. Placuitq́;
B vt res ad Darium referretur, & tunc ſatisfacerent aduer-
6 ſus accuſationem illam. † Exemplar epiſtolæ quam miſit
Thathanái dux regionis trans Flumẽ, & Stharbuzanái,
& conſiliatores eius Arphaſachæi qui erãt trans Flumen
7 ad Darium regem. † Sermo quem miſerant ei, ſic ſcriptus
8 erat: DARIO REGI pax omnis. † Notum ſit regi iſſe
nos ad Iudæam prouinciam, ad domum Dei magni, quę
ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parieti
bus: opusq́; illud diligenter extruitur: & creſcit in mani-
9 bus eorum. † Interrogauimus ergo ſenes illos, & ita dixi
mus eis, Quis dedit vobis poteſtatem, vt domũ hanc ędi
10 ficaretis, & muros hos inſtauraretis? † Sed & nomina eo-
C rum quæſiuimus ab eis, vt nuntiaremus tibi: ſcripſimuſ-
que nomina eorum virorum qui ſunt principes in eis.
11 † Huiuſcemodi autem ſermonẽ reſponderunt nobis, di-
centes, Nos ſumus ſerui Dei cæli & terræ, & ædificamus
templum quod erat extructum ante hos annos multos:
quodque rex Iſraël magnus ædificauerat & extruxerat.
12 † Poſtquàm autem ad iracundiam prouocauerũt patres
noſtri Deum cæli, tradidit eos in manus Nabuchodono-
ſor regis Babylonis Chaldæi: domum quoq; hanc deſtru
13 xit, & populũ eius tranſtulit in Babylonem. † Anno au
tem primo Cyri regis Babylonis Cyrus rex propoſuit edi
14 ctum vt domus Dei ædificaretur. † Nam & vaſa tẽpli Dei
D aurea & argentea quę Nabuchodonoſor tulerat de tem-
plo quod erat in Ieruſalem, & aſportauerat ea in templũ
Babylonis, protulit Cyrus rex de tẽplo Babylonis, & da-
ta ſunt Saſſabaſar vocabulo, quem & principem conſti-
15 tuit, † dixitq́; ei: Hæc vaſa tolle, & vade: & pone ea in tem
plo quod eſt in Ieruſalem, & domus Dei ædificetur in lo
16 co ſuo. † Tunc itaq; Saſſabaſar ille venit: & poſuit funda-
menta templi Dei in Ieruſalem, & ex eo tempore vſque
17 nunc ædificatur, & necdum completum eſt. † Nunc er-
go ſi videtur regi bonum recenſeat in bibliotheca regis,
quæ eſt in Babylone, vtrumnam à Cyro rege iuſſum fue-
rit vt ædificaretur domus Dei in Ieruſalem, & volunta-
tem regis ſuper hac re mittat ad nos.

Darius Cyri decretum de templo extruendo in bibliotheca ſua inuentum iubet compleri ſuppeditato ſumptu: templum autem ſexto Darij anno abſolutum cum ingẽti lætitia plurimiſq; victimis dedicatur, ac Paſcha ſeptẽ dieb⁹ celebratur. CA. VI.

1 TVnc Darius rex præcepit: & recenſuerunt in biblio 2.Eſd.6.c.11
A theca librorum, qui erant repoſiti in Babylone, † & Sup.1.a.1.
2 inuentum eſt in Ecbatanis, quod eſt caſtrum in Medena 2.Par.36.d.22.

prouincia, volumeo voű, taliſq; ſcriptus erat in eo com
†Sup. 1. a 1. 2. Par. 36. d. 22. Ier. 25. c. 12. & 29. c. 10. 1. Eſd. 1. ß. 17 & 2. a. 1. & 6. c. 14. Dan. 9. a. 1.
3 mentarios: †Anno primo Cyri regis, Cyrus rex de
crenit vt domus Dei ædificaretur, quæ eſt in Ieruſalem,
in loco vbi immolent hoſtias, & vt ponant fundamenta
ſupportantia altitudinem cubitorum ſexaginta, & lati-
4 tudinem cubitorum ſexaginta, †ordines de lapidihus im
politis tres, & ſic ordines de lignis nouis: ſumptus aűt de
5 domo regis dabuntur. † Sed & vaſa templi Dei aurea &
argentea, quę Nabuchodonoſor tulerat de templo Ieru-
ſalem, & attulerat ea in Babylonem, reddantur, & refe-
rantur in templum in Ieruſalem in locum ſuum, quæ &
6 poſita ſunt in tẽplo Dei. †Nunc ergo Thathanái dux re
B gionis quę eſt trans Flumen, Sthar-boſanái, & cőſiliarij
veſtri Apharſachæi, qui eſtis trans Flumen, procul rece-
7 dite ab illis, † & dimittite fieri templum Dei illud à duce
Iudæorum, & à ſenioribus eorum, vt domum Dei illam
8 ædificet in loco ſuo. †Sed & à me pręceptű eſt quid opot
teat fieri à preſbyteris Iudæorum illis, vt ædificetur do-
mus Dei, ſcilicet vt de arca regis, id eſt, de tributis quæ
dantur de regione trans Flumen, ſtudioſè ſumptus den-
9 tur viris illis, ne impediatur opus. †Quòd ſi neceſſe fuerit,
& vitulos, & agnos, & hœdos io holocauſtum Deo cæ-
li, frumentum, ſal, vinum, & oleum, ſecundùm ritum ſa
cerdotű qui ſunt in Ieruſalẽ, detur eis per ſingulos dies:
10 ne ſit in aliquo querimonia. † Et offerãt oblationes Deo
11 cæli, orentq; pro vita regis, & filiorum eius. † A me ergo
poſitum eſt decretum, Vt omnis homo qui hanc muta-
uerit iuſſionem, tollatur lignum de domo ipſius, & eri-
gatur, & cőfigatur in eo: domus autem eius publicetur.
12 † Deus autem qui habitare fecit nomẽ ſuum ibi, diſſipet
C omnia regna, & populum qui extenderit manum ſuam
vt repugnet & diſſipet domum Dei illam quę eſt in Ieru
ſalem. Ego Darius ſtatui decretum, quod ſtudioſè imple
‖3. Eſ. 7. a. 1.
13 ri volo. † ‖ Igitur Thathanái dux regionis trãs Flumen,
& Sthar-buzanái, & cőſiliarij eius, ſecundùm quod præ
14 ceperat Darius rex, ſic diligenter executi ſunt. † Seniores
autem Iudæorum ædificabant, & proſperabantur iuxta
prophetiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filij Addo: &
ædificauerunt & conſtruxerunt iubẽte Deo Iſraël, & iu-
15 bente Cyro & Dario, & Artaxerxe regibus Perſarum: †&
compleuerunt domum Dei iſtam, vſq; ad diem tertium
16 menſis Adar, qui eſt annus ſextus Darij regis. † Fecerunt
autem filij Iſraël ſacerdotes & Leuitæ, & reliqui filiorű
tranſmigrationis, dedicationem domus Dei in gaudio.
17 † Et obtulerunt in dedicatione domus Dei, vitulos cen-
D tum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos ca-
prarum pro peccato totius Iſraël duodecim, iuxta nume
18 rum tribuum Iſraël. † Et ſtatuerunt ſacerdotes in ordini
bus ſuis, & Leuitas in vicibus ſuis ſuper opera Dei in Ie-
‖Nu. 3. a. 6. & 8 b. 9.
19 ruſalem, ſicut ſcriptum eſt in ‖ libro Moyſi. †Fecerunt au
tem filij Iſraël trãſmigrationis, Paſcha, quartadecima die
20 menſis primi. † Purificati enim fuerant Sacerdotes & Le
uitæ quaſi vnus: omnes mondi ad immolandum Paſcha
vniuerſis filijs tranſmigrationis & fratribus ſuis ſacerdo
21 tibus & ſibi. † Et comederunt filij Iſraël qui reuerſi fue-
rant de tranſmigratione, & omnes qui ſe ſeparauerant à
coinquinatione Gentium terræ ad eos vt quærerent Do
22 minum Deum Iſraël. †Et fecerunt ſolennitatem azymo-
rum ſeptem diebus in lætitia, quoniam lætificauerat eos
Dominus, & conuerterat cor regis Aſſur ad eos vt adiu-
uaret manus eorum in opere domus Domini Dei Iſraël.

*Eſdras ſcriba aſſumptis comitibus Ieruſalem aſcendit cum edi-
cto regis, agniſq; muneribus legẽ Dei docturus, populumq;
recturus, & refertur regis edictum.* CAP. VII.

1 POſt hæc autem verba in regno Artaxerxis regis Per-
A ſarum, Eſdras filius Saraiæ, filij Azariæ, filij Helciæ,
1. Eſd. 8. a. 1.
2 † filij Sellum, filij Sadoc, filij Achitob, † filij Amariæ, filij
3 Azariæ, filij Maraioth, †filij Zarahiæ, filij Ozi, filij Bocci,
4 † filij Ahiſue, filij Phinees, filij Eleazar, filij Aaron ſacer-
5 dotis ab initio. †Ipſe Eſdras aſcendit de Babylone, & ipſe
6 ſcriba velox in lege Moyſi, quam Dñs Deus dedit Iſraël:
& dedit ei rex ſecűdùm manum Domini Dei eius ſuper
7 eum, omnem petitionẽ eius. † Et aſcenderunt de filijs Iſ-
raël, & de filijs ſacerdorum, & de filijs Leuitarum, & de
cantoribus, & de ianitoribus, & de Nathinæis in Ieruſa-
8 lem anno ſeptimo Artaxerxis regis. †Et venerunt in Ieru
9 ſalem mẽſe quinto, ipſe eſt annus ſeptimus regis. †Quia
in primo die menſis primi cœpit aſcendere de Babylone,
& in primo die menſis quinti venit in Ieruſalẽ iuxta ma
10 num Dei ſui bonam ſuper ſe. † Eſdras autem parauit cor
ſuum, vt inueſtigaret legem Dñi: & faceret & doceret in
11 Iſraël pręceptum & iudicium. †Hoc eſt autem exemplar
B epiſtolę edicti, quod dedit rex Artaxerxes Eſdrę ſacerdo-
ti, ſcribæ erudito in ſermonibus & præceptis Dñi, & ce-
12 remonijs eius in Iſraël. †Artaxerxes rex regum
Eſdræ ſacerdoti, ſcribæ legis Dei cæli doctiſſimo, ſalutẽ.
13 † A me decretum eſt, vt cuicunq; placuerit in regno meo
de populo Iſraël, & de ſacerdotib⁹ eius, & de Leuitis ire
14 in Ieruſalem, tecum vadat. † A facie enim regis & ſeptem
conſiliatorum eius miſſus es, vt viſites Iudæam & Ieru-
15 ſalem in lege Dei tui, quæ eſt in manu tua: †& vt feras ar-
gentum & aurum quod rex & conſiliatores eius ſpontè
obtulerűt Deo Iſraël, cuius in Ieruſalem tabernaculum
16 eſt. †Et omne argentum & aurum quodcunq; inueneris
in vniuerſa prouincia Babylonis, & populus offerre vo-
luerit, & de ſacerdotibus qui ſpontè obtulerint domui
17 Dei ſui quæ eſt in Ieruſalem, † liberè accipe, & ſtudioſè
eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & ſacrificia, &
libamina eorum, & offer ea ſuper altare templi Dei ve-
18 ſtri quod eſt in Ieruſalem. †Sed & ſiquid tibi & fratribus
C tuis placuerit de reliquo argento & auro vt faciatis, iux-
19 ta voluntatem Dei veſtri facite. † Vaſa quoq; quæ dantur
tibi in miniſteriű domus Dei tui, trade in cőſpectu Dei
20 in Ieruſalem. † Sed & cætera quibus opus fuerit in domű
Dei tui quantumcunq; neceſſe eſt vt expendas, dabis de
21 theſauro & de fiſco regis, † & à me. Ego Artaxerxes rex
ſtatui atque decreui omnibus cuſtodibus arcæ publicæ,
qui ſunt trans Flumen, vt quodcunq; petierit à vobis Eſ-
22 dras ſacerdos, ſcriba legis Dei cæli, abſq; mora detis, †vſ-
que ad argẽti talenta centum, & vſq; ad frumenti coros
centum, & vſq; ad vini batos centű, & vſq; ad batos olei
23 centum, ſal verò abſq; menſura. † Omne quod ad ritum
Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cęli:
ne fortè iraſcatur contra regnum regis, & filiorum eius.
24 †Vobis quoq; notum facimus de vniuerſis ſacerdotibus
D & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, Nathinæis, &
miniſtris domus Dei huius, vt vectigal & tributű, & an-
nonas non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos.
25 †Tu autem Eſdra ſecundùm ſapientiã Dei tui, quæ eſt
in manu tua, conſtitue iudices & præſides, vt iudicent
omni populo qui eſt trans Flumen, his videlicet qui no-
26 uerunt legem Dei tui, ſed & imperitos docete liberè. † Et
omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis dili-
genter, iudicium erit de eo, ſiue in mortem, ſiue in exi-
lium, ſiue in condemnationem ſubſtantiæ eius, vel certè
27 in carcerem. †Benedictus Dñs Deus patrű noſtrorum,
qui dedit hoc in corde regis vt glorificaret domum Dñi
28 quę eſt in Ieruſalem, †& in me inclinauit miſericordiam
ſuam coram rege & conſiliatoribus eius, & vniuerſis
principibus regis potentibus: & ego conſortatus ma-
nu Domini Dei mei quæ erat in me, congregaui de Iſ-
raël principes qui aſcenderent mecum.

*Recenſentur qui de Babylone aſcenderunt cum Eſdra: qui indi-
cto ieiunio pro directione itineris, Deum precantes, proſperè
perueniunt in Ieruſalem, ac vaſa quæ ſecum attulerűt, in tem
plum afferunt cum victimis.* CAP. VIII.

1 HI ſunt ergo principes familiarű & genealogia eo- 1. Eſd. 8. c. 31.
A rum qui aſcenderunt mecum in regno Artaxerxis
2 regis, de Babylone. †De filijs Phinees, Gerſom. De filijs
3 Ithamar, Daniel. De filijs Dauid, Hatt⁹. †De filijs Seche
niæ, & de filijs Pharos, Zacharias: & cű eo numerati ſunt
4 viri cẽtű quinquaginta. †De filijs Phahath-moab, Elioë
5 nai filius Zarehæ: & cű eo ducenti viri. †De filijs Seche
6 niæ, filius Ezechiel: & cű eo trecẽti viri. †De filijs Adan,

7 Abed filius Ionathan: & cum eo quinquaginta viri. ‖De
filijs Alam, Iſaias, filius Athaliæ: & cum eo ſeptuaginta
8 viri. ‖De filijs Saphatiæ, Zebedia filius Michaël: & cum
9 eo octoginta viri. ‖De filijs Ioab, Obedia filius Iahiel: &
B cum eo ducenti decem & octo viri. ‖De filijs Selomith,
10 filius Ioſphiç: & cum eo centum ſexaginta viri. ‖De filijs
11 Bebai, Zacharias filius Bebai. & cum eo viginti octo viri.
12 ‖De filijs Azgad, Iohanan filius Eccetan: & cum eo cen-
13 tum & decem viri. ‖De filijs Adonicā, qui erant nouiſſi-
mi, & hæc nomina eorum, Eliphélet, & Iehiel, & Sama-
14 ias: & cū eis ſexaginta viri. ‖De filijs Begui, Vthai & Za-
15 chur: & cum eis ſeptuaginta viri. ‖Congregaui autē eos
C ad fluuium qui decurrit ad Ahaua, & manſimus ibi tri-
bus diebus: quæſiuiq; in populo & in Sacerdotibus de
16 filijs Leui, & non inueni ibi. ‖Itaq; miſi Eliézer, & Ariel,
& Semeiam, & Elnathan, & Iarib, & alterum Elnathan,
& Nathan, & Zachariam, & Moſollam principes: & Io-
17 iarib, & Elnathan ſapientes. ‖Et miſi eos ad Eddo, qui eſt
primus in Chaſphiæ loco: & poſui in ore eorum verba
quæ loquerentur ad Eddo, & fratres eius Nathinæos in
loco Chaſphiæ, vt adducerent nobis miniſtros domus
18 Dei noſtri. ‖Et adduxerunt nobis per manum Dei noſtri
bonam ſuper nos, virum doctiſſimū de filijs Moholi filij
D Leui filij Iſraël, & Sarabiam & filios eius, & fratres eius
19 decem & octo: ‖& Haſabiam, & cū eo Iſaiā de filijs Me-
20 rari: fratreſq; eius, & filios eius viginti. ‖Et de Nathinæis
quos dederat Dauid, & principes ad miniſteria Leuita-
rum, Nathinæos ducentos viginti: omnes hi ſuis nomi-
21 nibus vocabantur. ‖Et prædicaui ibi ieiunium iuxta flu-
–.8. uium Ahaua, vt affligeremur coram ˋDominoˊ Deo no-
ſtro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filijs no-
22 ſtris, vniuerſæque ſubſtantiæ noſtræ. ‖Erubui enim pe-
tere regem auxilium & equites, qui defenderent nos ab
inimico in via: quia dixeramus regi, Manus Dei noſtri
eſt ſuper omnes qui quærunt eum in bonitate & impe-
rium eius & fortitudo eius, & furor ſuper omnes qui de
23 relinquunt eum. ‖Ieiunauimus autem, & rogaui-
E mus Deum noſtrum pro hoc: & euenit nobis proſperè.
24 ‖Et ſeparaui de principibus ſacerdotum duodecim, Sa-
rabiam & Haſabiam, & cum eis de fratribus eorum de-
25 cem: ‖appendique eis argentum & aurum, & vaſa con-
ſecrata domus Dei noſtri, quæ obtulerat rex & conſilia-
tores eius, & principes eius, vniuerſusque Iſraël eorum
26 qui inuenti fuerant: ‖& appendi in manibus eorum ar-
genti talenta ſexcenta quinquaginta, & vaſa argentea
27 centum, auri centum talenta: ‖& cratéres aureos vigin-
ti, qui habebant ſolidos millenos, & vaſa æris fulgentis
28 optimi duo pulchra, vt aurum. ‖Et dixi eis, Vos ſancti
Domini, & vaſa ſancta, & argentū & aurum quod ſpon
*reſtrorum 9. 29 te oblatum eſt Domino Deo patrum ˋnoſtrorum: ‖vigi-
F late & cuſtodite, donec appendatis coram principibus ſa
cerdotum, & Leuitarū, & ducibus familiarum Iſraël in
30 Ieruſalem in theſaurum domus Domini. ‖Suſceperunt
autem ſacerdotes & Leuitæ pondus argenti & auri, &
vaſorum, vt deferrent Ieruſalem in domum Dei noſtri.
31 ‖Promouimus ergo à flumine Ahaua duodecimo die
menſis primi, vt pergeremus Ieruſalem: & manus Dei
noſtri fuit ſuper nos, & liberauit nos de manu inimici
32 & inſidiatoris in via. ‖Et venimus Ieruſalem: & man-
33 ſimus ibi tribus diebus. ‖Die autem quarta appenſum
G eſt argentum & aurum, & vaſa in domo Dei noſtri per
manum Meremoth filij Vriç ſacerdotis, & cum eo Elea-
zar filius Phinees, cumque eis Iozabed filius Ioſue, &
34 Noadaia filius Bennoi Leuitç, ‖iuxta numerum & pon-
dus omnium: deſcriptumque eſt omne pondus in tem-
35 pore illo. ‖Sed & qui venerant de captiuitate filij tranſ-
migrationis, obtulerunt holocauſtomata Deo Iſraël,
vitulos duodecim pro omni populo Iſraël, arietes no-
naginta ſex, agnos ſeptuaginta ſeptem, hircos pro pec-
36 cato duodecim: omnia in holocauſtum Domino. ‖De-
derunt autem edicta regis ſatrapis qui erāt de conſpectu
regis, & ducibus trans Flumen, & eleuauerunt popu-
lum & domum Dei.

Audiens Eſdras Iudæos matrimonia contraxiſſe cum gentibus, ſcidit veſtimenta ſua, & populi peccata confitetur, lugetq; coram Domino. CAP. IX.

1 POſtquàm autem hæc completa ſunt, acceſſerunt ad 1 Eſd. 8.a. 69.
A me principes, dicentes: Non eſt ſeparatus populus
Iſraël, & ſacerdotes & Leuitæ, à populis terrarum, & de
abominationibus eorū, Chananæi videlicet, & Hethæi,
& Pherezæi, & Iebuſæi, & Ammonitarum, & Moabita-
2 rum, & Ægyptiorum, & Amorrhæorum: ‖tulerūt enim
de filiabus eorū ſibi & filijs ſuis, & cōmiſcuerunt ſemen
ſanctum cum populis terrarum. Manus etiam principū
3 & magiſtratuū fuit in tranſgreſſione hac prima. ‖Cumq;
audiſſem ſermonem iſtum, ſcidi pallium meum & tuni-
cam, & euulſi capillos capitis mei & barbæ, & ſedi mœ-
4 rens. ‖Conuenerunt autem ad me omnes qui timebant
verbum Dei Iſraël, pro tranſgreſſione eorū qui de capti-
uitate venerant: & ego ſedebam triſtis, vſq; ad ſacrificiū
5 veſpertinum. ‖Et in ſacrificiū veſpertino ſurrexi de affli-
B ctione mea, & ſciſſo pallio & tunica, curuaui genua mea,
6 & expandi manus meas ad Dominum Deum meum, ‖&
dixi: Deus meus, cōfundor & erubeſco leuare faciem
meam ad te, qm̄ iniquitates noſtræ multiplicatæ ſunt ſu
per caput ˋnoſtrumˊ, & delicta noſtra creuerunt vſq; ad –.6.
7 cælum, ‖à diebus patrum noſtrorum. Sed & nos ipſi pec
cauimus grauiter vſque ad diem hanc, & ˋinˊ iniquitati- *pro 1.
bus noſtris traditi ſumus ipſi, & reges noſtri, & ſacerdo
tes noſtri in manum regum terrarū, & in gladium, ˋ&ˊ –.1.
in captiuitatem, & ˋinˊ rapinam, & in cōfuſionem vul- –.1.
8 tus, ſicut & die hac. ‖Et nunc quaſi parum & ad momen
tum facta eſt deprecatio noſtra apud Dominū Deum no
ſtrum, vt dimitterentur nobis reliquiæ, & daretur nobis
C ˋpax illiusˊ in loco ſancto eius, & illuminaret oculos no- *paxillum 4.
ſtros Deus noſter, & daret nobis vitam modicam in ſer-
9 uitute noſtra: ‖quia ſerui ſumus, & in ſeruitute noſtra
non dereliquit nos Deus noſter: & inclinauit ſuper nos
miſericordiam coram rege Perſarum, vt daret nobis vitā
& ſublimaret domum Dei noſtri, & extrueret ſolitudi-
10 nes eius, vt daret nobis ˋſpemˊ in Iuda & Ieruſalem. ‖Et *ſpem 1.
nunc quid dicemus Deus noſter poſt hæc? quia dereli-
11 quimus mādata tua ‖quæ præcepiſti in manu ſeruorum
tuorum prophetarum, dicens, ‖Terra ad quā vos ingre- ‖Deut. 7.a.3.
dimini vt poſſideatis eam, terra immunda eſt iuxta im-
munditiam populorum, cęterarumq; terrarum, abomi-
nationibus eorum qui repleuerunt eam ab ore vſque ad
12 os ˋinˊ coinquinatione ſua. ‖Nunc ergo filias veſtras ne –.1
D detis filijs eorum, & filias eorum ne accipiatis filijs ve-
ſtris: & non quæratis pacem eorum, & proſperitatem
eorum, vſque in æternum, vt confortemini, & comeda-
tis quę bona ſunt terrę, & hæredes habeatis filios veſtros
13 vſq; in ſeculum. ‖Et poſt omnia quæ venerunt ſuper nos
in operibus noſtris peſſimis, & in delicto noſtro magno,
quia tu Deus noſter liberaſti nos de iniquitate noſtra, &
14 dediſti nobis ſalutem ſicut eſt hodie, ‖vt non conuerte-
remur, & irrita faceremus mandata tua, neque matrimo
nia iungeremus cum populis abominationum iſtarum:
nunquid iratus es nobis vſque ad conſummationem, ne
15 dimitteres nobis reliquias ad ſalutem? ‖Domine Deus
Iſraël iuſtus es tu: quoniam derelicti ſumus, qui ſalua-
remur ſicut die hac. Ecce coram te ſumus in delicto no-
ſtro: non enim ſtari poteſt coram te ſuper hoc.

Eſdras conuocatis vniuerſis filius tranſmigrationis, præcepit repudiari vxores alienigenas: quod cùm ſe facturos ſpopondiſſent, recenſentur qui huic operi præſunt, & qui huiuſmodi matrimonia contraxerant. CAP. X.

1 SIc ergo orante Eſdra, & implorāte ˋDeumˊ, & flente, 3. Eſdr. 8.g. 12.
A & iacente ante templum Dei, collectus eſt ad eum de *eo 2.
Iſraël cœtus grandis nimis virorum & mulierū & pue-
2 rorum: & fleuit populus fletu multo. ‖Et reſpondit Se-
chenias filius Iehiel de filijs Ælam, & dixit Eſdræ: Nos
præuaricati ſumus in Deum noſtrum, & duximus vxo-
res alienigenas de populis terræ; & nunc ſi eſt pœniten-

3 tia in Iſraël ſuper hoc, ¶ percutiamus fœdus cum Do-
minò, Deo noſtro, vt proijciamus vniuerſas vxores, &
eos qui de his nati ſunt iuxta voluntatem Domini, & eo
rum qui timent præceptum Domini Dei noſtri: ſecundũ
4 legem fiat. ¶Surge, tuum eſt diſcernere: noſq; erimos te-
5 cum: confortare, & fac. ¶Surrexit ergo Eſdras, & adiura-
uit principes ſacerdotum & Leuitarũ, & omnem Iſraël,
6 vt facerent ſecundùm verbum hoc: & iurauerunt. ¶ ‖Et
ſurrexit Eſdras ante domum Dei, & abijt ad cubiculum ‖1. Eſd.9.a.1
Iohanan filij Eliaſib, & ingreſſus eſt illuc: panem nõ co-
mêdit, & aquam non bibit: lugebat enim tranſgreſſio-
7 nem eorum qui venerãt de captiuitate. ¶Et miſſa eſt vox
B in Iuda & in Ieruſalem omnibus filijs tranſmigrationis,
8 vt congregarentur in Ieruſalem. ¶Et omnis qui non vene
rit in tribus diebus iuxta conſilium principum & ſenio-
rum, auferetur vniuerſa ſubſtantia eius, & ipſe abijcie-
9 tur de cœtu tranſmigrationis. ¶Conuenerunt igitur om
nes viri Iuda & Ben-iamin in Ieruſalẽ tribus diebus, ip-
ſe eſt menſis nonus, viceſima die menſis: & ſedit omnis
populus in platéa domus Dei, trementes pro peccato &
10 pluuijs. ¶Et ſurrexit Eſdras ſacerdos, & dixit ad eos: Vos
trangreſſi eſtis, & duxiſtis vxores alienigenas, vt addere-
11 tis ſuper delictũm Iſraël. ¶Et nunc date confeſſionem Do
mino Deo patrum veſtrorum, & facite placitum eius: &
ſeparamini à populis terræ, & ab vxoribus alienigenis.
12 ¶Et reſpondit vniuerſa multitudo, dixitq; voce magna,
13 Iuxta verbum tuum ad nos, ſic fiat. ¶Verontamen quia
populus multus eſt, & tempus pluuię, & nõ ſuſtinemus
ſtare foris, & opus non eſt diei vnius vel duorum (vehe-
14 menter quippe peccauimus in ſermone iſto) ¶cõſtituan-
tur principes in vniuerſa multitudine: & omnes in ciui
tatibus noſtris qui duxerunt vxores alienigenas, ve-
niant in temporibus ſtatutis, & cum his ſeniores per ci-
uitatem, & ciuitatem, & iudices eius, donec auertatur
15 ira Dei noſtri à nobis ſuper peccato hoc. ¶Igitur Ionathã
C filius Azahel, & Iaazia filius Thecuæ ſteterũt ſuper hoc,
16 & Meſollam & Sebethai Leuites adiuuerunt eos. ¶ fece-
runtq; ſic filij tranſmigrationis. Et abierunt Eſdras ſa-
cerdos, & viri principes familiarum in domos patrum
ſuorum, & omnes per nomina ſua: & ſederunt in die pri
17 mo menſis decimi, vt quærerent rem. ¶Et conſumma-
ti ſunt omnes viri qui duxerant vxores alienigenas, vſq;
18 ad diem primam menſis primi. ¶Et inuenti ſunt de fi-
lijs ſacerdotum qui duxerant vxores alienigenas. De fi-
lijs Ioſue filij Ioſedec, & fratres eius, Maaſa & Eliézer &
19 Iarib & Godolia. ¶Et dederunt manus ſuas vt eijcerent
vxores ſuas, & pro delicto ſuo arietem de ouibus offer-
20 rent. ¶Et de filijs Emmer, Hanani & Zebedia. ¶Et
21 de filijs Harim, Maaſia & Elia & Semeia, & Iehiel, & O-
22 zias. ¶Et de filijs Pheshur, Elioënai, Maaſia, Iſmahel,
23 Nathanaël, Iozabed, & Elaſa. ¶Et de filijs Leuitarũ, Io
zabed & Semei, & Celaia, ipſe eſt Calita: Phathaia, & Iu-
24 da, & Eliézer. ¶Et de cantoribus, Eliaſib. Et de ianitori
25 bus, Sellũ & Telem & Vri. ¶Et ex Iſraël, de filijs Pha-
D ros, Remeia & Iezia & Melchia & Miamin & Eliézer &
26 Melchia & Banea. ¶Et de filijs Ælam, Mathania, Za-
27 charias, & Iehiel & Abdi & Ierimoth & Elia. ¶Et de
filijs Zethua, Elioënai, Eliaſib, Mathania & Ierimuth &
28 Zabad & Aziza. ¶Et de filijs Bebai, Iohanan, Hana-
29 nania, Zabbai, Athalai. ¶Et de filijs Bani, Moſollam
30 & Melluch, & Adaia, Iaſub & Saal & Ramoth. ¶Et de
31 filijs Phahath-Moab, Edna, & Chalal, Bananias & Maa-
32 ſias, Mathanias, Beſeleel, Bennui & Manaſſe. ¶Et de
33 filijs Herem, Eliézer, Ieſue, Melchias, Semeias, Si-
34 meon, ¶Ben-iamin, Maloch, Samarias. ¶Et de filijs
35 Haſom, Mathanai, Mathatha, Zabad, Eliphelet, Ier-
36 mai, Manaſſe, Semei. ¶De filijs Bani, Maaddi, Am-
37 ram & Vel, ¶Baneas & Badaias, Cheliau, ¶Vania, Ma-
38 rimuth, & Eliaſib, ¶Mathanias, Mathanai, & Iaſi, &
39 Bani, & Bennui, Semei ¶& Salmias & Nathan & A-
40 daias, ¶& Mechnedebai, Siſai, Sarai, ¶Ezrel & Selemiau,
41 ſemeria, ¶Sellum, Amaria, Ioſeph. ¶De filijs Nebo,
42 Iehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Ieddu, & Ioel, &
43 Banaia. ¶Omnes hi acceperant vxores alienigenas, &
44 fuerunt ex eis mulieres quæ pepererant filios.

LIBER NEHEMIÆ, qui & Eſdræ ſecundus dicitur.

Nehemias Artaxerxis pincerna, audita Iudæorum qui à captiuitate reſidui erant, afflictione, flet, ac multis diebus ieiunat, populi peccata confitens, & miſericordiam à Deo petens.

CAPVT PRIMVM.

1 VERBA Nehemiæ filij Helchiæ.
A Et factũ eſt i mẽſe Caſleu, anno
viceſimo, & ego erã in Suſis ca-
2 ſtro. ¶Et venit Hanani vnus de
fratribus meis, ipſe, & viri * Iu-
da: & interrogaui eos de Iudęis
qui remanſerant, & ſupererant
3 de captiuitate, & Ieruſalem. ¶Et
dixerũt mihi, Qui remanſerũt,
& derelicti ſunt de captiuitate ibi in prouincia, in affli-
ctione magna ſunt, & in opprobrio: & murus Ieruſalem
4 diſſipatus eſt, & portæ eius cõbuſtæ ſunt igni. ¶Cumque
B audiſſem verba huiuſcemodi, ſedi, & fleui, & luxi diebus
5 multis, & ieiunabam, & orabã ante faciem Dei cæli. ¶Et
dixi, ‖Quæſo Domine Deus cæli fortis, magne atq; terri-
bilis, qui cuſtodis pactũ & miſericordiam cum his qui ‖Dan.9.a.4.
6 te diligunt, & cuſtodiunt mandata tua: ¶fiant aures tuæ
C auſcultantes, & oculi tui aperti, vt audias orationẽ ſerui
tui, quam ego oro coram te hodie, nocte & die pro filijs
Iſraël ſeruis tuis: & cõfiteor pro peccatis filiorum Iſraël,
quibus peccauerũt tibi: & ego, & domus patris mei pec
7 cauimus, ¶vanitate ſeducti ſumus, & non cuſtodiuimus
mandatum tuum, & ceremonias, & iudicia quæ præ-
8 cepiſti Moyſi famulo tuo. ¶Memento verbi quod manda
ſti Moyſi ſeruo tuo, dicens: Cùm tranſgreſſi fueritis, ego
9 diſpergam vos in populos. ¶Et ſi reuertamini ad me, &
D cuſtodiatis præcepta mea, & faciatis ea: etiam ſi abducti
fueritis ad extrema cæli, inde cõgregabo vos, & reducam
10 in locum quem elegi vt habitaret nomen meum ibi. ¶Et
ipſi ſerui tui, & populus tuus, quos redemiſti in fortitu-
11 dine tua magna, & in manu tua valida. ¶Obſecro Dñe,
ſit auris tua attendens ad orationem ſerui tui, & ad ora-
tionem ſeruorum tuorum qui volũt timere nomen tuũ:
& dirige ſeruum tuum hodie, & da ei miſericordiam an-
te virum hunc. ego enim eram pincerna regis.

Nehemias impetratis à rege literis venit Ieroſolymam, & ad murorum inſtaurationem hortatur. CAP. II.

1 FActum eſt autem in menſe Niſan, anno viceſimo Ar-
A taxerxis regis, & vinum erat ante eum, & leuaui vi-
num, & dedi regi: & eram quaſi languidus ante faciem
2 eius. ¶Dixitq; mihi rex, Quare vultꝰ tuus triſtis eſt, cùm
te ægrotum nõ videam? non eſt hoc fruſtrà, ſed malum
3 neſcio quod in corde tuo eſt. Et timui valde ac nimis, ¶&
dixi regi, Rex in æternum viue: quare non mœreat vul-
tus meus, quia ciuitas domus ſepulchrorum patris mei
4 deſerta eſt, & portæ eius cõbuſtæ ſunt igni? ¶Et ait mi-
5 hi rex, Pro qua re poſtulas? Et oraui Deũ cæli: ¶& dixi
ad regem, Si videtur regi bonum, & ſi placet ſeruus tuus
ante faciem tuam, vt mittas me in Iudæam ad ciuitatem
6 ſepulchri patris mei, & ædificabo eam. ¶Dixitque mihi
B rex, & regina quæ ſedebat iuxta eum, Vſq; ad quod tem
pus erit iter tuum, & quando reuerteris? Et placuit ante
7 vultũ regis, & miſit me: & conſtitui ei tempus. ¶Et di-
xi regi, Si regis videtur bonum, epiſtolas det mihi ad du
ces regionis trans Flumen, vt traducant me, donec veniã
8 in Iudæam: ¶& epiſtolam ad Aſaph cuſtodem ſaltus re-
gis, vt det mihi ligna, vt tegere poſſim portas templi, tur
res domus, & muros ciuitatis, & domum quam ingreſ-
ſus fuero. Et dedit mihi rex iuxta manũ Dei mei bonam
9 mecũ. ¶Et veni ad duces regionis trans Flumen, dediq;

eis epiſtolas regis. Miſerat autem rex mecū principes mi
10 litum, & equites. †Et audierunt Sanaballat Horoites,
& Tobias ſeruus Ammanites, & cōtriſtati ſunt afflictio
C ne magna, quòd veniſſet homo qui quæreret proſperitatem
11 filiorum Iſraël. †Et vēni Ieruſalem, & eram ibi tribus die
12 bus: †& ſurrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & nō in-
dicaui cuiquam quid Deus dediſſet in corde meo vt face
rem in Ieruſalem: & iumentū non erat mecum, niſi ani-
13 mal cui ſedebam. †Et egreſſus ſum per portam vallis no-
cte, & ante fontem draconis, & ad portam ſtercoris: &
conſiderabam murum Ieruſalem diſſipatum, & portas
14 eius conſumptas igni. †Et tranſiui ad portam fontis, &
ad aquæductum regis, & non erat locus iumento cui ſe-
15 debam, vt tranſiret. †Et aſcendi per torrentem nocte, &
conſiderabam murum: & reuerſus vēni ad portam val-
16 lis, & redij. †Magiſtratus autem neſciebāt quò abijſſem,
aut quid ego facerem: ſed & Iudæis & ſacerdotibus, &
optimatibus, & magiſtratibus, & reliquis qui faciebant
17 opus vſq; ad id loci nihil indicaueram. †Et dixi eis, Vos
D noſtis afflictionem in qua ſumus, quia Ieruſalem deſer-
ta eſt, & portæ eius conſumptæ ſunt igni: venite, & ædi-
ficemus muros Ieruſalem, & nō ſimus vltrà opprobriū.
18 †Et indicaui eis manum Dei mei quòd eſſet bona mecū,
& verba regis quę locutus eſſet mihi, & aio, Surgamus,
& ædificemus. Et confortatæ ſunt manus eorum in bo-
19 no. †Audierunt autem Sanaballat Horonites, & Tobias
ſeruus Ammanites, & Goſem Arabs: & ſubſannauerunt
nos, & deſpexerunt, dixeruntque, Quę eſt hęc res quam
20 facitis? nunquid contra regem vos rebellatis? †Et reddi-
di eis ſermonem, dixiq; ad eos, Deus cæli ipſe nos iuuat,
& nos ſerui eius ſumus: ſurgamus, & ædificemus, vo-
bis aūt nō eſt pars, & iuſtitia, & memoria in Ieruſalem.

Ieruſalem in muris, turribus, ac portis ædificatur à varijs, qui hic recenſentur. CAP. III.

1 ET ſurrexit Eliaſib ſacerdos magnus, & fratres eius
A ſacerdotes: & ædificauerunt portam gregis: ipſi ſan
ctificauerunt eam, & ſtatuerunt valuas eius, & vſque ad
turrim centum cubitorum ſanctificauerunt eam, vſq; ad
2 turrim Hananeel. †Et iuxta eū ædificauerunt viri Iericho:
3 & iuxta eum ędificauit Zacchur filius Amri. †Portam au
tem piſcium ædificauerūt filij Aſnaa: ipſi texerunt eam,
& ſtatuerunt valuas eius, & ſeras, & vectes. Et iuxta eos
4 ædificauit Marimuth filius Vriæ, filij Accus. †Et iuxta
B 'eum' ædificauit Moſollam filius Barachiæ, filij Meſeze-
5 bel: & iuxta eos ædificauit Sadoc filius Baana. †Et iuxta
eos ædificauerunt Thecueni: optimates autem eorū non
6 ſuppoſuerunt colla ſua in opere Domini ſui. †Et portam
veterem ædificauerūt Ioiada filius Phaſea, & Moſollam
filius Beſodia: ipſi texerunt eam, & ſtatuerunt valuas
7 eius, & ſeras, & vectes. †Et iuxta eos ædificauerunt Mel-
tias Gabaonites, & Iadon Meronathites, viri de Gabaon
& Maſpha: pro duce qui erat in regione trans Flumen.
8 †Et iuxta eū ędificauit Eziel filius Araia aurifex: & iux-
ta eum ædificauit Ananias filius pigmentarij: & diuiſe-
C runt Ieruſalem vſq; ad murū plateæ latioris. †Et iuxta
9 eum ædificauit Raphaia filius Hur, princeps vici Ieruſa-
10 lem. †Et iuxta 'eū' ædificauit Iedaia filius Haromaph
contra domum ſuam: & iuxta eum ædificauit Hattus fi-
11 lius Haſeboniæ. †Mediam partē vici ædificauit Melchias
filius Herem, & Haſub filius Phahath-moab, & turrim
12 furnorum. †Et iuxta eum ædificauit Sellū filius Alohes
princeps mediæ partis vici Ieruſalem, ipſe & filiæ eius.
13 †Et portā vallis ædificauit Hanun, & habitatores Za-
noe: ipſi ædificauerunt eam, & ſtatuerunt valuas eius, &
ſeras & vectes, & mille cubitos in muro, vſq; ad portam
14 ſterquilinij. †Et portā ſterquilinij ædificauit Melchias
filius Rechab, princeps vici Beth-acharam: ipſe ædifica-
15 uit eā, & ſtatuit valuas eius, & ſeras, & vectes. †Et por-
D tam fontis ędificauit Sellū filius Cholhoza, princeps pa-
gi Maſpha: ipſe ædificauit eam, & texit, & ſtatuit valuas
eius, & ſeras & vectes, & muros piſcinę Siloë in hortū re
gis, & vſq; ad gradus qui deſcendunt de Ciuitate-Dauid.

16 †Poſt eum ædificauit Nehemias filius Azboc princeps di
midiæ partis vici Beth-ſur, vſq; cōtra ſepulchrū Dauid,
& vſq; ad piſcinā quæ grandi opere cōſtructa eſt, & vſq;
17 ad domū fortium. †Poſt eum ædificauerunt Leuitæ,
Rehum filius Benni: poſt eum ędificauit Haſebias prin-
18 ceps dimidiæ partis vici Ceilæ in vico ſuo. †Poſt eum
ędificauerunt fratres eorum Bauai filius Henadad, prin-
19 ceps dimidiæ partis Ceilæ. †Et ędificauit iuxta eum Azer
E filius Ioſue, princeps, Maſpha menſuram ſecundā, cōtra
20 aſcenſum firmiſſimi anguli. †Poſt eum in monte ędi-
ficauit Baruch filius Zachai menſurā ſecundā ab angulo
21 vſq; ad portam domus Eliaſib ſacerdotis magni. †Poſt
eum ædificauit Merimuth filius Vriæ filij Haccus, men-
ſuram ſecundam à porta domus Eliaſib, donec extende-
22 retur domus Eliaſib. †Et poſt eum ędificauerūt ſacer-
23 dotes viri de cāpeſtribus Iordanis. †Poſt eum ædifica-
uit Ben-iamin & Haſub cōtra domū ſuam: & poſt eum
ædificauit Azarias filius Maaſię filij Ananiæ cōtra domū
24 ſuam. †Poſt eū ædificauit Bennui filius Henadad men
F ſuram ſecundam, à domo Azariæ vſq; ad flexurā, & vſq;
25 ad angulum. †*Phalel filius Ozi cōtra flexurā & turrim
quę eminet de domo regis excelſa, id eſt in atrio carceris:
26 poſt eū Phedaia filius Pharos. †Nathinæi aūt habitabāt
in Ophel, vſq; contra portam aquarum, ad orientem, &
27 turrim quæ prominebat. †Poſt eū ædificauerunt The-
cueni menſurā ſecundā è regione, à turre magna & emi-
28 nente vſq; ad murū templi. †Surſum autem *ad portam
equorum ædificauerunt ſacerdotes, vnuſquiſq; cōtra do
29 mum ſuam. †Poſt eos ædificauit Sadoc filius Emmer
contra domū ſuam. Et poſt eum ædificauit Semaia filius
30 Secheniæ, cuſtos portæ orientalis. †Poſt eum ędifica-
G uit Hanania filius Selemiæ, & Hanum filius Seleph ſex-
tus menſurā ſecundam: poſt eum ædificauit Moſollā fi-
31 lius Barachię, contra gazophylaciū ſuū. †Poſt eum ædifi
cauit Melchias filius aurificis vſq; ad domū Nathinæo-
rum, & *ſcuta vendentiū cōtra portā iudicialem, & vſq;
32 ad cœnaculum anguli. †Et *inter cœnaculum anguli in
porta regis ædificauerunt *artifices & negociatores.

Aduerſantibus Sanaballat & Tobia cum cæteris gentibus, Iudæi altera manu ædificant, altera gladium tenent, & Nehemia contra illorum ſubſannationes & inſidias, Deum orante, opus perficitur. CAP. IIII.

1 FActum eſt autem, cùm audiſſet Sanaballat quòd ædi
A ficaremus murū, iratus eſt valde: & motus nimis ſub
2 ſannauit Iudæos, †& dixit corā fratribus ſuis, & frequen
tia Samaritanorū: Quid Iudæi faciunt imbecilles? num
dimittent eos gentes? Num ſacrificabunt, & cōplebunt
in vna die? Nunquid ædificare poterunt lapides de acer-
3 uis pulueris, qui cōbuſti ſunt? †Sed & Tobias Amma-
nites proximus eius, ait: Ædificent, ſi aſcenderit vulpes,
4 tranſiliet murum eorum lapideum. *†Audi Deus noſter,
quia facti ſumus deſpectui: conuerte opprobrium ſuper
caput eorum, & da eos in deſpectionem in terra captiui
5 tatis. †Ne operias iniquitatem eorum, & peccatum eorū
B coram facie tua non deleatur: quia irriſerunt ædificātes.
6 †Itaq; ædificauimus murum, & coniunximus totū vſq;
ad partem dimidiam: & prouocatū eſt cor populi ad ope
7 randum. †Factum eſt autem, cùm audiſſet Sanaballat, &
Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotij, quòd obdu
cta eſſet cicatrix muri Ieruſalem, & quòd cœpiſſent inter
8 rupta concludi: irati ſunt nimis. †Et congregati ſunt om
nes pariter vt venirent, & pugnarent cōtra Ieruſalem, &
9 molirentur inſidias. †Et orauimus Deum noſtrū, & po-
10 ſuimus cuſtodes ſuper murū die ac nocte cōtra eos. †Di
xit autem Iudas, Debilitata eſt fortitudo portātis, & hu-
11 mus nimia eſt, & nos nō poterimus ædificare murū. †Et
dixerūt hoſtes noſtri, Neſciant & ignorent, donec venia-
mus in medium eorū, & interficiamus eos, & ceſſare fa-
12 ciamus opus. †Factum eſt autem venientibus Iudæis qui
C habitabant iuxta eos, & dicentibus nobis per decem vi-
13 ces, ex omnibus locis quibus venerant ad nos, †ſtatui in
loco poſt murū per circuitum populū in ordinem cum

*poſt eum ædificauit.
*à porta ſ.
*ſcruta ſ.
*vſque ad ſ.
*aurifices ſ.
*Et dixit Nehemias.

14 gladijs ſuis,& lanceis,& arcubus. † Et perſpexi atq; ſur-
rexi:& aio ad optimates & magiſtratus,& ad reliquã par
tem vulgi, Nolite timere à facie eorũ. Dñi magni & ter
ribilis mementote,& pugnate pro fratribus veſtris,filijs
veſtris,& filiabus veſtris,& vxorib⁹ veſtris, & domibus
15 veſtris. †Factũ eſt aũt,cùm audiſſent inimici noſtri nun
tiatum eſſe nobis,diſſipauit Deus conſiliũ eorum. Et re-
uerſi ſumus omnes ad muros,vnuſquiſq; ad opus ſuum.
16 † Et factũ eſt à die illa,media pars iuuenũ eorũ faciebat
opus,& media parata erat ad bellũ,& lanceæ,& ſcuta,&
arcus,& loricæ, & principes poſt eos in omni domo Iu-
17 da †ędificantium in muro,& portantium onera,& impo
D nentiũ: vna manu ſua faciebat opus,& altera tenebat gla
18 dium: † ædificantium enim vnuſquiſq; gladio erat accin
ctus renes. Et ædificabant, & clangebant buccina iuxta
19 me. † Et dixi ad optimates, & ad magiſtratus, & ad reli-
quam partem vulgi:Opus grande eſt & latũ, & nos ſepa
20 rati ſumus in muro procul alter ab altero. † in loco quo-
cunq; audieritis clangorem tubæ, illuc cõcurrite ad nos.
21 Deus noſter pugnabit pro nobis. †Et noſipſi faciamus o-
pus:& media pars noſtrum teneat lanceas ab aſcenſu au
22 roræ,donec egrediãtur aſtra. † In tempore quoq; illo di-
xi populo, Vnuſquiſq; cum puero ſuo maneat in medio
Ieruſalem,& ſint ʼvobisʼ vices per noctẽ,& diem, ad ope
23 randum. † Ego autem & fratres mei & pueri mei, & cu-
ſtodes qui erant poſt me,non deponebamus veſtimenta
noſtra : vnuſquiſq; tantùm nudabatur ad baptiſmum.

*nobis p.

*In magna fame Nehemias diuites auaros increpat, vſurasq́, pro-
hibet, ſua indigentibus ſponte elargiens.* CAP. V.

1 ET factus eſt clamor populi,& vxorum eius magnus
A aduerſus fratres ſuos Iudæos.†Et erant qui dicerent,
2 Filij noſtri & filiæ noſtræ multæ ſunt nimis : accipiamus
pro pretio eorũ frumẽtum,& comedamus, & viuamus.
3 †Et erant qui dicerẽt,Agros noſtros,& vineas,& domos
noſtras opponamus : & accipiamus frumẽtum in fame.
4 †Et alij dicebãt, Mutuò ſumamus pecunias in tributa
5 regis,demusq́; agros noſtros & vineas: † & nũc ſicut car
nes fratrum noſtrorũ,ſic carnes noſtræ ſunt: & ſicut filij
eorum, ita & filij noſtri. Ecce nos ſubiugamus filios no-
ſtros , & filias noſtras in ſeruitutẽ , & de filiabus noſtris
ſunt famulæ,nec habemus vnde poſſint redimi, & agros
6 noſtros & vineas noſtras alij poſſident.†Et iratus ſum ni
mis, cùm audiſſem clamorem eorũ ſecũdùm verba hęc,
7 † cogitauitq́; cor meum mecum,& increpaui optimates
B & magiſtratus,& dixi eis: Vſuráſne ſinguli à fratribus ve
ſtris exigitis? Et cõgregaui aduerſum eos concionẽ ma-
8 gnam, † & dixi eis, Nos, vt ſcitis, redemimus fratres no-
ſtros Iudæos qui venditi fuerant gentibus, ſecundũ poſ-
ſibilitatem noſtram: & vos igitur vẽdetis fratres veſtros,
& redimemus eos? Et ſiluerunt,nec inuenerunt quid re-
9 ſponderent. †Dixiq; ad eos,Non eſt bona res quam faci-
tis: quare non in timore Dei noſtri ambulatis,ne expro-
10 bretur nobis à gentibus inimicis noſtris ? †Et ego & fra-
tres mei & pueri mei , cõmodauimus plurimis pecuniã
& frumentum:& non repetamus in commune iſtud,æs
11 alienum concedamos quod debetur nobis. †Reddite eis
hodie agros ſuos, & vineas ſuas, & oliueta ſua, & domos
ſuas: quin potius & centeſimam pecuniæ, frumẽti, vini
12 & olei,quam exigere ſoletis ab eis,date pro illis. †Et dixe
C runt,Reddemus,& ab eis nihil quæremus: ſicq́ue facie-
mus vt lõqueris. Et vocaui ſacerdotes,& adiuraui eos
13 vt facerent iuxta quod dixerã. †Inſuper excuſſi ſinũ meũ,
& dixi, Sic excutiat Deus omnem virũ qui non cõpleue-
rit verbũ iſtud,de domo ſua & de laboribus ſuis: ſic excu
tiatur,& vacuus fiat. Et dixit vniuerſa multitudo, Amẽ.
Et laudauerunt Deum . Fecit ergo populus ſicut erat di-
14 ctum. †A die autẽ illa qua præceperat rex mihi vt eſſem
dux in terra Iuda,ab anno viceſimo vſq; ad annum trice-
ſimum ſecundũ Artaxerxis regis , per annos duodecim ,
ego & fratres mei annonas quæ ducibus debebantur,nõ
15 comedimus. †Duces autem primi , qui fuerant ante me ,
grauauerunt populũ,& acceperunt ab eis in pane:& vi-
no,& pecunia quotidie ſiclos quadraginta : ſed & mini-
ſtri eorum depreſſerunt populum . Ego autem non feci
16 ita propter timorẽ Dei : †quin potius in opere muri ædi-
ficaui,& agrum nõ emi,& omnes pueri mei cõgregati ad
17 opus erant. †Iudæi quoq; & magiſtratus centũ quin-
quaginta viri , & qui veniebant ad nos de gentibus quæ
18 in circuitu noſtro ſunt , in menſa mea erant. † Parabatur
autem mihi per dies ſingulos bos vnus,arietes ſex electi,
exceptis volatilibus , & inter dies decem vina diuerſa, &
alia multa tribuebã : inſuper & annonas ducatus mei nõ
19 quæſiui:valde eñ attenuatus erat pp̃lus. †Memẽto mei
Deus meus in bonũ , ſecundũ oĩa quæ feci populo huic.

*Sanaballat cum ſocijs Iudæis ad fœdus inſidioſis literis inuitans,
ac ſic ædificationem impedire nitens , non terret nec immutat
propoſitum Nehemiæ : completoq́, muro, timuerunt omnes fi-
nitimæ gentes .* CAP. VI.

1 FActum eſt autẽ,ʼcùm audiſſet Sanaballat , & Tobias,
A & Goſſem Arabs,& cæteri inimici noſtri,ꝙ ędificaſ-
ſem ego murum , & non eſſet in ipſo reſidua interruptio
(vſq; ad tempus autem illud valuas non poſuerã in por-
2 tis) †miſerunt Sanaballat,& Goſſem ad me dicẽtes: Ve-
ni,ʼ& percutiam⁎ fœdus pariter in ʼvitulisʼ in Cãpo-ono. *vitulis 4.
3 Ipſi autem cogitabant vt facerent mihi malũ. † Miſi ergo
ad eos nuntios, dicens: Opus grãde ego facio, & nõ poſ-
ſum deſcendere: ne fortè negligatur cùm venero , & de-
4 ſcendero ad vos. †Miſerunt autẽ ad me ſecundùm ver-
bum hoc,per quatuor vices: & reſpondi eis iuxta ſermo-
5 nem priorem . † Et miſit ad me Sanaballat iuxta verbum
B prius quinta vice puerũ ſuum, & epiſtolã habebat in ma
6 nu ſua †ſcriptam hoc modo: IN GENTIBVS auditũ
eſt, & Goſſem dixit ꝙ tu & Iudæi cogitetis rebellare, &
propterea ædifices murũ , & leuare te velis ſuper eos re-
7 gem: propter quam cauſam † & prophetas poſueris qui
prædicent de te in Ieruſalem,dicentes : Rex in Iudæa eſt .
Auditurus eſt rex verba hæc: idcirco nunc veni, vt inea-
8 mus conſilium pariter. † Et miſi ad eos, dicens : Non eſt
factum ſecundùm verba hæc quæ tu loqueris : de corde
9 enim tuo tu cõponis hæc. † Omnes enim hi terrebant
C nos,cogitantes quòd ceſſarẽt manus noſtræ ab opere, &
quieſceremus.Quam ob cauſam magis confortaui ma-
10 nus meas: † & ingreſſus ſum domum Semaiæ filij Dalaiæ
filij Metabeel ſecretò. Qui ait,Tractemus nobiſcũ in do
mo Dei in medio tẽpli , & claudamus portas ædis : quia
ventùri ſunt vt interficiant te, & nocte ventùri ſunt ad occi
11 dendũ te. † Et dixi , Num quiſquam ſimilis mei fugit : &
quis vt ego ingredietur templũ & viuet ? non ingrediar.
12 †Et intellexi ꝙ Deus nõ miſiſſet eũ, ſed quaſi vaticinãs
locutus eſſet ad me , & Tobias & Sanaballat cõduxiſſent
13 eum. †acceperat enim pretiũ, vt territus facerem & pecca
14 rem, & haberẽt malũ quod exprobrarẽt mihi. †Memen
to mei Dñe pro Tobia & Sanaballat iuxta opera eorũ ta-
D lia:ſed & Noadiæ prophetæ & cæterorũ prophetarũ qui
15 terrebant me. †Cõpletus eſt aũt murus viceſimoquin-
16 to die mẽſis Elul, quinquagintaduobus diebus. †Factũ
eſt ergo cùm audiſſent oẽs inimici noſtri, vt timerẽt vni-
uerſæ gentes quæ erãt in circuitu noſtro, & conciderent
intra ſemetipſos, & ſcirẽt ꝙ ʼà Deoʼ factũ eſſet opus hoc. *à Domino.
17 †Sed & in diebus illis multæ optimatum Iudæorum epi
ſtolæ mittebantur ad Tobiam & à Tobia veniebant ad
18 eos. † Multi enim erant in Iudæa habentes iuramentum
eius, quia gener erat Sechemiæ filij Area, & Iohanan fi-
19 lius eius acceperat filiam Moſollam filij Barachiæ . † ſed
& laudabant eum coram me , & verba mea nuntiabant
ei : & Tobias mittebat epiſtolas vt terreret me .

*Per Nehemiam conſtituuntur cuſtodes in Ieruſalem : deinde con-
uocato populo recenſentur hi qui primum aſcenderant Ieruſa
lem vnà cum iumentis ipſorum , danturq́, munera ad opus æ-
dificationis .* CAP. VII.

1 POſtquàm autẽ ędificatus eſt murus,& poſui valuas, Ier.49.c.25.
A & recenſui ianitores,& cãtores,& leuitas: † præcepi
2 Hanani fratri meo , & Hananiæ principi domus de Ieru-

ſalem

ſalem (ipſe enim quaſi vir verax & timens Deũ plus cæ-
3 teris videbatur) †& dixi eis, Non aperiantur portæ Ierl̃m
vſque ad calorem ſolis. Cumq́; adhuc aſſiſterent, clauſæ
portę ſunt, & oppilatę: & poſui cuſtodes de habitatori-
bus Ieruſalẽ, ſingulos per vices ſuas, & vnumquenque
4 contra domum ſuam. †Ciuitas autem erat lata nimis &
grandis, & populus paruus in medio eius, & nõ erãt do-
5 mus ædificatę. †Deus autẽ dedit in corde meo, & con-
gregaui optimates, & magiſtratus & vulgus, vt recenſe-
rem eos: & inuẽni librũ cenſus eorum qui aſcenderant
1. Eſd. 2.a.2. 3. Eſd. 5.a.7. 6 primũ, & inuentum eſt ſcriptũ in eo. †Iſti filij ꝓuincię,
B qui aſcenderunt de captiuitate migrantiũ, quos tráſtu-
lerat Nabuchodonoſor rex Babylonis, & reuerſi ſunt in
7 Ieruſalẽ, & in Iudæam, vnuſquiſq; in ciuitatẽ ſuã. † Qui
*venerunt 7. *venerant ‘cũ Zorobabel, Ioſue, Nehemias, Azarias, Raa
mias, Nahamani, Mardochæus, Belſan, Meſpharath,
Begoai, Nahum, Baana. Numerus virorũ populi Iſraël,
8 † Filij Pharos, duo millia centum ſeptuaginta duo.
9 † Filij Saphatia, trecenti ſeptuagintaduo.
10 † Filij Area ſexcenti quinquaginta duo.
11 † Filij Phahath-moab filiorũ Ioſue & Ioab, duo mil-
C lia octingenti decem & octo.
*ducenti 1. 12 †Filij Ælam, mille *octingenti ‘ quinquaginta quatuor.
13 †Filij Zethua, octingenti quadraginta quinque.
14 †Filij Zachai, ſeptingenti ſexaginta.
15 † Filij Bantui, ſexcenti quadraginta octo.
16 †Filij Bebai, ſexcenti viginti octo.
17 † Filij Azgad, duo millia trecenti viginti duo.
18 † Filij Adonicam, ſexcenti ſexaginta ſeptem.
19 † Filij Beguai, duo millia ſexaginta ſeptem.
20 † Filij Adin, ſexcenti quinquaginta quinque.
* nonaginta 12. 21 † Filij Ater, filiæ Hezeciæ, *nongenti octo‘.
22 † Filij Haſem, trecenti viginti octo.
23 † Filij Beſai, trecenti viginti quatuor.
24 † Filij Hareph, centum duodecim.
25 † Filij Gabaon, nonagintaquinque.
26 † Filij Beth-lẽhẽ & Netupha, centũ octogintaocto.
27 †Viri Anathoth, centum viginti octo.
28 †Viri Beth-azmoth, quadraginta duo.
29 †Viri Cariath-iarim, Cephira, & Beroth, ſeptingẽti
D quadraginta tres.
30 † Viri Rama & Geba, ſexcenti viginti vnus.
31 †Viri Machmas, centum viginti duo.
32 †Viri Beth-el & Hai, centum vigintitres.
33 †Viri Nebo alterius, quinquaginta duo.
34 †Viri Ælã alterius, mille ducẽti quinquagintaquatuor.
35 †Filij Harem, trecenti viginti.
36 † Filij Iericho, trecenti quadraginta quinque.
37 † Filij Lodhadid & Ono, ſeptingenti viginti vnus.
38 † Filij Senaa, tria millia nongenti triginta.
39 †Sacerdotes: Filij Idaia in domo Ieſua, nongenti ſe-
ptuaginta tres.
40 † Filij Emmer, mille quinquaginta duo.
41 † Filij Phashur, mille ducenti quadraginta ſeptem.
42 † Filij Arem, mille decem & ſeptem.
43 †Leuitæ: Filij Ioſue & Cedmiel filiorum Oduiæ, ſe-
ptuaginta quatuor.
44 †Cantores: Filij Aſaph, centum quadraginta octo.
45 †Ianitores: Filij Sellum, filij Ater, filij Thelmon, filij
E Accub, filij Hatita, filij Sobai centum triginta octo.
46 †Nathinęi: Filij Soha, filij Haſupha, filij Thebbaoth.
47 †Filij Ceros: filij Siaa, filij Phadon.
48 †Filij Lebana, filij Hagaba, filij Selmai.
49 †Filij Hanan, filij Geddel, filij Gaher.
50 †Filij Raaia, filij Raſin, filij Necoda.
51 †Filij Gezem, filij Aza, filij Phaſea.
52 † Filij Beſai, filij Munim, filij Nephuſſim.
53 †Filij Bacbuc, filij Hacupha, filij Harhur.
54 †Filij Besloth, filij Mahida, filij Harſa.
55 †Filij Bercos, filij Siſara, filij Thema.
56 †Filij Naaſia, filij Hatipha.
57 † Filij ſeruorum Salomonis, filij Sotai, filij Sophé-
reth, filij Pharida.
58 † Filij Iahala, filij Darcon, filij Ieddel.
59 †filij Saphatia, filij Hatil, filij Phochereth qui erat ortus
60 ex Sabaim filio Amon. †Omnes Nathinæi, & filij ſeruo-
61 rum Salomonis, trecẽti nonaginta duo. †Hi ſunt autẽ
qui aſcẽderunt de Thelmela Thel harſa, Cherub, Addõ,
& Emmer: & non potuerunt indicare domum patrum
62 ſuorum, & ſemẽ ſuum, vtrum ex Iſraël eſſent. †Filij Da-
laia, filij Tobia, filij Necoda, ſexcenti quadragintaduo.
63 †Et de ſacerdotibus filij Habia, filij Accos, filij Berzellai,
F qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis vxorẽ: & vo-
64 catus eſt nomine eorũ. †hi quæſierunt ſcripturã ſuã in
65 cenſu, & nõ inuenerũt. & eiecti ſunt de ſacerdotio. †Di-
xitq́; Atherſatha eis vt non mãducarent de Sanctis ſan-
66 ctorũ, donec ſtaret ſacerdos doctus & eruditus. †Om-
nis multitudo quaſi vir vnus quadraginta duo millia
67 *ſexcenti‘ſexaginta: †abſque ſeruis & ancillis eorum, qui *trecenti 4.
erant ſeptem millia trecenti triginta ſeptem: & inter eos
cantores, & cantatrices, ducenti quadraginta quinque.
68 †Equi eorum, ſeptingenti triginta ſex: muli eorũ, ducen-
69 ti quadraginta quinque: † cameli eorum, quadringenti
triginta quinque: aſini, ſex millia ſeptingenti viginti.

HVCVSQVE REFERTVR
quid in cõmentario ſcriptum fuerit: ex in
Nehemiæ hiſtoria texitur.

70 †Nonnulli autem de principibus familiarum dederũt in
G opus. Atherſatha dedit in theſaurum, auri drachmas
mille, phialas quinquaginta, tunicas ſacerdotales quin-
71 gentas triginta. †Et de principibus familiarũ dederũt in
theſaurũ operis, auri drachmas viginti millia, & argẽti
72 mnas duo millia ducẽtas. †Et quod dedit reliquus popu
lus, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo
73 millia, & tunicas ſacerdotales ſexaginta ſeptẽ. †Habita-
uerũt autẽ ſacerdotes & Leuitę, & ianitores, & cãtores,
& reliquũ vulgus, & Nathinęi, et oĩs Iſrl̃ i ciuitatib9 ſuis.

*Eſdras diſtinctè populo verba legis recitat, facto p Leuitas ſi-
lentio: & contriſtatũ populũ Nehemias conſolat, allatiſq́; fron
dibus celebrant ſeptem diebus feſtum tabernaculorũ, legente
ſingulis diebus Eſdra in libro legis.* CAP. VIII.

1 ET venerat menſis ſeptimus: filij autem Iſraël erant
A in ciuitatibus ſuis. Congregatuſq́; eſt omnis popu-
lus quaſi vir vnus ad platéam quę eſt ante portã aquarũ:
& dixerũt Eſdræ ſcribæ vt afferret librũ legis Moyſi, quẽ
2 præceperat Dñs Iſraëli. †Attulit ergo Eſdras ſacerdos le
gem coram multitudine virorũ: & mulierum, cunctiſq́;
3 qui poterant intelligere, in die prima menſis ſeptimi. †Et
legit in eo apertè in platéa quæ erat ante portam aquarũ;
de mane vſq; ad mediam diem in conſpectu virorum &
mulierum, & ſapientiũ: & aures omnis populi erant ere
4 ctæ ad librũ. †Stetit autem Eſdras ſcriba ſuper gradum li
gneum, quem fecerat ad loquendum, & ſteterunt iuxta
eum Mathathias, & Semeia, & Ania, & Vria, & Helcia,
& Maaſia, ad dextram eius: & ad ſiniſtram, Phadaia, Mi-
ſael, & Melchia, & Haſum, & Hasbadana, Zacharia, &
5 Moſollã. †Et aperuit Eſdras librũ corã omni pp̃lo: ſup
B vniuerſum quippe populũ eminebat. Et cùm aperuiſſet
6 eum, ſtetit omnis populus. †Et benedixit Eſdras Domi-
no Deo *voce magna: ‘& reſpõdit omnis populus, Amẽ, *magno 1.
amen, eleuans manus ſuas, & incuruati ſunt, & adoraue
7 runt Deum proni in terram. †Porrò Ioſue, & Bani & Se-
rebia, Iamin, Accub, Septhai, Odia, Maaſia, Celita, Aza-
rias, Iozabed, Hanan, Phalaia, Leuitæ, ſilentium facie-
bant in populo ad audiendam legem: populus autem
8 ſtabat in gradu ſuo. †Et legerunt in libro legis Dei diſtin
ctè, & apertè ad intelligendum: & intellexerunt cùm le-
9 geretur. † Dixit autem Nehemias (ipſe eſt Atherſata) &
C Eſdras ſacerdos & ſcriba, & Leuitæ interpretantes vni-
uerſo populo, Dies ſãctificatus eſt Dño Deo noſtro, *no *veſtro 1.
lite lugere, & nolite flere. Flebat enim omnis populus,
10 cùm audiret verba legis. †Et dixit eis, Ite comedite pin-
guia, & bibite mulſum, & mittite partes *his qui non *ei qui non præparauit 6

præparauerũt ſibi, quia ſanctus dies Domini eſt, & noli
ᵃveſtra 1. ſe cõtriſtari: gaudium etenim Dñi eſt fortitudo ᵃnoſtra`,
11 †Leuitæ autem ſilentium faciebant in omni populo, di-
12 centes: Tacete: qa dies ſanctus eſt, et nolite dolere. †Abijt
itaque omnis populus, vt comederet, & biberet, & mit-
teret partes, & faceret lætitiam magnam: quia intellexe-
13 rant verba quę docuerat eos. †Et in die ſecundo congre-
gati ſunt principes familiarum vniuerſi populi, ſacerdo-
tes & Leuitæ ad Eſdram ſcribam, vt interpretaretur eis
14 verba legis. †Et inuenerunt ſcriptum in lege, præcepiſſe
D Dominũ in manu Moyſi, vt habitent filij Iſraël in taber
15 naculis, in die ſolenni menſe ſeptimo: †& vt prædicent,
& diuulgent vocem in vniuerſis vrbibus ſuis, & in Ieru-
ſalem, dicentes: Egredimini in montem, & afferte fron-
des oliuę, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, &
ramos palmarum, & frondes ligni nemoroſi, vt fiant ta-
16 bernacula, ſicut ſcriptũ eſt. †Et egreſſus eſt ppl's, & attu
lerunt. Fecerũtq; ſibi tabernacula vnuſquiſq; in doma-
te ſuo, & in atrijs ſuis, & in atrijs domus Dei, & in pla-
17 tea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraim. †Fecit
ergo vniuerſa eccleſia eorũ qui redierãt de captiuitate ta
bernacula, & habitauerunt in tabernaculis, non enim fe
cerant à diebus Ioſoe filij Nun taliter filij Iſraël, vſq; ad
18 diẽ illũ. Et fuit lętitia magna nimis. †Legit aũt Eſdras in
libro legis Dei p dies ſingulos, à die primo vſq; ad diem
nouiſſimum: & fecerunt ſolennitatem ſeptem diebus,
& in die octauo collectam iuxta ritum.

Populus in ieiunio & ſaccis pœnitens ſeparat ſe ab alienigenis: Eſdras confitẽ Dei beneficia Iſraëlitarũq; ſcelera, & pro populo orat, ac ita fœdus cũ Domino feriunt. CAP. IX.

1 IN die autẽ viceſimo quarto menſis huius conuenerũt
A filij Iſraël in ieiunio, & in ſaccis, & humus ſuper eos.
2 †Et ſeparatũ eſt ſemen filiorum Iſraël ab omni filio alie-
nigena: & ſteterũt & confitebãtur peccata ſua, & iniq-
3 tates patrum ſuorũ. †Et cõſurrexerũt ad ſtandũ: & lege-
runt in volumine legis Dñi Dei ſui, quater in die, & qua
ter confitebantur, & adorabant Dominũ Deum ſuum.
4 †Surrexerunt autem ſuper gradum Leuitarum Ioſue, &
Bani, & Cedmiel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Cha
náni: & clamauerunt voce magna ad Dñm Deum ſuum.
5 †Et dixerunt Leuitæ Ioſue, & Cedmiel, Bonni, Haſebnia,
Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia: Surgite, Benedicite
ᵃnoſtro. Domino Deo ᵃveſtro` ab æterno vſque in æternũ: & bene
dicant nomini gloriæ tuæ excelſo in omni benedictione
6 & laude. †Tu ipſe Domine ſolus, tu feciſti cælũ, & cælũ
B cælorum, & omnem exercitum eorum: terram, & vni-
uerſa quæ in ea ſunt: maria, & omnia quæ in eis ſunt: &
7 tu viuificas omnia hæc, & exercitus cæli te adorat. †Tu ip
Ge.11.d.31 ſe Domine Deus, qui elegiſti Abrã, & eduxiſti eũ de igne
8 Chaldæorum: & poſuiſti nomen eius Abraham. †Et in-
ueniſti cor eius fidele coram te: & percuſſiſti cum eo fœ
dus, vt dares ei terram Chananæi, Hethæi, & Heuæi, &
Amorrhæi, & Pherezæi, & Iebuſæi, & Gergeſęi, vt dares
9 ſemini eius: & impleſti verba tua, quoniam iuſtus es. †Et
vidiſti afflictionẽ patrum noſtrorũ ĩ Ægypto, clamorem
10 quę eorum audiſti ſuper Mare-rubrum. †Et dediſti ſigna
atq; portenta in Pharaone, & in vniuerſis ſeruis eius, &
in omni populo terræ illius: cognouiſti enim quia ſu-
perbè egerant contra eos: & feciſti tibi nomen ſicut & in
Exo.14.e.21. 11 hac die. †Et mare diuiſiſti ante eos, & tranſierũt per me-
dium maris in ſicco: perſecutores autem eorum proieci
12 ſti in profundum, quaſi lapidem in aquas validas. †Et
C in columna nubis ductor eorum fuiſti per diem: & in co
lumna ignis per noctem: vt appareret eis via p quam in-
Exo.19.a.9. 13 grediebantur. †Ad montem quoq; Sinai deſcendiſti, &
locutus es cũ eis de cælo: & dediſti eis iudicia recta, &
14 legem veritatis, ceremonias, & præcepta bona. †Et ſabba
thum ſanctificatum tuum oſtendiſti eis, & mandata, &
ceremonias, & legem præcepiſti eis in manu Moyſi ſerui
Exo.16.c.13 15 tui. †Panẽ quoque de cælo dediſti eis in fame eorũ: & a-
quam de petra eduxiſti eis ſitientibus: & dixiſti eis vt in-
grederentur & poſſiderent terram ſuper quam leuaſti
16 manum tuam vt traderes eis. †Ipſi verò & patres noſtri
ſuperbè egerunt, & indurauerunt ceruices ſuas, & non
17 audierunt mandata tua. †Et noluerũt audire & non ſunt
recordati mirabilium tuorum quæ feceras eis. Et indura-
uerunt ceruices ſuas, & dederũt caput vt conuerterẽtur
ad ſeruitutem ſuam, quaſi per cõtentionẽ. Tu autẽ Deus
propitius, clemens, & miſericors, longanimis, & multæ
18 miſerationis non dereliquiſti eos, †& quidẽ cũ feciſſent
D ſibi vitulũ cõflatilem, & dixiſſent, Iſte eſt Deus tuus, qui
eduxit te de Ægypto: feceruntq; blaſphemias magnas.
19 †Tu autẽ in miſericordijs tuis multis non dimiſiſti eos in Exo.13.d.21
deſerto: columna nubis nõ receſſit ab eis per diem, vt du
ceret eos in viam: & colũna ignis per noctem, vt oſtende
20 ret eis iter per quod ingrederentur. †Et ſpiritum tuum
bonum dediſti qui doceret eos, & manna tuum non pro
21 hibuiſti ab ore eorum, & aquã dediſti eis in ſiti. †Quadra
ginta annis paniſti eos in deſerto, nihilq; eis defuit: veſti
menta eorum nõ inueterauerunt, & pedes eorũ nõ ſunt
22 attriti. †Et dediſti eis regna & populos, & partitus es eis
ſortes: & poſſederunt terram Sehon, & terrã regis Heſe-
23 bon, & terrã Og regis Baſan. †Et multiplicaſti filios eorũ
ſicut ſtellas cæli, & adduxiſti eos ad terram de qua dixe-
24 ras patribus eorũ vt ingrederẽtur & poſſiderent. †Et ve-
E nerunt filij, & poſſederũt terram, & humiliaſti corã eis
habitatores terræ Chananæos, & dediſti eos in manu eo
rũ, & reges eorũ, & populos terræ, vt facerẽt eis ſicut pla
25 cebat illis. †Ceperunt itaq; vrbes munitas & humũ pin-
guẽ & poſſederunt domos plenas cũctis bonis, ciſternas
ab alijs fabricatas, vineas, & olieta, & ligna pomifera
multa: & comederũt, & ſaturati ſunt, & impinguati ſũt,
26 & abũdauerũt delicijs in bonitate tua magna. †Prouoca
uerũt autẽ te ad iracundiã, & receſſerunt a te, & proiece
runt legẽ tuam poſt terga ſua: & prophetas tuos occide-
runt, qui conteſtabantur eos vt reuerterentur ad te: fe-
27 ceruntq; blaſphemias grandes. †Et dediſti eos in manũ
hoſtiũ ſuorum, & afflixerunt eos. Et in tẽpore tribulatio
nis ſuæ clamauerunt ad te, & tu de cælo audiſti, & ſecun
dùm miſerationes tuas multas dediſti eis ſaluatores, qui
28 ſaluarẽt eos de manu hoſtium ſuorum. †Cumq; requie-
uiſſent, reuerſi ſunt vt facerẽt malum in conſpectu tuo:
& dereliquiſti eos in manu inimicorũ ſuorum, & poſſe
F derunt eos. Conuerſique ſunt, & clamauerunt ad te: tu
autem de cælo exaudiſti, & liberaſti eos in miſericordijs
29 tuis, multis temporibus. †Et conteſtatus es eos vt reuer-
terentur ad legem tuam. Ipſi vero ſuperbè egerunt, & Leu.18.a.5.
non audierunt mandata tua, & in iudicijs tuis peccaue- Ro.10.b.15.
runt, quæ faciet homo, & viuet in eis: & dederunt hu- Gal.3.b.12.
merum recedentem, & ceruicem ſuam indurauerunt,
30 nec audierũt. †Et protraxiſti ſuper eos annos multos, &
cõteſtatus es eos in Spiritu tuo per manum prophetarũ
tuorũ: & non audierunt, & tradidiſti eos in manũ popu
31 lorum terrarum. †In miſericordijs autem tuis plurimis
non feciſti eos in conſumptionem, nec dereliquiſti eos:
32 quoniam Deus miſerationum, & clemens es tu. †Nunc
itaque Deus noſter magne, fortis & terribilis, cuſtodiẽs
pactum, & miſericordiam, ne auertas à facie tua omnem
laborem qui inuenit nos, reges noſtros, & principes no
ſtros, & ſacerdotes noſtros, & prophetas noſtros, & pa -.1.
tres noſtros`, & omnẽ populum tuum à diebus regis Aſ
33 ſur, vſque in diem hanc. †Et tu iuſtus es in omnibus quę
G venerũt ſup nos: quia veritatẽ feciſti, nos autẽ impiè egi-
34 mus. †Reges noſtri, principes noſtri, ſacerdotes noſtri,
& patres noſtri non fecerũt legẽ tuã, & non attenderunt
mandata tua, & teſtimonia tua quæ teſtificatus es in eis.
35 †Et ipſi in regnis ſuis bonis, & ĩ bonitate tua multa quã -.2.
dederas eis, & in terra latiſſima & pingui quã tradideras
in conſpectu eorum, non ſeruierũt tibi, nec reuerſi ſunt
36 à ſtudijs ſuis peſſimis. †Ecce nos ipſi hodie ſerui ſumus:
& terra quam dediſti patribus noſtris vt comederent pa
nem eius & quę bona ſunt eius, & nos ipſi ſerui ſumus in
37 ea. †Et fruges eius multiplicant regibus, quos poſuiſti
ſup nos ppter peccata noſtra, & corporibus noſtris do-
minantur, & iumentis noſtris ſecundum voluntatẽ ſuã,

38 & in tribolatione magna ſumus. ¶ Super omnibus ergo
bis noſipſi percutimus fœds, & ſcribimus, & ſignant
principes noſtri Leuitæ noſtri, & ſacerdotes noſtri.

Deſignantur qui fœdus initum ſignarunt, quo pollicentur ſe ſeruaturos vniuerſa Dei præcepta, maximè de non commiſcendo cum alienigenis, de ſeruãdis ſabbatho, anno ſeptimo, oblationibus, primitus ac decimis. C A P. X.

1 SIgnatores autẽ fuerunt, Nehemias, Atherſatha filius
A Hachelai, & Sedecias, ¶ Saraias, Azarias, Ieremias,
2 ¶ Pheshur, Amarias, Melchias, ¶ Hattus, Sebenia, Melluch,
3 ¶ Harem, Merimuth, Obdias, ¶ Daniel, Genthon, Baruch,
4 ¶ Moſollam, Abia, Miamin, ¶ Maazia, Belgai, Semeia: hi
5 ſacerdotes. ¶ Porrò Leuitæ, Ioſue filius Azaoiæ, Bennui
6 de filijs Henadad, Cedmiel: ¶ & fratres eorum, Sebenia,
7 Odaia, Celita, Phalaia, Haoan, ¶ Micha, Rohob, Haſebia,
8 ¶ Zachur, Serebia, Sabania, ¶ Odaia, Bani, Baninu. ¶ Capi-
9 ta populi, Pharos, Phahathmoab, Ælam, Zetbu, Bani,
10 ¶ Bonni, Azgad, Bebai, Adonia, Begoai, Adin, ¶ Ater, He-
11 zecia, Azur, ¶ Odaia, Haſum, Beſai, ¶ Hareph, Anathoth,
12 Nebai, ¶ Megphias, Moſollã, Hazir, ¶ Meſizabel, Sadoc,
13 Ieddua, ¶ Pheltia, Hanan, Anaia, ¶ Oſee, Hanania, Haſub,
14 ¶ Alohes, Phalea, Sobec, ¶ Rehũ, Maaſia, ¶ Echaia, Haran,
15 Anan, ¶ Melluch, Haran, Baana: ¶ & reliqui de populo, ſa
16 cerdotes, Leuitæ, ianitores, & cantores, Nathinæi, & oẽs
17 qui ſe ſeparauerunt de populis terrarũ ad legẽ Dei, vxo-
18 res eorũ, filij eorũ, & filiæ eorũ, *oẽs qui poterãt ſapere
19 ¶ ſpondentes pro fratribus ſuis, optimates eorũ, & qui ve
20 niebant ad pollicendum & iurandũ vt ambularẽt in le-
21 ge Dei, quam dederat in manu Moyſi ſerui Dei, vt face-
B rent & cuſtodirent vniuerſa mandata Dñi Dei noſtri, &
22 iudicia eius, & ceremonias ei⁹, ¶ & vt non daremus filias
23 noſtras populo terræ, & filias eorũ non acciperemus fi-
24 lijs noſtris. ¶ Populi quoq; terræ, qui important vena-
25 lia & omnia ad vſum, per diem ſabbathi, vt vendant, nõ
26 accipiemus ab eis in ſabbatho & in die ſanctificato. Et
27 dimittemus annum ſeptimũ, & exactionẽ vniuerſę ma
28 nus. ¶ Et ſtatuemus ſuper nos præcepta, vt demus tertiã
C partem ſicli per annũ ad opus domus Dei noſtri, ¶ ad pa-
29 nes propoſitionis, & ad ſacrificiũ ſempiternũ, & in ho-
30 locauſtũ ſempiternũ in ſabbathis, in calendis, in ſolẽni-
31 tatibus, & in ſanctificatis, & pro peccato: vt exoretur
32 pro Iſraël, & in omnem vſum domus Dei noſtri. ¶ Sortes
33 ergo miſimus ſuper oblationem lignorũ inter ſacerdo-
34 tes, & Leuitas, & populũ, vt inferrentur in domum Dei
noſtri per domos patrum noſtrorũ, per tempora, à tem-
poribus anni vſque ad annum: vt arderent ſuper altare
35 Dñi Dei noſtri, ſicut ſcriptũ eſt ĩ lege Moyſi: ¶ & vt affer-
remus primogenita terræ noſtræ, & primitiua vniuerſi
fructus omnis ligni ab anno in annum, in domo Domi-
36 ni: ¶ & primitiua filiorum noſtrorũ, & pecorum no-
D ſtrorum, ſicut ſcriptũ eſt in lege, & primitiua boum no-
ſtrorũ, & ouiũ noſtrarũ, vt offerrent in domo Dei noſtri
37 ſacerdotibus qui miniſtrant in domo Dei noſtri. ¶ Et pri
mitias ciborũ noſtrorum, & libaminũ noſtrorum, & po
ma omnis ligni, vindemię quoq;, & olei afferremus ſacer
dotibus ad gazophylacium Dei noſtri, & decimam par-
tem terræ noſtræ Leuitis. Ipſi Leuitæ decimas accipient
38 ex omnibus ciuitatibus operum noſtrorũ. ¶ Erit autem
ſacerdos filius Aaron cum Leuitis in decimis Leuitarũ,
& Leuitæ offerent decimã partem decimæ ſuę in domo
39 Dei noſtri, ad gazophylacium in domo theſauri. ¶ Ad ga-
zophylacium enim deportabunt filij Iſraël, & filij Leui
primitias frumenti, vini, & olei: & ibi erunt vaſa ſan-
ctificata, & ſacerdotes, & cantores, & ianitores, & mi-
niſtri, & non dimittemus domum Dei noſtri.

Recenſentur incolæ Ieruſalem & ciuitatum Iuda poſt inſtaurationem. C A P. XI.

1 HAbitauerũt autem principes populi in Ieruſalem:
A reliqua verò plebs miſit ſortem, vt tollerẽt vnam
partem de decem qui habitaturi eſſent in Ieruſalẽ ciui-
2 tate ſancta, nouem verò partes in ciuitatibus. ¶ Benedi-
xit autem populus omnibus viris qui ſe ſpontè obtule-
3 rant vt habitarẽt ĩ Ierl'm. ¶ Hi ſunt itaq; principes pro-
uinciæ qui habitauerũt in Ieruſalẽ, & in ciuitatibus Iu-
da. Habitauit aũt vnuſquiſq; in poſſeſſione ſua, in vrbi-
bus ſuis Iſraël, ſacerdotes, Leuitę, Nathinæi, & filij ſer-
4 uorum Salomonis. ¶ Et in Ieruſalẽ habitauerũt de filijs
Iuda, & de filijs Ben-iamin: de filijs Iuda, Athaias filius
Aziam, filij Zachariæ, filij Amariæ, filij Saphatiæ, filij Ma
5 laleel. de filijs Phares, ¶ Maaſia fili⁹ Baruch, filius Chol-
B hoza, filius Haſia, filius Adaia, filius Ioiarib, filius Zacha-
6 riæ, filius Silonitis. ¶ Omnes hi filij Phares, qui habita-
uerunt in Ierl'm, quadringẽti ſexaginta *nouẽ viri fortes.
7 ¶ Hi ſunt autẽ filij Ben-iamin: Sellum filius Moſolla, fi-
lius Ioed, filius Phadaia, filius Colaia, filius Maſia, filius
8 Etheel, filius Iſaia, ¶ & poſt eũ Gebbai, Sellai, nongenti
9 viginti octo. ¶ & Ioel filius Zechri præpoſitus eorũ, & Iu
10 das filius Senua ſuper ciuitatem ſecũdus. ¶ Et de ſacerdo-
11 tibus, Idaia filius Ioiarib, Iachin, ¶ Saraia filius Helchiæ,
filius Moſollã, filius Sadoch, filius Meraioth, fili⁹ Achi-
12 tob princeps domus Dei, ¶ & fratres eorũ facientes opera
templi: octingenti viginti duo. Et Adaia filius Ieroham,
filius Phelelia, filij Amſi, filius Zachariæ, filius Phehur,
13 filius Melchiæ, ¶ & fratres eius principes patrũ: ducenti
quadraginta duo. Et Amaſſai filius Azreel, filius Ahazi,
14 filius Moſallamoth, filius Emmer, ¶ & fratres eorum po-
tentes nimis: centũ viginti octo, & p̃poſitus eorũ Zab-
15 diel filius potentiũ. ¶ Et de Leuitis Semeia filius Haſub,
16 filius Azaricã, filius Haſabia, filius Boni, ¶ & Sabathai, &
C Ioſabed, ſuper omnia opera quę erãt forinſecus in domo
17 Dei, à principibus Leuitarũ. ¶ Et Mathania filius Micha,
filius Zebedęi, filius Aſaph princeps ad laudandũ, & ad
confitendũ ĩ oratione, & Becbecia ſecũdus de fratribus
eius, & Abda filius Samua, filius Galal, filius Idithun.
18 ¶ Omnes Leuitę in ciuitate ſancta, ducẽti octoginta qua-
19 tuor. ¶ Et Ianitores, Accub, Telmon, & fratres eorum,
20 qui cuſtodiebãt oſtia, centũ ſeptuaginta duo. ¶ Et reliqui
ex Iſraël ſacerdotes & Leuitę ĩ vniuerſis ciuitatib⁹ Iuda,
21 vnuſquiſq; in poſſeſſione ſua. ¶ Et Nathinæi qui habita-
22 bant in Ophel, & Siaha, & Gaſpha de Nathinæis. ¶ Et epi
ſcopus Leuitarum in Ieruſalem, Azzi filius Bani, filius
Haſabiæ, filius Mathanię, filius Michæ. De filijs Aſaph
23 cantores in miniſterio domus Dei. ¶ Præceptum quippe
regis ſuper eos erat, & ordo in cantoribus per dies ſingu
24 los, ¶ & Phathahia filius Meſezebel de filijs Zara filij Iu-
25 da in manu regis, iuxta omne verbum populi, ¶ & in do-
D mibus per omnes regiones eorũ. De filijs Iuda habita-
uerunt in Cariath-arbe & in filiabus eius, & in Dibon
26 & in filiabus eius, & in Cabſeel, & in viculis eius, ¶ & in
27 Ieſue, & in Molada, & in Beth-phalet, & in Haſerſual, &
28 in Ber-ſabee, & ĩ filiab⁹ eius; ¶ & ĩ Siceleg, & ĩ Mochona,
29 & in filiabus eius, ¶ & in Remmon, & in Saraa, & in Ie-
30 rimuth, ¶ Zanoa, Odollã & in villis earũ, & Lachis in re-
31 gionibus eius, Azeca, & in filiabus eius. Et manſerunt in
32 Ber-ſabee vſq; ad vallem-Ennom. ¶ Filij autem Ben-ia-
33 min, à Geba, Mechmas, & Hai, & Beth-el, & filiabus
34 eius. ¶ Anatoth, Nob, Anania, ¶ Aſor, Rama, Gethaim,
35 ¶ Hadid, Seboim & Neballat, ¶ *& Ono-valle-artificum.
36 ¶ Et de Leuitis portiones Iudæ & Ben-iamin.

Nomina & officia ſacerdotum ac Leuitarum qui cum Zorobabel in Ieruſalem aſcenderunt, & cuſtodes theſaurorum: magna ſolennitate conuocatis vndique Leuitis celebrant dedicationem muri Ieruſalem. C A P. XII.

1 A HI ſunt autem ſacerdotes & Leuitæ qui aſcenderunt
2 cum Zorobabel filio Salathiel, & Ioſue: Saraia, Ie-
3 remias, Eſdras, ¶ Amaria, Melluch, Hattus, ¶ Sebenias,
4 Rehum, Merimuth, Addo, Genthon, Abia, ¶ Miamin,
5 Madia, Belga, ¶ Semeia, & Ioiarib, ¶ Idaia, Sellum, A-
6 moc, Helcias, Idaia. Iſti principes ſacerdotum & fratres
7 eorum in diebus Ioſue. ¶ Porrò Leuitæ, Ieſua, Bennui,
8 Sedmiel, Sarebia, Iuda, Mathanias, ſuper hymnos ipſi
9 & fratres eorum: ¶ & Bechecia atque Hanni, & fra-
10 tres eorum vnuſquiſq; in officio ſuo. ¶ Ioſue autem ge-

nuit Ioacim, & Ioacim genuit Eliaſib, & Eliaſib genuit
11 Ioiada, †& Ioiada genuit Ionathan, & Ionathan genuit
12 Ieddoa. †In diebus aũt Ioacim erant ſacerdotes & principes
13 cipes familiarum: Saraiæ, Maraia: Ieremiæ, Hanania: †Eſ
14 dræ, Moſollã: Amariæ, Iohanan: †Milicho, Ionathan: Se-
15 beniæ, Ioſeph. †Harã, Edna: Maraioth, Helci: †Adaiæ, Za-
16 charia: Genthon, Moſollam: †Abiæ, Zechri: Miamin &
17 Moadiæ, Phelti: †Belgæ, Sámua: Semaię, Ionathan: †Io-
18 iarib, Mathanai: Iodaiæ, Azzi: †Sellai, Celai: Amoc, He-
19 ber: †Helciæ, Haſebia: Idaię, Nathanaël. †Leuitę in die-
20 bus Eliaſib, & Ioiada, & Iohanan, & Ieddoa ſcripti prin-
21 cipes familiarũ, & ſacerdotes i regno Darij Perſæ. †Filij
22 Leui principes familiarũ, ſcripti in libro verborũ dierũ,
B & vſq; ad dies Ionathan filij Eliaſib. †Et principes Leui
23 tarum, Haſebia, Serebia, & Ieſue filius Cedmiel: & fra-
24 tres eorũ per vices ſuas, vt laudarent, & cõfiterent iuxta
præceptum Dauid viri Dei, & obſeruarent ęquè per or-
25 dinẽ. †Mathania, & Becbecia, Obedia, Moſollam, Tel-
mon, Accub cuſtodes portarum & veſtibulorũ ante por
26 tas. †Hi in diebus Ioacim filij Ioſue, filij Ioſedec, & in
diebus Nehemiæ ducis, & Eſdræ ſacerdotis ſcribæque.
27 †In dedicatione autem muri Ieruſalẽ requiſierunt Le-
uitas de omnibus locis ſuis, vt adducerent eos in Ierlm,
& facerent dedicationẽ & lętitiam in actione gratiarũ,
28 & cantico, & in cymbalis, pſalterijs, & citharis. †Con-
gregati ſunt autem filij cantorũ, de cãpeſtribus circa Ie-
29 ruſalem, & de villis Nethuphati, †& de domo Galgal, &
de regionibus Geba & Azmaueth: quoniã villas ędifica-
30 uerunt ſibi cantores in circuitu Ieruſalẽ. †Et mundati
ſunt ſacerdotes & Leuitæ: & mundauerũt populum, &
31 portas, & murum. †Aſcendere autem feci principes Iu-
C da ſuper murũ, & ſtatui duos magnos choros laudantiũ.
Et ierunt ad dexteram ſuper murum ad portam ſterqui-
32 linij. †Et iuit poſt eos Oſaias, & media pars principũ
33 Iuda, & Azarias, Eſdras, & Moſollã, Iuda & Ben-iamin,
34 & Semeia, & Ieremias. †Et de filijs ſacerdotum in tu-
bis Zacharias filius Ionathan, filius Semeiæ, filius Ma-
35 thaniæ, filius Michaiæ, filius Zechur, filius Aſaph, †& fra
tres eius Semeia, & Azareel, Malalai, Galalai, Maai Na-
thanaël, & Iuda, & Hanani, in vaſis cãtici Dauid viri Dei:
36 & Eſdras ſcriba ante eos †in porta Fontis. Et contra eos
aſcenderunt in gradibus ciuitatis Dauid in aſcenſu muri
ſuper domum Dauid, & vſq; ad portã Aquarũ ad orien
37 tem. †Et chorus ſecundus gratias referẽtium ibat ex ad-
uerſo, & ego poſt eum, & media pars populi ſuper mu-
rum & ſuper turrim furnorum, & vſq; ad murum latiſ-
38 ſimum, †& ſuper portã Ephraim, & ſuper portam anti-
quam, & ſuper portam piſcium & turrim Hananeel, &
turrim Emath, & vſque ad portam gregis: & ſteterunt in
39 porta cuſtodiæ, †ſteteruntque duo chori laudantium in
domo Dei, & ego, & dimidia pars magiſtratuũ mecum,
40 †Et ſacerdotes, Eliacim, Maaſia, Miamin, Michéa, Elioe-
D nai, Zacharia, Hanania in tubis, †& Maaſia, & Semeia, &
41 Eleazar, & Azzi, & Iohanan, & Melchia, & Ælam, & E-
zer. Et clarè cecinerunt cantores, & Iezraia præpoſitus:
42 †& immolauerunt in die illa victimas magnas, & lætati
ſunt: Deus enim lætificauerat eos lætitia magna. Sed &
vxores eorũ & liberi gauiſi ſunt, & audita eſt lætitia Ieru
43 ſalem procul. †Recẽſuerũt quoq; in die illa viros ſuper
gazophylacia theſauri, ad libamina, & ad primitias, &
ad decimas vt inferrent per eos principes ciuitatis in
decóre gratiarũ actionis, ſacerdotes & Leuitas: quia læ-
tificatus eſt Iuda, in ſacerdotibus & Leuitis aſtantibus.
44 †Et cuſtodierunt obſeruationem Dei ſui, & obſeruatio-
nem expiationis, & cantores & ianitores iuxta pręceptũ
45 Dauid, & Salomonis filijs eius, †quia in diebus Da-
uid & Aſaph ab exordio erant principes conſtituti can-
torum in carmine laudantium & confitentium Deo.
46 †Et omnis Iſraël in diebus Zorobabel, & in diebus
Nehemiæ dabant partes cantoribus, & ianito-
ribus per dies ſingulos, & ſanctificabant
Leuitas, & Leuitæ ſanctifica-
bant filios Aaron.

Lecto Deuteronomio ejciuntur alienigenæ, partes Leuitis aſſignant, è quo tamen gazophylacio vaſa domus Tobię proijciuntur, & Sabbathi violatores puniuntur: increpat Nehemias Iudæos qui vxores duxerant alienigenas. CAP. XIII.

1 IN die autem illo lectum eſt in volumine Moyſi au-
A diente populo: †& inuentum eſt ſcriptum in eo, quòd Deu.23.a.3.
non deberent introire Ammonites & Moabites in Eccle-
2 ſiam Dei vſque in æternum: †eò quòd non occurrerint filiis
Iſraël cũ pane & aqua: & conduxerint aduerſum eos Ba
laam, ad maledicendũ eis, & conuertit Deus noſter ma-
3 ledictionem in benedictionẽ. †Factum eſt autem cùm
audiſſent legem, ſeparauerunt omnẽ alienigenam ab Iſ-
4 raël. †Et ſuper hoc erat Eliaſib ſacerdos qui fuerat prępo
ſitus i gazophylacio domus Dei noſtri, & proximus To
5 bię. †Fecit ergo ſibi gazophylacium grande, & ibi erãt
ante eum reponentes munera, & tus, & vaſa, & decimã
frumenti, vini, & olei, partes Leuitarum, & cantorum,
6 & ianitorum, & primitias ſacerdotales. †In omnibus
autem his non fui in Ieruſalem, quia anno triceſimo ſe-
cundo Artaxerxis regis Babylonis vẽni ad regem: & in
7 fine dierũ rogaui regẽ. †Et vẽni in Ierlm, & intellexi ma-
lum quod fecerat Eliaſib Tobiæ vt faceret ei theſaurum
8 in veſtibulis domus Dei. †Et malum mihi viſum eſt val-
de. Et proieci vaſa domus Tobiæ foras de gazophylacio.
9 †Præcepique, & emundauerunt gazophylacium &
B retuli ibi vaſa domus Dei, ſacrificium, & tus. †Et cogno-
10 ui quòd partes Leuitarum nõ fuiſſent datæ: & fugiſſet
vnuſquiſque in regionem ſuam de Leuitis, & cantori-
11 bus, & de his qui miniſtrabant: †& egi cauſam aduer-
ſum magiſtratus, & dixi: Quare dereliquimus domum
Dei? Et congregaui eos: & feci ſtare in ſtationibus ſuis.
12 †Et omnis Iuda apportabat decimam frumenti, vini &
13 olei in horrea. †Et conſtituimus ſuper horrea Selemiam
ſacerdotem, & Sadoc ſcribam, & Phadaiam de Leuitis,
& iuxta eos Hanã filium Zachur, filium Mathaniæ, quo-
niam fideles comprobati ſunt, & ipſis creditæ ſunt par-
14 tes fratrũ ſuorũ. †Memento mei Deus meus pro hoc,
& ne deleas miſerationes meas quas feci in domo Dei
15 mei, & in ceremonijs eius. †In diebus illis vidi in Iu-
da calcantes torcularia in ſabbatho, portantes aceruos,
& onerantes ſuper aſinos vinum, & vuas, & ficus, &
omne onus: & inferentes in Ieruſalẽ die ſabbathi. Et cõ-
16 teſtatus ſum vt in die qua vendere liceret, vẽderent. †Et
C Tyrij habitauerũt in ea inferẽtes piſces, & omnia vena-
17 lia: & vendebãt in ſabbathis filijs Iuda & Ierlm: †& ob-
iurgaui optimates Iuda, & dixi eis: Quæ eſt hæc res mala
18 quã vos facitis, & prophanatis diem Sabbathi? †Nũquid
non hæc fecerunt patres *noſtri* & adduxit Deus noſter *veſtri.
ſuper nos omne malum hoc, & ſuper ciuitatem hanc?
Et vos additis iracondiam ſuper Iſraël violando Sabba-
19 thum. †Factũ eſt autem, cùm quieuiſſent portæ Ierlm
in die ſabbathi, dixi & clauſerunt ianuas, & præcepi vt
non aperirent eas vſq; poſt Sabbathũ: & de pueris meis
conſtitui ſuper portas, vt nullus inferret onus in die Sab
20 bathi. †Et manſerunt negociatores, & vendẽtes vniuer-
21 ſa venalia foris Ieruſalem ſemel & bis. †Et conteſtatus
ſum eos, & dixi eis: Quare manetis ex aduerſo muri? ſi
ſecundò hoc feceritis, manũ mittam in vos. Itaq; ex tem
22 pore illo nõ venerunt in Sabbatho. †Dixi quoq; Leuitis
vt mundarentur, & venirent ad cuſtodiendas portas, &
ſanctificandam diem Sabbathi, & pro hoc ergo memen
to mei Deus meus, & parce mihi ſecundùm multitudi-
23 nem miſerationum tuarum. †Sed & in diebus illis vidi
D Iudæos ducẽtes vxores Azotidas, Ammonitidas, & Moa
24 bitidas. †Et filij eorum ex media parte loquebantur Azo-
ticè, & neſciebant loqui Iudaicè, & loquebantur iuxta
25 linguam populi, & populi. †Et obiurgaui eos, & male-
dixi. Et cęcidi ex eis viros, & decaluaui eos, & adiuraui
in Deo vt non darent filias ſuas filijs eorum, & nõ acci-
perent de filiabus eorũ filijs ſuis, & ſibimetipſis, dicens:
26 †‖Nunquid non in huiuſcemodi re peccauit Salomon 3.Re.3.b.7
rex Iſraël? & certè in gentibus multis non erat rex ſi-

milis ei: & dilectus Deo ſuo erat, & poſuit eum Deus re-
gem ſuper omnem Iſraël: & ipſum ergo duxerunt ad pec
1.Re.11.a.1. 27 catú mulieres alienigenę. †Nũquid & nos inobedientes
faciemus omne malum grande hoc, vt præuaricemur in
28 Deo noſtro, & ducamus vxores peregrinas? †De filijs au
tem Ioiada filij Eliaſib ſacerdotis magni gener erat Sa-
29 naballat Heronites quẽ fugaui à me. †Recordare Domi
ne Deus meus aduerſum eos qui polluunt ſacerdotium,
30 iuſque ſacerdotale & Leuiticum. †Igitur mũdaui eos ab
omnibus alienigenis: & conſtitui ordines ſacerdotum
31 & Leuitarum, vnumquenque in miniſterio ſuo: †& in
oblatione lignorum in temporibus conſtitutis, & in pri
mitijs: memento mei Deus meus in bonum. AMEN.

LIBER TERTIVS ESDRÆ.

Magnificum Phaſe quod Ioſias immolauit, celebrando ſeptem diebus feſtum Azymorum: cui ſucceſſerunt in regno Iuda Iechonias, Ioacim, Ioachin, & Sedecias: eorũq; ac populi captiuitas propter ſua ſcelera, vrbiſq; ſubuerſio deſcribuntur.

CAPVT PRIMVM.

4.Reg.23.c.21. 2.Pa.35.a.1. 1
A
ET fecit Ioſias Paſcha in Ieroſoly-
mis Dño, & immolauit Phaſe
quartadecima luna primi men-
2 ſis, †ſtatuens ſacerdotes per vi-
ces dierũ ſtolis amictos in tem-
3 plo Domini: †& dixit Leuitis
ſacris ſeruis Iſraël, vt ſanctifica-
rent ſe Domino in poſitione
ſanctæ arcæ Dñi in domo quã
4 ædificauit Salomon filius Dauid rex. †Non erit vobis tol
lere ſuper humeros eam. Et nunc deſeruite Domino ve-
ſtro, & curam agite gentis illius Iſraël, ex parte ſecundũ
*noſtras 5. 5 pagos & tribus ˈveſtrasˋ, †ſecundùm ſcripturam Dauid
regis Iſraël, & ſecundùm magnificentiam Salomonis
filij eius, omnes in templo, & ſecundũ particulã princi-
patus, paternã veſtram eorum qui ſtant in conſpectu fra
6 trum filiorũ Iſraël. †Immolate Paſcha, & ſacrificia para-
te fratribus veſtris, & facite ſecundùm præceptum Do-
7 mini quod datũ eſt Moyſi. †Et donauit Ioſias in plebẽ
B quæ inuenta eſt, ouium, agnorum, & hœdorum, & ca-
8 prarum triginta millia, vitulos tria millia. †hæc de rega-
libus data ſunt ſecũdùm promiſſionem populo: & ſacer
dotibus in paſcha, oues numero duo millia, ac vituli cen
9 tum. †Et Iechonias, & Semeias, & Nathanaël fratres &
Haſabias, & Oziel, & Coraba in Phaſe, oues quinq; mil-
10 lia, vitulos quingentos. †Et hæc cùm fierent eleganter,
ſteterunt ſacerdotes & Leuitę habẽtes azyma per tribus.
11 †Et ſecundùm partes principatus patrũ, in conſpectu po
puli offerebant Domino, ſecundũ ea quæ in libro Moyſi
12 ſcripta ſunt: †& aſſauerunt Phaſe igni prout oportebat:
*amolis. & hoſtias coxerunt in ˈemolisˋ, & in ollis cum beneuolẽ
13 tia: †& attulerunt omnibus qui erant ex plebe: & poſt
14 hæc parauerunt ſibi & ſacerdotibus. †Sacerdotes enim
offerebãt adipes, vſq; dum finita eſſet hora: & Leuitæ pa
15 rauerũt ſibi, & fratribus ſuis, filijs Aaron. †Et ſacri cãto-
C res filij Aſaph erant per ordinem ſecundùm præceptum
Dauid, & Aſaph, & Zacharias, & Ieddinus, qui erat à re
16 ge. †Et oſtiarij per ſingulas ianuas, ita vt nõ præuaricare-
tur vnuſquiſq; ſuã: fratres enim illorũ parauerunt illis.
17 †Et conſummata ſunt quæ pertinebant ad ſacrificium
18 Domini. †In illa die egerunt Phaſe, & offerebant hoſtias
ſuper Domini ſacrificium, ſecundùm præceptum regis
19 Ioſiæ. †Et egerũt filij Iſraël, qui inuenti ſunt in tempore
illo, Phaſe, & diem feſtum azymorũ per dies ſeptem:
20 †& nõ eſt celebratũ Phaſe tale in Iſraël, à temporibus Sa
21 muelis prophetę. †Et omnes reges Iſraël non celebra-
uerunt tale Paſcha quale egit Ioſias: & ſacerdotes, &
Leuitæ, & Iudæi, & omnis Iſraël, qui inuenti ſunt in
22 commoratione Ieroſolymis. †Octauo decimo anno, re-
23 gnante Ioſia celebratum eſt Phaſe. †Et directa ſunt ope-
D ra Ioſiæ in conſpectu Domini ſui in corde pleno ˈme- *metuẽtia 9.
24 tuentisˋ: †& quæ circa illum quidem conſcripta ſunt in
priſtinis temporibus de eis qui peccauerunt, quique ir-
religioſi fuerunt in Dominum præ omni gente, & qui
25 non quæſierũt verba Domini ſuper Iſraël. †Et poſt om 4.Reg.23.f.29. 2.Pa.35.c.20
nẽ actum hunc Ioſię, aſcendit Pharao rex Ægypti, veniẽs
in Charcamis ab itinere ſuper Euphràten, & exijt obuiã
26 illi Ioſias. †Et miſit rex Ægypti ad Ioſiam, dicẽs, Quid mi
27 hi & tibi eſt rex Iudę? †Non ſum miſſus à Domino vt pu
gnem: cõtra te ſuper Ephràten enim bellum meum eſt,
28 feſtinans deſcende. †Et non eſt reuerſus Ioſias ſuper cur
rum, ſed expugnare eum conabatur, non attendens ver
29 bum prophetæ ex ore Domini: †ſed conſtituit ad eum
bellum in cãpo Mageddo. Et deſcenderũt principes ad
30 regem Ioſiam. †Et dixit rex pueris ſuis, Amouete me à
prælio, Infirmatus ſum enim valde. Et ſtatim amouerũt
31 eum pueri ipſius de acie. †Et aſcendit ſuper currum ſecũ
dariũ ſuum: & perueniẽs Ieroſolymam, vita functus eſt,
32 & ſepultus eſt in paterno ſepulchro. †Et in tota Iudæa
lugebãt Ioſiam: & qui præſidebant, cum vxoribus lamẽ-
tabant eum vſque in hunc diem. Et datũ eſt hoc fieri ſem
33 per in omne genus Iſraël. †Hęc autẽ præſcripta ſunt in
E libro hiſtoriarum regum Iudę: & ſingula geſta actus Io-
ſiæ, & eius gloria & intellectus eius in lege Domini: quæ
que geſta ſunt ab eo, & quæ non ſcripta ſunt in libro re-
34 gũ Iſraël & Iudæ. †Et aſſumentes, qui erant ex gente Ie- 4.Re.23.f.30. 2.Pa.36.a.1
choniam filium Ioſiæ, conſtituerunt regem pro Ioſia pa-
35 tre ſuo, cùm eſſet annorum trigintatrium. †Et regnauit
ſuper Iſraël menſibus tribus. Et amouit eum rex Ægy-
36 pti, ne regnaret in Ieroſolymis, †& mulctauit gentem ar
37 genti talenta centum, & auri talẽtum vnum. †Et conſti-
tuit rex Ægypti Ioacim fratrem ipſius, regem Iudę & Ie-
38 ruſalem: †& alligauit magiſtratus Ioacim, & Zaracelem
fratrem ſuum, & apprehendens reduxit in Ægyptum.
39 †Annorũ erat Ioacim vigintiquinq;, cũ regnare cœpiſ-
ſet in terra Iuda & Ieruſalem: & fecit malũ in conſpectu
40 Domini. †Poſt hũc autem aſcendit Nabuchodonoſor
rex Babylonis, & alligans eum in æreo vinculo, perduxit
41 in Babyloniam: †& ſacra vaſa Domini accepit Nabucho
donoſor, & tulit & conſecrauit in templo ſuo in Babylo
42 nia. †Nam de immunditia illius, & irreligioſitate ſcriptũ
43 eſt in libro temporũ regum. †Et regnauit Ioachin filius
F eius pro eo. Cùm autẽ conſtitutus eſſet rex, erat anno-
44 rum ˈdecem & octoˋ. Regnauit autẽ menſes tres, & dies *octo 9.
decem in Ieruſalem, & fecit malum in conſpectu Domi
45 ni. †Et poſt annum mittens Nabuchodonoſor, trãſmigra
uit eum in Babyloniam ſimul cum ſacris vaſis Domini.
46 †Et conſtituit Sedeciam regem Iuda, & Ieruſalem, cùm
eſſet annorum viginti vnius: regnauit autẽ annis vnde-
47 cim. †Et fecit malum in conſpectu Domini, & non eſt Ier.37.c.2.
veritus à verbis quæ dicta ſunt ab Ieremia propheta ex
48 ore Domini: †& adiuratus à rege Nabuchonoſor, periu-
rans diſceſſit: & indurata ceruice ſua, & corde ſuo tranſ-
49 greſſus eſt legitima Domini Dei Iſraël. †Et duces populi
Domini multa iniquè geſſerunt, & impiè egerunt ſuper
omnes immunditias gentium: & polluerunt templum
50 Domini quod ſanctũ erat in Ieroſolymis. †Et miſit Deus
patrũ ipſorum per angelũ ſuum reuocare eos, propter
51 quod parceret illis, & tabernaculo ſuo. †Ipſi verò ſub-
G ſannabant in angelis ſuis: & qua die locutus eſt Domi-
52 nus, erãt illudentes prophetis eius. †Qui vſque ad iracũ-
diam concitatus eſt ſuper gentem ſuam propter irreli-
53 gioſitatẽ ſuã, & præcepit aſcendere reges Chaldęorũ. †Hi
occiderunt iuuenes eorum in gladio, in circuitu ſancti
templi eorum, & non pepercerunt iuueni, & ſeni, & vir
54 gini, & adoleſcenti. †Sed omnes traditi ſunt in manus ip
ſorum: & omnia ſacra vaſa Domini, & regales apothe-
55 cas reſumentes, tulerunt in Babyloniam, †& incenderũt
domum Domini, & demolierunt muros Ieruſalem: &
56 turres eius incẽderunt igne, †& conſummauerunt om-
nia honorifica eius, & ad nihilũ redegerunt, & reliquos

Ier.25,c.12 & 29.c.10. Dan.9.b.11.
*ſeptuaginta 9.

57 à gladio duxerunt in Babylonem. † Et erant ſerui illius
vſque dum regnarent Perſæ ‖in repletione verbi Domini
58 in ore Ieremiæ. † quouſq; benignè ageret terra ſabbatha
ſua, omni tempore deſertionis ſuæ ſabbatizauit in ap-
plicatione annorum *ſeptuaginta ſeptem*.

Cyrus rex Perſarũ Iudæos in regno ſuo captiuos remittit in terram ſuam, qui cùm reſtaurarent Ieruſalem, prohibiti ſunt ab Artaxerſe propter quorundam delationem. CAP. II.

2.Par.36.d.22. 1.Eſd.1.a.1. & 6.a.1. Ier.26 c.12. & 29.c.10. Dan.9.b.2.
1.Eſd.1.g.17 & 2.a.1.6.c.14.

1 REgnãte Cyro rege Perſarum in cõſummatione ver-
A bi Dñi in ore Ieremiæ, † ſuſcitauit Dñs ſpiritum Cy
2 ri regis Perſarum, & prædicauit in toto regno ſuo ſimul
3 per ſcripturã, † dicens: Hæc dicit Cyrus rex Perſarum,
Me conſtituit regẽ orbi terrarum Dñs Iſraël, Dominus
4 excelſus, † & ſignificauit mihi ædificare domum ſibi in
5 Ieruſalem, quę eſt in Iudæa. † Si quis eſt ex genere veſtrô,
6 dominus ipſius aſcendat cum eo in Ieruſalem. † Quot-
quot ergo circa loca habitãt, adiuuent eos qui ſunt in lo
7 co ipſo, in auro & argento, † in dationibus cum equis &
iumentis, cumque alijs quæ ſecundùm vota appoun-
8 tur in ædem Domini quæ eſt in Ieruſalem. † Et ſtantes
principes tribuum, pagorum, & Iudææ ex tribu Ben-ia
min, & ſacerdotes, & Leuitę, quos excitauit Dñs aſcende
re, & ædificare domum Domini quæ eſt in Ieruſalem, &
..3.
9 qui erant in circuitu eorum † adiuuerunt in omni auro
& argento eius, & iumentis, & votis compluribus mul-
10 ti quorum ſenſus excitatus eſt. † Et Cyros rex protulit va
B ſa ſacra Dñi, quæ tranſtulit Nabuchodonoſor rex Babylo
11 nis ex Ieruſalẽ, & conſecrauit ea idôlo ſuo. † & proferens
ea Cyrus rex Perſarum, tradidit Mithridato, qui erat ſu-
12 per theſauros ipſius. † Per hunc autem tradita ſunt Sal-
13 manaſaro præſidi Iudææ. † Horum autem hic numerus:
Libatoria argentea duo millia quadringenta, Athiſcę ar-
genteæ triginta: Phialæ aureæ triginta, item argenteæ
14 duo millia quadringẽtæ, & alia vaſa mille. † Omnia au-
tem vaſa aurea & argentea, *quinq; millia octingẽta ſe-
*quatuor millia quadringenta ſexaginta nouem 8 1.Eſd.4.b.8.
15 xaginta*. † Et enumerata ſunt Salmanaſaro ſimul cũ his
qui ex captiuitate Babyloniæ venerant in Ieroſolymam.
16 † ‖In Artaxerxis autẽ regis Perſarum temporibus ſcri-
pſerunt ei de his qui habitabant in Iudæa & Ieruſalem,
Balſamus, & Mithridatus, & Sabellius, & Rathimus,
Balthemus, Samelius ſcriba, & reliqui habitantes in Sa-
maria, & cæteris locis, ſubiectam epiſtolam regi Arta-
17 xerxi, † DOMINE, pueri tui Rathimus ab accidẽtibus,
C & Sabellius ſcriba, & reliqui curiæ tuæ indices in Cœle-
18 ſyria & Phœnice. † Et nunc notum ſit Dño regi, quoniã
Iudæi qui aſcenderunt à vobis ad nos, venientes in Ieru-
ſalem ciuitatem refugam & peſſimam, ædificant furnos
19 eius, & ſtatuunt muros, & templum ſuſcitant. † Quòd ſi
ciuitas iſta, & muri conſummati fuerint, non tantùm
tributa non ſuſtinebunt pendere, ſed etiam regibus reſi-
20 ſtẽt. † Et quid agit circa tẽplum, rectè haberi arbitrati ſu-
21 mus non deſpicere hoc ipſum: † ſed notum facere domi-
no regi, vt ſi videbitur, rex, quæratur in libris patrũ tuo-
22 rum, † & inuenies in admonitionibus ſcripta de his, &
ſcies quoniam ciuitas iſta fuit refuga, & reges, & ciuita-
23 tes concutiens, † & Iudæi refugæ, & prælia committentes
in ea ab æterno, ob quam cauſam ciuitas iſta deſerta eſt.
24 † Nunc ergo notũ facimus, dñe rex, quoniam ſi ciuitas
hæc ædificata fuerit, & huius muri erecti fuerint, deſcen
25 ſus tibi non erit in Cœleſyriã & Phœnicen. † Tunc ſcri-
D pſit rex Rathimo, qui ſcribebat accidentia, & Balthe-
mo, & Sabellio ſcribæ, & cæteris conſtitutis, & habitan
26 tibus in Syria, & Phœnice, ea quæ ſubiecta ſunt: † LEGI
epiſtolã quam miſiſtis mihi. Præcepi ergo inquiri & in-
uentum eſt, quoniam ciuitas illa eſt ab æuo regibus reſi-
27 ſtens, † & homines refugæ, & prælia in ea efficientes, &
reges fortiſſimi erãt in Ieruſalem dominantes, & tribu-
28 ta exigentes à Cœleſyria & Phœnice. † Nunc ergo præ-
cepi prohibere homines illos ædificare ciuitatẽ, & pro
29 hibere ne quid vltra hæc fiant: † ſed nec procedãt in plu-
rimum, ex quo ſunt malitiæ, ita vt regibus moleſtia im-
30 portetur. † Tunc recitatis his quæ à rege Artaxerſe ſcri-
pta fuerant, Rathimus, & Sabellius ſcriba, & qui cum
his conſtituti erant iungentes, feſtinanter venerũt in Ie-
31 ruſalem cum equitatu, & turba, & agmine: † cœperunt-
que ædificantes prohibere, & vacabant ab ædificatio-
ne templi in Ieruſalem, vſque ſecundo anno regni Da-
uid regis Perſarum.

Dario, poſt ſplendidam cœnam omnibus ſuis præfectis factam, dormiente, tres corporis eius cuſtodes problema mouerunt, Num vinum, rex, mulier, an veritas præſtent, & primò de vino probatur. CAP. III.

1 REx Darius fecit cœnam magnam omnibus vernacu
A. lis ſuis, & omnibus magiſtratibus Mediæ & Perſi-
2 dis, † & omnibus purpuratis, & prætoribus, & conſuli-
bus, & præfectis ſub illo ab India vſq; Æthiopiam, cen-
3 tum vigintiſeptem prouincijs. † Et cùm manducaſſent
& bibiſſent, & ſatiati reuerterent, tunc Darius rex aſcen
dit in cubiculum ſuũ, & dormiuit, & expergefactus eſt.
4 † Tunc illi tres iuuenes corporis cuſtodes, q̃ cuſtodiebãt
5 corpus regis, dixerunt alter alteri, † Dicamus vnuſquiſq;
B noſtrũ ſermonẽ qui præcellat: & cuiuſcunq; apparuerit
ſermo ſapientior alterius, dabit illi rex Darius dona ma-
6 gna, † purpura cooperiri, & in auro bibere, & ſuper aurũ
dormire, & currũ aureo freno, & cydarim byſſinã, & tor
7 quem circa collũ: † & ſecundo loco ſedebit à Dario pro-
8 pter ſapiẽtiam ſuã. Et cognatus Darij vocabit. † Tũc ſcri
bentes ſinguli ſuũ verbũ ſignauerũt, & poſuerũt ſubtus
9 ceruical Darij regis, † & dixerunt, Cũ ſurrexerit rex da-
bimus illa ſcripta noſtra: & quodcunq; iudicauerit rex &
tribus, & magiſtratus Perſidis, quoniam verbum eius ſa
10 pientius eſt, ipſi dabit victoria ſicut ſcriptũ eſt. † Vnus
11 ſcripſit, Forte eſt vinũ. † Alius ſcripſit, Fortior eſt rex.
12 † Tertius ſcripſit, Fortiores ſunt mulieres: Super omnia
13 autẽ vincit veritas. † Et cùm ſurrexiſſet rex, acceperunt
14 ſcripta ſua, & dederunt illi, & legit. † Et mittẽs vocauit
C omnes magiſtratus Perſarum, & Medos, & purpuratos,
15 & prætores, & pręfectos: † & ſederunt in cõcilio: & lecta
16 ſunt ſcripta corã ipſis. † Et dixit, Vocate adoleſcentes, &
ipſi indicabunt verba ſua. Et vocati ſunt, & intrauerunt.
17 † Et dixit illis, Indicate nobis de his quæ ſcripta ſunt. Et
18 cœpit prior, q̃ dixerat de fortitudine vini, † & dixit, Viri,
q̃ præualet vinũ omnibus hominibus qui bibunt illud?
19 ſeducit mentẽ, † Itéq; regis & orphani facit mentem va-
20 nam, Item ſerui ac liberi, pauperis ac diuitis, † & omnem
D mentẽ conuertit in ſecuritatem & iucunditatem, & nõ
21 meminit omnem triſtitiã & debitum, † & omnia pręcor
dia facit honeſta, & nõ meminit regem nec magiſtratũ,
22 & omnia per talenta loqui facit. † Et non meminerunt,
cũ biberint ε amicitiã, nec fraternitatẽ ſed nõ multò poſt
23 ſumunt gladios, † Et cũ à vino merſerint & ſurrexerint,
24 non meminerunt quæ geſſerunt. † O viri, num præcellit
vinum? quis ſic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

Probatur excellens fortitudo regis, mulieris, & veritatis: ſed data Veritati palma, Darius ad petitionem Zorobabel reddit ſacra vaſa, ſcribens vt Iudæis detur libertas, & impenſa ad extructionem Ieruſalem. CAP. IIII.

1 ET inchoauit ſequens dicere, qui dixit de fortitudine
A regis. † O viri, num præcellunt homines, qui terrã
2 & mare obtinent, & omnia quæ in eis ſunt? † Rex autem
3 ſuper omnia pręcellit, & dominatur eorum: & omne
4 quodcunq; dixerit illis, faciũt. † Et ſi miſerit illos ad bel-
latores, vadunt, & demoliuntur montes, & muros, &
5 turres. † Iugulantur, & iugulant, & regis verbũ non prę-
tereunt. nam ſi vicerint, afferunt regi omnia quęcunque
6 prædati fuerint. † Similiter & alij omnes, & quotquot
non militant, nec pugnant, ſed colunt terram: rurſum
7 cùm fuerint metentes, afferunt tributa regi: † & ipſe vnus
ſolus ſi dixerit, occidite, occidunt: dixerit remittite, re-
8 mittunt: † dixerit percutite, percutiunt: dixerit extermi-
9 nate, exterminant: dixerit ædificate, ædificant: † dixerit
10 excidite, excidunt: dixerit plantate, plantant: † & om-
nis plebs, & virtutes eum obaudiunt, & ſuper hoc

11 ipſe recumbit, & bibit, & dormit. † Hi autem cuſtodiũt
in circuitu eum, & non poſſunt ire ſinguli, & facere ope
12 ra ſua, ſed in dicto obaudientes ſunt ei. † Viri, quomodò
13 nõ præcellit rex qui ſic diffamatur? Et tacuit. † Tertius
qui dixerat de mulieribus & veritate, hic eſt Zorobabel,
14 cœpit loqui: † Viri, non magnus rex, & multi homines,
nec vinũ præcellit. Quis eſt ergo qui dominatur eorum?
15 † Nónne mulieres genuerunt regem, & oẽm populum,
16 qui dominatur mari & terrę: † & ex illis nati ſunt, & ipſę
educauerunt eos qui plantauerũt vineas ex quibus vinũ
17 fit? † Et ipſæ faciunt ſtolas omnium hominum, & ipſę fa
ciunt gloriam hominibus, & non poſſunt homines ſepa
18 rari à mulieribus. † Si congregauerint aurum & argen-
tum, & omnẽ rem ſpecioſam, & viderint mulierẽ vnam
19 bono habitu & bona ſpecie, † omnia hęc relinquẽtes in
eam intendunt, & aperto ore conſpiciunt, & eã alliciunt
magis quàm aurum & argentum, & omnem rem pre-
20 tioſam. † Homo patrem ſuum relinquit qui contriuit illũ,
21 & ſuam regionem, & ad mulierem ſe coniungit. † Et cũ
C muliere remittit animam: & neq; patrem meminit, ne-
22 que matrem, neq; regionem. † Et hinc oportet vos ſcire,
quoniam mulieres dominantur veſtri. Nónne doletis?
23 † Et accipit homo gladium ſuum, & vadit in viam facere
24 furta, & homicidia, & mare nauigare & flumina, † &
leonẽ videt, & in tenebris ingreditur: & cũ furtum fece-
25 rit & fraudes, & rapinas, amabili ſuæ affert. † Et iterum,
diligit homo vxorẽ ſuã magis quàm patrẽ aut matrem.
26 † Et multi demẽtes facti ſunt propter vxores ſuas: & ſer-
27 ui facti ſunt propter illas, † & multi perierũt & iugulati
28 ſunt, & peccauerunt propter mulieres. † Et nunc credi-
te mihi, quia magnus eſt rex in poteſtate ſua: quoniam
29 omnes regiones verentur tãgere eum. † Videbam tamen
Apemen filiam Bezacis, mirifici concubinã regis ſeden-
30 tem iuxta regem ad dexteram, † & auferentem diadema
de capite eius, & imponentẽ ſibi, & palmis cædebat regẽ
31 de ſiniſtra manu. † Et ſup hæc aperto ore intuebat eã:
D & ſi arriſerit ei, ridet. nam ſi indignata ei fuerit, blandit,
32 donec reconcilietur in gratiam. † O viri, cur non ſunt
fortiores mulieres? Magna eſt terra, & excelſum eſt cæ-
33 lum: *quis iſta agit? † Et tũc rex, & purpurati intueban- *quæ iſta agunt?
34 tur in alterutrũ. Et inchoauit loqui de veritate. † O viri,
nõne fortes ſunt mulieres? Magna eſt terra, & excelſum
eſt cælum: & velox curſus ſolis conuertit in gyro cęlum
35 in locum ſuũ in vna die. † Nónne magnificus eſt qui hæc
36 facit, & veritas magna, & fortior præ omnibus? † Omnis
terra veritatem inuocat, cælum etiam ipſam benedicit,
& omnia opera mouentur, & tremunt eam, & non eſt
37 cum ea quicquam iniquum. † Vinum iniquum, iniquus
rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filij hominũ, & ini-
qua illorum omnia opera, & nõ eſt in ipſis veritas, & in
38 ſua iniquitate peribunt: † & veritas manet, & inualeſcit
39 in æternũ, & viuit, & obtinet in ſecula ſeculorũ. † Nec eſt
E apud eã accipere perſonas, neq; differentiã: ſed quę iuſta
ſunt facit omnibus, iniuſtis ac malignis, & omnes be-
40 nignantur in operibus eius. † Et non eſt in iudicio eius
iniquũ, ſed fortitudo, & regnũ, & poteſtas & maieſtas
41 omnium æuorũ. Benedictus Deus veritatis. † Et deſijt lo-
quendo. Et omnes populi clamauerũt, & dixerũt, Ma
42 gna eſt veritas, & præualet. † Tũc rex ait illi, Pete, ſi
quid vis amplius, quàm quæ ſcripta ſunt, & dabo tibi,
ſecundùm quod inuentus es ſapiẽtior proximis, & pro-
43 ximus mihi ſedebis, & cognatus meus vocaberis. † Tunc
ait regi, Memor eſto voti tui, quod vouiſti, ędificare Ie-
44 ruſalem, in die qua regnũ accepiſti: † & omnia vaſa quæ
accepta ſunt ex Ieruſalem, remittere, quæ ſeparauit Cy-
rus, quãdo mactauit Babyloniam, & voluit remittere ea
45 ibi. † Et tu vouiſti ædificare templum, quod incenderũt
46 Idumæi, quãdo exterminata eſt Iudæa à Chaldæis. † Et
F nunc hoc eſt quod poſtulo dñe, & quod peto, hoc eſt
maieſtas quod à te poſtulo, vt facias votum quod voui-
47 ſti regi cæli ex ore tuo. † Tunc ſurgẽs Darius rex, oſcu-
latus eſt illum: & ſcripſit epiſtolas ad omnes diſpenſato
res, & præfectos, & purpuratos, vt deducerent eum, &
eos qui cum illo erant, omnes aſcendentes ędificare Ieru
48 ſalem. † Et omnibus præfectis, qui erant in Syriã, & Phœ
nice, & Libano ſcripſit epiſtolas, vt traherent ligna cedri
na à Libano in Ierlm, vt ædificarent cum eis ciuitatem.
49 † Et ſcripſit omnibus Iudæis qui aſcendebant à regno in
Iudæam pro libertate, oẽm potẽtem, & magiſtratum, &
50 præfectum non ſuperuenire ad ianuas ipſorum, † & oẽm
regionem quã obtinuerant immunẽ eſſe eis, & Idumæi
51 relinquant caſtella quę obtinent Iudæorum, † & in ſtru-
cturam templi dare per ſingulos annos talenta viginti,
52 vſq; dum perædificaretur: † & ſuper ſacrarium holocau-
ſtomata vitulare quotidie, ſicut habent præceptum: alia
53 talenta decem offerre per ſingulos annos, † & omnibus
qui procedunt à Babylonia cõcedere ciuitatem: vt eſſet
libertas tam ipſis quàm filijs eorum, & omnibus ſacer-
54 dotibus qui præcedunt. † Scripſit autẽ & quantitatem,
G & ſacram ſtolam iuſſit dari, in qua deſeruirent: † & Le-
55 uitis ſcripſit dare pręcepta, vſq; in diem qua cõſumma-
56 bitur domus, & Ieruſalẽ extruetur: † & omnibus cuſto-
dientibus ciuitatem, ſcripſit dari ei ſortes & ſtipendia.
57 † Et dimiſit omnia vaſa quæcũq; ſeparauerat Cyrus à Ba-
bylonia: & omnia quęcũq; dixit Cyrus, & ipſe præcepit
58 fieri, & mitti Ieruſalem. † Et cũ proceſſiſſet ille adoleſcẽs,
59 eleuans faciem in Ieruſalẽ, benedixit regẽ cæli, † & dixit,
Abs te eſt victoria, & abs te eſt ſapientia & claritas: Et
60 ego ſeruus tuus ſum. † Benedictus es qui dediſti mihi ſa-
pientiam, & tibi cõfitebor Dñe Deus patrum noſtrorũ.
61 † Et accepit epiſtolas, & profectus eſt in Babyloniã. Et
venit, & nuntiauit fratribus ſuis omnibus qui fuerunt
62 in Babylonia: † & benedixerunt Deũ patrũ ſuorum, qm̃
63 dedit illis remiſſionem & refrigerium, † vt aſcenderent
& ędificarent Ieruſalem, & templum vbi nominatum
eſt nomen eius in ipſo, & exultauerunt cum muſicis &
letitia diebus ſeptem.

Redeuntes à Babylonica captiuitate in Ieruſalem & Iudam recẽſentur, & reſtituunt Dei cultum: ſed tandem à cœpto opere ad tempus impediuntur. CAP. V.

1 POſt hæc autem electi ſunt, vt aſcenderent principes 1.Eſd.1.a.1.
A pagorum p domos, & tribus ſuas, & vxores illorũ,
& filij & filiæ eorum, & ſerui & ancillæ ipſorum, & pe-
2 cora eorum. † Et Darius rex miſit vnà cũ eis equites mil-
le, donec deducerent eos in Ieruſalem cum pace, & cum
3 muſicis & cum tympanis & tybijs: † & oẽs fratres erant
4 ludentes, & fecit eos aſcendere ſimul cum eis. † Et hæc
ſunt nomina virorum, qui aſcenderunt per pagos ſuos
5 in tribus, & in partem principatus ipſorum. † Sacerdo-
tes: Filij Phinees, filij Aron, Ieſus filius Ioſedec, Ioacim
filius Zorobabel filij Salathiel de domo Dauid, ex proge
6 nie Phares, de tribu Iuda, † qui locutus eſt ſub Dario re-
ge Perſarũ ſermones mirificos in ſecũdo anno regni ip-
7 ſius menſe Niſan primo. † Sunt autẽ hi, qui aſcenderunt 1.Eſd.1.a.1. 2.Eſd.7.b.6
ex Iudæa de captiuitate tranſmigrationis, quos tranſmi
grauit Nabuchodonoſor rex Babiloniæ in Babylonẽ, &
8 reuerſus eſt in Ieruſalem. † Et requiſiuit partem Iudææ
vnuſquiſq; in ciuitatem ſuam, qui venerunt cum Zoro-
babel & Ieſu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio,
Mardocheo, Beelſuro, Mechpſatochor, Olioro, Emonia
9 vnus de principibus eorũ. † Et numerus à gẽtilibus eo-
rum, ex præpoſitis eorũ filij Phares, duo millia centum
10 ſeptuagintaduo: † filij Ares, tria millia centum quinqua-
11 gintaſeptẽ: † filij Phœmo, centũ quadragintaduo: in filiis
B Ieſu & Ioabes, mille trecentiduo: † filii Demu, duo millia
12 quadringenti ſeptuaginta: filii Choraba, ducẽtiquinq;:
13 filii Banica, centum ſexagintaocto. † Filii Bebech, qua-
dringenti tres: filii Archad, quadringenti vigintiſeptem:
14 † filii Cham, trigintaſeptem: filii Zoroar, duo millia ſe-
xagintaſeptem: filii Adin, quadringenti ſexaginta vnus:
15 † filii Aderectis, centũ octo: filii Ciaſo & Zelas, centũ ſe-
16 ptẽ: filii Azoroc, quadringẽti trigintanouẽ: filii Iedarbo-
ne, centum trigintaduo: filii Ananię centũ triginta: filii
17 Aſoni, nonaginta. † Filii Marſar, quadringẽti vigintiduo:
filii Zabarus, nonagintaquinq;: filii Sepolemon, cẽtum

18 viginti tres: †filij Nepopas, quinquagintaquinq;: filij He-
chanatus, centum quinquagintaocto: filij Cebethamus,
19 centũ trigintaduo. †filij Crearpatros, qui Enocadies, &
Modiæ, quadringenti vigintitres: qui ex Gramas & Ga-
20 bea, centum viginti vnus: †qui ex Beſſelon, & Ceſgge,
ſexagintaquinque: qui ex Baſtaro, centum vigintiduo.
21 †Qui ex Bechenobes, quinquagintaquinq;: filij Liptis,
centũ quinquagintaquinq;: filii Labonni, trecenti quin
22 quagintaſeptem: †Filij Sichem, trecenti ſeptuaginta: fi-
23 lij Suadõ, & Cliomus, trecẽti ſeptuagintaocto: †filij Eri-
C cus, duo millia centum quadragintaquinq;: filij Anaas,
24 trecenti ſeptuaginta. Sacerdotes: †Filij Ieddus, filij Eu-
ther, filij Eliaſib, trecenti ſeptuaginta duo: filij Emerus,
25 ducenti quinquagintaduo: †filij Phaſurij, trecenti quinqua
26 gintaſeptem: filij Caree, ducẽti vigintiſeptẽ. †Leuitę: Fi-
lij Ieſu i Cadubel, & Bamis, & Serebias, & Edias, ſeptua-
gintaquatuor. omnis numerus à duodecimo anno, tri-
27 ginta millia quadringenti ſexagintaduo. †Filij & filię &
vxores, omnis cõputatiu, quadraginta millia ducẽti qua
28 dragintaduo. †Filij ſacerdotũ, qui pſallebãt in templo:
29 filij Aſaph, centũ vigintiocto. †Oſtiarij verò: filij Eſmẽ-
ni: filij Azer, filij Amon, filij Accuba, Topa filij Tobi, oẽs
30 centum trigintanouẽ. †Sacerdotes ſeruientes in tẽplo:
filij Sel, filij Gaſpha, filij Tobloch, filij Cariæ, filij Su, filij
Hellu, filij Labana, filij Armacha, filij Accub, filij Vtha,
filij Cetha, filij Aggab, filij Obai, filij Anani, filij Can-
31 na, filij Geddu, †filij An, filij Radin, filij Deſanon, fi-
lij Nachoba, filij Caſeba, filij Gaze, filij Ozui, filij Sino-
ne, filij Attre, filii Haſten, filij Aſiana, filij Manei, filij Na-
ſiſſim, filij Accuſu, filij Agiſta, filij Azui, filij Fauon, filij
32 Phaſalũ, †filij Meedda, filij Phuſa, filij Caree, filij Barcus,
filij Saree, filij Coeſi, filij Naſith, filij Agiſti, filij Pedon.
33 †Salomõ filij ei⁹ filij Aſophot, filij Phaſida, filij Celi, filij
34 Dedon, filij Gaddahel, filij Sephegi, †filij Aggia, filij Sa-
D chareth, filij Sabathen, filij Caroneth, filij Malſith, filij
Amę, filij Saſus, filij Addus, filij Suba, filij Eura, filij Ra-
35 hotis, filij Phaſphat, filij Malmon. †Oẽs ſacro ſeruiẽtes,
36 & pueri Salomonis, quadringẽti octogintaduo. †Hi ſũt
filij qui aſcenderunt à Thel-mela, Thel-harſa: principes
37 eorũ, Carmellã, & Careth: & non poterant edicere ciui-
tates ſuas: & progenies ſuas, quemadmodũ ſint ex Iſraël.
38 Filij Dalari, filij Tubal, filij Nechodaici, †ex ſacerdotib⁹,
qui fungebant ſacerdotio: & nõ ſunt inuenti filij Obia,
filij Achiſos, filij Addin, qui accepit vxorem ex filiabus
39 Phargeleu: †& vocati ſunt nomine eius, & horũ quæſita
eſt generis ſcriptura in prædatura, & non eſt inuenta, &
40 prohibiti ſunt ſacerdotio fungi. †Et dixit illis Nehemias
& Aſtharas, Ne participent ſancta, donec exurgat pon-
41 tifex doctus in oſtenſionẽ & veritatem. †Omnis autem
Iſrl erat exceptis ſeruis & ancillis, quadraginta duo mil-
42 lia trecenti quadraginta. †Serui horũ & ancillę, ſeptem
millia trecẽti trigintaſeptẽ. Cantores, & cãtatrices, du-
43 centi ſexagintaquinq;. †Cameli, quadringẽti trigintaqui-
E que. Equi, ſeptem millia trigintaſex. Muli, ducenta mil-
lia quadragintaquinq;. Subiugalia, quinq; millia vigin-
44 tiquinq;. †Et de prępoſitis ipſis per pagos, dum venirent
in templum Dei, quod erat in Ieruſalem, innouare & ſu-
ſcitare templum in loco ſuo, ſecundùm ſuam virtutem:
45 †& dari i templũ theſaurũ operũ ſacrũ auri mnas duode
cim millia, & mnas argenti quinq; millia, & ſtolas ſacer
46 dotales centum. †Et habitauerunt ſacerdotes & Leuitæ,
& qui exierant de plebe in Ieruſalẽ, & in regione, & ſacri
cantores, & oſtiarij, & omnis Iſraël in regionibus ſuis.
1.Eſd.3.a.1 47 †Inſtante autem ſeptimo menſe. Cumq; eſſent filij Iſ-
raël vnuſquiſq; in ſuis rebus, conuenerunt vnanimes in
48 atrium, quod erat ante ianuam orientalem. †Et ſtantes
Ieſus filius Ioſedec, & fratres eius ſacerdotes, & Zoroba
bel filius Salathiel, & huius fratres, parauerunt altare,
49 †vt offerrent ſuper illud holocauſtomata, ſecũdùm quæ
50 in libro Moyſi hominis Dei ſcripta ſunt. †Et conuene-
runt ibi ex alijs nationibus terræ, & erexerũt ſacrariũ in
loco ſuo omnes gentes terræ, & offerebant hoſtias, &
51 holocauſtomata Dño matutina. †Et egerunt ſcenope-
giam, & diem ſolennem, ſicut præceptum eſt in lege, &
52 ſacrificia quotidie, ſicut oportebat: †& poſt hęc oblatio-
nes inſtitutas, & hoſtias ſabbathorum, & neomeniarũ,
F & dierum ſolenniũ omnium ſanctificatorum. †Et quot-
53 quot vouebant Domino à neomenia ſeptimi mẽſis, cœ-
perunt hoſtias offerre Deo, & templum Dñi nondum
54 erat ædificatũ. †Et dederunt pecuniam lapidarijs & fa-
55 bris, & potum & pabula cum gaudio. †Et dederunt car-
ra Sidonijs, & Tyrijs, vt tranſueherent illis de Libano
trabes cedrinas, & facerent rates in Ioppe portu, ſecun-
dùm decretũ quod ſcriptum erat eis à Cyro rege Perſa-
56 rum. †Et in ſecundo anno veniẽtes in templũ Dei in Ie
ruſalẽ, menſe ſecundo inchoauit Zorobabel filius Sala-
thiel, & Ioſue filius Ioſedec, & fratres ipſorum, & ſacer-
dotes & Leuitæ, & omnes qui venerãt de captiuitate Ie-
57 ruſalem: †& fundauerunt templũ Dei nouilunio ſecun-
di menſis ſecundi anni, cùm veniſſent in Iudæam & Ieru
58 ſalem. †Et ſtatuerunt Leuitas à viginti annis, ſuper ope-
ra Dñi: & ſtetit Ieſus & filius eius, & fratres oẽs Leuitæ
conſpirantes, & executores legis, facientes opera in do-
59 mo Dñi. †Et ſteterunt ſacerdotes habentes ſtolas cũ tu-
60 bis: & Leuitæ filij Aſaph, habentes cymbala †collaudan
tes Dñm, & benedicentes ſecundũ Dauid regem Iſraël.
61 †Et cantabant canticum Dño, quoniam dulcedo eius, &
62 honor in ſecula ſuper omnem Iſraël. †Et omnis populus
G tuba cecinerunt, & proclamauerunt voce magna, col-
63 laudantes Dñm in ſuſcitatione domus Dñi. †Et vene-
runt ex ſacerdotibus & Leuitis, & præſidentibus ſecun-
dùm pagos ſenioribus, qui viderant priſtinam domum:
64 †& ad huius ędificationem cum clamore & planctu ma-
65 gno, & multi cũ tubis & gaudio magno: †intantum vt
populus non audiret tubas propter planctum populi.
Turba enim erat tubis canẽs magnificè, ita vt longè au-
66 diretur. †Et audierũt Inimici tribus Iudæ, & Ben-iamin, 1.Eſd.4.a.1
67 & venerunt ſcire quę eſſet vox tubarũ. †Et cognouerunt
quoniã qui erant ex captiuitate ædificant templum Do-
68 mino Deo Iſraël. †Et accedentes ad Zorobabel & Ieſum,
præpoſitos pagorũ, dixerunt eis, Ædificabimus vnà vo-
69 biſcum. †Similiter enim audiuimus Dominũ veſtrum,
& ipſi pariter incedimus à diebus Asbaſareth regis Aſ-
70 ſyriorum, qui tranſmigrauit nos huc. †Et dixit illis Zo-
71 robabel, & Ieſus, & principes pagorum Iſraël: †Non eſt
nobis & vobis ædificare domum Dei noſtri; Nos enim
ſoli ædificabimus Dño Iſraël ſecundùm ea quæ pręcepit
72 nobis Cyrus rex Perſarum. †Gentes autẽ terræ incũben-
tes his qui ſunt in Iudæa, & leuantes opus ædificationis
& inſidias, & populos adducentes prohibebant eos ędi
73 ficare, †& aggreſſuras exercentes impedierunt, ne con-
ſummaretur ędificiũ omni tẽpore vitę Cyri regis, & pro-
traxerunt ſtructurã per biennium vſq; ad Darij regnũ.

Iudæi annuente Dario templum Dei extruunt in Ieruſalem.

CAP. VI.

1 IN ſecundo autem anno regni Darij prophetauit Ag-
A gæus, & Zacharias filius Addin prophetæ apud Iudęã 1.Eſdr 5.a.1
2 & Ieruſalem in nomine Dei Iſraël ſuper eos. †Tũc ſtans
Zorobabel filius Salathiel, & Ieſus filius Ioſedec, inchoa
3 uerunt ædificare domum Dñi, quæ eſt in Ierlm: †cùm
adeſſent eis prophetæ Dñi, & adiuuarẽt eos. In ipſo tẽpo
re venit ad illos Siſennes ſubregulus Syriæ & Phœnicis,
4 & Satrabuzanes, & ſodales eius, †& dixerunt eis, Quo
præcipiente vobis domũ hanc ædificatis, & tectũ iſtud,
& alia omnia perficitis? Et qui ſunt ſtructores qui hæc
5 ædificant? †Et habuerunt gratiam viſitatione facta ſu-
per eos, qui erant ex captiuitate à Domino ſeniores Iu-
6 dæorum, †& non ſunt impediti ędificare, donec ſignifi-
caretur Dario de omnibus iſtis, & reſponſum acciperet.
7 †Exemplũ epiſtolæ, quam miſerunt Dario, SISENNES
ſubregulus Syriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & ſoda
les eius i Syria, & Phœnice præſides, regi Dario ſalutẽ.
8 †Omnia nota ſint domino regi, quod cùm veniſſemus in re-
gionem Iudææ, & introiſſemus in Ieruſalem, inueni-
9 mus ædificantes domum Dei magnam: & templum ex

lapidibus politis, & magnis, & pretioſis materiis in pa-
10 rietibus, † & opera illa inſtaret fieri, & ſuffragare, & pro-
B ſperare in manibus eorum, & in omni gloria quàm dili-
11 gentiſſimè perfici. † Tunc interrogauimus ſeniores, di-
centes, Quo permittente vobis ædificatis domum iſtā,
12 & opera hæc fundatis? † Ideo autem interrogauimus
eos, vt notum faceremus tibi homines, & præpoſitos, &
nominum ſcripturam præpoſitorū poſtulauimus illos.
13 † At illi reſpōderunt nobis, dicentes, Nos ſumus ſerui
14 Dñi, qui fecit cęlum & terram, † & ædificabatur hæc do-
mus ante annos iſtos multos à rege Iſraël magno, & for-
15 tiſſimo, & conſummata eſt. † Et quoniam patres noſtri exacer-
bantes erant, & peccauerunt in Deum Iſraël, tradidit
eos in manus Nabuchodonoſor regis Babyloniæ, regis
16 Chaldæorum, † & domum iſtam demolientes incende-
17 runt, & populum captiuū duxerunt in Babylonē. † In
primo anno regnante Cyro rege Babyloniæ, ſcripſit Cy-
18 rus rex domum hanc ædificare, † & illa ſacra vaſa aurea,
& argentea, quæ extulerat Nabuchodonoſor de domo
quæ eſt in Ieruſalem, & conſecrauerat ea in ſuo templo,
C rurſus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Ba-
bylonia, & tradita ſunt Zorobabel, & Salmanaſaro ſub-
19 regulo: † & præceptum eſt eis, vt offerrent hæc vaſa, &
reponerent in templo, quod erat in Ieruſalem, & ipſum
20 templum Dei ædificare in loco ſuo. † Tunc Salmanaſa-
rus ſubiecit fundamenta domus Dñi, quæ eſt in Ieruſa-
lem: & exinde vſq; nunc ædificatur, & non accepit con-
21 ſummationem. † Nunc ergo ſi iudicatur à te ô rex, per-
quiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis quæ ſunt
22 in Babylonia: † & ſi inuentum fuerit conſiliū Cyri regis
cœptam eſſe ſtructuram domus Dñi, quę eſt in Ieruſa-
lem, & iudicatur à dño rege noſtro, ſcribat de his nobis.
23 † ‖ Tunc Darius rex præcepit inquiri in bibliothecis, & — 1. Eſdr. 6. a. 1.
inuētus eſt in Ecbathanis oppido, quod eſt in media re-
24 gione locus vnus in quo ſcripta erāt iſta: † ANNO pri-
mo regnāte Cyro, rex Cyrus præcepit domum Domini,
quę eſt in Ieruſalem ędificare, vbi incendebant igni aſſi-
25 duo, † cuius altitudo ſit cubitorum decem, & latitudo
cubitorum ſexaginta, quadratum lapidibus politis tri-
bus, & meniano ligneo eiuſdem regionis, & meniano
26 vno nouo, & impendia dari de domo Cyri regis: † & ſa-
cra vaſa domus Dñi tam aurea, quàm argentea, quæ ex-
tulit Nabuchodonoſor in domum Dñi, quæ eſt in Ieru-
27 ſalem vbi erant poſita, vt ponantur illic: † & pręcepit cu-
ram agere Siſennem ſubregulum Syriæ, & Phœnicis, &
D Satrabuzanem, & ſodales eius, & qui ordinati erant in
Syria, & Phœnice præſides, vt abſtinerent ſe ab eodem
28 loco. † Et ego quoq; præcepi in totum ædificare: & pro-
ſpexi, vt adiuuēt eos qui ſunt ex captiuitate Iudæorum,
29 donec conſummetur templum ędis Dñi: † & à vexatione
tributorum Cœleſyriæ & Phœnicis, diligenter quanti-
tatem dari his hominibus ad ſacrificium Dñi, Zoroba-
30 bel præfecto, ad tauros, & arietes, & agnos, † ſimiliter au-
tem, & frumentum, & ſal, & vinum, & oleum inſtanter
per ſingulos annos, prout ſacerdotes qui ſunt in Ieruſa-
lem, dictauerunt conſumi quotidie ſine vlla dilatione,
31 † vt offerantur libationes ſummo Deo pro rege, & pue-
32 ris eius, & orent pro ipſorum vita: † & denuntietur, vt
quicunque tranſgreſſi fuerint aliquid ex his quæ ſcripta
ſunt, aut ſpreuerint, accipiatur lignum de ſuis propriis,
33 & ſuſpendantur, & bona ipſorū regi aſcribantur. † Pro-
pterea & Dominus, cuius nomen inuocatum eſt ibi, ex-
terminet omnem regem, & gentem, qui manum ſuam
extenderit prohibere, aut malè tractare domum Domi-
34 ni illam quæ eſt in Ieruſalem. † Ego Darius rex decreui
quàm diligentiſſimè ſecundùm hæc fieri.

Domus Dei extructa dedicatur, & conſecratur, in eaq; feſtum Azymorum celebratur. CAP. VII.

1 TVnc Siſennes ſubregulus Cœleſyriæ & Phœnicis, — 1. Eſd. 6. c. 13
A & Satrabuzanes, & ſodales obſecuti his, quæ à Da-
2 rio rege erant decreta, † inſiſtebant ſacroſanctis operibus
diligentiſſimè, cooperantes cum ſenioribus Iudæorum
3 principibus Syrię, † & proſperata ſunt ſacroſancta opera
4 prophetantibus Aggęo, & Zacharia prophetis. † Et con-
B ſummauerunt omnia per pręceptum Dñi Dei Iſraël, &
ex conſilio Cyri, & Darij, & Artaxerxis regis Perſarum.
5 † Et conſummata eſt domus noſtra vſq; ad tertiam, & vi-
6 ceſimam diem menſis Adar, ſexto anno Darij regis. † Et
fecerunt filij Iſraël, & ſacerdotes, & Leuitæ, & cæteri qui
erant ex captiuitate, qui appoſiti ſunt ſecundùm ea quæ
7 ſcripta ſunt in libro Moyſi. † Et obtulerunt in dedicatio-
nem templi Dñi, tauros centum, arietes ducentos, agnos
8 quadringentos, † & hœdos, pro peccatis vniuerſi Iſraël
9 duodecim, ſecundùm numerum tribuum Iſraël. † Et ſte-
C terunt ſacerdotes, & Leuitæ amicti ſtolis per tribus ſu-
per omnia opera Dñi Dei Iſraël ſecūdùm librum Moyſi,
10 & oſtiarij per ſingulas ianuas. † Et egerunt filij Iſrl' cum
his qui erant ex captiuitate illud Phaſe quartadecima lu-
na menſis primi, quando ſanctificati ſunt ſacerdotes, &
11 Leuitæ. † Omnes filij captiuitatis non ſunt ſimul ſancti-
12 ficati, quia Leuitę omnes ſimul ſanctificati ſunt. † Et im-
D molauerunt Phaſe vniuerſi filij captiuitatis, & fratribus
13 ſuis ſacerdotibus, & ſibimetipſis. † Et manducauerunt
filij Iſraël, qui erant ex captiuitate omnes qui remanſe-
rant ab omnibus execrationibus gentium terrę quęren-
14 tes Dñm, † & celebrauerunt diem feſtum azymorum ſe-
15 ptem diebus epulantes in conſpectu Dñi, † quoniam conuer-
tit conſilium regis Aſſyriorum in eos, confortare ma-
nus eorum ad opera Domini Dei Iſraël.

Aſcendenti Eſdra à Babylonia Ieroſolymam traduntur Artaxerxis literæ, quæ beneficia Iudæis præſtita continent: recenſentur qui ſimul aſcenderunt, & auro ac argento ſacerdotibus commiſſo, Eſdras facta oratione commonet populum ad pœnitentiam, quòd ab alienigenis ſe non ſeparaſſent. CAP. VIII.

1 ET poſt hunc regnante Artaxerxe Perſarum rege ac- — 1. Eſd. 7. a. 1.
A ceſſit Eſdras filius Azariæ, filij Helciæ, filij Solome,
2 † filij Sadoc, filij Achitob, filij Ameri, filij Azahel, filij Boc
ci, filij Abiſue, filij Phinees, filij Eleazari, filij Aaron pri-
3 mi ſacerdotis: † hic Eſdras aſcendit de Babylonia, cùm eſ-
ſet ſcriba, & ingenioſus in lege Moyſi, quæ data eſt à Do-
4 mino Deo Iſraël *docere, & facere. † Et dedit ei rex glo- — * docere 8.
riam, quòd inueniſſet gratiam in omni dignitate, & de-
5 ſiderio in conſpectu eius. † Et aſcenderunt ſimul cū ipſo
ex filiis Iſraël, & ſacerdotibus, & Leuitis, & ſacris can-
toribus templi, & oſtiariis, & ſeruis templi in Ieruſalē.
6 † Anno ſeptimo regnante Artaxerxe in quinto menſe, hic
annus ſeptimus eſt regni, exeuntes de Babylonia noui-
7 lunio quinti menſis, † venerunt Ieroſolymam iuxta præ-
ceptum illius ſecundùm proſperitatem itineris à Dño
8 ipſorum datam eis. † In his enim Eſdras magnam diſci-
plinam obtinebat, ne prætermitteret quicquam eorum,
quę eſſent ex lege Dñi, & pręceptis, & docendo vniuer-
9 ſum Iſraël omnem iuſtitiam, & iudicium. † Accedentes
autem qui ſcribebant ſcripta Artaxerxis regis, tradide-
runt ſcriptum quod obuenerat ab Artaxerxe rege ad Eſ-
dram ſacerdotem, & lectorem legis Domini, cuius exem
10 plum ſubiectum eſt. † REX Artaxerxes Eſdrę ſacer-
11 doti, & lectori legis Dñi ſalutem. † Humanior ego iu-
dicans in beneficiis, præcepi eis qui deſiderant ex gente
Iudæorum ſua ſponte, & ex ſacerdotibus, & Leuitis, qui
12 ſunt in regno meo, comitari tecum in Ieruſalem. † Si qui
ergo cupiunt ire tecum, conueniant, & proficiſcantur
13 ſicut placuit mihi, & ſeptem amicis meis cōſiliariis, † vt
B viſitēt ea quæ aguntur ſecundùm Iudęam, & Ieruſalem,
14 obſeruantes ſicut habes in lege Dñi, † & ferant munera
Dño Deo Iſraël, quę voui ego, & amici Ieruſalem, &
omne aurum, & argentum, quod inuentum fuerit in re-
15 gione Babylonię Dño in Ieruſalem cum illo, † quod eſt
donatum pro ipſa gente in templum Dñi eorum quod
eſt in Ieruſalem: vt colligatur hoc aurum, & argentum
ad tauros, & arietes, & agnos, & hœdos, & quę his ſunt
16 congruentia, † vt offerant hoſtias Dño ſuper altare Do-
17 mini ipſorum quod eſt in Ieruſalem. † Et omnia quęcun-
que volueris cum fratribus tuis facere auro & argento,

perfice pro voluntate tua ſecũdùm præceptum Dñi Dei
18 tui: †& ſacroſancta vaſa, quæ data ſunt tibi ad opera do-
19 mus Dñi Dei tui, quæ eſt in Ieruſalem: †& cętera quæ-
cunq; tibi ſubuenerint ad opera templi Dei tui, dabis de
20 regali gazophylacio: †cùm volueris cum fratribus tuis
facere auro & argẽto, perfice ſecundùm voluntatẽ Dñi.
21 †Et ego quidẽ rex Artaxerxes præcepi cuſtodibus the-
ſaurorum Syriæ, & Phœnicis, vt quæcunq; ſcripſerit Eſ-
dras ſacerdos, & lector legis Dñi, diligenter detur ei vſq;
22 ad argenti talenta centum, ſimiliter & auri: †& vſque ad
frumenti modios centum, & vini amphoras centum, &
23 alia quæcunq; abundant ſine taxatione. †Omnia ſecun-
dùm legem Dei fiant Deo altiſſimo, ne fortè exurgat ira
24 in regno regis, & filii, & filiorum eius. †Vobis autẽ di-
citur, vt omnibus ſacerdotibus, & Leuitis, & ſacris can-
25 toribus, & ſeruis templi, & ſcribis templi huius † nullũ
tributum, neque vlla alia indictio irrogetur, nec habeat
26 quiſquam poteſtatem obiicere eis quicquam. † Tu autẽ
C Eſdra ſecundùm ſapientiam Dei conſtitue iudices, & ar-
bitros in tota Syria, & Phœnice: & omnes qui legẽ Dei
27 tui non nouerunt, doce: † vt quotquot tranſgreſſi fue-
rint legem, diligenter plectantur ſiue morte, ſiue crucia-
28 tu: ſiue etiam pecuniæ mulctatione vel abductione. † Et
dixit Eſdras ſcriba, Benedictus Deus patrum noſtrorum,
qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare do-
29 mum ſuam quę eſt in Ieruſalem, †& me honorificauit in
conſpectu regis, & cõſiliariorum, & amicorum, & pur-
30 puratorum eius, †& ego conſtans animo factus ſum ſe-
cundùm opitulationem Dñi Dei mei, & congregaui ex
1.Eſd.8.a.1 31 Iſraël viros, vt ſimul aſcenderẽt mecũ. †‖Et hi ſunt prę-
poſiti ſecũdùm ſuas patrias, & principatus portionales
eorum qui mecum aſcenderunt de Babylonia in regno
32 Artaxerxis. †Et ex filiis Phares, Gerſomus: ex filiis Siema
33 rith, Amenus: filiorum Dauid, Acchus filius Scecilię: †ex
filijs Phares, Zacharias, & cum eo reuerſi ſunt viri cen-
34 tum quinquaginta: †ex filijs ductoris Moabilionis Zara-
35 ci, & cũ ipſo viri ducẽti quinquaginta: †ex filiis Zachues,
Iechonias Zechoeli, & cum ipſo viri ducẽti quinquagin
36 ta: †ex filiis Sala, Maaſias Gotholiæ, & cũ ipſo viri ſeptua
37 ginta: †ex filiis Saphatiæ, Zarias Micheli, & cum ipſo viri
38 octoginta: †ex filiis Iob, Abdias Ieheli, & cũ ipſo viri du-
39 cẽti duodecim: †ex filiis Baniæ, Salimoth filius Ioſaphiæ,
40 & cum ipſo viri centum ſexaginta: †ex filiis Beer, Zacha-
41 rias Bebei, & cum ipſo viri ducenti octo: †ex filiis Ezead,
42 Iohannes Eccetan, & cum ipſo viri centum decem: †ex fi
lliis Adonicam ipſis poſtremis, & hæc ſunt nomina eorũ,
Eliphalam, filius Gebel, & Semeias, & cum ipſo viri ſe-
43 ptuaginta. †Et cõgregaui eos ad fluuiũ q dicitur Thia,
44 & metati ſuim† illic triduo, & recognoui eos. †Et ex filiis
D ſacerdotum, & Leuitarum non inuẽni illic. †Et miſi ad
45 Eleazarum, & Eccelon, & Maſman, & Maloban, & Enaa
than, & Samea, & Ioribum, Nathan, Enuagam, Zacha-
49 riam, & Moſolamum ipſos ductores & peritos: †& dixi
eis vt venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazo-
47 phylacij. †Et mandaui eis vt dicerẽt Loddeo, & fratribus
eius, & illis qui erant in gazophylacio, vt mitterent no-
bis eos qui ſacerdotio fungerentur in domo Dñi Dei no
48 ſtri, †& adduxerunt nobis ſecundùm manum validam
Dñi Dei noſtri viros peritos: ex filiis Moholi, filij Leui, fi
lij Iſraël, Sebebiam, & filios & fratres, qui erant decem
49 & octo: †Aſbiam, & Amin ex filiis filiorũ Chananæi, &
50 filij eorum viri viginti. †Et ex his qui in templo ſeruie-
bant, quos dedit Dauid, & ipſi principes ad operationẽ
Leuitis templo ſeruientium ducenti viginti. Omnia no-
51 mina ſignificata ſunt in ſcripturis. †Et voui illic ieiuniũ
iuuenibus in conſpectu Dei, vt quærerem ab eo bonum
iter nobis, & qui nobiſcum erant, & filiis, & pecoribus
52 propter inſidias. †Erubui enim petere à rege pedites &
equites in comitatu, tutelæ gratia contra aduerſarios no
53 ſtros. †Diximus enim regi, quõ virtus Dñi erit cum eis q
54 inquirunt eum in omni affectu. †Et iterũ deprecati ſu
mus Dñm Deum noſtrum ſecundùm hęc: quem & pro-
pitium habuimus, & compotes facti ſumus Deo noſtro.

55 †Et ſeparaui ex plebis prępoſitis, & ſacerdotibus tẽpli
viros duodecim, & Sedebiam, & Aſannam, & cũ eis ex
56 fratribus eorum viros decem, †& appendi eis aurum &
argentum, & vaſa ſacerdotalia domus Dei noſtri, quę do
nauerat rex, & cõſiliarij eius, & principes, & omnis Iſra
57 ël. †Et cùm appendiſſem, tradidi argenti talenta centũ
E quinquaginta, & vaſa argentea talentorum centum, &
58 auri talenta centum, †& vaſorũ aureorum ſepties vigin-
ti, & vaſa ærea de bono æramento ſplẽdentia, duodecim,
59 auri ſpeciẽ reddẽtia: †& dixi eis, Et vos ſancti eſtis Dño,
& vaſa ſunt ſancta, & aurum, & argentum votum eſt
60 Dño Deo patrum noſtrorum. †Vigilate & cuſtodite, do-
nec tradatis ex plebis præpoſitis, & ſacerdotibus, & Le-
uitis, & principibus ciuitatum Iſraël in Ieruſalem, in pa
61 ſtophorio domus Dei nři. †Et hi qui ſuſceperũt ſacer-
dotes & Leuitæ aurum, & argentum, & vaſa, intulerunt
62 in Ieruſalem in templum Dñi. †Et promouimus à flu-
uio Thia, die duodecima mẽſis primi, vſquequo introi-
63 uimus in Ieruſalem. †Et cùm factus fuiſſet tertius dies,
quarta autem die ponderatum aurum, & argentum tra-
ditum eſt in domo Domini Dei noſtri Marimoth filio
64 Iori ſacerdoti: † & cum ipſo erat Eleazar filius Phinees:
& erant cum ipſis Ioſadus filius Ieſu, & Medias, & Ban-
ni filius Leuitæ, ad numerum, & ad pondus vniuerſa.
65 †Et ſcriptum eſt pondus ipſorum eadẽ hora. †Qui au-
66 tem venerunt ex captiuitate, obtulerũt ſacrificium Dño
Deo Iſraël, tauros duodecim pro omni Iſrl̃, arietes octo-
67 ginta ſex, † agnos ſeptuaginta duos, hircos pro peccato
duodecim, & pro ſalute vaccas duodecim, omnia in ſa-
68 crificium Domini. †Et relegerunt præcepta regis regali-
bus diſpenſatoribus, & ſubregulis Cœleſyriæ, & Phœ-
nicis: & honorificauerunt gentem, & templum Domi-
69 ni. †Et conſummatis his, acceſſerunt ad me præpoſiti, di-
centes. ‖Non ſegregauerunt genus Iſraël, & principes, 1.Eſd.9.a.1
70 & ſacerdotes, & Leuitæ, †& alienigenæ gentes, & natio-
F nes terræ immunditias ſuas à Chananæis, & Hethæis, &
Pharezæis, & Iebuzæis, & Moabitis, & Ægyptiis, & Idu-
71 mæis. † coniuncti enim ſunt filiabus eorum, & ipſi, &
filij eorum: & miſtum eſt ſemen ſanctum alienigenis
gentibus terræ: & participes erant præpoſiti, & magi-
72 ſtratus iniquitatis eius ab initio ipſius regni. † Et mox vt
audiui iſta, conſcidi veſtimenta, & ſacram tunicam: &
lacerans capillos capitis, & barbam, ſedi dolens & mœ-
73 ſtus. †Et conuenerunt quotquot tunc mouebantur in
verbo Dñi Dei Iſraël ad me lugentem ſuper iniquitatem
iſtam, & ſedebam triſtis vſq; ad ſacrificium veſpertinũ.
74 †Et cõſurgens à ieiunio, conſciſſa habens veſtimenta,
& ſacram tunicam, ingeniculans, & extendens manus
75 ad Dñm, †dicebam: Dñe confuſus ſum, & reueritus ſum
76 ante faciem tuã. † Peccata enim noſtra multiplicata ſunt
ſuper capita noſtra, & iniquitates noſtræ exaltatæ ſunt
77 vſque ad cælum. † Quoniam à temporibus patrum no-
ſtrorum ſumus in magno peccato vſque ad diem hunc.
78 †Et propter peccata noſtra, & patrum noſtrorum ſumus
traditi cum fratribus noſtris, & cum ſacerdotibus no-
ſtris, regibus terræ in gladium, & captiuitatem, & de-
prædationem cum confuſione vſq; in hodiernum diem.
79 †Et nunc quantum eſt hoc quod contigit nobis miſeri-
cordia abs te Dñe Deus, & relinque nobis radicem, &
80 nomen in locum ſanctificationis tuæ, †detegere lumina-
re noſtrum in domo Dñi Dei noſtri, dare nobis cibum
81 in omni tempore ſeruitutis noſtræ. †Et cùm ſeruiremus,
non fuimus derelicti à Dño Deo noſtro: ſed conſtituit
nos in gratia, ponens nobis reges Perſarum dare cibum,
82 † & clarificare templum Dñi Dei noſtri, & ædificare de-
ſerta Sion, dare nobis ſtabilitatem in Iudæa, & Ieruſa-
83 lem. † Et nunc quid dicimus Dñe habentes hęc? Tranſ-
G greſſi enim ſumus præcepta tua, quæ dediſti in manus
84 puerorum tuorum prophetarum, dicens: Quoniam
terra, in quam introiſtis poſſidere hæreditatẽ eius, terra
polluta eſt coinquinationibus alienigenarum terræ, &
immunditiæ illorum repleuerunt eam totam immun-
85 ditia ſua. †Et nunc filias veſtras nõ coniungetis filiis eo-

rum,

86 rum, & filias eorum non accipietis filiis veſtris. †Et non
inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, vt in-
naleſcentes manducetis optima terræ, & hæreditaté di-
87 ſtribuatis filiis veſtris vſq; in æuum. †Et quæ côtingunt
nobis, omnia fiût propter opera noſtra maligna, & ma-
88 gna peccata noſtra. †Et dediſti nobis talem radicem, &
rurſum reuerſi ſumus tranſgredi legitima tua, vti com-
miſceremur immunditiæ alienigenarum gentium terræ
89 huius. †Nonne iraſcêris nobis perdere nos, quoadusque
90 non relinquatur radix, & nomen noſtrum? †Domine
Deus Iſraël verax es. Dereliĉta eſt enim radix vſq; in ho-
91 diernum diem. †Ecce, nunc ſumus in conſpectu tuo in
iniquitatibus noſtris. Non eſt enim adhuc ſtare ante te
1.Eſd.10.a.1. 92 in his. †Et cùm adorando confiteretur Eſdras flens, hu-
mi proſtratus ante templum, congregati ſunt ante eum
ex Ieruſalem turba magna valde, viri & mulieres, & iu-
uenes, & iuuenculæ. Fletus enim erat magnus in ipſa
93 multitudine. †Et cùm clamaſſet, Iechonias Ieheli ex filiis
Iſraël, dixit Eſdræ: Nos in Dominum peccauimus, quòd
collocauimus nobis in matrimonium mulieres alieni-
94 genas ex gentibus terræ. †Et nunc es ſuper omnem Iſ-
raël. In his ergo ſit iuſiurandum à Domino expellere om
nes vxores noſtras quæ ex alienigenis ſunt cum filiis ea-
95 rum. †Sicut tibi decretum eſt à maioribus ſecundùm le-
96 gem Domini exurgens explica. †Ad te enim ſpectat ne-
97 gocium, & nos tecum ſumus, viriliter fac. †Et exurgens
Eſdras adiurauit principes ſacerdotum, & Leuitas, &
omnem Iſraël facere ſecundùm hæc, & iurauerunt.

Iubentur abycere vxores alienigenas cum filys, & recenſentur qui ex ſacerdotibus ac Leuitis iuncti illis erant, Eſdras legit legem Domini coram populo: quibus peractis iubentur vt ad propria digreſſi lætum diem agant. CAP. IX.

1.Eſd.10.a.6 1 ET exurgens Eſdras ab ante atrium têpli, abiit in pa-
A ſtophorium Ionathæ filij Naſabi, †& hoſpitatus il-
2 lic non guſtauit panem, nec aquam bibit ſuper iniquita-
3 tem multitudinis. †Et facta eſt prædicatio in omni Iu-
dæa, & in Ieruſalem omnibus qui erant ex captiuitate in
4 Ieruſalem congregari, †vt quicunq; non occurrerit bi-
duo vel triduo diei ſecundùm iudicium aſſidentium ſe-
niorum, tollerentur facultates ſuæ. & ipſe alienus iudica
5 retur à multitudine captiuitatis. †Et congregati ſunt om
nes qui erant ex tribu Iuda, & Ben-iamin in tribus die-
bus in Ieruſalem: hic menſis eſt nonus, dies menſis vice
6 ſimus. †Et ſedit omnis multitudo in area templi tremê-
7 tes, propter hyemem præſentem. †Et exurgês Eſdras di-
xit illis, Vos iniquè feciſtis collocâtes vobis in matri-
moniû vxores alienigenas, vt adderetis ad peccata Iſr.
8 †Et nunc date confeſſionem, & magnificêtiam Domino
9 Deo patrum noſtrorum: †& perficite voluntatem ipſius,
B & diſcedite à gentibus terræ, & ab vxoribus alienigenis.
10 †Et clamauit omnis multitudo, & dixerunt voce magna,
11 Sicut dixiſti, faciemus. †Sed quoniam multitudo ma-
gna eſt, & tempus hybernum, & non poſſumus inſub-
ſidiati ſtare: & hoc opus non eſt nobis vnius diei, neque
12 bidui: multum enim in his peccauimus: †ſtent præpo-
ſiti multitudinis, & omnes qui nobiſcum inhabitant,
13 & quotquot habent vxores apud ſe alienigenas, †& aſſi-
ſtant accepto tempore ex omni loco presbyteri, & iudi-
14 ces, vſquequo ſoluant iram Dñi negocij huius. †Io-
nathas autem filius Ezeli, & Ozias Thecam ſuſceperunt
ſecundùm hęc: & Boloramus, & Leuis, & Sabbathæus
15 ſimul cooperati ſunt cum illis. †Et ſteterunt ſecundùm
16 hæc omnia vniuerſi qui erant ex captiuitate. †Et elegit ſi-
C bi viros Eſdras ſacerdos principes magnos de patribus
eorum ſecundùm nomina: & conſederunt nouilunio
17 menſis decimi examinare negocium iſtud. †Et determi-
natum eſt de viris qui habebant vxores alienigenas, vſq;
18 ad neomeniam primi menſis: †& inuenti ſunt ex ſacer-
19 dotibus permiſti, qui habebant alienigenas vxores. †Ex
filiis Ieſu filij Ioſedec, & fratribus eius: Maſeas, & Elio-
20 zerus, & Ioribus, & Ioadeus, †& iniecerunt manus vt
expellerent vxores ſuas: & ad litandum in exorationem
21 arietem pro ignorantia ſua, †& ex filiis Semmeri: Ma-
22 ſeas, & Eſſes, & Ieeloch Azarias. †& ex filiis Foſere: Li-
moſias, Hiſmaenis, & Nathanee, Iuſſio, Reddus, & Tal-
23 ſas. †& ex Leuitis, Iorabdus, & Semeis, & Colnis, & Ca-
24 litas, & Facteas, & Colnas, & Elionas. †& ex ſacris can-
25 toribus, Eliaſib, Zaccarus. †& ex oſtiariis, Salumus, &
26 Tolbanes. †& ex Iſraël: ex filiis Foro, Ozi, & Remias, &
D Geddias, & Melchias, & Michelus, Eleazarus, & Iam-
27 mebias, & Bannas: †& ex filiis Iolaman: Chamas, & Za-
charias, & Iezrelus, & Ioddius, & Erimoth, & Helias.
28 †& ex filiis Zathoim: Eliadas, & Liaſumus, Zuchias, &
29 Larimuth, & Zabdis, & Tebedias. †& ex filiis Zebes: Io-
30 hannes, & Amanias, & Zabdias, & Emeus. †& ex filiis
Banni: Olamus, & Maluchus, & Ieddeus, & Iaſub, &
31 Azabus, & Ierimoth. †& ex filiis Addin: Naathus, &
Mooſias, & Caleus, & Raanas, Maaſeas, Mathathias, &
32 Beſeel, & Bonnus, & Manaſſes. †& ex filiis Nuae: No-
neas, & Aſeas, & Melchias, & Sameus, & Simon, Ben-
33 iamin, & Malchus, & Matras. †& ex filiis Aſom: Caria-
neus, Mathathias, & Bannus, & Eliphalach, & Manaſ-
34 ſes, & Semei. †& ex filiis Banni: Ieremias, & Moadias,
& Abramus, & Iohel, & Baneas, & Pelias, & Ionas, &
Marimoth, & Eliaſib, & Mathaneus, & Eliaſis, & Ori-
zas, & Dielus, & Semedius, & Zambris, & Ioſephus,
35 †& ex filiis Nobei: Idelus, & Mathathias, & Sabadus,
36 & Zecheda, Sedmi, & Ieſſei, Baneas. †omnes iſti con-
E iunxerunt ſibi vxores alienigenas, & dimiſerût eas cum
37 filiis. †Et inhabitauerunt ſacerdotes, & Leuitæ: & qui
erant ex Iſraël in Ieruſalem, & in tota vna regione noui-
lunio menſis ſeptimi. Et erant filij Iſraël in commora-
38 tionibus ſuis. †Et côgregata eſt omnis multitudo ſimul
39 in aream, quæ eſt ab oriente portæ ſacræ: †& dixerunt Eſ-
dræ pontifici & lectori, vt afferret legem Moyſi, quæ tra-
40 dita eſt à Domino Deo Iſraël. †Et attulit Eſdras pontifex
legem omni multitudini eorum à viro vſque ad mulie-
rem, & omnibus ſacerdotibus audire legem nouilunio
41 menſis ſeptimi. †Et legebat in area, quæ eſt ante ſacram
F portam templi, à prima luce vſque ad veſperam coram
viris, & mulieribus. Et dederunt omnes ſenſum ad le-
42 gem. †Et ſtetit Eſdras ſacerdos, & lector legis ſuper li-
43 gneum tribunal quod fabricatum erat. †Et ſteterunt ad
eum Mathathias, & Samus, Ananias, Azarias, Vrias,
44 Ezechias, & Balſamus ad dexteram: †& ad ſiniſtram Fal-
deus, Miſaël, Malachias, Abuſthas, Sabut, Nabadias,
45 & Zacharias. †Et aſſumpſit Eſdras librum coram om-
ni multitudine: præſidebat enim in gloria in conſpectu
46 omnium. †Et cùm abſoluiſſet legem, omnes erecti ſte-
terunt: & benedixit Eſdras Dominum Deum altiſſimû,
47 Deum Sabaoth omnipotentem. †Et reſpondit omnis
populus, Amen. Et eleuatis ſurſum manibus prociden-
48 tes in terram, adorauerunt Dominum. †Ieſus, & Ba-
naeus, & Sarebias, & Iaddinus, & Accubus, & Sabba-
thæus, & Calithes, & Azarias, & Ioradus, & Ananias,
49 & Philias Leuitæ, †qui docebant legem Domini, & in
multitudine legebant legem Domini, & præferebant
50 ſinguli eos, qui intelligebant lectionem. †Et dixit Atha-
G rathes Eſdræ pontifici, & lectori, & Leuitis, qui doce-
51 bant multitudinem, †dicens: Dies hic ſanctus eſt Do-
52 mino. Et omnes flebant, cùm audiſſent legem. †Et
dixit Eſdras, Digreſſi ergo manducate pinguiſſima quæ-
que, & bibite dulciſſima quæque, & mittite munera
53 his qui non habent. †Sanctus enim eſt hic dies Domi-
ni, & nolite mœſti eſſe. Dominus enim clarificabit vos.
54 †Et Leuitæ denuntiabant in publico omnibus, dicentes:
55 Dies hic ſanctus eſt, nolite mœſti eſſe. †Et abierunt om-
nes manducare, & bibere, & epulari, & dare mu-
nera his qui non habebant, vt epularentur.
Magnificè enim ſunt exaltati verbis
56 quibus edocti ſunt. †Et congrega-
ti ſunt vniuerſi in Ieruſalem
celebrare lætitiam, ſcdm
teſtamentum Dñi
Dei Iſraël.

LIBER QVARTVS ESDRÆ.

Mittitur Eſdras à Domino, multa, ingratis Iudæis exhibita beneficia, exprobraturus. CAPVT PRIMVM

1 LIBER Eſdræ prophetæ ſecúdus,
A filij Sarei, filij Azarei, filij Helciæ, filij Sadaniæ, filij Sadoch,
2 filij Achitob, †filij Achiæ, filij Phinees, filij Heli, filij Ameriæ, filij Aſiel, filij Marimoth, filij Arna, filij Oziæ, filij Borith, filij Abiſei, filij Phinees: filij Eleazar,
3 †filij Aaron ex tribu Leui,
qui fuit captiuus in regione Medorum, in regno Arta-
4 xerxis regis Perſarũ. †Et factum eſt verbum Dñi ad me,
5 dicens: †Vade, & nuntia populo meo facinora ipſorũ,
& filijs eorũ iniquitates, quas ĩ me admiſerunt, vt nun-
6 tient filijs filiorũ: †quia peccata parentũ ipſorum in illis
creuerunt. Obliti enim mei ſacrificauerunt dijs alienis.
7 †Nónne ego eduxi eos de terra Ægypti de domo ſeruitu
tis? Ipſi autem irritauerunt me, & conſilia mea ſpreue-
8 runt. †Tu autem excute comam capitis tui, & proijce
omnia mala ſuper illos: quoniã non obedierũt legi meæ.
9 Populus autem eſt indiſciplinatus. †Vſquequo eos ſuſti
B nebo: quibus tanta beneficia contuli? †Reges multos
10 propter eos ſubuerti. Pharaoné cum pueris ſuis & oẽm
11 exercitum eius percuſſi. †Omnes gentes à facie eorum
perdidi, & in Oriente prouinciarum duarum populos
Tyri & Sidonis diſſipaui, & omnes aduerſarios eorum
12 interfeci. †Tu verò loquere ad eos, dicẽs: Hæc dicit Do
13 minus: †Nempe ego vos per mare tranſmeaui, & plateas
vobis initio munitas exhibui: ducẽ vobis dedi Moyſen
14 & Aaron ſacerdotem: †lucem vobis per columnã ignis
præſtiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos autem mei
15 obliti eſtis, dicit Dñs. †Hæc dicit Dñs omnipotẽs: Coturnix vobis in ſigno fuit, caſtra vobis ad tutelam dedi,
16 & illic murmuraſtis: †& non triumphaſtis in nomine
meo de perditione inimicorum veſtrorum, ſed adhuc
17 nuncvſq; murmuraſtis. †Vbi ſunt beneficia, quæ præſtiti vobis? Nónne in deſerto cùm eſuriretis, ꝓclama-
18 ſtis ad me, †dicentes: Vt quid nos in deſertũ iſtud adduxiſti ĩterficere nos? melius nobis fuerat ſeruire Ægyptijs,
19 quàm mori in deſerto hoc. †Ego dolui gemitus veſtros,
& dedi vobis manna in eſcam. Panem angelorũ mandu
Sap.16.e.20. Nu.20.b.11 Eſd.5.a.4. 20 caſtis. †Nónne cùm ſitiretis, petram excidi, & fluxerũt
aquæ in ſaturitate? Propter æſtus folijs arborũ vos texi.
21 †Diuiſi vobis terras pingues: Chananæos, & Pherezæos,
C & Philiſthæos à facie veſtra proieci: quid faciã vobis ad-
Exo.15.d.25 22 huc, dicit Dominus? †Hæc dicit Dominus omnipotens:
In deſerto cùm eſſetis in flumine Amorrhæo ſitientes, &
23 blaſphemantes nomen meum, †non ignem vobis pro
blaſphemijs dedi, ſed mittens lignum in aquam, dulce
Exo.32.b.8 24 feci flumen. †Quid tibi faciã Iacob? Noluiſti obedire Iuda. Transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomen
25 meũ vt cuſtodiant legitima mea. †Quoniam me dereliquiſtis, & ego vos derelinquã. Petentibus vobis à me mi
Eſai.1.d.19. 26 ſericordiã, nõ miſerebor. †Quando inuocabitis me, ego
non exaudiã vos. Maculaſtis enim manus veſtras ſanguine, & pedes veſtri impigri ſunt ad cõmittẽda homicidia.
27 †Nõ quaſi me dereliquiſtis, ſed voſipſos dicit Dñs: †Hæc
28 dicit Dñs omnipotens: Nõne ego vos rogaui, vt pater fi
29 lios, & vt mater filias, & vt nutrix paruulos ſuos, †vt eſſetis mihi in ppłm, & ego vobis in Deũ: & vos mihi in fi
30 lios, & ego vobis in patrẽ? †Ita vos collegi, vt gallina pul
Mat.23.d.37 Eſa.66.a.5. D los ſuos ſub alas ſuas. Modò autem quid faciam vobis?
31 Proijciã vos à facie mea. †Oblationẽ cùm mihi attuleritis, auertã faciem meã à vobis. Dies enim feſtos veſtros,
32 & neomenias & circunciſiones repudiaui. †Ego miſi
pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfeciſtis & laniaſtis corpora eorũ, quorũ ſanguinẽ exquiram,
33 dicit Dñs. †Hæc dicit Dñs omnipotens. Domus veſtra
34 deſerta eſt, Proijciã vos ſicut vẽtus ſtipulã, †& filij procreationẽ non facient: quoniã mandatum meũ neglexe-
35 runt, & quod malũ eſt coram me fecerunt. †Tradam domos veſtras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus ſigna non oſtendi, facient quæ præcepi.
36 †Prophetas non viderunt, & memorabunt iniquitatum
37 eorum. †Teſtor populi venientis gratiã, cuius paruuli
exultant cũ lætitia, me nõ videntes oculis carnalibus, ſed
38 ſpiritu credẽtes quæ dixi. †Et nunc frater aſpice, quæ glo
39 ria: & vide populũ venientẽ ab oriente, †quibus dabo
ducatũ Abraham, Iſaac, & Iacob, & Oſee, & Amos, & Mi
40 chææ, & Ioël, & Abdiæ, & Ionæ, †& Naum, & Habacuc, Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, & Malachiæ, qui & Mala.3.a.1.
angelus Domini vocatus eſt.

Synagoga ſub figura matris reuocatur à malis ſuis ad vitam rectiorem. CAP. II.

1 HÆc dicit Dñs: Ego eduxi populum iſtũ de ſeruitu-
A te, quibus mãdata dedi ꝑ pueros meos prophetas
quos audire noluerunt, ſed irrita fecerunt mea conſilia.
2 †Mater quæ eos generauit, dicit illis: Ite filij, ego quia vi-
3 dua ſum & derelicta, †educaui vos cũ lætitia, & amiſi
vos cũ luctu & triſtitia, qm̃ peccaſtis corã Dño Deo ve-
4 ſtro, & quod malũ eſt coram eo feciſtis. †Modò autẽ qd
faciam vobis? Ego vidua ſum & derelicta: ite filij, & pe-
5 tite à Dño miſericordiã. †Ego autem te pater teſtem inuoco ſuper matrem filiorũ, qui noluerunt teſtamentum
6 meum ſeruare, †vt des eis confuſionẽ, & matrem eorum
7 in direptionem, ne generatio eorum fiat. †Diſpergantur
in gentes nomina eorũ, deleantᷣ à terra: qm̃ ſpreuerũt ſa-
8 cramentũ meũ. †Væ tibi Aſſur, qui abſcondis iniquos Gene.19.a.2.
penes te. Gens mala, memorare quid fecerim Sodomæ
9 & Gomorrhæ, †quorum terra iacet in piceis glebis &
aggeribus cinerum, ſic dabo eos, qui me nõ audierunt,
10 dicit Dñs omnipotẽs. †Hæc dicit Dñs ad Eſdrã, Nuntia
populo meo, quoniã dabo eis regnũ Ieruſalẽ, quod datu
11 rus eram Iſraël. †Et ſumam mihi gloriam illorũ, & dabo
12 eis tabernacula æterna, quæ præparaueram illis. †Lignũ
B vitæ erit illis in odore vnguenti, & non laborabunt, neq;
13 fatigabuntᷣ. †Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos,
vt immorentur. Iam paratum eſt vobis regnum: vigilate.
14 †Teſtare cælũ & terrã. Contriui enim malũ & creaui
15 bonum, quia viuo ego, dicit Dñs. †Mater amplectere filios tuos, educa illos cũ lætitia: ſicut columba confirma
16 pedes eorum: qm̃ te elegi, dicit Dñs. †Et reſuſcitabo mortuos de locis ſuis, & de monumentis educam illos, quo-
17 niam cognoui nomen meũ in Iſraël. †Noli timere mater
18 filiorum, quoniam te elegi, dicit Dñs. †Mittam tibi adiutorium pueros meos Iſaiam & Ieremiam, ad quorum
concilium ſanctificaui, & paraui tibi arbores duodecim
19 grauatas varijs fructibus, †& totidẽ fontes fluentes lac & Ex.15.d.12.
mel: & montes immenſos ſeptem, habentes roſam &
20 lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos. †Viduam
iuſtifica, pupillo iudica, egenti da, orphanum tuere, nu-
21 dum veſti, †confractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad viſionem cla-
22 ritatis meæ admitte. †Senem & iuuenem intra muros Tob.2.d.17
23 tuos ſerua: †mortuos vbi inueneris ſignãs cõmenda ſepulchro, & dabo tibi primam ſeſſionem in reſurrectio-
24 ne mea. †Pauſa & quieſce populus meus, quia veniet
25 requies tua. †Nutrix bona nutri filios tuos, confirma
26 pedes eorum. †Seruos quos tibi dedi, nemo ex eis inte-
27 riet. Ego enim eos requiram de numero tuo. †Noli fatiga
C ri. Cũ enim venerit dies preſſuræ & anguſtiæ, alij plora
28 bunt & triſtes erunt, tu autem hilaris, & copioſa eris. †Ze
labunt gentes, & nil aduerſus te poterunt, dicit Dñs.
29 †Manus meæ, tegent te, ne filij tui gehennã videant. †Iu-
30 cundare mater cum filijs tuis, quia ego te eripiam, dicit
31 Dominus. †Filios tuos dormiẽtes memorare, quoniam
ego eos educam de lateribus terræ, & miſericordiam cũ
illis faciam: quoniam miſericors ſum, dicit Dominus
omnipotens.

32 omnipotens. †Amplectere natos tuos vſque dum venio,
& præſtem illis miſericordiam: quoniam exuberant fon
33 tes mei, & gratia mea non deficiet. †Ego Eſdras præce-
ptum accepi à Domino in monte Oreb, vt irem ad Iſraël
ad quos cùm venirem, reprobauerūt me, & reſpuerunt
34 mandatum Domini. †Ideoq́; vobis dico gentes, quę au
ditis & intelligitis, Expectate paſtorem veſtrū, requiē
æternitatis dabit vobis: quoniam in proximo eſt ille qui
35 in fine ſeculi adueniet. †Parati eſtote ad præmia regni,
q̄ lux perpetua lucebit vobis per æternitatē temporis.
36 †Fugite vmbrā ſeculi huius: accipite iucunditatem glo-
37 riæ veſtræ. Ego teſtor palam ſaluatorem meū. †Commen
D datum donū, accipite & iucundamini, gratias agentes ei
38 qui vos ad cęleſtia regna vocauit. †Surgite, & ſtate, & vi
39 dete numerum ſignatorum in conuiuio Domini. †Qui
ſe de vmbra ſeculi tranſtulerunt, ſplendidas tunicas à
40 Domino acceperunt. †Recipe Sion numerum tuum, &
conclude candidatos tuos qui legem Domini compleue
41 runt. †Filiorum tuorū quos optabas plenus eſt nume-
rus. Roga imperium Dn̄i vt ſanctificetur populus tuus qui
Apoc.7.a.6. 42 vocatus eſt ab initio. †Ego Eſdras vidi in monte Sion tur
bam magnam, quam numerare nō potui, & omnes can
43 ticis collaudabant Dominum. †Et in medio eorum erat
iuuenis ſtatura celſus, eminētior omnibus illis, & ſingu
lis eorū capitibus imponebat coronas, & magis exalta-
44 batur. Ego autem miraculo tenebar. †Tunc interrogaui an
45 gelū, & dixi: Qui ſunt hi Domine? †Qui reſpondens di-
xit mihi, Hi ſunt qui mortalem tunicam depoſuerunt,
& immortalē ſumpſerunt, & confeſſi ſunt nomen Dei.
46 Modò coronantur, & accipiunt palmas. †Et dixi angelo, Il-
le iuuenis quis eſt, qui eis coronas imponit, & palmas in
47 manus tradit? †Et reſpondens dixit mihi, Ipſe eſt filius
Dei, quem in ſeculo confeſſi ſunt: ego autē magnificare
48 eos cœpi: qui fortiter pro nomine Dn̄i ſteterunt. †Tunc
dixit mihi angelus, Vade annūtia populo meo, qualia &
quanta mirabilia Domini Dei vidiſti.

In omnibus Adæ poſteris, & maximè in Gentibus infidelibus abundat malitia. CAP. III.

1 ANno triceſimo ruinæ ciuitatis eram in Babylone,
A & conturbatus ſum ſuper cubiculo meo recum-
2 bens, & cogitationes meę aſcendebāt ſup cor meū: †quo
niam vidi deſertionem Sion, & abūdantiā eorum qui ha
3 bitabāt in Babylone: †& ventilatus eſt ſpiritus meus val
4 de, & cœpi loqui ad Altiſſimū verba timorata, †& dixi, O
dominator Domine, tu dixiſti ab initio, quādo plantaſti
Deut.1.a.9. 5 terrā, & hoc ſolus, & imperaſti populo, †& dediſti Adā
corpus mortuum: ſed & ipſum figmentū manuū tuarū
erat, & inſufflaſti in eum ſpiritū vitæ, & factus eſt viuēs
6 coram te, †& induxiſti eum in paradiſo, quem plantaue
7 rat dextera tua, antequàm terra aduentaret. †Et huic mā
daſti diligere viam tuā, & pręteriuit eam, & ſtatim inſti-
*eum 3. tuiſti in *eo mortem, & in nationibus eius, & natæ ſunt
gentes, & tribus, & populi, & cognationes quarū nō eſt
8 numerus. †Et ambulauit vnaquæq; gēs in voluntate ſua,
Gen.6.a.12. B & mira agebant coram te, & ſpernebant præcepta tua.
9 †Iterum autē in tempore induxiſti diluuiū ſuper inhabi-
Gen.7.b.10. 10 tātes ſeculū, & perdidiſti eos. †Et factum eſt in vnoquoq;
11 eorum, ſicut Adæ mori, ſic his diluuiū. †Dereliquiſti au-
1.Pet.3.d.20. tem vnum ex his Noë cum domo ſua, & ex eo iuſti oēs.
12 †Et factum eſt cùm cœpiſſent multiplicari, qui habita-
bant ſuper terram, & multiplicauerūt filios & populos
& gentes multas: & cœperunt iteratò impietatē facere
13 plus quàm priores. †Et factū eſt, cùm iniquitatē facerēt
coram te, elegiſti tibi virum ex his cui nomen erat Abra-
Gen.12.a.1. 14 ham. †Et dilexiſti eum, & demonſtraſti ei ſoli voluntatē
15 tuā: †& diſpoſuiſti ei teſtamentū æternum, & dixiſti ei
vt non vnquā derelinqueres ſemen eius. Et dediſti ei Iſa-
Gen.21.a.2. 16 ac, & Iſaac dediſti Iacob & Eſau. †Et ſegregaſti tibi Iacob,
Rom.9.b.7. Eſau autē ſeparaſti. Et factus eſt Iacob in multitudine ma
Ge.25.d.25. Exod.19.a.1. 17 gna. †Et factum eſt cùm educeres ſemē eius ex Ægypto,
Deu.4.b.10. 18 adduxiſti ſuper montem Sina. †Et inclinaſti cælos, &
ſtatuiſti terram, & commouiſti orbem: & tremere ſe-
19 ciſti abyſſos, & conturbaſti ſeculum, †& tranſijt gloria
C tua portas quatuor ignis & terræmotus, & ſpiritus &
gelu, vt dares ſemini Iacob legē, & generationi Iſraël dili
20 gentiam. †Et non abſtuliſti ab eis cor malignum, vt face-
21 ret lex tua in eis fructum. †Cor enim malignum baiulās
primus Adam tranſgreſſus & victus eſt, ſed & omnes q̄
22 de eo nati ſunt. †Et facta eſt permanens infirmitas, & lex
cum corde populi, cum malignitate radicis: & diſceſſit
23 quod bonum eſt, & manſit malignum. †Et tranſierunt
tempora, & finiti ſunt anni: & ſuſcitaſti tibi ſeruum no-
24 mine Dauid, †& dixiſti ei ædificare ciuitatē nominis tui,
25 & offerre tibi in eadem tus & oblationes. †Et factum
eſt hoc annis multis, & deliquerunt qui habitabant ci-
26 uitatem, †in omnibus facientes ſicut fecit Adam & om-
nes generationes eius: vtebātur enim & ipſi corde mali-
27 gno. †Et tradidiſti ciuitatem tuā in manibus inimicorū
28 tuorum. †Nunquid meliora faciunt qui habitant Baby- Ier.10.d.25.
29 lonem? Et propter hoc dominabitur Sion? †Factū eſt cū
D veniſſem huc, & vidiſſem impietates quarū nō eſt nume
rus, & delinquentes multos vidit anima mea hoc triceſi
30 mo anno, & exceſſit cor meū: †quoniam vidi quomodò
ſuſtines eos peccātes, & pepciſti impiè agētibus, & per-
didiſti populum tuum, & conſeruaſti inimicos tuos &
31 nō ſignificaſti. †Nihil memini quomodò debeat derelin
qui via hæc. Nunquid meliora facit Babylon, quàm Siō?
32 †aut alia gens cognouit te præter Iſraël? aut quæ tribus
33 crediderunt teſtamentis tuis, ſicut Iacob? †Quarum mer
ces non comparauit, neque labor fructificauit. Pertran-
ſiens enim pertranſiui in gentibus: & vidi abundātes eas,
34 & non memorantes mandatorum tuorum. †Nunc ergo
pondera in ſtatera noſtras iniquitates, & eorum qui ha-
bitant in ſeculo: & non inuenietur nomen tuum, niſi in
35 Iſraël. †Aut quādo non peccauerūt in conſpectu tuo, q̄
habitant terrā? aut quæ gens ſic obſeruauit mādata tua?
36 †Hos quidē per nomina inuenies ſeruaſſe mandata tua,
gentes autem non inuenies.

Retunditur curioſi ſcrutatoris præſumptio, adductis varijs ſimilitudinibus. CAP. IIII.

1 ET reſpondit ad me angelus, qui miſſus eſt ad me, cui
A nomen Vriel, †& dixit mihi: Excedens exceſſit cor
2 tuum in ſeculo hoc, & comprehenderet cogitas viam
3 altiſſimi. †Et dixi, Ita Domine meus. Et reſpōdit mihi, &
dixit: Tres vias miſſus ſum oſtendere tibi, & tres ſimilitu
4 dines proponere corā te: †de q̄bus mihi ſi renuntiaueris
vnam ex his, & ego tibi demonſtrabo viam quam deſide
5 ras videre: & docebo te, vnde ſit cor malignum. †Et dixi:
Loquere Dn̄e meus. Et dixit ad me: Vade, pōdera mi-
hi ignis pondus, aut menſura mihi flatū venti, aut reuo
6 ca mihi diem quæ præterijt. †Et reſpōdi, & dixi: Quis na
7 torum poterit facere, vt me interroges de his? †Et dixit
ad me, Si eſſem interrogans te, dicēs: Quantæ habitatio-
nes ſunt in corde maris, aut quantæ venæ ſunt in princi-
pio abyſſi, aut quātæ venæ ſunt ſuper firmamentum, aut
8 qui ſunt exitus paradiſi: †diceres mihi fortaſſis in abyſſū
non deſcendi, neque in infernum adhuc, neque in cæ-
9 lum vnquam aſcendi. †Nūc autem non interrogaui te,
niſi de igne, & vento, & die, per quē tranſiſti, & à quibus
10 ſeparari non potes: & non reſpondiſti mihi de eis. †Et di
xit mihi. Tu quę tua ſunt, tecum coadoleſcentia, non po
11 tes cognoſcere: †& quomodo poterit vas tuum capere al
tiſſimi viam, & iam exterius corrupto ſeculo intelligere
12 corruptionem euidētem in facie mea? †Et dixi illi, Melius
erat nos non eſſe, quàm adhuc viuentes viuere in impie-
13 tatibus, & pati, & non intelligere de qua re. †Et reſpōdit Iud.9.b.8.
ad me, & dixit, Proficiſcens profectus ſum ad ſyluam li- 4.Re.14.c.9.
gnorū campi, & cogitauerunt cogitationē, & dixerunt:
14 †Venite & eamus, & faciamus ad mare bellum, vt rece-
15 dat coram nobis, & faciamus nobis alias ſyluas. †Et ſi-
B militer fluctus maris & ipſi cogitauerunt cogitationem
& dixerunt: Venite aſcendentes, debellemus ſyluas cā-
pi, vt & ibi conſummemus nobiſmetipſis aliam regio-
16 nem. †Et factus eſt cogitatus ſyluæ in vanum, venit

17 enim ignis, & conſumpſit eam. † Similiter & cogitatus
18 fluctuum maris: ſtetit enim arena, & prohibuit eos. †Si
enim eſſes iudex horum, quem inciperes iuſtificare, aut
19 quem condemnare? †Et reſpondi, & dixi: Vtiq; vanam
cogitationem cogitauerunt: terra enim data eſt ſyluæ, &
20 mari locus portare fluctus ſuos. †Et reſpondit ad me, &
dixit: Bene tu iudicaſti, & quare nõ iudicaſti tibimetipſi?
21 †Quemadmodùm enim terra ſyluæ data eſt, & mare flu-
ctibus ſuis: ſic qui ſuper terram inhabitant, quæ ſunt ſu-
per terram intelligere ſolummodo poſſunt: & qui ſuper
22 cælos, quæ ſuper altitudinem cælorũ. †Et reſpondi, &
C dixi: Deprecor te Dñe, vt mihi detur ſenſus intelligen-
23 di: †non enim volui interrogare de ſuperioribus tuis, ſed
de his quæ pertranſeunt per nos quotidie. propter quid
Iſraël datus in opprobrium gẽtibus, quem dilexiſti po-
pulum, datus eſt tribobus impiis, & lex patrum noſtro-
rum in interitum dedocta eſt, & diſpoſitiones ſcriptæ
24 nuſquam ſunt: †& pertranſiuimus de ſeculo, vt locuſtæ,
& vita noſtra ſtupor, & pauor, & nec digni ſumus mi-
25 ſericordiam cõſequi. †Sed quid faciet nomini ſuo quod
26 inuocatum eſt ſuper nos? Et de his interrogaui. †Et re-
ſpondit ad me, & dixit: Si fueris plurimum ſcrutatus,
frequenter miraberis: quoniam feſtinans feſtinat ſecu-
27 lum pertranſire, † & non capit portare quæ in futuris
temporibus iuſtis repromiſſa ſunt: quoniam plenũ in-
28 iuſtitia eſt ſeculum hoc, & infirmitatibus. †De quibus
autem interrogas, dicam: ſeminatum enim eſt malum,
29 & necdum venit deſtructio ipſius. † Si ergo non inuer-
ſum fuerit quod ſeminatum eſt, & diſceſſerit locus vbi
ſeminatum eſt malum, non veniet vbi ſeminatum eſt
30 bonum. †Quoniam gramen ſeminis mali, ſeminatum
eſt in corde Adam ab initio: & quantum impietatis ge-
nerauit vſque nunc, & generat vſque cùm veniat area?
31 †Æſtima autem apud te gramen mali ſeminis, quantum
32 fructum impietatis generauit, † quando ſecatæ fuerint
ſpicæ, quarum non eſt numerus, quàm magnam aream
*Quo. 2. 33 incipient facere? †Et reſpõdi, & dixi, *Quomodo, &
34 quando hæc? Quare modici, & mali anni noſtri? †Et
reſpondit ad me, & dixit mihi: Non feſtines tu ſuper Al-
tiſſimum. Tu enim feſtinas inaniter eſſe ſuper ipſum:
35 nam exceſſus tuus multus. †Nõnne de his interrogaue-
runt animæ iuſtorum in promptuariis ſuis dicentes, Vſ-
quequo ſpero ſic? & quando veniet fructus areæ merce-
36 dis noſtræ? †Et reſpondit ad ea Ieremiel archangelus, &
dixit: Quãdo impletus fuerit numerus ſeminum in vo-
37 bis, quoniam in ſtatéra ponderauit ſeculum, † & men-
ſura menſurauit tempora, & numero numerauit tem-
pora, & non commouit, nec excitauit vſq; dum implea-
38 tur prædicta mẽſura. †Et reſpondi, & dixi, O Domina-
39 tor Dñe, ſed & nos omnes pleni ſumus impietate. †Et ne
D fortè propter nos non impleantur iuſtorum areæ, pro-
40 pter peccata inhabitantium ſuper terram. †Et reſpondit
ad me, & dixit, Vade, & interroga prægnantem, ſiquan-
do impleuerit nouem menſes ſuos, adhuc poterit ma-
41 trix eius retinere partum in ſemetipſa? †Et dixi, Non po-
teſt Dñe. Et dixit ad me, In inferno promptuaria ani-
42 marum matrici aſſimilata ſunt. †Quemadmodum enim
illa feſtinat quæ parit, effugere neceſſitatem partus: ſic &
43 hæc feſtinat reddere ea quæ commendata ſunt. †Ab ini-
tio tibi demonſtrabitur de his quæ concupiſcis videre.
44 †Et reſpõdi, & dixi, Si inuẽni gratiã ante oculos tuos,
45 & ſi poſſibile eſt, & ſi idoneus ſum, †demonſtra mihi, ſi
pluſquàm præteritum ſit, habet venire, aut plura per-
46 tranſierunt ſuprà quàm futurum eſt. †Quid pertrãſiuit,
47 ſcio: quid autem futurũ ſit ignoro. †Et dixit ad me: Sta
ſuper dexteram partem, & demonſtrabo tibi interpre-
48 tationem ſimilitudinis. †Et ſteti, & vidi: & ecce fornax
ardens tranſijt coram me, & factum eſt, cùm tranſiret
49 flamma, vidi & ecce ſuperauit fumus. †Poſt hæc tranſijt
coram me nubes plena aquæ, & immiſit pluuiam impe-
tu multam: & cùm tranſiſſet impetus pluuiæ, ſuperaue-
50 runt in ea guttæ. † Et dixit ad me, Cogita tibi, ſicut cre-
ſcit pluuia amplius quàm guttæ, & ignis quàm fumus:
ſic ſuperabundauit quæ tranſiuit menſura. Superaue-
51 runt autem guttæ, & fumus: † & oraui, & dixi: Putas
viuo vſque in diebus illis? vel quid erit in diebus illis?
52 † Reſpondit ad me, & dixit: De ſignis, de quibus me in-
terrogas, ex parte poſſum tibi dicere: de vita autem tua
non ſum miſſus dicere tibi, ſed neſcio.

Varia ſigna de futuris rebus Eſdræ per angelum oſtenduntur, pro captiuorum ſpe ac conſolatione. CAP. V.

1 DE ſignis autem: Ecce dies venient, in quibus appre-
A hendentur qui inhabitant terram in cenſu multo:
& abſcondetur veritatis via: & ſterilis erit à fide regio:
2 † & multiplicabitur iniuſtitia ſuper hanc quam ipſe tu
3 vides, & ſuper quam audiſti olim: †& erit impoſitio ve-
ſtigio quam nunc vides regnare regionem, & videbunt
4 eam deſertam. †Si autem tibi dederit Altiſſimus viuere,
5 videbis poſt tertiam tubam, †& reluceſcet ſubitò ſol no-
ctu, & luna ter in die, & de ligno ſanguis ſtillabit, & la-
6 pis dabit vocem ſuam, & populi commouebuntur: † &
regnabit, quem non ſperant qui inhabitant ſuper terrã,
7 & volatilia commigrationem facient: † & mare Sodomi-
ticum piſces reijciet, & dabit vocem noctu, quam non
8 nouerant multi, oẽs autem audient vocẽ eius, †& chaos
fiet per loca multa, & ignis frequenter remittetur, & be-
ſtiæ agreſtes tranſmigrabunt, & mulieres menſtruatæ
9 parient monſtra, †& in dulcibus aquis ſalſæ inuenientur,
& amici oẽs ſemetipſos expugnabunt: & abſcondetur
tũc ſenſus, & intellectus ſeparabitur in promptuarium
10 ſuum: †& quæretur à multis, & non inuenietur: & mul-
tiplicabitur iniuſtitia, & incontinentia ſuper terram.
11 †Et interrogabit regio proximam ſuam, & dicet: Nun-
quid per te pertranſiit iuſtitia iuſtum faciens? Et hoc ne-
12 gabit. †Et erit in illo tempore, & ſperabũt homines, &
non impetrabunt: laborabunt, & nõ dirigentur viæ eo-
13 rũ. †Hæc ſigna dicere tibi permiſſum eſt mihi: Et ſi ora-
ueris iterum, & ploraueris, ſicut & nunc, & ieiunaue-
14 ris ſeptem diebus, audies iteratò horũ maiora. †Et eui-
B gilaui, & corpus meum horruit valde: & anima mea la-
15 borauit, vt deficeret: †& tenuit me qui venit angelus, q
loquebatur in me: & confortauit me, & ſtatuit me ſuper
16 pedes. †Et factum eſt in nocte ſecunda, & venit ad me
Salathiel dux populi, & dixit mihi, Vbi eras? & quare
17 vultus tuus triſtis? †An neſcis, qm̃ tibi creditus eſt Iſrl̃ in
18 regione tranſmigrationis eorum? †Exurge ergo, & gu-
ſta panem, & non derelinquas nos, ſicut paſtor gregem
19 ſuum in manibus luporum malignorum. †Et dixi ei, Va-
de à me, & non appropies ad me. Et audiuit, vt dixi: &
20 receſſit à me. †Et ego ieiunaui diebus ſeptẽ vlulans, &
21 plorans, ſicut mihi mandauit Vriel angelus. †Et factũ
eſt poſt dies ſeptem, & iterum cogitationes cordis mei
22 moleſtæ erant mihi valde, †& reſumpſit anima mea ſpi-
ritum intellectus: & iterum cœpi loqui coram Altiſſimo
23 ſermones, †& dixi: Dñator Dñe ex omni ſylua terræ, &
24 omnibus arboribus eius, elegiſti vineam vnicam: †Et ex
omni terra orbis, elegiſti tibi foueam vnam: & ex omni-
25 bus floribus orbis elegiſti tibi lilium vnum: † & ex om-
nibus abyſſis maris, repleſti tibi riuum vnum: & ex om-
nibus ædificatis ciuitatibus, ſanctificaſti tibimetipſi Siõ:
26 † & ex omnibus creatis volatilibus, nominaſti tibi colũ-
bam vnam: & ex omnibus plaſmatis pecoribus, proui-
27 diſti tibi ouem vnã: †& ex omnibus multiplicatis popu-
lis, acquiſiuiſti tibi pplm̃ vnum: & ab omnibus proba-
28 tam legem donaſti huic, quem deſideraſti pplo. †Et nũc
Dñe, vt quid tradidiſti vnum pluribus? Et præparaſti ſu-
per vnam radicem alias, & diſperdidiſti vnicum tuum in
29 multis: †& conculcauerunt eũ, qui contradicebant ſpõ-
30 ſionibus tuis, qui q; tuis teſtamentis non credebant? †Et
C ſi odiens odiſti pplm̃ tuum, tuis manibus debet caſtiga-
31 ri. †Et factũ eſt, cùm locutus eſſem ſermones, & miſſus
eſt angelus ad me, qui antè venerat ad me præterita no-
32 cte: † & dixit mihi, Audi me, & inſtruam te: & intende
33 mihi, & adijciam coram te. †Et dixi, Loquere Dñe meus.
Et dixit ad me, Valde ro in exceſſu mentis factus es pro

Iſraël:

34 Iſraël an plus dilexiſti eum, quàm qui eum fecit? Et dixi
ad eum: Non Dñe, ſed dolens locutus ſum. Torquent
enim me renes mei per omnem horam, quærentem ap-
prehendere ſemitã Altiſſimi, & inueſtigare partem iu-
35 dicij eius. Et dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare
Dñe? Ad quid naſcebar, aut quare nõ fiebat matrix ma-
tris meæ mihi ſepulchrum, vt nõ viderem laborẽ Iacob,
36 & defatigationem generis Iſraël? Et dixit ad me, Nume
ra mihi qui necdum venerant, & collige mihi diſperſas
37 guttas, & reuirida mihi aridos flores, & aperi mihi
clauſa promptuaria, & produc mihi incluſos in eis fla-
tus, demõſtra mihi vocis imaginẽ: & tunc oſtendam tibi
38 laborem quẽ rogas videre. Et dixi, Dominator Dñe quis
enim eſt qui poteſt hæc ſcire, niſi qui cũ hominibus ha-
39 bitationẽ non habet? Ego autem inſipiẽs, & quomodò
40 potero dicere de his, quibus me interrogaſti? Et dixit
ad me, Quomodò non potes facere vnum de his quæ di-
cta ſunt: ſic non poteris inuenire iudicium meum, aut in
41 fine charitatẽ, quam populo promiſi. Et dixi, Sed ecce
D Domine tu propè es his qui in finẽ ſunt: & quid facient
42 qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui poſt nos? Et di-
xit ad me, Coronæ aſſimilabo iudicium meũ. Sicut non
43 nouiſſimorum tarditas, ſic nec priorum velocitas. Et re-
ſpondi, & dixi, Nec poteras facere eos q facti ſunt, & qui
ſunt, & qui futuri ſunt, in vnum, vt celerius iudicium
44 tuum oſtendas? Et reſpondit ad me, & dixit, Nõ pot
feſtinare creatura ſuper creatorem, nec ſuſtinere ſeculũ
45 et eos qui in eo creandi ſunt, in vnum. Et dixi, Quomodò
dixiſti ſeruo tuo, quoniã viuificans viuificaſti à te creatã
creaturam in vnũ, & ſuſtinebit creatura: poterit & nũc
46 portare præſentes in vnũ. Et dixit ad me, Interrogà ma-
tricem mulieris, & dices ad eam: Et ſi paris, quare p tem-
47 pus? Roga ergo eam, vt det decem in vnũ. Et dixi, Non
48 vtique poterit: ſed ſecundum tẽpus. Et dixit ad me, Et
ego dedi matricem terræ his qui ſeminati ſunt ſup eam
49 per tempus. Quemadmodum enim infans non parit
ea, quæ ſenũ ſunt: ſic ego diſpoſui à me creatum ſeculũ.
50 Et interrogaui, & dixi, Cùm iam dederis mihi viam, lo-
quar corã te: nã mater noſtra, de qua dixiſti mihi, adhuc
51 iuuenis eſt: iam ſenectuti appropinquat. Et rñdit ad me,
52 & dixit, Interroga eã quæ parit, & dicet tibi. Dices enĩ
ei, Quare quos peperiſti, nunc non ſunt ſimiles his qui
53 ante te, ſed minores ſtatura? Et dicet tibi & ipſa, Alij
ſunt qui in iuuentute virtutis nati ſunt: & alij qui ſub
54 tempore ſenectutis, deficiente matrice ſunt nati. Conſi-
dera ergo & tu, quõ minori ſtatura eſtis præ his qui ante
55 vos: & qui poſt vos, minori q̃ vos, quaſi iam ſeneſcẽtes
creaturæ, & fortitudinẽ iuuẽtutis prætereuntes. Et dixi,
Rogo Dñe, ſi inuẽni gratiam ante oculos tuos, demon-
ſtra ſeruo tuo, per quem viſites creaturam tuam.

*Deus omnia nouit antequam fiant, & omnia creauit propter ho-
minem, omniumq; fines conſiderat.* CAP. VI.

1 ET dixit ad me, Initio terreni orbis, & antequam ſta-
A rent exitus ſeculi, & antequã ſpirarent cõuentiones
2 ventorum, & antequã ſonarent voces tonitruũ, & an-
tequam ſplenderent nitores coruſcationũ, & antequam
3 confirmarentur fundamenta paradiſi, & antequã vide-
rentur decóri flores, & antequam confirmarẽtur motæ
virtutes, & antequã colligerentur innumerabiles mili-
4 tiæ angelorum, & antequam extollerentur altitudines
aëris, & antequam nominarentur menſuræ firmamen-
5 torũ, & antequam æſtuarent camini ĩ Sion, & antequã
inueſtigarẽtur præſentes anni, & antequã abalienaren-
tur eorũ qui nunc peccant adinuentiones, & conſignati
6 eſſent qui fidem theſaurizauerunt: tunc cogitaui, & fa-
cta ſunt per me ſolũ, & non per alium: & finis per me, &
7 non per alium. Et reſpondi, & dixi, Quæ erit ſeparatio
temporũ? aut quando prioris finis, & ſequẽtis initium?
8 Et dixit ad me, Ab Abraham vſque ad Iſaac, quãdo nati
ſunt ab eo Iacob & Eſau, manus Iacob tenebat ab initio
9 calcaneũ Eſau, finis enim huius ſeculi Eſau, & princi-
10 pium ſequentis Iacob. Hominis manus inter calcane-
11 & manum. Aliud noli quærere Eſdra. Et reſpõdi, & di-
xi, O dominator Dñe, ſi inuẽni gratiã ante oculos tuos,
12 oro vt demõſtres ſeruo tuo finem ſignorũ tuorũ, quo-
13 rum partẽ mihi demonſtraſti nocte præcedenti. Et re-
ſpondit, & dixit ad me, Surge ſuper pedes tuos, & audi
14 vocẽ pleniſſimã ſonitus. Et erit ſicut cõmotio, nec com
15 mouebitur locus, in quo ſtes ſuper eũ. Ideo cũ loquit,
tu non expauescas, quõ de fine verbũ & fundamentũ terræ
16 intelligitur, quoniam de ipſis ſermo tremiſcit & cõmo
B uetur, ſcit enim quoniã finem eorum oportet cõmuta-
17 ri. Et factũ eſt, cùm audiſſem, ſurrexi ſup pedes meos,
& audiui: & ecce vox loquens, & ſonus eius ſicut ſonus
18 aquarũ multarum, & dixit, Ecce dies veniunt, & erit
quando appropinquare incipiam, vt viſitem habitantes
19 in terra: & quãdo inquirere incipiam ab eis qui iniuſtè
nocuerunt iniuſtitia ſua, & quãdo ſuppleta fuerit humi
20 litas Sion. Et cũ ſuperſignabitur ſeculũ quod incipiet
pertranſire, hæc ſigna faciam: Libri aperientur ante faciẽ
21 firmamẽti, & omnes videbunt ſimul, & anniculi infan
tes loquentur vocibus ſuis, & prægnãtes immaturos pa-
rient infantes triũ & quatuor menſium, & viuent, & ſu-
22 ſcitabunt. Et ſubitò apparebunt ſeminata loca nõ ſemi
nata, & plena promptuaria ſubitò inuenientur vacua:
23 & tuba canet cũ ſono: quam cùm oẽs audierint, ſubitò
24 expaueſcẽt. Et erit in illo tẽpore, debellabũt amici ami-
cos, vt inimici, & expaueſcet terra cũ his: & venæ fontiũ
25 ſtabunt, & non decurrẽt in horis tribus: & erit, omnis
qui derelictus fuerit ex omnibus iſtis quibus prædixi ti-
bi, ipſe ſaluabitur, & videbit ſalutare meum, & finẽ ſecu
26 li veſtri. Et videbunt qui recepti ſunt homines, qui mor
tem non guſtauerunt à natiuitate ſua, & mutabitur cor
27 inhabitantiũ, & conuertetur in ſenſum aliũ. Delebitur
28 enim malũ, & extinguet dolus. Florebit autẽ fides, &
vincetur corruptela, & oſtendetur veritas quæ ſine fru-
29 ctu fuit diebus tantis. Et factũ eſt, cùm loqueret mihi,
& ecce paulatim intuebar ſuper eum ante quẽ ſtabã, &
30 dixit ad me hæc, Vẽni tibi oſtendere tempus vẽturæ no-
31 ctis. Si ergo iterum rogaueris, & iterum ieiunaueris ſe-
ptem diebus, iterum tibi renuntiabo horum maiora per
32 diẽ quàm audiui. Audita eſt enim vox tua apud Altiſſi
C mum. Vidit enim Fortis dilectionẽ tuam, & prouidit pu
33 dicitiam, quam à iuuentute tua habuiſti: & ꝓpter hoc
miſit me demonſtrare tibi hæc omnia, & dicere tibi: Cõ-
34 fide, & noli timere, & noli feſtinare cũ prioribus tẽpo-
ribus cogitare vana, vt non properes à nouiſſimis tẽpo-
35 ribus. Et factum eſt poſt hæc, & fleui iterũ: & ſimiliter
ieiunaui ſeptẽ diebus, vt suppleã tres hebdomadas, quæ
36 dictæ ſunt mihi. Et factũ eſt ĩ octaua nocte, & cor meũ
turbabatur iteratò in me, & cœpi loqui corã Altiſſimo.
37 Inflãmabatur enim ſpiritus meus valde, & anima mea
38 anxiabatur: & dixi, O Domine, loquẽs locutus es ab
initio creaturæ in primo die dicens, Fiat cælum & terra:
39 & tuum verbum opus perfectum. Et erat tunc ſpiritus,
& tenebræ circunferebantur, & ſilentium, ſonus vocis
40 hominis nondum erat abs te. Tũc dixiſti de theſauris
tuis proferri lumẽ luminoſum, quo appareret opus tuũ.
41 Et die ſecundo creaſti ſpiritũ firmamenti, & imperaſti
ei vt diuideret & diuiſionem faceret inter aquas, vt pars
quædam ſurſum recederet, pars verò deorſum maneret.
42 Et tertia die imperaſti aquis cõgregari in ſeptima parte
terræ: ſex verò partes ſiccaſti & conſeruaſti, vt ex his ſint
43 coram te miniſtrãtia ſeminata à Deo, & culta. Verbum
44 enim tuum proceſſit, & opus ſtatim fiebat. Proceſſit
enim ſubitò fructus multitudinis immenſus, & concu-
piſcentiæ guſtus multiformes, & flores colore immutã-
bili, & odores odoramẽti inueſtigabilis, & die tertia hæc
45 facta ſunt. Quarta aũt die imperaſti fieri ſolis ſplendo-
D rẽ, lunæ lumen, ſtellarum diſpoſitionẽ: & imperaſti eis,
46 vt deſeruirent futuro plaſmato homini. Quinto autem
47 die dixiſti ſeptimæ parti, vbi erat aqua congregata, vt
procrearet animalia, & volatilia, & piſces: & ita fiebat.
48 aqua muta, & ſine anima quæ Dei nutu iubebant, ani-
malia faciebat, vt ex hoc mirabilia tua nationes enarrẽt.

49 †Et tunc conſeruaſti duas animas: nomẽ vni vocaſti He-
50 noch, & nomen ſecundę vocaſti Leuiathan, †& ſeparaſti
ea ab alterutro. Non enim poterat ſeptima pars, vbi erat
51 aqua congregata capere ea. †Et dediſti Henoch vnã par-
tem, quæ ſiccata eſt tertio die, vt habitet in ea vbi ſunt
52 montes mille. †Leuiathan autem dediſti ſeptimam par-
tem humidam, & ſeruaſti eam, vt fiat in deuorationem
53 quibus vis, & quando vis. †Sexto autem die imperaſti
terræ, vt crearet coram te iumenta, & beſtias, & reptilia:
54 †& ſuper his Adam, quem conſtituiſti ducem ſuper om
nibus factis quæ feciſti, & ex eo educimur nos omnes,
55 quemq́ue elegiſti populum. †Hæc autẽ omnia dixi co-
56 ram te Domine, quia propter nos creaſti ſeculum. †Re-
ſiduas autem gentes ab Adam natas dixiſti eas nil eſſe,
& quoniam ſaliuæ aſſimilatæ ſunt, & quaſi ſtillicidium
57 de vaſe ſimilaſti abundãtiam eorum. †Et nunc Domine,
ecce, iſtæ gentes quæ in nihilum deputatæ ſunt, cœpe-
58 runt dominari noſtri, & deuorare: †nos autem populus
tuus quem vocaſti primogenitum vnigenitum æmula-
59 torem tuum, traditi ſumus in manibus eorum: †& ſi
propter nos creatum eſt ſeculum, quare non hæredita-
tem poſſidemus cum ſeculo? Vſquequo hęc,

Abſque tribulationibus non peruenitur ad immortalem vitam: & nunc quidem proſunt orationes iuſtorum, poſt extremum autem iudicium nihil immutabitur. Varijs vitijs ſubijciunt ſe homines, ſed Dominus eſt miſericors. CAP. VII.

1 ET factum eſt, cùm finiſſem loqui verba hæc, miſſus
A eſt ad me angelus q miſſus fuerat ad me primis no-
2 ctibus, †& dixit ad me, Surge Eſdra, & audi ſermones
3 quos veni loqui ad te. †Et dixi, Loquere Deus meus. Et
dixit ad me, Mare poſitũ eſt in ſpatioſo loco, vt eſſet
4 altum, & immenſum: †erit autem ei introitus in angu-
5 ſto loco poſitus, vt eſſet ſimilis fluminibus. †Quis enim
volens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel domi-
nari eius? ſi non tranſierit anguſtum, in latitudinẽ quo-
6 modò venire poterit? †Itẽ aliud, Ciuitas eſt ædificata,
& poſita in loco campeſtri: eſt autem plena omnium
7 bonorum. †Introitus eius anguſtus, & in præcipiti po-
ſitus, vt eſſet à dextris quidem ignis, à ſiniſtris aqua al-
8 ta: ſemita autem eſt vna ſola inter eos poſita, hoc eſt, in-
ter ignem, & aquam, vt non capiat ſemita, niſi ſolum-
9 modò veſtigium hominis. †Si autem dabitur ciuitas ho-
mini in hæreditatem, ſi nunquam antepoſitum pericu-
lum pertranſierit, quomodò accipiet hæreditatem ſuã?
10 †Et dixi, Sic Domine. Et dixit ad me, Sic eſt & Iſrl̃ pars.
11 †Propter eos enim feci ſeculum: & quando tranſgreſſus
eſt Adam conſtitutiones meas, iudicatum eſt quod fa-
12 ctũ eſt. †Et facti ſunt introitus huius ſeculi anguſti, &
dolentes, & laborioſi: pauci autem & mali, & periculo-
13 rum pleni, & labore magnopere fulti. †Nam maioris ſe-
culi introitus ſpatioſi, & ſecuri, & facientes immorta-
14 litatis fructum. †Si ergo ingredientes non fuerũt ingreſſi
qui viuunt, anguſta & vana hæc: non poterunt recipere
15 quæ ſunt repoſita. †Nunc ergo quare tu conturbaris,
cùm ſis corruptibilis? & quid moueris tu, cùm ſis mor-
16 talis? †Et quare non accepiſti in corde tuo quod eſt futu-
17 rum, ſed quod in præſenti? †Reſpondi & dixi, Domi-
nator Domine, ecce diſpoſuiſti lege tua, quoniam iuſti
18 hæreditabunt hæc, impij autem peribunt. †Iuſti autem
ferent anguſta, ſperantes ſpatioſa: qui enim impiè geſ-
ſerunt, & anguſta paſſi ſunt, & ſpatioſa non videbunt.
19 †Et dixit ad me, Non eſt iudex ſuper Deum, neque in-
20 telligens ſuper Altiſſimum. †Pereunt enim multi præ-
B ſentes, quia negligitur quæ antepoſita eſt Dei lex. †Man-
21 dans enim mandauit Deus venientibus, quando vene-
runt, quid facientes viuerent, & quid obſeruantes non
22 punirentur. †Hi autem non ſunt perſuaſi, & contradi-
23 xerunt ei, & conſtituerunt ſibi cogitamen vanitatis, †&
propoſuerunt ſibi circumuentiones delictorum, & ſu-
perdixerunt Altiſſimo non eſſe, & vias eius non cogno-
24 uerunt, †& legem eius ſpreuerunt, & ſponſiones eius
abnegauerunt, & in legitimis eius fidem non habuerũt,
25 & opera eius non perfecerunt. †Propter hoc Eſdra, vacua
26 vacuis, & plena plenis. †Ecce tẽpus veniet, & erit quan-
do venient ſigna quæ prædixi tibi, & apparebit ſponſa,
27 & appareſcens oſtendetur quę nũc ſubducitur terra: †&
omnis qui liberatus eſt de prædictis malis, ipſe videbit
28 mirabilia mea. †Reuelabitur enim filius meus IESVS
cum his qui cum eo ſunt, & iucundabuntur qui relicti
29 ſunt in annis quadringentis. †Et erit poſt annos hos, &
morietur filius meus CHRISTVS, & oẽs qui ſpira-
30 mentum habent homines: †& conuertetur ſeculum in
antiquum ſilentium diebus ſeptem, ſicut in prioribus
31 iudiciis, ita vt nemo derelinquatr. †Et erit poſt dies ſe-
ptem, & excitabitur quod nondum vigilat ſeculum, &
32 morietur corruptũ, †& terra reddet quæ in ea dormiũt,
& puluis qui in eo ſilentio habitant, & prõptuaria red-
33 dent quæ eis commendatæ ſunt animę. †Et reuelabitur
Altiſſimus ſuper ſedem iudicij, & pertranſibũt miſeriæ,
34 & longanimitas congregabitur. †Iudicium autem ſolũ
35 remanebit, veritas ſtabit, & fides conualeſcet, †& opus Gen. 18. a. 23
ſubſequetur, & merces oſtendetur, & iuſtitiæ vigilabũt, Exo. 32. c. 11
36 & iniuſtitiæ nõ dñabuntur. †Et dixi, Primus Abraham 2. Reg. 24. c. 17.
C propter Sodomitas orauit, & Moyſes pro patribus qui 2. Pa. 6. e. 14.
37 in deſerto peccauerunt, †& qui poſt eũ pro Iſraël in die- 3. Reg. 17. d. 21. & 18.
38 bus Achaz, & Samuelis, †& Dauid pro confractione, & d. 35. 4. Reg. 19.
39 Salomon pro eis qui venerunt in ſanctificationem, †& c. 15.
Elias pro his qui pluuiam acceperunt, & pro mortuo vt
40 viueret, †& Ezechias pro pplõ in diebus Sennacherib, &
41 multi pro multis. †Si ergo modò qñ corruptibile incre-
uit, & iniuſtitia multiplicata eſt, & orauerunt iuſti pro
42 impiis: quare & nunc ſic non erit? †Et rñdit ad me, & di-
xit: Præſens ſeculum non eſt finis, gloria in eo frequens
43 manet: pp hoc orauerũt pro inualidis. †Dies enim iu-
dicij erit finis temporis huius, & initium tẽporis futuræ
44 immortalitatis, in quo tranſiuit corruptela: †ſoluta eſt
intemperantia, abſciſſa eſt incredulitas: creuit autẽ iu-
45 ſtitia, orta eſt veritas. †tunc enim nemo poterit ſaluare
46 eũ qui periit, neq; demergere qui vicit. Et rñdi, †& dixi,
Hic eſt ſermo meus primus & nouiſſimus, qm̃ melius
erat non dare terram Adam, vel cùm iam dediſſet, coër-
47 cere eum vt nõ peccaret. †Quid enim prodeſt homini-
bus in pręſenti viuere in triſtitia, & mortuos ſperare pu-
48 nitionem? †O tu quid feciſti Adam? Si enim tu peccaſti, Rom. 5. a. 2.
non eſt factus ſolius tuus caſus, ſed & noſter qui ex te
49 aduenimus. †Quid enim prodeſt nobis ſi promiſſum eſt
nobis immortale tẽpus: nos autem mortalia opera egi-
50 mus? †Et qm̃ prædicta eſt nobis perennis ſpes: nos verò
51 peſſimi vani facti ſumus. †Et qm̃ repoſita ſunt nobis ha-
bitacula ſanitatis, & ſecuritatis: nos verò malè cõuerſati
52 ſumus. †Et qm̃ repoſita eſt gloria Altiſſimi ꝓtegere eos
qui tardè conuerſati ſunt: nos autem peſſimis viis am-
53 bulauimus. †Et qm̃ oſtendetur paradiſus, cuius fructus
incorruptus perſeuerat, in quo eſt ſecuritas, & medęla:
54 †nos verò non ingredimur: in ingratis enim locis con-
55 uerſati ſumus. †Et qm̃ ſuper ſtellas fulgebũt facies eorũ
D qui abſtinentiam habuerunt, noſtræ autem facies ſuper
56 tenebras nigræ: †non enim cogitauimus viuentes quãdo
iniquitatem faciebamus, ꝙ incipiemus poſt mortẽ pati.
57 †Et rñdit, & dixit, Hoc eſt cogitamẽtũ certaminis quod
58 certabit qui ſuper terrã natus eſt homo, †vt ſi victus fue-
rit, patiatur quod dixiſti: ſi autem vicerit, recipiet quod
59 dico: qm̃ hæc eſt vita quam Moyſes dixit eum viueret, ad
60 pplm̃, dicẽs, Elige tibi vitã, vt viuas. †Non crediderunt Deute. 30. d. 19.
autem ei, ſed nec poſt eum prophetis, ſed nec mihi q lo-
61 cutus ſum ad eos: †qm̃ non eſſet triſtitia in perditionem
eorum, ſicut futurum eſt gaudium ſuper eos, quib⁹ per-
62 ſuaſa eſt ſalus. †Et rñdi, & dixi, Scio Dñe, quoniã voca-
tus eſt Altiſſimus miſericors in eo, ꝙ miſereatur his qui
63 nondum in ſeculo aduenerunt, †& ꝙ miſeretur illis qui
64 conuerſionẽ faciunt in lege eius: †& longanimis eſt, qm̃
longanimitatem præſtat his qui peccauerunt quaſi ſu-
65 operibus: †& munificus eſt, qm̃ quidem donare vult pro
66 exigentiis: †& multæ miſericordiæ, qm̃ multiplicat ma-
gis miſericordias his qui p̃ſentes ſunt, & qui pręterierũt,

& qui

67 & qui futuri ſunt. Si enim non multiplicauerit miſeri-
cordias ſuas, non viuificabitur ſeculum cum his qui in-
68 hæreditabant in eo. Et donat: quoniam ſi non donaue-
rit de bonitate ſua, vt alleuentur hi qui iniquitatem fece
runt, de ſuis iniquitatibus non poterit decies milleſima
69 pars viuificari hominum. Et iudex ſi non ignouerit his
qui curati ſunt verbo eius, & deleuerit multitudinem
70 contentionum: non fortaſſis derelinquerentur in innu
merabili multitudine, niſi pauci valde.

Deus in hoc ſeculo miſericors agnoſcitur propter peccatores: plurimi tamen damnantur, at iuſtis præmia ſunt repoſita.

C A P. VIII.

1 ET reſpondit ad me, & dixit, Hoc ſeculum fecit Al-
A tiſſimus propter multos, futurum autē propter pau
2 cos. Dicam autem coram te ſimilitudinem Eſdra. Quo
modò autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam
dabit terram multam magis vnde fiat fictile, paruum au
tem puluerem vnde aurum fit: ſic & actus præſentis ſe-
3 culi. Multi quidem creati ſunt, pauci autem ſaluabun-
4 tur. Et reſpondi, & dixi, Abſorbe ergo anima ſenſum,
5 & deuora quod ſapit: conuenisti enim obaudire, & pro
phetare volens. Nec enim tibi datum eſt ſpatium, niſi volens 3.
6 ſolummodò viuere. O Domine ſi non permittes ſeruo
tuo, vt oremus coram te, & des nobis ſemen cordi, & ſen
ſui culturam, vnde fructus fiat, vnde viuere poſſit omnis
7 corruptus, qui portabit locum hominis? Solus enim es,
& vna plaſmatio nos ſumus manuum tuarum, ſicut lo-
8 cutus es: & quomodò nunc in matrice plaſmatum eſt
corpus, & præſtas membra: conſeruatur in igne & aqua
tua creatio, & nouem menſibus patitur tua plaſmatio
9 tuam creaturam quę in ea creata eſt: ipſum autem quod
ſeruat, & quod ſeruatur vtraq; ſeruabuntur: ſeruataque
10 quandoq; iterū reddit matrix quæ in ea creuerunt. Im-
peraſti enim ex ipſis membris, hoc eſt mamillis præbere
11 lac fructui mamillarum, vt nutriatur id quod plaſma-
tum eſt vſq; in tempus aliquod, & poſtea diſponas eum
12 tuæ miſericordiæ. Enutriſti eum tua iuſtitia, & erudi-
13 ſti eum in lege tua, & corripuiſti eum tuo intellectu: &
mortificabis eum, vt tuam creaturā: & viuificabis eum,
14 vt opus tuum. Si ergo perdideris eum qui tantis labo-
B ribus plaſmatus eſt: tuo iuſſu facile eſt ordinari, vt & id
15 quod fiebat, ſeruaretur. Et nunc Domine dicam, de om
ni homine tu magis ſcis: de populo autem tuo, ob quem
16 doleo: & de hæreditate tua, propter quā lugeo: & ꝓpter
Iſraël, per quē triſtis ſum: & de Iacob, ꝓpter quē doleo:
17 ideo incipiam orare coram te pro me, & pro eis: quo-
18 niam video lapſus noſtros qui inhabitamus terrā. Sed
19 audiui celeritatem iudicis qui futurus eſt. Ideo audi vo
cem meam, & intellige ſermonem meum, & loquar co-
ram te. Initium verborum Eſdræ priuſquàm aſſumere-
20 tur: & dixi, Domine qui inhabitas ſeculum, cuius ocu-
21 li eleuati in ſuperna & aëre: & cuius thronus inæſtima
bilis, & gloria incomprehenſibilis: cui aſtat exercitus an
22 gelorum cum tremore, quorū ſeruatio in vento & igni
conuertitur: cuius verbum verum, & dicta perſeueran-
23 tia: cuius iuſſio fortis, & diſpoſitio terribilis: cuius aſpe
ctus areſacit abyſſos, & indignatio tabeſcere facit mon-
24 tes, & veritas teſtificatur: exaudi orationem ſerui tui, &
25 auribus percipe precationem figmenti tui. Dum enim
26 viuo, loquar: & dum ſapio, reſpondebo. Nec reſpicias
27 populi tui delicta, ſed qui tibi in veritate ſeruiunt. Nec
intendas impia gentium ſtudia, ſed qui tua teſtimonia
28 cum doloribus cuſtodierunt. Nec cogites qui in conſpe
ctu tuo falsè cōuerſati ſunt, ſed memorare qui ex volun-
29 tate tua timorem cognouerunt. Neq; volueris perdere,
qui pecudum mores habuerunt: ſed reſpicias eos qui le-
30 gem tuam ſplendidè docuerūt. Nec indigneris eis, qui
beſtijs peiores iudicati ſunt: ſed diligas eos qui ſemper in
31 tua iuſtitia cōfidunt, & gloria. Quoniam nos & patres
C noſtri talibus morbis languemus: tu autem propter nos
32 peccatores miſericors vocaberis. Si enim deſideraueris
vt noſtri miſerearis, tūc miſericors vocaberis, nobis au-
33 tem non habentibus opera iuſtitiæ. Iuſti enim, quibus
ſunt opera multa repoſita, ex proprijs operibus recipient
34 mercedem. Quid eſt enim homo, vt ei indigneris: aut
35 genus corruptibile, vt ita amarus ſis de ipſo? In veri- 1.Re.8.c.46.
tate enim nemo de genitis eſt, qui non impiè geſſit, & de 2.Pa.6.f.36.
36 confitentibus qui non deliquit. In hoc enim annun-
tiabitur iuſtitia tua, & bonitas tua Domine, cùm miſer-
tus fueris eis qui non habent ſubſtantiam bonorū ope-
37 rū. Et reſpondit ad me, & dixit: Rectè locutus es ali-
38 qua: & iuxta ſermones tuos ſic & fiet. Quoniam non
verè cogitabo ſuper plaſma eorum qui peccauerunt an-
39 te mortem, ante iudicium, ante perditionem: ſed iu- Gene.4.a.4.
cundabor ſuper iuſtorum figmentum, & memorabor
peregrinationis quoque, & ſaluationis, & mercedis re-
40 ceptionis. Quomodò ergo locutus ſum, ſic & eſt. Si- Mat.13.a.4.
41 cut enim agricola ſerit ſuper terrā ſemina multa, & plan & 20.b.16.
tationes multitudinis plantat, ſed non in tempore om-
nia quæ ſeminata ſunt, ſaluātur, ſed nec omnia quę plan
tata ſunt radicabunt: ſic & qui in ſeculo ſeminati ſunt,
42 non omnes ſaluabuntur. Et reſpondi, & dixi, Si in-
43 ueni gratiam, loquar. Quomodò ſemen agricolæ ſi nō
aſcenderit aut non acceperit pluuiam tuam in tempore,
44 aut ſi corruptum fuerit multitudine pluuiæ, ſic perit:
& ſimiliter homo qui manibus tuis plaſmatus eſt, & tu
ei imago nominatus: quoniam ſimilatus es ei, propter
45 quē omnia plaſmaſti, & ſimilaſti ſemini agricolæ. Non
iraſcaris ſuper nos: ſed parce populo tuo, & miſerere hę-
46 reditati tuæ. Tu autem creaturæ tuæ miſereris. Et re-
D ſpondit ad me, & dixit, Quæ ſunt præſentia pręſentibus,
47 & quæ futura futuris. Multum enim tibi reſtat, vt poſ-
ſis diligere meam creaturam ſuper me: tibi autem fre-
48 quenter & ipſi proximaui, iniuſtis autē nunquam. Sed
49 & in hoc mirabilis es coram Altiſſimo, quoniam humi
liaſti te ſicut decet te, & non iudicaſti te, vt inter iuſtos
50 plurimum glorificeris. Propter quod miſeriæ multæ,
& miſerabiles efficientur eis qui habitant ſeculū in no-
51 uiſſimis: quia in multa ſuperbia ambulauerunt. Tu au-
tem pro te intellige, & de ſimilibus tuis inquire gloriā.
52 Vobis enim apertus eſt paradiſus, plantata eſt arbor vi-
tæ, præparatum eſt futurum tempus, præparata eſt abun
dantia, ædificata eſt ciuitas, probata eſt requies, perfecta
53 eſt bonitas, & perfecta ſapientia. Radix mali ſignata
eſt à vobis, infirmitas, & tinea à vobis abſconſa eſt: &
54 in infernum fugit corruptio in obliuione. Tranſierunt
dolores, & oſtenſus eſt in fine theſaurus immortalita-
55 tis. Noli ergo adijcere inquirendo de multitudine eo-
56 rum qui pereunt. Nam & ipſi accipientes libertatem,
ſpreuerunt Altiſſimum, & legem eius contempſerunt,
57 & vias eius dereliquerunt. Adhuc autem iuſtos eius Pſal.13.a.1.
58 conculcauerunt, & dixerunt in corde ſuo non eſſe Deū: & 52.a.1.
59 & quidem ſcientes quoniam moriūtur. Sicut enim vos
ſuſcipient quæ prædicta ſunt: ſic eos ſitis & cruciatus,
quæ præparata ſunt: non enim voluit hominem diſper-
60 di. Sed & ipſi qui creati ſunt, coinquinauerunt nomen
eius qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui præparauit
61 eis vitam. Quapropter iudicium meum modò appro-
62 pinquat. Quæ non omnibus demonſtraui, niſi tibi,
63 & tibi ſimilibus paucis. Et reſpondi, & dixi: Ecce
nunc Domine demonſtraſti mihi multitudinem ſigno-
rum, quæ incipies facere in nouiſſimis, ſed non demon-
ſtraſti mihi quo tempore.

Iudicia Dei ſicut & alia eius opera egregia, præcedent aliqua ſigna.

C A P. IX.

1 ET reſpondit ad me, & dixit, Metiens metire tem-
A pus in ſemetipſo: & erit cùm videris, quando tran-
2 ſierit pars quædam ſignorum quæ prædicta ſunt, tunc
intelliges quoniam ipſum eſt tempus in quo incipiet Al
3 tiſſimus viſitare ſeculum quod ab eo factum eſt. Et qn̄
videbitur in ſeculo motio locorū, & populorum turba-
4 tio, tūc intelliges qm̄ de his erat Altiſſimus locutus à die
5 bus qui fuerūt ante te ab initio Sicut enim omne quod
factum eſt in ſeculo, initiū habet, pariter & conſumma-

6 tionem, & conſummatio eſt manifeſta: † ſic & Altiſſimi
tempora initia habent manifeſta in prodigijs & virtuti-
7 bus, & cõſummationes in actu, & in ſignis. †Et erit, om-
nis qui ſaluus factus fuerit, & qui poterit effugere per o-
8 pera ſua & per fidem, in qua credidiſtis, †relinquetur de
prædictis periculis, & videbit ſalutare meũ in terra mea,
9 & in finibus meis: quoniam ſanctificaui me à ſeculo. †Et
tunc miſerebuntur qui nunc abuſi ſunt vias meas: & in
tormentis cõmorabuntur hi qui eas proiecerunt in con
10 temptu. †Qui enim non cognouerunt me, viuentes be-
11 neficia conſecuti: †& qui faſtidierunt legem meam cùm
12 adhuc erant habẽtes libertatem, † & cùm adhuc eſſet eis
apertus pœnitentiæ locus non intellexerunt, ſed ſpreue
runt: hos oportet poſt mortem in cruciamento cogno-
13 ſcere. † Tu ergo noli adhuc curioſus eſſe, 'quomodò im-
B pij cruciabuntur: ſed inquire quomodò iuſti ſaluabun-
tur, & quorum ſeculum, & propter quos ſeculũ, & quan
14 do. †Et reſpõdi, & dixi, †Olim locutus ſum, & nunc di-
15 co, & poſtea dicam: quoniam plures ſunt qui pereunt,
Mat.10.b.6. 16 quàm qui ſaluabuntur: † ſicut multiplicatur fluctus ſu-
17 per guttã. Et reſpõdit ad me, & dixit, †Qualis ager, ta-
lia & ſemina: & quales flores, tales & tincturę: & qualis
operator, talis & creatio: & qualis agricola, talis cultu-
18 ra: quoniam tempus erat ſeculi. †Et nunc cùm eſſem pa-
rans his qui nunc ſunt, antequã fieret ſeculum, in quo
19 habitarẽt: & nemo mihi cõtradixit. † tunc enim quiſq;
*creatur 2. & nunc 'creator' in mundo hoc parato, & meſſe indefi-
cienti, & lege inueſtigabili corrupti ſunt mores eorum.
20 † Et conſideraui ſeculum, & ecce erat periculum propter
21 cogitationes quæ in eo aduenerunt. †Et vidi, & peperci
ei valde: & ſeruaui mihi acinum de botro, & plantatio-
22 nem de tribu multa. † Pereat ergo multitudo quæ ſine
cauſa nata eſt, & ſeruetur acinus meus, & plãtatio mea:
23 quia cum multo labore perfeci. † Tu autem ſi adhuc in-
24 tromittas ſeptem dies alios, ſed nõ ieiunabis in eis: †ibis
in campum florum, vbi domus nõ eſt ædificata: & man-
ducabis ſolummodò de floribus campi, & carnẽ non gu
25 ſtabis, & vinum non bibes, ſed ſolummodò flores: †de-
precare Altiſſimum ſine intermiſſione, & veniam, & lo-
26 quar tecum. †Et profectus ſum, ſicut dixit mihi in cam-
C pũ, qui vocatur Ardath, & ſedi ibi in floribus. Et de her-
bis agri manducaui, & facta eſt eſca earum mihi in ſatu-
27 ritatem. †Et factum eſt poſt dies ſeptem, & ego diſcum-
bebam ſupra fœnum, & cor meũ iterũ turbabatur ſicut
28 antè. † Et apertũ eſt os meum, & inchoaui dicere coram
Exo.19.b.9. & 24.a.1. Deu.4.b.12. 29 Altiſſimo, & dixi, †O Domine, te nobis oſtendens oſten
ſus es patribus noſtris in deſerto, quod non calcatur: &
infructuoſo, quando erant exeuntes de Ægypto: & dicẽs
30 dixiſti, †Tu Iſraël audi me, & ſemẽ Iacob intende ſermo-
31 nibus meis. †Ecce enim ego ſemino in vobis legem meã,
& faciet in vobis fructum, & glorificabimini in eo per ſe
32 culum. † Nam patres noſtri accipientes legem, non ſer-
uauerunt, & legitima mea nõ cuſtodierunt, & fructus eſt
fructus legis non parens: nec enim poterat, quoniã mus
Exo.32.f.28 33 erat. †Nam qui acceperunt, perierunt, non cuſtodientes
34 quod in eis ſeminatum fuerat. † Et ecce conſuetudo eſt,
vt cùm acceperit terra ſemen, vel nauem mare, vel vas ali
quod eſcam vel potum: cùm fuerit exterminatum id, in
35 quo ſeminatũ eſt, vel in quod miſſum eſt; † ſimul id qđ
ſeminatum, vel miſſum eſt, vel quæ ſuſcepta ſunt, exter-
D minantur, & ſuſcepta iam non manent apud nos: ſed no
36 bis ſic non factum eſt. †Nos quidem qui legẽ accepimus
peccantes periuimus, & cor noſtrũ quod ſuſcepit eam:
Iſa.48.a.2. 37 † nam lex non perijt, ſed permãſit in ſuo labore. †Et cùm
Inf.10.d.40. 38 loquerer hæc in corde meo, reſpexi oculis meis, & vidi
mulierem in dextera parte, & ecce hæc lugebat, & plora
bat eũ voce magna, & animo dolebat valde, & veſtimen
39 ta eius diſciſſa, & cinis ſuper caput eius. † Et dimiſi cogi
tatus, in quibus eram cogitans, & cõuerſus ſum ad eam,
40 & dixi ei, †Vt quid fles? & quid doles animo? Et dixit ad
41 me, †Dimitte me dñe meus, vt defleam me, & adijciã do
lorem: qm̃ valde amaro ſum animo, & humiliata ſum val
42 de. †Et dixi ei, Quid paſſa es? dic mihi. Et dixit ad me

43 †Sterilis fui ego famula tua, & non peperi, habens mari-
44 tum annis triginta. †Ego enim per ſingulas horas, & per
ſingulos dies, & annos hos triginta deprecor Altiſſimũ
45 nocte ac die. †Et factum eſt, poſt triginta annos exaudi
uit me Deus ancillã tuam, & vidit humilitatem meam,
& attendit tribulationi meæ, & dedit mihi filium: & iu-
cundata ſum ſuper eam valde ego, & vir meus, & om-
46 nes ciues mei, & honorificabamus valde Fortem. †Et
47 nutriui eum cum labore multo. †Et factum eſt cùm
creuiſſet, & veniſſet accipere vxorem, feci diem epuli.

Per mulierem flentem rurſusq́, refulgentem oſtenditur figurari Ieruſalem. CAP. X.

1 ET factum eſt, cùm introiſſet filius meus in thalamo
A ſuo, cecidit, & mortuus eſt: †& euertimus omnes lu
2 mina, & ſurrexerunt omnes ciues mei ad conſolandum
3 me, & quieui vſq; in aliũ diem vſq; noctẽ. †Et factũ eſt,
cùm omnes quieuiſſent vt me conſolarentur vt quieſce-
rem: & ſurrexi nocte, & fugi: & vẽni ſicut vides in hoc
4 campo: † & cogito iam non reuerti in ciuitatem, ſed hîc
conſiſtere: & neq; mãducare, neq; bibere, ſed ſine inter
5 miſſione lugere, & ieiunare vſq; dum moriar. †Et dereli-
qui ſermones in quibus eram, & reſpondi cum iracun-
6 dia ad eam, & dixi, †Stulta ſuper omnes mulieres, nõ vi-
7 des luctum noſtrum, & quæ nobis contingunt? †Quo-
niam Sion mater noſtra omni triſtitia cõtriſtatur, & hu
8 militate humiliata eſt, & luget validiſſimè. †Et nunc quo
niam omnes lugemus, & triſtes ſumus: qm̃ omnes con-
9 triſtati ſumus, tu autem contriſtaris in vno filio? †Inter-
roga enim terram, & dicet tibi: quoniam hęc eſt, quæ de
beat lugere caſum tantorum ſuper eam germinantium.
10 †Et ex ipſa ab initio omnes nati, & alij venient, & ecce,
penè omnes in perditionem ambulant, & exterminium
11 fit multitudo eorum. † Et quis ergo debet lugere ma-
gis, niſi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit,
12 quàm tu, quę pro vno doles? Si autem dicis mihi, †Quo-
niam non eſt planctus meus ſimilis terræ: quoniam fru
ctum vẽtris mei perdidi, quem cum mœroribus peperi,
13 & cum doloribus genui: †terra autẽ ſecundùm viam ter
ræ, abijtq́; in ea multitudo præſens, quo modo euẽnit: &
14 ego tibi dico, † ſicut tu cum labore peperiſti, ſic & terra
15 dat fructum ſuũ homini ab initio ei qui fecit eam. † Nũc
ergo retine apud temetipſam dolorem tuum, & fortiter
16 fer qui tibi contigerunt caſus. †Si enim iuſtificaueris ter-
B minum Dei, & conſilium ſuum recipies in tempore, &
17 in talibus collaudaberis. †Ingredere ergo in ciuitatem ad
18 virum tuum. Et dixit ad me, † Non faciam, neq; ingre-
19 diar ciuitatem, ſed hic moriar. † Et appoſui adhuc loqui
20 ad eam, & dixi, †Noli facere hunc ſermonem: ſed conſen
ti perſuadẽti. Quot enim caſus Sion? Conſolare propter
21 dolorem Ieruſalem. † Vides enim quoniam ſanctificatio
noſtra deſerta effecta eſt, & altare noſtrum demolitũ eſt,
22 & templum noſtrum deſtructum eſt, †& pſalterium no
ſtrum humiliatum eſt, & hymnus conticuit, & exulta-
tio noſtra diſſoluta eſt, & lumen candelabri noſtri extin
ctum eſt, & arca teſtamenti noſtri direpta eſt, & ſancta
noſtra contaminata ſunt, & nomen quod inuocatum
eſt ſuper nos, penè prophanatũ eſt: & liberi noſtri con-
tumeliam paſſi ſunt, & ſacerdotes noſtri ſuccenſi ſunt,
& Leuitę noſtri in captiuitatem abierunt, & virgines no
ſtræ coinquinatę ſũt, & mulieres noſtræ vim paſſę ſunt,
& iuſti noſtri rapti ſunt, & paruuli noſtri perditi ſunt,
& iuuenes noſtri ſeruierunt, & fortes noſtri inualidi fa-
23 cti ſunt: † & quod omnium maius, ſignaculum Sion,
quoniam reſignata eſt de gloria ſua. nam & tradita eſt
24 in manibus eorum qui nos oderunt. † Tu ergo excute
tuam triſtitiam multã, & depone abs te multitudinem
dolorum, vt tibi repropitietur Fortis, & requiem faciet
25 tibi Altiſſimus requietionem laborum. † Et factum
eſt, cùm loquebar ad eam, facies eius fulgebat ſubitò &
ſpecies, coruſcus fiebat viſus eius, vt eſſem pauens valde
26 ad eam, & cogitarem quid eſſet hoc. †Et ecce, ſubitò
emiſit ſonitum vocis magnum timore plenum, vt com-

27 moueretur terra à mulieris ſono. & vidi: & ecce, am-
C plius mulier non comparebat mihi, ſed ciuitas ædifica-
batur, & locus demonſtrabatur de fundamẽtis magnis:
28 & timui, & clamaui voce magna, & dixi, Vbi eſt Vriel (Sup. 4. a. 5.)
angelus, qui à principio venit ad me? qm̃ ipſe me fecit ve
nire in multitudine in exceſſu mentis huius, & factus eſt
finis meus in corruptionem, & oratio mea in impropе-
29 rium. Et cùm eſſem loquens ego hæc, ecce venit ad me,
30 & vidit me: & ecce eram poſitus vt mortuus, & intelle-
ctus meus alienatus erat, & tenuit dexterã meam, & con
fortauit me, & ſtatuit me ſuper pedes meos, & dixit mi-
31 hi, Quid tibi eſt? & quare conturbatus eſt intellectus
tuus, & ſenſus cordis tui? & quare conturbaris? Et dixi,
32 Qm̃ dereliquiſti me, & ego quidem feci ſecundùm ſer-
mones tuos, & exiui in campũ: & ecce vidi, & video qđ
33 non poſſum enarrare. Et dixit ad me, Sta vt vir, & ᵇcom (ᵇ commonebo 1.)
34 mouebo te. Et dixi, Loquere Dñe meus tu in me, noli
35 me derelinquere, vt non fruſtra moriar: qm̃ vidi quæ nõ
36 ſciebã, & audio quæ nõ ſcio. Aut nunquid ſenſus meus
37 fallitur, & anima mea ſomniat? Nunc ergo deprecor te,
vt demonſtres ſeruo tuo de exceſſu hoc. Et reſpõdit ad
38 me, & dixit: Audi me & doceam te, & dicã tibi de qui-
bus times: quoniam Altiſſimus reuelauit tibi myſteria
39 multa. Vidit rectam viam tuam, quoniã ſine intermiſ-
ſione cõtriſtabaris pro populo tuo, & valde lugebas pro
40 pter Sion. Hic ergo intellectus viſionis quæ tibi appa-
41 ruit ante paululum. Quam vidiſti lugentem, inchoaſti
42 conſolari eam. Nunc autem iam ſpeciem mulieris non
43 vides, ſed apparuit tibi ciuitas ædificari: & quoniã enar
44 rabat tibi de caſu filij ſui, hęc abſolutio eſt. Hęc mulier
quam vidiſti, hæc eſt Sion: & quoniam dixit tibi quam
D & nunc conſpicies, vt ciuitatem ædificatã. Et quoniam
45 dixit tibi, quia ſterilis fuit triginta annis: propter qđ erãt
anni ſcilicet triginta, quando non erat in ea adhuc obla-
46 tio oblata. Et factum eſt poſt annos triginta, ædificauit
Salomon ciuitatẽ, & obtulit oblationes: tunc fuit quan-
47 do peperit ſterilis filiũ. Et quod tibi dixit, quoniã nutri-
48 uit eum cum labore, hoc erat, habitatio in Ieruſalem. Et
qm̃ dixit tibi, quòd filius meus veniens in ſuo thalamo
mortuus eſſet, & contigiſſet ei caſus, hoc erat, quæ facta
49 eſt ruina Ieruſalem. Et ecce, vidiſti ſimilitudinem eius:
& quoniam filium lugeret, inchoaſti conſolari eam: &
50 de his quæ contigerunt, hęc erant tibi aperienda. Et nũc
videt Altiſſimus, quoniam ex animo contriſtatus es, &
quoniam ex toto corde pateris pro ea, oſtendit tibi clari
51 tatem gloriæ eius, & pulchritudinem decóris eius. Pro-
pterea enim dixi tibi vt maneres in cãpo vbi domus non
52 eſt ædificata. Sciebam enim ego, quoniã Altiſſimus in-
53 cipiebat tibi oſtendere hæc: propterea dixi tibi vt veni-
54 res in agrum vbi non eſt fundamentum ædificij. Nec e-
nim poterat opus ædificij hominis ſuſtineri in loco, vbi
55 incipiebatur Altiſſimi ciuitas oſtendi. Tu ergo noli ti-
mere, neque expaueſcat cor tuum: ſed ingredere, & vide
ſplendorem & magnitudinem ædificij, quantum capax
56 eſt tibi viſus oculorum videre: & poſt hæc audies quan
57 tum capit auditus aurium tuarum audire. Tu enim bea
tus es præ multis, & vocatus es apud Altiſſimum ſicut &
58 pauci. Nocte autem quæ in craſtinum futura eſt, ma-
59 nebis hic: & oſtendet tibi Altiſſimus eas viſiones ſu-
premorum, quæ faciet Altiſſimus his qui habitant ſu-
60 per terram à nouiſſimis diebus. Et dormiui illam no-
ctem & aliam, ſicut dixerat mihi.

Apparet Eſdræ in viſione aquila principatum vniuerſi vſurpans. CAP. XI.

1 ET vidi ſomnium, & ecce aſcẽdebat de mari aquila,
A cui erant duodecim alæ pennarũ, & capita tria. Et
2 vidi, & ecce expandebat alas ſuas in omnem terram, &
omnes venti cæli inſufflabant in eam, & colligebantur.
3 Et vidi, & de pennis eius naſcebantur contrariæ pennę,
4 & ipſæ fiebant in pennaculis minutis & modicis. Nam
capita eius erant quieſcentia, & dimidium caput erat ma
5 ius aliorũ capitum, ſed ipſa quieſcebat cum eis. Et vidi,
& ecce aquila volauit in pẽnis ſuis, & regnauit ſuper ter
6 ram, & ſuper eos qui habitãt in ea. Et vidi quoniã ſubie
cta erant ei omnia ſub cælo, & nemo illi contradicebat,
7 neque vnus de creatura quæ eſt ſuper terram. Et vidi, &
ecce ſurrexit aquila ſuper vngues ſuos, & miſit vocem
8 pennis ſuis, dicens: Nolite omnes ſimul vigilare, dor-
9 mite vnuſquiſq; in loco ſuo, & per tempus vigilate. Ca
10 pita autem in nouiſſimo ſeruẽtur. Et vidi, & ecce vox
non exibat de capitibus eius, ſed de medietate corporis
11 eius. Et numeraui cõtrarias pennas eius, & ecce ipſæ
12 erant octo. Et vidi, & ecce à dextera parte ſurrexit vna
13 penna, & regnauit ſuper omnem terram. Et factum eſt
B cùm regnaret, venit ei finis, & non apparuit locus eius:
& ſequens exurrexit, & regnabat. Ipſa multũ tenuit tem
14 pus. Et factũ eſt cùm regnaret, & veniebat finis eius,
15 vt non appareret ſicut prior. Et ecce, vox emiſſa eſt illi,
16 dicens: Audi tu quæ tanto tempore tenuiſti terrã: hæc
17 annuntio tibi antequam incipias non apparere. Nemo
18 poſt te tenebit tempus tuum, ſed nec dimidiũ eius. Et
leuauit-ſe tertia, & tenuit principatum ſicut & priores:
19 & non apparuit & ipſa. Et ſic contingebat omnibus
alijs ſingulatim principatum gerere, & iterum nuſquam
20 comparere. Et vidi, & ecce in tempore ſequẽtes pen-
næ erigebantur à dextera parte vt tenerent & ipſæ princi
patũ: & ex his erant quæ tenebant, ſed tamen ſtatim non
21 comparebant. Nam & aliquæ ex eis erigebantur, ſed nõ
22 tenebant principatum. Et vidi poſt hæc, & ecce non
23 comparuerunt duodecim pennæ, & duo pennacula: &
nihil ſupererat in corpore aquilæ, niſi duo capita quie-
24 ſcentia, & ſex pennacula. Et vidi, & ecce ſex pennacu-
C lis diuiſæ ſunt duæ, & manſerunt ſub capite quod eſt ad
dexteram partem. Nam quatuor manſerũt in loco ſuo.
25 Et vidi, & ecce ſubalares cogitabant ſe erigere & tene-
26 re principatus. Et vidi, & ecce vna erecta eſt, ſed ſta-
27 tim non comparuit. Et ſecundæ velocius, quàm prio-
28 res non comparuerunt. Et vidi, & ecce duæ quæ ſupe-
29 rauerunt apud ſemetipſas cogitabant & ipſę regnare: &
in eo cùm cogitarent, ecce vnum quieſcentium capitum
quod erat medium, euigilabat: hoc enim erat duorũ ca-
30 pitum maius. Et vidi quoniam complecta ſunt duo ca-
31 pita ſecum: & ecce conuerſum eſt caput cum his qui cũ
eo erant, & comẽdit duas ſubalares quæ cogitabant re-
32 gnare. Hoc autem caput perconterruit omnem terram,
& dominabatur in ea his qui habitant terram cum labo
re multo, & potentatum tenuit orbis terrarũ ſuper om-
33 nes alas quæ fuerunt. Et vidi poſt hæc, & ecce mediũ
34 caput ſubitò non comparuit, & hoc ſicut alæ. Supera-
uerunt autem duo capita, quæ & ipſa ſimiliter regnaue-
35 runt ſuper terram, & ſuper eos qui habitãt in ea. Et vi-
di, & ecce deuorauit caput à dextera parte illud quod à
36 lęua. Et audiui vocem dicentem mihi: Conſpice con-
37 tra te, & conſidera quod vides. Et vidi, & ecce ſicut leo
D concitatus de ſylua rugiens: & vidi quoniam emittebat
38 vocem hominis ad aquilam, & dixit, dicens: Audi tu, &
39 loquar ad te, & dicet Altiſſimus tibi: Nónne tu es qui
ſuperaſti de quatuor animalibus, quæ feceram regnare
in ſeculo meo, & vt per eos veniret finis temporum eo-
40 rũ? Et quartus veniens deuicit oĩa animalia quę tran-
ſierunt, & potentatu tenuit ſeculum cum tremore mul-
to, & omnem orbem cum labore peſſimo, & inhabitauit
41 tot temporibus orbem terrarum cum dolo. Et iudica-
42 ſti terram non cum veritate. Tribulaſti enim manſue-
tos, & læſiſti quieſcentes, & dilexiſti mẽdaces, & deſtru-
xiſti habitationes eorum qui fructificabant, & humilia-
43 ſti muros eorum qui te non nocuerunt. Et aſcendit con
tumelia tua-vſq; ad Altiſſimum, & ſuperbia tua ad For
44 tem. Et reſpexit Altiſſimus ſuperba tempora, & ecce
45 finita ſunt, & ſcelera eius completa ſunt. Propterea nõ
appareas tu aquila, & alæ tuæ horribiles, & pennacula
tua peſſima, & capita tua maligna, & vngues tui peſſi-
46 mi, & omne corpus tuum vanum, vti refrigeretur om-
nis terra, & reuertatur liberata de tua vi, & ſperet iudi-
cium & miſericordiam eius qui fecit eam.

Ad Eſdræ orationem huius viſionis datur explicatio cum membris ipſius. CAP. XII.

1 ET factum eſt, dũ loqueretur leo verba hæc ad aqui-
A lam: & vidi, †& ecce quod ſuperauerat caput, & nõ
2 comparuerunt quatuor alæ illæ quæ ad eum tranſierũt,
& erectæ ſunt vt regnarent: & erat regnum eorum exile,
3 & tumultu plenũ. †Et vidi, & ecce ipſa non apparebant,
& omne corpus aquilæ incendebatur, & expaueſcebat
terra valde, & ego à tumultu & exceſſu mentis, & à ma-
4 gno timore vigilaui, & dixi ſpiritui meo, †Ecce tu pręſ-
5 titiſti mihi hoc in eo, q ſcrutaris vias Altiſſimi. †Ecce
adhuc fatigat⁹ ſum animo, & ſpiritu meo inualidus ſum
valde, & nec modica eſt in me virtus à multo timore, quã
6 expaui nocte hac. †Nunc ergo orabo Altiſſimum, vt me
7 confortet vſq; in finem. †Et dixi: Dominator Domine, ſi
inuêni gratiam ante oculos tuos, & ſi iuſtificatus ſum a-
pud te pręmultis, & ſi certè aſcendit deprecatio mea an-
8 te faciem tuam, †conforta me, & oſtende ſeruo tuo mihi
interpretationem & diſtinctioné viſus horribilis huius,
9 vt pleniſſimè conſoleris animã meam. †Dignũ enim me
habuiſti oſtendere mihi temporum nouiſſima. Et dixit
10 ad me: †Hæc eſt interpretatio viſionis huius. †Aquilam
11 quam vidiſti aſcẽdentem de mari, hoc eſt regnum quod
12 viſum eſt in viſione Danieli fratri tuo. †Sed non eſt illi
13 interpretatũ, quoniam ego nunc tibi interpretor. †Ecce
dies veniunt, & exurget regnum ſuper terram, & erit ti-
mor terribilior omnium regnorum quæ fuerunt ante eum.
14 †Regnabũt autem in ea reges duodecim, vnus poſt vnũ.
15 †Nam ſecundus incipiet regnare, & ipſe tenebit amplius
B tempus præ duodecim. †Hæc eſt interpretatio duode-
16 cim alarum quas vidiſti. †Et quam audiſti vocem quę lo-
17 cuta eſt, non de capitibus eius exeuntẽ, ſed de medio cor
18 poris eius, †Hęc eſt interpretatio, quoniã poſt tempus re
gni illius naſcentur contentiones non modicæ, & peri-
clitabitur vt cadat: & non cadet tunc, ſed iterum conſti-
19 tuetur in ſuum initium. †Et quoniam vidiſti ſubalares
20 octo cohærentes alis eius, †Hæc eſt interpretatio: exur-
gent in ipſo octo reges, quorum erunt tempora leuia, &
21 anni citati, & duo quidem ex ipſis perient. †Appropin-
quante autem tempore medio, quatuor ſeruabuntur in
tempore, cùm incipiet appropinquare tẽpus eius vt fi-
22 niatur: duæ verò in finem ſeruabuntur. †Et quoniam vi
23 diſti tria capita quieſcentia, †Hæc eſt interpretatio: in no
uiſſimis eius ſuſcitabit Altiſſimus tria regna, & reuoca-
24 bit in ea multa, & dominabuntur terram, †& qui habi-
tant in ea, cũ labore multo ſuper omnes qui fuerunt an-
25 te hos: ꝓpter hoc ipſi vocati ſunt capita aquilę. †Iſti enim
erunt qui recapitulabũt impietates eius, & qui perficiẽt
26 nouiſſima eius. †Et quoniam vidiſti caput maius nõ ap-
C parens, hæc eſt interpretatio eius: quoniã vnus ex eis ſu-
27 per lectũ ſuũ morietur, & tamen cũ tormẽtis. †Nam duo
28 qui perſeuerauerint, gladius eos comedet. †Vnius enim
gladius comedet qui cum eo: ſed tamen hic gladio in no
29 uiſſimis cadet. †Et quoniam vidiſti duas ſubalares traij-
30 cientes ſuper caput quod eſt in dextera parte, †hęc eſt in-
terpretatio. hi ſunt quos cõſeruauit Altiſſimus in finem
31 ſuum, hoc eſt regnum exile, & turbationis plenum. †Si-
cut vidiſti & leonem, quem vidiſti de ſylua euigilantem
& rugientem, & loquentem ad aquilam, & arguentem
eam, & iniuſtitias ipſius per omnes ſermones eius ſicut
32 audiſti: †Hic eſt ventus quem ſeruauit Altiſſimus in fi-
nem ad eos, & impietates ipſorum: & arguet illos, & in-
33 cutiet coram ipſis diſceptiones eorum. †Statuet enim
eos in iudicio viuos: & erit cũ arguerit eos, tũc corripiet
34 eos. †Nam reſiduum populum meum liberabit cum mi
ſeria, qui ſaluati ſunt ſuper fines meos, & iucũdabit eos
quoadusq; veniet finis dies iudicij, de quo locutus ſum
35 tibi ab initio. †Hoc ſomnium quod vidiſti, & hæ inter-
36 pretationes. †Tu ergo ſolus dignus fuiſti ſcire Altiſſimi
37 ſecretum hoc. †Scribe ergo omnia iſta in libro quæ vi-
38 diſti, & pune ea in loco abſcondito: †& docebis ea ſa-
pientes de populo tuo, quorum corda ſcis poſſe capere
39 & ſeruare ſecreta hæc. †Tu autem adhuc ſuſtine hîc alios
dies ſeptem, vt tibi oſtẽdatur quicquid viſum fuerit Al-
40 tiſſimo oſtẽdere tibi. †Et profectus eſt à me. Et factum
D eſt, cùm audiſſet omnis populus quoniã pertranſierunt
ſeptem dies, & ego nõ fuiſſem reuerſus in ciuitatem, &
congregauit ſe omnis à minimo vſque ad maximum: &
41 venit ad me, & dixerunt mihi dicentes: †Quid peccaui-
mus tibi, & quid iniuſtè egimus in te, quoniam dereliu-
42 quens nos ſediſti in loco hoc? †Tu enim nobis ſuperes
ſolus ex omnibus populis, ſicut botrus de vinea, & ſicut
lucerna in loco obſcuro, & ſicut portus & nauis ſaluata
43 à tempeſtate. †Aut non ſufficiunt nobis mala quæ con-
44 tingunt? †Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis erat
melius ſi eſſemus ſuccenſi & nos cum incendio Sion?
45 †Nec enim nos ſumus meliores eorum qui ibi mortui
ſunt. Et plorauerunt voce magna. Et reſpondi ad eos, &
46 dixi: †Cõfide Iſraël, & noli triſtari tu domus Iacob. †Eſt
47 enim memoria veſtri coram Altiſſimo, & Fortis non eſt
48 oblitus veſtri in tentatione. †Ego enim nõ dereliqui vos,
neq; exceſſi à vobis: ſed vêni in hunc locum, vt depreca-
rer pro deſolatione Sion, vt quærerem miſericordiã pro
49 humilitate ſanctificationis veſtrę. †Et nũc ite vnuſquiſq;
veſtrum in domum ſuam, & ego veniã ad vos poſt dies
50 iſtos. †Et profectus eſt populus, ſicut dixi ei, in ciuitatẽ:
51 †ego autem ſedi in campo ſeptẽ diebus, ſicut mihi man-
dauit: & manducabam de floribus ſolummodo agri, de
herbis facta eſt eſca mihi in diebus illis.

Altera viſio Eſdræ oſtenditur, cum ipſius interpretatione. CAP. XIII.

1 ET factum eſt poſt dies ſeptem, & ſomniaui ſomniũ
A nocte. †Et ecce de mari ventus exurgebat, vt contur
2 baret omnes fluctus eius. †Et vidi, & ecce conualeſcebat
3 ille homo cũ millibus cæli: & vbi vultũ ſuũ vertebat vt
conſideraret, tremebant omnia quæ ſub eo videbantur:
4 †& vbicunq; exibat vox de ore eius, ardeſcebant omnes
qui audiebant voces eius, ſicut quieſcit terra quãdo ſen-
5 ſerit ignem. †Et vidi poſt hæc, & ecce cõgregabatur mul
titudo hominum, quorum nõ erat numerus de quatuor
ventis cæli, vt debellarent hominem qui aſcenderat de
6 mari. †Et vidi, & ecce ſibimetipſi ſculpſerat montem ma
7 gnum, & volauit ſuper eum. †Ego autem quæſiui videre
regionem, vel locum vnde ſculptus eſſet mons, & nõ po
8 tui. †Et poſt hæc vidi, & ecce, omnes qui congregati ſunt
ad eum, vt expugnarent eũ, timebant valde, tamen aude
9 bant pugnare. †Et ecce, vt vidit impetũ multitudinis ve-
nientis, non leuauit manum ſuam, neq; frameam tene
bat, neq; aliquod vas bellicoſum niſi ſolũmodo vt vidi,
10 †quoniam emiſit de ore ſuo ſicut flatũ ignis, & de labijs
eius ſpiritus flammæ, & de lingua eius emittebat ſcintil
las & tempeſtates, & cõmiſta ſunt omnia ſimul, hic fla-
tus ignis, & ſpiritus flammæ, & multitudo tempeſtatis:
11 †& cecidit ſuper multitudinem in impetu, quæ præpa-
rata erat pugnare, & ſuccendit omnes, vt ſubitò nihil vi-
deretur de innumerabili multitudine, niſi ſolummodò
12 puluis, & fumi odor: & vidi, & extimui. †Et poſt hæc vidi
ipſum hominem deſcendentem de monte, & vocantem
13 ad ſe multitudinem aliam pacificam, †& accedebat ad eũ
B vultus hominum multorum, quorundam gaudentium,
quorundam triſtantium: aliqui verò alligati, aliqui ad-
ducentes ex eis qui offerebantur: & ægrotaui à multitu-
14 dine pauoris, & expergefactus ſum, & dixi: †Tu ab ini-
tio demonſtraſti ſeruo tuo mirabilia hæc, & dignum me
15 habuiſti vt ſuſciperes deprecationẽ meam: †& nunc de-
16 monſtra mihi adhuc interpretationẽ ſomnij huius. †Si-
cut enim exiſtimo in ſenſu meo: væ qui derelicti fuerunt
in diebus illis: & multò plus væ his qui non ſunt dereli-
17 cti. †Qui enim non ſunt derelicti, triſtes erant. †Intelli-
18 go nũc quæ ſunt repoſita in nouiſſimis diebus, & occur
19 rent eis, ſed & his qui derelicti ſunt. †Propter hoc vene-
runt enim in pericula magna, & neceſſitates multas, ſi-
20 cut oſtendunt ſomnia hæc. †Attamen facilius eſt pericli
tantem venire in hunc, q̃ pertranſire, ſicut nubem à ſe-

culo, & tunc videre quæ contingunt in nouiſſimo. Et re
21 ſpondit ad me, & dixit: † Et viſionis interpretationé dicá
22 tibi: & de quibus locutus es, adaperiam tibi. † Quoniam
23 de his dixiſti qui derelicti ſút, hęc eſt interpretatio. † Qui
aufert periculú illo tempore, hic ſe cuſtodiuit: qui in pe-
riculo inciderunt, hi ſunt qui habent opera & fidem ad
24 Fortiſſimú. † Scito ergo quoniam magis beatificati ſunt
25 qui derelicti ſuper eos, qui mortui ſunt. † Hę interpreta
tiones viſionis, quia vidiſti virum aſcendentem de corde
26 maris, † ipſe eſt quem conſeruat Altiſſimus multis tem-
poribus, qui per ſemetipſum liberabit creaturam ſuam:
27 & ipſe diſponet, qui derelicti ſunt. † Et quoniam vidiſti
28 de ore eius exire, vt ſpiritú, & igné, & tempeſtatem: † &
C quoniam non tenebat phrameam, neq; vas bellicoſum:
corrupit enim impetus eius multitudinem, quę venerat
29 expugnare eú. hæc eſt interpretatio. † Ecce dies veniút,
quádo incipiet Altiſſimus liberare eos qui ſuper terram
30 ſunt: † & veniet in exceſſu mentis ſuper eos qui inhabi-
Mat. 24. a. 7 31 tant terrá. † Et alij alios cogitabunt debellare: ciuitas
ciuitaté, & locus locú, & gens aduerſus gétem, & regnú
32 aduerſus regnú. † Et erit, cùm fient hæc, & contingent
ſigna quæ antè oſtédi tibi: & túc reuelabitur filius meus,
33 quem vidiſti, vt virum aſcendentem. † Et erit quando
audierint omnes gentes vocé eius: & derelinquet vnuſ-
quiſq; in regione ſua bellum ſuum, quod habent ad alte
34 rutrum: † & colligetur in vnum multitudo innumerabi
35 lis, ſicut volentes venire: & expugnare eum. † Ipſe autem
36 ſtabit ſuper cacumen montis Sion. † Sion autem veniet,
& oſtendetur omnibus parata & ædificata, ſicut vidiſti
37 monté ſculpi ſine manibus. † Ipſe autem filius meus ar-
guet quæ adinuenerunt gentes, impietates corú has quę
tempeſtati appropinquauerút propter mala cogitamen
38 ta eorum, & cruciaméta quibus incipient cruciari: † quę
aſſimilatæ ſunt flammæ, & perdet eos ſine labore per le-
39 gem quæ igni aſſimilata eſt. † Et quoniam vidiſti eum
40 colligentem ad ſe aliam multitudinem pacificam, † hæ
4. Re. 17. a. 3 ſunt decem tribus, ‖ quæ captiuæ factæ ſunt de terra ſua
in diebus Oſee regis, quem captiuum duxit Salmanaſar
rex Aſſyriorum: & tranſtulit eos trans flumen, & tranſ-
41 lati ſunt in terram aliam. † Ipſi autem ſibi dederunt con-
ſilium hoc vt derelinquerent multitudinem gentium,
& proficiſcerentur in vlteriorem regionem, vbi nunquá
42 inhabitauit genus humanum: † vel ibi obſeruare legiti-
43 ma ſua, quæ non fuerant ſeruantes in regione ſua. † Per
D introitus autem anguſtos fluminis Euphráten introie-
Exo. 14. c. 21 44 runt. † Fecit enim eis tunc Altiſſimus ſigna, & ſtatuit ve-
Ioſ. 3. d. 15. 45 nas fluminis vſquequo tranſirent. † Per eam enim regio-
nem erat via multa itineris, anni vnius & dimidij: Nam
46 regio illa vocatur Arſareth. † Tunc inhabitauerunt ibi
vſq; in nouiſſimo tempore: & núc iterum cùm cęperint
47 venire, † iterú Altiſſimus ſtatuet venas fluminis, vt poſ-
ſint tranſire: propter hæc vidiſti multitudinem cum pa-
48 ce. † Sed & qui derelicti ſunt de populo tuo, hi ſunt qui
49 inueniuntur intra terminum meum. † Factum erit ergo,
quádo incipiet perdere multitudinem earum, quæ col-
lectæ ſunt gentes, proteget eos qui ſuperauerunt popu-
50 lum: † & tunc oſtendet eis multa plurima portenta. † Et
51 dixi ego, Dominator Dñe, hoc mihi oſtéde, propter
quod vidi virum aſcendenté de corde maris. Et dixit mi-
52 hi: † Sicut nó potes hæc vel ſcrutari, vel ſcire quę ſunt in
profundo maris: ſic non poterit quiſq; ſuper terram vi-
dere filium meum, vel eos qui cum eo ſunt, niſi in tem-
53 pore diei. † Hæc eſt interpretatio ſomnij quod vidiſti, &
54 propter quod illuminatus es hîc ſolus. † Dereliquiſti e-
55 nim tuam, & circa meam vacaſti legem, & quæſiſti. † Vi-
tam enim tuam diſpoſuiſti in ſapiétia, & ſenſum tuum
56 vocaſti matrem: † & propter hoc oſtendi tibi merces a-
pud Altiſſimum: erit enim poſt alios tres dies, ad te alia
57 loquar, & exponam tibi grauia & mirabilia. † Et profe-
ctus ſum, & tranſij in campum, multùm glorificans &
laudans Altiſſimum de mirabilibus quæ per tempus fa-
58 ciebat: † & quoniam gubernat ipſum, & quæ ſunt in tem
poribus illata, & ſedi ibi tribus diebus.

*Apparet Dominus Eſdræ in rubo, & futura quædam arcana re-
uelat.* CAP. XIIII.

1 ET factum eſt tertio die, & ego ſedebã ſub quercu. † Et
A ecce, vox exiuit cótra me de rubo, & dixit, Eſdra, Eſ-
2 dra. Et dixi: Ecce ego Dñe. Et ſurrexi ſuper pedes meos.
3 Et dixit ad me, † ‖ Reuelans reuelatus ſum ſuper rubum, ‖ Exo. 3. a. 2.
& locutus ſum Moyſi, quádo populus meus ſeruiebat in
4 Ægypto, † & miſi eum, & eduxi populum meum de Ægy
pto, & adduxi eum ſuper mõtem Sina, & detinebã eum
5 apud me diebus multis: † & enarraui ei mirabilia multa,
& oſtendi ei temporú ſecreta & finem: & præcepi ei, di-
6 cens: † Hæc in palàm facies verba, & hæc abſcondes. † Et
7 nunc tibi dico: † Signa quæ demonſtraui, & ſomnia quæ
8 vidiſti, & interpretationes quas tu vidiſti, in corde tuo
9 repone ea: † tu enim recipiêris ab omnibus, conuertêris
reſiduus cú conſilio meo & cú ſimilibus tuis, vſquequo
10 finiantur tempora. † quoniam ſeculum perdidit iuuen-
11 tutem ſuá, & tempora appropinquãt ſeneſcere. † Duo
decim enim partibus diuiſum eſt ſeculú, & tranſierunt
12 eius decima & dimidium decimæ partis: † ſuperſunt au-
13 tem eius poſt mediú decimę partis. † Nunc ergo diſpone
B domum tuam, & corripe populum tuum, & conſolare
14 humiles eorum, & renuntia iam corruptelæ, † & dimitte
abs te mortales cogitationes, & proijce abs te póndera hu
mana, & exue te iam infirmam naturam, & repone in v-
nam parté moleſtiſſima tibi cogitaméta, & feſtina tranſ
15 migrare à temporibus his: † quæ enim vidiſti nunc con-
16 tigiſſe mala, iterú horum deteriora facient: † quantum Mat. 24. a. 7.
enim inualidum fiet ſeculum à ſenectute, tantum multi 1. Io. 2. c. 18.
17 plicabuntur ſuper inhabitantes mala. † Prolõgauit enim
ſe magis veritas, & appropinquauit mendacium. Iam e-
18 nim feſtinat venire, quam vidiſti viſionem. † Et reſpon-
19 di, & dixi corã te Domine, † Ecce enim ego abibo, ſicut
præcepiſti mihi, & corripiam præſentem populum. Qui
20 autem iterum nati fuerint, quis commonebit? † Poſitum
eſt ergo ſeculum in tenebris, & qui inhabitant in eo ſine
21 lumine. † Quoniam lex tua incenſa eſt, propter quod ne-
22 mo ſcit quæ à te facta ſunt, vel quæ incipient opera. † Si
enim inuêni in te gratiam, immitte in me ſpiritum ſan-
ctú, & ſcribam omne quod factú eſt in ſeculo ab initio,
quæ erãt in lege tua ſcripta, vt poſſint homines inuenire
ſemitam: & qui voluerint viuere in nouiſſimis, viuant.
23 † Et reſpondit ad me, & dixit: Vadens cógrega populú,
C & dices ad eos, vt non quærant te diebus quadraginta.
24 † Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum
Saream, Dabriam, Salemiam, Echanum, & Aſiel, quinq;
25 hos qui parati ſunt ad ſcribendum velociter. † Et venias
huc, & ego accédam in corde tuo lucernam intellectus,
quæ non extinguetur quoadusq, finiantur quæ incipies
26 ſcribere. † Et tunc perfectis quædam palàm facies, quæ-
dam ſapiétibus abſconsè trades: in craſtinum enim hac
27 hora incipies ſcribere. † Et profectus ſum ſicut mihi prę
28 cepit, & congregaui omnem populum, & dixi, † Audi Iſ-
29 raël verba hæc: † Peregrinati ſunt patres noſtri ab initio Gen. 47. a. 4.
30 in Ægypto, & liberati ſunt inde: † & acceperunt legem Deut. 4. a. 5.
vitæ, quam non cuſtodierunt, quá & vos poſt eos tranſ- & 5. a. 6.
31 greſſi eſtis: † & data eſt vobis terra in ſorté, & terra Sion, Act. 7. g 55.
& patres veſtri, & vos iniquitatem feciſtis, & non ſerua
32 ſtis vias quas pręcepit vobis Altiſſimus: † & iuſtus iudex
33 cùm ſit, abſtulit à vobis in tempore quod donauerat. † Et
núc vos hic eſtis, & fratres veſtri introrſum veſtrú ſunt.
34 † Si ergo imperaueritis ſenſui veſtro, & erudieritis cor ve-
ſtrum, viui conſeruati eritis, & poſt mortem miſericor-
35 diam conſequemini. † Iudicium enim poſt mortem ve-
niet, quando iterum reuiuiſcemus: & tunc iuſtorum no-
36 mina parebunt, & impiorum facta oſtendentur. † Ad me
D igitur nemo accedat nunc, neq; requirat me vſque dies
37 quadraginta. † Et accepi quinque viros, ſicut mandauit
mihi, & profecti ſumus in campum, & manſimus ibi.
38 † Et factus ſum in craſtinum, & ecce vox vocauit me di-
39 cens: Eſdra aperi os tuum, & bibe quo te potauero. † Et
aperui os meú, & ecce calix plenus porrigebatur mihi.

Hoc erat plenum ſicut aqua: color autem eius vt ignis ſi-
40 milis. † Et accepi, & bibi, & in eo cùm bibiſſem, cor
meum cruciabatur in tellectu, & in pectus meũ increſce
bat ſapiẽtia. Nam ſpiritus meus cõſeruabat memoria.
41 † Et apertũ eſt os meum, & non eſt clauſum amplius.
42 † Altiſſimus dedit intellectũ quinq; viris, & ſcripſerunt
43 quę dicebantur exceſſiones noctis, quas nõ ſciebãt. † No-
cte autem manducabant panem, ego autẽ per diem loque
44 bar, & per noctem nõ tacebam. † Scripti ſunt autem per
45 quadraginta dies libri ducenti quatuor. † Et factũ eſt cùm
compleuiſſent quadraginta dies, locutus eſt Altiſſimus
dicẽs: Priora quæ ſcripſiſti, in palã pone, & legant digni
46 & indigni: † nouiſſimos autem ſeptuaginta conſeruabis,
47 vt tradas eos ſapientib⁹ de pplo tuo. † In his enim eſt ve-
na intellect⁹ & ſa piẽtię fons, & ſciẽtiæ flumen. Et feci ſic.

Prædicuntur multæ calamitates ſeculo superuenturæ. CAP. XV.

1 ECce loquere in aures plebis meæ ſermones prophe-
A tiæ, quos immiſero in os tuum, dicit Dñs: † & fac vt
2 in charta ſeri bantur, qm̃ fideles & veri ſunt. † Ne timeas
3 à cogitationibus aduerſum te, nec turbent te increduli-
4 tates dicentium, † quoniam omnis incredulus in incre-
5 dulitate ſua morietur. † Ecce ego induco, dicit Dñs, ſu-
per orbem terrarũ mala, gladium, & famem, & mortem,
6 & interitum: † propter quod ſuperpolluit iniquitas om
7 nem terram, & adimpleta ſunt opera nociua illorũ. † Pro
8 pterea dicit Dñs: † Iam nõ ſilebo de impietatibus eorum
quæ irreligiosè agunt, nec ſuſtinebo in his quæ iniquè
exercent: ecce ſanguis innoxius & iuſtus clamat ad me,
9 & animæ iuſtorum clamant perſeueranter. † Vindicans (Apoc. 6. c. 10 & 19. a. 2.)
vindicabo illos, dicit Dñs, & accipiam omnẽ ſanguinem
10 innoxium ex illis ad me. † Ecce populus meus quaſi grex
ad occiſionem ducitur, iam non patiar illum habitare in
11 terra Ægypti: † ſed educam eum in manu potenti & bra-
chio excelſo, & percutiã plaga ſicut prius, & corrumpã
12 omnem terram eius. † Lugebit Ægyptus, & fundamen-
ta eius plaga verberata, & caſtigatione quas inducet ei
13 Deus. † Lugebunt cultores operantes terram, qm̃ defi-
cient ſemina eorũ ab vredine & grandine, & à ſydere ter
14 ribili. † Væ ſeculo, & qui habitant in eo: † quia appropiu-
15 quauit gladius & contritio eorum, & exurget gens cõtra
16 gentem ad pugnã, & rhomphæa in manibus eorũ. † Erit
enim inconſtabilitio hominibus, & alij alijs inualeſcen-
tes non curabunt regem ſuum, & principes vitæ geſtorũ
17 ſuorũ in potentia ſua. † Concupiſcet enim homo in ciui-
18 tatem ire, & non poterit. † Propter ſuperbiam enim eorũ
B ciuitates turbabuntur, domus extercentur, homines me-
19 tuent. † Non miſerebitur homo proximũ ſuum ad irritũ
faciendũ domos eorum in gladium, ad diripiendas ſub-
ſtantias eorũ propter famem panis & tribulationẽ mul-
20 tam. † Ecce, ego conuoco, dicit Deus, omnes reges terræ
ad me verendũ, qui ſunt ab oriẽte & ab auſtro, ab euro,
& à Libano, ad conuertendos in ſe, & reddere quæ dede
21 runt illis: † ſicut faciunt vſq; hodie electis meis, ſic faciã
22 & reddam in ſinu eorũ. Hæc dicit Dñs Deus, † Non par-
cet dextera mea ſuper peccatores, nec ceſſabit rhomphęa
ſuper effundentes ſanguinem innoxium ſuper terram.
23 † Exijt ignis ab ira eius, & deuorabit fundamẽta terræ, &
24 peccatores quaſi ſtramen incenſum. † Vę eis qui peccant
25 & non obſeruant mandata mea, dicit Dñs: † non parcam
illis. Diſcedite filij à poteſtate. Nolite contaminare ſan-
26 ctificationem meam, † qm̃ nouit Dñs omnes qui delin-
quunt in illum: propterea tradidit eos in mortem, & in
27 occiſionem. † Iam enim venerunt ſuper orbem terrarum
mala, & manebitis in illis. nõ enim liberabit vos Deus,
28 propter quod peccaſtis in eum. † Ecce viſio horribilis,
29 & facies illius ab oriente. † Et exient nationes draconum
Arabum in curribus multis, & ſicut flatus, eorũ nume-
rus fertur ſuper terram, vt iam timeant & trepident om
30 nes qui illos audient, † Carmonij inſanientes in ira, &
exient vt apri de ſylua, & aduenient de virtute magna, &
conſtabunt in pugnã cum illis, & vaſtabunt portionem
31 terræ Aſſyriorum. † Et poſt hæc ſuperualeſcent dracones
natiuitatis ſuæ memores, & conuertent ſe conſpirantes
32 in virtute magna ad perſequẽdos eos. † Iſti turbabuntur
& ſilebunt in virtute illorũ, & conuertent pedes ſuos in
33 fugam, † & à territorio Aſſyriorum ſubſeſſor obſidebit
eos, & cõſumet vnum ex illis, & erit timor & tremor in
34 exercitu illorũ, & contentio in reges ipſorũ. † Ecce nu-
C bes ab oriente, & à ſeptentrione vſq; ad meridianum, &
facies earũ horrida valde, plena iræ, & procellæ, & colli-
35 dent ſe inuicem, † & collident ſydus copioſum ſuper ter-
ram, & ſydus illorũ, & erit ſanguis à gladio vſq; ad ven-
36 trem, † & fimus hominis vſq; ad ſubſtramẽ cameli, & e-
37 rit timor & tremor multus ſuper terram, † & horrebunt
qui videbunt iram illam, & tremor apprehendet illos: &
38 poſt hæc mouebũtur nimbi copioſi, † à meridiano & ſe-
39 ptentrione, & portio alia ab occidente: † & ſuperinuale-
ſcent vẽti ab oriente, & recludent eam, & nubem quam
ſuſcitauit in ira, & ſydus ad faciendã exterritationem ad
40 orientalem ventũ, & occidentem violabitur: † & exalta-
buntur nubes magnæ & validę plenę irę, & ſydus, vt ex-
terreant omnem terram, & inhabitantes eam, & infun-
dent ſuper omnem locũ altum & eminentẽ ſydus terri-
41 bile, † ignem & grandinem, & rhomphæas volantes, &
aquas multas, vt etiam impleantur omnes campi, & om
42 nes riui plenitudine aquarũ multarum. † & demolientur
ciuitates, & muros, & mõtes, & colles, & ligna ſyluarũ,
43 & fœnum pratorũ, & frumenta eorũ. † Et tranſibunt con
44 ſtantes vſq; Babylonem, & exterent eam: † cõuenient ad
ipſam, & circuibunt eam, & effundẽt ſydus, & omnem
iram ſuper eam, & ſubibit puluis & fumus vſq; in cœlũ:
45 & omnes in circuitu lugebũt eam: † & qui ſub ea reman
46 ſerint, ſeruient his qui exterruerunt. † Et tu Aſia concors
47 in ſpem Babylonis, & gloria perſonæ eius: † vę tibi miſe-
ra propter quod aſſimilaſti ei, & ornaſti filias tuas in for
nicatione, ad placendum & gloriandum in amatoribus
48 tuis, qui tecum cupierunt ſemper fornicari. † Odibilem
D imitata es in omnibus operibus eius, & in adinuentio-
49 nibus eius: propterea dicit Deus, † Immittam tibi mala,
viduitatem, paupertatem, & famem, & gladium, & pe-
ſtem, ad deuaſtandas domos tuas à violatione & morte,
50 & gloria virtutis tuæ. † Sicut flos ſiccabitur, cùm exur-
51 get ardor qui emiſſus eſt ſuper te, † infirmaberis vt pau-
percula plagata & caſtigata à mulieribus, vt non poſſint
52 te ſuſcipere potentes & amatores. † Nunquid ego ſic
53 zelabor te, dicit Dominus, † niſi occidiſſes electos meos
in omni tempore, exaltans percuſſionem manuũ, & di-
54 cens ſuper mortem eorum, cùm inebriata eſſes, † Exor-
55 na ſpeciem vultus tui? † Merces fornicationis tuæ in ſi-
56 nu tuo, propter hoc redditionem accipies. † Sicut facies
electis meis, dicit Dominus: ſic faciet tibi Deus, & tra-
57 det te in malum. † Et nati tui fame interient: & tu rhom
phæa cades, & ciuitates tuæ cõterentur, & omnes tui in
58 cãpo gladio cadent. † Et qui ſunt in montibus fame peri-
bunt, & manducabunt carnes ſuas, & ſanguinem bibẽt
59 à fame panis & ſiti aquę. † Infęlix per maria venies, & rur
60 ſum accipies mala. † Et in tranſitu allident ciuitatem *oc (*occiſam, & exterent ſ.)
ciſam, & exterent` aliquam portionem terræ tuæ, & par
tem gloriæ tuæ exterminabunt, rurſum reuertentes *ad (*conuerſam ſ.)
61 Babylonem ſubuerſam`. † Et demolita eris illis pro ſtipu-
62 la, & ipſi erunt tibi ignis: † & deuorabunt te, & ciuita-
tes tuas, terram tuam, & montes tuos, omnes ſyluas
63 tuas, & lignum fructiferum igni comburent. † Filios
tuos captiuos ducent, & cenſum tuum in prædam ha-
bebunt, & gloriam faciei tuæ exterminabunt.

Horrenda vniuerſo orbi deſolatio in fine futura. CAP. XVI.

1 VÆ tibi Babylon & Aſia, væ tibi Ægypte & Syria.
A † Præcingite vos ſaccis & cilicijs, & plãgite filios ve
2 ſtros, & dolete: qm̃ appropinquauit cõtritio veſtra. † Im-
3 miſſus eſt vobis gladius, & qs eſt q auertat illũ? † Immiſ-
4 ſus eſt in vobis ignis, & qs eſt qui extinguat illũ? † Immiſ
5 ſa ſunt vobis mala, & quis eſt qui repellat ea? † Nunquid
6 repellet aliquis leonem eſuriẽtem in ſylua, aut extinguet
7 ignẽ in ſtipula, mox qñ cœperit ardere? † Nunquid repel-

8 let aliquis ſagittam à ſagittario forti miſſam? †Dominus
9 fortis immittit mala, & quis eſt qui repellat ea? †Exijt
10 ignis ex iracundia eius, & quis eſt qui extinguat eũ? †Co
ruſcabit, & quis nõ timebit? Tonabit, & quis non pauе-
11 bit? †Dñs comminabitur, & quis non funditus contere-
12 tur à facie ipſius? †Terra tremuit, & fundaméta eius, ma-
re fluctuat de profundo, & fluctus eius diſturbabuntur,
13 & piſces eius à facie Dñi, & à gloria virtutis eius: †quo-
niam fortis dextera eius quæ arcum tendit: ſagittæ eius
acutæ quæ ab ipſo mittuntur, non deficient, cùm cœpe-
14 rint mitti in fines terræ. †Ecce mittuntur mala & non re
15 uertentur donec veniant ſuper terram. †Ignis ſuccendi-
tur, & nõ extinguetur, donec conſumat fundamenta ter
16 ræ. †Quemadmodum non redit ſagitta miſſa à valido ſa-
gittario, ſic nõ reuertentur mala quæ miſſa fuerint in ter
17 rã. †Væ mihi, væ mihi, quis me liberabit in illis diebus?
18 †Initium dolorum & multi gemitus, initiũ famis & mul
ti interitus, initium bellorũ & formidabunt poteſtates,
19 initium malorũ, & trepidabunt omnes. †In his quid fa-
20 ciam, cùm venerint mala? †Ecce fames, & plaga, & tri-
bulatio, & anguſtia miſſa ſunt flagella in emendatione,
21 †& in his omnibus ſe non conuertent ab iniquitatibus
22 ſuis, neq; flagellorum memores erũt ſemper. †Ecce, erit
B annonæ vilitas ſuper terram, ſic vt putent ſibi eſſe directã
pacem: & tũc germinabunt mala ſuper terram, gladius,
23 fames, & magna confuſio. †A fame enim plurimi qui in-
habitant terrã interient, & gladius perdet cæteros qui ſu
24 perauerint à fame, †& mortui ſicut ſtercora proijciẽtur,
& non erit qui conſoletur eos. Derelinquetur enim ter-
25 ra deſerta, & ciuitates eius deijcientur. †Nõ derelinque-
26 tur qui colat terram, & qui ſeminet eam. †Ligna dabunt
27 fructus, & quis vindemiabit illa? †Vua matura fiet,
& quis calcabit illam? Erit enim locis magna deſertio.
28 †Cupiet enim homo hominẽ videre, vel vocem eius au-
29 dire. †Relinquentur enim de ciuitate decem, & duo de
agro qui abſcõderint ſe in denſis nemoribus, & ſciſſuris
30 petrarum: †quemadmodum derelinquuntur in oliueto
31 & ſingulis arboribus tres aut quatuor oliuæ, †aut ſicut
in vinea vindemiata racemi relinquuntur ab his qui dili
32 genter vineam ſcrutantur: †ſic relinquentur in diebus il
lis tres aut quatuor ab ſcrutãtibus domos eorũ in rhom
33 phæa. †Et relinquetur terra deſerta & agri eius inuetera-
bunt, & viæ eius, & omnes ſemitæ eius germinabunt ſpi
nas, eò q; non tranſient homines per eam. Lugebunt vir
34 gines nõ habentes ſponſos: †lugebunt mulieres non ha
bentes viros, lugebunt filiæ earum non habentes adiuto
35 rium: †ſponſi earum in bello conſumẽtur, & viri earum
36 in fame exterentur. †Audite verò iſta, & cognoſcite ea ſer
37 ui Dñi. †Ecce verbum Dñi, excipite illud: ne dijs cre-
38 datis de quibus dicit Dominus. †Ecce appropinquãt
39 mala, & non tardant. †Quemadmodũ prægnans cùm
parit in nono menſe filium ſuum, appropinquãte hora
C partus eius ante horas duas vel tres, dolores circumeũt
ventrem eius, & prodeunte infante de ventre non tarda
40 bunt vno puncto: †ſic nõ morabũtur mala ad prodeun-
dum ſuper terram, & ſeculũ gemet, & dolores circum-
41 tenebunt illud. †Audite verbum, plebs mea: parate vos
42 in pugnã, & in malis ſic eſtote, quaſi aduenæ terræ. †Qui
vendit, quaſi qui fugiat: & qui emit, quaſi qui perditu-
43 rus. †Qui mercatur, quaſi qui fructũ non capiat: & qui
44 ædificat, quaſi non habitaturus. †Qui ſeminat, quaſi
qui non metet: ſic & qui vineam putat, quaſi non vinde
45 miaturus. †Qui nubunt, ſic quaſi filios nõ facturi: &
46 qui non nubunt, ſic quaſi vidui. †Propter quod qui labo
47 rant, ſine cauſa laborant: †fructus enim illorum alieni-
genæ metent, & ſubſtantiam illorum rapient, & domos
euertent, & filios eorum captiuabunt, quia in captiui-
48 tate & fame generant natos ſuos. †Et qui negociantur in
rapina, quantum diu exornant ciuitates & domos ſuas,
49 & poſſeſſiones & perſonas ſuas, †tantò magis adzelabor
50 eos ſuper peccata ſua dicit Dñs. †Quomodò zelatur for-
51 nicaria mulierem idoneam & bonam valdè, †ſic zelabi-
tur iuſtitia iniquitatẽ cùm exornat ſe, & accuſat eam in
facie, cùm venerit qui defendat exquirentem omne pec-
52 catũ ſuper terram. †Proptereà nolite ſimilari ei, nec ope
53 ribus eius, †quõ adhuc puſillum, & tolletur iniquitas à
54 terra, & iuſtitia regnabit in vos. †Non dicat peccator ſe
non peccaſſe: quõ carbones ignis comburet ſuper caput
eius qui dicit: Non peccaui coram Dño Deo & gloria
55 ipſius. †Ecce Dñs cognoſcet omnia opera hominum, Eccl. 23. c. 25.
& adinuentiones illorum, & cogitationes illorũ, & cor Luc.16.d 15.
56 da illorum. †Dixit enim, Fiat terra, & facta eſt: fiat cælũ, Geneſ.1.a.1.
57 & factum eſt. †Et in verbo illius ſtellæ fundatæ ſunt, & Pſal.146.a.4.
58 nouit numerum ſtellarum. †Qui ſcrutatur abyſſum,
& theſauros illarum: qui menſus eſt mare, & cõceptum
59 eius. †Qui concluſit mare in medio aquarũ, & ſuſpen
60 dit terram ſuper aquas verbo ſuo. †Qui extendit cælũ
61 quaſi cameram, ſuper aquas fundauit eum. †Qui po-
D ſuit in deſerto fontes aquarũ, & ſuper verticem montiũ
lacus ad emittendum flumina ab eminenti petra, vt *po- *portaret 3.
62 taret terram. †Qui finxit hominem, & poſuit cor ſuũ
in medio corporis, & miſit ei ſpiritum, vitam & intelle-
63 ctum, †& ſpiramen Dei omnipotentis qui fecit omnia,
64 & ſcrutinat oĩa abſconſa in abſconſis terræ. †Hic nouit
adinuentionem veſtrã, & quæ cogitatis in cordibus ve-
65 ſtris, peccãtes & volentes occultare peccata veſtra. †Pro
pter quod Dñs ſcrutinando ſcrutinauit omnia opera ve-
66 ſtra, & traducet vos omnes, †& vos confuſi eritis cùm
proceſſerint peccata veſtra corã hominibus, & iniquita-
67 tes erunt, quæ accuſatores ſtabunt in die illo. †Quid fa-
cietis? aut quomodò abſcondetis peccata veſtra coram
68 Deo & angelis eius? †Ecce iudex Deus, timete eum. De-
ſinite à peccatis veſtris, & obliuiſcamini iniquitates ve-
ſtras iam agere eas in ſempiternо, & Deus educet vos, &
69 liberabit de omni tribulatione. †Ecce enim incenditur
ardor ſuper vos turbæ copioſæ, & rapient quoſdam ex
70 vobis, & cibabunt idôlis occiſos: †& qui cõſenſerint eis,
erunt illis in deriſum, & in improperium, & in cõculca-
71 tionẽ. †erit enim locis locus, & in vicinas ciuitates exur-
72 rectio multa ſuper timẽtes Dñm. †Erunt quaſi inſani ne
mini parcentes: ad diripiendũ & deuaſtãdum adhuc ti-
73 mentes Dñm, †quia deuaſtabunt & diripient ſubſtãtias,
74 & de domibus ſuis eos eijcient. †Tunc parebit probatio
75 electorũ meorũ, vt aurũ quod probatur ab igne. †Au-
dite dilecti mei dicit Dñs: Ecce adſunt dies tribulationis,
76 & de his liberabo vos. †Ne timeatis, nec hæſitetis, quoniã
77 Deus dux veſter eſt. †Et qui ſeruat mandata & præcepta
mea, dicit Dñs Deus, ne præponderent vos peccata ve-
78 ſtra, ne ſuperéleuent ſe iniquitates veſtræ. †Væ qui con-
ſtringuntur à peccatis ſuis, & obteguntur ab iniquitati-
bus ſuis, quemadmodum ager conſtringitur à ſylua, &
ſpinis tegitur ſemita eius per quam non tranſit homo,
& excluditur, & mittitur ad deuorationem ignis.

Hieronymi ad Chromatium & Heliodorum in Tobiam

PRÆFATIO.

Mirari non deſino exactionis veſtræ inſtantiã. Exigitis enim vt librum Chaldæo ſermone conſcriptũ, ad Latinum ſtylum traham: Librum vtiq; Tobiæ, quem Hebræi de cathalogo diuinarũ ſcripturarũ ſecantes, his quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci ſatis deſiderio veſtro, non tamen meo ſtudio. Arguunt enim nos Hebræorum ſtudia: & imputant nobis, contra ſuum canonem Latinis auribus iſta transferre. Sed melius eſſe iudicans Phariſæorum diſplicere iudicio, & epiſcoporum iuſſionibus deſeruire, inſtiti vt potui. Et quia vicina eſt Chaldæorum lingua ſermoni Hebraico, vtriuſq; linguæ peritiſſimum loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui: & quicquid ille mihi Hebraicis verbis expreſſit, hoc ego accito notario ſermonibus Latinis expoſui. Orationibus veſtris mercedem huius operis compenſabo, cùm gratum vobis, didicero me, quod iubere eſtis dignati, compleſſe.

LIBER TOBIAE.

Tobias in captiuitate conſtitutus, à lege Dei nõ recedit, et filiũ Tobiam ex Anna vxóre ſuſceptum, Deum timere docet, gratus regi Salmanaſar pergit quocunq; vult, cõfratres captiuos conſolatur, Gabelo mutuat decem argenti talenta, Sennacherib, quòd mortuos ſepeliret, eum perſequitur. CAP. I.

1 TOBIAS ex tribu & ciuitate Ne-
A phthali, quæ eſt in ſuperioribus
Galileæ ſupra Naaſſon, poſt viã
quæ ducit ad occidentem, in ſi-
niſtro habẽs ciuitatem Sephet:
2 † cùm captus eſſet in diebus Sal
manaſar regis Aſſyriorum, in ca
ptiuitate tñ poſitus, viam verita
3 tis non deſeruit, † ita vt oĩa quæ
habere poterat, quotidie concaptiuis fratribus, qui erãt
4 ex eius genere, impertiret. † Cumq; eſſet iunior omnibus
5 in tribu Nephthali, nihil tñ puerile geſſit in opere. † De-
niq; cùm irẽt omnes ad vitulos aureos, ‖ quos Ieroboam
6 fecerat rex Iſraël, hic ſolus fugiebat conſortia omniũ: † &
pergebat in Ieruſalem ad templum Dñi, & ibi adorabat
B Dñm Deum Iſraël, omnia primitiua ſua, & decimas ſuas
7 fideliter offerens, † ita vt in tertio anno proſelytis & adue
8 nis miniſtraret omnẽ decimationem. † Hæc & his ſimilia
9 ſecundùm legem Dei puerulus obſeruabat. † Cùm verò
factus fuiſſet vir, accepit vxorem Annam de tribu ſua: ge
10 nuitq; ex ea filium, nomẽ ſuum imponens ei, † quem ab
infantia timere Deum docuit, & abſtinere ab omni pec-
11 cato. † Igitur cùm per captiuitatem deueniſſet cũ vxo-
re ſua & filio in ciuitatem Niniuen cum omni tribu ſua:
12 † & cùm omnes ederent ex cibis gentilium, iſte cuſtodi-
C uit animam ſuam, & nunquam cõtaminatus eſt in eſcis
13 eorum. † Et quoniam memor fuit Dñi in toto corde ſuo,
14 dedit illi Deus gratiam in cõſpectu Salmanaſar regis: † &
dedit illi poteſtatem quocunq; vellet ire, habens liberta
15 tem quæcunq; facere voluiſſet. † Pergebat *ergo* ad om-
nes qui erant in captiuitate, & monita ſalutis dabat eis.
16 † Cùm autẽ veniſſet in Rages ciuitatem Medorũ, & ex
his quibus honoratus fuerat à rege, habuiſſet decem ta-
17 lenta argenti: † & cùm in multa turba generis ſui Gabe-
lum egentem videret qui erat ex tribu eius, ſub chiro-
18 grapho dedit illi memoratũ põdus argenti. † Poſt mul-
tum verò temporis mortuo Salmanaſar rege, cùm regna
ret Sennacherib filius eius pro eo, & filios Iſraël exoſos
19 haberet in conſpectu ſuo, † Tobias quotidie pergebat
D per omnem cognationem ſuam, & cõſolabatur eos, di-
uidebatq; vnicuiq;, prout poterat, de facultatibus ſuis:
20 † eſurientes alebat, nudiſq; veſtimenta præbebat, & mor
21 tuis atq; occiſis ſepulturam ſolicitus exhibebat. † ‖ De-
niq; cùm reuerſus eſſet rex Sennacherib fugiens à Iudæa
plagam, quã circa eum fecerat Deus propter blaſphemiã
ſuã, & iratus multos occideret ex filijs Iſraël, Tobias ſe-
22 peliebat corpora eorum. † At vbi nunciatũ eſt regi, iuſſit
23 eum occidi, & tulit omnem ſubſtantiam eius. † Tobias
verò cum filio ſuo, & cum vxore fugiens, nudus latuit,
24 quia multi diligebãt eum. † Poſt dies verò quadraginta-
25 quinq; occiderunt regem filij ipſius, † & reuerſus eſt To-
bias in domũ ſuam, omniſq; facultas eius reſtituta eſt ei.

‖4. Reg. 17. a. 3. & 18. b. 9.
‖3. Reg. 12. f. 28.
*enim 15.
‖4. Reg. 19. g. 35. Eccl. 48. d. 24. Iſa. 37. g. 36. 1. Ma. 7. f. 41. 2. Ma. 8. e. 19.
‖Inf. 2. b. 8. 4. Reg. 19. g. 37. 2. Par. 32. e. 21.

Tobias mortuorum defatigatus ſepultura, hirundinis ſtercore in patientiæ probationem excæcatur, & ab vxore ac amicis ipſum irridentibus, afficitur opprobrio. CAP. II.

1 POſt hæc verò cũ eſſet dies feſtus Dñi, & factum eſſet
A prandium bonũ in domo Tobię, † dixit filio ſuo, Va-
2 de, & adduc aliquos de tribu noſtra, timentes Deum, vt
3 epulentur nobiſcũ. † Cumq; abijſſet, reuerſus nunciauit
ei vnũ ex filijs Iſraël iugulatũ iacẽre in plateà. Statimque
exiliens de accubitu ſuo, relinquẽs prandiũ, ieiunus per-
4 uenit ad corpus: † tollenſq; illud portauit ad domũ ſuam
5 occultè, vt dũ ſol occubuiſſet, cautè ſepeliret eũ. † Cùm
occultaſſet corpus, manducauit panem cum luctu & tre
6 more, memorans illũ ſermonem quem dixit Dñs per A-
mos prophetã, ‖ Dies feſti veſtri cõuertentur in lamen
7 tationem & luctum. † Cùm verò ſol occubuiſſet, abijt, &
8 ſepeliuit eum. † Arguebãt aũt eũ omnes proximi eius,
B dicentes, Iam huius rei cauſa interfici iuſſus es, & vix ef-
9 fugiſti mortis imperiũ, & iterum ſepelis mortuos? † Sed
Tobias plus timens Deũ q̃ regem, rapiebat corpora oc-
ciſorũ, & occultabat in domo ſua, & medijs noctibus ſe-
10 peliebat ea. † Contigit autem vt quadã die fatigatus à ſe-
pultura, veniens in domũ ſuã, iactaſſet ſe iuxta parietem
11 & obdormiſſet: † & ex nido hirundinũ dormienti illi ca-
lida ſtercora inciderent ſuper oculos eius, fieretq; cęcus.
12 † Hanc autem tentationẽ ideo permiſit Dñs euenire illi,
C vt poſteris daretur exemplũ patientiæ eius, ſicut & ſan-
13 cti Iob. † Nam cùm ab infantia ſua ſemper Deum timue-
rit, & mandata eius cuſtodierit, non eſt contriſtatus con
14 tra Deum, quòd plaga cęcitatis euenerit ei: † ſed immobi
lis in Dei timore permanſit, agens gratias Deo omnibus
15 diebus vitę ſuę. † Nam ſicut beato Iob inſultabant reges:
ita iſti parentes & cognati eius irridebant vitãeius, dicen
16 tes, Vbi eſt ſpes tua, pro qua eleemoſynas et ſepulturas fa
17 ciebas? † Tobias verò increpabat eos dicẽs, Nolite ita lo-
18 qui, † qm̃ filij ſanctorum ſumus, & vitam illam expecta-
mus, quam Deus daturus eſt his qui fidem ſuam nunq̃
19 mutant ab eo. † Anna verò vxor eius ibat ad opus textri-
D num quotidie: & de labore manuum ſuarum victum,
20 quem conſequi poterat, deferebat. † Vnde factum eſt, vt
21 hœdum caprarũ accipiens detuliſſet domi. † Cuius cùm
vocẽ balantis vir eius audiſſet, dixit, Videte ne fortè fur-
tiuus ſit: reddite eum dominis ſuis, quia non licet nobis
22 aut edere ex furto aliquid, aut contingere. † Ad hæc vxor
eius irata reſpondit, Manifeſtè vana facta eſt ſpes tua, &
23 eleemoſynæ tuæ modò apparuerunt. † Atque his, & alijs
huiuſcemodi verbis exprobrabat ei.

‖Inf. 12. c. 12.
‖Amos 8. c. 10. 1. Ma. 1. d. 14.
‖Sup. 1. d. 23.
‖Deu. 22. a. 1.
‖Iob. 2. c. 9.

Tobiæ mori petentis oratio ad Deum, & Saræ filiæ Raguelis humilis cũ triduano ieiunio oratio, ad ancillæ improperium propter ſeptem ipſius maritos à Domino interemptos: vtriuſque autem preces exaudiuntur, angelo Raphaële ad eos curandos miſſo. CAP. III.

1 TVnc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum lachry-
A mis, † dicẽs, Iuſtus es Dñe, & omnia iudicia tua iu-
2 ſta ſunt: & omnes viæ tuæ, miſericordia, & veritas, & iu-
3 dicium. † Et nunc Dñe memor eſto mei, & ne vindictam
ſumas de peccatis meis, neque reminiſcaris delicta mea,
4 vel parentum meorum. † Qm̃ nõ obediuimus præceptis ‖Deut. 28. b. 15.
tuis, ideo traditi ſumus in direptionem, & captiuitatem,
& mortem, & in fabulam, & in improperium omnibus
5 nationibus, in quibus diſperſiſti nos. † Et nunc Dñe ma-
gna iudicia tua, quia nõ egimus ſecundùm pręcepta tua,
6 & non ambulauimus ſynceriter coram te. † Et nunc Dñe
ſecundùm voluntatẽ tuam fac mecũ*, & præcipe in pace *miſericordiam ſ.
recipi ſpiritũ meum. Expedit enim mihi mori magis q̃
7 viuere. † Eadẽ itaq; die contigit vt Sara filia Raguelis in
B Rages ciuitate Medorũ, & ipſa audiret improperium ab
8 vna ex ancillis patris ſui, † qm̃ tradita fuerat ſeptem viris,
& dæmonium nomine Aſmodęus occiderat eos, mox vt
9 ingreſſi fuiſſent ad eam. † Ergo cũ pro culpa ſua increpa-
ret puellã, reſpondit ei, dicens: Amplius ex te non videa
mus filium, aut filiam ſuper terram, interfectrix virorũ
10 tuorum. † Nunquid & occidere me vis, ſicut iam occidi-
ſti ſeptem viros? Ad hanc vocem perrexit in ſuperius cu
biculũ domus ſuæ: & tribus diebus, & tribus noctibus
11 non manducauit, neq; bibit: † ſed in oratione perſiſtens
cum lachrymis deprecabatur Deum, vt ab iſto impro
12 perio liberaret eam. † Factũ eſt aũt die tertia, dum comple
C ret orationem, benedicens Dñm, † dixit: Benedictum eſt
13 nomen tuum Deus patrum noſtrorum: qui cùm iratus
fueris, miſericordiam facies, & in tempore tribulationis
14 peccata dimittis his qui inuocant te. † Ad te Domine fa-
15 ciem meã conuerto, ad te oculos meos dirigo. † Peto Do-
mine vt de vinculo improperij huius abſoluas me, aut

16 certè deſuper terram eripias me. †Tu ſcis Domine quia
nunquam concupiui virum, & mundam ſeruaui animã
17 meam ab omni concupiſcentia. †Nunquam cum luden-
tibus miſcui me: neq; cum his qui in leuitate ambulãt,
18 participem me præbui. †Virum autem cum timore tuo,
19 nõ cũ libidine mea cõſenſi ſuſcipere. †Et aut ego indigna
fui illis, aut illi forſitã mihi nõ fuerunt digni: quia forſitã
20 viro alij cõſeruaſti me. †Non eſt enĩ in hominis poteſtate
21 conſiliũ tuũ. †Hoc autẽ pro certo habet oĩs qui te colit, ꝙ
D vita eius, ſi in ꝓbatione fuerit, coronabitur: ſi autẽ in tri-
bulatione fuerit, liberabitur: & ſi in corruptione fuerit,
22 ad miſericordiam tuam venire licebit. †Non enim dele-
ctaris in perditionibus noſtris: quia poſt tempeſtatẽ trã-
quillum facis, & poſt lachrymationem & fletum, exulta
23 tionem infundis. †Sit nomẽ tuum Deus Iſraël benedictũ
24 in ſecula. †In illo tempore exauditę ſunt preces amborũ
25 in conſpectu gloriæ ſummi Dei: †& miſſus eſt angelus
Domini ſanctus Raphaël, vt curaret eos ambos, quorum
vno tempore ſunt orationes in conſpectu Dñi recitatæ.

Tobias cùm ſe breui putaret moriturum, filio piiſſima ſalutis mo nita inculcat, eleemoſynæ virtutem declarat. & de decem argenti talentis Gabelo mutuò datis indicat. CAP. IIII.

1 IGitur cùm Tobias putaret orationem ſuam exaudiri
A vt mori potuiſſet, vocauit ad ſe Tobiam filium ſuum,
2 dixitq́ue ei, Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde
Eccl. 7. e. 19. Exo. 20. b. 12. 3 tuo, quaſi fundamẽtũ cõſtrue. †Cùm acceperit Deus
animam meam, corpus meum ſepeli: & honorem habe-
4 bis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius: †memor enim
eſſe debes quæ & quanta pericula paſſa ſit propter te in
5 vtero ſuo. †Cùm autem & ipſa compleuerit tempus vitæ
6 ſuæ, ſepelias eam circa me. †Omnibus autem diebus vi-
Luc. 14. c. 13. Prou. 3. b. 9. Eccl. 4. a. 1. & 14. b. 15. B tæ tuæ in mente habeto Deum: & caue ne aliquãdo pec-
cato conſentias, & prætermittas præcepta Domini Dei
7 noſtri. †Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynã, & noli auer-
tere faciem tuam ab vllo paupere: ita enim fiet vt nec à te
Eccl. 35. a. 4. 8 auertatur facies Domini. †Quomodò potueris, ita eſto
9 miſericors. †Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi
exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libẽter impertiri ſtu-
10 de. †Præmium enim bonum tibi theſaurizas in die ne-
Eccl. 29. e. 15 11 ceſſitatis, †quoniam eleemoſyna ab omni peccato, & à
morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.
12 †Fiducia magna erit coram ſummo Deo, eleemoſyna
C omnibus facientibus eã. †Attende tibi fili mi ab omni
1. Theſ. 4. a. 3 13 fornicatione: & præter vxorem tuam nunquam patiaris
14 crimen ſcire. †Superbiam nunquam in tuo ſenſu, aut in
tuo verbo dominari permittas: in ipſa enĩ initium ſum-
Gen. 3. a. 5. 15 pſit omnis perditio. †Quicunque tibi aliquid operatus
Leu. 19. c. 13. Deu. 24. c. 14 fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitue, & merces mercenarij
Mat. 7. b. 12 16 tui apud te omnino non remaneat. †Quod ab alio ode-
Luc. 6. e. 31. Luc. 14. c. 13. 17 ris fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. †Panem
tuum cum eſurientibus & egenis comede: & de veſtimẽ
18 tis tuis nudos tege. †Panẽm tuum, & vinum tuum ſuper
ſepulturam iuſti conſtitue, & noli ex eo manducare, &
19 bibere cum peccatoribus: †conſilium ſemper à ſapiente
20 perquire. †Omni tpe benedic Deum: & pete ab eo vt vias
D tuas dirigat, & omnia conſilia tua in ipſo permaneant.
21 †Indico etiã tibi fili mi, dediſſe me decẽ talẽta argenti,
dum adhuc infantulus eſſes, Gabelo, in Rages ciuitate
22 Medorũ, & chirographum eius apud me habeo: †& ideo
perquire quomõ ad eum peruenias, & recipias ab eo ſu-
prà memoratũ põdus argenti, & reſtituas ei chirographũ
Rom. 8. d. 17 23 ſuum. †Noli timere fili mi, pauperem quidem vitam geri
mus, ſed multa bona habebimus ſi timuerimus Deũ, &
receſſerimus ab omni peccato, & fecerimus bene.

Tobiæ ſocium ac ducem itineris in Rages Medorum quęrenti Raphaël angelus ignotus occurrit, cui pater filium committit: quibus profectis, mater filij deflet abſentiam. CAP. V.

1 TVnc reſpondit Tobias patri ſuo, & dixit, Omnia
A quæcunque pręcepiſti mihi, faciam pater. †Quomõ
2 autem pecuniam hãc requiram, ignoro: ille me neſcit, &
ego eum ignoro: quod ſignum dabo ei? Sed neq; viam, p
3 quam pergatur illuc, aliquando cognoui. †Tunc pater
ſuus reſpondit illi, & dixit, Chirographum quidem illius
apud me habeo: quod dũ illi oſtenderis, ſtatim reſtituet.
4 †Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum,
qui eat tecum ſalua mercede ſua: dum adhuc viuo, vt reci
5 pias eam. †Tunc egreſſus Tobias, inuênit iuuenem ſplen
didum, ſtantem, pręcinctum, & quaſi paratum ad ambu-
6 landum. †Et ignorans quòd angelus Dei eſſet, ſalutauit
7 eum, & dixit, Vnde te habemus bone iuuenis? †At ille re-
ſpondit, Ex filijs Iſraël. Et Tobias dixit ei, Noſti viã quæ
8 ducit in regionem Medorum? †Cui reſpondit, Noui, &
B omnia itinera eius frequenter ambulaui, & manſi apud
Gabelum fratrem noſtrum qui moratur in Rages ciuita-
9 te Medorum, quæ poſita eſt in monte Ecbatanis. †Cui
Tobias ait, Suſtine me obſecro, donec hæc ipſa nuntiem
10 patri meo. †Tũc ingreſſus Tobias, indicauit vniuerſa hæc
patri ſuo. Super quæ admiratus pater, rogauit vt introiret
11 ad eum. †Ingreſſus itaque ſalutauit eum, & dixit, Gaudiũ
12 tibi ſit ſemper. †Et ait Tobias, Quale gaudium mihi erit,
13 qui in tenebris ſedeo, & lumen cæli non video? †Cui ait
iuuenis, Forti animo eſto, in ꝓximo eſt vt à Deo cureris.
14 †Dixit itaq; illi Tobias, Nunquid poteris ꝑducere filiũ
C meum ad Gabelum in Rages ciuitatem Medorum? & cũ
15 redieris, reſtituam tibi mercedem tuam? †Et dixit ei ange-
16 lus, Ego ducam, & reducam eum* ad te. †Cui Tobias re- *ſanum 7.
ſpondit, Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua
17 tribu es tu? †Cui Raphaël angelus dixit, Genus quæris
mercenarij, an ipſum mercenarium qui cũ filio tuo eat?
18 †Sed ne fortè ſolicitum te reddam, ego ſum Azarias Ana-
19 niæ magni filius. †Et Tobias reſpondit, Ex magno genere
es tu. Sed peto ne iraſcaris ꝙ voluerim cognoſcere genus
20 tuum. †Dixit autem illi angelus, Ego ſanum ducam, &
D ſanum tibi reducam filium tuum. †Reſpondens autem
21 Tobias, ait, Bene ambuletis, & ſit Deus in itinere veſtro,
22 & angelus eius comitetur vobiſcũ. †Tunc paratis om-
nibus quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri
23 ſuo & matri ſuæ, & ambulauerunt ambo ſimul. †Cumq́; Inf. 10. a. 4.
profecti eſſent, cœpit mater eius flere, & dicere, Baculũ
24 ſenectutis noſtræ tuliſti, & tranſmiſiſti à nobis. †Nũquã
25 fuiſſet ipſa pecunia, pro qua miſiſti eum. †Sufficiebat enĩ
nobis paupertas noſtra, vt diuitias computaremus hoc,
26 quòd videbamus filium noſtrum. †Dixitq́ue ei Tobias,
Noli flere, ſaluus perueniet filius noſter, & ſaluus reuer-
27 tetur ad nos, & oculi tui videbunt illum. †Credo enim ꝙ
angelus Dei bonus comitetur ei, & bene diſponat omnia
quæ circa eum geruntur, ita vt cum gaudio reuertatur ad
28 nos. †Ad hanc vocem ceſſauit mater eius flere, & tacuit.

Angeli hortatu Tobias inuadentem piſcem apprehendit, & exenterat, cor eius, fel & iecur ad medicamenta reſeruans: & ad Raguelem diuertunt, vt iuſſu angeli petat in vxorem illius filiam Saram, cuius ſeptem viros occiderat dæmonium, diſcens ab angelo quo fine ſuſcipiendum ac ſeruandum ſit coniugium. CAP. VI.

1 PRofectus eſt autem Tobias, & canis ſecutus eſt eũ,
A & manſit prima manſione iuxta fluuium Tigris.
2 †Et exiuit vt lauaret pedes ſuos, & ecce piſcis immanis exi
3 uit ad deuorandum eum. †Quem expaueſcens Tobias,
4 clamauit voce magna, dicens, Domine, inuadit me. †Et
dixit ei angelus, Apprehende branchiam eius, & trahe eũ
ad te. Quod cùm feciſſet, attraxit eum in ſiccum, & pal-
5 pitare cœpit ante pedes eius. †Tunc dixit ei angelus, Exen
tera hunc piſcem: & cor eius, & fel, & iecur repone tibi:
6 ſunt enim hæc neceſſaria ad medicamẽta vtiliter. †Quod
cũ feciſſet, aſſauit carnes eius, & ſecum tulerunt in via:
cætera ſalierunt quæ ſufficerent eis, quouſque peruenirent
7 rent in Rages ciuitatem Medorum. †Tunc interrogauit
B Tobias angelum, & dixit ei, Obſecro te Azaria frater, vt
dicas mihi, quod remedium habebunt iſta quæ de piſce
8 ſeruare iuſſiſti? †Et reſpondens angelus dixit ei, Cordis
eius particulam ſi ſuper carbones ponas, fumus eius ex-
tricat omne genus dæmoniorum, ſiue à viro, ſiue à mulie
9 re, ita vt vltrà non accedat ad eos. †Et fel valet ad vnguẽ- 4.

10 dos oculos, in quibus fuerit albugo, & ſanabuntur. Et
dixit ei Tobias, Vbi vis vt maneamus? Reſpondénsq́; angelus,
11 ait, Eſt hîc Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua,
& hic habet filiam nomine Saram, ſed neq; maſculum,
12 neq; fœminam vllã habet aliam præter eam. Tibi debe-
C tur omnis ſubſtantia eius, & oportet eã te accipere con-
Nu. 27. a. 6. & 36. c. 8. 13 iugem. Pete ergo eã à patre eius, & dabit tibi eã in vxoré.
14 Tunc rñdit Tobias, & dixit, Audio quia tradita eſt ſepté
viris, & mortui ſunt: ſed & hoc audiui, quia dæmonium
15 occidit illos. Timeo ergo ne ſortè & mihi hęc eueniant:
& cùm ſim vnicus parentibus meis, deponã ſenectutem
16 illorum cũ triſtitia ad inferos. Tunc angelus Raphaël
dixit ei, Audi me, & oſtendam tibi qui ſunt quibus præ-
17 ualere poteſt dæmonium. Hi nanq; qui coniugium ita
ſuſcipiunt, vt Deum à ſe, & à ſua mente excludant, & ſuæ
libidini ita vacent, ſicut equus & mulus, quibus non eſt
D intellectus: habet poteſtatem dæmonium ſuper eos. Tu
18 autem cùm acceperis eam, ingreſſus cubiculum, per tres
dies continens eſto ab ea, & nihil aliud, niſi orationibus
19 vacabis cum ea. Ipſa auté nocte, incenſo iecore piſcis, fu-
20 gabitur dæmoniũ. Secunda verò nocte in copulatione
21 ſanctorũ patriarcharũ admittêris. Tertia aũt nocte bene
dictionẽ conſequêris, vt filij ex vobis procreentur incolu
22 mes. Trãſacta auté tertia nocte, accipies virginem cũ ti-
more Domini, amore filiorũ magis q̃ libidine ductus, vt
in ſemine Abrahę benedictionem in filijs conſequaris.

Raguel petitam à Tobia Saram filiam in vxorem tradit cõſilio Raphaëlis: & ſcriptis coniugij literis, nuptiæ celebrãtur.

CAP. VII.

1 INgreſſi ſunt autem ad Raguelé, & ſuſcepit eos Raguel
A cum gaudio. Intuenſq́; Tobiam Raguel, dixit An-
2 næ vxori ſuę: Quã ſimilis eſt iuuenis iſte cõſobrino meo?
3 Et cũ hęc dixiſſet, ait, Vnde eſtis iuuenes fratres noſtri?
At illi dixerunt, Ex tribu Nephthali ſumus, ex captiuita-
4 te Niniue. Dixitq; illis Raguel, Noſtis Tobiã fratré meũ?
5 Qui dixerũt, Nouimus. Cumq́; multa bona loqueretur
de eo, dixit angelus ad Raguelé, Tobias de quo interro-
6 gas, pater iſtius eſt. Et miſit ſe Raguel, & cum lachrymis
7 oſculatus eſt eum, & plorãs ſuper collum eius, dixit, Be-
B nedictio ſit tibi fili mi, quia boni & optimi viri filius es.
8 Et Anna vxor eius, & Sara ipſorum filia lachrymatę ſũt.
9 Poſtq̃ aũt locuti ſunt, pcepit Raguel occidi arieté, &
parari conuiuium. Cumq́; hortaretur eos diſcumbere ad
10 prandium, Tobias dixit, Hîc ego hodie non manduca-
bo, neque bibam, niſi prius petitionem meam cõfirmes,
11 & promittas mihi dare Saram filiam tuam. Quo audito
verbo Raguel, expauit, ſciens quid euenerit illis ſeptem
viris q ingreſſi ſunt ad eã: & timere cępit, ne fortè & huic
ſimiliter contingeret. Et cùm nutaret, & non daret peté-
12 ti vllũ reſpõſum, dixit ei angelus, Noli timere dare eam
C iſti, quoniam huic timenti Deum debetur coniunx filia
13 tua: proptereà alius non potuit habere illam. Tunc
dixit Raguel, Non dubito quòd Deus preces & lachry-
14 mas meas in conſpectu ſuo admiſerit. Et credo quo-
niam ideo fecit vos venire ad me, vt iſta coniungeretur
Nu. 36. a. 6. cognationi ſuæ ſecundùm legem Moyſi: & nunc noli
15 dubium gerere quòd tibi eam tradam. Et apprehen-
dens dexteram filiæ ſuæ, dexteræ Tobiæ tradidit, dicens:
Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob vobiſcũ
ſit, & ipſe coniungat vos, impleatque benedictionem
16 ſuam in vobis. Et accepta charta fecerunt conſcriptio-
D nem coniugij. Et poſt hæc epulati ſunt benedicentes
17 Deum. Vocauitque Raguel ad ſe Annam vxorem
18 ſuam, & præcepit ei vt præpararet alterum cubiculum.
19 Et introduxit illuc Saram filiam ſuam, & lachrymata
20 eſt. Dixitque ei, Forti animo eſto filia mea: Dominus
cœli det tibi gaudium pro tædio quod perpeſſa es.

Tobias thalamum ingreſſus partem iecoris piſcis aſſat, & dæmonio à Raphaële ligato, Tobias & Sara ſimul orantes noctem tranſigunt incolumes: quapropter repleto quod paratum erat ſepulchro, actiſq; Deo gratijs à Saræ parentibus, lætum appa-ratur conuiuium, & pro dote medietas bonorum aſſignatur, cedente & reliqua medietate poſt parentum obitũ. CAP. VIII.

1 POſtquàm verò cœnauerunt, introduxerunt iuuené
A ad eam. Recordatus itaque Tobias ſermonum an-
2 geli, protulit de caſſidili ſuo partem iecoris, poſuitque
3 eam ſuper carbones viuos. Tunc Raphaël angelus ap-
prehendit dæmonium, & religauit illud in deſerto ſupe-
4 rioris Ægypti. Tunc hortatus eſt virginem Tobias, di-
xitq́ue ei: Sara, exurge, & deprecemur Deum hodie, &
cras, & ſecundũ cras: quia his tribus noctibus Deo iun-
gimur: tertia autem trãſacta nocte, in noſtro erimus cõ-
5 iugio. Filij quippe ſanctorum ſumus, & non poſſumus
6 ita coniungi ſicut gẽtes quæ ignorant Deum. Surgen
tes autem pariter, inſtanter orabant ambo ſimul, vt ſani-
7 tas daretur eis. Dixitq́ue Tobias, Dñe Deus pa-
trum noſtrorum, benedicant te cœli & terræ, mareq́ue &
B fontes, & flumina, & omnes creaturæ tuæ quæ in eis
8 ſunt. Tu feciſti Adam de limo terræ, dediſtique ei Gene. 2. a. 7.
9 adiutorium Heuam. Et nunc Domine tu ſcis quia non
luxuriæ cauſa accipio ſororem meam coniugem, ſed -15.
ſola poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen
10 tuum in ſecula ſeculorum. Dixit itaq; Sara, Miſerere
nobis Domine, miſerere nobis, & conſeneſcamus ambo
11 pariter ſani. Et factum eſt circa pullorum cantum, ac-
cerſiri iuſſit Raguel ſeruos ſuos, & abierunt cum eo pa-
12 riter vt foderent ſepulchrum. Dicebat enim, Ne fortè
ſimili modo euenerit ei, quo & cæteris illis ſeptem viris
13 qui ſunt ingreſſi ad eam. Cumque paraſſent foſſam,
C reuerſus Raguel ad vxorem ſuam, dixit ei, Mitte vnam
14 ex ancillis tuis, & videat ſi mortuus eſt, vt ſepeliam eum
15 antequàm illuceſcat dies. At illa miſit vnam ex ancillis
ſuis: Quę ingreſſa cubiculum, repperit eos ſaluos & inco
16 lumes: ſecum pariter dormientes. Et reuerſa nuntiauit
bonum nuntium, & benedixerunt Dominum, Raguel
17 videlicet & Anna vxor eius: & dixerũt, Benedicimus
te Domine Deus Iſraël, quia non contigit quemadmo-
18 dum putabamus. Feciſti enim nobiſcum miſericordiã
tuam, & excluſiſti à nobis inimicum perſequentem nos.
19 Miſertus es autem duobus vnicis. Fac eos Domine ple
D nius benedicere te: & ſacrificium tibi laudis tuæ, & ſuæ
ſanitatis offerre, vt cognoſcat vniuerſitas gentium, quia
20 tu es Deus ſolus in vniuerſa terra. Statimq́ue præcepit
ſeruis ſuis Raguel, vt replerent foſſam quam fecerant,
21 priuſquàm eluceſceret. Vxori autem ſuæ dixit vt in-
ſtrueret conuiuium, & præpararet omnia quæ in cibos
22 erant iter agentibus neceſſaria. Duas quoque pingues
vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas
23 oĩbus vicinis ſuis, cunctiſq; amicis. Et adiurauit Ra-
24 guel Tobiã, vt duas hebdomadas moraretur apud ſe. De
omnibus aũt q̃ poſſidebat Raguel, dimidiã partem dedit
Tobiæ: & fecit hãc ſcripturam, vt pars dimidia quę ſupe-
rerat poſt obitum eorum, Tobiæ dominio deueniret.

Raphaël Tobiæ rogatu ad Gabelum pergit, quem recepta pecunia ad Tobiæ nuptias adducit, ille autem Tobiæ ac Saræ benedicit. CAP. IX.

1 TVnc vocauit Tobias angelum ad ſe, quem quidem
A hominem exiſtimabat: dixitq́ue ei, Azaria frater,
2 peto vt auſcultes verba mea: Si meipſum tradã tibi ſer
3 uum, non ero condignus prouidentiæ tuæ. Tamen ob-
ſecro te vt aſſumas tibi animalia ſiue ſeruitia, & vadas ad
Gabelum in Rages ciuitatem Medorum: reddaſq́ue ei
chirographum ſuum, & recipias ab eo pecuniam, & ro-
4 ges eum venire ad nuptias meas. Scis enim ipſe quoniã
B numerat pater meus dies: & ſi tardauero vna die plus, cõ-
5 triſtatur anima eius. Et certè vides quomodò adiurauit
me Raguel, cuius adiuramentum ſpernere nõ poſſum.
6 Tunc Raphaël aſſumẽs quatuor ex ſeruis Raguelis,
& duos camelos, in Rages ciuitatem Medorum pertexit:
& inueniens Gabelum, dedit ei chirographum ſuum, &
7 recepit ab eo omnem pecuniam. Indicauitq́ue ei de
C Tobia filio Tobiæ, omnia quæ geſta ſunt: fecitque eum

ſecum

8 ſecum venire ad nuptias. †Cumq́; ingreſſus eſſet domũ
Raguelis, inuenit Tobiam diſcumbentem: & exiliens,
oſculati ſunt ſe inuicem: & fleuit Gabelus, benedixitq́ue
9 Deum, & dixit, †Benedicat te Deus Iſraël, quia filius es
D optimi viri, & iuſti, & timentis Deum, & eleemoſynas
10 facientis: †& dicatur benedictio ſuper vxorem tuam,
11 & ſuper parentes veſtros: & videatis filios veſtros, †& fi-
lios filiorum veſtrorum vſque in tertiam & quartam
generationem: & ſit ſemen veſtrum benedictum à Deo
12 Iſraël, qui regnat in ſecula ſeculorum. †Cumq́ue om-
nes dixiſſent, Amen, acceſſerunt ad conuiuium: ſed &
cum timore Domini nuptiarum cõuiuium exercebant.

Parentes Tobiæ longam eius moram anxiè queruntur, ille autem ægrè obtinet, vt à Raguele dimittatur, accepta dote & vxore: porrò Raguel illis bene precando, admonet filiam de officio matrisfamilias. CAP. X.

1 CVm verò moras faceret Tobias, cauſa nuptiarum,
A ſolicitus erat pater eius Tobias, dicens, Putas qua-
2 re moratur filius meus, aut quare detentus eſt ibi? †Pu-
táſne Gabelus mortuus eſt, & nemo reddet illi pecuniã?
3 †Cœpit autem contriſtari nimis ipſe & Anna vxor eius
cum eo: & cœperunt ambo ſimul flere: eò q̀ die ſtatuto
4 minimè reuerteretur filius eorum ad eos. †Flebat igitur
mater eius irremediabilibus lachrymis, atque dicebat,
B ‖Heu heu me fili mi, vt quid te miſimus peregrinari, lu- Sup. 5. d. 23.
men oculorum noſtrorum, baculum ſenectutis noſtræ,
5 ſolatium vitæ noſtræ, ſpem poſteritatis noſtræ? †Omnia
ſimul in te vno habentes, te nõ debuimus dimittere ire à
6 nobis. †Cui dicebat Tobias, Tace, & noli turbari, ſanus
eſt filius noſter: ſatis fidelis eſt vir ille cum quo miſimus
7 eum. †Illa autem nullo modo conſolari poterat, ſed quo-
tidie exiliens circunſpiciebat & circuibat vias omnes per
quas ſpes remeandi videbatur, vt procul videret eum, ſi
8 fieri poſſet, venientem. †At verò Raguel dicebat ad gene-
C rum ſuũ, Mane hîc, & ego mittã nuntiũ ſalutis de te ad
9 Tobiã patrẽ tuum. †Cui Tobias ait, Ego noui quia pater
meus & mater mea modò dies computant, & cruciatur
10 ſpiritus eorum in ipſis. †Cumq́; verbis multis rogaret Ra
guel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet audire, tra-
didit ei Saram, & dimidiã partem omnis ſubſtantiæ ſuæ
in pueris, in puellis, in pecudib⁹, in camelis, & in vaccis,
& in pecunia multa: & ſaluum atq; gaudentem dimiſit
11 eum à ſe, †dicẽs, Angelus Dñi ſanctus ſit in itinere veſtro,
D perducatq́; vos incolumes, & inueniatis omnia rectè cir
ca parentes veſtros, & videant oculi mei filios veſtros
12 priuſquàm moriar. †Et apprehendentes parentes filiã
13 ſuam, oſculati ſunt eam, & dimiſerunt ire: †monentes eã
honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiã, gu-
bernare domum, & ſeipſam irreprehẽſibilem exhibere.

Relictis in itinere Sara reliquaq́; familia, Tobias & Raphaël præcedentes, latè à parentibus Tobiæ excipiuntur: quo patris oculos felle iecoris liniente, ille viſum recipit: quapropter actis Deo gratijs, poſt aduentum Saræ ac familiæ, ſeptem diebus læti epulantur. CAP. XI.

1 CVmq́; reuerterentur, peruenerunt ad Charan quæ
A eſt in medio itinere contra Niniuen, vndecimo die.
2 †Dixitq́; Angelus, Tobia frater, ſcis quemadmodum reli-
3 quiſti patrem tuum. †Si placet itaque tibi, præcedamus,
& lento gradu inſequantur iter noſtrum familiæ, ſimul
4 cum coniuge tua, & cum animalibus. †Cumq́; hoc pla-
cuiſſet vt irẽt, dixit Raphaël ad Tobiam, Tolle tecum ex
felle piſcis: erit enim neceſſarium. Tulit itaque Tobias ex
5 felle illo, & abierunt. †Anna autem ſedebat ſecus viam
quotidie in ſupercilio montis, vnde reſpicere poterat de
6 longinquo. †Et dum ex eodem loco ſpecularetur aduentũ
B eius, vidit à longè, & ilico agnouit venientem filium ſuũ:
currenſq́; nuntiauit viro ſuo, dicẽs, Ecce venit filius tuus.
7 †Dixitq́; Raphaël ad Tobiam, At vbi introieris domũ
tuam, ſtatim adora Dñm Deum tuum: & gratias agẽs ei,
8 accede ad patrem tuum, & oſculare eum. †Statimq́; lini
ſuper oculos eius felle iſto piſcis, quod portas tecum.
Scias enim quoniã mox aperientur oculi eius, & videbit
9 pater tuus lumen cæli, & in aſpectu tuo gaudebit. †Tũc
præcucurrit canis, qui ſimul fuerat in via: & quaſi nun-
10 tius adueniens, blandimento ſuæ caudæ gaudebat. †Et cõ
ſurgens cæcus pater eius, cœpit offendens pedibus curre-
11 re: & data manu puero, occurrit obuiam filio ſuo. †Et ſu-
C ſcipiens oſculatus eſt eum cum vxore ſua, & cœperunt
12 ambo flere præ gaudio. †Cumq́; adoraſſent Deum, & gra
13 tias egiſſent, conſederunt. †Tunc ſumens Tobias de
14 felle piſcis, liniuit oculos patris ſui. †Et ſuſtinuit quaſi di
midiã ferè horam: & cœpit albugo ex oculis eius, quaſi
15 membrana oui, egredi. †Quã apprehendens Tobias tra-
16 xit ab oculis eius, ſtatimq́; viſum recepit. †Et glorificabãt
Deum, ipſe videlicet & vxor eius, & omnes qui ſciebant
17 eum. †Dicebatq́; Tobias, Benedico te Dñe Deus Iſraël,
D quia tu caſtigaſti me, & tu ſaluaſti me: & ecce, ego video
18 Tobiam filium meum. †Ingreſſa eſt etiam poſt ſeptẽ dies
Sara vxor filij eius, & omnis familia & pecora ſana, & ca
meli: & pecunia multa vxoris, ſed & illa pecunia quã re-
19 ceperat à Gabelo: †& narrauit parentibus ſuis omnia be-
neficia Dei quæ feciſſet circa eum per hominem qui eũ
20 duxerat. †Veneruntq́; Achior & Nabath conſobrini To-
biæ, gaudentes ad Tobiã, & congratulantes ei de omnib⁹
21 bonis, quæ circa illum oſtenderat Deus. †Et per ſeptem
dies epulantes, omnes cum gaudio magno gauiſi ſunt.

Tobias cum filio de mercede Raphaëlis conſultans, auditis quæ ſibi ac filio præſtiterat beneficijs, medietatem offert omnium quæ attulerant: at ille ſe Dei angelum declarat, & poſt reuelata alia myſteria in cælum ſubleuatur, quo facto, illi in terram proni ruentes, Deum benedicunt. CAP. XII.

1 TVnc vocauit ad ſe Tobias filium ſuum, dixitq́ue ei:
A Quid poſſumus dare viro iſti ſancto, qui venit tecũ?
2 †Reſpõdens Tobias, dixit patri ſuo, Pater, quam merce-
dem dabimus ei? aut quid dignum poterit eſſe beneficijs
3 eius? †Me duxit & reduxit ſanum, pecuniam à Gabelo
ipſe recepit, vxorem ipſe me habere fecit, & dæmonium
ab ea ipſe compeſcuit, gaudium parentibus eius fecit,
meipſum à deuoratione piſcis eripuit, te quoque videre
fecit lumen cæli, & bonis omnibus per eum repleti ſu-
4 mus. Quid illi ad hæc poterimus dignũ dare? †Sed peto
B te pater mi, vt roges eum, ſi fortè dignabitur medietatem
5 de omnibus quæ allata ſunt, ſibi aſſumere. †Et vocantes
eum, pater ſcilicet & filius, tulerunt eum in partem: &
rogare cœperunt vt dignaretur dimidiam partem omniũ
6 quæ attulerant, acceptam habere. Tunc dixit eis occul-
tè, Benedicite Deum cæli, & coram omnibus viuentibus
confitemini ei, quia fecit vobiſcum miſericordiam ſuam.
7 †Etenim ſacramentum regis abſcondere, bonum eſt: ope
8 ra autem Dei reuelare & confiteri, honorificum eſt. †Bo-
na eſt oratio cum ieiunio: & eleemoſyna magis q̃ the-
9 ſauros auri recondere: †quoniam eleemoſyna à morte li-
berat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit inuenire
10 miſericordiam & vitam æternam. †Qui autem faciũt
11 peccatum, & iniquitatem, hoſtes ſunt animæ ſuæ. †Ma-
C nifeſto ergo vobis veritatem, & non abſcondam à vobis
12 occultum ſermonem. †Quando orabas cum lachrymis, Sup. 2. a. 5.
& ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuũ,
& mortuos abſcondebas per diem in domo tua, & no-
cte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.
13 †Et quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit vt tentatio pro-
14 baret te. †Et nunc miſit me Dominus vt curarem te, &
15 Saram vxorem filij tui à dæmonio liberarem. †Ego enim
ſum Raphaël angelus, vnus ex ſeptem, qui aſtamus an-
16 te Dominum. †Cumq́ue hæc audiſſent, turbati ſunt, &
D trementes ceciderunt ſuper terram in faciem ſuam.
17 †Dixitq́ue eis angelus, Pax vobis, nolite timere. †Ete-
18 nim cùm eſſem vobiſcum, per voluntatem Dei eram:
19 ipſum benedicite, & cantate illi. †Videbar quidem vo-
biſcum manducare, & bibere, ſed ego cibo inuiſibili,
& potu, qui ab hominibus videri non poteſt, vtor.
20 †Tempus eſt ergo vt reuertar ad eum qui me miſit:
vos autem benedicite Deum, & narrate omnia mirabi-

21 lia eius. †Et cùm hæc dixiſſet, ab aſpectu eorum ablatus
22 eſt, & vltrà eum videre noo potuerunt. †Tunc proſtra-
ti per horas tres in faciem, benedixerunt Deum: & exur-
gentes oarraoerunt omnia mirabilia eius.

Tobias ſenior benedicit ac confitetur Domino, & vniuerſos ad idipſum hortatur: prophetat quoque de reſtitutione & magna fœlicitate futura Ieruſalem. CAP. XIII.

Deu.32.f.39 1 APeriens autem Tobias ſenior os ſuum, benedixit
1.Reg.2.a.6. A Dñm, & dixit: Magnus es Dñe in æternũ, & in
Sap.16.b.13 2 omnia ſecula regnum tuum, † qm̃ tu flagellas, & ſaluas:
deducis ad ioferos, & reducis: & oon eſt qui effugiat ma-
3 num tuam. †Confitemini Domino filij Iſraël, & in con-
4 ſpectu gentium laudate eum: †quooiam ideo diſperſit vos
ioter gentes, quæ ignorant eum, vt vos enarretis mirabi-
lia eius, & faciatis ſcire eos quia oõ eſt alius Deus omni-
5 potens pręter eum. †Ipſe caſtigauit oos propter iniqoita-
tes noſtras, & ipſe ſaluabit nos propter miſericordiam
6 ſuam. †Aſpicite ergo quæ fecit nobiſcum, & cum timo-
B re & tremore confitemini illi: regemq́; ſeculorum exalta
7 te in operibus veſtris. †Ego autem in terra captiuitatis
meæ confitebor illi: quoniam oſtendit maieſtatem ſuam
8 in gẽtem peccatricem. †Coouertimini itaq; peccatores,
& facite iuſtitiam coram Deo, credentes q́ faciat vobiſcũ
9 miſericordiam ſuam. †Ego autem, & anima mea in eo lę-
10 tabimur. †Benedicite Dominum omnes electi eius: agite
11 dies lætitiæ, & confitemini illi. †Ieruſalem ciuitas Dei ca-
12 ſtigauit te Dñs in operibus manuum tuarum. †Confitere
C Dño in bonis tuis, & benedic Deum ſeculorum vt rędi
ficet in te tabernaculum ſuum, & reuocet ad te omnes
13 captiuos, & gaudeas in omnia ſecula ſeculorum. †Luce
ſplendida fulgebis, & omnes fines terræ adorabont te.
14 †Nationes ex loogiuquo ad te venient, & munera defe-
rẽtes, adoraboot in te Dominum, & terram tuam in ſan-
15 ctificationem habebunt. †Nomen enim magnum in-
16 uocabunt in te. †Maledicti erunt qui cõtempſerint te:
& condemnati erunt oẽs q́ blaſphemauerint te: bñdicti-
17 que erunt qui ædificauerint te. †Tu autem lætaberis in
filijs tuis, quoniam omoes benedicentur, & congrega-
18 buntur ad Dominum. †Beati omnes qui diligunt te, &
19 qui gaudent ſuper pace tua. †Anima mea benedic Do-
minum, quoniam liberauit Ieruſalem ciuitatem ſuam à
20 cunctis tribulationibus eius, Dñs Deus noſter. †Beatus
ero, ſi fuerint reliquiæ ſeminis mei ad videndam clarita-
Apo.21.f.18 21 tem Ieruſalem. †Portæ Ieruſalem ex ſapphiro & ſmarag-
do ædificabuntur: & ex lapide pretioſo omnis circuitus
22 murorum eius. †Et lapide candido, & mundo oẽs plateæ
eius ſternentur: & per vicos eius hallelu-ia cantabitur.
23 †Benedictus Dominus, qui exaltauit eam, vt ſit regnum
eius in ſecula ſeculorum ſuper eam. Amen.

Tobias ſenior moriturus completis 102. ætatis ſuæ annis, filium ac nepotem ad pietatem hortatur, vtq́; ſepultis parentibus è Niniue migrent, quam euertendam dicit, & Ieruſalem inſtaurandam: quod filius obſeruans, tandem ad ſoceros reuertitur, ibiq́; completis nonagintanouẽ annis moritur. CAP. XIIII.

1 ET conſummati ſunt ſermones Tobiæ. Et poſtq̃ illu-
A minatus eſt Tobias, vixit annis quadraginta duobus,
2 & vidit filios oepotum ſuorum. †Completis itaq; annis
3 centũ duobus, ſepultus eſt honorificè in Niniue. †Quin
quaginta nanque & ſex annorum lumẽ oculorũ amiſit:
4 ſexagenarius verò recepit. †Reliquum verò vitæ ſuæ in
gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Dei perrexit
5 in pace. †In hora autẽ mortis ſuę vocauit ad ſe Tobiã filiũ
ſuum, & ſeptem iuuenes filios ſuos nepotes ſuos, dixitq́;
6 eis: †Propè erit interitus Niniue: non enim excidit verbũ
Dñi: & fratres noſtri qui diſperſi ſunt à terra Iſraël, reuer-
1.Eſd.3.b.8. & 6.c.14. 7 tentur ad eam. †Omnis autẽ deſerta terra eius replebitur,
B & domus Dei quæ in ea incenſa eſt, iterũ reædificabitur:
8 ibiq́; reuertentur omnes timentes Deum, †& relinquent
gentes idôla ſua, & veniẽt in Ieruſalem, & inhabitabunt
9 in ea: †& gaudebunt in ea omnes reges terræ adorantes
10 regem Iſrl. †Audite ergo filij mei patrem veſtrum: ſeru-
C Domino in veritate, & inquirite vt faciatis quæ placita
11 ſunt illi: †& filijs veſtris mandate vt faciant iuſtitias &
eleemoſynas, vt ſint memores Dei, & benedicãt eum in
12 omni tpe in veritate, & in tota virtute ſua. †Nunc ergo fi-
lij audite me, & nolite manere hîc: ſed quacunq; die ſepe
lieritis matrem veſtram circa me in vno ſepulchro, ex eo
13 dirigite greſſus veſtros vt exeatis hinc. †Video enim quia
14 iniquitas eius finẽ dabit ei. †Fctm̃ eſt aũt poſt obitũ ma-
tris ſuæ, Tobias abſceſſit ex Niniue cum vxore ſua, & fi-
15 lijs, & filiorum filijs, & reuerſus eſt ad ſoceros ſuos. †In-
uenitque eos incolumes in ſenectute bona, & curam eo-
D rum geſſit, & ipſe clauſit oculos eorum: & omnem hæ-
reditatem domus Raguelis ipſe percepit: viditq́ue quin-
16 tam generationem, filios filiorum ſuorum. †Et comple-
tis annis oonaginta nooem in timore Domini, cum gau-
17 dio ſepelierunt eum. †Omnis autem cognatio eius, &
omnis generatio eius in bona vita, & in ſancta conuer-
ſatione permanſit: ita vt accepti eſſent tam Deo, quàm
hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

Hieronymi in librum Iudith PRÆFATIO.

APVD Hebræos, liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius authoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur: Chaldæo tamen ſermone conſcriptus inter hiſtorias computatur. Sed quia hunc librum ſynodus Nicena in numero ſanctarum ſcripturarum legitur computaſſe, acquieui poſtulationi veſtræ, imò exactioni: & ſepoſitis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis ſenſum è ſenſu, quàm ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitioſiſſimam amputaui: ſola ea quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis inuenire potui, latinis expreſſi. Accipite Iudit viduam, caſtitatis exemplum: & triumphali laude perpetuis eam præconijs declarate. Hanc enim non ſolùm fœminis, ſed & viris imitabilem dedit, qui caſtitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & inſuperabilem ſuperaret.

LIBER IVDITH.

Nabuchodonoſor victo rege Medorum, cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit: quibus abſque honore remiſsis, indignatus iurat ſe id vlturum. CAPVT PRIMVM.

1 ARPHAXAD itaque rex Medo-
A rum ſubiugauerat multas gen-
tes imperio ſuo, & ipſe ædifica-
uit ciuitatem potentiſſimam,
quam appellauit Ecbatanis.
2 †Ex lapidibus quadratis & ſe-
ctis, fecit muros eius in altitu-
dinem cubitorum ſeptuaginta,
& in latitudinem cubitorũ tri-
ginta: turres verò eius poſuit in altitudinem cubitorum
3 centum. †Per quadrum verò earum latus vtrunq; vice-
norum pedum ſpatio tendebatur, poſuitq́; portas eius in
4 altitudinem turrium. †Et gloriabatur quaſi potens in po-
5 tẽtia exercitus ſui, & in gloria quadrigarũ ſuarũ. †Anno
igitur duodecimo regni ſui, Nabuchodonoſor rex Aſſy-
riorum, qui regnabat in Niniue ciuitate magna, pugna-
6 uit contra Arphaxad: †& obtinuit eum in campo magno
B qui appellatur Ragau, circa Euphrãten, & Tigrin, & Ia-
7 daſon in campo Erioch regis Elicorum. †Tunc exalta-
tum eſt regnum Nabuchodonoſor, & cor eius eleuatum
eſt: & miſit ad omnes qui habitabant in Cilicia, & Da-
8 maſco, & Libano: †& ad gẽtes q́ ſunt in Carmelo, & Ce-
dar, & inhabitantes Galilęam in cãpo magno Eſdrelon:
9 †& ad oẽs qui erant in Samaria & trans flumen Iordanẽ
D vſque ad Ieruſalem, & omnem terram Ieſſe, quouſque

perueniatur

10 perueniatur ad terminos Æthiopię. ¶Ad hos oẽs miſit nũ
11 tios Nabuchodonoſor rex Aſſyriorum, qui omnes vno
animo contradixerunt, & remiſerunt eos vacuos, & ſine
12 honore abiecerunt. ¶Tunc indignatus Nabuchodonoſor
rex ad omnem terram illam, iurauit per thronum & re-
gnum ſuum q̄ defenderet ſe de omnibus regionibus his.

*Holofernes à Nabuchodonoſor mittitur, omnia regna & popu-
los vaſtaturus: deſcribitur potentia exercitus ipſius, mul-
tisq; locis per ipſum expugnatis, vehemens timor vniuerſos
inuaſit.* CAP. II.

1 ANno tertiodecimo Nabuchodonoſor regis, vice ſi-
A ma & ſecunda die menſis primi, factum eſt verbũ
in domo Nabuchodonoſor regis Aſſyriorum, vt defen-
2 deret ſe. ¶Vocauitq; omnes maiores natu, omnesq; du-
ces, & bellatores ſuos, & habuit cum eis myſterium con
3 ſilij ſui. ¶Dixitq; cogitationem ſuam in eo eſſe, vt omnem
4 terram ſuo ſubiugaret imperio. ¶Quod dictum cùm pla-
cuiſſet omnibus, vocauit Nabuchodonoſor rex Holofer-
5 nem principem militiæ ſuæ, & dixit ei: Egredere aduerſũ
omne regnum occidentis: & contra eos pręcipuè qui cõ
6 tempſerunt imperium meum. ¶Non parcet oculus tuus
B vlli regno, omnemq; vrbem munitam ſubiugabis mihi.
7 ¶Tunc Holofernes vocauit duces, & magiſtratus virtutis
Aſſyriorum, & dinumerauit viros in expeditionem: ſicut
præcepit ei rex, centum viginti millia peditum pugnato-
8 rum, & equites ſagittarios duodecim millia. ¶Omnemq;
expeditionem ſuam fecit pręire in multitudine innume-
rabilium camelorum, cum his quę exercitibus ſufficerẽt
copioſè: boum quoq; armenta, gregesq; ouium, quorũ
9 non erat numerus. ¶Frumentum ex omni Syria in tran- Ia. al 5.9.
10 ſitu ſuo parari conſtituit. ¶Aurum verò & argentum, de
C domo regis aſſumpſit multum nimis. ¶Et profectus eſt
11 ipſe & omnis exercitus, cum quadrigis & equitibus, &
Infr. 16. a. 1. ſagittarijs, qui cooperuerunt faciem terræ, ſicut locuſtę.
12 ¶Cumq; pertranſiſſet fines Aſſyriorum, venit ad magnos
montes Ange, qui ſunt à ſiniſtro Ciliciæ: aſcenditq; oĩa
13 caſtella eorum, & obtinuit omnem munitionem. ¶Effre-
git autem ciuitatem opinatiſſimam Melothi, prædauitq;
omnes filios Tharſis & filios Iſmahel, qui erant contra
14 faciem deſerti, & ad auſtrum terræ Cellon. ¶Et tranſiuit
D Euphraten, & venit in Meſopotamiam: & fregit omnes
ciuitates excelſas q̄ erant ibi, à torrente Mambre, vſque-
15 quo perueniatur ad mare: & occupauit terminos eius, à
16 Cilicia vſq; ad fines Iapheth, qui ſunt ad auſtrum. ¶Abdu
xitq; oẽs filios Madian, & p̄dauit oẽm locupletationẽ eo
17 rum, omnesq; reſiſtẽtes ſibi occidit in ore gladij. ¶Et poſt
hęc deſcẽdit in campos Damaſci in diebus meſſis, & ſuc-
18 cendit oĩa ſata, omnesq; arbores & vineas fecit incidi. ¶&
cecidit timor illius ſuper omnes inhabitantes terram.

*Holoferni ſe vltrò dedunt vniuerſarum vrbium ac prouincia-
rum principes: ex quibus auxiliarios ſibi aſſumit, & tamen
ipſorum ciuitates ac deos deſtruit, quò ſolus Nabuchodonoſor
Deus habeatur.* CAP. III.

1 TVnc miſerunt legatos ſuos vniuerſarum vrbium, ac
A prouinciarum reges ac principes, Syriæ ſcilicet &
Meſopotamię, & Syrię Sobal, & Libye, atq; Ciliciæ, qui
2 venientes ad Holofernem, dixerunt: ¶Deſinat indignatio
tua circa nos. Melius eſt enim vt viuentes ſeruiamus Na-
buchodonoſor regi magno, & ſubditi ſimus tibi, quàm
morientes cum interitu noſtro ipſi ſeruitutis noſtræ
3 damna patiamur. ¶Omnis ciuitas noſtra, omnisq; poſ-
B ſeſſio, omnes mõtes & colles, & campi, & armenta boũ,
gregesq; ouium, & caprarum, equorumq; & camelorũ,
& vniuerſæ facultates noſtræ atque familiæ in conſpectu
4 tuo ſunt: ſint omnia noſtra ſub lege tua. ¶Nos etiam & fi-
5 lij noſtri, ſerui tui ſumus. ¶Veni nobis pacificus dñs, &
6 vtere ſeruitio noſtro, ſicut placuerit tibi. ¶Tunc deſcen-
7 dit de montibus cum equitibus in virtute magna, & ob-
C tinuit omnem ciuitatem, & omnem inhabitantem ter-
8 ram. ¶De vniuerſis autem vrbibus aſſumpſit ſibi auxi-
9 liarios viros fortes, & electos ad bellum. ¶Tantusq; me-
tus prouincijs illis incubuit, vt vniuerſarum vrbium ha-
bitatores principes, & honorati ſimul cum populis exi-
10 rent in obuiam venienti, ¶excipientes eum cum coronis,
& lampadibus, ducentes choros in tympanis & tibijs.
11 ¶Nec iſta tamen facientes, ferocitatem eius pectoris miti-
12 gare potuerunt. ¶Nam & ciuitates eorum deſtruxit, & lu
D cos eorum excîdit. ¶Præceperat enim illi Nabuchodono-
13 ſor rex, vt omnes deos terrę exterminaret, videlicet vt ip-
ſe ſolus diceretur Deus ab his nationibus quę potuiſſent
14 Holofernis potentia ſubiugari. ¶Pertranſiens autem Sy-
riam Sobal, & omnem Apameam, omnemq; Meſopota-
15 miã, venit ad Idumæos in terram Gabaa, ¶accepitq; ciui-
tates eorum, & ſedit ibi per triginta dies: in quibus dieb⁹
adunari præcepit vniuerſum exercitum virtutis ſuæ.

*Filij Iſraël vehementer Holofernem metuẽtes, hortatu Eliachim
ſacerdotis ſeſe ieiunijs ac oratione humiliant & affligunt, au-
xiliumq; à Domino implorant.* CAP. IIII.

1 TVnc audientes hæc filij Iſraël, qui habitabant in ter
A ra Iuda, timuerunt valde à facie eius. ¶Tremor etiã
2 & horror inuaſit ſenſus eorum, ne hoc faceret Ieruſalem
& templo Dñi, quod fecerat cęteris ciuitatibus & tẽplis
3 earum. ¶Et miſerunt in omnem Samariam per circuitum
vſque Iericho, & pręoccupauerunt omnes vertices mon-
4 tium. ¶Et muris circundederunt vicos ſuos, & congrega-
5 uerunt frumenta in præparationem pugnæ. ¶Sacerdos
B etiam Eliachim ſcripſit ad vniuerſos qui erant contra Eſ-
drelon, quæ eſt cõtra faciem cãpi magni, iuxta Dothain,
6 & vniuerſos p quos vię trãſitus eſſe poterat, ¶vt obtinerẽt
aſcenſus mõtium per quos via eſſe poterat ad Ieruſalem,
& illic cuſtodirent vbi anguſtum iter eſſe poterat inter
7 montes. ¶Et fecerunt filij Iſraël ſecundùm quod conſti-
8 tuerat eis ſacerdos Dñi Eliachim. ¶Et clamauit omnis po
pulus ad Dñm inſtãtia magna, & humiliauerũt animas
9 ſuas in ieiunijs & orationibus, ipſi & mulieres eorũ. ¶Et
induerũt ſe ſacerdotes cilicijs; & infantes proſtrauerunt
contra faciem templi Dñi, & altare Dñi operuerunt cili-
10 cio. ¶Et clamauerunt ad Dñm Deum Iſraël vnanimiter,
C ne darentur in prędam infantes eorum, & vxores eorum
in diuiſionem, & ciuitates eorum in exterminium, & ſan
cta eorum in pollutionem, & fierent in opprobrium gen
11 tibus. ¶Tunc Eliachim ſacerdos Dñi magnus circuiuit
12 omnem Iſraël, allocutuſque eſt eos, ¶dicẽs: Scitote q̄m
exaudiet Dominus preces veſtras, ſi manentes permanſe
13 ritis in ieiunijs & orationibus in cõſpectu Dñi. ¶Memo- Exo. 17. d. 11.
D res eſtote Moyſi ſerui Dñi, qui Amalec cõfidentẽ in vir-
tute ſua, & in potẽtia ſua, & in exercitu ſuo, & in clypeis
ſuis, & in curribus ſuis, & in equitibus ſuis, non ferro pu
14 gnando, ſed precibus ſanctis orãdo deiecit. ¶ſic erunt vni-
uerſi hoſtes Iſraël, ſi perſeueraueritis in hoc opere quod
15 cępiſtis. ¶Ad hanc igitur exhortationẽ eius deprecantes
16 Dñm permanebant in conſpectu Dñi, ¶ita vt etiã hi qui
offerebant Dño holocauſta, p̄cincti cilicijs offerrẽt ſacri-
17 ficia Dño, & erat cinis ſuper capita eorũ. ¶Et ex toto corde
ſuo oẽs orabant Deũ, vt viſitaret populum ſuum Iſraël.

*Rogatus ab Holoferne Achior dux Ammonitarum de genere
Iſraëlitarum, enarrat Dei mirabilia circa populum Iſraëliti-
cum, monetq; ne temerè contra illos pugnet: quibus auditis
indignantur ipſi Achior principes Holofernis.* CAP. V.

1 NVnciatumque eſt Holoferni principi militiæ Aſſy-
A riorum, q̄ filij Iſraël prępararent ſe ad reſiſtendum,
2 ac montium itinera concluſiſſent: ¶& furore nimio exar-
ſit in iracũdia magna, vocauitq; omnes principes Moab
3 & duces Ammon: ¶& dixit eis. Dicite mihi quis ſit pp̄
iſte, qui montana obſidet: aut quæ & quales, & quantæ
ſint ciuitates eorum: quæ etiam ſit virtus eorum, aut quæ
4 ſit multitudo eorum, vel quis rex militię illorũ: ¶& quæ-
re præ omnibus qui habitant in oriente, iſti contempſe-
runt nos, & nõ exierunt in obuiam nobis, vt ſuſciperent
5 nos cum pace? ¶Tunc Achior dux omnium filiorum Inf. 1. b. 7.
Ammon reſpondens, ait: Si digneris audire, domine mi,
dicam veritatem in conſpectu tuo de populo iſto, qui in

caſtra Ægyptiorum videre dignatus es, quando poſt ſer-
uos tuos armati currebant confidentes in quadrigis, &
7 in equitatu ſuo, & in multitudine bellatorum. †Sed aſpe-
8 xiſti ſuper caſtra eorum, & tenebræ fatigauerunt eos. †Te
9 nuit pedes eorum abyſſus, & aquæ operuerunt eos. †Sic
C fiant & iſti Dñe, qui confidunt in multitudine ſua, & in
curribus ſuis, & in contis, & in ſcutis, & in ſagittis ſuis,
10 & in lanceis gloriantur, †& neſciunt quia tu ipſe es Deus
noſter, qui conteris bella ab initio, & Dominus nomen
11 eſt tibi. †Erige brachium tuum, ſicut ab initio: & allide
virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in
iracundia tua, qui promittunt ſe violare ſancta tua, & pol
luere tabernaculum nominis tui, & deijcere gladio ſuo
12 cornu altaris tui. †Fac Domine vt gladio proprio eius ſu
13 perbia amputetur, †capiatur laqueo oculorum ſuorum
14 in me, & percuties eum ex labijs charitatis meæ. †Da mi-
hi in animo conſtantiam, vt contemnam illum: & virtu-
15 tem, vt euertam illum. †Erit enim hoc memoriale nomi-
16 nis tui, cùm manus fœminæ deiecerit eum. †Non enim
in multitudine eſt virtus tua, Domine, neque in equo-
D rum viribus volũtas tua eſt, nec ſuperbi ab initio placue
runt tibi: ſed humilium & manſuetorum ſemper tibi pla
17 cuit deprecatio. †Deus cælorum, creator aquarum, & Do
minus totius creaturæ, exaudi me miſeram deprecãtem,
18 & de tua miſericordia præſumentem. †Memẽto Do-
mine teſtamenti tui, & da verbum in ore meo, & in cor-
de meo cõſilium corrobora, vt domus tua in ſanctifica-
19 tione tua permaneat: †& omnes gentes agnoſcant quia
tu es Deus, & non eſt alius præter te.

Iudith pulcherrima, aptiſſimè ornata Bethuliam cum ſua ancilla egreditur, & ab exploratoribus deprehenſa, ducitur ad Holofernem, qui mox eius capitur pulchritudine. CAP. X.

1 FActum eſt autem cùm ceſſaſſet clamare ad Dominũ,
A ſurrexit de loco in quo iacuerat proſtrata ad Dñm.
2 †Vocauitq; Abram ſuam, & deſcendẽs in domum ſuam,
abſtulit à ſe ciliciũ, & exuit ſe veſtimentis viduitatis ſuæ,
3 †& lauit corpus ſuum, & vnxit ſe myrro optimo, & diſcri
minauit crinem capitis ſui, & impoſuit mitram ſuper ca
put ſuũ, & induit ſe veſtimẽtis iucunditatis ſuæ, induitq;
ſandalia pedibus ſuis, aſſumpſitq; dextraliola, & lilia, &
inaures, & annulos, & omnibus ornamẽtis ſuis ornauit
4 ſe. †Cui etiam Dominus contulit ſplendorem: quoniam
omnis iſta compoſitio non ex libidine, ſed ex virtute pẽ-
debat: & ideo Dñs hãc in illam pulchritudinem amplia-
uit, vt incomparabili decore omnium oculis appareret.
5 †Impoſuit itaq; Abræ ſuæ aſcopam vini, & vas olei, & po-
B lentam, & lapates, & panes, & caſeũ: & ꝑfecta eſt. †Cũ-
6 que veniſſent ad portam ciuitatis, inuenerunt expectan-
7 tem Oziam & preſbyteros ciuitatis. †Qui cùm vidiſſent
eam, ſtupentes mirati ſunt nimis pulchritudinem eius.
8 †Nihil tamen interrogantes eam, dimiſerunt tranſire, di-
centes: Deus patrum noſtrorum det tibi gratiam, & om
ne conſilium tui cordis ſua virtute corroboret, vt glorie-
tur ſuper te Ieruſalem, & ſit nomen tuum in numero ſancto-
9 rum & iuſtorum. †Et dixerunt hi qui illic erant oẽs vna
10 voce: Fiat, fiat. †Iudith verò orãs Dñm, trãſiuit per por
11 tas ipſa & Abra eius. †Factũ eſt autẽ, cùm deſcende-
ret mõtem, circa ortum diei occurrerunt ei exploratores
Aſſyriorum & tenuerunt eam, dicentes: Vnde venis? aut
12 quò vadis? †Quæ reſpondit: Filia ſum Hebræorum, ideo
C ego fugi à facie eorum quoniam futurum agnoui, quòd
dentur vobis in deprædationem, pro eo quòd contem-
nentes vos, noluerunt vltrò tradere ſeipſos vt inuenirent
13 miſericordiam in conſpectu veſtro. †Hac de cauſa cogi-
taui mecum, dicens: Vadam ad faciem principis Holofer
nis, vt indicem illi ſecreta illorum, & oſtendam illi quo
aditu poſſit obtinere eos, ita vt nõ cadat vir vnus de exer-
14 citu eius. †Et cùm audiſſent viri illi verba eius, conſidera-
bant faciẽ eius, & erat in oculis eorũ ſtupor, qm̃ pulchri-
15 tudinem eius mirabantur nimis. †Et dixerunt ad eam:
Conſeruaſti animam tuam, eò quòd tale reperiſti cõſi-
16 lium, vt deſcenderes ad dominum noſtrum. †Hoc au
D tem ſcias, quoniam cùm ſteteris in conſpectu eius, bene
tibi faciet, & eris gratiſſima in corde eius. †Duxeruntque
illam ad tabernaculum Holofernis, annuntiantes eam.
17 †Cumque intraſſet ante faciem eius, ſtatim captus eſt in Infr. 16.b.8.
18 ſuis oculis Holofernes. †Dixeruntque ad eum ſatelli-
tes eius, Quis cõtemnat populum Hebræorum qui tam
decoras mulieres habent, vt non pro his meritò pugnare
19 contra eos debeamus? †Videns itaque Iudith Holofernẽ
ſedentem in conopæo, quod erat ex purpura, & auro, &
20 ſmaragdo, & lapidibus ꝓtioſis intextũ: †& cùm in faciem
eius intendiſſet, adorauit eum, proſternẽs ſe ſuper terrã.
Et eleuauerunt eam ſerui Holofernis, iubente dño ſuo.

Iudith ab Holoferne ſuper cauſa fugæ ſuæ interrogata, imponit illi, ſpecioſam pollicens victoriam. CAP. XI.

1 TVnc Holofernes dixit ei: Æquo animo eſto, & noli
A pauere in corde tuo, quoniam ego nunquam nocui
2 viro qui voluit ſeruire Nabuchodonoſor regi. †Popu-
lus autem tuus ſi non contempſiſſet me, non alleuaſſem
3 lanceam meam ſuper eum. †Nunc autem dic mihi, qua ex
cauſa receſſiſti ab illis, & placuit tibi vt venires ad nos?
4 †Et dixit illi Iudith: Sume verba ancillæ tuæ, quoniam ſi
ſecutus fueris verba ancillæ tuæ, perfectam rem faciet Do
5 minus tecum. †Viuit enim Nabuchodonoſor rex terræ,
& viuit virtus eius quæ eſt in te ad correptionem omniũ
animarum errantium: quoniam non ſolùm homines ſer
6 uiunt illi per te, ſed & beſtiæ agri obtemperant illi. †Nũ-
B tiatur enim animi tui induſtria vniuerſis gentibus, & in-
dicatum eſt omni ſeculo, quoniam tu ſolus bonus & po-
tens es in omni regno eius, & diſciplina tua omnibus ꝓ-
7 uincijs ꝑdicatur. †Nec hoc latet quod locutus eſt Achior, Sup. 5.a.5.
8 nec illud ignoratur quod ei iuſſeris euenire. †Conſtat enĩ
Deum noſtrum ſic peccatis offenſum, vt mandauerit per
prophetas ſuos ad populum, quòd tradat eum pro pec-
9 catis ſuis. †Et quoniam ſciunt ſe offendiſſe Deum ſuũ
10 filij Iſraël, tremor tuus ſuper ipſos eſt. †Inſuper etiam fa-
mes inuaſit eos, & ab ariditate aquæ iam inter mortuos
11 computantur. †Denique hoc ordinant, vt interficiant
C pecora ſua, & bibant ſanguinem eorum, †& Sancta Dñi
12 Dei ſui quæ præcepit Deus non contingi, in frumento,
vino, & oleo, hæc cogitauerunt impendere, & volunt cõ
ſumere quę nec manibus deberent contingere. Ergo qm̃
hæc faciunt, certum eſt quòd in perditionem dabuntur.
13 †Quod ego ancilla tua cognoſcens, fugi ab illis, & miſit
14 me Dominus hæc ipſa nuntiare tibi. †Ego enim ancilla
tua Deum colo, etiam nunc apud te: & exiet ancilla tua,
15 & orabo Deum, †& dicet mihi quando eis reddat pecca
tum ſuum, & veniens nuntiabo tibi, ita vt ego adducam
te per mediam Ieruſalem, & habebis omnem populum
Iſraël, ſicut oues quibus non eſt paſtor, & non latrabit
16 vel vnus canis contra te, †qm̃ hęc mihi dicta ſunt per ꝓ-
D uidentiã Dei. †Et qm̃ iratus eſt illis Deus, hæc ipſa miſſa
17 ſum nuntiare tibi. †Placuerunt aũt oĩa verba hæc coram
18 Holoferne, & corã pueris eius, & mirabãtur ad ſapientiã
19 eius, & dicebant alter ad alterũ, †Nõ eſt talis mulier ſuper
20 terrã in aſpectu, in pulchritudine & in ſenſu verborũ. †Et
dixit ad illã Holofernes, Benefecit Deus qui miſit te ãn
21 populum, vt des illum tu in manibus noſtris: †& quoniã
bona eſt promiſſio tua, ſi fecerit mihi hoc Deus tuus, erit
& Deus meus, & tu in domo Nabuchodonoſor magna
eris, & nomen tuum nominabitur in vniuerſa terra.

Iudith in locum theſaurorum Holofernis introducta, facultatem obtinet proprijs veſcendi cibis, nocteq; ad orationem egrediendi: quarto autem die in conuiuium inducta, coram Holoferne comedit & bibit, qui eius concupiſcentia ardens, vehementer inebriatur. CAP. XII.

1 TVnc iuſſit eam introire vbi repoſiti erant theſauri
A eius, & iuſſit illic manere eam, & conſtituit quid
2 daretur illi de conuiuio ſuo. †Cui reſpondit Iudith, &
dixit: Nunc non potero manducare ex his quæ mihi
præcipis tribui, ne veniat ſuper me offenſio: ex his autem
3 quæ mihi detuli, manducabo. †Cui Holofernes ait: Si de-

ſecerint tibi iſta quæ tecũ detuliſti, quid faciemus tibi?
4 †Et dixit Iudith: Viuit anima tua, domine meus, quoniã
non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus
in manu mea hæc quæ cogitaui. Et induxerunt illam ſer
5 ui eius in tabernaculũ quod præceperat. Et petijt dum
B introiret, vt daretur ei copia nocte & ante lucẽ egredien
6 di foras ad orationem, & deprecandi Dñm. †Et præcepit
cubicularijs ſuis, vt ſicut placeret illi, exiret & introiret
7 ad orandum Deum ſuum per triduum. †Et exibat no-
ctibus in vallẽ Bethuliæ, & baptizabat ſe in fonte aquæ.
8 †Et vt aſcendebat, orabat Dñm Deum Iſraël vt dirigeret
9 viam eius ad liberationẽ populi ſui. †Et introiens, mun-
da manebat in tabernaculo, vſque dum acciperet eſcam
10 ſuam in veſpere. †Et factũ eſt in quarto die Holofer-
C nes fecit cœnã ſeruis ſuis, & dixit ad Vagao eunuchũ ſuũ
Vade, & ſuade Hebręã illã vt ſpontè conſentiat habitare
11 mecum. †Fœdum eſt enim apud Aſſyrios, ſi fœmina irri-
12 deat virum, agendo, vt immunis ab eo trãſeat. †Tunc in-
troiuit Vagao ad Iudith, & dixit: Non vereat̃ bona puella
introire ad dominum meum, vt honorificetur ante fa-
ciem eius, vt manducet cum eo, & bibat vinũ in iucun-
13 ditate. †Cui Iudith reſpondit: Quæ ego ſum, vt contra-
14 dicam dño meo? †Omne quod erit ante oculos eius
D bonum & optimum faciam. Quicquid autem illi pla-
cuerit, hoc mihi erit optimum omnib⁹ diebus vitę meę.
15 †Et ſurrexit, & ornauit ſe veſtimento ſuo, & ingreſſa ſte-
16 tit ante faciem eius. †Cor autem Holofernis concuſſum
17 eſt: erat enim ardens in concupiſcentia eius. †Et dixit ad
eam Holofernes: Bibe nunc, & accumbe in iucundita-
18 te, qm̃ inueniſti gratiam coram me. †Et dixit Iudith: Bi-
bam domine, quoniã magnificata eſt anima mea hodie
19 præ omnibus diebus meis. †Et accepit & manducauit,
20 & bibit coram ipſo ea quæ parauerat illi ancilla eius. †Et
iucundus factus eſt Holofernes ad eam, bibitq́ue vinum
multum nimis, quantum nunquam biberat in vita ſua.

Iudith facta ad Deum oratione præſcidit caput ebrij Holofernis, quod ad conciues Bethuliæ offerens, eos ad gratiarum actionẽ hortatur, ipſa verò ab omnibus benedicitur, & Achior viſo Holofernis capite obſtupeſcit. CAP. XIII.

1 VT autem ſerò factum eſt, feſtinauerũt ſerui illius ad
A hoſpitia ſua, & concluſit Vagao oſtia cubiculĩ, &
2 abijt. †Erant autẽ oẽs fatigati à vino. †Eratq́; Iudith ſola
3 in cubiculo. †Porrò Holofernes iacebat in lecto nimia
4 ebrietate ſopitus. †Dixitq́; Iudith puellæ ſuæ vt ſtaret fo-
5 ris ante cubiculum, & obſeruaret. †Stetitq́; Iudith ante
6 lectum, orans cum lachrymis & labiorum motu in ſi-
7 lentio, †dicens: Confirma me Dñe Deus Iſraël, & reſpi-
ce in hac hora ad opera manuum mearum, vt ſicut pro-
miſiſti, Ieruſalem ciuitatem tuam erigas, & hoc quod
8 credens p̃ te poſſe fieri cogitaui, perficiam. †Et cùm hęc
dixiſſet, acceſſit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli
eius, & pugionẽ eius qui in ea ligatus pendebat, exoluit.
9 †Cumq́; euaginaſſet illum, apprehendit comam capitis
10 eius, & ait: Cõfirma me Dñe Deus in hac hora. †Et per-
cuſſit bis in ceruicem eius, & abſcidit caput eius, &
abſtulit conopœum eius à columnis, & euoluit corpus
11 eius truncum. †Et poſt puſillum exiuit, & tradidit caput
Holofernis ancillæ ſuæ, & iuſſit vt mitteret illud in pe-
12 ram ſuã. †Et exierunt duæ, ſecundùm conſuetudinẽ ſuã,
B quaſi ad orationem, & tranſierunt caſtra: & gyrantes val
13 lem, venerunt ad portam ciuitatis. †Et dixit Iudith à lon
gè cuſtodibus murorum. Aperite portas quoniã nobiſ-
14 cum eſt Deus qui fecit virtutem * in Iſraël. †Et factum *magnũ 10.
eſt, cũ audiſſent viri vocem eius, vocauerunt preſbyteros
15 ciuitatis. †Et occurrerunt ad eam oẽs à minimo vſq́; ad
maximum, quoniam ſperabant eam iam non eſſe ventu-
16 ram. †Et accendẽtes luminaria congyrauerunt circa eam
vniuerſi: illa autem aſcendens in eminentiorem locum
17 iuſſit fieri ſilentium. Cumq́, omnes tacuiſſent, †dixit
Iudith: Laudate Dominum Deum noſtrum, qui non
18 deſeruit ſperantes in ſe: †& in me ancilla ſua adimpleuit
miſericordiam ſuam, quam promiſit domui Iſraël: &
interfecit in manu mea hoſtem populi ſui in hac nocte.
19 †Et proferens de pera caput Holofernis, oſtendit illis,
dicẽs: Ecce caput Holofernis principis militiæ Aſſyrio-
rum. Et ecce conopœum illius in quo recumbebat in
ebrietate ſua, vbi per manum fœminę percuſſit illũ Do-
20 minus Deus noſter. †Viuit autem ipſe Dñs, quoniam
C cuſtodiuit me angelus eius & hinc euntem, & ibi cõmo-
rantem, & inde huc reuertentem: & nõ permiſit me Do
minus ancillam ſuam coinquinari, ſed ſine pollutione
peccati reuocauit me vobis gaudẽtem in victoria ſua, in
21 euaſione mea & in liberatione veſtra. †‖Confitemini illi ‖Pſ. 105. a. 1. & 106. a. 1.
omnes, quoniam bonus, quoniam in ſeculũ miſericor-
22 dia eius. †Vniuerſi autem adorantes Dñm, dixerunt ad
eam: Benedixit te Dñs in virtute ſua, quia per te ad ni-
23 hilum redegit inimicos noſtros. †Porrò Ozias princeps
populi Iſraël, dixit ad eã: Benedicta es tu filia à Domi-
no Deo excelſo præ omnibus mulieribus ſuper terram.
24 †Benedictus Dñs qui creauit cælum & terram, qui te
direxit in vulnera capitis principis inimicorum noſtro-
25 rum. †Quia hodie nomen tuum ita magnificauit, vt nõ
recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint
D virtutis Domini in ęternum, pro quibus non pepercisti
animæ tuæ propter anguſtias & tribulationem generis
tui, ſed ſubueniſti ruinæ ante conſpectum Dei noſtri.
26 †Et dixit omnis populus, Fiat, fiat. †Porrò Achior voca-
27 tus venit, & dixit ei Iudith, Deus Iſrl̃ cui tu teſtimoniũ
dediſti q̃ vlciſcat̃ ſe de inimicis ſuis, ipſe caput omnium
28 incredulorũ incidit ĩ hac nocte in manu mea. †Et vt pro-
bes quia ita eſt, ecce caput Holofernis, qui in cõtemptu
ſuperbiæ ſuæ Deum Iſraël contempſit: & tibi interitum
minabatur, dicens, Cùm captus fuerit populus Iſraël,
29 gladio perforari præcipiam latera tua. †Videns autem
Achior caput Holofernis, anguſtiatus prę pauore cecidit
30 in faciem ſuã ſuper terrã, & ęſtuauit anima eius. †Poſteà
verò quàm reſumpto ſpiritu recreatus eſt, p̃cidit ad pe-
31 des eius, & adorauit eã, & dixit, †Bñdicta tu à Deo tuo
in omni tabernaculo Iacob, quoniam in omni gẽte quæ
audierit nomen tuũ, magnificabitur ſuper te Deus Iſrl̃.

Holofernis capite in muro ſuſpenſo, Achiorq́; circunciſo, Iudęi in Aſſyrios irruunt, qui Holofernem excitantes, mortuumq́; inuenientes, vehementi timore concutiuntur. CAP. XIIII.

1 DIxit autem Iudith ad oẽm populũ, Audite me fra-
A tres: ſuſpẽdite caput hoc ſuper muros noſtros: †&
2 erit, cũ exierit ſol, accipiat vnuſquiſq́; arma ſua, & exite
cum impetu: non vt deſcendatis deorſum, ſed quaſi im-
3 petũ facientes. †Tunc exploratores neceſſe erit vt fugiãt
4 ad principem ſuũ excitandum ad pugnã. †Cumq́; duces
eorũ cucurrerint ad tabernaculũ Holofernis, & inuene-
rint eũ truncũ in ſuo ſanguine volutatum, dẽcidet ſuper
5 eos timor. †Cũq́; cognoueritis fugere eos, ite poſt illos
ſecuri, quoniã Dominus cõteret eos ſub pedibus veſtris.
6 †Tunc Achior videns virtutem quã fecit Deus Iſraël, reli
B cto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circuncidit carnem
præputij ſui, & appoſitus eſt ad populũ Iſraël, & omnis
7 ſucceſſio generis eius vſq́; in hodiernũ diem. †Mox autẽ
vt ortus eſt dies, ſuſpenderunt ſuper muros caput Holo-
fernis, accepitq́; vnuſquiſq́; vir arma ſua, & egreſſi ſunt
8 cum grandi ſtrepitu & vlulatu. †Quod videntes explora
9 tores, ad tabernaculũ Holofernis cucurrerũt. †Porrò hi
qui in tabernaculo erãt venientes, & ante ingreſſum cu
biculi perſtrepentes, excitandi gratia, inquietudinẽ arte
moliebant̃, vt non ab excitantibus, ſed à ſonantibus Ho-
10 lofernes euigilaret. †Nullus enim audebat cubiculũ vir-
C tutis Aſſyriorũ pulſando aut intrando aperire. †Sed cùm
11 veniſſent eius duces ac tribuni, & vniuerſi maiores exer
12 citus regis Aſſyriorum, dixerunt cubicularijs, †Intrate,
& excitate illum, quoniã egreſſi mures de cauernis ſuis,
13 auſi ſunt prouocare nos ad prelium. †Tunc ingreſſus
Vagao cubiculum eius, ſtetit ante cortinam, & plauſum
fecit manibus ſuis: ſuſpicabatur enim illum cum Iu-
14 dith dormire. †Sed cùm nullum motum iacentis ſenſu
aurium caperet, acceſſit proximans ad cortinam, & e-

leuans eam, videnſque cadauer abſque capite Holofer-
nis in ſuo ſanguine tabefactum iacére ſuper terram, ex-
D clamauit voce magna cum fletu, & ſcidit veſtimenta ſua.
15 †Et ingreſſus tabernaculum Iudith, non inuenit eam, &
16 exilijt foras ad populú, & dixit, †Vna mulier Hebrea fecit
cõfuſioné in domo regis Nabuchodonoſor: ecce enĩ Hu
17 lofernes iacet in terra, & caput eius nõ eſt ĩ illo. †Quod
cùm audiſſent principes virtutis Aſſyriorũ, ſciderũt om
nes veſtiméta ſua, & ĩtolerabilis timor & tremor cecidit
18 ſuper eos, & turbati ſunt animi eorũ valde. †Et factus eſt
clamor incomparabilis in medio caſtrorum eorum.

Aſſyrij pſequentes Hebræos oĩbus relictis fugiunt: at illi ſpolijs collectis plurimũ ditati ſunt, Iudith aũt à põtifice et pp̃lo bñdicit, & quæ Holofernis ꝓpria fuerant ipſi traduñt. CAP. XV.

1 CVmque omnis exercitus decollatum Holofernem
A audiſſet, fugit mens & conſiliũ ab eis, & ſolo tremo
2 re & metu agitati, fugæ præſidiũ ſumunt, †ita vt nullus
loqueretur cũ ꝓximo ſuo, ſed inclinato capite, relictis om-
nibus, euadere feſtinabant Hebræos, quos armatos ſu-
per ſe venire audiebãt, fugientes p vias camporũ & ſemi
3 tas collium. †Videntes itaque filij Iſraël fugientes, ſecu-
ti ſunt illos. Deſcenderuntque clangentes tubis, & vlulã
4 tes poſt ipſos. †Et quoniam Aſſyrij non adunati, in fugã
B ibant præcipites: filij autẽ Iſraël vno agmine perſequen-
5 tes, debilitabant omnes quos inuenire potuiſſent. †Miſit
itaque Ozias nuntios per omnes ciuitates & regiones
6 Iſraël. †Omnis itaq; regio, omniſque vrbs electam iu-
uétutem armatã miſit poſt eos, & perſequuti ſunt eos in
ore gladij, quouſque peruenirét ad extremitaté finiũ ſuo
7 rum. †Reliqui autem qui erant in Bethulia, ingreſſi ſunt
caſtra Aſſyriorũ: & prædam quã fugiétes Aſſyrij reliquer-
8 rãt, abſtulerunt, & onuſtati ſunt valde. †Hi verò qui vi-
C ctores reuerſi ſunt ad Bethuliã, omnia quę erãt illorũ ab
ſtulerũt ſecum, ita vt non eſſet numerus in pecoribus, &
iumentis, & vniuerſis mobilibus eorum, vt à minimo vſ
que ad maximum omnes diuites fierent de prædationi-
9 bus eorum. †Ioachim autẽ ſummus põtifex de Ieruſalẽ,
venit in Bethuliã cũ vniuerſis preſbyteris ſuis, vt videret
10 Iudith. †Quæ cùm exiſſet ad illũ, benedixerunt eam oẽs
vna voce, dicétes, Tu gloria Ieruſalẽ, tu lætitia Iſraël, tu
11 honorificentia populi noſtri, †quia feciſti viriliter, & cõ-
fortatum eſt cor tuũ, eò quòd caſtitatẽ amaueris, & poſt
virũ tuum, alterum neſcieris: ideo & manus Domini cõ-
12 fortauit te, & ideo eris benedicta in æternũ. †Et dixit om
13 nis populus, Fiat, fiat. †Per dies autẽ triginta, vix collecta
14 ſunt ſpolia Aſſyriorũ à populo Iſrl̃. †Porrò autẽ vniuerſa
D quæ Holofernis peculiaria fuiſſe probata ſunt, dederũt
Iudith in auro, & argento, & veſtibus, & gẽmis, & omni
15 ſuppellectili, & tradita ſunt omnia illi à populo. †Et oẽs
populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & iu-
uenibus, in organis, & citharis.

Canticum Iudith ob victoriam: Venit populus Ieruſalẽ holocauſta cũ gratiarũ actionibus oblaturus, tandẽq; Iudith plena dierum moritur, & dies huius victoriæ perpetuò apud Iudæos in numero ſanctorum dierum celebratur. CAP. XVI.

1 TVnc cantauit canticum hoc Dño Iudith, dicens:
A †Incipite Domino in tympanis, cantate Domi-
2 no in cymbalis, modulamini illi pſalmum nouum, ex-
ultate, & inuocate nomen eius.
3 †Dominus conterens bella, Dñs nomen eſt illi.
4 †Qui poſuit caſtra ſua in medio populi ſui, vt eriperet
nos de manu omnium inimicorum noſtrorum.
5 †Venit Aſſur ex montibus ab aquilone in multitudi- Sup. 2. b. 12.
ne fortitudinis ſuæ: cuius multitudo obthurauit torren-
tes, & equi eorum cooperuerunt valles.
6 †Dixit ſe incenſurum fines meos, & iuuenes meos oc-
ciſurum gladio, infantes meos dare in prædam, & vir-
gines in captiuitatem.
7 †Dominus autem omnipotens nocuit eum, & tradi-
dit eum in manus fœminę, & *confodit eum. * effodit 14
8 †Nõ enĩ cecidit potens eorũ à iuuenib⁹, nec filij Titan
B percuſſerunt eũ, nec excelſi gigãtes impoſuerunt ſe illi, ſed Sup. 10. d.
Iudith filia Merari in ſpecie faciei ſuæ diſſoluit eum.
9 †Exuit enim ſe veſtimento viduitatis, & induit ſe veſti
mento lætitię in exultatione filiorum Iſraël.
10 †Vnxit faciẽ ſuã vnguẽto, & colligauit cincinnos ſuos
mitra, accepit ſtolam nouam ad decipiendum illum.
11 †Sãdalia eius rapuerũt oculos eius, pulchritudo ei⁹ ca
ptiuã fecit animã eius: amputauit pugione ceruicẽ eius.
12 †Horruerũt Perſę conſtantiã eius, & Medi audaciã ei⁹.
13 †Tunc vlulauerunt caſtra Aſſyriorum quando appa-
ruerunt humiles mei, areſcentes in ſiti.
14 †Filij puellarum compunxerunt eos, & ſicut pueros
fugientes occiderunt eos, perierunt in prælio à facie Do
mini Dei mei.
15 †Hymnũ cãtem⁹ Dño, hymnũ nouũ cãtemus: Deo nr̃o.
16 †Adonai Domine magnus es tu, & præclarus in virtu-
C te tua, & quem ſuperare nemo poteſt.
17 †Tibi ſeruiat omnis creatura tua: quia dixiſti, & facta Ge. 1. e. 24. Pſal. 32. b. 9.
ſunt: miſiſti ſpiritum tuum, & creata ſunt, & non eſt
qui reſiſtat voci tuæ.
18 †Montes à fundamentis mouebuntur cum aquis, pe-
træ ſicut cera liqueſcent ante faciem tuam.
19 †Qui autẽ timent te, magni erunt apud te per omnia.
20 †Væ genti inſurgenti ſuper genus meum: Dñs enim
omnipotẽs vindicabit in eis, in die iudicij viſitabit illos.
21 †Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, vt
vrantur & ſentiant vſq; in ſempiternum.
22 †Et factum eſt poſt hæc, oĩs pp̃ls poſt victoriã venit in
Ierl̃m adorare Dñm: & mox vt purificati ſunt, obtulerũt
23 oẽs holocauſta, & vota, & repromiſſiones ſuas. †Porrò
Iudith vniuerſa vaſa bellica Holofernis q̃ dedit illi pp̃ls,
D & conopeũ qđ ipſa ſuſtulerat de cubili ipſius, obtulit ~15.
24 in anathema oblationis. †Erat autẽ pp̃ls iucundus ſe-
cundũ faciẽ ſanctorũ, & p tres menſes gaudiũ huius vi-
25 ctoriæ celebratũ eſt cũ Iudith. †Poſt dies aũt illos vnuſ-
quiſq; rediit ĩ domũ ſuã, & Iudith magna facta eſt ĩ Bethu-
26 lia, & præclarior erat vniuerſæ terræ Iſraël. †Erat etiam
virtuti caſtitas adiũcta, ita vt nõ cognoſceret virũ oĩbus
diebus vitæ ſuę, ex quo defunctus eſt Manaſſes vir eius.
27 †Erat aũt diebus feſtis ꝓcedens cũ magna gloria. †Mãſit
28 autẽ in domo viri ſui annos centũ qnq;, & dimiſit Abrã
ſuam liberã, & defuncta eſt ac ſepulta cũ viro ſuo in Be-
29 thulia. †Luxitq; illã omnis pp̃ls diebus ſeptẽ. †In omni Ge. 30. b. 10.
30 autẽ ſpatio vitæ eius nõ fuit qui perturbaret Iſraël, & poſt
31 mortẽ eius annis multis. †Dies autẽ victorię huius feſti-
uitatis, ab Hebręis in numero ſanctorũ dierũ accipit, &
colitur à Iudæis ex illo tempore vſq; in præſentẽ diem.

Hieronymi in Librum Eſther PRÆFATIO.

LIBRVM Eſther varijs tranſlatoribus cõſtat eſſe vitiatũ: quem ego de archiuis Hebręorũ releuãs, verbũ è verbo expreſſiùs tranſtuli. Quem librũ editio vulgata, laciniosis hinc inde verborũ funibus trahit, addens ea quæ ex tẽpore dici poterant, & audiri: ſicut ſolitũ eſt ſcholaribus diſciplinis, ſumpto themate, excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriã paſſus eſt, vel qui iniuriã fecit. Vos autẽ ò Paula & Euſtochiũ, quõ tantùm bibliothecas Hebręorũ ſtuduiſtis intrare, & interpretũ certamina cõprobaſtis, tenentes Eſther Hebraicũ librũ, per ſingula verba noſtrã trãſlationẽ aſpicite: vt poſſitis agnoſcere, me nihil, etiã augmẽtaſſe addendo, ſed fideli teſtimonio ſimpliciter, ſicut in Hebræo habet, hiſtoriã Hebraicã Latinę linguę tradidiſſe. Nec affectamus laudes hominũ, nec vituperationes expaueſcimus. Deo enim placere curantes, minas hominũ penitus nõ timemus: quõ Deus diſſipat oſſa eorũ q hominibus placere deſiderant: & ſecundũ Apoſtolũ qui eiuſmodi ſunt, ſerui Chriſti eſſe non poſſunt. Rurſum in libro Eſther alphabetũ ex minio vſq; ad Teth literam fecimus diuerſis in locis, volentes ſcilicet ſeptuaginta interpretũ ordinem per hoc inſinuare ſtudioſo lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicum, ordinẽ proſequi, etiam in ſeptuaginta editione maluimus.

Pſal. 52. b. Gal. 1. b.

LIBER ESTHER.

Aſſuero ad potentiæ & gloriæ ſuæ oſtentationem ſplendidum celebrante conuiuium, regina Vaſthi accerſita venire recuſat, ideoq́; repudiatur: & ſapientum conſilio edictũ promulgatur, vt vxores maritis deferant honorem.

CAPVT PRIMVM.

1 IN DIEBVS Aſſueri qui regna-
A uit ab India vſque Æthiopiam
ſuper centũ vigintiſeptem pro-
uincias: †quando ſedit in ſolio
2 regni ſui, Suſan ciuitas regni
eius exordium fuit. †Tertio
igitur anno imperij ſui fecit grã
3 de cõuiuium cunctis principi-
bus, & pueris ſuis, fortiſſimis
Perſarum, & Medorum inclytis & præfectis prouincia-
4 rũ corã ſe, †vt oſtẽderet diuitias gloriæ regni ſui, ac ma-
gnitudinem, atque iactantiã potentiæ ſuæ, multo tem-
5 pore, centum videlicet & octoginta diebus. †Cumque
implerentur dies conuiuij, inuitauit omnem populum
qui inuentus eſt in Suſan à maximo vſque ad minimum:
& iuſſit ſeptem diebus conuiuium præparari in veſtibu-
lo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu conſi-
6 tum erat. †Et pendebãt ex omni parte tentoria *ærei co- *aëris 16.
B loris, & carbaſini ac hyacinthini, ſuſtẽtata funibus byſ-
ſinis atq; purpureis, qui eburneis circulis inſerti erant, &
columnis marmoreis fulciebanť. Lectuli quoq; aurei &
argentei, ſup pauimentũ ſmaragdino, & pario ſtratũ la-
pide, diſpoſiti erãt: quod mira varietate pictura decora-
7 bat. †Bibebant autẽ qui inuitati erant, aureis poculis, &
alijs atq; alijs vaſis cibi inferebanť. Vinum quoq;, vt ma
8 gnificentia regia dignũ erat, †abundans & præcipuũ po-
nebať. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendũ: ſed ſi-
cut rex ſtatuerat, preponens menſis ſingulos de princi-
9 pibus ſuis, vt ſumeret vnuſquiſque quod vellet. †Vaſthi
quoq; regina fecit conuiuiũ fœminarum in palatio, vbi
10 rex Aſſuerus manere conſueuerat. †Itaq; die ſeptimo, cũ
rex eſſet hilarior, & poſt nimiam potationem incaluiſſet
C mero, præcepit Mauman & Bazatha & Harbona & Ba-
gatha & Abgatha & Zethar & Charchas, ſeptem eunu-
11 chis qui in conſpectu eius miniſtrabant, †vt introduce-
rent reginã Vaſthi corã rege, poſito ſuper caput eius dia-
demate, vt oſtenderet cunctis populis & principib⁹ pul-
12 chritudinẽ illius: erat enim pulchra valde †Quæ renuit,
& ad regis imperium, quod per eunuchos mandauerat,
venire contempſit. Vnde iratus rex, & nimio furore ſuc-
13 cenſus, †interrogauit ſapientes q ex more regio ſemper
ei aderant, & illorũ faciebat cuncta conſilio, ſcientiũ le-
14 ges, ac iura maiorũ: †(erant autẽ primi & proximi, Char-
ſena & Sethar & Admátha & Tharſis & Márcs & Mar-
ſana & Mamuchan, ſeptem duces Perſarũ atq; Medorũ
qui videbant faciem regis, & primi poſt eũ reſidere ſoliti
15 erant) †cui ſentẽtię Vaſthi regina ſubiaceret, quę Aſſueri
regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, face-
16 re noluiſſet. †Reſpondită; Mamuchan, audiente rege,
atq; principibus, Non ſolum regem læſit regina Vaſthi,
ſed & omnes populos, & principes qui ſunt in cunctis
17 ꝓuincijs regis Aſſueri. †Egredietur enim ſermo reginæ
D ad oẽs mulieres, vt contẽnant viros ſuos, & dicant, Rex
Aſſuerus iuſſit vt regina Vaſthi intraret ad eũ, & illa no-
18 luit. †Atq; hoc exemplo oẽs principum coniuges Perſa-
rum atq; Medorũ, paruipẽdent imperia maritorũ: vnde
19 regis iuſta eſt indignatio. †*Si tibi placet, egrediať edictũ *Et 6.
à facie tua, & ſcribatur iuxta legem Perſarum atque Me-
dorum, quam præteriri illicitum eſt, vt nequaquã vltrà
Vaſthi ingrediatur ad regem, ſed regnum illius, altera
20 quæ melior eſt illa, accipiat. †Et hoc in omne (quod la-
tiſſimum eſt) prouinciarum tuarũ diuulgetur imperiũ,
& cunctæ vxores tam maiorum quàm minorum defe-
21 rant maritis ſuis honorem. †Placuit cõſilium eius regi,
22 & principibus: fecită; rex iuxta conſiliũ Mamuchan, †&
miſit epiſtolas ad vniuerſas prouincias regni ſui, vt quę-
que gens audire & legere poterat, diuerſis linguis & li-
teris, eſſe viros principes ac maiores in domibus ſuis: &
hoc per cunctos populos diuulgari.

Præ cæteris virginibus Aſſuero quæſitis Eſther nuptis occulta Mardochęi Iudæi placens, regina loco Vaſthi facta eſt, celebrato nuptiarum magnifico conuiuio, ac datis muneribus. Porrò Mardochæus ad oſtium palatij manens eunucos regi inſidiantes prodit, quod factum Mardochæi annalibus inſcribitur.

CAP. II.

1 HIs ita geſtis, poſtquã regis Aſſueri indignatio de-
A ferbuerat, recordatus eſt Vaſthi, & q̃ feciſſet, vel q̃
2 paſſa eſſet: †dixerũtq; pueri regis, ac miniſtri eius, Quę-
3 ranť regi puellæ virgines ac ſpecioſæ, †& mittanť qui cõ-
ſiderent per vniuerſas ꝓuincias puellas ſpecioſas & vir-
gines: & adducãt eas ad ciuitatẽ Suſan, & tradãt eas in do
mũ fœminarũ ſub manu Egei eunuchi, qui eſt præpoſi-
tus & cuſtos mulierũ regiarum: & accipiant mundũ mu
4 liebrẽ, & cætera ad vſus neceſſaria. †Et quæcunque inter
oẽs oculis regis placuerit, ipſa regnet pro Vaſthi. Placuit
5 ſermo regi: & ita vt ſuggeſſerãt, iuſſit fieri. †Erat vir Iu-
dæus in Suſan ciuitate, vocabulo Mardochæus, fili⁹ Iair, Inf. 11. a. 1.
6 filij Semei, filij Cis, de ſtirpe Iemini, †qui trãſlatus fue-
rat de Ierl'm eo tẽpore quo Iechoniã regem Iuda, Nabu 4. Re. 24. d. 15.
7 chodonoſor rex Babylonis trãſtulerat, †q fuit nutritius Inf. 11. a. 4.
filię fratris ſui Ediſſę, quę altero nomine vocabať Eſther,
& vtrumq; parentẽ amiſerat: pulchra nimis, & decora fa
cie. Mortuiſq́; patre eius ac matre, Mardochęus ſibi eã
8 adoptauit in filiã. †Cũq; percrebuiſſet regis imperiũ, &
B iuxta mãdatũ illius multæ pulchrę virgines adducerent
Suſan, & Egeo traderenť eunucho: Eſter quoq; inter cę-
9 teras puellas ei tradita eſt, vt ſeruareť ĩ numero fœmina-
rũ. †Quę placuit ei, & inuenit gratiã ĩ cõſpectu illius. Et
ꝓcepit eunucho vt acceleraret mundũ muliebrẽ, & tra-
deret ei partes ſuas, & ſeptẽ puellas ſpecioſiſſimas de do
mo regis, & tã ipſam, q̃ pediſſequas ei⁹ ornaret atq; exco
10 leret. †Quæ noluit indicare ei populũ & patriã ſuam:
Mardochæus enim præceperat ei: vt de hac re omnino
11 reticeret: †qui deambulabat quotidie ante veſtibulum
domus, in qua electę virgines ſeruabantur, curam agens
12 ſalutis Eſther, & ſcire volens quid ei accideret. †Cũ
autem veniſſet tempus ſingularũ per ordinem puellarũ,
vt intrarent ad regem, expletis omnibus quæ ad cultum
muliebrem pertinebant, mẽſis duodecimus vertebatur:
ita duntaxat, vt ſex menſibus oleo vngerenť myrtino, &
13 alijs ſex quibuſdã pigmẽtis & aromatibus vterent. †In-
C gredientesq́; ad regem, quicquid poſtulaſſent ad ornatũ
pertinens, accipiebant: &, vt eis placuerat, cõpoſitæ, de
14 triclinio fœminarum ad regis cubiculum tranſibant. †Et
quæ intrauerat veſpere, egrediebatur manè, atq; inde in
ſecũdas ędes *deducebanť* quæ ſub manu Suſagazi eu-
nuchi erant, qui cõcubinis regis præſidebat: nec habebat *deducebatur 6.
poteſtatẽ ad regẽ vltrà redeũdi, niſi voluiſſet rex, & eam
15 venire iuſſiſſet ex nomine. †Euoluto autem tẽpore per
ordinem, inſtabat dies quo Eſther filia Abihail fratris
Mardochæi, quam ſibi adoptauęrat in filiam, deberet in-
trarę ad regem. Quæ non quæſiuit muliebrẽ cultum, ſed
quæcunq; voluit Egeus eunuchus cuſtos virginum, hæc
ei ad ornatum dedit. Erat enim formoſa valde, & incre-
dibili pulchritudine, omnium oculis gratioſa & amabi-
16 lis videbatur. †Ducta eſt itaq; ad cubiculum regis Aſ-
ſueri menſe decimo qui vocatur Tebeth, ſeptimo anno
17 regni eius. †Et adamauit eã rex plus quàm omnes mulie
res, habuită; gratiã & miſericordiam corã eo ſuper om-
nes mulieres, & poſuit diadema regni in capite eius, fecit
18 que eã regnare in loco Vaſthi. †Et iuſſit conuiuiũ præpa
D rari permagnificum cunctis principibus, & ſeruis ſuis
pro coniunctione, & nuptijs Eſther. Et dedit requiẽ vni-
uerſis prouincijs, ac dona largitus eſt iuxta magnificen-
19 tiã principalem. †Cumq; & ſecũdò quærerenť virgines
& cõgregarẽtur, Mardochæus manebat ad ianuã regis:

20 Necdum prodiderat Eſther patriam & populum ſuum,
iuxta mandatum eius. Quicquid enim ille præcipiebat,
obſeruabat Eſther:& ita cuncta faciebat vt eo tẽpore ſol-
Infrà 12.a.1. 21 ta erat quo eam paruulã nutriebat. Eo igit tẽpore quo
Mardochæus ad regis ianuam morabatur, irati ſunt Ba-
gatan & Thares duo eunuchi regis q ianitores erãt, & in
primo palatij limine præſidebant: volueruntq; inſurgere
22 in regem, & occidere eũ. Quod Mardocheũ nõ latuit:
ſtatimque nuntiauit reginæ Eſther, & illa regi ex nomi
*Et iuſſit rex vt libro memorialis ſcriberetur, vt ꝓ vita ſua aliquid repenſaret ei. 23 ne Mardochei, qui ad ſe rẽ detulerat. Quæſitũ eſt,& in-
uentum:& appenſus eſt vterque eorũ in patibulo.*Man
datumq; eſt hiſtorijs, & annalibus traditũ coram rege.

*Aman à rege ſublimatus indignatur ꝙ ſolus Mardochæus Iu-
dæus ipſum non adoret: quapropter omnium Iudæorum inte-
ritum ab Aſſuero impetrat, mittiq; ad vniuerſas prouincias
literas regis annulo ſignatas, vt tertiodecimo die mẽſis duo-
decimi vniuerſi vbique Iudæi occidantur.* CAP. III.

Inf. 16 b.10. 1 POſt hæc rex Aſſuerus exaltauit Aman filium Amada
A thi qui erat de ſtirpe Agag: & poſuit ſoliũ eius ſuper
2 omnes principes quos habebat. Cunctique ſerui regis
qui in foribus palatij verſabantur, flectebant genua, &
adorabãt Aman: ſic enim præceperat eis imperator: ſolus
Mardochæus non flectebat genu, neque adorabat eum.
3 Cui dixerunt pueri regis qui ad fores palatij præſidebãt,
4 Cur præter ceteros non obſeruas mãdatum regis? Cùm
que hoc crebriùs dicerent, & ille nollet audire, nuntia-
uerunt Aman, ſcire cupiẽtes vtrũ perſeueraret in ſentẽtia:
5 dixerat eis enim ſe eſſe Iudæũ. Quod cũ audiſſet Amã,
B & experimẽto probaſſet quòd Mardochæus non flecte-
6 ret ſibi genu, nec ſe adoraret, iratus eſt valde, & pro
nihilo duxit in vnum Mardochæũ mittere manus ſuas,
Audierat enim quòd eſſet gentis Iudææ, magiſq; voluit
omnem Iudæorum, qui erãt in regno Aſſueri, perdere na
7 tionem. Menſe primo (cuius vocabulum eſt Niſan) an-
no duodecimo regni Aſſueri, miſſa eſt ſors in vrnã, quæ
Hebraicè dicitur phur coram Aman, quo die & quo mẽ
ſe gens Iudæorum deberet interfici: & exiuit mẽſis duo-
8 decimus qui vocatur Adar. Dixitq; Aman regi Aſſue-
ro, Eſt populus per omnes prouincias regni tui diſperſus,
& à ſe mutuò ſeparatus, nouis vtens legibus & ceremo-
nijs, inſuper & regis ſcita contemnens. Et optimè noſti
9 quòd nõ expediat regno tuo vt inſoleſcat per licẽtiã. Si
C tibi placet, decerne vt pereat, & decẽ millia talentorũ ap
10 pendã arcarijs gazæ tuæ. Tulit ergo rex annulũ quo vte
batur, de manu ſua, & dedit eũ Aman filio Amadathi de
11 progenie Agag, hoſti Iudæorum: dixitque ad eum, Argẽ
*autem ſ. tum quod tu polliceris, tuũ ſit: de populo *age quod tibi
12 placet. Vocatique ſunt ſcribæ regis mẽſe primo, Niſan,
tertiadecima die eiuſdem menſis: & ſcriptum eſt, vt iuſſe
rat Aman ad omnes ſatrapas regis, & iudices prouincia-
rum, diuerſarumque gentium, vt quæque gens legere po
terat, & audire pro varietate linguarum, ex nomine regis
13 Aſſueri: & literæ ſignatæ ipſius annulo, miſſæ ſunt per
D curſores regis ad vniuerſas prouincias, vt occiderent at-
que delerent omnes Iudæos, à puero vſque ad ſenem, par
uulos & mulieres vno die, hoc eſt tertiodecimo menſis
duodecimi qui vocatur Adar, & bona eorum diriperẽt.
14 Sũma autem epiſtolarum hæc fuit, vt omnes prouin-
15 ciæ ſcirent & pararent ſe ad prædictam diem. Feſtina-
bant curſores qui miſſi erant, regis imperiũ explere. Sta-
timq; in Suſan pependit edictũ, rege & Aman celebrãte
conuiuiũ, & cũctis Iudæis qui in vrbe erant flentibus.

*Luctus Mardochei ac reliquorum Iudæorũ ob paratum ipſis in-
teritum. Eſther autem vt iuſſu Mardochei Iudæorum neci oc-
currat, & non vocata ad regem ingrediatur, iubet cum ieiu-
nio pro ſe triduo orari, idem ipſa faciente.* CAP. IIII.

1 QVæ cùm audiſſet Mardochæus, ſcidit veſtimẽta ſua,
A & indutus eſt ſacco, ſpargens cinerem capiti: & in
platéa mediæ ciuitatis voce magna clamabat,
2 oſtendens amaritudinem animi ſui, & hoc eiulatu vſq;
ad fores palatij gradiens. Non enim erat licitum, indu-
3 tum ſacco aulam regis intrare. In omnibus quoq; pro-
uincijs, oppidis ac locis, ad quæ crudele regis dogma per-
uenerat, planctus ingens erat apud Iudæos, ieiunium,
vlulatus, & fletus, ſacco & cinere multis pro ſtrato vten
4 tibus. Ingreſſæ autem ſunt puellæ Eſther & eunuchi,
nuntiaueruntq; ei. Quod audiens cõſternata eſt: & veſtẽ
miſit, vt ablato ſacco *indueret eam: quam accipere no- *indueret eum ſ.
5 luit. Accitoq; Athach eunucho, quem rex miniſtrũ ei
B dederat, præcepit ei vt iret ad Mardocheũ, & diſceret ab
6 eo cur hoc faceret. Egreſſuſque Athach, iuit ad Mardo-
chæum ſtantem in platea ciuitatis, ante oſtium palatij,
7 qui indicauit ei omnia quæ acciderãt, quomodò Aman
C promiſiſſet vt in theſauros regis pro Iudæorum nece in-
8 ferret argentũ: exemplar quoque edicti quod pendebat
in Suſan, dedit ei, vt reginæ oſtẽderet, & moneret eam vt
intraret ad regem, & deprecaretur eum pro populo ſuo.
9 Regreſſus Athach, nuntiauit Eſther omnia quæ Mardo-
10 chæus dixerat. Quæ reſpõdit ei, & iuſſit vt diceret Mar
11 dochæo: Omnes ſerui regis, & cunctæ quæ ſub ditione
eius ſunt, norunt prouinciæ, ꝙ ſiue vir, ſiue mulier non
vocatus, interius atrium regis intrauerit, abſq; vlla cun-
ctatione ſtatim interficiatur: niſi forte rex aureã virgam
ad eum tetenderit pro ſigno clementiæ, atq; ita poſſit vi-
uere. Ego igitur quomodò ad regem intrare potero quæ
12 triginta iam diebus nõ ſum vocata ad eum? Quod cùm
13 audiſſet Mardochæus, rurſum mandauit Eſther, dicens,
Ne putes ꝙ animam tuam tãtùm liberes, quia in domo
14 regis es præ cunctis Iudæis: ſi enim nunc ſilueris, per
D aliam occaſionem liberabuntur Iudæi: & tu, & domus pa-
tris tui peribitis. Et quis nouit vtrum idcirco ad regnum
15 veneris, vt in tali tẽpore parareris? Rurſumq; Eſther
16 hæc Mardochæo verba mandauit: Vade, & cõgrega om
nes Iudæos, quos in Suſan repereris, & orate pro me.
Non comedatis, & nõ bibatis tribus dieb᷒, & tribus no-
ctibus: & ego cũ ancillis meis ſimiliter ieiunabo, & tunc
ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata,
17 tradẽſq; me morti & periculo. Iuit itaq; Mardochæus,
& fecit omnia quæ ei Eſther præceperat.

*Eſther ad regem ingreſſa poſtulat, vt cum Aman ad ſuum veniat
conuiuium, in quo ab exhilarato rege de ſua petitione interro
gata, rurſum vtrumque ad ſequentis diei conuiuium inuitat.
Interea Aman indignatus ſe à Mardochæo non honorari, cru-
cem illi parat.* CAP. V.

1 DIe autẽ tertio induta eſt Eſther regalibus veſtimen
A tis, & ſtetit in atrio domus regiæ, quod erat inte-
riùs, cõtra baſilicã regis: at ille ſedebat ſuper ſoliũ ſuum
2 in conſiſtorio palatij, contra oſtium domus. Cumq; vi
diſſet Eſther reginam ſtantem, placuit oculis eius, & ex-
tendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu.
3 Quæ accedens, oſculata eſt ſummitatẽ virgæ eius. Di-
xitq; ad eam rex, Quid vis Eſther regina? quæ eſt petitio
tua? etiam ſi dimidiã partem regni petieris, dabitur tibi.
4 At illa reſpondit, Si regi placet, obſecro vt venias ad me
5 hodie, & Aman tecum ad conuiuiũ quod paraui. Sta-
B timq; rex, Vocate, inquit, citò Aman, vt Eſther obediat
voluntati. Venerunt itaque rex & Aman ad conuiuium
6 quod eis regina parauerat. Dixitq; ei rex, poſtquàm vi Mar. 6. c 23.
num biberat abũdanter, Quid petis vt detur tibi? & pro
qua re poſtulas? etiam ſi dimidiam partem regni mei pe
7 tieris, impetrabis. Cui reſpondit Eſther, Petitio mea,
8 & preces ſunt iſtæ: Si inueni in cõſpectu regis gratiam,
& ſi regi placet vt det mihi quod poſtulo, & meam im-
pleat petitionem: veniat rex & Aman ad cõuiuiũ quod
9 paraui eis, & cras aperiam regi voluntatem meã. Egreſ-
C ſus eſt itaque illo die Aman lætus & alacer. Cumq; vi-
diſſet Mardochæum ſedentem ante fores palatij, & non
ſolùm non aſſurrexiſſe ſibi, ſed nec motum quidem de
10 loco ſeſſionis ſuæ, indignatus eſt valde: & diſſimula-
ta ira reuerſus in domum ſuam, conuocauit ad ſe ami-
11 cos ſuos, & Zares vxorem ſuam: & expoſuit illis
magnitudinem diuitiarum ſuarum, filiorumque tur-
bam, & quanta eum gloria ſuper omnes principes &

12 ſeruos ſuos rex eleuaſſet. †Et poſt hæc ait, Regina quoq;
Eſther nullum alium vocauit ad conuiuium cum rege,
præter me: apud quam etiam cras cum rege pranſurus
13 ſum. †Et cùm hęc omnia habeam, nihil me habere puto,
D quandiu videro Mardochæum Iudæum ſedentem ante
14 fores regias. †Reſponderuntque ei Zares vxor eius, &
cęteri amici, Iube parari excelſam trabem, habentem
altitudinis quinquaginta cubitos: & dic manè regi vt
appẽdatur ſuper eam Mardochæus, & ſic ibis cum re-
ge lætus ad conuiuium. †Placuit ei conſilium, & iuſſit
excelſam præparari crucem.

*Placuitque 10.

Rex, in lectis ſibi nocte annalibus, Mardochæi fidelitatem in delectis aduerſus regẽ eunuchorum inſidijs reperient: iubet ipſum vt ſecundum à rege per Aman honorari. CAP. VI.

1 NOctem illam duxit rex inſomnem, iuſſitq; ſibi affer
A ri hiſtorias & annales priorum temporũ. Quæ cũ
2 illo præſente legerentur, †ventum eſt ad illum locũ vbi
ſcriptũ erat quomodò nuntiaſſet Mardochæus inſidias
Bagathan & Thares eunuchorũ, regem Aſſuerum iugu
3 lare cupientiũ. †Quod cùm audiſſet rex, ait, Quid pro
hac fide honoris ac præmij Mardochæus conſecutus eſt?
Dixerunt ei ſerui illius ac miniſtri, Nihil omnino merce
4 dis accepit. †Statimq; rex, Quis eſt, inquit, in atrio? A-
B man quippe interius atriũ domus regiæ intrauerat, vt
ſuggereret regi, & iuberet Mardochęum affigi patibulo
5 quod ei fuerat præparatũ. †Rñderunt pueri, Aman ſtat
6 in atrio. Dixitq; rex, Ingrediatur. †Cumq; eſſet ingreſ-
ſus, ait illi, Quid debet fieri viro, quẽ rex honorare de-
ſiderat? Cogitans autem in corde ſuo Aman, & repu-
7 tans quòd nullum alium rex, niſi ſe, vellet honorare, †reſpõ-
8 dit: Homo quem rex honorare cupit, †debet indui ve-
C ſtibus regijs: & imponi ſuper equũ qui de ſella regis eſt,
9 & accipere regium diadema ſuper caput ſuũ, †& primus
de regijs principibus ac tyrannis teneat equũ eius: & per
plateam ciuitatis incedens, clamet & dicat, Sic honora-
10 bitur, quemcũq; voluerit rex honorare. †Dixitq; ei rex,
Feſtina, & ſumpta ſtola & equo, fac, vt locutus es, Mar-
dochæo Iudæo qui ſedet ante fores palatij. Caue ne quic
11 quam de his quæ locutus es prætermittas. †Tulit itaque
Aman ſtolam & equum, indutumq; Mardochæum, in
plateá ciuitatis, & impoſitũ equo præcedebat, atque cla
mabat, Hoc honore condignus eſt, quẽcunque rex vo-
12 luerit honorare. †Reuerſuſque eſt Mardochæus ad ia-
D nuam palatij: & Aman feſtinauit ire in domum ſuam,
13 lugens & operto capite: †narrauitq; Zares vxori ſuæ, &
amicis omnia quæ euenilſent ſibi. Cui rñderunt ſapien-
tes quos habebat in conſilio, & vxor eius, Si de ſemine
Iudæorum eſt Mardochęus, ante quẽ cadere cœpiſti, non
14 poteris ei reſiſtere, ſed cades in conſpectu eius. †Adhuc
illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & citò eũ ad
conuiuium quod regina parauerat, pergere cõpulerunt,

Infr. 12. a. 1.

Eſther in conuiuio regem pro ſua & populi ſui vita precatur, & Aman Iudæorum aduerſarium accuſat, quem rex in cruce ab illo parata Mardochæo, ſuſpendi iubet. CAP. VII.

1 INtrauit itaq; rex & Aman, vt biberent cũ regina. †Di-
A xitq; ei rex etiam ſecũda die, poſtquã vino incaluerat,
2 Quæ eſt petitio tua Eſther, vt detur tibi? & quid vis fie-
ri? etiam ſi dimidiam partem regni mei petieris, impe-
3 trabis. †Ad quem illa rñdit, Si inuẽni gratiam in oculis
tuis ô rex, & ſi tibi placet, dona mihi animam meam pro
4 qua rogo, & populũ meum pro quo obſecro. †Tradidi
B enim ſumus ego & populus meus, vt cõteramur, iugu-
lemur, & pereamus. Atque vtinam in ſeruos & famulas
venderemur: eſſet tolerabile malũ, & gemens tacerem,
nunc autem hoſtis noſter eſt, cuius crudelitas redunda
5 in regem. †Reſpõdenſq; rex Aſſuerus ait, Quis eſt iſte,
6 & cuius potentiæ, vt hæc audeat facere? †Dixitq; Eſther,
Hoſtis & inimicus noſter peſſimus iſte eſt Aman. Q
ille audiens, ilico obſtupuit, vultum regis ac reginę fe
7 non ſuſtinens. †Rex autem iratus ſurrexit, & de loco cõ-
C uiuij intrauit in hortũ arboribus conſitum. Aman quo-
que ſurrexit, vt rogaret Eſther reginam pro anima ſua.
8 Intellexit enim à rege ſibi paratum malum. †Qui cũ re-
uerſus eſſet de horto nemoribus conſito, & intraſſet cõ-
uiuij locum, reppetit Aman ſuper lectulum corruiſſe, in
quo iacebat Eſther, & ait, Etiam reginam vult oppri-
mere, me præſente, in domo mea. Necdum verbum de
9 ore regis exierat, & ſtatim operuerunt faciem eius. †Di-
D xitque Harbona, vnus de eunuchis qui ſtabant in mini-
ſterio regis, En lignum quod parauerat Mardochæo, qui
locutus eſt pro rege, ſtat in domo Aman, habens altitu-
dinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex, Appendite
10 eum in eo. †Suſpenſus eſt itaq; Aman in patibulo quod
parauerat Mardochæo: & regis ira quieuit.

Eſther exaltato Mardochęo, veteres Aman literas nouis irritãs, Iudæis ſecuritatẽ impetrat, & vt ſe de ſuis inimicis vlciſcantur, vnde maxima vbiq; lętitia exoritur. CAP. VIII.

1 DIe illo dedit rex Aſſuerus Eſther reginæ domum A-
A man aduerſarij Iudæorũ, & Mardochęus ingreſſus
eſt ante faciem regis. Confeſſa eſt enim ei Eſther quòd
2 eſſet patruus ſuus. †Tulitq; rex annulum quẽ ab Aman
recipi iuſſerat, & tradidit Mardochæo. Eſther autem
3 conſtituit Mardochæũ ſuper domum ſuã. †Nec his con-
tenta, procidit ad pedes regis: fleuitq;, & locuta ad eum
orauit vt malitiã Aman Agagitę, & machinationes eius
peſſimas, quas excogitauerat cõtra Iudæos, iuberet irri-
4 tas fieri. †At ille ex more ſceptrum aureum prętendit ma
nu, quo ſignum clementiæ monſtrabat. Illaq; conſur-
5 gens ſtetit ante eum, †& ait, Si placet regi, & ſi inuẽni
gratiam in oculis eius, & deprecatio mea non ei videtur
eſſe contraria, obſecro vt nouis epiſtolis veteres Aman
literæ inſidiatoris & hoſtis Iudęorũ, quibus eos in cũctis
6 regis prouincijs perire præceperat, corrigantur. †Quo-
modò enim potero ſuſtinere necẽ & interfectionem po
7 puli mei? †Rñditq; rex Aſſuerus Eſther reginę, & Mardo
B chæo Iudæo, Domũ Aman conceſſi Eſther: & ipſum iuſſi
8 affigi cruci, quia auſus eſt manũ mittere in Iudęos. †Scri
bite ergo Iudæis, ſicut vobis placet, ex regis nomine ſi-
gnãtes literas annulo meo. Hæc enim cõſuetudo erat,
vt epiſtolis quæ ex regis nomine mittebant, & illius an-
9 nulo ſignatę erãt, nemo auderet cõtradicere. †Accitiſq;
ſcribis & librarijs regis (erat autem tẽpus tertij menſis,
qui appellatur Siban) viceſima & tertia die illius ſcriptæ
ſunt epiſtolæ, vt Mardochæus voluerat, ad Iudæos & ad
principes, procuratoreſq; & iudices, qui centũ vigintiſeptẽ
C prouincijs ab India vſq; ad Æthiopiã præſidebãt: prouincię
atq; prouincię populo & populo iuxta linguas & literas ſuas &
10 Iudęis, prout legere poterãt, & audire. †Ipſæq; epiſtolæ
quæ ex regis nomine mittebant, annulo ipſius obſigna-
tę ſunt, & miſſæ per veredarios: qui per omnes prouin-
cias diſcurrentes, veteres literas nouis nuncijs præueni-
11 rent. †Quibus imperauit rex, vt conuenirent Iudæos per
ſingulas ciuitates, & in vnũ præciperent cõgregari, vt ſta
rent pro animabus ſuis, & oẽs inimicos ſuos cum coniu
gibus ac liberis & vniuerſis domibus interficerent atq;
12 delerent. †Et conſtituta eſt per omnes prouincias vna
vltionis dies, id eſt, tertiadecima mẽſis duodecimi Adar.
13 †Súmaq; epiſtolæ hæc fuit, vt in omnibus terris ac po-
D pulis, qui regis Aſſueri ſubiacebãt imperio, notum fieret
paratos eſſe Iudæos ad capiẽdam vindictam de hoſtibus
14 ſuis. †Egreſſiq; ſunt veredarij celeres, nuntia perferen-
15 tes, & edictum regis pependit in Suſan. †Mardochæus
autem de palatio, & de conſpectu regis egrediens fulge-
bat veſtibus regijs, hyacinthinis videlicet & ęrinis, coro-
nam auream portans in capite, & amictus ſerico pallio
atq; purpureo. Omniſq; ciuitas exultauit, atq; lętata eſt.
16 †Iudæis autem noua lux oriri viſa eſt, gaudium, honor,
17 & tripudium. †Apud omnes populos, vrbes atq; pro-
uincias, quocunq; regis pręcepta veniebant, mira exul-
tatio, epulæ atque conuiuia, & feſtus dies: in tantum vt
plures alterius gentis & ſectæ eorum religioni & cere-
monijs iungerentur. Grandis enim cunctos Iudaici no-
minis terror inuaſerat.

Iudęi paſſim hoſtes ſuos trucidant: & ſuſpenſis decē filijs Aman, diem Phurim, hoc eſt Sortium perpetuò ſolemnem Mardochæus conſtituit. C A P. IX.

1 IGitur duodecimi menſis, quem Adar vocari antè iam
A dìximus, tertiadecima die, quãdo cunctis Iudęis inter-
fectio parabatur, & hoſtes eorum inhiabãt ſanguini, ver
ſa vice Iudæi ſuperiores eſſe cœperunt, & ſe de aduerſa-
2 rijs vindicare. ‖Congregatique ſunt per ſingulas ciuita-
tes & oppida & loca, vt extenderent manum contra ini
micos, & perſecutores ſuos. Nulluſque auſus eſt reſiſte
re, eò quòd omnes populos magnitudinis eorũ formi-
*penetrarat 4. 3 do ʾpenetraretʾ. ‖Nam & ꝓuinciarũ iudices, & duces, &
ꝓcuratores, omniſq; dignitas quæ ſingulis locis ac ope-
4 rib⁹ pręerat, extollebãt Iudęos timore Mardochæi: ‖quē
principem eſſe palatij, & plurimũ poſſe cognouerãt. fa-
ma quoq; nominis eius creſcebat quotidie, & per cun-
5 ctorum ora volitabat. ‖Itaque percuſſerunt Iudæi inimi
B cos ſuos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes eis
6 quod ſibi parauerãt facere: ‖intãtum vt etiam in Suſan
quingentos viros interficerent, extra decem filios Aman
7 Agagitæ hoſtis Iudæorum: quorum iſta ſunt nomina.
8 ‖Pharſandatha, & Delphõ, & Eſphãtha, & Phorãtha, &
9 Adalia, & Aridatha, ‖& Pherméſta, & Ariſai, & Aridai, &
10 Iezatha. ‖Quos cùm occidiſſent, prædas de ſubſtantijs
*tangere 6. 11 eorum ʾagereʾ noluerunt: ‖Statimque numerus eorum
12 qui occiſi erãt in Suſan, ad regem relatus eſt. ‖Qui dixit
reginæ, In vrbe Suſan interfecerunt Iudæi quingentos vi
ros, & alios decē filios Aman: quantã putas eos exercere
cædem in vniuerſis prouincijs? Quid vltrà poſtulas, &
13 quid vis vt fieri iubeam? ‖Cui illa reſpõdit, Si regi placet,
C detur poteſtas Iudęis vt ſicut fecerunt hodie in Suſan ſic
& cras faciant, & decem filij Aman in patibulis ſuſpen-
14 dantᷓ. ‖Præcepitq; rex vt ita fieret. Statimq; ĩ Suſan pepē
15 dit edictũ, & decē filij Aman ſuſpenſi ſunt. ‖Cõgregatis
Iudæis quartadecima die mēſis Adar, interfecti ſunt ĩ Su
16 ſan trecēti viri: nec eorũ ab illis direpta ſubſtãtia eſt. ‖Sed
& per oēs prouincias quę ditioni regi, ſubiacebant, pro
aĩabus ſuis ſteterunt Iudæi, interfectis hoſtibus ac perſe
cutoribus ſuis, in tantum vt ſeptuagintaquinque mil-
lia occiſorum implerentur, & nullus de ſubſtantijs eo-
17 rum quicquam cõtingeret. ‖Dies autem tertiuſdecimus
D menſis Adar vnus apud omnes interfectionis fuit, &
quartadecima die cædere deſierunt. Quem conſtitue-
runt eſſe ſolennem, vt in eo omni tempore deinceps va-
18 carent epulis, gaudio, atq; conuiuijs. ‖At hi qui in vrbe
Suſan cædem exercuerant, tertiodecimo & quartodeci-
mo die eiuſdem menſis in cæde verſati ſunt: quintodeci
mo autem die percutere deſierunt. Et idcirco eundē diē
19 conſtituerunt ſolennem epularum atq; lætitiæ. ‖Hi ve
rò Iudæi qui in oppidis non muratis ac villis moraban-
tur, quartumdecimũ diem menſis. Adar conuiuiorum
& gaudij decreuerunt, ita vt exultent in eo, & mittant
20 ſibi mutuò partes epularum & ciborum. ‖Scripſit itaq;
E Mardochæus omnia hæc, & literis comprehenſa miſit ad
Iudæos qui in omnibus regis prouincijs morabantur, tã
21 in vicino poſitis quàm procul, ‖vt quartam decimam &
quintamdecimam diem menſis Adar pro feſtis ſuſcipe-
rent, & reuertente ſemper anno ſolenni celebrarēt hono
22 re: ‖quia in ipſis diebus ſe vlti ſunt Iudęi de inimicis ſuis,
& luctus atque triſtitia in hilaritatem gaudiumque con
uerſi ſunt, eſſentque dies iſti epularum atq; lętitię, & mit
terent ſibi inuicem ciborum partes, & pauperibus mu-
23 nuſcula largirentur. ‖Suſceperuntque Iudæi in ſolennē
ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quæ
24 Mardochæus literis facienda mãdauerat. ‖Aman enim,
filius Amadathi ſtirpis Agag, hoſtis & aduerſarius Iu-
dæorũ, cogitauit contra eos malũ, vt occideret illos, atq;
‡Sup.3.c. deleret: & miſit phur, quod noſtra lingua vertitur in ſor
25 tem. ‖Et poſteà ingreſſa eſt Eſther ad regem, obſecrans
F vt conatus eius, literis regis irriti fierent: & malũ quod
contra Iudæos cogitauerat, reuerteretur in caput eius.
26 Denique, & ipſum & filios eius affixerunt cruci, ‖atque
ex illo tempore dies iſti appellati ſunt phurim, id eſt ſor
tium: eò q phur, id eſt ſors, in vrnam miſſa fuerit. Et cun
cta quæ geſta ſunt, epiſtulæ, id eſt libri huius volumine
27 continentur: ‖queq; ſuſtinuerunt, & quæ deinceps im-
mutata ſunt, ſuſceperunt Iudęi ſuper ſe & ſemen ſuum,
& ſuper cunctos qui religioni eorum voluerunt copula-
ri, vt nulli liceat duos hos dies abſq; ſolennitate tranſi-
gere: quos ſcriptura teſtatur, & ʾcęteraʾ expetunt tēpora *certa 7.
28 annis ſibi iugiter ſuccedētibus. ‖Iſti ſunt dies, quos nul-
G la vnquã delebit obliuio: & per ſingulas generationes
cunctę in toto orbe ꝓuinciæ celebrabunt: nec eſt vlla ci-
uitas in qua dies phurim, id eſt ſortium, non obſeruētur
à Iudæis, & ab eorum progenie, quę his ceremonijs obli
29 gata eſt. ‖Scripſeruntq; Eſther regina filia Abihail, &
Mardochæus Iudæus etiam ſecundam epiſtolã, vt omni
30 ſtudio dies iſta ſolennis ſanciretᷓ in poſterũ. Et miſerunt
ad omnes Iudæos, qui in centum viginti ſeptem prouin-
cijs regis Aſſueri verſabantur, vt haberent pacem, & ſu-
31 ſciperent veritatem, ‖obſeruantes dies ſortium, & ſuo
tempore cũ gaudio celebrarent: ſicut conſtituerant Mar
dochęus & Eſther & illi obſeruãda ſuſceperunt à ſe, & à
32 ſemine ſuo ieiunia, & clamores ‖& Sortiũ dies: & omnia
quę libri huius, q vocatur Eſther, hiſtoria continentur.

Somnij Mardochęi declaratio, reducto Iudæorum populo in libertatem. C A P. X.

1 REx verò Aſſuerus omnem terram, & cunctas maris
A inſulas fecit tributarias: ‖cuius fortitudo & impe-
2 rium, & dignitas atq; ſublimitas, qua exaltauit Mardo-
3 chæum, ſcripta ſunt in libris Medorũ atq; Perſarum: ‖&
quomodò Mardochæus Iudaici generis ſecundus à rege
Aſſuero fuerit, & magnus apud Iudæos, & acceptabilis
B plebi fratrum ſuorum, quærens bona populo ſuo, &
loquens ea quæ ad pacem ſeminis ſui pertinerent.
4 ‖Dixitq; Mardochęus, A Deo facta ſunt iſta. ‖Recor-
5 datus ſum ſomnij qd viderã, hæc eadē ſignificantis: nec
6 eorũ quicquã irritum fuit. ‖Paruus fons q creuit in flu
uium, & in lucē, ſolemq; conuerſus eſt, & in aquas pluri
mas redũdauit: Eſther eſt, quã rex accepit vxorē, & voluit
7 eſſe reginã. ‖Duo autem dracones: ego ſum, & Aman.
8 ‖Gentes quę conuenerãt: hi ſunt q conati ſunt delere no
C men Iudęorũ. ‖Gens autē mea, Iſraël eſt quę clamauit ad
9 Dñm, & ſaluũ fecit Dñs populũ ſuũ: liberauitq; nos ab
omnibus malis, & fecit ſigna magna atq; portenta inter
10 gentes: ‖& duas ſortes eſſe præcepit, vnam populi Dei,
11 & alteram cunctarum gentium. ‖Venitq; vtraq; ſors in
D ſtatutũ ex illo iam tempore diem corã Deo vniuerſis gen
12 tibus: ‖& recordatus eſt Dñs populi ſui, ac miſertus eſt
13 hæreditatis ſuæ. ‖Et obſeruabuntur dies iſti in menſe A-
dar quartadecima & qntadecima die eiuſdē mēſis, cum
omni ſtudio & gaudio in vnũ cœtum populi congrega-
ti, in cunctas deinceps generationes populi Iſraël.

Somnium Mardochæi. C A P. XI.

1 ANno quarto, regnãtibus Ptolemęo & Cleopatra, at
A tulerunt Doſitheus, q ſe ſacerdotē, & Leuitici ge-
neris ferebat, & Ptolemęus filius eius hãc epiſtolã phu-
rim, quam dixerunt interpretatum eſſe Lyſimachũ Pto-
2 lemæi filium in Ierłm. ‖Anno ſecundo, regnãte Ar- Ioſ 16.a.1.
B taxerxe maximo, prima die mēſis Niſan, vidit ſomnium Sup.2.a.1.
Mardochęus, filius Iairi, filij Semei, filij Cis de tribu Bē-
3 iamin: ‖homo Iudęus, q habitabat in vrbe Suſis, vir ma-
4 gnus, & inter primos aulæ regis. ‖Erat autē de eo nume 4.Re.24.d.15.
ro captiuorũ, quos trãſtulerat Nabuchodonoſor rex Ba- Sup.2.a.6.
5 bylonis de Ieruſalē cũ Iechonia rege Iuda: ‖& hoc eius
ſomniũ fuit: Apparuerunt voces & tumultus, & toni-
6 trua, & terręmotus, & cõturbatio ſuper terram: ‖& ecce
duo dracones magni, paratique contra ſe in prælium.
7 ‖Ad quorum clamorem cunctæ concitatæ ſunt natio-
C nes, vt pugnarent contra gentem iuſtorum. ‖Fuitque
8 dies illa tenebrarum & diſcriminis, tribulationis &
9 anguſtiæ, & ingens formido ſuper terram. ‖Contur-
bataque eſt gens iuſtorum timentium mala ſua, &

præpa-

10 præparata ad mortem. Clamauerúntque ad Deum: & il-
lis vociferantibus, fons paruus creuit in fluuium maxi-
11 mũ, & in aquas plurimas redundauit. Lux & ſol ortus
eſt, & humiles exaltati ſunt, & deuorauerunt inclytos.
12 Quod cũ vidiſſet Mardocheus, & ſurrexiſſet de ſtratu,
cogitabat quid Deus facere vellet: & fixum habebat in
animo, ſcire cupiens quid ſignificaret ſomnium.

Manifeſtatio inſidiarum eunuchorum in regem à Mardocheo, ex ſecundo capite repetita. CAP. XII.

Sup. 2. d. 21. & 6. a. 1.

1 MOrabatur autem eo tempore in aula regis cum Ba-
A gatha & Thara eunuchis regis, qui ianitores erãt
2 palatij. Cũq; intellexiſſet cogitationes eorũ, & curas di
ligentius peruidiſſet, didicit quòd conarentur in regẽ Arta
3 xerxẽ manus mittere, & nuntiauit ſuper eo regi. Qui de
vtroq; habita quæſtione, confeſſos, iuſſit duci ad mortẽ.
4 Rex autem quod geſtũ erat, ſcripſit in commẽtarijs: ſed
5 & Mardochæus rei memoriam literis tradidit. Præcepit
que ei rex vt in aula palatij moraretur, datis ei pro delatio-
6 ne muneribus. Aman verò filius Amadathi bugeus erat
glorioſiſſimus corã rege, & voluit nocere Mardochæo,
& populo eius pro duobus eunuchis regis, qui fuerãt interfecti.

Epiſtolæ autem hoc exemplar fuit.

Exemplar epiſtolæ quam miſit Artaxerxes ad principes prouinciarũ ſuper cæde Iudæorum: et, Mardochæi oratio pro eorum liberatione. CAP. XIII.

1 REx maximus Artaxerxes ab India vſque Æthiopiã,
A centũ viginti ſeptem prouinciarum principibus &
2 ducibus, qui eius imperio ſubiecti ſunt, ſalutem. Cùm
plurimis gentibus imperarẽ, & vniuerſum orbẽ meæ di-
tioni ſubiugaſſem, volui nequaquã abuti potẽtiæ magni
tudine, ſed clementia & lenitate gubernare ſubiectos: vt
abſque vllo terrore vitam ſilentio trãſigentes, optata cũ-
3 ctis mortalibus pace fruerentur. Quærẽte autẽ me à cõ
ſiliarijs meis quomodò poſſet hoc impleri, vnus qui ſapiẽ-
tia & fide cæteros præcellebat, & erat poſt regem ſecun-
4 dus, Aman nomine, indicauit mihi in toto orbe terrarũ
populum eſſe diſperſum, qui nouis vteretur legibus, &
contra omnium Gentium conſuetudinem faciens, re-
gum iuſſa contemneret, & vniuerſarum cõcordiã natio
5 nũ ſua diſſenſione violaret. Quod cùm didiciſſemus,
B videntes vnam gentem rebellem aduerſus omne ho-
minũ genus peruerſis vti legibus, noſtriſq; iuſſionibus
contraire, & turbare ſubiectarum nobis prouinciarum
6 pacem atque cõcordiam: iuſſimus vt quoſcunq; Aman,
qui omnibus prouincijs præpoſitus eſt, & ſecundus à re-
ge, & quẽ patris loco colimus, monſtrauerit: cũ cõiugi-
bus ac liberis deleãtur ab inimicis ſuis, nulluſq; eorũ mi
ſereatur quartadecima die duodecimi mẽſis Adar, anni
7 præſentis: vt nefarij homines vno die ad inferos deſcen-
dentes, reddant imperio noſtro pacẽ, quam turbauerãt.
8 Mardochæus autẽ deprecatus eſt Dñm memor om-
9 niũ operũ eius, & dixit: Dñe, Domine rex omnipotẽs,
in ditione enim tua cuncta ſunt poſita: & nõ eſt qui poſ-
10 ſit tuæ reſiſtere volũtati, ſi decreueris ſaluare Iſraël. Tu
feciſti cælũ & terram, & quicquid cæli ambitu contine
11 tur. Dñs omnium es, nec eſt qui reſiſtat maieſtati tuæ.
12 Cuncta noſti, & ſcis quia non pro ſuperbia & contume
lia, aut aliqua gloriæ cupiditate fecerim hoc, vt nõ adora
13 rem Aman ſuperbiſſimũ. (Libenter enim pro ſalute Iſrl
14 etiam veſtigia pedũ eius deoſculari paratus eſſem:) ſed
D timui ne honorẽ Dei mei transferrem ad hominem, &
15 ne quẽquam adorarem excepto Deo meo. Et nunc Do-
mine rex Deus Abraham miſerere populi tui, quia volũt
nos inimici noſtri perdere, & hæreditatem tuam delere.
16 Ne deſpicias partem tuam quam redemiſti tibi de Ægy
17 pto. Exaudi deprecationem meam, & propitius eſto ſor
ti & funiculo tuo, & conuerte luctum noſtrum in gau-
diũ, vt viuentes laudemus nomen tuum Domine, & ne
18 claudas ora te canentium. Omnis quoq; Iſraël pari mẽ
te & obſecratione clamauit ad Dominum, eò quòd eis
certa mors impenderet.

Plangit Eſther, Deũ in ſpiritu humilitatis obſecrans. CAP. XIIII.

1 ESther quoq; regina cõfugit ad Dominum pauẽs pe-
A riculum quod imminebat. Cumq; depoſuiſſet ve-
2 ſtes regias, fletibus & luctui apta indumenta ſuſcepit, &
pro vnguẽtis varijs, cinere & ſtercore impleuit caput, &
corpus ſuũ humiliauit ieiunijs: omniaq; loca in quibus
3 anteà lætari cõſueuerat, crinium laceratione cõpleuit. Et
deprecabatur Dñm Deũ Iſraël, dicens: Dñe mi, qui
rex noſter es ſolus, adiuua me ſolitariã, & cuius præter
4 te nullus eſt auxiliator alius. Periculum meum in mani
5 bus meis eſt. Audiui à patre meo quòd tu Dñe tuliſſes
Iſraël de cunctis Gentibus, & patres noſtros ex omni-
B bus retrò maioribus ſuis, vt poſſideres hæreditatem ſem
6 piternam, feciſtique eis ſicut locutus es. Peccauimus in
conſpectu tuo, & idcirco tradidiſti nos in manus inimi-
7 corum noſtrorum: coluimus enim deos eorum. Iuſtus
8 es Domine. Et nunc nõ eis ſufficit, quòd duriſſima nos
opprimunt ſeruitute, ſed robur manuum ſuarum, ido-
9 lorum potentiæ deputãtes, volunt tua, mutare promiſſa,
& delere hæreditatem tuam, & claudere ora laudantiũ
10 te, atque extinguere gloriam templi & altaris tui, vt ape
riant ora Gentium, & laudent idolorum fortitudinem,
11 & prædicent carnalem regem in ſempiternum. Ne tra-
das Dñe ſceptrũ tuum his qui nõ ſunt, ne rideant ad rui
C nam noſtrã: ſed conuerte cõſiliũ eorum ſuper eos, & eũ
12 qui in nos cœpit ſæuire, diſperde. Memento Domine,
& oſtende te nobis in tempore tribulationis noſtræ, &
da mihi fiduciam Dñe rex deorum, & vniuerſæ poteſta-
13 tis: tribue ſermonẽ cõpoſitũ in ore meo in cõſpectu leo
nis, & transfer cor illius in odium hoſtis noſtri, vt & ip
14 ſe pereat, & cæteri qui ei conſentiunt. Nos autem libe-
ra in manu tua, & adiuua me, nullum aliud auxiliũ ha-
15 bentẽ, niſi te Dñe, qui habes omnium ſcientiã, & noſti
quia oderim gloriam iniquorum, & deteſter cubile in-
16 circunciſorum & omnis alienigenæ. Tu ſcis neceſſitatẽ
D meam quòd abominer ſignum ſuperbiæ & gloriæ meæ,
quod eſt ſuper caput meũ in diebus oſtentationis meæ:
& deteſter illud quaſi pannum menſtruatæ, & non por-
17 tẽ in diebus ſilentij mei, & quòd non comederim in mẽ
ſa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis, & non
18 biberim vinum libaminum: & nunquam lætata ſit an-
cilla tua, ex quo huc tranſlata ſum vſq; in præſentẽ diem,
19 niſi in te Domine Deus Abrahã. Deus fortis ſuper om-
nes, exaudi vocem eorum qui nullã aliam ſpem habẽt: &
libera nos de manu iniquorũ, & erue me à timore meo.

Mandante Mardocheo, ingrat Eſther ad regem, vultu illius exterrita. CAP. XV.

1 ET mandauit ei (haud dubium quin Eſther Mardo-
A chæus) vt ingrederetur ad regem & rogaret pro po-
2 pulo ſuo & pro patria ſua. Memorare (inquit) dierũ hu
militatis tuæ, quomodò nutrita ſis in manu mea: quia Amã
3 ſecundus à rege loquutus eſt cõtra nos in mortẽ: & tu inuoca
Dñm, & loquere regi pro nobis, & libera nos de morte.
4 Die autem tertio depoſuit veſtimenta ornatus ſui, &
5 circundata eſt gloria ſua. Cumq; regio fulgeret habitu,
& inuocaſſet omnium rectorẽ & ſaluatorem Deum, aſ-
6 ſumpſit duas famulas: & ſuper vnam quidem innite-
B batur, quaſi præ delitijs, & nimia teneritudine corpus ſuũ
7 ferre non ſuſtinens: altera autem famularum ſeque-
batur dominam, defluentia in humum indumenta ſu-
8 ſtentans. Ipſa autẽ roſeo colore vultũ perfuſa, & gratis ac
nitentibus oculis triſtem celabat animũ, & nimio timo-
9 re contractum. Ingreſſa igitur cuncta per ordinem oſtia,
ſtetit contra regem, vbi ille reſidebat ſuper ſolium re-
gni ſui, indutus veſtibus regijs, auroque fulgens, &
10 pretioſis lapidibus, eratque terribilis aſpectu. Cum-
C que eleuaſſet faciem, & ardentibus oculis furorem pe-
ctoris indicaſſet, regina corruit, & in pallorem colore
11 mutato, laſſum ſuper ancillulã reclinauit caput. Con-
uertitq; Deus ſpiritum regis in manſuetudinẽ, & feſti-
nus ac metuẽs exiliuit de ſolio: & ſuſtẽtans eã vlnis ſuis,

12 donec rediret ad ſe,his verbis blãdiebatur: ¶Quid habes
13 Eſther? Ego ſum frater tuus,noli metuere. ¶Non morië-
tis:non enim pro te, ſed pro omnibus hęc lex conſtituta
14 eſt. ¶Accede igiť & tange ſceptrũ. ¶Cumq; illa reticeret,
15 tulit aureã virgã,& poſuit ſuper collũ eius, & oſculatus
Gen. 3.b.19. 2.Re.19.c.17 16 eſt eã,& ait: Cur mihi nõ loqueris? ¶Quæ reſpõdit, Vidi
te dñe quaſi angelum Dei, & conturbatum eſt cor meũ
17 præ timore gloriæ tuæ. ¶Valde enim mirabilis es domi-
18 ne,& facies tua plena eſt gratiarum. ¶Cumq; loqueretur,
19 rurſus corruit,& penè examinata eſt. ¶Rex autem turba-
batur,& omnes miniſtri eius conſolabantur eam.

Artaxerxis epiſtola pro Iudæorum ſalute cum inimicorum ſuorum interemptione,ad ſingulas regni prouincias irritando epiſtolam miſſam ab Aman. CAP. XVI.

Sup 11.a.1 1 REx magnus Artaxerxes,ab India vſq; Æthiopiã cen
A tũ vigintiſeptem prouinciarum ducibus ac princi-
2 pibus, qui noſtræ iuſſioni obediunt:ſalutẽ dicit: ¶Mul-
ti bonitate principum,& honore qui in eos collatus eſt,
3 abuſi ſunt in ſuperbiã: ¶& nõ ſolum ſubiectos regibus
nituntť opprimere,ſed datã ſibi gloriã nõ ferentes,in ip-
4 ſos qui dederunt,moliuntur inſidias. ¶Nec cõtenti ſunt
gratias nõ agere beneficijs, & humanitatis in ſe iura vio
lare,ſed Dei quoq; cuncta cernentis arbitrantť ſe poſſe ſu
5 gere ſententiã. ¶Et in tantum veſaniæ proruperũt,vt eos
qui credita ſibi officia diligenter obſeruant,& ita cuncta
*funiculis 6. agunt vt omnium laude digni ſint, mendaciorum *cuni-
6 culis conentur ſubuertere, ¶dum aures principũ ſimpli-
ces,& ex ſua natura alios æſtimantes,callida fraude deci-
7 piunt. ¶Quæ res & ex veteribus probatur hiſtorijs, & ex
B his quę geruntť quotidie,quomodò malis quorundã ſug
8 geſtionibus regũ ſtudia deprauẽtur. ¶Vnde prouidendũ
9 eſt paci omnium prouinciarum. ¶Nec putare debetis, ſi
diuerſa iubeamus,ex animi noſtri venire leuitate: ſed ꝓ
qualitate & neceſſitate temporũ, vt reipublicę poſcit vti
Sup.3.a.1. 10 litas,ferre ſententiã. ¶Et vt manifeſtiùs qđ dicimus,in-
telligatis. Aman filius Amadathi, & animo & gente Ma
cedo,alienusq́ue à Perſarũ ſanguine, & pietatem noſtrã
ſua crudelitate commaculans, peregrinus à nobis ſuſce-
11 ptus eſt: ¶& tantam in ſe expertus humanitatẽ,vt pater
noſter vocareť, & adoraretur ab omnibus poſt regem ſe
12 cundus: ¶qui in tantum arrogantiæ tumorẽ ſublatus eſt,
13 vt regno priuare nos niteretur & ſpiritu. ¶Nam Mardo-
C chæum,cuius fide & beneficijs viuimus, & cõſortem re-
gni noſtri Eſther cũ omni gente ſua nouis quibuſdã atq;
14 inauditis machinis expetiuit in mortem: ¶hoc cogitans
vt illis interfectis,inſidiaretur noſtrę ſolitudini,& regnũ
15 Perſarum transferret in Macedonas. ¶Nos autem à peſſi
mo mortalium Iudæos neci deſtinatos, in nulla penitus
16 culpa repperimus,ſed ecõtrario iuſtis vtẽtes legibus, ¶&
filios Altiſſimi & maximi,ſemperq́ue viuentis Dei,cuius
beneficio & patribus noſtris,& nobis regnum eſt tradi-
17 tum, & vſque hodie cuſtoditur. ¶Vnde eas literas quas
18 ſub nomine noſtro ille direxerat, ſciatis eſſe irritas. ¶Pro
quo ſcelere ante portas huius vrbis,id eſt,Suſan,& ipſe q
machinatus eſt,& omnis cognatio eius pẽdet in patibu-
19 lis:non nobis,ſed Deo reddente ei quod meruit. ¶Hoc au
D tem edictum quod nunc mittimus, in cũctis vrbibus ꝓ
20 ponatur:vt liceat Iudæis vti legibus ſuis. ¶Quibus debetis
eſſe adminiculo vt eos qui ſe ad necẽ eorum parauerant,
poſſint interficere tertiadecima die menſis duodecimi
21 qui vocatur Adar: ¶hãc enim diẽ Deus omnipotẽs,mœro
22 ris & luctus eis vertit in gaudium. ¶Vnde & vos inter cę
teros feſtos dies,hãc habetote diem, & celebrate eã cum
23 omni lætitia, vt & in poſterũ cognoſcatur, ¶omnes qui
fideliter Perſis obediũt,dignam pro fide recipere merce-
dem:qui autem inſidiantur regno eorum,perire pro ſce-
24 lere. ¶Omnis autem prouincia & ciuitas quæ nolue-
rit ſolẽnitatis huius eſſe particeps, gladio & igne pe-
reat, & ſic deleatur,vt non ſolum hominibus,
ſed etiam beſtijs inuia ſit in ſempiter-
num,pro exemplo contemptus,
& inobedientiæ.

Hieronymi in Librum Iob
PRÆFATIO.

COGOR per ſingulos ſcripturæ diuinæ libros aduerſariorum reſpondere maledictis, qui interpretationem meam, reprehenſionem ſeptuaginta interpretum criminãtur: quaſi nõ & apud Græcos, Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbũ è verbo, vel ſenſum è ſenſu, vel ex vtroq; cõmixtum, & mediç temperatum genus translationis expreſſerint: & omnia veteris inſtrumẽti volumina Origenes obelis aſteriſcisq́; diſtinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione ſumptos translationi antiquę inſeruit, probans defuiſſe quod additum eſt. Diſcant igitur obtrectatores mei recipere in toto quod in partibus ſuſceperũt, aut interpretationem meam cum aſteriſcis ſuis radere. Neq; enim fieri poteſt vt quos plura intermiſiſſe ſuſceperint, non eoſdem etiam in quibuſdam erraſſe fateãtur, prçcipuè in Iob: cui ſi ea quæ ſub aſteriſcis addita ſunt, ſubtraxeris, pars maxima detrũcabitur,& hoc duntaxat apud Græcos. Cçterùm apud Latinos, ante eam translationem, quã ſub aſteriſcis & obelis nuper edidimus, ſeptingenti fermè aut octingenti verſus deſunt, vt decurtatus & laceratus, corroſusq́; liber fœditatem ſui publicè legentibus præbeat. Hæc autẽ translatio nullum de veteribus ſequitur interpretem: ſed ex ipſo Hebraico, Arabicoq́; ſermone & interdũ Syro,nunc verba nunc ſenſus, nũc ſimul vtrunq; reſonabit. Obliquus enim etiã apud Hebręos totus liber fertur & lubricus: & quod Gręci rhetores vocant ἐσχηματισμένος, dũ, qui aliud loquiť,aliud agit: vt ſi velis anguillam vel murenulam ſtrictis tenere manibus, quantò fortiùs preſſeris, tantò citiùs elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddæum quendam præceptorum, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redemiſſe nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, neſcio. hoc vnum ſcio, non potuiſſe me interpretari, niſi quod antè intellexeram. A principio itaq; voluminis, vſque ad verba Iob, apud Hebræos proſa oratio eſt. Porrò à verbis Iob, in quibus ait, Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictũ eſt, Cõceptus eſt homo, vſq; ad eum locũ vbi ante finem voluminis ſcriptum eſt, Idcirco ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere, hexametri verſus ſunt, dactylo, ſpondeoq́; currentes: & propter linguç idioma, crebrò recipientes & alios pedes, non earundem ſyllabarum, ſed eorundem temporum. Interdum quoque rythmus ipſe dulcis & tinnulus fertur numeris pedum ſolutis: quod metrici magis, quàm ſimplex lector intelligunt. A ſupradicto autẽ verſu vſque ad finem libri, paruum cõma quod remanet, proſa oratione contexitur. Quod ſi cui videtur incredulum, metra ſcilicet eſſe apud Hebræos, & in morem noſtri Flacci, Græciq́; Pindari, & Alcei, & Sapphus, vel Pſalterium, vel Lamentationes Ieremiæ, vel omnia fermè ſcripturarum cantica comprehendi, legat Philonem, Ioſephum, Origenem, Cæſariẽſem, Euſebium & eorum teſtimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei idcirco me in hoc volumine laboraſſe, non vt interpretationem antiquam reprehenderẽ, ſed vt ea quæ in illa aut obſcura ſunt, aut omiſſa, aut certè ſcriptorum vitia deprauata, manifeſtiora, noſtra interpretatione fierent, qui & Hebræum ſermonem ex parte didicimus, & in latinis penè ab ipſis cunabulis inter Grammaticos & Rhetores & Philoſophos detriti ſumus. Quòd ſi apud Græcos poſt ſeptuaginta editionem, iam Chriſti euangelio coruſcante, Iudæus Aquila & Symmachus ac Theodotio Iudaizantes hæretici ſunt recepti, qui multa myſteria Saluatoris ſubdola interpretatione celarunt, & tamen in ἑξαπλοῖς habentur apud Eccleſias, & explanantť ab eccleſiaſticis viris: quantò magis ego Chriſtianus, & de parentibus Chriſtianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans (cuius ſtudium fuit omiſſa repetere, deprauata corrigere, & ſacramenta Eccleſiæ puro & fideli aperire ſermone) vel à faſtidioſis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros vel in membranis purpureis auro argentoq́; deſcriptos, vel vncialibus (vt vulgo aiunt) literis onera magis exarata, quàm codices:

dum-

dummodo mihi, meiſq́; permittant pauperes habere ſchedulas, & non tam pulchros codices quàm emendatos. Vtraq; autem editio, & ſeptuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos in Latinum meo labore traſlata eſt. Eligat vnuſquiſq; quod vult: & ſtudioſum me magis quàm maleuolũ probet.

Alia eiuſdem Præfatio.

SI aut fiſcellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in ſudore vultus mei comederem panem, & ventris opus ſolicita mente pertractarem, nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta ſententiam Saluatoris volo operari cibum qui non perit, & antiquam diuinorum voluminum viam ſentibus virgultiſq́; purgare, error mihi geminus infigitur: corrector vitiorum, falſarius vocor, & errores non auferre, ſed ſerere. Tanta eſt enim vetuſtatis conſuetudo, vt etiam cõfeſſa pleriſq́; vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos. Quapropter, ô fratres dilectiſſimi, vnicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis ſportulíſq́; muſſculis monachorum, ſpiritalia hæc & manſurã dona ſuſcipite, ac B. Iob qui adhuc apud Latinos iacebat in ſtercore, & vermibus ſcatebat errorum, integrum immaculatumq́; gaudete. Quomodò enim poſt probationem atq; victoriam, duplicia ſunt ei vniuerſa reddita (ita ego in lingua noſtra, vt audacter loquar, feci eum habere quæ amiſerat. Igitur & vos, & vnumquemq; lectorem ſolita præfatione commoneo, & in prouincijs librorũ eadem ſemper annectens, rogo, vt vbicunq; ſemper præcedentes virgulas videritis, ſciatis ea quæ ſubiecta ſunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porrò vbi ſtellæ imago præfulſerit, ex Hebræo in ſermone noſtro addita ſunt. Nec non & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant vt ſenſum legentibus tollerent, orãtibus vobis magno labore correxi: magis vtile qd ex ocio meo Eccleſijs Chr̃i venturũ ratus, quàm ex aliorũ negocio.

Argumentum in Librum Iob.

IN terra quidem habitaſſe Iob Huſitidi, in finibus Idumææ & Arabiæ fertur: & erat ei antea nomen Iobab. Et accepit vxorem Arabiſſam: & genuit filium quẽ vocauit Ennon. Erat autem ipſe filius quidem Zaræ, de Eſau filiis filius: de matre verò Boſra, ita vt ſit quintus ab Abraham. Et hi ſunt reges qui regnauerunt in Edom, in qua & ipſe regnauit. Sed primus in ea regnauit Bela filius Beor: & nomen ciuitatis eius Denába. Poſt hunc autem Bela, Iobab, qui vocatur Iob. Poſt Iob autem Huſam, qui erat dux ex Themanorum regione. Et poſt illum regnauit Adad filius Badad, qui excidit Madian in campo Moab: & nomen ciuitatis eius Auith. Porrò liber Iob patientiam & reliquas virtutes ipſius commendat, diſputationem quoque Iob cum amicis habitam continet, qui licet ad conſolandum veniſſent, iniurioſi tamen & cõtumelioſi in Iob fuerunt. Nã audientes quòd Iob in grauiſſima afflictione conſtitutus, malediceret diei natiuitatis ſuæ, ſe quoque innocentem à Deo tam acerbè affligi aſſereret, ipſum arguunt impatientiæ, arrogantiæ, blaſphemiæ, multorumq́; aliorum criminum: propter quæ contendunt ipſum à Deo meritò afflictum, cùm Deus (vt impiè volebant) hîc tantùm malos flagellet: ideoq́; vt Iob ſe ob ſua peccata à Deo affligi agnoſcat, & ab illis reſipiſcens ad Deum ſe conuertat, iuſtitiæ quoque diuinæ humiliter ſe ſubijciat, multis rationibus exhortantur. Dei potentiam, ſapientiam, iuſtitiam, & bonitatem, aſſiduè ad hoc commendantes: item quòd Deus in præſenti vita tantùm malis mala, & bonis bona diſpenſet, quamobrem Iob reſipiſcenti liberationem à flagellis, Eccle.9. a.1. *& bona queq; promittunt. At Iob ſuã conſtanter tuetur iuſtitiã, & in præſenti vita vniuerſa æquè euenire iuſto & impio: ſed verã iuſtorũ retributionẽ poſt hanc vitã eſſe expectandã aſſerit, nẽpe futurã reſurrectionẽ. Tum demũ ipſius Iob à Deo correptionẽ, & reſtitutã fœlicitatẽ, amicos quoq; per ipſius orationem Deo reconciliatos, hic liber explicat.*

LIBER IOB.

Iob ſanctus & diues, pro filiis viciſſim conuiuia celebrantibus Domino ſacrificat, cuius poſſeſſiones petenti Satanæ Dominus diripiendas exponit, per quem perdita omni illius ſubſtantia, interemptiſq́; filijs, ipſe cum ſignis mœſtitiæ patiens in Dei laudes prorupit. CAPVT PRIMVM.

1 VIR erat ĩ terra Hus, nomine Iob: Eze.14.c.20
A & erat vir ille ſimplex & rectus,
ac timens Deum, & recedens à
2 malo. ¶Nanque ſunt ei ſeptem
3 filij & tres filiæ. ¶Et fuit poſſeſ-
ſio eius ſeptem millia ouium,
& tria millia camelorum, quin-
genta quoque iuga boum, &
quingentæ aſinæ, ac familia mul
ta nimis: eratq́; vir ille magnus inter omnes orientales.
4 ¶Et ibant filij eius, & faciebant conuiuium per domos,
vnuſquiſque in die ſuo. Et mittentes vocabant tres ſo-
5 rores ſuas, vt comederent & biberent cum eis. ¶Cum-
que in orbem tranſiſſent dies conuiuij, mittebat ad eos
B Iob, & ſanctificabat illos, conſurgenſq; diluculo offere-
bat holocauſta per ſingulos. Dicebat enim: Ne fortè pec
cauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis.
6 Sic faciebat Iob cunctis diebus. ¶Quadã autem die cùm
veniſſent filij Dei vt aſſiſterent coram Domino, affuit
7 inter eos etiam Satan. ¶Cui dixit Dominus: Vnde ve-
nis? Qui reſpondens ait: Circuiui terram, & perambu-
8 laui eam. ¶Dixitq́ue Dominus ad eum: Nunquid con-
ſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in
terra, homo ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & re-
9 cedens à malo? ¶Cui reſpondens Satan ait: Nunquid
10 Iob fruſtrà timet Deum? ¶Nónne tu vallaſti eum, ac
domum eius, vniuerſamq́ue ſubſtantiam per circui-
tum: operibus manuum eius benedixiſti, & poſſeſſio
11 eius creuit in terra? ¶Sed extende paululũ manũ tuam,
C & tange cuncta quæ poſſidet: niſi ⸌in faciem⸍ *benedixe- *in facie tua
12 rit tibi. ¶Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce vniuerſa Iob.2.
quæ habet, in manu tua ſunt: tantùm in eum ne exten-
das manum tuam. Egreſſuſq́; eſt Satan à facie Domini.
13 ¶Cùm autem quadam die filij & filiæ eius comederẽt &
14 biberẽt vinum in domo fratris ſui primogeniti, ¶nun-
tius venit ad Iob qui diceret: Boues arabant, & aſinæ pa-
15 ſcebantur iuxta eos: ¶& irruerunt Sabæi, tuleruntque
omnia, & pueros percuſſerunt gladio: & euaſi ego ſolus,
16 vt nuntiarem tibi. ¶Cumq́; adhuc ille loqueretur, venit
alter, & dixit, Ignis Dei cecidit è cælo, & tactas oues
puerosq́; conſumpſit: & effugi ego ſolus, vt nuntiarem
17 tibi. ¶Sed & illo adhuc loquente, venit alius & dixit:
Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaſerũt camelos, &
tulerunt eos, nec non & pueros percuſſerunt gladio: &
18 ego fugi ſolus vt nũtiarem tibi. ¶Adhuc loquebatur ille,
D & ecce alius intrauit, & dixit: Filijs tuis & filiabus ve-
ſcentibus & bibentibus vinum in domo fratris ſui pri-
19 mogeniti, ¶repentè vẽtus vehemens irruit à regione de-
ſerti, & concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruẽs
oppreſſit liberos tuos, & mortui ſunt: & effugi ego ſo-
20 lus, vt nuntiarem tibi. ¶Tunc ſurrexit Iob, & ſcidit ⸌ve- ⸌tunicã ſuã
ſtimenta ſua⸍: & tonſo capite corruens in terram, adora- Eccl.5.c.14.
21 uit, ¶& dixit: Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, 1.Tim.6.b.7
& nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus ab-
ſtulit: ⸌ſicut Domino placuit, ita factum eſt⸍: ſit nomen
22 Dñi benedictũ. ¶In omnibus his nõ peccauit Iob ⸌labijs Iac.5.c.11.
ſuis⸍: neq; ſtultum quid contra Deum loquutus eſt.

Satanas obtenta à Deo facultate, percutit Iob vlcere peſſimo, cui etiam propria vxor inſultat: tres autẽ ipſius amici eum viſitantes, ſeptem diebus compatientes in terra cum eo taciti ſedent. CAP. II.

1 FActum eſt autem cùm quadã die veniſſent filij Dei,
A & ſtarẽt coram Domino, veniſſet quoq; Satan inter

2 cos, & ſtaret in conſpectu eius, vt diceret Dñs ad Satan:
Vnde venis? Qui reſpondens, ait: Circuiui terram, &
3 perambulaui eã. †Et dixit Dñs ad Satan: Nunquid cõ-
B ſideraſti ſeruũ meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in ter-
ra, vir ſimplex & rectus ac timens Deum, & recedens à
malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem com-
mouiſti me aduerſus eum, vt affligerem eum fruſtrà.
4 †Cui reſpondens Satan, ait: Pellẽ pro pelle, & cuncta
5 quæ habet homo, dabit pro anima ſua: †alioquin mitte
manum tuam, & tange os eius, & carnem, & tunc vide-
ᵃin faciem tua ſ. 6 bis quòd ᵃin faciem' benedicat tibi. †Dixit ergo Dñs ad
Satan: Ecce in manu tua eſt, veruntamen animam illius
7 ſerua. †Egreſſus igitur Satã à facie Dñi, percuſſit Iob vl-
C cere peſſimo', à planta pedis vſque ad verticem eius,
Tob. 2. d. 12. 8 †qui teſta ſaniem radebat, ſedens in ſterquilinio. †Dixit
9 autem illi vxor ſua: Adhuc tu permanes in ſimplicitate
10 tua? benedic Deo, & morere. †Qui ait ad illam: Quaſi
– ſ. vna de ſtultis – mulieribus' locuta es. Si bona ſuſcepi-
mus de manu Dei, mala quare non ſuſcipiamus? In om-
Sup. 1. d. 22. 11 nibus his non peccauit Iob labiis ſuis. †Igitur audiétes
tres amici Iob omne malum quod accidiſſet ei, venerũt
ſinguli de loco ſuo, Eliphaz Themanites, & Baldat Su-
hites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim, vt pa-
12 riter venientes viſitarent eum, & cõſolarentur. †Cumq́;
D eleuaſſent procul oculos ſuos, non cognouerunt eum,
& exclamantes plorauerunt, ſciſſiſque veſtibus ſparſe-
13 runt puluerem ſuper caput ſuum in cælum. †Et ſede-
runt cum eo in terra ſeptem diebus, & ſeptem nocti-
bus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim
dolorem eſſe vehementem.

Iob maledicit diei natiuitatis ſuæ præſentiſq; vitæ, oſtendens à quot malis liberatur, qui hac luce ſtatim priuatus eſt.
CAP. III.

1 A POſt hæc aperuit Iob os ſuum, & maledixit diei ſuo,
2 †& locutus eſt:
Ier. 20. d. 14. 3 †Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum
eſt: Conceptus eſt homo.
4 †Dies ille vertatur in tenebras: nõ requirat eum Deus
ᵃnõ ſit in recordatione ſ. 11. ᵇilluſtret ſ. déſuper, * & non 'illuſtretur' lumine.
5 †Obſcurent eum tenebræ, & vmbra mortis: occupet
eum caligo, & inuoluatur amaritudine.
6 †Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat: nõ com-
putetur in diebus anni, nec numeretur in menſibus.
7 †Sit nox illa ſolitaria, nec laude digna.
8 †Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati ſunt
B ſuſcitare Leuiathan.
9 †Obtenebrentur ſtellę caligine eius: expectẽt lucem,
& non videat, nec ortum ſurgentis auroræ.
10 †Quia non concluſit oſtia ventris qui portauit me,
nec abſtulit mala ab oculis meis.
11 †Quare non in vulua mortuus ſum, egreſſus ex vte-
ro, non ſtatim perij?
12 †Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus?
13 †Nunc enim dormiens ſilerem, & ſomno meo re-
quieſcerem.
14 †Cum regibus, & conſulibus terræ, qui ædificant ſi-
C bi ſolitudines.
15 †Aut cum principibus, qui poſſident aurum, & re-
plent domos ſuas argento.
16 †Aut ſicut abortiuum abſconditum non ſubſiſterem,
vel qui concepti non viderunt lucem.
17 †Ibi impij ceſſauerunt à tumultu: & ibi requieuerunt
feſſi robore.
– a. ſ. 18 †Et – quoniam' vincti pariter ſine moleſtia, non au-
dierunt vocem exactoris.
19 †Paruus & magnus ibi ſunt, & ſeru' liber à dño ſuo.
20 †Quare miſero data eſt lux, & vita his qui in amari-
tudine animæ ſunt?
21 †Qui expectant mortem, & non venit: quaſi effodien
tes theſaurum.
22 †Gaudentque vehementer cùm inuenerint ſepul-
chrum.
23 †Viro cuius abſcondita eſt via, & circundedit eum
Deus tenebris?
24 †Antequàm comedam ſuſpiro: & tãquam inundan-
tes aquæ, ſic rugitus meus.
25 †Quia timor quem timebam, euénit mihi: & quod
verebar, accidit.
26 †Nónne diſſimulaui? nónne ſilui? nónne quieui? &
venit ſuper me indignatio?

Eliphaz arguit Iob impatientiæ: quodq́; propter peccata ſua flagelletur à Deo, qui innocenti aduerſa non immittit. CAP. IIII.

1 A REſpondens autem Eliphaz Themanites, dixit:
2 †Si cœperimus loqui tibi, forſitã moleſtè accipies:
ſed conceptum ſermonem tenére quis poterit?
3 †Ecce docuiſti multos, & manus laſſas roboraſti.
4 †Vacillantes confirmauerunt ſermones tui, & genua
trementia confortaſti.
5 †Nunc autem venit ſuper te plaga, & defeciſti: tetigit
B te, & conturbatus es.
6 †Vbi eſt timor tuus, fortitudo tua, *patientia tua, & ᵃ& 7.
perfectio viarum tuarum?
7 †Recordare, obſecro te, quis vnquam innocẽs periit:
aut quando recti deleti ſunt?
8 †Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem,
& ſeminant dolores, & metunt eos,
9 †Flãte Deo periſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe cõſumptos.
10 †Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum
leonum contriti ſunt.
11 †Tigris periit, eò quòd non haberet prædam: & catuli
leonis diſſipati ſunt.
12 †Porrò ad me dictum eſt verbum abſconditum, &
C quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea venas ſuſurri eius.
13 †In horrore viſionis nocturnæ, quando ſolet ſopor
occupare homines,
14 †Pauor tenuit me, & tremor: & omnia oſſa mea per-
territa ſunt.
15 †Et cùm ſpiritus me præſente tranſiret, inhorruerunt
pili carnis meæ.
16 †Stetit quidam, cuius non agnoſcebam vultum, ima-
D go coram oculis meis, & vocem quaſi auræ lenis audiui,
17 †Nunquid homo Dei comparatione iuſtificabitur, Inf. 25. a. 4. Inf. 15. b. 15.
aut factore ſuo purior erit vir?
18 †Ecce qui ſeruiunt ei, non ſunt ſtabiles, & in ange- 2. Pet. 2. a. 4.
lis ſuis repperit prauitatem.
19 †Quantò magis hi qui habitant domos luteas, qui
terrenum habent fundamentum, conſumentur ve-
lut à tinea?
20 †De mane vſq; ad veſperam ſuccidentur: & quia nul-
lus intelligit, in æternum peribunt.
21 †Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis; mo-
rientur, & non in ſapientia.

Eliphaz rurſum arguit Iob iniquitatis, quòd nemo ſine culpa ſua à Deo puniatur: ideoq́; hortatur Iob, vt ad Deum conuertatur, & ita cuncta fore illi proſpera pollicetur, ac diuinæ prouidentiæ opera circa creaturas extollit. CAP. V.

1 VOca ergo ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem
A ſanctorum conuertere.
2 †'Virum' ſtultum interficit iracundia, & paruulum ᵃVerè 4.
occidit inuidia.
3 †Ego vidi ſtultum firma radice, & maledixi' pulchri-
tudini eius ſtatim.
4 †Longè fient filij eius à ſalute, & conterentur in por-
ta, & non erit qui eruat.
5 †Cuius meſſem famelicus comedet, & ipſum rapiet
armatus, & bibent ſitientes diuitias eius.
6 †Nihil in terra ſine cauſa fit, & de humo non orie-
tur dolor.
7 †Homo naſcitur ad laborem, & auis ad volatum.
8 †Quam ob rem ego deprecabor Dñm, & ad Deum
B ponam eloquium meum.
9 †Qui facit magna, & inſcrutabilia, & mirabilia abſq;
numero.

10 Qui dat pluuiam ſuper faciem terræ, & irrigat aquis
vniuerſa.
11 Qui ponit humiles in ſublime, & mœrentes eri-
git ſoſpitate.
12 Qui diſſipat cogitationes malignorum, ne poſſint
implere manus eorum quod cœperant.
13 Qui apprehendit ſapiẽtes in aſtutia eorum, & con- 1. Corin. 3. d.19.
C ſilium prauorum diſſipat.
14 Per diem incurrent tenebras, & quaſi in nocte, ſic
palpabunt in meridie.
15 Porrò ſaluum faciet egenum à gladio oris eorum, *c.
& de manu violenti pauperem.
16 Et erit egeno ſpes, iniquitas aũt contrahet os ſuum.
17 Beatus homo qui corripitur à Deo: increpationem Iac.1.b.11.
ergo Domini ne reprobes:
18 Quia ipſe vulnerat, & medetur: percutit, & manus
eius ſanabunt.
19 In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima non
tanget te malum.
20 In fame, eruet te de morte: & ĩ bello de manu gladij.
D A flagello linguæ abſcondêris: & non timebis cala-
21 mitatem cùm venerit.
22 In vaſtitate & fame ridebis: & beſtias terræ non
formidabis.
23 Sed cum lapidibus regionum pactum tuum: & be-
ſtiæ terræ pacificæ erunt tibi.
24 Et ſcias quòd pacem habeat tabernaculum tuum,
& viſitans ſpeciem tuam, non peccabit.
25 Scies quoque quoniam multiplex erit ſemen tuum,
& progenies tua quaſi herba terræ.
26 Ingrediêris in abundantia ſepulchrum, ſicut infer-
tur aceruus tritici in tempore ſuo.
27 Ecce, hoc vt inueſtigauimus, ita eſt: quod auditum,
mente pertracta.

Oſtendit Iob ſe longè grauiora pati quàm meritus ſit, conquerens ſe ab amicis deſeri, grauiter arguens & hos tres qui ad ſe venerant, ac ſe quoque patienter audiri petit. CAP. VI.

1 RESpondens autem Iob, dixit,
A Vtinam appenderẽtur peccata mea, quibus iram
2 merui: & calamitas quam patior, in ſtatéra.
3 Quaſi arena maris hæc grauior *appareret: vnde & *apparet. 1.
verba mea dolore ſunt plena.
4 Quia ſagittæ Dñi in me ſunt: quarum indignatio ebi
bit ſpiritum meum, & terrores Dñi militant contra me.
5 Nunquid rugiet onager cùm habuerit herbam? aut
mugiet bos, cùm ante præſepe plenum ſteterit?
6 Aut poterit comedi inſulſum, quod non eſt ſale con-
ditum? aut poteſt aliquis guſtare, quod guſtatum af-
fert mortem?
B Animæ enim eſurienti etiam amara dulcia eſſe vi- *c.10. Pro.27.a.7.
dentur.
7 Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ
anguſtia, cibi mei ſunt.
8 Quis det vt veniat petitio mea: & quod expecto,
tribuat mihi Deus?
9 Et qui cœpit, ipſe me conterat: ſoluat manum ſuam,
& ſuccîdat me?
10 Et hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore, nõ
parcat: nec contradicam ſermonibus Sancti.
11 Quæ eſt enim fortitudo mea, vt ſuſtineam? aut quis
finis meus, vt patienter agam?
12 Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea
ænea eſt.
13 Ecce, nõ eſt auxilium mihi in me, & neceſſarij quo-
C que mei receſſerunt à me.
14 Qui tollit ab amico ſuo miſericordiam, timorem
Domini derelinquit.
15 Fratres mei præterierunt me, ſicut torrens qui ra-
ptim tranſit in conuallibus.
16 Qui timent pruinam, irruet ſuper eos nix.
17 Tempore quo fuerint diſſipati, peribunt; & vt in-
caluerint, ſoluentur de loco ſuo.
18 Inuolutæ ſunt ſemitæ greſſuum eorum: ambula-
bunt in vacuum, & peribunt.
19 Conſiderate ſemitas Thema, itinera Saba, & expe-
ctate pauliſper.
20 Confuſi ſunt, quia *ſperaui: venerunt quoque vſque *ſperauerunt. 1.
21 ad me, & pudore cooperti ſunt. Nunc veniſtis: & mo-
dò videntes plagam meam timetis.
22 Nunquid dixi, Afferte mihi, & de ſubſtantia veſtra
donate mihi?
23 Vel, Liberate me de manu hoſtis, & de manu robu-
D ſtorum eruite me?
24 Docete me, & ego tacebo: & ſi quid fortè ignoraui,
25 inſtruite me. Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis,
cùm è vobis nullus ſit qui poſſit arguere *me? *c.
26 Ad increpandum tantùm eloquia concinnatis, &
in ventum verba profertis.
27 Super pupillum irruitis, & ſubuertere nitimini ami
cum veſtrum.
28 Veruntamen quod cœpiſtis explete: præbete au-
rem, & videte an mentiar.
29 Reſpondete obſecro abſque cõtentione: & loquen
tes id quod iuſtum eſt, iudicate:
30 Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in
faucibus meis ſtultitia perſonabit.

Iob humanæ uitæ, ſuasq́; calamitates uarias explicat, nec reditum ſibi fore ueriſimilem ad præſentis uitæ fœlicitatem: petit quoque à Deo liberari à miſerijs, admirans Dei erga miſerum hominem prouidentiam. CAP. VII.

1 MIlitia eſt vita hominis ſuper terram: & ſicut dies
A mercenarij, dies eius.
2 Sicut ſeruus deſiderat vmbram, & ſicut mercena-
rius præſtolatur finem operis ſui.
3 Sic & ego habui menſes vacuos, & noctes laborio-
ſas enumeraui mihi.
4 Si dormiero, dicam, Quando conſurgam? & rur-
ſum expectabo veſperam, & replebor doloribus vſque
ad tenebras.
5 Induta eſt caro mea putredine & ſordibus pulueris,
6 cutis mea aruit, & cõtracta eſt. Dies mei velociùs tran
B ſierunt, quàm à texente tela ſucciditur: & conſumpti
7 ſunt abſque vlla ſpe. Memento quia ventus eſt vita
mea, & non reuertetur oculus meus vt videat bona.
8 Nec aſpiciet me viſus hominis: oculi tui in me, &
non ſubſiſtam.
9 Sicut conſumitur nubes, & pertranſit: ſic qui deſcen
derit ad inferos non aſcendet.
10 Nec reuertetur vltrà in domum ſuam, neque cogno
ſcet eum amplius locus eius.
11 Quaprópter & ego non parcam ori meo, loquar in
C tribulatione ſpiritus mei: confabulabor cum amaritu-
dine animæ meæ.
12 Nunquid mare ego ſum, aut cetus: quia circundedi-
ſti me carcere?
13 Si dixero, Conſolabitur me lectulus meus, & rele-
uabor loquens mecum in ſtratu meo:
14 Terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore
concuties.
15 Quam ob rem elegit ſuſpendium anima mea, &
mortem oſſa mea.
16 Deſperaui, nequaquam vltrà iam viuam: parce mi-
D hi, nihil enim ſunt dies mei.
17 Quid eſt homo, quia magnificas eum? aut quid ap-
ponis erga eum cor tuum?
18 Viſitas eum diluculo, & ſubitò probas illũ: vſque-
19 quo non parcis mihi, nec dimittis me vt glutiam ſali-
uam meam?
20 Peccaui, quid faciam tibi ô cuſtos hominum? qua-
re poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihimet-
ipſi grauis?
21 Cur non tollis peccatum meum, & quare non au-
fers iniquitatem meam? ecce, nũc in puluere dormiam:
& ſi manè me quæſieris, non ſubſiſtam.

*Baldad Iob de impio ſermone arguit, & eum vt ad Deum melio-
cemq; vitam ſe conuertat hortatur, atque ita fore omnia illi
fœliciora promittit, explicat etiam quam ſit vana ſpes hypo-
critarum, aſſerens Deum bonis bona, & malis mala tantum
tribuere.* CAP. VIII.

1 RЕſpondens autem Baldad Suhites, dixit,
A †Vſquequo loquêris talia, & ſpiritus multiplex
2 ſermonis oris tui?
3 †Nunquid Deus ſupplantat iudicium? aut omnipo-
tens ſuboertit quod iuſtum eſt?
4 †Etiam ſi filij tui peccauerunt ei, & dimiſit eos io ma
no iniquitatis ſuæ,
5 †Tu tamen ſi diluculo côſorrexeris ad Deum, & om-
nipotentem fueris deprecatus:
6 †Si muodus, & rectus inceſſeris, ſtatim euigilabit ad
B te, & peccatum reddet habitaculum iuſtitiæ tuæ.
7 †Io tantum vt ſi priora tua fuerint parua, & nouiſſi-
ma tua multiplicentur nimis.
8 †Interroga enim generationem priſtinam, & diligen
ter inueſtiga patrum memoriam:
Pſal. 143.a 9 †‖(Heſterni quippe ſumus, & ignoramus qooniam
Iac.14.a.2. 10 ſicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper terrã.) †Et ipſi doce
bunt te: loquentur obi, & de corde ſuo proferent eloga.
11 †Nunquid virere poteſt ſcirpus abſque humore? aut
C creſcere carectum ſine aqua?
12 †Cùm adhuc ſit in flore, ne carpatur manu, ante om-
nes herbas areſcit:
13 †Sic viæ omnium qui obliuiſcuntur Deum, & ſpes
hypocritæ peribit:
14 †Non ei placebit vecordia ſua, & ſicut tela aranea-
rum fiducia eius.
15 †Innitetur ſuper domum ſuam, & noo ſtabit: fulciet
eam, & non conſurget:
16 †Humectus videtuc antequàm veniat ſol, & in ortu
ſuo germen eius egcedietur.
17 †Super aceruum petrarum radices eius denſabuntur,
D & inter lapides commorabitur.
18 †Si abſorbuerit eum de loco ſuo, negabit eum, & di-
cet, Non oou̇i te.
19 †Hæc eſt enim lætitia viæ eius, vt rurſum de terra alij
germinenmc.
20 †Deus noo proijciet ſimplicem, oec porriget manum
malignis.
21 †Donec impleatur riſu os tuum, & labia tua iubilo.
22 †Qui oderunt te, induentur confuſione: & taberna-
culum impiorum non ſubſiſtet.

*Homo, inquit Iob, comparatus Deo, non poteſt iuſtificari: diuinę
potentiæ ac ſapientiæ magnitudo oſtenditur, vt nemo ei ceſi-
ſtere aut ceſpondere valeat: porrò Deus & impium percutit
& innocentem: ſuam quoque innocentiam contra amicos
tuetur, commemocans ſuam afflictionem.* CAP. IX.

1 ЕT reſpondens Iob, ait,
A †Verè ſcio quòd ita ſit, & qoòd non iuſtificetur
2 homo compoſitus Deo.
3 †Si voluerit cootendere cum eo, non poterit ei re-
ſpoodere vnum pro mille.
4 †Sapiens corde eſt, & fortis robore: quis reſtitit ei, &
pacem habuit?
5 †Qui tranſtulit moores, & neſcierunt hi quos ſub-
uertit in furore ſuo.
6 †Qui commouet terram de loco ſuo, & columnæ e-
ius coocutiuntur.
7 †Qui præcipit Soli, & noo oritur: & ſtellas claudit
quaſi ſub ſignaculo.
8 †Qui extendit cęlos ſolus, & graditur ſuper flu-
ctus maris.
9 †Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & inte-
10 riora auſtri. †Qui facit magna, & incomprehenſibilia, &
B mirabilia, quorum non eſt numerus.
11 †Si venerit ad me, noo videbo eum: ſi abierit non
eum. 9. intelligam*.
12 †Si cepentè interroget, quis reſpondebit ei? vel quis
dicere poteſt, Cuc ita facis?
13 †Deus cuius iræ nemo reſiſtere poteſt, & ſub quo
curuantur qui portaot orbem.
14 †Quantus ergo ſum ego, vt reſpondeam ei, & loquar
verbit meis cum eo?
15 †Qui etiam ſi habuero quippiam iuſtum, oon reſpoo
debo, ſed meum iudicem deprecabuc.
16 †Et cùm inuocantem exaudierit me, non credo quòd
audierit vocem meam.
17 †In turbine enim conteret me, & multiplicabit vul-
nera mea etiam ſine cauſa.
18 †Non coocedit requieſcere ſpiritum meum, & implet
me amaritudinibus.
19 †Si fortitudo quæritur, robuſtiſſimus eſt: ſi æquitas
C iudicij, nemo audet pro me teſtimonium dicere.
20 †Si iuſtificare me voluero, os meum côdemnabit me:
ſi innocentem oſtendero, prauum me comprobabit.
21 †Eoiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima
mea, & tędebit me vitæ meæ.
22 †Voom eſt quod locutus ſum, & innocentem & im-
pium ipſe conſumit.
23 †Si flagellat, occîdat ſemel, & non de pœnis inno-
centem rideat.
24 †Terra datá eſt in manus impij, vultum iudicũ eius
operit: quòd ſi non ille eſt, quis ergo eſt?
25 †Dies mei velociores fuerunt curſore: fugerunt, &
noo viderunt booum.
26 †Pertranſierunt quaſi naues poma portantes, ſicut
aquila volans ad eſcam.
27 †Cùm dixero, Nequaquam ita loquar: commuto fa-
D ciem meam, & dolore torqueor.
28 †Verebar omnia opera mea, ſciens quòd noo parce-
res delinquenti.
29 †Si autem & ſic impius ſum, quare fruſtra laboraui?
30 †Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſeriot velot
mundiſſimæ manus meæ:
31 †Tamen ſordibus intinges me, & abominabuntur
me veſtimenta mea.
32 †Neque enim viro qui ſimilis mei eſt, reſpôdebo: nec
qui mecum io iudicio ex æquo poſſit audiri.
33 †Non eſt qui vtrunque valeat arguere, & ponere ma
nom ſuam in ambobus.
34 †Auferat à me virgã ſuã, & paoor eius nõ me terreat.
35 †Loquar, & non timebo eum: neque enim poſſum
metuens reſpondere.

*Iob ſuam afflictionem lamentatur, illius cauſam à Deo inquirẽs:
quam oſtendit non fuiſſe ſuam malitiam, neque Dei ignocan-
tiam, qui creatum à ſe hominẽ exactè nouit: rurſumq; propter
pęnarum exuberantiam plangit ſe natum.* CAP. X.

1 TÆdet animam meam vitæ meæ, dimittam aduer-
A ſum me eloquium meum, loquar in amaritudine
animæ meæ.
2 †Dicam Deo, Noli me condemnare: indica mihi, cuc
3 me ita iudices? †Nunquid booom tibi videtur, ſi calum-
nieris me, & opprimas me opus manuum tuarum, &
conſilium impiorum adiuues?
4 †Nunquid oculi carnei tibi ſunt: aut ſicut videt ho-
mo, & tu videbis?
5 †Nunquid ſicut dies hominis dies tui, & anni tui ſi-
cut humana ſunt tempora?
6 †Vt quæras iniquitatem meam, & peccatum meum
ſcruteris?
7 †Et ſcias quia nihil impium fecerim, cùm ſit nemo
qui de manu tua poſſit eruere.
8 †Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me to-
tum in circuitu: & ſic repentè præcipitas me?
9 †Memento quæſo quòd ſicut lutum feceris me, & in
puluerem reduces me.
10 †Nõne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeũ me coagulaſti?
11 †Pelle & carnibus veſtiſti me: *oſſibus & neruis com- *& 9.
pegiſti me.

12 Vitam & miſericordiam tribuiſti mihi, & viſitatio
tua cuſtodiuit ſpiritum meum.
13 Licet hæc celes in corde tuo, tamen ſcio quia vniuer
ſorum memineris.
14 Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi: cur ab ini-
quitate mea mundum me eſſe non pateris?
15 Et ſi impius fuero, væ mihi eſt: & ſi iuſtus, non leua-
bo caput, ſaturatus afflictione & miſeria.
*leænæ. 16 Et propter ſuperbiam quaſi *leænam capies me, re-
uerſuſque mirabiliter me crucias.
17 Inſtauras teſtes tuos contra me, & multiplicas iram
D tuam aduerſum me, & pœnæ militant in me.
18 Quare de vulua eduxiſti me? qui vtinã conſumptus
eſſem, ne oculus me videret.
19 Fuiſſem quaſi nõ eſſem, de vtero trãſlat' ad tumulũ.
20 Nunquid non paucitas dierum meorum finietur
breui? Dimitte ergo me, vt plangã paululũ dolorẽ meũ.
21 Antequàm vadam, & non reuertar, ad terram tene-
broſam, & opertam mortis caligine,
22 Terram miſeriæ, & tenebrarum, vbi vmbra mortis,
*inhabitat. & nullus ordo, ſed ſempiternus horror *inhabitans.

Sophar iniquè aſſerit Iob propter multa ipſius peccata, quæ recenſet, fuiſſe à Deo percuſſum, oſtendens Deum incomprehenſibilem: reſipiſcẽti tamen Iob fœliciſſima quæque pollicetur.

CAP. XI.

1 A RESpondens autem Sophar Naamathites, dixit:
2 Nunquid qui multa loquitur, non & audiet?
aut vir verboſus iuſtificabitur?
3 Tibi ſoli tacebunt homines? & cùm cæteros irriſe-
ris, à nullo confutaberis?
4 Dixiſti enim, Purus eſt ſermo meus, & mundus ſum
in conſpectu tuo.
5 Atque vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret
labia ſua tibi.
6 Vt oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ, & quòd multi-
B plex eſſet lex eius, & intelligeres quòd multò minora exi
garis ab eo, quàm meretur iniquitas tua.
7 Forſitan veſtigia Dei comprehẽdes, & vſque ad per-
fectum, Omnipotentem reperies?
8 Excelſior cœlo eſt, & quid facies? profundior infer-
no, & vnde cognoſces?
9 Longior terra menſura eius, & latior mari.
10 Si ſubuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit, quis
vel qs dicere ei poteſt, Cur ita facis? C contradicet ei?
11 Ipſe enim nouit hominum vanitatem, & videns ini-
quitatem nónne conſiderat?
12 Vir vanus in ſuperbiam erigitur, & tãquam pullum
onagri ſe liberum natum putat.
13 Tu autem firmaſti cor tuum, & expandiſti ad eum
manus tuas.
14 Si iniquitatem, quæ eſt in manu tua abſtuleris à te,
& non manſerit in tabernaculo tuo iniuſtitia,
15 Tunc leuare poteris faciem tuam abſque macula, &
D eris ſtabilis, & non timebis.
16 Miſeriæ quoq; obliuiſcẽris, & quaſi aquarum quæ
præterierunt recordaberis.
Leui. 26. a. 3 17 Et quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad veſpe-
ram: & cùm te cõſumptum putaueris, orieris vt lucifer.
18 Et habebis fiduciam propoſita tibi ſpe, & defoſſus
ſecurus dormies.
19 Requieſces, & non erit qui te exterreat: & depreca-
buntur faciem tuam plurimi.
20 Oculi autem impiorum deficient, & effugium peri-
bit ab eis, & ſpes illorum abominatio animæ.

Iob vt amicorum confundat iactantiam, aſſerit neminem ignorare Dei potentiam, ac ſapientiam ex creaturarum gubernatione: quarum ſtatus pro ſuo variat arbitrio.

CAP. XII.

1 A RESpondens autem Iob, dixit, Ergo vos eſtis ſoli
2 homines, & vobiſcum morietur ſapientia?
Inf. 30. a. 1. 3 Et mihi eſt cor ſicut & vobis, nec inferior veſtri ſum:
quis enim hæc quæ noſtis ignorat?
4 Qui deridetur ab amico ſuo ſicut ego, inuocabit Prou. 13. a. 2
Deum, & exaudiet eũ: deridetur enim iuſti ſimplicitas.
5 Lampas contempta apud cogitationes diuitum pa-
rata ad tempus ſtatutum.
6 Abundant tabernacula prædonum, & audacter pro-
uocãt Deum, cùm ipſe dederit omnia in manus eorum.
7 Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: & vo-
B latilia cæli, & indicabunt tibi.
8 Loq̃re terræ, & rñdebit tibi: & narrabũt piſces maris.
9 Quis ignorat q̃ omnia hæc manus Dñi fecerit?
10 In cuius manu anima omnis viuentis, & ſpiritus vni
uerſæ carnis hominis,
11 Nónne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, Inf. 34. a. 3
ſaporem?
12 In antiquis eſt ſapientia, & in multo tpe prudentia.
13 Apud ipſum eſt ſapientia, & fortitudo, ipſe habet
conſilium & intelligentiam.
14 Si deſtruxerit, nemo eſt qui ædificet: ſi incluſerit ho Iſa. 22. f. 22 Apoc. 3. b. 7
C minem, nullus eſt qui aperiat.
15 Si contriuerit aquas, omnia ſiccabuntur: & ſi emiſe
rit eas, ſubuertent terram.
16 Apud ipſum eſt fortitudo, & ſapientia: ipſe nouit &
decipientem, & eum qui decipitur.
17 Adducit cõſiliarios in ſtultũ finẽ, & iudices in ſtuporẽ.
18 Baltheũ regũ diſſoluit, & præcingit fune renes eorum.
19 Ducit ſacerdotes inglorios, & optimates ſupplantat.
20 Cõmutans labiũ veraciũ, & doctrinã ſenũ auferens.
21 Effundit deſpectionem ſuper principes, & eos qui
D oppreſſi fuerant releuans. Qui reuelat profunda de
22 tenebris, & p̃ducit in lucẽ vmbrã mortis. Qui multi
23 plicat gẽtes, & p̃dit eas, & ſubuerſas in integrũ reſtituit.
24 Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit
eos vt fruſtra incedant per inuium.
25 Palpabunt quaſi in tenebris, & non in luce, & errare
eos faciet quaſi ebrios.

Iob amicos ſuos ex ipſorum verbis confutans, à Deo arguendos aſſerit: ſuam quoque iuſtitiam ac patientiam contra amicos tuetur, quærens à Deo propter quæ peccata tam grauiter affligatur.

CAP. XIII.

1 ECce omnia hæc vidit oculus meus, & audiuit auris
A mea, & intellexi ſingula.
2 Secundùm ſcientiam veſtram & ego noui: nec infe-
rior veſtri ſum.
3 Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & diſputare
cum Deo cupio.
4 Prius vos oſtendens fabricatores mendacij, & cul-
tores peruerſorum dogmatum.
5 Atque vtinam taceretis, vt putaremini eſſe ſapiẽtes.
6 Audite ergo correptiones meas, & iudicium labio-
B rum meorum attendite.
7 Nunquid Deus indiget veſtro mendacio, vt pro illo
loquamini dolos?
8 Nunquid faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare
9 nitimini? Aut placebit ei, quem celare nihil poteſt? aut
decipietur, vt homo, veſtris fraudulentijs?
10 Ipſe vos arguet, q̃m in abſcõdito faciẽ eius accipitis.
11 Statim vt ſe commouerit, turbabit vos: & terror e-
ius irruet ſuper vos.
12 Memoria veſtra comparabitur cineri, & redigentur
in lutum ceruices veſtræ.
13 Tacete pauliſper, vt loquar quodcunque mihi mẽs
14 ſuggeſſerit. Quare lacero carnes meas dẽtibus meis,
& animam meam porto in manibus meis?
15 Etiam ſi occiderit me, in ipſo ſperabo: veruntamen
C vias meas in conſpectu eius arguam, Et ipſe erit ſalua-
16 tor meus: nõ enim veniet in cõſpectu eius oĩs hypocrita.
17 Audite ſermonem meum, & ænigmata percipite au-
ribus veſtris.
18 Si fuero iudicatus, ſcio quòd iuſtus inueniar.
19 Quis eſt qui iudicetur mecum? veniat: quare ta-
cens conſumor?

Duo

20 † Duo tm̄ ne facias mihi, & tūc à facie tua nō abſcondar:
21 † Manum tuam longè fac à me, & formido tua non
me terreat.
22 † Voca me, & ego reſpondebo tibi: aut certè loquar,
& tu reſponde mihi.
23 † Quantas habeo iniquitates & peccata, ſcelera mea
*mea ſ. & delicta *oſtende mihi.
23 † Cur faciē tuā abſcōdis, & arbitraris me inimicū tuū?
25 † Contra folium quod vento rapitur, oſtendis poten
tiam tuam, & ſtipulam ſiccam perſequeris.
26 † Scribis enim contra me amaritudines, & conſumere
me vis peccatis adoleſcentiæ meæ.
27 † Poſuiſti in neruo pedem meum, & obſeruaſti omnes
ſemitas meas, & veſtigia pedum meorum conſideraſti.
28 † Qui quaſi putredo conſumendus ſum, & quaſi ve-
ſtimentum quod comeditur à tinea.

Iob conſiderata fragilitate humana admiratur Dei in hominem prouidentiam, quòd poſt hanc vitam expectet aliam: & corporum vaticinatur reſurrectionem. CAP. XIIII.

1 HOmo natus de muliere, breui viuens tempore, re-
A pletur multis miſerijs.
Sap 8.b.9 Pſa.143.b.4 2 † Qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut
vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet.
3 † Et dignum ducis ſuper huiuſcemodi aperire oculos
tuos, & adducere eum tecum in iudicium?
Pſal. 50. b.7 4 † Quis poteſt facere mundum de immundo conce-
ptum ſemine? nónne tu qui ſolus es?
5 † Breues dies hoīs ſunt, numerus menſiū eius apud te
eſt: Conſtituiſti terminos eius qui præteriri nō poterūt.
*ergo S. 6 † Recede *paululum ab eo vt quieſcat, donec optata ve
B niat, ſicut mercenarij, dies eius.
7 Lignum habet ſpem: ſi præciſum fuerit, rurſum vire-
ſcit, & rami eius pullulant.
8 † Si ſenuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus
fuerit truncus illius,
9 † Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quaſi
cùm primùm plantatum eſt:
10 † Homo verò cùm mortuus fuerit, & nudatus atque
conſumptus, vbi quæſo eſt?
11 † Quomodò ſi recedant aquæ de mari, & fluuius va-
cuefactus areſcat,
12 † Sic homo cùm dormierit, non reſurget, donec atte-
ratur cælum non euigilabit, nec cōſurget de ſomno ſuo.
13 † Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, &
C abſcondas me, donec pertranſeat furor tuus, & conſti-
tuas mihi tempus in quo recorderis mei?
14 † Putáſne mortuus homo rurſum viuet? cūctis dieb*,
quib* nūc milito, expecto donec veniat immutatio mea.
15 † Vocabis me, & ego reſpondebo tibi: operi manuum
tuarum porriges dexteram.
Prou. 5.d.22 *parcet ſ. 16 † Tu quidem greſſus meos dinumeraſti, ſed *parce
peccatis meis.
17 † Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea, ſed curaſti ini-
D quitatem meam.
18 † Mons cadens defluit, & ſaxum transfertur de loco ſuo.
19 † Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra
conſumitur: & homines ergo ſimiliter perdes.
20 † Roboraſti eum paululum, vt in perpetuum trāſiret:
immutabis faciem eius, & emittes eum.
21 † Siue nobiles fuerint filij ei*, ſiue ignobiles, nōītelliget.
22 † Attamen caro eius dum viuet, dolebit, & anima il-
lius ſuper ſemetipſo lugebit.

Eliphaz Iob arguit iactantiæ, impatientiæ, et blaſphemiæ in Deū, apud quem dicit neminem mundum inueniri, deſcribens impiorum ac hypocritarum maledictionem. CAP. XV.

1 A REſpondens autem Eliphaz Themanites, dixit:
2 † Nunquid ſapiens reſpondebit quaſi in ventum
loquens, & implebit ardore ſtomachum ſuum?
3 † Arguis verbis eum qui non eſt æqualis tibi, & loque
ris quod tibi non expedit.
4 † Quantum in te eſt, euacuaſti timorem, & tuliſti pre
ces coram Deo.
5 † Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris lin-
guam blaſphemantium.
6 † Condemnabit te os tuum, & nō ego: & labia tua re-
7 ſpondebunt tibi. † Nūquid primus homo tu natus es,
B & ante colles formatus? † Nunquid conſilium Dei au
8 diſti, & inferior te erit eius ſapientia?
9 † Quid noſti quod ignoremus? quid intelligis quod
neſciamus?
10 † Et ſenes & antiqui ſunt in nobis multò vetuſtiores Eccle.15.b.5
quàm patres tui.
11 † Nunquid grande eſt vt conſoletur te Deus? ſed ver-
ba tua praua hoc prohibent.
12 † Quid te eleuat cor tuum? & quaſi magna cogitans,
attonitos habes oculos?
13 † Quid tumet contra Deum ſpiritus tuus, vt proferas
14 de ore tuo huiuſcemodi ſermones? † Quid eſt homo, vt
immaculatus ſit, & vt iuſtus appareat natus de muliere?
15 † Ecce inter ſanctos eius nemo immutabilis, & cęli Sap.4.d.15
non ſunt mundi in conſpectu eius.
16 † Quantò magis abominabilis, & inutilis homo, qui
bibit quaſi aquam iniquitatem.
17 † Oſtendam tibi, audi me: quod vidi, narrabo tibi.
18 † Sapientes confitentur, & nō abſcōdunt patres ſuos,
C † Quib* ſolis data eſt terra, & nō trāſiuit alienus p eos.
19 † Cūctis diebus ſuis impius ſuperbit, & numerus an-
20 norum incertus eſt tyrannidis eius.
21 † Sonitus terroris ſemper in auribus illius: & cùm
pax ſit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur. —.ſ.
22 † Nō credit quòd reuerti poſſit de tenebris ad lucem, —.ſ.
circunſpectans vndique gladium.
23 † Cùm ſe mouerit ad quærendum panem, nouit q̧ pa
ratus ſit in manu eius tenebrarum dies.
24 † Terrebit eum tribulatio, & anguſtia vallabit eum,
ſicut regem qui præparatur ad prælium.
25 † Tetēdit enim aduerſus Deum manum ſuam, & con-
tra omnipotentem roboratus eſt.
26 † Cucurrit aduerſus eum erecto collo, & pingui cer-
uice armatus eſt.
27 † Operuit faciem eius craſſitudo, & de lateribus eius
D aruina dependet.
28 † Habitauit in ciuitatibus deſolatis, & in domibus
29 deſertis, quæ in tumulos ſunt redactæ. † Nō ditabitur,
nec pſeuerabit ſubſtantia eius, nec mittet in terra radicē
30 ſuam. † Non recedet de tenebris: ramos eius areſaciet —
31 flamma, & auferetur ſpū oris ſui. † Non credet fruſtra
errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus ſit.
32 † Anteq̄ dies ei* impleantur, peribit: & man* eius *areſcēt.
33 † Lædetur quaſi vinea, in primo flore botrus eius, & *areſcet ſ.
quaſi oliua proijciens florem ſuum.
34 † Congregatio enim hypocritæ ſterilis: & ignis deuo-
rabit tabernacula eorum qui munera libēter accipiunt.
35 † Concepit dolorem & peperit iniquitatem, & vte- Iſa. 59.b.14 Pſal.7.d.19.
rus eius præparat dolos.

Iob amicorum auſteritate commotus, dolorem ſuum plangit, calamitatis magnitudinem oſtendens: ſeq̧, pati circa iniquitatem, cuius conſcium eſſe Deum aſſerit. CAP. XVI.

1 REſpondens autem Iob, dixit,
A † Audiui frequenter talia: conſolatores oneroſi
2 omnes vos eſtis.
3 † Nunquid habebunt finem verba vētoſa? aut aliquid
tibi moleſtum eſt ſi loquaris?
4 † Poteram & ego ſimilia veſtri loqui: atque vtinā eſſet
anima veſtra pro anima mea,
5 † Conſolarer & ego vos ſermonibus, & mouerem ca-
put meum ſuper vos.
6 † Roborarem vos ore meo: & mouerem labia mea,
B quaſi parcens vobis.
7 † Sed quid agam? Si locutus fuero, non quieſcet dolor
meus: & ſi tacuero, non recedet à me.
8 † Nunc autem oppreſſit me dolor meus, & in nihilum

9 redacti ſunt omnes artus mei. †Rugæ meę teſtimoniū
dicunt contra me, & ſuſcitatur falſiloquus aduerſus fa-
ciem meam contradicens mihi.
10 †Collegit furorem ſuum in me, & comminans mihi
inſtemuit contra me dentibus ſuis: hoſtis meus terri bi-
libus oculis me intuitus eſt.
11 †Aperuerunt ſuper me ora ſua, & exprobrantes percuſ-
ſerunt maxillam meam, ſatiati ſunt pœnis meis.
12 †Concluſit me Deus apud iniquum, & manibus im-
piorum me tradidit.
13 †Ego ille quondā opulētus repētè cōtritus ſum: tenuit
C ceruicē meā, cōfregit me, & poſuit me, quaſi tibi ī ſignū.
14 †Circundedit me lanceis ſuis conuulnerauit lumbos
meos, *non pepercit, & effudit in terra viſcera mea. *& 1.
15 †Conſcidit me vulnere ſuper vulnus, irruit in me
quaſi gigas.
16 †Saccū cōſui ſup cutē meā, & operui cinere carnē meā.
17 †Facies mea ītumuit à fletu, & palpebrę meę caligauerūt.
18 †Hæc paſſus ſum abſq; iniquitate manus meæ, cùm
haberem mundas ad Deum preces.
19 †Terra ne operias ſanguinem meum, neque inueniat
D in te locum latendi clamor meus.
20 †Ecce enim in cęlo teſtis meus, & cōſcius me° ī excelſis.
21 †Verboſi amici mei, ad Deum ſtillat oculus meus.
22 †Atque vtinam ſic iudicaretur vir cum Deo, quomo-
dò iudicatur filius hominis cum collega ſuo.
23 †Ecce enim breues anni tranſeunt: & ſemitam per
quam non reuertar ambulo.

Iob ex afflictionis ſuæ magnitudine, ſibi hic nihil præter mortem reſtare contendit: & amicos præſentem tantùm remunerationem ſtatuentes inſipientiæ arguens, ipſe futuram requiem præſtolatur. CAP. XVII.

1 SPiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur,
A & ſolùm mihi ſupereſt ſepulchrum.
2 †Nō peccaui, & in amaritudinibus *moratꝰ ocul° me°. *morabitꝰ. 4.
3 †Libera me, *&: pone me iuxta te, & cuiuſuis manus *Domine 1.
pugnet contra me.
4 †Cor eorum longè feciſti à diſciplina, & propterea
non exaltabuntur.
5 †Prædā pollicetꝰ ſocijs, & oculi filiorum eius deficient.
B †Poſuit me quaſi in prouerbium vulgi, & exemplum
6 ſum coram eis.
7 †Caligauit ab indignatione oculus meus, & membra
mea quaſi in nihilum redacta ſunt.
8 †Stupebunt iuſti ſuper hoc, & innocens contra hypo
critam ſuſcitabitur.
9 †Et tenebit iuſtus viam ſuam, & *mundis manibus *mundus 4.
C addet fortitudinem.
10 †Igitur omnes vos conuertimini, & venite, & non in-
ueniam in vobis vllum ſapientem.
11 †Dies mei tranſierunt, cogitationes meæ diſſipatæ
ſunt, torquentes cor meum.
12 †Noctem verterunt in diem, & rurſum poſt tenebras
ſpero lucem.
13 †Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris
ſtraui lectulum meum.
14 †Putredini dixi, Pater meus es: Mater mea, & ſoror
mea, vermibus.
15 †Vbi eſt ergo nunc præſtolatio mea? & patientiam
meam quis conſiderat?
16 †In profundiſſimum infernū deſcendent omnia mea:
putaſne ſaltem ibi erit requies mihi?

Baldad arguens Iob iactantiæ & impatientiæ, deſcribit impiorum maledictiones, vt ſuam contra Iob ſententiam ſtatuat, nēpe ipſum, tantùm propter pctā ſua puniri. CAP. XVIII.

1 REſpondens autem Baldad Suhites, dixit:
A †Vſque ad quem finem verba iactabitis? intelli-
2 gite prius, & ſic loquamur.
3 †Quare reputati ſumus, vt iumenta, & ſorduimus
coram *vobis. *in 15.
4 †Qui perdis aīam tuā in furore tuo, nunquid propter
te derelinquetur terra, & transferentꝰ rupes de loco ſuo?
5 †Nónne lux impij extinguetur, nec ſplendebit flam-
ma ignis eius.
6 †Lux obtenebreſcet in tabernaculo illius: & lucerna
B quæ ſuper eum eſt, extinguetur.
7 †Arctabuntur greſſus virtutis eius, & præcipitabit
eum conſilium ſuum.
8 †Immiſit enim in rete pedes ſuos, & in maculis eius
ambulat.
9 †Tenebitꝰ plāta illi° laqueo, & exardeſcet cōtra eū ſitis.
10 †Abſcondita eſt in terra pedica eius, & decipula illius
ſuper ſemitam.
11 †Vndique terrebunt eum formidines, & inuoluent
C eum pedes eius.
12 †Attenuetꝰ fame robur ei°, & inedia inuadat coſtas illi°.
13 †Deuoret pulchritudinem cutis eius, conſumat bra-
chia illius primogenita mors.
14 †Auellatur de tabernaculo ſuo fiducia eius: & calcet
ſuper eum, quaſi rex, interitus.
15 †Habitent in tabernaculo illius ſocij eius, qui nō eſt,
aſpergatur in tabernaculo eius ſulphur.
16 †Deorſum radices eius ſiccentur, ſurſum autem atte-
D ratur meſſis eius.
17 †Memoria illius pereat de terra, & non celebretur no Pro. 2. d. 22.
men eius in plateis.
18 †Expellet eū de luce ī tenebras, & de orbe trāſferet eū.
19 †Non erit ſemen eius, neq; progenies in populo ſuo,
nec vllæ reliquiæ in regionibus eius.
20 †In die ei° ſtupebūt nouiſſimi, & primos inuadet horror.
21 †Hæc ſunt ergo tabernacula iniqui, & iſte locus eius
qui ignorat Deum.

Iob crudelitatis amicos arguens, ſe à Deo flagellari dicit immeritò, oſtendens afflictionis acerbitatem, & ſe ab amicis deſtitutum: ac ſuper futura reſurrectione ſeipſum conſolatur.

CAP. XIX.

1 REſpondens autem Iob, dixit:
A †Vſquequo affligitis animam meam, & atteritis
2 me ſermonibus?
3 †En, decies confunditis me, & non erubeſcitis oppri-
mentes me.
4 †Nempe etſi ignoraui, mecum erit ignorantia mea.
5 †At vos contra me erigimini, & arguitis me oppro-
brijs meis.
6 †Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudi-
cio afflixerit me, & flagellis ſuis me cinxerit.
7 †Ecce clamabo, vim patiens, & nemo audiet: vociſe- Ier. 30. c. 20.
B rabor, & non eſt qui iudicet.
8 †Semitam meam circumſepſit, & tranſire nō poſſum,
& in calle meo tenebras poſuit.
9 †Spoliauit me glīa mea, & abſtulit coronā de capite meo.
10 †Deſtruxit me vndique, & pereo, & quaſi euulſæ *ar- *arboris 2.
bori abſtulit ſpem meam.
11 †Iratus eſt cōtra me furor eius, & ſic me habuit quaſi
hoſtem ſuum.
12 †Simul venerunt latrones eius, & fecerunt ſibi viam
per me, & obſederunt in gyro tabernaculum meum.
13 †Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quaſi alie-
ni receſſerunt à me.
14 †Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me noue-
rant, obliti ſunt mei.
15 †Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ ſicut alienum
C habuerunt me, & quaſi peregrinus fui in oculis eorum.
16 †Seruū meū vocaui, & nō rñdit, ore ꝑprio depcabar illū.
17 †Halitū meū exhorruit vxor mea, & orabā filios vteri mei.
18 †Stulti quoque deſpiciebant me: & cùm ab eis receſ-
ſiſſem, detrahebant mihi.
19 †Abominati ſunt me quondam conſiliarij mei: & *aduerſatus eſt mihi. 7.
quem maximè diligebam, *aduerſatus eſt me.
20 †Pelli meæ, conſumptis carnibus, adhæſit os meum,
& derelicta ſunt tantummodò labia circa dentes meos.
21 †Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici
D mei, quia manus Domini tetigit me.

12 Quare perſequimini me ſicut Deus, & carnibus meis ſatu-
13 ramini? Quis mihi tribuat, vt ſcribantur ſermones
mei? quis mihi det vt exarentur in libro,
24 Stylo ferreo, & plũbi lamina, vel *certè ſculpant' ĩ ſilice? [*velut.]
25 Scio enim quòd Redẽptor meus viuit, & in nouiſſi
mo die de terra ſurrecturus ſum.
26 Et rurſum circundabor pelle mea, & in carne mea
videbo Deum *. [*Al. nouiſſimum meum. S.]
27 Quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpectu-
ri ſunt, & nõ alius. repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.
28 Quare ergo nunc dicitis, Perſequamur eum, & radi-
cem verbi inueniamus contra eum?
29 Fugite ergo à facie gladij, quoniam vltor *iniquitatũ [*iniquitatum.]
gladius eſt, & ſcitote eſſe iudicium.

Sophar verbis Iob motus, correptionem ipſius ſe dicit auditurũ, & qua ſit apud Deum pars impij multis verbis proſequitur.
CAP. XX.

1 RESpondens autem Sophar Naamathites, dixit: [Sup. 11. a. 9]
A Idcirco cogitationes meæ variæ ſuccedunt ſibi,
2 & mens in diuerſa rapitur.
3 Doctrinam qua me arguis audiam, & ſpiritus intel-
ligentiæ meæ reſpondebit mihi.
4 Hoc ſcio à pricipio ex quo poſitus eſt homo ſup terrã,
5 Quòd laus impiorum breuis ſit, & gaudium hypo-
critæ ad inſtar puncti.
6 Si aſcenderit vſque ad cęlum ſuperbia eius, & caput
eius nubes tetigerit:
7 Quaſi ſterquilinium in fine perdetur: & qui eum vi-
8 derant, dicent, Vbi eſt? Velut ſomnium auolans non
B inuenietur, tranſiet ſicut viſio nocturna.
9 Oculus qui eum viderat, non videbit: neque vltrà in-
tuebitur eum locus ſuus.
10 Filij eius atterentur egeſtate, & manus illius reddent
ei dolorem ſuum.
11 Oſſa eius implebuntur vitijs adoleſcentiæ eius, &
cum eo in puluere dormient.
12 Cùm enim dulce fuerit in ore eius malum, abſcõdet
illud ſub lingua ſua.
13 Parcet illi, & nõ derelinquet illd, & celabit ĩ gutture ſuo.
14 Panis eius in vtero illius vertet' in fel aſpidũ intrinſecus.
15 Diuitias quas deuorauit euomet, & de ventre illius
C extrahet eas Deus.
16 Caput aſpidum ſuget, & occidet eũ lingua viperæ.
17 Nõ *videat riuulos fluminis, torrẽtis mellis, & butyri. [*videbit. 4.]
18 Luet quæ fecit oĩa, nec tñ conſumet': iuxta multitudi
19 nẽ adinuentionũ ſuarũ, ſic & ſuſtinebit. Q̃m cõfrin-
gẽs nudauit pauperes: domũ rapuit, & nõ ędificauit eã.
20 Nec eſt ſatiatus venter eius: & cùm habuerit quæ
concupierat, poſſidere non poterit.
21 Non remanſit de cibo eius, & propterea nihil perma
nebit de bonis eius.
22 Cùm ſatiatus fuerit, arctabitur, æſtuabit, & omnis
dolor irruet ſuper eum.
23 Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum irã
furoris ſui, & pluat ſuper illum bellum ſuum.
24 Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.
25 *Eductus & egrediens de vagina ſua, & fulgurans in [*Gladius eductus.]
D amaritudine ſua: vadent, & venient ſuper eũ horribiles.
26 Oẽs tenebræ abſcõditæ ſunt ĩ occultis eius: deuorabit eũ
ignis q̃ nõ ſuccẽdit', affliget' relictus in tabernaculo ſuo.
27 Reuelabũt cęli iniq̃tatẽ ei', & terra cõſurget aduers' eũ.
28 Aptũ erit germẽ domus illi', detrahet' ĩ die furoris Dei.
29 Hæc eſt pars hominis impij à Deo, & hæreditas ver-
borum eius à Domino.

Iob patienter ab amicis audiri poſtulans, cauſam inquirit quare impiorum nonnulli in finem vſque vitæ proſperentur, alij contra aduerſis cædantur, & reſpondet impium in diem perditionis à Deo ſeruari, falſam amicorum conſolationem per hoc conuellens. CAP. XXI.

1 A RESpondens autem Iob, dixit:
2 Audite quæſo ſermones meos, & agite pęnitẽtiã.
3 Suſtinete me, vt & ego loquar: & poſt mea, ſi videbit',
4 verba, ridete. Nunquid contra hoĩem diſputatio
5 mea eſt, vt meritò non debeã contriſtari? Attẽdite
me, & obſtupeſcite, & ſuperponite digitum ori veſtro.
6 Et ego quando recordatus fuero, pertimeſco, & con-
cutit carnem meam tremor.
7 Quare ergo ĩpij viuũt, ſubleuati ſũt, cõfortatiq; diuitijs? [Iere. 12. a. 1]
8 Semen eorum permanet coram eis, propinquorum [Heb. 1. a. 3]
turba, & nepotum in conſpectu eorum?
9 Domus eorum ſecuræ ſunt & pacatæ, & non eſt vir-
B ga Dei ſuper illos?
10 Bos eorum concepit, & nõ abortiuit: vacca peperit,
& non eſt priuata fœtu ſuo?
11 Egrediũtur quaſi greges paruuli eorum, & infantes
eorum exultant luſibus?
12 Tenẽt tympanũ, & citharã, & gaudẽt ad ſonitũ organi?
13 Ducũt ĩ bonis dies ſuos, & ĩ puncto ad inferna deſcẽdũt?
14 Qui dixerunt Deo, Recede à nobis, & ſcientiam via-
rum tuarum nolumus.
15 *Quis eſt Omnipotens, vt ſeruiamus ei? & quid no [Mal. 3. d. 14]
bis prodeſt ſi orauerimus illum? [*Quid 9.]
16 Veruntamen quia non ſunt in manu eorum bona
ſua, conſilium impiorum longè ſit à me.
17 Quoties lucerna impiorum extinguetur, & ſuperue
C niet eis inundatio, & dolores diuidet furoris ſui?
18 Erunt ſicut paleæ ante faciem venti, & ſicut fauilla
quam turbo diſpergit.
19 Deus ſeruabit filijs illius dolorem patris: & cùm
reddiderit, tunc ſciet.
20 Videbunt oculi eius interfectione m ſuam, & de fu-
rore Omnipotentis bibet.
21 Quid enim ad eum pertinet de domo ſua poſt ſe? &
ſi numerus menſium eius dimidietur?
22 Nũq̃d Deũ docebit q̃ſpiã ſcientiã, q̃ excelſos iudicat?
23 Iſte moritur robuſtus & ſanus, diues & fœlix:
24 Viſcera ei' plena ſũt adipe, & medullis oſſa illi' irrigant'.
25 Alius vero moritur in amaritudine animæ ſuæ abſq;
D vllis opibus.
26 Et tñ ſimul in puluere dormiẽt, & vermes operiẽt eos:
27 Certè noui cogitationes vr̃as, & ſñias cõtra me iniquas.
28 Dicitis enim, Vbi eſt domus principis? & vbi taber-
nacula impiorum?
29 Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem
illum intelligere cognoſcetis.
30 Quia ĩ diẽ pditionis ſeruat' mal': & ad diẽ furoris ducet'.
31 Quis arguet corã eo viã eius: & q̃ fecit, q̃s reddet illi?
32 Ipſe ad ſepulchra ducet', & ĩ cõgerie mortuorũ vigilabit.
33 Dulcis fuit glareis Cocyti, & poſt ſe omnem homi-
nem trahet, & ante ſe innumerabiles.
34 Quomodò igitur conſolamini me fruſtra: cùm re-
ſponſio veſtra repugnare oſtenſa ſit veritati?

Eliphaz arguit Iob immiſericordiæ in pauperum oppreſſione, & aliorum facinorũ oſtendens ipſum de diuina prouidentia non rectè ſentire, ac pęnitenti bona promittens. CAP. XXII.

1 RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit:
A Nunquid Deo poteſt comparari homo, etiam
2 cum perfectæ fuerit ſcientiæ?
3 Quid prodeſt Deo ſi iuſtus fueris? aut quid ei confers
ſi immaculata fuerit via tua?
4 Nũquid timẽs *arguet te, & veniet tecũ in iudicium? [*tuo.]
5 Et non propter malitiam tuam plurimam, & infini-
tas iniquitates tuas?
6 Abſtuliſti enim pignus fratrum tuorum ſine cauſa,
B & nudos ſpoliaſti veſtibus.
7 Aquã laſſo non dediſti, & eſurienti ſubtraxiſti panẽ.
8 In fortitudine brachij tui poſſidebas terram, & po-
tentiſſimus obtinebas eam.
9 Viduas dimiſiſti vacuas, & lacertos pupillorum cõmi
10 nuiſti. Propterea circondatus es laqueis, & contur-
bat te formido ſubita.
11 Et putabas te tenebras nõ viſurũ, & impetu aquarũ
inundantium non oppreſſum iri?

* An non 1. 12 †* An` cogitas quòd Deus excelſior cælo ſit, & ſuper
ſtellarum verticem ſublimetur?
13 †Et dicis, Quid enim nouit Deus? & quaſi per caligi-
nem iudicat.
14 †Nubes latibulum eius, nec noſtra conſiderat, & circa
cardines cæli perambulat.
15 †Nunquid ſemitam ſeculorum cuſtodire cupis, quam
calcauerunt viri iniqui?
16 †Qui ſublati ſunt ante tempus ſuum, & fluuius ſub-
C uertit fundamentum eorum.
17 †Qui dicebãt Deo, Recede à nobis: & quaſi nihil poſ-
ſit facere Omnipotens, æſtimabant eum,
18 †Cùm ille impleſſet domos eorum bonis? quorum
ſententia procul ſit à me.
Pſ.106.d.42. 19 †Videbũt iuſti & lætabũtur, & innocẽs ſubſannabit eos.
20 †Nónne ſucciſa eſt erectio eorum, & reliquias eorum
deuorauit ignis?
21 †Acquieſce igitur ei, & habeto pacem, & per hæc ha-
bebis fructus optimos.
22 †Suſcipe ex ore illius legem, & pone ſermones eius in
corde tuo.
23 †Si reuerſus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis, &
D longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.
24 †Dabit pro terra ſilicem, & pro ſilice torrẽtes aureos.
25 †Eritque Omnipotens contra hoſtes tuos, & argen-
tum coaceruabitur tibi.
26 †Tunc ſuper Omnipotentem delicijs affluens: & ele-
uabis ad Deum faciem tuam.
27 †Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.
28 †Decernes rẽ, & veniet tibi, & in vijs tuis ſplẽdebit lumẽ.
Pro.29.d.23 29 †¶Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui in-
30 clinauerit oculos, ipſe ſaluabitur. †Saluabitur innocens,
ſaluabitur autem in munditia manuum ſuarum.

Iob diuinum iudicium humiliter inuocans, oſtendit ſe non puniri propter peccata ſua, rectéq́ ſentire de prouidentia Dei incomprehenſibilis, omnia pro ſua voluntate facientis. CAP. XXIII.

1 A RESpondens autem Iob, ait:
2 †Nunc quoq; in amaritudine eſt ſermo meus, &
manus plagæ meæ aggrauata eſt ſuper gemitum meum.
3 †Quis mihi tribuat vt cognoſcam & inueniam illum,
& veniam vſque ad ſolium eius?
4 †Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo in-
crepationibus.
5 †Vt ſciam verba quæ mihi reſpondeat, & intelligam
B quid loquatur mihi.
6 †Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec ma-
7 gnitudinis ſuæ mole me premat. †Proponat æquitatem
contra me, & perueniet ad victoriam iudicium meum.
8 †Si ad Orientem iero, non apparet: ſi ad Occidentem,
non intelligam eum.
9 †Si ad ſiniſtram, quid agam? non apprehendam eum:
C ſi me vertam ad dexteram non videbo illum.
10 †Ipſe verò ſcit viam meam, & probabit me quaſi aurũ
11 quod per ignem tranſit. †Veſtigia eius ſecutus eſt pes
meus, viam eius cuſtodiui, & non declinaui ex ea.
12 †A mandatis labiorum eius non receſſi, & in ſinu meo
abſcondi verba oris eius.
13 †Ipſe enim ſolus eſt, & nemo auertere poteſt cogitatio
D nem eius: & anima eius quodcunque voluit hoc fecit.
14 †Cumque expleuerit in me voluntatem ſuam, & alia
multa ſimilia præſtò ſunt ei.
15 †Et idcirco à facie eius turbatus ſum: & conſiderans
eum, timore ſolicitor.
16 †Deus molliuit cor meũ, & Oĩpotens cõturbauit me.
17 †Non enim perij propter imminentes tenebras, nec
faciem meam operuit caligo.

Iob vt rectè ſe ſentire oſtendat de diuina prouidentia dicit Deo nota eſſe tempora, & hominum varias recenſet iniquitates, ab ipſo puniendas. CAP. XXIIII.

1 A AB Omnipotente non ſunt abſcondita tempora:
qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius.
2 †Alij terminos tranſtulerunt, diripuerunt greges, &
3 pauerunt eos. †Aſinũ pupillorum abegerunt, & abſtu-
4 lerunt pro pignore bouem viduæ. †Subuerterunt pau-
perum viam, & oppreſſerunt pariter manſuetos terræ.
5 †Alij quaſi onagri in deſerto egrediũtur ad opus ſuũ,
vigilantes ad prædam, præparant panem liberis.
6 †Agrum non ſuum demetunt: & vineam eius, quem
vi oppreſſerint, vindemiant.
7 †Nudos dimittunt homines, indumẽta tollentes, qui
B bus non eſt operimentum in frigore:
8 †Quos imbres montium rigant: & non habentes ve-
lamen, amplexantur lapides.
9 †Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pau-
perem ſpoliauerunt.
10 †Nudis & incedentibus abſque veſtitu, & eſurienti-
bus tulerunt ſpicas.
11 †Inter aceruos eorum meridiati ſunt, qui calcatis tor-
cularibus ſitiunt.
12 †De ciuitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulne
ratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur.
13 †Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierunt vias eius: nec
C reuerſi ſunt per ſemitas eius.
14 †Manè primo conſurgit homicida, interficit egenum
& pauperem: per noctem verò erit quaſi fur.
15 †Oculus adulteri obſeruat caliginem, dicens: Non me
videbit oculus: & operiet vultum ſuum.
16 †Perfodit in tenebris domos, ſicut in die condixerant
ſibi, & ignorauerunt lucem.
17 †Si ſubitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbram
mortis: & ſic in tenebris quaſi in luce ambulant.
18 †Leuis eſt ſuper faciem aquæ: maledicta ſit pars eius in
terra, nec ambulet per viam vinearum.
19 †Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium, & vſ-
D que ad inferos peccatum illius.
20 †Obliuiſcatur eius miſericordia: dulcedo illi⁹ vermes: nõ ſit
in recordatione, ſed cõteratur quaſi lignũ infructuoſum.
21 †Pauit enĩ ſterilẽ, & q̃ nõ parit, & viduę bene non fecit.
22 †Detraxit fortes in fortitudine ſua: & cùm ſteterit nõ
credet vitæ ſuæ.
23 †Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo ‡Apo 2. f.21
in ſuperbiam: oculi autem eius ſunt in vijs illius.
24 †Eleuati ſunt ad modicum, & non ſubſiſtent, & hu-
miliabuntur ſicut omnia, & auferentur, & ſicut ſummi-
tates ſpicarum conterentur.
25 †Quod ſi non eſt ita, quis me poteſt arguere eſſe men-
titum, & ponere ante Deum verba mea?

Baldad ex Dei ſublimitate & hominis humilitate, negat hominem Deo comparatum iuſtificari poſſe. CAP. XXV.

1 A RESpondens autem Baldad Suhites dixit:
2 †Poteſtas & terror apud eum eſt qui facit concor
diam in ſublimibus ſuis.
3 †Nunquid eſt numerus militum eius? & ſuper quem
non *ſurget` lumen illius? *fulget 12. Sup.4.c.17.
4 †Nunquid iuſtificari poteſt homo comparatus Deo,
5 aut apparere mundus natus de muliere? †Ecce luna etiã
non ſplendet, & ſtellę non ſunt mundę in cõſpectu eius:
6 †Quãtò magis homo putredo, & filius hominis vermis?

Iob dicit nullum Deo ab homine auxilium præſtari poſſe, De incõprehenſibilem potentiam ex ipſius operibus demonſtrãs. CAP. XXVI.

1 A RESpondens autem Iob, dixit:
2 †Cuius adiutor es? nunquid imbecillis? & ſu-
ſtentas brachium eius qui non eſt fortis?
3 †Cui dediſti conſilium? forſitan illi qui non habet ſa-
pientiam: & prudentiam tuam oſtendiſti plurimam.
4 †*Quem docere voluiſti? nónne eum qui fecit ſpi- * ant 12.
ramentum?
5 †Ecce gigantes gemunt ſub aquis, & qui habitant
B cum eis.
6 †Nudus eſt infernus coram illo, & nullum eſt operi-
mentum perditioni.

7 †Qui extendit Aquilonem ſuper vacuum, & appẽdit
terram ſuper nihilum.
8 †Qui ligat aquas in nubibus ſuis: vt non erumpant
C pariter deorſum.
9 †Qui tenet vultum ſolij ſui, & expandit ſuper illud
nebulam ſuam.
10 †Terminum circundedit aquis, vſque dum finiantur
lux & tenebræ.
11 †Colũnę cęli contremiſcũt, & pauent ad nutum eius.
12 †In fortitudine illius repentè maria congregata ſunt,
D & prudentia eius percuſſit ſuperbum.
13 †Spiritus eius ornauit cælos: & obſtetricante manu
eius, eductus eſt coluber tortuoſus.
14 †Ecce hæc ex parte dicta ſunt viarum eius: & cùm vix
paruam ſtillam ſermonis eius audierimus, quis poterit
tonitruum magnitudinis illius intueri?

Iob perpetuò conſtans in ſui iuſtificatione, reiecta amicorum calumnia oſtendit quo modo impij ex præſentis vitæ breui proſperitate in mortem rapiantur à Deo ad ſupplicia. CAP. XXVII.

1 A ADdidit quoq; Iob, aſſumẽs parabolam ſuã, & dixit:
2 †Viuit Deus, (qui abſtulit iudicium meum, &
Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animã meã.
3 †Quia donec ſupereſt halitus in me, & ſpiritus Dei
in naribus meis,
4 †Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua
mea meditabitur mendacium.
5 †Abſit à me vt iuſtos vos eſſe iudicem: donec deficiam,
non recedam ab innocentia mea.
6 †Iuſtificationem meã quam cœpi tenére, non deſerã:
neque enim reprehendit me cor meũ in omni vita mea.
7 †Sit vt impius inimicus meus, & aduerſarius meus
B quaſi iniquus.
8 †Quæ eſt enim ſpes hypocritæ ſi auarè rapiat, & non
liberet Deus animam eius?
9 †Nunquid Deus audiet clamorem eius, cùm venerit
ſuper eum anguſtia?
10 †Aut poterit in Omnipotente delectari, & inuocare
Deum omni tempore?
11 †Docebo vos per manũ Dei quæ Omnipotẽs habeat,
C nec abſcondam.
*vi.1. 12 †Ecce, vos oẽs noſtis, *& q̃d ſine cauſa vana loq̃mini?
13 †Hæc eſt pars hominis impij apud Deum, & hęreditas
violentorum, quam ab Omnipotente ſuſcipient.
14 †Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, &
nepotes eius non ſaturabuntur pane.
15 †Qui reliqui fuerint ex eo, ſepelientur in interitu, &
16 viduę illius non plorabunt. †Si comportauerit quaſi terram argentum, & ſicut lutum præparauerit veſtimenta:
17 †Præparabit quidem, ſed iuſtus veſtietur illis: & argentum innocens diuidet.
18 †Ædificauit ſicut tinea domum ſuam, & ſicut cuſtos
D fecit vmbraculum.
‖Pſ.48.d.18 19 †‖Diues cùm dormierit, nihil ſecum auferet: aperiet
oculos ſuos, & nihil inueniet.
20 †Apprehendet eum quaſi aqua inopia, nocte opprimet eum tempeſtas.
21 †Tollet eum ventus vrens*, & auferet, & velut turbo
rapiet eum de loco ſuo.
*Eminet 14. 22 †Et mittet ſuper eum, & non parcet: de manu eius
fugiens fugiet.
23 †Stringet ſuper eum manus ſuas, & ſibilabit ſuper illum, intuens locum eius.

Iob ſapientiam oſtendit auro longè eſſe præſtantiorem, tum origine, tũ rei dignitate, Deo antẽ perſpecta eſſe quæq; occultiſſima natura, & ſapientiam è cælo dari, non auro emi. CAP. XXVIII.

1 HAbet argentum, venarum ſuarum principia: & au-
A ro locus eſt in quo conflatur.
2 †Ferrũ de terra tollitˀ & lapis ſolutus calore in ęs vertitˀ.
3 †Tempus poſuit tenebris, & vniuerſorum finem ipſe
conſiderat, lapᷣ idem quoq; caliginis, & vmbram mortis.
4 †Diuidit torrens à populo peregrinante, eos quos
oblitus eſt pes egentis hominis & inuios.
5 †Terra de qua oriebatˀ panis in loco ſuo, igni ſubuerſa eſt.
6 †Locus ſapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum.
7 †Semitã ignorauit auis, nec intuitus eſt eã oculus vulturis.
8 †Non calcauerunt eam filij inſtitorum, nec pertranſiuit per eam leæna.
9 †Ad ſilicem extendit manum ſuam, ſubuertit à radi-
B cibus montes.
10 †In petris riuos excidit, & oẽ pretioſum vidit oculus eius.
11 †Profunda quoque fluuiorum ſcrutatus eſt, & abſcõdita in lucem produxit.
12 †Sapiẽtia verò vbi inueniˀ? & quis eſt locus intelligẽtiæ? Pro. 1. a. 7.
13 †Neſcit homo pretium eius, nec inuenitur in terra
ſuauiter viuentium.
14 †Abyſſus dicit, Non eſt in me: & mare loquitur, Non
C eſt mecum.
15 †‖Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appẽdetur ‖Pro. 1 b. 10. Sup. 7. a. 9.
argentum in commutatione eius.
16 †Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi
ſardonycho pretioſiſſimo, vel ſapphiro.
17 †Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vaſa auri.
18 †Excelſa & eminentia non memorabuntur comparatione eius: trahitur autem ſapientia de occultis.
19 †Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia, nec tin-
D cturæ mundiſſimæ componetur.
20 †Vnde ergo ſapiẽtia venit? & q̃s eſt locus intelligẽtię?
21 †Abſcondita eſt ab oculis omnium viuentium, volucres quoque cæli latet.
22 †Perditio & mors dixerunt, Auribus noſtris audiuimus famam eius.
23 †Deus intelligit viam eius, & ipſe nouit locum illius.
24 †Ipſe enim fines mundi intuetur: & omnia quæ ſub
cælo ſunt reſpicit.
25 †Qui fecit ventis põdus, & aquas appẽdit in menſura
26 †Quando ponebat pluuijs legem, & viam procellis
ſonantibus:
27 †Tunc vidit illã, & enarrauit, & p̃parauit & inueſtigauit.
28 †Et dixit homini, Ecce timor Domini, ipſa eſt ſapien- Prou. 1. a. 7. & 9. b. 10.
tia, & recedere à malo intelligentia.

Iob priſtinæ cupiens reſtitui fælicitati, multis verbis illam enarrat, vnà cum bonis ſuis operibus quò ſe de contraria amicorum calumnia vindicet. CAP. XXIX.

1 ADdidit quoque Iob, aſſumens parabolam ſuam,
A & dixit:
2 †Quis mihi tribuat, vt ſim iuxta menſes priſtinos, ſecundùm dies quibus Deus cuſtodiebat me?
3 †Quando ſplendebat lucerna eius ſuper caput meum,
& ad lumen eius ambulabam in tenebris?
4 †Sicut fui in diebus adoleſcentiæ meæ, quando ſecretò
Deus erat in tabernaculo meo?
5 †Quando erat Omnipotens mecum: & in circuitu
meo pueri mei,
6 †Quando lauabam pedes meos butyro & petra fundebat mihi riuos olei?
7 †Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platéa parabant cathedram mihi?
8 †Videbant me iuuenes, & abſcondebantur: & ſenes
B aſſurgentes ſtabant.
9 †Principes ceſſabant loqui, & digitum ſuperponebant ori ſuo.
10 †Vocem ſuam cohibebant duces, & lingua eorum
gutturi ſuo adhærebat.
11 †Auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi.
12 †Eò quòd liberaſſem pauperem vociferantem, & pupillum cui non eſſet adiutor.
13 †Benedictio perituri ſuper me veniebat, & cor viduæ
C conſolatus ſum.
14 †Iuſtitia indutus ſum: & veſtiui me, ſicut veſtimento
& diademate, iudicio meo.
15 †Oculus fui cæco, & pes claudo.

†Pater

16 †Pater eram pauperum: & cauſam quam neſciebam,
diligentiſſimè inueſtigabam.
17 †Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius au-
ferebam prædam.
18 †Dicebamque, In nidulo meo moriar, & ſicut palma
multiplicabo dies.
19 †Radix mea aperta eſt ſecus aquas, & ros morabitur
in meſſione mea.
20 †Gloria mea ſemper innouabitur, & arcus meus in
D manu mea inſtaurabitur.
21 †Qui me audiebant, expectabant ſententiam, & intē-
ti tacebant ad conſilium meum.
22 †Verbis meis addere nihil audebant, & ſuper illos ſtil-
labat eloquium meum.
23 †Expectabant me ſicut pluuiam, & os ſuum aperie-
bant quaſi ad imbrem ſerotinum.
24 †Si quando ridebam ad eos, nō credebant, & lux vul-
tus mei non cadebat in terram.
25 †Si voluiſſem ire ad eos, ſedebam primus: cumque
ſederem quaſi rex circūſtante exercitu, eram tamen mœ-
rentium conſolator.

Plangit Iob priſtinam illam fœlicitatem, verſam ſibi pe mittente Deo in ſummam calamitatem. CAP. XXX.

1 NVnc autem derident me iuniores tempore, quorum
A non dignabar patres ponere cum canibus gre-
gis mei.
2 †Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, & vi-
ta ipſa putabantur indigni.
3 †Egeſtate & fame ſteriles, qui rodebant in ſolitudine,
ſqualentes calamitate & miſeria.
4 †Et mandebant herbas, & arborum cortices, & ra-
dix iuniperorum erat cibus eorum.
5 †Qui de conuallibus iſta rapientes, cùm ſingula reppe-
riſſent, ad ea cum clamore currebant.
6 †In deſertis habitabant torrentium, & in cauernis ter-
B ræ, vel ſuper glaream.
7 †Qui inter huiuſcemodi lætabantur, & eſſe ſub ſenti-
bus delicias computabant.
8 †Filij ſtultorum & ignobilium, & in terra penitus
non parentes.
9 †Nunc in eorum canticum verſus ſum & factus ſum
eis in prouerbium,
10 †Abominantur me, & longè fugiunt à me, & faciem
meam conſpuere non verentur.
11 †Pharetram enim ſuam aperuit, & afflixit me, & fræ-
num poſuit in os meum.
12 †Ad dexteram orientis calamitatis meę ilicò ſurrexe-
runt: pedes meos ſubuerterunt, & oppreſſerunt quaſi
fluctibus, ſemitis ſuis.
13 †Diſſipauerunt itinera mea, inſidiati ſunt mihi: &
præualuerunt, & non fuit qui ferret auxilium.
14 †Quaſi rupto muro, & aperta ianua irruerunt ſuper
me, & ad meas miſerias deuoluti ſunt.
15 †Redactus ſum in nihilum: abſtulit quaſi ventus de-
C ſiderium meum, & velut nubes pertranſijt ſalus mea.
16 †Nunc autem in memetipſo marceſcit anima mea, &
poſſident me dies afflictionis.
17 †Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me co-
medunt, non dormiunt.
18 †In multitudine eorum conſumitur veſtimentum
meum, & quaſi capitio tunicæ ſuccinxerunt me.
19 †Comparatus ſum luto, & aſſimilatus ſum fauillę & cineri.
Sup. 19. a. 7. 20 †‖Clamo ad te, & nō exaudis me: ſto, & non reſpicis me.
21 †Mutatus es mihi in crudelē, & in duritia manus tuæ
aduerſaris mihi.
22 †Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens eliſiſti
me validè.
23 †Scio quia morti trades me, vbi conſtituta eſt domus
D omni viuenti.
24 †Veruntamen non ad conſumptionem meam emittis
manum tuam: & ſi corruerint, ipſe ſaluabis.
25 †Flebam quōdam ſuper eo qui afflictus erat, & com-
patiebatur anima mea pauperi.
26 †Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præſtola-
bar lucem, & eruperunt tenebræ.
27 †Interiora mea efferbuerunt abſque vlla requie, præ-
uenerunt me dies afflictionis.
28 †Mœrens incedebam ſine furore, conſurgens, in turba
clamabam.
29 †Frater fui draconum, & ſocius ſtruthionum:
30 †Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & oſſa mea arue-
runt præ caumate.
31 †Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum
in vocem flentium.

Iob vt de amicorum calumnia ſe purget, ſummum iudicem, innocentiæ ſuæ teſtem inuocans, ſuas enarrat virtutes.

CAP. XXXI.

1 PEpigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem qui-
A dem de virgine.
2 †Quam enim partem haberet in me Deus deſuper, &
hæreditatem Omnipotens de excelſis?
3 †Nunquid non perditio eſt iniquo, & alienatio ope-
rantibus iniuſtitiam?
4 †Nonne ipſe conſiderat vias meas, & cunctos greſſus Pro. 5. d. 21.
meos dinumerat? Inf. 34. c. 21.
5 †Si ambulaui in vanitate, & feſtinauit in dolo pes meus,
6 †Appēdat me in ſtatera iuſta, & ſciat Deus ſimplicitatē meā.
7 †Si declinauit greſſus meus de via, & ſi *ſecutus eſt ocu- *ſecutum eſt
lus meus cor meū, & ſi in manibus meis adheſit macula: oculos meos
8 †Serā, & alius comedat: & progenies mea eradicetur.
9 †Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere: & ſi ad
B oſtium amici mei inſidiatus ſum:
10 †Scortū alterius ſit vxor mea, & ſuper illā incuruentur alij.
11 †Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima.
12 †Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans, & omnia
eradicans genimina.
13 †Si contempſi ſubire iudicium cum ſeruo meo, & an-
cilla mea, cùm diſceptarent aduerſum me.
14 †Quid enim faciam cùm ſurrexerit ad iudicandum
Deus? & cùm quæſierit, quid reſpondebo illi?
15 †Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum opera-
tus eſt: & formauit me in vulua vnus?
16 Si negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduę
expectare feci.
17 †Si comedi buccellam meam ſolus, & non comedit
18 pupillus ex ea.
†Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio: & de
vtero matris meæ egreſſa eſt mecum).
19 †Si deſpexi pereuntem, eò quòd non habuerit indu-
mentum, & abſque operimento pauperem?
20 †Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleri-
C bus ouium mearum calefactus eſt?
21 †Si leuaui ſuper pupillum manum meam, etiam cùm
viderem me in porta ſuperiorem.
22 †Humerus meus à iunctura ſua cadat, & brachium
meum cum ſuis oſſibus confringatur.
23 †Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui
Deum, & pondus eius ferre non potui.
24 †Si putaui aurū robur meū: & obrizo dixi: Fiducia mea?
25 †Si lætatus ſum ſuper multis diuitijs meis, & quia plu-
rima repperit manus mea?
26 †Si vidi ſolem cùm fulgeret, & lunam incedētē clarè:
27 †Et lætatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus
ſum manum meam ore meo.
28 †Quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum
altiſſimum?
29 †Si gauiſus ſum ad ruinam eius qui me oderat: & exul-
taui quòd inueniſſet eum malum.
30 †Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt ex-
D peterem maledicens animam eius.
31 †Si non dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de car-
nibus eius, vt ſaturemur?
32 †Foris non manſit peregrinus, oſtium meum via-
tori patuit.

33 Si abſcondi quaſi hnmo peccatum meum, & celaui
in ſinn meo Iniquitatem meam?
34 Si expaui ad multitudinem nimiam, & deſpectio
propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec
egreſſus ſum oſtium?
35 Quis mihi tribuat auditorem, vt deſiderium meum
audiat Omnipotens: & librum ſcribat ipſe qui iudicat,
36 Vt in humero meo portem illum, & circundem illũ
quaſi coronam mihi?
37 Per ſingulos gradus meos pronũtiabo illum, & quaſi
principi offeram eum.
38 Si aduerſum me terra mea clamat, & cum ipſa ſulci
eius deflent?
39 Si fructus eius comedi abſque pecunia, & animam
agricolarum eius afflixi:
40 Pro frumẽto oriatur mihi tribulus, & ꝓ hordeo ſpina.

Finita ſunt Verba Iob.

Iob ſilentio amicis impoſito, arguitur vnà cum illis inſipientiæ ab Eliu, qui ſuam iactat ſapientiam. CAP. XXXII.

1 OMiſerunt autem tres viri iſti reſpondere Iob, eò ꝙ
A iuſtus ſibi videretur.
2 Et iratus, indignatusq; eſt Elin filius Barachel Buzi-
tes, de cognatione Ram: iratus eſt autem aduerſum Iob,
eòqnòd iuſtum ſe eſſe diceret coram Deo.
3 Porrò aduerſum amicos eius indignatus eſt, eò ꝙ nõ in-
uenilſent rñſionẽ rõnabilẽ, ſed tñmõcõdemnaſſent Iob.
4 Igitur Eliu expectauit Iob loqnentem: eò quòd ſe-
niores *eſſent qui loquebantur. * ſic.
5 Cùm autem vidiſſet quòd tres reſpondere non po-
B tuiſſent, iratus eſt vehementer.
6 Reſpondensque Eliu filius Barachel Buzites, dixin
Iunior ſum tpe, vos autem antiquiores: idcirco demiſ
ſo capite veritus ſnm vobis indicare meam ſententiam.
7 Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, &
annorum multitudo doceret ſapientiam.
8 Sed vt video, Spiritus eſt in hominibus, & inſpiratio
Omnipotentis dat intelligentiam.
9 Nõ ſũt longęui ſapiẽtes, nec ſenes intelligũt iudicium.
10 Ideo dicam, audite me, oſtendam vobis etiam ego
C meam ſapientiam.
11 Expectaui enim ſermones veſtros, audiui prudẽtiam
veſtram, donec diſceptaremini ſermonibus.
12 Et donec putabam vos aliquid dicere, conſiderabam:
ſed vt video, non eſt qui poſſit arguere Iob, & reſpondere
ex vobis ſermonibus eius.
13 Ne fortè dicatis, Inuenimus ſapientiam, Deus proie-
cit eum, non homo.
14 Nihil locutus eſt mihi, & ego non ſecundùm ſermo-
D nes veſtros reſpondebo illi.
15 Extimuerunt, nec reſponderunt vltrà, abſtuleruntq;
à ſe eloquia.
16 Quoniam igitur expectaui, & non ſunt locuti: ſtete-
runt, nec vltrà reſponderunt:
17 Reſpondebo & ego partem meam, & oſtendam ſcien
tiam meam.
18 Plenus ſum enim ſermonibus, & coarctat me ſpiri-
tus vteri mei.
19 En venter meus quaſi muſtum abſque ſpiraculo, qđ
lagunculas nouas diſrumpit.
20 Loquar & reſpirabo paululum: aperiam labia mea,
& reſpondebo.
21 Nõ accipiã pſonã viri, & Deum homini nõ ęquabo.
22 Neſcio enim quandiu ſubſiſtam, & ſi poſt modicum
tollat me factor meus.

Eliu ex ſermonibus Iob oſtendere nititur eum non eſſe iuſtum, docens quomodò Deus homini loquatur: vt erudiat & increpet, ac reſipiſcenti propitietur. CAP. XXXIII.

1 AVdi igitur Inb eloquia mea, & omnes ſermones
A meos auſculta.
2 Ecce, aperui os meum, *loquatur lingua mea in fau- * loquetur.
cibus meis.
3 Simplici corde meo ſermones mei, & *ſententiam * ſcientiam.
puram labia mea loquentur.
4 Spiritus Dei fecit me, & ſpiraculum Omnipotentis
viuificauit me.
5 Si potes rñde mihi, & aduerſus faciem meã cõſiſte.
6 Ecce, & me ſicut & te fecit Deus, & de eodem luto
ego quoque formatus ſum.
7 Veruntamen miraculum meum non te terreat, &
*eloquentia mea non ſit tibi grauis. * eloquium meum non ſit tibi graue ſ.
8 Dixiſti ergo in auribus meis, & vocem verborum
tuorum audiui,
9 Mundus ſum ego, & abſque delicto: immaculatus,
& non eſt iniquitas in me.
10 Quia querelas in me repperit: ideo arbitratus eſt me
B Inimicum ſibi.
11 Poſuit in neruo pedes meos, cuſtodiuit omnes ſemi-
tas meas.
12 Hoc eſt ergo in quo non es Iuſtificatus: reſpondebo
tibi, quia maior ſit Deus homine.
13 Aduerſus eũ cõtendis, ꝙ nõ ad oĩa verba rñderit tibi?
14 Semel loquitur Deus, & ſecundò idipſum non
repetit.
15 Per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſo-
por ſuper homines, & dormiunt in lectulo:
16 Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos inſtruit
C diſciplina.
17 Vt auertat hominem ab his quę *fecit, & liberet eum * facit ſ.
de ſuperbia.
18 Eruens animam eius à corruptione: & vitam illius, vt
non tranſeat in gladium.
19 Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia
oſſa eius marceſcere facit.
20 Abominabilis ei fit in vita ſua panis, & animæ illius
cibus ante deſiderabilis.
21 Tabeſcet caro eius: & oſſa q̃ tecta fuerãt, nudabunt.
22 Appropinquauit corruptioni anima eius, & vita il-
lius mortiferis.
23 Si fuerit pro eo angelus loquens *vnus de millibus, * vnum ſ.
vt annuntiet hominis æquitatem,
24 Miſerebitur eius, & dicet: Libera eum, vt non deſcen
dat in corruptionem: inueni in quo ei propitier.
25 Conſumpta eſt caro eius à ſupplicijs, reuertatur ad
dies adoleſcentiæ ſuæ.
26 Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: & videbit
D faciem eius in iubilo, & reddet homini iuſtitiam ſuam.
27 Reſpiciet homines, & dicet, Peccaui, & verè deliqui:
& vt eram dignus, non recepi.
28 Liberauit animam ſuam ne pergeret in interitum,
ſed viuens lucem videret.
29 Ecce hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per
ſingulos.
30 Vt reuocet animas eorum à corruptione, & illumi-
net luce viuentium.
31 Attende Iob, & audi me: & tace, dum ego loquor.
32 Si autem habes quod loquaris, reſponde mihi, lo-
quere: volo enim te apparere iuſtum.
33 Quòd ſi non habes, audi me: tace, & docebo te ſa-
pientiam.

Eliu rurſum ex verbis Iob, accuſat eum blaſphemiæ aliorumq; criminum, æquitatem oſtendens diuini iudicij, eius quoque potentiæ & notitiæ cuncta ſubeſſe. CAP. XXXIIII.

1 A PRonuntians itaque Eliu, etiam hæc locutus eſt:
2 Audite ſapientes verba mea, & eruditi auſcul-
tate me:
3 Auris enim verba probat, & guttur eſcas guſtu di- Sup. 12. b.
iudicat.
4 Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus
quid ſit melius.
5 Quia dixit Iob, Iuſtus ſum, & Deus ſubuertit iu-
dicium meum.
6 In iudicando enim me, mendacium eſt violenta ſa-
gitta mea abſque vllo peccato.

Quis

7 †Quis eſt vir vt eſt Iob, qui bibit ſubſannationem
quaſi aquam?
8 †Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & am-
bulat cum viris impijs?
9 †Dixit enĩ, Non placebit vir Deo, ẽt ſi cucurrerit cũ eo.
10 †Ideo viri cordati audite me, abſit à Deo impietas, &
ab Omnipotente iniquitas.
11 †Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias ſingulo-
B rum reſtituet eis.
12 †Verè enim Deus non condemnabit fruſtra, nec Om-
nipotens ſubuertet iudicium.
13 †Quem conſtituit alium ſuper terram? aut quem po-
ſuit ſuper orbem, quem fabricatus eſt?
14 †Si direxerit ad eum cor ſuum, ſpiritum illius & fla-
tum ad ſe trahet:
15 †Deficiet oĩs caro ſimul, & homo in cinerẽ reuertetur.
16 †Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & au-
ſculta vocem eloquij mei.
17 †Nunquid qui non amat iudicium, ſanari poteſt? &
quomodò tu eum qui iuſtus eſt intantùm condemnas?
18 †Qui dicit regi apoſtata: qui vocat duces impios.
19 †Qui non accipit perſonas principum: nec cognouit
tyrannum, cùm diſceptaret contra pauperem: opus enĩ
manuum eius ſunt vniuerſi.

†Deu.10.d.17 2.Par.19.c.7 Sap.6.b.8. Eccl.35.b.16 Rom.2.b.11 Gala.2.b.6. Ephe.6.b.9. Colo.3.d.25 Act.10.e.34. 1.Pet.1.c.17 Sup.31.a.4. Pro.5.d.21.

20 †Subitò morientur, & in media nocte turbabuntur
ppl̃i, & pertranſibunt, & auferent violentũ abſq; manu.
21 †Oculi enim eius ſuper vias hominũ, & omnes greſ-
C ſus eorum conſiderat.
22 †Non ſunt tenebræ, & non eſt vmbra mortis, vt ab-
ſcondantur ibi qui operantur iniquitatem.
23 †Neque enim vltrà in hominis poteſtate eſt, vt veniat
ad Deum in iudicium.
24 †Cõteret multos, innumerabiles, & ſtare faciet alios ꝓ eis.
25 †Nouit enim opera eorum: & idcirco inducet noctẽ,
& conterentur.
26 †Quaſi impios percuſſit eos in loco videntium.
27 †Qui quaſi de induſtria receſſerunt ab eo, & omnes
28 vias eius intelligere noluerunt. †Vt peruenire facerẽt
ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.
29 †Ipſo enim concedente pacem, quis eſt qui condem-
D net? ex quo abſconderit vultum, quis eſt qui contem-
pletur eum & ſuper gentes & ſuper omnes homines?
30 †Qui regnare facit hoĩem hypocritam pp peccata ppl̃i.
31 †Quia ergo ego locutus ſum ad Deum, te quoque nõ
prohibebo.
32 †Si erraui tu doce me: ſi iniquitatem locutus ſum,
vltrà non addam.
33 †Nunquid à te Deus expetit eã, quia diſplicuit tibi? tu
enĩ cœpiſti loqui, & nõ ego: ꝙ ſi q̃d noſti melius, loq̃re.
34 †Viri intelligẽtes loquant͛ mihi, & vir ſapiẽs audiat me.
35 †Iob autem ſtultè locutus eſt, & verba illius non ſo-
nant diſciplinam.
36 †Pater mi, probetur Iob vſque ad finem: ne deſinas ab
homine iniquitatis.
37 †*Qui addit ſuper peccata ſua blaſphemiam: inter nos
interim conſtringatur, & tunc *ad iudicium prouocet
ſermonibus ſuis Deum.

* Quia 6. * multiplicet ſermones ſuos ad Deũ 1.

*Eliu colligens Iob dixiſſe Deo non placere quod rectum eſt, o-
ſtendit non Deo, ſed homini, & pietatem prodeſſe, & impie-
tatem obeſſe.* CAP. XXXV.

1 A IGitur Eliu hæc rurſum locutus eſt:
2 †Nunquid æqua tibi videtur tua cogitatio, vt dice-
res, Iuſtior ſum Deo?
3 †Dixiſti enim: Non tibi placet quod rectum eſt: vel
quid tibi proderit, ſi ego peccauero?
4 †Itaq; ego rñdebo ſermonibus tuis, & amicis tuis tecũ.
5 †Suſpice cælum & intuere, & contemplare æthera
B quòd altior te ſit.
6 †Si peccaueris, quid ei nocebis? & ſi multiplicatę fue-
rint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?
7 †Porrò ſi iuſtè egeris, quid donabis ei, aut quid de ma-
nu tua accipiet?
8 †Homini qui ſimilis tui eſt, nocebit impietas tua: &
filium hominis adiuuabit iuſtitia tua.
9 †Propter multitudinem calumniatorum clamabunt:
& eiulabunt propter vim brachij tyrannorum.
10 †Et non dixit: Vbi eſt Deus qui fecit me, qui dedit
C carmina in nocte?
11 †Qui docet nos ſuper iumenta terræ, & ſuper volu-
cres cæli erudit nos.
12 †Ibi clamabunt, & non exaudiet pp ſuperbiã malorũ.
13 †Non ergo fruſtra audiet Deus, & Omnipotens cau-
D ſas ſingulorum intuebitur.
14 †Etiam cùm dixeris, Non conſiderat: Iudicare coram
illo, & expecta eum.
15 †Nunc enim non infert furorem ſuum, nec vlciſcitur
ſcelus valde.
16 †Ergo Iob fruſtra aperit os ſuum, & abſque ſcientia
verba multiplicat.

*Eliu æquitatem diuini iudicij tuetur, qui percutit vt erudiat,
loquitur vt ad ſe redeant, redeuntes, et à flagellis liberat: hor-
tatur itaque Iob ad reſipiſcentiam, promittens cuncta ꝓſpera.*
CAP. XXXVI.

1 A ADdens quoque Eliu, hæc locutus eſt:
2 †Suſtine me paululum, & indicabo tibi: adhuc
enim habeo quod pro Deo loquar.
3 †Repetam ſcientiam meam à principio, & operato-
rem meum probabo iuſtum.
4 †Verè enim abſque mendacio ſermones mei, & per-
fecta ſcientia probabitur tibi.
5 Deus *potentes non abijcit, cùm & ipſe ſit potens.
6 †Sed nõ ſaluat impios, & iudiciũ pauperibus *tribuit.
7 †Non auferet à iuſto oculos ſuos, & reges in ſolio col- * potens 6.
B locat in perpetuum, & *illic eriguntur. * tribuet 5.
8 †Et ſi fuerint in catenis, & vinciant͛ funib⁹ paupertatis:
9 †indicabit eis opa eorũ, & ſcelera eorũ, q̃a violẽti fuerũt: * illi 1.
10 †Reuelabit quoque aurem eorum, vt corripiat: & lo-
quetur, vt reuertantur ab iniquitate.
11 †Si audierint & obſeruauerint, complebunt dies ſuos
in bono, & annos ſuos in gloria.
12 †Si autem non audierint, tranſibunt per gladium, &
conſumentur in ſtultitia.
13 †Simulatores & callidi prouocant iram Dei, neque
clamabunt cùm vincti fuerint.
14 †Morietur in tempeſtate anima eorum, & vita eorum
inter effœminatos.
15 †Eripiet de anguſtia ſua pauperem, & reuelabit in tri-
bulatione aurem eius.
16 †Igitur ſaluabit te de ore anguſto latiſſimè, & non ha-
bente fundamentum ſubter ſe: requies autem menſæ tuæ
erit plena pinguedine.
17 †Cauſa tua quaſi impij iudicata eſt, cauſam iudicium-
C que recipies.
18 †Non te ergo ſuperet ira, vt aliquem opprimas: nec
multitudo donorum inclinet te.
19 †Depone magnitudinẽ tuam abſque tribulatione, &
omnes robuſtos fortitudine.
20 †Ne protrahas noctem, vt aſcendant populi pro eis.
21 †Caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpiſti
ſequi poſt miſeriam.
22 †Ecce, Deus excelſus in fortitudine ſua, & nullus ei
ſimilis in legiſlatoribus.
23 †Quis poterit ſcrutari vias eius? aut quis poteſt ei dice-
D re, Operatus es iniquitatem?
24 †Memẽto ꝙ ignores opus eius de quo cecinerũt viri.
25 †Omnes homĩes vidẽt eũ, vnuſquiſque intuetur procul.
26 †Ecce Deus magnus vincens ſcientiam noſtram, nu-
merus annorum eius inæſtimabilis.
27 †Qui aufert ſtillas pluuię, & effundit imbres ad inſtar gur
28 gitũ. †Qui de nubibus *fluũt, q̃ prętexũt cuncta déſuper.
29 †Si voluerit extendere nubes quaſi tentorium ſuum, *planat. t.
30 †Et fulgurare lumine ſuo déſuper, cardines quoque
maris operiet.
31 †Per hęc enĩ iudicat pplos, & dat eſcas multis mortalib⁹.

32 †In manibus abſcondit lucem, & præcipit ei vt rur-
ſus adueniat.
33 †Annuntiat de ea amico ſuo, quòd poſſeſſio eius ſit,
& ad eam poſſit aſcendere.

*Eliu ex mirabilibus Dei operibus declarat Dei ſapientiam, poten-
tiam, ac iuſtitiam & inſcrutabile iudicium ipſius: quibus
vult Iob detraxiſſe.* CAP. XXXVII.

1 A SVper hoc expauit cor meũ, & emotũ eſt de loco ſuo.
2 †Audite auditionem in terrore vocis eius, & ſonũ
de ore illius procedentem.
3 †Subter omnes cælos ipſe conſiderat, & lumen illius
ſuper terminos terræ.
4 †Poſt eum rugiet ſonitus, tonabit voce magnitudinis
ſuæ, & non inueſtigabitur, cùm audita fuerit vox eius.
5 †Tonabit Deus in voce ſua mirabiliter, qui facit ma-
gna & inſcrutabilia.
6 Qui præcipit niui, vt deſcendat in terram, & hyemis
B pluuijs, & imbri fortitudinis ſuę.
7 †Qui in manu omnium hominum ſignat, vt nouerint
ſinguli opera ſua.
8 †Ingredietur beſtia latibulũ, & in antro ſuo morabit̃.
9 †Ab interiorib⁹ egredietur tẽpeſtas, & ab Arcturo frigus.
10 †Flante Deo concreſcit gelu, & rurſum lati ſſimè un-
duntur aquæ.
11 †Frumẽtũ deſiderat nubes, & nubes ſpargũt lumẽ ſuũ.
12 †Quæ luſtrant per circuitum quocunque eas volun-
tas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis
ſuper faciem orbis terrarum.
13 †Siue in vna tribu, ſiue in terra ſua, ſiue in quocunq;
C loco miſericordiæ ſuæ eas iuſſerit inueniri.
14 †Auſculta hæc Iob: ſta, & conſidera mirabilia Dei.
15 †Nunquid ſcis quando pręcepit Deus pluuijs, vt oſtẽ-
derent lucem nubium eius?
16 †Nunq̃d noſti ſemitas nubiũ magnas, & pfectas ſciẽtias?
17 †Nonne veſtimenta tua calida ſunt cùm perflata fue-
rit terra Auſtro?
18 †Tu forſitan cum eo fabricatus es cælos, qui ſolidiſſi-
D mi quaſi ære fuſi ſunt.
19 †Oſtende nobis quid dicamus illi: nos quippe inuol-
uimur tenebris.
20 †Quis narrabit ei quæ loquor? etiam ſi locutus fuerit
homo deuorabitur.
21 †At nunc non vidẽt lucem: ſubitò aër cogetur in nu-
bes, & ventus tranſiens fugabit eas.
22 †Ab Aq̃lone aurũ venit, & ad Deũ formidoloſa laudatio.
23 †Dignè eum inuenire non poſſumus: magnus fortitu-
dine & iudicio, & iuſtitia, & enarrari non poteſt.
24 †Ideo timebunt eum viri, & non audebunt cõtempla-
ri omnes qui ſibi videntur eſſe ſapientes.

*Deus arguit Iob, oſtendens ex conditis à ſe operibus nõ poſſe illũ
diuinam potentiam ac ſapientiam cõprehẽdere.* CAP. XXXVIII.

1 A REſpondens autẽ Dominus Iob de turbine, dixit:
2 †Quis eſt iſte inuoluens ſniãs ſermonib⁹ imperitis?
3 †Accinge ſicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & re-
ſponde mihi:
4 †Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? indi-
ca mihi, ſi habes intelligentiam.
5 †Quis poſuit menſuras eius ſi noſti? vel quis tetendit
ſuper eam lineam?
6 †Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? aut quis demiſit
lapidem angularem eius?
7 †Cùm me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarẽt
omnes filij Dei?
8 †Quis concluſit oſtijs mare, quando erumpebat qua-
ſi de vulua procedens,
9 †Cùm ponerem nubem veſtimentum eius, & caligi-
ne illud quaſi pannis infantiæ, obuoluerem?
10 †Circũdedi illud terminis meis, & poſui vectẽ & oſtia.
11 †Et dixi, Vſque huc venies, & non procedes amplius,
B & hic confringes tumentes fluctus tuos.
12 †Nunquid poſt ortum tuum præcepiſti diluculo, &
oſtendiſti auroræ locum ſuum?
13 †Et tenuiſti concutiens extrema terræ, & *excuſſiſti * excluſiſti. 3.
impios ex ea?
14 †Reſtituetur vt lutum ſignaculum, & ſtabit ſicut ve-
ſtimentum.
15 †Auferetur ab impijs lux ſua, & brachium excelſum
confringetur.
16 †Nunquid ingreſſus es profunda maris, & in nouiſſi-
mis abyſſi deambulaſti?
17 †Nunquid apertæ ſunt tibi portæ mortis, & oſtia te-
nebroſa vidiſti?
18 †Nunquid conſideraſti *latitudinem terræ? indica mi- * latitudines 1.
hi, ſi noſti omnia,
19 †In qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus ſit:
20 †Vt ducas vnumquodque ad terminos ſuos, & intel-
21 ligas ſemitas domus eius. †Sciebas tunc quòd naſci-
C turus eſſes? & numerum dierum tuorum noueras?
22 †Nunquid ingreſſus es theſauros niuis, aut theſauros
grandinis aſpexiſti?
23 †Quæ præparaui in tp̃s hoſtis, in diẽ pugnę & belli?
24 †Per quã viã ſpargitur lux, diuiditur æſtus ſup terrã?
25 †Quis dedit vehementiſſimo imbri curſum, & viam
ſonantis tonitrui,
26 †Vt plueret ſuper terram, abſque homine in deſerto,
vbi nullus mortalium commoratur,
27 †Vt impleret inuiam & deſolatam, & pduceret her-
bas virentes?
28 †Quis eſt pluuiæ pater? vel quis genuit ſtillas roris?
29 †De cuius vtero egreſſa eſt glacies? & gelu de cælo
quis genuit?
30 †In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur, & ſuperfi-
D cies abyſſi conſtringitur.
31 †Nunquid coniungere valebis micantes ſtellas Pleia-
das, aut gyrum Arcturi poteris diſſipare?
32 †Nunquid producis Luciferum in tempore ſuo, & ve-
ſperum ſuper filios terræ conſurgere facis?
33 †Nunquid noſti ordinem cęli, & pones rationem eius
in terra?
34 †Nunquid eleuabis in nebula vocem tuam, & impe-
tus aquarum operiet te?
35 †Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia di-
cent tibi, Adſumus?
36 †Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam? vel
quis dedit gallo intelligentiam?
37 †Quis enarrabit cælorum rationem, & concentum
cæli quis dormire faciet?
38 †Quando fundabatur puluis in terra, & glebæ com-
pingebantur?

*Deus ipſe, Iob oſtendit mirabilia opera ſua in ibicibus, onagro,
rhinocerote, ſtruthione, equo, & aquila: arguens eum quòd
cum ipſo contẽdere voluerit. Quibus Iob commotus, agnoſcit
ſe temerè locutum.* CAP. XXXIX.

1 NVnquid capies leænæ prædam, & animam catulo-
A rum eius implebis,
2 †Quando cubant in antris, & in ſpecubus inſidiãtur?
3 †‖Quis præparat coruo eſcam ſuam, quando pulli Pſal.146.b.9
eius clamant ad Deum, vagantes, eò quòd non ha-
beant cibos?
4 †Nunquid noſti tempus partus ibicum in petris, vel
parturientes ceruas obſeruaſti?
5 †Dinumeraſti menſes cõceptus earum, & ſciſti tem-
pus partus earum?
6 †Incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus e-
mittunt.
7 †Separantur filij earum, & pergunt ad paſtum: egre-
diuntur, & non reuertuntur ad eas.
8 †Quis dimiſit onagrum liberum, & vincula eius
quis ſoluit?
9 †Cui dedi in ſolitudine domum, & tabernacula eius
in terra ſalſuginis?
10 †Contemnit multitudinem ciuitatis, clamorem exa-
B ctoris non audit.

†Circumſpicit

11 †Circunſpicit montes paſcuæ ſuæ, & virentia quæque perquirit.
12 †Nunquid volet rhinoceros ſeruire tibi, aut morabitur ad præſepe tuum?
13 †Nunquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium poſt te?
14 †Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos?
15 †Nunquid credes illi quoniam ſementem reddat tibi, & aream tuam congreget?
16 †Penna ſtruthionis ſimilis eſt pénis herodij, & accipitris.
17 †Quando derelinquit oua ſua in terra, tu forſitan in puluere calefacies ea?
18 †Obliuiſcitur quòd pes conculcet ea, aut beſtia agri conterat.
19 †Duratur ad filios ſuos quaſi nõ ſint ſui, fruſtra labo-
C rauit nullo timore cogente.
20 †Priuauit enĩ eã Deus ſapiẽtia, nec dedit illi intelligẽtiã.
21 †Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equũ & aſcenſorem eius.
22 †Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum?
23 †Nunquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas? gloria narium eius terror.
24 †Terram vngula fodit, exultat audacter: in occurſum pergit armatis.
25 †Contemnit pauorem, nec cedit gladio.
26 †Sup ipſũ ſonabit pharetra, vibrabit haſta & clypeus:
27 †Feruens & fremens ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clangorem.
28 †Vbi audierit buccinam, dicit, Vah, procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & vlulatum exercitus.
29 †Nunquid per ſapientiam tuam plumeſcit accipiter,
D expandens alas ſuas ad Auſtrum?
30 †Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſuum?
31 †In petris manet, & in præruptis ſilicibus commoratur, atque inacceſſis rupibus.
32 †Inde contemplatur eſcam, & delongè oculi eius proſpiciunt.
33 †Pulli eius lambent ſanguinem: & vbicunq; cadauer fuerit, ſtatim adeſt.
34 †Et adiecit Dominus, & locutus eſt ad Iob,
35 †Nunquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquieſcit? vtique qui arguit Deum, debet reſpondere ei.
36 †Reſpondens autem Iob Domino, dixit,
37 †Qui leuiter locutus ſum, reſpondere quid poſſum? manum meam ponam ſuper os meum.
38 †Vnum locutus ſum, quod vtinam non dixiſſem: & alterum, quibus vltrà non addam.

Deus arguens Iob quòd viſus ſit iuſtitia ipſius detraxiſſe, oſtendit ei ſuam potentiam in Behemoth & Leuiathan, ſilentium ei imponens. CAP. XL.

1 A Reſpõdẽs autẽ Dñs Iob de turbine, dixit, †Accinge ſi-
2 cut vir lũbos tuos: interrogabo te, & indica mihi.
3 †Nunquid irritum facies iudicium meum, & cõdemnabis me, vt tu iuſtificeris?
4 †Et ſi habes brachiũ ſicut Deus, & ſi voce ſimili tonas?
5 †Circunda tibi decôrem, & in ſublime erigere, & eſto glorioſus, & ſpecioſis induere veſtibus.
6 †Diſperge ſuperbos in furore tuo, & reſpiciens omnẽ arrogantem humilia.
7 Reſpice cunctos ſuperbos, & confunde eos, & conte-
B re impios in loco ſuo.
8 †Abſconde eos in puluere ſimul, & facies eorum demerge in foueam.
9 †Et ego confitebor quòd ſaluare te poſſit dextera tua.
10 †Ecce, Behemoth quem feci tecum, fœnum quaſi bos comedet.
11 †Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius.
12 †Stringit caudam ſuam quaſi cedrum, nerui teſticulorum eius perplexi ſunt.
13 †Oſſa eius velut fiſtulæ æris, cartilago illius quaſi laminæ ferreæ.
14 †Ipſe eſt principium viarum Dei qui fecit eum, appli-
C cabit gladium eius.
15 †Huic montes herbas ferunt: omnes beſtiæ agri ludent ibi.
16 †Sub vmbra dormit in ſecreto calami, & in locis humentibus.
17 †Protegunt vmbræ vmbram eius, circundabunt eum ſalices torrentis.
18 †Ecce, abſorbebit fluuium, & non mirabitur: & ha-
19 bet fiduciam q̀ influat Iordanis in os eius. †In ocu-
lis eius quaſi hamo capiet eum, & in ſudibus perfora-
20 bit nares eius. †An extrahere poteris Leuiathan hamo,
& fune ligabis linguam eius?
21 †Nunquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius?
22 †Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur
D tibi mollia?
23 †Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum ſeruum ſempiternum?
24 †Nũqd illudes ei quaſi aui, aut ligabis eũ ancillis tuis?
25 †Concîdent eum amici, diuidẽt illum negociatores?
26 †Nunquid implebis ſagenas pelle eius, & gurguſtium
27 piſcium capite illius? †Pone ſuper eum manum tuam:
memento belli, nec vltrà addas loqui.
28 †Ecce, ſpes eius fruſtrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

Malitia Behemoth arguitur iuxta illius membra, duritiam & ſuperbiam. CAP. XLI.

1 A Non quaſi crudelis ſuſcitabo eum: quis enim reſi-
2 ſtere poteſt vultui meo? †Quis antè dedit mihi,
3 vt reddam ei? omnia quæ ſub cælo ſunt, mea ſunt. †Non
parcam ei, & verbis potentibus, & ad deprecandum cõ-
4 poſitis. †Quis reuelabit faciem indumenti eius? & mediũ
5 oris eius quis intrabit? †Portas vultus eius quis aperiet?
6 per gyrum dentium eius formido. †Corpus illius quaſi
ſcuta fuſilia, compactum ſquammis ſe prementibus.
7 †Vna vni coniungitur, & neſpiraculum quidem incedit per eas.
8 †Vna alteri adhærebit, & tenentes ſe nequaquam ſe-
9 parabuntur. †Sternutatio eius ſplendor ignis, & oculi
B eius vt palpebræ diluculi. †De ore eius lampades pro-
10 cedunt ſicut tedæ ignis accenſæ.
11 †De naribus eius procedit fumus ſicut ollæ ſuccenſæ atque feruentis.
12 †Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur.
13 †In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedit egeſtas.
14 †Membra carnium eius cohærentia ſibi: mittet con-
C tra eum flumina, & ad locum alium non ferentur.
15 †Cor eius indurabitur tanquam lapis, & ſtringetur
16 quaſi malleatoris incus. †Cùm ſublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.
17 †Cùm apprehenderit eum gladius, ſubſiſtere non po-
18 terit neque haſta, neque thorax: †Reputabit enim
quaſi paleas ferrum, & quaſi lignum putridum, æs.
19 †Non fugabit eum vir ſagittarius, in ſtipulam verſi ſunt
20 ei lapides fundæ. †Quaſi ſtipulam æſtimabit malleum,
D & deridebit vibrantem haſtam. †Sub ipſo erunt radij ſo-
21 lis, & ſternet ſibi aurum quaſi lutum.
22 †Feruefcere faciet quaſi ollam, profundum mare: &
23 ponet quaſi cùm vnguenta bulliunt. †Poſt eum lucebit ſemita, æſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem.
24 †Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei, qui factus eſt vt nullum timeret.
25 †Omne ſublime videt, ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ.

Agnoſcit Iob ſe inſipienter locutum, & à Domino ꝓfertur amicis, ac pro illis orat: duplicia recipiens eorum quæ amiſerat, tandemq́; plenus dierum in pace quieuit. CAP. XLII.

1 A R Eſpondẽs autem Iob Domino, dixit: †Scio quia om
2 nia potes, & nulla te latet cogitatio.
3 †Quis eſt iſte qui celat conſilium abſq; ſcientia? ideo
inſipienter locutus ſum, & quæ vltra modum excederẽt
4 ſcientiam meam. †Audi, & ego loquar: interrogabo te,
& oſtende mihi.
5 †Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus
videt te.
6 †Idcirco ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in
B fauilla & cinere.
7 †Poſtquàm autem locutus eſt Dominus verba hęc ad
Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem, Iratus eſt furor meus
in te, & in duos amicos tuos, quoniam non eſtis locuti
coram me rectum, ſicut ſeruus meus Iob.
8 †Sumite ergo vobis ſeptem tauros & ſeptem arietes,
& ite ad ſeruum meũ Iob, & offerte holocauſtum pro
vobis: Iob autem ſeruus meus orabit pro vobis: faciẽ eius
ſuſcipiam, vt non vobis imputetur ſtultitia: neque enim
* coram me rectum ſ. — locuti eſtis *ad me recta* ſicut ſeruus meus Iob.
9 †Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhi-
C tes, & Sophar Naamathites: & fecerũt ſicut locutus fue-
rat Dominus ad eos, & ſuſcepit Dominus faciem Iob.
10 †Dominus quoque conuerſus eſt ad pœnitentiã Iob,
cùm oraret ille pro amicis ſuis. Et addidit Dominus om-
11 nia quæcunque fuerãt Iob, duplicia. †Venerunt autem
ad eum omnes fratres ſui, & vniuerſæ ſorores ſuæ, & cũ-
cti qui nouerant eum prius: & comederunt cum eo pa-
nem in domo eius: & mouerunt ſuper eum caput, & cõ-
ſolati ſunt eum ſuper omni malo quod intulerat Domi-
nus ſuper eum. Et dederunt ei vnuſquiſque ouem vnã,
D & inaurem auream vnam.
12 †Dominus autem benedixit nouiſſimis Iob magis
quàm principio eius. Et facta ſunt ei quatuordecim
millia ouium, & ſex millia camelorum, & mille iuga
boum, & mille aſinæ.
13 Et fuerunt ei ſeptem filij, & tres filiæ.
14 †Et vocauit nomen vnius Diem, & nomen ſecundæ
15 Caſſiam, & nomen tertiæ Cornuſtibij. †Non ſunt
autem inuentæ mulieres ſpecioſæ ſicut filiæ Iob in vni-
uerſa terra: deditq́ue eis pater ſuus hæreditatem inter
16 fratres earum. †Vixit autem Iob poſt hæc, centum
quadraginta annis, & vidit filios ſuos, & filios filio-
rum ſuorum, vſque ad quartam generationem: & mor-
tuus eſt ſenex, & plenus dierum.

PROLOGVS BEATI HIERONYMI IN PSALTERIVM, quod ſecundùm ſeptuaginta editionem correxit.

PSALTERIVM Romæ dudum poſitus emendaram: & iuxta ſeptuaginta interpretes, licet curſim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rurſum videtis ô Paula & Euſtochium, ſcriptorum vitio deprauatum, pluſq́; antiquum errorem, quàm nouam emendationem valere: me cogitis vt veluti quodam nouali, ſciſſum iam aruum exerceam, & obliquis ſulcis renaſcentes ſpinas eradicem: æquum eſſe dicentes, vt, quod crebrò malè pullulat, crebrius ſuccidatur. Vnde conſueta præfatione commoneo tam vos quibus fortè labor iſte deſudat, quàm eos qui exemplaria iſtiuſmodi habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cum cura & diligentia tranſcribantur. Notet ſibi vnuſquiſque vel iacentem lineam, vel radiantia ſigna, id eſt obelos, vel aſteriſcos. Et vbicunque viderit virgulam præcedentem, ab ea vſque ad duo puncta quæ impreſſimus, ſciat in ſeptuaginta tranſlatoribus plus haberi. Vbi autem perſpexerit ſtellæ ſimilitudinem, de Hebræis voluminibus additum nouerit æquè vſque ad duo puncta, iuxta Theodotionis duntaxat editionem, qui ſimplicitate ſermonis à ſeptuaginta interpretibus non diſcordat. Hæc ergo & vobis & ſtudioſo cuiq́; feciſſe me ſciens: non ambigo multos fore qui, vel inuidia, vel ſupercilio malint contemnere videri præclara, quàm diſcere: & de turbulento magis riuo, quàm de puriſſimo fonte potare.

LIBER PSALMORVM.

PSALMVS PRIMVS.

1 BEATVS vir qui non abijt
A in conſilio impiorum, & in
via peccatorum nõ ſtetit, & in
cathedra peſtilentiæ nõ ſedit.
Ioſ. 1. b. 8. — 2 †Sed in lege Domini volun
tas eius: & in lege eius medi-
tabitur die ac nocte.
Iere. 17. b. 8. — 3 †‖Et erit tanq̃ lignum quod
plantatum eſt ſecus decurſus
aquarum: quod fructum ſuũ
dabit in tempore ſuo.
4 †Et folium eius nõ defluet:
& omnia quęcunque faciet,
B proſperabuntur.
5 †Non ſic impij, non ſic: ſed tanquam puluis quem
proijcit ventus à facie terræ.
6 †Ideo non reſurgunt impij in iudicio: neque pecca-
tores in conſilio iuſtorum.
7 †Quoniam nouit Dominus viam iuſtorum: & iter
impiorum peribit.

PSALMVS SECVNDVS.

Act. 4. c. 25. — 1 A Q‖Vare fremuerũt Gẽtes: & ppl̃i meditati ſũt inania?
2 †Aſtiterũt reges terrę, & principes cõuenerũt invnũ
aduerſus Dominum & aduerſus CHRISTVM eius
3 †Dirumpamus vincula eorum: & proijciamus à nobis
iugum ipſorum.
4 †Qui habitat in cęlis irridebit eos: & Dñs ſubſãnabit eos
5 †Tunc loquetur ad eos in ira ſua: & in furore ſuo con-
B turbabit eos.
6 †Ego autẽ conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion mõ-
tem ſanctum eius: prædicans præceptum eius.
7 †‖Dñs dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te. — Act. 13. e. 33 Hebr. 1. b. 5. & 5 b. 5.
8 †Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuã,
C & poſſeſſionem tuam terminos terræ.
9 †‖Reges eos in virga ferrea: & tãq̃ vas figuli cõfringes eos. — Apoc. 2. g. 27 & 19. e. 15.
10 †Et nũc reges intelligite: erudimini q̃ iudicatis terrã.
11 †Seruite Dño in timore: & exultate ei cum tremore.
12 †Apprehendite diſciplinam, nequando iraſcatur Do-
minus: & pereatis de via iuſta.
13 †Cũ exarſerit in breui ira eius, beati oẽs q̃ cõfidũt in eo.

Pſal. Dauid cũ fugeret à facie Abſalõ filij ſui. 2. Re. 15. c. 14. III.

1 A DOmine quid multiplicati ſunt qui tribulant me?
2 multi inſurgunt aduerſum me.
3 †Multi dicunt animæ meę, Non eſt ſalus ipſi in Deo eius.
4 †Tu autem Domine ſuſceptor meus es, gloria mea, &
exaltans caput meum.
5 †Voce mea ad Dominum clamaui: & exaudiuit me de
monte ſancto ſuo.
6 †‖Ego dormiui, & ſoporatus ſum, & exurrexi: quia — Pſal. 4. d. 21. * ſuſcipiet ſ.
Dominus *ſuſcepit* me.

7 † Non timebo millia populi circundantis me: exurge
B Domine, ſaluum me fac Deus meus.
8 † Quoniam tu percuſſiſti omnes aduerſantes mihi ſine
cauſa: dentes peccatorum contriuiſti.
9 † Dñi eſt ſalus: & ſuper populũ tuum benedictio tua.

1 *In finem in carminibus, Pſalmus David.* IIII.

A CVm inuocarem exaudiuit me Deus iuſtitiæ meæ:
2 in tribulatione dilataſti mihi. Miſerere mei, & exaudi
orationem meam.
3 † Filij hominum vſquequo graui corde? vt quid dili-
4 gitis vanitatem, & quæritis mendacium? † Et ſcitote quo
niam mirificauit Dominus Sanctũ ſuum: Dominus ex-
audiet me cùm clamauero ad eum.
‖ Ephe. 4. f. 26. 5 † ‖ Iraſcimini, & nolite peccare: quæ dicitis in cordi-
bus veſtris, & in cubilibus veſtris, compungimini.
6 † Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in Domi-
no: multi dicunt, Quis oſtendit nobis bona?
7 † Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine:
B dediſti lætitiam in corde meo.
8 † A fructu frumẽti, vini, & olei ſui multiplicati ſunt.
9 † In pace in idipſum dormiam & requieſcam.
10 † Quoniam tu Dñe ſingulariter in ſpe conſtituiſti me.

1 *In finem, pro ea quæ hæreditatẽ cõſequitur, Pſalmus David.* V.

A VErba mea auribus percipe Domine: intellige cla-
2 morem meum.
3 † Intẽde voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.
4 † Quoniam ad te orabo: Domine manè exaudies vo-
cem meam.
5 † Manè aſtabo tibi & videbo: quoniam non Deus vo
lens iniquitatem tu es.
6 † Neq; habitabit iuxta te malignus: neque permane-
bunt iniuſti ante oculos tuos.
7 † Odiſti omnes qui operãtur iniquitatem: perdes om
nes qui loquuntur mendacium.
B Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dñs.
8 † Ego autem in multitudine miſericordiæ tuæ introi-
bo in domum tuam: adorabo ad templum ſanctũ tuum
in timore tuo.
9 † Domine deduc me in iuſtitia tua: propter inimicos
ˈmeo viam tuam 5. C meos dirige in conſpectu ˈtuo viam meam`.
10 † Qm̃ non eſt in ore eorũ veritas: cor eorũ vanum eſt.
‖ Inf. 13. b. 3. Ro. 3. b. 13. 11 † ‖ Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis
doloſè agebant, iudica illos Deus. Decidant à cogitatio
nibus ſuis, ſecũdùm multitudinem impietatum eorum
expelle eos, quoniam irritauerunt te Domine.
12 † Et lætentur omnes qui ſperant in te: in æternũ exul-
tabunt, & habitabis in eis.
Et gloriabũtur in te omnes qui diligunt nomen tuũ:
13 † quoniã tu benedices iuſto. Domine, vt ſcuto bonæ vo-
ˈ.9. luntatis ˈtuæ` coronaſti nos.

1 *In finem in carminibus, Pſalmus David, pro octaua.* VI.

‖ Pſal. 38. a. 1 A D‖Omine, ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua
2 corripias me.
3 † Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum: ſana
me Domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea.
ˈſed. 4 † Et aĩa mea turbata eſt valde: ˈ&` tu Dñe vſquequo?
5 † Conuertere Domine, & eripe animã meam: ſaluum
6 me fac propter miſericordiam tuam, † Quoniam non eſt
B in morte qui memor ſit tui: in inferno autem quis con-
fitebitur tibi?
7 † Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes
lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo.
8 † Turbatus eſt à furore oculus meus: inueteraui inter
omnes inimicos meos.
‖ Matt. 7. d. 23. 25. d. 41. Luc. 13. f. 27. 9 † ‖ Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem:
quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.
10 † Exaudiuit Dominus deprecationem meam, Domi-
nus orationem meam ſuſcepit.
11 † Erubeſcant, & cõturbentur vehementer omnes ini-
mici mei: conuertantur & erubeſcant valde velociter.

1 *Pſalmus David, quem cantauit Domino pro verbis Chuſi filij Iemini. 2. Reg. 16. d.* VII.

A DOmine Deus meus in te ſperaui: ſaluum me fac ex
2 omnibus perſequentibus me, & libera me.
3 † Nequando rapiat vt leo animam meam, dum non eſt
qui redimat, neq; qui ſaluum faciat.
4 † Domine Deus meus ſi feci iſtud, ſi eſt iniquitas in
manibus meis:
5 † Si reddidi retribuentibus mihi mala: decidam meri-
tò ab inimicis meis inanis.
6 † Perſequatur inimicus animã meam, & comprehen-
dat, & cõculcet in terra vitam meam, & gloriam meam
in puluerem deducat.
7 † Exurge Domine in ira tua: & exaltare in finibus ini-
micorum meorum.
Et exurge Domine Deus meus in præcepto quod man
8 daſti: † & ſynagoga populorum circundabit te.
Et propter hanc in altum regredere:
9 † Dominus iudicat populos.
B Iudica me Domine ſecundùm iuſtitiam meam, & ſe-
cundùm innocentiam meam ſuper me.
10 † Conſumetur nequitia peccatorũm & diriges iuſtũ,
11 ‖ ſcrutans corda & renes Deus. Iuſtũ ˈadiutorium meum ‖ 1. Par. 28. b. 9. Iere. 11. d. 20 17. b. 10. e. 12 d. 13.
à Domino, qui ſaluos facit rectos corde.
12 † Deus iudex iuſtus, * fortis, & patiens, nunquid ira-
ſcitur per ſingulos dies?
13 † Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum ˈvibrauit`, ar- ˈvibrabit 8.
14 cum ſuum tetendit, & parauit illum. † Et in eo para-
C uit vaſa mortis: ſagittas ſuas ardentibus effecit.
15 † ‖ Ecce parturit iniuſtitiam, concepit dolorem: & pe- ‖ Iſa. 59. a. 4. Iob. 15. f. 41
perit iniquitatem.
16 † Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foueam
quam fecit.
17 † Conuertetur dolor eius in caput eius: & in verticem
ipſius iniquitas eius deſcendet.
18 † Confitebor Domino ſecundùm iuſtitiam eius, &
pſallam nomini Domini altiſſimi.

1 *In finem pro torcularibus, Pſalmus David.* VIII.

A DOmine Dominus noſter, quàm admirabile eſt no-
2 men tuum in vniuerſa terra? Quoniam eleuata eſt
magnificentia tua ſuper cælos.
3 † ‖ Ex ore infantium & lactentiũ perfeciſti laudem pro ‖ Mat. 21. b. 16
pter inimicos tuos: vt deſtruas inimicum & vltorem.
4 † Quoniam videbo cælos tuos opera digitorum tuo-
rum: lunam & ſtellas quæ tu fundaſti:
5 † Quid eſt homo, quòd memor es eius? aut filius ho-
minis, quoniam viſitas eum?
6 † ‖ Minuiſti eum paulominus ab angelis: gloria & ho- ‖ Heb. 2. b. 7.
7 nore coronaſti eum, † & conſtituiſti eum ſuper opera
B manuum tuarum.
8 ‖ Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius: † oues & boues ‖ Gen. 1. e. 28. 1. Cor. 15. d. 27.
9 vniuerſas, inſuper & pecora campi, † Volucres cæli & pi
ſces maris, qui perambulant ſemitas maris.
10 † Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt no-
men tuum in vniuerſa terra?

1 *In finem pro occultis filij, Pſalmus David.* IX.

A COnfitebor tibi Domine in toto corde meo, narra-
2 bo omnia mirabilia tua.
3 † Lætabor & exultabo in te, pſallã noĩ tuo altiſſime.
4 † In conuertendo inimicum meum retrorſum: infir-
mabuntur, & peribunt à facie tua.
5 † Quoniam feciſti iudicium meum & cauſam meam:
ſediſti ſuper thronum qui iudicas iuſtitiam.
6 † Increpaſti Gentes, & perijt impius: nomen eorum
deleſti in æternum, & in ſeculum ſeculi.
7 † Inimici defecerunt frameæ in finem: & ciuitates ˈeo- ˈ.9.
rum` deſtruxiſti. Perijt memoria eorum cum ſonitu.
8 † Et Dominus in æternum permanet. Parauit in iudi-
9 cio thronũ ſuum: † & ipſe iudicabit orbem terræ in æqui-
B tate, iudicabit populos in iuſtitia.

10 †Et factus eſt Dominus refugium pauperi: adiutor
in opportunitatibus, in tribulatione.
11 †Et ſperent in te qui nouerunt nomẽ tuum: quoniam
non dereliquiſti quærentes te Domine.
12 †Pſallite Domino qui habitat in Sion: annuntiate inter Gentes ſtudia eius.
13 †Quoniam requirens ſanguinem eorum recordatus
D eſt: non eſt oblitus clamorem pauperum.
14 †Miſerere mei Dñe: vide humilitatẽ meã de inimicis meis.
15 †Qui exaltas me de portis mortis, vt annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.
16 Exultabo in ſalutari tuo: †infixæ ſunt Gentes in interitu quem fecerunt.
In laqueo iſto quem abſconderunt, comprehenſus eſt pes eorum.
17 †Cognoſcetur Dominus iudicia faciens: in operibus manuum ſuarum comprehenſus eſt peccator.
18 †Conuertantur peccatores in infernum, omnes Gentes quæ obliuiſcuntur Deum.
19 †Quoniam non in finem obliuio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.
20 †Exurge Domine, non confortetur homo: iudicentur Gentes in conſpectu tuo.
21 †Conſtitue Domine legiſlatorem ſuper eos: vt ſciant Gentes quoniam homines ſunt.

Pſal. 10. ſecundùm Hebræos.

1 †Vt quid Domine receſſiſti longè, deſpicis in oppor-
A tunitatibus, in tribulatione?
2 †Dum ſuperbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in conſilijs quibus cogitant.
3 †Quoniam laudatur peccator in deſiderijs animę ſuę: & iniquus benedicitur.
4 †Exacerbauit Dominum peccator, ſecundùm multitudinem iræ ſuæ non quæret.
5 Non eſt Deus in conſpectu eius: †inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore.
B Auferuntur iudicia tua à facie eius: omnium inimicorum ſuorum dominabitur.
6 †Dixit enim in corde ſuo, Non mouebor à generatione in generationem, ſine malo.
7 †‖Cuius maledictione os plenum eſt, & amaritudine, ‖Inf. 13. a. 1. Rom. 3. b. 14
& dolo: ſub lingua eius labor & dolor.
8 †Sedet in inſidijs cum diuitibus: in occultis vt interficiat innocentem.
9 Oculi eius in pauperem reſpiciunt: †inſidiatur in abſcondito quaſi leo in ſpelunca ſua.
Inſidiatur vt rapiat pauperem: rapere pauperem dum
C attrahit eum.
10 †In laqueo ſuo: humiliabit eum, inclinabit ſe, & cadet cùm dominatus fuerit pauperum.
11 †Dixit enim in corde ſuo, Oblitus eſt Deus: auertit faciem ſuam ne videat in finem.
*&c 12 †Exurge Domine Deus, *exaltetur manus tua: ne obliuiſcaris pauperum.
13 †Propter quid irritauit impius Deum? dixit enim in
D corde ſuo, Non requiret.
14 †Vides, quoniam tu laborem & dolorem conſideras: vt tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus eſt pauper: orphano tu eris adiutor.
15 †Contere brachium peccatoris & maligni: quæretur peccatum illius, & non inuenietur.
16 †Dominus regnabit in æternum & in ſeculum ſeculi: peribitis Gentes de terra illius.
17 †Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua.
18 †Iudicare pupillo & humili: vt non apponat vltrà magnificare ſe homo ſuper terram.

HEB. 11. 1 *In finem Pſalmus Dauid.* X.

A IN Domino confido: quomodò dicitis animæ meæ, Tranſmigra in montem ſicut paſſer?
2 †Quia ecce peccatores intenderunt arcũ: parauerũt ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittẽt i obſcuro rectos corde.
3 †Quoniam quæ perfeciſti, deſtruxerunt: iuſtus autem quid fecit?
4 †‖Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cælo ‖Aba. 2. d. 20.
B ſedes eius:
Oculi eius in pauperem reſpiciunt: palpebræ eius interrogant filios hominum.
5 †Dominus interrogat iuſtum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam ſuam.
6 †Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, ÷& ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum. ÷13.
7 †Quoniam iuſtus Dominus ÷& iuſtitias dilexit: ęquitatem vidit vultus eius. ÷1.

HEB. 12. 1 *In finem pro octaua: Pſalmus Dauid.* XI.

A SAluum me fac Dñe, quoniam defecit ſanctus, quo-
2 niam diminutæ ſunt veritates à filijs hominum.
3 †Vana locuti ſunt, vnuſquiſq; ad proximum ſuũ: labia doloſa, in corde, & corde locuti ſunt.
4 †Diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa ÷& linguam magniloquam. ÷1.
5 †Qui dixerunt, Linguam noſtram magnificabimus: labia noſtra à nobis ſunt, quis noſter Dominus eſt?
6 †Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum
B nunc exurgam, dicit Dominus. Ponam in ſalutari: fiducialiter agam in eo.
7 †‖Eloquia Domini, eloquia caſta: argentum igne examinatum, probatum terræ purgatum ſeptuplum. ‖Prou. 30. a. 5.
8 †Tu Domine ſeruabis nos: & cuſtodies nos à generatione hac in æternum.
9 †In circuitu impij ambulant: ſecundùm altitudinem tuam multiplicaſti filios hominum.

HEB. 13. 1 *In finem, Pſalmus Dauid.* XII.

A VSquequo Domine obliuiſceris me in finé? vſquequo auertis faciem tuam à me?
2 †Quandiu ponam conſilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?
3 Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? †reſpice, & exaudi me Domine Deus meus.
4 †Illumina oculos meos ne vnquã obdormiã in morte: nequando dicat inimicus meus, Præualui aduerſus eũ.
5 Qui tribulant me exultabunt ſi motus fuero: †ego autem in miſericordia tua ſperaui.
6 †Exultabit cor meum in ſalutari tuo: cantabo Dño qui bona tribuit mihi: & pſallam nomini Domini altiſſimi.

HEB. 14. 1 *In finem, Pſalmus Dauid.* XIII.

A DIxit inſipiens in corde ſuo, Non eſt Deus. †Corru- 4. Eſd. 8. d. 58.
2 pti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis: Inf. 52. a. 1.
non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum.
3 †Dominus de cælo proſpexit ſuper filios hominum:
‖vt videat ſi eſt intelligens aut requirens Deum. ‖Ro. 3. b. 10.
4 †Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: non
B eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum.
5 †‖Sepulcrum patens eſt guttur eorum: linguis ſuis do- ‖Sup. 5. c. 11.
loſè agebant, ‖venenum aſpidum ſub labijs eorum. Rom. 3. b. 13 Inf. 139. a. 4.
6 †‖Quorum os maledictione & amaritudine plenũ eſt: ‖Sup. 9. d. 26 Ro. 3. b. 14.
veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.
7 †Contritio & infœlicitas in vijs eorum, & viam pacis
nõ cognouerunt: ‖non eſt timor Dei ante oculos eorum. ‖Iſai. 59. b. 8
8 †Nonne cognoſcent omnes qui operantur iniquita- Inf. 52. a. 2.
tem, qui deuorant plebem meam ſicut eſcam panis?
9 †Dominum nõ inuocauerunt, illic trepidauerunt ti-
C more vbi non erat timor,
10 †Quoniam Dñs in generatione iuſta eſt, conſilium inopis confudiſtis: quoniam Dominus ſpes eius eſt.
12 †Quis dabit ex Sion ſalutare Iſraël, cũ auerterit Dñs captiuitatẽ plebis ſuæ, exultabit Iacob, & lætabitur Iſraël?

HEB. 15. 1 *Pſalmus Dauid.* XIIII.

A DOmine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis
2. requieſcet in monte ſancto tuo?

3 †Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam:
Qui loqoitur veritatem in corde ſuo, † qui non egit
dolum io lingua ſua:
Nec fecit proximo ſuo malum, & opprobrium oon
accepit aduerſus proximos ſuos:
4 † Ad nihilū deductus eſt in conſpectu eius malignus,
B timentes aotem Dominum glorificat:
5 Qui iurat proximo ſuo, & nō decipit: †qui pecuniam
ſoam ooo dedit ad vſuram, & munera ſuper innocen-
tem non accepit.
Qui facit hæc, non mouebitur in æternum.

HEB. 16. 1 *Tituli inſcriptio ipſi David.* XV.

A CONſerua me Domine, qooniam ſperaoi in te.
2 † Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bono-
rum meorum non eges.
3 † Sanctis qui ſont in terra eius mirificauit omnes vo-
luntates meas io eis.
4 † Multiplicatæ ſuot infirmitates eorum: poſteà acce-
lerauerunt.
Noo congregabo conuenticula eorum de ſanguini-
bus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.
5 †Dominus, pars hæreditatis meæ & calicis mei: tu es
qui reſtitues hæreditatem meam mihi.
6 †Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæredi-
tas mea præclara eſt mihi.
7 †Benedicam Dominom qoi tribuit mihi intellectum,
B inſuper & vſq; ad noctem iocrepuerunt me renes mei.
Act. 2. d. 25 8 † ‖Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper,
quoniam à dextris eſt mihi, ne commouear.
9 †Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lin-
gua mea: inſoper & caro mea requieſcet io ſpe.
Act. 2. e. 31. 13. e. 35. 10 † ‖Quoniam noo derelinqoes animam meam in infer
no: oec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.
Notas mihi feciſti vias vitæ: adimplebis me læti-
tia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua vſque
in finem.

HEB. 17. 1 *Oratio David.* XVI.

A EXaudi Domine iuſtitiam meam: iotende depreca-
tionem meam:
Auribus percipe orationem meā, non in labijs doloſis.
2 † De vultu tuo iuditium meum prodeat: oculi tui vi-
deant æquitates.
3 † Probaſti cor meum, & viſitaſti nocte: igne me exa-
minaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas.
4 Vt non loquatur os meum, † opera hominum: pro-
pter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias duras.
5 †Perfice greſſus meos in ſemitis tuis: vt non mouean
B tur veſtigia mea.
6 † Ego clamaui, quoniam exaudiſti me Deus: inclina
aurem tuam mihi, & exaudi verba mea.
7 † Mirifica miſericordias tuas, qui ſaluos facis ſperan-
tes in te.
8 A reſiſtentibus dexteræ tuæ: † cuſtodi me vt pupil-
lam oculi.
9 Sub vmbra alarum tuarum protege me: † à facie im-
C piorum qui me afflixeruot.
10 Inimici mei animam meam circūdederunt: † adipem
ſuum concluſerunt, os eorum locutum eſt ſuperbiam.
11 † Proijcientes me, nuoc circundederunt me: oculos
ſuos ſtatuerunt declinare in terram.
12 † Suſceperunt me ſicut leo, paratus ad prædam, & ſi-
cut catulus leonis habitans io abditis.
13 † Exurge Domine, præueni eum, & ſupplanta eum:
14 eripe animam meam ab impio, frameam tuam † ab ini-
micis manus tuæ.
Domine, à paucis de terra diuide eos in vita eorum:
*& * de abſcoōditis tuis adimpletus eſt venter eorum.
Saturati ſunt filijs: & dimiſerunt reliquias ſuas par-
uulis ſuis.
15 †Ego autem in iuſtitia apparebo conſpectui tuo: ſatia
bor cum apparuerit gloria tua.

1 *In finem puero Domini David, qui locutus eſt Domino verba* HEB. 18.
cantici huius, in die qua eripuit eum Dominus de manu oīum
inimicorū eius, & de manu Saul, & dixit, 2. Reg. 22. a. 2. XVII.

A DIligam te Domine fortitudo mea:
2 † Domious firmamentum meum, & refugium
meum, & liberator meus.
3 †Deus meus adiutor meus: & ſperabo io eum. Prote- ‖Heb. 2. c. 13
ctor meus, & cornu ſalutis meæ, & ſoſceptor meus.
4 † Laudans inuocabo Dominum: & ab inimicis meis
ſaluus ero.
5 †Circundederunt me dolores mortis, & torrētes ini-
quitatis conturbauerunt me.
6 †Dolores inferni circundederunt me: præoccupaue-
runt me laquei mortis.
7 †Io tribulatione mea iouocaui Domioū, & ad Deum
meum clamaui:
Et exaudiuit de templo ſancto ſuo vocem meam: &
clamor meus in conſpectu eius, introiuit io aures eius.
8 †Commota eſt & cootremuit terra: *fundamēta mon *& 5.
tium conturbata ſunt, & cōmota ſunt, qm̄ iratus eſt eis
9 † Aſcendit fumus in ira eius: & ignis à facie eius exar-
ſit: carbones ſuccenſi ſunt ab eo.
10 †Inclinauit cęlos, & deſcēdit: & caligo ſub pedib⁹ eius.
11 †Et aſcendit ſuper cherubim, & volauit: volauit ſuper
pennas ventorum.
12 † Et poſuit tenebras latibulom ſuom, in circuitu eius
B tabernaculom eius: tenebroſa aqua in nubibus aëris.
13 †Præ fulgore in cōſpectu eius nubes tranſierunt, gran
do, & carbones ignis.
14 † Et intonuit de cælo Dominus, & Altiſſimus dedit
vocem ſuam: grando & carbones ignis.
15 †Et miſit ſagittas ſuas, & diſſipauit eos: fulgura mul-
tiplicauit, & cooturbauit eos.
16 †Et apparuerunt fontes aquarū, & reuelata ſunt fun-
damenta orbis terrarum.
Ab increpatione tua Dn̄e, ab inſpiratione ſpirit⁹ iræ tuæ.
17 † Miſit de ſummo, & accepit me: & aſſumpſit me --. 1.
de aquis multis.
18 † Eripuit me de inimicis meis fortiſſimis & ab his qui
oderunt me: quoniam conſortati ſunt ſuper me.
19 †Præuenerunt me in die afflictionis meæ: & factus eſt
Dominos protector meus.
20 †Et eduxit me in latitudinem: ſaluum me fecit, quo-
oiam voluit me.
21 †Et retribuet mihi Dn̄s ſecundùm iuſtitiam meam, &
ſecundùm puritatem manuom mearum retribuet mihi.
22 †Quia cuſtodiui vias Dn̄i, nec impiè geſſi à Deo meo.
23 †Quoniam omnia iudicia eius in conſpectu meo: &
ioſtitias eius non repuli à me.
24 †Et ero immaculatus cum eo: & obſeruabo me ab ini
C quitate mea.
25 † Et retribuet mihi Dn̄s ſecundùm iuſtitiam meam:
& ſecundòm puritatem manuum mearum in cōſpe-
ctu oculorum eius.
26 †Cū ſancto ſanct⁹ eris, & cū viro innocēte innocēs eris:
27 †Et cum electo electus eris, & cū peruerſo peruertēris.
28 † Quoniam tu populum humilem ſaluum facies: &
oculos ſuperborum humiliabis.
29 † Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine:
Deus meus illumina tenebras meas.
30 † Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo
tranſgrediar murum.
31 †Deus meus impolluta via eius: eloquia Domioi igne
examinata: protector eſt omnium ſperantium in ſe.
32 † Quoniam quis Deus præter Dominum? *aut* quis *& 2.
Deus præter Deum noſtrum?
33 † Deus qui præcinxit me virtute: & poſuit immacu-
latam viam meam.
34 † Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum: & ſu
per excelſa ſtatuens me.
35 † ‖Qui docet manus meas ad prælium: & poſuiſti vt ‖2. Reg. 22. c. 35.
arcum æreum brachia mea.

36 †Et dediſti mihi protectionem ſalutis tuæ, & dextera
tua ſuſcepit me.
Et diſciplina tua correxit me in finem, & diſciplina
tua ipſa me docebit.
37 †Dilataſti greſſus meos ſubtus me: & non ſunt, infir-
D mata veſtigia mea.
38 †Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos:
& non conuertar donec deficiant.
39 †Confringam illos, nec poterunt ſtare: cadent ſubtus
pedes meos.
40 †Et præcinxiſti me virtute ad bellum: & ſupplanta-
ſti inſurgentes in me ſubtus me.
41 †Et inimicos meos dediſti mihi dorſum, & odientes
me diſperdidiſti.
42 †Clamauerunt, nec erat qui ſaluos faceret: ad Domi-
num, nec exaudiuit eos.
43 †Et comminuam eos vt puluerem ante faciem venti:
vt lutum platearum delebo eos.
44 †Eripies me de contradictionibus populi: conſti-
tues me in caput Gentium.
45 †Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi: in audi-
tu auris obediuit mihi.
46 †Filij alieni mentiti ſunt mihi, filij alieni inueterati
ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis.
47 †Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exal-
tetur Deus ſalutis meæ.
48 †Deus qui das vindictas mihi, & ſubdit populos ſub
me, liberator meus de inimicis meis iracundis,
49 †Et ab inſurgentibus in me exaltabis me: à viro ini-
quo eripies me.
2. Reg. 22. d. 50. Ro. 15. b. 9. 50 †‖Propterea confitebor tibi in nationibus Domine:
& nomini tuo pſalmum dicam.
51 †Magnificans ſalutes regis eius, & faciens miſericor-
diam Chriſto ſuo Dauid, & ſemini eius vſq; in ſeculum.

HEB. 19. 1 *In finem, Pſalmus Dauid.* XVIII.

A CÆli enarrant gloriam Dei: & opera manuum eius
2 annuntiat firmamentum.
3 †Dies diei eructat verbū, & nox nocti indicat ſcientiā.
4 †Non ſunt loquelæ neq; ſermones, quorum non au-
diantur voces eorum.
‖Ro. 10. d. 18 ‖Lu. 24. g. 46 *exultauit 5 †‖In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines or
bis terræ verba eorum.
6 In ſole poſuit tabernaculum ſuum: † & ipſe tanquam
ſponſus procedens de thalamo ſuo,
*exultauit 7 *Exaltauit vt gigas ad currendam viam, †à ſummo
B cælo egreſſio eius. Et occurſus eius vſq; ad ſummum
eius: nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius:
8 †Lex Domini immaculata, conuertens animas: teſti-
monium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis.
9 †Iuſtitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum
Domini lucidum, illuminans oculos.
10 †Timor Domini ſanctus, permanens in ſeculum ſe-
culi: iudicia Domini vera, iuſtificata in ſemetipſa.
11 †Deſiderabilia ſuper aurū & lapidem pretioſum mul
tum: & dulciora ſuper mel & fauum.
12 †Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea, in cuſtodiendis illis
C retributio multa.
13 †Delicta quis intelligit? ab occultis meis múda me, &
ab alienis parce ſeruo tuo.
14 †Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero,
& emundabor à delicto maximo.
15 †Et erunt vt complaceant eloquia oris mei: & medi-
tatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper.
16 †Domine adiutor meus, & redemptor meus.

HEB. 20. 1 *In finem, Pſalmus Dauid.* XIX.

A EXaudiat te Dominus in die tribulationis: protegat
2 te nomen Dei Iacob.
3 †Mittat tibi auxilium de ſancto: & de Sion tueatur te.
4 †Memor ſit omnis ſacrificij tui: & holocauſtū tuum
pingue fiat.
5 †Tribuat tibi ſecundùm cor tuum, & omne conſiliū
tuum confirmet.
6 †Lætabimur in ſalutari tuo: & in nomine Dei noſtri
B magnificabimur.
7 †Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc co-
gnoui qm̄ ſaluum fecit Dominus Chriſtum ſuum.
Exaudiet illum de cælo ſancto ſuo: in potentatibus
ſalus dexteræ eius.
8 †Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine
Domini Dei noſtri, inuocabimus.
9 †Ipſi obligati ſunt, & ceciderunt: nos autem ſurrexi-
mus, & erecti ſumus.
10 †Domine ſaluum fac regem, & exaudi nos in die qua
inuocauerimus te.

1 *In finem, Pſalmus Dauid.* XX. HEB. 21.

A DOmine in virtute tua lætabitur rex: & ſuper ſalu-
2 tare tuum exultabit vehementer.
3 †Deſiderium cordis eius tribuiſti ei: & volũtate labio
rum eius non fraudaſti eum.
4 †Quoniam præueniſti eum in benedictionibus dulce
dinis: poſuiſti in capite eius coronā de lapide pretioſo.
5 †Vitam petijt à te: & tribuiſti ei longitudinē dierum
in ſeculum, & in ſeculum ſeculi.
6 †Magna eſt gloria eius in ſalutari tuo: gloriam & ma-
B gnam decorem impones ſuper eum.
7 †Quoniam dabis eum in benedictionem in ſeculum
ſeculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.
8 †Quoniam rex ſperat in Domino: & in miſericordia
Altiſſimi non commouebitur.
9 †Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dexte
ra tua inueniat omnes qui te oderunt.
10 †Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui:
C Dn̄s in ira ſua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.
11 †Fructum eorum de terra perdes: & ſemen eorum à
filijs hominum.
12 †Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt
conſilia quæ non potuerunt ſtabilire.
13 †Quoniam pones eos dorſum: in reliquijs tuis præ-
parabis vultum eorum.
14 †Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus & pſal
lemus virtutes tuas.

1 *In finem pro ſuſceptione matutina, Pſalmus Dauid.* XXI. HEB. 22.

A DEus Deus meus reſpice in me: ‖quare me dereliqui ‖Ma. 27. e. 46 Mar. 15. e. 34
2 ſti? longè à ſalute mea verba delictorum meorum:
3 †Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: &
nocte, & non ad inſipientiam mihi.
4 †Tu autem in ſancto habitas, Laus Iſraël.
5 †In te ſperauerunt patres noſtri: ſperauerunt & libe-
raſti eos.
6 †Ad te clamauerunt & ſalui facti ſunt: in te ſperaue-
runt, & non ſunt confuſi:
7 †Ego autem ſum vermis & non homo: opprobrium
hominum & abiectio plebis.
8 †Omnes videntes me, deriſerunt me: locuti ſunt la-
bijs, & ‖mouerunt caput. ‖Ma. 27. e. 39 Mar. 15. e. 29 Mat. 27. e. 43
9 Sperauit in Domino, eripiat eum: ſaluum faciat eum,
quoniam vult eum.
10 B †Qm̄ tu es qui extraxiſti me de ventre, ſpes mea ab hu
11 beribus matris meæ? †In te proiectus ſum ex vtero:
12 De ventre matris meæ Deus meus es tu: †ne diſceſ-
ſerit à me.
Qm̄ tribulatio proxima eſt, qm̄ non eſt qui adiuuet.
13 †Circundederunt me vituli multi: tauri pingues ob-
ſederunt me.
14 †Aperuerũt ſuper me os ſuū, ſicut leo rapiēs & rugiēs.
15 †Sicut aqua effuſus ſum: & diſperſa ſunt oīa oſſa mea.
Factum eſt cor meum tanquam cera liqueſcens in me
dio ventris mei.
16 †Aruit tanquā teſta virtus mea, & lingua mea adhæſit
faucibus meis, & in puluerem mortis deduxiſti me.
17 †Quoniam circundederunt me canes multi: conciliū
C malignantium obſedit me.

Mat. 27. d. 35. Io. 19. d. 23. 18 Foderunt manus meas & pedes meos: † dinumera-
uerunt omnia oſſa mea.
Mat. 27. d. 35. 19 †Ipſi verò conſiderauerunt & inſpexerunt me: diui-
ſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam mi-
ſerunt ſortem.
20 † Tu autem Domine ne elungaueris auxilium tuum
-à me`: ad defenſionem meam conſpice.
21 † Erue à framea -Deus animam meam: & de manu
canis vnicam meam.
22 †Salua me ex ore leonis: & à cornibus vnicornium hu
militatem meam.
Heb. 2. c. 12 23 †Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ec-
cleſiæ laudabo te.
24 †Qui timetis Dominum laudate eum: vniuerſum ſe-
men Iacob glorificate eum.
25 †Timeat eum omne ſemen Iſraël: quoniam non ſpre
uit, neq; deſpexit deprecationem pauperis.
Nec auertit faciem ſuam à me, & cùm clamorem ad
eum, exaudiuit me.
26 † Apud te laus mea in eccleſia magna: vota mea red-
D dam in conſpectu timentium eum.
27 †Edent pauperes & ſaturabuntur: & laudabunt Dñm
qui requirunt eum: viuent corda eorum in ſeculũ ſeculi.
28 †Reminiſcentur & conuertentur ad Dominum vni-
uerſi fines terræ.
Et adorabũt in cõſpectu eius vniuerſæ familiæ Gẽtiũ.
29 †Q̃m Domini eſt regnũ: & ipſe dominabitur Gentiũ.
30 †Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues ter
ræ: in conſpectu eius cadent oẽs qui deſcendunt in terrã.
31 †Et anima mea illi viuet: & ſemen meum ſeruiet ipſi.
32 † Anountiabitur Domino generatio ventura: & an-
nuntiabunt -cæli` iuſtitiam eius populo qui naſcetur,
quem fecit Dominus.

HEB. 23. 1 *Pſalmus David.* XXII.

Eſa. 40. c. 11 Ier. 23. a. 3. Eze. 34. c. 11. e. 23. Ioa. 10. b. 11 1. Pe. 2. d. 25 5. a. 4.
A DOminus regit me, & nihil mihi deerit: in loco pa-
2 ſcuæ ibi me collocauit.
3 Super aquam refectionis educauit me: † animam
meam conuertit.
Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ, ꝓpter nomẽ ſuũ.
4 †Nam etſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non
timebo mala, quoniam tu mecum es.
Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.
5 † Paraſti in conſpectu meo menſam: aduerſus eos qui
tribulant me.
Impinguaſti in oleo caput meum: & calix meus ine-
brians, quàm præclarus eſt?
6 †Et miſericordia tua ſubſequetur me, omnibus die-
bus vitæ meæ.
Et vt inhabitem in domo Domini, in longitudi-
nem dierum.

HEB. 24. 1 *Pſalmus David prima ſabbathi.* XXIII.

1. Co. 10. f. 26. Pſal 49. b. 12
A DOmini eſt terra, & plenitudo eius: orbis terrarum
& vniuerſi qui habitant in eo.
2 †Quia ipſe ſuper maria fundauit eum: & ſuper flumi
na præparauit eum.
3 † Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit
in loco ſancto eius?
Mat. 5. a. 8. 4 †Innocens manibus & mundo corde, qui nõ accepit
in vano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo.
5 †Hic accipiet benedictionem à Domino, & miſericor
B diam à Deo ſalutari ſuo.
6 † Hæc eſt generatio quærentium eum, quærentium
faciem Dei Iacob.
7 †Attollite portas principes veſtras, & eleuamini por-
tæ æternales: & introibit rex gloriæ.
8 † Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis & potens,
Dominus potens in prælio.
9 †Attollite portas principes veſtras, & eleuamini por-
tæ æternales: & introibit rex gloriæ.
10 † Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus virtutum ipſe eſt
rex gloriæ.

1 *In finem, Pſalmus David.* XXIIII. HEB. 25.

A AD te Domine leuaui animam meam:
2 †Deus meus in te confido, non erubeſcam.
3 Neq; irrideant me inimici mei: † etenim vniuerſi qui
ſuſtinent te non confundentur.
Confundantur omnes iniqua agentes ſuperuacuè.
4 † Vias tuas Domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas
edoce me.
5 †Dirige me in veritate tua, & doce me, quia tu es Deus
ſaluator meus, & te ſuſtinui tota die.
6 †Reminiſcere miſerationum tuarum Domine, & mi-
ſericordiarum tuarum quæ à ſeculo ſunt.
7 † Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne
B memineris.
Secundùm miſericordiam tuam memento mei tu,
propter bonitatem tuam Domine.
8 †Dulcis & rectus Dominus: propter hoc legem dabit
delinquentibus in via.
9 †Diriget mãſuetos in iudicio: docebit mites vias ſuas.
10 †Vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas, requi
rentibus teſtamentum eius, & teſtimonia eius.
11 † Propter nomen tuum Domine propitiaberis pecca-
C to meo: multum eſt enim.
12 † Quis eſt homo qui timet Dominum? legem ſtatuit
ei in via quam elegit.
13 †Anima eius in bonis demorabitur, & ſemen eius hæ
reditabit terram.
14 †Firmamentum eſt Dominus timentibus eum: & te-
ſtamentum ipſius vt manifeſtetur illis.
15 †Oculi mei ſemper ad Dominum: quoniam ipſe euel
let de laqueo pedes meos.
16 †Reſpice in me, & miſerere mei: quia vnicus & pau-
per ſum ego.
17 † Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſunt: de ne-
D ceſſitatibus meis erue me.
18 † Vide humilitatem meam, & laborem meum: & di-
mitte vniuerſa delicta mea.
19 †Reſpice inimicos meos quoniam multiplicati ſunt, Hab. 15. d. 25.
& odio iniquo oderunt me.
20 †Cuſtodi animam meam, & erue me: nõ erubeſcam,
quoniam ſperaui in te.
21 †Innocentes & recti adhæſerũt mihi: quia ſuſtinui te.
22 †Libera Deus Iſraël, ex omnibus tribulationib' ſuis.

1 *In finem, Pſalmus David.* XXV. HEB. 26.

A IVdica me Dñe, quoniam ego in innocentia mea in-
greſſus ſum: & in Dño ſperans non infirmabor.
2 †Proba me Domine, & tenta me: vre renes meos &
cor meum.
3 †Quoniam miſericordia tua ante oculos meos eſt: &
complacui in veritate tua.
4 † Non ſedi cum concilio vanitatis: & cum iniqua ge-
B rentibus non introibo.
5 †Odiui eccleſiã malignantiũ: & cũ impijs nõ ſedebo.
6 † Lauabo inter innocentes manus meas: & circunda-
bo altare tuum Domine:
7 †Vt audiã vocẽ laudis, & enarrẽ vniuerſa mirabilia tua
8 †Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habi-
tationis gloriæ tuæ.
9 †Ne perdas cum impijs -Deus` animam meã, & cum
C viris ſanguinum vitam meam.
10 †In quorũ manibus iniquitates ſunt: dextera eorum
repleta eſt muneribus.
11 †Ego autem in innocentia mea ingreſſus ſum: redime
me, & miſerere mei.
12 †Pes me' ſtetit in directo: in eccleſijs benedicã te Dñe.

1 *Pſalmus David priuſquàm liniretur.* XXVI. HEB. 27.

A DOminus illuminatio mea & ſal' mea: quẽ timebo?
Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?
2 † Dum appropiant ſuper me nocentes, vt edant car-
nes meas:

Qui tribulant me inimici mei, ipſi infirmati ſunt &
ceciderunt.
3 † Si cóſiſtãt aduerſum me caſtra, nó timebit cor meũ.
B Si exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo.
4 † Vnam petij à Domino, hãc requiram, vt inhabitem
in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.
Vt videam 'voluntatem' Dñi, & viſitem templũ eius.
*voluptatē.L. 5 † Quoniam abſcondit me in tabernaculo ſuo: in die
malorum protexit me in abſcondito tabernaculi ſui.
6 † In petra exaltauit me: & nunc exaltauit caput meum
ſuper inimicos meos.
Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hoſtiam
vociferationis: cantabo & pſalmum dicam Domino.
7 † Exaudi Domine vocem meam, qua clamaui -ad te':
C miſerere mei, & exaudi me.
8 † Tibi dixit cor meũ, exquiſiuit -te' facies mea: faciem
tuam Domine requiram.
9 † Ne auertas faciẽ tuã à me: ne declines in ira à ſeruo tuo,
Adiutor meus eſto: ne derelinquas me, neq; deſpicias
me Deus ſalutaris meus.
10 † Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt
me: Dominus autem aſſumpſit me.
11 † Legem pone mihi Domine in via tua: & dirige me
D in ſemita recta propter inimicos meos.
12 † Ne tradideris me in animas tribulãtiũ me: qm̃ inſur
rexerunt in me teſtes iniqui: & mẽtita eſt iniquitas ſibi.
13 † Credo videre bona Domini in terra viuentium.
†Infr. 30. d. 25. 14 † Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor
tuum, & ſuſtine Dominum.

HEB. 28. 1 *Pſalmus huic Dauid.* XXVII.

AD te Domine clamabo, Deus meus ne ſileas à me:
nequando taceas à me, & aſſimilabor deſcenden-
tibus in lacum.
2 † Exaudi Dñe vocem deprecationis meæ dum oro ad
te, dum extollo manus meas ad templum ſanctũ tuum.
3 † Ne ſimul 'tradas' me cum peccatoribus, & cum ope
*trahas B. rantibus iniquitatem ne perdas me.
Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autẽ
in cordibus eorum.
4 Da illis ſecundùm opera eorum, & ſecundùm nequi
tiam adinuentionum ipſorum.
Secundùm opera manuum eorum tribue illis: redde
retributionem eorum ipſis.
5 † Quoniam non intellexerunt opera Dñi, & in opera
B manuum eius: deſtrues illos, & non ædificabis eos.
6 † Benedictus Dominus: quoniam exaudiuit vocem
deprecationis meæ.
7 † Dominus adiutor meus, & protector meus: -&' in
ipſo ſperauit cor meum, & adiutus ſum.
Et refloruit caro mea: & ex volũtate mea cófitebor ei.
8 † Dominus fortitudo plebis ſuæ: & protector ſalua-
*ſaluatis tionum Chriſti ſui eſt.
9 † Saluum fac populum tuum Dñe, & benedic hæredi-
tati tuæ: & rege eos, & extolle illos vſq; in æternum.

HEB. 29. 1 *Pſalmus Dauid in conſummatione tabernaculi.* XXVIII.

A AFferte Dño filij Dei: afferte Dño filios arietum.
2 † Afferte Dño gloriam & honorem, afferte Dño
gloriam nomini eius: adorate Dñm in atrio ſancto eius.
3 † Vox Domini ſuper aquas, Deus maieſtatis intonuit:
B Dominus ſuper aquas multas.
4 † Vox Domini in virtute: vox Dñi in magnificentia.
5 † Vox Domini confringentis cedros: & confringet
Dominus cedros Libani.
6 † Et comminuet eas tanquam vitulum Libani: & dile
ctus quemadmodùm filius vnicornium.
7 † Vox Domini intercidentis flammam ignis: † vox Do
8 mini concutientis deſertum, & commouebit Dominus
deſertum Cades.
9 † Vox Domini præparantis ceruos, & reuelabit con-
C denſa: & in templo eius omnes dicent gloriam.
10 † Dominus diluuium inhabitare facit: & ſedebit Do-
minus rex in æternum.
11 † Dominus virtutem populo ſuo dabit: Dominus be
nedicet populo ſuo in pace.

1 *Pſalmus cantici in dedicatione domus Dauid.* XXIX. HEB. 30.

A EXaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me: nec de
2 lectaſti inimicos meos ſuper me.
3 † Domine Deus meus clamaui ad te, & ſanaſti me.
4 † Domine eduxiſti ab inferno animam meam: ſalua-
ſti me à deſcendentibus in lacum.
5 † Pſallite Domino ſancti eius: & confitemini memo-
B riæ ſanctitatis eius.
6 † Quoniam ira in indignatione eius: & vita in volun-
tate eius.
Ad veſperũ demorabit͛ fletus: & ad matutinũ lætitia.
7 † Ego autem dixi in abundantia mea, Non mouebor
in æternum.
8 † Dñe, in volũtate tua præſtitiſti decori meo virtutem.
C Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſuũ cõturbatus.
9 † Ad te Dñe clamabo, & ad Deum meum deprecabor.
10 † Quæ vtilitas in ſanguine meo dum deſcendo in cor-
ruptionem?
Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annuntiabit
veritatem tuam?
11 † Audiuit Dominus, & miſertus eſt mei: Dominus fa-
ctus eſt adiutor meus.
12 † Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi: *có
cidiſti' ſaccum meum, & circundediſti me lætitia. *conſcidiſti.
13 † Vt cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domi
ne Deus meus in æternum confitebor tibi.

1 *In finem, Pſalmus Dauid pro extaſi.* XXX. HEB. 31.*

2 A INte Domine ſperaui, non confundar in æternum: in Inf. 70. a. 1.
3 iuſtitia tua libera me.
† Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me.
Eſto mihi in Deum protectorem, & in domum refu-
gij, vt ſaluum me facias.
4 † Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu:
& propter nomen tuum deduces me, & enutries me.
5 † Educes me de laqueo hoc quem abſconderunt mihi:
quoniam tu es protector meus.
6 † ‖In manus tuas commendo ſpiritum meum: rede- ‖Lu. 23. f. 46
miſti me Domine Deus veritatis.
7 † Odiſti obſeruantes vanitates ſuperuacuè.
8 Ego autem in Domino ſperaui: † exultabo & lætabor
B in miſericordia tua.
Quoniam reſpexiſti humilitatem meam: ſaluaſti de
neceſſitatibus animam meam.
9 † Nec concluſiſti me in manibus inimici: ſtatuiſti in
loco ſpatioſo pedes meos.
10 † Miſerere mei Domine quoniam tribulor: conturba
tus eſt in ira oculus meus, anima mea, & venter meus.
11 † Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in
gemitibus.
Infirmata eſt in paupertate virtus mea, & oſſa mea
conturbata ſunt.
12 † Super omnes inimicos meos factus ſum opprobriũ
*vicinis meis valde, & timor notis meis. *& v.
13 Qui videbant me foras fugerunt à me: † obliuioni da-
C tus ſum tanquam mortuus à corde.
14 Factus ſum tanquam vas perditum: † quoniam audi-
ui vituperationẽ multorum commorantiũ in circuitu.
In eo dum conuenirent ſimul aduerſum me, accipe-
re animam meam conſiliati ſunt.
15 † Ego autem in te ſperaui Domine: dixi, Deus meus
16 es tu, † in manibus tuis ſortes meæ.
Eripe me de manu inimicorum meorum, & à per-
ſequentibus me.
17 † Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum, ſaluum me
fac in miſericordia tua.
18 † Domine non confundar, quoniam inuocaui te.
19 Erubeſcant impij, & deducantur in infernum: † mu-
ta fiant labia doloſa.

Quæ loquuntur aduerſus iuſtum iniquitatem in ſu-
perbia & in abuſione?
20 † Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine,
quam abſcondiſti timentibus te?
D Perfeciſti eis qui ſperāt in te, in cōſpectu filiorū hoīm.
21 † Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ à contur-
batione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione
linguarum.
22 † Benedictus Dominus: quoniam mirificauit miſeri-
cordiam ſuam mihi in ciuiate munita.
23 † Ego autē dixi in exceſſu mentis meæ, Proiectus ſum
à facie oculorum tuorum.
Ideo exaudiſti vocē orōnis meæ, dum clamarem ad te.
24 † Diligite Dominum omnes ſancti eius: quoniam ve-
ritatem requiret Dominus, & retribuet abundanter fa-
cientibus ſuperbiam.
Sup. 26.d.14. 25 † Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, omnes
qui ſperatis in Domino.

HEB. 32. 1 *Ipſi Dauid intellectus.* XXXI.

Rom. 4.a.7. A BEati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum
tecta ſunt peccata.
2 † Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum, nec
eſt in ſpiritu eius dolus.
3 † Quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea, dum cla-
marem tota die.
4 † Quōniam die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua:
conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina.
5 † Delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam
B meam non abſcondi.
Iſa. 65.d.24. Dixi, Confitebor aduerſum me iniuſtitiā meam Do-
mino: & tu remiſiſti impietatem peccati mei.
6 † Pro hac orabit ad te oīs ſanctus in tēpore oportuno.
Veruntamen in diluuio aquarum multarum ad eum
non approximabunt.
7 † Tu es refugium meum à tribulatione quæ circunde-
C dit me: exultatio mea, erue me à circundantibus me.
8 † Intellectum tibi dabo, & inſtruam te in via hac qua
gradiêris, firmabo ſuper te oculos meos.
9 † Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt
D intellectus.
In camo & fræno maxillas eorū conſtringe, qui non
approximant ad te.
10 † Multa flagella peccatoris: ſperantem autem in Do-
mino miſericordia circundabit.
11 † Lætamini in Domino & exultate iuſti, & gloriami-
ni omnes recti corde.

HEB. 33. 1 *In finem, Pſalmus Dauid.* XXXII.

A EXultate iuſti in Domino: rectos decet collaudatio.
2 † Confitemini Domino in cithara: in pſalterio de-
cem chordarum pſallite illi.
3 † Cantate ei canticum nouum: bene pſallite ei in
vociferatione.
4 † Quia rectum eſt verbum Domini, & omnia ope-
ra eius in fide.
5 † Diligit miſericordiā & iudicium: miſericordia Do-
mini plena eſt terra.
6 † Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius
B omnis virtus eorum.
7 † Congregans ſicut in vtre aquas maris: ponens in
theſauris abyſſos.
8 † Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem com-
Gen. 1.a.3. Iudit. 16.c.17. mouean tur omnes inhabitantes orbem.
9 † Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit
& creata ſunt.
10 † Dominus diſſipat conſilia gentium: reprobat autē
cogitationes populorū, & reprobat conſilia principum.
11 † Conſilium autem Domini in æternum manet: co-
C gitationes cordis eius in generatione & generationem.
12 † Beata gens cuius eſt Dominus, Deus eius: populus
quem elegit in hæreditatem ſibi.
13 † De cælo reſpexit Dñs: vidit omnes filios hominum.
14 † De præparato habitaculo ſuo reſpexit ſuper omnes
qui habitant terram.
15 † Qui finxit ſigillatim corda eorum: qui intelligit
omnia opera eorum.
16 † Non ſaluatur rex per multam virtutem: & gigas nō
D ſaluabitur in multitudine virtutis ſuæ.
17 † Fallax equus ad ſalutem: in abundantia autem vir-
tutis ſuę non ſaluabitur.
18 † Ecce oculi Domini ſuper metuentes eum, & in eis
qui ſperant ſuper miſericordia eius.
19 † Vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame.
20 † Anima noſtra ſuſtinet Dominum, quoniam adiu-
tor & protector noſter eſt.
21 † Quia in eo lætabitur cor noſtrum: & in nomine ſan
cto eius ſperauimus.
22 † Fiat miſericordia tua Domine ſuper nos, quemad-
modùm ſperauimus in te.

1 *Dauid cùm immutauit vultum ſuum coram Abimelech, & dimiſit eum & abijt.* 1. Reg. 21.d. XXXIII. HEB. 34.

A BEnedicam Dominū in omni tempore: ſemper laus
2 eius in ore meo.
3 † In Domino laudabitur anima mea: audiant man-
ſueti, & lætentur.
4 † Magnificate Dominum mecum: & exaltemus no-
men eius in idipſum.
5 † Exquiſiui Dominum, & exaudiuit me: & ex omni-
bus tribulationibus meis eripuit me.
6 † Accedite ad eum, & illuminamini: & facies veſtræ
non confundentur.
7 † Iſte pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum:
B & de omnibus tribulationibus eius ſaluauit eum.
8 † Immittet angelus Domini in circuitu timentium Mat. 18.b.10.
eum: & eripiet eos.
9 † Guſtate, & videte quoniam ſuauis eſt Dominus: bea
tus vir qui ſperat in eo.
10 † Timete Dominum omnes ſancti eius: quoniam non
eſt inopia timentibus eum.
11 † Diuites eguerunt & eſurierunt: inquirentes autem Luc. 1.e.53.
C Dominum non minuentur omni bono.
12 † Venite filij, audite me: timorē Domini docebo vos.
13 † Quis eſt hō qui vult vitā, diligit dies videre bonos? 1. Pe. 3.b.17.
14 † Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne lo-
quantur dolum.
15 † Diuerte à malo, & fac bonum: inquire pacem, &
perſequere eam.
16 † Oculi Domini ſuper iuſtos: & aures eius in pre- Eccl. 15.d.21. Heb. 4.c.13.
ces eorum.
17 † Vultus autem Domini ſuper facientes mala, vt per-
dat de terra memoriam eorum.
18 † Clamauerunt iuſti, & Dominus exaudiuit eos: & ex
D omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.
19 † Iuxta eſt Dominus ijs qui tribulato ſunt corde: &
humiles ſpiritu ſaluabit.
20 † Multæ tribulationes iuſtorum: & de omnibus his
liberabit eos Dominus.
21 † Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum: vnum ex his
non conteretur.
22 † Mors peccatorum peſſima, & qui oderunt iuſtum
delinquent.
23 † Redimet Dominus animas ſeruorum ſuorum: &
non delinquent omnes qui ſperant in eo.

1 *Pſalmus huic Dauid.* XXXIIII. HEB. 35.

A IVdica Dñe nocentes me: expugna impugnantes me.
2 † Apprehende arma & ſcutum: & exurge in adiu-
torium mihi.
3 † Effunde frameam, & conclude aduerſus eos qui per-
ſequuntur me: dic animæ meæ, Salus tua ego ſum.
4 † Cōfundantur & reuereantur quærētes aīam meam. Iſa. 59.d.13. & 65.d.3.
Auertantur retrorſum, & confundantur cogitantes
mihi mala.

† Fiant

5 †Fiant tanquam puluis ante faciem venti: & angelus
Domini coarctans eos.
6 †Fiat via illorum tenebræ & lubricum: & angelus
B Domini perſequens eos.
7 †Quoniam gratis abſconderunt mihi interitū laquei
ſui: ſuperuacuè exprobrauerunt animam meam.
8 †Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quā ab-
ſcondit apprehendat eum: & in laqueū cadat in ipſum.
9 †Anima autem mea exultabit in Domino: & delectabitur ſuper ſalutari ſuo.
10 †Omnia oſſa mea dicent, Domine quis ſimilis tibi?
Eripiens inopem de manu fortiorum eius: egenum
& pauperem à diripientibus eum.
11 †Surgentes teſtes iniqui, quæ ignorabam interro-
gabant me.
12 †Retribuebant mihi mala pro bonis: ſterilitatem a-
nimæ meæ.
13 †Ego autē cùm mihi moleſti eſſent, induebar cilicio.
C Humiliabam in ieiunio animā meam: & oratio mea
in ſinu meo conuertetur.
14 †Quaſi proximum, *quaſi fratrem noſtrum, ſic com-
placebam: quaſi lugens & contriſtatus, ſic humiliabar.
15 †Et aduerſum me lætati ſunt, & conuenerunt, con-
gregata ſunt ſuper me flagella, & ignoraui.
16 †Diſſipati ſunt, nec compuncti, tentauerunt me, ſub-
ſannauerunt me ſubſannatione: frenduerutt ſuper me
dentibus ſuis.
17 †Domine quando reſpicies? reſtitue animam meam
à malignitate eorum, à leonibus vnicam meam.
18 †Cunfitebot tibi in eccleſia magna, in populo gra-
ui laudabo te.
19 †Non ſupergaudeant mihi qui aduerſantur mihi ini-
què, ‖qui oderunt me gratis & annuunt oculis. ‖Ioh.15.d.25
20 †Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur: & in
iracundia terræ loquentes dolos cogitabant.
21 †Et dilatauerunt ſuper me os ſuum: dixerunt, Euge,
euge viderunt oculi noſtri.
22 †Vidiſti Domine, ne ſileas: Domine ne diſcedas à me.
23 †Exurge & intende iudicio meo: Deus meus: & Do-
D minus meus in cauſam meam.
24 †Iudica me ſecundùm iuſtitiam tuam Domine Deus
meus, & non ſupergaudeant mihi.
25 †Non dicant in cordibus ſuis, Euge, euge, animæ no-
ſtræ: nec dicant, *Deuorabimus eum. *Deuorauimus 3.
26 †Erubeſcant & reuereantur ſimul qui gratulantur
malis meis,
Induantur confuſione & reuerentia, qui *maligna lo- *magna 2.
quuntur ſuper me.
27 †Exultent & lætentur qui volunt iuſtitiam meam:
& dicant ſemper,
Magnificetur Dominus, qui volunt pacē ſerui eius.
28 †Et lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam, tota die
laudem tuam.

HEB. 36. 1 *In finem, ſermo Domini ipſi Dauid.* XXXV.

A Dixit iniuſtus vt delinquat in ſemetipſo, non eſt ti-
2 mor Dei ante oculos eius.
3 †Quoniam doloſè egit in conſpectu eius: vt inuenia- ‖Sap. 13.a.3
tur iniquitas eius ad odium.
4 †Verba oris eius iniquitas & dolus: noluit intellige-
re vt bene ageret.
5 †Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo: aſtitit om-
ni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit.
6 †Domine in cælo miſericordia tua: & veritas tua vſ-
que ad nubes.
7 †Iuſtitia tua ſicut mōtes Dei: iudicia tua abyſſus multa.
8 Homines & iumenta ſaluabis Domine: †(quemad-
B modùm multiplicaſti miſericordiam tuam Deus.)
Filij autem hoīum in tegmine alarū tuarum ſperabūt.
9 †Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente
voluptatis, tuæ potabis eos.
10 †Quoniam apud te eſt fons vitæ: & in lumine tuo
videbimus lumen.
11 †Prætende miſericordiam tuam ſcientibus te, & iu-
ſtitiam tuam his qui recto ſunt corde.
12 †Non veniat mihi pes ſuperbiæ: & manus peccato-
ris non moueat me.
13 †Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulſi
ſunt, nec potuerunt ſtare.

1 *Pſalmus ipſi Dauid.* XXXVI. HEB. 37.

A Noli æmulari in malignantibus, neq; zelaueris fa-
cientes iniquitatem.
2 †Quoniam tanquam fœnum velociter areſcent: &
quemadmodùm olera herbarum citò decident.
3 †Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita ter-
ram, & paſcēris in diuitijs eius.
4 †Delectare in Dño, & dabit tibi petitiones cordis tui.
5 †Reuela Dño viam tuam, & ſpera in eo: & ipſe faciet.
6 †Et educet quaſi lumen iuſtitiam tuam: & iudicium
7 tuum tanquam meridiem: †ſubditus eſto Domino, &
ora eum.
Noli æmulari in eo qui proſperatur in via ſua, in homi-
ne faciente iniuſtitias.
8 †Deſine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari
vt maligneris.
9 †Quoniam qui malignantur, exterminabuntur: ſuſti
nentes autem Dominum ipſi hæreditabunt terram.
10 †Et adhuc puſillum, & non erit peccator: & quæres
locum eius, & non inuenies.
11 †‖Manſueti autem hæreditabunt terram, & delecta- ‖Mat.5.a.4.
B buntur in multitudine pacis.
12 †Obſeruabit peccator iuſtum: & ſtridebit ſuper eum
dentibus ſuis.
13 †Dominus autem irridebit eum: quoniam proſpicit
quòd veniet dies eius.
14 †Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt
arcum ſuum.
Vt *decipiant pauperem & inopem, vt trucident *deijciant 2.
rectos corde.
15 †Gladius eorum intret in corda ipſorum: & arcus eo
rum confringatur.
16 †Melius eſt modicum iuſto, ſuper diuitias peccato-
rum multas.
17 †Quoniam brachia peccatorum conterentur: confir
mat autem iuſtos Dominus.
18 †Nouit Dominus dies immaculatorum: & hæreditas
eorum in æternum erit.
19 †Non confundentur in tempore malo, & in diebus fa
20 mis ſaturabuntur: †quia peccatores peribunt.
C Inimici verò Domini mox vt honorificati fuerint &
exaltati: deficientes quemadmodùm fumus deficient.
21 †Mutuabitur peccator, & non ſoluet: iuſtus autem *Mutuatur
miſeretur & tribuet.
22 †Q nia benedicentes ei hæreditabunt terram: maledi
centes autem ei diſperibunt.
23 †Apud Dominum greſſus hominis *dirigetur, & *dirigentur 2.
viam eius volet.
24 †Cùm ceciderit, non collidetur: quia Dominus ſup-
ponit manum ſuam.
25 †‖Iunior fui, etenim ſenui: & non vidi iuſtum dereli- ‖Ecc.2.b.11.
ctum, nec ſemen eius quærens panem.
26 †Tota die miſeretur & commodat: & ſemen illius in
benedictione erit.
27 †Declina à malo, & fac bonum, & inhabita in ſe-
culum ſeculi.
28 †Quia Dominus amat iudicium: & non derelinquet
ſanctos ſuos: in æternum conſeruabuntur.
Iniuſti punientur: & ſemen impiorum peribit.
29 †Iuſti autem hæreditabunt terram: & inhabitabunt
D in ſeculum ſeculi ſuper eam.
30 †‖Os iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius lo- ‖Pro. 31.d.26
quetur iudicium.
31 †Lex Dei eius in corde ipſius: & non ſupplantabun- Iſa. 51.c.7.
tur greſſus eius.
32 †Cōſiderat peccator iuſtū: & quærit mortificare eum.

33 Dominus autem non derelinquet eum in manibus
eius: nec damnabit eum cùm iudicabitur illi.
34 Expecta Dominum, & cuſtodi viam eius: & exalta-
bit te, vt hæreditate capias terram: cùm perierint pecca-
tores videbis.
35 Vidi impium ſuperexaltatum, & eleuatum ſicut ce-
dros Libani.
-14. 36 Et tranſiui, & ecce non erat: & quæſiui eum, & non
eſt inuentus locus eius.
37 Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam
ſunt reliquiæ homini pacifico.
38 Iniuſti autem diſperibunt ſimul: reliquiæ impiorum
interibunt.
39 Salus autem iuſtorum à Domino: & protector eorũ
in tempore tribulationis.
40 Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet
eos à peccatoribus, & ſaluabit eos: q̃a ſperauerunt in eo.

HEB. 38. 1 *Pſalmus Dauid in rememoratione diei ſabbathi.*

X X X V I I.

Pſal.6.a.1. 2 A DOmine, ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua
corripias me.
3 Quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi: & confirma-
ſti ſuper me manum tuam.
4 Non eſt ſanitas in carne mea à facie iræ tuæ: non eſt
pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum.
5 Q̃m iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum:
-9. & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.
6 Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ, à facie
inſipientiæ meæ.
7 Miſer factus ſum & curuatus ſum vſque in finem: to-
ta die contriſtatus ingrediebar.
8 Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, &
B non eſt ſanitas in carne mea.
9 Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis: rugiebam à
gemitu cordis mei.
10 Domine, ante te omne deſiderium meum: & gemi-
tus meus à te non eſt abſconditus.
* in me. 11 Cor meum conturbatum eſt *, dereliquit me virtus
mea: & lumẽ oculorum meorũ, & ipſum non eſt mecũ.
12 Amici mei, & proximi mei aduerſum me appropin-
C quauerunt & ſteterunt.
13 Et qui iuxta me erant, de longè ſteterunt: & vim fa-
ciebant qui quærebant animam meam.
Et qui inquirebant mala mihi locuti ſunt vanitates, et
dolos tota die meditabantur.
14 Ego autem tanquam ſurdus non audiebam: & ſicut
mutus non aperiens os ſuum.
15 Et factus ſum ſicut homo nõ audiens, & non habẽs
in ore ſuo redargutiones.
16 Quoniam in te Domine ſperaui, tu exaudies me Do
mine Deus meus.
17 Quia dixi, Nequando ſupergaudeant mihi inimici
mei: & dum commouentur pedes mei, ſuper me magna
locuti ſunt.
18 Quoniã ego in flagella paratus ſum, & dolor meus
D in conſpectu meo ſemper.
19 Quoniam iniquitatem meam annuntiabo: & cogi-
tabo pro peccato meo.
20 Inimici aũt mei viuunt, & confirmati ſunt ſup me:
& multiplicati ſunt qui oderunt me iniquè.
21 Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi,
quoniam ſequebar bonitatem.
22 Ne derelinquas me Domine Deus meus: ne diſceſ-
ſeris à me.
-4. 23 Intende in adiutorium meum Domine Deus ſa-
lutis meæ.

1 *In finem pro Idithun, canticum Dauid.*

HEB. 39. X X X V I I I.

2 A DIxi, Cuſtodiam vias meas: vt non delinquam in lin
gua mea.
Poſui ori meo cuſtodiam, cùm conſiſteret peccator
aduerſum me.
3 Obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis: & do-
lor meus renouatus eſt.
4 Cõcaluit cor meum intra me: & in meditatione mea
exardeſcet ignis.
5 Locutus ſum in lingua mea, Notum fac mihi Domi-
ne finem meum.
Et numerum dierum meorum quis eſt: vt ſciam quid
deſit mihi.
6 Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos, & ſubſtantia
B mea tanquam nihilum ante te.
7 Veruntamen vniuerſa vanitas: omnis homo viuens.
Veruntamẽ in imagine pertrãſit homo: ſed & fruſtra
conturbatur. Theſaurizat: & ignorat cui cõgregabit ea.
8 Et nunc quæ eſt expectatio mea? nonne Dominus?
& ſubſtantia mea apud te eſt.
9 Ab omnib' iniquitatibus meis erue me: opprobriũ
inſipienti dediſti me.
10 Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu feci
11 ſti: amoue à me plagas tuas.
12 A fortitudine manus tuæ ego defeci: in increpationi
bus propter iniquitatem, corripuiſti hominem.
Et tabeſcere feciſti ſicut araneam animam eius: verun
tamen vanè conturbatur omnis homo.
13 Exaudi orationem meam Domine, & deprecationẽ
meam: auribus percipe, lachrymas meas.
Ne ſileas: quoniam aduena ego ſum apud te, & pere-
grinus, ſicut omnes patres mei.
14 Remitte mihi, vt refrigerer prius quàm abeam, &
amplius non ero.

1 *In finem, Pſalmus ipſi Dauid.* X X X I X. HEB. 40.

2 A EXpectans expectaui Dominum, & intendit mihi.
Et exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu mi-
3 ſeriæ, & de luto fæcis.
Et ſtatuit ſup petrã pedes meos, & direxit greſſus meos.
4 Et immiſit in os meum canticum nouum, carmen
Deo noſtro.
Videbunt multi, & timebunt: & ſperabunt in Dño.
5 Beatus vir, cuius eſt nomẽ Domini ſpes eius: & non
reſpexit in vanitates & inſanias falſas.
6 Multa feciſti tu Domine Deus meus mirabilia tua:
B & cogitationibus tuis non eſt qui ſimilis ſit tibi.
Annuntiaui & locutus ſum: multiplicati ſunt ſuper
numerum.
7 Sacrificium & oblationem noluiſti: aures autem per
feciſti mihi.
8 Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti: tunc di Heb.10.b.5.
xi, Ecce venio.
9 In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem volunta
tem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio
cordis mei.
10 Annuntiaui iuſtitiam tuam in eccleſia magna, ecce
labia mea non prohibebo, Domine tu ſciſti.
11 Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo, veritatẽ
C tuam & ſalutare tuum dixi.
Non abſcondi miſericordiam tuam & veritatem tuã
à concilio multo.
12 Tu aũt Dñe ne longè facias miſerationes tuas à me:
miſericordia tua & veritas tua ſemper ſuſceperunt me.
13 Quoniam circundederunt me mala quorum nõ eſt
numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non
potui vt viderem.
Multiplicatæ ſunt ſup capillos capitis mei: & cor meũ
dereliquit me.
14 Complaceat tibi Domine vt eruas me: Domine, ad
adiuuandum me reſpice.
15 Confundantur & reuereantur ſimul, qui quærunt Inf.69.a.1. Sup.34.a.4. Inf.69.a.3.
animam meam vt auferant eam.
Conuertantur retrorſum & reuereantur, qui volunt
mihi mala.
16 Ferant confeſtim confuſionem ſuam, qui dicunt mi
hi, Euge, euge.

17 † Exultent & lætentur ſuper te omnes quærentes te:
& dicant ſemper, Magnificetur Dominus, qui diligunt
ſalutare tuum.
18 † Ego aũt mẽdicus ſum & paup: Dñs ſolicitus eſt mei.
Adiutos meus & protector meus tu es: Deus meus ne
tardaueris.

1 *In finem, pſalmus ipſi Dauid.* XL.

HEB. 41 A Beatus vir qui intelligit ſuper egenum & pauperem:
2 in die mala liberabit eum Dominus.
3 † Dñs conſeruet eũ, & viuificet eũ, & beatũ faciet eũ in
terra: & non tradat eũ in animam inimicorum eius.
4 † Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius:
vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius.
5 † Ego dixi, Domine miſerere mei: ſana animam meam,
quia peccaui tibi.
6 † Inimici mei dixerunt mala mihi, Quando morietur,
B & peribit nomen eius?
7 † Et ſi ingrediebatur vt videret, vana loquebatur, cor
eius congregauit iniquitatem ſibi. Egrediebatur foras,
8 & loquebatur: † in idipſum
Aduerſum me ſuſurrabant omnes inimici mei: aduer
ſum me cogitabant mala mihi.
9 † Verbum iniquum conſtituerunt aduerſum me, Nun
Ioh. 13. b. 18 / Act. 1. c. 16. quid qui dormit non adijciet vt reſurgat?
10 † Etenim homo pacis meæ in quo ſperaui; qui edebat
panes meos: magnificauit ſuper me ſupplantationem.
11 † Tu autem Domine miſerere mei, & reſuſcita me: &
C & retribuam eis.
12 † In hoc cognoui quoniam voluiſti me: quoniam non
gaudebit inimicus meus ſuper me.
13 † Me autem propter innocentiam ſuſcepiſti: & confir
maſti me in conſpectu tuo in æternum.
14 † Benedictus Dominus Deus Iſraël à ſeculo, & vſque
in ſeculum: fiat, fiat.

HEB. 42. 1 *In finem, intellectus filijs Core.* XLI.

2 Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aqua-
*fontem S. A rum: ita deſiderat anima mea ad te Deus.
3 † Sitiuit anima mea ad Deum *fontem* viuum: quando
veniam & apparebo ante faciem Dei?
4 † Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte: dum
dicitur mihi quotidie, Vbi eſt Deus tuus?
5 † Hæc recordatus ſum, & effudi in me animam meam,
B quõ tranſibo in locũ tabernaculi admirabilis, vſq; ad do
mũ Dei, In voce exultationis et cõfeſſionis, ſon* epulãtis.
Inf. 41. c. 12. / Inf. 42. b. 5. 6 † Quare triſtis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi ſalutare
7 vultus mei, † & Deus meus.
Ad meipſum anima mea cõturbata eſt, propterea me
mor ero tui de terra Iordanis, & Hermonijm, à mon-
te modico.
8 † Abyſſus abyſſum inuocat in voce cataractarum tuarũ.
Omnia excelſa tua & fluctus tui ſuper me tranſierũt.
9 † In die mandauit Dominus miſericordiam ſuam, & no
C cte canticum eius,
10 Apud me oratio Deo vitæ meæ: † dicam Deo ſuſceptor
meus es.
Quare oblitus es mei? & quare contriſtatus incedo,
dum affligit me inimicus?
11 † Dum confringuntur oſſa mea, exprobrauerunt mi-
hi qui tribulant me inimici mei:
Dum dicunt mihi p ſingulos dies, Vbi eſt Deus tuus?
Sup. b. 6 / Inf. 42. b. 5. 12 † Quare triſtis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: ſalutare
vultus mei, & Deus meus.

HEB. 43. *Pſalmus Dauid.* XLII.

1 Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meã de gente non
A ſancta, ab homine iniquo & doloſo erue me.
2 Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repuliſti? &
quare triſtis incedo, dum affligit me inimicus?
3 † Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipſa me dedu-
xerunt, & adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in
tabernacula tua.
4 † Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuẽ-
B tutem meam.
5 Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus: † quare tri Sup. 41. b. 6. / c. 12.
ſtis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi ſalutare
vultus mei, & Deus meus.

1 *In finem pro filijs Core ad intellectum.* XLIII. HEB. 44.

2 Deus auribus noſtris audiuimus: patres noſtri annũ
A tiauerunt nobis
Opus quod operatus es in diebus eorum, & in die-
bus antiquis.
3 † Manus tua gẽtes diſperdidit & plantaſti eos: afflixiſti
populos, & expuliſti eos.
4 † Nec enim in gladio ſuo poſſederũt terram, & brachiũ
eorum non ſaluauit eos,
Sed dextera tua, & brachium tuũ, & illuminatio vul-
tus tui: quoniam complacuiſti in eis.
5 † Tu es ipſe rex meus & Deus meus: qui mandas ſalu-
tes Iacob.
6 † In te inimicos noſtros ventilabimus cornu, & in no-
mine tuo ſpememus inſurgentes *in nobis. * in nos 4.
7 † Non enim in arcu meo ſperabo: & gladius meus non
B ſaluabit me: Oſe. 14. c. 19. / 1. Re. 17. e. 39 / f. 41. / 2. Re. 5. d. 14.
8 † Saluaſti enim nos de affligentibus nos: & odientes
nos, confudiſti.
9 † In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confite
bimur in ſeculum.
10 † Nunc autem repuliſti & confudiſti nos: & non egre
dieris Deus *in virtutibus noſtris.
11 † Auertiſti nos retrorſum poſt inimicos noſtros: &
12 qui oderunt nos, diripiebant ſibi. † Dediſti nos tanquã
oues eſcarum, & in Gentibus diſperſiſti nos.
13 † Vendidiſti populum tuum ſine pretio: & non fuit
multitudo in commutationibus eorum.
14 † Poſuiſti nos opprobrium vicinis noſtris, ſubſanna-
C tionem & deriſum his qui ſunt in circuitu noſtro.
15 † Poſuiſti nos in ſimilitudinem Gentibus: commotio
nem capitis in populis.
16 † Tota die verecundia mea contra me eſt, & confuſio
faciei meæ cooperuit me.
17 † A voce exprobrantis & obloquentis, à facie inimici
& perſequentis.
18 † Hæc omnia venerunt ſuper nos, nec obliti ſumus te:
& iniquè non egimus in teſtamento tuo.
19 † Et non receſſit retrò cor noſtrum: & declinaſti ſemi-
tas noſtras à via tua.
20 † Quoniam humiliaſti nos in loco afflictionis, & coo
peruit nos vmbra mortis.
21 † Si obliti ſumus nomen Dei noſtri, & ſi expandimus
D manus noſtras ad Deum alienum?
22 † Nonne Deus requiret iſta? ipſe enim nouit abſcon-
dita cordis.
23 † Quoniam propter te mortificamur tota die: æſtima Rom. 8. g. 36.
ti ſumus ſicut oues occiſionis.
Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repel
las in finem.
24 † Quare faciem tuam auertis, obliuiſceris inopiæ no-
ſtræ & tribulationis noſtræ?
25 † Quoniam humiliata eſt in puluere anima noſtra: cõ
glutinatus eſt in terra venter noſter.
26 † Exurge Domine, adiuua nos: & redime nos prop
nomen tuum.

1 *In finem, pro ijs qui commutabuntur, filijs Core ad intelle-*
ctum, canticum pro dilecto. XLIIII. HEB. 45.

2 Eructauit cor meum verbum bonum: dico ego ope-
A ra mea regi.
Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.
3 † Speciosus forma præ filijs hominũ, diffuſa eſt grati
in labijs tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.

4 †Accingere gladio tuo ſup ſemur tuom, potétiſſimè.
5 Specie tua & pulchritudine tua † intende, proſperè
procede,& regna,
B Propter veritatem & manſuetudinem, & ioſtitiam:
& deducet te mirabiliter dextera tua.
6 †Sagittæ tuæ acutæ (populi ſub te) cadent in corde ini
micorum regis.
Heb.1.c.8. 7 †‖Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi: virga directionis
virga regni tui.
8 †Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea
vnxit te Deus Deus tu⁹ oleo lætitiæ præ cõſortibus tuis.
9 †Myrrha & gutta & caſia à veſtimentis tuis,à domib⁹
eburneis,ex qb⁹ delectauerũt te filię regũ in honore tuo.
1. 10 †Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deurato,circun
C data varietate.
11 †Audi filia,& vide,& inclina aurem tuam: & obliui-
ſcere populum tuum,& domum patris tui.
12 †Et concupiſcet rex decorem tuum:quoniam ipſe eſt
Dominus Deus tuus,& adorabunt eum.
13 †Et filiæ Tyri in muneribus vultum tuum depreca-
buntur,-omnes`diuites plebis.
..-4. 14 †Omnis gloria eius filiæ regis abintus,in fimbrijs au-
15 reis†circumamicta varietatibus.
D Adducentur regi virgines poſt eam: proximæ eius af-
ferentur tibi.
16 †Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in
templum regis.
17 †Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij: conſtitues eos
principes ſuper omnem terram.
*Memor ero 8. *Domine 14 18 †*Memores erunt `nominis tui`*in omni generatione
& generationem.
Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, &
in ſeculum ſeculi.

HS2.46. 1 *In finem, filijs Core pro arcanis Pſalmus.* XLV.

2 DEus noſter refugium & virtus: adiutor in tribula-
A tionibus quæ inuenerunt nos nimis.
3 Propterea non timebimus dum turbabitur terra, &
transferentur montes in cor maris.
4 †Sonuerunt & turbatæ ſunt aquæ eorum:`conturba-
ti ſunt montes in fortitudine eius.
5 †Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei:ſanctifica-
uit tabernaculum ſuum Altiſſimus.
6 †Deus in medio eius, non commouebitur: adiuuabit
B eam Deus manè diluculo.
7 Conturbatæ ſunt gentes, & inclinata ſunt regna: de-
dit vocem ſuam,mota eſt terra.
8 †Dñs virtutum nobiſcũ: ſuſceptor noſter Deus Iacob.
9 †Venite,& videte opera Domini,quę poſuit prodigia
10 ſuper terram: †auferens bella vſque ad finem terræ.
C Arcum conteret, & confringet arma, & ſcuta com-
buret igni.
11 †Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus: exaltabor
in gentibus,& exaltabor in terra.
12 †Dñs virtutum nobiſcũ: ſuſceptor noſter Deus Iacob.

HEB.47. 1 *In finem, pro filijs Core Pſalmus.* XLVI.

2 OMnes gentes plaudite manibus: iubilate Deo in vo
A ce exultationis,
3 †Quoniam Dominus excelſus, terribilis,Rex magnus
ſuper omnem terram.
4 †Subiecit populos nobis:& gẽtes ſub pedibus noſtris.
*quem*13. 5 †Elegit nobis hęreditatem ſuam,ſpeciem Iacob`quam`
dilexit.
2.Reg.7.c 6 †‖Aſcendit Deus in iubilo,& Dominus in voce tubæ.
7 †Pſallite Deo noſtro, pſallite: pſallite Regi noſtro,
B pſallite.
8 †Quoniam Rex omnis terræ Deus: pſallite ſapienter.
*Regnauit 5 9 †*Regnabit`Deus ſuper gentes: Deus ſedet ſuper ſe-
dem ſanctam ſuam.
10 †Principes populorum congregati ſunt cum Deo
Abraham: quoniam dij fortes terræ, vehementer ele-
uati ſunt.

1 *Pſalmus cantici filijs Core ſecunda ſabbathi.* XLVII. HS2.48

2 MAgnus Dominus & laudabilis nimis: in ciuitate
A Dei noſtri,in monte ſancto eius.
3 †Fundatur exultatione vniuerſæ terræ mons Sion,la-
tera Aquilonis,ciuitas Regis magni.
4 †Deus in domibus eius cognoſcetur,cùm ſuſcipiet eã.
5 †Quoniam ecce reges-terræ`congregati ſunt. conue- -.13.
nerunt in vnum.
6 †Ipſi videntes ſic admirati ſunt,conturbati ſunt, cõmo
7 ti ſunt: †tremor apphendit eos. Ibi dolores vt parturiẽtis:
8 †In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis.
9 †Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Dñi virtu-
B tũ,in ciuitate Dei noſtri: Deus fundauit eã in æternum.
10 †Suſcepim⁹ De⁹ miſericordiã tuã in medio tẽpli tui.
11 †Secũdùm nomen tuum Deus, ſic & laus tua in fines
terræ: iuſtitia plena eſt dextera tua.
12 †Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Iudæ, propter
iudicia tua Domine.
13 †Circundate Sion,& complectimini eam: narrate in
turribus eius.
14 †Ponite corda veſtra in virtute eius: & diſtribuite do-
mos eius,vt enarretis in progenie altera.
15 †Quoniam hic eſt Deus, Deus noſter. in æternum &
in ſeculum ſeculi: ipſe reget nos in ſecula.

1 *In finem, filijs Core Pſalmus.* XLVIII. HS2.49.

2 AVdite hæc omnes gentes: auribus percipite omnes
A qui habitatis orbem.
3 †Quiq; terrigenæ & filij hominum: -ſimul`in vnum -.3.
diues & pauper.
4 †Os meum loquetur ſapientiam: & meditatio cordis
mei prudentiam.
5 †‖Inclinabo in parabolam aurem meam, aperiam in Inf.77.a.2. Mat.13.e.35.
pſalterio propoſitionem meam.
6 †Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei cir-
cundabit me.
7 †Qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine di-
uitiarum ſuarum gloriantur.
8 †Frater non redimit,redimet homo? *non dabit Deo *& 4.
B placationem ſuam.
9 †Et pretium redemptionis animæ ſuæ: & laborabit in
10 æternum,†& viuet adhuc in finem.
11 †Non videbit interitum, †cùm viderit ſapientes mo-
rientes:ſimul inſipiens & ſtultus peribunt.
12 Et relinquent alienis diuitias ſuas: † & ſepulchra eo-
rum domus illorum in æternum.
Tabernacula eorum in progenie & progenie, vocaue
runt nomina ſua in terris ſuis.
13 †-Et`homo cùm in honore eſſet,nõ intellexit:compa -.21.
C ratus eſt iumentis inſipiẽtibus, & ſimilis factus eſt illis.
14 †Hæc via illorum ſcandalum ipſis: & poſtea in ore
ſuo complacebunt.
15 †Sicut oues in inferno poſiti ſunt:mors depaſcet eos.
Et dominabuntur eorum iuſti in matutino: & auxi-
lium eorum veteraſcet in inferno à gloria eorum.
16 †Veruntamen Deus redimet animam meam, de ma-
nu inferi cùm acceperit me.
17 †Ne timueris cùm diues factus fuerit homo: & cùm
D multiplicata fuerit gloria domus eius.
18 †‖Quoniam cùm interierit,non ſumet omnia: neque Iob.27.d.19
deſcendet cum eo gloria eius.
19 †Quia anima eius in vita ipſius benedicetur: confite-
bitur tibi cùm benefeceris ei.
20 †Introibit vſque in progenies patrum ſuorum: -&` -.5.
vſque in æternum non videbit lumen.
21 †Homo cùm in honore eſſet,non intellexit: compara
tus eſt iumentis inſipientibus,& ſimilis factus eſt illis.

1 *Pſalmus Aſaph.* XLIX. HEB.50.

2 DEus deorum Dñs locutus eſt,& vocauit terram.
3 A A ſolis ortu vſq; ad occaſũ: †ex Siõ ſpecies decoris
eius. Deus manifeſtè veniet:Deus noſter,& non ſilebit.

Ignis in conſpectu eius exardeſcet: & in circuitu eius
tempeſtas valida.
*Aduocabit. 8. 4 †*Aduocauit`cęlum deſurſum: & terram diſcernere
populum ſuum.
5 †Congregate illi ſanctos eius:qui ordinant teſtamen
tum eius ſuper ſacrificia.
6 †Et annuntiabunt cęli iuſtitiam eius: quoniam Deus
B iudex eſt.
7 †Audi populus meus, & loquar Iſraël, & teſtificabor
tibi: Deus Deus tuus ego ſum.
8 †Non in ſacrificijs tuis arguam te: holocauſta autem
tua in conſpectu meo ſunt ſemper.
9 †Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregi-
bus tuis hircos.
10 †Quoniam meæ ſunt omnes feræ ſyluarum, iumen-
ta in montibus & boues.
11 †Cognoui omnia volatilia cæli: & pulchritudo agri
mecum eſt.
Sep. 23. a. 1. 12 †Si eſuriero, non dicam tibi: ‖meus eſt enim orbis ter-
ræ, & plenitudo eius.
13 †Nunquid manducabo carnes taurorum? aut ſangui-
C nem hircorum potabo?
14 †Immola Deo ſacrificium laudis: & redde Altiſſi-
mo vota tua.
–.7. 15 †Et inuoca me in die tribulationis: –&`eruam te, &
honorificabis me.
16 †Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras iuſti-
tias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?
17 †Tu vero odiſti diſciplinam: & proieciſti ſermones
meos retrorſum.
18 †Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris
portionem tuam ponebas.
19 †Os tuum abundauit malitia: & lingua tua concin-
D nabat dolos.
20 †Sedens, aduerſus fratrem tuum loquebaris, & aduer
21 ſus filiũ matris tuę ponebas ſcãdalũ: †hęc feciſti, & tacui.
Exiſtimaſti iniquè quòd ero tui ſimilis: arguam te, &
ſtatuam contra faciem tuam.
22 †Intelligite hæc qui obliuiſcimini Deum: nequando
rapiat, & non ſit qui eripiat.
23 †Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo
oſtendam illi ſalutare Dei.

1 *In finem, Pſalmus Dauid, cùm venit ad eum Nathan prophe*
HEB. 51. 2 *ta, quando intrauit ad Bethſabee.* 2.Reg.12.a. L.

A Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericor-
diam tuam.
3 †Et ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum
dele iniquitatem meam.
4 †Amplius laua me ab iniquitate mea: & à peccato meo
munda me.
5 Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco: & pec-
catum meum contra me eſt ſemper.
Rom. 3. a. 4 6 †Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci: ‖vt iuſtifi-
ceris in ſermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris.
Ioh. 14. a. 4 7 †‖Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum: & in pec
B catis concepit me mater mea.
8 †Ecce enim veritatem dilexiſti: ‖incerta & occulta ſa-
pientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.
*Domine. 9 †Aſperges me *hyſſopo, & mundabor: lauabis me, &
ſuper niuem dealbabor.
10 †Auditui meo dabis gaudium & lætitiam: & exulta-
bunt oſſa humiliata.
11 †Auerte faciem tuam à peccatis meis: & omnes ini-
quitates meas dele.
12 †Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum
C innoua in viſceribus meis.
13 †Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum ſanctum
tuum ne auferas à me.
14 †Redde mihi lætitiam ſalutaris tui: & ſpiritu princi-
pali confirma me.
15 †Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertent.
16 †Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ:
& exultabit lingua mea iuſtitiam meam.
17 †Domine, labia mea aperies: & os meum annuntia-
D bit laudem tuam.
18 Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique:
holocauſtis non delectaberis.
19 †Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus: cor contri-
tum & humiliatum, Deus non deſpicies.
20 †Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion:
`&`ædificentur muri Ieruſalem. *vt.
21 †Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, oblationes &
holocauſta: tunc imponent ſuper altare tuum vitulos.

1 *In finem, intellectus Dauid ‖cùm venit Doeg Idumęus, &* *Achimelech. 1.
2 *annuntiauit Sauli, & dixit, Venit Dauid in domum `Abi-* HEB. 52.
mèlech. 1.Reg.22.b.9. L I.

3 A Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?
4 Tota die †iniuſtitiam cogitauit lingua tua: ſi-
cut nouacula acuta feciſti dolum.
5 †Dilexiſti malitiam ſuper benignitatem: iniquitatem
magis, quàm loqui æquitatem.
6 †Dilexiſti omnia verba præcipitationis, `lĩgua doloſa`. *linguam doloſam. 1.
7 †Propterea Deus deſtruet te in finẽ: euellet te, & emigra
B bit te de tabernaculo tuo, & radicẽ tuã de terra viuẽtiũ.
8 †Videbunt iuſti, & timebunt, & ſuper eum ridebunt:
& dicent,
9 †Ecce homo qui non poſuit Deum adiutorem ſuum,
Sed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum: &
præualuit in vanitate ſua.
10 †Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei, ſpe-
C raui in miſericordia Dei in æternum, & in ſeculum ſcl̃i.
11 †Confitebor tibi in ſcl̃m quia feciſti: & expectabo no
men tuum, qm̃ bonum eſt in conſpectu ſctõrum tuorũ.

1 *In finem, pro Amalech intelligentia Dauid* L I I. HEB. 53.

2 Dixit inſipiens in corde ſuo, Non eſt Deus. Pſal. 13. a. 1
A Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in ini 4. Eſdr. 2. d. 12.
quitatibus: non eſt qui faciat bonum.
3 †Deus de cęlo proſpexit ſuper filios hominum: vt vi
deat ſi eſt intelligens, aut requirens Deum.
4 †‖Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: nõ Rom. 3. b. 6.
eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.
5 †Nonne ſcient omnes qui operantur iniquitatem,
B qui deuorant plebem meam vt cibum panis?
6 †Deum non inuocauerunt: illic trepidauerunt timo-
re vbi non erat timor,
Quoniam Deus diſſipauit oſſa eorum qui hominibus
placent: confuſi ſunt, quoniam Deus ſpreuit eos.
7 †Quis dabit ex Sion ſalutare Iſraël? cùm conuerterit
De⁹ captiuitatẽ plebis ſuę, exultabit Iacob, & lętabit̃ Iſrl̃.

1 *In finem, in carminibus intellectus Dauid cùm veniſſent Zi-*
2 *phæi, & dixiſſent ad Saul, Nónne Dauid abſconditus eſt apud* HEB. 54.
nos? 1.Reg.23.d.19.26.a.1. L I I I.

3 Deus in nomine tuo ſaluum me fac: & in virtute tua
A iudica me.
4 †De⁹ exaudi orationẽ meã: aurib⁹ pcipe verba oris mei.
5 †Quoniam alieni inſurrexerunt aduerſum me, & for
tes quæſierunt animam meam: –&`non propoſuerunt –1.
Deum ante conſpectum ſuum:
6 †Ecce enim Deus adiuuat me: –&`Dominus ſuſce- –.ſ.
B ptor eſt animæ meæ.
7 †Auerte mala inimicis meis: *in veritate tua diſpde illos. *&.
8 †Voluntariè ſacrificabo tibi, –&`confitebor nomini –.1.
tuo Domine, quoniam bonum eſt:
9 †Quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me: & ſu-
per inimicos meos deſpexit oculus meus.

1 *In finem, in carminibus intellectus Dauid.* L I I I I. HEB. 55.

2 Exaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris de-
A precationem meam.
3 †Intende mihi, & exaudi me.
Contriſtatus ſum in exercitatione mea: & conturba-
4 tus ſum †à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.

iniquitatem 1. Quoniam declinauerunt in me 'iniquitates': & in ira
moleſti erant mihi.
5 †Cor meum conturbatum eſt in me, & formido mor
tis cecidit ſuper me.
6 †Timor & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt
me tenebræ:.
7 Et dixi, Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & vo
B labo, & requieſcam?
8 †Ecce elongaui fugiens: & manſi in ſolitudine.
9 †Expectabam eum qui ſaluum me fecit à puſillani-
mitate ſpiritus, & tempeſtate.
10 †Præcipita Domine, & diuide linguas eorum: quoniã
vidi iniquitatem: & contradictionem in ciuitate.
11 †Die ac nocte circuudabit eam ſuper muros eius ini-
quitas, & labor in medio eius, & iniuſtitia.
12 †Et non defecit de plateis eius vſura & dolus.
-4- 13 †Quoniam ſi inimicus meus 'maledixiſſet mihi, ſu-
ſtinuiſſem vtique.
Et ſi is qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet:
C abſcondiſſem me forſitan ab eo.
14 †Tu verò homo vnanimis, dux meus, & notus meus.
15 †Qui ſimul mecum dulces capiebas cibus: in domo
Dei ambulauimus cum conſenſu.
16 †Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum
uiuentes.
Qm̃ nequitiæ in habitaculis eorum in medio eorum.
ſaluauit 10. 17 †Ego autem ad Deum clamaui: & Dñs 'ſaluabit' me.
18 †Veſpere, & manè, & meridie narrabo & annũtiabo,
& exaudiet vocem meam.
19 †Redimet in pace animam meam ab his qui appropin
quant mihi: quoniam inter multos erant mecum.
20 †Exaudiet Deus, & humiliabit illos, q eſt ante ſecula.
D Non enim eſt illis commutatio, & non timuerunt
21 Deum: †extendit manum ſuam in retribuendo.
22 Contaminauerunt teſtamentum eius, †diuiſi ſunt ab
ira vultus eius: & appropinquauit cor illius.
Molliti ſunt ſermones ei⁹ ſup oleũ: & ipſi ſunt iacula.
*Mat. 6. d. 25. Luc. 12. c. 22. 1. Pet. 5. b. 7. *&.* 23 †Iacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enu-
triet: *non dabit in æternum fluctuationem iuſto.
24 †Tu verò Deus deduces eos in puteum interitus.
Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos:
ego autem ſperabo in te Domine.

HEb. 56. 1 *In finem, pro populo qui à ſanctis longè factus eſt, Dauid in tituli inſcriptione, cùm tenuerunt eum Allophyli in Geth.*
1. Reg. 21. d. 12. L V.

2 Miſerere mei Deus, quoniam conculcauit me ho-
A mo: tota die impugnans tribulauit me.
3 †Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam
multi bellantes aduerſum me.
4 †Ab altitudine diei timebo: ego verò in te ſperabo.
5 †In Deo laudabo ſermones meus, in Deo ſperaui: nõ
timebo quid faciat mihi caro.
6 †Tota die verba mea execrabantur aduerſum me om-
nes cogitationes eorum, in malum.
7 †Inhabitabunt & abſcondent: ipſi calcaneum meum
B obſeruabunt.
8 Sicut ſuſtinuerunt animam meam †pro nihilo ſaluos
facies illos: in ira populos confringes.
9 Deus, †vitam meam annunciaui tibi: poſuiſti lachry-
mas meas in conſpectu tuo:
10 Sicut & in promiſſione tua: †tunc conuertentur ini-
C mici mei retrorſum.
In quacunque die inuocauero te, ecce cognoui quo-
niam Deus meus es.
11 †In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo ſer-
12 monem: †in Deo ſperaui, non timebo quid faciat mi-
hi homo.
laudationis 6. 13 †In me ſunt Deus vota tua, quæ reddam 'laudatio-
nes' tibi.
14 †Quoniam eripuiſti animam meam de morte, & pe-
des meos de lapſu, vt placeam coram Deo in lumine
uiuentium.

1 *In finem, ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptione, cùm fugeret à facie Saul in ſpeluncam.* L V I. *1. Re. 22. a. 1 & 24. a. 4. HEB. 57.*

2 Miſerere mei Deus, miſerere mei: quoniam in te
A confidit anima mea.
Et in vmbra alarum tuarum ſperabo, donec tranſeat
iniquitas.
3 †Clamabo ad Deũ altiſſimũ: Deum q beneſecit mihi.
4 †Miſit de cęlo, & liberauit me: dedit in opprobrium
conculcantes me.
Miſit Deus miſericordiam ſuam & veritatem ſuam,
5 †& eripuit animam meam de medio catulorum leonũ:
dormiui conturbatus.
Filij hominum, dentes eorum arma & ſagittæ: & lin-
gua eorum gladius acutus.
6 †Exaltare ſuper cęlos Deus: & in oẽm terrã gloria tua.
7 †Laqueum parauerunt pedibus meis: & incuruaue-
B runt animam meam.
Foderunt ante faciẽ meã foueam: & inciderunt in eã.
8 †Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: can- *Inf. 107. a. 7*
tabo & pſalmum dicam*. **Domino. Iob 2. 6.*
9 †Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara:
exurgam diluculo.
10 †Confitebor tibi in populis Domine: & pſalmum -4-
dicam tibi in gentibus.
11 †Quoniam magnificata eſt vſque ad cęlos miſericor-
dia tua, & vſque ad nubes veritas tua.
12 †Exaltare ſuper cęlos Deus: & ſuper omnem terram
gloria tua.

1 *In finem, ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptione.* L V I I. *HEB. 58.*

2 Si verè vtique iuſtitiam loquimini: 'rectè' iudicate fi- **recta 4.*
A lij hominum.
3 †Etenim in corde iniquitates operamini: in terra iniu
ſtitias manus veſtræ concinnant.
4 †Alienati ſunt peccatores à vulua: errauerunt ab vte-
ro, locuti ſunt falſa.
5 †Furor illis ſecundùm ſimilitudinem ſerpentis: ſicut
aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas.
6 †Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici
incantantis ſapienter.
7 †Deus conteret dentes eorum in ore ipſorum: molas
B leonum confringet Dominus.
8 †Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens: in-
tendit arcum ſuum donec infirmentur.
9 †Sicut cera quæ fluit auferentur: ſupercécidit ignis, &
non viderunt ſolem.
10 †Priuſquàm intelligerent ſpinæ veſtræ rhamnum: ſi-
cut viuentes 'ſicut' in ira abſorbet eos. **ſic 22.*
11 †Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam: manus ſuas
lauabit in ſanguine peccatoris.
12 †Et dicet homo: Si vtique eſt fructus iuſto? vtique eſt
Deus iudicans eos in terra.

1 *In finem, ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptione, quando miſit Saul, & cuſtodiuit domum eius, vt interficeret eum.* *Heb 59.*
1. Reg. 19. b. 11. L V I I I.

2 Eripe me de inimicis meis Deus meus: & ab inſur-
A gentibus in me libera me.
3 †Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris ſan
guinum ſalua me.
4 †Quia ecce ceperunt aĩam meã, irruerũt in me fortes.
5 †Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Dñe:
ſine iniquitate cucurri & direxi.
6 †Exurge in occurſum meum, & vide: & tu Domine
Deus virtutum, Deus Iſraël.
B Intende ad viſitandas omnes gentes: non miſere[ar]is
omnibus qui operantur iniquitatem.
7 †Conuertentur ad veſperam: & famem patientur vt
canes, & circuibunt ciuitatem.
8 †Ecce loquentur in ore ſuo, & gladius in labijs eorũ:
quoniam quis audiuit.
9 †Et tu Dñe deridebis eos: ad nihilũ deduces oẽs gẽtes.

10 †Fortitudinem meã ad te cuſtodiam, quia Deus ſuſce-
11 ptor meˢ es: †Deus meus miſcordia eius præueniet me.
12 †Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos: ne occidas
C eos, nequando obliuiſcantur populi mei.
Diſperge illos in virtute tua: & depone eos protector
meus Domine:
13 †Delictum oris eorum, ſermonem labiorũ ipſorum,
& comprehendantur in ſuperbia ſua.
14 Et de execratione, & mendacio annuntiabuntur † in
conſummatione: in ira conſummationis, & non erunt.
*dominabitur 4. Et ſcient quia Deus *dñabitur Iacob & finium terræ.
15 †Conuertentur ad veſperam, & famem patientur vt
D canes: & circuibunt ciuitatem.
16 †Ipſi diſpergentur ad manducandum: ſi verò non fue
rint ſaturati, & murmurabunt.
*exaltabo 9. 17 †Ego autem cantabo fortitudinem tuam, & *exaltabo
mane miſericordiam tuam:
Quia factus es ſuſceptor meus, & refugium meum in
die tribulationis meæ.
18 †Adiutor meus tibi pſallã, quia Deus ſuſceptor meus
es: Deus meus miſericordia mea.

1 *In finem, qui pro iis qui immutabuntur in tituli inſcriptione*
2 *ipſi David in doctrinam, †cùm ſuccẽdit Meſopotamiam Syriæ,*
& Sobal, & conuertit Ioab, & percuſſit Idumæam in valle
Salinarum duodecim millia. L I X.

2. Reg. 8. a. 1. 10 b. 7. 1. Pa. 18. a. 1. HEB. 60.

3 DEus repuliſti nos, & deſtruxiſti nos: iratus es, &
A miſertus es nobis.
4 †Commouiſti terram, & conturbaſti eam: ſana con-
tritiones eius, quia commota eſt.
5 †Oſtendiſti populo tuo dura: potaſti nos vino com-
punctionis.
6 †Dediſti metuentibus te ſignificationem: vt fugiant
B à facie arcus.
7 †Vt liberentur dilecti tui: ſaluum fac dextera tua, &
exaudi me.
8 †Deus locutus eſt in ſancto ſuo, Lætabor, & partibor
Sichimam, & conuallem tabernaculorum metibor.
9 †Meus eſt Galaad, & meus eſt Manaſſes: & Ephraim
fortitudo capitis mei.
10 Iuda rex meus: †Moab olla ſpei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi
alienigenæ ſubditi ſunt.
11 †Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis dedu-
cet me vſque in Idumæam?
12 †Nónne tu Deus qui repuliſti nos: & non egredieris
C Deus in virtutibus noſtris?
*quia 12. 13 †Da nobis auxiliũ de tribulatione: *et vana ſalus hoĩs.
14 †In Deo faciemus virtutem: & ipſe ad nihilum dedu-
cet tribulantes nos.

HEB. 61. 1 *In finem, in hymnis David.* L X.

2 EXaudi Deus deprecationem meam: intende ora-
A tioni meæ.
3 †A finibus terræ ad te clamaui: dum anxiaretur cor
meum, in petra exaltaſti me.
4 Deduxiſti me, †quia factus es ſpes mea, turris fortitu-
dinis à facie inimici.
5 †Inhabitabo in tabernaculo tuo in ſecula: protegar
in velamento alarum tuarum.
6 †Quoniam tu Deus *meus* exaudiſti orationẽ meam:
dediſti hæreditatem timentibus nomen tuum.
7 †Dies ſuper dies regis adijcies: annos eius vſque in
diem generationis & generationis.
*Permanebit 8. 8 †*Permanet* in æternum in conſpectu Dei: miſericor-
diam & veritatem eius quis requiret?
9 †Sic pſalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi:
vt reddam vota mea de die in diem.

HEB. 62. 1 *In finem pro Idithun, Pſalmus David.* L X I.

2 NOnne Deo ſubiecta erit anima mea? ab ipſo enim
A ſalutare meum.
3 †Nam & ipſe Deus meus, & ſalutaris meus, ſuſceptor
meus: non mouebor amplius.
4 †Quouſque irruitis in hominem? interficitis vniuerſi
vos: tanquam parieti inclinato, & maceriæ depulſæ?
5 †Veruntamen pretiũ meũ cogitauerũt repellere, cucur
ri in ſiti: ore ſuo bñdicebant, & corde ſuo maledicebant.
6 †Verũtamen Deo ſubiecta eſto anima mea: quoniam
ab ipſo patientia mea.
7 †Quia ipſe Deus meus, & ſaluator meus: adiutor
B meus, non emigrabo.
8 †In Deo ſalutare meum, & gloria mea: Deus auxilij
mei, & ſpes mea in Deo eſt.
9 †Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite
coram illo corda veſtra: Deus adiutor noſter in æternũ.
10 †Veruntamen vani filij hominum, mendaces filij ho-
minũ in ſtateris: vt decipiãt ipſi de vanitate in idipſum.
11 †Nolite ſperare in iniquitate, & rapinas nolite concu
piſcere: diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.
12 †Semel locutus eſt Deus, duo hæc audiui, quia pote-
13 ſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia: †quia tu red-
des vnicuique iuxta opera ſua.

Matt. 16. d. 27. Rom. 2. b. 6. 1. Cor. 3. b. 8. Gal. 6. b. 5. HEB. 63.

1 *Pſalmus David cùm eſſet in deſerto Idumææ.*
1. Reg. 22. L X I I.

2 DEus Deus meus ad te de luce vigilo.
A Sitiuit in te aĩa mea, q̃ multipliciter tibi caro mea.
3 In terra deſerta, & inuia, & inaquoſa, †ſic in ſancto ap
parui tibi, vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.
4 †Quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper vitas:
labia mea laudabunt te.
5 †Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo leua-
bo manus meas.
6 †Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: &
labijs exultationis laudabit os meum.
7 †*Si* memor fui tui ſuper ſtratum meum, in matuti- *Si 9.
8 nis meditabor in te: †quia fuiſti adiutor meus.
B Et in velamento alarum tuarum exultabo, †adhæſit
9 anima mea poſt te: me ſuſcepit dextera tua.
10 †Ipſi verò in vanum quæſierunt animam meam, in-
11 troibunt in inferiora terræ, †tradentur in manus gladij,
partes vulpium erunt.
12 †Rex verò lætabitur in Deo, *laudabuntur omnes qui
iurant in eo, quia obſtructum eſt os loquentiũ iniqua.

*laudabitur omnis qui iurat 3.

1 *In finem, Pſalmus David.* L X I I I.

HEB. 64.

2 EXaudi Deus orationem meam cùm deprecor: à ti-
A more inimici eripe animam meam.
3 †Protexiſti me à conuentu malignantium: à multitu
dine operantium iniquitatem.
4 †Quia exacuerunt vt gladium linguas ſuas, intende-
5 rũt arcũ rem amarã: †vt ſagittẽt in occultis immaculatũ.
6 †Subitò ſagittabunt eum, & non timebunt, firmaue-
runt ſibi ſermonem nequam:
Narrauerunt vt abſconderent laqueos, dixerunt:
Quis videbit eos?
7 †Scrutati ſunt iniquitates: defecerunt ſcrutantes *in *ſcrutinio 4.
B ſcrutinio.
8 Accedet homo *ad* cor altum: †& exaltabitur Deus. *& 4.
9 Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum: †& in-
firmatæ ſunt contra eos linguæ eorum.
10 Conturbati ſunt omnes qui videbant eos: †& timuit
omnis homo.
Et annũtiauerũt opera Dei, & facta eius intellexerũt.
11 †Lætabitur iuſtus in Domino, & ſperabit in eo, & lau
dabuntur omnes recti corde.

1 *In finem, Pſalmus David, Canticum Aggæi, Ieremiæ, & E-*
zechiel populo tranſmigrationis quãdo incipiebãt proficiſci.
L X I I I I.

HEB. 65.

2 TE decet hymnus Deus in Sion: & tibi reddetur vo-
A tum in Ieruſalem.
3 †Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.
4 †Verba iniquorum præualuerunt ſuper nos: & im-
pietatibus noſtris tu propitiaberis.

Beatus.

5 † Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti: inbabitabit in
atrijs tuis.
B Replebimur in bonis domus tuæ: ſanctum eſt tem-
6 plum tuum, † mirabile in æquitate.
Exaudi nos Deus ſalotaris noſter, ſpes omnium finiũ
terræ, & in mari longè.
7 † Præparans montes in virtute tua, accinctus potẽtia:
8 † qui conturbas profundum maris, ſonum fluctuũ eius.
9 Turbabuntur gentes, † & timebunt qui habitant ter-
minos à ſignis tuis: exit[a] matutini & veſperè delectabis.
10 † Viſitaſti terram, & inebriaſti eam: multiplicaſti lo-
C cupletare eam.
Flumen Dei repletum eſt aquis, paraſti cibum illorũ:
quoniam ita eſt præparatio eius.
[a]inebriis 14. 11 † Riuos eius [b]inebria, multiplica genimina eius: in ſtil
licidijs eius lætabitur germinans.
12 † Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, & campi
tui replebuntur ubertate.
13 † Pingueſcent ſpecioſa deſerti, & exultatione colles
accingentur.
14 † Induti ſunt arietes ouium, & valles abundabunt fru
D mento, clamabunt, etenim hymnum dicent.

HEB. 66.

1 *In finem, Canticum Pſalmi reſurrectionis.* L X V.

2 IVbilate Deo omnis terra, † Pſalmum dicite nomini
A eius, date gloriam laudi eius.
3 † Dicite Deo, quàm terribilia ſunt opera tua Domine,
in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.
4 † Omnis terra adoret te, & pſallat tibi: pſalmum di-
cat nomini tuo.
5 † Venite & videte opera Dei: terribilis in conſilijs ſo-
per filios hominum.
6 † Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertranſi-
bunt pede: ibi lætabimur in ipſo.
7 † Qui dñatur in virtute ſua in æternũ, oculi eiꝰ ſup gẽ
B tes reſpiciunt: qui exaſperant nõ exaltent in ſemetipſis.
8 † Benedicite Gentes Deum noſtrum, & auditam faci-
te vocem laudis eius.
9 † Qui poſuit animam meam ad vitam: & non dedit in
commotionem pedes meos.
10 † Quoniam probaſti nos Deus: igne nos examinaſti,
ſicut examinatur argentum.
11 † Induxiſti nos in laqueum, poſuiſti tribulationes in
12 dorſo noſtro: † impoſuiſti homines ſuper capita noſtra:
C Tranſiuimus per ignem & aquam: & eduxiſti nos in
refrigerium.
13 † Introibo in domum tuam in holocauſtis: reddã tibi
14 vota mea, † quæ diſtinxerunt labia mea.
Et locutum eſt os meum in tribulatione mea.
15 † Holocauſta medullata offeram tibi cũ incenſo arie-
tum, offeram tibi boues cum hircis.
16 † Venite, & audite, & narrabo omnes qui timetis Deũ,
D quanta fecit animæ meæ.
[a]exaltaui. 17 † Ad ipſũ ore meo clamaui, & [a]exultaui ſub lĩgua mea.
18 † Iniquitatẽ ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dñs.
19 † Propterea exaudiuit Deus: & attendit voci depreca-
tionis meæ.
20 † Benedictus Deus qui nõ amouit orationem meam,
& miſericordiam ſuam à me.

HEB. 67.

1 *In finem, in hymnis Pſalmus cantici David.* L X V I.

2 DEus miſereatur noſtri, & benedicat nobis: illumi-
A net vultum ſuum ſuper nos, & miſereatur noſtri:
3 † Vt cognoſcamus in terra viam tuam: in omnibus gen
tibus ſalutare tuum.
4 † Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi po
puli omnes.
5 † Lætentur, & exultent gentes, quoniam iudicas popu
B los in æquitate, & gentes in terra dirigis.
6 † Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi po
7 puli omnes, † terra dedit fructum ſuum.
8 Benedicat nos Deus Deꝰ noſter, † benedicat nos Deus,
& metuant eum omnes fines terræ.

1 *In finem, Pſalmus cantici ipſi David.* L X V I I. HEB. 68.

2 EXurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, & fugiant
A qui oderunt eum à facie eius.
3 † Sicut deficit fumus deficiant: ſicut fluit cera à facie
ignis, ſic pereant peccatores à facie Dei.
4 † Et iuſti epulentur, & exultent in conſpectu Dei: &
delectentur in lætitia.
5 † Cantate Deo, pſalmum dicite nomini eius: iter faci-
te ei qui aſcendit ſuper occaſum: Dominus nomen illi.
6 Exultate in conſpectu eius, turbabunt à facie eius, † pa
tris orphanorum, & iudicis viduarum.
7 Deus in loco ſancto ſuo: † Deus qui inhabitare facit
vnius moris in domo.
Qui educit vinctos in fortitudine, ſimiliter eos qui
exaſperant, qui habitant in ſepulchris.
8 † Deus cùm [a]ingredereris in conſpectu populi tui, cùm [a]egredereris.
pertranſires in deſerto.
9 † Terra mota eſt, etenim cæli diſtillauerunt à facie Dei
Sinai, à facie Dei Iſraël.
10 † Pluuiam voluntariam ſegregabis, Deus, hæreditati
B tuæ: & infirmata eſt, tu verò perfeciſti eam.
11 † Animalia tua habitabunt in ea: paraſti in dulcedine
tua pauperi Deus.
12 † Dñs dabit verbum euangelizantĩbus, virtute multa.
13 † Rex virtutum dilecti dilecti: & ſpeciei domus diui-
dere ſpolia.
14 † Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ
deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in pallore auri.
15 † Dum diſcernit cæleſtis reges ſuper eam, niue deal-
16 babuntur in Selmon: † mons Dei, mons pinguis.
17 Mons coagulatus, mons pinguis: † vt quid ſuſpicami-
ni montes coagulatos?
Mons in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo:
etenim Dominus habitabit in finem.
18 † Currus Dei decem millibus multiplex millia lætan-
tium: Dominus in eis in Sinai in ſancto.
19 † Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem, accepiſti Eph.4.b.8.
C dona in hominibus.
Etenim non credentes, inhabitare Dominum Deum.
20 † Benedictus Dñs die quotidie: proſperum iter faciet
nobis, Deus ſalutarium noſtrorum.
21 † Deus noſter Deus ſaluos faciendi: & Domini Domi-
ni exitus mortis.
22 † Veruntamen Deus cõfringet capita inimicorũ ſuo-
rum: verticem capilli perambulantium in delictis ſuis.
23 † Dixit Dominus, Ex Baſan conuertam, conuertam
in profundum maris:
24 † Vt intingatur pes tuus in ſanguine: lingua canum
tuorum ex inimicis, ab ipſo.
25 † Viderunt ingreſſus tuos Deus, ingreſſus Dei mei re-
gis mei, qui eſt in ſancto.
26 † Præuenerunt principes coniuncti pſallentĩbus, in
medio iuuencularum tympaniſtriarum.
27 † In eccleſijs benedicite Deo Dño, de fontĩbus Iſraël.
28 † Ibi Ben-iamin adoleſcentulus in mentis exceſſo:
D Principes Iuda, duces eorum: principes Zabulon, prin
cipes Nephthali.
29 † Manda, Deus, virtuti tuæ: confirma hoc Deus quod
operatus es in nobis.
30 † A tẽplo tuo in Ieruſalem, tibi offerent reges munera.
31 † Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in
vaccis populorum: vt excludant eos qui probati ſunt
argento.
32 Diſſipa gentes quæ bella volunt: † venient legati ex
Ægypto: Æthiopia præueniet manus eius Deo.
33 † Regna terræ cantate Deo: pſallite Domino.
34 Pſallite Deo qui aſcendit ſuper cœlũ cœli, ad Orientẽ.
35 Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis, † date gloriam
Deo, ſuper Iſraël magnificentia eius, & virtus eius
in nobibus.
36 † Mirabilis Deus in ſanctis ſuis, Deus Iſraël ipſe dabit
virtutem & fortitudinem plebi ſuæ: benedictus Deus.

HEB. 69. 1 *In finem pro ijs qui commutabuntur, David.* LXVIII.

2 SAluum me fac Deus, quoniam intrauerũt aquæ vſq;
A ad animam meam.
3 † Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia.
4 † Veni in altitudinem maris, & tẽpeſtas demerſit me.
Laboraui clamans: raucæ factæ ſunt fauces meæ: defecerunt oculi mei, dum ſpero in Deum meum.
5 † Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei qui oderunt me gratis.
Confortati ſunt qui perſecuti ſunt me inimici mei iniuſtè: quæ non rapui tunc exoluebam.
6 † Deus tu ſcis inſipientiam meam: & delicta mea à te non ſunt abſcondita.
7 † Non erubeſcant in me qui expectant te Domine: Domine virtutum.
Non confundantur ſup me q quærunt te Deus Iſraël.
8 † Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium: operuit confuſio faciem meam.
9 † Extraneus factus ſum fratribus meis: & peregrinus
B filijs matris meæ.
Ioh. 2. d. 17 Rom. 15. a. 3 10 † ‖Quoniam zelus domus tuæ comẽdit me: & ‖opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me.
11 † Et operui in ieiunio animam meam: & factum eſt in opprobrium mihi.
12 † Et poſui veſtimẽtum meum cilicium: & factus ſum illis in parabolam.
13 † Aduerſum me loquebantur qui ſedebant in porta: & in me pſallebant qui bibebant vinum.
14 † Ego verò orationem meam ad te Domine: tempus beneplaciti Deus.
In multitudine miſericordiæ tuæ exaudi me, in veritate ſalutis tuæ:
15 † Eripe me de luto, vt non infigar: libera me ab ijs qui oderunt me, & de profundis aquarum.
16 † Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum: neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum.
17 † Exaudi me Dñe, qm̃ benigna eſt miſericordia tua: ſm multitudinem miſerationum tuarum reſpice in me.
18 † Et ne auertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me.
19 † Intende animæ meæ, & libera eam, propter inimicos
C meos eripe me.
20 † Tu ſcis improperium meum, & confuſionẽ meam, & reuerentiam meam.
21 † In conſpectu tuo ſunt omnes qui tribulant me, improperium expectauit cor meum, & miſeriam.
Et ſuſtinui qui ſimul cõtriſtaretur, & non fuit: & qui conſolaretur, & non inueni.
Mat. 27. e. 48 Mar. 15. d. 36 22 † Et dederunt in eſcam meam fel: & ‖in ſiti mea potauerunt me aceto.
23 † Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in 'retributiones' & in ſcandalum.
*retributionem. 1.
24 † Obſcurentur oculi eorum ne videant: & dorſum eorum ſemper incurua.
25 † Effunde ſuper eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.
Act. 1. d. 20 26 † ‖Fiat habitatio eorum deſerta: & in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet.
27 † Quoniam quem tu percuſſiſti, perſecuti ſunt: & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt.
28 † Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum: &
D non intrent in iuſtitiam tuam.
29 † Deleant' de libro viuentiũ: & cum iuſtis nõ ſcribãtur.
30 † Ego ſum pauper & dolẽs: ſalus tua Deus ſuſcepit me.
31 † Laudabo nomen Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude.
32 † Et placebit Deo ſuper vitulũ nouellum: cornua producentem & vngulas.
33 † Videant pauperes & lætentur: quærite Deum, & viuet anima veſtra.
34 † Quoniam exaudiuit pauperes Dominus: & vinctos ſuos non deſpexit.
35 † Laudent illũ cœli & terra: mare, & oĩa reptilia in eis.
36 † Quoniam Deus ſaluam faciet Sion: & ædificabuntur ciuitates Iudæ.
Et inhabitabunt ibi, & hæreditate acquirent eam.
37 † Et ſemen ſeruorum eius poſſidebit eam, & qui diligunt nomen eius habitabunt in ea.

1 *In finem Pſalmus David, in rememoratione quòd ſaluum feceris 'eum' Dominus.* LXIX. *me. 4.

2 DEus in adiutorium meum intende: Domine ad ad- HEB. 70.
A iuuandum me feſtina.
3 Confundantur & reuereantur qui quærũt aĩam meã: Sup. 34. d. 25 / 39. c. 14.
4 † Auertantur retrorſum & erubeſcant, qui volunt Sup. 34. d. 21 / Inf. 70. b. 13.
mihi mala.
Auertantur ſtatim erubeſcentes: qui dicunt mihi, Euge, euge.
5 † Exultent, & lætentur in te oẽs qui quærunt te, & di-
B cant ſemper, Magnificetur Dñs, qui diligũt ſalutare tuum.
6 † Ego verò egenus & pauper ſum: Deus adiuua me.
Adiutor meus & liberator meus es tu: Dñe ne moreris.

Pſalmus David, filiorum Ionadab, & priorum captiuorum. LXX. HEB. 71.

1 A IN te Domine ſperaui, non confundar in æternum: † in Sup. 30. a. 2
2 iuſtitia tua libera me, & eripe me.
Inclina ad me aurem tuam, & ſalua me.
3 † Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, vt ſaluum me facias.
Quoniam firmamentum meum & refugiũ meũ es tu.
4 † Deus meus eripe me de manu peccatoris: & de manu contra legem agentis & iniqui.
5 † Quoniam tu es patiẽtia mea Domine: Domine ſpes mea à iuuentute mea.
6 † In te confirmatus ſum ex vtero: de vẽtre matris meæ
B tu es protector meus.
7 In te cantatio mea ſemper: † tanquã prodigium factus ſum multis, & tu adiutor fortis.
8 † Repleatur os meum laude: vt cantem gloriã tuam, tota die magnitudinem tuam.
9 † Ne proijcias me in tempore ſenectutis: cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me.
10 † Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui cuſtodiebãt animam meam, conſilium fecerunt in vnum,
11 † Dicentes: Deus dereliquit eum: perſequimini, & comprehendite eum: quia non eſt qui eripiat.
12 † Deus ne elongeris à me: Deus meus in auxilium meum reſpice.
13 † Confundantur, & deficiant detrahentes aĩæ meæ:
C operiantur cõfuſione & pudore qui quærũt mala mihi.
14 † Ego autem ſemper ſperabo: & adijciam ſuper omnem laudem tuam.
15 † Os meum annunciabit iuſtitiam tuam: tota die ſalutare tuum.
16 Quoniam non cognoui literaturam, † introibo in 'potentiam' Dñi: Dñe memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius. *potentias. 9
17 † Deus docuiſti me à iuuentute mea, & vſque nunc pronuntiabo mirabilia tua.
18 † Et vſq; in ſenectã & ſeniũ, Deus ne derelinquas me.
Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura eſt.
19 † Potentiam tuam & iuſtitiam tuam Deus, vſque in
D altiſſima quæ feciſti magnalia. Deus quis ſimilis* tibi? *ſie.
20 † Quantas oſtendiſti mihi tribulationes multas & malas: & conuerſus viuificaſti me: & de abyſſis terræ iterum reduxiſti me.
21 † Multiplicaſti magnificentiam tuam: & conuerſus conſolatus es me.
22 † Nam & ego cõfitebor tibi in vaſis 'pſalmi veritatem tuam Deus: pſallam tibi in cithara, ſanctus Iſraël.
23 † Exultabunt labia mea cùm cantauero tibi: & anima mea quam redemiſti.
24 † Sed & lingua mea tota die meditabitur iuſtitiã tuã: cùm confuſi & reueriti fuerint qui quærunt mala mihi.

HEB.72. 1 *Pſalmus in Salomonem.* LXXI.

2 DEus iudiciũ tuũ Regi da: & iuſtitiã tuã filio Regis.
A Iudicare populum tuum in iuſtitia, & paupe-
res tuos in iudicio.
3 †Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiã.
4 †Iudicabit pauperes populi, & ſaluos faciet filios pau
perum: & humiliabit calumniatorem.
5 †Et permanebit cum Sole & ante Lunam in genera-
*generatio-num 2. tione ˈ& generationemˋ.
6 †Deſcendet ſicut pluuia in vellus: & ſicut ſtillicidia
B ſtillantia ſuper terram.
7 †Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis:
donec auferatur Luna.
8 †Et dominabitur à mari vſque ad mare: & à flumine
vſque ad terminos orbis terrarum.
Iſa.60.a.6. Mat.2.b.11. 9 †‖Coram illo procident Æthiopes: & inimici eius ter-
ram lingent.
10 †Reges Tharſis & inſulę munera offerent: reges Ara-
C bum & Saba dona adducent.
omnes. 11 †Et adorabunt eum oẽs Reges: oẽs gentes ſeruient ei.
12 †Quia liberabit pauperem à potente, & pauperem cui
non erat adiutor.
13 †Parcet pauperi & inopi: & aĩas pauperũ ſaluas faciet.
14 †Ex vſuris & iniquitate redimet animas eorum: &
honorabile nomen eorum coram illo.
15 †Et viuet, & dabitur ei de auro Arabię, & adorabunt
de ipſo ſemper: tota die benedicent ei.
16 †Et erit firmamentum in terra in ſummis montium,
D ſuperextolletur ſuper Libanũ fructus eius: & florebunt
de ciuitate ſicut fœnum terræ.
17 †Sit nomen eius benedictũ in ſecula: ante ſolem per-
manet nomen eius.
Et benedicentur in ipſo omnes tribus terræ: omnes
gentes magnificabunt eum.
18 †Benedictus Dñs Deus Iſraël, qui facit mirabilia ſolus.
19 †Et benedictum nomen maieſtatis eius in æternum, &
replebitur maieſtate eius omnis terra: fiat, fiat.
20 †Defecerunt laudes Dauid filij Ieſſe.

HEB.73. 1 *Pſalmus Aſaph.* LXXII.

A QVàm bonus Iſraël Deus his qui recto ſunt corde?
2 †Mei autem penè moti ſunt pedes, penè effuſi
ſunt greſſus mei.
3 †Quia zelaui ſuper iniquos, pacẽ peccatorum videns.
4 †Quia non eſt reſpectus morti eorum: & firmamen-
tum in plaga eorum.
5 †In labore hominum non ſunt, & cum hominibus
non flagellabuntur.
6 †Ideo tenuit eos ſuperbia, operti ſunt iniquitate &
impietate ſua.
7 †Prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum: tranſierunt
in affectum cordis.
8 †Cogitauerunt, & locuti ſunt nequitiam: iniquita-
B tem in excelſo locuti ſunt.
9 Poſuerunt in cælum os ſuum: & lingua eorum tranſi-
uit in terra:
10 †Ideo conuertetur populus meus hic: & dies pleni in-
uenientur in eis.
11 †Et dixerunt, Quõ ſcit Deus, & ſi eſt ſciẽtia in excelſo?
12 †Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſeculo, obti-
nuerunt diuitias.
13 †Et dixi, Ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum, & laui
inter innocentes manus meas:
14 †Et fui flagellat* tota die, & caſtigatio mea ĩ matutinis.
15 †Si dicebam, Narrabo ſic: ecce nationem filiorũ tuo-
C rum reprobaui.
16 †Exiſtimabam vt cognoſcerem hoc: labor eſt ante me.
17 †Donec intrem in ſanctuarium Dei: & intelligam in
nouiſſimis eorum.
18 †Veruntamen propter dolos poſuiſti eis: deieciſti eos
dum alleuarentur.
19 †Quomodò facti ſunt in deſolationem? ſubitò defe-
cerunt: perierunt propter iniquitatem ſuam.
20 †Velut ſomnium ſurgentium Domine, in ciuitate tua
imaginem ipſorum ad nihilum rediges.
21 †Quia inflammatum eſt cor meum, & renes mei com-
22 mutati ſunt: †& ego ad nihilũ redactus ſum, & neſciui.
23 †Vt iumentũ factus ſum apud te: & ego ſemper tecũ.
24 †Tenuiſti manum dexteram meam: & in voluntate tua
D deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me.
25 †Quid enim mihi eſt in cælo? & à te quid volui ſuper
terram?
26 †Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei, &
pars mea Deus in æternum.
27 †Quia ecce, qui elongant ſe à te, peribunt: perdidiſti
omnes qui fornicantur abs te.
28 †Mihi autem adhærere Deo bonum eſt, ponere in Do
mino Deo ſpem meam:
Vt annuntiẽ oẽs prędicationes tuas ĩ portis filię Sion.

1 *Intellectus Aſaph.* LXXIII. HEB.74.

A VT quid Deus repuliſti in finẽ: iratus eſt furor tuus
ſuper oues paſcuæ tuæ?
2 †Memor eſto cõgregationis tuę, quã poſſediſti ab initio.
Redemiſti virgam hæreditatis tuæ: ˈmons ˋSion in quo *montem 2.
habitaſti in eo.
3 †Leua manus tuas in ſuperbias eorum in finem: quan-
ta malignatus eſt inimicus in ſancto.
4 †Et gloriati ſunt q oderũt te in medio ſolẽnitatis tuæ.
5 †Poſuerunt ſigna ſua, ſigna: †& non cognouerunt ſi-
cut in exitu ſuper ſummum.
6 Quaſi in ſylua lignorum ſecuribus †exciderunt ianuas
B eius in idipſum: in ſecuri & aſcia deiecerunt eam.
7 †‖Incenderũt igni ſanctuarium tuum: in terra pollue- ‖4 Reg. 25. b.9.
runt tabernaculum nominis tui.
8 †Dixerunt in corde ſuo cognatio eorum ſimul, Quie-
ſcere faciamus omnes dies feſtos Dei à terra.
9 †Signa noſtra non vidimus, iam non eſt propheta: &
nos non cognoſcet amplius.
10 †Vſquequo Deus improperabit inimicus, irritat ad-
C uerſarius nomen tuum in finem?
11 †Vt quid auertis manũ tuam, & dexterã tuam de me-
dio ſinu tuo in finem?
12 †‖Deus autem rex noſter ante ſecula: operatus eſt ſalu- ‖Luc.1.g.70.
tem in medio terræ.
13 †Tu confirmaſti in virtute tua mare: contribulaſti ca-
pita draconum in aquis.
14 †Tu confregiſti capita draconis: dediſti eum eſcam po
pulis Æthiopum.
15 †Tu dirupiſti fontes & torrentes: tu ſiccaſti fluuios
Ethan.
16 †Tuus eſt dies, & tua eſt nox: tu fabricatus es auro-
ram & ſolem.
17 †Tu feciſti omnes terminos terræ: æſtatem & ver tu
plaſmaſti ea.
18 †Memor eſto huius, inimicus improperauit Domino;
D & populus inſipiens incitauit nomen tuum.
19 †Ne tradas beſtijs ˈanimas ˈconfitentesˋ tibi: & animas *animã confitentem 9. *confitentiũ 4.
pauperum tuorum ne obliuiſcaris in finem.
20 †Reſpice in teſtamentum tuum: quia repleti ſunt, qui
obſcurati ſunt terræ domibus iniquitatum.
21 †Ne auertatur humilis factus confuſus: pauper & inops
laudabunt nomen tuum.
22 †Exurge Deus, iudica cauſam tuã: memor eſto impro-
periorũ tuorum, eorum quæ ab inſipiente ſunt tota die.
23 †Ne obliuiſcaris voces inimicorum tuorum: ſuperbia
eorum qui te oderunt aſcendit ſemper.

1 *In finẽ neˈcorrumpasˋ, Pſalmus Cantici Aſaph.* LXXIIII. *diſperdas 5. HEB.75.

2 COnfitebimur tibi Deus: confitebimur, & inuoca-
A bimus nomen tuum.
3 Narrabimus mirabilia tua: †cùm accepero tempus,
ego iuſtitias iudicabo.
4 †Liquefacta eſt terra, & omnes qui habitant in ea: ego
confirmaui columnas eius.

5 †Dixi iniquis, Nolite iniquè agere: & delinquenti-
bus, Nolite exaltare cornu.
6 †Nolite extollere in altũ cornu veſtrum, nolite loqui
B aduerſus Deum iniquitatem.
7 †Quia neque ab Oriente, neq; ab Occidente, neque à
8 deſertis montibus: †quoniam Deus iudex eſt.
9 Hunc humiliat, & hunc exaltat: †quia calix in manu
Domini, vini meri plenus miſto.
C Et inclinauit ex hoc in hoc: verumtamen fæx eius non
eſt exinanita: bibent omnes peccatores terræ.
10 †Ego autẽ annuntiabo in ſeculũ: cantabo Deo Iacob.
11 †Et omnia cornua peccatorum confringam: & exalta
buntur cornua iuſti.

HEB.76. 1 *In finem in laudibus, Pſalmus Aſaph, Canticum ad Aſſy-
rios.* LXXV.

2 NOtus in Iudæa Deus: in Iſrl' magnum nomen eius.
A †Et factus eſt ĩ pace locus eius: & habitatio eius
3 in Sion.
*arcuum y. 4 †Ibi confregit potentias *arcũ* ſcutũ, gladiũ, & bellũ.
5 †Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis: †tur-
6 bati ſunt omnes inſipientes corde.
B Dormierunt ſomnum ſuum: & nihil inuenerunt
omnes viri diuitiarum in manibus ſuis.
7 †Ab increpatione tua Deus Iacob dormitauerunt, qui
aſcenderunt equos.
8 †Tu terribilis es, & quis reſiſtet tibi? ex tunc ira tua.
9 †De cælo auditũ feciſti iudiciũ: terra tremuit & quieuit,
10 †Cum exurgeret in iudicium Deus, vt ſaluos faceret
C omnes manſuetos terræ.
11 †Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & re-
liquiæ cogitationis diem feſtum agent tibi.
12 †Vouete & reddite Domino Deo veſtro: omnes qui
in circuitu eius affertis munera
13 Terribili, †& ei qui aufert ſpiritum principum, ter-
ribili apud reges terræ.

HEB.77. 1 *In finem pro Idithun, Pſalmus Aſaph.* LXXVI.

‖Inf.141.a.2. 2 V‖Oce mea ad Dominũ clamaui: voce mea ad Deũ:
A & intendit mihi.
3 †In die tribulationis meæ Deum exquiſiui, manibus
meis nocte contra eum: & non ſum deceptus.
4 Renuit conſolari anima mea, †memor fui Dei, & de-
lectatus ſum, & exercitatus ſum: & defecit ſpiritus me⁹.
5 †Anticipauerunt vigilias oculi mei: turbatus ſum, &
non ſum locutus.
6 †Cogitaui dies antiquos: & annos æternos in mente
habui.
7 †Et meditatus ſum nocte cum corde meo: & exerci-
B tabar, & ſcopebam ſpiritum meum.
*& 8 †Nunquid in æternum proijciet Deus, *aut* non ap-
ponet vt complacitior ſit adhuc?
9 †Aut in finem miſericordiam ſuam abſcindet: à gene-
ratione in generationem?
10 †Aut obliuiſcetur miſereri Deus? aut cõtinebit in ira
ſua miſericordias ſuas?
11 †Et dixi: Nunc cœpi: hęc mutatio dexteræ Excelſi.
12 †Memor fui operum Domini: quia memor ero ab
C initio mirabilium tuorum.
13 †Et meditabor in omnibus operibus tuis: & in adin-
uentionibus tuis exercebor.
14 †Deus in ſancto via tua: qs Deus magnus ſicut Deus
15 noſter? †tu es Deus qui facis mirabilia.
16 Notam feciſti in populis virtutem tuam: †redemiſti
in brachio tuo populum tuum filios Iacob & Ioſeph.
17 †Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ: & timue-
D runt, & turbatæ ſunt abyſſi.
18 †Multitudo ſonitus aquarũ: vocem dederunt nubes.
19 Etenim ſagittæ tuę tranſeũt: †vox tonitrui tui in rota.
Illuxerunt coruſcationes tuæ orbi terræ: commota eſt
& contremuit terra.
20 †In mari via tua, & ſemitæ tuæ in aquis multis: & ve-
ſtigia tua non cognoſcentur.

21 †‖Deduxiſti ſicut oues populum tuum, in manu Moy- ‖Ex.14.d.19.
ſi & Aaron.

1 *Intellectus Aſaph.* LXXVII. HEB.78.

A ATtendite popule meus legem meam: inclinate
aurem veſtram in verba oris mei.
2 †‖Aperiã in parabolis os meum: loquar propoſitiones ‖Su.48.a.5. Mat.13.e.35
ab initio.
3 †Quanta audiuimus & cognouimus ea: & patres no-
ſtri narrauerunt nobis?
4 †Nõ ſunt occultata à filijs eorũ in generatione altera.
Narrantes laudes Domini, & virtutes eius, & mira-
bilia eius quæ fecit.
5 †Et ſuſcitauit teſtimoniũ ĩ Iacob: & legẽ poſuit in Iſrl'.
Quanta mandauit patribus noſtris nota facere ea filijs
6 ſuis: vt cognoſcat generatio altera.
Filij qui naſcentur: & exurgẽt, & narrabunt filijs ſuis,
7 †Vt ponant in Deo ſpem ſuam, & non obliuiſcantur
operum Dei, & mandata eius exquirant?
8 †Ne fiãt ſicut patres eorũ, generatio praua & exaſperãs.
Generatio quæ non direxit cor ſuum, & non eſt credi
tus cum Deo ſpiritus eius.
9 †Filij Ephrem intendentes & mittentes arcum: con-
B uerſi ſunt in die belli.
10 †Non cuſtodierunt teſtamentum Dei: & in lege eius
noluerunt ambulare.
11 †Et obliti ſunt benefactorum eius, & mirabilium eius
quæ oſtendit eis.
12 †Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægy-
pti, in campo Taneos.
13 †‖Interrupit mare, & perduxit eos: & ſtatuit aquas ‖Ex.14.e.21.
quaſi in vtre. Exo.15.d.21.
14 †‖Et deduxit eos in nube diei: & tota nocte in illumi- d.14.d.19.
natione ignis. f.24. Pſ.104.d.38.
15 †Interrupit petram in eremo: & adaquauit eos velut ‖Exo.17.b.6
in abyſſo multa.
16 †Et eduxit aquam de petra: & *deduxit* tanquam flu- *eduxit y.
mina aquas.
17 †Et appoſuerunt adhuc peccare ei, in iram excitaue-
runt Excelſum in inaquoſo.
18 †Et tentauerunt Deum in cordibus ſuis: vt peterent
eſcas animabus ſuis.
19 †‖Et malè locuti ſunt de Deo: dixerunt, Nunquid po ‖Nu.20.b.11
terit Deus parare menſam in deſerto?
20 †Quoniam percuſſit petram, & fluxerunt aquæ, & ‖Nu.20.a.2.
C torrentes inundauerunt.
Nunquid & panem poterit dare, aut parare menſam
populo ſuo?
21 †Ideo audiuit Dominus, & diſtulit: & ignis accen-
ſus eſt in Iacob, & ira aſcendit in Iſraël.
22 †Quia non crediderunt in Deo, nec ſperauerunt in
ſalutari eius.
23 †Et mandauit nubibus deſup, & ianuas cæli aperuit.
24 †‖Et pluit illis manna ad manducandum, & panem ‖Ex.16.b.4. c.14.
cæli dedit eis. ‖Nu.11.b.7.
25 †‖Panem angelorum manducauit homo: cibaria mi- ‖Ioh.6.d.31 1.Cor.10.a.3
ſit eis in abundantia. Nu.11.g.31.
26 †‖Tranſtulit Auſtrum de cælo: & induxit in virtute
ſua Africum.
27 †Et pluit ſuper eos ſicut puluerẽ carnes: & ſicut are-
nam maris volatilia pennata.
28 †Et ceciderunt in medio caſtrorum eorum, circa ta-
bernacula eorum.
29 †Et manducauerunt & ſaturati ſunt nimis, & deſi-
30 deriũ eorũ attulit eis: †nõ ſunt fraudati à deſiderio ſuo.
D ‖Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum: †& ira Dei ‖Nu.11.g.33
31 aſcendit ſuper eos.
Et occidit pingues eorum, & electos Iſraël impediuit.
32 †In omnibus his peccauerunt adhuc: & non credide-
runt in mirabilibus eius.
33 †Et defecerũt in vanitate dies eorum: & anni eorum
cum feſtinatione.
34 †Cùm occideret eos, quærebant eũ: & reuerteban-

tur,

*Deum. tut, & diluculo veniebant ad*eum*.
35 †Et rememorati ſunt quia Deus adiutor eſt eorũ: &
Deus excelſus redemptor eorum eſt.
36 †Et dilexerũt eũ ĩ ore ſuo, & lingua ſua mẽtiti ſunt ei.
37 †Cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fide-
les habiti ſunt in teſtamento eius.
38 †Ipſe autem eſt miſericors, & propitius fiet peccatis
eorum: & non diſperdet eos.
Et*abundauit* vt auerteret iram ſuam: & non accen-
*multiplica-uit. dit omnem iram ſuam.
39 †Et recordatus eſt quia caro ſunt: ſpiritus vadens, &
non rediens.
40 †Quoties exacerbauerunt eum in deſerto, in iram con
E citanerunt eum in inaquoſo?
41 †Et conuerſi ſunt, & tentauerunt Deum: & ſanctum
Iſraël exacerbeuerunt.
42 †Non ſunt recordati manus eius, die qua redemit eos
de manu tribulantis.
43 †Sicut poſuit in Ægypto ſigna ſua, & prodigia ſua in
campo Taneos.
‖Ex. 7. d. 20. 44 †‖Et conuertit in ſanguinem flumina eorum, & im-
bres eorum, ne biberent.
‖Exo. 8. a. 6. f. 24. 45 †‖Miſit in eos cynomiam, & comẽdit eos: & ranam,
& diſperdidit eos.
‖Ex. 10. d. 13. 46 †‖Et dedit ęrugini fruct⁹ eorũ: & labores eorũ locuſtæ:
‖Ex. 9. e. 23. 47 †‖Et occidit in grãdine vineas eorum: & moros eorum
in pruina.
‖Exo. 9. a. 3. 48 †Et tradidit grandini iumenta eorum: & poſſeſſio-
nem eorum igni.
49 †Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem,
& iram & tribulationẽ: *immiſſiones* p angelos malos.
*immiſſionẽ 11. 50 †Viam fecit ſemitæ irę ſuę, *nõ pepercit à morte ani-
*& 6. F mabus eorum, & iumenta eorum in morte concluſit.
‖Ex. 12. d. 29 51 †‖Et percuſſit omne primogenitum in terra Ægypti:
*laborum 4. primitias*omnis laboris* eorum in tabernaculis Cham.
52 †‖Et abſtulit ſicut oues populum ſuum: & perduxit
‖Ex. 13. e. 18. eos tanquam gregem in deſerto.
‖Ex. 14. f. 27. 53 †Et eduxit eos in ſpe, & non timuerunt: & inimicos
eorum operuit mare.
54 †Et induxit eos in montem ſanctificationis ſuę, mon
‖Ioſ. 11. b. 7. tem quem acquiſiuit dextera eius. ‖Et eiecit à facie eo-
rum Gentes: & ſorte diuiſit eis terram in funiculo di-
ſtributionis.
55 †Et habitare fecit in tabernaculis eorũ tribus Iſraël.
56 †Et tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelſum:
& teſtimonia eius non cuſtodierunt.
57 †Et auerterunt ſe, & non ſeruauerunt pactũ: quem-
admodùm patres eorum, conuerſi ſunt in arcũ prauum.
58 †In iram concitauerunt eũ in collibus ſuis: & in ſcul-
ptilibus ſuis ad æmulationem eum prouocauerunt.
59 †Audiuit De⁹, & ſpreuit: & ad nihilũ redegit valde Iſr.
Ier. 7. b. 12. 60 †Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum ſuum
G vbi habitauit in hominibus.
1. Re. 4. a. 2. 61 †Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum: & pul-
chritudinem eorum in manus inimici.
62 †Et concluſit in gladio populum ſuum: & hæredita-
tem ſuam ſpreuit.
63 †Iuuenes eorum comẽdit ignis: & virgines eorum nõ
ſunt lamentatę.
64 †Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt, & viduæ eo-
rum non plorabantur.
65 †Et excitatus eſt tanquam dormiens Dominus, tan-
quam potens crapulatus à vino.
66 †Et percuſſit inimicos ſuos in poſteriora: opprobriũ
ſempiternum dedit illis.
67 †Et repulit tabernaculum Ioſeph: & tribum Ephráim
non elegit:
68 †Sed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit.
69 †Et ædificauit ſicut vnicornium ſanctificium ſuum
in terra, quam fundauit in ſecula.
70 †‖Et elegit Dauid ſeruum ſuum, & ſuſtulit eũ de gre-
‖1. Re. 16. a. 71 gibus ouium, †de poſt fœtantes accepit eum,
Paſcere Iacob ſeruum ſuũ, & Iſraël hæreditatẽ ſuam.
72 Et pauit eos in innocentia cordis ſui: & in intellectibus
manuum ſuarum deduxit eos.

1 *Pſalmus Aſaph.* LXXVIII. HEB. 79.

A DEus, venerunt Gentes in hęreditatem tuam, pol-
luerunt templum ſanctum tuum: poſuerunt Ieru-
ſalem in pomorum cuſtodiam.
2 †Poſuerunt morticina ſeruorum tuorum eſcas volati-
libus cæli: carnes ſanctorum tuorum beſtijs terræ.
3 †Effuderunt ſanguinem eorum tanquam aquam in
circuitu Ieruſalem: & non erat qui ſepeliret.
4 †Facti ſumus opprobrium vicinis noſtris: ſubſanna-
B tio & illuſio his qui in circuitu noſtro ſunt.
5 †Vſquequo Domine iraſcẽris in finem; accẽdetur ve-
lut ignis zelus tuus?
6 †‖Effunde iram tuam in Gentes quæ te non nouerunt: ‖Ier. 10. d. 25.
& in regna quæ nomen tuum non inuocauerunt.
7 †Quia comederunt Iacob: & locum eius deſolauerũt.
8 †‖Ne memineris iniq̃tatũ noſtrarũ antiquarũ, citò an- ‖Iſa. 64. c. 9.
C ticipẽt nos miſericordię tuę: q̃a pauperes facti ſum⁹ nimis.
9 †Adiuua nos Deus ſalutaris noſter: & propter gloriã
nominis tui Domine libera nos, & propitius eſto pec-
catis noſtris propter nomen tuum.
10 †Ne fortè dicant in gentibus, Vbi eſt Deus eorum? &
innoteſcat in nationibus coram oculis noſtris:
Vltio ſanguinis ſeruorum tuorum qui effuſus eſt.
11 †Introeat in conſpectu tuo gemitus compeditorum.
D Secundùm magnitudinem brachij tui poſſide filios
mortificatorum.
12 †Et redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum:
improperium ipſorum quod exprobrauerunt tibi Dñe.
13 †Nos autem populus tuus & oues paſcuæ tuæ, confi-
tebimur tibi in ſeculum.
In generationẽ & g̃nerationẽ annũtiabimus laudẽ tuã.

1 *In finem, pro ijs qui commutabuntur, teſtimonium Aſaph, Pſalmus.* LXXIX. HEB. 80.

2 QVi regis Iſraël intende: q̃ deducis velut ouẽ, Ioſeph.
A Qui ſedes ſuper cherubim, manifeſtare †corã
3 Ephráim, Ben-iamin & Manaſſe.
Excita potentiam tuam, & veni vt ſaluos facias nos.
4 †Deus conuerte nos: & oſtende faciem tuam, & ſalui
erimus.
5 †Domine Deus virtutum, quouſq; iraſcẽris ſuper ora-
tionem ſerui tui?
6 †Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis no-
B bis in lachrymis in menſura?
7 †Poſuiſti nos in cõtradictionem vicinis noſtris: & ini-
mici noſtri ſubſannauerunt nos.
8 †Deus virtutum conuerte nos: & oſtende faciẽ tuam
& ſalui erimus.
9 †Vineam de Ægypto tranſtuliſti: eieciſti Gentes &
plantaſti eam.
10 †Dux itineris fuiſti in conſpectu eius, & plantaſti ra-
dices eius, & impleuit terram.
11 †Operuit mõtes vmbra ei⁹: & arbuſta eius cedros Dei.
12 †Extendit palmites ſuos vſque ad mare: & vſque ad flu
men propagines eius.
13 †Vt quid deſtruxiſti maceriam eius, & vindemiant
C eam omnes qui prætergrediuntur viam?
14 †Exterminauit eam aper de ſylua: & ſingularis ferus
depaſtus eſt eam.
15 †Deus virtutum conuertere, reſpice de cælo & vide,
& viſita vineam iſtam.
16 †Et perfice eam quam plantauit dextera tua: & ſuper
filium hominis quem confirmaſti tibi.
17 †Incẽſa igni & ſuffoſſa ab increpatione vult⁹ tui peribunt.
18 †Fiat manus tua ſuper virum dexteræ tuæ: & ſuper fi-
D lium hominis quem confirmaſti tibi.
19 †Et non diſcedimus à te: viuificabis nos, & nomen
tuum inuocabimus.
20 †Domine Deus virtutum conuerte nos: & oſtende
faciem tuam, & ſalui erimus.

HEB.81.

1 *In finem pro torcularibus Pſalmus ipſi Aſaph, quinta ſabbathi.* LXXX.

2 EXultate Deo adiutori noſtro: Iubilate Deo Iacob.
A †Sumite pſalmum, & date tympanum: pſalte-
3 rium iucundum cum cithara.
4 †Buccinate in Neomenia tuba, in inſigni die ſolennitatis veſtræ.
5 †Quia præceptũ in Iſraël eſt, & iudicium Deo Iacob.
Gen.41.e.45 f.45.
6 †‖Teſtimonium in Ioſeph poſuit illud, cùm exiret de terra Ægypti: linguam quam non nouerat audiuit.
7 †Diuertit ab oneribus dorſum eius: manus eius in co-
B phino ſeruierunt.
8 †In tribulatione inuocaſti me, & liberaui te, exaudiui te in abſcondito tempeſtatis: ‖probaui te apud aquam contradictionis.
‖Ex.17.b.6.
‖Exo.20.a.7
9 †‖Audi popule meus, & cõteſtabor te: Iſraël ſi audieris me,
10 †nõ erit in te Deus recens, neq; adorabis Deũ alienum.
11 . †Ego enim ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de
C terra Ægypti: dilata os tuum, & implebo illud.
12 †Et non audiuit populus meus vocem meam: & Iſraël non intendit mihi.
‖Act.14.c.16
13 †‖Et dimiſi eos ſecundùm deſideria cordis eorũ, ibunt in adinuentionibus ſuis.
‖Bar.3.b.12
14 . †‖Si populus meus audiſſet me: Iſraël ſi ĩ vijs meis ambulaſſet;
15 †Pro nihilo forſitan inimicos eorum humiliaſſem: &
D ſuper tribulantes eos miſiſſem manum meam.
16 †Inimici Dñi mentiti ſunt ei: & erit tẽpus eorũ in ſcl'a.
17 †Et cibauit eos ex adipe frumenti: & de petra melle ſaturauit eos.

HEB.82.

1 *Pſalmus Aſaph.* LXXXI.

A DEus ſtetit in ſynagoga deorum: in medio autem deos dijudicat.
2 †Vſquequo iudicatis iniq̃tatẽ: & facies pctõrũ ſumitis?
3 †Iudicate egeno & pupillo: humilem & pauperem iuſtificate.
‖Pro.24.b.11
4 †‖Eripite pauperẽ: & egenũ de manu pctõris liberate.
5 †Neſcierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambu-
B lant: mouebuntur omnia fundamenta terræ.
‖Ioh.10.f.34
6 †‖Ego dixi, Dij eſtis, & filij Excelſi omnes.
7 †Vos autem ſicut homines moriemini: & ſicut vnus de principibus cadetis.
8 †Surge Deus, iudica terram: quoniam tu hæreditabis in omnibus Gentibus.

HEB.83.

1 *Canticum Pſalmi Aſaph.* LXXXII.

2 DEus quis ſimilis erit tibi? ne taceas, neque com-
A peſcaris Deus.
3 †Quoniam ecce inimici tui ſonuerunt: & qui oderunt te extulerunt caput.
4 †Super populum tuum malignauerunt conſilium: & cogitauerunt aduerſus ſanctos tuos.
5 †Dixerunt, Venite, & diſperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Iſraël vltrà.
6 †Quoniam cogitauerunt vnanimiter: ſimul aduerſum
B te teſtamentum diſpoſuerunt, †tabernacula Idumæorũ
7 & Iſmahelitæ, Moab, & Agareni, †Gabal, & Ammon, &
8 Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum.
9 †Etenim Aſſur venit cũ illis: facti ſunt in adiutorium filijs Lot.
‖Iudi.7.f.22 Iud.4.d.15.
10 †Fac illis ſicut Madian & ‖Siſaræ: ſicut Iabin in Torrente Ciſſon.
11 †Diſperierunt in Endor: facti ſunt vt ſtercus terræ.
‖Iud.7.g.25. Iudi.8.d.21.
12 †‖Pone principes eorum ſicut Oreb & Zeb, ‖Zebee, &
C Salmana,
13 Omnes principes eorum: †qui dixerunt, Hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei.
14 †Deus meus pone illos vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti.
15 †Sicut ignis qui comburit ſyluam, & ſicut flamma comburens montes:

16 †Ita perſequeris illos in tempeſtate tua, & in ira tua
D turbabis eos.
17 †Imple facies eorum ignominia: & quærent nomen tuum Domine.
18 †Erubeſcant & conturbentur in ſeculum ſeculi: & confundantur & pereant.
19 †Et cognoſcãt quia nomen tibi Dominus, tu ſolus altiſſimus *in omni terra*.
**ſuper omnem terram.*

HEB.84.

1 *In finem pro torcularibus filijs Core, Pſalmus.* LXXXIII.

2 QVàm dilecta tabernacula tua Dñe virtutũ! †cõcupi-
3 ſcit & deficit anima mea in atria Domini.
A Cor meũ & caro mea exultauerũt in Deũ viuũ.
4 †Etenim paſſer inuenit ſibi domum: & turtur nidum ſibi, vbi ponat pullos ſuos.
B Altaria tua Dñe virtutum, rex meus & Deus meus.
5 †Beati qui habitant in domo tua*: in ſecula ſeculorum laudabunt te.
**Domine.*
6 †Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, aſcẽſiones in cor-
7 de ſuo diſpoſuit, †in valle lachrymarũ in loco quẽ poſuit.
8 †Etenim *benedictiones* dabit legiſlator, ibunt de vir-
C tute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion.
**benedictionem*
9 †Domine Deus virtutum exaudi orationem meam: auribus percipe Deus Iacob.
10 †Protector nr̃ aſpice De*, & reſpice in faciẽ Chr̃i tui:
11 †Quia melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia.
D Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei: magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.
12 †Quia miſericordiam & veritatem diligit * Deus: gratiam & gloriam dabit Dominus.
**Dominus*
Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia:
13 †Domine virtutum, beatus homo qui ſperat in te.

HEB.85.

1 *In finem filijs Core, Pſalmus.* LXXXIIII.

2 BEnedixiſti Dñe terrã tuã: auertiſti captiuitatẽ Iacob.
A †Remiſiſti iniquitatem plebis tuæ: operuiſti omnia
3 peccata eorum.
4 †Mitigaſti oẽm irã tuã: auertiſti ab ira ĩdignationis tuę.
5 †Conuerte nos Deus ſalutaris noſter: & auerte iram tuam à nobis.
6 †Nunquid in æternum iraſcẽris nobis? aut extendes
B iram tuam a generatione in generationem?
7 †Deus tu conuerſus viuificabis nos: & plebs tua lætabitur in te.
8 †Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam: & ſalutare tuum da nobis.
9 †Audiam quid loquatur in me Dominus Deus: quoniã loquetur pacem in plebem ſuam.
C Et ſuper ſanctos ſuos, & in eos qui conuertuntur ad cor.
10 †Veruntamen prope timentes eum ſalutare ipſius: vt inhabitet gloria in terra noſtra.
11 †Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi: iuſtitia & pax oſculatæ ſunt.
12 †Veritas de terra orta eſt: & iuſtitia de cælo proſpexit.
13 †Etenim Dominus dabit benignitatem: & terra no-
D ſtra dabit fructum ſuum.
14 †Iuſtitia ante eum ambulabit: & ponet in via greſſus ſuos.

HEB.86.

1 *Oratio ipſi David.* LXXXV.

A INclina Domine aurem tuam, & exaudi me: quoniam inops & pauper ſum ego.
2 †Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus ſum: ſaluum fac ſeruum tuum Deus meus ſperantem in te.
3 †Miſerere mei Domine, quoniam ad te *clamaui* tota
4 die: †lætifica animam ſerui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui.
**clamabo 3.*
‖Ioel.2.c.13
5 †‖Quoniam tu Domine ſuauis & mitis: & multæ miſericordiæ omnibus inuocantibus te.
6 †Auribus percipe Domine orationem meam: & in-
B tende voci deprecationis meæ.
7 †In die tribulationis meæ clamaui ad te: quia exaudiſti me.

8 †Non eſt ſimilis tui in dijs Domine:& non eſt ſecun-
dùm opera tua.
9 †Omnes gentes quaſcunq; feciſti, venient, & adora-
bunt coram te Dñe: & glorificabunt nomen tuum.
10 †Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es
C Deus ſolus.
11 †Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate
tua: lætetur cor meum vt timeat nomen tuum.
12 †Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde
meo, & glorificabo nomen tuum in æternum:
13 †Quia miſericordia tua magna eſt ſuper me: & eruiſti
animam meam ex inferno inferiori.
14 †Deus, iniqui inſurrexerunt ſuper me, & ſynagoga
D potentium quæſierunt animam meam: & non propo-
ſuerunt te in conſpectu ſuo.
15 †Et tu Domine Deus miſerator & miſericors, patiens
& multæ miſericordiæ, & verax,
16 †Reſpice in me, & miſerere mei, da imperium tuum
puero tuo: & ſaluum fac filium ancillæ tuæ.
17 †Fac mecum ſignum in bonum, vt videant qui ode-
runt me, & confundantur, quoniam tu Domine adiu-
uiſti me, & conſolatus es me.

HEB.87. 1 *Filijs Core, Pſalmus cantici.* LXXXVI.

A FVndamenta eius in montibus ſanctis: diligit Domi-
1 nus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob.
3 †Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei.
4 †Memor ero Raab & Babylonis ſcientium me. Ecce
alienigenæ, & Tyrus, & ppls Æthiopũ, hi fuerunt illic.
5 †Nunquid Sion dicet, Homo, & homo natus eſt in ea:
B & ipſe fundauit eam Altiſſimus?
6 †Dominus narrabit in ſcripturis populorum, & prin-
cipum, horum qui fuerunt in ea.
7 †Sicut lætantium omnium habitatio eſt in te.

HEB.88. 1 *Canticum Pſalmi filijs Core in finem pro Maheleth ad reſpon-
dendum intellectus Eman Ezrahitæ.* LXXXVII.

2 DOmine Deus ſalutis meæ in die clamaui & nocte
A coram te.
3 †Intret in cõſpectu tuo oratio mea: inclina aurẽ tuam
ad precem meam.
4 †Quia repleta eſt malis anima mea: & vita mea infer-
no appropinquauit.
5 †Æſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacũ: factus
6 ſum ſicut homo ſine adiutorio, †inter mortuos liber,
Sicut vulnerati dormientes in ſepulchris, quorum nõ
es memor amplius: & ipſi de manu tua repulſi ſunt.
7 †Poſuerunt me in lacu inferiori: in tenebroſis, & in
B vmbra mortis.
8 †Super me confirmatus eſt furor tuus: & omnes flu-
ctus tuos induxiſti ſuper me.
9 †Longè feciſti notos meos à me: poſuerunt me abo-
minationem ſibi.
10 Traditus ſum, & non egrediebar: †oculi mei langue-
runt præ inopia.
Clamaui ad te Domine tota die: expandi ad te manus
meas.
11 †Nũquid mortuis facies mirabilia: aut medici ſuſcita-
C bunt, & confitebuntur tibi?
12 †Nunquid narrabit aliquis in ſepulchro miſericor-
diam tuam, & veritatem tuam in perditione.
13 †Nunquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua, &
iuſtitia tua in terra obliuionis?
14 †Et ego ad te Domine clamaui: & manè oratio mea
præueniet te.
15 †Vt quid Domine repellis orationem meam: auertis fa
ciem tuam à me?
16 †Pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute mea:
D exaltatus autem, humiliatus ſum & conturbatus.
17 †In me tranſierunt iræ tuæ: & terrores tui conturba-
uerunt me.
18 †Circundederunt me ſicut aqua: tota die circunde-
derunt me ſimul.
19 †Elongaſti à me amicũ & proximum: & notos meos
à miſeria.

1 *Intellectus Ethan Ezrahitæ.* LXXXVIII. HEB.89.

2 MIſericordias Domini in æternum cantabo.
A In generatione & generationem annuntiabo ve
ritatem tuam in ore meo.
3 †Quoniam dixiſti, In æternum miſericordia ædifica-
bitur: in cælis præparabitur veritas tua in eis.
4 †Diſpoſui teſtamentum electis meis, ‖ iuraui Dauid 2.Re.7.b.12.
ſeruo meo,
5 †Vſque in æternum præparabo ſemen tuum.
Et ædificabo in generatione & generationẽ ſedẽ tuã.
6 †Confitebuntur cæli mirabilia tua Domine: etenim
veritatem tuam in eccleſia ſanctorum.
7 †Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino, ſi-
milis erit Deo in filijs Dei?
8 †Deus qui glorificatur in concilio ſanctorũ: magnus
B & terribilis ſuper omnes qui in circuitu eius ſunt.
9 †Domine Deus virtutum, quis ſimilis tibi? potens es
Domine, & veritas tua in circuitu tuo.
10 †Tu dominaris poteſtati maris: motũ autem fluctuũ
eius tu mitigas.
11 †Tu humiliaſti ſicut vulneratum, ſuperbum: in bra-
chio virtutis tuæ diſperſiſti inimicos tuos.
12 †Tui ſunt cæli, & tua eſt terra, orbẽ terræ & plenitu- Gen.1.a.1.
13 dinẽ eius tu fundaſti: †aquilonem & mare tu creaſti.
14 Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: †tuũ
C brachium cum potentia.
15 Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua, †iuſti-
tia & iudicium præparatio ſedis tuæ. Miſericordia & ve
16 ritas præcedent faciem tuam: †beatus populus qui ſcit
iubilationem.
17 Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, †& in no-
mine tuo exultabũt tota die, & ĩ iuſtitia tua exaltabunt.
18 †Quoniam gloria virtutis eorum tu es, & in bene-
placito tuo exaltabitur cornu noſtrum.
19 †Quia Domini eſt aſſumptio noſtra, & ſancti Iſraël
regis noſtri.
20 †Tunc locutus es in viſione ſanctis tuis, & dixiſti, Po-
ſui adiutorium ʾin potenteʾ & ʾexaltaui electum de ple- ʾſuper poten-tem 1.
be mea. -4-
21 †Inueni Dauid ſeruũ meũ: oleo ſancto meo vnxi eũ. Act.13.d.22. 1.Re.16.a.4.
22 †Manus enim mea auxiliabitur ei: & brachium meũ c.12.
D ʾconfortabitʾ eum. 2.Re.5.a.1. ʾconfirmabit 6.
23 †Nihil ꝓficiet inimicus in eo: & filius iniquitatis nõ
apponet nocere ei.
24 †Et concidam à facie ipſius inimicos eius, & odientes
eum in fugam conuertam.
25 †Et veritas mea, & miſericordia mea cum ipſo: & in
nomine meo exaltabitur cornu eius.
26 †Et ponã in mari manũ eius: & in fluminibus dexte-
ram eius.
27 †Ipſe ʾinuocauitʾ me, Pater meus es tu: Deus meus & ʾinuocabit 5
ſuſceptor ſalutis meæ.
28 †Et ego primogenitum ponam illum: excelſum præ re
gibus terræ.
29 †In æternum ſeruabo illi miſericordiam meam: & te-
ſtamentum meum fidele ipſi.
30 †Et ponam in ſeculum ſeculi ſemen eius: & thronũ
E eius ſicut dies cæli.
31 †Si autem dereliquerint filij eius legem meam, & in
iudicijs meis non ambulauerint:
32 †Si iuſtitias meas prophanauerint, & mandata mea
non cuſtodierint:
33 †Viſitabo in virga iniquitates eorũ, & in verberibus
peccata eorum.
34 †Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo,
neque ʾnocebo ʾin veritate mea. ʾdecipiam 1.
35 †Neque prophanabo teſtamentum meum, & quæ
procedunt de labijs meis non faciam irrita.
36 †Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar: ‖ †ſe- 2.Re.7.c.16.
37 men eius in æternum manebit.

Et thronus

38 Et thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo, † & ſicut
F luna perfecta in æternum:& teſtis in cælo fidelis.
39 † Tu verò repuliſti & deſpexiſti: diſtuliſti Chr̄m tuū.
ᵃ Euertiſti t. 40 †ᵃAuertiſti teſtamentum ſerui tui: prophanaſti in ter-
ra ſanctuarium eius.
41 †Deſtruxiſti omnes ſepes eius: poſuiſti firmamentum
eius formidinem.
42 †Diripuerunt eum omnes tranſeuntes viam: factus eſt
opprobrium vicinis ſuis.
ᵇ inimicorū eius t. 43 † Exaltaſti dexteram ᵇdeprimentium eum᾽: lætificaſti
omnes inimicos eius.
44 †Auertiſti adiutorium gladij eius: & non es auxilia-
G tus ei in bello.
ᶜin terram t. 45 †Deſtruxiſti eum ab emundatione: & ſedem eius ᶜin
terra᾽ colliſiſti.
46 †Minoraſti dies tēporis eius: perfudiſti eū confuſione.
47 †Vſquequo Domine auertis in finem: exardeſcet ſicut
ignis ira tua?
48 †Memorare quæ mea ſubſtantia: nunquid enim vanè
conſtituiſti omnes filios hominum?
49 †Quis eſt homo qui viuet, & non videbit mortem:
eruet animam ſuam de manu inferi?
2.Re.7.b.11 50 † Vbi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ Domine: ſicut
iuraſti Dauid in veritate tua?
51 † Memor eſto Domine opprobrij ſeruorum tuorum
(quod continui in ſinu meo) multarum gentium,
52 †Quod exprobrauerūt inimici tui Domine, quod ex-
probrauerunt, commutationem Chriſti tui.
53 †Benedictus Dominus in æternum: fiat, fiat.

ᵃ HEB.90. 1 *Oratio Moyſi hominis Dei.* LXXXIX.

A. DOmine, refugium factus es nobis à generatione in
generationem.
ᵇ& ſ. 2 †Priuſquàm montes fierent, ᵇaut᾽ formaretur terra &
orbis: à ſeculo & vſque in ſeculum tu es Deus.
3 †Ne auertas hominem in humilitatem: & dixiſti, Con-
uertimini filij hominum.
4 †Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquā dies
heſterna quæ præterijt,
5 Et cuſtodia in nocte: † quæ pro nihilo habentur, eo-
rum anni erunt.
6 Manè ſicut herba tranſeat, manè floreat & tranſeat:
B veſpere decidat, induret, & areſcat.
7 †Quia defecim⁹ in ira tua, & ī furore tuo turbati ſum⁹.
8 †Poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu tuo: ſecu-
lum noſtrum in illuminatione vultus tui.
9 †Qm̄ oēs dies noſtri defecerūt: & in ira tua defecimus.
10 Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur: † dies anno-
Eccl.18.a.8. C rum noſtrorum in ipſis, ſeptuaginta anni.
Si autem in potentatibus, octoginta anni: & amplius
eorum, labor & dolor.
Quoniam ſuperuenit manſuetudo, & corripiemur.
11 †Quis nouit poteſtatem iræ tuæ, & præ timore tuo
iram tuam dinumerare?
12 †Dexterā tuā ſic notā fac: & eruditos corde in ſapiētia,
13 †Conuertere Domine, vſquequo? & deprecabilis eſto
ſuper ſeruos tuos.
14 † Repleti ſumus manè miſericordia tua: & exultaui-
D mus, & delectati ſumus in omnibus diebus noſtris.
15 †Lætati ſumus pro diebus quibus nos humiliaſti: an-
nis quibus vidimus mala.
16 †Reſpice in ſeruos tuos, & in opera tua: & dirige filios
eorum
17 †Et ſit ſplendor Domini Dei noſtri ſuper nos, & ope-
ra manuum noſtrarum dirige ſuper nos: & opus ma-
nuum noſtrarum dirige.

HEB.91. 1 *Laus Cantici Dauid.* XC.

A QVi habitat in adiutorio Altiſſimi, in protectione
Dei cæli commorabitur.
2 †Dicet Dn̄o, Suſceptor meus es tu, & refugium meum,
Deus meus ſperabo in eum,
3 † Quoniam ipſe liberauit me de laqueo venantium,
& à verbo aſpero.
4 †*Scapulis ſuis obumbrabit tibi, & ſub pennis eius
ſperabis.
5 † Scuto circundabit te veritas eius: non timebis à ti-
B more nocturno,
6 † A ſagitta volante in die, à negocio perambulante in
tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano.
7 † Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris
tuis: ad te autem non appropinquabit.
8 †Veruntamen oculis tuis conſiderabis: & retributio-
nem peccatorum videbis.
9 †Quoniam tu es Domine ſpes mea: Altiſſimum po-
C ſuiſti refugium tuum.
10 †Non accedet ad te malum, & flagellum non appro-
pinquabit tabernaculo tuo.
11 †Quoniam ‖angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant ‖Mat.4.a.6. Luc.4.b.10.
te in omnibus vijs tuis.
12 †In manibus portabunt te: ne fortè offendas ad lapi-
dem pedem tuum.
13 †Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & concul-
D cabis leonem & draconem.
14 †Quoniam in me ſperauit, liberabo eum: protegam
eum, quoniam cognouit nomen meum.
15 †Clamauit ad me, & exaudiam eum: cum ipſo ſum in
tribulatione: eripiam eum & glorificabo eum.
16 †Longitudine dierum replebo eum: & oſtendam illi
ſalutare meum.

1 *Pſalmus cantici in die ſabbathi.* XCI. HEB.92.

2 BOnum eſt confiteri Domino, & pſallere nomini tuo
A Altiſſime:
3 † Ad annuntiandum manè miſericordiam tuam, &
veritatem tuam per noctem.
4 †In decachordo pſalterio, cum cantico, in cithara.
5 †Quia delectaſti me Domine in factura tua: & in ope-
ribus manuum tuarum exultabo.
6 †‖ Quàm magnificata ſunt opera tua Domine? nimis ‖Eſa.ſ.no.a.1.
B profundæ factæ ſunt cogitationes tuæ.
7 †Vir inſipiens non cognoſcet, & ſtultus non intelli-
get hęc.
8 †Cùm exorti fuerint peccatores ſicut fœnum, & appa-
ruerint omnes qui operantur iniquitatem,
9 †Vt intereant in ſeculum ſeculi, (tu autem Altiſſimus
In æternum Domine.)
10 †Qm̄ ecce inimici tui Dn̄e, quoniam ecce inimici tui
peribunt: & diſpergentur oēs qui operant᾽ iniquitatem.
11 † Et exaltabitur ſicut vnicornis cornu meum: & ſe-
C nectus mea in miſericordia uberi.
12 †Et deſpexit oculus meus inimicos meos: & * inſur- *ab ſ.
gentibus in me malignantibus, audiet auris mea.
13 † Iuſtus vt palma florebit: * ſicut cedrus Libani mul- *& ſ.
tiplicabitur.
14 †Plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei no-
ſtri florebunt.
15 †Adhuc multiplicabuntur in ſenecta uberi, & be-
16 ne patientes erunt: † vt annuntient,
Quoniam rectus Dominus Deus noſter, & non eſt
iniquitas in eo.

*Laus cantici ipſi Dauid in die ante ſabbathum, quando fun-
data eſt terra.* XCII. HEB.93.

1 DOminus regnauit, decōrem indutus eſt: indutus
A eſt Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe.
Etenim firmauit orbem terræ, qui non commoue-
bitur.
2 †Parata ſedes tua ex tunc: à ſeculo tu es.
3 †Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt flumi-
na vocem ſuam:
4 Eleuauerunt flumina fluctus ſuos † à vocibus aqua-
B rum multarum,
Mirabiles elationes maris: mirabilis in altis Dn̄s.
5 †Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis: domum
tuam decet ſanctitudo Domine in longitudine dierum.

HEB. 94

Pſalmus ipſi Dauid quarta ſabbathi. XCIII.

1
A DEus vltionum Dominus: Deus vltionum liberè
egit.
2 †Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem ſu
perbis.
3 †Vſquequo peccatores Domine, vſquequo peccato-
res gloriabuntur,
4 †Effabuntur & loquentur iniquitatem, loquentur
omnes qui operantur iniuſtitiam?
5 †Populum tuum Domine humiliauerunt: & hæredi-
tatem tuam vexauerunt.
6 †Viduam & aduenam interfecerunt: & pupillos oc-
ciderunt.
7 †Et dixerunt, Non videbit Dominus: nec intelliget
B Deus Iacob.
8 †Intelligite inſipientes in populo: & ſtulti aliquan-
do ſapite.
9 †Qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit ocu-
lum, non conſiderat?
10 †Qui corripit gentes, non arguet, qui docet homi-
nem ſcientiam?
11 †Dominus ſcit cogitationes hominum quoniam va-
næ ſunt.
12 †Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de
lege tua docueris eum.
13 †Vt mitiges ei à diebus malis: donec fodiatur pecca-
C tori fouea.
14 †Quia non repellet Dominus plebem ſuam, & hære-
ditatem ſuam non derelinquet,
15 †Quoaduſq; iuſtitia conuertatur in iudicium: & qui
iuxta illam omnes qui recto ſunt corde.
16 †Quis conſurget mihi aduerſus malignãtes? aut quis
ſtabit mecum aduerſus operantes iniquitatem?
17 †Niſi quia Dominus adiuuit me: paulominus habi-
taſſet in inferno anima mea.
18 †Si dicebam, Motus eſt pes meus: miſericordia tua
D Domine adiuuabat me.
19 †Secundùm multitudinem dolorum meorum in cor
de meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animã meam.
20 †Nunquid adhæret tibi ſedes iniquitatis: qui fingis
: *laborem in præcepto? — *dolorem 7.
21 †Captabunt in animam iuſti: & ſanguinem innocẽ-
tem condemnabunt.
22 †Et factus eſt mihi Dominus in refugium, & Deus
meus in adiutorium ſpei meæ.
23 †Et reddet illis iniquitatem ipſorum: & in malitia eo-
rum diſperdet eos, diſperdet illos Dñs Deus noſter.

HEB. 95.

Laus cantici ipſi Dauid. XCIIII.

1 VEnite, exultemus Domino, iubilemus Deo ſalu-
A tari noſtro:
2 †Præoccupemus faciem eius in confeſſione, & in pſal
mis iubilemus ei:
3 †Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus
ſuper omnes deos.
4 †Quia in manu eius ſunt fines terræ: & altitudines
montium ipſius ſunt.
5 †Quoniam ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud: & ſic-
cam manus eius formauerunt.
6 †Venite, adoremus, & procidamus, & ploremus
7 ante Dominum qui fecit nos: †quia ipſe eſt Dominus
Deus noſter,
B Et nos populus paſcuæ eius, & oues manus eius.
8 †‖Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare cor- — ‖Heb. 3.b.7.
da veſtra,
Sicut in irritatione ſecundũ diẽ tẽtationis in deſerto,
9 †Vbi tentauerunt me patres veſtri: probauerunt & vi-
derunt opera mea.
10 †Quadraginta annis offenſus fui generationi illi: &
dixi, Semper hi errant corde.
11 Et iſti non cognouerunt vias meas: †‖vt iuraui in ira — ‖Heb. 4. a. 3.
mea, ſi introibunt in requiem meam.

1 *Canticum ipſi Dauid quando domus ędificabatur poſt capti-
uitatem.* XCV. — HEB. 96.

A CAntate Domino canticum nouum: cantate Domi- — 1. Par. 16. c. 23
no omnis terra.
2 †Cantate Domino, & benedicite nomini eius: an-
nuntiate de die in diem ſalutare eius.
3 †Annuntiate inter Gentes gloriam eius, in omnibus
populis mirabilia eius.
4 †Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis:
terribilis eſt ſuper omnes deos.
5 †Quoniam omnes dij Gentium dæmonia: Dominus
autem cælos fecit.
6 †Confeſſio & pulchritudo in conſpectu eius, ſancti-
monia & magnificentia in ſanctificatione eius.
7 †Afferte Domino patrię Gẽtium, afferte Domino glo-
8 riam & honorem: †afferte Dño gloriam nomini eius.
B Tollite hoſtias, & introite in atria eius: †adorate Do-
9 minum in atrio ſancto eius.
10 Commoueatur à facie eius vniuerſa terra: †dicite in
Gentibus quia Dominus regnauit.
Etenim correxit orbem terræ qui non commouebi-
C tur: iudicabit populos in æquitate.
11 †Lętentur cæli, & exultet terra, commoueatur mare, & ple
12 nitudo eius: †gaudebunt campi, & oĩa quæ in eis ſunt.
13 Tunc exultabunt omnia ligna ſyluarum †à facie Do-
mini, quia venit, quoniam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in ve-
ritate ſua.

1 *Huic Dauid, quando terra eius reſtituta eſt ei.* — HEB. 97.
XCVI.

A DOminus regnauit, exultet terra: lætentur inſulæ
multæ.
2 †Nubes & caligo in circuitu eius, iuſtitia & iudicium
correctio ſedis eius.
3 †Ignis ante ipſum præcedet: & inflãmabit in circuitu
inimicos eius.
4 †Alluxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit, & commo-
ta eſt terra.
5 †Montes ſicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie
Domini omnis terra.
6 †Annuntiauerunt cæli iuſtitiam eius, & viderunt om
nes populi gloriam eius.
7 †‖Confundantur omnes qui adorant ſculptilia, & qui — ‖Exo. 20. a. 4. Leu. 26. a. 1. Deu. 5. a. 8. Hebr. 1. b. 6.
B glorientur in ſimulachris ſuis.
8 ‖Adorate eũ oẽs angeli eius: †audiuit & lętata eſt Sion.
Et exultauerunt filiæ Iudæ propter iudicia tua Dñe.
9 †Quoniam tu Dominus altiſſimus ſuper omnem ter-
ram, nimis exaltatus es ſuper omnes deos.
10 †‖Qui diligitis Dñm, odite malum: cuſtodit Dñs ani- — Amos 5. d. 15. Rom. 12. b. 9.
mas ſanctorũ ſuorũ, de manu *peccatoris liberabit eos. — *peccatorũ 4
11 †Lux orta eſt iuſto, & rectis corde lætitia.
12 Lætamini iuſti in Domino: & confitemini memoriæ
ſanctificationis eius.

1 *Pſalmus ipſi Dauid.* XCVII. — HEB. 98.

A CAntate Domino canticum nouum: quia mirabilia
fecit.
Saluauit ſibi dextera eius, & brachium ſanctum eius.
2 †‖Notum fecit Dominus ſalutare ſuum: in conſpectu — ‖Iſa. 52. c. 10
Gentium reuelauit iuſtitiam ſuam.
3 †Recordatus eſt miſericordiæ ſuæ, & veritatis ſuæ do-
mui Iſraël.
Viderunt omnes termini terræ ſalutare Dei noſtri.
4 †Iubilate Dño oĩs terra: cãtate, & exultate, & pſallite.
5 †Pſallite Domino in cithara, in cithara & voce pſalmi:
6 †in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.
7 Iubilate in conſpectu regis Dñi: †moueatur mare &
B plenitudo eius: orbis terrarum, & qui habitant in eo.
8 †Flumina plaudent manu, ſimul montes exultabunt
9 †à conſpectu Dñi: quoniam venit iudicare terram.
Iudicabit orbẽ terrarũ in iuſtitia, & populos ĩ ęquitate.

HEB. 99. 1 *Pſalmus ipſi Dauid.* XCVIII.

*ſedet 1. A DOmious tegnauit, iraſcantur populi: qui *ſedes*
ſuper cherubim, moueatur terra.
2 †Dñs in Sion magnus:& excelſus ſuper oẽs populos.
3 †Confiteantor nomini tuo magno, quoniam terribile
4 & ſanctum eſt: †& honor regis iudicium diligit.
Tu paraſti directiones: iudicium & iuſtitiam in Iacob
tu feciſti.
5 †Exaltate Dominum Deum noſtrum, & adorate ſca-
bellum pedom eius: quoniam ſanctum eſt.
6 †Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius: & Samuel
B inter eos qui inuocant nomen eius.
7 Inuocabant Dominum,& ipſe exaudiebat eos: †in co-
lumna nubis loquebatur ad eos.
Coſtodiebant teſtimonia eius, & præceptũ quod de-
dit illis.
8 †Dñe Deus noſter tu exaudiebas eos: Deus tu propi-
tius fuiſti eis, & vlciſcens in oẽs adinuentiones eorum.
9 †Exaltate Dñm Deum noſtrum, & adorate in monte
ſancto eius: quoniam ſanctus Dominus Deus noſter.

HEB. 100. 1 *Pſalmus in confeſſione.* XCIX.

2 IVbilate Deo omnis terra: †ſeruite Domino in lætitia.
A Introite in conſpectu eius in exultatione.
3 †Scitote quoniam Dominus ipſe eſt Deus: ipſe fecit
nos, & non ipſi nos,
4 Populus eius & oues paſcuæ eius. †Introite portas
eius in cõfeſſione, atria eius in hymnis: confitemini illi.
5 Laudate nomen eius: †quoniam ſuauis eſt Dominus,
B in æternum miſericordia eius, & vſq; in generationem
& generationem veritas eius.

HEB. 101. 1 *Pſalmus ipſi Dauid.* C.

2 MIſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.
A Pſallam, & intelligam in via immaculata quã-
do venies ad me.
Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio
domus meæ.
3 †Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam:
facientes præuaricationes odiui.
4 Non adhęſit mihi †cor prauum: declinanté à me ma-
lignum non cognoſcebam.
5 †Detrahenté ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar.
B Superbo oculo & inſatiabili corde, cũ hoc non edebã.
6 †Oculi mei ad fideles terræ, vt ſedeant mecum: ambu-
lans in via immaculata, hic mihi miniſtrabat.
7 †Nõ habitabit in medio domus meæ q facit ſupbiã: q
loquit iniqua, non direxit in cõſpectu oculorũ meorũ.
8 †In matutino interficiebã omnes peccatores terræ: vt
diſperderẽ de ciuitate Dñi omnes operantes iniquitatẽ.

HEB. 102. 1 *Oratio pauperis cùm anxius fuerit, & coram Domino effu-
derit precem ſuam.* CI.

2 DOmine exaudi orationem meam: & clamor meus
A ad te veniat.
3 †Non auertas faciem tuam à me, in quacunq; die tri-
bulor, inclina ad me aurem tuam.
In quacunque die inuocauero te, velociter exaudi me.
4 †Quia defecerunt ſicut fumus dies mei: & oſſa mea ſi-
cut cremium aruerunt.
5 †Percuſſus ſum vt fœnum, & aruit cor meum: quia
oblitus ſum comedere panem meum.
6 †A voce gemitus mei, adhæſit os meum carni meæ.
7 †Similis factus ſum pellicano ſolitudinis, factus ſum
B ſicut nicticorax, in domicilio.
8 †Vigilaui & factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.
9 †Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui lau-
dabant me, aduerſum me iurabant.
10 †Quia cinerem tanquam panem mãducabam, & po-
tum meum cum fletu miſcebam.
*3. 11 †A facie iræ *indignationis tuę: qa eleuans alliſiſti me.
12 †Dies mei ſicut vmbra declinauerunt, & ego ſicut fœ-
num arui.
13 †Tu autem Domine in æternum permanes: & memo
riale tuum in generatione & generationem.
14 †Tu exurgens *miſereberis Sion: quia tempus miſe- *Domine 3.
C rendi eius, quia venit tempus.
15 †Quoniam placuerunt ſeruis tuis lapides eius: & ter-
ræ eius miſerebuntur.
16 †Et timebunt Gentes *nomen tuum Domine, *& om- *nomen Domini 3.
nes reges terræ gloriam tuam.
17 †Quia ędificauit Dñs Sion: & videbitur in gloria ſua.
18 †Reſpexit ĩ oroné humiliũ: & nõ ſpreuit precẽ eorũ.
19 †Scribantur hęc *in generatione altera: & populus qui *in generationem alteram 3.
creabitur laudabit Dominum.
20 †Quia proſpexit de excelſo ſancto ſuo, Dominus de
cælo in terram aſpexit:
21 †Vt audiret *gemitus* compeditorum: vt ſolueret fi- *gemitum 3.
lios interemptorum.
22 †Vt annuntiẽt in Sion nomen Domini, & laudẽ eius
D in Ieruſalem.
23 †In conueniendo populos in vnum, & reges vt ſer-
uiant Domino.
24 †Reſpondit ei in via virtutis ſuæ, Paucitatem dierum
meorum nuntia mihi.
25 †Ne reuoces me in dimidio dierum meorum: in gene-
ratione & generationem anni tui.
26 †‖Initio tu Domine terram fundaſti: & opera manuũ ‖Heb. 1. c. 10.
tuarum ſunt cæli.
27 †Ipſi peribunt, tu autem permanes: & omnes ſicut
vestimentum veteraſcent.
28 Et ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: †tu
autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.
29 †Filij ſeruorum tuorum habitabunt, & ſemen eorum
in ſeculum dirigetur.

1 *Ipſi Dauid.* CII. HEB. 103.

2 BEnedic anima mea Domino, & omnia quæ intra
A me ſunt nomini ſancto eius.
Benedic anima mea Domino: & noli obliuiſci omnes
retributiones eius.
3 †Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſa-
nat omnes infirmitates tuas.
4 †Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te
in miſericordia & miſerationibus.
5 †Qui replet in bonis deſiderium tuum, renouabitur
vt aquilæ iuuentus tua.
6 †Faciens miſericordias Dominus: & iudicium omni-
B bus iniuriam patientibus.
7 †Notas fecit vias ſuas Moyſi, filijs Iſraël volũtates ſuas.
8 †‖Miſerator & miſericors Dominus: longanimis & ‖Nu. 14. c. 18.
multùm miſericors.
9 †Non in perpetuum iraſcetur: neq; in æternum com-
minabitur.
10 †Non ſecundùm peccata noſtra fecit nobis: neque ſe-
cundùm iniquitates noſtras retribuit nobis.
11 †Quoniam ſecundùm altitudinem cæli à terra: con-
roborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe.
12 †Quantũ diſtat ortus ab occidente, longè fecit à no-
C bis iniquitates noſtras.
13 †Quomodò miſeret pater filiorum, miſertus eſt Dñs
14 timentibus ſe: †qm ipſe cognouit figmentum noſtrum.
15 Recordatus eſt quoniam puluis ſumus †homo ſicut
fœnum dies eius: tanquam flos agri ſic efflorebit.
16 †Quoniam ſpiritus pertranſibit in illo, & non ſubſi-
ſtet: & non cognoſcet amplius locum ſuum.
17 †Miſericordia autem Domini ab æterno & vſque in
æternum ſuper timentes eum.
18 Et iuſtitia illius in filios filiorum, †his qui ſeruant te-
D ſtamentum eius,
Et memores ſunt mandatorũ ipſius ad faciendum ea.
19 †Dominus in cælo parauit ſedem ſuam: & regnum
ipſius omnibus dominabitur.
20 †Benedicite Dño oẽs *angeli eius, potentes virtute, fa- *7.
cientes verbũ illius, ad audiẽdam vocem ſermonũ eius.

21 † Benedicite Domino omnes virtutes eius: miniſtri
eius qui facitis voluntatem eius.
22 † Benedicite Domino omnia opera eius: in omni lo-
co dominationis eius, benedic anima mea Domino.

HEB. 104. *Ipſi David.* CIII.

1 BEnedic anima mea Domino: Domine Deus meus
A magnificatus es vehementer.
2 Confeſſionem & decôrem induiſti: † amictus lumine
ſicus veſtimento.
3 Extendens cælum ſicut pellem: † qui tegis aquis ſu-
periora eius.
Qui ponis nubem aſcenſum tuum: qui ambulas ſu-
per pennas ventorum.
Heb. 1. b. 7. 4 † ‖Qui facies angelos tuos ſpiritus: & miniſtros tuos
ignem vrentem.
5 † Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam: non
inclinabitur in ſeculum ſeculi.
6 † Abyſſus ſicut veſtimentum amictus eius: ſuper mon
tes ſtabunt aquæ.
7 † Ab increpatione tua fugient: à voce tonitrui tui for-
midabunt.
8 † Aſcendunt montes, & deſcendunt campi in locum
quem fundaſti eis.
9 † Terminum poſuiſti quem non tranſgredientur: neq;
B conuertentur operire terram.
10 † Qui emittis fontes in conuallibus: inter mediũ mon
tium pertranſibunt aquæ.
11 † Potabunt omnes beſtiæ agri: expectabunt onagri
in ſiti ſua.
12 † Super ea volucres cæli habitabunt: de medio petra-
*vocem 8. rum dabunt *voces*.
13 † Rigans montes de ſuperioribus ſuis: de fructu operũ
tuorum ſatiabitur terra.
14 † Producens fœnum iumentis, & herbam ſeruituti
hominum.
*educat 1. *lætificat 5. 15 Vt *educas* panẽ de terra: † & vinũ *lætificet* cor hoĩs.
Vt exhilaret faciem in oleo: & panis cor hominis
confirmet.
16 † Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani quas plan
17 tauit: † illic paſſeres nidificabunt.
18 Herodij domus dux eſt eorum, † montes excelſi cer-
uis: petra refugium herinacijs.
19 † Fecit lunam in tempora: ſol cognouit occaſum ſuũ.
20 † Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox: in ipſa pertranſi-
C bunt omnes beſtiæ ſyluæ.
21 † Catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant à
Deo eſcam ſibi.
22 † Ortus eſt ſol, & congregati ſunt, & in cubilibus ſuis
collocabuntur.
23 † Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationẽ ſuam
vſque ad veſperum.
24 † Quàm magnificata ſunt opera tua Domine? omnia
in ſapientia feciſti: impleta eſt terra poſſeſſione tua.
25 † Hoc mare magnum, & ſpacioſum manibus: illic re-
ptilia quorum non eſt numerus.
26 Animalia puſilla cũ magnis: † illic naues pertranſibũt.
27 Draco iſte quem formaſti ad illudendum ei: † omnia
D à te expectant vt des illis eſcam in tempore.
28 † Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam,
omnia implebuntur bonitate.
29 † Auertente aũt te faciem, turbabuntur: auferes ſpiri-
tum eorũ, & deficient, & in puluerem ſuũ reuertentur.
30 † Emittes ſpiritum tuum & creabuntur, & renouabis
faciem terræ.
31 † Sit gloria Domini in ſeculum, lætabitur Dominus
in operibus ſuis.
32 † Qui reſpicit terram, & facit eam tremere, qui tangit
montes & fumigant.
‖Inf. 145. a. 2. 33 † ‖Cantabo Domino in vita mea, pſallam Deo meo
quàmdiu ſum.
34 † Iucundum ſit ei eloquium meum, ego verò delecta-
bor in Domino.
35 † *Deficiant* peccatores à terra, & iniqui, ita vt nõ ſint: *Deficient.
benedic anima mea Domino.

Hallelu-ia. CIIII. HEB. 105.

1 C‖Onfitemini Domino, & inuocate nomen eius: ‖1. Pa. 16. a. 8 Iſa. 12. a. 4.
A annuntiate inter Gentes opera eius.
2 † Cantate ei & pſallite ei, narrate oĩa mirabilia eius.
3 † Laudamini in nomine ſancto eius: lætetur cor quæ-
rentium Dominum.
4 † Quærite Dominum, & confirmamini: quærite fa-
ciem eius ſemper.
5 † Memẽtote mirabilium eius quæ fecit, prodigia eius,
& iudicia oris eius.
6 † Semen Abraham ſerui eius: filij Iacob electi eius.
7 † Ipſe Dñs Deus noſter, in vniuerſa terra iudicia eius.
8 † Memor fuit in ſeculum teſtamenti ſui, verbi quod
mandauit in mille generationes:
9 † ‖Quod diſpoſuit ad Abrahã, & iuramẽti ſui ad Iſaac. ‖Ge. 22. c. 16
10 † Et ſtatuit illud Iacob in præceptum, & Iſraël in teſta-
mentum æternum.
11 † Dicens: Tibi dabo terram Chanáan, funiculum hæ-
reditatis veſtræ.
12 † Cùm eſſent numero breui, pauciſſimi, & incolę eius.
13 † Et pertranſierunt de gente in gentem, & de regno ad
B populum alterum.
14 † Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit
pro eis reges.
15 † ‖Nolite tangere Chriſtos meos: & in prophetis meis ‖1. Par. 16. c. 22.
nolite malignari.
16 † Et vocauit famem ſuper terram: & omne firmamen
tum panis contriuit.
17 † Miſit ante eos virũ: in ſeruũ venundatus eſt Ioſeph. ‖Ge. 37. g. 36
18 † ‖Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum ‖Ge. 39. d. 20
19 pertranſijt animam eius, † donec veniret verbum eius.
20 † Eloquiũ Domini inflammauit eum, † miſit rex & ſol- ‖Ge. 41. b. 14
uit eum, princeps populorum, & dimiſit eum.
21 † ‖Conſtituit eum dominũ domus ſuæ, & principem ‖Ge. 41. e. 40.
omnis poſſeſſionis ſuæ.
22 † Vt erudiret principes eius ſicut ſemetipſum, & ſe-
nes eius prudentiam doceret.
23 † ‖Et intrauit Iſraël in Ægyptum, & Iacob accola fuit ‖Ge. 46. a. 6.
C in terra-Cham.
24 † Et auxit populũ ſuum vehementer: & firmauit eum ‖Exo. 1. a. 7.
ſuper inimicos eius.
25 † ‖Conuertit cor eorum vt odirent populum eius, & ‖Act. 7. b. 17
dolum facerent in ſeruos eius.
26 † ‖Miſit Moyſen ſeruũ ſuum: Aaron quẽ elegit ipſum. ‖Exo. 3. c. 11 & 4. f. 29.
27 † ‖Poſuit in eis verba ſignorum ſuorum, & prodigio- ‖Exo. 7. b. 10
rum in terra-Cham.
28 † ‖Miſit tenebras & obſcurauit, & non exacerbauit ‖Exo. 10. f. 22
ſermones ſuos.
29 † ‖Conuertit aquas eorum in ſanguinem, & occîdit ‖Exo. 7. e. 20
piſces eorum.
30 † ‖ *Edidit* terra eorum ranas in penetralibus regum ‖Exo. 8. b. 6. *Et dedit 13.
ipſorum.
31 † ‖Dixit, & venit cynomya, & cinifes in omnibus fi- ‖Exo 8. f. 24.
nibus eorum.
32 † Poſuit pluuias eorum grandinem, ignem comburen ‖Exo. 9. e. 25
tem in terra ipſorum.
33 † Et percuſſit vineas eorum, & ficulneas eorũ: & con-
triuit lignum finium eorum.
34 † ‖Dixit, & venit locuſta & bruchus, cuius non erat ‖Exo. 10. c. 13
D numerus.
35 † Et comêdit omne fœnum in terra eorum: & comê-
dit omnem fructum terræ eorum.
36 † ‖Et percuſſit omne primogenitum in terra eorum, ‖Exo. 12. d. 29.
primitias omnis laboris eorum.
37 † ‖Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in ‖Exo. 12. e. 35.
tribubus eorum infirmus.
38 † Lætata eſt Ægyptus in profectione eorum: quia in-
cubuit timor eorum ſuper eos.
39 † ‖Expandit nubem in protectionem eorũ, & ignem ‖Exo. 13. e. 21 Pſa. 77. b. 14
vt luceret eis per noctem.

1.Cor. 16. a. 2. Exo. 16. c. 13 d. 15.
40 †Petierũt,& venit coturnix: & pane cęli ſaturauit eos.
Nu. 20. c. 11
41 †Dirupit petram, & fluxerunt aquæ, abierunt in ſic-
co flumina.
Ge. 17. a. 7.
42 †Quoniam memor fuit verbi ſancti ſui quod habuit
Abrah am puerum ſuum.
Ioſ. 3. d. 17.
43 †Et eduxit populum ſuum in exultatione, & electos
ſuos in lætitia.
Inf. 110. a. 6.
44 †Et dedit illis regiones Gentium, & labores populo
rum poſſederunt.
45 †Vt cuſtodiant iuſtificationes eius, & legem eius
requirant.

HEB. 106.

Hallelu-ia. C V.

Iudith. 13. c. 21.
1 Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam
A in ſeculum miſericordia eius.
Eccl. 43. d. 35.
2 †Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet om
nes laudes eius?
3 †Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam
in omni tempore.
4 †Memento noſtri Domine in beneplacito populi tui,
viſita nos in ſalutari tuo.
5 †Ad videndum in bonitate electorum tuorum: ad lę-
tandũ in lætitia gentis tuæ: vt lauderis cũ hæreditate tua.
Iudith. 7. d 19.
6 †Peccauimus cum patribus noſtris: iniuſtè egimus,
iniquitatem fecimus.
7 †Patres noſtri in Ægypto non intellexerunt mira-
bilia tua: non fuerunt memores multitudinis miſeri-
cordiæ tuæ.
B Et irritauerunt aſcendentes in mare, Mare-rubrum.
8 †Et ſaluauit eos propter nomen ſuum, vt notam face-
ret potentiam ſuam.
Exo. 14. e. 21
9 †Et increpuit Mare rubrum, & exiccatum eſt: & de-
duxit eos in abyſſis ſicut in deſerto.
10 †Et ſaluauit eos de manu odientium, & redemit eos
de manu inimici.
Exo. 14. f. 27.
11 †Et operuit aqua tribulantes eos: vnus ex eis non
remanſit.
12 †Et crediderunt verbis eius: & laudauerunt lau-
dem eius.
13 †Citò fecerunt, obliti ſunt operum eius: & non ſu-
ſtinuerunt conſilium eius.
Nu. 11 a. 4. Exo. 17. a. 2.
14 †Et concupierunt cõcupiſcentiam in deſerto: & ten-
C tauerunt Deum in inaquoſo.
Nu. 11. g. 31
15 †Dedit eis petitionem ipſorum: & miſit ſaturitatem
in animas eorum.
16 †Et irritauerunt Moyſen in caſtris, Aaron ſanctum
Domini.
Nu. 16. c. 32 Deu. 11. a. 6.
17 †Aperta eſt terra, & deglutiuit Dathan: & operuit
ſuper congregationem Abiron.
18 †Et exarſit ignis in ſynagoga eorum: flamma com-
buſſit peccatores.
Exo. 32. a. 4
19 †Et fecerũt vitulũ in Horeb: & adorauerũt ſculptile.
20 †Et mutauerunt gloriam ſuam in ſimilitudinem vi-
tuli comedentis fœnum.
21 †Obliti ſunt Deum qui ſaluauit eos, qui fecit ma-
22 gnalia in Ægypto, †mirabilia in terra-Cham: terribilia
in Mari-rubro.
Exo. 32. b. 10.
23 †Et dixit vt diſperderet eos, ſi nõ Moyſes electus eius
D ſtetiſſet in confractione in conſpectu eius.
24 Vt auerteret iram eius ne diſperderet eos, †& pro ni-
hilo habuerunt terram deſiderabilem.
25 Non crediderunt verbo eius, †& murmurauerunt in
tabernaculis ſuis: non exaudierunt vocem Domini.
Nu. 14. f. 31
26 †Et eleuauit manum ſuam ſuper eos, vt proſterne-
ret eos in deſerto.
27 †Et vt deijceret ſemen eorum in Nationibus, & di-
ſperderet eos in regionibus.
28 †Et initiati ſunt Beel-phegor: & comederunt ſacri-
ficia mortuorum.
29 †Et irritauerunt eum in adinuentionibus ſuis: & mul
E tiplicata eſt in eis ruina.
Nu. 25. b. 7
30 †Et ſtetit Phinees, & placauit, & ceſſauit quaſſatio.
31 †Et reputatum eſt ei in iuſtitiam in generatione &
generationem vſque in ſempiternum.
32 †Et irritauerunt eum ad Aquas contradictionis, & Nu. 20. b. 10.
33 vexatus eſt Moyſes propter eos: †quia exacerbauerunt
ſpiritum eius.
34 Et diſtinxit in labijs ſuis, †non diſperdiderunt gentes
quas dixit Dominus illis.
35 †Et commiſti ſunt inter gentes, & didicerunt opera
36 eorum: †& ſeruierunt ſculptilibus eorum: & factum eſt
illis in ſcandalum.
37 †Et immolauerũt filios ſuos, & filias ſuas dæmonijs.
38 †Et effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem
F filiorum ſuorum & filiarum ſuarum, quas ſacrificaue-
runt ſculptilibus Chanáan.
39 Et *interfecta* eſt terra in ſanguinibus, †& contami- *infecta ſ.
nata eſt in operibus eorum: & fornicati ſunt in adinuen
tionibus ſuis.
40 †Et iratus eſt furore Dominus in populum ſuum: &
abominatus eſt hæreditatem ſuam.
41 †Et tradidit eos in manus gentium: & dominati ſunt
eorum qui oderunt eos.
42 †Et tribulauerunt eos inimici eorũ, & humiliati ſunt
ſub manibus eorum: ſæpe liberauit eos.
43 †Ipſi autem exacerbauerunt eum in conſilio ſuo: &
humiliati ſunt in iniquitatibus ſuis.
44 †Et vidit cùm tribularentur, & audiuit orõnem eorũ.
45 †Et memor fuit teſtamenti ſui: & pœnituit eum ſe- Deu. 30. a. 6
G cundùm multitudinem miſericordiæ ſuæ.
46 †Et dedit eos in miſericordias in conſpectu omnium
qui ceperant eos.
47 †Saluos nos fac Domine Deus noſter, & congrega
nos de Nationibus.
Vt confiteamur nomini ſancto tuo, & gloriemur in
laude tua.
48 †Benedictus Dominus Deus Iſraël à ſeculo & vſq; in
ſeculum: & dicet omnis populus, Fiat, fiat.

Hallelu-ia. C V I. HEB. 107.

1 Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam Iudith. 13. c. 21
A in ſeculum miſericordia eius.
2 †Dicant qui redempti ſunt à Domino, quos redemit
de manu inimici: *de regionibus congregauit eos. *& a.
3 A ſolis ortu & occaſu, ab aquilone & mari.
4 †Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo, viam ciuitatis
habitaculi non inuenerunt.
5 †Eſurientes & ſitientes: anima eorum in ipſis defecit.
6 †Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur: &
de neceſſitatibus eorum eripuit eos.
7 †Et deduxit eos in viam rectam: vt irent in ciuitatem
habitationis.
8 †Confiteantur Domino miſericordiæ eius, & mirabi
lia eius filijs hominum.
9 †Quia ſatiauit animam inanem, & animam eſurien-
tem ſatiauit bonis.
10 †Sedentes in tenebris & vmbra mortis, vinctos in
mendicitate & ferro.
11 †Quia exacerbauerunt eloquia Dei, & conſilium Al-
tiſſimi irritauerunt.
12 †Et humiliatum eſt in laboribus cor eorum: infirmati
ſunt, nec fuit qui adiuuaret.
13 †Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur:
B & de neceſſitatibus eorum liberauit eos.
14 †Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis: & vincu-
la eorum diſrupit.
15 †Confiteantur Domino miſericordiæ eius, & mira-
bilia eius filijs hominum.
16 †Quia contriuit portas æreas: & vectes ferreos
confregit.
17 †Suſcepit eos de via iniquitatis eorum, propter iniu-
ſtitias enim ſuas humiliati ſunt.
18 †Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, & ap-
propinquauerunt vſq; ad portas mortis.
19 †Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur,
& de neceſſitatibus eorum liberauit eos.

Mat. 8.b.15. Luc.7.b.10. 20 †Miſit verbum ſuum, & ſanauit eus, & eripuit eos de
interitionibus eorum.
21 †Confiteantur Domino miſericordiæ eius, & mirabi-
lia eius filijs hominum.
22 †Et ſacrificent ſacrificium laudis, & annuntient ope-
C ra eius in exultatione.
23 †Qui deſcendunt mare in nauibus, facientes operatio
nem in aquis multis:
24 †Ipſi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in
profundo.
25 †Dixit, & ſtetit ſpiritus procellæ: & exaltati ſunt
fluctus eius.
26 †Aſcendunt vſq; ad cælos, & deſcendunt vſq; ad abyſ-
ſos: anima eorum in malis tabeſcebat.
27 †Turbati ſunt, & moti ſunt ſicut ebrius, & omnis ſa-
pientia eorum deuorata eſt.
28 †Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur,
& de neceſſitatibus eorum eduxit eos.
29 †Et ſtatuit procellam eius in auram, & ſiluerunt
fluctus eius.
30 †Et lætati ſunt, quia ſiluerunt: & deduxit eos in por-
tum voluntatis eorum.
31 †Confiteantur Domino miſericordiæ eius: & mira-
bilia eius filijs hominum.
32 †Et exaltẽt eum in eccleſia plebis: & in cathedra ſenio
rum laudent eum.
33 †Poſuit flumina in deſertum: & exitus aquarum
in ſitim.
34 †Terram fructiferam in ſalſuginem, à malitia inhabi-
D tantium in ea.
35 †Poſuit deſertum in ſtagna aquarum: & terram ſine
aqua in exitus aquarum.
36 †Et collocauit illic eſurientes: & conſtituerunt ciui-
tatem habitationis.
37 †Et ſeminauerunt agros, & plantauerunt vineas: &
fecerunt fructum natiuitatis.
38 †Et benedixit eis, & multiplicati ſunt nimis: & iumen
ta eorum non minorauit.
39 †Et pauci facti ſunt, & vexati ſunt à tribulatione ma-
lorum & dolore.
40 †Effuſa eſt contentio ſuper principes, & errare fecit
eos in inuio, & non in via.
41 †Et adiuuit pauperem de inopia: & poſuit ſicut
oues familias.
Iob. 22.c. 19. 42 †‖Videbunt recti, & lætabuntur: & omnis iniquitas
oppilabit os ſuum.
43 †Quis ſapiens, & cuſtodiet hæc? & intelliget miſe-
ricordias Domini?

HEB. 108. 1 *Canticum Pſalmi ipſi Dauid.* CVII.

Sap.56.b.8. 2 PAratum cor meum Deus, paratum cor meum: can-
A tabo, & pſallam in gloria mea.
3 †Exurge pſalterium & cithara: exurgam diluculo.
4 †Confitebor tibi in populis Domine, & pſallam tibi
in nationibus.
5 †Quia magna eſt ſuper cælos miſericordia tua: & vſ-
que ad nubes veritas tua.
6 †Exaltare ſuper cælos Deus, & ſuper omnem terram
7 gloria tua: †vt liberentur dilecti tui.
8 Saluum fac dextera tua, & exaudi me, †Deus locutus
eſt in ſancto ſuo.
B Exultabo & diuidam Sichimam: & conuallem taber
naculorum dimetiar.
9 †Meus eſt Galaad, & meus eſt Manaſſes: & Ephráim
ſuſceptio capitis mei:
10 Iuda rex meus, †Moab lebes ſpei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi
alienigenæ amici facti ſunt.
11 †Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis de-
ducet me vſq; in Idumæam?
12 †Nónne tu Deus qui repuliſti nos, & nõ exibis, Deus
in virtutibus noſtris?

13 †Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana ſa-
lus hominis.
14 †In Deo faciemus virtutem: & ipſe ad nihilum de-
ducet inimicos noſtros.

In finem, Pſalmus Dauid. CVIII. HEB. 109.

1 DEus laudem meam ne tacueris, †quia os peccato-
2 ris & os doloſi ſuper me apertum eſt.
3 Locuti ſunt aduerſum me lingua doloſa, †& ſer-
monibus odij circundederunt me: & expugnauerunt
me gratis.
4 †Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi: ego au-
tem orabam.
5 †Et poſuerũt aduerſum me mala pro bonis, & odium
pro dilectione mea.
6 †Conſtitue ſuper eum peccatorem, & diabolus ſtet à
dextris eius.
7 †Cùm iudicatur exeat condemnatus: & oratio eius
fiat in peccatum.
8 †Fiant dies ei* pauci: ‖& epiſcopatũ eius accipiat alter. Ioh.17.b.17 Act. 1.d.20.
9 †Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua.
10 †Nutantes transferantur filij eius, & mendicent: &
B eijciantur de habitationibus ſuis.
11 †Scrutetur fœnerator omnem ſubſtãtiam eius: & di-
ripiant alieni labores eius.
12 †Non ſit illi adiutor, nec ſit qui miſereatur pupillis eius.
13 †Fiant nati eius in interitum: in generatione vna de-
leatur nomen eius.
14 †In memoriam redeat iniquitas patrũ eius in conſpe-
ctu Domini: & peccatum matris eius non deleatur.
15 †Fiant contra Dominum ſemper, & diſpereat de terra
memoria eorum: pro eo quòd non eſt recordatus face-
re miſericordiam.
16 †Et perſecutus eſt hominem inopem & mendicum,
& compunctum corde mortificare.
17 †Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit be-
C nedictionem, & elongabitur ab eo.
18 †Et induit maledictionem ſicut veſtimentum, & in-
trauit ſicut aqua in interiora eius, & ſicut oleum in oſ-
ſibus eius.
19 †Fiat ei ſicut veſtimentum quo operitur, & ſicut zo-
na qua ſemper præcingitur.
20 †Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Domi-
num: & qui loquuntur mala aduerſus animam meam.
21 †Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen
tuum: quia ſuauis eſt miſericordia tua.
22 Libera me, †quia egenus & pauper ego ſum: & cor
meum conturbatum eſt intra me.
23 †Sicut vmbra cùm declinat, ablatus ſum: & excuſſus
ſum ſicut ˋlocuſtæˋ. ˋlocuſta 6.
24 †Genua mea infirmata ſunt à ieiunio: & caro mea im
mutata eſt propter oleum.
25 †Et ego factus ſum opprobrium illis: viderunt me, &
D mouerunt capita ſua.
26 †Adiuua me Domine Deus meus: ſaluũ me fac ſecun-
dùm miſericordiam tuam.
27 †Et ſciant quia manus tua hæc: & tu Domine fe-
ciſti ˋeamˋ. ˋea 7.
28 †Maledicent illi, & tu benedices: qui inſurgunt in me,
confundantur: ſeruus autem tuus lætabitur.
29 †Induantur, qui detrahunt mihi, pudore: & operian
tur ſicut diploide confuſione ſua.
30 †Confitebor Domino nimis in ore meo: & in medio
multorum laudabo eum.
31 †ˋQuiaˋ aſtitit à dextris pauperis, vt ſaluam faceret à ˋQui 16.
perſequentibus animam meam.

Pſalmus Dauid. CIX. HEB. 110.

1 DIxit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis: Matt. 22.d. 1. Cor.15 d. 25.
A Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum Heb.1 d.13. 10.c. 13.
tuorum. Act. 2.f. 34.
2 †Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: do-
minare in medio inimicorum tuorum.

3 ꝰTecum - incipium in die virtutis tuæ in ſplendori-
bus ſanctorum : ex vtero ante luciferum genui te.
‖Heb. 1. b. 6. 7. c. 17. ‖Ioh. 12. e. 34 4 ꝰ‖Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es ſa-
cerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchi-ſedec.
5 ꝰDominus a dextris tuis, cõfregit in die iræ ſuę reges.
6 ꝰIudicabit in nationibus, implebit ruinas: conquaſſa
bit capita in terra multorum.
7 ꝰDe torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

HEB. 111. *Hallelu-ia.* C X.

1 COnfitebor tibi Domine in toto corde meo: in con-
Sup. 104. d. 44. A ſilio iuſtorum & congregatione.
2 ꝰMagna opera Domini: exquiſita in omnes volun-
tates eius.
3 ꝰConfeſſio & magnificẽtia opus eius: & iuſtitia eius
manet in ſeculum ſeculi.
4 ꝰMemoriam fecit mirabilium ſuorum, miſericors &
5 miſerator Dominus, ꝰeſcam dedit timentibus ſe.
6 Memor erit in ſeculum teſtamenti ſui, ꝰvirtutem ope
rum ſuorum annuntiabit populo ſuo:
7 Vt det illis hæreditatem gentium: ꝰopera manuum
B eius, veritas & iudicium.
*Dñi 15. 8 Fidelia omnia mandata eius: ꝰconfirmata in ſeculum
ſeculi, facta in veritate & æquitate.
9 ꝰRedemptionẽ miſit * populo ſuo: mandauit in æter
num teſtamentum ſuum.
‖Prou. 1. a. 7 & 9 b. 10. Eccl. 1. b. 16. Iob. 28. d. 28 10 Sanctum & terribile nomen eius: ꝰ‖initium ſapientię
timor Domini.
Intellectus bonus omnibus facientibus eum: lauda-
tio eius manet in ſeculum ſeculi.

HEB. 112. *Hallelu-ia, reuerſionis Aggæi & Zachariæ.* C X I.

1 BEatus vir qui timet Dominum: in mandatis eius
A volet nimis.
2 ꝰPotens in terra erit ſemen eius, generatio rectorum
benedicetur.
3 ꝰGloria & diuitiæ in domo eius, & iuſtitia eius manet
in ſeculum ſeculi.
4 ꝰExortum eſt in tenebris lumen rectis: miſericors &
miſerator & iuſtus.
5 ꝰIucundus homo qui miſeretur & commodat, diſpo
6 net ſermones ſuos in iudicio ꝰ quia in æternum non
B commouebitur.
7 In memoria æterna erit iuſtus: ꝰ ab auditione mala
non timebit.
8 Paratum cor eius ſperare in Dño, ꝰconfirmatũ eſt cor
eius: nõ commouebitur, donec deſpiciat inimicos ſuos.
9 ꝰDiſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſe
culum ſeculi: cornu eius exaltabitur in gloria.
10 ꝰPeccator videbit & iraſcetur, dentibus ſuis fremet &
tabeſcet: deſiderium peccatorum peribit.

HEB. 113. *Hallelu-ia.* C X I I.

1 LAudate pueri Dominum: laudate nomen Domini.
2 ꝰSit nomen Domini benedictum, ex hoc, nunc, &
Mal. 1. c. 11. A vſque in ſeculum.
3 ꝰA ſolis ortu vſq; ad occaſum, laudabile nomen Dñi.
4 ꝰExcelſus ſuper omnes gentes Dominus, & ſuper cę-
los gloria eius.
5 ꝰQuis ſicut Dominus Deus noſter qui in altis habi-
6 tat, ꝰ& humilia reſpicit in cælo & in terra?
7 ꝰSuſcitans à terra inopem, & de ſtercore erigens
B pauperem:
8 ꝰVt collocet eum cum principibus, cum principibus
populi ſui.
9 ꝰQui habitare facit ſterilem in domo, matrem filio-
rum lætantem.

HEB. 114. *Hallelu-ia.* C X I I I.

Exo. 13. a. 3. 1 IN exitu Iſraël de Ægypto, domus Iacob de populo
A barbaro.
2 ꝰFacta eſt Iudęa ſanctificatio eius, Iſraël poteſtas eius.
3 ꝰMare vidit & fugit, Iordanis cõuerſus eſt retrorſum.
4 ꝰMontes exultauerunt vt arietes, & colles ſicut agni
ouium.
5. ꝰQuid eſt tibi mare quod fugiſti: & tu Iordanis quia
conuerſus es retrorſum.
6 ꝰMontes exultaſtis ſicut arietes, & colles ſicut a-
gni ouium.
7 ꝰA facie Domini mota eſt terra, à facie Dei Iacob.
8 ꝰQui conuertit petram in ſtagna aquarum, & rupem
B in fontes aquarum.
1 ꝰNON NOBIS Domine non nobis: ſed nomini HEB. 115.
tuo da gloriam.
2 ꝰSuper miſericordia tua & veritate tua: ꝰ nequando
dicant Gentes; Vbi eſt Deus eorum?
3 ꝰDeus autẽ noſter in cęlo: omnia quæcũq; voluit fecit.
4 ꝰSimulachra gentium, argentum & aurum, opera ma ‖Infr. 134. c. 15.
nuum hominum.
5 ꝰ‖Os habent & non loquentur: oculos habent & ‖Sap. 15. d. 15.
non videbunt.
6 ꝰAures habent, & non audient: nares habent & non
odorabunt.
7 ꝰManus habent & non palpabunt, pedes habent &
non ambulabunt: non clamabunt in gutture ſuo.
8 ꝰSimiles illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui con-
fidunt in eis.
9 ꝰDomus Iſraël ſperauit in Domino: adiutor eorum
C & protector eorum eſt.
10 Domus Aaron ſperauit in Domino: adiutor eorum
& protector eorum eſt.
11 ꝰQui timent Dominũ ſperauerunt in Domino, adiu
tor eorum & protector eorum eſt.
12 ꝰDominus memor fuit noſtri, & benedixit nobis.
Benedixit domui Iſraël, benedixit domui Aaron.
13 ꝰBenedixit omnibus qui timent Dominum, puſillis
cum maioribus.
14 ꝰAdijciat Dominus ſuper vos, ſuper vos & ſuper fi-
D lios veſtros.
15 ꝰBenedicti vos à Domino, qui fecit cælum & terram.
16 ꝰCælum cęli Dño: terrã autem dedit filijs hominum.
17 ꝰ‖Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes ‖Bar. 2. d. 17
qui deſcendunt in infernum:
18 ꝰSed nos qui viuimus, benedicimus Domino, ex hoc,
nunc, & vſq; in ſeculum.

Hallelu-ia. C X I I I I. HEB. 116.

1 DIlexi, quoniam exaudiet Dominus vocem oratio-
A nis meæ.
2 ꝰQuia inclinauit aurem ſuam mihi: & in diebus
meis inuocabo.
3 ꝰCircundederunt me dolores mortis, & pericula in-
ferni inuenerunt me.
4 Tribulationem & dolorem inueni: ꝰ & nomen Do-
mini inuocaui.
5 O Domine libera animam meam: ꝰ miſericors Domi
nus, & iuſtus, & Deus noſter miſeretur.
6 ꝰCuſtodiens paruulos Dominus: humiliatus ſum,
& liberauit me.
7 ꝰConuertere anima mea in requiem tuam: quia Do-
minus benefecit tibi.
8 ꝰQuia eripuit animam meam de morte, oculos meos
à lachrymis, pedes meos à lapſu.
9 ꝰPlacebo Domino in regione viuorum.

Hallelu-ia. C X V.

10 C‖Redidi, propter quod locutus ſum, ego autem hu ‖Pſalmus hic Hebr. anne ctunt præce denti.
A miliatus ſum nimis.
11 ꝰEgo dixi in exceſſu meo, Omnis homo mendax. 2. Co. 4. c. 13
12 ꝰQuid retribuam Domino, pro omnibus quæ retri- Rom. 3. a. 4.
buit mihi?
13 ꝰCalicem ſalutaris accipiã: & nomen Dñi inuocabo.
14 ꝰVota mea Domino reddam corã omni populo eius:
15 ꝰpretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius.
16 ꝰO Domine quia ego ſeruus tuus, ego ſeruus tuus, &
filius ancillæ tuæ.

ꝰDirupiſti

17 Dirupiſti vincula mea: †tibi ſacrificabo hoſtiam lau-
dis, & nomen Domini inuocabo.
18 †Vota mea Domino reddã in conſpectu omnis populi
19 eius: †in atrijs domus Domini, in medio tui Ieruſalem.

HEB. 117. *Hallelu-ia.* CXVI.

‖Ro. 15. c. 11. 1 L‖Audate Dominum omnes Gentes, laudate eum
A omnes populi.
2 †Quoniã confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius:
Ioh. 12. c. 1. 14. & veritas Domini manet in æternum.

Hallelu-ia. CXVII.

HEB. 118. 1 COnfitemini Domino quoniam bonus, quoniam in
A ſeculum miſericordia eius.
2 †Dicat nunc Iſraël quoniam bonus, quoniam in ſecu
lum miſericordia eius.
3 †Dicat nunc domus Aaron: quoniam in ſeculum mi-
ſericordia eius.
4 †Dicant nunc omnes qui timent Dominũ, quoniam
in ſeculum miſericordia eius.
5 †De tribulatione inuocaui Dominũ, & exaudiuit me
in latitudine Dominus.
‖Heb. 13. a. 6 6 †‖Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat
mihi homo.
7 †Dñs mihi adiutor: & ego deſpiciam inimicos meos.
8 †Bonum eſt confidere in Domino, quàm confide-
B re in homine.
9 †Bonum eſt ſperare in Domino, quàm ſperare in
principibus.
10 †Omnes gentes circuierunt me, & in nomine Domi-
ni quia vltus ſum in eos.
11 †Circundantes circundederunt me: & in nomine Do
mini quia vltus ſum in eos.
12 †Circundederunt me ſicut apes, & exarſerunt ſicut
ignis in ſpinis: & in nomine Dñi quia vltus ſum in eos.
13 †Impulſus, euerſus ſum vt caderem: & Dominus
ſuſcepit me.
‖Exo. 15. a. 1 14 †‖Fortitudo mea, & laus mea Dominus: & factus eſt
C mihi in ſalutem.
15 †Vox exultationis & ſalutis in tabernaculis iuſtorũ.
16 †Dextera Domini fecit virtutẽ, dextera Domini exal-
tauit me, dextera Domini fecit virtutem.
17 †Non moriar, ſed viuam: & narrabo opera Domini.
18 †Caſtigans caſtigauit me Dominus: & morti non
tradidit me.
19 †Aperite mihi portas iuſtitiæ, ingreſſus in eas confite
20 bor Domino: †hæc porta Domini, iuſti intrabũt in eam.
21 †Confitebor tibi quoniam exaudiſti me, & factus es
mihi in ſalutem.
‖Ma. 21. d. 42 Luc. 20. c. 17 Act. 4. b. 11. Ro. 9. g. 33. 1. Pet. 2. a. 7. Iſa. 28. d. 16. 22 †‖Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic fa-
ctus eſt in caput anguli.
23 †A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in ocu-
lis noſtris.
24 †Hæc eſt dies quam fecit Dominus, exultemus, &
D lætemur in ea.
25 †O Domine ſaluum me fac, ô Domine bene proſpe-
Ma. 21. a. 9. 26 rare: †benedictus qui venit in nomine Domini.
27 Benediximus vobis de domo Domini: †Deus Domi-
nus & illuxit nobis.
Conſtituite diem ſolennem in condenſis: vſque ad
cornu altaris.
28 †Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es
tu, & exaltabo te.
Confitebor tibi quoniam exaudiſti me: & factus es
mihi in ſalutem.
29 †Confitemini Domino, quoniam bonus quoniam in
ſeculum miſericordia eius.

HEB. 119. *Hallelu-ia. Aleph.* CXVIII.

1 BEati immaculati in via: qui ambulant in lege Do-
A mini.
2 †Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius: in toto corde
exquirunt eum.
3 †Non enim qui operantur iniquitatem, in vijs eius
ambulauerunt.
4 †Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis.
5 †Vtinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſti-
ficationes tuas.
6 †Tunc non confundar, cùm perſpexero in omnibus
mandatis tuis.
7 †Confitebor tibi in directione cordis, in eo quòd di-
dici iudicia iuſtitiæ tuæ.
8 †Iuſtificationes tuas cuſtodiam: non me derelinquas
vſquequaque.

Beth.

9 In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam? in cuſto-
diendo ſermones tuos.
10 †In toto corde meo exquiſiui te: ne repellas me à
mandatis tuis.
11 †In corde meo abſcõdi eloquia tua: vt non peccẽ tibi.
12 †Benedictus es Domine, doce me iuſtificationes tuas.
13 †In labijs meis pronuntiaui omnia iudicia oris tui.
14 †In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum, ſicut
in omnibus diuitijs.
15 †In mandatis tuis exercebor: & conſiderabo vias tuas.
16 †In iuſtificationibus tuis meditabor: non obliuiſcar
ſermones tuos.

Gimel.

17 REtribue ſeruo tuo, viuifica me: & cuſtodiam ſer-
mones tuos.
18 †Reuela oculos meos: & conſiderabo mirabilia de
lege tua.
19 †Incola ego ſum in terra: non abſcondas à me man-
data tua.
20 †Cõcupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas
in omni tempore.
21 †Increpaſti ſuperbos: maledicti qui declinant à man-
datis tuis.
22 †Aufer à me opprobrium & contemptum: quia te-
ſtimonia tua exquiſiui.
23 †Etenim ſederunt principes, & aduerſum me loque-
bantur: ſeruus autem tuus exercebatur in iuſtificatio-
nibus tuis.
24 †Nam & teſtimonia tua meditatio mea eſt: & conſi-
lium meum, iuſtificationes tuæ.

Daleth.

25 Adhæſit pauimento anima mea: viuifica me ſecun-
dùm verbum tuum.
26 †Vias meas enuntiaui, & exaudiſti me: doce me iuſti-
ficationes tuas.
27 †Viam iuſtificationum tuarum inſtrue me: & exerce-
bor in mirabilibus tuis.
28 †Dormitauit anima mea præ tędio: confirma me in
verbis tuis.
29 †Viam iniquitatis amoue à me: & de lege tua mi-
ſerere mei.
30 †Viam veritatis elegi: iudicia tua non ſum oblitus.
31 †Adhæſi teſtimonijs tuis Dñe: noli me confundere.
32 †Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilata-
ſti cor meum.

He.

33 LEgem pone mihi Domine viam iuſtificationum tua
rum, & exquiram eam ſemper.
34 †Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam, &
cuſtodiam illam in toto corde meo.
35 †Deduc me in ſemita mandatorum tuorum: quia
ipſam volui.
36 †Inclina cor meũ in teſtimonia tua, & nõ in auaritiã.
37 †Auerte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua
viuifica me.
38 †Statue ſeruo tuo eloquium tuum in timore tuo.
39 †Amputa opprobrium meum quod ſuſpicatus ſum:
quia iudicia tua iucunda.
40 †Ecce cõcupiui mãdata tua: in æquitate tua viuifica me.

Vau.

41 Et veniat ſuper me miſericordia tua Domine, ſalutare

tuum ſecundùm eloquium tuum.
42 † Et reſpoodebo exprobrantibus mihi verbum, quia
ſperaui io ſermouibus tuis.
43 † Et ne auferas de ore meo verbũ veritatis vſquequa-
que: quia in iudicijs tuis ſuperſperaui.
44 † Et cuſtodiam legem tuam ſemper: in ſeculum & in
ſeculum ſeculi.
45 † Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua ex-
quiſiui.
46 † Et loquebar in teſtimonijs tuis in cõſpectu regum,
& non confundebar.
47 † Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.
49 † Et leuaui manus meas ad mandata tua quę dilexi: &
exercebor in iuſtificationibus tuis.

Zain.

49 MEmor eſto verbi tui ſeruo tuo, in quo mihi ſpem
dediſti.
50 † Hæc me conſolata eſt in humilitate mea: quia elo-
loquium tuum viuificauit me.
51 † Superbi iniquè agebant vſquequaque: à lege autem
tua non declinaui.
52 † Memor fui iudiciorum tuorum à ſeculo Domine
& conſolatus ſum.
53 † Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquen-
tibus legem tuam.
54 † Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco
peregrinationis meæ.
55 † Memor fui nocte nominis tui Domine: & cuſtodi-
ui legem tuam.
56 † Hęc facta eſt mihi, quia iuſtificationes tuas exquiſiui.

Heth.

57 POrtio mea Domine, dixi cuſtodire legem tuam.
58 † Deprecatus ſum faciem tuam in toto corde meo; mi
ſerere mei ſecundùm eloquium tuum.
59 † Cogitaui vias meas: & conuerti pedes meos in te-
ſtimonia tua.
60 † Paratus ſum, & non ſum turbatus: vt cuſtodiam
mandata tua.
61 † Funes peccatorum circumplexi ſunt me: & legem
tuam non ſum oblitus.
62 † Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſuper iu
dicia iuſtificationis tuæ.
63 † Particeps ego ſum omnium timentium te: & cuſto-
dientium mandata tua.
64 † Miſericordia tua Domine plena eſt terra: iuſtifica-
tiones tuas doce me.

Teth.

65 BOnitatem feciſti cum ſeruo tuo Domine, ſecundùm
verbum tuum.
66 † Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiã doce me: quia
mandatis tuis credidi.
67 † Priuſquàm humiliarer, ego deliqui: propterea elo-
quium tuum cuſtodiui.
68 † Bonus es tu: & in bonitate tua doce me iuſtifica-
tiones tuas.
69 † Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſuperborũ: ego
autem in toto corde meo ſcrutabor mandata tua.
70 † Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum: ego verò legem
tuam meditatus ſum.
71 † Bonum mihi quia humiliaſti me, vt diſcam iuſtifi-
cationes tuas.
72 † Bonum mihi lex oris tui ſuper millia auri & argẽti.

Iod.

73 MAnus tuæ fecerũt me, & plaſmauerunt me: da mi
hi intellectum, vt diſcam mandata tua.
74 † Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur: quia in
verba tua ſuperſperaui.
75 † Cognoui Domine quia ęquitas iudicia tua, & in ve-
ritate tua humiliaſti me.
76 † Fiat miſericordia tua vt cõſoletur me, ſecundùm elo-
quium tuum ſeruo tuo.
77 † Veniant mihi miſerationes tuæ, & viuam: quia lex
tua meditatio mea eſt.
78 † Confundantur ſuperbi, quia iniuſtè iniquitatem fe-
cerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.
79 † Conuertantur mihi timentes te: & qui nouerunt
teſtimonia tua.
80 † Fiat cor meum immaculatum in iuſtificationibus
tuis, vt non confundar.

Caph.

81 DEfecit in ſalutare tuum anima mea, & in verbum
tuum ſuperſperaui.
82 † Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes:
Quando conſolaberis me?
83 † Quia factus ſum ſicut vter in pruina: iuſtificationes
tuas non ſum oblitus.
84 † Quot ſunt dies ſerui tui, quando facies de perſequen
tibus me iudicium?
85 † Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: ſed non
vt lex tua.
86 † Omnia mandata tua veritas, iniqui perſecuti ſunt iniquè 1.
me, adiuua me.
87 † Paulominus conſummauerunt me in terra: ego au-
tem non dereliqui mandata tua.
88 † Secundùm miſericordiam tuam viuifica me, & cu-
ſtodiam teſtimonia oris tui.

Lamed.

89 IN æternum Domine verbũ tuũ permanet in cælo.
90 † In generatione & generationem veritas tua: funda-
ſti terram & permanet.
91 † Ordinatione tua perſeuerat dies: quoniam omnia
ſeruiunt tibi.
92 † Niſi quòd lex tua, meditatio mea eſt: tunc fortè per-
ijſſem in humilitate mea.
93 † In ęternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas: quia
in ipſis viuificaſti me.
94 † Tuus ſum ego, ſaluum me fac: quoniam iuſtifica-
tiones tuas exquiſiui.
95 † Me expectauerunt peccatores vt perderent me: teſti-
monia tua intellexi.
96 † Omnis conſummationis vidi finem: latum man-
datum tuum nimis.

Mem.

97 QVomodò dilexi legem tuam Domine? tota die me
ditatio mea eſt.
98 † Super inimicos meos prudentem me feciſti manda
to tuo, quia in æternum mihi eſt.
99 † Super omnes docentes me intellexi: quia teſtimonia
tua, meditatio mea eſt.
100 † Super ſenes intellexi: quia mandata tua quæſiui.
101 † Ab omni via mala prohibui pedes meos: vt cuſto-
diam verba tua.
102 † A iudicijs tuis non declinaui: quia tu legem po-
ſuiſti mihi.
103 † Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper
mel ori meo:
104 † A mandatis tuis intellexi, propterea odiui omnem
viam iniquitatis.

Nun.

105 LVcerna pedibus meis verbum tuum: & lumen ſe-
mitis meis.
106 † Iuraui, & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ.
107 † Humiliatus ſum vſquequaq; Domine: viuifica me
ſecundùm verbum tuum.
108 † Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & iu-
dicia tua doce me.
109 † Anima mea in manibus meis ſemper: & legem tuã
non ſum oblitus.
110 † Poſuerunt peccatores laqueum mihi: & de man-
datis tuis non erraui:
111 † Hæreditate acquiſiui teſtimonia tua in æternum:
quia exultatio cordis mei ſunt.
112 † Inclinaui cor meũ ad faciendas iuſtificationes tuas
in æternum propter retributionem.

Samech.

113 INiquos odio habui: & legem tuam dilexi.

114 †Adiutor & ſuſceptor meus es tu:& in verbum tuum
ſuperſperaui.
115 †Declinate à me maligni:& ſcrutabor mādata Dei mei:
116 †Suſcipe me ſecundùm eloquium tuum, & viuam:
& non confundas me ab expectatione mea.
117 †Adiuua me,& ſaluus ero: & meditabor in iuſtifica-
tionibus tuis ſemper.
118 †Spreuiſti omnes diſcedentes à *iudicijs tuis: quia
iniuſta cogitatio eorum.
119 †Præuaricātes reputaui omnes peccatores terrę,ideo
dilexi teſtimonia tua.
120 †Confige timore tuo carnes meas: à iudicijs enim
tuis timui.

Ain.

121 †Feci iudicium & iuſtitiam: non tradas me calum-
niantibus me.
122 †Suſcipe ſeruum tuum in bonum: non calumnien-
tur me ſuperbi.
123 †Oculi mei defecerunt in ſalutare tuum: & in elo-
quium iuſtitiæ tuæ.
124 †Fac cum ſeruo tuo ſecundùm miſericordiam tuam:
& iuſtificationes tuas doce me.
125 †Seruus tuus ſum ego: da mihi intellectum vt ſciam
teſtimonia tua.
126 †Tempus faciendi Dn̄e: diſſipauerunt legem tuam.
127 †Ideo dilexi mandata tua ſuper aurum & topazion.
128 †Propterea ad omnia mādata tua dirigebar: omnem
viam iniquam odio habui.

Phe.

129 MIrabilia teſtimonia tua:ideo ſcrutata ē ea aīa mea
130 †Declaratio ſermonum tuorum illuminat: & intel-
lectum dat paruulis.
131 †Os meum aperui,& attraxi ſpiritum: quia manda-
ta tua deſiderabam.
132 †Aſpice in me, & miſerere mei ſecundùm iudicium
diligentium nomen tuum.
133 †Greſſus meos dirige ſecundùm eloquium tuum: &
non dominetur mei omnis iniuſtitia.
*& 7. 134 †Redime me à calumnijs hominum, *vt cuſtodiam
mandata tua.
135 †Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum: & doce
me iuſtificationes tuas.
136 †Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia nō cu-
ſtodierunt legem tuam.

Sade.

137 †Iuſtus es Domine: & rectum iudicium tuum.
138 †Mandaſti iuſtitiam teſtimonia tua: & veritatem
tuam nimis.
139 †Tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt ver-
ba tua inimici mei.
140 †Ignitum eloquium tuum vehementer: & ſeruus
tuus dilexit illud.
141 †Adoleſcentulus ſum ego & contemptus: iuſtifica-
tiones tuas non ſum oblitus.
142 †Iuſtitia tua, iuſtitia in æternum: & lex tua veritas.
143 †Tribulatio & anguſtia inuenerunt me: mādata tua
meditatio mea eſt.
144 †Æquitas teſtimonia tua in æternum: intellectum
da mihi, & viuam.

Coph.

145 †Clamaui in toto corde meo, exaudi me Domine:
iuſtificationes tuas requiram.
*& 5. 146 †Clamaui ad te, ſaluum me fac: *vt cuſtodiam
mandata tua.
*& 5. 147 †Præueni in maturitate, & clamaui *quia, in verba
tua ſuperſperaui.
148 †Præuenerunt oculi mei ad te diluculo: vt medita-
rer eloquia tua.
149 †Vocem meam audi ſecundùm miſericordiam tuam
Domine: & ſecundùm iudicium tuum viuifica me.
150 †Appropinquauerunt perſequentes me iniquitati:
à lege autem tua longè facti ſunt.
151 †Prope es tu Domine: & omnes viæ tuæ veritas.
152 †Initio cognoui de teſtimonijs tuis, quia in æternum
fundaſti ea.

Res.

153 †Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem
tuam non ſum oblitus.
154 †Iudica iudicium meum, & redime me: propter elo-
quium tuum viuifica me.
155 †Longè à peccatoribus ſalus; quia iuſtificationes tuas
non exquiſierunt.
156 †Miſericordiæ tuæ multæ Domine: ſecundùm iudi-
cium tuum viuifica me.
157 †Multi qui perſequuntur me & tribulant me: à teſti-
monijs tuis non declinaui.
158 †Vidi præuaricantes, & tabeſcebam, quia eloquia
tua non cuſtodierunt.
159 †Vide quoniam mandata tua dilexi Domine: in mi-
ſericordia tua viuifica me.
160 †Principium verborum tuorū veritas: *in æternum *& 1.
omnia iudicia iuſtitiæ tuæ.

Sin.

161 †Principes perſecuti ſunt me gratis, & à verbis tuis
formidauit cor meum.
162 †Lætabor ego ſuper eloquia tua, ſicut qui inuenit
ſpolia multa.
163 †Iniquitatē odio habui, & abominatus ſum: legem
autem tuam dilexi.
164 †Septies in die laudē dixi tibi: ſuper iudicia iuſtitię tuę.
165 †Pax multa diligentibus legem tuam: & non eſt il-
lis ſcandalum.
166 †Expectabam ſalutare tuum Domine, & mandata
tua dilexi.
167 †Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua: & dilexit ea
vehementer.
168 †Seruaui mandata tua & teſtimonia tua: quia om-
nes viæ meæ in conſpectu tuo.

Tau.

169 †Appropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo
Domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.
170 †Intret poſtulatio mea in conſpectu tuo: ſecundùm
eloquium tuum eripe me.
171 †Eructabunt labia mea hymnum, cùm docueris me
iuſtificationes tuas.
172 †Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum: quia om
nia mandata tua æquitas.
173 †Fiat manus tua vt ſaluet me: quoniam mandata
tua elegi.
174 †Concupiui ſalutare tuum Domine: & lex tua me-
ditatio mea eſt.
175 †Viuet anima mea & laudabit te, & iudicia tua ad-
iuuabunt me.
176 †Erraui ſicut ouis quæ perijt: quære ſeruum tuum,
quia mandata tua non ſum oblitus.

1 *Canticum graduum.* CXIX. HEB. 120.

A AD Dominum cùm tribularer clamaui, & exau-
diuit me.
2 †Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à
lingua doloſa.
3 †Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad lin-
guam doloſam?
4 †Sagittæ potentis acutę, cum carbonibus deſolatorijs.
5 †Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt:
6 habitaui cum habitantibus Cedar, †multùm incola fuit
B anima mea.
7 †Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cum
loquebar illis, impugnabant me gratis.

1 *Canticum graduum.* CXX. HEB. 121.

A LEuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxi- Ps. 120.
lium mihi.
2 †Auxilium meum à Domino: qui fecit cęlū & terram.
3 †Non det in commotionem pedem tuum: neq; dor-
mitet qui cuſtodit te.

4 Ecce nõ dormitabit neq; dormiet, qui cuſtodit Iſraël.
5 Dominus cuſtodit te, Dominus protectio tua ſuper
B manum dexteram tuam.
6 Per diem ſol non vret te: neq; luna per noctem.
7 Dominus cuſtodit te ab omni malo: cuſtodiat ani-
mam tuam Dominus.
8 Dominus cuſtodiat introitum tuum & exitũ tuum,
ex hoc, nunc, & vſq; in ſeculum.

HEB. 122. 1 *Canticum graduum.* C X X I.

A LÆtatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, In domum
Domini ibimus.
2 Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Ieruſalem.
3 Ieruſalem quæ ædificatur vt ciuitas: cuius participa
tio eius in idipſum.
4 Illuc enim aſcenderunt tribus, tribus Domini: teſti-
monium Iſraël, ad confitendum nomini Domini.
5 Quia illic ſederunt ſedes in iudicio, ſedes ſuper do-
mum Dauid.
6 Rogate quæ ad pacem ſunt Ieruſalem: & abundan-
B tia diligentibus te.
7 Fiat pax in virtute tua: & abundãtia in turribus tuis.
8 Propter fratres meos, & proximos meos, loquebar
pacem de te:
9 Propter domum Dñi Dei noſtri, quæſiui bona tibi.

HEB. 123. 1 *Canticum graduum.* C X X I I.

A AD te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis.
2 Ecce, ſicut oculi ſeruorũ in manib' dñorũ ſuorũ,
Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ: ita oculi
noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſerea-
tur noſtri.
3 Miſerere noſtri Domine, miſerere noſtri: quia mul-
tum repleti ſumus deſpectione.
4 Quia multùm repleta eſt anima noſtra: opprobriũ
abundantibus, & deſpectio ſuperbis.

HEB. 124. 1 *Canticum graduum ipſi Dauid.* C X X I I I.

A NIſi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Iſraël,
2 niſi quia Dominus erat in nobis:
3 Cùm exurgerent homines in nos, fortè viuos de-
glutiſſent nos.
4 Cùm iraſceretur furor eorum in nos: forſitan aqua
abſorbuiſſet nos.
5 Torrentem pertranſiuit anima noſtra: forſitan per-
B tranſiſſet anima noſtra aquam intolerabilem.
6 Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captio-
nem dentibus eorum.
7 Anima nr̃a ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantiũ:
Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.
8 Adiutorium noſtrum in nomine Domini, qui fecit
cælum & terram.

HEB. 125. 1 *Canticum graduum.* C X X I I I I.

A QVi confidunt in Domino, ſicut mons Sion: non
cõmouebitur in æternũ, qui habitat in Ieruſalem.
2 Montes in circuitu eius: & Dominus in circuitu po
puli ſui, ex hoc nunc & vſq; in ſeculum.
3 Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum
ſuper ſortem iuſtorum: vt non extendant iuſti ad iniqui
tatem manus ſuas.
4 Benefac Domine bonis & rectis corde.
5 Declinantes autem in obligationes adducet Domi-
nus cum operantibus iniquitatem: pax ſuper Iſraël.

HEB. 126. 1 *Canticum graduum.* C X X V.

A IN conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti ſu
mus ſicut conſolati:
2 Tunc repletum eſt gaudio os noſtrum, & lingua no
ſtra exultatione.
Tunc dicent inter Gentes, Magnificauit Dominus fa
cere cum eis.
3 Magnificauit Dñs facere nobiſcũ: facti ſum' lętãtes.
4 Conuerte Domine captiuitatem noſtram, ſicut tor-
rens in Auſtro.
5 Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.
6 Euntes ibant & flebant, 'mittentes' ſemina ſua. *portantes
Venientes autem venient cum exultatione, portan-
tes manipulos ſuos.

1 *Canticum graduum Salomonis.* C X X V I. HEB. 127.

A NIſi Dominus ędificauerit domum, in vanum labo-
rauerunt qui ædificant eam.
Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat
qui cuſtodit eam.
2 Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere: ſurgite poſt-
quàm ſederitis qui manducatis panem doloris.
3 Cùm dederit dilectis ſuis ſomnum: ecce, hæreditas
Domini, filij: merces, fructus ventris.
4 Sicut ſagittæ in manu potentis: ita filij excuſſorum.
5 Beatus vir qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis:
non confundetur cùm loquetur inimicis ſuis in porta.

1 *Canticum graduum.* C X X V I I. HEB. 128.

A BEati omnes qui timent Dominum, qui ambulant
in vijs eius.
2 Labores manuum tuarum quia manducabis: bea-
tus es, & bene tibi erit.
3 Vxor tua ſicut vitis abundãs in laterib' domus tuæ.
B Filij tui ſicut nouellæ oliuarũ in circuitu menſæ tuæ.
4 Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dominum.
5 Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas bona Ie-
ruſalem omnibus diebus vitæ tuæ.
6 Et videas filios filiorum tuorum, pacem ſuper Iſraël.

1 *Canticum graduum.* C X X V I I I. HEB. 129.

A SÆpe expugnauerunt me à iuuentute mea, dicat
nunc Iſraël,
2 Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea: etenim
non potuerunt mihi.
3 Supra dorſum meum fabricauerũt peccatores: pro-
longauerunt iniquitatem ſuam.
4 Dñs iuſtus concidet ceruices peccatorũ: confundan
5 tur & conuertantur retrorſum oẽs qui oderunt Sion.
6 Fiant ſicut fœnum tectorum, quod priuſquàm euel-
B latur exaruit:
7 De quo non 'implebit' manum ſuam qui metit, & *impleuit io.
ſinum ſuum qui manipulos colligit.
8 Et non dixerunt qui præteribant, Benedictio Domi
ni ſuper vos: benediximus vobis in nomine Domini.

1 *Canticum graduum.* C X X I X. HEB. 130.

A DE profundis clamaui ad te Domine:
2 Domine exaudi vocem meam:
Fiant aures tuæ intendẽtes in vocẽ deprecationis meę.
3 Si iniquitates obſeruaueris Domine: Domine quis
ſuſtinebit?
4 Quia apud te propitiatio eſt: & propter legem tuam
5 ſuſtinui te Domine.
6 Suſtinuit anima mea in verbo eius: ſperauit anima
mea in Domino.
7 A cuſtodia matutina vſque ad noctem: ſperet Iſraël
in Domino.
Quia apud Dominum miſericordia: & copioſa apud
eum redemptio.
8 Et ipſe redimet Iſraël ex omnibus iniquitatib' eius.

1 *Canticum graduum Dauid.* C X X X. HEB. 131.

A DOmine non eſt exaltatum cor meum, neque elati
ſunt oculi mei:
Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus
ſuper me.
2 Si nõ humiliter ſentiebam, ſed exaltaui aĩam meam.
Sicut ablactatus eſt ſuper matre ſua, ita retributio in
anima mea.
3 Speret Iſraël in Dño, ex hoc nunc & vſq; in ſeculum.

HEB. 132. *Canticum graduum.* C X X X I.

1. Re.7.b.12 1A MEmento Dñe Dauid, & omnis máſuetudinis eius,
2 †Sicut iurauit Dño, votum vouit Deo Iacob:
3 †Si introiero in tabernaculum domus meæ, ſi aſcen-
dero in lectum ſtrati mei,
4 †Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis
dormitationem,
5 Et requiem temporibus meis: †donec inueniam locũ
B Domino, tabernaculum Deo Iacob.
6 †Ecce audiuimus eam in Ephráta: inuenimus eam in
campis ſyluæ.
* tabernacula 2. 7 †Introibimus in *tabernaculum* eius: adorabimus in
loco vbi ſteterunt pedes eius.
‖2.Pa.6.g.41 8 †‖Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctifi-
cationis tuæ.
9 †Sacerdotes tui induãtur iuſtitia: & ſancti tui exultẽt.
10 †Propter Dauid ſeruum tuum, non auertas faciem
C Chriſti tui.
11 †Iurauit Dominus Dauid veritatẽ, & non fruſtrabitur
‖2.Re.7.c.12 Luc.1.c.32. Act.2.e.30. eum, ‖ De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.
12 †Si cuſtodierint filij tui teſtamentum meum, & teſti-
monia mea hæc quæ docebo eos:
Et filij eorum vſq; in ſeculũ: ſedebunt ſuper ſedẽ tuã.
13 †Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam in habi-
D tationem ſibi.
14 †Hæc requies mea in ſeculum ſeculi: hîc habitabo,
quoniam elegi eam.
15 †Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius
ſaturabo panibus.
16 †Sacerdotes eius induam ſalutari: & ſancti tui exulta-
tione exultabunt.
*Illic 4. ‖Lu.1.g.69. ‖Mal.3.a.1. 17 †‖*Illuc* producam cornu Dauid, ‖ paraui lucernam
Chriſtu meo.
18 †Inimicos eius induam confuſione: ſuper ipſum autẽ
efflorebit ſanctificatio mea.

HEB. 133. *Canticum graduum Dauid.* C X X X I I.

1 ECce quàm bonum & quàm iucundum habitare fra-
A tres in vnum:
2 †Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in bar-
bam, barbam Aaron.
3 Quod deſcendit in oram veſtimenti eius: †ſicut ros
Hermon, qui deſcendit in montem Sion.
Quoniam illic mandauit Dominus benedictionem,
& vitam vſque in ſeculum.

HEB. 134. *Canticum graduum.* C X X X I I I.

1A ECce nunc benedicite Dño, omnes ſerui Domini,
Qui ſtatis in domo Dñi, in atrijs domus Dei noſtri.
2 In noctibus† extollite manus veſtras in ſancta, & be-
nedicite Domino.
3 †Benedicat te Dñs ex Sion, qui fecit cælum & terram.

HEB. 135. *Hallelu-ia.* C X X X I I I I.

1A LAudate nomen Domini, laudate ſerui Dominum,
2 †Qui ſtatis in domo Dñi, in atrijs domus Dei noſtri.
3 †Laudate Dominum, quia bonus Dominus: pſallite
nomini eius, quoniam ſuaue eſt.
4 †Quoniam Iacob elegit ſibi Dominus, Iſraël in poſ-
ſeſſionem ſibi.
5 †Quia ego cognoui quòd magnus eſt Dominus, &
Deus noſter præ omnibus dijs.
6 †Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cælo &
B in terra, in mari, & in omnibus abyſſis.
‖Iere.10.b.13 51.b.16. 7 †‖Educens nubes ab extremo terræ: fulgura in pluuiã fecit.
‖Ioh.3.b.8. Exo.12.d.29 8 †Qui producit ventos de theſauris ſuis: ‖qui percuſſit
primogenita Ægypti ab homine vſque ad pecus.
* Et miſit 13. 9 †*Emiſit* ſigna & prodigia in medio tui Ægypte, in
Pharaonem, & in omnes ſeruos eius.
10 †Qui percuſſit gentes multas: & occidit reges fortes,
‖Ioſu.12.a.1 b.7. 11 †Sehon regem Amorrhæorum, & Og regem Baſan,
& omnia regna Chanáan.

12 †‖Et dedit terram eorum hæreditatem, hæreditatem ‖Nu.21.e.24 d.33. Ioſu.13.a.7.
C Iſraël populo ſuo.
13 †Domine nomen tuum in æternum: Domine memo-
riale tuum in generationem & generationem.
14 †Quia iudicabit Dominus populum ſuum, & in ſer-
uis ſuis deprecabitur.
15 †‖Simulachra Gentium, argentum & aurum, opera ‖Sup.113.a.4
manuum hominum.
16 †‖Os habent & non loquentur: oculos habent, & ‖Sup.113.a.5
non videbunt.
17 †Aures habent & non audient: neque enim eſt ſpiri-
D tus in ore ipſorum.
18 †Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui con-
fidunt in eis.
19 †Domus Iſraël benedicite Domino: domus Aaron
benedicite Domino.
20 †Domus Leui benedicite Domino: qui timetis Domi-
num, benedicite Domino.
21 †Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Ierl'm

Hallelu-ia. C X X X V. HEB. 136.

1 COnfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in
A æternum miſericordia eius.
2 †Confitemini Deo Deorum: quoniam in ęternum mi-
ſericordia eius.
3 †Confitemini Domino dominorum: quoniam in
æternum miſericordia eius.
4 †Qui facit mirabilia magna ſolus: quoniam in æternũ
miſericordia eius.
5 †Qui fecit cęlos in intellectu: quoniam in æternum
miſericordia eius.
6 †‖Qui firmauit terram ſuper aquas: quoniam in ęter- ‖Gen.1.a.1. & 6.b.1.a.
num miſericordia eius.
7 †‖Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum
miſericordia eius.
8 †Solem in poteſtatem diei: quoniam in æternum mi-
B ſericordia eius.
9 †Lunam & ſtellas in poteſtatem noctis: quoniam in
æternum miſericordia eius.
10 †‖Qui percuſſit Ægyptum cum primogenitis eorum: ‖Exo.12.e.29
quoniam in æternum miſericordia eius.
11 †‖Qui eduxit Iſraël de medio eorum: quoniam in ęter- ‖Exo.13.e.1
num miſericordia eius.
12 †In manu potenti & brachio excelſo: quoniam in ęter
num miſericordia eius.
13 †Qui diuiſit Mare-rubrum in diuiſiones: quoniam in
æternum miſericordia eius.
14 †Et eduxit Iſraël per medium eius: quoniam in æter-
num miſericordia eius.
15 †‖Et excuſſit Pharaonem & virtutem eius in Mari-ru- Exo.14.g.28
C bro: quoniam in æternum miſericordia eius.
16 †Qui traduxit populum ſuum per deſertum: quoniã
in æternum miſericordia eius.
17 †Qui percuſſit reges magnos: quoniam in æternum
miſericordia eius.
18 †‖Et occidit reges fortes: quoniam in æternum miſe- ‖Nu.21.c.24
ricordia eius.
19 †Sehon regem Amorrhæorum: quoniam in æternum
miſericordia eius.
20 †‖Et Og regem Baſan: quoniam in æternum miſeri- ‖Nu.21.g.33
cordia eius.
21 †‖Et dedit terram eorum hæreditatem: quoniam in ‖Ioſ.13.a.7
æternum miſericordia eius.
22 †Hæreditatem Iſraël ſeruo ſuo: quoniam in æternum
D miſericordia eius.
23 †Quia in humilitate noſtra memor fuit noſtri: quo-
niam in æternum miſericordia eius.
24 †Et redemit nos ab inimicis noſtris: quoniam in æter-
num miſericordia eius.
25 †Qui dat eſcam omni carni: quoniam in ęternum mi-
ſericordia eius.
26 †Confitemini Deo cæli: quoniam in æternum mi-
ſericordia eius.

Confitemini Domino dominorum: quoniam in ęter-
num miſericordia eius.

HEB. 137. *Pſalmus Dauid propter Ieremiam.* CXXXVI.

1 SVper flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus *
A dum recordaremur *Sion. * tui.
2 †In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra.
3 †Quia illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerũt
nos, verba cantionum,
Et qui abduxerunt nos, Hymnum cantate nobis de
canticis Sion.
4 †Quomodò cantabimus cãticum Dñi in terra aliena?
5 † Si oblitus fuero tui Ieruſalem, obliuioni detur dextera mea:
6 † Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi non meminero tui. Si non propoſuero Ieruſalem in principio lætitiæ meæ.
7 †Memor eſto Domine filiorum Edom, in die Ieruſalẽ: Qui dicunt, Exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in ea.
8 †Filia Babylonis miſera: beatus qui retribuet tibi retributionem tuam quam retribuiſti nobis.
Eſa.13.c.16. * tuos 4.
9 †Beatus qui tenebit & allidet paruulos *tuos ad petrã.

HEB. 138. *Ipſi Dauid.* CXXXVII.

1 COnfitebor tibi Domine in toto corde meo: quoniã
A audiſti verba oris mei.
2 In conſpectu angelorũ pſallam tibi: †adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo. Super miſericordia tua & veritate tua: quoniam magnificaſti ſuper omne, nomen ſanctum tuum.
3 †In quacunque die inuocauero te, exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutem.
4 † Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ, quia audierunt omnia verba oris tui.
5 † Et cantent in vijs Domini: quoniam magna eſt glo-
B ria Domini.
6 †Quoniam excelſus Dominus: & humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit.
7 †Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me: & ſuper iram inimicorum meorum extendiſti manum tuam, & ſaluum me fecit dextera tua.
8 †Dominus retribuet pro me, Dñe miſericordia tua in ſeculum, opera manuum tuarum ne deſpicias.

HEB. 139. *In finem Pſalmus Dauid.* CXXXVIII.

1A DOmine probaſti me, & cognouiſti me: †tu cogno-
2 uiſti ſeſſionem meam, & reſurrectionem meam.
3 †Intellexiſti cogitationes meas delongè: †ſemitam meã & funiculum meum inueſtigaſti.
4 †Et omnes vias meas præuidiſti: quia non eſt ſermo in lingua mea.
5 †Ecce Dñe tu cognouiſti omnia nouiſſima & antiqua: tu formaſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam.
6 †Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me: confortata eſt, & non potero ad eam.
7 †Quò ibo à ſpiritu tuo? & quò à facie tua fugiam?
Amos 9.a.2.
8 †Si aſcendero in cælum, tu illic es: ſi deſcendero in in-
B fernum, ades.
9 †Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris:
10 †Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.
11 †Et dixi, Forſitan tenebræ conculcabunt me: & nox illuminatio mea in delitijs meis.
12 †Quia tenebræ nõ obſcurabũtur à te, & nox ſicut dies illuminabitur: ſicut tenebræ eius, ita & lumen eius.
13 †Quia tu poſſediſti renes meos: ſuſcepiſti me de vte-
C ro matris meæ.
14 †Cõfitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea *cognoſcet* nimis. *cognoſcis 2.
15 †Non eſt occultatum os meum à te quod feciſti in occulto: & ſubſtantia mea in inferioribus terræ.
16 †Imperfectum meũ viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes ſcribentur: dies formabuntur, & nemo in eis.
17 †Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus: nimis *confortatus eſt principatus eorum. * confortati ſunt 3.
18 †Dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabũtur: exurrexi, & adhuc ſum tecum.
19 †Si occideris Deus peccatores: viri ſanguinum decli-
D nate à me,
20 †Quia dicitis in cogitatione, Accipient in vanitate ciuitates ſuas.
21 †Nõnne qui oderũt te Domine, oderam: & ſuper inimicos tuos tabeſcebam?
22 †Perfecto odio oderam illos: *inimici facti ſunt mihi. *& 4.
23 †Proba me Deus, & ſcito cor meum: interroga me, & cognoſce ſemitas meas.
24 †Et vide ſi via iniquitatis ĩ me eſt: & deduc me in via ęterna.

In finem Pſalmus Dauid. CXXXIX. HEB. 140.

1A ERipe me Dñe ab hoĩe malo, à viro iniquo eripe me.
2 †Qui cogitauerunt iniquitates in corde, tota die con
3 ſtituebant prælia.
4 †Acuerunt *linguam ſuam ſicut ſerpentes: venenum aſpidum ſub labijs eorum. Sup.5.c.11. 13.a.3. Rom.3.b.13 * linguas.
5 †Cuſtodi me Domine de manu peccatoris: & ab hominibus iniquis eripe me.
6 Qui cogitauerunt ſupplantare greſſus meos: †abſconderunt ſuperbi laqueum mihi:
Et funes extẽderunt in laqueum, iuxta iter ſcandalum poſuerunt mihi.
7 †Dixi Domino, Deus meus es tu, exaudi Domine vocem deprecationis meæ.
8 †Domine Domine virtus ſalutis meæ: obumbraſti ſu-
B per caput meum in die belli.
9 †Ne tradas me Dñe à deſiderio meo peccatori: cogitauerunt contra me, ne derelinquas me, ne fortè exaltẽtur.
10 † Caput circuitus eorum, labor labiorum ipſorum operiet eos.
11 †Cadent ſuper eos carbones: in ignem deijcies eos, in miſerijs non ſubſiſtent.
12 †Vir linguoſus non dirigetur in terra: virum iniuſtum mala capient in interitu.
13 † Cognoui quia faciet Dominus iudicium inopis, & vindictam pauperum.
14 †Veruntamen iuſti confitebuntur nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

Pſalmus Dauid. CXL. HEB. 141.

1 DOmine clamaui ad te, exaudi me: intẽde voci meæ, Sup.76.a.1.
A cùm clamauero ad te.
2 † Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo: eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinũ.
3 †Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labijs meis.
4 † Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis,
Cum hominibus operantibus iniquitatem: & non cõmunicabo cum electis eorum.
5 †Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.
B Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorũ:
6 †abſorpti ſunt iuncti petræ iudices eorum.
7 Audient verba mea quoniam potuerunt: †ſicut craſſitudo terræ erupta eſt ſuper terram:
8 Diſſipata ſunt oſſa noſtra ſecus infernum: † quia ad te Dñe Dñe oculi mei, in te ſperaui, nõ auferas animã meã.
9 †Cuſtodi me à laqueo quem ſtatuerunt mihi: & à ſcandalis operantium iniquitatem.
10 †Cadent in retiaculo eius peccatores, ſingulariter ſum ego donec tranſeam.

Intellectus Dauid, cùm eſſet in ſpelunca, oratio. 1.Re.24. CXLI. HEB. 142.

1A VOce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Do-
2 minum deprecatus ſum:

†Effundo

5 †Effundo in conſpectu eius orationem meam, & tri-
bulationem meam ante ipſum pronuntio.
4 †In deficiendo ex me ſpiritum meum, & tu cognoui-
ſti ſemitas meas,
In via hac qua ambulabam, abſcōderunt laqueū mihi.
5 †Conſiderabam ad dexteram, & videbam: & non erat
qui cognoſceret me.
B Perijt fuga à me: & nō eſt qui requirat animam meā.
6 †Clamaui ad te Domine, dixi, Tu es ſpes mea, portio
mea in terra viuentium.
7 †Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus
ſum nimis.
Libera me à perſequentibus me: quia confortati ſunt
ſuper me.
8 †Educ de cuſtodia animam meam, ad cōfitendum no-
mini tuo: me expectant iuſti, donec retribuas mihi.

HEB. 141.

Pſalmus David, quando perſequebatur eum Abſalom filius eius. 2. Reg. 17. CXLII.

1 DOmine exaudi orationem meam: auribus percipe
A obſecrationem meam in veritate tua, exaudi me
in tua iuſtitia.
2 †Et non intres in iudicium cum ſeruo tuo: quia nō iu-
ſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.
3 †Quia perſecutus eſt inimicus animam meam: humi-
liauit in terra vitam meam:
4 Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſeculi, † &
anxiatus eſt ſuper me ſpiritus meus, in me turbatum eſt
cor meum.
5 †Memor fui dierum antiquorum, meditatus ſum in
B oībus operibus tuis: in factis manuum tuarū meditabar.
6 †Expandi manus meas ad te, anima mea ſicut terra
ſine aqua tibi:
7 †Velociter exaudi me Domine, defecit ſpiritus meus.
Non auertas faciem tuam à me: & ſimilis ero deſcen-
dentibus in lacum.
8 †Auditam fac mihi manè miſericordiam tuam: quia
in te ſperaui.
Notam fac mihi viam in qua ambulem: quia ad te le-
uaui animam meam.
9 †Eripe me de inimicis meis Dn̄e, ad te confugi: † doce
10 me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.
C Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: †pp
11 nomen tuum Domine viuificabis me, in æquitate tua.
12 Educes de tribulatione animam meam: † & in miſeri-
cordia tua diſperdes * inimicos meos. (* omnes.)
Et perdes omnes qui tribulāt animam meam: quoniā
ego ſeruus tuus ſum.

HEB. 144.

Pſalmus David aduerſus Goliath. CXLIII.

1 BEnedictus Dominus Deus meus qui docet manus
A meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.
2 †Miſericordia mea & refugium meum: ſuſceptor meus,
& liberator meus:
Protector meus & in ipſo ſperaui: qui *ſubdit* populū (* ſubdis.)
meum ſub me.
3 †Domine quid eſt homo, quia innotuiſti ei? aut filius
B hominis, quia reputas eum?
4 †Homo vanitati ſimilis factus eſt: ‖ dies eius ſicut vm- (‖ Iob. 8. b. 9. & 14. a. 2.)
bra prætereunt.
5 †Domine inclina cælos tuos, & deſcende: tange mon-
tes, & fumigabunt.
6 †Fulgura coruſcationem, & diſſipabis eos: emitte ſa-
gittas tuas, & conturbabis eos.
7 †Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me
de aquis multis, & de manu filiorum alienorum:
8 †Quorum os locutum eſt vanitatem: & dextera eorū
C dextera iniquitatis.
9 †Deus canticum nouum cantabo tibi: in pſalterio de-
cachordo pſallam tibi.
10 †Qui das ſalutem regibus: qui redemiſti David ſeruū
11 tuum de gladio maligno: †eripe me.
Et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os
locutū eſt vanitatē: & dextera eorum dextera iniquitatis:
12 †Quorum filij ſicut nouellæ plantationes in iuuen-
tute ſua.
Filiæ eorū cōpoſitæ: circumornatæ vt ſimilitudo tēpli.
13 †Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud.
D Oues eorum fœtoſæ, abundantes in egreſſibus ſuis:
14 †boues eorum craſſæ.
Non eſt ruina maceriæ, neque trāſitus, neque clamor
in plateis eorum.
15 †Beatum dixerunt populum cui hæc ſunt: beatus po-
pulus cuius Dominus Deus eius.

HEB. 145.

Laudatio ipſi David. CXLIIII.

1 EXaltabo te Deus meus rex: & benedicam nomini
A tuo in ſeculum, & in ſeculum ſeculi.
2 †Per ſingulos dies benedicam tibi, & laudabo nomen
tuum in ſeculum, & in ſeculum ſeculi.
3 †Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitu-
dinis eius non eſt finis.
4 †Generatio & generatio laudabit opera tua, & poten-
tiam tuam pronuntiabunt.
5 †Magnificentiam gloriæ ſanctitatis tuæ loquentur, &
mirabilia tua narrabunt:
6 †Et virtutem terribilium tuorum dicent, & magnitu-
B dinem tuam narrabunt.
7 †Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabunt:
& *iuſtitia tua* exultabunt: (* iuſtitiam tuam a.)
8 †Miſerator & miſericors Dominus: patiens & mul-
tùm miſericors.
9 †Suauis Dominus vniuerſis: & miſerationes eius ſu-
per omnia opera eius.
10 †Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & ſan-
cti tui benedicant tibi:
11 †Gloriam regni tui dicent, & potentiā tuā loquētur.
12 Vt notam faciant filijs hominum potentiam tuam, &
C gloriam magnificentiæ regni tui.
13 †Regnum tuum regnum omnium ſeculorum: & do-
minatio tua in omni generatione & generatione.
Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis: & ſanctus in
omnibus operibus ſuis.
14 †Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit
omnes eliſos.
15 †Oculi omniū in te ſperant *: & tu das eſcam illorum (* Domine)
in tempore opportuno.
16 †Aperis tu manum tuam: & imples omne animal be-
nedictione.
17 †Iuſtus Dominus in omnibus vijs ſuis: & ſanctus in
D omnibus operibus ſuis.
18 †Propè eſt Dominus omnibus inuocantibus eum:
omnibus inuocantibus eum in veritate.
19 †Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem
eorum exaudiet, & ſaluos faciet eos.
20 †Cuſtodit Dominus omnes diligentes ſe: & omnes
peccatores diſperdet.
21 †Laudationem Dn̄i loquetur os meum: & benedicat
oīs caro nomini ſancto eius in ſeculū, & in ſeculū ſeculi.

HEB. 146.

Hallelu-ia, Aggæi & Zachariæ. CXLV.

1 A LAuda anima mea Dominum, †laudabo Dominum (‖ Supr. 103. d. 35.)
2 in vita mea, pſallam Deo meo quamdiu fuero.
3 †Nolite confidere in principibus: * in filijs hominum, (* nec.)
in quibus non eſt ſalus.
4 †Exibit ſpiritus eius, & reuertetur in terram ſuam: in
illa die peribunt omnes cogitationes eorum.
5 †Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius, ſpes eius in
6 Domino Deo ipſius, †‖qui fecit cælum & terram, mare, (‖ Act. 14. c. 15. Apo. 14. b. 7.)
& omnia quæ in eis ſunt.
7 †Qui cuſtodit veritatem in ſeculum, facit iudicium in-
B iuriam patientibus: dat eſcam eſurientibus.
8 Dominus ſoluit compeditos: †Dn̄s illuminat cæcos.
Dominus erigit eliſos, Dominus diligit iuſtos.
9 Dominus cuſtodit aduenas, pupillum & viduam ſuſci-
piet: & *vias* peccatorum diſperdet. (* viam ſ.)

†Regnabit

10 †Regnabit Dominus in ſecula Deus tuus Sion, in ge-
neratione & generationem.

Hallelu-ia. CXLVI.

Pſ. 147. Hic Pſalmus iungitur præcedenti apud Hebræos.

1 LAudate Dominum, quoniã bonus eſt pſalmus Deo
A noſtro: ſit iucunda decoraque laudatio.
2 †Ædificans Ieruſalem Dominus: diſperſiones Iſraëlis
congregabit.
3 †Qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorũ.
4 †Qui numerat multitudinem ſtellarum: & omnibus
eis nomina ᷾vocans᷾.
5 †Magnus Dominus noſter, & magna virtus eius: & ſa-
pientiæ eius non eſt numerus.
6 †Suſcipiens manſuetos Dominus: humilians autem
peccatores vſque ad terram.
7 †Præcinite Domino in confeſſione: pſallite Deo noſtro
in cithara.
8 †Qui operit cælum nubibus, & parat terræ pluuiam.
Qui producit in montibus fœnum, & herbam ſerui-
tuti hominum,
9 †Qui dat iumentis eſcam ipſorum: & pullis coruorũ
inuocantibus eum.
10 †Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in
tibijs viri beneplacitum erit ei;
11 †Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum, &
in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.

Hallelu-ia. CXLVII.

Pſalmus hic iungitur præcedenti apud Hebræos.

12 LAuda Ieruſalem Dominum, lauda Deũ tuum Sion:
13 †Quoniam confortauit ſeras portarum tuarum;
A benedixit filijs tuis in te.
14 †Qui poſuit fines tuos pacẽ: & adipe frumẽti ſatiat te.
15 †Qui emittit eloquium ſuum terræ: velociter currit
ſermo eius.
16 †Qui dat niuem ſicut lanam: nebulam ſicut cinerem
ſpargit.
17 †Mittit cryſtallum ſuam ſicut buccellas, ante faciem
frigoris eius quis ſuſtinebit?
18 †Emittet verbum ſuum, & liquefaciet ea: flabit ſpiri-
tus eius, & fluent aquæ.
19 †Qui annuntiat verbum ſuum Iacob: iuſtitias & iudi-
cia ſua Iſraël.
20 †Non fecit taliter omni nationi: & iudicia ſua nõ ma-
nifeſtauit eis. Hallelu-ia.

Hallelu-ia. CXLVIII.

1 A LAudate Dñm de cælis: laudate eum in excelſis,
Dan. 3. c. 58 2 †Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum o-
mnes virtutes eius.
3 †Laudate eum ſol & luna: laudate eum omnes ſtellæ
& lumen.
Dan. 3. c. 59. 60. 4 †Laudate eum cæli cælorum: & aquæ quæ ſuper cælos
5 ſunt, †laudent nomen Domini.
Quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mãdauit, & creata ſũt.
6 †Statuit ea in æternum, & in ſeculum ſeculi: præceptũ
B poſuit, & non præteribit.
7 †Laudate Dñm de terra, dracones & omnes abyſſi.
8 †Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ
faciunt verbum eius.
9 †Montes & oẽs colles, ligna fructifera & omnes cedri,
10 †Beſtiæ, & vniuerſa pecora, ſerpẽtes & volucres pẽnatæ.
11 †Reges terræ, & omnes populi, principes & omnes iu
C dices terræ:
12 †Iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus, †laudent
13 nomen Domini: quia exaltatum eſt nomen eius ſolius.
14 Confeſſio eius ſuper cælum & terram: †& exaltauit
cornu populi ſui.
Hymnus omnibus ſanctis eius: filijs Iſraël populo ap-
propinquanti ſibi. Hallelu-ia.

Hallelu-ia. CXLVIIII.

1 CAntate Domino canticum nouum: laus eius in ec-
A cleſia ſanctorum.
2 Lætetur Iſraël in eo qui fecit eum: & ᷾filiæ᷾ Sion exul- *filij c.*
tent in rege ſuo.
3 †Laudent nomen eius in choro: in tympano & pſalte-
rio pſallant ei.
4 †Quia beneplacitum eſt Domino in populo ſuo, &
exaltauit manſuetos in ſalutem.
5 †Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubili-
bus ſuis.
6 †᷾Exultationes᷾ Dei in gutture eorum, & gladij anci- *Exaltationes.*
B pites in manibus eorum:
7 †Ad faciendam vindictam in nationibus, increpatio-
nes in populis:
8 †Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobi-
les eorum in manicis ferreis:
9 †Vt faciant in eis iudicium conſcriptum: gloria hæc eſt
omnibus ſanctis eius. Hallelu-ia.

Hallelu-ia. CL.

1 LAudate Dominum in ſanctis eius: laudate eum in fir
A mamento virtutis eius.
2 †Laudate eum in virtutibus eius: laudate eum ſecun-
dùm multitudinem magnitudinis eius.
3 †Laudate eum in ſono tubæ, laudate eum in pſalterio
& cithara.
4 †Laudate eum in tympano & choro, laudate eum in
chordis & organo.
5 †Laudate eum in cymbalis bene ſonantibus, laudate
6 eum in cymbalis iubilationis: †omnis ſpiritus laudet Do
minum. Hallelu-ia.

Hieronymi in Libros Salomonis PRÆFATIO.

IVNGAT epiſtola quos iungit ſacerdotium: imò charta non diuidat quos Chriſti nectit amor. Commentarios in Oſee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poſcitis, ſcripſiſſem, ſi licuiſſet præ valetudine. Mittitis ſolatia ſumptuum, notarios noſtros & librarios ſuſtentatis, vt vobis potiſſimùm noſtrum deſudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diuerſa poſcentium: quaſi aut æquum ſit, me vobis eſurientibus, alijs laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius ſim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus eſſem, tridui opus nomini veſtro conſecraui, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum, MISLE, quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Prouerbia vocat: COHELET, quem Græcè Eccleſiaſten, Latinè concionatorem poſſumus dicere: SIRHASIRIM, quod in noſtram linguam vertitur Canticum Canticorum. Fertur & Panaretos Ieſu filij Sirach liber, & alius pſeudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inſcribitur. Quorum priorem, Hebraicum repperi: non Eccleſiaſticum, vt apud Latinos, ſed Parabolas prænotatum, cui iuncti erant Eccleſiaſtes & Canticum Canticorum: vt ſimilitudinem Salomonis, non ſolùm librorum numero, ſed etiam materiarum genere coæquarent. Secundus apud Hebræos nuſquam eſt, quia & ipſe ſtylus Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli ſcriptorum veterum hunc eſſe Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Eccleſia, ſed eos inter Canonicas Scripturas non recipit: ſic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad authoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam. Si cui ſanè ſeptuaginta interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim noua ſic cudimus, vt vetera deſtruamus. Et tamen cùm diligentiſſimè legerit, ſciat magis noſtra ſcripta intelligi, quæ in tertium vas transfuſa coacuerint, ſed ſtatim de prælo puriſſima commendata teſtæ, ſuum ſaporem ſeruauerint.

LIBER PROVERBIORVM,

quem Hebræi Miſle appellant.

Parabolarum vtilitas, auditus ſapientiæ commendatur, filius admonetur ne peccatorum ſequatur blanditias, ſapientia ad ſui amplexum inuitat, & contemptoribus minatur exitium.

CAPVT PRIMVM.

1 PARABOLÆ Salomonis filij
A Dauid regis Iſraël: † ad ſcien-
2 dam ſapientiam & diſciplinam,
ad intelligenda verba pruden-
3 tiæ, † & ſuſcipiendam eruditio-
nem doctrinæ, iuſtitiam & iu-
4 dicium, & æquitatem: † vt detur
paruulis aſtutia, adoleſcenti ſcie-
tia & intellectus.
5 † Audiens ſapiens ſapientior erit: & intelligens, gu-
bernacula poſſidebit.
6 † Animaduertet parabolam & interpretationem, ver
ba ſapientum, & ænigmata eorum.
†Pſal. 110. b. 10. Eccl. 1. b. 16. Iob. 28. d. 28 7 † ‖ Timor Domini, principium ſapientiæ. Sapientiam
atque doctrinam ſtulti deſpiciunt.
8 † Audi fili mi diſciplinam patris tui, & ne dimittas le-
9 gem matris tuæ: † vt addatur gratia capiti tuo, & torques
collo tuo.
10 † Fili mi, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis.
Sup. 2. b. 10. 11 † Si dixerint, Veni nobiſcum, inſidiemur ſanguini, ab-
B ſcondamus tendiculas contra inſontem fruſtra.
12 † deglutiamus eum, ſicut infernus, viuentem, & inte-
grum quaſi deſcendentem in lacum.
13 † Omnem pretioſam ſubſtantiam reperiemus, imple-
bimus domos noſtras ſpolijs.
14 † Sortem mitte nobiſcum, marſupium vnum ſit om-
nium noſtrum.
15 † Fili mi ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à
ſemitis eorum.
‖Iſa. 59. b. 7. 16 † ‖ Pedes enim illorum ad malum currunt, & feſtinant
vt effundant ſanguinem.
17 † Fruſtra autem iacitur rete ante oculos pennatorum.
18 † Ipſi quoque contra ſanguinem ſuum inſidiantur, &
moliuntur fraudes contra animas ſuas.
19 † Sic ſemitæ omnis auari, animas poſſidentiũ rapiunt.
20 † Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem ſuam:
21 † in capite turbarum clamitat, in foribus portarum vr-
C bis profert verba ſua, dicens:
22 † Vſquequo paruuli diligitis infantiam, & ſtulti ea
quæ ſibi ſunt noxia cupient, & imprudẽtes odibũt ſcientiã?
‖Iſa. 65. b. 12 66. b. 4. Iere. 7. b. 13. 35. c. 15. 23 † ‖ Conuertimini ad correptionem meam: en proferam
vobis ſpiritum meum, & oſtendam vobis verba mea.
24 † Quia vocaui & renuiſtis: extendi manum meam, &
non fuit qui aſpiceret.
25 † Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes
meas neglexiſtis.
26 † Ego quoq; in interitu veſtro ridebo: & ſubſannabo,
cùm vobis id quod timebatis aduenerit.
27 † Cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi
tempeſtas ingruerit: quando venerit ſuper vos tribula-
tio & anguſtia.
28 † Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: manè con-
D ſurgent, & non inuenient me: † eò quòd exoſam habue-
29 rint diſciplinam, & timorem Domini non ſuſceperint,
30 † nec acquieuerint conſilio meo, & detraxerint vniuer-
ſæ correptioni meæ.
31 † Comedent igitur fructus viæ ſuæ, ſuiſq; conſilijs ſa-
turabuntur.
32 † Auerſio paruulorum interficiet eos, & proſperitas
ſtultorum perdet illos.
33 † Qui autem me audierit, abſque terrore requieſcet,
& abundantia perfruetur, timore malorum ſublato.

Sapientiæ acquiſitio quanta bona conferat, & quanta mala auertat, cum qua Dei dona veniunt, & ſine qua vbique erratur.

CAP. II.

1 FIli mi, ſi ſuſceperis ſermones meos, & mandata mea
A abſconderis penes te, † vt audiat ſapientiam auris tua:
2 inclina cor tuum ad cognoſcendam prudentiam.
3 † Si enim ſapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor
4 tuum prudentiæ, † ſi quæſieris eam quaſi pecuniam, & ſi-
5 cut theſauros effoderis illam: † tunc intelliges timorem
6 Domini, & ſcientiam Dei inuenies: † quia Dominus dat
ſapientiam, & ex ore eius prudentia & ſcientia.
7 † Cuſtodiet rectorum ſalutem, & proteget gradientes
8 ſimpliciter, † ſeruans ſemitas iuſtitiæ, & vias ſanctorum
B cuſtodiens.
9 † Tunc intelliges iuſtitiam & iudicium, & æquitatem
& omnem ſemitam bonam.
10 † Si intrauerit ſapientia cor tuum, & ſcientia animæ
11 tuæ placuerit: † conſilium cuſtodiet te, & prudentia ſer-
12 uabit te, † vt eruaris à via mala, & ab homine qui peruer
13 ſa loquitur: † qui relinquunt iter rectum, & ambulant
C per vias tenebroſas: † qui lætãtur cùm malefecerint, &
14 exultant in rebus peſſimis: † quorum viæ peruerſæ ſunt,
15 & infames greſſus eorum.
16 † Vt eruaris à muliere aliena, & ab extranea quæ mol-
17 lit ſermones ſuos, † & relinquit ducem pubertatis ſuæ,
18 & pacti Dei ſui oblita eſt. inclinata eſt enim ad mortem
D domus eius, & ad inferos ſemitæ ipſius. omnes qui in-
19 grediuntur ad eam, non reuertentur, nec apprehendent
ſemitas vitæ.
20 † Vt ambules in via bona: & calles iuſtorum cuſtodias.
21 † Qui enim recti ſunt, habitabunt in terra, & ſimpli-
ces permanebunt in ea.
22 † Impij verò de terra perdentur: & qui iniquè agunt, ‖Iob. 18. d. 17
auferentur ex ea.

Sapientia vitam prolongat: miſericordia & veritas non deſerẽdæ, fiducia in Deum, timor Dei, honorandus Deus, correctio Dei cum lætitia ferenda, ſapientiæ laus, ſapientiam ſequentibus omnia proſpera, amico ſtatim dandum, nec ei malefaciẽdum, non contendendum, iniqui non imitandi, impiorum perditio, & piorum benedictio.

CAP. III.

1 A FIli mi, ne obliuiſcaris legis meæ, & præcepta mea cor
2 tuum cuſtodiat: † ‖ longitudinem enim dierum, & an ‖Deu. 8. a. 1. 30. c. 16.
nos vitæ, & pacem apponent tibi.
3 † Miſericordia & veritas te non deſerant, circunda eas
4 gutturi tuo, & deſcribe in tabulis cordis tui: † & inue-
nies gratiam & diſciplinam bonam coram Deo & ho-
minibus.
5 † Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne
innitaris prudentiæ tuæ.
6 † In omnibus vijs tuis cogita illum, & ipſe diriget greſ-
ſus tuos.
7 † ‖ Ne ſis ſapiens apud temetipſum: time Deum, & re- ‖Ro. 12. d. 16 Tob. 4. b. 7.
8 cede à malo: † ſanitas quippe erit vmbilico ſuo, & irriga-
tio oſſium tuorum.
9 † ‖ Honora Dominum de tua ſubſtantia, & de primitijs ‖Luc. 14. c. 13.
10 omnium frugum tuarum: † * & implebuntur horrea tua * da pauperibus.
B ſaturitate, & vino torcularia tua redundabunt.
11 † ‖ Diſciplinam Domini, fili mi, ne abijcias, nec deficias ‖Heb. 12. b. 7 Apo. 3. d. 19
12 cùm ab eo corriperis: † quem enim diligit Dominus, cor
ripit: & quaſi pater in filio complacet ſibi.
13 † Beatus homo qui inuenit ſapientiam, & qui * affluit * effluit prudentia m 3.
prudentia.
14 † Melior eſt acquiſitio eius negociatione * auri & argẽ- * argenti & auro primo 6.
15 ti, primi & puriſſimi fructus eius. † pretioſior eſt cũctis opi
bus: & omnia quæ deſiderantur, huic non valent cõparari.

16 †Longitudo dierũ in dextera eius, & in ſiniſtra illius
diuitiæ & gloria.
17 †Viæ eius viæ pulchræ, & omnes ſemitę illius pacificę.
18 †Lignum vitæ eſt his qui apprehenderint eam: & qui
C tenuerit eam beatus.
19 †Dominus ſapientia fundauit terram, ſtabiliuit cæ-
los prudentia.
20 †Sapientia illius eruperunt abyſſi, & nubes rore con-
creſcunt.
21 †Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis. Cuſtodi legem
22 meam atque conſilium meum: †& erit vita animæ tuæ &
23 gratia faucibus tuis, † tunc ambulabis fiducialiter in via
tua, & pes tuus non impinget.
24 † Si dormieris, non timebis: quieſces, & ſuauis erit
25 ſomnus tuus †ne paueas repentino terrore, & irruentes
tibi ᵃpotentias` impiorum. [ᵃ ruinas 1.]
26 †Dominus enim erit in latere tuo, & cuſtodiet pedem
tuum, ne capiaris.
27 †Noli prohibere benefacere eum qui poteſt: ſi vales,
D & ipſe benefac.
28 †Nec dicas amico tuo, Vade, & reuertere, & cras dabo
tibi: cùm ſtatim poſſis dare.
29 †Ne moliaris amico tuo malum, cùm ille in te habeat
fiduciam.
30 †Ne contendas aduerſus hominem fruſtra, cùm ipſe
tibi nihil mali fecerit.
31 †‖Ne æmuleris hominem iniuſtum, nec imiteris vias [‖Pſal. 36. a. 1 a. 8.]
32 eius: † quia abominatio Domini eſt omnis illuſor, & cũ
ſimplicibus ſermocinatio eius.
33 †Egeſtas à Domino in domo impij: habitacula autem
iuſtorum benedicentur.
34 †Ipſe deludet illuſores, & manſuetis dabit gratiam.
35 †Gloriam ſapientes poſſidebunt: ſtultorum ᵇexulta- [ᵇ exaltatio 1.]
tio` ignominia.

Sapiens ſuo exemplo hortatur quærere ſapientiam, cuius explicat vtilitates, via impiorum declinanda, & iuſtorum amplectenda, de cuſtodia cordis, oris, & greſſuum. CAP. IIII.

1 A Vdite filij diſciplinam patris, & attendite: vt ſcia-
A tis prudentiam.
2 †Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne de-
relinquatis.
3 †Nam & ego filius fui patris mei, tenellus & vnigeni-
4 tus coram matre mea: †& docebat me, atque dicebat, Su-
ſcipiat verba mea cor tuũ, cuſtodi pcepta mea, & viues.
5 † Poſſide ſapientiam, poſſide prudentiam, ne obliui-
ſcaris, neque declines à verbis oris mei.
6 †Ne dimittas eam, & cuſtodiet te: dilige eam & con-
ſeruabit te.
7 †Principium ſapientię poſſide ſapientiam, & in omni
8 poſſeſſione tua acquire prudentiam: †arripe illã, & exal-
B tabit te: glorificaberis ab ea cùm eam fueris amplexatus:
9 † dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona incly-
ta proteget te.
10 †Audi fili mi, & ſuſcipe verba mea, vt multiplicentur
tibi anni vitæ.
11 †Viam ſapientię monſtrabo tibi, ducam te per ſemitas
12 ęquitatis: †quas cùm ingreſſus fueris, nõ arctabũtur greſ-
ſus tui, & currens non habebis offendiculum.
13 †Tene diſciplinam, ne dimittas eam, cuſtodi illã, quia
ipſa eſt vita tua.
14 † Ne delecteris in ſemitis impiorum, nec tibi placeat
malorum via.
15 † Fuge ab ea, nec tranſeas per illam, declina & deſere
C eam: †non enim dormiunt niſi malefecerint; & non ra-
16 pitur ſomnus ab eis niſi ſupplantauerint.
17 †Comedũt panẽ impietatis, & vinũ iniquitatis bibũt.
18 †Iuſtorum autem ſemita, quaſi lux ſplendens, proce-
dit & creſcit vſque ad perfectam diem.
19 †Via impiorum tenebroſa: neſciunt vbi corruant.
20 †Fili mi, auſculta ſermones meos, & ad eloquia mea
21 inclina aurẽ tuam: †ne recedant ab oculis tuis, cuſtodi ea
22 in medio cordis tui: †vita enim ſunt inuenientibus ea, &
D vniuerſæ carnis ſanitas.
23 †Omni cuſtodia ſerua cor tuũ, qa ex ipſo vita pcedit.
24 †Remoue à te os prauum, & detrahentia labia ſint
procul à te.
25 † Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant
greſſus tuos.
26 † Dirige ſemitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ ſta-
bilientur.
27 †Ne declines ad dexteram neq; ad ſiniſtrã: auerte pe-
dẽ tuũ à malo: vias enim quæ à dextris ſunt, nouit Dñs:
peruerſæ verò ſunt quę à ſiniſtris ſunt. Ipſe autem rectos
faciet curſus tuos, itinera autem tua in pace producet`.

Vitare iubet meretricem, & ne labores & anni perdantur, propria vxor diligatur, & fugetur aliena. CAP. V.

1 A F Ili mi, attende ad ſapientiam meam, & prudẽtię meæ
2 inclina aurem tuam: †vt cuſtodias cogitationes, & di-
ſciplinam labia tua conſeruent.
3 †*Fauus enim ſtillans labia meretricis, & nitidius oleo [*Ne intendas fallaciæ mulieris.]
4 guttur eius, †nouiſſima autem illius amara, quaſi abſyn-
thium, & acuta, quaſi gladius biceps.
5 †Pedes eius deſcẽdunt in mortem, & ad inferos greſ-
ſus eius penetrant.
6 † Per ſemitam vitæ non ambulant, vagi ſunt greſſus
eius & inueſtigabiles.
7 † Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à verbis
B oris mei.
8 † Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques fori-
bus domus eius.
9 †Ne des alienis honorẽ tuum, & annos tuos crudeli.
10 †ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui
11 ſint in domo aliena, & gemas in nouiſſimis quando con-
12 ſumpſeris carnes tuas & corpus tuum, †& dicas, Cur de-
C teſtatus ſum diſciplinam, & increpationibus nõ acquie-
13 uit cor meum, †nec audiui vocem docentium me, & ma-
giſtris non inclinaui aurem meam?
14 †Penè fui in oĩ malo, in medio eccleſię & ſynagogæ.
15 †Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta putei tui.
16 †Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide.
17 † Habeto eas ſolus, nec ſint alieni participes tui.
18 †Sit vena tua benedicta, & lætare cum muliere adole-
D ſcentiæ tuę: †ceruа chariſſima, & gratiſſimus hinnulus, vo
19 bera eius inebrient te in omni tempore, in amore eius
delectare iugiter.
20 † Quare ſeduceris fili mi ab aliena, & fouẽris in ſi-
nu alterius?
21 †‖Reſpicit Dominus vias hominis, & omnes greſſus [‖Iob. 31. a. 4. & 34. c. 21.]
eius conſiderat.
22 †Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus pecca-
torum ſuorum conſtringitur.
23 † Ipſe morietur, quia non habuit diſciplinam, & in
multitudine ſtultitiæ ſuæ decipietur.

Sponſori vt fidem datam liberet laborandum: pigrum formicæ exemplo excitat ad laborem, Apoſtatam deſcribit, ſex quæ Dominus odit, exhortatur ad legis cuſtodiam, vtq; mulieris pulchritudinẽ non concupiſcas, ſed conſortiũ vites adulterę. CAP. VI.

1 A F Ili mi, ſi ſpoponderis pro amico tuo, defixiſti apud
2 extraneum ᶜmanum` tuam, †illaqueatus es verbis oris [ᶜ animam.]
tui: & captus proprijs ſermonibus.
3 †Fac ergo quod dico fili mi, & temetipſum libera, qa
inciditi in manum proximi tui. Diſcurre, feſtina, ſuſcita
4 amicum tuum: †ne dederis ſomnum oculis tuis, nec dor
mitent palpebræ tuæ.
5 †Eruere quaſi damula de manu, & quaſi auis de ᵈma- [ᵈ inſidijs 1.]
nu` aucupis.
6 †Vade ad formicam ò piger, & conſidera vias eius, &
7 diſce ſapientiam: †quæ cùm non habeat ducem, nec prę-
ceptorem, nec principem,
8 †parat in æſtate cibum ſibi, & cõgregat in meſſe quod
comedat.
9 †‖Vſquequo piger dormies? qñ cõſurges è ſomno tuo? [‖Infr. 24. d. 33]

10 ¶Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum
B conſeres manus vt dormias: ¶ & veniet tibi quaſi viator
11 egeſtas, & pauperies quaſi vir armatus. *Si verò impiger *c.4.
fueris, veniet vt fons meſſis tua, & egeſtas lõgè fugiet à te*
12 ¶Homo apoſtata, vir inutilis, graditur ore peruerſo,
13 ¶annuit oculis, terit pede, digito loquitur, ¶ prauo corde
14 machinatur malum, & omni tempore iurgia ſeminat,
15 ¶huic extemplò veniet perditio ſua, & ſubitò cõteretur,
nec habebit vltrà medicinam.
16 ¶Sex ſunt quę odit Dñs: & ſeptimũ deteſtatur aĩa eius,
17 ¶Oculos ſublimes, Linguam mendacem, Manus effun
dentes innoxium ſanguinem,
18 ¶Cor machinans cogitationes peſſimas, Pedes veloces
C ad currendum in malum,
19 ¶Proferentem mendacia teſtem fallacem. Et eum qui
ſeminat inter fratres diſcordias.
20 ¶Conſerua fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas
legem matris tuæ.
21 ¶Liga ea in corde tuo iugiter, & circũda * gutturi tuo. * c.4.
22 ¶Cùm ambulaueris, gradiantur tecum: cùm dormie-
ris cuſtodiant te, & euigilans loquere cum eis.
23 ¶Quia mandatum lucerna eſt, & lex lux, & via vitę in-
crepatio diſciplinæ.
24 ¶Vt cuſtodiant te à muliere mala, & à blanda lingua
extraneæ.
25 ¶Non concupiſcat pulchritudinem eius cor tuum, ne
capiaris nutibus illius: pretium enim ſcorti vix eſt vnius
panis: mulier autem viri precioſam animam capit.
26 ¶Nunquid poteſt homo abſcõdere ignem in ſinu ſuo,
D vt veſtimenta illius non ardeant? ¶ aut ambulare ſuper
27 prunas, vt non comburantur plantæ eius? ¶ſic qui ingre-
28 ditur ad mulierem proximi ſui, nõ erit mundus cùm te-
29 tigerit eam.
30 ¶Non grandis eſt culpa, cùm quis furatus fuerit: fura-
31 tur enim vt eſurientem impleat animam: ¶ deprehenſus
quoque reddet ſeptuplum, & omnem ſubſtantiã domus
ſuæ tradet*.
*& liberabit ſe. 32 ¶Qui autem adulter eſt, propter cordis inopiam per-
33 det animam ſuam: ¶ turpitudinem & ignominiam con-
34 gregat ſibi, & opprobrium illius non delebitur. quia ze-
35 lus & furor viri non parcet in die vindictæ, ¶ nec ac-
quieſcet cuiuſquam precibus, nec ſuſcipiet pro redem-
ptione dona plurima.

Hortatur adoleſcentem ad ſapientiæ amplexum, & mandatorum cuſtodiam: vtq; ſcortorum blanditias, quas latè deſcribit, euitet.

CAP. VII.

1 FIli mi, cuſtodi ſermones meos, & pręcepta mea recõ-
A de tibi. *Fili, honora Dominum & valebis: pręter eũ *c.3.
verò ne timueris alienum.
2 ¶Serua mandata mea, & viues: & legem meam quaſi
3 pupillam oculi tui. ¶liga *eam* in digitis tuis, ſcribe illam *ea 3.
in tabulis cordis tui.
4 ¶Dic ſapientię, Soror mea es: & prudentiam voca ami-
cam tuam,
5 ¶Vt cuſtodiat te à muliere extranea, & ab aliena quæ
verba ſua dulcia facit.
6 ¶De feneſtra enim domus meæ per cancellos ꝓſpexi,
7 ¶& video paruulos, conſidero vecordem iuuenem, ¶qui
8 tranſit per plateás iuxta angulum, & prope viam domus
B illius graditur ¶in obſcuro, aduesperaſcente die, in noctis
9 tenebris, & caligine.
10 ¶Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præ-
11 parata ad *decipiendas* animas, garrula & vaga, ¶ quietis * capiendas 14.
impatiens, nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis,
12 nunc foris, nũc in plateis, nunc iuxta angulos inſidians.
13 ¶Apprehenſumque deoſculatur iuuenem, & procaci
vultu blanditur, dicens:
14 ¶Victimas pro ſalute deuoui, hodie reddidi vota mea,
15 ¶idcirco ègreſſa ſum in occurſum tuum, deſiderans te vi-
C dere, & repperi.
16 ¶Intexui funib* lectulũ meũ, ſtraui tapetib* pictis ex Ægy
17 pto, ¶aſperſi cubile meũ myrrha, & aloë, & cinnamomo.
18 ¶Veni inebriemur uberibus, & fruamur cupitis am-
19 plexibus donec illuceſcat dies: ¶non eſt enim vir in domo
20 ſua, abijt via longiſſima. ¶ſacculum pecunię ſecum tulit:
in die plenæ lunæ reuerſurus eſt in domum ſuam.
21 ¶Irretiuit eum multis ſermonibus, & blanditijs labio-
rum protraxit illum.
22 ¶Statim eam ſequitur quaſi bos ductus ad victimam,
D & quaſi agnus laſciuiens, & ignorans quòd ad vincula
23 ſtultus trahatur, ¶ donec transfigat ſagitta iecur eius: ve-
lut ſi auis feſtinet ad laqueum, & neſcit quòd de pericu-
lo animæ illius agitur.
24 ¶Nunc ergo fili mi, audi me, & attẽde verbis oris mei.
25 ¶Ne abſtrahatur in vijs illius mens tua, neq; decipia-
26 ris ſemitis eius. ¶multos enim vulneratos deiecit, & for-
tiſſimi quique interfecti ſunt ab ea.
27 ¶Viæ inferi domus eius, penetrantes interiora mortis.

Sapientia ad ſui amplexum inuitat, ſe quoque multis modis commendat, quodq; ſit Deo coæterna, cum ipſo cuncta componens: quam quærentes beati, ſpernentes verò, miſeri tandem euadẽt.

CAP. VIII.

1 NVnquid non ſapientia clamitat, & prudentia dat
A vocem ſuam?
2 ¶In ſummis excelſisque verticibus ſupra viam, in me-
3 dijs ſemitis ſtans, ¶iuxta portas ciuitatis in ipſis foribus
loquitur, dicens,
4 ¶O viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum:
5 intelligite paruuli aſtutiã, & inſipientes animaduertite.
6 ¶Audite, quoniam de rebus magnis locutura ſum: &
aperientur labia mea vt recta prædicent.
7 ¶Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea
deteſtabuntur impium.
8 ¶Iuſti ſunt omnes ſermones mei, non eſt in eis prauũ
9 quid, neque peruerſum: ¶recti ſunt intelligẽtibus, & ęqui
inuenientibus ſcientiam.
10 ¶Accipite diſciplinam meam, & non pecuniam: do- Iob. 28.c.17.
ctrinam magis, quàm aurum eligite. Sap 7.a.9.
11 ¶Melior eſt enim ſapientia cunctis opibus precioſiſſi-
B mis: & omne deſiderabile ei non poteſt comparari.
12 ¶Ego ſapientia habito in conſilio, & eruditis interſum
cogitationibus.
13 ¶Timor Domini odit malum: arrogantiam & ſuper-
biam & viam prauam, & os bilingue deteſtor.
14 ¶Meum eſt conſilium & æquitas, mea eſt prudentia,
mea eſt fortitudo.
15 ¶Per me reges regnant, & legum conditores iuſta
decernunt.
16 ¶Per me principes imperant, & potentes decernunt
iuſtitiam.
17 ¶Ego diligentes me, diligo: & qui manè vigilãt ad me,
inuenient me.
18 ¶Mecũ ſunt diuitię & gloria, opes ſuperbę & iuſtitia.
19 ¶Melior eſt enim fructus meus auro & lapide pretio-
C ſo, & genimina mea argento electo.
20 ¶In vijs iuſtitiæ ambulo, in medio ſemitarum iudicij,
21 vt ditem diligentes me, & theſauros eorum repleam.
22 ¶Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, an- Sap. 9.b.9.
tequàm quicquam faceret à principio.
23 ¶Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequam
terra fieret.
24 ¶Nondum erant abyſſi, & ego iam cõcepta eram: nec-
dum fontes aquarum eruperant.
25 ¶Necdum montes graui mole conſtiterant, ante *col- * omnes.
26 les ego parturiebar: ¶adhuc terram non fecerat, & flumi-
na, & cardines orbis terræ.
27 ¶Quando præparabat cælos, aderam: quando certa
28 lege & gyro vallabat abyſſos: ¶ quando æthera firmabat
D ſurſum, & *librabat* fontes aquarum: * librabat.
29 ¶Quando circundabat mari terminum ſuum, & legẽ
ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos: quando appen-
debat fundamenta terræ,
30 ¶Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per
31 ſingulos dies, ludens coram eo omni tempore: ¶ludens

in orbe terrarum, & delitiæ meæ eſſe cum filijs hominũ.
32 ¶Nũc ergo filij audite me, Beati qui cuſtodiũt vias meas.
33 ¶Audite diſciplinam, & eſtote ſapientes, & nolite abij cere eam.
34 ¶Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obſeruat ad poſtes oſtij mei.
35 ¶Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet ſalutem à Domino: qui autem in me peccauerit, lędet animam ſuam. Omnes qui me oderunt, diligunt mortem.

Sapientia domo ſibi ædificata omnes ad ſe allicit, vitam prorogat, & à muliere ſtulta ac vaga liberat, porrò eruditionem & correptionem non ſuſcipiet impius ac deriſor, ſed iuſtus & ſapiens. CAP. IX.

1 SApientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas
A ſeptem.
2 ¶Immolauit victimas ſuas, miſcuit vinum, & propo-
3 ſuit menſam ſuam: ¶miſit ancillas ſuas vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis,
4 ¶Siquis eſt paruulus, veniat ad me.
5 ¶Et inſipientibus locuta eſt, Venite, comedite panem
B meum, & bibite vinum quod miſcui vobis.
6 ¶Relinquite infantiam, & viuite, & ambulate per vias prudentiæ.
7 ¶Qui erudit deriſorem, ipſe iniuriam ſibi facit: & qui arguit impium, ſibi maculam generat.
8 ¶Noli arguere deriſorem, ne oderit te: Argue ſapientem, & diliget te.
9 ¶Da ſapienti occaſionem, & addetur ei ſapientia: Do-
C ce iuſtum, & feſtinabit accipere.
Supr. 1. a. 7 Pſ. 110. b. 10 Eccl. 1. b. 16. Iob. 28. d. 28 10 ¶‖Principium ſapientiæ, timor Domini: & ſcientia ſanctorum prudentia.
11 ¶Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ.
12 ¶Si ſapiens fueris, tibimetipſi eris: ſi autem illuſor, ſolus portabis malum.
13 ¶Mulier ſtulta & clamoſa, plenaq; illecebris, & nihil
14 omnino ſciens: ¶ſedit in foribus domus ſuæ ſuper ſellã
15 in excelſo vrbis loco, ¶vt vocaret tranſeuntes per viam &
D pergentes itinere ſuo.
16 ¶Quis eſt paruulus, declinet ad me. Et vecordi locuta eſt,
17 ¶Aquę furtiuę dulciores sũt, & panis abſcõditus ſuauior.
18 ¶Et ignorauit quòd ibi ſiot gigantes, & in profundis inferni conuiuę eius. -Qui eñ applicabitur illi, deſcendet ad inferos: nam qui abſceſſerit ab ea, ſaluabitur˙. -11-

PARABOLAE SALOMONIS.

Alternat ſermonem de filio ſapiente & ſtulto, iuſto & impio, operante & ocioſo, ſimplici & prauo: de charitate & odio: de bono linguæ eiuſq; malo. CAP. X.

1
A FILIVS ſapiens lętificat patrem: filius verò ſtultus mœſtitia eſt matris ſuæ.
2 ¶Nil proderunt theſauri impietatis: iuſtitia verò liberabit à morte.
3 ¶Non affliget Dominus fame animam iuſti, & inſidias impiorum ſubuertet.
4 ¶Egeſtatem operata eſt manus remiſſa: manus autem fortium diuitias parat.
-11- -Qui nititur mendacijs, hic paſcit ventos, idem autem ipſe ſequitur aues volantes˙.
5 ¶Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt: qui autem ſtertit æſtate, filius confuſionis.
-5- 6 ¶Benedictio-Domini˙ſuper caput iuſti: os autem im-
B piorum operit iniquitas.
7 ¶Memoria iuſti cũ laudib᷑: & nomẽ impiorũ putreſcet.
8 ¶Sapiens corde pręcepta ſuſcipiet: ſtultus cęditur labijs

9 ¶Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter: qui autem deprauat vias ſuas, manifeſtus erit.
10 ¶‖Qui annuit oculo, dabit dolorem: & ſtultus labijs verberabitur. Eccl. 27. c. 25
11 ¶Vena vitę, os iuſti: & os impiorum operit iniquitatẽ.
12 ¶‖Odiũ ſuſcitat rixas: & vniuerſa delicta operit charitas. ‖1. Pet. 4. b. 8 1. Cor. 13. b. 4
13 ¶In labijs ſapientis inuenitur ſapientia, & virga in dorſo eius qui indiget corde.
14 ¶Sapientes abſcondunt ſcientiam: os autem ſtulti cõfuſioni proximum eſt.
15 Subſtantia diuitis, vrbs fortitudinis eius: pauor pau-
C perum, egeſtas eorum.
16 ¶Opus iuſti, ad vitã: fructus autem impij, ad peccatum.
17 ¶Via vitæ, cuſtodienti diſciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.
18 ¶Abſcondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, inſipiens eſt.
19 ¶In multiloquio nõ deerit peccatum: qui autem moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt.
20 ¶Argentum electum, lingua iuſti: cor autem impiorũ pro nihilo.
21 ¶Labia iuſti erudiũt plurimos: qui autem indocti ſunt, in cordis egeſtate morientur.
22 ¶Benedictio Domini diuites facit, nec ſociabitur ˋeisˊ afflictio. * ei.
23 ¶Quaſi per riſum ſtultus operatur ſcelus: ſapientia au-
D tem eſt viro prudentia.
24 ¶Quod timet impius veniet ſuper eum: deſiderium ſuum iuſtis dabitur.
25 ¶Quaſi tempeſtas tranſiens non erit impius: iuſtus autem quaſi fundamentum ſempiternum.
26 ¶Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, ſic piger his qui miſerunt eum*. * in via.
27 ¶Timor Domini apponet dies, & anni impiorum breuiabuntur.
28 ¶Expectatio iuſtorum lætitia: ſpes autem impiorum peribit.
29 ¶Fortitudo ſimplicis, via Domini: & pauor his qui operantur malum.
30 ¶Iuſtus in æternum non commouebitur: impij autem non habitabunt ſuper terram.
31 ¶Os iuſti parturiet ſapientiam, * lingua prauorum peribit. * & 4.
32 ¶Labia iuſti conſiderant placita, & os impiorum peruerſa.

Aequitatis & iuſtitiæ cæterarumq; virtutum commoda, & vitiorum ac variarum diuitiarum incommoda. CAP. XI.

1 STatera doloſa abominatio eſt apud Deum, & põdus Inf. 20. b. 10. d. 23.
A æquum voluntas eius.
2 ¶Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia: vbi autem eſt humilitas, ibi & ſapientia.
3 ¶Simplicitas iuſtorũ diriget eos, & ſupplantatio peruerſorum vaſtabit illos.
4 ¶Non proderunt diuitiæ in die vltionis: iuſtitia autem liberabit à morte. ‖Eccl. 5. c. 10
5 ¶Iuſtitia ſimplicis diriget viam eius: & in impietate ſua corruet impius.
6 ¶Iuſtitia rectorum liberabit eos: & in inſidijs ſuis capientur iniqui.
7 ¶‖Mortuo homine impio nulla erit vltrà ſpes, & expectatio ſolicitorum peribit. ‖Sap. 5. c. 16.
8 ¶Iuſtus de anguſtia liberatus eſt, & tradetur impius pro eo.
9 ¶Simulator ore decipit amicum ſuum, iuſti autem li-
B berabuntur ſcientia.
10 ¶In bonis iuſtorum ˋexaltabiturˊ ciuitas: & in perditione impiorum erit laudatio. * exultabit 7.
11 ¶Benedictione iuſtorum exaltabitur ciuitas, & ore impiorum ſubuertetur.
12 ¶Qui deſpicit amicum ſuum, indigens corde eſt: vir autem prudens tacebit.
13 ¶Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui

autem fidelis eſt, celat amici commiſſum.
14 ¶Vbi ooo eſt gubernator, populus corruet: ſalus au-
tem, vbi multa conſilia.
15 ¶Affligetur malo, qui fidẽ facit pro extraneo: qui au-
tem cauet laqueos ſecurus erit.
16 ¶Mulier gratioſa inueniet gloriã, & robuſti habebunt
C diuitias.
17 ¶Benefacit animæ ſuæ vir miſericors: qui autem crude
lis eſt, etiam propinquos abijcit.
18 ¶Impius facit opus inſtabile: ſeminãti autem iuſtitiam
merces fidelis.
19 ¶Clementia pręparat vitã: & ſectatio malorũ mortem.
20 ¶Abominabile Domino cor prauum: & voluntas eius
in ijs, qui ſimpliciter ambulant.
21 ¶Manus in manu non erit innocens malus, ſemen au-
tem iuſtorum ſaluabitur.
22 ¶Circul⁹ aureus ĩ narib⁹ ſuis, mulier pulchra & fatua.
23 ¶Deſiderium iuſtorum omne bonum eſt: præſtolatio
impiorum furor.
24 ¶Alij diuidunt propria & ditiores fiũt: alij rapiunt nõ
ſua, & ſemper in egeſtate ſunt.
25 ¶Anima quę benedicit impinguabitur: & qui inebriat
ipſe quoque inebriabitur.
26 ¶Qui abſcondit frumenta maledicetur in populis, be-
D nedictio autem ſuper caput vendentium.
27 ¶Bene conſurgit diluculo qui quærit bona: qui au[illegible]
inueſtigator malorum eſt, opprimetur ab eis.
28 ¶Qui confidit in diuitijs ſuis, corruet: iuſti autem quaſi
virens folium germinabunt.
29 ¶Qui conturbat domũ ſuã, poſſidebit ventos: & qui
ſtultus eſt ſeruiet ſapienti.
30 ¶Fructus iuſti lignum vitæ: & qui ſuſcipit animas, ſa-
piens eſt.
1.Pet.4.d.18 31 ¶‖Si iuſtus in terra recipit, quantò magis impius &
peccator.

Viciſſim loquitur de diligente diſciplinam & eam odiente, de impio & iuſto, operante & ocioſo, ſtulto & ſapiente, de bonis ac malis lingua. CAP. XII.

1 QVi diligit diſciplinam, diligit ſcientiam: qui autem
A odit increpationes, inſipiens eſt.
*ſibi. 2 ¶Qui bonus eſt, hauriet *gratiam à Domino:
qui autem confidit in cogitationibus ſuis, impiè agit.
3 ¶Non roborabitur homo ex impietate, & radix iuſto-
rum non commouebitur.
4 ¶Mulier diligens, corona eſt viro ſuo: & putredo in oſſi
bus eius, quæ confuſione res dignas gerit.
5 ¶Cogitationes iuſtorum, iudicia: & conſilia impiorũ
fraudulenta.
6 ¶Verba impiorum inſidiantur ſanguini: os iuſtorum li
berabit eos.
7 ¶Verte impios, & non erunt: domus autem iuſtorum
B permanebit.
8 ¶Doctrina ſua noſcitur vir: qui autem vanus & excors
eſt, patebit contemptui.
Eccl.10.d.10 9 ¶‖Melior eſt pauper & ſufficiens ſibi, quàm glorioſus
& indigens pane.
10 ¶Nouit iuſtus iumentorum ſuorum animas: viſcera au
tem impiorum crudelia.
Ecc.10.d.30 Iuſ.28.e.19 11 ¶‖Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur panibus: qui
autem ſectatur ocium, ſtultiſſimus eſt.
-Qui ſuauis eſt *in vini moderationibus, in ſuis muni
*viuit in. tionibus relinquit contumeliam.
12 ¶Deſiderium impij monimentum eſt peſſimorum: ra-
dix autem iuſtorum proficiet.
13 ¶Propter peccata labiorum ruina proximat malo, effu
C git autem iuſtus de anguſtia.
14 ¶De fructu oris ſui vnuſquiſque replebitur bonis, &
iuxta opera manuum ſuarum retribuetur ei.
15 ¶Via ſtulti recta in oculis eius: qui autem ſapiens eſt
audit conſilia.
16 ¶Fatuus ſtatim indicat iram ſuam: qui autem diſſimu-
lat iniuriam, callidus eſt.
17 ¶Qui quod nouit loquitur, *index iuſtitiæ eſt: qui au- Index 14.
tem mentitur, teſtis eſt fraudulentus.
18 ¶Eſt qui promittit, & quaſi gladio pungitur conſcien-
tiæ: lingua autẽ ſapientium ſanitas eſt.
19 ¶Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui au-
tem teſtis eſt repentinus, concinnat linguam mendacij.
20 ¶Dolus in corde cogitantium mala, qui autem pacis
ineunt conſilia, ſequitur eos gaudium.
21 ¶Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit: impij
D autem replebuntur malo.
22 ¶Abominatio eſt Domino labia mendacia: qui autem
fideliter agunt, placent ei.
23 ¶Homo verſutus celat ſcientiam: & cor inſipientium
prouocat ſtultitiam.
24 ¶Manus fortium dominabitur: quæ autem remiſſa eſt,
tributis ſeruiet.
25 ¶Mœror in corde viri humiliabit illum; & ſermone bo
no lætificabitur.
26 ¶Qui negligit damnum propter amicum, iuſtus eſt:
iter autem impiorum decipiet eos.
27 ¶Non inueniet fraudulẽtus lucrum: & ſubſtantia ho-
minis erit auri pretium.
28 ¶In ſemita iuſtitiæ, vita: iter autẽ deuiũ ducit ad mortẽ.

De filio ſapiente, de oris cuſtodia, & inconſiderato ad loquendũ, de paupere diuite & diuite paupere, lucerna impiorum, ſubſtantia feſtinata & dilatione ſpei, omnia cum conſilio agenda, & cum ſapientibus gradiendum, de parcente virgę & inſaturabili ventre impij. CAP. XIII.

1 FIlius ſapiẽs doctrina patris: qui autem illuſor eſt, nõ
A audit cùm arguitur.
2 ¶De fructu oris *ſui homo ſatiabitur bonis, anima aũt
prævaricatorum iniqua.
3 ¶Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animã ſuam: qui au-
tem inconſideratus eſt ad loquendum, ſentiet mala.
4 ¶Vult & non vult piger: anima autem operantium im
pinguabitur.
5 ¶Verbum mendax iuſtus deteſtabitur, impius autem
confundit, & confundetur.
6 ¶Iuſtitia cuſtodit innocẽtis viam: impietas autem pec-
catorem ſupplantat.
7 ¶Eſt quaſi diues cùm nihil habeat, & eſt quaſi pauper,
B cùm in multis diuitijs ſit.
8 ¶Redemptio animę viri diuitię ſuę, qui aũt pauper eſt,
increpationem non ſuſtinet.
9 ¶Lux iuſtorũ lętificat, lucerna aũt impiorũ extinguetur.
10 ¶Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt: qui autem agunt
omnia cum conſilio, reguntur ſapientia.
11 ¶Subſtantia feſtinata minuetur, quæ aũt paulatim col
ligitur manu, multiplicabitur.
12 ¶Spes quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ de-
ſiderium veniens.
13 ¶Qui detrahit alicui rei, ipſe ſe in futurum obligat: qui
autem timet præceptum, in pace verſabitur.
C -Animę doloſæ errant in peccatis: iuſti autem miſeri
cordes ſunt & miſerantur. -.13.
14 ¶Lex ſapientis fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.
15 ¶Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contempto-
rum vorago.
16 ¶Aſtutus omnia agit cum conſilio: qui autem fatuus
eſt, aperit ſtultitiam.
17 ¶Nũti⁹ impij cadet ĩ malũ: legatus autẽ fidelis, ſanitas.
18 ¶Egeſtas & ignominia ei qui deſerit diſciplinam: qui
autem acquieſcit arguenti, glorificabitur.
19 ¶Deſiderium ſi compleatur, delectat animam: deteſtan
D tur ſtulti eos qui fugiunt mala.
20 ¶Qui cum ſapientibus graditur, ſapiẽs erit: amicus ſtul
torum ſimilis efficietur.
21 ¶Peccatores pſequit malũ: & iuſtis retribuent bona
22 ¶Bonus relinquit hęredes filios & nepotes: & cuſtodi-
tur iuſto ſubſtantia peccatoris.
23 ¶Multi cibi in noualibus patrum: & *alijs congregan *alij 13.
tur abſque iudicio.

ſi.5.4. Inf.23.d.13 Eccl.30.a.1. 24 ¶Qui parcit virgæ*, odit filium ſuum: qui autem diligit illum, inſtanter erudit.
25 ¶Iuſtus comedit, & replet animam ſuã: venter autem impiorum inſaturabilis.

Sapientiæ & ſtultitię variæ conditiones, prudentia quiuis ſtatus debitè regulatur, qua quis ad miſericordiã mouetur & affectiones moderatur: vitia autẽ perdunt homines. CAP. XIIII.

1 SApiens mulier ædificat domum ſuam: inſipiens ex-
A tructam quoq; manibus deſtruet.
Iob 12.a.4. 2 ¶Ambulans recto itinere, & timens Deum, deſpicitur ab eo qui infami graditur via.
3 ¶In ore ſtulti virga ſuperbiæ: labia autem ſapientum cuſtodiunt eos.
4 ¶Vbi non ſunt boues, præſepe vacuum eſt: vbi autem plurimæ ſegetes, ibi manifeſta eſt fortitudo bouis.
5 ¶Teſtis fidelis non mentietur: profert autem mendacium doloſus teſtis.
6 ¶Quærit deriſor ſapientiam, & non inuenit: doctrina prudentium facilis.
neſcito 4. 7 ¶Vade contra virum ſtultũ, & *neſcit* labia prudentię.
8 ¶Sapientia callidi eſt intelligere viam ſuam: & imprudentia ſtultorum errans.
9 ¶Stultus illudet peccatum, & inter iuſtos morabitur gratia.
10 ¶Cor quod nouit amaritudinem animæ ſuæ, in gau-
B dio eius non miſcebitur extraneus.
verò 6. Inf.16.d.25. 11 ¶Domus impiorum delebitur, tabernacula* iuſtorum germinabunt.
12 ¶Eſt via quæ videtur homini iuſta: nouiſſima autem eius deducunt ad mortem.
13 ¶Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat.
14 ¶Vijs ſuis replebitur ſtultus, & ſup eũ erit vir bonus.
15 ¶Innocens credit omni verbo, aſtutus cõſiderat greſſus ſuos.
-24. -Filio doloſo nihil erit boni, ſeruo autẽ ſapienti proſperi erunt actus, & dirigetur via eius'.
16 ¶Sapiens timet, & declinat à malo, ſtultus tranſilit & confidit.
verboſus 11. 17 ¶Impatiens operabitur ſtultitiam: & vir 'verſutus' odioſus eſt.
18 ¶Poſſidebunt paruuli ſtultitiam, & expectabũt aſtu-
C ti ſcientiam.
19 ¶Iacebunt mali ante bonos: & impij ante portas iuſtorum.
eſt 6. 20 ¶Etiam proximo ſuo pauper odioſus 'erit': amici verò diuitum multi.
21 ¶Qui deſpicit proximum ſuum, peccat: qui autem miſeretur pauperis, beatus erit.
-4. -Qui credit in Domino, miſericordiam diligit'.
22 ¶Errant qui operantur malum: miſericordia & veritas præparant bona.
-6. 23 ¶In omni opere-bono'erit abundantia: vbi autẽ verba ſunt plurima, ibi frequenter egeſtas.
24 ¶Corona ſapientum, diuitiæ eorum: fatuitas ſtultorum imprudentia.
25 ¶Liberat animas teſtis fidelis: & profert mendacia
D verſipellis.
26 ¶In timore Domini fiducia fortitudinis, & filijs eius erit ſpes.
27 ¶Timor Domini fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.
28 ¶In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.
29 ¶Qui patiens eſt, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam.
30 ¶Vita carnium, ſanitas cordis: putredo oſſiũ, inuidia.
Inf.17.a.5. 31 ¶Qui calumniatur egentem, exprobrat factori eius: honorat autem eum, qui miſeretur pauperis.
32 ¶In malitia ſua expelletur impius: ſperat autem iuſtus in morte ſua.
33 ¶In corde prudentis requieſcit ſapientia, & indoctos
quoque 16. 'quoſque' erudiet.
34 ¶Iuſtitia eleuat gentem: miſeros autem facit populos peccatum.
35 ¶Acceptus eſt regi miniſter intelligens: iracundiam eius inutilis ſuſtinebit.

Reſponſio mollis, lingua ſapientis, & immoderata fortitudo domus iuſti, victima impiorũ ingrata, omnia Deo nota, cor gaudens, dies pauperis mali, ſecura mens, vocari ad olera, vir iracundus & rixoſus, laus patientiæ, iter pigrorum, domus ſuperborum, fide & miſericordia purgantur peccata, de abijciente diſciplinam, laus timoris Dñi & humilitatis. CAP. XV.

1 REſponſio mollis frangit iram: ſermo durus ſuſcitat *Inf.25.c.15.*
A furorem.
2 ¶Lingua ſapientum ornat ſcientiam: os fatuorũ ebullit ſtultitiam.
3 ¶In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.
4 ¶Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata eſt, conteret ſpiritum.
5 ¶Stultus irridet diſciplinam patris ſui: qui autem cuſtodit increpationes, aſtutior fiet.
-In abundanti iuſtitia virtus maxima eſt, cogitationes autem impiorum eradicabuntur'. *-12.*
6 ¶Domus iuſti plurima fortitudo: & in fructibus impij conturbatio.
7 ¶Labia ſapientum diſſeminabunt ſcientiam, cor ſtultorum diſſimile erit.
8 ¶Victimæ impiorum abominabiles Domino, vota iu- *Eccl.34.c.21*
B ſtorum placabilia.
9 ¶Abominatio eſt Domino via impij: qui ſequitur iuſtitiam diligitur ab eo.
10 ¶Doctrina mala deſerentium viam-vitæ': qui increpationes odit, morietur. *-6.*
11 ¶Infernus & perditio coram Domino: quantò magis corda filiorum hominum?
12 ¶Non amat peſtilens eum qui ſe corripit, nec ad ſapientes graditur
13 ¶Cor gaudẽs exhilarat faciem: in mœrore animi deijcitur ſpiritus. *Inf.17.d.22*
14 ¶Cor ſapientis quærit doctrinam: & os ſtultorum paſcitur imperitia.
15 ¶Omnes dies pauperis, mali: ſecura mẽs quaſi iuge conuiuium.
16 ¶Melius eſt parum cum timore Domini, quàm theſauri magni & inſatiabiles.
17 ¶Melius eſt vocari ad olera cũ charitate: quàm ad vitulum ſaginatũ cum odio.
18 ¶Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens eſt, mitigat
C ſuſcitatas.
19 ¶Iter 'pigrorum' quaſi ſepes ſpinarum: via iuſtorum abſque offendiculo. *impiorum.*
20 ¶Filius ſapiens lætificat patrem: & ſtultus homo deſpicit matrem ſuam.
21 ¶Stultitia gaudium ſtulto: & vir prudens dirigit greſſus ſuos.
22 ¶Diſſipantur cogitationes vbi non eſt conſilium: vbi verò ſunt plures conſiliarij, confirmantur.
23 ¶Lætatur homo in ſententia oris ſui, & ſermo opportunus eſt optimus.
24 ¶Semita vitæ ſuper eruditum, vt declinet de inferno nouiſſimo.
25 ¶Domũ ſuperborũ demolietur Dominus, & firmos faciet terminos viduæ.
26 ¶Abominatio Domini cogitationes malæ, & purus ſermo pulcherrimus-firmabitur ab eo'. *-3.*
27 ¶Conturbat domum ſuam qui ſectatur auaritiam: qui
D autem odit munera, viuet.
¶-Per miſericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis à malo. *Inf.16.a.6. -33.*
28 ¶Mens iuſti meditabitur 'obedientia' os impiorum redundat malis. *ſapientiã 8.*
29 ¶Longè eſt Dominus ab impijs: & orationes iuſtorum exaudiet.

30 ¶Lux oculorum lætificat animam: fama bona impin-
guat oſſa.
31 ¶Auris quæ audit increpationes vitæ, in medio ſapien
tum commorabitur.
32 ¶Qui abijcit diſciplinam, deſpicit animam ſuam: qui
autem acquieſcit increpationibus, poſſeſſor eſt cordis.
33 ¶Timor Domini, diſciplina ſapientiæ: & gloriam præ-
cedit humilitas.

Homo animam præparat, Deus ſpirituum ponderator linguam viasq; hominum dirigit, omnia propter ſeipſum operans, cui abominatio eſt omnis arrogans: miſericordia redimuntur peccata: pondus & ſtatêra Dei iudicia, indignatio & clementia regis, laus ſapientia, prudentia, eruditi, ac dulcis in verbo, & patientis: vituperâtur inſipiens & peruerſus, ſortes à Domino temperantur. C A P. X V I.

1 HOminis eſt animam præparare, & Domini guber-
A nare linguam.
*hominis eius 2 ¶Omnes viæ 'hominis' patent oculis eius: ſpirituum
ponderator eſt Dominus.
3 ¶Reuela Dño opera tua, & dirigent cogitationes tuę.
4 ¶Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus:
impium quoq; ad diem malum.
5 ¶Abominatio Domini eſt omnis arrogans, etiam ſi
manus ad manum fuerit non eſt innocens.
-14. ¶Initium viæ bonæ, facere iuſtitiam: accepta eſt autē
apud Deum magis, quàm immolare hoſtias'.
Sup. 15. d. 27 6 ¶Miſericordia & veritate redimitur iniquitas: & in
timore Domini declinatur à malo.
7 ¶Cū placuerint Domino viæ hominis, inimicos quo-
que eius conuertet ad pacem.
8 ¶Melius eſt parum cum iuſtitia, quàm multi fructus
B cum iniquitate.
9 ¶Cor hominis diſponit viam ſuam, ſed Domini eſt
dirigere greſſus eius.
10 ¶Diuinatio in labijs regis, ī iudicio nō errabit os eius.
11 ¶Pondus & ſtatêra iudicia Domini ſunt: & opera eius
*ſaeculi 4. omnes lapides 'ſeculi'.
12 ¶Abominabiles regi qui agunt impiè: quoniam iuſti-
tia firmatur ſolium.
*diligetur 1. 13 ¶Volūtas regum labia iuſta: q recta loquit', 'dirigetur'.
14 ¶Indignatio regis, nuntij mortis: & vir ſapiens placa-
bit eam.
15 ¶In hilaritate vultus regis, vita & clementia eius qua-
ſi imber ſerotinus.
16 ¶Poſſide ſapientiam, quia auro melior eſt: & acquire
C prudentiam, quia pretioſior eſt argento.
17 ¶Semita iuſtorū declinat mala, cuſtos animæ ſuæ ſer-
uat viam ſuam.
18 ¶Contritionem præcedit ſuperbia, & ante ruinam
exaltatur ſpiritus.
19 ¶Melius eſt humiliari cum mitibus, quàm diuidere
ſpolia cum ſuperbis.
20 ¶Eruditus in verbo reperiet bona: & qui ſperat in Do-
mino, beatus eſt.
21 ¶Qui ſapiens eſt corde, appellabitur prudens: & qui
dulcis eloquio, maiora reperiet.
22 ¶Fons vitæ eruditio poſſidentis: doctrina ſtultorum,
fatuitas.
23 ¶Cor ſapiētis erudiet os ei', & labijs eius addet gratiā.
& 5. 24 ¶Fauus mellis compoſita verba, dulcedo animæ ſani-
Sup. 14. b. 12 D tas oſſium.
*nouiſſima eius ducunt 12 25 ¶Eſt via quæ videtur homini recta, & 'nouiſſima eius
ducunt' ad mortem.
26 ¶Anima laborātis laborat ſibi, quia cōpulit eū os ſuum:
27 Vir impius fodit malum, & in labijs eius ignis ardeſcit.
28 ¶Homo peruerſus ſuſcitat lites, & verboſus ſeparat
principes.
29 ¶Vir iniquus lactat amicum ſuum, & ducit eum per
viam non bonam.
30 ¶Qui attonitis oculis cogitat praua, mordēs labia ſua
perficit malum.
31 ¶Corona dignitatis ſenectus q̄ in vijs iuſtitiæ reperiet.

32 ¶Melior eſt patiēs viro forti: & qui dominatur animo
ſuo, expugnatore vrbium.
33 ¶Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Dño temperantur.

Buccella ſicca cum gaudio, ſeruus ſapiens, Dñs corda probat, deſpiciens pauperem, gaudens de alterius ruina, corona ſenum, celans delictū, fatuus in ſtultitia confidens, ſtulto inutiles diuitiæ, altā faciens domū ſuam, omni tēpore diligit amicus, animus gaudens & ſpiritus triſtis, ſtultus tacens. C A P. X V I I.

1 MElior eſt buccella ſicca cum gaudio, quàm domus
A plena victimis cum iurgio.
2 ¶Seruus ſapiēs dominabitur filijs ſtultis: & inter fra- Eccl. 10. d. 18
tres hæreditatem diuidet. Inf. 27. d. 22.
3 ¶Sicut igne probatur argentum, & aurū camino: ita
corda probat Dominus.
4 ¶Malus obedit linguæ iniquæ: & fallax obtemperat
labijs mendacibus.
5 ¶Qui deſpicit pauperem, exprobrat factori eius: & Sup. 14. d. 31
qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.
6 ¶Corona ſenum, filij filiorum: & gloria filiorum, pa-
tres eorum.
7 ¶Non decent ſtultum verba cōpoſita, nec principem
labium mentiens.
8 ¶Gemma gratiſſima, expectatio præſtolantis: quo-
B cunq; ſe vertit, prudenter intelligit.
9 ¶Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero ſer-
mone repetit, ſeparat fœderatos.
10 ¶Plus proficit correptio apud prudentem, quàm cen-
tum plagæ apud ſtultum.
11 ¶Semper iurgia quærit malus: angelus autem crude-
lis mittetur contra eum.
12 ¶Expedit magis vrſæ occurrere raptis fœtibus, quàm
fatuo confidenti ſibi in ſtultitia ſua.
13 ¶Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de Ro. 12. d. 17.
domo eius. 1. Pet. 3. b. 9. 1. Thes. 5. c. 15 Inf. 20. c. 22.
14 ¶Qui dimittit aquam, caput eſt iurgiorum: & ante-
C quàm patiatur contumeliam, iudicium deſerit.
15 ¶Qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum, Iſa. 5. d. 23.
abominabilis eſt vterque apud Deum.
16 ¶Quid prodeſt ſtulto habere diuitias, cùm ſapiētiam
emere non poſſit?
¶Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam: & -16.
qui euitat diſcere, incidet in mala'.
17 ¶Omni tempore diligit qui amicus eſt, & frater in an-
guſtus comprobatur.
18 ¶Stultus homo plaudet manibus, cùm ſpoponderit
pro amico ſuo.
19 ¶Qui meditatur diſcordias, diligit rixas: & qui exal-
tat 'os ſuum', quærit ruinam. *oſtium ſuum 1.
20 ¶Qui peruerſi cordis eſt, non inueniet bonum: & qui
D vertit linguam, incidet in malum.
21 ¶Natus eſt ſtultus in ignominiam ſuam: ſed nec pater
in fatuo lætabitur.
22 ¶Animus gaudens ætatem floridam facit: ſpiritus tri- Sup. 15. b. 13
ſtis exiccat oſſa.
23 ¶Munera de ſinu impius accipit, vt peruertat ſemitas
iudicij.
24 ¶In facie prudentis lucet ſapientia: oculi ſtultorum Eccl. 2. c. 14
in finibus terræ. 8. a. 1.
25 ¶Ira patris filius ſtultus, & dolor matris q̄ genuit eū.
26 ¶Non eſt bonum damnum inferre iuſto, nec percu-
tere principem qui recta iudicat.
27 ¶Qui moderatur ſermones ſuos, doctus & prudens
eſt: & pretioſi ſpiritus vir eruditus.
28 ¶Stultus quoq; ſi tacuerit, ſapiens reputabitur: & ſi Iaco. 1. c. 19.
compreſſerit labia ſua, intelligens.

De receſſu ab amico: de incorrigibili: non deuiandum à veritate: os ſtulti: iuſtus ſe accuſans: frater iuuās fratrem: fructus oris: mulier bona & mala: loquutio diuitis & pauperis: Vir amicabilis. C A P. X V I I I.

1 OCcaſiones quærit qui vult recedere ab amico, omni
A tempore erit exprobrabilis.

2 †Non recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi ea dixeris
quæ verſantur in corde eius.
3 †Impius cùm in profundũ venerit peccatorum, con-
temnit: ſed ſequitur eum ignominia & opprobrium.
4 †Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redun-
dans fons ſapientiæ.
~.ℏ. 5 †Accipere perſonam impij–in iudicio' non eſt bonũ,
vt declines à veritate iudicij.
6 †Labia ſtulti miſcent ſe rixis, & os eius iurgia ꝓuocat.
7 †Os ſtulti cõtritio eius, & labia ipſius ruina aïę eius.
8 †Verba bilinguis, quaſi ſimplicia, & ipſa perueniunt
B vſq; ad interiora ventris.
~.ℏ. –Pigrũ deijcit timor: animę aũt effœminatorũ eſuriẽt'.
9 †Qui mollis & diſſolutus eſt in opere ſuo, frater eſt
ſua opera diſſipantis.
*ipſum ſ. 10 †Turris fortiſſima nomen Domini: ad *ipſam' currit
iuſtus, & exaltabitur.
11 †Subſtantia diuitis vrbs roboris eius, & quaſi murus
validus circundans eum.
12 †Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & an-
tequam glorificetur, humiliatur.
Eccle.11.a.8 13 †Qui prius reſpondet quàm audiat, ſtultum ſe eſſe de-
C monſtrat, & confuſione dignum.
14 †Spiritus viri ſuſtentat imbecillitatẽ ſuam: ſpiritum
verò ad iraſcendum facilem quis poterit ſuſtinere?
15 †Cor prudens poſſidebit ſcientiam, & auris ſapien-
tinm quærit doctrinam.
16 †Donum hominis dilatat viam eius, & ante princi-
pes ſpatium ei facit.
17 †Iuſtus prior eſt accuſator ſui: venit amicus eius, &
inueſtigabit eum.
18 †Contradictiones comprimit ſors, & inter potentes
quoque diiudicat.
19 †Frater qui adiuuatur à fratre, quaſi ciuitas firma: &
iudicia quaſi vectes vrbium.
20 †De fructu oris viri replebitur venter eius, & genimi-
D na labiorum ipſius ſaturabunt eum.
*manibus 21 †Mors & vita, in *manu' linguæ: qui diligunt eam, co-
medent fructus eius.
22 †Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum, &
hauriet iucunditatem à Domino.
~.ll. –Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui
autem tenet adulteram, ſtultus eſt & inſipiens'.
23 †Cum obſecrationibus loquitur pauper, & diues ef-
fabitur rigidè.
24 †Vir amicabilis ad ſocietatem, magis amicus erit,
quàm frater.

*Pauper ambulans in ſimplicitate, diuitiæ addunt amicos, ver-
ba ſectans, falſus teſtis, non decens ſtultum deliciæ, doctrina
per patientiam probatur, ira & hilaritas regis, mulier liti-
gioſa, vxor prudens datur à Deo, pigritia, pręcepti cuſto-
dia, miſericordia in pauperem, eruditio filij, acceptio conſilij,
vir mendax, timor Domini, pigritia, peſtilens, inobediens
parentibus, teſtis iniquus, deriſores.* CAP. XIX.

Iuſt.28.a.6. 1 MElior eſt pauper qui ambulat in ſimplicitate ſua,
~.lb. ~.lb. A quàm–diues' torquens labia–ſua &' inſipiens.
2 †Vbi non eſt ſcientia animæ, non eſt bonum: & qui
feſtinus eſt pedibus, offendet.
3 †Stultitia hominis ſupplantat greſſus eius: & contra
Deum feruet animo ſuo.
4 †Diuitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem
& hi quos habuit ſeparantur.
Dan.13.g.61. 5 †¶Teſtis falſus non erit impunitus: & qui mendacia
loquitur, non effugiet.
6 †Multi colunt perſonam potentis, & amici ſunt do-
na tribuentis.
7 †Fratres hominis pauperis oderunt eum, inſuper &
amici procul receſſerunt ab eo.
8 †Qui tantùm verba ſectatur, nihil habebit: qui autẽ
B poſſeſſor eſt mentis, diligit animam ſuam, & cuſtos pru
dentiæ inueniet bona.
9 †Falſus teſtis non erit impunitus: & qui loquitur
mendacia, peribit.
10 †Non decent ſtultum deliciæ, nec ſeruum dominari
principibus.
11 †Doctrina viri per patientiam noſcitur, & gloria eius
eſt iniqua prætergredi.
12 †Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & ſicut ros ſu-
per herbam, ita & hilaritas eius.
13 †Dolor patris filius ſtultus: & tecta iugiter perſtillan-
tia, litigioſa mulier.
14 †Domus & diuitiæ dantur à parentibus, à Domino
autem propriè vxor prudens.
15 †Pigredo immittit ſoporẽ, & anima diſſoluta eſuriet.
16 †Qui cuſtodit mandatum, cuſtodit animã ſuam: qui
C autem negligit *viam ſuam' mortificabitur. *vias ſuas eſt.
17 †Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis, & viciſ-
ſitudinem ſuam reddet ei.
18 †Erudi filium tuum, ne deſperes: ad interfectionem
autem eius ne ponas animam tuam.
19 †Qui* impatiens eſt, ſuſtinebit damnum: & cùm ra- *enim.
puerit, aliud apponet.
20 †Audi conſilium, & ſuſcipe diſciplinam, vt ſis ſapiẽs
in nouiſſimis tuis.
21 †Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Do
mini * permanebit. *in æternum
22 †Homo indigẽs miſericors eſt & melior eſt pauper*, *iuſtus.
quàm vir mendax.
23 †Timor Domini ad vitam: & in plenitudine commora
D bitur, abſque viſitatione peſſimi.
24 †¶Abſcondit piger manum ſuam ſub aſcella, nec ad ¶Inf.26.b.15
os ſuum applicat eam.
25 †¶Peſtilente flagellato ſtultus ſapientior erit: ſi autem ¶Inf.21.b.11.
corripueris ſapientem, intelliget diſciplinam.
26 †Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominioſus
eſt & infœlix.
27 †Nõ ceſſes fili audire doctrinam, nec ignores ſermo-
nes ſcientiæ.
28 †Teſtis iniquus deridet iudicium: & os impiorũ de-
uorat iniquitatem.
29 †Parata ſunt deriſoribus iudicia: & mallei percutien-
tes ſtultorum corporibus.

*Luxurioſa res Vinum: de peccante in regem, & relinquendis con
tentionibus: piger propter frigus non laborans: rex in ſolio:
nemo poteſt dicere mundum ſe habere cor: pondus et pondus:
ſomnus nõ diligendus: Malum eſt, dicit emptor: panis menda-
cij: reuelans myſteria: non reddendum malum pro malo: deuo
tare ſanctos: feſtinata hæreditas: miſericordia, veritas &
clementia roborant thronum regis.* CAP. XX.

1 LVxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas: qui-
A cunque his delectatur, non erit ſapiens.
2 †Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui prouocat
eum, peccat in animam ſuam.
3 †Honor eſt homini qui ſeparat ſe à contentionibus:
Omnes autem ſtulti miſcentur contumelijs.
4 †Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo
æſtate, & non dabitur illi.
5 †Sicut aqua profunda, ſic conſilium in corde viri: ſed
homo ſapiens exhauriet illud.
6 †Multi homines miſericordes vocantur: virum autem
fidelem quis inueniet?
7 †Iuſtus qui ambulat in ſimplicitate ſua, beatos poſt ſe
filios derelinquet.
8 †Rex qui ſedet in ſolio iudicij, diſſipat omne malum
B intuitu ſuo.
9 †¶Quis poteſt dicere, Mundum eſt cor meum, purus ¶Ioan.1.d.8 3.Re.8.e.46
ſum à peccato? 2.Pa.6.g.36.
10 †Pondus & pondus, menſura & menſura, vtrunque Eccl.7.c.21. Sap.11.a.1.
abominabile eſt apud Deum. Inf.20.d.23
11 †Ex ſtudijs ſuis intelligitur puer, ſi munda & recta ſint
opera eius.
12 †Aurem audientem & oculum videntem, Dominus
fecit vtrunque.
13 †Noli diligere ſomnum, ne te egeſtas opprimat: aperi

oculos tuos, & ſaturare panibus.
14 †Malum eſt, malum eſt, dicit omnis emptor: & cùm
receſſerit, tunc gloriabitur.
15 †Eſt aurum, & multitudo gemmarum: vas autem pre-
C tioſum labia ſcientiæ.
16 †‖Tolle veſtimentum eius qui fideiuſſor extitit alieni, ‖Inf. 27. b. 13
& pro extraneis aufer pignus ab eo.
17 †Suauis eſt homini panis mendacij, & poſtea imple-
bitur os eius calculo.
18 †Cogitationes conſilijs roborantur, & gubernaculis
tractanda ſunt bella.
19 †Ei qui reuelat myſteria, & ambulat fraudulenter, &
dilatat labia ſua, ne commiſcearis.
20 †‖Qui maledicit patri ſuo & matri, extinguetur lucer- ‖Exo. 21. c. 16. Leui. 20. b. 9. Mat. 15. a. 4.
na eius in medijs tenebris.
21 †Hæreditas ad quam feſtinatur in principio, in nouiſ- Sup. 17. c. 13. Ro. 12. d. 17.
ſimo benedictione carebit.
22 †Ne dicas, reddam malum*: expecta Dominum, ˈ& 1. Pet. 3. b. 9. 1. Th. 5. c. 15. *pro malo
liberahit te.
23 †Abominatio eſt apud Dominum pondus & pondus: Sup. 11. a. 1. 20. b. 10.
ſtatêra doloſa non eſt bona.
24 †A Domino diriguntur greſſus viri: quis autem ho-
minum intelligere poteſt viam ſuam?
25 †Ruina eſt homini deuorare ſanctos: & poſt, vota
retractare.
26 †Diſſipat impios rex ſapiens, & incuruat ſuper eos
fornicem.
27 †Lucerna Domini ſpiraculum hominis, quæ inueſti-
gat omnia ſecreta ventris.
28 †Miſericordia & veritas cuſtodiunt regem, & robo-
ratur clementia thronus eius.
29 †Exultatio iuuenum fortitudo eorum, & dignitas ſe-
num canities.
30 †Liuor vulneris abſterget mala, & plagæ in ſecretio-
ribus ventris.

Cor regis in manu Domini, cui miſericordia et iudiciũ magis placent quàm victimæ inique theſaurizans: melius eſt ſedere in angulo domatis, quàm, &c. obthurans aurem pauperi, &c. diligens epulas: pro iuſto dabitur impius: qui cuſtodit os ſuũ: deſideria occidunt pigrum: non eſt ſapientia cõtra Dominum: equus paratur ad bellum, &c.

CAP. XXI.

1 SIcut diuiſiones aquarum, ita cor regis in manu Do-
A mini: quocunque voluerit, inclinabit illud.
2 †Omnis via viri recta ſibi videtur: appendit autem
corda Dominus.
3 †Facere ˈmiſericordiamˋ, & iudicium magis placet *iuſtitiam 1.
Domino, quàm victimæ.
4 †Exaltatio oculorum ˈeſtˋ dilatatio cordis, lucerna im- *& 12.
piorum peccatum.
5 †Cogitationes robuſti ſemper in abundantia: omnis
autem piger ſemper in egeſtate eſt.
6 †Qui congregat theſauros lingua mendacij, vanus &
excors eſt, & impingetur ad laqueos mortis.
7 †Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt fa
cere iudicium.
8 †Peruerſa via viri, aliena eſt: qui autem mundus eſt,
B rectum opus eius.
9 †‖Melius eſt ſedere in angulo domatis, quàm cum mu ‖Inf. c. 19. 25. d. 24.
liere litigioſa, & in domo communi.
10 †Anima impij deſiderat malum, non miſerebitur pro-
ximo ſuo.
11 †‖Mulctato peſtilente ſapientior erit paruulus: & ſi ſe- ‖Su. 19. d. 24.
ctetur ſapientem, ſumet ſcientiam.
12 †Excogitat iuſtus de domo impij, vt detrahat impios
ˈà maloˋ. *in malũ 3.
13 †Qui obthurat aurem ſuam ad clamorem pauperis,
& ipſe clamabit, & non exaudietur.
14 †Munus abſcõditum extinguit iras: & donum in ſinu
indignationẽ maximam.
15 †Gaudium iuſto eſt facere iudicium: & pauor operan
C tibus iniquitatem.
16 †Vir qui errauerit à via doctrinæ, in cœtu gigãtum com
morabitur.
17 †Qui diligit epulas, in egeſtate erit: qui amat vinum &
pinguia, non ditabitur.
18 †Pro iuſto dabitur impius: & pro rectis iniquus.
19 †‖Melius eſt habitare in terra deſerta, quàm cum mulie ‖Inf. 25. d. 24. Sup. b. 9.
re rixoſa & iracunda.
20 †Theſaurus deſiderabilis, & oleum in habitaculo iuſti:
& imprudens homo diſſipabit illud.
21 †Qui ſequitur iuſtitiam & miſericordiam, inueniet vi
tam, iuſtitiam, & gloriam.
22 †Ciuitatem fortium aſcendit ſapiẽs, ˈdeſtruxitqueˋ ro- *detraxitq; 1
bur fiduciæ eius
23 †Qui cuſtodit os ſuum, & linguam ſuam, cuſtodit ab
D anguſtijs animam ſuam.
24 †Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira
operatur ſuperbiam.
25 †Deſideria occidũt pigrum: noluerunt enim quicquã
26 manus eius operari: †tota die concupiſcit & deſiderat:
Qui autem iuſtus eſt tribuet, & non ceſſabit.
27 †‖Hoſtiæ impiorũ abominabiles, ˈquæˋ offeruntur ex ‖Iſa. 1. d. 15.
ſcelere. *quia 4.
28 †Teſtis mendax peribit: vir obediẽs loquetur victoriã.
29 †Vir impius procaciter obfirmat vultũ ſuũ: q autẽ re-
ctus eſt, corrigit viam ſuam.
30 †Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſiliũ
contra Dominum.
31 †Equus paratur ad diem belli: Dominus autem ſalu-
tem tribuit.

Laus boni nominis: callidus videns malũ, adoleſcens iuxta viam ſuam: ſeminans iniquitatem: deriſorem eijce. diligens cordis munditiam: dicit piger, Leo, &c. os alienæ: ſtultitia in corde pueri: calumnians pauperem: audienda eſt ſapientia: vitandi ſponſores: termini antiqui ſeruandi: velox in opere ſuo, &c.

CAP. XXII.

1 M‖Elius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ: ſu ‖Eccl. 7. a. 2.
A per argentum* & aurum, gratia bona. *enim.
2 †Diues & pauper obuiauerunt ſibi: vtriuſque opera-
tor eſt Dominus.
3 †Callidus videt malum, & abſcõdit ſe: innocens per-
tranſijt, & afflictus eſt damno.
4 †Finis modeſtiæ timor Dñi, diuitiæ & gloria & vita.
5 †Arma & gladij in via ˈperuerſiˋ: cuſtos autem animæ *ſuperbi
ſuæ longè recedit ab eis:
6 †Prouerbiũ eſt, Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiã cùm
ſenuerit, non recedet ab ea.
7 †Diues pauperibus imperat: & qui accipit mutuum,
B ſeruus eſt fœnerantis.
8 †Qui ſeminat iniquitatem, metet ˈmala,ˋ & virga iræ *malum 1.
ſuæ conſummabitur.
9 †‖Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur: ˈde ‖Ecc. 31. c. 28
panibus enim ſuis dedit pauperi.
–Victoriã & honorẽ acquiret qui dat munera: animã –14.
autẽ aufert accipientium.ˋ
10 †Eijce deriſorem, & exiuit cum eo iurgium, ceſſabunt-
que cauſæ, & contumeliæ.
11 †Qui diligit cordis mũditiam, propter gratiam labio-
rum ſuorum habebit amicum regem.
12 †Oculi Domini cuſtodiunt ſcientiam, & ſupplantan
tur verba iniqui.
13 †Dicit piger, Leo eſt foris, in medio platearum occiden
dus ſum.
14 †Fouea profunda os alienæ: cui iratus eſt Dominus, in
cidet in eam.
15 †Stultitia colligata eſt in corde pueri, & virga diſcipli-
C næ fugabit eam.
16 †Qui calumniatur pauperẽ, vt augeat diuitias ſuas, da
bit ipſe ditiori, & egebit.
17 –Fili miˋ, †inclina aurẽ tuã, & audi verba ſapientiũ: ap- –12.
18 pone aũt cor ad doctrinã meã: †, quæ pulchra erit tibi cùm
ſeruaueris eã in ventre tuo, & redundabit in labijs tuis.
19 †Vt ſit in Domino fiducia tua, vnde & oſtendi eam
tibi hodie.

20 †Ecce deſcripſi eam tibi tripliciter, in cogitationibus
21 & ſcientia,† vt oſtenderem tibi firmitatem & eloquia ve
ritatis, reſpondere ex his illis qui miſerunt te.
22 †Non facias violentiam pauperi, quia pauper eſt:
23 neque conteras egenum in porta, † quia iudicabit Do-
D minus cauſam eius, & configet eos, qui confixerunt
animam eius.
24 †Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules
25 cum viro furioſo: † ne fortè diſcas ſemitas eius, & ſu-
mas ſcandalum animæ tuæ.
26 †Noli eſſe cum his qui defigunt manus ſuas, & qui
27 vades ſe offerunt pro debitis: †ſi enim non habes vnde re
tuum 4. ſtituas, q̃d cauſæ eſt vt tollat operimentũ de cubili tuo?
28 †Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſue-
runt patres tui.
29 †Vidiſti virum velocem in opere ſuo? coram regibus
ſtabit, nec erit ante ignobiles.

Quomodò ſit edendũ cũ principe, non appetendæ diuitiæ, nec cibi inuidorum, non opprimendi pupilli, caſtigandus puer, quærenda ſapientia, fugiendi peccatores & gula dediti, honorandi parentes, fugienda meretrix & ebrietas. CAP. XXIII.

1 QVando ſederis vt comedas cum principe, diligen-
A ter attende quæ appoſita ſunt ante faciem tuam:
2 †& ſtatue cultrum in gutture tuo, ſi tamen ha
3 bes in poteſtate animã tuam, †ne deſideres de cibis eius,
in quo eſt panis mendacij.
Sup. 13. b. 11 30 c. 21. 4 †Noli laborare vt diteris: ſed prudẽtiæ tuæ pone mo-
Inf. 28. c. 20. 5 dum. †ne erigas oculos tuos ad opes quas non potes ha-
bere: q̃a facient ſibi pẽnas quaſi aquilę, & volabũt ĩ cęlũ.
6 †Ne comedas cum homine inuido, & ne deſideres ci-
7 bos eius: †q̃m in ſimilitudinẽ arioli & cõiectoris ęſtimat
quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi: & mens eius
8 non eſt tecum. † cibos quos comederas euomes, & per-
des pulchros ſermones tuos.
9 †In auribus inſipientium ne loquaris: quia deſpicient
B doctrinam eloquij tui.
10 †Ne attingas paruulorum terminos, & agrum pupil-
11 lorum ne introeas: † propinquus enim illorũ fortis eſt:
& ipſe iudicabit contra te cauſam illorum.
12 †Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, & aures tuæ ad
verba ſcientiæ.
‖Su. 13. d. 24 Eccl. 30. a. 1. 13 †‖Noli ſubtrahere à puero diſciplinã: ſi enim percuſſe-
14 ris eum virga, non morietur: †tu virga percuties eum, &
animam eius de inferno liberabis.
15 †Fili mi, ſi ſapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum
16 cor meum: † & exultabunt renes mei, cùm locuta fuerint
recta labia tua.
‖Inf. 24. a. 1. 17 †‖Non æmuletur cor tuum peccatores, ſed in timore
18 Domini eſto tota die: † quia habebis ſpem in nouiſſimo,
& præſtolatio tua non auferetur.
19 †Audi fili mi, & eſto ſapiens, & dirige in via animum
tuum.
20 †Noli eſſe in conuiuijs potatorum, nec in comeſſatio-
21 nibus eorũ qui carnes ad veſcendum conferunt: †quia va
C cantes potibus, & dantes ſymbola conſumẽtur, & veſtie
tur pannis dormitatio.
22 †Audi patrem tuũ qui genuit te: & ne contemnas cùm
ſenuerit mater tua.
23 †Veritatem eme, & noli vẽdere ſapientiam, & doctri-
nam, & intelligentiam.
24 †Exultat gaudio pater iuſti qui ſapientem genuit, lęta-
25 bitur in eo. †gaudeat pater tuus, & mater tua, & exultet
quæ genuit te.
26 †Præbe fili mi cor tuum mihi, & oculi tui vias meas cu
27 ſtodiant: †fouea enim profunda eſt meretrix, & puteus
28 anguſtus aliena. † inſidiatur in via quaſi latro, & quos
incautos viderit, interficiet.
29 †Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui ſine
*ſuffoſſio. D cauſa vulnera? cui *ſuffuſio* oculorum? † nónne his qui
30 cõmorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis?
31 †Ne intuearis vinum quando flaueſcit, cùm ſplẽdue-
32 rit in vitro color eius: ingreditur blandè, †ſed in nouiſſi-
mo mordebit vt coluber, & ſicut regul* venena diffundet.
33 †Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur
peruerſa.
34 †Et eris ſicut dormiens in medio mari, & quaſi ſopi-
35 tus gubernator amiſſo clauo, †& dices, Verberauerunt
me, ſed non dolui: traxerunt me, & ego non ſenſi.
Quando euigilabo, & rurſus vina reperiam?

Aemulatio malorũ, ſapientia & eruditio, cogitatio ſtulti, eruendi oppreſſi, doctrina vt melle vtendũ, non inſidiandum iuſto, caſus inimici, detractores, iuſtè iudicandum, nullus verbis lactandus, nec malum malo reddendum, ager pigri, dormitanti pigro venit egeſtas. CAP. XXIIII.

1 NE æmuleris viros malos, nec deſideres eſſe cũ eis: Sup. 23. b. 17
A †quia rapinas meditatur mens eorum, & fraudes
2 labia eorum loquuntur.
3 †Sapientia ædificabitur domus, & prudentia robora-
4 bitur. † in doctrina replebuntur cellaria, vniuerſa ſub-
ſtantia pretioſa & pulcherrima.
5 †Vir ſapiẽs, fortis eſt: & vir doct*, robuſtus & validus.
6 †Quia cum diſpoſitione initur bellum: & erit ſalus
vbi multa conſilia ſunt.
7 †Excelſa ſtulto ſapientia, in porta non aperiet os ſuũ.
8 †Qui cogitat mala facere, ſtultus vocabitur.
9 †Cogitatio ſtulti peccatum eſt: & abominatio homi-
num detractor.
10 †Si deſperaueris *lapſus* in die anguſtiæ: imminuetur *laſſus 7.
fortitudo tua.
11 †‖Erue eos qui ducũtur ad mortẽ: & qui trahuntur ad ‖Pſal. 81. a. 4
interitum liberare ne ceſſes.
12 †Si dixeris, Vires non ſuppetunt: qui inſpector eſt cor
B dis, ipſe intelligit, & ſeruatorem animæ tuæ nihil fallit,
redderque homini iuxta opera ſua.
13 †Comede fili mi mel, quia bonum eſt, & fauum dul-
14 ciſſimum gutturi tuo: † ſic & doctrina ſapientiæ animę
tuæ: quam cùm inueneris, habebis in nouiſſimis ſpem,
& ſpes tua non peribit.
15 †Ne inſidieris, & quęras impietatem in domo iuſti,
neque vaſtes requiem eius.
16 †Septies enim *cadet iuſtus, & reſurget: impij autẽ *in die.
corruent in malum.
17 †Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in rui-
18 na eius ne exultet cor tuum: † ne fortè videat Dominus,
& diſpliceat ei, & auferat ab eo iram ſuam.
19 † Ne contendas cum peſſimis, nec ęmuleris impios:
20 †quoniam non habent futurorum ſpem mali, & lucer-
C na impiorum extinguetur.
21 †Time Dominum, fili mi, & regem: & cum detracto-
22 ribus non commiſcearis: † quoniam repentè conſurget
perditio eorum: & ruinam vtriuſque quis nouit?
23 † Hæc quoque ſapientibus,
‖Cognoſcere perſonam in iudicio, non eſt bonum.
24 †Qui dicunt impio, Iuſtus es: maledicent eis populi ‖Leu. 19. c. 15 Deu. 1. c. 17. 16. d. 19.
25 & deteſtabuntur eos tribus. †qui arguunt *eum*, lauda- Eccl. 42. a. 1.
buntur, & ſuper ipſos veniet benedictio. *c. 20.
26 †Labiis deoſculabitur, qui recta verba reſpondet.
27 †Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum
tuum, & poſtea ædifices domum tuam.
28 †Ne ſis teſtis fruſtra contra proximum tuum, nec la-
D ctes quenquam labijs tuis.
29 †Ne dicas, Quo modo fecit mihi, ſic faciam ei: red- Sup. 20. c. 22
dam vnicuique ſecundùm opus ſuum.
30 †Per agrum hominis pigri tranſiui, & per vineam vi-
31 ri ſtulti: & ecce totum repleuerant vrticæ, & operue-
rant ſuperficiem eius ſpinæ, & maceria lapidum de-
ſtructa erat.
32 †Quod cùm vidiſſem, poſui in corde meo, & exem-
plo didici diſciplinam.
‖*Vſquequo piger dormies? vſquequo de ſomno con ‖Sup. 6 b. 9. *c. 14.
ſurges*?
33 †Parum inquam dormies, modicũ dormitabis, pau-
34 xillum manus conſeres vt quieſcas: †& veniet tibi, quaſi
curſor egeſtas tua, & mendicitas quaſi vir armatus.

Gloria Dei & regū, cor regis, rubigo quæ & impietas eſt, ne te
exaltes, ne detrahas, ſecreta tua ſerua, mala aurea, & inauris
aurea, frigus in meſſe, nubes ſine pluuia, lingua mollis, mel in-
uentum, ſagitta acuta, dens putridus, acetum, tinea, benefac
inimico, angulus domatis, aqua frigida, fons turbatus, mul-
tum mellis comeſtum, Vrbs abſque muro. CAP. XXV.

1 HÆ quoq; parabolę Salomonis: quas trãſtulerunt
A viri Ezechiæ regis Iuda.
2 † Gloria Dei eſt celare verbum, & gloria regum inue-
ſtigare ſermonem.
3 †Cælum ſurſum, & terra deorſum, & cor regum in-
ſcrutabile.
4 † Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas pu-
5 riſſimum: †aufer impietatem de vultu regis, & firmabi-
tur iuſtitia thronus eius.
6 †Ne glorioſus appareas coram rege, & in loco magno-
7 rum ne ſteteris: †melius eſt enim vt dicatur tibi, Aſcen-
de huc, quàm vt humilieris coram principe.
8 Quæ viderunt oculi tui † ne proferas in iurgio citò: ne
B poſtea emẽdare nõ poſſis, cũ dehoneſtaueris amicũ tuũ.
9 †Cauſam tuam tracta cum amico tuo, & ſecretum ex-
10 traneo ne reueles: †ne fortè inſultet tibi cùm audierit, &
exprobrare non ceſſet.
-.11. -Gratia & amicitia liberant, quas tibi ſerua, ne ex-
probrabilis fias`.
11 †Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum
in tempore ſuo.
12 †Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit ſa-
pientem & aurem obedientem.
13 † Sicut frigus niuis in die meſſis, ita legatus fidelis ei
qui miſit eum, animam ipſius requieſcere facit.
14 †Nubes & ventus, & pluuiæ non ſequentes, vir glo-
rioſus & promiſſa non complens.
‖Sap. 15. a. 1. 15 †Patientia lenietur princeps, & ‖lingua mollis confrin
C get duritiam.
16 †Mel inueniſti, comede quod ſufficit tibi, ne fortè ſa-
tiatus euomas illud.
17 †Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, nequã-
do ſatiatus oderit te.
18 †Iaculum, & gladius, & ſagitta acuta, homo qui lo-
quitur contra proximum ſuum falſum teſtimonium.
19 †Dens putridus, & pes laſſus, qui ſperat ſuper infideli
20 in die anguſtiæ, †& amittit pallium in die frigoris.
*Eccl. 22. Acetum in nitro, * qui cãtat carmina cordi peſſimo.
-.20. -Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno: ita triſtitia
viri nocet cordi`.
‖Ro. 12. d. 20 21 †‖Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitierit, da ei
22 aquam bibere: † prunas enim congregabis ſuper caput
eius, & Dominus reddet tibi.
23 † Ventus aquilo diſſipat pluuias, & facies triſtis lin-
D guam detrahentem.
‖Sup. 21. b. 9. c. 19. 24 †‖Melius eſt ſedere in angulo domatis, quàm cum mu
liere litigioſa, & in domo communi.
25 †Aqua frigida animæ ſitienti, & nuntius bonus de ter
ra longinqua.
26 †Fons turbatus pede, & vena corrupta, iuſtus cadens
coram impio.
27 †Sicut qui mel multum comedit, non eſt ei bonum:
‖Ecc. 3. c. 22. ‖ſic qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria.
28 †Sicut vrbs patens & abſq; murorum ambitu, ita vir
qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum.

Gloria in ſtulto, auis volans, flagellum equo, reſpondere ſtulto,
nuntius ſtultus, parabola ſtulti, honor inſipientis, imponens
ſtulto ſilentiū, canis ad vomitum, ſapiens proprio iudicio, cō-
miſceri rixę, nocens amico, ſuſurro, iracundus, labia tumẽtia,
inimicus, operiẽs odiū, fodiẽs foueā, lingua fallax. CA. XXVI.

1 QVomodò nix in æſtate, & pluuiæ in meſſe: ſic in-
A decens eſt ſtulto gloria.
*Num. 19. 2 †*Sicut auis ad alta tranſuolans, & paſſer quò libet
vadens: ſic maledictum fruſtrà prolatum in quempiam
ſuperueniet.
3 † Flagellum equo, & camus aſino, & virga in dorſo
imprudentium.
4 †Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne effi-
ciaris ei ſimilis.
5 †Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiẽs
eſſe videatur.
6 †Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mit-
tit verba per nuntium ſtultum.
7 †Quomodò pulchras fruſtra habet claudus tibias: ſic
B indecens eſt in ore ſtultorum parabola.
8 †Sicut qui mittit lapidẽ in aceruum Mercurij: ita qui
tribuit inſipienti honorem.
9 † Quomodò ſi ſpina naſcatur in manu temulenti: ſic
parabola in ore ſtultorum.
10 † Iudicium determinat cauſas: & qui imponit ſtulto
ſilentium, iras mitigat.
11 †‖Sicut canis qui reuertitur ad vomitum ſuum, ſic im- ‖2. Pe. 2. d. 22
prudens qui iterat ſtultitiam ſuam.
12 †Vidiſti hominem ſapientem ſibi videri? magis illo
ſpem habebit inſipiens.
13 †Dicit piger, Leo eſt in via, & leæna in itineribus: † ſi-
14 cut oſtium vertitur ĩ cardine ſuo, ita piger ĩ lectulo ſuo.
15 † ‖Abſcondit piger manus ſub aſcella ſua, & labo- ‖Su. 19. d. 24
rat ſi ad os ſuum eas conuerterit.
16 † Sapientior ſibi piger videtur ſeptem viris loquenti-
C bus ſententias.
17 †Sicut qui apprehendit auribus canem, ſic qui tranſit
impatiens, & commiſcetur rixę alterius.
18 †Sicut noxius eſt qui mittit ſagittas, & lanceas in mor-
19 tem: † ita vir qui fraudulenter nocet amico ſuo, & cùm
fuerit deprehenſus dicit, Ludens feci.
20 †Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis: & ſuſurro-
ne ſubtracto, iurgia conquieſcunt.
21 †‖Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, ſic ho- ‖Ecc. 8. b. 11
mo iracundus ſuſcitat rixas.
22 †Verba ſuſurronis quaſi ſimplicia, & ipſa perueniunt ad
D intima ventris.
23 † Quomodò ſi argento ſordido ornare velis vas fictile,
ſic labia tumentia cum peſſimo corde ſociata.
24 †Labijs ſuis intelligitur inimicus, cùm in corde tracta
25 uerit dolos: † quando ſubmiſerit vocem ſuam, ne credi-
deris ei, quoniam ſeptem nequitiæ ſunt in corde illius
26 †Qui operit odium fraudulenter, reuelabitur malitia
eius in conſilio.
27 †‖Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui voluit lapi- ‖Ecc. 10. b. 8.
dem, reuertetur ad eum. Ecc. 27. d. 29
28 † Lingua fallax non amat veritatem: & os lubricum
operatur ruinas.

Non gloriãdum in craſtinū, ne teipſum laudaueris, ira ſtulti q̃ ſit
grauis, manifeſta correctio, vulnera diligentis, anima ſatu-
rata, vicinus iuxta, ſpõdens pro extraneo, litigioſa mulier, in-
fernus inſatiabilis, probatꝰ homo ore laudãtis, ſtultus cõtuſus,
vultū pecoris agnoſce, lac caprarū in cibum. CAP. XXVII.

1 NE glorieris in craſtinum, ignorans quid ſuperuen-
A tura pariat dies.
2 †Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & nõ
labia tua.
3 †‖Graue eſt ſaxum, & onèroſa arena: ſed ira ſtulti vtro- ‖Ecc. 22. b. 18.
que grauior.
4 †Ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor: &
impetum concitati-ſpiritus` ferre quis poterit? -.17.
5 † Melior eſt manifeſta correptio, quàm amor ab-
ſconditus.
6 † Meliora ſunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta
oſcula odientis.
7 † Anima ſaturata calcabit fauum: ‖& anima eſuriens ‖Iob 6. a. 4.
B etiam amarum pro dulci ſumet.
8 †Sicut auis tranſmigrans de nido ſuo, ſic vir qui dere-
linquit locum ſuum.
9 †Vnguento & varijs odoribus delectatur cor: & bonis
amici conſilijs anima dulcoratur.
10 † Amicum tuũ, & amicum patris tui ne dimiſeris: &

domum fratris tui ne ingrediatis in die affliĉtionis tuæ.
Melior eſt vicinus iuxta, quàm frater procul.
11 †Stude ſapiētiæ fili mi, & lætifica cor meum, vt poſſim
exprobranti reſpondere ſermonem.
12 †Aſtutus videns malū, abſconditus eſt: paruuli tran-
ſeuntes ſuſtinuerunt diſpendia.
Su.10.c.16 13 †‖Tolle veſtimentū eius qui ſpopondit pro extraneo:
C & pro alienis aufer ei pignus.
14 †Qui benedicit proximo ſuo voce grandi, de nocte cō-
ſurgens maledicenti ſimilis erit.
15 †Tecta perſtillantia in die frigoris, & litigioſa mulier
16 comparantur: †qui retinet eam, quaſi qui ventum te-
*celabit. neat, & oleum dexteræ ſuæ *vocabit*.
17 †Ferrū ferro exacuit, & homo exacuit faciē amici ſui.
18 †Qui ſeruat ficum, comedet fructus eius: & qui cu-
ſtos eſt domini ſui, glorificabitur.
19 †Quomodò in aquis reſplendēt vultus proſpicientiū,
ſic corda hominum manifeſta ſunt prudentibus.
‖Ecc.14.b.10 20 †‖Infernus & perditio nunquam implentur: ſimiliter
oculi hominum inſatiabiles.
‖Sup.17.a.3. 21 †‖Quomodò probatur in conflatorio argentum, & in
fornace aurum: ſic probatur homo ore laudantis.
Cor iniqui inqrit mala, cor aūt rectū inqrit ſcientiā.
22 †Si contuderis ſtultum in pila quaſi ptiſanas feriente
deſuper pilo, non auferetur ab eo ſtultitia eius.
23 †Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuoſq; gre-
24 ges conſidera: †nō enim habebis iugiter poteſtatem, ſed
*ibid. corona tribuetur *in generatione & generationem.
25 †Aperta ſunt prata, & apparuerunt herbæ virentes, &
collecta ſunt fœna de montibus.
1.Tim 6.b.8 26 †‖Agni *ad veſtimentum tuū: & hœdi, *agri pretium
*tunt *ad 27 †Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in neceſ-
ſaria domus tuę, & ad victum ancillis tuis.

De fuga impij & ſecuritate iuſti, ꝓpter peccata terra multi principes eius, pauper pauperē calūnians, pauper ſupplex, & diues prauus, nolens audire legē, exultatio iuſtorū, abſcondēs ſcelera ſua, beatus ſemꝑ pauidus, princeps impius vt leo, dux indigēs prudētia, terrā ſuā operās, à pr̄e ſubtrahēs. C. XXVIII.

1 F**Vgit** impius nemine perſequente: iuſtus autē quaſi
A leo confidens, abſque terrore erit.
2 †Propter peccata terræ multi principes eius: & pro-
pter hominis ſapientiam & horum ſcientiam quæ di-
cuntur, vita ducis longior erit.
3 †Vir pauper calumnians pauperes, ſimilis eſt imbri
vehementi in quo paratur fames.
4 †Qui derelinquunt legem, laudant impium: qui cu-
ſtodiunt, ſuccenduntur contra eum.
5 †Viri mali non cogitant iudicium: qui autem inqui-
runt Dominum, animaduertunt omnia.
‖Sup.19.a.1 6 †‖Melior eſt pauper ambulans in ſimplicitate ſua, quā
diues in prauis itineribus.
7 †Qui cuſtodit legem, filius ſapiens eſt: qui autem
B comeſſatores paſcit, confundit patrem ſuum.
8 †Qui coaceruat diuitias vſuris & fœnore liberali, in
pauperes congregat eas.
9 †Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, *oratio eius
erit execrabilis.
10 †Qui decipit iuſtos in via mala, in interitu ſuo cor-
ruet. ruet, & ſimplices poſſidebunt bona eius.
11 †Sapiens ſibi videtur vir diues: pauper autem pru-
dens ſcrutabitur eum.
12 †In exultatione iuſtorum multa gloria eſt: regnanti-
bus impijs ruinæ hominum.
13 †Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autē con-
feſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam cōſequetur.
14 †Beatus homo qui ſemper eſt pauidus: qui verò men
C tis eſt duræ, corruet in malum.
15 †Leo rugiens, & vrſus eſuriens, princeps impius ſu-
per populum pauperem.
16 †Dux indigens prudētia, multos opprimet per calum
niam: qui autem odit auaritiam, longi fient dies eius.
17 †Hominem qui calumniatur animæ ſanguinē, ſi vſque
ad lacum fugerit, nemo ſuſtinet.
18 †Qui ambulat ſimpliciter, ſaluus erit: qui peruerſis
graditur vijs, concidet ſemel.
19 †‖Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur panibus: qui ‖Su.12.b.11 Ecc.20.d.30
autem ſectatur otium, replebitur egeſtate. Sup.13.b.11
10 †Vir fidelis multùm laudabitur: ‖qui autem feſtinat ‖10.c.21.25.a.4.
ditari, non erit innocens.
21 †Qui cognoſcit in iudicio faciem, non benefacit: iſte
D & pro buccella panis deſerit veritatem.
22 †Vir qui feſtinat ditari, & alijs inuidet, ignorat quòd
egeſtas ſuperueniet ei.
23 †Qui corripit hominem, gratiā poſteà inueniet apud
eum magis, q̄ ille qui per linguæ blandimenta decipit.
24 †Qui ſubtrahit aliquid à patre ſuo, & à matre, & di-
cit hoc non eſſe peccatum: particeps homicidæ eſt.
25 †Qui ſe iactat & dilatat, iurgia concitat: qui verò ſpe-
rat in Domino, ſanabitur.
26 †Qui confidit in corde ſuo, ſtultus eſt: qui autem gradi
tur ſapienter, ipſe *laudabitur*. *ſaluabit̄ 6.
27 †Qui dat pauperi, non indigebit: qui deſpicit deprecan
tem, ſuſtinebit penuriam.
28 †Cùm ſurrexerint impij, abſcondentur homines: cùm
illi perierint, multiplicabuntur iuſti.

Non audiens corripientē: multiplicatio iuſtorū, amor ſapientię, rex iuſtus, blandus amicus, peſtilentes, contēdere cum ſtulto, viri ſanguinū, totū proferens ſpiritū, verba mendacij, pauper & creditor, rex iuſtus, correctio, multiplicatio impiorū, erudi filiū prophetia, velox ad loquendū: delicatè ſeruum nutriens, iracundus, ſuperbus, cū fure participans, timens hominem, iuſti abominantur impium, & e diuerſo. CAP. XXIX.

A V**Iro** q corripientē dura ceruice contemnit, repenti-
nus ei ſuperueniet interitus, & eū ſanitas nō ſequet.
2 †In multiplicatione iuſtorum lætabitur vulgus: cùm
impij ſumpſerint principatum, gemet populus.
3 †Vir qui amat ſapientiam, lætificat patrem ſuum: ‖qui ‖Lu.15.c.13.
autem nutrit ſcorta, perdet ſubſtantiam.
4 †Rex iuſtus erigit terram, vir auarus deſtruet eam.
5 †Homo qui blādis fictiſq; ſermonibus loquitur ami-
co ſuo, rete expandit greſſibus eius.
6 †Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus, & iu-
B ſtus laudabit atque gaudebit.
7 †Nouit iuſtus cauſam pauperū, impius ignorat ſciētiā.
8 †Homines peſtilentes diſſipant ciuitatem, ſapientes
verò auertunt furorem.
9 †Vir ſapiens ſi cum ſtulto contenderit, ſiue iraſcatur,
ſiue rideat, non inueniet requiem.
10 †Viri ſanguinum oderunt ſimplicem: iuſti autē quæ-
runt animam eius.
11 †Totum ſpiritum ſuum profert ſtultus: ſapiens dif-
fert & reſeruat in poſterum.
12 †Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes
miniſtros habet impios.
13 †Pauper & creditor obuiauerunt ſibi: vtriuſque illu-
minator eſt Dominus.
14 †Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in
æternum firmabitur.
15 †Virga atq; correptio tribuit ſapientiam: puer autem
C qui dimittitur voluntati ſuæ, confundit matrem ſuam.
16 In multiplicatione impiorum multiplicabuntur ſce-
lera, & iuſti ruinas eorum videbunt.
17 †Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit deli-
cias animæ tuæ.
18 †Cùm prophetia defecerit, diſſipabitur populus: qui
verò cuſtodit legem, beatus eſt.
19 †Seruus verbis non poteſt erudiri: quia quod dicis
intelligit, & reſpondere contemnit.
20 †Vidiſti hominem velocem ad loquendum? ſtultitia
magis ſperanda quàm illius correptio.
21 †Qui delicatè à pueritia nutrit ſeruum ſuum, poſtea
ſentiet eum contumacem.
22 †Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignan-
D dum facilis eſt, erit ad peccandum procliuior.

† Iob.22.d.29. 23 †Superbum ſequitur humilitas, & humilem ſpiritu
ſuſcipiet gloria.
24 Qui cum fure participat, odit animam ſuam: adiuran
tem audit, & non indicat.
25 †Qui timet hominem, citò corruet: qui ſperat in Do-
mino, ſubleuabitur.
26 † Multi requirunt faciem principis, & iudicium à Do
mino egreditur ſingulorum.
27 † Abominantur iuſti virum impium: & abominantur
-.7. impij eos qui ˏin` recta ſunt via. ˏVerbũ cuſtodiẽs filius,
-.12. extra perditionem erit`.

Homo Deo vicinus indicat ſe inſipientem, & opera Dei incomprehenſibilia: ſermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacij, mendicitatem & diuitias: nõ accuſandus ſeruus apud dominum ſuum, aliquot generationes execrabiles, duæ ſanguiſugæ, tria inſaturabilia, oculus patrem ſubſannans, tria difficilia, per tria mouetur terra, quatuor minima terrę, tria bene gradientia, vehementer emungens. CAP. XXX.

1 VErba Congregantis filij Vomentis. Viſio quam lo-
A cutus eſt vir cum quo eſt Deus, & qui Deo ſecum
morante confortatus, ait,
2 †Stultiſſimus ſum virorum, & ſapientia hominum nõ
eſt mecum.
3 †Non didici ſapientiam, & * noui ſcientiam ſanctorũ. * non 7.
4 †Quis aſcendit in cęlum, atq; deſcendit? quis conti-
nuit ſpiritum in manibus ſuis? quis colligauit aquas qua
ſi in veſtimento? quis ſuſcitauit omnes terminos terræ?
quod nomẽ eſt eius, & quod nomen filij eius, ſi noſti?
† Pſa.11.b.7. Deut.4.a.2. & 12.d.32. 5 †Omnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperantibus
6 in ſe: †ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inue
niariſq; mendax.
7 †Duo rogaui te, ne deneges mihi antequam moriar,
8 †Vanitatem, & verba mendacia longè fac à me. Men-
B dicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tribue tantùm vi-
9 ctui meo neceſſaria. †ne fortè ſatiatus illiciar ad negan-
dum, & dicam, Quis eſt Dominus? aut egeſtate compul
ſus furer, & periurem nomen Dei mei.
10 †Ne accuſes ſeruum ad dominum ſuum, ne fortè ma-
ledicat tibi, & corruas.
11 †Generatio quæ patri ſuo maledicit, & quæ matri ſuæ
non benedicit.
12 †Generatio quæ ſibi munda videtur, & tamen non eſt
lota à ſordibus ſuis.
13 †Generatio cuius excelſi ſunt oculi, & palpebræ eius
in alta ſurrectæ.
14 †Generatio quæ pro dentibus gladios habet, & com-
mandit molaribus ſuis, vt comedat inopes de terra, &
pauperes ex hominibus.
15 †Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ dicentes, Affer, Affer.
C Tria ſunt inſaturabilia, & quartũ qđ nunq̃ dicit ſufficit.
16 †Infernus, & os vuluæ, & terra quæ nõ ſatiatur aqua:
ignis verò nunquam dicit, ſufficit.
17 † Oculum qui ſubſannat patrem & qui deſpicit partũ
matris ſuæ, effodiant eum corui de torrẽtib⁹, & comedãt
eum filij aquilæ.
18 †Tria ſunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro.
19 †Viam aquilæ in cælo, viam colubri ſuper terram, viã
nauis in medio mari, & viam viri in adoleſcentia.
20 †Talis eſt & via mulieris adulteræ, quę comedit, & ter
gens os ſuum dicit, Non ſum operata malum.
21 †Per tria mouet᷑ terra, & quartũ non poteſt ſuſtinere.
22 † Per ſeruum cùm regnauerit: per ſtultum cùm ſatura
23 tus fuerit cibo: †per odioſam mulierem cùm in matrimo
nio fuerit aſſumpta, & per ancillam cùm fuerit hęres do
minæ ſuæ.
24 †Quatuor ſunt minima terræ, & ipſa ſunt ſapientiora
* quę præparant.10. 25 ſapientibus: †formicæ populus infirmus, ˏqui præparat`
* ſuum 4. 26 in meſſe cibum ˏſibi`: †lepuſculus plebs inualida, qui col-
27 locat in petra cubile ſuum: †regem locuſta non habet,
28 & egreditur vniuerſa per turmas ſuas: † ſtellio manibus
D nititur, & moratur in ædibus regis.
29 Tria ſunt q̃ bñ gradiunt᷑, & quartũ qđ incedit fęliciter:
30 †leo fortiſſim⁹ beſtiarũ, ad nulli⁹ pauebit occurſum: †gal
31 lus ſuccinctus lumbos: & aries: nec eſt rex qui reſiſtat ei.
32 †Et qui ſtultus apparuit poſtquàm eleuat⁹ eſt in ſubli
me: ſi enim intellexiſſet, ori ſuo impoſuiſſet manum.
33 †Qui autem fortiter premit hubera ad eliciẽdum lac,
exprimit butyrum: & qui vehementer emũgit, elicit ſan
guinem: & qui prouocat iras, producit diſcordias.

Verba Lamuelis regis. Viſio qua erudiuit eum mater ſua.

Exhortatur ne mulieribus dederis ſubſtantiam tuam, nec regibus vinum: ſed mærentibus, aperi os tuum muto, vindica inopem. Laus & raritas mulieris fortis, pulchritudo, fallax gratia. CAP. XXXI.

2 QVid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte
A votorum meorum?
3 †Ne dederis mulieribus ſubſtãtiam tuam, & ˏdi * vias. 1.
uitias` tuas ad delendos reges.
4 †Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum: qa
5 nullum ſecretum eſt vbi regnat ebrietas: †ne fortè bibãt,
& obliuiſcantur iudiciorum, & mutent cauſam filio-
rum pauperis.
6 †Date ſiceram mœrentibus, & vinum his qui amaro
7 ſunt animo: †bibant & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ, & do
loris ſui non recordentur amplius.
8 Aperi os tuum muto, & cauſis omnium filiorum qui
9 pertranſeunt: †aperi os tuum, decerne quod iuſtum eſt,
& ˏiudica` inopem & pauperem. * vindica.
10 † Mulierem fortem quis inueniet? procul, & de vlti-
B mis finibus pretium eius.
11 †Confidit in ea cor viri ſui, & ſpolijs non indigebit.
12 †Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus
vitæ ſuæ.
13 †Quęſiuit lanam & linum, & operata eſt conſilio ma
nuum ſuarum.
14 †Facta eſt quaſi nauis inſtitoris de longe portans pa-
nem ſuum.
15 †Et de nocte ſurrexit, deditq; prędam domeſticis ſuis,
& cibaria ancillis ſuis.
16 †Conſiderauit agrum, & emit eum, de fructu manuũ
ſuarum plantauit vineam.
17 †Accinxit fortitudine lumbos ſuos, & roborauit bra-
chium ſuum.
18 †Guſtauit ˏ& vidit` quia bona eſt negociatio eius, non -.1.
extinguetur in nocte lucerna eius.
19 †Manum ſuam miſit ad fortia, & digiti eius apprehen
C derunt fuſum.
20 †Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit
ad pauperem.
21 †Non timebit domui ſuæ à frigoribus niuis: oẽs enim
domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.
22 †Stragulatam veſtem fecit ſibi, byſſus & purpura in-
dumentum eius.
23 †Nobilis in portis vir eius, quando ſederit cum ſena-
toribus terræ.
24 † Sindonem fecit & vendidit, & cingulum tradidit
Chananæo.
25 † Fortitudo & decor indumentum eius & ridebit in
D die nouiſſimo.
26 †Os ſuũ aperuit ſapiẽtiæ, & lex clemẽtię in lingua ei⁹.
27 † Conſiderauit ſemitas domus ſuæ, & panem ocioſa
non comedit.
28 †Surrexerunt filij eius, & beatiſſimam prædicauerũt:
vir eius, & laudauit eam.
29 †Multæ filiæ congregauerunt diuitias: tu ſupergreſſa
es vniuerſas.
30 †Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo: mulier timens
Dominum, ipſa laudabitur.
31 †Date ei de fructu manuum ſuarum, & laudent eam
in portis opera eius.

ECCLESIASTES
Qui ab Hebræs Coheleth appellatur.

Omnia vana, & nihil ſub ſole nouum, cunctarum quoque rerum difficilem eſſe inquiſitionem, eamq́; vanam & ſpiritus afflictionem. CAPVT PRIMVM.

1 VERBA Eccleſiaſtæ filij Dauid
A regis Ieruſalem. ¶Vanitas va-
2 nitatum, dixit Eccleſiaſtes: vani-
tas vanitatum & oĩa vanitas. r.8.
3 ¶Quid habet amplius homo
de vniuerſo labore ſuo, quo la-
4 borat ſub ſole? ¶Generatio
pterit, & generatio aduenit, ter
5 ra autẽ in æternum ſtat. ¶Ori-
tur ſol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur: ibiq́; re
6 naſcens, ¶gyrat per Meridiem, & flectitur ad aquilonem:
B Luſtans vniuerſa in circuitu pergit ſpiritus, & in
7 circulos ſuos reuertitur. ¶Omnia flumina intrant in
mare, & mare non redundat: ad locum vnde exeunt flu-
8 mina, reuertuntur, vt iterum fluant. ¶Cunctę res diffi
ciles, non poteſt eas homo explicare ſermone. Nõ ſatu
9 ratur oculus viſu, nec auris auditu impletur. ¶Quid eſt
quod fuit? ipſum quod futurum eſt. Quid eſt quod fa-
10 ctum eſt? ipſum quod faciendum eſt. ¶Nihil ſub ſole
C nouum, nec valet quiſquam dicere, Ecce hoc recens eſt:
iam enim præceſſit in ſeculis quæ fuerunt ante nos.
11 ¶Non eſt priorum memoria: ſed nec eorum quidem quę
poſteà futura ſunt, erit recordatio apud eos qui futuri
12 ſunt in nouiſſimo. ¶Ego Eccleſiaſtes fui rex Iſraël in Ie-
13 ruſalem, ¶& propoſui in animo meo quærere & inueſti-
gare ſapienter de omnibus quę fiunt ſub ſole. Hanc occu
pationem peſſimam dedit Deus filijs hominum, vt occu
14 parentur in ea. ¶Vidi cuncta quæ fiunt ſub ſole, & ec
15 ce vniuerſa vanitas, & afflictio ſpiritus. ¶Peruerſi diffi
cilè corriguntur, & ſtultorum infinitus eſt numerus:
16 ¶Locutus ſum in corde meo, dicens, Ecce magnus effe-
D ctus ſum, & præceſſi omnes ſapientia, qui fuerunt ante
me in Ieruſalem, & mens mea contemplata eſt multa ſa-
17 pienter, & didici. ¶Dediq́; cor meum vt ſcirem prudẽ
tiam atq́; doctrinam, erroreſque & ſtultitiam: & agnoui
18 quòd in his quoque eſſet labor, & afflictio ſpiritus, ¶eò
ꝙ in multa ſapientia, multa ſit indignatio: & qui addit
ſcientiam, addit & *laborem. *dolorem S.

In affluentia delitiarum, diuitiarum, ædificiorum, & in hortorum labore eſt vanitas & afflictio ſpiritus: dicit etiam quanta ſit vanitatis congregare futuro hæredi, qui qualis futurus ſit ignoratur. CAP. II.

1 DIxi *ergo in corde meo, Vadam, & affluam delitijs, *Ego 10.
A & fruar bonis. Et vidi ꝙ hoc quoq́; eſſet vanitas.
2 ¶Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, Quid fruſtra
3 deciperis? ¶Cogitaui in corde meo abſtrahere à vino car-
nem meam, vt animum meum transferrem ad ſapientiã,
deuitaremq́; ſtultitiam, donec viderem quid eſſet vtile fi
lijs hominum, *quo facto opus eſt ſub ſole numero die- *quod 6.
4 rum vitæ ſuæ. ¶Magnificaui opera mea, ædificaui mi-
5 hi domos, & plãtaui vineas, ¶feci hortos & pomaria, &
6 conſeui ea cuncti generis arboribus. ¶Et extruxi mihi pi-
ſcinas aquarum, vt irrigarem ſyluam lignorum germinã
7 tium. ¶Poſſedi ſeruos & ancillas, multamq́; familiam
B habui, armẽta quoq́; & magnos ouium greges vltra om
8 nes qui fuerunt ante me in Ieruſalem. ¶Coaceruaui mihi
argentum & aurum, & ſubſtantias regum & prouincia
rum. Feci mihi cantores, & cantatrices, & delitias filio-
rum hominum, ſcyphos, & vrceos in miniſterio ad vina
9 fundenda. ¶Et ſupergreſſus ſum opibus oẽs qui ante me
fuerunt in Ieruſalem: ſapientia quoq́; perſeuerauit me-
10 cum. ¶Et omnia quæ deſiderauerunt oculi mei, nõ ne
gaui eis, nec prohibui cor meum, quin omni voluptate
frueretur, & oblectaret ſe in his quæ præparauerã: &
hanc ratus ſum partem meam, ſi vterer labore meo.
11 ¶Cumq́ue me conuertiſſem ad vniuerſa opera quæ fece-
rant manus meæ, & ad labores in quibus fruſtra ſudaue-
ram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi,
12 & nihil permanere ſub ſole. ¶Tranſiui ad contemplã
C dam ſapientiam, erroreſq́; & ſtultitiam (quid eſt inquã,
13 homo vt ſequi poſſit regem factorem ſuum?) ¶& vidi ꝙ
tantùm pręcederet ſapientia ſtultitiam, quantum differt
14 lux à tenebris. ¶‡Sapiẽtis oculi in capite eius: ſtultus in te ‡Inf.8.a.1. reu.17.d.14
nebris ambulat. Et didici ꝙ vnus vtriuſq́; eſſet interitus.
15 ¶Et dixi in corde meo, Si vnus & ſtulti & meus occaſus
erit, quid mihi prodeſt ꝙ maiorem ſapientię dedi operã?
Locutusq́; cum mente mea, animaduerti ꝙ hoc quoque
16 eſſet vanitas. ¶Non enim erit memoria ſapiẽtis ſimiliter
vt ſtulti in perpetuum, & futura tempora obliuione cun
cta pariter operient: Moritur doctus ſimiliter vt indoctus.
17 ¶Et idcirco tæduit me vitæ meæ, videntem mala vniuerſa
D eſſe ſub ſole, & cuncta vanitatem & afflictionem ſpũs.
18 ¶Rurſus deteſtatus ſum omnem induſtriam meam, qua
ſub ſole ſtudioſiſſimè laboraui, habiturus hæredem poſt
19 me, ¶quem ignoro, vtrum ſapiens an ſtultus futurus ſit,
& dominabitur in laboribus meis quibus deſudaui & ſolici
20 tus fui, & eſt quicquam tam vanum? ¶Vnde ceſſaui, renũ
21 tiauitq́; cor meum vltrà laborare ſub ſole. ¶Nam cùm
alius laboret in ſapientia & doctrina & ſolicitudine, ho- *quoque.
mini ocioſo quæſita dimittit, & hoc *ergo vanitas, & ma
22 gnum malum. ¶Quid enim proderit homini de vniuer
ſo labore ſuo & afflictione ſpiritus, qua ſub ſole crucia-
23 tus eſt? ¶Cuncti dies eius doloribus & ęrũnis pleni ſunt,
nec per noctem mente requieſcit, & hoc nónne vanitas
24 eſt? ¶Nónne melius eſt comedere, & bibere, & oſtẽde-
re animę ſuę bona de laboribus ſuis? & hoc de manu Dei
25 eſt. Quis ita deuorabit, & delitijs affluet vt ego? ¶Ho-
26 mini bono in conſpectu ſuo dedit Deus ſapientiam, &
ſcientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionẽ
& curã ſuperfluã, vt addat & cõgreget & tradat ei q̃ pla
cuit Deo, ſed & hoc vanitas eſt & caſſa ſolicitudo mẽtis.

Quòd omnia ſuo proueniant tempore & tranſeãt, quodq́; in nullis his fluxis ſit mentis quies, vnus quoque ſit hominis ac iumentorum interitus. CAP. III.

1 OMnia tempus habent, & ſuis ſpatijs tranſeunt vni-
A uerſa ſub cælo.
2 ¶Tempus naſcendi, & tempus moriendi.
Tempus plãtandi, & tẽpus euellendi quod plantatũ eſt.
3 ¶Tempus occidendi, & tempus ſanandi.
Tempus deſtruendi, & tempus ædificandi.
4 ¶Tempus flendi, & tempus ridendi.
Tempus plangendi, & tempus ſaltandi.
5 ¶Tempus ſpargendi lapides, & tempus colligendi.
Tẽpus amplexandi, & tẽpus longe fieri ab amplexibus.
6 ¶Tempus acquirendi, & tempus perdendi.
B Tempus cuſtodiendi, & tempus abijciendi.
7 Tempus ſcindendi, & tempus conſuendi.
Tempus tacendi, & tempus loquendi.
8 ¶Tempus dilectionis, & tempus odij.
Tempus belli, & tempus pacis.
9 ¶Quid habet amplius homo de labore ſuo? ¶Vidi affli-
10 ctionem quam dedit Deus filijs hominum, vt diſtendan
11 tur in ea: ¶Cuncta fecit bona in tẽpore ſuo, & mundũ
tradidit diſputationi eorum, vt nõ inueniat homo opus
12 quod operatus eſt Deus ab initio vſque ad finem. ¶Et co
C gnoui ꝙ non eſſet melius niſi lætari, & facere bene in
13 vita ſua. ¶Omnis enim homo qui comedit & bibit, &
14 videt bonũ de labore ſuo, hoc donum Dei eſt. ¶Didici
ꝙ omnia opera quæ fecit Deus, perſeuerent in perpetuũ,
non poſſumus eis quicquam addere, nec auferre quæ fe-
15 cit Deus vt timeatur. ¶Quod factum eſt, ipſum perma-
net: Quæ futura ſunt iam fuerunt, & Deus inſtaurat
16 quod abijt. ¶Vidi ſub ſole in loco iudicij impietatem,

& in loco

17 & in loco iuſtitiæ iniquitatem. †Et dixi in corde meo, Iu
D ſtum & impium iudicabit Deus, & tempus omnis rei
18 tunc erit. †Dixi in corde meo de filijs hominum, vt pro-
19 baret eos Deus, & oſtenderet ſimiles eſſe beſtijs. †Id-
circo vnus interitus eſt hominis & iumétorum, & æqua
vtriuſque conditio, ſicut moritur homo, ſic & illa mo-
riuntur, ſimiliter ſpirant omnia, & nihil habet homo iu
20 mento amplius, cuncta ſubiacent vanitati. †Et omnia
pergunt ad vnum locum: de terra facta ſunt, & in terram
21 pariter reuertuntur. †Quis nouit ſi ſpiritus filiorum
Adam aſcendat ſurſum, & ſi ſpiritus iumentorum de-
22 ſcendat deorſum? †Et deprehendi nihil eſſe melius q̃
lætari hominem in opere ſuo, & hanc eſſe partem illius.
Quis enim eum adducet, vt poſt ſe futura cognoſcat?

Vanitatem huius vitæ arguit ſapiens ex innocentiū oppreſſione, & quòd induſtria humana ſit inuidiæ obnoxia, item quòd ſecurè in ocio agit, alio qui hæredem non habet theſaurizante, explicat commoda ſocietatis, regum regnorumq́, vanitatem, & obedientiam præfert ſtultorum victimis. CAP. IIII.

1 VErti me ad alia, & vidi calumnias quæ ſub ſole ge-
A runtur, & lachrymas innocentium, & neminem
conſolatorem: nec poſſe reſiſtere eorum violentiæ, cun-
2 ctorū auxilio deſtitutos. †Et laudaui magis mortuos,
3 quàm viuentes: †& fœliciorem vtroque iudicaui qui nec
4 dum natus eſt, nec vidit mala quæ ſub ſole fiunt. †Rur
ſum contemplatus ſum omnes labores hominum, & in
duſtrias animaduerti patêre inuidiæ proximi, & in hoc
5 ergo vanitas, & cura ſuperflua eſt. †Stultus complicat
6 manus ſuas, & comedit carnes ſuas dicens. †Melior
B eſt pugillus cum requie, quàm plena vtraq; manus cum
7 labore, & afflictione animi. †Conſiderans repperi &
8 aliam vanitatem ſub ſole, †vnus eſt & ſecundum non ha
bet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non ceſ-
ſat, nec ſatiantur oculi eius diuitijs: nec recogitat, dicés,
Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? in hoc quo
9 que vanitas eſt, & afflictio peſſima. †Melius eſt ergo
C duos eſſe ſimul, quàm vnum: habent enim emolumentū
10 ſocietatis ſuæ: †ſi vnus ceciderit, ab altero fulcietur, Vę ſo
11 li, quia cùm ceciderit, non habet ſubleuantem ſe. †Et
ſi dormierint duo, fouebuntur mutuò: vnus quomodo
12 caleſiet? †Et ſi quiſpiam præualuerit contra vnum duo
13 reſiſtunt ei: Funiculus triplex difficilè rumpitur. †Me-
lior eſt puer & pauper & ſapiens rege ſene & ſtulto, qui
14 neſcit præuidere in poſterum. †Quòd de carcere, ca-
tenisq; interdum quis egrediatur ad regnum, & alius na
15 tus in regno, inopia conſumatur. †Vidi cunctos viué
D tes qui ambulant ſub ſole cum adoleſcente ſecundo qui
16 conſurget pro eo. †Infinitus numerus eſt populi om
nium qui fuerunt ante eum: & qui poſteà futuri ſunt, nō
lætabuntur in eo. ſed & hoc vanitas & afflictio ſpiritus.
17 †Cuſtodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appro
pinqua vt audias: ‖Multò enim melior eſt obediētia, quā ‖1.Re.15.c.22. Oſee 6.a.6.
ſtultorum victimæ. qui neſciunt quid faciunt mali.

Nil temerè de Deo & eius prouidentia loquendum, vota reddenda, non mirandum de egenorum oppreſſione, cùm iniqui iudicem habeant: item quam ſit miſera conditio auari nunquam impleti, & diuitis coaceruantis diuitias, in proprium nonnunquam malum CAP. V.

1 NE temerè quid loquaris, neque cor tuum ſit velox
A ad proferendum ſermonem corā Deo. Deus enim
in cælo, & tu ſuper terram, idcirco ſint pauci ſermones
2 tui. †Multas curas ſequuntur ſomnia, & in multis ſer
3 monibus inuenietur ſtultitia. †‖Siquid vouiſti Deo, ‖Deut.23.d.21.
ne moreris reddere: diſplicet enim ei infidelis & ſtulta
4 promiſſio. ſed quodcunque voueris redde: †multoque
melius eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non
5 reddere. †Ne dederis os tuum vt peccare facias carnem
tuam, neque dicas coram angelo, Non eſt prouidentia:
B ne fortè iratus Deus contra ſermones tuos diſſipet cun-
6 cta opera manuum tuarum. †Vbi multa ſunt ſomnia,
plurimæ ſunt vanitates, & ſermones innumeri: tu verò
7 Deum time. †Si videris calumnias egenorum, & vio-
lenta iudicia, & ſubuerti iuſtitiam in prouincia, non mi-
reris ſuper hoc negocio: quia excelſo excelſior eſt alius,
8 & ſuper hos quoq; eminētiores ſunt alij, †& inſuper vni
9 uerſæ terræ rex imperat ſeruienti. †Auarus non imple
C bitur pecunia: & qui amat diuitias, fructum non capiet
10 ex eis: & hoc ergo vanitas. †Vbi multæ ſunt opes, mul
ti & qui comedunt eas. Et quid prodeſt poſſeſſori, niſi
11 quod cernit diuitias oculis ſuis? †Dulcis eſt ſomnus* ope
ranti, ſiue parum, ſiue multum comedat: ſaturitas autem
12 diuitis non ſinit eum dormire. †‖Eſt & alia infirmitas ‖Iob 20.c.20
peſſima, quam vidi ſub ſole: diuitiæ conſeruatæ in malū
13 domini ſui. †Pereunt enim in afflictione peſſima: ge-
14 nerauit filiū, qui in ſumma egeſtate erit. †‖Sicut egreſ ‖Iob 1.d.21. 1.Tim.6.b.7
ſus eſt nudus de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil
15 auferet ſecum de labore ſuo. †Miſerabilis prorſus in-
firmitas: quomodo venit, ſic reuertetur. Quid ergo pro-
16 deſt ei q laborauit in ventum? †Cunctis diebus vitæ
ſuæ comēdit in tenebris, & in curis multis, & in ærum-
17 na atque triſtitia. †Hoc itaque viſum eſt mihi bonum vt
comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex * labore ſuo *omni 1.
D quo laborauit ipſe ſub ſole numero dierū vitæ ſuæ, quos
18 dedit ei Deus, & hæc eſt pars illius. †Et omni homini
cui dedit Deus diuitias, atq; ſubſtantiam, poteſtatemq́;
ei tribuit vt comedat ex eis, & fruatur parte ſua, & læte-
19 tur de labore ſuo: hoc eſt donum Dei. †Non enim ſa-
tis recordabitur dierum vitæ ſuæ, eò quòd Deus occu-
pet delicijs cor eius.

Miſera eſt auari vanitas, qui ne in neceſſarijs quidem audet partis vti. CAP. VI.

1 EST & aliud malum quod vidi ſub ſole, & quidem fre
A quēs apud homines, †Vir cui dedit Deus diuitias.
2 & ſubſtantiam, & honorem, & nihil deeſt animæ ſuæ ex
omnibus quæ deſiderat: nec tribuit ei poteſtatem Deus
vt comedat ex eo, ſed homo extraneus vorabit illud. hoc
3 vanitas, & miſeria magna eſt. †Si genuerit quiſpiam
B centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies
ætatis habuerit, & anima illius non vtatur bonis ſubſtā-
tiæ ſuę, ſepulturaque careat: de hoc ego pronuntio quòd
4 melior illo ſit abortiuus. †Fruſtra enim venit & per-
C git ad tenebras, & obliuione delebitur nomen eius.
5 †Non vidit ſolem, neq; cognouit diſtantiam boni & ma
6 li: †etiam ſi duobus millibus annis vixerit, & non fuerit
perfruitus bonis: Nónne ad vnum locum properant om
7 nia? †Omnis labor hominis in ore eius: ſed anima eius
8 non implebitur. †Quid habet amplius ſapiens à ſtul
9 to? & quid pauper, niſi vt pergat illuc vbi eſt vita? †Me
lius eſt videre quod cupias, quàm deſiderare qđ neſcias,
10 ſed & hoc vanitas eſt, & præſumptio ſpiritus. †Qui
D futurus eſt, iam vocatū eſt nomē eius: & ſcitur quòd ho
mo ſit, & non poſſit cōtra fortiorem ſe in iudicio contē-
11 dere. †Verba ſunt plurima, multamq́ue in diſputan-
do habentia vanitatem.

Vanum eſt altiora ſe quærere, & inter multa quæ quibus magis ſint eligenda, ſic & ſapientia vtilior eſt cum diuitijs, dies malus præcauendus, ne pluſquam oportet ſapiens aut iuſtus ſis, quam ſit mulieris conſortiū amarum et periculoſum, quodq́, homo ſit à Deo creatus rectus. CAP. VII.

1 QVid neceſſe eſt homini maiora ſe quærere, cū igno
A ret quid conducat ſibi in vita ſua numero dierum
peregrinationis ſuæ, & tempore quod velut vmbra præ-
terit? Aut quis ei poterit indicare quid poſt eum futurū
2 ſub ſole ſit? †‖Melius eſt nomen bonum, quàm vnguē ‖Pro.22.a.1.
3 ta pretioſa: & dies mortis die natiuitatis. †Melius eſt
ire ad domum luctus quàm ad domum conuiuij: in illa
enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens *futurus 1.
4 cogitat quid *futurum ſit. †Melior eſt ira riſu: quia per
5 triſtitiam vultus corrigitur animus delinquentis. †Cor
ſapientium vbi triſtitia eſt, & cor ſtultorum vbi lætitia.
6 †Melius eſt à ſapiente corripi, quàm ſtultorum adulatio
7 ne decipi. †quia ſicut ſonitus ſpinarum ardentium ſub ol

7 la,ſic riſus ſtulti: ſed & hoc vanitas. †Calomnia con-
8 turbat ſapientem, & perdet robut cordis illius. †Me-
B lior eſt finis orationis,quàm principiũ. Melior eſt pa-
10 tiens arrogante. †Ne ſis velox ad iraſcẽdum:quia ira in
11 ſinu ſtulti requieſcit. †Ne dicas, Quid putas cauſę eſt
quòd priora tẽpora meliora fuere quàm nunc ſunt? ſtul-
12 ta enim eſt huiuſcemodi interrogatio. †Vtilior eſt ſa-
pientia cum diuitijs,& magis prodeſt videntibus ſolem.
13 †Sicut enim protegit ſapientia,ſic protegit pecunia:hoc
autem plus habet eruditio & ſapientia, quòd vitam tri-
14 buunt poſſeſſori ſuo. †Conſidera opera Dei, quòd ne
15 mo poſſit corrigere quem ille deſpexerit. †In die bona
fruere bonis,& malam diem præcaue: ſicut enim hanc,
ſic & illam fecit Deus, vt non inueniat homo contra eũ
16 iuſtas querimonias. †Hæc quoque vidi in diebus va-
C nitatis meæ. Iuſtus perit in iuſtitia ſua, & impius multo
17 viuit tempore in malitia ſua. †Noli eſſe iuſtus multũ,
neque plus ſapias, quàm neceſſe eſt, ne obſtupeſcas.
18 †Ne impiè agas multùm: & noli eſſe ſtultus,ne moriaris
19 in tempore non tuo. †Bonum eſt te ſuſtẽtare iuſtum,
ſed & ab illo ne ſubtrahas manum tuam: quia qui ti-
20 met Deum, nihil negligit. †Sapientia confortauit ſa-
¶ 3. Reg. 8.c. 46. 2.Pa.6.g.36. Pro. 20.b 9. 1.Ioh.1.b.8. 21 pientem, ſuper decem principes ciuitatis. †¶Non eſt
enim homo iuſtus in terra, qui faciat bonum, & non
22 peccet. †Sed & cunctis ſermonibus qui dicuntur, ne
accommodes cor tuum, ne fortè audias ſeruum maledi-
23 centem tibi: †ſcit enim conſcientia tua quia & tu crebrò
24 maledixiſti alijs. †Cuncta tentaui in ſapientia. Dixi, Sa
25 piens efficiar: & ipſa longiùs receſſit à me, †multò ma-
gis quàm erat: & alta profunditas, quis inueniet eam.
26 †Luſtraui vniuerſa animo meo, vt ſcirem & cõſiderarem,
D & quærerem ſapientiam, & rationem, & vt cognoſce-
27 rem impietatem ſtulti, & errorem imprudentium: †&
inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus vena-
torum eſt, & ſagena cor eius, vincula ſunt manus illius.
qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator eſt, ca
28 pietur ab illa. †Ecce hoc inueni, dixit Eccleſiaſtes, vnũ
29 & alterum, vt inuenirem rationem, †quam adhuc quæ-
rit anima mea, & non inueni. Virum de mille vnum re-
30 peri: mulierem ex omnibus non inueni. †Solummo-
dò hoc inueni, q̀ fecerit Deus hominem rectum: & ipſe
ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus. Quis talis vt ſapiens
eſt? & quis cognouit ſolutionem verbi?

In vultu lucet ſapientia, à Dei mandatis non recedendum, homo novit tantùm præſentia, neque mortem poteſt euadere, impij ob Dei indulgentiam liberius peccant, vaniſſimum videtur q̀ iuſtis & impijs ſimilia hic eueniant, & operum Dei ratio non eſt inueſtiganda. CAP. VIII.

Sup.1.e.14. Pro.17.d 24 1 SApiẽtia hominis lucet in vultu eius, & potẽtiſſimus
A faciem illius commutabit. †Ego os regis obſeruo,
2 & præcepta iuramenti Dei. †Ne feſtines recedere à fa-
3 cie eius, neque permaneas in opere malo: quia omne quod
4 voluerit faciet, †& ſermo illius poteſtate plenus eſt, nec
5 dicere ei quiſquam poteſt, Quare ita facis? †Qui cuſto
dit præceptum, non experietur quicquam mali. Tem-
6 pus & reſponſionem cor ſapientis intelligit. †Omni
negocio tẽpus eſt, & opportunitas, & multa hominis af
7 flictio, †quia ignorat præterita, & futura nullo ſcire po-
8 teſt nuntio. †Non eſt in hominis poteſtate prohibere
ſpiritum, nec habet poteſtatem in die mortis, nec ſinitur
quieſcere ingruente bello, neque ſaluabit impietas im-
9 pium. †Omnia hæc conſideraui, & dedi cor meum in
B cunctis operibus quæ fiunt ſub ſole. Interdum domina
10 tur homo homini in malum ſuum. †Vidi impios ſe-
pultos: qui etiã cùm adhuc viuerẽt, in loco ſancto erãt,
& laudabantur in ciuitate quaſi iuſtorum operum. ſed
11 & hoc vanitas eſt. †Etenim quia nõ profertur citò cõ-
tra malos ſententia, abſque timore vllo filij hominum
12 perpetrant mala. †Attamen peccator ex eo quòd cen-
C tiẽs facit malum, & per patientiam ſuſtentatur, ego co-
gnoui quòd erit bonum timentibus Deum qui verẽtur
13 faciem eius. †Non ſit bonum impio, nec prolongen-
tur dies eius, ſed quaſi vmbra tranſeant qui non timent
14 faciem Domini. †Eſt & alia vanitas, quæ fit ſuper ter-
ram. Sunt iuſti quibus mala proueniunt, quaſi opera ege
rint impiorum: & ſunt impij qui ita ſecuri ſunt, quaſi iu
ſtorum facta habeant, ſed & hoc vaniſſimum iudico.
15 †Laudaui igitur lætitiam, quòd non eſſet homini bonũ
D ſub ſole, niſi quòd comederet & biberet, atque gaude-
ret: & hoc ſolùm ſecum auferret de labore ſuo in die-
16 bus vitæ ſuæ, quos dedit ei Deus ſub ſole. †Et appoſui
cor meum vt ſcirem ſapientiam, & intelligerem †diſten-
tionem quæ verſatur in terra. Eſt homo q̀ diebus ac no †diſſenſione
17 ctibus ſomnum non capit oculis. †Et intellexi quòd
omnium operum Dei nullam poſſit homo inuenire ra-
tionem eorum quæ fiunt ſub ſole: & quantò plus labo-
rauerit ad quęrendum, tantò minus inueniat: etiam ſi di
xerit ſapiens ſe noſſe, non poterit reperire.

Nemo ſcit an Dei odio vel amore ſit dignus, quòd eadem cunctis hic eueniunt, & cùm poſt hanc breuem & incertam vitam non reſtet tempus operandi, monet nunc operibus inſtanter incumbendum, & licet ſapientia præſtet fortitudini, in paupere tamen non æſtimatur. CAP. IX.

1 OMnia hęc tractaui in corde meo, vt curioſè intel-
A ligerem: Sunt iuſti atque ſapientes, & opera eorũ
in manu Dei: & tamen neſcit homo vtrũ amore an odio
2 dignus ſit: †ſed omnia in futurum ſeruantur incerta, eò
quòd vniuerſa æquè eueniãt iuſto & impio, bono & ma
lo, mundo & immundo, immolanti victimas, & ſacrifi-
cia contemnenti: ſicut bonus, ſic & peccator, vt periur*,
3 ita & ille qui verum deierat.† Hoc eſt peſſimum inter
omnia quæ ſub ſole fiunt, quia eadem cunctis eueniũt,
vnde & corda filiorum hominum implentur malitia, &
contemptu in vita ſua, & poſt hæc ad inferos deducen-
4 tur. †Nemo eſt qui ſemper viuat, & qui huius rei ha-
B beat fiduciam: melior eſt canis viuus leone mortuo.
5 †Viuentes enim ſciunt ſe eſſe morituros, mortui verò ni
hil nouerunt amplius, nec habent vltrà mercedem: quia
6 obliuioni tradita eſt memoria eorum. †Amor quoque
& odium, & inuidiæ ſimul perierunt, nec habẽt partem
7 in hoc ſeculo, & in opere quod ſub ſole geritur. †Va-
de ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum
8 gaudio vinum tuũ: quia Deo placent opera tua. †Omni
tempore ſint veſtimenta tua candida, & oleum de capi-
9 te tuo non deficiat. †Perfruere vita cum vxore quam di
ligis, cunctis diebus vitæ inſtabilitatis tuæ, qui dati ſunt
C tibi ſub ſole omni tempore vanitatis tuæ: hæc eſt enim
pars in vita, & in labore tuo quo laboras ſub ſole.
10 †Quodcunq; facere poteſt manus tua, inſtanter operare:
quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erũt
11 apud inferos, quò tu properas. †Verti me ad aliud, &
vidi ſub ſole, nec velocium eſſe curſum, nec fortium bel
lum, nec ſapientium panem, nec doctorum diuitias, nec
artificum gratiam: ſed tempus caſumq́ue in omnibus.
D †Neſcit homo finem ſuum, ſed ſicut piſces capiuntur
12 amo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur: ſic capiun
tur homines in tempore malo, cùm eis extẽplò ſuperue
13 nerit. †Hanc quoq; ſub ſole vidi ſapientiã, & probaui
14 maximã. †Ciuitas parua, & pauci in ea viri, venit cõtra
eã rex magnus, & vallauit eã, extruxitq́; munitiones per
15 gyrum, & perfecta eſt obſidio. †Inuentusq́; eſt in ea vir
pauper & ſapiens, & liberauit vrbem per ſapiẽtiam ſuã,
& nullus deinceps recordatus eſt hoĩs illius pauperis.
16 †Et dicebã ego, meliorẽ eſſe ſapientiã fortitudine: quomo
do ergo ſapientia pauperis contẽpta eſt, & verba eius nõ
17 ſunt audita? †Verba ſapientiũ audiuntur in ſilẽtio, plusq̃
18 clamor principis inter ſtultos. †¶Melior eſt ſapiẽtia, q̃ ar Sup.6.a.1.
ma bellica: & Qui in vno peccauerit, multa bona perdet.

Sapientis à ſtulto differentia, tentationibus potentis ſpiritus reſiſtendum, de ſtulto ac ſeruo eleuatis, & diuite ac principe humiliatis, occultus detractor ſerpenti comparatur, de rege puero & principibus manè comedentibus: neque regi, neque diuiti detrahendum. CAP. X.

1 MVſcæ morientes perdunt ſuauitatem vngueti. Pre
A tioſior eſt ſapiētia & gloria, parua ad tempus ſtul
2 titia. †Cor ſapientis in dextera eius, & cor ſtulti in ſini
3 ſtra illius. †Sed & in via ſtultus ambulans, cùm ipſe in
ſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat. †Si ſpiritus poteſta
4 tem habentis aſcenderit ſup te, locū tuum ne dimiſeris:
5 quia curatio faciet ceſſare peccata maxima. †Eſt malum
quod vidi ſub ſole, quaſi per errorē egrediens à faciē prin
6 cipis: †poſitum ſtultum in dignitate ſublimi, & diuites
B ſedere deorſum. †Vidi ſeruos in equis: & principes am
7 bulantes ſuper terram quaſi ſeruos. †Qui fodit foueā, (Pro. 26.c. 27. Eccl 10.b 8. Ecc 27 d.28.)
8 incidet in eam: & qui diſſipat ſepem, mordebit eum co-
9 luber. †Qui transfert lapides, affligetur in eis: & q ſcin
10 dit ligna, vulnerabitur ab eis. †Si retuſum fuerit ferrū,
& hoc non vt prius, ſed hebetatum fuerit, multo labore
11 exacuetur, & poſt induſtriam ſequet ſapiētia. †Si mor
deat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet qui occultè
12 detrahit. †Verba oris ſapientis, gratia: & labia inſipien
13 tis præcipitabunt eum. †Initium verborum eius ſtulti
C tia, & nouiſſimum oris illius error peſſimus. †Stultus
14 verba multiplicat. Ignorat homo quid ante ſe fuerit: &
15 quid poſt ſe futurum ſit, quis ei poterit indicare? †La-
bor ſtultorū affliget eos, qui neſciunt in vrbem pergere.
16 †Væ tibi terra, cuius rex puer eſt, & cuius principes ma-
17 nè comedunt. †Beata terra, cuius rex nobilis eſt, & cu
ius principes veſcuntur in tempore ſuo ad reficiendum,
18 & non ad luxuriam. †In pigritijs humiliabitur conti-
D gnatio, & in infirmitate manuum perſtillabit domus.
19 †In riſum faciunt panem, & vinum vt epulentur biben-
20 tes: & Pecuniæ obediunt omnia. †In cogitatione tua re
gi ne detrahas, & in ſecreto cubiculi tui ne maledixeris
diuiti: quia & aues cæli portabunt vocem tuam, & qui
habet pennas annuntiabit ſententiam.

Monet noſtra alijs impartiri, & ſemper bene eſſe operandum, quòd hominis iudicium poſt obitum ſit immutabile, futuri quoque iudicij memoriam retinendum, in quo de omnibus iudicandi ſimus: irā & malitiā à corde auferēdā. CAP. XI.

1 MItte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas: quia
A poſt tempora multa inuenies illum. †Da partē
2 ſeptem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum ſit
3 mali ſuper terrā. †Si repletæ fuerint nubes, imbrem ſu
per terram effundent. Si ceciderit lignum ad Auſtrum,
aut ad Aquilonem in quocunq; loco ceciderit, ibi erit.
4 †Qui obſeruat ventum, nō ſeminat: & qui conſiderat nu
5 bes, nunquā metet. †Quomodo ignoras q̄ ſit via ſpiri
tus, & qua ratione compingant offa in ventre prægnan-
B tis: ſic neſcis opera Dei qui fabricator eſt oīum. †Manè
6 ſemina ſemen tuum, & veſpere ne ceſſet manus tua: qa
neſcis quid magis oriat, hoc aut illud: & ſi vtrunq; ſimul
7 melius erit. †Dulce lumen, & delectabile eſt oculis vi-
8 dere ſolem. †Si annis multis vixerit homo, & in his
C omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi tēpo
ris, & dierū multorū: qui cùm venerint, vanitatis arguē-
9 tur præterita. †Lætare ergo iuuenis in adoleſcētia tua,
& in bono ſit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & am
bula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorum tuorū: &
D ſcito q pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.
10 †Aufer iram à corde tuo, & amoue malitiam à carne tua.
Adoleſcentia enim & voluptas vana ſunt.

Deum præ oculis habeto in iuuentute, priuſquàm ſuccedat moleſta ſenectus, tandemq; nouiſſima mors. Cumq; omnia ſint vanitas, Dei præcepta obſerua, nam de omnibus eſt reddenda ratio. CAP. XII.

1 MEmento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, an
A tequam veniat tempus afflictionis, & appropin-
2 quent anni, de quibus dicas, non mihi placent, †anteq̄
tenebreſcant ſol, & lumen, & luna, & ſtellæ, & reuertan
3 tur nubes poſt pluuiam: †quando commouebuntur cu-
ſtodes domus, & nutabunt viri fortiſſimi, & otioſæ erūt
molentes in minuto numero, & tenebreſcent videntes
B per foramina. †Et claudent oſtia in platea, in humilita
4 te vocis molentis, & conſurgent ad vocē volucris, & ob-
5 ſurdeſcent oēs filiæ carminis. †Excelſa quoq; timebūt,
& formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabi-
tur locuſta, & diſſipabitur capparis: qm ibit homo in do
mum æternitatis ſuæ, & circuibunt in platea plangētes.
6 †Anteq̄ rumpatur funiculus argenteus, & recurrat vitta
aurea, & conteratur hydria ſuper fontem, & confringat
7 rota ſuper ciſternam, †& reuertat puluis in terram ſuam
vnde erat, & ſpiritus redeat ad Deum qui dedit illum.
8 †Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes, & omnia vanitas.
9 †Cumq; eſſet ſapientiſſimus Eccleſiaſtes, docuit popu-
C lum, & enarrauit quæ fecerat: & inueſtigans compoſuit
10 parabolas multas. †Quæſiuit verba vtilia, & conſcri-
11 pſit ſermones rectiſſimos, ac veritate plenos. †Verba ſa
piētium ſicut ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi, quæ
per magiſtrorum *conſilium* data ſunt à paſtore vno. (*conſilio a.)
12 †His amplius fili mi ne requiras. Faciēdi plures libros nul-
D lus eſt finis: frequensq; meditatio, carnis afflictio eſt.
13 †Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deū time,
& mandata eius obſerua: hoc eſt enim omnis homo.
14 †Et cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro om
ni *errato*, ſiue bonum, ſiue malum ſit. (*abſcondito a.)

CANTICVM CANTICORVM Salomonis, quod Hebraicè dicitur Sir haſirim.

Hoc canticum totum eſt myſticum, pleniſſimum incomprehenſibilis amoris Chriſti erga ſponſam ſuam, ac viciſſim ſponſæ erga Chriſtum ſponſum. CAPVT PRIMVM.

2 OSCVLETVR me *oſculo* oris (*oſculis i.)
A ſui: qa meliora ſunt ubera tua
3 vino, †fragrantia vnguentis opti
mis Oleum effuſum nomē tuū:
ideo adoleſcentulæ dilexerūt te.
4 †Trahe me poſt te curremus in
odorem vnguentorum tuorū.
Introduxit me rex ī cellaria ſua:
exultabimus & lætabimur in te,
memores uberum tuorū ſup vinum: recti diligunt te.
5 †Nigra ſum, ſed formoſa filiæ Ieruſalem, ſicut tabernacu
B la Cedar, ſicut pelles Salomonis. †Nolite me conſidera
6 re, q fuſca ſim, quia decolorauit me ſol: filij matris meæ
pugnauerunt contra me, poſuerūt me cuſtodem vineis:
7 vineam meam non cuſtodiui. †Indica mihi quem diligit
aīa mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie, ne vagari inci-
8 piam poſt greges ſodalium tuorum. †Si ignoras te ô pul
C cherrima inter mulieres, egredere, & abi poſt veſtigia gre
gum*, & paſce hœdos tuos iuxta tabernacula paſtorum. (*tuorum.)
9 †Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te ami
10 ca mea. †Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis: collū tuū
11 ſicut monilia. †Murenulas aureas faciemus tibi, vermicu
12 latas argento. †Dū eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea
D dedit odorem ſuum. †Faſciculus myrrhæ dilectus meus
13 mihi, inter ubera mea commorabit. †Botrus cypri dile-
14 ctus meus mihi, in vineis En-gaddi. †Ecce tu pulchra es
15 amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.
16 †Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decôrus. Lectulus no-
17 ſter floridus: †tigna domorum noſtrarum cedrina, la-
quearia noſtra cypreſſina.

CAPVT SECVNDVM.

1 EGo flos cāpi, & lilium conuallium. †Sicut lilium inter
A ſpinas, ſic amica mea inter filias. †Sicut malus inter
2 ligna ſyluarū, ſic dilectus meus inter filios. Sub vmbra il
3 lius quem deſiderauerā, ſedi: & fructus eius dulcis guttu
4 ri meo. †Introduxit me* in cellā vinariā, ordinauit in me (*rex.)
5 charitatē. †Fulcite me floribus, ſtipate me malis: qa amo-
6 re langueo. †Læua eius ſub capite meo, & dextera illi* am
B plexabit me. †Adiuro vos filiæ Ieruſalē p capreas, ceruoſ- (Inf. 3 a.5.)
7 que camporū, ne ſuſcitetis, neq; euigilare faciatis dilectā (Inf. 5.b.3.5. c 8.8.a.4.)
8 quoadusq; ipſa velit. †Vox dilecti mei, ecce iſte venit ſa-

liens

9 liens in montibus, tranſiliens colles. †Similis eſt dilectus
meus capreæ, hinnuloq; ceruorum: en ipſe ſtat poſt pa-
rietem noſtrũ reſpiciens p feneſtras, proſpiciens p cãcel
10 los. †Et dilectus meus loquit͛ mihi, Surge, propera ami- *En
C ca mea, columba mea, formoſa mea, & veni. †Iã enim ‖ .1.
11 hyems tranſijt, imber abijt, & receſſit. †Flores apparue-
12 runt in terra noſtra, tempus putationis aduẽnit: vox tur
13 turis audita eſt in terra nr̃a: †ficus protulit groſſos ſuos, vi
neæ florentes dederũt odorẽ*. Surge, *amica mea, ſpecio *ſuum. *propria.
4 ſa mea, & veni. †Columba mea in foraminibus petræ, in
D cauerna maceriæ, oſtende mihi faciem tuã, ſonet vox tua
in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decõ-
15 ra. †Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliunt͛ vine-
16 as. Nam vinea noſtra floruit. †Dilect* meus mihi, & ego
17 illi, qui paſcit͛ inter lilia, †donec aſpiret dies, & inclinent͛
vmbræ. Reuertere: ſimilis eſto dilecte mi capreæ, hinnu-
loq; ceruorum ſuper montes Bethel.

CAP. III.

1 IN lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima
A mea: q̃ſiui illũ, & non inueni. †Surgam, & circuibo ci
2 uitatem: p vicos & plateas quæram quem diligit anima
3 mea. ‖q̃ſiui illum, & non inueni. †Inuenerunt me vigiles Inf.5.b.6.
qui cuſtodiunt ciuitatẽ, Num quem diligit aĩa mea vidi-
4 ſtis? †Paululũ cùm pertranſiſſem eos, inueni quẽ diligit
B aĩa mea: tenui eũ: nec dimittam, donec introducã illũ in
5 domũ matris meæ, & in cubiculũ genitricis meæ. †‖Adiu ‖ Sup.1.b.7. Inf.8.a.4.
ro vos filiæ Ieruſalẽ p capreas, ceruosq; camporũ, ne ſu-
ſcitetis, neq; euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit.
6 †Quæ eſt iſta q̃ aſcẽdit p deſertum, ſicut virgula fumi ex
C aromatibus myrrhæ, & turis, & vniuerſi pulueris pig-
7 mentarij? †En lectulum Salomonis ſexaginta fortes am-
8 biunt ex fortiſſimis Iſraël: †oẽs tenentes gladios, & ad bel
la doctiſſimi: vniuſcuiuſq; enſis ſuper fœmur ſuũ ꝑpter
9 timores nocturnos. †Ferculũ fecit ſibi rex Salomon de li
10 gnis Libani. †Columnas eius fecit argenteas, reclinatoriũ
aureum, aſcenſum purpureum: media charitate conſtra-
11 uit pp filias Ierlm. †Egredimini & videte filiæ Siõ regẽ Sa
monẽ in diademate, quo coronauit illũ mr̃ ſua in die de- ‖ Infr.6.a.4.
ſpõſationis illi*, & in die lætitiæ cordis eius.

CAP. IIII.

1 QVàm pulchra es amica mea, q̃ pulchra es? Oculi tui
A columbarũ, abſq; eo quod intrinſecus latet. ‖Capil
li tui ſicut greges caprarũ q̃ aſcenderunt de monte Ga-
2 laad. Dentes tui ſicut greges tonſarũ, q̃ aſcenderunt de la
uacro, oẽs gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas.
3 †Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquiũ tuum, dulce. Si
cut fragmen mali punici, ita & genæ tuæ, abſq; eo quod
4 intrinſecus latet. †Sicut turris Dauid collũ tuum, quæ ędi
B ficata eſt cum propugnaculis. mille clypei pendẽt ex ea,
5 oĩs armatura fortium. †Duo hubera tua, ſicut duo hinnu
6 li capreæ gemelli, qui paſcuntur in lilijs, †donec aſpiret
dies, & inclinent͛ vmbræ. Vadã ad montẽ myrrhæ, & ad
7 collẽ turis. †Tota pulchra es amica mea, & macula non
8 eſt in te. †Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, ve
C ni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Her
9 mon, de cubilibus leonũ, de montibus pardorũ. †Vulne-
raſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meũ in
10 vno oculorũ tuorũ, & in vno crine colli tui. †Quàm pul
chræ ſunt mammæ tuæ ſoror mea ſpõſa? pulchriora ſunt
hubera tua vino, & odor vnguẽtorũ tuorũ ſuper oĩa aro
11 mata. †Fauus diſtillans labia tua ſpõſa, mel & lac ſub lin
D gua tua: & odor veſtimentorũ tuorũ ſicut odor turis:
12 †Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus,
13 fons ſignatus. †Emiſſiones tuæ paradiſus malorũ punico
14 rum cum pomorũ fructibus. Cypri cũ nardo, †nardus &
crocus, fiſtula & cinnamomũ cum vniuerſis lignis Liba
15 ni, Myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis. †Fõs
hortorum: puteus aquarum viuẽtium, quæ fluunt impe
16 tu de Libano. †Surge Aquilo, & veni Auſter, perfla hor-
tum meum, & fluent aromata illius.

CAP. V.

1 VEniat dilect* meus in hortũ ſuũ, & comedat fructũ
A pomorũ ſuorũ. Veni in hortũ meũ ſoror mea ſpon
ſa, meſſui myrrhã meã cũ aromatibus meis. comedi fauũ
cũ melle meo, bibi vinũ meũ cũ lacte meo: comedite ami
2 ci, & bibite, & inebriamini chariſſimi. †Ego dormio, &
cor meũ vigilat: vox dilecti mei pulſantis, Aperi mihi ſo-
ror mea, amica mea, colũba mea, immaculata mea: q̃a ca-
put meũ plenũ eſt rore, & cincinni mei guttis noctium.
3 †Expoliaui me tunica mea, quõ induar illa? laui pedes
4 meos, quõ inquinabo illos? †Dilectus meus miſit manũ ſuã
5 p foramen, & venter meus intremuit ad tactũ eius. †Sur
B rexi, vt aperirẽ dilecto meo: manus meæ ſtillauerũt myr-
6 rhã, & digiti mei pleni myrrha ꝓbatiſſima. †Peſſulũ oſtij
mei apui dilecto meo: at ille declinauerat, atq; trãſierat.
Aĩa mea liquefacta eſt, vt *locutus eſt: ‖q̃ſiui, & nõ inueni *dilectus Sup.3.a.1.
7 illum: vocaui, & non rñdit mihi. †Inuenerunt me cuſto-
des q circũeunt ciuitatẽ: pcuſſerũt me, & vulnerauerũt
8 me: tulerunt palliũ meũ mihi cuſtodes murorũ. †‖Adiu- ‖ Sup.2.b.7. 3.b.5. & 8.a.4.
C ro vos filiæ Ierlm, ſi inueneritis dilectũ meũ, vt nuntietis
9 ei q a amore lãgueo. †Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto,
ô pulcherrima mulierũ? qualis eſt dilect* tuus ex dilecto,
10 q a ſic adiuraſti nos? †Dilectus meus candidus & rubicũ-
11 dus, electus ex millib*. †Caput eius aurũ optimũ. Comæ
12 ei* ſicut elatæ palmarũ, nigræ quaſi coru*. †Oculi ei* ſicut
colũbæ ſup riuulos aquarũ, q̃ lacte ſunt lotæ, & reſident
13 iuxta fluenta pleniſſima. †Genæ illius ſicut areolæ aroma
D tũ conſitæ à pigmentarijs. Labia eius lilia diſtillãtia myr
14 rhã primã. †Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacin-
15 this. Vẽter eius eburneus, diſtinctus ſapphiris. †Crura il
lius colũnæ marmoreæ, q̃ fundatæ ſunt ſup baſes aureas.
16 Spẽs eius vt Libani, electus vt cedri. †Guttur illius ſuauiſſi-
mũ, & totus deſiderabilis. talis eſt dilectus meus, & ipſe
17 eſt amicus meus, filiæ Ieruſalem. †Quò abijt dilectus tu*
ô pulcherrima mulierum? quò declinauit dilectus tuus,
& quæremus eum tecum?

CAP. VI.

1 DIlectus meus deſcẽdit in hortũ ſuũ ad areolã aroma
A tũ, vt paſcat͛ in hortis, & lilia colligat. †Ego dilecto
2 meo, & dilect* meus mihi, q paſcit͛ inter lilia. †Pulchra es
3 amica mea, ſuauis & decõra ſicut Ierlm: terribilis vt ca-
4 ſtrorũ acies ordinata. †Auerte oculos tuos à me, quia ipſi
me auolare fecerunt. ‖Capilli tui ſicut grex caprarũ, q̃ ap ‖ Sup.4.a.1.
5 paruerunt de Galaad. †Dentes tui ſicut grex ouiũ q̃ aſcẽ-
B derunt de lauacro, oẽs gemellis fœtibus, & ſterilis nõ eſt
6 in eis. †Sicut cortex mali punici, ſic genæ tuæ abſq; occul
7 tis tuis. †Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinę,
8 & adoleſcentularũ non eſt numerus. †Vna eſt columba
C mea, pfecta mea: vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ.
Viderunt eã filiæ, & beatiſſimã ꝓdicauerũt: reginæ & cõ
9 cubinę, & laudauerunt eã. †Quæ eſt iſta q̃ progredit͛ qua
C ſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terri-
bilis vt caſtrorum acies ordinata? †Deſcendi in hortũ nu *meum 10.
10 cum, vt viderem poma *conuallium, & inſpicerẽ ſi floruiſ- *conualles, vt 8.
11 ſet vinea, & germinaſſent mala punica. †Neſciui: anima
mea conturbauit me propter quadrigas Ami-nadab.
12 †Reuertere reuertere *Sunamitis: reuertere reuertere, *Sulamite 9 *Sulamitis 2.
vt intueamur te.

CAP. VII.

1 QVid videbis in *Sunamite, niſi choros caſtrorum? *Sulamite 2.
A Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis, fi-
lia principis? Iuncturæ fœminũ tuorũ, ſicut monilia q̃ fa
2 bricata ſunt manu artificis. †Vmbilicus tuus crater tor-
natilis, nunquã indigẽs poculis. Venter tuus ſicut acer-
3 uus tritici, vallatus lilijs. †Duo hubera tua ſicut duo hin-
4 nuli gemelli capreę. †Collũ tuũ ſicut turris eburnea. Ocu
B li tui ſicut piſcinæ in Heſebon, q̃ ſunt in porta filiæ mul
5 titudinis. Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit cõ
tra Damaſcũ. †Caput tuũ vt Carmelus: & comæ capi tis
6 tui, ſicut purpura regis *vincta canalib*. †Quàm pulchra *iuncta.
7 es, & quã decõra chariſſima, in delicijs? †Statura tua aſſi-
8 milata eſt palmæ, & hubera tua botris. †Dixi, Aſcendã in
palmã, & apprehendã fructus eius: & erunt hubera tua
C ſicut botri vineæ: & odor oris tui ſicut *malorũ. †Guttur *odor
9 tuũ ſicut vinũ optimũ, dignũ dilecto meo ad potandũ, l
10 abijsq; & dentibus illius ad ruminãdũ. †Ego dilecto meo,

11 & ad me cõuerſio ei*. †Veni dilecti mi, egrediamur ĩ agrũ,
12 cõmoremur in villis. †Manè ſurgamus ad vineas, videa-
D mus ſi floruit vinea, ſi flores fructus parturiunt, ſi floruc
runt mala punica: ibi dabo tibi hubera mea. †Mandrago-
13 ræ dederunt odorem. In portis nr̃is omnia poma: noua
& vetera, dilecte mi, ſeruaui tibi.

CAP. VIII.

1 QVis mihi det te fratrẽ meũ, ſugentem hubera m̃ris
A meæ, vt inueniam te foris, & deoſculer te: *& iã *me
2 nemo deſpiciat? †Apprehẽdã te, & ducã in do
mũ matris meæ*. Ibi me docebis, & dabo tibi poculũ ex
vino condito, & muſtũ malorum granatorũ meorum.
3 †‖Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabit
4 me. †‖Adiuro vos filiæ Ier̃lm, ne ſuſcitetis, neq; euigilare
5 faciatis dilectã, donec ipſa velit. †Quæ eſt iſta q̃ aſcendit
B de deſerto, delicijs affluens, innixa ſup dilectũ ſuũ? Sub
arbore malo ſuſcitaui te ibi corrupta eſt m̃r tua, ibi viola
6 ta eſt genitrix tua. †Pone me vt ſignaculũ ſup cor tuum,
vt ſignaculũ ſup brachium tuũ: q̃a fortis eſt vt mors dile
ctio: dura ſicut infernus æmulatio, lãpades eius lãpades
7 ignis atq; flammarum. †Aquæ multæ non *poterunt* ex-
tinguere charitatem, nec flumina obruent illã: ſi dederit
C homo oẽm ſubſtantiã domus ſuæ pro dilectione, quaſi
8 nihil *deſpiciet* eam. †Soror noſtra parua, & hubera non
habet. quid faciemus ſorori noſtræ in die q̃n alloquẽda
9 eſt? Si murus eſt, ædificemus ſup eum propugnacula ar
gentea: ſi oſtium eſt, cõpingamus illud tabulis cedrinis.
10 †Ego mur*: & hubera mea ſicut turris, ex quo facta ſum
11 coram eo quaſi pacem reperiens. †Vinea fuit Pacifico, in
D ea quæ habet populos: tradidit eã cuſtodibus, vir affert p
12 fructu eius mille argenteos. †Vinea mea corã me eſt. Mil
le tui *Pacifice*, & ducenti his qui cuſtodiunt fructus ei*.
13 †Quæ habitas in hortis, amici auſcultant, fac me audire
14 vocem tuam. †Fuge dilecte mi, & aſſimilare capreę, hin-
nuloque ceruorum ſuper montes aromatum.

*etiam *& in cubiculum genitricis meę. ‖Supr.2.b.6. ‖Supr.2.b.7. 3.b.5.& 5.e.8. *poterunt. *deſpicient 6. *Pacifice.

LIBER SAPIENTIAE.

Iudices ſint iuſti: Dominus inuenitur ſi ſimplici corde & fide quæratur, fugit autem a peccatoribus, & vanis cogitationibus: quumq; omnia repleat, nihil eum latere poteſt: murmuratio, detractio, & mendaciũ deteſtãda: oĩa fecit Deus ad vitã, non in mortẽ intendens, quã ſibi peccatores accerſierũt. CAP. I.

1 DILIGITE iuſtitiam, qui iudica
A tis terram. Sentite de Dño in bo
2 nitate, & in ſimplicitate cordis
quęrite illũ: ‖q̃m inuenit̃ ab his
3 qui non tentant illũ: apparet au
tẽ eis q̃ fidẽ habent in illũ. †per-
4 uerſę enim cogitationes ſeparãt
à Deo: probata aũt virtus corri-
pit inſipientes: †q̃m in maleuolã
aĩam nõ introibit ſapiẽtia, nec habitabit in corpore ſub
5 dito peccatis. †Spũs enim ſanctus diſciplinæ effugiet fi-
B ctũ, & auferet ſe à cogitationibus, q̃ ſunt ſine intellectu,
6 & corripiet̃ à ſupueniẽte iniquitate. †‖Benignus eſt enim
ſpũs ſapientiæ, & non liberabit *maledictũ* à labijs ſuis:
q̃m renum illius teſtis eſt Deus, & cordis illius ſcrutator
7 eſt verus, & linguæ eius auditor. †‖Q̃m ſpũs Dñi repleuit
orbem terrarũ: & hoc quod continet oĩa, ſcientiã habet
8 vocis. †Propter hoc q̃ loquit̃ iniqua, non põt latère, nec
9 p̃teriet illũ corripiẽs iudiciũ. †In cogitationibus enim im
C pij interrogatio erit: ſermonũ antẽ illius auditio ad Deũ
10 veniet, ad correptionẽ iniq̃tatũ illius. †Q̃m auris zeli au
11 dit oĩa, & tumultus murmurationũ nõ abſcondet̃. †Cu
ſtodite ergo vos à murmuratione q̃ nihil prodeſt, & à de
tractione parcite linguæ: q̃m ſermo obſcurus in vacuum
12 non ibit: os aũt quod mentit̃, occidit aĩam. †‖Nolite zela
re mortẽ in errore vitæ veſtræ, ‖neque acquiratis p̃ditio-
13 nẽ in operibus manuum veſtrarũ. †Q̃m Deus mortẽ nõ

‖1.Reg.9.a.3.b.9. ‖Iſaia.56.e.0 ‖2.Par.15.a.4 ‖Gal.5.d.22. Ier.17.b.10. *maledicũ. ‖Eſt.6.0.5. ‖Iere.4.d.18. ‖Deu.4.c.16.d.19. Eze.18.d.32 33.c.11.

D fecit, nec lætat̃ in p̃ditione viuorũ. †Creauit enim, vt eſ-
14 ſent, oĩa: & ſanabiles fecit nationes orbis terrarũ: & non
eſt in illis medicamentũ extermínij, nec inferorũ regnũ
15 in terra. †Iuſtitia enim p̃petua eſt & immortalis: *impij
16 aũt manibus & verbis accerſierunt illam: & æſtimantes
illam amicã, defluxerunt, & ſponſiones poſuerunt ad il-
lam: quoniam *digni ſunt qui ſunt ex parte illius.

*iniuſtitia autem mortis eſt acquiſitio. *morte.

Omniũ impiorum vita futuræ ſpem non habentium ſcopus eſt frui huius vitæ voluptatibus, ideoq; iuſtum qui diuerſum reſpicit finem ferre nequeunt, ſed ad mortem vſq; perſequuntur: ſicut et diaboli inuidia homo à Deo creatus immortalis, factus eſt mortalis. CAP. II.

1 DIxerunt enim *cogitantes apud ſe nõ rectè, ‖Exiguũ,
A & cũ tædio eſt tempus vitæ nr̃æ, & non eſt refrige-
rium in fine hoĩs, & nõ eſt qui agnitus ſit reuerſus ab in-
2 feris: †q̃a ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tãquã
non fuerimus: q̃m fumus flatus eſt in naribus nr̃is: & ſer
3 mo ſcintillæ ad cõmouendum cor noſtrum: †quia *extin
ctus* cinis erit corpus nr̃m, & ſpũs diffundet̃ tãquã mol
lis aër, & tranſibit vita nr̃a tanq̃ veſtigiũ nubis, & ſicut
nebula diſſoluet̃, quæ fugata eſt à radijs ſolis, & à calore
4 illius aggrauata: †& nomen nr̃m obliuionẽ accipiet p̃ tẽ
5 pus, & nemo memoriã habebit operum nr̃orum. †‖Vm-
B bræ enim tranſitus eſt tempus nr̃m, & non eſt reuerſio fi
6 nis noſtri: q̃m conſignata eſt, & nemo reuertit̃. †‖Venite
ergo, & fruamur bonis q̃ ſunt, & vtamur creatura tanq̃
7 in iuuentute celeriter. †Vino p̃tioſo & vnguentis nos im
8 pleamus, & non p̃tereat nos flos tẽporis. †Coronemus
nos roſis, antequã marceſcãt: nullum p̃atũ ſit quod nõ
9 p̃tranſeat luxuria nr̃a. †Nemo vr̃m exors ſit luxuriæ nr̃æ:
vbiq; relinquamus ſigna lætitiæ: q̃m hæc eſt pars nr̃a, &
10 hæc eſt ſors*. †Opprimamus pauperẽ iuſtum, & nõ parca
mus viduæ, nec *veterano, nec reuereamur* canos multi
11 tẽporis. †Sit aũt fortitudo nr̃a lex iniuſtitiæ. q̃d enim in-
C firmũ eſt, inutile inuenit̃. †Circũueniamus ergo iuſtum,
12 q̃m inutilis eſt nobis, & cõtrarius eſt operibus noſtris,
& improperat nobis peccata legis, & diffamat ĩ nos pec
13 cata diſciplinæ nr̃æ. †Promittit ſe ſcientiã Dei habere, ‖&
14 filiũ Dei ſe nominat. †‖Factus eſt nobis in traductionem
15 cogitationũ nr̃arum. †Grauis eſt nobis etiã ad vidẽdum,
q̃m diſſimilis eſt alijs vita illius, & immutatæ ſunt viæ
16 eius. †Tãquã nugaces æſtimati ſumus ab illo, & abſtinet
ſe à vijs nr̃is tanquã ab immunditijs, & p̃fert nouiſſima
17 iuſtorum, & gloriat̃ patrẽ ſe habere Deum. †Videamus
D ergo ſi ſermones illius veri ſint, & tentemus q̃ ventura
18 ſunt illi, & ſciemus quæ erũt nouiſſima illius. †‖Si enim
eſt verus filius Dei, ſuſcipiet illũ, & liberabit illum de ma
19 nibus contrariorum. †Contumelia & tormento interro
gemus eum, vt ſciamus reuerentiã eius, & probemus pa
20 tientiã illius. †Morte turpiſſima cõdẽnemus eũ: erit enim
21 ei reſpectus ex ſermonibus illius. †Hæc cogitauerunt, &
22 errauerunt: excæcauit enim illos malitia eorũ. †Et neſciet
runt ſacramenta Dei, neq; mercedẽ ſperauerunt iuſtitię,
23 nec iudicauerunt honorẽ aĩarum ſanctarum. †Q̃m Deus
‖creauit hoĩem inexterminabilẽ, & ad imaginẽ ſimilitu-
24 dinis ſuę fecit illũ. †‖Inuidia aũt diaboli mors introiuit in
25 orbẽ terrarũ: †imitant̃ autẽ illũ, qui ſunt ex parte illius.

*impij. ‖Iob.7.a.1. 14.a.1. 1.Cor.15.d.32. *extinctus 7. ‖1.Par.29.d.15. ‖Iſa.22.b.13. 56 d.14. 1.Cor.15.d.32 *noſtra. ‖10.5.b.11 *veterani reuereamur 9. ‖Mat.27.e.41. ‖Iohã.7.a.7. ‖Mat.27.e.42. Pſal.21.a.9. Ier.11.d.19. ‖Gen.1.d.27 22.a.7.3.a.1. Eccl.17.a.1. Gene.3.a.1.

De fœlicitate iuſtorum, qui in hac vita ab impijs contempti, tentationibus à Deo probati fuerunt: & de infœlicitate impiorum: item de caſtitatis & bonorum operum mercede, ac infœlicitate filiorum adulterorum. CAP. III.

1 IVſtorum aũt animæ in manu Dei ſunt, & non tãget il
A los tormentũ mortis. †Viſi ſunt oculis inſipiẽtiũ mo-
2 ri: & æſtimata eſt afflictio, exitus illorũ. †Et ab itinere iu
3 ſto abierunt in exterminiũ, & quod à nobis eſt iter exter
4 minij: illi aũt ſunt ĩ pace. †Et ſi corã hoĩbus tormẽta paſſi
5 ſunt, ſpes illorũ immortalitate plena eſt. †*In paucis ve-
xati, in multis bene diſponent̃: q̃m Deus tentauit eos, &
6 inuẽnit illos dignos ſe. †Tanquã aurum in fornace p̃ba-
B uit illos, & quaſi holocauſti hoſtiã accepit illos, & in tẽ-
7 pore erit reſpectus illorũ. †‖Fulgebunt *iuſti*, & tanquã

‖Deu.32.a.3. Iud.3.a.4. *Et 3. ‖Mat.13.f.43.

8 ſcintillæ in arũdineto diſcurrent. ¶Iudicabunt nationes, [Is.ca.6.a.1.]
& dñabunẽ populis, & regnabit Dñs illorũ in perpetuũ.
9 ¶Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: & fideles in
dilectione acquieſcẽt illi: qm̃ donũ & pax eſt electis eius.
10 ¶Impij aũt ſm quæ cogitauerũt, correptionẽ habebunt:
11 qui neglexerunt iuſtũ, & à Dño receſſerũt. ¶Sapientiam
C enim & diſciplinã qui abijcit, infęlix eſt: & vacua eſt ſpes
12 illorũ, & labores ſine fructu, & inutilia opera eorũ. ¶Mu
13 lieres eorũ inſenſatę ſunt, & nequiſſimi filij illorũ. ¶Ma-
ledicta creatura eorum: qm̃ fœlix eſt ſterilis & incoinqui
nata q̃ neſciuit thorũ in delicto, habebit fructũ in reſpe-
14 ctione aĩarum ſanctarũ, ¶& ſpado qui non operatus eſt [Iſa.56.a.4.]
D p manuas ſuas iniq̃taẽ, nec cogitauit aduerſus Deũ ne-
quiſſima. dabiẽ enim illi fidei donũ electum, & ſors in tẽ
15 plo Dei acceptiſſima. ¶Bonorũ enim laborũ glorioſus
16 eſt fructus, & q̃ nõ cõcidit radix ſapiẽtiæ. ¶Filij autẽ adul
terorũ in conſummatione erunt, & ab iniquo thoro ſe-
17 men exterminabiẽ. ¶Et ſi quidẽ longæ vitæ erunt, in nihi
lum cõputabunẽ, & ſine honore erit nouiſſima ſenectus
18 illorum. ¶Et ſi celerius defuncti fuerint, non habebunt
19 ſpem, nec in die agnitionis allocutionem. ¶Nationes* [*Nationis 1.]
enim iniquæ, diræ ſunt* conſummationis. [*conſummationes 1.]

Caſta generatio in multis ab adulterina diſſidet, de refrigerio iuſti morte præoccupati, quæ ſit ſenectus venerabilis, & quòd iuſti ſæpius è mundo tolluntur à Deo, ne ab impijs ſeducantur, & quantum finis vtrorumque diſtet. CAP. IIII.

1 O Quàm pulchra eſt caſta generatio cũ claritate: im-
A mortalis eſt enim memoria illius, qm̃ & apud Deũ
2 nota eſt, & apud hoĩes. ¶Cùm p̃ſens eſt, imitanẽ illam: &
deſiderãt eã cùm ſe eduxerit, & in ppetuũ coronata triũ
3 phat incoinquinatorũ certaminũ p̃mium vincens. ¶Mul
tigena aũt impiorũ multitudo nõ erit vtilis, & *ſpuria vi
tulamina non dabunt radices altas, nec ſtabile firmamẽ [*adulterinę plantationes 1.]
4 tũ collocabũt. ¶Et ſi in ramis in tẽpore germinauerint: in [Ier.17.a.6. Mat.7.d.17.]
firmiter poſita à vento cõmouebunẽ, & à nimietate ven
5 torũ eradicabunẽ. ¶Confringenẽ enim rami incõſumma
B ti, & fructus illorũ inutiles, & acerbi ad manducandũ,
6 & ad nihilũ apti. ¶Ex iniq̃s enim oẽs filij q̃ naſcunẽ, te
ſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes in interrogatione
7 ſua. ¶Iuſtus aũt ſi morte p̃occupatus fuerit, in refrigerio
8 erit. ¶Senectus enim venerabilis eſt non diuturna, neq;
9 annorũ numero cõputata. ¶Cani aũt ſunt ſenſus hoĩs: &
10 ætas ſenectutis vita immaculata. ¶Placens Deo factus di- [Heb.11.a.5.]
11 lectus, & viuens inter peccatores tranſlatus eſt. ¶Raptus
eſt, ne malitia mutaret intellectũ eius, aut ne fictio deci-
12 peret aĩam illius. ¶Faſcinatio enim nugacitatis obſcu-
C rat bona, & *inconſtantia concupiſcentię tranſuertit ſen [*inſtantia 8.]
13 ſum ſine malitia. ¶Conſummatus in breui expleuit tẽpo
14 ra multa, ¶placita enim erat Deo aĩa illius: propter hoc p
perauit educere illũ de medio iniq̃tatũ. populi aũt viden
15 tes, & nõ intelligẽtes, nec ponẽtes in p̃cordijs talia. ¶Qm̃
gratia Dei & miſericordia in ſanctos eius, & reſpectus in
16 electos illius. ¶Cõdẽnat aũt iuſtus mortuus viuos im-
pios, & iuuentus celeriùs conſummata, longã vitã iniu-
17 ſti. ¶Videbunt enim finẽ ſapientis, & non intelligent q̃d
D cogitauerit de illo Deus, & quare munierit illũ Dñs. ¶Vi
18 debunt enim & contẽnent eũ: illos autẽ Dñs irridebit.
19 ¶& erunt poſt hæc decidentes ſine honore, & in cõtume
lia inter mortuos in ppetuum: qm̃ diſrumpet illos infla-
tos ſine voce, & cõmouebit illos à fundamentis, & vſq;
ad ſupremũ deſolabunẽ, & erunt gementes, & memoria
20 illorũ periet. ¶Venient in cogitatione peccatorũ ſuorũ ti
midi, & traducent illos ex aduerſo iniquitates ipſorum.

Impij in iudicio admirantes gloriam iuſtorum quos hic contempſerant, deflent ſuam miſeriam, quod tota eorum fælicitas fuerit momentanea, iuſtorũ aũt erit perpetua: porrò Deus tũ per creaturas tũ p ſe armatur ad puniẽdos impios. CAP. V.

1 TVnc ſtabunt iuſti in magna conſtãtia aduerſus eos
A qui ſe anguſtiauerũt, & q̃ abſtulerũt labores eorũ.
2 ¶Vidẽtes turbabunẽ timore horribili, & mirabunẽ in ſubi
3 tatione inſperatæ ſalutis, ¶dicentes intra ſe, pœnitentiã
agentes, & p̃ anguſtia ſpũs gemẽtes. Hi ſunt quos habui
mus, aliquando in deriſum, & in ſimilitudinẽ imprope-
4 rij. ¶Nos inſenſati vitam illorũ æſtimabamus inſaniam, [Sup.3.a.2.]
5 & finẽ illorũ ſine honore. ¶Ecce quõ cõputati ſunt inter
6 filios Dei, & inter ſctõs ſors illorũ eſt. ¶Ergo errauimus
à via veritatis, & iuſtitię lumen non luxit nobis, & ſol in
7 telligentiæ non eſt ortus nobis. ¶Laſſati ſumus in via ini-
B quitatis & pditionis, & ambulauimus vias difficiles, viã
8 autẽ Dñi ignorauimus. ¶Quid nobis profuit ſuperbia?
9 aut diuitiarũ iactantia quid contulit nobis? ¶Tranſierũt [Sup 2.b.5. 1 Pa.29.d.15.]
10 oĩa illa tanquã vmbra, & tanquã nuntius præcurrẽs: ¶&
tanquam nauis q̃ pertranſit fluctuantẽ aquam: cuius, cùm
præterierit, non eſt veſtigium inuenire, neq; ſemitã cari-
11 næ illius in fluctibus: ¶aut *auis quæ tranſuolat in aëre, [*tanquam 6. Pro 30.c.19]
cuius nullum inueniẽ argumentũ itineris illius, ſed tan
tùm ſonitus alarũ verberans leuem ventum: & ſcindens
p vim itineris aërem, cõmotis alis tranſuolauit, & poſt
12 hoc nullum ſignũ inueniẽ itineris illius. ¶aut tanquã ſa-
gitta emiſſa in locum deſtinatum, diuiſus aër continuò
C in ſe recluſus eſt, vt ignoreẽ tranſitus illius. ¶ſic & nos
13 nati continuò deſiuimus eſſe, ¶& virtutis quidẽ nullum
14 ſignum valuimus oſtendere. In malignitate aũt nr̃a con-
ſumpti ſumus. Talia dixerunt in inferno hi qui peccaue
15 runt: ¶qm̃ ſpes impij tanquam lanugo eſt, quæ à vento [Pro.11.a.7.]
tollitur: & tanquam ſpuma gracilis, quæ à procella diſp
giẽ: & tanquam fumus qui à vento diffuſus eſt: & tanq̃
16 memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis. ¶Iuſti aũt in p
petuũ viuẽt, & apud Dñm eſt merces eorum, & cogita-
17 tio illorũ apud Altiſſimum. ¶Ideo accipient regnum de-
côris, & diadema ſpeciei de manu Dñi: qm̃ dextera ſua te
D get eos, & in brachio ſancto ſuo defendet illos. ¶*Et ac- [Ephe 6.c.11. Iſa.59.d.17. Ephe.6.c.17]
18 cipiet armaturã zelus illius, & armabit creaturã ad vltio
19 nem inimicorũ. ¶Induet pro thorace iuſtitiã, & accipiet
20 pro galea iudicium certum. ¶ſumet ſcutum inexpugna-
21 bile æquitatẽ. ¶acuet autem dirã irã in lanceã, & pugna-
22 bit cũ illo orbis terrarũ contra inſenſatos. ¶Ibunt directè
emiſſiones fulgurum, & tanquã à bene curuato arcu nu
23 biũ exterminabunẽ, & ad certũ locũ inſilient. ¶Et à petro-
ſa ira plenæ mittenẽ grandines, excãdeſcet in illos aqua
24 maris, & flumina concurrent duriter. ¶Contra illos ſta-
bit ſpiritus virtutis, & tanquam turbo venti diuidet il-
los: & ad eremum perducet omnem terram *iniquitatis
illorum, & malignitas euertet ſedes potentium. [*Iniquitas 8.]

Reges & iudices ad ſapientiam & iuſtitiam ſectandum exhortatur, oſtendens quàm graue maneat iniuſtis rectoribus ſupplicium: itẽ quàm ſit obuia ſapientia quærentibus eã, quòdq; eius acquiſitio ſit vtilis, cuius capax non eſt inuidus. CAP. VI.

1 MElior eſt ſapientia, q̃ vires: & vir prudens, q̃ for- [Eccl.9 d.18]
A tis. Audite ergo reges, & intelligite, diſcite iudices
2 finiũ terræ. ¶Præbete aures vos qui continetis multitudi
3 nes, & placetis vobis in turbis nationum: ¶qm̃ data eſt à [Ro.13.a.1.]
4 Dño poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo, q̃ interroga-
5 bit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabiẽ: ¶qm̃ cùm eſſe-
tis miniſtri regni illius, non rectè iudicaſtis, nec cuſtodi
ſtis legẽ iuſtitię, neq; ſecundũ voluntatem Dei ambula-
6 ſtis. ¶Horrendè & citò apparebit vobis: qm̃ iudiciũ duriſ
7 ſimũ in his q̃ p̃ſunt, fiet. ¶Exiguò enim cõcediẽ miſericor
8 dia: potentes autẽ potenter tormẽta patienẽ. ¶Nõ enim [Deu.10.d.17 2.Pa.19.b.7. Iob.34.b.19. Act.10.c.34]
B ſubtrahet pſonã cuiuſquã Deus*, nec verebiẽ magnitudi
nẽ cuiuſquã: qm̃ puſillũ & magnũ ipſe fecit, & æquali- [Ro.2.b.11. Gal.2.b.6.]
9 ter cura eſt illi de oĩbus. ¶Fortioribus autẽ fortior inſtat [Ephe 6.b.9.]
10 cruciatio. ¶Ad vos ergo reges ſunt hi ſermones mei: vt diſ [Col.3.b.25.]
11 catis ſapientiã & non excidatis. ¶Qui enim cuſtodierint [1.Pet.1.c.17]
iuſtitiã, iuſtè iudicabunẽ: & q̃ didicerint iuſta, inuenient [*qui eſt omnium dominator.]
12 quid reſpondeãt. ¶Concupiſcite ergo ſermones meos, di
13 ligite illos, & habebitis diſciplinã. ¶Clara eſt, & q̃ nunq̃
C marceſcit ſapientia, & facilè videẽ ab his q̃ diligunt eã, et
14 inuenitur ab his qui quærunt illam. ¶Præoccupat qui ſe
15 concupiſcunt, vt illis ſe prior oſtendat. ¶Qui de luce vigi
lauerit ad illã, non laborabit: aſſidentẽ enim illã foribus
16 ſuis inueniet. ¶Cogitare ergo de illa, ſenſus eſt cõſumma-
17 tus: & qui vigilauerit propter illã, citò ſecurus erit. ¶Qm̃

dignos

dignos ſe, ipſa circuit quærens, & in vijs oſtendit ſe illis
18 hilariter, & in oï ꝓuidētia occurret illis. † Initiũ enĩ illius
19 veriſſima eſt diſciplinę cõcupiſcētia. † Cura ergo diſcipli-
nę, dilectio eſt: & dilectio, cuſtodia legũ illius eſt: Cuſto-
20 ditio aũt legũ, cõſummatio incorruptionis eſt: † Incorru-
21 ptio autem facit eſſe ꝓximũ Deo. † Cõcupiſcētia itaq; ſa-
‖ 3. Re. 3. b. 9. 22 pientię deducit ad regnũ ꝑpetuũ. † ‖ Si ergo delectamini
D ſedibus, & ſceptris ô reges ppl̃i, diligite ſapientiam, vt in
23 perpetuũ regnetis. † Diligite lumẽ ſapiētię oẽs qui pręeſtis
24 ppl̃is. † Quid eſt aũt ſapiētia, & quemadmodũ facta ſit,
referã: & nõ abſcondã à vobis ſacramenta Dei, ſed ab ini-
tio natiuitatis inueſtigabo, & ponã in lucẽ ſcientiã illius,
25 & nõ pręteribo veritatẽ, † neq; cum inuidia tabeſcēte iter
habebo: quoniam talis homo non erit particeps ſapiētię.
26 † Multitudo autem ſapientium, ſanitas eſt orbis terrarũ:
27 & rex ſapiens ſtabilimentum ppl̃i eſt. † Ergo accipite di-
ſciplinam per ſermones meos, & proderit vobis.

Cùm vnus ſit omnibus introitus ad vitam, & ſimilis exitus, pręomnibus eligenda eſt ſapientia afferens ſecum cuncta bona, habens ſpiritum intelligentiæ multiplicem, & quæ hic mirum in modum extollitur, quam abundè author fuerat aſſecutus.

C A P. V I I.

1 SVm quidem & ego mortalis homo, ſimilis oïbus, &
A ex genere terreno illius qui prior factus eſt, & in vē-
‖ Iob. 10. b. 10. 2 tre matris figuratus ſum caro, ‖ decẽ mẽſium tpe coagu-
latus ſum in ſãguine, ex ſemine hoïs, & delectamẽto ſom
3 ni cõueniente. † Et ego natus accepi cõem aẽrẽ, & ĩ ſimili
ter factã decidi terrã, & primã vocem ſimilẽ oïbus emiſi
4 plorãs. † In inuolumentis nutritus ſum, & curis magnis.
5 † Nemo enĩ ex regibus aliud habuit natiuitatis initium.
‖ Iob 1. d. 21. 1. Tim. 6. b 7. 6 † ‖ Vnus ergo introitus eſt oïbus ad vitã, & ſimilis exitus.
7 Propter hoc optaui, & datus eſt mihi ſenſus: & inuocaui,
8 & venit in me ſpiritus ſapientię: † & ꝓpoſui illã regnis &
ſedibus, & diuitias nihil eſſe duxi in cõparatione illius:
‖ Iob. 28. c. 15. Pro. 8. b. 10. 9 † ‖ nec cõparaui illi lapidẽ ꝑtioſum: qm̃ oẽ aurũ in cõpara
tione illius arena eſt exigua, & tanquã lutũ æſtimabitur ar-
10 gentum in cõſpectu illius. † Super ſalutẽ & ſpeciẽ dilexi
B illam, & ꝓpoſui ꝓ luce habere illã: qm̃ inextinguibile eſt
‖ 3. Re. 3. c. 13. Mat. 6. d. 33. Eccl. 1. c. 20. 11 lumẽ illius. † ‖ Venerunt autẽ mihi oĩa bona pariter cum
12 illa, & innumerabilis honeſtas p manus illius, † & lętatus
ſum in oïbus: qm̃ antecedebat me iſta ſapientia, & igno-
13 rabã, qm̃ horum oĩum mater eſt. † Quã ſine fictione didi
ci, & ſine inuidia cõmunico, & honeſtatẽ illius nõ abſcõ
14 do. † Infinitus enĩ theſaurus eſt hominib⁹: quo q vſi ſũt,
participes facti ſunt amicitię Dei, pp diſciplinę dona cõ-
15 mendati. † Mihi autẽ dedit Deus dicere ex ſnĩa, & ꝑſume
re digna horum quę mihi dant: qm̃ ipſe ſapientię dux eſt,
16 & ſapientiũ emẽdator. † In manu enĩ illius & nos, & ſer-
mones noſtri, & oĩs ſapientia, & operũ ſciẽtię diſciplina.
17 † Ipſe enĩ dedit mihi horũ quę ſunt, ſcientiã verã: vt ſciam
C diſpoſitionẽ orbis terrarũ, & virtutes elemẽtorum, † ini-
18 tium & conſummationẽ & medietatẽ temporum, viciſſi
* mutationũ commorum a. 19 tudinũ permutationes, & *cõſummationes tẽporũ, † mo-
rum *mutationes, & diuiſiones temporũ, anni curſus, &
20 ſtellarũ diſpoſitiones: † naturas aĩalium, & iras beſtiarũ,
* arborum a. vim vẽtorum, & cogitationes hoïum, differentias *virgul
21 torum, & virtutes radicum, & quęcunq; ſunt abſcõſa &
22 improuiſa: didici, oĩum enĩ artifex docuit me ſapiẽtia. † ẽ
enĩ in illa ſpũs intelligẽtię, ſãctus, vnicus, multiplex, ſub-
tilis, diſertus, mobilis, incoinquinatus, certus, ſuauis, amãs
23 bonũ, acutus, qui nihil vetat benefacere, † humanus, beni
gnus, ſtabilis, certus, ſecurus, oẽm habens virtutẽ, oĩa ꝓ-
ſpiciẽs, & q capiat oẽs ſpiritus, intelligibilis, mũdus, ſub-
24 tilis. † Oïbus enĩ mobilibus mobilior eſt ſapientia: attin-
D git autẽ vbiq; pp ſuã munditiam. † Vapor eſt enĩ virtutis
25 Dei, & emanatio quędã eſt claritatis oĩpotẽtis Dei ſynce
‖ Hebr. 1. a. 3. 26 ra: & ideò nihil inquinatũ in eã incurrit. † ‖ cãdor eſt enĩ
lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, &
27 imago bonitatis illius. † Et cũ ſit vna, oĩa põt: & in ſe pma
nens oĩa innouat, & p nationes in aĩas ſctãs ſe transfert,
28 amicos Dei & ꝓphetas cõſtituit. † Neminẽ enĩ diligit De⁹
29 niſi eum qui cum ſapientia inhabitat. † Eſt enim hæc ſpe-
cioſior ſole, & ſuper omnem diſpoſitionem ſtellarum,
30 luci comparata inuenitur prior. † Illi enim ſuccedit nox,
ſapientiam autem non vincit malitia.

Cùm ſapientiam comitētur omnia deſiderabilia, ſummè ambiēda eſt, & à Deo petenda: à quo ſolo datur continentia. CAP. VIII.

1 A ATtingit ergo à fine vſq; ad finẽ fortiter, & diſponit
2 oĩa ſuauiter. † Hanc amaui, & exquiſiui eã à iuuen-
tute mea, & q̃ſiui ſpõſam mihi eã aſſumere, & amator fa
3 ctus ſum formę illius. † Generoſitatẽ illius glorificat, con-
4 tubernium habẽs Dei: ſed & oĩum Dñs dilexit illã, † do-
5 ctrix enĩ eſt diſciplinę Dei, & electrix operũ illius. † Et ſi
diuitię appetuntur in vita: qd ſapiẽtia locupletius, q̃ ope
6 ratur oĩa? † Si autẽ ſenſus operatur: qs horũ q̃ ſunt, magis q̃
7 illa eſt artifex? † Et ſi iuſtitiã qs diligit: labores huius ma-
B gnas habent virtutes: ſobrietatẽ enĩ & prudentiã docet,
& iuſtitiã, & virtutẽ, qbus vtilius nihil eſt in vita hoïbus.
8 † Et ſi multitudinẽ ſciẽtię deſiderat quis: ſcit pręterita, &
de futuris æſtimat: ſcit verſutias ſermonum, & diſſolutio
nes argumentorum: ſigna & monſtra ſcit antequã fiant,
9 & euentus temporum & ſeculorum. † Propoſui ergo hãc
adducere mihi ad conuiuendum: ſciens qm̃ mecum cõ-
municabit de bonis, & erit allocutio cogitationis & tędij
10 mei. † Habebo pp hãc claritatẽ ad turbas, & honorẽ apud
11 ſeniores iuuenis: † & acutus inueniar in iudicio, & in cõ-
C ſpectu potentium admirabilis ero, & facies principũ mi
12 rabuntur me. † tacentẽ me ſuſtinebunt, & loquentem me
reſpicient, & ſermocinãte me plura, manus ori ſuo impo
13 nent. † Pręterea habebo p hãc immortalitem: & memoriã
14 ęternã his qui poſt me futuri ſunt relinquã. † Diſponã po
15 pulos: & nationes mihi erunt ſubditę. † Timebunt me au
dientes reges horrẽdi: in multitudine videbor bonus, &
16 in bello fortis. † Intrãs in domum meã, cõquieſcã cum illa:
D nõ enĩ habet amaritudinem conuerſatio illius, nec tędiũ
17 cõuictus illius, ſed lętitiã & gaudium. † Hęc cogitãs apud
me, & cõmemorãs in corde meo qm̃ *immortalis eſt in *immortalitas 7.
18 cogitatione *ſapientię, † & in amicitia illius delectatio bo *ſapientia a.
na, & in operibus manuum illius honeſtas ſine defectio-
ne, & in certamine loquelę illius ſapientia, & ꝑclaritas
in cõmunicatione ſermonum ipſius: circuibã quęrens, vt
19 mihi illã aſſumerem. † Puer autem erã ingenioſus, & ſor-
20 titus ſum animã bonã. † Et cùm eſſem magis bonus, veni
21 ad corpus incoinquinatum. † Et vt ſciui qm̃ aliter nõ poſ-
ſem eſſe cõtinens, niſi Deus det, & hoc ipſum *erat *ſapiẽ *erat ſapientiæ 6. *ſumma.
tia, ſcire cuius eſſet hoc donum: adij Dominum, & de-
precatus ſum illum, & dixi ex totis præcordijs meis.

Oratio ſapientis cum agnitione propriæ imbecillitatis, ad impetrandam à Domino ſapientiam, quæ cùm omnibus neceſſaria ſit, potiſſimùm tamen rectoribus populorum, incerta eſt enim humana ſapientia. C A P. I X.

1 A DEus *patrum meorum, & Dñe miſericordię, qui fe- *parentum 1.
2 ciſti oĩa verbo tuo, † ‖ & ſapientia tua cõſtituiſti ho- ‖ 3. Re. 3. b. 9. c. 12.
3 minẽ, vt dñaretur creaturę quæ à te factã eſt, † vt diſponat
orbẽ terrarum in ęquitate & iuſtitia, & in directione cor
4 dis iudicium iudicet: † da mihi ſediũ tuarum aſſiſtricẽ ſa-
5 pientiã, & noli me reprobare à pueris tuis: † ‖ qm̃ ſeruus ‖ Pſ. 115. a. 16.
tuus ſum ego, & filius ancillę tuę, homo infirmus, & exi
6 gui tpis, & minor ad intellectum iudicij & legum. † Et ſi
B quis erit cõſummatus inter filios hoïum, ſi ab illo abfue
7 rit ſapiẽtia tua, in nihilum cõputabitur. † ‖ Tu elegiſti me re- ‖ 1. Par. 28. a. 4. b. 5.
8 gẽ ppl̃o tuo, & iudicẽ filiorum tuorum & filiarum: † & di 2. par 1. b. 9.
xiſti me ędificare tẽplum in mõte ſctõ tuo, & in ciuitate
habitationis tuę altare, ſimilitudinem tabernaculi ſancti
9 tui quod præparaſti ab initio: † ‖ & tecum ſapientia tua q̃ ‖ Pro. 8. b. 12. d. 27.
nouit opera tua, quę & affuit tunc cùm orbem terrarum Ioh. 1. a. 1.
faceres, & ſciebat quid eſſet placitum oculis tuis, & quid
10 directum in præceptis tuis. † Mitte illam de cęlis ſanctis
tuis & à ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit & mecum
11 laboret, vt ſciam quid acceptum ſit apud te: † ſcit enim il-
C la omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis
12 ſobriè, & cuſtodiet me in ſua potentia. † Et erunt accepta
opera mea, & diſponam populum tuum iuſtè, & ero di-

Dſa. 40. c. 13 Rom. 11. d. 14 1. Cor. 2. d. 16
13 gnus ſedium patris mei. †|Quis enim hominum poterit
ſcire conſilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit
14 Deus? †Cogitationes enim mortalium timidę, & incertæ
15 prouidentiæ noſtræ. †Corpus enim quod corrumpitur
aggrauat animam: & terrena inhabitatio deprimit ſen-
16 ſum multa cogitantem. †Et difficilè æſtimamus quæ in
D terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt inuenimus cum la-
17 bore. Quæ autem in cælis ſunt, quis inueſtigabit? †Senſū
autem tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam, & mi-
18 ſeris ſpiritum ſanctum tuum de altiſſimis: † & ſi correctæ
ſint ſemitæ eorum qui ſunt in terris, & quæ tibi placent
19 didicerint homines? †Nam per ſapientiam ſanati ſunt,
quicunque placuerunt tibi Domine à principio.

Commendatur ſapientia quòd ſeruauerit & à malis liberauerit Adam, Noë, Abraham, Lot, Iacob, Ioſeph, Moyſen, per quem filios Iſraël de Aegypto duxit per mare rubrum, demerſis in eo Aegyptijs. CAP. X.

Gen. 1. d. 27. & 2. a. 7.
1 HÆc, illum qui primus formatus eſt à Deo pater or-
A bis terrarum, cùm ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit,
2 †& eduxit illum à delicto ſuo, *& dedit illi virtutem con-
3 tinendi omnia. †Ab hac vt receſſit iniuſtus in ira ſua, |per
4 iram homicidij ᵇfraternitas˴ deperijt. †Propter quod |cum
aqua deleret terram, ſanauit iterum ſapientia, per con-
5 temptibile lignum iuſtum gubernans. †|Hæc & in con-
ſenſu ſuperbię, cùm ſe nationes extuliſſent, ſciuit iuſtum,
B & conſeruauit ſine querela Deo, & in filijs ᵇmiſericor-
6 diā˴ fortem cuſtodiuit. †|Hęc, iuſtum à pereūtibus impijs
liberauit fugientem, deſcendente igne in Pentapolim:
7 † quibus in teſtimonium nequitię fumigabunda conſtat
deſerta terra, & incerto tempore fructus habentes arbo-
res, & incredibilis animæ memoria ſtans figmentū ſalis.
8 †Sapientiam enim prętereuntes non tantùm in hoc lapſi
ſunt vt ignorarent bona, ſed & inſipientiæ ſuę reliquerūt
hominibus memoriam, vt in his quę peccauerunt, nec
9 latére potuiſſent. †Sapientia autem hos qui ſe obſeruant,
10 à doloribus liberauit. †|Hæc autē, profugum irę fratris
iuſtum deduxit per vias rectas, & oſtendit illi regnum
Dei, & dedit illi ſcientiam ſanctorum, honeſtauit illum
11 in laboribus, & compleuit labores illius. †In fraude cir-
C cumuenientium illum affuit illi, & honeſtum fecit illū.
12 †Cuſtodiuit illum ab inimicis, & à ſeductoribus tutauit
illum, & certamē fortè dedit illi, vt vinceret, & ſciret qm̄
13 omnium potentior eſt ſapientia. †|Hęc, vēditum iuſtū
non dereliquit, ſed à peccatoribus liberauit eum: deſcen-
14 ditque cum illo in foueam, †|& in vinculis nō dereliquit
illum, donec afferret illi ſceptrum regni, & potentiam
aduerſus eos qui eum deprimebant: & mendaces oſten-
dit qui maculauerunt illum, & dedit illi claritatem ęter-
15 nam. †Hæc, populum iuſtum & ſemen ſine querela li-
16 berauit à nationibus quæ illum deprimebant. †|Intrauit
in animam ſerui Dei, & ſtetit contra reges horrendos in
17 portētis & ſignis. †Et reddidit iuſtis mercedem laborum
D ſuorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in ve-
18 lamento diei, & in luce ſtellarum per noctem. †|& ˋtran
ſtulit illos per Mare rubrum, & tranſuexit illos per aquā
19 nimiam. †Inimicos autem illorum demerſit in mare, &
ab altitudine inferorum eduxit illos. |Ideo iuſti tulerunt
20 ſpolia impiorum, † | & decantauerunt Domine nomen
ſanctum tuum, & victricem manum tuam laudauerunt
21 pariter, †quoniam ſapientia aperuit os mutorum, & lin-
guas infantium fecit diſertas.

Sapientia filios Iſraël per deſertum deduxit, deuictis inimicis, datiſq; è petra aquis, punitis autem multiplici flagello idololatris Aegyptijs, cùm tamen Deus omnium quærens ſalutem longanimiter toleret peccatores vt reſipiſcant, quos vniuerſos ſolo ſuo nutu continuò perdere poſſet. CAP. XI.

1 A DIrexit opera eorum in manibus prophetæ ſancti.
2 Iter fecerunt per deſerta, quæ non habitabantur:
3 & in locis deſertis fixerunt caſas. †|Steterunt contra
4 hoſtes, & de inimicis ſe vindicauerūt. †|Sitierunt, & in-
uocauerunt te, & data eſt illis aqua de petra altiſſima, &

5 requies ſitis de lapide duro. †Per quæ enim pœnas
paſſi ſunt inimici illorum, à defectione potus ſui: *cùm
6 abundarent filij Iſraël, lætati ſunt. †Per hęc, cùm illis deeſ-
7 ſent, bene cum illis actum eſt. †Nam pro fonte quidem
ſempiterni fluminis, humanum ſanguinem dediſti iniu-
8 ſtis. †Qui cùm minuerentur in traductione infantium
occiſorum, dediſti illis abundantem aquam inſperatè:
9 †oſtendens per ſitim quæ tunc fuit, quemadmodùm
10 tuos exaltares, & aduerſarios illorum necares. †Cùm
B enim tentati ſunt, & quidem cum miſericordia diſci-
plinam accipientes, ſcierunt quemadmodùm cum ira
11 iudicati impij tormenta paterentur. †Hos quidem tan-
quam pater monens probaſti: illos autem tanquam du-
12 rus rex interrogans condemnaſti. †Abſentes enī & prę-
13 ſentes ſimiliter torquebantur. †Duplex enim illos acce-
perat tædium, & gemitus cum memoria præteritorum.
14 †Cùm enim audirent per ſua tormenta bene ſecum agi,
commemorati ſunt Dominum admirantes in finem exi-
15 tus. †Quem enim in expoſitione praua proiectum de-
riſerunt, in finem euentus mirati ſunt: non ſimiliter iu-
16 ſtis ſitiens. †Pro cogitationibus autem inſenſatis ini-
C quitates illorum. Quòd quidam errantes colebant mu
tos ſerpentes, & beſtias ſuperuacuas, immiſiſti illis mul-
17 titudinem mutorum animalium in vindictam, †vt ſcirent
18 quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. †Non
enī impoſſibilis erat Omnipotens manus tua, quæ crea
uit orbem terrarum ex materia inuiſa, immittere illis
19 multitudinem vrſorum, aut audaces leones, †aut noui
generis ira plenas, aut ignotas beſtias, aut vaporem
igneum ſpirantes, aut fumi odorem proferentes, aut hor
20 rendas ab oculis ſcintillas emittentes: †quarum non
D ſolùm læſura poterat illos exterminare, ſed & aſpectus
21 per timorem occidere. †Sed & ſine his vno ſpiritu pote-
rant occidi perſecutionem paſſi ab ipſis factis ſuis, & di-
ſperſi per ſpiritum virtutis tuæ: ſed omnia in menſura &
22 numero & pondere diſpoſuiſti. †Multum enim valere
tibi ſoli ᵇſupererat˴ ſemper: & virtuti brachij tui quis re-
23 ſiſtet? †Quoniam tanquam momentum ſtateræ, ſic eſt
ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucá-
24 ni, quæ deſcendit in terram. †Sed miſereris omnium,
quia omnia potes, & diſſimulas peccata hominum
25 propter pœnitentiam. †Diligis enim omnia quæ ſunt,
& nihil odiſti eorum quæ feciſti: nec enim odiens ali-
26 quid conſtituiſti aut feciſti. †Quomodo autem poſſet
aliquid permanere, niſi tu voluiſſes? aut quòd à te voca-
27 tum non eſſet, conſeruaretur? †Parcis autem omnibus,
quoniam tua ſunt Domine qui amas animas.

Oſtendit quanta clementia & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ ſanctæ incolas, non ſubitò eos delens, cùm non illos tantùm ſed & omnes nationes, nulli illata iniuria tanquam ſolus omnium Dominus perdere poſſet, hac videlicet erga inimicos clementia, electos ſuos de ſe ſuaq; bonitate bene ſperare faciens, eoſq; à peccatis reuocans. CAP. XII.

1 A O Quàm bonus & ſuauis eſt Domine ſpiritus tuus
2 in omnibus? †Ideoque eos qui ᵇexerrant parti-
bus, corripis˴: |& de quibus peccant, admones, & allo-
queris: vt relicta malitia, credant in te Domine.
3 †Illos enim antiquos inhabitatores terræ ſanctæ
4 tuæ, quos exhorruiſti, †quoniam odibilia opera
tibi faciebant per medicamina, & ſacrificia iniuſta,
5 †& filiorum ſuorum necatores ſine miſericordia, &
comeſtores viſcerum hominum, & deuoratores ſangui-
6 nis à medio ſacramento tuo †& authores parētes aīarum
inauxiliatarum perdere voluiſti per manus parentū no-
7 ſtrorum, †vt dignam ᵇperciperent˴ peregrinationem pue-
8 rorum Dei, quę tibi omniū carior eſt terra. †Sed & his
tanquam hominibus pepercìſti, & miſiſti antecellores
9 exercitus tui veſpas, vt illos paulatim exterminarent. †Nō
quia impotens eras in bello ſubijcere impios iuſtis,
10 aut beſtijs ſæuis, aut verbo duro ſimul exterminare: †ſed
B partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ, non igno-
rans quoniam nequā eſt natio eorum, & naturalis ma-

Marginal notes: Gen. 4. b. 8. — * Et eduxit illum de limo terræ. — ᵇ fraternitatis 4. — Gene. 6. & 7. Gen. 11. & 12. & 13. — ᵇ miſericordia 1. — Gen. 19. d. 17. — Gen. 28. a. 5. b. 10. — Gen. 37. f. 28. — Act. 7. c. 9. Gen. 41. e. 40. — Exo. 1. b. 11. Exod. 5. a. 5. 7. 9. — Exo. 14. e. 22. Pſ. 77. b. 14. — Exo. 14. e. 31. Exo. 15. a. 1. — Exo. 16. a. 1. — Exo. 17. a. 12. — Nu. 20. b. 11. — * in eis. — Sap. 12. d. 24. — Leu. 26. d. 22. Sap. 16. a. 4. Iere. 8. f. 17. — ᵇ ſuperat 3. — ᵇ errant ex partibus, corripis 2. Deu. 9. a. 5. & 12. d. 29. & 18. c. 12. — ᵇ perciperet 2. — Exo. 23. g. 30. Deu. 7. d. 22.

liria ipſorum, & qm̃ non poterat mutari cogitatio illo-
11 rum in perpetuum. Semé enim erat maledictum ab ini-
C tio, nec timens aliquem: veniam dabas peccatis illorum.
12 Quis enim dicet tibi, Quid feciſti? aut quis ſtabit contra
iudicium tuũ? aut quis *in conſpectu tuo veniet vindex
iniquorum hominũ? aut quis tibi imputabit ſi perierint
13 nationes quas tu feciſti? Non enim eſt alius Deus quàm
tu, cui cura eſt de omnibus, vt oſtendas quoniam non
14 iniuſtè iudicas iudicium. Neque rex, neque tyrannus *in
15 conſpectu tuo inquirunt de his quos perdidiſti. Cũ er-
go ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis: ipſum quoque qui nõ
debet puniri, cõdemnare, exterum æſtimas à tua virtute:
16 Virtus enim tua, iuſtitię initium eſt: & ob hoc quòd om
17 nium Dominus es, omnibus te parcere facis. Virtutem
enim oſtendis tu, qui non crederis eſſe in virtute cõſum-
18 matus, & horum qui te neſciunt, audaciam traducis. Tu
autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, &
cum magna reuerentia diſponis nos: ſubeſt enim tibi cũ
19 volueris, poſſe. Docuiſti autem populum tuum per talia
opera, quoniam oportet iuſtum eſſe & humanum, & bo
nę ſpei feciſti filios tuos: quoniam iudicãs das locum in
20 peccatis pœnitentiæ. Si enim inimicos ſeruorum tuorũ,
& debitos morti, cum tanta cruciaſti attentione, & li-
beraſti, dans tempus & locum per quæ poſſent mutari à
21 malitia: cum quanta diligentia iudicaſti filios tuos, quo
rum parentibus iuramenta, & contentiones dediſti bo-
22 narũ promiſſionum? Cùm ergo das nobis diſciplinam,
D inimicos noſtros multipliciter flagellas, vt bonitaté tuã
cogitemus iudicãtes: & cũ de nobis iudicat, ſperemus mi
23 ſericordiã tuã. Vñ & illis qui in vita ſua inſenſate & in-
iuſtè vixerunt, per hæc quæ coluerunt, dediſti ſumma tor
24 menta. Etenim in erroris via diutius errauerunt, deos
æſtimantes hæc quæ in animalibus ſunt ſuperuacua, in-
25 fantium inſenſatorum more viuentes. Propter hoc tan-
26 quã pueris inſenſatis iudicium in deriſum dediſti. Qui
autem ludibrijs *& increpationibus non ſunt correpti,
27 dignum Dei iudicium experti ſunt. In his enim, quę pa-
tiebantur, moleſtè ferebant: in quibus patiẽtes indigna-
bantur, per hæc quos putabant deos, in ipſis cùm exter-
minarentur videntes, illum quem olim negabant ſe noſ-
ſe, verum Deum agnouerunt: propter quod & finis con-
demnationis eorum veniet ſuper illos.

Vani quidem ſunt qui ex creaturis Deum non agnoſcentes, ipſas potius creaturas pro dijs coluerunt: at illi longè ſtultiores, qui opus artificis Deum dicunt, ab inſenſato idôlo futura interrogantes. CAP. XIII.

1 VAni aũt ſunt oẽs hoĩes, in quibus nõ ſubeſt ſciẽtia
A Dei, & de his q̃ videtur bona nõ potuerũt intelli-
gere eum qui eſt, neq; operibus attendentes agnouerunt
2 quis eſſet artifex: ſed aut ignẽ, aut ſpũm, aut citatum aë-
rẽ, aut gyrũ ſtellarũ, aut nimiã aquã, aut ſolẽ & lunã re-
3 ctores orbis terrarũ deos putauerũt. Quorũ ſi ſpecie de-
lectati deos putauerunt: ſciant quãtò his dñator eorũ ſpe
4 cioſior eſt. ſpeciei enĩ gñator hęc oĩa cõſtituit. Aut ſi vir
tutẽ, & opera eorũ mirati ſũt: intelligãt ab illis qm̃ q hæc
5 fecit, fortior eſt illis: à magnitudine enĩ ſpeciei & creatu
6 rę cognoſcibiliter poterit creator horũ videri, ſed tñ ad-
B huc in his minor eſt querela. Et hi enĩ fortaſſe errãt, Deũ
7 quęrẽtes & volẽtes inuenire. Etenĩ cùm in operibus il-
lius conuerſentur, inquirũt: & pſuaſum habẽt qm̃ bona
8 ſunt quę vidẽtur. Iterũ aũt nec his debet ignoſci. Si enĩ
9 tm̃ potuerũt ſcire, vt poſſent æſtimare ſeculũ: quõ huius
10 Dñm nõ faciliùs inuenerũt? Infœlices aũt ſunt, & inter
mortuos ſpes illorũ eſt, q appellauerũt deos opa manuũ
hoĩum, aurũ & argentũ, artis inuẽtionẽ, & ſimilitudines
11 animaliũ, aut lapidẽ inutilẽ opus manus antiquę. Aut
C ſiquis artifex faber de ſylua lignũ rectũ ſecuerit, & huius
doctè eradat oẽm corticẽ, & arte ſua vſus diligẽter fabri-
12 cet vas vtiles in cõuerſationẽ vitę, reliquijs aũt ci⁹ operis
13 ad pparationẽ eſcę abutat: & reliquũ horũ qđ ad nullos
eſt vſus, faciat lignũ curuũ, & verticib⁹ plenũ, ſculpat di
ligẽter p vacuitatẽ ſuã, & p ſciẽtiã ſuæ artis figuret illud,
14 & aſſimilet illud imagini hoĩs, aut alicui ex animalibus
illud cõparet, perliniẽs rubrica, & rubicundũ faciẽs fuco
15 colorẽ illi⁹, & oẽm maculã q̃ in illo ẽ pliniẽs*, & faciat ei
D dignã habitationẽ, & in pariete ponẽs illud, & confir-
16 mãs ferro, ne fortè cadat, pſpiciẽs illi, ſciẽs qm̃ nõ poteſt
17 adiuuare ſe, imago enim eſt, & opus eſt illi adiutoriũ. Et
de ſubſtantia ſua, & de filijs ſuis, & de nuptijs votũ faciẽs
18 inquirit. Nõ erubeſcit loqui cũ illo qui ſine aĩa eſt. & p
ſanitate quidẽ infirmũ deprecat, & p vita rogat mortuũ,
19 & in adiutoriũ inutilẽ inuocat: & pro itinere petit ab eo
qui ambulare nõ põt: & de acquirẽdo, & de operãdo, &
de oĩum rerũ euentu petit ab eo q in oĩbus eſt inutilis.

Vtilis inuẽtio nauis, qua etiam tempore diluuij ſemen humanum ſeruatum eſt: idôlum autem maledictum eſt cũ ſuo fabricatore & quod fuerit idolorum idololatriæq; exordiũ ac progreſſus, item, quæ mala ex idôlolatria procedant. CAP. XIIII.

1 ITerum alius nauigare cogitãs, & per feros fluctus iter
A facere incipiens, ligno portãte ſe, fragilius lignũ inuo-
2 cat. Illud enĩ cupiditas acqrẽdi excogitauit, & artifex ſa
3 piẽtia fabricauit ſua. Tua aũt, Pater, puidẽtia* gubernat:
qm̃ dediſti & in mari viã, & inter fluctus ſemitã firmiſſi-
4 mã, oſtẽdens qm̃ potẽs es ex oĩbus ſanare, ẽt ſi ſine rate
5 aliquis adeat mare. Sed vt nõ eſſent vacua ſapientiæ tuæ
opera: pp hoc ẽt & exiguo ligno credũt hoĩes aĩas ſuas,
6 & trãſeũtes mare p ratẽ liberati ſunt. Sed & ab initio cũ
perirẽt ſuperbi gigãtes, ſpes orbis terrarũ ad ratẽ confu-
giẽs, remiſit ſeculo ſemen natiuitatis, q̃ manu tua erat gu
7 bernata. Benedictũ eſt enĩ lignum, p qđ fit iuſtitia. Per
8 manus aũt qđ fit idôlũ, maledictũ eſt & ipſum, & q fecit
illud: quia ille quidẽ operatus eſt: illud aũt cùm eſſet fra-
9 gile, Deus cognominatus eſt. Similiter aũt odio ſũt Deo,
10 impius & impietas eius. Etenĩ qđ fctũ eſt cum illo qui
B fecit, tormẽta patietur. Propter hoc & idôlis nationum
11 non erit reſpectus: qm̃ creaturę Dei in odium factæ ſunt,
& in tẽtationẽ aĩabus hoĩum, & in muſcipulã pedib⁹ in-
12 ſipientium. Initium enim fornicationis eſt exquiſitio
13 idolorum: & adinuentio illorum, corruptio vitę eſt. ne-
14 que enĩ erãt ab initio, neq; erunt in perpetuum. Super-
uacuitas enĩ *hoĩum hęc adinuenit in orbẽ terrarum: &
15 ideo breuis illorum finis eſt inuẽtus. Acerbo enĩ luctu
dolens pater, citò ſibi rapti filij fecit imaginem: & illum
qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nũc tanquã Deũ
colere cœpit, & conſtituit inter ſeruos ſuos ſacra & ſa-
16 crificia. Deinde interueniẽte tpe, cõualeſcente iniqua cõ
ſuetudine, hic error tanquã lex cuſtoditus eſt, & tyrãno-
17 rũ imperio colebantur figmẽta. Et hos quos in palàm
hoĩes honorare nõ poterãt, pp hoc q lõgè eſſent, è lõgin
quo figura eorũ allata, euidẽtẽ imaginẽ regis, quẽ honora
re volebãt fecerũt: vt illũ qui aberat, tanquã pſentẽ cole-
18 rent ſua ſolicitudine. Prouexit aũt ad horũ culturam &
C hos qui ignorabãt, artificis eximia diligentia. Ille enim
19 volens placere illi qui ſe aſſumpſit, elaborauit arte ſua, vt
20 ſimilitudinem in melius figuraret. Multitudo autem ho
minũ abducta per ſpeciem operis, eum qui ante tempus
tanquam homo honoratus fuerat, nunc Deum æſtima-
21 uerunt. Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio, qm̃ aut affe-
ctui, aut regibus deſeruientes homines, incõmunicabile
22 nomen lapidibus & lignis impoſuerunt. Et nõ ſuffece-
rat erraſſe eos circa Dei ſcientiam, ſed & in magno viuẽ-
tes inſciẽtię bello, tot & tam magna mala pacẽ appellãt.
23 Aut enim filios ſuos ſacrificantes, aut obſcura ſacrificia
24 facientes, aut inſaniæ plenas vigilias habentes: neq; vi-
tam, neque nuptias mundas iam cuſtodiunt, ſed alius
D aliũ per inuidiã occîdit, aut adulterans cõtriſtat: & oĩa
25 commiſta ſunt, ſanguis, homicidium, furtum & fictio,
corruptio & infidelitas, turbatio & periuriũ, tumultus
26 bonorũ, Dei immemoratio, animarum inquinatio, nati
uitatis immutatio, nuptiarum inconſtantia, inordinatio
27 *mœchię & impudicitię. Infandorum enim idolorum
28 cultura, omnis mali cauſa eſt, & initium & finis. Aut
enim dum lætant, inſaniũt: aut certè vaticinant falſa, aut
29 viuunt iniuſtè, aut peierant citò. Dum enim confidunt

Margin notes: * in conſpectu tuum ſ. — Supr. 11. b. 16. Rom. 1. c. 23. — * increpationibus. — Rom. 1. c. 18. — Deu. 4. c. 19. 17. a. 3. — Ro. 1. c. 11. — Iſa. 44. b. 9. 13. 46. b. 6. Iere. 10. a. 1. — * terra. — * ab initio cuncta. — Pſ. 113. b. 8. Bar. 6. a. 3. — Pſal. 5. b. 7. — * hominum aduenit z. — Iere. 7. b. 9. — * mœchia & impudicitia.

In idôlis quæ ſine anima ſunt, malè iurantes noceri ſe nō
30 ſperant. †Vtraque ergo illis euenient dignè, quoniam
malè ſenſerūt de Deo, attendentes idôlis, & iurauerunt
31 iniuſtè in dolo contemnentes iuſtitiam. †Non enim iu-
rantium eſt virtus, ſed peccantiū pœna perambulat ſem-
per in iuſtorum præuaricationem.

Vox fidelium ſuauitatem & miſericordiam Dei commendantiū, cuius gratia ab idololatria ſeruamur, mirè quoque ſubſannat idolorum artifices ac cultores. CAP. XV.

1 TV autem Deus noſter, ſuauis & verus es, patiens, &
A in miſericordia diſponens omnia. †Etenī ſi pecca-
2 uerimus, tui ſumus, ſcientes magnitudinem tuam: & ſi
nō peccauerimus ſcimus qm̄ apud te ſumus computati.
3 †Noſſe enī te, cōſummata iuſtitia eſt: & ſcire iuſtitiā, &
4 virtutē tuā radix eſt immortalitatis. †Nō enī in errorē in-
duxit nos hoīum malę artis excogitatio, nec vmbra pictu
ræ labor ſine fructu, effigies ſculpta per varios colores,
5 †cuius aſpectus inſenſato dat concupiſcentiam, & diligit
6 mortuę imaginis effigiem ſine anima. †Malorum amato-
* morte. res digni ſunt*, qui ſpem habent in talibus, & qui faciūt
‖Ro.9.d.21. 7 illos, & qui diligunt, & qui colunt. †‖Sed & figulus mollē
B terram premens laborioſè fingit ad vſus noſtros vnum-
quodq; vas, & de eodem luto fingit quæ munda ſunt in
vſum vaſa, & ſimiliter quæ his ſunt contraria: horum au-
8 tem vaſorum quis ſit vſus, iudex eſt figulus. †Et cum la-
bore vano Deum fingit de eodem luto: ille qui paulo añ
de terra factus fuerat, & poſt puſillum reducit ſe vnde ac
ceptus eſt, repetitus animæ debitum quam habebat.
9 †Sed cura eſt illi non quia laboraturus eſt, nec quoniam
C breuis illi vita eſt, ſed concertatur aurificibus & argenta-
rijs: ſed & ærarios imitatur & gloriam præfert, quoniam
10 res ſuperuacuas fingit. †Cinis eſt enī cor eius, & terra ſu-
11 peruacua ſpes illius, & luto vilior vita eius: †quoniā ignō
rauit qui ſe finxit, & qui inſpirauit illi animam quę ope-
12 ratur, & qui inſufflauit ei ſpiritum vitalem. †Sed & æſti-
mauerunt luſum eſſe vitam noſtram, & conuerſationem
vitæ compoſitam ad lucrum, & oportere vndecunq; etiā
13 ex malo acquirere. †Hic enim ſcit ſe ſuper oēs delinquere,
14 qui ex terrę materia fragilia vaſa, & ſculptilia fingit. †Oēs
enim inſipientes, & infœlices ſupra modū animę ſuper-
15 bi ſunt, inimici populi tui, & imperantes illi: †quoniam
omnia idôla nationum deos æſtimauerunt, ‖quibus neq;
‖Pſ.113.a.4. & 134.c.15. D oculorum viſus eſt ad videndum, neq; nares ad percipiē-
dū ſpūm, neq; aures ad audiendum, neq; digiti manuum
ad tractandum, ſed & pedes eorum pigri ad ambulandū,
16 †homo enim fecit illos: & qui ſpūm mutuatus eſt, is fin-
xit illos. Nemo enim ſibi ſimilem homo poterit Deum
17 fingere. †Cùm enim ſit mortalis, mortuum fingit mani-
bus iniquis. Melior enim eſt ipſe his quos colit: quia ip-
ſe quidem vixit, cùm eſſet mortalis, illi autem nūquam.
18 †Sed & animalia miſerrima colunt: inſenſata enim com-
19 parata his, illis ſunt deteriora. †Sed nec aſpectu aliquis ex
his animalibus bona poteſt conſpicere. Effugerunt autē
Dei laudem, & benedictionem eius.

Aegyptus ob idololatriam digna paſsis, Hebræi eſcam à Deo acceperunt, caſtigati tamen aliquantum morſis ſerpentum, erecto ſerpente æneo ſanati ſunt à Deo, impij verò morte conſumpti per locuſtas, muſcas ignemq́, grandini miſtum, quum illi accepto manna, ſatiati ſint & confortati. CAP. XVI.

1 PRopter hæc & per his ſimilia paſſi ſunt dignè tor-
‖Inf.19.c.21. A menta, & per multitudinem beſtiarum exterminati
2 ſunt. †Pro quibus tormētis bene diſpoſuiſti pplm̄ tuum,
‖Nu.11.g.31 ‖quibus dediſti concupiſcentiam delectamenti ſui nouū
3 ſaporem, eſcam parans eis ortygometram: †vt illi quidē
concupiſcentes eſcam propter ea quę illis oſtenſa & miſ-
ſa ſunt, etiam à neceſſaria concupiſcentia auerterentur.
4 Hi autē in breui inopes facti, nouā guſtauerūt eſcā. †Opor
tebat enim illis ſine excuſatione quidē ſuperuenire inte-
ritum exercentibus tyrannidē: his autē tantùm oſtēdere
5 quemadmodum inimici eorum exterminabantur. †Ete-
‖Nu.21.b. nim ‖cùm illis ſuperuēnit ſæua beſtiarum ira, morſibu
6 peruerſorum colubrorū exterminabantur. †Sed non in
perpetuum ira tua permanſit, ſed ad correptionē in bre-
ui turbati ſunt, ſignum habentes ſalutis ad commemora-
7 tionem mandati legis tuæ. †Qui enim conuerſus eſt, non
per hoc quod videbat ſanabatur, ſed per te omnium ſal-
8 uatorem: †& in hoc autem oſtendiſti inimicis noſtris,
B quia tu es qui liberas ab omni malo. †‖Illos enim locuſta ‖Exo.8.f.24. & 10.c.4. Apoc.9.b.7.
9 rum, & muſcarū occiderunt morſus, & nō eſt inuenta ſa
nitas animæ illorum: quia digni erāt ab huiuſmodi exter-
10 minari. †Filios autē tuos, nec draconū venenatorū vice-
runt dentes, miſericordia enim tua adueniens ſanabat il-
11 los. †In memoria enim ſermonum tuorum examina-
bantur, & velociter ſaluabantur, ne in altam incidentes
12 obliuionem, non poſſent tuo vti adiutorio. †Etenim ne-
que herba, neque malagma ſanauit eos, ſed tuus Domine
13 ſermo, qui ſanat omnia. †‖*Tu es enim Domine, qui vitæ ‖Pſ.106.b.20. * Tu enim vitæ 1.
& mortis habes poteſtatē, & deducis ad portas mortis & Deu.32.f.39. 1.Reg.2.a.6. Tob.13.a.2.
14 reducis: †homo autem occîdit quidē per malitiam animā
ſuam, & cùm exierit ſpiritus, non reuertetur, nec reuo-
15 cabit animam quæ recepta eſt, †ſed tuam manum effuge-
16 re impoſſibile eſt. †‖Negantes enim te noſſe impij, per ‖Exo.9.e.23
C fortitudinem brachij tui flagellati ſunt: nouis aquis, &
grandinibus, & pluuijs perſecutionē paſſi, & per ignem
17 conſummati. †Quod enim mirabile erat: in aqua, quæ
omnia extinguit, plus ignis valebat. vindex eſt enim orbis
18 iuſtorum. †Quodam enim tempore manſuetabatur ignis,
ne comburerentur quæ ad impios miſſa erant animalia:
ſed vt ipſi videntes, ſcirent quoniam Dei iudicio patiun-
19 tur perſecutionem. †Et quodam tempore in aqua ſupra
virtutem ignis exardeſcebat vndiq;, vt iniquæ terræ na-
20 tionem exterminaret. †‖Pro quibus angelorum eſca nu- ‖Exo.16.c.14. Nu.11.b.7. Pſal.77.c.25 Ioh.6.d.31.
triſti pplm̄ tuum, & paratum panem de cælo præſtitiſti
illis ſine labore oē delectamentū in ſe habentē, & oīs
21 ſaporis ſuauitatē. †*Subſtantiā enī tuā & dulcedinē tuam * Subſtantia enī tua dulcedinem 1.
quam in filios habes *oſtendebas: & deſeruiens vniuſcu * oſtendebat 1
iuſq; voluntati, ad quod quiſq; volebat conuertebatur. ‖Exo.9.b.23
22 †‖Nix autem & glacies ſuſtinebant vim ignis, & non ta-
D beſcebant: vt ſcirent quoniam fructus inimicorum exter
minabat ignis ardens in grandine & pluuia coruſcans.
23 †Hoc autem iterum vt nutrirentur iuſti, *etiam ſuę virtutis * ignis.
24 oblitus eſt. †Creatura enim tibi factori deſeruiens *exar- * excandeſcit 1.
deſcit in tormentū aduerſus iniuſtos, & lenior fit ad be-
25 nefaciendum pro his qui in te confidunt. †Propter hoc
& tunc in omnia transfigurata omniū nutrici gratię tuæ
deſeruiebant ad voluntatem eorū qui à te deſiderati ſūt:
26 †vt ſcirent filij tui, quos dilexiſti Dñe, ‖quoniam non na- ‖Deu.8.a.3.
tiuitatis fructus paſcūt homines, ſed ſermo tuus hos qui
27 in te crediderint conſeruat. †‖Quod enim ab igne non Mat.4.a.4.
poterat exterminari, ſtatim ab exiguo radio ſolis calefa-
28 ctum tabeſcat: †vt notū omnibus eſſet, quoniam oportet
præuenire ſolē, ad benedictionē tuam, & ad *orientem lu * ortum 1.
29 cis te adorare. †Ingrati enim *fides tanquàm hybernalis * ſpes 1.
glacies tabeſcet, & diſperiet tanquam aqua ſuperuacua.

Aegyptij triduanas paſſi ſunt inuincibiles tenebras, cum incredibili timore & horrore: reliqua orbis parte illuſtrata lumine. CAP. XVII.

1 MAgna ſunt enim iudicia tua Dñe, & inenarrabilia
A verba tua, pp hoc indiſciplinatæ aīæ errauerunt.
2 †Dū enī perſuaſum habent iniqui poſſe dñari nationi ſā- Exo.10.f.21
ctę: vinculis tenebrarū, & longæ noctis cōpediti, incluſi
3 ſub tectis, fugitiui perpetuę ꝓuidentię iacuerūt. †Et dum
putant ſe latere in obſcuris peccatis: tenebroſo obliuio-
nis velamēto diſperſi ſunt, pauētes horrēdè, & cū admira
4 tione nimia perturbati. †Neq; enī quę continebat illos
ſpelunca, ſine timore cuſtodiebat: quoniam ſonitus de-
ſcendens perturbabat illos, & perſonę triſtes illis appare
5 tes pauorem illis præſtabant. †Et ignis quidem nulla vis
poterat illis lumen præbere, nec ſyderum limpidę flāmæ
6 illuminare poterant illam noctem horrendam. †Appare-
B bat autem illis ſubitaneus ignis timore plenus: & timo-
re percuſſi illius quę nō videbatur faciei, æſtimabāt dete-
7 riora eſſe quę videbantur: †& magicæ artis appoſiti erant

derisus

Exo 7. d.12. 8.b 7. ° gloriæ 5. deriſus, & ſapientiæ 'gloria' correptio cum contumelia.
8 †Illi enim qui promittebant timores, & perturbationes
expellere ſe ab anima languente, hi cũ deriſu pleni timo
9 re languebant. †Nã etſi nihil illos ex monſtris perturba-
bat: tranſitu animalium & ſerpentium ſibilatione com-
moti, tremebundi peribant: & aërem quem nulla rõne
10 quis effugere poſſet, negantes ſe videre. †- Frequenter enĩ -14
11 præoccupant peſſima, redarguente conſcientia'. †Cũ ſit
° condemnata 4. enim timida nequitia, dat teſtimonium 'condemnatio-
nis': ſemper enim præſumit ſæua perturbata cõſcientia.
12 †Nihil enim eſt timor, niſi præſumptionis adiutorium,
C proditio cogitationis auxiliorum. †Et dum abiurus mi-
13 nor eſt expectatio, maiorem computat ſcientiam eius
14 cauſæ de qua tormentum præſtat. †Illi autem qui impo-
tenté verè noctẽ, & ab infimis & ab altiſſimis inferis ſu-
15 peruenientem eundem ſomnũ dormientes, †aliquando
monſtrorum exagitabantur timore, aliquando animæ
deficiebant traductione, ſubitaneus enim illis, & inſpe-
16 ratus timor ſuperuenerat. †Deinde ſi quiſquam ex illis
decidiſſet, cuſtodiebatur in carcere ſine ferro recluſus.
17 †Si enim ruſticus quis erat, aut paſtor, aut agri laborum
operarius præoccupatus eſſet, ineffugibilẽ ſuſtinebat ne-
18 ceſſitatẽ. †Vna enĩ catena tenebrarũ oẽs erant colligati.
D Siue ſpiritus ſibilans, aut inter ſpiſſos arborum ramos
19 auiũ ſonus ſuauis, aut vis aquę decurrentis nimiũ, †aut
ſonus validus pręcipitatarum petrarũ, aut ludentiũ ani-
malium curſus inuiſus, aut mugientium valida beſtiarũ
vox, aut reſonans de altiſſimis montibus Echo: deficien-
20 tes faciebant illos præ timore. †Omnis enim orbis terra-
rũ limpido illuminabatur lumine, & non impeditis ope
21 ribus continebatur. †Solis autem illis ſuperpoſita erat gra
uis nox, imago tenebrarum, quæ ſuperuentura illis erat.
Ipſi ergo ſibi erant grauiores tenebris.

*Hebræi luce gaudent, & ducatum columnæ ignis accipiunt: occi-
duntur omnia Aegypti primogenita ab angelo: Hebræi in ſedi
tione Core iram Dei prouocant, ſed in media incendij liberan-
tur, offerente Aaron incenſum, et pro multitudine deprecãte.*

C A P. X V I I I.

Exo 10. f.23. ° animæ. 1 SAnctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidẽ
A vocem °audiebant, ſed figuram non videbant. Et quia
2 non & ipſi per eadem paſſi erant, magnificabant te: †&
qui antè læſi erant, quia non lædebantur, gratias agebãt:
° te Deum 1. ‖Exo.14.f.24 Pſ.77.b.14. & 104.d.39. 3 & vt eſſet differentia, 'donũ' petebant. †‖Propter qđ ignis
ardentem columnam ducem habuerunt ignotę viæ, & ſo
4 lẽ ſine læſura boni hoſpitij præſtitiſti. †Digni quidem illi
carere luce, & pati carcerẽ tenebrarũ, qui incluſos cuſto-
diebãt filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis
‖Exo.1.c.16 & 2.a.3. 5 lumẽ ſeculo dari. †‖Cũ cogitarent iuſtorũ occidere infan
tes: & vno expoſito filio, & liberato in traductionẽ illo-
rum, multitudinem filiorũ abſtuliſti, & pariter illos per-
‖Exo.12.e.29. Exo.14.f.27. 6 didiſti in aqua valida. †‖Illa enim nox antè cognita eſt à
B patribus noſtris: vt verè ſcientes quibus iuramentis cre-
7 diderunt, animæquiores eſſent. †Suſcepta eſt autem à po-
pulo tuo ſanitas quidem iuſtorum, iniuſtorum autẽ ex-
8 terminatio. †Sicut enĩ læſiſti aduerſarios nros: ſic & nos
° concordia 2. 9 ꝓuocans magnificaſti. †Abſconſè enim ſacrificabant iu-
ſti pueri bonorũ, & iuſtitię legẽ in 'concordiã' diſpoſue-
runt: ſimiliter & bona & mala recepturos iuſtos, 'patri
° patrũ iam 2. Exo.12.e.30. 10 omnium' decantantes laudes. †Reſonabat autem incõue
niens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus
11 ploratorum infantium. †‖Simili autem pœna ſeruus cum
Domino afflictus eſt, & popularis homo regi ſimilia
12 paſſus. †Similiter ergo omnes vno nomine mortis mor-
tuos habebant innumerabiles. Nec enim ad ſepeliẽdum
viui ſufficiebant, quoniam vno momento quæ erat præ-
13 clarior natio illorum, exterminata eſt. †De omnibus
-4- enim non credentes ꝓpter beneficia, tunc cùm 'primũ'
fuit exterminium primogenitorum, ſpoponderunt po-
14 pulum Dei ſe eſſe. †Cùm enim quietum ſilentium conti-
C neret omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet,
15 †omnipotens ſermo tuus exiliens de cælo à regalibus ſe-
dibus, durus debellator in mediam exterminij terrã pro-
16 ſiliuit, †gladius acutus inſimulatum imperium tuũ por-
tans, & ſtans repleuit omnia morte, & vſque ad cælum
17 attingebat ſtans in terra. †Tunc continuò viſus ſomniorũ
malorum turbauerunt illos, & timores ſuperuenerunt
18 inſperati. †Et alius alibi proiectus ſemiuiuus, propter
19 quam moriebatur, cauſam demonſtrabat 'mortis'. †Vi- -5-
ſiones enim quæ illos turbauerunt, hæc præmonebant,
20 ne inſcij quare mala patiebantur, perirent. †Tetigit au-
tem tunc & iuſtos tentatio mortis, & commotio in ere-
mo facta eſt multitudinis: ſed nõ diu permanſit ira tua.
21 †‖Properans enim homo ſine querela deprecari pro po- ‖Num.16.g.
D pulis', proferẽs ſeruitutis ſuę ſcutum orationem, & per ° propugnauit 3.
incenſum deprecationem allegans, reſtitit iræ, & finem
impoſuit neceſſitati, oſtendens quoniam tuus eſt famu-
22 lus. †Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec ar-
matura potentiæ, ſed verbo illum qui ſe vexabat ſubiecit,
iuramenta parentum & teſtamentum commemorans.
23 †Cùm enim iam aceruatim cecidiſſent ſuper alterutrum
mortui, interſtitit, & amputauit impetum, & diuiſit illã
24 quę ad viuos ducebat viã. †‖In veſte enĩ podẽris, quã habe ‖Exo.28.a.6.
bat, totus erat orbis terrarũ: & parentũ magnalia in qua-
tuor ordinib' lapidũ erãt ſculpta, & magnificẽtia tua in
25 diademate capitis illi' ſcripta erat. †His aũt ceſſit q exter-
minabat, & hęc extimuit, erat enĩ ſola tẽtatio irę ſufficiẽs

*Hebræos perſequentes Aegyptij, mari abſorpti ſunt, muſcis &
ranis antea vexati. Hebræis verò concupitas carnes accipiẽ-
tibus, impij inhoſpitales percutiuntur cæcitate: elementa
Deo ſeruiunt in afflictione malorum, & obſequio bonorum.*

C A P. X I X.

1 IMpijs autem vſq; in nouiſſimum ſine miſericordia ira
A ſuperuenit. Præſciebat enim & futura illorum: †qm̃ Exo.12.e.31.
2 cũ ipſi reuerſi eſſent, ꝑmiſiſſet vt ſe educerẽt, & cũ magna
ſolicitudine ꝑmiſiſſent illos, cõſequebãtur illos pœnitẽ-
3 tiæ actus. †Adhuc enim inter manus habentes luctum, & Exo.14.a.5.
deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam ſibi aſ-
ſumpſerunt cogitationem inſcientiæ: & quos rogantes
proiecerant, hos tanquam fugitiuos perſequebantur.
4 †ducebat enim illos ad hunc finem digna neceſſitas: &
horum quę acciderant commemorationem amittebant,
5 vt quæ deerant tormentis, repleret punitio: †& populus
quidem tuus mirabiliter tranſiret, illi autem nouã mor-
6 tem inuenirent. †Omnis enim creatura ad ſuum genus
B ab initio refigurabatur, deſeruiens tuis præceptis, vt pue
7 ri tui cuſtodirentur illæſi. †Nam nubes caſtra eorum
obumbrabat, & ex aqua quæ antè erat, terra arida appa-
ruit: & in mari rubro viam ſine impedimẽto, & campus
8 germinans de profundo nimio: †per quem omnis natio
tranſiuit quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia
9 & monſtra. †Tanquam enim equi depauerunt eſcam, &
tanquam agni exultauerunt magnificantes te Domine,
10 qui liberaſti illos. †Memores enim erant, adhuc eorum q̃
in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodùm pro
natione animalium eduxit terra muſcas: & pro piſcibus
11 eructauit fluuius multitudinem ranarum. †Nouiſſimè au Exo.16.c.13.
C tem viderunt nouam creaturam auium, cùm adducti cõ Nu 11.g.31.
12 cupiſcentia poſtulauerunt eſcas epulationis. †‖In allocu- ‖Sup.16.a.2.
tione enim deſiderij aſcendit illis de mari ortygometra,
& vexationes peccatoribus ſuperuenerunt, non ſine
illis q̃ antè facta erant argumentis per vim fluminum. iu
13 ſtè enim patiebantur ſecundùm ſuas nequitias. †Etenim
deteſtabiliorem inhoſpitalitatem inſtituerunt, alij qui-
dem ignotos non recipiebant aduenas, alij autem bonos
14 hoſpites in ſeruitutem redigebant. †Et non ſolùm hæc,
ſed & alius quidem reſpectus illorum erat: quoniam in-
15 uiti recipiebant extraneos. †Qui autem cum lætitia rece-
perunt hos, qui eiſdem vſi erant iuſtitijs: ſæuiſſimis affli-
16 xerunt doloribus. †Percuſſi ſunt autem cæcitate: ſicut illi
in foribus iuſti cùm ſubitaneis cooperti eſſent tenebris, Gen.19.c.10.
17 vnuſquiſq; tranſitũ oſtij ſui quærebat. †In ſe enim elemẽ
D ta dum conuertuntur, ſicut in organo qualitatis ſonus
immutatur, & omnia ſuum ſonum cuſtodiũt: vnde æſti-
18 mari ex ipſo viſu certò poteſt. †Agreſtia enim in aquatica

conuertebantur, & quęcunque erant natantia, in terram
19 tranſibant. Ignis in aqua valebat ſupra ſuam virtutem,
20 & aqua extinguentis naturæ obliuiſcebatur. Flammæ ecoutrario corruptibilium animalium non vexauerunt carnes coambulantium, nec diſſoluebant illam quę facilè diſſoluebatur, ſicut glacies bonam eſcam. In oībus enim magnificaſti pplm̄ tuum Dn̄e, & honoraſti, & non deſpexiſti in omni tempore, & in omni locu aſſiſtēs eis.

In Eccleſiaſticum Ieſu filij Sirach.

PROLOGVS.

MVLTORVM nobis & magnorum per legē & prophetas aliosq́, qui ſecuti ſunt illos, ſapientia demonſtrata eſt: in quibus oportet laudare Iſraël doctrina & ſapientia cauſa: quia non ſolùm ipſos loquentes neceſſe eſt eſſe peritos, ſed etiam extraneos poſſe & diſcentes & ſcribētes doctiſſimos fieri. Auus meus Ieſus, poſtq̄ ſe amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis à parentibus noſtris traditi ſunt: voluit & ipſe ſcribere aliquid horum quæ ad doctrinam & ſapientiam pertinent: vt deſiderantes diſcere, & illorum periti fieri, magis magisq́, attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum beneuolentia, & attentiori ſtudio lectionem facere: & veniam habere, in illis in quibus videmur ſequentes imaginem ſapientiæ, & deficere in verborum compoſitione. Nam deficiunt & verba Hebraica quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem ſolùm hæc, ſed & ipſa lex & prophetæ, cæteraq́, aliorum librorum non paruam habent differentiam quando inter ſe dicuntur. Nam in octauo & triceſimo anno temporibus Ptolemæi Euergetis regis, poſtquàm perueni in Aegyptum, & cùm multum temporis ibi fuiſſem, inueni ibi libros relictos, non parua, neque contemnenda doctrinæ. Itaque bonum & neceſſarium putaui & ipſe aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum iſtum et multa vigilia attuli doctrinam in ſpatio temporis ad illa quæ ad finem ducunt, librum iſtum dare, & illis qui volunt animū intendere, & diſcere quemadmodùm oporteat inſtituere mores, qui ſecundùm legem Domini propoſuerint vitam agere.

ECCLESIASTICVS.

Sapientia incomprehenſibilis & in creaturis relucens, ab æterno originem à ſolo Deo omnipotente trahit, quam dat diligentibus ac timentibus ipſum. Nam timor Domini qui hic multipliciter commendatur, non ſolam ſapientiam, ſed & reliquas ſecum affert virtutes, ſimplici autem corde ad Deum accedendum eſt. CAPVT PRIMVM.

1 OMNIS ſapientia à Dn̄o Deo — 3. Reg. 3. b. 9. 4. d. 29.
A eſt, & cū illo fuit ſemper,
2 & eſt an̄ æuū. Arenā maris & pluuię guttas, & dies ſeculi qs dinumerauit? Altitudinē cæli, & latitudinē terrę, & profundum abyſſi quis dimenſus eſt?
3 Sapientiā Dei pcedentē omnia, quis inueſtigauit?
4 Prior oīum creata eſt ſa-
5 piētia, & intellectus prudētiæ ab æuo. Fons ſapiētię ver-
6 bū Dei in excelſis, & ingreſſus illius mādata æterna. Radix ſapiētię cui reuelata eſt, & aſtutias illius qs agnouit?
7 Diſciplina ſapientiæ cui reuelata eſt, & manifeſtata? &
8 multiplicationē ingreſſus illius quis intellexit? Vnus eſt
B altiſſimus creator *oīpotens, & rex potens & metuēdus — * omnium.
9 nimis, ſedēs ſup thronū illius & dn̄ans Deus. Ipſe creauit illā in ſpiritu ſctō, & vidit, & dinumerauit, & mēſus
10 eſt. Et effudit illā ſuper oīa opera ſua, & ſuper oēm carnē
11 ſm datum ſuum, & prębuit illā diligentibus ſe. Timor Dn̄i gloria, & gloriatio, & lętitia, & corona exultationis.
12 Timor Dn̄i delectabit cor, & dabit lętitiā & gaudiū *In — *k 4.
13 longitudinē dierū. Timenti Dn̄m bene erit in extremis,
14 & in die defunctionis ſuę benedicetur. Dilectio Dei ho-
15 norabilis ſapiētia. Quibus aūt apparuerit in viſu, diligūt
16 eā in viſione, & in agnitione magnaliū ſuorum. Initiū — Pſ. 110. b. 10. Pro. 1. a. 7. 9. c. 10.
C ſapiētiæ timor Dn̄i, & cū fidelib⁹ in vulua cōcreatus eſt, & cū electis fœminis graditur, & cum iuſtis & fidelibus
17 agnoſcit. Timor Dn̄i, ſciētię religioſitas. Religioſitas cu-
18 ſtodiet & iuſtificabit cor, iucunditatē atq; gaudiū dabit.
19 Timēti Dn̄m bene erit, & in diebus cōſummationis illi⁹
20 benedicet. Plenitudo ſapiētię eſt, timere Deū, & plenitu-
21 do à fructibus illius. Oēm domū illius implebit à gene-
22 rationibus, & receptacula à theſauris illius. Corona ſa-
23 pientiæ, timor Dn̄i replens pacē, & ſalutis fructū: & vi-
24 dit, & dinumerauit eam, vtraq; aūt ſunt dona Dei. Sciētiā & intellectū prudētię ſapiētia cōpartiet: & gloriā te-
25 nentiū ſe, exaltat. Radix ſapiētię eſt, timere Dn̄m: rami
26 enī illius lōgęui. In theſauris ſapiētię intellectus, & ſciē-
27 tię religioſitas, execratio aūt pctōribus ſapiētia. Timor
28 Dn̄i expellit pctm̄. nam qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari: Iracundia enim animoſitas illius, ſubuerſio il-
29 lius eſt. Vſque in tempus ſuſtinebit patiens, & poſteà
30 redditio iucunditatis. Bonus ſenſus vſq; in tempus ab-
D ſcondet verba illius & labia multorum enarrabunt ſen-
31 ſum illius. In theſauris ſapientiæ ſignificatio diſciplinæ:
32 execratio autem peccatori, cultura Dei. Fili, cōcupiſcēs
33 ſapientiā, cōſerua iuſtitiam, & Deus præbebit illam tibi.
34 Sapientia enim & diſciplina timor Dn̄i: & quod bene-
35 placitum eſt illi, fides & māſuetudo, & adimplebit the-
36 ſauros illius. Ne ſis incredibilis timori Dn̄i: & ne acceſ-
37 ſeris ad illum duplici corde. Ne fueris hypocrita in con-
38 ſpectu hoīum, & non ſcandalizeris in labijs tuis. Attēde in illis ne fortè cadas, & adducas animę tuę inhonoratio-
39 nem, & reuelet Deus abſcōſa tua, & in medio ſynagogæ
40 elidat te, quoniam acceſſiſti malignè ad Dominum: & cor tuum plenum eſt dolo & fallacia.

Deo ſeruiturus ſtet in iuſtitia, Dei timore & patientia: timentes verò Deum credant fidantq́, in illum, & maximos hinc fructus accipient: væ autem incredulis & impatientibus: effectus quoque diuini timoris explicantur. CAP. II.

1 FIli, accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & in ti-
A more, & præpara animam tuam ad tentationem.
2 Deprime cor tuum, & ſuſtine: inclina aurem tuam, & ſuſcipe verba intellectus, & ne feſtines in tpe obductio-
3 nis. Suſtine ſuſtentationes Dei, cōiungere Deo, & ſuſti-
4 ne, vt creſcat in nouiſſimo vita tua. Omne qd tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore ſuſtine, & in humilitate
5 tua patientiam habe: quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles in camino hu-
6 miliationis. Crede Deo, & recuperabit te: & dirige viam
B tuam, & ſpera in illum. Serua timorem illius, & in illo
7 veteraſce. Metuētes Dn̄m ſuſtinete miſericordiam eius:
8 & non deflectatis ab illo, ne cadatis. Qui timetis Dn̄m
9 credite illi: & non euacuabitur merces veſtra. Qui timetis Dn̄m, ſperate in illum: & in oblationem veniet vobis
10 miſericordia. Qui timetis Dn̄m, diligite illum, & illu-
11 minabuntur corda veſtra. Reſpicite filij nationes hominum: & ſcitote quia nullus ſperauit in Dn̄o, & confuſus
12 eſt. Quis enim permanſit in mandatis eius, & dereli- — Pſ. 36. c. 25.
13 ctus eſt? aut quis inuocauit eum, & deſpexit illum? Qm̄ pius & miſericors eſt Deus, & remittet in die tribulationis peccata: & protector eſt omnibus exquirentibus ſe
14 in veritate. Væ duplici corde, & labijs ſceleſtis, & mani-
C bus malefacientibus, & peccatori terrā ingredienti dua-
15 bus vijs. Vę diſſolutis corde, qui nō credūt Deo: & ideo
16 non protegentur ab eo. Væ his qui perdiderunt ſuſtinētiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in
17 vias prauas. Et quid *facient, cùm inſpicere cœperit Do- — *facientis ſ.
18 minus? Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: & qui diligunt illum, conſeruabunt viam
19 illius. Qui timent Dominum, inquirent quæ benepla-
D cita ſunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipſius.
20 Qui timent Dominū, præparabunt corda ſua, & in con-

ſpectu

21 ſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas. †Qui timent
Dominum, cuſtodient mandata illius, & patiẽtiam ha-
22 bebunt vſq; ad inſpectionem illius, †dicentes: Si pœni-
tentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, &
23 non in manus hominum. †Secundùm enim magnitudi-
nem ipſius, ſic & miſericordia illius cum ipſo eſt.

Honor parentum multiplicem Dei meretur benedictionem, & inhonoratio maledictionem, modeſtia animi laudatur contra curioſitatem, & cor durum, nequam, & ſuperbum, vituperatur, laudato ſapiente & eleemoſynam tribuente. CAP. III.

1 A Filij ſapientiæ, eccleſia iuſtorum. & natio illorum, obe
2 dientia & dilectio. †Iudicium patris audite filij, & ſic
3 facite vt ſalui ſitis. †Deus enim honorauit patrẽ in filijs:
4 & iudiciũ matris exquirens, firmauit in filios. †Qui di-
ligit Deum, exorabit ꝓ peccatis, & cõtinebit ſe ab illis, &
5 in oratione dierum exaudietur. †Et ſicut qui theſaurizat,
6 ita & qui honorificat matrẽ ſuam. †Qui honorat patrẽ
ſuum, iucundabitur in filijs, & in die orationis ſuę exau-
7 dietur. †Qui honorat patrem ſuum, vita viuet longiore:
8 & qui obedit patri, refrigerabit matrem. †Qui timet Do
B minum honorat parentes, & quaſi dominis ſeruiet his
9 qui ſe genuerunt. †‖In opere & ſermone, & omni patien- [‖Exo.20.c.12 Deu.5.b.16. Mat.15.a.4. Mar.7.b.10. Ephe.6.a.1. Gen.27.d.27 49.a.2.]
10 tia honora patrem tuum, †vt ſuperueniat tibi benedictio
11 à Deo, & benedictio illius in nouiſſimo maneat. †Bene-
dictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem
12 matris eradicat fundamenta. †Ne glorieris in cõtumelia
13 patris tui: nõ enĩ eſt tibi gloria, ſed cõfuſio. †Gloria enim
hominis ex honore patris ſui, & Dedecus filij pater ſine
14 honore. †Fili, ſuſcipe ſenectã patris tui, & nõ contriſtes
15 eũ in vita illius: †& ſi defecerit ſenſu, veniã da, & ne ſper-
nas eum in virtute tua: eleemoſyna enim patris non erit
16 in obliuione. †Nam ꝓ pctõ matris reſtituetur tibi bonũ,
17 & in iuſtitia ædificabitur tibi, †& in die tribulationis cõ-
memorabitur tui: & ſicut in ſereno glacies, ſoluẽtur pctã
18 tua. †Quàm malę famę eſt qui derelinquit patrẽ: & eſt
C maledictus à Deo, qui exaſperat matrẽ. †Fili in mãſuetu-
19 dine opera tua perfice, & ſuper hoĩum gloriã diligẽris.
20 †‖Quãtò magnus es, humilia te in omnibus, & corã Deo [‖Phil.2.a.3.]
21 inuenies gratiã, †qm̃ magna potẽtia Dei ſolius, & ab hu-
22 milibus honoratur. †‖Altiora te ne quæſieris, & fortiora [‖Pro.25.d.28]
te ne ſcrutatus fueris: ſed quę ꝓcepit tibi Deus, illa cogita
ſemper, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus.
23 †nõ eſt enĩ tibi neceſſariũ ea q̃ abſcõdita ſũt videre oculis
24 tuis. †In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, &
25 in plurib⁹ operib⁹ eius nõ eris curioſus. †Plurima enĩ ſu-
26 per ſenſum hoĩum oſtẽſa ſunt tibi. †Multos enĩ ſupplãta
27 uit ſuſpicio illorũ, & in vanitate detinuit ſenſus illorum.
D †Cor durũ habebit malè in nouiſſimo: & qui amat peri-
28 culũ, in illo peribit. †Cor ingrediẽs duas vias, nõ habebit
29 ſucceſſus, & prauus corde in illis ſcãdalizabitur. †Cor ne
quã grauabit in dolorib⁹, & peccator adijciet ad peccã-
30 dũ. †Synagogę ſuperborũ nõ erit ſanitas: frutex enĩ pecca
31 ti eradicabit in illis, & nõ intelliget. †Cor ſapiẽtis intelli-
gitur in ſapiẽtia, & auris bona audiet cũ oĩ concupiſcẽtia
32 ſapientiam. †Sapiens cor, & intelligibile abſtinebit ſe à
33 peccatis, & in operib⁹ iuſtitię ſucceſſus habebit. †‖Ignem [‖Dan.4.e.24]
ardẽtem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis:
34 †& Deus ꝓſpector eſt eius qui reddit gratiam. Meminit
in poſterũ, & in tempore caſus ſui inueniet firmamẽ tũ.

Ad opera miſericordiæ & ſapientiam multipliciter hortatur, huius oſtendens vtilitates: confuſio bona & mala: non occultanda ſapientia, nec veritati contradicendum: pro iuſtitia certandum: verbo tuo opus reſpondeat: ſis humanus erga ſubditos & non auarus. CAP. IIII.

1 A ‖Fili, eleemoſynã pauperis ne defraudes, & oculos tuos [‖Tob.4.b.7.]
2 ne tranſuertas à paupere. †Animam eſurientem ne
3 deſpexeris: & non exaſperes pauperem in inopia ſua. †Cor
inopis ne afflixeris, & non protrahas datũ anguſtianti.
4 †Rogationem contribulati ne abijcias: & non auertas
5 faciem tuam ab egeno. †Ab inope ne auertas oculos tuos
propter iram: & non relinquas quærentibus tibi retrò
6 maledicere. †Maledicentis enĩ tibi in amaritudine ani-
mæ exaudietur deprecatio illius: exaudiet autem eum
7 qui fecit illum. †Congregationi pauperum affabilem te
facito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato
8 humilia caput tuum. †Declina pauperi ſine triſtitia aurẽ
tuam, & redde debitum tuum, & reſponde illi pacificè in
9 manſuetudine. †Libera eum qui iniuriam patitur de ma-
B nu ſuperbi: & non acidè feras in anima tua. †In iudican-
10 do eſto pupillis miſericors vt pater, & ꝓ viro matri illo-
11 rum: †& eris tu velut filius Altiſſimi obediens, & miſe-
12 rebitur tui magis q̃ mater. †Sapientia filijs ſuis vitam in-
ſpirat, & ſuſcipit inquirentes ſe, & præibit in via iuſtitię.
13 †& qui illam diligit, diligit vitam: & qui vigilauerint ad
14 illam, complectentur placorẽ eius. †Qui tenuerint illã,
vitam hæreditabunt: & quò introibit, benedicet Deus.
15 †Qui ſeruiunt ei obſequentes erunt ſancto: & eos qui di-
16 ligunt illam, diligit Deus. †Qui audit illam, iudicabit gẽ-
17 tes, & qui intuetur illam, permanebit confidens. †Si cre-
diderit ei, hæreditabit illam, & erunt in confirmatione
18 creaturæ illorum: †quoniam in tentatione ambulat cum
19 eo, & in primis eligit eum. †Timorem, & metum, & ꝓba
C tionem inducet ſuper illum: & cruciabit illum in tribu-
latione doctrinæ ſuæ, donec tentet eum in cogitationib⁹
20 ſuis, & credat animę illius. †Et firmabit illum, & iter ad-
21 ducet directum ad illum, & lætificabit illum, †& denuda
bit abſconſa ſua illi, & theſaurizabit ſuper illum ſcientiã
22 & intellectum iuſtitiæ. †Si autẽ oberrauerit, derelinquet
23 eum, & tradet eum in manus inimici ſui. †Fili, conſerua
24 tẽpus, & deuita à malo. †Pro anima tua ne confundaris
25 dicere verum: †eſt enim confuſio adducens peccatũ, &
26 eſt confuſio adducens gloriam & gratiam. †Ne accipias
faciem aduerſus faciem tuam, nec aduerſus animam tuã
27 mendacium. †Ne reuerearis ꝓximum tuum in caſu ſuo:
28 †nec retineas verbum in tempore ſalutis. Non abſcondas
29 ſapientiam tuam in decôre ſuo. †In lingua enim ſapiẽtia
D dignoſcitur: & ſenſus, & ſciẽtia, & doctrina in verbo ſen-
30 ſati, & firmamentum in operibus iuſtitiæ. †Non contra-
dicas verbo veritatis vllo modo, & de mendacio ineruditionis
31 tionis tuæ confundere. †Non confundaris confiteri
peccata tua, & ne ſubijcias te omni homini pro peccato.
32 †Noli reſiſtere contra faciem potentis, nec coneris con-
33 tra ictum fluuij. †Pro iuſtitia agonizare pro anima
tua, & vſque ad mortem certa pro iuſtitia, & Deus expu
34 gnabit pro te inimicos tuos. †Noli citatus eſſe in lingua
35 tua: & inutilis, & remiſſus in operibus tuis. †Noli eſſe
ſicut leo in domo tua, euertens domeſticos tuos, & op-
36 primens ſubiectos tibi. †Non ſit porrecta manus tua ad
accipiendum, & ad dandum collecta.

Non permanendum in peccato ob confidentiam diuitiarum, iuuentutis, fortitudinis, aut miſericordiæ Domini: ne ſis vagus, ſed firmus & manſuetus in via Domini, & cordatus in verbis: ne ſis ſuſurro aut bilinguis. CAP. V.

1 Noli attendere ad poſſeſſiones iniquas, & ne dixeris,
A Eſt mihi ſufficiens vita. Nihil enim proderit in tẽ
2 pore vindictæ & obductionis. †Ne ſequaris in fortitudi-
3 ne tua concupiſcentiam cordis tui. †Et ne dixeris, Quo-
modò potui? aut quis me ſubijciet propter facta mea?
4 Deus enim vindicans vindicabit. †Ne dixeris, Peccaui,
& quid mihi accidit triſte? Altiſſimus enim eſt patiens
5 redditor. †‖De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, [‖Inf.16.b.& 21.a.]
B neque adijcias peccatum ſuper peccatum. †Et ne di-
6 cas, Miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccato-
7 rum meorum miſerebitur. †Miſericordia enim, & ira ab
illo citò proximant, & in peccatores reſpicit ira illius.
8 †Non tardes conuerti ad Dñm, & ne differas de die in
9 diem: †ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindi-
10 ctæ diſperdet te. †Noli anxius eſſe in diuitijs iniuſtis: non
C enim proderunt tibi in die obductionis & vindictę. †‖Nõ
11 ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viã. [‖Pro.10.a.4. 11.d.29.]
ſic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.
12 †Eſto firmus in via Domini, & in veritate ſenſus tui &
ſcientia, & proſequatur te verbum pacis & iuſtitiæ.

13 †Eſto manſuetus ad audiendum verbum Dei, vt intel-
14 ligas: & cum ſapientia proferas reſponſum verum. †Si eſt
D tibi intellectus, reſponde proximo: ſin autem, ſit manus
tua ſuper os tuum, ne capiaris in verbo indiſciplinato, &
15 confuodaris. †Honor & gloria in ſermone ſenſati, lin-
16 gua verò imprudentis ſubuerſio eſt ipſius. †Non appel-
léris ſuſurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris.
17 †Super furé ení eſt confuſio & pœnitentia, & deuoratio
peſſima ſuper bilinguē, ſuſurratori autē odiū, & inimici-
18 tia & cōtumelia. †Iuſtifica puſillū, & magnum ſimiliter.

Proximi dilectionem repellunt improperium, inuidia, ac ferocitas: quam iuuant dulcedo in verbis & pacifica conuerſatio: multiplices ſunt amici, ſed vetus amicus non pōt ſatis æſtimari: quantùm diligenda & conſeruanda ſit ſapientia: quærenda eſt prudentium ſocietas, & ſeruanda Dei præcepta. CAP. VI.

1 NOli fieri pro amico inimicus proximo: improperiū
A enim & cōtumeliam malus hæreditabit, & oīs pec
2 cator inuidus & bilinguis. †Non te extollas in cogitatio-
ne animę tuę velut taurus: ne fortè elidatur virtus tua per
3 ſtultitiam, †& folia tua comedat, & fructus tuos perdat,
4 & relinquaris velut lignum aridum in eremo. †Anima
enim nequam diſperdet qui ſe habet, & in gaudium ini-
5 micis dat illum, & deducet in ſortem impiorum. †Verbū
dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua
* gratioſa e- 6 *eucharis* in bono homine abundat. †Multi pacifici ſint
7 tibi, & conſiliarius ſit tibi vnus de mille. †Si poſſides ami
* teipſum. 8 cum, in tētatione poſſide eum, & ne facilè credas ei*. †Eſt
enim amicus ſecundùm tempus ſuum, & non permane-
9 bit in die tribulationis. †Et eſt amicus qui conuertitur ad
inimicitiam: & eſt amicus qui odium & rixam, & conui-
10 tia denudabit. †Eſt autem amicus ſocius menſæ, & non
11 permanebit in die neceſſitatis. †Amicus ſi permāſerit fi-
B xus, erit tibi quaſi coæqualis, & in domeſticis tuis fidu-
12 cialiter aget. †Si humiliauerit ſe cōtra te, & à facie tua ab-
13 ſcōderit ſe, vnanimē habebis amicitiā bonā. †Ab inimicis
14 tuis ſeparare, & ab amicis tuis attende. †Amicus fidelis,
protectio fortis: qui autē inuenit illū, inuenit theſaurum.
15 †Amico fideli nulla eſt comparatio, & non eſt digna pō-
16 deratio auri & argenti contra bonitatē fidei illius. †Ami-
cus fidelis medicamentum vitę & immortalitatis: & qui
17 metuunt Dn̄m inuenient illum. †Qui timet Deum, æquè
habebit amicitiam bonam: qm̄ ſecundùm illum erit ami
18 cus illius. †Fili à iuuentute tua excipe doctrinam, & vſq;
19 ad canos inuenies ſapientiam. †Quaſi is qui arat, & qui
ſeminat, accede ad eam, & ſuſtine bonos fructus illius.
20 †In opere enim ipſius exiguùm laborabis, & citò edes de
21 generationibus illius. †Quàm aſpera eſt nimiū ſapientia
C indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors.
22 †Quaſi lapidis virtus probatio erit in illis, & non demo-
23 rabuntur ꝓijcere illā. †Sapientia enī doctrinæ ſecundū
nomen eſt eius, & non eſt multis manifeſta. quibus autē
24 cognita eſt, permanet vſque ad conſpectum Dei. †Audi
fili, & accipe conſilium intellectus, & ne abijcias conſi-
25 lium meum. †Iniÿce pedem tuum in cōpedes illius, & in
26 torques illius collū tuū. †Subijce humerū tuū, & porta
27 illam, & ne acedieris vinculis eius. †In omni animo tuo
accede ad illā, & in omni virtute tua conſerua vias eius.
28 †Inueſtiga illam, & manifeſtabitur tibi, & continens fa-
29 ctus ne derelinquas eam. †In nouiſſimis enim inuenies
30 requiem in ea, & conuertetur tibi in oblectationem. †Et
erunt tibi compedes eius in protectionē fortitudinis, &
31 baſes virtutis, & torques illius in ſtolā glorię. †decor eni
32 vitæ eſt in illa, & vincula illius alligatura ſalutaris. †Stola
glorię indues eam, & coronam gratulationis ſuperpones
* eam. 33 tibi. †Fili, ſi attēderis mihi, diſces*: & ſi accommodaueris
D animum tuum, ſapiēs eris. †Si inclinaueris aurem tuam,
‖Infr.8.b.9. 34 excipies doctrinā: & ſi dilexeris audire, ſapiens eris. †‖In
35 multitudine presbyterorum prudentium ſta, & ſapientię
illorū ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei
36 poſſis audire, & prouerbia laudis nō effugiant à te. †Etſi
videris ſenſatum, euigila ad eum, & gradus oſtiorū illius
37 exterat pes tuus. †Cogitatum tuū habe in præceptis Dei,
& in mandatis illius maximè aſſiduus eſto: & ipſe dabit
tibi cor, & concupiſcentia ſapientiæ dabitur tibi.

Abſtinendum à malis: vetantur ambitio, præſumptio, puſillanimitas, mendacium, verboſitas coram presbyteris, & præſumptio in oblationibus: laus agricultura, bona mulieris & ſerui frugi: parentes filios erudiant, & filias edoceāt: filij honorent parentes: Deus ac ſacerdotes ipſius honorandi: ad opera miſericordiæ hortaī, & ad memoriā nouiſſimorū. CAP. VII.

1 A NOli facere mala, & non te apprehendent. †Diſcede
2 ab iniquo, & deficient mala abs te. †Fili, non ſemi-
3 nes mala in ſulcis iniuſtitię, & nō metes ea in ſeptuplū.
4 †Noli quærere ab homine ducatum, neq; à rege cathedrā
5 honoris. †‖Nō te iuſtifices ante Deum, quoniam agnitor ‖Pſ.142.a.2. Luc.7.c.17. Iob.9.a.1.c.20. Luc.18.b.11 d.21.
6 cordis ipſe eſt: & penes regē noli velle videri ſapiēs. †Noli
quærere fieri iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniqui-
tates: ne fortè extimeſcas faciem potentis, & ponas ſcan-
7 dalum in agilitate tua. †Non pecces in multitudine ciui-
8 tatis, nec te immittas in ppl̄m, †‖neq; alliges duplicia pec ‖Infr.12.a.1
9 cata: nec enim in vno eris immunis. †Noli eſſe puſillani-
10 mis in animo tuo. †Exorare, & facere eleemoſynā ne de-
11 ſpicias. †Ne dicas, In multitudine munerum meorū re-
ſpiciet Deus, & offerente me Deo altiſſimo munera mea
12 ſuſcipiet. †Non irrideas hominē in amaritudine animæ:
B ‖eſt enī qui humiliat & exaltat, circunſpector Deus. †No ‖1.Reg.2.b.7.
13 li amare mēdaciū aduerſus fratrem tuum: neq; in amicū
14 ſimiliter facias. †Noli velle mentiri oē mendaciū: aſſidui-
15 tas enim illius nō eſt bona. †Noli verboſus eſſe in multi-
tudine presbyterorū, & nō iteres verbū in oratione tua.
16 †Nō oderis laborioſa opera, & ruſticationē creatā ab Al-
17 tiſſimo. †Nō te reputes in multitudine indiſciplinatorū.
18 †‖Memēto irę, qm̄ nō tardabit. †Humilia valde ſpūm tuū: ‖Inf.18.c.24
19 qm̄ vindicta carnis impij, ignis & vermis. †Noli ꝓuarica-
20 ri in amicū pecuniā differentē, neq; fratrē cariſſimū auro
21 ſpreueris. †Noli diſcedere à muliere ſenſata & bona, quā
C ſortitus es in timore Dn̄i: gratia enim verēcundiæ illius
22 ſuper aurum. †‖Non lædas ſeruum in veritate operan- ‖Leu.19.c.13 Inf.34.d.27.
23 tem, neq; mercenarium dantem animam ſuam. †‖Seruus Inf.33.d.31.
ſenſatus ſit tibi dilectus quaſi anima tua, non defraudes
24 illum libertate, neque inopem derelinquas illum. †Peco-
ra tibi ſunt? attende illis: & ſi ſunt vtilia, perſeuerēt apud
25 te. †‖Filij tibi ſunt? erudi illos, & curua illos à pueritia il- ‖Inf.30.b.12
26 lorum. †Filię tibi ſunt? ſerua corpus illarum, & nō oſten-
27 das hilarem faciem tuam ad illas. †Trade filiam, & gran-
28 de opus feceris, & homini ſenſato da illam. †Mulier ſi eſt
tibi ſecundùm animam tuam, nō proijcias illam: & odi-
29 bili non credas te in toto corde tuo. †‖Honora patrē tuū, ‖Sapr.3.b.9.
30 ‖& gemitus matris tuę ne obliuiſcaris. †Memēto qm̄ niſi ‖Tob.4.a.3.
per illos natus nō fuiſſes: & retribue illis, qūo & illi tibi.
31 †In tota aīa tua time Dn̄m, & ſacerdotes illius ſanctifica.
32 †In omni virtute tua dilige eum qui te fecit: ‖& miniſtros ‖Deu.11.c.18
D eius ne derelinquas. †Honora Deū ex tota anima tua, &
33 honorifica ſacerdotes, & propurga te cum brachijs.
34 †Da illis partem, ‖ſicut mandatum eſt tibi, primitiarum ‖Leuit.2.a.1. No.18.b.13.
& purgationis: & de negligētia tua purga te cum paucis.
35 †Datum brachiorum tuorum & ſacrificium ſanctifica-
36 tionis offeres Domino, & initia ſanctorum: †& pauperi
porrige manum tuam, vt perficiatur ꝓpitiatio, & bene-
37 dictio tua. †Gratia *datus* in conſpectu omnis viuentis, * dati a.
38 & mortuo non prohibeas gratiam. †‖Non deſis ploran- ‖Ro.12.c.15
39 tibus in conſolatione, & cum lugentibus ambula. †Non
te pigeat ‖ viſitare infirmum: ex his enim in dilectione fir ‖Mat.25.d.36.
40 maberis. †In omnibus operibus tuis memorare nouiſſi-
ma tua, & in æternum non peccabis.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato, indocto: nō deſpiciēdus pœnitens, nec ſenex: de mortuo inimico ne gaudeas: audiendi ſeniores, arguendi peccatores & contumelioſi: fœnerari: ſpondere: contra iudicem: cum audace: cum iracundo: cum fatuis, cum extraneo. CAP. VIII.

1 A NOn litiges cum homine potente, ne fortè incidas in
2 manus illius. †‖Non contendas cum viro locuplete, ‖Mat.5.d.25.
3 ne fortè contra te conſtituat litem tibi. †‖Multos enim ‖Inf.31.a.6.

perdidit aurum & argentum, & vſq; ad cor regú exten-
4 dit, & conuertit. † Non litiges cum homine linguato, &
5 non ſtrues in ignem illius ligna. † Non communices
6 homini iuducto, ne malè de progenie tuá loquatur. †Ne
|Gal. 6. a. 1. 1. Cor. 2. a. 6 deſpicias hominem auertentem ſe à peccato, | neq; im-
* correptiõe properes ei: memento quoniam omnes in 'correptione'
|Leu. 19. f. 32 7 ſumus. † |Ne ſpernas hominem in ſua ſenectute: ete-
8 nim ex nobis ſeneſcunt. † Noli de mortuo inimico tuo
B gaudere: ſciens quoniá omnes morimur, & in gaudium
*nolumus 9. |Sup. 6. d. 35 9 'volumus' venire. † |Ne deſpicias narrationem preſby-
terorum ſapientum, & in prouerbijs corú conuerſare.
10 †ab ipſis enim diſces ſapientiam, & doctriná intellectus,
11 & ſeruire magnatis ſine querela. †Nõ te prætereat nar
12 ratio ſeniorú: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis: †quo
niam ab ipſis diſces intellectum, & in tempore neceſſita
*dare 2. |Pro. 26. c. 21 13 tis 'dabis' reſponſum. † |Non incendas carbones pec-
catorum arguens eos, & ne incendaris flamma ignis pec
14 catorum illorum. †Ne contra faciem ſtes cõtumelioſi,
|Iaſ. 29. c. 4. 15 ne ſedeat quaſi inſidiator ori tuo. † Noli fœnerari ho-
C mini fortiori te: quod ſi fœneraueris, quaſi perditum habe.
16 † Non ſpondeas ſuper virtutem tuam: quod ſi ſpopondे-
17 ris, quaſi reſtituens cogita. † Non iudices contra iudi-
|Gene. 4. b. 8 18 cem: quoniam ſecundùm quod iuſtum eſt, iudicat. † |Cum
audace non eas in via, ne fortè grauet mala ſua in te: ipſe
D enim ſecúdùm voluntatem ſuam vadit, & ſimul cú ſtul-
|Pro. 22. d. 24. 19 titia illius peries. † |Cum iracundo non facias rixá, &
cum audace non eas in deſertum: quoniam quaſi nihil eſt ante
20 illum ſanguis, & vbi nõ eſt adiutorium, elidet te. †Cum
fatuis conſiliú non habeas, non enim poterunt diligere
21 niſi quæ eis placent. †Coram extraneo ne facias conſiliú:
22 neſcis enim quid pariet. †Non omni homini cor tuú ma
nifeſtes: ne fortè inferat tibi gratiá falſam, & cõuitietur tibi.

Quàm ſit prudenter cum mulieribus agendum, & quàm ſit ſocietas & affectus earum viris periculoſa: amicus antiquus ſeruandus: peccatoris gloria non zelanda: abſis ab homine poteſtatem occidendi habente: cum ſapientibus tractandum, & Deus præ oculis habendus. C A P. IX.

1 NOn zeles mulierem ſinus tui, ne oſtendat ſuper te
A malitiam doctrinæ nequá. †Non des mulieri po
2 teſtatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtute tua, & con
3 fundaris. † Ne reſpicias mulieré multiuolam: ne fortè
4 incidas in laqueos illius. †Cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis:
|Gene. 6. a. 2 5 nec audias illá, ne fortè pereas in efficacia illius. † |Vir-
ginem ne conſpicias, ne fortè ſcandalizeris in decôre il-
|Prou. 5. a. 2 6 lius. † |Ne des fornicarijs animá tuam in vllo: ne per-
7 das te, & hæreditatem tuam. † Noli circumſpicere in
|Mat. 5. d. 28 Gene. 34. a. 2 2. Reg. 11. a. 4. 13. c. 1 |Ma. 10. c. 15 8 vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius. † |Auer-
te faciem tuá à muliere compta, & ne circumſpicias ſpe-
9 ciem alienam. † |Propter ſpeciem mulieris multi perie-
B runt: & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit.
10 † Omnis mulier quæ eſt fornicaria, quaſi ſtercus in via
11 conculcabitur. † Speciem mulieris alienæ multi admi-
rati, reprobi facti ſunt: colloquiú enim illius quaſi ignis
12 exardeſcit. †Cum aliena muliere ne ſedeas omnino, nec
13 accumbas cum ea ſuper cubitum: † & nõ alterceris cum
illa in vino, ne fortè declinet cor tuú in illam, & ſangui-
14 ne tuo labaris in perditionem. †Ne derelinquas amicú
15 antiquum: nouus enim non erit ſimilis illi. †Vinum no-
C uum, amicus nouus: veteraſcet, & cum ſuauitate bibes
|Iudit. 9. a. 4. 2. Reg. 13. b. 10. 16 illud. † |Non zeles gloriam, & opes peccatoris: non
17 enim ſcis quæ futura ſit illius ſubuerſio. †Non placeat
tibi iniuria iniuſtorum, ſciens quoniam vſq; ad inferos
18 non placebit impius. †Longè abeſto ab homine poteſta-
tem habente occidendi, & non ſuſpicaberis timoré mor
19 tis: †& ſi acceſſeris ad illum, noli aliquid committere, ne
20 fortè auferat vitam tuam. † Communionem mortis ſci-
D to: quoniam in medio laqueorum ingredieris, & ſuper
21 dolentium arma ambulabis. † Secundùm virtuté tuam
caue te à proximo tuo, & cum ſapientibus & prudenti-
22 bus tracta: †Viri iuſti ſint tibi conuiuę, & in timore Dei
23 ſit tibi gloriatio, †& in ſenſu ſit tibi cogitatus Dei, & om
24 nis enarratio tua in pręceptis Altiſſimi. †In manu arti-

ficum opera laudabuntur, & princeps populi in ſapien-
25 tia ſermonis ſui, in ſenſu verò ſeniorum verbum. †Ter-
ribilis eſt in ciuitate ſua homo linguoſus, & temerarius
in verbo ſuo odibilis erit.

Sapiens iudex, vtilis: inſipiens, pernicioſus: rectorem ſubditi imitantur: omnia in manu Dei: iniuria obliuiſcendum: deteſtatio ſuperbiæ, iniuſtitiæ, contumeliæ, auaritiæ: homo breuis vitæ poſt mortem vermis: diſceſſus à Deo cauſa eſt ſuperbiæ: gentes ob ſuperbiam à Deo perditæ: laus timoris Dei: non deſpiciendus pauper iuſtus, nec diues peccator honorandus: anima in manſuetudine ſeruanda. C A P. X.

1 IVdex ſapiens iudicabit populum ſuum, & principa-
A tus ſenſati ſtabilis erit. † |Secundùm iudicé populi, |Prou. 29. b. 12.
2 ſic & miniſtri eius: & qualis rector eſt ciuitatis, tales
3 & inhabitantes in ea. † Rex inſipiens perdet populum 3. Reg. 12. c. 11.
ſuum: & ciuitates inhabitabuntur per ſenſum pruden-
4 tium. †In manu Dei poteſtas terræ, & execrabilis omnis
iniquitas gentium, & vtilem rectorem ſuſcitabit in tem-
5 pus ſuper illam. †In manu Dei poteſtas hominis, & ſu
6 per faciem ſcribæ imponet honorem ſuú. † Omnis iniu- Leu. 19. d. 17
riæ proximi ne memineris, & nihil agas in operibus in-
7 iuriæ. †Odibilis corá Deo eſt & hominibus ſuperbia: &
8 execrabilis omnis iniquitas gentium. †Regnú à gente in Dan. 4. e. 14. f. 28.
genté transfertur propter iniuſtitias, & iniurias, & con-
9 tumelias, & diuerſos dolos. † Auaro autem nihil eſt ſce-
B leſtius. Quid ſuperbit terra & cinis? † Nihil eſt iniquius
10 quàm amare pecuniá. hic enim & aíam ſuá venalem ha-
11 bet: quoniam in vita ſua proiecit intima ſua. †Omnis potenta-
12 tus breuis vita. Languor prolixior grauat medicum. †Bre
uem languorem præcîdit medicus: ſic & rex hodie eſt, &
13 cras morietur. †Cùm enim morietur homo, hæreditabit
14 ſerpentes & beſtias, & vermes. † Initium ſuperbiæ hoís,
15 apoſtatare à Deo: † quoniam ab eo qui fecit illum, receſſit cor
eius, quoniam initiú omnis peccati eſt ſuperbia: qui tenuerit
illá, adimplebitur maledictis, & ſubuertet eum in finé.
16 †Propterea exhonorauit Dńs conuentus malorú, & de-
17 ſtruxit eos vſq; in finem. †Sedes ducú ſuperború deſtru-
18 xit Deus, & ſedere fecit mites pro eis. †Radices gentiú ſu
C perbarú areſecit Deus, & plantauit humiles ex ipſis gen
19 tibus. †Terras gentiú euertit Dńs, & perdidit eas vſq; ad
20 fundamentú: †areſecit ex ipſis, & diſperdidit eos, & ceſ-
21 ſare fecit memoriam eorú à terra. †Memoriam ſuperbo-
rum perdidit Deus, & reliquit memoriá humiliú ſenſu.
22 †Non eſt creata hominibus ſuperbia: neq; iracundia na-
23 tioni mulierú. †Semen horum honorabitur hoc, quod ti-
met Deum: ſemen aút hoc exhonorabitur, quod præterit
24 mandata Dńi. †In medio fratrú rector illorú in honore:
25 & qui timent Dńm, erút in oculis illius. †Gloria diuitú,
26 honoratorú, & pauperum, timor Dei eſt: †non deſpicere
hoíem iuſtú pauperem, & nõ magnificare virú peccato-
27 ré diuité. †Magnus eſt iudex & potés eſt in honore: & nõ
D eſt maior illo qui timet Deum. † |Seruo ſenſato liberi ſer |Pro. 17. a. 2.
28 uient: & vir prudés & diſciplinatus nõ murmurabit cor
29 reptus, & inſcius nõ honorabitur. †Noli extollere te in fa
30 ciendo opere tuo, & noli cunctari in tpe anguſtiæ. † |Me |Pro. 12. b. 9
lior eſt qui operatur, & abúdat in oíbus, q̃ qui gloriatur, &
31 eget pane. †Fili, in manſuetudine ſerua animá tuá, & da
32 illi honoré ſecundùm meritú ſuú. †Peccátem in aíam ſuá
quis iuſtificabit? & quis honorificabit exhonoranté ani
33 mam ſuá? † Pauper gloriatur per diſciplinā & timoré ſuú:
34 & eſt homo qui honorificatur propter ſubſtantiá ſuá. Qui
autem gloriatur in paupertate, quãto magis in ſubſtan-
tia? & qui gloriatur in ſubſtantia, paupertaté vereatur.

Sapientia humiliati, ex ſpecie nemo iudicandus: de veſtitu & honore non gloriandum, de re interrogandum ante iudicium, non cumulanda temporalia, nec in illis fidendum aut gloriandum, bona & mala à Deo, & bonorum & malorum memor ſit, in domum non quiuis inducendus, & ab inſidijs doloſi cauendum. C A P. XI.

1 A SApientia humiliati exaltabit caput illius, & in me- Gen. 41. a. 4. Dan. 6. a. 1.
2 dio magnatorum conſedere illum faciet. † |Non lau- Ioan. 7. c. 18

des virum in ſpecie ſua, neq; ſpernas hominē in viſu ſuo:
3 †Breuis in volatilibus eſt apis, & initiū dulcoris habet
Act.12.d.21 4 fructus illius. †In veſtitu ne glorieris vnquam, nec in die
honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera Altiſſi-
mi ſolius, & glorioſa & abſconſa & inuiſa opera illius.
1 Reg. 15.f.8 5 †Multi tyranni ſederunt in throno, & inſuſpicabilis por
Eſth.6.a.7. 6 tauit diadema. †Multi potentes oppreſſi ſunt validè, &
7 glorioſi traditi ſunt in manus alterorū. †Priuſquàm inter
roges, ne vituperes quenquam: & cùm interrogaueris,
Deu.15.c.14 8 corripe iuſtè. †Priuſquàm audias, ne reſpōdeas verbum,
17.b.6. 9 & in medio ˈſeniorumˋ ne adijcias loqui. †De ea re quæ
Pro.18.c.13 te non moleſtat, ne certaueris: & in iudicio peccantiū ne
ˈſermonū 1.Tim.6 b.9 10 conſiſtas. †Fili, ne in multis ſint actus tui, & ſi diues
Pro.10 c.20 B fueris, nō eris immunis à delicto: ſi enim ſecutus fueris,
11 non apprehendes: & nō effugies, ſi præcucurreris. †Eſt
homo laborans & feſtinans, & dolens impius, & tantò
Iob.42.c.10 12 magis non abundabit. †Eſt homo marcidus, egens re-
cuperatione, plus deficiens virtute, & abundans pauper
13 tate. †Et oculus Dei reſpexit illum in bono, & erexit
eum ab humilitate ipſius, & exaltauit caput eius: & mi-
Iob.1.d.21. 14 rati ſunt in illo multi, & honorauerunt Deum. †Bona &
mala, vita & mors, paupertas & honeſtas à Deo ſunt.
-.15. 15 †-Sapientia & diſciplina, & ſcientia legis apud Deum.
16 Dilectio & viæ bonorum apud ipſum. †Error & tenebræ
peccatoribus concreata ſunt: qui autem exultant in ma-
17 lis, conſeneſcunt in malo. †Datio Dei permanet iuſtis,
18 & profectus illius ſucceſſus habebit in æternum. †Eſt
qui locupletatur parcè agendo, & hæc eſt pars mercedis
Luc.12.c.19 19 illius †in eo quòd dicit: ‖Inueni requiem mihi, & nunc
C manducabo de bonis meis ſolus: †& neſcit quòd tēpus
20 prætereat, & mors appropinquet, & relinquat omnia a-
21 lijs, & morietur. †Sta in teſtamento tuo, & in illo collo-
22 quere, & in opere mandatorum tuorū veteraſce. †Ne
manſeris in operibus peccatorū. Confide autem in Deo,
23 & mane in loco tuo. †Facilè eſt enim in oculis Dei ſubi-
24 tò honeſtare pauperem. †Benedictio Dei in mercedem
iuſti feſtinat, & in honore veloci proceſſus illius fructi-
25 ficat. †Ne dicas, Quid eſt mihi opus, & quæ erunt mi-
26 hi ex hoc bona? †Ne dicas, Sufficiens mihi ſum: & quid
Inf.18.c.25 27 ex hoc peſſimabor? †‖In die bonorum ne immemor ſis
malorum: & in die malorum ne immemor ſis bonorū:
28 †quoniam facilè eſt coram Deo in die obitus retribuere
29 vnicuiq; ſecundùm vias ſuas. †Malitia horæ obliuionē
facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio ope-
30 rum illius. †Ante mortem ne laudes hominem quen-
D quam, quoniam in filijs ſuis agnoſcitur vir. †Non om-
31 nem hominē inducas in domum tuā: multæ enim ſunt
32 inſidiæ doloſi. †Sicut enim eructant præcordia fœten-
tium, & ſicut perdix inducitur in caueam, & vt caprea in
laqueum, ſic & cor ſuperborum: & ſicut proſpector vi-
33 dens caſum proximi ſui. †Bona enim in mala cōuertens
34 inſidiatur, & in electis imponet maculam. †A ſcintilla
enim vna augetur ignis, & ab vno doloſo augetᷓ ſanguis:
35 homo verò peccator ſanguini inſidiatur. †Attende tibi à
peſtifero, fabricat enī mala: ne fortè inducat ſuper te ſub
36 ſannationem in perpetuū. †Admitte ad te alienigenam,
ˈtuis 6. & ſubuertet te in turbine, & abalienabit te à ˈvijsˋ proprijs.

Benefaciendum iuſto, impij verò & peccatores non ſuſcipiendi: difficile eſt amicos ab inimicis dignoſcere, nec inimicis vnquā fidendum, quamuis amicitiam ſimulent. CAP. XII.

1 Si bene feceris, ſcito cui feceris, & erit gratia in bonis
A tuis multa. †Benefac iuſto, & inuenies retributionē
2 magnam: & ſi non ab ipſo, certè à Domino. †Non eſt
3 enim ei bene qui aſſiduus eſt in malis, & eleemoſynas nō
danti: quoniam & Altiſſimus odio habet peccatores, &
Gal.6.c.10 4 miſertus eſt pœnitentibus. †‖Da miſericordi, & ne ſu-
ſcipias peccatorem: & impijs & peccatoribus ˈredderˋ
ˈreddes 4. 5 vindictam, cuſtodiens eos in diem vindictæ. †Da bono,
6 & non receperis peccatorē. †Benefac humili, & non de-
deris impio: prohibe panes illi dare, ne in ipſis potentior
7 te ſit: †nam duplicia mala inuenies in omnibus bonis,
B quæcunq; feceris illi: quī & Altiſſimus odio habet pec-
8 catores, & impijs reddet vindictam. †Non agnoſcetur
in bonis amicus, & nō abſcondetur in malis inimicus.
9 †In bonis viri, inimici illius, in triſtitia & malitia illius,
10 amicus agnitus eſt. †Non credas inimico tuo in æter-
C num: ſicut enim æramentū æruginat nequitia illius. †&
11 ſi humiliatus vadat curuus, adijce animum tuum, & cu-
12 ſtodi te ab illo. †Non ſtatuas illum penes te, nec ſedeat
ad dexteram tuam, ne conuerſus ſtet in loco tuo: ne fortè
conuerſus in locum tuum, inquiras cathedram tuam: &
in nouiſſimo cognoſcas verba mea, & in ſermonibꝰ meis
13 ſtimuleris. †Quis miſerebitᷓ incantatori à ſerpēte per-
cuſſo, & omnibus qui appropiant beſtijs? ſic & qui co-
mitatur cū viro iniquo, & obuolutus eſt in peccatis eius.
14 Vna hora tecum permanebit: ſi autem declinaueris,
15 non ſupportabit. †‖In labijs ſuis indulcat inimicus, & Iier.41.b.6
D in corde ſuo inſidiatur, vt ſubuertat te in foueam. †In
16 oculis ſuis lachrymatur inimicus: & ſi inuenerit tēpus,
17 non ſatiabitur ſanguine: †& ſi incurrerint tibi mala, in-
18 uenies eum illic priorem. †-In oculis ſuis lachryma-
tur inimicus, & quaſi adiuuans ſuffodiet plantas tuas.
19 †Caput ſuum mouebit, & plaudet manu, & multa
ſuſurrans commutabit vultum ſuum.

Pericloſa ſunt conſortia cum ſuperbo, diuite & potentiore: dilige Deum ac proximum, non conuenit diuiti cum paupere, & hoc deſpecto ille honoratur. CAP. XIII.

1 Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: ‖& qui com Deut.7.a.2.4.
A municauerit ſuperbo, induet ſuperbiam. †Pondus
2 ſuper ſe tollet, qui honeſtiori ſe communicat.
3 Et ditiori te ne ſocius fueris. †Quid cōmunicabit caca-
bus ad ollam? quando enim ſe colliſerint, confringetur.
4 †Diues iniuſtè egit, & fremet: pauper autem læſus tace-
5 bit. †Si largitus fueris, aſſumet te: & ſi non habueris, de-
6 relinquet te. †Si habes, conuiuet tecum, & euacuabit te,
7 & ipſe nō dolebit ſuper te. †Si neceſſarius illi fueris, ſup
plantabit te, & ſubridens ſpem dabit, narrans tibi bona,
8 & dicet, Quid opus eſt tibi? †Et cōfundet te in cibis ſuis,
donec te exinaniat bis & ter: & in nouiſſimo deridebit
B te: & poſtea videns derelinquet te, & caput ſuū moue-
9 bit ad te. †Humiliare Deo, & expecta manus eius. †At-
10 tende ne ſeductus in ſtultitiam humilieris. †Noli eſſe hu
11 milis in ſapientia tua, ne humiliatus in ſtultitiam ſeduca
12 ris. †Aduocatus à potētiore diſcede: ex hoc enim magis
13 te aduocabit. †Ne improbus ſis, ne impingaris: & ne
14 longè ſis ab eo, ne eas in obliuionem. †Ne retineas ex
æquo loqui cum illo, nec credas multis verbis illius, ex
multa enim loquela tentabit te, & ſubridens interroga-
15 bit te de abſconditis tuis. †Immitis animus illius conſer
uabit verba tua: & non parcet de malitia, & de vinculis.
16 †Caue tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam
17 cum ſubuerſione tua ambulas. †Audiens verò verba illa,
18 quaſi in ſomnis vide: & vigilabis. †Omni vita tua dilige
19 Deum, & inuoca illum in ſalute tua. †‖Omne animal di- Inf.27.b.10
C ligit ſimile ſibi: ſic & omnis homo proximū ſibi. †Om-
20 nis caro ad ſimilem ſibi cōiungetur, & omnis homo ſi-
21 mili ſui ſociabitur. †Si communicabit lupus agno ali-
22 quando: ſic peccator iuſto. †Quæ communicatio ſancto
hominiad canem? aut quæ ˈparsˋ diuiti ad pauperem? ˈpax 8.
23 ‖Venatio leonis onager in eremo: ſic & paſcua diuitum,
24 ſunt pauperes. †Et ſicut abominatio eſt ſuperbo humi-
25 litas: ſic & execratio diuitis pauper. †Diues commotus
confirmatur ab amicis ſuis: humilis autē cùm ceciderit,
26 expelletᷓ & à notis. †Diuiti decepto multi recuperato-
D res: locutus eſt ſuperba, & iuſtificauerunt illum: †humi
27 lis deceptus eſt, inſuper & arguitur: locutus eſt ſenſatè,
28 & non eſt datus ei locus. †Diues locutus eſt, & omnes
tacuerunt, & verbum illius vſque ad nubes perducent,
29 †Pauper locutus eſt, & dicunt, Quis eſt hic? & ſi offen-
30 derit, ſubuertent illum. †Bona eſt ſubſtantia, cui non eſt
peccatum in cōſcientia: & nequiſſima paupertas in ore
31 impij. †Cor hominis immutat faciem illius, ſiue in bo-
32 na, ſiue in mala. †Veſtigium cordis boni, & faciem bo-
nam difficilè inuenies, & cum labore.

Beatus qui non eſt verbo lapſus: auaro & liuido pernicioſa diuitiæ, & de vtriuſque miſerijs: de ſubſtantia benefaciendum ante mortem quæ non tardat: de hominis fragilitate: beatus ſapientiæ & iuſtitiæ ſtudioſus. CAP. XIIII.

‖Inf. 19.c.16 25.b.11. 1 B‖Eatus vir qui non eſt lapſus verbo ex ore ſuo, & nõ
A eſt ſtimulatus in triſtitia delicti. †Fœlix qui non ha-
2 buit animi ſui triſtitiam, & non excidit à ſpe ſua. †Viro
3 cupido, & tenaci, ſine ratione eſt ſubſtantia: & homini
4 liuido ad quid aurum? †Qui acervat ex animo ſuo iniu-
ſtè, alijs congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.
5 †Qui ſibi nequam eſt, cui alij bonus erit? & non iucun-
6 dabitur in bonis ſuis. †Qui ſibi inuidet, nihil eſt illo ne-
7 quius, & hæc redditio eſt malitiæ illius: † & ſi bene fece-
rit, ignoranter, & non volens facit: & in nouiſſimo ma-
8 nifeſtat malitiam ſuam. †Nequã eſt oculus liuidi, & auer
‖Prou. 27.c. 20. 9 tens faciem ſuam, & deſpiciens animam ſuam. †‖Inſatia-
B bilis oculus cupidi in parte iniquitatis: nõ ſatiabitur, do
‖Prou. 27.c. 20. 10 nec conſumat arefaciens animam ſuam. † Oculus malus
ad mala: ‖ & non ſatiabitur pane indigens, & in triſtitia
11 erit ſuper menſam ſuam. †Fili, ſi habes, benefac tecum,
12 & Deo dignas oblationes offer. †Memor eſto, quoniam
mors non tardat, & teſtamentum inferorũ quia demon
ſtratum eſt tibi: teſtamentum enim huius mundi mor-
‖Sup. 4.a.1. Tob 4.b.7. Luc. 14.c.13. 13 te morietur. † ‖Ante mortem benefac amico tuo, & ſe-
14 cundùm vires tuas exporrigens da pauperi. †Non defrau
C deris à die bono, & particula boni doni nõ te prætereat.
15 † Nónne alijs relinques dolores & labores tuos in di-
16 uiſione ſortis? †Da & accipe, & iuſtifica animam tuam.
17 †Ante obitum tuum operare iuſtitiam: qm̃ non eſt apud
‖Iſa 40.b.7. Iaco. 1.b.10. 1. Pet. 1.d. 24. 18 inferos inuenire cibum. † ‖Omnis caro ſicut fœnum ve-
19 teraſcet, & ſicut foliũ fructificans in arbore viridi. †‖Alia
generãtur, & alia deijciuntur: ſic generatio carnis & ſan
20 guinis, alia finitur, & alia naſcitur. † Omne opus corru-
ptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum il-
21 lo. †Et omne opus electum iuſtificabitur: & qui operatur
‖Pſal. 1.a.2. 22 illud, honorabitur in illo. †‖Beatus vir qui in ſapientia
D morabitur: & qui in iuſtitia ſua meditabitur: & in ſen-
23 ſu cogitabit circunſpectionem Dei. † Qui excogitat vias
illius in corde ſuo, & in abſconditis ſuis intelligens, va-
dens poſt illam quaſi inueſtigator, & in vijs illius conſi-
24 ſtens: † qui reſpicit per feneſtras illius, & in ianuis illius
25 audiens: †qui requieſcit iuxta domum illius, & in parie-
tibus illius figens palum ſtatuit caſulam ſuam ad ma-
nus illius, & requieſcent in caſula illius bona per æuum:
26 † ſtatuet filios ſuos ſub tegmine illius, & ſub ramis eius
27 morabitur: † protegetur ſub tegmine illius à feruore,
& in gloria eius requieſcet.

Beatus qui in timore Dei aptat ſe ad ſapientiam, quam ſtulti & mendaces non aſſequentur: peccata Deo non ſunt aſcribenda, ſed homini qui ab illo conditus eſt libero arbitrio, propoſitis præceptis quæ ſeruare poterat, Dei oculis omnia nuda ſunt. CAP. XV.

*illud 18. 1 Q Vi timet Deum, faciet *bona: & qui continens eſt
A iuſtitiæ, apprehendet illam, † & obuiabit illi quaſi
2 mater honorificata, & quaſi mulier à virginitate ſuſci-
‖Iob. 4.b.10 3 piet illum. † Cibabit illum pane vitæ & intellectus, ‖ &
aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum: & firmabitur in
4 illo, & non flectetur: † & continebit illum, & non con-
5 fundetur: & exaltabit illum apud proximos ſuos, † & in
B medio eccleſiæ aperiet os eius, & adimplebit illũ ſpiritu
6 ſapiẽtiæ & intellectus, & ſtola gloriæ veſtiet illum. † Iu-
cunditatem, & exultationem theſaurizabit ſuper illum,
7 & nomine æterno hæreditabit illũ. †Homines ſtulti non
apprehendent illam, & homines ſenſati obuiabunt illi.
homines ſtulti non videbunt eam: longè enim abeſt à
8 ſuperbia & dolo. † viri mendaces non erunt illius memo
res: & viri veraces inuenientur in illa, & ſucceſſum habe
9 bunt vſq; ad inſpectionem Dei. †Non eſt ſpecioſa laus
quia nõ eſt à Domino miſſus. 10 in ore peccatoris: † quoniam à Deo profecta eſt ſapiẽtia.
ſapientiæ enim Dei aſtabit laus, & in ore fideli abunda-
11 bit, & dominator dabit eam illi. †Non dixeris, Per Deũ
C abeſt. quæ enim odit ne feceris. †Non dicas, Ille me im-
12 planauit. Non enim neceſſarij ſunt ei homines impij.
13 †Omne execramẽtum erroris odit Dominus, & non erit
14 amabile timentibus eum. † ‖Deus ab initio conſtituit ‖Gen. 1.d.17
15 hominem, & reliquit illum in manu conſilij ſui. †Adie-
16 cit mãdata & præcepta ſua. † ‖ſi volueris mandata ſerua- ‖Mat. 19.c. 17.
re, conſeruabunt te, & in perpetuũ fidẽ placitam facere.
17 †Appoſuit tibi aquã & ignem: ad quod volueris, porrige
18 manũ tuam. † ‖Ante hominem vita & mors: bonum & ‖Ier. 21.c.8.
19 malum quod placuerit ei, dabitur illi: †qm̃ multa ſapien
D tia Dei, & fortis in potẽtia, videns omnes ſine intermiſ-
20 ſione. †‖Oculi Domini ad timentes eum, & ipſe agno- ‖Pſ. 33.c.16 Heb. 4.d.13.
21 ſcit omnem operam hominis. † Nemini mandauit im-
22 piè agere, & nemini dedit ſpacium peccandi. † non enim
cõcupiſcit multitudinem filiorũ infidelium & inutiliũ.

Non exultandum in filijs impijs, de ira Dei in malos & miſericordia in bonos, magna ſunt operum miſericordiæ merita: Dei cognitioni ac iudicio nemo ſe poteſt ſubtrahere, cuius opera ſunt ab homine inſcrutabilia. CAP. XVI.

1 N E iucunderis in filijs impijs, ſi multiplicentur: nec
A oblectẽris ſuper ipſos, ſi non eſt timor Dei in illis.
2 † Non credas vitæ illorum, & ne reſpexeris in labores eo
3 rum. †Melior eſt enim vnus timens Deum, quàm mil-
4 le filij impij. †Et vtile eſt mori ſine filijs, quàm relinque-
5 re filios impios. †Ab vno ſenſato inhabitabitur patria,
6 & à tribus impijs deſeretꝰ. †Multa talis vidit oculꝰ meus,
7 & fortiora horum audiuit auris mea. † ‖In ſynagoga ‖Inf. 21.b.10
peccãtium exardebit ignis, & in gente incredibili exar-
8 deſcet ira. †Non exorauerunt pro peccatis ſuis antiqui
9 gigantes, qui deſtructi ſunt confidentes ſuæ virtuti: † & ‖Gen. 6.a.4.
nõ pepercit peregrinationi illorum, & execratus eſt eos
10 præ ſuperbia verbi illorũ. † Non miſertus eſt illis gen-
B tem totam perdens, & extollentem ſe in peccatis ſuis.
11 † Et ſicut ſexcenta millia peditum qui congregati ſunt in ‖Nu. 14.e.20 26.f.51.
duritia cordis ſui: & ſi vnus fuiſſet ceruicatus, mirum ſi
12 fuiſſet immunis: miſericordia enim & ira eſt cũ illo. † Po
tens exoratio, & effundens iram ſecundùm miſericor-
diam ſuam: ſic correptio illius hominem ſecundùm ope
13 ra ſua iudicat. †Non effugiet in rapina peccator, & non
14 retardabit ſufferentia miſericordiam facientis. †Om-
nis miſericordia faciet locum ‖ vnicuiq; ſecundùm me- ‖Rom. 2.a.6
ritum operum ſuorum, & ſecundùm intellectum pere-
15 grinationis ipſius. †Non dicas, A Deo abſcondar, & ex
16 ſummo quis mei memorabitur? †In populo magno non
agnoſcar: quæ eſt enim anima mea in tam immenſa crea
17 tura? †Ecce, cælum, & cæli cælorum, abyſſus, & vniuer-
C ſa terra, & quæ in eis ſunt, in conſpectu illius commoue
18 buntur, † montes ſimul, & colles, & fundamenta terræ:
19 & cùm conſpexerit illa Deus, tremore concutientur. †Et
in omnibus his inſenſatum eſt cor: & omne cor intelli-
gitur ab illo: & vias illius quis intelligit, & procellam
20 quam nec oculus videbit hominis? †Nam plurima illius
opera ſunt in abſconſis: ſed opera iuſtitiæ eius quis enun
21 tiabit? aut quis ſuſtinebit? †Longè enim eſt teſtamentũ
à quibuſdam, & interrogatio *hominum in conſumma *omnium.
22 tione eſt. † Qui minoratur corde, cogitat inanis: & vir
23 imprudens & errans cogitat ſtulta. †Audi me fili, & di-
ſce diſciplinam ſenſus, & in verbis meis attende in cor-
de tuo, & dicã in æquitate diſciplinã, & ſcrutabor enar-
24 rare ſapientiam, †& in verbis meis attende in corde tuo,
D & dico in æquitate ſpiritus, virtutes quas poſuit Deus in
opera ſua ab initio, & in veritate enuntio ſcientiam eius.
25 †* In iudicio Dei opera eius ab initio, & ab inſtitutione *& ſ.
ipſorum diſtinxit partes illorum, & initia eorum in gen
26 tibus ſuis. † Ornauit in æternum opera illorum, nec
eſurierunt, nec laborauerunt, & non deſtiterunt ab ope
27 ribus ſuis. †Vnuſquiſque proximum ſibi non anguſtia-
28 bit vſq; in æternum. †Non ſis incredibilis verbo illius.
29 †Poſt hæc Deus in terram reſpexit, & impleuit illam bo-
30 nis ſuis. † Anima autem omnis vitalis denuntiabit ante
faciem ipſius, & in ipſã iterum reuerſio illorum.

Creatio primorum parentum, donaq́ ipſis collata, ac præcepta propoſita: diſtinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores præpoſuit, illosq́ & ipſorũ opera vniuerſa perpetuò intuetur, virtus eleemoſynæ, exhortatur peccatores ad pœnitentiã, dũ ſani ſunt, propoſita Dei miſericordia. CA. XVII.

†Gen. 1. d. 27. 9. b. 7. 5. a. 1. Sap. 2. d. 23. 1. Cor. 11. b. 8. Col. 3. b. 10.
1 DEus ‖ creauit de terra hominem, & ſecundùm ima-
A ginem ſuam fecit illum. †Et iterum cõuertit illum
2 in ipſam, & ſecundùm ſe veſtiuit illum virtute. † Nume-
3 rum dierum & tempus dedit illi, & dedit illi poteſtatem
4 eorum quæ ſunt ſuper terram. † Poſuit timorem illius
ſuper omnem carnem, & dominatus eſt beſtiarum & vo
†Gen. 2. d. 22.
5 latilium. † ‖Creauit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi, con-
ſilium & linguã, & oculos & aures & cor dedit illis ex-
6 cogitandi: & diſciplina intellectus repleuit illos. †Crea-
uit illis ſcientiam ſpiritus, ſenſu impleuit cor illorum, &
*ſuum 2.
7 mala & bona oſtendit illis. †Poſuit oculum *ipſorum* ſu
B per corda illorum oſtendere illis magnalia operum ſuo-
8 rum, † vt nomen ſanctificationis collaudent: & gloriari
in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent operũ eius.
9 †Addidit illis diſciplinam, & legem vitæ hæreditauit il-
*-2.
10 los. † Teſtamentum æternum conſtituit cum illis-& iu-
11 ſtitiam` & iudicia ſua oſtendit illis. †Et magnalia ho-
noris eius vidit oculus illorum, & honorem vocis audie
runt aures illorum, & dixit illis, Attendite ab omni ini-
12 quo. †Et mandauit illis vnicuiq; de proximo ſuo. †Viæ
13 illorum corã illo ſunt ſemper, non ſunt abſconſę ab ocu
†Ro. 13. a. 1.
14 lis ipſius. †In vnamquamq; gẽtem præpoſuit rectorem:
15 & pars Dei Iſraël facta eſt manifeſta. †-Et` omnia ope-
*-2.
16 ra illorum velut ſol in conſpectu Dei`, & oculi eius ſine
C intermiſſione inſpicientes in vijs eorum. † Non ſunt
†Heſ. 29. b. 16
17 abſconſa teſtamenta per iniquitatem illorum, & omnes
18 iniquitates eorum in conſpectu Dei: † ‖Eleemoſyna vi-
ri quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pu
Mat. 25. c. 35
19 pillam conſeruabit: †& poſtea reſurget, & retribuet illis
retributionem, vnicuiq; in caput ipſorum, & conuertet
20 in interiores partes terræ. † Pœnitentibus autem dedit
viam iuſtitiæ, & cõfirmauit deficientes ſuſtinere, & deſti
21 nauit illis ſortem veritatis. † Conuertere ad Dominum,
*illius 4.
22 & relinque peccata tua: † precare ante faciem *Domini*,
23 & minue offendicula. †Reuertere ad Dñm, & auertere
*-3.
24 ab iniuſtitia-tua,` & nimis odito execrationem: † & co-
gnoſce iuſtitias & iudicia Dei, & ſta in ſorte propoſitio-
Eſa. 38. d. 19. Mal. 4. a. 6.
25 nis & orationis Altiſſimi Dei. †In partes vade ſeculi ſan
D cti, cum viuis & dantibus confeſſionem Deo. †Non de-
*-4.
26 moreris in errore impiorum,-ante mortem confitere.`
*-3 b.
27 A mortuo quaſi nihil, perit-confeſſio.` †Confiteberis vi-
uens, viuus & ſanus confiteberis, & laudabis Deum,
28 & gloriaberis in miſerationibus illius. †Quàm magna
miſericordia Dñi, & propitiatio illius cõuertentibus ad
29 ſe? †Nec enim omnia poſſunt eſſe in hominibus, qm̃ nõ
eſt immortalis filius hoĩs, & in vanitate malitiæ placue-
30 rũt. †Quid lucidius ſole? & hic deficiet. Aut q̃d nequius
*quàm quod
31 * excogitauit caro & ſanguis? & hoc arguetur. † Virtutẽ
altitudinis cæli ipſe conſpicit: & oẽs hoĩes terra & cinis.

Dei magnalia homini inſcrutabilia, hominis miſeria, & Dei erga illum miſeratio, proximo miſerendum, quomodò infirmus ſe habere debeat, quomodò ſit orandum, conſiderandum Dei iudicium, & à proprijs concupiſcentijs diſcedendũ. CAP. XVIII.

Gene. 1. a. 2.
1 QVi viuit in æternum, creauit omnia ſimul. Deus ſo
A lus iuſtificabitur, & manet inuictus rex in æternũ.
2 †Quis ſufficit enarrare opera illius? † Quis enim inueſti
3 gabit magnalia eius? † Virtutẽ autem magnitudinis eius
4 quis enuntiabit? aut quis adijciet enarrare miſericordiã
5 eius. †Non eſt minuere, neq; adijcere, nec eſt inuenire
6 magnalia Dei. †Cùm conſummauerit homo, tunc inci-
7 piet: & cùm quieuerit, operabitur. †Quid eſt homo, &
quæ eſt gratia illius? & quid eſt bonum, aut quid nequã
†Pſal. 89. b. 10.
8 illius? † ‖Numerus dierum hominum, vt multùm, cen
tum anni: quaſi guttæ aquę maris deputati ſunt: & ſicut
9 calculus arenæ, ſic exigui anni in die æui. †Propter hoc pa
B tiens eſt Deus in illis, & effundit ſuper eos miſericordiã
10 ſuam. †Vidit præſumptionẽ cordis eorum qm̃ mala eſt,
11 & cognouit ſubuerſionem illorum qm̃ nequã eſt. †ideo
adimpleuit propitiationem ſuam in illis, & oſtendit eis
12 viam æquitatis. †Miſeratio hominis circa proximũ ſuũ:
13 miſericordia autem Dei ſuper omnem carnem. †Qui mi
ſericordiam habet, docet, & erudit quaſi paſtor gregem
14 ſuum. †Miſeretur excipiens doctrinam miſerationis,
15 & qui feſtinant in iudicijs eius. †Fili, in bonis non des
querelam, & in omni dato nõ des triſtitiam verbi mali.
16 †Nõnne ardorem refrigerabit ros? ſic & verbum me-
17 lius quàm datum. †Nõnne ecce verbum ſuper datum
C bonum? ſed vtraq; cum homine iuſtificato. †Stultus
18 acriter improperabit, & datus indiſciplinati tabeſcere fa
19 cit oculos. †Ante iudicium para iuſtitiam tibi, & ante-
20 quam loquaris diſce. †Ante languorem adhibe medi- 1. Cor. 11. f. 28.
cinam, & ante iudicium interroga teipſum, & in cõſpe-
21 ctu Dei inuenies propitiationem. †Ante languorẽ hu-
milia te, & in tempore infirmitatis oſtende conuerſatio
22 nem tuam. † ‖Non impediaris orare ſemper, & ne ve- ‖Luc. 18. a. 5. 1. Theſ. 5. d. 17
rẽris vſque ad mortem iuſtificari: qm̃ merces Dei manet
23 in æternum. †Ante orationẽ præpara animã tuam, &
24 noli eſſe quaſi homo qui tentat Deum. † ‖Memento irę ‖Sup. 7. b. 18.
in die conſummationis, & tempus retributionis *in con
25 uerſatione facies.` †Memento paupertatis in tempore *cõuerſione faciei 3.
abundantiæ, & *neceſſitatem` paupertatis in die diuitia Sup. 11. c. 27 *neceſſitatis 2
26 rum. †A manè vſq; ad veſperam immutabitur tempus,
27 & hæc omnia citata in oculis Dei. †Homo ſapiens in om
D nibus metuit, & in diebus delictorum attendet ab iner-
28 tia. †Omnis aſtutus agnoſcit ſapientiam, & inuenienti
29 eam dabit confeſſionem. †Senſati in verbis & ipſi ſa-
pienter egerunt, & intellexerunt veritatem & iuſtitiam:
30 & implorauerunt prouerbia & iudicia. † ‖Poſt concu- ‖Rom 6. c. 12 d. 14.
31 piſcentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. †Si
præſtes animæ tuæ concupiſcentias eius, faciet te in gau-
32 dium inimicis tuis. †Ne oblecteris in turbis nec in mo-
33 dicis: aſſidua enim eſt commiſſio illorum. †Ne fueris
mediocris in contentione ex fœnore, & non eſt tibi ni-
hil in *ſeculo`: eris enim inuidus vitæ tuæ. *ſaculo 2.

De vino, luxuria, loquacitate, citò credente, gaudente ſuper iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, diſcretione in verbis ſeruanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacentis. CAP. XIX.

1 OPerarius ebrioſus non locupletabitur: & qui ſper-
A nit modica, paulatim decidet. †Vinum & mulieres 3. Reg. 11. a. 1
2 apoſtatare faciunt ſapiẽtes, & arguent ſenſatos: † & qui
3 ſe iungit fornicarijs, erit nequam, putredo & vermes hæ
reditabunt illum, & extolletur in exemplum maius, &
4 tolletur de numero anima eius. †Qui credit citò, leuis Ioſ. 22. c. 11. e. 22.
corde eſt, & minorabitur: & qui delinquit in animam
5 ſuam, inſuper habebitur. †Qui gaudet iniquitate de-
notabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita, &
6 qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. †Qui pec-
cat in animam ſuam, pœnitebit: & qui iucundatur in ma
7 litia denotabitur. †Ne iteres verbum nequam & du-
8 rum, & non minoraberis. †Amico & inimico noli nar-
B rare ſenſum tuum: & ſi eſt tibi delictum noli denudare:
9 †audiet enim te, & cuſtodiet te, & quaſi defendens pec-
10 catum odiet te, & ſic aderit tibi ſemper. †Audiſti ver-
bum aduerſus proximum tuum? commoriatur in te, fi-
11 dens quoniam non te dirumpet. †A facie verbi partu-
12 rit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. †Sagitta
13 infixa fęmori *carnis`: ſic verbum in corde ſtulti. † ‖Cor- *canis.
ripe amicum, ne fortè non intellexerit, & dicat, Non fe- ‖Leu. 19. d. 17 Mat. 18. b. 15
14 ci: aut ſi fecerit, ne iterum addat facere. †Corripe proxi- Nu. 17. a. 3.
C mum, ne fortè non dixerit: & ſi dixerit, ne fortè iteret.
15 †Corripe amicum: ſæpe enim fit commiſſio. †Et non
16 omni verbo credas: eſt qui labitur lingua, ſed nõ ex ani-
mo. ‖Quis eſt enim qui non deliquerit in lingua ſua? ‖Iac. 3. a. 2
17 †Corripe proximum antequam comminẽris. †Et da
18 locum timori Altiſſimi: quia omnis ſapientia timor Dei,
& in illa timere Deum, & in omni ſapientia diſpoſitio le-
19 gis. †Et non eſt ſapientia nequitiæ diſciplina: & non

eſt cogitatus

20 eſt cogitatus peccatorum prudentia. †Eſt nequitia,
& in ipſa execratio: & eſt inſipiens, qui minuitur ſa-
21 pientia. †Melior eſt homo qui minuitur ſapientia, &
deficiens ſenſu in timore, quàm qui abundat ſenſu, &
22 tranſgreditur legem Altiſſimi. †Eſt ſolertia certa, & ip-
D ſa iniqua. Et eſt qui emittit verbum certum enarrans ve
23 ritatem. †Eſt qui nequiter humiliat ſe, & interiora eius
24 plena ſunt dolo: †& eſt iuſtus qui ſe nimium ſubmittit
à multa humilitate: & eſt iuſtus qui inclinat faciem ſuã,
25 & fingit ſe non videre quod ignoratum eſt: †& ſi ab im-
becillitate viriũ vetetur peccare, ſi inuenerit tempus ma
26 lefaciendi, malefaciet. †Ex viſu cognoſcitur vir, & ab
27 occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus. †Amictus corporis,
& riſus dentium, & ingreſſus hoĩs enuntiant de illo. Eſt
correptio mẽdax in ira cõtumelioſi; & eſt iudiciũ quod
nõ probatur eſſe bonũ: & eſt tacens, & ipſe eſt prudens.

De correptione & correpti pœnitentia, de tacente & loquace, de dono ſapientis & fatui, de falſa promiſſione & mendacio, de ſapiente qui placet magnatis, de donis non accipiendis, & ſapientia abſcondita. CAP. XX.

1 QVàm bonum eſt arguere, quàm iraſci? & cõfiten-
A tem in oratione non prohibere? †Concupiſcentia
2 ſpadonis deuirginabit iuuẽculã: ſic qui facit per
3 vim iudicium iniquum. †Quàm bonũ eſt correptum
4 manifeſtare pœnitentiam? ſic enim effugies volũtarium
5 peccatũ. †Eſt tacens, qui inuenitur ſapiens: & eſt odi-
6 bilis, qui procax eſt ad loquendũ. †Eſt autem tacens,
non habẽs ſenſum loquelæ: & eſt tacens, ſciens tempus
‖Eccl. 3. b. 7. inf. 32. a. 6. 7 apti temporis. †Homo ſapiens tacebit vſq; ad tempus:
8 laſciuus aũt & imprudens non ſeruabunt tempus. †Qui
multis vtitur verbis, lędet animam ſuam: & qui poteſta-
9 tem ſibi ſumit iniuſtę, odietur. †Eſt proceſſio in malis
10 viro indiſciplinato, & eſt inuentio in detrimentũ. †Eſt
B datum quod non eſt vtile: & eſt datum, cuius retributio
11 duplex. †Eſt propter gloriam minoratio: & eſt qui ab
12 humilitate leuabit caput. †Eſt qui multa redimat mo-
13 dico pretio, & reſtituens ea in ſeptuplum. †Sapiens in
verbis ſeipſum amabilem facit: gratiæ autem fatuorũ ef-
14 fundentur. †Datus inſipientis non erit vtilis tibi: oculi
15 enim illius ſeptemplices ſunt. †exigua dabit, & multa im
16 properabit: & apertio oris illius inflãmatio eſt. †Hodie
fœneratur quis & cras expetit, & odibilis eſt homo hu-
17 iuſmodi. †Fatuo non erit amicus, & non erit gratia bonis
C illius. †Qui enim edunt panem illius: falſæ linguæ ſunt.
18 Quoties, & quanti irridebunt eũ? †Neq; enim quod ha-
19 bendũ erat directo ſenſu diſtribuit: ſimiliter & quod nõ
20 erat habendũ. †Lapſus falſę linguæ quaſi qui in pauimen
21 to cadens: ſic caſus malorũ feſtinanter venient. †Homo
*ſingultus 6. *acharis quaſi fabula vana, in ore indiſciplinatorum aſſi
22 dua erit. †Ex ore fatui reprobabitur parabola, nõ enim
23 dicit illã in tpe ſuo. †Eſt qui vetatur peccare pręinopia,
24 & in requie ſua ſtimulabitur. †Eſt qui perdet aĩam ſuã
præ confuſione, & ab imprudenti perſona perdet eam:
25 perſonæ aũt acceptione perdet ſe. †Eſt qui prę cõfuſio-
D ne promittit amico, & lucratus eſt eum inimicũ gratis.
26 †Opprobrium nequã in homine mendaciũ, & in ore in-
27 diſciplinatorũ aſſiduè erit. †Potior fur quàm aſſiduitas
28 viri mendacis, perditionẽ aũt ambo hæreditabunt. †Mo-
res hoĩm mendaciũ ſine honore: & confuſio illorũ cum
29 ipſis ſine intermiſſione. †Sapiens in verbis producet ſeip
‖Prou. 12. b. 11. & 28. c. 19 30 ſum, & homo prudens placebit magnatis. †‖Qui operat
terrã ſuã, inaltabit aceruũ frugũ: & qui operat iuſtitiam,
ipſe exaltabit: qui verò placet magnatis, effugiet iniquita
‖Exo. 23. a. 8. Deu. 16. d. 19. Inf. 41. c. 18. 31 tẽ. †‖Xenia & dona excęcãt oculos iudicũ, & quaſi mut*
32 in ore auertit correptiones eorũ. †Sapiẽtia abſcõſa & the
33 ſaurus inuiſus: quę vtilitas in vtriſq;? †Melior eſt qui celat
inſipientiam ſuam, q̃ homo qui abſcondit ſapientiã ſuã.

Docet fugiendum peccatum, primùm in genere, deinde in ſpecie productis varijs peccatis. CAP. XXI.

‖Sup. 5. b. 1. 1 A FIli, ‖peccaſti? non adijcias iterũ: ſed & de priſtinis de-
2 precare vt tibi dimittantur. †Quaſi à facie colubri fu-
3 ge peccata: & ſi acceſſeris ad illa, ſuſcipient te. †Dentes
4 leonis dentes eius, interficientes animas hoĩum. †Quaſi
romphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non eſt
5 ſanitas. †Obiurgatio & iniuriæ annullabunt ſubſtantiã:
& domus quę nimia locuples eſt annullabitur ſuperbia:
6 ſic ſubſtantia ſuperbi eradicabitur. †Deprecatio paupe-
ris ex ore vſq; ad aures eius perueniet, & iudicium feſti-
7 natò adueniet illi. †Qui odit correptionem, veſtigiũ
eſt peccatoris: & qui timet Deũ, conuertetur ad cor ſuũ.
8 †Notus à longè potens lingua audaci: & ſenſatus ſcit la-
B bi ſe ab ipſo. †Qui ædificat domum ſuam impendijs
9 alienis, quaſi qui colligit lapides ſuos in hyeme. †‖Stupa ‖Sup. 16. a. 7
10 collecta ſynagoga peccantium, & cõſummatio illorum
11 flamma ignis. †Via peccantium *complãtata lapidibus, *complanata.
12 & *in finem illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ. †Qui *in fine.
13 cuſtodit iuſtitiam continebit ſenſum eius. †Conſum-
14 matio timoris Dei ſapientia & ſenſus. †Non erudietur,
15 qui non eſt ſapiens in bono. †Eſt autem inſipientia,
quę abundat in malo: & non eſt ſenſus vbi *eſt amaritu *abundat 8.
16 do. †Scientia ſapientis tanquam inundatio abundabit,
17 & conſilium illius ſicut fons vitæ permanet. †Cor fatui
18 quaſi vas confractũ, & omnẽ ſapientiã nõ tenebit. †Ver-
C bum ſapiens quodcunq; audierit ſcius laudabit, & *adij- *ad ſe 8.
ciet: audiuit luxurioſus, & diſplicebit illi, & proijciet il-
19 lud poſt dorſum ſuum. †Narratio fatui quaſi ſarcina in
20 via: nam in labijs ſenſati inuenietur gratia. †Os pruden-
tis quęritur in eccleſia, & verba illius cogitabunt in cor-
21 dibus ſuis. †Tanquam domus exterminata, ſic fatuo ſa-
22 pientia: & ſcientia inſenſati inenarrabilia verba. †Com-
pedes in pedibus, ſtulto doctrina, & quaſi vincula ma-
23 nuum ſuper manũ dexteram. †Fatuus in riſu exaltat vo-
24 cem ſuam: vir autem ſapiens vix tacitè ridebit. †Orna-
D mentum aureum prudenti doctrina, & quaſi brachiale
25 in brachio dextro †Pes fatui facilis in domum proximi:
26 & homo peritus confundetur à perſona potentis. †Stul-
tus à feneſtra reſpiciet in domum: vir autẽ eruditus foris
27 ſtabit. †Stultitia hominis auſcultare per oſtium: & pru-
28 dens grauabitur contumelia. †Labia imprudentum ſtul
ta narrabunt: verba autem prudentium ſtatéra pondera
29 buntur. †In ore fatuorum cor illorum: & in corde ſa-
30 pientium os illorum. †Dum maledicit impius diabo-
31 lum: maledicit ipſe animam ſuam. †Suſurro coinquina-
bit animã ſuam, & in omnibus odietur: & qui perman-
ſerit, odioſus erit: tacitus & ſenſatus honorabitur.

De lapidatione pigri, filio indiſciplinato, filiaq; fatua, muſica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando, cum ſtulto non loquendum, de corde ſtulti ac timidi, de ſeruanda fide cum amico, & oris cuſtodia. CAP. XXII.

1 IN lapide luteo lapidatus eſt piger, & omnes loquen-
A tur ſuper aſpernationem illius. †De ſtercore boum la
2 pidatus eſt piger, & omnis qui tetigerit eũ, excutiet ma-
3 nus. †Confuſio patris eſt de filio indiſciplinato: *filia au *in 9.
4 tem *in deminoratione fiet. †Filia prudens hæreditas vi- *ſeum.
ro ſuo: nam quæ confundit, in contumeliam fit genito-
5 ris. †Patrem & virum cõfundit audax, & ab impijs non
6 minorabitur: ab vtriſq; autem inhonorabitur. †Muſi-
ca in luctu importuna narratio: flagella & doctrina in
7 omni tempore ſapientia. †Qui docet fatuum, quaſi qui
8 conglutinat teſtam. †Qui narrat verbum non audien-
9 ti, quaſi qui excitat dormientem de graui ſomno. †*Cum *qui enarrat ſtulto. & in fine dicit 9.
dormiente loquitur, qui enarrat ſtulto ſapientiam: & in
10 fine narrationis dicit, Quis eſt hic? †‖Supra mortuum ‖Inf. 38. b. 16
plora, defecit enim lux eius: & ſupra fatuum plora, defi-
11 cit enim ſenſus. †Modicum plora ſupra mortuum, qm̃ re
12 quieuit. †Nequiſſimi enim nequiſſima vita, ſuper mor-
13 tem fatui. †Luctus mortui ſeptem dies: fatui autem & Gen. 50. b. 10
B impij, omnes dies vitæ illorum. †‖Cum ſtulto ne mul-
14 tum loquaris, & cum inſenſato ne abieris. †Serua te ab ‖Pro. 13. b. 9.
15 illo, vt non moleſtiam habeas, & non coinquinaberis
16 peccato illius. †Deflecte ab illo, & inuenies requiem, &
17 nõ acediaberis in ſtultitia illius. †Super plumbum quid
grauabitur? & quod illi aliud nomen, quàm fatuus.

†‖Arenam

18 †‖Arenam, & ſalem, & maſſam ferri facilius eſt ferre, ‖Pro. 27. a. 3.
quàm hominem imprudentem, & fatuum, & impium.
19 †Loramentum ligneum colligatum fundaméto ædificij
C non diſſoluetur: ſic & cor confirmatum in cogitatione
20 conſilij. †Cogitatus ſenſati in omni tempore vel metu
21 non deprauabitur. †*Sicut paleæ in excelſis, & cæmen- *Sicut ornatus arenoſus in pariete limpido, &
ta ſine impenſa poſita contra faciem venti non permane
22 bunt: †ſic & cor timidũ in cogitatione ſtulti contra im-
23 petum timoris non reſiſtet. †Sicut cor trepidũ in cogi-
tatione fatui, omni tempore nõ metuet: ſic & qui in præ
24 ceptis Dei permanet ſemper. †Pungens oculum, deducit
25 lachrymas: & qui pungit cor, profert ſenſum. †Mittẽs
lapidẽ in volatilia deijciet illa: ſic & qui conuitiatur ami
26 co, diſſoluit amicitiam. †Ad amicum etſi produxeris
gladium, non deſperes: eſt enim regreſſus ad amicum.
27 †Si aperuerit os triſte, non timeas: eſt enim concordatio,
D excepto conuitio, & improperio & ſuperbia, & myſterij
reuelatione, & plaga doloſa: in his oĩbus effugiet ami-
28 cus. †Fidem poſſide cũ amico in paupertate illius, vt &
29 in bonis illius læteris. †In tempore tribulationis illius
permane illi fidelis, vt & in hæreditate illius cohæres ſis.
30 †Ante ignem camini vapor & fumus ignis inaltatur: ſic
& ante ſanguinem maledicta, & contumeliæ, & minæ.
31 †Amicum ſalutare non cõfundaris, à facie illius non me
abſcondam, & ſi mala mihi euenerint per illum, ſuſtine
32 bo. †Omnis qui audiet, cauebit ſe ab eo. †‖Quis da-
33 bit ori meo cuſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculũ cer- ‖Pſal. 140. a. 3.
tum vt non cadam ab ipſis, & lingua mea perdat me?

Oratio aduerſus ſuperbiam, gulam, & luxuriam: conſuetudo iurandi vitanda, & indiſciplinatus ſermo afferens improperium, duo genera in peccato abundantia, & tertium adducens iram, conſutatio hominis ad peccandum ſe hortantis, de peccatis in adulterio concurrentibus & laude timoris Domini. CAP. XXIII.

1 DOmine pater & dominator vitæ meæ, ne derelin-
A quas me in conſilio eorum: nec ſinas me cadere in
2 illa exprobratione. †Quis ſuperponit in cogitatu meo
flagella, & in corde meo doctrinam ſapientię, vt ignora-
tionibus eorum non parcant mihi, & non appareant de
3 licta eorum, †& ne adincreſcant ignorantiæ meę, & mul
tiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent, & in-
cidam in conſpectu aduerſariorum meorum, & gaudeat
4 inimicus meus? †Domine pater, & Deus vitæ meæ, ne
5 derelinquas me in cogitatu illorum. †Extollentiam ocu-
lorum meorum ne dederis mihi, & omne deſideriũ auer
6 te à me. †Aufer à me ventris concupiſcentias, & concu-
bitus concupiſcentiæ ne apprehendant me, & animę ir-
7 reuerenti & infronitæ ne tradas me. †Doctrinam oris au
dite filij: & qui cuſtodierit illam non periet labijs, nec
8 ſcãdalizabitur in operibus nequiſſimis. †In vanitate ſua
apprehenditur peccator, & ſuperbus & maledicus ſcan-
9 dalizabitur in illis †Iurationi non aſſueſcat os tuũ, mul Exo. 20. b. 7. Inf. 27. b. 15. Mat. 5. e. 33.
10 ti enim caſus in illa. †Nominatio verò Dei nõ ſit aſſidua
B in ore tuo, & nominibus ſanctorũ non admiſcearis: quo
11 niam non eris immunis ab eis. †Sicut enim ſeruus in-
terrogatus aſſiduè, à liuore non minuitur: ‖ ſic omnis iu- ‖Inf. 27. b. 15
12 rans & nominans, in toto à peccato nõ purgabitur. †Vir
multùm iurans implebitur iniquitate, & non diſcedet à
13 domo illius plaga. †Et ſi fruſtrauerit, delictũ illius ſu-
per ipſum erit: & ſi diſſimulauerit, delinquit dupliciter.
14 †Et ſi in vacuum iurauerit, non iuſtificabitur. Reple-
15 bitur enim retributione * domus illius. †Eſt & alia lo- *peſſima z.
quela contraria morti, non inueniatur in hæreditate Ia-
16 cob. †Etenim à miſericordibus omnia hæc auferentur,
17 & in delictis nõ volutabũtur. †Indiſciplinatæ loque-
læ non aſſueſcat os tuum: eſt enim in illa verbũ peccati.
18 †Memẽto patris & matris tuæ, in medio enim magna
19 torum conſiſtis: †ne fortè obliuiſcatur te Deus in cõſpe
ctu illorum, & aſſiduitate tua infatuatus, improperiũ pa
tiaris, & maluiſſes non naſci, & diem natiuitatis tuæ ma
20 ledicas. †‖Homo aſſuetus in verbis improperij, in omni ‖2. Reg. 16. b. 7.
21 bus diebus ſuis non erudietur. †Duo genera abundant
C in peccatis, & tertiũ adducit iram, & perditionem. †Ani-
22 ma calida quaſi ignis ardens nõ extinguetur, donec ali-
23 quid glutiat: & homo nequam in ore carnis ſuæ non
24 deſinet, donec incendat ignẽ. †Homini fornicario om-
nis panis dulcis, nõ fatigabitur tranſgrediens vſq; ad fi-
25 nem. †‖Omnis homo qui tranſgreditur lectum ſuũ, con- ‖Eſa. 29. c. 15
26 temnens in animam ſuam, & dicens, Quis me videt? †te
nebræ circundant me, & parietes cooperiunt me, & ne-
mo circunſpicit me: quem vereor? delictorum meorum
27 non memorabitur Altiſſimus. †Et non intelligit, quõ om
nia videt oculus illius, quõ expellit à ſe timorem Dei hu-
iuſmodi hominis timor, & oculi hominũ timentes illũ:
28 †& non cognouit quõ oculi Dñi multò plus lucidiores
ſunt ſuper ſolem, circunſpicientes omnes vias hoĩum, &
profundum abyſſi, & hoĩum corda intuentes in abſcon-
29 ditas partes. †Dño enim Deo antequam crearentur, om-
D nia ſunt agnita: ſic & poſt perfectum reſpicit oĩa. †Hic
30 in plateis ciuitatis vindicabitur, & quaſi pullus equinus Leu. 20. b. 10 Deu. 22. c. 22
31 fugabitur: & vbi non ſperauit, apprehendetur. †Et erit
dedecus omnibus: eò quòd non intellexerit timorem Dñi.
32 †Sic & mulier omnis relinquens virũ ſuum, & ſtatuens
33 hæreditatem ex alieno matrimonio. †Primò enim in le- *in virũ ſuũ deliquit z.
ge Altiſſimi incredibilis fuit: & ſecundò *virum ſuũ de-
reliquit: tertiò in adulterio fornicata eſt, & ex alio viro
34 filios ſtatuit ſibi. †Hęc in eccleſiam adducetur, & in filios
35 eius reſpicietur. †Non tradent filij eius radices, & rami
36 eius non dabunt fructũ. †Derelinquet in maledictũ me-
37 moriam eius, & dedecus illius non delebitur. †Et agno-
ſcent qui derelicti ſunt, quõ nihil melius eſt, quàm timor Dei:
38 & nihil dulcius, quàm reſpicere in mãdatis Dñi. †Gloria ma
gna eſt ſequi Dñm: longitudo enĩ dierũ aſſumetur ab eo.

Sapientia multiplices ſuas laudes & originem deſcribit, & mirè ad ſui amplexum inuitat, omnia ſua doctrina ſplendore illuſtrans. CAP. XXIIII.

1 SApientia laudabit animã ſuam, & in Deo honorabi-
A tur, & in medio populi ſui gloriabitur, †& in eccle-
2 ſijs Altiſſimi aperiet os ſuum, & in conſpectu virtutis il-
3 lius gloriabitur, †& in medio populi ſui exaltabitur, &
4 in plenitudine ſancta admirabitur, †& in multitudine
electorũ habebit laudem, & inter benedictos benedice-
5 tur, †dicens: Ego ex ore Altiſſimi prodiui, primogenita
6 ante omnem creaturam. †Ego feci in cælis vt oriretur lu
7 men indeficiens, & ſicut nebula texi oẽm terram. †Ego
in altiſſimis habitaui, & thronus meus in columna nu-
8 bis. †Gyrum cæli circuiui ſola, & profundũ abyſſi pene-
traui, & in fluctibus maris ambulaui, & in omni terra
9 ſteti. †Et in omni populo, & in omni gente primatũ ha-
10 bui, †& oĩum excellentium & humiliũ corda virtute cal
caui: & in his omnibus requiẽ quæſiui, & in hæreditate
12 Dñi morabor. †Tunc præcepit & dixit mihi creator om
nium, & qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo:
13 & dixit mihi, In Iacob inhabita, & in Iſraël hęreditare,
14 & in electis meis mitte radices. †Ab initio * ante ſecula *&
B creata ſum, & vſq; ad futurum ſeculũ non deſinam, & in
15 habitatione ſancta coram ipſo miniſtraui. †Et ſic in Sion
firmata ſum, & in ciuitate ſanctificata ſimiliter requie-
16 ui, & in Ieruſalem poteſtas mea. †Et radicaui in populo
honorificato, & in partes Dei mei hæreditas illius, & in
17 plenitudine ſanctorũ detentio mea. †Quaſi cedrus exal-
tata ſum in Libano: & quaſi cypreſſus in monte Sion.
18 Quaſi palma exaltata ſum in Cades, & quaſi plãtatio ro-
19 ſæ in Iericho. †Quaſi oliua ſpecioſa in campis, & quaſi
20 platanus exaltata ſum iuxta aquam in plateis. †Sicut cin-
namomum, & balſamũ aromatizans odorẽ dedi: quaſi
21 myrrha electa, dedi ſuauitatẽ odoris: †& quaſi ſtorax &
galbanus, & vngula, & gutta, & quaſi Libanus nõ inci-
ſus vaporaui habitationem meam, & quaſi balſamũ non
22 miſtum odor meus. †Ego quaſi terebinthus extendi
23 ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ. †Ego quaſi
vitis fructificaui ſuauitatem odoris: & flores mei fructus
24 honoris & honeſtatis. †Ego mater pulchræ dilectionis,
C & timoris, & agnitionis, & ſanctæ ſpei. †In me gratia

omnis vitę & veritatis: in me omnis ſpes vitę & virtutis.
26 †Tranſite ad me oẽs qui concupiſcitis me, & à generatio
Pſal. 18. b. 11 27 nibus meis implemini. †Spiritus enim meus ſuper mel
28 dulcis, & hæreditas mea ſuper mel & fauum. †Memoria
Iohan. 6. e. 29 mea in generationes ſeculorũ. †‖Qui edunt me, adhuc
30 eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient. †Qui audit me:
non cõfundetur: & qui operãtur in me, non peccabunt.
31 †Qui elucidant me, vitam æternam habebunt. †Hęc oĩa,
32 liber vitæ, & teſtamentũ Altiſſimi, & agnitio veritatis.
33 †Legem mandauit Moyſes in pręceptis iuſtitiarũ, & hę-
34 reditatẽ domui Iacob, & Iſraël promiſſiones. †Poſuit Da
uid puero ſuo excitare regẽ ex ipſo fortiſſimũ, & in thro
Gen. 2. b. 11 35 no honoris ſedentẽ in ſempiternũ. †‖Qui implet quaſi
Ioſ. 3. c. 15. 36 Phiſon ſapientiã, & ſicut Tigris in dieb' nouorũ. †‖Qui
D adimplet quaſi Euphrátes ſenſum: qui multiplicat quaſi
37 Iordanis in tpe meſſis. †Qui mittit diſciplinã ſicut lu-
38 cem, & aſſiſtẽs quaſi Gehon in die vindemię. †Qui per-
ficit prius ſcire ipſam, & infirmior nõ inueſtigabit eã.
39 †A mari enim abũdabit cogitatio eius, & conſiliũ illius
40 in abyſſo magna. †Ego ſapientia effudi flumina. †Ego
41 quaſi trames aquæ immenſæ de fluuio, ego quaſi fluuius
42 Dorix, & ſicut aquæductus exiui de paradiſo. †Dixi, Ri-
gabo hortũ meum plantationum, & inebriabo partus
43 mei fructũ. †Et ecce factus eſt mihi trames abundans, &
44 fluuius meus appropinquauit ad mare. †Quoniam doctrinam
quaſi antelucanũ illumino oĩbus, & enarrabo illam vſq;
45 ad longinquũ. †Penetrabo oẽs inferiores partes terræ, &
inſpiciã oẽs dormientes, & illuminabo oẽs ſperantes in
46 Dño. †Adhuc doctrinã quaſi prophetiam effundã, & re
linquã illã quærentibus ſapientiam, & nõ deſinã in pro-
Inf. 33. c. 18 47 genies illorũ vſq; in æuum ſanctũ. †‖Videte qm̃ non ſoli
mihi laboraui, ſed omnibus exquirentibus veritatem.

Tria quæ Domino placent, & tria quæ odit: nouem inſuſpicabilia, laus timoris Dei, mulieris nequam mira deteſtatio, à muliere initium peccati & mortis, mulieris dominium non ferendum. C A P. X X V.

1 IN tribus placitũ eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata co-
A ram Deo, & hominibus. †Concordia fratrũ, & amor
2 proximorũ, & vir & mulier bene ſibi cõſentientes. †Tres
3 ſpecies odiuit anima mea, & aggrauor valde animæ illo-
4 rum. †Pauperem ſuperbũ, & diuitem mendacẽ, & ſenem
5 fatuũ & inſenſatum. †Quæ in iuuentute tua nõ congre-
6 gaſti, quomõ in ſenectute tua inuenies? †Quàm ſpecio-
ſum canitiei iudicium, & preſbyteris cognoſcere conſi-
7 lium? †Quàm ſpecioſa veteranis ſapientia, & glorioſus
8 intellectus, & cõſilium? †Corona ſenũ multa peritia: &
9 gloria illorum timor Dei. †Nouẽ inſuſpicabilia cordis
10 magnificaui, & decimũ dicã in lingua hominibus. †Ho-
B mo qui iucundatur in filijs, viuens & videns ſubuerſio-
11 nem inimicorũ ſuorũ. †Beatus qui habitat cum muliere
Inf. 14. a. 1. ſenſata, ‖ & qui lingua ſua nõ eſt lapſus, & qui nõ ſerui-
Sup. 14. a. 1. 19. c. 16. Iac. 3. a. 2. 12 uit indignis ſe. †Beatus qui inuenit amicum verũ, & qui
13 enarrat iuſtitiam auri audienti. †Quàm magnus qui in-
uenit ſapientiam & ſcientiam? ſed nõ eſt ſuper timẽtem
14 Dñm: †timor Dei ſuper omnia ſe ſuperpoſuit. †Beatus
15 homo, cui donatũ eſt habere timorẽ Dei: qui tenet illũ,
16 cui aſſimilabitur? †Timor Dei initiũ dilectionis eius: fi-
17 dei aũt initium agglutinandũ eſt ei. †Omnis plaga triſti
18 tia cordis eſt: & omnis malitia nequitia mulieris. †Et om
C nem plagam, & non plagam videbis cordis: †& oẽm ne-
19 quitiam & nõ nequitiam mulieris: †& omnẽ obductũ,
20 & non obductũ odientium: †& omnem vindictã, & nõ
21 vindictã inimicorũ. †Nõ eſt caput nequius ſuper caput
Pro. 21. c. 19. 22 colubri: †& non eſt ira ſuper iram mulieris. ‖Cõmorari
23 leoni & draconi placebit, quàm habitare cũ muliere ne-
24 quam. †Nequitia mulieris immutat faciem eius, & ob-
cæcabit vultum ſuũ tanquã vrſus: & quaſi ſaccum oſten
25 det in medio proximorũ eius. †Ingemuit vir eius, & au-
26 diens ſuſpirauit modicum. †Breuis omnis malitia ſuper
D malitiam mulieris, ſors peccatorũ cadat ſuper illã. †Sicut
27 aſcẽſus arenoſus in pedibus veterani, ſic mulier linguata
28 homini quieto. †Ne reſpicias in mulieris ſpeciem, & nõ
29 concupiſcas mulierem in ſpecie. †Mulieris ira, & irreue-
30 rentia, & confuſio magna. †Mulier ſi primatum habeat,
31 contraria eſt viro ſuo. †Cor humile, & facies triſtis, &
32 plaga mortis mulier nequam. †Manus debiles, & genua
33 diſſoluta, mulier quæ non beatificat virum ſuum. †‖A Gen. 3. a. 6.
muliere initium factũ eſt peccati, & per illam omnes mo
34 rimur. †Non des aquæ tuæ exitum, nec modicũ: nec mu-
35 lieri nequam veniam prodeundi. †Si non ambulauerit
ad manum tuam, confundet te in conſpectu inimicorũ.
36 †A carnibus tuis abſcinde illam, ne ſemper te abutatur.

Proponit viciſſim laudes bonæ mulieris & vituperia malæ ac zelotypæ: filia cuſtodienda, tria timenda, duo contriſtantia & duo periculoſa. C A P. X X V I.

1 MVlieris bonæ beatus vir: numerus enim annorũ
A illorũ duplex. †Mulier fortis oblectat virũ ſuum, Sap. 25 b. 11
2 & annos vitæ illius in pace implebit. †Pars bona, mu-
3 lier bona, in parte bona timentium Deum, dabitur viro
4 pro factis bonis: †diuitis autem, & pauperis cor bonum
5 in omni tempore vultus illorum hilaris. †A tribus ti-
6 muit cor meum, & in quarto facies mea metuit. †De-
7 laturã ciuitatis, & collectionem populi, †& calumniam
8 mendacem ſuper mortem omnia grauia. †Dolor cordis
9 & luctus, mulier zelotypa. †In muliere zelotypa flagel- Infideli 6.
10 lum linguæ, omnibus communicans. †Sicut boum iu
gum quod mouetur, ita & mulier nequam: qui tenet
11 illam, quaſi qui apprehendit ſcorpionem. †Mulier ebrio
B ſa ira magna: & contumelia, & turpitudo illius non te-
12 getur. †Fornicatio mulieris in extollẽtia oculorum, & in
13 palpebris illius agnoſcetur. †In filia nõ auertente ſe, fir- Inf. 42. b. 11.
14 ma cuſtodiam, ne inuenta occaſione vtatur ſe. †Ab omni
irreuerẽtia oculorũ ei' caue, & ne mireris ſi te neglexerit.
15 †ſicut viator ſitiens ad fontem os aperiet, & ab oĩ aqua
pxima bibet, & contra oẽm palũ ſedebit, & contra oẽm
16 ſagittã aperiet pharetrã, donec deficiat. †Gratia mulieris
C ſedulæ delectabit virũ ſuum, & oſſa illius impinguabit.
17 †Diſciplina illius datũ Dei eſt. †Mulier ſenſata & tacita,
18 nõ eſt immutatio eruditæ aĩæ. †Gratia ſuper gratiã mu-
19 lier ſancta, & pudorata. †Omnis aũt ponderatio non eſt
20 digna cõtinentis animæ. †Sicut ſol oriens mundo in al-
21 tiſſimis Dei, ſic mulieris bonę ſpecies in ornamentũ do-
22 mus eius. †Lucerna ſplendens ſuper candelabrũ ſanctũ,
23 & ſpecies faciei ſuper ætatẽ ſtabilẽ. †Columnæ aureæ ſu-
D per baſes argenteas, & pedes firmi ſuper plãtas ſtabilis
24 mulieris. †Fundamenta ęterna ſupra petrã ſolidã, & man
25 data Dei in corde mulieris ſanctæ. †In duobus contriſta
tum eſt cor meum, & in tertio iracundia mihi aduẽnit:
26 †Vir bellator deficiens per inopiam: & vir ſenſatus con-
27 temptus: †& qui tranſgreditur à iuſtitia ad peccatũ, Deus
28 parauit eum ad rómphæam. †Duæ ſpecies difficiles & peri
culoſæ mihi apparuerunt: Difficilè exuit negotians, à ne
gligentia: & nõ iuſtificabitur caupo à peccatis labiorũ.

Ob inopiam & amorem diuitiarum multi delinquunt: timor Domini conſtanter ſeruandus, tentatio probat eum qui tentatur, ſequenda iuſtitia, inconſtantia ſtulti, & modeſtia in verbis ſeruanda, ſecreta amici non reuelanda, de annuente oculo & inſidioſo. C A P. X X V I I.

1 PRopter inopiam multi deliquerũt: & qui quærit lo- 1. Tim. 6 b. 9
A cupletari, auertit oculũ ſuũ. †Sicut in medio cõpagi
2 nis lapidũ palus figitur: ſic & inter mediũ venditionis &
3 emptionis anguſtiabitur peccatis. †Conteretur cũ delin
4 quente delictũ. †Si nõ in timore Dñi tenueris te inſtan-
5 ter, citò ſubuertetur domus tua. †Sicut in percuſſura cri-
6 bri remanebit puluis: ſic aporia hoĩs in cogitatu illius. †Va
ſa figuli probat fornax, & hoĩes iuſtos tentatio tribula-
7 tionis. †Sicut ruſticatio de ligno oſtendit fructũ illius: Prou. 27. c. 21.
8 ſic verbũ ex cogitatu cordis hoĩs. †Ante ſermonem non Mat. 7. b. 15.
B laudes virum: hæc enim tentatio eſt hoĩum. †Si ſequaris
9 iuſtitiam apprehendes illam: & indues quaſi podẽrem
honoris, & inhabitabis cũ ea: & proteget te in ſempiter-
10 nũ & in die agnitionis inuenies firmamentũ. †Volatilia
ad ſibi ſimilia cõueniunt, & veritas ad eos qui operãtur

11 illã reuertetur. †Leo venationi inſidiatur ſemper, ſic pec
B cata operantibus iniquitates. †Homo ſanctus in ſapien
12 tia manet ſicut ſol: nam ſtultus ſicut luna mutatur. † In
13 medio inſenſatorũ ſerua verbum tempori: in medio aũt
‖Sup.23.b.1 14 cogitantium aſſiduus eſto. †‖Narratio peccantiũ odioſa,
15 & riſus illorũ in delictis peccati. †Loquela multũ iurãs,
horripilationem capiti ſtatuet: & irreuerẽtia ipſius ob-
16 thuratio aurium. †Effuſio ſanguinis in rixa ſuperborũ,
17 & maledictio illorũ auditus grauis. †Qui denudat arca-
C na amici, fidem perdit, & non inueniet amicũ ad animũ
Sup.19.b.10 22.d.27. 18 ſuũ. †Dilige proximũ, & coniungere fide cũ illo. †Quòd
19 ſi denudaueris abſconſa illius, nõ perſequẽris poſt eum.
20 †Sicut enim homo qui perdit amicum ſuũ: ſic & qui per-
21 dit amicitiam proximi ſui. † Et ſicut qui dimittit auẽ de
manu ſua: ſic dereliquiſti proximũ tuum, & nõ eum ca-
22 pies. †non illum ſequatis, qm̃ longè ab eſt, effugit enim
23 quaſi caprea de laqueo, qm̃ vulnerata eſt anima eius. †vl-
trà eum nõ poteris colligare, & maledicti eſt cõcordatio:
24 †denudare aũt amici myſteria, deſperatio eſt animę infę-
‖Pro 10.b.10 25 licis. †‖Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum
26 abijciet: †in conſpectu oculorum tuorũ conculcabit os
D ſuũ, & ſuper ſermones tuos admirabitur. Nouiſſimè au-
tem peruertet os ſuum, & in verbis tuis dabit ſcãdalum.
27 †Multa audiui, & non coæquaui ei, & Dñs odiet illum.
28 †Qui in altum mittit lapidem, ſuper caput eius cadet: &
‖Prou. 26 d. 27. Eccl.10.b.8. 29 plaga doloſa doloſi diuidet vulnera. †‖Et qui foueã fo-
dit, incidet in eam: & qui ſtatuit lapidem proximo offen
30 det in eo: & qui laqueũ alij ponit, peribit in illo. †Facien
ti nequiſſimum conſiliũ, ſuper ipſum deuoluetur, & nõ
31 agnoſcet vnde adueniat illi. †Illuſio & improperium ſu-
32 perborũ, & vindicta ſicut leo inſidiabitur illi. †Laqueo
peribunt qui oblectantur caſu iuſtorum: dolor autẽ con
33 ſumet illos antequam moriantur. †Ira & furor vtraque
execrabilia ſunt, & vir peccator continens erit illorum.

Non quærenda vindicta, ſed offenſa remittenda: ab ira ac lite ceſſandum, mala lingua & pericula ipſius, & de tertia, aures ſepienda aduerſus linguam nequam, oriq́ frenum imponendum. CAP. XXVIII.

1 QVi vindicari vult, à Dño inueniet vindictã, & pec-
‖Deut. 32.e.35 Mat.6.b.14. Mar.11.c.25 Ro.12.d.19. A cata illius ſeruans ſeruabit. †Relinque ꝓximo tuo
2 nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata ſoluẽtur. †‖Ho
3 mo homini reſeruat iram, & à Deo quærit medelam. †In
4 hoĩem ſimilem ſibi non habet miſericordiam: & de pec
5 catis ſuis deprecatur? †Ipſe dum caro ſit, reſeruat iram: &
propitiationẽ petit à Deo? quis exorabit pro delictis il-
6 lius? †Memento nouiſſimorũ, & deſine inimicari. †Ta-
7 bitudo enim & mors imminent in mandatis eius. †Me-
8 morare timorem Dei, & non iraſcaris proximo. †Memo
9 rare teſtamentum Altiſſimi, & deſpice ignorantiam pro-
10 ximi. †Abſtine te à lite, & minues peccata: †homo enim
11 iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit ami-
B cos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiã.
‖Prou.26.d.21. 12 †‖Secundùm enim ligna ſyluæ, ſic ignis exardeſcit: & ſe-
cundùm virtutem hominis, ſic iracundia illius erit, & ſe
13 cundùm ſubſtantiam ſuam exaltabit iram ſuam. †Certa-
men feſtinatum incendit ignem: & lis feſtinans effundit
14 ſanguinem: & lingua teſtificans adducit mortem. † Si
ſufflaueris, quaſi ignis exardebit: & ſi exſpueris ſuper il-
15 lam, extinguetur: Vtraq; ex ore proficiſcuntur. †Suſur-
C ro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacẽ
16 habentes. †Lingua tertia multos commouit, & diſperſit
17 illos de gẽte in gentem: †ciuitates muratas diuitum de-
18 ſtruxit, & domos magnatorum effodit. †Virtutes popu
19 lorum concidit, & gentes fortes diſſoluit. †Lingua tertia
mulieres viratas eiecit, & priuauit illas laboribus ſuis.
20 †Qui reſpicit illã non habebit requiem, nec habebit ami
21 cũ in quo requieſcat. †Flagelli plaga liuorem facit: plaga
22 autem linguæ comminuet oſſa. †Multi ceciderunt in ore
gladij, ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguã ſuam.
23 †Beatus qui tectus eſt à lingua nequam, qui in iracundiã
illius non tranſiuit, & qui non attraxit iugum illius, &
24 in vinculis eius non eſt ligatus: †iugum enim illius, iu-
gum ferreum eſt: & vinculum illius, vinculum æreum
25 eſt. †Mors illius, mors nequiſſima: & vtilis potius
26 infernus, quàm illa. †Perſeuerantia illius non perma-
D nebit, ſed obtinebit vias iniuſtorũ: & in flamma ſua nõ
27 comburet iuſtos. †Qui relinquunt Deum, incident in il
lam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immitte
28 tur in illos quaſi leo, & quaſi pardus lædet illos. †Sepi au
res tuas ſpinis, & linguam nequã noli audire, & ori tuo
29 facito oſtia, & ſeras auribus tuis. †Aurum tuum & ar-
gentum tuum conſla, & verbis tuis facito ſtateram, &
30 frenos ori tuo rectos: †& attende ne fortè labaris in lin-
gua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium ti-
bi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem.

Per mutuum ſubueniendum proximo, fideſq́ mutuanti ſeruanda: & quanquam multi fidem fallant, non tamen ob id ceſſandum ab eleemoſyna, cuius laudes deſcribit: fideiuſſori gratia habenda eſt, fideſq́ ſeruanda. in quibus conſiſtat initiũ vitæ hominis diſſerit, & de vagis & ingratis hoſpitibus. CAP. XXIX.

1 QVi facit miſericordiam, fęneratur proximo ſuo: &
A qui præualet manu, mãdata ſeruat. †Fœnerare pro
2 ximo tuo in tempore neceſſitatis illius, & iterũ
3 redde proximo in tempore ſuo. †Confirma verbũ, & fi-
deliter age cũ illo: & in omni tẽpore inuenies quod tibi
4 neceſſarium eſt. †Multi quaſi inuentionem æſtimauerunt
fœnus, & præſtiterunt moleſtiam his qui ſe adiuue-
5 runt. †Donec accipiant, oſculantur manus dantis, & in
6 promiſſionibus humiliant vocem ſuam. †Et in tempore
redditionis poſtulabit tempus, & loquetur verba tædij
7 & murmurationũ, & tempus cauſabitur. †Si autem po-
tuerit reddere, *aduerſabitur, ſolidi vix reddet dimidiũ, *aduerſatur ſolidũ S.
8 & cõputabit illud quaſi inuentionem. †Sin autem, frau-
B dabit illum pecunia ſua, & poſſidebit illum inimicũ gra
9 tis, †& cõuitia & maledicta reddet illi, & pro honore &
10 beneficio reddet illi contumeliam. †Multi non cauſa ne-
quitiæ non fœnerati ſunt, ſed fraudari gratis timuerunt.
11 †Veruntamen ſuper humilem animo fortior eſto, & pro
12 eleemoſyna nõ trahas illum. †Propter mandatum aſſu-
me pauperem: & propter inopiam eius ne dimittas eum
13 vacuum. †Perde pecuniam propter fratrem & amicum
tuum: & non abſcondas illã ſub lapide in perditionem.
14 †‖Pone theſaurum tuũ in præceptis Altiſſimi, & prode- ‖Tob.4.b.10
15 rit tibi magis quàm aurum. †Conclude eleemoſynam in
*corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. *ſinu.
16 †‖Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cũ ipſo, & gratiam ho- ‖Sup.17.c.18
17 minis quaſi pupillã conſeruabit: †& poſteà reſurget, &
retribuet illis retributionem vnicuiq; in caput illorum.
18 †Super ſcutũ potentis, & ſuper lanceam, aduerſus inimi
19 cum tuũ pugnabit. †Vir bonus fidem facit proximo ſuo:
C & qui perdiderit cõfuſionem, derelinquet ſibi. †Gratiam
20 fideiuſſoris ne obliuiſcaris: dedit enim pro te aĩam ſuam.
21 †Repromiſſorẽ fugit peccator & immũdus. †Bona repro
22 miſſoris ſibi adſcribit peccator: & ingratus ſenſu relin-
23 quet liberantem ſe. †Vir repromittit de proximo ſuo: &
24 cùm perdiderit reuerentiã, derelinquetur ab eo. †Repro
miſſio nequiſſima multos perdidit dirigentes, & cõmo-
25 uit illos quaſi fluctus maris. †Viros potentes gyrans mi-
26 grare fecit, & vagati ſunt in gentibus alienis. †Peccator
tranſgrediẽs mandatũ Dñi, incidet in ꝓmiſſionẽ nequã,
27 & qui conatur multa agere, incidet in iudiciũ. †Recupe-
ra proximũ ſecundùm virtutẽ tuã, & attende tibi ne in-
28 cidas. †‖Initium vitæ hoĩs, aqua & panis & veſtimẽtum, ‖Inf.39.c.31
D & domus protegẽs turpitudinẽ. †Melior eſt victus pau-
29 peris ſub tegmine aſſerũ, q̃ epulæ ſplẽdidę in peregrẽ ſine
30 domicilio. †Minimũ pro magno placeat tibi, & impro-
31 perium peregrinationis non audies. †Vita nequã hoſpi-
tandi de domo in domũ: & vbi hoſpitabitur, nõ fiducia-
32 liter aget, nec aperiet os. †Hoſpitabitur, & paſcet, & po-
33 tabit ingratos, & ad hęc amara audiet. †Trãſi hoſpes, &
34 orna menſam, & quę in manu habes, ciba cæteros. †Exi à
facie honoris amicorũ meorũ: neceſſitudine domus mee
35 hoſpitio mihi factus *eſt frater. †Gratia hęc hoi haben- *es 19.
ſenſum, Correptio domus, & improperiũ fœneratoris.

Filij in diſciplina educandi, & quàm ſit pernicioſum illis indulgere: corporis ſanitas præſtat diuitijs: & quàm ſit noxia & fugienda homini triſtitia, cordis verò iucunditas, quàm ſit vtilis. CAP. XXX.

1 QVi diligit filium ſuũ, aſſiduat illi flagella, vt lętetur Pro.13.d.24. 24.b.13.
A in nouiſſimo ſuo, & non palpet proximorũ oſtia.
2 Qui docet filiũ ſuũ, laudabit̃ in illo, & in me-
3 dio domeſticorũ in illo gloriabit̃. ‖ Qui docet filiũ ſuũ, Deut.6.b.7
in zelũ mittit inimicũ, & in medio amicorũ gloriabit̃ in
4 illo. Mortuus eſt pater eius, & quaſi non eſt mortuus:
5 ſimilẽ enim reliquit ſibi poſt ſe. In vita ſua vidit, & lætatus eſt in illo: in obitu ſuo nõ eſt contriſtatus, nec confu-
6 ſus eſt corã inimicis. Reliquit enĩ defenſorẽ domus cõ-
7 tra inimicos, & amicis reddentẽ gratiã. Pro animabus
filiorũ colligabit vulnera ſua, & ſuper oẽm vocẽ turbabũ-
8 tur viſcera eius. Equus indomitus euadit durus, & filius
9 remiſſus euadet præceps. Lacta filiũ, & pauentẽ te fa-
10 ciet: lude cũ eo, & cõtriſtabit te. Non corrideas illi: ne
B cõdoleas, & ĩ nouiſſimo obſtupeſcẽt dentes tui. Nõ des
11 illi poteſtatẽ in iuuẽtute, & ne deſpicias cogitatus illius.
12 ‖Curua ceruicẽ eius in iuuẽtute, & tunde latera eius dũ Sap.7.e.15.
infans eſt: ne fortè induret, & nõ credat tibi, & erit tibi do-
13 lor animę. Doce filiũ tuũ, & operare in illo, ne in turpi-
14 tudinẽ illius offendas. Melior eſt pauper ſanus, & fortis
15 viribus, q̃ diues imbecillis & flagellatus malitia. Salus
C animæ in ſanctitate iuſtitiæ, & melior eſt omni auro &
16 argento: & corpus validũ q̃ ſenſus immenſus. Non eſt
cenſus ſuper cenſum ſalutis corporis: & nõ eſt oblecta-
17 mentũ ſup cordis gaudiũ. Melior eſt mors q̃ vita ama-
18 ra: & requies æterna, q̃ languor pſeuerans. Bona abſcondita in ore clauſo, quaſi appoſitiones epularũ circumpo-
19 ſitæ ſepulchro. ‖Quid proderit libatio idolo? nec enim Dan.14.b.6
20 mãducabit, nec adorabit. Sic qui effugat̃ à Dño, & por-
21 tãs mercedes iniquitatis. Videns oculis, & ingemiſcẽs,
22 ſicut ſpado cõplectens virginẽ & ſuſpirans. ‖Triſtitiam Pro.12.d.25. 15.b.13. & 17.d.22.
D nõ des animæ tuæ, & non affligas temetipſum in cõſilio
23 tuo. Iucunditas cordis, hæc eſt vita hominis, & theſaurus ſine defectione ſctĩtatis: et exultatio viri eſt lõgęuitas.
24 Miſerere aĩę tuę placẽs Deo, & cõtine, & cõgrega cor tuũ
25 in ſctĩtate eiꝰ: & triſtitiã lõgè expelle à te. Multos enĩ oc-
26 cidit triſtitia, & nõ eſt vtilitas ĩ illa. Zelus & iracũdia mi-
27 nuũt dies, & ante tẽpus ſenectã adducet cogitatus. Splẽdidũ cor, bonũ ĩ epulis eſt: epulę enĩ illius diligẽter fiũt.

Vigilia honeſtatis: cogitatus præſcientia: labor diuitis, & pauperis: diligens aurum multi caſus in auro: laus diuitis, ſine macula: modeſtia in menſa ſeruanda: laus ſobrietatis, & vituperatio gulæ: laus vſus modici vini, & vituperatio immodici. CAP. XXXI.

1 VIgilia honeſtatis tabefaciet carnes, & cogitatus illiꝰ
A auferet ſomnũ. Cogitatus præſcientiæ auertit ſen-
2 ſum, & infirmitas grauis ſobriã facit animã. Laborauit
3 diues in cõgregatione ſubſtãtiæ, & ĩ requie ſua replebit̃
4 bonis ſuis. Laborauit pauper in diminutione victus, &
5 in fine inops fit. Qui aurũ diligit, nõ iuſtificabit̃: & q
6 inſequit̃ conſumptionẽ, replebit̃ ex ea. ‖Multi dati ſunt Sap.8.a.3.
in auri caſus, & facta eſt in ſpecie ipſius perditio illorum.
7 Lignũ offenſionis eſt aurũ ſacrificantiũ: Vę illis qui ſe-
8 ctant̃ illud, & omnis imprudẽs deperiet in illo. Beatus
diues qui inuentus eſt ſine macula: & qui poſt aurũ non
9 abijt, nec ſperauit in pecunia & theſauris. Quis eſt hic
& laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita ſua.
10 Quis pbatus eſt in illo, & perfectus* eſt, & erit illi glo- * Qui inuentus.
ria æterna? qui potuit tranſgredi, & nõ eſt trãſgreſſus: &
11 facere mala, & nõ fecit. Ideo ſtabilita ſunt bona illius
12 in Dño, & eleemoſynas illius enarrabit omnis Eccleſia
B ſanctorũ. Supra menſam magnã ſediſti? nõ aperias ſup
13 illã faucẽ tuã prior. Non dicas, ſi multa ſunt quę ſuper
14 illã ſunt. Memento qm̃ malus eſt oculus nequã. Ne-
15 quius oculo qd creatũ eſt? ideo ab omni facie ſua lachry-
16 mabit̃, cũm viderit. Ne extendas manũ tuam prior, &
17 inuidia cõtaminatus erubeſcas. Ne cõprimaris in con-
18 uiuio vini. Intellige quæ ſunt pximi tui ex teipſo. Vtere
19 quaſi homo frugi his quæ tibi apponunt̃, & nõ cũm mã-
20 ducas multũ, odio habearis. Ceſſa prior, cauſa diſcipli-
21 næ: & noli nimius eſſe, ne fortè offendas. Et ſi in medio
multorũ ſediſti, prior illis ne extẽdas manũ tuã: nec prior
22 poſcas bibere. Quàm ſufficiẽs eſt homini erudito vinũ
C exiguũ, et in dormiẽdo nõ laborabis ab illo, & nõ ſenties
23 dolorem. Vigilia & cholera, & tortura viro infrunito:
24 ſomnus ſanitatis in hoĩe parco. dormiet vſq; ĩ manè, &
25 aĩa illius cũ ipſo delectabit̃. Et ſi coactus fueris in edẽdo
multũ, ſurge è medio, & vome: & refrigerabit te, & nõ ad-
26 duces corpori tuo infirmitatẽ. Audi me fili, & ne ſper-
27 nas me: et ĩ nouiſſimo inuenies verba mea. In oĩbus operibus tuis eſto velox, & oĩs infirmitas non occurret tibi.
28 ‖Splendidũ in panibꝰ benedicẽt labia multorũ, & teſti- Pro.22.b.9
29 moniũ veritatis illiꝰ fidele. In nequiſſimo pane murmu-
30 rabit ciuitas, & teſtimoniũ nequitiæ illius verũ eſt. Di-
D ligẽtes in vino noli pvocare: multos enĩ exterminauit vi-
31 num. Ignis probat ferrũ durũ: ſic vinũ corda ſuperbo-
32 rum arguet in ebrietate potatũ. Æqua vita hoĩbus, vinum in ſobrietate: ſi bibas illud moderatè, eris ſobrius.
33 Quæ vita eſt quæ minuit̃ vino? Quid defraudat vitam?
34 Mors. ‖Vinũ in iucunditatẽ creatũ eſt, & nõ ‖in ebrieta- Pſ.103.b.15. ‖Pro.31.a.4.
35 tem ab initio. Exultatio animę & cordis vinũ moderatè
36 potatũ. Sanitas eſt animę & corpori ſobrius potus. Vi-
37 num multũ potatũ, irritationẽ, & iram, et ruinas multas
38 facit. Amaritudo animæ vinũ multũ potatũ. Ebrietatis
39 animoſitas, imprudẽtis offenſio, minorans virtutem, &
40 faciens vulnera. In conuiuio vini nõ arguas proximum,
41 & non deſpicies eum in iucũditate illius: verba impro-
42 perij non dicas illi, & non premas illum in repetendo.

Officiũ boni rectoris, maior natu loquat̃, tacendũ vbi nõ eſt q audiat, iucunditas muſicæ in cõuiuio, adoleſcenti tacendũ, laus taciturnitatis, diſcutiẽda ppria domus, laus timoris Dñi, peccator vitat correptionẽ, abſq; cõſilio nihil agendũ. CA. XXXII.

1 REctorẽ te poſuerunt? noli extolli: eſto in illis qua-
A ſi vnus ex ipſis. Curam illorum habe, & ſic conſi-
2 dera, & omni cura tua explicita recumbe: vt lęteris pro-
3 pter illos, & ornamentũ gratię accipias coronã, & digna-
4 tionẽ cõſequaris corrogationis. Loquere maior natu,
5 decet enĩ te. primũ verbũ diligenti ſcientiã, & nõ impe-
6 dias muſicã. Vbi auditus nõ eſt, non effundas ſermonẽ, Eccle.3.b.7. Sap.10.a.7.
7 & importunè noli extolli in ſapientia tua. Gẽmula carbunculi in ornamento auri, & cõparatio muſicorum in
8 conuiuio vini. Sicut in fabricatione auri ſignũ eſt ſma-
B ragdi: ſic numerus muſicorum in iucundo & moderato
9 vino. Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona
10 gratia. Adoleſcens loquere ĩ tua cauſa vix. Si bis inter-
11 rogatus fueris, habeat caput reſpõſum tuum. In multis
12 eſto quaſi inſcius, & audi tacens ſimul & quærens. In Iob 32.a.6. *loqui
13 medio magnatorũ* non præſumas: & vbi ſunt ſenes, non
14 multum loquaris. Ante grandinẽ præibit coruſcatio: &
ante verecundiam præibit gratia, & pro reuerentia acce-
15 det tibi bona gratia. Et hora ſurgendi nõ te trices: præ-
C curre autẽ prior in domũ tuã, & illic auocare, & illic lu-
16 de, & age cõceptiones tuas, & nõ in delictis & verbo ſu-
17 perbo. Et ſuper his oĩbus benedicito Dñm qui fecit te,
18 & inebriantẽ te ab omnibus bonis ſuis. Qui timet Dominũ, excipiet doctrinã eius: & qui vigilauerint ad illũ,
19 inuenient benedictionẽ. Qui quærit legẽ, replebit̃ ab ea:
20 & qui inſidioſè agit, ſcandalizabitur ab ea. Qui timent
Dñm, inuenient iudiciũ iuſtum, & iuſtitias quaſi lumen
21 accendent. Peccator homo vitabit correptionẽ, & ſecũ-
22 dùm voluntatẽ ſuam inueniet cõparationem. Vir con-
D ſilij non diſperdet intelligentiã, alienus & ſuperbus nõ
23 pertimeſcet timorem: etiã poſtquã fecit cũ eo ſine con-
24 ſilio, & ſuis inſectationibus arguetur. Fili, ſine conſilio
25 nihil facias, & poſt factum nõ pœnitebis. In via ruinæ
non eas, & non offendes in lapides, nec credas te viæ la-
26 borioſæ, ne ponas animæ tuæ ſcandalum. Et à filijs
27 tuis caue, & à domeſticis tuis attende. In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ: hoc eſt enim conſeruatio

28 mandatorum. ᵀ Qui credit Deo, attendit mandatis: &
qui confidit in illo, non minorabitur.

Laudat timens Deũ & ſapiens: inconſtantia præcordiorum fatui: amicus ſubſannator: dies & tẽpora à Deo ſunt, qui & reliqua omnia creauit ac diſponit, in cuius manu eſt homo Vt lutũ in manu figuli: malũ contra bonũ, poſſeſſio nõ in vita, ſed in morte diſtribuẽda alijs: et quõ ſerui ſint tractãdi. CAP. XXXIII.

1 TImenti Dñm non occurrent mala, ſed in tẽtatione
A Deus illum conſeruabit, & liberabit à malis. ᵀ Sa-
2 piens nõ odit mãdata & iuſtitias, & non illidet quaſi in
3 procella nauis. ᵀ Homo ſenſatus credit legi Dei, & lex illi
4 fidelis. ᵀQui interrogationẽ manifeſtat, parabit verbum,
& ſic deprecatus exaudietur, & cõſeruabit diſciplinã, &
‖Sa.21.b.17. 5 tunc rñdebit. ᵀ‖Præcordia fatui quaſi rota carri: & quaſi
6 axis verſatilis cogitatus illius. ᵀ Equus emiſſarius, ſic &
7 amicus ſubſannator, ſub omni ſupraſedẽte hinnit. ᵀQua
re dies diem ſuperat, & iterũ lux lucem, & annus annum
8 à ſole? ᵀ A Dñi ſcientia ſeparati ſunt facto ſole, & præce-
9 ptũ cuſtodiente. ᵀEt immutauit tẽpora, & dies feſtos ip-
10 ſorũ, & in illis dies feſtos celebrauerũt ad horam. ᵀEx ip-
B ſis exaltauit & magnificauit DEVS, & ex ipſis poſuit in
‖Gen.2.a.7. numerum dierũ, & omnes homines de ſolo, ‖ & ex terra
11 vnde creatus eſt Adam. ᵀ In multitudine diſciplinæ Dñi
12 ſeparauit eos, & immutauit vias eorũ. ᵀ Ex ipſis benedi-
xit, & exaltauit: & ex ipſis ſanctificauit, & ad ſe applica-
uit: & ex ipſis maledixit & humiliauit, & cõuertit illos à
‖Ro.9.c.21. 13 ſeparatione ipſorũ. ᵀ ‖Quaſi lutum figuli ĩ manu ipſius,
14 plaſmare illud & diſponere. ᵀOmnes viæ eius ſecundùm
diſpoſitionẽ eius: ſic homo in manu illius qui ſe fecit, &
15 reddet illi ſecundùm iudiciũ ſuum. ᵀContra malum bo-
num eſt, & cõtra mortẽ vita: ſic & contra virum iuſtum
peccator, & ſic intuere in omnia opera Altiſſimi. Duo
16 contra duo, & vnum contra vnum. ᵀ Et ego nouiſſimus
euigilaui, & quaſi q colligit acinos poſt vindemiatores.
17 ᵀIn benedictione Dei & ipſe ſperaui: & quaſi qui vinde-
‖Sa.24.d.47 C miat, repleui torcular. ᵀ ‖Reſpicite quoniã non mihi ſoli
18 laboraui, ſed omnibus exquirẽtibus diſciplinã. ᵀ Audite
19 me magnati, & omnes populi, & rectores Eccleſiæ auri-
20 bus percipite. ᵀFilio & mulieri, fratri & amico non des
poteſtatẽ ſuper te in vita tua: & nõ dederis alij poſſeſſio-
21 nem tuã: ne fortè pœniteat te, & depreceris ꝓ illis. ᵀDum
adhuc ſuperes & aſpiras, non immutabit te omnis caro.
22 ᵀMelius eſt enĩ vt filij tui te rogent, quã te reſpicere in ma
23 nus filiorũ tuorũ. ᵀIn omnibus operibus tuis præcellens
24 eſto. ᵀNe dederis maculã in gloriam tuã. In die conſum-
D mationis dierũ vitæ tuæ, & in tẽpore exitus tui diſtribue
25 hæreditatem tuã. ᵀCibaria, & virga, & onus aſino: panis,
26 & diſciplina, & opus ſeruo. ᵀ Operatur in diſciplina, &
quærit requieſcere: laxa manus illi, & quærit libertatem.
27 ᵀIugum & lorum curuãt collum durũ, & ſeruum incli-
28 nant operationes aſſiduæ. ᵀ Seruo maleuolo tortura &
29 cõpedes, mitte illũ in operationẽ, ne vacet: ᵀmultã enim
30 malitiã docuit ocioſitas. ᵀIn opera conſtitue eũ: ſic enim
condecet illum. Quòd ſi non obaudierit, curua illũ com
pedibus, & non amplifices ſuper oẽm carnem. Verùm
‖Sup.7.c.25. *fidelis 31 ſine iudicio nihil facias graue. ᵀ‖Si eſt tibi ſeruus*, ſit ti-
bi quaſi anima tua: quaſi fratrem ſic eum tracta: quoniã
32 in ſanguine animæ comparaſti illum. ᵀ Si læſeris eũ in-
33 iuſtè, in fugam conuertetur: ᵀ & ſi extollens diſceſſerit:
quem quæras, & in qua via quæras illum, neſcis.

Vanitas ſomniorũ, diuinationũ, auguru, mendaciorũ: laus expertorum, beatitudo timentiũ Deum, oblationes iniquorum, fraudans pauperem: vnus ædificans & alter deſtruens: faciens pœnitentiam, & non abſtinens à peccatis. CAP. XXXIIII.

1 VAna ſpes, & mendaciũ viro inſenſato: et ſomnia ex
A tollunt imprudẽtes. ᵀQuaſi qui apprehẽdit vmbrã
2 & perſequitur ventũ: ſic & qui attendit ad viſa mendacia.
3 ᵀhoc ſecundũ hoc viſio ſomniorũ. Ante faciem hoĩs ſimi
–.6. 4 litudo ⌐alterius ˋhominis. ᵀAb immũdo quid mundabitur?
5 & à mendace quid verũ dicetur? ᵀ Diuinatio erroris, & au-
6 guria mendacia, & ſomnia maleſacientiũ, vanitas eſt. ᵀEt
ſicut parturientis cor tuũ phantaſias patitur, niſi ab Al-
tiſſimo fuerit emiſſa viſitatio, ne dederis in illis cor tuũ:
7 ᵀmultos enim errare fecerũt ſomnia, & exciderũt ſperan
8 tes in illis. ᵀSine mendacio conſummabitur verbũ legis, &
9 ſapientia in ore fidelis cõplanabitur. ᵀ Qui nõ eſt tentatus,
B quid ſcit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui
10 multa didicit, enarrabit intellectũ. ᵀQui nõ eſt expertus,
pauca recognoſcit: qui autẽ in multis factus eſt, multipli
11 cat malitiã. ᵀ⌐Qui tentatus nõ eſt, qualia ſcit? qui impla- –.7.
12 natus eſt, abundabit nequitiaˋ. ᵀMulta vidi enarrãdo, &
13 plurimas verborũ conſuetudines. ᵀAliquoties vſque ad
mortẽ periclitatus ſum horũ cauſa, & liberatus ſum gra-
14 tia Dei. ᵀSpiritus timentiũ Deum quæritur, & in reſpectu
15 illius benedicetur. ᵀSpes enim illorũ ĩ ſaluãtẽ illos, & oculi
16 Dei in diligentes ſe. ᵀQui timet Dñm, nihil trepidabit,
C & nõ pauebit: qm̃ ipſe eſt ſpes eius. ᵀTimẽtis Dñm bea-
17 ta eſt anima eius. ᵀAd quẽ reſpicit, & qs eſt fortitudo eius?
18 ᵀ‖Oculi Dñi ſuper timentes eũ, protector potẽtiæ, firma- ‖Pſ.32.d.18
19 mentũ virtutis, tegimen ardoris, & vmbraculũ meridia-
20 ni, ᵀdeprecatio offenſionis, et adiutoriũ caſus, exaltãs ani
mam, & illuminãs oculos, dans ſanitatẽ, & vitã, & bene-
21 dictionẽ. ᵀ‖Immolantis ex iniquo oblatio eſt maculata, Pro.21.d.18
22 & nõ ſunt beneplacitæ ſubſannationes iniuſtorũ. ᵀ Dñs
23 ſolus ſuſtinẽtibus ſe in via veritatis & iuſtitiæ. ᵀ‖Dona ini ‖Pro.15.b.8.
quorũ non probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationes
iniquorũ: nec in multitudine ſacrificiorũ eorũ ꝓpitiabitur
24 peccatis. ᵀQui offert ſacrificiũ ex ſubſtantia pauperum,
25 quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui. ᵀ Panis
D egentiũ, vita pauperũ eſt: q defraudat illũ, homo ſangui-
26 nis eſt. ᵀQui aufert in ſudore panẽ, quaſi q occidit ꝓxi-
27 mum ſuũ. ᵀ‖Qui effundit ſanguinẽ, & q fraudẽ facit mer ‖Leu.19 c.13 Sup.1.c.22.
28 cenario, fratres ſunt. ᵀVnus ædificãs, & vnus deſtruens:
29 qd prodeſt illis niſi labor. ᵀ Vnus orans, & vnus maledi-
30 cẽs: cuius vocẽ exaudiet Deus? ᵀ‖Qui baptizatur à mortuo,
31 & iterũ tangit eũ, quid proficit lauatio illius? ᵀ ſic homo
qui ieiunat in peccatis ſuis: & iterum eadem faciens, qd
proficit humiliando ſe? orationem illius quis exaudiet?

Verum & acceptum Deo ſacrificium, non appareas coram eo vacuus, primitiæ & oblationes hilari animo tribuendæ, ſacrificium iniuſtum, pauperem læſum, pupillum & viduã lachrymantem exaudit Dominus: orationes iuſtorum, & potiſſimũ ſe humiliantiũ audit Deus, liberans ab affligentibus, et cuiq; reddens iuxta opera ſua. CAP. XXXV.

1 QVi cõſeruat ⌐legemˋ, multiplicat orationẽ. ᵀ‖Sacri- ⌐verbum 12
A ficiũ ſalutare eſt attendere mandatis, & diſcedere 1.Re.15.c.22 Iere 7.a.3.
2 ab omni iniquitate: ᵀ⌐& propitiationẽ litare ſa- –.5.
3 crificijs ſuper iniuſtitiasˋ, & deprecatio pro peccatis rece
4 dere ab iniuſtitia. ᵀ Retribuet gratiã q offert ſimilaginẽ:
5 & qui facit miſericordiã, offert ſacrificiũ. ᵀBeneplacitum
eſt Dño recedere ab iniquitate: ⌐& deprecatio pro pecca –.6.
6 tis recedere ab iniuſtitiaˋ. ᵀ ‖Nõ apparebis ante cõſpectũ ‖Ex.23.b.15 & 34.c.22.
7 Dñi vacuus. ᵀHæc enim omnia ꝓpter mandatũ Dei fiũt. Deu.16.d.16
8 ᵀOblatio iuſti impinguat altare, & odor ſuauitatis eſt in
B conſpectu Altiſſimi. ᵀ Sacrificiũ iuſti acceptũ eſt, & me-
9 moriã eius non obliuiſcetur Dñs. Bono animo gloriam
10 redde Deo: & non minuas primitias manuum tuarum.
11 ᵀ‖In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatio
12 ne ſanctifica decimas tuas. ᵀ ‖Da Altiſſimo ſecundùm da 2.Cor.9.b.7 ‖Tob.4 b.9.
tum eius, & in bono oculo adinuentionẽ facito manuũ
13 tuarum: ᵀ quoniã Dominus retribuẽs eſt, & ſepties tan-
14 tùm reddet tibi. ᵀ‖Noli offerre munera praua, non enim ‖Le.22.c.20
15 ſuſcipiet illa. ᵀEt noli inſpicere ſacrificium iniuſtũ, quo- Deu.15.d.21
C niam Dominus iudex eſt, ‖ & non eſt apud illum gloria Deu.10.d.17
16 perſonæ. ᵀ‖Non accipiet Dñs perſonam in pauperem, & 2.Pa.19.b.7. Iob 34.b.19.
18 deprecationẽ læſi exaudiet. ᵀ Nõ deſpiciet preces pupilli: Sap.6.b.8.
18 nec viduam, ſi effundat loquelam gemitus. ᵀ Nónne la- Ro.2.b.11. Gal.2.b.6.
chrymæ viduæ ad maxillam deſcendunt, & exclamatio Eph.6.b.9.
19 eius ſuper deducentem eas? ᵀ A maxilla enim aſcendunt Col.3.d.25. Act.10.c.34.
vſq; ad cælum, & Dominus exauditor delectabitur in illis. 1.Pet.1.c.17
20 ᵀQui adorat Deum in oblectatione, ſuſcipietur: & depre
21 catio illius vſque ad nubes propinquabit. ᵀOratio hu-
miliantis ſe, nubes penetrabit: & donec propinquet,

non conſolabitur:& nó diſcedet donec Altiſſimus aſpi-
22 ciat.†Et Dñs nó elongabit, ſed iudicabit iuſtos, & faciet
D iudiciú:& Fortiſſimus nõ habebit in illis patientiã, *vt* quouſq; 4.
23 contribulet dorſum ipſorũ: † & Gentibus reddet vindi-
ctam, donec tollat plenitudiné ſuperborũ: & ſceptra ini
24 quorũ contribulet, † donec reddat hominibus ſecũdùm
actus ſuos:& ſecundũ opera Adæ, & ſecundũ pſumptio
25 né illi*, †donec iudicet iudiciũ plebis ſuę, & oblectabit
26 iuſtos miſicordia ſua.†Specioſa miſicordia Dei:in tépo-
re tribulationis quaſi nubes pluuiæ in tépore ſiccitatis.

Super Iſraël & ciuitatem Ieruſalem inuocat Dei miſericordiam: ſuper gentes verò alienas Dei timorem, eiusq; manũ, vt ipſius potentia glorificetur, ipſeq; ſolus Deus agnoſcatur: cor inſenſatum & cor prauum: ſpecies mulieris faciem viri exhilarat: bona mulieris poſſeſſio. CAP. XXXVI.

1 MIſerere noſtri Deus omniũ,& reſpice nos, & oſté
A de nobis lucem miſerationũ tuarum, †& immit-
2 te timoré tuum ſuper gentes quæ nõ exquiſierunt te: vt
cognoſcant quia nõ eſt Deus niſi tu, vt enarrét magnalia
3 tua. †Alleua manum tuã ſuper Gentes alienas, vt videãt
4 potentiam tuã. †Sicut enim in conſpectu eorũ ſanctifica
tus es in nobis, ſic in cóſpectu noſtro magnificaberis in
5 eis: †vt cognoſcant te, ſicut & nos cognouimus, qm̃ non
B eſt Deus præter te Dñe. †Innoua ſigna, & immuta mi-
6 rabilia. †Glorifica manum, & brachiũ dextrum. †Excita
7 furoré,& effunde iram. †Extolle aduerſarium, & affilge
8 inimicũ. †Feſtina tempus, & memento finis, vt enarrent
9 miſerabilia tua. † In ira flãmæ deuoretur qui ſaluatur:&
10 qui peſſimant plebé tuam, inueniant perditioné. †Con-
11 tere caput principum, inimicorum dicentium: Non eſt
12 alius præter nos. Congrega omnes tribus Iacob: & co-
13 gnoſcant quia non eſt Deus, niſi tu, vt enarrent magna-
14 lia tua:& hæreditabis eos, ſicut ab initio. †Miſerere ple-
bi tuæ, ſuper quã inuocatũ eſt nomen tuũ:& Iſraël, ‖qué Exo.4.c.22
15 coæquaſti primogenito tuo. †Miſerere ciuitati ſanctifi-
16 cationis tuæ Ieruſm, ciuitati requiei tuæ. †Reple Sion in-
17 enarrabilibus verbis tuis, & gloria tua pplm tuum. † Da
C teſtimonium quia ab initio creaturæ tuæ ſunt, & ſuſcita
precationes quas loquuti ſunt in nomine tuo prophetæ
18 priores. †Da mercedé ſuſtinétibus te, vt prophetæ tui fi-
deles inueniant: & exaudi orationes ſeruorum tuorum.
19 †‖Secundùm benedictioné Aaron da populu tuo, & di- Nu.6.d.24
rige nos in viã iuſtitię: & ſciant oẽs qui habitant terram,
20 quia tu es Deus cõſpector ſeculorũ. †Oẽm eſcam mãdu-
21 cabit venter, & eſt cibus cibo melior. †Fauces cõtingunt
22 cibũ feræ, & cor inſenſatũ verba mendacia. † Cor prauũ
23 dabit triſtitiam, & homo peritus reſiſtet illi. †Oẽm maſ-
D culum excipiet mulier: & eſt filia melior filia. † Species
24 mulieris exhilarat facié viri ſui, & ſuper omnem cócu-
25 piſcentiã hominis ſuperducit deſideriũ. † Si eſt lingua
curationis, eſt & mitigationis & miſericordiæ: nõ eſt vir
26 illius ſecũdùm filios hominũ. † Qui poſſidet mulierem
bonã, inchoat poſſeſſioné: adiutoriũ, ſecundùm illũ eſt,
27 & colũna vt requies. †Vbi nõ eſt ſepes, diripiet̃ poſſeſſio
28 & vbi non eſt mulier, ingemiſcit egens. † Cui credit, qui
nõ habet nidum? Et deflectent vbicunq; obſcurauerit,
quaſi ſuccinctus latro exiliens de ciuitate in ciuitatem.

Deteſtatio ficti amici, veri amici ne obliuiſcaris: diſcretio in captandis conſilijs, & cũ quibus conſulas, & quibus te & conſilium tuũ occultes, laus ſententiæ viri ſancti, verbũ nequam, quatuor ex corde oriuntur, laus viri periti & ſapiẽtiæ, qui ſophiſticè loquit̃ odibilis eſt: tenta animã tuam, & ſi ſit nequam non des illi poteſtatem: pernicies crapulæ. CAP. XXXVII.

1 OMnis amicus dicet, Et ego amicitiam copulaui: ſed
A eſt amicus ſolo noĩe amicus. Nónne triſtitia ineſt
2 vſq; ad mortem? † Sodalis aũt & amicus ad inimicitiam
3 conuertentur. †O præſumptio nequiſſima, vnde crea-
4 ta es cooperire aridam malitia, & doloſitate illius? † So-
dalis amico coniucundat̃ in oblectationibus, & in tépo-
5 re tribulationis aduerſarius erit. †Sodalis amico condo-
6 let cauſa ventris, & contra hoſtem accipiet ſcutum. † Nõ
obliuiſcaris amici tui in animo tuo, & nõ immemor ſis
7 illius in operibus tuis. † Noli conſiliari cum ſocero tuo,
8 & à zelantibus te abſconde conſilium. † Omnis conſi-
liarius prodit conſilium, ſed eſt cõſiliarius in ſemetipſo.
9 †A conſiliario ſerua animam tuam. prius ſcito quæ ſit
10 illius neceſſitas: & ipſe enim amico ſuo cogitabit. † † ne
11 fortè mittat ſudem ĩ terrã, & dicat tibi, Bona eſt via tua,
12 & ſtet è cõtrario videre quid tibi eueniat. † Cũ viro irre-
B ligioſo tracta de ſanctitate, & cũ iniuſto de iuſtitia, & cũ
muliere de *his* quæ æmulatur: cum timido de bello, cũ *aa 3.
negociatore de traiectione, cũ emptore de venditione,
13 cũ viro liuido de gratijs agendis, †cũ impio de pietate, cũ
inhoneſto de honeſtate, cũ operario agrario de omnĩ o-
14 pere: †cum operario annali de cõſummatione anni, cũ
ſeruo pigro de multa operatione, nõ attendas his in om-
15 ni conſilio. †Sed cum viro ſancto aſſiduus eſto, quem-
16 cumque cognoueris obſeruantem timorem Dei, † cuius
anima eſt ſecundùm animã tuam: quicunque titubaue-
17 rit in tenebris, non condolebit tibi. † Et cor boni cõſilij
18 ſtatue tecũ: nõ eſt enim tibi aliud pluris illo. †Anima vi-
C ri ſancti enuntiat aliquando vera, q̃ ſeptem circumſpe-
19 ctores ſedentes in excelſo ad ſpeculandũ. †Et in his om-
nibus deprecare Altiſſimũ, vt dirigat in veritate viã tuã.
20 †Ante omnia opera verbũ verax præcedat te, & ante oẽm
21 actum cõſilium ſtabile. †Verbum nequã immutabit cor,
ex quo partes quatuor oriuntur, bonũ & malũ, vita & a 15.
22 mors: & dominatrix illorum eſt aſſidua lingua. † Vir pe-
23 ritus multos erudiuit, & animæ ſuæ ſuauis eſt. † Qui ſo-
phiſticè loquitur, odibilis eſt: in omni re defraudabitur.
24 †non eſt enim illi data à Domino gratia: omni enĩ ſapien
25 tia defraudatus eſt. †Eſt ſapiẽs, animæ ſuæ ſapiẽs: & fru
26 ctus ſenſus illius laudabilis. † Vir ſapiẽs plebẽ ſuã erudit,
27 & fructus ſenſus illius fideles ſunt. † Vir ſapiens imple-
D bit̃ benedictionibus, & videntes illũ laudabũt. †Vita viri
28 in numero dierũ: dies autem Iſraël innumerabiles ſunt.
29 †Sapiẽs in pplo hęreditabit honoré, & nomen illius erit
30 viuens in ęternũ. †Fili, in vita tua tenta animã tuam: & ſi 1.Co.6.c.12.
31 fuerit nequã, non des illi poteſtaté: † ‖ non enim omnia 10.e.23.
omnibus expediunt, & nõ omni animę omne genus pla
32 cet. †Noli auidus eſſe in omni epulatione, & nõ te effun-
33 das ſuper oẽm eſcã: †in multis enĩ eſcis erit infirmitas, &
34 auiditas appropinquabit vſq; ad cholerã. † Propter cra-
pulã multi obierunt: q autẽ abſtinens eſt, adijciet vitã.

Honora medicum: à Deo data homini eſt medicina: quomodò ęgrotus ſe habebit erga Deum & medicum: mortuus plorandus, tẽperandum autẽ à triſtitia quæ mortuo non prodeſt & tibi obeſt, ſed memineris te etiam moriturum: quiſq; artifex cõſiderat ea in quibus operatur: & hi neceſſarij quidem ſunt in communitate, ſed in ea non præeminent dignitate vel ſapientia. CAP. XXXVIII.

1 HOnora medicũ propter neceſſitatem: etenim illũ
A creauit Altiſſimus. † A Deo eſt enĩ omnis medela,
2 & à rege accipiet donationem. †Diſciplina medici exal-
3 tabit caput illius, & ĩ cõſpectu magnatorũ collaudabit̃.
4 †Altiſſimus creauit de terra medicinã, & vir prudens nõ
5 abhorrebit illã. ‖†Nónne à ligno indulcata eſt aqua ama- Ex.15.d.25
6 ra? †Ad agnitioné hominũ virtus illorũ, & dedit homini
bus ſcientiam Altiſſimus, honorari in mirabilibus ſuis.
7 †In his curans mitigabit doloré, & vnguentarius faciet
pigmenta ſuauitatis, & vnctiones conficiet ſanitatis, nõ
8 conſummabunt̃ opera eius. †Pax enim Dei ſuper faciem
9 terræ. † ‖Fili, in tua infirmitate ne deſpicias teipſum: ſed Eſa.38.a.3.
10 ora Dñm, & ipſe curabit te. † Auerte à delicto, & dirige
11 manus, & ab omni delicto munda cor tuum. † Da ſua-
uitaté & memoriã ſimilaginis, & impingua oblationé,
12 & da locum medico. †etenim illum Dñs creauit: & non
B diſcedat à te, quia opera eius ſunt neceſſaria. † Eſt enim
13 tempus quando in manus illorum incurras: †ipſi verò
14 Dñm deprecabuntur, vt dirigat requiem eorũ & ſanita-
15 tem, propter cõuerſationé illorũ. †Qui delinquit in cõ-
16 ſpectu eius qui fecit eũ, incidet in manus medici. †‖Fili, Su.22.a.10.
In mortuũ produc lachrymas, et quaſi dira paſſus incipe

plorare, & ſecundùm iudicium contege corpus illius ,
17 & non deſpicias ſepulturam illius. †Propter delaturā au
tem amarè fer luctum illius vno die, & conſolare ꝓpter
18 triſtitiam, †& fac luctum ſecūdùm meritū eius vno die ,
19 vel duobus ꝓpter detractionē. †‖A triſtitia enim feſtinat
mors, & cooperit virtutē, & triſtitia cordis flectit ceruī-
20 cē. †In abductione permanet triſtitia : & ſubſtantia ino-
21 pis ſecundū cor eius. †Ne dederis ī triſtitia cor tuū, ſed
22 repelle eam à te: & memento nouiſſimorum, †noli obli
C uiſci, neq; enim eſt conuerſio, & huic nihil proderis , &
23 teipſum peſſimabis. †Memor eſto iudicij mei: ſic enī erit
2.Re.12.e.23 24 & tuū. mihi heri, & tibi hodie. †‖In requie mortui requie
ſcere fac memoriā eius, & cōſolare illum in exitu ſpiri-
25 tus ſui. †Sapientiam ſcribe in tempore vacuitatis: & qui
minoratur actu, ſapientiā percipiet: quia ſapiētia replebi
26 tur. †Qui tenet aratrum, & q gloriatur in iaculo, ſtimu-
lo boues agitat, & cōuerſat in operibus eorum, & enar-
27 ratio eius in filijs taurorum. †Cor ſuum dabit ad verſan
28 dos ſulcos, & vigilia eius in ſagina vaccarum. †Sic omnis
faber & architectus qui noctē tanquam diem tranſigit ,
qui ſculpit ſignaculo ſculptilia , & aſſiduitas eius variat
picturam, cor ſuum dabit in ſimilitudinem picturę , &
29 vigilia ſua perficiet opus. †Sic faber ferrarius ſedēs iuxta
incūdem, & conſiderans opus ferri. Vapor ignis vret car
30 nes eius, & ī calore fornacis concertatur. †Vox mallei in-
D nouat aurem eius, & contra ſimilitudinem vaſis oculus
31 eius. †Cor ſuum dabit in conſummationem operum , &
32 vigilia ſua ornabit imperfectionem. †Sic figulus ſedens
ad opus ſuum, conuertens pedibus ſuis rotam, qui in ſo
licitudine poſitus eſt ſemper, ꝓpter opus ſuum, & innu-
33 mera eſt omnis operatio eius. †In brachio ſuo formabit
34 lutum, & ante pedes ſuos curuabit virtutem ſuam. †Cor
ſuum dabit vt conſummet linitionem, & vigilia ſua mū
35 dabit fornacem. †Omnes hi in manibus ſuis ſperauerūt,
36 & vnuſquiſque in arte ſua ſapiens eſt: †ſine his omnibus
37 non ædificatur ciuitas. †Et non inhabitabunt, nec inam-
38 bulabunt, & in eccleſiam nō tranſilient. †Super ſellā iu-
dicis non ſedebunt , & teſtamentum iudicij non intelli-
gēt, neq; palàm faciēt diſciplinam & iudicium, & in pa-
39 rabolis non inuenientur : †ſed creaturam æui confirma-
bunt, & deprecatio illorū in operatione artis accomodā
tes animā ſuam, & conquirentes in lege Altiſſimi.

*Studium ſapientis, ipſiuſq; pręclara opera, & nominis perpetui-
tas: Deus benedicendus in operibus ſuis, cui nihil occultum
eſt: benedictio Dei in bonos , & ira in malos : bonis omnia in
bonum cadunt , malis in malum , ad quos puniendos & cæ-
tera ſunt creata.* C A P. XXXIX.

1 SApientiam omnium antiquorū exquiret ſapiens , &
A in Prophetis vacabit : †Narrationē virorum nomina-
2 torū conſeruabit, & in verſutias parabolarum ſimul in-
3 troibit. †Occulta prouerbiorū exquiret, & in abſcondi-
4 tis parabolarū conſeruabitur. †In medio magnatorū mi
5 niſtrabit, & in conſpectu præſidis apparebit. †In terram
alienigenarum gentium, pertranſiet. bona enim & mala
6 in omnibus tentabit. †Cor ſuum tradet ad vigilandum
diluculo ad Dominum qui fecit illū, & in conſpectu Al-
7 tiſſimi deprecabitur: †Aperiet os ſuū in oratione, & pro
8 delictis ſuis deprecabitur. †Si enim Dñs magnus volue-
9 rit, ſpiritu, intelligentiæ replebit illū: & ipſe tanquā im-
B bres mittet eloquia ſapiētiæ ſuæ, & in oratione confitebi
10 tur Domino. †Et ipſe diriget cōſiliū eius & diſciplinā, &
11 in abſcōditis ſuis conſiliabitur. †Ipſe palā faciet diſcipli-
nam doctrinæ ſuæ, & in lege teſtamēti Dñi gloriabitur.
12 †Collaudabūt multi ſapientiā eius, & vſq; in ſeculū non
13 delebit. †Non recedet memoria eius, & nomē eius req-
14 ret à generatione in generationē. †Sapientiā eius enarra
15 būt gentes, & laudē eius enuntiabit eccleſia. †Si permāſe
eius. rit nomē, derelinquet plus quā mille: & ſi requieuerit ,
16 proderit illi. †Adhuc cōſiliabor, vt enarrē : vt furore enī
17 repletus ſum. †In voce dicit , Obaudite me diuini fruct*
18 & quaſi roſa plātata ſup riuos aquarū fructificate. †Quā
19 ſi Libanus odorē ſuauitatis habete. †Florete flores , quaſi
liliū, & date odorē, & frondete in gratiam, & collaudate
20 canticū, & bñdicite Dñm in operibus ſuis. †Date nomi-
ni eius magnificentiam , & confitemini illi in voce labio
C rum veſtrorū, & in canticis labiorum, & citharis, & ſic
21 dicetis in confeſſione, †‖Opera Dñi vniuerſa bona valde. ‖Ge.1.d.31
22 †‖In verbo enī ei* ſtetit aqua, ſicut cōgeries: & ī ſermone Mat.7.d.17. Gene.8.a.3.
23 oris illius, ſicut exceptoria aquarum: †quoniam in præce
pto ipſius placor fit , & non eſt minoratio in ſalute ip-
24 ſius. †Opera omnis carnis coram illo, & nō eſt quicquā
25 abſconditū ab oculis eius. †A ſeculo vſque in ſeculū re-
26 ſpicit: & nihil eſt mirabile in conſpectu eius. †Nō eſt di-
cere, Quid eſt hoc: aut quid eſt iſtud? omnia enim in tē- ‖Ge.7.d.27.
27 pore ſuo quærētur. †Benedictio illius ‖quaſi fluuius inū-
28 dabit, †& quomodò cataclyſmus aridam inebriauit , ſic
ira ipſius gentes quæ non exquiſierunt eū, hæreditabit. ‖Ex.14.e.21 ‑.1‑
29 †‖Quomodò conuertit aquas in ſiccitatem & ſiccata eſt
terra , & viæ illius vijs illorū directæ ſunt: ſic peccatori-
30 bus offenſiones ī ira eius. †Bona bonis creata ſunt ab ini- ‖Su.29.d.28
31 tio , ſic nequiſſimis bona & mala. †‖Initiū neceſſariæ rei
vitę hominū, aqua, ignis, & ferrū, ſal, lac, & panis ſimila ‑.18.
D gineus , & mel, & botrus vuæ, & oleū, & veſtimentum,
32 †Hęc omnia ſanctis in bona, ſic & impijs & peccatori-
33 bus in mala conuertētur. †Sunt ſpiritus qui ad vindictā
creati ſunt, & ī furore ſuo cōfirmauerūt tormēta ſua: &
34 †in tempore cōſummationis effundēt virtutē, & furorē eius
35 q fecit illos, conſundent. †‖ignis, grādo, ‖fames, & mors, ‖Inf 40.b.9. ‖Ezo 9.c.23. 4.Re 6 e.25
36 omnia hęc ad vindictam creata ſunt. †Beſtiarum dentes, Iez.24.d.10.
& ſcorpij, & ſerpentes, & romphæa vindicans in exter-
37 miniū impios. †In mādatis eius epulabuntur, & ſuper
terrā* ī neceſſitate præparabunt, & in tēporibus ſuis nō *neceſſitatem 4.
38 præterient verbū. †Propterea ab initio cōfirmatus ſum ,
39 & cōſiliatus ſum, & cogitaui, & ſcripta dimiſi. †‖Omnia ‖Ge.1.d.31.
opera Domini bona, & omne opus hora ſua ſubmini-
40 ſtrauit. †Nō eſt dicere, Hoc illo nequius eſt: omnia enim
41 in tempore ſuo comprobabuntur. †Et nunc in omni cor
de et ore collaudate, et benedicite nomen Domini.

*Occupationi magnæ, iugo graui, ac varijs miſerijs homo obnoxi-
us : omnia caduca , iniqui cum ſuis diuitijs citò delendi , laus
vitæ ſibi ſufficientis, varios binarios commendat, quibus ta-
men alia antepouit: laus timoris Domini: fac ne indigeas, nec
in alienam menſam reſpicias : à quo vir diſciplinatus & eru-
ditus ſe ſeruat.* C A P. XL.

1 OCcupatio magna creata eſt omnibus hominibus ,
A et iugum graue ſuper filios Adā à die exitus de ven
tre matris eorum , vſq; in diem ſepulturę in matrem om
2 niū. †Cogitationes eorū, et timores cordis, adinuētiones
3 expectationis et dies finitionis: †reſidētes ſup ſedē glorio
4 ſam , vſque ad humiliatum in terrā et cinerē: †ab eo qui
vtitur hyacintho, et portat coronā vſque ad eū qui operi
tur lino crudo, Furor, zelus , tumultus, fluctuatio , et ti-
5 mor mortis, iracundia perſeuerās, et contentio, †et in tē- *mortis 4.
pore refectionis in cubili ſomnus noctis immutat ſcien
6 tiā eius. †Modicū aūt tanq̄ nihil in requie, et ab eo ī ſom
7 nis, quaſi in die reſpectus. †Conturbatus eſt in viſu cor-
dis ſui, tanquā, qui euaſerit in die belli. In tempore ſalutis
8 ſuæ exurrexit, et admirās ad nullum timorem †cum om-
B ni carne, ab homine vſq: ad pecus: et ſuper peccatores ſe
9 ptuplum. †‖Ad hęc mors, ſanguis, cōtentio, et romphæa, ‖Su.39.d.35.
10 oppreſſiones, fames, et contritio, et flagella: †ſuper ini-
quos creata ſunt hęc omnia, et ‖propter illos factus eſt ca ‖Ge.7.b.10
11 taclyſmus. †‖Omnia enī quę de terra ſunt, in terrā con- Inf 41 b.23. ‑.3.
12 uertent, ‖et omnes aquæ in mare conuertentur. †Omne ‖Eccl.1.b.7. *mortis 4.
munus, et iniquitas delebitur, et fides in ſeculum ſtabit.
13 †Subſtantiæ iniuſtorū ſicut fluuius ſiccabuntur, & ſicut
14 tonitruum magnū in pluuia perſonabunt. †In aperien-
do manus ſuas, lætabitur: ſic præuaricatores in conſum-
15 matione tabeſcent. †Nepotes impiorum non multipli-
C cabunt ramos : & radices immundæ ſuper cacumen pe-
16 træ ſonant. †Super omnē aquam viriditas, & ad orā flu-
17 minis ante omne fœnum euellet. †Gratia ſicut paradiſus
in benedictionibus, & miſericordia in ſeculo permanet.
18 †Vita ſibi ſufficientis operarij condulcabit, & in ea inue- ‖Pr.6.b.6.

nies

19 nles theſaurum. ꝭFilij, ędificatio ciuitatis cõfirmabit no-
men, & ſuper hanc mulier immaculata computabitur.
20 ꝭVinum & muſica lætificant cor, & ſuper vtraq; dilectio
21 ſapientiæ. ꝭ*Tibiæ & pſalteriũ ſuauem faciũt melodiam, *Tibia 4.
22 & ſuper vtraq; lingua ſuauis. ꝭGratiam & ſpeciem deſi
23 derabit oculus tuus, & ſup hoc virides ſationes. ꝭAmicus
D & ſodalis in tẽpore conuenientes, & ſuper vtroſq; mu-
24 lier cũ viro. ꝭFratres in adiutorium in tempore tribula-
25 tionis, & ſuper eos miſericordia liberabit. ꝭAurũ & ar-
gentum eſt conſtitutio pedum: & ſup vtrunq; conſiliũ
26 beneplacitum. ꝭFacultates & virtutes exaltant cor, & ſu
27 per hæc timor Dñi. ꝭNon eſt in timore Dñi minoratio, &
28 non eſt in eo inquirere adiutoriũ. ꝭTimor Dñi ſicut pa-
radiſus benedictionis, & ſuper omnem gloriam operue-
29 runt illũ. ꝭFili, in tempore vitæ tuæ ne indigeas. Melius
30 eſt enim mori, quàm indigere. ꝭVir reſpiciens in mẽſam
alienam, nõ eſt vita eius in cogitatione victus: alit enim
31 animam ſuam cibis alienis. ꝭVir autem diſciplinatus, &
32 eruditus cuſtodiet ſe. ꝭIn ore imprudentis condulcabi-
tur inopia, & in ventre eius ignis ardebit.

Memoria mortis cui eſt amara & cui non: mortem non metuas, ſed præteritorum & futurorũ memento, contentus diuina diſpoſitione circa te, maledictio manens impios, cura boni nominis, ſapientia & theſaurus abſconditi inutiles, qualiter ſit de peccatis erubeſcendũ, ne faciẽ auertas à proximo, nec reſpicias mulierẽ alterius, neq; improperes poſt datũ. CAP. XLI.

1 O Mors quàm amara eſt memoria tua homini pacem
A habenti in ſubſtantijs ſuis: ꝭviro quieto, & cuius
2 viæ directæ ſunt in omnibus, & adhuc valenti accipere ci
3 bum! ꝭO mors bonũ eſt iudicium tuũ homini indigẽti,
4 & qui minoratur viribus, defecto ætate, & cui de omni-
5 bus cura eſt, & incredibili q perdit ſapientiã. ꝭNoli me-
tuere iudiciũ mortis. Memento quæ ante te fuerunt, &
quę ſuperuentura ſunt tibi: hoc iudiciũ à Dño omni car
6 ni. ꝭ& quid ſuperueniet tibi in beneplacito Altiſſimi? ſi-
7 ue decẽ, ſiue centum, ſiue mille anni. ꝭNõ eſt enim in in-
8 ferno accuſatio vitę. ꝭFilij abominationum, fiunt filij pec
B catorum, & qui cõuerſantur ſecus domos impiorũ. Filio-
9 rum peccatorũ periet hęreditas, & cũ ſemine illorũ aſſi-
10 duitas opprobrij. ꝭDe patre impio querũtur filij, quõ
11 propter illũ ſunt in opprobrio. ꝭVæ vobis viri impij, qui
12 dereliquiſtis legem Dñi altiſſimi. ꝭEt ſi nati fueritis, in
maledictione naſcemini: ſi mortui fueritis, in maledi-
13 ctione erit pars veſtra. ꝭ‖Omnia quę de terra ſũt, in ter-
ram conuertentur: ſic impij à maledicto in perditionem.
14 ꝭLuctus hominũ in corpore ipſorũ, nomen autẽ impio-
15 rũ delebitur. ꝭCurã habe de bono noĩe, hoc enim magis
16 pmanebit tibi q̃ mille theſauri pretioſi & magni. ꝭBo-
næ vitæ numerus dierũ: bonũ autẽ nomen pmanebit in
17 æuũ. ꝭDiſciplinã in pace conſeruate filij, ſapientia enim
C abſcondita, & theſaurus inuiſus, quæ vtilitas in vtriſq;?
18 ꝭ‖Melior eſt homo qui abſcõdit ſtultitiã ſuã, quã homo
19 qui abſcondit ſapientiã ſuam. ꝭVeruntamen *reuertimi- *reuertemini
20 ni in his quæ procedunt de ore meo. ꝭNon eſt enim bo-
num oẽm irreuerentiã obſeruare: & nõ omnia oĩbus be
21 neplacent in fide. ꝭErubeſcite à patre & matre de fornica
22 tione: & à pręſidẽte & à potẽte de mẽdacio: ꝭà principe
& à iudice de delicto: à ſynagoga & plebe de iniquitate:
23 ꝭà ſocio & amico de iniuſtitia: & de loco ĩ quo habitas:
24 ꝭde furto, de veritate Dei, & teſtamẽto: de diſcubitu in pa
D nibus, & ab obfuſcatione dati & accepti: ꝭà ſalutãtibus
25 de ſilẽtio: à reſpectu mulieris fornicarię: & ab auerſione
26 vultus cognati. ꝭNe auertas faciem à proximo tuo, & ab
27 auferendo partem & non reſtituendo. ꝭNe reſpicias mu Mat. 5. d. 28.
lierem alieni viri, & ne ſcruteris ancillam eius, neq; ſte-
28 teris ad lectum eius. ꝭ*Ab amicis de ſermonibus im- *Caue.
properij, & cùm dederis ne improperes.

Secretum non reuelandum, à reſpectu perſonarũ & alijs plerisq; vitijs hic enumeratis abſtinendum, datum & acceptũ ſcribendum, de ſolicita cuſtodia filia, & ſuper luxurioſam firmanda cuſtodia, cõmorari mulieri periculoſum, melior eſt autem iniquitas viri, quam mulier bene faciens, opera Domini, qui omnia videt etiam occulta cordium, ſunt perfecta & deſiderabilia. CAP. XLII.

1 NOn duplices ſermonem audітus de reuelatione ſer
A monis abſconditi, & eris verè ſine cõfuſione, & in-
uenies gratiam in conſpectu omnium hominum: ne pro
his omnibus confundaris, ‖& ne accipias perſonã vt de- ‖Leu. 19. c. 15. Deu. 1. c. 17. 16. d. 19. Pro 24. c. 23. Iacob. 2. a. 1.
2 linquas. ꝭDe lege Altiſſimi, & teſtamento, & de iudicio
3 iuſtificare impiũ, ꝭde verbo ſociorum & viatorum, & de
4 datione hæreditatis amicorum, ꝭde æqualitate ſtatérę &
5 põderum, de acquiſitione multorũ & paucorũ, ꝭde *cor- *correptione a.
ruptione emptionis & negociatorum, & de multa diſci
6 plina filiorũ, & ſeruo peſſimo latus ſanguinare. ꝭSuper
7 mulierem nequã bonum eſt ſignum. ꝭVbi manus mul-
tæ ſunt, claude: & quodcunq; trades, numera & appen-
8 de: datum verò & acceptũ omne deſcribe. ꝭDe diſcipli-
B na inſenſati & fatui, & de ſenioribus q iudicantur ab adole
ſcentibus: & eris eruditus in omnibus, & probabilis in
9 conſpectu omniũ virorũ. ꝭFilia patris abſcondita eſt.
vigilia & ſolicitudo eius aufert ſomnũ, ne fortè in adole
ſcentia ſua adultera efficiatur, & cũ viro cõmorata odi-
10 bilis fiat: ꝭne quando polluatur in virginitate ſua, & in
paternis ſuis grauida inueniatur: ne fortè cum viro cõmo-
11 rata tranſgrediatur, aut certè ſterilis efficiatur. ꝭ‖Super fi- ‖Su. 26. b. 13.
liã luxurioſam confirma cuſtodiã: ne quando faciat te in
opprobrium venire inimicis, à detractione ĩ ciuitate, &
obiectione plebis, et cõfundat te in multitudine populi.
12 ꝭOmni homini noli intendere in ſpecie: & in medio mu
C lierum noli cõmorari. ꝭDe veſtimentis enim pcedit ti-
13 nea, & à muliere iniquitas viri. ꝭMelior eſt enim iniqui-
14 tas viri q̃ mulier benefaciens, & mulier cõfundens in op
15 probrium. ꝭMemor ero igitur operum Dñi, & quę vidi
16 annunciabo in ſermonibus Dñi opera eius. ꝭSol illumi
nans per omnia reſpexit, & gloria Dñi plenũ eſt opus
17 eius. ꝭNonne Dñs fecit ſanctos enarrare omnia mirabi-
lia ſua, quę confirmauit Dñs omnipotẽs ſtabiliri in glo-
18 ria ſua? ꝭAbyſſum & cor hominum inueſtigauit: & in
D aſtutia eorum excogitauit. ꝭCognouit enim Dominus
19 omnem ſcientiam, & inſpexit in ſignum æui, annuntiãs
quæ præterierunt & quæ ſuperuentura ſunt, reuelãs ve-
20 ſtigia occultorum. ꝭNon præterit illum omnis cogita-
21 tus, & non abſcondit ſe ab eo vllus ſermo. ꝭMagnalia ſa-
piẽtiæ ſuę decorauit: qui eſt ante ſeculũ et vſq; in ſeculũ,
22 ꝭneq; adiectũ eſt neq; minuitur, & nõ eget alicuius cõ-
23 ſilio. ꝭQuàm deſiderabilia omnia opera eius, & tãquam
24 ſcintilla quæ eſt conſiderare! ꝭOmnia hæc viuunt & ma
nent in ſeculũ, & in omni neceſſitate omnia obaudiunt
25 ei. ꝭOmnia duplicia, vnum contra vnum, & non fecit
26 quicquam deeſſe. ꝭVniuſcuiuſque confirmauit bona.
Et quis ſatiabitur videns gloriam eius?

Eminentia creatoris relucet in cęlorũ ornatu & pulchritudine, nempe in cęlo, luna, ſtellis, iride, niue, grãdine, nubibus, tonitru, gelu ab aquilone, pruina & mari, in quo ſunt plurima genera beluarum: denique nemo ad Deum laudandum ſufficit. CAP. XLIII.

1 ALtitudinis firmamentũ pulchritudo eius eſt, ſpe-
A cies cæli in viſione gloriæ. ꝭSol in aſpectu annun-
2 tians in exitu, vas admirabile opus Excelſi. ꝭIn meridia-
3 no exurit terrã, & in cõſpectu ardoris eius quis poterit
4 ſuſtinere? Fornacem cuſtodiens in operib⁹ ardoris. ꝭTri-
pliciter ſol exurens montes, radios igneos exufflãs & re
5 fulgẽs, radijs ſuis obcæcat oculos. ꝭMagnus Dñs q fecit
6 illũ, & in ſermonib⁹ ei⁹ feſtinauit iter. ꝭEt luna in oĩbus
7 ĩ tpe ſuo oſtẽſio tẽporis & ſignũ æui. ꝭA luna ſignũ diei fe
8 ſti luminare quod minuitur in cõſummatione. ꝭMẽſis ſm
9 nomẽ ei⁹ eſt, creſcẽs mirabilr ĩ cõſummatione: vas caſtro
B rũ in excelſis ĩ firmamẽto cęli reſplendẽs glorioſè. ꝭSpe-
10 cies cęli gl'ia ſtellarũ mundũ illuminãs ĩ excelſis Dñs. ꝭIn
11 verbis ſctis ſtabũt ad iudiciũ, et nõ *deficiẽt ĩ vigilijs ſuis. *non deficient
12 ꝭVide arcũ & benedic eũ q fecit illũ: valde ſpecioſus eſt ĩ
13 ſplẽdore ſuo. ꝭGyrauit cęlũ ĩ circuitu glię ſuę, manus Ex- ‖Ge. 9. b. 13.

14 celſi aperuerũt illũ. †Imperio ſuo accelerauit niuẽ, & ac-
15 celerat coruſcationes emittere iudicij ſui. †Propterea ap
16 ti ſunt theſauri, & euolauerũt nebulæ ſicut aues. †In ma-
gnitudine ſua poſuit nubes, & cõfracti ſunt lapides grã-
17 dinis. †In cõſpectu eius cõmouebunt montes: & in volũ
18 tate eius aſpirauit notus. †Vox ſonitrui eius verbera-
19 uit terrã, tẽpeſtas aquilonis, & cõgregatio ſpũs: †& ſicut
auis deponens ad ſedendum, aſpergit niuem, & ſicut lo-
20 cuſta demergens deſcenſus eius. †Pulchritudinẽ cando-
C ris eius admirabit oculus, & ſup imbrem eius expaueſcit
21 cor. †Gelu ſicut ſalem effundet ſup terrã: & dum gelaue-
22 rit fiet tanquã cacumina tribuli. †Frigidus ventus aquilo
flauit, & gelauit cryſtallus ab aqua, ſuper oẽm congrega-
tionem aquarum requieſcet, & ſicut lorica induet ſe aqs.
23 †Et deuorabit mõtes, & exuret deſertũ, & extinguet viri
24 de ſicut ignem. †Medicina oĩum in feſtinatione nebulæ:
& ros obuians ab ardore venienti humilẽ efficiet eum.
25 †In ſermone eius ſiluit ventus, & cogitatione ſua placa-
26 uit abyſſum, & plantauit illum Dñs IESVS. †Qui naui
gant mare, enarrant pericula eius: & audientes auribu
27 noſtris admirabimur. †Illic præclara opera & mirabilia,
varia beſtiarum genera, & oĩum pecorũ, & creatura bel-
28 luarum. †Propter ipſum confirmatus eſt itineris finis, &
29 in ſermone eius compoſita ſunt omnia. †Multa dicemus
D & deficiemus in verbis: cõſummatio autem ſermonum
30 ipſe eſt in omnibus. †Gloriantes ad quid valebimus? ipſe
‖Pſal.46.a.
3.95.a.4. 31 enim omnipotens ſuper oĩa opera ſua. †‖Terribilis Dñs,
& magnus vehementer, & mirabilis potentia ipſius.
32 †Glorificantes Dñm quantumcunq; potueritis, ſupuale-
33 bit adhuc, & admirabilis magnificentia eius. †Benedicẽ-
tes Dñm, exaltate illum quantum poteſtis: maior enim
34 eſt omni laude. †Exaltantes eum replemini virtute. Ne la
Pſa.105.a.5. 35 boretis: non enim comprehendetis. †‖Quis videbit eum,
& enarrabit? & qs magnificabit eum ſicut eſt ab initio?
36 †Multa abſcondita ſunt maiora his: pauca enim vidimus
37 operũ ei⁹. †Oĩa aũt Dñs fecit, & piè agẽtib⁹ dedit ſapiẽtiã.

Laus priorum patrum ac ſeminis eorum: primùm in genere, deinde nominatim laudantur Enoch, Noë, Abraham, cui factæ ſunt promiſſiones, Iſaac, & Iacob. CAP. XLIIII.

1 LAudemus viros glorioſos, & parentes noſtros in ge
A neratione ſua. †Multam gloriam fecit Dñs magnifi-
2 cẽtia ſua à ſeculo. †Dñantes in poteſtatibus ſuis hoĩes
3 magni virtute, & prudentia ſua præditi nuntiantes in ꝓ
4 phetis dignitatem prophetarum, †& imperantes in pſen
ti populo, & virtute prudentiæ populis ſanctiſſima ver-
5 ba. †In peritia ſua requirentes modos muſicos, & narrã-
*In ſcriptura
3. 6 tes carmina *ſcripturarum*. †Hoĩes diuites in virtute pul
chritudinis ſtudium habentes: pacificantes in domibus
7 ſuis. †Oẽs iſti in generationibus gentis ſuæ gloriã adepti
B ſunt, & in diebus ſuis habẽtur in laudibus. †Qui de illis
8 nati ſunt, reliquerunt nomen narrãdi laudes eorum: †&
9 ſunt quorum non eſt memoria: perierunt quaſi qui non
fuerint, & nati ſunt quaſi non nati, & filij ipſorũ cũ ip-
10 ſis. †Sed illi viri miſericordiæ ſunt, quorum pietates non
11 defuerunt: †cum ſemine eorum pmanent bona, †hæredi-
12 tas ſancta nepotes eorum, & in teſtamentis ſtetit ſemen
13 eorum: †& filij eorum propter illos vſq; in æternum ma
14 nent: ſemen eorũ & gloria eorũ nõ derelinquet. †Corpo
C ra ipſorum in pace ſepulta ſunt, & nomẽ eorum viuit in
15 generationem & generationem. †Sapientiam ipſorum
Gen.5.c.22. 16 narrẽt populi, & laudẽ eorũ nunciet eccleſia. †‖Henoch
placuit Deo, & tranſlatus eſt in paradiſum, vt det gen-
Heb.11.a.5. Gen.6.b.9. 17 bus pœnitentiam. †‖Noë inuentus eſt perfectus, iuſtus, &
7.a.1. 18 in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio. †Ideo di
Heb.11.b.7. miſſum eſt reliquum terræ, cùm factum eſt diluuium.
Gen.9.b.9. c.11. 19 †‖Teſtamenta ſeculi poſita ſunt apud illum, ne deleri
Gen.12.a.2. 20 ſit diluuio omnis caro. †Abraham magnus pater multi
15.b.5.17.a.5. tudinis gentiũ, & nõ eſt inuentus ſimilis illi in gloria, q
Ge.17.a.10. D conſeruauit legem Excelſi, & fuit in teſtamento cũ illo.
Gen.22.a.1. Gal.3.a.6. 21 †‖In carne eius ſtare fecit teſtamentum, & in tentatione
Heb.11.d.17. Ge.22.d.18. 22 inuentus eſt fidelis. †‖Ideo iureiurando dedit illi *gloriã*
*ſemen 7. 23 in gente ſua, creſcere illum quaſi terræ cumulũ, †& vt ſtel

las exaltare ſemen eius, & hæreditare illos à mari vſq; ad
24 mare, & à flumine vſq; ad terminos terræ. †Et in Iſaac eo
25 dem modo fecit propter Abraham patrem eius. †Benedi
ctionem omnium gentium dedit illi Dñs, & teſtamen-
26 tum *confirmauit ſuper caput Iacob. †Agnouit eũ in be- *ſtatuit.
nedictionibus ſuis, & dedit illi hæreditatem, & diuiſit il
27 li partẽ in tribubus duodecim. †Et cõſeruauit illi hoĩes
miſericordiæ inuenientes gratiam in oculis oĩs carnis.

De laudibus Moyſi, Aaron, & Phinees: de congregatione Core interempta. CAP. XLV.

1 DIlectus Deo & hominibus Moyſes, cuius memo- ‖Exo.11.a.3.
A ria in benedictione eſt. †Similẽ illum fecit in gloria
2 ſanctorũ, & magnificauit eum in timore inimicorum, &
3 in verbis ſuis monſtra placauit. †‖Glorificauit illũ in cõ- ‖Exo.7.8.9.10.
ſpectu regum, & iuſſit illi coram populo ſuo, & oſtẽdit
4 illi gloriã ſuam. †‖In fide & lenitate ipſius ſanctum fecit Nu.12.a.3.
5 illum, & elegit eũ ex omni carne. †Audiuit enim eũ, & b.7. Heb.3.a.1.
6 vocem ipſius, & induxit illum in nubem. †‖Et dedit illi -1. Ex.19.& 20.
cor ad præcepta, & legem vitæ & diſciplinæ docere Ia- *coram præcepta.
7 cob teſtamentũ ſuũ, & iudicia ſua Iſraël. †Excelſum ‖fecit E.20.4.d.14.
8 Aarõ fratrẽ eius, & ſimilem ſibi de tribu Leui. †Statuit ei Exo.18.a.1.
teſtamentum æternum, & dedit illi ſacerdotium gentis,
9 & beatificauit illum in gloria: †& circũcinxit eum zona
gloriæ, & induit eũ ſtolam gloriæ, & coronauit eũ in va- Ex.28.& 29.
10 ſis virtutis. †Circumpedes & fœmoralia, & humerale po
B ſuit ei, & cinxit illũ tintinnabulis aureis plurimis in gy-
11 ro, †dare ſonitum in inceſſu ſuo, auditum facere ſonitum
12 in templo in memoriam filijs gentis ſuæ. †Stola ſancta
auro & hyacintho, & purpura, opus textile, viri ſapiẽtis
13 iudicio & veritate præditi. †Torto cocco opus artificis,
gemmis pretioſis figuratis in ligatura auri, & opere lapi-
darij ſculptis in memoriam ſecundùm numerum tribuũ
14 Iſraël. †Coronam auream ſuper mitram eius impreſ-
ſam ſigno ſanctitatis, & gloria honoris, & opus virtutis,
15 deſideria oculorum ornata. †Sic pulchra ante ipſum non
16 fuerunt alia vſq; ad originẽ. †Non eſt indutus illa alie
nigena aliquis, ſed tantùm filij ipſius ſoli, & nepotes ei⁹
17 per omne tempus. †Sacrificia ipſius cõſumpta ſunt igne
C quotidie. †‖Compleuit Moyſes manus eius, & vnxit illũ ‖Leu.8.b.12.
18 oleo ſancto. †Factum eſt illi in teſtamentum æternum, &
19 ſemini eius ſicut dies cœli fungi ſacerdotio, & habere lau
20 dẽ, & glorificare populũ ſuum in noĩe ſuo. †Ipſum elegit
ab omni viuente, offerre ſacrificiũ Deo, incenſum, & bo
21 nũ odorẽ, in memoriã placare pro populo ſuo: †*& *de-
dit illis in præceptis ſuis poteſtatem in teſtamentis iudi-
ciorum docere Iacob teſtimonia, & in lege ſua lucem da
22 re Iſraël. †‖Quia contra illum ſteterunt alieni, & propter ‖Nu.16.a.1.
inuidiam circundederunt illũ hoĩes in deſerto, qui erant 26 b.9.
cum Dathan & Abiron, & congregatio Core in iracun-
23 dia. †Vidit Dñs Deus, & nõ placuit illi, & cõſumpti ſunt
24 in impetu iracundiæ. †Fecit illis monſtra, & conſumpſit
25 illos in flamma ignis. †Et addidit Aaron gloriam, & de-
D dit illi hæreditatẽ, & primitias frugum terræ diuiſit illi.
26 †Panem ipſis in primis parauit in ſatietatẽ: nam & ſacri-
27 ficia Dñi edent, quæ dedit illi, & ſemini eius. †Cæterùm
in terra gentes non hæreditabit, & pars non eſt illi in gẽ
28 te, ipſe eſt enim pars eius & hæreditas. †‖Phinees filius ‖Nu.25.b.7.
Eleazari tertius in gloria eſt, imitando eũ in timore Dñi: 1.Mac.2.f.54.
29 & ſtare in reuerentia gentis, in bonitate & alacritate aĩæ
30 ſuæ placuit Deo Iſraël. †Ideo ſtatuit illi teſtamentũ pacis
principẽ ſanctorũ & gentis ſuæ, vt ſit illi & ſemini eius
31 ſacerdotij dignitas in æternũ. †Et teſtamentũ Dauid regi
filio Ieſſæ de tribu Iuda hæreditas ipſi & ſemini eius, vt
daret ſapientiam in cor noſtrum iudicare gentem ſuam
in iuſtitia: ne abolerentur bona ipſorũ, & gloriam ipſo-
rum in gentem eorum æternam fecit.

Laudes Ioſue, Caleb, & Samuelis. CAP. XLVI.

1 FOrtis in bello Ieſus Naue ſucceſſor Moyſi in prophe
A tis, qui fuit magnus ſecundũ nomen ſuum, †maxim⁹
2 in ſalutem electorum Dei, expugnare inſurgentes ho-
3 ſtes, vt conſequeretur hæreditatem Iſraël. †Quam glo-

riam

tiam adeptus eſt in tollendo manus ſuas, & iactando cō
4 tra ciuitates romphæas? Quis ante illum ſic reſtitit? Nā
5 hoſtes ipſe Dominus perduxit. Aut non in iracundia
percuſſit. 6 eius impeditus eſt ſol, & vna dies facta eſt quaſi duo? In
Ioſ.10.c.12. B uocauit Altiſſimum potentem in oppugnādo inimicos
vndique, & audiuit illum magnus & ſanctus Deus in ſa
7 xis grandinis virtutis valde fortis. Impetum fecit contra
8 gentem hoſtilem, & in deſcenſu perdidit contrarios, vt
cognoſcant gentes potentiam eius, quia contra Deum
pugnare non eſt facile: & ſecutus eſt à tergo potentes.
Nu.14.a.6. 9 Et in diebus Moyſi miſericordiā fecit ipſe & Caleb fi
lius Iephone ſtare contra hoſtem, & prohibere gentem
Nu.24.d.24. 10 à peccatis, & perfringere murmur malitiæ. Et ipſi duo
conſtituti, à periculo liberati ſunt à numero ſexcentorū
millium peditum, inducere illos in hęreditatē, in terrā q
Ioſ.14.c.21. 11 manat lac & mel. Et dedit Dominus ipſi Caleb fortitu
C dinem, & vſq; in ſenectutē permanſit illi virtus, vt aſcen
deret in excelſum terræ locum: & ſemen ipſius obtinuit
12 hæreditatem, vt viderent omnes filij Iſraël quia bonum
13 eſt obſequi ſancto Deo. Et iudices ſinguli ſuo nomine,
quorum non eſt corruptum cor, qui nō auerſi ſunt à Do
14 mino, vt ſit memoria illorū in benedictione, & oſſa eo-
15 rum pullulent de loco ſuo, & nomē eorum pmaneat in
æternum, permanens ad filios illorum ſanctorum virorū
16 gloria. Dilectus à Dn̄o Deo ſuo Samuel ꝓpheta Domi
ni, renouauit imperium, & vnxit principes in gente ſua.
17 In lege Dn̄i congregationē iudicauit, & vidit Deum Ia-
18 cob, & in fide ſua probat᷒ eſt propheta. Et cognitus eſt
19 in verbis ſuis fidelis, quia vidit Deū lucis, & inuocauit
D Dominum omnipotentē in oppugnando hoſtes circun
1.Reg.7.c.10. 20 ſtantes vndique in oblatione viri inuiolati. Et intonuit
de cælo Dominus, & in ſonitu magno auditam fecit vo
1.Re.12.a.3 21 cem ſuā, & contriuit principes Tyriorū, & oēs duces
22 Philiſthijm. Et ante tempus finis vitæ ſuæ & ſeculi, teſti
monium præbuit in conſpectu Domini, & Chriſti, pe-
cunias & vſque ad calceamenta ab omni carne non ac-
1.Re.28.c.17 23 cepit, & non accuſauit illum homo. Et poſt hæc dormi
uit, & notū fecit regi, & oſtēdit illi finē vitę ſuę, & exalta
uit vocē eius de terra in ꝓphetia delere ĩpietatē gentis.

Laudes Nathan, Dauidis, & Salomonis. CAP. XLVII.

4.Re.11.a.1. 1 POſt hæc ſurrexit Nathan propheta in diebus Dauid.
1.Re.17.d.14. A Et quaſi adeps ſeparatus à carne, ſic Dauid à filijs Iſ-
2 raël. Cum leonibus luſit quaſi cum agnis, & in vrſis ſi-
1.Re.17.d.49 3 militer fecit ſicut in agnis ouium in iuuētute ſua. Nun
4 quid non occidit gigantem, & abſtulit opprobriū de gē
5 te? In tollendo manum in ſaxo fundæ deiecit exultatio-
6 nem Goliæ, vbi inuocauit Dn̄m omnipotentem, & de-
dit in dextera eius tollere hominem fortem in bello, &
1.Re.18.b.7 7 exaltare cornu gentis ſuæ. Sic in decem millibus glorifi
cauit eum, & laudauit eum in benedictionibus Domi-
8 ni, in offerendo illi coronam gloriæ: contriuit enim ini-
micos vndique, & extirpauit Philiſthijm contrarios vſ-
que in hodiernum diem: contriuit cornu ipſorum vſque
9 in æternum. In omni opere dedit confeſſionem Sancto
10 & Excelſo in verbo gloriæ. De omni corde ſuo laudauit
B Dominum, & dilexit Deum qui fecit illum, & dedit illi
11 contra inimicos potentiam: & ſtare fecit cantores con-
12 tra altare, & in ſono eorum dulces fecit modos. Et dedit
in celebrationibus decus, & ornauit tempora vſq; ad cō
ſummationem vitæ, vt laudarent nomen ſanctum Do-
2.Reg.12.e.13. 13 mini, & amplificarent manè Dei ſanctitatem. Chriſtus
purgauit peccata ipſius, & exaltauit in æternum cornu
eius: & dedit illi teſtamentum regum, & ſedem glorię in
3.Re.3.a.1. 14 Iſraël. Poſt ipſum ſurrexit filius ſenſatus, & propter illū
15 deiecit omnem potentiam inimicorum. Salomon im-
perauit in dieb᷒ pacis, cui ſubiecit Deus omnes hoſtes,
vt conderet domum in nomine ſuo, & pararet ſanctitatē
3.Re.4.d.31 in ſempiternum, quemadmodū eruditus eſt in iuuen-
16 tute ſua. Et impletus eſt quaſi flumen ſapientia: & ter
tua ſ. 17 ram retexit anima ſua. Et repleſti in comparationib᷒
C ęnigmata: ad inſulas lōgè diuulgatum eſt nomen tuum,
18 & dilectus es in pace tua. In cantilenis & prouerbijs, &
comparationibus, & interpretationibus miratæ ſunt ter
19 rę: & in noīe Domini Dei cui eſt cognomen, Deus Iſraël.
20 Collegiſti quaſi aurichalcum aurum, & vt plumbum 3.Re.10.d.27
21 compleſti argētū, & inclinaſti femora tua mulieribus. 3.Re.11.a.4.
22 Poteſtatē habuiſti in corpore tuo, dediſti maculam in 2.Re.7.c.15
gloria tua, & prophanaſti ſemen tuum inducere iracun-
23 diam ad liberos tuos, & in cęteris ſtultitiam tuam, vt fa
ceres imperium bipartitum, & ex Ephraim imperare im
24 perium durum. Deus autem non derelinquet miſericor
D diam ſuam, & non corrumpet, nec delebit opera ſua, ne-
que pdet à ſtirpe nepotes electi ſui: & ſemen eius qui di
25 ligit Dn̄m, non corrumpet. Dedit autem reliquū Iacob,
26 & Dauid de ipſa ſtirpe. Et finem habuit Salomon cum
27 patribus ſuis. Et dereliquit poſt ſe de ſemine ſuo gētis
28 ſtultitiam, & imminutum à prudentia Roboam, qui 3.Re.12.d.16
29 auertit gētem conſilio ſuo, & Ieroboam filium Nabat, 3.Re.12.f.28.
qui peccare fecit Iſraël, & dedit viam peccādi, Ephraim
30 & plurima redundauerunt peccata ipſorum. Valde
31 auerterunt illos à terra ſua. Et quæſiuit omnes nequi-
tias, vſque dum perueniret ad illos defenſio, & ab om-
nibus peccatis liberauit eos.

Laudes Eliæ, Eliſæi, Ezechiæ, & Iſaię: quorū oratione Deus libe rauit Iſraël ab exercitu Sennacherib. CAP. XLVIII.

1 ET ſurrexit Elias propheta, quaſi ignis, & verbum ip 3.Re.17.a.1
A ſius quaſi facula ardebat. Qui induxit in illos famē,
2 & imitantes illū inuidia ſua, pauci facti ſunt: non enim
3 poterant ſuſtinere præcepta Domini. Verbo Dn̄i cōſti
4 tuit cælū, & deiecit à ſe ignem terræ: ſic amplificatus
eſt Elias in mirabilibus ſuis. Et quis poteſt ſimiliter ſic
5 gloriari tibi? Qui ſuſtuliſti mortuum ab inferis, de ſor 3.Reg.17.d.22.
6 te mortis, in verbo Dn̄i Dei. Qui deieciſti reges ad per-
niciem, & confregiſti facilè potentiam ipſorum, & glo-
7 rioſos de lecto ſuo. Qui audis in Sina iudiciū, & in Ho-
8 reb iudicia defenſionis. Qui vngis reges ad pęnitentiā, 3.Reg.19.c.16
B & prophetas facis ſucceſſores poſt te. Qui receptus es 4.Re.2.b.11.
9 in turbine ignis in curru equorum igneorū. Qui inſcri
10 ptus es in iudicijs temporū lenire iracundiam Dn̄i, cōci iudicijs.
11 liare cor patris ad filiū, & reſtituere tribus Iacob. Beati
12 ſunt qui te viderūt, & in amicitia tua decorati ſunt: nā
nos vita viuimus tantùm, poſt mortem autē non erit ta- 4.Re.2.b.9.
13 le nomē nr̄m. Elias qui in turbine tectus eſt, & in Eli-
ſæo completus eſt ſpiritus eius: in diebus ſuis non perti-
14 muit principē, & potentia nemo vicit illum. Nec ſupe 4.Reg.13.d.21.
rauit illum verbum aliquod, & mortuum prophetauit
15 corpus eius. In vita ſua fecit monſtra, & in morte mi-
C rabilia operatus eſt. In oībus iſtis nō pęnituit populus,
16 & non receſſerunt à peccatis ſuis vſquedum eiecti ſunt
17 de terra ſua, & diſperſi ſunt in oēm terram, & relicta eſt
18 gens perpauca, & princeps in domo Dauid. Quidam
ipſorum fecerunt quod placeret Deo: alij autem multa
19 cōmiſerūt peccata. Ezechias muniuit ciuitatē ſuā, &
induxit in medium ipſius aquam, & fodit ferro rupem, 4.Re.20.d.20.
20 & ædificauit ad aquam puteum. In diebus ipſius aſcen
D dit Sennacherib, & miſit Rabaſcen, & ſuſtulit manum 4.Re.18.d.13
ſuam contra illos, & extulit manum ſuam in Sion, & ſu
21 perbus factus eſt potentia ſua. Tunc mota ſunt corda
& manus ipſorum: & doluerunt quaſi parturientes mu
22 lieres. Et inuocauerunt Dn̄m miſericordem, & expan-
dentes manus ſuas, extulerunt ad cęlum: & ſanctus Dn̄s
23 Deus audiuit citò vocem ipſorū. Non eſt commemora-
tus peccatorū illorum, neq; dedit illos inimicis ſuis, ſed
24 purgauit eos in manu Iſaiæ ſancti prophetæ. Deie- 4.Re.19.11.
cit caſtra Aſſyriorum, & cōtriuit illos angelus Domini. Tob.1.a.21. Iſa.17.8.16.
25 Nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter iuit
in via Dauid patris ſui, quā mandauit illi Iſaias prophe- 1.Ma.7.f.41.
26 ta magnus, & fidelis in cōſpectu Dei. In diebus ipſius 2.Ma.8.e.19
27 retrò rediſt ſol, & addidit regi vitam. Spiritu magno vi- 4.Reg.20.b.11.
dit vltima, & conſolatus eſt lugentes in Sion, vſq; in ſem Iſa.38.b.8.
28 piternū. Oſtēdit futura, & abſcōdita anteq̄ euenirent.

De Ioſia, & quòd oēs reges Iuda præter Dauid, Ezechiam & Ioſiā, fuerunt peccatores: de Ieremia, Ezechiel, et Zorobabel,

Ieſu filio Ioſedech, Nehemia, Enoch, Ioſeph, Seth, & Sem.
C A P. XLIX.

1.Re 22.a.1. 1 MEmoria Ioſiæ in compoſitione odoris facta opus
2.Pa.34 a.1. A pigmentarij. † in omni ore quaſi mel indulcabitur
2 eius memoria, & vt muſica in cõuiuio vini. † Ipſe eſt di-
3 rectus diuinitus in pœnitẽtia gẽtis, & tulit abominatio-
4.Re.23.b.9 4 nes impietatis. † Et gubernauit ad Dñm cor ipſius, & in
5 diebus peccatorũ cor roborauit pietatẽ. † Præter Dauid,
6 & Ezechiã, & Ioſiam, oẽs peccatum cõmiſerunt: † nam
B reliquerunt legem Altiſſimi reges Iuda, & contempſe-
7 runt timorem Dei. † Dederunt enim regnum ſuũ alijs, &
4.Re.25.b.9 8 gloriam ſuam alienigenæ genti. † Incenderunt electam
ſanctitatis ciuitatem, & deſertas fecerunt vias ipſius in
Ier.2.b.25. Iere 2.b.5. 9 manu Ieremiæ. † Nam malè tractauerunt illum, qui à
ventre matris conſecratus eſt ꝓpheta, euertere & erue-
Ezec.1.d.4 10 re, & perdere, & iterũ ædificare, & renouare. † Ezechiel q
vidit cõſpectũ gloriæ, quã oſtendit illi in curru Cheru-
11 bim. † Nam cõmemoratus eſt inimicorũ in imbre, be-
12 nefacere illis qui oſtenderunt rectas vias. † Et duodecim
C prophetarũ oſſa pullulent de loco ſuo: nã corroborauer-
13 runt Iacob, & redemerũt ſe in fide virtutis. † Quomodò
Ag 2.d.24. 1.Eſd.3 a.2 amplificemus Zorobabel? nã & ipſe quaſi ſignũ in dex
2.Eſd.5.a.5. Zac.3.a.1. 14 tera manu Iſraël. † Et Ieſum filiũ Ioſedec qui in diebus
Nehe.2.d.27 7.a.1. ſuis ædificauerũt domũ, & exaltauerunt téplũ ſanctũ
Sup.44.c.16 15 Dño paratũ in gloriã ſempiternã. † Et Nehemias in me-
D moria multi temporis, qui erexit nobis muros euerſos,
& ſtare fecit portas & ſeras, qui erexit domos noſtras.
Ge.41.c.40 42.a.3.45 b. 16 † Nemo natus eſt in terra qualis Henoch: nam & ipſe
5.50.d.20. 17 receptus eſt à terra. † Et Ioſeph q natus eſt homo, prin-
ceps fratrũ, firmamentũ gentis, rector fratrũ, ſtabilimen
18 tum populi, † & oſſa ipſius viſitata ſunt, & poſt mor-
Gen.4 d.25. 5.d.32. 19 tem prophetauerunt. † Seth & Sem apud homines glo-
riam adepti ſunt, & ſuper oẽm animã in origine Adam.

Simonis pontificis filij Oniæ præconia narrantur celeberrima, duæ gentes odio habitæ, & tertia ſtulta: de Ieſu filio Sirach huius libri authore. C A P. L.

2.Mach.12. a 6. 1 SImon Oniæ filius ſacerdos magnus, qui in vita ſua
2.Mach.3.& 4. A ſuffulſit domũ, & in diebus ſuis corroborauit tem-
2 plũ. † Templi etiam altitudo ab ipſo fundata eſt, duplex
3 ædificatio & excelſi parietes templi. † In diebus ipſius
emanauerũt putei aquarũ, & quaſi mare adimpleti ſunt
4 ſupra modũ. † Qui curauit gentẽ ſuã, & liberauit eam à
5 perditione. † Qui præualuit amplificare ciuitatẽ, qui ade
ptus eſt gloriã in cõuerſatione gẽtis: & ingreſſũ domus
6 & atrij amplificauit. † Quaſi ſtella matutina in medio
7 nebulæ: & quaſi luna plena in dieb⁹ ſuis lucet. † Et quaſi
8 ſol refulgẽs, ſic ille effulſit in tẽplo Dei. † Quaſi arcus re
fulgens inter nebulas gloriæ, & quaſi flos roſarũ in die-
bus vernis, & quaſi lilia q̃ ſunt in tranſitu aquæ, & quaſi
9 tus redolẽs in diebus æſtatis. † Quaſi ignis effulgens, &
10 tus ardens in igne. † Quaſi vas auri ſolidũ ornatũ omni
11 lapide pretioſo. † Quaſi oliua pullulans, & cypreſſus in
B altitudinẽ ſe extollens, in accipiendo ipſum ſtolã gloriæ,
12 & veſtiri eũ conſummatione virtutis. † In aſcenſu alta-
13 ris ſancti, gloriã dedit ſanctitatis amictũ. † In accipiendo
autẽ partes de manu ſacerdotũ, & ipſe ſtans iuxta aram.
14 † Circa illũ corona fratrũ: & quaſi plãtatio cedri in mõ
te Libano, ſic circa illũ ſteterũt quaſi rami palmę, & oẽs
15 filij Aaron ĩ gloria ſua. † Oblatio autẽ Dñi in manibus
ipſorũ, coram omni ſynagoga Iſraël, & conſummationẽ
16 fungens in ara, amplificare oblationẽ excelſi regis, † por-
rexit manum ſuam in libatione, & libauit de ſanguine
17 vuæ. † Effudit in fundamento altaris odorẽ diuinũ ex-
18 celſo principi. † Tunc exclamauerũt filij Aaron, in tubis
C productilibus ſonuerunt, & auditã fecerunt vocem ma-
19 gnã in memoriam corã Deo. † Tunc omnis populus ſi-
mul properauerunt, & ceciderunt in faciẽ ſuper terram
adorare Dñm Deũ ſuũ, & dare preces omnipotenti Deo
20 excelſo. † Et amplificauerunt pſallẽtes in vocibus ſuis,
& in magna domo auctus eſt ſonus ſuauitatis plenus.
21 † Et rogauit populus Dñm excelſum ĩ prece vſq; dum
perfectus eſt honor Domini, & munus ſuum perfece-
22 runt. † Tunc deſcendẽs, manus ſuas extulit in oẽm con
gregationẽ filiorũ Iſraël dare gloriã Deo à labijs ſuis, &
23 in nomine ipſius gloriari: † & iterauit orationẽ ſuam, vo-
24 lens oſtendere virtutẽ Dei. † Et plus orauit Deũ omniũ,
D qui magna fecit in omni terra, qui auxit dies noſtros à
ventre matris noſtræ, & fecit nobiſcũ ſecundũ ſuã mi-
25 ſericordiã, † det nobis iucunditatem cordis, & fieri pacẽ
26 in diebus noſtris in Iſraël per dies ſempiternos: † credere
Iſraël nobiſcum eſſe Dei miſericordiã, vt liberet nos in
27 diebus ſuis. † Duas gentes odit anima mea: tertia autem
28 non eſt gens quã oderim: † qui ſedent in monte Seir, &
29 Philiſthijm: & ſtultus pplꝰ q habitat in Sichimis. † Do-
ctrinam ſapientiæ & diſciplinæ ſcripſit in codice iſto Ie-
ſus filius Sirach Ieroſolymita, qui renouauit ſapientiam
30 de corde ſuo. † Beatus qui in iſtis verſatur bonis: qui po-
31 nit illa in corde ſuo, ſapiens erit ſemper. † Si enim hæc
fecerit, ad omnia valebit, quia lux Dei veſtigiũ eius eſt.

Oratio Ieſu filij Sirach.

Dei laus, exaltatio, & gratiarum actio. C A P. LI.

1 COnfitebor tibi Dñe rex, & collaudabo te Deũ ſal-
A uatorẽ meũ. † Cõfitebor nomini tuo: qm̃ adiutor
2 & protector factus es mihi, † & liberaſti corpus meũ à
3 perditione, à laqueo linguæ iniquæ, & à labijs operantiũ
mendaciũ, & in conſpectu aſtantiũ factus es mihi adiu-
4 tor. † Et liberaſti me ſecundũ multitudinẽ miſericordiæ
5 nominis tui à rugientibus præparatis ad eſcã, † de mani-
bus quærentiũ aĩam meã, & de portis tribulationũ quæ
6 circundederunt me: † à preſſura flãmæ, quæ circundedit
7 me, & in medio ignis non ſum æſtuatus. † De altitudine
ventris inferi, & à lingua coinquinata, & à verbo mẽda-
8 cij, à rege iniquo, & à lingua iniuſta. † Laudabit vſq; ad
9 mortẽ anima mea Dñm, † & vita mea appropinquãs erat
10 in Inferno deorſum. † Circundederunt me vndiq;, & nõ
B erat qui adiuuaret. Reſpiciens erã ad adiutoriũ homi-
11 nũ, & nõ erat. † Memoratus ſum miſericordię tuæ Dñe,
12 & cooperationis tuæ quæ à ſeculo ſunt, † qm̃ eruis ſuſti-
13 nentes te Dñe, & liberas eos de manibus gentiũ. † Exal-
taſti ſuper terrã habitationẽ meã, & pro morte defluẽte
14 deprecatus ſum. † Inuocaui Dñm patrẽ Dñi mei, vt non
derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tẽpore ſu-
15 perborũ ſine adiutorio. † Laudabo nomen tuũ aſſiduè,
& collaudabo illud in cõfeſſione, & exaudita eſt oratio
16 mea. † Et liberaſti me de pditione, & eripuiſti me de tẽ-
17 pore iniquo. † Propterea cõfitebor, & laudẽ dicam tibi,
18 & benedicã nomini Dñi. † Cũ adhuc iunior ſum, priuſ-
quàm oberrarẽ quæſiui ſapientiã palàm ĩ oratione mea.
19 † Ante tẽpus poſtulabã pro illa, & vſq; in nouiſſimis in-
C quirã eam, & florebit tanq̃ præcox vua. † Lætatũ eſt cor
20 meum in ea, ambulauit pes meus iter rectũ, à iuuentute
21 mea inueſtigabam eã. † Inclinaui modicè aurẽ meã, &
22 excepi illã. † Multã inuẽni in meipſo ſapientiã, & multũ
23 profeci in ea. † Danti mihi ſapientiã, dabo gloriã. † Con-
24 ſiliatus ſum enim vt facerẽ illã: zelatus ſum bonũ, & nõ
25 cõfundar. † Colluctata eſt anima mea in illa, & in faciẽ-
26 do eã confirmatus ſum. † Manus meas extendi in altũ,
& in ſapiẽtia eius luxit aĩa mea, & ignorãtias meas illu-
27 minauit. † Aĩam meã direxi ad illã, & in agnitione inuẽ-
28 ni eã. † Poſſedi cũ ipſa cor ab initio: pp hoc nõ derelin-
29 quar. † Vẽter meus cõturbatus eſt q̃rendo illã: ꝓpterea
30 bonã poſſidebo poſſeſſionẽ. † Dedit eni mihi Dñs linguã
31 mercedẽ meã, & in ipſa laudabo eũ. † Appropiate ad me
D indocti, & cõgregate vos ĩ domũ diſciplinæ. † Quid ad-
32 huc retardatis: & qd dicitis in his? animæ veſtræ ſitiũt ve
33 hemẽter. † Aperui os meũ, & locutus ſum. Cõparate vo-
34 bis ſine argẽto*, † & collũ veſtrũ ſubijcite iugo, & ſuſci- * ſapientiam
35 piat aĩa veſtra diſciplinã: ĩ ꝓximo eſt eni inuenire eã. † Vi
dete oculis vr̃is q̃a modicũ laboraui, & inueni mihi mul
36 tã requiẽ. † Aſſumite diſciplinã in multo numero argẽti,
37 & copioſũ aurũ poſſidete ĩ ea. † Lætetur aĩa vr̃a ĩ miſericordia
38 eius*, & nõ cõfundemini ĩ laude ipſius. † Operamini opus ve
ſtrũ ante tẽpus, & dabit vobis mercedẽ vr̃am ĩ tpe ſuo.

AD

AD PAVLAM ET EVSTOCHIVM in tranſlationem Iſaiæ ex Hebraica veritate Hieronymi Præfatio.

NEMO cùm prophetas verſibus viderit eſſe deſcriptos, metro eos exiſtimet apud Hebræos ligari, & aliquid ſimile habere de pſalmis vel operibus Salomonis, ſed, quod in Demoſthene & Tullio ſolet fieri, vt per cola ſcribantur & commata, qui vtiq; proſa, & non verſibus conſcripſerunt. Nos quoq; vtilitati legentium prouidentes, interpretationem nouã nouo ſcribendi genere diſtinximus. Ac primùm de Iſaia ſciendum, φ in ſermone ſuo diſertus ſit: quippe vt vir nobilis, & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quicquam in eloquio ruſticitatis admiſtũ. Vnde accidit, vt præ cęteris florem ſermonis eius tranſlatio non poterit conſeruare. Deinde etiã hoc adijciendũ: quòd non tam propheta dicendus ſit, quàm Euangeliſta. Ita enim vniuerſa Chriſti Eccleſiæq; myſteria ad liquidum proſecutus eſt, vt non putes eum de futuro vaticinari, ſed de præteritis hiſtoriam texere. Vnde cõijcio noluiſſe tunc temporis ſeptuaginta interpretes fidei ſuæ ſacramenta perſpicuè Ethnicis prodere, ne ſanctum canibus, & margaritas porcis darent: quæ, cùm hanc editionem legeritis, ab illis animaduertetis abſcondita. Nec ignoro, quanti laboris ſit Prophetas intelligere: nec facilè quempiam poſſe iudicare de interpretatione, niſi intellexerit antequam legerit: nos quoque patére morſibus plurimorum: qui ſtimulante inuidia, quod conſequi non valent, deſpiciunt. Sciens ergo & prudens in flammã mitto manũ: & nihilominus hoc à faſtidioſis lectoribus precor, vt quomodò Græci poſt ſeptuaginta tranſlatores Aquilam & Symmachum, & Theodotionem legunt, vel ob ſtudium doctrinæ ſuæ, vel vt ſeptuaginta magis ex collatione eorum intelligant: ſic & iſti ſaltem vnum poſt priores habere dignentur interpretem. Legant priùs, & poſteà deſpiciant: ne videantur non ex iudicio, ſed ex odij præſumptione ignorata damnare. Prophetauit autem Iſaias in Ieruſalẽ & in Iudęa, necdum decem tribubus in captiuitatem ductis: ac de vtroq; regno, nunc commiſtim, nunc ſeparatim texit oraculum. Et cùm interdum ad præſentem reſpiciat hiſtoriam, & poſt Babyloniæ captiuitatem reditum populi ſignificet in Iudęam: tamen omnis eius cura de vocatione Gentium, & aduentu Chriſti eſt. Quẽ quantò plus amatis ò Paula & Euſtochium, tantò magis ab eo petite, vt pro obtrectatione præſenti, qua me indeſinenter æmuli laniant, ipſe mihi mercedem reſtituat in futuro: qui ſcit me ob hoc in peregrinę linguæ eruditione ſudaſſe, ne Iudæi de falſitate ſcripturarum eccleſijs eius diutius inſultarent.

Argumentum in Prophetiam Iſaię.

ISAIAS in Ieruſalem nobili genere ortus eſt, ibiq; prophetauit. Sub Manaſſe rege ſectus in duas partes occubuit. Sepultusq; eſt ſub quercu Rogel, iuxta tranſitum aquarum quas olim Ezechias rex iacto obſtruxerat puluere.

PROPHETIA ISAIÆ.

Tempus quo prophetauit Iſaias ſuper Iudam & Ieruſalem, quę ob ſuam ingratitudinem, aliaq; ſcelera omni pœnarum genere à Deo percuſſa, non eſt ad eum reuerſa: quamobrem dicit miſerrimam imminere ipſi deſolationem, victimę & ſolennitates ipſius reijciuntur, & quid facere debeat vt in gratiã à Deo recipiatur. Rurſum ob defectionem à priſtina virtute in varia peccata, grauem vindictam, & futuram tandem ipſius liberationem et in fœliciorem ſtatum reſtitutionem vaticinatur. CAPVT PRIMVM.

1 VISIO Iſaiæ filij Amos, quam vidit ſuper
A Iudam & Ieruſalẽ in diebus Oziæ, Ioathan, Achaz, & Ezechiæ regum Iuda.
2 ¶Audite cæli, & auribus percipe terra, quoniam Dñs locutus eſt: Filios enutriui, & exaltaui: ipſi autem ſpreuerunt
3 me. ¶Cognouit bos poſſeſſorẽ ſuum, & aſinus præſepe
Domini ſui: Iſraël autẽ ᵃme non cognouit, & populus a.1.
4 meus non intellexit. ¶Væ genti peccatrici, populo graui
B iniquitate, ſemini nequã, filijs ſceleratis, dereliquerunt
Dñm, blaſphemauerunt ſanctum Iſraël, abalienati ſunt
5 retrorſum. ¶Super quo percutiã vos vltrà, addentes præ-
uaricationem? omne caput languidum, & omne cor mœ-
5 rens. ¶A planta pedis vſq; ad verticem non eſt in eo ſa-
nitas. vulnus, & liuor, & plaga tumens non eſt circumli
7 gata, nec curata medicamine neq; fota oleo. ¶|Terra ve- Inf. 5. b. 6.
ſtra deſerta: ciuitates veſtræ, ſuccenſę igni: regioné veſtrã
coram vobis alieni deuorant; & deſolabit̃ ſicut in vaſti-
8 tate hoſtili. ¶Et derelinquetur filia Sion vt vmbraculum
C in vinea, & ſicut tugurium in cucumerario, & ſicut ciui
9 tas quæ vaſtatur. ¶|Niſi Dñs exercituũ reliquiſſet nobis Ro 9. g. 19. Ge. 19. c. 24
ſemen, |quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorrha ſi-
10 miles eſſemus. ¶|Audite verbum Dñi principes Sodo- Ier 6. c. 10. Amos 5. f. 22
morum, percipite auribus legẽ Dei noſtri ppl's Gomor-
11 rhæ. ¶Quò mihi multitudiné victimarum veſtrarũ, di-
cit Dñs? ᵇplenus ſum, holocauſta arietũ, & adipem pin- ᵇPlenus ſum holocauſtis arietũ & adipe 4.
guium, & ſanguiné vitulorum & agnorum & hircorum
12 nolui. ¶Cùm ᶜveniretis ante conſpectũ meũ, quis quæ- ᶜvenietis 5.
ſiuit hæc de manibus veſtris, vt ambularetis in atrijs
13 meis? ¶ne ᵈafferatis vltrà ſacrificium fruſtra: incenſum ᵈoffератis 8.
D abominatio eſt mihi. Neomeniã, & ſabbathum, & feſti-
14 uitates alias nõ feram, iniqui ſunt cœtus veſtri: ¶calẽdas
veſtras et ſolẽnitates veſtras odiuit anima mea: facta ſunt
15 mihi moleſta, laboraui ſuſtinẽs. ¶Et cũ extenderitis ma-
nus veſtras, auertã oculos meos à vobis: & cùm multipli
caueritis orationẽ, non exaudiã: |manus enĩ veſtræ ſan- Inf. 59. a. 1. - 3.
16 guine plenæ ſunt. ¶|Lauamini, mundi eſtote, auferte ma 1. Pet. 3. b. 11
lum cogitationum veſtrarum ab oculis meis: quieſcite
17 agere peruersè, ¶diſcite benefacere: quærite iudiciũ, ſub-
E uenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam. ¶Et
18 venite, & arguite me, dicit Dñs: ſi fuerint peccata veſtra
vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra
19 quaſi vermiculus, velut lana ᵉalba erunt. ¶Si volueritis, a.2.
20 & audieritis ᶠme, bona terræ comedetis. ¶Quòd ſi no- a.3.
lueritis, & me ad iracundiã prouocaueritis: gladius deuo
21 rabit vos, quia os Dñi locutum eſt. ¶Quomodò facta eſt
meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij? iuſtitia habitauit
22 in ea, nunc autem homicidæ. ¶Argentum tuum verſum
23 eſt in ſcoriam: vinum tuum miſtum eſt aqua. ¶Principes
F tui infideles, ſocij furũ: omnes diligunt munera, ſequun
tur retributiones. |Pupillo non iudicant: & cauſa viduæ Iere. 5. f. 28. Zach. 7. c. 10
24 non ingreditur ad illos. ¶Propter hoc, ait Dominus Deus
exercituũ fortis Iſraël, Heu, conſolabor ſuper hoſtibus
25 meis, & vindicabor de inimicis meis. ¶Et conuertam ma
num meam ad te, & excoquam ad purum ſcoriam tuã,
26 & auferam omne ſtannum tuum. ¶Et reſtituam iudices
G tuos vt fuerunt priùs, & conſiliarios tuos ſicut antiqui-
27 tus: poſt hæc vocaberis ciuitas iuſti, vrbs fidelis, ¶Siõ in
28 iudicio redimetur, & reducent eam in iuſtitia: ¶& conte
ret ſceleſtos, & peccatores ſimul: & qui dereliquerunt
29 Dominũ, conſumentur. ¶Confundentur enim ab idòlis
quibus ſacrificauerũt: & erubeſcetis ſup hortis quos ele
30 geratis, ¶cũ fueritis velut quercus defluẽtibus folijs, & ve
31 lut hortus abſq; aqua. ¶Et erit fortitudo veſtra, vt fauilla
ſtupæ, & opus veſtrum quaſi ſcintilla: & ſuccendetur
vtrunque ſimul, & non erit qui extinguat.

Ad montem domus Domini fluent omnes gentes, & de Sion exibit lex, nec vltrà bello moleſtabitur: domus verò Iacob ob idololatriam, auaritiã & reliqua ſcelera abijcietur: ſuperbi humiliabuntur, & ſolus Dominus exaltabitur. CAP. II.

1 VErbum quod vidit Iſaias filius Amos ſuper Iudam Mich. 4. a. 1.
A & Ieruſalem. ¶|Et erit in nouiſſimis diebus præpa-
2 ratus mons domus Dñi, in vertice montium, & eleuabi
3 tur ſuper colles: & fluent ad eum omnes gentes. ¶Et ibũt
populi multi, & dicent: Venite & aſcendamus ad montẽ
Domini, & ad domũ Dei Iacob, & docebit nos vias ſuas,
& ambulabimus in ſemitis eius: quia de Sion exibit lex,
4 & verbum Dñi de Ieruſalem. ¶Et iudicabit Gentes, & ar-

guet populos multos, & conflabunt gladios ſuos in vo-
B meres, & lanceas ſuas in falces: Non leuabit gens cõtra
5 gentẽ gladium, nec exercebuntur vltrà ad prælium. †Do
mus Iacob venite, & ambulemus in lumine Domini.
6 †Proiecisti enim populum tuum domũ Iacob, quia reple
ti ſũt vt olim, & augures habuerũt vt Philiſthijm, & pue
*& a. *eius. 1. 7 ris alienis adhæſerunt. †*Repleta eſt terra*argento & au-
8 ro: & nõ eſt finis theſaurorũ ei*, † & repleta eſt terra eius
equis: & innumerabiles quadrigæ eius. Et repleta eſt ter
ra eius idôlis: opus manuum ſuarum adorauerunt, quod
9 fecerunt digiti eorum. †Et incuruauit ſe homo, & humi-
10 liatus eſt vir: ne ergo dimittas eis: †Ingredere in petrã, &
C abſcõdere in foſſa humo à facie timoris Domini, & à glo
11 ria maieſtatis eius. †Oculi ſublimes hominis humiliati
ſunt, & incuruabitur altitudo virorum: exaltabitur autẽ
12 Dominus ſolus in die illa: †Quia dies Domini exercituũ
ſuper omnem ſuperbum & excelſum, & ſup omnem ar
13 rogantem, & humiliabitur. †Et ſuper omnes cedros Liba
ni ſublimes & erectas, †& ſuper omnes quercus Baſan.
14 †Et ſuper omnes montes excelſos, & ſuper omnes colles
15 eleuatos. †Et ſuper omnem turrim excelſam, & ſup om-
16 nẽ murũ munitum. †Et ſuper omnes naues Tharſis, & ſu
17 per omne quod viſu pulchrũ eſt. †Et incuruabitur ſubli-
D mitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum: &
18 eleuabitur Dominus ſolus in die illa. †Et idôla penitus
‖Oſee 10. b. 8. Luc 23 d. 30. Apo. 9. c. 17. 19 contere̅tur. †‖Et introibunt in ſpeluncas petrarũ, & in
voragines terræ à facie formidinis Dñi, & à gloria maie-
20 ſtatis eius, cũ ſurrexerit percutere terrã. †In die illa proij
ciet homo idôla argenti ſui, & ſimulachra auri ſui, quę fe
21 cerat ſibi vt adoraret, talpas & veſpertiliones. †Et ingre-
dietur ſciſſuras petrarum, & in cauernas ſaxorum à fa-
cie formidinis Dñi, & à gloria maieſtatis eius cũ ſurre-
22 xerit percutere terrã. †Quieſcite ergo ab homine, cuius
ſpiritus ĩ naribus eius eſt: q̃a excelſus reputatus eſt ipſe.

Futura Iudeorum ob ſua peccata grauis afflictio ac deſertio, & puerorum atque effæminatorum dominium: peccata ſuperiorum arguit: item ſuperbiam & curioſam laſciuiam filiorũ Sion in ignominiam vertendam prædicit. CAP. III.

1 ECce enim dominator Dominus exercituum auferet
A à Ieruſalem & à Iuda validum & fortem, omne ro-
2 bur panis, & omne robur aquæ: †fortem, & virum bella
3 torem, iudicem, & prophetã, & ariolum, & ſenem. †Prin
cipẽ ſuper quinquaginta, & honorabilẽ vultu, & cõſilia
riũ, & ſapientem de architectis, & prudẽtem eloquij my
4 ſtici. †Et dabo pueros principes eorum, & effœminati do
5 minabuntur eis. †Et irruet populus, vir ad virum, & vnuſ
quiſque ad proximum ſuum: tumultuabitur puer cõtra
6 ſenẽ, & ignobilis contra nobilem. †Apprehendet eni vir
*dicens. B fratrem ſuum domeſticum patris ſui, *Veſtimentum ti-
bi eſt, princeps eſto noſter, ruina autem hæc ſub manu
*Reſpondebitq;. 7 tua. †*Reſpõdebit* in die illa, dicens, Nõ ſum medicus: &
in domo mea non eſt panis, neque veſtimentũ: nolite
8 cõſtituere me principẽ populi. †Ruit enĩ Ierl̃m, & Iudas
concidit, quia lingua eorũ & adinuentiones eorũ contra
9 Dominũ, vt prouocarẽt oculos maieſtatis eius. †Agnitio
vultus eorum reſpondit eis: & peccatum ſuum quaſi So
doma prędicauerũt, nec abſconderunt. Væ animæ eorũ,
10 quoniã reddita ſunt eis mala. †Dicite iuſto quoniã bene,
11 quoniam fructum adinuẽtionum ſuarum comedet. †Væ
12 impio in malum: retributio enim manuũ eius fiet ei. †Po
pulum meum exactores ſui ſpoliauerunt: & mulieres do
C minatæ ſunt eis. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipſi
‖Apo. 1. b. 7. 13 te decipiunt, & viam greſſuũ tuorum diſſipant, †‖Stat ad
iudicandum Dominus, & ſtat ad iudicandos populos.
14 †Dominus ad iudicium veniet cũ ſenibus populi ſui, &
meam principibus eius: vos enim depaſti eſtis vineã, & rapina
15 pauperis in domo veſtra. †Quare atteritis populũ meũ,
& facies pauperum cõmolitis, dicit Dominus Deus exer
16 cituum? †Et dixit Dñs, Pro eo quòd eleuatæ ſunt filiæ
Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculo-
rum, ibãt & plaudebant: ambulabãt, & pedibus ſuis cõ
17 poſito gradu incedebant: †Decalcabit Dñs verticẽ filiarũ
18 Sion, & Dominus crinẽ earũ nudabit. †In die illa auferet
19 Dominus ornamentũ calceamentorũ, & lunulas, †& tor
D ques, & monilia, & armillas, & mitras, & diſcriminalia,
& periſcelidas, & murenulas, & olfactoriola, et inaures,
20 †& annulos, & gemmas †in frõte pendentes, †& mutato-
21 ria, & palliola, & linteamina, & acus, †& ſpecula, & ſin-
22 dones, & vittas, & theriſtra. †Et erit pro ſuaui odore fœ-
23 tor, & pro zona funiculus, & pro criſpanti crine cal-
24 uitiũ, & pro faſcia pectorali ciliciũ. †Pulcherrimi quoq;
25 viri tui gladio cadẽt, & fortes tui ĩ prælio. †Et mœrebũt
26 atque lugebunt portæ eius, & deſolata in terra ſedebit.

Septem mulieres vnum maritum appetent: germen Domini exaltabitur: & reliquiæ Iſraël ablutis earũ ſordibus ſalua erunt, magnaq; ſecuritate & fœlicitate afficientur. CAP. IIII.

1 ET apprehendent ſeptem mulieres virum vnum in
A die illa, dicentes: Panem noſtrum comedemus, & ve
ſtimentis noſtris operiemur tantummodò inuocetur no
2 men tuum ſuper nos, aufer opprobriũ noſtrum. †In die
illa erit germen Dñi in magnificẽtia, & gloria: & fructus
terrę ſublimis, & exultatio his qui ſaluati fuerint de Iſrl̃.
3 †Et erit: omnis qui relictus fuerit in Sion, & reſiduus in
Ieruſalem, ſanctus vocabitur, omnis qui ſcriptus eſt in
4 vita in Ieruſalem. †Si abluerit Dominus ſordes filiarum
B Siõ, & ſanguinem Ierl̃m lauerit de medio eius in ſpiritu
5 iudicij & ſpiritu ardoris. †Et creabit Dominus ſuper om
nem locũ montis Sion, & vbi inuocatus eſt, nubem per
diem, & fumum & ſplendorem ignis flammantis in no-
6 cte. ſuper omnem enim gloriã protectio. †Et tabernacu-
lũ erit in vmbraculum diei ab æſtu, & in ſecuritatem &
abſconſionem à turbine & à pluuia.

Sub figura vineæ ſterilis in direptionem traditæ, prophetat iudicium & deſertionem Iudæorũ, ipſorumq; peccata deſcribuntur: auaritia in coadunandis poſſeſſionibus: ebrietas & contemptus ſcientiæ Dei: inferni dilatatio: humiliatio ſuperborũ, & exultatio Dei, fœlicitas quoque iuſtorum, & væ diuerſis peccatorum generibus denunciatur: & ſignum in nationibus eleuandum contra Iudæos. CAP. V.

1 CAntabo dilecto meo canticũ patruelis mei vineæ ‖Ier. 2. d. 21. Mat. 21. c. 33
A ſuæ. ‖Vinea facta eſt dilecto meo in cornu filio olei.
2 †Et ſepiuit eam, & lapides elegit ex illa, & plantauit eam
electã, & ædificauit turrim in medio eius, & torcular ex
truxit in ea: & expectauit vt faceret vuas, & fecit labru-
3 ſcas. †Nunc ergo habitatores Ierl̃m, & viri Iuda, iudicate
4 inter me & vineam meam. †Quid eſt quod debui vltrà fa
cere vineæ meæ, & non feci ei? an quòd expectaui vt face
5 ret vuas, & fecit labruſcas? †Et nunc oſtendã vobis quid
B ego faciã vineæ meæ. Auferã ſepẽ eius, & erit in direptio
6 nẽ: diruã maceriam eius, & erit in conculcationem. †‖Et ‖Sup. 1. b. 7.
ponã eam deſertam, non putabitur, & non fodietur: &
aſcendent*vepres et ſpinæ: & nubibus mãdabo ne pluãt *ſuper eam.
7 ſuper eam imbrẽ. †Vinea enim Domini exercituum, do
mus Iſrl̃ eſt: & viri Iuda, germen eius delectabile: & expe
ctaui vt faceret iudiciũ, & ecce iniquitas: et iuſtitiã, et ec
8 ce clamor. †Væ, qui coniungitis domum ad domum, &
agrũ agro copulatis vſq; ad terminum loci. Nũquid ha-
9 bitabitis vos ſoli in medio terræ? †In auribus meis ſunt
C *hęc, dicit Dñs exercituum*, Niſi domus multæ deſertæ *hęc Dñi exercituum 7.
10 fuerint grãdes & pulchræ, abſque habitatore. †Decem
enim iugera vinearum facient laguncul ã vnã, & triginta
11 modij ſementis facient modios tres. †Vę, qui conſurgitis
manẽ ad ebrietatẽ ſectãdam, & potandũ vſq; ad veſperã,
12 vt vino æſtuetis. †Cithara, & lyra, & tympanũ, et tibia,
& vinũ in cõuiuijs veſtris: & opus Dñi nõ reſpicitis, nec
13 opera manuũ eius cõſideratis. †Propterea captiuus du-
ctus eſt ppl̃s meus, q̃a nõ habuit ſcientiã, & nobiles eius
14 interierũt fame, & multitudo ei⁹ ſiti exaruit. †Propterea
D dilatauit infernus aĩam ſuã, & aperuit os ſuũ abſq; vllo
termino: & deſcẽdent fortes eius, & ppl̃s ei⁹, & ſublimes
15 glorioſiq; ei⁹ ad eũ. †Et incuruabitur homo, & humiliabi-
16 tur vir, & oculi ſublimiũ deprimentur. †Et exaltabitur Dñs exer
17 cituũ ĩ iudicio, & De⁹ ſanctus ſãctificabitur in iuſtitia. †Et

paſcent agni iuxta ordinem ſuum, & deſerta in uberta-
18 tem verſa aduenæ comedent. † Væ, qui trahitis iniquita
tē in funiculis vanitatis, & quaſi vinculū plauſtri pecca-
19 tum. † Qui dicitis, Feſtinet, & citò veniat opus eius vt vi-
E deamus: & appropiet, & veniat conſiliū ſancti Iſraël, &
20 ſciemus illud. † Væ, q dicitis malū bonū, & bonū malū:
ponentes tenebras lucē, & lucē tenebras: ponētes ama-
21 rum in dulce, & dulce in amarum. † ‖Væ, qui ſapientes (‖Pro. 3. a. 7. Ro. 12. d. 16.)
22 eſtis ĩ oculis veſtris, & corā vobiſmetipſis prudētes. † Væ,
qui potētes eſtis ad bibēdum vinū, & viri fortes ad miſ-
23 cendā ebrietatē. † Qui iuſtificatis impiū pro munerib⁹, &
24 iuſtitiā iuſti aufertis ab eo. † Propter hoc ſicut deuorat
ſtipulam lingua ignis, & calor flāmę exurit: ſic radix
F eorū quaſi fauilla erit, & germen eorum vt puluis aſcē-
det. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, & elo
25 quium ſancti Iſraël blaſphemauerunt. † Ideo iratus eſt
furor Dñi in populum ſuum, & extendit manum ſuam
ſuper eum, & percuſſit eum: & conturbati ſunt mōtes,
& facta ſunt morticina eorū quaſi ſtercus in medio pla-
tearum. In his omnibus non eſt auerſus furor eius, ſed
26 adhuc manus eius extēta. † Et eleuabit ſignum in natio-
nibus procul, & ſibilabit ad eum de finibus terrę: & ecce
27 feſtinus velociter veniet. † Non eſt deficiens, neq; laborās
G in eo: nō dormitabit, neque dormiet, neq; ſoluetur cin-
gulum renum eius, nec rumpetur corrigia calceamenti
28 eius. † Sagittæ eius acutæ, & omnes arcus eius extenti.
Vngulæ equorum eius vt ſilex, & rotæ eius quaſi impe-
29 tus tēpeſtatis. † Rugitus eius vt leonis, rugiet vt catuli
leonum: & frendet, & tenebit prædam, & amplexabit,
30 & non erit qui eruat. † Et ſonabit ſuper eum in die illa ſi-
cut ſonitus maris, aſpiciemus in terram, & ecce tenebræ
tribulationis, & lux obtenebrata eſt in caligine eius.

*Iſaias viſa Domini maieſtate condemnat ſe q tacuerit, ſed mun-
datis labijs ſuis offert ſe ad prædicandum: prædicitur excæ-
candus populus vſque ad deſolationem ciuitatum Iudæ, &
eius quæ derelicta erat futura conſolatio.* CAP. VI.

1 IN anno quo mortuus eſt rex Ozias, vidi Dñm ſeden-
A tem ſup ſolium excelſum & eleuatum: * & ea quæ ſub (* & plena erat domus à maieſtate eius.)
2 ipſo erant replebant templum. † Seraphim ſtabant ſuper
illud: ſex alæ vni, & ſex alæ alteri. Duabus velabant fa-
ciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus vo-
3 labant. † Et clamabant alter ad alterum, & dicebant, ‖San (‖Apoc 4. c. 8.)
B ctus ſanctus ſanctus Dñs-Deus exercituum, plena eſt
4 omnis terra gloria eius. † Et commota ſunt ſuperlimi-
naria cardinum à voce clamantis, & domus repleta eſt
5 fumo. † Et dixi, Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus la-
bijs ego ſum, & in medio populi polluta labia habentis
ego habito, & regem Dñm exercituum vidi oculis meis.
6 † Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius cal
7 culus, quē forcipe tulerat de altari. † Et tetigit os meum,
& dixit, Ecce ᵃtetigi hoc labia tua, & auferetur iniquitas (ᵃ tetigit.)
8 tua, & peccatum tuum mundabitur. † Et audiui vocem
C Domini dicentis, Quem mittam? & quis ibit nobis? Et
9 dixi, Ecce ego, mitto me. † Et dixit, Vade, & dices po-
pulo huic, ‖Audite audientes, & nolite intelligere: & (‖Mat. 13. b. 14. Mar. 4. b. 12. Luc 8. b. 10. Ioh 12. f. 40. Act. 28. f. 26. Ro. 11. b. 8.)
10 videte viſionē, & nolite cognoſcere. † Excæca cor populi
huius, & aures eius aggraua: & oculos eius claude: ne
fortè videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde
11 ſuo intelligat, & conuertat, & ſanem eum. † Et dixi, Vſ-
D queque Dñe? Et dixit, Donec deſolentur ciuitates abſq;
habitatore, & domus ſine homine: & terra relinquetur
12 deſerta. † Et longè faciet Dñs homines, & multiplicabi-
13 tur quæ derelicta fuerat in medio terræ. † Et adhuc in ea
decimatio, & conuertetur, & erit in oſtenſionem ſicut
terebinthus, & ſicut quercus quæ expandit ramos ſuos:
ſemen ſanctum erit id quod ſteterit in ea.

*Obſeſſa à Syris & ab Iſraël Ieruſalem, Iſaias prophetat illos non
præualituros, datq; impio Achaz ſignum liberationis virgi-
nem parituram filium, cuius nomen Emmanuel: prędicitq; de-
ſertionem Iſraël, & grauiſſimam Iudæ afflictionem ac ſolitu-
dinem.* CAP. VII.

1 ET factum eſt in diebus Achaz filij Ioathan, filij Oziæ (4. Re. 16. a. 5.)
A regis Iuda, aſcendit Raſin rex Syriæ, & Phacee filius
Romeliæ rex Iſraël in Ieruſalē, ad prœliandum cōtra eā:
2 & nō potuerunt debellare eam. † Et nuntiauerunt do-
mui Dauid, dicentes, Requieuit Syria ſuper Ephraim, &
cōmotum eſt cor eius, & cor populi eius: ſicut mouent
3 ligna ſyluarum à facie venti. † Et dixit Dñs ad Iſaiā, Egre-
dere in occurſum Achaz tu, & qui derelictus eſt Iaſub
filius tuus, ad extremum aquæductus piſcinæ ſuperioris
4 in via Agri-fullonis. † Et dices ad eum, Vide vt ſileas: noli
timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titio-
num fumigantium iſtorum in ira furoris Raſin ᵃregis (ᵃ & 6.)
5 Syriæ, & filij Romeliæ: † eò q conſilium inierit contra
te Syria in malum, Ephraim, & filius Romeliæ, dicētes:
6 † Aſcendamus ad Iudā, & ſuſcitemus eum, & auellamus
B eum ad nos, & ponamus regē in medio eius filium Ta-
7 beel. † Hæc dicit Dñs Deus, Non ſtabit, & nō erit iſtud:
8 † ſed caput Syriæ Damaſcus, & caput Damaſci Raſin: &
adhuc ſexaginta & quinque anni, & deſinet Ephraim
9 eſſe populus: † & caput Ephraim Samaria, & caput Sa-
mariæ filius Romeliæ. Si nō credideritis, nō permanebi
10 tis. † Et adiecit Dñs loqui ad Achaz, dicens, † Pete tibi ſi-
11 gnum à Dño Deo tuo in profundum inferni, ſiue in ex-
12 celſum ſuprà. † Et dixit Achaz, Nō petam, & non tētabo
13 Dñm. † Et dixit, Audite ergo domus Dauid, Nunquid pa-
rum vobis eſt moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis
14 & Deo meo? † Propter hoc dabit Dñs ipſe vobis ſignum:
C ‖Ecce, virgo concipiet, & pariet filium, ᵇ& vocabitur ᶜno- (‖Mat. 1. d. 23. Luc. 1. c. 31. ᵇ vocabitis 9. ᶜ vocabis 7.)
15 mē eius Emmanuel. † Butyrum & mel comedet, vt ſciat
16 reprobare malum, & eligere bonum. † Quia antequàm
ſciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelin-
quetur terra quā tu deteſtaris à facie duorum regum ſuo-
17 rum. † Adducet Dñs ſuper te, & ſuper populum tuum,
& ſuper domum patris tui dies qui nō venerunt à die-
bus ſeparationis Ephraim à Iuda cum rege Aſſyriorum.
18 † Et erit in die illa: ſibilabit Dñs muſcæ quæ eſt in extre-
19 mo fluminum Ægypti, & api quæ eſt in terra Aſſur: † &
venient, & requieſcent oēs in torrentibus vallium, & in
cauernis petrarum, & in omnibus frutetis, & in vniuer-
20 ſis foraminibus. † In die illa radet Dñs in nouacula cō-
D ducta ‖in his qui trans flumen ſunt in rege Aſſyriorum, (‖4. re. 19. d. 35.)
21 caput & pilos pedum, & barbā vniuerſam. † Et erit in
22 die illa: nutriet homo vaccam boum, & duas oues, † &
præ ubertate lactis comedet butyrum: butyrum enim
& mel māducabit omnis q relictus fuerit in medio ter-
23 ræ. † Et erit in die illa: omnis locus vbi fuerint mille vi-
24 tes, mille argenteis, in ſpinas & ĩ vepres erunt. † Cum ſa-
gittis & arcu ingredieētur illuc: vepres enim & ſpinę erūt
25 in vniuerſa terra. † Et omnes montes qui in ſarculo ſar-
rientur, non veniet illuc terror ſpinarum & veprium, &
erit in paſcua bouis, & in conculcationē pecoris.

*Iubetur Iſaias in libro ſcribere nomen pueri naſcituri: prędicit
regna Iſraël, & Syriæ deſtruenda, Iudæq; afflictionem et fu-
turā eius à Deo liberationem, licet multi ex Iuda caſuri ſint:
iubet ligari teſtimonium & legem ſignari, ſubijciens quæ
immineant mala recedentibus à lege.* CAP. VIII.

1 ET dixit Dñs ad me, Sume tibi librum grandem, &
A ſcribe in eo ſtylo hominis. Velociter ſpolia detrahe,
2 citò prędare. † Et adhibui mihi teſtes fideles Vriā ſacer-
3 dotē, & Zachariam filium Barachiæ: † & acceſſi ad ꝓphe-
tiſſam, & cōcepit, & peperit filium. Et dixit Dñs ad me,
voca nomē eius Accelera-ſpolia-detrahere, Feſtina-prę-
4 dari. † Quia antequā ſciat puer vocare patrē ſuum & ma
trem ſuā auferetur fortitudo Damaſci, & ſpolia Sama-
5 riæ coram rege Aſſyriorum. † Et adiecit Dñs loqui ad me
6 adhuc, dicens, Pro eo quòd abiecit populus iſte aquas
Siloë, quæ vadunt cum ſilentio, & aſſumpſit magis Ra-
7 ſin, & filium Romeliæ: † propter hoc ecce Dñs adducet
B ſuper eos aquas fluminis fortes & multas, regem Aſſy-
riorum & omnē gloriam eius: & aſcendet ſuper omnes
8 riuos eius, & fluet ſuper vniuerſas ripas eius, † & ibit per
Iudam, inundans, & tranſiens vſque ad collum veniet.

Et erit extenſio alarum eius, implens latitudiné terræ tuę,
9 ô Emmanuel. †Congregamini populi, & vincimini, &
audite vniuerſæ procul terræ: cōfortamini & vincimini,
10 accingite vos & vincimini: †inite cōſiliū: & diſſipabitur:
11 loquimini verbum, & nō fiet: quia nobiſcū Deus. †Hæc
enim ait Dominus ad me, Sicut in manu forti erudiuit
12 me, ne irem in via populi huius, dicēs, †Non dicatis con-
C iuratio: omnia enim quæ loquitur populus iſte, coniura
13 tio eſt: & timoré eius ne timeatis, neque paueatis. †Do-
minū exercituū ipſum ſanctificate: ipſe pauor veſter, &
Luc.2.e.34. Ro.9.g.33. 1.Pet.2.b.6. 14 ipſe terror veſter. †Et erit vobis ī ſanctificationé. ‖In lapi-
dé autē offenſionis, & in petrā ſcandali duabus domibus
15 Iſrl, in laqueū & in ruinā habitātibus Ieruſalē. †Et offen-
dēt ex eis plurimi, & cadent & cōterētur, & irretiētur, &
16 capientur. †Liga teſtimonium, ſigna legem in diſcipulis
17 meis. †Et expectabo Dominū qui abſcondit faciē ſuā à do
Heb.2.p.13 -.9. 18 mo Iacob, & præſtolabor eū. †‖Ecce, ego & pueri mei
D quos dedit mihi Dominus in ſignum, & in portentum
Iſraël à Domino exercituum, qui habitat in monte Sion.
19 †Et cū dixerint ad vos, Quęrite à pythonibus, & à diuinis
qui ſtridēt in incantationibus ſuis: Nunquid non popu-
lus à Deo ſuo requiret visionem? pro viuis à mortuis?
20 †Ad legem magis, & ad teſtimonium. Quòd ſi non dixe-
21 rint iuxta verbum hoc, nō erit eis matutina lux. †Et trā-
ſibit per eam, corruet, & eſuriet: & cùm eſurierit, iraſce-
tur, & maledicet regi ſuo, & Deo ſuo, & ſuſcipiet ſur-
22 ſum. †Et ad terram intuebitur, & ecce tribulatio & tene
bræ, diſſolutio & anguſtia, & caligo perſequens, & non
poterit auolare de anguſtia ſua.

Vaticinium de Chriſti natiuitate, ipſiuſq́; imperio multiplicando: de liberatione Iuda à regibus Iſraël & Syriæ: quorū regnorū & præſertim regni Iſraël ad Deū redire volētis, grauiſſimas cædes, inteſtinaq́; diſſidia prędicit. C A P. 12.

Mat.4.c.15. 1 PRimo tēpore alleuiata eſt terra Zabulō & terra Ne-
A pthali, & nouiſſimo aggrauata eſt via maris trās Ior-
*Gentiū populus 12. 2 danem Galilææ *Gentiū. †Populus qui ambulabat in te-
nebris, vidit lucem magnā: habitantibus in regione vm-
3 bræ mortis, lux orta eſt eis. †Multiplicaſti gentē, non ma
gnificaſti lætitiam. Lętabūtur corā te, ſicut qui lætantur
in meſſe: ſicut exultant victores capta prędā, quando di-
4 uidūt ſpolia. †Iugū enim oneris eius, & virgā humeri ei*,
& ſceptrum exactoris eius ſuperaſti, ‖ſicut in die Madiā.
Iudi.7.f.22 5 †Quia omnis violenta prædatio cū tumultu, & veſtimen
tum miſtū ſanguine erit in combuſtionē & cibus ignis.
Luc.2.a.7. 6 †‖PARVVLVS enim NATVS eſt nobis, & filius da-
B tus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum
eius: & vocabit nomē eius admirabilis, cōſiliarius, Deus
7 fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. †Multiplicabi-
tur eius imperium, & pacis non erit finis: ſuper ſolium
David, & ſuper regnū eius ſedebit: vt cōfirmet illud, &
corroboret in iudicio & iuſtitia a modò & vſque in ſem-
8 piternū: zelus Domini exercitūū faciet hoc. Verbū miſit
9 Dominus in Iacob, & cecidit in Iſraël. †Et ſciet omnis po
pulus Ephráim, & habitātes Samariā, in ſuperbia & ma
10 gnitudine cordis dicentes, †Lateres ceciderunt, ſed qua-
dris lapidibus ædificabimus: ſycomoros ſucciderunt, ſed
11 cedros immutabimus. †Et eleuabit Dñs hoſtes Raſin ſu
12 per eum, & inimicos eius in tumultū vertet. †Syriam ab
C oriente, & Philiſthijm ab occidente: & deuorabunt Iſrl
toto ore. In omnibus his non eſt auerſus furor eius, ſed
13 adhuc manus eius extenta: †& populus non eſt reuerſus
ad percutiētem ſe, & Dominum exercituum non inqui-
14 ſierunt. †Et diſperdet Dominus ab Iſraël caput & caudā,
*depravantem 15 incuruantē & *refrænantē die vna. †Longæuus & hono-
rabilis, ipſe eſt caput: & propheta docens mēdacium, ip
16 ſe eſt cauda. †Et erunt, qui beatificant populum iſtum ſe
17 ducentes, & qui beatificātur, præcipitati. †Propter hoc
D ſuper adoleſcentulis eius non lætabitur Dñs, & pupillo
rum eius & viduarum nō miſerebitur: quia omnis hypo
crita eſt & nequam, & vniuerſum os locutum eſt ſtulti-
tiam. In omnibus his non eſt auerſus furor eius, ſed ad-
18 huc manus eius extenta. †Succenſa eſt enim quaſi ignis
impietas; veprem & ſpinam vorabit: & ſuccendet in dē-
19 ſitate ſaltus, & conuoluetur ſuperbia fumi. †In ira Dñi
exercituum conturbata eſt terra, & erit populus quaſi
20 eſca ignis: vir fratri ſuo non parcet. †Et declinabit ad dex-
terā, & eſuriet: & comedet ad ſiniſtrā, & nō ſaturabitur:
21 vnuſqſq; carnē brachij ſui vorabit. †Manaſſes Ephráim
& Ephraim Manaſſen, ſimul ipſi cōtra Iudā. In omnibus
his nō eſt auerſus furor ei*, ſed adhuc manus eius extēta.

Væ condentibus leges iniquas in oppreſſionē pauperū & viduarum, regem Aſſur virga furoris Domini prędicit ob ſuam ſuperbiam & cordis arrogantiam humiliandum: conſolatur Iſraël ne timeat ab Aſſur, reliquias ipſius ad Deum conuertendas prædicens. C A P X.

1 VÆ qui condunt leges iniquas: & ſcribentes, iniuſti
A tiam ſcripſerunt: †vt opprimerent in iudicio paupe
2 res, & vim facerent cauſæ humiliū populi mei vt eſſent
3 viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. †Quid facie
tis in die viſitationis, & calamitatis de longè venientis?
ad cuius cōfugietis auxiliū? & vbi derelinquetis gloriā
4 veſtrā, †ne incuruemini ſub vinculo, & cū interfectis ca-
datis? Super omnibus his non eſt auerſus furor eius, ſed
5 adhuc manus eius extēta. †Vę Aſſur, virga furoris mei &
6 baculus ipſe eſt, in manu eorū indignatio mea. †Ad gentē
fallacem mittā eū, & contra populū furoris mei manda-
B bo illi, vt auferat ſpolia, & diripiat prędā, & ponat illum
7 in cōculcationē quaſi lutum platearū. †Ipſe autē non ſic
arbitrabitur, & cor eius non ita exiſtimabit: ſed ad conte
rendum erit cor eius, & ad internecionē gētium nō pau
8 carum. †Dicet enim, Nunquid non principes mei ſimul
9 reges ſunt? †Nunquid nō vt Charcamis, ſic Calano: & vt
Arphad, ſic Emath? nunquid non vt Damaſcus, ſic Sama
10 ria? †Quomodò inuēnit manus mea regna idòli, ſic & ſi
11 mulachra eorū de Ieruſalē & de Samaria. †Nunquid nō
C ſicut feci Samariæ et idòlis eius, ſic faciam Ieruſalē et ſi-
12 mulachris eius? †Et erit, cùm impleuerit Dominus cun-
cta opera ſua in monte Sion et in Ieruſalē, viſitabo ſuper
fructū magnifici cordis regis ‖Aſſur, et ſuper gloriā altitu 4.re.19.g.35. inf.37.g.36.
13 dinis oculorū eius. †Dixit enī, In fortitudine manus meæ
feci, et in ſapientia mea intellexi, et abſtuli terminos po-
pulorū, et principes eorum deprædatus ſum, et detraxi
14 quaſi potens in ſublimi reſidētes. †Et inuenit quaſi nidū
manus mea fortitudinē populorū: et ſicut colliguntur oua
quæ derelicta ſunt, ſic vniuerſam terram ego congrega-
ui: et non fuit qui moueret pennam, et aperiret os, et gan
15 niret. †Nunquid gloriabitur ſecuris contra eum q ſecat
D in ea? aut exaltabitur ſerra contra eum à quo trahitur?
quomodò ſi eleuetur virga cōtra eleuantē ſe, et exaltetur
16 baculus qui vtique lignū eſt. †Propter hoc mittet Do-
minator Dñs exercituum, in pinguibus eius tenuitatem:
et ſubtus gloriā eius ſuccenſa ardebit quaſi combuſtio
17 ignis. †Et erit lumē Iſraël in igne, et Sanctus eius in flam-
ma: & ſuccendetur, & deuorabitur ſpinæ eius, & vepres
18 in die vna. †Et gloria ſaltus eius, & carmeli eius ab ani-
E ma vſque ad carnē conſumetur, et erit terrore profugus.
19 †Et reliquiæ ligni ſaltus eius præ paucitate numerabun-
20 tur, et puer ſcribet eos. †Et erit in die illa: nō adijciet reſi-
duū Iſraël, & hi q fugerint de domo Iacob, inniti ſuper
eo qui percutit eos: ſed innitetur ſuper Dominū ſanctū
21 Iſraël, *in veritate. †Reliquiæ conuertentur, reliquiæ, in- *In veritate reliquię 14.
22 quā, Iacob ad Deū fortem. †‖Si enim fuerit populus tuus 3 Ro.9.f.27 Inf.11.c.11.
Iſraël quaſi arena maris, reliquiæ conuertentur ex eo,
23 cōſummatio abbreuiata inundabit iuſtitiā. †Conſum-
F mationē enim & abbreuiationem Dñs Deus exercituum
24 faciet in medio omnis terræ. †Propter hoc, hæc dicit Do
minus Deus exercituum: Noli timere populus meus ha-
bitator Sion, ab Aſſur, in virga percutiet te, & baculum
25 ſuum leuabit ſuper te in via Ægypti. †Adhuc enim pau-
lulum modicumque, & cōſummabitur indignatio, &
26 furor meus ſuper ſcelus eorum. †‖Et ſuſcitabit ſuper eū Inf.17.g.36
Dominus exercituum flagellum, ‖iuxta plagam Madian Iud.7.g.25
in Petra Oreb, & virgam ſuam ſuper mare, & leua-
27 bit eam in via Ægypti. †Et erit in die illa: auferetur onus

eius de humero tuo, & iugum eius de collo tuo, &
28 computreſcet iugum à facie olei. † Veniet in Aiath,
G tranſibit in Magron: apud Machmas commendabit vaſa
29 ſua. †Tranſierunt curſim Gaba ſedes noſtra: obſtupuit
30 Rama, Gabaath Saulis fugit. † Hinni voce tua filia Gal-
31 lim, attēde Laiſa, paupercula Anathoth. †Migrauit Me
32 demena: habitatores Gabim cōfortamini. †Adhuc dies
eſt, vt ī Nobe ſtetur: agitabit manum ſuam ſuper montē
33 filiæ Sion, collem Ieruſalem. †Ecce, dominator Domi-
nus exercituum confringet lagunculam in terrore, &
excelſi ſtatura ſuccidentur, & ſublimes humiliabuntur.
34 †Et ſubuertentur condenſa ſaltus ferro: & Libanus
cum excelſis cadet.

Vaticinium de Chriſti natiuitate, iudicio, exaltatione, conuerſione populorum & Gentium ad Chriſtum, & gloria ſepulchri ipſius: item de conuerſione reliquiarum Iſraël ad Deum, ac fide Gentium. C A P. X I.

Act. 13. d. 23.
1 ET ‖egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice
A eius aſcendet. † Et requieſcet ſuper eū ſpiritus Dñi,
2 ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & for-
3 titudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis. †Et replebit eum
ſpiritus timoris Dñi: non ſecundùm viſionē oculorum
4 iudicabit, neq; ſecundùm auditū auriū arguet: †Sed iu-
dicabit in iuſtitia pauperes, & arguet in æquitate pro mā
2. Teſ. 2. c. 8
ſuetis terræ: ‖& percutiet terram virga oris ſui, & ſpiritu
5 labiorum ſuorū interficiet impium. †Et erit iuſtitia cin-
gulum lumborum eius: & fides cinctorium renū eius.
Inf. 65. d. 25
6 †‖Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hœdo accu
B babit: vitulus, & leo, & ouis ſimul morabuntur, & puer
7 paruulus minabit eos. †Vitulus, & vrſus paſcētur: ſimul
requieſcent catuli eorum: & leo quaſi bos comedet pa-
8 leas. † Et delectabitur infans ab vbere ſuper foramine
aſpidis: & in cauerna reguli, qui ablactatus fuerit, manū
9 ſuam mittet. † Non nocebunt, & non occident in vni-
uerſo monte ſancto meo, quia repleta eſt terra ſcientia
10 Dñi, ſicut aquæ maris operientes. †In die illa radix Ieſſe,
Ro. 15. d. 12
‖qui ſtat in ſignum populorū, ipſum gētes deprecabunt,
Sup. 10. c. 22
11 & erit ſepulchrum eius glorioſum. †‖Et erit in die illa:
C adijciet Dñs ſecundò manū ſuā ad poſſidēdum reſiduū
populi ſui, quod relinquetur ab Aſſyrijs, & ab Ægypto,
& à Phetros, & ab Æthiopia, & ab Ælam, & à Sennaar,
12 & ab Emath, & ab inſulis maris. † Et leuabit ſignum in
nationes, & congregabit profugos Iſraël, & diſperſos
13 Iuda colliget à quatuor plagis terræ. †Et auferetur zelus
Ephráim, & hoſtes Iuda peribūt: Ephráim non æmula-
bitur Iudam, & Iudas non pugnabit contra Ephráim.
14 †Et volabunt in humeros Philiſthijm per mare, ſimul
D prędabuntur filios Orientis: Idumea & Moab præceptū
15 manus eorum, & filij Ammon obediētes erunt. † Et de-
ſolabit Dominus linguam maris Ægypti, & leuabit ma
num ſuam ſuper flumen in fortitudine ſpiritus ſui: &
percutiet eum in ſeptem riuis, ita vt tranſeant per eum
16 calceati. † Et erit via reſiduo populo meo, qui relinque-
Ex. 14. g. 29
tur ab Aſſyrijs: ſicut fuit Iſraël. ‖ in die illa qua aſcendit
de terra Ægypti.

Canticum laudis & gratiarum actionis pro liberatione & beneficijs Chriſti ſaluatoris. C A P. X I I.

1 ET dices in die illa, Confitebor tibi Domine, quo-
A niam iratus es mihi: conuerſus eſt furor tuus, &
conſolatus es me.

Exo. 15. a. 2.
Pſa. 117. c. 14.
* Deus io
2 † Ecce Deus ſaluator meus, fiducialiter agam, & non
timebo: quia ‖fortitudo mea, & laus mea Dominus*, &
factus eſt mihi in ſalutem.
3 †Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris.
4 †Et dicetis in die illa, Confitemini Domino, & inuo-
B cate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones
eius: mementote quoniam excelſum eſt nomen eius.
5 †Cantate Domino quoniam magnificè fecit: annun-
tiate hoc in vniuerſa terra.
6 †Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in me-
dio tui ſanctus Iſraël.

Ingens ac truculenta Babyloniorum vaſtatio à Medis. C A P. X I I I.

1 ONus Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos. †Su-
A per montē caliginoſum leuate ſignum, exaltate vo
2 cem, leuate manum, & ingrediantur portas duces. †Ego
3 mandaui ſanctificatis meis, & vocaui fortes meos in ira
4 mea, exultātes in gloria mea. †Vox multitudinis in mō-
tibus, quaſi ppl̄orum frequentiū, vox ſonitus regum &
gentium congregatarū: Dñs exercituum præcepit mili-
5 tiæ belli, † veniētibus de terra procul, à ſummitate cæli:
6 Dñs, & vaſa furoris eius, vt diſperdat oēm terrā. †Vlu-
late, quia propè eſt dies Domini: quaſi vaſtitas à Dño
7 veniet. †Propter hoc omnes manus diſſoluent, & omne
8 cor hominis contabeſcet † & conteretur. Torſiones &
B dolores tenebunt, quaſi parturiens dolebunt: vnuſquiſ-
que ad proximum ſuum ſtupebit, facies cōbuſtæ vultus
9 eorum. † Ecce dies Dñi veniet crudelis & indignationis
plenus, & iræ, furoriſq;, ad ponēdam terrā in ſolitudinē,
10 & peccatores eius conterendos de ea: †‖Quoniam ſtellæ
cæli, & ſplendor earum non expandent lumen ſuum:
obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna nō ſplendebit Eze. 32. b. 7
11 in lumine ſuo. Et viſitabo ſuper orbis mala, & cōtra im- Ioel 3. c. 15.
C pios iniquitatē eorum, & quieſcere faciā ſuperbiam in- Mat. 24. c. 29 Mar. 13. c. 24
12 fidelium, & arrogantiā fortium humiliabo. † Pretioſior Luc. 21. g. 25.
13 erit vir auro, & homo mundo obrizo. †Super hoc, cęlum
turbabo: & mouebitur terra de loco ſuo, ꝓpter indigna
tionem Dñi exercituum, & ꝓpter diem iræ furoris eius.
14 †Et erit quaſi damula fugiens, & quaſi ouis: & non erit
qui cōgreget: Vnuſquiſq; ad populum ſuū cōuertetur,
15 & ſinguli ad terrā ſuam fugient. † Omnis qui inuentus
fuerit, occidetur: & omnis qui ſuperuenerit, cadet in gla
16 dio. †‖Infantes eorum allidentur in oculis eorum, diri- Pſ. 136. b. 9.
17 pietur domus eorum, & vxores eorum violabunt. †Ecce
ego ſuſcitabo ſuper eos Medos, qui argentum non quæ-
18 rant, nec aurum velint. †Sed ſagittis paruulos interficiēt,
D & lactentibus vteri non miſerebunt, & ſuper filios non
19 parcet oculus eorum. †Et erit Babylon illa glorioſa in re
gnis, inclyta in ſuperbia Chaldęorum: ‖ ſicut ſubuertit Ge. 19. e. 24.
20 Dñs Sodomā & Gomorrhā. †Non habitabit vſq; in finē,
& nō fundabit vſq; ad gñationē et gñationē: nec ponet
21 ibi tētoria Arabs, nec paſtores requieſcēt ibi. † Sed re-
quieſcēt ibi beſtię, & replebunt dom⁹ eorū draconib⁹: et
22 habitabūt ibi ſtruthiones, et piloſi ſaltabūt ibi: †Et rñde
bunt ibi vlulę ī ędib⁹ ei⁹, & ſirenes ī delubris voluptatis.

Vaticinium de Iudæorum conſolatione, & à Babylonica captiuitate liberatione, Babyloniorumq; contritione: quorum ingens ſuperbia, amplitudo dominij & crudelitas explicantur, vnà cum punitione Philiſthinorum, ac cæterorum qui ob calamitatem Iudæorum lætati ſunt. C A P. X I I I I.

1 PRopè eſt vt veniat tēpus eius, & dies eius non elon-
A gabunt. Miſerebitur enim Dñs Iacob, & eliget ad-
huc de Iſraël, & requieſcere eos faciet ſuper humū ſuā:
adiungetur aduena ad eos, & adhærebit domui Iacob.
2 †Et tenebunt eos populi, & adducent eos in locū ſuū: &
poſſidebit eos dom⁹ Iſrł ſuper terrā Dñi ī ſeruos & an-
cillas: & erunt capientes eos qui ſe ceperāt, & ſubijcient
3 exactores ſuos. †Et erit in die illa: cùm requiem dederit
tibi Deus à labore tuo, & à concuſſione tua, & à ſeruitu-
4 te dura qua antè ſeruiſti, † ſumes parabolā iſtam contra
B regem Babylonis, & dices, Quomodò ceſſauit exactor,
5 quieuit tributum? †Contriuit Dñs baculum impiorum,
6 virgam dominantium, cædētem populos in indignatio-
ne, plaga inſanabili, ſubijcientem in furore gentes, per-
7 ſequentem crudeliter. †Conquieuit & ſiluit omnis ter-
8 ra, gauiſa eſt & exultauit: †abietes quoq; lætatæ ſunt ſu-
per te, & cedri Libani: ex quo dormiſti, non aſcendit qui
9 ſuccîdit nos. †Infernus ſubter conturbatus eſt in occur-
C ſum aduentus tui, ſuſcitauit tibi gigantes. Oēs principes
terræ ſurrexerūt de ſolijs ſuis, omnes principes nationū.
10 †Vniuerſi rñdebunt, & dicent tibi, Et tu vulneratus es ſi-
11 cut & nos, noſtri ſimilis effectus es. Detracta eſt ad infe-

ros ſuperbia tua, cócidit cadauer tuũ: Subter te ſternetur
12 tinea, & operimentum tuũ erũt vermes. †Quomodò ceci
diſti de cælo lucifer, qui manè oriebaris? corruiſti in ter-
13 rã, qui vulnerabas gẽtes, †qui dicebas in corde tuo: In cæ
lũ cõſcendã, ſup aſtra Dei exaltabo ſolium meũ, *ſedebo
14 in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis. †Aſcendã
15 ſuper altitudinẽ nubium, ſimilis ero Altiſſimo. †Verũ-
16 tamẽ ad infernũ detrahêris in profundũ laci. †Qui te vi-
D derint, ad te inclinabuntur, teq; ꝓſpicient, Nunquid iſte
17 eſt vir qui cõturbauit terrã, q̃ concuſſit regna? †Qui po-
ſuit urbẽ deſertũ, & vrbes eius deſtruxit, vinctis eius non
18 aperuit carcerẽ? †Omnes reges gentium vniuerſi dormie
19 runt in gloria, vir in domo ſua. †Tu autem proiectus es
de ſepulchro tuo, quaſi ſtirps inutilis pollutus, & obuo-
lutus cũ his qui interfecti ſunt gladio, & deſcẽderunt ad
20 fundamẽta laci, quaſi cadauer putridum. †Non habebis
conſortium neque cũ eis in ſepultura: tu enim terrã tuã
diſperdidiſti, tu populũ tuum occidiſti: non vocabitur in
21 æternũ ſemẽ peſſimorũ. †Præparate filios eius occiſioni,
E in iniquitate patrum ſuorũ: non conſurgent, nec hæredi-
22 tabunt terrã, neq; implebunt faciẽ orbis ciuitatum. †Et
conſurgam ſuper eos, dicit Dominus exercituum: & per
dã Babylonis nomẽ, & reliquias, & germẽ, & progeniẽ;
23 dicit Dominus. †Et ponã eã in poſſeſſio[nem] ericij, & in pa
F ludes aquarũ, & ſcopabo eam in ſco[pa] [a]terens, dicit Dñs
24 exercituum. †Iurauit Dominus exercituum, dicẽs, Si nõ
25 vt putaui, ita erit: & quomodò mẽte tractaui, †ſic eue-
niet, Vt conterã Aſſyrium in terra mea, & in montibus
meis cõculcẽ eum, & auferet̃ ab eis iugum eius, & onus
26 illius ab humero eorum tollet̃. †Hoc conſiliũ quod cogi-
taui ſuper omnem terrã, & hæc eſt manus extenta ſuper
27 vniuerſas gentes. †Dominus enim exercituũ decreuit: &
quis poterit infirmare? & manus eius extẽta: & quis auer-
28 tet eam? †In anno quo mortuus eſt rex Achaz, factũ eſt
29 onus iſtud. †Ne læteris Philiſthæa omnis tu, quoniã com
G minuta eſt virga percuſſoris tui, de radice enim colubri
30 egredietur regulus, & ſemen eius abſorbens volucrẽ. †Et
paſcentur primogeniti pauperum, & pauperes fiduciali
ter requieſcent: & interire faciã in fame radicẽ tuã, & reli
31 quias tuas ĩterficiã. †Vlula porta, clama ciuitas: proſtrata
eſt Philiſthæa omnis: ab Aquilone enim fumus veniet,
32 & non eſt qui effugiet agmen eius. †Et quid reſpondebi
tur nuntijs gentis? Quia Dominus fundauit Sion, & in
*ipſo. *ipſa ſperabunt pauperes populi eius.

Moabitarum ruina prędicitur, & cõpaſſio prophetæ erga Moab.
C A P. X V.

1 ONus Moab, q̃a nocte vaſtata eſt Ar Moab, cõticuit:
A quia nocte vaſtatus eſt Murus-Moab, conticuit.
2 †Aſcẽdit domus & Dibon ad excelſa in planctum: ſuper
*Ier.48.f.37. Ezec.7.c.18 Nabo & ſuper Medaba, Moab vlulabit: in cunctis capi-
3 tibus eius caluitium, & omnis barba radetur. †In triuijs
*vlulat 4. eius accincti ſunt ſacco: ſup tecta eius, & in plateis eius
4 omnis *vlulatus, deſcẽdit in fletũ. †Clamabit Heſebõ &
B Eleale, vſq; Iaſa audita eſt vox eorũ: ſup hoc expediti Mo
*conternantem, id eſt, trimam 7. 5 ab vlulabũt, anima eius vlulabit ſibi. †Cor meũ ad Moab
clamabit, vectes eius vſque ad Segor vitulã *conſternan-
tem. Per aſcenſum enim Luith flens aſcendet, & in via
6 Oronaim clamorem contritionis leuabũt. †Aquæ enim
Nemrim deſertæ erũt, quia aruit herba, defecit germen,
7 viror omnis interijt. †Secundùm magnitudinẽ operis
8 & viſitatio eorũ: ad torrentẽ ſalicũ ducent eos. †Quoniã
circuibit clamor terminũ Moab: vſque ad Gallim vlula-
9 tus eius, & vſq; ad Puteũ-Elim clamor eius. †Quia aquę
Dibon replete ſunt ſanguine: ponã enĩ ſup Dibõ addita
*reliquis 12. mẽta: his qui fugerint de Moab leonẽ, & *reliquijs terrę.

Orat emitti agnũ, nẽpe Chriſtũ, de petra deſerti: Moab ob arrogã tiam & perfidiã humiliabiĩ, paucis ex eo relictis. CAP. XVI.

1 (EMitte agnum-Domine dominatorem terræ, de Pe-
A tra-deſerti ad montem filiæ Sion.) †Et erit ſicut auis
2 fugiens, & pulli de nido auolantes, ſic erunt filiæ Moab
3 in tranſcenſu Arnon. †Ini conſiliũ, coge conciliũ: pone
quaſi noctẽ vmbram tuã in meridie: abſconde fugientes,
4 & vagos ne prodas. †Habitabũt apud te profugi mei: Mo
ab eſto latibulum eorũ à facie vaſtatoris: finitus eſt enim
puluis, conſummatus eſt miſer, defecit, q̃ cõculcabat ter
5 rã. †Et præparabitur in miſericordia ſolium: & ſedebit
B ſuper eũ in veritate in tabernaculo Dauid iudicãs & quę
6 rens iudicium, & velociter reddens quod iuſtũ eſt. †*Au *Ier.48.d.15
diuimus ſuperbiam Moab, ſuperbus eſt valde: ſuperbia
eius & arrogantia eius, & indignatio eius, pluſquàm for
7 titudo eius. †Idcirco vlulabit Moab ad Moab, vniuerſus
vlulabit: his q̃ lętãtur ſup muros cocti lateris, loquimini
8 plagas ſuas. †Quoniã ſuburbana Heſebõ deſerta ſunt,
& vineã Sábama Dñi Gentium exciderunt flagella eius:
vſq; ad Iazer peruenerunt, errauerũt in deſerto, propagi-
9 nes eius relictæ ſunt, tranſierunt mare. †Super hoc plora
C bo in fletu Iaſer vineam Sábama: inebriabo te lachryma
mea Heſebon, & Eleale: quoniã ſuper vindemiam tuã, &
10 ſuper meſſem tuam vox calcantium irruit. †Et auferetur
D lætitia & exultatio de Carmelo, & in vineis non exulta-
bit, neque iubilabit, vinum in torculari non calcabit qui
11 calcare conſueuerat: vocẽ calcãtium abſtuli. †Super hoc
vẽter me* ad Moab quaſi cithara ſonabit, & viſcera mea
12 ad murum cocti lateris. †Et erit, cùm apparuerit quod la
borauit Moab ſuper excelſis ſuis, ingredietur ad ſancta
13 ſua vt obſecret, & nõ valebit. †Hoc verbũ quod locutus
14 eſt Dñs ad Moab extunc. †Et nunc locutus eſt Dominus
dicens: In tribus annis quaſi anni mercenarij auferetur *in eo ſicut racemus.
gloria Moab ſuper omni populo multo, & relinquetur*
paruus & modicus, nequaquam multus.

Vaſtatis Damaſcenis auxiliaribus populi Iſraël, ſimiliter & Iſrl vaſtabitur, quia oblitus eſt Dei ſaluatoris ſui, ad quẽ calamitate preſſus reuertetur: & væ perſecutoribus populi Domini denuntiatur. C A P. X V I I.

1 ONus Damaſci. Ecce Damaſcus deſinet eſſe ciuitas,
A & erit ſicut aceruus lapidum in ruina. †Derelictæ ci
2 uitates Aroër gregibus erunt, & requieſcent ibi, & non
3 erit q̃ exterreat. †Et ceſſabit adiutoriũ ab Ephraim, & re
gnũ à Damaſco: & reliquiæ Syriæ, ſicut gloria filiorũ Iſrl
4 erunt: dicit Dñs exercituum. †Et erit in die illa, attenua-
bitur gloria Iacob, & pinguedo carnis eius marceſcet.
5 †Et erit ſicut congregans in meſſe quod reſtiterit, & bra-
chiũ eius ſpicas leget, & erit ſicut quærens ſpicas in valle
6 Raphaim †Et relinquetur ĩ eo ſicut racemus, & ſicut ex-
B cuſſio oleæ duarũ vel trium oliuarum in ſummitate ra-
mi, ſiue quatuor aut q̃nq; in cacuminibus eius fructus
7 eius. Dicit Dominus Deus Iſraël. †In die illa inclinabit
homo ad factorem ſuum, & oculi eius ad ſanctum Iſraël
8 reſpicient: †& nõ inclinabitur ad altaria quę fecerũt ma
nus eius, & quæ operati ſunt digiti eius non reſpiciet, lu
9 cos & delubra. †In die illa erũt ciuitates fortitudinis eius
C derelictæ ſicut aratra, & ſegetes quæ derelictæ ſunt à fa-
10 cie filiorũ Iſrl, & *eris deſerta. †Quia oblita es Dei ſalua- *erit 7.
toris tui, & fortis adiutoris tui nõ es recordata: ꝓpterea
plantabis plãtationẽ *fidelẽ, & germen alienum ſemina *infidelem.
11 bis. †In die plãtationis tuæ labruſca, & manè ſemen tuũ
florebit: ablata eſt meſſis in die hæreditatis, & dolebit
12 grauiter. †Væ *multitudo populorũ multorũ vt multitu *multitudini 10.
D do maris ſonãtis: & tumultus turbarũ ſicut ſonitus aqua
13 rũ multarũ. †Sonabũt populi ſicut ſonitus aquarũ inun
dantiũ, & increpabit eum, & fugiet procul: & rapietur
ſicut puluis montium à facie venti, & ſicut turbo coram
14 tempeſtate. †In tempore veſpere, & ecce turbatio: in ma-
tutino, & non ſubſiſtet. hæc eſt pars eorum qui vaſtaue
runt nos, & ſors diripientium nos.

Aduerſus Aegyptios qui Iudæos pellexerant ad confidendum in ipſis additur conſolatio populi Iudaici de reditu ad Ieruſalem. C A P. X V I I I.

1 VÆ terræ cymbalo alarum quæ eſt trans flumina
A Æthiopiæ, q̃ mittit in mare legatos, & in vaſis pa-
2 pyri ſuper aquas. †Ite angeli veloces ad gentem conuul-
ſam, & dilaceratam: ad populum terribilem, poſt quem

nou eſt alius:ad gentem expectantem* & conculcatam,
3 cuius diripuerunt flumina terram eius. †*Omnes habita
tores orbis q moramini io terra, cũ eleuatũ fuerit ſignũ
4 in montibus, videbitis, & clangoré tubæ audietis: †quia
hęc dicit Dominus ad me, Quieſcã, & conſiderabo in lo
co meo ſicut meridiana lux clara eſt, & ſicut nubes roris
5 in die meſſis. †Ante meſſem enim totus efflorꝰit, & im-
B matura pfectio germinabit, & præcidentꝰ ramuſculi eius
6 falcibꝰ: & q̃ derelicta fuerĩt, abſcindent, & excutient. †Et
relinquẽtur ſimul auibus montiũ, & beſtijs terrę: & ęſta
te perpetua erũt ſuper eũ volucres, & omnes beſtiæ ter-
7 ræ ſuper illũ hyemabunt. †In tẽpore illo deferetur mu-
nus Domino exercituũ à populo diuulſo & dilacerato:
à populo terribili poſt quẽ non fuit alius à gẽte expectã-
te,- expectante & cõculcata, cuius diripuerunt flumina
terram eius, ad locum nominis Domini exercituũ mon-
tem Sion.

*expectantem 8.
*ad montem nominis Domini exercituum, montem Sion.
*11.

Deſcribit pleniùs Aegyptiorum punitionem, & q ad Deum conuerſi, miſſo ipſis ſaluatore conſolabuntur. CAP. XIX.

1 ONus Ægypti. Ecce Dominus aſcẽdet ſuper nubem
A leuẽ, & ingredietur Ægyptum & commouebũtur
ſimulachra Ægypti à facie eius, & cor Ægypti tabeſcet i
2 medio eius. †Et cõcurrere faciam Ægyptios aduerſus Æ-
gyptios, et pugnabit vir cõtra fratrẽ ſuũ: et vir cõtra ami-
cum ſuũ, ciuitas aduerſus ciuitatẽ, regnum aduerſus re-
3 gnũ. †Et dirumpetur ſpiritus Ægypti in viſceribus eius,
& conſilium eius præcipitabo: & interrogabunt ſimula
4 chra ſua, & diuinos ſuos, & pythones, & ariolos. †Et tra
dã Ægyptũ in manu dominorum crudeliũ, & rex forti
5 dominabitur eorũ, ait Dñs Deus exercituum. †Et areſcet
aqua de mari, & fluuius deſolabitur atque ſiccabitur.
6 †Et deficient flumina: *attenuabũtur, & ſiccabuntur ri-
7 ui aggerum. Calamus & iuncus marceſcet, †nudabitur
B alueus riui à fonte ſuo: & omnis ſementis irrigua ſiccabi
8 tur: areſcet, & non erit. †Et mœrebũt piſcatores, & luge
bunt omnes mittentes in flumẽ hamum, & expãdentes
9 rete ſuper faciem aquarum emarceſcent. †Confundentur
qui operabantur linũ, *plectẽtes & texentes ſubsilia.
10 †Et erunt irrigua eius flaccentia: omnes qui faciebant la-
11 cunas ad capiendos piſces. †Stulti principes Taneos, ſa-
pientes conſiliarij Pharaonis dederunt conſilium inſi-
piens. quomodò dicitis Pharaoni, Filius ſapientiũ ego,
12 filius regũ antiquorũ? †Vbi nunc ſunt ſapientes tui? an-
nũtient tibi, & indicẽt quid cogitauerit Dñs exercituũ
13 ſuper Ægyptũ. †Stulti facti ſunt principes Taneos, emar
cuerunt principes Mempheos, deceperunt Ægyptum
14 angulum populorum eius. †Dominus miſcuit in medio
eius ſpiritum vertiginis: & errare fecerũt Ægyptũ in om
15 ni opere ſuo, ſicut errat ebrius & vomens. †Et nõ erit Æ-
C gypto opus quod faciat caput & caudã incuruantem
16 & refrænantẽ. †In die illa erit Ægyptus quaſi mulieres,
& ſtupebũt, & timebunt à facie cõmotionis manus Dñi
17 exercituũ, quam ipſe mouebit ſuper eã. †Et erit terra Iu-
da Ægypto ĩ pauorẽ: omnis qui illius fuerit recordatus,
pauebit à facie conſilij Dñi exercituum, quod ipſe cogi-
18 tauit ſuper eam. †In die illa erunt quinque ciuitates in
terra Ægypti, loquentes lingua Chanáan, & iurantes p
19 Dominum exercituũ: Ciuitas ſolis vocabitur vna. †In die
illa erit altare Dñi in medio terræ Ægypti, & titulus Dñi
20 iuxta terminum eius: †& erit in ſignum & in teſtimoniũ
D Domino exercituũ in terra Ægypti. Clamabunt enim
ad Dominum à facie tribulãtis, & mittet eis ſaluatorem
21 & propugnatorem qui liberet eos. †Et cognoſcetur Do-
minus ab Ægypto, & cognoſcent Ægyptij Dominum in
die illa, & colẽt eum in hoſtijs & in muneribus: & vota
22 vouebunt Domino, & ſoluent. †Et percutiet Dominus
Ægyptum plaga, & ſanabit eam, & reuertẽtur ad Dñm,
23 & placabitur eis, & ſanabit eos. †In die illa erit via de Æ-
gypto in Aſſyrios, & intrabit Aſſyrius Ægyptum, & Æ-
24 gyptius in Aſſyrios, & ſeruiẽt Ægyptij Aſſur. †In die illa
erit Iſraël tertius Ægyptio & Aſſyrio: benedictio in me-
25 dio terræ, †cui benedixit Dominus exercituum, dicens:
Benedictus populus meus Ægypti, & opus manuũ mea
rum *Aſſyrio, hæreditas autem mea Iſraël.

*& tu.
*pectentes 9.
*Aſſyrius 4.

Ex hoc quòd Iſaias iubetur nudus & diſcalceatus incedere, prædicitur Aegyptiorum & Aethiopum captiuitas ab Aſſyrijs, Iudæis de illorum afflictione ſtupentibus. CAP. XX.

1 IN anno quo ingreſſus eſt Tharthan in Azótum, cùm
A miſiſſet eum Sargon rex Aſſyriorum, & pugnaſſet cõ-
2 tra Azótum, & cepiſſet eam: †in tempore illo locutus
eſt Dñs in manu Iſaiæ filij Amos, dicẽs: Vade, & ſolue ſac
cũ de lumbis tuis: & calceamẽta tua tolle de pedibꝰ tuis.
3 Et fecit ſic vadens nudus, & diſcalceatus. Et dixit Dñs, Si
cut ambulauit ſeruus meus Iſaias nudus, & diſcalceatus,
trium annorum ſignum & portentum erit ſup Ægyptũ
4 & ſuper Æthiopiã: †ſic minabit rex Aſſyriorũ captiuita-
B tem Ægypti, & tranſmigrationem Æthiopiæ, iuuenem,
& ſenem, *nudã & diſcalceatã diſcoopertis natibus ad
5 ignominiam Ægypti. †Et timebunt, & confundentur
6 ab Æthiopia ſpe ſua, & ab Ægypto gloria ſua. †Et dicet
habitator inſulæ huius in die illa, *Ecce hæc erat ſpes no
ſtra, ad quos confugimus in auxilium, vt *liberarent nos
à facie regis Aſſyriorum: & quomodò effugere poteri-
mus nos?

*nudã & diſcalceatã 5.
*Hęccine.
*liberaret 7.

Ruina Babylonis per Medos & Perſas: Onus Idumeę & Arabię. CAP. XXI.

1 ONus deſerti maris. Sicut turbines ab Aphrico ve-
A niunt, de deſerto venit, de terra horribili. †Viſio du
2 ra nũtiata eſt mihi: q incredulus eſt, infideliter agit: & q
depopulator eſt, vaſtat. Aſcende Ælã, obſide Mede: om-
3 nẽ gemitũ eius ceſſare feci. †Propterea repleti ſunt lũbi
mei dolore, anguſtia poſſedit me ſicut anguſtia parturiẽ
4 tis: corrui cũ audirẽ, conturbatus ſum cũ viderẽ. †Emar-
cuit cor meũ, tenebrę ſtupefecerũt me: Babylon dilecta
5 mea poſita eſt mihi in miraculũ. †Pone mẽſam, contẽpla
B re ĩ ſpecula, comedẽtes & bibẽtes ſurgite principes, arri-
6 pite clypeũ: †Hęc enim dixit mihi Dñs, Vade, & pone ſpe
7 culatorẽ: & quodcũque viderit, annuntiet. †Et vidit cur-
rum duorum equitum, aſcenſorem aſini, & aſcenſorem
8 cameli: & contẽplatus eſt diligenter multo intuitu. †‖Et
clamauit leo, ſuper ſpeculã Dñi ego ſum ſtans iugiter p
diẽ: & ſuper cuſtodiam meam ego ſum, ſtans totis nocti
9 bus. †Ecce iſte venit aſcenſor vir bigæ equitum, & reſpõ
C dit, & dixit, ‖Cecidit, cecidit Babylon, & omnia ſculpti-
10 lia deorũ eius cõtrita ſunt in terrã. †Tritura mea, & *filia
areæ meæ, quæ audiui à Dño exercituum Deo Iſrl, annũ-
11 tiaui vobis. Onus Duma. †Ad me clamat ex Seir, cuſtos
12 quid de nocte? cuſtos quid de nocte? †Dixit cuſtos, Venit
manè & nox: ſi quæritis, quærite: conuertimini, venite.
13 †Onus in Arabia. In ſaltu ad veſperã dormietis, i ſemitis
14 Dedanim. †Occurrẽtes ſitienti ferte aquã, qui habitatis
15 terram Auſtri, cum panibus occurrite fugienti. †A facie
D enim gladiorum fugerunt, à facie gladij imminentis, à fa
16 cie arcus extenti, à facie grauis prælij: †quoniam hæc di-
cit Dñs ad me, Adhuc in vno anno, quaſi in anno merce-
17 narij, & auferetꝰ omnis gloria Cedar. †Et reliquiæ nume
ri ſagittariorum fortium de filijs Cedar imminuentur:
Dominus enim Deus Iſraël locutus eſt.

‖Heb. 2. a. 1.
‖Ier 51. a. 1. Apo 14. b 8.
*filius 2.

Sermo Domini contra Ieruſalem, cuius deflet propheta vaſtitatem, & quòd neglecto Deo fruſtra ſe muniat ad reſiſtendum Aſſyriis: carpuntur quòd cùm plangere deberent, gulæ indulgeant: & reiecto Sobna templi præpoſito ſubſtituitur Eliacim, cui magna datur poteſtas. CAP. XXII.

1 ONus vallis viſionis. Quidnam quoq; tibi eſt, quia
A aſcẽdiſti & tu omnis ĩ tecta? †clamoris plena, vrbs
2 frequẽs, ciuitas exultans: interfecti tui, nõ interfecti gla-
3 dio: nec mortui* in bello. †Cũcti principes tui fugerũt ſi
mul, dureq; ligati ſunt: oẽs q inuẽti ſunt, vincti ſunt pari
4 ter, procul fugerũt. †Propterea dixi, Recedite à me, ama
rè flebo: nolite incumbere vt conſolemini me ſuper va-
5 ſtitate filiæ populi mei. †Dies enim interfectionis &
B conculcationis & fletuum Domino Deo exercituum in

*tui, mortui.

valle viſionis, ſcrutans murum, & magnificus ſuper
6 montem. ⁊Et Ælam ſumpſit pharetram currum homi-
7 nis equitis, & parietẽ nudauit clypeus. ⁊Et erunt electæ
valles tuę plenæ quadrigarũ, & equites ponẽt ſedes ſuas
8 in porta. ⁊Et reuelabitur operimentum Iudæ, & *videbis
9 in die illa armamentarium domus ſaltus. ⁊Et ſciſſuras ci
uitatis Dauid videbitis, quia multiplicatę ſunt: & congre
10 gaſtis aquas piſcinæ inferioris, ⁊& domos Ieruſalem nu-
C meraſtis, & deſtruxiſtis domos ad muniendum murum.
11 ⁊Et lacũ feciſtis inter duos muros, °&° aquã piſcinæ vete-
ris: & non ſuſpexiſtis ad eum qui fecerat eã, & operatorẽ
12 eius de longe non vidiſtis. ⁊Et vocabit Dñs Deus exer-
cituum in die illa ad fletũ, & ad planctum: ad caluitium
13 & ad cingulum ſacci: ⁊& ecce gaudium & lętitia occide-
D re vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere
vinum, ‖Comedamus & bibamus, cras enim moriemur.
14 ⁊Et reuelata eſt in auribus meis vox Dñi exercituum. Si
dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini: dicit
15 Dominus Deus exercituum. ⁊Hæc dicit Dominus Deus
exercituum, Vade, ingredere ad eum qui habitat in taber
naculo, ad Sobnam prępoſitum templi, & dices ad eum.
16 ⁊Quid tu hîc? aut quaſi quis hîc? quia excidiſti tibi hîc ſe
pulchrũ, excidiſti in excelſo memoriale diligẽter, in pe-
17 tra tabernaculũ tibi. ⁊Ecce, Dominus aſportari te faciet,
E ſicut aſportatur gallus gallinaceus, & quaſi amictum ſic
18 ſubleuabit te. ⁊Coronans coronabit te tribulatione, qua
19 ſi pilam mittet te in terram latam & ſpatioſam: ibi mo-
rieris, & ibi erit currus gloriæ tuę, ignominia domus Do
mini tui. Et expellam te de ſtatione tua, & de miniſterio
20 tuo deponam te. ⁊Et erit in die illa: vocabo ſeruum meũ
21 Eliacim filium Helciæ, ⁊& induã illum tunica tua, & cin
F gulo tuo confortabo eum, & poteſtatem tuam dabo in
manu eius: & erit quaſi pater habitantibus Ieruſalem, &
22 domui Iuda. ⁊‖Et dabo clauem domus Dauid ſuper hu-
merum eius: & aperiet, & non erit qui claudat: & clau-
23 det, & non erit qui aperiat. ⁊Et figam illum paxillum in
24 loco fideli, & erit in ſolium gloriæ domui patris ſui. ⁊Et
G ſuſpendent ſuper eum omnẽ gloriam domus patris eius
vaſorum diuerſa genera, omne vas paruulum à vaſis cra-
25 terarum vſq; ad omne vas muſicorum. ⁊In die illa, dicit
Dominus exercituũ, auferetur paxillus, qui fixus fuerat
in loco fideli: & frangetur, & cadet, & peribit quod pe-
pendera in eo, quia Dominus locutus eſt.

* videbitis.
° ad 2.
‖ Sup. 22. b. 6. 1. Cor 15. d. 32. 56. d. 12.
‖ Apo. 3. b. 7. Iob 12. c. 14.

Tyri vaſtitas ad annos ſeptuaginta prędicitur propter eius ſuperbiam, & poſteà reſtituitur. CAP. XXIII.

1 ONus Tyri. Vlulate naues maris, quia vaſtata eſt do-
A mus vnde venire conſueuerant de terra Cethim, re
2 uelatum eſt eis. ⁊Tacete q habitatis in inſula: negocia-
3 tio Sidonis trãsfretantes mare, repleuerunt te. ⁊In aquis
multis ſemẽ Nili, meſſis fluminis fruges eius: & facta eſt
4 negociatio gentiũ. ⁊Erubeſce Sidõ, ait enim mare, fortitu
B do maris dicens: Non parturiui, & non peperi, & nõ enu
5 triui iuuenes, nec ad incremẽtum perduxi virgines. ⁊Cũ
auditum fuerit in Ægypto, dolebunt cùm audierint de
6 Tyro. ⁊Tranſite maria, vlulate qui habitatis in inſula.
7 ⁊Nunquid non veſtra hæc eſt, quæ gloriabatur à diebus
priſtinis in antiquitate ſua? ducent eam pedes ſui longè
8 ad peregrinãdum. ⁊Quis cogitauit hoc ſuper Tyrũ quon
dam coronatã, cuius negociatores principes, inſtitores
9 eius inclyti terræ? ⁊Dñs exercituum cogitauit hoc, vt de-
traheret ſuperbiam omnis gloriæ, & ad ignominiã dedu
10 ceret vniuerſos inclytos terræ. ⁊Tranſi terram tuã quaſi
11 flumen, filia maris, non eſt cingulũ vltrà tibi. ⁊Manũ ſuã
C extendit ſuper mare, conturbauit regna: Dominus man
12 dauit aduerſus Chanáan, vt contereret fortes eius, ⁊& di
xit: Nõ adijcies vltrà vt glorieris, calumniã ſuſtinens vir
go filia Sidonis: in Cethim cõſurgens transfreta, ibi quo
13 que nõ erit requies tibi. ⁊Ecce, terra Chaldęorũ talis popu
lus non fuit, Aſſur fundauit eã, in captiuitatẽ traduxerũt
robuſtos eius, ſuffoderunt domos eius, poſuerunt eam
14 in ruinam. ⁊Vlulate naues maris, quia deuaſtata eſt forti
15 tudo veſtra. ⁊Et erit in die illa: in obliuione eris, ô Tyre, ſe-
ptuaginta annis, ſicut dies regis vnius, poſt ſeptuaginta
16 autẽ annos erit Tyro quaſi canticũ meretricis. ⁊Sume ci-
D tharam, *circui ciuitatẽ meretrix obliuioni tradita: bene
17 cane, frequenta canticũ, vt memoria tui ſit. ⁊Et erit poſt
ſeptuaginta annos, viſitabit Dñs Tyrũ, & reducet eã ad
merces ſuas, & ruſum fornicabitur cũ vniuerſis regnis
18 terrę ſup faciẽ terrę. ⁊Et erũt °negociationes° eius, & °mer
cedes° eius ſanctificatæ Dño, nõ condẽtur, neque reponẽ-
tur: q͂a his q habitauerint corã Dño, erit negociatio ei⁹,
vt manducent in ſaturitatẽ, & veſtiantᷣ vſq; ad vetuſtatẽ.

* & 7.
° negociatio 7.
° merces 2.

Mala: quę Dominus propter peccata vniuerſo orbi facturus eſt, adiecta interim reliquiarum conſolatione, & quàm terribilis erit dies diuini iudicij. CAP. XXIIII.

1 ECce, Dominus diſſipabit terram, & nudabit eam, &
A affliget faciẽ eius, & diſperget habitatores eius. ⁊‖Et
2 erit ſicut populus, ſic ſacerdos: & ſicut ſeruus, ſic domi-
nus eius: ſicut ancilla, ſic domina eius: ſicut emens, ſic ille
q vendit, ſicut fœnerator, ſic is qui mutuũ accipit: ſicut q
3 repetit, ſic qui debet. ⁊Diſſipatione diſſipabitur terra, &
direptione prædabitur. Dñs enim locutus eſt verbũ hoc.
4 ⁊Luxit, & defluxit terra, & infirmata eſt, defluxit orbis,
5 infirmata eſt altitudo populi terræ. ⁊Et terra infecta eſt
ab habitatorib⁹ ſuis: q͂a trãſgreſſi ſunt leges, mutauerũt
6 ius, diſſipauerunt fœdus ſempiternũ. ⁊Propter hoc male
B dictio vorabit terram, & peccabunt habitatores eius:
ideoq́ue inſanient cultores eius: & relinquentur homi-
7 nes pauci. ⁊Luxit vindemia, infirmata eſt vitis: ingemue-
8 rũt oẽs qui lætabantur corde. ⁊Ceſſauit gaudiũ tympano
rũ, quieuit ſonitus lætantium, conticuit dulcedo citha-
9 ræ. ⁊Cũ cantico non bibent vinum: amara erit potio bibẽ
10 tibus illã. ⁊Attrita eſt ciuitas vanitatis, clauſa eſt omnis
11 domus nullo introeunte. ⁊Clamor erit ſuper vino in
plateis: deſerta eſt omnis lętitia, trãſlatũ eſt gaudiũ terrę.
12 ⁊Relicta eſt in vrbe ſolitudo, & calamitas opprimet por-
13 tas. ⁊Quia hęc erunt in medio terrę, in medio populorũ,
C quo modo ſi paucæ oliuæ quæ remanſerunt, excutiantᷣ
14 ex olea, & racemi cùm fuerit finita vindemia. ⁊Hi leua-
bunt vocẽ ſuam, atque laudabũt, cùm glorificatus fuerit
15 Dñs, hinnient de mari. ⁊Propter hoc in doctrinis glori-
16 ficate Dñm: in inſulis maris nomẽ Domini Dei Iſraël. ⁊A
finibus terræ laudes audiuimus, gloriam iuſti. Et dixi: Se
cretum meum mihi: ſecretum meum mihi, væ mihi. præ
uaricantes præuaricati ſunt, & præuaricatione trãſgreſ-
17 ſorum præuaricati ſunt. ⁊Formido & fouea, & laqueus
18 ſuper te qui habitator es terræ. ⁊Et erit ‖ q fugerit à voce
formidinis, cadet in foueam: & qui ſe explicauerit de fo-
uea, tenebitur laqueo: quia cataractæ de excelſis apertæ
19 ſunt, & concutientur fundamenta terræ. ⁊Confractione
D confringetᷣ terra, contritione conteretur terra, commo-
20 tione commouebitur terra: ⁊agitatione agitabitur terra
ſicut ebrius, & auferetur quaſi tabernaculum vnius no-
ctis: & grauabit eã iniquitas ſua, & corruet, & non adij
21 ciet vt reſurgat. ⁊Et erit: in die illa viſitabit Dñs ſuper mi
litiam cœli in excelſo: & ſuper reges terræ qui ſunt ſuper
22 terram. ⁊Et congregabũtur in cõgregatione vnius faſcis
in lacũ, & claudentur ibi in carcere: & poſt multos dies
23 viſitabuntur. ⁊Et erubeſcet luna, & confundetur ſol, cũ
regnauerit Dñs exercituum in monte Sion, & in Ieruſa-
lem, & in conſpectu ſenum ſuorum fuerit glorificatus.

‖ Oſee 4. b. 9.
‖ Ier 48. g. 44.

Propheta Deo gratias agit de operibus ſuis mirabilibus, & beneficijs populo ipſius, in monte Sion præſtãdis. CAP. XXV.

1 DOmine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor
A nomini tuo: quoniã feciſti mirabilia, cogitationes
2 antiquas fideles amen. ⁊Quia poſuiſti ciuitatem in tu-
mulum, vrbem fortem in ruinam, domum alienorum:
3 vt non ſit ciuitas, & in ſempiternum non ædificetur. ⁊Su
per hoc laudabit te populus fortis, ciuitas gentium robu
4 ſtarum timebit te. ⁊Quia factus es fortitudo pauperi,
fortitudo egeno in tribulatione ſua, ſpes à turbine, vm-
braculum ab æſtu, ſpiritus enim robuſtorum quaſi tur-
5 bo impellens parietem. ⁊Sicut ęſtus in ſiti, tumultum

B alienorum humiliabis,& quaſi calore ſub nube torren-
6 te propaginem fortium marceſcere facies. †Et faciet Dñs
exercituũ ũibus populis in monte hoc,conuiuium pin-
guium,conuiuiũ vindemię,pinguium medullatorũ,vin
7 demiæ defæcatæ. †Et præcipitabit in monte iſto faciẽ vin
culi colligati ſup oẽs populos, & telã quã orditus eſt ſu
8 per omnes nationes. †Præcipitabit mortẽ in ſempiternũ:
Apo 7.d.17. 21.b.4. C &auferet Dñs Deus lachrymã ab oĩ facie,& opprobriũ
populi ſui auferet de vniuerſa terra: qa Dñs locutus eſt.
9 †Et dicet in die illa:Ecce Deus noſter iſte, expectauimus
eum,& ſaluabit nos:iſte Dñs,ſuſtinuimus eum, exulta-
10 bimus, & lætabimur in ſalutari eius. †Quia requieſcet
D manus Dñi in monte iſto: & triturabitur Moab ſub eo,
11 ſicuti teruntur paleæ in plauſtro. †Et extendet manus
ſuas ſub eo,ſicut extendit natans ad natandum:& humi
12 liabit gloriam eius cum alliſione manuum eius. †Et mu
nimenta ſublimium murorum tuorũ cõcident,& humi
liabuntur,& detrahentur in terram vſq; ad puluerem.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem iuſtorum, & humiliationem impiorum, & de reſurrectione mortuorum.

CAP. XXVI.

1 IN die illa cantabitur canticum iſtud in terra Iuda.
Vrbs fortitudinis noſtræ-Sion*ſaluator, ponetur
*-ſ. in ea murus & antemurale.
2 †Aperite portas, & ingrediatur gens iuſta cuſtodiens
veritatem.
3 †Vetus error abijt, ſeruabis pacem: pacem, quia in te
ſperauimus.
4 †Sperastis in Domino in ſeculis æternis, in Domino
Deo forti in perpetuum.
5 †Quia incuruabit habitantes in excelſo, ciuitatẽ ſu-
blimem humiliabit:humiliabit eam vſq; ad terram, de-
trahet eam vſq; ad puluerem.
*pes. 6 †Conculcabit eã pes, -pedes` pauperis, greſſus ege-
B norum.
7 †Semita iuſti recta eſt, rectus callis iuſti ad ambulan-
dum.
8 †Et in ſemita iudiciorũ tuorũ Dñe ſuſtinuimus te: no
men tuum & memoriale tuum in deſiderio animæ.
9 †Anima mea deſiderauit te in nocte:ſed & ſpiritu meo
in præcordijs meis de mane vigilabo ad te: cùm feceris
iudicia tua in terra, iuſtitiam diſcent habitatores orbis.
10 †Miſereamur impio, & non diſcet iuſtitiam: in terra
ſanctorum iniqua geſſit, & nõ videbit gloriam Domini.
vt. 11 †Dñe exalteť manus tua,&` non videant: videant &
cõfundanť zelantes populi, & ignis hoſtes tuos deuoret.
12 †Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera no-
C ſtra operatus es nobis.
13 †Dñe Deus noſter, poſſederunt nos dñi abſque te, tan
tùm in te recordemur nominis tui.
14 †Morientes non viuant:gigantes non reſurgant:pro-
pterea viſitaſti & contriuiſti eos, & perdidiſti oẽm me-
moriam eorum.
15 †Indulſiſti genti Dñe, indulſiſti genti:numquid glori
ficatus es?elongaſti omnes terminos terræ.
16 †Domine in anguſtia requiſierunt te, in tribulatione
murmuris doctrina tua eis.
17 †Sicut quæ concipit, cùm appropinquauerit ad par-
tum,dolens clamat in doloribus ſuis:ſic facti ſumus à fa
cie tua Domine.
18 †Concepimus, & quaſi parturiuimus,& peperimus
*ſpiritum:ſalutes`*non fecimus in terra.ideo non cecide
* ſpiritũ ſalutis. * iuſtitiam. runt habitatores terræ.
19 Viuent mortui tui, interfecti mei reſurgent: exper-
giſcimini, & laudate qui habitatis in puluere: quia ros
lucis ros tuus,& terrã gigantum detrahes in ruinam.
20 †Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude
oſtia tua ſuper te, abſcondere modicũ ad momentum,
donec pertranſeat indignatio.
Mich.1.a.3. 21 †Ecce enim Dñs egredietur de loco ſuo, vt viſitet ini-
quitatẽ habitatoris terræ contra eum: & reuelabit terra
ſanguinem ſuum, & nõ operiet vltrà interfectos ſuos.

Punitio Leuiathan, paterna Domini correctio in filios Iſraël: ciuitas munita deſolabitur, filij Iſraël reuerſi ab Aſſyrijs, et Aegypto, adorabunt Dominum in Ieruſalem. CAP. XXVII.

1 IN die illa viſitabit Dñs in gladio ſuo duro, & grandi,
A & forti, ſuper Leuiathan ſerpentem vectem, & ſuper
Leuiathan ſerpentem tortuoſum, & occidet cetum qui
2 in mari eſt. †In die illa vinea meri cantabit ei. †Ego Dñs
3 qui ſeruo eam,repentè propinabo ei: ne fortè viſiteť con
4 tra eam, nocte & die ſeruo eam. †Indignatio non eſt mi-
hi:quis dabit me ſpinam & veprem in prælio:gradiar ſu
5 per eam,ſuccendam eam pariter? †An potius tenebit for
titudinem meam,faciet pacem mihi,pacem faciet mihi?
6 †Qui *ingrediuntur impetu ad*Iacob,florebit & germi- * egredientur impetu à.10
7 nabit Iſraël,& implebunt faciem orbis ſemine. †Nunqd
B iuxta plagam percutientis ſe percuſſit eum? aut ſicut oc-
8 cidit interfectos eius, ſic occiſus eſt? †In menſura cõtra
menſuram cum abiecta fuerit, *iudicabis` eam:meditata
9 eſt in ſpiritu ſuo duro p diem æſtus. †Idcirco ſup hoc di *iudicabitis
mittetur iniquitas domui Iacob: & iſte omnis fructus vt
C auferatur peccatum eius, cùm poſuerit omnes lapides
altaris ſicut lapides cineris alliſos,nõ ſtabunt luci & de-
10 lubra. †Ciuitas enim munita deſolata erit, ſpecioſa relin
quetur,& dimitteť quaſi deſertum:ibi paſceť vitulus,&
11 ibi accubabit,& conſumet ſummitates eius. †In ſiccita-
te meſſes illius contereně, mulieres venientes & docen
D tes*eas`:non eſt enim populus ſapiens, propterea nõ mi *eam.
ſerebitur eius qui fecit eũ, & q formauit eũ nõ parcet ei.
12 †Et erit in die illa percutiet Dñs ab alueo fluminis vſque
ad torrẽtẽ Ægypti, & vos congregabimini vnus & vnus
13 filij Iſrl. †Et erit: in die illa clãgeť tuba magna, & veniẽt
q pditi fuerãt de terra Aſſyriorũ, & q eiecti erãt de terra
Ægypti,& adorabũt Dñm in mõte ſancto in Ieruſalem.

Superbis & ebrijs Iſraëlitis comminatur Dominus, eò quòd ſacerdotes vacent ebrietati, & principes irrideant verba, et cõminationes prophetarum, ponentes mendacium ſpem ſuam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo, de pœna illuſorum, & conſolatione paucorum bonorum. CAP. XXVIII.

1 VÆ coronę ſuperbiæ,ebrijs Ephraim,& flori decidẽ
A ti,gloriæ exultationis eius, qui erant in vertice val
2 lis pinguiſſimæ errãtes à vino. †Ecce validus & fortis Do
minus,ſicut impetus grãdinis:turbo cõfringẽs, ſicut im
petus aquarũ multarũ inundantium, & emiſſarũ ſuper
3 terram ſpatioſam. †Pedibus conculcabitur corona ſup
4 bię ebriorũ Ephraim. †Et erit flos decidens gloria exulta
tionis eius,qui eſt ſuper verticem vallis pinguium,qua-
ſi tẽporaneũ ante maturitatẽ Autũni: quod cùm aſpexe
5 rit videns,ſtatim vt manu tenuerit, deuorabit illud. †In
B die illa erit Dñs exercituum corona gloriæ, & ſertũ exul
6 tationis reſiduo populi ſui: †& ſpũs iudicij ſedenti ſup
iudicium, & fortitudo reuertentibus de bello ad portã.
7 †Verùm hi quoq; præ vino neſcierũt,& præ ebrietate er
rauerũt. Sacerdos & propheta neſcierunt præ ebrieta-
te,abſorpti ſunt à vino, errauerunt in ebrietate, neſcie-
8 runt Videntẽ,ignorauerunt iudicium. †Oẽs enim menſę
C repletæ ſunt vomitu ſordiumq;, ita vt non eſſet vltrà lo-
9 cus. †Quem docebit ſcientiã? & quẽ intelligere faciet au
10 ditũ?ablactatos à lacte, auulſos ab uberibus. †Quia mã
da remanda,manda remanda,expecta reexpecta,expecta
11 reexpecta, modicũ ibi,modicũ ibi. †In loquela enim la- 1. Co.14.d.21
12 bij, & lingua altera loqueť ad populum iſtum. †Cui di-
xit:Hęc eſt requies mea, reficite laſſum, & hoc eſt meum
13 refrigeriũ:& noluerunt audire. †Et erit eis verbum Dñi,
Manda remanda,manda remanda,expecta reexpecta,ex
pecta reexpecta,modicum ibi,modicũ ibi: vt vadant, &
cadant retrorſum,& conterãtur, & illaqueenť, & capiã-
14 tur. †Propter hoc audite verbum Dñi viri illuſores, q do
D minamini ſuper populum meum, qui eſt in Ieruſalem.
15 †Dixiſtis enim: Percuſſimus fœdus cum morte, & cum
inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cùm tran
ſierit, nõ veniet ſup nos:qa poſuimus mendaciũ ſpẽ no-
16 ſtram, & mendacio protecti ſumus. †Idcirco hæc dicit

Psal. 117. d. 22. 16 Dñs Deus: †Ecce, ego mittam in fundamentis Sion lapi-
Mat. 21 d. 42 E dem, lapidem probatum, angularem, pretioſum, in fun-
Act. 4. b. 11. 1. Pet. 2. a. 6. 17 damento fundatũ; qui crediderit, non feſtinet. †Et ponã
Ro. 9. g. 33. in pondere iudicium, & iuſtitiam in menſura: & ſubuet
ter grando ſpem mendacij: & protectionem aquæ inun-
18 dabunt. †Et delebitur fœdus veſtrũ cum morte, & pactũ
veſtrum cum inferno non ſtabit: flagellum inundans cũ
19 tranſierit, eritis ei in conculcationem. †Quandocunq;
pertranſierit tollet vos: qm̃ manè diluculo pertrãſibit in
die & in nocte, & tantummodò ſola vexatio intellectum
20 dabit auditui. †Coanguſtatum eſt enim ſtratum, ita vt al
ter decidat, & pallium breue vtrunq; operire nõ poteſt.
2. Re. 5. d. 20 1. Par. 14. c. 11 21 †¶Sicut enim in monte diuiſionum ſtabit Dñs: ſicut in
Ioſ. 10 c. 10. F valle quæ eſt in Gabaon iraſcet: vt faciat opus ſuum, alie
num opus eius: vt operet opus ſuum, peregrinũ eſt opus
22 eius ab eo. †Et nunc nolite illudere, ne fortè conſtringan
tur vincula veſtra. Conſummationem enim & abbreuia
tionem audiui à Dño Deo exercituum ſuper vniuerſam
23 terram. †Auribus percipite & audite vocem meã, atten-
24 dite & audite eloquium meum. †Nũquid tota die arabit
25 arans vt ſerat, proſcindet & ſarriet humum ſuã? †Nõnne
G cùm adæquauerit faciem eius, ſeret gith, & cyminũ ſpar
get, & ponet triticum per ordinem, & hordeum, & mil
26 lium, & vitiam in finibus ſuis? †Et erudiet illum in iudi-
27 cio, Deus ſuus docebit illum. †Non enim in ſerris tritu-
rabitur gith, nec rota plauſtri ſuper cyminum circuibit:
28 ſed in virga excutietur gith, & cyminum in baculo. †Pa-
nis aũt comminuet: verum non in perpetuũ triturãs tri-
turabit illũ, neq; vexabit eum rota plauſtri, nec vngulis
29 ſuis cõminuet eum. †Et hoc à Dño Deo exercituũ exiuit,
vt mirabile faceret conſiliũ, & magnificaret iuſtitiam.

Obſidio & afflictio Ieruſalem, contritio gentium illã obſidentiũ: & de libro ſignato, ac cæcitate Iudæorum: væ profundis corde denuntiatur, reliquias Iacob prædicit illuminandas, & ad Deum conuertendas. CAP. XXIX.

1 VÆ Ariel, Ariel ciuitas quam expugnauit Dauid: ad
A ditus eſt annus ad annũ, ſolẽnitates euolutę ſunt.
2 †Et circumuallabo Ariel, & erit triſtis & mœrens, & erit
3 mihi quaſi Ariel. †Et circundabo quaſi ſphæram in cir-
cuitu tuo, & iaciam contra te aggerem, & munimẽta po
4 nam in obſidionem tuam. †Humiliaberis, de terra lo-
queris, & de humo audiet eloquium tuum: & erit quaſi
pythonis de terra vox tua, & de humo eloquium tuum
5 muſſitabit. †Et erit ſicut puluis tenuis multitudo ventilã
B tium te: & ſicut fauilla pertranſiens multitudo eorum q
6 contra te præualuerunt: †eritq; repentè cõfeſtim. A Dño
exercituum viſitabit in tonitruo, & commotione terræ,
& voce magna turbinis & tẽpeſtatis, & flãma ignis deuo
7 rantis. †Et erit ſicut ſomnium viſionis nocturnę multitu
do oĩum gentium quæ dimicauerunt cõtra Ariel, & oẽs
qui militauerunt & obſederunt, & præualuerunt aduer
8 ſus eam. †Et ſicut ſomniat eſuriens & comedit, cùm autẽ
C fuerit expergefactus, vacua eſt anima eius: & ſicut ſom-
niat ſitiens & bibit, & poſtquàm fuerit expergefactus,
laſſus adhuc ſitit, & aĩa eius vacua eſt: ſic erit multitudo
oĩum gentium, quę dimicauerunt contra montẽ Sion.
9 †Obſtupeſcite & admiramini: fluctuate, & vacillate: ine-
briamini, & non à vino: mouemini, & non ab ebrietate.
10 †Qm̃ miſcuit vobis Dñs ſpũm ſoporis: claudet oculos ve
ſtros: prophetas & principes veſtros qui vident viſiones
11 operiet. †Et erit vobis viſio oĩum ſicut verba libri ſigna-
D ti: quem cùm dederint ſcienti literas, dicent: Lege iſtum,
12 & reſpõdebit: Non poſſum, ſignatus eſt enim. †Et dabit
liber neſcienti literas, diceturq; ei, Lege: & reſpondebit,
Mat. 15. a. 8. 13 Neſcio literas. †Et dixit Dñs: Eò q appropinquat popul⁹
Mar. 7. b. 6. iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat me, cor autẽ eius lon
gè eſt à me, & timuerunt me mandato hoĩum & doctri
14 nis: †Ideò, ecce ego addam vt admirationẽ faciam popu-
E lo huic miraculo grandi & ſtupendo: peribit enim ſapiẽ
tia à ſapientibus eius, & intellectus prudẽtium eius ab-
1. Cor. 1 d. 19 Abd. 1. a. 8. 15 ſcondetur. †¶Vę qui profundi eſtis corde, vt à Dño abſcõ
datis cõſilium, quorum ſunt in tenebris opera, & dicũt,
16 ¶Quis videt nos, & quis nouit nos? †Peruerſa eſt hæc ve- Ecc. 33 c. 13.
ſtra cogitatio: quaſi ſi lutum contra figulũ cogitet, & di-
cat opus factori ſuo, Non feciſti me: & figmentum dicat
17 factori ſuo, Non intelligis. †Nõne adhuc in modico & in
F breui conuertetur Libanus in Charmel, & Charmel in
18 ſaltum reputabit? †Et audiẽt in die illa ſurdi verba libri,
19 & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt. †Et
addent mites in Dño lætitiam, & pauperes hoĩes in ſan
20 cto Iſraël exultabunt. †Qm̃ defecit qui præualebat, con-
ſummatus eſt illuſor, & ſuccisi ſunt oẽs qui vigilabãt ſu
21 per iniquitatem, †qui peccare faciebant hoĩes in verbo,
& arguentem in porta ſupplantabant, & declinauerunt
22 fruſtra à iuſto. †Propter hoc, hæc dicit Dñs ad domũ Ia-
G cob, qui redemit Abraham: Non modò confundetur Ia-
23 cob, nec modò vultus eius erubeſcet: †ſed cùm viderit fi
lios ſuos, opera manuum mearũ in medio ſui ſanctificã-
tes nomen meum, & ſanctificabunt ſanctum Iacob, &
24 Deum Iſraël prædicabunt, †& ſcient errantes ſpiritu in-
tellectum, & muſſitatores diſcent legem.

Comminatio aduerſus Iudæos qui Domino inconſulto prementibus Aſſyrijs ad Aegyptios confugiebant, ipſis quoq; prophetarum admonitiones audire nolentibus, ſed vana præſidia quærentibus, grauem denuntiat afflictionem: & quàm ſit Deus futurus benignus ad ipſum reuertentibus, & de magna reuertẽtium fœlicitate, ac iudicio impiorum. CAP. XXX.

1 VÆ filij deſertores, dicit Dñs, vt faceretis cõſilium,
A & non ex me: & ordiremini telam, & non per ſpi-
2 ritum meum, vt adderetis peccatum ſuper peccatum. †q
ambulatis vt deſcendatis in Ægyptum, & os meum non
interrogaſtis, ſperãtes auxiliũ in fortitudine Pharaonis,
3 & habẽtes fiduciam in vmbra Ægypti. †Et erit vobis for
titudo Pharaonis in cõfuſionem, & fiducia vmbræ Ægy
4 pti in ignominiam. †*Erant enim in Tani principes tui, *Ieremie.
5 & nuntij tui vſq; ad Hanes peruenerunt. †Omnes cõfuſi
ſunt ſuper populo qui eis prodeſſe non potuit: non fue
runt in auxilium, & in aliquam vtilitatem, ſed in confu-
6 ſionem, & in opprobrium. †Onus iumentorum Auſtri.
In terra tribulationis & anguſtiæ, leæna & leo ex eis, vi-
B pera & regulus volans portantes ſuper humeros iumen-
torum diuitias ſuas, & ſuper gibbum camelorũ theſau-
7 ros ſuos ad populũ qui eis prodeſſe nõ poterit. †Ægyptus
enim fruſtrà & vanè auxiliabitur: ideo clamaui ſup hoc,
8 Superbia tantùm eſt, quieſce. †Nunc ergo ingreſſus ſcri-
be ei ſuper buxũ, & in libro diligenter exara illud, & erit
9 in die nouiſſimo in teſtimoniũ vſq; in æternum. †Popu-
lus enim ad iracundiã prouocãs eſt, & filij mẽdaces, filij
10 nolentes audire legẽ Dei. †Qui dicunt vidẽtibus, Noli-
te videre: & aſpicientibus, Nolite aſpicere nobis ea q re-
C cta ſunt: loquimini nobis placẽtia, videte nobis errores.
11 †Auferte à me viam, declinate à me ſemitã, ceſſet à facie
12 noſtra ſanct⁹ Iſraël. †Propterea hęc dicit ſanctus Iſrl̃, Pro
eo q reprobaſtis verbũ hoc, & ſperaſtis in calũnia & in
13 tumultu, & innixi eſtis ſup eo: †propterea erit vobis ini
quitas hæc ſicut interruptio cadens, & requiſita in mu-
ro excelſo, qm̃ ſubitò, dũ nõ ſperat, veniet cõtritio eius.
14 †Et cõminuetur, ſicut conterit lagena figuli contritione
præualida: & non inuenietur de fragmentis eius teſta, in
qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parũ
15 aquæ de fouea. †Quia hæc dicit Dñs Deus *Iſraël; Si re- *ſanctus I.
D uertamini & quieſcatis, ſalui eritis: in ſilentio & in ſpe
16 erit fortitudo veſtra. Et noluiſtis, †& dixiſtis: Nequaquã,
ſed ad equos fugiemus: ideo fugietis. Et ſup veloces aſcẽ
17 demus: ideo velociores erunt, qui pſequentur vos. †Mil-
le homines à facie terroris vnius: & à facie terroris quin-
que, fugietis, donec relinquamini quaſi malus nauis in
18 vertice mõtis, & quaſi ſignum ſuper collem. †Propterea
expectat Dominus vt miſereatur veſtri: & ideò exaltabi-
tur parcens vobis, quia Deus iudicij Dñs: beati omnes q Pſal. 2. c. 13.
19 expectant eum. †Populus enim Sion habitabit in Ieruſa
lẽ: plorans nequaquam plorabis, miſerans miſerebitur
tui: ad vocem clamoris tui ſtatim vt audierit reſpõdebit
20 tibi. †Et dabit vobis Dñs panem arctum, & aquam bre-

uem:

E uem: & non faciet auolare à te vltrà doctorem tuum: &
21 erunt oculi tui videntes præceptoré tuum. †Et aures tuæ
audient verbũ poſt tergũ monentis. Hæc eſt via, ambula
te in ea: & non declineris neq; ad dexteram, neq; ad ſini
22 ſtram. †Et contaminabis laminas ſculptilium argẽti tui,
& veſtimentum conflatilis auri tui, & diſperges ea ſi-
23 cut immunditiam menſtruatæ. Egrededere dices ei. †Et
dabitur pluuia ſemini tuo, vbicunque ſeminaueris in
terra, & panis frugum terræ erit uberrimus, & pin-
guis: paſcetur in poſſeſſione tua in die illo agnus ſpatio-
24 sè: †& tauri tui, & pulli aſinorum qui operantur ter-
ram, commiſtum migma comedent ſicut in area venti-
25 latum eſt. †Et erunt ſuper omnem montem excelſum,
F & ſuper omnem collem eleuatum riui currentium aqua
rum in die interfectionis multorum, cùm ceciderint tur
26 res. †Et erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis erit ſeptẽ
pliciter, ſicut lux ſeptem dierum in die qua alligauerit
Dominus vulnus populi ſui, & percuſſuram plagæ eius
27 ſanauerit. †Ecce nomen Dñi venit de longinquo, ardẽs
furor eius, & grauis ad portãdum: labia eius repleta ſunt
28 indignatione, & lingua eius quaſi ignis deuorans. †Spi-
ritus eius velut torrens inundans vſque ad medium col-
li, ad perdendas gẽtes in nihilum, & frænũ erroris quod
29 erat in maxillis populorum. †Canticum erit vobis ſicut
*sor. *vox ſanctificatæ ſolennitatis, & lætitia cordis ſicut qui
pergit cum tibia, vt intret in montem Dñi ad fortem Iſ-
30 raël. †Et auditam faciet Dñs gloriam vocis ſuæ, & terro
G rem brachij ſui oſtendet in comminatione furoris, & flã
ma ignis deuorantis: allidet in turbine, & in lapide gran
31 dinis. †A voce enim Dñi pauebit Aſſur virga percuſſus.
32 †Et erit trãſitus virgæ fundatus, quam requieſcere faciet
Dñs ſup eũ in tympanis & citharis: & in bellis ꝑcipuis
33 expugnabit eos. †Præparata eſt enim ab heri Tophet, à re
ge ꝑparata, ꝓfunda, & dilatata. Nutrimẽta ei*, ignis & li
gna multa: flatus Dñi ſicut torrẽs ſulphuris ſuccẽdẽs eã.

Iudæos qui fiducia in Deum relicta, ad Aegyptios & humana cõ fugiunt præſidia, prædicit conſumendos vnà cum ſuis auxiliarijs: reuertentes verò ad Dominum, virtute diuina liberandos. CAP. XXXI.

1 VÆ qui deſcendunt in Ægyptum ad auxiliũ, in eqs
A ſperantes, & habentes fiduciam ſuper quadrigis,
quia multæ ſunt: & ſuper equitibus, quia prævalidi ni-
mis: & non ſunt confiſi ſuper ſanctum Iſraël, & Domi-
2 num non requiſierunt. †Ipſe autẽ ſapiens adduxit ma-
lum, & verba ſua non abſtulit: & conſurget cõtra domũ
peſſimorum, & contra auxilium operantium iniquita-
3 tem. †Ægyptus homo, & non Deus: & equi eorum, ca
B ro, & non ſpũs, & Dominus inclinabit manum ſuam, &
corruet auxiliator, & cadet cui præſtatur auxiliũ, ſimul-
4 que omnes conſumentur. †Quia hæc dicit Dñs ad me,
quomodò ſi rugiat leo, & catulus leonis ſuper prædam
ſuam, cùm occurrerit ei multitudo paſtorum, à voce eo
rum non formidabit, & à multitudine eorum non paue
C bit: ſic deſcendet Dñs exercituum, vt prælietur ſuper mõ
5 tem Sion, & ſuper collem eius. †Sicut aues volantes, ſic
proteget Dñs exercituum Ieruſalem, protegens & libe-
Sup. 2. d. 18. 6 rans, tranſiens & ſaluans. †Conuertimini ſicut in pro-
7 fundum receſſeratis filij Iſraël. †In die enim illa abijciet
D vir idòla argenti ſui, & idòla auri ſui, quæ fecerunt vobis
8 manus veſtræ in peccatũ. †Et cadet Aſſur in gladio non
viri, & gladius non hoïs vorabit eum, & fugiet non à fa-
9 cie gladij: & iuuenes ei* vectigales erũt: †& fortitudo ei*
à terrore trãſibit, & pauebũt fugiẽtes prĩcipes eius: dixit
Dñs, cuius ignis eſt in Sion, & caminus eius in Ieruſalẽ.

De rege ac principibus in iuſtitia regnaturis, & de populi ſubditi fœlicitate: ſtulto autẽ principi & opulentis mulieribus futura prædicitur calamitas: pacis quoq; pulchritudo ac requies opulenta promittitur populo Dei. CAP. XXXII.

1 ECce, in iuſtitia regnabit rex, & principes in iudicio
A præerunt. †Et erit vir ſicut qui abſconditur à vento,
2 & celat ſe à tempeſtate, ſicut riui aquarum in ſiti, & vm-
3 bra petræ prominentis in terra deſerta. †Non caligabunt
oculi videntium, & aures audientium diligenter auſcul
4 tabunt. †Et cor ſtultorum intelliget ſcientiam, & lingua
5 balborum velociter loquet & planè. †Non vocabitur vl-
trà is qui inſipiens eſt, princeps: neq; fraudulẽtus appel
6 labitur maior. †Stultus enim fatua loquetur, & cor eius
faciet iniquitatem, vt perficiat ſimulationem, & loquat
ad Dñm fraudulenter, & vacuã faciat animam eſuriẽtis,
7 & potum ſitienti auferat. †Fraudulẽti vaſa peſſima ſunt:
B ipſe enim cogitationes concinnauit ad perdendos mites
in ſermone mendacij, cùm loqueret pauper iudicium.
8 †Princeps verò, ea quæ digna ſunt principe cogitabit, &
9 ipſe ſup duces ſtabit. †Mulieres opulẽtę ſurgite, & audite
vocem meam: filiæ confidentes ꝑcipite auribus eloquiũ
10 meum. †Poſt dies enim & annum vos conturbabimini →9.
confidentes: cõſummata eſt enim vindemia, collectio vl-
10 trà non veniet. †Obſtupeſcite opulẽtæ, cõturbamini cõfi
C dentes: exuite vos, & confundimini, accingite lũbos ve-
12 ſtros. †Super ubera plangite, ſuper regione deſiderabi-
13 li, ſuper vinea fertili. †Super humum populi mei *ſpinæ *ſpina 2.
& vepres aſcendent: quãtò magis ſuper oẽs domos gau-
14 dij ciuitatis exultantis? †Domus enim dimiſſa eſt, multi-
D tudo vrbis relicta eſt, tenebræ & palpatio factæ ſunt ſup
ſpelũcas vſq; in æternum. Gaudium onagrorum paſcua
15 gregum: †donec effundat ſup nos ſpũs de excelſo: & erit
16 deſertũ in Charmel, & Charmel in ſaltũ reputabit. †Et
habitabit in ſolitudine iudicium, & iuſtitia in Charmel
17 ſedebit. †Et erit opus iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitiæ ſilen
18 tium, & ſecuritas vſq; in ſempiternũ. †Et ſedebit popul*
meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ,
19 & in requie opulenta. †Grando autẽ in deſcenſione ſal
20 tus, & humilitate humiliabitur ciuitas. †Beati q ſemina
tis ſuper omnes aquas, immittentes pedẽ bouis & aſini.

Permixtim de deiectione Sennacherib loquitur, & Iudæorum liberatione, ac diuina potentia exaltatione: inuehitur contra hypocritas, & quales eſſe debeant qui cum Domino habitaturi ſunt in excelſis: Ieruſalem verò habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus noſter, rex, & legiſlator noſter. CAP. XXXIII.

1 VÆ qui prædaris, nõne & ipſe prædaberis? & q ſper
A nis, nónne & ipſe ſpernéris? cùm conſummaueris
deprædationẽ, deprædaberis: cùm fatigatus deſieris cõ-
2 temnere, contemnéris. †Dñe miſerere noſtri, te enim ex
pectauimus. Eſto brachium noſtrum in manè, & ſalus
3 noſtra in tempore tribulationis. †A voce angeli fugerũt
4 populi, & ab exaltatione tua diſperſæ ſunt gentes. †Et cõ
gregabuntur ſpolia veſtra ſicut colligitur bruchus, velut
5 cùm foſſæ plenæ fuerint de eo. †Magnificatus eſt Domi
nus, quoniam habitauit in excelſo: impleuit Siõ iudicio
6 & iuſtitia. †Et erit fides in temporibus tuis: diuitiæ ſalu-
tis ſapientia & ſcientia: timor Dñi ipſe eſt theſaurus ei*.
7 †Ecce, videntes clamabunt foris, angeli pacis amarè fle-
8 bunt. †Diſſipatæ ſunt viæ, ceſſauit tranſiens per ſemitam,
B irritum factum eſt pactum, proiecit ciuitates, non repu-
9 tauit hoïes. †Luxit & elanguit terra, cõfuſus eſt Liban*,
& obſurduit: & factus eſt Saron ſicut deſertum: & cõcul
10 ſa eſt Baſan, & Carmelus. †Nunc conſurgam, dicit Do-
11 minus, nunc exaltabor, nunc ſubleuabor. †Concipie-
tis ardorem, parietis ſtipulã: ſpiritus veſter vt ignis vo-
12 rabit vos. †Et erunt populi quaſi de incendio cinis, ſpi-
13 næ congregatæ igni comburent. †Audite qui longè eſtis,
quæ fecerim: & cognoſcite vicini fortitudinẽ meã. †Cõ-
C territi ſunt in Sion peccatores, poſſedit tremor hypocri-
14 tas, qs poterit habitare de vobis cũ igne deuorãte? qs ha Pſal. 14. a. 2.
15 bitabit ex vobis cũ ardoribus ſempiternis? †Qui ambu *veritates 4.
lat in iuſtitijs, & loquit *veritatẽ, qui proijcit auaritiã ex
calũnia, & excutit manus ſuas ab oĩ munere, q obthurat
aures ſuas ne audiat ſanguinẽ, & claudit oculos ſuos ne
16 videat malum: †iſte in excelſis habitabit, munimenta
ſaxorum ſublimitas eius: panis ei datus eſt, aquæ eius
17 fideles ſunt. †Regem in decôre ſuo videbunt oculi eius,
18 cernent terram de longè. †Cor tuum meditabitur timo-

*.Cor.1.c.20 rem:|vbi eſt literatus?vbi legis verba ponderans? vbi do
19 ctor paruulorũ? †Populum imprudentem non videbis,
populum alti ſermonis:ita vt non poſſis intelligere diſer
20 titudiné linguæ eius,in quo nulla eſt ſapientia.†Reſpice
D Sion ciuitatem ſolennitatis noſtræ:oculi tui videbũt Ie-
ruſalem habitationé opulentam, tabernaculũ quod ne-
quaquã transferri poterit: nec auferent̃ claui eius in ſem
21 piternum, & oẽs funiculi eius non rumpent̃:quia ſolũ-
modò ibi magnificus eſt Dñs noſter: locus fluuiorum
riui latiſſimi & patentes:non tranſibit per eum nauis re-
22 migum, neque trieris magna tranſgredietur eam. †Dñs
enim iudex noſter,Dñs legiſer noſter,Dñs rex noſter:ip
23 ſe ſaluabit nos.†Laxati ſunt funiculi tui,ſed non præua-
lebunt:ſic erit malus tuus, vt dilatare ſignum nõ queas.
Tunc diuidentur ſpolia prædarum multarum: claudi di
24 ripient rapinam.†Nec dicet vicinus, Elangui.populus q̃
habitat in ea,auferetur ab eo iniquitas.

Acerba Dei vltio ſuper omnes gentes, Idumææ quoq; contritio: & perpetua Vaſtitas prædicitur. CAP. XXXIIII.

1 ACcedite Gentes, & audite,& populi attendite:au-
A diat terra & plenitudo eius,orbis,& omne germé
2 eius.†Quia indignatio Dñi ſuper omnes Gentes, & fu-
ror ſuper vniuerſam militiam eorum: interfecit eos, &
3 dedit eos in occiſionem.†Interfecti eorum proijcient̃, &
de cadaueribus eorum aſcendet fœtor: tabeſcent montes
4 à ſanguine eorum. †Et tabeſcet omnis militia cælorum,
& complicabuntur ſicut liber cæli: & oĩs militia eorum
5 defluet ſicut defluit folium de vinea & de ficu.†Q̃m ine-
briatus eſt in cælo gladius meus: ecce ſuper Idumæã de-
ſcendet, & ſuper populum interfectionis meæ ad iudi-
6 cium.†Gladius Dñi repletus eſt ſanguine,incraſſatus eſt
B adipe, de ſanguine agnorum & hircorum, de ſanguine
medullatorum arietum: victima enim Dñi in Boſra, &
7 interfectio magna in terra Edom. †Et deſcendent vnicor
nes cum eis,& tauri cum potentibus: inebriabitur terra
§ Inf.63.a.4. 8 eorum ſanguine,& humus eorum adipe pinguiũ.†§quia
dies vltionis Domini, annos retributionum iudicij Siõ.
9 †Et conuertentur torrentes eius in picem, & humus eius
10 in ſulphur:& erit terra eius in picem ardentem. †Nocte
C & die non extinguetur, in ſempiternum aſcẽdet fumus
eius:à generatione in generationem deſolabitur, in ſe-
11 cula ſeculorum non erit tranſiens per eã.† Et poſſidebũt
illam onocrotalus, & ericius, & ibis, & coruus habita-
bunt in ea:& extendet̃ ſuper eam menſura, vt redigat̃ ad
12 nihilum,& perpendiculum in deſolationem. †Nobiles
eius non erunt ibi:regem potius inuocabunt, & omnes
13 principes eius erunt in nihilum.†Et orientur in domib'
eius ſpinæ & vrtice, & paliurus in munitionibus eius:
14 & erit cubile draconũ, & paſcua ſtruthionum.†Et occur
D rent dæmonia,onocentaurus, & piloſus clamabit alter
ad alterum:ibi cubauit lamia,& inuẽnit ſibi requiem.
15 †Ibi habuit foueã ericius,& enutriuit catulos, & circũ-
fodit,& fouit in vmbra eius·illuc congregati ſunt milui,
16 alter ad alterum.†Requirite diligẽter in libro Dñi, & le-
gite:vnum ex eis non defuit,alter alterum non quæſiuit,
quia quod ex ore meo procedit,ille mãdauit, & ſpiritus
17 eius ipſe congregauit ea. †Et ipſe miſit eis ſortem,& ma
nus eius diuiſit eam illis in menſuram: vſq; in æternum
poſſidebunt eam, in generatione & generationem ha-
bitabunt in ea.

De futura conſolatione,lætitia,ſecuritate et fœlicitate perpetua eorum qui in Chriſtum ſunt credituri. CAP. XXXV.

1 LÆtabitur deſerta & inuia, & exultabit ſolitudo, &
A floreбit quaſi lilium.†Germinãs germinabit,& exul
2 tabit lætabunda & laudans:gloria Libani data eſt ei, de-
cor Carmeli & Saron:ipſi videbunt gloriam Dñi, & de-
3 corem Dei noſtri.†Confortate manus diſſolutas, & ge-
4 nua debilia roborate.†Dicite *puſillanimis*:Confortami
ni-&*nolite timere.Ecce Deus veſter vltionem adducet
B retributionis: Deus ipſe veniet, & ſaluabit *vos*. |Tunc
5 aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebũt.

* puſillanimes. -9 *non. Mat.15.c.30

6 †Tũc ſalier ſicut ceruus claudus,& aperta erit lingua mu
torum:quia ſciſſæ ſunt in deſerto aquæ,& torrentes in ſo
7 litudine. Et quæ erat arida,erit in ſtagnum,& ſitiens in
C fontes aquarum.In cubilibus, in quibus priùs dracones
8 habitabant, orietur viror calami & iunci. †Et erit ibi ſe-
mita & via,& via ſancta vocabitur: non trãſibit per eam
pollutus, & hæc erit vobis directa via,ita vt ſtulti non er-
9 rent per eam. †Non erit ibi leo,& mala beſtia non aſcen-
D det per eam, nec inuenietur ibi: & ambulabunt qui libe
10 rati fuerint. †Et redempti à Domino, conuertentur, &
venient in Sion cum laude, & lætitia ſempiterna ſuper
caput eorum: gaudium & lætitiam obtinebũt, & fugiet
dolor & gemitus.

Sennacherib captis ciuitatibus Iudæ munitis, mittit Rabſacen ad capiendam Ieruſalem: qui Varijs in Ezechiam iactatis conuitijs, & blaſphemiis in Deum, Ieroſolymitas ad deditionẽ exhortatur. CAP. XXXVI.

1 ET factum eſt: in quartodecimo anno regis Ezechiæ, 4.Re.18.c.13 2.Pa 32.a.1.
A aſcendit Sennacherib rex Aſſyriorum ſuper oẽs ciui
2 tates Iuda munitas, & cepit eas.†Et miſit rex Aſſyriorum
Rabſacen de Lachis in Ieruſalem,ad regem Ezechiam in
manu graui,& ſtetit in aquæductu piſcinæ ſuperioris in
3 via Agri-fullonis. †Et egreſſus eſt ad eũ Eliacim fili' Hel
ciæ,qui erat ſuper domum,& Sobna ſcriba, & Ioahe fili'
4 Aſaph à commentarijs.†Et dixit ad eos Rabſaces, Dicite
Ezechiæ,Hæc dicit rex magnus,rex Aſſyriorum:†Quæ eſt
5 iſta fiducia qua confidis?†aut quo conſilio vel fortitudi-
ne rebellare diſponis? ſuper quem habes fiduciam, quia
6 receſſiſti à me?†Ecce,confidis ſuper baculum arundineũ
B confractum iſtũ, ſuper Ægyptum: cui ſi innixus fuerit
homo,intrabit in manum eius,& perforabit eã: ſic Pha-
7 rao rex Ægypti oĩbus qui confidunt in eo. †Quòd ſi reſ-
ponderis mihi,In Dño Deo noſtro confidimus:nõne ip
ſe eſt cuius abſtulit Ezechias excelſa & altaria, & dixit
8 Iudæ & Ieruſalem,Corã altari iſto adorabitis? †Et nunc
trade te dño meo regi Aſſyriorum,& dabo tibi duo mil-
lia equorum, nec poteris ex te præbere aſcenſores eorũ.
9 †Et quomodò ſuſtinebis faciem iudicis vnius loci ex ſer
C uis dñi mei minoribus?Quòd ſi confidis in Ægypto, in
10 quadrigis & in equitibus:†& nunc,nunquid ſine Domi
no aſcendi ad terram iſtam vt diſperderem eam?Dñs di-
xit ad me,Aſcende ſuper terram iſtam, & diſperde eam.
11 †Et dixit Eliacim,& Sobna,& Ioahe ad Rabſacẽ,Loque-
re ad ſeruos tuos Syra lingua: intelligimus enim, ne lo-
quaris ad nos Iudaicè in auribus populi qui eſt ſup mu-
12 rum. †Et dixit ad eos Rabſaces, Nunquid ad dñm tuũ,
& ad te miſit me dominus meus,vt loquerer omnia ver-
ba iſta: & nõ potius ad viros qui ſedẽt in muro, vt come
dant ſtercora ſua, & bibant vrinã pedum ſuorum vobi-
13 ſcum?†Et ſtetit Rabſaces,& clamauit voce magna Iudai
cè,& dixit,Audite verba regis magni, regis Aſſyriorum.
14 †Hæc dixit rex,Non ſeducat vos Ezechias,quia non pote
15 rit eruere vos. †Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias
ſuper Domino,dicens, Eruens liberabit nos Dominus,
16 non dabitur ciuitas iſta in manu regis Aſſyriorum.†No-
lite audire Ezechiam:hæc enim dicit rex Aſſyriorum: Fa-
D cite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & co
medite vnuſquiſq; vineam ſuam, & vnuſquiſque ficum
17 ſuam: & bibite vnuſquiſq; aquam ciſternæ ſuæ, †donec
veniam & tollam vos ad terrã quæ eſt vt terra veſtra, ter-
18 ram frumenti & vini,terram panum & vinearum. †Ne
conturbet vos Ezechias,dicens, Dominus liberabit nos,
Nunquid liberauerunt dij gentium vnuſquiſq; terram
19 ſuam de manu regis Aſſyriorum? †Vbi eſt Deus Emath
& Arphad?vbi eſt Deus Sepharuáim? nunquid liberaue
20 rũt Samariam de manu mea? †Quis eſt ex omnibus dijs
terrarum iſtarum, qui eruerit terram ſuã de manu mea,
21 vt eruat Dominus Ieruſalem de manu mea? †Et ſilue-
runt, & non reſponderunt ei verbum. Mãdauerat enim
22 *rex, dicens, Ne reſpondeatis ei. †Et ingreſſus eſt Elia- *ei s.
cim filius Helciæ q̃ erat ſup domũ, & Sobna ſcriba,& Io
ahe filius Aſaph à cõmentarijs,ad Ezechiã ſciſſis veſtib'

& nuntiauerunt ei verba Rabſacis.

Conſternatus Ezechias propter blaſphemias, tum Rabſacis, tum Sennacherib, mittit ad Iſaiam vt Dominum deprecetur: qui ipſum confortans diuinum promittit auxilium: & caſo per angelum exercitu Sennacherib, etiam ipſe à filijs ſuis interimitur. CAP. XXXVII.

4. Re.19.a.1. 2.Pa.32.d.1.
1 ET factũ eſt: cũ audiſſet rex Ezechias, ſcidit veſtimen-
A ta ſua, & obuolutus eſt ſacco, & intrauit in domum
2 Dñi. †Et miſit Eliacim qui erat ſuper domum, & Sobná
ſcribam, & ſeniores de ſacerdotib⁹ opertos ſaccis ad Iſa-
3 iam filium Amos prophetam, †& dixerunt ad eum: Hæc
dicit Ezechias, Dies tribulatiõis, & correptionis, & bla-
ſphemię dies hæc: quia venerunt filij vſq; ad partum, &
4 virtus non eſt pariendi. †Si quo modo audiat Dñs Deus
tuus verba Rabſacis, quem miſit rex Aſſyriorum domi-
nus ſuus ad blaſphemandum Deum viuentem, & expro
brandum ſermonibus quos audiuit Dñs Deus tuus: leua
5 ergo orationẽ pro reliquijs quæ repertæ ſunt. †Et vene
6 runt ſerui regis Ezechiæ ad Iſaiam, †& dixit ad eos Iſaias:
B Hæc dicetis Dño veſtro, Hæc dicit Dominus, Ne timeas
à facie verborum quæ audiſti, quibus blaſphemauerunt
7 pueri regis Aſſyriorum me. †Ecce, ego dabo ei ſpiritum,
& audiet nuntium, & reuertetur ad terram ſuam, & cor
8 ruere eum faciam gladio in terra ſua. †Reuerſus eſt autẽ
Rabſaces, & inuenit regẽ Aſſyriorũ prælianteṁ aduer-
ſus Lobnam. Audierat enim quia profectus eſſet de La-
9 chis, †& audiuit de Tharáca rege Æthiopiæ, dicentes, E-
greſſus eſt vt pugnet contra te. Quod cùm audiſſet, miſit
10 nuntios ad Ezechiã, dicens, †Hæc dicetis Ezechiæ regi
Iudę, loquentes, Non te decipiat Deus tuus, in quo tu cõ
fidis, dicens, Non dabitur Ieruſalẽ in manum regis Aſſy
11 riorum. †Ecce, tu audiſti omnia quæ fecerunt reges Aſſy
C riorum omnibus terris quas ſubuerterunt, & tu poteris
12 liberari? †Nunquid eruerunt eos dij Gentium, quos ſub-
13 uerterunt patres mei Gozam, & Haram, & Reſeph, & fi
14 lios Eden, qui erant in Thalaſſar? †Vbi eſt rex Emath, &
15 rex Arphad, & rex vrbis Sepharuáim, Ana & Aua? †Et tu
lit Ezechias libros de manu nuntiorum, & legit eos, &
aſcendit in domum Dñi, & expãdit eos Ezechias coram
15 Dño. †Et orauit Ezechias ad Dominum, dicens, †Domi-
16 ne exercituum Deus Iſraël, qui ſedes ſuper cherubim: tu
es Deus ſolus omnium regnorum terræ, tu feciſti cęlum
17 & terram. †Inclina Dñe aurem tuam, & audi: aperi Do-
mine oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sẽnache
rib, quæ miſit ad blaſphemandum Deum viuentem.
18 †Verè enim Dñe deſertas fecerunt reges Aſſyriorum ter
D ras, & regiones earum. †Et dederunt deos earũ igni: non
19 enim erant dij, ſed opera manuum hoĩum, lignum & la
20 pis, & cõminuerunt eos. †Et nunc Dñe Deus noſter ſal-
ua nos de manu eius: & cognoſcant omnia regna terræ:
21 quia tu es Dñs ſolus. †Et miſit Iſaias filius Amos ad Eze-
chiã, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Iſraël, Pro qui-
22 bus rogaſti me de Sennacherib rege Aſſyriorum, †hoc eſt
verbum quod locutus eſt Dñs ſuper eum: Deſpexit te, &
ſubſannauit te, virgo filia Sion: poſt te caput mouit, filia
23 Ieruſalẽ. †Cui exprobraſti, & quem blaſphemaſti, & ſu-
per quem exaltaſti vocem, & leuaſti altitudinem oculo-
24 rum tuorum? Ad ſanctum Iſraël. †In manu ſeruorũ tuo-
E rum exprobraſti Domino: & dixiſti, In multitudine qua
drigarum mearum ego aſcendi altitudinem mõtium, iu
ga Libani: & ſuccidam excelſa cedrorum eius, & electas
abietes illius, & introibo altitudinem ſummitatis eius,
25 ſaltum Carmeli eius. †Ego fodi & bibi aquam, & exicca-
26 ui veſtigio pedis mei omnes riuos aggerum. †Nunqd nõ
audiſti q̃ olim fecerim ei? ex dieb⁹ antiquis? Ego plaſma
ui illud: & nunc adduxi, & factum eſt in eradicationẽ col
27 lium cõpugnãtium, & ciuitatũ munitarũ. †Habitatores
earum breuiata manu contremuerunt, & confuſi ſunt:
facti ſunt ſicut fęnũ agri, & gramen paſcuæ, & herba te-
28 ctorũ quæ exaruit antequàm matureſceret. †Habitatio-
F nẽ tuã, & egreſſum tuũ, & introitũ tuũ cognoui, & inſa
29 niam tuam contra me. †Cùm fureres aduerſum me, ſu-
perbia tua, aſcendit in aures meas: ponam ergo circulum in
naribus tuis, & frenum in labijs tuis, & reducã te in viã
30 per quam veniſti. †Tibi aũt hoc erit ſignũ, Comede hoc
anno quæ ſpontè naſcunt, & in anno ſecundo pomis ve
ſcere, in anno aũt tertio ſeminate & metite, & plãtate vi
31 neas, & comedite fructũ earũ. †Et mittet id quod ſaluatũ
fuerit de domo Iuda, & quod reliquũ eſt, radicem deor-
32 ſum, & faciet fructum ſurſum. †Quia de Ieruſalẽ exibũt
reliquiæ, & ſaluatio de monte Sion: zelus Dñi exercituũ
33 faciet iſtud. †Propterea hæc dicit Dñs de rege Aſſyriorũ,
G Non intrabit ciuitatem hanc, & non iaciet ibi ſagittam:
& non occupabit eam clypeus, & non mittet in circui-
34 tu eius aggerem. †In via qua venit, per eam reuertet, & ci
35 uitatem hanc non ingredietur, dicit Dñs. †Et protegam
ciuitatem iſtam, vt ſaluem eam propter me, & propter
36 Dauid ſeruum meum. †Egreſſus eſt autẽ angelus Do- Sup.10.e.12. 4.Re.19.g.35. Tob.1.d.21. Ecc.47.d.14. 1.Mac.7.f.41. 2.Mac.8.e.19.
mini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octogin
taquinque millia. Et ſurrexerunt manè, & ecce omnes
37 cadauera mortuorum. †Et egreſſus eſt, & abijt: & reuer-
ſus eſt Sennacherib rex Aſſyriorum, & habitauit in Ni-
38 niue. †Et factum eſt, cùm adoraret in templo Neſroch
deum ſuum, Adramélech, & Saraſar filij eius percuſſe-
runt eum gladio, fugeruntque in terram Ararat, & regna
uit Aſarhaddon filius eius pro eo.

Ezechias à morte ſibi per Iſaiam comminata liberatus, ſigno in horologio Achaz accepto, & promiſſa de manu Aſſyriorum liberatione, additisq; ei ad vitam quindecim annis, cãticũ hoc gratiarum actionis Deo cecinit. CAP. XXXVIII.

1 IN diebus illis ægrotauit Ezechias vſq; ad mortem, & 4.Re.20.a.1. 2.Pa.32.f.24.
A introiuit ad eum Iſaias filius Amos propheta, & dixit
ei: Hæc dicit Dñs, Diſpone domui tuæ, quia morieris tu,
2 & non viues. †Et conuertit Ezechias faciem ſuam ad pa-
3 rietem, & orauit ad Dominum, †& dixit, Obſecro Dñe,
memento quæſo quomodò ambulauerim coram te in
veritate & in corde perfecto, & quod bonum eſt in ocu-
4 lis tuis fecerim. Et fleuit Ezechias fletu magno. †Et factũ
5 eſt verbum Domini ad Iſaiam, dicens, †Vade, & dic Eze-
chiæ, Hæc dicit Dñs Deus Dauid patris tui, Audiui ora-
tionem tuam, & vidi *lachrymas tuas: ecce ego adijciam * lachrymã tuam 10.
6 ſuper dies tuos quindecim annos, †& de manu regis Aſ-
ſyriorum eruã te & ciuitatem iſtam, & protegam eam.
7 †Hoc autem tibi erit ſignum à Domino, quia faciet Dñs
B verbum hoc quod locutus eſt, †Ecce ego reuerti faciam
8 vmbram linearum, per quas deſcenderat in horologio
Achaz in ſole, retrorſum decem lineis. Et reuerſus eſt ſol
decem lineis per gradus quos deſcenderat.
9 †Scriptura Ezechiæ regis Iuda cùm ægrotaſſet, & con
ualuiſſet de infirmitate ſua.
10 †Ego dixi, In dimidio dierũ meorum vadã ad portas
inferi: quæſiui reſiduum annorum meorum.
11 †Dixi, Non videbo Dñm Deum in terra viuentiũ, non
aſpiciam hominem vltrà, & habitatorem quietis.
12 †Generatio mea ablata eſt: & conuoluta eſt à me, quaſi
C tabernaculum paſtorum: præciſa eſt, velut à texente vi-
ta mea: dũ adhuc ordirer ſucciſit me: de manu vſque ad
veſperam finies me.
13 †Sperabã vſq; ad manè, quaſi leo ſic contriuit omnia
oſſa mea: de manè vſq; ad veſperam finies me.
14 †Sicut pullus hirundinis ſic clamabo, meditabor vt
columba: attenuati ſunt oculi mei ſuſpicientes in excel-
ſum: Domine vim patior, *reſponde pro me.
15 †Quid dicam, aut quid reſpondebit mihi cùm ipſe *fe *ſponde ſ. *fecerim 18. *ubi.
D cerit? recogitabo *omnes annos meos in amaritudine
animæ meæ.
16 †Domine ſi ſic viuit, & in talibus vita ſpiritus mei, - ſ.
corripies me & viuificabis me.
17 †Ecce, in pace amaritudo mea amariſſima: tu aũt erui-
ſti animam meam vt non periret, proieciſti poſt tergum
tuum omnia peccata mea.
18 †Quia non infernus confitebit tibi, neq; mors lauda
bit te: nõ expectabũt q̃ deſcẽdũt in lacũ, veritatem tuam.
19 †Viuens viuens ipſe confitebitur tibi, ſicut & ego

20 hodie: pater filijs notam faciet veritatem tuam. ꝉDñe ſal-
uum me fac, & pſalmos noſtros cantabimus cunctis die
bus vitæ noſtræ in domo Domini.
21 ꝉEt iuſſit Iſaias vt tollerent maſſam de ficis, & cataplaſ
22 marent ſuper vulnus, & ſanaretur. ꝉEt dixit Ezechias,
Quod erit ſignum quia aſcendam in domum Domini.

Ezechias quum miſſis à rege Babylonis nuncijs ſuos oſtendiſſet theſauros, ab Iſaia de futura eorum in Babylonem ablatione præmonetur. CAP. XXXIX.

4.Re.20.c.12
1 IN tempore illo miſit Merodach Baladan filius Baladá
A rex Babylonis, libros & munera ad Ezechiam: audie-
2 rat enim quòd ægrotaſſet, & conualuiſſet. ꝉLætatus eſt
autẽ ſuper eis Ezechias, & oſtendit eis cellam aromatũ,
& argenti, & auri, & odoramentorum, & vnguenti opti
mi, & omnes apothecas ſuppellectilis ſuę, & vniuerſa q́
B inuenta ſunt in theſauris eius. Non fuit verbum quod
non oſtenderet eis Ezechias in domo ſua, & in omni po-
3 teſtate ſua. ꝉIntroiuit autem Iſaias propheta ad Ezechiã
regẽ, & dixit ei, Quid dixerũt viri iſti, & vnde venerũt
ad te? Et dixit Ezechias, De terra longinqua venerunt ad
4 me, de Babylone. ꝉEt dixit, Quid viderunt in domo tua?
Et dixit Ezechias, Omnia quæ in domo mea ſunt, vide-
C runt: non fuit res quam non oſtenderim eis in theſauris
5 meis. ꝉEt dixit Iſaias ad Ezechiã, Audi verbum Dñi exer
6 cituum: ꝉEcce dies venient, & auferent omnia quę in do
D mo mea ſunt, & quæ theſaurizauerunt patres tui vſq; ad
diem hanc, in Babylonem: non relinquet quicquam, di-
7 cit Dñs. ꝉEt de filijs tuis, qui exibũt de te, quos genueris,
8 tollent, & erũt eunuchi in palatio regis Babylonis. ꝉEt di
xit Ezechias ad Iſaiam, Bonum verbum Dñi quod locu-
tus eſt. Et dixit, Fiat tantùm pax & veritas in dieb' meis.

Conſolatio & ſalus Ieruſalem per Chriſtum futura: Ioannis Baptiſtæ prædicatio, fragilitas hominis, & perpetuitas verbi diuini: Chriſti in carnem aduentus, ipſiusq; gloria, poteſtas & retributio palam annuntianda: contra idololatras Deum ſculptilibus aſſimilantes, incomparabilem Dei potentiam ac ſapientiam commendat: quodq; ſperantes in Domino mutent fortitudinem. CAP. XL.

1 COnſolamini conſolamini popule meus, dicit Deus
A veſter. ꝉLoquimini ad cor Ieruſalẽ, & aduocate eã:
2 qm̃ completa eſt malitia eius, dimiſſa eſt iniquitas illius:
ſuſcepit de manu Dñi duplicia pro oĩbus peccatis ſuis.
‖Mat.3.a.3. Marc.1.a.3. Luc.3.a.4. Ioh.1.c.23.
3 ꝉ‖Vox clamantis in deſerto: Parate viam Dñi, rectas faci
4 te in ſolitudine ſemitas Dei noſtri. ꝉOmnis vállis exalta-
bitur, & oĩs mons & collis humiliabitur, & erunt praua
5 in directa, & aſpera in vias planas. ꝉEt reuelabitur gloria
Dñi, & videbit omnis caro pariter quod os Dñi locutũ
6 eſt. ꝉVox dicentis, Clama. Et dixi, Quid clamabo? ‖Om-
Eccl.14.c.18. Iac.1.b.10. 1 Pe.1 d.24
B nis caro fœnũ, & omnis gloria eius quaſi flos agri. ꝉExic
7 catum eſt fœnum, & cécidit flos, quia ſpiritus Dñi ſuffla
8 uit in eo. Verè fœnum eſt populus: ꝉexiccatum eſt fœnũ,
& cécidit flos: ‖verbum autem Dñi noſtri manet in æter
Mat 5.e.18. 24 c 35. Mar.13.d.31. Lu 19.d.17.
9 num. ꝉ Super montẽ excelſum aſcende tu qui euangeli
zas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangeli
zas Ieruſalem: exalta, noli timere. Dic ciuitatibus Iudæ,
10 Ecce Deus veſter: ꝉEcce Dominus Deus in fortitudine ve
C niet, & brachiũ eius dominabitur: ecce, merces eius cũ eo,
11 & opus illius coram illo. ꝉ‖Sicut paſtor, gregem ſuum
Ioh 10.b.11. Eze.34 f.23. 37.f.24
paſcet: in brachio ſuo congregabit agnos, & in ſinu ſuo
12 leuabit, fœtas ipſe portabit. ꝉQuis menſus eſt pugillo a-
quas, & cælos palmo ponderauit? quis appendit tribus
digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, &
‖Rom.11.d.34. 1 cor.2.d.16. Sap.9.c 13
13 colles in ſtatéra? ꝉ‖Quis adiuuit ſpiritum Dñi? aut qui
14 conſiliarius eius fuit, & oſtendit illi? ꝉCum quo Iniit cõ-
ſilium, & inſtruxit eum, & docuit eum ſemitam iuſtitiæ,
& erudiuit eum ſcientiam, & viam prudentiæ oſtendit
15 illi? ꝉEcce, Gentes quaſi ſtilla ſitulæ, & quaſi momẽtum
D ſtatéræ reputatæ ſunt: ecce, inſulæ quaſi puluis exiguus.
16 ꝉEt Libanus non ſufficiet ad ſuccendendum, & anima-
17 lia eius non ſufficient ad holocauſtum. ꝉOmnes gentes
quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihilum & ina
18 ne reputatæ ſunt ei. ꝉ‖Cui ergo ſimilem feciſtis Deũ? aut Act 17.f.29.
19 quam imaginem ponetis ei? ꝉNunquid ſculptile confla-
uit faber? aut aurifex auro figurauit illud, & laminis argẽ
20 teis argentarius? ꝉForte lignum & imputribile elegit: ar
E tifex ſapiens quærit quomodò ſtatuat ſimulachrum quod
21 non moueatur. ꝉNunquid non *ſcitis? nunquid non au *ſcietis
diſtis? nunquid nõ annuntiatum eſt vobis ab initio? nũ-
22 quid non intellexiſtis fundamenta terræ? ꝉQui ſedet ſu-
per gyrum terræ, & habitatores eius ſunt quaſi locuſtæ:
qui extendit velut nihilum cælos, & expãdit eos ſicut ta
23 bernaculum ad inhabitandum. ꝉQui dat ſecretorũ ſcru-
24 tatores quaſi nõ ſint, iudices terræ velut inane fecit. ꝉEt qui-
F dem neq; *plantatus, neque ſatus, neq; radicatus in terra
truncus eorum: repentẽ flauit in eos, & aruerunt, & tur *plantatum neque ſatum, neque radicatum in terra truncus.
25 bo quaſi ſtipulam auferet eos. ꝉEt cui aſſimilaſtis me, &
26 adæquaſtis, dicit ſanctus? ꝉLeuate in excelſum oculos ve
ſtros, & videte quis creauit hæc: qui educit in numero
militiam eorum, & omnes ex nomine vocat: præ multi-
tudine fortitudinis & roboris, virtutisq; eius, neq; vnũ
27 reliquum fuit. ꝉQuare dicis Iacob, & loqueris Iſraël, Ab
ſcondita eſt via mea à Dño, & à Deo meo iudicium meũ
28 tranſiuit? ꝉNunquid neſcis, aut non audiſti? Deus ſempi
ternus Dominus, qui creauit terminos terræ: non defi-
ciet, neque laborabit, nec eſt inueſtigatio ſapientiæ eius.
29 ꝉQui dat laſſo virtutem: & his qui non ſunt, fortitudinẽ,
30 & robur multiplicat. ꝉDeficient pueri, & laborabunt, &
31 iuuenes in infirmitate cadent. ꝉQui aũt ſperant in Dño,
mutabunt fortitudinem, aſſument pennas ſicut aquilæ,
current & non laborabũt: ambulabunt & nõ deficient.

Diſceptat Dominus cum idololatris de potentia & varijs magnisq; beneficijs populo Iudaico exhibitis: quibus ſuam comprobat potentiam & benignitatem erga homines: oſtendens ſimul & idolorum impotentiam, & idololatrarum vanitatem. CAP. XLI.

1 TAceant ad me inſulæ, & Gentes mutent fortitudi-
A nem: accedant, & tunc loquantur, ſimul ad iudiciũ
2 propinquemus. ꝉQuis ſuſcitauit ab Oriente iuſtum, vo
cauit eum vt ſequeretur ſe? dabit in conſpectu eius Gen-
tes, & reges obtinebit: dabit quaſi puluerem gladio ei*,
3 *ſicut ſtipulam vento raptam arcui eius. ꝉPerſequetur *& ſ.
eos, tranſibit in pace, ſemita in pedibus eius non appare
4 bit. ꝉQuis hæc operatus eſt, & fecit vocans generationes
ab exordio? Ego Dñs, ‖primus & nouiſſimus ego ſum. ‖Iſaſ.44.a.6. 48.b.12. Apo 1.d.18. 22.A.13.
5 ꝉViderunt inſulæ, & timuerũt, extrema terræ obſtupue
B runt, appropinquauerunt, & acceſſerunt. ꝉVnuſquiſque
6 proximo ſuo auxiliabitur, & fratri ſuo dicet, Cõfortare.
7 ꝉConfortauit faber ærarius percutiẽs malleo, eum qui cu
debat tunc temporis, dicens, Glutino bonum eſt: & con
8 fortauit eum clauis, vt non moueretur. ꝉEt tu Iſraël ſerue
9 meus, Iacob quem elegi, ſemen Abraham amici mei, ꝉIn
quo apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis ei*
C vocaui te, & dixi tibi, Seruus meus es tu, elegi te, & non
10 abieci te. ꝉNe timeas, quia ego tecũ ſum: ne declines, quia
ego Deus tuus: confortaui te, & auxiliatus ſum tibi, & ſu
11 ſcepit te dextera iuſti mei. ꝉEcce confundentur & erube-
ſcent oẽs qui pugnant aduerſum te: erunt quaſi nõ ſint,
12 & peribunt viri qui contradicunt tibi. ꝉQuæres eos, &
non inuenies viros rebelles tuos. erunt quaſi non ſint: & *homines bellantes ſ.
13 veluti conſumptio *hoĩs bellantis aduerſum te. ꝉQuia
ego Dñs Deus tuus apprehendens manum tuã, dicẽſq;
14 tibi, Ne timeas, ego adiuui te. ꝉNoli timere vermis Iacob
qui mortui eſtis ex Iſraël: ego auxiliatus ſum tibi, dicit Do
15 minus, & redemptor tuus ſanctus Iſraël. ꝉEgo poſui te
D quaſi plauſtrum triturans nouum, habens roſtra ſerran
tia: triturabis montes, & comminues: & colles quaſi pul
16 uerem pones. ꝉVentilabis eos, & ventus tollet, & turbo
diſperget eos. & tu exultabis in Domino, in ſancto Iſraël
17 lætaberis. ꝉEgeni, & pauperes quærunt aquas, & non
ſunt: lingua eorum ſiti aruit. Ego Dominus exaudiam
18 eos, Deus Iſraël non derelinquam eos. ꝉAperiam in ſupi
nis collibus flumina, & in medio cãporũ fontes: ponã
deſertum in ſtagna aquarum, & terram inuiam in riuos

aquarum.

19 aquarum. ¶Dabo in ſolitudinem cedrum, & ſpinam, &
E myrtum, & lignum oliuæ: ponam in deſerto abietem, vl
20 mum, & buxum ſimul. ¶Vt videant, & ſciant, & recogi-
tent, & intelligant pariter quia manus Dñi fecit hoc: &
21 ſanctus Iſraël creauit illud. ¶Prope facite iudiciũ veſtrũ,
22 dicit Dñs: afferte, ſiqd fortè habetis, dixit rex Iacob. ¶Ac-
cedant, & nuntient nobis quæcunque vẽtura ſunt: prio-
ra quæ fuerũt nũtiate: & ponemus cor noſtrum, & ſcie
mus nouiſſima eorum, & quæ ventura ſunt indicate no
23 bis. ¶Annuntiate quæ ventura ſunt in futurum, & ſcie-
F mus quia dij eſtis vos: bene quoq; aut malè, ſi poteſtis,
24 facite: & loquamur, & videam⁹ ſimul. ¶Ecce, vos eſtis ex
nihilo, & opus veſtrũ ex eo quod nõ eſt: abominatio eſt
25 qui elegit vos. ¶Suſcitaui ab Aquilone, & veniet ab Or-
tu ſolis: vocabit nomen meum, & adducet magiſtratus
26 quaſi lutũ, & velut plaſtes conculcans humum. ¶Quis
annuntiauit ab exordio, vt ſciamus: & à principio, vt di
G camus, Iuſtus es? non eſt neq; annuntians, neque prędi-
27 cens, neque audiens ſermones veſtros. ¶Primus ad Sion
28 dicet, Ecce adſum, & Ieruſalem euangeliſtam dabo. ¶Et
vidi, & non erat neque ex iſtis quiſquam qui iniret con-
29 ſilium, & interrogatus reſponderet verbum. ¶Ec-
ce omnes iniuſti, & vana opera eorum, ventus & ina-
ne ſimulachra eorum.

Pater ſibi complacet in filio Chriſto, cuius virtutes, et opera quę facturus eſt, propheta explicat, exhortans vniuerſas gentes ad laudẽ & gratiarũ actionẽ: addit quoq; malos, idololatras, et ingratos grauiter à Domino puniendos, plurimum conquerens de ingratitudine ſeruorũ Dei. CAP. XLII.

Mat.12.b.18 1 ECce ſeruus meus, ſuſcipiam eum: electus meus, cõ-
A placuit ſibi in illo anima mea: dedi ſpiritum meum
2 ſuper eum, iudicium Gentibus proferet. ¶Non clamabit,
neq; accipiet perſonam, nec audietur vox eius foris.
3 ¶Calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans
4 non extinguet: in veritate educet iudicium. ¶Nõ erit tri-
ſtis, neq; turbulentus, donec ponat in terra iudicium, et
5 legẽ eius inſulæ expectabũt. ¶Hæc dicit Dñs Deus creãs
cœlos, & extendens eos: firmans terram, & quæ germi-
nant ex ea: dans flatum populo qui eſt ſuper eam, & ſpi
6 ritum calcantibus eam. ¶Ego Dñs vocaui te in iuſtitia, &
B apprehẽdi manum tuam, & ſeruaui te. ‖Et dedi te in fœ-
Inf.49.b.6. 7 dus Populi, in lucem Gentium: Vt aperires oculos cæco
rum, & educeres de concluſione vinctum, de domo car-
Inf.48.b.11. 8 ceris ſedẽtes in tenebris. ¶Ego Dñs, hoc eſt nomẽ meum:
‖gloriam meam alteri non dabo, & laudẽ meam ſculpti-
9 libus. ¶Quæ prima fuerunt, ecce venerunt: noua quoq;
ego annuntio: antequàm oriantur audita vobis faciam.
10 ¶Cantate Dño cãticum nouum, laus eius ab extremis
terræ, qui deſcenditis in mare, & plenitudo eius: inſulæ,
11 & habitatores earum. ¶Subleuetur deſertum & ciuita-
tes eius: in domib⁹ habitabit Cedar: laudate habitatores
12 Petræ, de vertice montium clamabunt. ¶Ponent Dño glo
13 riam, & laudem eius in inſulis nuntiabũt. ¶Dñs ſicut for
*& 7. C tis egredietur, * ſicut vir prælíator ſuſcitabit zelũ: vociſe-
rabit, & clamabit: ſuper inimicos ſuos confortabitur.
14 ¶Tacui ſemper, ſilui, patiens fui, ſicut parturiẽs loquar:
15 diſſipabo, & abſorbebo ſimul. ¶Deſertos faciam mõtes,
& colles, & omne gramen eorũ exiccabo: & ponam flu-
16 mina in inſulas, & ſtagna areſacia. ¶Et ducã cæcos in viã
quã neſciunt: & in ſemitis quas ignorauerunt ambulare
eos faciam: ponã tenebras coram eis in lucẽ, & praua in
17 recta. hæc verba feci eis, & non dereliqui eos. ¶Conuerſi
ſunt retrorſum: confundantᷣ confuſione, qui confidunt
18 in ſculptili, qui dicunt cõflatili, Vos dij nři. ¶Surdi audi-
19 te, & cæci intuemini ad videndum. ¶Quis cæcus, niſi ſer-
uus meus? & ſurdus, niſi ad quem nũtios meos miſi? qs
cæcus, niſi qui venundatus eſt? & quis cæcus, niſi ſeruus
20 Dñi? ¶Qui vides multa, nõnne cuſtodies? qui apertas ha-
21 bes aures, nõne audies? ¶Et Dñs voluit vt ſanctificaret eũ,
22 & magnificaret legem, & extolleret. ¶Ipſe autẽ populus
direptus, & vaſtatus: laqueus iuuenum oẽs, & in domi-
D bus carcerum abſconditi ſunt: facti ſunt in rapinam, nec
23 eſt qui eruat: in direptionẽ, nec eſt q dicat, Redde. ¶Quis
eſt in vobis qui audiat hoc, attendat, & auſcultet futura?
24 Quis dedit in direptionẽ Iacob, & Iſraël vaſtãtibus? nõ-
ne Dñs ipſe, cui peccauimus? Et noluerũt in vijs eius am
25 bulare, & non audierunt legẽ eius. ¶Et effudit ſup eũ in-
dignationem furoris ſui, & forte bellũ, & cõbuſſit eũ in
circuitu, & nõ cognouit: & ſuccẽdit eum, & nõ itellexit.

Populum credentem ſecurum facit, eius ex vniuerſo orbe multiplicationem futuram promittens, cum enarratione præteritorum ac futurorum Dei erga populum ſuum beneficiorum, quibus ſe ſolum verum Deum eſſe comprobat: addita graui expoſtulatione aduerſus Iudæorũ ingratitudinẽ. CAP. XLIII.

1 ET nunc hæc dicit Dñs creans te Iacob, & formans te
A Iſraël. Noli timere, quia redemi te, & vocaui te noĩe
2 tuo: meus es tu. ¶Cùm tranſieris per aquas, tecum ero, &
flumina non operient te: cũ ambulaueris in igne, nõ cõ-
3 burẽris, & flãma non ardebit in te. ¶Quia ego Dñs Deus
tuus ſanctus Iſraël ſaluator tuus, dedi propitiationẽ tuã
4 Ægyptum, Æthiopiam, & Saba pro te. ¶Ex quo honora-
bilis factus es in oculis meis, & glorioſus: ego dilexi te,
5 & dabo hoĩes pro te, & populos pro anima tua. ¶Noli
timere, quia ego tecum ſum: ab Oriente adducam ſemẽ
6 tuum, & ab Occidente cõgregabo te. ¶Dicam Aquiloni,
Da: & Auſtro, Noli prohibere: Affer filios meos de lõgin
7 quo, & filias meas ab extremis terræ. ¶Et omnẽ qui inuo
cat nomen meum, in gloriam meam creaui eum, forma-
8 ui eum, & feci eum. ¶Educ foras populũ cæcum, & ocu-
9 los habentem: ſurdum, & aures ei ſunt. ¶Omnes gentes
cõgregatæ ſunt ſimul, & collectæ ſunt tribus: quis in vo
B bis annuntiet iſtud, & quę prima ſunt, audire nos faciet?
dent teſtes eorum, & iuſtificentᷣ, & audiant, & dicãt, Ve
10 rè. ¶Vos teſtes mei, dicit Dñs, & ſeruus meus quem elegi:
vt ſciatis, & credatis mihi, & intelligatis quia ego ipſe
ſum: ante me non eſt formatus Deus, & poſt me nõ erit.
11 ¶‖Ego ſum, ego ſum Dñs, & non eſt abſq; me ſaluator. Oſee.13.b.14
12 ¶Ego annuntiaui, & ſaluaui: auditum feci, & non fuit in
vobis alienus: vos teſtes mei, dicit Dñs, & ego Deus.
13 ¶Et ab initio ego ipſe, & non eſt qui de manu mea eruat:
14 operabor, & quis auertet illud? ¶Hæc dicit Dñs redem-
ptor veſter, ſanctus Iſraël. Propter vos emiſi in Babylo-
nẽ, & detraxi vectes vniuerſos, & Chaldeos in nauibus
15 ſuis gloriantes. ¶Ego Dñs ſanctus veſter, creans Iſraël rex
16 veſter. ¶Hæc dicit Dñs, qui dedit in mari viã, & in aquis
C torrentibus ſemitam. ¶Qui eduxit quadrigam & equũ:
17 agmen & robuſtũ, ſimul obdormierunt, nec reſurgent:
18 contriti ſunt quaſi linum, & extincti ſunt. ¶Ne memi-
19 neritis priorum, & antiqua ne intueamini. ¶Ecce ‖ego fa- 2.Cor.5.d.17 Apo.21.b.5.
cio noua, & nũc orientur, vtiq; cognoſcetis ea: ponã in
20 deſerto viam, & in inuio flumina. ¶Glorificabit me be-
ſtia agri, dracones & ſtruthiones: qa dedi in deſerto a-
quas, flumina in inuio, vt darẽ potum populo meo, ele-
21 cto meo. ¶Populũ iſtum formaui mihi, laudem meã nar-
22 rabit. ¶Non me inuocaſti Iacob, nec laboraſti in me Iſra-
23 ël. ¶Non obtuliſti mihi arietem holocauſti tui, & victi-
mis tuis non glorificaſti me: nõ te ſeruire feci in oblatio
24 ne, nec laborem tibi præbui in ture. ¶Non emiſti mihi
D argento calamum, & adipe victimarũ tuarum non ine-
briaſti me. Verũtamen ſeruire me feciſti in peccatis tuis,
25 præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis. ¶Ego ſum,
ego ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas propter me, &
26 peccatorum tuorum non recordabor. ¶Reduc me in me
moriã, & iudicemur ſimul: narra ſi quid habes vt iuſtifi
27 ceris. ¶Pater tuus primus peccauit, & interpretes tui præ
28 uaricati ſunt in me. ¶Et contaminaui principes ſanctos,
*dedi ad internecionẽ Iacob, & Iſraël in blaſphemiam. *& 9.

Deus conſolatur populum ſuum, effuſurus ſuper eum ſpiritum ſuum, & aquas ſuper ſitientẽ: ipſe primus & nouiſſimus, ac ſolus Deus, oĩum creator ac moderator: idolorum quoq;, artificum eorum, ac idololatrarum magna vanitas, imò ſtupor apertè conuincitur: proinde ab idolis ad Deum, in cuius manu ſunt omnia, populus reuocatur. CAP. XLIIII.

Ier 50 b.10. 46.g.27.
1 ET nunc audi Iacob ſerue meus, & Iſraël quem elegi,
A †Hæc dicit Dñs faciens & formans te, ab vtero auxi-
2 liator tuus: noli timere ſerue meus Iacob, & rectiſſime
3 quem elegi. †Effundã enim aquas ſuper ſitiẽtem, & fluẽ
4 ta ſup aridã: effundam ſpũm meum ſuper ſemen tuum,
& benedictionẽ meam ſup ſtirpem tuam. †Et germina-
bunt inter herbas quaſi ſalices iuxta ꝑterfluentes aquas.
5 Iſte dicet, Dñi ego ſum: & ille vocabit in noĩe Iacob: &
hic ſcribet manu ſua, Dño: & in nomine Iſraël aſſimila-
6 bitur. †Hæc dicit Dñs rex Iſraël, & redemptor eius Domi
‖Sup. 41. b. 4. Inf. 48. b. 12. Apo. 1. d. 8. 22. d. 13.
nus exercituũ: ‖Ego primus, & ego nouiſſimus, & abſq;
7 me non eſt Deus. †Quis ſimilis mei? vocet & annuntiet:
& ordinem exponat mihi, ex quo conſtitui populũ anti
8 quum: vẽtura & quæ futura ſunt annuntient eis. †Noli-
te timere, neq; conturbemini: extunc audire te feci, & an
B nuntiaui: vos eſtis teſtes mei. nunquid eſt Deus abſque
9 me, & formator quem ego nõ nouerim. †Plaſtæ idôli oẽs
nihil ſunt, & amantiſſima eorum non proderunt eis. ip-
ſi ſunt teſtes eorum quia non vident neq; intelligunt, vt
10 confundant. †Quis formauit Deũ, & ſculptile conflauit
11 ad nihil vtile? †Ecce omnes participes eius confundent:
fabri enim ſunt ex hominibus: conueniẽt omnes, ſtabũt
Sup. 13. c. 11.
12 & pauebunt, & confundentur ſimul. †‖Faber ferrarius li
ma operatus eſt: in prunis, & in malleis formauit illud,
& operatus eſt in brachio fortitudinis ſuæ: eſuriet & de-
13 ficiet, nõ bibet aquam, & laſſeſcet. †Artifex lignarius ex
tendit normã, formauit illud in runcina: fecit illud in an
gularibus, & in circino tornauit illud: & fecit imaginem
14 viri quaſi ſpecioſum hoĩem habitantem in domo. †Suc-
cîdit cedros, tulit ilicem, & quercũ q̃ ſteterat inter ligna
15 ſaltus: plantauit pinũ, quam pluuia nutriuit. †Et facta eſt
C hominibus in focũ: ſumpſit ex eis, & calefact* eſt, & ſuc
cendit, & coxit panes: de reliquo autẽ operatus eſt Deũ,
& adorauit: fecit ſculptile, & curuatus eſt ante illud.
*coxit &c.
16 †Mediũ eius combuſſit igni, & de medio eius carnes *co
mêdit: coxit pulmentũ & ſaturatus eſt, & calefactus eſt,
17 & dixit: Vah, calefactus ſum, vidi focũ. †Reliquum autẽ
eius Deum fecit et ſculptile ſibi: curuatꝰ ante illud, & ado
rat illud, & obſecrat, dicens, Libera me, quia Deus meus
18 es tu. †Neſcierunt, neq; intellexerunt: obliti enim ſunt,
19 ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde ſuo. †Nõ
recogitant in mente ſua, neq; cognoſcunt, neq; ſentiũt,
vt dicãt: Medietatẽ eius combuſſi igni, & coxi ſuper car-
bones ei* panes: coxi carnes & comedi, & de reliquo ei*
20 idôlum faciã? ante truncũ ligni procidam? †Pars eius ci-
nis eſt: cor inſipiens adorauit illud, & non liberabit ani-
mã ſuã, neq; dicet: Fortè mendaciũ eſt in dextera mea.
21 †Memento horũ Iacob & Iſraël, qm̃ ſeruus meus es tu:
formaui te, ſeruus meus es tu Iſraël, nõ obliuiſcaris mei.
22 †Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quaſi nebulã pec-
23 cãta tua, reuertere ad me, qm̃ redemi te. †Laudate cæli,
-8.
D qm̃ miſericordiam fecit Dñs: iubilate extrema terræ: re
ſonate montes laudationẽ, ſaltus & oẽ lignum eius, qm̃
24 redemit Dñs Iacob & Iſraël gloriabit̃. †Hæc dicit Dñs
redẽptor tuus, & formator tuus ex vtero. Ego ſum Dñs
faciens omnia, extendens cælos ſolus, ſtabilicos terram,
25 & nullus mecum. †Irrita faciẽs ſigna diuinorum, & ario
los in furorem vertens. Conuertens ſapiẽtes retrorſum:
26 & ſcientiã eorum ſtultam faciens. †Suſcitans verbum ſer
ui ſui, & conſilium nuntiorum ſuorum complens. Qui
dico Ieruſalem, Habitaberis: & ciuitatibus Iudæ, Ædifica
27 bimini, & deſerta eius ſuſcitabo. †Qui dico profundo,
28 Deſolare, & flumina tua areſaciam. †Qui dico Cyro, Pa-
ſtor meus es: & omnem volũtatem meam cõplebis. Qui
dico Ieruſalem, Ædificaberis: & templo, Fundaberis.

*Prophetia de Cyro & victoriis ipſi a Deo concedendis cum in-
crepatione q; Deũ in his non agnoſcat cùm ipſe ſolus ſit Deus,
omnium Dominus, cui nemo poteſt contradicere: prædicitur
Chriſti natiuitas: & loquitur Propheta permixtim de Iudæo
rum per Cyrum liberatione, ac ſalute per Chriſtum futura:
quod ſ. ſolus Dominus ſit Deus, iuſtus & ſaluans, promiſſaq;
complens.* CAP. XLV.

1 HÆc dicit Dñs Chriſto meo Cyrõ, cuius apprehen-
A di dexteram vt ſubijciam ante faciẽ eius Gẽtes, &
dorſa regũ vertã, & aperiam corã eo ianuas, & portæ nõ
2 claudentur. †Ego ante te ibo, & glorioſos terræ humilia
bo: portas æreas cõteram, & vectes ferreos confringam.
3 †Et dabo tibi theſauros abſconditos, & arcana ſecretorũ:
vt ſcias quia ego Dñs qui voco nomẽ tuum Deus Iſraël.
4 †Propter ſeruũ meũ Iacob, & Iſraël electum meũ, & voca
*in 26.
ui te *nomine tuo: aſſimilaui te, & non cognouiſti me.
5 †Ego Dñs, & non eſt amplius: extra me non eſt Deus: ac
6 cinxi te, & non cognouiſti me. †Vt ſciant hi qui ab ortu
ſolis, & qui ab occidente qm̃ abſq; me non eſt. Ego Do
7 minus, & non eſt alter: †formans lucem, & creans tene-
bras: faciẽs pacem, & creans malum: ego Dñs faciẽs om
8 nia hæc. †Rorate cæli déſuper, & nubes pluant iuſtum:
B aperiatur terra, & germinet ſaluatorem: & iuſtitia oriat̃
9 ſimul. Ego Dñs creaui eum. †Væ qui contradicit *fictori*
*factori 26. ‖Ier 18 a. 6. Rom. 9. d. 20
ſuo, teſta de ſamijs terræ. ‖Nunquid dicet lutum figulo
10 ſuo. Quid facis, & opus tuum abſq; manibus eſt? †Væ q
11 dicit patri: Quid generas? & mulieri, Quid parturis? †Hęc
dicit Dñs ſanctus Iſraël plaſtes eius: Ventura interroga-
te me: ſuper filios meos, & ſuper opus manuum mearũ
12 mandate mihi. †Ego feci terram, & hoĩem ſup eam crea-
ui ego: manus meæ tetẽderunt cælos, & omni militiæ co
13 rum mandaui. †Ego ſuſcitaui eũ ad iuſtitiam, & omnes
vias eius dirigam: ipſe ædificabit ciuitatem meã, & capti
uitatem meam dimittet, non in pretio, neq; in muneri-
14 bus, dicit Dñs Deus exercituum. †Hæc dicit Dñs, Labor
Ægypti, & negociatio Æthiopiæ, & Sabaim viri ſubli-
C mes ad te tranſibũt, & tui erunt: Poſt te ambulabũt, vin
cti manicis pergent, & te adorabunt, teq; deprecabunt̃:
15 Tantùm in te eſt Deus, & non abſq; te Deus. †Verè tu es
16 Deus abſconditus: Deus Iſraël ſaluator. †Cõfuſi ſunt &
erubuerunt oẽs: ſimul abierunt in confuſionem fabrica
17 tores errorum. †Iſraël ſaluatus eſt in Domino ſalute ęter
na: non confundemini, & non erubeſcetis vſq; in ſeculũ
18 ſeculi. †Quia hæc dicit Dominus creans cælos, ipſe Deus
formans terrã, & faciens eã, ipſe plaſtes eius: non in vanũ
creauit eam: vt habitaret̃ formauit eam, ego Dñs & non
19 eſt alius. †Non in abſcondito locutus ſum, in loco terræ
tenebroſo: nõ dixi ſemini Iacob, Fruſtra quærite me, ego
20 Dñs loquens iuſtitiam, annuntians recta. †Congregami
D ni, & venite, & accedite ſimul qui ſaluati eſtis ex genti-
bus: neſcierunt qui leuant lignum ſculpturæ ſuæ, & ro-
21 gant Deum non ſaluantẽ. †Annuntiate, & venite, & cõſi
liamini ſimul: quis auditũ fecit hoc ab initio, extunc præ
dixit illud? nunquid non ego Dñs, & non eſt vltrà Deus
abſque me? Deus iuſtus & ſaluans non eſt præter me.
22 †Conuertimini ad me, & ſalui eritis oẽs fines terræ: quia
23 ego Deus, & non eſt alius. †In memetipſo iuraui, egre-
Ro. 14. b. 11. Phil. 2. b 10.
diet̃ de ore meo iuſtitiæ verbũ, & non reuertet̃, quia mi-
24 hi curuabit̃ omne genu, & iurabit omnis lingua. †Ergo
in Dño, dicet, meæ ſunt iuſtitiæ & imperium: ad eum ve-
25 nient, & confundentur omnes qui repugnant ei. †In Do
mino iuſtificabitur, & laudabitur omne ſemen Iſraël.

*Oſtenditur idolorum vanitas, & deſtructio ipſorũ prædicitur: Iu
dæi cum reliquijs Iſraël ad Deum reuocantur, oſtẽſa Dei ma
gna benignitate ad ipſos, addita graui increpatione ob ipſorũ
ingratitudinem & idololatriam: hortaturq; vt ad ipſum qui ſo
lus omnia nouit & poteſt, reuertantur, ſalutem ipſis per filiũ
promittens.* CAP. XLVI.

1 COnfractus eſt Bel, contritus eſt Nabo: facta ſunt ſi-
A mulachra eorũ beſtijs et iumentis, onera veſtra gra
2 ui pondere vſq; ad laſſitudinem. †Contabuerunt, & cõ-
trita ſunt ſimul: nõ potuerunt ſaluare portantem, & aĩa
3 eorum in captiuitatem ibit. †Audite me domus Iacob, &
omne reſiduum domus Iſraël, qui portamini à meo vte-
4 ro: qui geſtamini à mea vulua. †Vſq; ad ſenectam ego ip
B ſe, & vſq; ad canos ego portabo: ego feci, & ego ferã: ego
5 portabo, & ſaluabo. †Cui aſſimilaſtis me, & adęquaſti et
6 cõparaſtis me, & feciſtis ſimilem? †Qui confertis aurum
de ſacculo, & argentũ ſtatẽra ponderatis, conducentes

aurificem,

‖Bar.6.c.51. 7 aurificem, vt faciat Deum: & procidunt & adorant. †‖Por
tant illum in humeris geſtantes, & ponentes in loco ſuo,
C & ſtabit, ac de loco ſuo non mouebitur, ſed & cùm cla-
mauerint ad eum, non audiet: de tribulatione non ſalua
8 bit eos. †Mementote iſtud, & confundamini: redite prę-
9 uaricatores ad cor. †Recordamini prioris ſeculi, quoniã
ego ſum Deus, non eſt vltrà Deus, nec eſt ſimilis mei.
10 †Annuntians ab exordio nouiſſimum, & ab initio quæ
necdum facta ſunt, dicens, Conſilium meum ſtabit, &
11 omnis voluntas mea fiet: †Vocans ab Oriente *auem*, *Auem.
D & de terra longinqua virum voluntatis meæ: & locutus
12 ſum, & adducam illud: creaui, & faciam illud. †Audite
13 me duro corde, qui longè eſtis à iuſtitia. †Prope feci iu-
ſtitiam meam, non elongabitur: & ſalus mea non mora-
bitur. Dabo in Sion ſalutem, & Iſraëli gloriam meam.

Babylonis humiliatio ac contritio prædicitur, propter ipſius ſuperbiam, arrogantiam & crudelitatem in Iudæos ſuos captiuos: & quia in maleficis, auguribus, atque incantatoribus ſpem poſuit. CAP. XLVII.

1 DEſcende, ſede in puluere virgo filia Babylon, ſede in
A terra: non eſt ſolium filiæ Chaldæorum, quia vltrà
2 non vocaberis mollis & tenera. †Tolle molam, & mole
farinam, denuda turpitudinem tuam, diſcooperi hume-
‖Nah.3.b.5. 3 rum, reuela crura, tranſi flumina. †Reuelabitur ignomi-
nia tua, & videbitur opprobrium tuum: vltionem capiã,
4 & nõ reſiſtet mihi homo. †Redemptor noſter, Dominus
5 exercituum nomen illius, ſanctus Iſraël. †Sede tacens, &
intra in tenebras filia Chaldæorum: quia non vocaberis
6 vltrà domina regnorum. †Iratus ſum ſuper populum
B meum, contaminaui hæreditatem meam, & dedi eos in
manu tua: non poſuiſti eis miſericordias: ſuper ſenem
7 aggrauaſti iugum tuum valde. †Et dixiſti, In ſempiter-
nũ ero domina. non poſuiſti hæc ſuper cor tuum, neq;
8 recordata es nouiſſimi tui. †Et nunc audi hæc delicata,
‖Apo.18.b.7. & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo, ‖Ego ſũ,
& non eſt pręter me amplius: non ſedebo vidua, & igno-
‖Iſa.51.f.19 9 rabo ſterilitatem. †‖Veniẽt tibi duo hæc ſubitò in die vna,
C ſterilitas & viduitas. vniuerſa venerunt ſuper te, propter
multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiã
10 incantatorum tuorum vehemẽtem. †Et fiduciam habui-
ſti in malitia tua, & dixiſti, Non eſt qui videat me. Sapien
tia tua & ſcientia tua, hæc decepit te. Et dixiſti in corde
11 tuo, Ego ſum, & pręter me non eſt altera. †Veniet ſuper
te malum, & neſcies ortum eius: & irruet ſuper te cala-
mitas, quam non poteris expiare: veniet ſuper te repentè
12 miſeria quam neſcies. †Sta cum incantatoribus tuis, &
cũ multitudine maleficiorũ tuorum in quibus laboraſti
ab adoleſcentia tua, ſi forsè quid proſit tibi, aut ſi poſſis
13 fieri fortior. †Defeciſti in multitudine conſiliorum tuo-
D rũ: ſtent, & ſaluent te augures cæli, qui contemplabãtur
ſydera, & ſupputabant menſes, vt ex eis annuntiarent vẽ
14 tura tibi. †Ecce facti ſunt quaſi ſtipula, ignis cõbuſſit eos,
non liberabunt animam ſuam de manu flammę, nõ ſunt
prunæ, quibus calefiant, nec focus, vt ſedeant ad eum.
15 †Sic facta ſunt tibi in quibuſcunque laboraueras: ne-
gociatores tui ab adoleſcentia tua, vnuſquiſque in via
ſua errauerunt: non eſt qui ſaluet te.

Increpat Dominus hypocriſim, ingratitudinem ac duritiam Iudæorum ſe & non idôla annuntiaſſe futura et illa compleuiſſe oſtendens: propter nomen ſuum tamen parcet ipſis, & ita benignè eos ad ſe reuocat, probans ſe ſolum verum Deum, omnium conſcium, ſuiq; populi redemptorem ac gubernatorem: conquerens quoque de mandatorum ſuorum præuaricatione, quibus obſeruatis fœlices fuiſſent. CAP. XLVIII.

1 AVdite hæc domus Iacob, qui vocamini nomine Iſ-
A raël, & de aquis Iuda exiſtis, qui iuratis in nomine
Domini, & Dei Iſraël recordamini non in veritate neque
2 in iuſtitia. †De ciuitate enim ſancta vocati ſunt, & ſuper
Deum Iſraël conſtabiliti ſunt: Dñs exercituum nomen
3 eius. †Priora extunc annuntiaui, & ex ore meo exierunt,
4 & audita feci ea: repentè operatus ſum, & venerunt. †Sci-
ui enim quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, &
5 frons tua ærea. †Prædixi tibi extunc: antequàm venirent
indicaui tibi, ne fortè diceres: Idôla mea fecerunt hæc,
6 & ſculptilia mea & conflatilia mandauerunt iſta. †Quę
B audiſti, vide omnia: vos autem num annuntiaſtis? Audi-
ta feci tibi noua extunc, & conſeruata ſunt quæ neſcis:
7 †nunc creata ſunt, & non extunc, & ante diem, & non
8 audiſti ea, ne fortè dicas: Ecce ego cognoui ea. †Neq; au-
diſti, neq; cognouiſti, neque extunc aperta eſt auris tua:
ſcio enim quia præuaricans pręuaricaberis, & tranſgreſ-
9 ſorem ex vtero vocaui te. †Propter nomen meum longè
faciam furorem meum: & laude mea infrenabo te, ne in-
10 tereas. †Ecce excoxi te, ſed non quaſi argentum: elegi te
11 in camino paupertatis. †Propter me, propter me faciam,
vt non blaſphemer: ‖& gloriam meam alteri non dabo. ‖Sup.42.b.8
12 †Audi me Iacob, & Iſraël quem ego voco, ‖ego ipſe, ego ‖Sup.41.a.4. 44.a.6.
13 primus, & ego nouiſſimus. †Manus quoq; mea fundauit
C terram, & dextera mea menſa eſt cælos: ego vocabo eos,
14 & ſtabunt ſimul. Congregamini omnes vos, & audite:
quis de eis annuntiauit hæc? Dominus dilexit eum, fa-
ciet voluntatem ſuam in Babylone, & brachium ſuum
15 in Chaldęis. †Ego ego locutus ſum, & vocaui eum: addu-
16 xi eum, & directa eſt via eius. †Accedite ad me, & audite
hoc: non à principio in abſcondito locutus ſum: ex tem-
pore antequàm fieret, ibi eram, & nunc Dñs Deus miſit
17 me, & ſpiritus eius. †Hæc dicit Dñs redemptor tuus ſan-
ctus Iſraël, Ego Dñs Deus tuus docens te vtilia, guber-
18 nans te in via qua ambulas. †Vtinam attẽdiſſes mãdata
D mea: facta fuiſſet ſicut flumẽ pax tua, & iuſtitia tua ſicut
19 gurgites maris, †& fuiſſet quaſi arena ſemẽ tuũ, & ſtirps
vteri tui vt lapilli eius: non interiſſet, & non fuiſſet attri-
20 tũ nomẽ eius à facie mea. †Egredimini de Babylone, fugi- ‖Iere.51.a.6
te à Chaldęis, in voce exultationis annuntiate: auditũ fa-
cite hoc, & efferte illud vſq; ad extrema terrę. Dicite: ‖Re ‖Exo.17.b.6.
21 demit Dñs ſeruũ ſuũ Iacob. †Nõ ſitierũt in deſerto, cùm
educeret eos: ‖aquam de petra produxit eis, & ſcidit pe- ‖Nu.20.b.11
22 trã, & fluxerunt aquę. †‖Non eſt pax impijs, dicit Dñs. ‖Iſa.57.d.21

Conſtituitur Chriſtus dux Gentium ac Iudæorum ſaluandorum, daturq; in fœdus populi ex omni orbis parte vocandi & oſtenſa magna fœlicitate credentium in Chriſtum, hortatur eos ad gratiarum actionem: benignè etiam conſolatur Sion quæ ſe à Deo deſertam conquerebatur: promittens eam toto orbe fore glorioſam, omnibus ad ipſam confluentibus, eius q; contritis inimicis. CAP. XLIX.

1 AVdite inſulæ, & attendite populi delongè: Domi-
A nus ab vtero vocauit me, de ventre matris meę re-
2 cordatus eſt nominis mei. †Et poſuit os meũ quaſi gla- ‖Iſa.51.e.16
dium acutum: in vmbra manus ſuæ protexit me, & po-
ſuit me ſicut ſagittam electam, in pharetra ſua abſcondit
3 me. †Et dixit mihi: Seruus meus es tu Iſraël, quia in te
4 gloriabor. †Et ego dixi: In vacuum laboraui, ſine cauſa,
& vanè fortitudinem meam conſumpſi: ergo iudicium
5 meũ cũ Dño, & opus meũ cum Deo meo. †Et nunc dicit
B Dñs, formans me ex vtero ſeruum ſibi, vt reducam Iacob
ad eum, & Iſraël non congregabitur: & glorificatus ſum
in oculis Dñi, & Deus meus factus eſt fortitudo mea.
6 †Et dixit: Parum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribꝰ
Iacob, & fæces Iſraël cõuertendas? ‖Ecce dedi te in lucem ‖Sup.42.b.6 Act.13.g.47.
7 Gentium, vt ſis ſalus mea vſq; ad extremũ terræ. †Hęc di-
cit Dñs redemptor Iſraël, ſanctus eius, ad contemptibilẽ
animam, ad abominatam gẽtem, ad ſeruum dominorũ:
Reges videbunt, & conſurgent principes, & adorabunt
pp Dñm, quia fidelis eſt, & ſanctum Iſraël qui elegit te.
8 †Hæc dicit Dñs. ‖In tẽpore placito exaudiui te, & in die ‖2.Cor.6.a.2
C ſalutis auxiliatus ſum tui: & ſeruaui te, & dedi te in fœ-
dus populi, vt ſuſcitares terram, & poſſideres hereditates
9 diſſipatas, †vt diceres his qui vincti ſunt, Exite: Et his qui
in tenebris, Reuelamini. Super vias paſcentur, & in om-
10 nibus planis paſcua eorum. †‖Non eſurient, neque ſitiẽt, ‖Apo.7.d.16
& non percutiet eos æſtus & ſol: quia miſerator eorum
11 reget eos, & ad fontes aquarum *potabit* eos. †Et ponam * potabit a
omnes mõtes meos in viam, & ſemitæ meę exaltabũtur.

†Ecce

12 ⁊Ecce iſti delonge venient, & ecce illi ab Aquilone &
D mari, & iſti de terra auſtrali. ⁊Laudate cæli, & exulta ter-
13 ra, iubilate montes laudem, quia conſolatus eſt Dñs po-
14 pulum ſuum, & pauperum ſuorum miſerebitur. ⁊Et di-
15 xit Sion, Dereliquit me Dñs, & Dñs oblitus eſt mei. ⁊Nũ
quid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuũ, vt nõ miſerea
tur filiu vteri ſui? & ſi illa oblita fuerit, ego tñ nun obliui
16 ſcar tui. ⁊Ecce, in manibus meis deſcripſi te: muri tui corã
E oculis meis ſemper. ⁊Venerunt ſtructores tui, deſtruẽtes
Iſai. 60. a. 4 17 te, & diſſipantes à te ex ibunt. ⁊‖Leua in circuitu oculos
18 tuos, & vide, omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi:
viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut orna-
19 mẽto veſtieris, & circundabis tibi eos quaſi ſpõſa. ⁊Quia
deſerta tua & ſolitudines tuæ & terra ruinæ tuæ nunc an
guſta erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur qui
20 abſorbebant te. ⁊Adhuc dicent in auribus tuis filij ſteri-
litatis tuæ, Anguſtus eſt mihi locus, fac ſpatium mihi vt
21 habitem. ⁊Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi iſtos?
F Ego ſterilis, & nõ pariens, trãſmigrata, & captiua: & iſtos
quis enutriuit? ego deſtituta & ſola: & iſti vbi hîc erant?
22 ⁊Hæc dicit Dominus Deus, Ecce leuabo ad Gentes manũ
meam, & ad populos exaltabo ſignum meum. Et afferẽt
filios tuos in vlnis, & filias tuas ſuper humeros porta-
23 bũt. ⁊Et erunt reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ:
G vultu in terra demiſſo adorabunt te, & puluerẽ pedũ tuo-
rũ lingent. Et ſcies quia ego Dñs, ſuper quo nõ cõfunden
24 tur qui expectant eum. ⁊Nunquid tolletur à forti prȩda?
aut quod captũ fuerit à robuſto, ſaluum eſſe poterit?
25 ⁊Quia hæc dicit Dominus, Equidem & captiuitas à forti
tolletur: & quod ablatum fuerit à robuſto, ſaluabitur.
Eos verò qui iudicauerunt te, ego iudicabo: & filios tuos
26 ego ſaluabo. ⁊Et cibabo hoſtes tuos carnibus ſuis: & qua-
ſi muſto ſanguine ſuo inebriabuntur: & ſciet oĩs caro, quia
ego Dominus ſaluans te, & redemptor tuus fortis Iacob.

*Non ex Dei impotentia, ſed propter ſuas iniquitates manet ſy-
nagoga repudiata, Chriſtum nolens recipere, qui nihil præter-
miſit quod agendum fuerat vt ab ea reciperetur, imò illius
amore ſeipſum in ignominiam tradidit afflictionis: ideoq́, ſy-
nagogam doloribus interituram denuntiat.* CAP. L.

1 HÆc dicit Dominus: Quis eſt hic liber repudij ma-
A tris veſtræ, quo dimiſi eam? aut quis eſt creditor
meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus veſtris ven-
diti eſtis, & in ſceleribus veſtris dimiſi matrem veſtram.
2 ⁊Quia veni, & non erat vir. vocaui, & non erat qui audi-
Iſaſ. 59. a. 1. Nu. 11. c. 23. ret: nunquid abbreuiata & paruula facta eſt manus mea,
vt non poſſim redimere? aut non eſt in me virtus ad li-
B berandum? Ecce in increpatione mea deſertum faciam
mare, ponam flumina in ſiccum: computreſcent piſces
3 ſine aqua, & morientur in ſiti. ⁊Induam cælos tenebris,
4 & ſaccum ponam operimentum eorum. ⁊Dñs dedit mi-
hi linguam eruditam, vt ſciam ſuſtentare eum qui laſſus
eſt, verbo: erigit manè, manè erigit mihi aurem, vt audiã
5 quaſi magiſtrum. ⁊Dñs Deus aperuit mihi aurem, ego au
Mat. 26. g. 67 C tem nõ contradico, retrorſum non abij. ⁊‖Corpus meum
6 dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem
*in me. meam non auerti ab increpantibus & conſpuentibus *.
7 ⁊Dñs Deus auxiliator meus, ideo non ſum confuſus: ideo
poſui faciem meam vt petram duriſſimam, & ſcio quo-
‖Ro. 8. f. 33. 8 niam non cõfundar. ⁊Iuxta eſt qui iuſtificat me, quis cõ-
tradicet mihi? ſtemus ſimul, quis eſt aduerſarius meus?
9 Accedat ad me. ⁊Ecce Dominus Deus auxiliator meus,
D quis eſt qui condemnet me? Ecce omnes quaſi veſtimẽ-
10 tum conterentur, tinea comedet eos. ⁊Quis ex vobis ti-
mens Dominum, audiens vocem ſerui ſui qui ambula-
uit in tenebris, & non eſt lumen ei? ſperet in nomine
11 Domini, & innitatur ſuper Deum ſuum. ⁊Ecce vos om-
nes aſcendentes ignem accincti flammis, ambulate in lu
mine ignis veſtri, & in flammis quas ſuccendiſtis: de ma-
nu mea factum eſt hoc vobis, in doloribus dormietis.

*Exhortatur Sion exemplo Abrahæ, cui Deus promiſſa comple-
uit, vt & ipſa certò fidat ſe promiſſam à Deo conſolationem
accepturam: de conſolatione, ſalute & magna fælicitate Sion,
hoc eſt Eccleſia, per Chriſtum futura, & de lege Euangelica latè
diſſerit, ac de humiliatione hoſtium Eccleſiæ.* CAP. LI.

1 AVdite me qui ſequimini quod iuſtum eſt, & quæ-
A ritis Dñm: attendite ad petrã vnde excisi eſtis, &
2 ad cauernam laci de qua præciſi eſtis. ⁊Attẽdite ad Abra-
ham patrem veſtrum, & ad Saram quæ peperit vos: quia
3 vnũ vocaui eum, & benedixi ei, & multiplicaui eũ. ⁊Cõ-
B ſolabitur ergo Dñs Sion, & conſolabitur oẽs ruinas eius:
& ponet deſertũ eius quaſi delicias, & ſolitudinem eius
quaſi hortum Dñi. Gaudium & lætitia inuenietur in ea,
4 gratiarũ actio, & vox laudis. ⁊Attẽdite ad me pp̃le meus,
& tribus mea me audite: quia lex à me exiet, & iudicium
5 meũ in lucẽ pp̃lorum requieſcet. ⁊Propè eſt iuſtus meus,
egreſſus eſt ſaluator meus, & brachia mea populos iudi-
cabunt: me inſulæ expectabunt, & brachiũ meũ ſuſtine-
6 bunt. ⁊Leuate in cælum oculos veſtros, & videte ſub terra
C deorſum: qa cȩli ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut ve-
ſtimentũ atteretur: & habitatores eius ſicut hȩc interibũt:
‖Salus aũt mea in ſempiternũ erit, & iuſtitia mea nõ defi Ier. 36. d. 31. d. 19.
7 ciet. ⁊Audite me q ſcitis iuſtũ, pp̃s meus, lex mea in cor-
de eorũ: nolite timere opprobriũ hoĩum, & blaſphemias
8 eorũ ne metuatis. ⁊Sicut enĩ veſtimentũ, ſic comedet eos
vermis: & ſicut lanã, ſic deuorabit eos tinea. Salus autem Ier. 36. d. 31. d. 19.
mea in ſempiternum erit, & iuſtitia mea in generationes
9 generationũ. ⁊Cõſurge, cõſurge, induere fortitudinẽ bra-
D chiũ Dñi: cõſurge ſicut in diebus antiquis, in generatio-
nibus ſeculorũ. nunquid nõ tu percuſſiſti ſuperbũ, & vul-
10 neraſti draconem? ⁊‖Nunquid nõ tu ſiccaſti mare, aquam ‖Exo. 14. e. 21
abyſſi vehementis: qui poſuiſti profundũ maris viã, vt trã-
11 ſirent liberati? ⁊Et nũc qui redẽpti ſunt à Dño reuertẽtur,
& veniẽt in Siõ laudãtes, & lȩtitia ſempiterna ſup capita
eorũ, gaudiũ & lȩtitiã tenebũt, fugiet dolor & gemitus.
12 ⁊Ego ego ipſe cõſolabor vos: qs tu vt timeres ab huĩe mor
13 tali, & à filio hoĩs, q quaſi fœnũ ita areſcet? ⁊Et oblitus es
E Dñi factoris tui, q tetẽdit cȩlos, & fundauit terrã: & for-
midaſti iugiter tota die à facie furoris eius qui te tribula-
bat, & parauerat ad perdendũ. Vbi nũc eſt furor tribulã-
14 tis? ⁊Citò veniet gradiẽs ad aperiẽdum, & non interficiet
15 vſq; ad internecionẽ, nec deficiet panis eius. ⁊Ego aũt ſum
Dñs Deus tuus qui cõturbo mare, & intumeſcũt fluctus
16 eius, Dñs exercituũ nomẽ meũ. ⁊‖Poſui verba mea in ore ‖Sup. 49. a. 2.
tuo, & in vmbra manus meȩ protexi te, vt plantes cælos, &
17 fundes terram, & dicas ad Siõ: Populus meus es tu. ⁊Ele-
F uare, eleuare, cõſurge Ierl̃m, quȩ bibiſti de manu Dñi ca-
licẽ irȩ eius: vſq; ad fundũ calicis ſoporis bibiſti, & pota-
18 ſti vſq; ad fæces. ⁊Nõ eſt qui ſuſtentet eam ex omnibus fi-
lijs quos genuit: & non eſt qui apprehendat manũ eius
19 ex oĩbus filijs quos enutriuit. ⁊‖Duo ſunt quȩ occurrerũt ‖Sup. 47. b. 9
tibi: quis contriſtabitur ſuper te? vaſtitas, & contritio, &
20 fames & gladius, quis conſolabitur te? ⁊Filij tui proiecti
G ſunt, dormierũt in capite omnium viarũ, ſicut oryx illa-
queatus: pleni indignatione Dñi, increpatione Dei tui.
21 ⁊Idcirco audi hoc paupercula & ebria non à vino. ⁊Hæc
22 dicit dñator tuus Dñs, & Deus tuus, q̃ pugnauit pro pp̃lo
ſuo: Ecce tuli de manu tua calicẽ ſoporis, fundũ calicis in
23 dignationis meȩ, nõ adijcies vt bibas illũ vltrà. ⁊Et ponã
illum in manu eorum qui te humiliauerunt, & dixerunt
animæ tuæ, Incuruare, vt tranſeamus: & poſuiſti vt terrã
corpus tuum, & quaſi viam tranſeuntibus.

*Excitat Sion, hoc eſt, Chriſti eccleſiam ad conſolationem, ob gra-
tuitam ſui redemptionem: meminit deſcenſus Iſraël in Ae-
gyptum, & liberationis ab Aſſur. prȩdicatores autem euan-
gelicȩ pacis commendat, excitans omnes ad laudem propter
Chriſtum paratum omnibus ſaluatorem: & de ipſius exalta-
tione ac humiliatione, & fide Gentium in ipſum.* CAP. LII.

1 COnſurge, conſurge, induere fortitudine tua Sion,
A induere veſtimẽtis gloriæ tuæ Ierl̃m ciuitas ſancti:
quia non adijciet vltrà vt pertranſeat per te incircunci-
2 ſus & immundus. ⁊Excutere de puluere, conſurge, ſede
3 Ieruſalem, ſolue vincula colli tui captiua filia Siõ. ⁊Quia

hæc

hæc dicit Dñs, Gratis venundati eſtis, & ſinc argento re-
‖Gen. 46. a. 6. 4 dimemini. †Quia hęc dicit Dñs Deus: ‖ In Ægyptum de-
ſcẽdit pp̃ls meus in principio, vt colonus eſſet ibi: & Aſ-
5 ſur abſq; vlla cauſa calumniatus eſt eum. †Et nunc quid
mihi eſt hic, dicit Dñs, qm̃ ablatus eſt pp̃ls meus gratis?
‖Ro. 2. d. 24. Eze. 36. d. 20. B Dñatores eius iniquè agunt, dicit Dñs, ‖ & iugiter tota
6 die nomẽ meum blaſphematur, †Propter hoc ſciet pp̃ls
meus nomen meum in die illa: quia ego ipſe qui loque-
‖Ro. 10. c. 15. Nah. 1. d. 15. 7 bar, ecce adſum. †‖Quã pulchri ſuper mõtes pedes annũ-
tiantis & prædicantis pacẽ: annuntiantis bonũ, p̃dicãtis
* regnauit 9. 8 ſalutẽ, dicẽtis Siõ, *Regnabit* Deus tuus? †Vox ſpeculato
tũ tuorũ, leuauerũt vocẽ, ſimul laudabunt: quia oculo ad
9 oculũ videbũt cũ cõuerterit Dñs Siõ. †Gaudete & laudate
C ſimul deſerta Ierl̃m: quia conſolatus eſt Dñs pp̃lm ſuũ,
10 redemit Ierl̃m. †Parauit Dñs brachiũ ſanctũ ſuũ in oculis
‖Pſal. 97. a. 3. 2. Co. 6. d. 17. omnium Gentium: ‖ & videbunt oẽs fines terræ ſalutare
11 Dei noſtri. †Recedite, recedite, exite inde, ‖pollutũ nolite
tangere: exite de medio eius, mundamini qui fertis vaſa
12 Dñi. †Qm̃ nõ in tumultu exibitis, nec in fuga ꝓperabi-
tis: præcedet enim vos Dñs, & cõgregabit vos Deus Iſrl̃.
13 †Ecce intelliget ſeruus meus, exaltabitur, & eleuabitur,
D & ſublimis erit valde. †Sicut obſtupuerũt ſuper te mul
14 ti: ſic inglorius erit inter viros aſpectus eius, & forma ei⁹
15 inter filios hoĩum. †Iſte aſperget gẽtes multas, ſup ipſum
‖Ro. 15. d. 21. continebunt reges os ſuum: ‖ quia quibus nõ eſt narratũ
de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati ſunt.

Non omnes euangelij prædicationem ſuſcipiant: Prophetia de Chriſti natiuitate, & ignominioſa paſſione ac morte ipſius propter peccata noſtra, contemptui habitus eſt qui ſalutem nobis peperit: de manſuetudine & voluntaria ipſius oblatione: de gloria & exaltatione eius, credentiũq; multitudine. CAP. LIII.

‖Ioh. 12. f. 38. Ro. 10. c. 16. * aſcendit 4. 1 A Q ‖Vis credidit auditui noſtro? & brachium Domini
2 cui reuelatum eſt? †Et *aſcendet* ſicut virgultũ corã
eo, & ſicut radix de terra ſitienti: non eſt ſpecies
ei neq; decor: & vidimus eum, & nõ erat aſpectus, & de-
‖Mar. 9. b. 12. 3 ſiderauimus eum †‖Deſpectum & nouiſſimum virorũ,
virum dolorum & ſcientem infirmitatem: & quaſi ab-
ſconditus vultus eius & deſpectus: vñ nec reputauimus
‖Mat. 8. c. 17. & 1. d. 24. 4 eum. †‖Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores no-
ſtros ipſe portauit: & nos putauimus eum quaſi lepro-
‖1. Co. 15. a. 3. 5 ſum, & percuſſum à Deo & humiliatum. †‖Ipſe autẽ vul-
B neratus eſt pp iniquitates noſtras, attritus eſt pp ſcelera
noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eũ, & liuore eius ſa-
6 nati ſumus. †Omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſ
que in viam ſuam declinauit: & poſuit Dñs in eo iniqui-
7 tatẽ omnium noſtrum, †Oblatus eſt quia ipſe voluit, &
non aperuit os ſuum: ſicut ouis ad occiſionem ducetur,
Mat. 26. f. 63. 27. b. 14. Act. 8. f. 32. & quaſi agnus coram tondente ſe, obmuteſcet, & ‖ non
8 aperiet os ſuum. †De anguſtia & de iudicio ſublatus eſt:
C generationem eius quis enarrabit? quia abſciſſus eſt de
9 terra viuentium; propter ſcelus pp̃li mei percuſſi eũ, †Et
‖1. Pe. 2. d. 22. 1. Ioh. 3. a. 5. dabit impios pro ſepultura, & diuitẽ pro morte ſua; ‖ eò
quòd iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore
10 eius. †Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate:
ſi poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen lon
11 gęuum, & voluntas Dñi in manu eius dirigetur. †Pro eo
quòd laborauit anima eius, videbit & ſaturabitur: in ſciẽ
*ſeruus meus D tia ſua iuſtificabit ipſe iuſtus *ſeruus meus* multos, & ini
12 quitates eorũ ipſe portabit. †Ideo diſpertiã ei plurimos,
& fortium diuidet ſpolia, pro eo quòd tradidit in mortẽ
Mar 15. e. 28. Luc. 22. d. 37. Luc. 23. e. 34. animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt: & ipſe pec
cata multorum tulit, & ‖pro tranſgreſſoribus rogauit.

Eccleſiam inuitat ad lætitiam quòd ex Gentibus futura ſit numeroſior quàm erat ſynagoga, & per orbem propaganda, perpetua Dei protectione ſit in ſecuritate victura, veteris oblita calamitatis: quodq; ex pretioſis ædificabitur lapidibus, in iuſtitia fundata: omneſq; in ea docti erunt à Deo multitudine pacis fruituri. CAP. LIIII.

*Lætare 3. Gal. 4. d. 27. 1 ‖ L Auda *ſterilis* quę non paris: decanta laudem, & hin
A ni quæ non pariebas, qm̃ multi filij deſertæ magis,
2 q̃ eius quæ habet virũ, dicit Dñs. †Dilata locum tentorij

tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne par-
cas: longos fac funiculos tuos, & clauos tuos conſolida.
3 †Ad dexteram enim & ad læuam penetrabis: & ſemẽ tuũ
B Gentes hæreditabit, & ciuitates deſertas inhabitabit.
4 †Noli timere, quia non confunderis, neque erubeſces: nõ
enim te pudebit, quia confuſionis adoleſcentiæ tuæ obli-
uiſceris, & opprobrij viduitatis tuę nõ recordaberis am-
5 plius. †Quia dominabitur tui qui fecit te, ‖ Dominus e- ‖Luc. 1. e. 32.
C xercituum nomen eius: & redemptor tuus ſanctus Iſrl̃,
6 Deus omnis terræ vocabitur. †Quia vt mulierem dereli-
ctam & mœrentem ſpiritu vocauit te Dominus, & vxo-
7 rem ab adoleſcentia abiectam, Dixit Deus tuus, †Ad pun-
ctum in modico dereliqui te, & in miſerationibus ma-
8 gnis congregabo te. †In momento indignationis abſcõ-
D di faciem meam parumper à te, & in miſericordia ſem-
piterna miſertus ſum tui: dixit redemptor tuus Domin⁹.
9 †Sicut ‖in diebus Noë iſtud mihi eſt, cui iuraui ne indu- ‖Gen. 9. b. 15.
cerem aquas *Noë* vltrà ſupra terram: ſic iuraui vt non * diluuij 13.
10 iraſcar tibi, & non increpem te. †Montes eñi commo-
uebuntur, & colles contremiſcent: miſericordia autem
E mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebit:
11 dixit miſerator tuus Dñs. †Paupercula tẽpeſtate conuul-
ſa, abſque vlla cõſolatione, Ecce ego ſternam per ordinẽ
12 lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris, † & ponam ia-
ſpidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides ſcul-
ptos, & omnes terminos tuos in lapides deſiderabiles:
13 †‖Vniuerſos filios tuos doctos à Dño: & multitudinem ‖Ioan. 6. e. 45.
F pacis filijs tuis. †Et in iuſtitia fundaberis: recede procul à
14 calumnia, quia non timebis: & à pauore, quia nõ appro-
15 pinquabit tibi. †Ecce accola veniet, qui non erat mecum,
16 aduena quondam tuus adiungetur tibi. †Ecce, ego creaui
G fabrum ſufflantem in igne prunas, & proferentem vas in
opus ſuum, & ego creaui interfectorem ad diſperdendũ.
17 †Omne vas quod fictum eſt contra te non dirigetur: &
omnem linguam reſiſtentem tibi in iudicio, iudicabis.
Hæc eſt hæreditas ſeruorum Domini, & iuſtitia eorum
apud me, dicit Dominus,

Omnes ad fidem vocans, promittit donorum ſpiritualium abundantiam: reuocantur à peccatis impij, cùm Dominus miſericors ſit & verax in promiſſis: de profectu prædicationis euangelij, & fœlicitate credentium. CAP. LV.

1 O Mnes ‖ſitientes venite ad aquas: & qui non habetis ‖Ioh. 31. d. 38.
A argentum, properate, emite & comedite: ‖venite, e- Apo. 22. d. 17.
mite abſq; argento, & abſq; vlla commutatione vinum
2 & lac. †Quare appenditis argentum non in panibus, &
laborem veſtrum non in ſaturitate? Audite audientes
me, & comedite bonum, & delectabitur in craſſitudine
3 anima veſtra. †Inclinate aurem veſtram, & venite ad me;
B audite, & viuet anima veſtra, & feriam vobiſcum pactum
4 ſempiternum, miſericordias Dauid fideles. †‖Ecce teſtem ‖Act. 13. e. 34.
5 populis dedi eum, ducem ac præceptorẽ Gentibus. †Ecce,
gentem quam neſciebas, vocabis; & gentes quæ te non
cognouerunt, ad te current propter Dominum Deum
6 tuum, & ſanctum Iſraël: quia glorificauit te. †Quærite
Dominum dum inueniri poteſt, inuocate eum dum ꝓ-
7 pè eſt. †Derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus
C cogitationes ſuas, & reuertatur ad Dñm, & miſerebitur
eius: & ad Deum noſtrum, quoniam multus eſt ad igno-
8 ſcendum. †Nõ enim cogitationes meæ, cogitationes ve-
9 ſtrę: neq; vię veſtrę vię meę, dicit Dñs. †Quia ſicut exaltã
tur cęli à terra, ſic exaltatę ſunt vię meę à vijs veſtris, & co
10 gitationes meę à cogitationibus veſtris. †Et quõ deſcendit
imber, & nix de cęlo, & illuc vltrà nõ reuertitur, ſed ine-
briat terrã, & infundit eam, & germinare eã facit, & dat
11 ſemẽ ſerenti, & panẽ comedenti: †ſic erit verbũ meũ qđ
D egredietur de ore meo: nõ reuertetur ad me vacuũ, ſed fa
ciet quęcũq; volui, & ꝓſperabitur in his ad q̃ miſi illud.
12 †Quia in lętitia egrediemini, & in pace deducemini: mõ-
tes & colles cantabunt coram vobis laudẽ, & oĩa ligna
13 regionis plaudent manu. †Pro ſaliunca aſcendet abies, &
pro vrtica creſcet myrtus: & erit Dominus nominatus in
ſignum ęternum, quod non auferetur.

Omnes

Omnes cuiuſuis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad ſeruanda ſua præcepta: conſolatio eunuchorum iuſtorum, domus Dei domus eſt orationis, grauis increpatio & cõminatio aduerſus paſtores Ieruſalem, quos cæcos & canes mutos ac impudentes appellat. CAP. LVI.

1 HÆc dicit Dñs: ‖Cuſtodite iudicium, & facite iuſti- [Sap. 1. a. 1.]
A tiam: quia iuxta eſt ſalus mea vt veniat, & iuſtitia
2 mea vt reueletur. ¶Beatus vir qui facit hoc, & filius homi-
nis qui apprehendet iſtud: cuſtodiens ſabbathũ ne pol-
luat illud, cuſtodiens manus ſuas ne faciat omne malũ.
3 ¶Et non dicat filius aduenæ qui adhæret Dño, dicens Se-
paratione diuidet me Dñs à pplo ſuo. Et non dicat Eu-
4 nuchus, Ecce ego lignum aridum. ¶Quia hæc dicit Dñs
B Eunuchis, Qui cuſtodierint ſabbatha mea, & elegerint q̃
5 ego volui, & tenuerint fœdus meum, ¶Dabo eis in domo
mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs &
filiabus: nomen ſempiternũ dabo eis, quod non peribit:
6 ¶Et filios aduenæ qui adhęrent Dño, vt colant eum, & di-
ligant nomen eius, vt ſint ei in ſeruos: omnẽ cuſtodien-
tem ſabbathum ne polluat illud, & tenẽtem fœdus meũ,
7 ¶Adducam eos in montem ſanctum meum, & lætificabo
C eos in domo orationis meę: holocauſta eorum & victimę
eorũ placebũt mihi ſuper altari meo: quia ‖ domus mea, [Mat. 21. b. 13.]
8 domus orationis vocabitur cunctis populis. ¶Ait Dñs [Mar. 11. c. 16] [Luc. 19. g. 46.]
Deus qui congregat diſperſos Iſraël: Adhuc congregabo
9 ad eum congregatos eius. ¶Omnes beſtię agri venite ad
10 deuorandum, vniuerſæ beſtię ſaltus. ¶Speculatores eius
D cæci omnes, neſcierunt vniuerſi, canes muti non valẽtes
latrare, videntes vana, dormientes, & amantes ſomnia.
11 ¶Et canes impudentiſſimi neſcierunt ſaturitatem: Ipſi pa-
ſtores ignorauerunt intelligentiam: ‖ omnes in viam ſuã [Hier. 6. c. 13.] [8. d. 10.]
declinauerunt. vnuſquiſq; ad auaritiam ſuam, à ſummo
12 vſq; ad nouiſſimũ. ¶‖Venite, ſumam* vinũ, & impleamur [Sap. 2. b. 7.]
ebrietate: & erit ſicut hodie, ſic & cras, & multò ampli* [Sup. 22. d. 13]

Iuſtorum interitus, & futura ipſorum requies non intelligitur ab impijs, cum quibus Deus hîc expoſtulat ſuper idololatria alijsq́; ipſorum ſceleribus, denuntians eos humiliandos: conuerſis autem pax & conſolatio promittitur, cùm impij cor ſit tanquam mare feruens cui non eſt pax. CAP. LVII.

1 IVſtus perit, & non eſt qui recogitet in corde ſuo: & vi-
A ri miſericordiæ colliguntur, quia non eſt qui intelli-
2 gat, à facie enim malitiæ collectus eſt iuſtus. ¶Veniat pax,
requieſcat in cubili ſuo qui ambulauit in directione ſua.
3 ¶Vos autem accedite huc filij auguratricis, ſemen adulte-
4 ri, & fornicariæ. ¶Super quem luſiſtis? ſuper quem dila-
taſtis os, & eiecistis linguam? nunquid nõ vos filij ſcele-
5 ſti, ſemen mendax? ¶qui conſolamini in dijs ſubter omne
lignum frondoſum, immolantes paruulos in torrẽtibus,
6 ſubter eminentes petras? ¶In partibus torrentis pars tua,
hæc eſt ſors tua: & ipſis effudiſti libamen, obtuliſti ſacrifi
7 cium, nunquid ſuper his non indignabor? ¶Super montẽ
B excelſum & ſublimem poſuiſti cubile tuum, & illuc aſcẽ
8 diſti, vt immolares hoſtias. ¶Et poſt oſtium, & retrò poſtẽ
poſuiſti memoriale tuum: quia iuxta me diſcooperuiſti,
& ſuſcepiſti adulterum, dilataſti cubile tuum, & pepigi-
ſti cum eis fœdus: dilexiſti ſtratum eorum manu aperta.
9 ¶Et ornaſti te regio vnguento, & multiplicaſti pigmenta
tua. Miſiſti legatos tuos procul, & humiliata es vſq; ad in
10 feros. ¶In multitudine vię tuę laboraſti: non dixiſti, Quie
ſcam. vitam manus tuæ inueniſti, propterea non rogaſti.
11 ¶Pro quo ſollicita timuiſti, quia mentita es, & mei non es
C recordata, neq; cogitaſti in corde tuo: quia ego tacens, &
12 quaſi non videns, & mei oblita es. ¶Ego annunciabo iuſti
13 tiam tuam, & opera tua non proderunt tibi. ¶Cùm cla-
maueris, liberent te congregati tui, & omnes eos auferet
ventus, tollet aura. ¶Qui autem fiduciam habet mei, hę-
reditabit terram, & poſſidebit montem ſanctum meum.
14 ¶Et dicam, ‖Viam facite, præbete iter, declinate de ſemita, [Infr. 62. d. 10]
15 auferte offendicula de via populi mei. ¶Quia hęc dicit
D excelſus, & ſublimis habitans æternitatem: & ſanctum
nomen eius in excelſo, & in ſancto habitans, & cum cõ-
trito, & humili ſpiritu: vt viuificet ſpiritum humilium,
16 & viuificet cor contritorum. ¶Non enim in ſempiternũ
litigabo, neq; vſq; ad finẽ iraſcar: quia ſpiritus à facie mea
17 egredietur, & flatus ego faciam. ¶Propter iniquitatẽ aua-
ritiæ eius iratus ſum, & percuſſi eum: abſcondi à te faciẽ [-12.]
meã, & indignatus ſum: & abijt vagus in via cordis ſui.
18 ¶Vias eius vidi, & ſanaui eum, & reduxi eum, & reddidi
19 cõſolationes ipſi, & lugẽtibus eius. ¶Creaui fructũ labio-
rũ pacẽ, pacẽ ei qui lõgè eſt, & qui ppè, dixit Dñs, & ſa-
20 naui eũ. ¶Impij autẽ quaſi mare feruens, quod quieſcere
non poteſt, & redundant fluctus eius in conculcationẽ
& lutum. ‖Non eſt pax impijs, dicit Dominus Deus. [Supr. 48. d. 22.]

Reprehendit Iudæorum hypocriſim, oſtendens eorum ieiunium non eſſe Deo acceptabile, & quæ debeant illud comitari, quibus adhibitis multa præſtantur hominibus beneficia: quomodò debeat ſabbathum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod ſit præmium ita celebrantium. CAP. LVIII.

1 CLama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocẽ tuam, & an-
A nuncia populo meo ‖ſcelera eorum, & domui Iacob [Sup. 1. d. 6]
2 peccata eorum. ¶Me etenim de die in diem quærunt, &
ſcire vias meas volunt: quaſi gens quę iuſtitiam fecerit, &
iudicium Dei ſui non dereliquerit: rogant me iudicia iu-
3 ſtitię, appropinquare Deo volunt. ¶Quare ieiunauimus,
& non aſpexiſti: humiliauimus animas noſtras, & ne-
ſciſti? Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra,
4 & omnes debitores veſtros repetitis. ¶Ecce ad lites & cõ
tentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ie-
iunare ſicut vſque ad hanc diem, vt audiatur in excelſo
5 clamor veſter. ¶‖Nunquid tale eſt ieiunium quod elegi, p [Zach. 7. b. 5]
B diem affligere hominem animam ſuam? Nũquid cõtor-
quere quaſi circulum caput ſuum, & ſaccũ & cinerẽ ſter
nere? nunquid iſtud vocabis ieiuniũ, & diẽ acceptabilem
6 Dño? ¶Nonne hoc eſt magis ieiuniũ quod elegi? Diſſolue
colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimẽtes: di-
mitte eos qui confracti ſunt liberos, & oẽ onus dirum-
7 pe. ¶‖Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque [Eze. 18. b. 16] [Mat. 25. c. 35]
induc in domum tuam, cùm videris nudũ, operi eum, &
8 carnẽ tuã ne deſpexeris. ¶Tũc erumpet quaſi manè lumẽ
C tuũ, & ſanitas tua citiùs orietur, & anteibit faciẽ tuã iuſti
9 tia tua, & gloria Dñi colliget te. ¶Tunc inuocabis, & Dñs
exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adſum. Si abſtuleris de
medio tui catenã, & deſieris extẽdere digitũ, & loqui qđ
10 nõ pdeſt. ¶Cũ effuderis eſurienti aĩam tuã, & aĩam affli-
ctã repleueris: orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ
11 erunt ſicut meridies. ¶Et requiem tibi dabit Dñs* ſemp, [* Deus.]
& implebit ſplendoribus aĩam tuã, & oſſa tua liberabit,
& eris quaſi hortus irriguus, & ſicut fons aquarũ, cuius
12 non deficient aquę. ¶‖Et ędificabuntur in te deſerta ſecu- [Infr. 61. b. 4.]
D lorum: fundamenta generationis & generationis ſuſcita
bis: & vocaberis ædificator ſepium, auertens ſemitas in
13 quietem. ¶Si auerteris à ſabbatho pedẽ tuũ, facere volun-
tatẽ tuã in die ſctõ meo, & vocaueris ſabbathũ delicatũ,
& ſanctum Dñi glorioſum, & glorificaueris eum dum
non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, vt lo-
14 quaris ſermonem: ¶Tunc delectaberis ſuper Domino: &
ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, & cibabo te hæredi-
tate Iacob patris tui, os enim Domini loquutum eſt.

Potens ac benignus eſt Deus ad ſaluandum Iudæos, ſed iniquitates eorum, quas Propheta proſequitur, impediunt ne exaudiantur ac ſaluentur: propter quas & ipſi confitentur ſe iuſtè à Deo deſertos & excæcatos, affligi varijs malis: de furore Domini in malos, & benignitate erga pœnitentes. CAP. LIX.

1 ECce, ‖non eſt abbreuiata manus Domini vt ſaluare [Nu. 11. c. 23] [Sup. 50. a. 2.]
A nequeat, neque aggrauata eſt auris eius vt nõ exau-
2 diat. ¶Sed iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos & Deũ
veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vo
3 bis ne exaudiret. ¶‖Manus enim veſtræ pollutæ ſunt ſan- [Sup. 1. d. 15]
guine, & digiti veſtri iniquitate, labia veſtra locuta ſunt
4 mendacium, & lingua veſtra iniquitatem fatur. ¶Non eſt
qui inuocet iuſtitiam, neque eſt qui iudicet verè: ſed cõ-
fidunt in nihili, & loquuntur vanitates: ‖Conceperunt [Iob. 15. d. 35]

laborem,

5 laborem, & pepererunt iniquitatem. † Oua aſpidum ru-
perunt, & telas araneæ texuerunt: qui comederit de ouis
eorum morietur: & quod confotum eſt, erumpet in re-
6 gulum. †Telæ eorũ non erunt in veſtimentũ, neq; operiẽ
B tur operibus ſuis: opera eorum opera inutilia, & opus
|Pro. 1. b. 16. Rom. 3. b. 15 7 iniquitatis in manibus eorũ. †|Pedes eorũ ad malũ cur-
runt, & feſtinant vt effundant ſanguinem innocentem:
cogitationes eorum cogitationes inutiles: vaſtitas & cõ-
8 tritio in vijs eorum. †Viam pacis neſcierunt, & non eſt iu
dicium in greſſibus eorum: ſemitæ eorum incuruatæ ſunt
9 eis: omnis qui calcat in eis, ignorat pacem. † Propter hoc
* nobis 6. * nos 9. elongatũ eſt iudicium à 'vobis', & non apprehẽdet 'vos'
iuſtitia: expectauimus lucem, & ecce tenebræ: ſplendorẽ,
10 & in tenebris ambulauimus. †Palpauimus ſicut cæci, pa-
rietẽ, & quaſi abſq; oculis attrectauimus: impegimus me
11 ridie quaſi in tenebris, in caliginoſis quaſi mortui. †Ru-
giemus quaſi vrſi omnes: & quaſi columbæ meditantes
gememus. expectauimus iudicium, & nõ eſt: ſalutem, &
12 elongata eſt à nobis. †Multiplicatæ ſunt enim iniquitates
noſtræ coram te, & peccata noſtra reſponderunt nobis,
quia ſcelera noſtra nobiſcum, & iniquitates noſtras co-
13 gnouimus, †peccare & mẽtiri contra Dñm, & auerſi ſu-
C mus ne iremus poſt tergum Dei noſtri, vt loqueremur ca
lumniam & tranſgreſſionem: concepimus & locuti ſu-
14 mus de corde verba mendacij. †Et conuerſum eſt retror-
ſum iudicium, & iuſtitia longè ſtetit: quia corruit in pla-
15 tẽa veritas, & æquitas non potuit ingredi. †Et facta eſt ve-
ritas in obliuionem, & qui receſſit à malo, prædæ patuit:
& vidit Dñs, & malum apparuit in oculis eius, quia non
16 eſt iudicium. †& vidit quia non eſt vir: & aporiatus eſt, q a
non eſt qui occurrat: & ſaluauit ſibi brachium ſuum, &
|Ephe. 6. c. 17 1. Theſ. 5. b. 8 17 iuſtitia eius ipſa confirmauit eum. †Indutus eſt iuſtitia vt
lorica, & galea ſalutis in capite eius: indutus eſt veſtimen
18 tis vltionis, & opertus eſt quaſi pallio zeli. †Sicut ad vin-
dictam quaſi ad retributionem indignationis hoſtibus
D ſuis: & viciſſitudinem inimicis ſuis, inſulis vicem reddet.
19 †Et timebunt qui ab Occidente, nomen Domini: & qui
ab ortu ſolis, gloriam eius: cùm venerit quaſi fluuius vio-
|Ro. 11. d. 26 20 lentus, quem ſpiritus Domini cogit: †&|venerit Sion re-
demptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Iacob, dicit
21 Dñs. †Hoc fœdus meũ cũ eis, dicit Dñs. Spiritus meus q
eſt in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo non recedent
de ore tuo, & de ore ſeminis tui, & de ore ſeminis ſeminis
tui, dicit Dominus, amodò & vſque in ſempiternum.

Eccleſia ad exultationem excitatur, quòd in ea Domini gloria re luceat, ad quam acceſſuræ ſunt plurimæ nationes, & quæ ad eam non venerint peribunt: in qua pax, iuſtitia, & laus Dei inuenientur ablata iniquitate: eritq; Dominus ei in lucem ſempiternam & gloriam. CAP. LX.

-4- 1 SVrge, illuminare 'Ieruſalẽ': quia venit lumen tuum, &
A gloria Dñi ſuper te orta eſt. †Quia ecce tenebræ ope-
2 rient terram, & caligo populos: ſuper te autem orietur
3 Dñs, & gloria eius in te videbitur. †Et ambulabunt Gẽ-
4 tes in lumine tuo, & reges in ſplendore ortus tui. †Leua
in circuitu oculos tuos, & vide: omnes iſti cõgregati ſũt,
|Sup. 49. c. 18 venerunt tibi: |filij tui dèlonge venient, & filiæ tuæ de là-
5 tere ſurgent. †Tunc videbis & afflues, & mirabitur & di-
latabitur cor tuum, quando conuerſa fuerit ad te multi-
6 tudo maris, fortitudo Gentium venerit tibi. †Inundatio
camelorum operiet te, dromedarij Madian & Epha: Om
nes de Saba venient, aurum & tus deferentes: & laudem
7 Dñi annuntiantes. †Omne pecus Cedar cõgregabitur
B tibi, arietes Nabaioth miniſtrabunt tibi: offerentur ſuper
placabili altari meo, & domum maieſtatis meæ glorifica
8 bo. †Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi columbæ
9 ad feneſtras ſuas? †Me enim inſulæ expectãt, & naues ma-
ris in principio, vt adducam filios tuos dèlonge: argentũ
eorum, & aurum eorum cum eis nomini Domini Dei
10 tui, & ſancto Iſraël, quia glorificauit te. †Et ædificabunt
filij peregrinorum muros tuos, & reges eorum miniſtra-
bunt tibi: in indignatione enim mea percuſſi te, & in re-
Apo. 21. g. 25 11 conciliatione mea miſertus ſum tui. †|Et aperientur por-
tæ tuæ iugiter: die ac nocte non claudentur, vt afferatur
ad te fortitudo Gentium, & reges earum adducantur.
12 †Gens enim & regnum quod non ſeruierit tibi, peribit:
13 & Gentes ſolitudine vaſtabuntur. †Gloria Libani ad te ve
C niet, abies & buxus & pinus ſimul, ad ornandum locum
ſanctificationis meæ, & locum pedũ meorũ glorificabo.
14 †Et venient ad te curui filij eorum qui humiliauerunt te,
& adorabunt veſtigia pedum tuorum omnes qui detra-
hebant tibi, & vocabunt te ciuitatem Domini, Sion
15 ſancti Iſraël. †Pro eo quod fuiſti derelicta, & odio habita, &
non erat qui per te tranſiret, ponam te in ſuperbiam ſe-
16 culorũ, gaudium in generationem & generationem: †&
ſuges lac Gentium, & mamilla regum lactaberis: & ſcies
quia ego Dñs ſaluans te, & redemptor tuus fortis Iacob.
17 †Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum:
& pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum: & ponam viſita
18 tionem tuam pacẽ, & præpoſitos tuos iuſtitiam. †Nõ au-
D dietur vltrà iniquitas in terra tua, vaſtitas & contritio in
terminis tuis, & occupabit ſalus muros tuos, & portas
19 tuas laudatio. †|Non erit tibi amplius ſol ad lucendum p Apo. 21. g. 23
diem, nec ſplendor lunæ illuminabit te: ſed erit tibi Dñs
in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam.
20 †|Non occidet vltrà ſol tuus, & luna tua non minuetur: |Apo. 22. a. 5
quia erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & com-
21 plebuntur dies luctus tui. †Populus autem tuus omnes
iuſti, in perpetuum hæreditabunt terram, germen plan-
22 tationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum. †Mini
mus erit in mille, & paruulus in gentem fortiſſimã: ego
Dominus in tempore eius ſubitò faciam iſtud.

Chriſti ſaluatoris officium, & humani generis reparationem pulchrè explicat: prædicatione quoque miniſtrorum Chriſti gentes ad fidem conuertendas: additur de conſolatione credentium, & gloria miniſtrorum: eccleſia lætabunda ſuam fœlicitatem mirè ſibi gratulatur. CAP. LXI.

1 SPiritus Domini ſuper me, eò quod vnxerit Dñs me: ad |Luc. 4. c. 18.
A annuntiandum manſuetis miſit me, vt mederer con-
tritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiã, & clau-
2 ſis apertionem. †Vt prædicarem annum placabilẽ Dño,
& diem vltionis Deo noſtro: |vt conſolarer omnes lugen |Matt. 5. a. 5.
3 tes: †Vt ponerem lugentibus Sion, & darem eis coronam
pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro
ſpiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes iuſtitiæ, plan
4 tatio Dñi ad glorificandum. †|Et ædificabunt deſerta à ſe |Sup. 58. d. 12
B culo, & ruinas antiquas erigent, & inſtaurabunt ciuita-
tes deſertas, diſſipatas in generationem & generationẽ.
5 †Et ſtabunt alieni, & paſcent pecora veſtra: & filij pere-
6 grinorum, agricolæ & vinitores veſtri erunt. †Vos autem
ſacerdotes Domini vocabimini: Miniſtri Dei noſtri dice-
tur vobis: fortitudinem Gentium comedetis, & in gloria
7 eorũ ſuperbietis. †Pro confuſione veſtra duplici & rubo-
C re laudabũt partem eorum: propter hoc in terra ſua duplicia
8 poſſidebunt, lætitia ſempiterna erit eis. †Quia ego Dñs
diligens iudicium, & 'odio habens rapinam in holocau- -1-
ſto: & dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum
9 feriam eis. †Et ſcietur in Gentibus ſemen eorum, & ger
men eorum in medio populorum: oẽs qui viderint eos, co-
gnoſcẽt illos, quia iſti ſunt ſemẽ cui benedixit Dñs. Gau-
D dẽs gaudebo in Dño, & exultabit aĩa mea ĩ Deo meo: qa
induit me veſtimẽtis ſalutis: & indumẽto iuſtitiæ circun-
dedit me, quaſi ſpõſum decoratũ corona, & quaſi ſpõſam
11 ornatã monilibus ſuis. †Sicut enĩ terra profert germen ſuũ,
& ſicut hortus ſemen ſuum germinat: ſic Dñs Deus ger-
minabit iuſtitiam, & laudem coram vniuerſis Gentibus.

Propheta non ceſſat propter impios Chriſtum annuntiare, prophetans de Chriſti aduentu, & conuerſione Gentium: de fœlicitate, gloria, et exultatione eccleſiæ ex Dei gratuito beneplacito erga ipſam: de prædicatoribus eccleſiæ, & euangelio per orbem diuulgando. CAP. LXII.

1 PRopter Sion non tacebo, & propter Ieruſalem non
A quieſcam, donec egrediatur vt ſplendor iuſtus eius,
2 & ſaluator eius vt lampas accendatur. †Et videbunt Gen-

tes

tes Iuſtum tuum, & cuncti reges inclytum tuum: & vo-
cabitur tibi nomen nouũ, quod os Domini *nominauit.
*nominabit 6. 3 Et eris corona gloriæ in manu Dñi, & diadema regni in
4 manu Dei tui. Non vocaberis vltrà Derelicta: & terra tua
B non vocabitur amplius Deſolata: ſed vocaberis Volũtas
*inhabitata 2. mea in ea, & terra tua *inhabitabitur, quia cõplacuit Do
5 mino in te: & terra tua inhabitabitur. Habitabit enim
iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filij tui. Et gau-
debit ſponſus ſuper ſponſam, & gaudebit ſuper te Deus
6 tuus. Super muros tuos, Ieruſalem conſtitui cuſtodes: to-
ta die & tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui re-
7 miniſcimini Domini, ne taceatis, & ne detis ſilentiũ ei,
C donec ſtabiliat, & donec ponat Ieruſalem laudem in terra.
8 Iurauit Dñs in dextera ſua, & in brachio fortitudinis
ſuæ, Si dedero triticum tuum vltrà cibum inimicis tuis:
& ſi biberint filij alieni vinum tuum in quo laboraſti.
9 Quia qui congregabunt illud, comedent, & laudabunt
Dñm: & qui comportant illud, bibent in atrijs ſanctis
‖Sup 57.c.1 10 meis. Tranſite, tranſite per portas, ‖præparate viam po
D pulo, planum facite iter, & eligite lapides, & eleuate ſi-
‖Mat.21.a.5 Zach.9 b.9. 11 gnum ad populos. ‖Ecce Dominus auditum fecit in ex-
tremis terræ, ‖dicite filiæ Sion, Ecce ſaluator tuus venit:
12 ecce merces eius cum eo, & opus eius coram illo. Et vo-
cabunt eos, Populus ſanctus, redempti à Domino. Tu au
tem vocaberis, Quæſita ciuitas, & non Derelicta.

Dicit ſe Dominus ſanguine aſperſum, dum ſolus viciſſet hoſtes: Deus multa præſtitit Iſraëlitis beneficia, ſed propter iniquitates ſuas ſunt ab eo derelictis: propheta autem miſerationum Domini memor, inuocat ipſius miſericordiam ſuper populum ſuum, quem à Deo deſertum conqueritur. CAP. LXIII.

1 QVis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de
A Boſra? iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in mul-
titudine fortitudinis ſuæ? Ego qui loquor iuſti
Apo 19.c.13 2 tiam, & propugnator ſum ad ſaluandum. ‖Quare ergo
rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut
3 calcantium in torculari? Torcular calcaui ſolus, & de
Gentibus non eſt vir mecum: calcaui eos in furore meo,
& conculcaui eos in ira mea: & aſperſus eſt ſanguis eorũ
B ſuper veſtimenta mea, & omnia indumenta mea inqui-
‖Sup.34.b.8 4 naui. ‖Dies enim vltionis in corde meo, annus *retribu-
*redemptionis 12. 5 tionis meæ venit. Circumſpexi, & non erat auxiliator:
quæſiui, & non fuit qui adiuuaret: & ſaluauit mihi bra-
chium meum, & indignatio mea ipſa auxiliata eſt mihi.
6 Et conculcaui populos in furore meo, & inebriaui eos
in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eo-
7 rum. Miſerationum Domini recordabor, laudem Dñi
ſuper omnibus quæ reddidit nobis Dñs, & ſuper multi-
tudinem bonorum domui Iſraël, quæ largitus eſt eis ſecundum
indulgentiam ſuam, & ſecundùm multitudinem miſe-
8 ricordiarum ſuarum. Et dixit, Veruntamen populus meus
9 eſt, filij non negantes: & factus eſt eis ſaluator. In omni
tribulatione eorum non eſt tribulatus, & angelus faciei
C eius ſaluauit eos: in dilectione ſua, & in indulgentia ſua
ipſe redemit eos, & portauit eos, & eleuauit eos cunctis
10 diebus ſeculi. Ipſi autem ad iracundiam prouocauerũt,
& afflixerunt ſpiritum *ſancti eius: & conuerſus eſt eis in
*ſanctum 3. 11 inimicum, & ipſe debellauit eos. Et recordatus eſt dierũ
-15. ſeculi Moyſi- & populi ſui: Vbi eſt qui ‖eduxit eos de mari
‖Exo.14.f.29 cũ paſtoribus gregis ſui? vbi eſt qui poſuit in medio eius
12 ſpiritum ſancti ſui? Qui eduxit ad dexteram Moyſen
brachio maieſtatis ſuæ: qui ſcidit aquas ante eos, vt face-
13 ret ſibi nomen ſempiternum. Qui eduxit eos per abyſ-
14 ſos, quaſi equum in deſerto non impingentem. Quaſi
animal in campo deſcendens ſpiritus Domini ductor eius
fuit: ſic adduxiſti populum tuũ vt faceres tibi nomen gloriæ.
‖Deu.26.c.15 15 ‖Attende de cælo, & vide de habitaculo ſancto tuo &
Baru.2.d.16 *folio 6. D *gloriæ tuæ: vbi eſt zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo
viſcerum tuorum, & miſerationum tuarum? ſuper me
16 cõtinuerunt ſe. Tu enim pater noſter, & Abraham ne-
ſciuit nos, & Iſraël ignorauit nos: tu Domine pater no-
17 ſter, redemptor noſter, à ſeculo nomen tuum. Quare
errare nos feciſti Domine de vijs tuis: induraſti cor no-
ſtrum, ne timeremus te? conuertere propter ſeruos tuos,
18 tribus hæreditatis tuæ. Quaſi nihilũ poſſederunt populum
ſanctũ tuũ: hoſtes noſtri conculcauerunt ſanctificationẽ
19 tuam. Facti ſumus quaſi in principio, cùm nõ domina-
reris noſtri, neque inuocaretur nomen tuum ſuper nos.

Petit Propheta, vt Deus nomen ſuum & potentiam inimicis nota faciat: facta quoque mentione fœlicitatis quæ Deum expectantibus præparata eſt, confitetur ac luget populi ſui iniquitates, immunditias, & exilium, orans pro liberatione.

CAP. LXIIII.

1 VTinam dirumperes cælos, & deſcenderes: à facie
A tua montes defluerent. Sicut exuſtio ignis tabe-
2 ſcerent, aquæ arderent igni, vt notum fieret nomẽ tuum
3 inimicis tuis: à facie tua gẽtes turbarentur. Cùm feceris
mirabilia, non ſuſtinebimus: deſcendiſti, & à facie tua
4 montes defluxerunt. ‖A ſeculo non audierunt, neque au- ‖1.Co 2.b.9
ribus perceperunt: oculus non vidit Deus abſque te, quæ
5 præparaſti expectantibus te. Occurriſti lætanti, & faciẽ-
B ti iuſtitiam: in vijs tuis recordabuntur tui: ecce, tu iratus
es, & peccauimus: in ipſis fuimus ſemper, & ſaluabimur.
6 Et facti ſumus vt *immundus omnes nos, & quaſi pan- *immundi
nus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ: & cecidimus
quaſi folium vniuerſi, & iniquitates noſtræ quaſi ventus
7 abſtulerunt nos. Non eſt qui inuocet nomen tuum: qui
C conſurgat, & teneat te: abſcondiſti faciem tuam à nobis,
8 & alliſiſti nos in manu iniquitatis noſtræ. Et nunc Dñe
pater noſter es tu, nos verò lutum: & fictor noſter es tu,
9 & opera manuum tuarum omnes nos. ‖Ne iraſcaris Do ‖Pſal.78 b.8
mine ſatis, & ne vltrà memineris iniquitatis- noſtræ: ec- -1.
10 ce, reſpice, populus tuus oẽs nos. Ciuitas ſancti tui facta eſt
11 deſerta, Siõ deſerta facta eſt, Ieruſalem deſolata eſt. Domus
D ſanctificationis noſtræ & gloriæ noſtræ, vbi laudauerũt te
patres noſtri, facta eſt in exuſtionẽ ignis: & oĩa deſidera-
12 bilia noſtra verſa ſunt in ruinas. Nunquid ſuper his cõ-
tinebis te Domine, tacebis & affliges nos vehementer?

Gentium conuerſio, & Iudæorum propter iniquitates ſuas, & idololatriam abiectio, ſeruatis tamen paucis reliquijs ex ipſis: comminatio his qui Dei legem abiecerunt, & proſpera ac noua omnia ſeruis Dei nunciantur: de quorum fœlicitate: et Dei erga ipſos benignitate multis agit propheta. CAP. LXV.

1 Q‖Væſierunt me qui antè non interrogabant, inue- ‖Ro.10.d.20
A nerunt qui non quæſierunt me, dixi, Ecce ego, ec-
ce ego, ad Gentẽ quæ non inuocabat nomẽ meũ.
2 Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui
3 graditur in via non bona poſt cogitationes ſuas. Popu-
lus qui ad iracundiam prouocat me ante faciem meam
ſemper: qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper late-
4 res: qui habitant in ſepulchris, & in delubris idolorum
dormiunt: qui comedunt carnem ſuillam, & ius prophanum -4-
5 num in vaſis eorum. Qui dicunt, Recede à me, non ap-
propinques mihi, quia immundus es: iſti fumus erunt in
6 furore meo, ignis ardens tota die. Ecce ſcriptum eſt corã
me: non tacebo, ſed reddam & retribuam in ſinũ eorũ
7 iniquitates veſtras, & iniquitates patrũ veſtrorũ ſimul,
dicit Dominus, qui ſacrificauerunt ſuper montes, & ſup
colles exprobrauerunt mihi, & remetiar opus eorũ pri-
8 mum in ſinu eorum. Hæc dicit Dñs, Quõ ſi inueniatur
B granum in botro, & dicatur, Ne diſſipes illud, quoniam bene-
dictio eſt: ſic faciam propter ſeruos meos, vt non diſperdam
9 totum. Et educam de Iacob ſemen, & de Iuda poſſidentẽ
mõtes meos: & hæreditabũt eã electi mei, & ſerui mei
10 habitabunt ibi. Et erunt campeſtria in caulas gregum,
& vallis Achor in cubile armentorum populo meo qui
11 requiſierunt me. Et vos qui dereliquiſtis Dñm, qui obli-
ti eſtis montem ſanctum meum, qui ponitis Fortunæ mẽ
12 ſam, & libatis ſuper eã, Numerabo vos in gladio, & oẽs
in cæde corruetis: ‖pro eo quòd vocaui, & non reſpondi- ‖Pro.1.c.24. Iere 7.c 13. Iſa.66.b.4.
ſtis: locutus ſum, & non audiſtis, & faciebatis malum in
13 oculis meis: & quæ nolui elegiſtis. Propter hoc hæc dicit
Dominus Deus: Ecce, ſerui mei comedent, & vos eſurie-
14 tis: ecce, ſerui mei bibent, & vos ſitietis: Ecce ſerui mei -5.

lætabuntur,

C lætabuntur, & vos confundemini: Ecce ſerui mei lauda-
bunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis pre dolo-
15 re cordis, & præ contritione ſpiritus vlulabitis. Et di-
mittetis nomen veſtrum in iuramentũ electis meis: & in-
terficiet te Dominus Deus, & ſeruos ſuos vocabit no-
16 mine alio. In quo qui benedictus eſt ſuper terram, be-
nedicetur in Deo amen: & qui iurat in terra, iurabit in
Deo amen: quia obliuioni traditę ſunt anguſtię priores,
17 & quia abſconditæ ſunt ab oculis noſtris. Ecce enim ego
creo cælos nouos, & terrã nouam: & non erunt in me-
†Inf.66.g.22 Apo 21.a.1. 18 moria priora, & non aſcendent ſuper cor. Sed gaudebi-
tis & exultabitis vſq; in ſempiternũ in his quę ego creo:
quia ecce ego creo Ieruſm exultationẽ, & pplm eius gau-
19 dium. Et exultabo in Ieruſm, & gaudebo in populo meo,
20 & nõ audietur in eo vltrà vox fletus & vox clamoris. Nõ
D erit ibi amplius infans dierũ, & ſenex q nõ impleat dies
ſuos, qm puer centũ annorũ morietur, & peccator centũ
21 annorum maledictus erit. Et ædificabũt domos, & habi
tabunt: & plantabunt vineas, & comedẽt fructus earũ.
22 Non ædificabunt, & alius habitabit: non plantabunt, &
alius comedet: ſm enĩ dies ligni, erunt dies ppli mei, &
23 opera manuum eorum inueterabunt electi mei. Non la-
borabunt fruſtra, neq; generabunt in conturbatione: qa
ſemen benedictorum Domini eſt, & nepotes eorum cũ
24 eis. Eritque antequàm clament, ego exaudiam: adhuc
†Pſal. 31.b.5 †Sup.11.b.6. 25 illis loquentibus, ego audiam. Lupus & agnus paſcen-
tur ſimul, & leo & bos comedent paleas, & ſerpenti pul
uis panis eius: non nocebunt, neque occident in omni
monte ſancto meo, dicit Dominus.

Dominus cæli & terræ non tantùm templum reſpicit, quod Iudæi pro loco quietis illi ædificare volebant, ſed ſpiritum humiliatum: reijciuntur veteris legis ſacrificia: Iudæorum aduerſus Chriſtum ipſiusq; diſcipulos peruicacia punienda oſtenditur: de Chriſti natiuitate & eccleſię fœcunditate: cui vt omnes collætentur exhortatur, oſtendens beneficia quæ à Domino recipiet, & quale futurum ſit malorum iudicium, & quomodò per diſcipulorum Chriſti prædicationem Gentes conuertentur: de finali quoq; retributione malorũ & bonorũ. CAP. LXVI.

†Act.7.g.49. 1 HÆc dicit Dñs, Cælum ſedes mea, terra aũt ſcabellũ
A pedũ meorũ: quę eſt iſta domus quam ædificabitis
2 mihi? & quis eſt iſte locus quietis meę? Omnia hæc ma-
nus mea fecit, & facta sũt vniuerſa iſta, dicit Dñs. Ad quẽ
autẽ reſpiciã, niſi ad pauperculũ, & contritum ſpiritu, &
3 & trementem ſermones meos? Qui immolat bouẽ, quaſi
qui interficiat virum: qui mactat pecus, quaſi qui exce-
rebret canẽ: qui offert oblationẽ, quaſi q ſanguinẽ ſuillũ
offerat: qui recordatur thuris, quaſi qui benedicat idolo.
B Hæc omnia elegerunt in vijs ſuis, & in abominationibus
4 ſuis anima eorum delectata eſt. Vnde & ego eligam illu
ſiones eorum: & quæ timebant, adducam eis: quia vocaui,
†Pro.1.c.24. Iere.7.c.13. Sup.65.b.12 & non erat qui reſponderet: locutus ſum, & non au-
dierunt: feceruntq; malum in oculis meis, & quæ nolui
5 elegerunt. Audite verbũ Dñi, qui tremitis ad verbũ eius:
dixerunt fratres veſtri odientes vos, & abijciẽtes propter
nomen meum: glorificetur Dñs, & videbimus in lætitia
* ſonitus 6 veſtra: ipſi autẽ confundentur. Vox populi de ciuitate,
vox de templo, vox Dñi reddentis retributionẽ inimicis
7 ſuis. Antequàm parturiret, peperit: antequam veni-
C ret partus eius, peperit maſculum. Quis audiuit vn-
8 quam tale? & quis vidit huic ſimile? nunquid parturiet
terra in die vna? aut patietur gens ſimul, quia parturiuit
9 & peperit Sion filios ſuos? Nunquid ego, qui alios
parere facio, ipſe non pariam, dicit Dominus? ſi ego,
qui generationem cæteris tribuo, ſterilis ero, ait Domi-
10 nus Deus tuus? Lætamini cum Ieruſalem, & exultate
in ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio vni
11 uerſi qui lugetis ſuper eam, vt ſugatis, & repleamini ab
vbere conſolationis eius: vt mulgeatis, & delicijs affluatis
12 tis ab omnimoda gloria eius. Quia hæc dicit Domi-
D nus: Ecce ego declinabo ſuper eam quaſi fluuium pacis,
& quaſi torrentem inundantem gloriam Gentium, quã
ſugetis: ad vbera portabimini, & ſuper genua blan-
13 dientur vobis. Quomodò ſi cui mater blandiatur,
ita ego conſolabor vos, & in Ieruſalem conſolabimini.
14 Videbitis, & gaudebit cor veſtrum, & oſſa veſtra quaſi
herba germinabunt, & cognoſcetur manus Dñi ſeruis
15 eius, & indignabitur inimicis ſuis. Quia ecce Do-
minus in igne veniet, & quaſi turbo quadrigæ eius: red-
E dere in indignatione furorem ſuum, & increpationem
16 ſuam in flamma ignis: quia in igne Dominus dijudi-
cabit, & in gladio ſuo ad omnem carnem, & multipli-
17 cabuntur interfecti à Domino. Qui ſanctificabantur,
& mundos ſe putabant in hortis poſt ianuam intrinſe- *vnam ia.
cus, qui comedebant carnem ſuillam, & abominatio-
nem & murem: ſimul conſumentur, dicit Dominus.
18 Ego autem opera eorum, & cogitationes eorum: ve-
F nio vt congregem cum omnibus gentibus & linguis: &
19 venient, & videbunt gloriam meam. Et ponam in
eis ſignum, & mittam ex eis qui ſaluati fuerint, ad Gen-
tes in mare, in Aphricam, & Lydiam tenentes ſagittam;
in Italiam & Græciam, ad inſulas longè, ad eos qui non
audierunt de me, & non viderunt gloriam meam. Et
20 annuntiabunt gloriam meam Gentibus, & adducent
omnes fratres veſtros de cunctis gentibus donum Do-
mino, in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mu-
lis, & in carrucis, ad montem ſanctum meum Ieruſalẽ,
dicit Dominus, quomodò ſi inferant filij Iſraël munus
21 in vaſe mundo in domum Domini. Et aſſumam ex
22 eis in ſacerdotes, & Leuitas, dicit Dominus. Quia †Sup.65.c.17 Apo.21.a.1.
G ſicut cæli noui & terra noua, quæ ego facio ſtare coram
me, dicit Dominus: ſic ſtabit ſemen veſtrum, & nomen
23 veſtrum. Et erit menſis ex menſe, & ſabbathũ ex ſab-
batho: veniet omnis caro vt adoret coram facie mea, di-
24 cit Dominus. Et egredientur, & videbunt cadauera vi-
rorum qui præuaricati ſunt in me: vermis eorum non †Mar.9.g.44
morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt vſ-
que ad ſatietatem viſionis omni carni.

Hieronymi in Ieremiam PRÆFATIO.

IEREMIAS PROPHETA, cui hic prologus ſcribitur, ſermone quidem apud Hebræos Iſaia & Oſea & quibuſdam alijs prophetis videtur eſſe ruſticior, ſed ſenſibus par eſt: quippe qui eodem ſpiritu prophetauerit. Porrò ſimplicitas eloquij à loco ei in quo natus eſt, accidit. Fuit enim Anathothites, qui eſt vſque hodie viculus tribus ab Ieroſolymis diſtans milibus, ſacerdos ex ſacerdotibus, & in matris vtero ſanctificatus: virginitate ſua euangelicum virum CHRISTI *eccleſiæ dedicans. Hic vaticinari exorſus eſt puer: & captiuitatem vrbis atque Iudææ, non ſolùm ſpiritu, ſed & oculis carnis intuitus eſt: iam decem tribus Iſraël Aſſyrij in Medos tranſtulerant: iam terras earum, colonia Gentium poſſidebant. Vnde in Iuda tantùm, & in Ben-iamin prophetauit: & ciuitatis ſuæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos menſura metri, verſibusq; reddidimus. Præterea ordinem viſionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confuſus eſt, ad priſtinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermiſimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præſtolantes, quibus me neceſſe eſt per ſingula opuſcula reſpondere. Et hoc patior, quia vos me cogitis. Cæterum ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum ſilentio meo ponere, quàm quotidie noui aliquid ſcriptitantem, inuidorum inſaniam prouocare.*

Argumentum in Ieremiam.

IEREMIAS Anathothites, qui eſt viculus tribus ab Ieroſolymis diſtans milibus, apud Taphnas in Ægypto a populo lapidibus obrutus occubuit. Iacet verò in eo loco ſepultus, quo dudum Pharao rex habitauerat. Et quoniam poſtulatione ſua defunctis ab eodem loco ſerpentibus, Ægyptios a tactu aſpidum fecit eſſe ſecuros, magna eum ibi religione Ægyptij venerantur.

PROPHETIA IEREMIÆ.

Ieremias in ventre matris ſanctificatus, & tempore Ioſiæ regis Iuda miſſus à Domino ad prophetandum, cauſatur pueritiam, ſed doctus à Deo accipit robur inuincibile: iubeturq́; vaticinari deſtructionẽ Ieruſalem ſub nomine virgæ & ollæ ſuccenſæ.

CAPVT PRIMVM.

1 VERBA Ieremiæ, filij Helciæ, de
A ſacerdotibus qui fuerunt in A-
nathoth, in terra-Ben-iamin.
2 †Quod factum eſt verbum Do-
mini ad eum in diebus Ioſiæ fi-
lij Amon regis Iuda, in tertio-
3 decimo anno regni eius. †Et fa-
ctum eſt in diebus Ioacim filij
Ioſiæ regis Iuda, vſque ad con-
ſummationem vndecimi anni Sedeciæ filij Ioſiæ regis
Iuda, vſque ad tranſmigrationem Ieruſalem in menſe
4 quinto. †Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens:
5 †Priuſquàm te formarem in vtero, noui te: & antequàm
B exires de vulua, ſanctificaui te, & prophetam in Genti-
6 bus dedi te. †Et dixi, A, a, a, Dñe Deus: ecce neſcio lo-
7 qui, quia puer ego ſum. †Et dixit Dominus ad me, No-
li dicere, Puer ſum: quoniam ad omnia quæ mittam te,
ibis: & vniuerſa quæcunque mandauero tibi, loquêris.
8 †Ne timeas à facie eorum: quia tecum ego ſum vt eruam
9 te, dicit Dominus. †Et miſit Dominus manum ſuam,
‖Eſa.61 c 16 39 g.21. & tetigit os meum: & dixit Dominus ad me, ‖Ecce, dedi
10 verba mea in ore tuo: †ecce conſtitui te hodie ſuper Gẽ-
‖Inf.18.a.7 tes, & ſuper regna: ‖vt euellas, & deſtruas, & diſperdas,
11 & diſſipes, & ædifices, & plantes. †Et factum eſt verbũ
Domini ad me dicens, Quid tu vides Ieremia? Et dixi,
12 Virgam vigilantem ego video. †Et dixit Dominus ad
me, Bene vidiſti, quia vigilabo ego ſuper verbo meo vt
13 faciam illud. †Et factum eſt verbum Domini ſecundò
C ad me dicens, Quid tu vides? Et dixi, Ollam ſuccenſam
14 ego video, & faciem eius à facie Aquilonis. †Et dixit Do-
‖Inf.4.b.6 15.b 9. minus ad me, ‖Ab Aquilone pandetur * malum ſuper
*omne. 15 omnes habitatores terræ: †quia ecce ego conuocabo om-
nes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus: &
venient, & ponent vnuſquiſque ſolium ſuum in introi-
tu portarum Ieruſalem, & ſuper omnes muros eius in
16 circuitu, & ſuper vniuerſas vrbes Iuda. †Et loquar iu-
D dicia mea cum eis ſuper omnem malitiam eorum qui de-
reliquerunt me, & libauerunt dijs alienis, & adorauerũt
17 opus manuum ſuarum. †Tu ergo accinge lumbos tuos,
& ſurge, & loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi.
‖Inf.6.g.27. 15.d.20. Ne formides à facie eorum: nec enĩ timere te faciã vultũ
18 eorũ. †‖Ego quippe dedi te hodie in ciuitatẽ munitã, & in
columnã ferreã, & in murum æreum ſuper oẽm terram
*omni. regibus Iuda, principibus eius, et ſacerdotibus, et *popu
19 lo terræ. †Et bellabunt aduerſum te, et nõ præualebunt:
quia ego tecum ſum, ait Dominus, vt liberem te.

Grauiter expoſtulat Dominus cum filijs Iſraël & Iuda, potiſſimùm cum paſtoribus ac prophetis, quòd non reſpicientes accepta à Deo varia beneficia, eo qui fons eſt aquæ viuæ relicto, adorauerint idôla, à quibus nihil boni expectare poterant: imò cùm toti eſſent in idololatria, rapinis et crudelitate ſeſe iuſtificare nitebantur, & propterea deuaſtandos prædicit.

CAP. II.

1 ET factum eſt verbum Domini ad me, dicens: †Vade,
2 & clama in auribus Ieruſalem, dicens, Hæc dicit Do-
A minus: Recordatus ſum tui, miſerans adoleſcẽtiam tuã,
& charitatem deſponſationis tuæ, quando ſecuta es me
3 in deſerto, in terra, quæ non ſeminatur. †Sanctus Iſraël
Domino, primitiæ frugum eius: omnes qui deuorant
eum, delinquunt: mala venient ſuper eos, dicit Dominus.
4 †Audite verbum Domini domus Iacob, & omnes co-
5 gnationes domus Iſraël: †hæc dicit Dominus, ‖Quid ‖Mich.6 a.3.
inuenerunt patres veſtri in me iniquitatis, quia elonga-
uerunt à me, & ambulauerunt poſt vanitatem, & vani
6 facti ſunt? †Et non dixerunt, Vbi eſt Dominus qui
B aſcendere nos fecit de terra-Ægypti: qui traduxit nos
per deſertum, per terram inhabitabilem & inuiam, per
terram ſitis & imaginem mortis, per terram in qua non
7 ambulauit vir, neque habitauit homo? †Et induxi vos
in terram Carmeli, vt comederetis fructum eius & op-
tima illius: & ingreſſi contaminaſtis terram meam, &
8 hereditatem meã poſuiſtis in abominationem. †Sacer-
dotes non dixerunt, Vbi eſt Dominus? & tenentes le-
gem neſcierunt me, & paſtores præuaricati ſunt in me:
& prophetæ prophetauerunt in Baal, & idôla ſecuti
9 ſunt. †Propterea adhuc iudicio contendam vobiſcum,
C ait Dominus: & cum filijs veſtris diſceptabo. †Tranſi-
10 te ad inſulas Cethim, & videte: & in Cedar mittite, &
conſiderate vehementer: & videte ſi factum eſt huiu-
11 ſcemodi. †Si mutauit gens deos ſuos, & certè ipſi
non ſunt dij: populus verò meus mutauit gloriam ſuam
12 in idolum. †Obſtupeſcite cæli ſuper hoc, & portæ eius
13 deſolamini vehementer, dicit Dominus. †Duo enim
mala fecit populus meus, Me dereliquerunt fontem
aquæ viuæ, & foderunt ſibi ciſternas: ciſternas diſſipa-
14 tas, quæ continere non valent aquas. †Nunquid ſer-
uus eſt Iſraël, aut vernaculus? quare ergo factus eſt in
15 prædam? †Super eum rugierunt leones, & dederunt
vocem ſuam, poſuerunt terram eius in ſolitudinem: ci-
uitates eius exuſtæ ſunt, & non eſt qui habitet in eis.
16 †Filij quoque Mempheos & Taphnes conſtuprauc-
D runt te vſque ad verticem. †Nunquid non iſtud fa-
17 ctum eſt tibi, quia dereliquiſti Dominum Deum tuum
18 eo tempore quo ducebat te per viam? †Et nunc quid ti-
bi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? & quid
19 tibi cũ via Aſſyriorũ, vt bibas aquam fluminis? †Arguet
te malitia tua, & auerſio tua increpabit te. Scito, & vide
quia malum & amarum eſt reliquiſſe te Dominum Deũ
tuum, & non eſſe timorem mei apud te: dicit Dñs Deus
20 exercituum. †A ſeculo confregiſti iugũ meũ, rupiſti vin
cula mea, & dixiſti, Non ſeruiam. ‖In omni enim colle ‖Inf.3.b 6. Iſa.5.a 2. Mat.21.d.33
ſublimi, & ſub omni ligno frondoſo tu proſternebaris
21 meretrix. †‖Ego autẽ plantaui te vineam electam, oẽ ſemẽ
E verum: quomodò ergo cõuerſa es mihi in prauum vinea
22 aliena? †Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam
borith: maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Do
23 minus Deus. †Quomó dicis, Nõ ſum polluta, poſt Baalim
non ambulaui? vide vias tuas in conualle, ſcito quid fece-
24 ris: curſor leuis explicans vias ſuas. †Onager aſſuetus in
ſolitudine, in deſiderio aĩæ ſuæ attraxit ventũ amoris ſui:
nullus auertet eam: oẽs qui quærunt eam non deficient:
25 in menſtruis eius inuenient eam. †Prohibe pedẽ tuũ à nu
ditate, & guttur tuũ à ſiti. Et dixiſti, Deſperaui, nequa-
quã faciam: adamaui quippe alienos, & poſt eos ambu-
26 labo. †Quomodò confunditur fur qñ deprehenditur, ſic
F confuſi ſunt domus Iſraël, ipſi & reges eorum, principes
27 & ſacerdotes, & prophetæ eorum: ‖dicentes ligno, Pater
meus es tu: & lapidi, Tu me genuiſti. Verterũt ad me ter
gum, & non faciem: & in tempore afflictionis ſuæ dicẽt, ‖Inf.32.f.11.
28 Surge & libera nos. †Vbi ſunt dij tui quos feciſti tibi? ſur- ‖Inf.11.c.13
gãt, & liberẽt te in tẽpore afflictionis tuæ: ‖ ſecundùm nu
merum quippe ciuitatum tuarum erant dij tui Iuda.
29 †Quid vultis mecũ iudicio contendere? oẽs dereliquiſtis
30 me, dicit Dominus. †Fruſtra percuſſi filios veſtros, diſci-
plinam non receperunt: deuorauit gladius veſter ꝓphe-
31 tas veſtros, quaſi leo vaſtator * generatio veſtra. Videte *vaſtator generatio.
G verbum Domini, Nunquid ſolitudo factus ſum Iſraë-
li, aut terra ſerotina? quare ergo dixit populus meus,
32 Receſſimus, non veniemus vltra ad te? †Nunquid obli-
uiſcetur virgo ornamentũ ſui, aut ſponſa faſciæ pectoralis
ſuæ? ppls verò meus oblitus eſt mei diebus innumeris.
33 †Quid niteris bonam oſtendere viam tuam ad quæren-
dam dilectionem, quæ inſuper & malitias tuas docuiſti
34 vias tuas, †& in alis tuis inuẽtus eſt ſanguis animarũ pau-

perum

perum & innocentum? non in foſſis inuêni eos, ſed in
35 omnibus quæ ſuprà memoraui. †Et dixiſti, Abſq; pecca-
to, & innocens ego ſum: & ꝓpterea auertatur furor tuus
à me. Ecce, ego iudicio contendam tecum, eò q; dixeris,
36 Non peccaui. †Quã vilis facta es nimis, iterãs vias tuas?
& ab Ægypto confundêris, ſicut confuſa es ab Aſſur.
37 †Nam & ab iſta egrediêris, & manus tuæ erunt ſuper
caput tuum: quoniam obtriuit Dominus confidentiam
tuam, & nihil habebis proſperum.

Deus incomparabili clementia populum ſuum ad ſe reuocat ab idololatria, in qua Iuda etiã Iſraëlem exceſſit, promittens ſe aſſumpturum eos in filios, & veros paſtores eis daturum, vt Ieroſolymis in pace colant Dominũ: de futura gloria & exaltatione Ieruſalem, ac Gentium ad eam congregatione, & de populi pœnitentia. CAP. III.

1 VVlgò dicitur, Si dimiſerit vir vxorem ſuã, & rece-
A dens ab eo, duxerit virum alterum: nunquid reuer
tetur ad eã vltrà? nunq̃d nõ polluta, & cõtaminata erit mu
lier illa? tu autem fornicata es cũ amatoribus multis, ta-
2 men reuertere ad me dicit Dñs*. †Leua oculos tuos in
directum, & vide vbi 'non' proſtrata ſis: In vijs ſedebas,
expectans eos quaſi latro in ſolitudine, & polluiſti terrã
3 in fornicationibus tuis, & in malitijs tuis. †Quã ob rem
prohibitæ ſunt ſtillæ pluuiarũ, & ſerotinus imber non
fuit: Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti eru-
4 beſcere. †Ergo ſaltem amodò voca me, Pater meus, dux
B virginitatis meæ tu es. †Nunquid iraſcêris in perpetuũ,
5 aut perſeuerabis in finẽ? Ecce locuta es & feciſti mala, &
6 potuiſti. †Et dixit Dñs ad me in diebus Ioſię regis. ‖Nũ-
quid vidiſti quæ fecit auerſatrix Iſraël? abijt ſibimet ſu-
per omnem montem excelſum, & ſub omni ligno fron-
7 doſo, & fornicata eſt ibi. †Et dixi cùm feciſſet hęc omnia,
Ad me reuertere, & non eſt reuerſa. Et vidit præuarica-
8 trix ſoror eius Iuda, †quia pro eo q; mœchata eſſet auer-
ſatrix Iſrl, dimiſiſſem eã, & dediſſem ei libellũ repudij, et
non timuit pręuaricatrix Iuda ſoror eius, ſed abijt, & for
9 nicata eſt etiam ipſa. †Et facilitate fornicationis ſuę con-
C taminauit terram, & mœchata eſt cum lapide & ligno.
10 †Et in omnibus his non eſt reuerſa ad me præuaricatrix
ſoror eius Iuda ĩ toto corde ſuo, ſed in mẽdacio, ait Dñs.
11 †Et dixit Dñs ad me, Iuſtificauit animam ſuã auerſatrix
12 Iſraël, comparatione præuaricatricis Iudæ. †Vade & cla-
ma ſermones iſtos contra Aquilonẽ, & dices, Reuertere
D auerſatrix Iſraël, ait Dñs, & non auertam faciem meam
à vobis: quia ſanctus ego ſum, dicit Dominus, et non ira-
13 ſcar in perpetuum. †Verũtamen ſcito iniquitatẽ tuam,
quia in Dominum Deum tuum præuaricata es: & diſper
ſiſti vias tuas alienis ſub omni ligno frondoſo, & vocem
14 meam non audiſti, ait Dominus. †Conuertimini filij
reuertentes, dicit Dominus, quia ego vir veſter: & aſſu-
mam vos vnum de ciuitate, & duos de cognatione, &
15 introducam vos in Sion. †Et dabo vobis paſtores iuxta
16 cor meum, & paſcent vos ſcientia & doctrina. †Cumq;
multiplicati fueritis, & creueritis in terra in diebus illis,
E ait Dominus: non dicent vltrà, Arca teſtamenti Domini:
neque aſcendet ſuper cor, neq; recordabuntur illius, nec
17 viſitabitur, nec fiet vltrà. †In tempore illo vocabunt Ie-
ruſalem Solium Domini: & congregabuntur ad eã om-
nes Gentes in nomine Domini in Ieruſalem, & non am-
18 bulabunt poſt prauitatem cordis ſui peſſimi. †In diebus
illis ibit domus Iuda ad domũ Iſraël, & venient ſimul de
terra Aquilonis ad terram quam dedi patribus veſtris.
19 †Ego autem dixi, Quomodò ponam te in filios, & tri-
buam tibi terrã deſiderabilem, hæreditatem præclaram
F exercituum Gentium? Et dixi, Patrẽ vocabis me, & poſt
20 me ingredi nõ ceſſabis. †Sed quo modo ſi cõtemnat mu-
lier amatorẽ ſuum, ſic contempſit me domus Iſraël, dicit
21 Dñs. †Vox in vijs audita eſt, ploratus & vlulatus filiorũ
Iſraël: quoniam iniquam fecerunt viam ſuam, obliti ſunt
22 Domini Dei ſui. Conuertimini filij reuertentes, & ſana-
bo auerſiones veſtras. Ecce nos venimus ad te: tu enim es
23 Dñs Deus noſter. †Verè mendaces erant colles, & mul-

*& ego ſuſcipiam te 15. nunc 9.

Eſa. 1. d. 10.

G titudo montiũ: verè in Dño Deo noſtro ſalus Iſraël. †Cõ-
24 fuſio comêdit laborẽ patrum noſtrorũ ab adoleſcentia
noſtra, greges eorũ & armenta eorũ, filios eorum & fi-
25 lias eorũ. †Dormiemus in confuſione noſtra, & operiet
nos ignominia noſtra: quoniam Dño Deo noſtro pecca-
uimus nos, & patres noſtri ab adoleſcentia noſtra vſque
ad diẽ hanc: & non audiuimus vocem Dñi Dei noſtri.

Promittit Dominus veniam ſi ſe verè conuertant & corde circumcidant, cõminando grauia mala ſi in malis perſiſtãt: quapropter luget propheta videns terrã deuaſtandã, et in ſolitudinẽ redigendã, ita tamen vt non fiat cõſummatio. CAP. IIII.

1 SI reuertêris 'Iſraël, ait Dñs, ad me cõuertere: ſi abſtule-
A ris offendicula tua à facie mea, non commoueberis.
2 †Et iurabis, Viuit Dñs, in veritate, & in iudicio, & in iu-
3 ſtitia: & benedicent eũ Gentes, ipſumq; laudabunt. †Hęc
enim dicit Dominus viro Iuda, & *Ieruſalem, ‖ Nouate
4 vobis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpinas: †circuncidimi
ni Domino, & auferte præputia cordium veſtrorum viri
Iuda & habitatores Ieruſalẽ: ne fortè egrediatur vt ignis
indignatio mea, & ſuccendatur, & non ſit qui extinguat:
5 propter malitiam cogitationum veſtrarum. †Annuntia-
B te in Iuda, & in Ieruſalem auditum facite: loquimini, &
canite tuba in terra: clamate fortiter, & dicite, Congrega
6 mini, & ingrediamur ciuitates munitas, †leuate ſignũ in
Sion. Confortamini, nolite ſtare, ‖ quia malũ ego addu-
7 co ab Aquilone, & contritionẽ magnam. †Aſcendit leo
de cubili ſuo, & prædo Gentium ſe leuauit: egreſſus eſt
de loco ſuo, vt ponat terram tuam in ſolitudinem: ciuita
8 tes tuæ vaſtabunť, remanentes abſq; habitatore. †Super
C hoc accingite vos cilicijs: plangite & vlulate: quia nõ eſt
9 auerſa ira furoris Dñi à 'vobis'. †Et erit in die illa, dicit Do
minus, Peribit cor regis, & cor principũ: & obſtupeſcẽt
10 ſacerdotes, & prophetæ conſternabuntur. †Et dixi, Heu,
heu, heu, Dñe Deus, ergóne decepiſti populum iſtum &
Ieruſalem, dicens, Pax erit vobis: & ecce peruênit gladius
11 vſq; ad animã? †In tempore illo dicetur populo huic & Ie
ruſalem, Ventus vrens in vijs quæ ſunt in deſerto viæ fi-
liæ populi mei, non ad ventilandum, & ad purgandum.
12 †Spiritus plenus ex his veniet mihi: & nunc ego† *loquar
13 iudicia mea cum eis. †Ecce, quaſi nubes aſcẽdet, & quaſi
D tempeſtas currus eius: velociores aquilis equi illius: væ
14 nobis, quoniã vaſtati ſumus. †Laua à malitia cor tuũ Ie-
ruſalem, vt ſalua fias: vſquequo morabuntur in te cogita
15 tiones noxiæ? †Vox enim annuntiantis à Dan, & notum
16 facientis idôlũ de mõte Ephraim. †‖Concitate Gentes',
Ecce auditũ eſt, in Ieruſalem cuſtodes venire de terra longin
17 qua, & dare ſuper ciuitates Iuda vocem ſuã. †Quaſi cu-
ſtodes agrorũ facti ſunt ſuper eam in gyro: q̃a me ad ira-
18 cundiam prouocauit, dicit Dñs. †‖Viæ tuæ, & cogitatio-
nes tuæ fecerunt hæc tibi: iſta malitia tua, quia amara, q̃a
19 tetigit cor tuũ. †Ventrem meũ, ventrem meũ doleo, ſen-
ſus cordis mei turbati ſunt in me: non tacebo, quoniam
vocem buccinæ audiuit anima mea, clamorem prælij.
20 †Contritio ſuper contritionem vocata eſt, & vaſtata eſt
E oĩs terra: repentè vaſtata ſunt tabernacula mea, ſubitò
21 pelles meæ. †Vſquequo videbo fugientẽ, audiam vocem
22 buccinæ? †Quia ſtultus populus meus me non cogno-
uit: filij inſipientes ſunt, & vecordes: Sapientes ſunt vt
23 faciant mala, bene autem facere neſcierunt. †Aſpexi ter
ram, & ecce vacua erat, & nihili: & cælos, & non erat
24 lux in eis. †Vidi mõtes, & ecce mouebanť: & oẽs colles
F cõturbati ſunt. †Intuitus ſum, & nõ erat homo: & omne
25 volatile cæli receſſit. †Aſpexi, & ecce Carmelus deſertus:
26 & oẽs vrbes eius deſtructæ ſunt à facie Dñi, & à facie iræ
27 furoris eius. †Hæc eni dicit Dñs, Deſerta erit omnis ter-
28 ra, ſed tamen conſummationẽ non faciam. †Lugebit ter-
ra, & mœrebunt cæli deſuper: eò quòd locutus ſum, co-
29 gitaui, & nõ pœnituit me, nec auerſus ſum ab eo. †A vo-
G ce equitis, & mittẽtis ſagittã fugit omnis ciuitas: ingreſſi
ſunt ardua, & aſcenderũt rupes: vniuerſæ vrbes derelictæ
30 ſunt, & non habitat in eis homo. †Tu autem vaſtata q̃d
facies? cũ veſtieris te coccino, cùm ornata fueris monili

*conuertêris 16.

*habitatori Oſee 10. c. 12

Sup. 1. c. 14

Infr. 59. b. 9.

*nobis 7.

*ſed

*Dicite Gentibus.

Sa. 1. a. 5. b. 5

aureo, & pinxeris ſtibio oculos tuos: fruſtrà cópon éris,
31 contempſerunt te amatores tui, animã tuá quęrent. ⁱVu
cem enĩ quaſi parturiẽtis audiui, anguſtias vt puerperæ.
Vox filię Siõ ˈinter morietes, expãdenteſq; ˈ manus ſuas:
vę mihi quia defecit anima mea propter interfectos.

ˈinter moriẽtis expandẽtiũq; 2.

Dominus in Ieruſalem quærit virum iuſtum, vt illi miſereatur: ſed tam plebs quàm optimates in prauitatibus ſuis & idololatria indurati ſunt & effuſi: ideo comminatur eis vaſtationẽ ab extraneo populo eò quòd cęci & ſurdi facti ſunt, nõ tamen vſque ad conſummationem. C A P. V.

1 CIrcuite vias Ieruſalem, & aſpicite, & cõſiderate, &
A quærite in plateis eius, an inueniatis virum facien-
2 tem iudiciũ, & quęrentẽ fidẽ: & propitius ero ei. ⁱQuòd
3 ſi etiã Viuit Dñs, dixerint: & hoc falsò iurabũt. ⁱDñe oculi
tui reſpiciunt fidẽ: percuſſiſti eos, & nõ doluerunt, attri-
uiſti eos, & renuerunt accipere diſciplinã: indurauerũt
4 facies ſuas ſupra petram, & noluerunt reuerti. ⁱEgo autẽ
dixi, Forſitan pauperes ſunt & ſtulti, ignorantes viam
5 Dñi, iudiciũ Dei ſui. ⁱIbo igit̃ ad optimates, et loquar eis:
ipſi enim cognouerũt viã Dñi, iudicium Dei ſui: & ecce
magis hi ſimul confregerunt iugum, ruperunt vincula.
6 ⁱIdcirco percuſſit eos leo de ſylua, lupus ad veſperã vaſta
B uit eos, pardus vigilãs ſuper ciuitates eorum: omnis qui
egreſſus fuerit ex eis, capiet̃, quia multiplicatæ ſunt præ-
7 uaricationes eorũ, confortatæ ſunt auerſiones eorũ. ⁱSup
quo propitius tibi eſſe potero? filii tui dereliquerunt me,
& iurant in his qui non ſunt dij: ſaturaui eos, & mœcha
8 ti ſunt, & in domo meretricis luxuriabantur. ⁱEqui ama
* in fœminas ‖Eze 22. b 11 Infr. 9. c. 9. tores*, & emiſſarij facti ſunt: ‖vnuſquiſq; ad vxorẽ proxi
9 mi ſui hinniebat. ⁱNũquid ſup his nõ viſitabo, dicit Do-
10 minus? & in gente tali non vlciſcetur anima mea? ⁱAſcẽ-
C dite muros eius, & diſſipate, cõſummationem autẽ noli-
te facere, auferte propagines eius, quia nõ ſunt Domini.
11 ⁱPræuaricatione enim præuaricata eſt in me domus Iſrl,
12 & domus Iuda, ait Dñs. ⁱNegauerunt Dominũ, & dixe-
‖Inf. 14. b. 13 27 d. 17. runt: ‖Non eſt ipſe, neque veniet ſuper nos malum: gla-
13 dium & famẽ non videbimus. ⁱProphetę fuerũt in ven-
tũ-locuti, & reſponſum nũ fuit in eis: hæc ergo euenĩẽt
14 illis. ⁱHæc dicit Dominus Deus exercituũ: Quia locuti
eſtis verbũ iſtud: ecce ego do verba mea ĩ ore tuo-ĩ ignẽ,
15 & populum iſtum ligna, & vorabit eos. ⁱEcce ego addu-
D cam ſuper vos gentem de longinquo domus Iſraël, ait
Dominus, gẽtem robuſtam, gentem antiquam, gentem
16 cuius ignorabis linguã, nec ĩtelliges quid loquat̃. ⁱPhare
17 tra ei⁹ quaſi ſepulchrũ patẽs, vniuerſi fortes. ⁱEt comedet
ſegetes tuas, & panẽ tuum: deuorabit filios tuos, & filias
tuas: comedet gregem tuum, & armenta tua: comedet vi
neã tuam & ficum tuam: & cõteret vrbes munitas tuas,
18 in quibus tu habes fiduciam, gladio. ⁱVeruntamen in die
E bus illis, ait Dñs, non faciam vos in conſummationem.
‖Inf. 16. b. 10 19 ⁱ‖Quòd ſi dixeritis, Quare fecit nobis Domin⁹ Deus no
ſter hęc omnia? dices ad eos, Sicut dereliquiſtis me, & ſer
uiſtis Deo alieno in terra veſtra: ſic ſeruietis alienis in ter
20 ra non veſtra. ⁱAnnuntiate hoc domui Iacob, & auditũ
21 facite in Iuda, dicentes: ⁱAudi popule ſtulte, qui non ha-
bes cor: qui habentes oculos non videtis: & aures, & nõ
22 auditis. ⁱMe ergo non timebitis, ait Dominus: & à facie
mea non dolebitis? Qui poſui arenã terminum mari, prę
ceptum ſempiternũ quod non præteribit: & commoue-
F buntur, & nõ poterũt: & intumeſcent fluctus eius, & nũ
23 tranſibunt illud: ⁱpopulo autem huic factũ eſt cor incre
24 dulũ & exaſperans, receſſerunt & abierunt. ⁱEt non dixe
runt in corde ſuo, Metuamus Dominũ Deũ noſtrum, q
dat nobis pluuiã temporaneam & ſerotinã in tempore
25 ſuo: plenitudinẽ annuæ meſſis cuſtodiẽtẽ nobis. ⁱIniqui
ˈnoſtrę. tates ˈveſtrę ˈdeclinauerũt hęc: & peccata ˈveſtra ˈprohibue-
ˈnoſtra. ˈnobis 16. 26 runt bonũ à ˈvobis ˈ: ⁱQuia inuenti ſunt in populo meo
impij, inſidiãtes quaſi aucupes, laqueos ponẽtes, & pedi-
27 cas ad capiẽdos viros. ⁱSicut decipula plena auibus, ſic do
28 mus eorũ plenæ dolo: ideo magnificati ſũt & ditati. ⁱIn
Iſa. 1. f. 23. Zac 7. c. 10. G craſſati ſunt & impinguati: & prǽterierũt ſermones meos
peſſimè. ‖Cauſã viduę nõ iudicauerunt, cauſam pupilli
29 nõ direxerunt, & iudiciũ pauperũ nõ iudicauerunt. ⁱNũ
quid ſuper his non viſitabo, dicit Dominus? aut ſuper
30 gentem huiuſcemodi nõ vlciſcetur anima mea? ⁱStupor
31 & mirabilia facta ſunt in terra: ⁱ prophetæ prophetabant
mẽdacium, & ſacerdotes applaudebãt manibus ſuis: &
populus meus dilexit talia: quid igit̃ fiet ĩ nouiſſimo ei⁹?

Prędicitur calamitas ac vaſtitas Ieroſolymorum ab Aſſyriis, eò q contempſerint legem Dñi, nec audire voluerint increpationes, ſed omnes, & potiſſimùm primates, prophetæ, ac ſacerdotes auaritiæ & dolo ſtuduerint, ideoq; & ipſos et eorum ſacrificia Deus abijcit: iubet ergo propheta eos lugere, quoniam purgari conflatorio non potuerunt. C A P. VI.

1 C*Onfortamini filij Ben-iamin in medio Ieruſalem,
A & in Thecua clangite buccina, & ſup Bethacarẽ le-
uate vexillũ: quia malum viſum eſt ab Aquilone, & con
2 tritio magna. ⁱSpecioſæ & delicatæ aſſimilaui filiã Sion.
3 ⁱAd eam veniẽt paſtores, & greges eorum: fixerũt in ea tẽ
toria in circuitu: paſcet vnuſquiſq; eos q ſub manu ſua
4 ſunt. ⁱSanctificate ſuper eã bellum: conſurgite, & aſcen-
damus in meridie: væ nobis, quia declinauit dies, quia lõ
5 giores factæ ſunt vmbræ veſperi. ⁱSurgite & aſcendamus
6 in nocte, & diſſipemus domos eius. ⁱQuia hæc dicit Dñs
B exercituum: Cædite lignum eius, & fundite circa Ieruſa-
lem aggerem: hęc eſt ciuitas viſitationis, omnis calumnia
7 in medio eius. ⁱSicut frigidam facit ciſterna aquam ſuã,
ſic frigidam fecit malitiam ſuam: iniquitas & vaſtitas au
8 dietur in ea, coram me ſemper infirmitas & plaga. ⁱEru-
dire Ieruſalem, ne fortè recedat anima mea à te, ne fortè
9 ponam te deſertam terram inhabitabilem. ⁱHæc dicit
Dñs exercituũ, Vſq; ad racemũ colligent quaſi in vinea
reliquias Iſrl: conuerte manum tuã, quaſi vindemiator
10 ad cartallum. ⁱCui loquar? & quem conteſtabor, vt au-
diat? ecce, incircuncisæ aures eorũ & audire nõ poſſunt:
C ecce verbum Domini factum eſt eis in opprobrium, &
11 non ſuſcipiẽt illud. ⁱIdcirco furore Domini plenus ſum,
laboraui ſuſtinens: effunde ſuper paruulum foris, & ſup
conſiliũ iuuenum ſimul: vir enim cum muliere capiet̃, ſe
12 nex cum pleno dierũ. ⁱEt tranſibunt domus eorũ ad al-
teros, agri & vxores pariter: quia extendam manũ meam
13 ſuper habitãtes terram, dicit Dñs. ⁱ‖A minore quippe vſ- ‖Iſ. 56. c. 11. Inf. 8. c. 10.
que ad maiorẽ omnes auaritię ſtudent: & à propheta vſ-
14 que ad ſacerdotẽ cuncti faciunt dolũ. ⁱEt curabant con-
D tritionem filiæ populi mei cũ ignominia, dicentes: Pax,
15 pax: & non erat pax. ⁱConfuſi ſunt, quia abominationẽ
fecerunt: quin potius cõfuſione nõ ſunt cõfuſi, & erube-
ſcere neſcierunt: quã ob rem cadent inter ruentes: in tẽ-
16 pore viſitationis ſuæ corruent, dicit Dominus. ⁱHæc di-
cit Dñs, State ſuper vias, & videte: & interrogate de ſe-
mitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea: ‖& Mat. 11. d. 29
inuenietis refrigeriũ animabus veſtris. Et dixerunt, Nõ
17 ambulabimus. ⁱEt cõſtitui ſup vos ſpeculatores. Audite
18 vocẽ tubæ. Et dixerũt, Non audiemus. ⁱIdeo audite Gen
E tes, & cognoſce congregatio, quanta ego faciã eis. ⁱAudi
19 terra, Ecce ego adducã mala ſuper pplm iſtum, fructum
cogitationũ eius: quia verba mea non audierunt, & legẽ
20 meã proiecerũt. ⁱ‖Vt quid mihi tus de Saba affertis, & cala ‖Iſ. 1. c. 11.
mũ ſuaue olentẽ de terra lõginqua? holocauſtomata ve-
ſtra nõ ſunt accepta, & victimę veſtrę nõ placuerũt mihi.
21 ⁱPropterea hæc dicit Dñs, Ecce ego dabo in populũ iſtũ
F ruinas, & ruent in eis patres & filij ſimul, vicinus & pro
22 ximus, & peribunt. ⁱHæc dicit Dominus, Ecce populus
venit de terra Aquilonis, & gẽs magna conſurget à fini-
23 bus terræ: ⁱSagittam & ſcutũ arripiet: crudelis eſt, & nõ
miſerebitur. vox eius quaſi mare ſonabit: & ſuper equos
aſcendent præparati quaſi vir ad prælium aduerſum te filia
24 Siõ. ⁱAudiuimus famã ei⁹, diſſolutæ ſũt man⁹ noſtræ: tri
25 bulatio apprehẽdit nos, dolores vt parturiẽtẽ. ⁱNolite
exire ad agros, et ĩ via ne ambuletis: quoniã gladi⁹ inimici
26 pauor ĩ circuitu. ⁱFilia populi mei accigere cilicio, & cõ-
G ſpergere cinere: luctũ vnigeniti fac tibi planctũ amarũ, qa
27 repẽtè veniet vaſtator ſup ˈnos. ˈ ⁱProbatorẽ dedi te in po ˈvos.
28 pulo meo robuſtũ: & ſcies, & probabis viam eorum. ⁱOm- ‖Iſa 1. d. 23 Inf 15. d. 20

nes

nes iſti principes declinantes, ambulantes fraudulẽter,
29 *ęs & ferrũ: vniuerſi corrupti ſunt. †Defecit ſufflatoriũ, *vt 6.
in igne conſumptum eſt plumbũ, fruſtra conflauit con-
30 flator: malitiæ enim eorum non ſunt conſomptæ. †Argẽ
tum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos.

Quòd fruſtra confidant in templo, peſſima perpetrantes, & prophetas audire nolentes, ſicut et patres eorum: quapropter denuntiat templum abijciendum, & terram Iuda redigẽdam in ſolitudinem: nec profuturam orationem Ieremię pro illis, nec oblata ab eis ſacrificia, propter excelſa Topheth in valle filij Ennom, & multiplices ipſorum malitias. CAP. VII.

1 VErbum quod factum eſt ad Ieremiã à Dño, dicẽs:
A †Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbũ
2 iſtud, & dic, Audite verbum Domini omnis Iuda, qui in
3 gredimini per portas has vt adoretis Dñm. †Hęc dicit Do
minus exercituũ Deus Iſraël, ‖Bonas facite vias veſtras ‖Inf. 26 d. 13
4 & ſtudia veſtra: & habitabo vobiſcũ in loco iſto. †Nolite
confidere in verbis mendacij, dicẽtes, Templũ Domini,
5 tẽplum Domini, tẽplum Domini eſt. †Quoniam ſi *bene *benedixeritis
direxeritis vias veſtras, & ſtudia veſtra ſi feceritis iudiciũ
6 inter virũ & proximũ eius, †aduenæ & pupillo & viduæ
nõ feceritis calumniã, nec ſanguinem innocentẽ effude-
ritis in loco hoc, & poſt deos alienos non ambulaueritis
7 in malũ vobiſmetipſis: †habitabo vobiſcũ in loco iſto, in
B terra quã dedi patribus veſtris à ſeculo & vſq; ĩ ſeculũ.
8 †Ecce vos confiditis vobis in ſermonibus mendacij, qui
9 non proderunt vobis: †furari, occidere, adulterari, iurare
mẽdaciter, libare Baalim, & ire poſt deos alienos quos
10 ignoratis. †Et veniſtis, & ſtetiſtis corã me ĩ domo hac, in
qua inuocatũ eſt nomẽ meũ, & dixiſtis, Liberati ſumus,
11 eò quòd fecerimus oẽs abominationes iſtas. †‖Nunquid ‖Mat. 21. b. 13 Mar. 11. c. 17 Lu. 19 g. 46.
ergo ſpelunca latronũ facta eſt domus iſta, in qua inuo-
C catum eſt nomen meũ in oculis veſtris? Ego ego ſum, ego
12 vidi, dicit Dñs. †Ite ad locũ meum in Silo, vbi habitauit
nomen meũ à principio: & videte quæ fecerim ei ꝓpter
13 malitiam populi mei Iſraël. †Et nũc q̃a feciſtis omnis o-
pera hæc, dicit Dominus: & locutus ſum ad vos manè cõ
ſurgens & loquens, & non audiſtis: ‖& vocaui vos &
14 nõ reſpondiſtis: †‖Faciã domui huic in qua inuocatũ eſt ‖Pro. 1. c. 24. ‖Iſa. 65. b. 12
nomẽ meũ, & ĩ qua vos habetis fiduciã: & loco quẽ dedi
15 vobis, & patrib' veſtris, ‖ſicut feci Silo. †Et proijciã vos à ‖1. Re. 4 a. 2. b. 10.
facie mea, ſicut ꝓieci oẽs fratres veſtros vniuerſum ſemẽ
16 Ephraim. †‖Tu ergo noli orare ꝓ populo hoc, nec aſſu- ‖Inf. 11 c. 14 14. b. 11.
D mas pro eis laudẽ & orationem, & nõ obſiſtas mihi: q̃a
17 nõ exaudiã te. †Nõne vides quid iſti faciũt in ciuitatibus
18 Iuda, & in plateis Ieruſalẽ? †Filij colligũt ligna, & patres Inf. 44. d. 17. e. 19.
ſuccendũt ignẽ, & mulieres conſpergunt adipẽ, vt faciãt
placentas reginæ cæli, & libent dijs alienis, & me ad ira-
19 cundiam prouocent. †‖Nunquid me ad iracundiam
prouocant, dicit Dñs? Nõnne ſemetipſos in confuſionẽ
20 vultus ſui? †Ideò hęc dicit Dñs Deus, Ecce furor meus, &
indignatio mea cõflat ſuper locum iſtum, ſuper viros, &
ſuper iumenta, & ſuper lignũ regionis, & ſuper fruges
21 terrę, & ſuccendetur, & nõ extinguetur. †Hęc dicit Do-
E minus exercituũ Deus Iſrl, Holocauſtomata veſtra addi
22 te victimis veſtris, & comedite carnes. †Quia nõ ſum lo-
cutus cũ patrib' veſtris, & nõ pręcepi eis in die qua edu
xi eos de terra Ægypti, de verbo holocauſtomatum &
23 victimarum. †Sed hoc verbũ pręcepi eis, dicens: Audi-
te vocem meã, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi popu
lus: & ambulate ĩ omni via quã mãdaui vobis, vt bene ſit
24 vobis. †Et non audierunt, nec inclinauerunt aurẽ ſuã: ſed
abierunt in *voluptatibus & in prauitate cordis ſui mali: *voluntatibus 2.
25 factiq; ſunt retrorſum & non in antè, †à die qua egreſ-
F ſi ſunt patres eorum de terra Ægypti, vſque ad diem
hanc. Et miſi ad vos oẽs ſeruos meos ꝓphetas per diẽ,
26 conſurgens diluculo, & mittens. †Et non audierunt me,
nec inclinauerunt aurẽ ſuã: ſed indurauerunt ceruicem
27 ſuam: ‖& peius operati ſunt quàm patres eorum. †Et lo ‖Inf. 16. c. 12
queris ad eos omnia verba hæc, & nõ audient te: & vo-
28 cabis eos, & non reſpondebunt tibi. †Et dices ad eos,
Hæc eſt gens quę non audiuit vocem Domini Dei ſui,
nec recepit diſciplinam: perijt fides, & ablata eſt de
29 ore eorum. †Tonde capillum tuũ & proijce, & ſume ĩ di
rectum planctum: quia proiecit Dñs, & reliquit genera-
30 tionem furoris ſui, †quia fecerũt filij Iuda malũ in oculis
meis, dicit Dñs. Poſuerunt offendicula ſua in domo in
31 qua inuocatum eſt nomen meum, vt polluerẽt eam: †&
ædificauerunt excelſa Topheth, quæ eſt in valle filij En-
G nom: vt incenderent filios ſuos, & filias ſuas igni: quæ
32 non præcepi nec cogitaui in corde meo. †Ideo ecce dies
venient, dicit Dñs, & non dicetur amplius, Topheth &
vallis filij Ennom: ſed vallis interfectionis: & ſepelient in
33 Topheth, eò quòd nõ ſit locus. †Et erit morticinũ popu-
li huius in cibos volucribus cæli & beſtijs terræ, & non
34 erit qui abigat. †‖Et quieſcere faciã de vrbibus Iuda, & de ‖Ez. 26 c. 13
plateis Ieruſalẽ vocem gaudij, & vocem lætitiæ, vocem
ſponſi & vocem ſponſæ: in deſolatione enim erit terra.

Quia tam reges, optimates, ſacerdotes ac prophetæ, quàm reliquus populus ad idololatriam conuerſi ſunt; & non conſiderato Domini iudicio, omnes relicta veritate ſtuduerunt auaritiæ ac idololatriæ, & Dominum prouocantes noluerunt reſipiſcere: ideo ab hoſtibus crudeliſſimis affligentur. CAP. VIII.

1 IN illo tempore, ait Dominus, eijcient oſſa *regis Iuda, *regum 2.
A & oſſa principum eius, & oſſa ſacerdotum, & oſſa ꝓ-
phetarum, & oſſa eorum qui habitauerũt Ieruſalem, de
2 ſepulchris ſuis: †Et expandent ea ad ſolẽ, & lunã, & om-
nem militiã cęli quæ dilexerunt, & quibus ſeruierunt, &
poſt quæ ambulauerunt, & quæ quæſierunt, & adorauerunt: non colligentur, & non ſepelientur: in ſterquiliniũ
3 ſuper faciem terræ erunt. †Et eligent magis mortem
B q̃ vitam omnes qui reſidui fuerint de cognatione hac
peſſima in vniuerſis locis quę derelicta ſunt, ad quę eieci
4 eos, dicit Dominus exercituũ. †Et dices ad eos, Hæc dicit
Dñs, Nunquid qui cadit nõ reſurget? & qui auerſus eſt,
5 non reuertetur? †Quare ergo auerſus eſt populus iſte in
Ieruſalem auerſione contentioſa? Apprehenderunt men
6 daciũ, & noluerũt reuerti. †Attẽdi & auſcultaui: nemo
quod bonũ eſt loquitr: nullus eſt qui agat pœnitẽtiã ſup
C peccato ſuo, dicens, Quid feci? Omnes conuerſi ſunt ad
curſum ſuum, quaſi equus impetu vadens ad prælium.
7 †Miluus in cælo cognouit tempus ſuũ: turtur, & hirũdo,
& ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus
8 autem meus non cognouit iudicium Domini. †Quomo
dò dicitis, Sapiẽtes nos ſumus, & lex Domini nobiſcum
eſt? verè mendaciũ operatus eſt ſtylus mendax ſcribarũ.
9 †Confuſi ſunt ſapiẽtes, perterriti & capti ſunt: verbum
10 enĩ Dñi proiecerunt, & ſapiẽtia nulla eſt in eis. †Propte-
D reà dabo mulieres eorum exteris, agros eorũ hæredibus:
quia à minimo vſque ad maximum omnes auaritiam ‖Iſa. 56. d. 11. Sup. 6. c. 13.
ſequuntur: à propheta vſque ad ſacerdotem cuncti fa-
11 ciunt mendacium. †Et ſanabãt contritionẽ filiæ populi
mei ad ignominiã, dicentes: Pax, pax: cùm non eſſet pax.
12 †Confuſi ſunt, quia abominationem fecerunt: Quinimò
confuſione nõ ſunt confuſi, & erubeſcere neſcierunt: id
circo cadent inter corruentes, in tẽpore viſitationis ſuæ
13 corruẽt, dicit Dñs. †Congregãs congregabo eos, ait Dñs:
E non eſt vua in vitibus, & nõ ſunt ficus in ficulnea, foliũ
14 defluxit: & dedi eis quæ prætergreſſa ſunt. †Quare ſede-
mus? conuenite & ingrediamur ciuitatẽ munitã, & ſilea
mus ibi, quia Dñs Deus noſter ſilere nos fecit, & potũ
15 dedit nobis aquam fellis: peccauimus enim Dño. †‖Expe ‖Inf. 14 d. 19
F ctauimus pacem, & non erat bonum tempus medelæ, &
16 ecce formido. †A Dan auditus eſt fremitus equorũ eius,
à voce hinnituũ pugnatorũ eius commota eſt oĩs terra:
& venerũt, & deuorauerunt terrã, & plenitudinẽ eius:
17 vrbẽ & habitatores eius. †Quia ecce ego mittã vobis ſer-
pentes regulos, quibus non eſt incantatio: & mordebũt
18 vos, ait Dominus. †dolor meus ſuper dolorem, in me cor
19 meum mœrens. †Ecce vox clamoris filiæ populi mei de
G terra longinqua, Nunquid Dominus non eſt in Sion?
aut rex eius non eſt in ea? Quare ergo me ad iracundiam
concitauerunt in ſculptilibus ſuis, & in vanitatibus alie-
20 nis? †Tranſijt meſſis, finita eſt æſtas: & nos ſaluati nõ ſum'.

21 †Super contritione filiæ populi mei cõtritus ſum & cõ-
22 triſtatus, ſtupor obtinuit me. †Nunquid reſina non eſt
in Galaad? aut medicus non eſt ibi? quare igitur non eſt
obducta cicatrix filiæ populi mei?

Luget propheta interfectos de Iudęa: in nullo dicit eſſe fidendũ, cùm omnes doloſè incedant: & quia Iudæa vaſtanda eſt, vult oẽs aſſumere luctũ, in Deo eiusq́; cognitione gloriãdũ, q puniet tam Gentiles quàm filios Iſraël incircunciſos corde. CAP. IX.

1 QVis dabit capiti meo aquã, & oculis meis fontem
A lachrymarum: & plorabo die ac nocte interfectos
2 filiæ populi mei? †Quis dabit me in ſolitudine
diuerſoriũ viatorũ, & derelinquã populũ meũ, & recedã
*R. ab eis? quia omnes adulteri ſunt, *cœtus pręuaricatorum.
3 †Et extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacij
& non veritatis: confortati ſunt in terra, quia de malo ad
malum egreſſi ſunt, & me non cognouerunt, dicit Dñs.
4 †Vnuſquiſque ſe à proximo ſuo cuſtodiat, & in omni fra
B tre ſuo non habeat fiduciam: quia omnis frater ſupplan
tans ſupplãtabit, & omnis amicus fraudulẽter incedet.
5 †Et vir fratrem ſuũ deridebit, & veritatem non loquent:
docuerunt enim linguã ſuam loqui mendacium: vt ini-
6 què agerẽt laborauerũt. †Habitatio tua in medio doli: in
7 dolo renuerunt ſcire me, dicit Dñs. †Propterea hæc di-
cit Dominus exercituũ, Ecce ego conflabo & probabo
8 eos: quid enim aliud faciã à facie filiæ populi mei? †Sagit
‖Pſal. 27 a. 3 C ta vulnerãs lingua eorũ, dolũ locuta eſt. ‖in ore ſuo pacẽ
Sup. 5. b. 9. 9 cũ amico ſuo loquit̃, & occultè ponit ei inſidias. †Nũquid
ſuper his non viſitabo, dicit Dñs? aut in gentẽ huiuſmo-
10 di nõ vlciſcetur anima mea? †Super montes aſſumã fletũ
ac lamentum, & ſuper ſpecioſa deſerti planctum: quo-
niam incenſa ſunt, eò quòd non ſit vir pertranſiens, &
non audierunt vocẽ poſſidentis, à volucre cæli vſq; ad pe
11 cora tranſmigrauerunt & receſſerunt. †Et dabo Ieruſalẽ
in aceruos arenæ, & cubilia draconum: & ciuitates Iuda
12 dabo in deſolationem, eò quòd non ſit habitator. †Quis
D eſt vir ſapiens qui intelligat hoc, & ad quẽ verbum oris
Dñi fiat vt annuntiet iſtud, quare perierit terra, et exuſta
13 ſit quaſi deſertũ, eò q non ſit qui pertranſeat? †Et dixit
Dñs, Quia dereliquerũt legẽ meã quam dedi eis, & non
14 audierunt vocem meam, & nõ ambulauerunt in ea: †&
abierũt poſt prauitatem cordis ſui, & poſt Baalim, quod
15 didicerunt à patribus ſuis. †Idcirco hæc dicit Dominus
‖Inf. 23. c. 15 exercituum Deus Iſraël, ‖Ecce ego cibabo populum iſtũ
16 abſynthio, & potũ dabo eis aquam fellis. †Et diſpergam
E eos in gentibus, quas non nouerunt ipſi & patres eorũ:
17 & mittam poſt eos gladiũ, donec conſumantur. †Hæc di
Deus Iſr. 7. cit Dñs exercituum, Contemplamini & vocate lamen-
tatrices, vt veniant: & ad eas quæ ſapientes ſunt, mittite
18 & properẽt, †feſtinent, & aſſumant ſuper nos lamentũ:
deducant oculi noſtri lachrymas, & palpebræ noſtræ de
19 fluant aquis: †Quia vox lamentationis audita eſt de Siõ,
Quomodò vaſtati ſumus & cõfuſi vehementer? quia de-
deſerta. reliquim terrã, quoniã *deiecta ſũt tabernacula noſtra.
*aſſumãt au- 20 †Audite ergo mulieres verbum Dñi: & *aſſumat auris ve
res veſtræ. F ſtra *ſermonẽ oris eius, & docete filias veſtras lamẽtum:
21 & vnaquæque proximam ſuam planctum, †quia aſcen-
dit mors p feneſtras noſtras, ingreſſa eſt domos noſtras,
22 diſperdere paruulos de foris, iuuenes de plateis. †Loque
re, Hæc dicit Dominus, Et cadet morticinum hominis
quaſi ſtercus ſuper faciẽ regionis, & quaſi fœnũ poſt ter
23 gum metentis, & non eſt qui colligat. †Hæc dicit Dñs,
1. Cor 1. d. 31 ‖Non glorietur ſapiẽs in ſapientia ſua, & non gloriet̃ for
2. Co. 10. d. 17 tis in fortitudine ſua, & nõ gloriet̃ diues in diuitijs ſuis:
24 †ſed in hoc glorietur qui gloriatur, ſcire & noſſe me, qa
ego ſum Dominus qui facio miſericordiam & iudiciũ &
G iuſtitiam in terra: hæc enim placent mihi, ait Dominus.
25 †Ecce dies venient, dicit Dominus, et viſitabo ſuper om-
26 nem qui circuncaſum habet præputium, †ſuper Ægyptũ,
& ſuper Iudam, & ſuper Edom, & ſuper filios Ammõ,
& ſuper Moab, & ſuper omnes qui attonſi ſunt in co-
mam, habitantes in deſerto: quia omnes gentes habent
præputiũ, omnis autẽ domus Iſrl̃ incircũciſi ſunt corde.

Non eſt timenda cæleſtis conſtellatio, nec vaniſſima ac imbecillia idola, ſed Dñs qui ſolus eſt Deus, creator ac gubernator omnium, qui vaſtabit peccatores terræ: plangit ſuũ malum Ieruſalem, & quũ hominis non ſit vias ſuas dirigere, orat Deũ ne eos qui ipſum cognoſcũt ad internicionem deleat, ſed in hoſtes potius Iudæorum ſuum effundat furorem. CAP. X.

1 AVdite verbũ quod locutus eſt Dominus ſuper vos
A domus Iſraël. †Hæc dicit Dominus, Iuxta vias Gen
2 tiũ nolite diſcere: & à ſignis cæli nolite metuere, quæ ti-
3 ment gẽtes: †qa leges populorũ vanę ſunt: qa lignũ de ſal ‖Sup. 15. e. 11
4 tu præcidit opus manus artificis ĩ aſcia. †‖Argẽto & auro 14. a. 8.
decorauit illud, clauis & malleis compegit, vt non diſſol
5 uatur. †In ſimilitudinẽ palmæ fabricata ſunt, & non lo-
quẽtur: portata tollentur, quia incedere non valent: noli
te ergo timere ea, qa nec malè poſſunt facere, nec bene.
6 †‖Non eſt ſimilis tui Dñe: magnus es tu, & magnũ nomẽ ‖Mic. 7. d. 18
7 tuum in fortitudine. †Quis nõ timebit te ò rex gẽtium? Apo. 15. b. 4.
tuum eſt enim decus: inter cunctos ſapientes gentium,
8 & in vniuerſis regnis eorũ nullus eſt ſimilis tui. †Pariter
inſipientes & fatui probabũtur: doctrina vanitatis eorũ
9 lignũ eſt. †Argẽtũ inuolutũ de Tharſis affert̃, & aurũ de
B Ophaz: opus artificis, & man* ęrarij: hyacinthus & pur-
pura indumentũ eorum. opus artificum vniuerſa hæc.
10 †Dñs autem Deus verus eſt ipſe Deus viuẽs, & rex ſempi
ternus, ab indignatione eius cõmouebitur terra: & non
11 ſuſtinebũt gẽtes comminationẽ ei*. †Sic ergo dicetis eis,
Dij qui cęlos & terrã nõ fecerunt, pereant de terra & de
12 his quę ſub cęlo ſunt. †‖Qui facit terrã ĩ fortitudine ſua, ‖Ge 1. a. 1. b. 9 Inf 51. b. 15.
præparat orbem in ſapientia ſua, & prudentia ſua exten
13 dit cælos. †Ad vocem ſuam dat multitudinẽ aquarũ in
cælo, & eleuat nebulas ab extremitatibus terræ: ‖fulgura
14 in pluuiã facit, & educit ventũ de theſauris ſuis. †Stultus
C factus eſt omnis homo à ſcientia, cõfuſus eſt artifex om
nis in ſculptili: quoniam falſum eſt quod cõflauit, & nõ
15 eſt ſpiritus in eis. †Vana ſunt: & opus riſu dignũ: in tẽpo
16 re viſitationis ſuæ peribunt. †Non eſt his ſimilis pars Ia-
cob: qui enim formauit omnia, ipſe eſt: & Iſraël virga hæ
17 reditatis eius: Dominus exercituũ nomen illi. †Cõgrega
de terra confuſionem tuam, quæ habitas in obſidione:
18 †qa hęc dicit Dominus: Ecce, ego lõgè proijciã habitato-
res terræ in hac vice: & tribulabo eos, ita vt non inueniã-
19 tur. †Væ mihi ſuper contritione mea, peſſima plaga mea.
Ego autẽ dixi: Planè hæc infirmitas mea eſt, & portabo il
20 lam. †Tabernaculum meũ vaſtatum eſt, omnes funiculi
D mei dirupti ſunt: filij mei exierũt à me, & non ſubſiſtũt:
non eſt qui extendat vltrà tentoriũ meum, & erigat pel-
21 les meas. †Quia ſtultè egerunt paſtores, & Dominũ non
quęſierunt: propterea nõ intellexerũt, & omnis grex eo-
22 rũ diſperſus eſt. †Vox auditionis ecce venit, & commo-
tio magna de terra Aquilonis. vt ponat ciuitates Iuda ſo
23 litudinem, & habitaculũ draconũ. †Scio Domine quia
nõ eſt hominis via eius: nec viri eſt vt ambulet, & dirigat
24 greſſus ſuos. †‖Corripe me Domine, veruntamen in iudi ‖Pſal. 6. a. 1.
cio: & nõ in furore tuo, ne fortè ad nihilũ redigas me.
25 †‖Effunde indignationẽ tuã ſuper Gentes quæ nõ cogno
uerunt te, & ſuper prouincias quæ nomẽ tuum nõ inuo ‖Pſa. 78. b. 6.
cauerunt: quia comederũt Iacob, & deuorauerunt eum,
& conſumpſerunt illum, & decus eius diſſipauerunt.

Quia maledicitur qui nõ audit nec ſeruat pactum Domini patribus datum, ideò pręcipitur propheta vt illud ſeruandum Iudęis prædicet, ſed fruſtrà, quum magis ſequantur patrum ſcelera, variamq́; idololatriã: idcirco inferet Dñs ineuitabilia in illos mala, nec proderunt eis idola vel iuſtorum oratio, neque quòd priùs à Deo dilecti fuerint: refert praua Iudęorum ſtudia de ipſo ex terra delendo: ſed perdentur qui nolunt audire prophetiam in nomine Domini. CAP. XI.

1 VErbum quod factum eſt à Domino ad Ieremiam,
A dicens: †Audite verba pacti huius, & loqui-
2 mini ad viros Iuda, & ad habitatores Ieruſalem, &
dices ad eos, Hęc dicit Dominus Deus Iſraël: Maledi-

4 ctus vir qui nõ audierit verba pacti huius,†quod pręcepi
patribus veſtris in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de
fornace ferrea dicẽs, Audite vocẽ meam, & facite omnia
quæ pręcipio vobis:& eritis mihi ĩ populũ,& ego ero vo
5 bis in Deũ. †Vt ſuſcitẽ iuramentũ quod iuraui patribus
veſtris daturũ me eis,terram fluentẽ lacte & melle, ſicut
6 eſt dies hæc.Et reſpõdi,& dixi: Amen Dñe. †Et dixit Do-
minus ad me: Vociferare omnia verba hęc in ciuitatibus
Iuda, & foris Ieruſalẽ,dicẽs: Audite verba pacti hui⁹, &
7 facite illa:†quia conteſtãs conteſtatus ſum patres veſtros
B in die qua eduxi eos de terra Ægypti vſq; ad diẽ hanc:
manè conſurgens cõteſtatus ſum,& dixi, Audite vocem
8 meam,†& nõ audierunt nec inclinauerunt aurem ſuam:
ſed abierunt vnuſquiſq; in prauitate cordis ſui mali: &
induxi ſuper eos oĩa verba pacti hui⁹, quod pręcepi vt fa
9 cerent, & non fecerunt. †Et dixit Dominus ad me, Inuen
ta eſt coniuratio in viris Iuda, & in habitatoribus Ieruſa
10 lem. †Reuerſi ſunt ad iniquitates patrum ſuorũ priores,
qui noluerunt audire verba mea: & hi ergo abierũt poſt
deos alienos, vt ſeruirẽt eis:irritũ fecerunt domus Iſrl̃ &
domus Iuda pactũ meum quod pepigi cum patribus eo
11 rum. †Quamobrem hæc dicit Dominus Ecce, ego indu
cã ſuper eos mala, de quibus exire non poterunt: & cla-
12 mabunt ad me, & non exaudiam eos. †Et ibunt ciuitates
Ier. 2. 28. Iuda, & habitatores Ieruſalem,& clamabũt ad eos qui-
bus libant, & non ſaluabunt eos in tempore afflictionis
Sup. 2. f. 28. 13 eorũ. †‖Secundùm numerum enim ciuitatum tuarum
*tuarum. C erant dij tui Iuda: & ſecundùm numerum viarum*Ieru
ſalem poſuiſti aras confuſionis,aras ad libãdum Baalim.
Sup. 7. c. 16. Inf. 15. b. 11 14 †‖Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne aſſumas pro
eis laudem & orationem: quia non exaudiã in tempore
15 clamoris eorũ ad me,ĩ tempore afflictionis eorũ. †Quid
eſt quòd dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa?
nunquid carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas in qui
16 bus gloriata es? †Oliuam uberem, pulchram, fructiferã,
ſpecioſam vocauit Dominus nomẽ tuum: ad vocem lo-
quelæ,grãdis exarſit ignis in ea,& combuſta ſunt frutecta
17 eius. †Et Dominus exercituum qui plãtauit te, locutus
eſt ſup te malum pro malis domus Iſrl̃ & domus Iuda,
18 quæ fecerunt ſibi ad irritandũ me, libantes Baalim. †Tu
autem Domine demonſtraſti mihi,& cognoui:tu oſten-
19 diſti mihi ſtudia eorũ. †Et ego quaſi agnus manſuetus, q
D portatur ad victimam:& nõ cognoui quia cogitauerunt
ſuper me conſilia, dicentes, Mittamus lignum in panẽ
eius,& eradamus eum de terra viuentiũ, & nomen eius
20 non memoretur amplius. †Tu autem Dñe Sabaoth, qui
Inf. 17. b. 10. 20. c. 12. iudicas iuſtè, ‖& probas renes & corda, videam vltionẽ
21 tuam ex eis:tibi enim reuelaui cauſam meam. †Proptereà
hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quærunt ani
mam tuam, & dicunt: Non prophetabis in nomine Do-
22 mini, & nõ morieris in manibus noſtris. †Proptereà hęc
dicit Dominus exercituũ:Ecce, ego viſitabo ſuper eos, iu
uenes morientur in gladio, filij eorũ & filiæ eorum mo-
23 rientur in fame. †Et reliquiæ nõ erunt ex eis: inducã enĩ
malũ ſuper viros Anathoth, annum viſitationis eorum.

Miratur propheta malorum proſperitatem, qui tamen parantur ad diem occiſionis ſimulq; cauſę luctus terrę: hęreditas aduerſata eſt Domino ſuo, & paſtores demoliti ſunt vineam Domini, ideo traditur in diſsipationem: cuius tamen rurſum miſerebitur Dominus vaſtatis ipſius inimicis. CAP. XII.

1 IVſtus quidẽ tu es Domine, ſi diſputem tecum: verũta-
Iob 21. a 7. Hab. 1. a 3. A men iuſta loquar ad te, ‖Quare via impiorum proſpe-
ratur? bene eſt omnibus q prævaricãtur, & iniquè agũt?
2 †Plantaſti eos, & radicẽ miſerũt: ꝓficiunt & faciunt fru-
3 ctum: prope es tu ori eorũ, & lõgè à renibus eorũ. †Et tu
Domine noſti me, vidiſti me: & ꝓbaſti cor meũ tecũ: cõ-
grega eos quaſi gregem ad victimam, & ſanctifica eos
4 in die occiſionis. †Vſquequo lugebit terra, & herba om
nis regionis ſiccabitur propter malitiã habitantiũ in ea?
cõſumptum eſt animal, & volucre: quoniam dixerunt,
5 Nõ videbit nouiſſima noſtra. †Si cũ peditib⁹ currẽs labo-
B raſti: quomodò cõtendere poteris cũ equis? cũ autẽ ĩ ter
6 ra pacis ſecur⁹ fueris, quid facies ĩ ſupbia Iordanis? †Nã
& fratres tui, & domus patris tui, etiã ipſi pugnauerunt
aduerſum te, & clamauerũt poſt te plena voce: ne credas
7 eis, cùm locuti fuerint tibi bona. †Reliqui domũ meã, di
miſi hæreditatem meã: dedi dilectã animã meam in ma-
8 nũ inimicorũ eius. †Facta eſt mihi hæreditas mea quaſi
9 leo in ſylua: dedit contra me vocẽ, ideo odiui eã. †Núquid
auis diſcolor hæreditas mea mihi? núquid auis tincta ꝑ
totũ? venite, congregamini oẽs beſtię terrę, ꝓperate ad
10 deuorandũ. †Paſtores multi demoliti ſunt vineam meã,
C conculcauerũt partem meã, dederunt portionẽ meã de-
11 ſiderabilẽ in deſertum ſolitudinis. †Poſuerunt eã in diſſi
pationem, luxitq; ſuper me: deſolatione deſolata eſt om-
12 nis terra, quia nullus eſt q recogitet corde. †Sup oẽs vias
deſerti venerunt vaſtatores, quia gladius Dñi deuorabit
ab extremo terræ vſq; ad extremũ eius: nõ eſt pax vniuer
13 ſæ carni. †Seminauerũt triticũ, & ſpinas meſſuerũt: hæ-
reditatem acceperunt, & nõ eis proderit: cõfundemini
14 à fructibus veſtris, propter irã furoris Dñi. †Hæc dicit
D Dñs aduerſum oẽs vicinos meos peſſimos, q tangũt hæ-
reditatẽ quã diſtribui populo meo Iſrl̃: Ecce, ego euellã
eos de terra ſua, & domum Iuda euellã de medio eorũ.
15 †Et cũ euulſero eos, cõuertar, & miſerebor eorũ: & redu-
cã eos, virum ad hæreditatẽ ſuã, & virũ in terrã ſuam.
16 †Et erit ſi eruditi didicerint vias populi mei, vt iurẽt ĩ no
mine meo, Viuit Dominus, ſicut docuerunt populum
meum iurare in Baal: ædificabuntur in medio populi
17 mei. †Quòd ſi non audierint, euellam gentem illam
euulſione & perditione, ait Dominus.

Sicut lumbare Ieremię abſconditum in Euphrãte computruit, ſic Iudęa primùm Domino adhærens, propter ſuperbiam & idolatriam ab ipſo abijcitur, omneſq; diſperguntur: reuocantur tamen à propheta vt ſua pœnitentia deuitent mala, alioqui Iudæa auferetur propter ſuas iniquitates, qui ad pœnitentiam nequit adduci ob inueteratam in malis conſuetudinem: interponitur etiã prophetę cõmiſeratio. CAP. XIII.

1 HÆc dicit Dominus ad me, Vade, & poſſide tibi lũ-
A bare lineum, & pones illud ſuper lũbos tuos, & in
2 aquã non inferes illud. †Et poſſedi lũbare iuxta verbum
3 Dñi, & poſui circa lũbos meus. †Et factus eſt ſermo Dñi
4 ad me ſecundò dicens, †Tolle lumbare quod poſſediſti
quod eſt circa lũbos tuos, & ſurgẽs vade ad Euphrãten,
5 & abſconde ibi illud in foramine petrę. †Et abij, & abſcõ
6 di illud ĩ Euphrãte, ſicut pręceperat mihi Dñs. †Et factũ
eſt poſt dies plurimos, dixit Dominus ad me: Surge vade
ad Euphrãtem: & tolle inde lumbare, quod præcepi tibi
7 vt abſcõderes illud ibi. †Et abij ad Euphrãten, & fodi, &
tuli lumbare de loco vbi abſcõderã illud: & ecce, compu
8 truerat lumbare, ita vt nulli vſui aptũ eſſet. †Et factũ eſt
9 verbum Domini ad me, dicens, †Hæc dicit Dominus, Si
putreſcere faciã ſuperbiam Iuda, & ſuperbiam Ieruſalẽ
10 multã. †Populum iſtum peſſimum, qui nolunt audire
B verba mea, & ambulãt in prauitate cordis ſui: abierunt
que poſt deos alienos, vt ſeruirent eis, & adorarent eos:
11 & erũt ſicut lũbare iſtud, quod nulli vſui aptũ eſt. †Sicut
enim adhæret lũbare ad lũbos viri, ſic agglutinaui mihi
omnẽ domum Iſrl̃, & omnem domum Iuda, dicit Dñs,
vt eſſent mihi in populum, & in nomẽ, & in laudem, &
12 in gloriam: & non audierunt. †Dices ergo ad eos ſermo-
nem iſtum: Hęc dicit Dominus Deus Iſraël, Omnis lagũ
cula implebitur vino. Et dicẽt ad te: Núquid ignoramus
13 quia omnis laguncula implebitur vino? †Et dices ad eos
Hæc dicit Dominus, Ecce ego implebo omnes habitato-
res terræ huius, & reges qui ſedent de ſtirpe Dauid ſup
thronũ eius, & ſacerdotes, & prophetas, & oẽs habitato
14 res Ieruſalẽ, ebrietate: †& diſpergã eos virũ à fratre ſuo,
C & patres, & filios pariter, ait Dominus: non parcam, &
non concedã: neque miſerebor vt non diſperdam eos.
15 †Audite, & auribus percipite. Nolite eleuari, quia Dñs lo
16 cutus eſt. †Date Domino Deo veſtro gloriam, antequã
contenebreſcat: & antequã offendant pedes veſtri ad
montes caligunoſos: expectabitis lucem, & ponet eam

17 in vmbrã mortis, & in caliginem. †Quòd ſi hoc non au-
dieritis, in abſcôdito plorabit anima mea à facie ſupbiæ:
Thre.1.a.2. ‖plorãs plorabit, & deducet oculus meus lachrymã, q́a
18 captus eſt grex Dñi. †Dic regi & dñatrici, Humiliami-
ni, ſedete: quoniã deſcendit de capite veſtro corona glo-
19 riæ veſtræ. †Ciuitates Auſtri clauſæ ſunt, & non eſt q́ ape
20 riat: tranſlata eſt omnis Iuda trãſmigratione perfecta. †Le
D uate oculos veſtros, & videte q́ venitis ab Aquilone: vbi
21 eſt grex qui datus eſt tibi, pecus inclytũ tuũ? †Quid dices
cùm viſitauerit te? tu enim docuiſti eos aduerſum te, &
erudiſti in caput tuũ. nunquid nô dolores apprehẽdent
22 te, quaſi mulierẽ parturientẽ? †Quòd ſi dixeris in corde
tuo, Quare venerũt mihi hæc? Propter multitudinẽ ini-
quitatis tuæ reuelata ſunt verecũdiora tua, pollutæ ſunt
Ioſ.30.a.14. 19. 23 plantæ tuæ. †‖Si mutare poteſt Æthiops pellẽ ſuam, aut
pardus varietates ſuas: & vos poteritis benefacere, cùm
24 didiceritis malũ. †Et diſſeminabo eos quaſi ſtipulã quæ
25 vẽto raptatur in deſerto. †Hæc ſors tua parsq́ue mẽſuræ
tuæ à me, dicit Dominus, quia oblita es mei, & confiſa es
26 in mẽdacio. †Vnde & ego nudaui femora tua côtra faciẽ
27 tuã, & apparuit ignominia tua, †adulteria tua, & hinni-
tus tuus, ſcelus fornicationis tuæ: ſuper colles in agro vi
di abominationes tuas. Væ tibi Ieruſalem, non munda-
beris poſt me: vſquequo adhuc?

Siccitas magna in terra Iuda propter peccata populi, & orans propheta pro eius liberatione & miſericordia ꝓhibetur à Domino pro ipſis orare: nec ſuſcipit Deus eorum ieiunia & victimas: propheta etiam illis ſecuritatem promittentes vnà cum ipſis peribunt: luget Ieremias mortuos gladio & fame, populiq́; peccata confitens orat pro miſericordia. CAP. XIIII.

1 QVod factum eſt verbũ Dñi ad Ieremiã de ſermoni-
A bus ſiccitatis. †Luxit Iudæa, & portæ eiꝰ corruerũt,
2 & obſcuratæ ſunt in terra, & clamor Ieruſalẽ
3 aſcendit. †Maiores miſerunt minores ſuos ad aquam: ve
nerunt ad hauriendum, non inuenerunt aquam, reporta
uerunt vaſa ſua vacua, confuſi ſunt & afflicti, & operue-
4 runt capita ſua. †Propter terræ vaſtitatem, quia nô vẽnit
pluuia in terram, confuſi ſunt agricolæ, operuerunt capi
5 ta ſua. †Nam & ceruа in agro peperit, & reliquit: q́a non
6 erat herba. †Et onagri ſteterũt in rupibus, traxerũt vẽtum
quaſi dracones, defecerunt oculi eorũ, quia non erat her
7 ba. †Si iniquitates noſtræ reſponderint nobis: Domine
fac propter nomen tuum, quoniam multæ ſunt auerſio-
8 nes noſtræ, tibi peccauimus. †Expectatio Iſrl', ſaluator
eius ĩ tẽpore tribulationis: quare quaſi colonus futurus
9 es in terra, & quaſi viator declinans ad manendũ? †Qua-
B re futurus es velut vir vagus, vt fortis qui nô poteſt ſalua
re? tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum inuo-
10 catum eſt ſuper nos, ne derelinquas nos. †Hæc dicit Dñs
populo huic, qui dilexit mouere pedes ſuos, & non quie
uit & Dño nô placuit: Nunc recordabitur iniquitatum
Sup.7.c.16. 11.c.14. 11 eorũ, & viſitabit peccata eorũ. †Et dixit Dominus ad me
12 ‖Noli orare ꝓ populo iſto in bonũ. †Cùm ieiunauerint,
non exaudiã preces eorũ: & ſi obtulerint holocauſtoma
ta & victimas, nô ſuſcipiã ea: qm̃ gladio & fame & peſte
Sup.5.c.12. Inf.23.d.17 13 conſumam eos. †‖Et dixi: A, a, a, Dñe Deus, prophetæ di-
cunt eis, Non videbitis gladiũ, & fames non erit in vo-
Inf.23.c.21. 27.c.15. 29.b 9. 14 bis, ſed pacẽ veram dabit vobis in loco iſto. †Et dixit Dñs
C ad me, Falsò prophetæ vaticinãtur in nomine meo: non
miſi eos, & nô præcepi eis, neq; locutus ſum ad eos viſio
*& fraudulẽtiam 4. nẽ mẽdacem, & diuinationẽ *fraudulentam*, & ſeductio
15 nẽ cordis ſui prophetant vobis. †Idcirco hæc dicit Domi
nus de prophetis qui prophetant in nomine meo, quos
ego non miſi, dicentes: Gladius & fames nô erit in terra
16 hac: In gladio & fame cõſumẽtur prophetæ illi. †Et ppl'i
quibus prophetant, erũt proiecti in vijs Ieruſalẽ, præ fa-
me & gladio, & nô erit q́ ſepeliat eos: ipſi & vxores eorũ,
Thr.1.f.16 2.f.18. 17 filij & filiæ eorũ, & effundã ſuper eos malũ ſuum. †Et di-
ces ad eos verbũ iſtud: ‖Deducãt oculi mei lachrymã per
noctẽ & diem, & non taceãt quoniã contritione magna
côtrita eſt virgo filia populi mei, plaga peſſima vehemen
18 ter. †Si egreſſus fuero ad agros, ecce, occiſi gladio: & ſi in

D troiero ĩ ciuitatẽ: ecce attenuati fame. Propheta *náq;* & *quoque.
19 ſacerdos abierunt in terrã quã ignorabãt. †Nũquid ꝓij-
ciẽs abiecisti Iudã? aut Sion abominata eſt aĩa tua? quare
ergo percuſſiſti nos, ita vt nulla ſit ſanitas? ‖expectauimus Sup.8.c.15
pacẽ, & nô eſt bonũ: & tẽpus curationis, & ecce turba-
20 tio. †Cognouimus Dñe impietates noſtras, iniquitates
21 patrũ noſtrorũ, quia peccauimus tibi. †Ne des nos in op
probrium propter nomen tuũ, neq; facias nobis côtu-
meliã ſolij gloriæ tuæ: recordare, ne irritũ facias fœdus
22 tuũ nobiſcũ. †Nunquid ſunt in ſculptilibus Gentiũ qui
pluãt? aut cęli poſſunt dare imbres? nône tu es Dñs Deus
noſter quem expectauimus? tu enim feciſti omnia hæc.

Nec Moyſi nec Samuelis precibus flectendum ſe dicit Dñs, quin populum Ieruſalẽ tradat peſti, gladio, fami, et captiuitati, q́a caſtigatus non eſt emendatus: conqueritur Propheta q̇ fuerit occaſio diſcordię, rurſumq́; q̇ annuntians verbũ Dei paſſus ſit opprobriũ: cui Dñs ꝓmittit auxilium cum vaſtatione Iudęorum: promittit præterea & robur & liberationem, ac miſericordiam his qui ad ipſum ſe conuerterent.

CAP. XV.

1 ET dixit Dñs ad me: Si ſteterit Moyſes & Samuel co-
A ram me, non eſt anima mea ad populum iſtum: ejjce
2 illos à facie mea, & egrediãtur. †Quòd ſi dixerint ad te:
Quò egrediemur, dices ad eos? Hæc dicit Dominus: ‖Qui Zac.11.b.9
ad mortem, ad mortem: & qui ad gladium, ad gladium:
& qui ad famem, ad famẽ: & qui ad captiuitatem, ad ca
3 ptiuitatem. †Et viſitabo ſuper eos quatuor ſpecies, dicit
Dominus. Gladiũ ad occiſionem, & canes ad lacerandũ:
& volatilia cæli & beſtias terræ ad deuorandum & diſſi-
4 pandũ: †& dabo eos ĩ feruorẽ vniuerſis regnis terræ, ‖ꝓ- 4.Re.21.b.11
pter Manaſſen filium Ezechię regis Iuda ſuper omnibus
5 quæ fecit in Ieruſalem. †Quis enim miſerebitur tui Ieru
ſalem? aut quis contriſtabitur pro te? aut quis ibit ad ro
6 gãdum pro pace tua? †Tu reliquiſti me, dicit Dominus:
B retrorſum abiſti, & extẽdam manum meam ſuper te, &
7 interficiam te, laboraui rogans. †Et diſpergã eos ventila-
bro ĩ portis terrę: interfeci & diſperdidi populum meũ,
8 & tamẽ à vijs ſuis non ſunt reuerſi. †Multiplicatæ ſunt
mihi viduę eius ſuper arenam maris: induxi eis ſuper ma
trẽ adoloſcentis vaſtatorẽ meridie: miſi ſuper ciuitates re
9 pentẽ terrorẽ. ‖Infirmata eſt quæ peperit ſeptem, defecit Amos 8.c.9
anima eius, occidit ei ſol cùm adhuc eſſet dies: confuſa
eſt, & erubuit: & reſiduos eius in gladium dabo in con-
10 ſpectu inimicorum eorũ, ait Dñs. †Væ mihi mater mea:
quare genuiſti me virũ rixę, virũ diſcordię in vniuerſa ter
ra? non fœneraui nec fœnerauit mihi: quiſquam omnes
11 maledicunt mihi. †Dicit Dominus: Si nô reliquiæ tuæ in
C bonum, ſi non occurri tibi in tempore afflictionis, & in
12 tẽpore tribulationis aduerſus inimicũ. †Nũquid fœdera
13 bit' ferrũ ferro ab Aquilone, & æs? †Diuitias tuas & the-
ſauros tuos in direptionẽ dabo gratis in omnibus pecca
14 tis tuis: & in omnibus terminis tuis. †‖Et adducam ini- Ao.10.d.19. Deut.32.d. 22.
micos tuos de terra quã neſcis: quia ignis ſuccenſus eſt
15 in furore meo, ſuper vos ardebit. †Tu ſcis, Dñe recordare
mei, & viſita me, & tuere me ab his q́ pſequunt' me: no-
li in patientia tua ſuſcipere me, ſcito quoniã ſuſtinui ꝓ-
16 pter te opprobriũ. †Inuẽti ſunt ſermones tui, & comẽdi
eos, & factum eſt mihi verbum tuum in gaudiũ & in lęti
tiã cordis mei: quoniam inuocatum eſt nomen tuũ ſup
17 me, Domine Deus exercituum. †Non ſedi in concilio lu- Pſal.1.a.1.
D dentiũ, et gloriatus ſum à facie manus tuę: ‖ſolus ſedebã, 25.a.4. Inf.10.a.15
18 quoniam comminatione repleſti me. †Quare factus eſt
dolor meus perpetuus, & plaga mea deſperabilis renuit
curari? facta eſt mihi quaſi mẽdacium aquarũ infideliũ.
19 †Propter hoc hæc dicit Dominus: Si conuerterĩs, conuer
tam te, & ante faciẽ meam ſtabis: & ſi ſeparaueris pretio
ſum à vili, quaſi os meũ eris, conuertentur ipſi ad te, & tu
20 nô conuerteris ad eos. †Et dabo te populo huic in murũ Sup.1.d.18. 6.g.27.
æreum, fortem: & bellabunt aduerſum te, & nô præua-
lebunt: quia ego tecum ſum vt ſaluem te, & eruam te,
21 dicit Dominus. †Et liberabo te de manu peſſimorum,
& redimam te de manu fortium.

Prohibet Dominus ne Propheta vxorem ducat, denuntians Iudęos vario mortis genere interituros, ita vt mortui non ſepeliantur nec plangantur a viuis, propter idololatriam patrum ac filiorum, & derelictam legem Domini: ſed poſteà per piſcatores ac venatores reducet eos Dñs in terrã ſuã, in qua ipſi vnà cũ Gentibus confitebuntur Dño peccata ſua. CAP. XVI.

1 ET factum eſt verbum Domini ad me, dicens: †Nõ ac
A cipies vxorem, & non erunt tibi filij & filiæ in loco
2 iſto. †Quia hæc dicit Dñs ſuper filios & filias, qui gene-
3 rantur in loco iſto: & ſuper matres eorũ quæ gennerunt
eos: & ſuper patres eorũ de quorũ ſtirpe ſunt nati in ter
4 ra hac, †Mortibus ægrotationũ morientur: non plangen
tur & non ſepelientur, in ſterquiliniũ ſuper faciẽ terræ
erunt: & gladio & fame conſumentur, & erit cadauer eo
5 rum in eſcam volatilibus cęli, & beſtijs terrę. †Hęc enim
dicit Dñs Ne ingrediaris domum conuiuij, neque vadas
ad plangendum, neque cõſoleris eos: quia abſtuli pacem
meam à populo iſto, dicit Dominus, miſericordiã & mi-
6 ſerationes. †Et morientur grãdes, & parui in terra iſta: nõ
B ſepelientur neque plangentur, & non ſe incident, neque
7 caluitiũ fiet pro eis. †Et non frangent inter eos lugẽti pa-
nẽ ad conſolandum ſuper mortuo: & non dabunt eis po
8 tũ calicis ad conſolandum ſuper patre ſuo & matre. †Et
domũ conuiuij nõ ingrediaris, vt ſedeas cũ eis, & come-
9 das & bibas: †quia hæc dicit Dominus exercituum Deus
Iſraël: Ecce, ego auferam de loco iſto, in oculis veſtris, &
in diebus veſtris vocem gaudij, & vocem lætitiæ, vocem
10 ſponſi & vocem ſponſæ. †Et cũ annuntiaueris populo
‖Sup. 7. f. 26. huic omnia verba hæc, & dixerint tibi. ‖Quare locutus
eſt Dominus ſuper nos omne malum grande iſtud? quæ
iniquitas noſtra? & quod peccatũ noſtrũ quod peccaui-
11 mus Dño Deo noſtro? †Dices ad eos, Quia dereliquerũt
C me patres veſtri, ait Dominus, & abierunt poſt deos alie
nos, & ſeruierũt eis, & adorauerũt eos: & me dereliquc-
‖Sup. 5. e. 19. 12 runt, & legem meam non cuſtodierunt. †‖Sed & vos pe
ius operati eſtis, quàm patres veſtri: ecce enĩ ambulat v-
nuſquiſque poſt prauitatem cordis ſui mali, vt me non
Inf. 23. b 7. 13 audiat. †Et eijciam vos de terra hac, in terram quã igno-
ratis vos, & patres veſtri: & ſeruietis ibi dijs alienis die ac
14 nocte, q non dabunt vobis requiẽ. †Propterea ecce dies
veniunt, dicit Dominus, & non dicet vltrà. Viuit Domi
15 nus qui eduxit filios Iſraël de terra Ægypti, †ſed, Viuit
Dñs qui eduxit filios Iſraël de terra Aquilonis, & de vni-
uerſis terris ad quas ieci eos: & reducã eos in terrã ſuã,
16 quã dedi patribus eorũ. †Ecce, ego mittã piſcatores mul-
D tos, dicit Dominus, & piſcabuntur eos: & poſt hæc mit-
tã eis multos venatores, & venabuntur eos de omni mõ
17 te, & de omni colle, & de cauernis petrarum. †Quia ocu
li mei ſuper omnes vias eorum: nõ ſunt abſconditæ à fa-
cie mea, & non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis
18 meis. †Et reddã primùm duplices iniquitates, & peccata
eorũ: quia contaminauerunt terrã meam in morticinis
idolorum ſuorum, & abominationibus ſuis impleuerũt
19 hęreditatem meam. †Dñe fortitudo mea, & robur meũ,
& refugium meum in die tribulationis: ad te Gentes ve-
nient ab extremis terræ, & dicent, Verè mendaciũ poſſe
20 derunt patres noſtri, vanitatẽ quæ eis non profuit. †Nun
21 quid faciet ſibi homo deos, & ipſi nõ ſunt dij? †Idcirco ec
ce ego oſtendã eis per vicem hanc, oſtendam eis manum
meam, & virtutem meã: & ſcient quia nomẽ mihi Dñs.

Iudæi in peccato obſtinati, & ob id vaſtandi dicunt: maledictus qui confidit in homine, & benedictus qui in Deo confidit: ſolus Deus ſcrutatur corda, & cuiq; reddit iuxta viã ſuã: petit propheta à Deo, in quo ſpẽ habuit, liberari, & inimicos confundi: pręcipit Deus de obſeruando ſabbatho, vt omnia ſint ipſi Ieruſalẽ proſpera: quæ alioqui igne conſumetur. CAP. XVII.

1 PEccatum Iuda ſcriptũ eſt ſtilo ferreo in vngue adamã
A tino, exaratum ſuper latitudinem cordis eorũ, & in
2 cornibus ararum eorũ. †Cùm recordati fuerint filij eorũ
ararũ ſuarum, & lucorum ſuorũ, lignorumq; frondẽtiũ
3 in mõtibus excelſis, †ſacrificantes in agro: fortitudinẽ tuã
& omnes theſauros tuos in direptionem dabo, excelſa
4 tua ꝓpter peccata in vniuerſis finibꝰ tuis. †Et relinquêris
ſola ab hæreditate tua, quã dedi tibi: & ſeruire te faciam
inimicis tuis in terra quã ignoras: quoniã ignem ſuccen-
5 diſti in furore meo, vſque in æternum ardebit. †Hæc di-
cit Dñs: ‖Maledictus homo qui confidit in homine, & ‖Iſa. 30. a. 2. 31. a. 1. Inf. 48. a. 7. Inf. 48. a. 6.
ponit carnẽ brachiũ ſuũ, & à Domino recedit cor eius.
6 †‖Erit enim quaſi myricæ in deſerto, & non videbit cùm
venerit bonum: ſed habitabit in ſiccitate in deſerto in ter
7 ra ſalſuginis & inhabitabili. †Benedictus vir qui confidit
8 in Domino, & erit Dñs fiducia eius. †‖Et erit quaſi lignũ ‖Pſal. 1. a. 3.
B quod tranſplantatur ſuper aquas, quod ad humorẽ mit
tit radices ſuas: & nõ timebit cùm venerit ęſtus. Et erit fo
lium eius viride, & in tẽpore ſiccitatis non erit ſolicitũ,
9 nec aliquando deſinet facere fructum. †Prauum eſt cor
10 *hominis* & inſcrutabile: quis cognoſcet illud? †‖Ego Do *omnium 7
minus ſcrutãs cor, & probans renes: qui do vnicuique 1. Re. 16. b. 7. Pſal 7. b. 10.
iuxta viam ſuam, & iuxta fructum adinuentionũ ſuarũ. Sup. 11 d. 20
11 †Perdix fouit quæ non peperit, fecit diuitias, & non in iu Apo. 2. f. 23.
dicio: in dimidio dierum ſuorũ derelinquet eas, & in no
12 uiſſimo ſuo erit inſipiens. Soliũ gloriæ altitudinis à prin
13 cipio, locus ſanctificationis noſtrę. †Expectatio Iſraël
C Dñe, omnes qui te derelinquunt, confundẽtur: receden
14 tes à te, in terra ſcribentur: quoniam dereliquerunt venã
15 aquarũ viuentium Dominũ. †Sana me Dñe, & ſanabor:
ſaluum me fac, & ſaluus ero: quoniam laus mea tu es. †Ec
ce ipſi dicunt ad me, Vbi eſt verbum Domini? veniat.
16 †Et ego non ſum turbatus, te paſtorẽ ſequẽs: & diem ho
minis nõ deſideraui, tu ſcis. Quod egreſſum eſt de labijs
17 meis, rectum in cõſpectu tuo fuit. †Non ſis tu mihi for-
18 midini, ſpes mea tu in die afflictionis. †Cõfundantur qui
me perſequuntur, & non cõfundar ego: paueant illi, &
nõ paueam ego: induc ſuper eos diem afflictionis, & du
19 plici contritione contere eos. †Hæc dicit Dñs ad me, Va
de, & ſta in porta filiorum populi per quã ingrediuntur
reges Iuda, & egrediuntur, & in cunctis portis Ieruſalẽ:
20 †& dices ad eos: Audite verbum Domini reges Iuda, &
omnis Iuda cunctique habitatores Ieruſalem qui ingre-
21 dimini per portas iſtas. †Hæc dicit Dñs: Cuſtodite ani-
D mas veſtras, & nolite portare põdera in die ſabbathi, nec
22 inferatis per portas Ieruſalem. †Et nolite eijcere onera
de domibus veſtris in die ſabbathi, & omne opus non fa
cietis: ſanctificate diem ſabbathi, ſicut præcepi patribus
23 veſtris. †Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem ſuã:
ſed indurauerũt ceruicẽ ſuã, ne audirent me, & ne accipe
24 rent diſciplinam. †Et erit: ſi audieritis me, dicit Domi-
nus, vt non inferatis onera per portas ciuitatis huius in
die ſabbathi: & ſi ſanctificaueritis diem ſabbathi, ne fa-
25 ciatis in eo omne opus: †Ingredientur per portas ciuitatis
huius reges & principes, ſedentes ſup ſoliũ Dauid, & aſ-
cendẽtes in curribus & equis, ipſi & principes eorũ viri
Iuda, & habitatores Ieruſalẽ, & habitabitur ciuitas hęc
26 in ſempiternum. †Et venient de ciuitatibus Iuda, & de
circuitu Ieruſalem, & de terra Ben-iamin, & de cãpeſtri-
bus, & de montuoſis, & ab Auſtro, portãtes holocauſtũ,
& victimam, & ſacrificiũ, & tus, & inferent oblationẽ
27 in domum Domini. †Si autem non audieritis me, vt ſan
ctificetis diẽ ſabbathi, & ne portetis onus & ne inferatis
per portas Ieruſalem in die ſabbathi, ſuccẽdam ignem in
portis eius, & deuorabit domos Ieruſalẽ, & nõ extinguetur.

Exemplo figuli oſtendit Dñs in manu ſua eſſe domum Iſraël, vt iuxta ipſorũ merita eis faciat, etiã ſi prius aliud ſe facturum dixerit: propter obſtinatam Iudæorum malitiam denuntiatur eis interitus: conſpiratio Iudęorum cõtra Ieremiã, ipſius quoque ad Deum lamentatio, & pœnarum quæ inimico ſequentur denuntiatio. CAP. XVIII.

1 VErbum quod factũ eſt ad Ieremiam à Domino, di-
A cens: †Surge & deſcende in domũ figuli, & ibi au-
2 dies verba mea. †Et deſcẽdi in domum figuli, & ecce, ip-
3 ſe faciebat opus ſuper rotam. †Et diſſipatum eſt vas quod
4 ipſe faciebat è luto manibus ſuis: conuerſuſque fecit
illud, vas alterũ ſicut placuerat in oculis eius vt faceret.

Ieſa. 41. b. 9. Ro. 9. d. 20.
5 ¶Et factum eſt verbum Domini ad me, dicẽs, ¶‖Nunquid
6 ſicut figulus iſte, non potero vobis facere, domus Iſraël?
ait Dominus, Ecce, ſicut lutum in manu figuli, ſic vos in
7 manu mea, domus Iſraël. ¶Repẽtè loquar aduerſum gen
tem & aduerſus regnũ, ‖vt eradicem & deſtruã & diſper
Su. 1. b. 10.
8 dam illud. ¶Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo
quod locutus ſum aduerſus eam: agã & ego pœnitentiã
9 ſuper malo quod cogitaui vt facerẽ ei. ¶Et ſubitò loquar
10 de gente & de regno, vt ædificem & plantẽ illud. ¶Si fece
B rit malũ in oculis meis, vt nõ audiat vocẽ meã: pœniten-
11 tiã agã ſuper bono quod locutus ſum vt facerẽ ei. ¶Nunc
ergo dic viro Iuda, & habitatoribus Ieruſalem, dicens,
Infr. 25. a. 5. 35. c. 15. Ion. 3. c. 8.
Hæc dicit Dominus, ‖Ecce ego fingo contra vos malũ, &
cogito contra vos cogitationem. ‖reuertatur vnuſquiſq;
à via ſua mala, & dirigite vias veſtras et ſtudia veſtra.
12 ¶Qui dixerũt, Deſperauimus: poſt cogitationes enim no
ſtras ibimus, & vnuſquiſque prauitatem cordis ſui mali
13 faciemus. ¶Ideò hæc dicit Dominus, Interrogate gentes,
Quis audiuit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Iſrl'?
14 ¶Nũquid deficiet de petra agri nix Libani: aut euelli poſ-
15 ſunt aquæ erumpentes frigidæ, & defluentes? ¶Quia ob
C litus eſt mei populus meus, fruſtra libantes, & impingẽ
tes in vijs ſuis, in ſemitis ſeculi, vt ambularent per eas in
Inf. 19. c. 8. 49. c. 13. 50. c. 13.
16 itinere non trito: ¶‖vt fieret terra eorũ in deſolationẽ, &
in ſibilum ſempiternũ. Omnis qui præterierit per eam,
17 obſtupeſcet, & mouebit caput ſuum. ¶Sicut ventus vrẽs
diſpergam eos corã inimico: dorſum, & non faciem oſtẽ
18 dam eis in die perditionis eorum. ¶Et dixerũt, Venite, &
cogitemus contra Ieremiam cogitationes: non enim pe
ribit lex à ſacerdote, neque conſilium à ſapiente, nec ſer
mo à propheta: venite, & percutiamus eum lingua, &
19 non attendamus ad vniuerſos ſermones eius. ¶Attende
20 Domine ad me, & audi vocem aduerſariorũ meorũ. ¶Nũ
quid redditur pro bono malum, quia foderunt foueam
D animæ meæ? Recordare quòd ſteterim in conſpectu tuo,
vt loquerer pro eis bonum, & auerterẽ indignationem
21 tuam ab eis. ¶Propterea da filios eorum in famẽ, & de-
duc eos in manus gladij: fiant vxores eorum abſque libe
ris, & viduæ: & viri earũ interficiantur morte: iuuenes eo
22 rũ confodiantur gladio in prælio. ¶Audiatur clamor de
domibus eorum, adduces enim ſup eos latronẽ repẽtè:
quia foderunt foueam, vt caperent me, & laqueos abſcõ
23 derunt pedibus meis. ¶Tu autem Domine ſcis omne cõ-
ſilium eorũ aduerſum me in mortem: ne propitieris ini-
quitati eorum, & peccatum eorum à facie tua non delea
tur: fiant corruentes in conſpectu tuo, in tempore furo-
ris tui abutere eis.

Ieremias per lagunculam terreã quam fregit, oſtendit populum Ieruſalem perdendum gladio & fame in obſidione, in qua patres filios comedent propter multiplicem ipſorum idololatriam & contemptum verbi Dei. C A P. X I X.

1 HÆc dicit Dominus, Vade, & accipe lagunculam fi
A guli teſteam à ſenioribus populi, & à ſenioribus ſa
2 cerdotum. ¶Et egredere ad vallem filij Ennom, quæ eſt
iuxta introitũ portæ fictilis: & prædicabis ibi verba quæ
3 ego loquar ad te. ¶Et dices, Audite verbũ Domini reges
Iuda, & habitatores Ieruſalem: hæc dicit Dominus exer-
cituum, Deus Iſraël, Ecce, ego inducam afflictionem ſu-
per locum iſtum: ita vt omnis qui audierit illam, tinniãt
4 aures eius. ¶Eò quòd dereliquerint me, & alienũ fecerint
locũ iſtũ: & libauerint in eo dijs alienis, quos neſcierũt
ipſi, & patres eorum, & reges Iuda: & repleuerũt locum
5 iſtum ſanguine innocentum. ¶Et ædificauerunt excelſa
Baalim ad comburendos filios ſuos igni in holocauſtum
Baalim: quę non præcepi, nec locutus ſum, nec aſcẽderũt
6 in cor meũ. ¶Propterea ecce dies veniũt, dicit Dominus:
B & non vocabitur amplius locus iſte, Topheth, & Vallis
7 filij Ennom, ſed Vallis occiſionis. ¶Et diſſipabo conſiliũ
Iuda & Ieruſalẽ in loco iſto: & ſubuertam eos gladio in
conſpectu inimicorũ ſuorum, & in manu quęrentiũ ani
Sup. 18. c. 16. Infr. 49. c. 13. & 50. c. 13.
mas eorũ: & dabo cadauera eorum eſcã volatilibus cæli,
8 & beſtijs terræ. ¶‖Et ponam ciuitatem hãc, in ſtuporem,
C & in ſibilum: omnis qui præterierit per eã, obſtupeſcet,
9 & ſibilabit ſuper ᵃvniuerſa plagaᵃ eius. ¶Et cibabo eos — ᵃ vniuerſas plagas 4.
carnibus filiorũ ſuorum, & carnibus filiarum ſuarũ: &
vnuſquiſque carnem amici ſui comedet in obſidione &
in anguſtia in qua cõcludẽt eos inimici eorũ, & qui quæ
10 runt animas eorum. ¶Et conteres lagunculam in oculis
11 virorum qui ibunt tecum. ¶Et dices ad eos, Hæc dicit Do
minus exercituum, Sic cõteram populum iſtum & ciui-
tatem iſtam, ſicut conteritur vas figuli quod non poteſt
vltrà inſtaurari: & in Topheth ſepelientur, eò quòd non
12 ſit alius locus ad ſepeliẽdũ. ¶Sic faciam loco huic, ait Do
minus, & habitatoribus eius: & ponam ciuitatem iſtam
13 ſicut Topheth. ¶Et erunt domus Ieruſalem & domus re-
D gũ Iuda ſicut locus Topheth, immũdæ omnes domus,
in quarum domatibus ſacrificauerunt omni militiæ cæ-
14 li, & libauerũt libamina dijs alienis. ¶Vẽnit autẽ Ieremias
de Topheth, quò miſerat eum Dominus ad prophetan-
dum, & ſtetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnẽ
15 populũ: ¶Hæc dicit Dominus exercituũ Deus Iſraël, Ec-
ce ego inducã ſup ciuitatẽ hãc, ᵃ & ſup omnes vrbes eius
vniuerſa mala quæ locutus ſum aduerſum eã: quoniã in
durauerũt ceruicẽ ſuam, vt nõ audirent ſermones meos.

Percuſſus Ieremias mittitur à Phaſſur in neruum, & ab eodem eductus vaticinatur illi tanquã pſeudoprophetę & omnibus amicis eius, totiq; Iudęę captiuitatem Babylonicam conqueritur ſe rideri & pati opprobriũ ac perſecutionem ob verbũ Domini, maledicitq; diei natiuitatis ſuæ. C A P. X X.

1 ET audiuit Phaſſur filius Emmer ſacerdos, qui conſti
A tutus erat princeps in domo Domini, Ieremiam ꝓ-
2 phetãtem ſermones iſtos. ¶Et percuſſit Phaſſur Ieremiã
prophetã, & miſit eum in neruum, quod erat in porta
3 Ben-iamin ſuperiori, in domo Dñi. ¶Cũq; illuxiſſet ĩ cra
ſtinum, eduxit Phaſſur Ieremiam de neruo, & dixit ad eũ
Ieremias, Nõ Phaſſur vocauit Dominus nomen tuũ, ſed
4 pauorem vndique. ¶Quia hæc dicit Dominus, Ecce, ego
dabo te in pauorẽ, te & omnes amicos tuos: & corruent
gladio inimicorũ ſuorum, & oculi tui videbũt, & omnẽ
Iudã dabo ĩ manũ regis Babylonis: & traducet eos in Ba
5 bylonem, & percutiet eos gladio. ¶Et dabo vniuerſam
B ſubſtantiam ciuitatis huius, & omnẽ laborẽ eius, omne
que pretium, & cunctos theſauros regũ Iuda dabo in ma
nu inimicorum eorum: & diripient eos, & tollent, & du
6 cent in Babylonem. ¶Tu autem Phaſſur, & omnes habi
tatores domus tuę ibitis in captiuitatẽ, & in Babylonẽ ve
nies, & ibi morièris: ibique ſepelieris tu, & omnes ami-
7 ci tui quibus prophetaſti mendacium. ¶Seduxiſti me Do
mine, & ſeductus ſum: fortior me fuiſti, & ĩualuiſti: fact*
8 ſum in deriſum tota die, oẽs ſubſannãt me. ¶Quia iam
olim loquor, vociferãs iniquitatẽ, & vaſtitatẽ clamito: &
factus eſt mihi ſermo Dñi ĩ opprobriũ, & in deriſum to
9 ta die. ¶Et dixi, Non recordabor eius, neque loquar vltrà
in nomine illius: & factus eſt ĩ corde meo quaſi ignis ex-
æſtuans, clauſuſque in oſſibus meis: & defeci, ferre nõ ſu
10 ſtinẽs. ¶Audiui enim contumelias multorũ, & terrorẽ
C in circuitu, perſequimini, & perſequamur eũ: ab omni-
bus viris qui erãt pacifici mei, & cuſtodiẽtes latus meũ:
ſi quomodò decipiatur, & præualeamus aduerſus eũ, &
11 conſequamur vltionem ex eo. ¶Dñs aũt mecum eſt qua-
ſi bellator fortis: idcirco qui perſequuntur me cadẽt, &
infirmi erunt: confundentur vehementer, ‖quia non in- — Inf. 23. g. 40.
tellexerunt opprobrium ſempiternũ quod nunquã de- — Sup. 11. d. 20. 17. b. 10.
12 lebitur. ¶Et tu Domine exercituũ ‖probator iuſti, qui vi-
des renes & cor: videam quæſo vltionem tuã ex eis: tibi
13 enim reuelaui cauſam meã. ¶Cantate Dño, laudate Do-
D minum: quia liberauit animam pauperis de manu malo
14 rum. ¶‖Maledicta dies in qua natus ſum: dies ĩ qua pepe — Iob 3. a. 2.
15 rit me mr̃ mea, nõ ſit bñdicta. ¶Maledictus vir q annũtia
uit pr̃i meo, dicens, Natus eſt tibi puer maſculus: & qua
16 ſi gaudio lætificauit eum. ¶Sit homo ille vt ſunt ciuita
tes quas ſubuertit Dominus, & nõ pœnituit eum: audiat
17 clamorem manè, & vlulatum in tẽpore meridiano: ¶ᵃquiᵃ — ᵃ quia 2.
non me interfecit à vulua, vt fieret mihi mater mea ſe-

pulchrum,

18 pulchrum, & vulua eius conceptus æternus. †Quare de
vulua egreſſus ſum, vt viderem laborem & dolorem, &
conſumerentur in confuſione dies mei?

Reſpődet Ieremias nuntijs Sedecię regis ſuper obſidione regis Nabuchodonoſor, Iudam vaſtandum peſte, gladio, fame & captiuitate, ſolosq́ eos victuros qui transfugerint ad Chaldęos: hortatur etiam vt faciant iudicium, ne indignatio Domini penitus ipſos conſumat. CAP. XXI.

1 VErbum quod factum eſt ad Ieremiam à Dño, quan
A do miſit ad eũ rex Sedecias Phaſſur filiũ Melchiæ,
2 & Sophoniã filium Maaſię ſacerdotem, dicẽs, †Interroga
pro nobis Dñm, quia Nabuchonoſor rex Babylonis prę-
liatur aduerſum nos: ſi fortè faciat Dominus nobiſcum
3 ſecundùm omnia mirabilia ſua, & recedat à nobis. †Et
4 dixit Ieremias ad eos, Sic dicetis Sedeciæ: †Hæc dicit Do
minus Deus Iſraël, Ecce, ego conuertam vaſa belli quæ
in manibus veſtris ſunt, & quibus vos pugnàtis aduer-
ſum regẽ Babylonis & Chaldæos q obſidẽt vos ĩ circui-
5 tu murorũ: & cõgregabo ea in medio ciuitatis huius. †Et
B debellabo ego vos in manu extẽta, & in brachio forti, &
6 in furore, & in indignatione, & in ira grãdi. †Et percutiã
habitatores ciuitatis huius: homines & beſtiæ peſtilẽtia
7 magna morientᷓ. †Et poſt hoc ait Dñs, dabo Sedeciam re-
gem Iuda, & ſeruos eius & populum eius, & qui dereli-
cti ſunt in ciuitate hac à peſte, & gladio, & fame, in ma-
nu Nabuchodonoſor regis Babylonis, & ĩ manu inimi-
corũ eorum, & in manu quærentiũ animã eorũ: & per-
cutiet eos in ore gladij, & nõ flectetᷓ, neq; parcet, nec mi-
8 ſerebitur. †Et ad populũ hũc dices, Hæc dicit Dñs, Ecce,
‖Inf. 38. a. 2. C ego do coram vobis viam vitę, & viam mortis. †‖Qui ha-
9 bitauerit in vrbe hac, morietur gladio, & fame, & peſte:
qui autem egreſſus fuerit, & transfugerit ad Chaldęos,
qui obſident vos, viuet, & erit ei anima ſua quaſi ſpoliũ.
10 †Poſui enim faciem meã ſuper ciuitatem hanc in malũ,
& non in bonum, ait Dñs: in manu regis Babylonis da-
11 bitur, & exuret eam igni. †Et domui regis Iuda, Audite
‖Inf. 22. a. 3. 12 verbum Dñi. †Domus Dauid, hæc dicit Dominus: ‖Iu-
D dicate manè iudicium, & eruite vi oppreſſum de manu
calũniantis: ne fortè egrediatur vt ignis indignatio mea,
& ſuccendatur, & non ſit qui extinguat propter malitiã
13 ſtudiorũ veſtrorũ. †Ecce, ego ad te habitatricẽ vallis ſoli-
dę atq; campeſtris, ait Dñs: q dicitis, quis percutiet nos?
14 & quis ingredietᷓ domos noſtras? †Et viſitabo ſuper vos
iuxta fructũ ſtudiorum veſtrorũ, dicit Dñs: & ſuccendã
ignem in ſaltu eius, & deuorabit omnia in circuitu eius.

Hortatur regem Iuda & populũ eius vt faciant iudicium & iuſtitiam, quò omnia proſperè ipſis ſuccedant, alioqui erunt omnes in direptionẽ: quodq́, Sellum ſiue Ioacim filius Ioſiæ regis Iuda non ſit in Ieruſalem reuerſurus: increpat eos qui ex iniuſtitia ædificant, promittentes ſibi fœlicitatem patrum iuſtorũ: vaticinatur aduerſus impiũ Ioacim filiũ Ioſiæ ꝙ ſepultura ſit cariturus, & huius filius impuſſimus Iechonias cum matre ducendus in Babylonem, ibiq́ moriturus. CAP. XXII.

1 HÆc dicit Dñs: Deſcende in domum regis Iuda, & lo
A quẽris ibi verbum hoc, †& dices, Audi verbũ Dñi
2 rex Iuda, qui ſedes ſuper ſolium Dauid: tu & ſerui tui, &
3 populus tuus, qui ingredimini per portas iſtas. †Hęc di-
‖Sup. 21. d. 12 cit Dñs, ‖Facite iudicium & iuſtitiam: & liberate vi op-
preſſum de manu calũniatoris. & aduenã, & pupillũ, &
viduã nolite contriſtare, neq; opprimatis iniquè, & ſan-
4 guinem innocentẽ ne effundatis in loco iſto. †Si enim
facientes feceritis verbũ iſtud: ingredientur per portas
domus huius reges ſedentes de genere Dauid ſuper thro
nũ eius, & aſcendentes currus & equos, ipſi & ſerui, &
5 populus eorũ. †Quòd ſi nõ audieritis verba hæc: in me-
B metipſo iuraui, Dicit Dñs, quia in ſolitudinẽ erit domus
6 hæc. †Quia hæc dicit Dñs ſuper domum regis Iuda, Ga-
laad tu mihi caput Libani: ſi non poſuero te ſolitudinẽ,
7 vrbes inhabitabiles. †Et ſanctificabo ſuper te interficien
tem virũ & arma eius: & ſuccĩdent electas cedros tuas,
8 & præcipitabunt in ignem. †Et pertranſibũt gentes mul
tæ per ciuitatem hanc: & dicet vnuſquiſq; proximo ſuo:
9 ‖Quare fecit Dominus ſic ciuitati huic grandi? †Et re- ‖Deut. 29. d 24. 3. Re 9. b. 8.
C ſpondebunt, Eò quòd dereliquerint pactum Dñi Dei
10 ſui, & adorauerint deos alienos, & ſeruierint eis. †No-
lite flere mortuum, neq; lugeatis ſuper eum fletu: plan-
gite eũ qui egreditur, quia non reuertetur vltrà, nec vi-
11 debit terram natiuitatis ſuæ. †Quia hæc dicit Dominus
ad Sellum filiũ Ioſiæ regem Iuda, qui regnauit pro Ioſia
patre ſuo, qui egreſſus eſt de loco iſto. Non reuertetur
12 huc amplius: †ſed in loco ad quem tranſtuli eũ, ibi mo-
13 rietur, & terram iſtam non videbit amplius. †Væ qui
D ædificat domum ſuã in iniuſtitia, & cœnacula ſua non
in iudicio: amicum ſuum opprimet fruſtra, & mercedẽ
14 eius non reddet ei. †Qui dicit, Ædificabo mihi domum
latam & cœnacula ſpacioſa: qui aperit ſibi feneſtras, &
15 facit laquearia cedrina, pingitque ſinopide. †Nunquid
regnabis, quoniam confers te cędro? pater tuus nun-
quid non comẽdit & bibit, & fecit iudicium et iuſtitiam
16 tunc cùm bene erat ei? †Iudicauit cauſam pauperis &
egeni in bonum ſuum, nunquid non ideò quia cogno-
17 uit me, dicit Dñs? †Tui verò oculi & cor ad auaritiam, &
ad ſanguinem innocentem ſundendũ, & ad calumniã,
18 & ad curſum mali operis. †Propterea hæc dicit Dñs ad
E Ioacim filium Ioſiæ regem Iuda: Non plangent eum, Vę
frater & væ ſoror: non concrepabunt ei, Væ Domine, &
19 væ inclyte. †Sepultura aſini ſepelietur, putrefactus &
20 proiectus extra portas Ieruſalem. †Aſcende Libanum, &
clama: & in Baſan da vocem tuam, & clama ad tranſeun-
21 tes, quia cõtriti ſunt omnes amatores tui. †Locutus ſum
ad te in abundantia tua: dixiſti, Non audiam. hæc eſt via
tua ab adoleſcentia tua, quia nõ audiſti vocem meam:
22 †Omnes paſtores tuos paſcet vẽtus, & amatores tui in ca
F ptiuitatẽ ibunt: & tunc cõfundẽris, & erubeſces ab omni
23 malitia tua. †Quæ ſedes in Libano, & nidificas in cedris,
quomodò congemuiſti cũ veniſſent tibi dolores, quaſi
24 dolores parturientis? †Viuo ego, dicit Dominus, quia ſi
fuerit Iechonias filius Ioacim regis Iuda, annulus in ma-
25 nu dextera mea, inde euellam eum. †Et dabo te in manu
quærentium animam tuam, & in manu quorum tu for-
midas faciẽ, & in manu Nabuchodonoſor regis Babylo-
26 nis, & in manu Chaldæorum. †Et mittam te & matrem
G tuã quæ genuit te, in terram alienã, in qua nati nõ eſtis,
27 ibique moriemini: †& in terrã ad quam ipſi leuant ani-
28 mam ſuã, vt reuertãtur illuc: nõ reuertentᷓ. †Nũquid vas
fictile atque contritum vir iſte Iechonias? nunquid vas
abſq; omni voluptate? quare abiecti ſunt ipſe & ſemen
29 eius, & proiecti in terram quã ignorauerunt? †Terra, ter
30 ra, terra, audi ſermonem Dñi. †Hæc dicit Dñs, Scribe vi-
rum iſtum ſterilem, virum qui in diebus ſuis non proſpe
rabitur, nec enim erit de ſemine eius vir qui ſedeat ſuper
ſolium Dauid, & poteſtatem habeat vltrà in Iuda.

Comminatur Dominus paſtoribus qui gregem diſpergunt ac lacerant, promittens ſe reducturũ reliquias gregis ad locũ ſuũ, ac ſuſcitaturũ paſtores & germen Dauid iuſtum, ſub quo magna fruentur fœlicitate: vaticinatur quoque pſeudoprophetis æternum opprobrium, qui populũ decipiunt, volentes vt obliuiſcatur nominis Domini, & prophetant abſq; Dei volũtate, ſermonem Domini Onus appellantes. CAP. XXIII.

1 VÆ ‖paſtoribus q diſperdunt & dilacerant gregem ‖Eze. 13. a. 3. 34. a. 2.
A paſcuæ meæ, dicit Dñs. †Ideo hæc dicit Dñs Deus
2 Iſraël ad paſtores qui paſcunt populum meum, Vos di-
ſperſiſtis gregem meum, & eieciſtis eos, & non viſita-
ſtis eos: ecce, ego viſitabo ſuper vos malitiam ſtudiorũ
3 veſtrorum, ait Dñs. †Et ego congregabo reliquias gregis
mei de omnibus terris, ad quas eiecero eos illuc: & con-
uertam eos ad rura ſua, & creſcent, & multiplicabun- *& ſ.
4 tur. †Et ſuſcitabo ſuper eos paſtores, & paſcent eos: *nõ ‖Iſa. 4. a. 2. 40. c 11. & 34. b. 2.
formidabunt vltrà, & non pauebunt: & nullus quęretur
5 ex numero, dicit Dominus. †‖Ecce dies veniunt, dicit Inf. 33. c. 14 ‖Ezec. 34. c. 23 f. 24.
Dñs: & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum: & regnabit
rex, & ſapiens erit: & faciet iudicium & iuſtitiam in ter Dan 9 f. 24. Iohã. 1. g. 45.
6 ra. †‖In diebus *illis* ſaluabitur Iuda, & Iſraël habitabit *illius ſ.

confi-

confidenter: & hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Do-
Iſa. 16. a. 14. 7 minus iuſtus noſter. Propter hoc ecce dies veniũt, dicit
B Dñs, & non dicent vltrà, Viuit Dñs, qui eduxit filios Iſrl
Deu. 33. d. 8 8 de terra Ægypti: ſed, Viuit Dñs qui eduxit & adduxit
ſemen domus Iſraël de terra Aquilonis, & de cunctis ter
ris ad quas eieceram eos illuc: & habitabunt in terra ſua.
9 Ad Prophetas, Contritũ eſt cor meũ in medio mei, con
tremuerũt omnia oſſa mea: factus ſum quaſi vir ebrius,
& quaſi homo madidus à vino, à facie Dñi, & à facie ver
*adulterijs 10 borũ ſanctorũ eius. Quia *adulteris repleta eſt terra, q̃a
à facie maledictionis luxit terra, areſacta ſunt arua deſer-
ti: factus eſt curſus eorũ malus, & fortitudo eorũ diſſimi
11 lis. Propheta namq; & ſacerdos polluti ſunt: & ĩ domo
C mea inueni malum eorũ: ait Dñs. Idcirco via eorũ erit
12 quaſi lubricum in tenebris: impellent enim, & corruẽt
in ea: afferam enim ſuper eos mala, annum viſitationis
13 eorum, ait Dñs. Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatẽ;
-.7. & prophetabant in Baal, & decipiebant populũ meũ
*adulterium 13. 14 Iſraël. Et in prophetis Ieruſalẽ vidi ſimilitudinẽ *adulte-
rantium, & iter mendacij: & confortauerũt manus peſ-
ſimorum, vt non conuerteretur vnuſquiſque à malitia
ſua: facti ſunt mihi omnes vt Sodoma, & habitatores
15 eius quaſi Gomorrha. Propterea hæc dicit Dñs exer-
Sup. 9. d. 15 cituum ad prophetas: Ecce ego cibabo eos abſynthio, &
potabo eos felle: à prophetis enim Ieruſalem egreſſa eſt
16 pollutio ſuper omnem terram. Hæc dicit Dominus e-
Inf. 27. b. 9. 29. b. 8. D xercituum, Nolite audire verba prophetarum, qui pro-
phetant vobis, & decipiunt vos: viſionem cordis ſui lo-
17 quuntur, non de ore Domini. Dicunt his qui blaſphe-
Su. 5. c. 12. 14. b. 13. mant me, Locutus eſt Dominus, Pax erit vobis, & omni
qui ambulat in prauitate cordis ſui, dixerunt: Nõ veniet
18 ſuper vos malum. Quis enim affuit in conſilio Dñi, &
vidit & audiuit ſermonẽ eius? quis conſiderauit verbum
Inf 30. c. 14 *egredietur &. 19 illius, & audiuit? Ecce, turbo Dñicæ indignationis
*egredietur, & tempeſtas erumpẽs: ſuper caput impio-
20 rum veniet. Non reuertetur furor Dñi, vſque dum fa-
ciat, & vſque dum compleat cogitationem cordis ſui:
Sup. 14. c. 14 Inf 27. c. 15. & 29. b. 9. 21 in nouiſſimis diebus intelligetis conſilium eius. Non
E mittebam prophetas, & ipſi currebant: non loquebar
22 ad eos, & ipſi pphetabant. Si ſtetiſſent in cõſilio meo,
& nota feciſſent verba mea populo meo: auertiſſẽ vtiq;
eos à via ſua mala, & à cogitationibus ſuis peſſimis.
23 Putaſne Deus è vicino ego ſum, dicit Dñs? & nõ Deus
24 de longe? Si occultabitur vir in abſconditis: & ego non
videbo eum, dicit Dñs? nunquid non cælum & terram
25 ego impleo, dicit Dñs? Audiui quæ dixerunt prophetæ,
prophetantes in nomine meo mendacium, atq; dicen-
26 tes, Somniaui, ſomniaui. Vſquequo iſtud eſt in corde
prophetarum vaticinantiũ mendacium, & prophetan-
27 tium ſeductiones cordis ſui? Qui volũt facere vt obliuiſ-
F catur populus meus nominis mei propter ſomnia eorũ
quæ narrat vnuſquiſq; ad proximum ſuum: ſicut obliti
28 ſunt patres eorum nominis mei propter Baal. Prophe-
ta qui habet ſomniũ, narret ſomnium: & qui habet ſer-
monem meũ, loquatur ſermonẽ meũ verè. quid paleis
29 ad triticum, dicit Dñs? Nunquid non verba mea ſunt
quaſi ignis, dicit Dñs: & quaſi malleus conterẽs petram?
30 Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dñs, qui furantur
31 verba mea vnuſquiſq; à proximo ſuo. Ecce ego ad pro-
phetas, ait Dñs, qui aſſumunt linguas ſuas, & aiunt,
32 Dicit Dominus. Ecce ego ad prophetas ſomniantes
mendacium, ait Dñs, qui narrauerunt ea, & ſeduxe-
runt populum meum in mendacio ſuo, & in miraculis
ſuis: cùm ego non miſiſſem eos, nec mandaſſem eis, qui
33 nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus. Si igitur
interrogauerit te populus iſte, vel propheta, aut ſacer-
dos, dicens, Quod eſt onus Dñi? Dices ad eos, Vt quid
34 vobis onus? proijciam quippe vos, dicit Dñs. Et pro-
G pheta & ſacerdos, & populus qui dicit, Onus Domini:
35 viſitabo ſuper virum illum, & ſuper domum eius. Hæc
dicetis vnuſquiſq; ad proximũ & ad fratrem ſuũ, Quid
36 reſpondit Dominus? Et quid locutus eſt Dñs? Et onus
Domini vltrà non memorabitur: quia onus erit vnicui-
que ſermo ſuus: & peruertiſtis verba Dei viuentis, Do-
37 mini exercituum Dei noſtri. Hæc dices ad prophetam,
Quid reſpondit tibi Dominus? & quid loquutus eſt Do
38 minus? Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc
hæc dicit Dominus, Quia dixiſtis ſermonem iſtum,
Onus Dñi: & miſi ad vos, dicens, Nolite dicere, Onus
39 Dñi: propterea ecce ego tollã vos portãs, & derelinquã
vos, & ciuitatem quã dedi vobis, & patribus veſtris à fa-
40 cie mea. Et dabo vos in opprobriũ ſempiternum, & in Sup. 20. c. 11
ignominiam æternam, quę nunquã obliuione delebitur.

Calathus bonarum ficuũ deſignat captiuos in Babylonia Iudæos, quos dicit Dominus ſe reducturum in terram ſuam, qui toto corde ad ipſum reuertẽtur: calathus autem malorum ficuum ſignificat eos qui manſerant Ieroſolymis, & poſteà fugerant in Aegyptum, quos dicit ſe daturum in opprobrium & maledictionem. CAP. XXIIII.

1 OStendit mihi Dñs: & ecce duo calathi pleni ficis,
A poſiti ante templum Dñi, poſtquàm tranſtulit Na-
buchodonoſor rex Babylonis Iechoniã filium Ioacim re
gem Iuda, & principes eius, & fabrum, & incluſorem
2 de Ieruſalẽ, & adduxit eos in Babylonẽ. Calathus vnus,
ficus bonas habebat nimis: vt ſolent ficus eſſe primi tem
poris. & calathus vnus, ficus habebat malas nimis, quæ
3 cõmedi non poterant, eò q; eſſent malæ. Et dixit Dñs
B ad me, Quid tu vides Ieremia? Et dixi, Ficus: ficus bonas,
bonas valde: & malas, malas valde: quę comedi non poſ-
4 ſunt, eò q; ſint malæ. Et factum eſt verbum Dñi ad me,
5 dicens: Hæc dicit Dñs Deus Iſraël, Sicut ficus hæ bonæ:
ſic cognoſcam tranſmigrationem Iuda, quam emiſi de
6 loco iſto in terram Chaldæorum, in bonum. Et ponã
C oculos meos ſuper eos ad placandum, & reducam eos
in terram hanc: & ædificabo eos, & non deſtruam: &
7 plantabo eos, & non euellam. Et dabo eis cor, vt ſciant
me, quia ego ſum Dominus: & erunt mihi in populum, Inf. 31. f. 33
& ego ero eis in Deum: quia reuertentur ad me in toto
8 corde ſuo. Et ſicut ficus peſſimæ, quæ comedi non poſ Inf. 29. d. 17
ſunt, eò q; ſint malæ: hæc dicit Dñs, ſic dabo Sedeciam
D regem Iuda, & principes eius, & reliquos de Ieruſalem,
qui remanſerunt in vrbe hac, & qui habitant in terra
9 Ægypti. Et dabo eos in vexationẽ, afflictionemq; omni-
bus regnis terræ: in opprobrium, & in parabolam, & in
prouerbiũ, & in maledictionẽ in vniuerſis locis ad quæ
10 eieci eos. Et mittã in eis gladium, & famẽ, & peſtẽ: do- Inf. 29. d. 17
nec conſumantur de terra, quam dedi eis, & patribus eorũ.

Quia noluerunt audire Ieremiam nec reliquos prophetas adhortantes ad pœnitentiã, prædicit excidium Ieroſolymorũ, et captiuitatem ſeptuaginta annorũ, ac deinde perditionem regum qui ipſos tenebant captiuos: quapropter iubetur Ieremias ciuitatibus Iuda, ac cæteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: vlulatum quoque pronuntiat paſtoribus ac optimatibus. CAP. XXV.

1 VErbum quod factum eſt ad Ieremiam de omni po-
A pulo Iudæ in anno quarto Ioacim filij Ioſiæ regis
Iuda, (ipſe eſt annus primus Nabuchodonoſor regis Ba-
2 bylonis.) *Quod locutus eſt Ieremias propheta ad oẽm *Quæ.
populum Iuda, & ad vniuerſos habitatores Ierlm, dicẽs,
3 A tertiodecimo anno Ioſiæ filij Amõ regis Iuda vſq; ad
diem hanc: iſte tertius & viceſimus annus, factus eſt ver
bum Dñi ad me, & locutus ſum ad vos de nocte conſur-
4 gens & loquens, & nõ audiſtis. Et miſit Dñs ad vos om
nes ſeruos ſuos pphetas, cõſurgens diluculo, mittẽſq;:
& nõ audiſtis, neq; inclinaſtis aures veſtras vt audiretis,
5 cũ diceret, Reuertimini vnuſquiſq; à via ſua mala, & à 4. Re. 17. b. 13 Sup. 18. b. 11
peſſimis cogitationib9 veſtris: & habitabitis in terra quã Infr 35. c. 15.
dedit Dñs vobis, & patribus veſtris, à ſeculo & vſq; 35. c. 15.
6 in ſeculum. Et nolite ire poſt deos alienos, vt ſeruiatis
B eis, adoretiſq; eos: neque me ad iracundiã prouocetis in
7 operibus manuum veſtrarũ, & non affligam vos. Et nõ
audiſtis me, dicit Dominus, vt me ad iracundiam prou-
caretis in operibus manuũ veſtrarum in malum veſtrũ.
8 Propterea hæc dicit Dominus exercituum, Pro eo quòd

9 non audiſtis verba mea, ecce ego mittã, & aſſumã vni-
uerſas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabo-
chodonoſor regem Babylonis ſeruum meum: & addu-
cam eos ſuper terram iſtam & ſuper habitatores eius, &
ſuper omnes nationes quæ in circuitu illius ſunt: & in-
terficiam eos, & ponam eos in ſtuporem & in ſibilum,
10 & in ſolitudines ſempiternas. Perdámq; ex eis vocẽ gau-
dij & vocem lætitiæ, vocem ſponſi & ſponſæ, vocem mo-
Dan. 9. a. 2. Inf. 26. c. 12. & 29. c. 10. 2. Par. 36. d. 21. 1. Eſd. 1. a. 1. & 6. a. 3. 1 Eſd. 1 g. 17 & 2. a. 1. & 6. a. 24.
11 læ, & lumen lucernæ. Et erit vniuerſa terra hæc in ſoli-
C tudinem & in ſtuporem: & ſeruient omnes gentes iſtæ
12 regi Babylonis ſeptuaginta annis. Cumq; impleti fue-
rint ſeptuaginta anni, viſitabo ſuper regem Babylonis, &
ſuper gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum,
& ſuper terram Chaldæorum: & ponam illam in ſolitu-
13 dines ſempiternas. Et adducam ſuper terram illã omnia
verba mea quæ locutus ſum contra eã, omne quod ſcri-
ptum eſt in libro iſto, quæcunq; prophetauit Ieremias
14 aduerſum omnes gentes: Quia ſeruierũt eis cùm eſſent
gentes multæ & reges magni: & reddã eis ſm opera eo-
15 rum & ſecundùm facta manuũ ſuarum. Quia ſic dicit
D Dominus exercituũ Deus Iſraël, Sume calicem vini fu-
roris huius de manu mea: & ꝓpinabis de illo cũctis gen-
16 tibus ad quas ego mittam te. Et bibent, & turbabunt,
& inſanient à facie gladij quem ego mittam inter eos.
17 Et accepi calicem de manu Domini, & propinaui cun-
18 ctis gentibus ad quas miſit me Dominus: Ieruſalem &
ciuitatibus Iuda, & regibus eius & principibus eius: vt
darem eos in ſolitudinem, & in ſtuporem & in ſibilum,
19 & in maledictionem, ſicut eſt dies iſta. Pharaoni regi
Ægypti, & ſeruis eius, & principibus eius, & omni po-
20 pulo eius, & vniuerſis generaliter: cunctis regibus ter-
ræ Auſitidis, & cũctis regibus terræ Philiſthijm, & Aſca-
21 lonis, & Gazæ, & Accarõ, & reliquis Azôó, & Idumææ,
22 & Moab, & filijs Ammon: Et cunctis regibus Tyri, &
E vniuerſis regibus Sidônis: & regibus terræ inſularum
23 qui ſunt trans mare. Et Dedan, & Thema, & Buz, &
24 vniuerſis qui attonſi ſunt in comam. Et cunctis regi-
bus Arabiæ, & cunctis regibꝰ Occidentis, qui habitãt in
25 deſerto: Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus
26 Elam, & cunctis regibus Medorum: cunctis quoq; regi-
bus Aquilonis de prope & de longe, vnicuiq; contra fra-
trem ſuũ: & omnibus regnis terræ, quæ ſuper faciem eius
27 ſunt: & rex Seſach bibet poſt eos. Et dices ad eos, Hæc
dicit Dñs exercituũ Deus Iſrl: Bibite, et inebriamini et vo
mite: & cadite, neq; ſurgatis, à facie gladij quem ego mit
28 tam inter vos. Cumq; noluerint accipere calicẽ de manu
F tua vt bibant, dices ad eos: Hæc dicit Dñs exercituum,
1. Pe. 4. d. 17
29 Bibentes bibetis: quia ecce, in ciuitate in qua inuocatũ
eſt nomen meum, ego incipiam affligere, et vos quaſi in-
nocentes & immunes eritis? nõ eritis immunes, gladiũ
enim ego voco ſuper omnes habitatores terræ, dicit Do-
30 minus exercituũ. Et tu prophetabis ad eos omnia ver-
Ioel 3. c. 16. Amos 1. a. 2.
ba hæc, & dices ad illos: Dominus de excelſo rugiet, &
de habitaculo ſancto ſuo dabit vocẽ ſuã: rugiens rugiet
ſuper decorẽ ſuum: celeuſma quaſi calcantiũ concinetur
31 aduerſus oẽs habitatores terræ. Peruenit ſonitus vſque
ad extrema terræ: Quia iudicium Dño cum gentibus: iu-
dicat ipſe cũ omni carne, impios tradidi gladio, dicit Do
32 minus. Hæc dicit Dñs exercituũ: Ecce, afflictio egredie-
tur de gente in gentem: & turbo magnus egredietur à
33 ſummitatibus terræ. Et erunt interfecti Domini in die
G illa à ſummo terræ vſq; ad ſummũ eius: nõ plangentur &
non colligentur, neq; ſepelientur: in ſterquiliniũ ſuper
34 faciem terræ iacebunt. Vlulate paſtores & clamate: &
aſpergite vos cinere optimates gregis: quia cõpleti ſunt
dies veſtri, vt interficiamini: & diſſipationes veſtræ, &
35 cadetis quaſi vaſa pretioſa: & peribit fuga à paſtoribus,
36 & ſaluatio ab optimatibus gregis. Vox clamoris paſto-
rum, & vlulatus optimatum gregis: quia vaſtauit Domi-
37 nus paſcua eorum. Et conticuerunt arua pacis à facie iræ
38 furoris Dñi. Dereliquit quaſi leo vmbraculum ſuum,
quia facta eſt terra eorum in deſolationem à facie iræ co-
lumbæ, & à facie iræ furoris Domini.

Prophetans Ieremias excidium Ieroſolymorum niſi reſipiſcant, comprehenditur à ſacerdotibus & prophetis, ſed liberatur per principes ſeniores ne occidatur, prolatis exemplis Michææ & Vriæ prophetarum. CAP. XXVI.

1 IN principio regni Ioacim filij Ioſiæ regis Iuda, factum
A eſt verbum iſtud à Dño, dicens: Hæc dicit Dñs: Sta
2 in atrio domus Dñi, & loquẽris ad oẽs ciuitates Iuda, de
quibus veniunt, vt adorent in domo Domini, vniuerſos
ſermones quos ego mandaui tibi vt loquaris ad eos: noli
3 ſubtrahere verbum, ſi fortè audiant & conuertantur
vnuſquiſq; à via ſua mala: & pœniteat me mali quod co-
4 gito facere eis propter malitiam ſtudiorum eorum. Et
dices ad eos, Hæc dicit Dominus: Si non audieritis me
5 vt ambuletis in lege mea quam dedi vobis, vt audiatis ſer
mones ſeruorum meorũ prophetarũ, quos ego miſi ad
vos de nocte conſurgens & dirigens, & non audiſtis:
6 Dabo domum iſtam ſicut Silo, & vrbem hanc dabo in 1. Reg. 4. a. 2 b. 10.
7 maledictionẽ cunctis gentibus terræ. Et audierũt ſacer-
B dotes & ꝓphetæ, & omnis populus Ieremiam loquentẽ
8 verba hæc in domo Dñi. Cumque compleſſet Ieremias
loquens omnia quæ præceperat ei Dñs, vt loqueretur ad
vniuerſum populum: apprehenderunt eũ ſacerdotes &
prophetæ, & omnis populus, dicens: Morte moriatur.
9 Quare prophetauit in nomine Dñi, dicens: Sicut Silo
erit domus hæc: & vrbs iſta deſolabitur, eò ꝙ non ſit ha-
bitator? Et congregatus eſt omnis populus aduerſus Ie-
10 remiam in domo Domini. Et audierunt principes Iuda
C verba hæc: & aſcenderunt de domo regis in domum Do
mini, & ſederunt in introitu portæ domus Dñi nouæ.
11 Et locuti ſũt ſacerdotes & prophetæ ad principes & ad
omnem populum dicentes: Iudiciũ mortis eſt viro huic:
quia prophetauit aduerſus ciuitatẽ iſtam, ſicut audiſtis
12 auribus veſtris. Et ait Ieremias ad omnes principes &
ad vniuerſum populũ, dicẽs: Dñs miſit me vt prophetarẽ
ad domum iſtam, & ad ciuitatem hanc omnia verba quæ
13 audiſtis. Nunc ergo bonas facite vias veſtras, & ſtudia Sup. 25. a. 5. 2. Pa. 13. d. 22. 1 Eſd. 1. a. 1. & 6. a. 3. 1. Eſd. 1 g. 57 & 2. a. 1. & 6 c. 24.
D veſtra, & audite vocem Dñi Dei veſtri: & pœnitebit Do
14 minum mali quod locutus eſt aduerſum vos. Ego autẽ
ecce in manibus veſtris ſum: facite mihi quod bonum et
15 rectum eſt in oculis veſtris. Veruntamen ſcitote & co- Sup. 7. a. 3.
gnoſcite quòd ſi occideritis me, ſanguinem innocentem
tradetis contra voſmetipſos, & contra ciuitatẽ iſtam, &
habitatores eius: in veritate enim miſit me Dñs ad vos,
16 vt loquerer in auribus veſtris omnia verba hæc. Et di-
E xerunt principes & omnis populus ad ſacerdotes & ad
prophetas: Non eſt viro huic iudicium mortis: quia in
17 nomine Domini Dei noſtri locutus eſt ad nos. Surrexe-
runt ergo viri de ſenioribꝰ terræ: & dixerunt ad oẽm cœ-
18 tũ populi loquẽtes: Michæas de Moraſthi fuit ꝓpheta Mic. 3. d. 12
in diebus Ezechiæ regis Iuda, & ait ad oẽm pplm Iudæ,
dicens: Hæc dicit Dñs exercituũ: Sion quaſi ager arabitur:
& Ierlm in aceruũ lapidum erit: & mons domus * in ex- *Domini.
19 celſa ſyluarũ. Nunquid morte condẽnauit eũ Ezechias
F rex Iuda, & omnis Iuda? nunquid nõ timuerunt Dñm, &
deprecati ſunt faciem Domini: & pœnituit Dñm mali
quod locutus fuerat aduerſum eos? Itaq; * nos facimus *non facimus.
20 malum grande contra animas noſtras. Fuit quoque vir
prophetãs in nomine Domini Vrias filius Semei de Ca-
riath-iarim: & prophetauit aduerſus ciuitatem iſtam, &
21 aduerſus terrã hanc iuxta omnia verba Ieremiæ. Et au-
diuit rex Ioacim, & omnes potẽtes & principes eius ver-
ba hæc: & quæſiuit rex interficere eum. Et audiuit Vrias,
22 & timuit, fugitq;, & ingreſſus eſt Ægyptũ. Et miſit rex
G Ioacim viros in Ægyptum, Elnathan filium Achobor, &
23 viros cum eo in Ægyptum. Et eduxerunt Vriã de Ægy-
pto, & adduxerunt eũ ad regem Ioacim, & percuſſit eũ gla-
dio, & proiecit cadauer eius i ſepulchris vulgi ignobilis.
24 Igitur manus Ahicam filij Saphan fuit cũ Ieremia, vt nõ
traderetur in manus populi, & interficerent eum.

Vinculis ad varios reges miſſis, dicit illos, ſi ſeruire velint regi Babylonis eiuſq; poſteris, permanſuros in terra ſua, alioqui

perituros gladio, fame, et peſte: inuehens in pſeudoprophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam ſacra vaſa quæ reliqua ſunt, transferenda in Babylonẽ, & tandem referenda Ieroſolymam. CAP. XXVII.

1 IN principio regni Ioacim filij Ioſię regis Iuda, factum
A eſt verbum iſtud ad Ieremiam à Dño dicens: †Hæc di-
2 cit Dñs ad me, Fac tibi vincula & catenas: & pones eas
3 in collo tuo. †Et mittes eas ad regem Edom, & ad regem
Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regẽ Tyri,
& ad regem Sidonis: in manu nuntiorum qui venerunt
4 Ieruſalem ad Sedeciam regem Iuda. †Et præcipies eis vt
ad dominos ſuos loquantur. Hæc dicit Dñs exercituum
5 Deus Iſraël, Hæc dicetis ad dominos veſtros: †Ego feci
terram, & homines, & iumẽta quæ ſunt ſuper faciem
terræ, in fortitudine mea magna, & in brachiu meo extẽ
6 to: & dedi eam ei qui placuit in oculis meis. †Et nũc itaq;
ego dedi omnes terras iſtas ĩ manu Nabuchodonoſor re-
gis Babylonis ſerui mei: inſuper & beſtias agri dedi ei, vt
7 ſeruiant illi. †Et ſeruient ei oẽs gentes, & filio eius, & fi-
lio filij eius: donec veniat tempus terræ eius & ipſius: &
8 ſeruient ei gentes multæ & reges magni. †Gens autem &
B regnũ quod non ſeruierit Nabuchodonoſor regi Ba-
bylonis: & quicunq; non curuauerit collum ſuum ſub
iugo regis Babylonis: in gladio, & in fame, & in peſtẽ vi-
ſitabo ſuper gentem illam, ait Dominus: donec conſu-
Sup. 23. d. 16 Inf. 29. b. 8.
9 mam eos in manu eius. †Vos ergo nolite audire prophe-
tas veſtros, & diuinos, & ſomniatores, & augures, &
maleficos qui dicunt vobis: Non ſeruietis regi Babylo-
10 nis: †quia mendacium prophetant vobis vt longè vos
11 faciant de terra veſtra, & eijciant vos, & pereatis. †Por-
rò gens quę ſubiecerit ceruicem ſuam ſub iugo regis Ba-
bylonis, & ſeruierit ei: dimittam eam in terra ſua, di-
12 cit Dominus: & colet eam, & habitabit in ea. †Et ad
C Sedeciã regem Iuda locutus ſum ſecũdùm omnia verba
hæc, dicens: Subijcite colla veſtra ſub iugo regis Babylo-
13 nis, & ſeruite ei, & pplõ eius, & viuetis. †Quare morie-
mini tu, & populus tuus gladio, & fame, & peſte, ſicut
locutus eſt Dñs ad gentẽ quæ ſeruire noluerit regi Ba-
14 bylonis? †Nolite audire verba prophetarũ dicentium vo
bis: Non ſeruietis regi Babylonis: quia mendacium ipſi
Sup. 14. c. 14. 23. c. 21. 29. b. 9.
15 loquũtur vobis. †‖Quia nõ miſi eos, ait Dñs: & ipſi pro-
phetant in nomine meo mendaciter: vt eijciant vos, &
pereatis tam vos, quàm prophetæ qui vaticinãtur vobis.
16 †Et ad ſacerdotes, & ad populũ iſtũ locutus ſum, dicens,
Hæc dicit Dñs: Nolite audire verba prophetarũ veſtro-
rum, qui ꝓphetant vobis, dicentes: Ecce vaſa Dñi reuer-
tentur de Babylone nunc citò, mendacium enim prophe
17 tant vobis. †Nolite ergo audire eos, ſed ſeruite regi Baby
D lonis, vt viuatis. quare datur hæc ciuitas in ſolitudinem?
18 †Et ſi prophetæ ſunt, & eſt verbum Dñi in eis: occurrant
Dño exercituũ, vt non veniant vaſa quæ derelicta fuerãt
in domo Domini, et in domo regis Iuda, & in Ieruſalem,
4. Re. 25. c. 13.
19 in Babylonem. †‖Quia hæc dicit Dominus exercituum
ad columnas, & ad mare, & ad baſes, & ad reliqua vaſo-
20 rum, quæ remanſerunt in ciuitate hac, †quæ non tulit
4. Re. 24. d. 16.
Nabuchodonoſor rex Babylonis, cùm transferret Iecho-
niam filium Ioacim regem Iuda de Ieruſalem in Babylo-
21 nem, & omnes optimates Iuda & Ieruſalem. †Quia hæc
dicit Dominus exercituum Deus Iſraël ad vaſa quæ de-
relicta ſunt in domo Domini, & in domo regis Iuda &
4. Re. 25. c. 13.
22 Ieruſalem. †In Babylonem transferentur, & ibi erunt
vſque ad diem viſitationis ſuæ, dicit Dominus: & afferri
faciam ea, & reſtitui in loco iſto.

Hananias pſeudopropheta ablatis de collo Ieremiæ catenis, vaticinatur ſacra vaſa cum rege & captiuo populo poſt biennium reducenda: ſed iubetur Ieremias contrarium vaticinari, & mortem illi denuntiare: quæ iuxta verbum Ieremiæ eodem anno ſequuta eſt. CAP. XXVIII.

1 ET factum eſt in anno illo in principio regni Sedeciæ
A regis Iuda, in anno quarto in menſe quinto, dixit ad
me Hananias filius Azur propheta de Gabaon, in domo
Domini corã ſacerdotibus & omni populo, dicens: †Hęc
2 dicit Dñs exercituum Deus Iſraël: Contriui iugum regis
3 Babylonis. †Adhuc duo anni dierum, & ego referri fa-
ciam ad locũ iſtum omnia vaſa domus Domini quæ tu-
lit Nabuchodonoſor rex Babylonis de loco iſto, & tran-
4 ſtulit ea in Babylonẽ. †Et Iechoniam filium Ioachim re-
gem Iuda, & omnem transmigrationem Iudæ, qui in-
greſſi ſunt in Babylonem, ego conuertam ad locũ iſtum,
5 ait Dñs: cõteram enim iugum regis Babylonis. †Et dixit
Ieremias propheta ad Hananiam ꝓphetam in oculis ſa-
B cerdotum, & in oculis omnis populi qui ſtabat in domo
6 Dñi: †& ait Ieremias propheta, Amen, ſic faciat Domi-
nus: ſuſcitet Dominus verba tua quæ prophetaſti, vt re-
ferantur vaſa in domum Dñi, & omnis transmigratio de
7 Babylone ad locum iſtum. †Veruntamen audi verbũ hoc
quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus vniuerſi
8 populi. †Prophetę q fuerunt ante me & ante te ab initio,
& prophetauerunt ſuper terras multas, & ſuper regna
9 magna de prælio & de afflictione & de fame. †Propheta
C qui vaticinatus eſt pacem, cùm venerit verbũ eius, ſcietur
10 propheta quem miſit Dñs in veritate. †Et tulit Hananias
propheta catenã de collo Ieremiæ prophetæ, & confre-
11 git eam. †Et ait Hananias in conſpectu omnis populi, di-
cens: Hæc dicit Dñs: Sic confringã iugum Nabuchodo-
noſor regis Babylonis poſt duos annos dierum de collo
12 omniũ gentiũ. †Et abijt Ieremias propheta in viã ſuam.
Et factũ eſt verbum Dñi ad Ieremiã, poſtq̃ confregit Ha-
nanias propheta catenã de collo Ieremię prophetę, dicẽs:
13 †Vade, & dices Hananiæ, Hæc dicit Dñs, Catenas ligneas
D contriuiſti, & facies pro eis catenas ferreas. †Quia hæc
14 dicit Dñs exercituum Deus Iſraël, Iugum ferreum poſui
ſuper collum cunctarum gentium iſtarũ, vt ſeruiant Na
buchodonoſor regi Babylonis, & ſeruient ei: inſuper &
15 beſtias terræ dedi ei. †Et dixit Ieremias propheta ad Ha-
naniam ꝓphetam, Audi Hanania: nõ miſit te Dñs, & tu
16 confidere feciſti pplm iſtum in mendacio. †Idcirco hæc
dicit Dominus: Ecce ego mittã te à facie terræ: hoc anno
17 morièris: aduerſum enim Dominum locutus es. †Et mor
tuus eſt Hananias propheta in anno illo, menſe ſeptimo.

Captiuos Iudæos vaticinatur, 70. annis in Babylone permanſuros, hortaturq́, vt illic multiplicari ſtudeant, & deinde reducentur. Eos verò qui Ieroſolymis remanſerunt, gladio, & fame, & peſte dicit conſumendos: deinde mala vaticinatur aduerſus Achab, Sedeciam & Semeiam pſeudoprophetas ſeducentes populum transmigrationis. CAP. XXIX.

1 ET hæc ſunt verba libri quæ miſit Ieremias propheta
A de Ieruſalem ad reliquias ſeniorũ transmigrationis,
& ad ſacerdotes, & ad prophetas, & ad omnẽ populum
quem traduxerat Nabuchonoſor de Ieruſalem in Baby-
2 lonem: †poſtquã egreſſus eſt Iechonias rex, & domina,
& eunuchi, & principes Iuda, & Ieruſalem, & faber, &
3 incluſor de Ieruſalẽ. †In manu Elaſa filij Saphan, & Ga-
mariæ filij Helciæ, quos miſit Sedecias rex Iuda ad Na-
buchodonoſor regem Babylonis in Babylonem, dicens:
4 †Hæc dicit Dñs exercituum Deus Iſraël omni transmigra
B tioni quã tranſtuli de Ieruſalem in Babylonem: †Ædifi-
5 cate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite
6 fructũ eorũ. †Accipite vxores, et generate filios & filias,
& date filijs veſtris vxores, & filias veſtras date viris, &
pariãt filios & filias: & multiplicamini ibi, & nolite eſſe
7 pauci numero. †Et quærite pacẽ ciuitatis ad quã transmi
grare vos feci: & orate pro ea ad Dñm: quia in pace illius
8 erit pax vobis. †Hæc eñi dicit Dñs exercituũ Deus Iſrl:
Non vos ſeducant ꝓphetæ veſtri q ſunt in medio veſtrũ,
& diuini veſtri: ‖& ne attẽdatis ad ſomnia veſtra quę vos Sup. 14. b. 13. 23. d. 16. 27. b. 9.
9 ſomniatis: †Quia falſò ipſi ꝓphetant vobis in nomine
10 meo: & non miſi eos, dicit Dñs. †‖Quia hæc dicit Dñs: Sup. 25. c. 12. & 26. c. 22. 2. Pa. 36. d. 22. 1. Eſd. 1. a. 1. Dan. 9. a. 2.
Cùm cœperint impleri in Babylone ſeptuaginta anni, vi
C ſitabo vos: & ſuſcitabo ſuper vos verbum meũ bonum,
11 vt reducam vos ad locum iſtum. †Ego enim ſcio cogita-
tiones quas ego cogito ſuper vos, ait Dñs, cogitationes
pacis, & nõ afflictionis, vt dem vobis finẽ, & patiẽtiam.

†Et

12 †Et inuocabitis me,& ibitis:& orabitis me,& ego exau-
13 diã vos. † Quæretis me, & inuenietis : cũ quæſieritis me
1.Eſd.1.g.47 14 in toto corde veſtro. †Et inueniar à vobis,ait Dñs : & re-
ducam captiuitatẽ veſtrã, & congregabo vos de vniuer-
ſis gentibus,& de cunctis locis ad quæ expuli vos, dicit
Dñs : & reuerti vos faciam de loco ad quem trãſmigrare
15 vos feci. †Quia dixiſtis : Suſcitabit nobis Dñs prophetas
16 in Babylone. †Quia hæc dicit Dñs ad regem qui ſedet ſu
D per ſolium Dauid, & ad omnem populum habitatorem
vrbis huius, ad fratres veſtros qui non ſunt egreſſi vobi-
Sup.24.d.10 Su.24.c.8. 17 ſcum in tranſmigrationem. †Hęc dicit Dominus exer-
cituum : ‖Ecce, mittam in eos gladium,& famem, & pe
ſtem : & ponam eos quaſi ficus malas quæ cõmedi non
18 poſſunt,eò quòd peſſimæ ſint. † Et perſequar eos in gla-
dio,& in fame, & in peſtilentia : & dabo eos in vexatio-
nem vniuerſis regnis terrę,i maledictionẽ,& in ſtuporẽ,
& in ſibilum, & in opprobriũ cunctis Gentibus ad quas
19 ego eieci eos. †Eò ꝙ non audierint verba mea, dicit Dñs,
quæ miſi ad eos per ſeruos meos prophetas de nocte cõ-
20 ſurgens & mittens:& non audiſtis,dicit Dñs. †Vos ergo
E audite verbum Domini omnis tranſmigratio, quã emiſi
21 de Ieruſalem in Babylonem. †Hęc dicit Dominus exerci-
tuum Deus Iſraël ad Achab filium Coliæ, & ad Sedeciã
filium Maaſiæ, qui ꝓphetant vobis in nomine meo men
daciter : Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodono-
ſor regis Babylonis : & percutiet eos in oculis veſtris.
22 † Et aſſumetur ex eis maledictio omni tranſmigrationi
Iudæ, quæ eſt in Babylone dicentium : Ponat te Domi-
nus ſicut Sedeciam, & ſicut Achab quos frixit rex Baby-
23 lonis in igne, †pro eo ꝙ fecerint ſtultitiã in Iſraël,& mœ
chati ſunt in vxores amicorum ſuorũ, & locuti ſunt ver-
F bum in nomine meo mendaciter qđ nõ mãdaui eis : ego
24 ſum iudex & teſtis,dicit Dñs. † Et ad Semeiam Nehela-
25 miten,dicens:†Hęc dicit Dominus exercituum Deus Iſ-
raël, Pro eo quòd miſiſti in nomine tuo libros ad omnẽ
populũ qui eſt in Ieruſalẽ,& ad Sophoniam filiũ Maaſię
26 ſacerdotem, & ad vniuerſos ſacerdotes, dicens: †Domi-
nus dedit te ſacerdotem pro Ioiade ſacerdote : vt ſis dux
in domo Domini ſuper omnem virum arreptitium &
27 prophetantẽ, vt mittas eũ in neruũ & in carcerem. † Et
nunc quare non increpaſti Ieremiam Anathothitẽ, qui
28 prophetat vobis? † Quia ſuper hoc miſit in Babylonẽ ad
nos,dicens : longum eſt:ædificate domos & habitate: &
29 plãtate hortos,& comedite fructus eorũ. † Legit ergo So
phonias ſacerdos librũ iſtũ in auribus Ieremiæ ꝓphetæ.
30 †Et factũ eſt verbum Dñi ad Ieremiam dicens: † Mitte ad
31 oẽm tranſmigrationem,dicens:Hæc dicit Dñs ad Seme-
G iam Nehelamitẽ : Pro eo ꝙ prophetauit vobis Semeias,
& ego non miſi eum:& fecit vos confidere in mendacio:
32 †Idcirco hæc dicit Dñs: Ecce ego viſitabo ſuper Semeiam
Nehelamiten, & ſuper ſemen eius : non erit ei vir ſedens
in medio populi huius, & non videbit bonũ quod ego
faciam populo meo, ait Dominus : quia præuaricatio-
nem locutus eſt aduerſus Dominum.

Vaticinatur Iudæis & filijs Iſraël reditum à graui captiuitate, in qua propter peccata ſua detinebantur: & quòd poſt reditum ſeruituri ſint Domino, ac Dauid regi quem ille ſuſcitabit eis in proſperitate & ſecuritate magna, deuaſtatis ipſorum inimicis. CAP. XXX.

1 HOc verbum quod factum eſt ad Ieremiam à Dño
A dicens : †Hæc dicit Dñs Deus Iſraël, dicens : Scribe
2 tibi omnia verba quæ locutus ſum ad te, in libro. † Ecce
3 enim dies veniunt,dicit Dominus:& cõuertam conuer-
ſionem populi mei Iſraël & Iuda,ait Dominus : & con-
uertam eos ad terram quã dedi patribus eorum, & poſſi
4 debunt eam. †Et hæc verba quæ locutus eſt Dñs ad Iſraël
5 & ad Iudam. †Quoniam hæc dicit Dñs, Vocem terroris
6 audiuimus : formido, & non eſt pax. †Interrogate,& vi-
dete ſi generat maſculus : quare ergo vidi omnis viri
Ioel 2.a.2. &.11. manum ſuper lumbum ſuum, quaſi parturientis,& cõ-
Amos 5.c.18 Soph.1.d.15 7 uerſę ſunt vniuerſæ facies in auruginem? †‖Væ,quia ma-
Eſa.13.a.6. B gna dies illa, nec eſt ſimilis eius:tempuſq; tribulationis
8 eſt Iacob,& ex ipſa ſaluabitur. †Et erit in die illa,ait Do-
minus exercituum, conteram iugum eius de collo tuo,
& vincula eius dirumpam, & non dominabuntur ei am
9 plius alieni: †ſed ſeruiet Dño Deo ſuo, & Dauid regi ſuo
10 quem ſuſcitabo eis. † ‖ Tu ergo non timeas ſerue meus Iſa.43.a.1. 44.a.2. Luc.1.g.70.
Iacob, ait Dominus,neque paueas Iſraël : quia ecce ego
ſaluabo te de terra longinqua, & ſemen tuum de terra
captiuitatis eorũ:& reuertet Iacob, & quieſcet, & cũ-
11 ctis affluet bonis,& nõ erit quem formidet : †Quoniam
tecum ego ſum, ait Dominus, vt ſaluem te:faciam enim
conſummationẽ in cunctis gentibus, in quibus diſperſi
te:te autem non faciam in conſummationem : ſed caſti-
12 gabo te in iudicio, vt non videaris tibi innoxius. †Quia
hęc dicit Dñs:Inſanabilis fractura tua, peſſima plaga tua.
13 †Non eſt qui iudicet iudicium tuũ ad alligandum : cura-
14 tionum vtilitas non eſt tibi. †Omnes amatores tui obliti
C ſunt tui, teq́ue non quærent. ‖ plaga enim inimici pcuſſi Sup.23.d.19.
te caſtigatione crudeli : propter multitudinẽ iniquitatis Sup.13.d.22
15 tuæ dura facta ſunt peccata tua. †‖Quid clamas ſuper cõ Sup.15.d.18
tritione tua? inſanabilis eſt dolor tuus:propter multitu Sup.13.d.22
dinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua feci
16 hæc tibi. †Propterea omnes qui comedunt te,deuorabũ-
tur:& vniuerſi hoſtes tui in captiuitatem ducent:& qui
te vaſtant, vaſtabuntur,cunctoſq; prædatores tuos dabo
17 in prædam. †Obducam enim cicatricem tibi, & à vulne-
ribus tuis ſanabo te, dicit Dñs. Quia eiectam vocauerũt
18 te Sion. Hæc eſt quæ non habebat requirentem. †Hæc
dicit Dominus : Ecce ego conuertam conuerſionem ta-
D bernaculorum Iacob, & tectis eius miſerebor, & ędi-
ficabit ciuitas in excelſo ſuo, & templũ iuxta ordinẽ ſuũ
19 fundabitur. †Et egredietur de eis laus, voxq; ludentium:
& multiplicabo eos, & nõ minuent: & glorificabo eos,
20 & non attenuabuntur. †Et erunt filij eius ſicut à princi-
pio,& cœtus eius coram me permanebit: & viſitabo ad-
21 uerſum omnes qui tribulant eũ. † Et erit dux eius ex eo :
& princeps de medio eius producetur : & applicabo eũ,
& accedet ad me : quis enim iſte eſt, qui applicet cor ſuũ
22 vt appropinquet mihi, ait Dñs? †Et eritis mihi in popu-
23 lum: & ego ero vobis in Deum. †Ecce, turbo Domini fu-
ror egrediens, ꝓcella ruens:in capite impiorũ conquieſ-
24 cet. † Non auertet iram indignationis Dominus : donec
faciat & compleat cogitationem cordis ſui, in nouiſſi-
mo dierum intelligetis ea.

Dicit Dominus ſe reducturum populum Iſraël de captiuitate, vt in affluentia bonorũ ſeruiant Dño: iubetur ergo Rachel nõ flere amplius filios ſuos, agnoſcit Iſraël ſe meritò caſtigatum, ideoq́; pœnitentiam agit : de nouitate qua fœmina circundabit virum : vigilabit Dominus ad reducendũ Iſraël, de vua acerba, de nouo pacto quod feriet Dominus cum domo Iſraël, nec abijciet vnquam vniuerſum illius ſemen. CAP. XXXI.

1 IN tempore illo, dicit Dñs, Ero Deus vniuerſis cogna-
A tionibus Iſraël,& ipſi erunt mihi in populũ. †Hæc di-
2 cit Dñs : Inuẽnit gratiam in deſerto populus qui reman-
3 ſerat gladio : vadet ad requiem ſuã Iſraël. †Longè Domi-
nus apparuit mihi, ‖Et in charitate perpetua dilexi te,
4 ideò attraxi te miſerans. † Rurſumq; ædificabo te, & ędi-
ficaberis virgo Iſraël : adhuc ornaberis tympanis tuis, &
5 egredieris in choro ludentium. † Adhuc plantabis vi-
neas in montibus Samariæ : plantabunt plantantes, &
6 donec tempus veniat, non vindemiabũt : † Quia erit dies
in qua clamabunt cuſtodes, * in monte Ephraim, Sur- *In mõte Samaria.
7 gite, & aſcendamus in Sion ad Dñm Deũ noſtrũ. †Quia Iſa.2.a.3. Mich.4.a.2. Zac.8.d.21.
hæc dicit Dñs: Exultate in lætitia Iacob, & hinnite con-
tra caput Gentium : perſonate, & canite, & dicite : Sal-
8 ua Domine populum tuum reliquias Iſraël. † Ecce ego
B adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab
extremis terræ:inter quos erũt cæcus & claudus, & pręg-
gnans & pariens ſimul, cœtus magnus reuertentiũ huc.
9 †In fletu venient:& in *miſericordia* reducam eos : & ad- *precibus
ducam eos per torrentes aquarũ in via recta, & non im-
pingent in ea:qa factus ſum Iſraëli pater, & Ephraim pri
10 mogenitus meus eſt. †Audite verbũ Dñi gẽtes,& annun-

tiate in Inſulis quæ procul ſunt, & dicite: Qui diſperſit
Iſrl, cógregabit eũ, et cuſtodiet eũ ſicut paſtor gregẽ ſuũ.
11 Redemit enim Dñs Iacob, & liberabit eũ de manu po-
12 tentioris. Et venient & laudabũt in monte Sion: & cõ-
fluent ad bona Dñi ſup frumẽto, & vino, et oleo, & fœtu
pecorum & armentorũ: eritq; anima eorum quaſi hor-
13 tus irriguus, & vltrà nõ eſurient. Tunc lætabitur virgo
C in choro, iuuenes & ſenes ſimul: & conuertam luctum
eorũ in gaudiũ, & conſolabor eos, & lætificabo à dolore
14 ſuo. Et inebriabo aĩam ſacerdotum pinguedine: & po-
15 pulus meus bonis meis adimplebitur, ait Dñs. Hæc di-
‖Mat. 2. d. 18 cit Dñs: ‖Vox in excelſo audita eſt lamentationis, luctus
& fletus Rachel plorantis filios ſuos: & nolentis conſo-
16 lari ſuper eis, quia non ſunt. Hæc dicit Dñs: Quieſcat
vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis, quia eſt mer-
ces operi tuo, ait Dominus: & reuertẽt de terra inimici.
17 Et eſt ſpes nouiſſimis tuis, ait Dñs, & reuertentur filij
18 ad terminos ſuos. Audiens audiui Ephraim tranſmi-
grantem, Caſtigaſti me, & eruditus ſum, quaſi iuuencu-
lus indomitus. Cõuerte me, & cõuertar: quia tu Domi-
19 nus Deus meus. Poſtquàm enim conuertiſti me, egi pœ
D nitentiam: & poſtquàm oſtendiſti mihi, percuſſi fęmur
meũ. Cõfuſus ſum, & erubui, quoniam ſuſtinui oppro-
20 briũ adoleſcentiæ meæ. Si filius honorabilis mihi Ephrá-
im, ſi puer delicatus: q a ex quo locutus ſum de eo, adhuc
recordabor eius. Idcirco cõturbata ſunt viſcera mea ſup
21 eũ: miſerans miſerebor eius, ait Dñs. Statue tibi ſpecu-
lam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuũ in viã rectã,
in qua ambulaſti, reuertere virgo Iſraël, reuertere ad ciui
22 tates tuas iſtas. Vſquequo delicijs diſſoluẽris filia vaga?
E quia creauit Dominus nouũ ſuper terram. FOEMINA
23 CIRCVNDABIT VIRVM. Hæc dicit Dominus
exercituũ Deus Iſraël: Adhuc dicent verbũ iſtud ĩ terra
Iuda, & in vrbibus eius, cùm conuertero captiuitatẽ eo-
rum, Benedicat tibi Dñs pulchritudo iuſtitię, mons ſan-
24 ctus: & habitabunt in eo Iudas, & oẽs ciuitates eius ſi-
25 mul: agricolæ & minantes greges. Quia inebriaui ani-
26 mam laſſam: & oẽm aĩam eſurientẽ ſaturaui. Ideo quaſi
de ſomno ſuſcitatus ſum: & vidi, & ſomnus meus dulcis
27 mihi. Ecce dies veniunt, dicit Dñs, & ſeminabo domum
Iſraël & domũ Iuda, ſemine hominũ, & ſemine iumen-
28 torũ. Et ſicut vigilaui ſup eos vt euellerẽ, & demolirer,
& diſſiparem, & diſperderẽ, & affligerẽ: ſic vigilabo ſup
‖Ezec. 18 a. 2. 29 eos vt ædificem, & plantem, ait Dñs. ‖In diebus illis nõ
dicent vltrà, Patres comederunt vuam acerbã, & dentes
30 filiorum obſtupuerunt. Sed vnuſquiſque in iniquitate
F ſua morietur: Omnis homo qui comederit vuã acerbã,
Hebr. 8. b. 8. 31 obſtupeſcent dentes eius. Ecce dies venient, dicit Dñs:
32 & feriam domui Iſraël & domui Iuda fœdus nouũ: non
*eorum 6. ſecundùm pactum quod pepigi cum patribus *veſtris in
die qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de
terra-Ægypti: pactum quod irritum fecerunt, & ego do-
33 minatus ſum eorũ, dicit Dñs. Sed hoc erit pactũ quod
‖He. 10. c. 16. feriam cum domo Iſraël poſt dies illos dicit Dñs: ‖Dabo
legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorũ ſcri-
bam eam: & ero eis in Deum, & ipſi erũt mihi in popu-
Sup 24. c. 7. 34 lum. Et non docebit vltrà vir proximũ ſuum, & vir fra-
*Cognoſcite 5. trem ſuum dicẽs, *Cognoſce Dñm: omnes enim cogno-
ſcent me à minimo eorum vſq; ad maximum, ait Dñs:
Act. 10. g. 43. ‖quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum
35 non memorabor amplius. Hæc dicit Dominus qui dat
G ſolem in lumine diei, ordinem lunæ & ſtellarum in lu-
mine noctis: qui turbat mare, & ſonant fluctus eius: Do
36 minus exercituũ nomen illi. Si defecerint leges iſtę co-
ram me, dicit Dominus: tunc & ſemen Iſraël deficiet, vt
37 non ſit gens corã me cunctis diebus. Hæc dicit Dñs: Si
menſurari potuerint cæli ſurſum, & inueſtigari funda-
menta terræ deorſum: & ego abijciam vniuerſum ſemen
38 Iſraël, propter omnia quæ fecerũt, dicit Dñs. Ecce, dies
veniunt, dicit Dñs: & ædificabitur ciuitas Dño à turre
*normam. 39 Hananeel vſque ad portam anguli. Et exibit vltrà *nor-
ma menſuræ in conſpectu eius ſuper collem Gareb: &
40 circuibit Goátha. Et omnem vallem cadauerum, & ci-
neres, & vniuerſam regionem mortis, vſque ad torren-
tem Cedron, & vſq; ad angulum portæ equorum Orien
talis: ſanctum Domini non euelletur, & non deſtrue-
tur vltrà in perpetuum.

Obſidente Nabuchodonoſor Ieruſalẽ, Ieremias in atrio carceris poſitus agrum in Anatho th iuſſu Domini emit à ſuo patruele, iubetq; ſeruari librum emptionis: refert coram Domino beneficia Iſraëlitis præſtita: Dominus dicit ſe traditurũ ciuitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, ſed poſteà reuocaturum ipſos in Ieruſalem, ac percuſſurum cũ eis nouum fœdus, vt ſibi ex toto corde ſeruiant. CAP. XXXII.

1 VErbum quod factũ eſt ad Ieremiam à Dño in anno
A decimo Sedeciæ regis Iuda: ipſe eſt annus decimus
2 octauus Nabuchodonoſor. Tunc exercitus regis Baby-
lonis obſidebat Ieruſalẽ: & Ieremias ꝓpheta erat clauſus
3 in atrio carceris, qui erat in domo regis Iuda. Clauſerat
enim eum Sedecias rex Iuda, dicens: Quare vaticinaris,
dicens: Hæc dicit Dñs, Ecce ego dabo ciuitatem iſtam
4 in manu regis Babylonis, & capiet eam? Et Sedecias
rex Iuda non effugiet de manu Chaldæorum: ſed trade-
tur in manus regis Babylonis, & loquetur os eius cũ ore
5 illius, & oculi eius oculos illius videbunt. Et in Babylo
nem ducet Sedeciam: & ibi erit donec viſitem eum, ait
Dominus. Si autem dimicaueritis aduerſum Chaldæos,
6 nihil proſperum habebitis. Et dixit Ieremias, Factum
7 eſt verbum Domini ad me, dicens: Ecce Hanameel filius
B Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens: Eme tibi agrũ
meum qui eſt in Anathoth: tibi enim competit ex pro-
8 pinquitate vt emas. Et vẽnit ad me Hanameel filius pa-
trui mei ſecundùm verbum Domini ad veſtibulum car-
ceris, & ait ad me, Poſſide agrũ meũ qui eſt in Anathoth
in terra Ben-iamin: q a tibi cõpetit hęreditas, & tu pro-
pinquus es vt poſſideas. Intellexi autem q verbum Dñi
9 eſſet. Et emi agrum ab Hanameel filio patrui mei qui
eſt in Anathoth: & appendi ei argẽtum ſeptem ſtatẽres,
10 & decem argenteos. Et ſcripſi in libro & ſignaui, & ad-
11 hibui teſtes: & appendi argentum in ſtatẽra. Et accepi
librum poſſeſſionis ſignatum, & ſtipulationes, et rata, et
12 ſigna foriſecus. Et dedi librum poſſeſſionis Baruch
filio Neri, filij Maaſię in oculis Hanameel patruelis mei,
& in oculis teſtium qui ſcripti erant in libro emptionis,
in oculis omniũ Iudæorum qui ſedebãt in atrio carceris.
13 Et præcepi Baruch corã eis, dicens: Hęc dicit Dñs exer-
14 cituum Deus Iſraël, Sume libros iſtos, librum emptionis
C hunc ſignatum, & librum hunc qui apertus eſt: & pone
illos in vaſe fictili, vt permanere poſſint diebus multis.
15 Hæc enĩ dicit Dñs exercituũ Deus Iſrl, Adhuc poſſide-
16 buntur domus, & agri & vineæ in terra iſta. Et oraui ad
Dñm poſtquàm tradidi librum poſſeſſionis Baruch filio
17 Neri, dicens: Heu, heu, heu, Domine Deus, ecce tu feci-
ſti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in bra-
chio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum:
18 Qui facis miſericordiã in millibus, & reddis iniquitatẽ Exo. 34 a. 7.
patrum in ſinum filiorum eorũ poſt eos, Fortiſſime, ma
19 gne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi. Ma-
gnus conſilio, & incõprehenſibilis cogitatu: cuius oculi
aperti ſunt ſuper omnes vias filiorum Adam: vt reddas
vnicuiq; ſecundùm vias ſuas, & ſecundùm fructum ad-
20 inuentionũ eius. Qui poſuiſti ſigna & portenta in ter-
ra-Ægypti vſq; ad diem hanc, & in Iſraël, & in homini-
21 bus: & feciſti tibi nomen ſicut eſt dies hæc. Et eduxiſti
D ppl̃m tuũ Iſraël de terra-Ægypti, in ſignis, & in portẽtis,
& in manu robuſta, & in brachio extento, & in terrore
22 magno. Et dediſti eis terrã hanc, quã iuraſti patribus eo-
23 rum, vt dares eis terrã fluentẽ lacte & melle. Et ingreſſi
ſunt, & poſſederũt eã: & non obedierunt voci tuæ, & in
lege tua nõ ambulauerunt: omnia quæ mãdaſti eis vt fa-
cerent, non fecerunt: & euenerunt eis omnia mala hæc.
24 Ecce munitiones extructæ ſunt aduerſum ciuitatem, vt
capiat: & vrbs data eſt in manus Chaldæorũ, *q prælian- *& ĩ manus regis Babylonis.
tur aduerſus eam à facie gladij, & famis, & peſtilentię: &
25 quęcunq; locutus es acciderunt, vt tu ipſe cernis. Et tu

dicis

dicis mihi Domine Deus, Eme agrum argẽto, & adhibe
26 teſtes, cùm vrbs data ſit in manus Chaldæorum? †Et fa-
27 ctum eſt verbum Domini ad Ieremiam dicens: †Ecce, ego
Dominus Deus vniuerſæ carnis: nunquid mihi difficile
28 erit omne verbum? †Proptereà hæc dicit Dominus: Ec-
E ce, ego tradam ciuitatem iſtam in manus Chaldæorum,
29 & in manus regis Babylonis, & capient eam. †Et venient
Chaldæi præliantes aduerſum vrbem hanc, & ſuccendẽt
eam igni, & comburent eam, & domos in quarum do-
matibus ſacrificabant Baal, & libabant dijs alienis liba-
30 mina ad irritandum me. †Erant enim filij Iſraël & filij Iu
da iugiter facientes malum in oculis meis ab adoleſcen-
tia ſua: filij Iſraël qui vſq; nunc exacerbant me in opere
31 manuũ ſuarũ, dicit Dñs. †Quia in furore, & in indigna-
tione mea facta eſt mihi ciuitas hæc à die qua ædificaue-
runt eam, vſq; ad diem iſtam, qua auferetur de conſpe-
32 ctu meo. †Propter malitiam filiorũ Iſraël & filiorũ Iuda,
F quam fecerunt ad iracundiam me prouocantes, ipſi, &
reges eorum, principes eorum, & ſacerdotes eorũ, & ꝓ-
Sup. 2. f. 26. 33 phetæ eorum, viri Iuda, & habitatores Ieruſalẽ. †Et ver-
terunt ad me terga & non facies: cùm docerẽ eos dilucu-
lo & erudirem, & nollent audire vt acciperent diſcipli-
4. Re. 21. a. 4. 34 nam. †Et poſuerunt idôla ſua in domo, in qua inuocatũ
35 eſt nomen meũ, vt polluerent eam. †Et ædificauerunt ex-
celſa Baal, quę ſunt in valle filij Ennom: vt initiarẽt filios
ſuos & filias ſuas Moloch: quod nõ mãdaui eis, nec aſcẽ
dit in cor meum vt facerent abominationem hanc, & in
36 peccatũ deducerent Iudam. †Et nunc propter iſta, hæc
dicit Dñs Deus Iſraël ad ciuitatem hanc, de qua vos dici-
tis quòd tradatur in manus regis Babylonis in gladio, &
37 in fame, & in peſte. †Ecce ego cóngregabo eos de vni-
uerſis terris ad quas eieci eos i furore meo, & in ira mea,
& in indignatione grãdi: & reducam eos ad locũ iſtũ, &
Ez. 11. d. 19. 36. f. 26. 38 habitare eos faciã confidenter. †Et erunt mihi in popu-
39 lum, & ego ero eis in Deum. †Et dabo eis cor vnũ, & viã
vnam, vt timeant me vniuerſis dieb⁹: & bene ſit eis, & fi-
40 lijs eorum poſt eos. †Et feriã eis pactum ſempiternum, &
G non deſinam eis benefacere: & timorem meum dabo in
41 corde eorum, vt non recedant à me. †Et lætabor ſup eis,
cùm bene eis fecero: & plantabó eos in terra iſta in veri-
42 tate, in toto corde meo, & in tota anima mea. †Quia hæc
dicit Dominus, Sicut adduxi ſuper populum iſtũ omne
malum hoc grande: ſic adducam ſuper eos omne bonũ
43 quod ego loquor ad eos. †Et poſſidebuntur agri in ter-
ra iſta: de qua vos dicitis q deſerta ſit, eo quòd non re-
manſerit homo & iumentum, & data ſit in manus Chal
44 dæorũ. †Agri ementur pecunia, & ſcribentur in libro, &
imprimetur ſignum, & teſtis adhibebit in terra Ben-ia-
min, & in circuitu Ieruſalem, in ciuitatibus Iuda, & in
ciuitatibus montanis, & in ciuitatibus campeſtribus, &
in ciuitatibus quæ ad Auſtrum ſunt: quia conuertam
captiuitatem eorum, ait Dominus.

Promittit Dominus ſe dimiſſurum peccata populi ſui, & à capti uitate reducturum, multis beneficijs ſubſequẽtibus: germinã-uit David germen iuſtitiæ faciens iuſtitiam & iudicium in terra, & firmiſſimum eſt pactum Domini cum David, & ſemine Iacob vehementer multiplicando. CAP. XXXIII.

1 ET factum eſt verbum Domini ad Ieremiã ſecundò,
A cùm adhuc clauſus eſſet in atrio carceris, dicẽns:
*Dñs ſ. 2 †Hæc dicit Dñs qui facturus eſt: *& formaturus illud, &
3 paraturus, Dominus nomen eius. †Clama ad me, & ex-
audiam te, & annuntiabo tibi grãndia, & firma quæ ne-
4 ſcis. †Quia hęc dicit Dñs Deus Iſraël ad domos vrbis hu-
ius, & ad domos regis Iuda quæ deſtructæ ſunt, & ad mu
5 nitiones, & ad gladium †venientium vt dimicent cum
Chaldæis, & impleant eas cadaueribus hominum, quos
pcuſſi in furore meo & in indignatione mea, abſcõdens
faciem meam à ciuitate hac propter omnem malitiã eo-
*el 7. 6 rum. †Ecce, ego obducam *eis cicatricem & ſanitatẽ, &
curabo eos: & reuelabo illis deprecationẽ pacis & veri-
7 tatis. †Et conuertam conuerſionem Iuda, & conuerſio-
*Iſraël ſ. 8 nem *Ieruſalem: & ædificabo eos ſicut à principio. †Et
emundabo illos ab omni iniquitate ſua, in qua peccaue-
runt mihi: & ꝓpitius ero cunctis iniquitatibus eorũ in
9 quibus deliquerunt mihi, & ſpreuerunt me. †Et erit
B mihi in nomen, & in gaudiũ, & in laudẽ, & in exultatio-
nẽ cunctis gentibus terræ quæ audierint oĩa bona quæ
ego facturus ſum eis: & pauebunt, & turbabunt in vni-
10 uerſis bonis, & in omni pace quã ego faciã eis. †Hęc dicit
Dñs, Adhuc audietur in loco iſto (quem vos dicitis eſſe
deſertum, eò q non ſit homo nec iumentum: in ciuitati-
bus Iuda, & foris Ieruſalem: quę deſolatę ſunt abſq; ho-
11 mine, & abſq; habitatore, & abſq; pecore) †Vox gaudij
& vox lætitiæ, vox ſpõſi & vox ſponſæ, vox dicentiũ, Cõ
fitemini Dño exercituum, quoniam bonus Dominus,
quoniam in æternum miſericordia eius: & portantium
vota in domum Dñi: reducam enim conuerſionem terrę
12 ſicut à principio, dicit Dominus. †Hæc dicit Dñs exer-
C cituũ, Adhuc erit in loco iſto deſerto abſq; homine, &
abſq; iumento, & in cunctis ciuitatibus eius, habitaculũ
13 paſtorum accubantium gregum. †In ciuitatibus mon-
tuoſis, & in ciuitatibus campeſtribus, & in ciuitatibus
quæ ad Auſtrum ſunt: & in terra Ben-iamin, & in cir-
cuitu Ieruſalem, & in ciuitatibus Iuda adhuc tranſibunt
14 greges ad manum numerantis, ait Dominus. †Ecce dies Su. 23. a. 5.
venient, dicit Dominus, & ſuſcitabo verbum bonum qđ
15 locutus ſum ad domum Iſraël & ad domum Iuda. †In
diebus illis, & in tempore illo germinare faciam David
germen iuſtitiæ: & faciet iudicium & iuſtitiam in terra.
16 †In diebus illis ſaluabit Iuda, & *Ieruſalem habitabit con *Iſraël.
fidenter, & *hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Dñs *hoc eſt qđ vocabit eũ
17 iuſtus noſter. †Quia hæc dicit Dñs, Non interibit de Da-
18 uid vir, qui ſedeat ſuper thronum domus Iſraël. †Et de
ſacerdotibus & de Leuitis non interibit vir à facie mea,
qui offerat holocauſtomata, & incendat ſacrificiũ, & cę-
19 dat victimas omnibus diebus. †Et factum eſt verbũ Dñi
20 ad Ieremiam, dicens: †Hæc dicit Dñs: Si irritum poteſt
D fieri pactum meũ cum die: & pactum meum cum nocte,
21 vt non ſit dies & nox in tempore ſuo, †Et pactum meum
irritum eſſe poterit cum David ſeruo meo, vt nõ ſit ex eo
filius qui regnet in throno eius, & Leuitæ & ſacerdotes
22 miniſtri mei. †Sicuti enumerari non poſſunt ſtellę cęli,
& metiri arena maris, ſic multiplicabo ſemen David ſer-
23 ui mei, & Leuitas miniſtros meos. †Et factũ eſt verbum
24 Domini ad Ieremiam, dicens: †Nunquid non vidiſti qđ
populus hic locutus ſit dicens: Duæ cognationes, quas
elegerat Dominus, abiectæ ſunt: & populum meum de-
ſpexerunt, eò quòd non ſit vltrà gens coram eis? Hęc di-
25 cit Dñs, †Si pactum meum inter diem & noctem, & le-
26 ges cælo & terræ non poſui: †equidem & ſemen Iacob,
& David ſerui mei proijciam, vt non aſſumam de ſemi-
ne eius principes ſeminis Abraham, Iſaac, & Iacob: redu-
cam enim conuerſionem eorum, & miſerebor eis.

Prædicit Dominus ſe traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis vnà cum Ieruſalem, quam igni ſuccendet eò q pactum, quod coram Domino pepigerant de dimittendis in liberis quos ex Hebræis ſibi in ſeruitutem ſubiecerãt, non ſeruauerint. CAP. XXXIIII.

1 VErbum quod factum eſt ad Ieremiam à Dño quan-
A do Nabuchodonoſor rex Babylonis, & omnis e-
xercitus eius vniuerſaq; regna terræ quæ erant ſub pote
ſtate manus eius, & omnes populi bellabant contra Ie-
2 ruſalem, & contra oẽs vrbes eius, dicẽs: †Hæc dicit Dñs
Deus Iſraël, Vade, & lóquere ad Sedeciam regem Iuda:
& dices ad eum, Hæc dicit Dñs: Ecce ego tradam ciuitatẽ
hanc in manus regis Babylonis, & ſuccendet eam igni.
3 †Et tu non effugies de manu eius: ſed cõprehenſione ca-
piẽris, & in manus eius tradẽris, et óculi tui oculos regis
Babylonis videbunt, & os eius cum ore tuo loquetur, et
4 Babylonem introibis. †Attamen audi verbum Dñi Se-
decia rex Iuda: Hæc dicit Dominus ad te, Non moriẽris
5 in gladio, †ſed in pace moriẽris: & ſecundùm combu-
ſtiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt
B ante te, ſic comburent te: & Væ Domine, plangent te:

quia

6 quia verbum ego locutus ſum, dicit Dñs. Et locutus
eſt Ieremias propheta ad Sedeciam regem Iuda vniuerſa
7 verba hæc in Ieruſalem. Et exercitus regis Babylonis pu
gnabat contra Ieruſalem, & contra omnes ciuitates Iu-
da quæ reliquæ erãt contra Lachis, & contra Azecha: hæ
8 enim ſupererãt de ciuitatibus Iuda vrbes munitæ. Ver
bum quod factum eſt ad Ieremiam à Domino, poſtquã
percuſſit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Ieruſa
9 lem, prędicans, Vt dimitteret vnuſquiſq; ſeruũ ſuũ &
vnuſquiſque ancillã ſuam Hebræum & Hebræam libe-
ros: & nequaquam dominarentur eis, id eſt in Iudæo & fra
10 tre ſuo. Audierunt ergo omnes principes, & vniuerſus
populus q inierant pactum, vt dimitteret vnuſquiſq; ſer
uũ ſuũ, & vnuſquiſq; ancillã ſuã liberos, & vltrà nõ do-
11 minarentur eis: audierũt igitur, & dimiſerunt. Et conuerſi
ſunt deinceps: & retraxerũt ſeruos & ãcillas ſuas quos
dimiſerant liberos, & ſubiugauerũt in famulos & famu
12 las. Et factum eſt verbum Domini ad Ieremiam à Dño,
13 dicens, Hęc dicit Dominus Deus Iſraël, Ego percuſſi fœ
C dus cum patribus veſtris in die qua eduxi eos de terra
14 Ægypti, de domo ſeruitutis, dicens: ‡Cùm completi fue
rint ſeptem anni, dimittat vnuſquiſque fratrẽ ſuum He-
bręũ, qui venditus eſt ei, & ſeruiet tibi ſex annis: & dimit
tes eum à te liberum. & non audierunt patres veſtri me,
15 nec inclinauerunt aurem ſuam. Et conuerſi eſtis vos
hodie, & feciſtis quod rectum eſt in oculis meis, vt præ-
dicaretis libertatẽ vnuſquiſq; ad amicum ſuum: & ini-
ſtis pactum in cõſpectu meo, in domo in qua inuocatũ
16 eſt nomẽ meũ ſup eã. Et reuerſi eſtis, & commaculaſtis
nomen meũ: & reduxiſtis vnuſquiſque ſeruum ſuum,
& vnuſquiſque ancillam ſuam quos dimiſeratis vt eſſẽt
liberi & ſuę poteſtatis: & ſubiugaſtis eos vt ſint vobis ſer
17 ui & ancillæ. Propterea hęc dicit Dominus, Vos non au
diſtis me, vt prædicaretis libertatẽ vnuſquiſq; fratri ſuo,
D & vnuſquiſq; amico ſuo: ecce ego prædico vobis liberta
tẽ, ait Dominus: ad gladium, ad peſtem, & ad famem, &
18 dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ. Et da-
bo viros qui præuaricantur fœdus meum, & non obſer-
uauerũt verba fœderis qbus aſſenſi ſũt in cõſpectu meo,
vitulum quẽ cõciderunt in duas partes, & tranſierũt in-
19 ter diuiſiones eius, Principes Iuda & principes Ieruſalẽ,
eunuchi & ſacerdotes, & omnis populus terrę, q tranſie
20 runt inter diuiſiones vituli. Et dabo eos in manus inimi
corum ſuorũ, & in manus quærentium animam eorum,
& erit morticinum eorum in eſcam volatilibus cœli &
21 beſtijs terræ. Et Sedeciam regẽ Iuda & principes eius da
bo in manus inimicorum ſuorum, & in manus quęren-
tiũ animas eorũ, & in manus exercituũ regis Babylonis,
22 qui receſſerũt à vobis. Ecce ego præcipio, dicit Dñs, &
reducam eos in ciuitatem hanc, & præliabuntur aduer-
ſus eam, & capient eam, & incendent igni, & ciuitates
Iuda dabo in ſolitudinem, eò quòd non ſit habitator.

*Exemplo obedientiæ Rechabitarum præcepta patris ſui licet du-
ra ſeruantium, expoſtulat Dominus de pertinaci Iudæorũ ino-
bedientia aduerſus ipſius præcepta: quapropter his prænun-
tiat Dominus mala, illis autem bona.* CAP. XXXV.

1 VErbum quod factum eſt ad Ieremiam à Dño in die
A bus Ioacim filij Ioſię regis Iuda, dicens: Vade ad
2 domũ Rechabitarum, & loquere eis, & introduces eos ĩ
domũ Domini in vnam exedram theſaurorum, & dabis
3 eis bibere vinũ. Et aſſumpſi Iezoniam filium Ieremiæ fi
lij Habſanię, & fratres ei⁹: & omnes filios eius, & vniuer
4 ſam domum Rechabitarũ: & introduxi eos in domum
Dñi, ad gazophylacium filiorum Hanan filij Iegedeliæ
hominis Dei, quod erat iuxta gazophylaciũ principũ, ſu-
per theſaurum Maaſiæ filij Sellũ, q erat cuſtos veſtibuli.
5 Et poſui corã filijs domus Rechabitarum ſcyphos ple-
6 nos vino, & calices: & dixi ad eos, Bibite vinum. Qui re
ſponderunt, Non bibemus vinũ: quia Ionadab filius Re
B chab, pater noſter, præcepit nobis, dicens: Nõ bibetis vi-
7 num vos & filij veſtri, vſque in ſempiternũ. Et domum
non ædificabitis, & ſementem non ſeretis, & vineas ne
plantabitis, nec habebitis: ſed in tabernaculis habitabi-
tis cunctis diebus veſtris, vt viuatis diebus multis ſuper
8 faciem terræ in qua vos peregrinamini. Obediuimus
ergo voci Ionadab filij Rechab, patris noſtri, ĩ omnibus
quæ præcepit nobis: ita vt non biberemus vinũ cunctis
diebus noſtris: nos & mulieres noſtræ, filij & filiæ no-
9 ſtræ: & nõ ædificaremus domos ad habitandum, & vi-
10 neam & agrum & ſementem nõ habuimus: ſed habita
uimus in tabernaculis, & obedientes *fuimus iuxta om- *fecimus B.
11 nia quæ præcepit nobis Ionadab pater noſter. Cũ autẽ
aſcendiſſet Nabuchodonoſor rex Babylonis ad terram
noſtram, diximus, Venite, et ingrediamur Ierſm à facie exer
C citus Chaldæorum, & à facie exercitus Syriæ: & manſi-
12 mus in Ieruſalem. Et factũ eſt verbum Domini ad Iere
13 miam, dicens: Hæc dicit Dominus exercituũ Deus Iſ-
raël, Vade, & dic viris Iuda & habitatoribus Ieruſalem,
Nunquid non recipietis diſciplinam, vt obediatis verbis
14 meis, dicit Dominus? Præualuerunt ſermones Ionadab
filij Rechab, quos præcepit filijs ſuis vt nõ biberẽt vinũ:
& nõ biberũt vſque ad diẽ hanc, quia obedierunt præce
pto patris ſui: ego autẽ locutus ſum ad vos de mane con-
15 ſurgens & loquẽs, & nõ obediſtis mihi. Miſiq; ad vos
omnes ſeruos meos prophetas, conſurgẽs diluculo, mit
tẽſq; & dicens: ‡Conuertimini vnuſquiſq; à via ſua peſſi ‡Su. 18. b. 11 25. a. 5.
ma, & bona facite ſtudia veſtra: & nolite ſeq deos alie-
nos, neq; colatis eos, & habitabitis ĩ terra quã dedi vo-
bis & patribus veſtris, & nõ inclinaſtis aurẽ veſtrã, neq;
16 audiſtis me. Firmauerũt igitur filij Ionadab filij Rechab
D præceptũ patris ſui quod præceperat eis: populus autẽ
17 iſte non obediuit mihi. Idcirco hæc dicit Dominus exer
cituum Deus Iſraël, Ecce ego adducam ſuper Iudam &
ſuper omnes habitatores Ieruſalem vniuerſam afflictio-
nem quam locutus ſum aduerſum illos, eò quòd locu-
tus ſum ad illos, & non audierunt, Vocaui illos, & non
18 reſponderunt mihi. Domui autẽ Rechabitarum dixit
Ieremias: Hæc dicit Dñs exercituum Deus Iſraël: Pro
eo quòd obediſtis præcepto Ionadab patris veſtri, &
cuſtodiſtis omnia mandata eius: & feciſtis vniuerſa quæ
19 præcepit vobis: Propterea hæc dicit Dominus exerci-
tuum Deus Iſraël, Non deficiet vir de ſtirpe Ionadab
filij Rechab, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.

*Iuſſu Dñi, mittit Ieremias incluſus carcere per Baruch librũ com
minationũ, quem legat corã omni populo vt reſipiſcãt: porrò
rex Ioacim ipſum igni conſumit, iubens Ieremiam & Baruch
comprehendi, qui abſconditi erant: Ieremias autem iuſſu Do-
mini iubet Baruch alium ſcribere, & Ioacim ac ſemen eius
vnà cum Ieruſalem prædicit perdendos.* CAP. XXXVI.

1 ET factum eſt in anno quarto Ioacim filij Ioſiæ regis
A Iuda, factũ eſt verbũ hoc ad Ieremiam à Dño, dicẽs:
2 Tolle volumen libri, & ſcribes in eo omnia verba quæ
locutus ſum tibi aduerſum Iſraël & Iudã, & aduerſum
omnes gentes: à die qua locutus ſum ad te ex diebus Io-
3 ſiæ vſque ad diem hanc. Si fortè audiente domo Iuda
vniuerſa mala quæ ego cogito facere eis, reuertatur vnuſ
quiſque à via ſua peſſima: & propitius ero iniquitati, &
4 peccato eorum. Vocauit ergo Ieremias Baruch filiũ Ne
rię: & ſcripſit Baruch ex ore Ieremiæ nẽs ſermones Dñi,
5 quos locutus eſt ad eum, in volumine libri. Et pręcepit
Ieremias Baruch, dicẽs, Ego clauſus ſum, nec valeo ingre
6 di domũ Domini. Ingredere ergo tu, & lege de volumi
B ne in quo ſcripſiſti ex ore meo verba Dñi, audiẽte popu
lo in domo Domini ĩ die ieiunij: inſuper & audiẽte vni-
7 uerſo Iuda, qui veniũt de ciuitatibus ſuis leges eis: Si
fortè cadat oratio eorum in conſpectu Domini, & reuer
tatur vnuſquiſque à via ſua peſſima: quoniam magnus
furor & indignatio eſt, quam locutus eſt Dñs aduerſus
8 populum hunc. Et fecit Baruch filius Neriæ iuxta om-
nia quæ præceperat ei Ieremias propheta, legens ex volu
9 mine ſermones Domini in domo Dñi. Factum eſt au-
tẽ in anno quinto Ioacim filij Ioſiæ regis Iuda, in menſe
nono: prędicauerunt ieiunium in cõſpectu Domini om-
ni populo in Ieruſalẽ & vniuerſæ multitudini quæ con-

10 fluxerat de ciuitatibus Iuda in Ieruſalē. Legitq́; Baruch
C ex volumine ſermones Ieremiæ in domo Dñi in gazo-
phylacio Gamarię filij Saphan ſcribæ, in veſtibulo ſupe-
riori, in introitu portæ nouæ domus Dñi, audiente omni
11 populo. Cumque audiſſet Michæas filius Gamariæ filij
12 Saphan omnes ſermones Dñi ex libro: deſcendit in do-
mum regis ad gazophylacium ſcribæ: & ecce, ibi omnes
principes ſedebant, Eliſama ſcriba, & Dalaias filius Se-
meię, & Elnathan filius Achobor: & Gamarias filius Sa-
phan, & Sedecias filius Hananiæ, & vniuerſi principes.
13 Et nūtiauit eis Micheas oīa verba quę audiuit, legentem
14 Baruch ex volumine in auribus ppli. Miſerunt itaq; oēs
principes ad Baruch, Iudi filiū Nathanię filij Selemię filij
Chuſi, dicentes: Volumē ex quo legiſti audiēte pplo, ſu-
D me in manu tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius Nerię
15 volumē in manu ſua, & vēnit ad eos. Et dixerūt ad eum,
Sede & lege hęc in auribus noſtris. Et legit Baruch in au-
16 ribus eorum. Igitur cūm audiſſent omnia verba, obſtu-
puerunt vnuſquiſque ad proximū ſuum, & dixerunt ad
Baruch, Nuntiare debemus regi omnes ſermones iſtos?
17 Et interrogauerunt eū, dicentes, Indica nobis quō ſcrip-
18 ſiſti oēs ſermones iſtos ex ore eius. Dixit autē eis Ba-
ruch, Ex ore ſuo loquebatur quaſi legens ad me oēs ſer-
mones iſtos: & ego ſcribebam in volumine atramēto.
19 Et dixerunt principes ad Baruch, Vade, & abſcondere
20 tu & Ieremias, & nemo ſciat vbi ſitis. Et ingreſſi ſunt ad
regem in atrium: porrò volumen cōmendauerunt in ga-
zophylacio Eliſamæ ſcribę: & nuntiauerunt audiēte rege
21 oēs ſermones. Miſitq́; rex Iudi, vt ſumeret volumē: q
E tollēs illud de gazophylacio Eliſamę ſcribę, legit audiēte
22 rege, & vniuerſis principibus qui ſtabāt circa regē. Rex
autem ſedebat in domo hyemali in mēſe nono: & poſita
23 erat arula coram eo plena prunis. Cumq́; legiſſet Iudi
tres pagellas vel quatuor, ſcidit illud ſcalpello ſcribæ: &
ꝓiecit in ignē q̄ erat ſuper arulā: donec cōſumeretur oē
24 volumen igni qui erat in arula. Et nō timuerūt, neq; ſci-
derunt veſtimēta ſua rex, & oēs ſerui eius qui audierunt
25 vniuerſos ſermones iſtos. Veruntamē Elnathan, & Da-
laias, & Gamarias cōtradixerunt regi ne cōbureret librū:
26 & non audiuit eos. Et præcepit rex Ieremiel filio Amé-
F lech, & Saraię filio Ezriel, & Selemię filio Abdeel, vt cō-
prehenderent Baruch ſcribam, & Ieremiā prophetā: ab-
27 ſcōdit aūt eos Dñs. Et fctm̄ eſt verbū Dñi ad Ieremiā ꝓ-
phetam poſtq̄ cōbuſſerat rex volumē, & ſermones quos
28 ſcripſerat Baruch ex ore Ieremię, dicēs: Rurſum tolle vo
lumē aliud: & ſcribe in eo oēs ſermones priores, quī erāt
in primo volumine, quod combuſſit Ioacim rex Iuda.
29 Et ad Ioacim regē Iuda dices, Hęc dicit Dñs, Tu cōbuſſi-
ſti volumē illud, dicens, Quare ſcripſiſti in eo annuntiās?
Feſtinus veniet rex Babylonis, & vaſtabit terram hanc:
30 & ceſſare faciet ex illa hominem & iumentum. Propte-
G reà hæc dicit Dominus contra Ioacim regē Iuda, Nō erit
ex eo qui ſedeat ſuper ſolium Dauid: & cadauer eius ꝓij-
31 cietur ad ęſtum per diem, & ad gelu per noctem. Et vi-
ſitabo contra eum, & contra ſemen eius, & contra ſer-
uos eius iniquitates ſuas, & adducam ſuper eos & ſuper
habitatores Ierſm, & ſuper viros Iuda omne malū quod
32 locutus ſum ad eos: & nō audierunt. Ieremias autē tu-
lit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ ſcri-
bæ: qui ſcripſit in eo ex ore Ieremiæ omnes ſermones li-
bri, quem combuſſerat Ioacim rex Iuda igni: & inſuper
additi ſunt ſermones multò plures, quàm anteà fuerant.

*Sedecias Iechoniæ ſuccedens petit pro ſe orare Ieremiam, qui re-
licta à Chaldæis Ieruſalem propter aduentum exercitus Pha-
raonis, prophetat Chaldæos redituros & Ieruſalem exuſtu-
ros: ipſe quoque Ieremias vrbem egrediens, cęſus in carcerem
detruditur, vnde à Sedecia eductus, ſeruatur in veſtibulo car-
ceris, aſſignata ipſi in dies torta panis.* CAP. XXXVII.

4.Re.4.d.17. 2.Pa.36.b.10. 3.Eſd.1.f.47.
1 ET regnauit rex Sedecias filius Ioſiæ pro Iechonia fi-
A lio Ioacim: quem conſtituit regem Nabuchodono-
2 ſor rex Babylonis in terra Iuda. Et non obediuit ipſe, &
ſerui eius, & populus terræ verbis Domini quæ locutus
3 eſt in manu Ieremiæ prophetæ. Et miſit rex Sedecias
Iuchal filium Selemiæ, & Sophoniam filium Maaſiæ ſa-
cerdotem ad Ieremiam prophetam dicens, Ora pro no-
4 bis Dominum Deum noſtrum. Ieremias autem libe
rè ambulabat in medio populi, non enim miſerant eum
in cuſtodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis egreſ-
ſus eſt de Ægypto: & audientes Chaldæi qui obſidebant
Ieruſalem, huiuſcemodi nuntium, receſſerunt ab Ieru-
5 ſalem. Et factum eſt verbum Domini ad Ieremiam
6 prophetam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Iſraël:
B Sic dicetis regi Iuda, qui miſit vos ad me interrogandū:
Ecce exercitus Pharaonis, qui egreſſus eſt vobis in auxi-
7 lium, reuertetur in terram ſuam in Ægyptum: & redīēt
Chaldæi, & bellabunt contra ciuitatem hanc: & capient
8 eam, & ſuccendent eā igni. Hęc dicit Dñs, Nolite de-
cipere animas veſtras, dicentes, Euntes abibunt, & rece-
9 dent à nobis Chaldæi: quia non abibunt. Sed & ſi per-
cuſſeritis oēm exercitum Chaldæorum qui præliantur
aduerſum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati:
ſinguli de tētorio ſuo cōſurgēt & incēdent ciuitatē hanc
10 igni. Ergo cū receſſiſſet exercitus Chaldęorum ab Ierſm
11 ꝓp exercitum Pharaonis, egreſſus eſt Ieremias de Ierſm
vt iret in terram Ben-iamin, & diuideret ibi poſſeſſionē
12 in conſpectu ciuium. Cumque perueniſſet ad portam
C Ben-iamin, erat ibi cuſtos portæ per vices, nomine Ie-
rias, filius Selemiæ filij Hananię: & apprehendit Ieremiā
13 prophetam, dicens, Ad Chaldæos profugis. Et reſpōdit
Ieremias, Falſum eſt, non fugio ad Chaldęos. Et nō audi-
uit eum: ſed comprehendit Ierias Ieremiam, & adduxit
14 eū ad principes. Quā ob rem irati principes cōtra Ie-
remiam, cæſum eum miſerunt in carcerē qui erat in do-
mo Ionathan ſcribæ: ipſe enim præpoſitus erat ſuper car
15 cerem. Itaq; ingreſſus eſt Ieremias in domum laci & in
16 ergaſtulum: & ſedit ibi Ieremias diebus multis. Mittens
autem Sedecias rex, tulit eum: & interrogauit eum in do-
mo ſua abſcōditè: & dixit, Putáſne eſt ſermo à Dño? Et
D dixit Ieremias, Eſt. Et ait, In manus regis Babylonis tra
17 dêris. Et dixit Ieremias ad regē Sedeciā, Quid peccaui
tibi & ſeruis tuis & pplo tuo, quia miſiſti me in domum
18 carceris? Vbi ſunt prophetę veſtri qui ꝓphetabāt vobis,
& dicebāt, Non veniet rex Babylonis ſuper vos, & ſuper
19 terram hanc? Nunc ergo audi obſecro domine mi rex,
Valeat deprecatio mea in conſpectu tuo: & ne me remit-
20 tas in domum Ionathan ſcribę, ne moriar ibi. Præcepit
ergo rex Sedecias vt traderetur Ieremias in veſtibulo car
ceris: & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmē-
to, donec conſumerentur omnes panes de ciuitate: &
manſit Ieremias in veſtibulo carceris.

*Ieremias principibus à rege traditus mittitur in lacum lutoſum,
vnde iuſſu regis per Abdemélech eductus in veſtibulum car-
ceris, ſuadet regi vt egrediatur ad Chaldæos, alioqui nec ipſe
eos effugiet, & ciuitas ab eis igne ſuccendetur: iubet quo-
que rex Ieremiæ vt hoc colloquium ſeruet ſecretum.*

CAP XXXVIII.

1 AVdiuit autem Saphatias filius Mathan, & Gedelias
A filius Phaſſur, & Iuchal filius Selemiæ, & Phaſſur
filius Melchiæ, ſermones quos Ieremias loquebatur ad
2 omnem populum, dicens, Hæc dicit Dominus: ‖ Qui- ‖Sup.21.c.9.
cunque manſerit in ciuitate hac, morietur gladio, & fa-
me, & peſte: qui autem profugerit ad Chaldæos, viuet,
3 & erit anima eius ſoſpes & viuens. Hæc dicit Domi-
nus, Tradendo tradetur ciuitas hæc in manu exercitus
4 regis Babylonis, & capiet eam. Et dixerunt principes
regi, Rogamus vt occidatur homo iſte: de induſtria enim
diſſoluit manus virorum bellantium, qui remanſerunt
in ciuitate hac, & manus vniuerſi populi, loquēs ad eos
iuxta verba hæc: ſiquidem homo iſte non quærit pacem
5 populo huic, ſed malum. Et dixit rex Sedecias, Ecce ipſe
B in manibus veſtris eſt: nec enim fas eſt regem vobis quic
6 quā negare. Tulerunt ergo Ieremiā, & proiecerunt eū
in lacum Melchiæ filij Amé-lech qui erat in veſtibulo
carceris: & ſubmiſerunt Ieremiam in funibus in la-

* funibus & in lacu nō 9.

cum in quo non erat aqua, ſed lutum. deſcendit itaque
7 Ieremias in cœnū. †Audiuit autē Abde-mélech Æthiops
vir eunuchus qui erat in domo regis, quòd miſiſſent Ie-
8 remiā in lacū: porrò rex ſedebat in porta Ben-iamin. †Et
egreſſus eſt Abde-mélech de domo regis, & locutus eſt
9 ad regem, dicens: †Dñe mi rex, malefecerunt viri iſti om-
C nia quæcunq; perpetrarunt contra Ieremiā prophetam,
mittentes eum in lacum, vt moriatur ibi fame: non ſunt
10 enim panes vltrà in ciuitate. †Præcepit itaque rex Abde-
melech Æthiopi, dicēs, Tolle tecum hinc triginta viros,
& leua Ieremiā prophetam de lacu, antequàm moriatur.
11 †Aſſumptis ergo Abde-mélech ſecum viris, ingreſſus eſt
domum regis, quæ erat ſub cellario: & tulit inde veteres
pannos, & antiqua* quæ computruerant: & ſubmiſit ea *veſtimenta.
12 ad Ieremiam in lacum per funiculos. †Dixitq; Abde-mé-
lech Æthiops ad Ieremiam, Pone veteres pannos, & hęc
ſciſſa & putrida ſub cubito manuum tuarum, & *ſuper *ſubter 4.
13 funes. fecit ergo Ieremias ſic. †Et extraxerunt Ieremiā fu-
D nibus, & eduxerunt eum de lacu. māſit autem Ieremias
14 in veſtibulo carceris. †Et miſit rex Sedecias, & tulit ad ſe
Ieremiam prophetam ad oſtium tertium quod erat in
domo Domini: & dixit rex ad Ieremiam, Interrogo ego
15 te ſermonem, ne abſcondas à me aliquid. †Dixit autem
Ieremias ad Sedeciam, Si annuntiauero tibi, nunquid nō
interficies me? & ſi conſilium dedero tibi, nō me audies.
16 †Iurauit ergo rex Sedecias Ieremiæ clàm, dicens, Viuit
Dominus qui fecit nobis animam hanc, ſi occidero te, &
ſi tradidero te in manus virorum iſtorum qui quærunt
17 animam tuam. †Et dixit Ieremias ad Sedeciam, Hæc dicit
E Dominus exercituum Deus Iſraël. Si profectus exieris ad
principes regis Babylonis, viuet anima tua, & ciuitas
hæc nō ſuccendetur igni: & ſaluus eris tu, & domus tua.
18 †Si autem non exieris ad principes regis Babylonis, tra-
detur ciuitas hæc in manus Chaldæorum, & ſuccendent
19 eam igni: & tu non effugies de manu eorum. †Et dixit rex
Sedecias ad Ieremiam, Solicitus ſum propter Iudęos, qui
transfugerunt ad Chaldęos: ne fortè tradar in manus eo-
20 rum, & illudant mihi. †Reſpondit autem Ieremias, Non
te tradent: audi quæſo vocem Domini, quam ego loquor
21 ad te, & bene tibi erit, & viuet anima tua. †Quòd ſi no-
lueris egredi: iſte eſt ſermo quē oſtendit mihi Dominus.
22 †Ecce omnes mulieres quæ remanſerunt in domo regis
F Iuda, educentur ad principes regis Babylonis: & ipſę di-
cent, Seduxerūt te, & præualuerunt aduerſum te viri pa-
cifici tui, demerſerunt in cœno, & in lubrico pedes tuos,
23 & receſſerunt à te. †Et oēs vxores tuæ, & filij tui educētur
ad Chaldæos: & non effugies manus eorum, ſed in manu
regis Babylonis capiēris: & ciuitatem hāc cōburet igni.
24 †Dixit ergo Sedecias ad Ieremiā, Nullus ſciat verba hæc,
25 & non morieris. †Si autem audierint principes quia lo-
G cutus ſum tecū: & venerint ad te, & dixerint tibi, Indica
nobis quid locutus ſis cum rege, ne celes nos, & non te
26 interficiemus: & quid locutus eſt tecū rex? †Dices ad eos,
Proſtraui ego preces meas corā rege, ne me reduci iube-
27 ret in domū Ionathan, & ibi morerer. †Venerūt ergo oēs
principes ad Ieremiā, & interrogauerūt eum: & locutus
eſt eis iuxta oīa verba quę præceperat ei rex, & ceſſauerūt
28 ab eo: nihil enim fuerat auditum. †Manſit verò Ieremias
in veſtibulo carceris, vſque ad diem quo capta eſt Ieru-
ſalem: & factum eſt vt caperetur Ieruſalem.

Ieruſalem à rege Babylonis capta: rex Sedecias fugiens capitur vnà cum principibus, cuius filij in conſpectu ipſius trucidantur cum nobilibus, ipſeq; excoculatus, ac vinctus in Babylonem ducitur: ſubuerſo autem muro Ieruſalem, & palatio alijsq; domibus igne ſuccēſis, pars vulgi transfertur in Babylonem, & pars Ieroſolymis relinquitur, Ieremias verò de carceris veſtibulo liber educitur. CAP. XXXIX.

4.Re 25.a.1 Inf 52.a.

1 ANno nono Sedeciæ regis Iuda, menſe decimo, vē-
A nit Nabuchodonoſor rex Babylonis, & omnis e-
2 xercitus eius ad Ieruſalem, & obſidebant eam. †Vndeci-
mo autem anno Sedeciæ, menſe quarto, *quinta* menſis * hora 1.
3 aperta eſt ciuitas. †Et ingreſſi ſunt omnes principes regis
Babylonis, & ſederunt in porta media: Neregel, Seréſer,
Semegar-nabu, Sar-ſachim, Rab-ſares, Neregel, Seré-
ſer, Reb-mag, & omnes reliqui principes regis Baby-
4 lonis. †Cumque vidiſſet eos Sedecias rex Iuda, & om-
nes viri bellatores, fugerunt: & egreſſi ſunt nocte de ciui-
tate per viam horti regis, & per portam quæ erat inter
5 duos muros, & egreſſi ſunt ad viam deſerti. †Perſecutus
B eſt autem eos exercitus Chaldæorum: & comprehende-
runt Sedeciam in campo ſolitudinis Ierichontinæ, & ca-
ptum adduxerunt ad Nabuchodonoſor regem Babylo-
nis in Reblātha, quæ eſt in terra Emath: & locutus eſt
6 ad eum iudicia. †Et occîdit rex Babylonis filios Sedeciæ
in Reblātha, in oculis eius: & omnes nobiles Iuda occî-
7 dit rex Babylonis. †Oculos quoque Sedeciæ eruit: &
vinxit eum compedibus, vt duceretur in Babylonem.
8 †Domum quoque regis, & domum vulgi ſuccenderunt
9 Chaldæi igni: & murum Ieruſalem ſubuerterunt. †Et
reliquias populi, qui remanſerant in ciuitate, & perfu-
gas qui transfugerant ad eum, & ſuperfluos vulgi qui
remanſerant tranſtulit Nabuzardan magiſter militum
10 in Babylonem. †Et de plebe pauperum, qui nihil pe-
C nitus habebant, dimiſit Nabuzardan magiſter militum
in terra Iuda: & dedit eis vineas & ciſternas in die illa.
11 †Præceperat autem Nabuchodonoſor rex Babylonis de
12 Ieremia Nabuzardan magiſtro militum, dicens: †Tolle
illum, & pone ſuper eum oculos tuos, nihilque ei mali
13 facias: ſed vt voluerit, ſic facias ei. †Miſit ergo Nabuzar-
dan princeps militiæ, & *Nabu-ſezbaz* & Rab-ſares, &
Neregel, & Seréſer, & Reb-mag, & omnes optimates * Nabu & ſeſban 16.
14 regis Babylonis, †miſerunt & tulerunt Ieremiam de ve-
D ſtibulo carceris, & tradiderunt eum Godoliæ filio Ahi-
cam filij Saphan, vt intraret in domum, & habitaret in
15 populo. †Ad Ieremiam autem factus fuerat ſermo Do-
mini, cùm clauſus eſſet in veſtibulo carceris, dicens,
16 †Vade, & dic Abde-mélech Æthiopi, dicens, Hæc dicit
Dominus exercituum Deus Iſraël: Ecce, ego inducam
ſermones meos ſuper ciuitatem hanc in malum, & non
17 in bonum: & erunt in conſpectu tuo in die illa. †Et libe-
rabo te in die illa, ait Dominus: & nō tradēris in manus
18 virorum quos tu formidas: †Sed eruens liberabo te, &
gladio non cades: ſed erit tibi anima tua in ſalutem, quia
in me habuiſti fiduciam, ait Dominus.

Ieremiæ promittitur liberè habitare vbicunq; voluerit. qui vnà cum diſperſis Iudæis venit ad Godoliam præfectum reliquiæ Iudæorum: qui Godolias audire noluit Iohanan monentem ipſum de Iſmahel intentante ei mortem. CAP. XL.

1 SErmo qui factus eſt ad Ieremiam à Domino, poſt-
A quàm dimiſſus eſt à Nabuzardan magiſtro militię de
Rama, quando tulit eum vinctum catenis in medio om-
nium qui migrabant de Ieruſalem & Iuda, & duceban-
2 tur in Babylonem. †Tollens ergo princeps militiæ Iere-
miam, dixit ad eū, Dominus Deus tuus locutus eſt ma-
3 lum hoc ſuper locum iſtum, †& adduxit: & fecit Dñs ſi-
cut locutus eſt: quia peccaſtis Domino, & non audiſtis
4 vocē eius, & factus eſt vobis ſermo hic. †Nunc ergo ecce
ſolui te hodie de catenis quæ ſunt in manibus tuis: ſi pla-
cet tibi vt venias mecum in Babylonem, veni: & ponam
oculos meos ſuper te: ſi autem diſplicet tibi venire mecū
in Babylonem, reſide: ecce omnis terra in conſpectu tuo
eſt, qd elegeris, & quò placuerit tibi vt vadas, illuc perge.
5 †Et mecum noli venire: ſed habita apud Godoliam filiū
B Ahicam filij Saphan, quem præpoſuit rex Babylonis ci-
uitatibus Iudæ: habita ergo cum eo in medio populi: vel
quocunque placuerit tibi vt vadas, vade. Dedit quoque
ei magiſter militiæ cibaria, & munuſcula, & dimiſit eū.
6 †Vēnit autem Ieremias ad Godoliam filium Ahicam in
Maſphath: & habitauit cum eo in medio populi qui reli-
7 ctus fuerat in terra. †Cumq; audiſſent omnes principes
exercitus, qui diſperſi fuerant per regiones, ipſi & ſocij
eorum quòd præfeciſſet rex Babylonis Godoliam filium
Ahicam terræ: & q commēdaſſet ei viros, & mulieres, &
paruulos, & de pauperibus terræ qui non fuerant trāſla-

8 ti in Babylonē: ¶ venerunt ad Godoliam in Maſphath &
C Iſmahel filius Nathaniæ, & Iohanan, & Ionathan, filij
Caree, & Sareas filius Thanehumeth, & filij Ophi qui
erant de Netophathi, & Iezonias filius Maachathi, ipſi &
9 viri eorum. ¶Et iurauit eis Godolias filius Ahicam filij (4. Reg. 25. f. 24.)
Saphan, & comitibus eorum, dicēs, Nolite timere ſerui-
re Chaldęis: habitate in terra, & ſeruite regi Babylonis, &
10 bene erit vobis. ¶Ecce ego habito in Maſphat, vt reſpon-
deam pręcepto Chaldęorum, qui mittuntur ad nos: vos
autem colligite vindemiam, & meſſem, & oleum, & cō-
dite in vaſis veſtris: & manete in vrbibus veſtris quas te-
11 netis. ¶Sed & omnes Iudęi qui erant in Moab, & in *filijs* (* finibus.)
Ammon, & in Idumęa, & in vniuerſis regionibus, audito
quòd dediſſet rex Babylonis reliquias in Iudæa, & quòd
præpoſuiſſet ſuper eos Godoliam filium Ahicam filij Sa-
12 phan: ¶reuerſi ſunt inquam omnes Iudæi de vniuerſis lo-
D cis ad quæ profugerant, & venerunt in terram Iuda ad
Godoliam in Maſphath: & collegerunt vinū, & meſſem
13 multam nimis. ¶Iohanan autem filius Caree, & omnes
principes exercitus, qui diſperſi fuerant in regionibus,
14 venerunt ad Godoliam in Maſphath. ¶Et dixerunt ei,
Scito quòd Baalis rex filiorum Ammon miſit Iſmahel fi-
lium Nathaniæ percutere animam tuam. Et non credidit
15 eis Godolias filius Ahicam. ¶Iohanan autem filius Ca-
ree dixit ad Godoliam ſeorſum in Maſphath loquens,
Ibo, & percutiam Iſmahel filium Nathaniæ nullo ſcien-
te, ne interficiat animam tuam, & diſſipentur omnes
Iudæi qui congregati ſunt ad te, & peribunt reliquiæ
16 Iuda. ¶Et ait Godolias filius Ahicam ad Iohanan fi-
lium Caree, Noli facere verbum hoc: falſum enim tu
loqueris de Iſmahel.

Iſmahel dolo occidit Godoliam præfectum cum iudæis & Chaldæis, qui cum eo erant in Maſphath: aliosq́ octoginta interimens, pepercit decem qui ſe theſauros habere dicebant: ac tandem veritus Iohanan ac principes bellatorum fugit cū octo viris, liberato populo quem ceperat captiuum: omnes autem qui reliqui ſunt, ſtatuunt fugere in Aegyptum à facie Chaldæorum. CAP. XLI.

1 ET factum eſt in menſe ſeptimo, venit Iſmahel filius
A Nathaniæ, filij Eliſama de ſemine regali, & optima-
tes regis, & decē viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicā
in Maſphath: & comederunt ibi panes ſimul in Ma-
2 ſphath. ¶Surrexit aūt Iſmahel filius Nathaniæ, & decē viri
qui cum eo erant, & percuſſerunt Godoliam filiū Ahicā
filij Saphan gladio, & interfecerunt eum, quem præfece-
3 rat rex Babylonis terræ. ¶Omnes quoque Iudęos qui erāt
cum Godolia in Maſphath, & Chaldęos qui reperti ſunt
4 ibi, & viros bellatores percuſſit Iſmahel. ¶Secūdò au-
tem die poſtquàm occiderat Godoliam nullo adhuc ſciē-
5 te, ¶ venerunt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria
octoginta viri: raſi barba, & ſciſſis veſtibus, & ſqualen-
tes: & munera & tus habebant in manu, vt offerrent in
6 domo Domini. ¶Egreſſus ergo Iſmahel filius Nathaniæ in
B occurſum eorum de Maſphath, incedens & plorās ibat.
Cùm autem occurriſſet eis, dixit ad eos, Venite ad Godo-
7 liam filium Ahicam. ¶Qui cùm veniſſent ad medium ci-
uitatis, interfecit eos Iſmahel filius Nathaniæ circa mediū
8 laci, ipſe & viri qui erant cum eo. ¶Decem autem viri re-
perti ſunt inter eos, qui dixerūt ad Iſmahel, Noli occide-
re nos: quia habemus theſauros in agro, frumenti, & hor
dei, & olei, & mellis. Et ceſſauit: & non interfecit eos
9 cum fratribus ſuis. ¶Lacus autem in quem proiecerat
Iſmahel omnia cadauera virorum quos percuſſit propter
Godoliam, ipſe eſt quem fecit rex Aſa, propter Baaſa re-
gem Iſraël: ipſum repleuit Iſmahel filius Nathaniæ occi-
10 ſis. ¶Et captiuas duxit Iſmahel omnes reliquias popu-
C li qui erant in Maſphath: filias regis, & vniuerſum pplm
qui remanſerat in Maſphath: quos commendauerat Na-
buzardan princeps militiæ Godoliæ filio Ahicam. Et
cepit eos Iſmahel filius Nathaniæ: & abijt, vt tranſiret
11 ad filios Ammon. ¶Audiuit autem Iohanan filius Ca-
ree, & omnes principes bellatorum qui erant cum eo,
12 omne malū qđ fecerat Iſmahel filius Nathaniæ. ¶Et aſſum
ptis vniuerſis viris, profecti ſunt vt bellarent aduerſum
Iſmahelē filiū Nathaniæ, & inuenerunt eū ad aquas mul-
13 tas quæ ſunt in Gabaō. ¶Cūq; vidiſſet oīs ppl's qui erat cū
D Iſmahel, Iohanan filiū Caree, & vniuerſos principes bel-
14 latorū qui erāt cū eo, lętati ſunt. ¶Et reuerſus eſt oīs ppl's
quē ceperat Iſmahel, in Maſphath: reuerſusq; abijt ad Io-
15 hanan filiū Caree. ¶Iſmahel aūt filius Nathaniæ fugit cū
16 octo viris à facie Iohanan, & abijt ad filios Ammō. ¶Tulit
ergo Iohanan filius Caree, & oēs principes bellatorū qui
erant cum eo, vniuerſas reliquias vulgi, quas reduxerant
ab Iſmahel filio Nathaniæ de Maſphath, poſtq̄ percuſſit
Godoliam filium Ahicam: fortes viros ad prælium, & mu
lieres, & pueros, & eunuchos quos reduxerat de Gabaō.
17 ¶Et abierunt, & ſederunt peregrinātes in Chanáan, quæ
eſt iuxta Beth-lehem: vt pergerent, & introirent Ægyptū
18 ¶ à facie Chaldæorum: timebant enim eos, quia percuſſe-
rat Iſmahel filius Nathaniæ Godoliam filium Ahicam,
quem præpoſuerat rex Babylonis in terra Iuda.

Miſſus Ieremias ad orandum ac conſulendum Dominum pro reliquijs Iudæorum, reſpondet ipſos fore ſaluos ſi in iudæa maneāt: ſin autem in Aegyptum fugiant, dicit eos omnes gladio, fame, & peſte morituros. CAP. XLII.

1 ET acceſſerunt oēs principes bellatorū, & Iohanā fili* (* Ioſiæ 8. Oſiæ 6.)
A Caree, & Iezonias filius *Oſaiæ*, & reliquū vulgus à
2 paruo vſq; ad magnū: ¶Dixerūtq; ad Ieremiā prophetā,
Cadat oratio noſtra in conſpectu tuo: & ora pro nobis ad
Dn̄m Deū tuū ꝓ vniuerſis reliquijs iſtis, quia derelicti ſu
3 mus pauci de pluribus, ſicut oculi tui nos intuentur. ¶Et
annūtiet nobis Dn̄s Deus tuus viam per quā pergamus,
4 & verbū quod faciamus. ¶Dixit aūt ad eos Ieremias pro-
pheta, Audiui: ecce ego oro ad Dn̄m Deum veſtrum ſm
verba veſtra. oē verbum quodcunq; rn̄derit mihi, indi-
cabo vobis: nec celabo vos quicquā. Et illi dixerūt ad Ie-
5 remiam, Sit Dn̄s inter nos teſtis veritatis & fidei, ſi non
iuxta omne verbum in quo miſerit te Dn̄s Deus tuus ad
6 nos, ſic faciemus: ¶Siue bonum eſt, ſiue malum, voci Dn̄i
Dei noſtri ad quem mittimus te, obediemus: vt bene ſit
7 nobis, cū audierimus vocē Dn̄i Dei noſtri. ¶Cū aūt cō
B pleti eſſent decē dies, fctm̄ eſt verbū Dn̄i ad Ieremiā. ¶Vo-
8 cauitq; Iohanā filiū Caree, & oēs principes bellatorū, qui
erant cum eo, & vniuerſum populum à minimo vſque
9 ad magnum. ¶Et dixit ad eos, Hæc dicit Dominus
Deus Iſraël, ad quem miſiſtis me, vt proſternerem preces
10 veſtras in conſpectu eius: ¶Si quieſcētes manſeritis in ter-
ra hac, ædificabo vos, & non deſtruam: plantabo, & non
euellam: iam enim placatus ſum ſuper malo quod feci
11 vobis. ¶Nolite timere à facie regis Babylonis, quem vos
pauidi formidatis: nolite metuere eum, dicit Dn̄s: quia
vobiſcum ſum ego, vt ſaluos vos faciam, & eruam de ma-
12 nu eius: ¶Et dabo vobis miſericordias, & miſerebor ve-
13 ſtri, & habitare vos faciā in terra veſtra. ¶Si autē dixeritis
C vos, Non habitabimus in terra iſta, nec audiemus vocem
14 Dn̄i Dei noſtri, ¶dicētes, Nequaquam, ſed ad terram Æ-
gypti pergemus: vbi non videbimus bellum, & clangorē
tubæ non audiemus, & famem non ſuſtinebimus: & ibi
15 habitabimus. ¶Propter hoc nunc audite verbū Dn̄i reli-
quiæ Iuda: Hæc dicit Dn̄s exercituum, Deus Iſraël: Si po-
ſueritis faciem veſtram, vt ingrediamini Ægyptum, & in-
16 traueritis vt ibi habitetis: ¶gladius quem vos formidatis,
ibi comprehēdet vos in terra Ægypti: & fames pro qua
eſtis ſoliciti, adhærebit vobis in Ægypto, & ibi moriemi
17 ni. ¶Omnesque viri qui poſuerint faciem ſuam vt ingre-
diantur Ægyptum vt habitent ibi, morientur gladio, &
fame, & peſte: nullus de eis remanebit, nec effugiet à facie
18 mali quod ego afferam ſuper eos. ¶Quia hæc dicit Dn̄s
D exercituū, Deus Iſrl': Sicut cōflatus eſt furor meus, & in-
dignatio mea ſuper habitatores Ieruſalē: ſic conflabitur in-
dignatio mea ſuper vos, cùm ingreſſi fueritis Ægyptū: &
eritis in iuſiurādum, & in ſtuporē, & in maledictū, & in
opprobrium: & nequaquam vltrà videbitis locū iſtum.
19 ¶Verbū Dn̄i ſuper vos reliquiæ Iuda: nolite intrare Ægy-

ptum: Scientes ſcietis quia obteſtatus ſum vos hodie,
20 †quia decepiſtis animas veſtras: vos enim miſiſtis me ad
Dñm Deum 'noſtrum' dicentes, Ora pro nobis ad Dñm ° veſtrum 5.
Deum noſtrum. & iuxta omnia quæcunque dixerit tibi
Dominus Deus noſter, ſic annuntia nobis, & faciemus.
21 †Et annuntiaui vobis hodie, & nõ audiſtis vocẽ Dñi Dei
22 veſtri ſuper vniuerſis ꝓ quibus miſit me ad vos. †Nunc
ergo ſcientes ſcietis quia gladio & fame & peſte morie-
mini in loco ad quem voluiſtis intrare vt habitaretis ibi.

Reliquiæ Iudæorum non audientes Domini præceptum quod referebat Ieremias, proficiſcuntur vnà cum Ieremia & Baruch in Aegyptum: vbi conſtitutus Ieremias, vaticinatur regem Babylonis vaſtaturum terram-Aegypti cum idôlis ſuis, eiꝗ; dominaturum. CAP. XLIII.

1 FActum eſt autem, cùm compleſſet Ieremias loquens
A ad ppl'm vniuerſos ſermones Dñi Dei eorum, pro
quibus miſerat eum Dñs Deus eorum ad illos, omnia
2 verba hęc: †dixit Azarias filius 'Ioſæ', & Iohanan filius ° Oſaię 4. Oſaiæ 6.
Caree, & oẽs viri ſuperbi, dicentes ad Ieremiã, Mendaciũ
tu loqueris: non miſit te Dñs Deus noſter, dicens, Ne in-
3 grediamini Ægyptũ: vt habitetis illic. †Sed Baruch filius
Neriæ incitat te aduerſum nos, vt tradat nos in manus
Chaldęorũ vt interficiat nos, & traduci faciat in Babylo-
4 nẽ. †Et nõ audiuit Iohanan filius Caree, & omnes prin-
B cipes bellatorũ, & vniuerſus ppl's, vocem Dñi vt mane-
5 rent in terra-Iuda: †Sed tollens Iohanan filius Caree, &
vniuerſi principes bellatorum vniuerſos reliquiarũ Iuda,
qui reuerſi fuerant de cunctis Gentibus ad quas fuerant
6 antè diſperſi, vt habitarent in terra-Iuda: †viros & mulie-
res & paruulos, & filias regis: & oẽm animã quã reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cũ Godolia filio Ahicã
filij Saphan: & Ieremiã prophetã, & Baruch filiũ Neriæ.
7 †Et ingreſſi ſunt terram-Ægypti, quia non obedierũt vo-
C ci Domini: & venerunt vſque ad Taphnis. †Et factus eſt
8 ſermo Dñi ad Ieremiã in Taphnis, dicens, †Sume lapides
9 grandes in manu tua, & abſcondes eos in crypta, quæ eſt
ſub muro lateritio in porta dom' Pharaonis in Taphnis:
10 cernentibus viris Iudæis. †Et dices ad eos, Hęc dicit Do-
minus exercituum Deus Iſraël: Ecce, ego mittam, & aſſu-
mam Nabuchodonoſor regem Babylonis ſeruum meũ:
& ponam thronum eius ſuper lapides iſtos quos abſcõ-
11 di, & ſtatuet ſolium ſuũ ſuper eos. †Veniensq; percutiet
terram-Ægypti: quos in mortem, in mortem: & quos in
D captiuitatem, in captiuitatẽ: & quos in gladium, in gla-
12 dium. †Et ſuccendet ignẽ in delubris deorum Ægypti, &
comburet ea, & captiuos ducet illos: & amicietur terra-
Ægypti, ſicut amicitur paſtor pallio ſuo: & egredietur in-
13 de in pace. †Et conteret ſtatuas domus Solis quæ ſunt in
terra-Ægypti: & delubra deorũ Ægypti comburet igni.

Iudæi in Aegypto reprehenſi à Ieremia ſuper idololatria, obſtinatè reſpondent vnà cum multitudine mulierum, ſe permanſuros in idololatria inueterata: quos Ieremias prædicit vniuerſos gladio & fame conſumendos, regemꝗ; Aegypti tradendũ in manus inimicorum ſuorum, ac terram Aegypti prorſus vaſtandam. CAP. XLIIII.

1 VErbum quod factum eſt ad Ieremiam, ad omnes Iu
A dæos qui habitabant in terra Ægypti, habitãtes in
Magdalo, & in Taphnis, & in Memphis, & in terra Pha-
2 tures, dicẽs, †Hęc dicit Dñs exercituum Deus Iſraël, Vos
vidiſtis omne malum iſtud quod adduxi ſuper Ierl'm, &
ſuper omnes vrbes Iuda: & ecce deſertæ ſunt hodie, & nõ
3 eſt in eis habitator: †Propter malitiam quam fecerunt, vt
me ad iracundiam prouocarent, & irent, & ſacrificarent,
& colerent deos alienos quos neſciebant & illi & vos &
4 patres veſtri. †Et miſi ad vos oẽs ſeruos meos prophetas
de nocte conſurgens, mittensq;, & dicens: Nolite facere
verbum abominationis 'huiuſcemodi' quam audiui. °22.
5 †Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem ſuam vt con-
uerterentur à malis ſuis, & non ſacrificarent dijs alienis.
6 †Et conflata eſt indignatio mea & furor meus: & ſuccẽ-
B ſa eſt in ciuitatibus Iuda, & in platéis Ieruſalem: & verſæ
ſunt in ſolitudinem & vaſtitatem ſecundùm diem hanc.
7 †Et nunc hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſraël,
Quare vos facitis malum grande-hoc contra animas ve- °5.
ſtras: vt intereat ex vobis vir & mulier, paruulus & lactẽs
de medio Iudę, nec relinquatur vobis quicquã reſiduũ:
8 †Prouocantes me in operibus manuum veſtrarum, ſacri-
ficãdo dijs alienis in terra-Ægypti, in quam ingreſſi eſtis
vt habitetis ibi: & diſpereatis, & ſitis in maledictionẽ &
9 in opprobriũ cunctis gentibus terræ? †Nunquid obliti eſtis mala patrum veſtrorum; & mala regum Iuda, &
mala vxorum 'eius', & mala veſtra, & mala vxorũ veſtra- °eorum 6.
rum, quæ fecerunt in terra Iuda, & in regionibus Ierl'm?
10 †Non ſunt mundati vſq; ad diem hanc: & non timuerũt,
& non ambulauerunt in lege Domini, & in præceptis
meis, quæ dedi coram vobis, & coram patribus veſtris.
11 †Ideo hæc dicit Dñs exercituum Deus Iſraël, †Ecce ego Amos. 9 a. 4. Infr. g. 27.
C ponam faciem meam in vobis in malum: & diſperdam
12 omnem Iudam. †Et aſſumam reliquias Iudæ, qui poſue-
runt facies ſuas vt ingrederentur terram Ægypti, & ha-
bitarent ibi: & conſumentur oẽs in terra-Ægypti: cadẽt
in gladio & in fame: & conſumentur à minimo vſque ad
maximũ, in gladio & in fame morientur: & erunt in iuſ-
iurandũ & in miraculũ, & in maledictionẽ, & in oppro
13 briũ. †Et viſitabo *habitatores terrę-Ægypti, ſicut viſitaui ° ſupra 4.
14 ſuper Ierl'm: in gladio & fame, & peſte. †Et nõ erit q̃ effu-
giat & ſit reſiduus de reliquijs Iudęorũ q̃ vadũt vt pere-
grinentur in terra-Ægypti: & reuertãtur in terrã Iuda ad
quam ipſi eleuant animas ſuas, vt reuertantur & habitẽt
15 ibi: non reuertentur niſi qui fugerint. †Rñderunt autem
D Ieremiæ omnes viri ſcientes quòd ſacrificarent vxores
eorum dijs alienis: & vniuerſæ mulieres quarum ſtabat
multitudo grandis: & omnis populus habitantium in
16 terra-Ægypti in Phathures, dicentes: †Sermonem quem
loquutus es ad nos in nomine Domini non audiemus ex ‖Sup. 7. d. 18
17 te: †‖ſed facientes faciemus omne verbum quod egredie-
tur de ore noſtro, vt ſacrificemus reginæ cæli, & libemus
ei libamina, ſicut fecimus nos & patres noſtri, reges no-
ſtri & principes noſtri in vrbibus Iuda, & in platéis Ieru-
ſalem, & ſaturati ſumus pãnibus, & bene nobis erat, ma
18 lumq; non vidimus. †Ex eo autẽ tẽpore quo ceſſauimus
ſacrificare reginæ cæli, & libare ei libamina, indigemus
19 oĩbus, & gladio & fame cõſumpti ſumus. †‖Quòd ſi nos ‖Sup. 7. d. 18
E ſacrificamus reginæ cæli, & libamus ei libamina: nũquid
ſine viris noſtris fecimus ei placentas ad colendum eam,
20 & libandum ei libamina? †Et dixit Ieremias ad omnem
populum, aduerſum viros, & aduerſum mulieres, & ad-
uerſum vniuerſam plebem, qui reſpõderant ei verbum,
21 dicens: †Nunquid non ſacrificiũ quod ſacrificaſtis in ci-
uitatibus Iuda & in platéis Ierl'm vos & patres veſtri, re-
ges veſtri & principes veſtri & ppl's terræ, horum recor-
22 datus eſt Dñs, & aſcendit ſuper cor eius? †Et non poterat
Dominus vltrà portare propter malitiam ſtudiorum ve-
ſtrorum, & propter abominationes quas feciſtis: & facta
eſt terra veſtra in deſolationem, & in ſtuporem & in ma
ledictum, eò quòd non ſit habitator, ſicut eſt dies hæc.
23 †Propterea quòd ſacrificaueritis idôlis, & peccaueritis
Domino: & non audieritis vocem Domini, & in lege &
F in præceptis, & in teſtimonijs eius non ambulaueritis:
idcirco euenerunt vobis mala hæc, ſicut eſt dies hæc.
24 †Dixit autẽ Ieremias ad oẽm ppl'm & ad vniuerſas mulie-
res: Audite verbũ Dñi omnis Iuda, qui eſtis in terra-Æ-
25 gypti: †Hæc inquit Dñs exercituum Deus Iſraël, dicens,
Vos & vxores veſtræ locuti eſtis ore veſtro, & manibus
veſtris impleſtis, dicentes, Faciamus vota noſtra quæ vo-
uimus, vt ſacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libami-
26 na, impleſtis vota veſtra, & opere perpetraſtis ea. †Ideo
audite verbum Dñi omnis Iuda, qui habitatis in terra-
Ægypti: Ecce ego iuraui in nomine meo magno, ait Do-
minus: quia nequaquam vltrà vocabitur nomen meũ ex
ore omnis viri Iudęi dicentis, Viuit Dñs Deus, in omni
27 terra-Ægypti. †Ecce ego vigilabo ſuper eos in malum, ‖Supr. e. 11.
G & non in bonum: & conſumentur omnes viri Iuda qui
ſunt in terra-Ægypti, gladio & fame, donec penitus cõ-
ſumantur.

28 ſumatur. †Et qui fugerint gladium, reuertentur de terra
Ægypti in terram Iuda viri pauci: & ſciẽt omnes reliquię
Iuda ingredientium terram Ægypti, vt habitent ibi, cu-
29 ius ſermo compleatur, meus, an illorum. †Et hoc vobis
ſignum, ait Dñs, quòd viſitem ego ſuper vos in loco iſto:
vt ſciatis quia verè complebuntur ſermones mei, contra
30 vos in malum. †Hæc dicit Dominus, Ecce ego tradã Pha-
raonem Ephree regem Ægypti in manu inimicorũ eius,
& in manu quærentium animam illius: ſicut tradidi Se-
deciam regem Iuda in manu Nabuchodonoſor regis Ba-
bylonis inimici ſui, & quærentis animam eius.

Deus per Ieremiam arguit Baruch, quòd quereretur ſe dolorem habere & non requiem: cui tamen in cæterorum vaſtatione pollicetur ſecuritatem. CAP. XLV.

1 VErbum quod loquutus eſt Ieremias propheta ad
A Baruch filiũ Nerię, cùm ſcripſiſſet verba hæc in li-
bro ex ore Ieremiæ, anno quarto Ioacim filij Ioſiæ regis
2 Iuda, dicens: †Hæc dicit Dñs Deus Iſraël ad te Baruch
3 †Dixiſti: Væ miſero mihi, qm̃ addidit Dominus dolorem
dolori meo: laboraui in gemitu meo, & requiem non in-
4 ueni. †Hæc dicit Dominus: Sic dices ad eum: Ecce, quos
B ædificaui, ego deſtruo: & quos plantaui, ego euello, &
5 vniuerſam terram hanc. †Et tu quæris tibi grandia? noli
quærere, quia ecce ego adducam malum ſuper omnem
carnem, ait Dominus: & dabo tibi animam tuam in ſa-
lutem in omnibus locis ad quæcunque perrexeris.

Dominus per Ieremiam Pharaoni & Aegypto prænunciat deſolationem, quam inducet Nabuchodonoſor: Iudæis autem & filijs Iſraël conſolationem tandem, ac liberationem: vniuerſis verò gentibus ad quas Dominus illos eiecerat, vaſtationem. CAP. XLVI.

1 QVod factum eſt verbum Domini ad Ieremiam pro
2 phetam contra gentes †ad Ægyptũ aduerſus exer-
A citum Pharaonis Nechao regis Ægypti, q erat
iuxta fluuiũ Euphráten in Charcamis, quẽ percuſſit Na-
buchodonoſor rex Babylonis, in quarto anno Ioacim fi-
3 lij Ioſię regis Iudę. †Pręparate ſcutũ, & clypeũ, & ꝓcedite
4 ad bellum. †Iungite equos, & aſcẽdite equites: ſtate in ga-
5 leis, polite lanceas, induite vos loricis. †Quid igitur? vidi
B ipſos pauidos & terga vertentes, fortes eorum cæſos: fu-
6 gerũt cõciti, nec reſpexerunt: terror vndiq;, ait Dñs. †Nõ
*fugiat velox, nec ſaluari ſe putet fortis. Ad Aquilonem
7 iuxta flumen Euphráten victi ſunt, & ruerunt. †Quis eſt
iſte, qui quaſi flumen aſcendit: & veluti fluuiorum intu-
8 meſcunt gurgites eius? †Ægyptus, fluminis inſtar aſcẽdit,
& velut flumina mouebuntur fluctus eius, & dicet, Aſcẽ
dens operiam terram: perdã ciuitatẽ, & habitatores eius.
9 †Aſcendite equos, & exultate in curribus, & ꝓcedant for
tes, Æthiopia & Lybies tenentes ſcutum, & Lydij arripie
10 tes, & iacientes ſagittas. †Dies autem ille Dñi Dei exerci-
tuum, dies vltionis, vt ſumat vindictam de inimicis ſuis:
C deuorabit gladius, & ſaturabitur, & inebriabitur ſangui
ne eorum: victima enim Dñi Dei exercituum in terra A-
11 quilonis iuxta flumen Euphráten. †Aſcende in Galaad,
& tolle reſinam virgo filia Ægypti: fruſtra multiplicas
12 medicamina, ſanitas nõ erit tibi. †Audierunt Gẽtes igno
miniam tuam, & vlulatus tuus repleuit terram: quia for-
13 tis impegit in fortẽ, & ambo pariter cõciderunt. †Ver
bum quod locutus eſt Dñs ad Ieremiam prophetam, ſu-
per eo q venturus eſſet Nabuchodonoſor rex Babylonis,
14 & percuſſurus terram Ægypti: †Annuntiate Ægypto, &
auditum facite in Magdalo, & reſonet in Memphis, & in
D Taphnis: dicite, Sta, & prępara te: quia deuorabit gladius
15 ea quę per circuitum tuum ſunt. †Quare cõputruit fortis
16 tuus? non ſtetit: qm̃ Dominus ſubuertit eum. †Multipli-
cauit ruentes, ceciditq; vir ad proximũ ſuum, & dicent:
Surge, & reuertamur ad populum noſtrum, & ad terram
17 natiuitatis nſæ, à facie gladij columbæ. †Vocate nomẽ Pha-
18 raonis regis Ægypti tumultum, adduxit tempus. †Viuo
ego (inquit rex, Dominus exercituum nomen eius) qm̃
ſicut Thabor in mõtibus, & ſicut Carmelus in mari, ve-
19 niet. †Vaſa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Ægy-
E pti: qa Memphis in ſolitudinẽ erit, & deſeretur, & inhabi
20 tabilis erit. †Vitula elegans atq; formoſa Ægyptus. ſtimu
21 lator ab Aquilone veniet ei. †Mercenarij quoq; eius qui
verſabãtur in medio eius, quaſi vituli ſaginati verſi ſunt,
& fugerunt ſimul, nec ſtare potuerunt, quia dies interfe-
ctionis eorum venit ſuper eos, tempus viſitationis eorũ.
22 †Vox eius quaſi ęris ſonabit: quoniam cum exercitu pro-
perabunt, & cum ſecuribus venient ei, quaſi cædentes li-
23 gna. †Succiderunt ſaltum eius, ait Dñs, qui ſupputari nõ
F poteſt: multiplicati ſunt ſuper locuſtas, & non eſt eis nu
24 merus. †Confuſa eſt filia Ægypti, & tradita in *manum* *manus* ſ.
25 populi Aquilonis. †Dixit Dominus exercituum Deus
Iſraël: Ecce, ego viſitabo ſuper tumultum Alexandriæ,
& ſuper Pharaonẽ, & ſuper Ægyptũ, & ſuper deos eius,
& ſuper reges eius: & ſuper Pharaonem, & ſuper eos qui
26 confidunt in eo. †Et dabo eos in *manum* quærentium
animam eorum, & in *manum* Nabuchodonoſor regis *manus* ſ.
Babylonis, & in *manum* ſeruorum eius: & poſt hęc ha-
27 bitabitur ſicut diebus priſtinis, ait Dñs. †Et tu ne timeas Iſa. 43. a. 1. 44. a. 2. Sup. 30. b. 10
G ſerue meus Iacob, & ne paueas Iſraël: quia ecce ego ſaluũ
te faciã de lõginquo, & ſemẽ tuũ de terra captiuitatis ſuę:
& reuertetur Iacob, & requieſcet, & proſperabitur, & nõ
28 erit qui exterreat eum. †Et tu noli timere ſerue meus Ia-
cob, ait Dñs: quia tecum ego ſum, quia ego conſumam
cunctas gentes ad quas eieci te: te verò nõ cõſumam, ſed
caſtigabo te in iudicio, nec quaſi innocenti parcam tibi.

Vaſtatio prædicitur Palæſthinorum, Tyri, Sidónis, Gazæ, & Aſcalonis. CAP. XLVII.

1 QVod factum eſt verbum Dñi ad Ieremiam prophe-
A tam contra Palæſthinos, antequã percuteret Pha-
2 rao Gazam. †Hęc dicit Dominus, Ecce aquę aſcẽ
dunt ab Aquilone, & erunt quaſi torrẽs inũdans: & ope-
riẽt terram & plenitudinẽ eius, vrbẽ & habitatores eius:
B clamabunt homines, & *vlulabunt oẽs habitatores terrę, *vlulabit omnis habitator ſ.
3 à ſtrepitu pompę armorum, & bellatorum eius, à cõmo-
tione quadrigarum eius, & multitudine rotarum illius.
4 Nõ reſpexerunt patres filios manibus diſſolutis, †pro ad-
C uẽtu diei in quo vaſtabũtur oẽs Philiſthijm, & diſſipabi-
tur Tyrus & Sidon cum omnibus reliquis auxilijs ſuis.
Depopulatus eſt enim Dñs Palæſthinos, reliquias inſulæ
5 Capadociæ. †Venit caluitium ſuper Gazam, cõticuit Aſca
6 lon, & reliquiæ vallis earũ, vſque quo concidẽris? †O mu
D cro Domini: vſquequo non quieſces? ingredere in vagi-
7 nam tuam: refrigerare, & ſile. †Quomodò quieſcet cùm
Dominus præceperit ei aduerſus Aſcalonem, & aduer-
ſum maritimas eius regiones, ibique condixerit illi?

Prædicit Dominus vaſtationem Moab & omnium vrbium eius ſed in nouiſſimis diebus captiuitatem ipſorum relaxandam maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, & gladium ſuum à ſanguine prohibens. CAP. XLVIII.

1 AD Moab. Hæc dicit Dominus exercituum Deus
A Iſraël, Vę ſuper Nabo, quoniam vaſtata eſt & cõ-
fuſa: capta eſt Cariathaim: confuſa eſt fortis, & tremuit.
2 †Nõ eſt vltrà exultatio in Moab contra Heſebõ: cogitaue-
runt malũ, Venite, & diſperdamus eã de gẽte: ergo ſilens
3 conticeſces, ſequeturq; te gladius. †Vox clamoris de Oro
4 naim, vaſtitas, & cõtritio magna. †Contrita eſt Moab: an
5 nuntiate clamorem paruulis eius. †Per aſcenſum enim
Luith plorans aſcendet in fletu: quoniã in deſcenſu Oro
6 naim hoſtes vlulatũ contritionis audierunt. †Fugite, ſal- Sup. 17. a. 6. Sup. 17. a. 9.
uate animas veſtras: & eritis quaſi myricę in deſerto.
7 †Pro eo enĩ quòd habuiſti fiduciã in munitionibus tuis,
& in theſauris tuis, tu quoq; capiẽris: & ibit Chamos in
trãſmigrationẽ, ſacerdotes eius, & principes eius ſimul.
8 †Et veniet prędo ad omnem vrbem, & vrbs nulla ſaluabi-
B tur: & peribunt valles, & diſſipabuntur campeſtria, qm̃
9 dixit Dominus: †Date florem Moab, quia florẽs egredie-
10 tur: & ciuitates eius deſertæ erũt & inhabitabiles. †Ma-
ledictus qui facit opus Dñi fraudulenter, & maledictus
11 qui ꝓhibet gladiũ ſuũ à ſanguine. †Fertilis fuit Moab ab

adoleſcentia ſua, & requieuit in fæcibus ſuis: nec transfu
ſus eſt de vaſe in vas, & in tranſmigrationem non abijt:
idcirco pmanſit guſtus eius in eo, & odor eius nõ eſt im
12 mutatus. †Propterea ecce dies veniunt, dicit Dñs: & mittã
ei ordinatores & ſtratores lagunculaſ, & ſternent eum:
& vaſa eius exhaurient, & lagunculas eorum collident.
†1. 3. Re. 12. d. 13 †Et confundetur Moab à Chamos, ‖ ſicut confuſa eſt do-
16 & 19. Iſa. 16. b. 6. 14 mus Iſrl' à Beth-el, in qua habebat fiduciã. †Quomõ dici-
15 tis, †Fortes ſumus, & viri robuſti ad prœliandũ? †Vaſtata
* aſcẽderunt C eſt Moab, & ciuitates illius *ſuccenderunt*: & electi iuue
24. nes eius deſcenderũt in occiſionẽ: ait rex, Dñs exercituũ
16 nomen eius. †Prope eſt interitus Moab, vt veniat: & malũ
17 eius velociter accurret nimis. †Conſolamini eum oẽs qui
eſtis in circuitu eius: & vniuerſi qui ſcitis nomẽ eius, di-
18 cite, Quõ cõfracta eſt virga fortis, baculus glorioſus? †De
ſcẽde de gloria, & ſede in ſiti habitatio filiæ Dibon: qm̃
* aſcendit 2. vaſtator Moab *aſcẽdet ad te, diſſipabit munitiones tuas.
19 In via ſta, & proſpice habitatio Aroër: interroga fugien-
20 tẽ & ei qui euaſit, dic: Quid accidit? †Cõfuſus eſt Moab,
qm̃ victus eſt: vlulate, & clamate, annuntiate in Arnon
21 qm̃ vaſtata eſt Moab. †Et iudicium venit ad terram cãpe-
22 ſtrẽ: ſuper Helon, & ſuper Iaſa, & ſuper Mephaath, †& ſu
D per Dibon, & ſuper Nabo, & ſuper domũ Deblathaim,
23 †& ſuper Cariathaim, & ſuper Beth-gamul, & ſup Beth-
24 maun, & ſuper Carioth, & ſuper Boſra: & ſuper oẽs ciui-
25 tates terræ Moab, quæ lõgè & propè ſunt. †Abſciſſum eſt
cornu Moab, & brachium eius contritum eſt, ait Dñs.
26 †Inebriate eũ, qm̃ contra Dñm erectus eſt: & allidet ma-
num Moab in vomitu ſuo, & erit in deriſum etiam ipſe:
27 †fuit enim in deriſum tibi Iſraël, quaſi inter fures reppe-
riſſes eum. propter verba ergo tua quæ aduerſum illum
28 locutus es, captiuus ducêris. †Relinquite ciuitates, & ha-
bitate in petra habitatores Moab, & eſtote quaſi colũba
29 nidificans in ſummo ore foraminis. †Audiuimus ſuper-
biam Moab, ſuperbus eſt valde: ſublimitatem eius & arro
30 gantiã, & ſuperbiam, & altitudinem cordis eius. †Ego
E ſcio, ait Dñs, iactantiam eius: & ꝙ non ſit iuxta eã virtus
31 eius, nec iuxta quod poterat conata ſit facere. †Ideo ſuper
Moab eiulabo, & ad Moab vniuerſam clamabo, ad viros
32 muri fictilis lamentãtes. †De plãctu Iazer plorabo tibi vi
nea Sabama: propagines tuæ tranſierũt mare, vſq; ad ma-
re Iazer peruenerunt: ſuper meſſem tuã, & vindemiã tuã
‖Iſa. 16. c. 10. 33 prædo irruit. †‖Ablata eſt lætitia & exultatio de Carmelo
& de terra Moab, & vinũ de torcularibus ſuſtuli: nequa-
34 quã calcator vuæ ſolitum celeuſma cantabit. †De clamo-
re Heſebon vſque Eleale & Iaſa, dederunt vocem ſuam: à
*conſternan- Segor vſq; ad Oronaim vitulam *conternantẽ*: aquæ quo
tem. 35 que Nemrim peſſimæ erunt. †Et auferã de Moab, ait Dñs,
F offerẽtem in excelſis, & ſacrificãtem dijs eius. †Propterea
36 cor meum ad Moab quaſi tibia *reſonabit. & cor meum
* ęris. ad viros muri fictilis dabit ſonitum tibiarum: quia plus
‖Iſa. 15. a. 2. 37 fecit quàm potuit, idcirco perierunt. †‖Omne enim caput
Eze 7. c. 18. caluitium: & omnis barba raſa erit: in cunctis manibus
38 colligatio, & ſuper omne dorſum cilicium. †Super omnia
tecta Moab, & in plateis eius omnis planctus: qm̃ cõtri-
39 ui Moab ſicut vas inutile, ait Dñs. †Quomò victa eſt, &
vlulauerunt? quomodò deiecit ceruicem Moab, & confu
ſus eſt? eritq; Moab in deriſum & in exemplum omnib⁹
40 in circuitu ſuo. †Hæc dicit Dñs: Ecce quaſi Aquila vola-
G bit, & extendet alas ſuas ad Moab. †Capta eſt Carioth, &
41 munitiones comprehenſæ ſunt: & erit cor fortium Moab
42 in die illa, ſicut cor mulieris parturientis. †Et ceſſabit
43 Moab eſſe pplſ: qm̃ contra Dñm gloriatus eſt. †Pauor &
fouea & laqueus ſuper te ô habitator Moab, dicit Dñs.
‖Iſa. 24. c. 18 44 †‖Qui fugerit à facie pauoris cadet in foueam: & qui cõ-
ſcẽderit de fouea, capietur laqueo, adducam enim ſuper
45 Moab annum viſitationis eorũ, ait Dñs. †In vmbra Heſe-
bon ſteterunt de laqueo fugientes: quia ignis egreſſus eſt
de Heſebõ, & flamma de medio Sion, & deuorauit partẽ
46 Moab, & verticẽ filiorũ tumultus. †Væ tibi Moab, periſti
pplſ Chamos: qa cõprehenſi ſũt filij tui, & filiæ tuæ in ca
47 ptiuitatem. †Et conuertam captiuitatem Moab in nouiſſi
mis diebus, ait Dominus. Hucuſque iudicia Moab.

Deſolatio Ammon, Idumææ, Damaſci, Cedar, regnorumq; Aſor & Aelam prænuntiatur, captiuitas autem filiorum Ammõ ac Aelam tandem ſoluenda. CAP. XLIX.

1 AD filios Ammõ. Hæc dicit Dñs: Nũquid nõ filij ſũt
A Iſrl'? aut hæres nõ eſt ei? Cur igitur hæreditate poſſe-
dit Melchõ, Gad: & pplſ eius in vrbibus eius habitauit?
2 †Ideo ecce dies veniũt, dicit Dñs: & auditũ faciã ſuper Rab
bat filiorũ Ammon fremitum prælij, & erit in *tumultũ* *tumulum 2
diſſipata, filiæq; eius igne ſuccendentur, & poſſidebit Iſrl'
3 poſſeſſores ſuos, ait Dominus. Vlula Heſebon, qm̃ vaſta-
ta eſt Hai: clamate filiæ Rabbath, accingite vos cilicijs: plã
gite & circuite per ſepes: qm̃ Melchom in trãſmigratio-
nem ducetur, ſacerdotes eius, & principes eius ſimul.
4 †Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua filia delica-
B ta, quæ confidebas in theſauris tuis, & dicebas: Quis ve-
5 niet ad me? †Ecce ego inducam ſuper te terrorem, ait Dñs
Deus exercituum, ab omnibus qui ſunt in circuitu tuo:
& diſpergemini ſinguli à conſpectu veſtro, nec erit qui
6 congreget fugiẽtes. †Et poſt hæc reuerti faciam *captiuos *fugientes &
7 filiorum Ammon, ait Dñs. †Ad Idumæam. Hæc dicit Dñs
exercituum: Nunquid non vltrà eſt ſapiẽtia in Theman?
Perijt conſilium à filijs: inutilis facta eſt ſapientia eorũ.
8 †Fugite & terga vertite, deſcẽdite in voraginẽ habitatores
Dedan: quoniam perditionem Eſau adduxi ſuper eũ, tẽps
9 viſitationis eius. †Si vindemiatores veniſſent ſuper te, nõ
reliquiſſent racemum: ſi fures in nocte, rapuiſſent quod
10 ſufficeret ſibi. †Ego verò diſcooperui Eſau, reuelaui abſcõ
dita eius, & celari non poterit: vaſtatũ eſt ſemen eius, &
11 fratres eius, & vicini eius, & non erit. †Relinque pupillos
tuos: ego faciam eos viuere, & viduæ tuæ in me ſperabũt.
12 †Quia hæc dicit Dñs: Ecce, quibus non erat iudiciũ vt bi-
C berent calicem, bibentes bibent: & tu quaſi innocens re-
13 linquêris? non eris innocens, ſed bibens bibes. †Quia per
memetipſum iuraui, dicit Dñs, quòd in ſolitudinẽ & in
opprobriũ, & in deſertum, & in maledictionẽ erit Boſra:
& omnes ciuitates eius erunt in ſolitudines ſempiternas.
14 †‖Auditum audiui à Dño, & legatus ad gentes miſſus eſt: ‖Abd. 1. a. 1.
Congregamini, & venite contra eam, & cõſurgamus in
15 prælium. †Ecce enim paruulum dedi te in Gentibus, cõ-
16 temptibilem inter homines. †Arrogantia tua decepit te,
& ſuperbia cordis tui: qui habitas in cauernis petræ, & ap
prehendere niteris altitudinẽ collis, cũ exaltaueris quaſi ‖Abd. 1. a 4.
17 Aquila nidum tuum, inde detrahã te, dicit Dñs. †Et erit
D Idumæa deſerta: omnis qui tranſibit per eam, ſtupebit &
18 ſibilabit ſuper oẽs plagas eius. †‖Sicut ſubuerſa eſt Sodo- ‖Gen. 19. c. 24. Inf. 50. f. 40.
ma & Gomorrha, & vicinæ eius, ait Dñs: non habitabit
19 ibi vir, & non incolet eam filius hominis. †Ecce quaſi leo
aſcendet de ſuperbia Iordanis ad pulchritudinẽ robuſtã:
quia ſubitò currere faciam eum ad illam: & quis erit ele-
ctus quem præponam ei? quis enim ſimilis mei? & quis
ſuſtinebit me? ‖& quis eſt iſte paſtor, qui reſiſtat vultui ‖Iob. 41. a. 1. Inf. 50. g. 44.
20 meo? †Propterea audite conſilium Dñi quod inijt de
Edom: & cogitationes eius quas cogitauit de habitatori-
bus Themã. Si nõ deiecerint eos paruuli gregis, niſi diſſi-
21 pauerint cũ eis habitaculũ eorũ. †A voce ruinæ eorũ com
mota eſt terra: clamor in Mari-rubro auditus eſt vocis
22 eius. †Ecce quaſi aquila aſcendet & auolabit: & expandet
alas ſuas ſuper Boſrã: & erit cor fortiũ Idumææ in die illa,
23 quaſi cor mulieris parturientis. †Ad Damaſcũ. Confuſa
E eſt Emath et Arphad: quia auditum peſſimum audierũt,
turbati ſunt in mari: præ ſolicitudine quieſcere non po-
24 tuit. †Diſſoluta eſt Damaſcus, verſa eſt in fugam, tremor
apprehendit eam: anguſtia et dolores tenuerunt eã quaſi
25 parturientem. †Quomõ dereliquerũt ciuitatẽ laudabi-
26 lem, vrbem lætitiæ? †Ideo cadent iuuenẽs eius in plateis
eius: et omnes viri prælij conticeſcent in die illa, ait Dñs
27 exercituum. †Et ſuccendam ignem in muro Damaſci, et
28 deuorabit mœnia Ben-adad. †Ad Cedar, et ad regna
Aſor, quæ percuſſit Nabuchodonoſor rex Babylonis, hæc
dicit Dominus: Surgite, et aſcendite ad Cedar, et vaſtate
29 filios Orientis. †Tabernacula eorũ et greges eorũ capiẽt:
F pelles eorum, et omnia vaſa eorum, et camelos eorũ tol-

lent ſibi:& vocabunt ſuper eos formidinem in circuitu*. * eius
30 †Fugite, abite vehementer, in voraginibus ſedete qui ha-
bitatis Aſor, ait Dñs. Inijt enĩ contra vos Nabuchodono-
ſor rex Babylonis conſilium, & cogitauit aduerſum vos
31 cogitationes. †Cõſurgite, & aſcẽdite ad gẽtem quietã, &
habitantem confidenter, ait Dñs: nõ oſtia, nec vectes eis:
32 ſoli habitant. †Et erunt cameli eorum in direptionem, &
multitudo iumentorum in prædam:& diſpergam eos in
omnem ventum, qui ſunt attonſi in comam: & ex omni
confinio eorũ adducã interitum ſuper eos, ait Dominus.
33 †Et erit Aſor in habitaculum draconum, deſerta vſque in
ęternum: nõ manebit ibi vir, nec incolet eam filius homi
34 nis. †Quod factum eſt verbum Domini ad Ieremiã pro-
G phetam aduerſus Ælam in principio regni Sedecię regis
35 Iuda, dicens, †Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego
confringam arcum Ælam, & ſummam fortitudinem eorũ.
36 †Et inducam ſuper Ælam quatuor ventos à quatuor pla-
gis cęli: & ventilabo eos in oẽs ventos iſtos: & non erit
37 gens ad quam non perueniãt profugi Ælam. †Et pauere
faciã Ælã corã inimicis ſuis: & in cõſpectu quærentium
animam eorum:& adducam ſuper eos malum, irã furo-
ris mei, dicit Dñs, & mittam poſt eos gladium, donec cõ-
38 ſumam eos. †Et ponã ſoliũ meum in Ælam, & perdã in-
39 de reges & principes, ait Dominus. †In nouiſſimis autem
diebus reuerti faciam captiuos Ælam, dicit Dominus.

Babylon quæ in captiuitate affligit filios Iſraël, his in terrã ſuam fœliciter reductis, penitus vaſtabitur à regibus Aquilonis.

CAP. L.

1 VErbum qđ locutus eſt Dominus de Babylone, &
A de terra Chaldęorum in manu Ieremię prophetæ.
2 †Annuntiate in gentibus, & auditũ facite, leuate ſignum:
prędicate, & nolite celare: dicite, Capta eſt Babylon, con-
fuſus eſt Bel, victus eſt Merodach, confuſa ſunt ſculptilia
3 eius, ſuperata ſunt idola eorum. †Quoniam aſcendit con
tra eam gens ab Aquilone, quę ponet terram eius in ſoli-
tudinẽ:& nõ erit qui habitet in ea ab hoĩe vſq; ad pecus,
4 & moti ſunt & abierunt. †In diebus illis, & in tẽpore illo,
ait Dñs, venient filij Iſraël, ipſi & filij Iuda ſimul: ambu-
lantes & flentes ꝑperabunt, & Dñm Deum ſuum quæ-
5 rent. †In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum: ve-
nient, & apponentur ad Dñm fœdere ſempiterno, quod
6 nulla obliuione delebitur. †Grex perditus factus eſt po-
pulus meus: paſtores eorum ſeduxerunt eos: feceruntq;
vagari in montibus: de monte in collẽ tranſierunt, obliti
7 ſunt cubilis ſui. †Omnes qui inuenerunt, comederunt
eos:& hoſtes eorũ dixerunt, Non peccauimus: pro eo ꝙ
B peccauerunt Domino decori iuſtitiæ, & expectationi pa-
8 trum eorum Domino. †Recedite de medio Babylonis, &
de terra Chaldęorum egredimini:& eſtote quaſi hædi añ
9 gregem. †Quoniam ecce ego ſuſcito, & adducam in Ba-
bylonem cõgregationem gentiũ magnarũ de terra Aqui
lonis:& præparabuntur aduerſus eam, & inde capietur:
ſagitta eius quaſi viri fortis interfectoris, non reuertetur
10 vacua. †Et erit Chaldęa in prędam: omnes vaſtantes eam
11 replebuntur, ait Dñs. †Quoniam exultatis, & magna lo-
quimini, diripientes hæreditatem meam: quoniam effuſi
eſtis ſicut *vitulus* ſuper herbam, & mugiſtis ſicut tauri. * vituli.
12 †Confuſa eſt mater veſtra nimis, & adęquata puluerĩ quę
genuit vos: ecce nouiſſima erit in gẽtibus, *deſerta, inuia, * &
13 & arens. †Ab ira Domini non habitabitur, ſed redigetur
C tota in ſolitudinem: omnis qui tranſibit per Babylonem,
14 ſtupebit, & ſibilabit ſuper vniuerſis plagis eius. †Pręparа-
mini contra Babylonẽ per circuitum omnes qui intẽditis
arcum, debellate eam, nõ parcatis iaculis, quia Dño pec-
15 cauit. †Clamate aduerſus eam, vbique dedit manũ, ceci-
derunt fundamẽta eius, deſtructi ſunt muri eius, quoniã
vltio Domini eſt, vltionẽ accipite de ea: ſicut fecit, facite
16 ei. †Diſperdite ſatorem de Babylone, & tenentem falcem
in tẽpe meſſis: à facie gladij columbę vnuſquiſq; ad pp̃lm
17 ſuum conuertetur, & ſinguli ad terrã ſuã fugiẽt. †Grex di-
ſperſus Iſrł, leones eiecerunt eum: primus comẽdit eũ rex
Aſſur: iſte nouiſſimus, exoſſauit eũ Nabuchodonoſor rex
18 Babylonis. †Propterea hęc dicit Dñs exercituũ Deus Iſrł,
Ecce ego viſitabo regẽ Babylonis, & terrã eius ſicut viſita
19 ui regẽ Aſſur: †& reducam Iſraël ad habitaculũ ſuũ: & pa
D ſcet *Carmelus* & Baſan, & in mõte Ephraim & Galaad * Carmelũ 6.
20 ſaturabitur anima eius. †In diebus illis & in tẽpe illo, ait
Dñs, quęretur iniquitas Iſraël, & non erit: & pctm̃ Iuda,
& non inuenietur: qm̃ propitius ero eis quos reliquero.
21 †Super terram dominantium aſcende, & ſuper habitato-
res eius viſita, diſſipa, & interfice quæ poſt eos ſunt, ait
22 Dñs: & fac iuxta omnia quę pręcepi tibi. †Vox belli in ter
23 ra, & cõtritio magna. †Quomõ confractus eſt, & cõtritus
malleus vniuerſę terrę? quomodò verſa eſt in deſertum
24 Babylon in gentibus? †Illaqueaui te, & capta es Babylon,
& neſciebas: inuenta es & apprehenſa, quoniam Dñm
25 prouocaſti. †Aperuit Dñs theſaurum ſuum, & protulit
vaſa iræ ſuæ: quoniam opus eſt Domino Deo exercituum
26 in terra Chaldæorum. †Venite ad eam ab extremis fini-
E bus, aperite vt exeant qui conculcẽt eam: tollite de via la-
pides, & redigite in aceruos, & interficite eã: nec ſit quic-
27 quam reliquũ. †Diſſipate vniuerſos fortes eius, deſcẽdat
in occiſionem: væ eis quia venit dies eorum, tp̃s viſitatio-
28 nis eorũ. †Vox fugientiũ, & eorũ qui euaſerunt de terra
Babylonis: vt annuntient in Sion vltionem Domini Dei
29 noſtri, vltionem templi eius. †Annũtiate in Babylonem
plurimis hominibus qui tendunt arcum: conſiſtite ad-
uerſus eã per gyrũ, & nullus euadat: reddite ei ſm̃ opus
ſuum: iuxta omnia quę fecit, facite illi: quia contra Dñm
30 erecta eſt, aduerſum ſanctum Iſraël. †Idcirco cadẽt iuue-
nes eius in plateis eius: & omnes viri bellatores eius cõ-
31 ticeſcent in die illa, ait Dñs. †Ecce ego ad te ſuperbe, dicit
Dñs Deus exercituum: quia venit dies tuus, tp̃s viſitatio-
32 nis tuę. †Et cadet ſuperbus & corruet, & non erit qui ſu-
ſcitet eum:& ſuccendam ignem in vrbibus eius, & deuo-
33 rabit omnia in circuitu eius. †Hęc dicit Dñs exercituum,
F Calumniam ſuſtinent filij Iſraël & filij Iuda: ſimul oẽs q
34 ceperunt eos, tenent, nolunt dimittere eos. †Redemptor
eorum fortis Dominus exercituum nomen eius, iudicio
defendet cauſam eorum, vt exterreat terram, & commo-
35 ueat habitatores Babylonis: †Gladius ad Chaldæos, ait
Dominus, & ad habitatores Babylonis, & ad pricipes &
36 ad ſapientes eius. †Gladius ad diuinos eius, qui ſtulti
37 erunt: gladius ad fortes illius, qui timebunt. †Gladius ad
equos eius, & ad currus eius, & ad omne vulgus quod eſt
in medio eius: & erunt quaſi mulieres: gladius ad theſau
38 ros eius, qui diripientur. †Siccitas ſuper aquas eius erit, &
areſcent: quia terra ſculptilium eſt, & in portentis glo-
39 riantur. †Propterea habitabũt dracones cum fatuis fica-
rijs: & habitabunt in ea ſtruthiones: & nõ inhabitabitur
vltrà vſq; in ſempiternum, nec extruetur vſq; ad genera-
40 tionẽ & generationẽ. †‖Sicut ſubuertit Dñs Sodomam
& Gomorrham, & vicinas eius, ait Dominus: non habi- ‖Ge.19 c 24. Sup 49. d.2.
41 tabit ibi vir, & nõ incolet eam filius hominis. †Ecce pp̃ls
G venit ab Aquilone, & gens magna, & reges multi cõſur-
42 gent à finibus terrę. †Arcum & ſcutum apprehendẽt, cru
deles ſunt & immiſericordes: vox eorũ quaſi mare ſona-
bit, & ſup equos aſcendẽt: ſicut vir paratus ad prælium cõ-
43 tra te filia Babylon. †Audiuit rex Babylonis famam eorũ,
& diſſolutę ſunt manus eius: anguſtia apprehendit eum,
44 dolor quaſi parturientem. †Ecce quaſi leo aſcendet de ſu-
perbia Iordanis ad pulchritudinem robuſtam: quia ſubi-
tò currere faciam eum ad illam:& quis erit electus quem
præponam ei? ‖quis eſt enim ſimilis mei? & quis ſuſtine-
45 bit me? & quis eſt iſte paſtor qui reſiſtat vultui meo? †Pro ‖Iob.41.a.1. Sup.49.d.10
pterea audite conſilium Dñi quod mente concepit ad-
uerſum Babylonem: & cogitationes eius quas cogitauit
ſuper terram Chaldæorum: Niſi detraxerint eos paruuli
gregum, niſi diſſipatum fuerit cum ipſis habitaculum
46 eorum. †A voce captiuitatis Babylonis commota eſt
terra, & clamor inter gentes auditus eſt.

Mala à regibus Medorũ Babyloni imminẽtia prędicuntur. C. LI.

1 HÆc dicit Dominus, Ecce ego ſuſcitabo ſuper Baby
A lonem & ſuper habitatores eius qui cor ſuũ leua-

2 uerunt contra me:quaſi ventum peſtilentem.†Et mittam
in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam, & de-
molientur terram eius: quoniam venerunt ſuper eam
3 vndique in die afflictionis eius. †Non tendat qui tendit
arcum ſuum, & non aſcendat loricatus, nolite parcere
4 iuuenibus eius, interficite omnem militiam eius.†Et ca-
dent interfecti in terra Chaldæorum, & vulnerati in re-
5 gionibus eius. †Quoniam non fuit viduatus Iſraël &
Iuda à Deo ſuo Domino exercituum:terra autem eorum
6 repleta eſt delicto à ſancto Iſraël.†Fugite de medio Baby-
lonis, '&' ſaluet vnuſquiſque animam ſuam: Nolite ta- *vt
cere ſuper iniquitatem eius, quoniam tempus vltionis
7 *eſt à Domino, vicißitudinem ipſe retribuet ei. †Calix *eius.
aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem ter
ram: de vino eius biberunt Gentes, & ideo commotæ
Iſa. 21. c. 9. Apo. 14. b. 8 8 ſunt. †‖Subitò cécidit Babylon, & contrita eſt:vlulate
ſuper eam, tollite reſinam ad dolorem eius, ſi fortè ſa-
9 netur. †Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata: dere-
linquamus eam, & eamus vnuſquiſque in terram ſuam,
quoniam peruênit vſque ad cælos iudicium eius, & ele-
10 uatum eſt vſque ad nubes. †Protulit Dominus iuſtitias
B noſtras: venite & narremus in Sion opus Domini Dei
11 noſtri. †Acuite ſagittas, implete pharetras: ſuſcitauit
Dominus ſpiritum regum Medorum: & contra Babylo-
nem mens eius eſt vt perdat eam, quoniam vltio Domi-
12 ni eſt, vltio templi ſui. †Super muros Babylonis leuate ſi-
gnum, augete cuſtodiam, leuate cuſtodes, præparate in-
ſidias: quia cogitauit Dominus, & fecit quæcunque lo-
13 cutus eſt contra habitatores Babylonis. †Quæ habitas
ſuper aquas multas, locuples in theſauris: venit finis
Amos 6. c. 8 14 tuus pedalis præciſionis tuæ. †‖Iurauit Dominus exer-
cituum per animam ſuam, Quoniam replebo te homi-
nibus quaſi bruco, & ſuper te celeuſma cantabitur.
15 †Qui fecit terram in fortitudine ſua, & præparauit orbé
16 in ſapientia ſua, & prudentia ſua extendit cælos. †Dante
Ge. 1. a 1 b. 9 eo vocem multiplicantur aquæ in cælo: ‖qui leuat nu-
Sup 10. b. 12. Pſ. 134 b. 7. Sap. 10. b 13 bes ab extremo terræ, fulgura in pluuiam fecit: & pro-
17 duxit ventum de theſauris ſuis. †Stultus factus eſt omnis
homo à ſcientia, cõfuſus eſt omnis conflator in ſculptili:
quia mendax eſt conflatio eius, nec eſt ſpiritus in eis.
18 †Vana ſunt opera, & riſu digna, in tempore viſitationis
19 ſuę peribunt. †Non ſicut hæc pars Iacob, qa qui fecit oĩa
ipſe eſt, & Iſraël ſceptrum hæreditatis eius: Dñs exerci-
20 tuum nomen eius. †Collidis tu mihi vaſa belli, & ego col
C lidam in te gentes, & diſperdam in te regna: †Et collidam
21 in te equum, & equitem eius: & collidam in te currũ, &
22 aſcenſoré eius: †Et collidã in te virũ & mulieré, & collidã
in te ſenem & puerũ, & collidam in te iuuenem & virgi-
23 nem: †Et collidam in te paſtorem & gregé eius, & colli-
dam in te agricolam & iugales eius, & collidam in te du
24 ces & magiſtratus. †Et reddam Babyloni, & cunctis habi
tatoribus Chaldęę omne malum ſuum quod fecerunt in
25 Siõ, in oculis veſtris, ait Dñs. †Ecce ego ad te mõs peſtifer,
ait Dominus, qui corrumpis vniuerſam terram: & extẽ-
dam manum meam ſuper te, & euoluam te de petris, &
26 & dabo te in montem combuſtionis. †Et non tollent de
te lapidé in angulũ, & lapidem in fundamenta, ſed perdi
27 tus in æternum eris, ait Dñs. †Leuate ſignũ in terra: clan-
*montibus gite buccina in 'gentibus': ſanctificate ſuper eam gentes:
annuntiate contra illam regibus Ararat, Menni, & Aſce
nez: numerate contra eam Taphſar, adducite equũ quaſi
28 bruchum aculeatum. †Sanctificate contra eam gentes,
reges Medię, duces eius, & vniuerſos magiſtratus eius, cũ
29 ctamq; terrã poteſtatis eius. †Et commouebitur terra, &
conturbabitur: quia euigilabit cõtra Babyloné cogitatio
Domini, vt ponat terram Babylonis deſertam & inha-
30 bitabilem. †Ceſſauerunt fortes Babylonis à prælio, habi-
D tauerunt in præſidijs: deuoratũ eſt robur eorum, & facti
ſunt quaſi mulieres: incẽſa ſunt tabernacula eius, cõtriti
31 ſunt vectes eius. †Currẽs obuiã currenti veniet, & nũtius
obuius nuntiãti: vt annũtiet regi Babylonis quia capta
32 eſt ciuitas eius à ſummo vſq; ad ſummũ, †& vada pręoc-
cupata ſunt, & paludes incenſæ ſunt igni, & viri bellato-
33 res conturbati ſunt. †Quia hæc dicit Dominus exer-
cituum, Deus Iſraël: Filia Babylonis quaſi area, tempus
trituræ eius: adhuc modicum, & veniet tempus meſſionis
34 eius. †Comẽdit me, deuorauit me Nabuchodonoſor rex
Babylonis: reddidit me quaſi vas inane: abſorbuit me
quaſi draco, repleuit ventrem ſuum teneritudine mea,
35 & eiecit me. †Iniquitas aduerſum me, & caro mea ſuper
Babylonẽ, dicit habitatio Siõ: & ſanguis meus ſup habita
36 tores Chaldęę, dicit Ierl'm. †Propterea hęc dicit Dñs, Ecce
ego iudicabo cauſam tuam, & vlciſcar vltioné tuã: & de-
37 ſertum faciam mare eius, & ſiccabo venam eius. †Et erit
Babylon in tumulos, habitatio draconum: ſtupor & ſi-
38 bilus, eò quòd non ſit habitator. †Simul vt leones rugiẽt,
39 excutient comas veluti catuli leonũ. †In calore eorum po
nam potus eorum: & inebriabo eos, vt ſopiantur, & dor-
miant ſomnum ſempiternum, & non conſurgant: dicit
40 Dominus. †Deducam eos quaſi agnos ad victimã, *quaſi *& 18.
41 arietes cum hœdis. †Quomodò capta eſt Seſach, & cõpre
E henſa eſt inclyta vniuerſę terrę? quomodò facta eſt in ſtu
42 porem Babylon inter gentes? †Aſcẽdit ſuper Babyloné
43 mare: multitudine fluctuum eius operta eſt. †Factæ ſunt
ciuitates eius in ſtuporem: terra inhabitabilis & deſerta,
terra in qua nullus habitet, nec 'tranſeat' per eam filius *tranſiet 4.
44 hominis. †Et viſitabo ſuper Bel in Babylone, & eijciã qđ
abſorbuerat de ore eius: & nõ cõfluent ad eũ vltrã gẽtes,
45 ſiquidem & murus Babylonis corruet. †Egredimini de
medio eius populus meus: vt ſaluet vnuſquiſq; animam
46 ſuam ab ira furoris Domini. †Et ne fortè molleſcat cor
veſtrum, & timeatis auditũ qui audietur in terra: & ve-
niet in anno auditio, & poſt hũc annũ auditio, & iniqui
47 tas in terra, & dominator ſuper dominatoré. †Propterea
ecce dies veniunt, & viſitabo ſuper ſculptilia Babylonis:
& oĩs terra eius cõfundetur, & vniuerſi interfecti eius ca
48 dent in medio eius. †Et laudabunt ſuper Babyloné cæli
& terra, & omnia quæ in eis ſunt, quia ab Aquilone ve-
49 nient ei prędones, ait Dñs. †Et quomodò fecit Babylõ vt
caderent occiſi in Iſraël: ſic de Babylone cadent occiſi in
50 vniuerſa terra. †Qui fugiſtis gladium, venite, nolite ſtare:
F recordamini procul Domini, & Ieruſalem aſcẽdat ſuper
51 cor veſtrum. †Confuſi ſumus, quonia audiuimus oppro
brium: operuit ignominia facies noſtras: quia venerunt
52 alieni ſuper ſanctificationem domus Dñi. †Propterea ec-
ce dies veniũt, ait Dñs: & viſitabo ſuper ſculptilia 'eius', *Babylonis.
53 & in omni terra eius mugiet vulneratus. †Si aſcenderit
Babylõ in cęlũ, & firmauerit in excelſo robur ſuum: à me
54 venient vaſtatores eius, ait Dñs. †Vox clamoris de Baby-
55 lone, & contritio magna de terra Chaldęorũ: †qm vaſta-
uit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem ma-
gnam: & ſonabunt fluctus eorum quaſi aquæ multæ: de-
56 dit ſonitum vox eorũ. †Quia venit ſuper eam, id eſt ſuper
Babyloné prædo, & apprehenſi ſunt fortes eius, & emar-
cuit arcus eorũ: quia fortis vltor Dominus reddẽs retri-
57 buet. †Et inebriabo principes eius & ſapiẽtes eius, & du
ces eius, & magiſtratus eius, & fortes eius, & dormient
ſomnũ ſempiternũ, & nõ expergiſcentur, ait rex, Dñs e-
58 xercituum nomen eius. †Hæc dicit Dominus exercituũ:
G Murus Babylonis ille 'latiſſimus' ſuffoſſione ſuffodietur, *altiſſimus.
& portę eius excelſę igne cõburentur, & labores ppłorũ
59 ad nihilum, & gentiũ in igné erunt & diſperibunt. †Ver
bũ quod pręcepit Ieremias Propheta, Saraiæ filio Neriæ
filij Maaſiæ, cùm pergeret cum Sedecia rege in Babylo-
nem, in anno quarto regni eius: Saraias autem erat prin-
60 ceps pphetiæ. †Et ſcripſit Ieremias omne malũ qđ ven-
turum erat ſuper Babylonem in libro vno: omnia verba
61 hæc quæ ſcripta ſunt contra Babyloné. †Et dixit Ieremias
ad Saraiam. Cùm veneris in Babylonem, & videris, & le
62 geris omnia verba hæc, †dices, Dñe tu locutus es contra
locum iſtum, vt diſperderes eum: ne ſit q in eo habitet ab
63 homine vſq; ad pecus, & vt ſit perpetua ſolitudo. †Cum-
que compleueris legere librum iſtum, ligabis ad eum la-
64 pidem, & proijcies illum in medium Euphráten, †& di-
ces: Sic ſubmergetur Babylon, & non conſurget à facie
afflictionis quam ego adduco ſuper eam, & diſſoluetur.

Præcedentium repetitio, nempe quòd Ieruſalem à Nabuchodonoſor obſeſſa poſt biennium capitur, & Sedecias rex Iuda fugiens reducitur, filijsq; eius coram ipſo trucidatis vnà cū principibus Iuda, exoculatus ac vinctus ducitur in Babylonem: & incenſo templo & palatio cæterisq; domibus, transferuntur omnes in Babylonem, præter paucos vinitores & agricolas: ſimiliter & vaſa templi, inter quæ deſcribūtur duæ æreæ columnæ: & numerus Iudæorum in Babylonem diuerſis temporibus translatorum, vbi rex Ioachin poſt triginta ſeptē annos de carcere eductus exaltatur. CAP. LII.

4. Re.24.d.18. 2. Pa 36.b. 11.

1 Filius viginti & vnius anni erat Sedecias cùm regna-
A re cœpiſſet: & vndecim annis regnauit in Ieruſalem,
& nomen matris eius Amital, filia Ieremiæ de Lobna.
2 ¶Et fecit malū in oculis Dñi, iuxta omnia quæ fecerat Ioa
3 cim. ¶Quoniam furor Dñi erat in Ieruſalem & in Iuda,
vſquequo proijceret eos à facie ſua: & receſſit Sedecias à
4 rege Babylonis. ¶Factum eſt autem in anno nono regni
eius, in menſe decimo, decima mēſis: vēnit Nabuchodo
noſor rex Babylonis, ipſe, & omnis exercitus eius aduer
ſus Ieruſalem, & obſederunt eam, & ædificauerunt con
5 tra eam munitiones in circuitu. ¶Et ſitit ciuitas obſeſſa vſ
6 que ad vndecimum annum regis Sedeciæ. ¶Mēſe autem
quarto, nona menſis, obtinuit fames ciuitatem: & non
7 erant alimēta populo terrę. ¶Et dirupta eſt ciuitas, & om
nes viri bellatores eius fugerunt, exieruntq; de ciuitate
B nocte per viam portæ, quæ eſt inter duos muros, & du-
cit ad hortum regis: (Chaldęis obſidentibus vrbē in gy
8 ro) & abierunt per viam quæ ducit in erēmum. ¶Perſecu
tus eſt autem Chaldæorum exercitus regem: & apprehē
derūt Sedeciam in deſerto, quod eſt iuxta Iericho: & om
9 nis comitatus eius diffugit ab eo. ¶Cumq; comprehen-
diſſent regem, adduxerūt eum ad regē Babylonis in Re-
blàtha, quę eſt in terra Emath: & locutus eſt ad eum iudi
10 cia. Et iugulauit rex Babylonis filios Sedeciæ ī oculis ei⁹:
11 ſed & omnes principes Iuda occidit in Reblàtha. ¶Et o-
culos Sedeciæ eruit, & vinxit eum compedibus, & addu
C xit eum rex Babylonis in Babylonem, & poſuit eum in
12 domo carceris vſq; ad diem mortis eius. ¶In menſe au-
tem quinto, decima menſis, ipſe eſt annus nonuſdecim⁹
Nabuchodonoſor regis Babylonis, vēnit Nabuzardan
princeps militiæ, qui ſtabat coram rege Babylonis in Ie-
13 ruſalem: ¶et incendit domum Dñi, & domum regis, &
omnes domos Ieruſalem, & oēm domum magnā igne
14 combuſſit. ¶Et totum murum Ieruſalem p circuitum de
ſtruxit cunctus exercitus Chaldæorum qui erat cum ma
15 giſtro militiæ. ¶De pauperibus autem populi, & de reli-
quo vulgo quod remanſerat in ciuitate, & de perfugis q
transfugerant ad regem Babylonis, & cæteros de multi-
16 tudine: tranſtulit Nabuzardā princeps militię. ¶De pau-
peribus verò terræ reliquit Nabuzardan princeps mili-
17 tiæ in vinitores & agricolas. ¶Columnas quoq; æreas, q̄
erant in domo Dñi, & baſes, & mare æneum quod erat
D in domo Dñi, confregerunt Chaldæi, & tulerunt oē æs
18 eorum in Babylonē. ¶Et lebetes, & creagras, & pſalteria,
& phialas, & mortariola, & omnia vaſa ærea quæ in mi-
19 niſterio fuerant, tulerūt. ¶Et hydrias, & thymiamateria,
& vrceos, & pelues, & candelabra, & mortaria, & cya-
thos: quotquot aurea, aurea: & quotquot argentea, argē
20 tea, tulit magiſter militiæ. ¶Columnas duas, & mare
vnum, *vitulos duodecim æreos, qui erant ſub baſibus
quas fecerat rex Salomon in domo Dñi: non erat pōdus
21 ęris omnium horum vaſorum. ¶De columnis autem de-
E cem & octo cubiti altitudinis erant in columna vna: &
funiculus duodecim cubitorū circuībat eam: porrò groſ
ſitudo eius, quatuor digitorum: & intrinſecus caua erat.
22 ¶Et capitella ſuper vtramq; ærea: altitudo capitelli vni⁹,
quinq; cubitorum: & retiacula, & malogranata ſup co-
ronam in circuitu, omnia ærea. *Similiter columnæ ſecū
23 dæ & malogranata. ¶Et fuerunt malogranata nonaginta
ſex dependentia: & omnia malogranata centum, retiacu
24 lis circundabantur. ¶Et tulit magiſter militiæ Saraiam ſa
cerdotem primum, & Sophoniam ſacerdotem ſecūdū:
25 & tres cuſtodes veſtibuli. ¶Et de ciuitate tulit eunuchū
vnum, qui erat præpoſitus ſuper viros bellatores: & ſe-
ptem viros de his qui videbant faciem regis, qui inuenti
ſunt in ciuitate: & ſcribam principem militum, qui pro-
babat tyrones: & ſexaginta viros de populo terræ, qui in
26 uenti ſunt in medio ciuitatis. ¶Tulit autem eos Nabuzar
F dan magiſter militiæ: & duxit eos ad regē Babylonis in
27 Reblàtha. ¶Et percuſſit eos rex Babylonis: & interfecit
eos in Reblàtha in terra Emath: & tranſlatus eſt Iuda de
28 terra ſua. ¶Iſte eſt populus quem tranſtulit Nabuchodo
noſor: in anno ſeptimo, Iudęos tria millia & viginti tres.
29 ¶In anno octauodecimo Nabuchodonoſor de Ieruſalem
30 animas octingentas triginta duas. ¶In anno viceſimo ter
tio Nabuchodonoſor, tranſtulit Nabuzardan magiſter
militiæ animas Iudæorum ſeptingentas quadragintaqn
31 que. Omnes ergo animæ, quatuor millia ſexcentæ. ¶Et fa
ctū eſt in triceſimoſeptimo anno tranſmigrationis Ioa-
G chin regis Iuda, duodecimo menſe, viceſimaquinta men
ſis, eleuauit Euil-merodach rex Babylonis ipſo anno re-
gni ſui, caput Ioachin regis Iudæ: & eduxit eū de domo
32 carceris. ¶Et locutus eſt cum eo bona: & poſuit thronū
eius ſuper thronos regum qui erant poſt ſe in Babylo-
33 ne. ¶Et mutauit veſtimenta carceris eius, & comedeba
34 panē corā eo ſemp cūctis diebus vitę ſuæ. ¶Et cibaria ei⁹,
cibaria perpetua dabātur ei à rege Babylonis ſtatuta per
ſingulos dies, vſq; ad diē mortis ſuæ cūctis dieb⁹ vitę ei⁹.

Sup. 39.a.1. 4. Re.25.a.1.

* Similiter erat colūna ſecunda & malogranata. Et erant ſup capitellū in circuitu, oīa ærea, ſimiliter columnę alteri.

THRENI, IDEST
lamentationes Ieremiæ,
quæ Hebraicè Cinoth inſcribuntur.

Et factum eſt, poſtquàm in captiuitatem redactus eſt Iſraël, & Ieruſalem deſerta eſt, ſedit Ieremias Propheta flens, & planxit lamentatione hac in Ieruſalem, & amaro animo ſuſpirās, & eiulans dixit. CAP. I.

Hæc verba apud lxx leguntur, nō autē apud Hebręos.

1 QVOMODO ſedet ſola ciuitas ple Aleph.
na populo: facta eſt quaſi vidua
domina Gentiū? princeps pro-
uinciarū facta eſt ſub tributo.
2 ¶Plorans plorauit in nocte, Beth.
& lachrymę ei⁹ in maxillis ei⁹: Iere.13.c.17.
non eſt qui conſoletur eam ex
omnibus charis eius: oēs amici
eius ſpreuerunt eam, & facti
ſunt ei inimici.
3 ¶Migrauit Iudas propter afflictionem, & multitudi- Ghimel.
nem ſeruitutis: habitauit inter Gentes, nec inuēnit requi
em: omnes perſecutores eius apprehenderunt eam in-
ter anguſtias.
4 ¶Viæ Sion lugent, eò q̀ non ſint qui veniant ad ſolen- Daleth.
B nitatē: Oēs portæ eius deſtructæ: ſacerdotes eius gemen
tes: virgines eius ſqualidæ, & ipſa oppreſſa amaritudine.
5 ¶Facti ſunt hoſtes eius in capite, inimici eius locuple- He.
tati ſunt: quia Dominus locutus eſt ſuper eam propter
multitudinem iniquitatū eius: paruuli eius ducti ſunt
in captiuitatem ante faciem tribulantis.
6 ¶Et egreſſus eſt à filia Sion omnis decor ei⁹: facti ſunt Vau.
C principes eius velut arietes non inuenientes paſcua: &
abierunt abſq; fortitudine ante faciem ſubſequentis.
7 ¶Recordata eſt Ieruſalem dierum afflictionis ſuæ, & Zain.
præuaricationis omnium deſiderabilium ſuorum: quæ
habuerat à diebus antiquis cùm caderet populus eius in
manu hoſtili, & non eſſet auxiliator: viderunt eā hoſtes,
& deriſerunt ſabbatha eius.
8 ¶Peccatum peccauit Ieruſalem, propterea inſtabilis fa Heth.
cta eſt: omnes qui glorificabant eam, ſpreuerunt illam;
quia viderunt ignominiam eius: ipſa autem gemens, &
conuerſa eſt retrorſum.
9 ¶Sordes eius in pedibus eius, nec recordata eſt finis Teth.
D ſuę: depoſita eſt vehementer, nō habens conſolatorem:
vide Dñe afflictionem meam, qm̄ erectus eſt inimicus.

Iod 10 †Manum ſuam miſit hoſtis ad oïa deſiderabilia eius:
quia vidit gentes ingreſſas ſanctuarium ſuũ, de quibus
præceperas ne intrarent in eccleſiam tuam.
Caph. 11 †Omnis populus eius gemens, & quærens panem: de
D derunt pretioſa quæque pro cibo ad refocillandam ani-
mam. vide Dñe, & conſidera, quoniam facta ſum vilis.
Lamed. 12 †O vos oẽs qui tranſitis per viam, attendite, & videte
ſi eſt dolor ſicut dolor meus: qm̃ vindemiauit me, vt lo-
cutus eſt Dominus in die iræ furoris ſui.
Mem. 13 †De excelſo miſit ignẽ in oſſibus meis, & erudiuit me:
E expandit rete pedibus meis, conuertit me retrorſum: po
ſuit me deſolatam, tota die mœrore confectam.
Nun. 14 †Vigilauit iugum iniquitatum mearum: in manu ei⁹
conuolutæ ſunt, & impoſitæ collo meo: infirmata eſt
virtus mea: dedit me Dominus in manum de qua non
potero ſurgere.
Samech. 15 †Abſtulit oẽs magnificos meos Dñs de medio mei,
vocauit aduerſum me tẽpus, vt cõtereret electos meos:
torcular calcauit Dominus virgini filiæ Iuda.
Ain. Iere.9.a.c 17. Inf.2 f.18. 16 †‖Idcirco ego plorãs, & oculus meus deducẽs aquas:
quia longè factus eſt à me conſolator conuertens ani-
F mam meam: facti ſunt filij mei perditi, quoniam inua-
luit inimicus.
Phe. 17 †Expandit Sion manus ſuas, non eſt qui conſoletur
eam: mandauit Dominus aduerſum Iacob, in circuitu
eius hoſtes eius: facta eſt Ieruſalem quaſi polluta men-
ſtruis inter eos.
Sadi. 18 †Iuſtus eſt Dñs, quia os eius ad iracundiam prouoca-
ui, audite obſecro vniuerſi populi, & videte dolorẽ meũ:
virgines meæ, & iuuenes mei abierunt in captiuitatem.
Coph. 19 †Vocaui amicos meos, ipſi deceperũt me: ſacerdotes
G mei & ſenes mei in vrbe conſumpti ſunt: quia quæſierũt
cibum ſibi, vt refocillarent animam ſuam.
Res. 20 †Vide Domine quoniam tribulor, cõturbatus eſt vẽ-
ter meus: ſubuerſum eſt cor meum in memetipſa, quo-
*interfecit 9. niam amaritudine plena ſum: foris *interficit gladius,
& domi mors ſimilis eſt.
Sin. 21 †Audierunt quia ingemiſco ego, & non eſt qui conſo
letur me: Omnes inimici mei audierunt malum meum,
lætati ſunt, quoniam tu feciſti: adduxiſti diem cõſolatio
nis, & fient ſimiles mei.
Thau. 22 †Ingrediatur omne malum eorum coram te: & vin-
demia eos ſicut vindemiaſti me propter oẽs iniquitates
meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

CAP. II.

Aleph. 1 A QVomodò obtexit caligine in furore ſuo Dñs filiã
Sion: proiecit de cælo in terram inclytam Iſraël, &
non eſt recordatus ſcabelli pedum ſuorum in
die furoris ſui?
Beth. 2 †Præcipitauit Dñs nec pepercit, oïa ſpecioſa Iacob: de
ſtruxit in furore ſuo munitiones virginis Iuda, & deiecit
in terram: polluit regnum, & principes eius.
Ghimel. 3 †Cõfregit in ira furoris oẽ cornu Iſraël: auertit retror-
ſum dexteram ſuam à facie inimici: & ſuccẽdit in Iacob
quaſi ignem flammæ deuorantis in gyro.
Daleth 4 †Tetendit arcum ſuum quaſi inimicus, firmauit dexte
B ram ſuam quaſi hoſtis: & occidit omne quod pulchrum
erat viſu in tabernaculo filiæ Sion, effudit quaſi ignem
indignationem ſuam.
He. 5 †Factus eſt Dominus velut inimicus: præcipitauit Iſra
ël, præcipitauit omnia mœnia eius, diſſipauit munitio-
nes ei⁹, & repleuit in filia Iuda humiliatũ & humiliatã.
Vau. 6 †Et diſſipauit quaſi hortũ tentoriũ ſuum, demolitus eſt
tabernaculũ ſuũ: obliuioni tradidit Dñs in Sion feſtiui-
tatem & ſabbathũ: & in opprobriũ, & in indignationẽ
furoris ſui regem & ſacerdotem.
Zain. 7 †Repulit Dominus altare ſuum, maledixit ſanctifica-
C tioni ſuæ: tradidit in manus inimici muros turriũ eius:
vocem dederunt in domo Dñi, ſicut in die ſolenni.
Heth. 8 †Cogitauit Dñs diſſipare murũ filiæ Sion: tetendit fu-
niculũ ſuũ, & non auertit manum ſuã à perditione: luxit
que antemurale, & murus pariter diſſipatus eſt.

9 †Defixæ ſunt in terra portæ eius: perdidit & contri- Teth.
uit vectes eius: regem eius & principes eius in gentib⁹:
non eſt lex, & prophetæ eius non inuenerunt viſionem
à Domino.
10 †Sederunt in terra, conticuerunt ſenes filiæ Sion: con Iod.
ſperſerunt cinere capita ſua, accincti ſunt cilicijs, abiece
runt in terram capita ſua virgines Ieruſalem.
11 †Defecerunt præ lachrymis oculi mei, cõturbata ſunt Caph.
D viſcera mea: effuſum eſt in terra iecur meum ſuper cõtri
tionem filiæ populi mei, cùm deficeret paruulus & la-
ctens in plateis oppidi.
12 †Matribus ſuis dixerunt, Vbi eſt triticũ & vinũ? cùm Lamed.
deficerent quaſi vulnerati in plateis ciuitatis: cùm exha-
larent animas ſuas in ſinu matrum ſuarum.
13 †Cui comparabo te? vel cui aſſimilabo te filia Ieruſalẽ? Mem.
cui exæquabo te, & cõſolabor te virgo filia Sion? magna
eſt enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?
14 †Prophetæ tui viderunt tibi falſa & ſtulta: nec aperie- Nun.
E bant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiã prouocarẽt,
viderunt autẽ tibi aſſumptiones falſas & eiectiones.
15 †Plauſerunt ſuper te manibus omnes tranſeuntes per Samech.
viam: ſibilauerunt & mouerũt caput ſuum ſuper filiam
Ieruſalem, Hęccine eſt vrbs, dicẽtes, perfecti decôris, gau
dium vniuerſæ terræ?
16 †Aperuerunt ſuper te os ſuum omnes inimici tui: ſi- Phe.
bilauerunt & fremuerũt dentibus, & dixerunt, Deuo-
rabimus: en iſta eſt dies quam expectabamus, inueni-
mus, vidimus.
17 †‖Fecit Dominus quæ cogitauit, compleuit ſermonẽ Ain. Leu.26.c.16. d 23.
F ſuum quem pręceperat à diebus antiquis: deſtruxit, & Deu.28.b.15
non pepercit, & lætificauit ſuper te inimicum, & exalta
uit cornu hoſtium tuorum.
18 †Clamauit cor eorũ ad Dñm ſuper muros filiæ Sion: Sadi.
‖Deduc quaſi torrentem lachrymas per diẽ & noctẽ: nõ ‖ Ier.14 c.17 Sup.1.f.16.
des requiem tibi, neq; taceat pupilla oculi tui.
19 †Conſurge, lauda in nocte in principio vigiliarum: ef Coph.
funde ſicut aquam cor tuum ante cõſpectum Dñi: leua
ad eum manus tuas pro anima paruulorũ tuorũ qui de-
fecerunt in fame in capite omnium compitorum.
20 †Vide Domine, & conſidera quem vindemiaueris ita. Res.
G ergò ne comedent mulieres fructum ſuum paruulos ad
menſuram palmæ? ſi occiditur in ſanctuario Domini ſa-
cerdos & propheta?
21 †Iacuerunt in terra foris puer, & ſenex: virgines meæ Sin.
& iuuenes mei ceciderunt in gladio, interfeciſti in die fu
roris tui: percuſſiſti, nec miſertus es.
22 †Vocaſti quaſi ad diem ſolennem: qui terrerent me dę Thau.
circuitu, & non fuit in die furoris Dñi qui effugeret &
relinqueretur: quos educaui & enutriui, inimicus meus
conſumpſit eos.

CAP. III.

1 EGo vir videns paupertatem meam in virga indigna- Aleph.
A tionis eius.
2 †Me minauit, & adduxit in tenebras, & nõ in lucem. Aleph.
3 †Tãtùm in me vertit, & conuertit manũ ſuã tota die. Aleph.
4 †Vetuſtam fecit pellem meam & carnem meam, con- Beth.
triuit oſſa mea.
5 †Ædificauit in gyro meo, & circundedit me felle, & Beth.
labore.
6 †In tenebroſis collocauit me: quaſi mortuos ſem- Beth.
piternos.
7 †Circumædificauit aduerſum me: vt non egrediar: ag Ghimel.
grauauit compedem meum.
8 †Sed & cùm clamauero & rogauero, excluſit oratio- Ghimel.
nem meam.
9 †Concluſit vias meas lapidibus quadris, ſemitas me- Ghimel.
B as ſubuertit.
10 †Vrſus inſidians factus eſt mihi: leo in *abſconditis*. Daleth. *abſc. ediſſo.
11 †Semitas meas ſubuertit, & confregit me, poſuit me Daleth.
deſolatam.
12 †‖Tetendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignum Daleth.
ad ſagittam.

13 †Miſit

He 13 †Miſit in renibus meis filias pharetræ ſuæ.
He. 14 †Factus ſum in deriſum omni populo meo, canticum
eorum tota die.
He. 15 †Repleuit me amaritudinib*, iebriauit me abſynthio
Vau. 16 †Et fregit ad numerũ dentes meos, cibauit me cinere.
Vau. 17 †Et repulſa eſt*anima mea, oblitus ſum bonorum.
* à pace 4. Vau. 18 †Et dixi, Perijt finit meus, & ſpes mea à Domino.
Zain. 19 †Recordare paupertatis & tranſgreſſionis meæ, ab-
C ſynthij & fellis.
Zain. 20 †Memoria memor ero, & tabeſcet in me anima mea.
Zain. 21 †Hoc recolens in corde meo, ideo ſperabo.
*in D 6 Heth. 22 †Miſericordiæ Dñi quia non ſumus conſumpti: quia
non defecerunt miſerationes eius.
*Noua ſ. Heth. 23 †Noui diluculo, multa eſt fides tua.
Heth. 24 †Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea ex-
pectabo eum.
Teth. 25 †Bonus eſt Dñs ſperantibus in eũ, animæ quęrenti illũ.
Teth. 26 †Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei.
Teth. 27 †Bonum eſt viro cùm portauerit iugum ab adole-
D ſcentia ſua.
Iod. 28 †Sedebit ſolitarius & tacebit: quia leuauit*ſuper ſe.
* ſe. Iod. 29 †Ponet in puluere os ſuum, ſi fortè ſit ſpes.
Iod. 30 †Dabit percutiẽti ſe maxillam, ſaturabitur opprobrijs.
Caph. 31 †Quia non repellet in ſempiternum Dominus.
Caph. 32 †Quia ſi abiecit, & miſerebitur ſecundùm multitudi
nem miſericordiarum ſuarum.
Caph. 33 †Non enim humiliauit ex corde ſuo, & abiecit filios
E hominum.
Lamed. 34 †Vt cõtereret ſub pedibus ſuis omnes vinctos terræ.
Lamed. 35 †Vt declinaret iudiciũ viri i cõſpectu vult* Altiſſimi.
Lamed. 36 †Vt peruerteret hoĩem in iudicio ſuo, Dñs ignorauit.
Mem. 37 †Quis eſt iſte qui dixit vt fieret, Dño non iubente?
Amos 3.b 6. Mem. 38 †Ex ore Altiſſimi non egredientur nec mala nec bona?
Amos 3.b 6 Mem. 39 †Quid murmurauit homo viuẽs, vir pro peccatis ſuis?
Nun. 40 †Scrutemur vias noſtras, & quæram*, & reuertamur
ad Dominum.
Nun. 41 †Leuemus corda nr̃a, cum manibus ad Dñm in cęlos.
Nun. 42 †Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauim*:
idcirco tu inexorabilis es.
Samech. 43 †Operuiſti in furore, & percuſſiſti nos: occidiſti, nec
pepercisti.
Samech. 44 †Oppoſuiſti nubem tibi, ne tranſeat oratio.
Samech. 45 †Eradicationem & abiectionem poſuiſti me in me-
F dio populorum.
Phe 46 †Aperuerunt ſuper nos os ſuum omnes inimici.
Phe. 47 †Formido & laqueus facta eſt nobis vaticinatio, &
contritio.
Phe. 48 †Diuiſiones aquarum deduxit oculus meus in contri
tione filiæ populi mei.
Ain. 49 †Oculus meus afflictus eſt, nec tacuit, eò quòd non
eſſet requies.
Ain. 50 †Donec reſpiceret & videret Dominus de cælis.
Ain. 51 †Oculus meus deprædatus eſt animam meam in cun
ctis filiabus vrbis meæ.
Sadi. 52 †Venatione ceperũt me quaſi auẽ inimici mei gratis.
Sadi. 53 †Lapſa eſt in lacum vita mea, & poſuerunt lapidem
ſuper me.
Sadi. 54 †Inundauerunt aquæ ſuper caput meum: dixi: Perij.
Coph. 55 †Inuocaui nomen tuum Domine de lacu nouiſſimo.
Coph. 56 †Vocem meam audiſti: ne auertas aurem tuam à ſin-
gultu meo & clamoribus.
Coph. 57 †Appropinquaſti in die quando inuocaui te: dixiſti,
G Ne timeas.
Res. 58 †Iudicaſti Dñe cauſam aĩæ meæ, redẽptor vitæ meæ.
Res. 59 †Vidiſti Domine iniquitatem illorum aduerſum me:
iudica iudicium meum.
Res. 60 †Vidiſti omnem furorem, vniuerſas cogitationes eo-
rum aduerſum me.
Sin. 61 †Audiſti opprobrium eorum Domine, omnes cogita
tiones eorum aduerſum me.
Sin. 62 †Labia inſurgentium mihi, & meditationes eorũ ad-
uerſum me tota die.
Sin 63 †Seſſionem eorum, & reſurrectionem eorũ vide, ego
ſum pſalmus eorum.
64 †Reddes eis vicem Dñe, iuxta opera manuũ ſuarum. Thau.
65 †Dabit eis ſcutum cordis laborem tuum. Thau.
66 †Perſequẽris in furore, & cõteres eos ſub cælis Dñe. Thau.

CAP. IIII.

1 QVomodò obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color Aleph.
A optimus, diſperſi ſunt lapides ſanctuarij in capite
omnium platearum?
2 †Filij Sion incliti, & amicti auro primo: quomodò re Beth.
putati ſunt in vaſa teſtea, opus manuum figuli?
3 †Sed & lamiæ nudauerunt mammã, lactauerunt catu Ghimel.
los ſuos: filia ppl̃i mei crudelis quaſi ſtruthio ĩ deſerto.
4 †Adhæſit lingua lactentis ad palatũ eius in ſiti: paruu Daleth.
li petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.
5 †Qui veſcebantur voluptuoſè, interierunt in vijs: qui He.
nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora.
6 †Et maior effecta eſt iniquitas filiæ populi mei pecca- Vau. Gen.19 e.24
to Sodomorum: quæ ſubuerſa eſt in momento, & non Iere.49.d.18
ceperunt in ea manus.
7 †Candidiores Nazarei eius niue, nitidiores lacte, rubi Zain.
B cundiores ebore antiquo, ſapphiro pulchriores.
8 †Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non Heth.
ſunt cogniti in plateis: adhæſit cutis eorũ oſſibus: aruit,
& facta eſt quaſi lignum.
9 †Melius fuit occiſis gladio, quàm interfectis fame: quõ Teth.
iſti extabuerunt conſumpti à ſterilitate terræ.
10 †Manus mulierũ miſericordiũ coxerunt filios ſuos: fa Iod.
cti ſunt cibus earum in contritione filiæ populi mei.
11 †Compleuit Dominus furorem ſuum, effudit irã in- Caph.
dignationis ſuæ: & ſuccendit ignem in Sion, & deuora-
uit fundamenta eius.
12 †Non crediderunt reges terræ, & vniuerſi habitatores Lamed.
orbis, quoniam ingrederetur hoſtis & inimicus per por
tas Ieruſalem.
13 †Propter peccata prophetarum eius, & iniquitates Mem.
C ſacerdotum eius qui effuderunt in medio eius ſangui-
nem iuſtorum.
14 †Errauerũt cęci in plateis, polluti ſunt ſanguine: cũq; Nun.
non poſſent*, tenuerunt lacinias ſuas. *tangere
15 †Recedite polluti, clamauerunt eis, recedite, abite, no Samech.
lite tangere: iurgati quippe ſunt & commoti: dixerũt in
ter Gentes, Non addet vltrà vt habitet in eis.
16 †Facies Domini diuiſit eos, nõ addet vt reſpiciat eos: Phe.
facies ſacerdotũ non erubuerũt, neq; ſenũ miſerti ſunt.
17 †Cùm adhuc ſubſiſteremus, defecerunt oculi noſtri Ain.
ad auxilium noſtrũ vanum, cùm reſpiceremus attẽti ad
gentem quę ſaluare* non poterat. *nos
18 †Lubricauerunt veſtigia noſtra in itinere platearum Sade.
noſtrarum, appropinquauit finis noſter, completi ſunt
dies noſtri, quia venit finis noſter.
19 †Velociores fuerunt perſecutores noſtri aquilis cæ- Coph.
li: ſuper montes perſecuti ſunt nos, in deſerto inſidia-
ti ſunt nobis.
20 †Spiritus oris nr̃i Chr̃s Dñs capt* eſt in peccatis nr̃is: Res.
cui diximus, In vmbra tua viuemus in Gentibus.
21 †Gaude & lætare filia Edom quæ habitas ĩ terra Hus: Sin.
ad te quoq; perueniet calix, inebriaberis atq; nudaberis.
22 †Completa eſt iniquitas tua filia Sion, non addet vl- Thau.
trà vt tranſmigret te: viſitauit iniquitatẽ tuam filia Edõ,
diſcooperuit peccata tua.

ORATIO IEREMIÆ.

CAP. V.

1 REcordare Dñe quid acciderit nobis: intuere & re-
A ſpice opprobrium noſtrum. †Hæreditas noſtra ver
2 ſa eſt ad alienos: domus noſtræ ad extraneos. †Pupilli fa-
3 cti ſumus abſq; patre: Matres noſtrę quaſi viduę. †Aquã
4 noſtram pecunia bibimus: ligna noſtra pretio compara
5 uimus. †Ceruicibus noſtris minabamur, laſſis non da- ..13.
6 batur requies. †Ægypto dedimus manum, & Aſſyrijs: vt
7 ſaturaremur pane. †Patres noſtri peccauerunt, & non
8 ſunt: & nos iniquitates eorũ portauimus. †Serui domi-

nati

nati ſunt noſtri: nô fuit qui redimeret de manu eorum.
9 †In animabus noſtris afferebamus panem nobis, à facie
B gladij in deſerto. †Pellis noſtra, quaſi clibanus, exuſta eſt
10 à facie tempeſtatum famis. †Mulieres in Sion humiliaue
11 runt, & virgines in ciuitatibus Iuda. †Principes manu ſu
12 ſpenſi ſunt: facies ſenum non erubuerunt. †Adoleſcẽtib
13 bus impudicè abuſi ſunt: & pueri in ligno corruerunt.
14 †Senes defecerunt de portis: iuuenes de choro pſallen-
C tium. †Defecit gaudium cordis noſtri: verſus eſt in luctũ
15 chorus noſter. †Cecidit corona capitis noſtri: væ nobis,
16 quia peccauimus. †Propterea mœſtum factum eſt cor no
17 ſtrum, ideò contenebrati ſunt oculi noſtri. †Propter mõ
18 tem Sion quia diſperijt: vulpes ambulauerunt in eo.
19 †Tu autem Domine in æternum permanebis: ſoliũ tuũ
D in generatione & generationem. †Quare in perpetuum
20 obliuiſcêris noſtri? derelinques nos in longitudine die-
21 rum? †‖Conuerte nos Dñe ad te, & conuertemur: innoua ‖Iere.31.b.19
22 dies noſtros, ſicut à principio. †Sed proijciens repuliſti
nos, iratus es contra nos vehementer.

PROPHETIA

BARVCH.

Iudæi à Babylone mittũt ad eos qui erant in Ieruſalẽ librum Baruch vnà cum collectis pecunijs, vt oblatis holocauſtis orent pro ipſis & pro Nabuchodonoſor, filioq; eius Balthaſar, ac cõfiteantur peccata ſua. CAP. I.

1 ET hæc verba libri quæ ſcripſit
A Baruch filius Neriæ, filij Maa-
ſiæ, filij Sedeciæ, filij Helciæ in
2 Babylonia, †in anno quinto, in
ſeptimo die menſis, in tempore
quo ceperunt Chaldæi Ieruſa-
lem, & ſuccenderunt eam igni.
3 †Et legit Baruch verba libri hu-
ius ad aures Iechoniæ filij Ioa-
cim regis Iuda, & ad aures vniuerſi populi venientis ad
4 librum: †& ad aures potẽtium filiorum regum, & ad au-
res presbyterorum, & ad aures populi, à minimo vſque
ad maximum eorum omnium habitantium in Babylo-
5 nia, ad flumen Sodi. †Qui audientes plorabãt, & ieiuna-
6 bant, & orabant in conſpectu Dñi. †Et collegerunt pecu
B niam, ſecundùm quod potuit vniuſcuiuſq; manus: †&
7 miſerunt in Ieruſalem ad Ioacim filium Helciæ filij Salõ
ſacerdotem, & ad ſacerdotes, & ad oẽm populũ q in-
8 uẽti ſunt cum eo in Ieruſalem, †cùm *acciperet vaſa tem- *accipere
pli Dñi quæ ablata fuerant de templo, reuocare in terrã
Iuda decima die menſis Siban, vaſa argentea quę fecit Se
9 decias filius Ioſiæ rex Iuda, †poſtea quàm cepiſſet Nabu-
chodonoſor rex Babylonis Iechoniam, & principes, &
vinctos, & potentes, & populum terræ ab Ieruſalem, &
10 duxit eos *in Babylonem. †Et dixerunt, Ecce miſimus ad *vinctos
vos pecunias, de quibus emite holocauſtomata, & tus,
& facite manna, & offerte pro peccato ad aram Domini
11 Dei noſtri: †& orate pro vita Nabuchodonoſor regis Ba-
bylonis, & pro vita Balthaſar filij eius, vt ſint dies eorũ ſi
12 cut dies cæli ſuper terram: †& vt det Dominus virtutem
C nobis, & illuminet oculos noſtros, vt viuamus ſub vm-
bra Nabuchodonoſor regis Babylonis, & ſub vmbra Bal
thaſar filij eius, & ſeruiamus eis multis diebus, & inue-
13 niamus gratiam in conſpectu eorum. †Et pro nobiſipſis
orate ad Dñm Deum noſtrum: quia peccauimus Domi-
no Deo noſtro, & non eſt auerſus furor eius à nobis vſq;
14 in hunc diem. †Et legite librum iſtum quem miſimus ad
vos recitari in templo Dñi, in die ſolẽni, & in die oppor-
15 tuno: †& dicetis, ‖Dño Deo noſtro iuſtitia: nobis autem ‖Infra.2.b.6.
confuſio faciei noſtræ, ſicut eſt dies hæc, omni Iuda &
16 habitantibus in Ieruſalem. †Regibus noſtris, & principi
bus noſtris, & ſacerdotibus noſtris, & prophetis noſtris
17 & patribus noſtris. †‖Peccauimus ante Dñm Deum no- ‖Dan.9.a.5.
18 ſtrum, & non credidimus, diffidentes in eum: †& nõ ſui

D mus ſubiectibiles illi, & non audiuimus vocem Domi-
ni Dei noſtri, vt ambularemus in mandatis eius quæ de-
19 dit nobis. †A die qua eduxit patres noſtros de terra Ægy
pti, vſq; ad diem hanc eramus incredibiles ad Dñm Deũ
noſtrum: & diſſipati receſſimus, ne audiremus vocem ip
20 ſius. †‖Et adhæſerũt nobis multa mala & maledictiones, ‖Deu.28.b.15
quæ conſtituit Dñs Moyſi ſeruo ſuo: qui eduxit pſes no
ſtros de terra Ægypti, dare nobis terram fluẽtem lac &
21 mel, ſicut hodierna die. †Et non audiuimus vocem Do-
mini Dei noſtri ſecundùm omnia verba prophetarum
22 quos miſit ad nos, *& ad iudices noſtros: †& abiuimus *4.
vnuſquiſq; in ſenſum cordis nři maligni, operari dijs alie
nis, facientes mala ante oculos Domini Dei noſtri.

Iudæi in captiuitate confitentur propter peccata ſua contigiſſe ſibi mala quæ Deus per prophetas ſuos fuerat comminatus: ſuſis ergo precibus petunt miſericordiã, quàm Dñs per Moyſen fuerat pollicitus ſe reſipiſcentibus daturum. CAP. II.

1 PRopter quod ſtatuit Dñs Deus noſter verbum ſuũ
A quod locutus eſt ad nos, & ad iudices noſtros qui iu
dicauerunt *Iſraël, & ad reges noſtros, & ad principes no *In
2 ſtros, & ad omnem Iſraël, & Iuda: †vt adduceret Dñs ſup
nos mala magna quæ non ſunt facta ſub cælo quemad-
modum facta ſunt in Ieruſalem, ‖ſecundùm quæ ſcripta ‖Deu.28.f.53
3 ſunt in lege Moyſi, †vt manducaret homo carnes filij ſui,
4 & carnes filiæ ſuæ. †Et dedit eos ſub manu regum omniũ
qui ſunt in circuitu noſtro in improperium & in deſola
tionem, & in omnibus populis in quibus nos diſperſit
5 Dñs. †Et facti ſumus ſubtus & non ſuprà: quia peccaui-
mus Dño Deo noſtro, non obaudiendo voci ipſius.
6 †‖Dño Deo noſtro iuſtitia: nobis autem & patribus no- ‖Sup.1.c.15.
B ſtris confuſio faciei, ſicut eſt dies hæc. †Quia locutus eſt
7 Dñs ſuper nos omnia mala hæc quæ venerunt ſup nos:
8 †& non ſumus deprecati faciem Dñi Dei noſtri, vt reuer
teremur vnuſquiſque noſtrum à vijs noſtris peſſimis.
9 †Et vigilauit Dominus in malis, & adduxit ea ſuper nos:
quia iuſtus eſt Dñs in omnibus operibus ſuis quæ man
10 dauit nobis: †& non audiuimus vocem ipſius, vt iremus
11 in præceptis Dñi quæ dedit ante faciem noſtram. †‖Et ‖Dan.9.d.15.
nunc Domine Deus Iſraël, qui eduxiſti populum tuum
de terra Ægypti in manu valida, & in ſignis, & in prodi
gijs, & in virtute tua magna, & in brachio excelſo, & fe-
12 ciſti tibi nomẽ ſicut eſt dies iſte: †peccauimus, impiè egi
C mus, iniquè geſſimus, Domine Deus noſter, in omnibus
13 iuſtitijs tuis. †Auertatur ira tua à nobis: quia derelicti ſumus
14 pauci inter gentes, vbi diſperſiſti nos. †Exaudi Dñe pre-
ces noſtras, & orationes noſtras, & educ nos propter te:
& da nobis inuenire gratiã ante faciem eorũ qui nos ab-
15 duxerunt: vt ſciat omnis terra quia tu es Dñs Deus no-
D ſter, & quia nomen tuum inuocatum eſt ſuper Iſraël, &
16 ſuper genus ipſius. †‖Reſpice Domine de domo ſancta ‖Deu.26.c.15. Iſa.63.d.15. 64.a.9.
17 tua in nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos. †‖Aperi ‖Pſa.115.d.17
oculos tuos, & vide: quia non mortui qui ſunt in infer-
no, quorum ſpiritus acceptus eſt à viſceribus ſuis, dabũt
18 honorem & iuſtificationem Dño: †ſed anima quæ triſtis
eſt ſuper magnitudinem mali, & incedit curua & infir-
ma, & oculi deficientes, & anima eſuriens dat tibi gloriã
19 & iuſtitiam Dño. †Quia non ſecundùm iuſtitias patrum
noſtrorum nos fundimus preces, & petimus miſericor- *ſe.
20 diam ante conſpectum tuum Domine Deus noſter: †ſed
quia miſiſti iram tuam, & furorem tuũ ſuper nos, ſicut
locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum,
21 †dicens, Sic dicit Dñs, ‖Inclinate humerum veſtrum, & ‖Ier.27.b.8. b.11.
E ceruicem veſtram, & opera facite regi Babylonis: & ſede
22 bitis in terra quam dedi patribus veſtris. †Quòd ſi non
*audieritis vocem Domini Dei veſtri operari regi Baby- *ſeceritis, non
loniæ: defectionem veſtram faciam de ciuitatibus Iuda,
23 & à foris Ieruſalem: †& auferam à vobis vocem iucundi
tatis, & vocem gaudij, & vocem ſponſi, & vocem ſpõſæ:
& erit omnis terra ſine veſtigio ab inhabitantibus eam.
24 †Et non audierunt vocem tuam, vt operarentur regi Ba-
bylonis: & ſtatuiſti verba tua quæ locutus es in manib*
puerorum tuorum prophetarum, vt transferrentur oſſa

25 regum noſtrorũ & oſſa patrũ noſtrorum de loco ſuo, &
ecce proiecta ſunt in calore ſolis, & gelu noctis: & mor
tui ſunt in doloribus peſſimis, in fame, & in gladio, &
26 in emiſſione. Et poſuiſti templum, in quo inuocatũ eſt
F nomen tuum in ipſo, ſicut hęc dies, propter iniquitatem
27 domus Iſraël, & domus Iuda. Et feciſti in nobis Domine
Deus noſter ſecundùm oẽm bonitatem tuam, & ſecun-
28 dùm omnem miſerationem tuam illam magnam: ſicut
locutus es in manu pueri tui Moyſi in die qua pręcepiſti
29 ei ſcribere legem tuam coram filijs Iſraël, dicens, Si nõ
Leu.26.b.14 Deu.28.b.44 audieritis vocem meam, multitudò hæc magna conuer-
tetur in minimam inter Gentes, quò ego eos diſpergam:
30 quia ſcio ꝙ me non audiet populus. Populus eſt enim
duræ ceruice: & conuertetur ad cor ſuum in terra capti-
31 uitatis ſuæ: & ſcient quia ego ſum Dñs Deus eorum: &
32 dabo eis cor, & intelligent: & aures, & audient. Et lau-
dabunt me in terra captiuitatis ſuæ, & memores erunt
33 nominis mei. Et auertent ſe à dorſo ſuo duro, & à mali-
G gnitatibus ſuis: quia reminiſcentur viam patrum ſuorũ
34 qui peccauerunt in me. Et reuocabo illos in terram quã
iuraui patribus eorum Abraham, Iſaac, & Iacob, & do-
minabuntur eius: & multiplicabo eos, & non minora-
35 buntur. Et ſtatuam illis teſtamentum alterum ſempi-
ternum, vt ſim illis in Deum, & ipſi erunt mihi in popu-
lum: & non mouebo amplius populum meum filios Iſ
raël à terra quam dedi illis.

Perſeuerant confiteri peccata ſua & patrum ſuorum, obſecrantes Deum pro miſericordia: Iſraël in captiuitatem ductus eſt, eò ꝙ dereliquerit viam ſapientiæ quæ non inuenitur à potentibus, diuitibus, aut gigantibus: ſed populo Iſraël tradita fuerat à Deo, cui omnes ſuæ creaturæ obediunt: additurq́; de Chriſti aduentu in carnem. CAP. III.

1 ET nunc Dñe omnipotens, Deus Iſraël, anima in an-
A guſtijs, & ſpũs anxius clamat ad te: audi Dñe, & mi
2 ſerere, quia Deus es miſericors, & miſerere noſtri: quia
3 peccauimus ante te. Quia tu ſedes in ſempiternum, &
4 nos peribimus in æuum? Dñe omnipotẽs Deus Iſraël,
audi nunc orationem mortuorum Iſraël, & filiorum ip
ſorum qui peccauerunt ante te, & nõ audierunt vocem
5 Dñi Dei ſui, & agglutinata ſunt nobis mala. Noli memi
niſſe iniquitatum patrum noſtrorum, ſed memento ma
6 nus tuæ & nominis tui in tempore iſto: quia tu es Dñs
7 Deus noſter, & laudabimꝰ te Dñe, quia propter hoc de
diſti timorem tuum in cordibus noſtris, & vt inuocemꝰ
nomen tuum, & laudemus te in captiuitate noſtra, quia
conuertimur ab iniquitate patrum noſtrum qui pecca-
8 uerunt ante te. Et ecce nos in captiuitate noſtra ſumꝰ ho
die, qua nos diſperſiſti in improperium, & in maledictũ,
& in peccatum, ſecundùm omnes iniquitates patrũ no-
9 ſtrorum qui receſſerũt à te Dñe Deus noſter. Audi Iſ-
B raël mandata vitæ: auribus percipe, vt ſciatis prudentiã.
10 Quid eſt Iſraël ꝙ in terra inimicorum es? inueteraſti
11 in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis: deputatus
12 es cum deſcendentibus in infernum. Dereliquiſti fontẽ
13 ſapientię. Nam ſi in via Dei ambulaſſes, habitaſſes vtiq;
14 in pace ſuper terram. Diſce vbi ſit prudentia, vbi ſit vir-
tus, vbi ſit intellectus: vt ſcias ſimul vbi ſit longiturnitas
15 vitæ & victus, vbi ſit lumen oculorum & pax. Quis in-
16 uẽnit locũ eius? & quis intrauit in theſauros eius? Vbi
ſunt principes Gentium, & qui dominantur ſuper be-
17 ſtias quæ ſunt ſuper terram? qui in auibus cęli ludunt,
18 qui argentum theſaurizant, & aurum in quo cõfidunt
homines, & non eſt finis acquiſitionis eorum? qui argẽ-
tum fabricant, & ſoliciti ſunt, nec eſt inuentio operum
19 illorum? exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt,
20 & alij loco eorum exurrexerunt. Iuuenes viderunt lumẽ
C & habitauerũt ſup terrã: viã aũt diſciplinę ignorauerũt,
21 neq; intellexerũt ſemitas eiꝰ, neq; filij eorũ ſuſceperunt
22 eã, à facie ipſorũ lõgè facta eſt: nõ eſt audita ĩ terra Cha
23 naã neq; viſa eſt in Themã. Filij quoq; Agar q exquirunt
prudentiam quæ de terra eſt, negociatores terræ, & The
man, & fabulatores, & exquiſitores prudentiæ & intel-
ligentiæ: viam autem ſapientiæ neſcierunt: neq; comme-
24 morati ſunt ſemitas eius. O Iſraël, quàm magna eſt do-
25 mus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius? Magnus eſt,
26 & non habet finem: excelſus & immenſus. Ibi fuerunt
gigantes nominati illi qui ab initio fuerunt ſtatura ma-
27 gna, ſcientes bellum. Non hos elegit Dñs, neq; viam di
28 ſciplinæ inuenerunt: propterea perierunt. Et quõ non
habuerunt ſapientiam, interierunt propter ſuam inſipiẽ- *dedit illis 3
29 tiam. Quis aſcendit in cælum, & accepit eam, & dedu-
30 xit eam de nubibus? Quis trãſfretauit mare, & inuẽnit
D illam, & attulit illam ſuper aurum electum? Non eſt q
31 poſſit ſcire vias eius, neq; qui exquirat ſemitas eius: ſed
32 qui ſcit vniuerſa, nouit eam, & adinuenit eam prudẽtia
ſua: qui præparauit terram in æterno tempore, & reple-
33 uit eã pecudibus & quadrupedibus: qui emittit lumen,
34 & vadit: & vocauit illud, & obedit illi in tremore. Stel-
læ autẽ dederunt lumen in cuſtodijs ſuis, & lætatæ ſunt:
35 vocatæ ſunt, & dixerunt, Adſumus: & luxerunt ei cũ iu
36 cunditate, qui fecit illas. Hic eſt Deus noſter, & nõ æſti-
37 mabitur alius aduerſus eum. Hic adinuẽnit omnẽ viam
diſciplinæ, & tradidit illam Iacob puero ſuo, & Iſraël di
38 lecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum homini-
bus conuerſatus eſt.

Ieruſalem ſuam luget deſolationem, hortaturq́; filios ſuos vt forti ſint aio: nã ſicut propter ipſorũ peccata Deus eos tradidit aduerſarijs, ita eis liberatis puniet hoſtes ipſorũ. CAP. IIII.

1 HIc liber mãdatorum Dei, & lex quæ eſt in æternũ:
A omnes qui tenent eam, peruenient ad vitam: qui
2 autem dereliquerunt eam, in mortem. Conuertere Ia-
cob, & apprehende eam, ambula per viam ad ſplendorẽ
3 eius contra lumen eius. Ne tradas alteri gloriam tuam,
4 & dignitatem tuam genti alienæ. Beati ſumus Iſraël: q
5 quæ Deo placent, manifeſta ſunt nobis. Animæquior
6 eſto populus Dei, memorabilis Iſraël: venũdati eſtis Gẽ
tibus, non in perditionem: ſed propter quod in ira Dei
ad iracundiã prouocaſtis Dñm, traditi eſtis aduerſarijs.
7 Exacerbaſtis enim eum qui fecit vos, Deũm æternũ, im-
B molantes dæmonijs, & non Deo. Obliti enim eſtis eũ
8 qui nutriuit vos, & contriſtaſtis nutricem veſtram Ieru
9 ſalem. Vidit enim iracundiam à Deo venientem vobis, *ciuitates 9.
& dixit: Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus
10 luctum magnum: vidi enim captiuitatem populi mei, fi
liorum meorum & filiarum, quam ſuperduxit illis Æter
11 nus. Nutriui enim illos cum iucunditate: dimiſi autem
12 illos cum fletu & luctu. Nemo gaudeat ſuper me viduã
& deſolatã: à multis derelicta ſum propter peccata filio
13 rum meorum, quia declinauerunt à lege Dei. Iuſtitias
C autem ipſius neſcierunt, nec ambulauerunt per vias mã
datorum Dei, neq; per ſemitas veritatis eius cum iuſti-
14 tia ingreſſi ſunt. Veniant confines Sion, & memorẽtur
captiuitatem filiorum & filiarum mearum, quam ſup-
15 duxit illis Æternus. Adduxit enim ſuper illos gẽtẽ de lõ
16 ginquo, gentem improbam, & alterius linguæ: qui non
ſunt reueriti ſenem, neq; puerorum miſerti ſunt, & ab-
duxerunt dilectos viduæ, & à filijs vnicam deſolauerũt.
17 Ego autem quid poſſum adiuuare vos? Qui enim ad-
18 duxit ſuper vos mala, ipſe vos eripiet de manibus inimi-
19 corum veſtrorum. Ambulate filij, ambulate: ego enim
20 derelicta ſum ſola. Exui me ſtola pacis, indui autem me
D ſacco obſecrationis, & clamabo ad Altiſſimum in diebꝰ
21 meis. Animæquiores eſtote filij, clamate ad Dñm, & eri
22 piet vos de manu principum inimicorũ. Ego enim ſpe
raui in æternum ſalutem veſtram: & venit mihi gaudiũ,
à ſancto ſuper miſericordia, quæ veniet vobis ab æterno
23 ſalutari noſtro. Emiſi enim vos cum luctu & ploratu:
reducet autem vos mihi Dñs cum gaudio & iucundita-
24 te in ſempiternum. Sicut enim viderunt vicinæ Sion ca
E ptiuitatem veſtram à Deo: ſic videbunt & in celeritate ſa
lutem veſtram à Deo, quæ ſuperueniet vobis cum hono
25 re magno, & ſplendore æterno. Filij patienter ſuſtinete
iram, quæ ſuperuenit vobis: perſecutus eſt enim te ini-
micus tuus, ſed citò videbitis perditionem ipſius: & ſup

26 ceruices ipſius aſcendes. †Delicati mei ambulauerūt vias
aſperas: ducti ſunt enim vt grex direptus ab inimicis.
27 †Animæquiores eſtote filij, & proclamate ad Dñm: erit
28 enim memoria veſtra ab eo q̃ duxit vos. †Sicut enim fuit
F ſenſus veſter vt erraretis à Deo: decies tantùm iterū con
29 uertentes requiretis eum. †Qui enim induxit vobis ma-
la, ipſe rurſum adducet vobis ſempiternam iucunditatē
30 cum ſalute veſtra. †Animæquior eſto Ieruſalem: exhorta
31 tur enim te qui te nominauit. †Nocentes peribunt, qui
te vexauerunt: & qui gratulati ſunt in tua ruina, punien
32 tur. †Ciuitates quibus ſeruierunt filij tui, punientur: &
33 quæ accepit filios tuos. †Sicut enim gauiſa eſt in tua rui-
na, & lætata eſt in caſu tuo: ſic contriſtabitur in ſua deſo
34 latione. †Et amputabitur exultatio multitudinis eius, &
35 gaudimonium eius erit in luctum. †Ignis enim ſuperue
G niet ei ab æterno in longiturnis diebus, & habitabitur à
36 dæmonijs in multitudine temporis. †‖Circunſpice Ieru- ‖Inf. 5. b. 5.
ſalem ad Orientē, & vide iucunditatem à Deo tibi veniē
37 tem. †Ecce enim veniūt filij tui quos dimiſiſti diſperſos:
veniunt collecti ab Oriente vſq; ad Occidentem, in ver
bo ſancti gaudentes in honorem Dei.

*Iubetur Ieruſalem luctum exuere, eò quòd filij eius cum igno-
minia ducti in captiuitatem, cum gloria ſint ad eam redu-
cendi.* CAP. V.

1 EXue te Ieruſalē ſtola luctus & vexationis tuæ: & in-
A due te decôre & honore eius quæ à Deo tibi eſt ſem
2 piterna gloria. †Circundato te diploide à Deo iuſtitiæ, &
3 impone mitram capiti tuo honoris æterni. †Deus enim
4 oſtendet ſplēdorem ſuum in te, qui ſub cælo eſt. †Nomi-
nabitur enim tibi nomen tuum à Deo in ſempiternum,
5 Pax iuſtitiæ & honor pietatis. †Exurge Ieruſalem, & ſta
B in excelſo: & ‖circunſpice ad Orientem, & vide collectos ‖Sup. 4. g. 36.
filios tuos ab Oriente ſole vſq; ad Occidentem, in verbo
6 ſancti gaudentes Dei memoria. †Exierunt enim abs te pe
dibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dñs ad te
7 portatos in honorem ſicut filios regni. †Conſtituit enim
C Deus humiliare omnem montem excelſum, & rupes pe
rennes, & conualles replere in æqualitatem terræ: vt am
8 bulet Iſraël diligenter in honorem Dei. †Obumbraue-
runt autem & ſyluæ, & omne lignum ſuauitatis Iſraël
9 mandato Dei. †Adducet enim Deus Iſraël cum iucundi-
tate in lumine maieſtatis ſuæ cum miſericordia, & iu-
ſtitia quæ eſt ex ipſo.

*Iudæos apud Babylonios captiuos vaticinatur Ieremias poſt ſe-
ptem generationes liberandos: hortaturq̃, vt ſibi caueant ab il
lorū idololatria, oſtēdens à plurimis effectibus imbecillia eſſe
idola, penitusq̃ ſenſu carentia ac vaniſſima.* CAP. VI.

EXEMPLAR epiſtolæ quam miſit Ieremias ad *abducendos ca- *abductos 24
ptiuos in Babyloniam à rege Babyloniorum, vt annuntiaret illis
ſecundùm quod præceptum eſt illi à Deo.

1 P‖Ropter peccata quæ peccaſtis ante Deum, abduce- ‖Iere. 25. b. 9.
A mini in Babyloniam captiui à Nabuchodonoſor re
2 ge Babyloniorum. †Ingreſſi itaq; in Babylonē, eritis ibi
annis plurimis & temporibus longis vſq; ad generatio-
nes ſeptem: poſt hoc autem educam vos inde cum pace.
3 †‖Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos & ar- ‖Iſa. 44. b. 10. 46. b. 6. c. 7.
genteos, & lapideos & ligneos in humeris portari, oſtē-
4 tantes metum Gentibus. †Videte ergo ne & vos ſimiles
efficiamini factis alienis, & metuatis, & metus vos ca-
5 piat in ipſis. †Viſa itaq; turba de retro & ab ante adoran
tes, dicite in cordibus veſtris: Te oportet adorari Domi-
6 ne. †Angelus enim meus vobiſcum eſt: ipſe autem exqui
7 ram animas veſtras. †Nā lingua ipſorum polita à fabro,
ipſa etiam inaurata & inargentata falſa ſunt: & non poſ-
8 ſunt loqui. †Et ſicut virgini amanti ornamenta: ita acce-
9 pto auro fabricati ſunt. †Coronas certè aureas habēt ſup
capita ſua dij illorum: vnde ſubtrahūt ſacerdotes ab eis
aurum & argentum, & erogant illud in ſemetipſis.
10 †Dant autem & ex ipſo proſtitutis, & meretrices ornāt:
B & iterum cùm receperint illud à meretricibus, ornant
11 deos ſuos. †Hi autem non liberātur ab ærugine & tin-
12 †Opertis autem illis veſte purpurea, extergunt faciē ipſo
rum propter puluerē domus, qui eſt plurimus inter eos.
13 †Sceptrum autem habet vt homo, ſicut iudex regionis, q
14 in ſe peccātem non interficit. †Habet etiam in manu gla
dium, & ſecurim: ſe autem de bello & à latronibus non
15 liberat. Vnde vobis notum ſit quia non ſunt dij. †Non er
go *veneremini eos. Sicut enim vas hominis confractum *timueritis
16 inutile efficitur: tales ſunt & dij illorum. †Conſtitutis il-
lis in domo, oculi eorum pleni ſunt puluere à pedibus
17 introeuntium. †Et ſicut alicui qui regem offendit, circū-
ſeptæ ſunt ianuæ: aut ſicut ad ſepulchrum adducto mor
tuum, ita tutantur ſacerdotes oſtia clauſuris & ſeris, ne à
18 latronibus expolientur. †Lucernas accendunt illis, & q̃-
dem multas, ex quibus nullam videre poſſunt: ſunt autē
19 ſicut trabes in domo. †Corda verò eorum dicunt elinge
re ſerpentes qui de terra ſunt, dum comedunt eos & ve-
20 ſtimentum ipſorum, & non ſentiunt. †Nigræ fiunt facies
21 eorum à fumo, qui in domo fit. †Supra corpus eorum, &
ſupra caput eorum volant noctuæ & hyrūdines, & aues
22 etiam, ſimiliter & cattæ. †Vnde ſciatis quia non ſunt dij:
23 Ne ergo timueritis eos. †Aurum etiam quod habent, ad
C ſpeciem eſt. Niſi aliquis exterſerit æruginem non fulge-
24 bunt: neq; enim dum conflarentur, ſentiebant. †‖Ex om ‖Iſa. 46. b. 6. c. 7.
ni pretio empta ſunt, in quibus ſpiritus non ineſt ipſis.
25 †Sine pedibus in humeris portantur, oſtentantes igno- Sup. 6. a. 3.
bilitatem ſuam hominibus. Confundātur etiam qui co
26 lunt ea. †Propterea ſi ceciderint in terrā, à ſemetipſis nō
conſurgūt: neq; ſi quis eum ſtatuerit rectum, per ſemet-
ipſum ſtabit: ſed ſicut mortuis *munera eorum illis ap- *humeris.
27 ponentur. †Hoſtias illorum vendunt ſacerdotes ipſorū,
& abutuntur: ſimiliter & mulieres eorum decerpentes,
28 neq; infirmo, neque mendicanti aliquid impertiunt; †de
ſacrificijs eorum fœtæ & menſtruatæ contingunt. Scien
29 tes itaq; ex his quia non ſunt dij, ne timeatis eos. †Vnde
enim vocantur dij? Quia mulieres apponunt dijs argen-
30 teis & aureis, & ligneis: †& in domibus eorum ſacerdo-
tes ſedent, habentes tunicas ſciſſas, & capita & barbam
31 raſam, quorum capita nuda ſunt. †Rugiunt autē claman
32 tes contra deos ſuos, ſicut in cœna mortui. †Veſtimēta eo
D rum auferunt ſacerdotes, & veſtiunt vxores ſuas & filios
33 ſuos. †Neq; ſi quid mali patiuntur ab aliquo, neq; ſi quid
boni, poterunt retribuere: neq; regem conſtituere poſ-
34 ſunt, neq; auferre. †Similiter neq; dare diuitias poſſunt,
neq; malum retribuere. Si quis illis votū vouerit, & non
35 reddiderit: neq; hoc requirunt. †Hominem à morte nō
36 liberant, neq; infirmum à potentiori eripiunt. †Hominē
cæcum ad viſum non reſtituūt: de neceſſitate hominem
37 non liberabunt. †Viduæ non miſerebuntur, neq; orpha
38 nis benefacient. †Lapidibus de monte ſimiles ſunt dij il
lorum lignei & lapidei, & aurei, & argentei. Qui autem
39 colunt ea, confundentur. †Quomodò ergo æſtimādum
40 eſt, aut dicēdum illos eſſe deos? †Adhuc enim ipſis Chal
dæis non honorantibus ea: qui cùm audierint mutū nō
poſſe loqui, offerunt illud ad Bel, poſtulantes ab eo loqui:
41 †quaſi poſſint ſentire qui non habent motum, & ipſi cū
intellexerint, relinquēt ea: ſenſum enim nō habēt ipſi dij
42 illorum. †Mulieres autem circundatæ funibus in vijs ſe-
E dent, ſuccendentes oſſa oliuarum. †Cùm autem aliqua
43 ex ipſis attracta ab aliquo tranſeunte dormierit cum eo,
proximæ ſuæ exprobrat q̃ ea non ſit digna habita, ſicut
44 ipſa, neq; funis eius diruptus ſit. †Omnia autem quæ il-
lis fiunt, falſa ſunt. Quomodò æſtimādū aut dicēdū eſt
45 illos eſſe deos? †A fabris autē & ab aurificibus facta ſunt.
Nihil aliud erunt, niſi id quod volunt eſſe ſacerdotes.
46 †Aurifices etiam ipſi qui ea faciunt, non ſunt multi tem
poris. Nunquid ergo poſſunt ea quę fabricata ſunt ab ip
47 ſis, eſſe dij? †Reliquerunt autem falſa & opprobrium po
48 ſteà futuris. †Nam cùm ſuperuenerit illis prælium, &
mala: cogitant ſacerdotes *poſt ſe, vbi ſe abſcondant cū *a. s.
49 illis. †Quomodò ergo ſentiri debeant quoniam dij ſunt,
qui nec de bello ſe liberant, neque de malis ſe eripiunt?
50 †Nam cùm ſint lignea & inaurata, & inargētata, ſcietur
poſteà quia falſa ſunt, ab vniuerſis gentibus & regibus.

quæ manifeſta ſunt: quia non ſunt dij, ſed opera manuū
51 hominum, & nullum Dei opus cū illis. †Vnde ergo no-
tum eſt, quia non ſunt dij, ſed opera manuum hominū,
52 & nullum Dei opus in ipſis eſt? †Regem regioni nō ſuſci
53 tant, neq; pluuiam hominibus dabunt. †Iudicium quo-
F que non diſcernent, neque regiones liberabunt ab iniu-
ria: quia nihil poſſunt, ſicut corniculæ inter medium cæ
54 li & terræ. †Etenim cùm inciderit ignis in domum deo-
rum ligneorum, & argenteorum, & aureorum, ſacerdo
tes quidem ipſorum fugient & liberabuntur: ipſi verò ſi
55 cut trabes in medio comburentur. †Regi autem & bello
non reſiſtent. Quomodò ergo æſtimandum eſt, aut reci
56 piendum quia dij ſunt? †Non à furibus, neq; à latronib⁹
ſe liberabunt dij lignei, & lapidei, & inaurati, & inargē-
57 tati, quibus iniqui fortiores ſunt. †Aurum, & argentum,
& veſtimentum quo operti ſunt, auferēt illis, & abibūt,
58 nec ſibi auxilium ferent. †Itaq; melius eſt eſſe regem oſtē
tantem virtutem ſuam: aut vas in domo vtile, in quo glo
riabitur qui poſſidet illud: vel oſtium in domo, quod cu
59 ſtodit quæ in pace ſunt: quàm falſi dij. †Sol quidem & lu
na, ac ſydera cùm ſint ſplendida & emiſſa ad vtilitates,
60 obaudiunt. †Similiter & fulgur cùm apparuerit, perſpi-
cuum eſt: idipſum autem & ſpiritus in omni regione ſpi
61 rat. †Et nubes quibus cùm imperatum fuerit à Deo per-
ambulare in vniuerſum orbem, perficiunt quod impe-
62 ratum eſt eis. †Ignis etiam miſſus déſuper vt conſumat
montes & ſyluas, facit quod præceptum eſt ei. Hæc antē,
neque ſpeciebus, neq; virtutibus vni eorū ſimilia ſunt.
63 †Vnde neq; exiſtimandum eſt, neq; dicendum illos eſſe
G deos, quando non poſſunt neq; iudicium iudicare, neq;
64 quicquam facere hominibus. †Scientes itaque quia non
65 ſunt dij, ne ergo timueritis eos. †Neq; enim regibus ma-
66 ledicent neq; benedicent. †Signa etiam in cęlo gentibus
non oſtendunt, neq; vt ſol lucebunt, neq; illuminabunt
67 vt luna. †Beſtiæ meliores ſunt illis, quæ poſſunt fugere
68 ſub tectum, ac prodeſſe ſibi. †Nullo itaque modo nobis
eſt manifeſtum quia ſunt dij: propter quod ne timeatis
69 eos. †Nam ſicut in cucumerario formido nihil cuſtodit:
70 ita ſunt dij illorum lignei, & argentei, & inaurati. †Eodē
modo & in horto ſpina alba, ſupra quam omnis auis ſe
det. Similiter & mortuo proiecto in tenebris ſimiles ſunt
71 dij illorum lignei, & inaurati, & inargentati. †A purpura
quoque & marmore quæ ſupra illos tineant, ſcietis ita-
que quia nōn ſunt dij. Ipſi etiam poſtremò comedun-
72 tur, & erunt opprobrium in regione. †Melior eſt ho-
mo iuſtus qui non habet ſimulachra: nam erit longè ab
opprobrijs.

HIERONYMI
in Ezechielem Præfatio.

EZECHIEL propheta cum Ioachin rege Iuda captiuus ductus eſt in Babylonem: ibiq; ijs qui cum eo captiui fuerant, prophetauit pœnitentibus quòd ad Ieremiæ vaticinium ſe vltrò aduerſarijs tradidiſſent, & viderēt adhuc vrbem Ieroſolymam ſtare, quam ille caſuram eſſe prædixerat. Triceſimo autem ætatis ſuæ anno, & captiuitatis quinto, exorſus eſt ad cōcaptiuos loqui. Et eadem tempore, licet poſterior, hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec ſatis diſertus, nec admodùm ruſticus eſt: ſed ex vtroque, mediè temperatus. Sacerdos & ipſe fuit, ſicut Ieremias: principia voluminis & finē magnis habens obſcuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eius editio non multum diſtat ab Hebræo. Vnde ſatis miror quid cauſa extiterit vt ſi eoſdem in vniuerſis libris habemus interpretes: in alijs eadem, in alijs diuerſa tranſtulerint. Legite igitur & hunc iuxta tranſlationem noſtram: quoniam per cola ſcriptus et cōmata, manifeſtiorē legentibus ſenſum tribuit. Si aūt amici mei et hunc ſubſannauerint: dicite eis q nemo eos compellat vt ſcribāt. Sed vereor ne illud eis eueniat quod Grę cè ſignificantiùs dicitur, vt vocentur philolœdori.

PROPHETIA
EZECHIELIS.

Tempus & locus quibus Ezechieli oſtenſæ ſunt viſiones Dei: nēpe in media ignis ſimilitudo quatuor animalium quæ deſcribuntur, ſimiliter & rotarū, firmamenti, throni, & hominis in throno ſedentis igne circundati. CAP. I.

1 ET factum eſt in triceſimo anno,
A in quarto, in quinta menſis: cū
eſſem in medio captiuorū ‖iux- ‖ Inf. 1.f.25. 9.d.20.
ta fluuium Chobar, aperti ſunt
2 cęli, & vidi viſiones Dei. †In qui
ta menſis, ipſe eſt annus quin-
tus tranſmigrationis regis Ioa-
3 chin, †factum eſt verbum Do-
mini ad Ezechielem filium Bu-
zi ſacerdotem in terra Chaldæorum, ‖ſecus flumē Cho ‖ Inf. 1.f.25. 9.d.20.
4 bar: & facta eſt ſuper eum ibi manus Dñi. †Et vidi, & ec-
B ce ventus turbinis veniebat ab Aquilone: & nubes ma-
gna, & ignis inuoluens, & ſplendor in circuitu eius: &
de medio ei⁹ quaſi ſpecies electri, id eſt, de medio ignis:
5 †& ex medio eius ſimilitudo quatuor animaliū: & hic
6 aſpectus eorū, ſimilitudo hoīs in eis. †Et quatuor facies
7 vni: & quatuor pēnę vni. †Et pedes eorum pedes recti, &
planta pedis eorum quaſi planta pedis vituli, & ſcintillę
8 quaſi aſpectus æris candentis. †Et manus hoīs ſub pēnis
eorū in quatuor partibus: & facies, & pennas p quatuor
9 partes habebant. †Iunctæq; erant pennæ eorum alterius
C ad alterum. nō reuertebant̄ cùm incederent: ſed vnum-
10 quodq; ante faciem ſuā gradiebat̄. †Similitudo aūt vult⁹
eorum, facies hoīs, & facies leonis a dextris ipſorū qua-
tuor: facies aūt bouis, à ſiniſtris ipſorū quatuor: & facies
11 aquilæ déſuper ipſorum quatuor. †Et facies eorū, &
pennæ eorū extentæ déſup: duæ pennæ ſingulorum iun a.6.
12 gebant̄, & duę tegebant corpora eorū: †& vnumquodq;
eorum coram facie ſua ambulabat: vbi erat impetus ſpi-
ritus, illuc gradiebantur: nec reuertebant̄ cū ambularēt.
13 †Et ſimilitudo animaliū, & aſpectus eorum quaſi carbo
D num ignis ardentium, & quaſi aſpectus lampadarū. Hęc
erat viſio diſcurrens in medio animalium ſplēdor ignis,
14 & de igne fulgur egrediens. †Et animalia, ibant, & reuer
15 tebant̄ in ſimilitudinem fulguris coruſcantis. †Cumque
aſpicerem animalia, apparuit rota vna ſup terrā iuxta ani
16 malia, habens quatuor facies. †Et aſpectus rotarū, & op⁹
earū quaſi viſio maris: & vna ſimilitudo ipſarū quatuor:
& aſpectus earum & opera, quaſi ſit rota in medio rotæ.
17 †Per quatuor partes earum euntes ibant: & non reuerte
E bant̄ cū ambularent. †Statura quoq; erat rotis, & altitu-
18 do, & horribilis aſpectus: & totum corpus oculis plenū
19 in circuitu ipſarum quatuor. †Cūq; ambularent anima ‖ Inf. 9 c.11.
lia, ambulabant pariter & rotæ iuxta ea: & cū eleuarent
20 animalia de terra, eleuabant̄ ſimul & rotæ. †Quocunque
ibat ſpūs, illuc eunte ſpiritu, & rotæ pariter eleuabant̄,
21 ſequentes eū. Spūs enim vitæ erat in rotis. †Cū euntibus
ibant, & cum ſtantibus ſtabant: & cum eleuatis à terra
pariter eleuabant̄ & rotæ, ſequētes ea: quia ſpūs vitæ erat
22 in rotis. †Et ſimilitudo ſuper capita animalium, firma-
F menti, quaſi aſpectus cryſtalli horribilis, & extēti ſuper
23 capita eorū déſuper. †Sub firmamento aūt pennę eorum
rectæ alterius ad alterū: vnumquodq; duab⁹ alis velabat
24 corpus ſuum, & alterū ſimiliter velabat̄. †Et audiebā ſo-
num alarum quaſi ſonum aquarū multarū, quaſi ſonū
ſublimis Dei cū ambularent, quaſi ſonus erat multitudi
nis, vt ſonus caſtrorum. Cūq; ſtarēt demittebant̄ pēnæ
25 eorum. †Nam cū fieret vox ſuper firmamentū quod erat
ſuper caput eorum, ſtabant & ſubmittebant alas ſuas.
26 †Et ſuper firmamentum quod erat imminens capiti eo-
G rum, quaſi aſpectus lapidis ſapphiri ſimilitudo throni:
& ſuper ſimilitudinem throni, ſimilitudo quaſi aſpect⁹
27 hominis déſuper. †Et vidi quaſi ſpeciē electri, velut aſpe-
ctum ignis intrinſecus eius per circuitum, à lumbis eius

& déſuper:& à lumbis eius vſq; deorſum, vidi quaſi ſpe
28 ciem Ignis ſplendentis in circuitu. †Velut aſpectum ar-
cus cùm fuerit in nube in die pluuiæ, hic erat aſpectus
ſplendoris per gyrum.

Roboratur propheta exterritus, vt intrepidè arguat rebelles filios Iſraël, ſi quo modo tandem ab inueteratis peccatis reſipiſcant: & iubetur comedere librum ſcriptum intus et foris, in quo erant lamentationes & carmē, & væ. CAP. II.

1 HÆc viſio ſimilitudinis gloriæ Dñi, & vidi, & céci-
A di in faciem meam, & audiui vocē loquentis. Et di
xit ad me, Fili hoīs ſta ſuper pedes tuos, & loquar tecū.
2 †Et ingreſſus eſt in me ſpûs poſtquàm locutus eſt mihi,
& ſtatuit me ſupra pedes meos: & audiui loquentem ad
3 me, †& dicētem, Fili hoīs, mitto ego te ad filios Iſraël, ad
* ipſi & ſ. B gentes apoſtatrices, quæ receſſerunt à me: *patres eorū
4 præuaricati ſunt pactum meū vſq, ad diem hàc. †Et filij du
ra facie & indomabili corde ſunt, ad quos ego mitto te:
5 & dices ad eos, Hæc dicit Dñs Deus. †Si fortè vel ipſi au-
diant, & ſi fortè quieſcant, qm̄ domus exaſperans eſt: &
6 ſcient quia propheta fuerit in medio eorum. †Tu ergo fi
C li hoīs ne timeas eos, neq; ſermones eorū metuas: qm̄ in
creduli & ſubuerſores ſunt tecum, & cum ſcorpionibus
habitas. Verba eorum ne timeas, & vultus eorū ne formi
7 des: quia domus exaſperās eſt. †Loquêris ergo verba mea
ad eos, ſi fortè audiant, & quieſcant: qm̄ irritatores ſunt.
8 †Tu autem fili hoīs audi quæcunq; loquor ad te: & noli
D eſſe exaſperās ſicut domus exaſperatrix eſt: aperi os tuū,
9 & comede quæcunq; ego do tibi. †Et vidi, & ecce manus
10 miſſa ad me, in qua erat inuolutus liber: †& expandit il-
‖ Apo.5.a.1. lum corā me, ‖qui erat ſcriptus intus & foris: & ſcriptæ
erant in eo lamentationes, & carmen, & væ.

Comeſto libro datur prophetæ facies adamantina, vt intrepidè arguat duriſſimos filios Iſraël in tranſmigratione conſtitutos: miſſus autem conſtituitur ſpeculator, qui ſi viſum imminēs malum non annunciauerit, eius qui perit reus efficitur: ſi autē annuntiauerit, animā ſuā liberat, etiam ſi alius pereat: deinde campū ingreſſus, viſa.ᵹ, ibi gloria Dñi, iubetur in domo ſua includi, tanquàm vinctus ac mutus. CAP. III.

1 ET dixit ad me, Fili hoīs quodcunq; inueneris come-
A de: comede volumen iſtud, & vadens loquere ad fi-
2 lios Iſraël. †Et aperui os meum, & cibauit me volumine
3 illo, & dixit ad me, Fili hoīs venter tuus comedet, & vi-
ſcera tua complebuntur volumine iſto, quod ego do tibi.
‖Et comêdi illud, & factum eſt in ore meo ſicut mel dul-
Apo.10.d.9.d.10. 4 ce. †Et dixit ad me, Fili hoīs vade ad domum Iſraël, & lo
5 quêris verba mea ad eos. †Non enim ad populum profun-
di ſermonis, & ignotæ linguæ tu mitteris, ad domū Iſrl.
6 †Neq; ad populos multos profundi ſermonis & ignotæ
B linguæ quorū non poſſis audire ſermones: & ſi ad illos
7 mittereris, ipſi audirent te. †Domus aūt Iſraël nolunt au
dire te: quia nolunt audire me: oīs quippe domus Iſraël
8 attrita fronte eſt, & duro corde. †Ecce dedi faciē tuā valē-
tiorem faciebus eorū, & frontem tuam durioré frontib⁹
9 eorum. †Vt adamantem & vt ſilicem dedi faciē tuā: ne ti
meas eos, neq; metuas à facie eorū, quia dom⁹ exaſperās
10 eſt. †Et dixit ad me, Fili hoīs oēs ſermones meos quos lo
11 quor ad te, aſſume in corde tuo, & auribus tuis audi. †&
vade ingredere ad trāſmigrationem ad filios populi tui,
C & loquêris ad eos, & dices eis. Hæc dicit Dñs Deus; ſi
12 fortè audiant & quieſcant. †Et aſſumpſit me ſpiritus, &
audiui poſt me vocē cōmotionis magnæ, Benedicta glo-
13 ria Dñi de loco ſuo. †& vocem alarum animalium percu
tientium alterā ad alteram, & vocē rotarū ſequentium
14 animalia, & vocē commotionis magnæ. †Spûs quoq; le-
uauit me, & aſſumpſit me: & abij amarus in indignatio-
ne ſpûs mei, manus enim Dñi erat mecum, cōfortās me.
15 †Et vêni ad tranſmigrationem ad aceruū nouarū frugū,
D ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar: & ſedi vbi
illi ſedebant: & manſi ibi ſeptem diebus mœrens in me-
16 dio eorum. †Cū aūt pertranſiſſent ſeptem dies, factum eſt
Ioſ 13.b.7. 17 verbum Dñi ad me dicens: †‖Fili hominis ſpeculatoré de
di te domui Iſraël: & audies de ore meo verbum & annū
18 tiabis eis ex me. †Si dicēte me ad impium, Morte moriē
E ris, non annuntiaueris ei, neq; locutus fueris vt auertatʳ à
via ſua impia, & viuat: ipſe impius in iniquitate ſua mo-
rietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram.
19 †Si autem tu annuntiaueris impio, & ille non fuerit con
uerſus ab impietate ſua, & à via ſua impia: ipſe quidē in
iniquitate ſua morietur, tu autem animam tuam libera-
20 ſti. †Sed & ſi conuerſus iuſtus à iuſtitia ſua fuerit, & fece
rit iniquitatem: ponam offendiculū coram eo, ipſe mo-
rietur: quia non annuntiaſti ei, in peccato ſuo morietur,
& non erunt in memoria iuſtitiæ eius quas fecit, ſangui
21 nem verò eius de manu tua requiram. †Si autem tu annū
F tiaueris iuſto vt nō peccet iuſtus, & ille non peccauerit:
viuens viuet, quia annuntiaſti ei, & tu animam tuam li-
22 beraſti. †Et facta eſt ſup me manus Dñi, & dixit ad me:
23 Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecū. †Et ſur
gens egreſſus ſum in campum: & ecce ibi gloria Domi-
ni ſtabat, quaſi gloria‖quam vidi iuxta fluuiū Chobar: & ‖Su.1 a.1.a.3.
24 cécidi in faciem meā. †Et ingreſſus eſt in me ſpûs, & ſta-
tuit me ſuper pedes meos: & locutus eſt mihi, & dixit ad
25 me, Ingredere, & includere in medio domus tuæ. †Et tu
fili hominis, ecce data ſunt ſuper te vincula, & ligabunt
26 te in eis, & non egrediêris in medio eorum. †Et linguam
tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec qua
27 ſi vir obiurgans: quia domus exaſperans eſt. †Cum au-
tem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos,
Hæc dicit Dominus Deus: Qui audit, audiat, & qui quie
ſcit, quieſcat: quia domus exaſperans eſt.

Iubetur propheta figurare obſidionem Ieruſalem, ac dormire ſuper latus ſiniſtrum 390. diebus, ſuper dextrum verò 40. ac vilem cibū & fœdè confectum ſibi præparare: quibus deſignet calamitatem filiorum Iſraël, obſidionem, & afflictionem habitantium Ieroſolymis. CAP. IIII.

1 ET tu fili hominis ſume tibi laterē, & pones eum co-
A ram te, & deſcribes in eo ciuitatem Ieruſalē. †Et ordi
2 nabis aduerſus eam obſidionem, & ædificabis munitio-
nes, & cōportabis aggerem, & dabis cōtra eā caſtra, & po
3 nes arietes in gyro. †Et ſume tibi ſartaginem ferream, &
pones eam *murū ferreū inter te & inter ciuitatē: & ob- * in.
firmabis faciē tuam ad eam, & erit in obſidionem, & cir
4 cundabis eam: ſignum eſt domui Iſraël. †Et tu dormies
ſuper latus tuum ſiniſtrū, & pones iniquitates domus Iſ
raël ſuper eo numero dierum quibus dormies ſup illud,
5 & aſſumes *iniquitatē eorū. †Ego aūt dedi tibi annos ini * iniquitatem
quitatis eorum, numero dierum trecentos & nonaginta
6 dies: & portabis iniquitatem domus Iſraël. †Et cū cūple-
B ueris hæc, dormies ſuper latus tuum dextrum ſecundò:
& aſſumes ‖iniquitatē domûs Iuda quadraginta diebus, ‖Nu.14.f.34
7 diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi. †Et
ad obſidionem Ieruſalem cōuertes faciem tuam, & bra-
chium tuum erit *extētum: & prophetabis aduerſus eā. * exertum B.
8 †Ecce, circumdedi te vinculis: & nō te conuertes à latere
tuo in latus aliud, donec compleas dies obſidionis tuæ.
9 †Et tu ſume tibi frumentum, & hordeū, & fabam, & len
tem, & milium, & viciam, & mittes ea in vas vnum, &
facies tibi panes numero dierum quibus dormies ſuper
latus tuum: trecētis & nonaginta diebus comedes illud.
10 †Cibus autem tuus quo veſceris, erit in pōdere viginti ſta
C teres in die: à tempore vſq; ad tempus comedes illud. †Et
11 aquā in mēſura bibes ſextā partē hin: à tempore vſq; ad
12 tempus bibes illud. †Et quaſi ſubcineritium hordeaceū
comedes illud: & ſtercore quod egreditʳ de hoīe, operies
13 illud in oculis eorum. †Et dixit Dñs, Sic comedent filij Iſ
raël panem ſuum pollutum inter gentes ad quas eijciam
14 eos. †‖Et dixi, Ah, ah, ah, Dñe Deus, ecce anima mea non ‖Oſee 9.a.3.
eſt polluta, & morticinum & laceratum à beſtijs non co
D mēdi ab infantia mea vſque nunc, & non eſt ingreſſa in
15 os meum oīs caro immunda. †Et dixit ad me, Ecce dedi ti
bi fimū boum pro ſtercoribus humanis: & facies panē
16 tuū in eo. †Et dixit ad me, Fili hoīs, ‖ecce ego conterā ba ‖Inf.5.d.16 & 14.d.13.
culum panis in Ieruſalem: & comedent panē in pōdere,

& io ſolicitudine: & aquam in menſura, & in anguſtia
17 bibent. Vt deficiẽtibus pane & aqua corruat vnuſquiſ-
que ad fratrẽ ſuum, & contabeſcant in iniquitatib⁹ ſuis.

Per detonſos capitis & barbæ prophetæ pilos iuſſu Domini, variéq; conſumptos, deſignãtur Iudæi, propter ſua peccata fame & gladio conſumendi, ſic vt patres filios, & filij patres comedant: reliqui verò in captiuitatem ducendi, vbi ſint opprobriũ ac ſtupor Gentibus, quarum ſuperarunt ſcelera. CAP. V.

1 ET tu fili hominis ſume tibi gladium acutum, raden-
A tem pilos: & aſſumes eũ, & duces per caput tuũ, &
per barbam tuam: & aſſumes tibi ſtateram ponderis, &
2 diuides eos. Tertiã partem igni cõbures in medio ciui-
tatis, iuxta completionem dierum obſidionis: & aſſumes
tertiam partẽ & concides gladio in circuitu eius: tertiam
verò aliã diſperges in ventũ, & gladiũ nudabo poſt eos.
3 Et ſumes inde paruũ numerũ: & ligabis eos in ſummi-
4 tate pallij tui. Et ex eis rurſum tolles, & proijcies eos in
medio ignis, & cõbures eos igni: & ex eo egredietur ignis
5 in oẽm domũ Iſraël. Hæc dicit Dñs Deus: Iſta eſt Ieruſalem,
in medio Gentium poſui eam, & in circuitu eius terras.
6 Et cõtempſit iudicia mea, vt plus eſſet impia q̃ gẽtes: &
B præcepta mea vltrà quàm terræ quæ in circuitu eius ſunt.
iudicia enim mea proiecerunt, & in præceptis meis non
7 ambulauerunt. Idcirco hæc dicit Dñs Deus, Quia ſupe-
raſtis gentes quæ in circuitu veſtro ſunt, & in præceptis
meis non ambulaſtis, & iudicia mea nõ feciſtis, & iuxta
iudicia Gentium quæ in circuitu veſtro ſunt, non eſtis
8 operati: Ideo hæc dicit Dñs Deus, Ecce ego ad te, & ipſe
9 ego faciã in medio tui iudicia in oculis gentiũ: & faciam
in te quod non feci, & quibus ſimilia vltrà non faciam,
10 propter oẽs abominationes tuas. Ideo patres comedent
C filios in medio tui, & filij comedent patres ſuos: & faciã
in te iudicia, et ventilabo vniuerſas reliquias tuas in oẽm
11 ventum. Idcirco viuo ego, dicit Dñs Deus, Niſi pro eo
q; ſanctum meum violaſti in omnibus offenſionib⁹ tuis,
& in cunctis abominationibus tuis: ego quoq; confrin-
12 gam, & non parcet oculus meus, & non miſerebor. Ter-
tia pars tui peſte morietur, & fame cõſumetur in medio
tui: & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: ter-
tiam verò partem tuã in omnem ventum diſpergam, &
13 gladium euaginabo poſt eos. Et complebo furorẽ meũ,
& requieſcere faciam indignationẽ meam in eis, & con-
ſolabor: & ſcient quia ego Dñs loquutus ſum in zelo
14 meo, cùm impleuero indignationẽ meã in eis. Et dabo
te in deſertũ & in opprobrium gentibus quæ in circuitu
15 tuo ſunt, in conſpectu omnis prætereuntis. Et eris op-
D probriũ & blaſphemia, exemplũ & ſtupor in Gentibus
quæ in circuitu tuo ſunt, cùm fecero in te iudicia in furore
& in indignatione, & in increpationibus iræ: Ego Dñs
16 locutus ſum. Quando miſero ſagittas famis peſſimas in
eos quæ erunt mortiferæ, et quas mittã vt diſperdam vos:
& famem congregabo ſuper vos, & conteram in vobis — Su. 4. d 16. Iaſ. 14. d. 13.
17 baculum panis. Et immittam in vos famem & beſtias
peſſimas vſque ad internecionem: & peſtilentia & ſan-
guis tranſibunt per te, & gladium inducam ſuper te:
ego Dominus locutus ſum.

Propter multiplicẽ idololatriam filiorũ Iſraël, prædicũtur eorũ vrbes & excelſa diſſipanda: & qui peſtem, gladiũ, & famẽ euaſerint, diſpergendi inter gentes, vbi malis preſſi conuertentur ad Dominum. CAP. VI.

1 ET factus eſt ſermo Dñi ad me, dicens, Fili hominis
A pone faciem tuam ad montes Iſraël, & prophetabis
2 ad eos, & dices, Montes Iſraël audite verbum Dñi Dei. — Inf. 36. a. 1.
3 Hæc dicit Dñs Deus montibus & collibus, rupibus &
vallibus: Ecce, ego inducam ſuper vos gladiũ, & diſper-
4 dam excelſa veſtra, & demoliar aras veſtras, & confrin-
gentur ſimulachra veſtra, et deijciã interfectos veſtros ante
5 idôla veſtra. Et dabo cadauera filiorum Iſraël ante faciẽ
ſimulachrorũ veſtrorũ: & diſpergam oſſa veſtra circum
6 aras veſtras, in oĩbus habitationibus veſtris. Vrbes de-
ſertæ erunt, & excelſa demolientur & diſſipabuntur: & in-
B teribunt aræ veſtræ, & confringẽtur: & ceſſabunt idôla
veſtra, & conterentur delubra veſtra, & delebuntur opera
7 veſtra. Et cadet interfectus in medio veſtri: & ſcietis q̃a
8 ego ſum Dñs. Et relinquã in vobis eos qui fugerint gla-
9 dium in Gentibus, cùm diſperſero vos in terris. Et recor-
dabuntur mei liberati veſtri in Gentibus ad quas captiui
ducti ſunt: quia contriui cor eorũ fornicans & recedens
C à me, & oculos eorũ fornicantes poſt idôla ſua: & diſpli-
cebunt ſibimet ſuper malis quæ fecerant in vniuerſis abo-
10 minationibus ſuis. Et ſcient quia ego Dñs non fruſtra
11 locutus ſum, vt facerem eis malũ hoc. Hæc dicit Domi-
nus Deus, Percute manũ tuam & allide pedem tuum, & — manu tua 6.
dic Heu, ad omnes abominationes malorũ domus Iſraël:
12 quia gladio, & fame, et peſte ruituri ſunt. Qui lõgè eſt, — qui 19.
peſte morietur: qui autẽ prope, gladio corruet: & qui re-
lictus fuerit & obſeſſus, fame morietur: et complebo in-
13 dignationẽ meã in eis. Et ſcietis quia ego Dñs, cùm fue-
D rint interfecti veſtri in medio idolorum veſtrorum in cir-
cuitu ararum veſtrarũ in omni colle excelſo, & in cũctis
ſummitatibus mõtium, & ſubtus omne lignum nemo-
roſum, & ſubtus vniuerſam quercum frondoſam, locũ
vbi accenderunt tura redolentia vniuerſis idôlis ſuis.
14 Et extendam manũ meam ſuper eos: & faciam terram
deſolatam & deſtitutã à deſerto Deblátha in omnibus
habitationibus eorum: & ſcient quia ego Dominus.

Denuntiat propheta totius terræ Iuda extremã & ineuitabilem vaſtationẽ ꝓximè imminere ꝓpter ipſorũ ſcelera. CAP. VII.

1 ET factus eſt ſermo Dñi ad me dicens: Et tu fili homi-
A nis, hæc dicit Dñs Deus terræ Iſraël: Finis venit, venit
2 finis ſuper quatuor plagas terræ. Nunc finis ſuper te, &
3 immittam furorem meum in te: & iudicabo te iuxta vias
tuas: & ponam contra te omnes abominationes tuas.
4 Et non parcet oculus meus ſuper te, & non miſerebor:
ſed vias tuas ponã ſuper te, & abominationes tuæ in me-
5 dio tui erunt: & ſcietis quia ego Dominus. Hæc dicit
6 Dñs Deus, Afflictio vna, afflictio ecce venit, finis venit,
7 venit finis, euigilauit aduerſum te: ecce venit. Venit cõ- — contritio 5.
B tritio ſuper te, qui habitas in terra, venit tempus: prope
8 eſt dies occiſionis, & non gloriæ montium. Nũc de ꝓ-
pinquo effundã iram meã ſuper te, & cõplebo furorem
meũ in te: & iudicabo te iuxta vias tuas, & imponã tibi
9 omnia ſcelera tua. Et non parcet oculus meus, nec miſe-
rebor: ſed vias tuas imponã tibi, & abominationes tuæ in
C medio tui erunt: & ſcietis q̃a ego ſum Dñs percutiens.
10 Ecce dies, ecce venit: egreſſa eſt cõtritio, floruit virga, — contritio 4.
11 germinauit ſupbia. Iniquitas ſurrexit ĩ virga impieta-
tis: nõ ex eis, & non ex pplo, neq; ex ſonitu eorũ: & non
12 erit requies ĩ eis. Venit tẽpus, appropinquauit dies: qui
emit, non lætetur: & qui vendit, nõ lugeat: quia ira ſuper
13 omnem pplm eius. Quia qui vendit, ad id quod vendi-
dit non reuertetur: & adhuc in viuentibus vita eorũ: viſio
D enim ad omnẽ multitudinem eius nõ regredietur, & vir
14 in iniquitate vitæ ſuæ nõ confortabitur. Canite tuba, præ-
parentur oẽs, & non eſt qui vadat ad prælium: ira enim
15 mea ſuper vniuerſum populũ eius. Gladius foris: & — omnem multitudinem 5.
peſtis & fames intrinſecus: qui in agro eſt, gladio morietur:
16 & qui in ciuitate, peſtilentia, & fame deuorabuntur. Et
ſaluabuntur qui fugerint ex eis: & erũt in montib⁹ quaſi
columbæ conuallium omnes trepidi, vnuſquiſq; in iniquita-
17 te ſua. Omnes manus diſſoluentur, & omnia genua fluẽt
18 aquis. Et accingent ſe cilicijs, & operiet eos formido: & — Eſa. 15. a 3. Ier. 48. f. 37.
E in omni facie confuſio, & in vniuerſis capitibus eorum — Prou. 11. a. 4
19 caluitium. Argentũ eorũ foras proijcietur, & aurũ eo- — Soph. 1. d 18
rum in ſterquilinium erit. Argentũ eorum & aurũ eorũ — Eccl. 5. b. 10. c. 13.
non valebit liberare eos in die furoris Domini. Ani-
mam ſuam non ſaturabunt, & ventres eorũ non imple-
20 buntur: quia ſcandalum iniquitatis eorum factũ eſt. Et
ornamentum monilium ſuorum in ſuperbiã poſuerunt,
& imagines abominationũ ſuarũ & ſimulachrorũ fece-
F runt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam:
21 & dabo illud in manus alienorũ ad diripiendũ, & impijs
22 terræ in prædã, & contaminabunt illud. Et auertam fa-

F ciem meam ab eis, & violabunt arcanú meum: & introi-
23 bunt in illud emiſſarij, & cōtaminabunt illud. †Fac con-
cluſionem: quoniam terra plena eſt iudicio ſanguinum,
24 & ciuitas plena iniquitate. †Et adducā peſſimos de Genti
bus, & poſſidebūt domos eorū: & quieſcere faciā ſuper-
25 biam potentium, & poſſidebunt ſanctuaria eorū. †Angu
26 ſtia ſuperueniente requirent pacem, & non erit. Contur
G batio ſuper conturbationem veniet, & auditus ſuper au
ditum: & quęrent viſionem de ꝓpheta, & lex peribit à ſa
27 cerdote, & conſilium à ſenioribus. †Rex lugebit, & prin
ceps induetur mœrore, & manus populi terræ conturba
buntur. Secūdùm viam eorum faciam eis, & ſecundùm
iudicia eorum iudicabo eos: & ſciēt quia ego Dominus.

*Ezechiel poſt viſam Dei ſimilitudinē, ſpiritu raptus in Ierl'm, vi
det peſſimas Iudęorū idololatrias ſub variis figuris: quare di
cit Dñs ſe eis nō parciturū, nec oꝛ̄ones exauditurū.* CA. VIII.

1 ET factum eſt in anno ſexto, in ſexto menſe, in quinta
A menſis: ego ſedebam in domo mea, & ſenes Iuda ſede
bant coram me, & cécidit ibi ſuper me manus Domini
2 Dei. †Et vidi, & ecce ſimilitudo quaſi aſpectus ignis: ab
aſpectu lumborū eiꝰ & deorſū, ignis: & à lūbis eiꝰ & ſur
3 ſum, quaſi aſpectus ſplēdoris, vt viſio electri. †‖Et emiſſa Dan 14 f.19
B ſimilitudo manus apprehēdit me i cincinno capitis mei:
& eleuauit me Spiritus inter terram & cœlum: & addu-
xit me in Ieruſalem in viſione Dei iuxta oſtium interius
quod reſpiciebat ad Aquilonē, vbi erat ſtatutū idólū zeli
4 ad prouocandā æmulationem. †Et ecce ibi gloria Dei Iſrl'
5 ſecundùm viſionem quam videram in campo. †Et dixit
C ad me, Fili hominis, leua oculos tuos ad viā Aquilonis.
Et leuaui oculos meos ad viā Aqlonis: & ecce ab Aqui
6 lone portæ altaris idólum zeli in ipſo introitu. †Et dixit
ad me, Fili hominis, putáſne vides tu quid iſti faciūt, abo-
minationes magnas, quas domus Iſraël facit hic, vt pro-
cul recedam à ſanctuario meo? & adhuc conuerſus vi-
7 debis abominationes maiores. †Et introduxit me ad oſtiū
8 atrij: & vidi, & ecce foramē vnum in pariete. †Et dixit ad
D me, Fili hominis fode parietē. Et cū fodiſſem parietem,
9 apparuit oſtium vnum. †Et dixit ad me: Ingredere & vide
10 abominationes peſſimas, quas iſti faciunt hîc. †Et ingreſ-
ſus vidi, & ecce omnis ſimilitudo reptiliū, & animaliū
abominatio, & vniuerſa idóla domus Iſrl' depicta erant
11 in pariete in circuitu per totū. †Et ſeptuaginta viri de ſe-
E nioribus domus Iſraël, & Iezonias filius Saphan ſtabat ī
medio eorum, ſtantium ante picturas: & vnuſquiſq; ha-
bebat turibulum in manu ſua: & vapor nebulæ de ture
12 cōſurgebat. †Et dixit ad me: Certè vides fili hominis quæ
ſeniores domus Iſraël faciunt in tenebris: vnuſquiſq; in
abſcondito cubilis ſui, dicunt enim, Nō videt Dominus
13 nos, dereliquit Dominus terram. †Et dixit ad me: Adhuc
cōuersꝰ videbis abominationes maiores quas iſti faciūt.
14 †Et introduxit me ꝑ oſtiū portæ domus Domini, quod
F reſpiciebat ad Aqlonē: & ecce ibi mulieres ſedebāt plā-
15 gentes Adonidem. †Et dixit ad me: Certè vidiſti fili homi
nis: adhuc cōuerſus videbis abominationes maiores his.
16 †Et introduxit me in atrium domus Domini interius: &
ecce in oſtio templi Dñi inter veſtibulū & altare, quaſi vi
gintiquinq; viri dorſa habentes contra templum Dñi,
17 & facies ad Orientem: & adorabant ad ortum ſolis. †Et
G dixit ad me: Certè vidiſti fili hoīs, nūquid leue eſt hoc do
mui Iuda, vt facerēt abominationes iſtas quas fecerunt
hîc: qa replētes terrā iniquitate, conuerſi ſūt ad irritādū
18 me: & ecce applicant ramū ad nares ſuas. †Ergo & ego fa
ciā in furore: nō parcet oculus meus, nec miſerebor: & cū
clamauerint ad aures meas voce magna, nō exaudiā eos.

*Apparentes ſex viri iubentur omnes in Ieruſalem trucidare,
qui à viro lineis veſtito non ſunt ſigno Thau notati: quo facto
Dominus exclamanti prophetæ reſpondit id futurum exigen-
tibus ipſorum criminibus.* CAP. IX.

1 ET clamauit in auribus meis voce magna, dicens: Ap
A propinquauerunt viſitationes vrbis, & vnuſquiſq;
2 vas interfectionis habet in manu ſua. †Et ecce ſex viri ve-
niebāt de via portæ ſuperioris, quę reſpicit ad Aquilonē:
& vniuſcuiuſq; vas interitus i manu eius: vir quoq; vnus
in medio eorū veſtitus erat lineis, & atramentariū ſcri-
ptoris ad renes eius: & ingreſſi ſūt, & ſteterūt iuxta alta
3 re æreū. †Et gloria Dñi Iſrl' aſſumpta eſt de cherub, quæ
B erat ſup eū ad limen domus: & vocauit virū qui indutus
erat lineis, & atramentariū ſcriptoris habebat in lumbis
4 ſuis. †Et dixit Dominus ad eū: Tranſi ꝑ mediam ciuitatē
in medio Ieruſalem: ‖& ſigna Thau ſuper frontes virorū ‖Exo 12 b.7. Apo.7.a.3.
gementium & dolentium ſuper cunctis abominationi-
5 bus quæ fiunt in medio eius. †Et illis dixit audientē me,
Tranſite per ciuitatem ſequentes eum, & percutite: non
6 parcat oculus veſter neq; miſereamini. †Senem, adole-
C ſcētulū & virginē, *paruulos & mulieres interficite vſq; *paruulum:
ad internecionem: omnem autem ſuper quem videritis
Thau, ne occidatis, & à ſāctuario meo incipite. Cœperūt
7 ergo à viris ſenioribus qui erāt ante faciem domus. †Et
dixit ad eos: Contaminate domū, & implete atria interfe
ctis: egredimini. Et egreſſi ſūt, & ꝑcutiebant eos q erāt in
8 ciuitate. †Et cæde completa remāſi ego: ruiq; ſuper faciē
meā, & clamās, aio: *Heu, heu, heu Domine Deus, ergó-
ne diſperdes omnes reliquias Iſraël, effundens furorem
9 tuū ſuper Ieruſalē? †Et dixit ad me: Iniquitas domus Iſrl'
D & Iuda magna eſt nimis valde, & repleta eſt terra ſangui
nibus, & ciuitas repleta eſt auerſione: dixerunt enim, De
10 reliquit Dominus terrā, & Dominus non videt. †Igitur
& meus nō parcet oculus, neque miſerebor: viam eorū
11 ſuper caput eorum reddam. †Et ecce, vir qui erat īdutus
lineis, qui habebat atramentarium in dorſo ſuo reſpon-
dit verbum, dicens: Feci ſicut præcepiſti mihi.

*Iubet vir lineis veſtitus accipere prunas ignis de medio rotarū
quę ſunt ſub Cherubim, & ſuper ciuitatē effundere: deſcribi-
tur viſio Dei, Cherubim, & quatuor rotarum.* CAP. X.

1 ET vidi, & ecce in firmamento quod erat ſuper caput
A cherubim, quaſi lapis ſapphirus, quaſi ſpecies ſimili-
2 tudinis ſolij, apparuit ſuper ea. †Et dixit ad virum q indu
tus erat lineis, & ait: Ingredere i medio rotarum quæ ſūt
ſubtus cherubim: & imple manū tuā prunis ignis quæ
ſunt inter cherubim: & effunde ſup ciuitatē. Ingreſſuſ-
3 que eſt in conſpectu meo. †Cherubim autem ſtabant à
dextris domus cùm ingrederetur vir, & nubes impleuit
4 atriū interius. †Et eleuata eſt gloria Dñi déſuper cherub
ad limē domus: & repleta eſt domus nube, & atriū reple
5 tū eſt ſplendore gloriæ Domini. †Et ſonitus alarum che-
rubim audiebatur vſque ad atriū exterius, quaſi vox Dei
6 omnipotentis loquentis. †Cumq; præcepiſſet viro qui
B īdutus erat lineis, dicēs: Sume ignē de medio rotarū quę
7 ſūt inter cherubim: ingreſſus ille ſtetit iuxta rotam. †Et
extendit cherub manum de medio cherubim, ad ignē q
erat inter cherubim: & ſumpſit, & dedit in manus eius
8 qui indutus erat lineis: qui accipiēs egreſſus eſt. †Et appa
ruit i cherubim ſimilitudo manus hoīs ſubtus pennas
9 eorū, †& vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta cherubim: rota
vna iuxta cherub vnū, & rota alia iuxta cherub vnū: ſpe-
10 cies autē rotarum erat quaſi viſio lapidis chryſolithi. †&
aſpectus earū ſimilitudo vna quatuor: quaſi ſit rota i me
11 dio rotæ. †Cūque ambularēt, i quatuor partes gradiebā-
tur: *& nō reuertebant ambulantes: ſed ad locū ad quē *..12.
ire declinabat quæ prima erat, ſequebant & ceteræ, nec
12 conuertebantur. †‖Et omne corpus earū, & colla, & ma- ‖Sup. 1. c.18.
C nus, & pennæ, & circuli plena erant oculis, in circuitu
13 quatuor rotarū. †Et rotas iſtas vocauit volubiles, audien
14 te me. †Quatuor autē facies habebat vnū: facies vna fa-
cies cherub, & facies ſecūda, facies hominis: & in tertio
15 facies leonis: & in quarto facies aquilæ. †Et eleuata ſunt
cherubim: ipſum eſt animal quod videram iuxta fluuiū
16 Chobar. †Cumq; ambularent cherubim, ibāt pariter &
rotæ iuxta ea: & cū eleuarent cherubim alas ſuas, vt exal
tarentur de terra, non reſidebant rotæ, ſed & ipſe iuxta
17 erant. †Stantibus illis, ſtabāt, & cum eleuatis eleuabant:
18 ſpiritus enim vitæ erat in eis. †Et egreſſa eſt gloria Do
19 mini à limine tēpli: & ſtetit ſuper cherubim. †Et eleuātia

D cherubim alas ſuas, exaltata ſunt à terra coram me:& il-
lis egredentibus, rotę quoque ſubſecutæ ſunt: & ſtetit
in intuitu portæ domus Domini oriẽtalis, & gloria Dei
20 Iſrl̃ erat ſup ea. Ipſum eſt animal quod vidi ſubter Deũ
Iſrl̃, iuxta fluuium Chobar: & intellexi quia cherubim
21 eſſent. Quatuor* vultus vni, & quatuor alæ vni: & ſimi
22 litudo man⁹ hoĩs ſub alis eorũ. Et ſimilitudo vultuũ eo
rũ, ipſi vultus quos viderã iuxta fluuiũ Chobar, & intui-
tus eorũ, & impetus ſingulorũ ante faciem ſuã ingredi.

[Margin: Sup. 1. a. 1. a. 5 — * 4 quatuor]

*Aduerſus Iezoniam & Pheltiam qui dicebant, peſſimum tra-
ctantes conſilium, Nõnne dudum ędificatæ ſunt domus? hęc eſt
lebes, nos autem carnes, Vaticinantur illos & quotquot nolĩt
reſipiſcere, puniendos: & prophetante Ezechiele mortuus eſt
Pheltias: reliquias autem Iſraël dicit ſe reducturum in ter-
ram ipſorum, & daturum eis cor carneum, vt colant ac ti-
meant Dominum.* C A P. XI.

1 ET eleuauit me ſpiritus, & introduxit me ad portam
A domus Domini orientalẽ, quę reſpicit ad ſolis ortũ:
& ecce, in intuitu portæ vigintiquinq; viri: & vidi ĩ me-
dio eorũ Iezoniam filiũ Azur, & Pheltiã filium Banaiæ,
2 principes populi. Dixitque ad me: Fili hominis, hi ſunt
viri qui cogitant iniquitatem, & tractant conſiliũ peſſi-
3 mum in vrbe iſta: dicẽtes, Nõnne dudum ędificatæ ſunt
4 domus? hęc eſt lebes, nos autẽ carnes. Idcirco vaticinare
5 de eis, vaticinare fili hominis. Et irruit in me ſpiritus
Dñi, & dixit ad me, Loquere, Hæc dicit Dñs: Sic locuti
eſtis dom⁹ Iſraël, & cogitationes cordis veſtri ego noui.
6 Plurimos occidiſtis in vrbe hac, & impleſtis vias eius in
7 terfectis. Propterea hæc dicit Dñs De⁹: Interfecti veſtri,
B quos poſuiſtis in medio eius, hi ſunt carnes, & hæc eſt le
8 bes: & educam vos de medio eius. Gladiũ metuiſtis, &
9 gladium inducam ſuper vos, ait Dominus Deus. Et eij-
ciã vos de medio eius, daboque vos in manum hoſtium,
10 & faciam in vobis iudicia. Gladio cadetis: in finibus Iſrl̃
11 iudicabo vos, & ſcietis quia ego Dñs. Hæc nõ erit vobis
in lebetem, & vos non eritis in medio eius in carnes: in
12 finibus Iſraël iudicabo vos. Et ſcietis quia ego Dñs: quia
in præceptis meis non ambulaſtis, & iudicia mea nõ feci
C ſtis, ſed iuxta iudicia gentiũ, quæ in circuitu veſtro ſunt,
13 eſtis operati. Et factũ eſt cũ prophetarẽ, Pheltias filius
Banaiæ mortuus eſt: & cecidi in faciem meam clamãs vo
ce magna, & dixi: Heu, heu, heu, Domine Deus: conſum
14 mationem tu facis reliquiarum Iſraël? Et factum eſt ver
15 bum Domini ad me, dicẽs: Fili hominis fratres tui, viri
ꝓpinqui tui, & omnis domus Iſraël, vniuerſi quibus
dixerunt habitatores Ieruſalẽ: Longè recedite à Dño, no
16 bis data eſt terra in poſſeſſionẽ. Propterea hæc dicit Do
minus Deus. Quia longè feci eos in Gentibus, & quia di
ſperſi eos in terris: ero eis in ſanctificationem modicã in
17 terris ad quas venerunt. Propterea loquere, Hæc dicit
Dñs De⁹: Cõgregabo vos de populis, & adunabo de ter-
18 ris in quibus diſperſi eſtis: daboq; vobis humũ Iſrl̃. Et
D ingredientur illuc, & auferent omnes offenſiones, cũctas
19 que abominationes eius de illa. ‖Et dabo eis cor vnũ, &
ſpiritum nouum tribuam in viſceribus eorum: & aufe-
ram cor lapideum de carne eorũ, & dabo eis cor carneũ:
20 ‖Vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea cuſto-
diant, faciantq; ea: & ſint mihi in populũ, & ego ſim eis
21 in Deum. Quorũ* cor poſt offendicula & abominatio-
nes ſuas ambulat, horum viã in capite ſuo ponam, dicit
22 Dñs Deus. Et eleuauerunt cherubim alas ſuas, & rotæ
23 cũ eis: & gloria Dei Iſraël erat ſuper ea. Et aſcendit glo-
ria Dñi de medio ciuitatis, ſtetitque ſuper montem qui
24 eſt ad Orientem vrbis. Et ſpiritus leuauit me: adduxit
que* in Chaldęam ad tranſmigrationẽ, in viſione in ſpiri
25 to Dei: & ſublata eſt à me viſio quã videram. Et locutus
ſum ad trãſmigrationẽ oĩa verba Dñi quę oſtẽderat mihi.

[Margin: ‖ Ier. 31. f. 33. Inf. 18. g. 31. 36. e. 26. — ‖ Inf. 14. a 7. Heb. 8. c. 10. — * autem — * me 4.]

*Ezechiel ſuis factis portendit futuram Ieruſalẽ & regis ipſius
captiuitatem, reliquiis gladio, peſte, & fame in Ieruſalem con-
ſumptis: oſtendit etiam viſionem prophetarum non caſſam
futuram, nec in longum differendam.* C A P. XII.

1 ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens: Fili homi
A nis in medio domus exaſperãtis tu habitas: qui ocu-
2 los habent ad videndũ, & non vident: & aures ad audiẽ-
3 dũ, & non audiunt: quia domus exaſperans eſt. Tu ergo
fili hominis, fac tibi vaſa tranſmigrationis, et tranſmigra
bis per diem corã eis: tranſmigrabis autem de loco tuo
ad locum alterum in conſpectu eorũ, ſi fortè aſpiciant:
4 quia domus exaſperans eſt. Et efferes foras vaſa tua qua
ſi vaſa *tranſmigrantis per diẽ in cõſpectu eorũ. tu autem
5 egredieris veſpere corã eis, ſicut egreditur migrãs. Ante
B oculos eorum perfode tibi parietẽ: & egredieris per eũ.
6 In conſpectu eorum in humeris portaberis, in caligine
efferetis: faciem tuam velabis, & non videbis terrã: quia
7 portentũ dedi te domui Iſrl̃. Feci ergo ſicut ꝓceperat
mihi*: vaſa mea protuli quaſi vaſa *tranſmigrantis ꝑ diẽ:
& veſpere ꝑfodi mihi parietẽ manu: & in caligine egreſ-
8 ſus ſum, & in humeris portatus in conſpectu eorũ. Et
9 factus eſt ſermo Dñi manè ad me, dicens: Fili hominis
C nunquid non dixerũt ad te domus Iſraël, domus exaſpe-
10 rãs, Quid tu facis? Dic ad eos, Hęc dicit Dominus Deus:
Super ducem onus iſtud, qui eſt in Ieruſalẽ: & ſuper om
11 nem domum Iſraël, quæ eſt in medio eorum. Dic: Ego
portentum veſtrũ: quomodò feci, ſic fiet illis: in tranſmi
12 grationẽ, & in captiuitatẽ ibunt. Et dux qui eſt in medio
D eorũ, in humeris portabit, in caligine egredietur: parietẽ
perfodient, vt educant eum: facies eius operietur, vt non
13 videat oculo terrã. ‖Et extendam rete meum ſuper eũ,
& capietur in ſagena mea: & adducam eum in Babylonẽ
in terram Chaldæorũ: & ipſam nõ videbit, ibique morie
14 tur. Et omnes qui circa eũ ſunt, pręſidiũ eius, & agmina
eius diſpergam in omnem vẽtum: & gladium euaginabo
15 poſt eos. Et ſcient quia ego Dñs, quando diſperſero il-
16 los in gẽtibus, & diſſeminauero eos ĩ terris. Et relinquã
E ex eis viros paucos à gladio, & fame, & peſtilẽtia: vt enar
rent omnia ſcelera eorum in gentibus ad quas ingredien
17 tur: & ſciẽt q̃a ego Dominus. Et factus eſt ſermo Dñi
18 ad me, dicens: Fili hominis, panẽ tuum in conturbatio-
ne comede: ſed & aquam tuam in feſtinatione & mœro
19 re bibe. Et dices ad populũ terræ: Hæc dicit Dñs Deus
ad eos qui habitant in Ieruſalẽ in terra Iſraël, Panẽ ſuũ
in ſolicitudine comedent, & aquã ſuã in deſolatione bi
bent: vt deſoletur terra à multitudine ſua, propter iniqui
20 tatem omniũ qui habitant in ea. Et ciuitates quæ nunc
F habitant, deſolatæ erũt, terraq; deſerta: & ſcietis q̃a ego
21 Dominus. Et factus eſt ſermo Domini ad me dicẽs: Fi
22 li hominis, quod eſt prouerbiũ iſtud vobis in terra Iſrl̃
dicentiũ: In longum differẽtur dies, & peribit omnis vi-
23 ſio? Ideo dic ad eos, Hæc dicit Dñs Deus: Quieſcere fa-
ciã prouerbium iſtud, neq; vulgò dicetur vltrà in Iſrl̃: &
loquere ad eos q̃ appropinquauerint dies & ſermo oĩs
24 viſionis. Non enim erit vltrà omnis viſio caſſa, neque di
25 uinatio ambigua in medio filiorũ Iſraël. Quia ego Dñs
G loquar: & quodcunq; locutus fuero verbum, & fiet, nõ
ꝓlongabitur amplius: ſed ĩ diebus veſtris dom⁹ exaſpe
rans loquar verbũ, & faciam illud, dicit Dominus Deus.
26 Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens: Fili hominis,
27 ecce domus Iſraël dicentium: Viſio quam hic videt, in
28 dies multos: & in tempora longa iſte prophetat. Pꝛopte
reà dic ad eos, Hæc dicit Dominus Deus: Non ꝓlonga
bitur vltrà omnis ſermo meus: verbũ quod locutus fue-
ro, complebitur, dicit Dominus Deus.

[Margin: * tranſmigrationis 3. — * Dominus * tranſmigrationis 3. — ‖ Inf. 17. f. 20 & 32. a. 3. — 6.]

*Minatur Dominus pſeudoprophetis ex ſuo cerebro diuinãtibus,
populumq; ſeducentibus falſam promittendo pacem, & pa-
rietem luto abſq; paleis liniendo: ſimiliter & filiabus Iſraël
de corde ſuo ꝓphetantibus, & puluillos ſub omni cubito con-
ſuentibus.* C A P. XIII.

1 ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens: Fili homi-
A nis, vaticinare ad prophetas Iſraël, q̃ ꝓphetãt: & di
2 ces prophetantibus de corde ſuo: Audite verbum Do-
3 mini, Hæc dicit Dominus Deus: ‖Væ prophetis inſi-
4 pientibus, qui ſequuntur ſpiritũ ſuum, & nihil vident.
5 Quaſi vulpes in deſertis, prophetæ tui Iſraël erãt. Non

[Margin: ‖ Ier. 23. a. 1. Inf. 14. c. 9. 34. a. 2.]

aſcendiſtis ex aduerſo, neque oppoſuiſtis murũ pro do-
6 mo Iſraël: vt ſtaretis in prælio in die Dñi. †Vident vana,
& diuinant mẽdacium, dicentes, Ait Dominus: cùm Do
minus non miſerit eos: & perſeuerauerunt confirmare
7 ſermonẽ. †Nunquid nõ viſionem caſſam vidiſtis, & diui
nationem mẽdacem locuti eſtis? & dicitis, ait Dominus:
8 cùm ego nõ ſim locutus? †Propterea hęc dicit Dominus
Deus: Quia locuti eſtis vana, & vidiſtis mendacium: ideo
9 ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus. †Et erit manus
B mea ſup prophetas q̃ vident vana, & diuinãt mendaciũ:
in concilio populi mei non erunt, & in ſcriptura domus
Iſrľ non ſcribẽtur, nec in terrã Iſraël ingredientur: & ſcie
10 tis quia ego Dominus Deus. †Eò q̃ deceperint populũ
meũ, dicẽtes: Pax, & nõ eſt pax: & ipſe ædificabat parietẽ,
11 illi autẽ liniebant eum luto abſque paleis. †Dic ad eos q̃
liniunt abſq; temperatura, quòd caſurus ſit: erit enim
imber inundans, & dabo lapides prægrandes déſuper ir
12 ruentes, & ventũ procellę diſſipãtem. †Siquidem ecce cé
cidit paries: nũquid nõ dicetur vobis, Vbi eſt litura, quã
13 liniſtis? †Propterea hęc dicit Dominus Deus, Et erumpe
re faciam ſpiritum tempeſtatũ in indignatione mea, &
imber inundans in furore meo erit: & lapides grandes ĩ
14 ira in conſumptionem. †Et deſtruã parietẽ quem liniſtis
C abſq; tẽperamento: & adæquabo eũ terræ, & reuelabi
fundamentũ eius: & cadet, & cõſumetur in medio eius:
15 & ſcietis quia ego ſum Dominus. †Et cõplebo indigna-
tionẽ meam in pariete, & in his qui liniunt eũ abſque tẽ
peramento: dicamq; vobis, Non eſt paries, & nõ ſũt qui
16 liniunt eũ. †Prophetæ Iſraël qui prophetant ad Ieruſalẽ,
& vident ei viſionem pacis: & nõ eſt pax, ait Dñs Deus.
17 †Et tu fili hominis, pone faciem tuã contra filias populi
18 tui, quę prophetãt de corde ſuo: & vaticinare ſup eas, †&
dic, Hęc dicit Dominus Deus: Vę *quæ cõſuunt puluillos
ſub omni cubito manus: & faciunt ceruicalia ſub capite
vniuerſæ ætatis ad capiẽdas animas: & cũ caperẽt animas
19 populi mei, viuificabant animas eorũ. †Et violabant me
ad populũ meum, propter pugillum hordei & fragmen
panis, vt interficerent animas quæ non moriuntur, & vi
uificarẽt animas quæ nõ viuunt, mẽtientes populo meo
20 credẽti mẽdacijs. †Propter hoc hęc dicit Dominus Deus:
D Ecce, ego ad puluillos veſtros quibus vos capitis animas
volantes: & dirumpam eos de brachijs veſtris: & dimit-
21 tam animas quas vos capitis, animas ad volandum. †Et di
rumpam ceruicalia veſtra, & liberabo populum meum
de manu veſtra, neque erunt vltrà in manibus veſtris ad
22 prædandum: & ſcietis quia ego Dominus. †Pro eo quòd
mœrere feciſtis cor iuſti mendaciter, quem ego non con
triſtaui: & confortaſtis manus impij, vt nõ reuerteretur
23 à via ſua mala, & viueret: †propterea vana non videbitis,
& diuinationes nõ diuinabitis amplius, & eruam popu-
lum meum de manu veſtra: & ſcietis quia ego Domin⁹.

*que i.

Comminatur Dominus idololatris qui veniunt ad prophetas vt per eos conſulant Dñm, dicens ſe illos perditurum, & prophetas decepturum, vt reſpondeant iuxta illorum iniquitates. Noë autem, Danielem & Iob ſua iuſtitia liberaturos ſe tãtùm & non impios de fame, malis beſtijs, gladio, & peſte, quæ in populum peccatorem immittet Dominus: additur etiam conſolatio reliquiarum Iſraël. CAP. XIIII.

1 ET venerunt ad me viri ſeniorũ Iſraël, & ſederunt co
A ram me. †Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:
2 †Fili hominis, viri iſti poſuerunt immunditias ſuas in cor
3 dibus ſuis, & ſcandalũ iniquitatis ſuæ ſtatuerunt contra
4 faciem ſuam: nunquid interrogatus reſpõdebo eis? †Pro
pter hoc loquere eis, & dices ad eos, Hæc dicit Dominus
Deus: Homo homo de domo Iſraël, qui poſuerit immun
ditias ſuas in corde ſuo, & ſcandalũ iniquitatis ſuę ſtatue
rit contra faciem ſuã, & venerit ad ꝓphetam interrogãs
B per eũ me: ego Dominus reſpondebo ei in multitudine
5 immunditiarum ſuarũ: †Vt capiatur domus Iſraël in cor
6 de ſuo quo receſſerunt à me in cunctis idòlis ſuis. †Pro-
pterea dic ad domũ Iſrľ, Hæc dicit Dñs Deus: Cõuertimi
ni & recedite ab idòlis veſtris, & ab vniuerſis cõtam ina-
7 tionib⁹ veſtris auertite facies veſtras. †Quia homo homo
de domo Iſrľ, & de proſelytis quicunque aduena fuerit
in Iſrľ, ſi alienatus fuerit à me, & poſuerit idòla ſua ĩ cor-
de ſuo, & ſcandalũ iniquitatis ſuę ſtatuerit contra faciẽ
ſuam, & venerit ad prophetã vt interroget per eum me:
8 ego Dominus reſpondebo ei per me. †Et ponam faciem
C meam ſuper hominem illum, & faciam eum in exem-
plũ & ĩ prouerbium, & diſperdam eum de medio popu
9 li mei: & ſcietis quia ego Dñs. †Et propheta cum erra- Sup.13.a.5
uerit & locutus fuerit verbum: ego Dñs decepi prophe-
tam illum, & extendã manum meam ſuper illum, & de-
10 lebo eũ de medio populi mei Iſraël. †Et portabunt ini-
quitatẽ ſuã: iuxta iniquitatem interrogãtis, ſic iniquitas
11 prophetæ erit. †Vt non erret vltrà domus Iſraël à me, ne-
D que polluatur in vniuerſis præuaricationibus ſuis: ſed
ſint mihi in populum, & ego ſim eis in Deum, ait Dñs
12 exercituum. †Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:
13 †Fili hominis, terra cũ peccauerit mihi, vt præuaricetur
præuaricans, extendam manum meam ſuper eam, & cõ Sup.4.d.16. 5.d.16.
teram virgam panis eius, & immittã in eam famẽ, & in-
14 terficiã de ea hominẽ & iumentũ. †Et ſi fuerint tres vi
ri iſti in medio eius, Noë, Daniel, & Iob: ipſi iuſtitia ſua
liberabunt animas ſuas, ait Dominus exercituum.
15 †Quòd ſi & beſtias peſſimas induxero ſuper terram, vt
E vaſtẽ eam: & fuerit inuia, eò quòd nõ ſit pertrãſiens pro
16 pter beſtias. †Tres viri iſti ſi fuerint in ea, viuo ego, dicit
Dominus Deus, quia nec filios nec filias liberabunt: ſed
17 ipſi ſoli liberabuntur, terra autẽ deſolabitur. †Vel ſi gla-
diũ induxero ſuper terrã illã, & dixero gladio, Tranſi per
18 terrã: & interfecero de ea hominẽ & iumentum: †Et tres
viri iſti fuerint in medio eius: viuo ego, dicit Dominus
Deus, non liberabunt filios neque filias: ſed ipſi ſoli libe
19 rabuntur. †Si autẽ & peſtilentiã immiſero ſuper terrã
F illam, & effudero indignationẽ meam ſuper eam in ſan-
20 guine, vt auferam ex ea hominẽ & iumentũ: †Et Noë, &
Daniel, & Iob fuerint in medio eius: viuo ego dicit Dñs
Deus, quia filium & filiam non liberabunt: ſed ipſi iuſti
21 tia ſua liberabunt animas ſuas. †Quoniam hæc dicit Do
minus Deus: Quòd & ſi quatuor iudicia mea peſſima,
gladiũ & famẽ, ac beſtias malas, & peſtilẽtiam immiſero
22 in Ieruſalẽ, vt interficiã de ea hominẽ & pecus: †Tamen
G relinquetur ĩ ea ſaluatio educentium filios & filias: ecce
ipſi egredientur ad vos, & videbitis viam eorũ & adinuẽ
tiones eorũ: & cõſolabimini ſuper malo quod induxi in
23 Ieruſalẽ in omnibus quæ importaui ſuper eam. †Et con-
ſolabũtur vos, cùm videritis viam eorum & adinuentio
nes eorum: & cognoſcetis quòd non fruſtra fecerim om
nia quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

Sicut lignũ de vite præciſum ſoli ſeruit igni, ita Iudæos ob inueterata peccata cũ Ieruſalẽ prædicit exurendos. CAP. XV.

1 ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens, †Fili homi
A nis, quid fiet de ligno vitis ex omnib⁹ lignis nemorũ,
2 quæ ſunt inter ligna ſyluarũ? †Nunquid tolletur de ea li-
3 gnũ, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt depẽ-
4 deat in eo quodcunque vas? †Ecce, igni datum eſt in eſcã,
vtramque partem eius conſumpſit ignis, & medietas ei⁹
5 redacta eſt in fauillam: nũquid vtile erit ad opus? †Etiam
cùm eſſet integrum, non erat aptum ad opus: quantò ma
gis cùm illud ignis deuorauerit & combuſſerit, nihil ex
6 eo fiet operis? †Propterea hęc dicit Dñs Deus: Quomodò
B lignũ vitis inter ligna ſyluarum quod dedi igni ad deuo-
7 randum, ſic *tradam habitatores Ieruſalem. †Et ponam *tradidi 9.
faciem meam in eos: de igne egredientur, & ignis conſu-
met eos: & ſcietis quia ego Dominus, Cùm poſuero fa-
8 ciem meã in eos, †& dedero terrã inuiam & deſolatã: eò
quòd præuaricatores extiterint, dicit Dominus Deus.

Ieruſalem prius abiectiſſima mirum in modum à Deo exaltata, oſtendit ingratitudinem varia idololatria, in qua & Samariã & Sodomam ſuperauit: idcirca tradet eam Dominus in vaſtationem & in ignominiam omnibus gentibus: ſeruabit tamen pactum reliquijs ſuis. CAP. XVI.

Et

1 ET ſactus eſt ſermo Domini ad me, dicens: Fili homi
A nis, notas fac Ieruſalē abominationes ſuas, & dices,
2 Hæc dicit Dn̄s Deus Ieruſalem: Radix tua & generatio
3 tua de terra Chanáan: pater tuus Amorrhę, & mater tua
4 Chetæa. Et quando nata es, in die ortus tui non eſt præ-
ciſus vmbilicus tuus, & aqua non es lota in ſalutē, nec ſa
5 le ſalita, nec inuoluta pannis. Non pepercit ſuper te ocu
lus, vt faceret tibi vnum de his, miſertus tui: ſed proiecta
es ſup faciē terræ in abiectione animæ tuæ, in die qua na
6 ta es. Tranſiens autē p te, vidi te conculcari in ſanguine
tuo: & dixi tibi cū eſſes ī ſanguine tuo: Viue, dixi, inquā,
7 tibi: in ſanguine tuo viue. Multiplicatā quaſi germen
agri dedi te: & multiplicata es, & grādis effecta, & ingreſ
ſa es, & puenisti ad mundū muliebrem: hubera tua intu
muerūt, & pilus tuus germinauit: & eras nuda, & confu
8 ſione plena. Et tranſiui per te, & vidi te: & ecce tempus
tuum, tempus amātium: & expandi amictū meū ſup te,
& operui ignominiā tuā. Et iuraui tibi, & ingreſſus ſum
9 pactum tecum, ait Dominus Deus: & facta es mihi. Et
laui te aqua, & emundaui ſanguinem tuum ex te: & vn-
10 xi te oleo. Et veſtiui te diſcoloribus, & calceaui te hya-
11 cintho: & cinxi te byſſo, & indui te ſubtilibus. Et orna-
B ui te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & tor
12 quem circa collum tuum. Et dedi inaurem ſup os tuū,
& circulos auribus tuis, & coronam decóris in capite
13 tuo. Et ornata es auro & argento, & veſtita es byſſo, &
polymito, & multis coloribus: ſimilam, & mel, & oleum
comediſti, & decóra facta es vehementer nimis: & profe-
14 ciſti in regnum. Et egreſſum eſt nomen tuum in Gen-
tes propter ſpeciem tuā: quia perfecta eras ī decóre meo,
15 quem poſueram ſuper te, dicit Dominus De⁹. Et habēs
fiduciam in pulchritudine tua fornicata es in nomine
tuo: & expoſuiſti fornicationē tuam omni tranſeunti, vt
16 eius fieres. Et ſumens de veſtimentis tuis, feciſti tibi ex-
celſa hinc inde conſuta: & fornicata es ſuper eis, ſicut nō
17 eſt factum, neq; futurū eſt. Et tuliſti vaſa decóris tui, de
auro meo atque argēto meo, quæ dedi tibi: & feciſti tibi
18 imagines maſculinas, & fornicata es in eis. Et ſumpſiſti
veſtimēta tua multicoloria, & operuiſti illas: & oleum
19 meum, & thymiama meum poſuiſti coram eis. Et panē
meum quem dedi tibi, ſimilam, & oleum, & mel quibus
enutriui te, poſuiſti in conſpectu eorum in odorem ſua-
20 uitatis, & factum eſt, ait Dominus Deus. Et tuliſti filios
C tuos & filias tuas quas generaſti mihi: & immolaſti eis
21 ad deuorandum. Nunquid parua eſt fornicatio tua? Im-
22 molaſti filios meos, & dediſti, illos cōſecrās, eis. Et poſt
omnes abominationes tuas & fornicationes, non es re-
cordata dierum adoleſcentiæ tuæ, quando eras nuda &
23 confuſione plena, conculcata in ſanguine tuo. Et acci-
24 dit poſt omnē malitiam tuā (væ vę tibi, ait Dn̄s Deus) &
ædificaſti tibi lupanar, & feciſti tibi proſtibulum in cun-
25 ctis plateís. Ad omne caput viæ ædificaſti ſignum pro-
ſtitutionis tuæ: & abominabilem feciſti decórem tuum:
& diuiſiſti pedes tuos omni tranſeunti, & multiplicaſti
26 fornicationes tuas. Et fornicata es cū filijs Ægypti vici-
nis tuis magnarū carnium: & multiplicaſti fornicationē
27 tuam ad irritandum me. Ecce, ego extendam manum
meam ſuper te, & auferam iuſtificationem tuam: & da
bo te in animas odientium te filiarū Palæſthinarum, quę
28 erubeſcunt in via tua ſcelerata. Et fornicata es in filijs
Aſſyriorum, eò quòd necdū fueris expleta: & poſtquàm
29 fornicata es, nec ſic es ſatiata. Et multiplicaſti fornicatio
nem tuam in terra Chanáan cum Chaldæis: & nec ſic
30 ſatiata es. In quo mundabo cor tuū, ait Dominus Deus:
cùm facias omnia hæc opera mulieris meretricis & pro-
31 cacis? Quia fabricaſti lupanar tuū in capite omnis viæ,
D & excelſum tuum feciſti in omni plateá: nec facta es
32 quaſi meretrix faſtidio augens pretium, ſed quaſi mu-
lier adultera quæ ſuper virum ſuum inducit alienos.
33 Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem de
diſti mercedes cūctis amatoribus tuis, & dona donabas
34 eis vt intrarēt ad te vndiq; ad fornicandū tecum. Factū-
que eſt in te contra conſuetudinem mulierum in forni-
cationibus tuis, & poſt te non erit fornicatio: in eo enim
quòd dediſti mercedes, & mercedes non accepiſti, fa-
35 ctum eſt in te contrarium. Propterea meretrix audi ver
36 bum Domini. Hęc dicit Dn̄s Deus: Quia effuſum eſt
æs tuum, & reuelata eſt ignominia tua in fornicationi-
bus tuis ſuper amatores tuos, & ſuper idôla abominatio
num tuarum in ſanguine filiorum tuorum quos dediſti
37 eis: Ecce, ego congregabo omnes amatores tuos quibus
commiſta es, & omnes quos dilexiſti cū vniuerſis quos
oderas: & cōgregabo eos ſup te vndiq;, & nudabo igno
miniam tuam coram eis, & videbūt omnem turpitudi
38 nem tuam. Et iudicabo te iudicijs adulterarū & effun- Leu.20.b.10 &.45.
dentium ſanguinem: & dabo te in ſanguinem furoris &
39 zeli. Et dabo te in manus eorū, & deſtruēt lupanar tuū,
E & demolientur proſtibulum tuum: & denudabunt te ve
ſtimentis tuis, & auferēt vaſa decóris tui: & derelinquēt
40 te nudam, plenamque ignominia: Et adducent ſuper te
multitudinem, & lapidabūt te lapidibus, & trucidabūt
41 te gladijs ſuis. Et comburent domos tuas igni, & faciēt 4.Re.25.b.9
in te iudicia in oculis mulierū plurimarū: & deſines for-
42 nicari, & mercedes vltrà non dabis. Et requieſcet indi-
gnatio mea in te: & auferetur zelus meus à te, & quieſcā,
43 nec iraſcar amplius. Eò quòd non fueris recordata die-
rum adoleſcentiæ tuæ, & prouocaſti me in omnibus his:
quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Domi
nus Deus: & non feci iuxta ſcelera tua in omnibus abo-
44 minationibus tuis. Ecce, omnis q dicit vulgò prouer-
biū, in te aſſumet illud, dicens, Sicut mater, ita & filia ei⁹.
45 Filia matris tuæ es tu, quę proiecit virum ſuum, & filios
ſuos: & ſoror ſororum tuarum es tu, quæ proiecerunt
viros ſuos & filios ſuos: mater veſtra Chetæa, & pater ve
46 ſter Amorrhæus. Et ſoror tua maior, Samaria, ipſa &
filiæ eius quæ habitant ad ſiniſtrā tuā: ſoror autem tua
minor te, quę habitat à dextris tuis, Sodoma, & filiæ ei⁹.
47 Sed nec in vijs earū ambulaſti, neque ſecundū ſcelera
F earum feciſti pauxillum minus: penè ſceleratiora feciſti
48 illis in omnibus vijs tuis. Viuo ego, dicit Dn̄s Deus, q a
non fecit Sodoma ſoror tua, ipſa, & filiæ eius, ſicut feci-
49 ſti tu & filiæ tuæ. Ecce hęc fuit iniqtas Sodomæ ſoro- Ge.18.f.19.
ris tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis & abundantia, & ociū
ipſius & filiarum eius: & manū egeno & pauperi non
50 porrigebāt. Et eleuatæ ſunt, & fecerunt abominationes
51 coram me: & abſtuli eas ſicut vidiſti. Et Samaria dimi- vidi 2.
diū peccatorū tuorū non peccauit: ſed viciſti eas ſceleri-
bus tuis, & iuſtificaſti ſorores tuas ī omnibus abomina
52 tionibus tuis, quas operata es. Ergo & tu porta confu-
ſionem tuam, quæ viciſti ſorores tuas peccatis tuis, ſcele
ratiùs agēs ab eis: iuſtificatæ ſunt enim à te: ergo & tu cō
fundere, & porta ignominiā tuā, quæ iuſtificaſti ſorores
53 tuas. Et cōuertam reſtituens eas conuerſione Sodomo-
rum cum filiabus ſuis, & cōuerſione Samariæ, & filiarū
54 eius: & conuertam reuerſionem tuā in medio earum, vt
portes ignominiam tuam, & confundaris in omnibus
55 quæ feciſti, conſolans eas. Et ſoror tua Sodoma, & filiæ
G eius reuertentur ad antiquitatem ſuam: & Samaria, &
filiæ eius reuertentur ad antiquitatem ſuā: & tu, & filiæ
56 tuæ reuertemini ad antiquitatem veſtram. Non fuit au-
tem Sodoma ſoror tua audita in ore tuo, in die ſuperbię
57 tuæ, antequā reuelaretur malitia tua: ſicut hoc tempore
in opprobrium filiarum Syriæ, & cunctarum in circuitu
tuo filiarum Palæſthinarum, quæ ambiūt te per gyrum.
58 Scelus tuum, & ignominiā tuam tu portaſti, ait Domin⁹
59 Deus. Quia hæc dicit Dominus Deus: Et faciam tibi
ſicut deſpexiſti iuramentum, vt irritum faceres pactum:
60 & recordabor ego pacti mei tecum in diebus adoleſcen
61 tiæ tuæ: & ſuſcitabo tibi pactum ſempiternum. Et re-
cordaberis viarum tuarum, & confundêris: cùm recepe
ris ſorores tuas te maiores cum minoribus tuis: & dabo
62 eas tibi in filias, ſed non ex pacto tuo. Et ſuſcitabo ego
63 pactum meum tecum: & ſcies quia ego Dominus, vt
recordéris & confundaris, & non ſit tibi vltrà aperire os
præ confuſione tua, cùm placatus tibi fuero in omnibus
quæ feciſti, ait Dominus Deus.

Per parabolam de duabus aquilis, & plantata ac creſcente vinea quæ non proſperabitur, declaratur quòd rex Babylonis tráſlato in Babylonem rege Ioacim, conſtituet pro eo regem Sedeciam, qui relicto fœdere cum Nabuchodonoſor inito, ad regem Aegypti transfugit: quapropter à Domino tradetur in manus Nabuchodonoſor, & ductus in Babylonem morietur ibi: Dominus autem ſublimi humiliato, exaltabit humilem.

C A P. X V I I.

1 ET factum eſt verbum Domini ad me, dicens: Fili ho
A minis propone ænigmá, & narra parabolam ad do-
2 mum Iſraël, & dices, Hæc dicit Dominus Deus: Aquila
3 grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu,
plena plumis & varietate, vênit ad Libanum, & tulit me
4 dullam cedri. Summitaté frondiũ eius auulſit: & tranſ-
portauit eam in terrá Chanaan, in vrbe negociatorum
5 poſuit illá. Et tulit de ſemine terræ, & poſuit illud in
terra pro ſemine: vt firmaret radicem ſup aquas multas,
6 in ſuperficie poſuit illud. Cumq; germinaſſet, creuit in
B vineã latiorem humili ſtatura, reſpiciẽtibus ramis eius
ad eam: & radices eius ſub illa erãt. Facta eſt ergo vinea,
7 & fructificauit in palmites, & emiſit propagines. Et fa-
cta eſt aquila altera grãdis, magnis alis, multiſq; plumis:
& ecce vinea iſta quaſi mittẽs radices ſuas ad eam, palmi
tes ſuos extendit ad illam, vt irrigaret eam de areolis ger-
8 minis ſui. *In terra bona ſuper aquas multas plãtata eſt: *Que
C vt faciat frondes, & portet fructum, vt ſit in vineã gran-
9 dem. Dic, Hæc dicit Dominus Deus, Ergóne proſpera-
bitur? nónne radices eius euellet, & *fructus eius diſtrin *fructum ſ.
get, & ſiccabit omnes palmites germinis eius, & areſcet:
& non in brachio grandi, neq; in populo multo, vt euel
10 leret eam radicitus? Ecce plantata eſt: ergóne proſperabi
tur? nónne cùm tetigerit eam ventus vrens ſiccabitur, &
11 in areis germinis ſui areſcet? Et factum eſt verbum Dñi
12 ad me, dicens, Dic ad domũ exaſperãtem, Neſcitis quid
D iſta ſignificent, Dic, Ecce, venit rex Babylonis in Ieruſa-
lem: & aſſumet regem & principes eius, & adducet eos
13 ad ſemetipſum in Babyloné. Et tollet de ſemine regni,
ferietque cum eo fœdus, & ab eo accipiet iuſiurandum.
14 ſed & fortes terræ tollet: Vt ſit regnum humile, & non
15 eleuetur, ſed cuſtodiat pactum eius, & ſeruet illud. Qui
recedens ab eo, miſit nuntios ad Ægyptum, vt daret ſibi
equos, & populũ multum. Nunquid proſperabitur, vel
conſequetur ſalnté qui fecit hęc? & qui diſſoluit pactũ,
16 nunquid effugiet? Viuo ego, dicit Dominus Deus, quo-
niam in loco regis qui conſtituit eũ regem, cuius fecit ir
ritum iuramentum, & ſoluit pactũ quod habebat cum
17 eo, in medio Babylonis morietur. Et non in exercitu grã
E di, neque in populo multo faciet contra eũ Pharao præ-
liũ: in iactu aggeris, & in extructione vallorum, vt inter
18 ficiat animas multas. Spreuerat enim iuramentum, vt
ſolueret fœdus, & ecce dedit manum ſuam, & cùm om-
19 nia hæc fecerit, non effugiet. Propterea hæc dicit Domi-
F nus Deus, Viuo ego, quoniam iuramentum quod ſpre-
uit, & fœdus quod pręuaricatus eſt, ponam in caput ei⁹.
‖Sup. 12. d. 13 Infr. 32. a. 3. 20 ‖Et expandam ſuper eum rete meum, & comprehende-
tur in ſagena mea: & adducam eum in Babylonem, & iu
21 dicabo eum ibi in præuaricatione qua deſpexit me. Et
omnes profugi eius cum vniuerſo agmine ſuo, gladio ca
dent: reſidui autem in omnem ventum diſpergentur: &
22 ſcietis quia ego Dominus loquutus ſum. Hęc dicit Do
minus Deus, Et ſumã ego de medulla cedri ſublimis, &
ponã: de vertice ramorũ eius tenerum diſtringam, & plã
23 tabo ſuper monté excelſum & eminentem. In monte ſu
G blimi Iſraël plantabo illud, & erumpet in germen, & fa-
ciet fructum, & erit in cedrum magnam: & habitabunt
ſub ea omnes volucres, & vniuerſum volatile ſub vmbra
24 frondiũ eius nidificabit. Et ſcient oĩa ligna regionis, q
ego Dominus humiliaui lignum ſublime, &
exaltaui lignũ humile: & ſiccaui lignum
viride, & frondere feci lignum ari-
dum. Ego Dominus loquu-
tus ſum, & feci.

Reiecta Iudæorum parabola dicit quòd filius nó portabit iniquitatem patris, nec contrà, ſed quiſque ſuam ipſius portabit: quòd ſi impius pœnitentiam agat ſaluabitur; iuſtus verò ſi ſuam deſerat iuſtitiam, damnabitur. Hortatur ergo Dominus ad pœnitentiam & cordis innouationem. C A P. X V I I I.

1 ET factus eſt ſermo Dñi ad me, dicẽs, Quid eſt quòd
A inter vos parabolam vertitis in prouerbium iſtud in
2 terra Iſraël? dicentes, ‖Patres comederunt vuam acer- ‖Ier. 31. e. 29
3 bam, & dentes filiorum obſtupeſcunt. Viuo ego, dicit
Dominus Deus, ſi erit vltrà vobis parabola hæc ĩ prouer
4 bium in Iſraël. Ecce omnes animæ, meæ ſunt: vt anima
patris, ita & anima filij mea eſt: anima quę peccauerit, ip
5 ſa morietur. Et vir, ſi fuerit iuſtus, & fecerit iudicium &
6 iuſtitiam, in montibus non comederit, & oculos ſuos
non leuauerit ad idóla domus Iſraël: & vxorem proximi
ſui non violauerit, & ad mulieré menſtruatam non acceſ
7 ſerit, Et hominem non contriſtauerit, pignus debitori
B reddiderit, per vim nihil rapuerit, ‖pané ſuum eſurienti ‖Iſa. 58. b. 7.
8 dederit, & nudum operuerit veſtiméto, Ad vſuram nó Mat. 25. c. 10
cõmodauerit, & ampli⁹ nó acceperit: ab iniquitate auer-
terit manũ ſuam, & iudicium verum fecerit inter virum
9 & virum: *in præceptis meis ambulauerit, & iudicia *&
mea cuſtodierit, vt faciat veritatem: hic iuſtus eſt, vita vi
10 uet, ait Dominus Deus. Quòd ſi genuerit filiũ latroné
11 effundentem ſanguinem, & fecerit vnũ de iſtis: & hæc
C quidem omnia non facientem, ſed in montibus comedé
12 tem, & vxoré proximi ſui polluentem: Egenum & pau
perem contriſtantem, rapientem rapinas, pignus nó red
dentem, & ad idóla leuantem oculos ſuos, abominatio
13 nem facientem: Ad vſuram dantem, & amplius acci-
pientem: nunquid viuet? non viuet: cùm vniuerſa hęc de
teſtãda fecerit, morte morietur, ſanguis eius in ipſo erit.
14 Quòd ſi genuerit filium, qui videns omnia peccata pa-
15 tris ſui quæ fecit timuerit, & nó fecerit ſimila eis: ſuper
mótes nó comederit, & oculos ſuos nó leuauerit ad idô
16 la domus Iſraël &, vxoré proximi ſui non violauerit: Et
D virum non contriſtauerit, pignus non retinuerit, & ra-
pinam non rapuerit, panem ſuum eſurienti dederit, &
17 nudũ operuerit veſtimento: A pauperis iniuria auerterit
manũ ſuã, vſuram & ſuperabundantiã nó acceperit, *iu *&
dicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic nó
18 morietur in iniquitate patris ſui, ſed vita viuet. Pater
eius quia calumniatus eſt, & vim fecit fratri, & malum
operatus eſt in medio populi ſui: ecce, mortuus eſt in
19 iniquitate ſua. Et dicitis, Quare non portabit filius ini-
quitatem patris? Videlicet, quia filius iudicium & iuſti-
tiam operatus eſt, omnia præcepta mea cuſtodiuit, & fe
20 cit illa, viuet vita. ‖Anima quæ peccauerit, ipſa morie- Deu. 24. c. 16
tur: filius non portabit iniquitaté patris, & pater non 4 Re. 14. b. 6
portabit iniquitatem filij: iuſtitia iuſti ſup eũ erit, & im- 2. Pa. 25. a. 4.
21 pietas impij erit ſuper eũ. Si autem impius egerit pœni-
E tentiam ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, &
cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudiciũ & iu
22 ſtitiã: vita viuet, & non morietur. Omniũ iniquitatũ ei⁹
quas operatus eſt, non recordabor: in iuſtitia ſua quam
23 operatus eſt, viuet. ‖Nunquid voluntatis meę eſt mors ‖Iſa. 29 a. 4.
impij, dicit Dñs Deus, & non vt cõuertatur à vijs ſuis, & Inf. 33. c. 11.
24 viuat? Si auté auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit 2. Pet. 3. b. 9.
F iniquitaté ſecũdùm omnes abominationes quas operari
ſolet impius, nunquid viuet? omnes iuſtitiæ eius quas fe
cerat, non recordabuntur: in præuaricatione qua præua
ricatus eſt, & in peccato ſuo quod peccauit, in ipſis mo-
25 rietur. ‖Et dixiſtis, Non eſt æqua via Domini. Audite ergo ‖Inf. 33. d. 20
domus Iſraël: Nunquid via mea non eſt æqua, & nó ma-
26 gis viæ veſtræ prauæ ſunt? Cùm enim auerterit ſe iuſtus
à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitaté, morietur in eis: in in-
27 iuſtitia quam operatus eſt morietur. Et cùm auerterit ſe
impius ab impietate ſua quã operatus eſt, & fecerit iudi
28 cium & iuſtitiam: ipſe animam ſuã viuificabit. Conſide
rans enim, & auertens ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis
29 quas operatus eſt, vita viuet & nó morietur. Et dicunt filij
G Iſraël, Non eſt æqua via Domini. Nunquid viæ meæ nó

ſunt æquæ, domus Iſraël, & nô magis viæ veſtræ prauæ?
30 Idcirco vnumquéque iuxta vias ſuas iudicabo domus
§Mat. 3. a 2. Iſraël, ait Dñs Deus. §Côuertimini, & agite pœnitentiã
ab omnibus iniquitatibus veſtris: & nô erit vobis in rui-
*iniquitates 31 nam iniquitas. Proijcite à vobis omnes *præuaricatio-
nes veſtras in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor
nouum, & ſpiritum nouum: & quare moriemini do-
§Sup. c. 13. Inf. 33. c. 11. 32 mus Iſraël? §Quia nolo mortem morientis, dicit Do-
minus Deus, reuertimini, & viuite.

Parabola leænæ & leunculorum, deſignat captiuitatem regum Ioachaz & Ioacim: item præteritam ciuitatis Ieruſalem fœlicitatem deſcribit, præſentemq́; calamitatem ſub parabola vineæ. C A P. XIX.

*fili hominis 1 ET tu *aſſume planctum ſuper principes Iſraël, & di-
A ces, Quare mater tua leæna inter leones cubauit, in
2 medio leunculorum enutriuit catulos ſuos? Et eduxit
3 vnũ de leũculis ſuis, leo fact⁹ eſt, & didicit capere prædã,
4 hominemq́; comedere. Et audierũt de eo Gentes, & nô
abſque vulneribus ſuis ceperũt eum: & adduxerunt eũ
5 in catenis in terram Ægypti. Quæ cùm vidiſſet quoniã
infirmata eſt, & perijt expectatio eius: tulit vnum de leũ
6 culis ſuis, leonem conſtituit eum. Qui incedebat inter
B leones, & factus eſt leo: & didicit prædam capere, &
7 homines deuorare: Didicit viduas facere, & ciuitates eo
rũ in deſertum adducere: & deſolata eſt terra & plenitu-
8 do eius à voce rugitus illius. Et conuenerũt aduerſus eũ
gẽtes vndiq; de prouincijs, & expãderũt ſup eũ rete ſuũ,
9 in vulneribus eorũ captus eſt. Et miſerunt eũ in caueã,
C in catenis adduxerunt eum ad regem Babylonis, miſerũt
que eum in carcerẽ, ne audiretur vox eius vltrà ſuper mõ
10 tes Iſraël. Mater tua quaſi vinea in ſanguine tuo ſuper
aquã plãtata eſt: fructus eius, & frõdes eius creuerunt ex
11 aquis multis. Et factę ſunt ei virgæ ſolidæ in ſceptra do-
minantium, & exaltata eſt ſtatura eius inter frõdes: & vi
dit altitudinẽ ſuam in multitudine palmitum ſuorum.
Oſee 13. d. 15 12 Et euulſa eſt in ira, in terrãque proiecta: §& ventus vrẽs
D ſiccauit fructum eius: marcuerunt, & areſactæ ſunt virgę
13 roboris eius: ignis comẽdit eã. Et nunc tranſplantata eſt
14 in deſertum, in terra inuia & ſitienti. Et egreſſus eſt
ignis de virga ramorum eius, qui fructum eius comẽdit:
& nõ fuit in ea virga fortis, ſceptrum dominãtium. Plan
ctus eſt, & erit in planctum.

Dominus negat ſe filijs Iſraël reſponſurum, quia & in Aegypto, & in deſerto & in terra promiſſionis præuaricati ſunt ipſius mandata, et idóla coluerunt, quibus ſæpe cõminatus eſt mala, ſed pepercit ne nomen eius blaſphemaretur inter gentes: nũc autem poſt hęc omnia dicit ſe eos reuocaturum ad terrã ſuam, in qua ſibi ſeruiant: iubet etiam prophetare contra ſaltum meridianum. C A P. XX.

1 ET factũ eſt in anno ſeptimo, in quinto, in decima mẽ
A ſis: venerũt viri de ſenioribus Iſrl' vt interrogarẽt Do
2 minũ, & ſederunt coram me. Et factus eſt ſermo Domi
3 ni ad me, dicens, Fili hominis loquere ſenioribus Iſraël,
& dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus: Nũquid ad in
terrogandum me vos veniſtis? viuo ego, quia non reſpõ-
4 debo vobis, ait Dominus Deus. Si iudicas eos, ſi iudi-
cas fili hominis? abominationes patrũ eorum oſtẽde eis.
5 Et dices ad eos. Hęc dicit Dñs De⁹, In die qua elegi Iſrl',
& leuaui manũ meam pro ſtirpe domus Iacob: & appa-
rui eis in terra-Ægypti, & leuaui manũ meam pro eis, di
6 cẽs, Ego Dominus Deus veſter: in die illa leuaui manũ
meam, pro eis, vt educerem eos de terra-Ægypti, in terrã
quam prouiderã eis, fluentẽ lacte & melle, quæ eſt egre-
7 gia inter omnes terras. Et dixi ad eos, Vnuſquiſq; offen
ſiones oculorũ ſuorũ abijciat, & in idólis Ægypti nolite
8 pollui: ego Dñs Deus veſter. Et irritauerũt me, noluerũt
B que me audire: vnuſquiſq; abominationes oculorũ ſuo-
rum non proiecit, nec idóla Ægypti reliquerunt: & dixi
vt effũderem indignationem meam ſuper eos, & imple-
9 rem irã meam in eis, in medio terræ-Ægypti. Et feci pro-
pter nomen meum, vt non violaretur coram Gentibus,
in quarum medio erant, & inter quas apparui eis, vt edu
10 cerem eos de terra-Ægypti. Eieci ergo eos de terra-Æ-
11 gypti, & eduxi eos ĩ deſertũ. §Et dedi eis præcepta mea, §Leu. 18. a. 5. Ro 10. a. 5.
& iudicia mea oſtẽdi eis: quæ faciens homo, viuet in eis.
12 Inſuper & §ſabbatha mea dedi eis, vt eſſent ſignum in- §Ex 20. b. 8. 31. c. 13. Deu 5. b. 12.
ter me & eos: & ſcirent quia ego Dominus ſanctificans
13 eos. Et irritauerunt me domus Iſrl' in deſerto, in præce-
ptis meis nõ ambulauerunt, & iudicia mea proiecerũt,
§quæ faciens homo viuet in eis: §& ſabbatha mea viola- §Gal. 3. b 12. Ex. 16. f. 28.
uerũt vehementer. Dixi ergo vt effunderem furorẽ meũ
14 ſuper eos in deſerto: & conſumerem eos. Et feci propter
nomen meum, ne violaretur coram Gentibus de quibus
15 eieci eos, in conſpectu earum. Ego igitur leuaui ma-
C num meam ſuper eos in deſerto, ne inducerem eos in ter
ram quam dedi eis fluentem lacte & melle, præcipuã ter
16 rarum omnium: Quia iudicia mea proiecerunt, & in
præceptis meis non ambulauerunt, & ſabbatha mea vio
17 lauerũt: poſt idóla enim cor eorũ gradiebatur. Et pep-
cit oculus meus ſuper eos, vt nõ interficerem eos: nec cõ
18 ſumpſi eos in deſerto. Dixi autem ad filios eorum in ſo
litudine: In præceptis patrum veſtrorũ nolite incedere,
nec iudicia eorum cuſtodiatis, nec in idólis eorum pol-
19 luamini. Ego Dominus Deus veſter, in pręceptis meis
20 ambulate, & iudicia mea cuſtodite, & facite ea. Et ſabba
tha mea ſanctificate, vt ſint ſignum inter me & vos: &
21 *ſciatur quia ego ſum Dominus De⁹ veſter. Et exacerba *Sciatis ſ. *&
uerunt me filij, *in præceptis meis non ambulauerunt:
& iudicia mea non cuſtodierunt, vt facerẽt ea: quæ cùm
fecerit homo, viuet in eis: & ſabbatha mea violauerunt:
& comminatus ſum vt effunderem furorem meũ ſuper
22 eos, & implerem iram meam in eis in deſerto. Auerti au
D tem manum meam, & feci propter nomen meũ, vt non
violaretur coram Gentibus, de quibus eieci eos in oculis
23 earum. Iterũ leuaui manũ meã in eos in ſolitudine,
vt diſpergerẽ illos in nationes, & ventilarem in terras:
24 eò quòd iudicia mea nõ feciſſent, & pręcepta mea repro
baſſent, & ſabbatha mea violaſſent, & poſt idóla patrũ
25 ſuorum fuiſſent oculi eorum. Ergo & ego dedi eis præ-
26 cepta non bona, & iudicia in quibus nõ viuent: Et pol-
lui eos in muneribus ſuis cũ offerrent omne quod ape-
rit vuluam, propter delicta ſua: & ſcient quia ego Domi
27 nus. Quamobrem loquere ad domum Iſraël, fili homi-
nis, & dices ad eos, Hæc dicit Dominus De⁹: Adhuc &
in hoc blaſphemauerũt me patres veſtri, cũ ſpreuiſſent
28 me contemnentes: & induxiſſem eos in terram ſuper *Illam ſ.
quam leuaui manũ meam vt darem *eis: viderunt omnẽ
collem excelſum, & omne lignum nemoroſum, & im-
molauerunt ibi victimas ſuas: & dederunt ibi irritationẽ
oblationis ſuæ, & poſuerunt ibi odorem ſuauitatis ſuæ,
29 & libauerunt libationes ſuas. Et dixi ad eos, Quid eſt ex
E celſum ad quod vos ingredimini? Et vocatum eſt nomen
30 eius Excelſum vſq; ad hanc diem. Proptereà dic ad do-
mum Iſraël, Hæc dicit Dominus Deus: Certè in via patrũ
veſtrorum vos polluimini, & poſt offendicula eorũ vos
31 fornicamini. Et in oblatione donorum veſtrorum, cùm
traducitis filios veſtros per ignem, vos polluimini in om
nibus idólis veſtris vſque hodie: & ego reſpondebo vo-
bis domus Iſraël? Viuo ego dicit Dominus Deus, quia
32 non reſpondebo vobis. Neque cogitatio mentis veſtræ
fiet, dicentium, Erimus ſicut Gentes, & ſicut cognatio-
33 nes terræ, vt colamus ligna & lapides. Viuo ego, dicit
Dñs Deus, quoniam in manu forti, & in brachio extẽto,
34 & in furore effuſo regnabo ſuper vos. Et educam vos
de populis: & cõgregabo vos de terris, in quibus diſperſi
eſtis, in manu valida & in brachio extẽto, & ĩ furore effu
35 ſo regnabo ſuper vos. Et adducam vos in deſertum po-
36 pulorum, & iudicabor vobiſcum ibi facie ad faciem. Si-
F cut iudicio contendi aduerſum patres veſtros in deſerto
37 terræ-Ægypti: ſic iudicabo vos, dicit Dominus*. Et ſub- *Deus ſ.
ijciã vos ſceptro meo, & adducã vos in vinculis fœderis.
38 Et eligam de vobis tranſgreſſores & impios, & de terra
incolatus eorũ educã eos, & in terrã Iſrl' nõ ingredietur:
39 & ſcietis quia ego Dominus. Et vos domus Iſraël,

Hęc dicit Dominus Deus, Singuli poſt idôla veſtra am-
39 bulate, & ſeruite eis. †Quòd ſi & in hoc non audieritis
me, & nomen meum ſanctum pollueritis vltrà in muoe
40 ribus veſtris, & in idôlis veſtris: †in monte ſancto meo,
iu môte excelſo Iſrl, ait Dominus Deus, ibi ſeruiet mihi
omnis domus iſraël: omnes, inquā, in terra in qua place
bũt mihi, & ibi quærā primitias veſtras, & initium deci-
41 marũ veſtrarũ in omuibus ſanctificationibᵘ veſtris. †In
odorē ſuauitatis ſuſcipiā vos, cùm eduxero vos de popu-
lis, & cōgregauero vos de terris in quas diſperſi eſtis: &
42 ſanctificabor in vobis in oculis nationũ. †Et ſcietis quia
G ego Dominus, cùm induxero vos ad terram Iſraël, in ter
ram pro qua leuaui manũ meā, vt darem eā patribus ve-
43 ſtris. †Et recordabimini ibi viarũ veſtrarũ, & omniũ ſce-
lerũ veſtrorum, q̃bus polluti eſtis in eis: & diſplicebitis
vobis in cōſpectu veſtro ī omnibus malitijs veſtris quas
44 feciſtis. †Et ſcietis q̃a ego Dominus, cũ benefecero vobis
propter nomē meum, & non ſecundùm vias veſtras ma
las, neq; ſecundùm ſcelera veſtra peſſima domus iſraël,
45 ait Dominus Deus. †Et factus eſt ſermo Dñi ad me, di-
46 cens: †Fili hominis, pone faciem tuā coutra viam Auſtri:
& ſtilla ad Aphricum, & propheta ad ſaltum agri meri-
47 diani. †Et dices ſaltui meridiano, Audi verbũ Dñi: hæc di
cit Dominus Deus: Ecce, ego ſuccēdam in te ignem, &
comburā in te omue lignũ viride, & omne lignũ aridũ:
non extinguetur flamma ſuccenſionis: & comburetᵉ in
48 ea omnis facies ab Auſtro vſque ad Aquilonem. †Et vide
bit vniuerſa caro quia ego Dominus ſuccendi eam, nec
49 extinguetur. †Et dixi, Ah, ah, ah, Domine Deus: ipſi di-
cunt de me: Nunquid oon per parabolas loquitur iſte?

*Vaticinatur horrendum ac multiplicem gladium venturum ſu-
per Ieruſalem & ſuper filios Ammon à rege Babylonis: qui
tandem etiam in terra ſua iudicandus eſt, penitusq́; diſſipan-
dus.* CAP. XXI.

1 ET factus eſt ſermo Dñi ad me, dicens: †Fili hominis,
A pone faciē tuam ad Ieruſalē, & ſtilla ad ſanctuaria,
2 & propheta contra humum Iſraël. †Et dices terrę Iſraël,
3 Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad te, & eijciam gla-
dium meũ de vagina ſua, & occîdā in te iuſtũ & impiũ.
4 †Pro eo autē quòd occîdi in te iuſtum & impiũ, idcirco
egredietur gladius meus de vagina ſua ad omnē carnem
5 ab Auſtro vſque ad Aquilonem: †Vt ſciat omnis caro q̃a
ego Dominus eduxi gladiũ meũ de vagina ſua irreuoca-
6 bilē. †Et tu fili hominis ingemiſce in cōtritione lũborũ,
7 & in amaritudinibus ingemiſce corā eis. †Cũq; dixerint
B ad te, Quare tu gemis? dices: Pro auditu, quia venit, & ta
beſcet omne cor, & diſſoluentur vniuerſæ manus, & in-
firmabitur omnis ſpiritus, & per cuncta genua fluent
8 aquę: ecce venit, & fiet, ait Dñs Deus. †Et factus eſt ſermo
9 Domini ad me dicens: †Fili hominis propheta, & dices:
Hæc dicit Dñs Deus, Loquere, Gladius, gladius exacutᵘ
10 eſt & limatus. †Vt cædat victimas, exacutus eſt, vt ſplen-
deat limatus eſt: q̃ moues ſceptrũ filij mei, ſuccidiſti oē li
11 gnum. †Et dedi eum ad leuigādũ, vt teneatur manu: iſte
C exacutus eſt gladius, & iſte limatus eſt, vt ſit in manu in-
12 terficiētis. †Clama, & vlula fili hominis, quia hic factus
eſt in populo meo, hic in cunctis ducibus Iſraël q̃ fuge-
rāt: gladio traditi ſunt cum populo meo, idcirco plaude
13 ſup femur. †Quia ꝓbatus eſt, & hoc cũ ſceptrũ ſubuerte
14 rit, & uō erit: dicit Dominus Deus. †Tu ergo fili hominis
propheta & percute manu ad manum, & duplicetur gla
dius, ac triplicetur gladius interfectorum: hic eſt gladius
15 occiſionis magnæ, q̃ obſtupeſcere eos facit, †& corde ta-
beſcere, & multiplicat ruinas. In omnibus portis eorũ
D dedi conturbationē gladij acuti & limati ad fulgendum,
16 amicti ad cædē. †Exacuere, vade ad dexterā ſiue ad ſini-
17 ſtrā: quocũq; faciei tuę eſt appetitus. †Quin & ego plau
dā manu ad manum, & implebo indignationem meam:
18 ego Dominus locutus ſum. †Et factus eſt ſermo Dñi ad
19 me, dicens: †Et tu fili hominis pone tibi duas vias, vt ve
niat gladius regis Babylonis: de terra vna egredientur
ᵃambo: & manu capiet coniecturam, in capite viæ ciui- ᵃ ambę 1.
20 tatis conijciet. †Viā pones, vt veniat gladius ad Rabbath
E filiorum Ammon, & ad Iudam in Ieruſalem munitiſſi-
21 mam. †Stetit enim rex Babylonis in biuio, in capite dua
rum viarum, diuinationem quærēs, commiſcēs ſagittas:
22 interrogauit idôla, exta conſuluit. †Ad dextrā eius facta
eſt diuinatio ſuper Ieruſalem vt ponat arietes, vt aperiat
os in cæde, ᵃvt eleuet vocem in vlulatu, vt ponat arietes ᵃ & 13.
cōtra portas, vt comportet aggerem, vt ædificet munitio
23 nes. †Eritq; quaſi conſulens fruſtra oraculũ iu oculis eo-
rum, & ſabbathorum ociũ imitans: ipſe autē recordabitᵘ
24 iniquitatis ad capiēdum. †Idcirco hæc dicit Dñs Deus:
F Pro eo quòd recordati eſtis iniquitatis veſtræ, & reuela-
ſtis præuaricationes veſtras, & apparuerunt peccata ve-
ſtra in omnibus cogitationibus veſtris: ꝓ eo, inquam,
25 quòd recordati eſtis, manu capiemini. †Tu autem ꝓpha
ne impie dux iſraël, cuius venit dies in tēpore iniquitatis
26 præfinita. †Hæc dicit Dominus Deus, Aufer cidarim, tol-
le coronā: nónne hæc eſt quæ humilem ſubleuauit, & ſu
27 blimem humiliauit? †Iniquitatem, iniquitatē, iniquitatē
ponā eam: & hoc nou factũ eſt, douec veniret cuiᵘ eſt iu
28 dicium, & tradam ei. †Et tu fili hominis, ꝓpheta, & dic,
Hæc dicit Dñs Deus ad filios Ammon, & ad opprobriũ
G eorum: & dices, Mucro mucro euagina te ad occiden-
29 dum, lima te vt interficias, & fulgeas. †Cùm tibi videren
tur vana, & diuinarētur mendacia, vt dareris ſuper colla
vulneratorum impiorũ, quorum venit dies in tempore
30 iniquitatis præfinita. †Reuertere ad vaginam tuam: ᵇin lo ᵇ In locum
coᵇ in quo creatus es, in terra natiuitatis tuæ iudicabo te,
31 †& effundam ſup te indignationem meam: in igne furo-
ris mei ſufflabo in te, daboq; te in manus hominum inſi
32 pientium & fabricātium interitum. †Igni eris cibus, ſan-
guis tuus erit in medio terræ, obliuioni tradēris: q̃a ego
Dominus locutus ſum.

*Varia narrat ſcelera Ieroſolymis perpetrata, propter quæ di-
cit ſe ſuper eos effuſurum indignationem ſuam: narratq́; ſce-
lera ſacerdotum, principum, pſeudoprophetarum ac populi
terrę, vt nullus inuentus ſit qui pro auertendo furore Do-
mini ſe opponeret.* CAP. XXII.

1 ET factum eſt verbum Dñi ad me, dicens: †Et tu fili ho
A minis, nónne iudicas, nónne iudicas ciuitatem ſan-
2 guinum? & oſtendes ei omnes abominatioues ſuas, †&
3 dices, Hęc dicit Dñs Deus, Ciuitas effundēs ſanguinē in
medio ſui, vt veniat tempus eius: & quæ fecit idôla con-
4 tra ſemetipſam, vt pollueretur. †In ſanguine tuo qui à te
effuſus eſt, deliquiſti: & in idôlis tuis quæ feciſti, polluta
es: & appropinquare feciſti dies tuos, & adduxiſti tēpus
annorũ tuorum: ꝓpterea dedi te opprobriũ Gētibus, &
5 irriſionem vniuerſis terris. †Quæ iuxta ſunt & quæ pro-
cul à te, triumphabunt de te ſordida, nobilis, grādis inte
6 ritu. †Ecce principes Iſrl ſinguli in brachio ſuo fuerunt
7 in te, ad effundēdum ſanguinem. †Patrem & matrem cō
B tumelijs affecerũt in te, aduenam calumniati ſuut in me
dio tui, pupillum & viduam contriſtauerunt apud te:
8 †Sanctuaria mea ſpreuiſtis, & ſabbatha mea polluiſtis.
9 †Viri detractores fueruot iu te ad effuudendũ ſanguinē,
& ſuper montes comederuut iu te, ſcelus operati ſunt in
10 medio tui. †‖Verecundiora patris diſcooperuerunt in te, ‖Leui.18. a 7.
11 immuuditiam mēſtruatæ humiliauerunt in te. †Et vnuſ Ier. 5. b. 8.
quiſq; in vxorē proximi ſui operatus eſt abominatioōē,
& ſocer nurum ſuam polluit nefariè, frater ſororem
12 ſuam filiam patris ſui oppreſſit in te. †Munera accepe-
C runt apud te ad effuudendum ſanguinem: vſuram & ſu-
perabūdantiā accepiſti, & auarè proximos tuos calũnia-
13 baris: meiq́; oblita es, ait Dominus Deus. †Ecce cōploſi
manus meas ſuper auaritiam tuam quam feciſti, & ſu-
14 per ſanguinem qui effuſus eſt in medio tui. †Nunquid
ſuſtinebit cor tuum, aut præualebunt manus tuæ in
15 diebus quos ego faciam tibi? ego Dominᵘ locutᵘ ſum: &
16 faciā. †Et diſpergā te iu uationes, & vētilabo te in terras,
D & deficere faciā immunditiā tuā à te. †Et poſſidebo te in
17 conſpectu Gentium: & ſcies quia ego Dñs. †Et factum
18 eſt verbum Domiui ad me, dicens: Fili hominis, verſa

eſt

D eſt mihi domus Iſraël in ſcoriam: omnes iſti æs, & ſtan-
num, & ferrũ, & plumbũ in medio fornacis, ſcoria argẽ-
19 ti facti ſunt. Propterea hæc dicit Dñs Deus: Eo q̃ verſi
eſtis omnes in ſcoriam, propterea ecce ego congregabo
20 vos in medio Ieruſalem congregatione argenti, & æris,
& ſtanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: vt ſuccẽ-
dam in ea ignem ad conflandũ. ſic congregabo in furore
21 meo & in ira mea, & requieſcam: & conflabo vos. Et
E congregabo vos, & ſuccendã vos in igne furoris mei, &
22 conflabimini in medio eius. Vt conflatur argentum in
medio fornacis, ſic eritis in medio eius: & ſcietis q̃a ego
23 Dñs, cùm effuderim indignationẽ meam ſuper vos. Et
24 factum eſt verbum Dñi ad me, dicens: Fili hominis, dic
ei, Tu es terra immunda, & non compluta in die fu-
25 roris. Coniuratio prophetarum in medio eius: ſicut leo
rugiens rapienſq; prædã, animas deuorauerunt, opes &
pretiũ acceperunt, viduas eius multiplicauerunt in me-
26 dio illius. Sacerdotes eius contẽpſerunt legem meã, &
F polluerunt ſanctuaria mea: inter ſanctum & prophanũ
non habuerunt diſtãtiam: & inter pollutũ & mundum
non intellexerunt: & à ſabbathis meis auerterũt oculos
27 ſuos, & coinquinabar in medio eorũ. ‖Principes eius in ‖Mic. 3. d. 11 Soph. 3. a. 3.
medio illius quaſi lupi rapientes prædam: ad effunden-
dum ſanguinem, & ad pdendas animas, & auarè ſectan
28 da lucra. Prophetæ autem eius liniebant eos abſq; tem-
G peramento, videntes vana, & diuinantes *eis* menda- *ei.
cium, dicentes, Hæc dicit Dñs Deus: cùm Dominus non
29 ſit locutus. *Populi terræ calumniabant calumniam*, *populi terræ calumniabantur calũmnia 4.
& rapiebant violenter: egenum & pauperem affligebant,
& aduenam opprimebant calumnia abſque iu-
30 dicio. Et quæſiui de eis virum qui interponeret ſepem,
& ſtaret oppoſitus contra me pro terra, ne diſſiparem eã:
31 & nõ inueni. Et effudi ſuper eos indignationẽ meam,
*in igne iræ meæ conſumpſi eos: viam eorum in caput *&
eorum reddidi, ait Dominus Deus.

Sub figura multiplicium ſtuprorum duarum meretricu m Oollę & Oolibę ac punitionis earum, oſtendit Dominus variam idololatriam Samariæ & Ieruſalem propter quam tradendi ſunt in opprobrium gentibus quarum ſunt idololatriam imitati. C A P. X X I I I.

1 ET factus eſt ſermo Dñi ad me, dicens: Fili hominis,
A duæ mulieres filiæ matris vnius fuerũt. Et fornicatę
2 ſunt in Ægypto, in adoleſcentia ſua fornicatæ ſunt:
3 ibi ſubacta ſunt hubera earum, & fractę ſunt mãmę pu-
4 bertatis earum. Nomina aũt earũ Oolla maior: & Ooli-
ba ſoror eius *minor*: & habui eas, & pepererunt filios -7-
& filias. Porrò earum nomina Samaria Oolla, & Ierlm
5 Ooliba. Fornicata eſt igitur ſuper me Oolla, & Inſani-
6 uit in amatores ſuos, in Aſſyrios propinquantes, veſti-
tos hyacintho, principes, et magiſtratus, iuuenes cupidi-
7 dinis vniuerſos, equites, aſcenſores equorũ. Et dedit for
nicationes ſuas ſup eos electos filios Aſſyriorũ vniuer-
ſos: & in omnibus in quos inſaniuit, in immũditijs eorũ
8 polluta eſt. Inſuper & fornicationes ſuas quas habue-
B rat in Ægypto, non reliquit: nam & illi dormierũt cũ ea
in adoleſcẽtia eius, & illi cõfregerunt hubera pubertatis
9 eius, & effuderunt fornicationẽ ſuã ſuper eam. Propte-
reà tradidi eã in manus amatorũ ſuorũ, in manus filiorũ
10 Aſſur, ſuper quorũ inſaniuit libidinẽ. ‖Ipſi diſcooperue ‖Su. 16. d. 38.
runt ignominiã eius, filios & filias eius tulerũt, & ipſam
occiderunt gladio: & factæ ſunt famoſæ mulieres, & iu-
11 dicia perpetrauerunt in ea. Quod cũ vidiſſet ſoror eius
Ooliba, plusq̃ illa inſaniuit libidine, & fornicationem
12 ſuã ſuper fornicationẽ ſororis ſuæ ad filios Aſſyriorum
præbuit impudẽter, ducibus & magiſtratib⁹ ad ſe veniẽ-
tibus indutis veſte varia, equitibus qui vectabant equis
13 & adoleſcentib⁹ forma cunctis egregia. Et vidi q̃ pollu
14 ta eſſet via vna ambarũ. Et auxit fornicationes ſuas: Cũ
C que vidiſſet viros depictos in pariete, imagines Chaldæo
15 rum expreſſas coloribus, & accinctos balteis renes, &
tiaras tinctas in capitibus eorũ, formã ducum omnium,
ſimilitudinẽ filiorum Babylonis, terræque Chaldæorum

16 in qua orti ſunt: Inſaniuit ſuper eos cõcupiſcentia ocu-
17 lorum ſuorũ, & miſit nuntios ad eos in Chaldęã. Cũq;
veniſſent ad eam filij Babylonis ad cubile mammarũ, pol
luerunt eã ſtupris ſuis, & polluta eſt ab eis, & ſaturata eſt
18 anima ei⁹ ab illis. Denudauit quoq; fornicationes ſuas,
& diſcooperuit ignominiã ſuã: & receſſit anima mea ab
19 ea, ſicut receſſerat anima mea à ſorore eius. Multiplica-
uit enim fornicationes ſuas, recordans dies adoleſcentiæ
20 ſuæ, quibus fornicata eſt in terra Ægypti. Et inſaniuit li
bidine ſuper concubitum eorũ, quorum carnes ſunt vt
carnes aſinorum: & ſicut fluxus equorũ fluxus eorum.
21 Et viſitaſti ſcelus adoleſcentiæ tuæ, quãdo ſubacta ſunt
in Ægypto hubera tua, & confractæ ſunt mãmæ puberta
22 tis tuæ. Propterea Ooliba, hæc dicit Dñs Deus, Ecce ego
D ſuſcitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus ſa-
tiata eſt anima tua: et congregabo eos aduerſum te in cir
23 cuitu. Filios Babylonis & vniuerſos Chaldæos, nobiles,
tyrannoſq; & principes omnes filios Aſſyriorum, iuue-
nes forma egregia, duces & magiſtratus vniuerſos, prin-
24 cipes principũ, & nominatos aſcenſores equorũ. Et ve-
niẽt ſuper te inſtructi curru & rota, *multitudo pplorũ: *& 1.
lorica & clypeo & galea armabunt contra te vndiq;: &
dabo coram eis iudicium, & iudicabunt te iudicijs ſuis.
25 Et ponam zelum meũ in te, quem exercent tecum in fu
rore: naſum tuum & aures tuas præcidẽt: & quæ remã-
ſerint, gladio cõcidẽt: ipſi filios tuos & filias tuas capiẽt,
26 & nouiſſimũ tuum deuorabit igni. Et denudabunt te ve
27 ſtimentis tuis, & tollent vaſa gloriæ tuæ. Et requieſcere
faciã ſcelus tuum de te, & fornicationem tuam de terra
Ægypti: nec leuabis oculos tuos ad eos, & Ægypti non
28 recordaberis amplius. Quia hæc dicit Dñs Deus: Ecce
E ego tradã te in manus eorũ quos odiſti, ĩ manus de qui-
29 bus ſatiata eſt anima tua. Et agent tecũ in odio: & tol-
lent oẽs labores tuos, & dimittent te nudã & ignominia
plenã, & reuelabit ignominia fornicationũ tuarũ, ſcelus
30 tuum, & fornicationes tuæ. Fecerunt hæc tibi quia for-
nicata es poſt gẽtes, inter quas polluta es in idôlis earũ.
31 In via ſororis tuæ ambulaſti, & dabo calicẽ eius in ma-
32 nu tua. Hæc dicit Dñs Deus, Calicem ſororis tuæ bibes
pfundum & latũ: eris in deriſum & in ſubſannationem
33 quę eſt capaciſſima. Ebrietate & dolore repleberis: *ca- *calicem 16
34 lice* meroris & triſtitiæ, *calice* ſororis tuæ Samariæ. Et
bibes illũ & epotabis vſq; ad fæces, & fragmenta eius de-
uorabis, hubera tua lacerabis: quia ego locutus ſum, ait
35 Dñs Deus. Propterea hæc dicit Dñs Deus, Quia oblita
es mei, & proiecisti me poſt corpus tuũ, tu quoq; porta
36 ſcelus tuũ, & fornicationes tuas. Et ait Dñs ad me, *di- -4-
F cens*, Fili hominis, nunquid iudicas Oollã & Oolibã, &
37 annuntias eis ſcelera earũ? Quia adulteratæ ſunt, & ſan-
guis in manibus earũ: & cum idôlis ſuis fornicatæ ſunt:
inſuper & filios ſuos, quos genuerunt mihi, obtulerunt
38 eis ad deuorandum. Sed & hoc fecerunt mihi: Pollue-
runt ſanctuariũ meum in die illa, & ſabbatha mea pro-
39 phanauerunt. Cumq; immolarẽt filios ſuos idôlis ſuis,
& ingrederentur ſanctuarium meum in die illa vt pol-
luerent illud: etiam hæc fecerunt in medio domus meæ.
40 Miſerunt ad viros venientes de longè, ad quos nuntium
miſerant: itaq; ecce venerunt: quib⁹ te lauiſti, & circun-
liniſti ſtibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri.
41 Sediſti in lecto pulcherrimo, & menſa ornata eſt ante
te: thymiama meũ, & vnguentum meũ poſuiſti ſuper eã.
42 Et vox multitudinis exultantis erat in ea: & in viris qui
de multitudine hominũ adducebantur, & veniebant de
deſerto poſuerunt armillas in manibus eorum, & coro-
43 nas ſpecioſas in capitibus eorum. Et dixi ei quæ attrita
G eſt in adulterijs, Nunc fornicabit in fornicatione ſua etiã
44 hęc. Et ingreſſi ſunt ad eam quaſi ad mulierẽ meretricẽ:
ſic ingrediebantur ad Oollam, & ad Oolibam mulieres
45 nefarias. Viri ergo iuſti ſunt: ‖hi iudicabunt eas iudi- ‖Su. 16. d. 36
cio adulterarum, & iudicio effundentiũ ſanguinem: q̃a
46 adulteræ ſunt, & ſanguis in manibus earum. *Hęc enim *& cum idô lis ſuis fornicatæ ſunt.
dicit Dominus Deus, Adduc ad eas multitudinem, &
47 trade eas in tumultum & in rapinam. Et lapidentur la-

pidibus populorum, & conſodiantur gladijs eorum: fi-
lios & filias earũ interficient, & domos earum igne ſuc-
48 cendent. ¶Et auferam ſcelus de terra, & diſcent omnes
49 mulieres ne faciant ſecundùm ſcelus earum. ¶Et dabunt
ſcelus veſtrũ ſuper vos, & peccata idolorum veſtrorum
portabitis, & ſcietis quia ego Dominus Deus.

Sub figura ollæ electioribus carnium partibus ac oſſibus plena, igniq; admotę, et ſub figura mortis vxoris Ezechielis, pro qua iuſſus eſt nullum facere luctum, ſignificat Dominus domum Iſraël in exitium tradendam, filiosq; eius trucidandos, nullo ſequente luctu præ animi ſtupore. CAP. XXIIII.

1 ET factum eſt verbũ Dñi ad me, in anno nono, in men
A ſe decimo, decima die menſis, dicens: ¶Fili hominis, -15.
2 ſcribe tibi nomen diei huius, ĩ qua cõfirmatus eſt rex Ba
3 bylonis aduerſum Ieruſalem hodie. ¶Et dices per pro-
uerbium ad domum irritatricem parabolam, & loquê-
ris ad eos, Hæc dicit Dñs Deus, Pone ollam: pone inquã,
4 & mitte in eam aquam. ¶Congere fruſta eius in eam, om
nem partem bonam: femur & armum, electa & oſſibus
5 plena. ¶Pinguiſſimum pecus aſſume, compone quoq;
B ſtrues oſſium ſub ea: efferbuit coctio eius, & diſco-
6 cta ſunt oſſa illius in medio ei⁹. ¶Propterea hęc dicit Do
minus Deus, Væ ciuitati ſanguinũ, ollæ cuius rubigo in
ea eſt, & rubigo eius non exiuit de ea: per partes, & per
7 partes ſuas eijce eã, non cécidit ſuper eam ſors. ¶Sanguis
enim eius in medio eius eſt, ſup limpidiſſimã petrã effu
dit illũ, non effudit illum ſuper terram, vt poſſit operiri
8 puluere. ¶Vt ſuperinducerẽ indignationẽ meã, & vindi-
cta vlciſcerer: dedi ſanguinem eius ſuper petrã limpidiſ-
Nahū 3.a.1 9 ſimã ne operiretur. ¶Propterea hæc dicit Dñs Deus. ‖Væ
Hab.2.c.12. C ciuitati ſanguinũ, cuius ego grandem faciã pyram. ¶Con
10 gere oſſa quæ igne ſuccendã: conſumẽtur carnes, & co-
11 quetur vniuerſa cõpoſitio, & oſſa tabeſcent. ¶Pone quo-
que eã ſuper prunas vacuam, vt incaleſcat & liquefiat æs
eius: & confletur in medio eius inquinamentũ eius, &
12 conſumatur rubigo eius. ¶Multo labore ſudatũ eſt: & non
13 exiuit de ea nimia rubigo eius, neq; per ignem. ¶Immun
D ditia tua execrabilis: qa mundare te volui, & non es mũ-
data, à ſordibus tuis: ſed nec mũdaberis priùs, donec qe-
14 ſcere faciã indignationem meã in te. ¶Ego Dñs locutus
ſum, Veniet, & faciam: non tranſeam, nec parcam, nec
placabor: iuxta vias tuas, & iuxta adinuentiones tuas iu-
15 dicabo te, dicit Dñs. ¶Et factum eſt verbũ Domini ad me,
16 dicens: ¶Fili hominis, ecce ego tollo à te deſiderabile ocu
lorum tuorum in plaga: & non planges, neq; plorabis,
17 neq; fluent lachrymæ tuæ. ¶Ingemiſce tacens, mortuorũ
E luctum non facies: corona tua circũligata ſit tibi, & cal
ceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora ve-
18 labis, nec cibos lugentium comedes. ¶Locutus ſum ergo
ad populum manè, & mortua eſt vxor mea veſpere: feci-
19 que manè ſicut præceperat mihi. ¶Et dixit ad me popul⁹:
Quare non indicas nobis quid iſta ſignificent quæ tu fa-
20 cis? ¶Et dixi ad eos: Sermo Dñi factus eſt ad me, dicens:
21 ¶Loquere domui Iſraël, Hęc dicit Dñs Deus: Ecce ego pol
F luam ſanctuarium meum: ſuperbiam imperij veſtri, &
deſiderabile oculorum veſtrorũ, & ſuper quo pauet ani
ma veſtra: & filij veſtri, & filię veſtræ quas reliquiſtis, gla
22 dio cadent. ¶Et facietis ſicut feci: Ora amictu non vela-
23 bitis, & cibos lugentiũ non comedetis: ¶Coronas habe-
bitis in capitibus veſtris, & calceamenta in pedibus: nõ
plangetis neq; flebitis, ſed tabeſcetis ĩ iniquitatibus ve-
24 ſtris, & vnuſquiſque gemet ad fratrem ſuum. ¶Eritque
G Ezechiel vobis in portentum: iuxta omnia quæ fecit,
facietis cùm venerit iſtud: & ſcietis quia ego Dominus
25 Deus. ¶Et tu fili hominis, ecce in die qua tollam ab eis
fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & deſide-
rium oculorum eorum ſuper quo requieſcunt animæ
26 eorum, filios & filias eorum: ¶In die illa cùm venerit fu-
27 giens ad te, vt annunciet tibi. ¶In die inquam illa ape-
rietur os tuum cum eo qui fugit, & loquêris, &
non ſilebis vltràeris: q; eis in portentum,
& ſcietis quia ego Dominus.

Regionibus Ammon, Moab, Idumæ & Palæſthinæ minatur Dominus exitium, eò quòd filios Iſraël afflixerint, & de ipſorum afflictione exultauerint. CAP. XXV.

1 ET factus eſt ſermo Dñi ad me, dicens: ¶Fili hominis,
A pone faciem tuã contra filios Ammon, & pphetа-
2 bis de eis. ¶Et dices filijs Ammon: Audite verbũ Dñi Dei:
3 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo q dixiſti: Euge euge ſu-
per ſanctuarium meum, quia pollutum eſt: & ſuper ter-
ram Iſraël, quoniam deſolata eſt: & ſuper domum Iuda,
4 quoniam ducti ſunt in captiuitatẽ: ¶Idcirco ego tradam
te filijs Orientalibus in hæreditatẽ, & collocabunt cau-
las ſuas in te, & ponent in te tentoria ſua: ipſi comedent
5 fruges tuas, & ipſi bibent lac tuũ. ¶Daboq; Rabbath in
habitaculũ camelorũ, & filios Ammõ in cubile pecorũ:
6 & ſcietis quia ego Dñs. ¶Quia hæc dicit Dñs Deus: Pro
B eo quòd plauſiſti manu, & percuſſiſti pede, & gauiſa es ex
7 toto affectu ſuper terram Iſraël: ¶Idcirco ecce ego exten-
dam manum meam ſuper te, & tradam te in direptio-
nem gentium, & interficiam te de populis, & perdam
8 de terris, & conteram: & *ſcietis quia ego Dñs. ¶Hæc di- *Som 6.
cit Dominus Deus: Pro eo quòd dixerunt Moab & Seir,
9 Ecce ſicut omnes Gentes, domus Iuda: ¶Idcirco ecce ego
aperiam humerum Moab de ciuitatibus, de ciuitatibus
inquam eius, & de finibus eius inclytas terræ Beth-ieſi-
10 moth, & Beel-meon, & Cariathaim, ¶*Filijs Orientis *Filios 4.
C cum filijs Ammon, & dabo eam in hæreditatem: vt non
11 ſit vltrà memoria filiorum Ammon in Gentibus. ¶Et in
12 Moab faciã iudicia: & ſcient quia ego Dñs. ¶Hæc dicit
Dñs Deus: Pro eo q fecit Idumæa vltionem vt ſe vindi-
caret de filijs Iuda, peccauitque delinquens, & vindictã
13 expetiuit de eis: ¶Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Ex-
tendam manum meam ſuper Idumęam, & auferam de
ea hominem & iumentum, & faciã eam deſertã ab Au-
14 ſtro: & qui ſunt in Dedan, gladio cadent. ¶Et dabo vltio-
nem meam ſuper Idumęam per manũ populi mei Iſraël:
& facient in Edom iuxta iram meam, & furorẽ meum:
15 & ſcient vindictam meam, dicit Dñs Deus ¶Hæc dicit
D Dominus Deus: Pro eo quòd fecerunt Palæſthini vin-
dictam, & vlti ſe ſunt toto animo, interficientes & im-
16 plentes inimicitias veteres: ¶propterea hæc dicit Domi-
nus Deus: Ecce ego extendam manum meam ſuper Pa-
læſthinos, & interficiam interfectores, & perdam re-
17 liquias maritimæ regionis: ¶faciamque in eis vltiones
magnas arguens in furore: & ſcient quia ego Dominus:
cùm dedero vindictam meam ſuper eos.

Tyri inclytæ vrbis prędicit Dominus euerſionem, eò q ſuper vaſtatione Ieruſalem exultauerit. CAP. XXVI.

1 ET factum eſt in vndecimo anno, prima mẽſis, factus
A eſt ſermo Dñi ad me, dicens: ¶Fili hominis, pro eo q
2 dixit Tyrus de Ieruſalem: Euge, confractæ ſunt portæ
populorum, conuerſa eſt ad me: implebor, deſerta eſt.
3 ¶Propterea hęc dicit Dñs Deus: Ecce ego ſuper te Tyre, &
aſcendere faciam ad te gentes multas, ſicut aſcẽdit mare
4 fluctuans. ¶Et diſſipabunt muros Tyri, & deſtruent tur-
res eius: & radam puluerẽ eius de ea, & dabo eã in lim-
5 pidiſſimam petrã. ¶Siccatio ſagenarum erit in medio ma
ris, quia ego locutus ſum, ait Dñs Deus: & erit in dire-
6 ptionem gentibus. ¶Filiæ quoq; eius quæ ſunt in agro,
7 gladio interficientur: & ſcient quia ego Dñs. ¶Quia hæc
dicit Dñs Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabucho
donoſor regem Babylonis ab Aquilone regem regum,
cum equis, & curribus, & equitibus, & cœtu, populoq;
8 magno. ¶Filias tuas quæ ſunt in agro, gladio interficiet:
B & circundabit te munitionibus, & comportabit agge-
9 rem in gyro: & eleuabit contra te clypeum. ¶Et vineas &
arietes temperabit in muros tuos, et turres tuas deſtruet
10 in armatura ſua. ¶Inundatione equorum eius operiet te
puluis eorũ: à ſonitu equitum & rotarum & curruum
mouebuntur muri tui, cùm ingreſſus fuerit portas tuas
11 quaſi per introitum vrbis diſſipatæ. ¶Vngulis equorum
ſuorũ conculcabit oẽs platéas tuas, populum tuũ gladio

12 cedet, & ſtatuæ tuæ nobiles in terrã corruent. †Vaſtabũt
opes tuas, diripient negociationes tuas: & deſtruent mu
ros tuos, & domos tuas præclaras ſubuertent: & lapides
tuos, & ligna tua, & puluerẽ tuum in medio aquarũ po-
Iere. 7. g. 14. 13 nent. †Et quieſcere faciã multitudinẽ canticorũ tuorũ,
C & ſonitus cithararum tuarũ non audietur amplius. †Et
14 dabo te in limpidiſſimã petram, ſiccatio ſagenarum eris,
nec ædificaberis vltrà: quia ego locutus ſum, ait Dñs Deus.
15 †Hæc dicit Dñs Deus Tyro, Nunquid nõ à ſonitu ruinæ
tuæ & gemitu interfectorũ tuorũ cum occiſi fuerint, in
16 medio tui cõmouebũtur inſulæ? †Et deſcendent de ſedi-
bus ſuis omnes principes maris: & auferẽt exuuias ſuas,
& veſtimenta ſua varia abijcient, & induent ſtupore, in
terra ſedebunt, & attoniti ſuper repentino caſu tuo ad-
17 mirabuntur? †Et aſſumentes ſuper te lamentum, dicent
D tibi: Quomodo periſti quæ habitas in mari, vrbs inclyta,
quæ fuiſti fortis in mari, cũ habitatoribus tuis, quos for-
18 midabant vniuerſi? †Nunc ſtupebunt naues in die pauo-
ris tui: & turbabuntur inſulæ in mari, eò quòd nullus egre-
19 diatur ex te. †Quia hæc dicit Dominus Deus: Cùm de-
dero te vrbem deſolatã ſicut ciuitates quæ non habitan-
tur: & adduxero ſuper te abyſſum, & operuerint te aquæ
20 multæ: †Et detraxero te cũ his qui deſcendunt in lacum
ad populum ſempiternũ, & collocauero in terra nouiſſi
ma ſicut ſolitudines veteres cum his qui deducuntur in
lacũ, vt non habitẽris: porrò cùm dedero gloriã in terra
21 viuentium: †In nihilũ redigam te, & nõ eris, & requiſita
non inueniẽris vltrà in ſempiternum, dicit Dñs Deus.

Tyri vrbis maritimæ ac opulẽtiſſimæ ruina deflet, enarratis mercibus quæ à quaq; regione ad eã deferri ſolẽt. CAP. XXVII.

1 ET factum eſt verbum Dñi ad me, dicens: †Tu ergo fi-
A li hominis aſſume ſuper Tyrum lamentum: †et dices
2 Tyro, quæ habitat in introitu maris, negociationi popu-
3 lorum ad inſulas multas, †Hæc dicit Dñs Deus: O Tyre,
4 tu dixiſti, Perfecti decõris ego ſum: & in corde maris ſi-
ta. Finitimi tui qui te ædificauerunt, impleuerunt decõ-
5 rem tuũ: †abietibus de Sanir extruxerunt te cũ omnibus
tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt, vt facerent
6 tibi malũ. †Quercus de Baſan dolauerũt in remos tuos:
& trãſtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, & prætoriola
7 de inſulis Italiæ. †Byſſus varia de Ægypto texta eſt tibi in
velum, vt poneretur in malo: hyacinthus & purpura de
8 inſulis eliſa, facta ſunt operimentum tuũ. †Habitatores
B Sidõnis & Aradij fuerunt remiges tui: ſapientes tui, Ty-
9 re facti ſunt gubernatores tui. †Senes Giblij & prudẽtes
eius habuerunt nautas ad miniſteriũ variæ ſuppellectilis
tuæ: oẽs naues maris & nautæ earũ fuerunt in pplo nego
10 ciationis tuæ. †Perſæ, & Lydij, & Libyes erant in exerci-
tu tuo viri bellatores tui: clypeum & galeam ſuſpende-
11 runt in te pro ornatu tuo. †Filij Aradij cum exercitu tuo
erant ſuper muros tuos in circuitu: ſed & Pigmæi q erãt
in turribus tuis, pharetras ſuas ſuſpenderũt ĩ muris tuis
12 per gyrum: ipſi cõpleuerunt pulchritudinẽ tuam. †Car-
C thaginenſes negociatores tui, à multitudine cunctarũ di
uitiarum: argento, ferro, ſtãno, plũboq́; repleuerũt nun-
13 dinas tuas. †Græcia, Thubal, & Moloch, ipſi inſtitores
14 tui: mancipia, & vaſa ærea adduxerunt pplo tuo. †De do
mo Thogormæ, equos, & equites, & mulos adduxerũt
15 ad forũ tuũ. †Filij Dedan negociatores tui, inſulæ multæ
negociatio manus tuæ: dentes eburneos & hebeninos
16 cõmutauerunt in pretio tuo. †Syrus negociator tuus, ꝓ-
pter multitudinẽ operum tuorum, gẽmam, & purpurã,
& ſcutulata, & byſſum, & ſericum, & chodchod propo-
17 ſuerunt in mercatu tuo. †Iuda & terra Iſraël ipſi inſtito-
res tui in frumento primo: balſamũ, & mel, & oleum, &
18 reſinam ꝓpoſuerunt in nundinis tuis. †Damaſcenus ne-
D gociator tuus in multitudine operum tuorum, in multi-
tudine diuerſarũ opum, in vino pingui, in lanis coloris
19 optimi. †Dan, & Græcia, & Mozel in nundinis tuis pro-
poſuerunt ferrum fabrefactũ: ſtacte & calamus in nego-
20 ciatione tua. †Dedan inſtitores tui ĩ tapetib⁹ ad ſedendũ.
21 †Arabia et vniuerſi principes Cedar, ipſi negociatores ma
nus tuæ: cum agnis & arietibus, & hœdis venerunt ad te
22 negociatores tui. †Venditores Saba & Reema ipſi nego-
E ciatores tui: cũ vniuerſis primis aromatib⁹, & lapide pre
23 tioſo, & auro, quod ꝓpoſuerũt in mercatu tuo. †Haran,
& Chenne, et Eden, negociatores tui Saba: Aſſur, et Chel
24 mad vẽditores tui. †Ipſi negociatores tui multipharïam,
Innuolucris hyacinthi, & polymitorũ, gazarumq́ue pre-
tioſarum, quæ obuolutæ & aſtrictæ erant funibus: ce-
25 dros quoq; habebãt in negociationib⁹ tuis. †Naues ma-
ris, principes tui in negociatione tua: & repleta es, & glo
26 rificata nimis ĩ corde maris. †In aquis multis adduxerũt
te remiges tui: ventus Auſter contriuit te in corde maris.
27 †Diuitiæ tuæ & theſauri tui, & multiplex inſtrumentum
F tuũ, nautæ tui, & gubernatores tui q tenebant ſuppelle-
ctilẽ tuam, & pplo tuo præerãt: viri quoq; bellatores tui
qui erãt in te, cũ vniuerſa multitudine tua quæ eſt in me-
28 dio tui: cadent in corde maris in die ruinæ tuæ. †A ſonitu
29 clamoris gubernatorũ tuorũ conturbabunt claſſes. †Et
deſcendent de nauibus ſuis omnes qui tenebãt remum:
nautæ & vniuerſi gubernatores maris in terra ſtabunt.
30 †Et eiulabunt ſuper te voce magna, & clamabunt amarè:
& ſuperiaciẽt puluerem capitibus ſuis, & cinere cõſper
31 gentur. †Et radent ſuper te caluitium, & accingent cili-
cijs: & plorabunt te in amaritudine animæ ploratu ama-
32 riſſimo. †Et aſſumẽt ſuper te carmen lugubre, & plãgent
G te. Quæ eſt vt Tyrus, quæ obmutuit ĩ medio maris? †Quæ
33 in exitu negociationũ tuarũ de mari impleſti pplos mul
tos: in multitudine diuitiarũ tuarũ, & populorum tuo-
34 rum ditaſti reges terræ. †Nunc cõtrita es à mari, in ꝓfun-
dis aquarũ opes tuæ, & omnis multitudo tua quæ erat in
35 medio tui, ceciderũt. †Vniuerſi habitatores inſularũ ob-
ſtupuerũt ſup te: & reges earũ oẽs tẽpeſtate pcuſſi muta
36 uerunt vultus. †Negociatores pplorum ſibilauerunt ſup
te: ad nihilũ deducta es, & nõ eris vſq; in perpetuum.

Ruina regis Tyri maxima gloria priùs exaltati, ob nimiã ipſius ſuperbiam aliasq́; iniquitates: ſimiliter & vaſtatio Sidõnis, ac reductio filiorum Iſraël in terram ſuam, vaſtatis ipſorum inimicis. CAP. XXVIII.

1 ET factus eſt ſermo Dñi ad me, dicens: †Fili hominis
A dic principi Tyri: Hæc dicit Dñs Deus. Eò quòd eleuatũ
2 eſt cor tuum, & dixiſti, Deus ego ſum, & in cathedra Dei
ſedi in corde maris, cùm ſis homo, & non Deus: & dedi-
3 ſti cor tuum quaſi cor Dei: †Ecce ſapientior tu es Danie-
4 le: omne ſecretum non eſt abſconditum à te. †In ſapien-
tia & prudentia tua feciſti tibi fortitudinem: & acquiſi-
5 ſti aurum & argentum in theſauris tuis. †In multitudi-
B ne ſapientiæ tuæ, & in negociatione tua multiplicaſti tibi
fortitudinem: & eleuatum eſt cor tuum in robore tuo.
6 †Propterea hæc dicit Dñs Deus, Eò quòd eleuatum eſt cor
7 tuum quaſi cor Dei: †Idcirco ecce ego adducam ſuper te
alienos robuſtiſſimos gentium: & nudabũt gladios ſuos
ſuper pulchritudinẽ ſapientiæ tuæ, & polluent decõrem
8 tuum: †Interficient & detrahent te: & moriẽris in inte-
9 ritu occiſorum in corde maris. †Nunquid dicens loquẽ-
ris, Deus ego ſum, coram interficientibus te: cùm ſis ho
10 mo, & nõ Deus, in manu occidentiũ te? †Morte incircun
C ciſorũ moriẽris ĩ manu alienorũ: quia ego locutus ſum,
11 ait Dñs Deus. †Et factus eſt ſermo Dñi ad me dicens:
12 †Fili hominis, leua planctum ſuper regẽ Tyri: & dices ei,
Hæc dicit Dñs Deus, Tu ſignaculũ ſimilitudinis plenus
13 ſapientia, & perfectus decõre. †In delicijs paradiſi Dei
fuiſti: omnis lapis pretioſus operimentum tuũ: ſardius,
topazius & iaſpis, chryſolitus, & onyx, & berill⁹, ſapphi
D rus, & carbũculus, & ſmaragdus: aurũ opus decõris tui:
14 & foramina tua, ĩ die qua cõditus es, præparata ſunt. †Tu
cherub extentus & ꝓtegens, & poſui te in monte ſancto
15 Dei, in medio lapidũ ignitorum ambulaſti. †Perfectus in
vijs tuis, à die cõditionis tuæ: donec inuenta eſt iniquitas
16 in te. †In multitudine negociationis tuæ repleta ſunt in-
teriora tua iniquitate, et peccaſti: & ieci te de mõte Dei,
& pdidi te ô cherub ꝓtegẽs, de medio lapidũ ignitorũ.
17 †Et eleuatũ eſt cor tuũ in decõre tuo: pdidiſti ſapientiam

tuam in decôre tuo: in terram proieci te: ante faciem re-
18 gum dedi te, vt cernerent te. † In multitudine iniquitatũ
tuarũ, & iniquitate negociationis tuæ polluiſti ſanctifi-
cationẽ tuam: producã ergo ignem de medio tui qui co-
medat te, & dabo te in cinerem ſuper terrã in conſpectu
19 omnium videntiũ te. † Oẽs qui viderint te in Gentibus,
F obſtupeſcent ſuper te: nihili factus es, & non eris in per-
20 petuum. † Et factus eſt ſermo Dñi ad me, dicens: † Fili ho-
21 minis, pone faciem tuã contra Sidónem: & prophetabis
22 de ea, † & dices, Hæc dicit Dñs Deus: Ecce ego ad te Si-
don, & glorificabor in medio tui: & ſcient quia ego Do-
minus cùm fecero in ea iudicia: & ſanctificatus fuero in
23 ea. † Et immittam ei peſtilentiam & ſanguinem in platéis
eius: & corruent interfecti in medio eius gladio per cir-
24 cuitum: & ſcient quia ego Dñs. † Et non erit vltrà domui
G Iſraël offendiculum amaritudinis, & ſpina dolorem in-
ferens vndique per circuitum eorũ qui aduerſantur eis:
25 & ſcient quia ego Dñs Deus. † Hæc dicit Dominus Deus,
Quando congregauero domũ Iſraël de populis in qui-
bus diſperſi ſunt, ſanctificabor in eis coram Gentibus: &
26 habitabunt in terra ſua quã dedi ſeruo meo Iacob. † Et
habitabunt in ea ſecuri: & ædificabũt domos, & planta-
bunt vineas, & habitabunt confidenter, cùm fecero iu-
dicia in omnibus qui aduerſantur eis per circuitum: &
ſcient quia ego Dominus Deus eorum.

*Aduerſus regem Aegypti ac regnum eius in ſolitudinẽ redigen-
dum, poſt 40. tamen annos reuocandum licet non ad priſtinam
gloriam. Terra Aegypti datur Nabuchodonoſor, eò q; cum
ſuo exercitu laborauerit deuaſtando Tyrum.* CAP. XXIX.

1 IN anno decimo, decimo menſe, *vndecima* die men- [*vna 10.]
A ſis, factũ eſt verbũ Dñi ad me, dicens: † Fili hominis, [*duodecima 1.]
2 pone faciẽ tuam contra Pharaonẽ regem Ægypti: & pro-
3 phetabis de eo, & de Ægypto vniuerſa. † Loquere, & di-
ces, Hæc dicit Dñs Deus: Ecce ego ad te Pharao rex Ægy-
pti draco magne, qui cubas in medio fluminũ tuorũ, &
4 dicis: Meus eſt fluuius, & ego feci memetipſum. † Et po-
nam frænum in maxillis tuis: & agglutinabo piſces flu-
B minũ tuorũ ſquamis tuis: & extrahã te de medio flumi-
num tuorũ, & vniuerſi piſces tui ſquamis tuis adhære-
5 bunt. † Et proijciã te in deſertũ, & oẽs piſces fluminis tui:
ſuper faciẽ terræ cades, nõ colligêris, neq; cõgregaberis:
beſtijs terræ & volatilibus cæli dedi te ad deuorandum.
6 † Et ſcient omnes habitatores Ægypti quia ego Dñs: pro
7 eo q; fuiſti baculus arundineus domui Iſraël. † Quando
apprehenderũt te manu, & cõfractus es, & laceraſti om-
nem humerum eorũ: & innitentibus eis ſuper te cõmi-
8 nutus es, & diſſoluiſti omnes renes eorum. † Propterea
hęc dicit Dñs Deus: Ecce ego adducam ſuper te gladium,
9 & interficiam de te hominem & iumentũ. † Et erit terra
Ægypti in deſertũ & in ſolitudinem: & ſcient quia ego
Dñs: pro eo q; *dixeris, Fluuius meus eſt, & ego feci eum. [*dixerit 3.]
10 † Idcirco ecce ego ad te, et ad flumina tua: daboq; terram
Ægypti in ſolitudines, gladio diſſipatam, à turre Syenes,
11 vſque ad terminos Æthiopiæ. † Non pertrãſibit eam pes
C hominis, neq; pes iumenti gradietur in ea: & non ha-
12 bitabitur quadraginta annis. † Daboq; terram Ægypti
deſertam in medio terrarum deſertarũ, & ciuitates eius
in medio vrbium ſubuerſarum, & erunt deſolatæ qua-
draginta annis: & diſpergam Ægyptios in nationes, &
13 ventilabo eos in terras. † Quia hæc dicit Dñs Deus: Poſt
finem quadraginta annorum congregabo Ægyptum de
14 populis in quibus diſperſi fuerant. † Et reducam captiui-
tatem Ægypti, & collocabo eos in terra Phathures, in ter
15 ra natiuitatis ſuæ: & erunt ibi in regnum humile: † inter
cætera regna erit humillima, & non eleuabitur vltrà ſu-
per nationes, & imminuam eos ne imperent Gentibus.
16 † Neq; erunt vltrà domui Iſraël in confidentia, docentes
iniquitatem: vt fugiant & ſequantur eos: & ſcient quia
17 ego Dominus Deus. † Et factũ eſt in viceſimo & ſeptimo
D anno, in primo, in vna menſis: factũ eſt verbum Domini
18 ad me, dicẽs: † Fili hominis, Nabuchodonoſor rex Baby
lonis ſeruire fecit exercitum ſuũ ſeruitute magna aduer-
ſus Tyrum: omne caput decaluatum, & omnis humerus
depilatus eſt: & merces non eſt reddita ei, neq; exercitui
eius de Tyro, pro ſeruitute qua ſeruiuit mihi aduerſus eã.
19 † Propterea hęc dicit Dñs De⁹: Ecce, Ego dabo Nabucho-
donoſor regẽ Babylonis in terra Ægypti: & accipiet mul-
titudinem eius, & deprædabitur manubias eius, & diri-
20 piet ſpolia eius, & erit merces exercitui illius. † Et operi
quo ſeruiuit aduerſus eam, dedi ei terram Ægypti: pro
21 eo q; laborauerunt mihi, ait Dñs Deus. † In die illo pul-
lulabit cornu domui Iſraël, & tibi dabo apertum os in
medio eorum: & ſcient quia ego Dominus.

Omnes vrbes Aegypti per regem Babylonis vaſtabuntur.
CAP. XXX.

1 ET factum eſt verbum Dñi ad me, dicens: † Fili homi-
A nis, propheta & dic, Hæc dicit Dñs Deus: Vlulate, væ
3 væ diei: † quia iuxta eſt dies, & appropinquat dies Dñi:
4 dies nubis, tempus Gentium erit. † Et veniet gladius in
Ægyptũ: & erit pauor in Æthiopia, cùm ceciderint vul-
nerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & de
5 ſtructa fundamẽta eius. † Æthiopia, & Libya, & Lydi, &
omne reliquũ vulgus, & Chub, & filij terræ fœderis: cũ
6 eis gladio cadent. † Hæc dicit Dñs Deus, Et corruent ful-
B cientes Ægyptũ, & deſtruetur ſuperbia imperij eius: à
turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dñs Deus exercituũ:
7 † & diſſipabuntur in medio terrarũ deſolatarũ, & vrbes
8 eius in medio ciuitatum *deſertarum* erunt. † Et ſcient q[uia] [*deſolatarũ 6.]
ego Dñs, cùm dedero ignem in Ægypto, & attriti fue-
9 rint omnes auxiliatores eius. † In die illa egredientur nũ-
tij à facie mea in trieribus ad conterendã Æthiopiæ con-
fidentiam, & erit pauor in eis in die Ægypti: quia abſq;
10 dubio veniet. † Hæc dicit Dñs Deus, Et ceſſare faciã mul-
C titudinem Ægypti in manu Nabuchodonoſor regis Ba-
11 bylonis. † Ipſe & populus eius cũ eo fortiſſimi Gentium
adducentur ad diſperdendam terram: & euaginabunt
gladios ſuos ſuper Ægyptum, & implebunt terram in-
12 terfectis. † Et faciam alueos fluminum aridos, & tradam
terram in manus peſſimorum, & diſſipabo terrã & ple-
nitudinem eius in manus alienorum: ego Dñs locutus
13 ſum. † Hæc dicit Dominus Deus, Et diſperdam ſimula- [Zach. 13 a. 2]
D chra, & ceſſare faciam idóla de Memphis, & dux de ter-
ra Ægipti non erit amplius: & dabo terrorem in terra
14 Ægypti. † Et diſperdam terrã Phathures, & dabo ignem
15 in Taphnis, & faciam iudicia in Alexandria. † Et effun-
dam indignationem meam ſuper Peluſium robur Ægy-
16 pti, & interficiam multitudinem Alexandriæ, † & da-
bo ignem in Ægypto quaſi parturiens dolebit Peluſium,
& Alexandria erit diſſipata, & in Memphis anguſtiæ
17 quotidianæ. † Iuuenes Heliopoleos, & Bubaſti gladio
E cadent, & ipſæ captiuæ ducentur. † Et in Taphnis nigre-
18 ſcet dies, cùm contriuero ibi ſceptra Ægypti, & defece-
rit in ea ſuperbia potentiæ eius: ipſam nubes operiet, fi-
19 liæ autem eius in captiuitatem ducentur. † Et iudicia fa-
20 ciam in Ægypto: & ſcient quia ego Dominus. † Et fa-
ctum eſt in vndecimo anno, in primo menſe, in ſeptima
21 menſis, factum eſt verbum Domini ad me, dicens: † Fili
F hominis, brachium Pharaonis regis Ægypti confregi:
& ecce non eſt obuolutum, vt reſtitueretur ei ſanitas,
vt ligaretur pannis & faſciaretur linteolis, & recepto ro-
22 bore poſſit tenere gladium. † Propterea hęc dicit Domi-
nus Deus, Ecce ego ad Pharaonem regem Ægypti, &
comminuam brachium eius forte, ſed confractum: &
23 deijciam gladium de manu eius, † & diſpergã Ægyptum
24 in Gentibus, & ventilabo eos in terris. † Et confortabo
brachia regis Babylonis, daboq; gladium meum in ma-
nu eius: & conſtringam brachia Pharaonis, & gemẽt ge-
25 mitibus interfecti coram facie eius. † Et confortabo bra-
G chia regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident: &
ſcient quia ego Dominus, cùm dedero gladium meum
in manum regis Babylonis, & extenderit eum ſuper ter
26 ram Ægypti. † Et diſpergam Ægyptum in nationes,
& ventilabo eos in terras, & ſcient
quia ego Dominus.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Aſſur cōparas, & vtriuſq; ſimilem prædicit interitum. CAP. XXXI.

1 ET factum eſt in anno vndecimo, tertio menſe, vna
A menſis, factū eſt verbum Dñi ad me, dicens: ᵀFili ho-
2 minis, dic Pharaoni regi Ægypti, & populo eius, Cui ſi-
3 milis factus es in magnitudine tua? ᵀEcce Aſſur quaſi ce-
drus in Libano pulcher ramis, & frondibus nemoroſus,
excelſuſq; altitudine, et inter condenſas frondes eleuatū
4 eſt cacumen eius. ᵀAquæ nutrierunt illū, abyſſus exalta-
uit illū: flumina eius manabant in circuitu radicū eius,
5 & riuos ſuos emiſit ad vniuerſa ligna regionis. ᵀPropte-
B reà eleuata eſt altitudo eius ſuper oīa ligna regionis: &
multiplicata ſunt arbuſta eius, & eleuati ſunt rami eius
6 præ aquis multis. ᵀCumq; extendiſſet vmbram ſuam, in
ramis eius fecerūt nidos omnia volatilia cæli, & ſub frō-
dibus eius genuerunt omnes beſtiæ ſaltuum, & ſub vm-
7 braculo illius habitabat cœtus gentiū plurimarū. ᵀEratq;
pulcherrimus in magnitudine ſua, & in dilatatione ar-
buſtorum ſuorū: erat enim radix illius iuxta aquas mul-
8 tas. ᵀCedri nō fuerunt altiores illo in paradiſo Dei, abie-
C tes non adæquauerunt ſummitatē eius, & platani nō fue
runt æquæ frondibus illius: omne lignū paradiſi Dei nō
9 eſt aſſimilatū illi, & pulchritudini eius: ᵀQuoniam ſpe-
cioſum feci eū, & multis condenſiſq; frondibus: & æmu
lata ſunt eū omnia ligna voluptatis, quæ erāt in paradiſo
10 Dei. ᵀPropterea hæc dicit Dñs Deus, Pro eo quòd ſubli-
D matus eſt in altitudine, & dedit ſummitatem ſuam viri-
tem atq; condenſam, & eleuatū eſt cor eius in altitudi-
11 ne ſua: ᵀTradidi eum in manus fortiſſimi gentiū, faciens
12 faciet ei: iuxta impietatē eius: eieci eum. ᵀEt ſuccident eū
alieni, & crudeliſſimi nationū, & proijcient eū ſuper mō
tes, & in cūctis cōuallibus corruent rami eius, & cōfrin-
gent arbuſta eius ī vniuerſis rupib⁹ terræ: & recedent de
13 vmbraculo eius oēs ppl̄i terræ, & relinquēt eū. ᵀIn ruina
E eius habitauerunt omnia volatilia cæli, & in ramis eius
14 fuerunt vniuerſæ beſtiæ regionis. ᵀQuā ob rem non ele-
uabunt in altitudine ſua omnia ligna aquarū, nec ponēt
ſublimitatem ſuā inter nemoroſa atq; frondoſa, nec ſta-
būt in ſublimitate ſua omnia quæ irrigant aquis: quia oēs
traditi ſunt in mortē ad terram vltimā in medio filiorū
15 hominum ad eos qui deſcendunt in lacum. ᵀHæc dicit
Dñs Deus: In die quādo deſcendit ad inferos, induxi lu-
ctum, operui eū abyſſo, & prohibui flumina ei⁹, & coër-
cui aquas multas: contriſtatus eſt ſuper eū Libanus, &
16 omnia ligna agri concuſſa ſunt. ᵀA ſonitu ruinæ eius
F cōmoui Gentes, cùm deducerem eum ad infernū cum
his qui deſcendebant in lacū: & conſolata ſunt in terra
infima omnia ligna voluptatis egregia atque præclara in
17 Libano, vniuerſa quæ ˢirrigabantˋ aquis. ᵀNam & ipſi — ˢirrigantur ſ.
cum eo deſcendent ad infernum ad interfectos gladio: &
G brachium vniuſcuiuſque ſedebit ſub vmbraculo eius in
18 medio nationū. ᵀCui aſſimilatus es ô inclyte atq; ſubli-
mis inter ligna voluptatis? Ecce, deductus es cū lignis
voluptatis ad terrā vltimam: in medio incircunciſorum
dormies, cum eis qui interfecti ſunt gladio. ipſe eſt Pha-
rao, & omnis multitudo eius: dicit Dominus Deus.

Pharao, quantumuis ſublimis, conterendus eſt à rege Babylonis: cuius vaſtatione plurimi reges obſtupeſcent: pluresq; nationes cum eo in abyſſum detrahentur. CAP. XXXII.

1 ET factum eſt, duodecimo anno, in mēſe duodecimo,
A in vna menſis, factū eſt verbum Dñi ad me, dicens:
2 ᵀFili hominis, aſſume lamentū ſuper Pharaonem regem
Ægypti, & dices ad eum: Leoni Gentium aſſimilatus es,
& draconi qui eſt in mari: & ventilabas cornu in flumi-
nibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & cōcul
3 cabas flumina earū. ᵀPropterea hæc dicit Dñs Deus: Ex-
pandā ſuper te rete meū in multitudine populorū mul-
4 torum, & extraham te in ſagena mea. ᵀ‖Et proijciam te — ‖Sup. 12. d. 13. 17. b. 20.
in terrā, ſuper faciem agri abijciam te: & habitare faciam
ſuper te oīa volatilia cæli, & ſaturabo de te beſtias vniuer
5 ſæ terræ. ᵀEt dabo carnes tuas ſuper montes, & implebo
6 colles tuos ſanie tua. ᵀEt irrigabo terrā fœtore ſanguinis
B tui ſuper montes, & valles implebunt ex te. ᵀ‖Et operiā — ‖Iſa. 13. b. 10. Ioel 2. b. 10. 3. c. 15. Mat. 24. c. 29.
7 cùm extinctus fueris, cælos: & nigreſcere faciā ſtellas eī:
8 ſolem nube tegam, & luna non dabit lumen ſuū. ᵀOm-
nia luminaria cæli mœrere faciam ſuper te: & dabo tene
9 bras ſuper terrā tuam, dicit Dñs Deus. ᵀ*Et irritabo cor — *quum ceciderint vulnerati tui in medio terræ, ait Dñs De⁹.
populorum multorū, cùm induxero cōtritionem tuam
10 in Gentibus ſuper terras quas neſcis. ᵀEt ſtupeſcere faciā
ſuper te populos multos, & reges eorū horrore nimio
formidabunt ſuper te, *cū volare cœperit gladius meus — *propter vniuerſas iniquitates quas operatus es. tuæ ſ.
ſuper facies eorum: & obſtupeſcent repentè ſinguli pro
11 anima ſua in die ruinæ ˢſuæˋ. ᵀQuia hæc dicit Dominus
C Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi, ᵀin gladijs for
12 tium deijciam multitudinē tuam, expugnabiles omnes
gentes hæ: & vaſtabunt ſuperbiam Ægypti, & diſſipa-
13 bitur multitudo eius. ᵀEt perdam omnia iumenta
eius quæ erant ſuper aquas plurimas: & non cōturbabit
eas pes hominis vltrà, neq; vngula iumentorū turbabit
14 eas. ᵀTunc puriſſimas reddā aquas eorū, & flumina eorū
15 quaſi oleum adducam, ait Dñs Deus. ᵀCùm dedero ter-
ram Ægypti deſolatam: deſeretur autem terra à plenitu
dine ſua, quando percuſſero omnes habitatores eius: &
16 ſcient quia ego Dñs. ᵀPlanctus eſt, & plangent eum, fi-
liæ gentium plangent eū ſuper Ægyptū, & ſuper multi-
17 tudinē eius plangent eum, ait Dñs Deus. ᵀEt factum eſt
D in duodecimo anno, in quintadecima menſis, factum eſt
18 verbum Domini ad me, dicens: ᵀFili hominis cane lugu-
bre ſuper multitudinē Ægypti: & detrahe eam ipſam &
filias Gentium robuſtarū ad terram vltimam cū his qui
19 deſcendunt in lacum. ᵀQuo pulchrior es? deſcende, &
20 dormi cum incircunciſis. ᵀIn medio interfectorū gladio
cadent: gladius datus eſt, attraxerūt eam, & oēs populos
21 eius. ᵀLoquentur ei potentiſſimi robuſtorū de medio in-
ferni, qui cum auxiliatoribus eius deſcenderunt, & dor-
22 mierunt incircuncisi, interfecti gladio. ᵀIbi Aſſur & om
nis multitudo eius: in circuitu illius ſepulchra eius: oēs
23 interfecti, & qui ceciderūt gladio. ᵀQuorū data ſunt ſe-
E pulchra in nouiſſimis lacis: & facta eſt multitudo eius
p gyrū ſepulchri eius: vniuerſi interfecti, cadenteſq; gla-
dio, qui dederant quondā formidinē in terra viuētium.
24 ᵀIbi Ælam, & omnis multitudo eius per gyrū ſepulchri
ſui: oēs hi interfecti, ruenteſq; gladio, qui deſcenderunt
incircunciſi ad terrā vltimam: qui poſuerunt terrorē ſuū
in terra viuentiū, & portauerunt ignominiam ſuā cum
25 his qui deſcenderunt in lacum. ᵀIn medio interfectorū
poſuerunt cubile eius in vniuerſis ppl̄is eius: in circuitu
eius ſepulchrum illius, oēs hi incircunciſi, interfectique
gladio: dederunt enim terrorē ſuum in terra viuentium,
F & portauerunt ignominiā ſuam cum his qui deſcēdunt
26 in lacum, in medio interfectorū poſiti ſunt. ᵀIbi Moſoch
& Thubal, & omnis multitudo eius: in circuitu eius
ſepulchra illius. omnes hi incircunciſi, interfectique &
cadentes gladio: quia dederunt formidinem ſuam in ter
27 ra viuentium. ᵀEt non dormiēt cum fortibus, cadenti-
buſque, & incircunciſis qui deſcenderunt ad infernum
cum armis ſuis: & poſuerunt gladios ſuos ſub capitibus
ſuis, & fuerunt iniquitates eorum in oſſibus eorū: quia
28 terror fortium facti ſunt in terra viuentium. ᵀEt tu ergo
in medio incircunciſorum contereris, & dormies cum
29 interfectis gladio. ᵀIbi Idumæa & reges eius, & omnes
G duces eius, qui dati ſunt cum exercitu ſuo cum interfe-
ctis gladio: & qui cum incircunciſis dormierūt, & cum
30 his qui ˢdeſcenderuntˋ in lacum. ᵀIbi principes Aquilo- — ˢdeſcēdunt ſ.
nis omnes, & vniuerſi venatores: qui deducti ſunt cum
interfectis, pauentes & in ſua fortitudine confuſi: qui
dormierunt incircunciſi cum interfectis gladio, & por-
tauerunt confuſionem ſuam cum his qui deſcendunt in
31 lacum. ᵀVidit eos Pharao, & conſolatus eſt ſuper vni-
uerſa multitudine ſua, quæ interfecta eſt gladio, Pharao
32 & omnis exercitus eius, ait Dominus Deus: ᵀquia ˢde- — ˢdedi 6.
ditˋ terrorem ˢſuumˋ in terra viuentium, & dormiuit in — ˢmeum 4.
medio incircunciſorum cum interfectis gladio, Pharao
& omnis multitudo eius: ait Dominus Deus.

Si ſpeculator viſum imminens malũ non annuntiauerit, reus erit pereuntium: quòd ſi annuntiauerit, ſolus is qui ſibi non cauit reus erit. Iuſtus quoq; ſi ſuã deſerat iuſtitiam, damnabitur: & impius ſi conuertatur, ſaluabitur. Nec confidant de terra ſibi data in poſſeſſione, quoniam propter ſuas iniquitates perdentur, & terra in ſolitudinem redigetur. CAP. XXXIII.

1 ET factum eſt verbum Dñi ad me, dicens: †Fili homi-
A nis, loquere ad filios populi tui, & dices ad eos: Ter-
2 ra cùm induxero ſuper eam gladium, & tulerit populus
terræ virum vnũ de nouiſſimis ſuis, & conſtituerit eũ ſu
3 per ſe ſpeculatorẽ: †Et ille viderit gladiũ venientem ſuper
4 terrã, & cecinerit buccina, & annũtiauerit populo: †Au-
diens autem quiſquis ille eſt, ſonitũ buccinæ, & non ſe
obſeruauerit, veneritq; gladius, & tulerit eũ: ſanguis ip-
5 ſius ſuper caput eius erit. †Sonum buccinæ audiuit, &
nõ ſe obſeruauit, ſanguis eius in ipſo erit: ſi autem ſe cu-
*ſaluauit ſ. 6 ſtodierit, animã ſuam *ſaluabit*. †Quòd ſi ſpeculator vi-
B derit gladium venientem, & non inſonuerit buccina: &
populus ſe non cuſtodierit, veneritq; gladius, & tulerit
de eis animã: ille quidem in iniquitate ſua captus eſt, ſan
‖Su. 3. d. 17. 7 guinem autẽ eius de manu ſpeculatoris requiram. †‖Et tu
fili hominis ſpeculatorem dedi te domui Iſraël: audiens
8 ergo ex ore meo ſermonẽ, annũtiabis eis ex me. †Si me di-
cente ad impium, Impie, morte morièris: non fueris lo-
cutus vt ſe cuſtodiat impius à via ſua: ipſe impius in ini-
quitate ſua morietur, ſanguinẽ autem eius de manu tua
9 requirã. †Si autem annuntiante te ad impium vt à vijs
ſuis conuertatur, non fuerit conuerſus à via ſua: ipſe in
iniquitate ſua morietur: porrò tu animã tuam liberaſti.
10 †Tu ergo fili hominis dic ad domũ Iſraël: Sic locuti eſtis,
C dicentes, Iniquitates noſtræ, & peccata noſtra ſuper nos
ſunt, & in ipſis nos tabeſcimus: quomodò ergo viuere
‖Su 18. f. 24. g. 32. 11 poterimus? †‖Dic ad eos, Viuo ego, dicit Dñs Deus: nolo
mortem impij, ſed vt conuertatur impius à via ſua, & vi-
*conuertimini ſ. uat. Cõuertimini *à vijs veſtris peſſimis: & quare mo-
12 riemini domus Iſraël? †Tu itaque fili hominis dic ad fi-
lios populi tui: Iuſtitia iuſti non liberabit eum in quacũ-
que die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in
quacunq; die conuerſus fuerit ab impietate ſua: & iu-
ſtus non poterit viuere in iuſtitia ſua in quacunque die
13 peccauerit. †Etiam ſi dixero iuſto q̧ vita viuat, & confi-
ſus in iuſtitia ſua fecerit iniquitatẽ: omnes iuſtitiæ eius
obliuioni tradentur, & in iniquitate ſua quam operatus
14 eſt in ipſa morietur. †Si autem dixero impio, Morte mo
D rièris: & egerit pœnitentiam à peccato ſuo, feceritq; iu-
15 dicium & iuſtitiam, †& pignus reſtituerit ille impius, ra-
pinamq; reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit, nec
fecerit quicquam iniuſtum: vita viuet, & non morietur.
16 †Omnia peccata eius quæ peccauit, non imputabuntur
17 ei: iudicium & iuſtitiã fecit, vita viuet. †Et dixerunt fi-
lij populi tui, Non eſt æqui ponderis via Dñi, & ipſo-
18 rum via iniuſta eſt. †Cùm enim, receſſerit iuſtus à iuſti-
19 tia ſua, feceritque iniquitates, morietur in eis. †Et cùm
receſſerit impius ab impietate ſua, feceritq; iudicium &
‖Su. 18. f. 25. 20 iuſtitiam: viuet in eis. †‖Et dicitis, Non eſt recta via Domi-
ni. Vnumquenq; iuxta vias ſuas iudicabo de vobis do-
21 mus Iſraël. †Et factum eſt in duodecimo anno, in deci-
E mo menſe, in quinta menſis trãſmigrationis noſtræ, vẽ-
nit ad me qui fugerat de Ieruſalem, dicens, Vaſtata eſt ci
22 uitas. †Manus autem Domini facta fuerat ad me veſpere,
antequã veniret qui fugerat: aperuitq; os meum donec
veniret ad me manè, & aperto ore meo nõ ſilui amplius.
23 †Et factũ eſt verbũ Dñi ad me dicẽs: †Fili hominis qui
24 habitant in ruinoſis his, ſuper humum Iſraël, loquentes
aiunt: Vnus erat Abraham, & hęreditate poſſedit ter-
ram: nos autem multi ſumus, nobis data eſt terra in poſ
25 ſeſſionem. †Idcirco dices ad eos, Hæc dicit Dñs Deus:
F Qui in ſanguine comeditis, & oculos veſtros leuatis ad
immunditias veſtras, & ſanguinem funditis: nunquid
26 terram hęreditate poſſidebitis? †Stetiſtis ĩ gladijs veſtris,
feciſtis abominationes, & vnuſquiſque vxorem proximi
27 ſui polluit: & terram hæreditate poſſidebitis? †Hæc di-
ces ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Viuo ego, quia qui
in ruinoſis habitant, gladio cadent: & qui in agro eſt, be-
ſtijs tradetur ad deuorandum: qui autem in præſidijs &
28 ſpeluncis ſunt, peſte morientur. †Et dabo terram in ſo-
litudinem & in deſertum, & deficiet ſuperba fortitudo
eius, & deſolabuntur montes Iſraël, eò quòd nullus ſit
29 qui per eos tranſeat. †Et ſcient quia ego Dominus, cùm
dedero terram eorum deſolatã & deſertam propter vni-
30 uerſas abominationes ſuas quas operati ſunt. †Et tu fili
hominis: filij populi tui qui loquuntur de te iuxta mu-
G ros, & in oſtijs domorum, & dicunt vnus ad alterum,
vir ad proximũ ſuũ, loquentes: Venite, & audiamus q̃s
31 ſit ſermo egrediens à Domino. †Et veniunt ad te, quaſi ſi
ingrediatur populus, & ſedent coram te populus meus:
& audiunt ſermones tuos, & non faciunt eos: quia in
32 canticum oris ſui vertunt illos, & auaritiam ſuam ſe-
32 quitur cor eorum. †Et es eis quaſi carmen muſicũ, quod
ſuaui dulciq; ſono canitur: & audiunt verba tua, & non
33 faciunt ea. †Et cùm venerit quod prædictũ eſt (ecce enim
venit) tunc ſcient q̧ prophetes fuerit inter eos.

Ex manibus paſtorũ, qui neglecto grege, tantũ quæ ſua ſunt quærunt, dicit Dñs ſe oues ſuas liberaturum: quodq; eas in iudicio paſcet, ſuſcitaturus ſuper eas ſeruum ſuum David, ſub quo in omni terrę ubertate ſecurè paſcentur: oſtenditq; gregẽ ſuum eſſe populum Iſraël, & ſe Deum ipſorum. CAP. XXXIIII.

1 ET factum eſt verbum Dñi ad me, dicens: †Fili homi-
A nis propheta de paſtoribus Iſraël: propheta, & dices
2 paſtoribus, Hæc dicit Dominus Deus: ‖Vę paſtoribus Iſ- ‖Iere 23. a 1. Sup. 13. a. 3.
raël, qui paſcebãt ſemetipſos: nõnne greges à paſtoribus
3 paſcuntur? †Lac comedebatis, & lanis operiebamini: &
quod craſſum erat, occidebatis: gregem autem meũ non
4 paſcebatis. †Quod infirmum fuit non conſolidaſtis, &
quod ægrotum, non ſanaſtis: quod confractum eſt non
alligaſtis, & quod abiectum eſt non reduxiſtis, & quod
perierat non quæſiſtis: ſed cũ auſteritate imperabatis eis,
5 & cum potentia. †Et diſperſæ ſunt oues meæ, eò q̧ non
eſſet paſtor: & factæ ſunt in deuorationem omniũ be-
6 ſtiarum agri, & diſperſæ ſunt. †Errauerunt greges mei in
B cunctis montibus, & in vniuerſo colle excelſo: & ſuper
omnem faciem terræ diſperſi ſunt greges mei, & nõ erat
7 qui requireret, non erat, inquam, qui requireret. †Pro-
8 pterea paſtores audite verbũ Dñi: †Viuo ego, dicit Dñs
Deus, quia pro eo q̧ facti ſunt greges mei in rapinam, &
oues meæ in deuorationem omnium beſtiarũ agri, eò q̧
nõ eſſet paſtor (neq; enim quæſierunt paſtores mei gre-
C gem meum: ſed paſcebant paſtores ſemetipſos, & gre-
9 ges meos non paſcebant) †propterea paſtores audite ver
10 bum Domini. †Hæc dicit Dñs Deus: Ecce ego ipſe ſu-
per paſtores, requiram gregem meum de manu eorum,
& ceſſare faciam eos vt vltrà non paſcant gregem*, nec *meum
paſcant amplius paſtores ſemetipſos: & liberabo gregẽ
11 meum de ore eorum, & nõ erit vltrà eis in eſcam. †Quia
hæc dicit Dñs Deus: ‖Ecce, ego ipſe requiram oues meas, ‖Ia. 1. f. 23.
12 & viſitabo eas. †Sicut viſitat paſtor gregem ſuum in die
quando fuerit in medio ouium ſuarum diſſipatarum: ſic
viſitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis in
13 quibus diſperſæ fuerant in die nubis & caliginis. Et edu-
cam eas de populis, & congregabo eas de terris, & indu-
cam eas in terrã ſuam: & paſcam eas in montibus Iſraël,
14 in riuis, & in cũctis ſedibus terrę. †In paſcuis ubertimis
D paſcam eas, & in mõtibus excelſis Iſraël erũt paſcua ea-
rum: ibi requieſcent in herbis virentibus, & in paſcuis
15 pinguibus paſcent ſuper montes Iſraël. †Ego paſcã oues
meas: & ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus.
16 †Quod perierat, requiram: & quod abiectũ erat, reducã:
& quod confractũ fuerat, alligabo: & quod infirmũ fue-
rat, cõſolidabo: & quod pingue & forte, cuſtodiã: & pa-
17 ſcam illas in iudicio. †Vos autẽ greges mei, hęc dicit Do-
minus Deus: Ecce ego iudico inter pecus & pecus, arietũ
18 & hircorum. †Nõnne ſatis vobis erat paſcua bona depa-
F ſci? inſuper & reliquias paſcuarum veſtrarum concul-
caſtis pedibus veſtris: & cùm puriſſimam aquam bibe-

19 retis, reliquam pedibus veſtris turbabatis. †Et oues meę
his quæ conculcata pedibus veſtris fuerant, paſcebãtur:
20 & quę pedes veſtri turbauerant, hæc bibebant. †Propte-
reà hæc dicit Dominus Deus ad vos: Ecce, ego ipſe iu-
21 dico inter pecus pingue & macilentũ. †Pro eo quòd lateri-
bus, & humeris impingebatis, & cornibus veſtris ven-
tilabatis omnia infirma pecora, donec diſpergerent fo-
22 ras: †ſaluabo gregem meũ, & non erit vltrà in rapinam,
F & iudicabo inter pecus & pecus. †‖Et Svscitabo
23 Svper Eas Pastorem Vnvm, qui paſcat eas, Ioh.1.f.45. Io.b.11. Iſa.40.d.11. Dan 9.g.24. & 25. Oſe.3.b.5.
‖ſeruum meũ Dauid: ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in pa-
24 ſtorem. †Ego autem Dominus ero eis in Deum: & ſer-
uus meus Dauid princeps in medio eorum: ego Domi-
25 nus locutus ſum. †Et faciam cum eis pactũ pacis, & ceſ-
ſare faciam beſtias peſſimas de terra: & qui habitant in
26 deſerto, ſecuri dormient in ſaltibus. †Et ponam eos in
circuitu collis mei benedictionem: & deducam imbrem
27 in tempore ſuo, *pluuiæ benedictionis erunt. †Et dabit
lignum agri fructum ſuũ, & terra dabit germen ſuum,
& erunt in terra ſua abſq; timore: & ſcient quia ego Do
minus, cùm cõtriuero catenas iugi eorum, & eruero eos
28 de manu imperantium ſibi. †Et non erunt vltrà in rapi-
G nam in Gentibus, neque beſtiæ terræ deuorabunt eos:
29 ſed habitabunt confidenter abſq; vllo terrore. †Et ſuſci-
tabo eis germen nominatũ: & non erunt vltrà imminu-
ti fame in terra, neque portabũt vltrà opprobrium Gen-
30 tium. †Et ſciẽt quia ego Dominus Deus eorum cum eis,
& ipſi populus meus domus Iſraël: ait Dominus Deus.
31 †‖Vos autẽ greges mei, greges paſcuæ meæ homines eſtis: Ioh.10.b.11 c.14.
& ego Dominus Deus veſter, dicit Dominus Deus.

Montis Seir ſiue Idumæorum futura vaſtatio, eò quòd populum Dei afflixerint. CAP. XXXV.

1 ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens: †Fili ho-
A minis pone faciem tuam aduerſum montem Seir,
2 & prophetabis de eo, †& dices illi: Hæc dicit Dominus
3 Deus: Ecce ego ad te mons Seir, & extendam manum
meam ſuper te, & dabo te deſolatum atque deſertum.
4 †Vrbes tuas demoliar, & tu deſertus eris: & ſcies quia ego
5 Dominus. †Eò quòd fueris inimicus ſempiternus, & con-
cluſeris filios Iſraël in manus gladij in tempore afflictio
6 nis eorum in tempore iniquitatis extremæ. †Propterea
B viuo ego, dicit Dominus Deus, quoniam ſanguini tradam te,
& ſanguis te perſequetur: & cùm ſanguinem oderis, ſan
7 guis perſequetur te. †Et dabo montem Seir deſolatum
atque deſertum: & auferam de eo euntem & redeũtem.
8 †Et implebo montes eius occiſorum ſuorum: in colli-
bus tuis, & in vallibus tuis, atque in torrentibus interfe
9 cti gladio cadent. †In ſolitudines ſempiternas tradam te,
C & ciuitates tuæ non habitabuntur: & ſcietis quia ego
10 Dominus Deus. †Eò quòd dixeris, Duæ gentes, & duæ
terræ meæ erunt, & hęreditate poſſidebo eas: cùm Do-
11 minus eſſet ibi: †Propterea viuo ego, dicit Dominus De⁹,
quia faciam iuxta iram tuam, & ſecundùm zelum tuum
quem feciſti odio habens eos: & notus efficiar per eos
12 cùm te iudicauero. †Et ſcies quia ego Dominus audiui
vniuerſa opprobria tua quæ locutus es de montibus Iſ-
raël, dicens: Deſerti nobis ad deuorandum dati ſunt.
13 †Et inſurrexiſtis ſuper me ore veſtro, & derogaſtis aduer
14 ſum me verba veſtra: ego audiui. †Hæc dicit Dominus
D Deus, Lætante vniuerſa terra, in ſolitudinem te redigam.
15 †Sicuti gauiſus es ſuper hæreditatem domus Iſraël, eò quòd
fuerit diſſipata, ſic faciam tibi: diſſipatus eris mons Seir,
& Idumæa omnis, & ſcient quia ego Dominus.

Quia populus Dei erat in opprobrium Gẽtibus, eò quòd propter ſua peccata diſperſi eſſent in captiuitatem, dicit Dominus, non propter illum ſed propter ſe reducturum eum in terrã ſuam: quodq; ſuper ipſum effundet aquam mundã, faciens eũ in ſuis præceptis ambulare, magnaq; frui fœlicitate. CAP. XXXVI.

1 TV autem fili hominis, propheta ſuper mõtes Iſraël,
A & dices, ‖Montes Iſraël audite verbum Domini: Sup.6.a.2.
2 †Hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd dixerit inimicus de
vobis, Euge, altitudines ſempiternæ in hæreditatem datæ
3 ſunt nobis: †propterea vaticinare, & dic, Hæc dicit Do-
minus Deus: Pro eo quòd deſolati eſtis, & cõculcati per
circuitum, & facti in hęreditatem reliquis Gentibus, &
aſcẽdiſtis ſuper labium linguę, & opprobrium populi:
4 †propterea montes Iſraël audite verbum Domini Dei.
Hæc dicit Dominus Deus, montibus, & collibus, tor-
rentibus, vallibusque deſertis, & parietinis, & vrbibus
B derelictis quæ depopulatę ſunt & ſubſannatæ à reliquis
5 Gentibus per circuitum. †Propterea hæc dicit Dominus
Deus, Quoniã in igne zeli mei loquutus ſum de reliquis
gentibus, & de Idumæa vniuerſa, quæ dederunt terram
meam ſibi in hæreditatem cum gaudio, & toto corde, &
6 ex animo: & eiecerunt eam vt vaſtarent: †Idcirco vaticina
re ſuper humum Iſraël, & dices montibus & collibus,
iugis & vallibus, Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego
in zelo meo, & in furore meo locutus ſum, eò quòd cõ-
7 fuſionẽ Gentium ſuſtinueritis. †Idcirco hæc dicit Domi-
nus Deus, Ego leuaui manum meam, vt Gentes quæ in
circuitu veſtro ſunt, ipſæ confuſionem ſuam portent.
8 †Vos autem montes Iſraël, ramos veſtros germinetis, &
fructum veſtrũ afferatis populo meo Iſraël: prope enim
9 eſt vt veniat. †Quia ecce ego ad vos, & conuertar ad vos,
C & arabimini, & accipietis ſementem. †Et multiplicabo
10 in vobis homines, omnemq; domum Iſraël: & habita-
11 buntur ciuitates, & ruinoſa inſtaurabuntur. †Et reple-
bo vos hominibus, & iumentis: & multiplicabuntur &
creſcent: & habitare vos faciã ſicut à principio, boniſq;
donabo maioribus, quàm habuiſtis ab initio: & ſcietis
12 quia ego Dominus. †Et adducã ſuper vos homines popu
lum meum Iſraël, & hęreditate poſſidebunt te: & eris eis
13 in hæreditatem, & non addes vltrà vt abſq; eis ſis. †Hæc
dicit Dñs Deus: Pro eo quòd dicunt de vobis, Deuoratrix
14 hominum es, & ſuffocans gentem tuam: †Propterea ho
mines non comedes amplius, & gentem tuam non ne-
15 cabis vltrà, ait Dñs Deus: †nec auditam faciam in te am-
D plius confuſionẽ Gentium, & opprobrium populorum
nequaquam portabis, & gentem tuam non amittes am-
16 plius, ait Dominus Deus. †Et factũ eſt verbum Domi-
17 ni ad me, dicens: †Fili hominis, domus Iſraël habitauerũt
in humo ſua, & polluerũt eã in vijs ſuis: & in ſtudijs ſuis
iuxta immunditiã menſtruatę facta eſt via eorũ corã me.
18 †Et effudi indignationẽ meã ſuper eos pro ſanguine quẽ
19 fuderũt ſuper terrã: & in idôlis ſuis polluerũt eã. †Et di-
ſperſi eos in Gentes, & ventilati ſunt in terras: iuxta vias
20 eorũ, & ad inuentiones eorum iudicaui eos. †‖Et ingreſſi Iſa.52.b.5. Ro.2.d.24.
ſunt ad gẽtes ad quas introierũt, & polluerũt nomẽ ſan-
ctum meũ, cùm diceretur de eis: Populus Dñi iſte eſt, & de
21 terra eius egreſſi ſunt. †Et peperci nomini ſancto meo,
quod polluerat domus Iſraël in Gẽtibus ad quas ingreſſi
22 ſunt. †Idcirco dices domui Iſraël, Hæc dicit Dñs Deus: Nõ
E propter vos ego faciam, domus Iſraël, ſed propter nomen
ſanctum meum quod polluiſtis in gentibus ad quas in-
23 traſtis. †Et ſanctificabo nomen meum magnũ, quod pol Inf.39.g.28.
lutũ eſt inter Gentes, quod polluiſtis in medio earum: vt
ſciant Gentes, quia ego Dñs, ait Dominus exercituum,
24 cùm ſanctificatus fuero i vobis coram eis: †Tollã quippe
vos de Gentibus, & congregabo vos de vniuerſis terris,
25 & adducam vos in terrã veſtram. †Et effundam ſup vos
aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquina
mentis veſtris: & ab vniuerſis idôlis veſtris mundabo
26 vos. †‖Et dabo vobis cor nouũ, & ſpiritum nouum po Sup.11.c.19. Inf.39.g.29.
nam in medio veſtri, & auferam cor lapideum de car-
27 ne veſtra, & dabo vobis cor carneum. †Et ſpiritum meũ
F ponam in medio veſtri: & faciam vt in præceptis meis
28 ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis & operemini. †Et
habitabitis in terra quam dedi patribus veſtris: & eritis
29 mihi in populũ, & ego ero vobis in Deum. †Et ſaluabo
vos ex vniuerſis inquinamẽtis veſtris: & vocabo frumẽ-
tum, & multiplicabo illud, & non imponã vobis famẽ.
30 †Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri: vt non
31 portetis vltrà opprobrium famis in Gentibus. †Et recor-
dabimini viarum veſtrarum peſſimarum, ſtudiorumq;

non bonorum: & diſplicebunt vobis iniquitates veſtræ
32 & ſcelera veſtra. †Nõ propter vos ego faciã, ait Dominus
Deus, notum ſit vobis: cõfundimini & erubeſcite ſuper
33 vijs veſtris, domus Iſraël. †Hæc dicit Dominus Deus, In
die qua mũdauero vos ex omnib⁹ iniquitatibus veſtris,
34 & inhabitari fecero vrbes, & inſtaurauero ruinoſa: †&
terra deſerta fuerit exculta, quæ quondam erat deſolata
35 in oculis omnis viatoris, dicent: †Terra illa inculta fa-
G cta eſt vt hortus voluptatis: & ciuitates deſertæ, & ᵃdeſti- ᵃdeſtructę.
36 tutæ atque ſuffoſſe, munitæ ſederunt. †Et ſcient gentes
quæcunq; derelictæ fuerint in circuitu veſtro, quia ego
Dominus ædificaui diſſipata, plantauique inculta, ego
37 Dominus locutus ſim & fecerim. †Hæc dicit Dominus
Deus, Adhuc in hoc inueniẽt me domus Iſr̃l vt faciã eis:
Multiplicabo eos ſicut gregem hominum, vt gregẽ ſan-
38 ctum, †vt gregem Ieruſalem in ſolennitatibus eius: Sic
erunt ciuitates deſertæ, plenæ gregibus hominum: &
ſcient quia ego Dominus.

In figura aridorum oſſium reuiuiſcentiũ, deſignat filios Iſraël qui de omni proſperitate deſperant, reducendos in terram ſuam: & per duo ligna coniuncta ſignificat vnum fore regnum Iuda & Iſraël, qui ſub vno rege ac paſtore Dauid obſeruaturi ſint mandata Domini, qui cum ipſis pactum feriet ſempiternũ.

C A P. XXXVII.

1 FActa eſt ſuper me manus Dñi, & eduxit me in ſpiritu
A Domini: & dimiſit me in medio campi q̃ erat plenus
2 oſſibus. †Et circunduxit me per ea in gyro: erant autem
3 multa valde ſuper faciẽ campi, ſiccaque vehementer. †Et
dixit ad me, Fili hominis putáſne viuent oſſa iſta? Et di-
4 xi, Domine Deus, tu noſti. †Et dixit ad me: Vaticinare de
oſſibus iſtis: & dices eis, Oſſa arida audite verbum Domi-
5 ni. †Hęc dicit Dominus Deus oſſib⁹ his: Ecce, ego intro-
6 mittã in vos ſpiritum, & viuetis. †Et dabo ſup vos ner-
B uos, & ſuccreſcere faciã ſup vos carnes, & ſuperextendã
In vobis cutem: & dabo vobis ſpiritũ, & viuetis: & ſcie-
7 tis quia ego Dominus. †Et prophetaui ſicut præceperat
mihi: Factus eſt autem ſonitus prophetante me, & ecce
commotio: & acceſſerũt oſſa ad oſſa vnũquodq; ad iun-
8 cturã ſuã. †Et vidi, & ecce ſuper ea nerui, & carnes aſcen-
derunt: & extenta eſt in eis cutis déſuper, & ſpiritũ non
9 habebant. †Et dixit ad me: Vaticinare ad ſpiritum, vati-
C cinare fili hominis, & dices ad ſpiritum, Hæc dicit Dñs
Deus: A quatuor vẽtis veni ſpiritus: & inſuffla ſuper in-
10 terfectos iſtos, & reuiuiſcant. †Et prophetaui, ſicut pręce
perat mihi: & ingreſſus eſt in ea ſpiritus, & vixerunt: ſte-
teruntq; ſuper pedes ſuos exercitus grandis nimis valde.
11 †Et dixit ad me: Fili hominis, oſſa hæc vniuerſa, domus
Iſr̃l eſt: ipſi dicũt, Aruerunt oſſa noſtra, & perijt ſpes no-
12 ſtra, & abſciſſi ſumus. †Propterea vaticinare, & dices ad
D eos, Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego aperiam tumu-
los veſtros, & educam vos de ſepulchris veſtris, populus
13 meus: & inducã vos in terrã Iſr̃l. †Et ſcietis quia ego Do-
minus, cũ aperuero ſepulchra veſtra, & eduxero vos de
14 tumulis veſtris: popule meus, †Et dedero ſpiritum meum
in vobis, & vixeritis, & requieſcere vos faciam ſuper hu-
mũ veſtram: & ſcietis quia ego Dominus locutus ſum,
15 & feci, ait Dominus Deus. †Et factus eſt ſermo Dñi ad
16 me dicens: †Et tu fili hominis, ſume tibi lignũ vnũ: & ſcri
be ſuper illud, Iudæ & filiorũ Iſr̃l ſociorũ eius: & tolle li
gnum alterũ, & ſcribe ſup illud, Ioſeph lignũ Ephraim,
17 & cunctæ domus Iſraël, ſociorumque eius. †Et adiunge
E illa vnum ad alterum tibi in lignum vnum: & erunt in
18 vnionem in manu tua. †Cùm autẽ dixerint ad te filij po-
puli tui loquentes: Nónne indicas nobis quid in his tibi
19 velis? †loquẽns ad eos, Hæc dicit Dominus De⁹: Ecce ego
aſſumam lignum Ioſeph, quod eſt in manu Ephraim, &
tribus Iſraël quæ ſunt ei adiunctæ: & dabo eas pariter
cum ligno Iuda, & faciam eas in lignum vnum: & erunt
20 vnum in manu eius. †Erunt autem ligna ſuper quæ ſcri-
21 pſeris in manu tua, in oculis eorum. †Et dices ad eos,
F Hæc dicit Dominus Deus. Ecce, ego aſſumam filios Iſr̃l
de medio nationum ad quas abierunt, & congregabo
22 eos vndique, & adducam eos ad humum ſuam. †‖Et fa- ‖Ioh.10.b.16
ciam eos in gentem vnã in terra in montibus Iſr̃l, & rex
vnus erit omnibus imperans: & nõ erunt vltra duæ gen-
23 tes, nec diuidẽtur amplius in duo regna. †Neq; polluẽ-
tur vltra in idolis ſuis & abominationibus ſuis, & cun-
ctis iniquitatibus ſuis: & ſaluos eos faciam de vniuerſis
ſedibus in quibus peccauerunt, & emundabo eos: &
24 erunt mihi populus, & ego ero eis Deus. †‖Et ſeruus me⁹ ‖Su.34 f.23. Ioh.1.g.45. 10.b.11. Iſa.40.c.11. Ier.34.a.5. Dan.9.f.24. g.25.
Dauid rex ſuper eos, & paſtor vnus erit omniũ eorũ: in
iudicijs meis ambulabunt: & mãdata mea cuſtodiẽt, &
25 facient ea. †Et habitabũt ſuper terram quam, dedi ſeruo
G meo Iacob, in qua habitauerunt patres veſtri: & habita-
bunt ſuper eam ipſi, & filij eorum, & filij filiorum eorũ
vſque in ſempiternũ: & Dauid ſeruus meus princeps eo-
26 rũ in perpetuum. †Et percutiã illis fœdus pacis, ‖ pactum ‖Oſe.2.e.14 ‖Pſa.106 a.1. & 109.a.4.
ſempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo,
& dabo ſanctificationem meam in medio eorum in per
27 petuũ. †Et erit tabernaculum meũ in eis: & ero eis Deus,
28 & ipſi erunt mihi populus. †Et ſcient Gentes quia ego
Dominus ſanctificator Iſraël cũ fuerit ſanctificatio mea
in medio eorum in perpetuum.

Habitantibus poſt reductam captiuitatem ſecurè filijs Iſraël in oppidis ſuis, adducet Dominus in nouiſſimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu: ſed & hunc cum ſuo exercitu multis cladibus poſteà conſumet. C A P. XXXVIII.

1 ET factus eſt ſermo Dñi ad me, dicens: †Fili hominis,
A pone faciem tuã contra ‖ Gog, & terrã Magog, prin- ‖Inf.39.a.1. b.6. Apo.20.c.8.
2 cipem capitis Moſoch & Thubal: & vaticinare de eo, †&
3 dices ad eum, Hæc dicit Dominus Deus: Ecce, ego ad te
4 Gog principem capitis Moſoch & Thubal, †& circum-
agam te, & ponã frænum in maxillis tuis, & educam te
& omnẽ exercitum tuũ, equos & equites veſtitos loricis
vniuerſos, multitudinem magnam haſtam & clypeum
5 arripientiũ & gladium. †Perſæ, Æthiopes, & Lybies cũ
6 eis, omnes ſcutati & galeati. †Gomer, & vniuerſa agmina
B eius, domus Thogorma latera Aquilonis, & totum ro-
7 bur eius, populiq; multi tecum. †Præpara & inſtrue te,
& omnem multitudinem tuam quæ coaceruata eſt ad
8 te: & eſto eis in pręceptũ. †Poſt dies multos viſitaberis: in
nouiſſimo annorum venies ad terram quæ reuerſa eſt à
gladio, & cõgregata eſt de populis multis ad mõtes Iſr̃l,
qui fuerunt deſerti iugiter: hæc de populis educta eſt, &
9 habitabunt in ea confidenter vniuerſi. †Aſcendens autẽ
C quaſi tempeſtas venies & quaſi nubes, vt operias terrã
10 tu & omnia agmina tua, & populi multi tecum. †Hæc
dicit Dominus Deus, In die illa aſcendent ſermones ſu-
11 per cor tuum, & cogitabis cogitationem peſſimam: †&
dices, Aſcendam ad terram abſque muro: veniam ad
quieſcẽtes habitanteſque ſecurè: hi omnes habitant ſine
12 muro, vectes & portę non ſunt eis. †Vt diripias ſpolia, &
inuadas prædam, vt inferas manũ tuam ſuper eos qui de
ſerti fuerant, & poſteà reſtituti, & ſuper populum qui
eſt congregatus ex Gentibus, qui poſſidere cœpit, & eſſe
13 habitator vmbilici terræ. †Saba & Dedã, & negociatores
D Tharſis, & omnes leones ei⁹ dicẽt tibi, Nũquid ad ſumẽ
da ſpolia tu venis: ecce ad diripiendã prædam cõgregaſti
multitudinem tuam, vt tollas argentum & aurum, &
auferas ſuppellectilem atq; ſubſtantiã, & diripias manu
14 bias infinitas. †Propterea vaticinare fili hoĩs, & dices ad
Gog, Hæc dicit Dñs Deus: Nunquid nõ in die illo, cùm
15 habitauerit populus meus Iſraël confidenter, ſcies? †Et
E venies de loco tuo à laterib⁹ Aquilonis tu & populi mul
ti tecum, aſcẽſores equorum vniuerſi, cœtus magnus, &
16 exercitus vehemens. †Et aſcendes ſuper populũ meum
Iſr̃l quaſi nubes, vt operias terrã. In nouiſſimis diebus e-
ris, & adducã te ſuper terram meam, vt ſciãt Gentes me
17 cùm ſanctificatus fuero in te in oculis eorũ ô Gog. †Hæc
dicit Dominus Deus, Tu ergo ille es de quo locutus ſum
in diebus antiquis in manu ſeruorũ meorũ prophetarũ
Iſraël, qui ꝓphetauerunt in diebus illorum temporũ, vt
18 adducerem te ſuper eos. †Et erit in die illa: In die aduen-
F tus Gog ſuper terrã Iſraël, ait Dominus Deus, aſcendet

19 indignatio mea in ſurore meo. Et in zelo meo, in igne
iræ meæ locutus ſum Quia in die illa erit commotio ma
Mat.24.c.29 Luc.21.c.26. 20 gna ſuper terram Iſraël: & commouebũtur à facie mea
piſces maris, & volucres cæli, & beſtiæ agri, & omne re-
ptile quod mouetur ſuper humum, cunctiq; homines q
ſunt ſuper faciem terræ, & ſubuertentur montes, & ca-
21 dent ſepes, & omnis murus corruet in terrã. Et conuo-
cabo aduerſus eum in cunctis montibus meis gladium,
G ait Dñs Deus: gladius vniuſcuiuſq; in fratrem ſuum di-
22 rigetur. Et iudicabo eum peſte, & ſanguine, & imbre ve
hementi, & lapidibus immenſis: ignem, & ſulphur pluã
ſuper eum, & ſuper exercitum eius, & ſuper populos
23 multos qui ſunt cum eo. Et magnificabor, & ſanctifica
bor: & notus ero in oculis multarum gentium: & ſcient
quia ego Dominus.

Adducet Dominus Gog contra Iſraël, ſed ipſum cum toto eius exercitu ibi perdet, in cuius ſepultura ſeptem menſibus occupabuntur ad mundandã terrã: Dominus filios Iſraël propter peccata ipſorum tradidit in captiuitatem, ſed reducet eos in terram ſuã ad nominis ſui glorificationem. CAP. XXXIX.

1 TV autem fili hominis, vaticinare aduerſum Gog, &
A dices, Hęc dicit Dñs Deus: Ecce ego ſup te Gog prin
Sup.38.a.2. Apo.20.c.8. 2 cipem capitis Moſoch & Thubal: & circumagam te, &
*reducam 8. *ſeducam te, & aſcendere te faciam de lateribus Aquilo-
3 nis: & adducam te ſuper montes Iſraël. Et percutiam ar
cum tuum in manu ſiniſtra tua, & ſagittas tuas de manu
4 dextera tua deijciam. Super montes Iſraël cades tu, &
omnia agmina tua & populi tui qui ſunt tecũ: feris, aui-
bus, omniq; volatili, & beſtijs terræ dedi te ad deuoran-
5 dum. Super faciem agri cades: quia ego locutus ſum, ait
B Dñs Deus. Et immittam ignem in Magog, & in his qui
6 habitant in inſulis confidenter: & ſcient quia ego Domi
7 nus. Et nomẽ ſanctum meum notum faciam in medio
populi mei Iſraël, & non polluam nomen ſanctũ meũ
amplius: & ſcient Gentes quia ego Dominus ſanctus Iſ
8 raël. Ecce venit, & factum eſt, ait Dominus Deus: hæc
9 eſt dies de qua locutus ſum. Et egredientur habitatores
de ciuitatibus Iſraël, & ſuccendent & comburent arma,
clypeum & haſtas, arcum & ſagittas, & baculos manus
10 & contos: & ſuccendent ea igni ſeptem annis. Et non
C portabunt ligna de regionibus, neque ſuccîdent de ſal-
tibus: quoniam arma ſuccendent igne, & deprædabũtur
eos quibus prædæ fuerant, & diripient vaſtatores ſuos,
11 ait Dominus Deus. Et erit in die illa: dabo Gog locum
nominatum ſepulchrum in Iſraël: vallem viatorum ad
Orientem maris, quæ obſtupeſcere faciet prætereuntes:
& ſepeliẽt ibi Gog & omnem multitudinem eius, & vo-
12 cabitur Vallis multitudinis Gog. Et ſepelient eos dom⁹
13 Iſraël, vt mundent terram ſeptem menſibus. Sepeliet
autem eũ omnis populus terrę, & erit eis nominata dies
14 in qua glorificatus ſum, ait Dominus Deus. Et viros iu-
D giter conſtituent luſtrantes terram qui ſepeliant, & re-
quirant eos qui remanſerant ſuper faciem terræ, vt emũ
dent eam: poſt menſes autem ſeptem quærere incipiẽt.
15 Et circuibunt peragrantes terram: cumque viderint os
hominis, ſtatuent iuxta illud titulum, donec ſepeliant il
16 lud pollinctores in Valle multitudinis Gog. Nomen
17 autem ciuitatis Amona, & mundabunt terram. Tu er-
go fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Dic omni vo-
lucri, & vniuerſis auibus, cunctiſque beſtijs agri, Con-
E uenite, properate, concurrite vndique ad victimam meã
quam ego immolo vobis, victimam grandem ſuper mõ-
tes Iſraël: vt comedatis carnem, & bibatis ſanguinem.
18 Carnes fortium comedetis, & ſanguinem principum
terrę bibetis: arietum, agnorum, & hircorum, taurorum
19 que, & altilium, & pinguium omnium. Et comedetis
adipem in ſaturitatem, & bibetis ſanguinem in ebrieta-
20 tem, de victima quam ego immolabo vobis: & ſatura-
bimini ſuper menſam meam de equo, & equite forti, &
21 de vniuerſis viris bellatoribus, ait Dominus Deus. Et
ponam gloriam meam in Gentibus, & videbunt om-
F nes gentes iudicium meũ quod fecerim, & manũ meam
22 quam poſuerim ſuper eos. Et ſcient domus Iſraël quia
23 ego Dñs Deus eorum à die illa & deinceps. Et ſcient
Gentes quoniam in iniquitate ſua capta ſit domus Iſra-
ël: eò q dereliquerint me, & abſconderim faciem meam
ab eis, & tradiderim eos in manus hoſtium, & cecide-
24 rint in gladio vniuerſi. Iuxta immunditiam eorum &
25 & ſcelus feci eis, & abſcondi faciẽ meã ab illis. Propte-
reà hæc dicit Dominus Deus, Nunc reducam captiuita-
tem Iacob, & miſerebor omnis domus Iſraël: & aſſumã
26 zelum pro nomine ſancto meo. Et portabunt confuſio
nem ſuam, & omnem præuaricationem qua præuarica
G ti ſunt in me cùm habitauerint in terra ſua confidenter
27 neminem formidantes. Et reduxero eos de populis, &
congregauero de terris inimicorum ſuorum, & ſanctifi
28 catus fuero in eis in oculis gentiũ plurimarũ. Et ſcient
quia ego Dñs Deus eorum, eò q tranſtulerim eos in na- Sup.36.e.23
tiones, & congregauerim eos ſuper terram ſuã, & nõ de-
29 reliquerim quenquam ex eis ibi. Et nõ abſcondam vltrà
faciem meã ab eis: eò q effuderim ſpiritum meum ſup Sup.36 e 26
omnem domum Iſraël, ait Dominus Deus.

Propheta oſtenditur futura reædificatio ciuitatis, cum menſura in longitudine, latitudine & altitudine ſingularũ domus portarum, thalamorum, frontium, feneſtrarum, veſtibulorum, cubiculorum & graduum: item menſuratio quatuor menſarum ad immolanda ſacrificia: rurſum gazophylacia cantorum & ſacerdotum, ac veſtibula templi. CAP. XL.

1 IN viceſimoquinto anno tranſmigrationis noſtræ, in
A exordio anni, decima menſis, quartodecimo anno,
poſtquàm percuſſa eſt ciuitas: in ipſa hac die facta eſt ſu-
2 per me manus Domini, & adduxit me illuc. In viſioni-
bus Dei adduxit me in terram Iſraël, & dimiſit me ſuper
montem excelſum nimis, ſuper quẽ erat quaſi ędificium
3 ciuitatis vergentis ad Auſtrum. Et introduxit me illuc:
& ecce vir, cuius erat ſpecies quaſi ſpecies æris, & funicu
lus lineus in manu eius, & calamus menſuræ in manu
4 eius: ſtabat autem in porta. Et locutus eſt ad me idẽ vir,
Fili hominis, vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & po
ne cor tuum in omnia quæ ego oſtendã tibi: quia vt oſtẽ
dantur tibi adductus es huc: annuntia omnia quæ tu vi-
5 des domui Iſraël. Et ecce murus forinſecus in circuitu
domus vndiq;, & in manu viri calamus menſuræ ſex cu
bitorũ & palmo: & menſus eſt latitudinem ædificij cala
6 mo vno, altitudinem quoq; calamo vno. Et venit ad por
tam quæ reſpiciebat viã orientalẽ, & aſcendit p gradus
eius: & menſus eſt limen portæ calamo vno latitudinẽ,
7 id eſt, limen vnum calamo vno in latitudine. Et thala-
B mum vno calamo in longũ, & vno calamo in latum: &
8 inter thalamos, quinq; cubitos: & limẽ portæ iuxta ve-
9 ſtibulũ portæ intrinſecus, calamo vno. Et menſus eſt ve
ſtibulum portæ octo cubitorum, & frontem eius duob⁹
10 cubitis: veſtibulũ aũt portę erat intrinſecus. Porrò tha-
lami portæ ad viam orientalem, tres hinc & tres inde: mẽ
ſura vna trium & menſura vna frontium ex vtraq; parte.
11 Et menſus eſt latitudinem liminis portæ decem cubito
12 rum: & longitudinem portæ tredecim cubitorum. Et
marginem ante thalamos cubiti vnius: & cubitus vnus
finis vtrinq;: thalami autẽ, ſex cubitorum erant hinc, &
13 inde. Et menſus eſt portam à tecto thalami, vſq; ad te-
ctum eius, latitudinem vigintiquinq; cubitorũ: oſtium
14 contra oſtium. Et fecit frontes per ſexaginta cubitos: &
15 ad frontem atrium portæ vndiq; per circuitum. Et an-
te faciem portæ quę pertingebat vſq; ad faciẽ veſtibuli por
16 tæ interioris, quinquaginta cubitos. Et feneſtras obli-
C quas in thalamis & in frontibus eorum quæ erant intra
portam vndiq; per circuitum: ſimiliter autem erãt & in
veſtibulis feneſtræ per gyrum intrinſecus, & ante frõtes
17 pictura palmarum*. Et eduxit me ad atrium exterius, *calam.
& ecce gazophylacia, & pauimentum ſtratum lapide in
atrio per circuitũ: triginta gazophylacia in circuitu pa-
18 uimenti. Et pauimentũ in fronte portarum ſecundum
19 longitudinem portarum erat inferius. Et menſus eſt la-
titudinem à facie portæ inferioris vſque ad frontem atrij

interioris extrinſecus, centum cubitos ad Orientem &
29 ad Aquiloné. Portam quoq; quæ reſpiciebat viam A-
quilonis atrij exterioris, menſus eſt tam in longitudine
21 quàm in latitudine. Et thalamos eius tres hinc, & tres
inde: & frontem eius, & veſtibulum eius ſecundùm mé
ſuram portę prioris: quinquaginta cubitorum longitu-
dinem eius, & latitudinem vigintiquinque cubitorum.
22 Feneſtræ autem eius, & veſtibulum, & ſculpturæ ſecun
dùm menſuram portæ quæ reſpiciebat ad Orientem: &
ſeptem graduum erat aſcenſus eius, & veſtibulum ante
23 eam. Et porta atrij interioris contra portam Aquilonis,
D & Orientalem: & menſus eſt à porta vſque ad portam
24 centum cubitos. Et eduxit me ad viam auſtralem, & ec-
ce porta quæ reſpiciebat ad Auſtrum: & menſus eſt fron
tem eius, & veſtibulum eius iuxta menſuras ſuperiores.
25 Et feneſtras eius & veſtibula in circuitu, ſicut feneſtras
cæteras: quinquaginta cubitorum longitudine, & lati-
26 tudine vigintiquinque cubitorum. Et in gradibus ſe-
ptem aſcendebatur ad eam: & veſtibulum ante fores ei⁹:
& cælatæ palmæ erant, vna hinc, & altera inde in fron-
27 te eius. Et porta atrij interioris in via auſtrali: & men-
ſus eſt à porta vſque ad portam in via Auſtrali, centum
28 cubitos. Et introduxit me in atrium interius, ad por-
tam auſtralem: & menſus eſt portam iuxta menſuras ſu
29 periores. Thalamum eius, & frontem eius, & veſti-
bulum eius eiſdem menſuris: & feneſtras eius, & veſti-
bulum eius in circuitu quinquaginta cubitus longitudi
30 nis, & latitudinis vigintiquinque cubitos. Et veſtibulū
E per gyrum longitudine vigintiquinque cubitorum, &
31 latitudine quinque cubitorum. Et veſtibulum eius
ad atrium exterius, & palmas eius in fronte: & octo gra
32 dus erant quibus aſcendebatur per eam. Et introdu-
xit me in atrium interius per viam orientalem: & men-
33 ſus eſt portam ſecundùm menſuras ſuperiores. Tha-
lamum eius, & frontem eius, & veſtibulum eius, ſicut
ſuprà: & feneſtras eius, & veſtibula eius in circuitu, lon-
gitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigin-
34 tiquinque cubitorum. Et veſtibulum eius, id eſt, atrij ex
terioris: & palmæ cælatæ in fronte eius hinc & inde: &
35 in octo gradibus aſcenſus eius. Et introduxit me ad por
tam quæ reſpiciebat ad Aquilonem: & menſus eſt ſecun
36 dùm menſuras ſuperiores. Thalamum eius, & fron-
tem eius, & veſtibulum eius, & feneſtras eius per circui
F tum, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitu-
37 dine vigintiquinque cubitorum. Et veſtibulum ei⁹ ~16.
reſpiciebat ad atrium exterius: & cælatura palmarum in
fronte eius hinc & inde: & in octo gradibus aſcenſus
38 eius. Et per ſingula gazophylacia oſtium in frontibus
39 portarum: ibi lauabant holocauſtum. Et in veſtibulo
portæ duæ menſæ hinc, & duæ menſæ inde, vt immole-
tur ſuper eas holocauſtum, & pro peccato, & pro deli-
40 cto. Et ad latus exterius quod aſcendit ad oſtium por-
tæ quæ pergit ad Aquilonem, duæ menſæ: & ad latus al
41 terum ante veſtibulum portæ, duæ menſæ. Quatuor
menſæ hinc, & quatuor méſæ inde: per latera portę octo
42 menſæ erant, ſuper quas immolabant. Quatuor autem
menſæ ad holocauſtum, de lapidibus quadris extructæ:
longitudine cubiti vnius & dimidij: & latitudine cubiti
vnius & dimidij, & altitudine cubiti vnius: ſuper quas
ponent vaſa in quibus immolatur holocauſtum & victi
43 ma. Et labia earum palmi vnius, reflexa intrinſecus per
44 circuitum: ſuper menſas autem, carnes oblationis. Et
extra portam interiorem gazophylacia cantorū in atrio
interiori, quod erat in làtere portæ reſpicientis ad Aqui-
lonem: & facies eorum contra viam auſtralem, vna ex là
tere portæ orientalis quæ reſpiciebat ad viam Aquilo-
45 nis. Et dixit ad me, Hoc eſt gazophylacium quod reſpi-
G cit viam meridianā, ſacerdotū erit qui excubāt in cuſto
46 dijs tēpli. Porrò gazophylaciū quod reſpicit ad viam A-
quilonis, ſacerdotum erit qui excubant ad miniſterium
altaris. iſti ſunt filij Sadoc, qui accedunt de filijs Leui ad
47 Dominum, vt miniſtrent ei. Et menſus eſt atrium lon-
gitudine centum cubitorum & latitudine centum cubi
48 torum per quadrum: & altare ante faciem templi. Et in
troduxit me in veſtibulum templi, & menſus eſt veſti-
bulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde:
& latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & trium
49 cubitorum inde. Longitudinem autem veſtibuli, vigin
ti cubitorum: & latitudinem vndecim cubitorum, &
octo gradibus aſcendebatur ad ᵃeam. Et columnę erāt in ᵃeam 2.
frontibus: vna hinc & altera inde.

Diſpoſitio readificandi templi iuxta partes ſingulas.

CAP. XLI.

1 ET introduxit me in templum, & menſus eſt frontes
A ſex cubitos latitudinis hinc, & ſex cubitos latitudi-
2 nis inde, latitudinem tabernaculi. Et latitudo portę,
decem cubitorum erat: & latera portæ quinque cubitis
hinc, & quinq; cubitis inde: & menſus eſt longitudinē
eius quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cu-
3 bitorum. Et introgreſſus intrinſecus, mēſus eſt in fron
te portæ, duos cubitos: & portam ſex cubitorum: & lati
4 tudinem portæ, ſeptem cubitorū. Et menſus eſt longitu
dinē eius viginti cubitorū, & latitudinem viginti cubito
rum ante faciē templi: & dixit ad me, Hoc eſt ſanctū ſan-
5 ctorū. Et menſus eſt parietem domus ſex cubitorū: & la
titudinem lateris, quatuor cubitorū vndiq; per circuitū
6 domus. Latera autem, latus ad latus, bis triginta tria: &
erant eminētia quæ ingrederentur per parietem domus,
in lateribus per circuitum vt continerent, & non attin-
7 gerent parietem templi. Et platéa erat in rotūdum, aſcē
B dens ſurſum per cochleam, & in cęnaculum templi de-
ferebat per gyrum: idcirco latius erat templum in ſupe-
rioribus: & ſic de inferioribus aſcendebatur ad ſuperio-
8 ra in medium. Et vidi in domo altitudinem per circui-
tum, fundata latera ad menſuram calami ſex cubitorum
9 ſpatio: & latitudinem per parietem lateris forinſecus
quinq; cubitorum: & erat interior domus in lateribus
10 domus. Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubi-
11 torum in circuitu domus vndique. Et oſtium lateris ad
orationem, oſtium vnum ad viam Aquilonis, & oſtium
vnum ad viam Auſtralem, & latitudinem loci ad oratio-
12 nem, quinq; cubitorum in circuitu. Et ædificium quod
C erat ſeparatum, verſumq; ad viam reſpicientem ad ma-
re, latitudinis ſeptuaginta cubitorum: paries autem ædi
ficij, quinq; cubitorum latitudinis per circuitum: & lō-
13 gitudo eius, nonaginta cubitorum. Et mēſus eſt domus
longitudinem, centum cubitorum: & quod ſeparatum
erat ædificium, & parietes eius, longitudinis centum cu
14 bitorum. Latitudo aūt ante faciē domus: & eius quod
erat ſeparatum contra orientem, centum cubitorum.
15 Et menſus eſt longitudinem ædificij contra faciem eius
quod erat ſeparatum ad dorſum: ethecas ex vtraque par-
te centum cubitorum, & templum interius, & veſtibula
16 atrij. Limina & feneſtras obliquas, & ethecas in circui
tu per tres partes, contra vniuſcuiuſq; limen, ſtratumq;
ligno per gyrum in circuitu: terra autem vſque ad fene-
17 ſtras. Et feneſtræ clauſæ, ſuper oſtia. Et vſq; ad domum
interiorem, & forinſecus: ᵃper omnem parietem in cir- ᵃ& 6.
18 cuitu intrinſecus, & forinſecus ad menſuram. Et fabre-
D facta cherubim & palmæ: & palma inter cherub & che-
19 rub, duasq; facies habebat cherub. Faciem hominis iux
ta palmam ex hac parte, & faciem leonis iuxta palmam
ex alia parte: expreſſam per omnem domum in circuitu.
20 De terra vſque ad ſuperiora portæ, cherubim & palmæ
21 cælatæ erant in pariete templi. Limen, quadrangulū, &
22 facies ſanctuarij, aſpectus contra aſpectū. Altaris lignei
triū cubitorū altitudo: & longitudo eius, duorum cubi-
torū: & anguli eius, & lōgitudo eius, & parietes eius li-
gnei. Et locutus eſt ad me, Hæc eſt menſa coram Dño.
23 Et duo oſtia erāt in templo, & in ſanctuario. Et in duo
24 bus oſtijs ex vtraq; parte bina erant oſtiola, quæ in ſein-
uicem plicabantur: bina enim oſtia erant ex vtraq; parte
25 oſtiorū. Et cęlata erant in ipſis oſtijs tēpli cherubim, &
ſculptura palmarū, ſicut i parietib⁹ quoq; expreſſa erāt:
quam ob rem & groſſiora erant ligna in veſtibuli fronte

26 forinſecus. Super quæ feneſtræ obliquæ, & ſimilitudo
palmarum hinc atq; inde, in humerulis veſtibuli: ſecun
dùm latera domus, latitudinemq; parietum.

*De gazophylacijs cæteriſq; quæ ad ſacrorũ vſum pertinent, re-
ædificandis.* CAP. XLII.

1 ET eduxit me in atrium exterius per viã ducentẽ ad
A Aquilonẽ, & introduxit me in gazophylaciũ, quod
erat contra ſeparatum ædificium, & contra ædem vergẽ-
2 tem ad Aquilonẽ. In facie longitudinis, centũ cubi-
tos oſtij Aquilonis: & latitudinis quinquaginta cubitos:
3 contra viginti cubitos atrij interioris, & cõtra pauimẽ-
tũ ſtratũ lapide atrij exterioris, vbi erat portic⁹ iũcta por
4 ticui triplici. Et ante gazophylacia deambulatio decẽ cu
bitorũ latitudinis, ad iteriora reſpiciẽs viæ cubiti vnius.
5 Et oſtia eorũ ad Aqlonẽ: vbi erãt gazophylacia in ſupio
ribus humiliora: quia ſupportabant porticus quæ ex il-
6 lis eminebant de inferioribus, & de medijs ædificij. Tri-
B ſtega enim erant, & non habebant columnas, ſicut erãt
columnæ atriorũ: propterea eminebant de inferioribus,
7 & de medijs à terra cubitis quinquaginta. Et peribolus
exterior ſecũdùm gazophylacia, quæ erant in via atrij ex
terioris ante gazophylacia: longitudo eius quinquagin-
8 ta cubitorum. Quia longitudo erat gazophylaciorum
atrij exterioris quinquaginta cubitorũ: & longitudo an
9 te faciem templi, centũ cubitorum. Et erat ſubter gazo
phylacia hæc introitus ab Oriente ingredientium in ea
10 de atrio exteriori: In latitudine periboli atrij, quod erat
contra viam orientalem, in faciem ædificij ſeparati, &
11 erant ante ædificium gazophylacia. Et via ante faciẽ eo-
rum iuxta ſimilitudinem gazophylaciorum, q̃ erant in
via Aquilonis: ſecundùm longitudinem eorũ, ſic & lati-
tudo eorũ: & oĩs introit⁹ eorũ, & ſimilitudines, & oſtia
12 eorũ. ſecundùm oſtia gazophylaciorum quæ erãt in via
C reſpiciente ad Notum: oſtium in capite viæ, quæ via erat
ante veſtibulum ſeparatum per viã orientalẽ ingredien-
13 tibus. Et dixit ad me, Gazophylacia Aquilonis, gazophy
lacia Auſtri, quæ ſunt ante ædificiũ ſeparatum: hæc ſunt
gazophylacia ſancta, in quibus veſcuntur ſacerdotes qui
appropinquant ad Dñm in ſancta ſanctorum. ibi ponẽt
ſancta ſanctorum, & oblationem pro peccato, & pro de
14 licto: locus enim ſanctus eſt. Cùm autem ingreſſi fue-
rint ſacerdotes, non egredient᷑ de ſanctis in atrium exte-
rius: & ibi reponent veſtimẽta ſua in quibus miniſtrãt,
quia ſancta ſunt: veſtienturq; veſtimentis alijs, & ſic ꝓ-
15 cedent ad populũ. Cumq; compleſſet mẽſuras domus
D interioris, eduxit me p viam portæ quæ reſpiciebat ad
viam orientalem: & menſus eſt eã vndiq; per circuitũ.
16 Menſus eſt aũt contra ventum orientalẽ calamo mẽſu-
ræ: quingentos calamos in calamo mẽſuræ per circuitũ.
17 Et menſus eſt contra ventum Aquilonis quingentos ca
18 lamos, in calamo menſuræ per gyrum. Et ad ventũ Au
ſtralem mẽſus eſt q̃ngentos calamos, in calamo mẽſuræ
19 p circuitũ. Et ad ventũ occidentalẽ menſus eſt quingẽ-
20 tos calamos, in calamo menſuræ. Per quatuor ventos
mẽſus eſt murũ eius vndiq; p circuitum, longitudinem
quingentorũ cubitorũ, & latitudinem quingentorũ cu
bitorũ, diuidentem inter ſanctuarium, & vulgi locum.

*Gloria Domini apparente audit propheta quòd filij Iſraël nõ am
plius polluent nomen Domini, & quæ ſint menſuræ altaris,
ad ſacrificia ad ipſum ſeptem diebus expiandũ.* CAP. XLIII.

1 ET duxit me ad portam quæ reſpiciebat ad viam oriẽ
A talem. Et ecce gloria Dei Iſraël ingrediebatur per
2 viam orientalem: & vox erat ei quaſi vox aquarum mul
3 tarum, & terra ſplendebat à maieſtate eius. Et vidi vi-
¶Sup. 9. b. ſionem ſecundùm ſpeciem quam videram, quando vẽ-
nit vt diſperderet ciuitatem: & ſpecies ſecundùm aſpe-
Supr. a 1 2. 5 ctum quem videram iuxta fluuium Chobar: & cecidi ſu
4 per faciem meam. Et maieſtas Domini ingreſſa eſt tem
5 plum per viam portæ quæ reſpiciebat ad Orientem. Et
B eleuauit me ſpiritus, & introduxit me in atrium interi⁹:
6 & ecce repleta erat gloria Domini domus. Et audiui lo-
7 quentem ad me de domo, & vir ſtabat iuxta me. Et di-
xit ad me: Fili hominis, locus ſolij mei, & locus veſtigio
rum pedum meorum, vbi habito in medio filiorum Iſ-
raël in æternum: & non pollueut vltrà domus Iſraël no
men ſanctum meum, ipſi & reges eorum in fornicatio-
nibus ſuis, & in ruinis regum ſuorum, & in excelſis.
8 Qui fabricati ſunt limen ſuum iuxta limen meum, &
poſtes ſuos iuxta poſtes meos: & murus erat inter me
& eos: & polluerunt nomen ſanctum meum in abomi-
C nationibus quas fecerunt: propter quod conſumpſi eos
9 in ira mea. Nunc ergo repellant procul fornicationem
ſuam, & ruinas regum ſuorum à me: & habitabo in me
10 dio eorum ſemper. Tu autem fili hominis, oſtende do
mui Iſraël templum, & confundantur ab iniquitatibus
11 ſuis: & metiantur fabricam, & erubeſcant ex omnibus
quæ fecerunt. Figuram domus, & fabricæ eius exitus &
introitus, & omnem deſcriptionem eius, & vniuerſa
præcepta eius, cunctumque ordinem eius, & omnes le-
ges eius oſtende eis, & ſcribes in oculis eorum: vt cuſto-
diant omnes deſcriptiones eius, & præcepta illius, & fa-
12 ciant ea. Iſta eſt lex domus in ſummitate montis, *Om *Oĩs finis.
D nis finis eius: in circuitu ſanctum ſanctorum eſt hæc
13 eſt ergo lex domus. Iſtæ autem menſuræ altaris in cu-
bito veriſſimo, qui habebat cubitum & palmum: in ſi-
nu eius erat cubitus, & cubitus in latitudine: & defini-
tio eius vſque ad labium eius, in circuitu, palmus vnus.
14 hæc quoque erat foſſa altaris. Et de ſinu terræ vſque ad
crepidinem nouiſſimam duo cubiti, & latitudo cubiti
vnius: & à crepidine minore vſque ad crepidinem maio
15 rem quatuor cubiti, & latitudo cubiti vnius. Ipſe au-
tem ariel quatuor cubitorum: & ab ariel vſque ad ſur-
16 ſum, cornua quatuor. Et ariel duodecim cubitorum in
E longitudine per duodecim cubitos latitudinis: qua-
17 drangulatum æquis lateribus. Et crepido quatuordc-
cim cubito latitudinis in quatuor angulis eius: & corn
na in circuitu eius dimidij cubiti, & ſinus eius vnius cu
biti per circuitum: gradus autem eius verſi ad Orien-
18 tem. Et dixit ad me, Fili hominis, hæc dicit Dominus
Deus: Hi ſunt ritus altaris, in quacunque die fuerit fa-
bricatum: vt offeratur ſuper illud holocauſtum, & effun
19 datur ſanguis. Et dabis ſacerdotibus & Leuitis, qui ſunt
F de ſemine Sadoc, qui accedunt ad me, ait Dominus De⁹,
vt offerant mihi vitulum de armento pro peccato.
20 Et aſſumens de ſanguine eius, pones ſuper quatuor cor
nua eius, & ſuper quatuor angulos crepidinis, & ſuper
coronam in circuitu, & mundabis illud & expiabis.
21 Et tolles vitulum qui oblatus fuerit pro peccato: & cõ-
bures eum in ſeparato loco domus extra ſanctuarium.
22 Et in die ſecunda offeres hircum caprarum immacula-
tum pro peccato: & expiabunt altare, ſicut expiauerunt
23 in vitulo. Cumque compleueris expians illud, offeres
G vitulum de armento immaculatum, & arietem de grege
24 immaculatum. Et offeres eos in conſpectu Domini: &
mittent ſacerdotes ſuper eos ſal, & offerent eos holocau
25 ſtum Domino. Septem diebus facies hircum pro pec-
cato quotidie: & vitulum de armento, & arietem de
26 pecoribus immaculatos offerent. Septem diebus ex-
piabunt altare, & mundabunt illud: & implebunt ma-
27 num eius. Expletis autem diebus, in die octaua & vl-
trà, facient ſacerdotes ſuper altare holocauſta veſtra, &
quæ pro pace offerunt: & placatus ero vobis, ait Do-
minus Deus.

*Porta ſanctuarij clauſa qua ſolus Deus ingreditur incircunci-
ſi carne, & corde non ingredientur ſanctuarium nec leuitæ
qui idola, ſecuti ſunt, ſed hi miniſtri domus erunt: filij au-
tem Sadoc ſacerdotes ingredientur, & horum leges ponun-
tur.* CAP. XLIIII.

1 ET conuertit me ad viã portæ ſanctuarij exterioris, q̃
A reſpiciebat ad Orientem: & erat clauſa. Et dixit Dñs
2 ad me: Porta hæc clauſa erit: non aperietur, & vir non
tranſiet per eam: quoniam Dominus Deus Iſraël ingreſ-
3 ſus eſt p eam, eritq; clauſa principi. Princeps ipſe ſede-

bit in ea, vt comedat panem coram Domino: per viã por
tæ veſtibuli ingredietur, & per viam eius egredietur.
4 ¶Et adduxit me per viam portæ Aquilonis in conſpectu
domus: & vidi, & ecce impleuit gloria Dñi domũ Domi
5 ni: & cecidi in faciem meam. ¶Et dixit ad me Dñs, Fili ho
B minis, pone cor tuum, & vide oculis tuis: & auribus tuis
audi oĩa quę ego loquor ad te de vniuerſis ceremonijs do
mus Dñi, & de cũctis legibus eius: & pones cor tuum in
6 vijs templi, per oẽs exitus ſanctuarij. ¶Et dices ad exaſpe
rantem me domum Iſraël, Hęc dicit Dñs Deus: Sufficiãt
7 vobis omnia ſcelera veſtra, domus Iſraël: ¶eò q inducitis
filios alienos incircuncĩſos corde, & incircũciſos carne,
vt ſint in ſanctuario meo, & polluant domũ meã: & of-
fertis panes meos, adipem, & ſanguinẽ: & diſſoluitis pa-
8 ctum meum in omnibus ſceleribus veſtris. ¶Et nõ ſerua-
C ſtis præcepta ſanctuarij mei, & poſuiſtis cuſtodes obſer
uationum mearum in ſanctuario meo vobiſmetipſis.
9 ¶Hęc dicit Dñs Deus: Omnis alienigena incircũciſus cor
de & incircunciſus carne, non ingredietur ſanctuarium
meum, omnis filius alienus qui eſt in medio filiorũ Iſra-
10 ël. ¶Sed & Leuitæ qui longè receſſerunt à me in errore fi
liorum Iſraël, & errauerunt à me poſt idôla ſua, & porta
11 uerunt iniquitatem ſuã: ¶Erunt in ſanctuario meo ædi-
tui, & ianitores portarum domus, & miniſtri domus: ip
ſi mactabunt holocauſta, & victimas populi: & ipſi ſta-
12 bunt in conſpectu eorũ, vt miniſtrent eis. ¶Pro eo q mi-
D niſtrauerunt illis in conſpectu idolorum ſuorũ, & facti
ſunt domui Iſraël in offendiculũ iniquitatis: idcirco le-
uaui manum meã ſuper eos, ait Dñs Deus: & *portaue-
*portabũt 6. 13 runt iniquitatem ſuã, ¶& non appropinquabunt ad me,
vt ſacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad oẽ ſan
ctuarium meum iuxta ſancta ſanctorũ: ſed portabũt cõ-
14 fuſionem ſuam, & ſcelera ſua quæ fecerũt. ¶Et dabo eos
*& 9. ianitores domus, in omni miniſterio eius & in vniuerſis
15 quæ fient in ea. ¶Sacerdotes aũt *Leuitæ filij Sadoc, q cu-
E ſtodierunt ceremonias ſanctuarij mei, cùm errarent filij
Iſraël à me: ipſi accedent ad me, vt miniſtrent mihi: & ſta
bunt in conſpectu meo, vt offerant mihi adipem & ſan-
16 guinẽ, ait Dñs Deus. ¶Ipſi ingredientᷣ ſanctuarium meũ,
& ipſi accedent ad menſam meam, vt miniſtrent mihi,
17 & cuſtodiãt ceremonias meas. ¶Cumq; ingredientᷣ por
tas atrij interioris, veſtibus lineis induentᷣ: nec aſcendet
F ſuper eos quicquã laneum, qñ miniſtrant in portis atrij in
18 terioris: & intrinſecus. ¶Vittæ lineæ erunt in capitibus
eorum, & feminalia linea erunt in lumbis eorũ, & nõ ac
19 cingentur in ſudore. ¶Cumq; egredientᷣ atrium exterius
ad populũ, exuent ſe veſtimentis ſuis in quibus miniſtra
uerant, & reponent ea in gazophylacio ſanctuarij, & ve
ſtient ſe veſtimentis alijs: & non ſanctificabunt populũ
20 in veſtibus ſuis. ¶Caput aũt ſuum non radent, neque co
21 mã nutrient: ſed tondentes attondent capita ſua. ¶Et vi-
num non bibet oĩs ſacerdos, quãdo ingreſſurus eſt atriũ
Leu. 21. c. 14. 22 interius. ¶Et viduam & repudiatam non accipient vxo-
res, ſed virgines de ſemine domus Iſraël: ſed & viduam,
23 q̃ fuerit vidua à ſacerdote, accipient. ¶Et populũ meũ do
cebunt quid ſit inter ſanctum & pollutũ: & inter mũdũ
24 & immundum oſtendent eis. ¶Et cùm fuerit controuer
ſia, ſtabunt in iudicijs meis: & iudicabunt leges meas, &
præcepta mea in omnibus ſolẽnitatibus meis cuſtodiẽt,
25 & ſabbatha mea ſanctificabũt. ¶Et ad mortuum hoĩem
G non ingredientur, ne polluantᷣ: niſi ad patrem & matrẽ,
& filium & filiã, & fratrem & ſororem, quæ alterũ virũ
26 non habuerit: in quibus contaminabuntur. ¶Et poſtquã
27 fuerit emundatus, ſeptem dies numerabuntᷣ ei. ¶Et in die
introitus ſui in ſanctuarium ad atrium interius, vt mini
ſtret mihi in ſanctuario, offeret pro peccato ſuo, ait Dñs
- 4. Deu. 18. a. 1. Nu. 18 c. 20. 28 Deus. ¶Non *erit autem eis hæreditas, ego hæreditas eo
rum: & poſſeſſionẽ nõ dabitis eis in Iſraël, ego enim poſ
29 ſeſſio eorũ. ¶Victimam & pro peccato, & pro delicto ip
Leu. 22. d. 19. 30 ſi comedent: & oẽ votum in Iſraël, ipſorũ erit. ¶Et primi
tiua oĩum primogenitorum, & oĩa libamenta ex oĩbus
quæ offeruntur, ſacerdotum erunt: & primitias ciborũ
veſtrorum dabitis ſacerdoti vt reponat benedictionẽ do
31 mui ſuæ. ¶Omne morticinum, & captũ à beſtia de aui- *ſue 1. Leu. 22. b. 8.
bus, & de pecoribus non comedent ſacerdotes.

*In terræ diuiſione ſeparatio Domino primitus aſſignanda eſt cer-
ta portio ſacerdotibus, leuitis, ciuitati, ac principi: ſeruãdaq́,
æquitas in ponderibus, mẽſuris, primitijs, & ſacrificijs: quæ
ſacrificia offerentur primo ac ſeptimo die primi menſis, & in
ſolennitatibus Paſchæ ac Tabernaculorum.* CAP. XLV.

1 CVmq́; cœperitis terram diuidere ſortitò, ſeparate
A primitias Dño ſanctificatum de terra longitudine
viginti quinq; millia, & latitudine decem millia: ſanctifi
2 catum erit in omni termino eius per circuitum. ¶Et erit
ex omni parte ſanctificatum quingentos per quingẽtos
quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in
3 ſuburbana eius per gyrum. ¶Et à menſura iſta menſura-
B bis longitudinem viginti quinq; millium, & latitudinẽ
decem millium, & in ipſo erit templum, ſanctumq́; ſan
4 ctorum. ¶Sanctificatum de terra erit ſacerdotibus mini-
ſtris ſanctuarij, qui accedunt ad miniſterium Domini:
& erit eis locus in domos, & in ſanctuarium ſanctitatis.
5 ¶Viginti quinq; autem millia lõgitudinis, & decem mil-
lia latitudinis erunt Leuitis qui miniſtrant domui: ipſi
6 poſſidebunt viginti gazophylacia. ¶Et poſſeſſionem ciui
tatis dabitis quinque millia latitudinis, & longitudinis
viginti quinq; millia, ſecundùm ſeparationem ſanctua-
7 rij, omni domui Iſraël. ¶Principi quoq; hinc & inde, in
ſeparationem ſanctuarij, & in poſſeſſionem ciuitatis cõ
C tra faciem ſeparationis ſanctuarij, & contra faciem poſ-
ſeſſionis vrbis: à latere Maris vſq; ad Mare, & à latere O-
rientis vſq; ad Orientem. Longitudinem aũt iuxta vnã-
quamq; partem à termino occidentali vſq; ad terminũ
8 orientalem. ¶De terra erit ei poſſeſſio in Iſraël: & nõ de-
populabuntur vltrà principes populum meum: ſed ter-
9 ram dabunt domui Iſraël ſecundùm tribus eorũ. ¶Hæc
dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis principes Iſraël: ini
quitatem & rapinas intermittite, & iudicium & iuſtitiã
facite, ſeparate confinia veſtra à populo meo, ait Domi-
10 nus Deus. ¶Statéra iuſta, & ephi iuſtum, & batus iuſtus
D erit vobis. ¶Ephi & batus æqualia, & vnius mẽſuræ erũt:
11 vt capiat decimam partem cori batus, & decimam partẽ
cori ephi: iuxta menſuram cori erit æqua libratio eorũ.
12 ¶Siclus autem viginti obolos habet: Porrò viginti ſicli, Exo. 30. b. 13. Leu. 27. c. 25. Nu. 3. g. 47.
& viginti quinq; ſicli, & quindecim ſicli, minã faciunt.
13 ¶Et hæ ſunt primitiæ quas tolletis: ſextam partem ephi
de coro frumenti, & ſextam partẽ ephi de coro hordei.
14 ¶Menſura quoq; olei, batus olei, decima pars cori eſt: &
E decem bati, corum faciunt: quia decem bati implent co-
15 rum. ¶Et arietem vnum de grege ducentorũ de his quæ
nutriunt Iſraël in ſacrificium, & in holocauſtũ, & in pa-
16 cifica, ad expiandum pro eis, ait Dñs Deus. ¶Oĩs popu-
17 lus terræ tenebitur primitijs his principi in Iſraël. ¶Et
ſuper principem erunt holocauſta, & ſacrificiũ, & liba-
mina in ſolennitatibus, & in Calendis, & in ſabbathis,
in vniuerſis ſolennitatibus domus Iſraël. Ipſe faciet pro
peccato ſacrificium, & holocauſtũ, & pacifica ad expiã-
18 dum pro domo Iſraël. ¶Hæc dicit Dñs Deus: In primo
F menſe, vna mẽſis ſumes vitulum de armento immacula
19 tum: & expiabis ſanctuarium. ¶Et tollet ſacerdos de ſan-
guine quod erit pro peccato: & ponet in poſtibꝰ domus,
& in quatuor angulis crepidinis altaris, & in poſtibꝰ por
20 tæ atrij interioris. ¶Et ſic facies in ſeptima mẽſis pro vno-
quoq; qui ignorauit, & errore deceptus eſt, & *expiabi- *expiabis.
21 tis pro domo. ¶In primo menſe, quartadecima die mẽſis
erit vobis Paſchæ ſolẽnitas: ſeptem diebus azyma come-
22 dentᷣ. ¶Et faciet princeps in die illa pro ſe & pro vniuerſo
G populo terræ, vitulũ pro peccato. ¶Et in ſeptem dierũ ſo-
23 lennitate faciet holocauſtum Dño ſeptem vitulos: & ſe-
ptẽ arietes immaculatos quotidie ſeptem diebus: & pro
24 peccato hircũ caprarum. ¶Et ſacrificiũ ephi p vitulum, &
25 ephi per arietem faciet: & olei hin per ſingula ephi. ¶Se-
ptimo menſe, quintadecima die menſis in ſolennitate fa
ciet ſicut ſupradicta ſunt per ſeptem dies: tã pro peccato
quàm pro holocauſto, & in ſacrificio, & in oleo.

Porta, ſolis ſabbathis ac Calendis aperienda, & quæ holocauſta his diebus offeret princeps, quáue porta ipſe aut populus templum ingredietur, vel egredietur: de ſpontaneo & quotidiano principis holocauſto: de ipſius dono filijs aut ſeruis dato: loca in quibus ſacerdotes coquant ſacrificia, & miniſtri victimas populi.

CAP. XLVI.

1 HÆc dicit Dominus De⁹, Porta atrij interioris, quæ
A reſpicit ad Orientem, erit clauſa ſex diebus in qui
bus opus ſit: die autem ſabbathi aperietur, ſed & in die
2 Calendarum aperietur. ¶Et intrabit princeps per viam
veſtibuli portæ deſoris, & ſtabit in limine portę: & faciét
ſacerdotes holocauſtum eius, & pacifica eius: & adora-
bit ſuper limen portæ, & egredietur: porta autem non
3 claudetur vſq; ad veſperam. ¶Et adorabit populus terræ
ad oſtium portæ illius in ſabbathis, & in Calẽdis coram
4 Domino. ¶Holocauſtum autẽ hoc offeret princeps Do-
B mino: In die ſabbathi ſex agnos immaculatos, & arietẽ
5 immaculatum: ¶Et ſacrificium ephi per arietem: in agnis
autem ſacrificium quod dederit manus eius: & olei hin
6 per ſingula ephi. ¶In die autem Calẽdarum vitulum de
armento immaculatum: & ſex agni, & arietes immacu-
7 lati erunt. ¶Et ephi per vitulum, ephi quoq; per arietẽ fa-
ciet ſacrificium: de agnis autem, ſicut inuenerit manus
8 eius: & olei hin, per ſingula ephi. ¶Cumq; ingreſſurus eſt
C princeps, per viam veſtibuli portæ ingrediatur, & per eã
9 dem viam exeat. ¶Et cùm intrabit populus terræ in con-
ſpectu Domini in ſolennitatibus: qui ingreditur per por
tam Aquilonis, vt adoret, egrediatur per viam portę me-
ridianæ: porrò qui ingreditur per viam portæ meridia-
næ, egrediatur per viam portæ Aquilonis: non reuer-
tetur per viam portæ per quam ingreſſus eſt, ſed e regio-
10 ne illius egredietur. ¶Princeps autem in medio eorũ cũ
D ingredientibus ingredietur, & cum egredientibus egre-
11 dietur. ¶Et in nundinis & in ſolennitatibus erit ſacrifi-
cium ephi per vitulum, & ephi per arietem: De agnis au
tem erit ſacrificium ſicut inuenerit manus eius: & olei
12 hin, per ſingula ephi. ¶Cùm autem fecerit princeps ſpõ
taneum holocauſtum, aut pacifica voluntaria Domino:
aperietur ei porta quæ reſpicit ad Orientem, & faciet ho
locauſtũ ſuum, & pacifica ſua, ſicut fieri ſolet in die ſab-
bathi: & egredietur, claudeturq; porta poſtquàm exie-
13 rit. ¶Et agnum eiuſdem anni immaculatum, faciet holo-
cauſtum quotidie Domino: ſemper manè faciet illud.
14 Et faciet ſacrificium ſuper eo catamane mane, ſextã par-
E tem ephi: & de oleo tertiam partem hin, vt miſceatur ſi-
milæ: ſacrificium Domino legitimum, iuge, atq; perpe-
15 tuum. ¶Faciet agnum & ſacrificium, & oleum catamane
16 manè: holocauſtũ ſempiternum. ¶Hæc dicit Dominus
Deus, Si dederit princeps *donum` alicui de filijs ſuis: hæ * domum
reditas eius, filiorum ſuorum erit, poſſidebunt eam hæ-
17 reditariè. ¶Si autem dederit legatũ de hæreditate ſua vni
F ſeruorum ſuorum: erit illius vſque ad annum remiſſio-
nis, & reuertetur ad principem: hæreditas autem eius fi-
18 lijs eius erit. ¶Et non accipiet princeps de hæreditate po-
puli per violentiam, & de poſſeſſione eorum, ſed de poſ-
ſeſſione ſua hæreditatem dabit filijs ſuis: vt non diſperga
19 tur populus meus vnuſquiſq; à poſſeſſione ſua. ¶Et in-
troduxit me per ingreſſum qui erat ex latere portæ in ga
zophylacia ſanctuarij ad ſacerdotes, quæ reſpiciebant ad
Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad Occidentem.
20 ¶Et dixit ad me, Iſte eſt locus vbi coquent ſacerdotes pro
peccato, & pro delicto: vbi coquent ſacrificium, vt non
*efferant in atrium exterius`, & ſanctificetur populus. * offerant in atrio exteriori.
21 ¶Et eduxit me in atrium exterius, & circumduxit me per
G quatuor angulos atrij: & ecce atriolum erat in angulo
22 atrij, atriola ſingula per angulos atrij. ¶In quatuor angu-
lis atrij atriola diſpoſita quadraginta cubitorum per lon
gum, & triginta per latum: menſurę vnius quatuor erãt.
23 ¶Et paries per circuitum ambiens quatuor atriola: & cu-
24 linæ fabricatæ erant ſubter porticus per gyrum. ¶Et dixit
ad me, Hæc eſt domus culinarum in qua coquent mi-
niſtri domus Domini victimas populi.

Aquæ ſubter limen domus egredientes, & in latus templi dextrũ deſcendentes, efficiuntur torrens, qui tandem non poteſt tranſuadari, & ſanat omnia ad quæ pertigerit, habens piſces & arbores fructiferas: termini terræ ſanctæ quæ duodecim tribubus Iſraël, & aduenis diuidenda eſt.

CAP. XLVII.

1 ET conuertit me ad portam domus, & ecce aquę egre
A diebantur ſubter limen domus ad Orientem: facies
enim domus reſpiciebat ad Oriẽtem: aquę autem deſcẽ-
debant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris.
2 ¶Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & cõuertit me
ad viã foras portã exteriorẽ, viã quæ reſpiciebat ad Oriẽ-
3 tem: & ecce aquę redundãtes à latere dextro. ¶Cùm egre-
deretur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in ma
nu ſua, & mẽſus eſt mille cubitos: & traduxit me p aquã
4 vſq; ad talos. ¶Rurſumq; mẽſus eſt mille, & traduxit me
5 per aquam vſq; ad genua: ¶& menſus eſt mille, & tradu-
xit me per aquã vſq; ad renes. Et menſus eſt mille, torren
tem quem non potui pertranſire: qm̃ intumuerãt aquæ
6 profundi torrentis qui non poteſt tranſuadari. ¶Et dixit
ad me, Certè vidiſti fili hominis. Et eduxit me, & cõuer
7 tit ad ripam torrentis. ¶Cumq; me conuertiſſem, ecce in
B ripa torrentis ligna multa nimis ex vtraque parte. ¶Et ait
8 ad me, Aquæ iſtæ quæ egrediũtur ad tumulos ſabuli oriẽ
talis, & deſcendunt ad plana deſerti, intrabunt mare, &
9 exibunt, & ſanabuntur aquæ. ¶Et omnis anima viuens
quæ ſerpit, quocunq; venerit torrens, viuet: & erunt pi-
ſces multi ſatis poſtquàm venerint illuc aquæ iſtæ, & ſa-
10 nabuntur: & viuent omnia ad quæ venerit torrens. ¶Et
ſtabunt ſuper illa piſcatores, ab Engaddi, vſq; ad Engal-
lim ſiccatio ſagenarum erit: plurimæ ſpecies erunt piſci-
11 um ei⁹, ſicut piſces maris magni, multitudinis nimiæ: ¶in
litoribus autem eius, & in plauſtribus non ſanabuntur,
12 quia in ſalinas dabuntur. ¶Et ſuper torrentem orietur in
C ripis eius ex vtraque parte oẽ lignum *pomiferum`: nõ de * fructiferũ 4
fluet folium ex eo, & non deficiet fructus eius: Per ſingu
los menſes afferet primitiua, quia aquæ eius de ſanctua-
rio egredientur: & erunt fructus eius in cibum, & folia
13 eius ad medicinam. ¶Hæc dicit Dñs Deus, Hic eſt termi-
nus in quo poſſidebitis terrã in duodecim tribubus Iſra Ge.48 b.22.
14 ël: ‖quia Ioſeph duplicem funiculum habet. ¶Poſſidebi- §Ge 12. b 7. 13.c.16.
tis aũt eã ſinguli ęquè vt frater ſuus: ‖ſuper quam leuaui
manum meã vt darẽ patribus veſtris: & cadet terra hæc
15 vobis in poſſeſſionem. ¶Hic eſt autẽ terminus terræ: Ad
plagam ſeptẽtrionalem, à mari magno via Hethalon, ve-
16 nientibus Sedada, ¶Emath, Berotha, Sabarim, quæ eſt in
ter terminum Damaſci: & confinium Emath, domus Ti
17 chon quæ eſt iuxta terminum Auran. ¶Et erit terminus
D à Mari vſq; ad atriũ Enon terminus Damaſci, & ab Aq-
lone ad Aquilonem, *terminus Emath: plaga ſeptentrio *& 8.
18 nalis. ¶Porrò plaga oriẽtalis de medio Auran, & de me-
dio Damaſci, & de medio Galaad, & de medio terrę Iſra-
ël, Iordanis diſterminans ad mare orientale, metiemini
19 etiam plagam oriẽtalem. ¶Plaga autem auſtralis meridia
na, à Thamar vſq; ad aquas cõtradictionis Cades: & tor-
rens vſq; ad mare magnum: & hæc eſt plaga ad Meridiẽ
20 auſtralis. ¶Et plaga Maris, Mare magnum à confinio per
21 directum, donec venias Emath: hæc eſt plaga Maris. ¶Et
22 diuidetis terram iſtam vobis per tribus Iſraël: ¶& mitte-
tis eam in hæreditatem vobis, & aduenis qui acceſſerint
ad vos, qui genuerint filios ĩ medio veſtrũ: & erũt vobis
ſicut indigenæ inter filios Iſraël: vobiſcũ diuidẽt poſſeſ-
23 ſionẽ in medio tribuũ Iſraël. ¶In tribu aũt quacunq; fue
rit aduena, ibi dabitis poſſeſſionem illi, ait Dñs Deus.

Diuiſio terræ ſanctæ in duodecim tribus: vbi ſint primitiæ et ſanctuarium, locus ſacerdotũ ac leuitarũ. menſura ciuitatis in quadro cum ſuburbanis: poſſeſſio principis, & duodecim portę ciuitatis iuxta duodecim tribus.

CAP. XLVIII.

1 ET hæc nomina tribuum à finibus Aquilonis iuxta
A viam Hethalon pergentibus Emath atrium Enan
terminus Damaſci ad Aqlonẽ iuxta viã Emath. Et erit ei
2 plaga oriẽtalis Mare, Dã vna. ¶Et *ad terminũ` Dã, à plaga *a termino

3 orientali vſq; ad plagam Maris, Aſer vna: & ſuper ter-
minum Aſer, à plaga oriētali vſq; ad plagā Maris, Neph-
4 thali vna. Et ſuper terminum Nephthali, à plaga orien-
5 tali vſq; ad plagam Maris, Manaſſe vna. Et ſuper termi-
num Manaſſe, à plaga orientali vſq; ad plagam Maris,
6 Ephráim vna. Et ſuper terminum Ephraim, à plaga oriē
7 tali vſque ad plagam Maris, Ruben vna. Et ſuper termi
num Ruben à plaga orientali vſq; ad plagam Maris, Iu-
8 da vna. Et ſuper terminum Iuda, à plaga orientali vſque
ad plagam Maris, erūt primitiæ quas ſeparabitis viginti-
quinque millibus latitudinis & longitudinis, ſicuti ſin-
gulæ partes à plaga oriētali vſq; ad plagam Maris: & erit
9 ſanctuarium in medio eius. Primitiæ quas ſeparabitis
Domino longitudo vigintiquinque millibus, & latitu-
10 do decem millibus. Hæc autem erunt primitiæ ſanctua
rij ſacerdotum: ad Aquilonem longitudinis vigintiquin
que millia, & ad Mare latitudinis decē millia, ſed & ad
Orientem latitudinis decem millia, & ad Meridiem lon
gitudinis vigintiquinq; millia: & erit ſanctuariū Dñi in
11 medio eius. Sacerdotibus ſanctuarium erit de filijs Sa-
B doch, qui cuſtodierunt ceremonias meas, & non erraue
runt cùm errarent filij Iſraël, ſicut errauerunt & Leuitę.
12 Et erunt eis primitiæ de primitiuis terræ ſanctum ſan-
13 ctorum, iuxta terminum Leuitarum. Sed & Leuitis ſi-
militer iuxta fines ſacerdotum vigintiquinq; millia lon
gitudinis, & latitudinis decem millia. Oīs longitudo, vi-
ginti & quinque millium, & latitudo decem millium.
14 Et non venundabunt ex eo, neq; mutabūt, neq; transfe
rentur primitiæ terræ, quia ſanctificatæ ſunt Domino.
15 Quinq; millia autem quæ ſuperſunt in latitudine per
vigintiquinq; millia, prophana erunt vrbis in habitacu-
16 lū, & in ſuburbana: & erit ciuitas in medio eius. Et hæ
menſuræ eius: Ad plagam ſeptentrionalem, quingenta
& quatuor millia: & ad plagam meridianā, quingēta &
quatuor millia: & ad plagam orientalem, quingenta &
quatuor millia: & ad plagam occidentalem, quingēta &
17 quatuor millia. Erunt autē ſuburbana ciuitatis, ad A-
C quilonem ducenta quinquaginta, & ad Meridiem ducē
ta quinquaginta, & ad Oriētem ducenta quinquaginta mil
18 lia, & ad Mare ducenta quinquaginta. Quod aūt reli-
quum fuerit in longitudine ſecundū primitias ſanctua-
rij, decem millia in Oriētē, & decē millia in Occidentē,
erunt ſicut primitię ſanctuarij: & erunt fruges eius in pa
19 nes his q ſeruiūt ciuitati. Seruientes aūt ciuitati, opera
20 buntur ex oībus tribub° Iſraël. Oēs primitiæ, vigintiquin
que milliū, per vigintiquinq; millia in quadrū, ſeparabuntur
21 in primitias ſanctuarij, & ī poſſeſſionē ciuitatis. Quod
aūt reliquū fuerit, principis erit ex oī parte primitiarum
ſanctuarij, & poſſeſſionis ciuitatis e regione vigintiquinq;
millium primitiarum vſq; ád terminum orientalem: ſed
& ad Mare e regione vigintiquinq; millium vſq; ad ter-
minū Maris, ſimiliter in partibus principis erit: & erunt
primitię ſanctuarij, & ſanctuariū templi in medio eius.
22 De poſſeſſione aūt Leuitarū, & de poſſeſſione ciuitatis
in medio partiū principis erit *in terminū Iuda, & *in ter
23 minū Ben-iamin, & ad principē pertinebit. Et reliquis
tribubus, à plaga orientali vſq; ad plagā occidentalem,
24 Ben-iamin vna. Et contra terminū Ben-iamin, à plaga
D orientali, vſq; ad plagam occidentalem, Simeon vna.
25 Et ſup terminū Simeonis à plaga orientatali vſq; ad pla
26 gam occidentalem, Iſſachar vna. Et ſuper terminum
Iſſachar, à plaga orientali vſque ad plagam occidenta-
27 lem, Zabulon vna. Et ſuper terminum Zabulon, à plaga
28 orientali vſq; ad plagam maris, Gad vna. Et ſuper termi
num Gad, ad plagam auſtri in Meridiem: & erit finis de
Thamar, vſque ad aquas contradictionis Cades, hæredi-
29 tas contra mare magnum. Hæc eſt terra quam mittetis
in ſortem tribubus Iſraël: & hæ partitiones earum, ait
30 Dominus Deus. Et hi egreſſus ciuitatis: A plaga ſepten-
31 trionali quingentos & quatuor millia mēſurabis. Et por-
tę ciuitatis *omnibus tribubus Iſraël, portę tres à Septen
trione, porta Rubē vna, porta Iuda vna, porta Leui vna:
32 Et ad plagam orientalem, quingētos & quatuor millia:
& portæ tres, porta Ioſeph vna, porta Ben-iamin vna,
33 porta Dan vna. Et ad plagam meridianā, quingentos
& quatuor millia metiēris: *porta Simeonis vna, porta
34 Iſſachar vna, porta Zabulon vna. Et ad plagam occiden
talem, quingentos & quatuor millia: & portæ eorū tres,
porta Gad vna, porta Aſer vna, porta Nephtali vna.
35 Per circuitum decem & octo millia, & nomen ciuita-
tis ex illa die, Dominus ibidem.

*inter 8.

*in nominibus tribuū 6.

*& portę tres 4.

HIERONYMI

in Danielem Præfatio.

Danielem prophetam iuxta ſeptuaginta interpretes, Dñi Saluatoris eccleſia non legūt, vtentes Theodotionis editione. Et hoc cur acciderit, neſcio. Siue enim quia ſermo Chaldaicus eſt, & quibuſdā proprietatib° à noſtro eloquio diſcrepat, noluerūt ſeptuaginta interpretes eaſdē linguæ lineas in tranſlatione ſeruare: ſiue ſub nomine eorū ab alio neſcio quo non ſatis Chaldeā linguam ſciente, editus eſt liber: ſiue aliud quid cauſa extiterit ignorans: hoc vnum affirmare poſſum, q multū à veritate diſcordet, & recto iudicio repudiatus ſit. Sciendum quippe eſt Danielem maximè & Eſdram Hebraicis quidem literis, ſed Chaldæo ſermone conſcriptos: & vnam Ieremiæ pericopen: Iob quoque cum Arabica lingua plurimam habere ſocietatē. Deniq; & ego adoleſcentulus poſt Quintiliani & Tullij lectionē ac flores Rethoricos, cū me in linguæ huius piſtrinū recluſiſſem: & multo ſudore multoq; tēpore vix cœpiſſem anhelātia ſtridentiaq; verba reſonare, & quaſi per cryptā ambulās, rarū deſuper lumen aſpicerem, impegi nouiſſime in Danielē: & tanto tædio affectus ſum, vt deſperatione ſubita oēm laborem veterem voluerim contēnere. Verùm adhortāte me quodā Hebræo, & illud mihi crebrius in ſua lingua ingerente, Labor improbus oīa vincit: qui mihi videbar ſciolus inter Hebræos, cœpi rurſus diſcipulus eſſe Chaldaicus. Et, vt verū fatear, vſque ad præſentem diem magis poſſum ſermonē Chaldaicum legere & intelligere, quā ſonare. Hæc idcirco refero, vt difficultatem vobis Danielis oſtenderē: qui apud Hebræos nec Suſannę habet hiſtoriā, nec hymnū trium pu[illegible], nec Belis, draconiſq; fabulas: quas nos, quia in toto orbe diſperſa ſunt, veru antepoſito, eaſq; iugulante ſubiecimus: ne videremur apud imperitos magnā partē voluminis detruncaſſe. Audiui ego quendā de præceptoribus Iudæorū, cū Suſannæ derideret hiſtoriā, & à Græco neſcio quo eam diceret eſſe confictam illud opponere quod Origeni quoque Africanus oppoſuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco ſermone deſcendere. Cuius rei nos intelligentiā noſtris hanc poſſumus dare: vt verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixiſſe eū. Illicò pereas: & à lentiſco, in lentē te comminuat angelus: vel nō lentè pereas: aut lētus, id eſt, flexibilis ducaris ad mortē: ſiue aliud quid ad arboris nomē cōueniens. Deinde tantū fuiſſe otij tribus pueris cauillabatur, vt in camino æſtuātis incendij metro luderent, & per ordinē ad laudem Dei oīa elimenta prouocarent: aut quod miraculū, diuinæq; aſpirationis indicium, vel draconē interfectū offa picis, vel ſacerdotū Belis machinas deprehenſas: quæ magis prudētia ſolertis viri quàm prophetali eſſent ſpū perpetrata? Cū verò ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldæā raptū diſcophorū lectitaret, quærebat exemplū vbi legiſſemus in toto Veteri Teſtamēto quenquā ſanctorū graui volaſſe corpore, & in puncto horę tanta terrarū ſpacia trāſiſſe. Cui cū quidā è noſtris ſatis ad loquendū promptulus, Ezechielē adduxiſſet in mediū, & diceret eum de Chaldæa in Iudæā fuiſſe tranſlatū: deriſit hoīem, & ex ipſo volumine demōſtrauit Ezechielem in ſpiritu ſe vidiſſe tranſpoſitū. Deniq; & Apoſtolū noſtrum, videlicet vt eruditū virū, & qui legē ab Hebræis didiciſſet, non fuiſſe auſum affirmare ſe raptum in corpore, ſed dixiſſe, Siue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio: Deus ſcit. His & talibus argumētis apocryphas in libro eccleſiæ fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter prophetas: ſed inter eos

qui hagiographa conſcripſerunt. In tres ſiquidem partes ob ab eis ſcriptura diuiditur: in Legem, in Prophetas, & in Hagiographa: id eſt, in quinq;, & octo, & in vndecim libros: de quo non eſt huius temporis diſſerere. Quæ autem ex hoc propheta, imò contra hunc librũ Porphyrius obyciat, teſtes ſunt Methodius, Euſebius, & Apollinaris: qui multis verſuũ millibus eius veſaniæ reſpondentes, neſcio an curioſo lectori ſatiſfecerint. Vnde obſecro vos ò Paula & Euſtochium, fundatis pro me ad Dominum preces: Vt quandiu in hoc corpuſculo ſum, ſcribam aliquid gratum vobis, vtile eccleſiæ, dignũ poſteris. Præſentium quippe iudicijs oblatrantium non ſatis moueor: qui in vtramq; partem, aut amore labuntur, aut odio.

PROPHETIA
DANIELIS.

Daniel, Ananias, Miſaël & Azarias in captiuitate eliguntur, vt docti linguam Chaldæorum aſtarent regi, mutatisq; ipſorũ nominibus obtinent à præpoſito eunuchorum vt ſolis veſcantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies eorũ corpulentiores erant quàm illorum qui cibo regio veſcebantur: quibus Deus ſapientiam dedit, & Danieli præterea intelligentiam ſomniorum. CAP. I.

1 ANNO tertio regni Ioacim regis
A Iuda, vênit Nabuchodonoſor
rex Babylonis in Ieruſalem, &
2 obſedit eam: †& tradidit Dominus
in manu eius Ioacim regẽ
Iudæ, & partem vaſorum domus
Dei: & aſportauit ea in terram
Sennaar, in domũ Dei ſui,
& vaſa intulit in domum the-
3 ſauri Dei ſui. †Et ait rex Aſphenez præpoſito eunuchorũ,
vt introduceret de filijs Iſraël, & de ſemine regio & tyrã-
4 norũ, †pueros in quibus nulla eſſet macula, decoros forma,
& eruditos omni ſapientia, cautos ſciẽtia, & doctos
diſciplina, & qui poſſent ſtare in palatio regis: vt doce-
5 ret eos literas, & linguam Chaldæorum. †Et conſtituit
eis rex annonam per ſingulos dies de cibis ſuis, & de vi-
no vnde bibebat ipſe: vt enutriti tribus annis, poſteà ſta-
6 rent in conſpectu regis. †Fuerunt ergo inter eos de filijs
7 Iudæ, Daniel, Ananias, Miſaël, & Azarias. †Et impoſuit
B eis præpoſitus eunuchorum, nomina: Danieli, Baltaſſar:
Ananiæ, Sidrach: Miſaëli, Miſach: & Azariæ, Abdenago.
8 †Propoſuit autem Daniel in corde ſuo, ne pollueretur de
menſa regis, neque de vino potus eius: & rogauit eunu-
9 chorum præpoſitum ne contaminaretur. †Dedit autem
Deus Danieli gratiam & miſericordiam in conſpectu
10 principis eunuchorum. †Et ait princeps eunuchorũ ad
Danielem: Timeo ego dominum meum regem, qui cõ-
ſtituit vobis cibum & potũ: qui ſi viderit vultus veſtros
macilentiores præ cæteris adoleſcentibus coæuis veſtris,
11 condemnabitis caput meum regi. †Et dixit Daniel ad
C Malaſar, quem conſtituerat princeps eunuchorum ſu-
12 per Danielem, Ananiam, Miſaëlem, & Azariam: †Tenta
nos obſecro ſeruos tuos diebus decem, & dentur no-
13 bis legumina ad veſcendum, & aqua ad bibendum: †&
contemplare vultus noſtros, & vultus puerorum qui ve-
ſcũtur cibo regio: & ſicut videris, facies cum ſeruis tuis.
14 †Qui audito ſermone huiuſcemodi, tentauit eos diebus
15 decem. †Poſt dies autem decem apparuerũt vultus eo-
rum meliores & corpulentiores præ omnibus pueris q
16 veſcebanť cibo regio. †Porrò Malaſar tollebat cibaria,
17 & vinum potus eorum: dabatq; eis legumina. †Pueris
D autem his dedit Deus ſcientiam & diſciplinam in omni
libro & ſapientia: Danieli aũt intelligentiam oĩum viſio-
18 num & ſomniorum. †Completis itaq; diebus, poſt quos
dixerat rex vt introducerentur: introduxit eos præpoſi-
19 tus eunuchorũ in conſpectu Nabuchodonoſor. †Cũq;
eis locutus fuiſſet rex, non ſunt inuenti tales de vniuer-
ſis, vt Daniel, Ananias, Miſaël, & Azarias: & ſteterunt in
20 conſpectu regis. †Et omne verbum ſapientiæ & intelle-
ctus quod ſciſcitatus eſt ab eis rex, inuênit in eis decu-
plũ ſup cũctos ariolos & magos q erãt ĩ vniuerſo regno
21 eius. †‖Fuit aũt Daniel vſque ad anõ primũ Cyri regis. ‖Inf. 6 g. 28

Quum ſapientes Chaldæi ſomnium Nabuchodonoſor coniectare non potentes, iuberentur omnes interimi, oranti Danieli reuelatum eſt myſterium, qui regi aperuit ſomnium ipſius de magna quadam ſtatua, eiusq; declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonoſor Danielem adorauit, & hoſtias ac incenſum illi præcepit offerri, confitens Dominum Deum, & exaltans Danielem. CAP. II.

1 IN anno ſecundo regni Nabuchodonoſor, vidit Nabu-
A chodonoſor ſomnium, & conterritus eſt ſpiritus ei*,
2 & ſomnium eius fugit ab eo. †Præcepit autẽ rex, vt conuo- *ergo 1 g.
carentur arioli, & magi, & malefici, & Chaldæi: vt indica-
rent regi ſomnia ſua: qui cũ veniſſent, ſteterunt coram re-
3 ge. †Et dixit ad eos rex, Vidi ſomniũ: & mente confuſus
4 ignoro quid viderim. †Reſponderuntq; Chaldæi regi Sy-
riacè, Rex in ſempiternũ viue: dic ſomnium ſeruis tuis,
5 & interpretationẽ eius indicabimus. †Et reſpondẽs rex
ait Chaldæis, Sermo receſſit à me: niſi indicaueritis mihi
ſomnium & coniecturam eius, peribitis vos, & domus
6 veſtræ publicabuntur. †Si autem ſomnium & coniectu-
ram eius narraueritis: præmia, & dona, & honorẽ mul-
tum accipietis à me. ſomniũ igitur & interpretationem
7 eius indicate mihi. †Reſpõderunt ſecundò, atq; dixerũt,
Rex ſomnium dicat ſeruis ſuis, & interpretationem illi*
8 indicabimus. †Reſpondit rex, & ait, Certè noui quòd tẽ-
B pus redimitis, ſcientes quòd receſſerit à me ſermo. †Si
9 ergo ſomnium non indicaueritis mihi, vna eſt de vobis
ſententia, q interpretationem quoq; fallacẽ & deceptio-
ne plenam compoſueritis, vt loquamini mihi donec tẽ-
pus pertranſeat. Somnium itaq; dicite mihi, vt ſciã quòd
10 interpretationem quoq; eius veram loquamini. †Reſpõ-
dentes ergo Chaldæi coram rege, dixerunt: Non eſt ho-
mo ſuper terram, qui ſermonem tuum, rex, poſſit imple-
re: ſed neque regum quiſquam magnus & potens, ver-
bum huiuſcemodi ſciſcitatur ab omni ariolo, & mago,
11 & Chaldæo. †Sermo enim quẽ tu quæris, rex, grauis eſt:
nec reperietur quiſquam qui indicet illum in conſpectu
regis: exceptis dijs, quorum non eſt cum hominibus cõ-
12 uerſatio. †Quo audito, rex in furore & in ira magna p-
13 cepit vt perirent omnes ſapientes Babylonis. †Et egreſſa
ſententia, ſapientes interficiebantur: quærebanturq; Da-
14 niel, & ſocij eius, vt perirent. †Tũc Daniel requiſiuit de
C lege atq; ſententia ab Arioch principe militiæ regis, qui
egreſſus fuerat ad interficiendos ſapientes Babylonis.
15 †Et interrogauit eum qui à rege poteſtatem acceperat,
quam ob cauſam tã crudelis ſententia à facie regis eſſet
16 egreſſa. Cũ ergo rem indicaſſet Arioch Danieli, †Daniel
ingreſſus rogauit regem vt tempus daret ſibi ad ſolutio-
17 nem indicandam regi. †Et ingreſſus eſt domum ſuam:
Ananięq; & Miſaëli, & Azarię ſocijs ſuis, indicauit nego-
18 cium: †vt quærerent miſericordiam à facie Dei cæli ſuper
ſacramento iſto, & non perirent Daniel & ſocij eius, cũ
19 cęteris ſapientibus Babylonis. †Tunc Danieli myſteriũ
per viſionem noctę reuelatum eſt: & benedixit Daniel
20 Deum cæli, †& loquutus ait: ‖Sit nomen Dñi benedictũ ‖Pſa. 112. a. 2
à ſeculo & vſq; in ſeculum: quia ſapientia & fortitudo
21 eius ſunt. †Et ipſe mutat tempora & ætates: transfert re-
gna atq; conſtituit: dat ſapientiam ſapientibus, & ſcien-
22 tiam intelligentibus diſciplinam: †Ipſe reuelat profun-
D da & abſcondita: & nouit in tenebris conſtituta: & lux
23 cum eo eſt. †Tibi Deus patrum *meorum confiteor, te- *noſtrorum.
que laudo: quia ſapientiã & fortitudinẽ dediſti mihi: &
nunc oſtendiſti mihi q̃ rogauimus te, q a ſermonẽ regis
24 aperuiſti nobis. †Poſt hæc Daniel ingreſſus ad Arioch
quem conſtituerat rex, vt perderet ſapientes Babylonis,
ſic ei loquut* eſt: Sapiẽtes Babylonis ne pdes: introduc
25 me in conſpectu regis, & ſolutionẽ regi narrabo. †Tũc
Arioch feſtinus introduxit Danielem ad regem, & di-
xit ei: Inuẽni hominem de filijs tranſmigrationis Iudæ,

26 qui ſolutionem regi annuntiet. ¶Reſpondit rex, & dixit
Danieli cuius nomen erat Baltaſſar, Putáſne verè potes
mihi indicare ſomnium quod vidi, & interpretationem
27 eius? ¶Et reſpódens Daniel corã rege, ait, Myſteriú quod
rex interrogat, ſapientes, magi, & arioli, & aruſpices ne
28 queunt indicare regi. ¶Sed eſt Deus in cęlo reuelans my
ſteria, qui indicauit tibi ex Nabochodonoſor, quæ vẽ-
tura ſunt in nouiſſimis temporibus. Somnium tuum &
& viſiones capitis tui in cubili tuo, huiuſcemodi ſunt.
29 ¶Tu rex cogitare cœpiſti in ſtratu tuo quid eſſet futurú
E poſt hæc: & qui reuelat myſteria, oſtendit tibi quæ vẽtu-
30 ra ſunt. ¶Mihi quoq; non in ſapientia quæ eſt in me plus
quàm in cunctis viuentibus, ſacramentum hoc reuelatú
eſt: ſed vt interpretatio regi manifeſta fieret, & cogitatio
31 nes mentis tuæ ſcires. ¶Tu rex videbas, & ecce quaſi ſta-
tua vna grãdis: ſtatura illa magna, & ſtatura ſublimis ſta
32 bat contra te, & intuitus eius erat terribilis. ¶Huius ſta-
tuæ caput ex auro optimo erat, pectus autẽ & brachia de
33 argento: porrò venter & fœmora ex ære: ¶tibiæ autem fer
reæ, pedú quædam pars erat ferrea, quædam aút fictilis.
-4- 34 ¶Videbas ita, donec abſciſſus eſt lapis de monte ſine ma
nibus: & percuſſit ſtatuã in pedib⁹ eius ferreis, & fictilib⁹,
35 & cõminuit eos. ¶Túc cõtrita ſunt pariter ferrú, teſta, æs,
argentú, & aurú, & redacta quaſi in fauillã æſtiuæ areæ:
quæ rapta ſunt vento, nullusq; locus inuentus eſt eis: la
pis aút qui percuſſerat ſtatuam, factus eſt mõs magnus,
36 & impleuit vniuerſam terram. ¶hoc eſt ſomnium. Inter-
37 pretationem quoq; eius dicemus coram te rex. ¶Tu rex
F regum es: & Deus cæli regnum & fortitudinẽ & impe-
38 rium & gloriã dedit tibi: ¶& oĩa in quibus habitant filij
hoĩum & beſtiæ agri: volucres quoq; cęli dedit in manu
tua, & ſub ditione tua vniuerſa conſtituit. tu es ergo ca-
39 put aureú. ¶Et poſt te conſurget regnum aliud minus te:
& regnum tertium aliud ęreú, quod imperabit vniuer-
40 ſæ terræ. ¶Et regnú quartum erit velut ferrum. quomo-
dò ferrum comminuit & domat oĩa: ſic cõminuet & cõ
41 teret oĩa hæc. ¶Porrò quia vidiſti pedum & digitorum
*ieſſ. 13. partem *teſteam figuli, & partem ferream: regnum diui-
ſum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, ſecundú
42 quod vidiſti ferrum miſtum teſtæ ex luto. ¶Et digitos pe
dum ex parte ferreos & ex parte fictiles: ex parte regnú
43 erit ſolidum, & ex parte contritum. ¶Quòd autem vidi-
ſti ferrum miſtum teſtæ ex luto, commiſcebuntur quidẽ
humano ſemine, ſed non adhærebunt ſibi, ſicuti ferrum
44 miſceri non poteſt teſtæ. ¶In diebus autem regnorum il
G lorum ſuſcitabit Deus cæli regnum quod in æternú non
diſſipabitur, & regnum eius alteri populo nõ tradetur:
comminuet autem, & conſumet vniuerſa regna hæc: &
45 ipſum ſtabit in æternum. ¶Secúdum quod vidiſti, quod
de monte abſciſſus eſt lapis ſine manibus, & cõminuit
teſtam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurú, Deus ma
gnus oſtendit regi quæ ventura ſunt poſteà. Et verum eſt
46 ſomnium, & fidelis interpretatio eius. ¶Tunc rex Nabu-
chodonoſor cécidit in faciem ſuam, & Danielem adora-
uit: & hoſtias, & incenſum præcepit vt ſacrificarent ei.
47 ¶Loquens ergo rex, ait Danieli: Verè Deus veſter, Deus
deorum eſt, & Dñs regum, & reuelans myſteria: quoniã
48 tu potuiſti aperire hoc ſacramentum. ¶Tunc rex Danie
28. lem in ſublime extulit, & munera multa & magna de-
dit ei: & conſtituit eum principem ſuper omnes prouin
cias Babylonis: & præfectum magiſtratuum ſuper cun-
49 ctos ſapiẽtes Babylonis. ¶Daniel aút poſtulauit à rege: &
conſtituit ſup opera prouinciæ Babylonis, Sidrach, Mi-
ſach, & Abdenago: ipſe aút Daniel erat in foribus regis.

Ananias, Miſaël & Azarias nolentes adorare ſtatuam quã rex Nabuchodonoſor erexerat, ligati mittunt in fornacẽ ignis ardentis: in qua illæſi manentes confitentur Dño, quòd propter peccata ſua gentis paterentur afflictiones, & petẽtes eius miſericordiam, exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dñm: quod Nabuchodonoſor animaduertens obſtupuit, & illis de fornace egreſſis benedicit Deũ ipſorum, iubens vt occidatur quiſquis ipſum blaſphemauerit. CAP. III.

1 NAbuchodonoſor rex fecit ſtatuam aureã altitudine
A cubitorum ſexagiota, latitudine cubitorum ſex, &
2 ſtatuit eam in campo Dura prouinciæ Babylonis. ¶Itaq;
Nabuchodonoſor rex miſit ad cõgregãdos ſatrapas, ma
giſtratus, & iudices, duces & tyrannos, & præfectos, om
nesq; principes regionum, vt conuenirent ad dedicatio-
3 nem ſtatuæ quam erexerat Nabochodonoſor rex. ¶Túc
congregati ſunt ſatrapę, magiſtratus & iudices, duces &
tyranni, & optimates qui erant in poteſtatibus conſtitu
ti, & vniuerſi principes regionum, vt conuenirẽt ad de-
dicationẽ ſtatuæ quam erexerat Nabuchodonoſor rex.
Stabãt autem in conſpectu ſtatuæ quam poſuerat Nabu
4 chodonoſor rex: ¶& pręco clamabat valenter: Vobis di
5 cit populis, tribubus, & linguis, ¶In hora qua audieritis
ſonitum tubæ & fiſtulæ & citharæ, ſambucæ & pſalte-
rij & ſymphoniæ, & vniuerſi generis muſicorum: caden
tes adorate ſtatuam auream quam conſtituit Nabucho-
6 donoſor rex. ¶Si quis autem non proſtratus adorauerit,
7 eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. ¶Poſt
hæc igitur ſtatim vt audierunt oẽs populi ſonitum tubę,
fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ & pſalterij, ſymphoniæ, &
omnis generis muſicorum: cadentes omnes populi, tri-
bus, & linguæ adorauerunt ſtatuam auream quã conſti-
8 tuerat Nabuchodonoſor rex. ¶Statimq; in ipſo tempore
9 accedentes viri Chaldæi accuſauerunt Iudæos, ¶dixerũt-
10 que Nabuchodonoſor regi, Rex in æternum viue. ¶Tu
rex poſuiſti decretú, Vt omnis homo qui audierit ſoni-
tum tubæ, fiſtulæ, & citharę, ſambucę & Pſalterij, & ſym
phoniæ, & vniuerſi generis muſicorum, proſternat ſe, &
11 adoret ſtatuam auream. ¶ſiquis aút non procidens ado-
12 rauerit, mittatur in fornacem ignis ardentis. ¶Sunt ergo
B viri Iudæi, quos conſtituiſti ſuper opera regionis Babylo
niæ, Sidrach, Miſach, & Abdenago: viri iſti contempſe-
runt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & ſta-
13 tuam auream quam erexiſti non adorant. ¶Tunc Nabu-
chodonoſor in furore & in ira præcepit, vt adducerẽtur
Sidrach, Miſach, & Abdenago: q confeſtim adducti ſunt
14 in conſpectu regis. ¶Pronuntianſque Nabuchodonoſor
rex ait eis, Verène Sidrach, Miſach, & Abdenago deos
meos non colitis, & ſtatuam auream quam *cõſtitui nõ *erexi ſ.
15 adoratis? ¶Nunc ergo ſi eſtis parati, quacunq; hora audie
ritis ſonitum tubæ, fiſtulæ, citharæ, ſambucæ, & pſalte-
rij, & ſymphoniæ, omniſq; generis muſicorum, proſter
nite vos, & adorate ſtatuam quam feci: quòd ſi non ado-
raueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardẽ
16 tis: & qs eſt Deus qui eripiet vos de manu mea? ¶Reſpon
dentes Sidrach, Miſach, & Abdenago, dixerunt regi Na-
buchodonoſor, Nõ oportet nos de hac re reſpondere ti
17 bi. ¶Ecce enim Deus noſter quem colimus, poteſt eri-
pere nos de camino ignis ardẽtis, & de manibus tuis, ô
18 rex, liberare. ¶Quòd ſi noluerit, notum ſit tibi rex, quia
deos tuos non colimus: & ſtatuã aureã quam erexiſti nõ
19 adoramus. ¶Tunc Nabuchodonoſor repletus eſt furore:
& aſpectus faciei illius immutatus eſt ſuper Sidrach, Mi-
ſach, & Abdenago: & pręcepit vt ſuccenderet fornax ſe-
20 ptuplú quàm ſuccendi conſueuerat. ¶Et viris fortiſſimis
de exercitu ſuo iuſſit vt ligatis pedibus Sidrach, Miſach,
21 & Abdenago, mitterent eos in fornacẽ ignis ardẽtis. ¶Et
C confeſtim viri illi vincti cú braccis ſuis, & tiaris, & calcea
mẽtis, & veſtib⁹, miſſi ſunt in mediú fornacis ignis ardẽ-
22 tis. ¶Nã iuſſio regis vrgebat: fornax aút ſuccenſa erat ni
mis. Porrò viros illos q miſerãt Sidrach, Miſach, & Abde
23 nago, interfecit flamma ignis. ¶Viri aút hi tres, id eſt, Si-
drach, Miſach, & Abdenago ceciderút in medio camino
24 ignis ardentis, colligati. ¶Et ambulabãt in medio flam
25 mę laudãtes Deũ, & benedicentes Dño. ¶Stans aút Aza-
26 rias orauit ſic, aperienſq; os ſuũ in medio ignis, ait. ¶Be-
nedictus es Dñe Deus patrũ noſtrorum, & laudabile &
27 glorioſum nomen tuũ in ſecula: ¶quia iuſtus es in oĩbus
quæ feciſti nobis, & vniuerſa opera tua vera, & viæ tuæ re
28 ctæ, & omnia iudicia tua vera. ¶Iudicia enim vera feciſti
iuſta omnia quæ induxiſti ſuper nos & ſuper ciuitatem
ſanctam patrum noſtrorum Ieruſalem: quia in veritate,

29 & iu iudicin induxiſti oïa hæc pp pctā nnſtra. †Peccaui-
muſ enī, & iniquè egimus recedētes à te: & deliquimus
30 in nībus, †& p̄cepta tua non audiuimus, nec obſeruaui-
mus, nec fecimus ſicut p̄ceperas nobis vt bñ nobis eſſet.
31 †Oïa ergn quę induxiſti ſuper nos, & vniuerſa quæ feciſti
32 nobis, vero iudicio feciſti: †& tradidiſti nos in manibus
inimicorū nnſtrorū iniquorum & peſſimorum, p̄uarica-
33 torumq; & regi iniuſto & peſſimo vltra oēm terram. †Et
nunc non poſſumus aperire os: confuſiu & npprobrium
34 facti ſumus ſeruis tuis, & his qui cnlūt te. †Ne quęſumus,
D tradas nns in perpetuū pp nomen tuū, & ne diſſipes te-
35 ſtamentum tuum, †neq; auferas miſericordiam tuā à no-
bis pp Abrahā dilectū tnū, & Iſaac ſeruū tuum, & Iſraël
36 ſanctum tuum: †quibus locutus es, pollicens quòd mul-
tiplicares ſemen eorū ſicut ſtellas cæli, & ſicut arenā quæ
37 eſt in littore maris: †qa Dñe imminuti ſumus plusq̄ oēs
gentes, ſumusq; bumiles in vniuerſa terra hodie pp pctā
38 noſtra. †Et nō eſt iu tpe hoc princeps, & dux, & p̄pheta,
neq; holocauſtū, neq; ſacrificiū, neq; nblatio, neq; incē-
39 ſum, neq; locus primitiarū corā te, †vt poſſimus inuenire
miſericordiā tuā: ſed in aïo cōtrito, & ſpū humilitatis ſu-
40 ſcipiamur. †Sicut in hnlocauſto arietū & taurorū, & ſicut
in millibus agnorū piuguiū: ſic fiat ſacrificiū nr̄m in cō-
ſpectu tuo hodie, vt placeat tibi: qm̄ nō eſt cōfuſio confi-
41 dentibus in te. †Et nunc ſequimur te in toto corde, & ti-
42 memus te, & quęrimus faciē tuā. †Ne confundas nos: ſed
fac nobiſcū iuxta manſuetudinē tuā, & ſm multitudinē
43 miſericordiæ tuæ. †Et erue nos in mirabilibus tuis, & da
44 gloriā nnmini tuo Dñe: †& cōfundantur oēs qui oſten-
dunt ſeruis tuis mala, confundantur in oī potētia, & ro-
45 bur eorū conteratur: †& ſciāt qa tu es Dñs Deus ſolus, &
46 glorioſus ſuper nrbē terrarum. †Et nō ceſſabant qui miſe-
rant eos miniſtri regis ſuccēdere fornacē, naphtha & ſtu
47 pa & pice & malleolis, †& effundebatur flāma ſuper for-
48 nacē cubitis quadragita nouē: †& erupit, & incēdit quos
49 repperit iuxta fornacē de Chaldæis. †Angelus aūt Dñi de-
E ſcendit cum Azaria & ſocijs eius in fornacē: & excuſſit
50 flammā ignis de fornace, †& fecit medium fornacis quaſi
ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis,
neque contriſtauit, nec quicquam moleſtiæ intulit.
51 †Tunc hi tres quaſi ex vno ore laudabant & glnrificabāt
& benedicebant Deum in fornace, dicentes:
52 †Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & [*& glorioſus]
laudabilis, * & ſuperexaltatus in ſecula: & benedictum
nomen gloriæ tuæ ſanctum, & laudabile, & ſuperexalta-
tum in omnibus ſeculis.
53 †Benedictus es in templn ſancto gloriæ tuæ, & ſuper-
laudabilis & ſupergloriosus in ſecula.
54 †Benedictus es in throno regni tui, & ſuperlaudabilis
& *ſuperexaltatus* in ſecula. [*ſupergloriosus a.]
55 †Benedictus es q intueris abyſſos, & ſedes ſuper che- [† Pſal. 79 a. 2. 98. a. 1.]
rubim, & laudabilis & ſuperexaltatus in ſecula.
56 †Benedictus es in firmamento cæli, & laudabilis &
glorioſus in ſecula.
57 †Benedicite nmnia npera Domini Domino, laudate & [Pſ. 144. b 10.]
ſuperexaltate eum in ſecula.
58 †‖Benedicite angeli Domini Domino, laudate & ſu- [Pſ. 102. d. 20. 148. a. 2.]
perexaltate eum in ſecula.
59 †‖Benedicite cæli Domino, laudate & ſuperexaltate [‖Pſ. 69. d. 35. 148. a. 4.]
eum in ſecula.
60 †Benedicite aquæ omnes quæ ſuper cælos ſunt Dño,
laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.
61 †Benedicite nmnes virtutes Domini Domino, lauda-
te & ſuperexaltate eum in ſecula.
62 †Benedicite Sol & Luna Domino, laudate & ſupere- [‖Pſ. 148. a. 3]
xaltate eum in ſecula.
63 †Benedicite ſtellæ cæli Domino, laudate & ſuperexal-
tate eum in ſecula.
64 †Benedicite omnis imber & ros Dominn, laudate &
ſuperexaltate eum in ſecula.
65 †Benedicite omnis ſpiritus Dei Dominn, laudate &
ſuperexaltate eum in ſecula.
66 †Benedicite ignis & æſtus Domino, laudate & ſuper-
exaltate eum in ſecula.
67 †Benedicite frigus & *æſtas* Domino, laudate & ſuper- [*æſtus 1. autumna 4.]
exaltate eum in ſecula.
68 †Benedicite rores & pruina Domino, laudate & ſuper
exaltate eum in ſecula.
69 †Benedicite gelu & frigus Domino, laudate & ſupere-
xaltate eum in ſecula.
70 †Benedicite glacies & niues Domino, laudate & ſuper
exaltate eum in ſecula.
71 †Benedicite noctes & dies Domino, laudate & ſuper
F exaltate eum in ſecula.
72 †Benedicite lux & tenebræ Domino, laudate & ſuper
exaltate eum in ſecula.
73 †Benedicite fulgura & nubes Dominn, laudate & ſu-
perexaltate eum in ſecula.
74 †Benedicat terra Dominum, laudet & ſuperexaltet eū
in ſecula.
75 †Benedicite mnntes & colles Domino, laudate & ſu-
perexaltate eum in ſecula.
76 †Benedicite vniuerſa germinantia in terra Domino,
laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.
77 †Benedicite fontes Domino, laudate & ſuperexaltate
eum in ſecula.
78 †Benedicite maria & flumina Domino, laudate & ſu-
perexaltate eum in ſecula.
79 †Benedicite cete & omnia quæ mouentur in aquis
Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.
80 †Benedicite omnes volucres cæli Domino, laudate &
ſuperexaltate eum in ſecula.
81 †Benedicite omnes beſtiæ & pecora Domino, laudate
& ſuperexaltate eum in ſecula.
82 †Benedicite filij hnminum Domino, laudate & ſuper
exaltate eum in ſecula.
83 †Benedicat Iſraël Dominum, laudet & ſuperexaltet eū
in ſecula.
84 †Benedicite ſacerdotes Domini Domino, laudate &
ſuperexaltate eum in ſecula.
85 †Benedicite ſerui Domini Domino, laudate & ſuper
exaltate eum in ſecula.
86 †Benedicite ſpiritus & animę iuſtorum Domino, lau-
date & ſuperexaltate eum in ſecula.
87 †Benedicite ſancti & humiles corde Domino, lauda-
te & ſuperexaltate eum in ſecula.
88 Benedicite Anania, Azaria, Miſaël Dño, laudate & ſu-
perexaltate eum in ſecula: quia eruit nos de inferno, &
ſaluos fecit de manu mortis, & liberauit nos de medin
ardentis flammæ, & de medin ignis eruit nos.
89 †Confitemini Dominn quoniam bonus, quoniam in
ſeculum miſericordia eius.
90 †Benedicite oēs religioſi Dño Deo deorum, laudate &
confitemini ei, quia in omnia ſecula miſericordia eius.
91 †Tunc Nabuchodonoſor rex obſtupuit, & ſurrexit
G properè, & ait optimatibus ſuis, Nónne tres viros miſi-
mus in medium ignis compeditos? Qui reſpondentes
92 regi, dixerunt, Verè rex. †Reſpondit*, & ait, Ecce ego vi- [*rex.]
deo quatuor viros ſolutos, & ambulātes in medio ignis,
& nihil corruptionis in eis eſt, & ſpecies quarti ſimilis
93 filio Dei. †Tunc acceſſit Nabuchodonoſor ad oſtiū for-
nacis ignis ardentis, & ait, Sidrach, Miſach, & Abdena-
go ſerui dei excelſi, egredimini, & venite. Statimq; egreſſi
94 ſunt Sidrach, Miſach, & Abdenago de medio ignis. †Et cō-
gregati ſatrapæ, & magiſtratus, & iudices, & potētes re-
gis, contemplabantur viros illos, qm̄ nihil poteſtatis ha-
buiſſet ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eo-
rum non eſſet aduſtus, etiam ſaraballa eorū non fuiſſent
95 immutata, & odor ignis nō tranſiſſet per eos. †Et erum-
pens Nabuchodonoſor, ait, Benedictus Deus eorum Si-
drach videlicet, Miſach, & Abdenago, qui miſit angelum
ſuum, & eruit ſeruos ſuos, qui crediderunt in eū: & ver-
bum regis immutauerunt, & tradiderunt corpora ſua ne
ſeruirent & ne adorarent oēm Deum, excepto Deo ſuo.
96 †A me ergo poſitū eſt hoc decretum, Vt omnis populus,
tribus, & lingua quæcunque locuta fuerit blaſphemiam

contra Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, diſpereat, et
domus eius vaſtetur: neq; enim eſt alius Deus qui poſſit
97 ita ſaluare. †Tunc rex promouit Sidrach, Miſach, et Ab-
98 denago in prouincia Babylonis. †NABVCHODO-
NOSOR Rex, omnibus populis, gentibus, et linguis
qui habitant in vniuerſa terra, pax vobis multiplicetur.
99 †Signa et mirabilia fecit apud me Deus excelſus. Placuit
100 ergo mihi prædicare †ſigna eius, quia magna ſunt: et mi-
rabilia eius, quia fortia: et regnum eius regnum ſempi-
ternum: ‖et poteſtas eius in generatione et generationē.

Inf.4.g.12. 7.d.14.

Somnium regis Nabuchodonoſor de excelſa arbore præciſa ſolus Daniel interpretatur, quòd ipſe regno pulſus ad ſeptem annos cum beſtijs ageret: hortatur igitur vt eleemoſynis ſua redimat peccata: ſed completur nihilominus ſomnium propter illius ſuperbiam, donec Deum cæli recognoſcit: & tunc in ſuum regnum reſtituitur. CAP. IIII.

1 EGo Nabuchodonoſor quietus eram in domo mea, et
A florens in palatio meo. †Somnium vidi quod perter-
2 ruit me: et cogitationes meæ in ſtratu meo, et viſiones ca-
3 pitis mei conturbauerunt me. †Et per me propoſitum eſt
decretum, vt introducerentur in conſpectu meo cuncti
ſapientes Babylonis, et vt ſolutionem ſomnij indicarent
4 mihi. †Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, et aru
ſpices, et ſomnium narraui in conſpectu eorum: et ſolu-
5 tionem eius non indicauerunt mihi: †donec collega in-
greſſus eſt in conſpectu meo Daniel, cui nomē Baltaſſar,
ſm nomen Dei mei, qui habet ſpūm deorū ſanctorū in
6 ſemetipſo: & ſomniū corā ipſo locutus ſum. †Baltaſſar
princeps ariolorum, quē ego ſcio q̃ ſpūm ſanctorū deo-
rum habeas in te, & oē ſacramentum nō eſt impoſſibile
tibi: viſiones ſomniorū meorū quas vidi, & ſolutionē ea
7 rū narra. †Viſio capitis mei in cubili meo, Videbā, & ecce
B arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia. †Magna ar-
8 bor, & fortis: & proceritas eius cōtingēs cælū: aſpectus illi*
9 erat vſq; ad terminos vniuerſæ terræ. †Folia eius pulcher-
rima, & fructus eius nimius: & eſca vniuerſorū in ea: ſu-
bter eam habitabant animalia & beſtiæ, & in ramis eius
conuerſabantur volucres cæli: & ex ea veſcebatur omnis
10 caro. †Videbam in viſione capitis mei ſuper ſtratū meū,
11 & ecce vigil & ſanctus de cælo deſcendit. †Clamauit for
titer, & ſic ait: Succidite arborē, & præcidite ramos eius:
excutite folia eius, & diſpergite fructus eius: fugiāt beſtiæ
12 quæ ſubter eam ſunt, & volucres de ramis eius. †Verūtā
germen radicum eius in terra ſinite, & alligetur vinculo
ferreo & æreo in herbis quæ foris ſunt, & rore cæli tinga-
13 tur, & cum feris pars eius in herba terræ. †Cor eius ab hu
C mano cōmutetur, & cor feræ detur ei: & ſeptem tempora
14 mutentur ſuper eum. †In ſententia vigilum decretum eſt,
& ſermo ſanctorum, & petitio: donec cognoſcant viuē-
tes quō dominatur Excelſus in regno hominum, & cuicū
que voluerit, dabit illud, & humillimum hominē cōſti-
15 tuet ſuper eum. †Hoc ſomniū vidi ego Nabuchodono-
ſor rex: tu ergo Baltaſſar interpretationē narra feſtinus:
quia omnes ſapientes regni mei non queunt ſolutionem
edicere mihi: tu autē potes, quia ſpiritus deorū ſanctorū
16 in te eſt. †Tūc Daniel, cuius nomē Baltaſſar, cœpit intra
ſemetipſum tacitus cogitare quaſi vna hora: & cogita-
tiones eius conturbabant eum. Reſpondens autē rex ait,
D Baltaſſar, ſomni & interpretatio eius nō conturbēt te.
Reſpondit Baltaſſar, & dixit: Dñe mi, ſomniū his qui
17 te oderunt. & interpretatio eius hoſtibus tuis ſit. †Arborē
quam vidiſti ſublimem atq; robuſtam, cuius altitudo p-
18 tingit ad cælum, & aſpectus illius in omnem terram: †&
rami eius pulcherrimi, & fructus eius nimius, & eſca om
nium in ea, ſubter eam habitantes beſtiæ agri, & in ramis
19 eius commorantes aues cæli. †Tu es rex, qui magnificatus
es, & inualuiſti: & magnitudo tua creuit & peruēnit vſ-
que ad cælum, & poteſtas tua in terminos vniuerſæ terræ.
20 †Quòd autē vidit rex vigilē, & ſanctū deſcēdere de cælo, &
dicere, Succidite arborem, & diſſipate illā, attamē germē
radicum eius in terra dimittite, & vinciatur ferro & ære
in herbis foris, & rore cæli conſpergatur, & cum feris ſit
pabulum eius, donec ſeptē tempora mutentur ſuper eū.
21 †Hæc eſt interpretatio ſententiæ Altiſſimi, quæ peruenit
E ſuper dñm meū regē: †Eijcient te ab hominibus, & cum
22 beſtijs feriſq; erit habitatio tua, ‖& fœnū vt bos comedes, :Inf.5.f.21.
& rore cæli infundēris: ſeptē quoq; tempora mutabūtur
ſuper te, donec ſcias quòd dominetur Excelſus ſuper re-
23 gnum hominū, & cuicunq; voluerit det illud. †Quòd au
tē præcepit vt relinqueretur germē radicū eius, id eſt ar-
boris: regnum tuum tibi manebit poſtq̃ cognoueris po-
24 teſtatem eſſe cæleſtem. †Quam ob rem rex cōſilium meū
placeat tibi, ‖& pctā tua eleemoſynis redime, & iniqui- ‖Eccl.3.d.33.
tates tuas miſericordijs pauperum: forſitan ignoſcet de-
25 lictis tuis. †Omnia *venerūt ſup Nabuchodonoſor re- *hæc
26 gē. †Poſt finē menſiū duodecim, in aula Babylonis deam
27 bulabat. †Rñditq; rex, & ait, Nōnne hæc eſt Babylō *ma- *ciuitas
gna quā ego ædificaui in domū regni, in robore fortitudi-
28 nis meæ, & in gloria decōris mei? †Cumq; ſermo adhuc
F eſſet in ore regis, vox de cælo ruit, Tibi dicit Nabucho-
29 donoſor rex, Regnū *tranſibit à te, †& ab hominibus eij- *regnum
ciēt te, & cum beſtijs *feris erit habitatio tua: fœnū quaſi *&
bos comedes, & ſeptem tempora mutabuntur ſuper te:
donec ſcias q̃ dominetur Excelſus in regno hominū, &
30 cuicunq; voluerit det illud. †Eadē hora ſermo cōpletus
eſt ſup Nabuchodonoſor, & ex hominibus abiectus eſt,
& fœnū vt bos comēdit, & rore cæli corpus eius infectū
eſt: donec capilli eius in ſimilitudinē aquilarū creſcerēt,
31 & vngues eius quaſi auiū. †Igit poſt finē dierū ego Na
buchodonoſor oculos meos ad cælum leuaui, & ſenſus
G meus redditus eſt mihi: & Altiſſimo benedixi, & Viuētē
in ſempiternū laudaui, & glorificaui: ‖quia poteſtas eius Sup 1.g.100. Inf.7.d.14.
poteſtas ſempiterna, & regnum eius in generatione &
32 generatione. †Et oēs habitatores terræ apud eum in nihi-
lum reputati ſunt: iuxta voluntatē enī ſuā facit tā in virtu
tibus cæli q̃ in habitatoribus terræ: & non eſt qui reſiſtat
33 manui eius, & dicat ei, Quare feciſti? †In ipſo tpe ſenſus
meus reuerſus eſt ad me, & ad honorē regni mei, deco-
rēq; perueni: & figura mea reuerſa eſt ad me: & optimates
mei, & magiſtratus mei requiſierūt me, & in regno meo
reſtitutus ſum: & magnificentia amplior addita eſt mihi.
34 †Nunc igitur ego Nabuchodonoſor laudo, & magnifico,
& glorifico regem cæli: quia omnia opera eius vera, & viæ
eius iudicia, & gradientes in ſuperbia poteſt humiliare.

Poſtquàm Baltaſar in conuiuio bibit cum ſuis, ex vaſis templi Domini, laudando idōla ſua, vidit digitos in pariete ſcribentēs: quam ſcripturam ſolus Daniel legere potuit & interpretari, nempe quòd quia ſequutus ipſum Nabuchodonoſor eleuauerat cor ſuum contra Deum laudans idōla, ſimiliter auferretur ei regnum: honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte interempto ſucceſſit Darius Medus. CAP. V.

1 BAltaſar rex fecit grande conuiuiū optimatibus ſuis
A mille: & vnuſquiſq; ſecundùm ſuam bibebat ætatē.
2 †Præcepit ergo iam temulentus vt afferrentur vaſa aurea
& argētea quæ aſportauerat Nabuchodonoſor pater eius
de templo quod fuit in Ieruſalem: vt biberent in eis rex
3 & optimates eius: vxoresq; eius & concubinæ. †Tunc al-
lata ſunt vaſa aurea *quæ aſportauerat de tēplo quod fue- *& argentea
rat in Ierſm: & biberunt in eis rex & optimates eius, vxo 14.
4 res & concubinæ illius. †Bibebant vinum, et laudabāt
deos ſuos aureos, et argenteos, æreos, ferreos, ligneoſq;
5 et lapideos. †In eadem hora apparuerunt digiti, quaſi ma
nus hominis ſcribentis contra cādelabrum in ſuperficie
parietis aulæ regiæ: et rex aſpiciebat articulos manus ſcri-
6 bentis. †Tunc facies regis commutata eſt, et cogitationes
B eius conturbabant eum: et compages renum eius ſolue-
7 bātur, et genua eius ad ſeinuicem collidebantur. †Excla-
mauit itaq; rex fortiter vt introducerēt magos, Chaldæos
et aruſpices. Et proloquens rex ait ſapiētibus Babylonis:
Quicunq; legerit ſcripturam hanc, et interpretationem
eius manifeſtam mihi fecerit, purpura veſtietur, et tor-
quem auream habebit in collo, et tertius in regno meo
8 erit. †Tunc ingreſſi omnes ſapientes regis non potuerūt
nec ſcripturam legere, nec interpretationē indicare regi.

†Vode

9 ¶ Vnde rex Balſaſar ſatis conturbatus eſt, & vultus illius
C immutatus eſt: ſed & optimates eius turbabantur. ¶Regi
10 na autem pro re quę acciderat regi & optimatibus eius,
domū cōuiuij ingreſſa eſt: & ꝓloquēs ait, Rex in ęternū
viue: nō te cōturbent cogitationes tuę, neq; facies tua im
11 mutetur. ¶Eſt vir in regno tuo, qui ſpūm deorū ſanctorū
habet in ſe: & in diebus patris tui, ſciētia & ſapiētia inuē-
tę ſunt in eo: nā & rex Nabuchodonoſor pater tuus prin
cipē magorū, incantatorū, Chaldæorū, & aruſpicū con-
12 ſtituit eū, pater inquā tuus ô rex: ¶quia ſpiritus amplior,
& prudentia, intelligentiaq;: interpretatio ſomniorum,
& oſtenſio ſecretorum, ac ſolutio ligatorum inuentę sūt
in eo, hoc eſt in Daniel: cui rex poſuit nomen Baltaſſar:
nunc itaque Daniel vocetur, & interpretationē narrabit.
13 ¶ igitur introductus eſt Daniel coram rege. Ad quem
D præfatus rex ait, Tu es Daniel de filijs captiuitatis Iudæ,
14 quē adduxit pater meus rex de Iudęa? ¶Audiui de te quō
ſpiritum deorum habeas: & ſcientia intelligētiaq; ac ſa-
15 pientia ampliores inuentę ſunt in te. ¶Et nūc introgreſſi
ſunt in conſpectu meo ſapientes magi, vt ſcripturā hanc
legerent, & interpretationem eius indicarēt mihi: & ne-
16 quiuerunt ſenſum huius ſermonis edicere*. ¶Porrò ego
audiui de te quòd poſſis obſcura interpretari, & ligata
diſſoluere: ſi ergo vales ſcripturā legere, & interpretatio-
nē eius indicare mihi, purpura veſtiēris, & torquem au-
ream circa collū tuum habebis, & tertius in regno meo
17 princeps eris. ¶Ad quę reſpōdens Daniel, ait coram rege,
E Munera tua ſint tibi, & dona domus tuę alteri da: ſcriptu
ram autem legam tibi, rex, & interpretationē eius oſten
18 dam tibi. ¶O rex, Deus altiſſimus regnū & magnificen-
tiam, gloriam & honorem dedit Nabuchodonoſor patri
19 tuo. ¶Et propter magnificentiam quā dederat ei, vniuerſi
populi, tribus & linguæ tremebant, & metuebant eum.
quos volebat, interficiebat: & quos volebat, percutiebat:
& quos volebat, exaltabat: & quos volebat humiliabat.
20 ¶ Quando autem eleuatum eſt cor eius, & ſpiritus illius
obfirmatus eſt ad ſuperbiam, depoſitus eſt de ſolio regni
21 ſui, & gloria eius ablata eſt: ¶ & à filijs hominum eiectus
F eſt, ſed & cor eius cum beſtijs poſitum eſt, & cum ona-
gris erat habitatio eius: ‖ fœnū quoq; vt bos comedebat,
& rore cæli corpus eius infectū eſt: donec cognoſceret ꝙ
poteſtatem haberet Altiſſimus in regno hominū, & quē-
22 cūq; voluerit ſuſcitabit ſuper illud. ¶Tu quoq; filius eius
Balſaſar, nō humiliaſti cor tuum, cùm ſcires hæc omnia:
23 ¶ſed aduerſum dominatorem cęli eleuatus es: & vaſa do-
mus ei* allata ſunt corā te: & tu, & optimates tui, & vxo-
res tuę, & cōcubinę tuę vinum bibiſtis in eis: deos quoq;
argenteos, & aureos, & ęreos, ferreos, ligneoſq;, & lapi-
deos q nō vidēt neq; audiūt, neq; ſentiūt, laudaſti: porrò
Deum qui habet flatū tuū in manu ſua & oēs vias tuas,
24 nō glorificaſti. ¶Idcirco ab eo miſſus eſt articulus manus,
G qui ſcripſit hoc quod exaratum eſt. ¶Hæc eſt autē ſcriptu-
25 ra quæ digeſta eſt: MANE, THECEL, PHARES.
26 ¶Et hęc eſt interpretatio ſermonis: MANE, numerauit
27 Deus regnum tuum, & compleuit illud. ¶ THECEL,
appenſus es in ſtatēra, & inuentus es minus habens.
28 ¶ PHARES, diuiſum eſt regnum tuum, & datum eſt
29 Medis & Perſis. ¶Tunc iubente rege indutus eſt Daniel
purpura, & circundata eſt torques aurea collo eius: &
prædicatum eſt de eo quòd haberet poteſtatem tertius
30 in regno*. ¶Eadem nocte interfectus eſt Balſaſar rex
31 Chaldæus. ¶Et Darius Medus ſucceſſit in regnum, an-
nos natus ſexagintaduos.

Daniel ſuper ſatrapas regni conſtituitur: & accuſatus quòd regis edictum non ſeruaſſet, quia Deum cæli orabat, miſſus eſt in lacum leonum, ſequentiq; die illæſus eductus, immiſſis ac ſubitò dilaniatis eius accuſatoribus: quare motus rex, in ſuis prouincijs Deum eius timendum præcepit. CAP. VI.

1 PLacuit Dario, & conſtituit ſuper regnum ſatrapas cē
A tum viginti, vt eſſent in toto regno ſuo. ¶Et ſuper eos
2 principes tres, ex quibus Daniel vnus erat: vt ſatrapæ illis
redderent rationem, & rex non ſuſtineret moleſtiam.
3 ¶Igitur Daniel ſuperabat omnes principes & ſatrapas:
quia ſpiritus Dei amplior erat in illo. Porrò rex cogita-
4 bat conſtituere eum ſuper omne regnum. ¶ Vnde prin-
cipes & ſatrapæ quærebant occaſionem vt ᵃinuenirent
Danieli* ex latere ᵇregni: nullamq; cauſam, & ſuſpicio-
nem reperire potuerunt, eò quòd fidelis eſſet, & omnis
5 culpa & ſuſpicio non inueniretur in eo. ¶Dixerunt ergo
B viri illi. Non inueniemus Danieli huic aliquam occa-
6 ſionem, niſi fortè in lege Dei ſui. ¶Tunc principes & ſa-
trapæ ᵃſurripuerunt ᵇregi, & ſic locuti ſunt ei, Dari rex, in
7 æternum viue: ¶ conſilium inierunt omnes principes re-
gni, magiſtratus & ſatrapæ, ſenatores & iudices, vt de-
cretum imperatorium exeat, & edictum, Vt omnis qui
petierit aliquam petitionem à quocunq; Deo & homi-
ne, vſque ad triginta dies, niſi à te, rex; mittatur in lacum
8 leonum. ¶Nunc itaq;, rex, confirma ſententiam, & ſcribe
decretum: vt non immutetur quod ſtatutum eſt à Medis
9 & Perſis, nec præuaricari cuiquam liceat. ¶ Porrò rex
10 Darius propoſuit edictū, & ſtatuit. ¶Quod cum Daniel
C comperiſſet, id eſt conſtitutam legem, ingreſſus eſt do-
mum ſuam: & feneſtris apertis in cœnaculo ſuo, contra
Ieruſalem tribus temporibus in die flectebat genua ſua
& adorabat, confitebaturq; coram Deo ſuo ſicut & antè
11 facere conſueuerat. ¶Viri ergo illi curioſiùs inquirentes,
inuenerunt Danielem orantem, & obſecrantem Deum
12 ſuum. ¶Et accedētes locuti ſunt regi ſuper edictum, Rex,
nunquid non conſtituiſti vt omnis homo qui rogaret
quenquam de dijs & hominibus vſque ad dies triginta,
niſi te rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos reſpon-
dens rex, ait, Verus eſt ſermo iuxta decretum Medorum
13 atque Perſarum, quod præuaricari non licet. ¶ Tunc re-
D ſpondentes dixerunt corā rege, Daniel de filijs capti-
uitatis Iudæ, non curauit de lege tua & de edicto quod
conſtituiſti: ſed tribus temporibus per diem orat obſecra
14 tione ſua. ¶Quod verbum cùm audiſſet rex, ſatis contri-
ſtatus eſt, & pro Daniele poſuit cor vt liberaret eum, &
15 vſque ad occaſum ſolis laborabat vt erueret illum. ¶Viri
autem illi intelligentes regem, dixerunt ei: Scito rex, quia
lex Medorum atque Perſarum eſt, vt omne decretum qđ
16 conſtituerit rex, non liceat immutari. ¶Tunc rex præ-
E cepit, & adduxerunt Danielem, & miſerunt eum in la-
cum leonum. Dixitque rex Danieli, Deus tuus quem co-
17 lit ſemper, ipſe liberabit te. ¶ Allatuſque eſt lapis vnus,
& poſitus eſt ſuper os laci: quem obſignauit rex annulo
ſuo, & annulo optimatum ſuorum, nequid fieret contra
18 Danielem. ¶Et abijt rex in domum ſuam, & dormiuit
incœnatus, cibique non ſunt allati coram eo, inſuper &
19 ſomnus receſſit ab eo. ¶Tunc rex primo diluculo conſur-
20 gens feſtinus ad lacum leonū perrexit: ¶appropinquanſq;
lacui, Danielem voce lachrymabili inclamauit, & affatus
eſt eum, Daniel ſerue Dei viuentis, Deus tuus cui tu ſer-
21 uis ſemper, putáſne valuit te liberare à leonibus? ¶Et Da-
22 niel regi reſpondens ait: Rex in æternum viue, ¶ ‖ Deus
F meus miſit angelum ſuum, & concluſit ora leonum, &
non nocuerunt mihi: quia coram eo iuſtitia inuenta eſt
23 in me: ſed & coram te, rex, delictum non feci. ¶Tunc ve-
hementer rex gauiſus eſt ſuper eo, & Danielem præcepit
educi de lacu: eductuſque eſt Daniel de lacu, & nulla
24 læſio inuenta eſt in eo, quia credidit Deo ſuo. ¶ Iubente
autem rege adducti ſunt viri illi qui accuſauerunt Da-
nielem, & in lacum leonum miſſi ſunt ipſi & filij, & vxo-
res eorum: & non peruenerunt vſque ad pauimentum
laci, donec arriperent eos leones, & omnia oſſa eorum
25 comminuerūt. ¶Tunc Darius rex ſcripſit vniuerſis po-
pulis, tribubus, & linguis habitātibus in vniuerſa terra,
26 PAX vobis multiplicetur. ¶ A me conſtitutum eſt de-
G cretum, Vt in vniuerſo imperio & regno meo tremiſcant,
& paueant Deum Danielis: ipſe eſt enim Deus viuens &
æternus in ſecula: & regnum eius non diſſipabitur, &
27 poteſtas eius vſq; in æternum. ¶Ipſe liberator atq; ſalua-
tor, faciēs ſigna & mirabilia in cælo & in terra: qui libe-
28 rauit Danielem de ᵃlacu ᵇleonum. ¶ ‖Porrò Daniel perſe-
uerauit vſq; ad regnum Darij, regnumque Cyri Perſæ.

[Margin notes: *mihi 16. — Supr. 4. e 22. — *ſuo. — Inf. 9. a 1. — ᵃ auferrent Danielem ᵇ regis 17. — ᵃ ſurrepſerūt ᵇ ſuaſerunt. — 1. Ma. 2. f 60 — ᵃ manu ᵇ — Sup. 1. d 21]

Viſio Danielis de quatuor beſtijs quatuor regna deſignantibus: de antiquo dierum & throno eius ac miniſtris, quo iudicante perierunt beſtiæ: ad hunc accedens Filius hominis accepit poteſtatem æternam, & incorruptibile regnum: declarantur regna per beſtias deſignata, & maximè quæ per quartam beſtiam & eius cornua deſignentur, quæ regnabit vſque ad tempus & tempora & dimidium temporis. CAP. VII.

1 ANno primo Balſaſar regis Babylonis, Daniel ſom-
A nium vidit: viſio autem capitis eius in cubili ſuo: &
ſomnium ſcribens, breui ſermone comprehendit, ſum-
2 matimq; perſtringens ait: ¶Videbam in viſione mea no-
cte, & ecce quatuor venti cæli pugnabāt in mari magno.
3 ¶Et quatuor beſtiæ grandes aſcendebant de mari diuerſæ
4 inter ſe. ¶Prima quaſi leæna, & alas habebat aquilæ: aſpi-
ciebam donec euulſæ ſunt alæ eius, & ſublata eſt de terra,
& ſuper pedes quaſi homo ſtetit, & cor hominis datum
5 eſt ei. ¶Et ecce beſtia alia ſimilis vrſo in parte ſtetit, & tres
ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, & ſic dice-
6 bāt ei: Surge, comede carnes plurimas. ¶Poſt hęc aſpicie
B bā, & ecce alia quaſi pardus, & alas habebat quaſi auis,
quatuor ſuper ſe: & quatuor capita erant in beſtia, & po-
7 teſtas data eſt ei. ¶Poſt hæc aſpiciebā in viſione noctis, &
ecce beſtia quarta terribilis atque mirabilis, & fortis ni-
mi dentes ferreos habebat magnos, comedens atq; cō-
minuens, & reliqua pedibus ſuis conculcans: diſſimilis
autem erat cæteris beſtijs quas viderā ante eam, & habe-
8 bat cornua decem. ¶Conſiderabam cornua, & ecce cornu
C aliud paruulum ortum eſt de medio eorum: & tria de cor
nibus primis euulſa ſunt à facie eius, & ecce oculi, quaſi
oculi hominis erant in cornu iſto, & os loquens ingētia.
9 ¶Aſpiciebam, donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierū
ſedit: veſtimentum eius candidum quaſi nix, & capilli
capitis eius quaſi lana mūda: thronus eius flammę ignis:
10 rotæ eius, ignis accēſus. ¶‖Fluuius igneus rapidusq; egre- ‖Apo.5.c.11
diebatur à facie eius: millia millium miniſtrabant ei, &
decies millies centena millia aſſiſtebāt ei: iudicium ſedit,
11 & libri aperti ſunt. ¶Aſpiciebam ꝑp vocem ſermonū grā-
D dium, quos cornu illud loquebatur: & vidi quō interfe-
cta eſſet beſtia, & periſſet corpus eius, & traditū eſſet ad
12 comburendum igni: ¶aliarum quoq; beſtiarū ablata eſſet
poteſtas: & tempora vitę conſtituta eſſent eis vſq; ad tps
13 & tempus. ¶Aſpiciebam ergo in viſione noctis, & ecce
cum nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat, & vſq;
ad antiquum dierum peruēnit: & in conſpectu eius ob-
14 tulerunt eum. ¶Et dedit ei poteſtatē, & honorē, & regnū:
& oēs ppſi tribus, & linguæ ipſi ſeruient: ‖ poteſtas eius, ‖Luc.8.e.11 Mich.4 b.7. Sup.3. g.100 4 & 11.
poteſtas æterna quę non auferetur, & regnum eius quod
15 non corrumpetur. ¶Horruit ſpiritus meus, ego Daniel
territus ſum in his, & viſiones capitis mei conturbauerūt
16 me. ¶Acceſſi ad vnum de aſſiſtentibus, & veritatem quæ-
E rebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpreta-
17 tionem ſermonū, & docuit me: ¶Hæ quatuor beſtiæ ma-
18 gnæ, quatuor ſunt regna, quæ conſurgent de terra. ¶Suſci
pient autem regnum ſancti Dei altiſſimi: & obtinebunt
19 regnum vſq; in ſeculum & ſeculū ſeculorum. ¶Poſt hoc
volui diligenter diſcere de beſtia quarta, quæ erat diſſimi-
lis valde ab oībus, & terribilis nimis: dētes & vngues eius
ferrei: comedebat & cōminuebat, & reliqua pedibus ſuis
20 conculcabat. ¶& de cornibus decē quę habebat in capite:
F & de alio quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria
cornua: & de cornu illo qd habebat oculos, & os loquēs
21 grādia, & maius erat cæteris. ¶Aſpiciebam, & ecce cornu
illud faciebat bellum aduerſus ſanctos, & prępalebat eis:
22 ¶donec vēnit antiquus dierū, & iudiciū dedit ſanctis ex-
celſis, & tempus aduēnit, & regnum obtinuerunt ſancti.
23 ¶Et ſic ait: Beſtia quarta, regnū quartū erit in terra, qd
maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuerſam ter-
24 ram, & conculcabit & comminuet eam. ¶Porrò cornua
decem ipſius regni, decem reges erunt: & alius cōſurget
poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & tres reges hu-
25 miliabit. ¶Et ſermones contra Excelſum loquetur, & ſan-
G ctos Altiſſimi cōteret: & putabit quòd poſſit mutare tē-
pora & leges, & tradētur in manu eius vſque ad tempus
26 & tēpora & dimidium temporis. ¶Et iudicium ſedebit,
vt auferatur potentia, & conteratur, & diſpereat vſq; in
27 finem. ¶‖Regnum autē, & poteſtas, & magnitudo regni ‖Iſa.9.a.7. Sop.d.24.
quæ eſt ſubter oē cælū, detur pplo ſanctorū Altiſſimi: cu-
ius regnū, regnū ſempiternū eſt, & oēs reges ſeruient ei
28 & obedient. ¶Hucuſq; finis verbi. Ego Daniel multū co-
gitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata eſt
in me, verbum autem in corde meo conſeruaui.

Viſio de ariete duorum cornuum, & hirco vnius ac poſtmodùm quatuor cornuum, qui deuicit arietem, quorum ille regem Medorum ac Perſarum deſignat, hic autem regem Græcorum. Additur ꝓphetia de rege impudente, ipſiusq; tyrannide, dolo & ſuperbia, qui ſine manu conteretur. CAP. VIII.

1 ANno tertio regni Balſaſar regis, viſio apparuit mi-
A hi, Ego Daniel, poſt id quod videram in principio.
2 ¶vidi in viſione mea, cùm eſſem in Suſan caſtro quod eſt
in Ælam *regione: vidi autem in viſione eſſe me ſuper *claritate.
3 portam Vlai. ¶Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce aries
vnus ſtabat ante paludem, habens cornua excelſa, & vnū
4 excelſius altero atq; ſuccreſcens. ¶Poſteà vidi arietem cor-
nibus ventilantem *contra Occidentem, & cōtra Aqui- *contra Orientem & 13.
lonem, & cōtra Meridiem: & omnes beſtiæ non poterāt
reſiſtere ei, neque liberari de manu eius: feciíq; ſm volū-
5 tatem ſuam, & magnificatus eſt. ¶Et ego intelligebam:
B ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente ſu-
per faciem totius terræ, & non tangebat terram: porrò
6 hircus habebat cornu inſigne inter oculos ſuos. ¶Et vēnit
vſq; ad arietem illum cornutum, quem videram ſtantem
ante portam: & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis
7 ſuæ. ¶Cumque appropinquaſſet prope arietem: efferа-
tus eſt in eum, & percuſſit arietem: & comminuit
duo cornua eius, & non poterat aries reſiſtere ei: cum-
que eum miſiſſet in terram, cōculcauit, & nemo quibat
8 liberare arietem de manu eius. ¶Hircus autem caprarum
C magnus factus eſt nimis: cumq; creuiſſet, fractū eſt cor-
nu magnū, & orta ſunt quatuor cornua ſubter illud per
9 quatuor ventos cæli. ¶De vno autem ex eis egreſſum eſt
cornu vnum modicum: & factum eſt grāde contra Me-
10 ridiem, & contra Orientem & contra fortitudinem. ¶Et
magnificatum eſt vſque ad fortitudinem cæli: & deiecit
11 de fortitudine & de ſtellis, & conculcauit eas. ¶Et vſq; ad
principem fortitudinis magnificatum eſt: & ab eo tulit
iuge ſacrificium, & deiecit locum ſanctificationis eius.
12 ¶Robur autem datum eſt *contra iuge ſacrificium ꝓpter *ei
D peccata: & proſternetur veritas in terra, & faciet, & pro-
13 ſperabitur. ¶Et audiui vnum de ſanctis loquentem: & di-
xit vnus ſanctus alteri neſcio cui loquenti, Vſquequo vi-
ſio, & iuge ſacrificiū, & pctm̄ deſolationis quæ facta eſt:
14 & ſanctuarium, & fortitudo conculcabitur? ¶Et dixit ei:
Vſq; ad veſperam & mane*, duo milia trecenti: & mun- *dies.
15 dabitur ſanctuarium. ¶Factum eſt autem cùm viderē ego
Daniel viſionem, & quærerem intelligentiam: ecce ſtetit
16 in conſpectu meo quaſi ſpecies viri. ¶Et audiui vocem viri
E inter Vlai: & clamauit, & ait: ‖Gabriel fac intelligere iſtū ‖Inf. 9. f.21.
17 viſionem. ¶Et vēnit & ſtetit iuxta vbi ego ſtabam: cumq;
veniſſet, pauens corrui in faciem meam, & ait ad me: In-
tellige fili hominis, quō in tpe finis complebitur viſio.
18 ¶Cumq; loqueretur ad me, collapſus ſum pronus in ter-
19 ram: & tetigit me, & ſtatuit me in gradu meo, ¶dixitque
mihi: Ego oſtendam tibi quæ futura ſunt in nouiſſimo
20 maledictionis: quoniam habet tempus finē ſuum. ¶Aries
quē vidiſti habere cornua, rex Medorū eſt atq; Perſarū.
21 ¶Porrò hircus caprarum, rex Græcorum eſt: & cornu grā-
22 de qd erat inter oculos eius: ipſe eſt rex primus. ¶Quòd
F autem fracto illo ſurrexerunt quatuor pro eo: quatuor
reges de gente eius cōſurgent, ſed nō in fortitudine eius.
23 ¶Et poſt regnum eorum cum creuerint iniquitates, con-
ſurget rex impudens facie, & intelligens propoſitiones:
24 ¶& roborabitur fortitudo eius, ſed non in viribus ſuis: &
ſuprà quàm credi poteſt, vniuerſa vaſtabit, & proſpera-
bitur, & faciet. Et interficiet robuſtos, & populum ſan-

ctorum,

25 ctorum, †ſecundùm voluntaté ſuam, & dirigetur dolus
in manu eius:& cor ſuũ magnificabit, & in copia rerum
omnium occidet plurimos:& cõtra principem principũ
26 conſurget,& ſine manu conteretur. †Et viſio veſpere &
G manè, quę dicta eſt, vera eſt:tu ergo viſionem ſigna, quia
27 poſt multos dies erit.†Et ego Daniel langui, & ægrotaui
per dies:cumq; ſurrexiſſem,faciebam opera regis,& ſtu-
pebam ad viſionem, & non erat qui interpretaretur.

Poſt orationem Danielis qua confitetur Iudaos propter ſua & patrum peccata veniſſe in magnam afflictionem, petens Dei miſericordiam erga populũ ſuum: fit ipſi reuelatio de ſeptuaginta hebdomadibus vſque ad vnctionem ſancti ſanctorum, & de Chriſti morte, populoq; eius perdendo, & abominatione deſolationis in templo. CAP. IX.

†Sup. 6. a. 1. & 29. c. 1 IN anno primo |Darij filij Aſſueri de ſemine Medorũ,
A qui imperauit ſuper regnum Chaldæorum: †Anno
Iere.25.c.12 2 vno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum
annorum de quo factus eſt ſermo Domini ad Ieremiam
prophetam, vt complerentur deſolationis Ieruſalem ſe-
3 ptuaginta anni. †Et poſui faciem meam ad Dominum
Deum meum rogare & deprecari in ieiunijs, ſacco, &
4 cinere. †Et oraui Dominum Deum meum, & confeſſus
†2.Eſd.1 b.9 ſum, & dixi: |Obſecro Domine Deus magne & terribi-
lis, cuſtodiens pactum & miſericordiam diligentibus te
†Baru.1.d.17 5 & cuſtodientibus mandata tua.†|Peccauimus,iniquita-
té fecimus,impiè egimus,& receſſimus,& declinauimus
6 à mandatis tuis ac iudicijs: †Non obediuimus ſeruis tuis
B prophetis qui locuti ſunt in nomine tuo regibus noſtris,
principibus noſtris, patribus noſtris, omnique populo
7 terræ. †Tibi Domine iuſtitia:nobis autem cõfuſio faciei,
ſicut eſt hodie viro Iuda, & habitatoribus Ieruſalem &
omni Iſraël, his qui prope ſunt,& his qui procul in vni-
uerſis terris ad quas eieciſti eos propter iniquitates eorũ,
8 in quibus peccauerunt in te. †Domine, nobis confuſio
faciei,regibus noſtris, principibus noſtris, & patribus
9 noſtris qui peccauerunt. †Tibi autẽ Dño Deo noſtro miſe
10 ricordia & propitiatio,quia receſſimus à te, †& non au-
diuimus vocem Domini Dei noſtri vt ambularemus in
lege eius quam poſuit nobis per ſeruos ſuos prophetas.
11 †Et omnis Iſraël præuaricati ſunt legem tuam,& declina-
C uerunt ne audirent vocé tuam:& ſtillauit ſuper nos ma-
Deu.27.d.14 ledictio & deteſtatio |quæ ſcripta eſt in libro Moyſi ſerui
12 Dei,quia peccauimus ei. †Et ſtatuit ſermones ſuos quos
loquutus eſt ſuper nos & ſuper principes noſtros qui
iudicauerunt nos, vt ſuperinduceret in nos magnum
malum quale nunquam fuit ſub omni cælo, ſecundùm
13 quod factum eſt in Ieruſalem.†Sicut ſcriptum eſt in lege
Moyſi,omne malum hoc veniet ſuper nos:& nõ rogaui-
mus faciem tuam Domine Deus noſter, vt reuerteremur
ab iniquitatibus noſtris, & cogitaremus veritatem tuã.
14 †Et vigilauit Dominus ſuper malitiam, & adduxit eam
D ſuper nos:iuſtus Dominus Deus noſter in omnibus ope
ribus ſuis quæ fecit:non enim audiuimus vocem eius.
†Bar.1.b.11. †Exod.15.b.14. 15 †|Et nunc Domine Deus noſter| qui eduxiſti populum
tuum de terra Ægypti in manu forti, & feciſti tibi nomé
ſecundùm diem hãc, peccauimus, iniquitatem fecimus.
16 †Domine in omnem iuſtitiam tuam auertatur obſecro
ira tua,& furor tuus à ciuitate tua Ieruſalem, & à monte
ſancto tuo. Propter peccata enim noſtra, & iniquitates
patrum noſtrorum, Ieruſalẽ & populus tuus in oppro-
17 brium ſunt omnibus per circuitum noſtrum. †Nunc er-
E go exaudi Deus noſter orationé ſerui tui, & preces eius:
& oſtende faciem tuam ſuper ſanctuarium tuum quod
18 deſertum eſt propter temetipſum. †Inclina Deus meus
aurem tuam,& audi:aperi oculos tuos,& vide deſolatio
nem noſtram, & ciuitatem ſuper quam inuocatum eſt
nomen tuum: neque enim in iuſtificationibus noſtris
proſternimus preces ante faciem tuam,ſed in miſeratio-
19 nibus tuis multis.†Exaudi Domine,placare Domine: at-
téde & fac,ne moreris propter temetipſum,Deus meus:
quia nomen tuum inuocatum eſt ſuper ciuitatem & ſu-
20 per populum tuum,†Cumq; adhuc loquerer,& orarem,
& confiterer peccata mea, & peccata populi mei Iſraël,
& proſternerem preces meas in conſpectu Dei mei, pro
21 monte ſancto Dei mei, †Adhuc me loquéte in oratione,
F ecce vir Gabriel|quem videram in viſione à principio,ci- †Sup.8.d.16.
22 tò volans tetigit me in tempore ſacrificij veſpertini. †Et
docuit me,& locutus eſt mihi, dixitq;, Daniel, nũc egreſ-
23 ſus ſum vt docerem te,& intelligeres.†Ab exordio precũ
tuarum egreſſus eſt ſermo: ego autem vêni vt indicarem
tibi,quia vir deſideriorum es:tu autem animaduerte ſer-
24 monem,& intellige viſionem. †|Septuaginta hebdoma- †Mat. 21. b 15.
des abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum,& ſuper vrbé Ioan 1.g.41.
ſanctam tuam, vt conſummetur præuaricatio, & finem
accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur
iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & *propheta: & * propheten.
25 vngatur Sanctus ſanctorum. †Scito ergo & animad- †Eze.37.f.14
uerte ab exitu ſermonis vt iterum ædificetur Ieruſalem,
G vſque ad Chriſtum ducem, hebdomades ſeptem & heb-
domades ſexaginta duæ erunt: & ruſum ædificabitur
26 platéa, & muri in anguſtia temporum. †Et poſt hebdo-
mades ſexagintaduas |occidetur Chriſtus, & non erit
eius populus qui eum negaturus eſt.Et ciuitatem & ſan-
ctuarium diſſipabit populus cum duce venturo: & finis
27 eius vaſtitas,& poſt finem belli ſtatuta deſolatio. †Con-
firmauit autem pactum multis hebdomada vna:|& in di-
midio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium: |& erit †Matt. 24 b 15.
in templo abominatio deſolationis: & vſque ad cõſum-
mationem,& finem perſeuerabit deſolatio.

Vbi ſe afflixiſſet Daniel, vidit virum lineis veſtitum qui hic deſcribitur: & territus ac tremens confortatur ſemel & iterũ: De reſiſtẽte principe regni Perſarum, de principe Græcorum, & de Michaële principe Iudæorum qui ſolus auxiliatur. CAP. X.

1 ANno tertio *Cyri regis Perſarum, verbum reuela- * regni.
A tum eſt Danieli cognomento Baltaſſar, & verbum
verum,& fortitudo magna.intellexitque ſermonem, in-
2 telligentia enim eſt opus in viſione. †In diebus illis ego
3 Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, †panem
deſiderabilem non comêdi, & caro & vinum non intro
ierunt in os meum,ſed neque vnguento vnctus ſum:do-
4 nec complerentur trium hebdomadarum dies. †Die au-
tem vigeſima & quarta menſis primi eram iuxta fluuiũ
5 magnum,qui eſt Tigris. †Et leuaui oculos meos, & vidi:
& ecce vir vnus veſtitus lineis, & renes eius accincti auro
6 obrizo: †& corpus eius quaſi chryſolithus, & facies eius
velut ſpecies fulguris, & oculi eius vt lampas ardens: &
B brachia eius,& quæ deorſum ſunt vſque ad pedes, quaſi
ſpecies æris candentis: & vox ſermonum eius vt vox mul
7 titudinis.†Vidi autem ego Daniel ſolus viſionem: porrò
viri qui erant mecum non viderunt,ſed terror nimius ir-
8 ruit ſuper eos,& fugerunt in abſconditum. †Ego autem
relictus ſolus vidi viſionem grandem hanc: & nõ remã-
ſit in me fortitudo, ſed & ſpecies mea immutata eſt in
9 me,& emarcui, nec habui quicquã viriũ. †Et audiui vocé
ſermonum eius: & audiens iacebam conſternatus ſuper
10 faciem meam,& vultus meus hærebat terræ.†Et ecce ma-
nus tetigit me,& erexit me ſuper genua mea,& ſuper ar-
11 ticulos manuum mearum.†Et dixit ad me, Daniel vir de-
ſideriorum intellige verba quæ ego loquor ad te, & ſta in
gradu tuo:nunc enim ſum miſſus ad te. Cumq; dixiſſet
12 mihi ſermonem iſtum,ſteti tremens. †Et ait ad me: Noli
C metuere Daniel: quia ex die primo quo poſuiſti cor tuũ
ad intelligendum, vt te affligeres in conſpectu Dei tui,
exaudita ſunt verba tua, & ego vêni propter ſermones
13 tuos. †Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi vi-
ginti & vno diebus:& ecce Michaël vnus de principibus
primis vênit in adiutorium meum, & ego remanſi ibi
14 iuxta regem Perſarum. †Veni autem vt docerem te quæ
uentura ſunt populo tuo in nouiſſimis diebus: quoniam
15 adhuc viſio in dies. †Cumque loqueretur mihi huiuſ-
cemodi verbis, deieci vultum meum ad terram, & ta-
16 cui. †Et ecce quaſi ſimilitudo filij hominis tetigit labia
D mea:& aperiens os meum loquutus ſum,& dixi ad eum

qui ſtabat contra me: Domine mi, in viſione tua diſſo-
lutæ ſunt compages meæ, & nihil in me remanſit viriũ.
17 †Et quomodò poterit ſeruus Domini mei loqui cum
D Domino meo? nihil in me remanſit virium, ſed & hali-
18 tus meus intercluditur. †Rurſum ergo tetigit me quaſi
19 viſio hominis, & confortauit me, †Et dixit: Noli timere
vir deſideriorum, pax tibi: confortare, & eſto robuſtus.
Cumq; loqueretur mecum, conualui, & dixi: Loquere
20 Dñe mi, quia confortaſti me. †Et ait: Nunquid ſcis quare
venerim ad te? & nunc reuertar, vt prælier aduerſum prin
cipem Perſarum. Cùm ergo egrederer, apparuit princeps
21 Græcorum veniens. Veruntamen annuntiabo tibi quod
expreſſum eſt in ſcriptura veritatis: & nemo eſt adiutor
meus in omnibus his, niſi Michaël princeps veſter.

Vaticinium de regionibus Perſarum & rege Græcorum: de bellis ac inſidiis inter reges Auſtri & Aquilonis, & de rege qui Deum deorum non reputabit, ſed plurima aduerſus ipſum loquetur: & q̃ prouinciæ ab illo euadent, quibúſue dominabitur.

C A P. X I.

1 EGo autem ab anno primo Darij Medi ſtabam vt cõ-
A fortaretur & roboraretur. †Et nunc veritatem an-
2 nuntiabo tibi. Ecce adhuc tres reges ſtabunt in Perſi-
de, & quartus ditabitur opibus nimijs ſuper omnes: &
cùm inualuerit diuitijs ſuis, concitabit omnes aduer-
3 ſum regnum Græciæ. †Surget verò rex fortis, & domi-
4 nabitur poteſtate multa: & faciet quod placuerit ei. †Et
cùm ſteterit, conteretur regnum eius, & diuidetur in
quatuor ventos cæli: ſed non in poſteros eius, ueque ſe-
cundùm potentiam illius qua dominatus eſt: lacerabitur
5 enim regnum eius etiam in externos, exceptis his. †Et
confortabitur rex Auſtri, & de principibus eius præua-
lebit ſuper eum, & dominabitur ditione: multa enim
6 dominatio eius. †Et poſt finem annorum fœderabuntur:
filiaque regis Auſtri veniet ad regem Aquilonis facere
amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachij, nec
ſtabit ſemen eius: & tradetur ipſa, & qui adduxerunt eã,
adoleſcentes eius, & qui confortabant eam in tẽporibus.
7 †Et ſtabit de germine radicom eius plantatio: & veniet cũ
B exercitu, & ingredietur prouinciam regis Aquilonis: &
8 abutetur eis, & obtinebit. †Inſuper & deos eorum, &
ſculptilia, vaſa quoque pretioſa argenti & auri, captiua
ducet in Ægyptum: ipſe præualebit aduerſus regẽ Aqui-
9 lonis. †Et intrabit in regnum rex Auſtri, & reuertetur ad
10 terram ſuam. †Filij autem eius prouocabuntur, & cõgre-
gabunt multitudinem exercituum plurimorum: & ve-
niet properans & inundans: & reuertetur & concitabi-
11 tur, & congredietur cum robore eius. †Et prouocatus rex
Auſtri egredietur, & pugnabit aduerſus regem Aquilo-
nis, & præparabit multitudinẽ nimiã, & dabitur multi-
12 tudo in manus eius. †Et capiet multitudinem, & exalta-
bitur cor eius, & deijciet multa millia: ſed non p̃ualebit.
13 †Conuertetur enim rex Aquilonis, & præparabit multi-
C tudinem multò maiorem quàm prius: & in fine tempo-
rum annorumque veniet properans cum exercitu ma-
Iſa. 19.e.16 1.Mac.1.b.11 14 gno & opibus nimijs. †Et in temporibus illis multi con-
ſurgent aduerſus regem Auſtri: filij quoque præuarica-
torum populi tui extollentur vt impleant viſionem, &
15 corruent. †Et veniet rex Aquilonis, & comportabit agge-
rem, & capiet vrbes munitiſſimas: & brachia Auſtri non
ſuſtinebunt, & conſurgent electi eius ad reſiſtendum, &
16 non erit fortitudo. †Et faciet veniens ſuper eum iuxta pla
citum ſuum, & nõ erit qui ſtet contra faciem eius: & ſta-
17 bit in terra inclyta, & cõſumetur in manu eius. †Et ponet
faciem ſuam vt veniat ad tenendum vniuerſum regnum
eius, & recta faciet cum eo: & filiã fœminarum dabit ei,
18 vt euertat illud: & non ſtabit, nec illius erit. †Et conuer-
tet faciem ſuam ad inſulas, & capiet multas: & ceſſare fa-
ciet principem opprobrij ſui, & opprobrium eius cõuer-
19 tetur in eum. †Et conuertet faciem ſuam ad imperiũ ter-
D ræ ſuæ, & impinget, & corruet, & non inuenietur. †Et
20 ſtabit in loco eius viliſſimus, & indignus decôre regio:
& in paucis diebus conteretur, non in furore nec in
21 prælio. †Et ſtabit in loco eius deſpectus, & non tribue-
tur ei honor regius: & veniet clàm, & obtinebit regnum
22 in fraudulentia. †Et brachia pugnantis expugnabuntur à
23 facie eius, & cõterentur: inſuper & dux fœderis. †Et poſt
amicitias, cum eo faciet dolum: & aſcendet, & ſuperabit
24 in modico populo. †Et abundantes & uberes vrbes in-
gredietur: & faciet quæ nõ fecerunt patres eius, & patres
patrum eius: rapinas & prædam & diuitias eorum diſſi-
pabit, & contra firmiſſimas cogitationes inibit: & hoc
25 vſq; ad tempus. †Et cõcitabitur fortitudo eius & cor eius
aduerſum regem Auſtri in exercitu magno: & rex Auſtri
prouocabitur ad bellũ multis auxilijs & fortibus nimis:
26 & non ſtabunt, quia inibunt aduerſus eum conſilia. †Et
E comedentes panem cum eo conterent illum, exercitusq;
27 eius opprimetur: & cadent interfecti plurimi. †Duorum
quoque regum cor erit vt malefaciant, & ad menſam
vnam mendacium loquentur, & non proficient: quia
28 adhuc finis in aliud tempus. †Et reuertetur in terram
ſuam cum opibus multis: & cor eius aduerſum teſtamen
tum ſanctum, & faciet, & reuertetur in terram ſuam.
29 †Statuto tempore reuertetur, & veniet ad Auſtrum: &
30 non erit priori ſimile nouiſſimum. †Et venient ſuper eũ
trieres, & Romani, & percutietur, & reuertetur & indi-
gnabitur contra teſtamentum ſanctuarij, & faciet: reuer-
teturq;, & cogitabit aduerſum eos qui dereliquerunt te-
31 ſtamentum ſanctuarij. †Et brachia ex eo ſtabunt, & pol-
luent ſanctuarium fortitudinis, & auferent iuge ſacrifi-
32 cium: & dabunt abominationem in deſolationẽ. †Et im-
pij in teſtamentum ſimulabunt fraudulenter: populus
33 autẽ ſciens Deum ſuum, obtinebit & faciet. †Et docti in
F pplõ docebũt plurimos: & ruẽt in gladio, & in flamma,
34 & in captiuitate, & in rapina dierũ. †Cumq; corruerint,
ſubleuabuntur auxilio paruulo: & applicabuntur eis plu
35 rimi fraudulenter. †Et de eruditis ruent, vt conflentur: &
eligantur & dealbentur vſque ad tempus præfinitum:
36 quia adhuc aliud tempus erit. †Et faciet iuxta volunta-
tem ſuam rex, & eleuabitur & magnificabitur aduerſus
omnem Deum, & aduerſus Deum deorum loquetur ma
gnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia, per-
37 petrata quippe eſt definitio. †Et Deum patrum ſuorum
non reputabit: & erit in cõcupiſcentijs fœminarum, nec
quenquam deorũ curabit, quia aduerſum vniuerſa cõ-
38 ſurget. †Deum autem Maozim in loco ſuo venerabitur:
& Deum quem ignorauerunt patres eius colet auro, &
39 argento, & lapide pretioſo, rebusq; pretioſis. †Et faciet
G vt muniat Maozim cum Deo alieno quem *cognouit, & * non.
multiplicabit gloriam, & dabit eis poteſtatem in multis,
40 & terram diuidet gratuito. †Et in tempore præfinito præ-
liabitur aduerſus eum rex Auſtri, & quaſi tempeſtas ve-
niet contra illum rex Aquilonis in curribus & in equiti-
bus & in claſſe magna: & ingredietur terras, & conteret
41 & pertranſiet. †Et introibit in terram glorioſam, & multæ
corruent: hæ autem ſolæ ſaluabuntur de manu eius, Edõ,
42 & Moab, & principium filiorum Ammon. †Et mittet ma
43 num ſuam in terras: & terra Ægypti non effugiet. †Et
dominabitur theſaurorum auri, & argẽti, & in omnibus
pretioſis Ægypti per Lybiam quoq; & Æthiopiã trãſibit.
44 †Et fama turbabit eum ab Oriẽte & ab Aquilone: & ve
niet in multitudine magna vt cõterat & interficiat plu-
45 rimos. †Et figet tabernaculum ſuũ Apadno inter duo ma
ria, ſuper montem inclytum & ſanctum: & veniet vſq; ad
ſummitatem eius, & nemo auxiliabitur ei.

Poſt magnam afflictionem tandem ſaluabuntur reliquiæ Iudæorum, & ex mortuis quidam reſurgent ad vitam, & quidam ad opprobrium: docti verò ac doctores fulgebunt, de duobus ad ripas fluminis ſtantibus, & viro lineis veſtito, qui temporis aperit determinationem: & de completione huius prophetiæ poſt ſtatutum tempus. C A P. X I I.

1 IN tempore autem illo conſurget Michaël princeps
A magnus, qui ſtat pro filijs populi tui: & veniet tempus
quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe cœperunt vſque
ad tempus illud. Et in tempore illo ſaluabitur populus

2 tuus, omnis qui inuentus fuerit ſcriptus in libro. †Et mul
ti de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: ‖alij
in vitam æternã, & alij in opprobriũ, vt videant ſemper.
3 †Qui aũt docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplẽdor firmamẽ
ti: & q ad iuſtitiã erudiũt multos, quaſi ſtellę in ppetuas
4 æternitates. †Tu autem Daniel claude ſermones, & ſigna
B librum vſq; ad tempus ſtatutum: plurimi pertranſibũt,
5 & multiplex erit ſcientia. †Et vidi ego Daniel, & ecce
quaſi duo alij ſtabant: vnus hinc ſuper ripam fluminis, &
6 alius inde ex altera ripa fluminis. † *Et dixi* viro qui erat
indutus lineis, qui ſtabat ſuper aquas fluminis, Vſque-
7 quo finis horum mirabilium? †Et audiui virum qui indu-
tus erat lineis, qui ſtabat ſuper aquas fluminis, ‡cùm ele-
C uaſſet dexteram & ſiniſtram ſuam in cælum, & iuraſſet
per viuentem in æternum, quia in tempus & tempora,
& dimidium temporis. Et cùm completa fuerit diſperſio
manus populi ſancti, complebuntur vniuerſa hæc.
8 †Et ego audiui, & non intellexi. Et dixi, Domine mi,
9 quid erit poſt hæc? †Et ait: Vade Daniel: quia clauſi ſunt,
10 ſignatique ſermones vſque ad præfinitum tempus. †Eli-
D gentur & dealbabuntur, & quaſi ignis probabuntur
multi: & impiè agent impij, neq; intelligent omnes im-
11 pij, porrò docti intelligent. †Et à tempore cùm ablatum
fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in de-
12 ſolationem: dies mille, ducenti nonaginta. †Beatus qui
expectat & peruenit vſque ad dies mille trecentos trigin-
13 ta quinque. †Tu autem vade ad præfinitum: & requie-
ſces, & ſtabis in ſorte tua in finem dierum.

Mat.25.d.46 Cap. 3. b 7. Mat.13.f.43

* dixit 1.

‡Apo.10 b.5

Caſtiſſimam Suſannam impudici presbyteri, cùm eius concubitu frui non poſſent, falsò adulterij accuſant: ſed cùm ad mortem duceretur, orantem exaudiuit Deus: & per puerum Danielem pprio ore cõuictos ſenes, iure talionis populus interimit.

C A P. X I I I.

1 ET erat vir habitans in Babylone, & nomen eius
A Ioacim: †& accepit vxorem nomine Suſannam fi-
2 liam Helciæ, pulchram nimis, & timentem Deum: †pa-
3 rentes enim illius quum eſſent iuſti, erudierunt filiã ſuã
4 ſecundùm Legem Moyſi. †Erat autem Ioacim diues val-
de, & erat ei pomarium vicinum domui ſuæ: & ad ipſum
confluebant Iudæi, eò quòd eſſet honorabilior omniũ.
5 †Et conſtituti ſunt duo ſenes iudices in illo anno, de qui-
bus loquutus eſt Dominus, Quia egreſſa eſt iniquitas de
Babylone à ſenioribus iudicibus qui videbantur regere
6 populum. †Iſti frequentabant domum Ioacim, & ve-
7 niebant ad eos omnes qui habebant iudicia. †Cùm autẽ
populus reuertiſſet per meridiem, ingrediebatur Suſan-
8 na, & deambulabat in pomario viri ſui. †Et videbant eam
ſenes quotidie ingredientem & deambulantem: & exar-
9 ſerunt in concupiſcentiam eius, †& euerterunt ſenſum
ſuum, & declinauerunt oculos ſuos vt non viderent cæ-
10 lum, neque recordarentur iudiciorum iuſtorum. †Erant
B ergo ambo vulnerati amore eius, nec indicauerunt ſibi
11 viciſſim dolorem ſuum: †erubeſcebant enim indicare ſi-
bi concupiſcentiam ſuam, volentes concumbere cum
12 ea. †Et obſeruabant quotidie ſollicitiùs videre eam.
13 Dixitque alter ad alterum, †Eamus domum, quia hora
14 prandij eſt. Et egreſſi receſſerunt à ſe. †Cumque reuer-
tiſſent, venerunt in vnum: & ſuiſcitantes ab inuicem cau
ſam, confeſſi ſunt concupiſcentiam ſuam: & tunc in cõ-
muni ſtatuerunt tempus, quando eam poſſent inuenire
15 ſolam. †Factum eſt autem, cùm obſeruarent diẽ aptũ,
ingreſſa eſt aliquando ſicut heri & nudiuſtertius, cum
duabus ſolis puellis, voluitque lauari in pomario, æſtus
16 quippe erat: †& non erat ibi quiſquam præter duos ſe-
17 nes abſconditos & cõtemplantes eam. †Dixit ergo puel-
lis, Afferte mihi oleum & ſmigmata, & oſtia pomarij
18 claudite, vt lauer. †Et fecerunt ſicut præceperat: clau-
ſeruntque oſtia pomarij, & egreſſæ ſunt per poſticum, vt
afferrent quæ iuſſerat, neſciebantque ſenes intus eſſe ab-
19 ſconditos. †Cùm autem egreſſæ eſſent puellæ, ſurre-
C xerunt duo ſenes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt,
20 †Ecce oſtia pomarij clauſa ſunt, & nemo nos videt, &
nos in concupiſcentia tui ſumus: quamobrem aſſentire
21 nobis, & cõmiſcere nobiſcum. †Quòd ſi nolueris, dice-
mus contra te teſtimonium, quòd fuerit tecum iuuenis,
22 & ob hanc cauſam emiſeris puellas à te. †Ingemuit Suſan
na, & ait, Anguſtiæ ſunt mihi vndiq;: ſi enim hoc egero,
mors mihi eſt: ſi autem non egero, non effugiam manus
23 veſtras. †Sed melius eſt mihi abſque opere incidere in
24 manus veſtras, quàm peccare in conſpectu Domini. †Et
exclamauit voce magna Suſanna: exclamauerunt autẽ &
25 ſenes aduerſus eam. †Et cucurrit vnus ad oſtia pomarij,
26 & aperuit. †Cùm ergo audiſſent clamorẽ famuli domus
in pomario, irruerũt per poſticum, vt viderent quidnam
27 eſſet. †Poſtquàm autem ſenes locuti ſunt, erubuerunt ſer-
ui vehementer: quia nunquam dictus fuerat ſermo hu-
28 iuſcemodi de Suſanna. Et facta eſt dies craſtina. †Cumq;
D veniſſet populus ad Ioacim virum eius, venerunt & duo
presbyteri pleni iniqua cogitatione aduerſus Suſannam,
29 vt interficerent eam. †Et dixerunt coram populo, Mitti-
te ad Suſannam filiam Helciæ vxorem Ioacim. Et ſtatim
30 miſerunt. †Et venit cum parentibus, & filijs, & vniuer-
31 ſis cognatis ſuis. †Porrò Suſanna erat delicata nimis, &
32 pulchra ſpecie. †At iniqui illi iuſſerunt vt diſcooperire-
tur (erat enim cooperta) vt vel ſic ſatiarẽtur decore eius.
33 †Flebant igitur ſui, & omnes qui nouerant eam. †Cõſur-
34 gentes autem duo presbyteri in medio populi, poſue-
35 runt manus ſuas ſuper caput eius. †Quæ flens ſuſpexit ad
cælum: erat enim cor eius fiduciam habens in Domino.
36 †Et dixerunt presbyteri, Cùm deambularemus in po-
mario ſoli, ingreſſa eſt hæc cum duabus puellis, & clau-
37 ſit oſtia pomarij, & dimiſit à ſe puellas. †Venitque ad
eam adoleſcens qui erat abſconditus, & concubuit cum
38 ea. †Porrò nos cùm eſſemus in angulo pomarij, viden-
tes iniquitatem, cucurrimus ad eos, & vidimus eos pa-
39 riter commiſceri. †Et illum quidem non quiuimus cõ-
E prehendere, quia fortior nobis erat, & apertis oſtijs exi-
40 liuit: †hanc autem cùm apprehendiſſemus, interroga-
uimus quiſnã eſſet adoleſcens, & noluit indicare nobis.
41 huius rei teſtes ſumus. †Credidit eis multitudo quaſi ſe-
nibus & iudicibus populi, & condemnauerunt eam ad
42 mortem. †Exclamauit autem voce magna Suſanna, & di-
xit: Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui no
43 ſti omnia antequàm fiant, †Tu ſcis quoniam falſum te-
ſtimonium tulerunt cõtra me: & ecce morior, quum ni-
hil horũ fecerim quæ iſti malitioſè compoſuerũt aduer-
44 ſum me. †Exaudiuit autem Dñs vocem eius. †Cumque
45 duceretur ad mortem, ſuſcitauit Dominus ſpiritum ſan-
46 ctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel: †Et exclama-
47 uit voce magna, Mundus ego ſum à ſanguine huius. †Et
conuerſus omnis populus ad eum dixit: Quis eſt iſte ſer-
48 mo quem tu loquutus es? †Qui cùm ſtaret in medio eo-
rum, ait: Sic fatui filij Iſraël, non iudicantes, neque quod
verum eſt cognoſcentes, condemnaſtis filiam Iſraël?
49 †Reuertimini ad iudicium, quia falſum teſtimonium
F locuti ſunt aduerſus eam. †Reuerſus eſt ergo populus cũ
50 feſtinatione, & dixerunt ei ſenes, Veni, & ſede in mediu
noſtrùm, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem
51 ſenectutis. †Et dixit ad eos Daniel: Separate eos ab inui-
52 cem procul, & diiudicabo eos. †Cùm ergo diuiſi eſſent
alter ab altero, vocauit vnũ de eis, & dixit ad eũ: Inuetera
te dierum malorum, nunc venerunt peccata tua quę ope
53 rabaris priùs: †iudicans iudicia iniuſta, innocẽtes oppri-
mens, & dimittens noxios, ‡dicente Domino, Innocentẽ ‡Exo.23.a.7
54 & iuſtum non interficies. †Nunc ergo ſi vidiſti eã, dic ſub
qua arbore videris eos colloquentes ſibi. Qui ait: ſub
55 ſchino. †Dixit aũt Daniel, Rectè mẽtitus es in caput tuũ:
Ecce enim angelus Dei accepta ſententia ab eo, ſcind
56 te medium. †Et amoto eo iuſſit venire alium, & dixit ei:
Semen Chanaan, & non Iuda, ſpecies decepit te, & con
57 cupiſcentia ſubuertit cor tuum: †ſic faciebatis filiabus Iſ-
raël, & illæ timentes loquebãtur vobis: ſed nõ filia Iud
58 ſuſtinuit iniquitatẽ veſtram. †Nũc ergo dic mihi ſub qua
59 arbore cõprehẽderis eos loquẽtes ſibi. Qui ait: Sub pri-
G no. †Dixit aũt ei Daniel: Rectè mẽtitus es & tu in capu

tuum:

tuum:manet enim angelus Dñi gladium habēs, vt ſecet
60 te medium, & interficiat vos. ❡Exclamauit itaque omnis
cœtus voce magna, & benedixerunt Deū qui ſaluat ſpe-
61 rantes in ſe. ❡Et conſurrexerunt aduerſus duos preſbyte-
ros(conuicerat enim eos Daniel ex ore ſuo falſum dixiſſe
teſtimoniū)feceruntq; eis ſicut malè egerāt aduerſus ꝓ-
62 ximū, ❡vt facerent ſ]ẽm legem Moyſi: & interfecerunt eos, [Deu 9.d.19
63 & ſaluatus eſt ſanguis innoxius in die illa. ❡Helcias au-
tem & vxor eius laudauerunt Deum pro filia ſua Suſan-
na cum Ioacim marito eius, & cognatis omnibus: quia
64 non eſſet inuenta in ea res turpis. ❡Daniel autem fa-
ctus eſt magnus in conſpectu populi à die illa, & dein-
65 ceps. ❡Et rex Aſtyages appoſitus eſt ad patres ſuos, & ſu-
ſcepit Cyrus Perſes regnum eius.

Fraudes ſacerdotum idôli Bel, qui appoſitos illi cibos occultè auferebant, regi per Danielem detectæ ſunt, ipſisq; interemptis idôlum vnà cum templo ſuo euerſum eſt: ſimiliter & draconem quem colebant Babylonij, iniectis in os maſſa ex pice, adipe, & pilis confecta, Daniel interfecit: quapropter inſtantibus Babylonijs miſſus eſt in lacum leonum, illæſusq; ſeruatus, allato etiam illi per prophetam Habacuc prandio ex Iudæa: quod vides rex, aduerſarijs illius à leonibus in momento deuoratis, iuberet timeri Deum Danielis.

C A P. X I I I I.

1 ERat autem Daniel cõuiua regis, & honoratus ſuper
A omnes amicos eius. ❡Erat quoq; idôlum apud Baby-
2 lonios nomine Bel: & impendebantur in eo per dies ſin-
gulos, ſimilę artabę duodecim, & oues quadraginta, vini-
3 que amphorę ſex. ❡Rex quoq; colebat eū, & ibat per ſin-
gulos dies adorare eū: porrò Daniel adorabat Deū ſuū.
4 Dixitq; ei rex, Quare nõ adoras Bel? ❡Qui rñdens, ait ei:
Quia non colo idôla manufacta, ſed viuentem Deū qui
creauit cęlum & terram, & habet poteſtatem omnis car-
5 nis. ❡Et dixit rex ad eū: Nõ videtur tibi eſſe Bel viuēs deus?
6 An nõ vides quanta comedat & bibat quotidie? ❡Et ait
B Daniel arridens, Ne erres rex: iſte eſt enim intrinſecus lu-
7 teus, & forinſecus æreus, neq; comēdit aliquando. ❡Et ira
tus rex vocauit ſacerdotes ei⁹, & ait eis: Niſi dixeritis mi-
8 hi, quis eſt qui comedat impēſas has, moriemini. ❡Si aūt
oſtenderitis qm̃ Bel comedat hæc, morietur Daniel, quia
blaſphemauit in Bel. Et dixit Daniel regi, Fiat iuxta ver-
9 bū tuum. ❡Erant autem ſacerdotes Bel ſeptuaginta, exce-
ptis vxoribus, & paruulis, & filijs. Et vēnit rex cum Danie
10 le in templum Belis. ❡Et dixerunt ſacerdotes Belis, Ecce
nos egredimur foras: & tu rex pone eſcas, & vinū miſce,
11 & claude oſtium, & ſigna annulo tuo: ❡& cùm ingreſſus
C fueris manè, niſi inueneris omnia comeſta à Bel, morte
moriemur, vel Daniel qui mentitus eſt aduerſum nos.
12 ❡*Contemnebant aūt, quia fecerant ſub menſa abſcōdi- *Confidebāt
tum introitum, & per illum ingrediebantur ſemper, &
13 deuorabant ea. ❡Factum eſt igitur poſtquàm egreſſi ſunt
illi, & rex poſuit cibos ante Bel, præcepit Daniel pueris
ſuis, & attulerūt cinerem, & cribrauit per totum templū
coram rege: & egreſſi clauſerunt oſtium: & ſignantes an-
14 nulo regis, abierunt. ❡Sacerdotes aūt ingreſſi ſunt nocte,
iuxta conſuetudinē ſuam, & vxores & filij eorum: & co-
15 mederunt oĩa & biberunt. ❡Surrexit aūt rex primo dilu-
16 culo, & Daniel cum eo. ❡Et ait rex: Saluáne ſunt ſignacula
17 Daniel? Qui rñdit: Salua, rex. ❡Statimque cùm aperuiſſet
D oſtium, intuitus rex menſam, exclamauit voce magna:
18 Magnus es Bel, & non eſt apud te dolus quiſquam. ❡Et
riſit Daniel: & tenuit regem, ne ingrederetur intrò: & di-
xit, Ecce pauimentū, animaduerte cuius veſtigia ſint hęc.
19 ❡Et dixit rex, Video veſtigia virorum & mulierum, & in-
20 fantium. Et iratus eſt rex. ❡Tunc apprehendit ſacerdotes,
& vxores, & filios eorum: & oſtenderunt ei abſcondita
oſtiola per quæ ingrediebantur, & conſumebant quæ
21 erant ſuper mēſam. ❡Occīdit ergo illos rex, & tradidit Bel
in poteſtatem Danielis: qui ſubuertit eum, & templum
22 eius. ❡Et erat draco magnus in loco illo, & colebant eum
23 Babylonij. ❡Et dixit rex Danieli, Ecce nunc non potes
dicere, quia iſte non ſit Deus viuens: adora ergo eum.
24 ❡Dixitque Daniel, Dominum Deum meum adoro: quia
E ipſe eſt Deus viuēs: * ❡Tu autem rex da mihi poteſtatem, *Iſte autem nõ eſt Deus viuens.
25 & interficiam draconem abſque gladio & fuſte. Et ait
26 rex, Do tibi. ❡Tulit ergo Daniel picem, & adipem, & pi-
los, & coxit pariter: fecitq; maſſas, & dedit in os draconis
27 & diruptus eſt draco. Et dixit*: Ecce quē colebatis. Quod *Daniel.
cū audiſſent Babylonij, indignati ſunt vehemēter, & cō-
gregati aduerſum regem, dixerunt, Iudæus factus eſt rex:
Bel deſtruxit, draconem interfecit, & ſacerdotes occidit.
28 ❡Et dixerunt cùm veniſſent ad regem, Trade nobis Da-
29 nielē, alioquin interficiemus te & domum tuā. ❡Vidit er
F go rex q irruerent in eum vehementer, & neceſſitate cō-
30 pulſus tradidit eis Danielem. ❡Qui miſerunt eum in lacū
31 leonū, & erat ibi diebus ſex. ❡Porrò in lacu erant leones
ſeptē, & dabantur eis duo corpora quotidie, & duę oues:
32 & tunc non data ſunt eis, vt deuorarent Danielem. ❡Erat
autem Habacuc propheta in Iudæa, & ipſe coxerat pul-
mētum, & intriuerat panes in alueolo: & ibat in campū,
33 vt ferret meſſoribus. ❡Dixitque angelus Domini ad Ha-
bacuc, Fer prandiū quod habes, in Babylonē Danieli, qui
34 eſt in lacu leonū. ❡Et dixit Habacuc, Dñe, Babylonem nõ
35 vidi, & lacum neſcio. ❡[Et apprehendit eū angelus Dñi in [Ezec.8 a.3.
vertice eius, & portauit eum capillo capitis ſui, poſuitq;
36 eū in Babylonē ſuper lacū in impetu ſpūs ſui. ❡Et clama-
uit Habacuc, dicens: Daniel*, tolle prandium quod miſit *ſerue Dei.
37 tibi Deus. ❡Et ait Daniel, Recordatus es enim mei Deus,
G & nõ dereliquiſti ʼdiligentesʼ te. ❡Surgensque Daniel co- ʼquærentes
38 mēdit. Porrò angelus Domini reſtituit Habacuc cōfe-
39 ſtim in loco ſuo. ❡Vēnit ergo rex die ſeptimo, vt lugeret
Danielē: & vēnit ad lacum, & introſpexit, & ecce Daniel
40 ſedens*. ❡Et exclamauit voce magna rex, dicens, Magnus *in medio leonum.
41 es Domine Deus Danielis. Et extraxit eum*. ❡Porrò illos *de lacu leonum.
qui perditionis eius cauſa fuerant, intromiſit in lacum,
& deuorati ſunt in momento coram eo.

HIERONYMI
in xij. Prophetas Præfatio.

NON idem ordo eſt duodecim prophetarum apud Hebræos, qui eſt apud nos. Vnde ſecundùm id quod ibi legitur, hîc quoque diſpoſiti ſunt. Oſee commaticus eſt, & quaſi per ſententias loquens. Ioël planus in principijs: in fine obſcurior. Et vſque ad Malachiam, habent ſinguli proprietates ſuas, quem Eſdram ſcribam, legiſq; doctorem Hebræi autumant. Et quia longum eſt nunc de omnibus dicere: hoc tantùm vos ô Paula & Euſtochium admonitas volo, vnum librum eſſe duodecim prophetarum: Et Oſee ſynchronum Iſaiæ: Malachiam verò Aggæi & Zachariæ fuiſſe temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo, ſub illis eos regibus prophetaſſe, ſub quibus & hi qui ante eos habent titulos prophetauerunt.

Alius Prologus.

REGVLÆ ſunt hæ ſub quibus ſignificationibus nominum, ad quas tribus per prophetas ſermo Domini dirigatur. Quotieſcunq; ad decem tribus tenditur prophetia, ſub his nominibus deſignantur, id eſt, Ephraim, Samaria, Iſraël, Ioſeph, Iezrahel, Beth-el, Beth-auen, & interdum Iacob. Quādo autem ad duas loquitur tribuſ, ſub his nominibus ſermo profertur, id eſt, Iuda, Ieruſalem, Ben-iamin, Domus Dauid, & interdū Iacob. Aliquoties Iſraël ad totas duodecim tribus refertur. Duplex eſt apud Hebræos ſententia de his quatuor verſibus, quę in capite ſunt prænotati. Plerię; enim dicunt quòd ab Eſdra ſcriba in omnibus prophetis ſic fuerit titulatum: vt præſcripto vniuſcuiuſque nomine, prophetia cuius ſit ſequens, noſcatur. Ipſe eſt autem Eſdras qui vltimus Prophetarum Malachia nomine ſcribitur. Alij verò dicunt quòd ab ipſis prophetis, per ſpiritum ſanctum, vt cætera, ſunt conſcripta.

Pręfatio in Oſee prophetiam.

TEMPORIBVS Oziæ, & Ioathan, Achaz, & Ezechiæ regum Iuda, & Ieroboam filij Ioas regis Iſraël: Oſee filius Beeri, ad ꝓphetiã dicendam ſpiritu ſancto repletus eſt. De memorato itaq; numero regũ Achaz rex Iuda, & Ieroboam rex Iſraël, Dñm derelinquentes, vt hiſtoriæ regum & Paralipoménon indicant: etiã Iſraël idololatriæ crimen imperio ac poteſtate ſua admittere coëgerunt. Propter qđ Deus ad Oſee hęc loquutus eſt, dicens: Accipe tibi vxorem fornicariam ſiue fornicationũ: & fac tibi filios fornicationis. Fornicariam itaq; , non elocati corporis meretricẽ, ſed gentilẽ Deũ ignorantem appellat: quæ Dei creatoris ſui amore cõtempto, ſimulachrorũ ſe ſubiecit deſiderijs. Sed cùm Dei præcepto ꝓpheta in hac re paruiſſet, conceptũ ex ea filiũ Iezrahel pręcepit nominare: Deo pollicente, poſt breue tempus ſanguinẽ Iezrahel in domo Iehu vindicare. Cuius ꝓmiſſionis hæc cauſa eſt: Iehu per Eliſæum in regem inuncto ad defendendũ ſanguinẽ Naboth ciuis Iezrahel (quæ tunc tẽporis metropolis erat) quẽ Iezabel Achab regis Iſraël vxor interemerat, ſicut regum hiſtoria exponit: is cùm grauiter iuxta diuinum præceptũ vindicãdi ſanguinis cauſa, in omnẽ memorati domũ deſæuiſſet, hoc peracto Dñm dereliquiſſe inuenitur: cuius ꝓnepote Ieroboam (qui lectione cõprehenſus eſt) originis ſuæ facta imitante, ac contra Dei præcepta & religionem cum populo Iſraël agente, ſanguis Naboth, qui in loco certè Iezrahel fuerat ꝓfuſus, in domo Iehu patris memorati Ieroboam pro peccato redundaturus ſignificat. Hinc factum eſt vt ira Dei in populo Iſraël per denuntiationem prophetæ, proceſſura diceretur. Domui autem Iudę miſericordia lectione cõprehenſa, ob hoc promiſſa eſt: quia Ezechias rex Iuda filius Achaz ſublatis idôlis quæ tam pater quàm cæteri reges conſecrauerant, templum Dei purgaſſe & purificaſſe monſtratur.

PROPHETIA OSEE.

Quo tẽpore Oſee ꝓphetauerit, qui iuſſus fornicariã accipere vxorem duos filios vnamq́; filiam ex ea generauit: quibus nomina iubetur imponere iuxta effectus, quos Dñs in pplõ ſuo decreuerat inducere: de gentium conuerſione, & futuro eodem capite filiorum Iudæ & Iſraël. CAPVT PRIMVM.

1 VERBVM Domini quod factum eſt ad
A Oſee filium Beeri in diebus Oziæ, Ioa-
than, Achaz, Ezechiæ regum Iuda, &
in diebus Ieroboã filij Ioas regis Iſraël.
2 ¶ Principium loquẽdi Domino in Oſee:
& dixit Dominus ad Oſee, Vade, ſume
tibi vxorem fornicationum, & fac filios fornicationũ:
3 quia fornicans fornicabitur terra à Domino. ¶ Et abijt,
& accepit Gomer filiam Debelàim: & concepit, & pepe-
4 rit ei filium. ¶ Et dixit Dominus ad eum, Voca nomen
B eius Iezrahel: quoniam adhuc modicum, & viſitabo ſan
guinem Iezrahel ſuper domum Iehu, & quieſcere fa-
5 ciam regnum domus Iſraël. ¶ Et in illa die conteram ar-
6 cum Iſraël in valle Iezrahel. ¶ Et concepit adhuc, & pe-
perit filiã. Et dixit ei, Voca nomen eius Abſque-miſeri-
cordia: quia non addam vltrà miſereri domui Iſraël, ſed
7 obliuione obliuiſcar eorum. ¶ Et domui Iuda miſere-
C bor, & ſaluabo eos in Domino Deo ſuo: & non ſalua-
bo eos in arcu & gladio & in bello & in equis & in e-
8 quitibus. ¶ Et ablactauit eam quæ erat Abſque-miſeri-
9 cordia. Et concepit, & peperit filium. ¶ Et dixit: Voca
nomen eius, Non populus-meus, quia vos non popu-
10 lus meus, & ego non ero veſter*. ¶ Et erit numerus fi- *Deus
liorum Iſraël quaſi arena maris quæ ſine menſura eſt,
& non numerabitur. ‖ Et erit: in loco vbi dicetur eis, ‖Ro 9. f.26.
Non populus meus vos: dicetur eis, Filij Dei viuentis.
11 ¶ Et congregabuntur filij Iuda, & filij Iſraël pariter: &
ponent ſibimet caput vnum, & aſcendent de terra: quia
magnus dies Iezrahel.

Minatur Dominus Iſraëli tanquã vxori adulteræ repudium, & ſepit vias eius ſpinis, vt ad virum ſuum reuertatur: quumq́; non aduertat à quo habeat bonorum abundãtiam, ablaturum ſe ab ea dicit cuncta in quibus delectatur: ſicq́; ipſam tandem ad ſe reducturum, magnaq́; fœlicitate donaturum: & de gentium vocatione. CAP. II.

1 DIcite fratribus veſtris, Populus meus: & ſorori ve-
A ſtræ, Miſericordiam conſecuta. ¶ Iudicate matrem
2 veſtrã, iudicate: quoniam ipſa non vxor mea, & ego non
vir eius: auferat fornicationes ſuas à facie ſua, & adulte-
3 ria ſua de medio huberum ſuorum: ¶ Ne fortè expoliem
eam nudam, & ſtatuam eam ſecundùm diem natiuita-
tis ſuæ: & ponam eam quaſi ſolitudinẽ, & ſtatuam eam
4 velut terram inuiam, & interficiam eam ſiti. ¶ Et filiorũ
illius non miſerebor: quoniam filij fornicationum ſunt,
5 ¶ quia fornicata eſt mater eorum, confuſa eſt quæ conce-
pit eos: quia dixit, Vadam poſt amatores meos qui dant
panes mihi & aquas meas, lanam meã & linum meum,
6 oleum meum & potum meum. ¶ Propter hoc ecce ego
ſepiam viam tuam ſpinis, & ſepiam eam maceria, & ſe-
7 mitas ſuas non inueniet. ¶ Et ſequetur amatores ſuos, &
B non apprehendet eos: & quæret eos, & non inueniet:
& dicet, Vadam, & reuertar ad virum meum priorem:
8 quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc. ¶ Et hęc ne-
ſciuit quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum,
& argentum multiplicaui ei, & aurum quæ fecerunt
9 Baal. ¶ Idcirco conuertar, & ſumam frumentum meum
in tempore ſuo, & vinum meum in tempore ſuo, & li-
berabo lanam meam & linũ meũ, quæ operiebant igno-
10 miniam eius. ¶ Et nunc reuelabo ſtultitiam eius in ocu-
lis amatorum eius: & vir non eruet eam de manu mea:
11 ¶ & ceſſare faciam omne gaudium eius, ſolennitatẽ eius,
neomeniam eius, ſabbathum eius, & omnia feſta tem-
12 pora eius. ¶ Et corrumpam vineam eius, & ficum eius
C de quibus dixit, Mercedes hæ meæ ſunt, quas dederunt
mihi amatores mei: & ponam eam in ſaltum, & come-
13 det eam beſtia agri. ¶ Et viſitabo ſuper eam dies Baalim,
quibus accendebat incenſum, & ornabatur inaure ſua,
& monili ſuo, & ibat poſt amatores ſuos, & mei obli-
14 uiſcebatur, dicit Dominus. ¶ Propter hoc ecce ego la-
ctabo eam, & ducam eam in ſolitudinem: & loquar ad
15 cor eius. ¶ Et dabo ei vinitores eius ex eodem loco, & val-
lem-Achor ad aperiendam ſpem: & canet ibi iuxta dies
iuuentutis ſuæ, & iuxta dies aſcenſionis ſuæ de terra-Æ-
16 gypti. ¶ Et erit in die illa, ait Dñs: Vocabit me Vir meus,
17 & non vocabit me vltrà Baálim. ¶ Et auferam nomina
Baálim de ore eius, & non recordabitur vltrà nominis
18 eorum. ¶ Et percutiam cum eis fœdus in die illa cum be-
D ſtia agri, & cum volucre cæli, & cum reptili terræ, &
arcum, & gladium, & bellum conteram de terra: & dor-
19 mire eos faciam fiducialiter. ¶ Et ſpõſabo te mihi in ſem-
piternum: & ſpõſabo te mihi in iuſtitia & iudicio, & in
20 miſericordia, & in miſerationibus. ¶ Et ſponſabo te mihi
21 in fide: & ſcies quia ego Dominus. ¶ Et erit in die illa,
exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cælos, & illi exau-
22 dient terram. ¶ Et terra exaudiet triticum, & vinum, &
23 oleum: & hæc exaudient Iezrahel. ¶ Et ſeminabo eam
mihi in terram, & miſerebor eius quæ fuit Abſq; miſe-
24 ricordia. ¶ ‖ Et dicam Non populo meo, Populus meus es ‖Ro 9. f.25. 1.Pet.2.b.10.
tu: & ipſe dicet, Deus meus es tu.

Rurſum iubetur propheta diligere adulteram, quæ tamen multis diebus illum expectet, quia filios Iſraël multis diebus ſine rege & ſacrificio ſedentes, tandem ad Dominum dicit reuerſuros. CAP. III.

1 ET dixit Dominus ad me, Adhuc vade, * dilige mu- *&
A lierem dilectam amico, & adulteram: ſicut diligit Do
minus filios Iſraël, & ipſi reſpiciunt ad deos alienos,
2 & diligunt vinacia vuarum. ¶ Et fodi eam mihi quin-

decim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hor-
3 dei. †Et dixi ad eam, Dies multos expectabis me: non for-
B nicaberis, & non eris viro: ſed & ego expectabo te: †quia
4 dies multos ſedebũt filij Iſrl̃ ſine rege, & ſine principe, &
ſine ſacrificio, & ſine altari, & ſine ephod, & ſine thera-
5 phim: †& poſt hęc reuertẽtur filij Iſraël, & quærent Do-
Ier. 34. c. 23. minum Deũ ſuũ, ‖& Dauid regem ſuum: & pauebunt
ad Dominum, & ad bonum eius nouiſſimo dierum.

Minatur terrę Iſraël, propter multa populi peccata, qui & ſciẽtiam repulit, & idololatriæ fuit deditus: dicit ſe relicturũ Iſrl̃ in peccatis ſuis, cupiens ne Iuda ipſum imitetur.

C A P. IIII.

1 AVdite verbũ Domini filij Iſraël, quia iudicium Do
A mino cũ habitatoribus terræ: nõ eſt enim veritas,
& non eſt miſericordia, & non eſt ſcientia Dei in terra.
2 †Maledictũ, & mendaciũ, & homicidiũ, & furtũ, & adul
3 terium inundauerũt, & ſanguis ſanguinem tetigit. †Pro-
pter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habi-
tat in ea, in beſtia agri, & ĩ volucre cæli: ſed & piſces ma-
4 ris congregabuntur. †Veruntamen vnuſquiſque non iu
dicet: & nõ arguatur vir: populus enim tuus ſicut hi qui
5 contradicũt Sacerdoti. †Et corrues hodie, & corruet etiã
B propheta tecum: nocte tacere feci matrem tuam. †Conti
6 cuit populus meus, eò quòd nõ habuerit ſcientiã: Quia
tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne ſacerdotio funga-
ris mihi: & oblita es legis Dei tui, obliuiſcar filiorũ tuo-
7 rũ & ego. †Secundũ multitudinẽ eorũ ſic peccauerũt mi
8 hi: gloriã eorũ in ignominiam commutabo. †Peccata po
puli mei comedent, & ad iniquitatem eorum ſubleua-
9 bunt animas eorum. †Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos:
& viſitabo ſuper eum vias eius, & cogitationes eius red-
Le. 26. d. 26. Mic. 6. c. 13. Agg. 1. b. 6. 10 dã ei. †‖Et comedent & non ſaturabũtur: fornicati ſunt,
C & non ceſſauerunt, quoniam Dominum dereliquerunt
11 in nõ cuſtodiendo. †Fornicatio & vinũ, & ebrietas auſe
12 rũt cor. †Populus meus in ligno ſuo interrogauit, & ba-
culus eius annũtiauit ei: ſpiritus enim fornicationũ de-
13 cepit eos, & fornicati ſunt à Deo ſuo. †Super capita mon
tium ſacrificabant, & ſuper colles accendebant thymia-
ma: ſubtus quercum & populũ, & terebinthum, quia bo-
na erat vmbra eius: ideo fornicabuntur filiæ veſtrę, & ſpon
14 ſæ veſtræ adulteræ erũt. †Non viſitabo ſuper filias veſtras
D cùm fuerint fornicatæ, & ſuper ſponſas veſtras cũ adulte-
rauerint: quoniam ipſi cum meretricibus conuerſaban-
tur, & cum effœminatis ſacrificabant, & populus nõ in-
15 telligens vapulabit. †Si fornicaris tu Iſraël, nõ delinquat
ſaltem Iuda: & nolite ingredi in Galgala, & ne aſcenderi
16 tis in Beth-auen, neq; iuraueritis, Viuit Dominus. †Quo
niã ſicut vacca laſciuiens declinauit Iſraël: nunc paſcet
17 eos Dominus, quaſi agnũ in latitudine. †Particeps idolo
18 rũ Ephráim dimitte eum. †Separatum eſt conuiuium eo
rum, fornicatione fornicati ſunt, dilexerunt afferre igno
19 miniam protectores eius. †Ligauit eum ſpiritus in alis
ſuis, & confundentur à ſacrificijs ſuis.

Minatur Dominus ſe puniturum Iſraël propter peccata ſua, ſimiliter & Iudam: nec proderit humanum auxilium quum Dominus eis aduerſetur.

C A P. V.

1 AVdite hoc ſacerdotes, & attendite domus Iſrl̃, &
A domus regis auſcultate: quia vobis iudiciũ eſt, quo
*ſicut niã laqueus facti eſtis ſpeculationi, & rete expãſum ſup
2 Thabor. †Et victimas declinaſtis in profundũ: & ego eru
3 ditor omnium eorũ. †Ego ſcio Ephráim, & Iſrl̃ nõ eſt ab
ſcõditus à me, quia nunc fornicatus eſt Ephráim, contami
4 natus eſt Iſraël. †Non dabunt cogitationes ſuas vt reuer-
B tantur ad Deum ſuum: quia ſpiritus fornicationum in
5 medio eorũ, & Dominum non cognouerunt. †Et reſpõ-
debit arrogantia Iſraël in facie eius: & Iſraël & Ephráim
6 ruent in iniquitate ſua, ruet etiam Iudas cum eis. †In gre
gibus ſuis & in armentis ſuis vadent ad quærendum Do
7 minum, & non inuenient, ablatus eſt ab eis. †In Domini
C præuaricati ſunt, quia filios alienos genuerunt: nunc de
8 uorabit eos mẽſis cum partibus ſuis. †Clangite buccina
in Gabaa, tuba in Rama: vlulate in Beth-áuen, poſt tergũ
9 tuum Ben-iamin. †Ephráim in deſolatione erit in die
10 correptionis: in tribubus Iſraël oſtẽdi fidem. †Facti ſunt
principes Iuda quaſi aſſumentes terminum: ſuper eos
11 effundam quaſi aquam iram meam. †Calumniã patiens
eſt Ephráim, fractus iudicio: quoniam cœpit abire poſt
12 ſordes. †Et ego quaſi tinea Ephráim: & quaſi putredo do
13 mui Iuda. †Et vidit Ephráim languorem ſuum, & Iudas
D vinculũ ſuũ: & abijt Ephráim ad Aſſur, & miſit ad regẽ
vltorem: & ipſe non poterit ſanare vos, nec ſoluere pote
14 rit à vobis vinculũ. †Quoniã ego quaſi leæna Ephráim,
& quaſi catulus leonis domui Iuda: ego ego capiã & va-
15 dã: tollã, & non eſt qui eruat. †Vadẽs reuertar ad locum
meum, donec deficiatis, & quæratis faciem meam.

Reuerſi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia ſalutem ſibi ab eo promittunt: expoſtulat Dominus cum Iſraël & Iuda quod neque beneficijs, neque prophetarum cõminationibus ab idololatria alijsq; iniquitatibus ſint reuocati: quum præferat miſericordiam ſacrificio.

C A P. VI.

1 IN tribulatione ſua manè cõſurgent ad me, Venite, &
A reuertamur ad Dñm: †quia ipſe cepit, & ſanabit nos:
2 percutiet, & curabit nos. †‖Viuificabit nos poſt duos dies: 1. Cor. 15. a. 3. 4.
3 in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in conſpectu eius.
B Sciemus, ſequemurq́ue, vt cognoſcamus Dominũ: quaſi
diluculum præparatus eſt egreſſus eius, & veniet quaſi
4 imber nobis temporaneus & ſerotinus terræ. †Quid fa-
ciam tibi Ephráim? quid faciã tibi Iuda? miſericordia ve-
ſtra quaſi nubes matutina, & quaſi ros manè pertran- *&
5 ſiens. †Propter hoc dolaui in prophetis, *occìdi eos in ver-
C bis oris mei: & iudicia tua quaſi lux egredientur. †Quia
6 miſericordiã volui, & non ſacrificium: ‖& ſcientiã Dei 1. Re. 15. c. 22. Mat. 9. b. 13. 12. a. 7. Eccl. 4. d. 17.
7 plus quã holocauſta. †Ipſi autem ſicut Adam tranſgreſſi
8 ſunt pactũ, ibi præuaricati ſunt ĩ me. Galaad ciuitas ope-
9 rantium idôlum, ſupplãtata ſanguine. †Et quaſi fauces vi
D rorum latronũ, particeps ſacerdotũ, in via interficientiũ
10 pergentes de Sichẽ: quia ſcelus operati ſunt. †In domo
Iſraël vidi horrendũ: ibi fornicationes Ephráim: cõtami-
11 natus eſt Iſraël. †Sed & Iuda pone meſſem tibi, cùm cõ-
uertero captiuitatem populi mei.

Cùm ſanaturus eſſet Dñs Iſraël, obſtiterunt iniquitates eorum: conſentientes enim regum ſuorum malitiæ, oẽs in idololatriã vehementer exarſerunt: Dominoq; relicto, cõuerſi ad Aegypti auxilium, tranſlati ſunt in Aſſyrios.

C A P. VII.

1 CVm ſanare vellẽ Iſrl̃, reuelata eſt iniquitas Ephráim
A & malitia Samarię, quia operati ſunt mendacium:
2 & fur ingreſſus eſt ſpolians, latrũculus foris. †Et ne fortè
dicant in cordibus ſuis omnem malitiam eorum me re
cordatum: nunc circundederunt eos adinuentiones ſuæ,
3 coram facie mea factæ ſunt. †In malitia ſua lætificauerũt
4 regem: & in mendacijs ſuis principes. †Omnes adulte-
B rãtes, quaſi clibanus ſuccenſus à coquente: quieuit pau
lulum ciuitas à commiſtione fermenti, donec fermenta-
5 retur totum. †*Dies regis noſtri, cœperunt principes fu- *Die 1.
6 rere à vino: extendit manũ ſuam cum illuſoribus. †Quia
applicauerunt quaſi clibanũ cor ſuũ, cùm inſidiaretur
eis: tota nocte dormiuit coquens eos, manè ipſe ſuccen-
7 ſus quaſi ignis flãmæ. †Omnes calefacti ſunt quaſi cliba-
nus, et deuorauerunt iudices ſuos: omnes reges eorũ ce-
8 ciderunt: non eſt qui clamet in eis ad me. †Ephráim in po
pulis ipſe cõmiſcebat: Ephráim fact⁹ eſt ſubcinericius pa
9 nis, qui non reuerſatur. †Comederunt alieni robur eius,
C & ipſe neſciuit: ſed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe igno-
10 rauit. †Et humiliabitur ſuperbia Iſraël in facie eius: nec
reuerſi ſunt ad Dñm Deum ſuum, & non quæſierunt eũ
11 in omnibus his. †Et factus eſt Ephráim quaſi columba
ſeducta, non habens cor: Ægyptum inuocabant, ad Aſ-
12 ſyrios abierunt. †Et cùm profecti fuerint, expandã ſuper
eos rete meum: quaſi volucrem cæli detraham eos, cæ-
13 dam eos ſecundùm auditionem cœtus eorum. †Væ eis,
D quoniam receſſerunt à me: vaſtabunt, quia præuaricati
ſunt in me: & ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra

me

14 me mendacia. ⁊Et non clamauerunt ad me in corde ſuo,
ſed vlulabant in cubilibus ſuis: ſuper triticum & vinum
15 ruminabant, receſſerunt à me. ⁊Et ego erudiui eos, & cō
fortaui brachia eorum: & in me cogitauerunt malitiam.
16 ⁊Reuerſi ſunt, vt eſſent abſque iugo: facti ſunt quaſi ar-
cus doloſus: cadent in gladio principes eorum, à furore
linguæ ſuæ. Iſta ſubſannatio eorum in terra Ægypti.

Samariā prædicit cū vitula ſua deſtruendā per Nabuchodonoſor, propter idololatriā, nec ipſorū hoſtias ſuſcipiet: ciuitates autem Iuda etiam concremabuntur. CAP. VIII.

1 IN gutture tuo ſit tuba quaſi aquila ſuper domū Dñi:
A pro eo quòd tranſgreſſi ſunt fœdus meum, & legem
2 meam præuaricati ſunt. ⁊Me *inuocabunt* Deus meus, co
3 gnouimus te Iſraël. ⁊Proiecit Iſraël bonum, inimicus per
4 ſequetur eum. ⁊Ipſi regnauerūt, & non ex me: principes
extiterunt, & nō cognoui: argentū ſuum, & aurum ſuū
5 fecerūt ſibi idôla, vt interirēt: ⁊proiectus eſt vitulus tuus
B Samaria, iratus eſt furor meus in eos. vſquequo nō pote-
6 runt emūdari? ⁊Quia ex Iſraël & ipſe eſt: artifex fecit illū,
& nō eſt Deus: quoniam in aranearū telas erit vitulus Sa
7 mariæ. ⁊Quia ventū ſeminabunt, & turbinē metent: cul-
mus ſtans nō eſt in eo, germen nō faciet farinā: quod &
8 ſi fecerit, alieni comedent eam. ⁊Deuoratus eſt Iſrl: nunc
9 factus eſt in nationibus quaſi vas immūdum. ⁊Quia ipſi
C aſcenderūt ad Aſſur, onager ſolitarius ſibi: Ephraim mu-
10 nera dederunt amatoribus. ⁊Sed & cum mercede condu
xerint nationes, nunc cōgregabo eos: & quieſcent pauli
11 ſper ab onere regis & principū. ⁊Quia multiplicauit E-
phraim altaria ad peccandum: factæ ſūt ei aræ in delictū.
12 ⁊Scribā ei multiplices leges meas quę velut alienę cōpu
13 tatæ ſunt. ⁊Hoſtias offerēt, immolabunt carnes, & come
D dent, & Dominus non ſuſcipiet eas: nunc recordabitur
iniquitatis eorum, & viſitabit peccata eorū, ipſi in Ægy-
14 ptum conuertētur. ⁊Et oblitus eſt Iſrl factoris ſui, & ædi-
ficauit delubra: & Iudas multiplicauit vrbes munitas, &
mittam ignem in ciuitates eius, & deuorabit ædes illius.

*inuocabūt

Dominus in populum Iſraël famem et captiuitatem propter ipſius peccata immittet, nec grata ipſi erunt eorum ſacrificia: & quia in peccatis perſeuerant, perpetuò eiecti à Domino permanebunt, vagi inter nationes. CAP. IX.

1 NOli lętari Iſraël, noli exultare ſicut populi: quia for-
A nicatus es à Deo tuo, dilexiſti mercedē ſup omnes
2 areas tritici. ⁊Area & torcular nō paſcet eos, & vinū men
3 tietur eis. ⁊Non habitabunt in terra Domini: reuerſus eſt
Ephraim in Ægyptum, & in Aſſyrijs pollutum comē-
4 dit. ⁊Non libabunt Domino vinū, & nō placebunt ei: ſa-
crificia eorū quaſi panis lugentium, omnes qui comedēt
eū, contaminabuntur: quia panis eorū animæ ipſorum,
5 non intrabit in domū Domini. ⁊Quid facietis in die ſolē-
6 ni, in die feſtiuitatis Dñi? ⁊Ecce enim profecti ſunt à vaſti
B tate: Ægyptus cōgregabit eos, Memphis ſepeliet eos: de
ſiderabile argentū eorum vrtica hæreditabit: lappa in ta
7 bernaculis eorum. ⁊Venerunt dies viſitationis, venerunt
dies retributionis: ſcitote Iſraël ſtultū prophetam, inſa-
num virū ſpiritualem propter multitudinē iniquitatis
8 tuæ & *multitudo* amētiæ. ⁊Speculator Ephraim cū Deo
meo: propheta laqueus ruinę factus eſt ſup omnes vias
9 eius inſania in domo Dei eius. ⁊Profundè peccauerunt,
‖ſicut in diebus Gabaa: recordabitur iniquitatis eorum,
10 & viſitabit peccata eorum. Quaſi vuas in deſerto inuēni
C Iſraël: quaſi prima poma ficulneæ in cacumine eius vidi
patres eorum: ipſi autē intrauerunt ad Beel-phegor, &
abalienati ſunt in confuſionem, & facti ſunt abominabi
11 les ſicut ea quæ dilexerūt. ⁊Ephraim quaſi auis auolauit,
12 gloria eorū à partu & ab vtero, & à cōceptu. ⁊Quòd & ſi
enutrierint filios ſuos, abſque liberis eos faciam in ho-
13 minibus: ſed & væ eis, cùm receſſero ab eis. ⁊Ephraim
D (vt vidi) Tyrus erat fundata in pulchritudine: & Ephraim
14 educet ad interfectorem filios ſuos. ⁊Da eis Domine.
Quid dabis eis? Da eis vuluam ſine liberis, & ubera
15 arentia. ⁊Omnes nequitię eorum in Galgal, quia ibi exo-
ſos habui eos: propter malitiam adinuentionum eorum
de domo mea eijciam eos: non addam vt diligam eos,
16 omnes principes eorum recedentes. ⁊Percuſſus eſt E-
phraim, radix eorum exiccata eſt, fructum nequaquā
facient. Quòd & ſi genuerint, interficiam amantiſſima
vteri eorum. Abijciet eos Deus meus, quia non audierūt
eum: & erunt vagi in nationibus.

*multitudinem

‖Iud.19.f.15 1.Reg.8 4.Reg.1.

Propter idololatriā Iſraël traditur Aſſyrijs: & quum à Dño reuocari ad iuſtitiam, pergant ſequi vias ſuas, omnes eorum munitiones vaſtabuntur. CAP. X.

1 VItis frondoſa Iſraël, fructus adæquatus eſt ei: ſecun
A dum multitudinē fructus ſui multiplicauit altaria,
2 iuxta ubertatem terræ ſuæ exuberauit ſimulachris. ⁊Di
uiſum eſt cor eorum, nūc interibunt: ipſe confringet ſi-
3 mulachra eorum, depopulabitur aras eorū. ⁊Quia nunc
dicent, Non eſt rex nobis: non enim timemus Dominū:
4 & rex quid faciet nobis? ⁊Loquimini verba viſionis inu-
tilis, & ferietis fœdus: & germinabit quaſi amaritudo iu
5 dicium ſuper ſulcos agri. ⁊Vaccas Beth-áuen coluerunt
B habitatores Samariæ, quia luxit ſup eū populus eius, &
æditui eius ſup eum exultauerūt in gloria eius, quia mi-
6 grauit ab eo. ⁊Siquidem & ipſe in Aſſur delatus eſt, mu-
nus regi Vltori: confuſio Ephraim capiet, & cōfundetur
7 Iſraël in voluntate ſua. ⁊Tranſire fecit Samaria regem ſuū
8 quaſi ſpumam ſuper faciem aquæ. ⁊Et diſperdentur ex-
celſa idôli peccatum Iſraël: lappa & tribulus aſcendet ſu
per aras eorum: ‖& dicent montibus, Operite nos: & col
9 libus, Cadite ſuper nos. ⁊‖Ex diebus Gabaa peccauit Iſrl,
C ibi ſteterunt: non comprehendet eos in Gabaa prælium
10 ſuper filios iniquitatis. ⁊Iuxta deſiderium meum corri-
piam eos: congregabuntur ſuper eos populi, cùm corri-
11 pientur propter duas iniquitates ſuas. ⁊Ephraim vitula
docta diligere triturā, & ego tranſiui ſuper pulchritudi-
nē colli eius: aſcendam ſuper Ephraim, arabit Iudas, con
12 fringet ſibi ſulcos Iacob. ⁊‖Seminate vobis *in iuſtitia* &
metite in ore miſericordiæ, innouate vobis nouale: tem-
pus autem requirendi Dominum, cùm venerit qui doce
13 bit vos iuſtitiam. ⁊Araſtis impietatem, iniquitatem meſ-
D ſuiſtis, comediſtis frugem mendacij: quia confiſus es in
14 vijs tuis, *in multitudine fortium tuorū. ⁊Conſurget tu-
multus ī populo tuo: & omnes munitiones tuæ vaſtabū
tur ſicut vaſtatus eſt Salmana à domo eius‖ qui *vindica-
15 uit* Baal in die prælij, matre ſup filios alliſa. ⁊Sic fecit vo-
bis Beth-el, à facie malitiæ nequitiarum veſtrarum.

‖Iſai.2.d.19. Apo 6.b.16. 9.b.6. Luc 23 d.30 Iud.19. b.6. 19.f.25.

‖Oſee.4.a.1. *in veritate iuſtitiam 14

*&

‖Iud.8.e 15. *iudicauit

Beneficijs oſtendit Dominus ſe diligere populū Iſraël, ſed ꝓpter illius ſcelera tradidit eum Aſſyrijs: attamen ꝓpter ſuam miſericordiā reducet eos, vt in terra ſua ſeruiant Domino, vnà cum Gentibus ad Deum conuerſis. CAP. XI.

1 SIcut manè tranſit, pertrāſijt rex Iſrl. Quia puer Iſrl,
A & dilexi eum: & ‖ ex Ægypto vocaui filium meum.
2 ⁊Vocauerunt eos, ſic abierunt à facie eorum: Baalim im-
3 molabant, & ſimulachris ſacrificabant. ⁊Et ego quaſi nu
tritius Ephraim, portabā eos in brachijs meis: & neſcie-
4 runt quòd curarem eos. ⁊In funiculis Adam traham eos,
in vinculis charitatis: & ero eis quaſi exaltans iugum ſu-
per maxillas eorum, & declinaui ad eum vt veſceretur.
5 ⁊Non reuertetur in terrā Ægypti, & Aſſur ipſe rex eius:
B quoniā noluerūt conuerti. ⁊Cœpit gladius ī ciuitatibus
6 eius, & conſumet electos eius: & comedet capita eorum.
7 ⁊Et populus meus pendebit ad reditum meum: iugū au-
8 tē imponetur eis ſimul, quod nō auferetur. ⁊Quomodò
dabo te Ephraim, protegā te Iſraël? quomodò dabo te
C ‖ſicut Adama, ponā te vt Seboim? Conuerſum eſt in me
9 cor meum, pariter conturbata eſt pœnitudo mea. ⁊Non
faciam furorem iræ meę: non conuertar vt diſperdam E-
phraim, quoniam Deus ego, & non homo: in medio tui
10 ſanctus, & non ingrediar ciuitatem. ⁊Poſt Dñm ambula-
D bunt, quaſi leo rugiet: quia ipſe rugiet, & formidabunt fi
11 lij maris. ⁊Et auolabunt quaſi auis ex Ægypto, & quaſi
columba de terra Aſſyriorum: & collocabo eos in do-
12 mibus ſuis, dicit Dominus. ⁊Circundedit me in *nega-

‖Mat.2.c.15

‖Ge.19.e.24.

*negociationes

tione Ephráim, & in dolo domus Iſrl. Iudas autẽ teſtis
ᵇfidelibus deſcendit cum Deo, & cum ſanctis ᵇfidelis.

Vanè fidit Iſraël in Aegypto, vt ab Aſſur liberetur ſed tam ipſi quàm Iuda reddet Dñs iuxta merita ipſorum, qui immemores beneficiorũ Iacob Patriarchę præſtitorum, declinauerunt in auaritiam: quibus tamen pacem offert, carpens potiſſimùm idololatriam Galaad. CAP. XII.

1 EPhráim paſcit ventũ, & ſequitur æſtũ: tota die men
A daciũ & vaſtitatẽ multiplicat: & fœdus cũ Aſſyrijs
2 inijt, & oleum in Ægyptũ ferebat. Iudiciũ ergo Dñi cũ
Iuda, & viſitatio ſuper Iacob: iuxta vias eius, & iuxta ad-
3 inuentiones eius reddet ei. ‖In vtero ſupplantauit fratrẽ
‖Ge.25.e.25 Gen.32.f.28 4 ſuum: & ‖in fortitudine ſua directus eſt cum angelo. Et
inualuit ad angelum & confortatus eſt: fleuit, & roga-
B uit eũ: in Beth-el inuenit eũ, & ibi locutus eſt nobiſcũ.
5 Et Dominus Deus exercituũ, Dominus* memoriale eius.
*Dominum 6 Et tu ad *Deũ tuum conuerteris: miſericordiam & iudi
7 cium cuſtodi, & ſpera in Deo tuo ſemper. Chanaán in
8 manu eius ſtatéra doloſa, calumniam dilexit. Et dixit E-
C phráim, Veruntamen diues effectus ſum, inueni idôlum
mihi: omnes labores mei nõ inuenient mihi iniquitatẽ quã
9 peccaui. Et ego Dominus Deus tuus ex terra Ægypti,
adhuc ſedere te faciam in tabernaculis, ſicut in diebus fe
10 ſtiuitatis. Et locutus ſuper prophetas, & ego viſionem
D multiplicaui, & in manu prophetarũ aſſimilatus ſum.
11 Si in Galaad idôlũ, ᵇtamẽ fruſtra erãt ĩ Galgal bobus im-
ᵇergo 8. molantes: nã & altaria eorum quaſi acerui ſuper ſulcos
‖Ge.28.a.5. 12 agri. ‖Fugit Iacob in regionẽ Syriæ, & ſeruiuit Iſraël in
ſeruauit 7. Exo.14.G.21.22. 13 vxorem, & in vxorem ſeruiuit. ‖In propheta autem edu
xit Dominus Iſraël de Ægypto, & in propheta ſeruatus
14 eſt. Ad iracundiam me prouocauit Ephráim in ama-
ritudinibus ſuis, & ſanguis eius ſuper eum veniet: &
opprobrium eius reſtituet ei Dominus ſuus.

Abominationes Iſraël oſtendit, propter quas ipſi minatur exitium: Dñs dicit ſe ſolũ eſſe Deũ, & liberatorẽ, arguens Iſraël ingratitudinis de beneficijs in deſerto acceptis, grauemq́; ob id vindictam illis comminatur: addens ſe eos de morte liberaturum, deuictis morte & inferno. CAP. XIII.

1 LOquente Ephráim, horror inuaſit Iſraël: & deliquit
A in Baal, & mortuus eſt. Et nunc addiderunt ad pec-
2 candum: feceruntq́ue ſibi conflatile de argẽto ſuo quaſi
ſimilitudinẽ idolorũ, factura artificũ totum eſt. His ipſi
3 dicũt, Immolate homines vitulos adorãtes. Idcirco erũt
B quaſi nubes matutina, & ſicut ros matutin* pteriẽs, ſicut
puluis turbine raptus ex area, et ſicut fumus de fumario.
‖Iſa.43.b.10 4 ‖Ego autem Dñs Deus tuus ex terra Ægypti: & Deum
5 abſq; me neſcies, & ſaluator nõ eſt præter me. Ego co-
6 gnoui te in deſerto, in terra ſolitudinis. Iuxta paſcua
ſua adimpleti ſunt, et ſaturati ſunt: eleuauerunt cor ſuũ,
7 & obliti ſunt mei. Et ego ero eis quaſi leæna, ſicut par-
8 dus in via Aſſyriorũ. Occurram eis quaſi vrſa raptis ca-
tulis, & dirumpam interiora iecoris eorũ, & conſumam
9 eos ibi quaſi leo, beſtia agri ſcindet eos. Perditio tua Iſ-
10 raël: tantũmodò in me auxiliũ tuũ. Vbi eſt rex tuus? ma-
C ximè nunc ſaluet te in oĩbus vrbibus tuis: & iudices tui,
‖1.Re.8.a.5. 11 ‖de quibus dixiſti, Da mihi reges & principes? Dabo ti-
bi regem in furore meo, & auferã in indignatione mea.
12 Colligata eſt iniquitas Ephráim, abſconditũ peccatum
13 eius. Dolores parturientis venient ei, ipſe filius non ſa-
14 piẽs: nunc enim ſtabit in contritione filiorũ. De manu
‖1.Co.15.g.14 Heb.2.d.14 D mortis liberabo eos, de morte redimã eos: ‖Ero mors tua
ô mors, morſus tuus ero inferne, conſolatio abſcondita
‖Es.19.d.22 15 eſt ab oculis meis. Quia ipſe inter fratres diuidet: ‖ &
adducet vrentem ventum Dominus de deſerto aſcen-
dentem: & ſiccabit venas eius, & deſolabit fontem eius
& ipſe diripiet theſaurum omnis vaſis deſiderabilis.

Perditionem annuntiat Iſraëli, propter ipſius peccata: reuocat tamen ad ſe, & conuerſis plurima bona pmittit. CAP. XIIII.

1 PEreat Samaria, quoniam ad amaritudinẽ concitauit
A Deum ſuũ: in gladio pereãt paruuli eorũ, elidãtur, &

2 fœtæ eius diſcindãtur. ‖Conuertere Iſraël ad Dñm Deũ ‖Ioël 2.c.12. Zach.1.b.4.
3 tuum: qm corruiſti in iniquitate tua. Tollite vobiſcum
verba, & conuertimini ad Dñm, & dicite ei, Omnẽ au-
fer iniquitatẽ, & accipe bonum: & reddemus vitulos la-
4 biorum noſtrorũ. Aſſur non ſaluabit nos, ſuper equum
B non aſcendemus: nec dicemus vltrà, Dij noſtri opera ma
nuum noſtrarũ: qa eius qui in te eſt, miſereberis pupilli.
5 Sanabo contritiones eorũ, diligam eos ſpontaneè: quia
6 auerſus eſt furor meus ab eis. Ero quaſi ros Iſraël, germi ᵇ& Iſraël germinabit 9.
nabit ſicut lilium, & erumpet radix eius vt Libani.
7 Ibunt rami eius, & erit quaſi oliua gloria eius: & odor
C eius vt Libani. Conuertentur ſedentes in vmbra eius:
8 viuent tritico, & germinabunt quaſi vinea: memoriale
9 eius ſicut vinum Libani. Ephráim quid mihi vltrà idô-
D la? ego exaudiam, & dirigam eum: ego vt abietem viren-
10 tem: ex me fructus tuus inuentus eſt. Quis ſapiens, &
intelliget iſta? intelligens, & ſciet hæc? quia rectæ viæ Do
mini, & iuſti ambulabunt in eis: præuaricatores verò
corruent in eis.

Prologus in Ioël Prophetiam.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Ioël.

SANCTVS Ioël apud Hebræos poſt Oſee ponitur. Et ſicut ibi ſub nomine Ephráim, ad decem tribus cõfertur vaticinium, quæ vel Samaria, vel Iſraël ſæpe memorantur: ſic in hoc ꝓpheta omne quod dicitur, ad tribũ Iuda & ad Ieruſalẽ pertinere credendũ eſt: & nullam omnino Iſraël, id eſt decem tribuum, in hoc fieri mentionẽ. Tempora quoq; quibus ꝓphetauit, eadem debemus accipere quæ in Oſee legimus, In diebus Oziæ, Ioathan, & Achaz, & Ezechiæ regum Iuda, & in diebus Ieroboam filij Ioas regis Iſraël. Porrò factũ eſſe ſermonẽ Dñi, ad meritũ eius refertur cui fit, nõ ad conditionẽ illius qui fieri dicitur, vt alibi legimus, Dñs factus eſt mihi in ſalutem. Auditus autem in ſcripturis ſanctis, non eſt iſte qui ad aures ſonat, ſed qui in corde percipitur: iuxta illud quod Dominus loquitur in euangelio, Qui habet aures audiendi, audiat. Quod autem dicitur Hebraicè. HAAZINV, Græcè, ἐνωτίσασθε, Latinè ſonat, auribus pcipite: propriè nõ aure, ſed corde percipitur. Qui ſenes ſunt & cæleſtes, audiunt ſpiritualiter: qui autẽ habitant in terra, appellanturq́ terreni, auribus percipiunt. Vbicũq; autẽ hæc duo verba iuncta ponuntur: non ad ſimplicẽ tantũ verborum ſonũ, ſed ad reconditã quoque dictorũ intelligentiã pertinere intelligendũ eſt. In Geneſi Lamech loquitur ad vxores ſuas Ada & Sella, Audite verba mea vxores Lamech, auribus percipite ſermones meos: quia virum occidi in vulnus meum, & iuuenem in liuorem meum. Et Eſaias, Audite cæli, & auribus percipe terra.

PROPHETIA IOEL.

Ioël parabola ꝓpoſita de eruca, locuſta, brucho, et rubigine, quatuor plagas contra Iudam vaticinando, hortatur omnes & potiſſimũ ſacerdotes ad planctum, ieiunium, et orationẽ: plangens & ipſe vaſtitatem terræ ſuæ. CAPVT PRIMVM.

1 VERBVM Dñi quod factũ eſt ad
A Ioël filiũ Phatuel. Audite hoc
2 ſenes, & auribꝰ pcipite oẽs ha-
bitatores terræ: ſi factũ eſt iſtud
in diebus veſtris, aut in diebus
3 patrũ veſtrorũ? Super hoc filijs
veſtris narrate, et filij veſtri filijs
ſuis, & filij eorũ generationi al-
4 teræ. Reſiduum erucæ come-
dit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit bruchus, & re-
5 ſiduũ bruchi comedit rubigo. Expergiſcimini ebrij, &
flete, & vlulate oẽs qui bibitis vinũ in dulcedine: qm pe-
6 rijt ab ore veſtro. Gens enim aſcendit ſuper terrã meam,

fortis & innumerabilis: dentes eius vt dentes leonis, &
7 molares eius vt catuli leonis. †Poſuit vineã meã in deſer-
B tũ, & ficũ meã decorticauit: nudans ſpoliauit eam & pro
8 iecit, albi facti ſunt rami eius. †Plange quaſi virgo accin
9 cta ſacco ſuper virũ pubertatis ſuę. †Perijt ſacrificium &
libatio de domo Domini: luxerunt ſacerdotes miniſtri
10 Domini. †Depopulata eſt regio, luxit humus: quoniam
deuaſtatum eſt triticum, confuſum eſt vinum, elanguit
11 oleũ. †Confuſi ſunt agricolę, vlulauerunt vinitores ſuper
12 frumento, & hordeo, quia perijt meſſis agri. †Vinea cõfu
C ſa eſt, & ficus elanguit: malogranatum, & palma, & ma
lũ, & omnia ligna agri aruerunt: quia confuſum eſt gau-
13 dium à filijs hominum. †Accingite vos, & plangite ſacer
dotes, vlulate miniſtri altaris: ingredimini, cubate in ſac
co miniſtri Dei mei: quoniã interijt de domo Dei veſtri
14 ſacrificium & libatio. †‖Sãctificate ieiuniũ, vocate cœtũ, ‖Inf. 2.d.15.
congregate ſenes, omnes habitatores terræ in domum* *Domini 1.
15 Dei veſtri: & clamate ad Dominum. †A, a, a, diei: quia pro
D pè eſt dies Domini, & quaſi vaſtitas à potente veniet.
16 †Nunquid non corã oculis veſtris alimenta perierunt de
17 domo Dei noſtri, lætitia, & exultatio? †Computruerunt
iumenta in ſtercore ſuo, demolita ſunt horrea, diſſipa-
tæ ſunt apothecæ: quoniam confuſum eſt triticum.
18 †Quid ingemuit animal, mugierunt greges armẽti? Quia
non eſt paſcua eis: ſed & greges pecorum diſperierunt.
19 †Ad te Domine clamabo: quia ignis comẽdit ſpecioſa de
20 ſerti, & flamma ſuccendit omnia ligna regionis. †Sed &
beſtiæ agri quaſi area ſitiens imbrem, ſuſpexerunt ad
te: quoniam exiccati ſunt fontes aquarum, & ignis deuo
rauit ſpecioſa deſerti.

Propheta Iudæis crudelitatem hoſtium ſuorum denuntiat, & quàm terribilis erit ipſis dies illa: quapropter ad pœnitentiam eos hortatur: & conuerſis magnam pollicetur Dñs proſperitatem, ſeq́; daturum ſpiritum ſuum ſuper omnem carnẽ & magna prodigia ante diem Dñi magnum & terribilem, eritq́; ſaluus omnis qui inuocauerit nomen Domini. CAP. II.

1 CAnite tuba in Siõ, vlulate in monte ſancto meo, cõ
A turbẽtur omnes habitatores terræ: Quia venit dies
2 Domini, quia propè eſt †dies tenebrarum & caliginis,
dies nubis & turbinis: quaſi mane expanſum ſup mõtes:
populus multus & fortis: ſimilis ei nõ fuit à principio, &
poſt eum non erit vſq; in annos generationis & genera
3 tionis. †Ante faciem eius ignis vorans, & poſt eũ exurens
flamma: quaſi hortus voluptatis terra coram eo, & poſt
4 eum ſolitudo deſerti, neq; eſt qui effugiat eum. †Quaſi
aſpectus equorũ, aſpectus eorũ: & quaſi equites ſic cur-
5 rent. †Sicut ſonitus quadrigarum ſuper capita mõtium
exilient, ſicut ſonitus flãmæ ignis deuorantis ſtipulam,
6 velut populus fortis pręparatus ad prœlium. †A facie eius
7 cruciabuntur populi: oẽs vultus redigẽtur in ollam. †Si-
B cut fortes current: quaſi viri bellatores aſcendẽt murũ:
viri in vijs ſuis gradientur, & non declinabunt à ſemitis
8 ſuis. †Vnuſquiſq; fratrem ſuum non coarctabit, ſinguli
in calle ſuo ambulabunt: ſed & per feneſtras cadent, &
9 non demolientur. †Vrbem ingredientur: in muro currẽt,
domos conſcendent, per feneſtras intrabunt quaſi fur.
10 †‖A facie eius contremuit terra, moti ſunt cęli: ſol & luna ‖Eſa.13.b.10 Eze.32.b.7. Inf.3.c.15. Mat.24.c.29 Mar.13.c.24 Luc.21.c.25.
C obtenebrati ſunt, & ſtellę retraxerunt ſplendorẽ ſuum.
11 †Et Dominus dedit vocem ſuam ante faciem exercitus
ſui: quia multa ſunt nimis caſtra eius, quia fortia, & fa-
ciẽtia verbũ eius. ‖Magnus enim dies Dñi: & terribilis Iſa.13.a.6. b.9.
12 valde, & quis ſuſtinebit eũ? †Nunc ergo dicit Dominus Ier.30.b.7 Amos 5.c.18 Soph.1.d.14
Cõuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & in
13 fletu, & planctu. †Et ſcindite corda veſtra, & nõ veſtimẽ-
ta veſtra, & conuertimini ad Dominũ Deum veſtrum:
‖quia benignus & miſericors eſt, patiens & multæ miſe- ‖Pſa.85.a.5 Ioh.4.a.2.
14 ricordiæ, & præſtabilis ſuper malitia. †‖Quis ſcit ſi con-
uertatur, & ignoſcat*, & relinquat poſt ſe benedictionẽ, ‖Ion.3.d.9.
15 ſacrificium, & libamen Domino Deo noſtro? †‖Canite *Vtrũ
tuba in Sion, ſanctificate ieiunium, vocate cœtum: *Eſt. 4. ‖Sup.1.c.14.
16 †Congregate populum: ſanctificate eccleſiam, coadu-
D nate ſenes, congregate paruulos, & ſugentes ubera:
egrediatur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo
17 ſuo. †Inter veſtibulum & altare plorabunt ſacerdotes mi
niſtri Domini, & dicẽt: Parce Domine, parce populo
tuo, & ne des hæreditatem tuam in opprobrium, vt do-
minẽtur eis nationes. quare dicunt in populis, Vbi eſt
18 deus eorum? †Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pe-
19 percit populo ſuo. †Et reſpõdit Dominus, & dixit popu
lo ſuo: Ecce ego mittam vobis frumentũ, & vinum, &
E oleum, & replebimini eis*: & nõ dabo vos vltrà oppro- *eo in.
20 brium in Gentibus. †Et eum qui ab Aquilone eſt, pro-
cul faciam à vobis: & expellam eum in terrã inuiã & de-
ſertam, faciem eius contra mare orientale, & extremum
eius ad mare nouiſſimũ: & aſcẽdet fœtor eius, & aſcẽdet
21 putredo eius, quia ſuperbè egit. †Noli timere, terra, exul
ta & lætare: quoniam magnificauit Dominus vt faceret.
22 †Nolite timere animalia regionis: quia germinauerũt ſpe
cioſa deſerti, quia lignũ attulit fructũ ſuũ, ficus & vinea
23 dederunt virtutem ſuam. †Et filij Sion exultate, & læta-
F mini in Domino Deo veſtro: quia dedit vobis doctorem
iuſtitię, & deſcendere faciet ad vos imbrem matutinũ &
24 ſerotinum ſicut in principio. †Et implebuntur areæ fru-
25 mento, & redundabunt torcularia vino & oleo. †Et red-
dam vobis annos quos comẽdit locuſta, bruchus, & ru-
26 bigo, & eruca: fortitudo mea magna quã miſi in vos. †Et
comedetis veſcẽtes, & ſaturabimini, & laudabitis nomẽ
Dñi Dei veſtri qui fecit mirabilia vobiſcum, & non con
27 fundetur populus meus in ſempiternum. †Et ſcietis quia
G in medio Iſraël ego ſum: & ego Dominus Deus veſter, &
non eſt amplius: & non confundetur populus meus in
28 æternũ. †Et erit poſt hæc: ‖effundam ſpiritũ meum ſuper ‖Eſa.44.a.3. Act.2.c.17.
omnem carnem: & prophetabunt filij veſtri, & filiæ ve-
ſtræ: Senes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes veſtri
29 viſiones videbunt. †Sed & ſuper ſeruos meos, & ancillas
30 in diebus illis effundã ſpiritũ meũ. †Et dabo prodigia in
cælo, & in terra, ſanguinem, & ignem, & vaporem fumi.
31 †‖Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, an- ‖Sup.2.b.10. Inf.3.c.15. Ma.24.c.29 Luc.21.c.25
32 tequàm veniat dies Dñi magnus & horribilis. †Et erit:
‖omnis qui inuocauerit nomẽ Domini, ſaluus erit: quia ‖Ro.10.c.13.
in monte Sion, & in Ieruſalem erit ſaluatio, ſicut dixit
Dominus, & in reſiduis quos Dominus vocauerit.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus, quæ populum ſuum afflixerunt: ſeq́; omnes in valle Ioſaphat iudicaturum: fons de domo Domini egredietur, & Iudæa in æternum inhabitabitur, ſanguine ipſius emundato. CAP. III.

1 QVia ecce in diebus illis, & in tempore illo cùm cõ-
A uertero captiuitatẽ Iuda & Ieruſalẽ, †Congregabo
2 omnes gentes, & deducã eas in vallẽ Ioſaphat:
& diſceptabo cũ eis ibi ſuper populo meo, & hęreditate
mea Iſraël, quos diſperſerũt in nationibus, & terrã meam
3 diuiſerunt. †Et ſuper populũ meũ miſerũt ſortem: & po
ſuerunt puerum in proſtibulum, & puellam vendide-
5 rũt pro vino vt biberent. †Verùm quid mihi & vobis Ty
rus & Sidon, & omnis terminus Palæſthinorum? nun-
quid vltionẽ vos reddetis mihi? Et ſi vlciſcimini vos con
tra me, citò velociter reddã viciſſitudinẽ vobis ſuper ca-
4 put veſtrũ. †Argentum enim meum, & aurum tuliſtis: &
B deſiderabilia mea: & pulcherrima intuliſtis in delubra
6 veſtra. †Et filios Iuda, & filios Ieruſalem vendidiſtis filijs
7 Græcorũ, vt longè faceretis eos de finibus ſuis. †Ecce ego
ſuſcitabo eos de loco in quo vendidiſtis eos: & conuertã
8 retributionem veſtram in caput veſtrum. †Et vendam
filios veſtros & filias veſtras in manibus filiorum Iuda,
& venũdabunt eos Sabęis genti longinquæ, quia Do-
9 minus locutus eſt. †Clamate hoc in Gentibus, ſancti-
ficate bellum, ſuſcitate robuſtos: accedant, aſcendant
10 omnes viri bellatores. †Concidite aratra veſtra in gla-
dios, & ligones veſtros in lanceas. Infirmus dicat: Quia
11 fortis ego ſum. †Erumpite & venite omnes gentes de cir
C cuitu, & congregamini: ibi occumbere faciet Dominus
12 robuſtos tuos. †Conſurgant & aſcendant Gentes in
vallem Ioſaphat: quia ibi ſedebo, vt iudicem omnes gẽ-
13 tes in circuitu. †‖Mittite falces, quoniam maturauit ‖Apo.14.d.15

meſſis: venite, & deſcendite, quia plenum eſt torcular,
exhuberant torcularia: qa multiplicata eſt malitia eorũ.
14 ¶Populi, populi in valle conciſionis: quia iuxta eſt dies
15 Dñi in valle conciſionis. ¶Sol & luna obtenebrati ſunt:
16 & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum. ¶Et Dominus
de Sion rugiet, & de Ieruſalem dabit vocem ſuã, & mo-
uebuntur cæli & terræ, & Dominus ſpes populi ſui &
17 fortitudo filiorum Iſraël. ¶Et ſcietis quia ego Dominus
D Deus veſter habitans in Sion in monte ſancto meo: &
erit Ieruſalem ſancta, & alieni non tranſibunt per eam
18 amplius. ¶Et erit in die illa, ſtillabunt montes dulcedi-
nem, & colles fluent lacte: & per omnes riuos Iuda ibũt
aquæ: & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit
19 torrentem ſpinarum. ¶Ægyptus in deſolationem erit, &
Idumæa in deſertum perditionis: pro eo quòd iniquè
egerint in filios Iuda, & effuderint ſanguinem innocen-
20 tem in terra ſua. ¶Et Iudæa in æternum habitabitur, &
21 Ieruſalem in generationem & generationem. ¶Et mun-
dabo ſanguinem eorum, quẽ non mundaueram: & Do-
minus commorabitur in Sion.

Præfatio in Amos Prophetiam.

OZIAS rex cùm Dei religionem ſolicitè æmularetur: nimio religionis amore prouocatus, contra preceptum legis Moyſi arrepto turibulo (Vt in hiſtoria libri ſecundi Paralipoménon oſtenditur) ſacerdotale officium præſumere conatus eſt. Ob eam rem terræmotum in templo Dei exortum conſtat, cuius etiam Zacharias propheta meminit. Ante hunc itaq; terræmotum Amos propheta temporibus prædicti regis, et temporibus Ieroboam filij Ioas regis Iſraël: in eas gentes quæ lectione comprehenſæ ſunt, iram Dei ob eas cauſas quas memorauit, affuturam denuntiat. Et quia idem propheta in ſequentibus ait: Super tribus impietatibus, & ſuper quatuor non conuertam eum, tertiò peccatorum indulgentiam Deum dare poſſe ſignificat: quem quartò eadem peccata admittentibus, nec pœnitentiam nec indulgentiam daturum annuntiat. Nam per ignis ſimilitudinem quem in prædictas gentes immittendum prædixit: grauem atque irreuocabilem Dei iram ad euerſionem earundem ciuitatum proceſſuram voluit demonſtrare.

Alia præfatio

Ex principio commentariorum Hieronymi in Amos.

HIc Amos propheta & paſtor q ſequitur Ioëlem, & eſt tertius duodecim prophetarum, nõ fuit pater Iſaie prophetę: quanquam & ille propheta extiterit. Nã alijs literis ille, alijs iſte apud Hebræos ſcribitur: quæ differentia literarum apud latinos non habetur: & ille fortis vel robuſtus, hic verò populus auulſus interpretatur, quia loquitur contra decem tribus, quę per idololatriam à cultu Dei & à regno Dauid erãt auulſę. Fuit autem cognatio eius oppido Thecue, quod ſex miliaribus diſtat à Beth-leem: curam gerens pecorum in latitudine camporum qui ſunt proximi oppido Thecue, in quibus humo arida atque arenoſa nihil omnino frugum gignitur, ſed uberrimis paſcuis abundant: & ideo cuncta ſunt plena paſtoribus, & ſterilitas terræ compenſatur pecorum multitudine. Ex hoc numero paſtorum fuit Amos imperitus ſermone, ſed non ſcientia. Prophetauit autem eiſdem temporibus quibus Ioël, Nahum, Ioas, Oſee, Iſaias. Sed aliquantulum exorſus eſt prophetare antequam Iſaias: Maximè autem contra decem tribus locutus eſt: pauca de duabus interſerens. Hunc ablatum de numero paſtorum miſit Dominus, vt in Samaria prophetaret: quem Amaſias ſacerdos frequenter plagis afflixit: tandem filius eius Ozias vecte per tempora transfixit. Poſt hæc ſemiuiuus in terram ſuam euectus, poſt aliquot dies dolore vulneris expirauit, ſepultusq; eſt cum patribus ſuis.

PROPHETIA AMOS.

Tempus prophetię Amos, vltio Domini in Damaſcũ, Philiſthæos, Tyrum Idumæam & filios Ammon, quos ſuper quatuor ſceleribus non conuertet. CAPVT PRIMVM.

1 VERBA Amos q fuit in paſtoralibus The-
A cue: quæ vidit ſup Iſrl̃ in diebus Oziæ re-
gis Iuda, & in diebus Ieroboã filij Ioas re-
gis Iſraël, ante duos annos terræmotus.
2 ¶Et dixit, Dñs de Siõ rugiet, et de Ierl̃m da-
bit vocẽ ſuã: & luxerũt ſpecioſa paſtorũ, & exiccatus eſt
3 vertex Carmeli. ¶Hæc dicit Dñs: Sup tribus ſcelerib⁹ Da
maſci, & ſuper quatuor nõ conuertã eũ: eò q trituraue-
4 rint in plauſtris ferreis Galaad. ¶Et mittã ignẽ in domũ
B Azaël, & deuorabit domos Ben-adad. ¶Et conterã vectẽ
5 Damaſci: & diſperdã habitatorẽ de cãpo idôli, et tenentẽ
ſceptrũ de domo voluptatis: & transferet ppl̃s Syriæ Cy-
6 renen, dicit Dñs. ¶Hæc dicit Dñs: Super tribus ſceleribus
Gazæ, & ſup quatuor nõ conuertã eũ: eò q tranſtulerint
7 captiuitatẽ pfectã, vt concluderẽt eã in Idumæa. ¶Et mit-
8 tam ignẽ in murũ Gazæ, & deuorabit ædes ei⁹. ¶Et diſper
dam habitatorẽ de Azóto, & tenentẽ ſceptrũ de Aſcalo-
ne, & conuertã manum meã ſuper Accaron, & peribũt
9 reliqui Philiſthinorum, dicit Dñs Deus. ¶Hæc dicit Dñs:
C Super tribus ſceleribus Tyri, & ſuper quatuor non con-
uertã eum: eò q concluſerint captiuitatẽ perfectam in
10 Idumæa: & non ſint recordati fœderis fratrũ. ¶Et mittã
11 ignem in murũ Tyri, & deuorabit ædes eius. ¶Hæc dicit
Dñs, Super tribus ſceleribus Edom, & ſuper quatuor
D non conuertã eũ: eò q perſecutus ſit in gladio fratrẽ ſuũ,
& violauerit miſericordiã eius, & tenuerit vltrà furorem
12 ſuum, & indignationẽ ſuã ſeruauerit vſq; in finem. ¶Mit
13 tam ignem in Theman, & deuorabit ædes Boſræ. ¶Hæc
dicit Dñs: Super tribus ſceleribus filiorũ Ammon, & ſu
per quatuor non conuertã eum: eò q diſſecuerit prægnã
14 tes Galaad ad dilatandũ terminũ ſuũ. ¶Et ſuccendã ignẽ
in muro Rabba: & deuorabit ædes eius in vlulatu in die
15 belli, & in turbine, in die cõmotionis. ¶Et ibit Melchom
in captiuitatẽ ipſe, & principes eius ſimul, dicit Dñs.

Vltio Dñi in Moab, Iudã, & Iſraëlem, hiſq; minatur interitum, quem effugere non poterunt: quia acceptis beneficiis ſemper fuerunt ingrati, Deiq; legem abiecerunt. CAP. II.

1 HÆc dicit Dñs: Super tribus ſceleribus Moab, & ſu-
A per quatuor non conuertam eum: eò q incenderit
2 oſſa regis Idumææ vſq; ad cinerem. ¶Et mittam ignem in
Moab, & deuorabit ædes Carioth: & morietur in ſoni-
3 tu Moab, in clangore tubæ, ¶& diſperdam iudicem de
medio eius, & omnes principes eius interficiam cum eo,
4 dicit Dominus. ¶Hæc dicit Dñs: Super tribus ſceleribus
B Iuda, & ſuper quatuor non conuertam eum: eò quòd
abiecerit legem Domini, & mandata eius non cuſtodie-
rit, deceperunt enim eos idôla ſua, poſt quæ abierant
5 patres eorum. ¶Et mittam ignem in Iudam, & deuora-
6 bit ædes Ieruſalem. ¶Hæc dicit Dñs: Super tribus ſceleri-
bus Iſraël, & ſuper quatuor non conuertam eum: pro eo
quòd vendiderit pro argento iuſtum, & pauperem pro
7 calceamentis. ¶Qui conterunt ſuper puluerem terræ ca-
pita pauperum, & viam humilium declinant: & filius ac
pater eius ierunt ad puellam, vt violarent nomen ſan-
8 ctum meum. ¶Et ſuper veſtimentis pignoratis accubue-
C runt iuxta omne altare: & vinum damnatorum bibe-
9 bant in domo Dei ſui. ¶Ego autem exterminaui Amor-
rhæũ à facie eorũ: cuius altitudo cedrorũ, altitudo eius, &
fortis ipſe quaſi quercus: & cõtriui fructũ eius déſuper,
10 & radices eius ſubter. ¶Ego ſum qui aſcendere vos feci
de terra Ægypti: & duxi vos in deſerto quadraginta an-
11 nis, vt poſſideretis terrã Amorrhæi. ¶Et ſuſcitaui de filijs
D veſtris in pphetas, & de iuuenib⁹ veſtris Nazaræos. Nu-
12 quid non ita eſt filij Iſraël dicit Dñs? ¶Et propinabatis

Nazaræis vinũ, & prophetis mãdabatis, dicentes: Ne p- *Super 16.
13 phetetis. Ecce ego ſtridebo ſubter vos, ſicut ſtridet plau
14 ſtrum onuſtum fœno. Et peribit fuga à veloce, & fortis
non obtinebit virtutem ſuam, & robuſtus non ſaluabit
15 animã ſuã: & tenẽs arcũ nõ ſtabit, & velox pedibus ſuis
non ſaluabitur, & aſcenſor equi non ſaluabit animam
16 ſuam: & robuſtus corde inter fortes nudus fugiet in
illa die, dicit Dominus.

Domum Iſraël populum olim vnicè electum arguit variorũ ſcelerum: ex quibus paucos dicit ſeruandos in ſuperuentura afflictione, quam ipſis comminatur. CAP. III.

1 AVdite verbũ quod locutus eſt Dñs ſuper vos, filij
A Iſraël: ſuper omnẽ cognationem quã eduxi de ter-
2 ra Ægypti dicens, Tantummodò vos cognoui ex omni-
bus cognationibus terræ: idcirco viſitabo ſup vos oẽs ini
3 quitates veſtras. Nũquid ambulabunt duo pariter, niſi
4 conuenerit eis? Nunquid rugiet leo in ſaltu, niſi habue-
rit prędam? Nũquid dabit catulus leonis vocem de cubi
5 li ſuo, niſi aliquid apprehenderit? Nũquid cadet auis in
laqueũ terrę, abſq; aucupe? Nunquid auferetur laqueus
6 de terra, antequàm quid ceperit? Si clangèt tuba in ciui
B tate, & populus non expaueſcet? ſi erit malum in ciuita-
7 te quod Dominus non fecerit? Quia non faciet Domi-
nus Deus verbũ, niſi reuelauerit ſecretum ſuũ ad ſeruos
8 ſuos pphetas. Leo rugiet, quis non timebit? Dñs Deus
9 locutus eſt, quis non prophetabit? Auditum facite in
ædibus Azoti, & in ædibus terræ Ægypti, & dicite: Con
gregamini ſuper mõtes Samariæ, & videte inſanias mul
tas in medio eius, & calumniã patientes in penetralibus
10 eius. Et neſcierũt facere rectum, dicit Dominus: theſau-
C rizantes iniquitatem & rapinas in ædibus ſuis. Propte-
11 reà hęc dicit Dominus Deus: Tribulabitur & circuietur
terra: & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripient̃ ædes
12 tuæ. Hæc dicit Dominus: Quomodò ſi eruat paſtor de
ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: ſic eruen-
tur filij Iſraël q habitãt in Samaria, ĩ plaga lectuli, & *in *In Damaſco grabati 9.
13 Damaſci grabato. Audite & conteſtamini in domo Ia-
14 cob, dicit Dominus Deus exercituum: Quia in die cùm
D viſitare cœpero præuaricationes Iſrl̃, ſup eũ viſitabo &
ſup altaria Beth-el: & amputabunt̃ cornua altaris, & ca
15 dent in terram. Et percutiam domum hyemalem cum
domo æſtiua: et peribunt domus eburneæ, & diſſipabũ-
tur ædes multæ, dicit Dominus.

Inuehitur ſub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipſorum ſubſannans idololatriam: & quia filij Iſraël varijs flagellis à peccatis ſuis reuocari non potuerunt, minatur eis Dominus ſimilia his, quæ prius paſſi fuerant: hortando vt ad Deum omnipotentem conuertantur. CAP. IIII.

1 AVdite verbum hoc vaccæ pingues, quæ eſtis in mõ [illegible]
A te Samariæ: quæ calumniã facitis egenis, & cõfrin
gitis pauperes: quæ dicitis dominis veſtris: Afferte & bi-
2 bemus. Iurauit Dominus De' ĩ ſancto ſuo, q̃a ecce dies
venient ſuper vos, & leuabunt vos in contis, & reliquias
3 veſtras in ollis feruẽtibus. Et per aperturas exibitis alte-
ra contra alteram, & proijciemini in Armõ, dicit Domi-
4 nus. Venite ad Beth-el, & impiè agite: ad Galgalam, &
multiplicate præuaricationem: & offerte manè victimas
5 veſtras, tribus diebus decimas veſtras. Et ſacrificate de
B fermentato laudem: & vocate volũtarias oblationes, &
annuntiate: ſic enim voluiſtis filij Iſraël, dicit Dominus
6 Deus. Vnde & ego dedi vobis ſtuporẽ dentiũ in cunctis
vrbibus veſtris: & indigentiã panum in omnibus locis
7 veſtris: & non eſtis reuerſi ad me, dicit Dominus. Ego
quoq; prohibui à vobis imbrem, cùm adhuc tres mẽſes
ſupereſſent vſq; ad meſſem: & plui ſuper vnam ciuitatẽ,
& ſuper alteram ciuitatem non plui: pars vna compluta
8 eſt, & pars ſuper quã nõ plui, aruit. Et venerunt duæ &
C tres ciuitates ad vnam ciuitatem vt biberent aquam, &
non ſunt ſatiatæ: & non rediſtis ad me, dicit Dominus.
9 Percuſſi vos in vento vrente & in aurugine, multitudinẽ Agg. 2. c. 18.
hortorum veſtrorum, & vinearum veſtrarum, oliueta
veſtra & ficeta veſtra comẽdit eruca: & non rediſtis ad
10 me, dicit Dominus. Miſi in vos mortem in via Ægy-
D pti, percuſſi in gladio iuuenes veſtros, vſque ad captiuita
tem equorum veſtrorum: & aſcendere feci putredinẽ ca
ſtrorũ veſtrorum in nares veſtras: & non rediſtis ad me,
11 dicit Dominus. Subuerti vos, ſicut ſubuertit Deus So- Ge. 19. e. 24.
domã & Gomorrham, & facti eſtis quaſi torris raptus
12 ab incendio: & non rediſtis ad me, dicit Dominus. Qua
propter hęc faciã tibi Iſrl̃: poſtquàm autem hęc fecero ti
13 bi, præparare in occurſum Dei tui Iſraël. Quia ecce for-
mans montes, & creans ventũ, & annuntiãs homini elo
quiũ ſuũ, faciens matutinam nebulam, & gradiens ſup
excelſa terræ: Dominus Deus exercituum nomen eius.

Luget caſum Iſraëlis propheta, reuocans eos ad quærendum Dominum, vt ita poſſint euadere afflictiones ſuis peccatis debitas, propter quas vbiq; planctus erit: odit Dominus feſtiuitates ac ſacrificia eorum, quibus propter idololatriã minatur captiuitatem. CAP. V.

1 AVdite verbum iſtud quod ego leuo ſuper vos plan
A ctũ. Domus Iſraël cecidit, & non adijciet vt reſur-
2 gat. Virgo Iſraël proiecta eſt in terrã ſuam, nõ eſt qui ſu-
3 ſcitet eam. Quia hæc dicit Dominus Deus: Vrbs de qua
egrediebantur mille, relinquentur in ea centum: & de
qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem in
4 domo Iſraël. Quia hęc dicit Dominus domui Iſraël, Quę
B rite me, & viuetis. Et nolite quęrere Beth-el, & in Gal-
5 galam nolite intrare, & in Berſabeę non tranſibitis: quia
6 Galgala captiua ducetur, & Beth-el erit inutilis. Quęri
te Dominum, & viuite: ne fortè comburatur vt ignis do-
mus Ioſeph, & deuorabit, & nõ erit qui extinguat Beth-
7 el. Qui conuertitis in abſynthium iudicium, & iuſti-
8 tiam ĩ terra relinquitis. Facientẽ Arcturum, & Orionẽ,
C & conuertentem in mane tenebras, & diem in noctem
mutantem: qui vocat aquas maris & effundit eas ſuper Inf. 9. b. 6.
9 faciem terræ: Dominus nomen eſt eius. Qui ſubridet va
ſtitatem ſuper robuſtum, & depopulationem ſuper po-
10 tentem affert. Odio habuerũt corripientem in porta: &
11 loquentem perfectè abominati ſunt. Idcirco pro eo
quod diripiebatis pauperẽ, & prædam electã tollebatis
ab eo: domos quadro lapide ædificabitis, & non habita Soph. 1. c. 13.
bitis in eis: vineas plantabitis amantiſſimas, & non bibe
12 tis vinum earum. Quia cognoui multa ſcelera veſtra, &
fortia peccata veſtra: hoſtes iuſti accipientes munus, &
13 pauperes deprimentes in porta. Ideo prudens in tempo
14 re illo tacebit, quia tempus malum eſt. Quærite bo-
D num: & non malum, vt viuatis: & erit Dominus Deus
15 exercituum vobiſcum, ſicut dixiſtis. Odite malum & Ro. 12. b. 9. Pſa. 96. d. 10. 33. c. 15. 36. c. 27.
diligite bonum, & conſtituite in porta iudicium: ſi fortè
miſereatur Dominus Deus exercituum reliquijs Ioſeph.
16 Proptereà hæc dicit Dominus Deus exercituum domi-
nator: In omnibus plateis planctus: & in cunctis quę fo
ris ſunt, dicetur, Væ, vę: & vocabunt agricolam ad luctũ,
17 & ad planctum eos qui ſciunt plangere. Et in omnibus *vijs 26.
E *vineis erit planctus: quia pertranſibo in medio tui, dicit Iſa. 13. a. 6. b. 9.
18 Dominus. Væ deſiderantibus diem Domini: ad quid Iere. 30. b. 7. Ioel 2. c. 11. Soph. 1. d. 15
19 eã vobis? dies Domini iſta, tenebræ, & non lux. Quo-
modò ſi fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrſus: & in
grediatur domum, & innitatur manu ſua ſuper parie-
20 tem, & mordeat eum coluber. Nunquid non tenebræ
F dies Domini, & non lux: & caligo, & nõ ſplendor in ea?
21 Odi, & proieci feſtiuitates veſtras: & non capiam Iſa. 1. c. 11. d. 14. Iere. 6. e. 20. Mal. 1. c. 11.
22 odorem cœtuum veſtrorum. Quòd ſi obtuleritis mihi
holocauſtomata, & munera veſtra: non ſuſcipiam: & vo
23 ta pinguium veſtrorum non reſpiciam. Aufer à me tu-
multum carminum tuorum, & cantica lyræ tuę non au-
24 diam. Et reuelabitur quaſi aqua iudiciũ, & iuſtitia qua
25 ſi torrens fortis. Nunquid hoſtias, & ſacrificiũ obtuli- Act. 7. e. 42.
G ſtis mihi in deſerto quadraginta annis, domus Iſraël? Et
26 portaſtis tabernaculum Moloch* veſtro, & imaginẽ ido *Deo
lorum veſtrorum, ſydus Dei veſtri, quæ feciſtis vobis.
27 Et migrare vos faciam trans Damaſcum, dicit Domi-
nus, Deus exercituum nomen eius.

Comminatur Dominus ſuperbis & in delicijs agentibus, exitiũ, ac tranſmigrationem, vnà cum reliquo populo Iſraël: cuius deteſtatur ſuperbiam. CAP. VI.

Luc.6.d.24. 1 VÆ qui opulenti eſtis in Sion, & cõfiditis in mõte
A Samariæ: optimates capita populorũ, ingredientes
2 pompaticè domũ Iſraël. †Tranſite in Chalãne, & videte,
& ite inde in Emath magnam: & deſcendite in Geth Pa-
leſthinorũ, & ad optima quęq; regna horũ: ſi latior ter-
3 minus eorũ termino veſtro eſt: †Qui ſeparati eſtis in diẽ
4 malum: & appropinquatis ſolio iniquitatis. †Qui dor-
mitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris: qui
comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armẽti.
5 †Qui canitis ad vocem pſalterij: ſicut Dauid putauerũt
B ſe habere vaſa cantici. †Bibentes vinũ in phialis, & opti-
6 mo vnguento delibuti: & nihil patiebãtur ſuper contri-
7 tione Ioſeph. †Quapropter nũc migrabunt in capite trãſ
Ier.51.b.14. 8 migrantium: & auferetur factio laſciuientium. †Iurauit
Dominus Deus in anima ſua, dicit Dominus Deus exer-
C cituum, Deteſtor ego ſuperbiã Iacob, & domos eius odi,
9 & tradam ciuitatem cum habitatoribus ſuis. †Quòd ſi re
liqui fuerint decem viri in domo vna: & ipſi morientur.
10 †Et tollet eum propinquus ſuus, & comburet eum, vt
efferat oſſa de domo: & dicet ei q in penetralibus domus
eſt, Nunquid adhuc eſt penes te? Et reſpõdebit, Finis eſt.
Et dicet ei, Tace, & non recorderis nominis Domini.
11 †Quia ecce Dominus mandauit, & percutiet domũ ma-
12 iorem ruinis, & domum minorem ſciſſionibus. †Nun-
D quid currere queunt in petris equi, aut arari poteſt ĩ bu-
balis, quoniam conuertiſtis in amaritudinem iudicium,
13 & fructum iuſtitiæ in abſynthium? †Qui lætamini in ni
hili: qui dicitis, Nunquid nõ in fortitudine noſtra aſſum
14 pſimus nobis cornua? †Ecce enim ſuſcitabo ſuper vos do
mus Iſraël, dicit Dominus Deus exercituum, gẽtem: &
conterẽt vos ab introitu Emath vſq; ad torrentẽ deſerti.

Deprecatur propheta pœnas quas videt imminere, & Dominus comminatur captiuitatẽ quã Amos ſub parabola trullæ cęmentarij vaticinatur, aduerſante licet Amaſia ſacerdote Beth-el, qui coram rege Iſraël accuſat Amos, ſuadens ipſi Amos vt eat prophetatum in terram Iuda: ſed oſtendit ſe factum à Domino prophetam vt ſuper Iſraël prophetaret, qui & Amaſię & Iſraëli vaticinatur afflictiones. CAP. VII.

1 HÆc oſtendit mihi Dñs Deus: & ecce fictor locuſtæ
A in principio germinantium ſerotini imbris, & ec-
*tonſionem regis a. 2 ce ſerotinus poſt *tonſorem gregis. †Et factũ eſt cùm con
ſummaſſet comedere herbã terræ, dixi, Domine Deus ꝓ
pitius eſto obſecro: qs ſuſcitabit Iacob, qa paruulus eſt?
3 †Miſertus eſt Dominus ſuper hoc, Non erit, dicit Domi-
4 nus. †Hæc oſtendit mihi Dominus Deus: & ecce voca-
bat iudicium ad ignẽ Dominus Deus, & deuorauit abyſ-
5 ſum multam, & comẽdit ſimul partẽ. †Et dixi, Domine
B Deus, quieſce obſecro: quis ſuſcitabit Iacob, quia par-
6 uulus eſt? †Miſertus eſt Dominus ſuper hoc: Sed & iſtud
7 nõ erit, dicit Dominus Deus. †Hæc oſtendit mihi Do-
*4. *Deus. minus *: & ecce Dñs ſtans ſuper murũ litum, & in manu
8 eius trulla cæmentarij. †Et dixit Dominus ad me, Quid
tu vides Amos? Et dixi, Trullam cæmentarij. Et dixit Do
minus, Ecce ego ponã trullam in medio populi mei Iſrł:
9 non adijciam vltrà ſuperinducere eum. †Et demolientur
excelſa idôli, & ſanctificationes Iſraël deſolabuntur: &
10 conſurgam ſuper domum Ieroboam in gladio. †Et miſit
C Amaſias ſacerdos Beth-el ad Ieroboã regem Iſraël: dicẽs,
Rebellauit contra te Amos in medio domus Iſraël: non
11 poterit terra ſuſtinere vniuerſos ſermones eius. †Hæc
enĩ dicit Amos, In gladio morietur Ieroboã, & Iſraël ca-
12 ptiuus migrabit de terra ſua. †Et dixit Amaſias ad Amos.
Qui vides, gradere, fuge in terram Iuda: & comede ibi
13 panem, & prophetabis ibi. †Et in Beth-el non adijcies vl
trà vt prophetes: quia ſanctificatio regis eſt, & domus re
14 gni eſt. †Reſponditq; Amos, & dixit ad Amaſiam, Nõ
D ſum propheta, & non ſum filius prophetæ: ſed armenta-
15 rius ego ſum, vellicans ſycomoros. †Et tulit me Dñs cũ
ſequerer gregẽ, & dixit Dominus ad me, Vade, propheta
16 ad populum meum Iſraël. †Et nunc audi verbum Domi
ni, Tu dicis, Non prophetabis ſuper Iſraël, & non ſtilla-
17 bis ſuper domũ idôli. †Propter hoc, hæc dicit Dominus,
Vxor tua in ciuitate fornicabiť, & filij tui & filiæ tuę in
gladio cadent, & humus tua funiculo metieť: & tu in ter
ra polluta moriẽris, & Iſrł captiu⁹ migrabit de terra ſua.

Amos ſub parabola vncini pomorum prophetat finem imminere regni Iſraël, propter pauperum oppreſſiones: acerbitatẽ verò imminẽtis calamitatis explicat: ac feſtiuitates eorum dicit in luctum conuertendas, famemq; verbi Dei futuram denuntiat. CAP. VIII.

1 HÆc oſtẽdit mihi Dñs Deus: & ecce vncinus pomo
A rum. Et dixit, Quid tu vides Amos? Et dixi, Vnci-
2 nũ pomorum. †Et dixit Dominus ad me, Venit finis ſup
populum meũ Iſraël: non adijciam vltrà vt pertranſeam
3 eum. †Et ſtridebunt cardines templi in die illa, dicit Do-
minus Deus: multi morientur: in omni loco proijcietur
4 ſilẽtium. †Audite hoc qui conteritis pauperem, & defice
5 re facitis egenos terrę, †dicẽtes, Quando tranſibit *meſ- *menſis 1.
B ſis, & venũdabimus merces: & ſabbathũ, & aperiemus
frumentũ: vt imminuamus menſurã, & augeamus ſiclũ,
6 & ſupponamus ſtatẽras doloſas: †Vt poſſideamus in argẽ
to egenos, & pauperes, pro calceamentis, & quiſquilias
7 frumenti vendamus? †Iurauit Dominus in *ſuperbia Ia *ſuperbiam.
8 cob, Si oblitus fuero vſq; ad finẽ omnia opera eorũ. †Nũ
quid ſuper iſto non commouebitur terra, & lugebit om
nis habitator eius: & aſcẽdet quaſi fluuius vniuerſus, &
9 eijcietur, & defluet quaſi riuus Ægypti? †Et erit ĩ die illa,
C dicit Dominus *occidet ſol in meridie, & tenebreſcere fa *Deut 1. Ier.15.b.9. Tob.2.b.6. 1.Ma.1.c.41.
10 ciã terrã in die luminis. †Et conuertã feſtiuitates veſtras
in luctũ, & omnia cantica veſtra in planctum: & inducã
ſuper omne dorſum veſtrũ ſaccum, & ſup omne caput
caluitiũ: & ponam eam quaſi luctũ vnigeniti, & nouiſſi
11 ma eius quaſi diẽ amarũ. †Ecce, dies veniunt, dicit Domi
nus: & emittã famem in terrã: nõ famẽ panis, neq; ſitim
12 aquæ, ſed audiendi verbũ Domini. †Et commouebuntur
D à mari vſq; ad mare, & ab Aquilone vſq; ad Orientẽ: cir-
13 cuibunt quærẽtes verbũ Domini, & non inuenient. †In
die illa deficient virgines pulchrę, & adoleſcentes in ſiti.
14 †Qui iurãt in delicto Samariæ, & dicũt, Viuit Deus tuus
Dan, & viuit via Ber-ſabee, & cadẽt, & nõ reſurgẽt vltrà,

Vaſtaturum ſe dicit Dominus impios, ſic vt nulli pateat effugium: poſteà tamen ſuſcitabit tabernaculum Dauid, & filiorum Iſraël captiuitatem conuertet, cum magna ipſorum fœlicitate. CAP. IX.

1 VIdi Dominum ſtantẽ ſuper altare: & dixit, Percute
A cardinem, & commoueãtur ſuperliminaria: auari
tia enim in capite omnium, & nouiſſimũ eorũ in gladio
interficiam: non erit fuga *eis: fugient, & non ſaluabitur *eis qui fugiens 1. Iſa.15.b.8.
2 ex eis qui fugerit. †Si deſcenderint vſque ad infernũ, in-
de manus mea educet eos: & ſi aſcẽderint vſq; in cælũ, in
3 de detraham eos. †Et ſi abſconditi fuerint in vertice Car
meli, inde ſcrutãs auferã eos: & ſi celauerint ſe ab oculis
meis in profundo maris, ibi mãdabo ſerpẽti & mordebit
4 eos. †Et ſi abierint in captiuitatẽ coram inimicis ſuis, ibi
mandabo gladio, & occidet eos: & ponã oculos meos ſu Ier.44.c.11.
5 per eos in malũ, & nõ in bonũ. †Et Dominus Deus exerci
B tuũ qui tangit terram, & tabeſcet: & lugebunt omnes ha
bitantes in ea: & aſcendet ſicut riuus oĩs, & defluet ſicut
6 fluuius Ægypti. †Qui ædificat in cælo aſcẽſionem ſuam,
& faſciculũ ſuũ ſup terrã fundauit: qui vocat aquas ma Sup.5.c.8.
tis, & effundit eas ſup faciẽ terræ, Dominus nomẽ eius.
7 †Nunquid nõ vt filij Æthiopũ vos eſtis mihi filij Iſrł, ait
Dominus? nunquid nõ Iſraël aſcẽdere feci de terra Ægy
pti: & Palæſthinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene?
8 †Ecce oculi Domini Dei ſuper regnum peccans, & conte
C ram illud à facie terræ: veruntamen conterens non con
9 teram domum Iacob, dicit Dominus. †Ecce enim mãda-
bo ego, & concutiam in omnibus gentibus domũ Iſraël,
ſicut cõcutitur in cribro, & nõ cadet lapillus ſuper terrã.

†In

10 ꝟIn gladio morientur omnes peccatores populi mei: qui
dicunt, Nō appropinquabit, & nō veniet ſuper nos ma-
‖Act.15.c.16 11 lum. ꝟIn die illa ‖ſuſcitabo tabernaculū Dauid, quod cé-
cidit: & reędificabo aperturas murorū eius, & ea quę cor
ruerát, inſtaurabo: & reędificabo eū ſicut in diebus an-
12 tiquis. ꝟVt poſſideant reliquias Idumęę, & oēs nationes,
eò q inuocatū ſit nomen meū ſuper eos, dicit Dn̄s faciēs
13 hæc. ꝟEcce dies veniūt, dicit Dn̄s: & cōprehendet arator
D meſſorem, & calcator vuæ mittentē ſemen: & ſtillabunt
‖Ioel 3.d.18 14 montes dulcediné, & omnes colles culti erunt. ꝟ‖Et con
uertā captiuitatē populi mei Iſraël: & ædificabūt ciuita-
tes deſertas, & inhabitabunt, & plātabunt vineas, & bi-
bent vinū earum: & facient hortos, & comedēt fructus
15 eorū. ꝟEt plātabo eos ſuper humū ſuā: & non euellā eos
vltrà de terra ſua quam dedi eis, dicit Dn̄s Deus tuus.

Prologus in Abdię prophetiam.

IACUB patriarcha habuit fratrem Eſau, qui ob coctionem ru fam, propter quam vendidit primogenita, Edom Hebræa lingua appellatus eſt, quod Latinè rufus dicitur. Is memoratum fratrē ſuum, qui Iſraël nomen accepit, graui odio commotus, interimere conatus eſt. Qua de cauſa omnes qui populum Iſraël, id eſt filios patriarchæ Iacob prædicti Eſau odium imitati, perſequuti ſunt, Eſau & Edom appellati ſunt. Et quia populus Iſrl̄ de captiuitate Chaldæorū per Cyrum regem Perſarū nutu Dei reuocatus in Ieruſalē ab alio regno grauiter afflictus atque oppreſſus eſt: ideo hoc regnum quod more Eſau, prædictū populum perſequutū eſt, per denuntiationem Abdiæ prophetę increpatur, quòd non Dei indignatione, ſed ſua virtute populum ſuperatū gloriabatur: de quo regno olim per Dauid in pſalmo centeſimo trigeſimoſexto dictum eſt, Memorare Domine filiorum Edom in die Ieruſalem. Nam reliqua lectione comprehenſa, futurum in Gentes iudicium ob cauſas lectione comprehenſas, regnumq́ Dei in populo Iſraël ſignificatur. Hebræi hunc dicunt eſſe, qui ſub rege Samarię Achab, & impiiſſima Iezabel, pauit centum prophetas in ſpecubus, qui non curuauerunt genu ante Baal: & de ſeptem millibus erat, quos Elias arguitur ignoraſſe. Sepulchrum quoq; eius vſq; hodie cum mauſoleo Eliſæi prophetę & Baptiſtæ Iohannis, in Sebaſte venerationi habetur, quæ olim Samaria dicebatur. Hanc Herodes rex Iudææ, Antipatri filius, in honorem Auguſti Cæſaris Græco nomine vocauit Auguſtā. Hic igitur quia centum prophetas pauerat, accepit gratiam prophetalem: & de duce exercitus, fit dux Eccleſiæ. Tunc in Samaria paruum gregem pauerat: nunc in toto orbe Chriſti paſcit eccleſias, & φιςώνυμος ſicut in Actis Apoſtolorum Stephanus martyrio coronatus: ita & hic ſeruus appellatus eſt Domini.

PROPHETIA ABDIÆ

Vaticinatur exitium aduerſus Idumæos, qui affligebant ac ſubſannabant filios Iſraël: qui tamen reducti, dominium accipient in eos qui ipſos afflixerant.

1 VISIO Abdiæ. Hæc dicit Domi-
‖Iere.49.c.14 A nus Deus ad Edom, ‖Auditum
audiuimus à Dn̄o, & legatū ad
Gentes miſit, Surgite, & cōſur-
gamus aduerſus eū in prælium.
2 ꝟEcce paruulū dedi te in genti-
bus: contemptibilis tu es valde.
3 ꝟSuperbia cordis tui extulit te,
habitantē in ſciſſuris petrarū,
*dicis in corde ſuo 14. ‖Iere 49.c.16 exaltantem ſoliū tuum: qui *dicis in corde tuo, Quis de-
4 trahet me in terrā? ꝟ‖Si exaltatus fueris vt aquila, & ſi in-
ter ſydera poſueris nidū tuū: inde detrahā te, dicit Dn̄s.
5 ꝟSi fures introiſſent ad te, ſi latrones per noctē: quomo-
B dò conticuiſſes? nōnne furati eſſent ſufficiētia ſibi? ſi vin
demiatores introiſſent ad te, nunquid ſaltē racemū reli-
6 quiſſent tibi? ꝟQuomodò ſcrutati ſunt Eſau: inueſtiga-
7 uerunt abſcondita eius? ꝟVſq; ad terminū emiſerunt te
C oēs viri fœdéris tui: illuſerunt tibi: inualuerūt aduerſum
te viri pacis tuę: qui comedunt tecū, ponent inſidias ſub
8 ter te: non eſt prudētia in eo. ꝟ‖Nūquid nō in die illa di- ‖Iſa.29.c.14
cit Dn̄s, perdam ſapientes de Idumæa, & prudentiam de
9 monte Eſau? ꝟEt timebūt fortes tui à Meridie, vt intereat
10 vir de monte Eſau. ꝟPropter interfectionem, ‖& propter ‖Ge.27.g.41
D iniquitatē in fratrem tuum Iacob, operiet te confuſio, &
11 peribis in æternū. ꝟIn die cū ſtares aduerſus eum, quā- c.4.
do capiebant alieni exercitū eius, & extranei ingredie-
bantur portas eius, & ſuper Ieruſalem mittebāt ſortem:
12 tu quoq; eras quaſi vnus ex eis. ꝟEt non deſpicies in die
fratris tui, in die peregrinationis eius: & nō lætaberis ſu-
E per filios Iuda, in die perditionis eorū: & nō magnifica-
13 bis os tuū in die anguſtię. ꝟNeq; ingredieris portam po-
puli mei in die ruinæ eorū: neq; deſpicies & tu in malis
eius in die vaſtitatis illius: & nō emittéris aduerſus exer
14 citū eius in die vaſtitatis illius. ꝟNeq; ſtabis in exitibus,
vt interficias eos qui fugerint: & nō concludes reliquos
15 eius in die tribulationis. ꝟQuoniā iuxta eſt dies Dn̄i ſu-
F per omnes gentes: ſicut feciſti, fiet tibi: retributionē tuā
16 conuertet in caput tuū. ꝟQuomodò enim *bibiſtis ſuper *bibiſti.
montem ſanctum meū, bibent omnes gentes iugiter: &
17 bibent & abſorbebunt, & erunt quaſi non ſint. ꝟEt in
monte Sion erit ſaluatio, & erit ſanctus: & poſſidebit do
18 mus Iacob eos q ſe poſſederāt. ꝟEt erit dom⁹ Iacob ignis,
& domus Ioſeph flāma, & domus Eſau ſtipula, & ſuccē-
G dentur in eis, & deuorabunt eos: & non erunt reliquiæ
19 domus Eſau, quia Dn̄s locutus eſt. ꝟEt hæreditabunt hi
qui ad Auſtrum ſunt montē Eſau, & qui in cāpeſtribus
Philiſthijm: & poſſidebunt regionē Ephraim & regionē
20 Samariæ, & Ben-iamin poſſidebit Galaad. ꝟEt transmi-
gratio exercitus huius filiorū Iſraël, oīa *Chananęorum *loca.
vſq; ad Sareptā: & tranſmigratio Ierl̄m, quę in Boſphoro
21 eſt, poſſidebit ciuitates Auſtri. ꝟEt aſcēdent ſaluatores in
montem Sion iudicare montem Eſau: & erit Domino
regnum.

Prologus in prophetiam Ionę.

Ex proœmio commentariorum Hieronymi in Ionam.

IONAM ſanctum Hebræi affirmant filium fuiſſe mulieris viduæ Sareptanæ, quē Elias propheta mortuum ſuſcitauit: matre poſteà dicente ad eum: Nunc cognoui quia vir Dei es tu: & verbum Dei in ore tuo veritas eſt. Ob hanc etiam cauſam ipſum puerū ſic vocauit Amathi. Amathi enim in noſtra lingua veritatem ſonat. Et ex eò q verum Elias locutus eſt: ille qui ſuſcitatus eſt filius eſſe dicitur veritatis. Ideo de veritate columba naſcitur: quia Ionas columbam ſonat. In condemnationem autem Iſraël Ionas ad gentem mittitur: quòd Niniue agente pœnitentiam, illi in malitia perſeuerant. Temporibus quippe Ieroboā filij Ioas regis Iſraël, qui Deo derelicto, cum populo ſuo in Samaria idolis ſacrificabat, Ionam prophetam fuiſſe quartus liber Regū indicat. Is cùm prophetia illuminante peccatores ciuitatis Niniue Dei miſericordiā conſecuturos videret: ne falſa prædicare videretur, ad denuntiandum interitum eiuſdem ciuitatis ire nolebat. Nam ſicut Deus ad Abraham de impietate Sodomorū & Gomorrhęorum locutus eſt, Clamor Sodomorum & Gomorrhęorum peruenit ad me: ita & de Niniue dicitur. Eò q aſcenderit clamor malitiæ eius ad Deum. Et quia ſentētia Dei de Sodomis facta, minimè reuocata eſt: ita & Ionas aduerſum Niniuē prolatā ſententiā reuocari nolebat: diuinæ Altiſſimi diſpenſationis ignarus qui ſalutem hominū ad ſe conuertentiū magis vult quàm interitū. Hoc illi acciderat, quod & ſancto Eliſæo, qui filiū Sunamitidis mulieris, mortuū ignorauit. Ideò à conſpectu Dei fugere ſe Ionas putabat, humanum aliquid paſſus, dicente Dauid: Quò ibo à ſpiritu tuo, & à facie tua quò fugiam?

PROPHETIA IONAE.

Ionas à Domino miſſus, vt in Niniue prædicaret, nauigio fugit in Tharſis à facie Domini, quo immittente in nauim tempeſtatem, iactiſq; ſortibus, deprehenſus Ionas in mare mittitur, ceſſatq; tempeſtas. CAPVT PRIMVM.

1 ET factum eſt verbum Domini ad
A Ionam filium Amathi, dicens:
2 †Surge & vade ĩ Niniuen ciui-
tatem grãdem, & prædica in ea:
quia aſcendit malitia eius corã
3 me. †Et ſurrexit Ionas vt fuge-
ret in Tharſis à facie Dñi, & de-
ſcendit in Ioppen, & inuênit na
uem euntẽ in Tharſis: & dedit
naulum eius, & deſcendit in eam, vt iret cum eis in Thar
4 ſis à facie Dñi. †Dñs autem miſit ventum magnũ in ma-
re: & facta eſt tempeſtas magna in mari, & nauis pericli-
5 tabatur conteri. †Et timuerunt nautæ, & clamauerunt
viri ad Deum ſuum: & miſerunt vaſa quæ erant in naui
B in mare, vt alleuiaretur ab eis: & Ionas deſcendit ad in-
6 teriora nauis, & dormiebat ſopore graui. †Et acceſſit ad
eũ gubernator, & dixit ei, Quid tu ſopore deprimeris?
ſurge inuoca Deũ tuũ, ſi fortè recogitet Deus de nobis,
7 & nõ pereamus. †Et dixit vir ad collegã ſuum, Venite, &
mittamus ſortes, & ſciamus quare hoc malũ ſit nobis. Et
8 miſerũt ſortes: & cecidit ſors ſuper Ionã. †Et dixerũt ad
eũ, Indica nobis, cuius cauſa malũ iſtud ſit nobis: quod
eſt opus tuũ? quæ terra tua? & quò vadis? vel ex quo ppl'o
9 es tu? †Et dixit ad eos, Hebræus ego ſum, & Dñm Deum
10 cæli ego timeo, qui fecit mare & aridam. †Et timuerunt
C viri timore magno, & dixerunt ad eũ, Quid hoc feciſti?
Cognouerunt enim viri q; à facie Dñi fugeret: quia indi-
11 cauerat eis. †Et dixerunt ad eum, Quid faciemus tibi, &
ſuper eos ceſſabit mare à nobis? quia mare ibat & intumeſcebat.
12 †Et dixit ad eos, Tollite me, & mittite in mare, et ceſſabit
mare à vobis: ſcio enim ego, qm̃ propter me tẽpeſtas hæc
eſt 13 grandis ſuper vos. †Et remigabant viri, vt reuerterentur
ad aridam, & nõ valebant quia mare ibat et intumeſce-
14 bat ſuper eos. †Et clamauerunt ad Dominũ & dixerunt,
D Quæſumus Dñe, ne pereamus in anima viri iſtius, & ne
des ſuper nos ſanguinẽ innocentẽ: quia tu Dñe, ſicut vo-
15 luiſti feciſti. †Et tulerunt Ionã, & miſerũt in mare: & ſte
16 tit mare à feruore ſuo. †Et timuerunt viri timore magno
Dñm, & immolauerunt hoſtias Dño, & vouerunt vota.

Ionas à cete quem Dñs præparauerat abſorptus, fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus: quumq; de ventre eius oraſſet ad Dominum ipſius iuſſu in aridam euomitur. CAP. II.

1 ET præparauit Dominus piſcem grandẽ vt deglutiret
Mat. 12. c. 40. 16. a. 4. Luc. 11. d. 30. 1. Cor. 15. a. 4. Pſal. 3. a. 5. 17. a. 7. 117. a. 5. 119. a. 1.
A Ionam: ‖ & erat Ionas in ventre piſcis tribus diebus
2 & tribus noctibus. †Et orauit Ionas ad Dominũ Deum
3 ſuum de ventre piſcis. †Et dixit.
‖Clamaui de tribulatione mea ad Dñm, & exaudiuit me:
de ventre inferi clamaui, & exaudiſti vocem meam.
4 †Et proieciſti me in profundum in corde maris, & flu
B men circundedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui
ſuper me tranſierunt.
5 †Et ego dixi, Abiectus ſum à cõſpectu oculorũ tuorũ:
veruntamen rurſus videbo templum ſanctum tuum.
‖Pſa. 68. a. 1. 6 †‖Circundederunt me aquæ vſq; ad animam, abyſſus
C vallauit me, pelagus operuit caput meum.
7 †Ad extrema montium deſcendi, terræ vectes conclu
ſerunt me in æternum: & ſubleuabis de corruptione vi-
tam meam, Domine Deus meus.
8 †Cũ anguſtiaretur in me anima mea, Dñi recordatus
D ſum: vt veniat ad te oratio mea ad templũ ſanctum tuũ.
9 †Qui cuſtodiunt vanitates fruſtra, miſericordiã ſuam
derelinquunt.
10 †Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcunq;
voui reddam pro ſalute Domino.
11 †Et dixit Dñs piſci: & euomuit Ionam in aridam.

Rurſum miſſus Ionas ad Niniuitas, prædicat ciuitatis ſubuerſionem: illis autem ad Deum conuerſis, & magna pœnitẽtię ſigna oſtendentibus, parcit Dominus ciuitati. CAP. III.

1 ET factum eſt verbum Dñi ad Ionam ſecundò, dicẽs:
A †Surge & vade in Niniuen ciuitatẽ magnã: & prędi-
2 ca in ea prædicationẽ quam ego loquor ad te. †Et ſurre-
3 xit Ionas, & abijt in Niniuen iuxta verbum Dñi: & Nini-
4 ue erat ciuitas magna itinere trium dierum. †Et cœpit
B Ionas introire ciuitatẽ itinere diei vnius: & clamauit, &
dixit, Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur. Mat. 12. d. 41. Luc. 11. e. 32.
5 †‖Et crediderunt viri Niniuitæ in Deũ: & prædicauerunt
ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis à maiore vſq; ad minorẽ.
6 †Et peruênit verbũ ad regem Niniue, & ſurrexit de ſolio
C ſuo, & abiecit veſtimentum ſuum à ſe, & indutus eſt ſac
7 co, & ſedit in cinere. †Et clamauit, & dixit in Niniue ex
ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumẽ-
ta, & boues, & pecora nõ guſtent quicquã: nec paſcant,
8 & aquam nõ bibant. †Et operiãtur ſaccis homines & iu-
menta, & clamẽt ad Dñm in fortitudine: ‖ & cõuertatur ‖Iere. 18. b. 11.
D vir à via ſua mala, & ab iniquitate quæ eſt ĩ manib⁹ eorũ.
9 †Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus: & reuertatur à Ioel 2. c. 14.
10 furore iræ ſuę, & nõ peribimus? †Et vidit De⁹ opera eorũ
q̃a cõuerſi ſunt de via ſua mala: & miſertus eſt Deus ſup
malitia quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.

Afflictus Ionas quia vaticinium ſuũ aduerſus Niniuen videbat non impleri, mortem optat: verùm à Domino corripitur, qui iniuſtam ipſius indignationem conuincit, q̃ putaret ſe rectè dolere de areſacta hedera, et tamen noluerit Dominum parcere Niniue ciuitati maximę, in qua erant plus quàm 120000. eorum qui non peccauerant. CAP. IIII.

1 ET afflictus eſt Ionas afflictione magna, & iratus eſt:
A †& orauit ad Dñm & dixit, Obſecro Dñe, nũquid nõ
2 hoc eſt verbũ meũ, cùm adhuc eſſem in terra mea? pro-
pter hoc præoccupaui vt fugerem in Tharſis: ‖ ſcio enim ‖Pſa. 85. b. 5. Ioel 2. c. 13.
quia tu Deus clemens & miſericors es, patiens & multæ
3 miſerationis, & ignoſcẽs ſuper malitia. †Et nunc Domi-
B ne tolle quæſo animam meã à me, quia melior eſt mihi
4 mors quàm vita. †Et dixit Dñs, Putáſne bene iraſceris
5 tu? †Et egreſſus eſt Ionas de ciuitate, & ſedit cõtra Orien
tem ciuitatis: & fecit ſibimet vmbraculum ibi, & ſede-
bat ſubter illud in vmbra, donec videret quid accideret
6 ciuitati. †Et præparauit Dominus Deus hederã, & aſcen
dit ſuper caput Ionæ, vt eſſet vmbra ſuper caput eius, &
protegeret eum, laborauerat enim: & lætatus eſt Ionas
7 ſuper hedera, lætitia magna. †Et parauit Deus vermem
C aſcenſu diluculi in craſtinũ: & percuſſit hederam, & ex-
8 aruit. †Et cùm ortus fuiſſet ſol, præcepit Dñs vento cali-
do & vrenti: & percuſſit ſol ſuper caput Ionæ, & æſtua-
bat: & petiuit animę ſuæ vt moreretur, & dixit, Melius eſt
9 mihi mori q̃ viuere. †Et dixit Dñs ad Ionam, Putáſne be-
ne iraſceris tu ſuper hederam? Et dixit, Bene iraſcor ego
10 vſq; ad mortem. †Et dixit Dñs, Tu doles ſuper hederam,
D in qua non laboraſti, neque feciſti vt creſceret: quæ ſub
11 vna nocte nata eſt, & ſub vna nocte perijt. †Et ego non
parcam Niniue ciuitati magnæ, in qua ſunt pluſquàm
centum viginti millia hominum, qui neſciunt quid ſit
inter dexteram & ſiniſtram ſuam, & iumenta multa?

Prologus in Michęę Prophetiam.

TEMPORIBVS Ioatham & Achaz & Ezechiæ regum Iuda, Michæam prophetam ad hanc prophetiã Spiritu ſancto repletum fuiſſe, lectio ipſa demonſtrat. Sed de ſupradicto numero regum, Ioatham & Ezechiam Deo ob religionẽ placuiſſe, hiſtoria libri quarti Regum, & ſecundi Paralipomenon indicat. Achaz verò relicto Deo, idola Samarię, quibus etiam filios ſuos in ſacrificium igni concremandos obtulerat, coluiſſe conſtat. Quam ob rem, Deus Samariam, quę reges

Iſraël & Iuda memoratorum ſimulachrorũ ſuperſtitione fefellerat, increpans, indignationem ſuam in eam proceſſuram comminatus eſt. Populo etiam Iſraël præuaricatori, & principibus eius, qui eundem populum fallaci ſuaſione ad colenda idôla impulerant, verbis inſequentibus, captiuitatem & interitum aſſuturum denuntiat.

PROPHETIA
MICHÆÆ.

Quo tempore Michæas prophetauerit, comminatur Samariæ & Ieruſalem exitium & captiuitatem propter idololatriam ipſorum: quos plangit propheta & ad planctum prouocat.

CAPVT PRIMVM.

1 VERBVM Domini quod factum
A eſt ad Michæam Moraſthiten,
in diebus Ioatham, Achaz &
Ezechiæ regũ Iuda: quod vidit
Deut. 32.a.1 Iſa.1.a.2. 2 ſuper Samariã & Ierſm. †Audite populi omnes: & attendat
terra & plenitudo eius: & ſit
Dñs Deus vobis in teſtem, Dominus de templo ſancto ſuo.
Eſa.26.d.21 3 †Quia ecce Dñs egredietur de loco ſuo: & deſcendet, &
4 calcabit ſuper excelſa terræ. †Et cõſumentur montes ſub
tus eum: & valles ſcindentur ſicut cera à facie ignis, ſicut
5 aquæ quæ decurrunt in præceps. †In ſcelere Iacob omne
B iſtud, & in peccatis domus Iſrl. quod ſcelus Iacob? nõne
6 Samaria? & quæ excelſa Iudæ? nõne Ieruſalẽ? †& ponam
Samariam quaſi aceruum lapidũ in agro cùm plantatur
vinea: & detraham in vallem lapides eius, & fundamẽta
7 eius reuelabo. †Et omnia ſculptilia eius concidentur: &
omnes mercedes eius comburentur igne, & omnia idôla
eius ponã ĩ perditionẽ: q̃a de mercedibus meretricis cõ-
gregata ſunt, & vſque ad mercedẽ meretricis reuertẽtur.
8 †Super hoc plangam, & vlulabo: vadam ſpoliatus & nudos
faciã planctũ velut draconũ, & luctũ quaſi ſtruthio-
9 nũ. †Quia deſperata eſt plaga eius, quia vênit vſque ad Iu
C dã, tetigit portã populi mei vſque ad Ieruſalem. †In Geth
10 nolite annuntiare, lachrymis ne ploretis: in domo Pulue
11 ris puluere vos conſpergite. †Et tranſite vobis habitatio
Pulchra, confuſa ignominia, non eſt egreſſa quæ habitat
in exitu: planctum Domus vicinę accipiet ex vobis, quę
12 ſtetit ſibimet. †Quia infirmata eſt in bonum quæ habi-
D tat in amaritudinibus quia deſcendit malũ à Domino
13 in portã Ieruſalem. †Tumultus quadrigæ ſtuporis habi-
tanti Lachis: principium peccati eſt filiæ Sion, quia in te
14 inuẽta ſunt ſcelera Iſraël. †Propterea dabit emiſſarios ſu
per hęreditatem Geth: domos Mendacij in deceptionem
15 regibus Iſraël. †Adhuc hęredem adducam tibi quæ habi-
16 tas ĩ Mereſa: vſq; ad Odollã veniet gloria Iſrl. †Decaluare,
& tõdêre ſuper filios deliciarum tuarũ: dilata caluitium
tuum ſicut aquila: quoniam captiui ducti ſunt ex te.

Propheta p̃pli ſui multiplicẽ iniuſtitiã, aliaq; peccata recenſens, prædicit vindictam & captiuitatem ipſi imminere: & ob id lugens, reliquiarũ futurã congregationẽ denuntiat. CAP. II.

1 VÆ qui cogitatis inutile, & operamini malũ in cubi
A libus veſtris, in luce matutina faciũt illud, quoniã
2 cõtra Deũ eſt manus eorũ. †Et cõcupierunt agros, & vio
lenter tulerũt, & rapuerũt domos: & calumniabantur vi
3 rum & domũ eius, virũ & hæreditatẽ eius. †Idcirco hæc
dicit Dominus, Ecce ego cogito ſuper familiã iſtam ma-
lum: vnde non auferetis colla veſtra, & non ambulabitis
4 ſuperbi, quoniam tempus peſſimũ eſt. †In die illa ſume-
B tur ſuper vos parabola, & cantabitur canticum cum ſua
uitate, dicentiũ, Depopulatione vaſtati ſumus: pars popu
li mei commutata eſt: quomodò recedet à me, quum re-
5 uertatur, qui regiones noſtras diuidat? †Propter hoc
8 Ibid. non erit tibi mittens funiculum ſortis in cœtu Domini.
6 †Ne loquamini loquentes, Non ſtillabit ſuper iſtos, non
7 comprehendet confuſio. †Dicit domus Iacob, Nunquid
abbreuiatus eſt ſpiritus Domini, aut tales ſunt cogitatio
nes ei*? Nõne verba mea bona ſunt cũ eo qui rectè gradi
8 tur? †Et econtrario populus meus in aduerſarium con-
C ſurrexit: déſuper tunicam pallium ſuſtuliſtis: et eos qui
9 tranſibant ſimpliciter, cõuertiſtis in bellũ. †Mulieres po
puli mei eieciſtis de domo deliciarum ſuarũ: à paruulis
10 earũ tuliſtis laudẽ meam in perpetuum. †Surgite, & ite,
quia non habetis hîc requiem: propter immũditiã eius
11 corrũpetur putredine peſſima. †Vtinam non eſſem vir
habens ſpiritũ, & mendacium potius loquerer: ſtillabo
tibi in vinum, & in ebrietatem: & erit ſuper quem ſtilla
12 tur populus iſte. †Congregatione cõgregabo Iacob totũ
D te: in vnũ conducam reliquias Iſraël, pariter ponã illũ
quaſi gregẽ in ouili, quaſi pecus ĩ medio caularũ, tumul
13 tuabuntur à multitudine hominum. †Aſcendet enim
pandens iter ante eos: diuident, & tranſibunt portam, &
egredientur per eam: & tranſibit rex eorum coram eis,
& Dominus in capite eorum.

Propter peccata principum, iudicum, pſeudoprophetarum, ac ſacerdotũ populi Iſraël, comminatur Dominus grauem vltionem, & Ieroſolymæ deletionem. CAP. III.

1 ET dixi, Audite principes Iacob, & duces domus Iſrl:
A Nũquid nõ veſtrũ eſt ſcire iudicium? †qui odio ha-
2 betis bonum, & diligitis malũ: qui violenter tollitis pel
les eorũ déſuper eis, & carnem eorũ déſup oſſibus eorũ?
3 †Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum
déſuper excoriauerunt: & oſſa eorum confregerunt &
conciderunt ſicut in lebete, & quaſi carnẽ in medio ollę.
4 †Tunc clamabunt ad Dominum, & nõ exaudiet eos: &
B abſcõdet faciem ſuam ab eis in tẽpore illo, ſicut nequiter
5 egerũt in adinuẽtionibus ſuis. †Hæc dicit Dominus ſup
prophetas qui ſeducunt populum meum: qui mordẽt
dentibus ſuis, & prędicant pacem: & ſiquis non dederit
in ore eorum quippiam, ſanctificant ſuper eum prælium.
6 †Propterea nox vobis pro viſione erit, & tenebræ vobis
C pro diuinatione: & occũbet ſol ſuper prophetas, & ob-
7 tenebrabitur ſuper eos dies. †Et confundentur qui vidẽt
viſiones, & confundentur diuini: & operient omnes vul
8 tus ſuos, quia non eſt reſponſum Dei. †Veruntamen ego
repletus ſum fortitudine ſpiritus Domini, iudicio & vir
tute: vt annuntiem Iacob ſcelus ſuum, & Iſrl peccatũ ſu-
9 um. †Audite hoc principes domus Iacob, & iudices do-
D mus Iſrl: qui abominamini iudiciũ, & omnia recta per-
10 uertitis. †Qui ædificatis Sion in ſanguinibus, & Ieruſa-
11 lẽ in iniquitate. †Principes eius ĩ muneribus iudicabãt: Ezec.22.f.27 Soph.3.a.2.
& ſacerdotes eius in mercede docebãt, & prophetæ eius
in pecunia diuinabant: & ſuper Dominum requieſce-
bant, dicẽtes: Nunquid non Dominus in medio noſtrũ?
12 non venient ſuper nos mala. †Propter hoc, cauſa veſtri,
Sion quaſi ager arabitur, & Ieruſalẽ quaſi aceruus lapi- Iere 26.f.18
dum erit: & mons templi in excelſa ſyluarum.

Tempore gratiæ plurimæ nationes accedent ad eccleſiam & cultum Dei cum magna ſecuritate: conſolatur Sion quòd de captiuitate ſit à Domino redimenda, vt ſe de ſuis inimicis vlciſcatur. CAP. IIII.

1 ET erit, in nouiſſimo dierũ erit mons domus Dñi prę Iſa.2.a.2.
A paratus ĩ vertice montium, & ſublimis ſuper colles:
2 & fluẽt ad eum populi. †Et properabunt gentes multæ,
& dicent, Venite, aſcendamus ad montẽ Domini, & ad
domum Dei Iacob: & docebit nos de vijs ſuis, & ibimus
in ſemitis eius: quia de Sion egredietur lex, & verbũ Do-
3 mini de Ieruſalem. †Et iudicabit inter populos multos,
& corripiet gentes fortes vſque in longinquum: & con-
B cîdent gladios ſuos in vomeres, & haſtas ſuas in ligones:
nõ ſumet gens aduerſus gentẽ gladium, & non diſcent
4 vltrà belligerare. †Et ſedebit vir ſubtus vineam ſuam, &
ſubtus ficum ſuam, & non erit qui deterreat: quia os Do
5 mini exercituum locutum eſt. †Quia omnes populi
ambulabunt vnuſquiſque in nomine Dei ſui: nos au-

tem

tem ambulabimus in nomine Dñi Dei noſtri in æternū
6 & vltrà. †In die illa, dicit Dñs, cógregabo claudicantē: &
7 eá quam eiecerā, colligam, & quā afflixerā*. †‖Et ponam   *conſolabor Soph. 3. d. 19 Luc. 1. e. 33. Dan. 7. d. 14.
claudicantē in reliquias: & eā quę laborauerat in gētem
robuſtam. ‖Et regnabit Dñs ſuper eos in monte Sion, ex
8 hoc, nūc, & vſq; in æternū. †Et tu turris gregis, nebuloſa
C *filiæ Sion vſq; ad te veniet: & veniet poteſtas prima re-   *filia.
9 gnū filiæ Ieſrl'm. †Nunc quare mœrore cótraheris? nun-
quid rex nō eſt tibi, aut cōſiliarius tuus perijt, quia cōpre
10 hendit te dolor ſicut parturientem? †Dole, & ſatage filia
Sion quaſi parturiens: quia nūc egrediēris de ciuitate, &
D habitabis in regione, & venies vſq; ad Babylonē, ibi libe
raberis: ibi redimet te Dñs de manu inimicorū tuorum.
11 †Et nunc congregatæ ſunt ſuper te gentes multæ quæ di-
12 cunt, Lapidet': & aſpiciat in Sion oculus noſter. †Ipſi aūt
non cognouerunt cogitationes Dñi, & non intellexerūt
conſiliū eius: quia congregauit eos quaſi fœnum areæ.
13 †Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuū ponā ferreū,
& vngulas tuas ponam æreas: & comminues populos
multos, & interficies Domino rapinas eorum, & for-
titudinem eorum Domino vniuerſæ terræ.

Imminens vrbis Ieruſalē vaſtatio oſtēditur, & Chriſtus in Beth-lehem naſciturus: reliquię Iſraēl exaltabuntur, deuictis inimicis, & ablata ab ipſis idololatria. CAP. V.

1 NVnc vaſtaberis filia latronis: obſidionem poſuerūt
A ſuper nos, in virga percutient maxillā iudicis Iſrl.
2 †‖Et Tu Bethlehem Ephrāta, paruulus es in mil-   ‖Mat. 2. a 6. Iohā. 7. f. 42.
libus Iuda: ex te mihi egredieť qui ſit dominator i Iſraēl:
3 & egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis. †Propter
hoc dabit eos vſq; ad tempus, in quo parturiens pariet:
4 *reliquiæ fratrū eius conuertent' ad filios Iſraēl. †Et ſta-   *& 10.
B bit, & paſcet in fortitudine Dñi in ſublimitate nominis
Dñi Dei ſui: & conuertentur, quia nunc magnificabitur
5 vſq; ad terminos terræ. †Et erit iſte *pax: Aſſyrius quum   *pax Aſſyrij 5.
venerit in terrā noſtrā, & quando calcauerit in domibus
noſtris: & ſuſcitabimus ſuper eū ſeptē paſtores, & octo
6 primates homines. †Et paſcent terrā Aſſur in gladio, &
terrā Nemrod in lanceis eius: & liberabit ab Aſſur, quū
venerit in terrā noſtram, & quum calcauerit in finibus
7 noſtris. †Et erunt reliquiæ Iacob in medio ppl'orum mul
C torum quaſi ros à Dño, & quaſi ſtillæ ſuper herbam quæ
non expectat virum, & non præſtolat' filios hominum.
8 †Et erunt reliquię Iacob in Gentibus in medio populorū
multorū, quaſi leo in iumentis ſyluarū, & quaſi catulus
leonis in gregibus pecorū: qui cū tranſierit, & conculca
9 uerit, & ceperit, non eſt qui eruat. †*Exaltabitur manus   *&
D tua ſuper hoſtes tuos, & oēs inimici tui interibunt. †Et
10 erit in die illa, dicit Dñs. auferā equos tuos de medio tui,
11 & diſperdā quadrigas tuas. †Et perdā ciuitates terrę tuę,
12 & deſtruā oēs munitiones tuas, †& auferā maleficia de
13 manu tua, & diuinationes nō erunt in te. †Et perire faciā
ſculptilia tua, et ſtatuas tuas de medio tui: et nō adorabis
14 vltrà opera manuū tuarū. †Et euellā lucos tuos de medio
15 tui: & conterā ciuitates tuas. †Et faciā in furore & in in-
dignatione vltionē in oībus gentibus quæ nō audierūt.

Diſceptat Dñs cū ingratis, recenſens collata illis beneficia, indicans etiā quid ſit bonū, & qd Dñs à populo ſuo requirat: ſed propter iniuſtitiam, aliaſq; ſcelera filiorum Iſraēl comminatur eis Dominus varias afflictiones. CAP. VI.

1 AVdite quæ Dñs loquitur: Surge, contende iudicio
A aduerſum montes, & audiant colles vocem tuam.
2 †Audiant montes iudicium Dñi, & fortia fundamenta
terræ: quia iudicium Domini cum populo ſuo, & cum
3 Iſraēl diiudicabitur. †‖Popule meus quid feci tibi, aut qd   ‖Iere. 2. a. 4.
4 moleſtus fui tibi? reſponde mihi. †‖Quia eduxi te de ter   ‖Ex. 14 e. 22.
ra Ægypti, & de domo ſeruientium liberaui te: & miſi
5 ante faciem tuam Moyſen, & Aaron, & Mariam? †Popu-
le meus memento quæſo ‖qd cogitauerit Balach rex Mo-   ‖Nu. 22. 23. 24. 25.
ab: & quid reſponderit ei Balaam filius Beor, de Setim
6 vſq; ad Galgalam, vt cognoſceres iuſtitias Dñi. †Quid
B dignum offeram Dño, curuabo genu Deo excelſo? nun-
quid offeram ei holocauſtomata & vitulos anniculos?
7 †Nunquid placari poteſt Dñs in millibus arietū, aut in
multis millibus hircorū pinguium? nunquid dabo pri
mogenitū meum pro ſcelere meo, fructū vētris mei pro
8 peccato animę meę? †Indicabo tibi ô homo qd ſit bonū,
& quid Dñs requirat à te, Vtiq; facere iudiciū, & dilige-
9 re miſericordiā, & ſolicitū ambulare tecū Deo tuo. †Vox
C Dñi ad ciuitatē clamat, & ſalus erit timentibus nomen
10 *tuū: audite tribus, & quis approbabit illud? †Adhuc   *nomen 6.
ignis in domo impij theſauri iniquitatis, & menſura mi
11 noris iræ plena. †Nunquid iuſtificabo ſtatēram impiam, &
12 ſacculi pondera doloſa? †In quibus diuites eius repleti
ſunt iniquitate, & habitantes in ea loquebant' menda-
13 cium, & lingua eorū fraudulēta in ore eorū. †Et ego ergo
14 cœpi percutere te perditione ſuper peccatis tuis. †‖Tu co   ‖Le. 26. d. 26
medes, & nō ſaturaberis: & humiliatio tua in medio tui:
& apprehendes, & nō ſaluabis: & quos ſaluaueris, in gla
15 diū dabo. †‖Tu ſeminabis, & nō metes: tu calcabis oliuā,   ‖De 28 d. 38. Agg 1. b. 6.
D & nō vngēris oleo: & muſtū, et nō bibes vinū. †Et cuſto-
16 diſti pręcepta Amri, & omne opus domus Achab: & am
bulaſti in *voluptatib* eorū, vt darē te in pditionē, & ha-   *voluntatibus 5.
bitātes in ea in ſibilū, & opprobriū ppl'i mei portabitis.

Luget propheta tam paucos eſſe reliquos, qui non ſint iniqui: in homine oſtendit non eſſe confidendū, ſed in Deo ſaluatore: qui miſerebitur Sion, & pudefactis inimicis eam ad ſe reducet, complens factas ad patres promiſſiones. CAP. VII.

1 VÆ mihi, quia factus ſum ſicut q colligit in autum-
A no racemos vindemię: nō eſt botrus ad comeden-
2 dum, præcoquas ficus deſiderauit anima mea. †Perijt ſan
ctus de terra, & rectus in hominibus nō eſt: oēs in ſan-
guine inſidiātur, vir fratrem ſuum ad mortem venatur.
3 †Malum manuum ſuarū dicūt bonū: princeps poſtulat,
& iudex in reddendo eſt: & magnus locutus eſt deſide-
4 rium animæ ſuæ, & conturbauerunt eā. †Qui optimus
in eis eſt, quaſi paliurus: et qui rectus quaſi ſpina de ſepe.
Dies ſpeculationis tuæ, viſitatio tua vēnit: nunc erit vaſti
5 tas eorum. †Nolite credere amico, & nolite confidere in
duce: ab ea quæ dormit in ſinu tuo cuſtodi clauſtra oris
6 tui. †‖Quia filius contumeliā facit patri, & filia conſurgit   ‖Mat. 10. e. 35 d. 35.
B aduerſus matrem ſuam, nurus aduerſus ſocrum ſuam:
7 ‖& inimici hominis domeſtici eius. †Ego autem ad Do-   Mat. 10. d. 36
minum aſpiciam, expectabo Deū ſaluatorem meum: au-
8 diet me Deus meus. †Ne læteris inimica mea ſuper me,
quia cécidi: conſurgā quum ſedero in tenebris, Dñs lux
9 mea eſt. †Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei: do-
nec cauſam meam iudicet, & faciat iudicium meum:
10 educet me in lucem, videbo iuſtitiam eius: †Et aſpiciet
inimica mea, & operietur confuſione, quæ dicit ad me,
C Vbi eſt Dñs Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nūc
11 erit in conculcationem, vt lutum platearum. †Dies vt
12 ædificentur maceriæ tuæ: in die illa longè fiet lex. †In die
illa & vſq; ad te veniet Aſſur, & vſq; ad ciuitates muni-
tas: & à ciuitatibus munitis vſq; ad flumen, & ad mare
13 de mari, & ad montem de monte. †Et terra erit in deſola-
tionem propter habitatores ſuos, & propter fructum co
14 gitationum eorum. †Paſce populum tuum in virga tua
gregem hæreditatis tuæ, habitantes ſolos in ſaltu: in me-
dio Carmeli: paſcentur Baſan & Galaad iuxta dies anti-
15 quos. †Secundùm dies egreſſionis tuæ de terra Ægypti
16 oſtendā ei mirabilia. †Videbunt gentes, & confundētur
ſuper omni fortitudine ſua: ponent manum ſuper os,
17 aures eorum ſurdæ erunt. †Lingent puluerem ſicut *ſer-   *ſerpentes
D pens, velut reptilia terræ proturbabuntur de ædibus
ſuis: Dominum Deum noſtrum deſiderabunt, & time-
18 bunt te. †‖Quis Deus ſimilis tui, ‖qui aufers iniquitatē,   ‖Iere. 10. a. 6. Act. 10 g. 41 Col. 2. c. 13.
& tranſis peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? non
immittet vltrà furorem ſuum, quoniam volens miſeri-
19 cordiam eſt. †Reuertetur, & miſerebitur noſtri: depo-
net iniquitates noſtras, & proijciet in profundum ma-
20 ris omnia peccata noſtra. †Dabis veritatem Iacob, mi-
ſericordiam Abraham: quæ iuraſti patribus
noſtris à diebus antiquis.

PRO-

Prologus in prophetiam Nahum.

Ex prooemio commentariorum Hieronymi in Nahum.

NAHVM prophetã ante aduentum regis Aſſyriorum, qui populũ Iſraël captiuũ in ſuã regionem tranſtulerat, fuiſſe, Hebræorũ traditio cõfirmat. Siquidem in fine huius lectionis prædicti regis aduentũ idem ꝓpheta annũtiare monſtrat. Sed cũ habitatores Niniue, Iona interitũ ciuitatis prędicante ne diuina ira denuntiatũ interitũ ſuſtinerent, peccatorum & impietatis pœnitentiã egiſſent, accepta Dei miſericordia, grauioribus ſe criminibus implicuerunt. Qua de cauſa memoratus ꝓpheta, ſpiritu ſancto plenus, iudiciũ Dei annũtians ita locutus eſt: Deus zelans & vlciſcens Dñs eſt, &c. Iam enim decem tribus ab Aſſyrijs deductę fuerant in captiuitatem ſub Ezechia rege Iuda: ſub quo etiã nunc in conſolationem populi trãſmigrati aduerſum Niniuen viſio cernitur. Nec erat parua cõſolatio, tam his qui iam Aſſyrijs ſeruiebãt, q̃ reliquis qui ſub Ezechia de tribu Iuda & Ben-iamin ab yſdẽ hoſtibus obſidebãtur, vt audirent Aſſyrios quoq; à Chaldęis eſſe capiendos: ſicut ĩ ſequẽtibus libri huius demõſtrabi. Sciendũ aũt eſt quòd Niniue in noſtra lingua de Hebręo ſpecioſam ſonat. Specioſus autem, hic mundus dicit. Vnde et apud Grecos κόσμος ab ornatu nomen accepit. Et quicquid nũc aduerſum Niniuen dicitur: de mundo figuraliter prædicari ſentiamus. Quam ob cauſam et aſſumptio quã ſeptuaginta interpretãtur λῆμμα, & Aquila ἆρμα interpretatus eſt, apud Hebræos Maſſa ponitur, id eſt graue onus: eò ꝙ eã aduerſus quã videtur, premat, nec ſinat eleuare ceruicẽ. Simul ꝫ hoc attendendũ, ꝙ hæc ipſa vel aſſumptio, vel onus, vel pondus ꝓpheta, viſio ſit. Nõ enim loquitur ꝓpheta in ἐκστάσει, vt Montanus & Priſca, Maximillaq; delirant: ſed quod ꝓphetat, liber eſt viſionis intelligẽtis vniuerſa quę loquitur: & pondus hoſtiũ faciẽtis ſuo populo viſionẽ. De cõſummatione itaq; mũdi, ſecundũ ἀναγωγὴν, ô Paula & Euſtochiũ in conſolationem ſanctorũ ꝓphetia texitur: Vt quęcunq; in mundo vident, quaſi præterentia & caduca contemnant, & præparent ſe ad iudiciỹ diem, vbi vltor aduerſum veros Aſſyrios affuturus eſt Dominus.

PROPHETIA NAHVM.

Zelus Dei aduerſus hoſtes ſuos, qui patiens eſt & fortitudine magnus, cuius ira nemo poteſt reſiſtere, & in ſe ſperantiũ eſt liberator, ſuiq; populi hoſtes eſt conſumpturus. CAP. I.

1 ONVS Niniue. Liber viſionis Na
A hum Elceſæi. ꝉDeus æmulator,
2 & vlciſcens Dñs, vlciſcens Dñs
& habens furorem, vlciſcens
Dñs in hoſtes ſuos, & iraſcens
3 ipſe inimicis ſuis. ꝉDominus pa
tiens, & magnus fortitudine, &
mundans nõ faciet innocentẽ.
Dñs in tẽpeſtate & turbine viæ
4 eius, & nebulæ puluis pedũ eius. ꝉIncrepãs mare & exic
cãs illud: & omnia flumina ad deſertũ deducẽs. Infirma-
5 tus eſt Baſan, & Carmelus: & flos Libani elanguit. ꝉMõ
tes commoti ſunt ab eo, & colles deſolati ſũt: & contre
B muit terra à facie eius, & orbis, & oẽs habitantes in eo.
6 ꝉAnte faciẽ indignationis eius quis ſtabit? & quis reſiſtet
in ira furoris ei⁹? indignatio eius effuſa eſt vt ignis, & pe
7 træ diſſolutæ ſunt ab eo. ꝉBonus Dñs, & cõfortans in die
8 tribulationis: & ſciens ſperãtes in ſe. ꝉEt in diluuio prætereunte, conſummationẽ faciet loci eius: & inimicos eius
9 perſequentur tenebræ. ꝉQuid cogitatis contra Domi-
C num? conſummationem ipſe faciet: non conſurget du-
10 plex tribulatio. ꝉQuia ſicut ſpinæ ſeinuicem complectũ
tur: ſic conuiuium eorum pariter potantium, conſumen
11 tur quaſi ſtipula ariditate plena. ꝉEx te exibit cogitãs cõ
tra Dominum malitiam: mente pertractans præuarica-
12 tionẽ. ꝉHæc dicit Dominus, Si perfecti fuerint: & ita plu
D res ſic quoque attondentur, & *pertranſibit: afflixi te, & *pertranſibunt ß.
13 non affligam te vltrà. ꝉEt nunc conteram virgam eius de
14 dorſo tuo, & vincula tua diſrumpam. ꝉEt præcipiet ſup
te Dominus, nõ ſeminabitur ex nomine tuo amplius: de
domo Dei tui interficiã ſculptile & cõflatile, ponã ſepul
15 chrum tuum, quia inhonoratus es. ꝉ‖Ecce ſuper montes ‖Iſa. 52 b. 7.
pedes euangelizantis & annuntiantis pacem: celebra Iu Ro. 10. c. 15.
da feſtiuitates tuas, & redde vota tua: quia non adijciet vl
trà vt pertranſeat in te Belial, vniuerſus interijt.

Obſidio Niniue eiuſq; à Chaldæis depopulatio, quia ſuperbè egit contra populum Domini. CAP. II.

1 AScendit qui diſpergat corã te, q cuſtodiat obſidio
A nem: contemplare viam, conforta lumbos, robora
2 virtutẽ valde. Quia reddidit Dominus ſuperbiam Iacob,
ſicut ſuperbiam Iſraël: quia vaſtatores diſſipauerũt eos,
3 & propagines eorum corruperunt. ꝉClypeus fortiũ eius
ignitus, viri exercitus in coccineis: igneæ habenæ currus
4 in die pręparationis eius, & agitatores cõſopiti ſunt. ꝉIn
itineribus *cõturbati ſunt, quadrigæ collifæ ſunt in pla- *conturbatæ ſunt quadrigæ ß.
tẽis: aſpectus eorũ quaſi lampades, quaſi fulgura diſcur
5 rentia. ꝉRecordabitur fortium ſuorũ, ruent in itineribus
B ſuis: velociter aſcendẽt muros eius, & præparabitur vm-
6 braculũ. ꝉPortæ fluuiorum apertæ ſunt, & tẽplum ad ſo
7 lum dirutum. ꝉEt miles captiuus abductus eſt: & ancillæ
eius minabantur, gementes vt columbæ, murmurãtes in
8 cordibus ſuis. ꝉEt Niniue quaſi piſcina aquarũ aquę eius:
ipſi verò fugerunt: ſtate ſtate, & non eſt qui reuertatur.
9 ꝉDiripite argentum, diripite aurũ: & non eſt finis diuitia Iſa. 2. b. 7.
10 rum ex omnibus vaſis deſiderabilibus. ꝉDiſſipata eſt, &
C ſciſſa, & dilacerata: & cor tabeſcẽs, & diſſolutio genicu-
lorũ, & defectio in cunctis renib⁹, & facies omniũ eorũ
11 ſicut nigredo ollæ. ꝉVbi eſt habitaculum leonum, & pa
ſcua catulorum leonũ: ad quam iuit leo, vt ingrederetur
12 illuc catulus leonis & nõ eſt q exterreat? ꝉLeo cepit ſuffi
cienter catulis ſuis, & necauit leænis ſuis: & impleuit
13 præda ſpeluncas ſuas, & cubile ſuũ rapina. ꝉEcce ego ad
D te, dicit Dominus exercituum: & ſuccẽdam vſque ad fu
mum quadrigas *tuas, & leunculos tuos comedet gla- *eius.
dius: & exterminabo de terra prædam tuam, & non au-
dietur vltrà vox nuntiorum tuorum.

Niniue vrbs ſanguinum ſub nomine adulteræ vaſtanda prędicitur, quòd exemplo Alexandriæ à Babylonijs deuaſtatæ confirmatur: nec erit qui Niniue condoleat, aut eam conſoletur ſuper ipſius deuaſtatione. CAP. III.

1 VÆ ‖ciuitas ſanguinum, vniuerſa mendacij dilacera- ‖Eze. 24 b. 9 Hab. 2. c. 12.
A tione plena: nõ recedet à te rapina. ꝉVox flagelli, &
2 vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ *feruẽ *feruentes, & equites aſcẽdẽtes. Et micãtes gladij & fulgurantes haſtę, & multitudines interfectæ & graues ruinę 7.
3 tis, & equitis aſcendẽtis. ꝉEt micãtis gladij, & fulgurãtis
haſtæ, & multitudinis interfectę, & grauis ruinę, nec eſt
4 finis cadauerũ, & corruent in corporibus ſuis. ꝉPropter
multitudinem fornicationũ meretricis ſpecioſæ, & gra-
tæ, & habentis maleficia, quę vendidit gentes in fornica
5 tionibus ſuis, & familias in maleficijs ſuis: ꝉ‖Ecce ego ad ‖Iſa. 47. a 3.
te, dicit Dominus exercituũ: & reuelabo pudenda tua in
facie tua, & oſtendam Gentibus nuditatem tuam, & re-
6 gnis ignominiam tuam. ꝉEt proijciam ſuper te abomina
B tiones, & contumelijs te afficiam, & ponam te in exem-
7 plũ. ꝉEt erit, omnis qui viderit te, reſiliet à te, & dicet, Va
ſtata eſt Niniue: quis commouebit ſuper te caput? vnde
8 quæram conſolatorẽ tibi? ꝉNũquid melior es *Alexãdria *ab
populorum, quæ habitat in fluminibus? aquæ in circui-
9 tu eius: cuius diuitiæ, mare: aquę muri ei⁹. ꝉÆthiopia for
C titudo ei⁹, & Ægyptus, & nõ eſt finis: Aphrica & Libyes
10 fuerũt in auxilio tuo. ꝉSed & ipſa ĩ trãſmigrationẽ ducta
eſt in captiuitatẽ: paruuli eius eliſi ſunt in capite omniũ
viarum, & ſup inclytos eius miſerunt ſortem, & omnes
11 optimates eius confixi ſunt in compedibus. ꝉEt tu ergo
inebriaberis, & eris deſpecta: & tu quæres auxilium ab
12 inimico. ꝉOmnes munitiones tuæ ſicut ficus cũ groſſis

ſuis:

13 ſuis:ſi concuſſæ fuerint,cadent in os comedétis.†Ecce po
pulus tuus mulieres in medio tui : ſuimicis tuis ad aper-
tioné pandentur portæ terræ tuæ,deuorabit ignis vectes
14 tuos. †Aquá ꝓpter obſidioné hauri tibi, extrue munitio
nes tuas:intra in lutum & calca , ſubigens tene laterem.
15 †Ibi comedet te ignis,peribis gladio,deuorabit te vt bru-
16 chus:cógregare vt bruchus,multiplicare vt locuſta. †Plu
res feciſti negociationes tuas, q̃ ſtellæ ſint cæli : bruchus
17 expanſus eſt,& auolauit. †Cuſtodes tui quaſi locuſtæ: &
D paruuli tui quaſi locuſtę locuſtarú quę conſidút in ſepi-
bus ĩ die frigoris:ſol ortus eſt, & auolauerút,& nó eſt co
18 gnitus locus earú vbi fuerint. †Dormitauerunt paſtores
tui rex Aſſur , ſepelient́ principes tui : latitauit ppl's tuus
19 in montibus, & non eſt qui congreget. † Nó eſt obſcura
contritio tua , peſſima eſt plaga tua,omnes qui audierút
auditionem tuam, compreſſerunt manú ſuper te : quia
ſuper quem non tranſijt malitia tua ſemper ?

Prologus in prophetiam Habacuc.

Ex procemio commentariorum Hieronymi in Habacuc.

QVATVOR Propheta in duodecim prophetarum Volumine continent: è quibus tres in principio limma,id eſt pondus titulũ habent , Nahum,Habacuc,& Malachias. Porrò Zacharias in medio & circa finẽ duos huiuſcemodi ponit titulos: è quibus Vnus eſt , Onus verbi Dñi in terra Adrach & Damaſci requiei eius : alter in fine, Onus verbi Dñi ſuper Iſraël.De Nahum,orationibus tuis iam liber editus eſt: de Zacharia & Malachia, ſi vita comes fuerit, differeť.Nunc Habacuc habemus in manibus, qui vel ex eo ꝙ amabilis Dñi eſt, vocatur amplexatio : vel ꝙ in certamen & luctã & (vt ita dicam) amplexũ cũ Deo congreditur: amplexantis , id eſt luctantis, ſortitus eſt nomẽ. Nullus enim tam audaci voce auſus eſt Deũ ad diſceptationẽ iuſtitiæ ꝓuocare,& dicere ei:Cur in rebus humanis,& in mundi iſtius politia tanta rerũ verſit iniquitas? Vociferabor ad te vim patiens : & non ſaluabis ? Quare oſtendiſti mihi iniquitatẽ, & laborẽ videre ? Lacerata eſt lex , & non peruénit vſque ad finem iudicium , quia impius præualet aduerſum. iuſtum : ideo egreditur iudicium peruerſum. Vides quòd temeraria vox ſit , & quodammodò blaſphemãtis,creatorem ſuũ ad iudiciũ ꝓuocare: & vas fragile aduerſus figulũ,cur tale vel tale factũ ſit diſputare? Nec nõ & hoc animaduertendũ, quòd aſſumptio vel pondus , quæ grauia eſſe iam diximus, ꝓphetæ viſio eſt: & aduerſum Montani dogma peruerſum,intelligit quod videt. nec vt amens loquitur,nec more inſanientiũ fœminarũ dat ſine mente ſonum. Vnde & Apoſtolus iubet vt ſi ꝓphetantibus alijs , alij fuerit reuelatũ,taceant qui priùs loquebanť. Et ſtatim, Non eſt , inquit,diſſenſionis Deus, ſed pacis. Ex quo intelligiť, cùm quis voluntate reticet,& alteri locũ dat ad loquendũ, poſſe & loqui & tacere cũ velit : qui autẽ in ecſtaſi,id eſt inuitus loquiť, nec tacere nec loqui in ſua poteſtate habet. Illud quoq; diſce (quia ſemel à me violenter exigis, vt quaſi quoſdã gradus & ſcalas ad altiora nitenti,hiſtoriã tibi interpreter) ꝓphetiã eſſe cõtra Babylonẽ & Nabuchodonoſor regẽ Chaldęorũ, vt quomodò prior ꝓpheta Nahum , quẽ Habacuc ſequitur, vaticiniũ habuit contra Niniuen & Aſſyrios,qui vaſtauerunt decẽ tribus quæ vocantur Iſraël:ita Habacuc ꝓphetiã habeat aduerſus Babylonẽ & Nabuchodonoſor : à quibus Iuda et Ieruſalẽ, templumq́; ſubuerſa ſunt. Et vt ſcias eo tẽpore fuiſſe Habacuc,quo iam duæ tribus quæ vocabantur Iudas,ductæ erãt in captiuitatem , Daniel docere te poterit : ad quem in lacum leonum Habacuc cum prandio mittitur : quanquam apud Hebręos hęc ipſa nõ legatur hiſtoria. Igitur ſiue quis recipiat ſcripturã illam,ſiue nõ recipiat, vtrumq; pro nobis eſt. Aut enim recipit,& iam poſt factã rem, liber Habacuc texitur: aut non recipit,& quaſi ꝓpheta ſcribit quę ventura cognoſcit. Interim ſm literã cauſatur aduerſum Deũ ꝓpheta: cur Nabuchodonoſor templũ Dei vaſtet & Iudã : cur Ierl'm quondã Vrbs Dñi, deſtruatur : quare clamet ppl's,et non exaudiatur, vociferatur ad Dñm oppreſſus à Chaldęis, et nõ ſalueť : quare etiã ipſe ꝓpheta vel ppl's,ex cuius pſona nunc loquitur , ad hoc vixerit & hucuſq; perductus ſit, vt iniquitatem hoſtium & ſuum laborem videat: cur iniuſtitia prçualeat aduerſum ſe. Et hoc dicit præ mentis anguſtia, neſciens aurũ in igne conflari, & tres pueros de camino ignis puriores exiſſe , q̃ intrauerant. Sed & hoc generaliter accipere poſſumus, ꝙ ex perſona humanę impatientię loquatur : vt in querulã vocẽ & plenã doloris erũpat, dicens : Quare reſpicis contemptores , & taces cõculcãte impio iuſtiorem ſe? Hæc autẽ loquitur, neſciens iudicia Dei inueſtigabilia, & ꝓfundum diuitiarũ ſapientię & ſcientię eius, ꝙ non ita videat Deus, vt videt homo: homo tãtùm præſentia reſpicit, Deus futura & ęterna cognoſcit. Et quomodò ſi ægrotus & ęſtuans febribus aquã frigidã poſtulet, & dicat ad medicũ, Vim patior, crucior, vror, exanimor , vſquequo medice clamabo, & nõ exaudies? Et rñdeat ei ſapiẽtiſſimus ac clemẽtiſſimus medicus, Scio quo tẽpore dare debeã quod poſtulas : & nõ miſereor modò, quia miſericordia iſta crudelitas eſt, & voluntas tua contra te petit. Ita & Deus noſter ſciens clemẽtiæ ſuæ pondera atq; menſuras, interdũ non exaudit clamantem: vt eũ probet, & magis prouocet eũ ad rogandũ, & quaſi igne excoctum iuſtiorẽ & puriorem faciat. Quod intelligens Apoſtolus ſecundũ id quòd miſericordiã cõſecutus eſt à Dño, ait: Sed non deficimus in tribulationibus. Et benedicit Dñm in omni tempore: & ſcit ꝙ qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit: & gloriatur in labore & dolore: & cum Ieremia dicit , Tribulationẽ & miſeriam inuocabo: vt quomodò alius inuocat Deũ, ſic ſanctus vir & bellator inuictus ad exercendum ſe et ꝓbandũ, tribulationẽ & miſeriã venire deſiderat.

Illud ex principio cõmentariorũ Hieronymi in Habacuc.

PROPHETIA HABACVC.

Miratur propheta impium proſperari , & præualere aduerſus iuſtum : nam aduerſus Iudæos ſuſcitat Dominus Chaldæos qui victoriam non Domino , ſed idòlo ſuo tribuunt.

CAPVT PRIMVM.

1 ONVS quod vidit Habacuc propheta.
A †Vſquequo Dñe clamabo, & nõ exau-
2 dies ? vociferabor ad te vim patiens, &
3 non ſaluabis ? † Quare oſtendiſti mihi
Iniquitaté, & laborem, videre prædam
& iniuſtitiã cõtra me ? - Quare reſpicis ~a1.
contemptores, & taces cõculcante impio iuſtioré ſe ? Et
facies homines quaſi piſces maris, & quaſi reptilia nõ ha
bentia ducem? & factũ eſt iudiciũ & cõtradictio poten-
4 tior? †Propter hoc lacerata eſt lex, & non peruênit vſque
B ad finem iudiciú : quia impius præualet aduerſus iuſtú,
5 propterea egreditur iudiciũ peruerſum. †‡Aſpicite in gen- ‡Act.13.f.41.
tibus & videte, & admiramini, & obſtupeſcite: q̃a opus
factú eſt ĩ diebus veſtris , quod nemo credet cú narrabiť.
6 †Quia ecce ego ſuſcitabo Chaldęos, genté amará et velo
cé, ambulanté ſuper latitudiné terræ, vt poſſideat taber-
7 nacula nõ ſua. † Horribilis & terribilis eſt : ex ſemetipſa
8 iudiciú & onus eius egrediet́. †Leuiores pardis equi eius,
C & velociores lupis veſpertinis ; & diffundentur equites
eius : equites nanq; eius délonge venient, volabút quaſi
9 aquila feſtinans ad comedendú. † Oés ad prædá venient,
facies eorum ventus vrens : & cógregabit quaſi arenam ,
10 captiuitatem . †Et ipſe de regibus triumphabit, & tyran-
ni ridiculi eius erunt : ipſe ſuper omnem munitionem
11 ridebit , & cõportabit aggeré, & capiet eam. †Tunc mu-
tabitur ſpiritus , & pertranſibit, & corruet : hæc eſt for-
12 titudo eius Dei ſui. † Nunquid non tu à principio Dñe
Deus meus ſctẽ meus, & non moriemur? Dñe in iudiciú
13 poſuiſti eú: & fortè vt corriperes, fundaſti eú. †Múdi ſút
D oculi tui, ne videas malum, & reſpicere ad iniquitaté nõ
poteris. quare non reſpicis ſuper iniqua agentes, & taces
14 deuorante impio iuſtiorẽ ſe? †Et facies homines quaſi pi-
15 ſces maris, & quaſi reptile nõ habẽs principem. †Totum
in hamo ſubleuauit, traxit illud in ſagena ſua, & congre-
16 gauit in rete ſuum. Super hoc lætabiť & exultabit, †pro-
pterea immolabit ſagenæ ſuæ, & ſacrificabit reti ſuo : qa

in ipſis incraſſata eſt pars eius, & cibus eius electus.
17 ¶ Propter hoc ergo expandit ſagenam ſuam, & ſemper
'ceſſat. interficere Gentes non 'parcet'.

Prophetę à Domino reſponſum expectāti præcipitur, vt ſcribat viſionem, ac longanimiter ipſius euentum expectet: deſtructio Babylonis propter multa ipſorum ſcelera deſcribitur, & 9 idôla eis non proderunt. CAP. II.

Eſa. 21. b. 8.
1 SVper coſtodiam meam ſtabo, & figam gradum ſuper
A munitioné: & contemplabor, vt videam qd dicatur
2 mihi, & quid reſpondeã ad arguenté me. ¶Et rñdit mihi
Dñs, & dixit: Scribe viſum, & explana eum ſuper tabu-
3 las: vt percurrat qui legerit eũ. ¶ Quia adhuc viſus pro-
cul, & apparebit in finem, & non mentietur: ſi moram
fecerit, expecta illũ: quia veniens veniet, & non tardabit.
Ioh. 3. d. 36 Ro. 1. b. 17. Gal 3. b 11. Heb. 10. g. 38
4 ¶ Ecce, qui incredulus eſt, non erit erecta anima eius in
5 ſemetipſo: ‖iuſtus autem in fide ſua viuet. ¶ Et quo mo-
do vinũ potantem decipit: ſic erit vir ſuperbus, & nõ de-
corabitur: q dilatauit quaſi infernus animam ſuã: & ipſe
quaſi mors, & nõ adimpletᷣ: & cõgregauit ad ſe oẽs gen-
6 tes, & coaceruauit ad ſe omnes populos. ¶ Nunquid non
B omnes iſti ſuper eum parabolam ſument, & loquelam
ænigmatum eius, & dicetur, Væ ei qui multiplicat non
ſua? vſquequo & aggrauat contra ſe denſum lutum?
7 ¶Nunquid non repentè conſurgent, qui mordeant te: &
8 ſuſcitabuntur lacerantes te, & eris in rapinã eis? ¶ Quia
tu ſpoliaſti gẽtes multas, ſpoliabũt te oẽs qui reliqui fue
rint de pp̃lis propter ſanguiné hominis & iniquitatem
9 terrę ciuitatis, & omniũ habitantiũ in ea. ¶ Væ qui con-
gregat auaritiã malam domui ſuæ, vt ſit in excelſo nidus
10 eius, & liberari ſe putat de manu mali. ¶Cogitaſti confu-
ſioné domui tuę, concidiſti populos multos, & peccauit
11 anima tua. ¶ Quia lapis de pariete clamabit: & lignũ qđ
Hier. 14. b. 9. Nah. 3. a. 1.
C inter iuncturas ędificiorũ eſt, reſpondebit. ¶‖Vę q ędi-
12 ficat ciuitatem ĩ ſanguinibus, & pręparat vrbem in iniq-
13 tate. ¶Nunquid non hæc ſunt à Dño exercituum? Labo-
rabunt enim populi in multo igne: & gẽtes in vacuum,
14 & deficient. ¶Quia replebitur terra, vt cognoſcant glo-
15 riã Domini, quaſi aquæ operientes mare. ¶Vę qui po-
tum dat amico ſuo, mittens fel ſuũ & inebrians, vt aſpi-
16 ciat nuditaté eius. ¶ Repletus es ignominia pro gloria:
bibe tu quoq;, & conſopire, circundabit te calix dexterę
Domini, & vomitus ignominiæ, ſuper gloriam tuam.
17 ¶Quia iniquitas Libani operiet te, & vaſtitas animalium
D deterrebit eos de ſanguinibus hominis, & iniquitate ter
18 ræ & ciuitatis, & omniũ habitantiũ in ea. ¶Quid prodeſt
ſculptile, quia ſculpſit illud fictor ſuus, cõflatile & ima-
ginem falſam? quia ſperauit in figmẽto fictor eius, vt fa-
19 ceret ſimulachra muta. ¶ Væ qui dicit ligno, Expergiſce-
re: Surge lapidi tacenti: nunquid ipſe docere poterit?
Ecce iſte coopertus eſt auro & argento: & omnis ſpiri-
Pſ. 10. b. 4
20 tus non eſt in viſceribus eius. ¶ ‖Dominus autem in tem
plo ſancto ſuo: ſileat à facie eius omnis terra.

1 ORATIO HABACVC PRO IGNORANTIIS. CAP. III.

2 DOmine audiui auditionem tuam, & timui: Domi-
A ne opus tuũ in medio annorũ, viuifica illud: in me-
dio annorum notum facies: cùm iratus fueris, miſeri-
cordię recordaberis.
3 ¶Deus ab Auſtro veniet, & ſanctus de mõte Pharã. Sẽ-
per operuit cælos gl̃ia ei⁹, & laudis eius plena eſt terra.
4 ¶Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius: ibi
abſcondita eſt fortitudo eius.
5 ¶ Ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabolus
ante pedes eius.
6 ¶ Stetit, & menſus eſt terrã: aſpexit, & diſſoluit Gen-
tes, & contriti ſunt montes ſeculi: incuruati ſunt colles
mundi ab itineribus æternitatis eius.
7 ¶Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur
B pelles terræ Madian.
8 ¶Nunquid in fluminibus iratus es Domine? aut in flu
aſcendes 8 minib⁹ furor tuus? vel in mari indignatio tua, 'q aſcen-
dis' ſuper equos tuos, & quadrigæ tuæ ſaluatio?
9 ¶Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum, iuramẽta tribubus
quæ locutus es: Semper Fluuios ſcindes terræ.
10 ¶Viderunt te, & doluerunt mõtes, gurges aquarũ trã-
ſijt, dedit abyſſus vocẽ ſuã, altitudo manus ſuas leuauit.
11 ¶Sol & luna ſteterunt in habitaculo ſuo, in luce ſagit-
C tarum tuarũ ibunt, in ſplendore fulgurantis haſtæ tuæ.
12 ¶In fremitu conculcabis terram: * in furore obſtupe- *&
facies Gentes.
13 ¶Egreſſus es in ſalutem populi tui, in ſalutem cũ Chri
ſto tuo: percuſſiſti caput de domo impij, denudaſti fun-
damentum * vſque ad collum. Semper. *eius.
14 ¶ Maledixiſti ſceptris eius, capiti bellatorum eius, ve-
nientibus vt turbo ad diſpergendum me: exultatio eorũ,
ſicut eius qui deuorat pauperem in abſcondito.
15 ¶Viam feciſti in mari equis tuis, in luto aquarũ mul-
D tarum.
16 ¶Audiui, & conturbatus eſt venter meus, à voce con-
tremuerunt labia mea: ingrediatᷣ putredo in oſſib⁹ meis,
& ſubter me ſcateat: vt requieſcam in die tribulationis,
vt aſcendam ad populum accinctum noſtrum.
17 ¶Ficus enim nõ florebit, & non erit germen in vineis:
mentietur opus oliuæ, & arua nõ afferent cibum: abſcin
detur de ouili pecus, & non erit armentũ in præſepibus.
18 ¶Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo
Ieſu meo.
19 ¶Deus Dominus fortitudo mea, & ponet pedes meos
quaſi ceruorum: & ſuper excelſa mea deducet me vi-
ctor, in pſalmis canentem.

Prologus in Sophonię prophetiam.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Sophoniam.

TRADVNT *Hebræi, cuiuſcunque prophetæ pater, aut auus ponatur in titulo, ipſos quoq; prophetas fuiſſe. Vnde & Amos vnus de duodecim pphetis, qui dixerat, Non ſum propheta, nec filius prophetæ, ſed paſtor caprarum vellicans ſycomoros, patris nomen in titulo non habet. Hoc ſi verũ eſt, Sophonias propheta, nomine (vt ita dicam) prophetico, & glorioſa maiorum ſuorum ſtirpe generatus eſt: habuit enim patrem Chuſi, auum Godoliam, proauum Amariam, attauũ Ezechiam: & talem quadrigam ipſe velut extremus auriga compleuit. Nomen Sophonia, alij ſpeculam, alij arcanum Domini tranſtulerunt. Siue igitur ſpecula, ſiue abſconditum Dñi interpretetur: vtrunq; ppheta conuenit. Dicitur enim ad Ezechielem: Fili hominis, Speculatorẽ te poſui domui Iſraël. Iſte ergo ppheta qui erat in ſpecula & in ſublimibus conſtitutus, & nouerat myſteria Dñi: filius erat Chuſi qui interpretatur humilitas. Habebat quoq; auum Godoliam, qui dicitur magnitudo Dñi: & proauum Amariã, qui et ipſe vertitur in ſermonem Domini: & attauum Ezechiam, qui ſonat fortitudo Dñi. De fortitudine itaque Domini natus eſt ſermo Domini: & de ſermone Dñi, nata eſt magnitudo Domini: & de magnitudine nata eſt humilitas: vt cùm peruenerit aliquis ad perfectum, dicat: Quia non ſum dignus vocari apoſtolus, et illud in pſalmis, Dñe non eſt exaltatum cor meum: neque elati ſunt oculi mei. Ioſiam regem Iuda, cuius temporibus Sophonias pphetaſſe inuenitur, Deo prę omnibus regibus placuiſſe, hiſtoria quarti libri regum & ſecundi Paralipoménon demonſtrat. Ioſias ſimulachra quæ pater ſuus Amon, vel auus Manaſſes in templo Dei collocauerat, deiecta comminuiſſe monſtratur. In quibus etiam ſerpentem æneum à Moyſe factum: quem errore inductus populus, ſuperſtitione idolorum detentus, adoleuerat. Idem cuſtodiſſe paſcha: & intermiſſum temporibus multis ſolus celebraſſe monſtratur. Ideo Deus per prophetã temporibus memorati regis quæ uentura erant oſtendens: gentibus quidẽ lectione cõprehenſis affuturũ iudicium: populo verò Iſraël ſalutem: & ciuitati Ieruſalem reſtaurationem tunc temporis tribuendam textu lectionis denuntiauit.*

PROPHETIA SOPHONIÆ.

Quo tempore Sophonias prophetauerit: qui primùm peccatoribus vniuerſis, deinde Iudæis cõminatur ob idololatriam & Dei contemptum, diuinã vltionem: Ieruſalem quoq; lucernis ſcrutanda dicitur, & quàm erit amara dies vltionis Domini.

CAPVT PRIMVM.

1 VERBVM Domini quod factum
A eſt ad Sophoniam filiũ Chuſi,
filij Godoliæ, filij Amariæ, filij
Ezechiæ, in diebus Ioſiæ filij A-
2 mon regis Iudæ. †Congregans
congregabo omnia à facie terræ,
3 dicit Dominus: †cõgregans ho
minem & pecus, congregans
volatilia cæli & piſces maris: &
ruinæ impiorum erunt: & diſperdam homines à facie
4 terræ, dicit Dominus. †Et extendam manum meã ſuper
B Iudam, & ſuper omnes habitantes Ieruſalẽ: & diſperdã
de loco hoc reliquias Baal, & nõia ædituorũ cũ ſacerdoti-
5 bus: †& eos qui adorant ſuper tecta militiã cæli, & ado-
6 rant & iurant in Domino, & iurant in Melchom: †Et qui
auertuntur de poſt tergum Domini, & qui non quæſie-
7 runt Dominum, nec inueſtigauerunt eum. †Silete à facie
Domini Dei: quia iuxta eſt dies Domini, quia præparauit
8 Dominus hoſtiam, ſanctificauit vocatos ſuos. †Et erit in
die hoſtiæ Domini viſitabo ſuper principes & ſup filios
9 regis, & ſuper omnes qui induti ſunt veſte peregrina: †&
viſitabo ſuper omnem qui arroganter ingreditur ſuper
limen in die illa, qui complent domum Domini Dei ſui v.7.
10 iniquitate, & dolo. †Et erit in die illa, dicit Dominus, vox
C clamoris à porta piſcium, & vlulatus à Secunda, & con-
11 tritio magna à collibus. †Vlulate habitatores Pilæ: conti-
cuit omnis populus Chanáan, diſperierũt omnes inuolu-
12 ti argento. †Et erit in tẽpore illo: ſcrutabor Ieruſalem in
lucernis, & viſitabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis: q
dicũt in cordibus ſuis, Non faciet bene Dominus, & nõ
13 faciet malè. †Et erit fortitudo eorum in direptionem, &
domus eorum in deſertum: ‖& ædificabunt domos, & Amos 5.c.11
non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vi-
14 num earum. †Iuxta eſt dies Domini magnus, iuxta eſt &
velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi for
15 tis. †‖Dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies Ier.30.b.7.
D calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies Ioel.2.b.11.
16 nebulæ & turbinis, †dies tubæ & clangoris ſuper ciuita- Amos 5.c.18
17 tes munitas, & ſuper angulos excelſos. †Et tribulabo ho-
mines, & ambulabũt vt cæci, quia Domino peccauerũt,
& effundetur ſanguis eorum ſicut humus, & corpora eo
18 rum ſicut ſtercora. †‖Sed & argentum eorum, & aurum Ez.7.c.19
eorũ non poterit liberare eos in die iræ Domini: ‖in igne Inf.3.b.8.
zeli eius deuorabitur omnis terra, quia conſummationẽ
cum feſtinatione faciet cunctis habitantibus terram.

Hortatur propheta populum vt ad Deũ conuertatur, priuſquã ira Dñi ei ſuperueniat, omneſq; manſuetos terræ vt Dñm quærant: denuntians deſtructionem imminere Philiſthæis, Moabitis, Ammonitis, Aethiopibus, & Aſſyriis. CAP. II.

1 COnuenite, cõgregamini gens non amabilis. †Priuſ-
A quàm pariat iuſſio quaſi puluerẽ trãſeũtem diem,
2 antequàm veniat ſup vos ira furoris Domini, antequã v.7.
3 veniat ſuper vos dies indignationis Domini. †Quærite
Dominum omnes manſueti terræ, qui iudicium eius o-
ſtis operati: quærite iuſtum, quærite manſuetum: ſiqu
4 modo abſcondamini in die furoris Domini. †Quia Gaza
deſtructa erit, & Aſcalon in deſertum, Azótum in meri-
5 die eijcient, & Accaron eradicabitur. †Væ qui habitatis funi
culũ maris, gens perditorum: verbũ Domini ſuper vos
B Chanáan terra Philiſthinorũm, & diſperdã te, ita vt nõ
6 ſit inhabitator. †Et erit funiculus maris requies paſtorũ
7 & caulæ pecorum: †& erit funiculus eius qui remanſe-
rit de domo Iuda, ibi paſcentur: in domibus Aſcalonis
ad veſperam requieſcent: quia viſitabit eos Dominus
8 Deus eorum, & auertet captiuitatem eorum. †Audiui
opprobrium Moab, & blaſphemias filiorum Ammon:
quæ exprobrauerũt populo meo, & magnificati ſunt ſu
9 per terminos eorum. †Propterea viuo ego, dicit Domi-
nus exercituum Deus Iſraël: quia Moab vt Sodoma erit,
C & filij Ammon quaſi Gomorrha, ſiccitas ſpinarũ, & acer
ui ſalis, & deſertũ vſq; in æternum: reliquiæ populi mei
diripient eos, & reſidui gentis meæ poſſidebunt illos.
10 †Hoc eis eueniet pro ſuperbia ſua: quia blaſphemaue-
runt, & magnificati ſunt ſuper populum Domini exer-
11 cituum. †Horribilis Dominus ſuper eos, & attenuabit
omnes deos terræ: & adorabunt eũ viri de loco ſuo, om-
12 nes inſulæ Gentium. †Sed & vos Æthiopes interfecti gla-
13 dio meo eritis. †Et extendet manum ſuam ſuper Aquilo-
D nem, & perdet Aſſur: & ponet ſpecioſam in ſolitudinem
14 & in inuium & quaſi deſertum. †‖Et accubabunt in me- Iſa 34.c.11
dio eius greges, omnes beſtiæ Gentium, & onocrotalus
& ericius in liminibus eius morabuntur: vox cãtantis in
feneſtra, coruus in ſuperliminari, quoniam attenuabo
15 robur eius. †Hæc eſt ciuitas glorioſa habitans in confidẽ
tia, quæ dicebat in corde ſuo: Ego ſum, & extra me nõ eſt
alia amplius: quomodò facta eſt ĩ deſertũ cubile beſtiæ?
omnis q trãſit per eam, ſibilabit & mouebit manũ ſuã.

Arguit Ieruſalẽ & præcipuè rectores eius, quibus minatur celerem Dei vindictã, q neq; beneficijs neq; flagellis ſint ad ipſum conuerſi: de fœlicitate nouæ legis, ac multiplicatione credentium pœna q; iniquorum prædicitur. CAP. III.

1 VÆ prouocatrix & redẽpta ciuitas, columba. †Non
A audiuit vocem, & nõ ſuſcepit diſciplinã: in Domi-
2 no non eſt confiſa, ad Deum ſuum nõ appropinquauit.
3 †‖Principes eius in medio eius quaſi leones rugientes: iu Ez.22.f.27.
4 dices eius lupi veſpere, nõ relinquebãt in mane. †Prophe Mich.3.d.11.
tæ eius veſani, viri infideles: ſacerdotes eius polluerunt
5 ſanctum, iniuſtè egerunt cõtra legem. †Dominus iuſtus
in medio eius non faciet iniquitatẽ: manè manè iudiciũ
ſuum dabit in lucem, & non abſcõdetur: neſciuit autem
6 iniquus confuſionem. †Diſperdidi Gentes, & diſſipati
ſunt anguli earum: deſertas feci vias eorum, dum non eſt
qui tranſeat: deſolatæ ſunt ciuitates eorum, non rema-
7 nente viro, neque vllo habitatore. †Dixi, Attamen time-
B bis me, ſuſcipies diſciplinã: & nõ peribit habitaculũ ei*
propter omnia in quibus viſitaui eam: veruntamen dilu
8 culo ſurgentes corruperũt oẽs cogitationes ſuas. Qua-
propter expecta me, dicit Dominus, in die reſurrectio-
nis meæ in futurum, quia iudicium meum vt cõgregem
gentes, & colligam regna: & effundã ſuper eos indigna-
tionem meam, omnem irã furoris mei: ‖in igne enim zeli Sup.1.d.18.
9 mei deuorabitur omnis terra. †Quia tunc reddam popu
lis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domi
10 ni, & ſeruiant ei humero vno. †Vltra flumina Æthiopiæ,
inde ſupplices mei filij diſperſorum meorum deferent
11 munus mihi. †In die illa non confundẽris ſuper cunctis
C adinuentionibus tuis, quibus præuaricata es in me: quia
tunc auferam de medio tui magniloquos ſuperbiæ tuæ,
& non adijcies exaltari amplius in monte ſancto meo.
12 †Et derelinquam ĩ medio tui populũ pauperẽ & egenũ:
13 & ſperabunt in nomine Domini. †Reliquiæ Iſraël nõ fa
cient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non in
uenietur in ore eorum lingua doloſa: quoniam ipſi paſcẽ
14 tur & accubabunt, & non erit qui exterreat. †Lauda filia
Sion, iubila Iſraël: lætare, & exulta in omni corde filia Ie
15 ruſalẽ. †Abſtulit Dominus iudicium tuum, auertit ini-
D micos tuos: rex Iſraël Dominus in medio tui, non time-
16 bis malũ vltrà. †In die illa dicetur Ieruſalem, Noli timere
17 Sion, non diſſoluãtur manus tuæ. †Dominus Deus tuus
in medio tui fortis, ipſe ſaluabit: gaudebit ſuper te ĩ læti-
tia, ſilebit in dilectione tua, *exultabit ſuper te in laude.
18 †Nugas qui à lege receſſerant, congregabo, q a ex te erãt:
19 vt nõ vltrà habeas ſuper eis opprobriũ. †Ecce ego inter-

ficiam

|Mich.4.b.7 ficiam oẽs qui afflixerũt te in tpe illo:|& ſaluabo claudi-
cantẽ,& eã quę electa fuerat cõgregabo: & ponam eos in
10 laudẽ & in nomẽ,in oĩ terra cõfuſionis eorũ. ¶In tpe illo
quo adducã vos,& in tpe quo cõgregabo vos: dabo enim
vos in nomẽ,& in laudẽ oĩbus pplis terrę, cũ conuertero
captiuitatẽ veſtrã corã oculis veſtris, dicit Dominus.

Prologus in prophetiam Aggæi.

Ieremias propheta ob cauſam periurij Sedeciæ regis (vt hiſtoria libri ſecundi Paralipomẽnon indicat) qui fidem promiſſam Nabuchodonoſor regi Chaldæorũ nõ ſeruauerat, pplm Iſraël refert cum memorato rege Ieruſalem expugnata Ieruſalẽ, captiuũ in Babylonẽ fuiſſe perductũ. Sed quũ memoratus ppls multis temporibus idolis ſeruiendo, & effuſione ſanguinis innocentũ ſe grauiter impiaſſet: volens Deus generationem vniuerſam eiuſdẽ ppli ob cauſas memoratas penitus deperire, ſeptuaginta annorũ captiuitatẽ eundẽ pplm in regno Chaldæorũ ſtatuit ſuſtinere: hac ratione, vt cõpleto numero annorũ, nouus populus à memoratis peccatis immunis ad renouationẽ Ierlem perueniret. Sexageſimo itaq; ſecundo anno, regno Chaldæorũ ſubuerſo, cui adhuc octo anni reſtabant ad regnandum, quod etiam ſexta viſio Danielis oſtendit: quum ppter cauſam ſacrilegij, quod in eadem viſione continetur, fuiſſet extinctum, Darius qui Medis imperabat, vt ſeptima viſio Danielis oſtẽdit, memoratorũ regno ſucceſſit. Cuius primo anno regni, vt decima viſio Danielis manifeſtat: Daniel ſupputatis annis, videns appropinquare tps reuerſionis, quę per Ieremiam fuerat promiſſa, orans tam p ſe q̃ p pplo, eandẽ promiſſionem à Deo poſtulabat impleri. Cui per Gabrielẽ archangelũ in eadẽ viſione iuxta preces eiuſdem, vniuerſa completa eſſe, Deus dixit. Nã moriente ſupradicto Dario rege Medorũ, & ſuccedente in regno Cyro rege Perſarum: promiſſione Dei completa, per eundẽ regẽ pplm Iſraël in Ieruſalem reductum, hiſtoria ſecundi libri Paralipomẽnon, & initium Eſdrę pphetę confirmant. Cumq; à pplo Iſraël & ſenioribus templum Dei ædificari cœpiſſet: mortuo Cyro rege, ac regnante Dario rege Perſarũ, qui memorato Cyro ſucceſſerat: vicinæ gẽtes ciuitatis Ieruſalem, (vt idem Eſdras refert) reſtaurationem tẽpli & ciuitatis reſiſtẽdo impedire cœperunt. Qua ratione deterritus ppls Iſraël, reparationem ſupradicti tẽpli Domini necdum iuxta pmiſſionem cõceſſam eſſe credebat. Propter qđ in ſecundo anno regni memorati Darij regis Perſarũ, Aggeus ppheta à Deo miſſus, Zorobabel qui de tribu erat Iuda, qui poteſtatẽ regni ſuſcepturus erat, & Ieſum filium Ioſedec ſummũ ſacerdotem admonet, vt credant completo numero annorum tempus reſtaurationis Ieruſalem aduenisse: hoc etiam addito, ne incredulitatem populi vellent imitari, de quo Deus per eũ dixit, Populus hic dicit, Nondum venit tempus vt ædificetur domus Dei. Omnia autem quæ textu huius prophetiæ continentur, reuerſionem populi, ædificationem templi, renouationem ciuitatis, obſeruantiam ſacerdotalem, & interitum regnorum gentium exterarum ſignificant.

PROPHETIA AGGÆI.

Quo tpe pphetauerit Aggæus: q increpat Iudęos, q neglecta domo Dei, ppria ędificia curarẽt: ob quã cauſã dicit illis immiſſã à Deo ſterilitatẽ. eoq; tpe dux Zorobabel & Ieſus ſacerdos magnus vnà cũ pplo excitati, incipiũt ędificare domũ Dei. CAP. I.

|1.Eſd.6.a.1 1 IN |anno ſecundo Darij regis in
e.13. A menſe ſexto, in die vna menſis:
factum eſt verbũ Dñi in manu
Aggæi prophetæ ad Zorobabel
filium Salathiel ducẽ Iuda,& ad
Ieſum filium Ioſedec ſacerdotẽ
2 magnum,dicens: ¶Hæc ait Dñs
exercituum,dicens:Populus iſte
dicit, Nondum venit tempus
3 domus Domini ædificandæ. ¶Et factum eſt verbum Dñi
4 in manu Aggæi prophetæ,dicens: ¶Nunquid tempus vo-
B bis eſt vt habitetis in domibus* laqueatis, & domus iſta * veſtris 2.
5 deſerta? ¶Et nunc hæc dicit Dñs exercituum, Ponite cor-
6 da veſtra ſuper vias veſtras. ¶|Seminaſtis multùm, & in- |Deu. 28.d.
tuliſtis parum: comediſtis, & non eſtis ſatiati: bibiſtis, & 38.
non eſtis inebriati: operuiſtis vos, & non eſtis calefacti: Mich 6.d.15
& qui mercedes congregauit, miſit eas in ſacculum per-
7 tuſum. ¶Hæc dicit Dñs exercituum, Ponite corda veſtra
8 ſuper vias veſtras, ¶aſcendite in montem, portate ligna, &
ædificate domum: & acceptabilis mihi erit, & glorifica-
9 bor, dicit Dñs. ¶Reſpexiſtis ad amplius, & ecce factũ eſt
C minus: & intuliſtis in domũ, & exufflaui illud: quam ob
cauſam dicit Dñs exercituum? quia domus mea deſerta
10 eſt, & vos feſtinatis vnuſquiſque in domum ſuam. ¶Pro-
pter hoc ſuper vos prohibiti ſunt cæli ne darẽt rorem, &
11 terra prohibita eſt ne daret germen ſuum: ¶& vocaui ſic-
citatẽ ſuper terrã, & ſuper montes, & ſuper triticũ, & ſu-
per vinum, & ſuper oleum, & quæcunq; profert humus,
& ſuper homines, & ſuper iumenta, & ſuper omnem la-
12 borẽ manuũ. ¶Et audiuit Zorobabel fili* Salathiel, & Ie-
D ſus filius Ioſedec ſacerdos magnus, & omnes reliquię po
puli vocẽ* Dei ſui, & verba Aggęi pphetæ, ſicut miſit eũ * Domini 4.
13 Dñs Deus eorũ ad eos: & timuit ppls à facie Dñi. ¶Et di-
xit Aggęus nũtius Dñi de nũtijs Dñi pplo dicẽs: Ego vo-
14 biſcũ ſum, dicit Dñs. ¶Et ſuſcitauit Dñs ſpũm Zorobabel
filij Salathiel ducis Iuda, & ſpũm Ieſu filij Ioſedec ſacer-
dotis magni, & ſpũm reliquorũ de oĩ populo: & ingreſſi
ſunt, & faciebant opus in domo Dñi exercituũ Dei ſui.

Etſi templum reædificatum nihil videatur priori collatum, poſteà tamen veniente Meſſia, replebitur gloria maiori, quàm fuerit prioris templi: & ſicut Iudæi ob neglectam templi reædificationem facti fuerant immundi coram Deo, ipſorumq; ſacrificia, & ſterilitas adducta: ita poſt inceptam reædificationem omnia ipſis facta ſunt proſpera. CAP. II.

s| IN die viceſima & quarta mẽſis, in ſexto mẽſe, in anno
A ſecundo Darij regis. In ſeptimo mẽſe, viceſima & pri-
2 ma menſis: factum eſt verbum Dñi in manu Aggæi pro-
3 phetæ, dicens: ¶Loquere ad Zorobabel filium Salathiel
ducẽ Iuda, & ad Ieſum filium Ioſedec ſacerdotẽ magnũ,
4 & ad reliquos populi, dicens: ¶Quis in vobis eſt dereli-
B ctus qui vidit domum iſtam in gloria ſua prima? & quid
vos videtis hanc nunc? nunquid non ita eſt, quaſi non ſit
5 in oculis veſtris? ¶Et nunc conſortare Zorobabel, dicit
Dñs: & cõfortare Ieſu filij Ioſedec ſacerdos magne, & cõ-
fortare omnis populus terrę, dicit Dominus exercituũ,
& facite (quoniam ego vobiſcum ſum, dicit Dñs exerci-
6 tuum) ¶verbum quod pepigi vobiſcum cùm egrederemi-
ni de terra Ægypti: & ſpiritus meus erit in medio veſtrũ:
7 nolite timere. ¶Quia hæc dicit Dominus exercituum,
|Adhuc vnum modicum eſt, & ego commouebo cęlum Heb.12.g.26
8 & terram, & mare, & aridam. ¶Et mouebo omnes gẽtes,
ET VENIET DESIDERATVS cunctis Gentibus: &
implebo domum iſtã gloria, dicit Dominus exercituũ.
9 ¶Meum eſt argentum, & meum eſt aurum, dicit Domi-
10 nus exercituum. ¶Magna erit gloria domus iſtius nouiſſi-
mæ plus quàm primæ, dicit Dñs exercituum: & in loco
11 iſto dabo pacem, dicit Dominus exercituum. ¶In viceſi-
ma & quarta noni menſis, in anno ſecundo Darij regis,
factum eſt verbum Domini ad Aggæum prophetam, di-
12 cens. ¶Hæc dicit Dominus exercituum, Interroga ſacer-
13 dotes legem, dicens: ¶Si tulerit homo carnem ſanctificatã
in ora veſtimenti ſui, & tetigerit de ſummitate eius pa-
nem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnẽ
cibum: nunquid ſanctificabitur? Reſpondentes autem
14 ſacerdotes, dixerunt: Non. ¶Et dixit Aggæus: Si tetigerit
C pollutus in anima ex omnibus his, nunquid contamina-
bitur? Et reſponderunt ſacerdotes, & dixerunt, Cõtami-
15 nabitur. ¶Et reſpondit Aggæus, & dixit: Sic populus iſte,
& ſic Gens iſta ante faciem meam, dicit Dominus, & ſic
omne opus manuum eorum: & omnia quæ obtulerunt
16 ibi, contaminata erunt. ¶Et nunc ponite corda veſtra à
die hac & ſuprà antequàm poneretur lapis ſuper la-

17 pidem in templo Dñi. †Cùm accederetis ad aceruum vi-
ginti modiorũ,& fierẽt decẽ: & intraretis ad torcular vt
exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti:
‖Amos 4.c.9 18 †‖Percuſſi vos vento vrente,& aurugine, & grandine oĩa
opera manuũ veſtrarũ: & nõ fuit in vobis qui reuerteret
19 ad me,dicit Dñs. †Ponite corda veſtra ex die iſta & in fu-
D turũ, à die viceſima & quarta noni mẽſis:à die qua fun
damẽta iacta ſunt templi Dñi,ponite ſuper cor veſtrum.
20 †Nunquid iam ſemẽ in germine eſt:& adhuc vinea,& fi-
cus,& malogranatũ, & lignũ oliuę nõ floruit:ex die iſta
21 benedicam. †Et fctm̃ eſt verbũ Dñi ſecundò ad Aggęũ,in
22 viceſima & quarta mẽſis, dicens, †Loquere ad Zorobabel
ducem Iuda,dicens:Ego mouebo cælum pariter & terrã.
23 †Et ſubuertã ſoliũ regnorum,& cõterã fortitudinẽ regni
Gentium:& ſubuertã quadrigã & aſcenſorẽ eius:& deſcẽ
dent equi,& aſcenſores eorum, vir in gladio fratris ſui.
‖Eccli.49.c.13 24 †‖In die illa, dicit Dñs exercituum, aſſumam te Zorobabel
fili Salathiel ſerue meus, dicit Dñs: & ponam te quaſi
ſignaculum,quia te elegi,dicit Dominus exercituum.

Prologus in Zachariæ prophetiam.

Secundo anno Darii regis Medorũ Aggæum & Zachariam prophetaſſe, lectiones eorundẽ declarãt. Sed hac de cauſa Aggæus Zacharię in ordine ꝓphetarum prelatus eſſe videt̃, quòd cũ duobus mẽſibus, vt ꝑdictorũ lectiones oſtendunt, in prophetia præceſſiſſe inuenitur, & ad reparationem templi præcepto Dei populum animaſſe, vt Eſdras refert dicens, In ſecundo anno Darii regis Perſarũ ꝓphetauerũt Aggæus & Zacharias filius Addo ꝓpheta, ſup Iudæos q erãt in Iuda & Ierlm, ſup Iſrl̃ in nõie Dei Iſrl̃ ſup eos. Tũc ſurrexerũt Zorobabel filius Salathiel, & Ieſus filius Ioſedec, & pricipes eius: inchoauerũtq̃, ædificare domũ Dei, q̃ eſt in Ierlm. Quibus cùm adeſſent ꝓphetę, exhortatione ſua adiuuerũt eos. Nã & pplm Iſrl̃ ab imitatione paternorũ delictorũ, ꝑ ſuã admonitionẽ idẽ ꝓpheta cupiẽs reuocare, verbis lectione cõprehẽſis vſus eſt, Vidi nocte: et ecce vir aſcẽderat ſup equũ rubeũ, &c. Vidit ꝓpheta virũ equo rubeo ſedentẽ, & ſtantẽ in medio myrteti vmbroſi: cuius viſionis hęc ſolutia eſt: Vir aſcendẽs equũ rubeũ, licet angelus intelligat: tñ qa ꝑdicti coloris equũ cõſcendere viſus eſt, vindictã ſanguinis in eãgentẽ ſignificat afferendã, q̃ pplm Iſrl̃ in captiuitatẽ redegerat. Nam & Iſaias ꝓpheta, ꝑ ruborẽ veſtimẽtorũ, inter gẽtes vindictã: cũ ſanguine à Deo ꝓferendã demõſtrãs, his verbis vſus eſt, dicẽs: Quis eſt iſte q venit de Edõ, tinctis veſtibus de Boſra? ete. Stantẽ verò in medio myrteti vmbrãtis, q dixit: lętitiã pplo affuturã ꝑ myrteti ſignificationẽ voluit deſignari. Eius ligni Moyſes in Leuitico, cũ faceret mẽtionẽ, ait: Accipietis die prima fructus ligni ſpecioſi, vt lętitiã ppli ꝑ bene olẽtis ligni et ſpecioſi vmbraculũ demõſtraret. Sed hãc viſionẽ, q̃ liberationẽ ppli, et vindictã de aduerſariis affuturã demõſtrat, ob hoc noctu ꝓpheta ſe vidiſſe memorauit, qa pplm Iſrl̃ in prima liberatione de terra Aegypti noctu diſceſſiſſe cõſtabat: cuius exempli quia præſens populus aliquam partem in ſe retinere videbatur, liberatio eiuſdem ac reditus captiuitatis de terra Chaldæorum per noctem propheta eſt reuelata.

PROPHETIA ZACHARIÆ.

Quo tpe Zacharias ꝓphetauerit: q hortat̃ pplm ad reſipiſcẽtiã, ne imitent̃ patres ſuos, q ꝓphetas cõtemnẽtes puniti ſunt: duplici figura oſtẽdit Dñs ſe puniturũ Gẽtes q̃ pplm ſuũ afflixerũt, hũc aũt in Ierlm reuocandũ, in qua ędificabit̃ ipſi Dño tẽplũ. CAP. I.

1 IN menſe octauo in anno ſecun-
A do Darij factum eſt verbum Do
mini ad Zachariam filium Ba-
rachiæ filij Addo prophetam,
2 dicens: †Iratus eſt Dominus ſu-
3 per patres veſtros iracundia. †Et
dices ad eos:Hęc dicit Dominus
‖Mala.3.b.7 exercituum, ‖Conuertimini ad
me,ait Dominus exercituum:&
4 conuertar ad vos dicit Dominus exercituum. †Ne ſitis
B ſicut patres veſtri, ‖ad quos clamabant prophetæ prio- ‖Iſa.31.b.6. 45.d.22.
res,dicentes: Hæc dicit Dñs exercituum, Conuertimini Iere.3.c.12.
de vijs veſtris malis,& de cogitationibus veſtris peſſimis: 25.a.5. 35.c.15.
& non audierunt, neque attenderunt ad me,dicit Do- Eze.18.g.30.
5 minus. †Patres veſtri vbi ſunt? & prophetæ nunquid 33.c.11.
6 in ſempiternum viuent? †Veruntamen verba mea & le- Oſe.14.a.1.
gitima mea quæ mandaui ſeruis meis prophetis, nun- Ioel.2.c.12.
quid non comprehenderunt patres veſtros, & conuerſi
ſunt, & dixerunt, Sicut cogitauit Dominus exercituum
facere nobis ſecundùm vias noſtras,& ſecundùm adin-
7 uentiones noſtras fecit nobis? †In die viceſima & quar-
ta vndecimi menſis Sabath: in anno ſecundo Darij, fa-
ctum eſt verbum Domini ad Zachariam filium Barachię
8 filij Addo prophetam, dicens: †Vidi per noctem, & ec-
ce vir aſcendens ſuper equum rufum, & ipſe ſtabat inter
myrteta quę erant in profundo:& poſt eum equi rufi,va-
9 rij,& albi. †Et dixi,Quid ſunt iſti Dñe mi? & dixit ad me
angelus *qui loquebatur in me, Ego oſtendam tibi quid *Domini.
10 ſint hæc. †Et reſpondit vir qui ſtabat inter myrteta,& di-
11 xit.Iſti ſunt quos miſit Dñs,vt perambulent terram. †Et
C reſponderunt angelo Domini, qui ſtabat inter myrteta
& dixerunt,Perambulauimus terram,& ecce omnis ter-
12 ra habitatur & quieſcit. †Et reſpondit angelus Domini,
& dixit, Domine exercituum vſquequo tu non miſere-
beris Ierlm & vrbiũ Iuda, quibus iratus es, iſte iam ſe-
13 ptuageſimus annus eſt? †Et reſpondit Dominus angelo
qui loquebatur in me verba bona, verba conſolatoria.
14 †Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me, ‖Clama ‖Iſa.58.a.1
dicens: Hæc dicit Dñs exercituum, Zelatus ſum Ierlm
15 & Sion zelo magno. †Et ira magna ego iraſcor ſuper gẽ-
tes opulentas,quia ego iratus ſum parũ,ipſi verò adiuue-
16 runt in malum. †Propterea hæc dicit Dominus,Reuertar
ad Ierlm in miſericordijs:domus mea ædificabitur in ea,
ait Dominus exercituum:& perpendiculum extendetur
17 ſuper Ieruſalem. †Adhuc clama dicens, Hæc dicit Domi-
D nus exercituum, Adhuc affluent ciuitates meæ bonis: &
conſolabitur adhuc Dominus Sion, & eliget adhuc Ie-
18 ruſalem. †Et leuaui oculos meos,& vidi: & ecce quatuor
19 cornua. †Et dixi ad angelum qui loquebatur in me,
Quid ſunt hæc? Et dixit ad me, Hæc ſunt cornua quæ
20 ventilauerunt Iudam, & Iſraël, & Ieruſalem. †Et oſten-
21 dit mihi Dominus quatuor fabros. †Et dixi, Quid iſti ve-
niunt facere? Qui ait,dicens,Hęc ſunt cornua quę ven-
tilauerunt Iudam per ſingulos viros,& nemo eorum le-
uauit caput ſuum: & venerunt iſti deterrere ea, vt deij-
ciant cornua gentium quæ leuauerunt cornu ſuper ter-
ram Iuda vt diſpergerent eam.

Apparet vir menſuraturus Ieruſalem, quæ poſt captiuitatem ſolutam, vehementer replenda eſt habitatoribus: cui Deus pro muro erit, & afflictis Chaldæis ac cæteris qui filios Iſraël afflixerant, multæ gentes vnà cum Sion lætæ venient ad ſeruiendum Domino, quas ipſe ſuſcipiet in populum.

CAP. II.

1 ET leuaui oculos meos, & vidi:& ecce vir & in manu
A ei⁹ funiculus mẽſorũ. †Et dixi,Quò tu vadis? Et dixit
2 ad me,Vt metiar Ierlm, & videã quanta ſit latitudo eius,
3 & quãta lõgitudo eius. †Et ecce angelus qui loquebatur
in me,egrediebatur, & angelus alius egrediebatur in oc-
4 curſum eius. †Et dixit ad eũ,Curre loquere ad puerũ iſtũ,
dicens, Abſq; muro habitabitur Ierlm præ multitudine
5 hominũ & iumentorum in medio eius. †Et ego ero ei,ait
B Dñs, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio
6 eius. †O,ô,fugite de terra Aquilonis,dicit Dñs,quoniam
in quatuor ventos cæli diſperſi vos, dicit Dominus.
7 †O Sion fuge quæ habitas apud filiam Babylonis: †quia
8 hæc dicit Dominus exercituum, Poſt gloriam miſit me
C ad gentes quæ ſpoliauerunt vos: qui enim tetigerit vos,
9 tangit pupillam oculi *mei: †quia ecce ego leuo manum *eius.
meam ſuper eos, & erunt prædæ his qui ſeruiebant ſibi:
& cognoſcetis quia Dominus exercituum miſit me.
10 †Lauda,& lætare filia Sion: quia ecce ego venio,& habi-
11 tabo in medio tui, ait Dñs. †Et applicabuntur gentes

D multæ ad Dominum in die illa; & erunt mihi in popu-
lum, & habitabo in medio tui: & ſcies quia Dominus
12 exercituum miſit me ad te. †Et poſſidebit Dominus Iu-
dam partem ſuam in terra ſanctificata: & eliget adhuc
13 Ieruſalem. †Sileat omnis caro à facie Domini: quia cō-
ſurrexit de habitaculo ſancto ſuo.

Ieſus ſacerdos exutus ſordidis, induitur mutatorijs, qui iudicaturus eſt domum Domini, ſi in vijs ipſius ambulet, adducet Dominus ſeruum ſuum Orientem: & de lapide agit ſuper quem ſeptem oculi ſunt. CAP. III.

1 ET oſtendit mihi Dominus Ieſum ſacerdotem ma-
A gnum ſtantem coram angelo Dñi: & Satan ſtabat à
2 dextris eius, vt aduerſaretur ei. †Et dixit Dñs ad Satan:
Increpet Dominus in te Satan, & increpet Dominus in
te, qui elegit Ieruſalem: nunquid non iſte torris eſt, eru-
3 tus de igne? †Et Ieſus erat indutus veſtibus ſordidis: & ſta
4 bat ante faciem angeli. †Qui reſpondit, & ait ad eos qui
ſtabant coram ſe, dicens: Auferte veſtimenta ſordida ab
eo. Et dixit ad eum, Ecce, abſtuli à te iniquitatem tuā, &
5 & indui te mutatorijs. †Et dixit: Ponite cidarim mūdam
B ſuper caput eius. Et poſuerunt cidarim mundam ſuper
caput eius, & induerunt eum veſtibus: & angelus Dñi
6 ſtabat. †Et conteſtabatur angelus Domini Ieſum, dicens:
7 †Hęc dicit Dominus exercituum, Si in vijs meis ambula-
C neris, & cuſtodiam meam cuſtodieris: tu quoque iudica-
bis domum meam, & cuſtodies atria mea, & dabo tibi
8 ambulantes de his qui nunc hîc aſſiſtunt. †Audi Ieſu ſa-
cerdos magne, tu & amici tui qui habitant coram te,
quia viri portendentes ſunt: ecce enim ego ‖ ADDV-
¶Iſa.6.d.11. Luc.1.g.78. 9 CAM SERVVM MEVM ORIENTEM. †Quia ec-
D ce lapis quem dedi coram Ieſu: ſuper lapidem vnum ſe-
ptem oculi ſunt: ecce ego cælabo ſculpturam eius, ait
Dominus exercituum: & auferam iniquitatem terræ il-
10 lius in die vna. †In die illa, dicit Dominus exercituum,
vocabit vir amicum ſuum ſubter vineā, & ſubter ficum.

De candelabro aureo cum duabus oliuis, lapide primario & ſtanneo, ac ſeptem oculis Domini, & horum interpretatio: quodq́; templum à Zorobabel fundatum ab ipſo cōſummabit. CAP. IIII.

1 ET reuerſus eſt angelus qui loquebatur in me: & ſu-
A ſcitauit me, quaſi virū qui ſuſcitatur de ſomno ſuo.
2 †Et dixit ad me, Quid tu vides? Et dixi, Vidi & ecce cādela
brum aureū totum, & lampas eius ſuper caput ipſius: &
*& ſeptem 6. ſeptē lucernę eius ſuper illud: & ſeptem *infuſoria lucer-
3 nis quę erāt ſuper caput eius. †Et duę oliuæ ſup illud: vna
4 à dextris lampadis, & vna à ſiniſtris eius. †Et reſpondi, &
B aio ad angelum, qui loquebatur in me, dicens: Quid ſunt
5 hæc, Domine mi? †Et reſpondit angelus qui loquebatur
in me, & dixit ad me, Nunquid neſcis quid ſunt hæc? &
6 dixi, Non Domine mi. †Et reſpondit, & ait ad me, dicens:
Hoc eſt verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in
exercitu, nec in robore, ſed in ſpiritu meo, dicit Dominus
7 exercituum. †Quis tu mons magne coram Zorobabel?
C in planum: & educet lapidem primarium, & exęquabit
8 gratiam gratiæ eius. †Et factum eſt verbū Domini ad me,
9 dicens, †Manus Zorobabel fundauerunt domum iſtam,
& manus eius perficient eam: & ſcietis quia Dominus
10 exercituum miſit me ad vos. †Quis enim deſpexit dies
paruos? & lætabuntur, & videbūt lapidē ſtanneū in ma-
nu Zorobabel. Septem iſti oculi ſunt Domini, qui di-
11 ſcurrunt in vniuerſam terram. †Et reſpōdi, & dixi ad eū:
D Quid ſunt duæ oliuæ iſtæ ad dexterā candelabri, & ad
12 ſiniſtram eius? †Et reſpōdi ſecundò, & dixi ad eum: Quid
ſunt duæ ſpicæ oliuarum quæ ſunt iuxta duo roſtra au-
13 rea, in quibus ſunt ſuffuſoria ex auro? †Et ait ad me, di-
cens: Nunquid neſcis quid ſunt hæc? Et dixi, Non Domi-
*ſ. 14 ne mi. †Et dixit, Iſti ſunt duo filij olei *ſplendoris, qui aſſi
ſtunt Dominatori vniuerſę terræ.

Volumen volans, quo iniqui iudicabuntur: mulier in amphora ſedens cum maſſa plumbi deſignat impietatem: & duę mulieres alatæ leuant illam in aëra. CAP. V.

1 ET conuerſus ſum, & leuaui oculos meos: & vidi, &
A ecce volumen volans. †Et dixit ad me, Quid tu vides?
2 Et dixi, *Ego video volumē volans: lōgitudo eius viginti *lon
3 cubitorum, & latitudo eius decem cubitorū. †Et dixit ad
me, Hæc eſt maledictio quę egreditur ſuper faciē omnis
terræ: quia omnis fur, ſicut ibi ſcriptū eſt, iudicabitur: &
4 omnis iurans, ex hoc ſimiliter iudicabitur. †Educam il-
B lud, dicit Dñs exercituum: & veniet ad domum furis, &
ad domum iurantis in nomine meo mēdaciter: & com-
morabitur in medio domus eius, & conſumet *eum, & *eam ſ.
5 ligna eius & lapides eius. †Et egreſſus eſt angelus qui lo-
quebatur in me, & dixit ad me, Leua oculos tuos, & vide
6 quid eſt hoc quod egreditur. †Et dixi: Quidnā eſt? Et ait,
C Hæc eſt amphora egrediēs. Et dixit, *Hęc eſt oculus eorū *Hic ſ.
7 in vniuerſa terra. †Et ecce talentum plumbi portabatur,
8 & ecce mulier vna ſedens in medio amphoræ. †Et dixit:
D Hæc eſt impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ, &
9 miſit maſſam plumbeam in os eius. †Et leuaui oculos
meos, & vidi: & ecce duæ mulieres egrediētes, & ſpūs in
alis earū, & habebāt alas quaſi alas miluí: & leuauerunt
10 amphoram inter terram & cælum. †Et dixi ad angelum
11 qui loquebatur in me, Quò iſtę deferunt amphorā? †Et
dixit ad me, Vt ædificetur ei domus in terra Sennáar, &
ſtabiliatur, & ponatur ibi ſuper baſem ſuam.

Quatuor quadrigæ viſæ de medio duorum montium æreorum, quatuor venti ſunt egredientes in terram: de coronis in capite Ieſu ſacerdotis imponendis: de viro cuius nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in ſolio ſuo. CAP. VI.

1 ET conuerſus ſum, & leuaui oculos meos: & vidi, &
A ecce quatuor quadrigę egrediētes de medio duorum
2 montium: & montes, montes ærei. †In quadriga prima,
3 equi ruſi, & in quadriga ſecunda, equi nigri: †& in qua-
driga tertia, equi albi, & in quadriga quarta, equi varij
4 *fortes. †Et rńdi & dixi ad angelū qui loquebatur in me, *&
5 Quid ſunt hæc Dñe mi? †Et rńdit angelus, & ait ad me,
Iſti ſunt quatuor venti cæli, qui egrediūtur vt ſtent corā
6 dominatore omnis terræ. †In qua erant equi nigri, egre-
B diebātur in terrā Aquilonis: & albi egreſſi ſunt poſt eos:
7 & varij egreſſi ſunt ad terram Auſtri. †Qui autē erāt robu
ſtiſſimi, exierunt, & quærebant ire & diſcurrere per oēm
terram. Et dixit, Ite, perambulate terram: & perambula-
8 uerunt terram. †Et vocauit me, & loquutus eſt ad me, di-
cēs, Ecce, qui egrediūtur in terrā Aquilonis, requieſcere
9 fecerunt ſpūm meum in terra Aquilonis. †Et factū eſt ver
10 bū Dñi ad me, dicens: †Sume à tranſmigratione ab Hol-
C dai, & à Tobia, & ab Idaia: & venies tu in die illa, & intra
bis domum Ioſiæ filij Sophonię, qui venerunt de Baby-
11 lone. †Et ſumes aurum & argentum, & facies coronas: &
12 pones in capite Ieſu filij Ioſedec ſacerdotis magni, †& lo
D queris ad eum, dicens, Hæc ait Dominus exercituum di-
cens: ‖ECCE VIR, ORIENS NOMEN EIVS: & ‖Sup.3.c.8. Luc.1.g.78.
13 ſubter eum orietur, & ædificabit templum Domino: †&
ipſe extruet templum Domino, & ipſe portabit glo-
riam, & ſedebit, & dominabitur ſuper ſolio ſuo: & erit
ſacerdos ſuper ſolio ſuo, & cōſilium pacis erit inter illos
14 duos. †Et coronę erunt Helem, & Tobię, & Idaię, & Hen
15 filio Sophoniæ, memoriale in templo Dñi. †Et qui procul
ſunt, venient, & ædificabunt in templo Domini, & ſcie-
tis quia Dominus exercituum miſit me ad vos. Erit autē
hoc, ſi auditu audieritis vocem Domini Dei veſtri.

Ieiunia quibus Iudæi per ſeptuaginta annos captiuitatis ieiunauerunt, non placebant Domino, quia in iniquitatibus ſuis permanebant: proinde hortatur eos ad reſipiſcentiam, nam quia prophetas olim non audierant, diſperſit eos Dominus in gētes, terraq́; deſolata facta eſt ꝓpter ipſorū iniquitates. CAP. VII.

1 ET factum eſt in anno quarto Darij regis, factum eſt
A verbū Dñi ad Zachariā, in quarta menſis noni, q eſt
2 Caſleu. †Et miſerūt ad domū Dei Saráſar & Rogom-me
lech, & viri qui erant cum eo, ad deprecandam faciem

3 Domini:†vt dicerent ſacerdotibus domus Dñi exercituũ
& prophetis,loquẽtes,Nunquid flendũ eſt mihi in quin
to mẽſe,vel ſanctificare me debeo,ſicut iã feci multis an-
4 nis?†Et factũ eſt verbum Dñi exercituum ad me, dicens,
5 †Loquere ad oẽm populũ terræ, & ad ſacerdotes, dicẽs,
Eſa.58.a.5. B ‖Cùm ieiunaretis, & plãgeretis in quinto & ſeptimo per
hos ſeptuaginta annos : nũquid ieiunium ieiunaſtis mi-
6 hi?& cùm comediſtis & bibiſtis:nunquid non vobis co-
7 mediſtis,& vobiſmetipſis bibiſtis? † Nunquid non ſunt
verba,quæ loquutus eſt Dñs in manu ꝓphetarum prio-
rum,cùm adhuc Ieruſalem habitaretur, & eſſet opulẽta,
ipſa & vrbes in circuitu eius,& ad Auſtrum , & in cam-
8 peſtribus habitaretur?†Et factum eſt verbum Domini ad
9 Zachariam,dicens,†Hęc ait Dominus exercituum,dicẽs,
C Iudicium verum iudicate: & miſericordiam & miſeratio
Exod.22.d.22. Eſa.1.f.23. Iere.5.g.28. 10 nes facite vnuſquiſq; cum fratre ſuo.†‖Et viduam,& pu-
pillum,& aduenam, & pauperem nolite calumniari : &
11 malum vir fratri ſuo non cogitet in corde ſuo.†Et nolue-
runt attendere,& auerterunt ſcapulam recedẽtes : & au-
12 res ſuas aggrauauerunt,ne audirẽt. †Et cor ſuum poſue-
D runt vt adamantem,ne audirent legem & verba quę mi-
ſit Deus exercituum in ſpiritu ſuo per manum ꝓpheta-
rum priorum : & facta eſt indignatio magna à Domino
*ſem. 13 exercituum.†Et factum eſt ſicut locutus eſt,& *nõ audie-
rũt:ſic clamabunt, & nõ exaudiã,dicit Dñs exercituum.
14 † Et diſperſi eos per omnia regna quæ neſciunt : & terra
deſolata eſt ab eis , eò quòd non eſſet tranſiens & reuer-
tens:& poſuerunt terram deſiderabilem in deſertum.

Sicut Dominus ꝓpter peccata populi ſui afflixit eũ,& deſolatam fecit Ieruſalẽ,ſic nũc faciet illam plurimùm habitari, omniaq́; dabit proſpera, modò ei ſeruiant : quibus adiungentur & aliæ gentes : de fimbria Iudęi à decẽ viris ethnicis apprehẽſa.

CAP. VIII.

1 ET factum eſt verbum Dñi exercituum, dicens, †Hæc
Sup.1.c.14. A dicit Dñs exercituum:Zelatus ſum Siõ zelo magno ,
2 & indignatione magna zelatus ſum eam.†Hęc dicit Dñs
3 exercituum, Reuerſus ſum ad Sion : & habitabo in me-
dio Ierſlem: & vocabitur Ieruſalem Ciuitas veritatis, &
4 Mõs Dñi exercituum, mõs ſanctificatus. †Hæc dicit Dñs
exercituũ·Adhuc habitabunt ſenes,& anus in platẽis Ie-
ruſalẽ: &-viri baculus in manu eius præ multitudine die-
5 rum. †Et plateæ ciuitatis cõplebũtur infantibus,& puel-
6 lis ludentibus in platẽis eius. †Hęc dicit Dñs exercituũ:
Si videbitur difficile in oculis reliquiarum ppl̃i huius in
diebus illis,nũquid in oculis meis difficile erit,dicit Do-
7 minus exercituum ? Hæc dicit Dñs exercituum: †Ecce
ego ſaluabo ppl̃m meũ de terra Orientis , & de terra oc-
8 caſus ſolis.†Et adducã eos, & habitabũt in medio Ierl̃m:
& erunt mihi in ppl̃m, & ego ero eis in Deum in verita-
9 te & in iuſtitia.†Hæc dicit Dñs exercituum, Conforten-
B tur manus vrę qui auditis in his diebus ſermones iſtos p
os prophetarum in die qua fundata eſt domus Domini
10 exercituum,vt templum ædificaretur. † Siquidem ante
dies illos merces hominum non erat , nec merces iumẽ-
torum erat, neque introeunti neque exeunti erat pax prę
tribulatione : & dimiſi omnes homines vnumquemque
11 contra ꝓximum ſuum. †Nunc autẽ nõ iuxta dies priores
ego faciam reliquijs populi huius,dicit Dñs exercituum:
12 †ſed ſemen pacis erit,vinea dabit fructum ſuum , & terra
dabit germen ſuum,& cæli dabunt rorem ſuum,& poſſi
13 dere faciam reliquias populi huius vniuerſa hæc.†Et erit:
C ſicut eratis maledictio in Gẽtibus,domus Iuda & domus
Iſraël:ſic ſaluabo vos,& eritis benedictio : nolite timere,
14 confortentur manus veſtræ.†Quia hæc dicit Dñs exerci-
tuum, Sicut cogitaui vt affligerem vos, cùm ad iracundiã
exercituum ſ. ꝓuocaſſent patres veſtri me,dicit Dominus, & nõ ſum
15 miſertus: † ſic conuerſus cogitaui in diebus iſtis vt bene-
16 faciam domui Iuda & Ieruſalẽ:nolite timere. † Hæc ſunt
Ephe.4.f.25 ergo verba quæ facietis,‖Loquimini veritatem vnuſquiſ-
que cum proximo ſuo:veritatem & iudicium pacis iudi-
17 cate in portis veſtris. †Et vnuſquiſque malum cõtra ami-
cum ſuum ne cogitetis in cordibus veſtris:& iuramentũ
mendax ne diligatis:omnia enim hæc ſunt quæ odi, dicit
18 Dominus. †Et factum eſt verbum Domini exercituũ ad
19 me,dicens, †Hæc dicit Dominus exercituum : Ieiunium
quarti, & ieiunium quinti,& ieiunium ſeptimi, & ieiu-
niũ decimi erit domui Iudæ in gaudium & lętitiam & in
D ſolennitates præclaras:veritatem tantùm & pacem dili-
20 gite.†Hęc dicit Dñs exercituum, Vſquequo veniãt popu-
21 li,& habitent in ciuitatibus multis,†& vadãt habitatores
vnus ad alterum,dicentes, Eamus & deprecemur faciem
Domini , & quæramus Dñm exercituum , vadam etiam
22 ego.†Et veniẽt ppl̃i multi,& gentes robuſtę ad quęrendũ
Dñm exercituum in Ierl̃m,& deprecandam faciem Dñi.
23 †Hęc dicit Dñs exercituũ,In diebus illis,in quibus appre
hendent decem homines ex omnibus linguis Gentiũ, &
apprehendent fimbriam viri Iudęi,dicentes, Ibimus vo-
biſcum : audiuimus enim quoniam Deus vobiſcum eſt.

Vaticinatur aduerſus ciuitates Syriæ, & ſuperbos Philiſthæos : rex Chriſtus venturus eſt ad Sion inſidens pullo aſini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace.qui etiam emiſit vinctos de lacu in ſanguine teſtamenti ſui : omnia dicuntur futura populo Dei proſpera, quoniam ipſe eum proteget.

CAP. IX.

1 ONus verbi Domini in terra Hadrach & Damaſci re
A quiei eius:quia Domini eſt oculus hominis, & om
2 niũ tribuũ Iſraël. †Emath quoq; in terminis eius, & Ty-
rus & Sidon aſſumpſerunt quippe ſibi ſapiẽtiam valde.
3 †Et ædificauit Tyrus munitionem ſuam , & coaceruauit
4 argentum quaſi humũ,& aurũ vt lutũ platearum. †Ecce
Dominus poſſidebit eam, & percutiet in mari fortitudi-
5 nem eius, & hæc igni deuorabitur. †Videbit Aſcalon,&
timebit:& Gaza, & dolebit nimis: & Accaron,quoniam
confuſa eſt ſpes eius : & peribit rex de Gaza , & Aſcalon
6 nõ habitabitur.†Et ſedebit ſeparator in Azôto,& diſper-
B dam ſuperbiam Philiſthinorum.†Et auferam ſanguinem
7 eius de ore eius, & abominationes eius de medio dentiũ
eius : & relinquetur etiam ipſe Deo noſtro , & erit quaſi
8 dux in Iuda, & Accaron quaſi Iebuſæus. †Et circundabo
domum meam ex his qui militant mihi euntes & reuer
tentes, & non tranſibit ſuper eos vltrà exactor : quia nũc
9 vidi in oculis meis.†‖Exulta ſatis filia Sion,Iubila filia Ie- Eſa.62.d.11 Matt.21.a.5
ruſalem: ECCE REX TVVS veniet tibi iuſtus & ſal-
uator:ipſe paup & aſcendẽs ſuper *aſinum & ſuper pul- *aſinam
10 lũ filium aſinę. †Et *diſperdam quadrigam ex Ephraim, *diſperget ſ.
C & equum de Ieruſalem, & diſſipabitur arcus belli:& lo-
quetur pacem Gentibus,& poteſtas eius à mari vſque ad
11 mare, & à fluminibus vſque ad fines terræ. †Tu quoq; in
ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu in
12 quo non eſt aqua. † Conuertimini ad munitionẽ vincti
ſpei,hodie quoque annuntians duplicia reddam tibi.
13 †Quoniã extẽdi mihi Iudã quaſi arcũ,impleui Ephraim:
& ſuſcitabo filios tuos Sion ſuper filios tuos Græcia, &
14 ponã te quaſi gladium fortium. † Et Dñs Deus ſuper eos
videbitur,& exibit,vt fulgur iaculum eius: & Dñs Deus
15 in tuba canet,& vadet in turbine Auſtri. †Dñs exercituũ
D proteget eos: & deuorabunt,& ſubijciẽt lapidibus fun-
dæ: & bibentes inebriabuntur quaſi à vino, & replebun-
16 tur vt phialæ,& quaſi cornua altaris.†Et ſaluabit eos Dñs
Deus eorum in die illa , vt gregẽ populi ſui : quia lapides
17 ſancti eleuabuntur ſuper terram eius . † Quid enim bo-
num eius eſt, & quid pulchrum eius niſi frumentum
electorum,& vinum germinans virgines?

Solus Dominus poteſt petita præſtare,qui confortabit Iudęos: & miſertus ipſorũ congregabit eos de varijs locis captiuitatis in terram priſtinam,humiliatis ipſorum inimicis , CAP. X.

1 PEtite à Dño pluuiam in tẽpore ſerotino , & Dñs fa-
A ciet niues,& pluuiam imbris dabit eis,ſingulis herbã
2 in agro. †Quia ſimulachra locuta ſunt inutile, & diuini
viderunt mẽdacium, & ſomniatores locuti ſunt fruſtra :
vanè conſolabantur:idcirco abducti ſunt quaſi grex : af-
3 fligentur,quia non eſt eis paſtor. †Super paſtores iratus
eſt furor meus,& ſuper hircos viſitabo : qa viſitauit Do-

B minus exercituum gregem ſuum domum Iuda, & poſuit
4 eos quaſi equum gloriæ ſuæ in bello. †Ex ipſo angulus, ex
ipſo paxillus, ex ipſo arcus prælij, ex ipſo egredietur om-
5 nis exactor ſimul. †Et erunt quaſi fortes, cõculcantes lu-
tum viarum in prælio: & bellabunt, quia Dominus cum
6 eis: & confundẽtur aſcenſores equorum. †Et confortabo
domum Iuda, & domum Ioſeph ſaluabo: & conuertam
eos quia miſerebor eorum: & erunt ſicut fuerunt quan-
do non proieceram eos. Ego enim Dominus Deus eorũ:
7 & exaudiam eos. †Et erunt quaſi fortes Ephraim, & lęta-
C bitur cor eorum quaſi à vino: & filij eorum videbunt, &
8 lætabuntur, & exultabit cor eorum in Domino. †Sibila-
bo eis, & congregabo illos, quia redemi eos: & multipli-
9 cabo eos ſicut antè fuerãt multiplicati. †Et ſeminabo eos
in populis, & de longe recordabuntur mei: & viuent cũ
10 filijs ſuis, & reuertentur. †Et reducam eos de terra Ægy-
pti, & de Aſſyrijs congregabo eos: & ad terram Galaad
& Libani adducam eos: & non inuenietur eis locus.
11 †Et tranſibit in maris freto, & percutiet in mari flu-
D ctus, & confundentur omnia profunda fluminis: &
humiliabitur ſuperbia Aſſur, & ſceptrum Ægypti re-
12 cedet. †Confortabo eos in Domino, & in nomine
eius ambulabunt, dicit Dominus.

Iubet Dñs paſci pecora occiſionis, quibus nõ parcet, qa paſtores eorũ nõ parcebãt eis: de duabus virgis tandẽ abſciſſis, & tribus paſtoribus vno mẽſe ſucciſis: de apprehenſa mercede triginta argenteorum piſtorum ad ſtatuarium: de alio malo paſtore à Domino ſuſcitando. CAP. XI.

1 A Peri Libane portas tuas, & comedat ignis cedros
A tuas. †Vlula abies, quia cecidit cedrus, qm̃ magni-
2 fici vaſtati ſunt: vlulate quercus Baſan, qm̃ ſucciſus eſt
3 ſaltus munitus. †Vox vlulatus paſtorum, quia vaſtata eſt
magnificẽtia eorum: vox rugitus leonum, quoniam va-
4 ſtata eſt ſuperbia Iordanis. †Hæc dicit Dñs Deus meus,
5 Paſce pecora occiſionis, † quæ qui poſſederant, occide-
bant, & non dolebant: & vendebant ea, dicentes, Bene-
dictus Dñs, diuites facti ſumus: & paſtores eorum non
6 parcebant eis. †Et ego non parcam vltrà ſuper habitan-
tes terram, dicit Dñs: ecce ego tradam homines, vnum-
B quemque in manu proximi ſui, & in manu regis ſui: &
7 concident terram, & non eruam de manu eorum. †Et
paſcam pecus occiſionis, propter hoc ô pauperes gregis:
& aſſumpſi mihi duas virgas, vnam vocaui Decõrẽ, & al-
8 teram vocaui Funiculum: & paui gregem. †Et ſuccidi
tres paſtores in menſe vno, & contracta eſt anima mea in
9 eis: ſiquidem & anima eorum variauit in me. †Et dixi,
Iere.15.a.2. Non paſcam vos: quod moritur, moriatur: & quod ſuc-
ciditur, ſuccidatur, & reliqui deuorent vnuſquiſque car-
10 nem proximi ſui. †Et tuli virgam meam quæ vocabatur
C Decus, & abſcidi eam vt irritum facerem fœdus meum
11 quod percuſſi cum omnibus populis. †Et in irritum de-
ductum eſt in die illa: & cognouerũt ſic pauperes gregis
12 qui cuſtodiũt mihi, quia verbum Dñi eſt. †Et dixi ad eos,
Si bonum eſt in oculis veſtris, afferte mercedem meam:
Mat.27.a.9 & ſi non, quieſcite. Et appenderunt mercedem meã tri-
13 ginta argenteos. †Et dixit Dominus ad me, Proijce illud
ad ſtatuarium decorum pretiũ quo appretiatus ſum ab
eis. Et tuli triginta argenteos: & proieci illos in domum
14 Dñi, ad ſtatuarium. †Et præſcidi virgam meam ſecundã,
quæ appellabatur Funiculus, vt diſſoluerem germanita-
15 tem inter Iudam & Iſraël. †Et dixit Dñs ad me, Adhuc
D ſume tibi vaſa paſtoris ſtulti. †Quia ecce ego ſuſcitabo
16 paſtorem in terra, qui derelicta non viſitabit, diſperſum
non quæret, & contritum non ſanabit, & id quod ſtat
non enutriet, & carnes pinguium comedet, & vngulas
17 eorum diſſoluet. †O paſtor & idolum, derelinquens
gregem: gladius ſuper brachium eius, & ſuper oculum
dextrum eius: brachium eius ariditate ſiccabitur, & ocu-
lus dexter eius tenebreſcens obſcurabitur.

Iuda & Ieruſalem à varijs regnis affligentur: ſed rurſum reducti filij Iſraël in terram ſuã, ſuperiores erũt his, qui ſe afflixerant: effuſoq; à Domino ſpiritu gratiæ ſuper habitatores Ieruſalem, aſpicient ad eum quem confixerunt, & ſuper eum dolebunt, plangentes, ſingulæ familiæ ſeorſum. CAP. XII.

1 O Nus verbi Domini ſuper Iſraël. Dicit Dominus ex-
A tendens cælum, & fundans terram, & fingens ſpiri
2 tum hominis in eo, †Ecce ego ponam Ierlm ſuperlimina-
re crapulæ omnibus populis in circuitu: ſed & Iuda erit
3 in obſidione contra Ieruſalem. †Et erit in die illa, ponam
Ieruſalem lapidem oneris cunctis populis: omnes qui le-
uabunt eum, conciſione lacerabuntur: & colligẽtur ad-
4 uerſus eam omnia regna terræ. †In die illa, dicit Domin⁹,
B percutiam omnem equum in ſtuporem, & aſcenſorem
eius in amẽtiam: & ſuper domum Iuda aperiam oculos
meos, & omnem equum populorum percutiã cęcitate.
5 †Et dicent duces Iuda in corde ſuo, Confortentur mihi
habitatores Ieruſalem in Domino exercituũ Deo eorũ.
6 †In die illa ponam duces Iuda ſicut caminum ignis in li-
gnis, & ſicut facem ignis in fœno: & deuorabunt ad de- facem 4.
xteram & ad ſiniſtram omnes populos in circuitu: & ha-
bitabitur Ieruſalem rurſus in loco ſuo in Ieruſalem.
7 †Et ſaluabit Dominus tabernacula Iuda, ſicut in princi-
pio: vt non magnificè glorietur domus Dauid, & gloria
8 habitantium Ierlm contra Iudam. †In die illa proteget
C Dominus habitatores Ieruſalem, & erit qui offenderit ex
eis in die illa, quaſi Dauid: & domus Dauid quaſi Dei, ſi-
9 cut Angelus Domini in conſpectu eorum. †Et erit in die eius.
illa: quæram conterere omnes gentes quę veniunt contra
10 Ieruſalem. †Et effundam ſuper domum Dauid, & ſuper
habitatores Ieruſalem ſpiritum gratiæ & precum: & aſpi Ioh 19.g.37
cient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu
quaſi ſuper vnigenitum, & dolebunt ſuper eum vt doleri
11 ſolet in morte primogeniti. †In die illa magnus erit plan-
D ctus in Ieruſalem, ſicut planctus Adadremmon in cam- 2.Par.35.d.22.
12 po Mageddon. †Et planget terra: familiæ & familiæ ſeor-
ſum: familiæ domus Dauid ſeorſum, & mulieres eorum
13 ſeorſum: † familiæ domus Nathan ſeorſum, & mulieres
eorum ſeorſum: familiæ domus Leui ſeorſum, & mulie-
res eorum ſeorſum: familiæ Semei ſeorſum, & mulie-
14 res eorum ſeorſum. †Omnes familiæ reliquæ, familiæ &
familiæ ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum.

Quum fuerit fons patens domui Dauid in ablutionem nec peccatoris tollentur idola, & pſeudoprophetæ à ſibi cariſſimis lapidabuntur: quæ ſint plagæ in medio manuum: percutiendus paſtor & oues diſpergendæ: duæ partes hominum diſpergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur.

CAP. XIII.

1 I N die illa erit fons patens domui Dauid & habitanti-
A bus Ieruſalem: in ablutionẽ peccatoris & menſtruatę.
2 †Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum, diſperdã Eze 30.d.13
nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltrà:
& pſeudoprophetas, & ſpũm immundum auferam de
3 terra. †Et erit cùm prophetauerit quiſpiam vltrà, dicẽt ei
pater eius & mater eius qui genuerunt eum, Non viues,
quia mendacium locutus es in nomine Dñi: & cõfigent
eum pater eius & mater eius, genitores eius cũ pphetа-
4 uerit. †Et erit in die illa, cõfundentur prophetę vnuſquiſ-
B que ex viſione ſua cùm prophetauerit, nec operientur
5 pallio ſaccino, vt mentiantur: †ſed dicet, Nõ ſum prophe-
ta, homo agricola ego ſum: qm̃ Adam exemplum meum
6 ab adoleſcentia mea. †Et dicetur ei, Quid ſunt plagæ iſtæ
C in medio manuum tuarum? Et dicet, His plagatus ſum in
7 domo eorum qui diligebãt me. †Phramea ſuſcitare ſuper
paſtorem meum, & ſuper virum cohærentem mihi, dicit
Dñs exercituum: Percute paſtorẽ, & diſpergentur oues: Mat.26.d.31
8 & conuertam manum meam ad paruulos. †Et erunt in Mar.14.c.27
D omni terra, dicit Dominus, partes duę in ea diſperdẽtur diſpergent.
9 & deficiẽt: & tertia pars relinquetur in ea. †Et ducam ter-
tiam partem per ignem, & vram eos ſicut vritur argentũ:
& probabo eos ſicut probatur aurum. Ipſe vocabit no-
men meum, & ego exaudiã eum. Dicam, Populus meus &
es: & ipſe dicet, Dominus Deus meus.

Præfatio in Libros Machabæorum.

Machabæorum libri, licet non habeantur in canone Hebræorum, tamen ab eccleſia inter diuinarū voluminum annotantur hiſtorias. Notant enim prælia inter Hebræorum duces, genteſq́; Perſarum; pugnam quoque ſabbathorum, & nobiles Machabæi, à quo hi libri nomen acceperunt, triumphos: fœdus quoq; amicitiarum cum Romanorum ducibus, atq; legationum. Machabæi, ſeptem fratres ab vna matre Machabæa nomine geniti, cuſtodientes legem, patris traditionem, non manducantes carnem porcinam, ob hoc ab Antiocho rege ſæpiſſime in Antiochia martyrij gloria coronati ſunt cum matre ſua: atque ſepulti cum magna veneratione, ibi quieſcunt.

In primum librum Machabæorum argumentum:

Primus liber Machabæorum de impietate Antiochi in populum Iudæorum, quem ad ſacrilegas Ethnicarū ritus voluit inducere, primùm ediſſerit; de zelo quoque Mathathiæ reſiſtentis regis conatibus, & filios ad defenſionem legis Dei exhortantis; de Iuda Machabæo, præclariſq́; eius geſtis & crebris victorijs, ac templo per ipſum à ſpurcitia idolorū purificato texit hiſtoriam. Agit quoq; de morte Iudæ Machabæi, de Ionatha fratre eius ſuccedēte illi in principatu, belliſq́; per ipſum geſtis: de miſſis à Ionatha legatis ad Romanos, & Spartiatas pro pacis confœderatione, atque de morte Ionathæ & filiorum eius: Deinde de Simone in eius locum ſubſtituto in principatu & ſacerdotio Iudæorum, ac geſtis eius. Denum de nece Simonis cum filijs in conuiuio, ac de Iohanne filio eius patri in gubernatione populi ſuccedente pertractat.

LIBER PRIMUS MACHABÆORUM.

Mortuo Alexandro Magno qui Darium percuſſerat, ſucceſſit tādem in Græcia Antiochus illuſtris: ſub quo ſcelerati quidam ex filijs Iſraël prophanarunt Ieruſalem. Antiochus autem deuicto Ptolemæo rege Aegypti, inuaſit Ieruſalem, & ablatis omnibus vaſis templi, ac theſauris, fecit cædem magnam, vnde ortus eſt ingens planctus: ſimile fecit, & princeps tributorum ab eo miſſus, incenſa Ieruſalem: plurimiſq́; in captiuitatem ductis Antiochus leges idololatriæ Iudæis ſtatuit, ablātis cunctis diuini cultus ceremonijs, & ædificato idôlo deſolationis, renitentes miſerè trucidans: cuius edicta plurimi impij ſequuti ſunt, pij verò reſpuerūt, mortē potius ſubire parati.

CAPUT PRIMUM.

1 ET factum eſt, poſtq̄ percuſſit A-
A lexander Philippi Macedo, qui
a primus regnauit in Græcia, e-
greſſus de terra Cethim, Dariū
regem Perſarum & Medorum:
conſtituit prælia multa, & ob-
tinuit omnium munitiones, &
3 interfecit reges terræ: & pertrā-
ſijt vſq; ad fines terræ, & accepit
ſpolia multitudinis Gentium: & ſiluit terra in cōſpectu
4 eius. Et cōgregauit virtutē, & exercitū fortē nimis: & e-
5 xaltatū eſt & eleuatū cor eius: & obtinuit regiones Gen
6 tium, & tyrannos: & facti ſunt illi in tributū. Et poſt hæc
7 decidit in lectū, & cognouit quia moreretur. Et vocauit
pueros ſuos nobiles, qui ſecum erant nutriti à iuuētute:
8 & diuiſit illis regnum ſuum, cùm adhuc viueret. Et re-
9 gnauit Alexander annis duodecim, & mortuus eſt. Et
obtinuerunt pueri eius regnum, vnuſquiſq; in loco ſuo:
10 & impoſuerunt oēs ſibi diademata poſt mortē eius, &
filij eorū poſt eos annis multis, & multiplicata ſunt mala
11 in terra. Et exijt ex eis radix *peccatrix* Antiochus illu- [margin: * peccati.]
B ſtris, filius Antiochi regis q̄ fuerat Romæ obſes: & regna
uit in anno cētesimo trigeſimo ſeptimo regni Græcorū. In
12 dieb⁹ illis exierūt ex Iſrl̄ filij iniqui, & ſuaſerūt multis dicē
tes: Eamus, & diſponamus teſtm̄ cū Gētib⁹ quæ circa nos
ſūt: q̄a ex quo receſſimus ab eis, inuenerūt nos multa ma
13 la. Et bonus viſus eſt ſmo in oculis eorū. Et deſtinauerūt
14 aliqui de pplo, & abierūt ad regē: & dedit illis poteſtatē,
15 vt facerēt iuſtitiā Gentiū. Et ædificauerūt gymnaſiū in Ie-
16 roſolymis ſm leges nationū: & fecerūt ſibi præputia, &
receſſerūt à teſtamēto ſctō, & iuncti ſunt nationibus, &
17 venundati ſunt vt facerēt malū. Et paratū eſt regnū in
cōſpectu Antiochi, & cœpit regnare in terra Ægypti, vt
18 regnaret ſup duo regna. Et intrauit in Ægyptū in multi-
C tudine graui, in curribus & elephantis, & equitibus, &
19 copioſa nauiū multitudine. Et cōſtituit bellū aduerſus
Ptolemæum regē Ægypti, & veritus eſt Ptolemæus à facie
20 eius, & fugit, & ceciderūt vulnerati multi. Et cōprehēdit
ciuitates munitas in terra Ægypti: & accepit ſpolia terræ
21 Ægypti. Et cōuertit Antiochus, poſtq̄ pcuſſit Ægyptū in
cētesimo & quadrageſimo & tertio anno: & aſcendit ad
22 Iſrl̄. & aſcēdit Ieroſolymā in multitudine graui. Et intra
23 uit in ſanctificationē cū ſuperbia, & accepit altare aureū,
& candelabrū luminis, & vniuerſa vaſa eius, & menſam
ppoſitionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea,
& velū, & coronas, & ornamentū aureū qd in facie tēpli
24 erat: & comminuit oīa. Et accepit argentū & aurū & vaſa
D cōcupiſcibilia: & accepit theſauros occultos quos inuē-
25 nit: & ſublatis oībus, abijt in terrā ſuā. Et fecit cædē ho-
26 minū, & locutus eſt in ſuphia magna. Et factus eſt plā-
27 ctus magnus in Iſrl̄, & in oī loco eorū: & ingemuerunt
principes & ſeniores, & iuuenes, & virgines infirmati
28 ſunt: & ſpecioſitas mulierū immutata eſt. Oīs maritus
ſumpſit lamentū: & quæ ſedebāt in thoro maritali, luge-
29 bant: & cōmota eſt terra ſup habitantes in ea, & vniuer
30 ſa domus Iacob induit cōfuſionē. Et poſt duos annos die
rū miſit rex principē tributorum in ciuitates Iuda, & vē-
31 nit Ieruſalem cum turba magna. Et locutus eſt ad eos
32 verba pacifica in dolo. & crediderunt ei. Et irruit ſuper
ciuitatem repentè, & percuſſit eam plaga magna, & per-
33 didit populum multum ex Iſraël. Et accepit ſpolia ciui-
tatis: & ſuccendit eam igni, & deſtruxit domos eius, &
34 muros eius in circuitu: & captiuas duxerūt mulieres, &
35 natos, & pecora poſſederūt. Et ædificauerūt ciuitatē Da-
uid muro magno & firmo, & turrib⁹ firmis, & fctā ē illis
36 in arcē: & poſuerūt illic gentē peccatricē viros iniquos,
37 & conualuerunt in ea. Et poſuerunt arma, & eſcas, &
E congregauerunt ſpolia Ierl̄m, & repoſuerunt illic: & fa-
38 cti ſunt in laqueum magnū. Et factū eſt hoc ad inſidias
39 ſanctificationis, & in diabolū malū in Iſraël: & effude-
runt ſanguinem innocētem per circuitum ſanctificatio-
40 nis, & contaminauerunt ſanctificationem. Et fugerunt
habitatores Ieruſalem propter eos, & facta eſt habitatio
exterorum, & facta eſt extera ſemini ſuo, & nati eius reli-
41 querunt eā. Sāctificatio eius deſolata eſt ſicut ſolitudo,
dies feſti eius conuerſi ſunt in luctum, ſabbatha eius in [margin: Tob. 2. b. 6. Amos 8. c. 10]
42 opprobrium, honores eius in nihilum. Secundū gloriā
eius multiplicata eſt ignominia eius: & ſublimitas eius
43 conuerſa eſt in luctum. Et ſcripſit rex Antiochus omni
regno ſuo, vt eſſet omnis populus, vnus: & relinqueret
44 vnuſquiſq; legem ſuam. Et conſenſerunt omnes gentes
45 ſecundùm verbum regis Antiochi: & multi ex Iſraël cō-
ſenſerunt ſeruituti eius, & ſacrificauerunt idôlis, & coin
46 quinauerunt ſabbathum. Et miſit rex libros per manus
F nuntiorum in Ierl̄m, & in omnes ciuitates Iudæ: vt ſe-
47 querentur leges Gentium terræ, & prohiberent holo-
48 cauſta & ſacrificia, & placationes fieri in tēplo Dei: &
49 prohiberent celebrari ſabbathum, & dies ſolennes. &
iuſſit coinquinari ſancta, & ſanctum populum Iſraël.
50 Et iuſſit ædificari aras, & templa, & idôla, & immolari
51 carnes ſuillas, & pecora communia: & relinquere filios
ſuos incircumciſos, & coinquinari animas eorum in om-
nibus immunditijs & abominationibus, ita vt obliuiſce-
rentur legem, & immutarent omnes iuſtificationes Dei.
52 Et quicunq; nō feciſſent ſecundùm verbum regis An-
53 tiochi, morerentur. Secundùm oīa verba hæc ſcripſit

omni

omni regno ſuo:& præpoſuit principes populo qui hęc
54 fieri cogerent. †Et iuſſeruot ciuitatibus Iudæ ſacrificare.
55 †Et congregati ſunt multi de populo ad eos qui dereli-
56 querant legem Dñi:& feceruns mala ſuper terram:†& eſ
fugauerunt populũ Iſraël in abditis, & in abſconditis fu
57 gitiuorum locis.†Die quintadecima menſis Caſleu,qn-
G to & quadrageſimo &-cēteſimo anno ędificauit rex An
tiochus abominandum idòlum deſolationis ſuper alta-
se Dei , & per vniuerſas ciuitates Iudæ in circuitu ædifi-
58 cauerunt aras: †& ante ianuas domorum, & in platéis
59 incendebant tura, & ſacrificabant : †& libros legis Dei
60 combuſſerunt igni, ſciodētes eos: †& apud quemcunq;
inueniebantur libri teſtamenti Dñi,& quicunq; obſer-
uabat legem Dñi, ſecundùm edictum regis trucidabant
61 eum. †in virtute ſua faciebant hæc populo Iſraël qui in-
62 ueniebatur in oĩ menſe & menſe in ciuitatibus.†Et qn-
ta & viceſima die menſis ſacrificabant ſuper aram quæ
63 erat contra altare. †Et mulieres quæ circūcidebant filios
ſuos, trucidabantur ſecundùm iuſſum regis Antiochi,
64 †& ſuſpendebant pueros à ceruicibus per vniuerſas do
mos eorum:& eos qui circunciderant illos, trucidabāt.
65 †Et multi de populo Iſraël definierunt apud ſe, vt nõ mā
ducarent immunda:& elegerunt magis mori, quàm ci-
66 bis coinquinari immundis:†& noluerunt infringere le-
67 gem Dei ſanctam, & trucidati ſunt, †& facta eſt ira ma-
gna ſuper populum valde.

Mathathias cum filijs luget afflictionem ciuitatis & ſanctorum prophanationem, oſtenſitq; ſignis mæſtitiæ, reſpondet his qui à rege miſſi erant, nec ſe, nec cognationem ſuam impio decreto obtemperaturos: occiſisq; idololatra Iudæo & regio miniſtro, fugit cum filijs in montes: plurimi nolentes regi obtemperare, trucidantur, quum nollent ſabbatho inimicis reſiſtere: Mathathias collecto piorum exercitu, reuocat Dei cultũ, destructa idololatria, cæſoq; Antiochi præſidio: et moriturus hortatur filios vt patrum exemplo ſemper tueantur legem Domini, dans Simonem filium ſuum in conſultorem, et Iudam in militiæ principem.

CAP. II.

1 IN diebus illis ſurrexit Mathathias filius Iohannis fi-
A lij Simeonis, ſacerdos ex filijs Ioarim ab Ieruſalem, &
2 conſedit in monte Modin: †& habebat filios quinq;, Io-
3 hannem, qui cognominabatur Gaddis: †& Simonem, q
4 cognominabatur Thaſi: †& Iudam, qui vocabatur Ma-
5 chabæus: †& Eleazarum, qui cognominabatur Abaron:
6 & Ionatham, qui cognominabat Apphus. †Hi viderũt
7 mala quæ fiebant in populo Iuda & in Ieruſalem. †Et di
xit Mathathias, Væ mihi, vt quid natus ſum videre con-
tritionem populi mei, & contritionem ciuitatis ſanctę,
8 & ſedere illic, cùm datur in manibus inimicorum? †San
cta in manu extraneorum facta ſunt: templum eius ſicut
9 homo ignobilis. †Vaſa gloriæ eius captiua abducta ſunt:
trucidati ſunt ſenes eius in platéis, & iuuenes eius ceci-
10 derunt in gladio inimicorum. †Quæ gens non hęredita-
11 uit regnum eius, & non obtinuit ſpolia eius? †Oĩs com-
B poſitio eius ablata eſt. Quæ erat libera, facta eſt ancilla.
12 †Et ecce ſancta noſtra, & pulchritudo noſtra, & claritas
13 noſtra deſolata eſt, & coinquinauerunt ea gentes. †Quò
14 ergo nobis adhuc viuere? †Et ſcidit veſtimenta ſua Ma-
thathias, & filij eius, & operuerunt ſe cilicijs, & planxe-
15 runt valde. †Et venerunt illuc qui miſſi erant à rege An-
tiocho, vt cogerent eos qui confugerant in ciuitatē Mo
din, immolare, & accendere tura, & à lege Dei diſcede
16 re. †Et multi de populo Iſraël conſentientes acceſſerunt
ad eos: ſed Mathathias & filij eius conſtanter ſteterunt.
17 †Et reſpondentes qui miſſi erant ab Antiocho, dixerunt
Mathathiæ, Princeps & clariſſimus & magnus es in hac
18 ciuitate, & ornatus filijs & fratrib9. †Ergo accede prior,
& fac iuſſum regis, ſicut fecerunt omnes gentes, & viri
Iuda, & qui remanſerunt in Ieruſalem: & eris tu, & filij
tui inter amicos regis, & amplificatus auro & argento,
19 & muneribus multis. †Et reſpondit Mathathias, & dixit
magna voce, Etſi omnes gentes regi Antiocho obediũt,
vt diſcedāt vnuſquiſq; à ſeruitute legis patrum ſuorum,
20 & conſentiant mandatis eius: †ego & filij mei, & fratres
21 mei obediemus legi patrum noſtrorũ. †propitius ſit no-
C bis Deus: non eſt nobis vtile relinquere legem, & iuſti-
22 tias Dei. †non audiemus verba regis Antiochi, nec ſacri-
ficabimus tranſgredientes legis noſtræ mandata, vt ea-
23 mus altera via. †Et vt ceſſauit loqui verba hæc, acceſſit q-
dam Iudæus in oĩum oculis ſacrificare idòlis ſup aram
24 in ciuitate Modin ſecundùm iuſſum regis: †& vidit Ma-
thathias, & doluit, & contremuerunt renes eius, & accē
ſus eſt furor eius ſecundùm iudicium legis, & inſiliens
25 trucidauit eum ſuper aram: †ſed & virum quem rex An-
tiochus miſerat, qui cogebat immolare, occidit in ipſo tē
26 pore, & aram deſtruxit, †& zelatus eſt legem, ſicut fecit Nu 25.b.7.
27 Phinees Zamri filio Salomi. †Et exclamauit Mathathias
voce magna in ciuitate dicens: Omnis qui zelum habet
28 legis ſtatuens teſtamētum, exeat poſt me. †Et fugit ipſe,
& filij eius in montes: & reliquerunt quæcunque habe-
29 bant in ciuitate †Tunc deſcenderunt multi quærentes
30 iudicium & iuſtitiam, in deſertum: †& ſederunt ibi ipſi,
& filij eius, & mulieres eorum, & pecora eorũ: qm *inun *Inderauerunt io.
31 dauerunt ſuper eos mala. †Et renũtiatum eſt viris regis,
D & exercitui qui erant in Ieruſalem ciuitate Dauid, qm di
ſceſſiſſent viri quidam, qui diſſipauerunt mandatum re
gis in loca occulta in deſerto, & abijſſent poſt illos mul-
32 ti. †Et ſtatim perrexerunt ad eos, & conſtituerunt aduer
33 ſus eos prælium in die ſabbathorum, †& dixerũt ad eos,
Reſiſtitis & nunc adhuc? exite, & facite ſecundùm ver-
34 bum regis Antiochi, & viuetis. †Et dixerunt, Non exibi-
mus, neq; faciemus verbum regis, vt polluamus diē ſab-
35 bathorum. †Et concitauerunt aduerſus eos prælium.
36 †Et non reſponderunt eis, nec lapidem miſerunt in eos,
37 nec oppilauerunt loca occulta: †dicentes, Moriamur oēs
in ſimplicitate noſtra: & teſtes erunt ſuper nos cælum
38 & terra q iniuſtè perditis nos. †Et intulerunt illis bellũ
ſabbathis: & mortui ſunt ipſi & vxores eorũ, & filij eo-
rum, & pecora eorum vſq; ad mille animas hominum.
39 †Et cognouit Mathathias & amici eius, & luctum ha-
40 buerunt ſuper eos valde. †Et dixit vir proximo ſuo: Si oēs
fecerimus ſicut fratres noſtri fecerunt & non pugnaue-
rimus aduerſus Gentes pro animabus noſtris & iuſtifi-
cationibus noſtris: nunc citiùs diſperdent nos à terra
41 †Et cogitauerunt in die illa, dicentes, Omnis homo qui-
E cunq; venerit ad nos in bello die ſabbathorum, pugne-
mus aduerſus eum: & non moriemur oēs, ſicut mortui
42 ſunt fratres noſtri in occultis. †Tunc congregata eſt ad
eos ſynagoga *Iudæorum fortis viribus ex Iſraël, oĩs volũ
43 tarius in lege: †& oēs qui fugiebāt à malis, additi ſunt ad *Aſidæorũ 1.
44 eos, & facti ſunt illis ad firmamentum. †Et collegerunt
exercitum, & percuſſerunt peccatores in ira ſua, & viros
iniquos in indignatione ſua: & cæteri fugerunt ad natio
45 nes, vt euaderent. †Et circuiuit Mathathias, & amici ei9,
46 & deſtruxerunt aras: †& circunciderunt pueros incircū
ciſos quotquot inuenerunt in finibus eorum: & in forti
47 tudine. †Et perſecuti ſunt filios ſuperbiæ, & proſperatũ
48 eſt opus in manibus eorum: †& obtinuerunt legem de
manibus gentium, & de manibus regum: & non dede-
49 runt cornu peccatori. †Et appropinquauerunt dies Ma-
F thathiæ moriendi, & dixit filijs ſuis, Nunc confortata eſt
ſuperbia, & caſtigatio, & tempus euerſionis, & ira indi-
50 gnationis. †Nunc ergo ô filij æmulatores eſtote legis, &
date animas veſtras pro teſtamento patrum veſtrorum,
51 †& mementote operum patrum, quæ fecerunt in gene-
rationibus ſuis: & accipietis gloriam magnam, & nomē
52 æternum. †‖Abraham nónne in tentatione inuentus eſt
53 fidelis, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam? †‖Ioſeph in tem Gen.22.a.3. b.9
pore anguſtiæ ſuæ cuſtodiuit mandatũ: & factus eſt dñs Gen.41.e.40.
54 Ægypti. †‖Phinees pater noſter, zelando zelum Dei, acce Nu 25.b.7. c.13.
55 pit teſtamētum ſacerdotij æterni, †‖Ieſus dum impleuit Eccl.45.d.19
56 verbum, factus eſt dux in Iſraël, †‖Caleb dum teſtificatur Ioſ.1.a.2. Iud.24.a.6
57 in eccleſia, accepit hæreditatem, †‖Dauid in ſua miſericor Ioſ.14.d.14
58 dia conſecutus eſt ſedem regni in ſecula. †‖Elias dum ze- 2 Re.2.a.4.
59 lat zelum legis, receptus eſt in cælum. †‖Ananias & Aza- 4.Re.2.b.11
60 rias & Miſaël, credentes, liberati ſunt de flāma. †‖Daniel Dan.3.b.16. c.24 1.20.9 f.12

61 in ſua ſimplicitate liberatus eſt de ore leonum. †Et ita co
gitate per generationem & generationem: quia omnes q
62 ſperant in eum, non infirmantur †Et à verbis viri pecca-
toris ne timueritis: quia gloria eius, ſtercus et vermis eſt:
63 †hodie extollitur, & cras non inuenietur: quia cõuerſus
G eſt in terram ſuam, & cogitatio eius perijt. †Vos ergo fi-
64 lij cõfortamini, & viriliter agite in lege: quia *in ipſa glo-
65 rioſi eritis. †Et ecce Simon frater veſter, ſcio q vir conſilij
66 eſt: ipſum audite ſemper, & ipſe erit vobis pater. †Et Iu-
das Machabæus fortis viribus à iuuentute ſua, ſit vobis
67 princeps militiæ, & ipſe aget bellum populi. †Et adduce
tis ad vos omnes factores legis: & vindicate vindictã pu
68 puli veſtri. †Retribuite retributionem gentibus, & intẽ-
69 dite in præceptũ legis. †Et benedixit eos, & appoſitus eſt
70 ad patres ſuos. †Et defunctus eſt anno centeſimo, & qua
drageſimoſexto: & ſepultus eſt à filijs ſuis in ſepulchris
patrum ſuorum in Modin, & planxerunt eum omnis Iſ-
raël planctu magno.

* eſt fortitia q vobis præcepta ſunt i lege à Dño Deo veſtro.

Iudas Machabæus dux eximius prædicat, qui perambulans ciuitates Iuda, trucidabat oẽs impios, & occiſo duce Apollonio, eiuſq́ exercitu diſperſo, vicit cũ paucis potentiſſimũ Syriæ exercitum vnà cum duce Serone. Iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Perſidem conſtituit Lyſiam vice regum, dato bellis in Iudæos apparatum, qui miſit contra terram Iuda Gorgiam cum exercitu: Iudas autem & ſui ad bellum parantur, maximè operibus pœnitentiæ, & oratione ad Deum. CAP. III.

1 ET ſurrexit Iudas qui vocabatur Machabæus fili⁹ eius
A pro eo: †& adiuuabant eum oẽs fratres eius, & vni-
2 uerſi qui ſe coniunxerant patri eius, & prœliabant̃ prœliũ
3 Iſraël cum lætitia. †Et dilatauit gloriã populo ſuo, & in-
duit ſe loricã ſicut gigas, & ſuccinxit ſe arma bellica ſua
4 in prælijs, & protegebat caſtra gladio ſuo. †Similis factꝰ
eſt leoni in operibus ſuis, & ſicut catulus leonis rugiens
5 in venatione. †Et perſequutus eſt iniquos perſcrutans
eos: & qui conturbabant populum ſuum, eos ſuccendit
6 flammis: †& repulſi ſunt inimici eius præ timore eius, &
omnes operarij iniquitatis cõturbati ſunt: & directa eſt
7 ſalus in manu eius. †Et exacerbabat reges multos, & læti-
ficabat Iacob in operibus ſuis, & in ſeculũ memoria eius
8 in benedictione. †Et perambulabat ciuitates Iuda, & pdi
9 dit impios ex eis, & auertit iram ab Iſraël. †Et nominatꝰ
eſt vſq; ad nouiſſimum terræ, & congregauit pereuntes.
10 †Et cõgregauit Apollonius Gentes, & à Samaria virtutẽ
B multam & magnam, ad bellandum contra Iſraël. †Et co-
11 gnouit Iudas, & exijt obuiam illi: & percuſſit, & occidit
illum, & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerũt.
12 †& accepit ſpolia eorum: & gladium Apollonij abſtulit
13 Iudas, & erat pugnans in eo omnibus diebus. †Et audi-
uit Seron princeps exercitus Syriæ quòd congregauit Iu
14 das congregationẽ fidelium, & eccleſiam ſecum, †& ait
Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debella
bo Iudam, & eos qui cum ipſo ſunt, qui ſpernebant ver-
15 bum regis. †Et præparauit ſe: & aſcenderunt cum eo ca-
ſtra impiorum fortes auxiliarij, vt facerent vindictã in fi-
16 lios Iſraël. †Et appropinquauerunt vſq; ad Beth-horon:
17 & exiuit Iudas obuiam illi cum paucis. †Vt autem vi-
C derunt exercitum venientem ſibi obuiam, dixerunt Iu-
dæ, Quomodò poterimus pauci pugnare contra multi-
tudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati ſumus ie
18 iunio hodie? †Et ait Iudas: Facile eſt concludi multos in
manu paucorum: & non eſt differentia in conſpectu Dei
19 cæli liberare in multis & in paucis: †qm̃ non in multitu-
dine exercitus victoriæ belli, ſed de cælo fortitudo eſt.
20 †Ipſi veniunt ad nos in multitudine cõtumaci & ſuper-
bia, vt diſperdãt nos, & vxores noſtras, & filios nr̃os, &
21 vt ſpolient nos: †nos verò pugnabimus pro animabꝰ no
22 ſtris, & legibus noſtris: †& ipſe Dñs conteret eos ante fa-
23 ciem noſtram. Vos aũt ne timueritis eos. †Vt ceſſauit aũt
loqui, inſiluit in eos ſubitò: & contritus eſt Serõ, & exer
24 citus eius in conſpectu ipſius: †& perſecutus eſt eum in
deſcenſu Beth-horon vſq; in campum, & ceciderunt ex
eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terrã Phili
25 ſthijm. †Et cẽcidit timor Iudæ ac fratrum eius, & formi-
26 do ſuper oẽs gentes in circuitu eorum: †et peruẽnit ad re
gem nomen eius, & de prælijs Iudæ narrabant oẽs gẽtes.
27 †Vt audiuit aũt rex Antiochus ſermones iſtos, iratus eſt
D animo: & miſit, & congregauit exercitum vniuerſi regni
28 ſui, caſtra fortia valde: †& aperuit ærarium ſuum, & dedit
ſtipendia exercitui in annum, & mandauit illis, vt eſſent
29 parati ad oĩa. †Et vidit quòd defecit pecunia de theſauris
ſuis & tributa regionis modica propter diſſenſionẽ, &
plagam quam fecit in terra, vt tolleret legitima q̃ erant
30 à primis diebus. †& timuit ne non haberet vt ſemel &
bis in ſumptus & donaria quæ dederat antè larga manu:
31 & abundauerat ſuper reges qui ante eũ fuerant. †Et con
ſternatus erat animo valde, & cogitauit ire in Perſidem,
& accipere tributa regionum, & congregare argentum
32 multum. †Et reliquit Lyſiam hoĩem nobilem de genere
regali, ſuper negocia regia, à flumine Euphràte vſque ad
33 flumen Ægypti: †& vt nutriret Antiochũ filium ſuum,
34 donec rediret. †Et tradidit ei medium exercitũ & ele-
phantos, & mandauit ei de omnibus quæ volebat, & de
35 inhabitantibus Iudæam & Ieruſalem: †& vt mitteret ad
E eos exercitum, ad conterendam & extirpandam virtutẽ
Iſraël, & reliquias Ieruſalem, & auferendam memoriam
36 eorum de loco: †& vt conſtitueret habitatores filios alie
nigenas in omnibus finibus eorum, & ſorte diſtribue-
37 ret terram eorum. †Et rex aſſumpſit partẽ exercitus reſi-
dui, & exiuit ab Antiochia ciuitate regni ſui anno cen-
teſimo & quadrageſimo ſeptimo: & trãſfretauit Euphrá
38 ten flumẽ, & perambulabat ſuperiores regiones. †Et ele-
git Lyſias Ptolemæum filiũ Dorymini, & Nicanorem &
39 Gorgiam, viros potentes ex amicis regis: †& miſit cum
eis quadraginta millia virorũ, & ſeptem millia equitũ:
vt venirent in terram Iuda, & diſperderent eam ſm̃ ver-
40 bum regis. †Et proceſſerunt cum vniuerſa virtute ſua, &
venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campeſtri.
41 †Et audierunt mercatores regionum nomen eorũ: & ac-
ceperunt argentũ & aurum multum valde, & pueros: &
venerunt in caſtra, vt acciperent filios Iſraël in ſeruos:
& additi ſunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigena
42 rũ. †Et vidit Iudas, & fratres eius, quia multiplicata ſunt
F mala, & exercitus applicabant ad fines eorum, & cogno
uerunt verba regis quæ mandauit populo facere in inte
43 ritum & conſummationem: †& dixerunt vnuſquiſq; ad
proximum ſuum, Erigamus deiectionẽ populi noſtri, &
44 pugnemus pro populo noſtro, & ſanctis noſtris. †Et cõ-
gregatus eſt conuẽtus, vt eſſent parati in prælium: & vt
45 orarent & peterent miſericordiam & miſerationes. †Et
Ieruſalem non habitabatur, ſed erat ſicut deſertum: non
erat qui ingrederet̃ & egrederet̃ de natis eius: & ſanctũ
conculcabatur: & filij alienigenarũ erant in arce, ibi erat
habitatio Gentium: & ablata eſt voluptas à Iacob, & de-
46 fecit ibi tibia & cithara. †Et congregati ſunt, & venerunt
in Maſpha contra Ieruſalem: quia locus orationis erat in
47 Maſpha ante in Iſraël. †Et ieiunauerunt illa die, & indue
runt ſe cilicijs, & cinerem impoſuerunt capiti ſuo: & di-
48 ſciderunt veſtimenta ſua, †& expanderunt libros legis,
de quibus ſcrutabantur Gentes ſimilitudinem ſimula-
49 chrorum ſuorum: †& attulerunt ornamẽta ſacerdotalia,
& primitias & decimas, & ſuſcitauerunt Nazaræos, qui
50 impleuerant dies: †& clamauerunt voce magna in cælum
51 dicentes, Quid faciemꝰ iſtis, & quò eos ducemus? †& ſan
G cta tua conculcata ſunt, & contaminata ſunt, & ſacerdo
52 tes tui facti ſunt in luctum & in humilitatem: †& ecce na
tiones conuenerunt aduerſum nos, vt nos diſperdant: tu
53 ſcis quæ cogitant in nos. †Quomodò poterimus ſub-
54 ſiſtere ante faciem eorum, niſi tu Deus adiuues nos? †&
55 tubis exclamauerunt voce magna. †Et poſt hæc conſti-
tuit Iudas duces populi, tribunos, & centuriones, & pẽ-
56 tacontarchos, & decuriones. †Et dixit his qui ædifica-
bant domos, & ſponſabant vxores, & plãtabant vineas,
& formidoloſis, vt redirent vnuſquiſq; in domum ſuam
57 ſm̃ legem. †Et mouerunt caſtra, & collocauerunt ad Au

Deu. 20. a. 5. b. 6. Iudic. 7. a. 3.

ſtrum

58 ſtrum Emmaum. Et ait Iudas, Accingimini, & eſtote fi-
lij potentes, & eſtote parati in manè: vt pugnetis aduer-
ſus nationes has quæ conuenerunt aduerſus nos diſper-
59 dere nos & ſancta noſtra: qm̃ melius eſt nos mori in bel
60 lo, quàm videre mala gentis noſtræ, & ſanctorum. Sicut
autem fuerit voluntas in cælo, ſic fiat.

Gorgias quærit Iudã, at hic ſuos hortatus fudit hoſtes, rurſumq́; Gorgiæ exercitu fuſo colligit ſpolia, & iterum fuſis ad Deum precibus, deuincit Lyſiæ exercitum, ac poſtmodùm purificato templo, nouum erigit altare: & omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur præparatis, ſacrificijsq́; oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo: ſtatuto etiam huius dedicationis annuo feſto ad dies octo. CAP. IIII.

1 ET aſſumpſit Gorgias quinq; millia virorum, & mil-
A le equites electos: & mouerunt caſtra nocte, vt ap-
2 plicarent ad caſtra Iudæorum, & percuterent eos ſubitò,
3 & filij qui erant ex arce, erant illis duces. Et audiuit Iu-
das, & ſurrexit ipſe & potentes percutere virtutem exer
4 cituum regis, qui erant in Emmaum. Adhuc enim diſp
5 ſus erat exercitus à caſtris. Et venit Gorgias in caſtra Iu
dæ noctu, & neminem inuenit, & quærebat eos in mon
6 tibus: qm̃ dixit, Fugiunt hi à nobis. Et cũ dies factus eſ-
ſet, apparuit Iudas in campo cũ tribus millibus virorum
7 tantum: qui tegumenta & gladios non habebant*: & vi- *vt videbant
derunt caſtra Gentium valida, & loricatos, & equitatus
8 in circuitu eorum, & hi docti ad prælium. Et ait Iudas vi
ris qui ſecum erant, Ne timueritis multitudinem eorũ,
9 & impetum eorum ne formideritis. ‖Mementote quali- ‖Exo.14.b.9. c.22.
ter ſalui facti ſunt patres noſtri in mari rubro, cũ ſeque-
10 retur eos Pharao cum exercitu multo. Et nunc clame
B mus in cælum: & miſerebitur noſtri Dñs, & memor erit
teſtamenti patrum noſtrorum, & conteret exercitũ iſtũ,
11 ante faciem noſtram hodie: & ſcient omnes gentes q2
12 eſt qui redimat & liberet Iſraël. Et eleuauerunt alienige
13 næ oculos ſuos, & viderunt eos venientes ex aduerſo. Et
exierunt de caſtris in prælium, & tuba cecinerunt hi qui
14 erant cum Iuda. Et congreſſi ſunt: & contritæ ſunt Gen
15 tes, & fugerunt in campum. Nouiſſimi autem omnes
ceciderunt in gladio, & perſequuti ſunt eos vſq; Gezerõ,
& vſq; in campos Idumææ, & Azoti, & Iamniæ: & ceci-
16 derũt ex illis vſq; ad tria millia virorum. Et reuerſus eſt
17 Iudas, & exercitus eius, ſequens eum. Dixitq; ad popu-
lum: Non concupiſcatis ſpolia, quia bellum contra nos
18 eſt, & Gorgias & exercitus eius prope nos in monte: ſed
ſtate nunc cõtra inimicos noſtros, & expugnate eos, &
19 ſumetis poſteà ſpolia ſecuri. Et adhuc loquẽte Iuda hæc,
20 ecce apparuit pars quædam proſpiciens de monte. Et vi
dit *quòd in fugam cõuerſi ſunt*, & ſuccẽderunt caſtra: *Gorgias *ſui.
fumus enim qui videbatur, declarabat quod factum eſt.
21 Quibus illi conſpectis, timuerunt valde, aſpicientes ſi-
C mul & Iudam & exercitũ in campo paratum ad præliũ.
22 Et fugerunt omnes in campum alienigenarum: & Iu-
23 das reuerſus eſt ad ſpolia caſtrorum, & acceperunt aurũ
multum, & argentum, & hyacinthũ, & purpuram ma-
24 rinam, & opes magnas. Et conuerſi hymnum canebãt,
& benedicebant Deum in cælum, qm̃ bonus eſt, qm̃ in
25 ſeculum miſericordia eius. Et facta eſt ſalus magna in Iſ
26 raël, in die illa. Quicunq; autem alienigenarũ euaſerũt,
venerũt & nunciauerunt Lyſiæ vniuerſa quæ acciderãt.
27 Quibus ille auditis, conſternatus animo deficiebat: q
non qualia voluit, talia contigerunt in Iſraël, & qualia
28 mandauit rex. Et ſequenti anno congregauit Lyſias vi
rorum electorum ſexaginta millia, & equitum quinque
29 millia, vt debellaret eos. Et venerunt in Iudæam, & ca-
ſtra poſuerunt in Beth-horon, & occurrit illis Iudas cũ
30 decem millibus viris. Et viderunt exercitum fortem, &
D orauit, & dixit, Benedictus es ſaluator Iſraël ‖qui contri- Iet.17.f.50. Iet.14.b.13
uiſti impetum potentis in manu ſerui tui Dauid, ‖& tra
didiſti caſtra alienigenarum in manu Ionathæ filij Saul,
31 & armigeri eius. Cõclude exercitum iſtum in manu po
puli tui Iſraël, & confundatur in exercitu ſuo & equiti-
32 bus. Da illis formidinem & tabefac audaciam virtutis
33 eorum, & commoueantur contritione ſua. Deijce illos
gladio diligentium te: & collaudent te oẽs qui nouerũt
34 nomen tuum in hymnis. Et commiſerunt prælium: &
ceciderunt de exercitu Lyſiæ quinque millia virorum.
35 Videns autem Lyſias fugam ſuorum, & Iudæorũ auda-
ciã, & quòd parati ſunt aut viuere aut mori fortiter, abijt
Antiochiam, & elegit milites, vt multiplicati rurſus ve-
36 nirẽt in Iudæ. Dixit ãaũt Iudas, & fratres eius, Ecce cõ
triti ſunt inimici noſtri: aſcendamus nunc mundare ſan
37 cta, & renouare. Et congregatus eſt omnis exercitus, &
38 aſcenderunt in montem Sion. Et viderunt ſanctificatio
E nem deſertam, & altare prophanatũ, & portas exuſtas,
& in atrijs virgulta nata ſicut in ſaltu vel in mõtibus, &
39 paſtophoria diruta. Et ſciderunt veſtimenta ſua, & plan
xerunt planctu magno, & impoſuerunt cinerem ſup ca-
40 put ſuum: & ceciderunt in faciem ſup terram, & excla-
mauerunt tubis ſignorum, & clamauerunt in cælum.
41 Tunc ordinauit Iudas viros, vt pugnarent aduerſus eos
42 qui erant in arce, donec emundarẽt ſancta. Et elegit ſa
cerdotes ſine macula, voluntatem habentes in lege Dei:
43 & mundauerunt ſancta, & tulerunt lapides contamina
44 tionis in locum immundum. Et cogitauit de altari holo
cauſtorum quod prophanatum, erat quid de eo faceret.
45 Et incidit illis conſilium bonum, vt deſtruerẽt illud: ne
fortè illis eſſet in opprobrium, quia contaminauerunt il
46 lud Gentes, & demoliti ſunt illud. Et repoſuerunt lapi-
F des in monte domus in loco apto, quoadusq; veniret ꝓ-
47 pheta, & reſponderet de eis. Et acceperunt lapides inte-
gros ſm legem, & ædificauerunt altare nouum ſm illud
48 quod fuit priùs: & ædificauerũt ſancta, & quæ intra do-
mum erant intrinſecus: & ædẽ, & atria ſanctificauerunt.
49 Et fecerunt vaſa ſancta noua, & intulerunt candelabrũ,
50 & altare incenſorum, & menſam in templum. Et incen
ſum poſuerunt ſuper altare, & accenderunt lucernas q̃
51 ſuper candelabrum erant, & lucebant in templo. Et po
ſuerunt ſuper menſam panes, & appręhenderunt vela:
52 & conſummauerunt oĩa opera quæ fecerant. Et ante 2.Ma.10.a.5
matutinum ſurrexerunt quinta & viceſima die mẽſis no
ni (hic eſt menſis Caſleu) centeſimi quadrageſimi octaui
53 anni: Et obtulerunt ſacrificium ſm legem ſuper altare
54 holocauſtorum nouum, quod fecerunt. Secundùm tẽ-
G pus & ſecundùm diem in qua contaminauerũt illud gẽ-
tes, in ipſa renouatũ eſt in canticis, & citharis, & cinyr-
55 is, & in cymbalis. Et cecidit oĩs populus in faciẽ, & ado
rauerunt & benedixerunt in cælum eum, qui proſpera-
56 uit eis. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & Ioh.10.c.22.
obtulerunt holocauſta cum lætitia, & ſacrificium ſalu-
57 taris & laudis. Et ornauerunt faciem templi coronis au
reis, & ſcutulis: & dedicauerunt portas & paſtophoria,
58 & impoſuerunt eis ianuas. Et facta eſt lætitia in populo Ioh.10.c.22.
59 magna valde, & auerſum eſt opprobrium Gentium. Et
ſtatuit Iudas & fratres eius & vniuerſa eccleſia Iſraël, vt
agatur dies dedicationis altaris in tẽporibus ſuis ab an-
no in annum ꝑ dies octo à quinta & viceſima die menſis
60 Caſleu, cũ lætitia & gaudio. Et ædificauerunt in tẽpore
illo montem Sion, & ꝑ circuitum muros altos, & turres
firmas: nequãdo venirẽt Gẽtes, & conculcarent eũ ſicut
61 anteà fecerũt. Et collocauit illic exercitũ, vt ſeruarẽt eũ,
& muniuit eum ad cuſtodiendã Bethſuram, vt haberet
populus munitionem contra faciem Idumææ.

Percuſſit Iudas plurimas gẽtes finitimas: obſeſſosq́; Galaaditas & Galilæos ipſe vnà cũ fratre Simeone liberat: & deuicto ſemel atq; iterum Timotheo, captaq́; ciuitate Ephron, quæ trãſitum ipſi præbere noluerat, & omni maſculo ipſius interẽpto, tandem integro numero læti reuertuntur in montem Sion ad ſacrificandum Domino. Intereà qui relicti erant duces in Ieruſalem, dum contra Iudæ præceptum pugnant aduerſus Gentes, caduntur. Iudas verò percutit Chebron, & Azotum ſubuerſis ipſarum ſimulachris. CAP. V.

1 ET factum eſt, vt audierunt Gentes in circuitu q2 ædi
A ficatum eſt altare, & ſanctuarium ſicut priùs, iratæ
2 ſunt valde: & cogitabant tollere genus Iacob qui erant

inter eos, & cœperunt occidere de populo, & perſequi.
3 ᵀEt debellabat Iudas filios Eſau in Idumęa, & eos q erāt
in Arabathane: quia circunſedebant Iſraëlitas, & percuſſit
4 eos plaga magna. ᵀEt recordatus eſt malitiam filiorum
Bean, qui erant populo in laqueum & in ſcādalum, inſi
5 diantes ei in via: ᵀ& cōcluſi ſunt ab eo in turribus, & ap-
plicuit ad eos, & anathematizauit eos, & incendit turres
6 eorum igni cum oībus qui in eis erāt. ᵀEt tranſiuit ad fi
lios Ammō, & inuēnit manum fortem, & populum co-
7 pioſum, & Timótheum ducem ipſorum: ᵀ& cōmiſit cū
8 eis prælia multa, & contriti ſunt in cōſpectu eorum, ᵀ&
pcuſſit eos, & cepit Gazer ciuitatem, & filias eius, & re-
9 uerſus eſt in Iudæam. ᵀEt congregatæ ſunt Gentes quæ
ſunt in Galaad, aduerſus Iſraëlitas qui erant in finib⁹ eo-
rum, vt tollerent eos: & fugerunt in Datheman munitio
10 nem, ᵀ& miſerunt literas ad Iudam & fratres eius, dicen
tes: Congregatę ſunt aduerſum nos gētes per circuitū, vt
11 nos auferant: ᵀ& parant venire, & occupare munitionē
in quam confugimus: & Timotheus eſt dux exercitus
12 eorum. ᵀNunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorū,
13 quia cécidit multitudo de nobis. ᵀEt oēs fratres noſtri q
B erant in locis Tubin, interfecti ſunt: & captiuas duxerūt
vxores eorum, et natos, & ſpolia, & peremerunt illic fe-
14 rè mille viros. ᵀEt adhuc epiſtolæ legebātur, & ecce alij
nuntij venerunt de Galilæa conſciſſis tunicis, nuntiātes
15 ſm verba hæc: ᵀdicentes conueniſſe aduerſum ſe à Ptole
maide, & Tyro, & Sidône: & repleta eſt oīs Galilæa alie-
16 nigenis vt nos conſumant. ᵀVt audiuit aūt Iudas & po-
pulus ſermones iſtos, conuēnit eccleſia magna cogitare
quid facerent fratribus ſuis qui in tribulatione erant, &
17 expugnabant̃ ab eis. ᵀDixitq; Iudas Simoni fratri ſuo,
Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa:
ego aūt & frater meus Ionathas ibimus in Galaaditim.
18 ᵀEt reliquit Ioſephum filiū Zachariæ, & Azariam duces
19 populi cum reſiduo exercitu in Iudæa ad cuſtodiam, ᵀet
præcepit illis dicēs: Præſtote populo huic: & nolite bel
lum committere aduerſum gentes, donec reuertamur.
20 ᵀEt partiti ſunt Simoni viri tria millia, vt iret in Galilæā:
C Iudæ autem octo millia in Galaaditim. ᵀEt abijt Simon
21 in Galilæam, & commiſit prælia multa cum gentibus: &
contritæ ſunt gentes à facie eius, & pſecutus eſt eos vſq;
22 ad portam. ᵀPtolemaidis, & cécidedunt de Gentibus fe-
23 rè tria millia virorum, & accepit ſpolia eorū, ᵀ& aſſum-
pſit eos qui erant in Galilæa & in Arbatis cum vxoribus
& natis, & oībus quæ erant illis, & adduxit in Iudæā cū
24 lætitia magna. ᵀEt Iudas Machabæus & Ionathas frater
eius tranſierunt Iordanem, & abierunt viam trium die-
25 rum per deſertum. ᵀEt occurrerunt eis Nabuthæi, ᵀ& ſu
ſceperunt eos pacificè, & narrauerūt eis oīa quæ accide-
26 rant fratribus eorū in Galaaditide, ᵀ& quia multi ex eis
comprehenſi ſunt in Baraſa, & Boſor, & in Alimis, ᵀ& in
Chaſphor, & i Mageth, & Carnaim: hæ oēs ciuitates mu
27 nitæ, & magnæ. ᵀSed & in cæteris ciuitatibus Galaadi-
tidis tenent̃ comprehenſi, & in craſtinum cōſtituerunt
admouere exercitum ciuitatibus his, & comprehēdere,
28 & tollere eos in vna die. ᵀEt conuertit Iudas & exercitus
eius viam in deſertum Boſor repentè, & occupauit ciui-
tatem: & occîdit oēm maſculum in ore gladij, & accepit
29 oīa ſpolia eorum, & ſuccendit eam igni. ᵀEt ſurrexerunt
30 inde nocte, & ibant vſq; ad munitionem. ᵀEt factum eſt
D diluculo, cùm eleuaſſent oculos ſuos, & ecce populus
multus, cuius non erat numerus, portantes ſcalas & ma
chinas, vt comprehenderent munitionē: & expugnabāt
31 eos. ᵀEt vidit Iudas quia cœpit bellū, & clamor belli aſcē-
dit ad cælum ſicut tuba, & clamor magnus de ciuitate.
32 ᵀ& dixit exercitui ſuo, Pugnate hodie pro fratribus vřis.
33 ᵀEt venit tribus ordinibus poſt eos, & exclamauerūt tu-
34 bis, & clamauerunt in oratione. ᵀEt cognouerunt caſtra
Timothei quia Machabæus eſt, & refugerunt à facie ei⁹:
& percuſſerunt eos plaga magna, & ceciderunt ex eis in
35 die illa ferè octo millia virorū. ᵀEt diuertit Iudas in Ma-
ſpha, & expugnauit, & cepit eam: & occidit oēm maſcu
lum eius, & aſſumpſit ſpolia eius, & ſuccendit eam igni.
36 ᵀInde perrexerit, & cepit Casbon, & Mageth, & Boſor,
37 & reliquas ciuitates Galaaditidis. ᵀPoſt hæc autē verba,
congregauit Timotheus exercitum alium, & caſtra po
38 ſuit contra Raphon trans torrentem. ᵀEt miſit Iudas ſpe
culari exercitum: & renuntiauerunt ei dicētes, Quia cō-
uenerunt ad eum omnes gētes qui in circuitu nřo ſunt,
39 & exercitus multus nimis: ᵀ& Arabas conduxerunt in
auxilium ſibi, & caſtra poſuerunt trans torrentem, para
ti ad te venire in prælium. Et abijt Iudas obuiam illis.
40 ᵀEt ait Timotheus principib⁹ exercitus ſui, Cùm appro-
E pinquauerit Iudas & exercitus eius ad torrentem aquæ:
ſi tranſierit ad nos prior, non poterimus ſuſtinere eum,
41 quia potens poterit aduerſum nos: ᵀſi verò timuerit tran
ſire, & poſuerit caſtra extra flumen, trāsfretemus ad eos,
42 & poterimus aduerſus illum. ᵀVt autem appropinqua-
uit Iudas ad torrentem aquę, ſtatuit ſcribas populi ſecus
torrentem, & mandauit eis, dicens: Neminem hominū
43 reliqueritis, ſed veniant oēs in prælium. ᵀEt transfretauit
ad illos prior, & oīs populus poſt eum, & contritæ ſunt
omnes gentes à facie eorum, & proiecerunt arma ſua, &
44 fugerunt ad phanum quod erat in Carnaim. ᵀEt occupa-
uit ipſam ciuitatem, & phanum ſuccendit igni cum om
nibus quæ erāt in ipſo: & oppreſſa eſt Carnaim, & non
45 potuit ſuſtinere contra faciē Iudæ. ᵀEt congregauit Iu-
das vniuerſos Iſraëlitas qui erant in Galaaditide, à mini
mo vſq; ad maximum, & vxores eorum & natos & exer
46 citum magnum valde, vt venirent in terram Iudæ. ᵀEt ve
nerunt vſq; Ephron: & hęc ciuitas magna in ingreſſu po
ſita, munita valde, & non erat declinare ab ea dextra vel
47 ſiniſtra, ſed per mediam iter erat. ᵀEt incluſerunt ſe qui
F erant in ciuitate, & obſtruxerunt portas lapidibus: & mi
48 ſit ad eos Iudas verbis pacificis, ᵀdicens: ſTranſeamus p Nu. 20. c.
terram veſtram, vt eamus in terram noſtrā: & nemo vo-
bis nocebit, tantùm pedibus tranſibimus. Et nolebāt eis
49 aperire. ᵀEt præcepit Iudas prædicari in caſtris, vt applica
50 rent vnuſquiſq; in quo erat loco. ᵀEt applicuerunt ſe vi-
ri virtutis, & oppugnauit ciuitatem illam tota die, & to-
51 ta nocte. & tradita eſt ciuitas in manu eius: ᵀ& pereme-
runt oēm maſculum in ore gladij, & eradicauit eam: &
accepit ſpolia eius, & tranſiuit per totam ciuitatem ſup
52 interfectos. ᵀEt tranſgreſſi ſunt Iordanem in campo ma
53 gno, contra faciem Beth-ſan. ᵀEt erat Iudas congregans
extremos, & exhortabatur populum p totam viam, do-
54 nec venirent in terram Iuda: ᵀ& aſcenderūt in montem
Sion cum lætitia & gaudio, & obtulerunt holocauſta, q
55 nemo ex eis cecidiſſet donec reuerterentur in pace. ᵀEt
in diebus quibus erat Iudas & Ionathas in terra Galaad,
& Simon frater eius in Galilęa contra faciē Ptolemaidis,
56 ᵀaudiuit Ioſephus Zachariæ fili⁹, & Azarias pricipes vir
57 tutis res bene geſtas, & ꝓlia quæ facta ſunt, ᵀ& dixit, Fa
ciamus & ipſi nobis nomē, & eamus pugnare aduerſus
58 gentes quæ in circuitu noſtro ſunt. ᵀEt præcepit his qui
59 erant in exercitu ſuo: & abierūt Iamniam. ᵀEt exiuit Gor
G gias de ciuitate, & viri eius obuiam illis in pugnam. ᵀEt
60 fugati ſunt Ioſephus & Azarias vſq; in fines Iudeæ: & ce
ciderunt illo die de populo Iſraël ad duo millia viri, & fa
61 cta eſt plaga magna in populo: ᵀquia non audierunt Iu-
62 dam & fratres eius, exiſtimantes fortiter ſe facturos: ᵀipſi
autem non erant de ſemine virorum illorum per quos
63 ſalus facta eſt in Iſraël. ᵀEt ᵃviri Iuda, magnificati ſunt val ᵃvir Iudas & fratres eius.
de in conſpectu omnis Iſraël, & gentium omnium vbi
64 audiebatur nomen eorum. ᵀEt conuenerunt ad eos fau
65 ſta acclamantes. ᵀEt exiuit Iudas & fratres eius, & expu-
gnabant filios Eſau in terra quæ ad Auſtrum eſt, & per-
cuſſit Chebron, & filias eius: & muros eius, & turres ſuc
66 cendit igni in circuitu. ᵀEt mouit caſtra, vt iret in terram
67 alienigenarum, & perambulabat Samariam. ᵀIn die illa
ceciderunt ſacerdotes in bello; dum ᵇvolunt fortiter fac- ᵇvolūt ᶜexeūt 10.
68 re, dum ſine conſilio ᶜexeunt in prælium. ᵀEt declina-
uit Iudas in Azótum in terram alienigenarum, & di-
ruit aras eorum, & ſculptilia deorum ipſorum ſuccen-
dit igni: & cepit ſpolia ciuitatum, & reuerſus eſt in ter
ram Iuda.

Antiochus repulſus ab opulenta ciuitate Elymaide venit in Babylonem, vbi auditis infortunijs quæ ſui in Iudæa paſſi erant, incidit præ triſtitia in mortis languorem, confitens hoc ſibi cõtigiſſe ob impietatẽ quam in Iudæos exercuerat: quo ibi mortuo, & Iuda arcem Ieruſalem obſidente, ſucceſſor eius filius Antiochus dictus Eupator, congregato aduerſus Iudam potentiſſimo exercitu, non potuit eum vincere, & Eleazar, occiſo ingẽti Elephante, ab eo oppreſſus, interijt: Rex autem oppugnans Ieruſalem reuocatur à Lyſia, ſed poſt iuratam pacẽ nõ ſeruat iuſiurandum. CAP. VI.

1 ET rex Antiochus perãbulabat ſuperiores regiones,
A & audiuit eſſe ciuitatẽ Elymaidem in Perſide nobiliſ
2 ſimam & copioſam in argento & auro, †templumq; in
ea locuples valde: & illic velamina aurea, & loricę, & ſcu
ta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui re-
3 gnauit primus in Græcia. †Et vẽnit, & quærebat capere
ciuitatem, & deprædari eam, & non potuit: qm̃ innotuit
4 ſermo his qui erant in ciuitate, †& inſurrexerunt in præ
lium, & fugit inde, & abijt cum triſtitia magna, & reuer
5 ſus eſt in Babyloniam. †Et vẽnit qui nuntiaret ei in Perſi
6 de, quia fugata ſunt caſtra quæ erant in terra Iuda: †& q
abijt Lyſias cum virtute forti in primis, & fugatus eſt à fa
cie Iudæorum, & inualuerunt armis & viribus, & ſpo-
7 lijs multis quæ ceperunt de caſtris quæ exciderunt: †&
quia diruerunt abominationem quam ædificauerant ſu
per altare quod erat in Ieruſalem: & ſanctificationem, ſi
cut priùs circundederunt muris excelſis; ſed & Bethſurã
8 ciuitatem ſuam. †Et factum eſt, vt audiuit rex ſermones
iſtos, expauit, & commotus eſt valde: & décidit in lectũ,
& incidit in languorem præ triſtitia, quia non factũ eſt
9 ei ſicut cogitabat. †Et erat illic per dies multos: qa reno
10 uata eſt in eo triſtia magna, & arbitratus eſt ſe mori. †Et
B vocauit oẽs amicos ſuos, & dixit illis, Receſſit ſomnus
ab oculis meis, & concidi, & corrui corde præ ſolicitudi
11 ne: †& dixi in corde meo, In quantam tribulationem de-
ueni, & in quos fluctus triſtitiæ in qua nunc ſum: qui iu
12 cundus eram, & dilectus in poteſtate mea? †Nunc verò
reminiſcor malorum quæ feci in Ieruſalem, vnde & ab-
ſtuli oĩa ſpolia aurea & argentea quæ erant in ea, & miſi
13 auferre habitantes Iudæam ſine cauſa. †Cognoui ergo qa
propterea inuenerunt me mala iſta: & ecce pereo triſti-
14 tia magna in terra aliena. †Et vocauit Philippum vnum
de amicis ſuis, & præpoſuit eum ſuper vniuerſum regnũ
15 ſuum: †& dedit ei diadema, & ſtolam ſuam, & annulũ,
vt adduceret Antiochũ filium ſuum, & nutriret eum, &
16 regnaret. †Et mortuus eſt illic Antiochus rex anno cente
17 ſimo quadrageſimo nono. †Et cognouit Lyſias qm̃ mor
tuus eſt rex, & conſtituit regnare Antiochum filiũ eius,
quem nutriuit adoleſcentem: & vocauit nomẽ eius Eu-
18 patorem. †Et hi qui erant in arce, concluſerant Iſraël in
circuitu Sanctorum: & quærebant eis mala ſemp & fir-
19 mamentum gentiũ. †Et cogitauit Iudas diſperdere eos:
C & conuocauit vniuerſum populum, vt obſiderent eos.
20 †Et conuenerunt ſimul, & obſederũt eos anno cẽteſimo
21 quinquageſimo, & fecerũt baliſtas & machinas. †Et exie
runt quidam ex eis qui obſidebantur, & adiunxerunt ſe
22 illis aliqui impij ex Iſraël: †& abierunt ad regem & dixe-
runt, Quouſq; nõ facis iudicium & vindicas fratres no-
23 ſtros? †Nos decreuimus ſeruire patri tuo, & ambulare in
24 præceptis eius, & obſequi edictis eius: †& filij populi no
ſtri propter hoc alienabant ſe à nobis: & quicunq; inue
niebantur ex nobis, interficiebant, & hæreditates noſtrę
25 diripiebantur. †Et non ad nos tantùm extenderunt ma-
26 num, ſed & in oẽs fines noſtros: †& ecce applicuerũt ho
die ad arcem in Ieruſalem occupare eã, & munitionẽ io
27 Bethſuram munierunt: †& niſi præueneris eos velociùs,
maiora quàm hæc facient, & non poteris obtinere eos.
28 †Et iratus eſt rex vt hæc audiuit: & cõuocauit oẽs amicos
ſuos, & principes exercitus ſui, & eos qui ſuper equites
29 erant. †ſed & de regnis alijs, & de inſulis maritimis ve-
D nerunt ad eum exercitus conductitij. †Et erat numerus
30 exercitus eius, centum millia peditum, & viginti millia
31 equitum, & elephanti trigintaduo docti ad prælium. †Et
venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethſurã, &
pugnauerunt dies multos, & fecerunt machinas: & exie
runt, & ſuccenderunt eas igni, & pugnauerunt viriliter.
32 †Et receſſit Iudas ab arce, & mouit caſtra ad Bethzacha-
33 rã contra caſtra regis. †Et ſurrexit rex ante lucem, & cõci
tauit exercitus in impetum contra viam Bethzacharam:
& comparauerunt ſe exercitus in præliũ, & tubis cecine
34 runt: †& elephantis oſtenderunt ſanguinem vuæ & mo
35 ri, ad acuendos eos in prælium. †& diuiſerunt beſtias per
legiones: & aſtiterunt ſingulis elephãtis mille viri in lo-
ricis concatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorum: &
quingenti equites ordinati vnicuiq; beſtiæ electi erant.
36 †Hi ante tempus vbicunq; erat beſtia, ibi erant: & quo-
37 cunq; ibat, ibant, & non diſcedebant ab ea. †Sed & tur-
res ligneæ ſup eos firmæ protegentes ſuper ſingulas be-
ſtias: & ſuper eas machinę: & ſuper ſingulas, viri virtutis
trigintaduo, qui pugnabãt déſuper: & intus magiſter be
38 ſtiæ. †Et reſiduum equitatũ hinc & inde ſtatuit in duas
E partes, tubis exercitum commouere, & perurgere cõſti-
39 patos in legionibus eius. †Et vt refulſit ſol in clypeos au-
reos, & æreos, reſplenduerunt montes ab eis, & reſplen
40 duerunt ſicut lampades ignis. †Et diſtincta eſt pars exer-
citus regis per montes excelſos, & alia per loca humilia:
41 & ibant cautè & ordinatè. †Et commouebantur oẽs in-
habitantes terram à voce multitudinis eorum, & inceſ-
ſu turbæ, & colliſione armorum: erat enim exercit⁹ ma-
42 gnus valde & fortis. †Et appropiauit Iudas, & exercitus
eius in prælium: & ceciderunt de exercitu regis ſexcenti
43 viri. †Et vidit Eleazar filius Saura, vnam de beſtijs lori-
catam loricis regis, & erat eminẽs ſuper cæteras beſtias,
44 & viſum eſt ei q̄ in ea eſſet rex: †& dedit ſe vt liberaret po
45 pulum ſuum, & acquireret ſibi nomen æternũ. †Et cu-
currit ad eam audacter in medio legionis interficiens à
dextris & à ſiniſtris, & cadebant ab eo huc atque illuc.
46 †Et iuit ſub pedes elephantis, & ſuppoſuit ſe ei, & occi-
dit eum: & cécidit in terram ſup ipſum, & mortuus eſt
47 illic. †Et videntes virtutẽ regis, & impetum exercitus
F eius, diuerterunt ſe ab eis. †Caſtra autem regis aſcende
48 runt contra eos in Ieruſalem, & applicuerunt caſtra re-
49 gis ad Iudæã & montem Sion. †Et fecit pacem cũ his q
erant in Bethſura: & exierunt de ciuitate, quia nõ erant
eis ibi alimenta concluſis, quia ſabbatha erant terræ.
50 †Et comprehendit rex Bethſuram: & cõſtituit illic cuſto
51 diam ſeruare eam. †Et conuertit caſtra ad locũ ſanctifica
tionis dies multos: & ſtatuit illic baliſtas, & machinas,
& ignis iacula, & tormenta ad lapides iactandos, & ſpi-
52 cula, & ſcorpios ad mittendas ſagittas, & fundibula. †Fe
cerunt aũt & ipſi machinas aduerſus machinas eorũ, &
53 pugnauerunt dies multos. †Eſcæ aũt non erant in ciui-
tate, eò q̄ ſeptimus annus eſſet: & qui remãſerant in Iu-
dæa de Gentibus, conſumpſerant reliquias eorũ quæ re-
54 poſitæ fuerant. †Et remanſerunt in ſanctis viri pauci, qm̃
obtinuerat eos fames: & diſperſi ſunt vnuſquiſque in lo
55 cũ ſuum. †Et audiuit Lyſias q̄ Philippus quem cõſtitue-
G rat rex Antiochus cùm adhuc viueret, vt nutriret Antio
56 chum filiũ ſuum, & regnaret, †reuerſus eſſet à Perſide &
Media, & exercitus q abierat cũ ipſo, & quia quærebat
57 ſuſcipere regni negocia: †& feſtinauit ire, & dicere ad re
gem & duces exercitus, Deficimus quotidie, & eſca no-
bis modica eſt: & locus quẽ obſidemus eſt munitus, &
58 incumbit nobis ordinare de regno. †Nunc itaq; demus
dextras hoibus iſtis, & faciamus cum illis pacem, & cũ
59 oĩ gente eorũ: †& conſtituamus illis vt ambulent in legi
timis ſuis ſicut priùs: propter legitima enim ipſorum: q̃
60 deſpeximus, irati ſunt, & fecerũt oĩa hæc. †Et placuit ſer-
mo in conſpectu regis & principum: & miſit ad eos pa-
61 cem facere: & receperunt illã. †Et iurauit illis rex & prin
62 cipes: & exierunt de munitione. †Et intrauit rex mon-
tem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citiùs iura-
mentum quod iurauit, & mandauit deſtruere murum in
63 gyro. †Et diſceſſit feſtinanter, & reuerſus eſt Antio-
chiam, & inuẽnit Philippum dominantem ciuitati: &

pugnauit aduerſus eum, & occupauit ciuitatem.

Demetrius Seleuci filius occiſis Antiocho & Lyſia obtinet regnum patrum ſuorum: qui accuſato apud ſe Iuda Machabæo, mittit ducem Bacchidem, & accuſatorem Alcimum conſtitutum ſacerdotem ad affligendum filios Iſraël: ſed quum nõ poſſent aduerſus Iudam præualere, miſſus eſt à rege Nicanor, qui, vt & priores, quam dolo nequiret, vi Iudam aggreſſus, ſemel atque iterum ab eo deuictus eſt: & præmiſſis ad Deum precibus, cum toto ſuo exercitu occiſus, amputato ipſius capite ac dextera, quam irriſis Iudæorum ſacrificijs ſuperbè contra locum ſanctum extulerat, eius victoriæ dies annuus apud Iudæos celebris conſtituitur. CAP. VII.

1 ANno centeſimo quinquageſimo primo exijt De-
A metrius Seleuci filius ab vrbe Roma, & aſcendit
cum paucis viris in ciuitatẽ maritimã, & regnauit illic.
2 Et factum eſt vt ingreſſus eſt domũ regni patrũ ſuorũ,
cõprehendit exercitus Antiochum & Lyſiam, vt adduce
3 rent eos ad eũ. Et res ei innotuit, & ait: Nolite mihi oſtẽ
4 dere faciem eorũ. Et occidit eos exercitus. Et ſedit Deme
5 trius ſup ſedem regni ſui: & venerunt ad eũ viri iniqui
& impij ex Iſraël: & Alcimus dux eorũ qui volebat fieri
6 ſacerdos. Et accuſauerunt populum apud regem, dicẽ
tes. Perdidit Iudas & fratres ei⁹ oẽs amicos tuos, & nos
7 diſperdidit de terra noſtra. Nunc ergo mitte virum cui
credis, vt eat & videat exterminium omne quod fecit no
*in bis & regionibus regis, & puniat omnes amicos eius &
8 adiutores eorũ. Et elegit rex ex amicis ſuis Bacchidem,
B qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fi
9 delem regi: & miſit eum, & Alcimum impium cõſtituit
in ſacerdotium, & mandauit ei facere vltionem in filios
10 Iſraël. Et ſurrexerunt, & venerũt cum exercitu magno
in terram Iuda, & miſerunt nuntios, & locuti ſunt ad Iu
Ruſ.10.d.46 11 dam & ad fratres eius verbis pacificis in dolo. Et nõ intenderunt
ſermonibus eorum: viderunt enim quia vene
12 runt cum exercitu magno. Et cõuenerunt ad Alcimũ
& Bacchidem congregatio ſcribarum requirere quæ iu-
13 ſta ſunt: & primi, Aſſidæi qui erant in filijs Iſraël, & ex-
14 quirebant ab eis pacẽ. Dixerunt enim, Homo ſacerdos
15 de ſemine Aaron vẽnit, non decipiet nos. Et locutus eſt
cum eis verba pacifica: & iurauit illis, dicens: Non inſere
16 mus vobis malum, neq; amicis veſtris. Et crediderũt ei.
C Et comprehendit ex eis ſexaginta viros, & occidit eos in
Pſ.78.a.1.2. 17 vna die ſecundùm verbum quod ſcriptum eſt, Carnes
ſanctorum tuorum, & ſanguinem ipſorum effuderunt
18 in circuitu Ieruſalem, & non erat qui ſepeliret. Et incu-
buit timor & tremor in omnem populũ quia dixerunt:
Non eſt veritas & iudiciu m in eis: tranſgreſſi ſunt enim
19 conſtitutum, & iuſiurandum quod iurauerũt. Et mo-
uit Bacchides caſtra ab Ieruſalem, & applicuit in Bethze
cha: & miſit, & comprehendit multos ex eis qui ad ſe re
fugerãt, & quoſdam de populo mactauit, & in puteum
20 magnum proiecit. Et cõmiſit regionem Alcimo, & reli-
quit cum eo auxilium in adiutorium ipſi. Et abijt Bacchi
21 des ad regem: & ſatis agebat Alcimus pro principatu ſa
22 cerdotij ſui: & conuenerunt ad eum omnes qui pertur
babant populum ſuum, & obtinuerunt terram Iuda, &
23 fecerunt plagam magnam in Iſraël. Et vidit Iudas om-
nia mala quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant filijs Iſ-
24 raël, multò plus quàm Gentes: & exijt in omnes fines
Iudeæ, in circuitu, & fecit vindictam in viros deſertores,
25 & ceſſauerunt vltrà exire in regionem. Vidit autem Al-
cimus quòd præualuit Iudas, & qui cum eo erant: & co-
D gnouit quia non poteſt ſuſtinere eos, & regreſſus eſt ad
2.Ma.14.a.1 26 regem, & accuſauit eos multis criminibus. Et miſit rex
Nicanorem, vnum ex principibus ſuis nobilioribus, q
erat inimicitias exercens contra Iſraël, & mandauit ei
27 euertere populum. Et vẽnit Nicanor in Ieruſalem cum
exercitu magno, & miſit ad Iudam & ad fratres eius ver
28 bis pacificis cum dolo, dicens: Non ſit pugna inter me,
& vos: veniam cum viris paucis, vt videam facies veſtras
29 cum pace. Et vẽnit, ad Iudam, & ſalutauerũt ſe inuicem
30 pacificè: & hoſtes parati erant rapere Iudam. Et inno-
tuit ſermo Iudæ quoniam cum dolo venerat ad eum: &
conterritus eſt ab eo, & amplius noluit videre faciẽ eius.
31 Et cognouit Nicanor quoniam denudatum eſt conſi-
E lium eius: & exiuit obuiam Iudæ in pugnam iuxta Ca-
32 pharſalama. Et ceciderunt de Nicanoris exercitu ferè
quinque millia viri, & fugerunt in ciuitatem Dauid.
33 Et poſt hæc verba aſcendit Nicanor in montem Sion,
& exierunt de ſacerdotibus populi ſalutare eum in pa-
ce, & demonſtrare ei holocauſtomata quæ offerebantur
34 pro rege. Et irridens, ſpreuit eos, & polluit: & locutus
35 eſt ſuperbè, & iurauit cum ira, dicens: Niſi traditus fue-
rit Iudas, & exercitus eius in manus meas, cõtinuò cum
egreſſus fuero in pace, ſuccẽdam domum iſtam. Et exijt
36 cum ira magna, & intrauerunt ſacerdotes, & ſteterunt
37 ante faciem altaris & templi: & flentes dixerũt, Tu Do
F mine elegiſti domum iſtam ad inuocandum nomen tuũ
in ea, vt eſſet domus orationis & obſecrationis populo
38 tuo. Fac vindictam in huĩc iſto, & exercitu eius, & cadãt
in gladio: memẽto blaſphemias eorum, & ne dederis eis
39 vt permaneant. Et exijt Nicanor ab Ieruſalem, & caſtra
applicuit ad Beth-oron: & occurrit illi exercitus Syriæ.
40 Et Iudas applicuit in Adarſa cum tribus millibus viris:
41 & orauit Iudas, & dixit, Qui miſſi erant à rege Senna- 4.Reg.19.g.35.
cherib, Domine, quia blaſphemauerũt te, exijt angelus, Tob.1.d.21.
42 & percuſſit ex eis centum octogintaquinque millia: ſic Ecc.48.d.23 Eſa.37.g.36.
contere exercitum iſtum in conſpectu noſtro hodie, & 2.Ma.8.c.19 15.c.22.
ſciant cæteri quia male locutus eſt ſuper ſancta tua, & iu
43 dica illum ſecundùm malitiam illius. Et commiſerunt
exercitus prælium tertia decima die menſis Adar: & con
trita ſunt caſtra Nicanoris, & cẽcidit ipſe primus in præ
44 lio. Vt autem vidit exercitus eius, quia cecidiſſet Nica
G nor, proiecerunt arma ſua, & fugerũt: & perſecuti ſunt
45 eos viam vnius diei ab Adazer, vſquequo veniatur in Ga
zara: & tubis cecinerunt poſt eos cũ ſignificationibus,
46 & exierunt de omnibus caſtellis Iudææ in circuitu, &
ventilabant eos cornibus, & conuertebantur iterum ad
eos, & ceciderunt omnes gladio, & non eſt relictus ex
47 eis nec vnus. Et acceperunt ſpolia eorum in prædam: &
caput Nicanoris amputauerunt, & dextram eius quam
extenderat ſuperbè, & attulerunt, & ſuſpenderunt con-
48 tra Ieruſalem. Et lætatus eſt populus valde, & egerunt
49 diem illam in lętitia magna. Et conſtituit agi omni-
bus annis diem iſtam tertiadecima die menſis Adar.
50 Et ſiluit terra Iuda dies paucos.

Iudas audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quæ hic recitatur, miſſis nuntijs fœdus cum illis percutit, vt ipſorum præſidio Iudæi à Græcorum iugo liberentur: Romani autem Iudæ remittunt illi fœderis reſcriptum in tabulis æreis ſculptum, quod hic refertur. CAP. VIII.

1 ET audiuit Iudas nomen Romanorum quia ſunt po-
A tentes viribus, & acquieſcunt ad omnia quæ poſtu-
lantur ab eis: & quicunque acceſſerunt ad eos, ſtatuerũt
2 cum eis amicitias, & quia ſunt potentes viribus. Et au-
dierunt prælia eorum, & virtutes bonas quas fecerunt in
Galatia, quia obtinuerunt eos & duxerunt ſub tributũ:
3 & quanta fecerunt in regione Hiſpaniæ, & quòd in po
teſtatem redegerunt metalla argenti & auri q̃ illic ſunt,
& poſſederunt omnem locum conſilio ſuo & patientia:
4 locaq; quæ longè erant valde ab eis, & reges qui ſuper-
uenerant eis ab extremis terræ, contriuerunt, & percuſ-
ſerunt eos plaga magna: cæteri autem dant eis tributum
5 omnibus annis: & Philippum & Perſen Cetteorum re-
gem, & cæteros qui aduerſum eos arma tulerant contri
6 uerunt in bello, & obtinuerunt eos: & Antiochum ma
gnum regem Aſiæ, qui eis pugnam intulerat, habens cẽ
tum viginti elephantes & equitatum, & currus, & exer-
7 citum magnum valde, cõtritum ab eis: & quia ceperũt
eum viuum, & ſtatuerunt ei vt daret ipſe, & qui regna-
B rent poſt ipſum, tributum magnum, & daret obſides, &
8 cõſtitutum, & regionem Indorum, & Medos, & Lydos
de optimis regionibus eorum: & acceptas ab eis, de-
9 derunt Eumeni regi. Et quia qui erant apud Helladam,

10 voluerũt ire,& tollere eos: & innotuit ſermo his, & mi
ſerunt ad eos ducẽ vnum, & pugnauerunt cõtra illos,&
ceciderunt ex eis multi,& captiuas duxerunt vxores eo-
rum,& filios,& diripuerũt eos,& terram eorum poſſe-
derunt,& deſtruxerunt muros eorum, & in ſeruitutem
11 illos redegerunt vſq; in hunc diem: & reſidua regna, &
inſulas quæ aliquando reſtiterant illis, exterminauerũt,
12 & in poteſtatem redegerunt. Cum amicis autem ſuis,
& qui in ipſis requiem habebãt,conſeruauerunt amici-
tiam,& obtinuerunt regna quæ erant proxima, & quæ
erant longè:quia quicunq; audiebant nomen eorum, ti
13 mebant eos: quibus verò vellent auxilio eſſe vt regna-
rẽt,regnabant:quos autem vellent, regno deturbabant:
14 & exaltati ſunt valde. Et in omnibus iſtis nemo porta-
C bat diadema,nec induebatur purpura, vt magnificare-
15 tur in ea. Et quia curiam fecerunt ſibi,& quotidie cõ-
ſulebant trecentos viginti conſilium agentes ſemper de
16 multitudine, vt quæ digna ſunt, gerant: & commit-
tunt vni homini magiſtratum ſuum per ſingulos annos
dominari vniuerſæ terræ ſuæ, & omnes obediunt vni,
17 & non eſt inuidia, neque zelus inter eos. Et elegit Iu-
das Eupolemum filium Iohannis filij Iacob, & Iaſonem
filium Eleazari,& miſit eos Romam conſtituere cum il-
18 lis amicitiam & ſocietatem: & vt auferrent ab eis iugũ
Græcorum, quia viderunt quòd in ſeruitutem premerẽt
19 regnum Iſraël. Et abierunt Romam viam multam val-
20 de,& introierunt curiam & dixerũt, Iudas Machabęus,
& fratres eius,& populus Iudæorum miſerũt nos ad vos
ſtatuere vobiſcum ſocietatem & pacem, & conſcribere
21 nos ſocios & amicos veſtros. Et placuit ſermo in con-
22 ſpectu eorum. Et hoc reſcriptum eſt quod reſcripſe-
runt in tabulis æreis, & miſerunt in Ieruſalem, vt eſſet
23 apud eos ibi memoriale pacis & ſocietatis. BENE SIT
D ROMANIS & genti Iudæorum in mari, & in terra in
24 æternum: gladiuſque,& hoſtis procul ſit ab eis. Quòd
ſi inſtiterit bellum Romanis priùs, aut omnibus ſocijs
25 eorum in omni dominatione eorum: auxilium feret gẽs
26 Iudæorum,prout tẽpus dictauerit,corde pleno: & pręliantibus non dabunt, neq; ſubminiſtrabunt triticum,
arma,pecuniam,naues,ſicut placuit Romanis:& cuſto-
27 dient mandata eorum,nihil ab eis accipientes. Simili-
ter autem & ſi genti Iudæorum priùs acciderit bellum,
adiuuabunt Romani ex animo:prout eis tempus permiſe
28 rit: & adiuuantibus non dabitur triticum, arma, pecu-
nia,naues,ſicut placuit Romanis:& cuſtodient manda-
29 ta eorum abſque dolo. Secundùm hæc verba conſtitue-
30 runt Romani populo Iudæorum. Quòd ſi poſt hæc
verba hi aut illi addere,aut demere ad hæc aliquid volue
rint,facient, & propoſito ſuo:& quęcunq; addiderint vel
31 dempſerint, rata erunt. Sed & de malis quæ Demetrius
rex fecit in eos ſcripſimus ei,dicentes: Quare grauaſti iu
32 gum tuum ſuper amicos noſtros, & ſocios Iudæos? Si
ergo iterũ adierint nos aduerſum te, faciemus illis iudi-
cium,& pugnabimus tecum mari terraque.

Bacchide & Alcimo contra Iudam miſſis à Demetrio, Iudas mi nimo exercitu fortiſſimè reſiſtens,occiditur ac lugetur, grauiterq; afflictis pijs Iſraëlitis frater ipſius Ionathas in eius locum ſufficitur: qui ob fratris Iohannis mortem percutit filios Iābri in nuptijs: rurſumq; percuſſis de Bacchidis exercitu mille viris, Alcimus ob impia in locum ſanctum opera percuſſus à Deo paralyſi, mortuus eſt. Sed & Bacchides cũ nec dolo nec vi poſſet Ionathan perdere, inito cum eo fœdere diſceſſit, nec amplius in Iudæam reuerſus eſt.

CAP. IX.

1 INtereà vt audiuit Demetrius quia cécidit Nicanor, &
A exercitus eius in prælio, appoſuit & Bacchidem & Al
cimum rurſum mittere in Iudæam, & dextrum cornu
2 cum illis. Et abierunt viam quæ ducit in Galgala, & ca
ſtra poſuerunt in Maſaloth, quæ eſt in Arbellis: & occu
pauerunt eam, & peremerunt animas hominum mul-
3 tas. In menſe primo anni centeſimi & quinquageſimi
4 ſecundi applicuerunt exercitum ad Ieruſalem: & ſurre-
xerunt,& abierunt in Beream viginti millia virorum,et
5 duo millia equitum. Et Iudas poſuerat caſtra in Laiſa,
6 & tria millia viri electi cum eo: & viderunt multitudi-
nem exercitus quia multi ſunt,& timuerunt valde:& mul
ti ſubtraxerunt ſe de caſtris, & non remanſerunt ex eis
7 niſi octingenti viri. Et vidit Iudas quod defluxit exercitus
ſuus,& bellum perurgebat eum, & cõfractus eſt corde,
quia non habebat tempus congregandi eos: & diſſolu-
8 tus eſt. Et dixit his qui reſidui erant: Surgamus,& ea-
mus ad aduerſarios noſtros, ſi poterimus pugnare aduer
9 ſos eos. Et auertebant eum, dicentes: Non poterimus,
ſed liberemus animas noſtras modò, & reuertamur ad
fratres noſtros, & tunc pugnabimus aduerſus eos: nos
10 autem pauci ſumus. Et ait Iudas, Abſit iſtam rem face
B re,vt fugiamus ab eis: & ſi appropiauit tempus noſtrũ,
moriamur in virtute propter fratres noſtros, & nõ infe-
11 ramus crimen gloriæ noſtræ. Et mouit exercitus de ca
ſtris, & ſteterunt illis obuiam: & diuiſi ſunt equites in
duas partes, & fundibularij & ſagittarij præibant exerci
12 tum,& primi certaminis oẽs potentes. Bacchides autẽ
erat in dextro cornu,& proximauit legio ex duabus par
13 tibus,& clamabãt tubis: exclamauerunt autẽ & hi qui
erant ex parte Iudæ etiam ipſi, & commota eſt terra à vo
ce exercituum: & commiſſum eſt prœliũ à manè vſq; ad
14 veſperam. Et vidit Iudas quod firmior eſt pars exercitus
Bacchidis in dextris, & conuenerunt cum ipſo oẽs con-
15 ſtantes corde: & contrita eſt dextera pars ab eis, & per-
16 ſecutus eſt eos vſq; ad montem Azóti. Et qui in ſiniſtro
cornu erant, viderunt quod contritum eſt dextrum cornu,
& ſecuti ſunt poſt Iudam, & eos qui cũ ipſo erant à ter-
17 go: & ingrauatum eſt prælium, & ceciderunt vulne-
18 rati multi ex his & ex illis. Et Iudas cécidit, & cæteri fu-
19 gerunt. Et Ionathas,& Simon tulerunt Iudam fratrem
C ſuum, & ſepelierunt eum in ſepulchro patrum ſuorum
20 in ciuitate Modin. Et fleuerunt eum oĩs populus Iſraël
21 plãctu magno:& lugebãt dies multos, & dixerũt: Quo
modò cécidit potens, qui ſaluum faciebat populum Iſra
22 ël? Et cætera verba bellorum Iudæ, & virtutum quas fe
cit,& magnitudinis eius nõ ſunt deſcripta, multa enim
23 erant valde. Et factũ eſt: poſt obitum Iudæ emerſerunt
iniqui in omnibus finibus Iſraël, & exorti ſunt omnes qui
24 operabãtur iniquitatem. In diebus illis facta eſt fames
magna valde, & tradidit ſe Bacchidi omnis regio eorum
25 cum ipſis. Et elegit Bacchides viros impios, & cõſtituit
26 eos dominos regionis: & exquirebant & perſcrutaban
tur amicos Iudæ, & adducebant eos ad Bacchidẽ, & vin
27 dicabat in illos,& illudebat. Et facta eſt tribulatio ma
gna in Iſraël, qualis non fuit ex die qua non eſt viſus pro
28 pheta in Iſraël. Et congregati ſunt oẽs amici Iudæ,& di
29 xerunt Ionathæ: Ex quo frater tuus Iudas defunctus eſt,
vir ſimilis ei non eſt qui exeat cõtra inimicos, Bacchidẽ
30 & eos qui inimici ſunt gentis noſtræ. Nunc itaq; te ho-
die elegimus eſſe pro eo nobis in principem, & ducem
31 ad bellandum bellum noſtrum. Et ſuſcepit Ionathas tẽ
pore illo principatum, & ſurrexit loco Iudæ fratris ſui.
32 Et cognouit Bacchides,& quærebat eum occidere. Et
33 cognouit Ionathas & Simon frater eius, & oẽs qui cum
D eo erant: & fugerunt in deſertum Thecuæ, & cõſederũt
34 ad aquam lacus Aſphar. Et cognouit Bacchides, & die
ſabbathorum venit ipſe & omnis exercitus eius trãs Ior
35 danem: & Ionathas miſit fratrem ſuum ducem popu- -.15.
li,& rogauit Nabuthæos amicos ſuos, vt *commodarẽt *commenda ret 19.
36 illis apparatum ſuum qui erat copioſus. Et exierunt fi
lij Iambri ex Madaba, & comprehenderunt Iohannem,
37 & omnia quæ habebat, & abierunt habentes ea. Poſt
hæc verba renuntiatum eſt Ionathæ, & Simoni fratri
eius,quia filij Iambri faciunt nuptias magnas, & ducũt
ſponſam ex Madaba filiam vnius de magnis principib⁹
38 Chanaan cum ambitione magna. Et recordati ſunt ſan
guinis Iohannis fratris ſui:& aſcenderunt,& abſconde-
39 rũt ſe ſub tegumento montis. Et eleuauerunt oculos
ſuos,& viderunt:& ecce tumultus, & apparatus mult⁹:
& ſponſus proceſſit,& amici eius, & fratres eius obuiam
40 illis cum tympanis,& muſicis,& armis multis. Et ſur-

5 Domini:†vt dicerent ſacerdotibus domus Dñi exercituũ
& prophetis,loquẽtes, Nunquid flendũ eſt mihi in quin
to mẽſe,vel ſanctificare me debeo,ſicut iã feci multis an-
4 nis?†Et factũ eſt verbum Dñi exercituum ad me, dicens,
5 †Loquere ad oẽm populũ terræ, & ad ſacerdotes, dicẽs,
B |Cùm ieiunaretis, & plãgeretis in quinto & ſeptimo per Eſa.58.a.5.
hus ſeptuaginta annos: nũquid ieiunium ieiunaſtis mi-
6 hi?& cùm comediſtis & bibiſtis:nunquid nun vobis co-
7 mediſtis,& vobiſmetipſis bibiſtis? †Nunquid non ſunt
verba,quæ loquutus eſt Dñs in manu ꝓphetarum priu-
rum,cùm adhuc Ieruſalem habitaretur, & eſſet opulẽta,
ipſa & vrbes in circuitu eius,& ad Auſtrum, & in cam-
8 peſtribus habitaretur?†Et factum eſt verbum Domini ad
9 Zachariam,dicens,†Hęc ait Dominus exercituum,dicẽs,
C Iudicium verum iudicate: & miſericordiam & miſeratio
10 nes facite vnuſquiſq; cum fratre ſuo.†|Et viduam,& pu- Exod.22.d.22. Iſa.1.f.23. Iere 5.g.28.
pillum,& aduenam, & pauperem nolite calumniari: &
11 malum vir fratri ſuo non cogitet in corde ſuo.†Et nolue-
runt attendere,& auerterunt ſcapulam recedẽtes: & au-
12 res ſuas aggrauauerunt,ne audirẽt. †Et cor ſuum poſue-
D runt vt adamantem,ne audirent legem & verba quę mi-
ſit Deus exercituum in ſpiritu ſuo per manum ꝓpheta-
rum priorum: & facta eſt indignatio magna à Dominu
13 exercituum.†Et factum eſt ſicut locutus eſt,& *nũ audie- * ſicut.
rũt:ſic clamabunt, & nõ exaudiã, dicit Dñs exercituum.
14 †Et diſperſi eos per omnia regna quæ neſciunt: & terra
deſolata eſt ab eis, eò quòd nun eſſet tranſiens & reuer-
tens:& poſuerunt terram deſiderabilem in deſertum.

Sicut Dominus ꝓpter peccata populi ſui afflixit eũ,& deſolatam feci Ieruſalẽ,ſic nũc faciet illam plurimùm habitari, omniaq́, dabit proſpera, modò ei ſeruiant: quibus adiungentur & aliæ gentes: de fimbria Iudęi à decẽ viris ethnicis apprehẽſa.

CAP. VIII.

1 ET factum eſt verbum Dñi exercituum,dicens, †Hæc
A dicit Dñs exercituum:Zelatus ſum Siõ zelo magno, |Sup.1.c.14.
2 & indignatione magna zelatus ſum eam.†Hęc dicit Dñs
3 exercituum, Reuerſus ſum ad Sion: & habitabo in me-
dio Ierl'em: & vocabitur Ieruſalem Ciuitas veritatis, &
4 Mõs Dñi exercituum,mõs ſanctificatus. †Hæc dicit Dñs
exercituũ·Adhuc habitabunt ſenes,& anus in platéis Ie-
ruſalẽ: & viri baculus in manu eius præ mltitudine die-
5 rum. †Et platéæ ciuitatis cõplebũtur infantibus,& puel-
6 lis ludentibus in platéis eius. †Hęc dicit Dñs exercituũ:
Si videbitur difficile in oculis reliquiarum ppl'i huius in
diebus illis,nũquid in oculis meis difficile erit, dicit Do-
7 minus exercituum? Hæc dicit Dñs exercituum: †Ecce
ego ſaluabo ppl'm meũ de terra Orientis, & de terra oc-
8 caſus ſolis.†Et adducã eos, & habitabũt in medio Ierl'm:
& erunt mihi in ppl'm, & ego ero eis in Deum in verita-
9 te & in iuſtitia.†Hæc dicit Dñs exercituum, Conforten-
B tur manus vrę qui auditis in his diebus ſermones iſtos p
os prophetarum in die qua fundata eſt domus Domini
10 exercituum,vt templum ædificaretur. †Siquidem ante
dies illos merces hominum non erat, nec merces iumẽ-
torum erat,neque introeunti neque exeunti erat pax prę
tribulatione: & dimiſi omnes homines vnumquemque
11 contra ꝓximum ſuum. †Nunc autẽ nõ iuxta dies priores
ego faciam reliquijs populi huius, dicit Dñs exercituum:
12 †ſed ſemen pacis erit,vinea dabit fructum ſuum, & terra
dabit germen ſuum,& cæli dabunt rorem ſuum,& poſſi
13 dere faciam reliquias populi huius vniuerſa hæc.†Et erit:
C ſicut eratis maledictio in Gẽtibus,domus Iuda & domus
Iſraël:ſic ſaluabo vos,& eritis benedictio: nolite timere,
14 confortentur manus veſtræ.†Quia hæc dicit Dñs exerci-
tuum, Sicut cogitaui vt affligerem vos, cùm ad iracundiã
ꝓuocaſſent patres veſtri me, dicit Dominus*, & nõ ſum *exercituum 1.
15 miſertus: †ſic conuerſus cogitaui in diebus iſtis vt bene-
16 faciam domui Iuda & Ieruſalẽ:nolite timere. †Hæc ſunt
ergo verba quæ facietis,|Loquimini veritatem vnuſquiſ- |Ephe.4 f.25
que cum proximo ſuo:veritatem & iudicium pacis iudi-
17 cate in portis veſtris. †Et vnuſquiſque malum cõtra ami-
cum ſuum ne cogitetis in cordibus veſtris:& iuramentũ
mendax ne diligatis:omnia enim hæc ſunt quæ odi, dicit
18 Dominus. †Et factum eſt verbum Domini exercituũ ad
19 me,dicens, †Hæc dicit Dominus exercituum: Ieiunium
quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium ſeptimi, & ieiu-
niũ decimi erit domui Iudæ in gaudium & lętitiam & in
D ſolennitates præclaras:veritatem tantùm & pacem dili-
20 gite.†Hęc dicit Dñs exercituum, Vſquequo veniãt popu-
21 li,& habitent in ciuitatibus multis,†& vadãt habitatores
vnus ad alterum,dicentes, Eamus & deprecemur faciem
Domini, & quæramus Dñm exercituum, vadam etiam
22 ego.†Et veniẽt ppl'i multi,& gentes robuſtę ad quęrendũ
Dñm exercituum in Ierl'm,& deprecandam faciem Dñi.
23 †Hęc dicit Dñs exercituũ,In diebus illis,in quibus appre
hendent decem homines ex omnibus linguis Gentiũ, &
apprehendent fimbriam viri Iudęi,dicentes, Ibimus vo-
biſcum: audiuimus enim quoniam Deus vobiſcum eſt.

Vaticinatur aduerſus ciuitates Syria, & ſuperbos Philiſthæos: rex Chriſtus venturus eſt ad Sion inſidens pullo aſini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace.qui etiam emiſit vinctos de lacu in ſanguine teſtamenti ſui: omnia dicuntur futura populo Dei proſpera, quoniam ipſe eum proteget.

CAP. IX.

1 ONus verbi Domini in terra Hadrach & Damaſci re
A quiei eius:quia Domini eſt oculus hominis, & om
2 niũ tribuũ Iſraël. †Emath quoq; in terminis eius, & Ty-
rus & Sidon aſſumpſerunt quippe ſibi ſapiẽtiam valde.
3 †Et ædificauit Tyrus munitionem ſuam, & coaceruauit
4 argentum quaſi humũ, & aurũ vt lutũ platearum. †Ecce
Dominus poſſidebit eam, & percutiet in mari fortitudi-
5 nem eius, & hæc igni deuorabitur. †Videbit Aſcalon,&
timebit:& Gaza,& dolebit nimis: & Accaron, quoniam
confuſa eſt ſpes eius: & peribit rex de Gaza, & Aſcalon
6 nõ habitabitur.†Et ſedebit ſeparator in Azôto,& diſper-
B dam ſuperbiam Philiſthinorum.†Et auferam ſanguinem
7 eius de ore eius, & abominationes eius de medio dentiũ
eius: & relinquetur etiam ipſe Deo noſtro, & erit quaſi
8 dux in Iuda, & Accaron quaſi Iebuſæus. †Et circundabo
domum meam ex his qui militant mihi euntes & reuer
tentes, & non tranſibit ſuper eos vltrà exactor: quia nũc
9 vidi in oculis meis.†|Exulta ſatis filia Sion, Iubila filia Ie- |Eſa.62.d.11 Matt.21.a.1
ruſalem: ECCE REX TVVS veniet tibi iuſtus & ſal-
uator:ipſe paup & aſcendẽs ſuper *aſinum & ſuper pul- * aſinam
10 lũ filium aſinę. †Et *diſperdam quadrigam ex Ephraim, * diſpergã 1.
C & equum de Ieruſalem, & diſſipabitur arcus belli:& lo-
quetur pacem Gentibus, & poteſtas eius à mari vſque ad
11 mare, & à fluminibus vſque ad fines terræ. †Tu quoq; in
ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu in
12 quo non eſt aqua. †Conuertimini ad munitionẽ vincti
ſpei,hodie quoque annuntians duplicia reddam tibi.
13 †Quoniã extẽdi mihi Iudã quaſi arcũ,impleui Ephraim:
& ſuſcitabo filios tuos Sion ſuper filios tuos Græcia, &
14 ponã te quaſi gladium fortium. †Et Dñs Deus ſuper eos
videbitur, & exibit, vt fulgur iaculum eius: & Dñs Deus
15 in tuba canet, & vadet in turbine Auſtri. †Dñs exercituũ
D proteget eos: & deuorabunt,& ſubijciẽt lapidibus fun-
dæ: & bibentes inebriabuntur quaſi à vino, & replebun-
16 tur vt phialæ, & quaſi cornua altaris.†Et ſaluabit eos Dñs
Deus eorum in die illa, vt gregẽ populi ſui: quia lapides
17 ſancti eleuabuntur ſuper terram eius. †Quid enim bo-
num eius eſt, & quid pulchrum eius niſi frumentum
electorum,& vinum germinans virgines?

Solus Dominus poteſt petita præſtare, qui confortabit Iudęos: & miſertus ipſorũ congregabit eos de varijs locis captiuitatis in terram priſtinam, humiliatis ipſorum inimicis. CAP. X.

1 PEtite à Dño pluuiam in tẽpore ſerotino, & Dñs fa-
A ciet niues, & pluuiam imbris dabit eis, ſingulis herbã
2 in agro. †Quia ſimulachra locuta ſunt inutile, & diuini
viderunt mẽdacium, & ſomniatores locuti ſunt fruſtra:
vanè conſolabantur:idcirco abducti ſunt quaſi grex: af-
3 fligentur,quia non eſt eis paſtor. †Super paſtores iratus
eſt furor meus,& ſuper hircos viſitabo: qa viſitauit Do-

B minus exercituum gregem ſuum domum Iuda, & poſuit
4 eos quaſi equum gloriæ ſuæ in bello. †Ex ipſo angulus, ex
ipſo paxillus, ex ipſo arcus prælij, ex ipſo egredietur om-
5 nis exactor ſimul. †Et erunt quaſi fortes, cõculcantes lu-
tum viarum in prælio: & bellabunt, quia Dominus cum
6 eis: & confundẽtur aſcenſores equorum. †Et confortabo
domum Iuda, & domum Ioſeph ſaluabo: & conuertam
eos quia miſerebor eorum: & erunt ſicut fuerunt quan-
do non proieceram eos. Ego enim Dominus Deus eorũ:
7 & exaudiam eos. †Et erunt quaſi fortes Ephráim, & lęta-
C bitur cor eorum quaſi à vino: & filij eorum videbunt, &
8 lætabuntur, & exultabit cor eorum in Domino. †Sibila-
bo eis, & congregabo illos, quia redemi eos: & multipli-
9 cabo eos ſicut antè fuerãt multiplicati. †Et ſeminabo eos
in populis, & délonge recordabuntur mei: & viuent cũ
10 filijs ſuis, & reuertentur. †Et reducam eos de terra Ægy-
pti, & de Aſſyrijs congregabo eos: & ad terram Galaad
& Libani adducam eos: & non inuenietur eis locus.
11 †Et tranſibit in maris freto, & percutiet in mari flu-
D ctus, & confundentur omnia profunda fluminis: &
humiliabitur ſuperbia Aſſur, & ſceptrum Ægypti re-
12 cedet. †Confortabo eos in Domino, & in nomine
eius ambulabunt, dicit Dominus.

Iubet Dñs paſci pecora occiſionis, quibus nõ parcet, qa paſtores eorũ nõ parcebãt eis: de duabus virgis tandẽ abſciſsis, & tribus paſtoribus vno mẽſe ſuccisis: de apprehenſa mercede triginta argenteorum piectorum ad ſtatuarium: de alio malo paſtore à Domino ſuſcitando. C A P. X I.

1 APeri Libane portas tuas, & comedat ignis cedros
A tuas. †Vlula abies, quia cecidit cedrus, qm̃ magni-
2 fici vaſtati ſunt: vlulate quercus Baſan, qm̃ ſuccisus eſt
3 ſaltus munitus. †Vox vlulatus paſtorum, quia vaſtata eſt
magnificẽtia eorum: vox rugitus leonum, quoniam va-
4 ſtata eſt ſuperbia Iordanis. †Hæc dicit Dñs Deus meus,
5 Paſce pecora occiſionis, †quæ qui poſſederant, occide-
bant, & non dolebant: & vendebant ea, dicentes, Bene-
dictus Dñs, diuites facti ſumus: & paſtores eorum non
6 parcebant eis. †Et ego non parcam vltrà ſuper habitan-
tes terram, dicit Dñs: ecce ego tradam homines, vnum-
B quemque in manu proximi ſui, & in manu regis ſui: &
7 concident terram, & non eruam de manu eorum. †Et
paſcam pecus occiſionis, propter hoc ô pauperes gregis:
& aſſumpſi mihi duas virgas, vnam vocaui Decôrẽ, & al-
8 teram vocaui Funiculum: & paui gregem. †Et ſuccìdi
tres paſtores in menſe vno, & contracta eſt anima mea in
9 eis: ſiquidem & anima eorum variauit in me. †Et dixi,
Iere.15.a.2. Non paſcam vos: ‖quod moritur, moriatur: & quod ſuc-
ciditur, ſuccidatur, & reliqui deuorent vnuſquiſque car-
10 nem proximi ſui. †Et tuli virgam meam quæ vocabatur
C Decus, & abſcidi eam vt irritum facerem fœdus meum
11 quod percuſſi cum omnibus populis. †Et in irritum de-
ductum eſt in die illa: & cognouerũt ſic pauperes gregis
12 qui cuſtodiũt mihi, quia verbum Dñi eſt. †Et dixi ad eos,
Si bonum eſt in oculis veſtris, afferte mercedem meam:
‡Mat.27.a.9 & ſi non, quieſcite. ‖Et appenderunt mercedem meã tri-
13 ginta argenteos. †Et dixit Dominus ad me, Proijce illud
ad ſtatuarium decôrum pretiũ quo appretiatus ſum ab
eis. Et tuli triginta argenteos: & proieci illos in domum
14 Dñi, ad ſtatuarium. †Et præſcidi virgam meam ſecundã,
quæ appellabatur Funiculus, vt diſſoluerem germanita-
15 tem inter Iudam & Iſraël. †Et dixit Dñs ad me, Adhuc
D ſume tibi vaſa paſtoris ſtulti. †Quia ecce ego ſuſcitabo
16 paſtorem in terra, qui derelicta non viſitabit, diſperſum
non quæret, & contritum non ſanabit, & id quod ſtat
non enutriet, & carnes pinguium comedet, & vngulas
17 eorum diſſoluet. †O paſtor & idòlum, derelinquens
gregem: gladius ſuper brachium eius, & ſuper oculum
dextrum eius: brachium eius ariditate ſiccabitur, & ocu-
lus dexter eius tenebreſcens obſcurabitur.

Iuda & Ieruſalem à varijs regnis affligentur: ſed rurſum reducti filij Iſraël in terram ſuã, ſuperiores erũt his, qui ſe afflixerant: effuſo'q; à Domino ſpiritu gratiæ ſuper habitatores Ieruſalem, aſpicient ad eum quem confixerunt, & ſuper eum dolebunt, plangentes, ſingulæ familiæ ſeorſum. C A P. X I I.

1 ONus verbi Domini ſuper Iſraël. Dicit Dominus ex-
A tendens cælum, & fundans terram, & fingens ſpiri
2 tum hominis in eo, †Ecce ego ponam Ierlm ſuperlimina-
re crapulæ omnibus populis in circuitu: ſed & Iuda erit
3 in obſidione contra Ieruſalem. †Et erit in die illa, ponam
Ieruſalem lapidem oneris cunctis populis: omnes qui le-
uabunt eum, conciſione lacerabuntur: & colligẽtur ad-
4 uerſus eam omnia regna terræ. †In die illa, dicit Domin⁹,
B percutiam omnem equum in ſtuporem, & aſcenſorem
eius in amẽtiam: & ſuper domum Iuda aperiam oculos
meos, & omnem equum populorum percutiã cęcitate.
5 †Et dicent duces Iuda in corde ſuo, Confortentur mihi
habitatores Ieruſalem in Domino exercituũ Deo eorũ.
6 †In die illa ponam duces Iuda ſicut caminum ignis in li-
gnis, & ſicut ᵇfacemᵇ ignis in fœno: & deuorabunt ad de- ᵇ faſcem 4.
xteram & ad ſiniſtram omnes populos in circuitu: & ha-
bitabitur Ieruſalem rurſus in loco ſuo in Ieruſalem.
7 †Et ſaluabit Dominus tabernacula Iuda, ſicut in princi-
pio: vt non magnificè glorietur domus Dauid, & gloria
8 habitantium Ierlm contra Iudam. †In die illa proteget
C Dominus habitatores Ieruſalem, & erit qui offenderit ex
eis in die illa, quaſi Dauid: & domus Dauid quaſi Dei, ſi-
9 cut Angelus Domini in conſpectu ᶜeorumᶜ. †Et erit in die ᶜ eius.
illa: quæram conterere omnes gentes quę veniunt contra
10 Ieruſalem. †Et effundam ſuper domum Dauid, & ſuper
habitatores Ieruſalem ſpiritum gratiæ & precum: & ‖aſpi Ioh 19.g.37
cient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu
quaſi ſuper vnigenitum, & dolebunt ſuper eum vt doleri
11 ſolet in morte primogeniti. †In die illa magnus erit plan-
D ctus in Ieruſalem, ‖ſicut planctus Adadremmon in cam- 2. Par. 35.d.
12 po Mageddon. †Et planget terra: familiæ & familiæ ſeor- 22.
ſum: familiæ domus Dauid ſeorſum, & mulieres eorum
13 ſeorſum: †familiæ domus Nathan ſeorſum, & mulieres
eorum ſeorſum: familiæ domus Leui ſeorſum, & mulie-
res eorum ſeorſum: familiæ Semei ſeorſum, & mulie-
14 res eorum ſeorſum. †Omnes familiæ reliquæ, familiæ &
familiæ ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum.

Quum fuerit fons patens domui Dauid in ablutionem nec peccatoris tollentur idôla, & pſeudopropheta à ſibi cariſſimis lapidabuntur: quæ ſint plagæ in medio manuum: percutiendus paſtor & oues diſpergendæ: duæ partes hominum diſpergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur. C A P. X I I I.

1 IN die illa erit fons patens domui Dauid & habitanti-
A bus Ieruſalem: in ablutionẽ peccatoris & menſtruatę.
2 †Et ‖erit in die illa, dicit Dominus exercituum, diſperdã Eze 30.d.50
nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltrà:
& pſeudoprophetas, & ſpũm immundum auferam de
3 terra. †Et erit cùm prophetauerit quiſpiam vltrà, dicẽt ei
pater eius & mater eius qui genuerunt eum, Non viues,
quia mendacium locutus es in nomine Dñi: & cõfigent
eum pater eius & mater eius, genitores eius cũ ꝓpheta-
4 uerit. †Et erit in die illa, cõfundentur prophetæ vnuſquiſ-
B que ex viſione ſua cùm prophetauerit, nec operientur
5 pallio ſaccino, vt mentiantur: †ſed dicet, Nõ ſum prophe-
ta, homo agricola ego ſum: qm̃ Adam exemplum meum
6 ab adoleſcentia mea. †Et dicetur ei, Quid ſunt plagæ iſtæ
C in medio manuum tuarum? Et dicet, His plagatus ſum in
7 domo eorum qui diligebãt me. †Phramea ſuſcitare ſuper
paſtorem meum, & ſuper virum cohærentem mihi, dicit
Dñs exercituum: ‖Percute paſtorẽ, & diſpergentur oues: Mat.26.d.31
8 & conuertam manum meam ad paruulos. †Et erunt in Mar.14.c.27
D omni terra, dicit Dominus, partes duę in ea ᵈdiſperdẽturᵈ ᵈ diſpergent.
9 & deficiẽt: & tertia pars relinquetur in ea. †Et ducam ter-
tiam partem per ignem, & vram eos ſicut vritur argentũ:
& probabo eos ſicut probatur aurum. Ipſe vocabit no-
men meum, & ego exaudiã eum. ᵉDicam, Populus meus ᵉ &
es: & ipſe dicet, Dominus Deus meus.

Poſtquàm Ieruſalem paſſa fuerit captiuitatem aliasq́; afflictiones à Gentibus, erit dies nota Domino, quum exibunt aquæ viuæ de Ieruſalem, & filij Iſraël reuertentur, habitaturi securè in Ieruſalem: percutietq́; Dominus plaga Gentes quæ pugnauerunt aduerſus Ieruſalem, & harum reliquiæ aſcendent, vt adorent Dominum in Ieruſalem, ſanctumq́; erit quod eſt ſuper frænum equi. CAP. XIIII.

1 ECce venient dies Domini, & diuidentur ſpolia tua in
A medio tui. †Et congregabo oẽs gentes ad Ier̃lem in
2 prælium, & capietur ciuitas, & vaſtabuntur domus, &
mulieres violabuntur: & egredietur media pars ciuitatis
in captiuitatem, & reliquum pp̃li non auferetur ex vrbe.
3 †Et egredietur Dominus, & prœliabitur cõtra gentes illas
4 ſicut prœliatus eſt in die certaminis. †Et ſtabunt pedes
eius in die illa ſuper Montẽ oliuarum, qui eſt contra Ieruſalem ad Orientem, & ſcindetur Mons oliuarum ex
media parte ſui ad Orientem & ad Occidentem prupti
grandi valde, & ſeparabitur mediũ mõtis ad Aquilonẽ,
5 & medium eius ad Meridiem. †Et fugietis ad vallem mõ-
tium eorum, q̃m coniungetur vallis montium vſque ad
B proximum: & fugietis ſicut fugiſtis ‖ à facie terræmotus in
Amos 1 a.1 diebus Oziæ regis Iuda: & veniet Dñs Deus meus, oẽsq́;
6 ſancti cum eo. †Et erit in die illa: non erit lux, ſed frigus
7 & gelu. †Et erit dies vna quæ nota eſt Domino, non dies
8 neque nox: & in tempore veſperi erit lux. †Et erit in die
illa: exibunt aquæ viuæ de Ieruſalem: medium earum ad
mare orientale, & medium earum ad mare nouiſſimum:
9 in æſtate & in hyeme erunt. †Et erit Dominus rex ſuper
omnem terram: in die illa erit Dominus vnus, & erit
10 nomen eius vnum. †Et reuertetur omnis terra vſque ad
deſertum, de colle Remmon ad Auſtrum Ieruſalem: &
exaltabitur, & *habitabit in loco ſuo, à porta Ben-iamin
*habitabitur C vſque ad locum portæ prioris *vſque ad portam angulo-
*& 11 rum: & à turre Hananeel vſq; ad torcularia regis. †Et habitabunt in ea, & anáthema nõ erit amplius: ſed ſedebit
12 Ieruſalem ſecura. †Et hæc erit plaga qua percutiet Dñs
omnes gentes quæ pugnauerunt aduerſus Ier̃lm. Tabeſcet caro vniuſcuiuſque ſtantis ſuper pedes ſuos, & oculi
eius contabeſcent in foraminibus ſuis, & lingua eorum
13 contabeſcet in ore ſuo. †In die illa erit tumultus Domini
magnus in eis: & apprehendet vir manum proximi ſui,
14 & cõſeretur manus eius ſuper manum proximi ſui. †Sed
& Iudas pugnabit aduerſus Ieruſalem: & congregabũtur
diuitiæ omnium gentium in circuitu, aurum & argentũ
15 & veſtes multæ ſatis. †Et ſic erit ruina equi & muli & cameli & aſini, & omnium iumentorum quæ fuerint in ca-
16 ſtris illis, ſicut ruina hæc. †Et omnes qui reliqui fuerint
de vniuerſis gentibus quæ venerunt contra Ieruſalem,
aſcendẽt ab anno in annum, vt adorent regem Dominũ
exercituum, & celebrent feſtiuitatem tabernaculorum.
17 †Et erit: qui non aſcenderit de familijs terræ ad Ieruſalem,
vt adoret regem Dominum exercituum, non erit ſuper
18 eos imber. †Quòd & ſi familia Ægypti non aſcenderit,
D & non venerit: nec ſuper eos erit, ſed erit ruina qua percutiet Dominus omnes gentes quæ non aſcenderint ad
19 celebrandam feſtiuitatem tabernaculorum. †Hoc erit
pctm̃ Ægypti, & hoc pctm̃ omnium gentium quæ non
aſcenderint ad celebrandam feſtiuitatẽ tabernaculorũ.
20 †In die illa erit quod ſuper frænũ equi eſt, ſanctum Domino: & erunt lebetes in domo Domini quaſi phialæ
21 coram altari. †Et erit omnis lebes in Ieruſalem & in Iuda
ſanctificatus Domino exercituum: & venient omnes immolantes, & ſument ex eis, & coquent in eis, & non erit
mercator vltrà in domo Domini exercituum in die illo.

PROLOGVS IN MALACHIÆ PROPHETIAM

maxima ex parte ex proœmio commentariorum Hieronymi in Malachiam.

DEVS per Moyſen populo Iſraël præceperat, ſacerdotes tabernaculi ſui omni corporali vitio liberos, hoſtias omni vitio vacuas ſibi offerre. Quibus legem ſuã ad regendũ pplm̃ ob hoc dederat, vt per ſacrificiorũ oblationẽ, internuntij Dei & hoĩum facti, pplm̃ pceptis cæleſtibus facerẽt obedire. Vnde ſacerdotes angelos Dei eſſe, hoc in loco ſcriptura teſtat̃. Sed quia tanti muneris gratiã cõtemnentes, ſupradictus ppl̃s ac ſacerdotes ſacrificia vitio deturpata, ipſi criminibus atque impietatibus maculati Deo offerre cœperũt: ideo p Malachiã pphetã Deus pplm̃ ſuũ Iſraël increpat. Nomen autẽ Malachi ſeptuaginta tranſtulerunt τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, *id eſt, angelus eius, dicentes, Aſſumptio verbi Dñi ſup Iſraël in manu angeli eius, pro quo in Hebræo legitur Malachi: quod rectiùs & expreſſiũs dicit̃, angelus, id eſt, nuntius meus. Nec putandũ eſt iuxta quorundã opinionẽ, angelũ veniſſe de cælo & aſſumpſiſſe corpus humanũ, vt Iſraëli q̃ à Dño ſunt mãdata loqueretur. Si eni interpretãda ſunt noĩa, & ex nominibus nõ ſpiritualis intelligẽti, ſed hiſtoriæ ordo texendus eſt: ergo & Oſee, q ſaluator dicit̃: & Ioël, qui interpretatur Dñs Deus, ſiue incipiens: & cæteri pphetæ nõ erũt hoĩes, ſed vel Angeli, vel Dñs atq; Saluator, quia hoc eorum noĩa reſonant. Deniq; exceptis ſeptuaginta, alij interpretes nomen Malachi ita vt in Hebræo legit̃ tranſtulerũt. Malachi aũt Hebræi Eſdrã exiſtimãt ſacerdotẽ: qa oĩa quæ in libro illius cõtinentur, & hic ppheta cõmemorat, dicens, Labia ſacerdotis cuſtodiẽt ſcientiã, & legẽ requirẽt ex ore eius, qa angelus Dñi exercituũ eſt. Tẽpus quoq; ac titulus conueniũt, qđ & in Pſalmis diximus, eos q titulos nõ habent, eorum eſſe credendos, quorum priores pſalmi nominibus prænotati ſunt. Igitur & Malachi, id eſt Eſdras poſt Aggæũ & Zachariã q ſub Dario pphetauerũt, fuiſſe credẽdus eſt: & pp̃teà titulũ non habere q liber eius p titulo ſit: in quo diſcimus q in regno Artaxerxis regis Perſarũ Eſdras filius Saraiæ & cæterorũ vſq; ad eũ locũ vbi dr̃, Filius Aaron ſacerdotis, ab initio aſcenderit de Babylone, & dederit ei rex ſm manũ Dñi Dei ſui bonã oĩm petitionẽ eius: aſcenderuntq́; cum illo de filijs Iſrl̃, & de filijs ſacerdotũ, & de filijs Leuitarũ, & de cãtoribus & de ianitoribus, et de Nathinæis in Ierl̃m, anno 7. Artaxerxis regis: & venerint in Ierl̃m menſe 5. ipſe eſt annus ſeptimus regis: quia in primo die mẽſis primi cœpit aſcẽdere de Babylone, & in primo menſis quinti vẽnit in Ierl̃m.*

PROPHETIA MALACHIÆ.

Prophetia Malachiæ ad Iſraël: quem Dominus arguit ingratitudinis, quòd non agnoſcebat ſe in Iacob, vnde deſcenderat, dilectum reiecto Eſau cum populo ſuo: ideo cõqueritur ſe ab Iſraël non honorari, neque timeri, quodq́; ſacerdotes deſpiciant nomen Domini, quorũ reijcit ſacrificia, gratã habens oblationem mundam quæ in omni loco ei offertur. CAP. I.

1 ONVS verbi Domini ad Iſraël in
A mano Malachiæ*. †Dilexi vos, *prophetæ.
2 dicit Dominus: & dixiſtis, In
quo dilexiſti nos? Nónne frater erat Eſau Iacob, dicit Domi-
3 nus, ‖ & dilexi Iacob, †Eſau autẽ Rom. 9. c
odio habui? & poſui *mõtes ei* *Seir
in ſolitudinem, & hæreditatem
4 eius in dracones deſerti. †Quòd
ſi dixerit Idumæa, Deſtructi ſumus, ſed reuertẽtes ædificabimus quæ deſtructa ſunt: hæc dicit Dominus exercituum, Iſti ædificabunt, & ego deſtruam: & vocabuntur
termini impietatis, & populus cui iratus eſt Dominus
5 vſque in æternum. †Et oculi veſtri videbunt: & vos dice-
B tis, Magnificetur Dñs ſuper terminum Iſraël. †Filius ho-
6 norat patrem, & ſeruus dominum ſuum: ſi ergo pater
ego ſum, vbi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, vbi
eſt timor meus: dicit Dominus exercituum? ad vos ô ſacerdotes, qui deſpicitis nomen meum, & dixiſtis, In quo
7 deſpeximus nomen tuum? †Offertis ſuper altare meum
panem pollutum: & dicitis, In quo polluimus te? In eo
8 quòd dicitis, Menſa Domini deſpecta eſt. †Si offeratis
C cæcum ad immolandum, nónne malum eſt? & ſi offe-

ratis

ratis claudum & languidum, nónne malum eſt? offer il-
lud duci tuo, ſi placuerit ei, aut ſi ſuſceperit faciem tuã,
9 dicit Dominus exercituum. †Et nunc deprecamini vultũ
Dei, vt miſereatur veſtri (de manu enim veſtra factum eſt
hoc) ſi quo modo ſuſcipiat facies veſtras, dicit Dominus
10 exercituũ. †Quis eſt in vobis qui claudat oſtia, & incẽdat
altare meum gratuito? non eſt mihi voluntas in vobis, di-
cit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de
‖Pſal. 112. a. 3. 11 manu veſtra. †‖Ab ortu enim ſolis vſq; ad occaſum, ma-
gnum eſt nomen meum in Gentibus, & in omni loco ſa-
crificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia
magnum eſt nomen meum in Gentibus, dicit Dominus
12 exercituum. †Et vos polluiſtis illud in eo quòd dicitis,
D Menſa Domini contaminata eſt: & quod ſuperponitur,
13 contemptibile eſt cum igne qui illud deuorat. †Et dixi-
ſtis, Ecce de labore, & exufflaſtis illud, dicit Dominus
exercituum, & intuliſtis de rapinis claudum & langui-
dum, & intuliſtis munus: nunquid ſuſcipiam illud de
14 manu veſtra, dicit Dominus? †Maledictus doloſus, qui
habet in grege ſuo maſculum, & votum faciens immolat
debile Domino: quia rex magnus ego, dicit Dominus e-
xercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

*Comminatur Dominus ſe maledicturum benedictionibus ſacer-
dotum, niſi reſipiſcant: ipſi ne enim legem contemnunt, irritũ
facientes pactum Leui, qui hic laudatur: tranſgreſſus eſt &
Iuda ducẽs alienigenas, quapropter nõ reſpiciet deinceps Do-
minus ad ſacrificium eorũ: de vxore diligenda ſeu dimittẽda,
laborare fecerunt Dominum in ſermonibus ſuis.* CAP. II.

Leu. 26. b. 14. Deu. 28. b. 5.
1 ET nũc ad vos mandatũ hoc ô Sacerdotes. †‖Si nolue-
A ritis audire, & ſi nolueritis ponere ſuper cor vt detis
2 gloriam nomini meo, ait Dñs exercituum: mittam in vos
egeſtatem, & maledicam benedictionibus veſtris, & ma-
3 ledicam illis: quoniam non poſuiſtis ſuper cor. †Ecce ego
proijciam vobis brachium, & diſpergam ſuper vultum
veſtrum ſtercus ſolennitatum veſtrarum, & aſſumet vos
4 ſecum. †Et ſcietis quia miſi ad vos mandatum iſtud: vt eſ-
ſet pactum meum cum Leui, dicit Dominus exercituũ.
5 †Pactum meum fuit cum eo vitę & pacis: & dedi ei timo
6 rem: & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. †Lex
B veritatis fuit in ore ei*, & iniquitas nõ eſt inuẽta in labijs
eius, in pace & in ęquitate ambulauit mecum, & multos
7 auertit ab iniquitate. †Labia enĩ ſacerdotis cuſtodiẽt ſciẽ-
tiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Dñi
8 exercituum eſt. †Vos autem receſſiſtis de via, & ſcandali-
zaſtis plurimos in lege: irritum feciſtis pactũ Leui, dicit
9 Dominus exercituum. †Propter quod & ego dedi vos cõ-
temptibiles, & humiles omnibus populis, ſicut nõ ſerua
‖Mat. 23. b. 9. Ephe. 4. a. 5. * veſtrum. 10 ſtis vias meas, & accepiſtis faciem in lege. †‖Nunquid nõ
pater vnus omnium noſtrum? nunquid non Deus vnus
creauit nos? quare ergo deſpicit vnuſquiſq; *noſtrũ* fra-
11 trem ſuum, violans pactum patrum veſtrorum? †Tranſ-
greſſus eſt Iuda, & abominatio facta eſt in Iſraël & in Ie-
C ruſalem: quia contaminauit Iudas ſanctificationem Do-
12 mini, quam dilexit, & habuit filiam Dei alieni. †Diſper-
det Dominus virum qui fecerit hoc, magiſtrum & diſci-
* tabernaculo. pulum de *tabernaculis* Iacob, ‖& offerentẽ munus Dño
Amos 5. f. 22. 13 exercituũ. †Et hoc rurſum feciſtis, operiebatis lachrymis
altare Domini, fletu & mugitu, ita vt non reſpiciam vltrà
ad ſacrificium, nec accipiam placabile quid de manu ve-
14 ſtra. †Et dixiſtis, Quam ob cauſam? quia Dominus teſti-
ficatus eſt inter te & vxorem pubertatis tuę, quam tu de-
15 ſpexiſti: & hęc particeps tua, & vxor fœderis tui. †Nónne
D vnus fecit, & residuũ ſpiritus eius eſt? Et quid vnus quæ-
rit, niſi ſemen Dei? Cuſtodite ergo ſpiritum veſtrum, &
16 vxorẽ adoleſcentię tuę noli deſpicere. †Cùm odio habue-
ris, dimitte, dicit Dominus Deus Iſraël: operiet autem
iniquitas veſtimentum eius, dicit Dominus exercituum.
17 Cuſtodite ſpiritum veſtrum, & nolite deſpicere. †Labo-
rare feciſtis Dominum in ſermonibus veſtris. Et dixiſtis,
In quo eum fecimus laborare? In eo quòd dicitis, Omnis
qui facit malum, bonus eſt in conſpectu Domini, & ta-
les ei placent: aut certè vbi eſt Deus iudicij?

*De præcurſore Chriſti & huius aduentu ac futuro iudicio: qui
purgatis filijs Leui gratum habebit ſacrificium Iuda & Ie-
ruſalem: comminatur ſceleratis grauem vltionem, quos tamẽ
ad ſe reuocat, plurima bona conuerſis promittens: cõqueritur
de ingratitudine filiorum Iſraël, & quòd ipſum in decimis ſuis
configant, quodq; dicant Deo non eſſe curæ ſuos cultores, cuius
contrarium tandem experientur.* CAP. III.

1 ECce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ‖Mat. 11. b. 10. Marc. 1. a. 2. Luc. 1. b. 17. & 7. d. 27.
A ante faciem meam. Et ſtatim veniet ad templum
ſuum Dominator quem vos quæritis, & Angelus teſta-
menti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exer-
2 cituum: † & quis poterit cogitare diem aduentus eius? &
quis ſtabit ad videndum eum? Ipſe enim quaſi ignis cõ-
3 flans, & quaſi herba fullonum: †& ſedebit conflans &
emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit
eos quaſi aurum & quaſi argentum, & erunt Domino
4 offerentes ſacrificia in iuſtitia. †Et placebit Domino ſa-
crificium Iuda & Ieruſalem ſicut dies ſeculi & ſicut anni
5 antiqui. †Et accedam ad vos in iudicio, & ero teſtis ve-
lox maleficis & adulteris, & periuris, & qui calumnian-
tur mercedem mercenarij, *viduas & pupillos, & oppri- * & humiliãt
munt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dñs exerci-
6 tuum. †Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filij Ia-
B cob non eſtis conſumpti. †A diebus enim patrum ve-
7 ſtrorum receſſiſtis à legitimis meis, & nõ cuſtodiſtis. ‖Re ‖Zach. 1. a. 3.
uertimini ad me, & reuertar ad vos, dicit Dominus exer-
8 cituum. Et dixiſtis: In quo reuertemur? †Si affiget homo
Deũ, quia vos cõfigitis me? Et dixiſtis, In quo *cõfigimus* *configimus
9 te? In decimis, & in primitijs. †Et in penuria vos maledicti
C eſtis, & me vos configitis gens tota. †Inferte oẽm decimã
10 in horreum meum: & ſit cibus in domo mea, & probate
me ſuper hoc, dicit Dominus: ſi non aperuero vobis ca-
taractas cæli, & effudero vobis benedictionem vſque ad
11 abundantiam, †& increpabo pro vobis deuorãtem, & nõ
corrumpet fructum terræ veſtræ: nec erit ſterilis vinea in
12 agro, dicit Dominus exercituum. †Et beatos vos dicent
omnes gẽtes: eritis enim vos terra deſiderabilis, dicit Do-
13 minus exercituum. †‖Inualuerunt ſuper me verba veſtra, Iob. 21. b. 14. Eſa. 58. a. 2.
14 dicit Dñs. †Et dixiſtis, Quid locuti ſumus contra te? Di-
D xiſtis, Vanus eſt qui ſeruit Deo: & quod emolumentum
quia cuſtodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus
15 triſtes coram Domino exercituum? †ergo nũc beatos di-
cimus arrogantes: ſiquidẽ ędificati ſunt facientes impie-
16 tatẽ, & tẽtauerunt Deũ & ſalui facti ſunt. †Tunc locuti
ſunt timentes Dñm vnuſquiſq; cum proximo ſuo: Et at-
tendit Dñs, & audiuit: & ſcriptus eſt liber monimenti
coram eo timentibus Dñm, & cogitantibus nomẽ eius.
17 †Et erunt mihi, ait Dñs exercituum, In die qua ego facio,
in peculium: & parcã eis, ſicut parcit vir filio ſuo ſeruiẽti
18 ſibi. †Et conuertemini, & videbitis quid ſit inter iuſtũ &
impium: & inter ſeruientem Deo, & non ſeruientem ei.

*Dies Domini inflammabit omnes facientes impietatem euulſa
ipſorum radice: orietur ſol iuſtitiæ Deum timentibus, qui cal
cabunt impios: iubet reminiſci legis Moyſi: Elias antequàm
veniat dies Domini mittendus prædicitur, qui conuertat cor
patrum ad filios.* CAP. IIII.

1 ECce enim dies veniet ſuccenſa quaſi caminus: &
A erunt omnes ſuperbi, & omnes facientes impieta-
tem ſtipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Do-
minus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem &
2 germen. †‖Et orietur vobis timentibus nomen meum ‖Zach. 3. c. 8. 6. d. 12. Luc. 1. g. 78.
Sol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis eius: & egrediemini, &
3 ſalietis ſicut vituli de armento. †Et calcabitis impios,
B cùm fuerint cinis ſub planta pedum veſtrorum in die
4 qua ego facio, dicit Dominus exercituum. †‖Memento- Exod. 20. Deu. 4. 5. 6.
te legis Moyſi ſerui mei, quam mandaui ei in Horeb ad
5 omnem Iſraël præcepta & iudicia. †‖Ecce ego mittam Mat. 11. b. 14. 17. b. 10. Mar. 9. b. 11. Luc. 1. b. 17.
vobis Eliam prophetam, antequàm veniat dies Domini
6 magnus & horribilis. †Et conuertet cor patrum ad fi-
lios, & cor filiorum ad patres eorum: ne fortè veniam, &
percutiam terram anathemate.

Præfatio in Libros Machabæorum.

MACHABÆORVM libri, licet non habeantur in canone Hebræorum, tamen ab eccleſia inter diuinorũ voluminum annotantur hiſtorias. Notant enim prælia inter Hebræorum duces, genteſq; Perſarum: pugnam quoque ſabbathorum, & nobiles Machabæi, à quo hi libri nomen acceperunt, triumphos: fœdus quoq; amicitiarum cum Romanorum ducibus, atq; legationum. Machabæi, ſeptem fratres ab vna matre Machabæa nomine geniti, cuſtodientes legem, patris traditionem, non manducantes carnem porcinam, ob hoc ab Antiocho rege ſæpiſſime in Antiochia martyrij gloria coronati ſunt cum matre ſua; atque ſepulti cum magna veneratione, ibi quieſcunt.

In primum librum Machabæorum argumentum:

PRIMVS liber Machabæorum de impietate Antiochi in populum Iudæorum, quem ad ſacrilegos Ethnicorũ ritus voluit inducere, primùm edifferit: de zelo quoque Mathathiæ reſiſtentis regis conatibus, & filios ad defenſionem legis Dei exhortantis: de Iuda Machabæo, præclariſq; eius geſtis & crebris victorijs, ac templo per ipſum à ſpurcitia idolorũ purificato texit hiſtoriam. Agit quoq; de morte Iudæ Machabæi, de Ionatha fratre eius ſuccedẽte illi in principatu, belliſq; per ipſum geſtis: de miſſis à Ionatha legatis ad Romanos, & Spartiatas pro pacis confœderatione, atque de morte Ionathæ & filiorum eius: Deinde de Simone in eius locum ſubſtituto in principatu & ſacerdotio Iudæorum, ac geſtis eius. Demum de nece Simonis cum filijs in conuiuio, ac de Iohanne filio eius patri in gubernatione populi ſuccedente pertractat.

LIBER PRIMVS MACHABÆORVM.

Mortuo Alexandro Magno qui Darium percuſſerat, ſucceſſit tãdem in Græcia Antiochus illuſtris: ſub quo ſcelerati quidam ex filijs Iſraël prophanarunt Ieruſalem. Antiochus autem deuicto Ptolemæo rege Ægypti, inuaſit Ieruſalem, & ablatis omnibus vaſis templi, ac theſauris, fecit cædem magnam, vnde ortus eſt ingens planctus: ſimile fecit, & princeps tributorum ab eo miſſus, incenſa Ieruſalem: plurimiſq; in captiuitatem ductis Antiochus leges idololatriæ Iudæis ſtatuit, ablãtis cunctis diuini cultus ceremonijs, & ædificato idôlo deſolationis, renitentes miſerè trucidans: cuius edicta plurimi impij ſequuti ſunt, pij verò reſpuerũt, mortẽ potius ſubire parati.

CAPVT PRIMVM.

1 ET factum eſt, poſtq̃ percuſſit A-
A lexander Philippi Macedo, qui
a primus regnauit in Græcia, e-
greſſus de terra Cethim, Dariũ
regem Perſarum & Medorum:
2 conſtituit prælia multa, & ob-
tinuit omnium munitiones, &
3 interfecit reges terræ: & pertrã-
ſijt vſq; ad fines terræ, & accepit
ſpolia multitudinis Gentium: & ſiluit terra in cõſpectu
4 eius. Et cõgregauit virtutẽ, & exercitũ fortẽ nimis: & e-
5 xaltatũ eſt & eleuatũ cor eius: & obtinuit regiones Gen
6 tium, & tyrannos: & facti ſunt illi in tributũ. Et poſt hæc
7 decidit in lectũ, & cognouit quia moreretur. Et vocauit
pueros ſuos nobiles, qui ſecum erant nutriti à iuuẽtute:
8 & diuiſit illis regnum ſuum, cùm adhuc viueret. Et re-
9 gnauit Alexander annis duodecim, & mortuus eſt. Et
obtinuerunt pueri eius regnum, vnuſquiſq; in loco ſuo:
10 & impoſuerunt oẽs ſibi diademata poſt mortẽ eius, &
filij eorũ poſt eos annis multis, & multiplicata ſunt mala
11 in terra. Et exijt ex eis radix ᵇpeccatrix Antiochus illu-
B ſtris, filius Antiochi regis q̃ fuerat Romæ obſes: & regna
uit in anno cẽteſimo triceſimoſeptimo regni Græcorũ. In
12 diebus illis exierũt ex Iſrl̃ filij iniqui, & ſuaſerũt multis dicẽ
tes: Eamus, & diſponamus teſtm̃ cũ Gẽtib⁹ quæ circa nos
ſũt: qa ex quo receſſimus ab eis, inuenerũt nos multa ma
13 la. Et bonus viſus eſt ſ̃mo in oculis eorũ. Et deſtinauerũt
14 aliqui de pp̃lo, & abierũt ad regẽ: & dedit illis poteſtatẽ,
15 vt facerẽt iuſtitiã Gentiũ. Et ædificauerũt gymnaſiũ in Ie-
16 roſolymis ſ̃m leges nationũ: & fecerũt ſibi præputia, &
receſſerũt à teſtamẽto ſctõ, & iuncti ſunt nationibus, &
17 venundati ſunt vt facerẽt malũ. Et paratũ eſt regnũ in
cõſpectu Antiochi, & cœpit regnare in terra Ægypti, vt
18 regnaret ſup duo regna. Et intrauit in Ægyptũ in multi-
C tudine graui, in curribus & elephantis, & equitibus, &
19 copioſa nauiũ multitudine. Et cõſtituit bellũ aduerſus
Ptolemæum regẽ Ægypti, & veritus eſt Ptolemæus à facie
20 eius, & fugit, & ceciderũt vulnerati multi. Et cõprehẽdit
ciuitates munitas in terra Ægypti: & accepit ſpolia terræ
21 Ægypti. Et cõuertit Antiochus, poſtq̃ pcuſſit Ægyptũ in
cẽteſimo & quadrageſimo & tertio anno: & aſcendit ad
22 Iſrl̃, & aſcẽdit Ieroſolymã in multitudine graui. Et intra
23 uit in ſanctificationẽ cũ ſuperbia, & accepit altare aureũ,
& candelabrũ luminis, & vniuerſa vaſa eius, & menſam
ꝓpoſitionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea,
& velũ, & coronas, & ornamentũ aureũ qd in facie tẽpli
24 erat: & comminuit oĩa. Et accepit argentũ & aurũ & vaſa
D cõcupiſcibilia: & accepit theſauros occultos quos inuẽ-
25 nit: & ſublatis oĩbus, abijt in terrã ſuã. Et fecit cædẽ ho-
26 minũ, & locutus eſt in ſupbia magna. Et factus eſt plã-
27 ctus magnus in Iſrl̃, & in oĩ loco eorũ: & ingemuerunt
principes & ſeniores, & iuuenes, & virgines infirmati
28 ſunt: & ſpecioſitas mulierũ immutata eſt. Oĩs maritus
ſumpſit lamentũ: & quæ ſedebãt in thoro maritali, luge-
29 bant: & cõmota eſt terra ſup habitantes in ea, & vniuer
30 ſa domus Iacob induit cõfuſionẽ. Et poſt duos annos die
rũ miſit rex principẽ tributorum in ciuitates Iuda, & vẽ-
31 nit Ieruſalem cum turba magna. Et locutus eſt ad eos
32 verba pacifica in dolo, & crediderunt ei. Et irruit ſuper
ciuitatem repentè, & percuſſit eam plaga magna, & per-
33 didit populum multum ex Iſraël. Et accepit ſpolia ciui-
tatis: & ſuccendit eam igni, & deſtruxit domos eius, &
34 muros eius in circuitu: & captiuas duxerũt mulieres, &
35 natos, & pecora poſſederũt. Et ædificauerũt ciuitatẽ Da-
uid muro magno & firmo, & turrib⁹ firmis, & fctã ẽ illis
36 in arcẽ: & poſuerũt illic gentẽ peccatricẽ viros iniquos,
37 & conualuerunt in ea. Et poſuerunt arma, & eſcas, &
E congregauerunt ſpolia Ierl̃m, & repoſuerunt illic: & fa-
38 cti ſunt in laqueum magnũ. Et factũ eſt hoc ad inſidias
39 ſanctificationis, & in diabolũ malũ in Iſraël: & effude-
runt ſanguinem innocẽtem per circuitum ſanctificatio-
40 nis, & contaminauerunt ſanctificationem. Et fugerunt
habitatores Ieruſalem propter eos, & facta eſt habitatio
exterorum, & facta eſt extera ſemini ſuo, & nati eius reli-
41 querunt eã. Sãctificatio eius deſolata eſt ſicut ſolitudo,
ᶠdies feſti eius conuerſi ſunt in luctum, ſabbatha eius in ᶠTob. 2. b. 6. Amos 8. c. 10
42 opprobrium, honores eius in nihilum. Secundũ gloriã
eius multiplicata eſt ignominia eius: & ſublimitas eius
43 conuerſa eſt in luctum. Et ſcripſit rex Antiochus omni
regno ſuo, vt eſſet omnis populus, vnus: & relinqueret
44 vnuſquiſq; legem ſuam. Et conſenſerunt omnes gentes
45 ſecundùm verbum regis Antiochi: & multi ex Iſraël cõ-
ſenſerunt ſeruituti eius, & ſacrificauerunt idôlis, & coin
46 quinauerunt ſabbathum. Et miſit rex libros per manus
F nunciorum in Ierl̃m, & in omnes ciuitates Iudæ: vt ſe-
47 querentur leges Gentium terræ, & prohiberent holo-
48 cauſta & ſacrificia, & placationes fieri in tẽplo Dei: &
49 prohiberent celebrari ſabbathum, & dies ſolennes. &
iuſſit coinquinari ſancta, & ſanctum populum Iſraël.
50 Et iuſſit ædificari aras, & templa, & idôla, & immolari
51 carnes ſuillas, & pecora communia: & relinquere filios
ſuos incircuncιſos, & coinquinari animas eorum in om-
nibus immunditijs & abominationibus, ita vt obliuiſce-
rentur legem, & immutarent omnes iuſtificationes Dei.
52 Et quicunq; nõ feciſſent ſecundùm verbum regis An
53 tiochi, morerentur. Secundùm oĩa verba hæc ſcripſi

omni regno ſuo:& præpoſuit principes populo qui hęc
54 fieri cogerent. †Et iuſſerunt ciuitatibus Iudæ ſacrificare.
55 †Et congregati ſunt multi de populo ad eos qui dereli-
56 querant legem Dñi: & fecerunt mala ſuper terram:†& eſ
fugauerunt populũ Iſraël in abditis, & in abſconditis fu
57 gitiuorum locis. †Die quintadecima menſis Gaſleu,qn-
G to & quadrageſimo & cẽteſimo anno ędificauit rex An
tiochus abominandum idolum deſolationis ſuper alta-
re Dei , & per vniuerſas ciuitates Iudæ in circuitu ædifi-
58 cauerunt aras: †& ante ianuas domorum , & in plateis
59 incendebant tura, & ſacrificabant : †& libros legis Dei
60 combuſſerunt igni, ſcindẽtes eos: †& apud quemcunq;
inueniebantur libri teſtamenti Dñi,& quicunq; obſer-
uabat legem Dñi , ſecundùm edictum regis trucidabant
61 eum. †In virtute ſua faciebant hæc populo Iſraël qui in-
62 ueniebatur in oĩ menſe & menſe in ciuitatibus. †Et qn-
ta & viceſima die menſis ſacrificabant ſuper aram quæ
63 erat contra altare. †Et mulieres quæ circũcidebant filios
ſuos , trucidabantur ſecundùm iuſſum regis Antiochi,
64 †& ſuſpendebant pueros à ceruicibus per vniuerſas do
mos eorum:& eos qui circunciderant illos, trucidabãt.
65 †Et multi de populo Iſraël definierunt apud ſe, vt nõ mã
ducarent immunda:& elegerunt magis mori, quàm ci-
66 bis coinquinari immũdis:†& noluerunt infringere le-
67 gem Dei ſanctam, & trucidati ſunt , †& facta eſt ira ma-
gna ſuper populum valde.

Mathathias cum filijs luget afflictionem ciuitatis & ſanctorum prophanationem, oſtenſitq; ſignis mœſtitiæ , reſpondet his qui à rege miſſi erant,nec ſe, nec cognationem ſuam impio decreto obtemperaturos: occiſisq; idololatra Iudæo & regio miniſtro,fugit cum filijs in montes: plurimis nolentes regi obtemperare, trucidantur , quum nollent ſabbatho inimicis reſiſtere: Mathathias collecto piorum exercitu,renouat Dei cultũ, deſtructa idololatria,cæſoq; Antiochi præſidio: et moriturus hortatur filios vt patrum exemplo ſemper tueantur legem Domini,dans Simonem filium ſuum in conſultorem,et Iudam in militiæ principem.

CAP. II.

1 IN diebus illis ſurrexit Mathathias filius Iohannis fi-
A lij Simeonis, ſacerdos ex filijs Ioarim ab Ieruſalem, &
2 conſedit in monte Modin:†& habebat filios quinq;, Io-
3 hannem,qui cognominabatur Gaddis: †& Simonem,q
4 cognominabatur Thaſi: †& Iudam , qui vocabatur Ma-
5 chabæus:†& Eleazarum, qui cognominabatur Abaron:
6 & Ionatham , qui cognominabatur Apphus. †Hi viderũt
7 mala quæ fiebant in populo Iuda & in Ieruſalem. †Et di
xit Mathathias, Væ mihi, vt quid natus ſum videre con-
tritionem populi mei,& contritionem ciuitatis ſanctę,
8 & ſedere illic, cùm datur in manibus inimicorum? †San
cta in manu extraneorum facta ſunt: templum eius ſicut
9 homo ignobilis. †Vaſa gloriæ eius captiua abducta ſunt:
trucidati ſunt ſenes eius in plateis , & iuuenes eius ceci-
10 derunt in gladio inimicorum. †Quæ gens non hęredita-
11 uit regnum eius,& non obtinuit ſpolia eius? †Oĩs com-
B poſitio eius ablata eſt. Quæ erat libera, facta eſt ancilla.
12 †Et ecce ſancta noſtra, & pulchritudo noſtra , & claritas
13 noſtra deſolata eſt, & coinquinauerunt ea gentes. †Quò
14 ergo nobis adhuc viuere? †Et ſcidit veſtimenta ſua Ma-
thathias, & filij eius, & operuerunt ſe cilicijs, & planxe-
15 runt valde. †Et venerunt illuc qui miſſi erant à rege An-
tiocho, vt cogerent eos qui confugerant in ciuitatẽ Mo
din, immolare, & accendere tura , & à lege Dei diſcede
16 re. †Et multi de populo Iſraël conſentientes acceſſerunt
ad eos: ſed Mathathias & filij eius conſtanter ſteterunt.
17 †Et reſpondentes qui miſſi erant ab Antiocho , dixerunt
Mathathiæ , Princeps & clariſſimus & magnus es in hac
18 ciuitate, & ornatus filijs & fratrib⁹. †Ergo accede prior,
& fac iuſſum regis, ſicut fecerunt omnes gentes , & viri
Iuda, & qui remanſerunt in Ieruſalem: & eris tu, & filij
tui inter amicos regis , & amplificatus auro & argento,
19 & muneribus multis. †Et reſpondit Mathathias, & dixit
magna voce, Etſi omnes gentes regi Antiocho obediũt,
vt diſcedãt vnuſquiſq; à ſeruitute legis patrum ſuorum,
20 & conſentiant mandatis eius: †ego & filij mei, & fratres
21 mei obediemus legi patrum noſtrorũ. †propitius ſit no-
C bis Deus:non eſt nobis vtile relinquere legem , & iuſti-
22 tias Dei. †non audiemus verba regis Antiochi, nec ſacri-
ficabimus tranſgredientes legis noſtræ mandata, vt ea-
23 mus altera via. †Et vt ceſſauit loqui verba hæc, acceſſit q-
dam Iudæus in oĩum oculis ſacrificare idolis ſup aram
24 in ciuitate Modin ſecundùm iuſſum regis: †& vidit Ma-
thathias,& doluit,& contremuerunt renes eius, & accẽ
ſus eſt furor eius ſecundùm iudicium legis , & inſiliens
25 trucidauit eum ſuper aram: †ſed & virum quem rex An-
tiochus miſerat, qui cogebat immolare, occidit in ipſo tẽ
26 pore,& aram deſtruxit, †& zelatus eſt legem, ſicut fecit Nu 25.b.7.
27 Phinees Zamri filio Salomi. †Et exclamauit Mathathias
voce magna in ciuitate dicens: Omnis qui zelum habet
28 legis ſtatuens teſtamẽtum, exeat poſt me. †Et fugit ipſe,
& filij eius in montes:& reliquerunt quæcunque habe-
29 bant in ciuitate. †Tunc deſcenderunt multi quærentes
30 iudicium & iuſtitiam, in deſertum: †& ſederunt ibi ipſi,
& filij eius,& mulieres eorum,& pecora eorũ: qm̃ *inun *Induraue-
31 dauerunt ſuper eos mala. †Et renũtiatum eſt viris regis, rant 20.
D & exercitui qui erant in Ieruſalem ciuitate Dauid, qm̃ di
ſceſſiſſent viri quidam, qui diſſipauerunt mandatum re
gis in loca occulta in deſerto, & abijſſent poſt illos mul-
32 ti. †Et ſtatim perrexerunt ad eos, & conſtituerunt aduer
33 ſus eos prælium in die ſabbathorum, †& dixerũt ad eos,
Reſiſtitis & nunc adhuc? exite, & facite ſecundùm ver-
34 bum regis Antiochi, & viuetis. †Et dixerunt, Non exibi-
mus, neq; faciemus verbum regis, vt polluamus diẽ ſab-
35 bathorum. †Et concitauerunt aduerſus eos prælium.
36 †Et non reſponderunt eis, nec lapidem miſerunt in eos,
37 nec oppilauerunt loca occulta: †dicentes, Moriamur oẽs
in ſimplicitate noſtra : & teſtes erunt ſuper nos cælum
38 & terra q̃ iniuſtè perditis nos. †Et intulerunt illis bellũ
ſabbathis: & mortui ſunt ipſi & vxores eorũ , & filij eo-
rum,& pecora eorum vſq; ad mille animas hominum.
39 †Et cognouit Mathathias & amici eius , & luctum ha-
40 buerunt ſuper eos valde. †Et dixit vir proximo ſuo: Si oẽs
fecerimus ſicut fratres noſtri fecerunt & non pugnaue-
rimus aduerſus Gentes pro animabus noſtris & iuſtifi-
cationibus noſtris : nunc citiùs diſperdent nos à terra
41 †Et cogitauerunt in die illa, dicentes, Omnis homo qui-
E cunq; venerit ad nos in bello die ſabbathorum, pugne-
mus aduerſus eum : & non moriemur oẽs, ſicut mortui
42 ſunt fratres noſtri in occultis. †Tunc congregata eſt ad
eos ſynagoga *Iudæorum fortis viribus ex Iſraël, oẽs volũ
43 tarius in lege: †& oẽs qui fugiebãt à malis, additi ſunt ad *Aſidæorũ 5.
44 eos, & facti ſunt illis ad firmamentum. †Et collegerunt
exercitum, & percuſſerunt peccatores in ira ſua, & viros
iniquos in indignatione ſua: & cæteri fugerunt ad natio
45 nes, vt euaderent. †Et circuiuit Mathathias, & amici ei⁹,
46 & deſtruxerunt aras: †& circunciderunt pueros incircũ
ciſos quotquot inuenerunt in finibus eorum: & in forti
47 tudine. †Et perſecuti ſunt filios ſuperbiæ, & proſperatũ
48 eſt opus in manibus eorum: †& obtinuerunt legem de
manibus gentium, & de manibus regum : & non dede-
49 runt cornu peccatori. †Et appropinquauerunt dies Ma-
F thathiæ moriendi, & dixit filijs ſuis, Nunc confortata eſt
ſuperbia, & caſtigatio, & tempus euerſionis, & ira indi-
50 gnationis. †Nunc ergo ô filij æmulatores eſtote legis, &
date animas veſtras pro teſtamento patrum veſtrorum,
51 †& mementote operum patrum, quæ fecerunt in gene-
rationibus ſuis: & accipietis gloriam magnam, & nomẽ
52 æternum. †Abraham nónne in tentatione inuentus eſt
53 fidelis, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam? †Ioſeph in tem Gen.22. a 5. b 9
pore anguſtiæ ſuæ cuſtodiuit mandatũ: & factus eſt dñs Gen. 41.e.40.
54 Ægypti. †Phinees pater noſter, zelando zelum Dei, acce Nu 25 b.7. c 13.
55 pit teſtamẽtum ſacerdotij æterni. †Ieſus dum impleuit Eccl 45 d.18
56 verbum, factus eſt dux in Iſraël. †Caleb dum teſtificatur Ioſ.1.a.2.
57 in eccleſia, accepit hæreditatem. †Dauid in ſua miſericor Iud 14.a 6 Ioſ.14.d.14
58 dia conſecutus eſt ſedem regni in ſecula. †Elias dum ze- 2 Re.2.a 4.
59 lat zelum legis, receptus eſt in cælum. †Ananias & Aza- 4.Re.2.b.11 Dan.3.b.16 c.24
60 rias & Miſaël, credentes, liberati ſunt de flãma. †Daniel 1 Re.9 f.12

in ſua

61 in ſua ſimplicitate liberatus eſt de ore leonum. †Et ita co
gitate per generationem & generationem: quia omnes q
62 ſperant in eum, non infirmantur. †Et à verbis viri pecca-
toris ne timueritis: quia gloria eius, ſtercus et vermis eſt:
63 †hodie extollitur, & cras non inuenietur: quia cõuerſus
G eſt in terram ſuam, & cogitatio eius periit. †Vos ergo fi-
64 lij cõfortamini, & viriliter agite in lege: quia* in ipſa glo-
65 rioſi eritis. †Et ecce Simon frater veſter, ſcio q vir conſilij
66 eſt: ipſum audite ſemper, & ipſe erit vobis pater. †Et Iu-
das Machabæus fortis viribus à iuuentute ſua, ſit vobis
67 princeps militiæ, & ipſe aget bellum populi. †Et adduce
tis ad vos omnes factores legis: & vindicare vindictã pu
68 puli veſtri. †Retribuite retributionem gentibus, & intẽ-
69 dite in præceptũ legis. †Et benedixit eos, & appoſitus eſt
70 ad patres ſuos. †Et defunctus eſt anno centeſimo, & qua
ddrageſimoſexto: & ſepultus eſt à filijs ſuis in ſepulchris
patrum ſuorum in Modin, & planxerunt eum omnis Iſ-
raël planctu magno.

* eũ fecer itis q vobis pręcepta ſunt i lege à Dño Deo veſtro.

*Iudas Machabæus dux eximius prædicat, qui perambulans ci-
uitates Iuda, trucidabat oẽs impios, & occiſo duce Apollo-
nio, eiusq; exercitu diſperſo, vicit cũ paucis potentiſſimũ Sy-
riæ exercitum vnà cum duce Serone. Iratus autem ob hoc
rex Antiochus, profectus in Perſidem conſtituit Lyſiam vice
regum, dato bellis in Iudæos apparatum, qui miſit contra ter
ram Iuda Gorgiam cum exercitu: Iudas autem & ſui ad bel
lum parantur, maximè operibus pœnitentiæ, & oratione ad
Deum.* CAP. III.

1 ET ſurrexit Iudas qui vocabatur Machabæus filius eius
A pro eo: †& adiuuabant eum oẽs fratres eius, & vni-
2 uerſi qui ſe coniunxerant patri eius, & prœliabantur prœliũ
3 Iſraël cum lætitia. †Et dilatauit gloriã populo ſuo, & in-
duit ſe loricã ſicut gigas, & ſuccinxit ſe arma bellica ſua
4 in prælijs, & protegebat caſtra gladio ſuo. †Similis factus
eſt leoni in operibus ſuis, & ſicut catulus leonis rugiens
5 in venatione. †Et perſequutus eſt iniquos perſcrutans
eos: & qui conturbabant populum ſuum, eos ſuccendit
6 flammis: †& repulſi ſunt inimici eius prę timore eius, &
omnes operarij iniquitatis cõturbati ſunt: & directa eſt
7 ſalus in manu eius. †Et exacerbabat reges multos, & læti-
ficabat Iacob in operibus ſuis, & in ſeculũ memoria eius
8 in benedictione. †Et perambulabat ciuitates Iuda, & pdi
9 dit impios ex eis, & auertit iram ab Iſraël. †Et nominatus
eſt vſq; ad nouiſſimum terræ, & congregauit pereuntes.
10 †Et cõgregauit Apollonius Gentes, & à Samaria virtutẽ
B multam & magnam, ad bellandum contra Iſraël. †Et co-
11 gnouit Iudas, & exijt obuiam illi: & percuſſit, & occidit
illum, & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerũt.
12 †& accepit ſpolia eorum: & gladium Apollonij abſtulit
13 Iudas, & erat pugnans in eo omnibus diebus. †Et audi-
uit Seron princeps exercitus Syriæ quòd congregauit Iu
14 das congregationẽ fidelium, & eccleſiam ſecum, †& ait
Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debella
bo Iudam, & eos qui cum ipſo ſunt, qui ſpernebant ver-
15 bum regis. †Et præparauit ſe: & aſcenderunt cum eo ca-
ſtra impiorum fortes auxiliarij, vt facerent vindictã in fi-
16 lios Iſraël. †Et appropinquauerunt vſq; ad Beth-horon:
17 & exiuit Iudas obuiam illi cum paucis. †Vt autem vi-
C derunt exercitum venientem ſibi obuiam, dixerunt Iu-
dæ, Quomodò poterimus pauci pugnare contra multi-
tudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati ſumus ie
18 iunio hodie? †Et ait Iudas: Facile eſt concludi multos in
manu paucorum: & non eſt differentia in conſpectu Dei
19 cæli liberare in multis & in paucis: †qm̃ non in multitu-
dine exercitus victorię belli, ſed de cælo fortitudo eſt.
20 †Ipſi veniunt ad nos in multitudine cõtumaci & ſuper-
bia, vt diſperdãt nos, & vxores noſtras, & filios nr̃os, &
21 vt ſpolient nos: †nos verò pugnabimus pro animabus no
22 ſtris, & legibus noſtris: †& ipſe Dñs conteret eos ante fa-
23 ciem noſtram. Vos aũt ne timueritis eos. †Vt ceſſauit aũt
loqui, inſiluit in eos ſubitò: & contritus eſt Serõ, & exer
24 citus eius in conſpectu ipſius: †& perſecutus eſt eum in
deſcenſu Beth-horon vſq; in campum, & ceciderunt ex
eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terrã Phili
25 ſthijm. †Et cécidit timor Iudæ ac fratrum eius, & formi-
26 do ſuper oẽs gentes in circuitu eorum: †et peruẽnit ad re
gem nomen eius, & de prælijs Iudæ narrabant oẽs gẽtes.
27 †Vt audiuit aũt rex Antiochus ſermones iſtos, iratus eſt
D animo: & miſit, & congregauit exercitum vniuerſi regni
28 ſui, caſtra fortia valde: †& aperuit ærarium ſuum, & dedit
ſtipendia exercitui in annum, & mandauit illis, vt eſſent
29 parati ad oĩa. †Et vidit quòd defecit pecunia de theſauris
ſuis & tributa regionis modica propter diſſenſionẽ, &
plagam quam fecit in terra, vt tolleret legitima q̃ erant
30 à primis diebus. †& timuit ne non haberet vt ſemel &
bis in ſumptus & donaria quæ dederat antè larga manu:
31 & abundauerat ſuper reges qui ante eũ fuerant. †Et con
ſternatus erat animo valde, & cogitauit ire in Perſidem,
& accipere tributa regionum, & congregare argentum
32 multum. †Et reliquit Lyſiam hoĩem nobilem de genere
regali, ſuper negocia regia, à flumine Euphràte vſque ad
33 flumen Ægypti: †& vt nutriret Antiochũ filium ſuum,
34 donec rediret. †Et tradidit ei medium exercitũ & ele-
phantos, & mandauit ei de omnibus quæ volebat, & de
35 inhabitantibus Iudæam & Ieruſalem: †& vt mitteret ad
E eos exercitum, ad conterendam & extirpandam virtutẽ
Iſraël, & reliquias Ieruſalem, & auferendam memoriam
36 eorum de loco: †& vt conſtitueret habitatores filios alie
nigenas in omnibus finibus eorum, & ſorte diſtribue-
37 ret terram eorum. †Et rex aſſumpſit partẽ exercitus reſi-
dui, & exiuit ab Antiochia ciuitate regni ſui anno cen-
teſimo & quadrageſimo ſeptimo: & trãſfretauit Euphrá
38 ten flumẽ, & perambulabat ſuperiores regiones. †Et ele-
git Lyſias Ptolemęum filiũ Dorymini, †& Nicanorem &
39 Gorgiam, viros potentes ex amicis regis: †& miſit cum
eis quadraginta millia virorũ, & ſeptem millia equitũ:
vt venirent in terram Iuda, & diſperderent eam ſm ver-
40 bum regis. †Et proceſſerunt cum vniuerſa virtute ſua, &
venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campeſtri.
41 †Et audierunt mercatores regionum nomen eorũ: & ac-
ceperunt argentũ & aurum in multum valde, & pueros: &
venerunt in caſtra, vt acciperent filios Iſraël in ſeruos:
& additi ſunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigena
42 rũ. †Et vidit Iudas, & fratres eius, quia multiplicata ſunt
F mala, & exercitus applicabant ad fines eorum, & cogno
uerunt verba regis quæ mandauit populo facere in inte
43 ritum & conſummationem: †& dixerunt vnuſquiſq; ad
proximum ſuum, Erigamus deiectionẽ populi noſtri, &
44 pugnemus pro populo noſtro, & ſanctis noſtris. †Et cõ-
gregatus eſt conuẽtus, vt eſſent parati in prælium: & vt
45 orarent & peterent miſericordiam & miſerationes. †Et
Ieruſalem non habitabatur, ſed erat ſicut deſertum: non
erat qui ingrederetur & egrederetur de natis eius: & ſanctũ
conculcabatur: & filij alienigenarũ erant in arce, ibi erat
habitatio Gentium: & ablata eſt voluptas à Iacob, & de-
46 fecit ibi tibia & cithara. †Et congregati ſunt, & venerunt
in Maſpha contra Ieruſalem: quia locus orationis erat in
47 Maſpha ante in Iſraël. †Et ieiunauerunt illa die, & indue
runt ſe cilicijs, & cinerem impoſuerunt capiti ſuo: & di-
48 ſciderunt veſtimenta ſua, †& expanderunt libros legis,
de quibus ſcrutabantur Gentes ſimilitudinem ſimula-
49 chrorum ſuorum: †& attulerunt ornamẽta ſacerdotalia,
& primitias & decimas, & ſuſcitauerunt Nazaræos, qui
50 impleuerant dies: †& clamauerunt voce magna in cęlum
51 dicentes, Quid faciemus iſtis, & quò eos ducemus? †& ſan
G cta tua conculcata ſunt, & contaminata ſunt, & ſacerdo
52 tes tui facti ſunt in luctum & in humilitatem: †& ecce na
tiones conuenerunt aduerſum nos, vt nos diſperdant: tu
53 ſcis quæ cogitant in nos. †Quomodò poterimus ſub-
54 ſiſtere ante faciem eorum, niſi tu Deus adiuues nos? †&
55 tubis exclamauerunt voce magna. †Et poſt hæc conſti-
tuit Iudas duces populi, tribunos, & centuriones, & pẽ-
56 tacontarchos, & decuriones. †Et dixit his qui ædifica-
bant domos, & ſponſabant vxores, & plãtabant vineas,
& formidoloſis, vt redirent vnuſquiſq; in domum ſuam
57 ſm legem. †Et mouerunt caſtra, & collocauerunt ad Au

Deu. 20. a. 5. b. 6. Iudic. 7. a. 3.

ſtrum

58 ſtrum Emmaum. †Et ait Iudas, Accingimini, & eſtote fi-
lij potentes, & eſtote parati in manè: vt pugnetis aduer-
ſus nationes has quæ conuenerunt aduerſus nos diſper-
59 dere nos & ſancta noſtra: †quõ melius eſt nos mori in bel
60 lo, quàm videre mala gentis noſtræ, & ſanctorum. †Sicut
autem fuerit voluntas in cælo, ſic fiat.

Gorgias quærit Iudã, at hic ſuos hortatus fudit hoſtes, rurſumq́ Gorgiæ exercitu fuſo colligit ſpolia, & iterum fuſis ad Deum precibus, deuincit Lyſiæ exercitum, ac poſtmodum purificato templo, nouum erigit altare: & omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur præparatis, ſacrificijsq́ oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo: ſtatuto etiam huius dedicationis annuo feſto ad dies octo. CAP. IIII.

1 ET aſſumpſit Gorgias quinq; millia virorum, & mil-
A le equites electos: & mouerunt caſtra nocte, †vt ap-
2 plicarent ad caſtra Iudæorum, & pcuterent eos ſubitò,
3 & filij qui erant ex arce, erant illis duces. †Et audiuit Iu-
das, & ſurrexit ipſe & potentes percutere virtutem exer
4 cituum regis, qui erant in Emmaum. †Adhuc enim diſp
5 ſus erat exercitus à caſtris. †Et venit Gorgias in caſtra Iu
dæ noctu, & neminem inuenit, & quærebat eos in mon
6 tibus: qm̃ dixit, Fugiunt hi à nobis. †Et cũ dies factus eſ-
ſet, apparuit Iudas in campo cũ tribus millibus virorum
vt volebant 7 tantum: qui tegumenta & gladios non habebant: †& vi
derunt caſtra Gentium valida, & loricatos, & equitatus
8 in circuitu eorum, & hi docti ad prælium. †Et ait Iudas vi
ris qui ſecum erant, Ne timueritis multitudinem eorũ,
‖Exo.14.b.9. c.22. 9 & impetum eorum ne formideritis. †‖Mementote quali-
ter ſalui facti ſunt patres noſtri in mari rubro, cũ ſeque-
10 retur eos Pharao cum exercitu multo. †Et nunc clame
B mus in cælum: & miſerebitur noſtri Dñs, & memor erit
teſtamenti patrum noſtrorum, & conteret exercitũ iſtũ,
11 ante faciem noſtram hodie: †& ſcient omnes gentes q̃a
12 eſt qui redimat & liberet Iſraël. †Et eleuauerunt alienige
13 næ oculos ſuos, & viderunt eos venientes ex aduerſo. †Et
exierunt de caſtris in prælium, & tuba cecinerũt hi qui
14 erant cum Iuda. †Et congreſſi ſunt: & contritæ ſunt Gen
15 tes, & fugerunt in campum. †Nouiſſimi autem omnes
ceciderunt in gladio, & perſequuti ſunt eos vſq; Gezerõ,
& vſq; in campos Idumææ, & Azóti, & Iamniæ: & ceci-
16 derũt ex illis vſq; ad tria millia virorum. †Et reuerſus eſt
17 Iudas, & exercitus eius, ſequens eum. †Dixitq́; ad popu-
lum: Non concupiſcatis ſpolia, quia bellum contra nos
18 eſt, †& Gorgias & exercitus eius prope nos in monte: ſed
ſtate nunc cõtra inimicos noſtros, & expugnate eos, &
19 ſumetis poſteà ſpolia ſecuri. †Et adhuc loquẽte Iuda hęc,
20 ecce apparuit pars quædam proſpiciens de monte. †Et vi
*Gorgias *fuit. dit *quòd in fugam cõuerſi ſunt*, & ſuccéderunt caſtra:
fumus enim qui videbatur, declarabat quod factum eſt.
21 Quibus illi conſpectis, timuerunt valde, aſpicientes ſi-
C mul & Iudam & exercitũ in campo paratum ad præliũ.
22 †Et fugerunt omnes in campum alienigenarum: †& Iu-
23 das reuerſus eſt ad ſpolia caſtrorum, & acceperunt aurũ
multum, & argentum, & hyacinthũ, & purpuram ma-
24 rinam, & opes magnas. †Et conuerſi hymnum canebãt,
& benedicebant Deum in cælum, qm̃ bonus eſt, qm̃ in
25 ſeculum miſericordia eius. †Et facta eſt ſalus magna in Iſ
26 raël, in die illa. †Quicunq; autem alienigenarũ euaſerũt,
venerũt & nuntiauerunt Lyſiæ vniuerſa quæ acciderãt.
27 †Quibus ille auditis, conſternatus animo deficiebat: q̃
non qualia voluit, talia contigerunt in Iſraël, & qualia
28 mandauit rex. †Et ſequenti anno congregauit Lyſias vi
rorum electorum ſexaginta millia, & equitum quinque
29 millia, vt debellaret eos. †Et venerunt in Iudæam, & ca-
ſtra poſuerunt in Beth-horon, & occurrit illis Iudas cũ
30 decem millibus viris. †Et viderunt exercitum fortem, &
1.Re.17.f.50. 1.Re.14.b.13. D orauit, & dixit, Benedictus es ſaluator Iſraël [qui contri-
uiſti impetum potentis in manu ſerui tui Dauid,]& tra
didiſti caſtra alienigenarum in manu Ionathæ filij Saul,
31 & armigeri eius. †Cõclude exercitum iſtum in manu po
puli tui Iſraël, & confundatur in exercitu ſuo & equiti-
32 bus. †Da illis formidinem & tabefac audaciam virtutis
33 eorum, & commoueantur contritione ſua. †Deijce illos
gladio diligentium te: & collaudent te oẽs qui nouerũt
34 nomen tuum in hymnis. †Et commiſerunt prælium: &
ceciderunt de exercitu Lyſiæ quinque millia virorum.
35 †Videns autem Lyſias fugam ſuorum, & Iudæorũ auda-
ciã, & quòd parati ſunt aut viuere aut mori fortiter, abijt
Antiochiam, & elegit milites, vt multiplicati rurſus ve-
36 nirẽt in Iudæ. †Dixit autẽ Iudas, & fratres eius, Ecce cõ
triti ſunt inimici noſtri: aſcendamus nunc mundare ſan
37 cta, & renouare. †Et congregatus eſt omnis exercitus, &
38 aſcenderunt in montem Sion. †Et viderunt ſanctificatio
E nem deſertam, & altare prophanatũ, & portas exuſtas,
& in atrijs virgulta nata ſicut in ſaltu vel in mõtibus, &
39 paſtophoria diruta. †Et ſciderunt veſtimenta ſua, & plan
xerunt planctu magno, & impoſuerunt cinerem ſup ca-
40 put ſuum: †& ceciderunt in faciem ſup terram, & excla-
mauerunt tubis ſignorum, & clamauerunt in cælum.
41 †Tunc ordinauit Iudas viros, vt pugnarent aduerſus eos
42 qui erant in arce, donec emundarẽt ſancta. †Et elegit ſa
cerdotes ſine macula, voluntatem habentes in lege Dei:
43 †& mundauerunt ſancta, & tulerunt lapides contamina
44 tionis in locum immundum. †Et cogitauit de altari holo
cauſtorum quod prophanatum, erat quid de eo faceret.
45 †Et incidit illis conſilium bonum, vt deſtruerẽt illud: ne
fortè illis eſſet in opprobrium, quia contaminauerunt il
46 lud Gentes, & demoliti ſunt illud. †Et repoſuerunt lapi-
F des in monte domus in loco apto, quoadusq; veniret ꝓ-
47 pheta, & reſponderet de eis. †Et acceperunt lapides inte-
gros ſm legem, & ædificauerunt altare nouum ſm illud
48 quod fuit priùs: †& ædificauerũt ſancta, & quę intra do-
mum erant intrinſecus: & ędẽ, & atria ſanctificauerunt.
49 †Et fecerunt vaſa ſancta noua, & intulerunt candelabrũ,
50 & altare incenſorum, & menſam in templum. †Et incen
ſum poſuerunt ſuper altare, & accenderunt lucernas q̃
51 ſuper candelabrum erant, & lucebant in templo. †Et po
ſuerunt ſuper menſam panes, & apprehenderunt vela:
52 & conſummauerunt oĩa opera quæ fecerant. †Et ante 1. Ma.10.a.5.
matutinum ſurrexerunt quinta & viceſima die mẽſis no
ni (hic eſt menſis Caſleu) centeſimi quadrageſimi octaui
53 anni: †Et obtulerunt ſacrificium ſm legem ſuper altare
54 holocauſtorum nouum, quod fecerunt. †Secundùm tẽ-
G pus & ſecundùm diem in qua contaminauerũt illud gẽ-
tes, in ipſa renouatũ eſt in canticis, & citharis, & ciny-
55 ris, & in cymbalis. †Et cecidit oĩs populus in faciẽ, & ado
rauerunt & benedixerunt in cælum eum, qui proſpera-
56 uit eis. †Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & Ioh.10.c.22.
obtulerunt holocauſta cum lætitia, & ſacrificium ſalu-
57 taris & laudis. †Et ornauerunt faciem templi coronis au
reis, & ſcutulis: & dedicauerunt portas & paſtophoria,
58 & impoſuerunt eis ianuas. †Et facta eſt lætitia in populo Ioh.10.c.22.
59 magna valde, & auerſum eſt opprobrium Gentium. †Et
ſtatuit Iudas & fratres eius & vniuerſa eccleſia Iſraël, vt
agatur dies dedicationis altaris in tẽporibus ſuis ab an-
no in annum ꝑ dies octo à quinta & viceſima die menſis
60 Caſleu, cũ lætitia & gaudio. †Et ædificauerunt in tẽpore
illo montem Sion, & ꝑ circuitum muros altos, & turres
firmas: nequãdo venirẽt Gẽtes, & conculcarent eũ ſicut
61 anteà fecerũt. †Et collocauit illic exercitũ, vt ſeruarẽt eũ,
& muniuit eum ad cuſtodiendã Bethſuram, vt haberet
populus munitionem contra faciem Idumææ.

Percuſſit Iudas plurimas gẽtes finitimas: obſeſſosq́ Galaaditas & Galilæos ipſe vnà cũ fratre Simeone liberat: & deuicto ſemel atq; iterum Timotheo, captaq́ ciuitate Ephron, quæ trãſitum ipſi præbere noluerat, & omni maſculo ipſius interẽpto, tandem integro numero læti reuertuntur in montem Sion ad ſacrificandum Domino. Intereà qui relicti erant duces in Ieruſalem, dum contra Iudæ præceptum pugnant aduerſus Gentes, cæduntur. Iudas verò percutit Chebron, & Azotum ſubuerſis ipſorum ſimulachris. CAP. V.

1 ET factum eſt, vt audierunt Gentes in circuitu q̃a ædi-
A ficatum eſt altare, & ſanctuarium ſicut priùs, iratæ
2 ſunt valde: †& cogitabant tollere genus Iacob qui erant

inter eos, & cœperunt occidere de populo, & perſequi.
3 †Et debellabat Iudas filios Eſau in Idumęa, & eos q erãt
in Arabathane: quia circumſedebant Iſraëlitas, & percuſſit
4 eos plaga magna. †Et recordatus eſt malitiam filiorum
Bean, qui erant populo in laqueum & in ſcãdalum, inſi
5 diantes ei in via: †& cõcluſi ſunt ab eo in turribus, & ap-
plicuit ad eos, & anathematizauit eos, & incendit turres
6 eorum igni cum oĩbus qui in eis erãt. †Et tranſiuit ad fi
lios Ammõ, & inuenit manum fortem, & populum co-
7 pioſum, & Timótheum ducem ipſorum: †& cõmiſit cũ
8 eis prælia multa, & contriti ſunt in cõſpectu eorum, †&
percuſſit eos, & cepit Gazer ciuitatem, & filias eius, & re-
9 uerſus eſt in Iudæam. †Et congregatæ ſunt Gentes quæ
ſunt in Galaad, aduerſus Iſraëlitas qui erant in finib⁹ eo-
rum, vt tollerent eos: & fugerunt in Datheman munitio
10 nem, †& miſerunt literas ad Iudam & fratres eius, dicen
tes: Congregatę ſunt aduerſum nos gẽtes per circuitũ, vt
11 nos auferant: †& parant venire, & occupare munitionẽ
in quam confugimus: & Timotheus eſt dux exercitus
12 eorum. †Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorũ,
13 quia cécidit multitudo de nobis. †Et oẽs fratres noſtri q
B erant in locis Tubin, interfecti ſunt: & captiuas duxerũt
vxores eorum, et natos, & ſpolia, & peremerunt illic fe-
14 rè mille viros. †Et adhuc epiſtolæ legebãtur, & ecce alij
nuntij venerunt de Galilæa conſciſſis tunicis, nuntiãtes
15 ſm verba hæc: †dicentes conueniſſe aduerſum ſeà Ptole
maide, & Tyro, & Sidòne: & repleta eſt oĩs Galilæa alie-
16 nigenis vt nos conſumant. †Vt audiuit aũt Iudas & po-
pulus ſermones iſtos, conuẽnit eccleſia magna cogitare
quid facerent fratribus ſuis qui in tribulatione erant, &
17 expugnabant̃ ab eis. †Dixitq; Iudas Simoni fratri ſuo,
Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa:
ego aũt & frater meus Ionathas ibimus in Galaaditim.
18 †Et reliquit Ioſephum filiũ Zachariæ, & Azariam duces
19 populi cum reſiduo exercitu in Iudæa ad cuſtodiam, †et
præcepit illis dicẽs: Præſtote populo huic: & nolite bel
lum committere aduerſum gentes, donec reuertamur.
20 †Et partiti ſunt Simoni viri tria millia, vt iret in Galilæã:
C Iudæ autem octo millia in Galaaditim. †Et abijt Simon
21 in Galilæam, & commiſit prælia multa cum gentibus: &
contritæ ſunt gentes à facie eius, & pſecutus eſt eos vſq;
22 ad portam. †Ptolemaidis, & céciderunt de Gentibus fe-
23 rè tria millia virorum, & accepit ſpolia eorũ, †& aſſum-
pſit eos qui erant in Galilæa & in Arbatis cum vxoribus
& natis, & oĩbus quæ erant illis, & adduxit in Iudæã cũ
24 lætitia magna. †Et Iudas Machabæus & Ionathas frater
eius tranſierunt Iordanem, & abierunt viam trium die-
25 rum per deſertum. †Et occurrerunt eis Nabuthæi, & ſu
ſceperunt eos pacificè, & narrauerũt eis oĩa quæ accide-
26 rant fratribus eorũ in Galaaditide, †& quia multi ex eis
comprehenſi ſunt in Baraſa, & Boſor, & in Alimis, †& in
Chaſphor, & i Mageth, & Carnaim: hæ oẽs ciuitates mu
27 nitæ, & magnæ. †Sed & in cæteris ciuitatibus Galaadi-
tidis tenent̃ comprehenſi, & in craſtinum cõſtituerunt
admonere exercitum ciuitatibus his, & comprehẽdere,
28 & tollere eos in vna die. †Et conuertit Iudas & exercitus
eius viam in deſertum Boſor repentè, & occupauit ciui-
tatem: & occîdit oẽm maſculum in ore gladij, & accepit
29 oĩa ſpolia eorum, & ſuccendit eam igni. †Et ſurrexerunt
30 inde nocte, & ibant vſq; ad munitionem. †Et factum eſt
D diluculo, cùm eleuaſſent oculos ſuos, & ecce populus
multus, cuius non erat numerus, portantes ſcalas & ma
chinas, vt comprehenderent munitionẽ: & expugnabãt
31 eos. †Et vidit Iudas quia cœpit bellũ, & clamor belli aſcẽ-
dit ad cælum ſicut tuba, & clamor magnus de ciuitate.
32 †& dixit exercitui ſuo, Pugnate hodie pro fratribus vr̃is.
33 †Et venit tribus ordinibus poſt eos, & exclamauerũt tu-
34 bis, & clamauerunt in oratione. †Et cognouerunt caſtra
Timothei quia Machabæus eſt, & refugerunt à facie ei⁹:
& percuſſerunt eos plaga magna, & ceciderunt ex eis in
35 die illa ferè octo millia virorũ. †Et diuertit Iudas in Ma-
ſpha, & expugnauit, & cepit eam: & occîdit oẽm maſcu
lum eius, & aſſumpſit ſpolia eius, & ſuccendit eam igni.
36 †inde perrexerit, & cepit Caſbon, & Mageth, & Boſor,
37 & reliquas ciuitates Galaaditidis. †Poſt hæc autẽ verba,
congregauit Timotheus exercitum alium, & caſtra po
38 ſuit contra Raphon trans torrentem. †Et miſit Iudas ſpe
culari exercitum: & renuntiauerunt ei dicẽtes, Quia cõ-
uenerunt ad eum omnes gẽtes qui in circuitu nr̃o ſunt,
39 & exercitus multus nimis: †& Arabas conduxerunt in
auxilium ſibi, & caſtra poſuerunt trans torrentem, para
ti ad te venire in prælium. Et abijt Iudas obuiam illis.
40 †Et ait Timotheus principib⁹ exercitus ſui, Cùm appro-
E pinquauerit Iudas & exercitus eius ad torrentem aquæ:
ſi tranſierit ad nos prior, non poterimus ſuſtinere eum,
41 quia potens poterit aduerſum nos: †ſi verò timuerit tran
ſire, & poſuerit caſtra extra flumen, trãsfretemus ad eos,
42 & poterimus aduerſus illum. †Vt autem appropinqua-
uit Iudas ad torrentem aquę, ſtatuit ſcribas populi ſecus
torrentem, & mandauit eis, dicens: Neminem hominũ
43 reliqueritis, ſed veniant oẽs in prælium. †Et transfretauit
ad illos prior, & oĩs populus poſt eum, & contritæ ſunt
omnes gentes à facie eorum, & proiecerunt arma ſua, &
44 fugerunt ad phanum quod erat in Carnaim. †Et occupa-
uit ipſam ciuitatem, & phanum ſuccendit igni cum om
nibus quæ erãt in ipſo: & oppreſſa eſt Carnaim, & non
45 potuit ſuſtinere contra faciẽ Iudæ. †Et congregauit Iu-
das vniuerſos Iſraëlitas qui erant in Galaaditide, à mini
mo vſq; ad maximum, & vxores eorum & natos & exer
46 citum magnum valde, vt venirent in terram Iudæ. †Et ve
nerunt vſq; Ephron: & hęc ciuitas magna in ingreſſu po
ſita, munita valde, & non erat declinare ab ea dextra vel
47 ſiniſtra, ſed per mediam iter erat. †Et incluſerunt ſe qui
F erant in ciuitate, & obſtruxerunt portas lapidibus: & mi
48 ſit ad eos Iudas verbis pacificis, †dicens: ſTranſeamus p Nu. 20 c.
terram veſtram, vt eamus in terram noſtrã: & nemo vo-
bis nocebit, tantùm pedibus tranſibimus Et nolebãt eis
49 aperire. †Et præcepit Iudas prædicari in caſtris, vt applica
50 rent vnuſquiſq; in quo erat loco. †Et applicuerunt ſe vi-
ri virtutis, & oppugnauit ciuitatem illam tota die, & to-
51 ta nocte. & tradita eſt ciuitas in manu eius: †& pereme-
runt oẽm maſculum in ore gladij, & eradicauit eam: &
accepit ſpolia eius, & tranſiuit per totam ciuitatem ſup
52 interfectos. †Et tranſgreſſi ſunt Iordanem in campo ma
53 gno, contra faciem Beth-ſan. †Et erat Iudas congregans
extremos, & exhortabatur populum p totam viam, do-
54 nec venirent in terram Iuda: †& aſcenderũt in montem
Sion cum lætitia & gaudio, & obtulerunt holocauſta, q
55 nemo ex eis cecidiſſet donec reuerterentur in pace. †Et
in diebus quibus erat Iudas & Ionathas in terra Galaad,
& Simon frater eius in Galilęa contra faciẽ Ptolemaidis,
56 †audiuit Ioſephus Zachariæ fili⁹, & Azarias prĩcipes vir
57 tutis res bene geſtas, & p̃lia quæ facta ſunt, †& dixit, Fa
ciamus & ipſi nobis nomẽ, & eamus pugnare aduerſus
58 gentes quæ in circuitu noſtro ſunt. †Et præcepit his qui
59 erant in exercitu ſuo: & abierũt Iamniam. †Et exiuit Gor
G gias de ciuitate, & viri eius obuiam illis in pugnam. †Et
60 fugati ſunt Ioſephus & Azarias vſq; in fines Iudeæ: & ce
ciderunt illo die de populo Iſraël ad duo millia viri, & fa
61 cta eſt plaga magna in populo: †quia non audierunt Iu-
62 dam & fratres eius, exiſtimantes fortiter ſe facturos: †ipſi
autem non erant de ſemine virorum illorum per quos
63 ſalus facta eſt in Iſraël. †Et *viri Iudæ, magnificati ſunt val *vir Iudas & fratres eius.
de in conſpectu omnis Iſraël, & gentium omnium vbi
64 audiebatur nomen eorum. †Et conuenerunt ad eos fau
65 ſta acclamantes. †Et exiuit Iudas & fratres eius, & expu-
gnabant filios Eſau in terra quæ ad Auſtrum eſt, & per-
cuſſit Chebron, & filias eius: & muros eius, & turres ſuc
66 cendit igni in circuitu. †Et mouit caſtra, vt iret in terram
67 alienigenarum, & perambulabat Samariam. †In die illa
ceciderunt ſacerdotes in bello; dum *volunt fortiter face *vult
68 re, dum ſine conſilio *exeunt in prælium. †Et declina- *exit ad.
uit Iudas in Azòtum in terram alienigenarum, & di-
ruit aras eorum, & ſculptilia deorum ipſorum ſuccen-
dit igni: & cepit ſpolia ciuitatum, & reuerſus eſt in ter-
ram Iuda.

Antiochus repulſus ab opulenta ciuitate Elymaide venit in Babylonem, vbi auditis infortunijs quæ ſui in Iudæa paſſi erant, incidit præ triſtitia in mortis languorem, confitens hoc ſibi cõtigiſſe ob impietatẽ quam in Iudæos exercuerat: quo ibi mortuo, & Iuda arcem Ieruſalem obſidente, ſucceſſor eius filius Antiochus dictus Eupator, congregato aduerſus Iudam potentiſſimo exercitu, non potuit eum vincere, & Eleazar, occiſo ingẽti Elephante, ab eo oppreſſus, interijt: Rex autem oppugnans Ieruſalem reuocatur à Lyſia, ſed poſt iuratam pacẽ nõ ſeruat iuſiurandum.

CAP. VI.

1 ET rex Antiochus perãbulabat ſuperiores regiones,
A & audiuit eſſe ciuitatẽ Elymaidem in Perſide nobiliſ-
2 ſimam & copioſam in argento & auro, †templumq; in
ea locuples valde: & illic velamina aurea, & loricę, & ſcu-
ta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui re-
3 gnauit primus in Græcia. †Et vênit, & quærebat capere
ciuitatem, & deprædari eam, & non potuit: quõ innotuit
4 ſermo his qui erant in ciuitate, †& inſurrexerunt in præ-
lium, & fugit inde, & abijt cum triſtitia magna, & reuer-
5 ſus eſt in Babyloniam. †Et vênit qui nuntiaret ei in Perſi-
6 de, quia fugata ſunt caſtra quæ erant in terra Iuda: †& quõ
abijt Lyſias cum virtute forti in primis, & fugatus eſt à fa-
cie Iudæorum, & inualuerunt armis & viribus, & ſpo-
7 lijs multis quæ ceperunt de caſtris quæ exciderunt: †&
quia diruerunt abominationem quam ædificauerant ſu-
per altare quod erat in Ieruſalem: & ſanctificationem, ſi-
cut priùs circundederunt muris excelſis: ſed & Bethſurã
8 ciuitatem ſuam. †Et factum eſt, vt audiuit rex ſermones
iſtos, expauit, & commotus eſt valde: & décidit in lectũ,
& incidit in languorem præ triſtitia, quia non factũ eſt
9 ei ſicut cogitabat. †Et erat illic per dies multos: quia reno-
10 uata eſt in eo triſtitia magna, & arbitratus eſt ſe mori. †Et
B vocauit oẽs amicos ſuos, & dixit illis, Receſſit ſomnus
ab oculis meis, & concidi, & corrui corde præ ſolicitudi-
11 ne: †& dixi in corde meo, In quantam tribulationem de-
ueni, & in quos fluctus triſtitiæ in qua nunc ſum: qui iu-
12 cundus eram, & dilectus in poteſtate mea? †Nunc verò
reminiſcor malorum quæ feci in Ieruſalem, vnde & ab-
ſtuli oĩa ſpolia aurea & argentea quæ erant in ea, & miſi
13 auferre habitantes Iudæam ſine cauſa. †Cognoui ergo quia
propterea inuenerunt me mala iſta: & ecce pereo triſti-
14 tia magna in terra aliena. †Et vocauit Philippum vnum
de amicis ſuis, & præpoſuit eum ſuper vniuerſum regnũ
15 ſuum: †& dedit ei diadema, & ſtolam ſuam, & annulũ,
vt adduceret Antiochũ filium ſuum, & nutriret eum, &
16 regnaret. †Et mortuus eſt illic Antiochus rex anno cente-
17 ſimo quadrageſimo nono. †Et cognouit Lyſias quõ mor-
tuus eſt rex, & conſtituit regnare Antiochum filiũ eius,
quem nutriuit adoleſcentem: & vocauit nomẽ eius Eu-
18 patorem. †Et hi qui erant in arce, concluſerant Iſraël in
circuitu Sanctorum: & quærebant eis mala ſemp & fir-
19 mamentum gentiũ. †Et cogitauit Iudas diſperdere eos:
C & conuocauit vniuerſum populum, vt obſiderent eos.
20 †Et conuenerunt ſimul, & obſederũt eos anno cẽteſimo
21 quinquageſimo, & fecerũt baliſtas & machinas. †Et exie-
runt quidam ex eis qui obſidebantur, & adiunxerunt ſe
22 illis aliqui impij ex Iſraël: †& abierunt ad regem & dixe-
runt, Quouſq; nõ facis iudicium & vindicas fratres no-
23 ſtros? †Nos decreuimus ſeruire patri tuo, & ambulare in
24 præceptis eius, & obſequi edictis eius: †& filij populi no-
ſtri propter hoc alienabant ſe à nobis: & quicunq; inue-
niebantur ex nobis, interficiebant, & hæreditates noſtræ
25 diripiebantur. †Et non ad nos tantùm extenderunt ma-
26 num, ſed & in oẽs fines noſtros: †& ecce applicuerũt ho-
die ad arcem in Ieruſalem occupare eã, & munitionẽ in
27 Bethſuram munierunt: †& niſi præueneris eos velociùs,
maiora quàm hæc facient, & non poteris obtinere eos.
28 †Et iratus eſt rex vt hæc audiuit: & cõuocauit oẽs amicos
ſuos, & principes exercitus ſui, & eos qui ſuper equites
29 erant. †ſed & de regnis alijs, & de inſulis maritimis ve-
D nerunt ad eum exercitus conductitij. †Et erat numerus
30 exercitus eius, centum millia peditum, & viginti millia
31 equitum, & elephanti trigintaduo docti ad prælium †Et
venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethſurã, &
pugnauerunt dies multos, & fecerunt machinas: & exie-
runt, & ſuccenderunt eas igni, & pugnauerunt viriliter.
32 †Et receſſit Iudas ab arce, & mouit caſtra ad Bethzacha-
33 rã contra caſtra regis. †Et ſurrexit rex ante lucem, & cõci-
tauit exercitus in impetum contra viam Bethzacharam:
& comparauerunt ſe exercitus in præliũ, & tubis cecine-
34 runt: †& elephantis oſtenderunt ſanguinem vuæ & mo-
35 ri, ad acuendos eos in prælium. †& diuiſerunt beſtias per
legiones: & aſtiterunt ſingulis elephãtis mille viri in lo-
ricis concatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorum: &
quingenti equites ordinati vnicuiq; beſtiæ electi erant.
36 †Hi ante tempus vbicunq; erat beſtia, ibi erant: & quo-
37 cunq; ibat, ibant, & non diſcedebant ab ea. †Sed & tur-
res ligneæ ſup eas firmæ protegentes ſuper ſingulas be-
ſtias: & ſuper eas machinę: & ſuper ſingulas, viri virtutis
trigintaduo, qui pugnabãt déſuper: & intus magiſter be-
38 ſtiæ †Et reſiduum equitatũ hinc & inde ſtatuit in duas
E partes, tubis exercitum commouere, & perurgere cõſti-
39 patos in legionibus eius. †Et vt refulſit ſol in clypeos au-
reos, & æreos, reſplenduerunt montes ab eis, & reſplen-
40 duerunt ſicut lampades ignis. †Et diſtincta eſt pars exer-
citus regis per montes excelſos, & alia per loca humilia:
41 & ibant cautè & inordinatè: †Et commouebant oẽs in-
habitantes terram à voce multitudinis eorum, & inceſ-
ſu turbæ, & colliſione armorum: erat enim exercit⁹ ma-
42 gnus valde & fortis. †Et appropiauit Iudas, & exercitus
eius in prælium: & ceciderunt de exercitu regis ſexcenti
43 viri. †Et vidit Eleazar filius Saura, vnam de beſtijs lori-
catam loricis regis, & erat eminẽs ſuper cæteras beſtias,
44 & viſum eſt ei quõ in ea eſſet rex: †& dedit ſe vt liberaret po-
45 pulum ſuum, & acquireret ſibi nomen æternũ. †Et cu-
currit ad eam audacter in medio legionis interficiens à
dextris & à ſiniſtris, & cadebant ab eo huc atque illuc.
46 †Et iuit ſub pedes elephantis, & ſuppoſuit ſe ei, & occi-
dit eum: & cécidit in terram ſup ipſum, & mortuus eſt
47 illic. †Et videntes virtutẽ regis, & impetum exercitus
F eius, diuerterunt ſe ab eis. †Caſtra autem regis aſcende-
48 runt contra eos in Ieruſalem, & applicuerunt caſtra re-
49 gis ad Iudæã & montem Sion. †Et fecit pacem cũ his qui
erant in Bethſura: & exierunt de ciuitate, quia nõ erant
eis ibi alimenta concluſis, quia ſabbatha erant terræ.
50 †Et comprehendit rex Bethſuram: & cõſtituit illic cuſto-
51 diam ſeruare eam. †Et conuertit caſtra ad locũ ſanctifica-
tionis dies multos: & ſtatuit illic baliſtas, & machinas,
& ignis iacula, & tormenta ad lapides iactandos, & ſpi-
52 cula, & ſcorpios ad mittendas ſagittas, & fundibula. †Fe-
cerunt aũt & ipſi machinas aduerſus machinas eorũ, &
53 pugnauerunt dies multos. †Eſcæ aũt non erant in ciui-
tate, eò quõ ſeptimus annus eſſet: & qui remãſerant in Iu-
dæa de Gentibus, conſumpſerant reliquias eorũ quæ re-
54 poſitæ fuerant. †Et remanſerunt in ſanctis viri pauci, quõ
obtinuerat eos fames: & diſperſi ſunt vnuſquiſque in lo-
55 cũ ſuum. †Et audiuit Lyſias quõ Philippus quem cõſtitue-
G rat rex Antiochus cùm adhuc viueret, vt nutriret Antio-
56 chum filiũ ſuum, & regnaret, †reuerſus eſſet à Perſide &
Media, & exercitus qui abierat cũ ipſo, & quia quærebat
57 ſuſcipere regni negocia: †& feſtinauit ire, & dicere ad re-
gem & duces exercitus, Deficimus quotidie, & eſca no-
bis modica eſt: & locus quẽ obſidemus eſt munitus, &
58 incumbit nobis ordinare de regno. †Nunc itaq; demus
dextras hoĩbus iſtis, & faciamus cum illis pacem, & cũ
59 oĩ gente eorũ: †& conſtituamus illis vt ambulent in legi-
timis ſuis ſicut priùs: propter legitima enim ipſorum, quæ
60 deſpeximus, irati ſunt, & fecerũt oĩa hæc. †Et placuit ſer-
mo in conſpectu regis & principum: & miſit ad eos pa-
61 cem facere: & receperunt illã. †Et iurauit illis rex & prin-
62 cipes: & exierunt de munitione. †Et intrauit rex mon-
tem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citiùs iura-
mentum quod iurauit, & mandauit deſtruere murum in
63 gyro. †Et diſceſſit feſtinanter, & reuerſus eſt Antio-
chiam, & inuênit Philippum dominantem ciuitati: &

pugnauit aduerſus eum, & occupauit ciuitatem.

Demetrius Seleuci filius occiſis Antiocho & Lyſia obtinet regnum patrium ſuorum: qui accuſato apud ſe Iuda Machabæo, mittit ducem Bacchidem, & accuſatorem Alcimum conſtitutum ſacerdotem ad affligendum filios Iſraël: ſed quum nõ poſſent aduerſus Iudam præualere, miſſus eſt à rege Nicanor, qui, vt & priores, quum dolo nequiret, vi Iudam aggreſſus, ſemel atque iterum ab eo deuictus eſt: & præmiſſis ad Deum precibus, cum toto ſuo exercitu occiſus, amputato ipſius capite ac dextera, quam irriſis Iudæorum ſacrificijs ſuperbè contra locum ſanctum extulerat, eius victoria dies annuus apud Iudæos celebris conſtituitur. CAP. VII.

1 ANno centeſimo quinquageſimo primo exijt De-
A metrius Seleuci filius ab vrbe Roma, & aſcendit
cum paucis viris in ciuitaté maritimá, & regnauit illic.
2 †Et factum eſt vt ingreſſus eſt domú regni patrú ſuorú,
cõprehendit exercitus Antiochum & Lyſiam, vt adduce
3 rent eos ad eú. †Et res ei innotuit, & ait: Nolite mihi oſté
4 dere faciem eorú. †Et occidit eos exercitus. Et ſedit Deme
5 trius ſup ſedem regni ſui: †& venerunt ad eú viri iniqui
& impij ex Iſraël: & Alcimus dux eorú qui volebat fieri
6 ſacerdos. †Et accuſauerunt populum apud regem, dicé
tes. Perdidit Iudas & fratres ei⁹ oés amicos tuos, & nos
7 diſperdidit de terra noſtra. †Nunc ergo mitte virum cui
credis, vt eat & videat exterminium omne quod fecit no
*in bis & regionibus regis, & puniat omnes amicos eius &
8 adiutores eorú. †Et elegit rex ex amicis ſuis Bacchidem,
B qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fi
9 delem regi: & miſit eum, †& Alcimum impium cõſtituit
in ſacerdotium, & mandauit ei facere vltionem in filios
10 Iſraël. †Et ſurrexerunt, & venerút cum exercitu magno
in terram Iuda, & miſerunt nuntios, & locuti ſunt ad Iu
†Inf.10.d.46 11 dam & ad fratres eius verbis pacificis in dolo. †Et nõ in-
tenderunt ſermonibus eorum: viderunt enim quia vene
12 runt cum exercitu magno. †Et cõuenerunt ad Alcimú
& Bacchidem congregatio ſcribarum requirere quæ iu-
13 ſta ſunt: †& primi, Aſidæi qui erant in filijs Iſraël, & ex-
14 quirebant ab eis pacé. †Dixerunt enim, Homo ſacerdos
15 de ſemine Aaron venit, non decipiet nos. †Et locutus eſt
cum eis verba pacifica: & iurauit illis, dicens: Non inſere
16 mus vobis malum, neq; amicis veſtris. †Et crediderút ei.
C Et comprehendit ex eis ſexaginta viros, & occidit eos in
†Pſ.78.a.2.3. 17 vna die ſecundùm verbum quod ſcriptum eſt, †Carnes
ſanctorum tuorum, & ſanguinem ipſorum effuderunt
18 in circuitu Ieruſalem, & non erat qui ſepeliret. †Et incu-
buit timor & tremor in omnem populú quia dixerunt:
Non eſt veritas & iudicium in eis: tranſgreſſi ſunt enim
19 conſtitutum, & iuſiurandum quod iurauerút. †Et mo-
uit Bacchides caſtra ab Ieruſalem, & applicuit in Bethze
cha: & miſit, & comprehendit multos ex eis qui ad ſe re
fugerãt, & quoſdam de populo mactauit, & in puteum
20 magnum proiecit. †Et cõmiſit regionem Alcimo, & reli-
quit cum eo auxilium in adiutorium ipſi. Et abijt Bacchi
21 des ad regem: †& ſatis agebat Alcimus pro principatu ſa
22 cerdotij ſui: †& conuenerunt ad eum omnes qui pertur
babant populum ſuum, & obtinuerunt terram Iuda, &
23 fecerunt plagam magnam in Iſraël. †Et vidit Iudas om-
nia mala quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant filijs Iſ-
24 raël, multò plus quàm Gentes: †& exijt in omnes fines
Iudææ, in circuitu, & fecit vindictam in viros deſertores,
25 & ceſſauerunt vltrà exire in regionem. †Vidit autem Al-
cimus quòd præualuit Iudas, & qui cum eo erant: & co-
D gnouit quia non poteſt ſuſtinere eos, & regreſſus eſt ad
2.Ma.15.a.1 26 regem, & accuſauit eos multis criminibus. †Et miſit rex
Nicanorem, vnum ex principibus ſuis nobilioribus, q
erat inimicitias exercens contra Iſraël, & mandauit ei
27 euertere populum. †Et venit Nicanor in Ieruſalem cum
exercitu magno, & miſit ad Iudam & ad fratres eius ver
28 bis pacificis cum dolo, †dicens: Non ſit pugna inter me,
& vos: veniam cum viris paucis, vt videam facies veſtras
29 cum pace. †Et venit ad Iudam, & ſalutauerút ſe inuicem
30 pacificè: & hoſtes parati erant rapere Iudam. †Et inno-
tuit ſermo Iudæ quoniam cum dolo venerat ad eum: &
conterritus eſt ab eo, & amplius noluit videre facié eius.
31 †Et cognouit Nicanor quoniam denudatum eſt conſi-
E lium eius: & exiuit obuiam Iudæ in pugnam iuxta Ca-
32 pharſalama. †Et ceciderunt de Nicanoris exercitu ferè
quinque millia viri, & fugerunt in ciuitatem Dauid.
33 †Et poſt hæc verba aſcendit Nicanor in montem Sion,
& exierunt de ſacerdotibus populi ſalutare eum in pa-
ce, & demonſtrare ei holocauſtomata quæ offerebantur
34 pro rege. †Et irridens, ſpreuit eos, & polluit: & locutus
35 eſt ſuperbè, †& iurauit cum ira, dicens: Niſi traditus fue-
rit Iudas, & exercitus eius in manus meas, cõtinuò cum
egreſſus fuero in pace, ſuccẽdam domum iſtam. Et exijt
36 cum ira magna, †& intrauerunt ſacerdotes, & ſteterunt
37 ante faciem altaris & templi: & flentes dixerút, †Tu Do
F mine elegiſti domum iſtam ad inuocandum nomen tuú
in ea, vt eſſet domus orationis & obſecrationis populo
38 tuo. †Fac vindictam in hoïe iſto, & exercitu eius, & cadãt
in gladio: memẽto blaſphemias eorum, & ne dederis eis
39 vt permaneant. †Et exijt Nicanor ab Ieruſalem, & caſtra
applicuit ad Beth-oron: & occurrit illi exercitus Syriæ.
40 †Et Iudas applicuit in Adarſa cum tribus millibus viris:
41 & orauit Iudas, & dixit, †Qui miſſi erant à rege Senna- 4.Reg.19.g.35.
cherib, Domine, quia blaſphemauerút te, exijt angelus, Tob.1.d.21.
42 & percuſſit ex eis centum octagintaquinque millia: †ſic Ecc.48.d.25 Eſa.37.g.36.
contere exercitum iſtum in conſpectu noſtro hodie, & 2.Ma.8.c.19 15.e.22.
ſciant cæteri quia male locutus eſt ſuper ſancta tua, & iu
43 dica illum ſecundùm malitiam illius. †Et commiſerunt
exercitus prælium tertia decima die menſis Adar: & con
trita ſunt caſtra Nicanoris, & cécidit ipſe primus in præ
44 lio. †Vt autem vidit exercitus eius, quia cecidiſſet Nica
G nor, proiecerunt arma ſua, & fugerút: †& perſecuti ſunt
45 eos viam vnius diei ab Adazer, vſquequo veniatur in Ga
zara: & tubis cecinerunt poſt eos cú ſignificationibus,
46 †& exierunt de omnibus caſtellis Iudææ in circuitu, &
ventilabant eos cornibus, & conuertebantur iterum ad
eos, & ceciderunt omnes gladio, & non eſt relictus ex
47 eis nec vnus. †Et acceperunt ſpolia eorum in prædam: &
caput Nicanoris amputauerunt, & dextram eius quam
extenderat ſuperbè, & attulerunt, & ſuſpenderunt con-
48 tra Ieruſalem. †Et lætatus eſt populus valde, & egerunt
49 diem illam in lętitia magna. †Et conſtituit agi omni-
bus annis diem iſtam tertiadecima die menſis Adar.
50 †Et ſiluit terra Iuda dies paucos.

Iudas audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quæ hic recitatur, miſſis nuntijs fœdus cum illis percutit, vt ipſorum præſidio Iudæi à Græcorum iugo liberentur: Romani autem Iudæ remittunt illi fœderis reſcriptum in tabulis æreis ſculptum, quod hic refertur. CAP. VIII.

1 ET audiuit Iudas nomen Romanorum quia ſunt po-
A tentes viribus, & acquieſcunt ad omnia quæ poſtu-
lantur ab eis: & quicunque acceſſerunt ad eos, ſtatuerút
2 cum eis amicitias, & quia ſunt potentes viribus. †Et au-
dierunt pręlia eorum, & virtutes bonas quas fecerunt in
Galatia, quia obtinuerunt eos & duxerunt ſub tributú:
3 †& quanta fecerunt in regione Hiſpaniæ, & quòd in po
teſtatem redegerunt metalla argenti & auri q̃ illic ſunt,
& poſſederunt omnem locum conſilio ſuo & patientia:
4 †locaq; quæ longè erant valde ab eis, & reges qui ſuper-
uenerant eis ab extremis terræ, contriuerunt, & percuſ-
ſerunt eos plaga magna: cæteri autem dant eis tributum
5 omnibus annis: †& Philippum & Perſen Cetæorum re-
gem, & cæteros qui aduerſum eos arma tulerant contri
6 uerunt in bello, & obtinuerunt eos: †& Antiochum ma
gnum regem Aſiæ, qui eis pugnam intulerat, habens cé
tum viginti elephantes & equitatum, & currus, & exer-
7 citum magnum valde, cõtritum ab eis: †& quia ceperút
eum viuum, & ſtatuerunt ei vt daret ipſe, & qui regna-
B rent poſt ipſum, tributum magnum, & daret obſides, &
8 cõſtitutum, †& regionem Indorum, & Medos, & Lydos
de optimis regionibus eorum: & acceptas ſeas ab eis, de-
9 derunt Eumeni regi. Et quia qui erant apud Helladam,

10 voluerũt ire, & tollere eos: & innotuit ſermo his, †& mi
ſerunt ad eos ducẽ vnum, & pugnauerunt cõtra illos, &
ceciderunt ex eis multi, & captiuas duxerunt vxores eo-
rum, & filios, & diripuerũt eos, & terram eorum poſſe-
derunt, & deſtruxerunt muros eorum, & in ſeruitutem
11 illos redegerunt vſq; in hunc diem: †& reſidua regna, &
inſulas quæ aliquando reſtiterant illis, exterminauerũt,
12 & in poteſtatem redegerunt. †Cum amicis autem ſuis,
& qui in ipſis requiem habebãt, conſeruauerunt amici-
tiam, & obtinuerunt regna quæ erant proxima, & quæ
erant longè: quia quicunq; audiebant nomen eorum, ti
13 mebant eos: †quibus verò vellent auxilio eſſe vt regna-
rẽt, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant:
14 & exaltati ſunt valde. †Et in omnibus iſtis nemo porta-
C bat diadema, nec induebatur purpura, vt magnificare-
15 tur in ea. †Et quia curiam fecerunt ſibi, & quotidie cõ-
ſulebant trecentos viginti conſilium agentes ſemper de
16 multitudine, vt quæ digna ſunt, gerant: †& commit-
tunt vni homini magiſtratum ſuum per ſingulos annos
dominari vniuerſæ terræ ſuæ, & omnes obediunt vni,
17 & non eſt inuidia, neque zelus inter eos. †Et elegit Iu-
das Eupolemum filium Iohannis filij Iacob, & Iaſonem
filium Eleazari, & miſit eos Romam conſtituere cum il-
18 lis amicitiam & ſocietatem: †& vt auferrent ab eis iugũ
Græcorum, quia viderunt quòd in ſeruitutem premerẽt
19 regnum Iſraël. †Et abierunt Romam viam multam val-
20 de, & introierunt curiam & dixerũt, †Iudas Machabeus,
& fratres eius, & populus Iudæorum miſerũt nos ad vos
ſtatuere vobiſcum ſocietatem & pacem, & conſcribere
21 nos ſocios & amicos veſtros. †Et placuit ſermo in con-
22 ſpectu eorum. †Et hoc reſcriptum eſt quod reſcripſe-
runt in tabulis æreis, & miſerunt in Ieruſalem, vt eſſet
23 apud eos ibi memoriale pacis & ſocietatis. †Bene Sit
D Romanis & genti Iudæorum in mari, & in terra in
24 æternum: gladiuſque, & hoſtis procul ſit ab eis. †Quòd ſi
ſi inſtiterit bellum Romanis priùs, aut omnibus ſocijs
25 eorum in omni dominatione eorum: †auxilium feret gẽs
26 Iudæorum, prout tẽpus dictauerit, corde pleno: †& præ-
liantibus non dabunt, neq; ſubminiſtrabunt triticum,
arma, pecuniam, naues, ſicut placuit Romanis: & cuſto-
27 dient mandata eorum, nihil ab eis accipientes. †Simili-
ter autem & ſi genti Iudæorum priùs acciderit bellum,
adiuuabunt Romani ex animo: prout eis tempus permiſe
28 rit: †& adiuuantibus non dabitur triticum, arma, pecu-
nia, naues, ſicut placuit Romanis: & cuſtodient manda-
29 ta eorum abſque dolo. †Secundùm hæc verba conſtitue-
30 runt Romani populo Iudæorum. †Quòd ſi poſt hæc
verba hi aut illi addere, aut demere ad hæc aliquid volue
rint, faciẽt, & propoſito ſuo: & quæcunq; addiderint vel
31 dempſerint, rata erunt. †Sed & de malis quæ Demetrius
rex fecit in eos ſcripſimus ei, dicentes: Quare grauaſti iu
32 gum tuum ſuper amicos noſtros, & ſocios Iudæos? †Si
ergo iterũ adierint nos aduerſum te, faciemus illis iudi-
cium, & pugnabimus tecum mari terraque.

*Bacchide & Alcimo contra Iudam miſſis à Demetrio, Iudas mi
nimo exercitu fortiſſimè reſiſtens, occiditur ac lugetur, grauí
terq; afflictis pijs Iſraëlitis frater ipſius Ionathas in eius lo-
cum ſufficitur: qui ob fratris Iohannis mortem percutit filios
Iãbri in nuptijs: rurſumq; percuſſis de Bacchidis exercitu mil
le viris, Alcimus ob impia in locum ſanctum opera percuſſus
à Deo paralyſi, mortuus eſt. Sed & Bacchides cũ nec dolo nec
vi poſſet Ionatham perdere, inito cum eo fœdere diſceſſit, nec
amplius in Iudæam reuerſus eſt.* CAP. IX.

1 INtereà vt audiuit Demetrius quia cecidit Nicanor, &
A exercitus eius in prælio, appoſuit & Bacchidem & Al
cimum rurſum mittere in Iudæam, & dextrum cornu
2 cum illis. †Et abierunt viam quæ ducit in Galgala, & ca
ſtra poſuerunt in Maſaloth, quæ eſt in Arbellis: & occu
pauerunt eam, & peremerunt animas hominum mul-
3 tas. †In menſe primo anni centeſimi & quinquageſimi
4 ſecundi applicuerunt exercitum ad Ieruſalem: †& ſurre-
xerunt, & abierunt in Beream viginti millia virorum, et
5 duo millia equitum. †Et Iudas poſuerat caſtra in Laiſa,
6 & tria millia viri electi cum eo: †& viderunt multitudi-
nem exercitus quia multi ſunt, & timuerunt valde: & mul
ti ſubtraxerunt ſe de caſtris, & non remanſerunt ex eis
7 niſi octingenti viri. †Et vidit Iudas quod defluxit exercitus
ſuus, & bellum perurgebat eum, & cõfractus eſt corde,
quia non habebat tempus congregandi eos: & diſſolu-
8 tus eſt. †Et dixit his qui reſidui erant: Surgamus, & ea-
mus ad aduerſarios noſtros, ſi poterimus pugnare aduer
9 ſus eos. †Et auertebant eum, dicentes: Non poterimus,
ſed liberemus animas noſtras modò, & reuertamur ad
fratres noſtros, & tunc pugnabimus aduerſus eos: nos
10 autem pauci ſumus. †Et ait Iudas, Abſit iſtam rem face
B re, vt fugiamus ab eis: & ſi appropiauit tempus noſtrũ,
moriamur in virtute propter fratres noſtros, & nõ infe-
11 ramus crimen gloriæ noſtræ. †Et mouit exercitus de ca
ſtris, & ſteterunt illis obuiam: & diuiſi ſunt equites in
duas partes, & fundibularij & ſagittarij præibant exerci
12 tum, & primi certaminis oẽs potentes. †Bacchides autẽ
erat in dextro cornu, & proximauit legio ex duabus par
13 tibus, & clamabãt tubis: †exclamauerunt autẽ & hi qui
erant ex parte Iudæ etiam ipſi, & commota eſt terra à vo
ce exercituum: & commiſſum eſt præliũ à manè vſq; ad
14 veſperam. †Et vidit Iudas quod firmior eſt pars exercitus
Bacchidis in dextris, & conuenerunt cum ipſo oẽs con-
15 ſtantes corde: †& contrita eſt dextera pars ab eis, & per-
16 ſecutus eſt eos vſq; ad montem Azóti. †Et qui in ſiniſtro
cornu erant, viderunt quod contritum eſt dextrum cornu,
& ſecuti ſunt poſt Iudam, & eos qui cũ ipſo erant à ter-
17 go: †& ingrauatum eſt prælium, & ceciderunt vulne-
18 rati multi ex his & ex illis. †Et Iudas cecidit, & cæteri fu-
19 gerunt. †Et Ionathas, & Simon tulerunt Iudam fratrem
C ſuum, & ſepelierunt eum in ſepulchro patrum ſuorum
20 in ciuitate Modin. †Et fleuerunt eum oẽs populus Iſraël
21 plãctu magno: & lugebãt dies multos, †& dixerũt: Quo
modò cecidit potens, qui ſaluum faciebat populum Iſra
22 ël! †Et cætera verba bellorum Iudæ, & virtutum quas fe
cit, & magnitudinis eius nõ ſunt deſcripta, multa enim
23 erant valde. †Et factũ eſt: poſt obitum Iudæ emerſerunt
iniqui in omnibus finibus Iſraël, & exorti ſunt omnes qui
24 operabãtur iniquitatem. †In diebus illis facta eſt fames
magna valde, & tradidit ſe Bacchidi omnis regio eorum
25 cum ipſis. †Et elegit Bacchides viros impios, & cõſtituit
26 eos dominos regionis: †& exquirebant & perſcrutaban
tur amicos Iudæ, & adducebant eos ad Bacchidẽ, & vin
27 dicabat in illos, & illudebat. †Et facta eſt tribulatio ma
gna in Iſraël, qualis non fuit ex die qua non eſt viſus pro
28 pheta in Iſraël. †Et congregati ſunt oẽs amici Iudæ, & di
29 xerunt Ionathæ: †Ex quo frater tuus Iudas defunctus eſt,
vir ſimilis ei non eſt qui exeat cõtra inimicos, Bacchidẽ
30 & eos qui inimici ſunt gentis noſtræ. †Nunc itaq; te ho-
die elegimus eſſe pro eo nobis in principem, & ducem
31 ad bellandum bellum noſtrum. †Et ſuſcepit Ionathas tẽ
pore illo principatum, & ſurrexit loco Iudæ fratris ſui.
32 †Et cognouit Bacchides, & quærebat eum occidere. †Et
33 cognouit Ionathas & Simon frater eius, & oẽs qui cum
D eo erant: & fugerunt in deſertum Thecuæ, & cõſederũt
34 ad aquam lacus Aſphar. †Et cognouit Bacchides, & die
ſabbathorum venit ipſe & omnis exercitus eius trãs Ior
35 danem: †& Ionathas miſit fratrem ſuum ducem popu- —.15.
li, & rogauit Nabuthæos amicos ſuos, vt *commodarẽt *commenda
36 illis apparatum ſuum qui erat copioſus. †Et exierunt fi ret 19.
lij Iambri ex Madaba, & comprehenderunt Iohannem,
37 & omnia quæ habebat, & abierunt habentes ea. †Poſt
hæc verba renuntiatum eſt Ionathæ, & Simoni fratri
eius, quia filij Iambri faciunt nuptias magnas, & ducũt
ſponſam ex Madaba filiam vnius de magnis principib⁹
38 Chanaan cum ambitione magna. †Et recordati ſunt ſan
guinis Iohannis fratris ſui: & aſcenderunt, & abſconde-
39 rũt ſe ſub tegumento montis. †Et eleuauerunt oculos
ſuos, & viderunt: & ecce tumultus, & apparatus mult⁹:
& ſponſus proceſſit, & amici eius, & fratres eius obuiam
40 illis cum tympanis, & muſicis, & armis multis. †Et ſur-

texerunt ad eos ex inſidijs, & occiderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi, & reſidui fugerunt in montes: &
41 acceperunt omnia ſpolia eorum, †& conuerſæ ſunt nu-
ptiæ in luctum, & vox muſicorum ipſorum in lamentũ.
42 †Et vindicauerunt vindictam ſanguinis fratris ſui: & re-
43 uerſi ſunt ad ripam Iordanis. †Et audiuit Bacchides, &
vênit die ſabbathorum vſque ad oram Iordanis in virtu
44 te magna. †Et dixit ad ſuos Ionathas: Surgamus, & pu-
E gnemus contra inimicos noſtros, non eſt enim hodie ſi-
45 cut heri, & nudiuſtertius. †Ecce enim bellum ex aduer-
ſo, aqua verò Iordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes,
1.Pa.10.a.1. 46 & ſaltus: & non eſt locus diuertendi. †Nunc ergo cla-
mate in cælum, vt liberemini de manu inimicorum ve-
47 ſtrorum. Et commiſſum eſt bellum. †Et extendit Iona-
thas manum ſuam percutere Bacchidem, & diuertit ab
48 eo retro: †& diſſilijt Ionathas & qui cum eo erant in Ior-
49 danem, & tranſnatauerunt ad eos Iordanem: †& ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri: & reuerſi ſunt
50 in Ieruſalem, †& ædificauerunt ciuitates munitas in Iu-
dæa, munitionem quæ erat in Iericho, & in Ammaum,
& in Beth-horon, & in Beth-el, &, Thamnata, & Phara,
51 & Thopo muris excelſis, & portis, & ſeris. †Et poſuit cu
52 ſtodiam in eis, vt inimicitias exercerent in Iſraël: †& mu
niuit ciuitatem Beth-ſuram, & Gazaram, & arcem, &
53 poſuit in eis auxilia, & apparatum eſcarum: †& accepit fi
lios principum regionis obſides, & poſuit eos in arce in
54 Ieruſalem in cuſtodiam. †Et anno centeſimo quinqua
F geſimo tertio, menſe ſecundo præcepit Alcimus deſtrui
muros domus ſanctæ interioris, & deſtrui opera prophe
55 tarum: & cœpit deſtruere. †In tempore illo percuſſus
eſt Alcimus: & impedita ſunt opera illius, & occluſum
eſt os eius, & diſſolutus eſt paralyſi, nec vltrà potuit lo-
56 qui verbum, & mandare de domo ſua. †Et mortuus eſt
57 Alcimus in tempore illo cum tormento magno. †Et vi-
dit Bacchides quoniam mortuus eſt Alcimus: & reuer-
...18. ſus eſt ad regem, & ſiluit terra Iuda annis duobus.
58 †Et cogitauerunt omnes iniqui, dicentes: Ecce Ionathas
& qui cum eo ſunt, in ſilentio habitant confidenter: nũc
ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos om-
59 nes vna nocte. †Et abierunt & conſilium ei dederunt.
60 †Et ſurrexit vt veniret cum exercitu multo: & miſit oc-
cultè epiſtolas ſocijs ſuis qui erant in Iudæa, vt compre-
henderent Ionatham, & eos qui cum eo erant: ſed non
61 potuerunt, quia innotuit eis conſilium eorum. †Et ap-
*malitia t. prehendit de viris regionis, qui principes erant *militiæ
62 quinquaginta viros, & occidit eos. †Et ſeceſſit Iona-
thas, & Simon, & qui cum eo erant in Beth-beſſen,
quæ eſt in deſerto: & extruxit diruta eius, & firmaue-
63 runt eam. †Et cognouit Bacchides, & congregauit vni
G uerſam multitudinem ſuam: & his qui de Iudæa erant
64 denuntiauit. †Et vênit, & caſtra poſuit déſuper Beth-
beſſen: & oppugnauit eam dies multos, & fecit machi-
65 nas. †Et reliquit Ionathas Simonem fratrem ſuum in
66 ciuitate, & exijt in regionem, & vênit cum numero, †&
percuſſit Odaren, & fratres eius, & filios Phaſeron in
tabernaculis ipſorum, & cœpit cædere, & creſcere in vir
67 tutibus. †Simon verò, & qui cum ipſo erant, exierunt
68 de ciuitate, & ſuccenderunt machinas, †& pugnaue-
runt contra Bacchidem, & contritus eſt ab eis, & affli-
xerunt eum valde, quoniam conſilium eius, & congreſ-
69 ſus eius erat inanis. †Et iratus contra viros iniquos qui
ei conſilium dederant vt veniret in regionem ipſorum,
multos ex eis occîdit: ipſe autem cogitauit cum reli-
70 quis abire in regionem ſuam. †Et cognouit Ionathas:
& miſit ad eum legatos componere pacem cum ipſo, &
71 reddere ei captiuitatem. †Et libenter accepit, & fecit
ſecundùm verba eius, & iurauit ſe nihil facturum ei ma
72 li omnibus diebus vitæ eius. †Et reddidit ei captiuita-
tem quam priùs erat prædatus de terra Iuda: & conuer-
ſus abijt in terram ſuam, & non appoſuit amplius ve-
73 nire in fines eius. †Et ceſſauit gladius ex Iſraël: & habita
uit Ionathas in Machmas, & cœpit Ionathas ibi iudicare
populum, & exterminauit impios ex Iſraël.

Alexandro Nobilis Antiochi filio occupante Ptolemaidã, conatur Demetrius ferire fœdus cum Ionatha, ſemel ac iterum plurima pollicens: at ille prælegit oblatas ab Alexandro amicitias, qui Alexander deuicto occiſoq; Demetrio ducit vxorẽ Cleopatram Ptolemæi regis Aegypti filiam, plurimùm Ionatham honorans: porrò Apollonium ducem iunioris Demetrij deuicit Ionathas, ſuccenſa Azoto & templo Dagon, rurſumq; ab Alexandro honoratur data ſibi Accaron ac fibula aurea.

CAP. X.

1 ET anno centeſimo ſexageſimo aſcẽdit Alexãder An-
A tiochi filius, qui cognominatus eſt Nobilis: & occu-
pauit Ptolemaidam, & receperũt eum, & regnauit illic.
2 †Et audiuit Demetrius rex, & congregauit exercitum co
3 pioſum valde, & exiuit obuiã illi in prœliũ. †Et miſit De-
metrius epiſtolam ad Ionathã verbis pacificis, vt magni-
4 ficaret eum: †dixit enim, Anticipemus facere pacẽ cũ eo,
5 priuſquàm faciat cũ Alexandro aduerſum nos: †recorda
bitur enim oĩum malorum quæ fecimus in eũ, & in fra-
6 trẽ eius, & in gentem eius. †Et dedit ei poteſtatẽ congre-
gandi exercitum, & fabricare arma, et eſſe ipſum ſocium
7 eius, & obſides qui erant in arce iuſſit tradi ei. †Et vênit
Ionathas in Ieruſalem, & legit epiſtolas in auditu oĩs po
8 puli, & eorũ qui in arce erant. †Et timuerunt timore ma
gno, qm̃ audierunt ꝙ dedit ei rex poteſtatẽ congregandi
9 exercitum. †Et traditi ſunt Ionathæ obſides, & reddidit
10 eos parentibus ſuis: †& habitauit Ionathas in Ieruſalem, & cœ
11 pit ædificare & innouare ciuitatem. †Et dixit facientib⁹
opera, vt extruerent muros, & montem Sion in circuitu
12 lapidibus quadratis ad munitionẽ: & ita fecerunt. †Et fu
gerunt alienigenę qui erant in munitionibus quas Bac-
13 chides ædificauerat: †& reliquit vnuſquiſq; locum, & a-
14 bijt in terram ſuam: †tantũ in Beth-ſura remanſerũt ali-
qui ex his qui reliquerãt legem & ꝓcepta Dei: erat enim
15 hæc eis ad refugium. †Et audiuit Alexãder rex promiſſa
B quæ promiſit Demetrius Ionathæ: & narrauerunt ei prę
lia, & virtutes quas ipſe fecit, & fratres eius, & labores
16 quos laborauerunt, †& ait: Nũquid inueniemus aliquẽ
virum talem? & nunc faciemus eum amicum, & ſociũ
17 noſtrũ. †Et ſcripſit epiſtolam, & miſit ei ſecundũ hæc ver
18 ba, dicẽs: †REX Alexãder fratri Ionathæ ſalutẽ. †Audi
19 uimus de te ꝙ vir potẽs ſis viribus, & aptus es vt ſis ami-
20 cus noſter: †& nũc cõſtituimus te hodie ſummum ſacer-
dotem gentis tuæ, vt amicus voceris regis (& miſit ei pur
purã, & coronã auream) & quę noſtra ſunt ſentias nobiſ
21 cũ, & conſerues amicitias ad nos. †Et induit ſe Ionathas
ſtola ſancta ſeptimo menſe, anno centeſimo ſexageſimo
in die ſolenni ſcenopegiæ, & congregauit exercitũ, & fe
22 cit arma copioſa. †Et audiuit Demetri⁹ verba iſta, & cõ
23 triſtatus eſt nimis, & ait: †Quid hoc fecimus, ꝙ præoccu
pauit nos Alexander apprehendere amicitiam Iudæorũ
24 ad munimẽ ſui? †Scribam & ego illis verba deprecatoria,
& dignitates, & dona: vt ſint mecum in adiutorium.
25 †Et ſcripſit eis in hæc verba. Rex Demetrius gẽti Iudæo
26 rum ſalutẽ. †Qm̃ ſeruaſtis ad nos pactum, & manſiſtis
in amicitia noſtra, & non acceſſiſtis ad inimicos noſtros,
27 audiuimus, & gauiſi ſumus. †Et nunc perſeuerate adhuc
conſeruare ad nos fidem, & retribuemus vobis bona ꝓ
28 his quæ feciſtis nobiſcũ. †Et remittemus vobis præſtatio
C nes multas, & dabimus vobis donationes. †Et nunc ab-
29 ſoluo vos & omnes Iudæos à tributis, & pretia ſalis in-
30 dulgeo, & coronas remitto, & tertias ſeminis: †& dimi-
diã partẽ fructus ligni quod eſt portionis meæ relinquo
vobis ex hodierno die & deinceps, ne accipiatur à terra Iu-
da & à tribus ciuitatib⁹ quæ additæ ſunt illi ex Samaria,
31 & Galilæa ex hodierna die, & in totum tempus: †& Ieru
ſalem ſit ſancta & libera cũ finibus ſuis: & decimæ & tri
32 buta ipſius ſint. †Remitto etiam poteſtatem arcis quæ
eſt in Ieruſalem: & do eã ſummo ſacerdoti, vt conſtituat
in ea viros quoſcunque ipſe elegerit, qui cuſtodiant eã.
33 †Et omnem animam Iudæorum, quæ captiua eſt à terra
Iuda in omni regno meo, relinquo liberam gratis, vt oẽs
34 à tributis ſoluãtur etiam pecorum ſuorum. †Et omnes

dies

dies ſolennes, & ſabbatha, & neomeniæ, & dies decreti,
& tres dies ante diem ſolennẽ, & tres dies poſt diẽ ſolen-
nẽ ſint oẽs immunitatis & remiſſionis omnibus Iudæis
35 qui ſunt in regno meo: & nemo habebit poteſtatẽ agere
aliquid, & mouere negocia aduerſus aliquẽ illorũ in om
36 ni cauſa. Et aſcribantur ex Iudęis in exercitu regis ad trigin
ta millia virorũ, & dabuntur illis copiæ vt oportet oĩbus e-
xercitibus regis, & ex eis ordinabuntur qui ſint ĩ munitio-
37 nibus regis magni: & ex his conſtituentur ſuper negocia
regni quę aguntur ex fide, & principes ſint ex eis, & ambu
38 lent in legibus ſuis, ſicut præcepit rex in terra Iuda. Et
tres ciuitates quæ additæ ſunt Iudęę ex regione Samarię,
cũ Iudæa reputentur: vt ſint ſub vno, & nõ obediant alienę
39 poteſtati, niſi ſummi ſacerdotis: Ptolemaida & cõfines
D eius, quas dedi domũ ſanctis qui ſunt in Ierlm ad neceſ-
40 ſarios ſumptus ſanctorũ. Et ego do ſingulis annis quin-
decim millia ſiclorũ argenti de rationibus regis, quę me
41 contingunt: & omne quod reliquũ fuerit, quod nõ red-
diderant qui ſuper negocia erant annis prioribus, ex hoc
42 dabunt in opera domus. Et ſup hęc quinq; millia ſiclo-
rum argenti, quæ accipiebant de ſanctorum ratione per
ſingulos annos: & hæc ad ſacerdotes pertineant, qui mi-
43 niſterio funguntur. Et quicunq; confugerint in templũ
quod eſt Ieroſolymis, & in omnibus finibus eius, obno-
xij regi in omni negocio dimittantur, & vniuerſa quæ
44 ſunt eis in regno meo, libera habeãt. Et ad ædificãda vel
reſtauranda opera ſanctorũ ſumptus dabuntur de ratione
45 regis: & ad extruendos muros in Ieruſalẽ & cõmunien-
dos in circuitu, ſumptus dabũtur de ratione regis, & ad
46 conſtruendos muros in Iudæa. Vt audiuit autem Iona-
Sup. 7. b 11. thas & populus ſermones iſtos, nõ crediderunt eis, nec
receperunt eos: quia recordati ſunt malitiæ magnæ qua
47 fecerat in Iſraël, & tribulauerat eos valde. Et cõplacuit
eis in Alexandrũ, quia ipſe fuerat eis princeps ſermonũ
48 pacis, & ipſi auxilium ferebant omnibus dieb᷑. Et cõ-
gregauit rex Alexander exercitũ magnũ, & admouit ca-
49 ſtra contra Demetrium. Et commiſerunt prælium duo
reges, & fugit exercitus Demetrij, & inſecutus eſt eũ Ale
50 xander, & incubuit ſuper eos. Et inualuit præliũ nimis,
51 donec occidit ſol: & cecidit Demetrius in die illa. Et mi
ſit Alexander ad Ptolemæũ regem Ægypti legatos ſecun
52 dùm hæc verba dicens: Qvoniam regreſſus ſum in
E regnum meũ, & ſedi in ſede patrum meorũ, & obtinui
principatum, & contriui Demetrium, & poſſedi regio-
53 nem noſtrã, & cõmiſi pugnam cum eo, & contritus eſt
ipſe, & caſtra eius à nobis, & ſedemus in ſede regni eius:
54 & nunc ſtatuamus adinuicẽ amicitiã, & da mihi filiam
tuã vxorem, & ego ero gener tuus, & dabo tibi dona, &
55 ipſi dignitatẽ. Et rñdit rex Ptolemæus, dicens: Felix
dies in qua reuerſus es ad terrã patrum tuorum, & ſedi-
56 ſti in ſede regni eorũ. Et nũc faciam tibi quod ſcripſiſti:
ſed occurre mihi Ptolemaidam, vt videamus inuicẽ nos,
57 & ſpondeã tibi ſicut dixiſti. Et exiuit Ptolemæus de Æ-
gypto, ipſe & Cleopatra filia eius, & venit Ptolemaidam
58 anno centeſimo ſexageſimoſecundo. Et occurrit ei Ale
xander rex, & dedit ei Cleopatrã filiam ſuam: & fecit nu
59 ptias eius Ptolemaidæ, ſicut reges in magna gloria. Et
60 ſcripſit rex Alexãder Ionathæ, vt veniret obuiam ſibi. Et
abijt cũ gloria Ptolemaidã, et occurrit ibi duob᷑ regibus,
& dedit illis argentũ multũ, & aurum, & dona: & inuẽ-
61 nit gratiam in conſpectu eorum. Et cõuenerunt aduer-
ſus eũ viri peſtilentes ex Iſraël, viri iniqui interpellantes
62 aduerſus eũ: & non intendit ad eos rex. Et iuſſit ſpoliari
Ionatham veſtibus ſuis, & indui eum purpura: & ita fece
63 runt. Et collocauit eũ rex ſedere ſecũ. Dixitque princi-
pibus ſuis: Exite cum eo in medium ciuitatis, & prædi-
cate vt nemo aduerſus eum interpellet de vllo negocio,
64 nec quiſquam ei moleſtus ſit de vlla ratione. Et factũ
F eſt vt viderunt qui interpellabant gloriam eius quæ prę
dicabatur, & opertum eum purpura, fugerunt omnes:
65 & magnificauit eum rex, & ſcripſit eum inter primos
amicos, & poſuit eum ducem, & participẽ principatus.
66 Et reuerſus eſt Ionathas in Ieruſalẽ cum pace & lætitia.
67 In anno centeſimo ſexageſimoquinto, venit Demetrius
68 filius Demetrij à Creta in terrã patrũ ſuorũ. Et audiuit
Alexãder rex, & cõtriſtatus eſt valde, & reuerſus eſt An-
69 tiochiam. Et conſtituit Demetrius rex Apolloniũ du-
cem, qui præerat Cœleſyriæ: & cõgregauit exercitũ ma-
gnum, & acceſſit ad Iamniã: & miſit ad Ionathã ſummũ
70 ſacerdotẽ, dicens: Tu ſolus reſiſtis nobis, ego autẽ factus
ſum in deriſum & in opprobriũ, ꝓpterea qa tu poteſtatẽ
71 aduerſum nos exerces in montibus. Nunc ergo ſi confi
dis in virtutib᷑ tuis, deſcẽde ad nos ĩ campũ & cõparem᷑
72 illic inuicẽ: qa mecũ eſt virtus bellorũ. Interroga & di-
ſce quis ſum ego & cæteri qui auxilio ſunt mihi, qui &
dicunt, quia non poteſt ſtare pes veſter ante faciẽ noſtrã:
quia bis in fugam conuerſi ſunt patres tui in terra ſua:
73 & nũc quomodò poteris ſuſtinere equitatũ & exercitũ
tantũ in campo vbi non eſt lapis, neque ſaxũ, neq; locus
74 fugiẽdi? Vt audiuit autẽ Ionathas ſermones Apollonij,
motus eſt animo: & elegit decem millia virorum, & exijt
ab Ieruſalem, & occurrit ei Simon frater eius in adiuto-
75 rium: & applicuerunt caſtra in Ioppen, & excluſit eũ à
G ciuitate: quia cuſtodia Apollonij Ioppe erat, & oppugna
76 uit eam. Et exterriti qui erant in ciuitate, aperuerunt ei,
77 & obtinuit Ionathas Ioppen. Et audiuit Apollonius, &
78 admouit tria millia equitum, & exercitum multum. Et
abijt Azotũ tanquam iter faciens, & ſtatim exijt in cam-
pum: eò quòd haberet multitudinem equitum, & cõfi-
deret in eis. Et inſecutus eſt eũ Ionathas in Azotum, &
79 commiſerunt pręlium. Et reliquit Apollonius in caſtris
80 mille equites poſt eos occultè. Et cognouit Ionathas
quoniam inſidiæ ſunt poſt ſe, & circuierunt caſtra eius:
& iecerũt iacula in populũ à manè vſque ad veſperam.
81 Populus autem ſtabat, ſicut præceperat Ionathas: & la-
82 borauerunt equi eorum. Et eiecit Simon exercitũ ſuũ,
& commiſit contra legionẽ: equites enim fatigati erant,
83 & contriti ſunt ab eo, & fugerunt. Et qui diſperſi ſunt
per campũ, fugerunt in Azotũ, & intrauerunt in Beth-
84 dagon idolum ſuum, vt ibi ſe liberarent. Et ſuccẽdit Io-
nathas Azotũ, & ciuitates quæ erant in circuitu eius, &
accepit ſpolia eorum, & templum Dagon: & omnes qui
85 fugerunt in illud, ſuccendit igni. Et fuerũt q ceciderunt
gladio cum his q ſuccenſi ſunt, ferè octo millia virorũ.
86 Et mouit inde Ionathas caſtra, & applicuit ea Aſcalonẽ:
87 & exierũt de ciuitate obuiam illi in magna gloria. Et re-
uerſus eſt Ionathas in Ieruſalem cum ſuis habẽtibus ſpo
88 lia multa. Et factum eſt: vt audiuit Alexander rex ſermo
89 nes iſtos, addidit adhuc glorificare Ionatham. Et miſit
ei fibulam auream, ſicut conſuetudo eſt dari cognatis re
gũ. Et dedit ei Accarõ & omnes fines eius in poſſeſſionẽ.

*Mortuo Alexandro, & ſimiliter Ptolemæo q Alexãdri regnũ do
lo inuaſerat, ablata ab eo filia ſua et tradita ĩ vxorẽ Demetrio
hic Demetrius Ionatham honorat datis literis immunitatis à
tributis: Ionathas autẽ mittit ei auxiliares milites, qui occiſis
vno die centum millibus, regẽ à ciuibus Antiochiæ liberarũt,
& Antiochiã incenderunt: illo autẽ fœdus cũ Ionatha initum
præuaricãte, Antiochus filius Alexandri deuicto Demetrio
regnans, fœdus init cũ Ionatha, qui vnà cũ fratre Simone ſa-
pius victor euadit aduerſus alienigenas.* CAP. XI.

1 ET rex Ægypti congregauit exercitum, ſicut arenam
A quæ eſt circa oram maris, & naues multas: & quære
bat obtinere regnũ Alexãdri dolo, & addere illud regno
2 ſuo. Et exijt in Syriã verbis pacificis, & aperiebãt ei ciui-
tates, & occurrebant ei: quia mandauerat Alexander rex
3 exire ei obuiã, eò quòd ſocer ſuus eſſet. Cùm autem in-
troiret ciuitatem Ptolemęus, ponebat cuſtodias militum
4 In ſingulis ciuitatibus. Et vt appropiauit Azoto, oſten-
runt ei templum Dagon ſuccenſum igni, & Azotum, &
cætera eius demolita; & corpora proiecta, & eorum qui
5 cęſi erant in bello tumulos quos fecerãt ſecus viam. Et
narrauerũt regi quia hæc fecit Ionathas vt inuidiam face
6 rent ei: & tacuit rex. Et occurrit Ionathas regi in Ioppen
cum gloria, & inuicem ſe ſalutauerunt, & dormierunt il
8 lic. Et abijt Ionathas cum rege vſque ad fluuium qui

8 vocabatur Eleutherus: & reuerſus eſt in Ieruſalem. †Rex
autem Ptolemæus obtinuit dominium ciuitatum vſque
Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrum con
9 ſilia mala †Et miſit legatos ad Demetriũ, dicens, VENI,
componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meã
quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui.
10 †Pœnitet enim me quòd dederim illi filiam meam: quæ-
11 ſiuit enim me occidere. †Et vituperauit eum, propterea
B quòd concupierat regnũ eius, †Et abſtulit filiam ſuam,
12 & dedit eam Demetrio, & alienauit ſe ab Alexandro, &
13 manifeſtatæ ſunt inimicitiæ eius. †Et intrauit Ptolemæus
Antiochiã, & impoſuit duo diademata capiti ſuo, Ægy-
14 pti & Aſiæ. Alexãder autem rex erat in Cilicia illis tem-
15 poribus: quia rebellabant qui erant in locis illis. †Et au-
diuit Alexãder, & venit ad eũ in bellum: & produxit Pto
lemæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, &
16 fugauit eum. †Et fugit Alexander in Arabiam, vt ibi pro-
17 tegeretur: rex autem Ptolemæus exaltatus eſt. †Et abſtu-
18 lit Zabdiel Arabs caput Alexãdri, & miſit Ptolemæo. †Et
rex Ptolemæus mortuus eſt in die tertia: & qui erant in
munitionibus perierunt ab his qui erant intra caſtra.
19 †Et regnauit Demetrius anno centeſimo ſexageſimo ſe-
20 primo. In diebus illis cõgregauit Ionathas eos qui erant
in Iudæa, vt expugnarent arcem quæ eſt in Ieruſalem: &
21 fecerũt contra eam machinas multas. †Et abierunt qui-
dam qui oderãt gẽtem ſuam viri iniqui ad regem Deme-
trium, & renuntiauerunt ei quòd Ionathas obſideret ar-
22 cem. †Et vt audiuit, iratus eſt: & ſtatim venit ad Ptolemai
dam, & ſcripſit Ionathę ne obſideret arcem: ſed occurre-
23 ret ſibi ad colloquium feſtinatò. †Vt audiuit autem Iona
C thas, iuſſit obſidere: & elegit de ſenioribus Iſraël, & de ſa
24 cerdotibus, & dedit ſe periculo. †Et accepit aurum & ar-
gentum, & veſtem, & alia xenia multa, & abijt ad regem
25 Ptolemaidam, & inuẽnit gratiam in conſpectu eius. †Et
interpellabant aduerſus eum quidam iniqui ex gẽte ſua.
26 †Et fecit ei rex ſicut fecerant ei qui ante eum fuerant: &
exaltauit eum in conſpectu omnium amicorum ſuorũ,
27 †& ſtatuit ei principatum ſacerdotij, & quæcunque alia
28 habuit priùs pretioſa, & fecit eum principẽ amicorũ. †Et
poſtulauit Ionathas à rege vt immunem faceret Iudæã,
& tres toparchias, & Samariam, & cõfines eius: & pro-
29 miſit ei talenta trecenta. †Et cõſenſit rex: & ſcripſit Iona
thæ epiſtolas de his omnibus, hunc modũ continentes:
30 †REX Demetrius fratri Ionathæ ſalutem & genti Iu-
31 dæorum. †Exemplum epiſtolę, quam ſcripſimus Laſthe-
32 ni parẽti noſtro de vobis: miſimus ad vos vt ſciretis: †Rex
33 Demetrius Laſtheni parenti ſalutẽ. †Genti Iudæorum
amicis noſtris, & conſeruantibus quæ iuſta ſunt apud
nos, decreuimus benefacere, propter benignitatẽ ipſorũ
34 quam erga nos habẽt. †Statuimus ergo illis omnes fines
D Iudææ, & tres ciuitates, Lydã & Ramatham, quæ additæ
ſunt Iudææ ex Samaria, & omnes confines earum ſeque-
ſtrari omnibus ſacrificantibus in Ieroſolymis pro his
quæ ab eis priùs accipiebat rex p ſingulos annos, & pro
35 fructibus terræ & pomorũ. †Et alia quæ ad nos pertine-
bãt decimarũ & tributorum, ex hoc tẽpore remittimus
eis: & areas ſalinarum, & coronas quæ nobis deferebãn-
36 tur. †Omnia ipſis cõcedimus: & nihil horum irritũ erit
37 ex hoc & in omne tempus. †Nunc ergo curate facere ho-
rum exemplum, & detur Ionathæ, & ponatur in mon-
38 te ſancto, & in loco celebri. †Et videns Demetrius rex
ꝙ ſiluit terra in conſpectu ſuo, & nihil ei reſiſtit: dimi-
ſit totum exercitum ſuum, vnumquenq; in locum ſuũ,
excepto peregrino exercitu quem traxit ab inſulis Gen-
tium: & inimici erant ei omnes exercitus patrum eius.
39 †Tryphon autem erat quidam partium Alexandri priùs:
& vidit quoniam omnis exercitus murmurauit contra
Demetrium, & iuit ad Emalchuel Arabem, qui nutrie-
40 bat Antiochum filium Alexandri: †& aſſidebat ei, vt tra-
deret eum ipſi, vt regnaret loco patris ſui: & enuntiauit
ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercituum eius
41 aduerſus illum. Et mãſit ibi diebus multis. †Et miſit Io-
E nathas ad Demetrium regem vt eijceret eos qui in arce
erant in Ieruſalem, & qui in præſidijs erant: quia impu-
42 gnabant Iſraël. †Et miſit Demetrius ad Ionathan, dicens:
Non hæc tantùm faciam tibi & genti tuæ, ſed gloria illu
43 ſtrabo te, & gentem tuã cùm fuerit opportunum. †Nunc
ergo rectè feceris, ſi miſeris in auxilium mihi viros: quia
44 diſceſſit omnis exercitus meus. †Et miſit ei Ionathas tria
millia virorum fortium Antiochiam: & venerunt ad re-
45 gem, & delectatus eſt rex in aduentu eorum. †Et conue-
nerunt qui erant de ciuitate, centum viginti millia viro-
46 rum, & volebant interficere regem. †Et fugit rex in au-
lã: & occupauerũt qui erant de ciuitate itinera ciuitatis,
47 & cœperunt pugnare. †Et vocauit rex Iudæos in auxiliũ,
& conuenerunt omnes ſimul ad eũ, & diſperſi ſunt om-
48 nes per ciuitatem: †& occiderunt in illa die centũ millia
hominum, & ſuccenderunt ciuitatem, & ceperũt ſpolia
49 multa in die illa, & liberauerunt regẽ. †Et viderunt qui
erãt de ciuitate quòd obtinuiſſent Iudæi ciuitatem ſicut
volebant: & infirmati ſunt mente ſua, & clamauerunt
50 ad regem cum precibus, †dicentes: Da nobis dextrãs, &
51 ceſſent Iudæi oppugnare nos & ciuitatem. †Et pro-
F iecerunt arma ſua, & fecerunt pacem, & glorificati ſunt
Iudæi in conſpectu regis, & in cõnſpectu omnium qui
erant in regno eius, & nominati ſunt ĩ regno: & regreſſi
52 ſunt in Ierſlm, habẽtes ſpolia multa. †Et ſedit Demetrius
53 rex in ſede regni ſui: & ſiluit terra in conſpectu eius. †Et
mẽtitus eſt omnia quæcũq; dixit, & abalienauit ſe à Io-
nathã, & nõ retribuit ei ſecundùm beneficia quæ ſibi tri
54 buerat, & vexabat eum valde. †Poſt hæc aũt reuerſus eſt
Thryphon, & Antiochus cum eo puer adoleſcẽs, & re-
55 gnauit, & impoſuit ſibi diadema. †Et cõgregati ſunt ad
eum omnes exercitus quos diſperſerat Demetrius, & pu
56 gnauerunt contra eũ: & fugit, & terga vertit. †Et accepit
57 Tryphon beſtias, & obtinuit Antiochiam: †& ſcripſit
Antiochus adoleſcens Ionathæ, dicens, Cõſtituo tibi ſa-
cerdotium, & conſtituo te ſuper quatuor ciuitates, vt ſis
58 de amicis regis. †Et miſit illi vaſa aurea in miniſterium,
& dedit ei poteſtatẽ bibendi in auro, & eſſe in purpura,
59 & habere fibulã auream: †& Simonem fratrẽ eius con-
60 ſtituit ducem à terminis Tyri vſque ad fines Ægypti. †Et
exijt Ionathas, & perambulabat trans flumen ciuitates:
& congregatus eſt ad eũ omnis exercitus Syriæ in auxi-
lium, & venit Aſcalonem, & occurrerunt ei honorificè
61 de ciuitate. †Et abijt inde Gazam: & concluſerunt ſe qui
erant Gazæ, & obſedit eã, & ſuccendit quæ erant in cir-
62 cuitu ciuitatis, & prædatus eſt eam. †Et rogauerunt Ga-
zenſes Ionatham, & dedit illis dextrã: & accepit filios
G eorum obſides, & miſit illos in Ierſlm, & perambulauit
63 regionem vſq; Damaſcum. †Et audiuit Ionathas ꝙ prę-
uaricati ſunt principes Demetrij in Cades quę eſt in Ga-
lilæa cum exercitu multo, volentes eum remouere à ne-
64 gocio regni: †& occurrit illis: fratrem autem ſuum Si-
65 monem reliquit intra prouinciam. †Et applicuit Simon
ad Bethſurã, & expugnabat eã dieb⁹ multis, & cõcluſit
66 eos. †Et poſtulauerũt ab eo dextras accipere: & dedit illis:
& eiecit eos inde, & cepit ciuitatẽ, & poſuit ĩ ea pręſidiũ.
67 †Et Ionathas & caſtra eius applicuerunt ad aquam Gene
68 ſar, & ante lucẽ vigilauerunt in campo Aſor: †& ecce ca-
ſtra alienigenarum occurrebant in campo, & tendebant
69 ei inſidias in montibus: ipſe aũt occurrit ex aduerſo. †In-
ſidiæ verò exurrexerũt de locis ſuis, & cõmiſerũt prælium.
70 †Et fugerunt qui erant ex parte Ionathæ omnes: & nemo
relictus eſt ex eis, niſi Mathathias filius Abſolomi, &
71 Iudas filius Calphi princeps militiæ exercitus. †Et ſcidit
Ionathas veſtimenta ſua, & poſuit terrã in capite ſuo, &
72 orauit. †Et reuerſus eſt Ionathas ad eos in prælium, &
73 conuertit eos in fugam, & pugnauerunt. †Et viderunt
ꝗ fugiebãt partis illius, & reuerſi ſunt ad eũ, & inſeque-
bantur cum eo omnes vſque Cades ad caſtra ſua, & per-
74 uenerunt vſque illuc: †& ceciderunt de alieni-
genis in die illa tria millia virorum:
& reuerſus eſt Ionathas
in Ieruſalem.

Ionathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus renouat: principes Demetrij ipſum inuadẽtes, fugat: pcuſſiſq; Arabibus ordinat ædificari præſidia in Iudæa, & muros contra arcem in Ieruſalem: ſed à Triphone cupiente regnum Antiochi inuadere, & fingente ſe amicũ, apud Ptolemaidã dolo captus eſt, omneſq; qui cum eo erant interfecti. CAP. XII.

1 ET vidit ionathas quia tempus eum iuuat, & elegit
A viros, & miſit eos Romã ſtatuere & renouare cũ eis
2 amicitiã: †& ad Spartiatas. Et ad alia loca miſit epiſtolas
3 ſecundũ eandem formam, †& abierũt Romam, & intra
uerunt curiam, & dixerunt: ionathas ſummus ſacerdos,
& gens Iudæorum miſerunt nos, vt renouaremus amici-
4 tiã & ſocietatem ſecundùm priſtinum. †Et dederunt illis
epiſtolas ad ipſos per loca, vt deducerent eos in terrã iu-
5 da cum pace. †Et hoc eſt exemplũ epiſtolarum quas ſcri-
6 pſit Ionathas Spartiatis. †IONATHAS ſummus ſacer-
dos, & ſeniores gentis, & ſacerdotes, & reliquus popu-
7 lus Iudæorum, Spartiatis fratribus ſalutem. †Iampridem
miſſæ erãt epiſtolæ ad Oniam ſummum ſacerdotẽ à Da-
tio q̃ regnabat apud vos, quoniã eſtis fratres noſtri, ſicut
8 ſcriptum continet quod ſubiectum eſt. †Et ſuſcepit O-
B nias virum qui miſſus fuerat, cũ honore: & accepit epi-
ſtolas, in quibus ſignificabatur de ſocietate & amicitia.
9 †Nos* cùm nullo horum indigeremus, habentes ſolatiõ *enim.
10 ſanctos libros q̃ ſunt in manib⁹ nr̃is, †maluimus mittere
ad vos renouare fraternitatem, & amicitiã, ne fortè alie-
ni efficiamur à vobis: multa enim tempora tranſierunt,
11 ex quo miſiſtis ad nos. †Nos ergo in omni tempore
ſine intermiſſione in diebus ſolennibus, & cæteris qui-
bus oportet, memores ſumus veſtri in ſacrificijs quę offe
rimus, & in obſeruationibus, ſicut fas eſt & decet memi-
12 niſſe fratrum. †Lætamur itaque de gloria veſtra. †Nos au
13 tem circundederunt multæ tribulationes, & multa præ
lia, & impugnauerunt nos reges qui ſunt in circuitu no-
14 ſtro. †Noluimus ergo vobis moleſti eſſe, neq; cæteris ſo-
15 cijs, & amicis noſtris in his prælijs: †habuimus enim de
cælo auxiliũ, & liberati ſumus nos, & humiliati ſunt ini
16 mici noſtri. †Elegimus itaque Numeniũ Antiochi, & An
C tipatrem Iaſonis filium, & miſimus ad Romanos reno ←4.
17 uare cũ eis amicitiã & ſocietatẽ priſtinam. †Mãdauimus
itaque eis vt veniant etiam ad vos, & ſalutent vos, & red
dãt vobis epiſtolas noſtras de innouatione fraternitatis
18 noſtræ. †Et nunc benefacietis reſpõdentes vobis ad hæc.
19 †Et hoc reſcriptũ eſt epiſtolarũ, quod miſerat *Onias. * Oniares Rex Spartiatarum. Onię ſic Gręca.
20 †Rex Spartiatarũ Onias, Ionathæ ſacerdoti magno ſa-
21 lutem. †inuentum eſt in ſcriptura de Spartiatis & Iudęis
quoniam ſunt fratres, & quòd ſunt de genere Abraham.
22 †Et nunc ex quo hęc cognouimus, benefacitis ſcribentes
23 nobis de pace veſtra. †Sed & nos reſcripſimus nobis, Pe-
cora noſtra, & poſſeſſiones noſtrę, veſtrę ſunt: & veſtrę
24 noſtrę. mãdauimus itaq; hæc nuntiari vobis. †Et audi-
D uit Ionathas quoniã regreſſi ſunt principes Demetrij cũ
exercitu multo ſupra quàm priùs, pugnare aduerſus eũ:
25 †& exijt ab ieruſalem, & occurrit eis in Amathite regio
ne: non enim dederat eis ſpatium vt ingrederentur regio
26 nem eius. †Et miſit ſpeculatores in caſtra eorum, & reuer
ſi renuntiauerunt quòd cõſtituunt ſuperuenire illis no-
27 cte. †Cùm occidiſſet autem ſol, præcepit Ionathas ſuis
vigilare, & eſſe in armis paratos ad pugnam tota nocte:
28 & poſuit cuſtodes per circuitũ caſtrorũ. †Et audierunt
aduerſarij quòd paratus eſt Ionathas cum ſuis in bello:
& timuerũt & formidauerunt in corde ſuo: & accende-
29 runt focos in caſtris ſuis. †Ionathas autem, & qui cũ eo
erant, nõ cognouerũt vſq; manè: videbãt autẽ luminaria
30 ardẽtia, †& ſecutus eſt eos Ionathas, & nõ comprehẽdit
31 eos: tranſierant enim flumen Eleutherum. †Et diuertit
Ionathas ad Arabas, qui vocabantur Zabedæi: & percuſ-
32 ſit eos, & accepit ſpolia eorum. †Et iunxit, & venit Da-
E maſcum, & perambulabat omnem regionem illam. †Si-
33 mon autem exijt, & venit vſque ad Aſcalonem: & ad pro
xima præſidia, & declinauit in Ioppẽ, & occupauit eam:
34 †(audiuit enim quòd vellent præſidium tradere parti-
bus Demetrij) & poſuit ibi cuſtodes, vt cuſtodirent eam.
35 †Et reuerſus eſt Ionathas, & conuocauit ſeniores po-
puli, & cogitauit cum eis ædificare præſidia in Iudæa,
36 †& ædificare muros in Ieruſalem, & exaltare altitudine
magna inter medium arcis & ciuitatis, vt ſepararet eam
à ciuitate, vt eſſet ipſa ſingulariter, & neq; emant, neque
37 vendant. †Et conuenerũt vt ædificarent ciuitatem: & cé-
cidit murus qui erat ſuper torrentẽ ab ortu ſolis, & repa
38 rauit eum qui vocatur Caphetetha: †& Simon ædificauit
Adiada in Sephela, & muniuit eam, & impoſuit portas
39 & ſeras. †Et cũ cogitaſſet Tryphon regnare Aſiæ, & aſſu-
mere diadema, & extendere manum in Antiochum re-
40 gem: †timens ne fortè non permitteret eum Ionathas,
F ſed pugnaret aduerſus eum, quærebat comprehendere
41 eũ, & occidere. Et exurgens abijt in Bethſan. †Et exiuit
Ionathas obuiam illi cum quadraginta millibus virorũ
42 electorum in prælium, & venit Bethſan. †Et vidit Try-
phon quia venit ionathas cum exercitu multo, vt exten-
43 deret in eum manus: & timuit, †& excepit eũ cũ honore,
& commendauit eum omnibus amicis ſuis, & dedit ei
munera: & præcepit exercitibus ſuis vt obedirẽt ei, ſicut
44 ſibi. †Et dixit Ionathæ, Vt quid vexaſti vniuerſum populũ,
45 cũ bellum nobis non ſit? †Et nunc remitte eos in domos
ſuas: elige autem tibi viros paucos qui tecum ſint, & ve-
ni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua
præſidia & exercitum & vniuerſus prępoſitos negocij,
46 & cõuerſus abibo: propterea enim veni. †Et credidit ei,
& fecit ſicut dixit: & dimiſit exercitum, & abierũt in ter-
47 ram Iudæ: †retinuit autem ſecum tria millia virorum:
G ex quibus remiſit in Galilæam duo millia, mille autem
48 venerunt cum eo. †Vt autem intrauit Ptolemaidam io-
nathas, clauſerunt portas ciuitatis Ptolemenſes, & com-
prehenderunt eum: & omnes qui cum eo intrauerant
49 gladio interfecerũt. †Et miſit Tryphon exercitũ & equi
tes in Galilæam, & in campum magnum, vt perderent
50 omnes ſocios Ionathæ. †At illi cũ cognouiſſent q̃a com
prehẽſus eſt Ionathas & perijt, & omnes qui cũ eo erãt:
51 hortati ſunt ſemetipſos, & exierunt parati in præliũ. †Et
videntes hi qui inſequuti fuerant, q̃a pro anima res eſt il
52 lis, reuerſi ſunt: †illi aũt venerũt omnes cũ pace in terrã
Iuda. Et planxerunt Ionathã, & eos qui cũ ipſo erant val
53 de, & luxit iſrl' luctu magno. †Et quæſierũt omnes gẽtes
54 q̃ erãt in circuitu eorũ, cõterere eos: †dixerunt enĩ, Nõ ha
bent principẽ & adiuuantem: nunc ergo expugnemus
illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

Suſcepto Simon principatu pro fratre Ionatha, miſit petitam à Tryphone pecuniã, vnà cũ filijs Ionatha ad eius redemptionem: Thryphon autem accepta pecunia, patrem occidit cũ filijs: quibus ſepultis ac defletis, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus ſepulchrũ in Modin. Tryphon verò occiſo Antiocho, regnum eius inuaſit: & Simon impetratis à rege Demetrio literis fœderis ac immunitatis, expugnauit Gazaram, & arcem Ieroſolymorum obtinuit: propter quod lętum agunt feſtum, quod etiam quotannis apud Iudæos agi pręcipitur. CAP. XIII.

1 ET audiuit Simon quòd congregauit Tryphon exerci
A tum copioſum, vt veniret in terrã Iuda, & attereret
2 eam. †Videns quia in tremore populus eſt & in timore,
3 aſcendit ieruſalẽ, & congregauit populũ: †& adhortans
dixit, Vos ſcitis quanta ego & fratres mei, & domus pa-
tris mei fecimus pro legibus & pro ſanctis prælia, & an
4 guſtias quales vidimus: †horum gratia perierunt fratres
5 mei omnes propter Iſraël, & relictus ſum ego ſolus. †Et
nunc nõ mihi contingat parcere animæ meæ in omni tẽ
pore tribulationis: non enim melior ſum fratribus meis.
6 †Vindicabo itaque gentem meam & ſancta, natos quo-
que *noſtros, & vxores: quia congregatæ ſunt vniuerſæ * veſtros ij.
7 gentes conterere nos inimicitiæ gratia †Et accenſus eſt
8 ſpiritus populi ſimul vt audiuit ſermones iſtos: †& reſpõ-
derunt voce magna dicentes, Tu es dux noſter loco Iudę
9 & ionathæ fratris tui, †pugna pręliũ noſtrũ: & oĩa quæ-
10 cunque dixeris nobis, faciemus. †Et congregans omnes

B viros bellatores, accelerauit cõſummare vniuerſos mu-
11 ros Ieruſalẽ, & muniuit eã in gyro. ¶Et miſit Ionatham
filium Abſolomi, & cum eo exercitũ nonum in Ioppen,
12 & eiectis his qui erant in arce, remanſit illic ipſe. ¶Et
mouit Tryphon à Ptolemaida cũ exercitu multo, vt ve-
13 niret in terrã Iuda, & Ionathas cum eo in cuſtodia. ¶Si-
14 mon autem applicuit in Addus contra faciẽ campi. ¶Et
vt cognouit Tryphon quia ſurrexit Simõ loco fratris ſui
Ionathæ: & quia cõmiſſurus eſſet cum eo prelium, miſit
15 ad eum legatos, ¶dicens, Pro argẽto quod debebat frater
•18. tuus Ionathas in ratione regis, propter negocia quę ha
16 buit, detinuimus eum. ¶Et nunc mitte argenti talenta
centum, & duos filios eius obſides, vt non dimiſſus fu-
17 giat à nobis, & remittemus eũ. ¶Et cognouit Simon qa
C cum dolo loqueretur ſecum, iuſſit tamen dari argentum
& pueros: ne inimicitiam magnam ſumeret ad populũ
18 Iſraël, ¶dicentem, Quia non miſit ei argẽtum & pueros,
19 propterea perijt. ¶Et miſit pueros, & centum talenta: &
20 mentitus eſt, & non dimiſit Ionatham. ¶Et poſt hæc vẽ
nit Tryphon intra regionem, vt contereret eã: & gyraue
runt per viã quæ ducit Ador, & Simon & caſtra eius am
21 bulabant in oẽm locum quocunq; ibant. ¶Qui autẽ in
arce erãt, miſerũt ad Tryphonẽ legatos, vt feſtinaret veni
22 re per deſertũ, & mitteret illis alimonias. ¶Et parauit Try
phon omnem equitatum, vt veniret illa nocte: erat autẽ
23 nix multa valde, & nõ venit in Galaaditim. ¶Et cũ appro
pinquaſſet Baſcamã, occîdit Ionatham & filios eius illic.
24 ¶Et conuertit Thryphon, & abijt in terram ſuã. ¶Et miſit
25 Simon, & accepit oſſa Ionathę fratris ſui, & ſepeliuit ea
D in Modin ciuitate patrum eius. ¶Et planxerunt eum om
26 nis Iſraël planctu magno, & luxerunt eum dies multos.
27 ¶Et ædificauit Simon ſuper ſepulchrum patris ſui & fra-
trum ſuorum ædificium altum viſu, lapide polito retrò
28 & ante: ¶& ſtatuit ſeptem pyramidẽs, vnam cõtra vnam
29 patri & matri, & quatuor fratribus: ¶& his circumpoſuit
columnas magnas: & ſuper colũnas arma, ad memoriã
ęternam: & iuxta arma naues ſculptas, quæ viderentur
30 ab omnib⁹ nauigantibus mare. ¶hoc eſt ſepulchrũ quod
31 fecit in Modin vſq; in hunc diem. ¶Tryphon autẽ cùm
iter faceret cum Antiocho rege adoleſcẽte, dolo occidit
32 eũ. ¶Et regnauit loco eius, & impoſuit ſibi diadema Aſię,
33 & fecit plagam magnã in terra. ¶Et ædificauit Simõ prę-
E ſidia Iudææ, muniens ea turribus excelſis, & muris ma-
gnis, & portis, & ſeris: & poſuit alimenta in munitioni-
34 bus. ¶Et elegit Simon viros: & miſit ad Demetriũ regem
vt faceret remiſſionẽ regioni: quia actus oẽs Thryphonis
35 per direptionem fuerant geſti. ¶Et Demetrius rex ad ver
36 ba iſta reſpõdit ei, & ſcripſit epiſtolã talem: ¶Rex De-
metrius Simoni ſummo ſacerdoti, & amico regum, &
37 ſenioribus, & Genti Iudæorum ſalutem. ¶Coronam au-
ream, & bahem quam miſiſtis, ſuſcepimus: & parati ſu-
mus facere vobiſcum pacem magnam, & ſcribere præ-
38 poſitis regis remittere vobis quæ indulſimus. ¶Quęcũ-
que enim cõſtituimus, vobis cõſtant. Munitiones quas
39 ædificaſtis, vobis ſint: ¶remittimus quoq; ignorantias, &
peccata vſq; in hodiernũ diem, & coronam quam debe-
40 batis: & ſi quid aliud erat tributarium in Ieruſalem, iam
non ſit tributarium. ¶Et ſi qui ex vobis apti ſunt conſcri-
bi inter noſtros, conſcribantur, & ſit inter nos pax.
41 ¶Anno cẽteſimo ſeptuageſimo ablatũ eſt iugum Gen
42 tiũ ab Iſraël. ¶Et cœpit pp̃ls Iſraël ſcribere in tabulis &
F geſtis publicis, anno primo ſub Simone ſummo ſacerdo
43 te, magno duce & principe Iudæorũ. ¶In diebus illis ap-
plicuit Simon ad Gazam, & circundedit eam caſtris: & fe
cit machinas, & aplicuit ad ciuitatẽ, & percuſſit turrem
44 vnam, & cõprehendit eam. ¶Et eruperant qui erant in-
tra machinã, in ciuitatem: & factus eſt motus magnus in
45 ciuitate. ¶Et aſcenderunt qui erant in ciuitate cum vxo-
ribus & filijs ſupra murum ſciſſis tunicis ſuis, & clama-
uerunt voce magna, poſtulantes à Simone dextras ſibi
46 dari. ¶Et dixerunt: Non nobis reddas ſecundùm mali-
* & ſeruiemus tibi. 47 tias noſtras, ſed ſecundùm miſericordias tuas*. ¶Et fle-
xus Simon, nõ debellauit eos: eiecit tamẽ eos de ciuitate,
& mundauit ædes in quibus fuerant ſimulachra, & tunc
48 intrauit in eam cum hymnis benedicens Dñm: ¶& eie-
cta ab ea omni immunditia, collocauit in ea viros qui
legem facerent: & muniuit eam, & fecit ſibi habitatio-
49 nem. ¶Qui autem erant in arce Ieruſalem, prohibeban-
G tur egredi & ingredi regionem, & emere, & vendere: &
50 eſurierunt valde, & multi ex eis fame perierũt, ¶& clama
uerunt ad Simonem vt dextras acciperet, & dedit illis: &
eiecit eos inde, & mundauit arcem à contaminationi-
51 bus, ¶& intrauerunt in eam tertia & viceſima die ſecun-
di menſis, anno centeſimo ſeptuageſimo primo, cũ lau-
dę & ramis palmarũ, & cinnyris, & cymbalis, & nablis,
& hymnis, & canticis, quia contritus eſt inimicus ma-
52 gnus ex Iſraël. ¶Et cõſtituit vt omnibus annis agerẽtur
53 dies hi cum lętitia. ¶Et muniuit montem templi, qui erat
54 ſecus arcem, & habitauit ibi ipſe, & qui cũ eo erãt. ¶Et vi
dit Simon Iohannem filiũ ſuũ, ꝙ vir eſſet: & poſuit eum
ducem virtutum vniuerſarum, & habitauit in Gazaris.

Demetrio à duce Arſacis deuicto & capto, Simon cum ſuo popu lo magna pace fruitur: ad quem miſſæ ſunt literæ renouati fœderis à Spartiatis & Romanis cum maxima laude Simonis, qui Romanis clypeum aureum mnarum mille miſerat.

CAP. XIIII.

1 ANnu centeſimo ſeptuageſimo ſecundo congrega-
A uit rex Demetrius exercitum ſuũ, & abijt in Me-
diam ad contrahenda ſibi auxilia, vt expugnaret Trypho
2 nem. ¶Et audiuit Arſaces rex Perſidis & Mediæ, quia in-
trauit Demetrius cõfines ſuos, & miſit vnũ de principi-
3 bus ſuis vt cõprehenderet eum viuũ. ¶Et abijt & percuſ-
ſit caſtra Demetrij: & cõprehendit eum, & duxit eum ad
4 Arſacem, & poſuit eum in cuſtodiam. ¶Et ſiluit omnis
terra Iuda omnibus dieb⁹ Simonis, & quæſiuit bona gen
ti ſuæ, & placuit illis poteſtas eius & gloria ei⁹ omnibus
5 diebus. ¶Et cũ omni gloria ſua accepit Ioppen in portũ,
6 & fecit introitũ in inſulis maris. ¶Et dilatauit fines gen-
7 tis ſuæ, & obtinuit regionem. ¶Et congregauit captiui-
tatem multam, & dominatus eſt Gazaræ, & Bethſuræ,
& arci: & abſtulit immunditias ex ea, & nõ erat qui re-
8 ſiſteret ei. ¶Et vnuſquiſq; colebat terrã ſuam cum pace:
B & terra Iuda dabat fructus ſuos, & ligna camporũ fru-
9 ctum ſuum. ¶Seniores in platẽis ſedebant omnes, & de
bonis terræ tractabant, & iuuenes induebant ſe gloriã,
10 & ſtolas belli. ¶Et ciuitatib⁹ tribuebat alimonias, & con-
ſtituebat eas vt eſſent vaſa munitionis quoadusque no-
minatum eſt nomen gloriæ eius vſq; ad extremũ terræ.
11 ¶Fecit pacem ſuper terrã, & lętatus eſt Iſraël lætitia ma-
12 gna. ¶Et ſedit vnuſquiſq; ſub vite ſua, & ſub ficulnea ſua,
13 & non erat qui eos terreret. ¶Defecit impugnans eos ſu-
14 per terram: reges contriti ſunt in diebus illis. ¶Et confir-
mauit oẽs humiles populi ſui, & legem exquiſiuit, & ab-
15 ſtulit omnẽ iniquũ & malũ: ¶ſancta glorificauit, & mul
16 tiplicauit vaſa ſanctorũ. ¶Et auditum eſt Romæ quia de-
functus eſſet Ionathas, & vſq; in Spartiatas: & cõtriſtati
17 ſunt valde. ¶Vt audierunt autem ꝙ Simon frater eius
C factus eſſet ſummus ſacerdos loco eius, & ipſe obtine-
18 ret omnem regionem, & ciuitates in ea: ¶ſcripſerunt ad
eum in tabulis æreis, vt renouarent amicitias & ſocieta-
tem quam fecerant cum Iuda & cum Ionatha fratribus
19 eius. ¶Et lectæ ſunt in conſpectu eccleſiæ in Ieruſalem.
Et hoc exemplum epiſtolarum quas Spartiatæ miſerunt.
20 ¶SPARTIANORUM *principes & ciuitates Simoni *princeps 15.
ſacerdoti magno, & ſenioribus, & ſacerdotibus, & re-
21 liquo populo Iudæorum fratribus ſalutem. ¶Legati qui
miſſi ſunt ad pp̃lm noſtrũ, nunciauerunt nobis de veſtra
gl̃ia & honore & lętitia: & gauiſi ſumus ĩ introitu eorũ.
22 ¶Et ſcripſimus quæ ab eis erant dicta in cõcilijs pp̃li ſic:
Numenius Antiochi, & Antipater Iaſonis filius legati
Iudæorũ, venerũt ad nos, renouãtes nobiſcũ amicitiã pri
23 ſtinã. ¶Et placuit pp̃lo excipere viros glorioſè, & ponere
exemplũ ſermonũ eorũ in ſegregatis populi libris, vt ſit
D ad memoriã pp̃lo Spartiatarũ. Exemplũ autẽ horũ ſcri
24 pſimus Simoni magno ſacerdoti. ¶Poſt hæc autem miſit

Simon Numenium Romam, habentem clypeum aure-
tum magnũ, pondo mnarum mille ad ſtatuendã cum eis
25 ſocietatem. †Cùm autem aodiſſet populus Rumanus
ſermones iſtos, dixerunt, Quam gradiarum actioné red-
26 demus Simoni & filijs eius? †Reſtituit enim ipſe fratres
ſuos, & expugnauit inimicos Iſraël ab eis, & ſtatuerunt
ei libertaté, & deſcripſerunt in tabulis ęreis, & poſuerũt
27 in titulis in monte Sion. †Et hoc eſt exemplum ſcriptu
ræ. Octava decima die menſis Elul, anno cẽteſimo
ſeptuageſimo ſecundo, anno tertio ſub Simone ſacerdo-
28 te magno in Aſaramel, †in conuentu magno ſacerdotũ,
& populi & principum gentis, & ſeniorũ regionis, nota
facta ſunt hæc. Qm̃ frequenter facta ſunt prælia in regio
29 ne noſtra. †Simon aũt Mathathiæ filius ex filijs Iarib, &
fratres eius dederunt ſe periculo, & teſtiterunt aduerſa-
rijs gentis ſuæ, vt ſtarẽt ſancta ipſorũ & lex, & gloria ma
30 gna glorificauerunt genté ſuã. †Et congregauit Ionathas
E gentem ſuã, & factus eſt illis ſacerdos magnus, & appoſi
31 tus eſt ad populum ſuum. †Et voluerunt inimici eorũ cal
care, & atterere regioné ipſorum, & extendere manus in
32 ſancta eorum. †Tunc reſtitit Simon, & pugnauit ꝓ gé-
te ſua, & erogauit pecunias multas, & armauit viros vir-
33 tutis gentis ſuæ, & dedit illis ſtipendia: †& muniuit ciui
tates Iudææ, & Bethſuram quę erat in finibus Iudęę, vbi
erãt arma hoſtiũ anteà: & poſuit illic pręſidium viros Iu
34 dæos. †Et Ioppen muniuit quę erat ad mare: & Gazarã,
quæ eſt in finibus Azóti, in qua hoſtes anteà habitabãt,
& collocauit illic Iudæos: & quæcunq; apta erant ad cor
35 reptionem eorum, poſuit in eis. †Et vidit populus actũ
Simonis, & gloriam quam cogitabat facere genti ſuæ, &
poſuerunt eum ducem ſuum & principem ſacerdotum,
eò ꝙ ipſe fecerat hæc omnia, & iuſtitiam & fidem quam
conſeruauit genti ſuę, & exquiſiuit omni modo exaltare
36 populum ſuum. †Et in diebus eius proſperatum eſt in
F manibus eius vt tollerentur gentes de regione ipſorum,
& qui in ciuitate Dauid erant in Ieruſalẽ in arce, de qua
procedebant, & contaminabant omnia quæ in circuitu
ſanctorum ſunt, & inferebant plagã magnam caſtitati:
37 †& collocauit in ea viros Iudæos ad tutamentũ regionis
38 & ciuitatis, & exaltauit muros in Ieruſalem. †Et rex De-
39 metrius ſtatuit illi ſummum ſacerdotium. †Secundùm
hæc fecit eũ amicũ ſuum, & glorificauit eum gloria ma-
40 gna. †Audiuit enim ꝙ appellati ſunt Iudæi à Romanis
amici, & ſocij, & fratres, & quia ſuſceperunt legatos Si-
41 monis glorioſè: †& quia Iudęi & ſacerdotes eorum con-
ſenſerunt eum eſſe ducem ſuum, & ſummum ſacerdoté
42 in æternum, donec ſurgat propheta fidelis: †et vt ſit ſup
G eos dux, & vt cura eſſet illi pro ſanctis, & vt conſtitueret
præpoſitos ſuper opera eorum, & ſuper regionem & ſu
43 per arma & ſuper præſidia: †& cura ſit illi de ſanctis, †&
vt audiatur ab omnibus, & ſcribant in nomine eius om
nes conſcriptiones in regione: & vt operiatur purpura,
44 & auro: †& ne liceat vlli ex populo & ex ſacerdotibus ir-
ritum facere aliquid horum, & contradicere his quæ ab
eo dicuntur, aut conuocare conuẽtum in regione ſine ip
45 ſo: & veſtiri purpura, & vti fibula aurea: †qui autem fece
rit extra hæc, aut irritũ fecerit aliquid horum: reus erit.
46 †Et cõplacuit omni populo ſtatuere Simonem, & face
47 re ſecundũ verba iſta. †Et ſuſcepit Simon, & placuit ei vt
ſummo ſacerdotio fungeret, & eſſet dux & princeps gẽ
48 tis Iudæorũ & ſacerdotũ, & præeſſet oĩbus. †Et ſcriptu
ram iſtam dixerũt ponere in tabulis æreis, & ponere eas
49 in peribolo ſanctorum, in loco celebri. †Exemplum aũt
eorum ponere in ærario, vt habeat Simon & filij eius.

Antiochus Demetrij filius literas amicitiarum mittit ad Simonem: Romani fœderatos ſibi Iudæos cæteris nationibus per literas commendant: Antiochus dum Tryphonem inſequitur, miſſum à Simone militum auxilium recuſat, mittitq́ ad eum Athenobium qui multa tanquam debita repoſcat: & Simonis reſponſo accepto, conſtituit aduerſus eum Cendebæum ducem exercitus, ipſe verò Tryphonem proſequitur.

CAP. XV.

1 Et miſit rex Antiochus filius Demetrij epiſtolas ab
A inſulis maris Simoni ſacerdoti, & principi gentis Iu
2 dęorũ, & vniuerſæ genti: †& erant cõtinentes hunc mo-
dũ, Rex Antiochus Simoni ſacerdoti magno, & gẽti
3 Iudæorũ ſalutẽ. †Quoniã quidem peſtilentes obtinue-
runt regnum patrũ noſtrorũ, volo autem vendicare re-
gnum, & reſtituere illud ſicut erat anteà: & electam feci
4 multitudinem exercitus, & feci naues bellicas. †Volo au
tem procedere p *regionem, vt vleiſcar in eos qui corru-
perunt regioné noſtrã, & qui deſolauerũt ciuitates mul- *regiones 15.
5 tas in regno meo. †Nunc ergo ſtatuo tibi oẽs oblationes
quas remiſerunt tibi ante me oẽs reges, & quæcunque
6 alia dona remiſerunt tibi: †& permitto tibi facere percuſ
7 ſuram proprij numiſmatis in regione tua. †Ieruſalem au
B tem ſanctã eſſe & liberam, & omnia arma quæ fabricata
ſunt, & præſidia quæ cõſtruxiſti, quæ tenes, maneant ti-
8 bi. †Et oẽ debitum regis, & quæ futura ſunt regi, ex hoc
9 & in totum tempus remittuntur tibi. †Cùm autem obti
nuerimus regnum noſtrum, glorificabimus te, & genté
tuam, & templum gloria magna, ita vt manifeſtetur glo
10 ria veſtra in vniuerſa terra. †Anno centeſimo ſeptuageſi
mo quarto exijt Antiochus in terram patrũ ſuorum, &
conuenerunt ad eum omnes exercitus, ita vt pauci reli-
11 cti eſſent cum Tryphone. †Et inſecutus eſt eũ Antioch⁹
12 rex, & vênit Doram, fugiens p maritimã: †ſciebat enim
ꝙ congregata ſunt mala in eum, & reliquit eũ exercitus:
13 †& applicuit Antiochus ſuper Dorã cum centum vigin
C ti millibus virorum belligeratorũ, & octo millibus equi
14 tum: †& circuiuit ciuitatem, & naues à mari acceſſerũt,
& vexabant ciuitatem à terra & mari, & neminẽ ſinebãt
15 ingredi vel egredi. †Venit autem Numenius, & qui cũ eo
fuerant, ab vrbe Roma, habentes epiſtolas regibus & re
16 gionibus ſcriptas, in qbus cõtinebant hæc: †Lucius
17 conſul Romanorum, Ptolemæo regi ſalutem. †Legati Iu
dæorum venerunt ad nos amici noſtri, renouantes priſti
nam amicitiam & ſocietaté, miſſi à Simone principe ſa-
18 cerdotum, & populo Iudæorum. †Attulerunt autem &
19 clypeũ aureũ mnarum mille. †Placuit itaq; nobis ſcribe
re regibus & regionibus, vt non inferant illis mala, neq;
impugnent eos, & ciuitates eorum, & regiones eorum:
D & vt non ferant auxilium pugnantibus aduerſus eos.
20 †Viſum autem eſt nobis accipere ab eis clypeum. †Si q
21 ergo peſtilentes fugerint de regione ipſorum ad vos, tra
dite eos Simoni principi ſacerdotum, vt vindicet in eos
22 ſecundũ legem ſuã. †Hæc eadem ſcripta ſunt Demetrio
23 regi, & Attalo, & Arabæ, & Arſaci, †& in oẽs regiones,
& Sampſamæ & Spartiatis, & Delo & Mydo, & Sicioni,
& Cariæ, & Samum, & Pamphiliam, & Lyciam, & Ali-
carnaſſum & Rhodum, & Phaſelida & Coo & Siden &
Arado & Cortynã & Cnydum & Cyprum & Cyrenen.
24 †Exemplum autem eorum ſcripſerunt Simoni principi
25 ſacerdotum*. †Antiochus autem rex applicuit caſtra in
Doram ſecundò, admouẽs ei ſemper manus, & machi- *& populo Iudæorum.
26 nas faciens: & concluſit Tryphonem, ne procederet. †&
E miſit ad eum Simon duo millia virorum electorum in
27 auxilium, et argentum et aurum et vaſa copioſa, †et no-
luit ea accipere: ſed rupit omnia quæ pactus eſt cum eo
28 anteà, & alienauit ſe ab eo. †Et miſit ad eum Atheno-
bium vnum de amicis ſuis, vt tractaret cum ipſo di-
cens, Vos tenetis Ioppen, & Gazaram, & arcem quæ
29 eſt in Ieruſalem ciuitatis regni mei: †fines earum deſo-
laſtis, & feciſtis plagam magnam in terra, & dominati
30 eſtis per loca multa in regno meo. †Nunc ergo tradi-
te ciuitatas quas occupaſtis, & tributa locorum in qui-
31 bus dominati eſtis extra fines Iudææ: †ſin autem, da-
te pro illis quingenta talenta argẽti, & exterminij quod
exterminaſtis, & tributorum ciuitatum alia talenta qn
32 genta: ſin autem, veniemus & expugnabimus vos. †Et
F vênit Athenobius amicus regis in Ieruſalẽ, & vidit glo
riam Simonis, & claritatem in auro & argento, et appa-
ratum copioſum, & obſtupuit: & retulit ei verba regis.
33 †Et reſpondit ei Simon, & dixit ei, Neque alienam ter-
ram ſumpſimus, neq; alienam detinemus, ſed hæredita-

tem patrum noſtrorum, quæ iniuſtè ab inimicis noſtris
34 aliquo tempore poſſeſſa eſt. †Nos verò tempus haben-
35 tes, vendicamus hæreditatem patrum noſtrorum. †Nam
de Ioppe & Gazara quæ expoſtulas, ipſi faciebant in po-
pulo plagam magnam, & in regione noſtra: horum da-
mus talenta cẽtum. Et non reſpondit ei Athenobius ver
36 bum. †Reuerſus autem cum ira ad regem, renuntiauit
G ei verba iſta, & gloriam Simonis, & vniuerſa quæ vidit:
37 & iratus eſt rex ira magna. †Tryphõ autem fugit naui in
38 Orthoſiada. †Et conſtituit rex Cendebæum ducem ma
ritimum, & exercitum peditum, & equitum dedit illi.
39 †Et mandauit illi mouere caſtra contra faciem Iudææ: &
mandauit ei ædificare Cedronẽ, & obſtruere portas ciui
tatis, & debellare populũ. Rex aũt perſequebatur Trypho
40 nem. †Et peruenit Cendebæus Iamniam, & cœpit irrita-
re plebem, & conculcare Iudæam, & captiuare populũ,
41 & interficere: & ædificare Cedronem. †Et collocauit illic
equites, & exercitum: vt egreſſi perambularent viam
Iudææ, ſicut conſtituit eis rex.

Simon ſenex mittit exercitum cum filijs ſuis Iuda, & Iohãne aduerſus Cendebæum: quo deuicto Ptolemæus gener Simonis dominandi ambitione inflammatus, acceptos conuiuio ſocerum eiusq; filios Mathathiam & Iudam dolo interfecit, vt ita Iudææ prouincias obtineret: porrò nuntij quos ad Iohannem dolo interemendum miſerat, ſunt ab illo interfecti, & Iohannes patri in ſummo ſacerdotio ſucceſſit. CAP. XVI.

1 ET aſcendit Iohannes de Gazaris, & nuntiauit Simo-
A ni patri ſuo, quæ fecit Cẽdebæus in populo ipſorũ.
2 †Et vocauit Simõ duos filios ſuos ſeniores, Iudam & Io-
hannem: & ait illis, Ego & fratres mei, & domus patris
mei expugnauimus hoſtes Iſraël ab adoleſcentia vſq; in
hunc diem: & proſperatum eſt in manibus nr̃is liberare
3 Iſraël aliquoties. †Nunc aũt ſenui, ſed eſtote loco meo,
& fratris mei, & egreſſi pugnate pro gente noſtra: auxi-
4 lium verò de cælo vobiſcum ſit. †Et elegit de regione vi-
ginti millia virorum belligeratorũ, & equites, & profe-
5 cti ſunt ad Cendebæũ: & dormierunt in Modin. †Et ſur-
rexerunt manè, & abierũt in campum: & ecce exercitus
copioſus in obuiam illis peditum, & equitũ, & fluuius
6 torrens erat inter medium ipſorum. †Et admouit caſtra
contra faciem eorum ipſe & populus eius, & vidit popu
lum trepidantem ad transfretandum torrentem, & trãſ-
fretauit primus: & viderunt eum viri, & tranſierunt poſt
7 eum. †Et diuiſit populum, & equites in medio peditũ:
8 erat aũt equitatus aduerſariorum copioſus nimis. †Et ex
B clamauerunt ſacris tubis: & in fugam conuerſus eſt Cẽ-
debæus, & caſtra eius: & ceciderunt ex eis multi vulne-
9 rati, reſidui autem in munitionem fugerũt. †Tũc vulne
ratus eſt Iudas frater Iohannis: Iohannes aũt inſecutus
10 eſt eos, donec venit Cedronem quam ædificauit: †& fuge
runt vſq; ad turres quę erant in agris Azóti, & ſuccendit
eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, & re-
11 uerſus eſt in Iudæam in pace. †& Ptolemæus filius Abo-
bi conſtitutus erat dux in campo Iericho, & habebat ar-
12 gentum & aurum multum: †erat enim gener ſummi ſa-
13 cerdotis. †Et exaltatũ eſt cor eius, & volebat obtinere re-
gionem, & cogitabat dolum aduerſus Simonẽ & filios
14 eius vt tolleret eos. †Simon autem perambulans ciuita-
C tes, quæ erant in regione Iudęę, & ſolicitudinem gerens
earum, deſcẽdit in Iericho ipſe, & Mathathias filius ei⁹,
& Iudas anno centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo, menſe
15 vndecimo, hic eſt menſis Sabath. †Et ſuſcepit eos filius
Abobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch, cum dolo,
quam ædificauit: & fecit eis conuiuium magnũ, & abſcõ
16 dit illic viros. †Et cùm inebriatus eſſet Simõ & filij eius,
ſurrexit Ptolemæus cum ſuis, & ſumpſerũt arma ſua, &
intrauerunt in conuiuium, & occiderunt eum, & duos
17 filios eius, & quoſdam pueros eius. †Et fecit deceptionẽ
18 magnam in Iſraël, & reddidit mala pro bonis. †Et ſcri-
pſit hæc Ptolemęus, & miſit regi vt mitteret ei exercitũ
in auxilium, & traderet ei regionem, & ciuitates eorũ, &
19 tributa. †Et miſit alios in Gazaram tollere Iohannem: &
D tribunis miſit epiſtolas, vt venirẽt ad ſe, & daret eis argẽ
20 tum, & aurũ, & dona. †Et alios miſit occupare Ieruſm, &
21 montem templi. †Et præcurrens quidam, nuntiauit Io
hanni in Gazara, quia perijt pater eius, & fratres eius, &
22 quia miſit te quoque interfici. †Vt audiuit autem, vehe-
menter expauit: & comprehendit viros qui venerant
perdere eum, & occidit eos: cognouit enim quia quære-
23 bant eum perdere. †Et cætera ſermonum Iohannis, &
bellorum eius, & bonarum virtutũ quibus fortiter geſ-
ſit, & ædificij murorũ quos extruxit, & rerũ geſtarũ eius:
24 †Ecce hæc ſcripta ſunt in libro dierum ſacerdotij eius, ex
quo factus eſt princeps ſacerdotum poſt patrem ſuum.

In ſecundùm librum Machabæorum Argumentum.

SECVNDVS Liber Machabæorum de ciuitatis Ieruſalem deſolatione per Antiochũ facta primùm narrationem contexit: de Heliodoro quoque volente templũ ſpoliare, & diuina correptione flagellato: De ſignis cæleſtibus in aëre circa Ieruſalem apparentibus commemorat: inſuper de templi violatione iuſſu Antiochi facta. Iudæorumq; compulſione ad legis præuaricationẽ: De paſſione ſeptem fratrum Machabæorum & matris ipſorum: de Iuda Machabæo fortiter reſiſtente Antiochi ducibus proſequitur: de plaga quoque diuino iudicio illata Antiocho, de ſera eius pœnitẽtia ac miſera morte: De templi emũdatione per Iudam facta: de occiſione Iudæorum qui idolorũ donaria ſub tunicis aſportauerant, atque ſacrificio pro defunctis oblato: denique de Nicanoris morte & eius capite in Ieruſalem delato rem geſtam refert.

LIBER SECVNDVS Machabæorum.

Iudæi habitantes Ieroſolymis ſcribunt Iudæis in Aegypto commorantibus mortem Antiochi ac ſuorum quæ in Perſide contigerat, gratias Deo agentes, & hortantes vt celebrent diem ſcenopegiæ & diem dati ignis poſt reductionem captiuitatis: cuius rei narratur hic hiſtoria, & oratio Nehemiæ. CAP. I.

1 FRATRIBVS qui ſunt per Æ-
A gyptum Iudæis, ſalutem dicunt
fratres qui ſunt in Ieroſolymis
Iudæi, & qui in regione Iudęa,
2 & pacem bonã. †Benefaciat vo-
bis De⁹, & meminerit teſtamẽ-
ti ſui quod locutus eſt ad Abra-
ham, & Iſaac, & Iacob ſeruorũ
3 ſuorũ fideliũ: †& det vobis cor
oĩbus vt colatis eum, & faciatis eius voluntatem corde
4 magno & aĩo volenti. †Adaperiat cor veſtrũ in lege ſua,
5 & in præceptis ſuis, & faciat pacẽ. †Exaudiat orationes
veſtras, & reconcilietur vobis, nec vos deſerat in tempore
6 malo. †Et nunc hîc ſimus orantes pro vobis. †Regnante
7 Demetrio, anno centeſimo ſexageſimo nono, nos Iudæi
B ſcripſimus vobis in tribulatione & impetu qui ſuperuẽ-
nit nobis in iſtis annis, ex quo receſſit Iaſon à ſancta ter-
8 ra & à regno. †Portam ſuccenderunt, & effuderunt ſan-
guinem innocentem: & orauimus ad Dñm, & exauditi
ſumus, & obtulimus ſacrificium, & ſimilaginẽ, & accen
9 dimus lucernas & propoſuimus panes. †Et nunc frequẽ
10 tate dies ſcenopegiæ menſis Caſleu. †Anno centeſimo
octogeſimo octauo, popul⁹ qui eſt Ieroſolymis, & in Iu
dæa, ſenatusq; & Iudas Ariſtobolo magiſtro Ptolemæi
regis q eſt de genere Chriſtorũ ſacerdotũ, & his q ĩ Ægy
11 pto ſunt Iudæis, ſalutem & ſanitatem. †De magnis peri
C culis à Deo liberati magnificè gratias agimus ipſi, vt po-
12 te qui aduerſus talem regem dimicauimus. †Ipſe enim
ebullire fecit de Perſide eos q pugnauerunt contra nos
13 & ſanctã ciuitatẽ. †Nam cùm in Perſide eſſet dux ipſe,

& cum ipſo immenſus exercitus, cecidit io tẽplo Naneæ,
14 cõſilio deceptus ſacerdotũ Naneæ. †ᵛetenim, cũ ea habita *ᵛvt enim 10.*
turus venit ad locũ Antiochus & amici eius, & vt ᵇacci-
15 peret pecunias multas dotis nomine. †Cũq; ꝓpoſuiſ- *ᵇacciperet 8.*
ſent eas ſacerdotes Naneæ, & ipſe cũ paucis ingreſſus eſ-
16 ſet intra ambitũ phani, clauſerũt templũ, †cum intraſſet
D Antiochus: apertoq; occulto adyto tẽpli, mittentes lapi-
des, pcuſſerunt ducem, & eos qui cũ eo erant, & diuiſe-
runt membratim, & capitibus amputatis, foras proiece-
17 runt. †Per omnia benedictus Deus qui tradidit impios.
18 †Facturi igit᷑ quinta & vigeſima die mẽſis Caſleu, pu-
rificationẽ templi, neceſſariũ duximus ſignificare vobis:
vt & vos quoque agatis diem ᵉſcenopegiæ, & diem ignis *ᵉfeſtum 4.*
qui datus eſt quando Nehemias ædificato templo & al-
19 tari obtulit ſacrificia. †Nam cùm in Perſidem duceren-
tur patres noſtri, ſacerdotes qui tunc cultores Dei erant,
acceptũ|ignem de altari occultè abſconderũt io valle vbi *‖Leu. 6 b. 9. 10. 13. & 10. a. 1. & 16. a. 12.*
erat puteus altus & ſiccus: & io eo cõtutati ſunt eum, ita
20 vt omnibus ignotus eſſet locus. †Cùm autẽ præterijſſent
anni multi, & placuit Deo vt mitteretur Nehemias à re-
E ge Perſidis: nepotes ſacerdotum illorum qui abſconde-
rant, miſit ad requirendũ ignẽ: & ſicut narrauerunt no-
21 bis, nõ inuenerunt ignem, ſed aquam craſſam. †Et iuſſit
eos haurire, & afferre ſibi: & ſacrificia, quę impoſita erãt,
iuſſit ſacerdos Nehemias aſpergi ipſa aqua, & ligna, &
22 quæ erant ſuperpoſita. †Vtque hoc factum eſt, & tem-
pus affuit quo ſol refulſit qui priùs erat in nubilo, accen
23 ſus eſt ignis magnus, ita vt omnes mirarentur. †Oratio-
nem autem faciebant omnes ſacerdotes, dum conſum-
maretur ſacrificiũ, Ionatha inchoãte, cęteris autẽ reſpon
24 dentibus. †Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modũ,
F Dñe De⁹ omniũ creator terribilis & fortis, iuſtus & mi
25 ſericors, qui ſolus es bonus rex, †ſolus præſtans, ſolus
iuſtus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Iſraël de
omni malo, qui feciſti patres electos, & ſanctificaſti eos:
26 †accipe ſacrificium pro vniuerſo populo tuo Iſraël, &
27 cuſtodi partem tuã, & ſanctifica. †Congrega diſperſionẽ
noſtram: libera eos qui ſeruiunt Gentibus, & contẽptos
& abominatos reſpice: vt ſciant, Gẽtes quia tu es Deus
28 noſter. †Afflige opprimentes nos, & contumeliã faciẽtes
29 in ſuperbia. †‖Conſtitue pplm tuum in loco ſancto tuo, *‖Deu. 30. a. 3 b. 5.*
30 ſicut dixit Moyſes. †Sacerdotes autẽ pſallebãt hymnos, *inf. 2. d. 18.*
31 vſquequo conſumptum eſſet ſacrificium. †Cùm autem
conſumptum eſſet ſacrificiũ, ex reſidua aqua Nehemias
32 iuſſit lapides maiores perfundi. †Quod vt factum eſt, ex
G eis flãma accenſa eſt: ſed & ex lumine quod refulſit ab
33 altari, cõſumpta eſt. †Vt verò manifeſtata eſt res, renun
ciatum eſt regi Perſarum quòd io loco in quo ignem ab-
ſconderant hi qui tranſlati fuerant ſacerdotes, aqua ap-
paruit, de qua Nehemias & qui cum eo erant, purifica-
34 uerunt ſacrificia. †Conſiderans autem rex, & rem diligen
ter examinãs, fecit ei templum, ᵃvt probaret quod factũ *ᵃ& ſi quibus rex donauerat multa bona, accipiebat ex hoc & tribuebat 4.*
35 erat: †& cùm ꝓbaſſet, ſacerdotibus donauit multa bo-
na, & alia ᵇatq; alia munera, & accipiens manu ſua, tri- *ᵇinnumera 4.*
36 buebat eis. †Appellauit autem Nehemias hunc locum
Nephthar, quod interpretatur purificatio. Vocatur au-
tem apud plures Nephi.

Ieremias ſub Babylonicam captiuitatẽ tradito tranſmigrantibus igne & lege Dei, in eo mõte ad quem aſcendens vidit Moyſes terrã promiſſionis, abſcondit tabernaculum, arcam & altare incenſi, Vt ibi eſſent vſq; ad populi reditũ ex captiuitate Babylonica: quædã Moyſi & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Iudæ Machabæi & fratrũ eius: de quo quinque Iaſonis volumina in vnum librum contrahuntur. CAP. II.

1 INuenitur autẽ in deſcriptionibus Ieremiæ prophetę,
A quòd iuſſit eos ignem accipere qui tranſmigrabant, vt
2 ſignificatum eſt, & vt mandauit tranſmigratis. †Et dedit
illis legem ne obliuiſcerentur præcepta Dñi, ‖ & vt non *‖Baruch 6.*
exerrarent mẽtibus, videntes ſimulachra aurea & argen-
3 tea, & ornamenta eorum. †Et alia huiuſmodi dicens,
4 hortabatur ne legem amouerent à corde ſuo. †Erat au-
tem in ipſa ſcriptura, quomodò tabernaculum & ar-
cam iuſſit propheta diuino reſponſo ad ſe facto comita-
ri ſecum, vſquequo exijt in montem, ‖in quo Moyſes *‖Deu. 34. a. 1.*
5 aſcendit & vidit Dei hæreditatem. †Et veniens ibi Iere-
B mias inuẽnit locum ſpeluncæ: & tabernaculũ, & arcam,
6 & altare incenſi intulit illuc, & oſtium obſtruxit. †Et ac-
ceſſerũt quidã ſimul, qui ſequebant᷑, vt notarẽt ſibi locũ:
7 & nõ potuerunt inuenire. †Vt autẽ cognouit Ieremias,
culpãs illos, dixit, Quòd ignotus erit locus, donec cõgre
8 get Deus cõgregationẽ populi, & ꝓpitius fiat: †& tunc *3. Re 8. b. 14 c. 23. & 30. 2. Pa. 6. c. 14. d. 21.*
Dñs oſtendet hæc, & apparebit maieſtas Dñi, & nubes
erit ſicut & Moyſi manifeſtabat᷑, ‖ & ſicut cùm Salomon *3. Re. 8. g. 61 Leu. 9. d. 14. 3. Re 18. f. 38 2. Par 7. a. 1.*
petijt vt locus ſanctificaretur magno Deo, manifeſtabat
9 hęc. †Magnificè etenim ſapientiã tractabat: & vt ſapien- *ᵃſic & Salomon orauit, & deſcendit ignis de cęlo & cõſumpſit holocauſtũ.*
tiam habẽs, ‖obtulit ſacrificiũ dedicationis, & cõſumma
10 tionis tẽpli. †Sicut & Moyſes orabat ad Dñm, ‖ & deſcẽ-
11 dit ignis de cælo, & conſumpſit holocauſtum. †Et dixit
C Moyſes, ᵇeò ꝙ non ſit comeſtũ quod erat pro peccato, *Leui. 12. d. 16 & 17.*
12 & conſumptũ eſt. †Similiter & Salomon octo dieb⁹ ce- *ᵇcur non comediſtis hoſtiã ꝓ peccato i loco ſctõ eò ꝙ nõ ſit, manducãd, mandatum quod erat ꝓ peccato 1.*
13 lebrauit dedicationem. †Inferebantur autẽ in deſcri-
ptionibus & cõmentarijs Nehemiæ hæc eadem, & qua-
liter conſtruens bibliothecam congregauit de ᶜregibus *ᶜregionibus 18.*
libros & prophetarum & Dauid, & epiſtolas regũ, & de
14 donarijs. †Similiter autem & Iudas ea quę ᵈdidicerat per *ᵈdeciderãt 5.*
bellum quod nobis acciderat, cõgregauit omnia, & ſunt
15 apud nos. †Si ergo deſideratis hæc, mittite qui perfe-
16 rant vobis. †Acturi itaq; purificationem ſcripſimus vo-
17 bis: bene ergo facietis ſi egeritis hos dies. †Deus autem
D qui liberauit populum ſuum, & reddidit hæreditatem
omnibus, & regnum & ſacerdotium, & ſanctificationẽ,
18 †‖ſicut promiſit in lege, ſperamus quòd citò noſtri miſe- *‖Deu 30. a. 3 b. 5.*
rebitur, & congregabit de ſub cælo in locum ſanctum.
19 †Eripuit enim nos de magnis periculis, & locum purga-
20 uit. †De Iuda verò Machabęo, & fratribus eius, & de tem
E pli magni purificatione, & de aræ dedicatione: †ſed &
21 de prælijs quæ pertinẽt ad Antiochum Nobilem, & fi-
22 lium eius Eupatorẽ: †& de illuminationibus quę de cę-
lo factę ſunt ad eos qui pro Iudæis fortiter fecerunt, ita
vt vniuerſam regionem cùm pauci eſſent, vindicarẽt &
23 barbarã multitudinem fugarent, †& famoſiſſimum io
toto orbe templum recuperarent, & ciuitatẽ liberarent,
& leges quæ ᵃabolendæ erant reſtituerentur, Domino *ᵃabolitæ 7.*
24 cum omni trãquillitate propitio facto illis. †Item quæ
ab Iaſone Cyrenęo, quinq; libris cõprehenſa, tẽtauimus
25 nos vno volumine breuiare. †Cõſiderantes enim multi-
F tudinẽ librorũ, & difficultatẽ volentibus aggredi narra-
26 tiones hiſtoriarũ ꝓpter multitudinẽ rerum: †curauimus
volẽtibus quidẽ legere, vt eſſet animi oblectatio: ſtudio-
ſis verò, vt faciliùs poſſint memoriæ cõmendare: omnib⁹
27 autẽ legentibus vtilitas conferat᷑. †Et nobis quidẽ ipſis,
qui hoc opus breuiandi cauſa ſuſcepimus, nõ facilẽ labo
rem, imò verò negociũ plenũ vigiliarũ, & ſudoris aſſum-
28 pſimus. †Sicut hi qui præparãt conuiuiũ, & q̃runt alio-
rum voluntati parẽre, ꝓpter multorũ gratiã, libenter la-
29 borẽ ſuſtinemus: †veritatẽ quidem de ſingulis auctorib⁹
G cõcedentes, ipſi autem ſm datam formã breuitati ſtudẽ-
30 tes. †Sicut enĩ nouæ domus architecto de vniuerſa ſtru
ctura curandum eſt: ei verò qui pingere curat, quæ apta
ſunt ad ornatum exquirenda ſunt: ita æſtimãdum eſt &
31 in nobis. †Etenim intellectum colligere, & ordinare ſer-
monem, & curioſiùs partes ſingulas quaſq; diſquirere,
32 hiſtoriæ congruit auctori: †breuitatem verò dictionis ſe-
ctari, & executiones rerum vitare, breuianti conceden-
33 dum eſt. †Hinc ergo narrationem incipiemus, de præfa-
tione tantùm dixiſſe ſufficiat: ſtultum etenim eſt ante
hiſtoriam effluere: in ipſa autem hiſtoria ſuccingi.

Simon templi præpoſitus theſauros eius Apollonio duci prodit, ad quos rapiendos miſſus à rege Heliodorus, poſt fuſas Iudęorum orationes, à Deo percutitur, ſed Oniæ Pontificis ſacrificio ac precibus liberatur, actisq́; Deo & Onię gratiis, narrat regi, ac cęteris omnibus Dei magnalia. CAP. III.

1 IGitur cùm ſancta ciuitas habitaretur in omni pace, le
A ges etiam adhuc optimè cuſtodirent᷑ propter Oniæ

* diſpoſitionem &

2 pontificis * pietatem & animos odio habẽtes mala, †fie-
bat vt & ipſi reges & principes locum ſummo honore
dignũ ducerent, & templũ maximis muneribus illoſtra-
3 rent: †ita vt Seleucus Aſiæ rex de redditibus ſuis præſta-
ret oẽs ſumptus ad miniſterium ſacrificiorũ pertinẽtes.
4 †Simon autẽ de tribu Ben-iamin prępoſitus templi con-
ſtitutus, cõtendebat obſiſtente ſibi principe ſacerdotũ,
5 iniquũ aliq d in ciuitate moliri. †Sed cùm vincere Oniã
non poſſet, venit ad Apollonium Tharſeæ filiũ, qui eo
6 tempore erat dux Cœleſyriæ & Phœnicis: † & nuntiauit
ei pecunijs innumerabilibus plenum eſſe ærarium Iero-
ſolymis, & cõmunes copias immenſas eſſe quæ nõ per-
tinent ad rationẽ ſacrificiorũ: eſſe autem poſſibile, ſub
7 poteſtate regis cadere vniuerſa. † Cumq́; retuliſſet ad re-
B gem Apollonius de pecunijs quę delatę erant, ille accitũ
Heliodorũ qui erat ſuper negocia eius, miſit cũ mãdatis,
8 vt prædictã pecuniam trãſportaret. †Statimq́; Heliodo-
rus iter eſt aggreſſus, ſpecie quidẽ quaſi per Cœleſyriã &
Phœnicen ciuitates eſſet peragraturus, re vera autem re-
9 gis propoſitum perfecturus. † Sed cũ veniſſet Ieroſoly-
mam, & benignè à ſummo ſacerdote in ciuitate eſſet ex-
ceptus, narrauit de dato iudicio pecuniarũ, & cuius rei
gratia adeſſet aperuit: interrogabat autem ſi verè hæc ita
10 eſſent. † Tũc ſummus ſacerdos oſtẽdit depoſita eſſe hęc,
11 & victualia viduarũ & pupillorũ: †quędam verò eſſe Hir
cani Tobie viri valdę eminentis, in his quę detulerat im-
pios Simon: vniuerſa autem argenti talenta eſſe quadrin
12 genta, & auri ducenta: †decipi verò eos qui credidiſſent
C loco & tẽplo, qood per vniuerſum mundũ honoratur,
pro ſui veneratione & ſanctitate omnino impoſſibile
13 eſſe. †At ille pro his quæ habebat in mandatis à rege, di-
14 cebat omni * genere regi ea eſſe deferenda. † Conſtituta
autẽ die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Nõ mo
15 dica verò p vniuerſam ciuitatem erat trepidatio. †Sacer-
dotes autẽ ante altare cũ ſtolis ſacerdotalibus iactauerũt
ſe, & inuocabant de cælo eũ qui de depoſitis legẽ poſuit,
16 vt his qui depoſuerãt ea, ſalua cuſtodiret. †Iam verò qui
videbat ſummi ſacerdotis vultum, mentẽ vulnerabatur:
facies enim & color immutatus declarabat internũ ani-
17 mi dolorem: †circunfuſa enim erat mœſtitia quędam vi-
ro, & horror corporis: per quæ manifeſtus aſpiciẽtibus
18 dolor cordis eius efficiebatur. †Alij etiã gregatim de do-
D mibus confluebant, publica ſupplicatione obſecrantes,
19 pro eo quòd in contemptum locus eſſet venturus. †Ac-
cinctęq́, mulieres cilicijs pectus, per plateas confluebãt:
ſed & virgines quæ cõcluſæ erant, pcurrebant ad Oniã,
aliæ autem ad muros, quædam verò per feneſtras aſpi-
20 ciebant: †vniuerſæ autem protendentes manus in cælũ,
21 deprecabantur: †erat enim miſera cõmiſtę multitudinis,
22 & magni ſacerdotis in agone conſtituti expectatio. † Et
hi quidem inuocabant omnipotentem Deum, vt credita
ſibi, his qui crediderant, cum omni integritate cõſerua-
II Mac. 5. c. 18. 23 rentur. †Heliodorus autem, quod decreuerat, perficie-
bat eodẽ loco ipſe cum ſatellitibus circa ærariũ, pręſens.
24 †Sed ſpiritus omnipotentis Dei magnam fecit ſuę oſten-
E ſionis euidẽtiã, ita vt oẽs qui auſi fuerant parẽre ei, ruen
tes Dei virtute, in diſſolutionẽ & formidinẽ conuerterẽ-
25 tur. †Apparuit enim illis quidam equus terribilem ha-
bens ſeſſorem, optimis operimentis adornatus: iſq́; cum
impetu Heliodoro priores calces eliſit: qui autem ei ſe-
26 debat, videbatur arma habere aurea: † alij etiã apparuerũt
duo iuuenes virtute decóri, optimi gloria, ſpecioſique
amictu: qui circunſteterunt eũ, & ex vtraque parte fla-
gellabant, ſine intermiſſione multis plagis verberantes.
II Mac. 5. c. 18. 27 †Subitò autẽ Heliodorus cõcidit in terrã, eumq́; multa
caligine circunfuſum rapuerunt, atq; in ſella geſtatoria
28 poſitũ eiecerunt. †Et is qui cum multis curſoribus & ſa
tellitib * prędictũ ingreſſus eſt ærariũ, portabatur nullo ſibi
29 auxiliũ ferẽte, manifeſtè Dei cognita virtute: †& ille qui-
dem per diuinam virtutem iacebat mutus, atque omni
30 ſpe, & ſalute priuatus. †Hi autem Dñm benedicebant,
F quia magnificabat locum ſuũ: & templum quod paulò
antè timore ac tumultu erat plenũ, apparente omnipo-
31 tente Dño, gaudio & lætitia impletum eſt. †Tũc verò ex
amicis Heliodori quidam rogabant cõfeſtim Oniam, vt
inuocaret Altiſſimũ vt vitam donaret ei qui in ſupremo
32 ſpiritu erat conſtitutus. †Conſiderans autẽ ſummus ſa-
cerdos ne fortè rex ſuſpicaretur malitiã aliquam ex Iu-
dæis circa Heliodorum conſummatã, obtulit pro ſalute
33 viri hoſtiam ſalutarẽ. † Cumq́; ſummus ſacerdos exora-
ret, ijdem iuuenes eiſdem veſtibus amicti, aſtantes He-
liodoro, dixerunt, Oniæ ſacerdoti gratias age: nam ꝓpter
34 eum Dominus tibi vitam donauit: † tu autem à Deo fla-
gellatus, nuntia omnibus magnalia Dei & poteſtatẽ. Et
35 his dictis, non cõparuerũt. †Heliodorus autẽ hoſtia Deo
G oblata, & votis magnis promiſſis ei qui viuere illi con-
ceſſit, & Oniæ gratias agens, recepto exercitu repedabat
36 ad regem. † Teſtabatur autẽ omnibus ea quæ ſob oculis
37 ſuis viderat opera magni Dei. †Cùm autem rex interro-
gaſſet Heliodorum quis eſſet aptus adhuc ſemel Ieroſo-
38 lymam mitti, ait, † Si qoem habes hoſtem, aut regni tui
inſidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies, ſi
tamen euaſerit: eò q, in loco ſit verè Dei quædam virtus.
39 †Nã ipſe q habet in cęlis habitationẽ, viſitator & adiutor
eſt loci illius, & veniẽtes ad malefaciendũ, pcutit ac pdit.
40 †Igitur de Heliodoro & ærarij cuſtodia ita res ſe habet.

Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum conceſſit, cuius pontificatũ ambiens frater eius Iaſon, promiſit regi plurima talẽta, acceptoq́, pontificatu oẽm Dei cultum peruertit: quẽ pontificatu priuari curat Menelaus, plura regi talẽta pollicitus: cui promiſſa non præſtanti ſuccedit frater ipſius Lyſimachus. Onias quum Menelaũ de ſacrilegio argueret, illius ſuaſu ab Andronico perimitur: propter quod iuſſu Antiochi in eodem locò Andronicus interimitur: Lyſimacho à populo oppreſſo, Menelaus apud regẽ accuſatus, intercedẽtibus donis abſoluitur, occiſis innocẽtibus eius accuſatoribus. CAP. IIII.

1 SImon autem prædictus pecuniarũ & patriæ delator,
A malè loquebatur de Onia, tanquam ipſe Heliodorũ
2 Inſtigaſſet ad hæc, & ipſe fuiſſet inceptor malorũ: †pro-
uiſoremq́; ciuitatis ac defenſorem gentis ſuæ, & æmula-
3 torem legis Dei audebat inſidiatorem regni dicere. †Sed
cùm inimicitiæ in tantum procederent, vt etiã per quoſ-
4 dam Simonis neceſſarios homicidia fierent: †conſiderãs
Onias periculũ contentionis, & Apolloniũ inſanire, vt-
pote ducẽ Cœleſyrię & Phenicis, ad augendã malitiã Si-
5 monis, ad regẽ ſe contulit, †non vt ciuium accuſator, ſed
cõmunem vtilitatẽ apud ſemetipſum vniuerſæ multitu-
6 dinis cõſiderans. † videbat enim ſine regali prouidentia
impoſſibile eſſe pacem rebus dari, nec Simonẽ poſſe ceſ-
7 ſare à ſtultitia ſua. †Sed poſt Seleuci vitæ exceſſum, cùm
ſuſcepiſſet regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur:
8 ambiebat Iaſon frater Oniæ ſummũ ſacerdotium: †adito
rege promittens ei argenti talenta trecenta ſexaginta, &
9 ex redditibus alijs talenta octoginta. †ſuper hoc promit-
B tebat & alia centum quinquaginta, ſi poteſtati eius con
cederetur gymnaſium & ephebiã ſibi conſtituere, & eos
10 qui in Ieroſolymis erant Antiochenos ſcribere. † Quod
cùm rex annuiſſet, & obtinuiſſet principatum, ſtatim ad
11 gentilem ritum contribules ſuos transferre cœpit: † &
amotis his quæ humanitatis cauſa Iudæis à regibus fue-
rant conſtituta, & per Iohannẽ patrẽ Eupolemi, q apud
Romanos de amicitia & ſocietate functus eſt legatione
legitima, ciuiũ iura deſtituens, praua inſtituta ſanciebat.
12 †Etenim auſus eſt ſub ipſa arce gymnaſiũ conſtituere, &
optimos quoſque epheborum in lupanaribus ponere.
13 †Erat autẽ hoc non initiũ, ſed incrementũ quoddã & ꝓ-
fectus gentilis, & alienigenę conuerſationis, ꝓpter impij
14 & nõ ſacerdotis Iaſonis nefarium & inauditũ ſcelus: †ita
vt ſacerdotes iam nõ circa altaris officia dediti eſſent, ſed
contempto tẽplo, & ſacrificijs neglectis, feſtinarent par
ticipes fieri paleſtræ, & præbitionis eius iniuſtæ, & in ex-
15 ercitijs diſci: † & patrios quidẽ honores nihil habentes,
C Græcas glorias optimas arbitrabantur: †quarum gratia pe-
16 riculoſa eos cõtentio habebat, & eorũ inſtituta æmula-
bantur, ac per omnia his cõſimiles eſſe cupiebãt, quos ho

ſtes

* regia s.

17 ſtes & peréptores habuerant. In leges enim diuinas im-
piè agere impunè non cedit:ſed hoc tempus ſequens de-
18 clarabit. Cùm autem quinquenalis agon Tyri celebra-
19 retur, & rex præſens eſſet, miſit Iaſon facinoroſus ab Ie-
roſolymis viros peccatores, portãtes argẽti didrachmas
trecentas, in ſacrificiũ Herculis, quas poſtulauerunt hi q
aſportauerant ne in ſacrificijs erogarentur, quia non
20 oporteret, ſed in alios ſumptus eos deputari. Sed hęc ob
lata ſunt quidem ab eo qui miſerat ĩ ſacrificiũ Herculis:
propter præſentes autem data ſunt in fabricam nauium
21 triremium. Miſſo autem in Ægyptum Apollonio Mne-
ſthei filio propter primates Ptolemæi Philometoris re-
gis, cũ cognouiſſet Antiochus alienũ ſe à negocijs re-
gni effectum, proprijs vtilitatibus cõſulẽs, ꝓfectus inde
22 venit Ioppen, & inde Ieroſolymã. Et magnificè ab Iaſo-
D ne & ciuitate ſuſceptus, cum facularũ luminibus & lau-
dibus ingreſſus eſt: & inde in Phœnicen exercitũ conuer
23 tit. Et poſt triennij tẽpus miſit Iaſon Menelaum ſupra-
dicti Simonis fratrem portantem pecunias regi, & de ne
24 gocijs neceſſarijs reſponſa perlaturum. At ille commẽ-
datus regi, cùm magnificaſſet faciẽ poteſtatis eius, in ſe-
metipſum retorſit ſummum ſacerdotium, ſuperponẽs
25 Iaſoni talenta argenti trecenta. Acceptisque à rege mã
datis venit, nihil quidem habens dignum ſacerdotio:
animos verò crudelis tyranni, & feræ beluæ iram gerens.
26 Et Iaſon quidem qui proprium fratrẽ captiuauerat, ipſe
deceptus profugus in Ammanitem expulſus eſt regio-
27 nem. Menelaus autem principatum quidẽ obtinuit: de
pecunijs verò regi promiſſis nihil agebat, cùm exactio-
28 nẽ faceret Soſtratus q arci erat præpoſitus. Nã ad hunc
exactio vectigalium pertinebat: quam ob cauſam vtriq;
29 ad regem ſunt euocati. Et Menelaus amotus eſt à ſacer-
E dotio, ſuccedente Lyſimacho fratre ſuo: Soſtratus autem
30 prælatus eſt Cyprijs. Et cùm hæc agerentur, contigit
Tharſenſes & Mallotas ſeditionẽ mouere, eò quòd An-
31 tiochi regis concubinæ dono eſſent dati. Feſtinanter
itaque rex venit ſedare illos: relicto ſuffecto vno ex comi
32 tibus ſuis Andronico. Ratus autem Menelaus accepiſſe
ſe tempus opportunum, aurea quædã vaſa è tẽplo fura-
tus donauit Andronico, & alia vẽdiderat Tyri, & per vi
33 cinas ciuitates. Quod cũ certiſſimè cognouiſſet Onias,
arguebat eum, ipſe in loco tuto ſe continens Antiochiæ
34 ſecus Daphnem. Vnde Menelaus accedens ad Andro-
nicum, rogabat vt Oniã interficeret. Qui cùm veniſſet
ad Oniã, & datis dextris cũ iureiurãdo (quamuis eſſet ei
ſuſpectus) ſuaſiſſet de aſylo procedere, ſtatim eum pere-
35 mit, nõ veritus iuſtitiã. Ob quam cauſam non ſolùm Iu
dæi, ſed etiam aliæ quoque nationes indignabantur, &
36 moleſtè ferebant de nece tanti viri iniuſta. Sed regreſſũ
regẽ de Ciliciæ locis adierunt Iudæi apud Antiochiam
37 ſimul & Græci: conquerẽtes de iniqua nece Oniæ. Cõ-
F triſtatus itaq; eſt animo Antiochus propter Oniam, &
flexus ad miſericordiã, lachrymas fudit, recordatus de-
38 functi ſobrietatem & modeſtiam: accenſiſque animis
Andronicum purpura exutum, per totam ciuitatem iu-
bet circumduci: & in eodem loco in quo in Oniam im-
pietatẽ commiſerat, ſacrilegũ vita priuari, Domino illi
39 condignam retribuẽte pęnam. Multis autem ſacrilegijs
in templo à Lyſimacho commiſſis Menelai conſilio, &
diuulgata fama cõgregata eſt multitudo aduerſum Lyſi-
40 machum multo iã auro exportato. Turbis autem inſur
gentibus, & animis ira repletis, Lyſimachus armatis fe-
rè tribus millibus iniquis manibus vti cœpit, duce quo-
41 dam tyranno, ætate pariter & demẽtia prouecto. Sed vt
intellexerunt conatum Lyſimachi, alij lapides, alij fuſtes
validos arripuêre; quidam verò cinerem in Lyſimachũ
42 iecere. Et multi quidem vulnerati, quidam autem &
proſtrati, omnes verò in fugã conuerſi ſunt: ipſum etiam
43 ſacrilegum ſecus ærarium interfecerunt. De his ergo
44 cœpit iudicium aduerſus Menelaum agitari. Et cùm ve-
G niſſet rex Tyrum, ad ipſum negocium detulerunt miſſi
45 tres viri à ſenioribus. Et cùm ſuperaretur Menelaus,
promiſit Ptolemæo multas pecunias dare ad ſuadendum
46 regi. Itaque Ptolemæus in quodã atrio poſitum, quaſi
47 refrigerandi gratia, regem adijt, & deduxit à ſentẽtia: &
Menelaum quidem vniuerſæ malitiæ reum criminibus
abſoluit: miſeros autem qui etiam ſi apud Scythas cau-
ſam dixiſſent, innocentes iudicarentur, hos morte dam-
48 nauit. Citò ergo iniuſtam pœnam dederunt, qui pro ci-
uitate, & populo, & ſacris vaſis cauſam proſecuti ſunt.
49 Quamobrem Tyrij quoque indignati, erga ſepulturam
50 eorũ liberaliſſimi extiterunt. Menelaus autem propter
eorum qui in potentia erant, auaritiam, permanebat in
poteſtate, creſcens in malitia ad inſidias ciuium.

Armati exercitus, ipſorumq́, congreſſiones Ieroſolymis in aëre quadraginta diebus conſpiciunt. Iaſon Ieruſalem inuadens & ciues crudeliter trucidans apud exteros miſerè moritur. Antiochus innumeris in Ieruſalem trucidatis, vinctis ac venundatis, templum ſpoliat: & diſcedens relinquit crudeles prępoſitos qui populum affligant: rurſumq́, miſſo duce Apollonio plurimos interficit: Iudas verò Machabæus cum ſuis in deſertum locum ſeceſſit.

CAP. V.

1 EOdem tempore Antiochus ſecundam profectionẽ
A parauit in Ægyptum. Contigit autẽ per vniuerſam
2 Ieroſolymorũ ciuitatẽ videri dieb᷒ quadraginta per aëra
equites diſcurrentes, auratas ſtolas habentes, & haſtas
3 quaſi cohortes armatas, & curſus equorum per ordines
digeſtos, & congreſſiones fieri cominus, & ſcutorũ mo-
tus, & galeatorum multitudinem gladijs diſtrictis, & te
lorũ iactus, & aureorum armorum ſplendorem, omnis-
4 que generis loricarum. Quapropter omnes rogabant
5 in bonum monſtra conuerti. Sed cũ falſus rumor exiſ-
ſet, tanquam vita exceſſiſſet Antiochus, aſſumptis Iaſon
non minus mille viris, repentè aggreſſus eſt ciuitatem:
& ciuibus ad murum conuolantibus, ad vltimum appre
6 henſa ciuitate, Menelaus fugit in arcẽ: Iaſon verò nõ par
cebat in cæde ciuibus ſuis, nec cogitabat ꝓſperitatem ad
uerſum cognatos malum eſſe maximũ, arbitrans hoſtiũ
7 & non ciuium ſe trophęa capturum. Et principatũ qui-
B dem non obtinuit, finem verò inſidiarum ſuarum con-
fuſionem accepit, & profugus iterũ abijt in Ammanitẽ.
8 Ad vltimum in exitium ſui concluſus ab Areta Arabũ
tyrãno, fugiens de ciuitate in ciuitatẽ, omnibus odioſus
vt refuga legum & execrabilis, vt patriæ & ciuium ho-
9 ſtis, in Ægyptum extruſus eſt: & qui multos de patria
ſua expulerat, peregrè perijt, Lacedæmonas profectus,
10 quaſi ꝓ cognatione ibi refugiũ habiturus: & q inſepul-
tos multos abiecerat, ipſe & illamentatus, & inſepultus
abijcitur: ſepultura neq; peregrina vſus, neque patrio ſe-
11 pulchro participans. His itaq; geſtis, ſuſpicatus eſt rex
ſocietatem deſerturos Iudæos: & ob hoc ꝓfectus ex Æ-
12 gypto efferatis animis ciuitatẽ quidẽ armis cepit. Iuſſit
autem militibus interficere, nec parcere occurſantibus,
13 & per domos aſcendentes trucidare. Fiebant ergo cędes
iuuenum ac ſeniorum, & mulierum & natorum exter-
14 minia, virginumq́; & paruulorũ neces. Erant autẽ toto
triduo octoginta millia interfecti: quadraginta millia
15 vincti, nõ minus autẽ venundati. Sed nec iſta ſufficiũt,
C auſus eſt etiam intrare templum vniuerſa terra ſanctius:
16 Menelao ductore, qui legũ & patriæ fuit proditor: & ce
leſtis manibus ſumens ſancta vaſa quæ ab alijs regibus
& ciuitatibus erant poſita ad ornatum loci, & gloriam,
17 contrectabat indignè & contaminabat. Ita alienatus
mente Antiochus, non conſiderabat quòd propter pec-
cata habitantium ciuitatem, modicũ Deus fuerat iratus,
18 propter quod & accidit circa locũ deſpectio: alioquin,
niſi contigiſſet eos multis peccatis eſſe inuolutos, ‖ ſicut
Heliodorus qui miſſus eſt à Seleuco rege ad expoliandũ
ærarium, etiam hic ſtatim adueniens flagellatus, & re- ‖ Sup. 3. d. 21 c. 27.
19 pulſus vtique fuiſſet ab audacia. Verùm non propter
locum, gentem, ſed propter gentem, locum Deus elegit.
20 Ideoq́; & ipſe locus particeps fact᷒ eſt populi malorũ,
poſteà autem fiet ſocius bonorum: & qui derelictus in
ira Dei omnipotentis eſt, iterum in magni Dñi recõcilia
21 tione cum ſumma gloria exaltabitur. Igitur Antiochus

mil'e

D mille & octingentis ablatis de templo talentis, velociter
Antiochiã regreſſus eſt, exiſtimans ſe præ ſuperbia terrã
ad nauigandum, pelagus verò ad iter agendum deductu
22 rum propter mentis elationem. Reliquit autem & prępoſitos ad affligendam gẽtem: Ieroſolymis quidem Philippum genere Phrygẽ, moribus crudeliorem eo ipſo à
23 quo conſtitutus eſt: in Garizim autem Andronicum &
Menelaum, qui grauiùs quàm cæteri imminebant ciui-
24 bus. Cũq; eſſet appoſitus cõtra Iudæos, miſit odioſum principem Apollonium cũ exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis inter-
25 ficere, mulieres ac iuuenes vẽdere. Qui cũ veniſſet Ieroſolymam pacem ſimulans, quieuit vſque ad diem ſanctũ
ſabbathi: & tunc feriatis Iudæis, arma capere ſuis præce-
26 pit. Omneſque qui ad ſpectaculum proceſſerant, trucidauit: & ciuitatem cum armatis diſcurrens, ingentem
27 multitudinẽ peremit. Iudas autem Machabæus, qui decimus fuerat, ſeceſſerat ĩ deſertum locum, ibiq; inter feras vitã in mõtibus cũ ſuis agebat: & fœni cibo veſcẽtes,
demorabantur, ne participes eſſent coinquinationis.

Per ducem à rege miſſum Iudęi à lege Dei arcentur, templumq; fœdiſſimè ꝓphanatur, & Iudęi etiã per varias regiones diſperſi, ad idolorũ coguntur ſacrificia. Deſcribitur duarũ mulierũ ſupplicium, eò quod filios ſuos circuncidiſſent, ſabbathumq; celebrantes concremantur: oſtenditur tñ hac afflictio non eſſe Dei deſerẽtis, ſed ſuos corripientis: egregiã tandẽ Eleazari ſenis mortẽ narrat nolẽtis porcinis veſci carnib⁹, nec id ſimulare. CA. VI.

1 SEd non poſt multũ temporis miſit rex ſenẽ quendã
A Antiochenum, qui cõpelleret Iudæos vt ſe trãsferrẽt
2 à patrijs & Dei legibus: contaminare etiam quod in Ieroſolymis erat templũ, & cognominare Iouis Olympij:
& in Garizim, prout erãt hi qui locũ inhabitabant, Iouis
3 hoſpitalis. Peſſima autem & vniuerſis grauis erat malo-
4 rũ incurſio: nam templum luxuria & comeſſationibus
Gẽtium erat plenum, & ſcortantium cum meretricibus,
ſacratiſque ædibus mulieres ſe vltrò ingerebãt, intrò ferentes ea quæ nõ licebat.
5 Altare etiã plenum erat illici-
6 tis, quæ legibus prohibebantur. Neque autem ſabbatha
cuſtodiebãtur, neq; dies ſolẽnes patrij ſeruabantur, nec
7 ſimpliciter Iudæum ſe eſſe quiſquã confitebatur. Duce-
B bantur autem cum amara neceſſitate in die natalis regis
ad ſacrificia, & cùm Liberi ſacra, celebrarentur, cogeban
8 tur hædera coronati Libero circuire. Decretum autem
exijt in proximas gentiliũ ciuitates, ſuggerẽtibus Ptolemæis, Vt pari modo & ipſi aduerſus Iudæos agerent, vt
9 ſacrificarent: eos autem qui nollent tranſire ad inſtituta
10 gentium, interficerent. erat ergo videre miſeriã. Duæ
enim mulieres delatæ ſunt natos ſuos circũcidiſſe: quas
infantibus ad bubera ſuſpenſis, cùm publicè per ciuita-
11 tem circunduxiſſent, per muros præcipitauerũt. Alij ve
C rò ad ꝓximas coeũtes ſpeluncas, & latenter ſabbathi diẽ
celebrantes, cũ indicati eſſent Philippo, flammis ſuccẽſi
ſunt: eò quòd verebãtur propter religionem & obſeruã-
12 tiã, manu ſibimet auxilium ferre. Obſecro autem eos,
qui hunc librum lecturi ſunt ne abhorreſcant propter
aduerſos caſus, ſed reputẽt ea quę acciderũt, nõ ad interi
13 tũ, ſed ad correptionẽ eſſe generis nſi. Etenim multo
tempore nõ ſinere peccatoribus ex ſentẽtia agere, ſed ſta
14 tim vltiones adhibere: magni beneficij eſt indicium. Nõ
enim ſicut in alijs nationibus Dominus patienter expectat, vt eas cùm iudicij dies aduenerit, in plenitudine pec
15 catorũ puniat: ita & in nobis ſtatuit, vt peccatis noſtris
16 in finem deuolutis, ita demum in nos vindicet. Propter
D quod nunquam quidem à nobis miſericordiam ſuam
amouet: corripiens verò in aduerſis populum ſuum, nõ
17 derelinquit. Sed hæc nobis ad commonitionem legen
tium dicta ſunt paucis. Iam autem veniendum eſt ad nar
18 rationem. Igitur Eleazarus vnus de primoribus ſcribarum, vir ętate prouectus, & vultu decõrus, aperto ore
hians compellebatur carnem porcinam manducare.
19 At ille glorioſiſſimam mortem magis quàm odibilem
vitam complectens, voluntariè præibat ad ſupplicium.
20 Intuens autẽ quemadmodùm oporteret accedere, patiẽter ſuſtinens, deſtinauit nõ admittere illicita propter vi-
21 tæ amorem. Hi autẽ qui aſtabãt, iniqua miſeratione cõmoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum ſecretò rogabãt afferri carnes quibus veſci ei licebat, vt ſimularetur manducaſſe, ſicut rex imperauerat de ſacrifi-
22 cij carnibus: vt hoc facto à morte liberaretur, & propter
veterem viri amicitiam hanc in eo faciebant humanita-
23 tem. At ille cogitare cœpit ætatis ac ſenectutis ſuæ
eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem
atque à puero optimæ conuerſationis actus, & ſecundũ
ſanctæ & à Deo conditæ legis conſtituta, reſpondit ci-
24 tò, dicens: præmitti ſe velle in infernum. Nõ enim ætati
F noſtræ dignum eſt, inquit, fingere: vt multi adoleſcentes, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorũ trãſiſſe ad
25 vitam alienigenarum: & ipſi propter meam ſimulationem, & propter modicũ corruptibilis vitæ tempus decipiãtur, & per hoc maculam atque execrationem meæ
26 ſenectuti conquirã. Nam etſi in pręſenti tempore ſup
plicijs hominum eripiar, ſed manum Omnipotentis nec
27 viuus: nec defunctus effugiam. Quãobrem fortiter vita
28 excedendo, ſenectute quidem dignus apparebo: adoleſcentibus autẽ exemplum fortè relinquam, ſi prompto
G animo, ac fortiter pro grauiſſimis ac ſanctiſſimis legib⁹
honeſta morte perfungar. His dictis confeſtim ad ſuppli
29 cium trahebatur. Hi autem qui eum ducebant, & paulò antè fuerant mitiores, in iram conuerſi ſunt propter
ſermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiã prolatos
30 arbitrabantur. Sed cùm plagis perimeretur, ingemuit,
& dixit: Domine qui habes ſanctam ſciẽtiam, manifeſtè
tu ſcis quia cũ à morte poſſem liberari, duros corporis
ſuſtineo dolores: ſecundùm animam vero ꝓpter timorẽ
31 tuũ libenter hæc patior. Et iſte quidẽ hoc modo vita deceſſit: nõ ſolũ iuuenib⁹, ſed et vniuerſę gẽti memoriã mortis ſuæ ad exẽplũ virtutis & fortitudinis derelinquens.

Septem fratrũ matriſq; eorũ ingentia fortiſſimeq; tolerata ſupplicia, quòd porcinis nollent veſci carnibus: quàm cõſtãter regi ob ſuam crudelitatẽ oſtenderint paratam eſſe damnationem, & mater ſuos filios ſit exhortata. CAP. VII.

1 COntigit autem ſeptem fratres vnà cum matre ſua
A apprehenſos, compelli à rege edere cõtra fas carnes
2 porcinas, flagris & taureis cruciatos. Vnus autem ex illis qui erat primus, ſic ait: Quid quæris, & quid vis diſce
re à nobis? parati ſumus mori magis quàm patrias Dei le
3 ges præuaricari. Iratus itaque rex iuſſit ſartagines & ol-
4 las æneas ſuccendi. Quibus ſtatim ſuccenſis, iuſſit ei q
prior fuerat locutus, amputari linguã: & cute capitis abſtracta, ſummas quoque manus & pedes ei præſcindi, cę
5 teris eius fratribus & matre inſpicientibus. Et cùm iam
per omnia inutilis factus eſſet, iuſſit ignem admoueri, &
adhuc ſpirantem torreri in ſartagine: in qua cùm diu
cruciaretur, cæteri vnà cum matre inuicem ſe hortabantur
6 mori fortiter, dicentes Dominus Deus aſpiciet veri-
B tatem, & conſolabitur in nobis, quemadmodùm ĩ pro [Deu. 3. 6. 16 [.4].
teſtatione cantici declarauit Moyſes: & ĩ ſeruis ſuis con-
7 ſolabitur. Mortuo itaque illo primo hoc modo, ſequentem deducebãt ad illudendum: & cute capitis eius cum
capillis abſtracta, interrogabãt ſi manducaret, priùſquã
8 toto corpore per membra ſingula puniretur. At ille reſpondens patria voce, dixit: Non faciã. Propter quod &
9 iſte ſequenti loco primi tormenta ſuſcepit: & in vltimo
ſpiritu conſtitutus, ſic ait: Tu quidem ſceleſtiſſime ĩ pręſenti vita nos perdis: ſed rex mundi defunctos nos pro
10 ſuis legib⁹, in ęternę vitę reſurrectione ſuſcitabit. Poſt
C hunc tertius illuditur, & linguam poſtulatus citò pro-
11 tulit, & manus conſtanter extendit: & cum fiducia ait:
E cælo iſta poſſideo, ſed propter Dei leges nunc hæc ipſa
12 deſpicio, quoniam ab ipſo me ea recepturũ ſpero: ita vt
rex, & qui cũ ipſo erãt mirarẽtur adoleſcentis animum,
13 quòd tanquam nihilum duceret cruciatus. Et hoc ita
14 defuncto, quartum vexabant ſimiliter torquentes. Et
cùm iam eſſet ad mortem, ſic ait: Potius eſt ab homi-

nibus morti datos ſpem expectare à Deo, iterum ab ipſo
15 reſuſcitandos: tibi enim reſurrectio ad vitã nõ erit. ¶Et
cùm admouiſſent quintum, vexabant eum. At ille reſpi-
16 ciẽs in eum, ¶dixit: Poteſtatem inter homines habens, cũ
ſis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus
17 noſtrum à Deo eſſe derelictum. ¶tu autem patiẽter ſuſti-
ne, & videbis magnam poteſtatem ipſius, qualiter te &
18 ſemen tuũ torquebit. ¶Poſt hunc ducebant ſextum, &
D is mori incipiens, ſic ait: Noli fruſtra errare: nos enim
propter noſmetipſos hoc patimur, peccantes in Deum
19 noſtrum, & digna admiratione facta ſunt in nobis. ¶Tu
autem ne exiſtimes te impunè futurum, quòd contra Deum
20 pugnare tentaueris. ¶Supra modum autem mater mira-
bilis, & bonorum memoria digna, quę pereuntes ſeptem
filios ſub vnius diei tempore cõſpiciens, bono animo fe-
21 rebat propter ſpem quam in Deo habebat: ¶ſingulos illorũ
hortabatur voce patria fortiter, repleta ſapiẽtia: & fœmi-
22 neę cogitationi maſculinum animum inſerens, ¶dixit ad
eos: Neſcio qualiter in vtero meo apparuiſtis: neq; enim
ego ſpiritum & animam donaui vobis & vitã, & ſingu-
23 lorum membra non ego ipſa compegi, ¶ſed enim mundi
creator, qui formauit hominis natiuitatem, quiq; oĩum
inuẽnit originem, & ſpiritum vobis iterum cum miſeri-
cordia reddet & vitam, ſicut nunc voſmetipſos deſpicitis
24 propter leges eius. ¶Antiochus autem contemni ſe arbi-
E tratus, ſimul & exprobrantis voce deſpecta, cùm adhuc
adoleſcentior ſupereſſet, non ſolùm verbis hortabatur,
ſed & cum iuramento affirmabat ſe diuitem & beatum
facturum & tranſlatum à patrijs legibus amicum habi-
25 turum, & res neceſſarias ei præbiturum. ¶Sed ad hæc cũ
adoleſcens nequaquam inclinaretur, vocauit rex matrẽ,
26 & ſuadebat ei vt adoleſcenti fieret in ſalutem. ¶Cùm au-
tem multis eam verbis eſſet hortatus, promiſit ſuaſuram
27 ſe filio ſuo. ¶Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem
tyrannum, ait patria voce: Fili mi miſerere mei, quæ te in
vtero nouem menſibus portaui, & lac triennio dedi &
28 alui, & in ætatem iſtam perduxi. ¶Peto te nate, vt aſpicias
F ad cælum & terram, & ad omnia quæ in eis ſunt, & intel-
ligas quia ex nihilo fecit illa Deus & hominum genus:
29 ¶ita fiet vt non timeas carnificem iſtum, ſed dignus fra-
tribus tuis effectus particeps, ſuſcipe mortem, vt in illa
30 miſeratione cum fratribus tuis te recipiam. ¶Cùm hæc il-
la adhuc diceret, ait adoleſcens: Quem ſuſtinetis? nõ obe-
dio præcepto regis, ſed præcepto legis, quæ data eſt no-
31 bis per Moyſen. ¶Tu verò qui inuentor omnis malitię fa-
32 ctus es in Hebræos, non effugies manum Dei. ¶Nos enim
33 pro peccatis noſtris hęc patimur. ¶Et ſi nobis propter in-
crepationem, & correptionem Dominus Deus noſter
modicum iratus eſt: ſed iterũ reconciliabitur ſeruis ſuis.
34 ¶Tu autem ò ſceleſte & omnium hominum flagitioſiſſi-
me, noli fruſtra extolli vanis ſpebus in ſeruos eius inflã-
35 matus: ¶nondum enim omnipotentis Dei & omnia in-
36 ſpicientis iudicium effugiſti. ¶Nam fratres mei modico
G nunc dolore ſuſtentato, ſub teſtamento æternæ vitæ effe-
cti ſunt: tu verò iudicio Dei iuſtas ſuperbiæ tuæ pœnas
37 exolues. ¶Ego autem ſicut & fratres mei animam & cor-
pus meum trado pro patrijs legibus, inuocãs Deum ma-
turiùs genti noſtræ propitium fieri, teq; cum tormentis
38 & verberibus confiteri quòd ipſe eſt Deus ſolus. ¶In me
verò & in fratribus meis deſinet Omnipotentis ira, quæ
39 ſuper omne genus noſtrum iuſtè ſuperducta eſt. ¶Tunc
rex accenſus ira, in hunc ſuper omnes crudelius deſęuit,
40 indignè ferens ſe deriſum. ¶Et hic itaque mundus obijt,
41 per omnia in Domino cõfidens. ¶Nouiſſimè autem, poſt
42 filios & mater conſumpta eſt. ¶Igitur de ſacrificijs, & de
nimijs crudelitatibus ſatis dictum eſt.

Iudas Machabæus inuocato Dei auxilio poſt aliquot victorias Nicanorem qui certam ſibi de Iudæis pollicebatur victoriam, ſuos primùm ad conſtantiam adhortatus, profligauit, interfectis de eius exercitu vnà cum Timotheo & Bacchide plus quàm 29000. ita vt Nicanor ſolus effugiens prædicaret Iudęos Dei habere protectorem.

CAP. VIII.

1 IVdas verò Machabæus, & qui cum illo erant, introi-
A bãt latenter in caſtella: & conuocantes cognatos, * & * & amicos.
eos qui permanſerunt in Iudaiſmo aſſumentes, eduxe-
2 runt ad ſex millia virorũ. ¶Et inuocabant Dñm, vt reſpi-
ceret in populum qui ab omnibus calcabatur, & miſe-
3 reretur tẽplo quod contaminabatur ab impijs, ¶& miſe-
reretur etiam exterminio ciuitatis, quæ eſſet, ilico cõpla-
4 nãda, & vocẽ ſanguinis ad ſe clamantis audiret: ¶memo-
raretur quoq; iniquiſſimas mortes paruulorum innocen-
tum, & blaſphemias nomini ſuo illatas, & indignaretur
5 ſuper his. ¶At Machabæus congregata multitudine, in-
tolerabilis gẽtibus efficiebatur: ira enim Domini in mi-
6 ſericordiã conuerſa eſt. ¶Et ſuperueniens caſtellis & ciui-
B tatibus improuiſus, ſuccendebat eas: & opportuna loca
7 occupans, non paucas hoſtium ſtrages dabat: ¶maximè
aũt noctibus ad huiuſcemodi excurſus ferebatur, & fa-
8 ma virtutis eius vbiq; diffundebatur. ¶Videns autẽ Phi-
lippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequẽ-
tius res ei cedere proſperè, ad Ptolemæum ducẽ Cœleſy-
riæ & Phœnicis ſcripſit vt auxilium ferret regijs negotijs.
9 ¶At ille velociter miſit Nicanorem Patrocli de primoribꝰ
amicũ, datis ei de permiſtis gentibus armatis non minus
viginti millibus, vt vniuerſum Iudæorum genus deleret:
adiuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus
10 experientiſſimo. ¶Conſtituit autem Nicanor, vt regi tri-
C butum quod Romanis erat dandum, duo millia talẽto-
11 rum de captiuitate Iudęorũ suppleret. ¶ſtatimq; ad ma-
ritimas ciuitates miſit, conuocans ad coëmptionem Iu-
daicorum mancipiorum, promittens ſe nonaginta man-
cipia talẽto diſtracturũ, nõ reſpiciẽs ad vindictã quę cum
12 ab Oĩpotente eſſet cõſecutura. ¶Iudas autem vbi compe-
rit, indicauit his qui ſecum erant Iudęis, Nicanoris aduẽ-
13 tum. ¶Ex quibus quidam formidantes, & non credentes
14 Dei iuſtitiæ, in fugam vertebãtur: ¶alij verò ſiquid eis ſu-
pererat vendebant, ſimulq; Dñm deprecabantur vt eri-
D peret eos ab impio Nicanore, qui eos priùs quàm co-
15 minus veniret, vendiderat: ¶& ſi nõ propter eos, propter
teſtamentum tamen quod erat ad patres eorum, & pro-
pter inuocationem ſancti & magnifici nominis eius ſu-
16 per ipſos. ¶Conuocatis autem Machabæus ſeptem milli-
bus, qui cum ipſo erant, rogabat ne hoſtibus recõcilia-
rentur: neque metuerent iniquè venientium aduerſum
17 ſe hoſtium multitudinem, ſed fortiter cõtenderent: ante
oculos habentes cõtumeliam quæ loco ſancto ab his in-
iuſtè eſſet illata, itemq; & ludibrio habitæ ciuitatis iniu-
18 riam, adhuc etiam veterum inſtituta conuulſa. ¶Nam illi
quidem armis cõfidunt, ait, ſimul & audacia: nos autem
in omnipotente Dño qui poteſt & venientes aduerſum
nos, & vniuerſum mundum vno nutu delere, confidi-
19 mus. ¶Admonuit autem eos & de auxilijs Dei quę facta
E ſunt erga parentes: | & quòd ſub Sennacherib centum 4. Reg. 19. 35
20 octogintaquinque millia perierunt: ¶& de prælio quod Tob. 1. d. 21.
eis aduerſus Galatas fuit in Babylonia, vt omnes vbi ad Ecc. 48. d. 24
rem ventum eſt, Macedonibus ſocijs hæſitãtibus, ipſi ſex Iſa. 37. g. 36.
millia ſoli peremerunt centum viginti millia, propter au- 1. mach. 7. f. 41.
xilium illis datum de cælo: & beneficia pro his plurima Inf. 15. e. 22.
21 conſecuti ſunt. ¶His verbis conſtantes effecti ſunt, & pro
22 legibus & patria mori parati. ¶Conſtituit itaque fratres
ſuos duces vtrique ordini Simonem, & Ioſephum, & Io-
23 natham, ſubiectis vnicuiq; millenis & quingẽtenis. ¶Ad
hoc etiam ab Eſdra lecto illis ſancto libro, & dato ſigno
adiutorij Dei in prima acie ipſe dux commiſit cum Nica-
24 nore. ¶Et facto ſibi adiutore Omnipotente interfecerunt
F ſuper nouem millia hominum: maiorem autem partem
exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam, fugere
25 compulerunt. ¶Pecunijs verò eorum qui ad emptionem
ipſorum venerant, ſublatis, ipſos vſquequaque perſecuti
26 ſunt: ¶ſed reuerſi ſunt hora concluſi. nam erat ante ſab-
bathum: quã ob cauſam non perſeuerauerunt inſequẽ-
27 tes. ¶Arma autem ipſorum & ſpolia congregantes, ſab-
bathum agebant benedicentes Dominum qui liberauit
28 eos in iſto die, miſericordiæ initium ſtillans in eos. ¶Poſt
ſabbathum verò debilibus, & orphanis, & viduis diui-

ſerunt

29 ſerunt ſpolia, & reſidua ipſi cum ſuis habuere. ¶His itaq
geſtis, & communiter ab omnibus facta obſecratione,
miſericordem Dñm poſtulabant, vt in finem ſeruis ſuis
30 conciliaretur. ¶Et ex eis qui cum Timótheo & Bacchide
G erant contra ſe contendentes, ſuper viginti millia interſe
cerunt, & munitiones excelſas obtinuerunt: & plures p̃-
das diuiſerunt, æquam portionem debilibus, pupillis &
31 viduis, ſed & ſenioribus facientes. ¶Et cùm arma eorum
diligenter collegiſſent, omnia compoſuerunt in locis op-
32 portunis, reſidua verò ſpolia Ieroſolymã detulerunt: ¶&
Philarchen qui cũ Timotheo erat, interfecerunt, virum
33 ſceleſtũ qui in multis Iudęos afflixerat. ¶Et cũ epinicia
agerent in Ieroſolymis, eũ qui ſacras ianuas incenderat,
id eſt Calliſthenem cùm in quoddam domicilium refu-
giſſet, incenderunt, digna ei mercede, ꝓ impietatibus ſuis
34 reddita. ¶Facinoroſiſſimus aũt Nicanor, qui mille nego
35 ciãtes ad Iudęorũ venditionẽ adduxerat, ¶humiliatus au-
xilio Dñi ab his quos nullos exiſtimauerat, depoſita ve-
ſte glorię, p mediterranea fugiens, ſolus venit Antiochiã,
ſummam infœlicitatem de interitu ſui exercitus cõſecu-
36 tus. ¶Et qui promiſerat Romanis ſe tributũ reſtituere de
captiuitate Ieroſolymorum, prædicabat nunc protecto-
rem Deum habere Iudæos, & ob ipſum inuulnerabiles
eſſe, eò quòd ſequerentur leges ab ipſo conſtitutas.

Antiochus à Perſepoli fugatus, dum Iudæos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viſcerũ doloribus à Deo percuſſus, cum fœtore intolerabili ſcaturientibus è corpore vermibus, poſt ſuorum criminum agnitionem, & ſerò promiſſam emendationem, merita morte occubuit, ſcriptis ad Iudęos literis, vt filio ſuo ſubditi perſiſterent. CAP. IX.

1 EOdem tempore Antiochus inhoneſtè reuertebatur
A de Perſide. ¶Intrauerat enim in eã quæ dicitur Perſe-
° templa 15. 2 polis, & tentauit expoliare °templum', & ciuitatem oppri
mere: ſed multitudine ad arma concurrente, in fugã verſi
ſunt: & ita contigit vt Antiochus poſt fugam turpiter re-
3 diret. ¶Et cùm veniſſet circa Ecbatanam, recognouit quæ
4 erga Nicanorem & Timotheum geſta ſunt. ¶Elatus autẽ
in ira, arbitrabatur ſe iniuriam illorum qui ſe fugauerant
poſſe in Iudæos retorquere: ideoque iuſſit agitari currum
ſuum, ſine intermiſſione agens iter, cæleſti eum iudicio
perurgente, eò ꝙ ita ſuperbè loquutus eſt ſe venturũ Ie-
roſolymã, & congeriem ſepulchri Iudęorũ eã facturum.
2.Par.26.c.9. 5 ¶Sed ‖ qui vniuerſa conſpicit Dominus Deus Iſraël, per-
cuſſit eum inſanabili & inuiſibili plaga. Vt enim finiuit
hunc ipſum ſermonem, apprehẽdit eum dolor dirus vi-
6 ſcerum, & amara internorum tormẽta: ¶ & quidem ſatis
iuſtè, quippe qui multis & nouis cruciatibus aliorũ tor-
ſerat viſcera, licet ille nullo modo à ſua malitia ceſſaret.
7 ¶Super hoc autem ſuperbia repletus, ignẽ ſpirans animo
B in Iudæos, & pręcipiens accelerari negocium, cõtigit illũ
impetu euntem de curru cadere, & graui corporis colli-
8 ſione membra vexari. ¶Iſque qui ſibi videbatur etiã flu-
ctibus maris imperare, ſupra humanũ modum ſuperbia
repletus, & montiũ altitudines in ſtatẽra appendere, nũc
humiliatus ad terrã in geſtatorio portabatur, manifeſtã
9 Dei virtutem in ſemetipſo conteſtans: ¶ita vt de corpore
impij vermes ſcaturirent, ac viuẽtes in doloribus carnes
eius effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus
10 grauaretur: ¶& qui paulò antè ſydera cæli contingere ſe
arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam
11 fœtoris portare. ¶Hinc igitur cępit à graui ſuperbia de-
ductus ad agnitionem ſui venire, diuina admonitus pla-
ga, per momenta ſingula doloribus ſuis augmenta ca-
12 piẽtibus. ¶Et cùm nec ipſe iam fœtorẽ ſuum ferre poſſet,
ita ait, Iuſtum eſt ſubditum eſſe Deo, & mortalem non
13 paria Deo ſentire. ¶Orabat autem hic ſceleſtus Dñm, à
14 quo non eſſet miſericordiam conſecuturus. ¶Et ciuitatẽ
ad quam feſtinans veniebat vt eam ad ſolum deduceret,
ac ſepulchrum congeſtorum faceret, nunc optat libe-
15 ram reddere: ¶ & Iudæos quos nec ſepultura quidem ſe
dignos habiturum, ſed auibus ac feris diripiẽdos tradi-
turum, & cum paruulis exterminaturum dixerat: æqua-
16 les nunc Athenienſibus facturum pollicetur: ¶templum
C etiam ſanctum, quod priùs expoliauerat, optimis donis
ornaturum, & ſancta vaſa multiplicaturum, & pertinẽ-
tes ad ſacrificia ſumptus de redditibus ſuis pręſtaturum:
17 ¶ ſuper hæc & Iudęum ſe futurum, & oẽm locum terræ
18 perambulaturum, & prędicaturũ Dei poteſtatem. ¶Sed
non ceſſantibus doloribus (superuenerat enim in eũ iu-
ſtum Dei iudicium) deſperans ſcripſit ad Iudæos in mo-
19 dum deprecationis epiſtolam hęc continentẽ: ¶OPTI-
MIS ciuibus Iudæis plurimam ſalutem, & benevalere,
20 & eſſe fęlices, rex & princeps Antiochus. ¶Si bene valetis
& filij veſtri, & ex ſententia vobis cuncta ſunt, maximas
21 agimus gratias. ¶Et ego in infirmitate conſtitutus, veſtri
autem memor benignè reuerſus de Perſidis locis, & in-
firmitate graui apprehenſus, neceſſarium duxi ꝓ cõmu-
22 ni vtilitate curam habere: ¶non deſperans memetipſum,
23 ſed ſpem multam habens effugiendi infirmitatem. ¶Re-
D ſpiciens autẽ quòd & pater meus, quibus temporibus in
locis ſuperioribus ducebat exercitum, oſtendit qui poſt
24 ſe ſuſciperet principatum: ¶vt ſi quid contrariũ accideret,
aut difficile nuntiaretur, ſciẽtes hi qui in regionib' erãt,
25 cui eſſet rerũ ſumma derelicta, nõ turbarentur. ¶Ad hęc,
cõſiderãs de ꝓximo potẽtes quoſq; & vicinos tẽpibus inſi
diãtes & euentũ expectãtes, deſignaui filiũ meũ Antiocũ
regẽ, quẽ ſępe recurrens in ſuperiora regna multis veſtrũ
26 cõmendabã: & ſcripſi ad eũ quę ſubiecta ſunt. ¶Oro itaq;
vos, & peto memores beneficiorũ publicè & priuatim,
27 vt vnuſquiſq; cõſeruet fidẽ ad me & ad filiũ meũ. ¶Cõfido
enim eum modeſtè & humanè acturum, & ſequentem
28 propoſitum meum, & commonem vobis fore. ¶Igitur
homicida & blaſphemus peſſimè percuſſus, & vt ipſe
alios tractauerat, peregrè in montibus, miſerabili obitu
29 vita functus eſt. ¶Transferebat autem corpus Philippus
collactaneus eius: qui metuens filium Antiochi, ad Pto-
lemæum Philométorem in Ægyptum abijt.

Iudas Machabæus purgatis templo ac ciuitate, octo diebus ſolemnitatem celebrat, & quotannis celebrandam ordinat. Eupater Antiocho patri in regno ſuccedens, Ptolemæo veneno extincto, Gorgiam ducem locorum conſtituit, Iudæos ſæpius pugna moleſtantem: Iudæi & hunc & Timotheum variasq; hoſtium munitiones deuincunt, occiſis pluribus millibus, quinque etiam equitibus de cælo apparentibus, qui Iudæis in auxilium venerant. CAP. X.

1 MAchabæus autem & qui cum eo erant, Dño ſe ꝓ-
A tegente, templum quidem & ciuitatem recepit:
2 ¶aras aũt quas alienigenę per platẽas extruxerant, itemq;
3 delubra demoliti ſunt. ¶Et purgato tẽplo, aliud altare fe-
cerũt: & de ignitis lapidibus igne cõcepto ſacrificia obtu
lerũt poſt biennium, & incẽſum & lucernas & panes ꝓpo
4 ſitionis poſuerũt. ¶Quibus geſtis, rogabãt Dñm ꝓſtrati
in terrã, ne amplius talibus malis inciderent: ſed & ſi qñ
peccaſſent, vt ab ipſo mitiùs corriperentur, & nõ barbaris
5 ac blaſphemis hominibus traderentur. ¶Qua die aũt tẽ- 1.Mac.4.f.51
plũ ab alienigenis pollutũ fuerat, cõtigit eadẽ die purifi-
6 cationẽ fieri, viceſima quinta mẽſis, qui fuit Caſleu: & cũ
B lętitia diebus octo egerunt in modũ tabernaculorũ: re-
cordantes ꝙ ante modicum temporis diem ſolennẽ ta-
bernaculorum in montibus, & in ſpeluncis more be-
7 ſtiarum egerant. ¶Propter quod thyrſos, & ramos vi-
rides, & palmas præferebant ei, qui proſperauit mun-
8 dare locum ſuum. ¶Et decreuerunt communi præce-
pto & decreto, vniuerſæ genti Iudæorum omnibus an-
9 nis agere dies iſtos. ¶Et Antiochi quidem qui appel-
10 latus eſt Nobilis, vitæ exceſſus ita ſe habuit. Nunc autẽ
de Eupatore Antiochi impij filio quæ geſta ſunt narra-
11 bimus, breuiantes mala quæ in bellis geſta ſunt. ¶Hic
enim ſuſcepto regno, conſtituit ſuper negocia regni Ly-
C ſiam quendam Phœnicis & Syriæ militiæ principem.
12 ¶Nam Ptolemæum, qui dicebatur Macer, iuſti tenax,
erga Iudæos eſſe conſtituit, & præcipuè propter iniqui-
tatem quæ facta erat in eos, & pacificè agere cum eis.
13 ¶Sed ob hoc accuſatus ab amicis apud Eupatorem, cùm

frequenter

frequenter proditor audiret, eò quòd Cyprum creditam
ſibi à Philometore deſeruiſſet, & ad Antiochum Nobilē
tranſlatus etiam ab eo receſſiſſet, veneno vitam finiuit.
14 †Gorgias autem cùm eſſet dux locorum, aſſumptis adue
15 nis frequenter Iudæos debellabat. †Iudæi verò qui tene-
bāt opportunas munitiones, fugatos ab Ieroſolymis ſu-
16 ſcipiebant, & bellare tentabant. †Hi verò qui erant cum
Machabæo per orationes Dominum rogantes vt eſſet
ſibi adiutor, impetum fecerunt in munitiones Idumæo-
17 rum: †multaque vi inſiſtentes, loca obtinuerunt, occur-
D rentes interemerunt, & omnes ſimul non minus vigin-
*quinque
18 ti *millibus trucidauerunt. †Quidam autē cùm fugiſſent
in duas turres valde munitas, omnem apparatū ad repu-
19 gnandum habentes: †Machabæus ad eorum expugnatio
nem, relicto Simone & Ioſepho, itemque Zachæo, eiſq;
qui cum ipſis erant ſatis multis, ipſe ad eas quæ amplius
20 perurgebant pugnas, conuerſus eſt. †Hi verò qui cum
Simone erant, cupiditate ducti, à quibuſdam qui ī turri-
bus erant, ſuaſi ſunt pecunia: & ſeptuaginta millibus
21 didrachmis acceptis, dimiſerunt quoſdam effugere. †Cū
E autem Machabæo nuntiatum eſſet quod factū eſt, princi
pibus populi cōgregatis accuſauit, quòd pecunia fratres
22 vendidiſſent, aduerſarijs eorum dimiſſis. †Hos igitur ꝓ-
ditores factos interfecit, & confeſtim duas turres occupa
23 uit. †Armis autem ac manibus omnia proſperè agendo,
in duabus munitionibus plus quàm viginti millia pere
24 mit. †Et Timotheus, q̄ priùs à Iudæis fuerat ſuperat*,
conuocato exercitu peregrinæ multitudinis, & congre-
*ex erulitu 15
gato *equitatu Aſiano aduēnit, quaſi armis Iudæā captu
25 rus. †Machabæus autem & qui cum ipſo erāt, appropin-
quante illo, deprecabantur Dominū, caput terra aſpergē
26 tes, lumboſque cilicijs præcincti, †ad altaris crepidinem
prouoluti, vt ſibi propitius, inimicis autem eorum eſſet
Ex 23.d 10. Deu 20.a.4. 28.a.7.
27 inimicus, & aduerſarijs aduerſaretur, ſicut lex dicit. †Et
F ita poſt orationem ſumptis armis, longiùs de ciuitate ꝓ
28 cedentes, & proximi hoſtibus effecti, reſederunt. †Primo
autem ſolis ortu vtrique commiſerunt: iſti quidē victo-
riæ & proſperitatis ſponſorem cum virtute Dominum
29 habentes, illi autem ducē belli animum habebant. †Sed
cùm vehemens pugna eſſet, apparuerūt aduerſarijs de cę
lo viri quinque in equis frænis aureis decóri, ducatum
30 Iudæis præſtantes: †ex quibus duo Machabæum mediū
habentes, armis ſuis circumſeptum incolumem conſer-
uabant, in aduerſarios autem tela, & fulmina iaciebant,
ex quo & cęcitate confuſi, & repleti perturbatione cade
31 bāt. †Interfecti ſunt autem viginti millia quingenti, &
32 equites ſexcenti. †Timotheus, verò confugit in Gazarā
G præſidium munitum, cui præerat Chæreas. †Macha-
33 bæus autem, & qui cum eo erant lætantes obſederunt
34 præſidium diebus quatuor. †At hi qui intus erant, loci
firmitate cōfiſi, ſupra modum maledicebāt, & ſermones
35 nefandos iactabant. †Sed cùm dies quinta illuceſceret,
viginti iuuenes ex his qui cum Machabæo erant, accenſi
animis propter blaſphemiam, viriliter acceſſerūt ad mu-
36 rū, & feroci animo incedentes, aſcendebant. †Sed & alij
ſimiliter aſcendentes, turres portaſque ſuccēdere aggreſ
37 ſi ſunt, atque ipſos maledicos viuos concremare. †Per cō
tinuum autem biduum præſidio vaſtato, Timotheum
occultantem ſe in quodam repertū loco peremerunt: &
38 fratrē illius Chęreā & Apollophanē occiderūt. †Quibus
geſtis, in hymnis & confeſſionibus benedicebant Dñm,
qui magna fecit in Iſraël, & victoriam dedit illis.

Iudas Machabæus ferocis Lyſiæ maximum proſtrauit exercitū, fretus auxilio miſſi cęlitus equitis: quod animaduertens Lyſias pacem inter Iudæos & regem componit. Referuntur epiſtolæ Lyſiæ, Antiochi ac Romanorum ad Iudęos, & Antiochi ad Lyſiam pro Iudęis. CAP. XI.

1 SEd paruo poſt tempore, Lyſias procurator regis, & ꝓ
A pinquus, ac negociorū præpoſitus, grauiter ferens de
2 his quæ acciderant: †cōgregatis octoginta millibus &
equitatu vniuerſo veniebat aduerſus Iudęos, exiſtimās ſe
3 ciuitatē quidē captā gentibus habitaculū facturū, †tem-
plū verò in pecuniæ quæſtum, ſicut cætera delubra Gen-
tiū habiturū, & per ſingulos annos venale ſacerdotium:
4 †nuſquam recogitās Dei poteſtatē, ſed mēte effrænatus
in multitudine peditum, & ī millibus equitū & in octo-
5 ginta elephantis confidebat. †Ingreſſus autem Iudæā, &
B appropiās Bethſuræ, quæ erat in anguſto loco, ab Iero-
ſolyma interuallo quinq; ſtadiorū, illud præſidiū expu-
6 gnabat. †Vt autē Machabęus & qui cū eo erant, cognoue
runt expugnari præſidia, cum fletu & lachrymis roga-
bant Dñm, & omnis turba ſimul, vt bonum angelū mit-
7 teret ad ſalutem Iſraël. †Et ipſe primus Machabæus ſum-
ptis armis, cæteros adhortatus eſt ſimul ſecum periculū
8 ſubire, & ferre auxilium fratribus ſuis. †Cumque pariter
prōpto animo ꝓcederēt, Ieroſolymis apparuit pręcedēs
eos eques in veſte candida, armis aureis haſtam vibrans.
9 †Tunc omnes ſimul benedixerunt miſericordem Domi
num, & conualuerunt animis: non ſolùm homines, ſed
& beſtias ferociſſimas, & muros ferreos parati penetra-
10 re. †Ibant igitur prompti de cælo habentes adiutorem,
C & miſerantem ſuper eos Dominum. †Leonum autem
11 more impetu irruentes in hoſtes, proſtrauerunt ex eis vn
12 decim millia peditum, & equitum mille ſexcētos. †Vni-
uerſos autem in fugam verterūt, plures autem ex eis vul
nerati, nudi euaſerūt. Sed & ipſe Lyſias turpiter fugiens,
13 euaſit. †Et q̄a nō inſenſatus erat: ſecum ipſe reputās factā
erga ſe diminutionē, & intelligēs inuictos eſſe Hebræos
14 omnipotentis Dei auxilio innitētes, miſit ad eos: †promi
ſitque ſe cōſenſurum omnibus quæ iuſta ſunt, & regem
15 compulſurum amicū fieri. †Annuit autem Machabæus
D precibus Lyſiæ, in omnibus vtilitati cōſulēs: & quæcūq;
16 Machabæus ſcripſit Lyſiæ, de Iudæis ea rex conceſſit. †Nā
erant ſcriptæ Iudæis epiſtolæ à Lyſia, ſiquidem hunc mo
dum continentes: LYSIAS populo Iudæorum ſalu-
17 tem. †Iohannes & Abeſalon qui miſſi fuerant à vobis,
tradentes ſcripta, poſtulabāt vt ea quæ per illos ſignifica
18 bantur implerem. †Quæcunq; igitur regi potuerunt per
19 ferri, expoſui: & quæ res permittebant, conceſſit. †Si igit̄
in negocijs fidem conſeruaueritis: & deinceps bonorū
20 vobis cauſa eſſe tentabo. †De cæteris autem per ſingu-
la verba mandaui & iſtis & his qui à me miſſi ſunt, col-
21 loqui vobiſcum. †Bene valete. Anno centeſimo quadra-
geſimo octauo menſis Dioſcori, die vigeſima & quar-
22 ta. †Regis autem epiſtola iſta continebat: REX Antio-
E chus Lyſię fratri ſalutem. †Patre noſtro inter deos tranſ-
23 lato, nos volentes eos qui ſunt in regno noſtro ſine tu-
24 multu agere, & rebus ſuis adhibere diligentiam, †audi-
uimus Iudæos non conſenſiſſe patri meo vt transferren-
tur ad ritum Græcorum, ſed tenēre velle ſuum inſtitutū,
ac propterea poſtulare à nobis concedi ſibi legitima ſua.
25 †Volentes igitur hanc quoque gentem quietam eſſe,
ſtatuentes iudicauimus templum reſtitui illis, vt agerent
26 ſecundùm ſuorum maiorum conſuetudinem. †Bene igi
tur feceris, ſi miſeris ad eos, & dexteram dederis: vt cogni
ta noſtra volūtate, bono animo ſint, & vtilitatibus pro-
27 prijs deſeruiāt. †Ad Iudæos verò regis epiſtola talis erat.
F REX Antiochus ſenatui Iudęorū, & cæteris Iudæis ſalu
28 tem. †Si valetis, ſic eſtis vt volumus: ſed & ipſi bene vale-
29 mus. †Adijt nos Menelaus dicens velle vos deſcendere
30 ad veſtros qui ſunt apud nos. †His igitur qui commeant
vſque ad diem triceſimum menſis Xantici, damus dex-
31 tras ſecuritatis, †vt Iudaicis vtantur cibis, & legibus ſuis,
ſicut & priùs: & nemo eorum vllo modo moleſtiam pa-
32 tiatur de his quæ per ignorantiam geſta ſunt. †Miſimus
G autē & Menelaū, qui vos alloquatur. †Valete. Anno cen
33 teſimo quadrageſimo octauo, Xantici menſis quintade-
34 cima die. †Miſerūt autem etiam Romani epiſtolam ita ſe
habentē: QVINTVS Memmius & Titus Manilius le-
35 gati Romanorum, populo Iudæorum ſalutem. †De his
quæ Lyſias cognatus regis conceſſit vobis, & nos cō ceſ-
36 ſimus. †De quibus autem ad regem iudicauit referēdū,
confeſtim aliquem mittite, diligentiùs inter vos confe-
rentes: vt decernamus, ſicut congruit vobis: nos enim
37 Antiochiam accedimus. †Ideoque feſtinate reſcribere, vt

nos

38 nos quoque ſciamus cuius eſtis voluntatis. † Bene va-
lete. Anno centeſimo quadrageſimo octauo, quintade-
cima die menſis Xantici.

*Iudas ac duces ipſius diuino freti auxilio pugnant fœliciter ad-
uerſus Ioppitas, Iamnitas, Arabes, Caſpim et Ephrõ ciuitates.
item aduerſus Timotheum habentẽ ingentem exercitũ, aduer-
ſus præſidium Carnion, & Gorgiam: occiſis autem quibuſdam
Iudæis, qui de donariis idolorũ ſuſtulerant, Iudas curat pro
ipſorum peccatis offerri ſacrificium.* CAP. XII.

1 HIs factis pactionibus, Lyſias pergebat ad regem. Iu-
A dæi autem agriculturæ operam dabant. †Sed hi qui
2 reſederant Timotheus & Apollonius Gennæi filius, ſed
& Hieronymus, & Demophon, ſuper hos & Nicanor Cy-
3 priarches, nõ ſinebãt eos in ſilẽtio agere, & quiete. †Iop-
pitæ verò tale quoddã flagitiũ perpetrarũt: rogauerũt Iu-
dæos cũ quib᷒ habitabãt, aſcẽdere ſcaphas quas parauerant,
cũ vxorib᷒, & filijs quaſi nullis inimicitijs inter eos
4 ſubiacentib᷒. †Secundùm cõmune itaq; decretũ ciuita-
tis, & ipſis acquieſcẽtibus, pacisq́ue cauſa nihil ſuſpectũ
habentibus: cùm in altum proceſſiſſent, ſubmerſerunt
5 non minus ducẽtos. †Quã crudelitatẽ Iudas in ſuæ gen-
tis homines factam vt cognouit, præcepit viris qui erant
6 cũ ipſo: & inuocato iuſto iudice Deo, †venit aduerſus
interfectores fratrum, & portum quidẽ nocte ſuccendit,
ſcaphas exuſſit, eos autẽ qui ab igne refugerãt, gladio pe-
7 remit. †Et cùm hæc ita egiſſet, diſceſſit quaſi iterum re-
B uerſurus, & vniuerſos Ioppitas eradicaturus. †Sed cùm
8 cognouiſſet & eos qui erant Iamniæ, velle pari modo fa-
9 cere habitantibus ſecum Iudæis, †Iamnitis quoq; nocte
superuẽnit, & portum cũ nauibus ſuccẽdit: ita vt lumen
ignis appareret Ieroſolymis à ſtadijs ducẽtis quadragin-
10 ta. †Inde cũ iam abijſſent nouem ſtadijs, & iter facerent
ad Timotheum, commiſerunt cum eo Arabes quinque
11 millia viri, & equites quingenti. †Cumq; pugna vali-
da fieret, & auxilio Dei proſperè ceſſiſſet, reſidui Arabes
victi, petebant à Iuda dextram ſibi dari, promittentes ſe
12 paſcua daturos, & in cæteris profuturos. †Iudas autẽ ar-
bitratus verè in multis eos vtiles, promiſit pacem, de-
13 xtriſq; acceptis, diſceſſẽre ad tabernacula ſua. †Aggreſ-
ſus eſt autẽ & ciuitatem quandã firmã pontibus muriſq;
circũſeptã, quæ à turbis habitabatur gentiũ promiſcua-
14 rum, cui nomen Caſpin. †Hi verò qui intus erant confi-
C dentes in ſtabilitate murorũ & apparatu alimoniarũ, re-
miſſius agebant, maledictis laceſſentes Iudã, ac blaſphe-
15 mantes, ac loquentes quæ fas non eſt. †Machabæus aũt
inuocato magno mundi principe, qui ſine arietibus &
machinis temporibus Ieſu præcipitauit Iericho, irruit fe- Hoſ. 6. a. 20.
16 rociter muris: †& capta ciuitate per Domini volũtatem,
Innumerabiles cædes fecit, ita vt adiacens ſtagnum ſta-
diorum duorũ latitudinis, ſanguine infectũ fluere vide-
17 retur. †Inde diſceſſerunt ſtadia ſeptingenta quinquagin-
ta, & venerunt in Characa ad eos qui dicũtur Tubianęi,
18 †Iudæos: & Timotheũ quidẽ in illis locis nõ cõprehẽde-
runt, nulloq; negocio perfecto, regreſſus eſt, relicto in
19 quodam loco firmiſſimo præſidio. †Doſitheus autem &
Soſipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt
à Timotheo relictos in præſidio decem millia viros.
20 †At Machabæus ordinatis circum ſe ſex millibus, & con-
D ſtitutis per cohortes, aduerſus Timotheum proceſſit, ha-
bentem ſecum centum viginti millia peditũ, equitumq;
21 duo millia quingentos. †Cognito autẽ Iudę aduẽtu Ti-
motheus pręmiſit mulieres & filios et reliquum appara-
tum in præſidiũ quod Carnion dicit᷑: erat enim inexpu-
gnabile, & acceſſu difficile propter locorum anguſtias.
22 †Cumq; cohors Iudæ prima apparuiſſet, timor hoſtibus
incuſſus eſt, ex præſentia Dei qui vniuerſa cõſpicit, & in
fugam verſi ſunt, alius ab alio, ita vt magis à ſuis deijce-
23 rent᷑, & gladiorum ſuorum ictibus debilitarent᷑. †Iudas
autẽ vehementer inſtabat puniens ꝓphanos, & ꝓſtrauit
24 ex eis triginta millia virorũ. †Ipſe verò Timotheus inci-
dit in partes Doſithei & Soſipatris, & multis precib᷒ po-
ſtulabat vt viuus dimitteretur, eò quòd multorũ Iu-
dæis parentes haberet ac fratres, quos morte eius decipi
25 eueniret. †Et cùm fidem dediſſet reſtiturum ſe eos ſecun-
E dùm conſtitutũ, illæſum eũ dimiſerunt, ꝓpter fratrũ ſa-
26 lutem. †Iudas autẽ regreſſus eſt à Carnion, interfectis vi-
27 gintiqnq; millib᷒. †Poſt horũ fugã & necẽ mouit exer-
citum ad Ephron ciuitatẽ munitã, in qua multitudo di-
uerſarũ gentiũ habitabat: & robuſti iuuenes pro muris
cõſiſtentes, fortiter repugnabant: in hac autẽ machinæ
28 multę, & telorũ erat apparatus. †Sed cũ Omnipotentem
inuocaſſent, qui poteſtate ſua vires hoſtiũ confringit, ce-
perunt ciuitatẽ: & ex eis qui intus erant, vigintiquinq;
29 millia ꝓſtrauerunt. †Inde ad ciuitatẽ Scytharũ abierunt
30 quæ ab Ieroſolymis ſexcẽtis ſtadijs aberat. †Cõteſtanti-
bus autẽ his qui apud Scythopolitas erãt, Iudæis, ꝙ beni-
gnè ab eis haberentur, etiam temporibus infœlicitatis ꝙ
31 modeſtè ſecum egerint: †gratias agentes eis, & exhor-
tati etiam de cætero erga genus ſuum benignos eſſe, ve-
nerunt Ieroſolymam die ſolenni ſeptimanarum inſtãte.
32 †Et poſt pentecoſten abierunt contra Gorgiam præpo-
33 ſitum Idumææ. †Exiuit autem cum peditibus tribus mil-
F libus, & equitibus quadringentis. †Quibus congreſ-
34 ſis, contigit paucos ruere Iudæorum. †Doſitheus verò
35 quidam de Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiã tenebat:
& cũ vellet illum capere viuum, eques quidã de Thraci-
bus irruit in eum, humerumq; eius amputauit: atque ita
36 Gorgias effugit in Mareſa. †At illis qui cum Eſdrin erant,
diutiùs pugnantibus & fatigatis, inuocauit Iudas Dñm
37 adiutorem, & ducem belli fieri: †incipiens voce patria,
& cum hymnis clamorẽ extollens, fugam Gorgiæ mili-
38 tibus incuſſit. †Iudas autem collecto exercitu venit in ci-
uitatem Odollam. Et cũ ſeptima dies ſuperueniret, ſe-
cundũ conſuetudinem purificati, in eodem loco ſabba-
39 thum egerunt. †Et ſequenti die venit cum ſuis Iudas, vt
corpora proſtratorũ tolleret, & cum parẽtibus poneret
40 in ſepulchris paternis. †Inuenerunt autẽ ſub tunicis in-
terfectorum de donarijs idolorum quæ apud Iamniam
fuerunt, à quibus lex prohibet Iudæos. omnibus ergo Dan. 7. d. 25
manifeſtum factum eſt ob hanc cauſam eos corruiſſe.
41 †Omnes itaque benedixerunt iuſtum iudicium Dñi, qui
42 occulta fecerat manifeſta. †Atque ita ad preces cõuerſi,
rogauerunt vt id quod factum erat delictum, obliuioni
traderetur. At verò fortiſſimus Iudas hortabat᷑ ꝑplm cõ-
ſeruare ſe ſine peccato, ſub oculis videntes quę facta ſunt
43 pro peccatis eorum qui proſtrati ſunt. †Et facta colla-
G tione, duodecim millia drachmas argenti miſit Ieroſoly-
mam offerri pro *peccato ſacrificium, bene & religioſe * peccati mortuorum
44 de reſurrectione cogitans. †(niſi enim eos q ceciderant,
reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur & vanum
45 orare pro mortuis,) †& quia conſiderabat quòd hi qui
cum pietate dormitionem acceperant, optimam habe-
46 rent repoſitam gratiam. †Sancta ergo & ſalubris eſt co-
gitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur.

*Menelaus Iudæus transfuga iuſſu Antiochi extremo afficitur ſup-
plicio. Antiochus verò maximũ ducens in Iudæos exercitum,
ſemel ac iterum victus & repulſus, multiſq; millibus ex ſuis
occiſis, & Philippo rebellante, ſupplex pacem cum Iudæis
firmat iuramento, oblato in templo ſacrificio, Iudęq; in prin-
cipem Ptolemaidis conſtituto.* CAP. XIII.

1 ANno centeſimo quadrageſimonono, cognouit Iu-
A das Antiochum Eupatorẽ venire cum multitudi-
2 ne aduerſus Iudæam, †& cũ eo Lyſiam procuratorem &
præpoſitum negociorũ, ſecum habẽtem peditũ centum
decem millia, & equitum quinq; millia, & elephantos
3 vigintiduos, currus cũ falcibus trecentos. †Commiſcuit
autem ſe illis & Menelaus: & cũ multa fallacia depreca-
batur Antiochum, non pro patria ſalute, ſed ſperans ſe
4 conſtitui in principatũ. †Sed rex regum ſuſcitauit ani-
B mos Antiochi in peccatorẽ: & ſuggerẽte Lyſia hunc eſſe
cauſam omniũ malorũ, iuſſit (vt eis eſt conſuetudo) ap-
5 prehenſum in eodem loco necari. †Erat autẽ in eodem
loco turris quinquaginta cubitorum, aggeſtum vndiq;
habens cineris: hæc proſpectum habebat in præceps.

Indę

6 Inde in cinerē deijci iuſſit ſacrilegū, omnibus eū ꝓpel-
7 lentibus ad interitū. Et tali lege præuaricatorē legis con
C tigit mori, nec terræ dari Menelaū: & quidē ſatis iuſtè.
8 Nā q̄a multa erga arā Dei delicta cōmiſit, cuius ignis et ci
9 nis erat ſanctus: ipſe ī cineris morte dānatus eſt. Sed rex
mēte effrenat⁹ veniebat, nequiorē ſe pſēſuo Iudæis oſtē-
10 ſurus. Quibus Iudas cognitis, præcepit populo vt die
ac nocte Dominum inuocarent, quò ſicut ſemper, &
11 nunc adiuuaret eos, quippe qui lege & patria ſanctoq;
templo priuari vererentur: ac populum qui nuper pau-
lulum reſpiraſſet, ne ſineret blaſphemis rurſus nationi-
12 bus ſubdi. Omnibus itaq; ſimul id facientibus, & pe-
D tentibus à Dn̄o miſericordiam cum fletu & ieiunijs, per
triduum continuum proſtratis, hortatus eſt eos Iudas
13 vt ſe præpararēt. ipſe verò cū ſeniorib⁹ cogitauit priùs-
quā rex admoueret exercitum ad Iudæam, et obtineret
ciuitatem, exire, & Dn̄i iudicio committere exitum rei.
14 Dans itaq; poteſtatem omniū Deo mundi creatori, &
hortatus ſuos vt fortiter dimicarent, & vſq; ad mortem
pro legibus, templo, ciuitate, patria; & ciuibus ſtarent:
15 circa Modin exercitum conſtituit. Et dato ſigno ſuis
E Dei victoriæ, iuuenibus fortiſſimis electis, nocte aggreſ-
ſus aulam regiam ī caſtris interfecit viros *quatuor mil-
lię, & maximum elephantorum cum his qui ſuperpoſiti
16 fuerant: ſummoque metu ac perturbatione hoſtium
17 caſtra repleuerūt, rebuſq; proſperè geſtis, abierūt. Hoc
autem factum eſt die illuceſcente, adiuuāte eum Domi-
18 ni ꝓtectione. Sed rex accepto guſtu audaciæ Iudęorū,
19 arte difficultatē locorum tentabat: & Bethſurę quę erat
F Iudæorū præſidium munitum, caſtra admouebat: ſed fu-
20 gabatur, impingebat, minorabatur. His autē qui intus
21 erant, Iudas neceſſaria mittebat. Enunciauit autem my
ſteria hoſtibus Rhodocus quidā de Iudaico exercitu, qui
22 requiſitus cōprehenſus eſt, & cōcluſus. Iterum rex ſer-
monem habuit ad eos qui erant in Bethſuris: dextrā de-
G dit: accepit, abijt, cōmiſit cū Iuda, ſuperatus eſt. Vt autē
23 cognouit rebellaſſe Philippū Antiochiæ, qui relict⁹ erat
ſuper negocia, mente conſternatus Iudæos deprecans,
ſubdituſq; eis iurat de omnibus quibus iuſtū viſum eſt:
& reconciliatus obtulit ſacrificiū, honorauit templum,
24 & munera poſuit. Machabæū amplexatus eſt, & fecit
eum à Ptolemaida vſq; ad Gerrenos ducē & principem.
25 Vt autem venit Ptolemaidam, grauiter ferebāt Ptole-
menſes amicitię conuentionem, indignātes ne fortè fœ-
26 dus irrūperent. Tunc aſcendit Lyſias tribunal, & expo-
ſuit rationem, & populum ſedauit, regreſſuſq; eſt Antio
chiam: & hoc modo regis profectio & reditus ꝓceſſit.

*quatuordecim.

Suggerente Alcimo qui ſummo deſtitutus erat ſacerdotio, Nicanor in Iudæos miſſus à rege Demetrio, auditis Iudę præclaris facinoribus, amicitiā cū eo cōtrahit: quam poſtmodū rege cogente ſoluens, dum Iudam nequit comprehendere, templi minatur euerſionem, & ſenem Raziam Iudęum magnanimū apprehendere conatur: qui dum ab hoſtibus iam ſe capiendum videret, elegit potius conſtantiſſimo animo ſibi mortem inferre quàm indigna pati ab hoſtibus, in quos proprijs manibus ſua inteſtina proiecit.

CAP. XIIII.

1 SEd poſt triennij tempus cognouit Iudas & qui cum
A eo erant, Demetriū Seleuci cū multitudine valida &
nauibus, per portum Tripolis aſcendiſſe ad loca oppor-
2 tuna, & tenuiſſe regiones aduerſus Antiochū & ducem
3 eius Lyſiam. Alcimus autē quidam qui ſummus ſacer-
dos fuerat, ſed volūtariè coinquinatus eſt tēporibus cō-
miſtionis, cōſiderans nullo modo ſibi eſſe ſalutem, neq;
4 acceſſum ad altare, venit ad regem Demetrium centeſi
mo quinquageſimo anno, offerens ei coronā auream, &
palmā, ſuper hæc & talos qui templi eſſe videbantur. Et
5 ipſa quidem die ſiluit. Tempus autem opportunū de-
mentiæ ſuæ nactus, conuocatus à Demetrio ad conſiliū,
& interrogatus quibus rebus & conſilijs Iudæi niteren
6 tur: reſpondit, Ipſi qui dicuntur Aſſidæi Iudæorum qui-
bus præeſt Iudas Machabæus, bella nutriunt, & ſeditio-
7 nes mouent, nec patiuntur regnum eſſe quietum. Nam
& ego defraudatus parentū gloria (dico autē ſummo ſa-
8 cerdotio) huc veni, primò quidem vtilitatibus regis fi-
B dem ſeruans, ſecundò autē etiā ciuibus conſulens: nam
illorū prauitate vniuerſum genus noſtrum nō minimè
9 vexatur. Sed *his ſingulis ô rex cognitis, & regioni, & ge
neri ſecundùm humanitatē tuam promulgatā omnibus
10 proſpice. nam quamdiu ſupereſt Iudas, impoſſibile eſt
11 pacem eſſe negocijs. Talibus autem ab hoc dictis, & cę-
teri amici hoſtiliter ſe habentes aduerſus Iudam, inflam
12 mauerunt Demetrium. Qui ſtatim Nicanorē præpoſi-
13 tum elephantorū ducem miſit in Iudæam: datis man-
datis vt ipſum quidē Iudam caperet: eos verò qui cū illo
erant, diſpergeret: & cōſtitueret Alcimum maximi tem-
14 pli ſummū ſacerdotem. Tunc gentes quæ de Iudæa fu-
gerant Iudā, congregatim ſe Nicanori miſcebāt, miſerias
& clades Iudæorum proſperitates rerum ſuarum exiſti-
15 mantes. Audito itaq; Iudæi Nicanoris aduentu, et con-
C uentu nationum, conſperſi terra rogabant eum qui po-
pulum ſuū conſtituit, in æternū cuſtodiret, quiq; ſuam
16 portionem ſignis euidentibus protegit. Imperante aūt
duce, ſtatim inde mouerunt, conueneruntq; ad caſtellū
17 Deſſau. Simon verò frater Iudæ cōmiſerat cum Nicano
re: ſed conterritus eſt repentino aduentu aduerſariorū.
18 Nicanor tamen audiens virtutem comitum Iudæ, & ani
mi magnitudinem quam pro patriæ certaminibus ha-
19 bebant, ſanguine iudicium facere metuebat. Quam ob
rem pmiſit Poſidoniū, & Theodotium, & Matthiam, vt
20 darent dextras atq; acciperent. Et cum diu de his conſi-
lium ageretur, et ipſe dux ad multitudinē retuliſſet: om-
21 nium vna fuit ſentētia amicitijs annuere. Itaq; diē con-
ſtituerunt qua ſecretò inter ſe agerent: & *ſingulis ſellæ
22 prolatæ ſunt & poſitæ. Præcepit aūt Iudas armatos eſſe
locis opportunis, ne fortè ab hoſtibus repentè mali ali-
23 quid oriretur: & congruū colloquiū fecerūt. Morabatur
D aūt Nicanor Ieroſolymis: nihilq; iniquè agebat, greges-
24 que turbarum quæ cōgregatæ fuerāt, dimiſit. Habebat
autem Iudā ſemper carum ex animo, & erat viro incli-
25 natus. Rogauitq; eū ducere vxorē, filioſq; procreare.
26 Nuptias fecit, quietè egit, communiterq; viuebant. Alcimus
autē videns charitatē illorum adinuicem & conuentio-
nes, venit ad Demetriū, & dicebat Nicanorē rebus alie-
nis aſſentire, Iudamq; regni inſidiatorem ſucceſſorē ſibi
27 deſtinaſſe. Itaq; rex exaſperatus, & peſſimis huius cri-
minationibus irritatus, ſcripſit Nicanori, dicēs grauiter
quidē ſe ferre de amicitiæ cōuentione, iubere tamen Ma
28 chabæū citiùs vinctū mittere Antiochiā. Quib⁹ cogni
tis Nicanor conſternabatur, & grauiter ferebat, ſi ea quæ
29 cōuenerant irrita faceret, nihil læſus à viro: ſed quia regi
reſiſtere non poterat, opportunitatē obſeruabat qua pręc
30 eptum perficeret. At Machabæus videns ſecum auſte-
E riùs agere Nicanorē, & conſuetum occurſum ferociùs
exhibentem, intelligens nō ex bono eſſe auſteritatē iſtā,
paucis ſuorum congregatis, occultauit ſe à Nicanore.
31 Quod cū ille cognouit fortiter ſe à viro præuentū, venit
ad maximū & ſanctiſſimum tēplum: & ſacerdotibus ſo
32 litas hoſtias offerētibus, iuſſit ſibi tradi virū. Quibus cū
iuramēto dicentib⁹ neſcire ſe vbi eſſet qui quærebat, ex-
33 tendens manū ad templum, iurauit, dicens: Niſi Iudam
mihi vinctum tradideritis, iſtud Dei phanū in planitiē
deducam, & altare effodiā, & templum hoc Libero patri
34 conſecrabo. Et his dictis abijt. Sacerdotes autē proten-
dentes manus in cælū, inuocabant eū qui ſemper ꝓpu-
35 gnator eſſet gentis ipſorū, hæc dicētes, Tu Dn̄e vniuer-
ſorum, qui nullius indiges, voluiſti templū habitationis
36 tuæ fieri in nobis. Et nunc ſancte ſanctorum omnium
F Dn̄e, conſerua in æternum impollutā domum iſtā, quæ
37 nuper mundata eſt. Razias autē quidā de ſenioribus ab
Ieroſolymis delatus eſt Nicanori, vir amator ciuitatis, &
bene audiens: qui pro affectu, Pater Iudæorū appellabat.
38 Hic multis temporibus continentiæ ꝓpoſitum tenuit
in Iudaiſmo, corpuſq; & animā tradere contentus pro
39 perſeuerantia. Volens autē Nicanor manifeſtare odiū
quod habebat in Iudæos, miſit milites quingentos, vt

*oro

40 cum comprehenderent: †putabat enim ſi illum decepiſ-
41 ſet, ſeſe cladem Iudęis maximã illaturum. †Turbis autem
irruere in domum eius, & ianuã diſrumpere, atq; ignem
admouere cupientibus, cùm iam comprehẽderetur, gla
42 dio ſe petijt: †eligens nobiliter mori potius quàm ſubdi-
G tus fieri peccatoribus, & cõtra natales ſuos indignis in-
43 iurijs agi. †Sed cùm per feſtinationem nõ certo ictu pla-
gam dediſſet, & turbæ intra oſtia irrumperẽt, recurrens
audacter ad murũ, pręcipitauit ſemetipſum viriliter ĩ tur
44 bas: †quibus velociter locum dantibus caſui eius, venit
45 p mediã ceruicẽ: †& cùm adhuc ſpiraret, accẽſus animo,
ſurrexit: & cùm ſanguis eius magno fluxu deflueret, &
46 grauiſſimis vulneribus eſſet ſaucius, turbã pertrãſijt: †&
ſtans ſupra quandam petram pręruptam, & iã exanguis
effectus, cõplexus inteſtina ſua, vtriſq; manibus ꝓiecit
ſuper turbas, inuocans dominatorem vitæ ac ſpiritus, vt
hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus eſt.

Iudas ſuos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat, tum exhortatione, tum nocturnæ apparitionis manifeſtatione de viſo Ieremia pro populo Iſraël orante: qui in Deũ ſpem habentes ingentem proſternunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris, quę Ieroſolymis in memoriam diuinæ protectionis ſuſpenſa ſunt, lingua eius blaſphema auibus particulatim tradita, eoq; die in annuam ſolemnitatem inſtituto.

CAP. XV.

1.Ma.7.d.26 1 NIcanor autẽ vt comperit Iudam eſſe in locis Sama-
A rię, cogitauit cũ omni impetu die ſabbathi cõmit-
2 tere bellũ. †Iudæis verò qui illũ per neceſſitatem ſequebã
tur dicentibus, Ne ita ferociter & barbarè feceris, ſed ho
norẽ tribue diei ſanctificationis, & honora eum qui vni
3 uerſa conſpicit: †ille infœlix interrogauit ſi eſt potens in
4 cælo qui imperauit agi diem ſabbathorum. †Et reſpon-
dentibus illis, Eſt Dominus viuus ipſe in cælo potens,
5 qui iuſſit agi ſeptimã diẽ. †At ille ait, Et ego potens ſum
ſuper terrã, qui impero ſumi arma, & negocia regis im-
6 pleri. Tamen non obtinuit vt cõſilium perficeret. †Et Ni-
canor quidem cum ſumma ſuperbia erectus, cogitaue-
7 rat commune trophęũ ſtatuere de Iuda: †Machabęus au
B tẽ ſemp confidebat cum omni ſpe auxiliũ ſibi à Deo affu
8 turum, †& hortabatur ſuos ne formidarent ad aduẽtum
Nationũ, ſed in mente haberẽt adiutoria ſibi facta de cæ
lo, & nũc ſperarent ab Omnipotente ſibi affuturã victo
9 riam. †Et allocutus eos de lege & ꝓphetis, admonẽs etiã
certamina quę fecerant priùs, promptiores cõſtituit eos:
10 †& ita animis eorum erectis ſimul oſtendebat Gentium
11 fallaciã, & iuramentorum præuaricationẽ. †Singulos au
tem illorum armauit, nõ clypei & haſtæ munitione, ſed
ſermonibus optimis & exhortationibus, expoſito digno
12 fide ſomnio, ꝑ quod vniuerſos lętificauit. †Erat autẽ hu-
C iuſcemodi viſus: Oniã q fuerat ſumm⁹ ſacerdos, virũ bo-
num & benignum, verecundum viſu, modeſtum mori-
bus, & eloquio decorũ, & qui à puero in virtutibus exer
citatus ſit manus protẽdentem, orare pro omni populo
13 Iudęorum. †Poſt hoc apparuiſſe & alium virum ætate &
gloria mirabilẽ, & magni decôris habitudine circa illũ.
14 †Reſpondentem verò Oniã dixiſſe, Hic eſt fratrem ama
tor, & populi Iſraël: hic eſt qui multum orat pro populo
15 & vniuerſa ſancta ciuitate Ieremias propheta Dei. †Ex-
tendiſſe autẽ Ieremiam dextrã & dediſſe Iudæ gladiũ au-
16 reũ, dicentẽ, †Accipe ſanctum gladium munus à Deo, in
17 quo deijcies aduerſarios ppli mei Iſraël. †Exhortati itaq;
D Iudę ſermonib⁹ bonis valde, de quibus extolli poſſet im-
petus, & animi iuuenum confortari, ſtatuerũt dimicare
& confligere fortiter: vt virtus de negocijs iudicaret, eò
18 quòd ciuitas ſancta, & templum periclitarentur. †erat
enim pro vxoribus & filijs, itemque pro fratribus & co-
gnatis minor ſolicitudo: maximus verò & primus pro
19 ſanctitate timor erat tẽpli, †ſed & eos qui in ciuitate erãt,
non minima ſolicitudo habebat pro his qui congreſſu-
20 ri erant. †Et cùm iã omnes ſperarent iudiciũ futurum,
hoſteſque adeſſent, atque exercitus eſſet ordinatus, be-
21 ſtiæ equiteſque opportuno in loco compoſiti, †conſi-
derans Machabæus aduentum multitudinis, & appa-
ratum varium armorum, & ferocitatem beſtiarum,
extendens manus in cælum, prodigia facientem Domi-
num inuocauit, qui non ſecundùm armorum poten-
22 tiam, ſed prout ipſi placet, dat dignis victoriam. †Dixit
E autem inuocans hoc modo, Tu Domine qui miſiſti an 4.Re.19.g.35
gelum tuum ſub Ezechia rege Iuda, & interfeciſti de ca Tob.1.d.21.
23 ſtris Sennacherib centum octogintaquinq; millia: †& Ecc.48.d.24
nunc dominator cælorum mitte angelum tuũ bonum Iſa.7.g.36.
ante nos in timore, & tremore magnitudinis brachij 1.Ma.7.f.41.
24 tui, †vt metuant qui cum blaſphemia veniunt aduerſus Sup.8.c.19.
ſanctum populum tuum. Et hic quidem ita perorauit.
25 †Nicanor autem, & qui cum ipſo erant, cum tubis &
26 canticis admouebant. †Iudas verò, & qui cum eo erant
27 inuocato Deo, per orationes congreſſi ſunt: †manu qui-
dem pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes, pro-
ſtrauerunt non minus trigintaquinque millia, præſen-
28 tia Dei magnificè delectati. †Cumque ceſſaſſent, & cum
gaudio redirent, cognouerunt Nicanorem ruiſſe cum
29 armis ſuis. †Facto itaque clamore, & perturbatione
F excitata, patria voce omnipotentem Dominum bene-
30 dicebant. †Præcepit autem Iudas qui per omnia corpore
& animo mori pro ciuibus paratus erat caput Nicano-
ris, & manum cum humero abſciſſam, Ieroſolymam
31 perferri. †Quò cùm perueniſſet, conuocatis contribu-
libus, & ſacerdotibus ad altare, acceriſijt & eos qui in
32 arce erant. †Et oſtenſo capite Nicanoris, & manu nefa-
ria quam extenderat contra domum ſanctam omnipo-
33 tentis Dei, magnificè gloriatus eſt. †Linguam etiam
impij Nicanoris præciſam iuſſit particulatim auibus
dari: manum autem dementis contra templum ſuſpen-
34 di. †Omnes igitur cæli benedixerunt Dominum, di-
centes, Benedictus qui locum ſuum incontaminatum
35 ſeruauit. †Suſpendit autem Nicanoris caput in ſumma
G arce, vt euidens eſſet, & manifeſtum ſignum auxilij Dei.
36 †Itaque omnes cõmuni conſilio decreuerunt nullo mo-
37 do diem iſtum abſq; celebritate præterire: †habere autẽ
celebritatem tertiadecima die menſis Adar, quæ di-
38 citur voce Syriaca, pridie Mardochæi diei. †Igi-
tur his ergo Nicanorem geſtis, & ex illis
temporibus ab Hebræis ciuitate poſ-
ſeſſa, ego quoque in his faciam
39 finem ſermonis. †Et ſi qui-
dem bene, & vt hiſto-
rię competit, hoc et
ipſe velim: ſi au-
tem minus di
gnè, conce-
dendũ eſt
mihi.
40 †Sicut enim vinum ſemper bibere aut ſemper
aquam contrarium eſt, alternis au-
tem vti delectabile: ita legenti-
bus ſi ſemper exactus ſit
ſermo, non erit gra-
tus. Hic ergo
erit cõſum-
matus.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM

Secundùm Matthæum.

A quibus maioribus Chriſtus ſecundùm carnem deſcenderit: angelus inſtruit Ioſeph in Maria ſponſa ſua conceptione: par tuq́, futuro. CAPVT PRIMVM.

1 LIbar generationis Ieſu Chr̃i, fi-
Luc. 3. f. 32. A lij |David, filij Abrahã. †|Abrahã
Gen. 21. a. 3. 2 genuit Iſaac. Iſaac aũt genuit Iacob.
Ge. 25. d. 26. Ge. 29. d. 35. |Iacob autẽ genuit Iudã, & fratres ei⁹.
1. Par. 2. a. 5. 3 †Iudas aũt genuit Phares, & Zarã de
Rut. 4. d. 18. 1. Para. b. 10. Thamar. |Phares aũt genuit Eſron.
Num. 7. b. 12. 1. Par. 2. b. 11 4 Eſron autẽ genuit Aram. †Arã aũt ge
Rut. 4. d. 17 1. Par. 2. b. 12 nuit Aminadab. Aminadab aũt ge-
nuit Naaſſon. Naaſſon autẽ genuit
1. Reg. 16. a. 1 5 Salmon. †Salmon aũt genuit Booz de Rahab.|Booz aũt
17. b. 12. 6 genuit Obed ex Ruth. Obed aũt genuit Ieſſe. †|Ieſſe aũt
2. Reg. 12. f. 24 genuit David regẽ. David autẽ rex, genuit Salomonẽ ex
3. Re. 11. g. 43 7 ea quæ fuit Vriæ. †|Salomon aũt genuit Roboã. Roboã
2. Par 3. b 10 B aũt genuit Abiam. Abia aũt genuit Aſa. †Aſa aũt genuit
3. Re. 14. g 31 8 Ioſaphat. Ioſaphat aũt genuit Iorã. Iorã aũt genuit Oziã.
2. Par. 26. d. 21 9 †Ozias aũt genuit Ioatham. Ioatham aũt genuit Achaz.
2. Pa. 27. d. 9 10 Achaz autẽ genuit Ezeciam. †|Ezecias aũt genuit Manaſ
2. Paral. 28 d. 27. ſen. |Manaſſes aũt genuit |Amõ. Amon aũt genuit Ioſiã.
4. re. 20. d. 21 11 †Ioſias aũt genuit|Iechoniã & fratres eius in tranſmigra
4. re. 21 e 18 4. re. 23. d. 24 12 tione Babylonis. †Et poſt tranſmigrationem Babylonis,
4. re. 23 b. 30. |Iechonias genuit Salathiel. |Salathiel aũt genuit Zoro-
1. Par. 3. c. 16 13 babel. †Zorobabel aũt genuit Abiud. Abiud aũt genuit
1. Par. 3. e. 17. 1 Par. 3. d. 19 14 |Eliacim. Eliacim aũt genuit Azor. †Azor aũt genuit Sa-
1. Eſd. 3. a. 2. 5. a. 2. C doc. Sadoc aũt genuit Achim. Achim aũt genuit Eliud.
Agg. 1. a. 1. 15 †Eliud aũt genuit Eleazar. Eleazar aũt genuit Mathan.
16 Mathan aũt genuit Iacob. †Iacob aũt genuit Ioſeph virũ
17 Mariæ: de qua natus eſt Ieſus qui vocatur Chriſtus. †Oẽs
itaq; generationes ab Abrahã vſq; ad David, generatio-
nes quatuordecim: & à David vſq; ad tranſmigrationẽ
Babylonis, generationes quatuordecim, & à tranſmigra
tione Babylonis vſq; ad Chriſtũ, generationes quatuor-
Luc. 1. e. 27. 18 decim. †Chriſti aũt generatio ſic erat. |Cũ eſſet deſponſa
ta mater eius Maria Ioſeph, antequã convenirẽt, inuen-
19 ta eſt in vtero habens de Spũ ſancto. †Ioſeph aũt vir eius
Deut. 24. a. 1 cùm eſſet iuſtus, & nollet eã|traducere: voluit occultè di
20 mittere eã. †Hæc aũt eo cogitante, ecce angelus Dñi appa
D ruit in ſomnis ei, dicẽs: Ioſeph fili David, noli timere ac-
cipere Mariam coniugem tuã: quod enim in ea natũ eſt,
Luc. 1. c. 31. Act. 4. b. 12. 21 de Spũ ſancto eſt: †pariet aũt filiũ, |& vocabis nomẽ eius
Ieſum. ipſe enim ſaluũ faciet populũ ſuũ à peccatis eorũ.
22 †(Hoc aũt totum factũ eſt vt adimpleret quod dictũ eſt
Eſa. 7. c. 14. 23 à Dño per prophetã, dicentẽ: †|Ecce virgo in vtero habe
* vocabitur bit, & pariet filiũ: & *vocabunt nomen eius Emmanuel,
24 quod eſt interpretatũ, Nobiſcum Deus). †Exurgens aũt
Ioſeph à ſomno, fecit ſicut pcepit ei angelus Dñi: & acce
25 pit coniugẽ ſuã. †Et nõ cognoſcebat eã donec peperit fi-
lium ſuum primogenitũ: & vocauit nomen eius Ieſum.

Quomodò magi cũ muneribus ad Chriſtũ, natum peruenerint: de Herodis in infantes ſæuitia, & Chriſti in Aegyptũ exilio, ipſiusq́, reditu in terram Iſraël. CAP. II.

1 CVm ergo natus eſſet Ieſus in Beth-léhem *Iudæ* in
Luc. 2. a. 7. * Iudææ 7. A diebus Herodis regis: ecce Magi ab Oriẽte venerũt
2 Ieroſolymam, †dicentes: Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæo-
rũ? vidimus enim ſtellã eius in Oriente, & venimus ado
3 rare eũ. †Audiens aũt Herodes rex, turbatus eſt, & oẽs Ie-
4 roſolyma cũ illo. †Et congregans oẽs principes ſacerdotũ
& Scribas populi, ſciſcitabatur ab eis vbi Chriſtus naſce
5 ret. †At illi dixerũt ei, In Beth-lehem Iudæ: Sic enim ſcri
6 ptum eſt per prophetam: †|Et tu Beth-lehem Terra-Iu- Mich. 5. a. 2.
da, nequaquã minima es in principibus Iuda: ex te enim Ioh. 7. f. 42.
7 exiet dux qui *regat* populum meum Iſraël. †Tunc Hero * reget 7.
B des clàm vocatis Magis, diligẽter didicit ab eis tempus
8 ſtellæ quæ apparuit eis: †& mittens illos in Beth-léhem,
dixit: Ite, & interrogate diligẽter de puero: & cũ inuene-
9 ritis renũtiate mihi, vt & ego veniens, adorẽ eũ. †Qui cũ
audiſſent regẽ, abierũt: & ecce ſtella quã viderãt in oriẽ-
te, antecedebat eos, vſq; dũ veniens ſtaret ſupra, vbi erat
10 puer. †Videntes aũt ſtellã, gauiſi ſunt gaudio magno val
11 de. †Et intrantes domũ, inuenerunt puerũ cũ Maria ma- Pſal. 71. b. 11
tre eius, & procidẽtes adorauerũt eũ: |& apertis theſau-
ris ſuis, obtulerunt ei munera, aurum, tus: & myrrham.
12 †Et reſponſo accepto in ſomnis ne redirent ad Herodẽ,
13 per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam. †Qui cũ
C receſſiſſent, ecce Angelus Dñi apparuit ĩ ſomnis Ioſeph,
dicens, Surge, & accipe puerũ & matrem eius, & fuge in
Ægyptum: & eſto ibi vſq; dum dicam tibi. Futurum eſt
14 enim vt Herodes quærat puerũ ad perdendum eũ. †Qui
conſurgens accepit puerum & matrẽ eius nocte: & receſ
15 ſit in Ægyptum. †Et erat ibi vſq; ad obitum Herodis: vt
adimpleretur quod dictum eſt à Domino per prophe-
16 tam: dicentem, |Ex Ægypto vocaui filium meũ. †Tunc Oſeæ. 11. a. 1.
Herodes vidẽs quoniam illuſus eſſet à Magis, iratus eſt
valde: & mittens occidit oẽs pueros qui erãt in Beth-lé-
hem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infrà, ſecũ
17 dùm tempus quod exquiſierat à Magis. †Tunc adimple-
tum eſt quod dictum eſt per Ieremiam prophetã, dicen-
18 tem, †|Vox in Rama audita eſt, ploratus & vlulatus mul Iere. 31. c. 15.
tus, Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari, quia
19 non ſunt. †Defuncto autem Herode, ecce angelus Do-
D mini apparuit in ſomnis Ioſeph in Ægypto, †dicẽs, Sur-
20 ge, & accipe puerum & matrem eius, & vade in terram
Iſraël: defuncti ſunt enim qui quærebant animam pue-
21 ri. †Qui conſurgens, accepit puerum & matrem eius, &
22 vênit in terram Iſraël. †Audiens autem q Archelaus re-
gnaret in Iudæa pro Herode patre ſuo, timuit illò ire: &
23 admonit⁹ in ſomnis, receſſit in partes Galilææ. †Et veniẽs
habitauit in ciuitate q̃ vocat̃ Nazareth: vt adimpleret̃ qđ
dictum eſt per prophetas: Quoniã Nazaræus vocabitur.

Iohãnes Baptiſta (cuius vitæ auſteritas deſcribit̃) pœnitentiã iuxta Iſaiæ vaticiniũ in deſerto prædicat: & populo ad ipſum cõfluẽte, reprehẽdit Phariſæos vnà cũ Sadducæis, docens vt dignos faciãt fructus pœnitẽtiæ: & quantũ ſuus à Chr̃i baptiſmo differat, ſup Chriſtũ autem à Iohanne baptizatũ deſcendit ſpiritus ſanctus, & vox patris cælitus audita eſt. CAP. III.

1 IN diebus aũt illis vênit Iohannes Baptiſta prædicans
A in deſerto Iudææ, †& dicens, |Pœnitentiam agite: *ap- Matt. 2. a. 4.
2 propinquabit* enim regnũ cælorũ. †Hic eſt enim *qui di- Luc. 3. a. 3.
3 ctus* eſt per Iſaiam prophetam, dicentẽ, |Vox clamantis * appropinquabit 5.
in deſerto, Parate viã Domini, rectas facite ſemitas eius. * de quo dictum
4 Ipſe autem Iohannes habebat veſtimentũ de pilis came- Iſai 40 a 3. Marc 1 a 3.
lorum, & zonam pelliceã circa lumbos ſuos: eſca autem Luc. 3. a. 4.
5 eius erat locuſtæ & mel ſylueſtre. †Tunc exibat ad eum Ioh. 1. c. 24.
Ieroſolyma & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iorda-
6 nem: †& baptizabãtur ab eo in Iordane, cõfitentes pec-
7 cata ſua. †Videns autem multos Phariſæorum & Sad-
B ducæorum venientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis, |Pro Inf. 23 d 33.
genies viperarum, quis demonſtrauit vobis fugere à vẽ-
8 tura ira? †Facite ergo fructum dignũ pœnitentiæ. †Et ne
9 velitis dicere intra vos, |Patrẽ habemus Abraham. Dico Ioh. 8. e. 39. Act. 13. d. 26.
enim vobis quoniam *potens eſt* Deus de lapidibus iſtis * poteſt 6.

Leu.24.d.19. Luc.6.c.29. 40 præbe illi & alteram: ‖& ei qui vult tecum in iudicio cō
tendere, & tunicam tuam tollere: dimitte ei & pallium
41 Et quicunq; te angariauerit mille paſſus, vade cum illo
42 alia duo. ‖Qui petit à te, da ei: & volenti mutuare à te,
1.Cor.6.b.7. Deu.15.c.7. Leu.19.d.18. 43 ne auertaris. Audiſtis quia dictū eſt, ‖Diliges proximū
G tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem di-
44 co vobis, Diligite inimicos veſtros, benefacite his q̄ ode-
Luc.6.d.27. Ro.12.d.17. Luc.23.e.34. Act.7.g.60. 1.Cor.4.c.13. runt vos: ‖& orate pro perſequentibus & calūniantibus
45 vos: vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt, qui ſolem
ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iu-
46 ſtos & iniuſtos. Si enim diligitis eos qui vos diligunt,
*habebitis. quam mercedem *habebitis? nónne & publicani hoc fa
47 ciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantùm, quid
48 amplius facitis? nónne & ethnici hoc faciunt? Eſtote
ergo vos perfecti, ſicut & pr̄ veſter cæleſtis perfectus eſt.

Docet Chriſtus quomodò facienda ſint eleemoſyna et oratio, tra dità diſcipulis formam orandi, & offenſas alijs condonandi: item quo modo ſit ieiunandum, & non in terra, ſed in cælo theſaurizandum: oculus mundandus, non ſeruiendum duobus dominis: vetat demum ſolicitudinem de victu, veſtitu, & de craſtino. CAP. VI.

1 ATtendite ne iuſtitiam veſtrā faciatis corā homini-
A bus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non
2 habebitis apud patrem veſtrum qui in cælis eſt. Cùm
ergo facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut
hypocritæ faciunt in ſynagogis & in vicis, vt honorificē-
tur ab hoībus: Amen dico vobis, receperunt mercedem
Rom.12.b.8. 3 ſuā. ‖Te autē faciēte eleemoſynā, neſciat ſiniſtra tua q̄d
4 faciat dextera tua: vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito:
5 ‖& pr̄ tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. Et cùm
Luc.14.c.14. Eſa.19.d.13. oratis, ‖non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in ſynago-
gis & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur
ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem
4.Re.4.e.33. Act.10.a.9. 6 ſuam. Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuū,
& clauſo oſtio, ora patrem tuum in abſcondito: & pater
*faciunt. 7 tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. Orantes aūt,
B nolite multum loqui, ſicut ethnici *putant enim q̄ in
8 multiloquio ſuo exaudiātur. Nolite ergo aſſimilari eis:
ſcit enim pater veſter quid opus ſit vobis, antequā petā-
Luc.11.a.2. 9 tis eum. Sic ergo vos orabitis. ‖Pater noſter qui es in cę-
10 lis, ſanctificetur nomē tuū. Adueniat regnū tuū: fiat vo-
11 luntas tua, ſicut in cælo, & in terra. Panem noſtrū ſup-
12 ſubſtantialem da nobis hodie. Et dimitte nobis debi-
ta noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.
13 Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos à ma-
Inf.18.d.35. Mar.11.e.25. Eccl.28.a.7. 14 lo. Amen. ‖Si enim dimiſeritis hominibus peccata eo-
rum: dimittet & vobis pater veſter cæleſtis delicta vr̄a.
15 Si autem nō dimiſeritis hominibus: nec pater veſter di-
16 mittet vobis peccata veſtra. Cùm autem ieiunatis, noli-
te fieri ſicut hypocritæ triſtes: exterminant enim facies
ſuas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amē dico vobis
17 quia receperunt mercedem ſuam. Tu autem cùm ieiu-
18 nas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua: ne videaris
hoībus ieiunans, ſed patri tuo qui eſt in abſcondito: &
Luc.12.d.33. 1.Ti.6.d.19. 19 pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. ‖Nolite
C theſaurizare vobis theſauros in terra: vbi ærugo & tinea
20 demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur. Theſau-
rizate autem vobis theſauros in cælo: vbi neq; ærugo ne-
que tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec fu-
Luc.12.e.34. Luc.11.e.34. 21 rantur. ‖Vbi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuū.
22 ‖Lucerna corporis tui, eſt oculus tuus. Si *oculus tu*
*igitur. Luc.16.c.13. 23 fuerit ſimplex: totum corpus tuum lucidum erit. Si au-
tem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum te-
nebroſum erit. Si ergo lumen quod in te eſt, tenebræ
Luc.12.c.22. 24 ſunt: ipſæ tenebræ quātæ erunt? ‖Nemo poteſt duobus
dn̄is ſeruire. Aut enim vnū odio habebit, & alterum dili-
get: aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Nō po-
1.Pet.5.b.7. Pſal.54.d.23. Phil.4.a.6. 1.Ti.6.b.8. 25 teſtis Deo ſeruire & mámonę. Ideo dico vobis ‖ne ſoli-
citi ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neq; corpori ve-
ſtro quid induamini. Nónne anima plus eſt quā eſca: &
26 corpus plus quàm veſtimētū? Reſpicite volatilia cæli,
D q̄m non ſerunt neq; metunt, neq; cōgregant in horrea:
27 & pr̄ veſter cæleſtis paſcit illa. Nónne vos magis pluris
eſtis illis? Quis autem veſtrū cogitās poteſt adijcere ad
28 ſtaturam ſuā cubitū vnū? Et de veſtimento quid ſoliciti
eſtis? Conſiderate lilia agri quomodò creſcunt: nō labo-
29 rant neq; nent. Dico autē vobis, q̄m nec Salomon in oī
30 gloria ſua coopertus eſt ſicut vnum ex iſtis. Si aūt fœnū
agri, quod hodie eſt, & cras in clibanū mittit̄, Deus ſic
31 veſtit: quantò magis vos *minimæ fidei? Nolite ergo ſo- *modicę.
liciti eſſe, dicētes: Quid mālducabimus, aūt q̄d bibem*,
32 aut quo operiemur? hæc enim omnia gentes inquirūt.
33 Scit enim pr̄ veſter quia his oībus indigetis. Quærite er- 3.Reg.3.a.9.
go primū regnum Dei & iuſtitiam eius: & hæc oīa adij-
34 cient̄ vobis. Nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinū, Craſti-
n* enim dies ſolicit* erit ſibiipſi, ſufficit diei malitia ſua.

Docet non iudicandum: de feſtuca in oculo fratris, et trabe in proprio oculo: ſanctum non dandum canibus: omnem petentem, quærentem, & pulſantem à Deo exaudiri: faciendū alijs quod nobis fieri volumus, per anguſtam portam ad vitam intrandum: quomodò dignoſcantur falſi prophetæ, & arbor bona à mala: comparatio de audiente Chriſti verba, & operante, ac non operante iuxta illa. CAP. VII.

1 NOlite iudicare, vt non iudicemini.* In quo enim Luc.6.f.37. Rom.2.a.1.
A iudicio iudicaueritis, iudicabimini: ‖& in qua mē- Mar.4.c.24.
2 ſura menſi fueritis, remetietur vobis. Quid autem vides *Nolite condemnare, vt nō condemnemini.
3 feſtucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo nō
4 vides? Aut quomodò dicis fratri tuo, *Sine eijciam feſtu- *ſinas.
5 cam de oculo tuo: & ecce trabs eſt in oculo tuo? Hypo-
crita, eijce primū trabem de oculo tuo, & tunc videbis
6 eijcere feſtucā de oculo fratris tui. Nolite dare ſanctum
canibus: neque mittatis margaritas veſtras ante porcos,
ne fortè conculcent eas pedibus ſuis, & conuerſi dirum-
7 pant vos. ‖Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenie- Inf.21.b.22.
8 tis: pulſate, & aperiet̄ vobis. Oīs enim qui petit, accipit: Mar.11.c.24. Luc.11.b.9.
B & q̄ quærit inuenit: & pulſanti aperiet̄. Aut quis eſt ex Ioh.14.b.13. & 16.c.23.
9 vobis homo, quē ſi petierit filius ſuus panē, nunq̄d lapi- Iacob.1.a.6.
10 dē porriget ei? Aut ſi piſcem petierit, nunq̄d ſerpentem
11 porriget ei? Si ergo vos cùm ſitis mali, noſtis bona da-
ta dare filijs veſtris: quantò magis pr̄ vr̄ qui in cælis eſt,
12 dabit bona petentibus ſe? Omnia ergo quæcunq; vul-
tis vt faciāt vobis hoīes:* & vos facite illis. Hæc eſt enim Luc.6.d.31. Tob.4.c.16. *ita &.
13 lex & prophetæ. Intrate per anguſtā portā: quia lata por- Luc.13.c.24.
ta, & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionē, & multi
14 ſunt qui intrant p̄ eam. Quàm anguſta porta, & arcta *Quoniā.
via eſt quę ducit ad vitam: & pauci ſunt qui inueniunt
15 eam? Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in
C veſtimentis ouium, intrinſecus autē ſunt lupi rapaces:
16 à fructibus eorum cognoſcetis eos. Nunq̄d colligūt de Luc.6.f.44.
17 ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona,
fructus bonos facit: mala aūt arbor, malos fructus facit:
18 Non poteſt arbor bona, malos fructus facere: neq; ar-
19 bor mala bonos fructus facere. ‖Omnis arbor quæ non
20 facit fructū bonū, excidet̄, & in ignem mittet̄. Igit̄ ex fru- Sap.3.b.10.
21 ctibus eorum cognoſcetis eos. Non oīs qui dicit mihi
Dn̄e, Dn̄e, intrabit in regnum cælorum: ſed qui facit vo-
luntatē patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnū Inf.25.b.12.
22 cælorum. ‖Multi dicent mihi in illa die, Dn̄e dn̄e, nōn- Act.19.c.13.
ne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmo-
nia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecim*?
23 Et tunc confitebor illis, Quia nunquam noui vos: diſce-
D dite à me *qui operamini iniquitatem. Oīs ergo q̄ au- *omnes. Pſal.6.a.9.
24 dit verba mea hæc, & facit ea: aſſimilabit̄ viro ſapienti q̄ Infr.25.d.41. Luc.13.c.27.
25 ædificauit domum ſuam ſuper petram, ‖& deſcēdit plu- Luc.6.g.47.
uia, & venerunt flumina, & flauerūt vēti, & irruerūt in Ro.2.b.13.
domū illam, & non cècidit, fundata enim erat ſuper pe- Iaco.1.d.22.
26 tram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit Iaco.3.c.23.
ea, ſimilis erit viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuā ſup
27 arenam: ‖& deſcendit pluuia, & venerūt flumina, & fla- Eze.13.b.11.
uerunt venti, & irruerunt in domū illam, & cècidit, &
28 fuit ruina illius magna. Et factum eſt cùm conſummaſ-
ſet Ieſus verba hæc, ‖admirabant̄ turbæ ſup doctrina ei*. Mar.1.c.12. Luc.4.c.32.
29 Erat enim docens eos ſicut poteſtatē habens, & non ſi-
cut ſcribæ eorum & phariſæi.

Curatum leproſum Ieſus mittit ad ſacerdotes, ſanat puerum centurionis, cuius fidem commendat, item ſocrũ Petri febricitãtem, aliosq́; plurimos malè habẽtes: verbo ſpiritus eijcit: ſcribum ſequi volentem reijcit, alium verò patre inſepulto ſequi iubet, nauicula fluctibus periclitante excitatus à diſcipulis, mare ſedat: duos quoq; dæmoniacos apud Geraſenos liberat, dæmonibus in porcos ingredi permittens: quo viſo Geraſeni precantur vt a finibus eorũ diſcedat. C A P. VIII.

Mar. 1. d. 40.
Luc. 5. c. 12.
1 CVm autem deſcẽdiſſet de mõte, ſecutæ ſunt eũ tur
A bæ multæ: & ecce leproſus veniens, adorabat eum
2 dicens: Dñe ſi vis potes me mundare. Et extendens Ie-
3 ſus manum, tetigit eum, dicens: Volo: mundare. Et con-
4 feſtim mundata eſt lepra eius. Et ait illi Ieſus: Vide ne-
Leu. 14. a. 2.
Luc. 7. a. 1.
Ioh. 4. g. 46.
mini dixeris: ſed vade, oſtende te ſacerdoti, & offer mu-
5 nus quod præcepit Moyſes in teſtimonium illis. Cùm
autem introiſſet Capharnaum, acceſſit ad eũ Centurio,
6 rogans eum, & dicẽs: Dñe puer meus iacet in domo pa-
7 ralyticus, & malè torquet. Et ait illi Ieſus: Ego veniam,
Luc. 7. a. 6.
8 & curabo eũ. Et reſpondens Centurio, ait: Dñe nõ ſum
dignus vt intres ſub tectum meum: ſed tantùm dic ver-
9 bũ, & ſanabitur puer meus. Nam & ego homo ſum ſub
v. 25.
poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico
huic, vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & ſeruo meo,
10 fac hoc, & facit. Audiens autem Ieſus, miratus eſt, &
ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis, non inuẽni tan-
Eſa. 41. f. 25.
Mal. 1. c. 11.
Luc. 13. e. 29.
11 tam fidem in Iſraël. Dico autem vobis q̃ multi ab Oriẽ
B te & Occidente venient, & recumbent cum Abraham,
12 & Iſaac, & Iacob in regno cœlorũ: filij autem regni eij-
cient in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & ſtridor dẽ-
Inf. 22. b. 13.
Luc. 13. f. 28.
Pſ. 106. b. 20.
Sap. 16. b. 12.
Mar. 1. c. 29.
Lu. 4. f. 38.
13 tium. Et dixit Ieſus Cẽturioni: Vade, & ſicut credidiſti
14 fiat tibi. Et ſanatus eſt puer in illa hora. Et cũ veniſſet
Ieſus in domum Petri, vidit ſocrum eius iacentem & fe
15 bricitantem: & tetigit manũ eius, & dimiſit eam febris,
16 & ſurrexit, & miniſtrabat ei. Veſpere autem facto, ob-
Mar. 1. e. 32.
Luc. 4. g. 40.
tulerunt ei multos dæmonia habentes: & eijciebat ſpũs
17 verbo: & omnes malè habentes curauit: vt adimpleretur
quod dictũ eſt per Iſaiã prophetam dicẽtem, Ipſe infir-
Eſa. 53. a. 4.
1. Pe. 2. d. 24.
*noſtras
*diſcipulos
Luc. 9. g. 19.
18 mitates tuas accepit: & ægrotationes portauit. Videns
aũt Ieſus turbas multas circum ſe, iuſſit ire trans fretũ.
19 Et accedẽs vnus ſcriba, ait illi: Magiſter, ſequar te, quo-
20 cunque ieris. Et dicit ei Ieſus: Vulpes foueas habent, &
C volucres cœli nidos: filius autem hoĩs non habet vbi ca-
*ſuum
21 put reclinet. Alius aũt de diſcipulis eius ait illi: Dñe, p-
22 mitte me primũ ire & ſepelire patrẽ meũ. Ieſus aũt ait il
li: Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſu-
23 os. Et aſcendente eo in nauiculã, ſecuti ſunt eũ diſcipu
Marc. 4. d. 6.
Luc. 8. c. 22.
24 li eius: & ecce motus magnus factus eſt i mari, ita vt na-
25 uicula operiretur fluctibus, ipſe verò dormiebat. Et ac-
ceſſerunt ad eũ*, & ſuſcitauerunt eũ, dicentes: Dñe ſalua
*diſcipuli eius.
26 nos, perimus. Et dicit eis: Quid timidi eſtis modicæ fi-
dei? Tunc ſurgens imperauit ventis & mari, & facta eſt
27 tranquillitas magna. Porrò homines mirati ſunt dicen-
28 tes: Qualis eſt hic, quia venti & mare obediũt ei? Et cũ
Marc. 5. a. 1.
Luc. 8. d. 26.
D veniſſet trans fretum in regionem Geraſenorum, occur
rerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeũ
tes, ſæui nimis, ita vt nemo poſſet tranſire per viã illam.
29 Et ecce clamauerunt dicentes: Quid nobis & tibi Ieſu fi
30 li fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos? Erat
Mar. 5. b. 12.
Luc. 8. d. 32.
autem non longè ab illis grex multorum porcorum pa-
31 ſcens. Dæmones autem rogabant eum dicentes, Si eij-
32 cis nos, mitte nos in gregem porcorũ. Et ait illis: Ite. At
illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abijt to
tus grex per præceps in mare: & mortui ſunt in aquis.
33 Paſtores autem fugerunt: & venientes in ciuitatem, nũ
34 tiauerunt omnia, & de ijs qui dæmonia habuerant. Et
ecce tota ciuitas exijt obuiam Ieſu, & viſo eo, rogabant
vt tranſiret à finibus eorum.
Mar. 5. b. 17.
Luc. 8. e. 37.
Act. 16. g. 39.

Paralyticum curat, ſcribis murmurantibus q̃ dixiſſet remiſſa illi peccata: vocat Matthæum publicanum, & reſpondet Phariſæis murmurantibus, q̃ cũ publicanis ederet, quodq́; ipſius diſcipuli non ieiunarent: mulierem à ſanguinis profluuio liberat: filiam principis mortuam ſuſcitat, viſu duobus cæcis reſtituto, dæmoniacum mutum ſanat: & vbique prædicans omnes ſanat infirmitates, dicens multam eſſe meſſem, paucos verò operarios. C A P. IX.

1 ET aſcendens* in nauiculam, tranſfretauit, & venit in
*Ieſus
Marc. 2. a. 1.
Luc. 5. d. 18.
Ioh. 5. a. 1.
A ciuitatem ſuam. Et ecce offerebãt ei paralyticũ iacẽ
2 tem in lecto. Et videns Ieſus fidem illorum, dixit paraly
3 tico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce
4 quidã de ſcribis dixerunt intra ſe, Hic blaſphemat. Et
cũ vidiſſet Ieſus cogitationes eorũ dixit, Vt quid cogita-
5 tis mala in cordibus veſtris? Quid eſt facilius dicere, Di
6 mittuntur tibi peccata*: an dicere, Surge & ambula? Vt
*tua
Eſa. 43. d. 25.
autem ſciatis quia filius hoĩs habet poteſtatẽ in terra di-
mittẽdi peccata, tũc ait paralytico: Surge, tolle lectũ tuũ,
7 & vade in domũ tuã. Et ſurrexit, & abijt in domũ ſuã.
Act. 9. f. 34.
8 Videntes aũt turbæ timuerunt, & glorificauerũt Deũ,
9 qui dedit poteſtatem talẽ hoĩbus. Et cũ tranſiret inde
Mar. 2. b. 14.
Luc. 5. c. 27.
Ieſus, vidit hoĩem ſedentẽ in telonio, Matthæũ noĩe. Et
10 ait illi: Sequere me. Et ſurgens ſecutus eſt eum. Et factũ
eſt: diſcumbẽte eo in domo, ecce multi publicani & pec
catores venientes, diſcũbebant cũ Ieſu & diſcipulis eius.
11 Et videntes Phariſæi, dicebant diſcipulis eius: Quare cũ
B publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter?
12 At Ieſus audiens, ait: Non eſt opus valẽtibus medicus,
Mar. 2. c. 17.
Oſee 6. c. 6.
Infr. 12. a. 7.
1. Ti. 1. c. 15.
*ad pœnitentiam.
Mar. 2. c. 18.
Luc. 5. f. 33.
13 ſed malè habentibus. Euntes aũt diſcite quid eſt, Miſe-
ricordiam volo, & non ſacrificium. Non enim veni voca
14 re iuſtos, ſed peccatores*. Tunc acceſſerunt ad eũ diſcipu
li Iohannis dicentes: Quare nos & Phariſæi ieiunamus
15 frequenter: diſcipuli aũt tui non ieiunãt? Et ait illis Ie-
ſus, Nunquid poſſunt filij ſponſi lugere, quãdiu cũ illis
eſt ſponſus? Venient autem dies cùm auferet ab eis ſpõ-
16 ſus: & tunc ieiunabunt. Nemo aũt immittit cõmiſſurã
panni rudis in veſtimentũ vetus: tollit enim plenitudinẽ
17 eius à veſtimento, & peior ſciſſura fit. Neque mittunt
vinum nouum in vtres veteres, alioquin rumpuntur
vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt. Sed vinum
nouum in vtres nouos mittunt: & ambo conſeruantur.
18 Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps vnus acceſſit,
Mar. 5. b. 22.
Luc. 8. f. 41.
*adorauit
C & adorabat eum, dicens: Dñe filia mea modò defuncta
eſt: ſed veni impone manum tuam ſuper eam, & viuet.
19 Et ſurgens Ieſus, ſequebatur eum, & diſcipuli eius. Et
Leu. 15. d. 25.
Mar. 5. c. 25.
Luc. 8. f. 43.
20 ecce mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur duodecim
annis, acceſſit retrò, & tetigit fimbriam veſtimenti eius.
21 Dicebat enim intra ſe: Si tetigero tantùm veſtimentũ
22 eius, ſalua ero. At Ieſus conuerſus, & videns eam dixit:
Confide filia, fides tua te ſaluam fecit. Et ſalua facta eſt
23 mulier ex illa hora. Et cùm veniſſet Ieſus in domũ prin-
24 cipis, & vidiſſet tibicines & turbam tumultuantem, *di-
*dixit ad eos.
cebat, Recedite, nõ eſt enim mortua puella, ſed dormit.
25 Et deridebant eũ. Et cùm eiecta eſſet turba, intrauit: &
D tenuit manũ eius, *& ſurrexit puella. Et exijt fama hæc
*& dixit, Puella ſurge.
26 in vniuerſam terram illam. Et tranſeunte inde Ieſu, ſe-
27 cuti ſunt eum duo cæci clamantes & dicentes: Miſerere
28 noſtri, fili Dauid. Cùm autẽ veniſſet domũ, acceſſerũt
29 ad eum cæci. Et dicit eis Ieſus: Creditis quia hoc poſſum
facere vobis? Dicunt ei: Vtiq; Dñe. Tunc tetigit ocu-
30 los eorum, dicens: Secundùm fidem veſtrã fiat vobis. Et
aperti ſunt oculi eorum, & comminatus eſt illis Ieſus, di
31 cens: Videte ne quis ſciat. Illi autem exeuntes diffama-
32 uerunt eum in tota terra illa. Egreſſis autẽ illis, ecce ob-
tulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem.
33 Et eiecto dæmonio, locutus eſt mutus, & miratæ ſunt
Inf. 12. b. 22.
Luc. 11. b. 14.
Inf. 12. b. 24.
Mar. 3. b. 22.
Mar. 6. a. 6.
Luc. 13. a. 10.
34 turbæ dicentes: Nunquam apparuit ſic in Iſraël. Phari-
ſæi autem dicebant: In principe dæmoniorum eijcit dæ-
35 mones, & circuibat Ieſus omnes ciuitates, & caſtella,
docens in ſynagogis eorum, & prædicans euangeliũ re-
gni, & curans omnem languorem, & omnem infirmita
36 tem. Videns autem turbas, miſertus eſt eis: quia erant
Mar. 6. c. 34.
vexati, & iacentes ſicut oues non habentes paſtorem.
37 Tunc dicit diſcipulis ſuis: Meſſis quidem multa, ope-
38 rarij autem pauci. Rogate ergo Dominum meſſis, vt
Luc. 10. a. 2.
Ioh. 4. e. 35.
emittat operarios in meſſem ſuam.

Legatio ac inſtructio duodecim Apoſtolorum (quorum hic nomina recenſentur) ad euangelizãdum Iudæis, & dæmoniachos infirmosq́, curandos: qui aduerſus mala hic imminentia præmonentur & roborantur: Chriſtus non venit vt mitteret pacem, ſed gladium, ipſeq́, coram hominibus confitendus eſt, nec quicquam eius amori præponendum: honorans autem alios propter Chriſtum honorat Chriſtum, & ita mercedem recipiet. CAP. X.

1 ET cõuocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit illis po- Mar.3.b.13.
A teſtatem ſpirituum immũdorum, vt eijcerẽt eos, & & 6.a.7.
curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem. Luc.6.c.13.
2 Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc: Pri- & 9.a.1. & 10.a.1.
mus, Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius.
3 †Iacobus Zebedæi, & Iohannes frater eius, Philippus &
Bartholomæus, Thomas & Matthæus publicanus, & Ia
4 cobus Alphæi & *Thaddæus, Simon Chananæus, & Iu- *Lebbæus q cognominatus eſt.
5 das Iſcariotes, qui & tradidit eum. †Hos duodecim miſit
Ieſus, præcipiens eis dicens: In viam gẽtium ne abieritis,
6 & in ciuitates Samaritanorũ ne intraueritis: †ſed potius
7 ite ad oues quæ perierunt domus Iſraël. †Euntes autem Act.13.g.46.
prædicate, dicentes, Quia appropinquauit regnum cælo
8 rum. †Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mũda
9 te, dæmones eijcite: gratis accepiſtis, gratis date. †Nolite
poſſidere aurũ, neq; argẽtum, neq; pecuniã in zonis ve Mar.6.b.8. Luc.9.a.3. & 10.a.4.
10 ſtris: †non perã in via, neq; duas tunicas, neq; calceamen 1 Tim.5.c.18.
B ta, neque virgam: dignus enim eſt operarius cibo ſuo. Mar.6.b.10.
11 †In quãcunq; aũt ciuitatẽ aut caſtellũ intraueritis, inter Lu.9.a.4. & 10.a.5.
rogate quis in ea dignus ſit: & ibi manete donec exeatis.
12 †Intrãtes aũt in domũ, ſalutate eã, dicentes, Pax huic do
13 mui. †Et ſi quidẽ fuerit domus illa digna, veniet pax vſa
ſuper eã: ſi aũt non fuerit digna, pax veſtra reuertetur ad
14 vos. †Et quicunq; nõ receperit vos, neq; audierit ſermo- Mar.6.b.11. Lu.9.a.5.
nes veſtros: exeuntes foras de domo vel ciuitate*, excu- *illa.
15 tite puluerẽ de pedibus veſtris. †Amen dico vobis, tolera Act.13.g.51. & 18.a.6.
bilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæorũ in die iu
16 dicij, quàm illi ciuitati. †¶Ecce ego mitto vos ſicut oues Luc.10.a.3.
in medio luporum. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpẽtes,
17 & ſimplices ſicut columbæ. †Cauete aũt ab hoĩbus. Tradẽt
C enim vos in concilijs, & in ſynagogis ſuis flagellabunt
18 vos, †& ad præſides & ad reges ducemini propter me, in
19 teſtimoniũ illis & gentibus. †¶Cũ aũt tradent vos, nolite Mar.13.b.11. Lu.12.b.11.
cogitare quomodò aut quid loquamini: dabitur enim vo-
20 bis in illa hora quid loquamini: †non enim vos eſtis qui
21 loquimini, ſed ſpũs patris veſtri q loquitur in vobis. †Tra- Lu.21.d.16.
det aũt frater fratrem in mortẽ, & pater filiũ: & inſurgẽt
22 filij in parentes & morte eos afficiẽt, †& eritis odio om-
nibus *propter nomen meum: qui aũt perſeuerauerit vſ *hoĩbus.
23 que in finem, hic ſaluus erit: †Cũ aũt perſequentur vos in
ciuitate iſta, fugite in aliã: amẽ dico vobis, nõ cõſumma-
24 bitis ciuitates Iſraël, dunec veniat filius hominis. †Nõ eſt Lu.6.f.40. Ioh.13.b.16. & 15.c.20.
diſcipulus ſuper magiſtrũ, nec ſeruus ſuper dñm ſuum,
25 †ſufficit diſcipulo vt ſit ſicut magiſter eius: & ſeruo, ſicut
dñs eius. Si patremfamilias Beel-zebub vocauerunt,
26 quantò magis domeſticos eius? †Ne ergo timueritis eos. Mar.4.c.22. Lu.8.c.17. & 12.a.2.
Nihil enim eſt opertum, quod nõ reuelabitur: & occul
27 tum, quod non ſcietur. †Quod dico vobis in tenebris, di
cite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate ſup te-
28 cta. †Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam
autem non poſſunt occidere: ſed potius timete eum qui
poteſt & animam, & corpus perdere in gehennam.
29 †Nonne duo paſſeres aſſe veneunt: & vnus ex illis non ca
D det ſuper terram ſine patre veſtro? †Veſtri aũt & capilli
30 capitis omnes numerati ſunt. †Nolite ergo timere: mul-
31 tis paſſeribus meliores eſtis vos. †¶Oĩs ergo qui confite-
32 bitur me coram hoĩbus, confitebor & ego eum corã patre Mar.8.d.38. Lu.9.c.26 & 12.b.8. 2.Tim.2.b.12.
33 meo qui in cælis eſt: †qui aũt negauerit me corã hoĩbus,
34 negabo & ego eũ coram patre meo qui in cælis eſt. †Noli Lu.12.f.51.
te arbitrari quia pacem venerim mittere in terrã: nõ ve-
35 ni pacem mittere, ſed gladium: †veni enim ſeparare ho-
minem aduerſus patrem ſuum, & filiã aduerſus matrẽ Mich.7.b.6.
36 ſuam, & nurũ aduerſus ſocrũ ſuam: †& inimici hominis
37 domeſtici eius. †¶Qui amat patrem aut matrẽ plus quàm Lu.14.f.26.
me, non eſt me dignus: & qui amat filium aut filiam ſup
38 me, non eſt me dignus. †¶Et q nõ accipit crucẽ ſuã, & ſeq Mat.8.d.14. Inf.16.d.24.
39 tur me, nõ eſt me dignus. †¶Qui inuenit animã ſuam, p- Lu.9.c.24. 14.f.26. & 17.g.33.
det illam, & qui perdiderit animã ſuam propter me: in-
40 ueniet eam. †Qui recipit vos, me recipit: & qui me reci- Ioh.12.d.25.
41 pit, recipit eum qui me miſit: †Qui recipit prophetã in Lu.10.c.16. Ioh.13.c.20.
nomine prophetæ: mercedem prophetæ accipiet. & qui
recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet.
42 †¶Et quicunq; potum dederit vni ex minimis iſtis calicẽ Mar.9.f.41.
aquæ frigidæ tantùm in nomine diſcipuli: amen dico vo
bis, non perdet mercedem ſuam.

Iohannes de carcere nuntios mittit ad Ieſum: quibus poſt Chriſti reſponſum abeuntibus, ipſe coram turbis laudat Iohannẽ: Iudæos verò pueris in foro inuicem acclamantibus aſſimilat, exprobrans ciuitatibus obſtinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: confeſſio Ieſu ad patrem: oneratos ad ſe vocat Chriſtus, dicens iugum ſuum eſſe ſuaue. CAP. XI.

1 ET factum eſt: cùm conſummaſſet Ieſus præcipiens
A duodecim diſcipulis ſuis, tranſijt inde, vt doceret, &
2 prædicaret in ciuitatibus eorum. †Iohannes autem cũ Lu.7.c.18.
audiſſet in vinculis opera Chriſti: mittens duos de diſci-
3 pulis ſuis, †ait illi, Tu es qui venturus es, an alium expe-
4 ctamus? †Et reſpondens Ieſus, ait illis: Euntes renuntiate
5 Iohanni quæ audiſtis & vidiſtis. †Cæci vident, claudi am Iſa.35.a.5. & 61.a.1.
bulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſur-
6 gunt, pauperes euangelizantur, †& beatus eſt qui nõ fue
7 rit ſcandalizatus in me. †¶Illis aũt abeuntibus, cœpit Ie- Lu.7.d.24.
ſus dicere ad turbas de Iohanne: Quid exiſtis in deſertũ
8 videre? arundinẽ vento agitatã? †Sed quid exiſtis videre?
hoĩem mollib⁹ veſtitũ? Ecce q mollibus veſtiuntur, in do
9 mibus regũ ſunt. †Sed qd exiſtis videre? prophetã? Etiã di
B co vobis, & plus quàm prophetã. †Hic eſt enim de quo
10 ſcriptũ eſt: ¶Ecce ego mitto angelũ meum ante faciem Mala.3.a.1.
11 tuam, qui præparabit viam tuam ante te. †Amen dico Mar.1.a.2. Lu.7.d.27.
vobis, Non ſurrexit inter natos mulierum maior Iohan-
ne Baptiſta: qui autem minor eſt in regno cælorum, ma
12 ior eſt illo. †¶A diebus autem Iohannis Baptiſtæ vſque
nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt
13 illud. †Omnes enim prophetæ & lex, vſque ad Iohan- Lu.17.d.16.
14 nem prophetauerunt: †& ſi vultis recipere, ¶ipſe eſt Elias Mala.4.b.5.
15 qui venturus eſt. †¶Qui habet aures audiendi, audiat.
16 †¶Cui autem ſimilem æſtimabo generationem iſtam? Si- Luc.7.c.31.
milis eſt pueris ſedentibus in foro: qui clamantes co-
17 qualibus, †dicunt: Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis: la-
18 mentauimus & non planxiſtis. †Vẽnit enim Iohannes
C neque manducans neque bibens: & dicunt, Dæmoniũ
19 habet. †Vẽnit filius hominis manducans & bibens, &
dicunt: Ecce homo vorax & potator vini, publicanorum
& peccatorum amicus, Et iuſtificata eſt ſapientia à filijs
20 ſuis. †Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus fa-
ctæ ſunt plurimæ virtutes eius, quia non egiſſent pœni-
21 tentiam. †¶Væ tibi Corozain, væ tibi Beth-ſaida: quia ſi Lu.10.b.13.
in Tyro & Sidõne factæ eſſent virtutes quæ factæ ſunt in
vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.
22 †Verũtamen dico vobis: Tyro & Sydõni remiſſiùs erit in
23 die iudicij, quàm vobis. †Et tu Capharnaum, nunquid
vſque in cælum exaltaberis? vſque in infernum deſcen-
des, quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes quæ factæ
24 ſunt in te, fortè manſiſſent vſque in hanc diem. †Verun
D tamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remiſſius erit
25 in die iudicij quàm tibi. †¶In illo tempore reſpondens Ie- Lu.10.d.21.
ſus dixit: Confiteor tibi pater Domine cæli & terræ, quia
abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & re-
26 uelaſti ea paruulis. †Ita pater: quoniam ſic fuit pla-
27 citum ante te. †Omnia mihi tradita ſunt à patre meo,
Et nemo nouit filium niſi pater, neque patrem quis no Ioh.7.d.29.
28 uit, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. †Venite & 8.b.19. & 10.c.15.
ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego refi-
29 ciam vos. †¶Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à Iere.6.d.16.
me quia mitis ſum, & humilis corde: & inuenietis re-
30 quiem animabus veſtris. †¶Iugum enim meum ſuaue 1.Ioh.5.a.3.
eſt, & onus meum leue.

Diſcipulos ſpicas ſabbatho vellentes excuſat, manum quoq; ari dam ſabbatho curat: Phariſæorum machinationi tacitus ce- dens, varioſq; ab ſe curatos ſilere præcipiens, implet Iſaiæ va ticinium: dæmoniaco cæco & muto curato, Phariſæos ipſum in Beel zebub eijcere dæmonia blaſphemantes conuincit fal ſum dicere: dicens blaſphemiam in ſpiritum ſanctũ irremiſſibi lem, & de omni verbo ocioſo reddendam rationẽ. Scribis au- tem & Phariſæis ſignum petentibus, dãdum dicit Ionæ ſignũ: & quæ ſint mater & fratres ipſius. CAP. XII.

1 IN illo tempore abijt Ieſus per ſata ſabbatho: diſcipuli
A autem eius eſurientes cœperunt vellere ſpicas, & mã-
2 ducare. Phariſæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce, diſci
puli tui faciunt quod non licet eis facere ſabbathis.
3 At ille dixit eis: Non legiſtis quid fecerit Dauid quãdo
4 eſurijt, & qui cum eo erant: quomodò intrauit in do-
mum Dei & panes propoſitionis comẽdit, quos non li-
cebat ei edere, neq; his qui cum eo erant, niſi ſolis ſacer-
5 dotibus? Aut non legiſtis in lege, quia ſabbathis ſacer-
dotes in templo ſabbathũ violant, & ſine crimine ſunt?
6 Dico autem vobis, quia templo maior eſt hic. Si autẽ
7 ſciretis quid eſt, Miſericordiam volo, & non ſacrificiũ:
8 nunquam condemnaſſetis innocentes: Dominus enim
9 eſt filius hominis etiam ſabbathi. Et cùm inde tranſiſ-
10 ſet, venit in ſynagogam eorum. Et ecce homo manum
habens aridam, & interrogabant eum dicentes: Si licet
11 ſabbathis curare? vt accuſarent eum. Ipſe autem dixit il
lis: Quis erit ex vobis homo qui habeat ouem vnam: &
ſi ceciderit hæc ſabbathis in foueam, nonne tenebit & le
12 uabit eam? Quantò magis melior eſt homo oue? Itaque
13 licet ſabbathis benefacere. Tunc ait homini: Extẽde ma
num tuam. Et extendit: & reſtituta eſt ſanitati ſicut alte-
14 ra. Exeuntes autem Phariſæi, conſilium faciebant ad-
15 uerſus eum, quomodò perderent eum. Ieſus autẽ ſciens
B receſſit inde, & ſecuti ſunt eum multi, & curauit eos om
16 nes: & præcepit eis ne manifeſtum eum facerent. Vt
17 adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam prophetam,
18 dicentem: Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus
in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam ſpiritum
19 meum ſuper eum, & iudicium gentibus nuntiabit. Nõ
contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in pla-
20 teis vocem eius: arũdinem quaſſatam non confringet,
& linum fumigans non extinguet: donec eijciat ad victo
21 riam iudicium: & in nomine eius gentes ſperabunt.
22 Tunc oblatus eſt ei dæmonium habens, cæcus & mu-
23 tus: & curauit eum, ita vt loqueretur & videret. Et ſtu
pebant omnes turbæ, & dicebant, Nunquid hic eſt filius
24 Dauid? Phariſæi autem audientes dixerunt: Hic nõ eij
cit dæmones niſi in Beel-zebub principe dæmoniorum.
25 Ieſus autem ſciens cogitationes eorum, dixit eis, Omne
regnum diuiſum contra ſe deſolabitur: & omnis ciuitas
26 vel domus diuiſa contra ſe, non ſtabit. Et ſi ſatanas ſa-
tanam eijcit, aduerſus ſe diuiſus eſt: quomodò ergo ſta-
27 bit regnum eius? Et ſi ego in Beel-zebub eijcio dæmo
nes: filij veſtri in quo eijciũt? Ideo ipſi iudices veſtri erũt.
28 Si autem ego in ſpiritu Dei eijcio dæmones: igitur per-
29 uẽnit in vos regnũ Dei. Aut quomodo poteſt quiſquã
C intrare in domum fortis, & vaſa eius diripere; niſi priùs
30 alligauerit fortem, & tunc domum illius diripiet? Qui
nõ eſt mecũ, cõtra me eſt: & qui non congregat mecũ,
31 ſpargit. Ideo dico vobis: Omne peccatum & blaſphe-
mia remittetur hominibus, ſpiritus autem blaſphemia
32 non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra fi
lium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit cõtra ſpi-
ritum ſanctum, non remittetur ei: neque in hoc ſeculo,
33 neque in futuru. Aut facite arborem bonam, & fructũ
34 eius bonũ, aut facite arborẽ malã, & fructũ eius malũ, ſi-
quidẽ ex fructu arbor agnoſcitur. Progenies viperarũ
quomodò poteſtis bona loqui, cũ ſitis mali? ex abundã
35 tia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono the
ſauro profert bona: & malus homo de malo theſauro pro
36 fert mala. Dico aũt vobis, quoniam omne verbum ocio
ſum quod loquuti fuerint hoĩes, reddẽt rationẽ de eo in
37 die iudicij. Ex verbis enim tuis iuſtificaberis, & ex ver-
38 bis tuis condemnaberis. Tunc reſponderunt ei quidam
de Scribis & Phariſæis, dicentes: Magiſter volumus à te
39 ſignum videre. Qui reſpondens ait illis, Generatio
mala & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur
40 ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Sicut enim fuit Ionas
D in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ſic erit fi-
lius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus no-
41 ctibus. Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum genera-
tione iſta, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam e-
gerunt in prædicatione Ionæ. Et ecce plus quàm Ionas
42 hic. Regina Auſtri ſurget ĩ iudicio cũ generatione iſta,
& condemnabit eam: quia vẽnit à finibus terræ audire ſa
pientiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic.
43 Cùm autem immundus ſpiritus exierit ab homine, am
bulat per loca arida quærens requiem, & non inuenit.
44 Tunc dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Et
veniens inuenit eam vacantem, ſcopis mundatam & or-
45 natam. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſe-
cum nequiores ſe, & intrantes habitant ibi: & fiunt no
uiſſima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & gene
46 rationi huic peſſimæ. Adhuc eo loquente ad turbas,
ecce mater eius, & fratres ſtabant foris, quærentes lo-
47 qui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fra-
48 tres tui foris ſtant quærentes te. At ipſe reſpondens di
centi ſibi ait: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres
49 mei? Et extendens manum in diſcipulos ſuos, dixit,
50 Ecce mater mea & fratres mei? Quicunque enim fecerit
voluntatem patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater,
& ſoror, & mater eſt.

Sedens in nauicula proponit turbis parabolas ſeminantis ac zi- zaniorum, quas etiam diſcipulis interpretatur: item parabo- las de grano ſinapis, de fermento in farina occultato, de the- ſauro & margarita inuentis: de rete in mare miſſo, quã para- bolã etiã declarat: docens in patria ſua, ait prophetã non eſſe ſine honore niſi in propria patria. CAP. XIII.

1 IN illo die exiens Ieſus de domo, ſedebat ſecus mare.
A Et congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, ita vt in na
2 uiculam aſcendens ſederet: & omnis turba ſtabat in li-
3 tore, & locutus eſt eis multa in parabolis, dicens, Ecce
4 exijt qui ſeminat ſeminare. Et dum ſeminat, quædam
ceciderunt ſecus viam, & venerũt volucres cæli & come
5 derunt ea. Alia autem ceciderunt in petroſa, vbi non ha
bebant terram multam: & continuò exorta ſunt, quia
6 non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto æſtua
7 uerunt: & quia non habebant radicem, aruerunt. Alia
autem ceciderunt in ſpinas: & creuerunt ſpinæ, & ſuf-
8 focauerunt ea. Alia autem ceciderũt in terram bonam:
& dabant fructum, aliud centeſimum, aliud ſexageſimũ,
9 aliud triceſimum. Qui habet aures audiendi, audiat.
10 Et accedentes diſcipuli dixerunt ei. Quare in parabo-
11 lis loqueris eis? Qui reſpondens, ait illis, Quia vobis
B datum eſt noſſe myſteria regni cælorum: illis autem nõ
12 eſt datum. Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit:
qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.
13 Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident,
14 & audientes non audiunt, neque intelligunt: & adim-
pletur in eis prophetia Iſaiæ dicens, Auditu audietis, &
non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis.
15 Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus gra-
uiter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt: nequando vi
deant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant,
16 & conuertantur, & ſanem eos. Veſtri autem beati
17 oculi quia vident: & aures veſtræ, quia audiunt. Amen
quippe dico vobis quia multi prophetæ, & iuſti cupie-
runt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ
18 auditis, & non audierunt. Vos ergo audite parabolam
19 ſeminantis. Omnis qui audit verbum regni, & non
C intelligit, venit malus, & rapit quod ſeminatum eſt in
20 corde eius: hic eſt qui ſecus viam ſeminatus eſt. Qui
autem ſuper petroſa ſeminatus eſt: hic eſt qui verbum
21 audit, & continuò cum gaudio accipit illud: nõ habet

autem in ſe radicem, ſed eſt temporalis: facta auté tribu-
latione & perſecutione propter verbum, continuò ſcan
22 dalizatur. Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis: hic eſt q
verbum audit, & ſolicitudo ſeculi iſtius, & fallacia diui-
23 tiarum ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur. Qui ve-
rò in terram bonam ſeminatus eſt: hic eſt qui audit ver-
bum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidé
centeſimum, aliud autem ſexageſimum, aliud verò trice
24 ſimum. ¶Aliam parabolam propoſuit illis, dicens: Simi Mar.4.d.26.
le factum eſt regnum cælorum homini qui ſeminauit
25 bonum ſemen in agro ſuo. ¶Cùm autem dormirent ho Sap.2.d.24.
mines, venit inimicus eius, & ſuperſeminauit zizania in
26 medio tritici, & abijt. Cùm autem creuiſſet herba, &
D fructum feciſſet: tunc apparuerunt & zizania. Acce-
27 dentes autem ſerui patrisfamilias, dixerunt ei, Domine,
nónne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Vnde ergo
28 habet zizania? Et ait illis, Inimicus homo hoc fecit. Ser
29 ui autem dixerunt ei, Vis *imus, & colligimus ea? Et ait, *gimus.
Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis ſimul cum
30 eis & triticum. Sinite vtraque creſcere vſq; ad meſſem,
& in tempore meſſis dicam meſſoribus, Colligite pri-
mùm zizania, & alligate ea in faſciculos ad comboren-
31 dum, triticum autem cógregate in horreum meũ. ¶Aliã Mar.4.d.30. Lu.13.d.18.
parabolam propoſuit eis, dicens, Simile eſt regnum cæ-
lorum grano ſinapis, quod accipiẽs homo ſeminauit in
32 agro ſuo: quod minimum quidem eſt omnibus ſemini
bus, cùm autem creuerit maius eſt omnibus oleribus,
& fit arbor, ita vt volucres cæli veniant & habitent in ra
33 mis eius. ¶Aliam parabolam locutus eſt eis. Simile eſt re Lu.13.d.21.
E gnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abſcó
dit in farinæ ſatis tribus: donec fermentatum eſt totum.
34 Hæc omnia loquutus eſt Ieſus in parabolis ad turbas: Mar.4.d.33.
35 & ſine parabolis non loquebatur eis: vt impleretur quod
dictum erat per prophetam dicentem, ¶Aperiam in pa- Pſa.77.a.2.
rabolis os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione
36 mundi. Tunc dimiſſis turbis venit in domum: & ac
ceſſerunt ad eum diſcipuli eius, dicentes: Ediſſere nobis
37 parabolam zizaniorum agri. Qui reſpondens ait illis,
38 Qui ſeminat bonũ ſemen, eſt filius hominis. Ager au-
tem eſt mundus. Bonum verò ſemen: hi ſunt filij regni.
39 Zizania autem filij ſunt nequam. Inimicus autem qui
ſeminauit ea: eſt diabolus ¶Meſſis verò, conſummatio ſe Apo.14.c.15.
40 culi eſt. Meſſores autem angeli ſunt. Sicut ergo colli
F guntur zizania, & igni comburuntur: ſic erit in conſum
41 matione ſeculi. mittet filius hominis angelos ſuos, &
colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciũt
42 iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit
43 fletus & ſtridor dentium. ¶Tunc iuſti fulgebunt ſicut Sup.3.b.7. Dan.12.a.3.
ſol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi, au
44 diat. Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito
in agro: quem qui inuenit homo, abſcondit, & præ gau-
dio illius vadit, & vendit vniuerſa quæ habet, & emit a-
45 grum illum. Iterum ſimile eſt regnum cælorum ho-
46 mini negociatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta
autem vna pretioſa margarita, abijt, & vendidit omnia
47 quæ habuit, & emit eam. Iterum ſimile eſt regnum cæ
lorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſciũ*
48 congreganti. quam, cùm impleta eſſet, educentes, & ſe *eſ.
cus litus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem
49 foràs miſerunt. Sic erit in conſummatione ſeculi, exi
G bunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum.
50 Et mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & ſtri-
51 dor dentium. Intellexiſtis hæc omnia? Dicũt ei, Etiã*.
52 Ait illis, Ideo, omnis ſcriba doctus in regno cælorum, ſi *Domine
milis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſauro
53 ſuo noua & vetera. Et factũ eſt: cùm conſummaſſet Ie
54 ſus parabolas iſtas, tranſijt inde. ¶Et veniens in patriã Mar.6.a.1. Lu.4.c.16.
ſuam, docebat eos in ſynagogis eorum, ita vt mirarẽn-
tur, & dicerent, Vnde huic ſapientia hæc, & virtutes?
55 Nónne hic eſt fabri filius? Nónne mater eius dicitur
Maria: ¶& fratres eius, Iacobus & Ioſeph, & Simon & Iu Ioh.6.e.42.
56 das: & ſorores eius, nónne omnes apud nos ſunt? Vn-
57 de ergo huic omnia iſta? Et ſcandalizabãtur in eo: Ieſus
autem dixit eis, Non eſt propheta ſine honore niſi in pa Mat.6.a.4. Lu.4.d.24. Ioh.4.f.44.
58 tria ſua, & in domo ſua. Et non fecit ibi virtutes mul
tas propter incredulitatem eorum.

Caput Iohannis datur puellæ ſaltatrici: Ieſus quinq; virorũ millia in deſerto quinque panibus & duobus piſcibus ſatiat, ſublatis duodecim reliquiarum cophinis: & ſuper mare ambulans diſcipulos tempeſtate agitatos confortat, Petrumq́; à ſubmerſione liberat: in Terra Geneſar varij curantur languores tactu veſtimenti ipſius. CAP. XIIII.

1 IN illo tempore ¶audiuit Herodes tetrarcha famam Ie- Mar.6.b.14.
A ſu: & ait pueris ſuis, Hic eſt Iohãnes Baptiſta: ipſe ſur Lu.9.a.1.
2 rexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. ¶Hero- Mar.6.c.17. Lu.3.d.19
3 des enim tenuit Iohannem, & alligauit eum: & poſuit in *Philippi.
carcerem propter Herodiadem vxorem* fratris ſui.
4 Dicebat enim illi Iohannes, Non licet tibi habere eam.
5 Et volens illum occidere, timuit populum: quia ſicut p Inf.21.c.26.
6 phetam eum habebant. Die autem natalis Herodis ſal-
7 tauit filia Herodiadis in medio: & placuit Herodi. Vn-
de cum iuramento pollicitus eſt ei dare quodcũq; poſtu
8 laſſet ab eo. At illa præmonita à matre ſua, Da mihi, in-
9 quit, hîc in diſco caput Iohannis Baptiſtæ. Et contriſta-
tus eſt rex: propter iuramentum autem & eos qui pari-
10 ter recumbebant, iuſſit dari. Miſitq́; & decollauit Iohan
11 nem in carcere. Et allatum eſt caput eius in diſco: & da
12 tum eſt puellæ, & attulit matri ſuæ. Et accedentes diſci
B puli eius, tulerunt corpus*, & ſepelierunt illud: & veniẽ- *eius.
13 tes nuntiauerunt Ieſu. ¶Quod cũ audiſſet Ieſus, receſſit Lu.9.a.10. Mar.6.d.31 Ioan.6.a.1.
inde in nauicula, in locum deſertum ſeorſum, et cùm au
diſſent turbæ, ſecutæ ſunt eum pedeſtres de ciuitatibus.
14 Et exiens vidit turbam multam, & miſertus eſt eis, &
15 curauit languidos eorum. Veſpere autem facto acceſſe-
runt ad eum diſcipuli eius dicẽtes, Deſertus eſt locus, &
hora iam præterijt: dimitte turbas, vt euntes in caſtella
16 emant ſibi eſcas. Ieſus autem dixit eis, Nõ habent neceſ-
17 ſe ire: ¶date illis vos manducare. Reſpóderũt ei, ¶Nõ ha Mar.6.e.37. Lu.9.b.13. Ioh.6.b.9.
18 bemus hîc niſi quinq; panes & duos piſces. Qui ait eis,
19 Afferte mihi illos huc. Et cũ iuſſiſſet turbam diſcumbe
re ſup fœnum, acceptis quinq; panibus & duobus piſci-
bus, aſpiciens in cælum benedixit & fregit, & dedit diſci
20 pulis panes, diſcipuli autẽ turbis. Et manducauerunt
C oẽs, & ſaturati ſunt. Et tulerunt reliquias, duodecim co-
21 phinos fragmentorum plenos. Manducantium autem
fuit numerus, quinq; millia virorum, exceptis mulieri-
22 bus & paruulis. ¶Et ſtatim *iuſſit Ieſus diſcipulos aſcen Mar.6.e.45. *compulit.
dere in nauiculam, & præcedere eum trans fretum, do-
23 nec dimitteret turbas. Et dimiſſa turba, aſcendit in mõ- Ioh.6.b.17. Lu.6.b.12.
tem ſolus orare. Veſpere autem facto ſolus erat ibi.
24 Nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus,
25 erat enim contrarius ventus. Quarta autem vigilia no
26 ctis, venit ad eos ambulans ſup mare. Et videntes eum
ſuper mare ambulantẽ, turbati ſunt, dicentes, Quia phã
27 taſma eſt. Et præ timore clamauerunt. Statimq; Ieſus
locutus eſt eis, dicens, Habete fiduciam: ego ſum, nolite
28 timere. Reſpondens autem Petrus dixit, Domine ſi tu
29 es, iube me ad te venire ſuper aquas. At ipſe ait, Veni. Et
D deſcendens Petrus de nauicula, ambulabat ſuper aquã
30 vt veniret ad Ieſum. Videns verò ventum validum, ti-
muit: & cùm cœpiſſet mergi, clamauit dicens, Domine,
31 ſaluum me fac. Et continuò Ieſus extendẽs manum, ap-
prehendit eum: & ait illi, Modicæ fidei quare dubitaſti?
32 Et cùm *aſcendiſſent in nauiculam, ceſſauit ventus. *aſcendiſſet.
33 Qui autem in nauicula erant, venerunt & adorauerunt
34 eum, dicentes, Verè filius Dei es. ¶Et cũ tranſfretaſſent, Mar.6.g.53.
35 venerunt in Terram Geneſar. Et cùm cognouiſſent eũ
viri loci illius, miſerunt in vniuerſam regionem illam,
36 & obtulerunt ei omnes malè habentes: Et rogabant eũ
vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent. Et quicunq;
tetigerunt, ſalui facti ſunt.

Phariſæorum de lauandis manibus alijsq́; rebus traditiones, quas Dei mandatis præponebant, & quæ ſint coinquinantia hominẽ: mulier Chananæa perſeuerãte fide ac ſupplicatione

impetrat filia curationem: Ieſus curatis iuxta mare Galilæ varijs langaoribus, quatuor virorum millia ſeptem panibus paucisq́; piſciculis ſatiat, ſublatis ſeptem ſportarum reliquijs.

C A P. X V.

‖ Mar 7 a.2. 1 TVnc acceſſerunt ad eum ab Ieroſolymis Scribæ, &
A Phariſæi, dicentes: ⸢Quare diſcipuli tui tranſgre-
°traditiones. 2 diuntur°traditionem ſeniorum? non enim lauant man°
3 ſuas cũ panem manducant. ⸢Ipſe autem reſpondens, ait
illis, Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei ꝓpter
4 traditionem veſtram? Nam Deus dixit, ⸢‖Honora patrẽ,
Exo.20.c.12. Deu.5.b.16. & 17.b.15. Ephe. 6.a.2. Leui.20.b.9. Pro 20.c.20. Exo.21.c.16. matrem, & qui maledixerit patri, vel matri, morte mo-
5 riatur. ⸢Vos autem dicitis, ‖Quicunq; dixerit patri, vel
6 matri, Munus quodcunq; eſt ex me, tibi proderit: ⸢& nõ
honorificabit patrem ſuum aut matrem ſuam: & irritũ
feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.
7 ⸢Hypocritæ, bene prophetauit de vobis Iſaias dicens,
8 Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longè
Iſa. 29.d.13. Mar 7.a.6. B eſt à me. ⸢Sine cauſa autem colunt me, docentes doctri-
9 nas, ⸌& mãdata hominum. ⸢Et conuocatis ad ſe turbis,
10 dixit eis, Audite & intelligite. ⸢Non quod intrat in os,
11 coinquinat hominem: ſed quod procedit ex ore, hoc co
12 inquinat hominem. ⸢Tunc accedentes diſcipuli eius di
xerunt ei, Scis quia Phariſæi, audito verbo hoc ſcandali-
Ioh.15.a.2. Lu 6.f.39. 13 zati ſunt? ⸢At ille reſpondens ait, ‖Omnis plantatio quã
14 non plantauit pater meus cæleſtis eradicabitur. ⸢Sinite
illos, cæci ſunt, °duces cæcorum: cæcus autem ſi cæcõ du
°& Mar.7 c.17. 15 catum præſtet, ambo in foueam cadunt. ⸢Reſpondens
autem Petrus dixit ei, Ediſſere nobis parabolam iſtam.
16 ⸢At ille dixit, Adhuc & vos ſine intellectu eſtis? ⸢Non
17 intelligitis quia omne quod in os intrat, in ventrem va-
18 dit, & in ſeceſſum emittitur? ⸢Quæ autem procedunt de
19 ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem: ⸢de
Gen 6.a.5. & 8.d.21. corde enim exeunt ‖cogitationes malæ, homicidia, adul-
teria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ.
20 ⸢Hæc ſunt quæ coinquinant hominem. Non lotis au-
tem manibus manducare, non coinquinat hominem.
21 ⸢Et egreſſus inde Ieſus, ſeceſſit in partes Tyri & Sydonis.
22 ⸢‖Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa clama-
Mar.7.c.25. C uit, dicens ei, Miſerere mei Domine fili Dauid: filia mea
23 malè à dæmonio vexatur. Qui non reſpondit ei ver-
bum. Et accedentes diſcipuli eius rogabant eum, dicen-
24 tes, Dimitte eam: quia clamat poſt nos. ⸢Ipſe autem re-
Sup 10.a.6 Lu.19.b.10. Ioh.10.a.3. ſpondens, ait, Non ſum miſſus niſi ‖ad oues quę perierũt
25 domus Iſraël. ⸢At illa venit & adorauit eum, dicens, Do
26 mine adiuua me. ⸢Qui reſpondens ait, Non eſt bo-
27 num ſumere panem filiorum & mittere canibus. ⸢At il-
la dixit, Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis
28 quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. ⸢Tunc re
ſpondens Ieſus ait illi, O mulier magna eſt fides tua: fiat
29 tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia eius ex illa hora. ⸢Et
cùm tranſiſſet inde Ieſus, venit ſecus mare Galilææ: & a-
Eſa.35.a.5. Lu.7.d.22. 30 ſcendens in montem, ſedebat ibi. ⸢‖Et acceſſerũt ad eum
turbæ multæ, habẽtes ſecum mutos, cæcos, claudos, de-
biles, & alios multos: & proiecerunt eos ad pedes eius,
31 & curauit eos. ⸢Ita vt turbæ mirarentur videntes mutos
loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & ma-
Mar.8.a.1. 32 gnificabant Deum Iſraël: ⸢Ieſus autem conuocatis diſci-
D pulis ſuis, dixit, Miſereor turbæ: quia triduo iam perſe-
uerant mecum, & non habent quod manducent: & di-
33 mittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. ⸢Et dicunt
ei diſcipuli, Vnde ergo nobis in deſerto panes tantos, vt
34 ſaturemus turbam tantam? ⸢Et ait illis Ieſus, Quot habe
tis panes? At illi dixerunt, Septem, & paucos piſciculos.
35 Et præcepit turbæ vt diſcumberent ſuper terram. ⸢Et
36 accipiens ſeptem panes, & piſces, ⸌& gratias agens fre-
git, & dedit diſcipulis ſuis, & diſcipuli dederunt popu-
37 lo. ⸢Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt. Et quod ſu
perfuit de fragmentis, tulerunt ſeptem ſportas plenas.
38 Erant autem qui manducauerunt, quatuor millia homi
39 num, extra paruulos, & mulieres. ⸢Et dimiſſa
turba, aſcendit in nauiculam & venit in
fines Magedan.

...eſus ſigni petitione ipſum tentantes arguit, quòd ſigna temporum non dijudicarent: iubet diſcipulos cauere à fermento Phariſæorum ac Sadducæorum, ipſosq́; interrogat quem ipſum eſſe dicant, & Petro poſt illius reſponſionem promittit claues regni cælorum: ſuam autem paſſionem prædicens, à Petro increpatur: propter quod Satanam ipſum appellat, docens quemq; proprium crucem tollere, & Deum vnicuiq; iuxta ſua opera redditurum.

C A P. X V I.

1 ET acceſſerunt ad eũ Phariſæi & Sadducęi tentantes: Mar.8.b.11. Lu.12.g.54.
A & rogauerunt eum vt ſignum de cælo oſtẽderet eis.
2 ⸢At ille reſpondens, ait illis, Facto veſpere dicitis, Serenũ
3 erit, rubicundum eſt enim cælum ⸢Et manè, Hodie tẽ-
peſtas, rutilat enim triſte cælum. °Faciem ergo cæli diju- °Hypocritæ.
dicare noſtis: ſigna autem temporum non poteſtis?
4 ⸢‖Generatio mala & adultera ſignum quærit: & ſignũ nõ
dabitur ei, ‖niſi ſignum Ionæ ⸌prophetæ. Et relictis illis Sup.12.e.39 Ion.2.a.1.
5 abijt. ⸢Et cùm veniſſent diſcipuli eius trans fretum, obli- ⸌.6.
6 ti ſunt panes accipere. ⸢Qui dixit illis, ‖Intuemini & ca-
7 uete à fermento Phariſæorum & Sadducæorũ. ⸢At illi Mar.8.b.14. Lu.12.a.1.
cogitabant inter ſe dicentes, Quia panes non accepim°.
8 ⸢Sciens autem Ieſus, dixit, Quid cogitatis inter vos mo-
B dicæ fidei, quia panes non habetis? ⸢Nondum intelli-
9 gitis, neque recordamini quinq; panum, ‖in quinq; mil- Sup 14.e 17. Ioh.6.b.9.
10 lia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis? ⸢neq; ſeptẽ Sup 15.d.34.
panum, in quatuor millia hominũ, & quot ſportas ſum
11 pſiſtis? ⸢Quare non intelligitis quia non de pane dixi vo
bis, Cauete à fermento Phariſæorum & Sadducæorum?
12 ⸢Tunc intellexerunt quia non dixerit cauẽdum à fermẽ-
to panum, ſed à doctrina Phariſæorum, & Sadducæorũ.
13 ⸢Venit autem Ieſus in partes Cæſareæ Philippi: & inter Mar 8.c.27. Luc 9.b.18
rogabat diſcipulos ſuos dicens, Quem° dicunt homi- °me.
14 nes eſſe filium hominis? ⸢At illi dixerunt, Alij Iohãnem
C Baptiſtam, alij autem Eliam, alij verò Ieremiam, aut vnũ
15 ex prophetis. ⸢‖Dicit illis Ieſus, Vos aũt quẽ me eſſe dici- Ioh 6.g.69.
16 tis? ⸢Reſpondens Simon Petrus dixit, Tu es Chriſtus fi-
17 lius Dei viui. ⸢Reſpondens aũt Ieſus dixit ei, Beatus es Si
mon ‖Bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, Ioh.1.f.42.
18 ſed pater meus qui in cælis eſt. ⸢Et ego dico tibi, quia tu
es Petrus: & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiã meã,
19 & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. ⸢‖Et tibi Iſa.22.e.22. Ioh.20.c.23.
dabo claues regni cælorum. Et quodcunq; ligaueris ſup
terram, erit ligatum ⸌& in cælis, & quodcunq; ſolueris ⸌.9.
20 ſup terram, erit ſolutum ⸌& in cælis. ⸢Tunc præcepit di ⸌.6.
ſcipulis ſuis vt nemini dicerent qđ ipſe eſſet ⸌Ieſus Chri
21 ſtus. ⸢Exinde cœpit Ieſus oſtendere diſcipulis ſuis quia
oporteret eum ire Ieroſolymam, & multa pati à ſeniori-
bus & Scribis & principibus ſacerdotum, & occidi, &
22 tertia die reſurgere. ⸢Et aſſumẽs eum Petrus, cœpit incre
23 pare illum, dicens, Abſit à te Dñe, non erit tibi hoc. ⸢Qui
D conuerſus, dixit Petro, ‖Vade poſt me Satana, ſcandalum Mar.8.d.33.
es mihi: quia non ſapis ea quæ Dei ſunt, ſed ea quæ ho-
24 minum. ⸢Tunc Ieſus dixit diſcipulis ſuis, ‖Si quis vult Sup.10.d.38 Lu 9 c.23.& 14.e.27.
poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ ſuã,
25 & ſequatur me. ⸢‖Qui enim voluerit animam ſuam ſal- & 11. Ioh.12.d.25
uam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam
26 ſuam propter me, inueniet eam. ⸢Quid enim prodeſt ho
mini, ſi mundum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ de-
trimẽtum patiatur? ‖Aut quam dabit homo cõmutatio Pſal 48 a.8.
27 nem pro anima ſua? ⸢‖Filius enim hominis venturus eſt Pſa 61 b.13.
in gloria patris ſui cum angelis ſuis: ‖& tunc reddet vni Act.17.g.31 Rom.2.a.6
28 cuiq; ſecundùm opera eius. ⸢‖Amen dico vobis, ſunt qui Mar 9.a.1.
dam de hic ſtantibus qui non guſtabũt mortem, donec Lu.9.c.27.
videant filium hominis venientem in regno ſuo.

Chriſti in monte transfiguratio, quam iubet diſcipulos ſilentio ſeruare, donec à mortuis reſurgat: Eliam dicit venturum, imò iam veniſſe, ſed cognitum non fuiſſe, nempè Iohannem Baptiſtam: puerum lunaticum curat, quem diſcipuli ob modicam fidem curare non poterant, oſtendens quanta ſint virtutis fides ſimilis grano ſinapis, ieiunium, & oratio: paſſionem ſuã prædicit: pro ſe quoque & Petro didrachma ſoluit, inuento in ore piſcis ſtatẽre.

C A P. X V I I.

Et

ꝰaſſumpſit. Mar. 9 a.1. Luc.9. d.18. ꝰduxit.
1 ET poſt dies ſex aſſumit Ieſus Petrum & Iacobum &
A Iohannem fratrem eius, & ducit illos in mõtem ex-
2 celſum ſeorſum: & transfiguratus eſt ante eos. Et reſplẽ
duit facies eius ſicut ſol: veſtimẽta autem eius facta ſunt
3 alba ſicut nix. Et ecce apparuerunt illis Moyſes & Elias
4 cũ eo loquentes. Reſpondens autem Petrus, dixit ad Ie-
ſum, Dñe, bonum eſt nos hîc eſſe: ſi vis, faciamus hîc tria
tabernacula, tibi vnum, & Moyſi vnum, & Eliæ vnum.
5 Adhuc eo loquẽte, ecce nubes lucida obumbrauit eos.
Et ecce vox de nube, dicens, Hic eſt filius meus dilectus (2. Pe 1. d 17. ſup. 3. d.17.)
6 in quo mihi bene complacui: ipſum audite. Et audientes
diſcipuli, ceciderunt in faciẽ ſuam, & timuerunt valde.
7 Et acceſſit Ieſus, & tetigit eos: dixitq; eis, Surgite, & no-
8 lite timere. Leuantes aũt oculos ſuos, neminẽ viderũt
9 niſi ſolum Ieſum. Et deſcendentibus illis de monte, pręce-
B cepit eis Ieſus, dicens, Nemini dixeritis viſionem, donec
10 filius hominis à mortuis reſurgat. Et interrogauerunt
eum diſcipuli, dicentes, Quid ergo Scribę dicunt q Eliã (Mar.9.b.11 Mal.4.a.5. Sup.11 b.14)
11 oporteat primùm venire? At ille reſpõdens, ait eis, Elias
12 quidem venturus eſt*, & reſtituet omnia. Dico autem (*primum 2.)
vobis, quia Elias iam vênit, & non cognouerunt eum, ſed
fecerunt in eo quæcunq; voluerunt. Sic & filius homi-
13 nis paſſurus eſt ab eis. Tunc intellexerunt diſcipuli, quia
14 de Iohanne Baptiſta dixiſſet eis. Et cũ veniſſet ad tur- (Mar 9 c.14. Luc. 9. e.37.)
bam, acceſſit ad eum homo genibus prouolutus ante eũ,
15 dicẽs, Dñe miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & ma-
16 lè patitur: nã ſępe cadit in ignẽ, & crebrò in aquã. Et ob-
C tuli eum diſcipulis tuis: & nõ potuerunt curare eum.
17 Reſpondens* Ieſus, ait, O generatio incredula & peruer- (*autem.)
ſa, quouſque ero vobiſcum? vſquequo patiar vos? Afferte
18 huc illum ad me. Et increpauit illum Ieſus: & exijt ab eo
19 dęmonium, & curatus eſt puer ex illa hora. Tunc acceſ-
ſerunt diſcipuli ad Ieſum ſecretò, & dixerũt, Quare nos
20 nõ potuimus eijcere illum? Dixit illis Ieſus, Propter in-
credulitatem veſtram. Amen quippe dico vobis, ſi ha- (Luc.17.b 6)
bueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic,
Trãſi hinc illuc, & tranſibit, & nihil impoſſibile erit vo-
21 bis. Hoc autem genus non eijcitur niſi per orationem &
22 ieiunium. Conuerſantibus autem eis in Galilæa, dixit (Mar.9.e.31 Luc.9 f 44. & 24. a 7. Inf.20. c.18.)
illis Ieſus, Filius hominis tradendus eſt in manus homi-
23 num: & occident eum, & tertia die reſurget. Et contriſta
24 ti ſunt vehementer. Et cùm veniſſent Capharnaum, ac-
D ceſſerunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & di-
25 xerunt ei, Magiſter veſter non ſoluit didrachma? Ait,
Etiam. Et cùm intraſſet in domum, præuênit eum Ieſus,
dicens, Quid tibi videtur Simon? Reges terrę à quibus
accipiunt tributum vel cẽſum? à filijs ſuis, an ab alienis?
26 Et ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Ieſus, Ergo liberi ſunt
27 filij. Vt autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare,
& mitte hamum: & eum piſcem qui primus aſcenderit
tolle: & aperto ore eius inuenies ſtatêrem: illum ſu-
mens, da eis pro me & te.

Propoſito paruulo docet quiſnam maior ſit in regno cælorum, & quàm ſit à puſillorum ſcandalo cauendum: quomodò frater in nos peccans debeat corripi, & eccleſiam nõ audiens pro ethnico haberi, poteſtate ligandi atque ſoluendi diſcipulis tradita: docet etiam quàm ſit apud Deum efficax duorum petitio ſibi conſentientium, & quoties fratri in nos peccanti ſit ignoſcendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationẽ cum ſeruis ſuis ineunte.

CAP. XVIII.

1 IN illa hora acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes,
A Quis, putas, maior eſt in regno cælorum? Et aduo- (Mar 9.e.34 Luc.9.f.46. Inf.19.b.14. 1.Co.14.d.)
2 cans Ieſus paruulum, ſtatuit eum in medio eorũ, & di-
3 xit, Amen dico vobis, niſi conuerſi fueritis, & efficiami-
4 ni ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorũ. Qui-
cunque ergo humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt
5 maior in regno cęlorum. Et qui ſuſceperit vnum paruu-
6 lum talem in nomine meo, me ſuſcipit: qui autem ſcan (Mar.9.f.42)
dalizauerit vnum de puſillis iſtis qui in me credũt, expe-
dit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demer
7 gatur in profundum maris. Væ mundo à ſcandalis. Ne- (Luc.17.a.1.)
ceſſe eſt enim vt veniant ſcandala: verum tamen væ homi-
8 ni illi per quem ſcandalum venit. Si aũt manus tua, (Sup 5.e.30 Mar.9.g.43.)
vel pes tuus ſcandalizat te: abſcinde eum, & proijce abs
te: bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem vel claudũ,
q̃ duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem
9 æternum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, &
B proijce abs te: bonum tibi eſt vnum oculum habentem
in vitam intrare, q̃ duos oculos habentem mitti in gehẽ-
10 nam ignis. Videte ne contemnatis vnum ex his puſillis:
dico enim vobis quia angeli eorum in cælis ſemper vi- (Pſal.33.a.8)
11 dent faciem patris mei qui in cælis eſt. Venit enĩ filius (Luc 19.b.10)
12 hominis ſaluare qđ perierat. Quid vobis videtur? ſi (Luc.15.a.4.)
fuerint alicui centum oues, & errauerit vna ex eis: nónne
relinquit nonagintanouem in montibus, & vadit quæ-
13 rere eam quæ errauit? & ſi contigerit vt inueniat eam:
amen dico vobis, quia gaudet ſuper eam magis, q̃ ſuper
14 nonagintanouem quæ non errauerunt. Sic non eſt vo-
luntas ante patrẽ veſtrum qui in cælis eſt, vt pereat vnus
15 de puſillis iſtis. Si autẽ peccauerit in te frater tuus, va- (Leu.17.a.3.)
de, & corripe eum inter te & ipſum ſolum: Si te audierit:
16 lucratus eris fratrem tuum: ſi autẽ te non audierit, ad-
hibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum vel (Leu.19.d 17 Eccl.19. b.13 Iac.5. d.19.)
17 trium teſtium ſtet omne verbum. Quòd ſi non audierit
C eos, dic eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi
18 ſicut ethnicus & publicanus. Amẽ dico vobis, quæ- (Deu.19 c.15 2. Co 13.d.1 Heb.10.d.28 Ioh 8.c.17. 2.Theſ. 3.d.14. 1 Cor. 5.c 9. Iohan. 20 d. 23. Luc.17. a. 4.)
cunque alligaueritis ſuper terram, erũt ligata & in cæ-
lo: & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, erũt ſoluta & in
19 cælo. Iterum dico vobis, quia ſi duo ex vobis cõſenſerint
ſuper terrã, de oĩ re quamcunq; petierint, fiet illis à patre
20 meo qui in cælis eſt. Vbi enim ſunt duo vel tres congre-
21 gati in noĩe meo, ibi ſum in medio eorum. Tunc accedẽs
Petrus ad eum, dixit, Dñe, quoties peccabit in me frater
22 meus, & dimittã ei? vſq; ſepties? Dixit illi Ieſus, Nõ dico
23 tibi vſq; ſepties: ſed vſq; ſeptuagies ſepties. Ideo aſſimi-
latũ eſt regnũ cælorũ homini regi, qui voluit rationẽ po-
24 nere cũ ſeruis ſuis. Et cùm cœpiſſet rationẽ ponere, obla
25 tus eſt ei vnus qui debebat ei decem millia talenta. Cùm
aũt nõ haberet vnde redderet, iuſſit eum dñs eius venun
dari, & vxorẽ eius & filios, & oĩa quę habebat, & reddi.
26 Procidens aũt ſeruus ille, orabat eum, dicens, Patientiã
D habe in me, & omnia reddã tibi. Miſertus aũt dñs ſerui
27 illius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei. Egreſſus autẽ
28 ſeruus ille, inuênit vnum de cõſeruis ſuis qui debebat ei
centum denarios. & tenens ſuffocabat eum, dicens, Red-
29 de quod debes. Et procidens cõſeruus eius, rogabat eũ,
dicens, Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.
30 Ille autẽ noluit: ſed abijt, & miſit eum in carcerẽ, donec
31 redderet debitum. Videntes autẽ cõſerui eius quę fiebãt,
cõtriſtati ſunt valde: & venerunt, & narrauerũt dño ſuo
32 oĩa quæ facta fuerant. Tunc vocauit illũ dñs ſuus: & ait (Luc.2.e.13.)
illi, Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi, qm̃ roga-
33 ſti me: nónne ergo oportuit & te miſereri conſerui tui,
34 ſicut & ego tui miſertus ſum? Et iratus dñs eius, tradi-
dit eum tortoribus, quoadúſq; redderet vniuerſum de-
35 bitum. Sic & pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non re- (Sup.6.b.12. Mar.11.c.25)
miſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.

Matrimonium docet ex ſua inſtitutione eſſe indiſſolubile, nec vxorem extra cauſam fornicationis poſſe dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui ſe caſtrarint propter regnum cælorum: paruulis manus imponit: adoleſcens qui omnia ſe ſeruaſſe præcepta dicebat, audito Chriſti conſilio de omnibus vẽdẽdis abijt triſtis: difficilè ergo aſſerit diuitem intrare regnum cælorum, & quid illis præmij ſit qui omnibus relictis ipſum ſequuntur.

CAP. XIX.

1 ET factum eſt, cùm conſummaſſet Ieſus ſermones
A iſtos, migrauit à Galilæa, & venit in fines Iudęę trãs
2 Iordanẽ, & ſecutæ ſunt eum turbæ multę, & curauit eos (Mar.10.a.1)
3 ibi. Et acceſſerũt ad eũ Phariſæi tentantes eũ, & dicẽtes, (Mar.10.a)
Si licet homini dimittere vxorẽ ſuã, quacunq; ex cauſa?
4 Qui reſpõdens, ait eis, Nõ legiſtis, quia qui fecit *ab initio, (Gen.1.d.27 *hominem. Gen.2.d.24. Ephe.5.g 31 1.Co.6.d.16)
5 maſculũ & fœminã fecit eos? Et dixit, Propter hoc, di-
mittet homo patrem, & matrẽ, & adhęrebit vxori ſuæ: &
6 erũt duo in carne vna. Itaq; iã nõ ſunt duo: ſed vna caro.

7 Quod ergo Deus cõiunxit, homo non ſeparet. †Dicunt
illi, Quid ergo ‖Moyſes mandauit dare libellum repudij, Deu. 24. a. 1
8 & dimittere? †Ait illis, Quoniam Moyſes ad duritiam cor
dis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras: ab ini-
9 tio autẽ non fuit ſic. †‖Dico autem vobis, quia quicunq; Sup. 5. e. 32. Mar. 10. b. 11. Luc. 16. d. 18. 1. Cor. 7. b. 10.
B dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam
duxerit, mœchatur: & qui dimiſſam duxerit, mœchatur.
10 †Dicunt ei diſcipuli eius, Si ita eſt cauſa hominis cũ vxo-
11 re, non expedit nubere. †Qui dixit illis, Non oẽs capiunt
12 verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. †Sũt enim eunuchi
qui de matris vtero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi qui fa-
cti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi qui ſeipſos caſtra
uerunt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere ca-
13 piat. †‖Tunc oblati ſunt ei paruuli, vt manus eis impone- Mar. 10. b. 13. Luc. 18. c. 15.
14 ret & oraret. Diſcipuli autẽ increpabant eos. †Ieſus verò
ait eis, ‖Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me ve Sup. 18. a. 3.
15 nire: taliũ eſt enim regnũ cælorũ. †Et cùm impoſuiſſet eis
16 manus, abijt inde. †‖Et ecce vnus accedens, ait illi, Magi- Mar. 10. b. 17. Luc. 18. d. 18.
ſter bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam?
17 †Qui dixit ei, Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bo-
C nus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.
18 †Dicit illi, Quæ? Ieſus autem dixit, ‖Non homicidiũ fa- Exo. 20. c. 13.
cies, non adulterabis, Non facies furtum, Nõ falſum te-
19 ſtimonium dices, Honora patrem tuum & matrem tuã,
20 Diliges proximum tuum ſicut teipſum. †Dicit illi adole-
ſcens, Omnia hæc cuſtodiui ˏà iuuentute meaˋ: quid ad- ˏs.
21 huc mihi deeſt? †Ait illi Ieſus, Si vis perfectus eſſe, vade,
vende* quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurũ *omnia
22 in cælum: & veni, ſequere me. †Cùm audiſſet autẽ ado-
leſcens verbum, abijt triſtis; erat enim habẽs multas poſ-
23 ſeſſiones. †Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis, Amen dico vo
24 bis, quia diues difficilè intrabit in regnum cælorum. †Et
iterum dico vobis, facilius eſt camelum per foramen acus
25 tranſire, q̃ diuitem intrare in regnũ cælorum. †Auditis
autem his, diſcipuli mirabantur valde, dicentes, Quis er-
26 go poterit ſaluus eſſe? †Aſpiciens autem Ieſus, dixit illis,
D Apud homines hoc impoſſibile eſt: apud Deum autẽ oĩa
27 poſſibilia ſunt. †‖Tunc reſpondens Petrus, dixit ei, Ecce Mar. 10. d. 28. Luc. 18. c. 28.
nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit
28 nobis? †Ieſus autẽ dixit illis, Amen dico vobis, ꝙ vos qui
ſecuti eſtis me, in regeneratione cùm ſederit filius homi-
nis in ſede maieſtatis ſuæ, ‖ſedebitis & vos ſuper ſedes Luc. 22. e. 30.
29 duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël. †Et omnis
qui reliquerit domũ, vel fratres, aut ſorores, aut patrẽ, aut
matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen
meum, centuplum accipiet, & vitã æternam poſſidebit.
30 †‖Multi autẽ erunt primi, nouiſſimi & nouiſſimi primi. Inf. 20. b. 16. Mar. 10. e. 31. Luc. 13. f. 30.

Parabolam proponit de operarijs in vineam conductis, quorum vltimis idem datur denarius cum primis: Ieſus diſcipulis paſſionem & reſurrectionem ſuam prædicit, & occaſione ambitionis filiorum Zebedæi docet diſcipulos, quòd non poteſtate & oſtenſione dominij, ſed officio miniſterij debeant eſſe maiores: egrediens verò Iericho duos cæcos illuminat. CAP. XX.

1 SImile eſt regnum cælorum homini patrifamilias, qui
A exijt primo mane conducere operarios in vineã ſuã.
2 †Conuentione autem facta cũ operarijs ex denario diur-
3 no, miſit eos in vineã ſuã. †Et egreſſus circa horam tertiã,
4 vidit alios ſtantes in foro otioſos, †& dixit illis, Ite & vos
5 in vineã*: & qđ iuſtum fuerit, dabo vobis. †Illi autẽ abie- *meam.
runt. Iterum autem exijt circa ſextã & nonam horam: et
6 fecit ſimiliter. †Circa vndecimam verò exijt, & inuênit
alios ſtantes, & dixit illis, Quid hîc ſtatis tota die otioſi?
7 †Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit illis, Ite &
8 vos in vineam*. †Cùm ſerò autẽ factũ eſſet, dicit dñs vineę *meam.
B procuratori ſuo, Voca operarios, & redde illis mercedẽ,
9 incipiens à nouiſſimis vſq; ad primos. †Cùm veniſſent er-
go qui circa vndecimam horã venerant, acceperunt ſin-
10 gulos denarios. †Venientes autem & primi, arbitrati ſũt
ꝙ plus eſſent accepturi: acceperunt autẽ & ipſi ſingulos
11 denarios. †Et accipientes murmurabant aduerſus patrẽ-
12 familias, †dicentes, Hi nouiſſimi vna hora fecerũt: & pa-
res illos nobis feciſti qui portauimus põdus diei & æſtus.
13 †At ille reſpõdens vni eorũ dixit, Amice, nõ facio tibi in-
14 iuriam: nõnne ex denario conueniſti mecũ? †Tolle quod
tuum eſt, & vade: volo autem & huic nouiſſimo dare ſi-
15 cut & tibi. †Aut non licet mihi quod volo, facere? an ocu
16 lus tuus nequam eſt quia ego bonus ſum? †‖Sic erunt no Sup. 19. d. 30. Mar. 10. e. 31. Luc. 13. f. 30.
uiſſimi, primi: & primi, nouiſſimi: multi enĩ ſunt vocati,
17 pauci verò electi. †‖Et aſcẽdens Ieſus Ieroſolymã, aſſum- Luc. 22. b. 14. Mar. 10. e. 32. Luc. 18. f. 31.
18 pſit duodecim diſcipulos ſecretò, & ait illis, †Ecce aſcen-
C dimus Ieroſolymam, & filius hominis tradetur princi-
pibus ſacerdotum & Scribis, & condemnabunt eũ mor-
19 te, †& tradent eum Gentibus ad illudendum & flagellã-
20 dum, & crucifigendũ, & tertia die reſurget. †‖Tunc ac- Mar. 10. f. 35.
ceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs ſuis, ado-
21 rans & petens aliquid ab eo. †Qui dixit ei, Quid vis? Ait
illi, Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuã,
22 & vnus ad ſiniſtram in regno tuo. †Reſpondens autem
Ieſus, dixit, Neſcitis quid petatis. Poteſtis bibere calicem
23 quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei, Poſſumus. †Ait illis,
Calicem quidem meum bibetis: ſedere autem ad dexterã
meam ˏ&ˋ ſiniſtram, non eſt meum dare vobis: ſed quib* *vel
24 paratum eſt à patre meo. †‖Et audientes decem, indignati Mar. 10. f. 41. Luc. 22. c. 25.
25 ſunt de duobus fratribus. †‖Ieſus autem vocauit eos ad ſe:
D & ait, Scitis quia principes gentium dominantur eorũ:
26 & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos? †Nõ ita
erit inter vos: ſed quicunq; voluerit inter vos maior fieri,
27 ſit veſter miniſter: †& qui voluerit inter vos primus eſſe,
28 erit veſter ſeruus. †‖ſicut filius hominis non venit mini- Phil. 2. a. 7.
ſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptio-
29 nem pro multis. †‖Et egredientibus illis ab Iericho, ſecuta Mar. 10. g. 46. Luc. 18. f. 35.
30 eſt eum turba multa: †& ecce duo cæci ſedẽtes ſecus viã,
audierunt quia Ieſus tranſiret: & clamauerunt, dicentes,
31 Dñe, miſerere noſtri, fili Dauid. †Turba autẽ increpabat
eos vt tacerent. At illi magis clamabant, dicẽtes, Dñe, mi-
32 ſerere noſtri, fili Dauid. †Et ſtetit Ieſus, & vocauit eos, &
33 ait, Quid vultis vt faciam vobis? †Dicunt illi, Dñe, vt ape
34 riãtur oculi noſtri. †Miſertus aũt eorũ Ieſus, tetigit ocu-
los eorum. Et confeſtim viderunt, & ſecuti ſunt eum.

Ieſus ſuper aſinam Ieruſalem cum triumpho ingreſſus, negociatores de templo eijcit, & Phariſæis de triumpho indignantibus reſpondet: diſcipulis autem de ficulnea Chriſti verbo areſacta mirantibus, declarat fidei efficaciam: interrogationẽ de ſua poteſtate retundit quæſtione de Iohannis Baptiſmo: & ex parabolis de homine duos filios habente, & de patrefamilias, cuius vinitores poſt alios ſeruos, etiam filium vineæ hæredem occiderunt, prædicit regnum Dei à Iudæis ad Gentes transferendum. CAP. XXI.

1 ET cùm appropinquaſſent Ieroſolymis, & veniſſent Mar. 11. a. 1. Luc. 19. d. 29.
A Beth-phage ad montẽ Oliueti, tunc Ieſus miſit duos
2 diſcipulos, †dicens eis, Ite in caſtellum quod contra vos
eſt, & ſtatim inuenietis aſinam alligatam & pullum cum
3 ea: ſoluite, & adducite mihi: †& ſiquis vobis aliquid dixe-
rit, dicite, quia Dñs his opus habet: & cõfeſtim dimittet
4 vos. †Hoc autem factum eſt vt adimpleretur quod dictũ
5 eſt per prophetam, dicentem, †‖Dicite filiæ Sion, Ecce rex Iſa. 62. e. 11. Zach. 9. b. 9. Ioh. 12. b. 15.
tuus venit tibi manſuetus, & ſedens ſuper aſinam & pul-
6 lum filium ſubiugalis. †Euntes autem diſcipuli, fecerunt
7 ſicut præcepit illis Ieſus. †Et adduxerunt aſinam & pullũ:
& impoſuerunt ſuper eos veſtimẽta ſua, & eum deſuper
8 ſedere fecerunt. †Plurima autem turba ſtrauerunt veſti-
menta ſua in via: alij autem cædebant ramos de arborib*,
9 & ſternebant in via: †turbæ autem quæ præcedebant &
quæ ſequebantur, clamabant, dicentes, Hoſan-na filio
Dauid: ‖benedictus qui venit in nomine Domini: ho- Pſal. 117. d. 26. Mar. 11. b. 9. Ioh. 12. b. 13.
10 ſan-na in altiſſimis. †Et cùm intraſſet Ieroſolymam, com-
11 mota eſt vniuerſa ciuitas, dicens, Quis eſt hic? Populi
autem dicebant, Hic eſt Ieſus propheta, à Nazareth Ga-
12 lilææ. †Et intrauit Ieſus in templum Dei, & eijciebat oẽs Mar. 11. b. 15. Ioh. 2. c. 14. Deu. 14. d. 25. Luc. 19. g. 45.
vendentes & ementes in templo, & menſas nummula-
riorum, & cathedras vendentium columbas euertit:
13 †& dicit eis, Scriptum eſt, ‖Domus mea, domus ora- Iſai. 56. a. 7. Iere. 7. b. 11.
B tionis vocabitur: ‖vos autem feciſtis illam ſpeluncam la-
14 tronum. †Et acceſſerunt ad eum cæci, & claudi in tem-

plo:

15 plo: & ſanauit eos. Videntes autem principes ſacerdo- ‖Mar.11.c.18. Luc.19.g.47.
tum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes
in templo, & dicentes, Hoſan-na filio Dauid: indignati
16 ſunt, & dixerunt ei, Audis quid iſti dicunt? Ieſus autem
dixit eis, Vtiq;. Nũquã legiſtis, ‖Quia ex ore infantiũ ‖Pſal.8.a.3.
17 & lactentium perfeciſti laudẽ? Et relictis illis, abijt foras
18 extra ciuitatẽ in Bethaniam: ibique manſit. Manè autem
19 reuertens in ciuitatem, eſurijt. ‖Et videns fici arborẽ vnã Mar.11.b.
ſecus viam, venit ad eam: & nihil inuẽnit in ea niſi folia
tm̃, & ait illi, Nunquam ex te fructus naſcatur in ſempi-
20 ternum. Et areſacta eſt continuò ficulnea. ‖Et videntes Mar.11.c.20.
diſcipuli, mirati ſunt dicẽtes, Quomodò cõtinuò aruit?
21 Reſpondens autẽ Ieſus, ait eis, Amen dico vobis, ſi ha-
bueritis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolùm de ficul-
nea facietis, ſed & ſi monti huic dixeritis, Tolle & iacta
22 te in mare: fiet. ‖Et omnia quæcunq; petieritis in oratio- ‖Sup.7.a.7. Mar.11.c.24. Ioh.15.b.7. 1.Ioh.3.d.22.
23 ne credentes, accipietis. Et cùm veniſſet in templũ, ac- Mar.11.d.28. Luc.20.a.2.
ceſſerunt ad eum docentem principes ſacerdotum & ſe-
niores populi, dicentes, ‖In qua poteſtate hæc facis? Et qs
24 tibi dedit hanc poteſtatem? Reſpondens Ieſus dixit eis,
C Interrogabo vos & ego vnum ſermonem: quem ſi dixeri-
tis mihi, & ego vobis dicam in qua poteſtate hæc facio.
25 Baptiſmus Iohãnis vnde erat: è cælo, an ex hominibus?
26 At illi cogitabant inter ſe, dicentes, Si dixerimus è cælo,
dicet nobis, Quare ergo non credidiſtis illi? Si autem di-
xerimus ex hominibus, timemus turbam: ‖oẽs enĩ *habẽt ‖Sup.14.a.5. *habebant. Marc.6.c.20.
27 Iohannem ſicut prophetam. Et reſpondentes Ieſu, dixe-
rũt, Neſcimus. Ait illis & ipſe, Nec ego dico vobis in qua
28 poteſtate hæc facio. Quid autem vobis videtur? Homo
quidam habebat duos filios: & accedens ad primũ, dixit,
29 Fili, vade hodie operare in vinea mea. Ille autẽ rñdẽs, ait,
30 Nolo. Poſteà autẽ pœnitẽtia motus, abijt. Accedens autẽ
ad alterum, dixit ſimiliter. At ille rñdens, ait, Eo Dñe. Et
31 non iuit: Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicũt
ei, Primus. Dicit illis Ieſus, Amen dico vobis, quia publi-
32 cani & meretrices præcedunt vos in regnum Dei. Venit
enim ad vos Iohannes in via iuſtitiæ, & nõ credidiſtis ei:
publicani autem & meretrices crediderunt ei: vos autem
videntes nec pœnitentiam habuiſtis poſteà, vt crederetis
33 ei. Aliam parabolam audite: Homo erat paterfamilias Mar.12.a.1. Luc.20.b.9. Iſa.5.a.1 b.5. Iere.2.d.21.
D qui plantauit vineam, & ſepem circundedit ei, & fodit
in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agri-
34 colis: & peregrè profectus eſt. Cùm autem tempus fru-
ctuum appropinquaſſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, vt
35 acciperent fructus eius. Et agricolæ apprehenſis ſeruis
eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò la-
36 pidauerunt. Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus:
37 & fecerunt illis ſimiliter. Nouiſſimè autem miſit ad eos
38 filium ſuum, dicens, Verebuntur filium meũ. Agricolæ
autem videntes filium, dixerunt intra ſe, ‖Hic eſt hæres, ‖Inf.26.a.3. & 27.a.1. Ioh.11.g.53.
venite occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius.
39 Et apprehenſum eum eiecerunt extra vineam, & occide-
40 runt. Cùm ergo venerit dñs vineæ, quid faciet agricolis
41 illis? Aiunt illi, Malos malè perdet: & vineam ſuam lo-
cabit alijs agricolis, qui reddent ei fructum tpibus ſuis.
42 ‖Dicit illis Ieſus, Nunquam legiſtis in ſcripturis, Lapidẽ ‖Pſ.117.c.22. Act.4.b.11. Rom.9.g.33. 1.Pet.2.a.7. Luc.20.c.17. Mar.12.a.10.
quem reprobauerunt ædificantes, hic eſt factus in caput
angulí? A Dño factum eſt iſtud: & eſt mirabile in oculis
43 noſtris? Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum
44 Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. ‖Et qui ceci- Zach.12.a.3. Dan.2.e.34.
derit ſuper lapidem iſtum, confringetur: ſuper quem ve-
45 rò ceciderit, conteret eum. Et cùm audiſſent principes
ſacerdotum & Phariſæi parabolas eius: cognouerunt q
46 de ipſis diceret. Et quærentes eum tenére, timuerũt tur-
bas: quoniam ſicut prophetam eum habebant.

*Parabola de rege qui fecit nuptias filio ſuo, in quibus diſcum-
bens abſque veſte nuptiali in tenebras eijcitur exteriores: ten-
tatur Ieſus à Phariſæis ſuper cenſu dando Cæſari, & à Sad-
ducæis ſuper reſurrectione, quorum redarguit inſcitiam, mor
tuorum eximens reſurrectionem: rurſumq; à legis doctore ten
tatur ſuper magno legis mandato: viciſſim quoque interrogat
Phariſæos, cuius filius ſit Chriſtus.* CAP. XXII.

1 ET reſpondens Ieſus, dixit iterum in parabolis eis, di-
A cens, ‖Simile factum eſt regnum cælorum homini ‖Luc.14.d.16. Apo.19.b.9.
2 regi, qui fecit nuptias filio ſuo. Et miſit ſeruos ſuos vo-
3 care inuitatos ad nuptias: & nolebãt venire. Iterum mi-
4 ſit alios ſeruos, dicens, Dicite inuitatis, Ecce prandium
meum paraui: tauri mei & altilia occiſa, & omnia para-
5 ta: venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt: & abierũt,
alius in villam ſuam, alius verò ad negociationem ſuam,
6 reliqui verò tenuerunt ſeruos eius, & contumelijs affe-
7 ctos, occiderunt. Rex autem cùm audiſſet, iratus eſt: &
miſſis exercitibus ſuis, perdidit homicidas illos, & ciuita-
8 tem illorum ſuccendit. Tunc ait ſeruis ſuis, Nuptiæ qui-
dẽ paratæ ſunt: ſed qui inuitati erant, non fuerunt digni.
9 Ite ergo ad exitus viarum: & quoſcunq; inueneritis, vo-
10 cate ad nuptias. Et egreſſi ſerui eius in vias, congregaue-
runt omnes quos inuenerunt, malos & bonos: & imple-
11 tæ ſunt nuptiæ diſcumbentium. Intrauit autem rex vt
videret diſcumbentes: & vidit ibi hominem non veſtitũ
12 veſte nuptiali, & ait illi, Amice, quomodò huc intraſti
B non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc
13 dixit rex miniſtris, ‖Ligatis manibus & pedibus eius, mit- ‖Sup.8.b.12. & 13.f.42.
tite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & ſtridor Inf.25.d.30.
14 dentium. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi. Mar.12.b.13.
15 ‖Tunc abeuntes Phariſæi, conſilium inierunt vt caperẽt Luc.20.c.20.
16 eum in ſermone. Et mittunt ei diſcipulos ſuos cũ Hero-
dianis, dicentes, Magiſter, ſcimus quia verax es, & viã Dei
in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo. non enim
17 reſpicis perſonam hominum: dic ergo nobis quid tibi
18 videtur, licet cenſum dare Cæſari, an non? Cognita autẽ
Ieſus nequitia eorum, ait, Quid me tentatis hypocritæ?
19 oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi obtulerũt ei de-
20 narium. Et ait illis Ieſus, Cuius eſt imago hæc, & ſuper-
21 ſcriptio? Dicunt ei, Cæſaris. Tunc ait illis, ‖Reddite ergo ‖Ro.13.b.7.
C quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Et audiẽ-
22 tes mirati ſunt, & relicto eo, abierũt. In illo die acceſſe-
23 runt ad eum Sadducæi, qui dicunt nõ eſſe reſurrectionẽ:
24 & interrogauerunt eum, dicentes, Magiſter, ‖Moyſes di- ‖Marc.12.b.19.
xit, Siquis mortuus fuerit non habens filium, vt ducat fra- Luc.20.d.28.
25 ter eius vxorem illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Erant Act.13.b.6. Deu.25.a.5.
autem apud nos ſeptem fratres: & primus vxore ducta,
defunctus eſt: & non habens ſemen, reliquit vxorem ſuã
26 fratri ſuo. Similiter ſecundus & tertius vſq; ad ſeptimũ.
27 Nouiſſimè aũt oĩum & mulier defuncta eſt. In reſurre-
28 ctione ergo cuius erit de ſeptẽ, vxor? oẽs enĩ habuerũt eã.
29 Rñdẽs aũt Ieſus, ait illis, Erratis: neſciẽtes ſcripturas, neq;
30 virtutẽ Dei. In reſurrectione enĩ neq; nubẽt, neq; nuben-
31 tur: ſed ſunt ſicut angeli Dei in cælo. De reſurrectione
aũt mortuorũ nõ legiſtis qđ dictũ eſt à Deo dicẽte vobis,
32 ‖Ego ſum Deus Abrahã, & Deus Iſaac, & Deus Iacob? ‖Exo.3.b.6.
33 Nõ eſt Deus mortuorũ, ſed viuentiũ. Et audiẽtes turbæ,
34 mirabãtur in doctrina eius. ‖Phariſæi aũt audiẽtes q ſilẽ- ‖Marc.12.d.28.
D tiũ impoſuiſſet Sadducæis, cõuenerũt in vnũ: & interro-
35 gauit eum vnus ex eis legis doctor, tentãs eũ, Magiſter,
36 qđ eſt mandatum magnũ in Lege? Ait illi Ieſus, ‖Diliges ‖Deu.6.a.5.
37 Dñm Deũ tuũ ex toto corde tuo, & in tota aĩa tua, & in Luc.10.e.27.
38 tota mẽte tua. Hoc eſt maximũ & primũ mandatũ. Se-
39 cũdũ aũt ſimile eſt huic, ‖Diliges ꝓximũ tuũ ſicut teipſũ. ‖Leu.19.d.18.
40 In his duob' mãdatis vniuerſa lex pẽdet & ꝓphetæ. Cõ- Mat.12.x.31.
41 gregatis autem Phariſæis, interrogauit eos Ieſus, dicens, Mar.12.d.35. Luc.20.f.41.
42 Quid vobis videt de Chrõ? cuius filius eſt? Dicũt ei, Da- Pſal.109.a.1.
43 uid. Ait illis, Quõ ergo Dauid in Spũ vocat eũ Dñm, di-
44 cẽs, ‖Dixit Dñs dño meo, Sede à dextris meis, donec ponã
45 inimicos tuos ſcabellũ pedũ tuorũ? Si ergo Dauid vocat
46 eũ Dñm: quõ filius eius eſt? Et nemo poterat ei rñdere vbũ:
neq; auſus fuit qſquã ex illa die eũ amplius interrogare.

*Scribis & Phariſæis ſuper cathedram Moyſi ſedentibus præce-
pit Ieſus obedire, ipſorum autem opera non imitari, retegens
ipſorum hypocriſim & ambitionem, diſcipulos verò contra-
riam docens humilitatem: deinde multiplex Væ illis ob hypo
criſim ac reliquas ſuas iniquitates interminatur, prædicẽs eos
patrum ſuorum menſuram in iuſtorum perſecutionibus im-
pleturos, ac Ieruſalem deſerendam.* CAP. XXIII.

1 TVnc Ieſus locutus eſt ad turbas & ad diſcipulo
A ſuos,†dicens:Super cathedram Moyſi ſederunt Scri- †1.Eſd.8.a.4
2 bæ & Phariſæi.†Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, Luc.11.f.46. Act.15.b.10. Deu.6.b.8.
3 ſeruate & facite: ſecundùm opera verò eorum nolite fa- Nu.15.d.38.
4 cere:dicunt enim & non faciunt. †‖Alligant enim onera Mat.11.d.28 Luc.11.f.43. & 20.f.46.
grauia & importabilia,& imponunt in humeros homi- Iaco.3.a.1.
5 num·digito autem ſuo nolunt ea mouere. †Omnia verò Mala.2.b.6.
opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus : dilatant
6 enim‖phylacteria ſua, & magnificant fimbrias. †Amant
autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in
7 ſynagogis,†‖& ſalutationes in foro,& vocari ab homini-
8 bus,rabbi.†Vos autem nolite vocari rabbi.vnus eſt enim
9 magiſter veſter,omnes autem vos, fratres eſtis. †Et‖patrē
nolite vocare vobis ſuper terram: vnus eſt enim pater ve
10 ſter qui in cælis eſt. †Nec vocemini magiſtri : quia magi-
11 ſter veſter,vnus eſt,Chrs. †Qui maior eſt veſtrū, erit mi-
12 niſter veſter.†‖Qui autē ſe exaltauerit,humiliabitur:& q ‖Luc.14.c.11. & 18.c.14.
B ſe humiliauerit, exaltabitur. †Væ autem vobis Scribæ &
13 Phariſæi hypocritæ:quia clauditis regnum cælorum ante
homines. vos enim non intratis : nec introeuntes ſinitis
14 intrare.†-Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ. ‖ quia -8.
comeditis domos viduarum, orationes longas orantes. Mar.12.d.40 Luc.20.g.47.
15 Propter hoc amplius accipietis iudicium`.†Vę vobis Scri
bæ & Phariſæi hypocritę:quia circuitis mare & aridam,
vt faciatis vnum proſelytum:& cùm fuerit factus,facitis
16 eum filium gehennæ duplo quàm vos. †Væ vobis duces
cæci,qui dicitis, Quicunq; iurauerit per templum, nihil
17 eſt:qui autem iurauerit in auro templi,debet. †Stulti &
cæci,quid enim maius eſt, aurum, an tēplum quod ſan-
18 ctificat aurum?†Et quicunq; iurauerit in altari, nihil eſt:
quicunq; aūt iurauerit in dono quod eſt ſuper illud, de-
19 bet. †Cæci,quid enim maius eſt, donum, an altare quod
20 ſanctificat donum? †Qui ergo iurat in altari,iurat in eo
21 & in omnibus quæ ſuper illud ſunt: † & quicunq; iura-
C uerit in templo, iurat in illo & in eo qui habitat in ipſo:
22 †‖& qui iurat in cęlo,iurat in throno Dei,& in eo qui ſe- ‖Sup.5.e.34
23 det ſuper eum.†‖Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritę: †Luc.11.f.42.
quia decimatis mentam & anethum & cyminum,& re-
liquiſtis quæ grauiora ſunt legis,iudicium,& miſericor-
diam,& fidem.hęc oportuit facere, & illa non omittere.
24 †Duces cæci,excolantes culicem, camelum autem glutiē
25 tes.†‖Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ:quia mun- ‖Luc.11.e.39
datis quod déforis eſt calicis & paropſidis : intus autem
26 *pleni eſtis` rapina & immunditia.†Phariſæe cæce, mūda *plena ſunt 7.
priùs quod intus eſt,calicis & paropſidis, vt fiat id quod
27 déforis eſt, mundum. †Væ vobis Scribæ & Phariſæi hy-
pocritæ:quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis,quę áforis
parēt hominibus ſpecioſa , intus verò plena ſunt oſſibus
28 mortuorum, & omni ſpurcitia.†ſic & vos áforis quidem
paretis hominibus iuſti: intus autē pleni eſtis hypocriſi
29 & iniquitate.†Væ vobis Scribæ & Phariſęi hypocritæ:qa
D ædificatis ſepulchra prophetarum, & ornatis monumē-
30 ta iuſtorum,†& dicitis, Si fuiſſemus in diebus patrū no-
ſtrorū,nō eſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarū.
31 †Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia filij eſtis eo-
32 rum qui prophetas occiderunt. †Et vos implete menſu-
33 ram patrum veſtrorum.†‖Serpentes genimina viperarū, ‖Sup.3.b.7.
34 quomodò fugietis à iudicio gehennæ?†Ideo ecce ego mit
to ad vos prophetas & ſapientes & ſcribas, & ex illis oc-
cidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in ſynagogis
35 veſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem: † vt ve-
niat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus qui effuſus eſt ſuper
terram,‖à ſanguine Abel iuſti vſq; ad ſanguinem Zacha- ‖Gen.4.b.8. Heb.11.a.4.
riæ filij Barachiæ,‖quem occidiſtis inter templum & al- 2.Pa.24.f.21
36 tare. †Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper ge-
37 nerationem iſtam. †‖Ieruſalem Ieruſalem, quæ oc- ‖Luc.13.g.34
cidis prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt, 4.Eſd.1.a.30.
quoties volui congregare filios tuos‖ quemadmodùm
gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?
38 †Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſer-
39 ta. †Dico enim vobis,non me videbitis
amodò donec dicatis, Benedictus
qui venit in nomine Dñi.

Prædicit templi euerſionem, monetq; vt caueant à venturis ſeductoribus, futura prænuntians bella ac perſecutiones: fore gē: pſeudochriſti & pſeudoprophetæ: de aduentu filij hominis, & pcedētibus ſignis in Sole, Luna & ſtellis: omnibus ignotum dicit Chriſtus diem iudicij, & de fideli ac malo ſeruo, pꝑter quæ docet ſemper eſſe vigilandum. CAP. XXIIII.

1 ET egreſſus Ieſus de templo,ibat. Et acceſſerunt di- Mar.13.a.1.
A ſcipuli eius vt oſtenderent ei ædificationes templi. Luc.21.b.5.
2 †Ipſe autem reſpondens dixit illis, Videtis hæc omnia?
Amen dico vobis,non relinquetur hìc lapis ſuper lapidē
3 qui non deſtruatur. †‖Sedente autem eo ſuper montem ‖Lu.19.g.44.
Oliueti,acceſſerunt ad eum diſcipuli ſecretò, dicentes,
Dic nobis,quando hæc erunt? & quod ſignum aduentus
4 tui, & conſummationis ſeculi? † ‖Et reſpōdens Ieſus,di- ‖Ephe.5.b.6. Col.2.d.18.
5 xit eis, Videte nequis vos ſeducat:†multi enim venient in
nomine meo, dicentes,Ego ſum Chriſtus : & multos ſe-
6 ducent.†Audituri enim eſtis prælia & opiniones prælio-
rum.Videte ne turbemini, oportet enim fieri: ſed nondū
7 eſt finis.†Conſurget enim gens in gentem, & regnum in
regnum:& erunt peſtilentiæ,& fames, & terræmotus ꝑ
8 loca,†hæc autem omnia initia ſunt dolorum. †‖Tūc tra- ‖Ioh.15.c.19 & 16.a.2.
9 dent vos in tribulationem,& occident vos : & eritis odio Sup.10.c.17.
10 omnibus gentibus propter nomen meum. †Et tunc ſcā- Luc.21.c.12.
B dalizabuntur multi : & inuicem tradent : & odio ha-
11 bebunt inuicem. †Et multi pſeudoprophetæ ſurgent : &
12 ſeducent multos.†Et quoniam abundabit iniquitas:refri
13 geſcet charitas multorum.†qui autem perſeuerauerit vſ-
14 que in finem,hic ſaluus erit.†Et prædicabitur hoc Euan-
gelium regni in vniuerſo orbe,in teſtimonium omnibus
15 gentibus:& tunc veniet cōſummatio. †‖Cùm ergo vide- ‖Mar.13.b.14 Luc.21.d.20.
ritis abominationem deſolationis,quę dicta eſt‖à Danie- Dan.9.g.27.
le propheta,ſtantem in loco ſancto (qui legit intelligat)
16 †tunc qui in Iudæa ſunt fugiant ad montes: †& qui in te-
17 cto,non deſcendat tollere aliquid de domo ſua:†& qui in
18 agro,non reuertatur tollere tunicam ſuam. † Væ autem
19 prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.†Orate au-
20 tem,vt non fiat fuga veſtra in hyeme vel‖ſabbatho. †Erit ‖Act.1.b.12.
21 enī tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mū-
22 di vſque modò,neque fiet. †Et niſi breuiati fuiſſent dies
illi,non fieret ſalua omnis caro: ſed propter electos brе-
23 uiabuntur dies illi. †‖Tunc ſiquis vobis dixerit, Ecce hìc ‖Mar.13.c.21
24 eſt Chriſtus,aut illic:nolite credere. †Surgēt enim pſeu- Luc.17.d.23
dochriſti, & pſeudoprophetæ:& dabunt ſigna magna &
prodigia,ita vt in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiā
25 electi.†Ecce prædixi vobis.†Si ergo dixerint vobis,Ecce in
26 deſerto eſt,nolite exire:ecce in penetralibus, nolite crede
27 re.†Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret vſque in
C Occidentem:ita erit & aduentus filij hominis.†‖Vbicun Luc.17.g.37.
28 que fuerit corpus,illic congregabuntur & aquilæ. †Sta- Mar.13.c.24. Luc.21.e.25.
29 tim autem poſt tribulationem dierum illorum Sol ob- Eze.32.b.7.
ſcurabitur,& Luna non dabit lumen ſuum,& ſtellæ ca- Iſa.13.b.10. Ioel 2.g.31.
30 dent de cælo,& virtutes cælorum commouebuntur: †& & 3.c.15.
tunc parebit ſignum filij hominis in cęlo : & tunc plan- Apo.1.b.8. 1.Cor.15.g.52.
gent omnes tribus terræ:& videbunt filium hominis ve-
nientem in nubibus cæli cum virtute multa & maieſta-
31 te.† ‖Et mittet angelos ſuos cum tuba, & voce magna:&
congregabunt electos eius à quatuor ventis, à ſummis
32 cælorum vſque ad terminos eorum. †Ab arbore autem
fici diſcite parabolam:cùm iam ramus eius tener fuerit,
33 & folia nata, ſcitis quia prope eſt æſtas:†ita & vos, cùm
videritis hæc omnia, ſcitote quia prope eſt in ianuis.
34 †Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc,
35 donec omnia hæc fiant.†‖Cælum & terra tranſibunt,ver Mar.13.d.31
36 ba autem mea nō præteribunt. †De die autem illa & ho-
D ra nemo ſcit,neque angeli cælorum,niſi ſolus pater. †Si- ‖Luc.17.f.26
37 cut autem in diebus Noë, ita erit & aduentus filij homi-
38 nis. †‖Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedē- ‖Gen.7.b.5
tes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes vſq; ad eū 1.Pet.3.d.20
39 diem quo intrauit Noë in arcā, †& nō cognouerunt do-
nec venit diluuium, & tulit omnes : ita erit & aduentus
40 filij hominis.†‖Tunc duo erunt in agro:vnus aſſumetur, Luc.17.g.34
41 & vnus relinquetur.†duę molentes in mola:vna aſſume-

tur,

* duo in lecto vnus aſſumetur, & vnus relinquetur.
1. The. 5. d. 17. Mar. 13. d. 32. Luc. 11. e. 39. Luc. 12. e. 41.

42 tur, & vna relinquetur. †Vigilate ergo quia neſcitis qua
43 hora Dñs veſter venturus ſit. †‖Illud autem ſcitote, quo-
niam ſi ſciret paterfamilias qua hora fur venturus eſſet,
vigilaret, vtique & non ſineret perfodi domum ſuam,
44 †Ideo & vos eſtote parati: quia qua neſcitis hora filius
45 hominis venturus eſt. †‖Quis, putas, eſt fidelis ſeruus &
prudens, quem conſtituit Dñs ſuus ſuper familiam ſuã,
46 vt det illis cibum in tempore? †‖Beatus ille ſeruus, quem,
47 cùm venerit Dñs eius, inuenerit ſic facientem. †Amen
dico vobis: quoniam ſuper oĩa bona ſua conſtituet eum.
48 †Si autem dixerit malus ſeruus ille in corde ſuo, Moram
49 facit Dominus meus venire: †& cœperit percutere con-
50 ſeruos ſuos, mãducet autem & bibat cum ebrioſis: †ve-
niet Dominus ſerui illius in die qua non ſperat, & hora
51 qua ignorat, †& diuidet eum, partemq́; eius ponet cum
hypocritis, ‖illic erit fletus & ſtridor dentium.

Apo. 16. d. 15. Sup. 13. f. 42. Luc. 13. f. 30.

Parabolas proponit de decem virginibus, ac talentis diſtributis ſeruis, quorum dominus peregrè rediens ſingulos præmiat aut punit iuxta ipſorum merita: extremum iudicium ponit ob oculos, & cauſas ꝓmiationis bonorum ac punitionis malorũ.

C A P. X X V.

1 TVnc ſimile erit regnum cęlorum decem virginibus,
A quæ accipientes lampades ſuas exierunt obuiã ſpõ
2 ſo, & ſponſæ. †Quinque autem ex eis erant fatuę, & quin
3 que prudentes: †ſed quinque fatuæ, acceptis lampadibus,
4 nõ ſumpſerũt oleũ ſecũ: prudẽtes verò acceperũt oleũ in
5 vaſis ſuis cũ lãpadib9. †Morã aũt faciẽte ſpõſo, dormita-
6 nerũt oẽs & dormierũt. †Media autẽ nocte clamor factus
7 eſt, Ecce ſponſus venit, exite obuiã ei. †Tunc ſurrexerunt
8 omnes virgines illæ: & ornauerunt lampades ſuas. †Fatuę
autem ſapientibus dixerunt: Date nobis de oleo veſtro,
9 quia lampades noſtræ extinguuntur. †Reſpõderunt pru-
dentes, dicentes, Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis, ite
10 potius ad vendentes: & emite vobis. †Dum autem irent
emere, venit ſponſus: & quę paratę erant, intrauerunt cũ
11 eo ad nuptias, & clauſa eſt ianua. †Nouiſſimè verò ve-
niunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Dñe aperi
12 nobis. †At ille reſpõdens ait: Amẽ dico vobis, neſcio vos.
13 †‖Vigilate itaque, quia neſcitis diem neq; horã. †‖Sicut
14 enim homo peregrè proficiſcens, vocauit ſeruos ſuos, &
B tradidit illis bona ſua. †Et vni dedit quinque talenta, alij
15 autem duo, alij verò vnum, vnicuiq; ſecundùm propriã
16 virtutem: & profectus eſt ſtatim. †Abijt autem qui quin-
que talenta acceperat, & operatus eſt in eis, & lucratus
17 eſt alia quinque. †Similiter & qui duo acceperat, lu-
18 cratus eſt alia duo. †Qui autem vnum acceperat, abiens
fodit in terram, & abſcondit pecuniam domini ſui.
19 †Poſt multum verò tẽporis venit dñs ſeruorum illorũ,
20 & poſuit rationem cum eis. †Et accedens qui quinque
talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens,
Domine quinque talenta tradidiſti mihi, ecce alia quin-
21 que ſuperlucratus ſum. †Ait illi dñs eius: Euge ſerue bo-
ne & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa
22 te conſtituam: intra in gaudium dñi tui. †Acceſſit autem
C & qui duo talenta acceperat, & ait: Dñe duo talenta tra-
23 didiſti mihi, ecce alia duo lucratus ſum. †Ait illi dñs eius:
Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis:
ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium Dñi tui.
24 †Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait,
Domine, ſcio quia homo durus es, metis vbi non ſemi-
25 naſti, & congregas vbi non ſparſiſti: †& timens abij &
abſcõdi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum
26 eſt. †Reſpondens autem dñs eius, dixit ei: Serue male, &
piger, ſciebas quia meto vbi non ſemino, & cõgrego vbi
27 non ſparſi: †oportuit ergo te committere pecuniam meã
nummularijs, & veniens ego recepiſſem vtique quod meũ
28 eſt cum vſura. †Tollite itaq; ab eo talẽtum, & date ei qui
29 habet decem talenta: †‖omni enim habenti dabitur, &
abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur ha-
30 bere, auferetur ab eo. †Et inutilem ſeruum eijcite in tene-
31 bras exteriores, ‖illic erit fletus & ſtridor dentiũ. †Cũ
autem venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes

Mar. 13. d. 33. Sup. 24. e. 42. Luc. 19. b. 12.
‖Sup. 13. b. 12. Marc. 4. c. 25. Luc. 8. c. 18. & 19. d. 26.
‖Sup. 8. b. 12. & 22. b. 13.

angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ:
32 †& congregabuntur ante eum omnes gẽtes, & ſeparabit
33 eos ab inuicem, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis: †&
ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hœdos autem à ſini-
34 ſtris. †Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite
D benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à
35 cõſtitutione mundi. †‖Eſuriui enim: & dediſtis mihi mã-
ducare: ſitiui & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & col
36 legiſtis me. †Nudus, & operuiſtis me: ‖infirmus, & viſita
37 ſtis me: in carcere eram, & veniſtis ad me. †Tunc reſpon-
debunt ei iuſti dicentes: Domine, quando te vidimus eſu
rientem, & pauimus: ſitientem, & dedimus tibi potum?
38 †quando autem te vidimus hoſpitem, & collegimus te?
39 aut nudum, & cooperuimus te? †aut quando te vidimus
40 infirmum, aut in carcere: & venimus ad te? †Et reſpondẽs
rex, dicet illis: Amen dico vobis, quandiu feciſtis vni ex
41 his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. †Tunc dicet &
42 his qui à ſiniſtris erũt: †‖Diſcedite à me maledicti in ignẽ
æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. †Eſuriui
enim, & non dediſtis mihi mãducare: ſitiui, & non de-
43 diſtis mihi potum: †hoſpes eram, & non collegiſtis me:
nudus, & non operuiſtis me: infirmus, & in carcere, &
44 non viſitaſtis me. †Tunc reſpondebunt ei & ipſi dicẽtes:
Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem,
aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere,
45 & non miniſtrauimus tibi? †Tunc reſpõdebit illis dicẽs:
Amen dico vobis, quandiu non feciſtis vni de minoribus
46 his, nec mihi feciſtis. †‖Et ibunt hi in ſupplicium æternũ:
iuſti autem in vitam æternam.

‖Eſa. 58. b. 7. Ezec. 18. b. 7. Ecc. 18. d. 39.
‖Pſa. 6. b. 9. Sup. 7. c. 23. Luc. 13. f. 27.
‖Ioh. 5. e. 29. Dan. 12. a. 2.

Conſultant principes ſacerdotum de occidendo Ieſu, qui vnguento precioſo à muliere perfunditur murmurantibus diſcipulis: venditur à Iuda, de cuius proditione diſcipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus ſuum, & vinum in ſanguinem mutata tradit diſcipulis: prædicit omnes ſcandalizandos, trinamq́; Petri negationem: & poſt trinam orationem capitur à Iudæis, quorum vni Petrus abſcidit auriculam: diſcipulis fugientibus, coram Caipha à falſis teſtibus accuſatur, mortiſq́; reus iudicatus conſpuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

C A P. X X V I.

1 ET factum eſt: cùm cõſummaſſet Ieſus ſermones hos
A omnes, dixit diſcipulis ſuis: †‖Scitis quià poſt biduũ
2 Paſcha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur.
3 †Tunc congregati ſunt principes ſacerdotum & ſenio-
res populi in atrium principis ſacerdotũ, qui dicebatur
4 Caiphas: †& conſilium fecerunt vt Ieſum dolo tenerent
5 & occiderent. †Dicebant autem: Nõ in die feſto, ne fortè
6 tumultus fieret in populo. †‖Cùm autem Ieſus eſſet in
7 Bethania in domo Simonis Leproſi, †acceſſit ad eum mu-
lier habens alabaſtrum vnguẽti precioſi, & effudit ſuper
8 caput ipſius recumbentis. †Videntes autem diſcipuli, in-
9 dignati ſunt, dicentes: Vt quid perditio hæc? †potuit enim
10 iſtud venundari multo, & dari pauperibus. †Sciẽs autem
Ieſus ait illis, Quid moleſti eſtis huic mulieri? opus enim
11 bonum operata eſt in me. †Nã ſemper pauperes habetis
12 vobiſcum, me autem non ſemper *habetis. †Mittens enĩ
hæc vnguentum hoc in corpus meũ, ad ſepeliendum me
13 fecit. †Amen dico vobis, vbicunque prædicatũ fuerit hoc
euangelium in toto mundo, dicetur & quòd hæc fecit in
14 memoriam eius. †‖Tunc abijt vnus de duodecim, qui di-
B cebatur Iudas Iſcariotes, ad principes ſacerdotum: †& ait
15 illis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At
16 illi conſtituerunt ei triginta argenteos. †Et exinde quęre-
17 bat opportunitatem vt eum traderet. †‖Prima autẽ die
Azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes: Vbi
18 vis paremus tibi comedere Paſcha? †At Ieſus dixit, Ite in
ciuitatem ad quendam, & dicite ei: Magiſter dicit, Tem-
pus meum prope eſt, apud te facio Paſcha cum diſcipulis
19 meis. †Et fecerunt diſcipuli ſicut conſtituit illis Ieſus: &
20 parauerunt Paſcha. †‖Veſpere autem facto, diſcumbebat
21 cum duodecim diſcipulis ſuis. †Et edentibus illis, dixit:
Amen dico vobis quia vnus veſtrum me traditurus eſt.
22 †Et contriſtati valde, cœperunt ſinguli dicere: Nunquid

Marc. 14. a. 1. Luc. 22. a. 1.
‖Ioh. 11. a. 1. & 12. a. 3. Marc. 14. a. 3.
Deut. 24. b. 11. *habebitis.
‖Mar. 14. b. 10. Luc. 22. a. 3.
‖Mar. 14. b. 12. Luc. 22. a. 7.
‖Mar. 4. b. 17. Luc. 22. b. 14. Ioh. 13. c. 21.

23 ego ſum Domine? At ipſe reſpondens, ait: Qui intingit
24 mecum manum in paropſide, hic me tradet. Filius qui-
dem hominis vadit, ſicut ſcriptum eſt de illo: væ autem Pſal. 40. b. 10
C homini illi, per quem filius hominis tradetur: bonum
25 erat ei ſi natus non fuiſſet homo ille. Reſpondens autem
Iudas qui tradidit eum, dixit: Nunquid ego ſum Rabbi?
26 Ait illi: Tu dixiſti. Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus 1. Cor. 11. e. 24
panem & benedixit, ac fregit: deditque diſcipulis ſuis, &
27 ait: Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum. Et acci-
piens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex
28 hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti,
qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.
29 Dico autem vobis, non bibam amodò de hoc genimine
vitis vſque in diem illum, cum illud bibam vobiſcum
30 nouum in regno patris mei. Et hymno dicto, exierunt
31 in montem Oliueti. Tunc dicit illis Ieſus: Omnes vos Mar. 14. e. 27. Ioh. 16. d. 32.
ſcandalum patiemini in me, in iſta nocte. Scriptum eſt
enim, Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. Zach. 13. d. 7. Mar. 14. e. 28. & 16. b. 7.
32 Poſtquam autem reſurrexero, præcedam vos in Galilæam.
33 Reſpondens autem Petrus, ait illi: Etſi omnes ſcandali-
34 zati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor. Ait illi
Ieſus: Amen dico tibi, quia in hac nocte, antequam gallus
35 cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus, Etiam ſi oportue- Ioh. 13. d. 38
D rit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes
36 diſcipuli dixerunt. Tunc venit Ieſus cum illis in villam
quæ dicitur Geth-ſemani: & dixit diſcipulis ſuis: Sedete Mar. 14. d. 32. Luc. 22. d. 39
37 hic donec vadam illuc & orem. Et aſſumpto Petro &
duobus filijs Zebedæi, cœpit contriſtari & mœſtus eſſe.
38 Tunc ait illis: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem:
39 ſuſtinete hic, & vigilate mecum. Et progreſſus puſillum,
procidit in faciem ſuam, orans, & dicens: Pater mi, ſi poſ-
ſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: veruntamen non ſicut
40 ego volo, ſed ſicut tu. Et venit ad diſcipulos ſuos, & in-
uenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuiſtis
41 vna hora vigilare mecum? Vigilate, & orate, vt non in-
tretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt,
42 caro autem infirma. Iterum ſecundò abijt, & orauit, di-
cens: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire niſi bibam
43 illum: fiat voluntas tua. Et venit iterum, & inuenit eos
44 dormientes: erant enim oculi eorum grauati. Et relictis
illis, iterum abijt: & orauit tertiò, eundem ſermonem
45 dicens. Tunc venit ad diſcipulos ſuos, & dicit illis: Dor-
mite iam, & requieſcite, ecce appropinquauit hora, &
46 filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite
47 eamus: ecce appropinquauit qui me tradet. Adhuc *appropinquabit *tradit
E eo loquente, ecce Iudas vnus de duodecim venit, & cum Mar. 14. e. 43. Luc. 22. e. 47. Ioh. 18. a. 3.
eo turba multa cum gladijs & fuſtibus, miſſi à principi-
48 bus ſacerdotum & ſenioribus populi. Qui autem tradi-
dit eum, dedit illis ſignum, dicens: Quemcunq; oſcula-
49 tus fuero, ipſe eſt: tenete eum. Et confeſtim accedens ad
50 Ieſum, dixit: Aue rabbi. Et oſculatus eſt eum. Dixitque
illi Ieſus: Amice, ad quid veniſti? Tunc acceſſerunt, &
51 manus iniecerunt in Ieſum: & tenuerunt eum. Et ecce
vnus ex his qui erant cum Ieſu, extendens manum, exe-
mit gladium ſuum: & percutiens ſeruum principis ſa-
52 cerdotum, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi Ieſus:
Conuerte gladium tuum in locum ſuum: omnes enim Gene. 9. a. 6. Apo. 13. c. 10
53 qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas quia
non poſſum *rogare patrem meum: & exhibebit mihi *modò a-
54 modò pluſquam duodecim legiones angelorum? Quomodo
55 ergo implebuntur ſcripturæ, quia ſic oportet fieri? In illa Iſa. 53. c. 10
hora dixit Ieſus turbis, Tanquam ad latronem exiſtis cum
gladijs & fuſtibus comprehendere me? quotidie apud
56 vos ſedebam docens in templo: & non me tenuiſtis. Hoc
autem totum factum eſt, vt adimplerentur ſcripturæ pro-
F phetarum. Tunc diſcipuli omnes, relicto eo, fugerunt. Sup. c. 31. Mar. 14. e. 53. Luc. 22. f. 54. Ioh. 18. d. 24
57 At illi tenentes Ieſum, duxerunt ad Caipham principem
58 ſacerdotum, vbi Scribæ & ſeniores conuenerant. Petrus
autem ſequebatur eum à longè, vſq; in atrium principis
ſacerdotum. Et ingreſſus intro ſedebat cum miniſtris: vt
59 videret finem. *Principes autem ſacerdotum & omne *Princeps Mar. 14. f. 55
concilium quærebant falſum teſtimonium contra Ieſum,
60 vt eum morti traderent: & non inuenerunt, cùm multi
falſi teſtes acceſſiſſent. Nouiſſimè autem venerunt duo
61 falſi teſtes: & dixerunt, Hic dixit, Poſſum deſtruere tem Ioh. 2. d. 19
62 plum Dei, & poſt triduum reædificare illud. Et ſurgens
princeps ſacerdotum, ait illi: Nihil reſpondes ad ea quæ
63 iſti aduerſum te teſtificantur? Ieſus autem tacebat. Et prin
ceps ſacerdotum ait illi: Adiuro te per Deum viuum, vt
64 dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius Dei? Dicit illi Ieſus:
Tu dixiſti, veruntamen dico vobis, amodò videbitis fi- Sup. 16. d. 27. 1. Theſ. 4. d. 14. Ro. 14. b. 10.
lium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, & venien-
65 tem in nubibus cœli. Tunc princeps ſacerdotum ſcidit
veſtimenta ſua, dicens, Blaſphemauit: quid adhuc egemus
66 teſtibus? ecce, nunc audiſtis blaſphemiam, quid vobis
videtur? At illi reſpondentes dixerunt: Reus eſt mortis.
67 Tunc exſpuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceci- Iſai. 50. b. 6. Mar. 14. g. 65
G derunt, alij autem palmas in faciem eius dederunt, di-
68 centes: Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?
69 Petrus verò ſedebat foris in atrio, & acceſſit ad eum vna Luc. 22. f. 55. Ioh. 18. d. 25
70 ancilla, dicens, Et tu cum Ieſu Galilæo eras. At ille ne-
71 gauit coram omnibus, dicens: Neſcio quid dicis. Exeun-
te autem illo ianuam, vidit eum alia ancilla: & ait his qui
72 erant ibi: Et hic erat cum Ieſu Nazareno. Et iterum ne-
73 gauit cum iuramento, Quia non noui hominem. Et poſt
puſillum acceſſerunt qui ſtabant, & dixerunt Petro, Ve-
rè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifeſtum te facit.
74 Tunc cœpit deteſtari & iurare quia non nouiſſet homi-
75 nem. Et continuò gallus cantauit. Et recordatus eſt Pe-
trus verbi Ieſu quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet,
ter me negabis. Et egreſſus foras, fleuit amarè.

Iudas relatis argenteis, laqueo ſe ſuſpendit: Ieſus coram Pilato accuſatus non reſpondet, vxor autem Pilati dicit ipſum iuſtũ: præeligitur tamen Barabbas: Pilatus lotis manibus Ieſum flagellatum tradit crucifigendum: qui à militibus multipliciter illuſus ducitur ad crucifigendum: & felleo vino potatus inter latrones crucifigitur, diuiſis ipſius veſtimentis: & à varijs multæ iactantur in ipſum blaſphemiæ, ſuboriuntur tenebræ, & clamans Ieſus, Eli, acetoq; potatus, cum clamore expirat, at ſigna varia fiunt: corpus Ieſu à Ioſeph ſepultum, cuſtoditur à militibus.

CAP. XXVII.

1 Mane autem facto conſilium inierunt omnes prin-
A cipes ſacerdotum & ſeniores populi aduerſus Ie-
2 ſum, vt eum morti traderent. Et vinctum adduxerunt eũ Mat. 15. b. 16. Luc. 23. g. 61. Luc. 23. a. 1. Ioh. 18. e. 28
3 & tradiderunt Pontio Pilato præſidi. Tunc videns Iudas
qui eum tradidit, quod damnatus eſſet: pœnitentia ductus
retulit triginta argenteos principibus ſacerdotũ & ſenio
4 ribus, dicens: Peccaui, tradens ſanguinem iuſtum. At
5 illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris. Et proiectis argen-
teis in templo, receſſit: & abiens, laqueo ſe ſuſpendit. Act. 1. c. 18.
6 Principes autem ſacerdotum acceptis argenteis, dixe-
runt: Non licet eos mittere in corbonam: quia pretium
7 ſanguinis eſt. Conſilio autem inito emerunt ex illis agrũ
8 figuli, in ſepulturam peregrinorũ. Propter hoc vocatus
eſt ager ille, Haceldama, hoc eſt, ager ſanguinis, vſq; in
9 hodiernum diem. Tunc impletum eſt quod dictum eſt
B per Ieremiam prophetam dicentem: Et acceperunt tri-
ginta argenteos pretium appretiati quem appretiauerũt Act. 1. c. 19.
10 à filijs Iſraël: & dederunt eos in agrum figuli, ſicut con- Zac. 11. c. 12
11 ſtituit mihi Dñs. Ieſus autẽ ſtetit ante præſidem, & in-
terrogauit eum præſes, dicens: Tu es rex Iudæorũ? Dicit
12 illi Ieſus, Tu dicis. Et cum accuſaretur à principibus
13 ſacerdotum & ſenioribus, nihil reſpondit. Tunc dicit Marc. 15. a. 2. Luc. 23. a. 3. Ioh. 18. f. 33.
illi Pilatus: Non audis quanta aduerſum te dicunt teſti-
14 monia? Et non reſpondit ei ad vllum verbum: ita vt mi-
15 raretur præſes vehementer. Per diẽ autem ſolennẽ con-
ſueuerat præſes populo dimittere vnum vinctum quem
16 voluiſſent. Habebat autem tunc vinctum inſignem, qui
17 dicebatur Barabbas. Cõgregatis ergo illis, dixit Pilatus:
Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Ieſum qui
18 dicitur Chriſtus? Sciebat enim quòd per inuidiam tra-
19 didiſſent eum. Sedente autem illo pro tribunali, miſit
C ad eum vxor eius, dicens: Nihil tibi & iuſto illi, multa enĩ
20 paſſa ſum hodie per viſum propter eum. Principes autẽ Mar. 15. b. 11. Luc. 23. c. 18. Ioh. 18. g. 40. Act. 3. c. 14.
ſacerdotũ & ſeniores perſuaſerunt populis vt peterent

Barabbam,

21 Barabbam, Ieſum verò perderent. †Reſpõdens autẽ præ-
ſes,ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At
22 illi dixerũt,Barabbã. †Dicit illis Pilatus:Quid igitur faciã
23 de Ieſu qui dicitur Chriſtus? Dicũt oẽs:Crucifigatur.†Ait
illis præſes:Quid enim mali fecit? At illi magis clamabãt,
24 dicentes:Crucifigatur †Videns autem Pilatus quia nihil
proficeret,ſed magis tumultus fieret:accepta aqua, lauit
manus coram pplo,dicens: Innocens ego ſum à ſangui-
25 ne iuſti huius,vos videritis. †Et reſpondens vniuerſus
ppls,dixit:Sãguis eius ſuper nos,& ſuper filios noſtros.
26 †Tunc dimiſit illis Barabbam: Ieſum autem flagellatum
27 tradidit eis vt crucifigeretur. †Tunc milites præſidis ſuſci
Mar.15.b.16 Ioha.19.a.2 D pientes Ieſum in prætorium, ‖congregauerunt ad eum
28 vniuerſam cohortẽ: †& exuentes eũ, chlamydẽ coccineã
29 circundederũt ei: †& plectentes coronã de ſpinis, poſue-
runt ſuper caput eius,& arundinem in dextera eius. Et
genu flexo ante eum, illudebant ei,dicentes: Aue rex Iu-
30 dæorum. †Et expuentes in eum,acceperunt arundinẽ, &
31 percutiebant caput eius.†Et poſtq̃ illuſerunt ei, exuerũt
eũ chlamydẽ:& induerunt eũ veſtimentis eius, & duxe-
Mar.15.b.21 Luc.23.d.26 32 runt eum vt crucifigerent. †‖Exeũtes autẽ inuenerũt ho-
minẽ Cyrenæũ,noĩe Simonẽ:hunc angariauerunt vt tol-
Mar.15.b.22 Luc.23.e.33 Ioh.19.c.17 33 leret crucem eius.†‖Et venerunt in locũ qui dicitur Gol-
34 gotha,quod eſt,Caluariæ locus. †Et dederunt ei vinum
bibere cũ felle miſtum. Et cùm guſtaſſet, noluit bibere.
Mar.15.c.24 Luc.23.e.34 Ioh.19.c.18 Pſal.21.c.19 Ioh.19.c.24 35 †Poſtq̃ aũt crucifixerunt eum,diuiſerunt veſtimẽta eius,
ſortem mittẽtes: vt impleretur‖quod dictũ eſt per pphe
tam dicentẽ: Diuiſerunt ſibi veſtimẽta mea, & ſuper ve-
36 ſtẽ meã miſerũt ſortẽ. †Et ſedẽtes ſeruabant eũ.†Et impo
37 ſuerunt ſuper caput eius cauſam ipſius ſcriptam: HIC
38 EST IESVS REX IVDÆORVM. †Tunc crucifixi
E ſunt cũ eo duo latrones:vnus à dextris, & vnus à ſiniſtris.
39 †Prætereuntes aũt blaſphemabant eum mouẽtes capita
Ioh.2.d.19 40 ſua, †& dicentes:‖Vah qui deſtruis templum Dei, & in
triduo illud reædificas:ſalua temetipſum: ſi filius Dei es,
41 deſcẽde de cruce. †Similiter & principes ſacerdotũ illu-
Sap.2.d.18 42 dentes cum ſcribis & ſenioribus dicebant: †‖Alios ſaluos
fecit, ſeipſum nõ põt ſaluum facere:ſi rex Iſrł eſt, deſcẽdat
Pſal.21.b.9 43 nũc de cruce,& credimus ei: †‖cõfidit in Deo: liberet nũc
44 eum ſi vult:dixit enĩ quia filius Dei ſum. †Idipſum aũt &
latrones qui crucifixi erant cum eo improperabant ei.
45 †A ſexta aũt hora, tenebræ factæ ſunt ſup vniuerſam ter
46 rã, vſq; ad horã nonã. †Et circa horã nonã clamauit Ieſus
voce magna dicens, Eli, Eli, lamma ſabacthani? hoc eſt,
Pſal.21.a.1 47 Deus meus, Deus meus,vt quid dereliquiſti me? †Quidã
48 aũt illic ſtãtes & audiẽtes, dicebãt,Eliã vocat iſte. †Et cõ-
F tinuò currens vnus ex eis, acceptam ſpongiam impleuit
Pſal.68.e.22 49 aceto:& impoſuit arundini, & dabat ei bibere. †Cæteri
verò dicebãt,Sine, videamus an veniat Elias liberans eũ.
50 †Ieſus aũt iterũ clamans voce magna,emiſit ſpũm. †Et
2.Pa.3.d.14 51 ecce velũ templi ſciſſum eſt in duas partes,à ſummo vſq;
52 deorſum:& terrã mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt: †& monu
mẽta aperta ſunt: & multa corpora ſanctorum qui dor-
53 mierant ſurrexerunt. †Et exeuntes de monumentis poſt
reſurrectionem eius, venerunt in ſanctam ciuitatem: &
54 apparuerunt multis. †Cẽturio autem & qui cum eo erãt
cuſtodientes Ieſum, viſo terræmotu & his quæ fiebant,
Mar.15.d.40 55 timuerũt valde, dicẽtes, Verè filius Dei erat iſte. †‖Erãt
autem ibi mulieres multæ à lõgè, quæ ſecutæ erant Ieſum
56 à Galilæa, miniſtrantes ei: †inter quas erat Maria Magda-
lene, & Maria Iacobi,& Ioſeph mater, & mater filiorum
Mar.15.d.42 Luc.23.g.50 Ioh.19.g.38 57 Zebedæi. †‖Cùm autem ſerò factum eſſet, venit quidam
G homo diues ab Arimathæa, nomine Ioſeph, qui & ipſe
58 diſcipulus erat Ieſu. †Hic acceſſit ad Pilatũ, & petijt cor-
59 pus Ieſu. Tunc Pilatus iuſſit reddi corpus. †Et accepto
60 corpore, Ioſeph inuoluit illud in ſindone munda. †Et po-
ſuit illud in monumẽto ſuo nouo quod exciderat in pe-
tra.Et aduoluit ſaxum magnum ad oſtiũ monumenti, &
61 abijt. †Erat autẽ ibi Maria Magdalene, & altera Maria, ſe-
62 dentes cõtra ſepulchrũ. Altera autẽ die, quæ eſt poſt Pa-
raſceuen,conuenerunt principes ſacerdotum, & Phari-
63 ſæi ad Pilatum, †dicentes: Dñe, recordati ſumus q̃a ſedu-
64 ctor ille dixit adhuc viuens, Poſt tres dies reſurgã. †Iube
ergo cuſtodiri ſepulchrũ vſq; in diẽ tertiũ: ne forte veniãt
diſcipuli eius & furentur eũ, & dicãt plebi, Surrexit à mor-
65 tuis:& erit nouiſſim⁹ error peior priore. †Ait illis Pilatus,
66 Habetis cuſtodiã:ite,cuſtodite ſicut ſcitis. †Illi aũt abeũ-
tes, munierũt ſepulchrũ: ſignantes lapidẽ cũ cuſtodibus.

Facto terræmotu, exterritiſq; cuſtodibus, angelus mulieribus narrat Chriſti reſurrectionem: qui ipſis apparens iubet, ſicut & angelus iuſſerat, vt diſcipulis nuncient, quòd Dominum in Galilæa viſuri ſint: milites ſepulchri cuſtodes pecunia corrupti dicunt corpus Chriſti furto ſublatum: diſcipuli videntes in Galilæa Dominum, iubentur ire ad docendas & baptizandas omnes gentes. CAP. XXVIII.

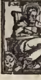
Mar.16.b.1 Ioh.20.a.1 1 VEſpere aũt ſabbathi, quæ luceſcit in prima ſabbathi,
2 venit Maria Magdalene, & altera Maria videre ſe-
A pulchrũ. †Et ecce terræmotus factus eſt magnus. Angelus
enĩ Dñi deſcẽdit de cœlo:& accedẽs, reuoluit lapidem, &
3 ſedebat ſuper eũ:erat aũt aſpectus eius ſicut fulgur, & *ve- *veſtimentũ
4 ſtimentũ eius ſicut nix. †Præ timore aũt eius exterriti ſũt
5 cuſtodes, & facti ſunt velut mortui. †Rñdẽs aũt angelus
dixit mulieribus, Nolite timere vos, ſcio enĩ q̃ Ieſum q
6 crucifixus eſt quæritis. †nõ eſt hîc: ſurrexit enĩ ſicut dixit,
7 venite, & videte locũ vbi poſitus erat Dñs. †Et citò eun-
B tes, dicite diſcipulis eius q̃a ſurrexit: & ecce *præcedit vos *præcedet
8 in Galilæã, ibi eũ videbitis: ecce prædixi vobis. †Et exierũt
citò de monumento cum timore & gaudio magno, cur-
9 rentes nuntiare diſcipulis eius. †Et ecce Ieſus occurrit il-
lis, dicens: Auete. Illæ autem acceſſerunt & tenuerunt pe-
10 des eius, & adorauerunt eũ. †Tũc ait illis Ieſus, Nolite ti-
mere, ite, nuntiate fratribus meis, vt eant in Galilæã, ibi
11 me videbunt. †Quæ cùm abijſſent, ecce quidã de cuſtodi-
C bus venerunt in ciuitatem, & nunciauerunt principibus
12 ſacerdotum omnia quæ facta fuerant. †Et congregati cũ
ſenioribus, cõſilio accepto pecuniam copioſam dederũt
13 militibus, †dicentes: Dicite, Quia diſcipuli eius nocte ve-
14 nerunt, & furati ſunt eum nobis dormientibus. †Et ſi hoc
auditum fuerit à præſide, nos ſuadebimus ei, & ſecuros
15 vos faciemus. †At illi accepta pecunia, fecerunt ſicut erãt
edocti. Et diuulgatum eſt verbum iſtud apud Iudæos,
16 vſque in hodiernum diem. †Vndecim autem diſcipuli
D abierunt in Galilæam, in montem vbi conſtituerat illis
17 Ieſus. †Et videntes eum adorauerunt: quidam autem du-
18 bitauerunt. †Et accedens Ieſus locutus eſt eis, dicens:
Ioh.17.a.2 Hebr.1.b.8 Mar.16.d.15 19 ‖Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. †Euntes
ergo docete oẽs gentes: baptizãtes eos in nomine patris,
20 & filij, & ſpiritus ſancti, †docẽtes eos ſeruare omnia quæ-
cunq; mandaui vobis, & ecce ego vobiſcum ſum omni-
bus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.

Hieronymus in catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

MARCVS diſcipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus breue ſcripſit Euangelium. Quod cùm Petrus audiſſet, probauit, & Eccleſiæ legendum ſua authoritate edidit, ſicut Clemens in ſexto ὑποτυπώσεων libro ſcribit. Et Papias Ieroſolymitanus epiſcopus meminit huius Marci: & Petrus in epiſtola prima, ſub nõie Babylonis, figuraliter Romam ſignificãs, Salutat vos inquit, Eccleſia in Babylone collecta, et Marcus filius meus. Aſſumpto itaq; euangelio quod ipſe cõfecerat, perrexit Aegyptum, & primus in Alexandria Chriſtum annuncians cõſtituit eccleſiã, tãta doctrina & vita cõtinentia, vt oẽs ſectatores Chriſti ad exemplum ſui cogeret. Denique Philo diſertiſſimus Iudæorum, videns Alexandriæ primã Eccleſiã adhuc Iudaizantẽ, quaſi in laudẽ gẽtis ſuæ librũ ſuper eorũ conuerſatione ſcripſit. Et quõ Lucas narrat Ieroſolymæ credẽtes oĩa habuiſſe cõmunia: ſic ille q̃d Alexãdriæ ſub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus eſt aũt octauo Neronis anno, & ſepultus Alexandriæ: ſuccedente ſibi Aniano.

S A N C T V M
IESV CHRISTI
EVANGELIVM
Secundùm Marcum.

Iohannes in auſteritate vitæ prædicat ac baptizat aqua, Chriſtus verò ſpiritu ſancto: qui à Iohanne baptizatus, cum beſtijs agens in deſerto, poſt ieiunium quadraginta dierum à Satana tentatur, & Iohanne tradito prędicare incipit in Galilæa, vocatisq́; Simone & Andrea, Iacobo & Iohanne Zebedęi, accedit Capharnaum & reliqua Galilææ loca, ibiq́; prædicans curat ſocrum Simonis, & leproſum quem mittit ad ſacerdotes, plurimosq́; dęmoniacos ac malè habentes cum magna omnium admiratione. CAPVT PRIMVM.

1 INITIVM Euágelij Ieſu Chriſti filij
A Dei. †Sicut ſcriptum eſt in Iſaia pro
2 pheta, (¶Ecce ego mitto angelú meũ malac. 3.a.1.
ante faciem tuam, qui præparabit viã
tuam ante te). ¶Vox clamantis in de-
3 ſerto, Parate viam Domini, rectas fa- Iſai. 40.a.3. Iohã. 1.c.23. Luc. 3.a.4. Matth. 3.a.3.
4 cite ſemitas eius. †Fuit Iohannes in Matth. 3.a.5.
deſerto baptizans, & prædicãs baptiſ
mum pœnitentię in remiſſioné pec
5 catorũ. †¶Et egrediebatur ad eũ omnis Iudææ regio, & Ie-
roſolymitę vniuerſi: & baptizabantur ab illo in Iordanis Luc. 3.c.12. Matt. 3.c.16. Luc. 3.c.16.
6 flumine, confitentes peccata ſua. †Et erat Iohannes veſti-
tus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius: ¶& lo- Ioh. 1.d.17 Act. 1.a.5. & 2.a.4. & 11.c.16. & 19.a.4.
7 cuſtas & mel ſylueſtre edebat. †Et prędicabat dicens: Ve-
nit fortior me poſt me: cuius non ſum dignus procum-
8 bens ſoluere corrigiam calceamentorum eius. †Ego ba-
ptizaui vos aqua: ille verò baptizabit vos ſpiritu ſancto.
9 †Et factum eſt: in diebus illis ¶venit Ieſus à Nazareth Mat. 3.d.14.
10 Galilęę: & baptizatus eſt à Iohanne in Iordane. †Et ſtatim
B aſcendens de aqua, vidit cælos apertos, & Spiritum *tan- Luc. 3.d.22. *ſanctum Ioh. 1.d.32.
quàm columbam deſcendentem & manentem in ipſo.
11 †¶Et vox facta eſt de cælis, Tu es filius meus dilectus, in te
12 complacui. †Et ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum. Matth. 4.a.1 Luc 4.a.1.
13 †Et erat in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta
noctibus: & tentabatur à Satana, eratque cum beſtijs, &
14 angeli miniſtrabant illi. †¶Poſtquàm autem traditus eſt Matt. 4.b.12. Luc. 4.c.14. Iohã. 4.f.43.
Iohannes, venit Ieſus in Galilæam, prædicans euangeliũ
15 regni Dei, †& dicẽs. Quoniam impletum eſt tempus, &
appropinquauit regnũ Dei: pœnitemini, & credite euan
16 gelio. †¶Et præteriens ſecus Mare Galilęæ, vidit Simonem Matt 4.c.18. Luc. 5.a.2.
& Andream fratrem eius, mittentes retia in mare, (erant
17 enim piſcatores), †& dixit eis Ieſus, Venite poſt me, & fa
18 ciam vos fieri piſcatores hominum. †Et protinus relictis
19 retibus, ſecuti ſunt eum. †Et progreſſus inde puſillum,
vidit Iacobum Zebedæi & Iohannem fratrem eius, & ip
20 ſos componentes retia in naui: †& ſtatim vocauit illos.
Et relicto patre ſuo Zebedæo in naui cum mercenarijs,
21 ſecuti ſunt eum. †¶Et ingrediuntur Capharnaũ: & ſtatim Matt. 4.b.13.
22 ſabbathis ingreſſus in ſynagogam, docebat eos. †¶Et ſtu- Luc. 4.c.31. Matt. 7.d.28.
pebant ſuper doctrina eius, erat enim docens eos quaſi
23 poteſtaté habens, & non ſicut Scribæ. †¶Et erat in ſyna- Luc. 4.c.33.
C goga eorum, homo in ſpiritu immundo: & exclamauit,
24 dicens, Quid nobis & tibi Ieſu Nazarene? veniſti *perdere *ante tẽpus
25 nos? ſcio qui ſis, Sanctus Dei. †Et cõminatus eſt ei Ieſus,
26 dicens: Obmuteſce, & exi de homine. †Et diſcerpens eum
ſpiritus immũdus, & exclamans voce magna, exijt ab eo.
27 †Et mirati ſunt omnes: ita vt cõquirerent inter ſe dicen-
tes, Quidnam eſt hoc? quænam doctrina hæc noua? quia
in poteſtate etiam ſpiritibus immundis imperat, & obe-
28 diunt ei? Et proceſſit rumor eius ſtatim in omnem regio-
29 nem Galilææ. †¶Et protinus egredientes de ſynagoga, ve- Matt 8.b.14 Luc. 4.f.42.
nerunt in domũ Simonis & Andreæ cum Iacobo & Io-
30 hanne. †Decumbebat autem ſocrus Simonis febricitans:
31 & ſtatim dicunt ei de illa. †Et accedens eleuauit eam ap-
prehenſa manu eius: & continuò dimiſit eam febris, &
32 miniſtrabat eis. †Veſpere autem facto cùm occidiſſet ſol,
afferebant ad eum omnes malè habẽtes & dæmonia ha-
33 bentes: †& erat omnis ciuitas congregata ad ianuam.
34 †Et curauit multos qui vexabãtur varijs languoribus: ¶& Luc. 4.g.41.
D dæmonia multa eijciebat, & non ſinebat ea loqui quo-
35 niam ſciebant eum. †Et diluculo valde ſurgens, egreſſus
36 abijt in deſertum locum: ibiq́; orabat. †Et proſecutus eſt
37 eum Simon, & qui cum illo erant. †Et cùm inueniſſent
38 eum, dixerunt ei, Quia omnes quærunt te. †¶Et ait illis, Luc. 4.g.43.
Eamus in ꝓximos vicos & ciuitates, vt & ibi prędicem:
39 ad hoc enim veni. †Et erat prædicans in ſynagogis eorũ,
40 & in omni Galilæa: & dæmonia eijciens. †¶Et venit ad eũ Matth. 8.a.2 Luc. 5.c.12.
leproſus deprecans eum: & genu flexo dicit ei, Si vis, po-
41 tes me mũdare. †Ieſus autem miſertus eius extendit ma-
42 num ſuam, & tangens eum, ait illi, Volo, Mundare. †Et
cùm dixiſſet, ſtatim diſceſſit ab eo lepra, & mũdatus eſt.
43 †Et cõminatus eſt ei, ſtatimq́; eiecit illũ: †& dicit ei, Vi-
44 de nemini dixeris: ſed vade, oſtende te principi ſacerdo-
tum, & offer pro emundatione tua ¶ quæ præcepit Moy- Leu. 14.a.3.
45 ſes, in teſtimonium illis. †At ille egreſſus cœpit prędicare
& diffamare ſermonem: ita vt iam non poſſet manifeſtè
introire in ciuitatem, ¶ ſed foris in deſertis locis eſſet, & Luc. 4.d.42.
conueniebant ad eum vndique.

Murmurantibus Scribis quòd paralytico per tectum in grabato demiſſo, diceret remitti peccata, iubens ipſum ferre grabatũ, ſanat eum: apud Leuin quem ad ſe ſequendum vocauerat diſcumbens cum pluribus publicanis, rationem dicit murmurantibus Phariſæis, quare cum peccatoribus conuerſetur, & cur ipſius diſcipuli non ieiunent: quos etiam ſpicas ſabbatho vellentes excuſat. CAP. II.

1 ET iterum intrauit Caphernaum poſt dies*, & audi- Matth. 9.a.1 Luc 5.d.18. *octo
A tum eſt quòd in domo eſſet, †& * cõuenerunt multi, *cõſeſtim
2 ita vt non *caperet* neque ad ianuam, & loquebatur eis *caperent ſ.
3 verbum. †Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui
4 à quatuor portabatur. †Et cùm non poſſent offerre eum
illi præ turba, nudauerunt tectum vbi erat: & patefacien
tes ſubmiſerunt grabatum in quo paralyticus iacebat.
5 †Cùm autem vidiſſet Ieſus fidem illorum, ait paralytico,
6 Fili dimittuntur tibi peccata tua. †Erant autem illic qui-
dam de Scribis ſedentes & cogitantes in cordibus ſuis,
7 †Quid hic ſic loquitur? blaſphemat. ¶Quis poteſt dimit- Iob 14.a.4. Iſa 43.d.25.
8 tere peccata, niſi ſolus Deus? †Quo ſtatim cognito Ieſus
ſpiritu ſuo quia ſic cogitarent intra ſe, dicit illis, Quid
9 iſta cogitatis in cordibus veſtris? †Quid eſt facilius, dicere
paralytico, Dimittuntur tibi peccata: an dicere, Surge,
10 tolle grabatum tuum & ambula? †Vt autem ſciatis quia
B filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi pec-
11 cata (ait paralytico) †tibi dico, Surge, tolle grabatum tuũ,
12 & vade in domum tuam. †Et ſtatim ſurrexit ille: & ſubla-
to grabato abijt coram omnibus, ita vt mirarentur oẽs,
& honorificarent Deum dicentes, Quia nunquam ſic vi-
13 dimus. †Et egreſſus eſt rurſus ad mare: oĩsq́; turba ve-
14 niebat ad eum, & docebat eos. †¶Et cùm præteriret, vidit Matt. 9.a.9. Luc. 5.e.27.
Leui Alphæi ſedentem ad telonium: & ait illi, Sequere *Leuin 9.
15 me. Et ſurgens ſecutus eſt eum. †Et factum eſt: cùm accũ-
beret in domo illius, multi publicani & peccatores ſi-
mul diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eius: erant enĩ
16 multi qui & ſequebantur eum. †Et Scribæ & Phariſęi vi-
dentes quia mãducaret cum publicanis & peccatoribus,
dicebant diſcipulis eius, Quare cum publicanis & pec-
17 catoribus manducat & bibit magiſter veſter? †Hoc audi-
C to Ieſus ait illis, Non neceſſe habent ſani, medico: ſed qui
malè habent. ¶Non enim veni vocare iuſtos, ſed pctõres. 1. Tim. 1.c.15 Mat. 9.b.13. Luc. 5.f.31.
18 †Et erãt diſcipuli Iohannis & Phariſęi ieiunantes: & ve-
niunt, & dicunt illi, Quare diſcipuli Iohannis & Phari-
19 ſæorum ieiunant, tui autem diſcipuli non ieiunant? †Et
ait illis Ieſus, Nunquid poſſunt filij nuptiarum quandiu
ſponſus cum illis eſt, ieiunare? Quantò tempore habent
20 ſecum ſponſum, non poſſunt ieiunare. †¶Venient autem Mat. 9.b.15. Luc. 5.g.37.
dies cùm auferetur ab eis ſponſus; & tunc ieiunabunt in
21 illis diebus. †Nemo aſſumentum panni rudis aſſuit ve-
ſtimento veteri: alioquin aufert ſupplementum nouum

22 à veteri, & maior ſciſſura fit. †Et nemo mittit vinū nouū
D in vtres veteres: alioquin dirumpit vinum vtres, & vinū
effundetur, & vtres peribūt: ſed vinū nouū in vtres nouos
Mat. 12. a. 1. Luc. 6. a. 1.
23 mitti debet. †‖Et factum eſt iterum cùm ſabbathis ambu-
laret per ſata, & diſcipuli eius cœperunt ꝓgredi & velle-
24 re ſpicas. †Phariſæi autē dicebant ei, Ecce, quid faciunt
* diſcipuli tui. 1. Re. 21. b. 2
25 *ſabbathis quod nō licet? †Et ait illis, ‖Nunquam legiſtis
quid fecerit Dauid, quādo neceſſitatem habuit & eſurijt
26 ipſe & qui cum eo erant? †quomodò introiuit in domū
Dei ſub Abiathar principe ſacerdotum, & panes propo-
Exo. 29. e. 32. Leui. 8. f. 31. & 24. b. 9.
ſitionis manducauit, quos non licebat manducare ‖ niſi
27 ſacerdotibus, & dedit eis *qui cum eo erant? †Et dicebat
* &
eis, Sabbathum propter hominē factum eſt: & nō homo
28 propter Sabbathum. †Itaque Dominus eſt filius ho-
minis, etiam Sabbathi.

Poſtquàm manum aridam curauerat, Phariſæorum cedens machinationi, ſecedit: turbis vndiq; ad ipſum confluentibus, quarum infirmos curat: duodecim à ſe electos (qui hic recenſentur) mittit ad prædicandum, data ipſis poteſtate ſuper infirmitates ac dæmonia: Scribas blaſphemantes ipſum in Beelzebub eijcere dæmonia conuincit falſitatis, dicens blaſphemiam in ſpiritum ſanctum irremiſſibilem, & quæ ſint mater & fratres eius. CAP. III.

Matt. 12. a. 9. Luc. 6. a. 6.
1 ET introiuit iterum in ſynagogam: & erat ibi ho-
A mo habens manum aridam. †Et obſeruabant eum
2 ſi ſabbathis curaret, vt accuſarent illum. †Et ait homini
3 habenti manum aridam, Surge in medium. †Et dicit eis,
4 Licet ſabbathis benefacere, an malè: animam ſaluam fa-
5 cere, an perdere? At illi tacebant. †Et circumſpiciens eos
cum ira, contriſtatus ſuper cæcitate cordis eorum, dicit
homini, Extende manum tuam. Et extēdit & reſtituta eſt
Mat. 12. b. 14. Ioh. 10. g. 39.
6 manus illi. †Exeuntes aūt Phariſæi, ſtatim cum Hero-
dianis cōſilium faciebant aduerſus eum quomodò eum
7 perderent. †Ieſus autē cum diſcipulis ſuis ſeceſſit ad ma-
8 re: & multa turba à Galilæa & Iudæa ſecuta eſt eum, †&
B ab Ieroſolymis & ab Idumæa, & trans Iordanem & qui
circa Tyrum, & Sydónem, multitudo magna, audientes
9 quæ faciebat, venerunt ad eum. †Et dixit diſcipulis ſuis
vt nauicula ſibi deſeruiret propter turbam, ne cōprime-
10 rent eum: †multos enim ſanabat, ita vt irruerent in eum
11 vt illum tangerent quotquot habebant plagas. †Et ſpiri-
tus immundi, cùm illum videbant, procidebāt ei: & cla-
12 mabant dicentes, †Tu es filius Dei. Et vehementer com-
Matt. 10. a. 1. Luc. 6. b. 13. & 9. a. 1. Infr. 6. a. 7.
13 minabatur eis ne manifeſtarēt illum. †‖Et aſcēdens in
mōtem vocauit ad ſe quos voluit ipſe: & venerunt ad eū.
14 †Et fecit vt eſſent duodecim cum illo: & vt mitteret eos
15 prædicare. †Et dedit illis poteſtatem curādi infirmitates,
C & eijciendi dæmonia. †Et impoſuit Simoni nomen Pe-
16 trus, & Iacobum Zebedæi, & Iohannem fratrem Iacobi:
17 & impoſuit eis nomina Boanerges, quod eſt, filij toni-
18 trui. †Et Andream & Philippum, & Bartholomæum &
Matthæum, & Thomam, & Iacobum Alphæi, & Thad-
19 dæum, & Simonem Cananæum, †& Iudam Iſcariotē qui
20 & tradidit illum. †‖Et veniunt ad domum: & conuenit
iterum turba, ita vt non poſſent neque panem mandu-
21 care. †Et cùm audiſſent ſui, exierunt tenēre eum, dicebant
Matt. 9. d. 34. & 12. b. 24. Luc. 11. b. 15.
22 enim: Quoniam in furorem verſus eſt. †Et Scribæ qui ab
Ieroſolymis deſcenderant, dicebant, ‖Quoniam Beel-ze-
D bub habet: & quia in principe dæmoniorum eijcit dæ-
23 monia. †Et conuocatis eis, in parabolis dicebat illis:
24 Quomodò poteſt ſathanas ſathanam eijcere? & ſi re-
gnum in ſe diuidatur, non poteſt regnum illud ſtare.
23 †Et ſi domus ſuper ſemetipſam diſpertiatur: non poteſt
26 domus illa ſtare. †Et ſi Sathanas conſurrexerit in ſemeti-
pſum, diſpertitus eſt, & non poterit ſtare, ſed finem ha-
*eius 2.
27 bet. †Nemo poteſt vaſa fortis ingreſſus in domum *diri-
pere, niſi priùs fortem alliget, & tūc domū eius diripiet.
Mat. 12. c. 31. Luc. 12. b. 10. 1. Ioh. 5. d. 16.
28 †‖Amen dico vobis quoniam omnia dimittentur filijs
hominum peccata, & blaſphemię quibus blaſphemaue-
29 rint. †Qui autem blaſphemauerit in ſpiritum ſanctum,
*habebit
non *habet` remiſſionem in æternum, ſed reus erit æter-
30 ni delicti. †Quoniam dicebant, Spiritum immundum
31 habet. †‖Et veniunt mater eius & fratres: & foris ſtantes — Mat. 12. e. 46. Luc. 8. c. 19.
32 miſerunt ad eum vocantes eum, †Et ſedebat circa eum
turba: & dicūt ei: Ecce mater tua & fratres tui foris quæ-
33 rūt te: †Et reſpōdens eis ait, Quæ eſt mater mea & fratres
33 mei? †Et circumſpiciens eos qui in circuitu eius ſedebant,
33 ait, Ecce mater meā & fratres mei. †Qui enim fecerit volū
tatem Dei, hic frater meus & ſoror mea & mater eſt.

Parabolam proponit ſeminatoris, quam diſcipulis declarat: lucernam dicit ſuper candelabrum ponendam, addens parabolas, de ſemine in terram iacto, quod excreſcit dormiēte eo qui ſeminauit, & de grano ſinapis: diſcipulis autem ſeorſum omnia interpretatur: in naui à ſomno excitatus tempeſtatem maris ſedat. CAP. IIII.

1 ET iterum cœpit docere ad mare: & congregata eſt — Mat. 13. a. 1. Luc. 8. a. 4.
A ad eum turba multa, ita vt nauim aſcendens ſederet
2 in mari, & omnis turba circa mare ſuper terram erat: †&
docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctri-
3 na ſua. †Audite: ecce, exijt ſeminās ad ſeminandū. †Et dū
4 ſeminat, aliud cécidit circa viā, & venerūt volucres cæli,
5 & comederunt illud. †Aliud verò cécidit ſuper petroſa
vbi non habuit terram multam: & ſtatim exortum eſt,
6 quoniam non habebat altitudinem terræ: †& qn̄ exortus
eſt ſol, exæſtuauit, &, eò quòd nō habebat radicē, exaruit.
7 †Et aliud cécidit in ſpinas: & aſcenderunt ſpinę, & ſuffo-
8 cauerunt illud, & fructum non dedit. †Et aliud cécidit in
terram bonam: & dabat fructum aſcendentem & cre-
ſcentem, & afferebat vnum *triginta`, vnum *ſexaginta`, — *trigeſimū *ſexageſimū
9 & vnum *centum`. †Et dicebat; Qui habet aures audiēdi, — *centeſimū & infrà.
10 audiat. †Et cùm eſſet ſingularis, interrogauerunt eum hi
B qui cum eo erant duodecim, parabolam. †Et dicebat eis,
11 Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei: illis autem
12 qui foris ſunt in parabolis omnia fiunt: †‖vt videntes vi- — Eſaiæ 6. c. 9. Mat. 13. b. 14. Luc. 8. b. 10. Ioh. 12. f. 40. Act. 28. f. 26. Rom. 11. b. 8.
deant: & non videant: & audientes audiant, & non in-
telligant, nequando conuertantur, & dimittantur eis
13 peccata. †Et ait illis, Neſcitis parabolam hanc? & quomō
14 omnes parabolas cognoſcetis? †Qui ſeminat: verbū ſemi-
15 nat. †Hi autem ſunt qui circa viam: vbi ſeminatur verbū,
& cùm audierint, cōfeſtim venit Sathanas, & aufert ver-
16 bum quod ſeminatum eſt in cordibus eorū. †Et hi ſunt
ſimiliter qui ſuper petroſa ſeminantur: qui cùm audie-
17 rint verbum, ſtatim cum gaudio accipiunt illud: †& non
habent radicem in ſe, ſed temporales ſunt: deinde orta
tribulatione & perſecutione propter verbum, cōfeſtim
18 ſcandalizantur. †Et alij ſunt qui in ſpinis ſeminantur: hi
19 ſunt qui verbum audiunt, †& ærumnę ſeculi, & ‖deceptio — 1. Tim. 6. c. 17.
diuitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introeuntes
20 ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur. †Et hi ſunt qui
ſuper terrā bonam ſeminati ſunt: qui audiunt verbum &
ſuſcipiunt, & fructificāt, vnum triginta, vnum ſexaginta,
21 & vnum centum. †Et dicebat illis: Nunquid venit lucer- — Mat. 5. b. 15. Luc. 8. c. 16. & 11. e. 33.
C na vt ſub modio ponatur? aut ſub lecto? nónne vt ſuper
22 candelabrum ponatur? †‖Non eſt enim aliquid abſcon- — Mat. 10. c. 26. Luc. 8. c. 17
ditum quod non manifeſtetur: nec factum eſt occultum, — *quod nō ve
23 ſed vt in palàm veniat`. †Si quis habet aures audiendi, — niat in palā.
24 audiat. †Et dicebat illis. Videte quid audiatis. ‖In qua mē-
ſura mēſi fueritis, remetietur vobis, – & adijcietur vobis*. — – B. *qui auditis, 1.
23 †‖Qui enim habet dabitur illi: & qui non habet, etiam — Math. 7. a. 2. Luc. 6. f. 38.
26 quod habet, auferetur ab eo. †Et dicebat: Sic eſt regnum — Mat. 13. b. 12. & 25. c. 29.
Dei, quemadmodùm ſi homo iaciat ſementem in terrā, — Luc. 8. c. 18. & 19. d. 26.
27 †& dormiat, & exurgat nocte & die, & ſemē germinet,
28 & increſcat dum neſcit ille. †Vltrò enim terra fructificat,
primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumē-
29 tum in ſpica. †Et cùm *ſe produxerit fructus, ſtatim mit- — *ex
30 tit falcem, quoniam adeſt meſſis. †Et dicebat, Cui aſſimi- — Mat. 13. d. 31. Luc. 13. d. 19
labimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus
31 illud? †Sicut granum ſinapis, quod cùm ſeminatū fuerit
D in terra, minus eſt omnibus ſeminibus quæ ſunt in ter-
32 ra: †& cùm *ſeminatum` fuerit, aſcendit*, & fit maius om — *natum
nibus oleribus, & facit ramos magnos, ita vt poſſint ſub — *in arborem
33 vmbra eius aues cæli habitare. †Et talibus multis para- — Mat. 13. e. 34
34 bolis loquebatur eis verbum, prout poterāt audire: †ſine
parabola autem non loquebatur eis: ſeorſum autem,

35 diſcipulis ſuis diſſerebat omnia. †Et ait illis in illa die, cũ
Matt. 8. d. 23 Luc. 8. c. 22. 36 ſerò eſſet factum, Tranſeamus contrà. †‖Et dimittentes
turbam, aſſumunt eum ita vt erat in naui: & aliæ naues
37 erant cum illo. †Et facta eſt procella magna venti, & flu-
38 ctus mittebat in nauim, ita vt impleretur nauis. †Et erat
ipſe in puppi ſuper ceruical dormiens: & excitant eũ, &
39 dicunt illi: Magiſter, nõ ad te pertinet, quia perimus? †Et
exurgẽs cõminatus eſt vẽto, & dixit mari: Tace, obmute-
40 ſce. Et ceſſauit vẽtus: & facta eſt trãquillitas magna. †Et
ait illis: Quid timidi eſtis? necdũ habetis fidẽ? Et timue-
runt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis
putas, eſt iſte, quia & ventus & mare obediunt ei?

In regione Geraſenorum dæmoniacum curat ferociſſimum à legione dæmonum, quibus permittit vt in porcos ingrediantur, nec ſinit vt ipſum ſequatur is qui liberatus erat: curata muliere à profluuio ſanguinis, venit ad domum Iair, eiusq; filiam reſuſcitat. CAP. V.

1 ET venerunt trans fretum maris in regionem Geraſe-
Matt. 8. d. 28 Luc. 8. d. 26. A norum. †Et exeunti ei de naui, ſtatim occurrit de mo-
2 numentis homo in ſpiritu immnndo, †qui domicilium
3 habebat in monumentis, & neque catenis iam quiſquã
4 poterat eũ ligare: †quõ ſæpe compedibus & catenis vin-
ctus, dirupiſſet catenas, & compedes cõminuiſſet: & ne-
5 mo poterat eum domare, †& ſemper die ac nocte in mo
numentis & in montibus erat clamans & concidens ſe
6 lapidibus. †Vidẽs autẽ Ieſum à lõgè, cucurrit & adorauit
7 eũ: & clamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi Ieſu
8 fili Dei altiſſimi? adiuro te per Deũ ne me torqueas. †Di-
9 cebat enim illi: Exi ſpiritus immunde ab homine. †Et in-
terrogabat eũ. Quod tibi nomẽ eſt? Et dicit ei: Legio mi-
10 hi nomẽ eſt: quia multi ſumus. †Et deprecabatur eũ mul-
Matt. 8. d. 30 Luc. 8. d. 32. B tum, ne ſe expelleret extra regionẽ: †erat autem ibi circa
11 montẽ grex porcorũ magnus, paſcens: †Et deprecabãtur
12 eum ſpiritus, dicentes: Mitte nos in porcos, vt in eos in-
13 troeamus. †Et conceſſit eis ſtatim Ieſus. Et exeuntes ſpiri-
tus immundi, introierunt in porcos: & magno impetu
grex præcipitatus eſt in mare, ad duo millia, & ſuffocati
14 ſunt in mari. †Qui autem paſcebant eos, fugerunt, & nũ
tiauerunt in ciuitatem & in agros. Et egreſſi ſunt videre
15 quid eſſet facti: †& veniunt ad Ieſum, & vident illũ, qui
à dæmonio vexabatur, ſedentem, veſtitum, & ſanæ men-
16 tis: & timuerũt. †Et narrauerunt illis, qui viderant, qua-
17 liter fctũ eſſet ei qui dæmoniũ habuerat: & de porcis. †Et
Luc. 8. d. 37. Act. 16 d. 39 18 rogare cœperũt eũ, vt diſcederet de finibus eorũ. †Cũq;
aſcenderet nauim, cœpit illũ deprecari qui à dæmonio
19 vexatus fuerat vt eſſet cũ illo, †& nõ admiſit eum, ſed ait
illi, Vade in domũ tuã ad tuos, & annũtia illis quãta tibi
20 Dñs fecerit, & miſertus ſit tui. †Et abijt, & cœpit prædi-
care in Decapoli quanta ſibi feciſſet Ieſus: & omnes mi-
21 rabantur. †Et cùm tranſcendiſſet Ieſus in naui rurſum
C trãs fretũ, cõuenit turba multa ad eũ, & erat circa mare.
Mat. 9. c. 18. Luc 8. f. 41. 22 †‖Et venit quidã de archiſynagogis noĩe Iairus: & videns
23 eum, prócidit ad pedes eius, †& deprecabatur eum mul-
tùm, dicens, Quoniã filia mea in extremis eſt, Veni, im-
*manum 24 pone *manus* ſuper eam, vt ſalua ſit & viuat. †Et abijt cũ
illo, & ſequebatur eum turba multa, & comprimebant
Leu. 15. d. 24 Matt 9 c. 20. Luc. 8. f. 43. 25 eũ. †‖Et mulier quæ erat in profluuio ſanguinis annis duo-
26 decim, †& fuerat multa perpeſſa à compluribus medicis,
& erogauerat omnia ſua, nec quicquã profecerat, ſed ma
27 gis deterius habebat: †cùm audiſſet de Ieſu, vẽnit in tur-
28 ba retrò, & tetigit veſtimentũ eius: †dicebat enĩ, Quia ſi
29 vel veſtimentum eius tetigero, ſalua ero. †Et cõfeſtim ſic
catus eſt fons ſanguinis eius: & ſenſit corpore quia ſana-
30 ta eſſet à plaga. †Et ſtatim Ieſus in ſemetipſo cognoſcens
virtutem quæ exierat de illo, cõuerſus ad turbam, aiebat,
31 Quis tetigit veſtimenta mea? †Et dicebãt ei diſcipuli ſui,
D Vides turbã comprimentem te, & dicis, Quis me tetigit?
32 †Et circunſpiciebat videre eam quæ hoc fecerat. †Mulier
33 verò timens & tremens, ſciens quod factum eſſet in ſe:
34 venit & prócidit ante eum, & dixit ei omnẽ veritatẽ. †Ille
Luc. 7. g. 50. autem dixit ei, ‖Filia, fides tua te ſaluam fecit: vade in pa-
35 ce, & eſto ſana à plaga tua. †Adhuc eo loquẽte, veniunt
ad archiſynagogum, dicẽtes, ‖Quia filia tua mortua eſt: *ab archiſynagogo 9. Luc. 8. g. 49.
36 quid vltra vexas magiſtrum? †Ieſus autẽ audito verbo qđ
dicebatur, ait archiſynagogo, Noli timere, tantummodò
37 crede. †Et non admiſit quenquam ſe ſequi, niſi Petrum
38 & Iacobum & Iohannem fratrem Iacobi. †Et veniunt in
domum archiſynagogi, & videt tumultum, & flentes, &
39 eiulantes multùm. †Et ingreſſus, ait illis, Quid turbami-
40 ni & ploratis? ‖puella non eſt mortua, ſed dormit. †Et ir- Matt. 9. c. 24.
E ridebant eum. Ipſe verò eiectis omnibus, aſſumit patrem
& matrem puellæ, & qui ſecum erant, & ingrediuntur
41 vbi puella erat iacens. †Et tenens manum puellæ, ait illi,
‖Talitha cumi, quod eſt interpretatũ, Puella (tibi dico) Act. 9. g. 40.
42 ſurge. †Et confeſtim ſurrexit puella: & ambulabat: erat
autem annorum duodecim, & obſtupuerunt ſtupore
43 magno. †Et præcepit illis vehementer vt nemo id ſciret: &
dixit dari illi manducare. *iuſſit

Chriſti doctrinam in ipſius patria admirantur, vbi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apoſtolos mittens ad prædicandum, inſtruit quid obſeruare debeant: Herodes audita Chriſti fama, dicit Iohannem Baptiſtam reſurrexiſſe, cuius caput poſtulanti Herodiadis filia ſaltatrici propter iuſiurandum tradiderat: in deſerto quinque panibus & duobus piſcibus quinque millia virorum ſatiat; ſuper mare ambulans tempeſtatem ſedat: in terra Geneſareth plurimos tactu fimbriæ veſtimenti ſanat. CAP. VI.

1 ET egreſſus inde, abijt in patriã ſuã: & ſequebãtur eũ Matt. 13. g. 54. Luc. 4. c. 16. Iohã. 4. f. 44.
A diſcipuli ſui. †Et fctõ ſabbatho cœpit in ſynagoga do
2 cere: & multi audiẽtes admirabãtur in doctrina eius, di-
cẽtes, Vnde huic hæc oĩa? & quæ eſt ſapiẽtia quæ data eſt
3 illi, & virtutes tales quæ per manus eius efficiũtur? ‖Nõ- Ioh. 6. e. 42.
ne hic eſt faber, filius Mariæ, frater Iacobi & Ioſeph & Iu-
dæ & Simonis? nónne & ſorores eius hic nobiſcũ ſunt?
4 Et ſcandalizabantur in illo. †Et dicebat illis Ieſus, ‖Quia Matt. 13. g. 57. Luc. 4. d. 24. Iohã. 4. f. 44.
nõ eſt propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in domo
5 ſua, & in cognatione ſua: †& non poterat ibi virtutem vl-
lam facere: niſi paucos infirmos impoſitis manibus cura-
6 uit: †& mirabatur propter incredulitatem eorum, ‖& cir
7 cuibat caſtella in circuitu docẽs. †‖Et vocauit duodecim: Mat. 9. d. 35. Luc. 13. d. 22
& cœpit eos mittere binos, & dabat illis poteſtatem ſpi- Matt. 10 a. 1.
8 rituum immundorum. †Et præcepit eis ne quid tollerent Sup. 3. b. 14. Luc. 9. a. 1.
B in via, niſi virgam tantùm: non peram, non panẽ, neque
9 in zona æs, †ſed calceatos ‖ſandalijs, & ne induerẽtur dua Act 12. b. 8.
10 bus tunicis. †Et dicebat eis, Quocõq; introieritis in do-
11 mũ: illic manete donec exeatis inde. †‖Et quicunque non Mat. 10. b. 14 Luc. 9. a. 5.
receperint vos, *nec audierint vos*: ‖exeuntes inde excu- —7.
tite puluerem de pedibus veſtris in teſtimonium illis. Act. 13. g. 51.
12 †Et exeuntes prædicabant vt pœnitentiam agerent: †& dæ- & 18. b. 6.
13 monia multa eijciebant: & ‖vngebãt oleo multos ægros, Iac 5. c. 14.
14 & *ſanabant*. †‖Et audiuit rex Herodes (manifeſtum enĩ *ſanabantur
factum eſt nomẽ eius) & dicebat, Quia Iohannes Bapti- Matt 14. a. 1. Luc. 9. a. 7.
ſta reſurrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur
15 in illo. †Alij autem dicebant, Quia Elias eſt. Alij verò di-
C cebant, Quia propheta eſt, quaſi vnus ex prophetis. †‖Quo Matt. 14. a. 2.
16 audito, Herodes ait, Quem ego decollaui Iohannem, hic
17 à mortuis reſurrexit? †Ipſe enim Herodes miſit ac tenuit Luc. 3. d. 19.
Iohannem, & vinxit eum in carcerem propter Herodia-
dem vxorem Philipphi fratris ſui, quia duxerat eam.
18 †Dicebat enim Iohannes Herodi, ‖Non licet tibi habere Leu. 18. b. 16
19 vxorem fratris tui. †Herodias autem inſidiabatur illi:
20 & volebat occidere eum, nec poterat. †Herodes enim
metuebat Iohannem, ſciens eum virum iuſtum & ſan-
ctum: & cuſtodiebat eum, & audito eo multa faciebat,
21 & libenter eum audiebat. †Et cùm dies opportunus ac-
cidiſſet, Herodes *natalis ſui* cœnam fecit principibus *in natali ſuo 8.
22 & tribunis & primis Galilææ. †Cumq; introiſſet filia ip-
ſius Herodiadis, & ſaltaſſet, & placuiſſet Herodi, ſi-
mulque recumbentibus: rex ait puellæ, Pete à me quod
23 vis, & dabo tibi. & iurauit illi, ‖Quia quicquid petieris, Eſth. 5. b. 6.
24 dabo tibi, licet dimidium regni mei. †Quæ cùm exiſſet,
D dixit matri ſuæ, Quid petam? At illa dixit, Caput Io-
25 hannis Baptiſtæ. †Cumque introiſſet ſtatim cum feſtina-
tione ad regẽ, petiuit dicẽs, Volo vt protinus des mihi in

26 diſco caput Iohannis Baptiſtæ. † Et contriſtatus eſt rex.
Propter iusiurandum & propter ſimul diſcumbẽtes no-
27 luit eam contriſtare: †ſed miſſo ſpiculatore, præcepit af-
28 ferri caput eius in diſco,& decollauit eum in carcere. †Et
attulit caput eius in diſco:& dedit illud puellę, & puella
29 dedit matri ſuæ. †Quo audito, diſcipuli eius venerunt,&
tulerunt corpus eius: & poſuerunt illud in monumẽto.
30 †Et conuenientes apoſtoli ad Ieſum, renuntiauerunt ei
Mat.14.b.13. Luc.9.a.10. 31 omnia quæ egerant & docuerãt. †‖Et ait illis, Venite ſeor-
ſum in deſertum locum,& requieſcite puſillum. Erant
enim qui veniebant & redibant multi: & nec ſpatiũ mã-
32 ducandi habebant. †Et aſcendentes in nauim, abierunt
33 in deſertum locum ſeorſum. †Et viderunt eos abeuntes,
E & cognouerunt multi: & pedeſtres de omnibus ciuita-
Mat.9.d.36. & 14.b.14. 34 tibus concurrerunt illuc,& præuenerunt eos. †‖Et exiẽs,
vidit turbã multam Ieſus:& miſertus eſt ſuper eos, quia
erant ſicut oues non habentes paſtorem: & cœpit illos
Mat.14.b.15 35 docere multa. †‖Et cùm iã hora multa fieret, acceſſerũt
diſcipuli eius, dicentes, Deſertus eſt locus hic, & iã hora
Luc.9.b.12. 36 præterijt: † ‖dimitte illos, vt euntes in proximas villas &
37 vicos, emant ſibi cibos quos manducent. †‖Et reſpon-
Mat.14.b.16 Luc.9.b.13. dens ait illis, ‖Date illis vos manducare. Et dixerunt ei,
Euntes emamus ducentis denarijs panes: & dabimus il-
38 lis manducare. †Et dicit eis, Quot panes habetis? ite &
Ioh.6.a.9. videte. Et cùm cognouiſſent, dicunt, ‖Quinque, & duos
39 piſces. † Et præcepit illis vt accumbere facerent omnes,
40 ſecundùm contubernia ſuper viride fœnum. †Et diſcu-
41 buerunt in partes per centenos & quinquagenos. †Et ac-
F ceptis quinque panibus,& duobus piſcibus: intuens in
cęlũ benedixit, & fregit panes, & dedit diſcipulis ſuis vt
42 ponerẽt ante eos:& duos piſces diuiſit omnibus. †Et mã-
43 ducauerunt omnes,& ſaturati ſunt. †Et ſuſtulerunt re-
liquias fragmentorum duodecim cophinos plenos: &
Mat.14.c.21 Ioh.6.b.10. 44 de piſcibus. †‖Erant autem qui manducauerant quinque
45 millia virorũ. †Et ſtatim coëgit diſcipulos ſuos aſcendere
nauim, vt pręcederent eum trans fretum ad Bethſaidam:
46 dũ ipſe dimitteret populum. †Et cùm dimiſiſſet eos, abijt
47 in montẽ orare. †Et cùm ſerò eſſet, erat nauis in medio
48 mari,& ipſe ſolus in terra. †Et videns eos laborantes in
remigando (erat enim ventus cõtrarius eis)& circa quar
tam vigiliam noctis vẽnit ad eos ambulans ſuper mare:
49 & volebat præterire eos. †At illi vt viderunt eum ambu-
lantẽ ſuper mare, putauerunt phãtaſma eſſe,& exclama-
50 uerunt. †Omnes enim viderunt eũ,& cõturbati ſunt. Et
G ſtatim locutus eſt cũ eis,& dixit eis, Confidite, ego ſum:
51 nolite timere. †Et aſcendit ad illos in nauim, & ceſſauit
52 vẽtus. Et plus magis intra ſe ſtupebãt. †Nõ enĩ intellexe-
Mat.13.d.35 53 runt de panibus: erat enĩ cor eorũ obcęcatũ. † ‖Et cũ trã-
fretaſſent, venerunt in terram Genezareth & applicue-
54 runt. †Cumq́; egreſſi eſſent de naui, continuò cognoue-
55 runt eum: & percurrentes vniuerſam regionem illam,
cœperunt in grabatis eos qui ſe malè habebant circũfer-
56 re, vbi audiebant eum eſſe. †Et quocunq; introibat in vi-
cos vel in villas aut ciuitates, in plateis ponebãt infirmos,
& deprecabantur eum vt vel fimbriã veſtimenti eius tan
gerent:& quotquot tangebant eum, ſalui fiebant.

Phariſæos redarguit ſuos arguentes diſcipulos, quòd non lotis ederent manibus, cùm ipſi Dei mandata ob ſuas traditiones tranſgrederentur: declarans quænam poſſint hominem coinquinare, Syrophœniſſæ filiam ad perſeuerantem illius ſupplicationem à dæmonio liberat, & ſurdum ac mutum ſanat.

C A P. VII.

1 ET conueniunt ad eũ Phariſęi & quidã de Scribis, ve-
Mat.15.a.2. A niẽtes ab Ieroſolymis. †‖Et cũ vidiſſent quoſdã ex di-
2 ſcipulis eius cõmunibus manibus, id eſt, nõ lotis mandu
3 care panes, vituperauerunt. †Phariſæi enim & omnes Iu-
dæi, niſi crebrò lauerint manus, non manducant, tenẽtes
4 traditionem ſeniorum:& à foro, niſi baptizentur, non
comedunt: & alia multa ſunt quæ tradita ſunt illis ſer-
uare, baptiſmata calicum & vrceorum, & æramento-
5 rum & lectorum. †Et interrogabant eum Phariſęi & Scri
bæ, Quare diſcipuli tui non ambulant iuxta traditionẽ
ſeniorum, ſed communibus manibus manducant panẽ?
6 †At ille reſpondens, dixit eis, Bene prophetauit Iſaias de
vobis hypocritis, ſicut ſcriptum eſt, ‖Populus hic labijs Iſa.29.d.13. *abeſt ſ. *ſit
7 me honorat, cor autem eorum longè *eſt* à me. †In va-
B num autem me colunt, docẽtes doctrinas *præcepta hu-
8 minum. †Relinquẽtes enim mandatum Dei, tenetis tra-
ditiones hominum, baptiſmata vrceorum & calicum: &
9 alia ſimilia his facitis multa. †Et dicebat illis, Bene irritũ
facitis præceptum Dei, vt traditionem veſtram ſeruetis. *facitis
10 †Moyſes enim dixit, ‖Honora patrem tuum & matrem Exo.20.b.12. Deu.5.b.16. Ephe.6.a.2.
tuam:&, ‖Qui maledixerit patri vel matri, morte moriat. Exo.21.c.16. Leu.20.b.9. Pro.20.c.20
11 †Vos autem dicitis, Si dixerit homo patri aut matri, Cor-
ban, (quod eſt donum) quodcunque ex me, tibi pro-
12 fuerit: †& vltrà non dimittitis eum quicquam facere pa-
13 tri ſuo aut matri, †reſcindentes verbum Dei per traditio-
nem veſtram quam tradidiſtis:& ſimilia huiuſmodi mul
14 ta facitis. †‖Et aduocans iterum turbam, dicebat illis: Au- Mat.15.b.10
15 dite me omnes, & intelligite. †Nihil eſt extra hominem
introiens in eum, quod poſſit eum coinquinare: ſed quæ
de homine procedunt, illa ſunt quæ cõmunicant homi-
16 nem. †Si quis habet aures audiendi, audiat. †Et cũ introiſ-
17 ſet in domum à turba, interrogabant eum diſcipuli eius
C parabolam. †Et ait illis, Sic & vos imprudentes eſtis? Nõ
18 intelligitis quia omne extrinſecus introiens in hominẽ,
19 non poteſt eum communicare: † quia non intrat in cor
eius, ſed in ventrem vadit, & in ſeceſſum exit, purgans
20 omnes eſcas? †Dicebat autem quoniam quæ de homine
21 exeunt, illa communicant hominem. †‖Ab intus enim de Gen.6.a.5. & 8.d.21.
corde hominum malæ cogitationes procedũt, adulteria,
22 fornicationes, homicidia, † furta, auaritiæ, nequitiæ, do-
lus, impudicitiæ, oculus malus, blaſphemia, ſuperbia, ſtul
23 titia. †Omnia hęc mala ab intus procedunt,& communi-
24 cant hominẽ. †‖Et inde ſurgens abijt in fines Tyri & Sy- Mat.15.c.21
donis:& ingreſſus domum, neminem voluit ſcire, & nõ
25 potuit latẽre. †Mulier enim ſtatim vt audiuit de eo, cuius
filia habebat ſpiritum immundum, intrauit, & procidit
26 ad pedes eius. †Erat enim mulier Gentilis, Syrophœniſſa
genere. Et rogabat eũ vt dæmonium eijceret de filia eius.
27 † Qui dixit illi, Sine priùs ſaturari filios: non eſt enim
28 bonũ ſumere panẽ filiorum,& mittere canibus. †At illa
D reſpondit,& dixit illi, Vtiq; Domine. nam & catelli co-
29 medunt ſub mẽſa de micis puerorum. †Et ait illi, Propter
30 hunc ſermonem vade, exijt dæmonium à filia tua. †Et cũ
abijſſet domum ſuam, inuẽnit puellam iacentem ſupra
31 lectum,& dæmonium exijſſe. †Et iterum exiens de fini-
bus Tyri, venit per Sydonem ad mare Galilææ inter me-
32 dios fines Decapoleos. †‖Et adducunt ei ſurdum & mu- Mat.9.d.32. Luc.11.b.14.
33 tum:& deprecabantur eum vt imponat illi manum. †Et
apprehendens eum de turba ſeorſum, miſit digitos ſuos
34 in auriculas eius:& expuens, tetigit linguam eius: † &
ſuſpiciens in cælum, ingemuit, & ait illi, Ephphetha,
35 quod eſt, adaperire. † Et ſtatim apertæ ſunt aures eius,
& ſolutum eſt vinculum linguæ eius, & loquebatur re-
36 ctè. †Et præcepit illis ne cui dicerent. Quantò autem
37 eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant, † & eò
amplius admirabantur, dicentes, ‖Bene omnia fecit: & Gen.1.d.31. Eccl.39.c.21
ſurdos fecit audire, & mutos loqui.

Septem panibus paucisq́; piſciculis ſatiat quatuor hominum millia: diſcipulos à fermento Phariſæorum cauere iubet: cæcum ſenſim curat: interrogatis Apoſtolis, quem Ieſum eſſe dicerent, Petrus confitetur ipſum eſſe Chriſtum: & paulò poſt Satanas à Chriſto dicitur, quòd increparet illum dum ſuam prædiceret paſſionem: de tollenda cruce, & quòd anima nihil debet eſſe carius.

C A P. VIII.

1 IN diebus illis iterũ cùm turba multa eſſet*, nec habe- Mat.15.d.32 *cum Ieſu
A rẽt qđ manducarent: cõuocatis diſcipulis, ait illis, †Mi
2 ſereor ſuper turbã: quia ecce iã triduo ſuſtinẽt me, nec ha
3 bẽt qđ mãducẽt: †& ſi dimiſero eos ieiunos in domũ ſuã,
4 deficiẽt in via: quidã enĩ ex eis delongè venerũt. †Et reſpõde-
runt ei diſcipuli ſui, Vnde illos quis poterit hîc ſaturare
5 panibus in ſolitudine? †Et interrogauit eos, Quot panes
6 habetis? Qui dixerunt, Septem. †Et præcepit turbæ di-

ſcumbere ſuper terram. Et accipiens ſeptem panes, gra-
tias agens, fregit, & dabat diſcipulis ſuis vt apponerent,
7 & appoſuerunt turbæ. † Et habebant piſciculos paucos:
8 & ipſos benedixit, & iuſſit apponi. † Et mãducauerũt &
ſaturati ſunt: & ſuſtulerũt qđ ſuperauerat de fragmẽtis,
9 ſeptẽ ſportas. † Erant autem qui manducauerant, quaſi
Mat. 15. d. 39. 10 quatuor millia: & dimiſit eos. † ‖ Et ſtatim aſcendens na-
B uim cum diſcipulis ſuis, vênit in partes Dalmanutha.
Matt. 16. a. 1. Luc. 12. g. 14. 11 † ‖ Et exierunt Phariſęi, & cœperunt cõquirere cũ eo, quę-
12 rentes ab illo ſignum de cælo, tentantes eum. † Et inge-
miſcens ſpiritu, ait, Quid generatio iſta ſignum quærit?
13 Amen dico vobis, ſi dabitur generationi iſti ſignum. † Et
dimittens eos, aſcendit iterum nauim, & abijt trans fre-
Matt. 16. a. 5. 14 tum. † ‖ Et obliti ſunt panes ſumere: & niſi vnum panem
15 non habebant ſecum in naui. † Et præcipiebat eis, dicẽs,
Videte & cauete à fermento Phariſæorum, & fermento
16 Herodis. † Et cogitabant ad alterutrum, dicentes, Quia
17 panes non habemus. † Quo cognito, ait illis Ieſus, Quid
cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoſcitis
18 nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor veſtrũ? † ocu-
los habentes, non videtis? & aures habentes, nõ auditis?
Supr. 6. f. 41. 19 ‖ Nec recordamini † quando quinq; panes fregi in quinq;
Ioh. 6. b. 11. C millia: & quot cophinos fragmentorũ plenos ſuſtuliſtis?
20 Dicunt ei, Duodecim. † Quando & ſeptem panes in qua-
tuor millia, quot ſportas fragmentorum tuliſtis? Et dicũt
21 ei, Septem. † Et dicebat eis, Quomodò nondum intelligi-
22 tis? † Et veniunt Bethſaidam: & adducunt ei cæcum, &
23 rogabant eum vt illum tangeret. † Et apprehenſa manu
cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos eius
impoſitis manibus ſuis, interrogauit eũ ſi quid videret.
24 † Et aſpiciens, ait, Video hoĩes velut arbores, ambulãtes.
25 † Deinde iterũ impoſuit manus ſuper oculos eius: & cœ-
pit videre, & reſtitutus eſt, ita vt clarè videret omnia.
26 † Et miſit illum in domum ſuam, dicens, Vade in domũ
Mat. 16. b. 13. 27 tuam: & ſi in vicum introieris, nemini dixeris. † ‖ Et egreſ-
ſus eſt Ieſus & diſcipuli eius in caſtella Cæſareæ Philip-
phi: & in via interrogabat diſcipulos ſuos, dicens eis,
Luc. 9. b. 18. * Alij 28 Quem me dicunt eſſe homines? † Qui reſponderunt illi,
dicẽtes: * Ioannem Baptiſtam, alij Eliam, alij verò quaſi
29 vnum de prophetis. † Tunc dicit illis, Vos verò quem me
D eſſe dicitis? Reſpondens Petrus, ait ei, Tu es Chriſtus.
30 † Et comminatus eſt eis, ne cui dicerent de illo. † Et cœpit
31 docere eos, quoniam oportet filium hominis pati mul-
ta, & reprobari à ſenioribus & à ſummis ſacerdotibus
32 & Scribis, & occidi, & poſt tres dies reſurgere. † Et palàm
verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cœ-
33 pit increpare eum. † Qui conuerſus & videns diſcipulos
ſuos, comminatus eſt Petro, dicens: Vade retro me Sa-
tana, quoniam non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quę ſunt ho-
34 minum. † Et cõuocata turba cum diſcipulis ſuis, dixit eis,
Mat. 10. d. 38. & 16. d. 24. Si quis vult me ſequi, deneget ſemetipſum: & tollat cru-
Luc. 9. c. 23. & 14. f. 27. 35 cem ſuam, & ſequatur me. † ‖ Qui enim voluerit animam
Luc. 17. e. 33. ſuam ſaluam facere, perdet eam: qui autem perdiderit
Ioh. 12. d. 25. animam ſuam propter me & Euangelium, ſaluam faciet
36 eam. † Quid enim proderit homini, ſi lucretur mundum
37 totum: & detrimentum animæ ſuę faciat? Aut quid dabit
Mat. 10. d. 33. 38 homo commutationis pro anima ſua? † ‖ Qui enĩ me ᵃcõ-
Luc. 9. d. 26. & 12. b. 9. ſuſus' fuerit, & verba mea in generatione iſta adultera,
ᵃ confeſſus ᵇ cõfitebitur & peccatrice: & filius hominis ᵇconfundetur' eum, cùm
venerit in gloria patris ſui cum angelis ſanctis.

Transfigurato Ieſu iunguntur Moyſes & Elias: dicit Eliam iam venerit, omnia reſtituturum, imò iam veniſſe nec fuiſſe ſuſceptum: ſurdum ac mutum ſpiritum eijcit, qui ſola oratione & ieiunio eijcitur: ſuam paſſionem prædicit: diſputantes diſcipulos docet quis eorum ſit maior: de eijciente dæmonium qui non ſequebatur Ieſum: de amputando manus pedis vel oculi ſcandalo.

CAP. IX.

Mat. 16. d. 27. 1 ET dicebat illis, Amen dico vobis, quia ſunt quidam
Luc. 9. d. 27. Mat. 17. a. 1. A de hic ſtantibus qui non guſtabunt mortem, donec
Luc. 9. d. 28. 2 videant regnum Dei veniens in virtute. † ‖ Et poſt dies ſex
ᵃ aſſumpſit ᵇ duxit ᵃaſſumit' Ieſus Petrum & Iacobum & Iohannẽ: & ᵇduxit'
illos in montẽ excelſum ſeorſum ſolos, & trãsfiguratus
3 eſt coram ipſis. † Et veſtimenta eius facta ſunt ſplenden-
tia & candida nimis velut nix, qualia fullo non poteſt ſu-
4 per terram candida facere. † Et apparuit illis Elias cum
5 Moyſe: & erant loquentes cum Ieſu. † Et reſpondens Pe-
trus, ait Ieſu, Rabbi: bonum eſt nos hîc eſſe: & faciamus
tria tabernacula, tibi vnũ, & Moyſi vnũ, & Eliæ vnum.
6 † Non enim ſciebat quid diceret: erant enim timore exter-
7 riti: † & facta eſt nubes obumbrãs eos, & venit vox de nu-
B be dicens: Hic eſt filius meus chariſſimus, audite illum. † Et
8 ſtatim circumſpicientes, neminem amplius viderunt, niſi
9 Ieſum tantùm ſecum. † ‖ Et deſcendentibus illis de mõte, Mat. 17. b. 9.
præcepit illis ne cuiquam quę vidiſſent, narrarent: niſi cũ
10 filius hominis à mortuis reſurrexerit. † Et verbũ conti-
nuerunt apud ſe: conquirẽtes quid eſſet, Cum à mortuis
11 reſurrexerit. † Et interrogabant eũ dicentes: ‖ Quid ergo Mala. 4. a. 5.
dicunt Phariſæi & Scribę, quia Eliam oportet venire pri-
12 mũ? † Qui reſpondens, ait illis: Elias cùm venerit primò,
reſtituet omnia: & quomodò ‖ ſcriptum eſt in filiũ homi Iſa. 53. a. 3.
13 nis, vt multa patiatur, & contemnatur. † Sed dico vobis
C quia & Elias venit (& fecerunt illi quęcunq; voluerunt)
14 ſicut ‖ ſcriptum eſt de eo. † Et veniens ad diſcipulos ſuos, Mala. 4. b. 1. Mat. 17. b. 12.
vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirẽtes
15 cum illis. † Et confeſtim omnis populus videns Ieſum,
ſtupefactus eſt, & expauerunt: & accurrentes, ſalutabant
16 eum. † Et interrogauit eos, Quid inter vos conquiritis?
17 † ‖ Et reſpondens vnus de turba, dixit, Magiſter, attuli filiũ Mat. 17. b. 14.
18 meum ad te habentem ſpiritum mutum: † qui vbicunq; Luc. 9. e. 37.
eum apprehenderit, allidit illum, & ſpumat, & ſtridet
dẽtibus, & areſcit: & dixi diſcipulis tuis vt eijcerent illũ,
19 & non potuerunt. † Qui reſpondens eis, dixit, O genera-
D tio incredula, quandiu apud vos ero? quandiu vos patiar?
20 afferte illum ad me. † Et attulerunt eum. Et cùm vidiſſet
eum, ſtatim ſpiritus conturbauit illum: & eliſus in terrã,
21 volutabatur ſpumans. † Et interrogauit patrẽ eius, Quan-
tum temporis eſt ex quo ei hoc accidit? At ille ait, Ab in-
22 fantia: † & frequenter eum in ignem & in ᵃaquas' miſit, ᵃ aquam
vt eum perderet: ſed ſiquid potes, adiuua nos, miſertus
23 noſtri. † Ieſus autem ait illi, Si potes credere, omnia poſſi-
24 bilia ſunt credenti. † Et continuò exclamans pater pueri,
cum lachrymis aiebat, Credo Dñe: adiuua incredulitatẽ
25 meam. † Et cùm videret Ieſus concurrentem turbam, cõ-
minatus eſt ſpiritui immundo, dicens illi: Surde & mute
ſpiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & amplius ne in-
26 troeas in eum. † Et exclamans, & multùm diſcerpens eũ,
exijt ab eo, & factus eſt ſicut mortuus, ita vt multi dice-
27 rent, Quia mortuus eſt. † Ieſus autem tenẽs manum eius,
28 eleuauit eum: & ſurrexit. † Et cùm introiſſet in domum,
diſcipuli eius ſecretò interrogabant eum, Quare nos nõ
29 potuimus eijcere eum? † Et dixit illis, Hoc genus in nullo
30 poteſt exire, niſi in oratione & ieiunio. † ‖ Et inde pro- Mat. 17. d. 22.
fecti prætergrediebantur Galilęam: nec volebat quenquã
31 ſcire. † ‖ Docebat autem diſcipulos ſuos, & dicebat illis, Luc. 9. e. 22.
E Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum,
32 & occîdent eum: & occiſus, tertia die reſurget. † At illi
33 ignorabant verbum: & timebant interrogare eum. † Et
venerunt Capharnaum. Qui cùm domi ᵃeſſet', interro- ᵃ eſſent
34 gabat eos, Quid in via tractabatis? † At illi tacebant: ſiqui-
dem in via inter ſe diſputauerant ‖ quis eorũ maior eſſet. Mat. 18. a. 1. Luc. 9. f. 46.
35 † Et reſidens vocauit duodecim, & ait illis, Siquis vult
primus eſſe, erit omnium nouiſſimus, & omnium mi-
36 niſter. † Et accipiens puerum, ſtatuit eum in medio eorũ.
37 quem cùm complexus eſſet, ait illis, † Quiſquis vnum ex
huiuſmodi pueris receperit in nõie meo, me recipit: &
quicunq; me ſuſceperit, non me ſuſcipit, ſed eum qui miſit
38 me. † ‖ Reſpondit illi Ioannes, dicens, Magiſter, vidimus Luc. 9. f. 49. Mat. 9. f. 38.
F quendam in nomine tuo eijcientem dęmonia qui non
39 ſequitur nos, & prohibuimus eum. † Ieſus autem ait, No-
lite prohibere eum. ‖ nemo eſt enim qui faciat virtutem 1. Cor. 12. a. 3.
40 in nomine meo, & poſſit citò malè loqui de me. † Qui
41 enim non eſt aduerſum vos, pro vobis eſt. † ‖ Quiſquis Mat. 10. d. 42. * ſingulę.
enim potum dederit vobis calicem aquæ * in nomine
meo, quia Chriſti eſtis: amen dico vobis, non perdet
42 mercedem ſuam. † ‖ Et quiſquis ſcandalizauerit vnum ex Mat. 18. a. 6. Luc. 17. a. 2.

his

his puſillis credentibus in me: bonum eſt ei magis ſi cir-
cundaretur mola aſinaris collo eius, & in mare mitteret.
Matt. 5. a. 30 & 18. a. 2. 43 ¶Et ſi ſcandalizauerit te manus tua, abſcinde illam: bo-
G num eſt tibi debilem introire in vitam, quàm duas manus ha
bentem, ire in gehennam, in ignem inextinguibilem,
Eſa. 66. g. 42 44 ¶vbi vermis eorum nõ moritur, & ignis nõ extinguitur.
45 ¶Et ſi pes tuus te ſcandalizat, amputa illum: bonum eſt
tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pe-
46 des habentẽ, mitti in gehennã ignis inextinguibilis, ¶vbi
vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.
47 ¶Quòd ſi oculus tuus ſcandalizat te, eijce eum: bonum
eſt tibi luſcum introire in regnum Dei, quàm duos ocu-
48 los habentem, mitti in gehennam ignis, ¶vbi vermis eorũ
Leuit. 2. c. 13 49 non moritur, & ignis non extinguitur. ¶Omnis enim
Mat. 5. b. 13. Luc. 14. g. 34 50 igne ſalietur: & omnis victima ſale ſalietur. ¶Bonum eſt
ſal: quòd ſi ſal inſulſum fuerit, in quo illud cõdietis? Ha-
bete in vobis ſal, & pacem habete inter vos.

Nullo modo dimittendam vxorem aſtruit aliam ducendo: paruulos complexus benedicit eis: diues qui præcepta à iuuentute obſeruarat, non amplectitur Chriſti conſilium de omnibus diuendendis: quid referent præmij qui omnia relinquunt: rurſum ſuam prædicit paſſionẽ, et occaſione ambitionis filiorum Zebedæi docet diſcipulos quòd non oſtenſione dominij, ſed officio miniſterij debeant eſſe maiores. Bartimæum cæcum ſanat.

CAP. X.

Mat. 19. a. 1. 1 ET inde exurgens, venit in fines Iudææ vltra Iordanẽ:
A & conueniunt iterum turbæ ad eum. Et ſicut cõſue-
2 uerat, iterũ docebat illos. ¶Et accedẽtes Phariſæi, interro-
gabãt eũ, Si licet viro vxorem dimittere? tentantes eum.
3 ¶At ille reſpondens, dixit eis, Quid vobis præcepit Moyſes?
Deut. 24. a. 1 4 ¶Qui dixerunt, Moyſes permiſit libellum repudij ſcri-
5 bere, & dimittere. ¶Quibus reſpondens Ieſus, ait, Ad du-
6 ritiam cordis veſtri ſcripſit vobis præceptũ iſtud. ¶Ab ini-
tio autem creaturæ maſculum & fœminã fecit eos Deus.
Gen. 1. d. 27. Matt. 19. a. 4. Gen. 2. d. 24. 1. Cor. 6. d. 16 Eph. 5. g. 31. 1. Co. 7. b. 10. 7 ¶Propter hoc, relinquet homo patrem ſuum & matrem:
8 & adhærebit ad vxorem ſuam: ¶& erunt duo in carne
9 vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. ¶Quod ergo
10 Deus coniunxit, homo non ſeparet. ¶Et in domo iterum
11 diſcipuli eius de eodem interrogauerunt eum. Et ait illis,
B Quicunq; dimiſerit vxorem ſuam & aliam duxerit: adul-
12 terium committit ſuper eam. ¶Et ſi vxor dimiſerit virum
Mat. 19. b. 13. Luc. 18. c. 15. 13 ſuũ, & alij nupſerit, mœchatur. ¶Et offerebãt illi par-
uulos, vt tangeret illos. Diſcipuli autem comminabãtur
14 offerentibus. ¶Quos cùm videret Ieſus, indignè tulit, &
ait illis, Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis
15 eos: talium enim eſt regnum Dei. ¶Amẽ dico vobis: quiſ-
quis non receperit regnum Dei velut paruulus, non in-
16 trabit in illud. ¶Et complexans eos, & imponens manus
*viam ſ. 17 ſuper illos, benedicebat eos. ¶Et cũ egreſſus eſſet in *via,
dicens. Mat. 19. c. 16 Luc. 18. d. 18. C procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum,
Magiſter bone, quid faciam vt vitam æternam percipiã?
18 ¶Ieſus autem dixit ei, Quid me dicis bonum? Nemo bo-
Exo. 20. c. 13. 19 nus, niſi vnus Deus. ¶Præcepta noſti, Ne adulteres, Ne
occidas, Ne fureris, Ne falſum teſtimonium dixeris, Ne
20 fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem. ¶At
ille reſpondens, ait illi, Magiſter, hæc omnia obſeruaui à
21 iuuentute mea. ¶Ieſus autem intuitus eum, dilexit eum,
& dixit ei, Vnum tibi deeſt: vade, quæcunque habes, vẽ-
de, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: &
22 veni, ſequere me. ¶Qui contriſtatus in verbo, abijt mœ-
23 rens: erat enim habens multas poſſeſſiones. ¶Et circunſpi-
ciens Ieſus, ait diſcipulis ſuis, Quàm difficilè qui pecu-
24 nias habent, in regnum Dei introibunt. ¶Diſcipuli autẽ
obſtupeſcebant in verbis eius. At Ieſus rurſus reſpondens, ait
illis, Filioli, quàm difficilè eſt confidentes in pecunijs, in
25 regnum Dei introire. ¶Facilius eſt camelum per foramen
D acus trãſire, quàm diuitem intrare in regnum Dei. ¶Qui
26 magis admirabantur, dicentes ad ſemetipſos, Et quis po-
27 teſt ſaluus fieri? ¶Et intuens illos Ieſus, ait: Apud homines
impoſſibile eſt: ſed non apud Deum. Omnia enim poſſi-
Mat. 19. d. 27 Luc. 18. e. 28 28 bilia ſunt apud Deum. ¶Et cœpit ei Petrus dicere, Ecce,
29 nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te. ¶Reſpondens

Ieſus, ait, Amen dico vobis, nemo eſt qui reliquerit do
mum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrẽ, aut
30 filios, aut agros propter me & propter Euangelium: ¶qui
non accipiet centies tantum nunc in tpe hoc. domos, &
fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros, cum per-
31 ſecutionibus: & in ſeculo futuro vitam æternam. ¶Multi Mat. 19. d. 30 Luc. 13. f. 30.
32 autẽ erunt primi, nouiſſimi: & nouiſſimi, primi. ¶Erant
E autem in via aſcendentes Ieroſolymam: & præcedebat il-
los Ieſus, & ſtupebant: & ſequentes timebant. ¶Et aſſu- Mat. 20. c. 17 Luc. 18. f. 31
mens iterum duodecim, cœpit illis dicere quæ eſſent ei
33 euentura. ¶Quia ecce aſcendimus Ieroſolymam, & filius
hominis tradetur principibus ſacerdotum, & Scribis &
Senioribus, & damnabunt eum morte, & tradent eum
34 gentibus, ¶& illudẽt ei, & cõſpuent eũ, & flagellabũt eũ,
35 & interficient eum, & tertia die reſurget. ¶Et accedunt Mat. 20. c. 20
ad eum Iacobus & Iohannes filij Zebedæi, dicentes, Ma-
giſter, volumus vt quodcunq; petierimus, facias nobis.
36 ¶At ille dixit eis, Quid vultis vt faciam vobis? ¶Et dixerũt,
37 Da nobis vt vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram
38 tuam ſedeamus in gloria tua. ¶Ieſus autem ait eis, Neſci-
F tis quid petatis. poteſtis bibere calicem quem ego bibo:
39 aut baptiſmo quo ego baptizor, baptizari? ¶At illi dixe-
rũt ei, Poſſumus. Ieſus autem ait eis, Calicẽ quidem quẽ
ego bibo, bibetis, & baptiſma quo ego baptizor, bapti-
40 zabimini: ¶ſedere autem ad dexteram meam, vel ad ſini-
ſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratũ eſt. –ſ.
41 ¶Et audientes decem, cœperunt indignari de Iacobo & Mat. 20. e. 24.
42 Iohanne. ¶Ieſus autem vocans eos, ait illis, Scitis quia hi Luc. 22. c. 25
qui videntur principari gentibus, dominãtur eis: & prin
43 cipes eorum poteſtatem habent ipſorum. ¶Non ita eſt
autem in vobis, ſed quicunq; voluerit fieri maior, erit ve-
44 ſter miniſter: ¶& quicunq; voluerit in vobis primus eſſe,
45 erit omnium ſeruus. ¶Nam & filius hominis nõ venit vt
miniſtraretur ei, ſed vt miniſtraret, & daret animam ſuã
46 redemptionẽ pro multis. ¶Et veniunt Iericho. & pro- Mat. 20. d. 29 Luc. 18. f. 35
G ficiſcẽte eo de Iericho, & diſcipulis eius & plurima mul-
titudine, filius Timæi Bartimæus cæcus, ſedebat iuxta viã
47 mendicans. ¶Qui cùm audiſſet quia Ieſus Nazarenus eſt:
cœpit clamare, & dicere, Ieſu fili Dauid, miſerere mei.
48 ¶Et cõminabantur ei multi, vt taceret. At ille multò ma-
49 gis clamabat, Fili Dauid, miſerere mei. ¶Et ſtans Ieſus præ-
cepit illum vocari. Et vocant cæcum, dicentes ei, Animæ-
50 quior eſto, ſurge, vocat te. ¶Qui proiecto veſtimento ſuo
51 exiliens, venit ad eũ. ¶Et reſpondens Ieſus, dixit illi, Quid
tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei, Rabboni vt videã.
52 ¶Ieſus autem ait illi, Vade, fides tua te ſaluum fecit. Et
confeſtim vidit, & ſequebatur eum in via.

Super pullum aſinæ cum honore Ieruſalẽ ingreditur: ficum maledicendo areſacit: ementes ac vendẽtes de templo eijcit: efficaciam fiduciæ in Deum oſtendit, dicens fratri remittenda quæ in nos commiſit: Scribis non dicit qua poteſtate hæc faciat, eò quòd nec illi reſponderent ad propoſitam de Iohannis baptiſmo quæſtionem.

CAP. XI.

1 ET cũ appropinquaret Ieroſolymæ & Bethaniæ ad mõ Matt. 21. a. 1. Luc. 19. c. 29
A tẽ oliuarũ, mittit duos ex diſcipulis ſuis, ¶& ait illis,
2 Ite in caſtellũ qđ cõtra vos eſt, & ſtatim introeũtes illuc,
inuenietis pullũ ligatũ, ſuper quem nemo adhuc homi-
3 num ſedit: ſoluite illum, & adducite. ¶Et ſi quis vobis di-
xerit, Quid facitis? dicite, quia Domino neceſſarius eſt:
4 & continuò illũ dimittet huc. ¶Et abeuntes inuenerunt
pullum ligatũ ante ianuã foris in biuio: & ſoluunt eum.
5 ¶Et quidam de illic ſtantibus *dicebant illis, Quid facitis *dicebat 6.
6 ſoluentes pullũ? ¶Qui dixerunt eis ſicut præceperat illis
7 Ieſus: & dimiſerunt eis. ¶Et duxerunt pullũ ad Ieſum: & Ioh. 12. b. 14.
8 imponunt illi veſtimenta ſua, & ſedit ſuper eum. ¶Multi
autem veſtimenta ſua ſtrauerunt in via: alij autem fron-
9 des cædebant de arboribus, & ſternebant in via. ¶Et qui
B præibãt, & qui ſequebantur clamabant, dicentes, Hoſan-
10 na benedictus qui venit in nomine Domini ¶Benedictũ Mat. 21. a. 9 Luc. 19. f. 38
quod venit regnũ patris noſtri Dauid, Hoſanna in ex- Pſa. 117 d. 26.
11 celſis. ¶Et introiuit Ieroſolymam in templum: & circũ- Mat. 21. b. 12. Luc. 19. g. 45
ſpectis omnibus, cùm iam veſpera eſſet hora, exijt in

missi. 44 à ſummis ſacerdotibus & Scribis & ſenioribus. Dede-
rat autem traditor eius ſignum eis, dicens: Quemcunq;
45 oſculatus fuero, ipſe eſt: tenete eum, & ducite cautè. Et
cùm veniſſet, ſtatim accedens ad eum ait, Rabbi: & oſcu-
46 latus eſt eum. At illi manus iniecerunt in eum: & tenue-
47 runt eum. Vnus autem quidam de circũſtantibus edu-
cens gladium, percuſſit ſeruum ſummi ſacerdotis: & am
48 putauit illi auriculam. Et reſpondens Ieſus, ait illis: Tan
quàm ad latronem exiſtis cum gladijs & lignis compre-
49 hendere me? quotidie eram apud vos in templo docens,
Mat. 26. f. 56 50 & non me tenuiſtis. Sed vt impleantur ſcripturæ. Tunc
51 diſcipuli eius relinquentes eum, omnes fugerunt. Ado-
F leſcens aũt quidam ſequebatur eũ amictus ſindone ſu-
52 per nudo: & tenuerunt eum. At ille reiecta ſindone, nu-
Luc. 22. f. 14. Ioh. 18. c. 13. 53 dus profugit ab eis. Et adduxerunt Ieſum ad ſummũ ſa-
cerdotem: & conuenerunt omnes ſacerdotes & Scribæ
54 & ſeniores. Petrus autem à longè ſecutus eſt eum vſque
intrò in atrium ſummi ſacerdotis: & ſedebat cum mini-
Mat. 26. f. 59. 55 ſtris ad ignem, & calefaciebat ſe. Summi verò ſacerdo-
tes & omne concilium quærebant aduerſus Ieſum teſti-
56 monium, vt eũ morti traderent, nec inueniebant. Multi
enim teſtimonium falſum dicebant aduerſus eum: & cõ
57 uenientia teſtimonia non erant. Et quidam ſurgentes,
falſum teſtimonium ferebant aduerſus eum, dicentes:
Ioh. 2. d. 19. 58 Quoniam nos audiuimus eum dicentem: Ego diſſoluã
post templum hoc manufactum, & per triduum aliud non
59 manufactum ędificabo. Et nõ erat conueniens teſtimo-
60 nium illorum. Et exurgens ſummus ſacerdos in mediũ,
interrogauit Ieſum, dicens: Non reſpondes quicquam
61 ad ea quæ tibi obijciuntur ab his? Ille autem tacebat, &
nihil reſpondit. Rurſum ſummus ſacerdos interrogabat
eum: & dixit ei: Tu es Chriſtus filius Dei benedicti?
Mat. 24. e. 30 *Dei.* 62 Ieſus autem dixit illi: Ego ſum, & videbitis filiũ hominis
G ſedentem à dextris virtutis, & venientem cum nubibus
63 cæli. Summus autem ſacerdos ſcindens veſtimenta ſua,
64 ait: Quid adhuc deſideramus teſtes? Audiſtis blaſphe-
miam, quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerũt
65 eum eſſe reum mortis. Et cœperunt quidã cõſpuere eũ,
& velare faciem eius, & colaphis eum cædere, & dicere
Mat. 26. g. 69 Luc. 22. f. 55 Ioh. 18. c. 17. 66 ei, Prophetiza: & miniſtri alapis eum cædebant. Et cũ
eſſet Petrus in atrio deorſum, venit vna ex ancillis ſummi
67 ſacerdotis. Et cùm vidiſſet Petrum calefacientem ſe,
68 aſpiciens illum, ait: Et tu cum Ieſu Nazareno eras. At
ille negauit, dicens: Neque ſcio, neque noui quid dicas.
Mat. 26. g. 71. 69 Et exijt foras ante atrium, & gallus cantauit. Rurſus
autem cùm vidiſſet illum ancilla, cœpit dicere circumſtã-
Luc. 22. f. 58. Ioh. 18. e. 25. 70 tibus, Quia hic ex illis eſt. At ille iterum negauit. Et poſt
puſillum rurſus qui aſtabant, dicebant Petro: Verè ex il-
71 lis es, nam & Galilæus es. Ille autem cœpit anathema-
tizare & iurare, Quia neſcio hominem iſtum quẽ dicitis.
Mat. 26. g. 75 Ioh. 13. d. 38 72 Et ſtatim gallus iterum cantauit. Et recordatus eſt Pe-
trus verbi quod dixerat ei Ieſus: Priuſquàm gallus cantet
bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

Ieſus coram Pilato accuſatus, nihil reſpondet: præeligitur Barabbas, et Ieſus traditur crucifigendus, qui multis modis illuſus à militibus, ducitur ad crucifigendum: & diuiſis ipſius veſtimentis, inter latrones crucifixus, audit variorum iactatas in ſe blaſphemias, suboriuntur tenebræ, & clamans Ieſus Eli, acetoq; potatus, cum clamore valido expirat, cuius corpus à Ioſeph ſepelitur. CAP. XV.

1 ET confeſtim manè conſilium facientes ſummi ſa-
Mat. 27. a. 1. Luc. 22. g. 66 Ioh. 18. d. 28 A cerdotes cum ſenioribus & Scribis & vniuerſo cõ-
cilio, vincientes Ieſum, duxerunt & tradiderunt Pilato.
2 Et interrogauit eum Pilatus: Tu es rex Iudæorum? At ille
Mat. 27. b. 11 Luc. 23. a. 6. Ioh. 18. f. 33 3 reſpondens, ait illi, Tu dicis. Et accuſabant eum ſummi
4 ſacerdotes in multis. Pilatus autem rurſum interroga-
uit eum, dicens: Non reſpõdes quicquam? vide in quãtis
5 te accuſant. Ieſus aũt amplius nihil reſpondit: ita vt mi-
6 raretur Pilatus. Per diem autem feſtum ſolebat dimitte-
7 re illis vnum ex vinctis quemcunque petijſſent. Erat
autem qui dicebatur Barabbas, qui cum ſeditioſis erat
8 vinctus, qui in ſeditione fecerat homicidium. Et cùm
aſcẽdiſſet turba, cœpit rogare, ſicut ſemper faciebat illis.
9 Pilatus autem reſpondit eis, & dixit: Vultis dimittam
10 vobis regem Iudæorum? Sciebat enim quòd per inuidiã
11 tradidiſſent eum ſummi ſacerdotes. Pontifices autem
concitauerunt turbam, vt magis Barabbã dimitteret eis.
Mat. 27. c. 18 Luc. 23. c. 24. Ioh. 18. f. 39. & 19. a. 8 12 Pilatus autem iterum reſpondens, ait illis: Quid ergo
B vultis faciam regi Iudæorum? At illi iterum clamaue-
13 runt, Crucifige eum. Pilatus verò dicebat illis: Quid enĩ
14 mali fecit? At illi magis clamabant, Crucifige eum.
15 Pilatus autẽ volens pplo ſatisfacere, dimiſit illis Barab-
bam, & tradidit Ieſum flagellis cæſum vt crucifigeretur.
Mat. 27. e. 27 Ioh. 19. a. 2. 16 Milites autem duxerunt eum in atrium prętorij, & cõ-
17 uocant totam cohortem: & induunt eum purpura, &
18 imponunt ei plectentes ſpineam coronam. Et cœperũt
19 ſalutare eum, Aue rex Iudæorum. Et percutiebant caput
eius arundine: & conſpuebant eum: & ponentes genua,
20 adorabant eum. Et poſtquàm illuſerunt ei, exuerunt illũ
purpura, & induerunt eum veſtimentis ſuis, & educunt
Mat. 27. d. 32 Luc. 23. d. 26 21 illum vt crucifigerent eum. Et angariauerunt prętereũ-
tem quempiam, Simonem Cyrenæum venientem de
villa, patrem Alexandri & Rufi, vt tolleret crucem
Mat. 27. d. 33 Luc. 23. e. 33 Ioh. 19. c. 17. 22 eius. Et perducunt illum in Golgotha locum: quod
23 eſt interpretatum Caluariæ locus. Et dabant ei bibe-
Mat. 27. d. 35 Luc. 23. d. 40 Ioh. 19. d. 23 24 re myrrhatum vinum: & non accepit. Et crucifigen-
C tes eum, diuiſerunt veſtimenta eius, mittentes ſortem
25 ſuper eis, quis quid tolleret. Erat autem hora tertia: &
26 crucifixerunt eum. Et erat titulus cauſæ eius inſcriptus,
27 REX IVDÆORVM. Et cum eo crucifigunt duos
28 latrones: vnum à dextris, & alium à ſiniſtris eius. Et
Iſa. 53. d. 12. impleta eſt ſcriptura quæ dicit: Et cum iniquis repu-
29 tatus eſt. Et prætereuntes blaſphemabant eum, mo-
Ioh. 2. c. 19. destruis Dei. ædificas uentes capita ſua, & dicentes: Vah qui deſtruit tem-
30 plum, & in tribus diebus ædificat. ſaluum fac te-
31 metipſum deſcendens de cruce. Similiter & ſummi
ſacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis, di-
cebant: Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum
32 facere. Chriſtus rex Iſraël deſcendat nunc de cruce: vt
videamus & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, cõ-
33 uitiabantur ei. Et facta hora ſexta, tenebræ factæ ſunt per
34 totam terram vſque in horam nonam. Et hora nona
Pſal. 21. a. 1. Mat. 27. e. 46 exclamauit Ieſus voce magna, dicens: Eloi, eloi, lamma-
ſabacthani? qd eſt interpretatũ, Deus meus, Deus meus,
35 vt quid dereliquiſti me? Et quidam de circunſtantibus
D audientes dicebant, Ecce Eliam vocat. Currens autem
Pſa. 68. c. 22 36 vnus, & implens ſpongiam aceto, circumponẽsq; cala-
mo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus ſi veniat
37 Elias ad deponendũ eum. Ieſus autẽ emiſſa voce magna
38 expirauit. Et velum templi ſciſſum eſt in duo, à ſummo
39 vſq; deorſum. Videns autem centurio, qui ex aduerſo
ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Verè hic homo fi-
Mat. 27. f. 55 40 lius Dei erat. Erant autem & mulieres de longè aſpicien
tes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi mi
41 noris & Ioſeph mater: & Salome, & cùm eſſet in Gali-
Luc. 8. a. 2. læa, ſequebantur eum, & miniſtrabant ei, & aliæ mul-
Mat. 27. g. 57 Luc. 23. g. 50 Ioh. 19. g. 38. 42 tæ quę ſimul cum eo aſcenderãt Ieroſolymam. Et cùm
iam ſerò eſſet factum (quia erat Paraſceue, quod eſt ante
43 ſabbathum) venit Ioſeph ab Arimathęa, nobilis decurio,
qui & ipſe erat expectans regnum Dei: & audacter in-
44 troiuit ad Pilatũ, & petijt corpus Ieſu. Pilatus aũt mira-
batur ſi iam obijſſet. Et accerſito centurione, interroga-
45 uit eum ſi iam mortuus eſſet. Et cùm cognouiſſet à cen-
46 turione: donauit corpus Ioſeph. Ioſeph autem mercatus
ſindonem, & deponens eum inuoluit ſindone, & poſuit
eum in monumento quod erat exciſum de petra, & ad-
47 uoluit lapidem ad oſtium monumenti. Maria aũt Mag-
dalene, & Maria Ioſeph aſpiciebant vbi poneretur.

Mulieribus ad Chriſti monumentũ obſtupeſcentibus angelus reſurrectionẽ ipſius annuntiat, qui primũ Marię Magdalene apparet, deinde duobus diſcipulis in alia effigie: demũ vndecim recumbentibus apparens, exprobrata incredulitate, mittit eos vt in vniuerſo mũdo prędicent ac baptizent, ſubiunctis ſignis quę ſequantur credentes, ac ita in cęlum aſcendit. CAP. XVI.

Mat. 28. a.1. Luc. 24. a. 1. Ioh. 20. a. 1.
1 ET cùm tranſiſſet ſabbathum, Maria Magdalene, &
A Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venie̅
2 tes vngere̅t Ieſum. ᵀEt valde manè vna ſabbathorum, ve-
3 niunt ad monumentum, orto iam ſole. ᵀEt dicebant ad
inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monu-
4 menti? ᵀEt reſpicientes viderunt reuolutum lapidem.
Mat. 28. a. 5. Luc. 24. a. 4. Ioh. 20. c. 14.
5 Erat quippe magnus valde. ᵀEt introeuntes in monu-
mentum, viderunt iuuenem ſede̅tem in dextris, cooper-
6 tum ſtola candida, & obſtupuerunt. ᵀQui dicit illis, No-
B lite expaueſcere: Ieſum quæritis Nazarenu̅ crucifixum:
7 ſurrexit, non eſt hic, ecce locus vbi poſuerunt eum. ᵀSed
*præcedet Mat. 26. c. 32 Sup. 14. e. 28.
ite, dicite diſcipulis eius, & Petro quia *præcedit vos in Ga
8 lilæam: ibi eum videbitis, ſicut dixit vobis. ᵀAt illæ exeu̅
tes, fugerunt de monumento. inuaſerat enim eas tremor
& pauor: & nemini quicquam dixerunt, timeba̅t enim.
*Ieſus. Ioh. 20. d. 16 Luc. 8. a. 2.
9 ᵀSurgens autem *manè prima ſabbathi, apparuit primò
Mariæ Magdalenæ, de qua̅ eiecerat ſeptem dæmonia.
10 ᵀIlla vadens nuntiauit his qui cum eo fuerant, lugenti-
11 bus & flentibus. ᵀEt illi audientes, quia viueret & viſus
Luc. 24. b. 13
C eſſet ab ea, non crediderunt. ᵀPoſt hæc autem duobus
12 ex his ambulantibus oſtenſus eſt in alia effigie, euntibus
13 in villam. ᵀ& illi euntes nuntiauerunt cæteris: nec illis
Luc. 24. e. 36 Ioh. 20. e. 19.
14 crediderunt. ᵀNouiſſimè recumbentibus illis vndecim
apparuit: & exprobrauit incredulitatem eorum, & duri
tiam cordis, quia iis qui viderant eum reſurrexiſſe, non
15 crediderunt. ᵀEt dixit eis: Euntes in mundum vniuer-
Mat. 28. d. 19
16 ſum prædicate Euangelium omni creaturæ. ᵀQui credi-
derit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non credi
17 derit, condemnabitur. ᵀSigna autem eos qui crediderint
D hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eiicient, Lin
Act. 16. d. 18 Act. 2. a. 4. & 10. g. 46. Act. 28. a. 5. Act. 28. b. 8. Luc. 24. g. 51 *ſedet.
18 guis loquentur nouis. ᵀSerpentes tollent, Et ſi morti-
ferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros ma-
19 nus imponent: & bene habebunt. ᵀEt Dominus quide̅
Ieſus poſtquàm loquutus eſt eis, aſſumptus eſt in cælu̅,
20 & *ſedit à dextris Dei. ᵀIlli au̅t profecti prædicauerunt
vbique Domino cooperante, & ſermonem confirman-
te ſequentibus ſignis.

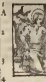
Hieronymus in Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

LVCAS medicus Antiochenſis, vt eius ſcri pta indicant, Græci ſermonis non ignarus fuit, ſectator Apoſtoli Pauli, & omnis pe̅regrinationis eius comes, ſcripſit Euangelium, de quo idem Paulus: Miſimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus eſt in Euangelio per omnes Eccleſias. Et ad Coloſſenſes: Salutat vos Lucas medicus chariſſimus. Et ad Timotheum: Lucas eſt mecum ſolus. Aliud quoque edidit volumen egregium, quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotat, cuius hiſtoria vſq; ad bienniu̅ Romæ commorantis Pauli peruenit, id eſt vſque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem vrbe librum eſſe compoſitu̅. Igitur περιόδους Pauli, & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas ſcripturas computamus. Quale enim eſt, vt indiuiduus comes Apoſtoli, inter cæteras eius res, hoc ſolùm ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum, refert presbyterum quenda̅ in Aſia σπουδαστὴν Apoſtoli Pauli, conuictum apud Iohannem, quòd author eſſet Libri: & confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe, & ob id excidiſſe, quidam ſuſpicantur quotieſcunque in epiſtolis ſuis Paulus dicit, Iuxta Euangelium meum, de Luca ſignificare volumine: & Lucam non ſolùm ab Apoſtolo Paulo didiciſſe Euangelium, qui cum Domino in carne non fuerat, ſed à cæteris Apoſtolis: quod ipſe quoq; in principio ſui voluminis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis qui à principio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Igitur Euangelium ſicut audierat ſcripſit. Acta verò Apoſtolorum ſicut viderat, compoſuit. Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem non habens. Sepultus eſt Conſtantinopoli: ad quam vrbem vigeſimo Conſtantini anno, oſſa eius cum reliquiis Andreæ Apoſtoli translata ſunt de Achaia.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM Secundùm Lucam.

Zachariæ ſacerdoti annuntiat Gabriel Iohannis co̅ceptum ex Eliſabeth ſterili, qui angelo non credens mutus efficitur: idemq; Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Ieſu filii Dei de ſpiritu ſancto: ad Mariæ ſalutationem Iohannes exultat in vtero, & Eliſabeth prophetat, ipſaq; Maria canticu̅ gratiarum actionis Domino decantat: in nati Iohannis circumciſione Zacharias pater recepta loquela canticu̅ gratiarum actionis edit.

CAPVT PRIMVM.

1 QVONIAM quidem multi co-
A nati ſunt ordinare narratio-
nem quæ in nobis com-
2 pletæ ſunt rerum: ᵀ ſicut tradide-
runt nobis qui ab initio ipſi vide-
runt, & miniſtri fuerunt ſermonis,
3 ᵀ& viſum eſt & mihi aſſequuto om-
nia à principio diligenter, ex ordine
4 tibi ſcribere optime Theophile, ᵀ vt Act. 1. a. 1.
cognoſcas eoru̅ verboru̅ de quibus eruditus es, veritate̅.
5 ᵀFuit in diebus Herodis regis Iudææ, ſacerdos quida̅
nomine Zacharias, de vice Abia: & vxor illius de filiabus
6 Aaron, & nomen eius Eliſabeth. ᵀErant autem iuſti am-
bo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſti 1. Paral. 24. b. 10.
7 ficationibus Dn̄i ſine querela, ᵀ& non erat illis filius: eo
q̄ eſſet Eliſabeth ſterilis, & ambo proceſſiſſent in diebus
8 ſuis. ᵀFactum eſt autem cùm ſacerdotio fungeretur *in *Zacharias
9 ordine vicis ſuæ ante Deum, ᵀſecundùm co̅ſuetudinem
ſacerdotii, ſorte exiit vt ince̅ſum poneret ingreſſus in te̅-
10 plum Domini. ᵀ& omnis multitudo populi erat orans
11 foris hora incenſi. ᵀApparuit autem illi angelus Domi- Exo. 30. a. 7 Leu. 16. d.
12 ni, ſtans à dextris altaris incenſi. ᵀEt Zacharias turbatus
13 eſt, videns: & timor irruit ſuper eum. ᵀAit autem ad illu̅
B angelus: Ne timeas Zacharia, q̄m exaudita eſt depreca-
tio tua: & vxor tua Eliſabeth pariet tibi filiu̅, & vocabis Infra. f. 56.
14 nomen eius Iohannem, ᵀ& erit gaudium tibi, & exulta-
15 tio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. ᵀerit enim ma
gnus coram Dn̄o: & vinum & ſiceram non bibet: & ſpu̅
16 ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ, ᵀ& multos
17 filiorum Iſraël conuertet ad Dn̄m Deum ipſorum, ᵀ& ip
ſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ: vt con- Mat. 11. b. 14 Mala. 4. b. 6.
uertat corda patrum in filios, & incredulos ad pruden-
18 tiam iuſtorum, parare Dn̄o plebem perfectam. ᵀEt dixit
Zacharias ad angelum: Vnde hoc ſciam? ego enim ſum ſe
19 nex: & vxor mea proceſſit in diebus ſuis. ᵀEt reſpondens
angelus dixit ei: Ego ſum Gabriel qui aſto ante Deum: &
20 miſſus ſum loqui ad te, & hæc tibi euangelizare. ᵀEt ec-
ce eris tacens, & no̅ poteris loqui vſq; in diem quo hæc
fiant, pro eo quòd non credidiſti verbis meis, quæ imple
21 buntur in tempore ſuo. ᵀEt erat plebs expectans Zacha-
22 riam: & mirabantur quòd tardaret ipſe in te̅plo. ᵀEgreſ
C ſus autem non poterat loqui ad illos, & cognouerunt
quòd viſionem vidiſſet in templo. Et ipſe erat innuens il
23 lis: & permanſit mutus. ᵀEt factum eſt: vt impleti ſunt
24 dies officii eius, abiit in domum ſuam. ᵀPoſt hos autem
dies concepit Eliſabeth vxor eius: & occultabat ſe me̅ſi-
25 bus quinq; dicens: ᵀQuia ſic fecit mihi Dn̄s in diebus q
bus reſpexit auferre opprobrium meum inter homines.
26 ᵀIn menſe autem ſexto, miſſus eſt angelus Gabriel à Deo Mat. 1. c. 18.
27 in ciuitatem Galilææ, cui nome̅ Nazareth, ᵀad virginem
deſponſatam viro cui nomen erat Ioſeph, de domo Da-
28 uid: & nomen virginis Maria. ᵀEt ingreſſus angelus ad
eam dixit: Aue gratia plena, Dn̄s tecum: benedicta tu in
29 mulieribus. ᵀQuæ cùm *audiſſet, turbata eſt in ſermone *vidiſſet.
30 eius, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. ᵀEt ait an-
gelus ei, Ne timeas Maria, inueniſti enim gratiam apud

31 Deum, †‖ecce concipies in vtero, & paries filium: ‖& vo- Iſai.7.c.14. Infr.2.c.21. mat.1.d.21.
32 cabis nomen eius Ieſum. †hic erit magnus: & filius Altiſ-
ſimi vocabitur, & dabit illi Dñs Deus ſedem Dauid pa-
33 tris eius, †‖& regnabit in domo Iacob in æternum, & re- Dan.7.d.14. & g.27. mich.4.b.7.
34 gni eius non erit finis. †Dixit autem Maria ad angelum,
35 Quomodò fiet iſtud: quoniã virum non cognoſco? †Et
D reſpondẽs angelus dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperueniet
in te, & virtus Altiſſimi obũbrabit tibi. Ideoq; & quod
36 naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. †Et ecce Eli -x.
ſabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute
37 ſua: & hic mẽſis ſextus eſt illi quæ vocatur ſterilis: †quia
38 non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. †Dixit
autem Maria, Ecce ancilla Dñi, fiat mihi ſecundùm ver-
39 bum tuum. Et diſceſſit ab illa angelus. †Exurgens autẽ
Maria in diebus illis, abijt in montana cum feſtinatione
40 in ciuitatem Iuda: †& intrauit in domum Zachariæ, & ſa
41 lutauit Eliſabeth. †Et factum eſt: vt audiuit ſalutationem
Mariæ Eliſabeth, exultauit infans in vtero eius, & reple-
42 ta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth: †& exclamauit voce ma-
gna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus
43 fructus ventris tui. †Et vnde hoc mihi vt veniat mater
44 Dñi mei ad me? †Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis
tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero
45 meo, †& beata quæ credidit, qm̃ perficientur ea quæ di * credidiſti
46 cta ſunt ei à Domino. †Et ait Maria. * tibi
E Magnificat anima mea Dominum,
47 †Et exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo:
48 †Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim
ex hoc beatam me dicent omnes generationes.
49 †Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum * in generatione & generationẽ 1.
nomen eius.
50 †Et miſericordia eius à progenie in progenies, ti- * in gñrales & gñenes 7
mentibus eum.
51 †Fecit potentiam in ‖brachio ſuo: ‖diſperſit ſuperbos Iſai.51.b.9. Pſal.32.b.10 Iſai.29.c.15
mente cordis ſui.
52 †Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles.
53 †‖Eſuriẽtes impleuit bonis: & diuites dimiſit inanes. Pſal.33.b.11. 2.Re.2.b.5.
54 †Suſcepit Iſraël puerum ſuum, recordatus miſeri- * memorari
cordiæ ſuæ. Iſa.41.d.18. & 41.b.8. & 34.b.5. Iere.31.a.3. & d.20. Iſa.23.c.11.
55 †‖Sicut locutus eſt ad patres noſtros, Abraham & ſe-
F mini eius in ſecula.
56 †Manſit autem Maria cum illa quaſi menſibus trib⁹:
57 & reuerſa eſt in domum ſuam. †Eliſabeth autẽ imple- Gen.17.c.19. & 22.c.16.
58 tum eſt tempus pariendi, & peperit filium. †Et audierũt
vicini & cognati eius, quia magnificauit Dñs miſericor-
59 diam ſuam cum illa, ‖& congratulabantur ei. †Et factum Sup.b.14.
eſt, in die octauo venerunt circuncidere puerum, & vo-
60 cabant eum nomine patris ſui Zachariam. †Et reſpõdẽs
mater eius, dixit: Nequaquam, ſed vocabitur Iohannes.
61 †Et dixerunt ad illam: Quia nemo eſt in cognatione tua
62 qui vocetur hoc nomine. †Innuebant autem patri eius,
63 quem vellet vocari eum. †Et poſtulans pugillarem, ſcri
pſit, dicens: ‖Iohannes eſt nomẽ eius. Et mirati ſunt vni- Sup.b.13.
64 uerſi. †Apertum eſt autem ilico os eius, & lingua eius, &
65 loquebatur benedicens Deum. †Et factus eſt timor ſup
omnes vicinos eorum, & ſuper omnia montana Iudææ
66 diuulgabantur omnia verba hæc: †Et poſuerunt omnes
qui audierant in corde ſuo, dicentes: Quis putas puer
67 iſte erit? Etenim manus Domini erat cum illo. †Et Za-
charias pater eius repletus eſt Spiritu ſancto, & pro-
phetauit dicens:
68 †‖Benedictus Dominus Deus Iſraël: quia viſitauit, & Infr.2.d.10. mat.1.d.2.c
G fecit redemptionem plebis ſuæ: * plebi 7.
69 †Et erexit cornu ſalutis nobis, in domo Dauid pue- Iſa.15.d.17.
ri ſui:
70 †‖Sicut locutus eſt per os ſanctorũ, qui à ſeculo ſunt Pſa.73.e.12
prophetarum eius.
71 †Salutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium Iere.23.a.6. & 30.b.10.
qui oderunt nos:
72 †Ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris,
& memorari teſtamenti ſui ſancti.
73 †‖Iuſiurãdum quod iurauit ad Abraham patrem no- Gen.22.c.16. Ier.31.f.33. Heb.6.c.13. & d.17
74 ſtrum, †daturum ſe nobis,
Vt ſine timore de manu inimicorum noſtrorum libera
ti, ſeruiamus illi,
75 †‖In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo, omnibus die- 1.Pet.1.c.
bus noſtris.
76 †Et tu puer, propheta Altiſſimi vocaberis: præibis mala.4.b.5. ſup.b.17.
enim ante faciem Domini parare vias eius.
77 †Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius, in remiſſio
nem peccatorum eorum.
78 †Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſita-
uit nos ‖Oriens ex alto, Zach.3.d.9. & 6.c.12. mala.4.a.2.
79 †Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis
ſedent: ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.
80 †Puer autem creſcebat & confortabat ſpiritu, & erat
in deſertis vſq; in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſraël.

Ex Augusti decreto Ioſeph cum Maria aſcendit Beth-léhem, vbi illa peperit Saluatorem: cuius natiuitate ab angelo audita, paſtores feſtini veniunt illum viſuri: puer circunciſus vocatur Ieſus, quem poſt dies purificationis in Ieruſalem delatum vt Domino ſiſteretur, Simon ſenex benedicit, ac de matris in paſſione doloribus prophetat, Annaq; propheteſſa vetula Domino confitetur: Ieſus duodecim annorum plenus ſapientia, & gratia, perditus à parentibus, in medio doctorum inuenitur, deſcenditq; Nazareth factus illis ſubditus.

CAPVT SECVNDVM.

1 FActum eſt autem, in diebus illis exijt edictum à Cæ-
A ſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. †Hæc
2 deſcriptio prima facta eſt à præſide Syriæ Cyrino. †Et i-
3 bant omnes vt profiterentur, ſinguli in ſuam ciuitatem:
4 Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth
in Iudæam, ciuitatem Dauid, quæ vocatur Beth-léhem: Mich.5.a.2. matth.2.a.6 Ioh.7.f.41.
5 eò q; eſſet de domo & familia Dauid, †vt profiteretur cũ
6 Maria, deſponſata ſibi vxore, prægnante. †Factum eſt au-
7 tem cùm eſſent ibi, impleti ſunt dies vt pareret. †Et pepe
rit filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit,
& reclinauit eum in præſepio: quia non erat eis locus in * ei.
8 diuerſorio. †Et paſtores erãt in regione eadẽ vigilãtes, &
9 cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregẽ ſuum. †Et ecce,
B angelus Dñi ſtetit iuxta illos, & claritas Dei circunfulſit
10 illos, & timuerunt timore magno. †Et dixit illis angelus:
Nolite timere: ecce enim euangelizo vobis gaudium ma
11 gnum, quod erit omni populo: †quia natus eſt vobis ho
12 die Saluator qui eſt Chriſtus Dñs in ciuitate Dauid. †Et
hoc vobis ſignum, Inuenietis infantem pannis inuolu-
13 tum: & poſitum in præſepio. †Et ſubitò facta eſt cũ ange
lo multitudo militiæ cæleſtis laudantium Deum, & di-
14 cẽtium, †Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax homi-
15 nibus bonæ voluntatis. †Et factũ eſt: vt diſceſſerunt ab
eis angeli in cælum, paſtores loquebantur ad inuicem:
Trãſeamus vſq; Beth-léhem, & videamus hoc verbum
16 quod factum eſt, quod Dñs oſtendit nobis. †Et venerũt * quod fecit Dominus & oſtendit.
feſtinantes, & inuenerunt Mariam & Ioſeph, & infantẽ
17 poſitum in præſepio. †Videntes autem cognouerunt de
C verbo quod dictum erat illis de puero hoc. †Et omnes q
18 audierunt, mirati ſunt, & de his quæ dicta erant à pa-
19 ſtoribus ad ipſos. †Maria autem conſeruabat omnia ver-
20 ba hæc, conferẽs in corde ſuo. †Et reuerſi ſunt paſtores,
glorificantes & laudantes Deum in omnibus quæ audie
21 rant, & viderant ſicut dictum eſt ad illos. †‖Et poſtquã Gen.17.b.12. Leuit.12.a.3. Sup.1.c.31. mat.1.d.21.
conſummati ſunt dies octo vt circuncideretur puer: ‖vo
catum eſt nomen eius Ieſus, quod vocatum eſt ab ange-
22 lo prius quàm in vtero conciperetur. †Et poſtquam im-
pleti ſunt dies purgationis eius ‖ſecundùm legem Moyſi, Leui.12.a.6.
23 tulerunt illum in Ieruſalẽ, vt ſiſterent eum Dño, †(ſicut
ſcriptum eſt in lege Dñi, Quia omne maſculinum ada- Exo.13.a.2. Num.8.c.16
24 periens vuluam, ſanctum Dño vocabitur.) †& vt darent ho
ſtiam ‖ſecundùm quod dictum eſt in lege Dñi, par turtu Leui.12.b.8
25 rum, aut duos pullos columbarum. †Et ecce: homo erat
in Ieruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte iuſtus &
timoratus, expectans conſolationem Iſraël: & Spũs ſan-
26 ctus erat in eo. †Et reſponſum acceperat à Spiritu ſancto
non viſurum ſe mortem, niſi priùs videret Chriſtũ Dñi.
27 †Et venit in ſpiritu in templum. Et cùm inducerent pue

rum

rum Ieſum parentes eius, vt facerent ſecundùm conſue-
18 tudinem legis pro eo: & ipſe accepit eum in vlnas ſuas,
& benedixit Deum, & dixit:
29 Nunc dimittis ſeruum tuum Domine ſecundũ ver-
bum tuum in pace:
30 Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum,
31 Quod paraſti ante faciem omnium populorum:
32 Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis
E tuæ Iſraël.
33 Et erat pater eius & mater mirantes ſuper his quæ
34 dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon: & dixit
Iſa. 8. c. 14. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 8.
ad Mariam matrem eius, Ecce poſitus eſt hic in rui-
nam & in reſurrectionem multorũ in Iſraël, & in ſignũ
35 cui contradicetur: (& tuam ipſius animam pertranſibit
gladius) vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.
36 Et erat Anna propheriſſa, filia Phanuel, de tribu Aſer:
hæc proceſſerat in diebus multis, & vixerat cũ viro ſuo
*erat ſ.
37 annis ſeptem à virginitate ſua. Et hæc vidua *vſq; ad an
nos octoginta quatuor: quę non diſcedebat de templo,
38 ieiunijs, & obſecrationibus ſeruiens nocte ac die. Et
hæc ipſa hora ſuperueniens confitebatur Dño: & loque
F batur de illo omnibus qui expectabant redemptionem
*Ieruſalẽ ſ.
39 *Iſraël. Et vt perfecerunt omnia ſecundùm legem Dñi,
reuerſi ſunt in Galilæam, in ciuitatem ſuam Nazareth.
40 Puer autem creſcebat, & confortabatur*: plenus ſapien
*ſpiritu ſ.
41 tia, & gratia Dei erat in illo. Et ibant parentes eius p oẽs
Exo. 23. c. 15. & 34. b. 17. Deut. 16. a.
42 annos in Ieruſalem, in die ſolenni Paſchæ. Et cùm fact*
eſſet annorum duodecim, aſcendentibus illis in Ieroſoly
43 mam ſecundùm conſuetudinem diei feſti, conſumma-
tiſq; diebus cùm redirent, remanſit puer Ieſus in Ieruſa-
44 lem, & non cognouerunt parentes eius. Exiſtimantes
autem illum eſſe in comitatu, venerunt iter diei, & req-
45 rebant eum inter cognatos & notos. Et non inuenientes,
46 regreſſi ſunt in Ieruſalem, requirentes eum. Et factũ eſt,
poſt triduum inuenerunt illum in templo ſedentem in
medio doctorum, audientem illos, & interrogãtem eos.
Mat. 7. d. 28. marc. 1. b. 22. Inf. 4. c. 32. Ioh. 7. b. 15.
47 Stupebant autem omnes qui eum audiebant, ſuper pru
G dentia & reſponſis eius. Et videntes admirati ſunt. Et di
48 xit mater eius ad illum: Fili quid feciſti nobis ſic? ecce pa
49 ter tuus, & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos:
Quid eſt quòd me quærebatis? neſciebatis quia in his q̃
50 patris mei ſunt, oportet me eſſe? Et ipſi nõ intellexerũt
51 verbum quod loquutus eſt ad eos. Et deſcẽdit cum eis,
& venit Nazareth: & erat ſubditus illis. Et mater eius cõ
52 ſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo. Et Ieſus ꝓficie
bat ſapientia & ætate & gratia apud Deum & homines.

Iohannes mittitur à Domino impleturus ſua prædicatione Iſaiæ vaticinium: & turbis, publicanis, ac militibus dat conſilium, dicens quid ſingulos facere oporteat: teſtaturq; Chriſti excellẽtiam & baptiſmi ipſius, ſuper quem ab ipſo baptizatum deſcendit columba, ac vox Patris auditur, texiturq; eius genealogia à Ioſeph vſq; ad Adam aſcendens. CAP. III.

1 ANno autem quintodecimo imperij Tyberij Cęſa-
A ris, procurante Põtio Pilato Iudæam, tetrarcha au
tem Galilææ Herode, Philippo autẽ fratre eius tetrarcha
Ituræ, & Trachonitidis regionis, & Lyſania Abilinæ te
2 trarcha, ſub principibus ſacerdotum Anna & Caipha:
factum eſt verbum Dñi ſuper Iohannem Zachariæ filiũ,
3 in deſerto. Et venit in omnem regionem Iordanis, præ-
Matt. 3. a. 1. Marc 1. a. 3.
dicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccato-
4 rum: ſicut ſcriptum eſt in libro ſermonũ Iſaiæ prophe-
Iſa. 40. a. 3. Iohã. 1. c. 23.
tæ: Vox clamantis in deſerto: Parate viam Dñi, rectas fa
5 cite ſemitas eius. omnis vallis implebitur: & oẽs mons
B & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aſpe
6 ra in vias planas: & videbit omnis caro ſalutare Dei. Di
Matt. 3. b. 7.
7 cebat ergo ad turbas quæ exibant vt baptizarentur ab ip
ſo, Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere à vẽ
8 tura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitẽtiæ, & ne cœ
peritis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vo
bis quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios
*arboris
9 Abrahæ. Iam enim ſecuris ad radicem *arborum poſita
eſt, Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, *ex-
10 cidetur, & in ignem mittetur. Et interrogabant eũ tur- *excidetur, & in ignẽ mittetur.
11 bæ, dicentes: Quid ergo faciemus? Reſpondens autem,
C dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det nõ habenti: & Iac. 2. c. 15. 1. Ioh. 3. c. 17.
12 qui habet eſcas, ſimiliter faciat. Venerunt autem & pu-
blicani vt baptizarentur: & dixerunt ad illum, Magiſter,
13 quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quàm
14 quod conſtitutum eſt vobis, faciatis. Interrogabãt autẽ
eum & milites dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait il-
lis: Neminem cõcutiatis, neq; calumniam faciatis: & cõ
15 tenti eſtote ſtipendijs veſtris. Exiſtimante autem popu
D lo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Iohan-
16 ne, ne fortè ipſe eſſet Chriſtus: reſpondit Iohannes, di-
cens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos: veniet au Matt. 3. c. 11.
tem fortior me, cuius nõ ſum dignus ſoluere corrigiam Marc. 1. a. 8. Iohã. 1. d. 26
calceamentorum eius: Ipſe vos baptizabit in Spũ ſan- Act. 1. a. 5. & 11. b. 16. & 19. a. 4.
17 cto, & igni, cuius ventilabrum in manu eius, & purga-
bit aream ſuam, & congregabit triticum in horreũ ſuũ, Mat. 3. c. 12.
18 paleas autem comburet igni inextinguibili. Multa qui-
19 dem & alia exhortans euangelizabat populo. Herodes Matt. 14. a. 3. Mar. 6. c. 17.
autem tetrarcha cùm corriperetur ab illo de Herodiade
vxore fratris ſui, & de omnibus malis quæ fecit Hero-
20 des: adiecit & hoc ſuper omnia, & incluſit Iohannem
21 in carcerem. Factum eſt autem cùm baptizaretur om Mat. 3. c. 13. Marc. 1. a. 9. Ioh. 1. d. 32.
E nis populus, & Ieſu baptizato & orante, apertum eſt cœ
22 lum: & deſcẽdit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut
columba in ipſum: & vox de cælo facta eſt: Tu es filius
23 meus dilectus, in te complacuit mihi. Et ipſe Ieſus erat Iſa. 42. a. 1. Mat. 4. d. 17 & 17. a. 5.
incipiens quaſi annorum triginta: vt putabatur, filius Io
24 ſeph qui fuit Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Leui, q fuit Infr. 9. d. 35. 2. Pet. 1. c. 17.
25 Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioſeph, qui fuit Mattha- Matt. 21. g. 11. Marc. 6. a. 3.
thiæ, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Heſli, q fuit Infr. 4. d. 22. Iohã. 1. f. 45. & 6. e. 42.
26 Magge, qui fuit Mahath, qui fuit Matthathiæ, qui fuit
27 Semei, qui fuit Ioſeph, qui fuit Iuda, qui fuit Iohanna,
F qui fuit Reſa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui
28 fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Coſan,
29 q fuit Elmadã, q fuit Her, q fuit Ieſu, q fuit Eliezer, q fuit
30 Iorim, q fuit Matthat, q fuit Leui, q fuit Simeõ, q fuit Iu
31 da, q fuit Ioſeph, q fuit Iona, q fuit Eliacim, q fuit Mel-
cha, q fuit Menna, q fuit Mathatha, qui fuit Nathã, qui
32 fuit Dauid, qui fuit Ieſſe, qui fuit Obed, qui fuit Booz, Matth. 1. a. 6.
33 qui fuit Salmon, qui fuit Naaſſon, qui fuit Aminadab,
G qui fuit Aram, qui fuit Eſron, qui fuit Phares, qui fuit Iu
34 dæ, qui fuit Iacob, qui fuit Iſaac, qui fuit Abrahæ, q fuit
35 Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Sarug, qui fuit Ragau,
36 qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, q fuit Sale, qui fuit Cai-
nan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui
37 fuit Lamech, qui fuit Mathuſale, qui fuit Henoch, qui
38 fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan, qui fuit He
nos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

Ieſus poſt ieiunium quadraginta dierum ac deuicta Satanæ tentatione, in ſynagoga Nazareth legit factam de ſe Iſaiæ prophetiam, dicitq; prophetam non eſſe acceptum in patria propria: quapropter volunt eum de monte præcipitare, eycit in Capharnaum dæmonium, ſanatq; ſocrũ Simonis, & plures alios à varijs languoribus, ac dæmonia eycit. CAP. IIII.

1 IEſus autem plenus Spiritu ſancto, regreſſus eſt à Ior- Matth. 4. a. 1. Marc. 1. b. 12.
A dane, & agebatur in ſpiritu in deſerto, diebus quadra
2 ginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil mãducauit in die-
3 bus illis: & conſummatis illis, *eſuriit. Dixit autem illi *poſtea ſ.
4 diabolus, Si filius Dei es, dic lapidi huic vt panis fiat. Et
reſpondit ad illum Ieſus, Scriptũ eſt, Quia non in ſolo Deut. 8. a. 3. Matt. 4. a. 4
5 pane *viuet homo, ſed in omni verbo Dei. Et duxit illũ *viuit.
diabolus in montem excelſum, & oſtendit illi omnia re
6 gna orbis terræ in momento temporis: & ait illi, Tibi
dabo poteſtatem hanc vniuerſam, & gloriam illorum:
7 q̃a mihi tradita ſunt, & cui volo, do illa. Tu ergo ſi ado-
8 raueris coram me, erunt tua omnia. Et reſpondẽs Ieſus,
B dixit illi, Scriptum eſt, Dñm Deum tuum adorabis, & il Deut. 6. c. 13. & 10. d. 20.
9 li ſoli ſeruies. Et duxit illum in Ieruſalem, & ſtatuit eum
ſuper pinnam templi: & dixit illi, Si filius Dei es, mitte
10 te hinc deorſum. Scriptum eſt enim q Angelis ſuis mã Pſa. 90. c. 11.
11 dauit de te, vt conſeruent te: & quia in manibus tollent

12 te,ne ſortè offendas ad lapidem pedem tuum.†Et reſpó-
Deut.6.c.16. dens Ieſus,ait illi, Dictum eſt, Non tentabis Dñm Deũ
13 tuum. †Et conſummata omni tẽtatione diabolus receſ
Mat.4.b.12. marc.1.b.14. Iohã.4.f.41. 14 ſit ab illo vſq; ad tempus. †Et regreſſus eſt Ieſus in virtu
C te Spiritus in Galilæam : & fama exijt per vniuerſam re-
15 gionem de illo.†Et ipſe docebat in ſynagogis eorum, &
Mat.13.g.54 mar.6.a.1. 16 magnificabatur ab omnib⁹.†Et venit Nazareth vbi erat
nutritus : & intrauit ſecundum conſuetudinem ſuã die
17 ſabbathi in ſynagogam : & ſurrexit legere. †Et traditus
eſt illi liber Iſaiæ prophetæ.Et vt reuoluit librum, inuẽ-
Iſai.61.a.1. 18 nit locum vbi ſcriptũ erat, †Spiritus Dñi ſuper me, pro-
pter quod vnxit me, euangelizare pauperibus miſit me,
19 ſanare contritos corde , †prædicare captiuis remiſſionẽ,
& cæcis viſum,dimittere cõfractos in remiſſionem, præ
20 dicare annum Dñi acceptum,& diem retributionis.†Et
D cùm plicuiſſet librum, reddidit miniſtro,& ſedit. Et om
21 nium in ſynagoga oculi erant intendentes in eum.†Cœ-
pit autẽ dicere ad illos, Quia hodie impleta eſt hæc ſcri-
22 ptura in auribus veſtris.†Et omnes teſtimonium illi da-
bant: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant
de ore ipſius: & dicebant, Nõnne hic eſt filius Ioſeph?
23 †Et ait illis, Vtiq; dicetis mihi hanc ſimilitudinem, Me-
dice,cura teipſum ? quanta audiuimus facta in Caphar-
24 naum,fac & hîc in patria tua. †Ait autem,Amen dico vo
Iohã.4.f.44. 25 bis , quia nemo propheta acceptus eſt in patria ſua. †In
veritate dico vobis, multæ viduę erant in diebus Elię in
3.Re.17.b.9. Iac.5.d.4.18 Iſraël,quando clauſum eſt cælum annis tribus & menſi
26 bus ſex, cùm facta eſſet fames magna in omni terra: †&
E ad nullam illarum miſſus eſt Elias , niſi in Sarepta Sido
4.Re.5.d.14 27 niæ,ad mulierem viduam.†Et multi leproſi erant in Iſra
ël ſub Eliſæo propheta:& nemo eorum mundatus eſt ni
28 ſi Naaman Syrus.†Et repleti ſunt omnes in ſynagoga ira
29 hæc audientes.†Et ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra
ciuitatem, & duxerunt illum vſq; ad ſupercilium mon-
tis,ſuper quem ciuitas illorum erat ędificata, vt præcipi
30 tarent eum.†Ipſe autem tranſiens per medium illorum,
Mat.4.b.13. marc.1.b.21. Mat.7.d.28. marc.1.c.23 31 ibat. †Et deſcendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ:
32 ibiq; docebat illos ſabbathis.†Et ſtupebant in doctrina
33 eius:quia in poteſtate erat ſermo ipſius. †Et in ſynago-
F ga erat homo habens dæmonium immundum,& excla-
34 mauit voce magna,†dicens:Sine, quid nobis & tibi Ieſu
Nazarene?veniſti perdere nos?ſcio te qui ſis, Sanct⁹ Dei.
35 †Et increpauit illum Ieſus, dicens, Obmuteſce, & exi ab
eo. Et cùm proiecíſſet illum dæmoniũ in medium, exijt
36 ab illo,nihilq; illum nocuit. †Et factus eſt pauor in om-
nibus,& colloquebantur ad inuicem, dicentes : Quod
eſt hoc verbum, quia in poteſtate & virtute imperat im
37 mundis ſpiritibus, & exeunt? †Et diuulgabatur fama de
38 illo in omnem locum regionis.†Surgens autem Ieſus de
Matt.8.b.14 marc.1.c.30. ſynagoga, introiuit in domum Simonis. Socrus autem
Simonis tenebatur magnis febribus:& rogauerũt illum
39 pro ea.†Et ſtans ſuper illam imperauit febri: & dimiſit il
40 lam.Et continuò ſurgens,miniſtrabat illis. †Cùm autẽ
G ſol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos varijs lan-
guoribus,ducebãt illos ad eũ. At ille ſingulis manus im
Mar.1.c.34. 41 ponens curabat eos.†Exibant aũt dęmonia à multis,cla
mantia & dicentia , Quia tu es filius Dei: & increpãs nõ
Mar.1.d.35. 42 ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtũ.†Facta
aũt die, egreſſus ibat in deſertum locum:& turbæ requi
rebant eum,& venerunt vſq; ad ipſum:& detinebant il-
43 lum ne diſcederet ab eis.†Quibus ille ait, Quia & alijs ci
uitatibus oportet me euangelizare regnũ Dei : quia ideo
44 miſſus ſum.†Et erat prædicans in ſynagogis Galilææ.

*Vbi de nauicula Petri docuiſſet,ille laxato ipſius iuſſu rete con-
cluſit copioſam piſcium multitudinem: curatum leproſum mit
tit ad ſacerdotes: paralytico,remiſſis primùm peccatis, iubet
vt lectum ſuum tollat : diſcumbens cum Leui , quem ex telo-
nio vocauerat, cauſam dat murmurantibus Phariſæis, quare
cum peccatoribus conuerſetur , & cur ipſius diſcipuli non
ieiunent.*

CAP. V.

Matt.4.c.18. marc.1.b.16 1 A FActum eſt autem cùm turbæ irruerent in eum vt au-
dirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Ge-
2 nezareth.†Et vidit duas naues ſtantes ſecus ſtagnum:pi
3 ſcatores autem deſcenderant,& lauabant retia. †Aſcen-
dens autem in vnam nauem quæ erat Simonis, rogauit
eum à terra reducere puſillum. Et ſedens,docebat de na
4 uicula turbas.†Vt ceſſauit autem loqui,dixit ad Simonẽ.
5 Duc in altum,& laxate retia veſtra in capturam. †Et re-
ſpondens Simon,dixit illi:Præceptor,per totam noctem
laborantes nihil cepimus:in verbo autem tuo laxabo re-
6 te.†Et cùm hoc feciſſent , concluſerunt piſcium multitu
B dinem copioſam , rumpebatur autem rete eorum. †Et
7 annuerunt ſocijs qui erant in alia naui, vt venirẽt & ad-
iuuarent eos. Et venerunt & impleuerunt ambas naui-
8 culas:ita vt* mergerentur. †Quod cùm videret Simon Pe *penè
trus,prócidit ad genua Ieſu dicens:Exi à me,quia homo
9 peccator ſum Dñe. Stupor enim circundederat eum &
omnes qui cum illo erant,in captura piſcium quam ce
10 operant. †Similiter autem Iacobum & Iohannem filios
Zebedæi,qui erant ſocij Simonis.Et ait ad Simonem Ie-
11 ſus:Noli timere:ex hoc iam homines eris capiẽs. †Et ſub
C ductis ad terram nauibus, relictis omnibus ſecuti ſunt
12 eum.†Et factum eſt: cùm eſſet in vna ciuitatum , & ecce Matt.8.a.2. marc.1.d.40.
vir plenus lepra,& videns Ieſum,& prócidens in faciẽ,
13 rogauit eum,dicens:Dñe, ſi vis, potes me mundare. †Et
extendens manum tetigit eum,dicens, Volo ,Mundare.
14 Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo : †& ipſe præcepit illi
vt nemini diceret:ſed, Vade oſtende te ſacerdoti,& offer
pro emundatione tua ſicut præcepit Moyſes, in teſtimo Leu.14.a.4.
15 nium illis. †Perambulabat autem magis ſermo de illo,
& conueniebãt turbæ multæ vt audirent,& curarẽtur ab
16 infirmitatibus ſuis. †Ipſe autẽ ſecedebat in deſertum &
17 orabat.†Et factum eſt in vna dierum , & ipſe ſedebat do-
D cens. Et erant Phariſæi ſedentes & legis doctores qui ve
nerant ex omni caſtello Galilææ & Iudææ & Ieruſalẽ : &
18 virtus Dñi erat ad ſanandum eos.†Et ecce viri portantes Matt.9.a.2.
in lecto hominem qui erat paralyticus: & quærebant eũ marc.2.a.3.
19 inferre, & ponere ante eũ.†Et non inuenientes qua par-
te illum inferrent præ turba,aſcenderunt ſupra tectum,
& per tegulas ſummiſerunt eum cum lecto in medium , an
20 te Ieſum.†Quorum fidem vt vidit, dixit,Homo,remittũ
21 tur tibi peccata tua.†Et cœperunt cogitare Scribæ & Pha
riſæi , dicentes, Quis eſt hic qui loquitur blaſphemias?
22 quis poteſt dimittere peccata,niſi ſolus Deus?†Vt cogno
E uit autem Ieſus cogitationes eorum,reſpondẽs, dixit ad
23 illos, Quid cogitatis* in cordibus veſtris? †Quid eſt faci- *mala
lius dicere, Dimittuntur tibi peccata:an dicere, Surge &
24 ambula?†Vt autem ſciatis quia filius hominis habet po-
teſtatem in terra dimittendi peccata(ait paralytico) Tibi
dico, ſurge, tolle lectum tuum,& vade in domum tuam.
25 †Et confeſtim conſurgens coram illis, tulit* in quo iace- *lectum
26 bat:& abijt in domum ſuam , magnificans Deum. †Et
ſtupor apprehendit omnes:& magnificabant Deum.Et
repleti ſunt timore, dicentes, Quia vidimus mirabilia ho
27 die.†Et poſt hæc exijt , & vidit publicanum nomine Le-
F ui, ſedentem ad Telonium, & ait illi, Sequere me. †Et re Matth.9.a.9. mar.2.b.14
28 lictis omnibus,ſurgens ſecutus eſt eum.†Et fecit ei conui
29 uium magnũ Leui in domo ſua:& erat turba multa pu-
blicanorum,& aliorum qui cum illis erant diſcumben-
30 tes.†Et murmurabant Phariſæi & Scribæ eorum,dicen- Matt.9.b.11.
tes ad diſcipulos eius, Quare cum publicanis & peccato marc.2.b.16
31 ribus manducatis & bibitis? †Et reſpondens Ieſus, dixit
ad illos, Non egent qui ſani ſunt, medico : ſed qui malè
32 habent.†Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœ-
33 nitentiam †At illi dixerunt ad eum, Quare diſcipuli Io 1.Ti.1.a.15.
hannis ieiunant frequenter,& obſecrationes faciunt, ſi- Mat.9.b.14. marc.2.c.18.
militer & Phariſæorum: tui autem edunt & bibunt?
34 †Quibus ipſe ait , Nunquid poteſtis filios ſponſi, dum
G cum illis eſt ſponſus,facere ieiunare?†Venient autẽ dies:
35 & cum ablatus fuerit ab illis ſponſus , tunc ieiunabunt
36 in illis diebus. †Dicebat autem & ſimilitudinem ad il-
los,Quia nemo commiſſuram à nouo veſtimento im-
mittit in veſtimentum vetus : alioquin & nouum rum-
37 pit, & veteri non conuenit commiſſura à nouo.†Et ne- Matt.9.b.17. marc.2.c.20.
mo mittit vinum nouum in vtres veteres:alioquin rum-

per viuum nouum vtres, & ipſum effundetur, & vtres
38 peribunt. Sed vinum nouum in vtres nouos mitten-
39 dum eſt: & vtraq; conſeruátur. Et nemo bibens vetus,
ſtatim vult nouum: dicit enim, Vetus melius eſt.

*Diſcipulos ſpicas ſabbatho vellentès excuſat, aliaq; ſabbatho ma-
num curat aridam: electos duodecim nominat Apoſtolos, &
cum illis ac multitudine copioſa ſtans in loco campeſtri docet
beatitudines, aliaq; conſilia ac præcepta euangelica: de feſtu-
ca in oculo fratris, et arbore bona ac mala ex fructu dignoſcē-
da: audiens Chriſti verba cui comparetur ſi ea opere cōpleat,
& cui ſi non compleat.* CAP. VI.

Mat.12.a.1. Mar.2.d.23. 1 FActum eſt autem in Sabbatho ſecundo, primo, cùm
A tranſiret per ſata, vellebant diſcipuli eius ſpicas, &
2 manducabant confricantes manibus. Quidam autem
Phariſæorum, dicebant illis, Quid facitis quod non licet
3 in ſabbathis? Et reſpōdens Ieſus ad eos, dixit, Nec hoc le-
giſtis quod fecit Dauid, cùm eſuriſſet ipſe & qui cum il-
1.Re.21.b.6. 4 lo erant: quomodò intrauit in domū Dei, & panes pro
poſitionis ſumpſit, & manducauit, & dedit his qui cum
ipſo erant, quos non licet manducare niſi tantùm ſacer-
Exo.29.c.32 Leu.8.f.31. & 24.b.9. 5 dotibus? Et dicebat illis, Quia dñs eſt filius hominis,
6 etiam ſabbathi. Factum eſt autem & in alio ſabbatho
vt intraret in ſynagogam, & doceret. Et erat ibi homo,
Mat.12.a.10 Marc.3.a.1. 7 & manus eius dextra erat arida. Obſeruabant autē Scri
bæ & Phariſæi ſi in ſabbatho curaret: vt inuenirent vn-
8 de accuſarent eum. Ipſe verò ſciebat cogitationes eorū:
& ait homini qui habebat manum aridam, Surge, & ſta
9 in medium. Et ſurgens ſtetit. Ait autem ad illos Ieſus,
*Interrogabo 3. B Interrogo vos, ſi licet ſabbathis benefacere an malè: ani
10 mam ſaluam facere an perdere? Et circunſpectis omni-
bus, dixit homini, Extende manum tuam. Et extendit: &
11 reſtituta eſt manus eius. Ipſi autem repleti ſunt inſipiē-
*de tia: & colloquebantur adinuicem quidnam facerent *Ie
12 ſu. Factū eſt autem in illis diebus, exijt in mōtem ora
Matt.10.a.1. Mar.3.b.13. & 6.a.7. Infr.9.a.1. 13 re, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cū dies factus
eſſet, vocauit diſcipulos ſuos: & elegit duodecim ex ip-
14 ſis, quos & Apoſtolos nominauit. Simonem quem co-
gnominauit Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobū
15 & Iohannem, Philippum & Bartholomæum, Matthęū
& Thomam, Iacobum Alphæi & Simonem qui vocatur
16 Zelótes, & Iudam Iacobi, & Iudam Iſchariotem, qui fuit
17 proditor. Et deſcendens cum illis, ſtetit in loco campe-
C ſtri, & turba diſcipulorū eius, & multitudo copioſa ple-
bis ab omni Iudæa & Ieruſalem: & maritima & Tyri &
*e.1. 18 Sidónis, qui venerant vt audirent eum, & ſanarentur à
languoribus ſuis. Et qui vexabantur à ſpiritibus immun
19 dis, curabantur. Et omnis turba quærebat eum tange-
20 re: quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Et ipſe
Matth.5.a.2. eleuatis oculis in diſcipulos ſuos, dicebat, Beati paupe-
Iſa.65.b.13 Iſai 61.a.3. & 66.b.10. Matt.5.a.11. 21 res: quia veſtrum eſt regnum Dei. Beati qui nunc eſuri-
tis: quia ſaturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ridebi
22 tis. Beati eritis cùm vos oderint homines & cùm ſepa-
rauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen ve-
23 ſtrum tanquàm malum, propter filium hominis. Gau-
dete in illa die & exultate: ecce enim merces veſtra mul-
ta eſt in cælo: ſecundùm hæc enim faciebant prophetis
Amos 6.a.1. *qui Eccl.31.a.8. Iſa.65.c.13. *væ vobis cū bñdixerint vobis 3. *pphetis 30. Mat.5.c.44. 24 patres eorum. Veruntamen væ vobis diuitibus, *quia
D habetis conſolationem veſtram. Væ vobis qui ſaturati
25 eſtis: quia eſurietis. Væ vobis qui ridetis nunc: quia luge
26 bitis & flebitis. *Væ cùm benedixerint vobis omnes ho
mines. ſecundùm hæc enim faciebant *pſeudopróphe-
27 tis patres eorum. Sed vobis dico qui auditis, Diligite
28 inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos. Bene-
dicite maledicentibus vobis, & orate pro calumnianti-
Mat.5.f.39. 1.Cor.6.b.7 *et 29 bus vos. Et qui te percutit in maxillam, præbe *& alte-
ram. Et ab eo qui aufert tibi veſtimentum, etiam tunicā
30 noli prohibere. Omni autem petenti te, tribue: & qui au-
Mat.7.b.12. Tob.4.c.16. Matt.5.g.46. 31 fert quæ tua ſunt, ne repetas. Et prout vultis vt faciant
32 vobis homines, & vos facite illis ſimiliter. Et ſi diligitis
eos qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia? nam & pecca-
33 tores diligentes ſe diligunt. Et ſi benefeceritis his qui
E vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia? ſiquidem & pec

34 catores hoc faciunt. Et ſi mutuum dederitis his à qui- Matt.5.g.42. Deu.15.b.8.
bus ſperatis recipere: quæ gratia eſt vobis? nam & pecca
tores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia.
35 Veruntamen diligite inimicos veſtros: benefacite & mu Mat.5.g.44.
tuum date, nihil inde ſperàtes, & erit merces veſtra mul
ta, & eritis filij Altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper in
36 gratos & malos. Eſtote ergo miſericordes ſicut & pa-
37 ter veſter miſericors eſt. Nolite iudicare, & non iudica Matth.7.a.1
bimini: nolite condemnare, & non cōdemnabimini. Di
38 mittite, & dimittemini. Date, & dabitur vobis: menſu-
ram bonam & cōfertam & coagitatam & ſupereffluen-
tem dabunt in ſinum veſtrum. Eadem quippe menſura Matth.8.a.2. Mar.4.c.24.
39 qua menſi fueritis, remetietur vobis. Dicebat autem il-
F lis & ſimilitudinem: Nunquid poteſt cæcus cæcum du- Mat.15.b.14
40 cere? nónne ambo in foueam *cadunt? Non eſt diſcipu *cadent 3. Mat.10.c.24. Ioh.13.b.16. & 15.c.20.
lus ſuper magiſtrum: perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſi
41 cut magiſter eius. Quid autem vides feſtucam in ocu- Matt.7.a.3.
lo fratris tui: trabem autem quæ in oculo tuo eſt, nō con
42 ſideras? Aut quomodò potes dicere fratri tuo, Frater, ſi-
ne eijciam feſtucam de oculo tuo: ipſe in oculo tuo tra-
bem non videns? Hypocrita, eijce primùm trabem de
oculo tuo: & tunc perſpicies vt educas feſtucam de ocu-
43 lo fratris tui. Non eſt enim arbor bona quæ facit fru- Matt.7.c.17.
ctus malos: neq; arbor mala, faciens fructum bonum.
44 Vnaquæq; enim arbor de fructu ſuo cognoſcitur. Ne- Matt.7.c.16. & 12.c.33.
que enim de ſpinis colligunt ficus: neque de rubo vinde
45 miant vuam. Bonus homo de bono theſauro cordis ſui
G profert bonum: & malus homo de malo theſauro pro-
fert malum. Ex abundantia enim cordis, os loquitur.
46 Quid autem vocatis me Dñe, Domine: & non facitis q̃ Mat.7.c.21. Ro.2.b.13. Iac.1.d.22.
47 dico? Omnis qui venit ad me, & audit ſermones meos,
49 & facit eos: oſtendam vobis cui ſimilis ſit. Similis eſt ho
mini ædificanti domum, qui fodit in altum, & poſuit fun
damentum ſuper petram. Inundatione autem facta, illi-
ſum eſt flumen domui illi, & non potuit eam mouere:
49 fundata enim erat ſuper petrā. Qui autem audit, & non
facit: ſimilis eſt homini ædificanti domum ſuā ſup terrā
ſine fundamento: in quam illiſus eſt fluuius, & cōtinuò
cécidit, & facta eſt ruina domus illius magna.

*Admiratus centurionis fidem, abſens ſanat illius ſeruum: iuxta
portam ciuitatis Naim filium vnicum viduæ reſuſcitat: corā
diſcipulis Iohannis Baptiſtæ per eos interrogantis an eſſet qui
venturus erat, multa edit ſigna: illiſq; abeuntibus Iohannem
plurimùm extollit. Iudæis nec Iohannis nec Chriſti vita pla-
cuit; quos pueris inuicem in foro acclamantibus aſſimilat: à
peccatrice muliere pedes inunctus, reſpondet Simoni ob hoc
murmuranti, propoſita ad hoc parabola duorum debitorum,
& remiſſis mulieri peccatis.* CAP. VII.

1 CVm autem impleſſet omnia verba ſua in aures ple-
A bis, intrauit Capharnaum. Centurionis autem Matth.8.a.5. Iohā.4.f.46.
2 cuiuſdam ſeruus malè habens, erat moriturus: qui illi
3 erat pretioſus. Et cùm audiſſet de Ieſu, miſit ad eum ſe-
niores Iudæorum, rogans eum vt veniret, & *ſaluaret ſer *ſanaret 1.3
4 uum eius. At illi cùm veniſſent ad Ieſum, rogabāt eum
ſolicitè, dicentes ei, Quia dignus eſt vt hoc illi præſtes.
5 Diligit enim gentem noſtram: & ſynagogam ipſe ædifi
6 cauit nobis. Ieſus autem ibat cum illis. Et cùm iam non
longè eſſet à domo, miſit ad eum centurio amicos, di-
cens, Domine, noli vexari. Non enim ſum dignus vt ſub Matt.8.a.8.
7 tectum meū intres. Propter quod & meipſum nō ſum
dignum arbitratus vt venirem ad te: ſed dic verbo, & ſa-
8 nabitur puer meus. Nam & ego homo ſum ſub poteſta
B te conſtitutus, habēs ſub me milites: & dico huic, vade,
& vadit: & alij veni, & venit: & ſeruo meo, fac hoc, & fa-
9 cit. Quo audito, Ieſus miratus eſt: & conuerſus, ſequen-
tibus ſe turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Iſraël tantā
10 fidem inueni. Et reuerſi qui miſſi fuerant, domum: in-
11 uenerunt ſeruum qui languerat, ſanum. Et factum eſt, Pſ.106.d.20. Sap.16 b.12 *Ieſus.
deinceps *ibat in ciuitatem quæ vocatur Naim: & ibant
12 cum eo diſcipuli eius, & turba copioſa. Cū autem appro
pinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur fi-
lius vnicus matris ſuæ: & hæc vidua erat, & turba ciuita

tis

13 tis multa cum illa. †Quam cùm vidiſſet Dñs, miſericor
14 dia motus ſuper eam, dixit illi, Noli flere. †Et acceſſit, &
C tetigit loculum. Hi autem qui portabant, ſteterunt. Et
15 ait, Adoleſcens, tibi dico, ſurge. Et reſedit qui erat mor-
16 tuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri ſuæ. †Accepit
autem omnes timor: & magnificabant Deum, dicentes,
Luc.24.c.14 Iohn.4.c.19. & 6.b.14. & 7.f.40. ‖Quia propheta magnus ſurrexit in nobis: & quia De⁹
17 viſitauit plebem ſuam †Et exijt hic ſermo in vniuerſam
18 Iudæam de eo, & in omnem circa regionem. †Et nuntia-
Mat.11.a.2. 19 uerunt Iohanni diſcipuli eius de omnibus his. †‖Et cõ
uocauit duos de diſcipulis ſuis Iohannes: & miſit ad Ie-
ſum, dicens, Tu es qui venturus es: an aliũ expectamus?
20 †Cũ autem veniſſent ad eum viri, dixerunt, Iohannes Ba
ptiſta miſit nos ad te, dicens, Tu es qui venturus es: an
21 alium expectamus? †In ipſa autem hora, multos cura-
uit à languoribus & plagis, & ſpiritibus malis: & cæcis
22 multis donauit viſum. †Et reſpondens, dixit illis, Eun-
Iſa.29.f.18. & 35.a.5. Mat.11.a.10 Iſa.61.a.1. D tes renuntiate Iohanni quæ audiſtis & vidiſtis: ‖Quia cę
ci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi au
23 diunt, mortui reſurgunt, †‖pauperes euangelizantur: &
beatus eſt quicunque non fuerit ſcandalizatus in me.
Mat.11.a.7. 24 †‖Et cũ diſceſſiſſent nuntij Iohannis, cœpit de Iohanne
dicere ad turbas, Quid exiſtis in deſertum videre? arun-
*agitatam. 25 dinem vento *moueri? †Sed quid exiſtis videre? hominẽ
mollibus veſtimentis indutum? Ecce, qui in veſte pre-
26 tioſa ſunt & delicijs, in domibus regum ſunt. †Sed quid
exiſtis videre? prophetam? Vtiq; dico vobis, & pluſquã
Mala.4.a.1. Mat.11.b.10 Marc.1.a.2. 27 prophetam. †Hic eſt de quo ſcriptũ eſt: ‖Ecce mitto ange
lum meum ante faciem tuam qui præparabit viam tuam
28 ante te. †Dico enim vobis, maior inter natos mulierum
propheta Iohanne Baptiſta nemo eſt. Qui autem minor
29 eſt in regno Dei, maior eſt illo. †Et omnis populus audiẽs
E & publicani, iuſtificauerunt Deum, baptizati baptiſmo
30 Iohannis. †Phariſæi autem & legis periti conſilium Dei
Mat.21.b.26 31 ſpreuerunt in ſemetipſos, non baptizati ab eo. †Ait au
tem Dominus, Cui ergo ſimiles dicam homines genera
32 tionis huius, & cui ſimiles ſunt? †Similes ſunt pueris ſe
dentibus in foro, & loquentibus adinuicem, & dicenti-
bus, Cantauimus vobis tibijs, & non ſaltaſtis: lamenta-
Matt.3.a.4. Mar.1.a.6. 33 uimus, & non ploraſtis. †‖Venit autem Iohannes Bapti-
ſta, neq; manducans panem, neque bibens vinum, & di
34 citis, Dæmonium habet. †Venit Filius hominis mandu
cans & bibens: & dicitis, Ecce homo deuorator & bibẽs
35 vinum, amicus publicanorum & peccatorum. †Et iuſti
36 ficata eſt ſapiẽtia ab omnibus filijs ſuis. †Rogabat autẽ
F illum quidam de Phariſæis vt manducaret cum illo. Et
Mat.26.a.7. Mar.14.a.3. Iohn.12.a.3. 37 ingreſſus domum Phariſæi, diſcubuit. †‖Et ecce mulier q̃
*Ieſus erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit q̃ *accubuiſſet in
38 domo Phariſæi, attulit alabaſtrum vnguenti: †& ſtás re-
trò ſecus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius,
& capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes eius,
39 & vnguento vngebat. †Videns autem Phariſæus qui vo-
cauerat eum, ait intra ſe, dicens, Hic ſi eſſet propheta, ſci
ret vtique quæ & qualis eſt mulier quæ tãgit eum, quia
40 peccatrix eſt. †Et reſpondens Ieſus, dixit ad illum, Simon
41 habeo tibi aliquid dicere. At ille ait, Magiſter, dic. †Duo
debitores erant cuidam fœneratori: vnus debebat dena-
42 rios quingentos, & alius quinquaginta. †Non habenti-
bus illis vnde redderent, donauit vtriſq;. Quis ergo eũ
43 plus diligit? †Reſpondens Simon dixit, Æſtimo quia is
G cui plus donauit. At ille dixit ei, Rectè iudicaſti. †Et con-
44 uerſus ad mulierem, dixit Simoni, Vides hãc mulierem?
Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedi
ſti: hæc aũt lachrymis rigauit pedes meos, & capillis ſuis
45 terſit. †Oſculum mihi non dediſti: hæc autẽ ex quo intra
46 ui, non ceſſauit oſculari pedes meos. †Oleo caput meum
non vnxiſti: hæc autem vnguento vnxit pedes meos.
47 †Propter quod dico tibi, Remittuntur ei peccata multa,
qm̃ dilexit multùm. Cui aũt minus dimittitur, minus di
Mat.9.a.2. 48 ligit. †Dixit autem ad illam, ‖Remittuntur tibi peccata.
49 †Et cœperunt, qui ſimul accũbebãt, dicere intra ſe, Quis
Mar.5.d.34 50 eſt hic qui etiam peccata dimittit? †‖Dixit autem ad mu-
lierem, Fides tua te ſaluam fecit, vade in pace.

Parabolam de ſeminante proponit, ac diſcipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifeſtetur: quos dicat ſuã eſſe matrem ſuosq; fratres: in mari à ſomno excitatus ventis increpat: dæmoniach ferociſſimum à dæmonũ legione liberat, permittens dæmonibus, vt in porcos introeant: tacta fimbria veſtimenti eius mulier à fluxu ſanguinis curatur, & filia Iairi archiſynagogi verbo ipſius reſuſcitatur. CAP. VIII.

1 ET factum eſt deinceps, & ipſe iter faciebat per ciui-
A tates & caſtella prædicans & euangelizans regnum
2 Dei: & duodecim cum illo, †& mulieres aliquæ quę erãt
curatæ à ſpiritibus malignis & infirmitatibus, ‖Maria q̃ Mar.16.c.9.
vocatur Magdalene, de qua ſeptem dæmonia exierant,
3 †& Iohãna vxor Chuſæ procuratoris Herodis, & Suſan-
na, & aliæ multæ quæ miniſtrabant ei de facultatibus Matt.13.a.1. Mar.4.a.1.
4 ſuis. †Cùm autem turba plurima conueniret, & de ciui
tatibus properarent ad eum, dixit per ſimilitudinem:
5 †Exijt qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum. Et dum ſemi-
nat, aliud cécidit ſecus viam, & conculcatum eſt, & volu
6 cres cæli comederunt illud. †Et aliud cécidit ſupra pe-
7 tram: & natum aruit, quia non habebat humorem. †Et
aliud cécidit inter ſpinas, & ſimul exortæ ſpinæ ſuffoca-
8 uerunt illud. †Et aliud cécidit in terram bonam: & ortũ,
B fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat, Qui ha
9 bet aures audiendi, audiat. †‖Interrogabant autem eum Mat.13.b.10. Mar.4.b.10.
10 diſcipuli eius, quæ eſſet hæc parabola. †Quibus ipſe di-
xit, Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, cæteris
autem in parabolis, ‖vt videntes, non videant, & audien- Iſai.6.c.9.
11 tes, non intelligant. †Eſt autem hæc parabola: Semen, Mat.13.b.14
12 eſt verbum Dei. †Qui autem ſecus viam: hi ſunt qui au- Mar.4.b.12. Ioh.12.f.40
diunt, deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde Act.28.f.26.
13 eorum, ne credentes ſalui fiant. †Nam qui ſupra petram: Rom.11.b.8.
qui cũ audierint, cum gaudio ſuſcipiunt verbum: & hi
radices non habent: *quia ad tempus credunt, & in tem *qui.
14 pore tentationis recedunt. †Quod autem in ſpinas céci-
dit: hi ſunt qui audierũt, & à ſolicitudinibus & diuitijs,
& voluptatibus vitæ, euntes, ſuffocantur, & non referũt
15 fructum. †Quod autem in bonam terram, hi ſunt qui in
corde bono & optimo audientes verbum retinẽt, & fru
16 ctum afferunt in patientia. †‖Nemo autem lucernã accen Mat.5.b.15. Mar.4.c.21.
dens, operit eam vaſe, aut ſubtus lectum ponit: ſed ſu-
C pra candelabrum ponit, vt intrantes videant lumen:
17 †‖Nõ eſt enim occultum quod non manifeſtetur: nec ab- Mat.10.c.26.
ſconditum quod non cognoſcatur, & in palàm veniat. Mar.4.c.22.
18 ‖Videte ergo quomodò audiatis. Qui enim habet, dabi- Mat.13.b.12. & 25.c.29.
tur illi: & quicunque non habet, etiam quod putat ſe ha Mar.4.c.25.
19 bere, auferetur ab illo. †‖Venerunt autem ad illum ma- Mat.12.d.46 Mar.3.d.31.
ter & fratres eius: & non poterant adire eum præ turba.
20 †Et nuntiatum eſt illi, Mater tua & fratres tui ſtant foris,
21 volentes te videre. †Qui reſpondẽs, dixit ad eos, Mr̃ mea
& fratres mei, hi ſunt qui verbum Dei audiunt & faciũt.
22 †‖Factũ eſt autem in vna dierum: & ipſe aſcendit in na Mat.8.c.23. Mar.4.d.36.
uiculam, & diſcipuli eius, & ait ad illos, Transfretemus
23 trans ſtagnum. Et aſcenderunt. †Et nauigantibus illis ob
dormiuit: & deſcendit procella venti in ſtagnum, & *cõ *compellebantur.
24 plebantur, & periclitabantur. †Accedentes autem ſuſci
tauerunt eum, dicentes, Præceptor, perimus. At ille ſur-
gens, increpauit ventum & tempeſtatem aquæ: & ceſſa-
25 uit, & facta eſt tranquillitas. †Dixit autem illis, Vbi eſt fi
des veſtra? Qui timentes, mirati ſunt adinuicem, dicen-
D tes, Quis, putas, hic eſt, quia & ventis & mari imperat,
26 & obediunt ei? †‖Et nauigauerunt ad regionem Geraſe- Mat.8.d.28.
27 norum, quæ eſt contra Galilæam. †Et cũ egreſſus eſſet ad Mar.5.a.1.
terram, occurrit illi vir quidam qui habebat dęmonium
iam temporibus multis, & veſtimento non induebatur,
28 neque in domo manebat, ſed in monumẽtis. †Is vt vidit
Ieſum, prócidit ante illum: & exclamans voce magna, di
xit, Quid mihi & tibi eſt Ieſu fili Dei Altiſſimi? obſecro
29 te ne me torqueas. †Præcipiebat enim ſpiritui immundo
vt exiret ab homine. Multis enim temporibus arripie-
bat illum, & vinciebatur catenis, & compedibus cuſto-
ditus: & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deſerta.
30 †Interrogauit autem illum Ieſus, dicens, Quod tibi no-

men

E men eſt? At ille dixit, Legio, quia intrauerant dæmonia
31 multa in eum. †Et rogabãt illum ne imperaret illis vt in
32 abyſſum irent. †‖Erat autem ibi grex porcorum multorũ
Mat.8.d.30. Mar.5.a.11. paſcentium in monte: & rogabant eum, vt permitteret
33 eis in illos ingredi. Et permiſit illis. †Exierunt ergo dæ-
monia ab homine, & intrauerunt in porcos: & impetu
abijt grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt.
34 †Quod vt viderunt factum qui paſcebant, fugerunt:
35 & nunciauerunt in ciuitatem & in villas. †Exierunt autẽ
videre quod factum eſt: & venerunt ad Ieſum, & inuene
runt hominem ſedentem à quo dæmonia exierant, veſti
36 tum, ac ſana mente ad pedes eius, & timuerunt. †Nũcia-
uerunt autem illis & qui viderant, quomodò ſanus fa-
37 ctus eſſet à legione. †Et rogauerunt illum omnis multi-
tudo regionis Geraſenorum vt diſcederet ab ipſis: quia
magno timore tenebãtur. Ipſe autem aſcendens nauim,
38 reuerſus eſt. †Et rogabat illum vir à quo dæmonia exie-
F rant: vt cum eo eſſet. Dimiſit autem eum Ieſum, dicens,
39 †Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus.
Et abijt per vniuerſam ciuitatem, prædicans quanta illi
40 feciſſet Ieſus. †Factũ eſt autem: cùm rediſſet Ieſus, ex-
cepit illum turba, erant autem omnes expectãtes eum.
Matt.9.c.18. Mar.5.b.22. 41 †Et ecce venit vir cui nomen Iairus, & ipſe princeps ſy-
nagogæ erat: & cecidit ad pedes Ieſu, rogans eum vt in-
42 traret in domum eius, quia vnica filia erat ei ferè annorũ
duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit dum iret, à tur
43 bis comprimebatur. †Et mulier quædam erat in fluxu
ſanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogaue-
rat omnem ſubſtantiam ſuam, nec ab vllo potuit curari,
44 acceſſit retrò, & tetigit fimbriam veſtimenti eius: & con
45 feſtim ſtetit fluxus ſanguinis eius. †Et ait Ieſus, Quis
eſt qui me tetigit? Negantibus autem omnibus dixit Pe
trus, & qui cum illo erant, Præceptor, turbæ te compri-
46 munt & affligunt, & dicis, Quis me tetigit? †Et dixit Ie-
*& ſus, Tetigit me aliquis. nam *ego noui virtutem de me
47 exijſſe. †Videns autem mulier, quia non latuit, tremẽs vẽ
nit, & procidit ante pedes eius: & ob quam cauſam teti-
gerit eũ, indicauit corã omni populo: & quẽadmodũ cõ
48 feſtim ſanata ſit. †At ipſe dixit ei, Filia, fides tua ſaluã te fe
49 cit: vade in pace. †Adhuc illo loquente, venit quidam ad
G principem ſynagogæ, dicẽs ei, Quia mortua eſt filia tua,
50 noli vexare illum. †Ieſus autem audito hoc verbo, reſpõ
dit patri puellæ, Noli timere: crede tantùm, & ſalua erit.
51 †Et cùm veniſſet domum, non permiſit intrare ſecũ quẽ
quam, niſi Petrum, & Iacobum, & Iohannem, & patrẽ
52 & matrem puellæ. †Flebant autem omnes, & plangebãt
illam. At ille dixit, Nolite flere, non eſt mortua puella,
53 ſed dormit. †Et irridebant eum, ſciẽtes q mortua eſſet.
54 †Ipſe autẽ tenens manum eius clamauit, dicẽs, Puella ſur-
55 ge. †Et reuerſus eſt ſpiritus eius, & ſurrexit continuò.
56 Et iuſſit illi dare manducare. †Et ſtupuerunt parẽtes ei⁹,
quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

Diſcipulos ad prædicandum mittens, ſeruanda tradit eis præcepta: Herodes audita Chriſti fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piſcibus ſatiat Ieſus quinq; virorum millia: Petrus illum confitetur Chriſtũ Dei: q ſuam prædicit paſſionem, & de propria cruce tollenda: transfigurato iunguntur Moyſes & Elias in maieſtate: ad preces patris dæmoniũ à filio eijcit: contentio oritur inter apoſtolos de primatu: filij Zebedæi volunt igne cæleſti conſumi Samaritanos nolentes Ieſum ſuſcipere: volentem ſequi non ſuſcipit: alterum autẽ vocat, nec permittit vt primùm ſepeliat patrem. CAP. IX.

Matt.10.a.1. Marc.3.b.13. 1 CONuocatis autẽ duodecim apoſtolis, dedit illis vir
A tutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & vt
2 languores curarent. †Et miſit illos prædicare regnum
Matt.10.a.9. marc.6.a.8. *in viam 3 Dei: & ſanare infirmos. †‖Et ait ad illos, Nihil tuleritis
*in via, neque virgam, neq; peram, neq; panem, neque
4 pecuniam, neque duas tunicas habeatis. †Et in quãcun-
que domum intraueritis, ibi manete, & inde ne exeatis.
5 †Et quicunque non receperint vos: ‖exeuntes de ciuitate
Act.13.g.51. illa, etiam puluerem pedũ veſtrorũ excutite in teſtimo-
6 nium ſupra illos. †Egreſſi autem circuibant per caſtella
7 euangelizantes & curantes vbique. †Audiuit autem He Matt.14.a. Marc.6.b.14
rodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo: & hæſitabat
eò q diceretur à quibuſdam, Quia Iohannes ſurrexit à
8 mortuis: †à quibuſdã verò, Quia Elias apparuit: Ab alijs
9 autem, Quia propheta vnus de antiquis ſurrexit. †Et ait
Herodes, Iohannem ego decollaui: Quis eſt autem iſte
10 de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum. †‖Et re Mat.14.b.13 Mar.6.d.31.
uerſi apoſtoli, narrauerunt illi quæcunq; fecerunt: & aſ
ſumptis illis ſeceſſit ſeorſum in locum deſertum, qui eſt
11 Bethſaidæ. †Quod cùm cognouiſſent turbæ, ſecutæ ſunt
B illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei,
12 & eos qui cura indigebant, ſanabat. † Dies autem cœpe-
rat declinare. Et accedentes duodecim, dixerunt illi, ‖Di Mat.14.b.15 marc.6.e.32
mitte turbas, vt euntes in caſtella villaſq; quæ circa ſunt,
diuertant, & inueniant eſcas: quia hic in loco deſerto ſu
13 mus. †Ait autem ad illos, Vos date illis manducare. At il
li dixerunt, ‖Non ſunt nobis plus quàm quinque panes, Iohã.6.b.9.
& duo piſces: niſi fortè nos eamus, & emamus in omnẽ
14 hanc turbam eſcas. †Erant autem ferè viri quinq; millia.
Ait autem ad diſcipulos ſuos, Facite illos diſcumbere p
15 conuiuia quinquagenos. †Et ita fecerunt. Et diſcumbe-
16 re fecerunt omnes. †Acceptis autem quinq; panibus &
duobus piſcibus, reſpexit in cælum, & benedixit illis: &
fregit, & diſtribuit diſcipulis ſuis, vt ponerent ante tur-
17 bas. †Et manducauerunt omnes: & ſaturati ſunt. Et ſu-
blatum eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini
18 duodecim. †‖Et factum eſt: cùm ſolus eſſet orãs, erant mat.16.b.13 marc.8.c.27
cum illo & diſcipuli: & interrogauit illos, dicens, Quẽ
19 me dicũt eſſe turbæ? †At illi reſponderũt, & dixerunt, Io
C hannem Baptiſtam, alij autem Eliam, alij verò quia vn⁹
20 propheta de prioribus ſurrexit. †Dixit autem illis, Vos
autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petr⁹
21 dixit, Chriſtum Dei. †At ille increpans illos, præcepit ne
22 cui dicerent hoc, †dicens, ‖Quia oportet filium hominis Mat.17.e.23 marc.8.d.31
multa pati, & reprobari à ſenioribus & principibus ſa-
cerdotum & ſcribis, & occidi, & tertia die reſurgere.
23 †‖Dicebat autem ad omnes: Si quis vult poſt me venire, mat.10.d.38 & 16.d.24.
abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & mar.8.d.34.
24 ſequatur me. †‖Qui enim voluerit animam ſuam ſaluã Inf.14.f.27. & 17.g.33.
facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam ſuam Ioh.12.d.25.
25 propter me, ſaluam faciet illam. †Quid enim proficit ho
mo, ſi lucretur vniuerſum mundum, ſe autem ipſum p-
26 dat, & detrimentum ſui faciat? †‖Nam qui me erubuerit,
& meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet cũ ve- Mat.10.e.33 Mar.8.d.38.
nerit in maieſtate ſua, & patris, & ſanctorum angelorũ. 2.Tim.2.b.12.
27 †Dico autem vobis verè, ſunt aliqui hîc ſtantes, qui non Mat.16.d.28
28 guſtabunt mortem donec videant regnum Dei. †‖Factũ marc.9.a.1.
eſt autem poſt hæc verba ferè dies octo, & aſſumpſit Pe- mat.17.a.1. marc.9.a.1.
D trum & Iacobum & Iohannem, & aſcendit in montem
29 vt oraret. †Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus eius, al-
30 tera: & veſtitus eius albus & refulgens. †Et ecce duo viri
31 loquebantur cum illo. Erant autem Moyſes & Elias, †vi
ſi in maieſtate: & dicebant exceſſum eius, quem comple
32 turus erat in Ieruſalem. †Petrus verò & qui cũ illo erant,
grauati erant ſomno. Et euigilantes, viderunt maieſtatẽ
33 eius, & duos viros qui ſtabant cum illo. †Et factum eſt:
cùm diſcederent ab illo, ait Petrus ad Ieſum, Præceptor
Bonũ eſt nos hic eſſe: & faciamus tria tabernacula, vnũ
tibi, & vnum Moyſi, & vnum Eliæ: neſciẽs quid diceret.
34 †Hæc autem illo loquente, facta eſt nubes, & obumbra-
35 uit eos: & timuerunt, intrãtibus illis in nubem. †Et vox
E facta eſt de nube, dicens, ‖Hic eſt filius meus dilectus: ip Matt.3.d.17. 2.Pet.1.c.17.
36 ſum audite. †Et dum fieret vox, inuentus eſt Ieſus ſolus.
Et ipſi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quic
37 quam ex his quæ viderant. †‖Factũ eſt autem: in ſequẽ- Matt.17.b.14 marc.9.c.17.
ti die, deſcendentibus illis de monte, occurrit *illi turba *illis
38 multa. †Et ecce vir de turba exclamauit: dicens, Magiſter
obſecro te, reſpice in filium meum quia vnicus eſt mihi:
39 †& ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubitò clamat &
elidit, & diſſipat eum cũ ſpuma, & vix diſcedit dilaniãs
40 eum: †& rogaui diſcipulos tuos vt eijcerent illum, & nõ
41 potuerunt. †Reſpondens autem Ieſus, dixit: O generatio
infidelis & peruerſa, vſquequo ero apud vos & patiar

ſcumbere ſuper terram. Et accipiens ſeptem panes, gra-
tias agens, fregit, & dabat diſcipulis ſuis vt apponerent,
7 & apposuerunt turbæ. †Et habebant piſciculos paucos:
8 & ipſos benedixit, & iuſſit apponi. †Et mãducauerũt &
ſaturati ſunt: & ſuſtulerũt qđ ſuperauerat de fragmẽtis,
9 ſeptẽ ſportas. †Erant autem qui manducauerant, quaſi
Mat.15.d.39 10 quatuor millia: & dimiſit eos. †‖Et ſtatim aſcendens na-
B uim cum diſcipulis ſuis, vênit in partes Dalmanutha.
Matt.16.a.1 Luc.11.g.54 11 †‖Et exierunt Phariſęi, & cœperunt cõquirere cũ eo, quę-
12 rentes ab illo ſignum de cælo, tentantes eum. †Et inge-
miſcens ſpiritu, ait, Quid generatio iſta ſignum quærit?
13 Amen dico vobis, ſi dabitur generationi iſti ſignum. †Et
dimittens eos, aſcendit iterum nauim, & abijt trans fre-
Matt.16.a.5 14 tum. †‖Et obliti ſunt panes ſumere: & niſi vnum panem
15 non habebant ſecum in naui. †Et præcipiebat eis, dicẽs,
Videte & cauete à fermento Phariſæorum, & fermento
16 Herodis. †Et cogitabant ad alterutrum, dicentes, Quia
17 panes non habemus. †Quo cognito, ait illis Ieſus, Quid
cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoſcitis
18 nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor veſtrũ? †ocu-
los habentes, non videtis? & aures habentes, nõ auditis?
Supr.6.f.41. Ioh.6.b.11. 19 ‖Nec recordamini †quando quinq; panes fregi in quinq;
C millia: & quot cophinos fragmentorũ plenos ſuſtuliſtis?
20 Dicunt ei, Duodecim. †Quando & ſeptem panes in qua-
tuor millia, quot ſportas fragmentorum tuliſtis? Et dicũt
21 ei, Septem. †Et dicebat eis, Quomodò nondum intelligi-
22 tis? †Et veniunt Bethſaidam: & adducunt ei cæcum, &
23 rogabant eum vt illum tangeret. †Et apprehenſa manu
cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos eius
impoſitis manibus ſuis, interrogauit eũ ſi quid videret.
24 †Et aſpiciens, ait, Video hoĩes velut arbores, ambulãtes.
25 †Deinde iterũ impoſuit manus ſuper oculos eius: & cœ-
pit videre, & reſtitutus eſt, ita vt clarè videret omnia.
26 †Et miſit illum in domum ſuam, dicens, Vade in domũ
Mat.16.b.13 27 tuam: & ſi in vicum introieris, nemini dixeris. †‖Et egreſ-
ſus eſt Ieſus & diſcipuli eius in caſtella Cæſareæ Philip-
pbi: & in via interrogabat diſcipulos ſuos, dicens eis,
Luc.9.b.18. *Alij 28 ‖Quem me dicunt eſſe homines? †Qui reſponderunt illi,
dicẽtes: *Iohannem Baptiſtam, alij Eliam, alij verò quaſi
29 vnum de prophetis. †Tunc dicit illis, Vos verò quem me
D eſſe dicitis? Reſpondens Petrus, ait ei, Tu es Chriſtus.
30 †Et comminatus eſt eis, ne cui dicerent de illo. †Et cœpit
31 docere eos, quoniam oportet filium hominis pati mul-
ta, & reprobari à ſenioribus & à ſummis ſacerdotibus
32 & Scribis, & occidi, & poſt tres dies reſurgere. †Et palàm
verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cœ-
33 pit increpare eum. †Qui conuerſus & videns diſcipulos
ſuos, comminatus eſt Petro, dicens: Vade retro me Sa-
tana, quoniam non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quę ſunt ho-
34 minum. †Et cõuocata turba cum diſcipulis ſuis, dixit eis,
Mat.10.d.38 & 16.d.24. Luc.9.c.23. & 14.h.27. Luc.17.g.33 Ioh.12.d.25 Si quis vult me ſequi, deneget ſemetipſum: & tollat cru-
35 cem ſuam, & ſequatur me. †‖Qui enim voluerit animam
ſuam ſaluam facere, perdet eam: qui autem perdiderit
animam ſuam propter me & Euangelium, ſaluam faciet
36 eam. †Quid enim proderit homini, ſi lucretur mundum
37 totum: & detrimentum animæ ſuę faciat? Aut quid dabit
Mat.10.d.33 Luc.9.d.26 & 12.b.9. *confeſſus *aſſirmabitur 38 homo commutationis pro anima ſua? †‖Qui eñi me ˋcõ-
fuſusˊ fuerit, & verba mea in generatione iſta adultera,
& peccatrice: & filius hominis ˋconfundeturˊ eum, cùm
venerit in gloria patris ſui cum angelis ſanctis.

Transfigurato Ieſu iunguntur Moyſes & Elias: dicit Eliam dũ venerit, omnia reſtituturum, imò iam veniſſe nec fuiſſe ſuſceptum: ſurdum ac mutum ſpiritum eijcit, qui ſola oratione & ieiunio eijcitur: ſuam paſſionem prædicit: diſputantes diſcipulos docet quis eorum ſit maior: de eijciente dæmonium qui non ſequebatur Ieſum: de amputando manus pedis vel oculi ſcandalo. CAP. IX.

Mat.16.d.27 Luc.9.d.27. Mat.17.a.1. Luc.9.d.28. *aſſumpſit *duxit. 1 ET dicebat illis, Amen dico vobis, quia ſunt quidam
A de hic ſtantibus qui non guſtabunt mortem, donec
2 videant regnum Dei veniens in virtute. †‖Et poſt dies ſex
ˋaſſumitˊ Ieſus Petrum & Iacobum & Iohannẽ: & ˋduxitˊ
illos in montẽ excelſum ſeorſum ſolos, & trãsfiguratus
3 eſt coram ipſis. †Et veſtimenta eius facta ſunt ſplenden-
tia & candida nimis velut nix, qualia fullo non poteſt ſu-
4 per terram candida facere. †Et apparuit illis Elias cum
5 Moyſe: & erant loquentes cum Ieſu. †Et reſpondens Pe-
trus, ait Ieſu, Rabbi: bonum eſt nos hîc eſſe: & faciamus
tria tabernacula, tibi vnũ, & Moyſi vnũ, & Eliæ vnum.
6 †Non enim ſciebat quid diceret: erant enim timore exter-
7 riti: †& facta eſt nubes obumbrãs eos, & venit vox de nu-
B be dicens: Hic eſt filius meus cariſſimus, audite illum. †Et
8 ſtatim circumſpicientes, neminem amplius viderunt, niſi
9 Ieſum tantùm ſecum. †‖Et deſcendentibus illis de mõte, Mat.17.b.9.
præcepit illis ne cuiquam quę vidiſſent, narrarent: niſi cũ
10 filius hominis à mortuis reſurrexerit. †Et verbũ conti-
nuerunt apud ſe: conquirẽtes quid eſſet, Cum à mortuis
11 reſurrexerit. †Et interrogabant eũ dicentes: ‖Quid ergo Mala.4.a.5.
dicunt Phariſæi & Scribę, quia Eliam oportet venire pri-
12 mũ? †Qui reſpondens, ait illis: Elias cùm venerit primò,
reſtituet omnia: & quomodò ‖ſcriptum eſt in filiũ homi- Iſa.53.a.3.
13 nis, vt multa patiatur, & contemnatur. †Sed dico vobis
C quia & Elias venit (& fecerunt illi quęcunq; voluerunt)
14 ſicut ‖ſcriptum eſt de eo. †Et veniens ad diſcipulos ſuos, Mala.4.b.5. Mat.17.b.12.
vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirẽtes
15 cum illis. †Et confeſtim omnis populus videns Ieſum,
ſtupefactus eſt, & expauerunt: & accurrentes, ſalutabant
16 eum. †Et interrogauit eos, Quid inter vos conquiritis?
17 †‖Et reſpondens vnus de turba, dixit, Magiſter, attuli filiũ Mat.17.b.14. Luc.9.e.37.
18 meum ad te habentem ſpiritum mutum: †qui vbicunq;
eum apprehenderit, allidit illum, & ſpumat, & ſtridet
dẽtibus, & areſcit: & dixi diſcipulis tuis vt eijcerent illũ,
19 & non potuerunt. †Qui reſpondens eis, dixit, O genera-
D tio incredula, quandiu apud vos ero? quandiu vos patiar?
20 afferte illum ad me. †Et attulerunt eum. Et cùm vidiſſet
eum, ſtatim ſpiritus conturbauit illum: & eliſus in terrã,
21 volutabatur ſpumans. †Et interrogauit patrẽ eius, Quan-
tum temporis eſt ex quo ei hoc accidit? At ille ait, Ab in-
22 fantia: †& frequenter eum in ignem & in ˋaquasˊ miſit, *aquam
vt eum perderet: ſed ſi quid potes, adiuua nos, miſertus
23 noſtri. †Ieſus autem ait illi, Si potes credere, omnia poſſi-
24 bilia ſunt credenti. †Et continuò exclamans pater pueri,
cum lachrymis aiebat, Credo Dñe: adiuua incredulitatẽ
25 meam. †Et cùm videret Ieſus concurrentem turbam, cõ-
minatus eſt ſpiritui immundo, dicens illi: Surde & mute
ſpiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & amplius ne in-
26 troeas in eum. †Et exclamans, & multùm diſcerpens eũ,
exijt ab eo, & factus eſt ſicut mortuus, ita vt multi dice-
27 rent, Quia mortuus eſt. †Ieſus autem tenẽs manum eius,
28 eleuauit eum: & ſurrexit. †Et cùm introiſſet in domum,
diſcipuli eius ſecretò interrogabant eum, Quare nos nõ
29 potuimus eijcere eum? †Et dixit illis, Hoc genus in nullo
30 poteſt exire, niſi in oratione & ieiunio. †‖Et inde pro- Mat.17.d.22
fecti prætergrediebantur Galilęam: nec volebat quenquã
31 ſcire. †‖Docebat autem diſcipulos ſuos, & dicebat illis, Luc.9.e.21.
E Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum,
32 & occident eum: & occiſus, tertia die reſurget. †At illi
33 ignorabant verbum: & timebant interrogare eum. †Et
venerunt Capharnaum. Qui cùm domi ˋeſſetˊ, interro- *eſſent
34 gabat eos, Quid in via tractabatis? †At illi tacebant: ſiqui-
dem in via inter ſe diſputauerant ‖quis eorũ maior eſſet. Mat.18.a.1. Luc.9.f.46.
35 †Et reſidens vocauit duodecim, & ait illis, Si quis vult
primus eſſe, erit omnium nouiſſimus, & omnium mi-
36 niſter. †Et accipiens puerum, ſtatuit eum in medio eorũ.
37 quem cùm complexus eſſet, ait illis, †Quiſquis vnum ex
huiuſmodi pueris receperit in noĩe meo, me recipit: &
qcunq, me ſuſceperit, non me ſuſcipit, ſed eum qui miſit
38 me. †‖Reſpondit illi Iohannes, dicens, Magiſter, vidimus Luc.9.f.49. Mat.9.f.38.
F quendam in nomine tuo eijcientem dęmonia qui non
39 ſequitur nos, & prohibuimus eum. †Ieſus autem ait, No-
lite prohibere eum. ‖nemo eſt enim qui faciat virtutem 1.Cor.12.a.3
40 in nomine meo, & poſſit citò malè loqui de me. †Qui
41 enim non eſt aduerſum vos, pro vobis eſt. †‖Quiſquis Mat.10.d.42. *frigidæ.
enim potum dederit vobis calicem aquæ* in nomine
meo, quia Chriſti eſtis: amen dico vobis, non perdet
42 mercedem ſuam. †‖Et quiſquis ſcandalizauerit vnum ex Mat.18.a.6. Luc.17.a.2.

hit

his puſillis credentibus in me: bonum eſt ei magis ſi cir-
condaretur mola aſinaria collo eius, & in mare mitteret.
(Matt. 5. e. 30 & 18. a. 2.) 43 ¶‖Et ſi ſcandalizauerit te manus tua, abſcinde illam: bo-
G num eſt tibi debilem introire in vitam, q̃ duas manus ha
bentem, ire in gehennam, in ignem inextinguibilem,
(Eſa. 66. g. 42) 44 ¶‖vbi vermis eorum nõ moritur, & ignis nõ extinguitur.
45 ¶Et ſi pes tuus te ſcandalizat, amputa illum: bonum eſt
tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pe-
46 des habentẽ, mitti in gehennã ignis inextinguibilis, ¶vbi
vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.
47 ¶Quòd ſi oculus tuus ſcandalizat te, eijce eum: bonum
eſt tibi luſcum introire in regnum Dei, quàm duos ocu-
48 los habentem, mitti in gehennam ignis, ¶vbi vermis eorũ
(Leuit. 2. c. 13) 49 non moritur, & ignis non extinguitur. ¶‖Omnis enim
(Mat. 5. b. 13. Luc. 14. g. 34) 50 igne ſalietur: & omnis victima ſale ſalietur. ¶‖Bonum eſt
ſal: quòd ſi ſal inſulſum fuerit, in quo illud cõdietis? Ha-
bete in vobis ſal, & pacem habete inter vos.

Nullo modo dimittendam vxorem aſtruit aliam ducendo: paruulos complexus benedicit eis: diues qui præcepta à iuuentute obſeruarat, non amplectitur Chriſti conſilium de omnibus diuendendis: quid referent præmij qui omnia relinquunt: rurſum ſuam prædicit paſſionẽ, et occaſione ambitionis filiorum Zebedæi docet diſcipulos quòd non oſtenſione dominij, ſed officio miniſterij debeant eſſe maiores. Bartimæum cæcum ſanat.

C A P. X.

(Mat. 19. a. 1.) 1 ET inde exurgens, venit in fines Iudææ vltra Iordanẽ:
A & conueniunt iterum turbæ ad eum. Et ſicut cõſue-
2 uerat, iterũ docebat illos. ¶Et accedẽtes Phariſæi, interro-
gabãt eũ, Si licet viro vxorem dimittere? tentantes eum.
3 ¶At ille reſpondens, dixit eis, Quid vobis p̃cepit Moyſes?
(Deut. 24. a. 1) 4 ¶Qui dixerunt, ‖Moyſes permiſit libellum repudij ſcri-
5 bere, & dimittere. ¶Quibus reſpondens Ieſus, ait, Ad du-
6 ritiam cordis veſtri ſcripſit vobis præceptũ iſtud. ¶Ab ini-
tio autem creaturæ ‖maſculum & fœminã fecit eos Deus.
(Gen. 1. d. 27. Matt. 19. a. 4.) 7 ¶‖Propter hoc, relinquet homo patrem ſuum & matrem:
(Gen. 2. d. 24. 1. Cor. 6. d. 16 Eph. 5. g. 31.) 8 & adhærebit ad vxorem ſuam: ¶& erunt duo in carne
9 vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. ¶‖Quod ergo
(1. Co. 7. b. 10.) 10 Deus coniunxit, homo non ſeparet. ¶Et in domo iterum
11 diſcipuli eius de eodem interrogauerunt eum. Et ait illis,
B Quicunq; dimiſerit vxorem ſuam & aliam duxerit: adul-
12 terium committit ſuper eam. ¶Et ſi vxor dimiſerit virum
(Mat. 19. b. 13. Luc. 18. c. 15.) 13 ſuũ, & alij nupſerit, mœchatur. ¶‖Et offerebãt illi par-
uulos, vt tangeret illos. Diſcipuli autem comminabãtur
14 offerentibus. ¶Quos cùm videret Ieſus, indignè tulit, &
ait illis, Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis
15 eos: talium enim eſt regnum Dei. ¶Amẽ dico vobis: quiſ-
quis non receperit regnum Dei velut paruulus, non in-
16 trabit in illud. ¶Et complexans eos, & imponens manus
(*viam 5. *dicens.) 17 ſuper illos, benedicebat eos. ¶Et cũ egreſſus eſſet in *via*,
(Mat. 19. c. 16 Luc. 18. d. 18.) C procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum*,
‖Magiſter bone, quid faciam vt vitam æternam percipiã?
18 ¶Ieſus autem dixit ei, Quid me dicis bonum? Nemo bo-
(Exo. 20. c. 13.) 19 nus, niſi vnus Deus. ¶‖Præcepta noſti, Ne adulteres, Ne
occidas, Ne ſureris, Ne falſum teſtimonium dixeris, Ne
20 fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem. ¶At
ille reſpondens, ait illi, Magiſter, hæc omnia obſeruaui à
21 iuuentute mea. ¶Ieſus autem intuitus eum, dilexit eum,
& dixit ei, Vnum tibi deeſt: vade, quæcunque habes, vẽ-
de, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: &
22 veni, ſequere me. ¶Qui contriſtatus in verbo, abijt mœ-
23 rens: erat enim habens multas poſſeſſiones. ¶Et circunſpi-
ciens Ieſus, ait diſcipulis ſuis, Quàm difficilè qui pecu-
24 nias habent, in regnum Dei introibunt. ¶Diſcipuli autẽ
obſtupeſcebant in verbis eius. At Ieſus ruſus rñdens, ait
illis, Filioli, quàm difficilè eſt confidentes in pecunijs, in
25 regnum Dei introire. ¶Facilius eſt camelum per foramen
D acus trãſire, quàm diuitem intrare in regnum Dei. ¶Qui
26 magis admirabantur, dicentes ad ſemetipſos, Et quis po-
27 teſt ſaluus fieri? ¶Et intuens illos Ieſus, ait: Apud homines
impoſſibile eſt: ſed non apud Deum. Omnia enim poſſi-
(Mat. 19. d. 27 Luc. 18. e. 28) 28 bilia ſunt apud Deum. ¶‖Et cœpit ei Petrus dicere, Ecce,
29 nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te. ¶Reſpondens

Ieſus, ait, Amen dico vobis, nemo eſt qui reliquerit do
mum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrẽ, aut
30 filios, aut agros propter me & propter Euangelium: ¶qui
non accipiet centies tantum nunc in tpe hoc. domos, &
fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros, cum per-
31 ſecutionibus: & in ſeculo futuro vitam æternam. ¶‖Multi (Mat. 19. d. 30. Luc. 13. f. 30.)
32 autẽ erunt primi, nouiſſimi: & nouiſſimi, primi. ¶Erant
E autem in via aſcendentes Ieroſolymam: & præcedebat il-
los Ieſus, & ſtupebant: & ſequentes timebant. ‖Et aſſu- (Mat. 20. c. 17 Luc. 18. f. 31)
mens iterum duodecim, cœpit illis dicere quæ eſſent ei
33 euentura. ¶Quia ecce aſcendimus Ieroſolymam, & filius
hominis tradetur principibus ſacerdotum, & Scribis &
Senioribus, & damnabunt eum morte, & tradent eum
34 gentibus, ¶& illudẽt ei, & cõſpuent eũ, & flagellabũt eũ,
35 & interficient eum, & tertia die reſurget. ¶‖Et accedunt (Mat. 20. c. 20)
ad eum Iacobus & Iohannes filij Zebedæi, dicentes, Ma-
giſter, volumus vt quodcunq; petierimus, facias nobis.
36 ¶At ille dixit eis, Quid vultis vt faciam vobis? ¶Et dixerũt,
37 Da nobis vt vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram
38 tuam ſedeamus in gloria tua. ¶Ieſus autem ait eis, Neſci-
F tis quid petatis. poteſtis bibere calicem quem ego bibo:
39 aut baptiſmo quo ego baptizor, baptizari? ¶At illi dixe-
rũt ei, Poſſumus. Ieſus autem ait eis, Calicẽ quidem quẽ
ego bibo, bibetis, & baptiſma quo ego baptizor, bapti-
40 zabimini: ¶ſedere autem ad dexteram meam, vel ad ſini-
ſtram, non eſt meum dare *vobis*, ſed quibus paratũ eſt. (*v. ſ.)
41 ¶‖Et audientes decem, cœperunt indignari de Iacobo & (Mat. 20. e. 24.)
42 Iohanne. ¶Ieſus autem vocans eos, ait illis, ‖Scitis quia hi (Luc. 22. c. 25)
qui videntur principari gentibus, dominãtur eis: & prin
43 cipes eorum poteſtatem habent ipſorum. ¶Non ita eſt
autem in vobis, ſed quicunq; voluerit fieri maior, erit ve-
44 ſter miniſter: ¶& quicunq; voluerit in vobis primus eſſe,
45 erit omnium ſeruus. ¶Nam & filius hominis nõ vẽnit vt
miniſtraretur ei, ſed vt miniſtraret, & daret animam ſuã
46 redemptioné pro multis. ¶‖Et veniunt Ierichu. & pro- (Mat. 20. d. 29 Luc. 18. f. 35)
G ficiſcẽte eo de Iericho, & diſcipulis eius & plurima mul-
titudine, filius Timæi Bartimæus cæcus, ſedebat iuxta viã
47 mendicans. ¶Qui cùm audiſſet quia Ieſus Nazarenus eſt:
cœpit clamare, & dicere, Ieſu fili Dauid, miſerere mei.
48 ¶Et cõminabantur ei multi, vt taceret. At ille multò ma-
49 gis clamabat, Fili Dauid, miſerere mei. ¶Et ſtans Ieſus præ-
cepit illum vocari. Et vocant cæcum, dicentes ei, Animæ-
50 quior eſto, ſurge, vocat te. ¶Qui proiecto veſtimento ſuo
51 exiliens, vẽnit ad eũ. ¶Et reſpondens Ieſus, dixit illi, Quid
tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei, Rabboni vt videã.
52 ¶Ieſus autem ait illi, Vade, fides tua te ſaluum fecit. Et
confeſtim vidit, & ſequebatur eum in via.

Super pullum aſinæ cum honore Ieruſalẽ ingreditur: ficum maledicendo areſacit: ementes ac vendẽtes de templo eijcit: efficaciam fiduciæ in Deum oſtendit, dicens fratri remittenda quæ in nos commiſit: Scribis non dicit qua poteſtate hæc faciat, eò quòd nec illi reſponderent ad propoſitam de Iohannis baptiſmo quæſtionem.

C A P. XI.

1 ET cũ appropinquaret Ieroſolymæ & Bethaniæ ad mõ (Matt. 21. a. 1. Luc. 19. e. 29)
A tẽ oliuarũ, mittit duos ex diſcipulis ſuis, ¶& ait illis,
2 Ite in caſtellũ qđ cõtra vos eſt, & ſtatim introeũtes illuc,
inuenietis pullũ ligatũ, ſuper quem nemo adhuc homi-
3 num ſedit: ſoluite illum, & adducite. ¶Et ſi quis vobis di-
xerit, Quid facitis? dicite, quia Domino neceſſarius eſt:
4 & continuò illũ dimittet huc. ¶Et abeuntes inuenerunt
pullum ligatũ ante ianuã foris in biuio: & ſoluunt eum.
5 ¶Et quidam de illic ſtantibus *dicebant* illis, Quid facitis (*dicebat 6.)
6 ſoluentes pullũ? ¶Qui dixerunt eis ſicut præceperat illis
7 Ieſus: & dimiſerunt eis. ¶‖Et duxerunt pullũ ad Ieſum: & (Ioh. 12. b. 14.)
8 imponunt illi veſtimenta ſua, & ſedit ſuper eum. ¶Multi
autem veſtimenta ſua ſtrauerunt in via: alij autem fron-
9 des cædebant de arboribus, & ſternebant in via. ¶Et qui
B præibãt, & qui ſequebantur clamabant, dicentes, Hoſan-
10 na ‖benedictus qui venit in nomine Domini ¶Benedictũ (Matt. 21. a. 9 Luc. 19. f. 38 Pſa. 17 d. 26)
quod venit regnũ patris noſtri Dauid, Hoſan-na in ex-
11 celſis. ¶‖Et introiuit Ieroſolymam in templum: & circũ- (Mat. 21. a. 10. Luc. 19. g 41.)
ſpectis omnibus, cùm iam veſpera eſſet hora, exijt in

12 Bethaniam cum duodecim. ꝉEt alia die cùm exiret à Be-
13 thania, eſuriit. ꝉCumq; vidiſſet à longè ficum habentem Mat. 21. b. 19
folia, venit ſi quid fortè inueniret in ea. Et cùm veniſſet ad
eam, nihil inuenit præter folia. Non enim erat tempus fi-
14 corum. ꝉEt reſpondens, dixit ei: Iam non amplius in æter
num ex te fructum quiſquam manducet. Et audiebant
15 diſcipuli eius. ꝉEt veniunt Ieroſolymam. Et cùm introiſ-
C ſet in templú, cœpit eijcere vendentes & ementes in tem
plo, & menſas numulariorú, & cathedras vendentiú co-
16 lumbas euertit, ꝉ& nó ſinebat vt quiſquam tráſferret vas
17 per templum: ꝉ& docebat, dicens eis, Nónne ſcriptú eſt,
Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus Ma. 16. b. 7.
gentibus? Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum. Iere. 7. b. 11.
18 ꝉQuo audito, principes ſacerdotum & Scribę quęrebant
quomodò eum perderent: timebát enim eum, quoniam
19 vniuerſa turba admirabatur ſuper doctrina eius. ꝉEt cùm
20 veſpera facta eſſet, egrediebatur de ciuitate. ꝉEt cùm ma- Mat. 21. b. 19
nè tranſirent, viderunt ficum aridam factam à radicibus.
21 ꝉEt recordatus Petrus, dixit ei, Rabbi, ecce ficus cui ma-
22 ledixiſti, aruit. ꝉEt reſpondens Ieſus ait illis, Habete fidé
23 Dei. ꝉAmen dico vobis, quia quicunq; dixerit huic móti,
Tollere & mittere in mare, & non hæſitauerit in corde
ſuo, ſed crediderit quia quodcunque dixerit, fiat, fiet ei.
24 ꝉPropterea dico vobis, omnia quæcunque orantes peti- Matt. 7. a. 7.
25 tis, credite, quia accipietis, & eueniét vobis. ꝉEt cùm ſta- & 21. b. 22. Luc. 11. b. 9.
bitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſus ali- Mat. 6. b. 14. & 15. d. 35.
quem: vt & pater veſter qui in cælis eſt, dimittat vobis
26 peccata veſtra. ꝉQuòd ſi vos non dimiſeritis: nec pater
D veſter qui in cælis eſt, dimittet vobis peccata veſtra. ꝉEt
27 veniút rurſus Ieroſolymá. Et cùm ambularet in templo, Mat. 21. b. 23 Luc. 20. a. 1
accedút ad eum ſummi ſacerdotes & Scribæ & ſeniores,
28 ꝉ& dicunt ei, In qua poteſtate hæc facis? & quis dedit tibi
29 hanc poteſtatem vt iſta facias? ꝉIeſus autem reſpondens
ait illis: Interrogabo vos & ego vnum verbum, & reſpon
dete mihi: & dicam vobis in qua poteſtate hæc faciam.
30 ꝉBaptiſmus Iohannis, de cælo erat, an ex hominibus?
31 Reſpondete mihi. ꝉAt illi cogitabant ſecum, dicentes, Si
diximus de cælo, dicet, Quare ergo non credidiſtis ei?
32 ꝉSi dixerimus ex hominibus, *timebant pplm, oés enim *timemus.
33 habebant Iohannem, quia verè propheta eſſet. ꝉEt reſpó-
dentes dicunt Ieſu, Neſcimus. Et reſpondens Ieſus ait il-
lis, Neque ego dico vobis in qua poteſtate hæc faciam.

Parabolam narrat de vinea agricolis elocata, qui ſeruos ac filiũ patrisfamilias occiderunt: tentatur à Phariſæis de cenſu Cæſari ſoluendo, & à Sadducæis de reſurrectione: interrogatur à Scriba de primo mandato: ipſe verò rogat quo Scribæ dicant Chriſtum filium eſſe Dauid, docens ab ipſis eſſe cauendũ, viduã laudat ob duo minuta in gazophylacium miſſa. CAP. XII.

1 ET cœpit illis in parabolis loqui: Vineam paſtinauit Mat. 21. d. 33 Luc. 20. b. 9.
A homo, & circundedit ſepem, & fodit lacum, & ędifi- Eſa. 5. a. 1. Iere. 2. d. 21.
cauit turrim, & locauit eam agricolis: & peregrè profe-
2 ctus eſt. ꝉEt miſit ad agricolas in tempore ſeruum, vt ab
3 agricolis acciperet de fructu vineæ. ꝉQui apprehenſum
4 eum cęciderunt: & dimiſerunt vacuum. ꝉEt iterum miſit
ad illos alium ſeruum: & illum in capite vulnerauerunt,
5 & contumelijs affecerunt. ꝉEt rurſum alium miſit, & il-
lum occiderunt: & plures alios: quoſdam cædentes, alios
6 verò occidentes. ꝉAdhuc ergo vnum habens filium cariſ-
ſimum: & illum miſit ad eos nouiſſimum, dicens, Quia
7 reuerebuntur filium meum. ꝉColoni autem dixerunt ad
inuicem, Hic eſt hæres: venite, occidamus eum: & noſtra
8 erit hæreditas. ꝉEt apprehendentes eú, occiderunt: & eie-
9 cerunt extra vineam. ꝉQuid ergo faciet Dñs vineæ? Ve-
10 niet & perdet colonos: & dabit vineam alijs. ꝉNec ſcri-
pturam hanc legiſtis? Lapidem quem reprobauerunt Pſal. 117. d. 22 Eſa. 28. d. 16. Act. 4. b. 11
11 ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. ꝉA Domino Rom. 9. g. 33 1. Pet. 2. a. 7.
12 factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. Et quę- Mat. 21 d. 42
rebant eum tenére: & timuerunt turbam. cognouerunt
enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto
13 eo, abierunt. ꝉEt mittunt ad eum quoſdam ex Phariſæis Mat. 22. b. 15 Luc. 20. d. 20
14 & Herodianis: vt eum caperent in verbo. ꝉQui venientes
B dicunt ei: Magiſter, ſcimus quia verax es, & non curas
quenquam: nec enim vides in faciem hominum, ſed in
veritate viá Dei doces. licet dare tributum Cęſari, an non
15 dabimus? ꝉQui ſciens verſutiam illorú, ait illis, Quid me
16 tentatis? afferte mihi denarium vt videam. ꝉAt illi attule-
runt ei. Et ait illis, Cuius eſt imago hęc, & inſcriptio? Di-
17 cunt ei, Cęſaris. ꝉReſpódens autem Ieſus dixit illis, Red Rom. 13. b. 7
dite igitur quę ſunt Cęſaris, Cęſari, & quę ſunt Dei, Deo.
18 Et mirabantur ſuper eo. ꝉEt venerunt ad eum Sadducæi Mat. 22. c. 23 Luc. 20. d. 27
qui dicunt reſurrectionem non eſſe: & interrogabant eú
19 dicétes: Magiſter, ꝉMoyſes nobis ſcripſit, vt ſi cuius fra- Deu. 25. a. 5.
ter mortuus fuerit, & dimiſerit vxorem, & filios non re-
liquerit: accipiat frater eius vxorem ipſius, & reſuſcitet
20 ſemen fratri ſuo. ꝉSeptem ergo fratres erant: & primus
21 accepit vxorem, & mortuus eſt non relicto ſemine. ꝉEt
ſecundus accepit eam, & mortuus eſt: & nec iſte reliquit
22 ſemen. Et tertius ſimiliter. ꝉEt acceperunt eam ſimiliter
ſeptem, & non reliquerunt ſemen. Nouiſſima omnium
23 defuncta eſt & mulier. ꝉIn reſurrectione ergo cùm reſur
rexerint, cuius de his erit vxor? ſeptem enim habuerunt
24 eam vxorem. ꝉEt reſpondens Ieſus, ait illis, Nónne ideo
C erratis, non ſcientes ſcripturas, neque virtutem Dei? ꝉCú
25 enim à mortuis reſurrexerint, neque nubent, neque nu-
26 bétur, ſed ſunt ſicut angeli* in cælis. ꝉDe mortuis autem *Dei
quòd reſurgant, non legiſtis in libro Moyſi, ſuper rubú
quomodò dixerit illi Deus, inquiens: Ego ſum Deus Exod. 3. b. 6.
27 Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob? ꝉNon eſt Deus Mat. 22. d. 32 Luc. 20. f. 37.
28 mortuorú, ſed viuorú. Vos ergo multú erratis. ꝉEt acceſ-
ſit vnus de Scribis qui audierat illos conquirentes, & vi-
dens quoniá bene illis reſponderit, interrogauit eum qđ
29 eſſet primum omnium mandatum. ꝉIeſus autem reſpon
dit ei: Quia primum omnium mandatum eſt: Audi Iſrl, Deut. 6. a. 4.
30 Dominus Deus *tuus, Deus vnus eſt. ꝉEt diliges Domi- *noſter Dominus 7.
num Deum tuú ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, *veſter, Deus 4.
& ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc eſt primú
31 mandatum. ꝉSecundum autem ſimile eſt illi: Diliges Leu. 19. d. 18
proximum tuum tanquàm teipſum. Maius horum aliud Mat. 22. d. 39
32 mandatum non eſt. ꝉEt ait illi Scriba: Bene Magiſter, in Rom. 13. c. 9 Gal. 5. c. 14.
veritate dixiſti, quia vnus eſt Deus, & non eſt alius præ Iaco. 2. b. 8.
33 ter eum. ꝉEt vt diligatur ex toto corde, & ex toto intelle-
ctu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere
proximum tanquàm ſeipſum maius eſt omnibus holo-
34 cauſtomatibus & ſacrificijs. ꝉIeſus autem vidés quòd ſa-
pienter reſpondiſſet, dixit illi: Non es longè à regno Dei.
35 Et nemo iam audebat eum interrogare. ꝉEt reſpondens Mat. 22. d. 42
D Ieſus, dicebat, docens in templo: Quomodò dicunt Scri- Luc. 20. g. 41.
36 bæ Chriſtum filium eſſe Dauid? ꝉIpſe enim Dauid dicit
in Spiritu ſancto: Dixit Dominus Domino meo, Sede Pſal. 109 a. 1.
à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum
37 pedum tuorum. ꝉIpſe ergo Dauid dicit eum Dominum:
& vnde eſt filius eius? Et multa turba eum libenter audi-
38 uit. ꝉEt dicebat eis in doctrina ſua: Cauete à Scribis, qui Mat. 23. a. 6.
volunt in ſtolis ambulare, & ſalutari in foro, & in primis Luc. 11. f. 43. & 20. g. 46.
39 cathedris ſedere in ſynagogis, & primos diſcubitus in
40 cœnis: ꝉqui deuorant domos viduarum ſub obtentu pro-
41 lixæ orationis: hi accipient prolixius iudicium. ꝉEt ſe- Luc. 21. a. 1.
dens Ieſus contra gazophylacium, aſpiciebat quomo-
dò turba iactaret æs in gazophylacium, & multi diuites
42 iactabant multa. ꝉCùm veniſſet autem vidua vna pau-
43 per, miſit duo minuta, quod eſt quadrans. ꝉEt conuo-
cans diſcipulos ſuos, ait illis: Amen dico vobis, quoniá
vidua hæc pauper, plus omnibus miſit qui miſerunt in
44 gazophylacium. ꝉOmnes enim ex eo quod abunda-
bat illis, miſerunt: hæc verò de penuria ſua omnia quę
habuit, miſit totum victum ſuum.

Templum dicit euertendum, prædicitq; bella & varias afflictiones ac perſecutiones, abominationemq; deſolationis: de pſeudochriſtis, & pſeudoprophetis: poſt ſigna in corporibus cæleſtibus veniet cum gloria filius hominis, & huius ſignum dat à ficu: quia autem nemo tépus nouit, iubet omnes vigilare.

CAP. XIII.

1 ET cú egrederetur de téplo, ait illi vnus ex diſcipulis ſuis: Mat. 24. a. 1.
A Magiſter, aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ. Luc. 21. a. 5.

ꝉEt

2 ¶Et reſpondens Ieſus, ait illi: Vides has oés magnas ędifi-
Luc.19.g.44 cationes? |Non relinquetur lapis ſuper lapidem qui non
3 deſtruatur. ¶Et cùm ſederet in monte oliuarum cótra té-
plum, interrogabant eum ſeparatim Petrus, & Iacobus,
4 & Iohannes, & Andreas, ¶Dic nobis quando iſta fient? &
quod ſignũ erit quando hęc oía incipient conſummari?
Ephe.5.b.6. 2.The.2.a.3 5 ¶Et reſpondens Ieſus, cœpit dicere illis: | Videte, ne quis
6 vos ſeducat: ¶multi enim venient in noíe meo, dicentes,
7 quia ego ſum, & multos ſeducent. ¶Cùm audieritis auté
bella & opiniones bellorum, ne timueritis: oportet ení
8 hæc fieri: ſed nondũ finis. ¶Exurget ení gens cõtra genté,
B & regnum ſuper regnum: & erunt terręmotus per loca,
9 & fames. Initium dolorũ, hęc. ¶Videte aũt voſmetipſos.
Tradent enim vos in concilijs, & in ſynagogis vapulabi-
tis, & ante præſides & reges ſtabitis pp me, in teſtimo-
10 niũ illis. ¶Et in oés gétes primùm oportet prædicari euá-
Mat.10.b.19 Luc.12.b.11 & 21.c.14. 11 gelium. ¶|Et cùm duxerint vos tradétes, nolite pcogitare
quid loquamini: ſed quod datũ vobis fuerit in illa hora,
id loquimini: nõ ení vos eſtis loquétes, ſed Spũs ſanctus.
12 ¶Tradet aũt frater fratré in morté, & pater filiũ: & cõſur-
13 gent filij in parétes & morte afficient eos. ¶Et eritis odio
oibus, pp nomé meũ. Qui auté ſuſtinuerit in finé, hic ſal
Dan.9.g.27 Mat.24.b.16 Luc.21.d.21 14 nus erit. ¶|Cũ auté videritis abominationé deſolationis
C ſtanté, |vbi nõ debet (qui legit intelligat) tunc qui in Iu-
15 dæa ſunt, fugiãt in mótes: ¶& qui ſuper tectũ, ne deſcédat
16 in domũ, nec introeat vt tollat quid de domo ſua. ¶& qui
in agro erit, non reuertatur retrò tollere veſtimentũ ſuũ.
17 ¶Vę autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.
18 ¶Orate verò vt hyeme nõ fiant. ¶Erunt ení dies illi tribula
19 tiones tales, quales non fuerunt ab initio creaturę quam
20 condidit Deus vſque nunc, neq; fient. ¶Et niſi breuiaſſet
Dominus dies, non fuiſſet ſalua omnis caro: ſed propter
Mat.24.d.26 Luc.21.b.8. 21 electos quos elegit, breuiauit dies. ¶|Et tunc ſi quis vobis
dixerit: Ecce, hic eſt Chriſtus, ecce illic: ne credideritis.
22 ¶Exurgent enim pſeudochriſti & pſeudoprophetę: & da-
bunt ſigna & portenta ad ſeducendos, ſi fieri poteſt, etiã
23 electos. ¶Vos ergo videte, ecce prædixi vobis omnia.
Eze.32.b.7. Iſa.13.b.10. Ioel 2.c.10. g.31. & 3.c. 15. 24 ¶|Sed in illis diebus poſt tribulationem illam ſol conte-
25 nebrabitur, & luna non dabit ſplendoré ſuum, ¶& ſtellę
D cœli erunt decidentes, & virtutes quæ in cælis ſunt, mo-
26 uebuntur. ¶Et tunc videbunt filium hominis venientem
Mat.24.c.31 27 in nubibus cum virtute multa & gloria. ¶|Et tunc mittet
angelos ſuos, & congregabit electos ſuos à quatuor ven-
28 tis, à ſummo terrę vſque ad ſummum cæli. ¶A ficu autem
diſcite parabolam. Cùm iam ramus eius tener fuerit, &
nata fuerint folia: cognoſcitis quia in proximo ſit æſtas.
29 ¶Sic & vos cùm videritis hæc fieri, ſcitote quòd in pro-
30 ximo ſit in oſtijs. ¶Amen dico vobis, quoniam non tran-
31 ſibit generatio hæc, donec omnia iſta fiant. ¶Cælum &
32 terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. ¶De
die autem illo vel hora, nemo ſcit, neque angeli in cælo,
Mat.24.d.42 33 neque filius, niſi pater. ¶|Videte, vigilate, & orate, neſcitis
34 enim quando tempus ſit. ¶Sicut homo qui peregrè pro-
fectus reliquit domum ſuam, & dedit ſeruis ſuis pote-
ſtatem cuiuſque operis, & ianitori præcepit vt vigilet.
35 ¶Vigilate ergo, (neſcitis enim quando dominus domus
36 veniat: ſerò, an media nocte, an gallicantu, an manè.) ne
37 cùm venerit repentè, inueniat vos dormientes. ¶Quod
autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.

Conſultant principes ſacerdotum de occidendo Ieſu, qui vnguento pretioſo à muliere perfunditur murmurantibus diſcipulis, venditur à Iuda, de cuius proditione diſcipulis loquitur in cœna, in qua panem in corpus ſuum, & vinum in ſanguinem mutata tradit diſcipulis: prædicit omnes ſcandalizandos, & trinam Petri negationem: ac poſt trinam orationem capitur à Iudæis, quorum vni Petrus abſcidit auriculam; & diſcipulis fugientibus, coram Caipha à falſis teſtibus accuſatus, mortisq; reus iudicatus, conſpuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

C A P. X I I I I.

Mat.26.a.2. Luc.22.a.1. 1 ERat autem Paſcha & Azyma poſt biduum: & quæ-
A rebant ſummi ſacerdotes & Scribæ quomodò eum
2 dolo tenerent & occiderent. ¶Dicebant enim: Non in
3 die feſto, ne fortè tumultus fieret *populi. ¶Et cùm eſſet *in populo
Bethaniæ in domo Simonis leproſi, & recumberet, ve- Mat.26.a.6. Iohã.12.a.1
nit mulier habens alabaſtrum vnguenti nardi *ſpicati *piſtici 2.
pretioſi: & fracto alabaſtro, effudit ſuper caput eius. Mat.26.a.8. Ioh.12.a.4.
4 ¶|Erant autem quidam indignè ferétes intra ſemetipſos,
5 & dicentes: Vt quid perditio iſta vnguenti facta eſt? ¶Po-
terat enim vnguentum iſtud venundari plusquàm tre-
centis denarijs: & dari pauperibus. Et fremebant in eam.
6 ¶Ieſus aũt dixit: Sinite eam, quid illi moleſti eſtis? Bonum
7 opus operata eſt in me. ¶Semper enim pauperes *habetis *habebitis.
vobiſcũ: & cũ volueritis, poteſtis illis benefacere: me aũt
8 non ſemper habetis. ¶Quod habuit hęc, fecit: pueñit vn-
9 gere corpus meũ in ſepulturã. ¶Amé dico vobis, vbicũq;
B prædicatũ fuerit Euangeliũ iſtud in vniuerſo mundo, &
10 quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius. ¶|Et Iudas Mat.26.b.14 Luc.22.a.4.
Iſcariotes vnus de duodecim abijt ad ſummos ſacerdo-
11 tes, vt pderet eũ illis. ¶Qui audiétes gauiſi ſunt: & pmiſe-
runt ei pecuniã ſe daturos. Et quærebat quõ illũ oppor- Mat.26.b.16 Luc.22.a.6.
12 tunè traderet. ¶Et primo die azymorum qñ paſcha immo
labãt, dicunt ei diſcipuli: Quò vis eamus & paremus tibi
13 vt manduces paſcha? ¶Et mittit duos ex diſcipulis ſuis: &
dicit eis: Ite in ciuitatem: & occurret vobis homo lagenã
14 aquæ baiulans, ſequimini eum: ¶& quocunque introie-
rit, dicite domino domus quia magiſter dicit: Vbi eſt re-
fectio mea, vbi paſcha cum diſcipulis meis manducem?
15 ¶Et ipſe vobis demonſtrabit cœnaculum grande, ſtratũ:
16 & illic parate nobis. ¶Et abierunt diſcipuli eius, & vene-
runt in ciuitatem: & inuenerunt ſicut dixerat illis, & pa-
17 rauerunt paſcha. ¶|Veſpere autem facto, venit cum duo- Mat.26.b.20 Luc.22.b.14 Ioh.13.c.21
18 decim. ¶Et diſcumbentibus eis & manducantibus, ait
IESVS: Amen dico vobis, quia vnus ex vobis me tradet,
19 qui manducat mecum. ¶At illi cœperunt contriſtari, &
C dicere ei ſingulatim: Nunquid ego? ¶Qui ait illis, |Vnus Luc.22.c.21
20 ex duodecim qui intingit mecum manũ in catino. ¶|& Pſal.40.c.9. Act.1.c.16.
21 filius quidem hominis vadit, |ſicut ſcriptum eſt de eo: væ Mat.26.b.24
autem homini illi per quem filius hominis *tradetur, *traditur
22 bonum erat ei ſi non eſſet natus homo ille. ¶Et mandu-
cantibus illis, |accepit Ieſus panem & benedicés fregit, 1.Co.11.e.24.
23 & dedit eis, & ait: Sumite, hoc eſt corpus meũ. ¶Et acce-
pto calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo oés.
24 ¶Et ait illis, Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro
25 multis effundetur. ¶Amen dico vobis, quia iam non bibã
de *genimine vitis vſque in diem illum cùm illud bibam *hoc
26 (nouum) in regno Dei. ¶Et hymno dicto exierunt in mó-
27 tem oliuarum. ¶Et ait eis Ieſus: |Omnes ſcandalizabimini Ioh.16.d.32
in me in nocte iſta: quia ſcriptum eſt: || Percutiam pa- Zach.13.a.7
28 ſtorem, & diſpergentur oues. ¶Sed poſtquàm reſurrexe-
29 ro, |præcedam vos in Galilæam. ¶Petrus autem ait illi: Et ſi Infr.16.b.7.
30 omnes ſcandalizati fuerint*: ſed nõ ego. ¶Et ait illi Ieſus:
D Amen dico tibi: quia tu hodie in nocte hac priuſquàm
31 gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus. ¶At ille am-
plius loquebatur, Et ſi oportuerit me ſimul cõmori tibi,
32 non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant. ¶|Et Mat.26.d.30
veniunt in prædium, cui nomen Geth-ſemani. Et ait di-
33 ſcipulis ſuis: |Sedete hîc donec orem. ¶Et aſſumit Petrum Luc.22.d.40
& Iacobum & Iohannem ſecum: & cœpit pauere & tæ-
34 dere. ¶Et ait illis: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem:
35 ſuſtinete hîc, & vigilate. ¶Et cùm proceſſiſſet paululum,
procidit ſuper terram: & orabat vt ſi fieri poſſet, tranſi-
36 ret ab eo hora: ¶& dixit: Abba, pater, omnia tibi poſſibilia
ſunt: transfer calicem hunc à me, ſed non quod ego vo-
37 lo, ſed quod tu. ¶Et venit, & inuenit eos dormiétes. Et ait
Petro, Simon dormis? non potuiſti vna hora vigilare?
38 ¶Vigilate & orate vt non intretis in tentationem. Spiri-
39 tus quidem promptus eſt, caro verò infirma. ¶Et iterum
40 abiens, orauit eundem ſermonem, dicens: ¶Et reuerſus
denuò inuenit eos dormientes (erant enim oculi eorum
41 grauati) & ignorabant quid reſponderent ei. ¶Et venit
E tertiò, & ait illis: Dormite iam & requieſcite. Sufficit,
venit hora, ecce filius hominis tradetur in manus pecca-
42 torum. ¶Surgite eamus: ecce qui me tradet prope eſt. ¶Et Mat.26.e.47.
43 adhuc eo loquente, venit Iudas Iſcariotes vnus de Luc.22.e.47
duodecim, & cum eo turba multa cum gladijs & lignis, Iohã.18.a.3

*miſſi. 44 *à ſummis ſacerdotibus & Scribis & ſenioribus. †Dede-
rat autem traditor eius ſignum eis, dicens: Quemcunq;
45 oſculatus fuero, ipſe eſt: tenete eum, & ducite cautè. † Et
cùm veniſſet, ſtatim accedens ad eum ait, Rabbi: & oſcu-
46 latus eſt eum. † At illi manus iniecerunt in eum: & tenue-
47 runt eum. † Vnus autem quidam de circũſtantibus edu-
cens gladium, percuſſit ſeruum ſummi ſacerdotis: & am
48 putauit illi auriculam. † Et reſpondens Ieſus, ait illis: Tan
quàm ad latronem exiſtis cum gladijs & lignis compre-
49 hendere me? quotidie eram apud vos in templo docens,
Mat. 26. f. 56 50 & non me tenuiſtis. Sed vt impleantur ſcripturæ. † ‖Tunc
51 diſcipuli eius relinquentes eum, omnes fugerunt. † Ado-
F leſcens aũt quidam ſequebatur eũ amictus ſindone ſu-
52 per nudo: & tenuerunt eum. † At ille reiecta ſindone, nu-
Luc. 22. f. 54. Ioh. 18. c. 15. 53 dus profugit ab eis. † Et adduxerunt Ieſum ad ſummũ ſa-
cerdotem: & conuenerunt omnes ſacerdotes & Scribæ
54 & ſeniores. † Petrus autem à longè ſecutus eſt eum vſque
intrò in atrium ſummi ſacerdotis: & ſedebat cum mini-
Mat. 26. f. 59. 55 ſtris ad ignem, & calefaciebat ſe. † ‖Summi verò ſacerdo-
tes & omne concilium quærebant aduerſus Ieſum teſti-
56 monium, vt eũ morti traderent, nec inueniebant. † Multi
enim teſtimonium falſum dicebant aduerſus eum: & cõ
57 uenientia teſtimonia non erant. † Et quidam ſurgentes,
falſum teſtimonium ferebant aduerſus eum, dicentes:
Ioh. 2. d. 19. 58 † Quoniam nos audiuimus eum dicentem: ‖Ego diſſoluã
*poſt templum hoc manufactum, & *per` triduum aliud non
59 manufactum ędificabo. † Et nõ erat conueniens teſtimo-
60 nium illorum. † Et exurgens ſummus ſacerdos in mediũ,
interrogauit Ieſum, dicens: Non reſpondes quicquam
61 ad ea quæ tibi obijciuntur ab his? † Ille autem tacebat, &
nihil reſpondit. Rurſum ſummus ſacerdos interrogabat
*-7. eum: & dixit ei: Tu es Chriſtus filius *Dei` benedicti?
Mat. 24. c. 30 *Dei. 62 Ieſus autem dixit illi: Ego ſum, ‖& videbitis filiũ hominis
G ſedentem à dextris virtutis*, & venientem cum nubibus
63 cæli. † Summus autem ſacerdos ſcindens veſtimenta ſua,
64 ait: Quid adhuc deſideramus teſtes? † Audiſtis blaſphe-
miam, quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerũt
65 eum eſſe reum mortis. † Et cœperunt quidã cõſpuere eũ,
& velare faciem eius, & colaphis eum cædere, & dicere
Mat. 26. g. 69 Luc. 22. f. 55 Ioh. 18. c. 17. 66 ei, Prophetiza: & miniſtri alapis eum cædebant. † ‖Et cũ
eſſet Petrus in atrio deorſum, venit vna ex ancillis ſummi
67 ſacerdotis. † Et cùm vidiſſet Petrum calefacientem ſe,
68 aſpiciens illum, ait: Et tu cum Ieſu Nazareno eras. † At
ille negauit, dicens: Neque ſcio, neque noui quid dicas.
Mat. 26. g. 71. 69 Et exijt foras ante atrium, & gallus cantauit. † ‖Rurſus
autem cùm vidiſſet illum ancilla, cœpit dicere circunſtã-
Luc. 22. f. 58. Ioh. 18. e. 25. 70 tibus, Quia hic ex illis eſt. † At ille iterum negauit. ‖Et poſt
puſillum rurſus qui aſtabant, dicebant Petro: Verè ex il-
71 lis es, nam & Galilæus es. † Ille autem cœpit anathema-
tizare & iurare, Quia neſcio hominem iſtum quẽ dicitis.
Mat. 26. g. 75 Ioh. 13. d. 38 72 † Et ſtatim gallus iterum cantauit. Et recordatus eſt Pe-
trus verbi quod dixerat ei Ieſus: Priuſquàm gallus cantet
bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

Ieſus coram Pilato accuſatus, nihil reſpondet: præligitur Barabbas, et Ieſus traditur crucifigendus, qui multis modis illuſus à militibus, ducitur ad crucifigendum: & diuiſis ipſius veſtimentis, inter latrones crucifixus, audit variorum iactatas in ſe blaſphemias, suboriuntur tenebræ, & clamans Ieſus Eli, acetoq; potatus, cum clamore valido expirat, cuius corpus à Ioſeph ſepelitur. CAP. XV.

1 ET confeſtim manè conſilium facientes ſummi ſa-
Mat. 27. a. 1. Luc. 22. g. 66 Ioh. 18. d. 28 A cerdotes cum ſenioribus & Scribis & vniuerſo cõ-
cilio, vincientes Ieſum, duxerunt & tradiderunt Pilato.
2 † Et interrogauit eum Pilatus: Tu es rex Iudęorum? At ille
Mat. 27. b. 11 Luc. 23. a. 6. Ioh. 18. f. 33 3 reſpondens, ait illi, Tu dicis. † ‖Et accuſabant eum ſummi
4 ſacerdotes in multis. † ‖Pilatus autem rurſum interroga-
uit eum, dicens: Non reſpõdes quicquam? vide in quãtis
5 te accuſant. † Ieſus aũt amplius nihil reſpondit: ita vt mi-
6 raretur Pilatus. † Per diem autem feſtum ſolebat dimitte-
7 re illis vnum ex vinctis quemcunque petijſſent. † Erat
autem qui dicebatur Barabbas, qui cum ſeditioſis erat
8 vinctus, qui in ſeditione fecerat homicidium. † Et cùm
aſcẽdiſſet turba, cœpit rogare, ſicut ſemper faciebat illis.
9 † Pilatus autem reſpondit eis, & dixit: Vultis dimittam
10 vobis regem Iudæorum? † Sciebat enim quòd per inuidiã
11 tradidiſſent eum ſummi ſacerdotes. † Pontifices autem
concitauerunt turbam, vt magis Barabbã dimitteret eis.
12 † Pilatus autem iterum reſpondens, ait illis: Quid ergo Mat. 27. c. 18 Luc. 23. c. 24. Iohn. 18. g. 39. & 19. a. 6.
B vultis faciam regi Iudæorum? ‖ † At illi iterum clamaue-
13 runt, Crucifige eum. † Pilatus verò dicebat illis: Quid enĩ
14 mali fecit? At illi magis clamabant, Crucifige eum.
15 † Pilatus autẽ volens pplo ſatisfacere, dimiſit illis Barab-
bam, & tradidit Ieſum flagellis cæſum vt crucifigeretur.
16 † ‖Milites autem duxerunt eum in atrium prętorij, & cõ- Mat. 27. e. 27 Ioh. 19. a. 2.
17 uocant totam cohortem: † & induunt eum purpura, &
18 imponunt ei plectentes ſpineam coronam. † Et cœperũt
19 ſalutare eum, Aue rex Iudæorum. † Et percutiebant caput
eius arundine: & conſpuebant eum: & ponentes genua,
20 adorabant eum. † Et poſtquàm illuſerunt ei, exuerunt illũ
purpura, & induerunt eum veſtimentis ſuis, & educunt
21 illum vt crucifigerent eum. † ‖Et angariauerunt prętereũ- Mat. 27. d. 32 Luc. 23. d. 26
tem quempiam, Simonem Cyrenæum venientem de
villa, patrem Alexandri & Rufi, vt tolleret crucem
22 eius. † ‖Et perducunt illum in Golgotha locum: quod Mat. 27. d. 33 Luc. 23. e. 33 Ioh. 19. c. 17.
23 eſt interpretatum Caluariæ locus. † Et dabant ei bibe-
24 re myrrhatum vinum: & non accepit. † ‖Et crucifigen- Mat. 27. d. 35 Luc. 23. d. 34 Ioh. 19. d. 23
C tes eum, diuiſerunt veſtimenta eius, mittentes ſortem
25 ſuper eis, quis quid tolleret. † Erat autem hora tertia: &
26 crucifixerunt eum. † Et erat titulus cauſæ eius inſcriptus,
27 REX IVDÆORVM. † Et cum eo crucifigunt duos
28 latrones: vnum à dextris, & alium à ſiniſtris eius. † Et
impleta eſt ſcriptura quæ dicit: ‖Et cum iniquis repu- Iſa. 53. d. 12.
29 tatus eſt. † Et prætereuntes blaſphemabant eum, mo-
uentes capita ſua, & dicentes: Vah ‖ qui *deſtruit` tem- Ioh. 2. c. 19. *deſtruis
30 plum*, & in tribus diebus ædificat`. † ſaluum fac te- *Dei. *ædificas
31 metipſum deſcendens de cruce. † Similiter & ſummi
ſacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis, di-
cebant: Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum
32 facere. † Chriſtus rex Iſraël deſcendat nunc de cruce: vt
videamus & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, cõ-
33 uitiabantur ei. † Et facta hora ſexta, tenebræ factæ ſunt per
34 totam terram vſque in horam nonam. † Et hora nona
exclamauit Ieſus voce magna, dicens: ‖Eloi, eloi, lamma- Pſal. 21. a. 1. Mat. 27. e. 46
ſabacthani? qđ eſt interpretatũ, Deus meus, Deus meus,
35 vt quid dereliquiſti me? † Et quidam de circunſtantibus
D audientes dicebant, Ecce Eliam vocat. † Currens autem
36 vnus, & implens ſpongiam aceto, circumponẽſq; cala- Pſa. 68. c. 20.
mo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus ſi veniat
37 Elias ad deponendũ eum. † Ieſus autẽ emiſſa voce magna
38 expirauit. † Et velum templi ſciſſum eſt in duo, à ſummo
39 vſq; deorſum. † Videns autem centurio, qui ex aduerſo
ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Verè hic homo fi-
40 lius Dei erat. † Erant autem & mulieres de longè aſpicien Mat. 27. f. 55
tes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi mi
41 noris & Ioſeph mater & Salome, † & cùm eſſet in Gali-
læa, ‖ ſequebantur eum, & miniſtrabant ei, & aliæ mul- Luc. 8. a. 2.
42 tæ quę ſimul cum eo aſcenderãt Ieroſolymam. † ‖Et cùm Mat. 27. g. 57 Luc. 23. g. 50 Ioh. 19. g. 38.
iam ſerò eſſet factum (quia erat Paraſceue, quod eſt ante
43 ſabbathum) venit Ioſeph ab Arimathęa, nobilis decurio,
qui & ipſe erat expectans regnum Dei: & audacter in-
44 troiuit ad Pilatũ, & petijt corpus Ieſu. † Pilatus aũt mira-
batur ſi iam obijſſet. Et accerſito centurione, interroga-
45 uit eum ſi iam mortuus eſſet. † Et cùm cognouiſſet à cen-
46 turione: donauit corpus Ioſeph. † Ioſeph autem mercatus
ſindonem, & deponens eum inuoluit ſindone, & poſuit
eum in monumento quod erat exciſum de petra, & ad-
47 uoluit lapidem ad oſtium monumenti. † Maria aũt Mag-
dalene, & Maria Ioſeph aſpiciebant vbi poneretur.

Mulieribus ad Chriſti monumentũ obſtupeſcentibus angelus reſurrectionẽ ipſius annuntiat, qui primũ Marię Magdalene apparet, deinde duobus diſcipulis in alia effigie: demũ vndecim recumbentibus apparens, exprobrata incredulitate, mittit eos vt in vniuerſo mũdo prędicent ac baptizent, ſubiunctis ſignis quę ſequantur credentes, ac ita in cęlum aſcendit. CAP. XVI.

Mat. 28. a.1. Luc. 24. a. 1. Ioh. 20. a. 1.
1 ET cùm tranſiſſet ſabbathum, Maria Magdalene, &
A Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venië-
2 tes vngerët Ieſum. †Et valde manè vna ſabbathorum, ve-
3 niunt ad monumentum, orto iam ſole. †Et dicebant ad
inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monu-
4 menti? †Et reſpicientes viderunt reuolutum lapidem.
5 Erat quippe magnus valde. †Et introeuntes in monu- Mat. 28. a. 3. Luc. 24. a. 4. Ioh. 20. b. 14.
mentum, viderunt iuuenem ſedëtem in dextris, cooper-
6 tum ſtola candida, & obſtupuerunt. †Qui dicit illis, No-
B lite expaueſcere: Ieſum quæritis Nazarenũ crucifixum:
7 ſurrexit, non eſt hic, ecce locus vbi poſuerunt eum. †Sed
ite, dicite diſcipulis eius, & Petro quia *præcedit vos in Ga *præcedet Mat. 26 c. 32 Sup 14. e. 28
8 lilæam: ibi eum videbitis, ſicut dixit vobis. †At illæ exeũ-
tes, fugerunt de monumento. inuaſerat enim eas tremor
& pauor: & nemini quicquam dixerunt, timebãt enim.
9 †Surgens autem *manè prima ſabbathi, apparuit primò *Ieſus. Ioh. 20. d. 16 Luc. 8. a. 2.
Mariæ Magdalenæ, de quã eiecerat ſeptem dæmonia.
10 †Illa vadens nuntiauit his qui cum eo fuerant, lugenti-
11 bus & flentibus. †Et illi audientes, quia viueret & viſus
C eſſet ab ea, non crediderunt. †Poſt hæc autem duobus Luc. 24. b. 13
12 ex his ambulantibus oſtenſus eſt in alia effigie, euntibus
13 in villam. †& illi euntes nuntiauerunt cæteris: nec illis
14 crediderunt. †Nouiſſimè recumbentibus illis vndecim Luc. 24. e. 36 Ioh. 20. e. 19.
apparuit: & exprobrauit incredulitatem eorum, & duri-
tiam cordis, quia iis qui viderant eum reſurrexiſſe, non
15 crediderunt. †Et dixit eis: Euntes in mundum vniuer- Mat. 28. d. 19
16 ſum prædicate Euangelium omni creaturæ. †Qui credi-
derit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non credi
17 derit, condemnabitur. †Signa autem eos qui crediderint
D hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eiicient, Lin-
18 guis loquentur nouis. †Serpentes tollent, Et ſi morti- Act. 16. d. 18 Act. 2. a. 4. & 10. g. 46.
ferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros ma- Act. 28. a. 5.
19 nus imponent: & bene habebunt. †Et Dominus quidẽ Act. 28. b. 8.
Ieſus poſtquàm loquutus eſt eis, aſſumptus eſt in cælũ, Luc. 24. g. 51
20 & *ſedit à dextris Dei. †Illi aũt profecti prædicauerunt *ſedet.
vbique Domino cooperante, & ſermonem confirman-
te ſequentibus ſignis.

Hieronymus in Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

LVCAS medicus Antiochenſis, vt eius ſcripta indicant, Græci ſermonis non ignarus fuit, ſectator Apoſtoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes, ſcripſit Euangelium, de quo idem Paulus: Miſimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus eſt in Euangelio per omnes Eccleſias. Et ad Coloſſenſes: Salutat vos Lucas medicus chariſſimus. Et ad Timotheum: Lucas eſt mecum ſolus. Aliud quoque edidit volumen egregium, quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotatur, cuius hiſtoria vſq; ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit, id eſt vſque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem vrbe librum eſſe compoſitũ. Igitur περιόδους Pauli, & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas ſcripturas computamus. Quale enim eſt, vt indiuiduus comes Apoſtoli, inter cæteras eius res, hoc ſolùm ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum, refert presbyterum quendã in Aſia σπουδαστὴν Apoſtoli Pauli, conuictum apud Iohannem, quòd author eſſet Libri: & confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe, & ob id excidiſſe, quidam ſuſpicantur quotieſcunque in epiſtolis ſuis Paulus dicit, Iuxta Euangelium meum, de Lucæ ſignificare volumine: & Lucam non ſolùm ab Apoſtolo Paulo didiciſſe Euangelium, qui cum Domino in carne non fuerat, ſed à cæteris Apoſtolis: quod ipſe quoq; in principio ſui voluminis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis qui à principio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Igitur Euangelium ſicut audierat ſcripſit. Acta verò Apoſtolorum ſicut viderat, compoſuit. Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem non habens. Sepultus eſt Conſtantinopoli ad quam vrbem viceſimo Conſtantini anno, oſſa eius cum reliquiis Andreæ Apoſtoli tranſlata ſunt de Achaia.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM Secundùm Lucam.

Zachariæ ſacerdoti annuntiat Gabriel Iohannis cõceptum ex Eliſabeth ſterili, qui angelo non credens mutus efficitur: idemq; Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Ieſu filii Dei de ſpiritu ſancto: ad Mariæ ſalutationem Iohannes exultat in vtero, & Eliſabeth prophetat, ipſaq; Maria canticũ gratiarum actionis Domino decantat: in nati Iohannis circumciſione Zacharias pater recepta loquela canticũ gratiarum actionis edit.

CAPVT PRIMVM.

1 QVONIAM quidem multi co-
A nati ſunt ordinare narratio-
nem quæ in nobis com-
2 pletæ ſunt rerum: †ſicut tradide-
runt nobis qui ab initio ipſi vide-
runt, & miniſtri fuerunt ſermonis,
3 †& viſum eſt & mihi aſſequuto om-
nia à principio diligenter, ex ordine
4 tibi ſcribere optime Theophile, †vt Act. 1. a. 1.
cognoſcas eorũ verborũ de quibus eruditus es, veritatẽ.
5 †Fuit in diebus Herodis regis Iudææ, ſacerdos quidã
nomine Zacharias, de vice Abia: & vxor illius de filiabus
6 Aaron, & nomen eius Eliſabeth. †Erant autem iuſti am-
bo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſti- 1. Paral. 24. a. 10.
7 ficationibus Dñi ſine querela, †& non erat illis filius: eo
q eſſet Eliſabeth ſterilis, & ambo proceſſiſſent in diebus
8 ſuis. †Factum eſt autem cùm ſacerdotiũ fungeretur *in *Zacharias
9 ordine vicis ſuæ ante Deum, †ſecundùm cõſuetudinem
ſacerdotii, ſorte exiit vt incẽſum poneret ingreſſus in tẽ-
10 plum Domini. †& omnis multitudo populi erat orans
11 foris hora incenſi. †Apparuit autem illi angelus Domi- Exo. 30 a. 7 Leu. 16. d. 17.
12 ni, ſtans à dextris altaris incenſi. †Et Zacharias turbatus
13 eſt, videns: & timor irruit ſuper eum. †Ait autem ad illũ
B angelus: Ne timeas Zacharia, quõ exaudita eſt depreca-
tio tua: & vxor tua Eliſabeth pariet tibi filiũ, & vocabis Iudic. 13. b. 5.
14 nomen eius Iohannem, †& erit gaudium tibi, & exulta-
15 tio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. †erit enim ma-
gnus coram Dño: & vinum & ſiceram non bibet: & ſpũ
16 ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuę, †& multos
17 filiorum Iſraël conuertet ad Dñm Deum ipſorum, †& ip-
ſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ: vt con- Mat. 11. b. 14 Mala. 4. b. 6.
uertat corda patrum in filios, & incredulos ad pruden-
18 tiam iuſtorum, parare Dño plebem perfectam. †Et dixit
Zacharias ad angelum: Vnde hoc ſciam? ego enim ſum ſe-
19 nex: & vxor mea proceſſit in diebus ſuis. †Et reſpondens
angelus dixit ei: Ego ſum Gabriel qui aſto ante Deum: &
20 miſſus ſum loqui ad te, & hæc tibi euangelizare. †Et ec-
ce eris tacens, & nõ poteris loqui vſq; in diem quo hæc
fiant, pro eo quòd non credidiſti verbis meis, quę imple-
21 buntur in tempore ſuo. †Et erat plebs expectans Zacha-
22 riam: & mirabantur quòd tardaret ipſe in tẽplo. †Egreſ-
C ſus autem non poterat loqui ad illos, & cognouerunt
quòd viſionem vidiſſet in templo. Et ipſe erat innuens il-
23 lis: & permanſit mutus. †Et factum eſt: vt impleti ſunt
24 dies officii eius, abiit in domum ſuam. †Poſt hos autem
dies concepit Eliſabeth vxor eius: & occultabat ſe mẽſi-
25 bus quinq; dicens: †Quia ſic fecit mihi Dñs in diebus q-
bus reſpexit auferre opprobrium meum inter homines.
26 †In menſe autem ſexto, miſſus eſt angelus Gabriel à Deo Mat. 1. c. 18.
27 in ciuitatem Galilææ, cui nomẽ Nazareth, †ad virginem
deſponſatam viro cui nomen erat Ioſeph, de domo Da-
28 uid: & nomen virginis Maria. †Et ingreſſus angelus ad
eam dixit: Aue gratia plena, Dñs tecum: benedicta tu in
29 mulieribus. †Quæ cùm *audiſſet, turbata eſt in ſermone *vidiſſet.
30 eius, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. †Et ait an-
gelus ei, Ne timeas Maria, inueniſti enim gratiam apud

31 Deum, †ecce concipies in vtero, & paries filium: & vo-
32 cabis nomen eius Ieſum. †hic erit magnus: & filius Altiſ-
ſimi vocabitur, & dabit illi Dñs Deus ſedem Dauid pa-
33 tris eius, †& regnabit in domo Iacob in æternum, & re-
34 gni eius non erit finis. †Dixit autem Maria ad angelum,
35 Quomodò fiet iſtud: quoniã virum non cognoſco? †Et
D reſpondés angelus dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperueniet
in te, & virtus Altiſſimi obũbrabit tibi. Ideoq; & quod
36 naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. †Et ecce Eli
ſabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute
37 ſua: & hic mẽſis ſextus eſt illi quæ vocatur ſterilis: †quia
38 non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. †Dixit
autem Maria, Ecce ancilla Dñi, fiat mihi ſecundùm ver-
39 bum tuum. Et diſceſſit ab illa angelus. †Exurgens autẽ
Maria in diebus illis, abijt in montana cum feſtinatione
40 in ciuitatem Iuda: †& intrauit in domum Zachariæ, & ſa
41 lutauit Eliſabeth. †Et factum eſt: vt audiuit ſalutationem
Mariæ Eliſabeth, exultauit infans in vtero eius, & reple-
42 ta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth: †& exclamauit voce ma-
gna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus
43 fructus ventris tui. †Et vnde hoc mihi vt veniat mater
44 Dñi mei ad me? †Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis
tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero
45 meo, †& beata quæ credidit, quõ perficientur ea quæ di
46 cta ſunt ei à Domino. †Et ait Maria.
E Magnificat anima mea Dominum,
47 †Et exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo:
48 †Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim
ex hoc beatam me dicent omnes generationes.
49 †Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum
nomen eius.
50 †Et miſericordia eius à progenie in progenies, ti-
mentibus eum.
51 †Fecit potentiam in brachio ſuo: diſperſit ſuperbos
mente cordis ſui.
52 †Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles.
53 †Eſurientes impleuit bonis: & diuites dimiſit inanes.
54 †Suſcepit Iſraël puerum ſuum, recordatus miſeri-
cordiæ ſuæ.
55 †Sicut locutus eſt ad patres noſtros, Abraham & ſe-
F mini eius in ſecula.
56 †Manſit autem Maria cum illa quaſi menſibus trib⁹:
57 & reuerſa eſt in domum ſuam. †Eliſabeth autẽ imple-
58 tum eſt tempus pariendi, & peperit filium. †Et audierũt
vicini & cognati eius, quia magnificauit Dñs miſericor-
59 diam ſuam cum illa, & congratulabantur ei. †Et factum
eſt, in die octauo venerunt circuncidere puerum, & vo-
60 cabant eum nomine patris ſui Zachariam. †Et reſpõdẽs
mater eius, dixit: Nequaquam, ſed vocabitur Iohannes.
61 †Et dixerunt ad illam: Quia nemo eſt in cognatione tua
62 qui vocetur hoc nomine. †Innuebant autem patri eius,
63 quem vellet vocari eum. †Et poſtulans pugillarem, ſcri
pſit, dicens: Iohannes eſt nomẽ eius. Et mirati ſunt vni-
64 uerſi. †Apertum eſt autem ilico os eius, & lingua eius, &
65 loquebatur benedicens Deum. †Et factus eſt timor ſup
omnes vicinos eorum, & ſuper omnia montana Iudææ
66 diuulgabantur omnia verba hæc: †Et poſuerunt omnes
qui audierant in corde ſuo, dicentes: Quis putas puer
67 iſte erit? Etenim manus Domini erat cum illo. †Et Za-
charias pater eius repletus eſt Spiritu ſancto, & pro-
phetauit dicens:
68 †Benedictus Dominus Deus Iſraël: quia viſitauit, &
G fecit redemptionem plebis ſuæ:
69 †Et erexit cornu ſalutis nobis, in domo Dauid pue-
ri ſui:
70 †Sicut locutus eſt per os ſanctorũ, qui à ſeculo ſunt
prophetarum eius.
71 †Salutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium
qui oderunt nos:
72 †Ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris,
& memorari teſtamenti ſui ſancti.
73 †Iuſiurãdum quod iurauit ad Abraham patrem no-
74 ſtrum, †daturum ſe nobis,
Vt ſine timore de manu inimicorum noſtrorum libera
ti, ſeruiamus illi,
75 †In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo, omnibus die-
bus noſtris.
76 †Et tu puer, propheta Altiſſimi vocaberis: præibis
enim ante faciem Domini parare vias eius.
77 †Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius, in remiſſio
nem peccatorum eorum.
78 †Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſita-
uit nos Oriens ex alto,
79 †Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis
ſedent: ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.
80 †Puer autem creſcebat & confortabatur ſpiritu, & erat
in deſertis vſq; in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſraël.

Ex Augusti decreto Ioſeph cum Maria aſcendit Beth-léhem, vbi illa peperit Saluatorem: cuius natiuitate ab angelo audita, paſtores feſtini veniunt illum viſuri: puer circumciſus vocatur Ieſus, quem poſt dies purificationis in Ieruſalem delatum vt Domino ſiſteretur, Simon ſenex benedicit, ac de matris in paſſione doloribus prophetat, Annaq; propheti ſſa vetula Domino confitetur: Ieſus duodecim annorum plenus ſapientia, & gratia, perditus à parentibus, in medio doctorum inuenitur, deſcenditq; Nazareth factus illis ſubditus.

CAPVT SECVNDVM.

1 FActum eſt autem, in diebus illis exijt edictum à Cæ-
A ſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. †Hæc
2 deſcriptio prima facta eſt à præſide Syriæ Cyrino. †Et i-
3 bant omnes vt profiterentur, ſinguli in ſuam ciuitatem.
4 Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth
in Iudæam, ciuitatem Dauid, quæ vocatur Beth-léhem:
5 eò quòd eſſet de domo & familia Dauid, †vt profiteretur cũ
6 Maria, deſponſata ſibi vxore, prægnante. †Factum eſt au-
7 tem cùm eſſent ibi, impleti ſunt dies vt pareret. †Et pepe
rit filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit,
& reclinauit eum in præſepio: quia non erat eis locus in
8 diuerſorio. †Et paſtores erãt in regione eadẽ vigilãtes, &
9 cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregẽ ſuum. †Et ecce,
B angelus Dñi ſtetit iuxta illos, & claritas Dei circunfulſit
10 illos, & timuerunt timore magno. †Et dixit illis angelus:
Nolite timere: ecce enim euangelizo vobis gaudium ma
11 gnum, quod erit omni populo: †quia natus eſt vobis ho
12 die Saluator qui eſt Chriſtus Dñs in ciuitate Dauid. †Et
hoc vobis ſignum, Inuenietis infantem pannis inuolu-
13 tum: & poſitum in præſepio. †Et ſubitò facta eſt cũ ange
lo multitudo militiæ cæleſtis laudantium Deum, & di-
14 cẽtium, †Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax homi-
15 nibus bonæ voluntatis. †Et factũ eſt: vt diſceſſerunt ab
eis angeli in cælum, paſtores loquebantur ad inuicem:
Trãſeamus vſq; Beth-léhem, & videamus hoc verbum
16 quod factum eſt, quod Dñs oſtendit nobis. †Et venerũt
feſtinantes, & inuenerunt Mariam & Ioſeph, & infantẽ
17 poſitum in præſepio. †Videntes autem cognouerunt de
C verbo quod dictum erat illis de puero hoc. †Et omnes q
18 audierunt, mirati ſunt, & de his quæ dicta erant à pa-
19 ſtoribus ad ipſos. †Maria autem conſeruabat omnia ver-
20 ba hæc, conferẽs in corde ſuo. †Et reuerſi ſunt paſtores,
glorificantes & laudantes Deum in omnibus quę audie
21 rant, & viderant ſicut dictum eſt ad illos. †Et poſtquã
conſummati ſunt dies octo vt circunciderctur puer: vo
catum eſt nomen eius Ieſus, quod vocatum eſt ab ange-
22 lo prius quàm in vtero conciperetur. †Et poſtquam im-
pleti ſunt dies purgationis eius ſecundùm legem Moyſi,
23 tulerunt illum in Ieruſalẽ, vt ſiſterent eum Dño, †(ſicut
ſcriptum eſt in lege Dñi, Quia omne maſculinum adape
24 riens vuluam, ſanctum Dño vocabitur.) †& vt darent ho
ſtiam ſecundùm quod dictum eſt in lege Dñi, par turtu
25 rum, aut duos pullos columbarum. †Et ecce: homo erat
in Ieruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte iuſtus &
timoratus, expectans conſolationem Iſraël: & Spús ſan-
26 ctus erat in eo. †Et reſponſum acceperat à Spiritu ſancto
non viſurum ſe mortem, niſi priùs videret Chriſtũ Dñi.
27 †Et venit in ſpiritu in templum. Et cùm inducerent pue

rum

rum Ieſum parentes eius, vt facerent ſecundùm conſue-
28 tudinem legis pro eo: ᵀ& ipſe accepit eum in vlnas ſuas,
& benedixit Deum, & dixit:
29 ᵀNunc dimittis ſeruum tuum Domine ſecundū verbum tuum in pace:
30 ᵀQuia viderunt oculi mei ſalutare tuum,
31 ᵀQuod paraſti ante faciem omnium populorum:
32 ᵀLumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis
E tuæ Iſraël.
33 ᵀEt erat pater eius & mater mirantes ſuper his quæ
34 dicebantur de illo. ᵀEt benedixit illis Simeon: & dixit
ad Mariam matrem eius, (Ecce poſitus eſt hic in rui-
nam & in reſurrectionem multorū in Iſraël, & in ſignū
35 cui contradicetur: (ᵀ& tuam ipſius animam pertranſibit
gladius) vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.
36 ᵀEt erat Anna propheriſſa, filia Phanuel, de tribu Aſer:
hæc proceſſerat in diebus multis, & vixerat cū viro ſuo
37 annis ſeptem à virginitate ſua. ᵀEt hæc vidua *vſq; ad an
nos octoginta quatuor: quę non diſcedebat de templo,
38 ieiunijs, & obſecrationibus ſeruiens nocte ac die. ᵀEt
hæc ipſa hora ſuperueniens confitebatur Dn̄o: & loque
F batur de illo omnibus qui expectabant redemptionem
39 *Iſraël. ᵀEt vt perfecerunt omnia ſecundùm legem Dn̄i,
reuerſi ſunt in Galilæam, in ciuitatem ſuam Nazareth.
40 ᵀPuer autem creſcebat, & confortabatur*: plenus ſapien
41 tia, & gratia Dei erat in illo. ᵀEt ibant parentes eius p oēs
42 annos in Ieruſalem, in die ſolenni Paſchæ. ᵀEt cùm factꝰ
eſſet annorum duodecim, aſcendentibus illis in Ieroſoly
43 mam ſecundùm conſuetudinem diei feſti, ᵀconſumma-
tiſq; diebus cùm redirent, remanſit puer Ieſus in Ieruſa-
44 lem, & non cognouerunt parentes eius. ᵀExiſtimantes
autem illum eſſe in comitatu, venerunt iter diei, & req-
45 rebant eum inter cognatos & notos. ᵀEt non inueniētes,
46 regreſſi ſunt in Ieruſalem, requirentes eum. ᵀEt factū eſt,
poſt triduum inuenerunt illum in templo ſedentem in
medio doctorum, audientem illos, & interrogātem eos.
47 ᵀStupebant autem omnes qui eum audiebant, ſuper pru
G dentia & reſponſis eius. ᵀEt videntes admirati ſunt. Et di
48 xit mater eius ad illum: Fili quid feciſti nobis ſic? ecce pa
49 ter tuus, & ego dolentes quærebamus te. ᵀEt ait ad illos:
Quid eſt quòd me quærebatis? neſciebatis quia in his q̄
50 patris mei ſunt, oportet me eſſe? ᵀEt ipſi nō intellexerūt
51 verbum quod loquutus eſt ad eos. ᵀEt deſcēdit cum eis,
& venit Nazareth: & erat ſubditus illis. Et mater eius cū
52 ſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo. ᵀEt Ieſus ꝓficie
bat ſapientia & ætate & gratia apud Deum & homines.

Iſa.8.c.14. Rom.9.g.33. 1.Pet.2.b.8.
*annos.
*Ieruſalē 15.
*ſpiritu 1.
Exo.23.c.15. & 34.b.17. Deut.16.a.
Mat.7.d.28. Marc.1.b.21. Inf.4.a.31. Ioh.7.b.15.

Iohannes mittitur à Domino impleturus ſua prædicatione Iſaiæ vaticinium: & turbis, publicanis, ac militibus dat conſilium, dicens quid ſingulos facere oporteat: teſtaturq; Chriſti excellētiam & baptiſmi ipſius, ſuper quem ab ipſo baptizatum deſcendit columba, ac vox Patris auditur, texiturq; eius genealogia à Ioſeph vſq; ad Adam aſcendens. CAP. III.

1 ANno autem quintodecimo imperij Tyberij Cęſa-
A ris, procurante Pōtio Pilato Iudæam, tetrarcha au
tem Galilææ Herode, Philippo autē fratre eius tetrarcha
Iturææ, & Trachonitidis regionis; & Lyſania Abilinæ te
2 trarcha, ᵀſub principibus ſacerdotum Anna & Caiphæ:
factum eſt verbum Dn̄i ſuper Iohannem Zachariæ filiū,
3 in deſerto. ᵀEt venit in omnem regionem Iordanis, præ-
dicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccato-
4 rum: ᵀſicut ſcriptum eſt in libro ſermonū Iſaiæ prophe-
tæ: Vox clamantis in deſerto: Parate viam Dn̄i, rectas fa
5 cite ſemitas eius. ᵀomnis vallis implebitur: & oīs mons
B & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aſpe
6 ra in vias planas: ᵀ& videbit omnis caro ſalutare Dei. ᵀDi
7 cebat ergo ad turbas quæ exibant vt baptizarentur ab ip
ſo, Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere à vē
8 tura ira? ᵀFacite ergo fructus dignos pœnitētiæ, & ne cœ
peritis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vo
bis quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios
9 Abrahæ. ᵀIam enim ſecuris ad radicem *arborum poſita
eſt, Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, *ex-
10 cidetur, & in ignem mittetur. ᵀEt interrogabant eū tur-
11 bæ, dicentes: Quid ergo faciemus? ᵀReſpondens autem,
C dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det nō habenti: &
12 qui habet eſcas, ſimiliter faciat. ᵀVenerunt autem & pu-
blicani vt baptizarentur: & dixerunt ad illum, Magiſter,
13 quid faciemus? ᵀAt ille dixit ad eos: Nihil amplius quàm
14 quod conſtitutum eſt vobis, faciatis. ᵀInterrogabāt autē
eum & milites dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait il-
lis: Neminem cōcutiatis, neq; calumniam faciatis: & cō
15 tenti eſtote ſtipendijs veſtris. ᵀExiſtimante autem popu
D lo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Iohan-
16 ne, ne fortè ipſe eſſet Chriſtus: ᵀreſpondit Iohannes, di-
cens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos: veniet au
tem fortior me, cuius nō ſum dignus ſoluere corrigiam
calceamentorum eius: ipſe vos baptizabit in Spū ſan-
17 cto, & igni, ᵀcuius ventilabrum in manu eius, & purga-
bit aream ſuam, & congregabit triticum in horreū ſuū,
18 paleas autem comburet igni inextinguibili. ᵀMulta qui-
19 dem & alia exhortans euangelizabat populo. ᵀHerodes
autem tetrarcha cùm corriperetur ab illo de Herodiade
vxore fratris ſui, & de omnibus malis quæ fecit Hero-
20 des: ᵀadiecit & hoc ſuper omnia, & incluſit Iohannem
21 in carcerem. ᵀFactum eſt autem cùm baptizaretur om
E nis populus, & Ieſu baptizato & orante, apertum eſt cæ
22 lum: ᵀ& deſcēdit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut
columba in ipſum: & vox de cælo facta eſt: Tu es filius
23 meus dilectus, in te complacuit mihi. ᵀEt ipſe Ieſus erat
incipiens quaſi annorum triginta: vt putabatur, filius Io
24 ſeph qui fuit Heli, ᵀqui fuit Mathat, qui fuit Leui, q fuit
25 Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioſeph, ᵀqui fuit Mattha-
thiæ, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Heſli, q fuit
26 Magge, ᵀqui fuit Mahath, qui fuit Matthathiæ, qui fuit
27 Semei, qui fuit Ioſeph, qui fuit Iuda, ᵀqui fuit Iohanna,
F qui fuit Reſa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui
28 fuit Neri, ᵀqui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Coſan,
29 q fuit Elmadā, q fuit Her, q fuit Ieſu, q fuit Eliezer, q fuit
30 Iorim, q fuit Matthat, q fuit Leui, ᵀq fuit Simeō, q fuit Iu
31 da, q fuit Ioſeph, q fuit Iona, q fuit Eliacim, ᵀq fuit Mel-
cha, q fuit Menna, q fuit Matthatha, qui fuit Nathā, qui
32 fuit Dauid, ᵀqui fuit Ieſſe, qui fuit Obed, qui fuit Booz,
33 qui fuit Salmon, qui fuit Naaſſon, ᵀqui fuit Aminadab,
G qui fuit Aram, qui fuit Eſron, qui fuit Phares, qui fuit Iu
34 dæ, ᵀqui fuit Iacob, qui fuit Iſaac, qui fuit Abrahæ, q fuit
35 Thare, qui fuit Nachor, ᵀqui fuit Sarug, qui fuit Ragau,
36 qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, q fuit Sale, ᵀqui fuit Cai-
nan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui
37 fuit Lamech, ᵀqui fuit Mathuſale, qui fuit Henoch, qui
38 fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan, ᵀqui fuit He
nos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

Matt.3.a.1. Marc.1.a.3.
Iſa.40.a.3. Ioh.1.c.23.
Matt.3.b.7.
*arboris
*excidetur, & in ignē mittetur.
Iac.2.c.15. 1.Ioh.3.d.17
Matt.3.c.11. Marc.1.a.8. Ioh.1.d.26 Act.1.a.5. & 11.b.16. & 19.a.4. Mat.3.c.12.
Matt.14.a.3. Mar.6.c.17.
Mat.3.c.13. Marc.1.a.9. Ioh.1.d.32.
Iſa.42.a.1. Mat.4.d.17 & 17.a.5. Infr.9.d.35. 1.Pet.1.c.19. Mat.13.g.55. Marc.6.a.3. Infr.4.d.22. Ioh.1.f.45. & 6.e.42.
Matth.1.a.6.

Ieſus poſt ieiunium quadraginta dierum ac deuicta Satanæ tentatione, in ſynagoga Nazareth legit factam de ſe Iſaiæ prophetiam, dicitq; prophetam non eſſe acceptum in patria propria: quapropter volunt eum de monte præcipitare, eijcit in Capharnaum dæmonium, ſanatq; ſocrū Simonis, & plures alios à varijs languoribus, ac dæmonia eijcit. CAP. IIII.

1 IEſus autem plenus Spiritu ſancto, regreſſus eſt à Ior-
A dane, & agebatur in ſpiritu in deſerto, ᵀdiebus quadra
2 ginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil mādùcauit in die-
3 bus illis: & conſummatis illis, *eſuriit. ᵀDixit autem illi
4 diabolus, Si filius Dei es, dic lapidi huic vt panis fiat. ᵀEt
reſpondit ad illum Ieſus, Scriptū eſt, Quia non in ſolo
5 pane *viuet homo, ſed in omni verbo Dei. ᵀEt duxit illū
diabolus in montem excelſum, & oſtendit illi omnia re
6 gna orbis terræ in momento temporis: ᵀ& ait illi, Tibi
dabo poteſtatem hanc vniuerſam, & gloriam illorum:
7 qa mihi tradita ſunt, & cui volo, do illa. ᵀTu ergo ſi ado-
8 raueris coram me, erunt tua omnia. ᵀEt reſpondēs Ieſus,
B dixit illi, Scriptum eſt, Dn̄m Deum tuum adorabis, & il
9 li ſoli ſerujes. ᵀEt duxit illum in Ieruſalem, & ſtatuit eum
ſuper pinnam templi: & dixit illi, Si filius Dei es, mitte
10 te hinc deorſum. ᵀScriptum eſt enim q Angelis ſuis mā
11 dauit de te, vt conſeruent te: ᵀ& quia in manibus tollent

Matth.4.a.1. Marc.1.b.12.
*poſtea 1.
Deut.8.a.3. Matt.4.a.4 *viuit.
Deut.6.c.13. & 10.d.20.
Pſa.90.c.11.

12 te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. †Et reſpó-
Deut. 6. c. 16. dens Ieſus, ait illi, Dictum eſt, ‖Non tentabis Dñm Deũ
13 tuum. †Et conſummata omni tẽtatione diabolus receſ
Mat. 4. b. 11. marc. 1. b. 14. ioh. 4. f. 41. 14 ſit ab illo vſq; ad tempus. †‖Et regreſſus eſt Ieſus in virtu
C te Spiritus in Galilæam: & fama exijt per vniuerſam re-
Mat. 13. g. 54. mar. 6. a. 1. 15 gionem de illo. †Et ipſe docebat in ſynagogis eorum, &
16 magnificabatur ab omnib⁹. †‖Et vénit Nazareth vbi erat
nutritus: & intrauit ſecundum conſuetudinem ſuã die
17 ſabbathi in ſynagogam: & ſurrexit legere. †Et traditus
eſt illi liber Iſaiæ prophetæ. Et vt reuoluit librum, inuẽ-
Iſai. 61. a. 1. 18 nit locum vbi ſcriptũ erat, †‖Spiritus Dñi ſuper me, pro-
pter quod vnxit me, euangelizare pauperibus miſit me,
19 ſanare contritos corde, †prædicare captiuis remiſſioné,
& cæcis viſum, dimittere cõfractos in remiſſionem, præ
20 dicare annum Dñi acceptum, & diem retributionis. †Et
D cùm plicuiſſet librum, reddidit miniſtro, & ſedit. Et om
21 nium in ſynagoga oculi erant intendentes in eum. †Cœ-
pit autẽ dicere ad illos, Quia hodie impleta eſt hæc ſcri-
22 ptura in auribus veſtris. †Et omnes teſtimonium illi da-
bant: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant
de ore ipſius: & dicebant, Nónne hic eſt filius Ioſeph?
23 †Et ait illis, Vtiq; dicetis mihi hanc ſimilitudinem, Me-
dice, cura teipſum: quanta audiuimus facta in Caphar-
24 naum, fac & hîc in patria tua. †Ait autem, Amen dico vo
Ioh. 4. f. 44. 25 bis, ‖quia nemo propheta acceptus eſt in patria ſua. †In
veritate dico vobis, ‖multæ viduę erant in diebus Elię in
3. Re. 17. b. 9. Iac. 5. d. 4. 18 Iſraël, quando ‖clauſum eſt cælum annis tribus & menſi
26 bus ſex, cùm facta eſſet fames magna in omni terra: †&
E ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sido
4. Re. 5. d. 14 27 niæ, ad mulierem viduam. †Et ‖multi leproſi erant in Iſra
ël ſub Eliſæo propheta: & nemo eorum mundatus eſt ni
28 ſi Naaman Syrus. †Et repleti ſunt omnes in ſynagoga ira
29 hæc audientes. †Et ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra
ciuitatem, & duxerunt illum vſq; ad ſupercilium mon-
tis, ſuper quem ciuitas illorum erat ędificata, vt præcipi
30 tarent eum. †Ipſe autem tranſiens per medium illorum,
Mat. 4. b. 13. marc. 1. b. 21. 31 ibat. †‖Et deſcendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ:
Mat. 7. d. 28. marc. 1. c. 23 32 ibiq; docebat illos ſabbathis. †‖Et ſtupebant in doctrina
33 eius: quia in poteſtate erat ſermo ipſius. †‖Et in ſynago-
F ga erat homo habens dæmonium immundum, & excla-
34 mauit voce magna, †dicens: Sine, quid nobis & tibi Ieſu
Nazarene? veniſti perdere nos? ſcio te qui ſis, Sanct⁹ Dei.
35 †Et increpauit illum Ieſus, dicens, Obmuteſce, & exi ab
eo. Et cùm proieciſſet illum dæmoniũ in medium, exijt
36 ab illo, nihilq; illum nocuit. †Et factus eſt pauor in om-
nibus, & colloquebantur ad inuicem, dicentes: Quod
eſt hoc verbum, quia in poteſtate & virtute imperat im
37 mundis ſpiritibus, & exeunt? †Et diuulgabatur fama de
38 illo in omnem locum regionis. †Surgens autem Ieſus de
Matt. 8. b. 14. marc. 1. c. 30. ſynagoga, introiuit in domum Simonis. ‖Socrus autem
Simonis tenebatur magnis febribus: & rogauerũt illum
39 pro ea. †Et ſtans ſuper illam imperauit febri: & dimiſit il
40 lam. Et continuò ſurgens, miniſtrabat illis. †Cùm autẽ
G ſol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos varijs lan-
guoribus, ducebãt illos ad eũ. At ille ſingulis manus im
Mar. 1. c. 34. 41 ponens curabat eos. †‖Exibant aũt dęmonia à multis, cla
mantia & dicentia, Quia tu es filius Dei: & increpás nõ
Mar. 1. d. 41. 42 ſinebat eos loqui, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtũ. †Facta
aũt die, ‖egreſſus ibat in deſertum locum: & turbæ requi
rebant eum, & venerunt vſq; ad ipſum: & detinebant il-
43 lum ne diſcederet ab eis. †Quibus ille ait, Quia & alijs ci
uitatibus oportet me euangelizare regnũ Dei: quia ideo
44 miſſus ſum. †Et erat prædicans in ſynagogis Galilææ.

Vbi de nauicula Petri docuiſſet, ille laxato ipſius iuſſu rete conclusit copioſam piſcium multitudinem: curatum leproſum mittit ad ſacerdotes: paralytico, remiſſis primùm peccatis, iubet vt lectum ſuum tollat: diſcumbens cum Leui, quem ex telonio vocauerat, cauſam dat murmurantibus Phariſæis, quare cum peccatoribus conuerſetur, & cur ipſius diſcipuli non ieiunent.

CAP. V.

Matt. 4. c. 18. marc. 1. b. 16. 1 FActum eſt autem cùm turbæ irruerent in eum vt au-
A direnr verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Ge-
2 nezareth. †Et vidit duas naues ſtantes ſecus ſtagnum: pi-
3 ſcatores autem deſcenderant, & lauabant retia. †Aſcen-
dens autem in vnam nauem quæ erat Simonis, rogauit
eum à terra reducere puſillum. Et ſedens, docebat de na
4 uicula turbas. †Vt ceſſauit autem loqui, dixit ad Simoné.
5 Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam. †Et re-
ſpondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem
laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo re-
6 te. †Et cùm hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitu
B dinem copioſam, rumpebatur autem rete eorum. †Et
7 annuerunt ſocijs qui erant in alia naui, vt venirét & ad-
iuuarent eos. Et venerunt & impleuerunt ambas naui-
8 culas: ita vt *mergerentur. †Quod cùm videret Simon Pe *pene
trus, prócidit ad genua Ieſu dicens: Exi à me, quia homo
9 peccator ſum Dñe. Stupor enim circundederat eum &
omnes qui cum illo erant, in captura piſcium quam ce
10 perant. †Similiter autem Iacobum & Iohannem filios
Zebedæi, qui erant ſocij Simonis. Et ait ad Simonem Ie-
11 ſus: Noli timere: ex hoc iam homines eris capiẽs. †Et ſub
C ductis ad terram nauibus, relictis omnibus ſecuti ſunt
12 eum. †Et factum eſt: cùm eſſet in vna ciuitatum, & ecce Matt. 8. a. 2.
vir plenus lepra, & videns Ieſum, & prócidens in faciẽ, marc. 1. d. 40.
13 rogauit eum, dicens: Dñe, ſi vis, potes me mundare. †Et
extendens manum tetigit eum, dicens, Volo, Mundare.
14 Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo: †& ipſe præcepit illi
vt nemini diceret: ſed, Vade oſtende te ſacerdoti, & offer
pro emundatione tua ‖ſicut præcepit Moyſes, in teſtimo
15 nium illis. †Perambulabat autem magis ſermo de illo, Leu. 14. a. 4.
& conueniebãt turbæ multæ vt audirent, & curarẽtur ab
16 infirmitatibus ſuis. †Ipſe autẽ ſecedebat in deſertum &
17 orabat. †Et factum eſt in vna dierum, & ipſe ſedebat do-
D cens. Et erant Phariſæi ſedentes & legis doctores qui ve
nerant ex omni caſtello Galilææ & Iudææ & Ieruſalẽ: &
18 virtus Dñi erat ad ſanandum eos. †‖Et ecce viri portantes Matt. 9. a. 2.
in lecto hominem qui erat paralyticus: & quærebant eũ marc. 2. a. 3.
19 inferre, & ponere ante eũ. †Et non inuenientes qua par-
te illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſupra tectum,
& per tegulas ſummiſerunt eum cum lecto in medium, an
20 te Ieſum. †Quorum fidem vt vidit, dixit, Homo, remittũ
21 tur tibi peccata tua. †Et cœperunt cogitare Scribæ & Pha
riſæi, dicentes, Quis eſt hic qui loquitur blaſphemias?
22 quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus? †Vt cogno
E uit autem Ieſus cogitationes eorum, reſpondẽs, dixit ad
23 illos, Quid cogitatis *in cordibus veſtris? †Quid eſt faci- *mala
lius dicere, Dimittuntur tibi peccata: an dicere, Surge &
24 ambula? †Vt autem ſciatis quia filius hominis habet po-
teſtatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico) Tibi
dico, ſurge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.
25 †Et confeſtim conſurgens coram illis, tulit* in quo iace- *lectum
26 bat: & abijt in domum ſuam, magnificans Deum. †Et
ſtupor apprehendit omnes: & magnificabant Deum. Et
repleti ſunt timore, dicentes, Quia vidimus mirabilia ho
27 die. †Et poſt hæc exijt, & vidit publicanum nomine Le-
F ui, ſedentem ad Telonium, & ait illi, Sequere me. †Et re Matth. 9. a. 9.
28 lictis omnibus, ſurgens ſecutus eſt eum. †Et fecit ei conui Mar. 2. b. 14.
29 uium magnũ Leui in domo ſua: & erat turba multa pu-
blicanorum, & aliorum qui cum illis erant diſcumben-
30 tes. †‖Et murmurabant Phariſæi & Scribæ eorum, dicen- Matt. 9. b. 11.
tes ad diſcipulos eius, Quare cum publicanis & peccato marc. 2. b. 16.
31 ribus manducatis & bibitis? †Et reſpondens Ieſus, dixit
ad illos, Non egent qui ſani ſunt, medico: ſed qui malè
32 habent. †‖Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœ-
33 nitentiam. †At illi dixerunt ad eum, ‖Quare diſcipuli Io 1. Ti. 1. c. 15.
hannis ieiunant frequenter, & obſecrationes faciunt, ſi- Mat. 9. b. 14.
militer & Phariſæorum: tui autem edunt & bibunt? marc. 2. c. 18.
34 †Quibus ipſe ait, Nunquid poteſtis filios ſponſi, dum
G cum illis eſt ſponſus, facere ieiunare? †Venient autẽ dies:
35 & cum ablatus fuerit ab illis ſponſus, tunc ieiunabunt
36 in illis diebus. †Dicebat autem & ſimilitudinem ad il-
los, Quia nemo commiſſuram à nouo veſtimento im-
mittit in veſtimentum vetus: alioquin & nouum rum-
37 pit, & veteri non conuenit commiſſura à nouo. †‖Et ne- Matt. 9. b. 17.
mo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioquin rum- Marc. 2. c. 20.

pet vinum

pet vinum nouum vtres, & ipſum effundetur, & vtres
38 peribunt. †Sed vinum nouum in vtres nouos mitten-
39 dum eſt: & vtraq; conſeruãtur. †Et nemo bibens vetus,
ſtatim vult nouum: dicit enim, Vetus melius eſt.

Diſcipulos ſpicas ſabbatho vellentes excuſat, aliosq; ſabbatho manum curat aridam: electos duodecim nominat Apoſtolos, & cum illis ac multitudine copioſa ſtans in loco campeſtri docet beatitudines, aliaq; conſilia ac præcepta euangelica: de feſtuca in oculo fratris, et arbore bona ac mala ex fructu dignoſcẽda: audiens Chriſti verba cui comparetur ſi ea opere cõpleat, & cui ſi non compleat. CAP. VI.

Mat.12.a.1. Mar.2.d.23.
1 FActum eſt autem in‖ Sabbatho ſecundo, primo, cùm
A tranſiret per ſata, vellebant diſcipuli eius ſpicas, &
2 manducabant confricantes manibus. †Quidam autem
Phariſæorum, dicebant illis, Quid facitis quod non licet
3 in ſabbathis? †Et reſpõdens Ieſus ad eos, dixit, Nec hoc le-
giſtis quod fecit Dauid, cùm eſuriſſet ipſe & qui cum il- 1.Re.21.b.6.
4 lo erant: †quomodò intrauit in domũ Dei, & panes pro
poſitionis ſumpſit, & manducauit, & dedit his qui cum
ipſo erant, quos non licet manducare‖ niſi tantùm ſacer- Exo.29.e.32. Leu.8.f.31. & 24.b.9.
5 dotibus? †Et dicebat illis, Quia dñs eſt filius hominis,
6 etiam ſabbathi. †Factum eſt autem & in alio ſabbatho
vt intraret in ſynagogam, & doceret. ‖Et erat ibi homo, Mat.12.a.10. Marc.3.a.1.
7 & manus eius dextra erat arida. †Obſeruabant autẽ Scri
bæ & Phariſæi ſi in ſabbatho curaret: vt inuenirent vn-
8 de accuſarent eum. †Ipſe verò ſciebat cogitationes eorũ:
& ait homini qui habebat manum aridam, Surge, & ſta
9 in medium. Et ſurgens ſtetit. †Ait autem ad illos Ieſus,
B *Interrogo vos, ſi licet ſabbathis benefacere an malè: ani *Interrogabo 1.
10 mam ſaluam facere an perdere? †Et circumſpectis omni-
bus, dixit homini, Extende manum tuam. Et extendit: &
11 reſtituta eſt manus eius. †Ipſi autem repleti ſunt inſipiẽ-
tia: & colloquebantur adinuicem quidnam facerent *Ie *de
12 ſu. †Factũ eſt autem in illis diebus, exijt in mõtem ora
13 re, & erat pernoctans in oratione Dei. †‖Et cũ dies factus Mat.10.a.1. Mar.3.b.13. & 6.a.7. Inf.9.a.1.
eſſet, vocauit diſcipulos ſuos: & elegit duodecim ex ip-
14 ſis, quos & Apoſtolos nominauit. †Simonem quem co-
gnominauit Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobũ
15 & Iohannem, Philippum & Bartholomæum, †Matthæũ
& Thomam, Iacobum Alphæi & Simonem qui vocatur
16 Zelótes, †& Iudam Iacobi, & Iudam Iſchariotem, qui fuit
17 proditor. †Et deſcendens cum illis, ſtetit in loco campe-
C ſtri, & turba diſcipulorũ eius, & multitudo copioſa ple-
bis ab omni Iudæa & Ieruſalem: & maritima *& Tyri & *et
18 Sidónis, †qui venerant vt audirent eum, & ſanarentur à
languoribus ſuis. Et qui vexabantur à ſpiritibus immun
19 dis, curabantur. †Et omnis turba quærebat eum tange-
20 re: quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. †‖Et ipſe Matth.5.a.3.
eleuatis oculis in diſcipulos ſuos, dicebat, Beati paupe-
21 res: quia veſtrum eſt regnum Dei. †‖Beati qui nunc eſuri- Iſa.65.b.13. Iſa.61.a.3. & 66.b.10. Mat.5.a.11.
tis: quia ſaturabimini. ‖Beati qui nunc fletis: quia ridebi
22 tis. †‖Beati eritis cùm vos oderint homines & cùm ſepa-
rauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen ve-
23 ſtrum tanquàm malum, propter filium hominis. †Gau-
dete in illa die & exultate: ecce enim merces veſtra mul-
ta eſt in cælo: ſecundùm hæc enim faciebant prophetis
24 patres eorum. †‖Veruntamen væ vobis diuitibus, *quia Amos 6.a.1. *qui
D habetis conſolationem veſtram. †‖Væ vobis qui ſaturati Eccl.31.a.8. Iſa.65.c.13.
25 eſtis: quia eſurietis. Væ vobis qui ridetis nunc: quia luge
26 bitis & flebitis. †*Væ cùm benedixerint vobis omnes ho *ve vobis cũ bñdixerint vobis 3.
mines. ſecundùm hæc enim faciebant *pſeudoprophe- *pphetis 20.
27 tis patres eorum. †Sed vobis dico qui auditis, ‖Diligite Mat.5.g.44.
28 inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos. †Bene-
dicite maledicentibus vobis, & orate pro calumnianti-
29 bus vos. †‖Et qui te percutit in maxillam, præbe *& alte- Mat.5.f.39. 1.Cor.6.b.7 *et
ram. ‖Et ab eo qui aufert tibi veſtimentum, etiam tunicã
30 noli prohibere. †Omni autem petenti te, tribue: & qui au-
31 fert quæ tua ſunt, ne repetas. †‖Et prout vultis vt faciant Mat.7.b.12. Tob.4.c.16. Mat.5.g.46.
32 vobis homines, & vos facite illis ſimiliter. †‖Et ſi diligitis
eos qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia? nam & pecca-
33 tores diligentes ſe diligunt. †Et ſi benefeceritis his qui
E vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia? ſiquidem & pec
34 catores hoc faciunt. †‖Et ſi mutuum dederitis his à qui- Mat.5.g.42. Deu.15.b.8.
bus ſperatis recipere: quæ gratia eſt vobis? nam & pecca
tores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia.
35 Veruntamen diligite inimicos veſtros: benefacite & mu Mat.5.g.44.
tuum date, nihil inde ſperãtes, & erit merces veſtra mul
ta, & eritis filij Altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper in
36 gratos & malos. †Eſtote ergo miſericordes ſicut & pa-
37 ter veſter miſericors eſt. †‖Nolite iudicare, & non iudica Matth.7.a.1.
bimini: nolite condemnare, & non cõdemnabimini. Di
38 mittite, & dimittemini. †Date, & dabitur vobis: menſu-
ram bonam & cõfertam & coagitatam & ſupereffluen-
tem dabunt in ſinum veſtrum. ‖Eadem quippe menſura Matth.8.a.2. Mar.4.c.24.
39 qua menſi fueritis, remetietur vobis. †Dicebat autem il-
F lis & ſimilitudinem: ‖Nunquid poteſt cæcus cæcum du- Mat.15.b.14. *cadent 3.
40 cere? nõnne ambo in foueam *cadunt? †‖Non eſt diſcipu Mat.10.c.24. Ioh.13.b.16. & 15.c.20.
lus ſuper magiſtrum: perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſi
41 cut magiſter eius. †‖Quid autem vides feſtucam in ocu- Mat.7.a.3.
lo fratris tui: trabem autem quæ in oculo tuo eſt, nõ con
42 ſideras? †Aut quomodò potes dicere fratri tuo, Frater, ſi-
ne eijciam feſtucam de oculo tuo: ipſe in oculo tuo tra-
bem non videns? Hypocrita, eijce primùm trabem de
oculo tuo: & tunc perſpicies vt educas feſtucam de ocu-
43 lo fratris tui. †‖Non eſt enim arbor bona quæ facit fru- Matt.7.c.17.
ctus malos: neq; arbor mala, faciens fructum bonum.
44 †‖Vnaquæq; enim arbor de fructu ſuo cognoſcitur. Ne- Matt.7.c.16. & 12.c.33.
que enim de ſpinis colligunt ficus: neque de rubo vinde
45 miant vuam. †Bonus homo de bono theſauro cordis ſui
G profert bonum: & malus homo de malo theſauro pro-
fert malum. Ex abundantia enim cordis, os loquitur.
46 †Quid autem vocatis me ‖Dñe, Domine: & non facitis q̃ Mat.7.c.21. Ro.2.b.13. Iac.1.d.22.
47 dico? †Omnis qui venit ad me, & audit ſermones meos,
48 & facit eos: oſtendam vobis cui ſimilis ſit. †Similis eſt ho
mini ædificãti domum, qui fodit in altum, & poſuit fun
damentum ſuper petram. Inundatione autem facta, illi-
ſum eſt flumen domui illi, & non potuit eam mouere:
49 fundata enim erat ſuper petrã. †Qui autem audit, & non
facit: ſimilis eſt homini ædificanti domum ſuã ſup terrã
ſine fundamento: in quam illiſus eſt fluuius, & cõtinuò
cécidit, & facta eſt ruina domus illius magna.

Admiratus centurionis fidem, abſens ſanat illius ſeruum: iuxta portam ciuitatis Naim filium vnicum viduæ reſuſcitat: corã diſcipulis Iohannis Baptiſtæ per eos interrogantis an eſſet qui venturus erat, multa edit ſigna: illisq; abeuntibus Iohannem plurimùm extollit. Iudæis nec Iohannis nec Chriſti vita placuit, quos pueris inuicem in foro acclamantibus aſſimilat: à peccatrice muliere pedes inunctus, reſpondet Simoni ob hoc murmuranti, propoſita ad hoc parabola duorum debitorum, & remiſſis mulieri peccatis. CAP. VII.

1 CVm autem impleſſet omnia verba ſua in aures ple-
A bis, ‖intrauit Capharnaum. †‖Centurionis autem Matth.8.a.5. Ioh.4.f.46.
2 cuiuſdam ſeruus malè habens, erat moriturus: qui illi
3 erat pretioſus. †Et cùm audiſſet de Ieſu, miſit ad eum ſe-
niores Iudæorum, rogans eum vt veniret, & *ſaluaret ſer *ſanaret 1.2.
4 uum eius. †At illi cùm veniſſent ad Ieſum, rogabãt eum
ſolicitè, dicentes ei, Quia dignus eſt vt hoc illi præſtes.
5 †Diligit enim gentem noſtram: & ſynagogam ipſe ædifi
6 cauit nobis. †Ieſus autem ibat cum illis. Et cùm iam non
longè eſſet à domo, miſit ad eum centurio amicos, di-
cens, ‖Domine, noli vexari. Non enim ſum dignus vt ſub Matt.8.a.8.
7 tectum meũ intres. †Propter quod & meipſum nõ ſum
dignum arbitratus vt venirem ad te: ſed dic verbo, & ſa-
8 nabitur puer meus. †Nam & ego homo ſum ſub poteſta
B te conſtitutus, habẽs ſub me milites: & dico huic, vade,
& vadit: & alij veni, & venit: & ſeruo meo, fac hoc, & fa-
9 cit. Quo audito, Ieſus miratus eſt: & conuerſus, ſequen-
tibus ſe turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Iſraël tantã
10 fidem inueni. †Et reuerſi qui miſſi fuerant, domum: ‖in-
11 uenerunt ſeruum qui languerat, ſanum. †Et factum eſt, Pſ.106.d.20. Sap.16.b.12. *Ieſus
deinceps *ibat in ciuitatem quæ vocatur Naim: & ibant
12 cum eo diſcipuli eius, & turba copioſa. †Cũ autem appro
pinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur fi-
lius vnicus matris ſuæ: & hæc vidua erat, & turba ciuita

tis

13 tis multa cum illa. ¶Quam cùm vidiſſet Dñs, miſericor
14 dia motus ſuper eam, dixit illi, Noli flere. ¶Et acceſſit, &
C tetigit loculum. Hi autem qui portabant, ſteterunt. Et
15 ait, Adoleſcens, tibi dico, ſurge. Et reſedit qui erat mor-
16 tuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri ſuæ. ¶Accepit
autem omnes timor: & magnificabant Deum, dicentes,
Luc.14.c.14. Iohã.4.c.19. & 6.b.14. & 7.f.40. |Quia propheta magnus ſurrexit in nobis: & quia Deus
17 viſitauit plebem ſuam ¶Et exijt hic ſermo in vniuerſam
18 Iudæam de eo, & in omnem circa regionem. ¶Et nuntia-
Mat.11.a.2. 19 uerunt Iohanni diſcipuli eius de omnibus his. ¶|Et cõ
uocauit duos de diſcipulis ſuis Iohannes: & miſit ad Ie-
ſum, dicens, Tu es qui venturus es: an aliũ expectamus?
20 ¶Cũ autem veniſſent ad eum viri, dixerunt, Iohannes Ba
ptiſta miſit nos ad te, dicens, Tu es qui venturus es: an
21 alium expectamus? ¶In ipſa autem hora, multos cura-
uit à languoribus & plagis, & ſpiritibus malis: & cæcis
22 multis donauit viſum. ¶Et reſpondens, dixit illis, Eun-
Iſa.29.f.18. & 35.a.5. Mat.15.d.30. Iſa.61.a.1. D tes renuntiate Iohanni quæ audiſtis & vidiſtis: |Quia cæ
ci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi au
23 diunt, mortui reſurgunt, ¶|pauperes euangelizantur: &
beatus eſt quicunque non fuerit ſcandalizatus in me.
Mat.11.a.7. 24 ¶|Et cũ diſceſſiſſent nuntij Iohannis, cœpit de Iohanne
dicere ad turbas, Quid exiſtis in deſertum videre? arun-
*agitatam. 25 dinem vento *moueri? ¶Sed quid exiſtis videre? hominẽ
mollibus veſtimentis indutum? Ecce, qui in veſte pre-
26 tioſa ſunt & delicijs, in domibus regum ſunt. ¶Sed quid
exiſtis videre? prophetam? Vtiq; dico vobis, & pluſquã
Mala.4.a.1. Mat.11.b.10. Marc.1.a.2. 27 prophetam. ¶Hic eſt de quo ſcriptũ eſt: |Ecce mitto ange
lum meum ante faciem tuam qui præparabit viam tuam
28 ante te. ¶Dico enim vobis, maior inter natos mulierum
propheta Iohanne Baptiſta nemo eſt. Qui autem minor
29 eſt in regno Dei, maior eſt illo. ¶Et omnis populus audiẽs
E & publicani, iuſtificauerunt Deum, baptizati baptiſmo
30 Iohannis. ¶Phariſæi autem & legis periti conſilium Dei
Mat.11.b.16. 31 ſpreuerunt in ſemetipſos, non baptizati ab eo. ¶Ait au
tem Dominus, Cui ergo ſimiles dicam homines genera
32 tionis huius, & cui ſimiles ſunt? ¶Similes ſunt pueris ſe
dentibus in foro, & loquentibus adinuicem, & dicenti-
bus, Cantauimus vobis tibijs, & non ſaltaſtis: lamenta-
Matt.3.a.4. Mar.1.a.6. 33 uimus, & non ploraſtis. ¶|Venit autem Iohannes Bapti-
ſta |neq; manducans panem, neque bibens vinum, & di
34 citis, Dæmonium habet. ¶Venit Filius hominis mandu
cans & bibens: & dicitis, Ecce homo deuorator & bibẽs
35 vinum, amicus publicanorum & peccatorum. ¶Et iuſti
36 ficata eſt ſapiẽtia ab omnibus filijs ſuis. ¶Rogabat autẽ
F illum quidam de Phariſæis vt manducaret cum illo. Et
Mat.26.a.7. Mar.14.a.3. Iohã.12.a.3. *recubuiſſet 37 ingreſſus domum Phariſæi, diſcubuit. ¶|Et ecce mulier q̃
erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit q *accubuiſſet in
38 domo Phariſæi, attulit alabaſtrum vnguenti: ¶& ſtãs re-
trò ſecus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius,
& capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes eius,
39 & vnguento vngebat. ¶Videns autem Phariſæus qui vo-
cauerat eum, ait intra ſe, dicens, Hic ſi eſſet propheta, ſci
ret vtique quæ & qualis eſt mulier quæ tãgit eum, quia
40 peccatrix eſt. ¶Et reſpondens Ieſus, dixit ad illum, Simon
41 habeo tibi aliquid dicere. At ille ait, Magiſter, dic. ¶Duo
debitores erant cuidam fœneratori: vnus debebat dena-
42 rios quingentos, & alius quinquaginta. ¶Non habenti-
bus illis vnde redderent, donauit vtriſq;. Quis ergo eũ
43 plus diligit? ¶Reſpondens Simon dixit, Æſtimo quia is
G cui plus donauit. At ille dixit ei, Rectè iudicaſti. ¶Et con-
44 uerſus ad mulierem, dixit Simoni, Vides hãc mulierem?
Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedi
ſti: hæc aũt lachrymis rigauit pedes meos, & capillis ſuis
45 terſit. ¶Oſculum mihi non dediſti: hæc autẽ ex quo intra
46 ui, non ceſſauit oſculari pedes meos. ¶Oleo caput meum
non vnxiſti: hæc autem vnguento vnxit pedes meos.
47 ¶Propter quod dico tibi, Remittuntur ei peccata multa,
qm̃ dilexit multùm. Cui aũt minus dimittitur, minus di
Matt.9.a.2. 48 ligit. ¶Dixit autem ad illam, |Remittuntur tibi peccata.
49 ¶Et cœperunt, qui ſimul accũbebãt, dicere intra ſe, Quis
Mar.5.e.34. 50 eſt hic qui etiam peccata dimittit? ¶|Dixit autem ad mu-
lierem, Fides tua te ſaluam fecit, vade in pace.

Parabolam de ſeminante proponit, ac diſcipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifeſtetur: quos dicat ſuã eſſe matrem ſuoſq; fratres: in mari à ſomno excitatus vẽtis increpat: dæmoniacũ ferociſſimum à dæmonũ legione liberat, permittens dæmonibus, vt in porcos introeant: tacta fimbria veſtimenti eius mulier à fluxu ſanguinis curatur, & filia Iairi archiſynagogi verbo ipſius reſuſcitatur. CAP. VIII.

1 ET factum eſt deinceps, & ipſe iter faciebat per ciui-
A tates & caſtella prædicans & euangelizans regnum
2 Dei: & duodecim cum illo, ¶& mulieres aliquæ quę erãt Mar.16.c.9.
curatæ à ſpiritibus malignis & infirmitatibus, |Maria q̃
vocatur Magdalene, de qua ſeptem dæmonia exierant,
3 ¶& Iohãna vxor Chuſæ procuratoris Herodis, & Suſan-
na, & aliæ multæ quæ miniſtrabant ei de facultatibus
4 ſuis. ¶Cùm autem turba plurima conueniret, & de ciui Matt.13.a.3. Mar.4.a.2.
tatibus properarent ad eum, dixit per ſimilitudinem:
5 ¶Exijt qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum. Et dum ſemi-
nat, aliud cécidit ſecus viam, & conculcatum eſt, & volu
6 cres cæli comederunt illud. ¶Et aliud cécidit ſupra pe-
7 tram: & natum aruit, quia non habebat humorem. ¶Et
aliud cécidit inter ſpinas, & ſimul exortæ ſpinæ ſuffoca-
8 uerunt illud. ¶Et aliud cécidit in terram bonam: & ortũ,
B fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat, Qui ha
9 bet aures audiendi, audiat. ¶|Interrogabant autem eum Mat.13.a.10. Mar.4.b.10.
10 diſcipuli eius, quæ eſſet hæc parabola. ¶Quibus ipſe di-
xit, Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, cæteris
autem in parabolis, |vt videntes, non videant, & audien- Iſai.6.c.9.
11 tes, non intelligant. ¶Eſt autem hæc parabola: Semen, Mat.13.b.14.
12 eſt verbum Dei. ¶Qui autem ſecus viam: hi ſunt qui au- Mar.4.b.12. Ioh.12.f.40.
diunt, deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde Act.28.f.26.
13 eorum, ne credentes ſalui fiant. ¶Nam qui ſupra petram: Rom.11.b.8.
qui cũ audierint, cum gaudio ſuſcipiunt verbum: & hi
radices non habent: *quia ad tempus credunt, & in tem *qui a.
14 pore tentationis recedunt. ¶Quod autem in ſpinas céci-
dit: hi ſunt qui audierũt, & à ſolicitudinibus & diuitijs,
& voluptatibus vitæ, euntes, ſuffocantur, & non referũt
15 fructum. ¶Quod autem in bonam terram, hi ſunt qui in
corde bono & optimo audientes verbum retinẽt, & fru
16 ctum afferunt in patientia. ¶|Nemo autem lucernã accen Mat.5.b.15. Mar.4.c.21.
dens, operit eam vaſe, aut ſubtus lectum ponit: ſed ſu-
C pra candelabrum ponit, vt intrantes videant lumen:
17 ¶|Nõ eſt enim occultum quod non manifeſtetur: nec ab- Mat.10.c.26.
ſconditum quod non cognoſcatur, & in palàm veniat. Mar.4.c.22.
18 |Videte ergo quomodò audiatis. Qui enim habet, dabi- Mat.13.b.12.
tur illi: & quicunque non habet, etiam quod putat ſe ha & 25.c.29. Mar.4.c.25.
19 bere, auferetur ab illo. ¶|Venerunt autem ad illum ma- Mat.12.d.46.
ter & fratres eius: & non poterant adire eum præ turba. Mar.3.d.31.
20 ¶Et nuntiatum eſt illi, Mater tua & fratres tui ſtant foris,
21 volentes te videre. ¶Qui reſpondẽs, dixit ad eos, Mr̃ mea
& fratres mei, hi ſunt qui verbum Dei audiunt & faciũt.
22 ¶|Factũ eſt autem in vna dierum: & ipſe aſcendit in na Mat.8.c.23. Mar.4.d.36.
uiculam, & diſcipuli eius, & ait ad illos, Transfretemus
23 trans ſtagnum. Et aſcenderunt. ¶Et nauigantibus illis ob
dormiuit: & deſcendit procella venti in ſtagnum, & *cõ *complebantur.
24 plebantur, & periclitabantur. ¶Accedentes autem ſuſci
tauerunt eum, dicentes, Præceptor, perimus. At ille ſur-
gens, increpauit ventum & tempeſtatem aquæ: & ceſſa-
25 uit, & facta eſt tranquillitas. ¶Dixit autem illis, Vbi eſt fi
des veſtra? Qui timentes, mirati ſunt adinuicem, dicen-
D tes, Quis, putas, hic eſt, quia & ventis & mari imperat,
26 & obediunt ei? ¶|Et nauigauerunt ad regionem Geraſe- Mat.8.d.28.
27 norum, quæ eſt contra Galilæam. ¶Et cũ egreſſus eſſet ad Mar.5.a.1.
terram, occurrit illi vir quidam qui habebat dęmonium
iam temporibus multis, & veſtimento non induebatur,
28 neque in domo manebat, ſed in monumẽtis. ¶Is vt vidit
Ieſum, prócidit ante illum: & exclamans voce magna, di
xit, Quid mihi & tibi eſt Ieſu fili Dei Altiſſimi? obſecro
29 te ne me torqueas. ¶Præcipiebat enim ſpiritui immundo
vt exiret ab homine. Multis enim temporibus arripie-
bat illum, & vinciebatur catenis, & compedibus cuſto-
ditus: & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deſerta.
30 ¶Interrogauit autem illum Ieſus, dicens, Quod tibi no-

men

E men eſt? At ille dixit, Legio, quia intrauerant dæmonia
31 multa in eum. †Et rogabat illum ne imperaret illis vt in
32 abyſſum irent. ¶Erat autem ibi grex porcorum multorú
paſcentium in monte: & rogabant eum, vt permitteret Mat.8.d.30. Mar.5.a.11.
33 eis in illos ingredi. Et permiſit illis. †Exierunt ergo dæ-
monia ab homine, & intrauerunt in porcos: & impetu
abijt grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt.
34 †Quod vt viderunt factum qui paſcebant, fugerunt:
35 & nunciauerunt in ciuitatem & in villas. †Exierunt auté
videre quod factum eſt: & venerunt ad Ieſum, & inuene
runt hominem ſedentem à quo dæmonia exierant, veſti
36 tum, ac ſana mente ad pedes eius, & timuerunt. †Núcia-
uerunt autem illis & qui viderant, quomodò ſanus fa-
37 ctus eſſet à legione. †Et rogauerunt illum omnis multi-
tudo regionis Geraſenorum vt diſcederet ab ipſis: quia
magno timore tenebãtur. Ipſe autem aſcendens nauim,
38 reuerſus eſt. †Et rogabat illum vir à quo dæmonia exie-
F rant: vt cum eo eſſet. Dimiſit autem eum Ieſum, dicens,
39 †Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus.
Et abijt per vniuerſam ciuitatem, prædicans quanta illi
40 feciſſet Ieſus. †Factú eſt autem: cùm rediſſet Ieſus, ex-
cepit illum turba, erant autem omnes expectãtes eum.
41 †¶Et ecce venit vir cui nomen Iairus, & ipſe princeps ſy- Matt.9.c.18. Mar.5.b.22.
nagogæ erat: & cecidit ad pedes Ieſu, rogans eum vt in-
42 traret in domum eius, quia vnica filia erat ei ferè annorú
duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit dum iret, à tur
43 bis comprimebatur. †Et mulier quædam erat in fluxu
ſanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogaue-
rat omnem ſubſtantiam ſuam, nec ab vllo potuit curari,
44 acceſſit retrò, & tetigit fimbriam veſtimenti eius: & con
45 feſtim ſtetit fluxus ſanguinis eius. †Et ait Ieſus, Quis
eſt qui me tetigit? Negantibus autem omnibus dixit Pe
trus, & qui cum illo erant, Præceptor, turbæ te compri-
46 munt & affligunt, & dicis, Quis me tetigit? †Et dixit Ie-
ſus, Tetigit me aliquis. nam *ego noui virtutem de me *&.
47 exijſſe. †Videns autem mulier, quia non latuit, tremẽs vê
nit, & procidit ante pedes eius: & ob quam cauſam teti-
gerit eũ, indicauit corá omni populo: & quẽadmodú cõ
48 feſtim ſanata ſit. †At ipſe dixit ei, Filia, fides tua ſaluá te fe
49 cit: vade in pace. †Adhuc illo loquente, venit quidam ad
G principem ſynagogæ, dicẽs ei, Quia mortua eſt filia tua,
50 noli vexare illum. †Ieſus autem audito hoc verbó, reſpõ
dit patri puellæ, Noli timere: crede tantùm, & ſalua erit.
51 †Et cùm veniſſet domum, non permiſit intrare ſecũ quẽ
quam, niſi Petrum, & Iacobum, & Iohannem, & patrẽ
52 & matrem puellæ. †Flebant autem omnes, & plangebãt
illam. At ille dixit, Nolite flere, non eſt mortua puella,
53 ſed dormit. †Et irridebant eum, ſciẽtes quod mortua eſſet.
54 †Ipſe aũt tenens manum eius clamauit, dicẽs, Puella ſur-
55 ge. †Et reuerſus eſt ſpiritus eius, & ſurrexit continuò.
56 Et iuſſit illi dare manducare. †Et ſtupuerunt parẽtes ei⁹,
quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

Diſcipulos ad prædicandum mittens, ſeruanda tradit eis præcepta: Herodes audita Chriſti fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piſcibus ſatiat Ieſus quinq; virorum millia: Petrus illum confitetur Chriſtũ Dei: q ſuam prædicit paſſionem, & de propria cruce tollenda: transfigurato iunguntur Moyſes & Elias in maieſtate: ad preces patris dæmoniũ à filio eijcit: contentio oritur inter apoſtolos de primatu: filij Zebedæi volunt igne cœleſti conſumi Samaritanos nolentes Ieſum ſuſcipere: volentem ſequi non ſuſcipit: alterum aũt vocat, nec permittit vt primùm ſepeliat patrem. CAP. IX.

1 CONuocatis aũt duodecim apoſtolis, dedit illis vir Matt.10.a.1. Marc.3.b.13.
A tutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & vt
2 languores curarent. †Et miſit illos prædicare regnum
3 Dei: & ſanare infirmos. †¶Et ait ad illos, Nihil tuleritis Matt.10.a.9. Marc.6.a.8. *in viam
*in via, neque virgam, neq; peram, neq; panem, neque
4 pecuniam, neque duas tunicas habeatis. †Et in quácun-
que domum intraueritis, ibi manete, & inde ne exeatis.
5 †Et quicunque non receperint vos: ¶exeuntes de ciuitate ...1. Act.13.g.51.
illa, etiam puluerem pedũ veſtrorũ excutite in teſtimo-
6 nium ſupra illos. †Egreſſi autem circuibant per caſtella
7 euangelizantes & curantes vbique. †Audiuit autem He Matt.14.a. Marc.6.b.14.
rodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo: & hæſitabat
eò quod diceretur à quibuſdam, Quia Iohannes ſurrexit à
8 mortuis: †à quibuſdá verò, Quia Elias apparuit: Ab alijs
9 autem, Quia propheta vnus de antiquis ſurrexit. †Et ait
Herodes, Iohannem ego decollaui: Quis eſt autem iſte
10 de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum. †¶Et re Mat.14.b.13. Mar.6.d.31.
uerſi apoſtoli, narrauerunt illi quæcunq; fecerunt: & aſ
ſumptis illis receſſit ſeorſum in locum deſertum, qui eſt
11 Bethſaidæ. †Quod cùm cognouiſſent turbæ, ſecutæ ſunt
B illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei,
12 & eos qui cura indigebant, ſanabat. † Dies autem cœpe-
rat declinare. Et accedentes duodecim, dixerunt illi, ¶Di Mat.14.b.15. Marc.6.e.36.
mitte turbas, vt eũtes in caſtella villaſq; quæ circa ſunt,
diuertant, & inueniant eſcas: quia hic in loco deſerto ſu
13 mus. †Ait autem ad illos, Vos date illis manducare. At il
li dixerunt, ¶Non ſunt nobis plus quàm quinque panes, Iohã.6.b.9.
& duo piſces: niſi fortè nos eamus, & emamus in omnẽ
14 hanc turbam eſcas. †Erant autem ferè viri quinq; millia.
Ait autem ad diſcipulos ſuos, Facite illos diſcumbere p
15 conuiuia quinquagenos. †Et ita fecerunt. Et diſcumbe-
16 re fecerunt omnes. †Acceptis autem quinq; panibus &
duobus piſcibus, reſpexit in cœlum, & benedixit illis: &
fregit, & diſtribuit diſcipulis ſuis, vt ponerent ante tur-
17 bas. †Et manducauerunt omnes: & ſaturati ſunt. Et ſu-
blatum eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini
18 duodecim. †¶Et factum eſt: cùm ſolus eſſet orãs, erant Mat.16.b.13. Marc.8.c.27.
cum illo & diſcipuli: & interrogauit illos, dicens, Quẽ
19 me dicũt eſſe turbæ? †At illi reſponderũt, & dixerunt, Io
C hannem Baptiſtam, alij autem Eliam, alij verò quia vn⁹
20 propheta de prioribus ſurrexit. †Dixit autem illis, Vos
autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petr⁹
21 dixit, Chriſtum Dei. †At ille increpans illos, præcepit ne
22 cui dicerent hoc, †dicens, ¶Quia oportet filium hominis Mat.17.c.22. Marc.8.d.31.
multa pati, & reprobari à ſenioribus & principibus ſa-
cerdotum & ſcribis, & occidi, & tertia die reſurgere.
23 †¶Dicebat autem ad omnes: Siquis vult poſt me venire, Mat.10.d.38. & 16.d.24. Mar.8.d.34. Inf.14.f.27. & 17.g.33.
abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, &
24 ſequatur me. †¶Qui enim voluerit animam ſuam ſaluá Ioh.12.d.25.
facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam ſuam
25 propter me, ſaluam faciet illam. †Quid enim proficit ho
mo, ſi lucretur vniuerſum mundum, ſe autem ipſum p-
26 dat, & detrimentum ſui faciat? †¶Nam qui me erubuerit, Mat.10.c.33. Mar.8.d.38.
& meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet cũ ve- 2.Tim.2.b.12.
nerit in maieſtate ſua, & patris, & ſanctorum angelorũ.
27 †Dico autem vobis verè, ſunt aliqui hìc ſtantes, qui non Mat.16.d.28.
28 guſtabunt mortem donec videant regnum Dei. †¶Factũ Marc.9.a.1. Matt.17.a.1.
eſt autem poſt hæc verba ferè dies octo, & aſſumpſit Pe- Marc.9.a.2.
D trum & Iacobum & Iohannem, & aſcendit in montem
29 vt oraret. †Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus eius, al-
30 tera: & veſtitus eius albus & refulgens. †Et ecce duo viri
31 loquebantur cum illo. Erant autem Moyſes & Elias, †vi
ſi in maieſtate: & dicebant exceſſum eius, quem comple
32 turus erat in Ieruſalem. †Petrus verò & qui cũ illo erant,
grauati erant ſomno. Et euigilantes, viderunt maieſtatẽ
33 eius, & duos viros qui ſtabant cum illo. †Et factum eſt:
cùm diſcederent ab illo, ait Petrus ad Ieſum, Præceptor
Bonũ eſt nos hic eſſe: & faciamus tria tabernacula, vnũ
tibi, & vnum Moyſi, & vnum Eliæ: neſciẽs quid diceret.
34 †Hæc autem illo loquente, facta eſt nubes, & obumbra-
35 uit eos: & timuerunt, intrãtibus illis in nubem. †Et vox
E facta eſt de nube, dicens, ¶Hic eſt filius meus dilectus: ip Matt.3.d.17. 2.Pet.1.c.17.
36 ſum audite. †Et dum fieret vox, inuentus eſt Ieſus ſolus.
Et ipſi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quic
37 quam ex his quæ viderant. †¶Factũ eſt autem: in ſequẽ- Matt.17.b.14. Marc.9.c.17.
ti die, deſcendentibus illis de monte, occurrit *illi turba *illis
38 multa. †Et ecce vir de turba exclamauit: dicens, Magiſter
obſecro te, reſpice in filium meum quia vnicus eſt mihi:
39 †& ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubitò clamat &
elidit, & diſſipat eum cũ ſpuma, & vix diſcedit dilaniãs
40 eum: †& rogaui diſcipulos tuos vt eijcerent illum, & nõ
41 potuerunt. †Reſpondens autem Ieſus, dixit: O generatio
infidelis & peruerſa, vſquequo ero apud vos & patiar

41 vos? Adduc huc filium tuum. ¶Et cùm accederet, eliſit il-
li dæmonium, & diſſipauit. Et increpauit Ieſus ſpiri-
tum immundum, & ſanauit puerum & reddidit illum
43 patri eius. ¶Stupebant autẽ omnes in magnitudine Dei:
omnibusq; mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit
44 ad diſcipulos ſuos: ¶Ponite vos in cordib⁹ veſtris ſermo
nes iſtos, filius enim hominis futurum eſt vt tradatur in
45 manus hominum. ¶At illi ignorabant verbum iſtud, &
F erat velatum ante eos, vt non ſentirent illud: & timebãt
Inf. 22 e. 24. Matt. 18 a. 1. Marc. 9. e. 34. 46 eum interrogare de hoc verbo. ¶‖Intrauit autẽ cogita-
47 tio in eos, quis eorum maior eſſet. ¶At Ieſus videns cogi-
tationes cordis illorum, apprehendit puerum, & ſtatuit
48 illum ſecus ſe, ¶& ait illis: Quicunq; ſuſceperit puerum
iſtum in nomine meo, me recipit: & quicunq; me rece-
perit, recipit eum qui me miſit. Nam qui minor eſt inter
49 vos omnes, hic maior eſt. ¶Reſpondens autem Iohannes
dixit: Præceptor, vidimus quendam in nomine tuo eijciẽ
tem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non ſequitur
50 nobiſcum. ¶Et ait ad illum Ieſus: Nolite prohibere, qui
*nos. pro nobis. 51 enim non eſt aduerſum *vos, pro vobis *eſt. ¶Factum eſt
autem dum complerentur dies aſſumptionis eius, & ip
52 ſe faciem ſuam firmauit vt iret in Ieruſalem. ¶Et miſit
nuntios ante conſpectum ſuum, & euntes intrauerunt
53 in ciuitatem Samaritanorum vt pararent illi. ¶Et non
G receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Ieruſalẽ.
54 ¶Cum vidiſſent autem diſcipuli eius, Iacobus & Iohan-
nes dixerunt: Dñe, vis dicimus vt ignis deſcendat de cæ-
55 lo, & conſumat illos? ¶Et conuerſus increpauit illos, di-
Iohn. 3. b. 17. & 12. g. 47. 56 cens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis? ¶‖Filius hominis non
venit animas perdere, ſed ſaluare. Et abierunt in aliud ca
57 ſtellum. ¶Factũ eſt autem: ambulantibus illis in via, di
Matt. 8. c. 19 *Domine 58 xit quidam ad illum: Sequar te quocunque ieris*. ¶Dixit
illi Ieſus: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: fi
ſuum lius autem hominis non habet vbi caput reclinet.
59 ¶Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Do
mine permitte mihi primùm ire, & ſepelire patrẽ meũ.
60 ¶Dixitq; ei Ieſus: Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos:
*& 61 tu autem vade, *annuntia regnũ Dei. ¶Et ait alter: Sequar
te Dñe: ſed permitte mihi primùm renũtiare his qui do-
62 mi ſunt. ¶Ait ad illum Ieſus, Nemo mittẽs manum ſuam
ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei.

Septuaginta duos præmittens ad ſingulas ciuitates, tradit præcepta quæ in prædicando obſeruent: & gaudentibus de ſubiectis ſibi dæmonibus, dicit non eſſe ob hoc potiſſimum gaudendum: comminatur ciuitatibus obſtinatis in quibus facta erãt plurima virtutes, & exultans in ſpiritu confitetur patri: tentanti legiſperito poſt recitatum præceptum de dilectione Dei & proximi, oſtendit quis ſit proximus per parabolam hominis à Ieruſalem deſcendentis: Marthæ miniſtranti, & de ſorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegiſſe optimam partem.

CAP. X.

1
A POſt hæc autem deſignauit Dominus & alios ſeptua-
ginta duos: & miſit illos binos ante faciem ſuam in
omnem ciuitatem & locum quò erat ipſe venturus.
Matth. 9. d. 37 2 ¶Et dicebat illis: ‖Meſſis quidem multa: operarij autẽ pau
ci. Rogate ergo dñm meſſis, vt mittat operarios in meſ-
3 ſem ſuam. ¶‖Ite, ecce ego mitto vos ſicut agnos, inter lu-
Mat. 10. b. 16 Marc 6. a. 8. 4 pos. ¶‖Nolite portare ſacculum, neq; peram, neq; calcea
5 menta: ‖& neminem per viam ſalutaueritis. ¶In quamcũ
4. Reg. 4. c. 29 que domum intraueritis, primùm dicite: Pax huic do-
6 mui. ¶& ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illum
7 pax veſtra: ſin autem, ad vos reuertetur. ¶In eadem autem
B domo manete edentes & bibentes quæ apud illos ſunt:
Mat. 10. b. 10. Deu. 24. c. 14 1. Ti. 5. c. 18. ‖dignus eſt enim operarius mercede ſua. Nolite tranſire
8 de domo in domum. ¶Et in quamcunq; ciuitatem in-
traueritis, & ſuſceperint vos, manducate quæ apponũ-
9 tur vobis: & curate infirmos qui in illa ſunt, & dicite il-
10 lis: Appropinquauit in vos regnum Dei. ¶In quamcunq;
autem ciuitatẽ intraueritis, & non ſuſceperint vos, exeũ
Act. 13. g. 51 11 tes in platéas eius dicite: ¶‖Etiam puluerem qui adhæſit
nobis de ciuitate veſtra, extergimus in vos: tamen hoc
12 ſcitote quia appropinquauit regnum Dei. ¶Dico vobis
quia Sodomis in die illa remiſſius erit, quàm illi ciuitati.
13 ¶‖Væ tibi Corozáim, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro Mat. 11. c. 21.
& Sydóne factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis,
14 olim in cilicio & cinere ſedentes pœniterent. ¶Veruntamen
men Tyro & Sydóni remiſſius erit in iudicio, quàm vo-
15 bis. ¶Et tu Capharnaum vſq; ad cælum exaltata, vſq; ad
16 infernũ demergẽris. ¶‖Qui vos audit, me audit: & q vos Mat. 10 d. 40 Ioh. 13. c. 20.
ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit: ſpernit eum
17 qui miſit me. ¶Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta duo cũ
gaudio, dicentes, Dñe, etiam dæmonia ſubijciuntur no-
18 bis in nomine tuo. ¶Et ait illis: Videbam Sathanam ſicut
19 fulgur de cælo cadentem. ¶Ecce dedi vobis poteſtatem
calcandi ſupra ſerpẽtes, & ſcorpiones, & ſuper omnem
20 virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. ¶Veruntamen
D in hoc nolite gaudere, quia ſpiritus vobis ſubijciuntur:
gaudete autem q nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis.
21 ¶‖In ipſa hora exultauit *ſpiritu* & dixit: Cõfiteor tibi pa- Mat. 11. d. 25. *in ſpiritu ſancto.
ter, Dñe cæli & terræ, quòd abſcondiſti hæc à ſapiẽtibus
& prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Etiam pater, qm̃
22 ſic placuit ante te. ¶Oĩa mihi tradita ſunt à patre meo.
Et nemo ſcit quis ſit filius, niſi pater: & quis ſit pater, ni-
23 ſi filius, & cui voluerit filius reuelare. ¶Et conuerſus ad
diſcipulos ſuos, dixit: ‖Beati oculi qui vident quæ vos vi Mat. 13. b. 16.
24 detis. ¶Dico enim vobis, quòd multi prophetæ & reges
voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & au
25 dire quæ auditis, & non audierunt. ¶‖Et ecce quidã Le Mat. 22. d. 35 Mar. 12. c. 28
E giſperitus ſurrexit, tentans illum, & dicens: Magiſter qd
26 faciendo vitam æternam poſſidebo? ¶At ille dixit ad eum:
27 In lege quid ſcriptum eſt? quomodò legis? ¶Ille reſpõdẽs
dixit: ‖Diliges Dñm Deum tuum ex toto corde tuo, & ex Deut. 6. a. 5.
tota anima tua, & ex oĩbus viribus tuis, & ex omni men
28 te tua: & proximum tuum ſicut teipſum. ¶Dixitq; illi: Re
29 ctè reſpondiſti, hoc fac et viues. ¶Ille autẽ volens iuſtifica
re ſeipſum, dixit ad Ieſum: Et quis eſt meus proximus?
30 ¶*Suſcipiens* autem Ieſus, dixit: Homo quidam deſcẽde- *Suſpiciens
bat ab Ieruſalem in Iericho, & incidit in latrones, q etiã
deſpoliauerunt eum: & plagis impoſitis abierunt ſemi-
31 uiuo relicto. ¶Accidit autem vt ſacerdos quidam deſcen-
F deret eadem via: & viſo illo præteriuit. ¶Similiter & Leui
32 ta, cùm eſſet ſecus locum, & videret eum, pertranſijt.
33 ¶Samaritanus autem quidam iter faciens, vẽnit ſecus eũ:
34 & videns eum, miſericordia motus eſt. ¶Et appropians al
ligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum: & im-
ponens illum in iumẽtum ſuum, duxit in ſtabulum, &
35 curam eius egit. ¶Et altera die protulit duos denarios, &
dedit ſtabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcunq;
36 ſupererogaueris, ego cùm rediero reddã tibi. ¶Quis ho-
rum triũ videtur tibi proximus fuiſſe illi, qui incidit in
37 latrones? ¶At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum.
38 Et ait illi Ieſus: Vade & tu fac ſimiliter. ¶Factum eſt aũt
dum irent, & ipſe intrauit in quoddam caſtellum: & mu
G lier quædam Martha nomine, excepit illum in domum
39 ſuam, ¶& huic erat ſoror nomine Maria, quę etiam ſedẽs
40 ſecus pedes Dñi, audiebat verbum illius. ¶Martha autem
ſatagebat circa frequens miniſterium: quæ ſtetit & ait:
Dñe non eſt tibi curæ quòd ſoror mea reliquit me ſolã
41 miniſtrare? Dic ergo illi vt me adiuuet. ¶Et reſpondens
dixit illi Dñs: Martha, Martha, ſolicita es, & turbaris er-
42 ga plurima. ¶Porrò vnum eſt neceſſariũ. Maria optimã
partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

Docet diſcipulos orare, oſtendens perſeuerãti oratione omnia impetrari: eiecto dæmonio muto confutat dicentes quòd in Beelzebub eijceret dæmonia: mulier quædam dicit, beata vbera quæ Ieſus ſuxerat, de ſigno Ionæ, de Regina Auſtri, & Niniuitis, oculoq; ſimplici: nequam Phariſæum qui ipſum inuitauerat reprehendit, murmurantem quòd illotis pranderet manibus, taxat hypocriſim Phariſæorum & Scribarum, dicens, quòd ab hac generatione exquiretur ſanguis omnium prophetarum.

CAP. XI.

1
A ET factum eſt cùm eſſet in quodam loco orans, vt ceſ
ſauit, dixit vnus ex diſcipulis eius ad eum: Dñe, doce nos orare, ſicut docuit & Iohannes diſcipulos ſuos.

2 ¶Et

1 ¶Et ait illis, Cū oratis, dicite: ‖Pater ſanctificetur nomē tuū. (math.6.b.9 / * Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra 4.)
3 Adueniat regnū tuū. ¶*Panē nr̄m quotidianū da nobis
4 *hodie*, ¶& dimitte nobis peccata nr̄a, ſiquidē & ipſi di (*quotidie 10)
mittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in ten
5 tationem. ¶Et ait ad illos: quis veſtrum habebit amicū,
& ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, com-
6 moda mihi tres panes, ¶quoniam amicus meus venit
de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum:
7 ¶et ille deintus reſpondens, dicat: Noli mihi moleſtus
eſſe, iam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt
8 in cubili: non poſſum ſurgere & dare tibi. ¶Et ſi ille
perſeuerauerit pulſans: *dico vobis, etſi non dabit illi ſur
gens eò quòd amicus eius ſit, propter improbitatem ta-
B mē eius ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios.
9 ¶‖Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite & (math.7.a.7. & 21.b.22. Mar.11.c.24. Ioh.14.b.13. & 15.a.7. & 16.c.23. Iacob.1.a.5.)
10 inuenietis: pulſate & aperietur vobis. ¶Omnis enim q
petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperie-
11 tur. ¶‖Quis autem ex vobis patrem petit panem, nun (math.7.b.9)
quid lapidem dabit illi? Aut piſcem, nunquid pro pi-
12 ſce ſerpentem dabit illi? ¶Aut ſi petierit ouum, nun-
13 quid porriget illi ſcorpionem? ¶Si ergo vos cùm ſitis
mali, noſtis bona data dare filijs veſtris: quantò magis
pater veſter *de cælo dabit ſpiritum bonum petentibus (* cæleſtis.)
14 ſe? ¶‖Et erat eijciens dæmonium: & illud erat mutum. (Matt.9.d.32 & 12.b.22.)
Et cùm eiecisset dæmonium, locutus eſt mutus: & admi
15 ratæ ſunt turbæ. ¶‖Quidam autem ex eis dixerunt: In (mar.3.c.22.)
16 Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. ¶Et
alij tentantes, ſignum de cælo quærebant ab eo. ¶Ip-
17 ſe autem vt vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne
C regnum in ſe diuiſum, *deſolabitur:* & domus ſu- (*deſolatur 5. * cadit 5.)
18 pra domum *cadet*. ¶Si autem & Satanas in ſeipſum
diuiſus eſt: quomodò ſtabit regnum eius? quia dicitis in
19 Beelzebub me eijcere dæmonia. ¶Si autem ego in Beel-
zebub eijcio dæmonia: filij veſtri in quo eijciunt? ideo
20 ipſi iudices veſtri erunt. ¶Porrò ſi in digito Dei eijcio dę
21 monia: profectò peruênit in vos regnum Dei. ¶Cùm for
tis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quæ
22 poſſidet. ¶Si autem fortior eo ſuperueniens vicerit eū:
vniuerſa arma eius *auferet* in quibus confidebat, & ſpo (* auferet 8.)
23 lia eius *diſtribuet*. ¶Qui non eſt mecum, contra me (*diſtribuit 7)
24 eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit. ¶Cùm immū-
dus ſpiritus exierit de homine, perambulat per loca ina-
quoſa, quærens requiem, et non inueniens dicit: Reuer
25 tar in domum meam vnde exiui. ¶Et cùm venerit, inue-
26 nit *ſcopis mundatam & ornatam. ¶Tunc vadit, & aſſu- (* eam)
mit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe: & ingreſſi habi-
D tant ibi. Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora priori
27 bus. ¶Factum eſt autem: cùm hæc diceret, extollens vo-
cem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter q
28 te portauit, & ubera quæ ſuxiſti. ¶At ille dixit: Quini-
mò, beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.
29 ¶‖Turbis autē concurrentibus cœpit dicere: Generatio (mat.12.c.39.)
hæc, generatio nequam eſt: ſignum quærit, & ſignū non
30 dabitur ei, ‖niſi ſignum Ionæ prophetæ. ¶Nam ſicut fuit (Ionæ.2.a.2.)
Ionas ſignum Niniuitis: ita erit & filius hominis gene-
31 rationi iſti. ¶‖Regina Auſtri ſurget in iudicio cum viris (3.Reg.10.a.1. 2.Par.9.a.1.)
generationis huius, & condemnabit illos: quia venit à fi
nibus terræ audire ſapientiam Salomonis: & ecce plus
32 quàm Salomon hîc. ¶Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio
cum generatione hac, & condemnabunt illam: ‖quia pę
nitentiam egerunt ad prædicationem Ionæ, & ecce plus (Ionæ 3.b.5. Matt.5.b.15. Marc.4.c.21.)
33 quàm Ionas hîc. ¶‖Nemo lucernam accendit, & in abſcō
E dito ponit, neq; ſub modio: ſed ſupra candelabrum, vt q
34 ingrediuntur lumen videant. ¶Lucerna corporis tui,
eſt oculus tuus. ‖Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum
corpus lucidum erit: ſi autem nequam fuerit, etiam cor-
35 pus tuum tenebroſum erit. ¶Vide ergo ne lumen
36 quod in te eſt, tenebræ ſint. ¶Si ergo corpus tuum totū
lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebra-
rum, erit lucidum totum, & ſicut lucerna fulgoris illu-
37 minabit te. ¶Et cùm loqueretur rogauit illum quidam
Phariſæus vt pranderet apud ſe. Et ingreſſus recubuit.
38 ¶Phariſæus autem cœpit intra ſe reputans dicere quare
39 non baptizatus eſſet ante prandium. ¶Et ait Dominus
ad illum: ‖Nunc vos Phariſæi quod deforis eſt calicis & (mat.23.c.25)
catini mundatis, quod autem intus eſt veſtrum plenum
40 eſt rapina & iniquitate. ¶Stulti, nónne qui fecit quod
41 deforis eſt, etiam id quod deintus eſt, fecit? ¶Veruntamē
F quod ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia mun-
42 da ſunt vobis. ¶Sed væ vobis Phariſæis, quia decimatis
mentam & rutam & omne olus: & præteritis iudicium
& charitatem Dei: hęc autem oportuit facere, & illa non
43 omittere. ¶Væ vobis Phariſæis, quia diligitis primas ca- (Inf.20.g.46. mat.23.a.6. mar.12.d.38)
44 thedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro. ¶Væ vobis
quia eſtis vt monumenta quæ non apparent, & homi-
45 nes ambulantes ſupra neſciunt. ¶Reſpondens autem
quidam ex legiſperitis, ait illi: Magiſter, hæc dicens etiā
46 contumeliam nobis facis. ¶At ille ait: Et vobis legiſperi- (math.23.a.4.)
tis væ: quia oneratis homines oneribus quæ portare nō
poſſunt, & ipſi vno digito veſtro non tangitis ſarcinas.
47 ¶Væ vobis, qui ædificatis monumenta prophetarum: pa
48 tres autem veſtri occiderunt illos. ¶Profectò teſtificami
G ni quòd conſentitis operibus patrum veſtrorum: quo-
niam ipſi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis
49 eorum ſepulchra. ¶Proptereà & ſapientia Dei dixit: Mit
tam ad illos prophetas & apoſtolos, & ex illis occident
50 & perſequentur: ¶vt inquiratur ſanguis omnium pro-
phetarum, qui effuſus eſt à conſtitutione mundi à gene- (Gene.4.b.8. 2.Pa.24.c.21)
51 ratione iſta, ¶‖à ſanguine Abel, vſq; ad ſanguinem Zacha
riæ, ‖qui perijt inter altare & ædem. Ita dico vobis, requi
52 retur ab hac generatione. ¶Væ vobis legiſperitis, quia
tuliſtis clauem ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & eos qui in-
53 troibant prohibuiſtis. ¶Cùm autem hæc ad illos diceret,
cœperunt Phariſæi & legiſperiti grauiter inſiſtere, &
54 os eius opprimere de multis, ¶inſidiantes ei, & quærētes
aliquid capere de ore eius, vt accuſarent eum.

Cauendum docet à fermento Phariſæorum, & quòd omne occultum detegetur: quis etiam timendus ſit: de blaſphemia in ſpiritum ſanctum: roborat apoſtolos aduerſus perſecutiones, non vult ſe immiſcere in diuidenda fratrum hæreditate: per parabolam diuitis reuocat ab auaritia, vetans ſolicitum eſſe de victu & veſtitu, hortaturq; vt lumbi præcingantur: & quis ſit fidelis aut infidelis diſpenſator: venit vt mittat ignem in terram & ſeparationem: reprehendit quòd tempus gratiæ non dijudicent: monet vt quiſque conetur ab aduerſarijs ſe liberare.

CAP. XII.

1 MVltis autem turbis circunſtantibus, ita vt ſe inui (Matt.16.a.6. Marc.8.b.15)
A cē conculcarent, cœpit dicere ad diſcipulos ſuos: (Mat.10.c.26)
‖Attendite à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocri- (Marc.4.c.22. *enim.)
2 ſis. ¶‖Nihil *autem* opertum eſt, quod non reueletur: ne
3 que abſconditum, quod non ſciatur. ¶Quoniam quæ
in tenebris dixiſtis, in lumine dicētur: & quod in aurem
4 loquuti eſtis in cubiculis, prædicabitur in tectis. ¶Dico
autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occi-
dunt corpus, & poſt hæc non habent amplius quid fa-
5 ciant. ¶Oſtendam autem vobis quem timeatis: timete
eum qui poſtquàm occiderit, habet poteſtatem mitte-
6 ‖re in gehennam, ita dico vobis, hunc timete. ¶Nónne
quinque paſſeres veneunt dipondio: & vnus ex illis nō
7 eſt in obliuione coram Deo? Sed & capilli capitis ve-
ſtri omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere: multis
8 paſſeribus pluris eſtis. ¶‖Dico autem vobis: Omnis qui- (Mat.10.c.32. mar.8.d.38. 2.Ti.2.b.12.)
B cunque confeſſus fuerit me coram hominibus, & filius
9 hominis confitebitur illum coram angelis Dei. ¶qui au-
tem negauerit me coram hominibus, negabitur coram
10 angelis Dei. ¶Et omnis qui dicit verbum in filium ho- (mat.12.c.32. mar.3.d.28.)
minis, remittetur illi: ei autem qui in ſpiritum ſanctum
11 blaſphemauerit, non remittetur. ¶‖Cùm autem indu (mat.10.b.19. marc.13.b.11)
cent vos in ſynagogas, & ad magiſtratus & poteſtates,
nolite ſoliciti eſſe qualiter aut quid reſpondeatis, aut
12 quid dicatis. Spiritus enim ſanctus docebit vos in ipſa
13 hora quid oporteat vos dicere. ¶Ait autem ei quidam de
turba, Magiſter, dic fratri meo vt diuidat mecum hæredi
14 tatem. ¶At ille dixit ei, Homo, quis me conſtituit iudicē
15 aut diuiſorem ſuper vos? ¶Dixitque ad illos: Videte &

cauete ab omni auaritia: quia non in abundantia cuiuſ-
16 quam vita eius eſt, ex his quæ poſſidet. †Dixit autẽ ſimil
Eccl. 11. c. 19. tudinem ad illos dicens: |Hominis cuiuſdam diuitis hu
17 beres fructus ager attulit: †& cogitabat intra ſe dicens:
C Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus
18 meos? †Et dixit, Hoc faciam: Deſtruã horrea mea, & maio
ra faciam: & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mi
19 hi, & bona mea: †& dicã animæ meæ: Anima, habes mul
ta bona poſita in annos plurimos: requieſce, comede, bi
20 be, epulare. †Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte ani-
mam tuam repetunt à te: quæ autem paraſti, cuius erũt?
21 †Sic eſt qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum diues.
22 †Dixitq; ad diſcipulos ſuos: Ideo dico vobis, |Nolite ſoli-
Pſa. 54 d. 25 Mat. 6. d. 25. 1. Pet. 5. b. 7. citi eſſe animæ veſtrę quid manducetis: neq; corpori q̃d
23 induamini. †Anima plus eſt quàm eſca: & corpus plus
24 quàm veſtimentum. †Conſiderate coruos, quia non ſe-
minant neque metunt, quibus non eſt cellarium neque
horreum, & Deus paſcit illos. Quantò magis vos pluris
25 eſtis illis? †Quis autem veſtrum cogitando poteſt adijce-
26 re ad ſtaturam ſuam cubitum vnum? †Si ergo neq; quod
minimum eſt poteſtis, quid de cæteris ſoliciti eſtis?
27 †Conſiderate lilia quomodò creſcunt: non laborant, ne-
D que nent: dico autem vobis, nec Salomõ in omni gloria
28 ſua veſtiebatur ſicut vnum ex iſtis. †Si autem fœnum q̃d
hodie eſt in agro, & cras in clibanũ mittitur, Deus ſic ve
29 ſtit, quantò magis vos, puſillæ fidei? †Et vos nolite quære
re, quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in ſubli-
30 me tolli: †hæc enim oĩa gentes mundi quærunt. Pater au
31 tem veſter ſcit quoniam his indigetis. †Veruntamẽ quę-
rite primũ regnum Dei*: & hæc omnia adijcientur vo-
*& iuſtitiam eius. 32 bis. †Nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri
Mat. 19. c. 21 Mat. 6. c. 20. 33 veſtro dare vobis regnum. †Vendite quæ poſſidetis, |&
date eleemoſynam. Facite vobis ſacculos qui nõ veteraſ-
ſcunt, theſaurum non deficientem in cælis: quo fur non
34 appropiat, neq; tinea corrumpit. †Vbi enim theſaurus
E veſter eſt, ibi & cor veſtrum erit. †Sint lumbi veſtri præ-
35 cincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris, †& vos
36 ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuũ quan
do reuertatur à nuptijs: vt cũ venerit & pulſauerit, confe
37 ſtim aperiant ei. †Beati ſerui illi, quos cũ venerit domi-
nus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quòd pręcin
get ſe, & faciet illos diſcumbere: & tranſiens miniſtra-
38 bit illis. †Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vi-
39 gilia venerit, et ita inuenerit: beati ſunt ſerui illi. †|Hoc au
Mat 24. d. 43. tem ſcitote, q̃m ſi ſciret paterfamilias qua hora fur veni-
ret, |vigilaret vtiq;, & non ſineret perfodi domum ſuam.
Apo. 16. c. 15 40 †Et vos eſtote parati: quia qua hora non putatis, filius ho
41 minis veniet. †Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis
42 hanc parabolam: an & ad omnes? †Dixit autem Domi-
nus: Quis, putas, eſt fidelis diſpenſator & prudens, quẽ
*conſtituet 2 *cõſtituit Dominus ſupra familiam ſuam, vt det illis in
43 tempore tritici menſuram? †Beatus ille ſeruus, quem cũ
F venerit dominus, inuenerit ita facientem. †Verè dico vo-
44 bis, quoniam ſupra omnia quæ poſſidet, conſtituet illũ.
45 †Quòd ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo: Morã facit do-
minus meus venire: & cœperit percutere ſeruos & ancil
46 las, & edere, & bibere, & inebriari: †veniet dominus ſer
ui illius in die qua non ſperat, & hora qua neſcit, & diui
47 det eum, partemq; eius cum infidelibus ponet. †Ille au-
tem ſeruus qui cognouit voluntatem domini ſui, & nõ
præparauit, & non fecit ſecundùm voluntatem eius:
48 vapulabit multis: †qui autem non cognouit, & fecit di-
gna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum
datum eſt, multum quæretur ab eo: & cui commenda-
49 uerunt multum, plus petent ab eo. †Ignem veni mittere
50 in terram: & quid volo niſi vt accendatur? †Baptiſmo
G autem habeo baptizari: & quomodò coarctor, vſq; dum
Mat. 10. d. 34 51 perficiatur? †Putatis quia pacem veni dare in terra? Non
52 dico vobis: ſed ſeparationem. †Erũt enim ex hoc quinq;
53 in domo vna diuiſi, tres in duos, & duo in tres: †diuiden
tur pater in filium, & filius in patrem ſuum: mater in fi-
liam, & filia in matrem, ſocrus in nurum ſuam, & nurus
Mat. 16. a. 2. 54 in ſocrum ſuam. †|Dicebat autem & ad turbas. Cùm vi-

deritis nubem orientem ab occaſu, ſtatim dicitis, Nimb*
55 venit: & ita fit. †& cùm auſtrum flantem, dicitis, Quia
56 æſtus erit: & fit. †Hypocritæ, faciẽ cæli & terræ noſtis pro
57 bare: hoc autem tempus quomodò non probatis? †Quid
autem & à vobiſipſis non iudicatis quod iuſtum eſt?
58 †|Cùm autem vadis cum aduerſario tuo ad principem, in Mat. 5. d. 25.
via da operam liberari ab illo: ne fortè trahat te ad iudi-
cẽ, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in car-
59 cerem. †Dico tibi non exies inde, donec etiam nouiſſimũ
minutum reddas.

Occaſione Galilæorum in ſuis ſacrificijs interemptorum, & eorũ qui in Siloe corruerant, hortatur ad pœnitẽtiam, alioquin exterminandos prædicit inſtar ficus infructuoſæ: archiſynagogũ redarguit, indignantem quòd ſabbatho curaſſet mulierem à ſpiritu infirmitatis, comparat regnum cælorum grano ſinapis ac fermento: de anguſta porta, & quòd quidem clauſo oſtio fruſtrà pulſabunt. Herodem dicit vulpem, & Ieruſalem ob crudelitatem ſuam deſerendam. CAP. XIII.

1 ADerant autem quidam ipſo in tempore, nuntian-
A tes illi de Galilæis, quorum ſanguinem Pilatus mi
2 ſcuit cum ſacrificijs eorum. †Et reſpondens dixit illis: Pu
tatis quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores
3 fuerint, quia talia paſſi ſunt? †Non, dico vobis: ſed niſi pę
4 nitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis. †Sicut
illi decem & octo ſupra quos cécidit turris in Siloe, &
occîdit eos: putatis quia & ipſi debitores fuerint præter
5 oẽs hoĩes habitantes in Ieruſalem? †Non, dico vobis: ſed
ſi pœnitentiã non habueritis, omnes ſimiliter peribitis.
6 †Dicebat autem hanc ſimilitudinem: Arborem fici habe
B bat quidam plantatam in vinea ſua: & venit quærẽs fru-
7 ctum in illa, & non inuênit. †Dixit autem ad cultorem
vineæ: Ecce anni tres ſunt ex quo venio quærẽs fructum
in ficulnea hac: & nõ inuenio. Succide ergo illam: vt q̃d
8 etiam terram occupat? †At ille reſpondens dicit illi: Do-
mine, dimitte illam & hoc anno, vſq; dum fodiam circa
9 illam, & mittam ſtercora: †& ſi quidem fecerit fructum:
10 ſin autem, in futurũ ſuccîdes eam. †Erat autem docẽs in
11 ſynagoga eorum ſabbathis. †Et ecce mulier quæ habebat
C ſpiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat incli-
12 nata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere. †Quam cũ
videret Ieſus, vocauit eam ad ſe, & ait illi: Mulier, dimiſſa
13 es ab infirmitate tua. †Et impoſuit illi manus, & confe-
14 ſtim erecta eſt, & glorificabat Deum. †Reſpondens autẽ
archiſynagogus, indignãs quia ſabbatho curaſſet Ieſus,
dicebat turbæ: Sex dies ſunt in quibus oportet operari,
in his ergo venite, & curamini: & non in die Sabbathi.
15 †Reſpondens autem ad illum Dominus dixit: *Hypocri
ta*, vnuſquiſq; veſtrum ſabbatho nõ ſoluit bouem ſuum *hypocritæ
16 aut aſinum à præſepio, & ducit adaquare? Hanc autem fi
D liam Abrahæ quam alligauit Satanas ecce decẽ & octo
annis, non oportuit ſolui à vinculo iſto die ſabbathi?
17 †Et cùm hæc diceret, erubeſcebant omnes aduerſarij ei*:
& omnis populus gaudebat in vniuerſis quæ glorioſè
18 fiebant ab eo. †Dicebat ergo: Cui ſimile eſt regnum Mat. 13. d. 31 Mar. 4. c. 30.
19 Dei, & cui ſimile æſtimabo illud? †Simile eſt grano ſina-
pis, quod acceptum homo miſit in hortum ſuum, & cre
uit, & factum eſt in arborem magnam, & volucres cæli
20 requieuerunt in ramis eius. †|Et iterum dixit: Cui ſimi
21 le æſtimabo regnum Dei? †Simile eſt fermento, quod Mat. 13. e. 33.
E acceptum mulier abſcondit in farinæ ſata tria: donec fer
22 mentaretur totum. †Et ibat per ciuitates & caſtella do-
23 cens, & iter faciens in Ieruſalem. †Ait autem illi quidã:
Domine, ſi pauci ſunt qui ſaluantur? Ipſe autem dixit ad
24 illos, †|Contendite intrare per anguſtam portam: quia Mat. 7. b. 13.
multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.
25 †|Cùm autem intrauerit paterfamilias, & clauſerit o- Mat. 25. a. 10
ſtium, & incipietis foris ſtare, & pulſare oſtium, di-
centes, Domine aperi nobis: & reſpondens dicet vo-
26 bis: Neſcio vos, vnde ſitis: †tunc incipietis dicere:
F Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis no-
27 ſtris docuiſti. †Et dicet vobis: |Neſcio vos, vnde ſitis: Matt. 7. c. 23. & 25. d. 41.
28 diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. Ibi erit fletus & Pſal. 6. b. 9.

ſtridor

ſtridos dentium: cùm videritis Abraham, & Iſaac, & Ia-
cob, & omnes prophetas in regno Dei, vos autem expel
29 li foras. Et venient ab Oriente & Occidente & Aquilo
Mat. 19. d. 30 & 20. b. 16. Mar. 10. d. 31 30 ne & Auſtro, & accumbent in regno Dei. Et ecce ſunt
nouiſſimi qui erunt primi, & ſunt primi, qui erunt no-
* erant 31 uiſſimi. In ipſa die acceſſerunt quidam Phariſæorú, dicé
tes illi: Exi, & vade hinc: quia Herodes vult te occidere.
32 Et ait illis: Ite, & dicite vulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, &
G ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die cóſummor.
33 Verumtamen oportet me hodie & cras & ſequenti die
ambulare: quia non capit prophetam perire extra Ieruſa
Mat. 23. d. 37 34 lem. Ieruſalem, Ieruſalem, quę occidis prophetas, & la
pidas eos qui mittuntur ad te, quoties volui congregare
filios tuos quéadmodùm auis nidum ſuum ſub pénis, &
35 noluiſti? Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.
Dico autem vobis, quia non videbitis me donec veniat
Inf. 19. f. 38. cùm dicetis: Benedictus qui venit in nomine Domini.

In domo principis Phariſæorum hydropicú ſabbatho curat, oſté dens legiſperitis ac Phariſæis hoc licere: & horum notans ambitionem, docet inuitatú in nouiſſimo loco recumbere: parabola de inuitatis ad cœnã qui ſe excuſarunt: ſequens Chriſtú debet omnibus renuntiare ſublata cruce ſua, vſq; ad odium animæ propriæ: volens turrim ædificare computat primùm ſumptus, commendatio ſalis. CAP. XIIII.

1 ET factum eſt cùm intraret Ieſus in domum cuiuſdá
A principis Phariſæorum ſabbatho manducare pané,
2 & ipſi obſeruabant eum. Et ecce homo quidam hydro-
3 picus erat ante illum. Et reſpondens Ieſus dixit ad Le-
giſperitos & Phariſæos, dicens: Si licet ſabbatho curare?
4 At illi tacuerunt. Ipſe verò apprehenſum ſanauit eum:
5 ac dimiſit. Et reſpondens ad illos dixit: Cuius veſtrú aſi
nus aut bos in puteum cadet: & non continuò extrahet
6 illum die ſabbathi? Et non poterant ad hæc reſpondere
7 illi. Dicebat autem & ad inuitatos parabolam, intendés
B quomodò primos accubitus eligerent, dicens ad illos:
8 Cùm inuitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in pri
9 mo loco, ne fortè honoratior te ſit inuitatus ab illo: &
veniens is qui te & illum vocauit, dicat tibi: Da huic lo-
cum: & tunc incipias cum rubore nouiſſimum locú te-
Pro. 25. a. 7. 10 nére. Sed cú vocatus fueris, vade recumbe in nouiſſimo
loco, vt cú venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, aſcé
de ſuperius. Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbé
Mat. 23. b. 12. Inf. 18. c. 14. 11 tibus: quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe
Tob. 4. b. 7. 12 humiliat, exaltabitur. Dicebat auté & ei qui ſe inuita
Prou. 3. a. 9. C uerat, Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare ami
cos tuos, neq; fratres tuos, neq; cognatos, neq; vicinos
diuites: ne forté te & ipſi reinuitent, & fiat tibi retribu-
13 tio. Sed cú facis conuiuium, voca pauperes, debiles, clau
14 dos, cæcos: & beatus eris, quia non habent retribuere ti
15 bi: retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorú. Hæc
cùm audiſſet quidam de ſimul diſcumbentibus, dixit il-
* máducat 1. 16 li: Beatus qui manducabit panem in regno Dei. At ip-
Mat. 22. a. 2. Apoc. 19. b. 9 ſe dixit ei: Homo quidá fecit cœnam magnam, & voca
17 uit multos. Et miſit ſeruum ſuum hora cœnæ dicere in-
D uitatis vt venirent, quia iam parata ſunt oía. Et cœperút
18 ſimul oés excuſare. Primus dixit ei: Villam emi, & neceſ-
ſe habeo exire & videre illam, rogo te habe me excuſatú.
19 Et alter dixit, Iuga boum emi quinq;, & eo probare illa,
20 rogo te habe me excuſatum. Et alius dixit: Vxorem du-
21 xi, & ideo non poſſum venire. Et reuerſus ſeruus, nun-
E tiauit hæc dño ſuo. Tunc iratus paterfamilias, dixit ſer-
uo ſuo: Exi citò in plateás, & vicos ciuitatis: & pauperes,
22 ac debiles, & cæcos, & claudos, introduc huc. Et ait ſer-
23 uus: Dñe factum eſt vt imperaſti: & adhuc locus eſt. Et
ait dominus ſeruo: Exi in vias & ſepes: & compelle in-
24 trare, vt impleatur domus mea. Dico auté vobis, quòd
nemo virorum illorum qui vocati ſunt, guſtabit cœnam
25 meam. Ibant autem turbæ multæ cum eo, & conuer-
26 ſus dixit ad illos: Siquis venit ad me, & non odit patré
Mat 10. d. 37 ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſoro
Mat. 10. d. 38 & 16. d. 24. F res, adhuc autem & animam ſuam: non poteſt meus eſ
Mar. 8. d. 34 27 ſe diſcipulus. Et qui non baiulat crucem ſuam, & venit
28 poſt me: non poteſt meus eſſe diſcipulus. Quis enim
ex vobis volens turrim ædificare, non priùs ſedens, có- * nonne
putat ſumptus qui neceſſarij ſunt, ſi habeat ad perficien
29 dum: ne poſteaquàm poſuerit fundamentum, & nó po
tuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei,
30 dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare & non potuit
31 conſummare? Aut quis rex iturus committere belló
G aduerſus alium regem, non ſedens priùs cogitat, ſi poſſit
cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti milli
32 bus venit ad ſe? alioquin adhuc illo longè agente, legatio
33 nem mittens, rogat ea quæ pacis ſunt. Sic ergo omnis Mat. 5. b. 13. Mar. 9. g. 50
ex vobis qui non renuntiat omnibus quæ poſſidet, non
34 poteſt meus eſſe diſcipulus. Bonum eſt ſal. Si autem ſal
35 euanuerit: in quo condietur? Neque in terram, neque * quoque
in ſterquilinium vtile eſt, ſed foras mittetur. Qui habet
aures, audiendi audiat.

Scribis & Phariſæis murmurantibus quòd peccatores reciperet, parabolas proponit de oue & drachma perditis ac inuentis, & de filio prodigo ad patrem reuerſo, benigneq; ab ipſo ſuſcepto, ſeniore filio indignè hoc ferente: & quátum ſit in cælo gaudium ſuper peccatore pœnitentiam agente. CAP. XV.

1 ERant autem appropinquantes ei publicani & pec-
A catores vt audirent illum. Et murmurabant Phari-
2 ſæi & Scribæ, dicétes: Quia hic peccatores recipit, & má
3 ducat cum illis. Et ait ad illos parabolam iſtam, dicens:
4 Quis ex vobis homo qui habet centum oues: & ſi per- Mat. 18. b 12.
diderit vnam ex illis, nónne dimittit nonagintanouem
in deſerto, & vadit ad illam quę perierat, donec inueniat
5 eam? Et cùm inuenerit eam, imponit in humeros ſuos
6 gaudens: & veniens domum conuocat amicos & vici-
B nos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni oué
7 meam quæ perierat. Dico vobis quòd ita gaudiú erit in cæ-
lo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſup
nonagintanouem iuſtis qui non indigent pœnitentia.
8 Aut quæ mulier habens drachmas decem: ſi perdiderit
drachmam vnam, nónne accendit lucernam, & euertit
9 domum, & quærit diligenter donec inueniat? Et cum * euerrit 1. * eam
inuenerit, conuocat amicas & vicinas, dicens: Congratu
lamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram.
10 Ita, dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei ſup vno
C peccatore pœnitentiá agente. Ait autem: Homo qui-
11 dam habuit duos filios: & dixit adoleſcentior ex illis pa
12 tri: Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit.
13 Et diuiſit illis ſubſtantiam. Et non poſt multos dies, có-
gregatis omnibus adoleſcétior filius peregrè profectus
eſt in regionem longinquam: & ibi diſſipauit ſubſtantiá
14 ſuam viuendo luxurioſè. Et poſtquàm omnia conſum-
D maſſet, facta eſt fames valida in regione illa, & ipſe cœ- * diſſipaſſet 1.
15 pit egere. Et abijt, & adhæſit vni ciuium regionis illius.
16 Et miſit illum in villam ſuam vt paſceret porcos. Et cu-
piebat implere ventrem ſuum de ſiliquis quas porci má
17 ducabant: & nemo illi dabat. In ſe autem reuerſus dixit:
Quanti mercenarij patris mei abúdant panibus: ego au * in domo
18 tem hîc fame pereo? Surgam & ibo ad patrem meum,
19 & dicá ei: Pater, peccaui in cælú & coram te: iam nó ſum
dignus vocari filius tuus: fac me ſicut vnum de mercena
20 rijs tuis. Et ſurgens venit ad patrem ſuú. Cùm autem
E adhuc longè eſſet, vidit illum pater ipſius, & miſericor-
dia motus eſt, & accurrens cécidit ſuper collum eius &
21 oſculatus eſt eum. Dixitque ei filius: Pater, peccaui in
cælum, & coram te, iam non ſum dignus vocari filius
22 tuus. Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Citò proferte
ſtolam primam, & induite illum, & date annulum in
23 manum eius, & calceamenta in pedes eius: & adducite
vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus & epu
24 lemur: quia hic filius meus mortuus erat & reuixit: pe-
F rierat, & inuentus eſt. Et cœperunt epulari. Erat autem
25 filius eius ſenior in agro, & cùm veniret & appropin-
26 quaret domui, audiuit ſymphoniam & chorú: & voca-
27 uit vnum de ſeruis, & interrogauit quid hæc eſſent. Iſq;
dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum
28 ſaginatum, quia ſaluum illum recepit. Indignatus eſt

autem,& oolebat introire.Pater ergo illius egreſſus cœ-
29 pit rogare illum.ᵀAt ille reſpondens,dixit patri ſuo:Ecce
G tot annis ſeruio tibi,& nunquã mandatum tuũ præteri-
30 ui,& nunquã dediſti mihi hœdũ vt cũ amicis meis epu-
larer: ᵀſed poſtquã filius tuus hic, qui deuorauit ſubſtan
tiam ſuã cũ meretricibus,vênit, occidiſti illi vitulũ ſagi-
31 natũ. ᵀAt ipſe dixit illi: Fili,tu ſemp mecũ es,& oĩa mea
32 tua ſunt. ᵀepulari autẽ & gaudere oportebat,quia frater
tuus hic mortuus erat,& reuixit:perierat et inuẽtus eſt.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendũ eleemoſynas,docens quid mereatur fidelis aut infidelis mammonæ diſpenſator,quodq́ue nemo ſeruire poteſt Deo & mammonæ, legem ac prophetas vſq; ad Iohannẽ fuiſſe dicit,et nihil de lege periturũ,nec dimittendã vllo modò vxorem vt alia ducat, de diuite epulone & Lazaro mendico. CAP. XVI.

1 Dicebat autem,& ad diſcipulos ſuos:Homo quidam
A erat diues qui habebat villicũ,& hic diffamatus eſt
2 apud illũ quaſi diſſipaſſet bona ipſius.ᵀEt vocauit illũ,et
ait illi, Quid hoc audio de te? redde rationẽ villicationis
3 tuæ:iam enim non poteris villicare. ᵀAit aũt villicus in-
tra ſe:Quid faciam,quia dñs meus aufert à me villicatio
4 nem?fodere non valeo,mendicare erubeſco. ᵀScio quid
faciam: vt cũ amotus fuero à villicatione, recipiant me
5 in domos ſuas. ᵀConuocatis itaq; ſingulis debitoribus
6 dñi ſui,dicebat primo:Quantum debes dño meo? ᵀAt il
B le dixit:Centum cados olei.Dixitq; illi: Accipe cautionẽ
7 tuam:& ſede,citò ſcribe quinquaginta.ᵀDeinde alij di-
xit:Tu verò quantum debes?Qui ait:Centum coros tri-
8 tici. Ait illi: Accipe literas tuas,& ſcribe octoginta. ᵀEt
laudauit dñs villicum iniquitatis, quia prudenter feciſ-
ſet:quia filij huius ſeculi, prudẽtiores filijs lucis in gene
9 ratione ſua ſunt.ᵀEt ego vobis dico, facite vobis amicos
de mammona iniquitatis,vt cũ defeceritis,recipiant vos
10 in æterna tabernacula. ᵀQui fidelis eſt in minimo,& in
C maiori fidelis eſt:& qui in modico iniquus eſt,& in ma-
11 iori iniquus eſt. ᵀSi ergo in iniquo mammona fideles nõ
12 fuiſtis:quod verũ eſt,quis credet vobis? ᵀEt ſi in alieno fi
13 deles non fuiſtis:quod veſtrũ eſt,quis dabit vobis? ᵀNe- Mat.6.c.24.
mo ſeruus poteſt duobus dñis ſeruire: aut enim vnum
odiet,& alterũ diliget:aut vni adhærebit, & alterũ con-
14 temnet. non poteſtis Deo ſeruire & mãmonæ. ᵀAudie-
bant aũt oĩa hæc Phariſæi qui erant auari: & deridebant
15 illum. ᵀEt ait illis: Vos eſtis qui iuſtificatis vos corã hoĩ-
D bus:Deus aũt nouit corda veſtra : quia quod hoĩbus al-
16 tũ eſt,abominatio eſt ante Deũ. ᵀ‖Lex & prophetæ,vſq; Mat.11.b.13
ad Iohannẽ:ex eo regnũ Dei euangelizat,& omnis in il-
17 lud vim facit. ᵀ‖Facilius eſt aũt cælum & terrã præterire, Mat.5.c.18.
18 quàm de lege vnum apicẽ cadere.ᵀOĩs qui dimittit vxo- Mat.5.e.32. Mat.10.b.11 1.Cor.7.b.10
rẽ ſuam , & alterã ducit,mœchat:& qui dimiſſam à viro ᵀquò
19 ducit,mœchat. ᵀHomo quidã erat diues ᵀ& induebat
E purpura & byſſo:& epulabat quotidie ſplẽdidè. ᵀEt erat
20 quidam mendicus noĩe Lazarus , qui iacebat ad ianuam
21 eius,vlceribus plenus:ᵀcupiens ſaturari de micis quæ ca
debant de menſa diuitis,ᵀſed & canes veniebant,& lin- ᵀ& nemo illi dabat.
22 gebant vlcera eius. ᵀFactũ eſt aũt vt moreret mẽdicus,
& portaretur ab angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt
23 aũt & diues:& ſepultus eſt in inferno. ᵀEleuans aũt ocu
los ſuos cũ eſſet in tormentis, vidit Abraham à longe,&
24 Lazarum in ſinu eius:ᵀ& ipſe clamans dixit, Pater Abra
F ham,miſerere mei, & mitte Lazarũ vt intingat extremũ
digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguã meã,qa crucior
25 in hac flãma.ᵀEt dixit illi Abrahã:Fili recordare quia re-
cepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala : nunc
26 aũt hic cõſolatur,tu verò cruciaris:& in his oĩbus, inter
nos & vos chaos magnum firmatum eſt : vt hi qui volũt
hinc tranſire ad vos,non poſſint,neq; inde huc trãſmea-
27 re.ᵀEt ait:Rogo ergo te pater vt mittas eũ in domũ patris
28 mei.ᵀhabeo enim quinque fratres , vt teſtetur illis,ne &
29 ipſi veniant in hunc locum tormentorum. ᵀEt ait illi
G Abraham : Habent Moyſen & prophetas: audiant illos.
30 ᵀAt ille dixit: Non pater Abraham: ſed ſiquis ex mortuis
31 ierit ad eos pœnitentiam agent. ᵀAit autem illi:Si Moy-
ſen & prophetas non audiunt, neque ſiquis ex mor-
tuis reſurrexerit,credent.

Væ ſcandalizanti puſillos :frater in nos peccans increpandus eſt, eiq; pœnitẽti ignoſcendũ:apoſtolos docet fidei efficaciã,quodq; dum oĩa ipſis præcepta fecerint,ſe ſeruos dicãt inutiles:decẽ leproſi mundantur , vnico qui Samaritanus erat ad agendas gratias reuertente:dicit aduentũ filij Dei non occultum fore, ſed illuſtrẽ,& inexpectatò superuenturũ,ſicut diluuiũ mũdo, & Sodomis ſubuerſio ſuperuẽnit. CAP. XVII.

1 Et ait ad diſcipulos ſuos:Impoſſibile eſt vt nõ veniãt Mat.18.a.7. Mar.9.f.42
A ſcandala:væ autem illi per quem veniunt. ‖vtilius eſt
2 illi ſi lapis molaris imponatur circa collum eius,& pro-
iiciatur in mare, quàm vt ſcãdalizet vnũ de puſillis iſtis.
3 ᵀAttendite vobis,Si peccauerit in te frater tuus,increpa Mat.18.c.21 Leu.19.d.17. Eccl 19.b.13
4 illum:& ſi pœnitentiã egerit, dimitte illi. ᵀEt ſi ſepties
in die peccauerit in te, & ſepties in die conuerſus fuerit
5 ad te, dicens:Pœnitet me,dimitte illi.ᵀEt dixerunt apoſto
6 li Dño:Adauge nobis fidem.ᵀ‖Dixit aũt Dñs:Si haberetis Mat.17.c.10
B fidẽ ſicut granũ ſinapis,diceretis huic arbori moro : Era
7 dicare & tranſplantare in mare:& obediret vobis. ᵀQuis
aũt veſtrum habens ſeruum arantem aut paſcentem*, q ᵀboues
8 regreſſo de agro dicat illi,Statim tranſi,recumbe: ᵀ& nõ
dicit ei:Para quod cœnem,& præcinge te,& miniſtra mi
bi donec manducẽ & bibã, & poſt hæc tu manducabis
9 bibes? ᵀNunquid gratiam habet ſeruo illi, quia fecit
C quæ ei imperauerat? ᵀNon puto. Sic & vos cùm feceritis
10 oĩa quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Serui inutiles ſumus:
11 quod debuimus facere,fecimus. ᵀEt factum eſt , dũ iret
in Ieruſalem,trãſibat per mediam Samariam & Galilæã.
12 ᵀEt cũ ingrederetur quoddam caſtellũ,occurrerunt ei de
13 cem viri leproſi, qui ſteterunt à longe: ᵀ& leuauerũt vo-
D cem, dicentes:Ieſu præceptor, miſerere noſtri. ᵀQuos vt
14 vidit, dixit:Ite,‖oſtendite vos ſacerdotibus.Et factum eſt Leui.14.a.1.
15 dum irent, mundati ſunt. ᵀVnus aũt ex illis, vt vidit quia
mundatus eſt: regreſſus eſt, cũ magna voce magnificans
16 Deum,ᵀ& cecidit in faciẽ ante pedes eius, gratias agens:
17 & hic erat Samaritanus.ᵀReſpõdens aũt Ieſus dixit:Nõ-
18 ne decem mundati ſunt?& nouem vbi ſunt? ᵀNõ eſt in-
uentus qui rediret, & daret gloriam Deo , niſi hic alieni
19 gena. ᵀEt ait illi:Surge,vade:quia fides tua te ſaluũ fecit.
20 ᵀInterrogatus aũt à Phariſæis quando venit regnũ Dei:
reſpondit eis , & dixit : Non venit regnum Dei cũ obſer
21 uatione:ᵀneq; dicẽt,Ecce hic,aut ecce illic:Ecce enim re-
22 gnum Dei intra vos eſt.ᵀEt ait ad diſcipulos ſuos:Veniẽt
E dies quando deſideretis videre vnũ diẽ filij hoĩs : & non
23 videbitis.ᵀ‖Et dicent vobis : Ecce hîc, & ecce illic.Nolite Mat.24.b.23 Mar.13.c.21
24 ire neq; ſectemini. ᵀnam ſicut fulgur coruſcãs de ſubcæ
lo,in ea q̃ ſub cælo ſunt , fulget: ita erit filius hoĩs in die
25 ſua.ᵀPrimùm autem oportet illum multa pati,& repro-
26 bari à generatione hac. ᵀ‖Et ſicut factũ eſt in dieb9 Noë: Mat.24.c.37 Gene.7.a.5.
F ita erit & in diebus filij hoĩs.ᵀEdebant & bibebant,vxo-
27 res ducebant & dabantur ad nuptias vſq; in diẽ qua in-
trauit Noë in arcam:& venit diluuium , & perdidit oẽs.
28 ᵀSimiliter‖ſicut factum eſt in diebus Lot:Edebant & bi- Gen.19.c.24
bebant,emebant & vendebant,plantabãt & ædificabãt:
29 ᵀqua die aũt exijt Lot à Sodomis , pluit ignẽ & ſulphur
30 de cælo, & oẽs perdidit: ᵀſecundũ hæc erit qua die filius
31 hoĩs reuelabitur.ᵀIn illa hora qui fuerit in tecto, & vaſa
G eius in domo, ne deſcendat tollere illa: & qui in agro, ſi-
32 militer non redeat retrò. ᵀMemores eſtote vxoris Lot.
33 ᵀ‖Quicunq; quæſierit aĩam ſuã ſaluam facere, perdet il- Sup.9.c.24. Mat.10.d.39
34 lam:& quicunq; perdiderit illam, viuificabit eã. ᵀ‖Dico Mar.8.d.35. Ioh.12.d.25
vobis, in illa nocte erunt duo in lecto vno, vnus aſſume- Mat.24.d.40
35 tur, & alter relinquetur.ᵀduæ erunt molentes in vnum: 1.Th.4.d.17
vna aſſumetur,& altera relinquetur,-duo in agro : vnus
36 aſſumetur, & alter relinquetur. ᵀReſpondentes dicunt
37 illi: Vbi Domine? ᵀQui dixit illis: Vbicunq; fuerit cor-
pus, illuc congregabuntur & aquilæ.

Per parabolam de iudice iniquitatis & Vidua importuna docet ſemper orandum, per parabolam verò de Phariſæo & Publicano, quomodò ſit orandum: pueros à ſe repelli vetat: diues

qui à iuuentute omnia ſe ſeruaſſe præcepta dicebat, audito Chriſti conſilio de omnibus relinquendis, abijt triſtis: & quid erit præmij omnia propter Chriſtum relinquentibus: prædicit ſuam paſſionem, & prope Iericho cæcum illuminat.

C A P. X V I I I.

Ecc.18.e.22. 1.Th.5.c.17. 1 DIcebat autem & parabolam ad illos quoniã opor-
A. tet ſemper orare & nõ deficere, †dicens: Iudex q-
2 dam erat in quadam ciuitate, qui Deum non timebat, &
3 hominem nõ reuerebatur. †Vidua autem quædam erat
in ciuitate illa. & veniebat ad eum dicẽs, Vindica me de
4 aduerſario meo. †Et nolebat per multum tempus. Poſt
hæc autem dixit intra ſe: Et ſi Deũ nõ timeo, nec hoĩem
5 reuereor: †tamen quia moleſta eſt mihi hæc vidua, vindi
6 cabo illlam, ne in nouiſſimo veniens ſugillet me. †Ait au
7 tem Dñs: Audite quid iudex iniquitatis dicit. †Deus aũt
B non faciet vindictã electorum ſuorum clamantiũ ad ſe
8 die ac nocte: & patientiã habebit in illis? †dico vobis qa
citò faciet vindictam illorum. Veruntamen filius ho-
9 minis veniens, putas inueniet fidem in terra? †Dixit aũt
& ad quoſdam qui in ſe confidebant tanquàm iuſti, &
dicens. 10 aſpernabantur cæteros, parabolam iſtã: †Duo hoĩes
aſcendebant in templum vt orarent: vnus Phariſæus, &
11 alter Publicanus. †Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat:
Deus gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hoĩum
12 raptores, iniuſti, adulteri, velut etiã hic Publicanus. †ieiu
C no bis in ſabbatho: decimas do oĩum q̃ poſſideo. †Et Pu
13 blicanus à longè ſtans, nolebat nec oculos ad cælum le-
uare: ſed percutiebat pectus ſuum, dicens Deus propiti*
14 eſtu mihi peccatori. †Dico vobis, deſcendit hic iuſtifica-
Sup.14.b.11. Mat.23.b.12. tus in domum ſuã ab illo: ‖quia omnis qui ſe exaltat hu-
Mat.19.b.13. Mar.10.b.13. 15 miliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. †‖Afferebãt
autem ad illum & infantes, vt eos tangeret. Quod cũ vi-
16 derent diſcipuli, increpabant illos. †Ieſus aũt conuocãs
illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare
17 eos, talium eſt enim regnum Dei. †Amen dico vobis, qui
D cunq; non acceperit regnum Dei ſicut puer, non intra-
Mat.19.c.16. Mar.10.b.17. 18 bit in illud. †‖Et interrogauit eum quidam princeps, di-
cẽns: Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſi-
19 debo? †Dixit autem ei Ieſus: Quid me dicis bonum? ne-
Exo.20.b.13. 20 mo bonus niſi ſolus Deus. †Mandata noſti? Non occi-
des, Non mœchaberis, Non furtum facies, ‖Nõ falſum te
21 ſtimonium dices, Honora patrem tuum & matrẽ. †Qui
22 ait, Hæc omnia cuſtodiui à iuuentute mea. †Quo audito,
Ieſus ait ei, Adhuc vnum tibi deeſt: omnia quæcunq; ha
bes, vende, & da pauperibus, & habebis theſaurũ in cæ
23 lo: & veni ſequere me. †His ille auditis, contriſtatus eſt:
24 quia diues erat valde. †Videns autem Ieſus illum triſtem
E factum, dixit, Quàm difficilè, qui pecunias habent, in re
25 gnum Dei intrabunt? †Facilius eſt enim camelum p fora
men acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnũ Dei.
26 †Et dixerunt qui audiebant, Et quis poteſt ſaluus fieri?
27 †Ait illis, Quæ impoſſibilia ſunt apud hoĩes, poſſibilia
28 ſunt apud Deum. †Ait autem Petrus, Ecce, nos dimiſim*
29 omnia, & ſecuti ſumus te. †Qui dixit eis, Amen dico vo
bis, nemo eſt qui reliquit domum, aut parentes, aut fra-
30 tres, aut vxorem, aut filios propter regnum Dei, †& nõ re
cipiat multò plura in hoc tẽpore, & in ſeculo venturo vi
Mat.20.b.17. Mar.10.c.32. 31 tam æternã. †‖Aſſumpſit autem Ieſus duodecim, & ait
F illis, Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & cõſummabuntur
omnia quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis.
32 †Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur,
33 & conſpuet: †& poſtquàm flagellauerint, occident eum,
34 & tertia die reſurget. †Et ipſi nihil horum intellexerunt,
& erat verbum iſtud abſconditũ ab eis, & non intellige
Mat.20.d.29. Mar.10.g.46. 35 bant quæ dicebant. †‖Factũ eſt autem, cùm appropin-
quaret Iericho, cæcus quidam ſedebat ſecus via, mendi-
36 cans. †Et cũ audiret turbam prætereuntem, interrogabat
G quid hoc eſſet. †Dixerunt autem ei quòd Ieſus Nazare
37 nus trãſiret. †Et clamauit, dicens, Ieſu fili Dauid miſerere
38 mei. †Et qui præibant, increpabant eum vt taceret. Ipſe
39 verò multò magis clamabat, Fili Dauid miſerere mei.
40 †Stans autem Ieſus, iuſſit illum adduci ad ſe. †Et cùm
41 appropinquaſſet, interrogauit illum, †dicens, Quid tibi
42 vis faciam? At ille dixit, Domine, vt videam. †Et Ieſus di-
43 xit illi, Reſpice, fides tua te ſaluum fecit. †Et confeſtim vi
dit, & ſequebatur illum magnificans Deum. Et omnis
plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

Ad Zachæum plurimis murmurantibus diuertit, parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum tradidit decem ſeruis decem mnas, quem ciues ſuper ſe regnare nolebant: ſuper pullum aſinæ intrans cum honore Ieroſolymam, flet ſuper illam, prædicitq́; euertendam, & ingreſſus eijcit ementes ac vendentes de templo. C A P. X I X.

1 ET ingreſſus, perambulat Iericho. †Et ecce vir noie
A Zachæus: & hic princeps erat publicanorum, & ip-
2 ſe diues, & quærebat videre Ieſum quis eſſet: & non po-
3 terat præ turba, quia ſtatura puſillus erat. †Et præcurrẽs,
4 aſcendit in arborem ſycomorum vt videret eum: quia in
5 de erat tranſiturus. †Et cũ veniſſet ad locum, ſuſpiciens
Ieſus, vidit illum, & dixit ad eum, Zachæe, feſtinans deſcẽ
6 de: quia hodie in domo tua oportet me manere. †Et feſti
7 nans deſcendit, & excepit illum gaudens. †Et cũ viderẽt
oẽs, murmurabant, dicentes q; ad hominem peccatorẽ
8 diuertiſſet. †Stans autem Zachæus, dixit ad *Dñm, Ecce *Ieſum
B dimidium bonorum meorum, Dñe, do pauperibus: & ſi
9 quid aliquem defraudaui, reddo quadruplũ. †Ait Ieſus
ad eũ, Quia hodie ſalus domui huic facta eſt: eò q; & ip-
10 ſe filius ſit Abrahæ. †‖Venit enim filius hoĩs quærere & Mat.18.b.11.
11 ſaluum facere quod perierat. †Hæc illis audientibus
adijciens, dixit parabolam, eò q; eſſet prope Ieruſalem, et
quia exiſtimarent q; confeſtim regnum Dei manifeſtare
12 tur. †Dixit ergo, ‖Homo quidam nobilis abijt in regionẽ Mat.25.b.14.
C longinquam accipere ſibi regnum, & reuerti. †Vocatis
13 autem decem ſeruis ſuis, dedit eis decem mnas, & ait ad
14 illos, Negociamini dũ venio. †Ciues aũt eius oderant eũ:
& miſerunt legationem poſt illum, dicentes, Nolumus
15 hũc regnare ſuper nos. †Et factum eſt vt rediret accepto
regno: & iuſſit vocari ſeruos, quibus dedit pecuniam: vt
16 ſciret quantum quiſq; negociatus eſſet. †Venit autẽ pri-
17 mus, dicens, Dñe, mna tua decem mnas acquiſiuit. †Et
ait illi, Euge bone ſerue, quia in modico fuiſti fidelis, eris
18 poteſtatem habens ſuper decem ciuitates. †Et alter vênit
19 dicens, Dñe, mna tua fecit quinq; mnas. †Et huic ait, Et
20 tu eſto ſuper quinq; ciuitates. †Et alter venit, dicẽs, Dñe,
21 ecce mna tua quam habui repoſitam in ſudario. †Timui
enim te, quia homo auſterus es: tollis quod non poſuiſti
22 & metis quod non ſeminaſti. †Dicit ei, De ore tuo te iu-
D dico ſerue nequam. Sciebas q; ego homo auſterus ſum,
tollens quod non poſui, & metens quod non ſeminaui:
23 †& quare non dediſti pecuniam meã ad menſam, & ego
24 veniens, cũ vſuris vtiq; exegiſſem illam? †Et aſtãtibus di-
xit, Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas ha
25 bet. †Et dixerunt ei, Dñe, habet decẽ mnas. †‖Dico autẽ Sup.8.c.18. Mat.13.b.12.
26 vobis, quia oĩ habenti dabit', *ab eo aũt qui non habet, 25.c.29.
27 & quod habet auferetur ab eo. †Veruntamen inimicos Mar.4.c.25.
meos illos qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite *& abundabit.
28 huc: & interficite ante me. †‖Et his dictis, præcedebat aſcẽ Matt.21.a.1.
29 dens Ieroſolymã. †Et factum eſt, ‖cũ appropinquaſſet ad Marc.11.a.1.
E Bethphage & Bethaniam ad montẽ qui vocat' Oliueti,
30 miſit duos diſcipulos ſuos, †dicens, Ite in caſtellũ quod
contra* eſt: in quod introeũtes, inuenietis pullũ aſinæ al- *võs.
ligatũ, cui nemo vnquam hoĩum ſedit: ſoluite illũ, & ad
31 ducite. †Et ſi qs vos interrogauerit, Quare ſoluitis? ſic di-
32 cetis eis, Quia Dñs operã eius deſiderat. †Abierunt aũt q
miſſi erãt: & inuenerunt ſicut dixit illis, ſtantẽ pullum.
33 †Soluentibus autẽ illis pullũ, dixerunt dñi eius ad illos,
34 Quid ſoluitis pullũ? †At illi dixerunt, Quia Dñs eum ne
35 ceſſariũ habet. †‖Et duxerunt illum ad Ieſum. Et iactan- Ioh.12.b.14.
F tes veſtimenta ſua ſupra pullũ, impoſuerũt Ieſum. †Eun
36 te autẽ illo ſubſternebant veſtimenta ſua in via. †Et cùm
37 appropinquaret iã ad deſcenſum montis Oliueti, cœpe-
runt oẽs turbæ 'deſcendentium' gaudentes laudare Deũ *diſcipulorum.
38 voce magna, ſup oĩbus quas viderãt virtutibus, †dicẽtes,
Benedictus qui venit rex in noĩe Dñi, pax in cœlo: & glo-

39 ria in excelſis.†Et quidam Phariſæorum de turbis, dixe-
40 runt ad illum, Magiſter, increpa diſcipulos tuos.†Quib*
G ipſe ait, Dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clama-
41 bunt.†Et vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit ſu
42 per illam, dicens, †Quia ſi cognouiſſes & tu, & quidem
in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abſcondi
43 ta ſunt ab oculis tuis.†Quia venient dies in te: & circun
dabunt te inimici tui vallo, & circũdabũt te, & coangu-
44 ſtabunt te vndiq;, †& ad terram proſternent te, & filios
tuos qui in te ſunt:‖& non relinquent in te lapidem ſu-
Mat 24. a 2. Mar 13. a.2. Inf 21. a.6. — per lapidem eò ꝙ non cognoueris tempus viſitationis
Mat.21.b.12 — 45 tuæ.†‖Et ingreſſus in templum, cœpit eijcere vendentes
Mar 11. b.15. — 46 in illo & ementes, †dicens illis, Scriptum eſt, ‖Quia do-
Iſa.56. c. 7. Iere.7. b.11. — mus mea, domus orationis eſt. ‖Vos aũt feciſtis illã ſpe-
47 luncam latronum. †Et erat docens quotidie in templo.
Principes aũt ſacerdotũ & Scribæ & Principes plebis q̃-
48 rebant illum perdere: †& non inueniebant quid facerẽt
illi Oĩs enim populus ſuſpenſus erat, audiens illum.

Non dicit ſacerdotibus ac Scribis qua poteſtate hæc faciat, quia nec illi reſpondebant ad propoſitam de Iohannis baptiſmo quæſtionem: parabolam refert de vinitoribus, qui cæſis domini ſeruis, etiam filium eius occiderunt: tentatur Ieſus de tributo Cæſari dando, & à Sadducæis de reſurrectione: quomodò dicunt Chriſtum filium eſſe Dauid: cauendum à Scribis ambitioſis.

CAP. XX.

Mat.21.b.23 Mar.11.d.27.
1 ET factum eſt: in vna dierum docente illo populum
A in templo, & euangelizante, conuenerunt principes
2 ſacerdotum & Scribæ cum ſenioribus, †& aiunt, dicen-
tes ad illum, Dic nobis, in qua poteſtate hæc facis? aut,
3 Quis eſt qui dedit tibi hanc poteſtatem? †Reſpondẽs au
tem Ieſus, dixit ad illos, Interrogabo vos & ego vnũ ver-
4 bum. Reſpondete mihi. †Baptiſmus Iohannis de cælo
5 erat, an ex hominibus? †At illi cogitabant intra ſe, dicen
tes, Quia ſi dixerimus de cęlo, dicet, Quare ergo non cre
6 didiſtis illi? †Si aũt dixerim* ex hominibus: plebs vniuer-
ſa lapidabit nos: certi ſunt enim Iohannem prophetã eſ-
7 ſe.†Et reſponderunt ſe neſcire vnde eſſet. †Et Ieſus ait illis, Ne
8 que ego dico vobis in qua poteſtate hæc facio.†Cœpit au
9 tem dicere ad plebem parabolam hanc, ‖Homo* plãtauit
Mat.21. c.33 Mar.12. a.1. Iſa.5. a.1. Iere 2 d.21. *quidam — B vineam, & locauit eam colonis: & ipſe peregrè fuit mul
vindemiæ — 10 tis temporibus. †Et in tempore miſit ad cultores ſeruũ,
vt de fructu vineæ darent illi. Qui cæſum dimiſerunt eũ
11 inanem.†Et addidit alterum ſeruum mittere. Illi autem
hunc quoq; cædentes & afficientes contumelia, dimiſe-
12 runt inanem. †Et addidit tertium mittere: qui & illũ vul
13 nerantes eiecerunt.†Dixit aũt dñs vineæ, Quid faciam?
mittam filium meũ dilectum: forſitan cũ hunc viderint,
14 verebuntur.†Quem cũ vidiſſent coloni, cogitauerunt in
C tra ſe, dicentes, Hic eſt hæres, occidamus illum, vt noſtra
15 fiat hæreditas. †Et eiectum illum extra vineã, occiderũt.
16 Quid ergo faciet illis dñs vineæ? †veniet, & perdet colo-
nos iſtos, & dabit vineam alijs. Quo audito, dixerunt il-
17 li, Abſit. †Ille autem aſpiciens eos, ait, Quid eſt ergo hoc
quod ſcriptum eſt, ‖Lapidem quem reprobauerũt ædifi-
Pſa 117.e.22 Act 4. b 11. Rom 9 g.33 1 Petr.2 b.8. Iſai.28. d. Mat.21. d.42 — 18 cantes, hic factus eſt in caput anguli? †Omnis qui ceciderit ſuper illum lapidem, conquaſſabitur: ſup quẽ aũt ce-
19 ciderit, comminuet illum.†Et quęrebant principes ſacer
dotum & Scribæ mittere in illum manus illa hora, & ti-
muerunt populum: cognouerunt enim ꝙ ad ipſos dixe-
20 rit ſimilitudinem hanc. †‖Et obſeruantes, miſerunt inſi-
Mat.22. b.15 — D diatores qui ſe iuſtos ſimularent: vt caperent eum in ſer-
*vt 6. — 21 mone, *& traderent illum principatui & poteſtati præſi
dis.†Et Interrogauerunt eum, dicentes, Magiſter, ſcim*
quia rectè dicis & doces: & nõ accipis perſonam, ſed viã
22 Dei in veritate doces. †licet nobis tributum dare Cæſari,
23 an non? †Conſiderans autem dolum illorũ, dixit ad eos,
24 Quid me tentatis? †oſtendite mihi denarium. Cuius ha-
bet imaginem & inſcriptionem? Reſpondentes dixerũt,
Ro.13. b. 7. — 25 Cæſaris.†Et ait illis, ‖Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæ
26 ſari: & quæ ſunt Dei, Deo. †Et non potuerunt verbũ ei*
reprehendere coram plebe: & mirati in reſponſo eius, ta
Mat.22 c.23. Mar.12. b.18 — 27 cuerunt. †‖Acceſſerunt aũt quidam Sadducæorum q ne
E gant eſſe reſurrectionem, & interrogauerunt eum, †dicẽ
Deu.25. a. — 28 tes: Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis, ‖Si frater alicuius
mortuus fuerit habens vxorem, & hic ſine liberis fuerit,
vt accipiat eam frater eius vxorem, & ſuſcitet ſemen fra-
29 tri ſuo.†Septem ergo fratres erãt: & primus accepit vxo-
30 rem, & mortuus eſt ſine filijs. †Et ſequens accepit illam,
31 & ipſe mortuus eſt ſine filio.†Et tertius accepit illam. Si
militer & oẽs ſeptem, & non reliquerunt ſemen, & mor
32 tui ſunt.†Nouiſſimè omnium mortua eſt & mulier.
33 †In reſurrectione ergo, cuius eorum erit vxor? ſiquidem
34 ſeptem habuerunt eam vxorem. †Et ait illis Ieſus, Filij
F huius ſeculi nubunt, & traduntur ad nuptias: †illi verò
35 q digni habebuntur ſeculo illo & reſurrectione ex mor
36 tuis, neq; nubunt, neq; ducunt vxores, †neq; vltrà mori
poterunt, æquales enim angelis ſunt: & filij ſunt Dei, cũ
Exod.3.b.6. — 37 ſint filij reſurrectionis.†Quia verò reſurgant mortui, &
Mat 22.d.32 Mar.12.c.26 — Moyſes oſtendit, ſecus rubum, ſicut dicit ‖Dñm, Deum
38 Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Iacob. †Deus autem
non eſt mortuorum, ſed viuorum: omnes enim viuunt
39 ei.†Reſpondentes aũt quidam Scribarũ, dixerunt ei, Ma
40 giſter, bene dixiſti. †Et amplius non audebant eum quic
41 quam interrogare. †Dixit aũt ad illos, Quomodò dicũt
42 Chriſtum, filium eſſe Dauid? †& ipſe Dauid dicit in li-
Mat.22. d.44 — G bro Pſalmorũ, ‖Dixit Dñs Dño meo, Sede à dextris meis,
Mar.12. d.36 Pſal.109.a. — 43 †donec ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorũ.
44 †Dauid ergo Dominum illum vocat: & quomodò filius
45 eius eſt? †Audiente autem omni populo, dixit diſcipulis
Mat.23. a.6. — 46 ſuis, †‖Attendite à Scribis qui volunt ambulare in ſtolis,
Mar.12 d.38 Sup.11. 1.43 — & amant ſalutationes in foro, & primas cathedras in ſy
47 nagogis, & primos diſcubitus in conuiuijs. †Qui deuo-
rant domos viduarum: ſimulantes longam orationẽ. Hi
accipient damnationem maiorem.

Viduam duo minuta offerentem præfert diuitibus multa offerentibus: ſubuerſionem templi prædicit, variaq́; prælia, afflictiones & perſecutiones, aduerſus quæ roborat apoſtolos: prædicit quoq; ſubuerſionem Ieruſalem, & Iudæorum captiuitatem ac diſperſionem: de ſignis præceſſuris iudicium: cauendũ à crapula, ebrietate: curisq́; huius vitæ, & vigilandum, & orandum.

CAP. XXI.

Mar.12.d.41 — 1 REſpiciens autem, vidit eos qui mittebant munera
A ſua in gazophylacium diuites. †Vidit aũt & quan-
2 dam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo.
3 †Et dixit, Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus q̃
4 omnes miſit.†Nã oẽs hi, ex abundanti ſibi miſerũt in mu
nera Dei: hæc autem ex eo quod deeſt illi, omnem victũ
5 ſuum quem habuit, miſit. †Et quibuſdam dicentibus de
B templo, quòd bonis lapidibus & donis ornatum eſſet,
Mat 24. a.2. Mar.13. a.2. — 6 dixit, †Hæc quæ videtis, ‖venient dies in quibus non relin
Sup.19. g.44 — 7 quetur lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur. †Inter-
rogauerunt autem illum, dicentes, Præceptor, quando
8 hæc erunt: & quod ſignum cũ fieri incipient? †Qui dixit,
Videte ne ſeducamini: multi enim venient in nomine
meo, dicẽtes quia ego ſum: & tempus appropinquauit:
9 nolite ergo ire poſt eos.†Cùm autem audieritis prælia &
ſeditiones, nolite terreri: oportet primùm hæc fieri, ſed
10 nondum ſtatim finis. †Tunc dicebat illis, Surget gens
11 contra gentem, & regnum aduerſus regnum: †& terræ-
C motus magni erunt per loca, & peſtilentiæ & fames, ter-
12 roresq́; de cælo, & ſigna magna erunt.†Sed ante hæc om
nia inijcient vobis manus ſuas: & perſequentur tradẽtes
in ſynagogas & cuſtodias, trahentes ad reges & præſides
13 propter nomen meum. †Continget autem vobis in teſti
14 monium. †Ponite ergo in cordibus veſtris non præmedi
15 tari quemadmodùm reſpondeatis. †ego enim dabo vo-
bis os & ſapientiam: cui non poterunt reſiſtere & con-
16 tradicere omnes aduerſarij veſtri. †Trademini autem à
D parentibus & fratribus, & cognatis & amicis: & morte
*hominibus — 17 afficient ex vobis: †& eritis odio oĩbus *propter nomen
18 meum: †& capillus de capite veſtro non peribit. †In pa-
Mat. 24. b.15 Mar.13 b.14 Dan.9 g.27. — 19 tientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. †‖Cùm au-
20 tem videritis circundari ab exercitu Ieruſalem: tunc
21 ſcitote, quia appropinquauit deſolatio eius. †Tunc

qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes:& q in medio ei⁹,
22 diſcedant:& qui in regionibus, nõ intrent in eá. †Quia
dies vltionis hi ſunt, vt impleant omnia q̃ ſcripta ſunt.
23 †Væ auté prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus:
E erit enim preſſura magna ſup terrá, & ira populo huic.
24 †Et cadent in ore gladij: & captiui ducent in omnes gen
tes. Et Ieruſalem calcabitur à Gentibus: donec impleant
25 tempora nationum. †‖Et erũt ſigna in ſole & luna & ſtel [Mat. 24.c.29 Mar. 13.c.24 Iſa. 13 b.10 Ezec. 32.b.7 Ioel. 3.c.15.]
lis: & in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus
26 maris & fluctuum, †areſcentibus hoibus præ timore &
expectatione, quę ſuperuenient vniuerſo orbi. Nam vir-
27 tutes cælorum mouebuntur:† & tunc videbunt filiũ ho-
minis venientem in nube cum poteſtate magna & maie
28 ſtate. †His aũt fieri incipientibus reſpicite & leuate capi-
F ta veſtra:‖quoniam appropinquat redemptio veſtra. [Rom. 8.d.23]
29 †Et dixit illis ſimilitudiné: Videte ficulneam & omnes
30 arbores:†cùm producunt iam ex ſe fructum, ſcitis qm̃ ꝓ
31 pe eſt æſtas. †Ita & vos cùm videritis hæc fieri, ſcitote qm̃
32 prope eſt regnum Dei. †Amen dico vobis, quia non præ-
33 teribit generatio hæc, donec oĩa fiant. †Cælũ & terra trã-
34 ſibunt: verba autem mea non tranſibunt. †‖Attendite au [Ro. 13.d.13.]
G tem vobis, ne fortè grauentur corda veſtra in crapula &
ebrietate & curis huius vitæ: & ſuperueniat in vos repé-
35 tina dies illa: †tanquàm laqueus enim ſuperueniet in oés
36 qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. †Vigilate itaq; om
ni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta om-
37 nia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hois. †Erat auté
diebus docens in templo: noctibus verò exiens, mora-
38 batur in monte qui vocatur Oliueti. †Et omnis populus
*manicabat ad eum in templo audire eum. [*manè ibat t.]

Cogitant principes ſacerdotum de occidẽdo Ieſu, quem vendit Iudas: Ieſus iubet parari paſcha: panẽ in corpus ſuũ & vinũ in ſanguinem mutata tradit diſcipulis, præcipiens vt idem faciant: Contentio diſcipulorum quis eorum ſit maior: prædicit trinam Petri negationem, iubens vendi tunicam & emi gladium: poſt prolixam in agonia orationem, & ſudorem inſtar ſanguinis in terram decurrentis, capitur à Iudæis, quorũ vni Petrus abſcidit auriculam: conqueritur q̃ ad eum quaſi ad latronem capiendum exierint: in domo principis ſacerdotũ ter à Petro negat, & à Iudæis cæditur ac illuditur, & manè in cõcilio interrogatus fatetur ſe Dei filium. CAP. XXII.

1 APpropinquabat aũt dies feſtus Azymorum, q dici [*manè accelerabat t. Mat. 26.a.2. Mar. 14.a.1.]
A tur Paſcha:† & quærebant principes Sacerdotũ, &
2 Scribæ, quomodò eum interficerent: timebant verò ple
3 bem. †Intrauit autem Satanas in Iudam qui cognomina [Mat. 26.b.14 Mar. 14.b.10]
4 batur Iſcariotes, vnum de duodecim:† & abijt, & locutus
eſt cum principibus ſacerdotum & magiſtratibus, qué-
5 admodum illũ traderet eis. †Et gauiſi ſunt, & pacti ſunt
6 pecuniam illi dare. †Et ſpopondit. Et quærebat opportu-
7 nitatem vt traderet illum ſine turbis. †‖Venit aũt dies [Mat. 26.b.17 Mar. 14.b.12]
8 Azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha. †Et miſit
Petrum & Iohannem, dicens, Euntes parate nobis Pa-
9 ſcha, vt manducemus. †At illi dixerunt, Vbi vis paremus?
10 †Et dixit ad eos, Ecce, introeuntibus vobis in ciuitatem,
B occurret vobis homo *amphoram aquæ portans: ſequi- [*quidam]
11 mini eum in domum in quam intrat, †& dicetis patriſa-
milias domus, Dicit tibi Magiſter, Vbi eſt diuerſorium
12 vbi Paſcha cum diſcipulis meis mãducem? †Et ipſe oſté
det vobis cœnaculum magnum ſtratum: & ibi parate.
13 †Euntes autem inuenerunt ſicut dixit illis, & parauerũt
14 Paſcha. †‖Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim [Mat. 26.b.20 Mar. 14.b.17]
15 apoſtoli cũ eo. †Et ait illis, Deſiderio deſideraui hoc Pa-
16 ſcha manducare vobiſcũ, antequã patiar. †Dico enim vo
bis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur
17 in regno Dei: †Et accepto calice gratias egit, & dixit, Ac-
18 cipite & diuidite inter vos. †Dico enim vobis q̃ non bi-
19 bam de generatione vitis, donec regnũ Dei veniat. †‖Et [1.Co.11.e.24]
accepto pane, gratias egit, & fregit: & dedit eis, dicens,
Hoc eſt corpus meũ, quod pro vobis datur. hoc facite in
20 meá cõmemorationem. †Similiter et calicem, poſtquàm
cœnauit, dicens, Hic eſt calix nouum teſtamẽtũ à in ſan-
21 guine meo, qui pro vobis fundetur. †‖Veruntamen ecce [Mat. 26.d. Mar. 14.c.2 Ioh. 13.b Pſa. 40.b.]
C manus tradentis me, mecum eſt in menſa. †Et quidem
22 filius hominis‖ſecundùm quod definitum eſt, vadit: ve-
23 runtamen væ homini illi per quem *tradetur. †Et ipſi cę [*traditur]
perunt quærere inter ſe, quis eſſet ex eis qui hoc facturus
24 eſſet. †Facta eſt autem & contentio inter eos, quis eorũ
25 videretur eſſe maior. †Dixit autem eis, ‖Reges Gentium [Mat. 20.d. Mar. 10.f.]
dominantur eorum: & qui poteſtatem habent ſup eos,
26 benefici vocantur. †Vos autem non ſic: ſed qui maior eſt
in vobis, fiat ſicut *iunior: & qui præceſſor eſt, ſicut mini [*minor.]
27 ſtrator. †Nam quis maior eſt, qui recumbit, an qui mini
ſtrat: nõnne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrũ
28 ſum, ſicut qui miniſtrat: †vos aũt eſtis qui permanſiſtis
29 mecum in tentationibus meis. †Et ego diſpono vobis ſi
30 cut diſpoſuit mihi pater meus, regnum: †vt edatis & bi-
batis ſuper menſam meam in regno meo, & ſedeatis ſup
31 thronos iudicãtes duodecim tribus Iſraël. †Ait aũt Dñs,
D *Simon, Simon, ecce Satanas expetiuit vos vt cribraret [*Simon, Simon.]
32 ſicut triticum: †ego autem rogaui pro te vt non deficiat
fides tua: & tu aliquãdo cõuerſus, confirma fratres tuos.
33 †Qui dixit ei, Dñe, tecum paratus ſum & in carceré & in
34 mortem ire. †‖Et ille dixit, Dico tibi Petre, non cantabit [Mat. 26.e.34 Mar. 14.c.30]
35 hodie gallus, donec ter abneges noſſe me. †Et dixit eis,
Quando miſi vos‖ſine ſacculo & pera, & calceamentis: [Mat. 10.b.9]
36 nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. †Di
xit ergo eis, Sed nunc qui habet ſacculum, tollat ſimili-
ter & peram: & qui non habet, vendat tunicam ſuam, &
37 emat gladium. †Dico enim vobis, qm̃ adhuc hoc ‖quod [Iſa. 53.d.12.]
ſcriptum eſt, oportet impleri in me, Et cũ iniquis depu-
38 tatus eſt. Etenim ea quæ ſunt de me finem habẽt. †At illi
dixerunt, Dñe, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis, Satis
39 eſt. †‖Et egreſſus ibat ſecundùm conſuetudiné in mõtem [Mat. 26.d.36 Mar. 14.d.32 Ioh. 18.a.1]
40 oliuarum. Secuti ſunt aũt illum & diſcipuli. †Et cũ per-
E ueniſſet ad locum, dixit illis, Orate, ne intretis in tenta-
41 tionem. †‖Et ipſe auulſus eſt ab eis quantum iactus eſt la [Mat. 26.d.39 Mar. 14.d.35]
42 pidis: & poſitis genibus, orabat, †dicens: Pater, ſi vis, trãſ
fer calicem iſtum à me. Veruntamen non mea voluntas,
43 ſed tua fiat. †Apparuit autem illi angelus de cælo, cõfor-
44 tans eum. Et factus in agonia prolixiùs orabat. †Et factus
eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terrã.
45 †Et cùm ſurrexiſſet ab oratione, & veniſſet ad diſcipulos
46 ſuos, inuénit eos dormientes p̄ triſtitia. †Et ait illis, Quid
47 dormitis? ſurgite, orate, ne intretis in tẽtationem. †‖Ad- [Mat. 26.e.47 Mar. 14.e.43 Iohã. 18.a.3.]
huc eo loquẽte, ecce turba: & qui vocabatur Iudas, vn⁹
de duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Ieſu,
48 vt oſcularetur eum. †Ieſus autem dixit illi, Iuda, oſculo fi
49 lium hoïs tradis? †Videntes autẽ hi qui circa ipſum erãt,
quod futurum erat, dixerũt ei, Dñe, ſi percutimus in gla-
50 dio? †Et percuſſit vnus ex illis ſeruum principis ſacerdo-
F tum: & amputauit auriculam eius dexteram. †Reſpon-
51 dens autem Ieſus, ait, Sinite vſq; huc. Et cùm tetigiſſet
52 auriculam eius, ſanauit eum. †Dixit autem Ieſus ad eos
qui venerant ad ſe, principes ſacerdotum & magiſtratus
templi, & ſeniores, Quaſi ad latronem exiſtis cũ gladijs
53 & fuſtibus? †Cùm quotidie vobiſcum fuerim in tem-
plo, non extendiſtis manus in me, ſed hæc eſt hora ve-
54 ſtra, & poteſtas tenebrarum. †‖Comprehendẽtes autem [Mat. 26. f. Mar. 14. f.43 Iohan. 18. e]
eum, duxerunt ad domum principis ſacerdotum: Petrus
55 verò ſequebatur à longè. †‖Accenſo autem igne in medio [Mat. 26. g. Mar. 14. g. Ioh. 18. c.]
atrij, & circunſedentibus illis, erat Petrus in medio eo-
56 rum. †Quem cùm vidiſſet ancilla quædam ſedentem ad
lumen, & eum fuiſſet intuita, dixit, Et hic cum illo erat.
57 †At ille negauit eum, dicens. Mulier, non noui illum.
58 †‖Et poſt puſillum alius vidẽs eum, dixit; Et tu de illis es.
59 Petrus verò ait, O homo non ſum. †Et interuallo facto, [Mat. 26. g.7 Mar. 14. g. Ioh. 18.]
quaſi horæ vnius, ‖alius quidam affirmabat, dicens, Ve-
60 rè & hic cum illo erat: nam & Galilæus eſt. †Et ait Pe-
G trus, Homo neſcio quid dicis.] Et cõtinuò adhuc illo lo-
61 quẽte, cãtauit gallus. †Et conuerſus Dñs reſpexit Petrũ
Et recordatus eſt Petrus verbi Dñi, ſicut dixerat, ‖Quia [Mat. 26. e Mar. 14. e. Ioh. 13. d.]
62 prius quàm gallus cantet, ter me negabis. †Et egreſſus fo
63 ras Petrus, fleuit amarè. †Et viri qui tenebant *illũ, illu-
64 debant ei, cædentes. †Et velauerunt eum, & percutiebant [*Ieſum.]

faciem eius, & interrogabát eum, dicentes, Prophetiza,
65 quis eſt qui te percuſſit? Et alia multa blaſphemantes di
Mat.27.a.1. Marc 15.a.1. Ioh.18.c.28.
66 cebant in eum. Et vt factus eſt dies, conuenerunt ſenio
res plebis & principes ſacerdotum & Scribę, & duxerút
67 illum in concilium ſuum, dicentes, Si tu es Chriſtus dic
nobis. Et ait illis, Si vobis dixero, non credetis mihi:
68 ſi autem & interrogauero, non reſpondebitis mihi, ne-
69 que dimittetis. Ex hoc autem erit filius hominis ſedẽs
70 à dextris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes, Tu er-
71 go es filius Dei? Qui ait, Vos dicitis, quia ego ſum. At il
li dixerunt, Quid adhuc deſideramus teſtimonium? ipſi
enim, audiuimus de ore eius.

Accuſatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum ſpretũ illuſit: Pilatus conatur ipſum dimittere, propoſito Barabba homicida, & promiſſa caſtigatione: Iudæis tamen inſtantibus morti adiudicatur, ductusq́ ad ſupplicium vetat mulieres ſuper ſe flere: cum latronibus crucifixus, patrem orat pro crucifigentibus: irridetur à principibus, & à militibus acetum offerentibus: poſita ſuperſcriptione blaſphematur ab vno latronum, alteri verò promittit ſui in paradiſo conſortium: poſt tenebras aliaq́ ſigna clamans expirat, quem Centurio iuſtum prædicat, & Ioſeph corpus eius ſepelit. CAP. XXIII.

Mat.27.a.2.
1 ET ſurgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum,
A ad Pilatum. Cœperunt autem illum accuſare, dicen
2 tes, Hunc inuénimus ſubuertentem gentem noſtram,
& prohibentem tributa dare Cæſari, & dicentẽ ſe Chri
Mat.22.b.21 Mar.12.b.17 Mat.27.b.11. Marc.15.a.2 Ioh.18.f.33.
3 ſtum regem eſſe. Pilatus autem interrogauit eum, di-
cens, Tu es rex Iudæorũ? At ille reſpondens, ait, Tu dicis.
4 Ait autem Pilatus ad principes ſacerdotum & turbas:
5 Nihil inuenio cauſæ in hoc homine. At illi inualeſce-
bant, dicentes, Commouet populum, docẽs per vniuer
*Commouit
6 ſam Iudæam, incipiens à Galilæa vſque huc. Pilatus au
tem audiens Galilæam, interrogauit ſi homo Galilæus eſ
7 ſet. Et vt cognouit quod de Herodis poteſtate eſſet, remiſit
eum ad Herodẽ, qui & ipſe Ieroſolymis erat illis diebus.
8 Herodes autem viſo Ieſu, gauiſus eſt valde, erat enim cu
B piens ex multo tempore videre eum, eò quod audiret multa
9 de eo: & ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri. In-
terrogabat autem eum multis ſermonibus. At ipſe nihil
10 illi reſpondebat. Stabãt autem principes ſacerdotum &
11 Scribæ conſtanter accuſantes eum. Spreuit aũt illum
Herodes cum exercitu ſuo: & illuſit indutum veſte alba,
12 & remiſit ad Pilatum. Et facti ſunt amici Herodes & Pi
C latus in ipſa die: nam anteà inimici erant ad inuicem. Pi
13 latus autem conuocatis principibus ſacerdotũ & magi-
14 ſtratibus, & plebe, dixit ad illos, Obtuliſtis mihi hũc ho
minem, quaſi auertentem populum: & ecce ego coram
Ioh.18.g.38. 19.a.4.
vobis interrogãs, nullam cauſam inueni in homine iſto
15 ex his in quibus eum accuſatis. Sed neq; Herodes: nã
remiſi vos ad illum, & ecce, nihil dignum morte actum
16 eſt ei. Emendatum ergo illum dimittam. Neceſſe autẽ
17 habebat dimittere eis per diem feſtum, vnum. Exclama
18 uit autem ſimul vniuerſa turba, dicens, Tolle hũc, & di-
19 mitte nobis Barabbam, qui erat propter ſeditionẽ quã-
dam factam in ciuitate & homicidium, miſſus in carce-
20 rem. Iterum autem Pilatus loquutus eſt ad eos, volens
21 dimittere Ieſum. At illi ſucclamabant, dicentes, Crucifi
22 ge, crucifige eum. Ille autem tertiò dixit ad illos, Quid
Mat.27.c.23 Mar.15.b.14.
enim mali fecit iſte? nullã cauſam mortis inuenio in eo.
23 corripiã ergo illum, & dimittam. At illi inſtabant vo-
D cibus magnis poſtulantes vt crucifigeretur: & inualeſce-
24 bant voces eorum. Et Pilatus adiudicauit fieri petitio-
25 nem eorũ. Dimiſit aũt illis eum qui propter homicidiũ
& ſeditionem miſſus fuerat in carcerem, quẽ petebant:
Mat.27.d.32 Mar.15.b.21
26 Ieſum verò tradidit voluntati eorũ. Et cum ducerent
eũ, apprehenderunt Simonem quendã Cyrenenſem ve
nientem de villa: & impoſuerunt illi crucẽ portare poſt
27 Ieſum. Sequebatur aũt illum multa turba populi & mu-
28 lierũ: quæ plangebant & lamentabantur eum. Conuer
ſus aũt ad illas Ieſus, dixit: Filiæ Ieruſalem, nolite flere ſu
per me: ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros.
29 Qm̃, ecce, venient dies, in quibus dicent, Beatæ ſteriles,
& ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactaue
30 runt. Tũc incipiẽt dicere montibus, Cadite ſup nos: &
Iſa.2.d.19. Oſee 10.b.8 Apoc.6.d.16 9.a.6.
E & collibus, Operite nos. Quia ſi in viridi ligno hæc fa-
31 ciunt: in arido quid fiet? Ducebantur aũt & alij duo ne-
32 quã cum eo, vt interficerentur. Et poſtquam venerunt in
Mat.27.d.33 Mar.15.b.22 Ioh.19.c.17
33 locum qui vocatur Caluariæ, ibi crucifixerunt eũ: & la-
34 trones, vnum à dextris, & alterũ à ſiniſtris. Ieſus aũt di-
cebat, Pater dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt.
35 Diuidentes verò veſtimenta eius, miſerunt ſortes. Et ſta
bat populus expectans, & deridebant eum principes cũ
*ſpectans
eis, dicentes, Alios ſaluos fecit, ſe ſaluum faciat, ſi hic eſt
36 Chriſtus, Dei electus. Illudebant aũt ei & milites acce-
37 dentes, & acetum offerentes ei, *dicentes, Si tu es rex Iu
*&
38 dæorum ſaluum te fac. Erat aũt & ſuperſcriptio ſcripta
F ſuper eũ literis Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic eſt
39 rex Iudæorũ. Vnus aũt de his qui pendebant latronib',
blaſphemabat eum, dicens, Si tu es Chriſtus, ſaluum fac
40 temetipſum, & nos. Reſpondens autem alter, increpa-
bat eum, dicens, Neque tu times Deum, quod in eadẽ dãna-
41 tione es. Et nos quidẽ iuſtẽ, nam digna factis recipimus:
42 hic verò nihil mali geſſit. Et dicebat ad Ieſum, Dñe, me-
43 mento mei, cũ veneris in regnum tuum. Et dixit illi Ie-
44 ſus, Amẽ dico tibi: Hodie mecum eris in paradiſo. Erat
aũt ferè hora ſexta: & tenebræ factæ ſunt in vniuerſam
45 terrã vſq; in horã nonã. Et obſcuratus eſt ſol: & velũ tẽ-
46 pli ſciſſum eſt medium. Et clamans voce magna Ieſus
ait, Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meũ. Et
Pſal.30.a.6.
47 hæc dicens, expirauit. Videns aũt Centurio quod factũ
G fuerat, glorificauit Deũ, dicẽs, Verè hic homo iuſt' erat.
48 Et oĩs turba eorum qui ſimul aderant ad ſpectaculum
iſtud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora ſua
49 reuertebantur. Stabant aũt oẽs noti eius à lõgè: & mu-
50 lieres quæ ſecutæ eum erant à Galilæa hæc vidẽtes. Et
Mat.27.g.57 Mar.15.g.42 Ioh.19.g.38
ecce vir nomine Ioſeph qui erat decurio, vir bonus & iu
51 ſtus, hic non conſenſerat conſilio & actibus eorum, ab
Arimathæa ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipſe regnũ
52 Dei. Hic acceſſit ad Pilatum, & petijt corpus Ieſu: & de
53 poſitum inuoluit ſindone, & poſuit eũ in monumento
54 exciſo, in quo nondum quiſquã poſitus fuerat. Et dies
55 erat paraſcẽues, & ſabbathũ illuceſcebat. Subſequutæ
aũt mulieres quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt
monumentum, & quemadmodùm poſitum erat corp'
56 eius. Et reuertentes parauerunt aromata & vnguẽta: &
ſabbatho quidem ſiluerunt ſecundùm mandatum.

Mulieribus ad Chriſti monumentũ conſternatis quod eius corpus non inuenirent, angeli ipſum reſurrexiſſe nuntiãt, & illæ apoſtolis, qui id tanquã deliramentũ, accipiunt: Petrus ad monumentũ currens & ipſe admiratur quod corpus nõ inuenerit: duobus in Emmaus euntibus, Ieſus ſcripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoſcitur: congregatis diſcipulis palpandum ſe præbet, & cum eis edens aperit ſenſum vt ſcripturas intelligant, ac promiſſo ſpiritu ſancto in cælum aſcendit. CAP. XXIIII.

Mat.28.a.1. Mar.16.a.1. Ioh.20.a.1.
1 VNa autem ſabbathi valde diluculo venerũt ad mo
A numentũ, portantes quæ parauerãt aromata: & inue
2 nerunt lapidẽ reuolutũ à monumento. Et ingreſſæ, nõ
3 inuenerũt corpus Dñi Ieſu. Et factũ eſt: dũ mente con
4 ſternatæ eſſent de iſto, ecce duo viri ſteterunt ſecus illas
5 in veſte fulgẽti. Cũ timerent aũt, & declinarẽt vultũ in
terram, dixerunt ad illas, Quid quæritis viuentẽ cũ mor
6 tuis? nõ eſt hîc, ſed ſurrexit: recordamini qualiter loqu
7 tus eſt vobis, cũm adhuc in Galilæa eſſet, dicens, Quia
Mat.16.c.21 17.c.21. Mar.9.c.31. Sup.9.c.20.
oportet filiũ hoĩs tradi in manus hoĩum peccatorum, &
8 crucifigi: & die tertia reſurgere. Et recordatæ ſunt verbo
9 rũ eius. Et regreſſæ à monumẽto, nuntiauerunt hęc oĩa
B illis vndecim, & cæteris oĩbus. Erat aũt Maria Magdale-
10 ne, & Iohãna, & Maria Iacobi, & cęteræ quę cũ eis erant,
11 quæ dicebant ad apoſtolos hæc. Et viſa ſunt ante illos
ſicut deliramentũ verba iſta, & non crediderunt illis.
12 Petrus autẽ ſurgens cucurrit ad monumentũ, & procũ
bens vidit linteamina ſola poſita, & abijt ſecum mirans
13 quod factum fuerat. Et ecce duo ex illis ibant ipſa die
Mar.16.c.12.

in caſtellum quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab
14 Ierſlm, nomine Emmaus. ᛘEt ipſi loquebantur ad inui-
15 cem de his omnibus quæ acciderant. ᛘEt factum eſt: dum
C ſabularentur, & ſecum quærerent, & ipſe Ieſus appro-
16 pinquans, ibat cum illis. ᛘoculi autem illorum teneban-
17 tur ne eum agnoſcerent. ᛘEt ait ad illos, Qui ſunt hi ſer-
mones quos confertis ad inuicem ambulantes, & eſtis
18 triſtes? ᛘEt reſpondens vnus cui nomen Cléophas, di-
xit ei, Tu ſolus peregrinus es in Ieruſalem, & non co-
19 gnouiſti quæ facta ſunt in illa, his diebus? ᛘQuibus ille
dixit, Quæ? Et dixerunt de Ieſu Nazareno, qui fuit vir
propheta, potens in opere & ſermone coram Deo &
20 omni populo. ᛘEt quomodò eum tradiderunt ſummi ſa-
cerdotes & principes noſtri in damnationem mortis, &
21 crucifixerunt eum. ᛘNos autem ſperabamus: quia ipſe
eſſet redempturus Iſraël: & nunc ſuper hæc omnia, ter-
22 tia dies eſt hodie quòd hæc facta ſunt. ᛘSed & mulieres
D quædam ex noſtris, terruerunt nos, quæ ante lucẽ fue-
23 runt ad monumentum, ᛘ& non inuento corpore eius,
venerunt, dicentes ſe etiam viſionem angelorum vidiſ-
24 ſe, qui dicunt eum viuere. ᛘEt abierunt quidam ex no-
ſtris ad monumentum: & ita inuenerunt ſicut mulieres
25 dixerunt, ipſum verò non inuenerunt. ᛘEt ipſe dixit ad
eos: O ſtulti, & tardi corde ad credendum in omnibus
26 quæ loquuti ſunt prophetæ. ᛘNónne hæc oportuit pati
27 Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? ᛘEt incipiens à
Moyſe & omnibus prophetis, interpretabatur illis in
28 omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant. ᛘEt appropinqua-
uerunt caſtello quò ibant: & ipſe finxit ſe longiùs ire.
29 ᛘEt coëgerunt illum, dicentes, Mane nobiſcum, quo-
E niam adueſperaſcit, & inclinata eſt iam dies. Et intra-
30 uit cum illis. ᛘEt factum eſt, dum recumberet cum eis,
accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat il-
31 lis. ᛘEt aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum:
32 & ipſe euanuit ex oculis eorum. ᛘEt dixerunt ad inui-
cem, Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum lo-
33 queretur in via, & aperiret nobis ſcripturas? ᛘEt ſurgen-
tes eadem hora, regreſſi ſunt in Ieruſalem: & inuene-
runt congregatos vndecim, & eos qui cum illis erant,
34 ᛘdicentes, Quòd ſurrexit Dominus verè, & apparuit
35 Simóni. ᛘEt ipſi narrabant quæ geſta erant in via: &
mar 16. c.14. 36 quomó cognouerunt eum in fractione panis. ᛘ‖Dum
Ioh. 20. c.19. F autem hæc loquuntur, ſtetit Ieſus in medio eorum, & di-
37 cit eis, Pax vobis: ego ſum. nolite timere. ᛘConturba-
ti verò & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre.
38 ᛘEt dixit eis, Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcen-
39 dunt in corda veſtra? ᛘVidete manus meas, & pedes,
quia ego ipſe ſum. palpate & videte: quia ſpiritus car-
40 nem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. ᛘEt cùm
41 hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & pedes. ᛘAdhuc au-
tem illis non credentibus & mirantibus præ gandio, di-
42 xit, Habetis hîc aliquid quod manducetur? ᛘAt illi ob-
43 tulerunt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis. ᛘEt cùm
44 manducaſſet coram eis, ſumens reliquias dedit eis. ᛘEt
dixit ad eos, Hæc ſunt verba quę locutus ſum ad vos cùm
G adhuc eſſem vobiſcum, quoniã neceſſe eſt impleri om-
nia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & prophetis, & pſal-
45 mis de me. ᛘTunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent
Pſal. 18. a.7. 46 ſcripturas: ᛘ& dixit eis, Quoniam ‖ ſic ſcriptum eſt, &
ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis ter-
47 tia die, ᛘ& prædicari in nomine eius pœnitentiam &
remiſſionem peccatorum in omnes gentes, incipienti-
Act. 1. b. 8. 48 bus ab Ieroſolyma. ᛘ‖Vos autem teſtes eſtis horum.
Ioh. 14. d. 26. 15. d. 26. 49 ᛘ‖Et * ego mitto promiſſum patris mei in vos: ‖ vos au-
* ecce 1. Act 1 a. 4. tem ſedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute
Iohan 15. d. mar. 16. d.19 50 ex alto. ᛘ‖Eduxit autem eos foras in Bethaniam, & ele-
Act 1. b. 9. 51 uatis manibus ſuis benedixit eis. ᛘEt factum eſt:
dum benediceret illis, receſſit ab eis, & fe-
52 rebatur in cęlum. ᛘEt ipſi adorantes re-
greſſi ſunt in Ierſlm cũ gaudio ma-
53 gno. ᛘ& erant ſemper in tem
plo laudantes & benedi
cẽtes Deũ. Amen.

Hieronymus in catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

IOHANNES Apoſtolus quem Ieſus amauit plurimùm, filius Zebedæi, frater Iacobi apoſtoli, quem Herodes poſt paſſionem Domini decollauerat, nouiſſimus omnium ſcripſit euangelium, rogatus ab Aſiæ epiſcopis, aduerſus Cerinthum aliosq; hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma conſurgens, qui aſſerunt Chriſtum ante Mariam nõn fuiſſe. Vnde & compulſus eſt diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam cauſã huius ſcripturæ ferunt, q̃ cùm legiſſet Matthæi, Marci, & Lucæ volumina, probauerit quidem textum hiſtoriæ, & vera eos dixiſſe firmauerit, ſed vnius tantùm anni, in quo & paſſus eſt, poſt carcerem Iohannis, hiſtoriam texuiſſe. Prætermiſſo itaque anno, cuius acta à tribus expoſita fuerant, ſuperioris temporis, antequàm Iohannes clauderetur in carcerem, geſta narrauit, ſicut manifeſtum eſſe poterit his qui diligenter quatuor euangeliorum volumina legerint. Quę res etiam διαφωνίαν quæ videtur Iohannis eſſe cum cæteris tollit. Scripſit autem & vnam epiſtolam, cuius exordiũ eſt, Quod fuit ab initio, quæ ab vniuerſis Eccleſiaſticis & eruditis viris probatur. Reliquæ autem duæ, quarum primæ principiũ eſt: Senior electę dñę: & ſequẽtis, Senior Caio cariſſimo, quẽ ego diligo in veritate, Iohãnis presbyteri aſſeruntur, cuius & hodie alterum ſepulchrum apud Epheſum oſtenditur, & nonnulli putant duas memorias eiuſdem Iohannis Euangeliſtę eſſe: ſuper qua re, cùm per ordinem ad Papiã auditorẽ eius ventum fuerit, diſſeremus. Quartodecimo igitur anno, ſecundam poſt Neronem perſecutionem mouente Domitiano, in Patmon inſulã relegatus, ſcripſit Apocalypſin, quã interpretantur Iuſtinus martyr, & Irenæus. Interfecto autẽ Domitiano, & actis eius ob nimiã crudelitatem à ſenatu reſciſſis, ſub Pertinace principe rediit Epheſum, ibiq; vſque ad Traianum principem perſeuerans, totas Aſiæ fundauit rexitq; Eccleſias: & confectus ſenio, ſexageſimo octano poſt paſſionem Domini anno mortuus, iuxta eandem vrbẽ ſepultus eſt.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM Secundùm Iohannem.

Verbum eſt Deus, vita, & lux omnem hominem illuminans, per quod omnia facta ſunt, & quod homo factum eſt, cui teſtimonium perhibet Iohannes, dicens ſe vocem, & indignum qui illius ſoluat corrigiam calceamenti, eumq; eſſe agnum Dei qui tollit peccatum mundi. Andreas alter duorum Iohannis diſcipulorum qui Ieſum ſecuti ſunt adducit ad illum etiam Simonem fratrem ſuum: Philippus quoque à Ieſu vocatus adducit ad eum Nathanaël. CAPVT I.

1 IN principio erat verbum, & verbũ
A erat apud Deum, & Deus erat ver-
2 bum. ᛘHoc erat in principio apud
3 Deum. ᛘOmnia per ipſum facta ſunt:
& ſine ipſo factum eſt nihil, quod fa-
4 ctum eſt: ᛘin ipſo vita erat, & vita erat
5 lux hominum: ᛘ& lux in tenebris lu-
cet, & tenebræ eam non comprehen-
6 derunt. ᛘ‖Fuit homo miſſus à Deo matth. 3 a. 1 marc. 1. a. 1
7 cui nomen erat Iohannes. ᛘHic venit in teſtimonium, vt
teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent
8 per illum. ᛘNon erat ille lux, ſed vt teſtimonium perhi-
9 beret de lumine. ᛘ‖Erat lux vera, quæ illuminat omnem Infr. 3. c. 19.
10 hominem venientem in hunc mundum. ᛘIn mundo Heb. 11. a. 3.
B erat, & mundus ‖ per ipſum factus eſt, & mundus eũ non
11 cognouit. ᛘIn propria venit, & ſui eum non receperunt.

ᛘQuotquot

12 †Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem
13 filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, †qui non
ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neq; ex volú-
Mat.1.c.16. Luc.2.a.7. 14 tate viri, ſed ex Deo nati ſunt. †‖Et verbum caro factú eſt,
& habitauit in nobis (& vidimus gloriam eius, gloriam
quaſi vnigeniti à patre) plenum gratiæ & veritatis.
15 †Iohannes teſtimonium perhibet de ipſo, & clamat,
dicens: Hic e[illegible] quem dixi, qui poſt me venturus eſt, an-
1.Ti.6.d.19. 16 te me factus eſt, quia prior me erat. †‖Et de plenitudine
17 eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. †Quia
lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chri-
1.Ioh.4.c.12. 1.Tit.6.c.16. Infra 3.c.16 18 ſtum facta eſt. †‖Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus
19 Filius qui eſt in ſinu patris ipſe enarrauit. †‖Et hoc eſt te-
C ſtimonium Iohannis, quando miſerunt Iudæi ab Ieroſo-
lymis ſacerdotes & Leuitas ad eum, vt interrogarent eũ,
Infra 3.d.18 20 Tu quis es? †‖Et confeſſus eſt, & non negauit: & confeſ-
21 ſus eſt, Quia non ſum ego Chriſtus. †Et interrogauerunt
eum, Quid ergo? Elias es tu? Et dixit non ſum. Propheta
22 es tu? Et reſpondit, Non. †Dixerũt ergo ei: Quis es, vt re-
ſponſum demus his qui miſerunt nos? quid dicis de te-
23 ipſo? †Ait, ‖Ego vox clamãtis in deſerto, Dirigite viã Dñi,
Iſa 40.a.3. Matt 3.a.3. Marc 1.a.3. Luc.3.a.4. 24 ſicut dixit Iſaias propheta. †Et qui miſſi fuerant, erant ex
25 Phariſæis. †Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid
ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque
Matt.3.c.11. Marc.1.b.7. Luc.3.d.16. Act.1.a.5. 2.11.b.16. 19.a.4. 26 Propheta? Reſpondit eis Iohannes, dicens, ‖Ego bapti-
D zo in aqua: medius autem veſtrum ſtetit quem vos neſci
27 tis. †‖Ipſe eſt qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus
eſt, cuius ego non ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam
28 calceamenti. †Hæc in Bethania facta ſunt trans Iordanẽ,
*Poſtera die videt I. 29 vbi erat Iohannes baptizans. †*Altera die vidit Iohannes
Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui
*peccata 30 tollit *peccatum mundi. †Hic eſt de quo dixi: Poſt me ve
31 nit vir, qui ante me factus eſt: quia prior me erat † & ego
*Iſraëli E neſciebam eum, ſed vt manifeſtetur *in Iſraël, propterea
32 veni ego in aqua baptizans †Et teſtimonium perhibuit
Matt 3.d.16 Marc.1.b.10 Luc.3.c.22. Iohannes, dicens: Quia vidi ſpiritum deſcendentẽ quaſi
33 columbam de cælo, & manſit ſuper eum. †Et ego neſcie-
bam eum: ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi
dixit: Super quem videris Spiritum deſcendẽtem & ma-
nentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto.
34 †Et ego vidi: & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius
35 Dei. †Altera die iterum ſtabat Iohannes, & ex diſcipulis
36 eius duo. †Et reſpiciens Ieſum ambulantem, dicit: Ecce
37 agnus Dei. †Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem,
38 & ſecuti ſunt Ieſum. †Conuerſus autem Ieſus, & videns
eos ſequẽtes ſe, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei:
Rabbi (quod dicitur interpretatum, magiſter) vbi ha-
39 bitas? †Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt
F vbi maneret, & apud eum manſerunt die illo: hora autẽ
40 erat quaſi decima. †Erat autẽ Andreas frater Simónis Pe-
tri vnus ex duobus qui audierant à Iohanne, & ſequuti
41 fuerant eum. †Inuenit hic primũ fratrẽ ſuũ Simonem, &
dicit ei: Inuenimus Meſſiam, quod eſt interpretatũ Chri
42 ſtus. †Et adduxit eum ad Ieſum. Intuitus autem eum Ie-
*Iohanna ſus, dixit: Tu es Simon filius *Iona: tu vocaberis Cephas,
43 quod interpretatur Petrus. †In craſtinum voluit exire in
Galilæam: & inuenit Philippum. Et dicit ei Ieſus: Sequere
44 me. †Erat autem Philippus à Bethſaida, ciuitate Andreæ
45 & Petri. † Inuenit Philippus Nathanaël, & dicit ei: Quẽ
Gen.3.c.15. 49.b.10. Deu.18.c.18 Iſai 40.c.10. 45.b.8. Iere.23.a.5. Eze.34.c.23. 37.f.24.g.25 Dan.9.f.24 g.25. G ‖ſcripſit Moyſes in lege & ‖Prophetæ, inuenimus Ieſum
46 filium Ioſeph, à Nazareth. †Et dixit ei Nathanaël: A Na-
zareth põt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus: Veni &
47 vide. †Vidit Ieſus Nathanaël venientem ad ſe, & dicit de
48 eo: Ecce verè Iſraëlita, in quo dolus non eſt. †Dicit ei Na-
thanaël: Vnde me noſti? Reſpondit Ieſus & dixit ei: Prius
quàm te Philippus vocaret, cùm eſſes ſub ficu, vidi te.
49 †Reſpondit ei Nathanaël, & ait: Rabbi, tu es filius Dei, tu
50 es rex Iſraël. †Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Quia dixi tibi,
51 Vidi te ſub ficu, credis: maius his videbis. †Et dicit
ei: Amen, amen dico vobis, *videbitis cælum
*à modo 1. Moſ.14 c.11 28.d.18. apertum, & ‖angelos Dei aſcendentes
& deſcendentes ſupra Filium
hominis.

Ieſus ad nuptias inuitatus, aquam in vinum conuertit, & à Capharnaum veniens Ieroſolymam eijcit de templo negociatores, ac ſigno à Iudæis petito, dicit, Soluite templum hoc, &c. multi propter ſigna crediderunt in nomine Ieſu, quibus ipſe non ſe credebat. CAP. II.

1 ET die tertia nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, &
A erat mater Ieſu ibi. † Vocatus eſt autem & Ieſus &
2 diſcipuli eius ad nuptias. †Et deficiente vino dicit mater
3 Ieſu ad eum, Vinum non habent. †Et dicit ei Ieſus: Quid
4 mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea. † Dicit
5 mater eius miniſtris: Quodcunque dixerit vobis, facite.
6 †Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ, ſecundùm
purificationem Iudæorum, capientes ſingulæ metretas
7 binas vel ternas. †Dicit eis Ieſus: Implete hydrias aqua. Et
8 impleuerunt eas vſque ad ſummum. † Et dicit eis Ieſus:
B Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt. †Vt au- Inf.4.f.46.
9 tem guſtauit architriclinus aquam vinum factam, & nõ
ſciebat vnde eſſet, miniſtri autem ſciebant qui hauſerant
10 aquam: vocat ſponſum architriclinus, † & dicit ei: Omnis
homo, primùm, bonum vinum ponit: & cùm inebriati
fuerint, tunc id quod deterius eſt. Tu autem ſeruaſti bo-
11 num vinum vſque adhuc. †Hoc fecit initium ſignorum
Ieſus in Cana Galilææ: & manifeſtauit gloriam ſuam, &
12 crediderunt in eum diſcipuli eius. †Poſt hoc deſcendit
Capharnaum ipſe & mater eius, & fratres eius, & diſci-
13 puli eius, & ibi manſerunt non multis diebus. †Et prope
C erat Paſcha Iudæorum, & aſcendit Ieſus Ieroſolymam:
14 † & inuenit in templo vẽdentes boues & oues, & colum
15 bas, & numularios ſedentes. † Et cùm feciſſet quaſi fla-
gellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoq;
& boues, & numolariorum effudit æs, & menſas ſubuer-
16 tit. †Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte iſta
hinc, & nolite facere domum patris mei, domum nego-
17 ciationis. †Recordati ſunt verò diſcipuli eius quia ſcri-
18 ptum eſt. ‖Zelus domus tuæ comedit me. †Reſponderunt Pſal.68.b.10
ergo Iudæi & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis
19 quia hæc facis? †Reſpondit Ieſus, & dixit eis: ‖Soluite tem Mat.26.f.61 27.c.40. Mar.14.f.58 15.c.29.
D plum hoc, & tu in tribus diebus excitabo illud. †Dixerũt
20 ergo Iudæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt tẽ-
21 plum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud? †Ille autem
22 dicebat de templo corporis ſui. †Cùm ergo reſurrexiſſet
à mortuis, recordati ſunt diſcipuli eius, quia hoc dicebat
de templo corporis ſui & crediderunt ſcripturæ, & ſer-
23 moni quem dixit Ieſus. †Cùm autem eſſet Ieroſolymis Pſal.3.b.6. 16.b.9.
in Paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine eius,
24 videntes ſigna eius quæ faciebat. † Ipſe autem Ieſus non
credebat ſemetipſum eis, eò quòd ipſe noſſet omnes,
25 † & quia opus ei non erat vt quis teſtimonium perhibe-
ret de homine, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.

Nicodemum nocte edocet de renaſcendo ex aqua & ſpiritu, ac de ſui inſtar ænei ſerpentis exaltatione, quodq; Deus filium ſuum miſit ad ſaluandum mundum, facta quæſtione de purificatione. Iohannes ſuis diſcipulis de Chriſto murmurantibus, laudat ipſum, dicens illum creſcere oportere, ſe autem minui, & quòd pater omnia dederit in manu eius, vt qui in eum credit habeat vitam æternam, qui verò non credit, maneat ira Dei ſuper eum. CAP. III.

1 ERat autem homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine,
A princeps Iudæorum. † Hic venit ad Ieſum nocte, &
2 dixit ei: Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter: nemo
enim poteſt hęc ſigna facere quę tu facis, niſi fuerit Deus
3 cum eo. †Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Amen, amen dico
tibi, niſi quis *natus fuerit denuò, non poteſt videre *renatus.
4 regnum Dei. †Dicit ad eum Nicodemus: Quomodò po-
teſt homo naſci cum ſit ſenex? nunquid poteſt in ventrẽ
5 matris ſuæ iterum introire & *naſci? † Reſpondit Ieſus: *renaſci.
Amen, amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua &
6 Spiritu*, non poteſt introire in regnum Dei. †Quod na- *ſancto.
tum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu,
7 ſpiritus eſt. †Non mireris quia dixi tibi, oportet vos na-
8 ſci denuò. †Spiritus vbi vult ſpirat: & vocem eius audis,

‖ſed

Pſ. 134. a. 8. B ‖ſed neſcis vnde veniat, '&' quò vadat: ſic eſt omnis qui
*aut. 9 natus eſt ex ſpiritu. ¶Reſpondit Nicodemus, & dixit ei:
10 Quomodò poſſunt hæc fieri? ¶Reſpondit Ieſus, & dixit
11 ei: Tu es magiſter in Iſraël, & hæc ignoras? ¶Amen, amen
dico tibi, quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus
12 teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis. ¶Si ter-
rena dixi vobis, & non creditis: quomodò ſi dixero vobis
13 cœleſtia, credetis? ¶Et nemo aſcẽdit in cælum, niſi qui de-
Nu. 21. c. 9. 14 ſcendit de cælo, Filius hominis qui eſt in cælo. ¶‖Et ſicut
Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari opor-
15 tet Filium hominis, ¶vt omnis qui credit in ipſum non
1. Ioh. 4. b. 9. 16 pereat, ſed habeat vitam æternam. ¶‖Sic enim Deus dile-
xit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret: vt omnis
qui credit in eum non pereat: ſed habeat vitam æternam.
17 ¶Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudi-
18 cet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. ¶Qui
credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam
*credit. iudicatus eſt, quia non 'credidit' in nomine vnigeniti fi-
Supr. 1. a. 9. 19 lij Dei. ¶Hoc eſt autem iudicium, quia ‖lux venit in mun-
C dum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucẽ,
*mala f. 20 erant enim eorum mala opera. ¶Omnis enim qui 'malè'
agit, odit lucem, & nõ venit ad lucem, vt non arguantur
21 opera eius: ¶qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt
22 manifeſtentur opera eius, quia in Deo ſunt facta. ¶Poſt
hæc vênit Ieſus & diſcipuli eius in Iudæam terram: & il-
Infr. 4. a. 1. 23 lic demorabatur cum eis, & ‖baptizabat. ¶Erat autem &
Iohãnes baptizans in Ænon iuxta Salim: quia aquę mul
24 tæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur. ¶Nondum
25 enim miſſus fuerat Iohannes in carcerem. ¶Facta eſt au-
tem quæſtio ex diſcipulis Iohannis cum Iudæis de puri-
26 ficatione. ¶Et venerunt ad Iohannem, & dixerũt ei: Rab-
Supr. 1. c. 19 bi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu ‖ teſtimonium
perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.
27 ¶Reſpondit Iohannes, & dixit: Non poteſt homo accipe-
D re quicquam, niſi fuerit ei datum de cælo. ¶Ipſi vos mihi
Supr. 1. c. 20. 28 teſtimonium perhibetis, ‖quòd dixerim: Non ſum ego
29 Chriſtus: ſed quia miſſus ſum ante illum. ¶Qui habet ſpõ
ſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit
eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gau
30 dium meum impletum eſt. ¶Illum oportet creſcere: me
31 autem minui. ¶Qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt.
Qui eſt de terra, de terra eſt, & de terra loquitur. Qui de
32 cælo venit, ſuper oẽs eſt. ¶Et quod vidit & audiuit, hoc
*autem 33 teſtatur: & teſtimoniũ eius nemo accipit. ¶Qui *accepit
Rom. 3. a. 4. Infr. 8. c. 26. 34 eius teſtimonium, ‖ſignauit quia Deus verax eſt. ¶Quem
enim miſit Deus, verba Dei loquitur: nõ enim ad men-
35 ſuram dat Deus ſpiritum. ¶Pater diligit filium, & om-
1. Io. 5. b. 10. 36 nia dedit in manu eius. ¶‖Qui credit in filium, habet vi-
tam ęternam: qui autem incredulus eſt filio, non videbit
vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.

*Ieſus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viua, & ado-
rando Deo in ſpiritu, manifeſtans ei ſe eſſe Meſſiam promiſ-
ſum: & diſcipulis dicit ſe cibum habere quem illi neſciunt,
nempè patris obedientiam: de meſſe & metente ac ſeminante:
multi Samaritanorum credunt in eum: poſt quæ filium reguli
ſanitati reſtituit.* CAP. IIII.

1 VT ergo cognouit Ieſus, quia audierunt Phariſæi quia
Supr. 3. c. 22. A Ieſus plures diſcipulos facit, & ‖baptizat, quàm Iohan-
2 nes, ¶(quanquam Ieſus nõ baptizaret, ſed diſcipuli eius)
3 reliquit Iudæam, & abijt iterum in Galilæam. ¶oportebat
4 autem eum tranſire per Samariam. ¶Venit ergo in ciui-
Gen. 33. d. 19. 48. d. 22. Ioſ. 24. g. 32. 5 tatem Samariæ quę dicitur Sichar: ‖iuxta prædium quod
6 dedit Iacob Ioſeph filio ſuo. ¶Erat autem ibi fons Iacob.
Ieſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſupra fontem.
*autem 7 Hora *erat quaſi ſexta. ¶Venit mulier de Samãria haurire
8 aquam. Dicit ei Ieſus: Da mihi bibere. ¶Diſcipuli enim
9 eius abierant in ciuitatem vt cibos emerent. ¶Dicit ergo
B ei mulier illa Samaritana, Quomõ tu, Iudæus cùm ſis, bi-
bere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? non enim
10 coutuntur Iudæi Samaritanis. ¶Reſpondit Ieſus, & dixit
ei: Si ſcires donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi, Da mihi
bibere, tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam
11 viuam. ¶Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias
habes, & puteus altus eſt: vnde ergo habes aquam viuã?
12 ¶Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit no-
bis puteũ, & ipſe ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius?
13 ¶Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua
hac, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego
14 dabo ei, non ſitiet in æternum: ¶ſed aqua quam ego dabo
15 ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in [illegible] æternam. ¶Dicit
C ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, vt non ſi-
16 tiam, neque veniam huc haurire. ¶Dicit ei Ieſus: Vade,
17 voca virum tuum, & veni huc. ¶Reſpõdit mulier, & di-
xit: Non habeo virum. Dicit ei Ieſus: Bene dixiſti, quia nõ
18 habeo virum. ¶Quinque enim viros habuiſti: & nũc quẽ
19 habes, non eſt tuus vir: hoc verè dixiſti. ¶Dicit ei mulier:
20 Domine, video quia Propheta es tu. ¶Patres noſtri in mõ-
te hoc adorauerunt: & vos dicitis, ‖quia Ieroſolymis eſt Deut. 12. a. 6
21 locus vbi adorare oportet. ¶Dicit ei Ieſus: Mulier crede
mihi, quia veniet hora, quando neq; in monte hoc, neq;
22 in Ieroſolymis adorabitis Patrem. ¶‖Vos adoratis quod 4. Reg. 17. e. 26 g. 36.
neſcitis: nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Iudæis
23 eſt. ¶Sed venit hora & nunc eſt, quando veri adoratores
adorabunt patrem in ſpiritu & veritate. Nam & pater
24 tales quærit qui adorent eum. ¶‖Spiritus eſt Deus, & eos 2. Co. 3. d. 17
qui adorant eum in ſpiritu & veritate oportet adorare.
25 ¶Dicit ei mulier, Scio quia Meſſias venit, qui dicitur Chri
D ſtus: cùm ergo venerit, ille nobis annuntiabit omnia.
26 ¶Dicit ei Ieſus: Ego ſum qui loquor tecum. ¶Et continuò
27 venerunt diſcipuli eius: & mirabantur, quia cum mulie-
re loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quęris, aut quid
28 loqueris cum ea? ¶Reliquit ergo hydriam ſuam mulier:
29 & abijt in ciuitatem, & dicit illis hominibus: ¶Venite &
videte hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci:
30 nunquid ipſe eſt Chriſtus? ¶Exierunt ergo de ciuitate, &
31 veniebant ad eum. ¶Intereà rogabant eum diſcipuli, di-
32 centes: Rabbi, manduca. ¶Ille autem dixit eis, Ego cibum
33 habeo manducare quem vos neſcitis. ¶Dicebant ergo di-
E ſcipuli ad inuicẽ: Nunquid aliquis attulit ei manducare?
34 ¶Dicit eis Ieſus: Meus cibus eſt vt faciam volũtatem eius
35 qui miſit me: vt perficiam opus eius. ¶Nónne vos dicitis,
quòd adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? Ecce
dico vobis, leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia
36 albæ ſunt iam ad ‖meſſem. ¶Et qui metit, mercedem acci- Mat. 9. d. 37. Luc. 10. a. 2.
pit, & cõgregat fructum in vitam æternam: vt & qui ſe-
37 minat, ſimul gaudeat & qui metit. ¶In hoc enim eſt ver-
bum verum, quia alius eſt qui ſeminat, & alius eſt qui
38 metit. ¶Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis: alij
39 laborauerunt, & vos in labores eorum introiſtis. ¶Ex ci-
uitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritano-
rum, propter verbum mulieris teſtimonium perhibẽtis,
40 Quia dixit mihi omnia quęcunque feci. ¶Cùm veniſſent
ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum vt ibi mane-
41 ret. Et manſit ibi duos dies. ¶Et multò plures crediderunt
F propter ſermonem eius. ¶Et mulieri dicebant, Quia iam
42 non propter tuam loquelam credimus, ipſi enim audi-
43 uimus, & ſcimus quia hic eſt verè ſaluator mundi. ¶Poſt
44 duos autem dies exijt inde: & abijt in Galilæam. ¶‖Ipſe Mat. 13. g. 57. Marc. 6. a. 4. Luc. 4. d. 24.
enim Ieſus teſtimonium perhibuit, quia Propheta in ſua
45 patria honorem non habet. ¶Cùm ergo veniſſet in Gali- Mat. 4. b. 12. Marc. 1. b. 14. Luc. 4. b. 14.
læam, ‖exceperũt eum Galilæi, cùm omnia vidiſſent, quæ
fecerat Ieroſolymis in die feſto: & ipſi enim venerant ad
46 diem feſtum. ¶Venit ergo iterum in Cana Galilææ, vbi fe-
cit ‖aquam vinum. Et erat quidam regulus cuius filius Sup. 2. b. 9.
47 infirmabatur Capharnaũ. ¶Hic cùm audiſſet, quia Ieſus
G adueniret à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat
eũ vt deſcẽderet & ſanaret filiũ eius, incipiebat enĩ mori.
48 ¶Dixit ergo Ieſus ad eum: Niſi ſigna & prodigia videritis,
49 non 'creditis'. ¶Dicit ad eum regulus, Domine, deſcende *credetis
50 priùs quàm moriatur filius meus. ¶Dicit ei Ieſus: Vade,
filius tuus viuit. Credidit homo ſermoni quem dixit ei
51 Ieſus, & ibat. ¶Iam autem eo deſcendente, ſerui occurre-
runt ei, & nuntiauerunt dicentes, quia filius eius viueret.
52 ¶Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit.
Et dixerunt ei, quia heri hora ſeptima reliquit eũ febris.

¶Cognouit

53 †Cognouit ergo pater, quia in illa hora erat, in qua dixit
ei Ieſus, Filius tuus viuit: & credidit ipſa & domus eius
54 tota. †Hoc iterum ſecundum ſignum fecit Ieſus, cùm
veniſſet à Iudæa in Galilæam.

Ieſus ad piſcinam ſanato ægroto, qui triginta octo annis languerat, iubet ſabbatho tollere grabatum: & Iudæis id calumniantibus reſpondet, ſe omnia ſua ſimul cũ patre operari, mortuoſq́; viuificare, ac [illegible] ab illo conſtitutum eſſe omnium, cui & Iohannes, & propria opera atteſtentur, imò & Moyſes ipſe teſtimonium perhibent.

C A P. V.

Leu. 23. a. 3. Deu. 16. a. 1.

1 POſt hæc erat ‖dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus
A Ieroſolymam. †Eſt autem Ieroſolymis ſuper Proba-
2 tica, piſcina quæ cognominatur Hebraicè Bethſaida,
3 quinque porticus habens. †In his iacebat multitudo ma-
gna languentium, cæcorum, claudorum, aridorũ expe-
4 ctantium aquæ motum. †Angelus autem Domini deſcẽ-
debat ſecundùm tẽpus in piſcinam: & mouebatur aqua.
Et qui prior deſcendiſſet in piſcinã poſt motionẽ aquæ,
5 ſanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate. †Erat
autem quidam homo ibi triginta & octo annos habens
6 in infirmitate ſua. †Hunc cùm vidiſſet Ieſus iacentem, &
cognouiſſet, quia iam multum tempus haberet, dicit ei:
7 Vis ſanus fieri? †Reſpondit ei languidus: Domine homi-
B nem nõ habeo, vt cùm turbata fuerit aqua, mittat me in
piſcinam: dum venio enim ego, alius ante me deſcendit.
8 †Dicit ei Ieſus: Surge, tolle grabatum tuum & ambula.
9 †Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille: & ſuſtulit grabatũ
ſuum, & ambulabat. Erat autem ſabbathum in die illo.
10 †Dicebant ergo Iudæi, illi qui ſanatus fuerat, Sabbathum
11 eſt, ‖non licet tibi tollere grabatum tuum. †Reſpõdit eis: — Exo. 20. b. 11; Iere. 17. d. 24.
Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuũ
12 & ambula. †Interrogauerunt ergo eum: Quis eſt ille ho-
mo qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula?
13 †Is autem qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet.
14 Ieſus enim declinauit à turba conſtituta in loco. †Poſteà
C inuenit eum Ieſus in templo, & dixit illi: Ecce ſanus fa-
ctus es: iam noli peccare, ne deteriùs tibi aliquid contin-
15 gat. †Abijt ille homo, & nuntiauit Iudæis quia Ieſus eſſet
16 qui fecit eum ſanum. †Propterea perſequebantur Iudæi
17 Ieſum, quia hæc faciebat in ſabbatho. †Ieſus autem reſpõ-
dit eis: Pater meus vſque modò operatur: & ego operor.
18 †Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere,
quia non ſolùm ſoluebat ſabbathum, ſed & patrem ſuũ
19 dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. †Reſpondit ita-
que Ieſus, & dixit eis: Amen, amen dico vobis, nõ poteſt
Filius à ſe facere quicquam niſi quod viderit Patrem fa-
cientem: quæcunque enim ille fecerit, hæc & Filius ſimi-
20 liter facit. †Pater enim diligit Filium, & omnia demõſtrat
ei quæ ipſe facit, & maiora his demonſtrabit ei opera, vt
21 vos miremini. †Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos & vi-
D uificat, ſic & Filius quos vult viuificat. †Neque enim Pa-
22 ter iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit Filio,
23 †vt omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrẽ.
Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui
24 miſit illum. †Amen, amen dico vobis, quia qui verbum
meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æter-
nam, & in iudicium non venit: ſed *tranſiet* à morte in — *tranſijt
25 vitam. †Amen, amen dico vobis, quia venit hora & nunc
eſt, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audie-
26 rint, viuent. †Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo,
E ſic dedit & filio habere vitam in ſemetipſo: † & poteſtatẽ
27 dedit ei etiam iudicium facere, quia Filius hominis eſt.
28 †Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in
29 monumentis ſunt, audient vocem *eius*: † & procedent — *filij Dei; Mat. 25. d. 46.
‖qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ: qui verò ma-
30 la egerunt, in reſurrectionem iudicij. †Non poſſum ego
à meipſo facere quicquam. Sicut audio, iudico: & iudiciũ
meum, iuſtum eſt, quia non quæro voluntatem meam,
31 ſed voluntatem eius qui miſit me. †Si ego teſtimonium
perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum. — Mat. 3. d. 17.
32 †‖Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me: & ſcio quia — *euc.
33 verum eſt teſtimonium *quod perhibet de me. †‖Vos mi- — Supr. 1. b. 15. c. 19.
34 ſiſtis ad Iohannẽ: & teſtimoniũ perhibuit veritati. †Ego
F autem non ab homine teſtimonium accipio: ſed hæc di-
35 co vt vos ſalui ſitis. †Ille erat lucerna ardens & lucens.
36 Vos autẽ voluiſtis ad horã exultare in luce eius. †Ego aũt
habeo teſtimonium maius Iohanne. Opera enim quæ
dedit Pater vt perficiam ea, ipſa opera quæ ego facio, te-
37 ſtimoniũ perhibent de me, quia Pater miſit me: †& qui
miſit me Pater, ‖ipſe teſtimonium perhibuit de me, neq;
vocem eius vnquam audiſtis, neq; ‖ſpeciem eius vidiſtis: — Mat. 3. d. 17. 17. a. 5. Deu. 4. b. 12.
38 †& verbum eius non habetis in vobis manens, quia quẽ
39 miſit ille, huic vos non creditis. †Scrutamini ſcripturas,
quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: & illæ
40 ſunt quæ teſtimonium perhibent de me: † & non vultis
41 venire ad me vt vitam habeatis. †Claritatem ab homini-
42 bus non accipio. †Sed cognoui vos, quia dilectionem Dei
43 non habetis in vobis. †Ego veni in nomine Patris mei, &
G non *accipitis* me: ſi alius venerit in nomine ſuo, illum — *accepiſtis
44 accipietis. †Quomodò vos poteſtis credere, qui gloriam
ab inuicem accipitis: & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non
45 quæritis? †Nolite putare quia ego accuſaturus ſim vos
apud Patrem: eſt qui accuſat vos, Moyſes, in quo vos ſpe-
46 ratis. Si enĩ crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi:
47 de me enim ‖ille ſcripſit. †Si autem illius literis non cre- — Ge. 3. c. 15. 22. d. 18. & 49. b. 10. Deu. 18. a. 15.
ditis: quomodò verbis meis credetis?

Quinque panibus & duobus piſcibus ſatiat quinque virorum millia: fugit volentes ipſum facere regem: ſuper mare ad diſcipulos vento agitatos ambulat, de pane cœleſti docet, quodq́; ipſe ſit panis vitæ, & caro eius cibus quem oporteat manducare, ſanguisq́; eius potus quem oporteat bibere: quidam diſcipuli offenſi eius ſermone deſerunt ipſum, Apoſtoli autem cum eo permanent, quorum tamen vnum dicit eſſe diabolum.

C A P. VI.

1 POſt hæc abijt Ieſus trans mare ‖Galilææ, quod eſt Ty- — Mat. 14. b. 13; Mar. 6. c. 32; Luc. 9. a. 10.
A beriadis: †& ſequebatur eum multitudo magna, quia
2 videbant ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabãtur.
3 Subijt ergo in montem Ieſus: & ibi ſedebat cum diſcipu-
4 lis ſuis. †Erat autem proximum Paſcha, ‖dies feſtus Iudæo- — Exo. 12. c. 15; Leu. 23. a. 5; Deut. 16. a. 1.
5 rum. †Cùm ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet quia
multitudo maxima venit ad eum, dicit ad Philippum:
6 Vnde ememus panes, vt manducent hi? †Hoc autem di-
cebat tentans eum, ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus.
7 †Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum pa-
nes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſq; modicum quid ac-
8 cipiat. †Dicit ei vnus ex diſcipulis eius, Andreas frater Si-
9 monis Petri: †Eſt puer vnus hic qui habet quinque panes — Mat. 14. c. 17; Mar. 6. e. 38; Luc. 9. b. 13.
ordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quid ſunt inter tantos?
10 †Dicit ergo Ieſus: Facite homines diſcumbere. Erat autem
B fœnum multum in loco. Diſcubuerunt ergo viri, nume-
11 ro quaſi quinq; millia. †Accepit ergo Ieſus panes, & cùm
gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus, ſimiliter & ex
12 piſcibus quantum volebant. †Vt autem impleti ſunt, di-
xit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperauerunt fragmẽta,
13 ne pereant. †Collegerunt ergo, & impleuerũt duodecim
cophinos fragmentorum ex quinq; panibus ordeaceis,
14 *quæ ſuperfuerunt his qui manducauerant. †Illi ergo ho- — *& duobus piſcibus.
mines cùm vidiſſent quod Ieſus fecerat ſignum, dicebãt:
Quia hic eſt verè propheta qui venturus eſt in mundum.
15 †‖Ieſus ergo cùm cognouiſſet quia venturi eſſent vt ra- — Mat. 14. c. 23; Marc. 6. f. 46.
perent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in mõ-
16 tem ipſe ſolus. †Vt autem ſerò factum eſt, deſcenderunt
17 diſcipuli eius ad mare. †Et cùm aſcendiſſent nauim ve-
nerunt trans mare in Capharnaum, & tenebræ iam factæ
18 erant, & non venerat ad eos Ieſus. †Mare autem, vento
19 magno flante, exurgebat. †Cùm remigaſſent ergo quaſi
ſtadia vigintiquinque aut triginta, vident Ieſum am-
C bulantem ſuper mare, & proximum naui fieri, & ti-
20 muerunt. †Ille autem dicit eis: Ego ſum, nolite timere.
21 †Voluerunt ergo accipere eum in nauim, & ſtatim nauis
22 fuit ad terram quam ibant. †Altera die, turba quæ ſtabat
trans mare, vidit quia nauicula alia non erat ibi niſi vna,
& quia nõ introiſſet cũ diſcipulis ſuis Ieſus in nauim, ſed
23 ſoli diſcipuli eius abijſſent: †aliæ verò ſuperuenerũt naues

à Tyberiade

à Tyberiade iuxta locum vbi manducauerát panem gra-
24 tias *agentes Domino. †Cùm ergo vidiſſet turba quia Ie- *agétes Deo
ſus non eſſet ibi, neque diſcipuli eius, aſcenderunt in na-
uiculas, & venerunt Capharnaum, quærentes Ieſum.
25 †Et cùm inueniſſent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi,
26 quando huc veniſti? †Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Amé,
amen dico vobis, quæritis me, nó quia vidiſtis ſigna, ſed
27 quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. †Operami
ni non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æter-
nam, quem Filius hominis dabit vobis, hunc enim Pater
28 ‖ſignauit Deus. †Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus Sup. 1. e. 32. Mat. 3. d. 17. & 17. a. 1. 2. Ioh. 3. d. 23
29 vt operemur opera Dei? †Reſpódit Ieſus, & dixit eis: ‖Hoc
D eſt opus Dei, vt credatis in eum quem miſit ille. †Dixerút
30 ergo ei: Quod ergo tu facis ſignum, vt videamus, & cre-
31 damus tibi? quid operaris? †Patres noſtri manducauerút
manna in deſerto, ſicut ſcriptum eſt, ‖Panem de cælo de- Exo. 16. d. 4. d. 14. Nu. 11. b. 7. Pſa. 77. c. 24. Sap. 16. d. 20.
32 dit eis manducare. †Dixit ergo eis Ieſus: Amen, amen di-
co vobis, non Moyſes dedit vobis panem de cælo, ſed Pa-
33 ter meus dat vobis panem de cælo verum. †Panis enĩ Dei
34 eſt qui de cælo deſcendit, & dat vitam mundo. †Dixerunt
35 ergo ad eum: Dñe ſemper da nobis panem hunc. †Dixit
autem eis Ieſus: ‖Ego ſum panis vitæ: qui venit ad me, nõ Eccl. 24. e. 29
36 eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet vnquam. †Sed dixi
37 vobis quia & vidiſtis me, & non creditis. †Omne quod
dat mihi pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me non
38 eijciam foras. †Quia deſcendi de cælo, non vt faciam vo-
39 luntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. †Hæc
eſt enim voluntas eius qui miſit me, Patris: vt omne quod
dedit mihi non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in no-
40 uiſſimo die. †Hæc eſt autem voluntas Patris mei qui mi-
E ſit me: vt omnis qui videt filium, & credit in eũ, habeat
vitam æternam: & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.
41 †Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia dixiſſet: Ego ſum
42 panis *qui de cælo deſcendi: †& dicebant, ‖Nónne hic eſt *viuus. Mat. 13. g. 56
Ieſus filius Ioſeph, cuius nos nouimus patrem & matrẽ?
43 Quomodo ergo dicit hic, Quia de cælo deſcendi? †Reſpon-
dit ergo Ieſus, & dixit eis: Nolite murmurare inuicem:
44 †nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, tra-
45 xerit eum, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. †Eſt
ſcriptum in prophetis, ‖Et erunt omnes docibiles Dei. Iſa. 54. c. 13.
46 Omnis qui audiuit à Patre, & didicit venit ad me. †Non
quia Patrem vidit quiſquam, ‖niſi is qui eſt à Deo, hic vi- Mat. 11. d. 27
47 dit Patrem. †Amen, amen dico vobis, qui credit in me,
48 habet vitam æternam. †Ego ſum panis vitæ. †Patres veſtri
49 ‖manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt. †Hic Exo. 16. d. 15
50 eſt panis de cælo deſcẽdẽs, vt ſiquis ex ipſo mãducauerit
51 nõ moriatur. †Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcẽdi.
F Siquis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: &
52 panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. †Li-
tigabant ergo Iudæi ad inuicem, dicẽtes: Quomodò po-
53 teſt hic nobis carnẽ ſuã dare ad manducandũ? †Dixit er-
go eis Ieſus: Amen, amen dico vobis, niſi manducaueri-
tis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nõ
54 habebitis vitam in vobis. †Qui mãducat meam carnem,
& bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego
55 reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. †Caro enim mea verè 1. Co. 11. f. 27
56 eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. †Qui manducat
meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet,
57 & ego in illo. †Sicut miſit me viuẽs pater, & ego viuo ꝓ-
pter Patrem: & qui manducat me, & ipſe viuet propter
58 me. †Hic eſt panis qui de cælo deſcendit. Non ſicut man-
ducauerunt patres veſtri manna: & mortui ſunt. Qui
59 manducat hunc panem, viuet in æternum. †Hæc dixit in
60 ſynagoga, docens in Capharnaum. †Multi ergo audien-
G tes ex diſcipulis eius dixerunt: Durus eſt hic ſermo, & quis
61 poteſt eũ audire? †Sciens autem Ieſus apud ſemetipſum
quia murmurarẽt de hoc diſcipuli eius, dixit eis: Hoc vos
62 ſcandalizat? †Si ergo videritis filium hominis aſcendentẽ
63 ‖vbi erat prius? †Spiritus eſt qui viuificat, caro non ꝓdeſt Sup. 3. b. 13.
quicquam: verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus &
64 vita ſunt. †Sed ſunt quidam ex vobis, qui non credunt.
Sciebat enim ab initio Ieſus qui eſſent non credentes, &
65 quis traditurus eſſet eum. †Et dicebat, Propterea dixi
vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei da-
66 tum à Patre meo. †Ex hoc multi diſcipulorum eius abie-
67 runt retrò: & iam non cum illo ambulabant. †Dixit ergo
68 Ieſus ad duodecim: Nunquid & vos vultis abire? †‖Reſpó- Mat. 16. c. 16. Mar. 8. c. 29. Luc. 9. c. 20.
dit ergo ei Simon Petrus, Domine ad quem ibimus? ver-
69 ba vitæ æternæ habes: †& nos credimus & cognouimus
70 quia tu es Chriſtus filius Dei. †Reſpõdit eis Ieſus: Nónne
ego vos duodecim elegi: & ex vobis vnus diabolus eſt?
71 †Dicebat autem Iudam Simonis Iſcariotẽ: hic enim erat
traditurus eum, cùm eſſet vnus ex duodecim.

Ad ſcenopegia feſtum quaſi in occulto aſcendens conuincit de ipſius doctrina Iudæos, quod ipſum iniuſtè calumniarentur de curato homine in ſabbatho: ſitiẽtes ad ſe vocat, & de ipſo turba variè loquitur: miniſtri qui ad eum apprehendendum miſſi erant, audita eius prædicatione collaudant ipſum: ſed, & Nicodemus eum defendens, malè audit à pontificibus & Phariſæis.

CAP. VII.

1 POſt hæc *ambulabat Ieſus in Galilæam, non enim *autem *Galilæa.
A volebat in *Iudæam ambulare: quia quærebant eum *Iudæa s.
2 Iudæi interficere. †Erat autem in proximo dies feſtus Iu-
3 dæorum, ‖Scenopegia. †Dixerunt autem ad eum fratres Leui. 23. f. 34
eius, Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui
4 videãt opera tua quæ facis. †Nemo quippe in occulto quid
facit, & quærit ipſe in palàm eſſe: ſi hæc facis, manifeſta
5 teipſum mundo. †Neque enim fratres eius credebant in
6 eum. †Dicit ergo eis Ieſus: Tempus meum nondum ad-
7 uẽnit: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum. †Non
poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit, quia ego teſti-
8 monium perhibeo de illo, quod opera eius mala ſunt. †Vos
B aſcendite ad diem feſtum hunc, ego *non aſcendo ad diẽ *autem *nondum aſcendã s.
feſtum iſtum: quia meum tempus nondum impletũ eſt.
9 †Hæc cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa. †Vt autem aſcẽ-
10 derunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum,
11 non manifeſtè, ſed quaſi in occulto. †Iudæi ergo quære-
12 bant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille? †Et mur-
mur multus erat in turba de eo. Quidam enim dice-
bãt, Quia bonus eſt. Alij autem dicebant: Non, ſed ſedu-
13 cit turbas. †Nemo tamen palàm loquebatur de illo, pro-
14 pter metum Iudæorum. †Iam autem die feſto mediante
15 aſcendit Ieſus in templum, & docebat. †Et mirabantur
Iudæi dicentes: Quomodò hic literas ſcit cùm non didi-
16 cerit? †Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina non eſt
17 mea, ſed eius qui miſit me. †Siquis voluerit voluntatem
C eius facere: cognoſcet de doctrina, vtrũ ex Deo ſit, an ego
18 à meipſo loquar. †Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam ꝓ-
priam quærit: qui autem quærit gloriam eius qui miſit
19 eũ, hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt. †Nónne Moy-
ſes dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legẽ? ‖Quid Exo. 20. e. 21 & 24. a. 3. Supr. 5. c. 18.
20 me quæritis interficere? †Reſpondit turba, & dixit: Dæ-
21 monium habes, quis te quærit interficere? †Reſpondit
Ieſus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini.
22 †Propterea Moyſes dedit vobis circuncisionem: nõ quia
ex Moyſe eſt, ſed ex patribus, & in ſabbatho circũciditis Leui. 12. a. 3. Gen. 17. b. 10.
23 hominem. †Si circũciſionem accipit homo in ſabbatho,
D vt non ſoluatur lex Moyſi: mihi indignamini quia totum
24 hominem ſanum feci in ſabbatho? †‖Nolite iudicare ſe- Deu. 1. c. 16.
25 cundùm faciem: ſed iuſtum iudicium iudicate. †Dicebãt
ergo quidam ex Ieroſolymis. Nónne hic eſt quem quærũt
26 interficere? †Et ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt.
Nunquid verè cognouerunt principes quia hic eſt Chrs?
27 †Sed hũc ſcimus vnde ſit, Chriſtus autẽ cùm venerit, ne-
28 mo ſcit vnde ſit. †Clamabat ergo Ieſus in templo docens,
& dicens: Et me ſcitis, & vnde ſim ſcitis, & à meipſo non
29 veni, ſed eſt verus qui miſit me, quem vos neſcitis. †Ego
30 ſcio eum quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit. †Quærebant
E ergo eum apprehendere: & nemo miſit in illum manus,
31 quia nondum venerat hora eius. †De turba autem multi
crediderunt in eum, & dicebant: Chriſtus cùm venerit,
32 nunquid plura ſigna faciet quam quæ hic facit? †Audie-
runt Phariſæi turbam murmurantem de illo hæc: & mi-
ſerunt principes *& Phariſæi miniſtros vt apprehenderẽt *ſacerdotũ s.
33 eum. †Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus vo-

Inf.13.d.33. 34 biſcũ ſum: & vado ad eum qui me miſit. Quæretis me,
& nõ inuenietis: & vbi ego ſum, vos non poteſtis venire.
35 Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt,
quia non inueniemus eum? nunquid in diſperſionem
36 gentium iturus eſt, & docturus gentes? Quis eſt hic ſer
F mo quem dixit: Quæretis me & non inuenietis: & vbi
37 ſum ego, vos nõ poteſtis venire? In nouiſſimo autẽ die
Leu.23.f.37. magno feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat, dicens: Siqs
Deu.18.c.15 38 ſitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me ſicut dicit
Ioel 2.g.28. Act.2.c.17. 39 ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquę viuę. (Hoc
autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credẽtes in
- 1. * ſanctus 4. eum, nondum enim erat Spiritus *datus*, quia Ieſus nõ-
40 dum erat glorificatus.) Ex illa ergo turba cùm audiſſent
41 hos ſermones eius, dicebant: Hic eſt verè propheta. Alij
dicebant: Hic eſt Chriſtus. Quidam autem dicebant:
Mich 5.a.2. Matth 2.a.6. 42 Nunquid à Galilæa venit Chriſtus? Nõnne ſcriptura di-
cit, quia ex ſemine Dauid, & de Beth-léhem caſtello vbi
43 erat Dauid, venit Chriſtus? Diſſenſio itaque facta eſt in
44 turba propter eum. Quidam autẽ ex ipſis volebant ap-
G prehendere eum: ſed nemo miſit ſuper eum manus. Ve-
45 nerunt ergo miniſtri ad pontifices & Phariſæos. Et dixe-
46 runt eis illi, Quare non adduxiſtis illum? Reſponderũt
* loquitur miniſtri: Nunquã ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo*.
47 Reſponderunt ergo eis Phariſæi: Nunquid & vos ſedu-
48 cti eſtis? Nunquid ex principibus aliquis credidit in eũ,
49 aut ex Phariſæis? ſed turba hæc quæ non nouit legẽ, ma-
Supr.3.a.2. 50 ledicti ſunt. Dixit Nicodemus ad eos, ille qui venit ad
51 eum nocte, qui vnus erat ex ipſis, Nunquid lex noſtra
Deut.17.b.8 & 19.d.15. iudicat hominem, niſi priùs audierit ab ipſo, & cogno-
52 uerit quid faciat? Reſponderunt, & dixerunt ei: Nunqd
& tu Galilęus es? Scrutare*, & vide quia à Galilęa ꝓpheta
* ſcripturas * ſurrexit 1. 53 non *ſurgit*. Et reuerſi ſunt vnuſquiſq; in domũ ſuam.

Mulierem in adulterio deprehenſam, ſcribens in terra abſoluit ab accuſatoribus: dicit ſe lucem mundi, & Phariſæos in peccato ſuo morituros: qui etiam verè ſint eius diſcipuli, qui ſe ſerui aut liberi, dicit illos non ex Deo neque ex Abraham: ſed ex patre diabolo eſſe, qui veritatem dicenti non crederent: blaſphemantibus dicit ſe dæmonium non habere. ſed Patrem honorificare, & antequàm Abraham fieret ſe eſſe, volentibusq; eum lapidare, auferens ſui proſpectum exit de tẽplo.

CAP. VIII.

1 IEſus autẽ perrexit in mõtem Oliueti: & diluculo ite-
A rum venit in templum, & omnis populus venit ad eũ,
2 & ſedens docebat eos. Adducunt autem Scribæ & Pha-
3 riſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & ſtatuerunt
4 eam in medio, & dixerũt ei: Magiſter, hæc mulier modò
Leu.20.b.10 5 deprehenſa eſt in adulterio. In lege autem Moyſes mã-
6 dauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu ergo qd dicis? Hoc
autẽ dicebant tentantes eum: vt poſſent accuſare eum.
Ieſus autẽ inclinãs ſe deorſum, digito ſcribebat in terra.
7 Cùm ergo perſeuerarent interrogantes eum: erexit ſe &
Deu.17.b.7. dixit eis, Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illã la-
8 pidem mittat. Et iterum ſe inclinans, ſcribebat in terra.
* hæc 9 Audientes autem*, vnus poſt vnum exibant, incipientes
à ſenioribus: & remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio
10 ſtans. Erigẽs autem ſe Ieſus, dixit ei: Mulier, vbi ſunt qui
11 te accuſabant? nemo te condemnauit? Quæ dixit, Nemo
Domine. Dixit autẽ Ieſus: Nec ego te cõdemnabo. Vade,
12 & iam amplius noli peccare. Iterũ ergo locutus eſt eis
1.Ioh.1.b.5. B Ieſus, dicens: Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, non
* ambulabit 1. 13 *ambulat* in tenebris: ſed habebit lumen vitæ. Dixerunt
ergo ei Phariſæi: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, te-
14 ſtimonium tuum non eſt verum. Reſpondit Ieſus, &
dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeo, de meipſo, ve-
rum eſt teſtimonium meum, quia ſcio vnde veni, & quò
15 vado: vos autem neſcitis vnde venio, aut quò vado. Vos
ſecundùm carnem iudicatis: ego nõ iudico quenquam,
16 & ſi iudico ego, iudicium meum verum eſt: quia ſolus
17 non ſum, ſed ego & qui miſit me, Pater. Et in lege veſtra
Deu.17.b.6. & 19.d.15. ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimonium ve-
Mat.18.d.16. 2.Cor.13.a.1 Heb.10.e.28 18 rum eſt. Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo:
& teſtimonium perhibet de me qui miſit me, Pater.

19 Dicebant ergo ei: Vbi eſt pater tuus? Reſpondit Ieſus,
Neque me ſcitis: neque Patrem meum: ſi me ſciretis, for-
20 ſitan & Patrem meum ſciretis. Hæc verba locutus eſt Ie-
ſus in gazophylacio, docens in templo: & nemo apprehẽ
21 dit eum, quia necdũ venerat hora eius. Dixit ergo ite-
C rum eis Ieſus: Ego vado, & quæretis me, & in peccato ve
ſtro moriemini. Quò ego vado, vos non poteſtis venire.
22 Dicebant ergo Iudæi: Nunquid interficiet ſemetipſum,
23 quia dicit: Quò ego vado, vos nõ poteſtis venire? Et di-
cebat eis: Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum. Vos
24 de mundo hoc eſtis, ego non ſum de hoc mundo. Dixi
ergo vobis quia moriemini in peccatis veſtris: ſi enim nõ
credideritis quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro.
25 Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Ieſus: Principium
26 *qui* & loquor vobis. Multa habeo de vobis loqui & iu- * quia 1. * quòd 2.
dicare, ſed q me miſit verax eſt: & ego quæ audiui ab eo, Sap.3.d.[15]. Rom.3.a.4.
27 hæc loquor in mundo. Et non cognouerunt quia patrẽ
28 *eis* dicebat Deũ. Dixit ergo eis Ieſus, Cùm exaltaue- * eius.
ritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum, & à
meipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor:
29 & qui me miſit mecum eſt: & non reliquit me ſolum,
D quia ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper. Hæc illo lo-
30 quente multi crediderunt in eum. Dicebat ergo Ieſus ad
31 eos qui crediderunt ei, Iudæos, Si vos manſeritis in ſermo-
32 ne meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatẽ,
33 & veritas liberabit vos. Reſponderunt ei: Semen Abra-
hæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam, quomodò tu
34 dicis: Liberi eritis? Reſpondit eis Ieſus, Amen, amen di-
co vobis, quia omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt pec- Rom.6.c.14 2.Pet.2.d.19
35 cati. ſeruus autem non manet in domo in ęternum, filius
36 manet in æternum. Si ergo vos filius liberauerit, verè li-
37 beri eritis. Scio quia filij Abrahæ eſtis, ſed quæritis me
38 interficere, quia ſermo meus non capit in vobis. Ego qđ
E vidi apud Patrem loquor, & vos quæ vidiſtis apud patrẽ
39 veſtrum facitis. Reſponderunt & dixerunt ei, Pater no-
ſter Abraham eſt. Dicit eis Ieſus: Si filij Abrahæ eſtis, ope
40 ra Abrahæ facite. Nunc autem quæritis me interficere
hominem, qui veritatem vobis locutus ſum, quam audi-
41 ui à Deo, hoc Abraham non fecit. Vos facitis opera pa-
tris veſtri, Dixerunt itaq; ei: Nos ex fornicatione non
42 ſumus nati, vnum patrem habemus Deum. Dixit ergo
eis Ieſus, Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis vtique me,
ego enim ex Deo proceſſi, & veni, neque enim à meipſo
43 veni, ſed ille me miſit. Quare loquelam meam non co-
gnoſcitis? Quia non poteſtis audire ſermonem meum.
44 Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vul 1.Ioh.3.b.8.
F tis facere, Ille homicida erat ab initio, & in veritate non
ſtetit, quia non eſt veritas in eo, cùm loquitur mendaciũ,
45 ex proprijs loquitur, quia mendax eſt, & pater eius. Ego
46 autem quia veritatem dico, non creditis mihi. Quis ex
vobis *arguet* me de peccato? Si veritatem dico, quare * arguit 4.
47 vos non creditis mihi? Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. 1.Ioh.4.a.6.
48 Propterea vos nõ auditis, quia ex Deo nõ eſtis. Reſpõ-
derunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nõnne bene dicimus
49 nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Re-
ſpondit Ieſus: Ego dæmonium non habeo, ſed honorifi-
50 co Patrem meum, & vos inhonoraſtis me. Ego autem
non quæro gloriam meam: eſt qui quærat, & iudicet.
51 Amen, amen dico vobis, ſiquis ſermonem meum ſer-
52 uauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt er-
go Iudæi, Nunc cognouimus quia dæmonium habes.
Abraham mortuus eſt & Prophetæ: & tu dicis, Siquis
ſermonẽ meũ ſeruauerit, non guſtabit mortem in æter-
53 num. Nunquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui
G mortuus eſt: & Prophetæ mortui ſunt? Quem teipſum
54 facis? Reſpondit Ieſus, Si ego glorifico meipſum, gloria
mea nihil eſt. eſt pater meus qui glorificat me, quem vos
55 dicitis qa Deus veſter eſt, & non cognouiſtis eum, ego
autem noui eum. Et ſi dixero quia nõ ſcio eũ: ero ſimilis
vobis, mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo.
56 Abraham pater veſter exultauit vt videret diẽ meũ: &
57 vidit, & gauiſus eſt. Dixerunt ergo Iudęi ad eũ, Quinqua
58 ginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti? Dixit

eis Ieſus, Amen, amen dico vobis, antequàm Abrahã fie-
59 ret, ego ſum. ¶Tulerunt ergo lapides vt iacerent iu eum.
Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo.

Cæcum à natiuitate ſabbatho illuminat, cuius miraculi gloriam Phariſæi multis technis laborant Chriſto detrahere: & quia is qui cæcus fuerat Chriſtum tuetur, extra ſynagogã eijcitur, ſed à Chriſto edoctus credit, & adorat ipſum, qui in iudicium ſe in mundum veniſſe ait. CAP. IX.

1 ET prætcriens-Ieſus vidit hominem cæcum à natiui-
A tate: ¶& interrogaueruut enm diſcipuli eius, Rabbi,
2 quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur?
3 ¶Reſpondit Ieſus, Neque hic peccauit, neque parentes
4 eius: ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo. ¶Me oportet
operari opera ei* qui miſit me, donec dies eſt. venit nox,
5 quãdo nemo poteſt operari. ¶Quamdiu ſum iu mundo,
6 lux ſum mundi. ¶Hæc cùm dixiſſet, expuit in terram, &
fecit lutum ex ſputo, & liniuit lutum ſuper oculos eius,
7 ¶& dixit ei, Vade, laua iu natatoria Siloe, quod interpre-
8 tatur, Miſſus. Abijt ergo, & lauit: & venit videns. ¶Itaque
B vicini & qui *viderant eum priùs quia mendicus erat, *videbant 7.
dicebant, Nónne hic eſt qui ſedebat, & mendicabat? Alij
9 dicebant, Quia hic eſt. ¶Alij autem, Nequaquam, ſed ſimi
10 lis eſt ei. Ille verò dicebat: Quia ego ſum. ¶Dicebant ergo
11 ei, Quomodò aperti ſunt tibi oculi? ¶Reſpoudit, Ille
homo qui dicitur Ieſus, lutũ fecit: & vnxit oculos meos,
& dixit mihi, Vade ad natatoriam Siloe, & laua. Et abij,
12 & laui, & vidi. ¶Et dixeruut ei, Vbi eſt ille? Ait, Neſciò.
13 ¶Adducunt eum ad Phariſæos qui cæcus fuerat. ¶Erat au-
14 tem ſabbathum quãdo lutum fecit Ieſus, & aperuit ocu-
15 los eius. ¶Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi quo-
C modò vidiſſet. Ille autem dixit eis, Lutum mihi poſuit
16 ſuper oculus, & laui: & video. ¶Dicebãt ergo ex Phariſęis
quidam, Non eſt hic humo à Deo, qui ſabbathum non
cuſtodit. Alij autem dicebant, Quomodò poteſt homo
17 peccator hæc ſigna facere? Et ſchiſma erat iuter eos. ¶Di-
cunt ergo cæco iterum, Tu, quid dicis de illo qui aperuit
18 oculos tuos? Ille auté dixit, Quia propheta eſt. ¶Non cre-
diderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuiſſet & vidiſſet:
19 donec vocauerunt parentes eius qui viderat, ¶& interro-
gauerunt eos, dicentes, Hic eſt filius veſter, quem vus di-
citis quia cæcus uatus eſt? Quomodò ergo uunc videt?
20 ¶Reſponderunt eis parentes eius, & dixeruut, Scimus qa
D hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt: ¶quomudò
21 autem uunc videat, neſcimus, aut quis eius aperuit ocu-
los, nos neſcimus, ipſum interrogate: ætatem habet, ipſe
22 de ſe loquatur. ¶Hæc dixerunt parentes eius, quuniam ti-
mebant Iudæos, iam enim cõſpirauerant Iudæi: vt ſi quis
eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra ſyuagogam fieret.
23 ¶Propterea parentes eius dixerunt, Quia ætatem habet,
24 ipſum interrogate. ¶Vocaueruut ergo ruſum hominem
E qui fuerat cęcus, & dixerunt ei, Da gloriam Deo, nos ſci-
25 mus quia hic homo peccator eſt. ¶Dixit ergo eis ille, Si
peccator eſt, neſcio: vnũ ſcio, quia cæcus cũ eſſem, modò
26 video. ¶Dixerunt ergo illi, Quid fecit tibi? quomodò ape-
27 ruit tibi oculos? ¶Reſpondit eis, Dixi vobis iam, & audi-
ſtis: quid iterum vultis audire? nunquid & vos vultis di-
28 ſcipuli eius fieri? ¶Maledixerunt ergo ei, & dixeruut, Tu
diſcipulus illius ſis: nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.
29 ¶Nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt Deus: hunc autem
30 neſcimus vnde ſit. ¶Reſpondit ille homo, & dixit eis, In
F hoc enim mirabile eſt quia vos neſciuis vnde ſit, & ape-
31 ruit meos oculos: ¶ſciuius aũt quia pctõres Deus uõ au-
dit, ſed ſiquis Dei cultor eſt, & voluutatem eius facit, hũc
32 exaudit. ¶A ſeculo nũ eſt auditum quia quis aperuit ocu-
33 los cæci nati. ¶Niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere qc-
34 quam ¶Reſpouderunt, & dixerunt ei, In peccatis natus
35 es tuus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras? ¶Audi-
G uit Ieſus quia eiecerunt eum foras: & cùm inueniſſet eũ,
36 dixit ei, Tu credis in filium Dei? ¶Reſpondit ille, & dixit,
37 Quis eſt Dominе, vt credam in eum? ¶Dixit ei Ieſus, Et
38 vidiſti eum: & qui loquitur tecum, ipſe eſt. ¶At ille ait,
39 Credo Dñe. Et prócidens adorauit eum. ¶Et dixit ei Ieſus,
In iudicium ego in hunc mundum veni: vt qui nõ vidẽt,
40 videant: & qui vident, cæci fiant. ¶Et audierunt qui-
dam ex Phariſæis qui cum ipſu erant: & dixeruut ei, Nũ-
41 quid & nos cæci ſumus? ¶Dixit eis Ieſus, Si cæci eſſetis, nõ
habeteris peccatum: nuuc verò dicitis, Quia videmus.
Peccatum veſtrum manet.

Chriſtus verum deſcribens paſtorem & mercenarium, dicit ſe oſtium ouium & bonum paſtorem, qui [illegible] habeat oues ad idem ouile adducendas: animam ſuam ponit vt iterum ſumat eam: Iudæi lapidare ipſum volunt, quia ſe ad opera ſua referens, dicebat vnum eſſe cum patre, & filium Dei, quod tamen oſtendit non eſſe blaſphemiam. CAP. X.

1 AMen, amen dico vobis, qui non intrat per oſtium
A in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde: ille fur eſt &
2 latro. ¶Qui autem iu trat per oſtium, paſtor eſt ouium.
3 ¶Huic oſtiarius aperit: & uues vocem eius audiunt: &
4 proprias oues vocat uominatim, & educit eas. ¶Et cùm
proprias oues emiſerit, ante eas vadit: & oues illum ſe-
5 quuntur, quia ſciuut vocem eius. ¶Alienum autem nun
ſequuntur, ſed fugiuut ab eo: quia non nouerunt vocem
6 alienorum. ¶Hoc prouerbium dixit eis Ieſus. Illi autem
7 uon cognouerunt quid loqueretur eis. ¶Dixit ergo eis
iterum Ieſus, Amen, amen dico vobis, quia ego ſum oſtiũ
8 ouium. ¶Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latro-
B nes: ſed non audierunt eos oues. ¶Ego ſum uſtium. Per
9 me ſi quis introierit, ſaluabitur: & ingredietur & egredie
10 tur, & paſcua inueniet. ¶Fur non venit niſi vt furetur &
mactet & perdat. Ego veni vt vitam habeant, & abundã-
11 tiùs habeant. ¶Ego ſum paſtur bonus. ‖Bonus paſtor ani- Iſa. 40. c.
12 mam ſuam dat pro uuibus-ſuis. ¶Mercenarius autem & Eze. 34. c.
qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, videt & 37. f. 24.
lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus ra-
13 pit, & diſpergit oues. ¶Mercenarius auté fugit, quia mer-
C cenarius eſt: & non pertinet ad eum de ouibus. ¶Ego ſum
14 paſtor bonus: & cognoſco meas, & cognoſcuut me meę.
15 ¶‖Sicut nouit me pater, & ego agnoſco patrem: & animã Mat. 11. d.
16 meã pouo pro ouibus-meis. ¶‖Et alias oues habeo quæ Lu. 10. d.
D non ſunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vo Mat. 28. d.
cem meam audient, ‖& fiet vnum ouile & vuus paſtor. Mar. 16 d.
17 ¶Propterea me diligit pater: ‖quia egu pono animã meã, Lu. 24. g. 47.
18 vt iterum ſumam eam. ¶Nemo tollit eam à me: ſed ego Act. 10. f. 13. g. 47. b. 7.
pono eam à meipſo poteſtatem habeo ponendi eam: Galat 1. b 9.
& poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Hoc mãn- Exo 37. f. Iſa. 53. b. 7.
19 datum accepi à patre meo. ¶Diſſenſio iterum facta eſt in-
E ter Iudæos propter ſermones hos. ¶Dicebant autem mul
20 ti ex ipſis, Dæmonium habet, & inſanit: quid eũ auditis?
21 ¶Alij dicebant, Hæc verba non ſunt dæmoniũ habentis.
nunquid dæmonium puteſt cæcorum oculos aperire?
22 ¶Facta ſunt autem Encœnia in Ieroſolymis: & hyems 1. Mach. 4. f.
23 erat. ¶Et ambulabat Ieſus iu templo, in porticu Salomo- 56. 59.
24 nis. ¶Circundederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei,
Quouſque animam noſtram tollis? ſi tu es Chriſtus, dic
25 nobis palàm. ¶Reſpondit eis Ieſus, Loquor vubis: & nuu
creditis. Opera quæ ego facio in nomine patris mei, hæc
26 teſtimouium perhibent de me: ¶ſed vos nõ creditis, quia
27 non eſtis ex uuibus meis*. ¶Oues meæ vocem meam au- *ſicut dixi vobis 1.
28 diunt: & ego cognoſco eas, & ſequuntur me. ¶Et ego vitã
F æternam do eis: & non peribunt in æternum, & uou ra-
29 piet eas quiſquam de manu mea. ¶Pater meus *quod de- *q dedit mihi, maior 4.
dit mihi, maius omnibus eſt: & uemo poteſt rapere de
30 manu Patris mei. ¶Ego & Pater vuum ſumus. ¶Suſtulerũt
31 *lapides Iudæi, vt lapidarent eum. ¶Reſpondit eis Ieſus, *ergo iterum 4.
32 Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo, propter
33 quod eorum upus me lapidatis? ¶Reſpõderunt ei Iudæi,
De bouo opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia, &
34 quia tu homu cùm ſis, facis teipſum Deum. ¶Reſpondit
eis Ieſus, Nónne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ‖Ego di- Pſal. 82. b. 6.
35 xi, dij eſtis? ¶Si illos dixit deos, ad quus ſermu Dei factus
36 eſt, & non poteſt ſolui ſcriptura: ¶quem pater ſanctifica-
G uit, & miſit in mundum, vus dicitis, Quia blaſphemas:
37 qa dixi, filius Dei ſum? Si uõ facio upera patris mei: noli-
38 te credere mihi. ¶Si aũt faciu: & ſi mihi nõ vultis credere,

operibus credite: vt cognoſcatis & credatis qnia Pater in
39 me eſt, & ego in Patre. †Quęrebant ergo eum apprehen-
40 dere, & exiuit de manibus eorum. †Et abijt iterum trans
Iordánem in eum locum vbi erat Iohannes baptizans
41 primùm: & manſit illic. †Et multi venerunt ad eum: &
dicebant, Quia Iohannes quidem ſignum fecit nullum.
Omnia autem quæcunque dixit Iohannes de hoc, vera
42 erant. †Et multi crediderunt in eum.

Ieſus Lazarum quatuor diebus mortuum reſuſcitat præfatus multa cum diſcipulis & cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Chriſtum crederent, pontifices & Phariſæi, inito conſilio ſtatuerunt eum occidere, Caipha pontifice prophetante oportere Ieſum mori, ne totus populus periret. Ieſus autem ſeceſsit in ciuitatem Ephrem.

C A P. X I.

1 ERat autem quidam languens Lazarus à Bethania, de
A caſtello Mariæ & Marthæ ˈſororisˋ eius. (Maria autē ˈſororum.
2 erat quæ vnxit Dn̄m vnguento, & extersit pedes eius ca- Matt.26.a.7. Luc.7.f.37.
3 pillis ſuis: cuius frater Lazarus infirmabatur.) †Miſerunt Infr.12.a.3.
ergo ſorores eius ad eum, dicentes, Domine, ecce quem
4 amas, infirmatur. †Audiens autem Ieſus, dixit eis, Infir-
mitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei: vt glo-
5 rificetur filius Dei per eam. †Diligebat autem Ieſus Mar-
6 tham, & ſororem eius Mariam, & Lazarum. †Vt ergo au-
diuit quia infirmabatur, tunc quidem manſit in eodem
7 loco duobus dieb⁹: †deinde poſt hęc dicit diſcipulis ſuis,
8 Eamus in Iudæam iterum. †Dicunt ei diſcipuli, Rabbi,
nunc quærebant te Iudæi lapidare: & iterum vadis illuc?
9 †Reſpondit Ieſus, Nónne duodecim ſunt horæ diei? Si
B quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius
10 mundi videt: †ſi autem ambulauerit in nocte, offendit, qa
11 lux non eſt in eo. †Hæc ait: & poſt ˈhæcˋ dicit eis, Lazarus ˈhoc.
amicus noſter dormit: ſed vado vt à ſomno excitem eum.
12 †Dixerunt ergo diſcipuli eius, Domine, ſi dormit, ſaluus
13 erit. †Dixerat autem Ieſus de morte eius: illi autem puta-
14 uerunt quia de dormitione ſomni diceret. †Tunc ergo
15 Ieſus dixit eis manifeſtè, Lazarus mortuus eſt: †& gaudeo
propter vos, vt credatis, quoniam nō eram ibi: ſed eamus
16 ad eum. †Dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus, ad
17 condiſcipulos: Eamus & nos, vt moriamur cum eo. †Ve-
C nit itaque Ieſus: & inuênit eum quatuor dies iam in mo
18 numento habentem. †(Erat autem Bethania iuxta Iero-
19 ſolymam quaſi ſtadijs quindecim). †Multi autē ex Iudæis
venerant ad Martham & Mariam, vt conſolarentur eas
20 de fratre ſuo. †Martha ergo vt audiuit quia Ieſus venit,
21 occurrit illi: Maria autem domi ſedebat. †Dixit ergo Mar-
tha ad Ieſum, Domine ſi fuiſſes hic, frater meus nō fuiſ-
22 ſet mortuus. †Sed & nunc ſcio quia quæcunque popoſce-
23 ris à Deo, dabit tibi Deus. †Dicit illi Ieſus, Reſurget frater
24 tuus. †Dicit ei Martha, Scio quia reſurget ‖in reſurrectio- Sup.5.e.29. Luc.14.c.14.
25 ne, in nouiſſimo die. †Dixit ei Ieſus, Ego ſum reſurrectio Sup.6.d.33. &.47.
26 & vita: ‖qui credit in me, etiā ſi mortuus fuerit, viuet. †&
omnis qui viuit, & credit in me: nō morietur in æternū.
27 Credis hoc? †Ait illi, Vtique Domine, ego credidi quia tu
D es Chriſtus filius Dei ˈqui in hunc mundum veniſti. ˈveni. -7.
28 †Et cùm hæc dixiſſet, abijt, & vocauit Mariam ſororē ſuā
29 ſilentio, dicens, Magiſter adeſt, & vocat te. †Illa vt audiuit
30 ˈſurgitˋ citò, & venit ad eum: †nondum enim venerat Ie- ˈſurrexit.
ſus in caſtellū: ſed erat adhuc in illo loco vbi occurrerat ei
31 Martha. †Iudæi ergo qui erant cum ea in domo, & con-
ſolabantur eam, cùm vidiſſent Mariam quia citò ſurrexit
& exijt, ſecuti ſunt eam, dicentes, Quia vadit ad monu-
32 mentum, vt ploret ibi. †Maria ergo cùm veniſſet vbi erat
Ieſus, videns eum, cécidit ad pedes eius, & dicit ei, Dn̄e
33 ſi fuiſſes hîc, non eſſet mortuus frater meus. †Ieſus ergo
E vt vidit eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea,
34 plorantes, infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum, †& di-
xit, Vbi poſuiſtis eum? Dicunt ei, Domine, veni & vide.
35 †Et lachrymatus eſt Ieſus. †Dixerūt ergo Iudæi, Ecce quō
36 amabat eum. †Quidam autem ex ipſis dixerunt, Nō po-
37 terat hic ‖qui aperuit oculos cæci * facere vt hic non mo- Supr.9.a.6. *non.
38 reretur? †Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo, venit
ad monumētum: erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpo-
39 ſitus erat ei. †Ait Ieſus, Tollite lapidem. Dicit ei Martha
ſoror eius qui mortuus fuerat, Domine, iam fœtet, qua-
40 triduanus eſt enim. †Dicit ei Ieſus, Nónne dixi tibi quo-
41 niam ſi credideris, videbis gloriam Dei? †Tulerunt ergo
lapidem. Ieſus autem eleuatis ſurſum oculis, dixit, Pater,
42 gratias ago tibi quoniam audiſti me. †ego autem ſciebam
quia ſemper me audis, ſed propter populū qui circūſtat,
43 dixi, vt credant quia tu me miſiſti. †Hæc cùm dixiſſet, vo-
44 ce magna clamauit, Lazare, veni foras. †Et ſtatim prodijt
F qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, &
facies illius ſudario erat ligata. Dixit eis Ieſus, Soluite eū,
45 & ſinite abire. †Multi ergo ex Iudęis qui venerant ad Ma-
riam & Martham, & viderant, quæ fecit Ieſus, crediderūt
46 in eum. †Quidam autem ex ipſis abierunt ad Phariſæos,
47 & dixerunt eis quæ fecit Ieſus. †Collegerunt ergo Ponti-
fices & Phariſæi concilium, & dicebant, Quid facimus,
48 quia hic homo multa ſigna facit? †Si dimittimus eum ſic,
omnes credent in eū: & venient Romani, & tollent *no- *& S. Inf.18.c.14. -7.
49 ſtrum locum & gentem. †Vnus autem ex ipſis ‖Caiphas
G nomineˋ, cùm eſſet Pontifex anni illius, dixit eis, Vos ne-
50 ſcitis quicquam, †nec cogitatis quia expedit ˈnobisˋ vt ˈvobis.
vnus moriatur homo pro populo, & nō tota gens pereat.
51 †Hoc autem à ſemetipſo non dixit: ſed cùm eſſet Pōtifex
anni illius, prophetauit ꝙ Ieſus moriturus erat pro gēte;
52 †& non tantùm pro gente, ſed vt filios Dei qui erant di-
53 ſperſi, congregaret in vnum. †Ab illo ergo die cogitaue-
54 runt vt interficerent eum. †Ieſus ergo iam non in palàm
ambulabat apud Iudæos, ſed abijt in regionem iuxta de-
ſertum in ciuitatem quę dicitur Ephrem, & ibi moraba-
55 tur cum diſcipulis ſuis. †Proximum autem erat Paſcha
Iudæorum: & aſcenderunt multi Ieroſolymam de regio-
56 ne ante Paſcha vt ſanctificarent ſeipſos. †Quærebāt ergo
Ieſum: & colloquebantur adinuicem, in templo ſtantes,
Quid putatis, quia non vênit ad diem feſtum? Dederant
autem Pontifices & Phariſæi mandatū, vt ſi quis cogno-
uerit vbi ſit, indicet, vt apprehendant eum.

Apud Martham & Lazarum receptus, vnguento à Maria vngitur murmurante Iuda fure: cogitarunt autem principes ſacerdotum etiam Lazarum occidere: Ieſus aſello vectus cum honore Ieruſalem ingreditur: & gentilibus eum videre cupientibus, dicit horam ſuæ clarificationis inſtare, ſed granū frumenti priùs mortificandum: vox Patris auditur de clarificando nomine ſuo: Princeps huius mundi foras eijciendus: de excæcatione Iudæorum prophetata ab Iſaia: in Chriſto honoratur aut ſpernitur Pater. C A P. X I I.

1 IEſus ergo ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam, vbi Mat.26.a.6. Marc.14.a.3.
A Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitauit Ieſus. †Fece-
2 runt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat, Laza-
3 rus verò vnus erat ex diſcumbentibus cum eo. †Maria er-
go accepit libram vnguenti nardi piſtici, pretioſi, & vn-
xit pedes Ieſu, & extersit pedes eius capillis ſuis: & do-
4 mus impleta eſt ex odore vnguenti. †Dixit ergo vnus ex
diſcipulis eius, Iudas Iſcariotes, qui erat eum traditurus,
5 †Quare hoc vnguentum non venijt trecentis denarijs,
6 & datum eſt egenis? †Dixit autem hoc, nō quia de egenis
pertinebat ad eum: ſed quia fur erat, & loculos habēs, ea
7 quæ mittebātur, portabat. †Dixit ergo Ieſus, ˈSineˋ illam, ˈSinite.
B vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud. †Pauperes enim
8 ſemper habetis vobiſcum: me autem non ſemper ˈhabe- ˈhabetis 4.
9 bitisˋ. †Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quia illic
eſt: & venerunt, non propter Ieſum tantùm, ſed vt Laza-
10 rum viderent, quem ſuſcitauit à mortuis. †Cogitauerunt
autem principes ſacerdotum vt & Lazarum interficerēt:
11 †quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebāt
12 in Ieſum. †In craſtinum autem turba multa quæ venerat
ad diem feſtum, cùm audiſſent quia venit Ieſus Ieroſo-
13 lymam: †acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt
obuiam ei, & clamabant, Hoſan-na, benedictus qui ve-
14 nit in nomine Dn̄i, Rex Iſraël. †‖Et inuênit Ieſus aſellum Mat.21.a.7.
15 & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt, †Noli timere filia Mar.11.a.7.
16 Sion: ‖ecce rex tuus venit ſedens ſuper pullū aſinæ. †Hæc Luc.19.f.35. Zach.9.b.9.

non

C non cognouerunt diſcipuli eius primùm: ſed quādo glo
rificatus eſt Ieſus, tunc recordati ſunt quia hæc erant
17 ſcripta de eo, & hæc fecerunt ei. †Teſtimonium ergo
perhibebat turba quę erat cum eo quando Lazarum vo-
18 cauit de monumento, & ſuſcitauit eum à mortuis. †Pro-
pterea & obuiam venit ei turba: quia audierunt eum fe-
19 ciſſe hoc ſignum. †Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos,
Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus poſt
20 eum abijt. †Erant autem quidam Gentiles ex his qui aſcē
21 derant vt adorarent in die feſto. †Hi ergo acceſſerunt ad
D Philippum qui erat à Bethſaida Galilææ, & rogabāt eū,
22 dicentes, Domine, volumus Ieſum videre. †Venit Phi-
lippus, & dicit Andreæ. Andreas rurſum & Philippus di-
23 xerunt Ieſu. †Ieſus autem reſpondit eis, dicens, Vênit ho-
24 ra, vt clarificetur filius hominis. †Amen, amen dico vo-
bis, niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum
fuerit: ipſum ſolum manet. ſi autem mortuum fuerit,
Mat. 10. d. 39 & 16. d. 25. Mar. 8. d. 35. Luc. 9. c. 24. & 17. g. 33. 25 multum fructum affert. †‖Qui amat animam ſuam, per-
det eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in
26 vitam æternam cuſtodit eam. †Si quis mihi miniſtrat,
me ſequatur: & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit.
Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eū Pater meus.
27 †Nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater, ſal-
E uifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hāc.
*dicens 28 †Pater, clarifica nomen tuum. Vênit ergo vox de cælo, *Et
29 clarificaui, & iterum clarificabo. †Turba ergo quæ ſta-
bat & audierat, dicebat tonitruum eſſe factum. †Alij di-
30 cebant, Angelus ei locutus eſt. †Reſpondit Ieſus, & di-
xit, Non propter me hæc vox vênit, ſed propter vos.
31 †Nunc iudicium eſt mundi: nunc princeps huius mū-
32 di eijcietur foras. †Et ego ſi exaltatus fuero à terra, om-
33 nia traham ad meipſum. †(hoc autem dicebat, ſignifi-
34 cās qua morte eſſet moriturus.) †Rñdit ei turba, Nos au-
Pſa. 109. a. 4. & 116. a. 2. Iſa. 40. b. 6. Eze. 37. g. 25 diuimus ‖ex lege, quia Chrs manet in æternū: & quō tu
dicis, Oportet exaltari filiū hoīs? Quis eſt iſte filius hoīs?
35 †Dixit ergo eis Ieſus, Adhuc modicum lumen in vobis
F eſt. †Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ
comprehendant, & qui ambulat in tenebris, neſcit quò
36 vadat. †Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis
ſitis. Hæc locutus eſt Ieſus: & abijt, & abſcondit ſe ab eis.
37 †Cùm aūt tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebāt
38 in eum: †vt ſermo Iſaiæ prophetæ impleretur, quem di-
Iſa. 53. a. 1. Rom. 10. c. 16 xit, ‖Domine, quis credidit auditui noſtro: & brachium
39 Domini cui reuelatum eſt? †Propterea non poterant cre-
Iſa. 6. c. 9. 10. Mat. 13. b. 14. Mar. 4. b. 12 Luc. 8. b. 19. Act. 28. f. 27. Rom. 11. b. 8 40 dere, quia iterum dixit Iſaias, †‖Excæcauit oculos eorum,
G & indurauit cor eorum: vt non videant oculis, & nō in-
41 telligant corde, & conuertantur, & ſanem eos. †Hæc
dixit Iſaias, quando vidit gloriam eius, & locutus eſt
42 de eo. †Veruntamen & ex principibus multi credide-
runt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur,
43 vt è ſynagoga non eijcerentur. †Dilexerunt enim glo-
44 riam hominum magis, quàm gloriam Dei. †Ieſus autem
clamauit, & dixit, Qui credit in me, non credit in me, ſed
45 in eum qui miſit me. †Et qui videt me, videt eum qui mi-
46 ſit me. †Ego lux in mundum veni: vt omnis qui credit in
47 me, in tenebris non maneat. †Et ſi quis audierit verba
mea, & non cuſtodierit: ego non iudico eum. non enim
veni vt iudicem mundum, ſed vt ſaluificem mundum.
48 †Qui ſpernit me, & non accipit verba mea: habet qui
Mar. 16. a. 16 iudicet eum. ſermo quem locutus ſum, ille iudicabit eum
49 in nouiſſimo die. †Quia ego ex meipſo non ſum locu-
tus, ſed qui miſit me Pater, ipſe mihi mandatum dedit
50 quid dicam, & quid loquar. †Et ſcio quia mandatum
eius vita æterna eſt. Quæ ergo ego loquor: ſicut dixit
mihi Pater, ſic loquor.

Ieſus à cæna linteo præcinctus lauat pedes diſcipulorum, renuēte primùm Petro, exhortans vt idem inuicem faciant: proditorem ſuum Iohanni indicat, quo poſt buccellam egreſſo dicit ſe clarificatum: de nouo mandato dilectionis: Petro trinā prædicit ſui abnegationem. CAP. XIII.

Mat. 26. a. 2. Mar. 14. a. 1. Luc. 22. a. 1. 1 ANte diem autem feſtum Paſchæ, ſciens Ieſus quia
A venit hora eius vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrē:
cùm dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finem dile-
2 xit eos. †Et cœna facta, cùm diabolus iam miſiſſet in cor,
3 vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotes: †ſciens quia
omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, &
4 ad Deum vadit: †ſurgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua.
5 & cùm accepiſſet linteum, præcinxit ſe. †Deinde *miſit* *mittit 7.
aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum,
6 & extergere linteo quo erat præcinctus. †Venit ergo ad
Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus, Domine, tu mihi
7 lauas pedes? †Rñdit Ieſus, & dixit ei, Quod ego facio, tu
8 neſcis modò, ſcies autem poſtea. †Dicit ei Petrus, Non la-
uabis mihi pedes in æternum. Reſpondit ei Ieſus, Si non
9 lauero te, non *habebis* partem mecum. †Dicit ei Simon *habes 4.
Petrus, Domine, non tantùm pedes meos, ſed & manus,
10 & caput. †Dicit ei Ieſus, Qui lotus eſt, non indiget niſi vt
B pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Et vos mundi eſtis, ſed
11 non omnes. †Sciebat enim quiſnam eſſet qui trade-
ret eum. propterea dixit, Non eſtis mundi omnes.
12 †Poſtq̄ ergo lauit pedes eorū, & accepit veſtimēta ſua,
cùm recubuiſſet, iterum dixit eis, Scitis quid fecerim vo-
13 bis? †Vos vocatis me Magiſter, & Domine: & bene dici-
14 tis, ſum etenim. †Si ergo ego laui pedes veſtros, Domi-
nus & Magiſter, & vos debetis alter alterius lauare pe-
15 des. †Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodū ego
16 feci vobis, ita & vos faciatis. †‖Amen, amen dico vobis, Inf. 15. c. 20 Mat. 10. c. 24 Luc. 6. f. 40.
non eſt ſeruus maior domino ſuo, neque apoſtolus ma-
17 ior eſt eo qui miſit illum. †Si hæc ſcitis, beati eritis ſi fece-
18 ritis ea. †Non de omnibus vobis dico: ego ſcio quos ele-
gerim. Sed vt adimpleatur ſcriptura, ‖Qui manducat Pſa. 40. b. 10.
C mecum panem, *leuabit* contra me calcaneum ſuum. *leuauit 3.
19 †Amodò dico vobis priusquàm fiat: vt cùm factum fue-
20 rit, credatis, quia ego ſum. †‖Amen, amen dico vobis, Mat. 10. d. 40 Luc. 10. c. 16
qui accipit ſi quem miſero, me accipit: qui autem me ac-
21 cipit, accipit eum qui me miſit. †Cùm hæc dixiſſet Ie-
ſus, turbatus eſt ſpiritu: & proteſtatus eſt, & dixit:
‖Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me. Mat. 26. b. 21 Mar. 14. b. 18 Luc. 22. b. 21 Inf. 21. d. 20
22 †Aſpiciebant ergo ad inuicem diſcipuli, hæſitantes de
23 quo diceret. †‖Erat ergo recumbens vnus ex diſcipulis
24 eius in ſinu Ieſu, quem diligebat Ieſus. †Innuit ergo huic
25 Simon Petrus, & dixit ei, Quis eſt de quo dicit? †Itaque
cùm recubuiſſet ille ſupra pectus Ieſu, dicit ei, Domine,
26 quis eſt? †Reſpondit Ieſus: Ille eſt cui ego intinctum pa-
nem porrexero. Et cùm intinxiſſet panem, dedit Iudę Si-
27 monis, Iſcariotę. †Et poſt buccellam, tunc introiuit in
eum Satanas. Et dicit ei Ieſus, Quod facis, fac citiùs.
28 †Hoc autem nemo ſciuit diſcumbentium ad quid dixe-
29 rit ei. †Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iu-
das, quòd dixiſſet ei Ieſus, Eme ea quę opus ſunt nobis ad
D diem feſtum: aut egenis vt aliquid daret. †Cùm ergo ac-
30 cepiſſet ille buccellam, exiuit continuò. Erat autem nox.
31 †Cùm ergo exiſſet, dixit Ieſus, Nunc clarificatus eſt filius
32 hominis: & Deus clarificatus eſt in eo. †Si Deus clarifica-
tus eſt in eo, & Deus clarificabit eū in ſemetipſo: & con-
33 tinuò clarificabit eum. †Filioli, adhuc modicum vobiſcū
ſum. ‖Quæretis me: & ‖ſicut dixi Iudæis, Quò ego vado, Sup. 7. c. 34.
34 vos non poteſtis venire: & vobis dico modò. †‖Manda- Leu. 19. d. 18 Mat. 22. d. 39 Inf. 15. b. 12.
tum nouum do vobis, vt diligatis inuicem: ſicut dilexi
35 vos, vt & vos diligatis inuicem. †In hoc cognoſcent om-
nes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad
36 inuicem. †Dicit ei Simō Petrus, Domine, quò vadis? Re-
ſpondit Ieſus, Quò ego vado, non potes me modò ſequi,
37 ſequēris autē poſtea. †Dicit ei Petrus, Quare nō poſſum
38 te ſequi modò? ‖animam meam pro te ponam. †Reſpon- Mat. 26. d. 33 Mar. 14. c. 29 Luc. 22. d. 33
dit ei Ieſus, Animam tuam pro me pones? Amen, amen
dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges.

Conſolando diſcipulos ait multas in domo Patris eſſe manſiones, ſeq; rurſum illos aſſumpturum: Thomæ dicit, ſe eſſe viam, veritatem & vitam: Philippo autem, Patrem in ſe videri, illoſq; accepturos quicquid ſuo nomine petierint, & ſe alium paracletum à Patre eis miſſurum: docet quis ipſum diligere dicendus ſit, & qualem pacem relinquat diſcipulis, qui de ipſius diſceſſu meritò gaudere deberent. CAP. XIIII.

1 NOn turbetur cor veſtrum. Creditis in Deum, & in *Et ait diſcipulis ſuis
A me credite. †In domo Patris mei manſiones multæ
2 ſunt. ſi quo minus, dixiſſem vobis, Quia vado parare vo-
3 bis locum. †Et ſi abiero, & præparauero vobis locũ: iterũ
venio & accipiã vos ad meipſum, vt vbi ſum ego, & vos
4 ſitis. †Et quò ego vado, ſcitis, & viam ſcitis. †Dicit ei Tho-
5 mas, Domine, neſcimus quò vadis: & quomodò poſſu-
6 mus viam ſcire? †Dicit ei Ieſus, Ego ſum via, & veritas, &
7 vita: nemo venit ad Patrem, niſi per me. †Si cognouiſſetis
me, & patrem meum vtiq; cognouiſſetis: & amodò ᵃco-
8 gnoſcetisᵃ eum, & vidiſtis eum. †Dicit ei Philippus, Dñe, ᵃcognoſcitis 1.
9 oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis. †Dicit ei Ieſus,
Tanto tempore vobiſcum ſum: & non ᵇcognouiſtisᵇ me? ᵇcognouiſti, ᶜvidit me, vidit 4.
Philippe, qui ᶜvidet me, videtᶜ & patrem. *Quõ tu dicis, *Et 2.
10 Oſtende nobis Patrem? †Non ᵈcredisᵈ quia ego in patre, ᵈcredidiſtis
& pater in me eſt? Verba quę ego loquor vobis, à meipſo
non loquor. Pater autem in me manens, ipſe facit opera.
11 †Non creditis quia ego in patre, & pater in me eſt? Alio-
B quin propter opera ipſa credite. †Amen, amen dico vo-
12 bis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, &
13 maiora horum faciet, quia ego ad patrẽ vado. †‖Et quod- Inf. 16. c. 23. matth 7 a. 7. & 21. b. 22. mar. 11. c. 24
cunque petieritis *in nomine meo, hoc faciam: vt glorifi- *Patrem
14 cetur pater in filio. †Si quid petieritis me in nomine
15 meo, hoc faciam. †Si diligitis me: mandata mea ſeruate.
16 †Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vo-
17 bis, vt maneat vobiſcum in æternum. †Spiritum veritatis,
quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum,
nec ſcit eum. Vos autẽ ᵉcognoſcitis eumᵉ: quia apud vos ᵉcognoſcetis
18 manebit, & in vobis erit. †Non relinquam vos orphanos:
19 veniam ad vos. †Adhuc modicum: & mundus me iã nõ
C videt. Vos autẽ videtis me: quia ego viuo, & vos viuetis.
20 †In illo die vos cognoſcetis quia ego ſum in patre meo, &
21 vos in me, & ego in vobis. †Qui habet mandata mea, &
ſeruat ea: ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, di-
ligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo
22 ei meipſum. †Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotes, Domine,
quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis teipſum,
23 & non mundo? †Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Si quis dili-
git me, ſermonem meũ ſeruabit, & Pater meus diliget eũ,
& ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.
24 †Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat. Et ſer-
monem quem audiſtis, non eſt meus: ſed eius qui miſit
25 me, Patris. †Hæc locutus ſum vobis apud vos manens.
26 †Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater
D in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis
27 omnia quæcunq; dixero vobis. †Pacem relinquo vobis,
pacem meam do vobis: non quõ mundus dat, ego do vo-
28 bis. Non turbetur cor veſtrum, neq; formidet. †Audiſtis
quia ego dixi vobis, Vado, & venio ad vos. Si diligeretis
me, gauderetis vtique, quia vado ad Patrem: quia Pater
29 maior me eſt. †Et nunc dixi vobis prius quàm fiat: vt
30 cùm factum fuerit, credatis. †Iam non multa loquar vo-
biſcum. Venit enim princeps mundi huius, & in me
31 non habet quicquam. †Sed vt cognoſcat mundus quia
diligo Patrem: ‖& ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic Act. 2. c. 26.
facio. Surgite, eamus hinc.

Chriſtus vitis, Pater agricola, diſcipuli verò palmites: præceptũ Chriſti de mutua dilectione frequenter iteratum: apoſtoli amici Chriſti, quibus ſecreta ſua communicauit, & elegit eos, vt fructum perpetuum afferrent: quos roborat aduerſus mundi odium ac perſecutiones, dicens Iudæos excuſationem non habere de peccato ſuo.

CAP. XV.

1 EGo ſum vitis vera: & Pater meus agricola eſt. †Omnẽ
A palmitem in me, nõ ferentem fructum, ᵃtolletᵃ eũ: & ᵃtollit 1.
2 omnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus
3 afferat. †Iam vos ‖mundi eſtis propter ſermonem quem Sup. 13. a. 10
4 locutus ſum vobis. †Manete in me: & ego in vobis. Sicut
palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi man-
5 ſerit in vite: ſic nec vos niſi in me manſeritis. †Ego ſum
vitis: vos palmites. qui manet in me, & ego in eo, hic fert
fructum multum: quia ſine me nihil poteſtis facere.
6 †Si quis in me non manſerit: mittetur foras ſicut palmes,
& areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ar-
7 det. †Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſe-
8 rint: quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. †In hoc
8 clarificatus eſt pater meus: vt fructum plurimum affera-
9 tis, & efficiamini mei diſcipuli. †Sicut dilexit me pater, &
10 ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. †Si præcepta
mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea, ſicut &
ego patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dile-
11 ctione. †Hæc locutus ſum vobis: vt gaudium meum in
12 vobis ſit, & gaudium veſtrum impleatur. †‖Hoc eſt præ- Sup. 13. d. 34 Ephe. 5. b. 1. The. 4 b. 9.
ceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.
13 †Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuã
14 ponat quis pro amicis ſuis. †Vos amici mei eſtis, ſi fece-
15 ritis quæ ego præcipio vobis. †Iam non ᵃdicoᵃ vos ſeruos: ᵃdicam
quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Vos autem
dixi amicos: quia omnia quæcunq; audiui à Patre meo,
16 nota feci vobis. †Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos:
C & poſui vos, vt ‖eatis, & fructum afferatis, & fructus ve- Mat. 18. d. 19
ſter maneat: vt quodcunque petieritis patrem in nomi-
17 ne meo, det vobis. †‖Hæc mando vobis, Vt diligatis inui- 1. Ioh. 3. d. 23 & 4. b. 7.
18 cem. †Si mundus vos odit: ſcitote quia me priorem
19 vobis odio habuit. †Si de mundo fuiſſetis: mundus quod
ſuum erat, diligeret. quia verò de mundo non eſtis, ſed
ego elegi vos de mundo, proptereà odit vos mundus.
20 †Mementote ſermonis mei quem ego dixi vobis, ‖Non Sup. 13. b. 16 Mat. 10. c. 24 Luc. 6. f. 40. Matt. 24. a. 9.
eſt ſeruus maior domino ſuo. ‖Si me perſecuti ſunt: &
vos perſequentur. Si ſermonem meum ſeruauerunt:
21 & veſtrum ſeruabunt. †Sed hæc omnia facient vobis
D propter nomen meum: quia neſciunt eum qui miſit
22 me. †Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum
non haberent: nunc autem excuſationem non habẽt de
23 peccato ſuo. †Qui me odit, & Patrem meum odit. †Si opo-
24 ra non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum nõ
haberent. Nunc autem, & viderunt, & oderunt & me
25 & patrem meum. †Sed vt adimpleatur ſermo qui in le-
ge eorum ſcriptus eſt: ‖Quia odio habuerunt me gratis. Pſa. 34. d. 19 Lu. 24. g. 49
26 †Cùm autem venerit paracletus, quem ego mittam vo-
bis à Patre, ſpiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille
27 teſtimonium perhibebit de me: †& vos teſtimonium
ᵃperhibebitisᵃ: quia ab initio mecum eſtis. ᵃperhibetis 4.

Diſcipulis prædicit futuras perſecutiones, & quòd eis expediat vt ipſe vadat, quò veniat paracletus qui mundum arguat, ipſosq; doceat, & Chriſtum clarificet: declarat quod dixerat, Modicum & iam non videbitis me, &c. addens ſimilitudinem de muliere pariẽte: hortatur vt à Patre petant ipſius nomine: prædicitq; ipſorum fugam.

CAP. XVI.

1 HÆc locutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini.
A †Abſque ſynagogis facient vos: ſed venit hora, vt
2 omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præ-
3 ſtare Deo. †Et hæc facient vobis: quia non nouerunt
4 Patrem, neque me. †Sed hæc locutus ſum vobis: vt
cùm venerit hora eorum, reminiſcamini, quia ego dixi
vobis. Hæc autem vobis ab initio non dixi: quia vobi-
5 ſcum eram. †Et nunc vado ad eum qui miſit me, & ne-
6 mo ex vobis interrogat me, Quò vadis? †Sed quia hæc
7 locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum. †Sed
ego veritatem dico vobis: expedit vobis vt ego vadam.
ſi enim non abiero, paracletus non veniet ad vos: ſi au-
8 tem abiero, mittam eum ad vos. †Et cùm venerit ille,
B arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudi-
9 cio. †De peccato quidem, quia non ᵃcreduntᵃ in me. ᵃcrediderunt
10 †De iuſtitia verò: quia ad Patrem vado, & iam non vi-
11 debitis me. †De iudicio autem: quia princeps huius
12 mundi iam iudicatus eſt. †Adhuc multa habeo vobis
13 dicere: ſed non poteſtis portare modò. †Cùm autem
venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem verita-
tem. Non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæcun-
que audiet loquetur, & quæ ventura ſunt annuntia-
14 bit vobis. †Ille me clarificabit: quia de meo accipiet,
15 & annuntiabit vobis. †Omnia quæcunque habet Pa-
ter, mea ſunt. Proptereà dixi, quia de meo accipiet, &
16 annuntiabit vobis. †Modicum & iam non videbitis me.

& iterum

&c iterum modicum, &c videbitis me: quia vado ad Patré.
17 †Dixerunt ergo ex diſcipulis eius ad inuicé. Quid eſt hoc
quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me: & ite-
rum modicum, & videbitis me, &, quia vado ad Patrem?
18 †Dicebant ergo, Quid eſt hoc quod dicit, Modicum? ne-
19 ſcimus quid loquitur. †Cognouit autem Ieſus, quia vo-
C lebant eum interrogare: & dixit eis, De hoc quæritis in-
ter vos, quia dixi, Modicum, & non videbitis me,
20 & iterum modicú, & videbitis me. †Amen, amé dico vo-
bis, quia plorabitis, & flebitis vos, múdus auté gaudebit:
vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in
21 gaudium. †Mulier cùm parit, triſtitiam habet, quia venit
hora eius: cùm autem peperit puerum, iam non me-
minit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in
22 mundú. †Et vos igitur, nunc quidem triſtitiam habetis,
iterum auté videbo vos, & gaudebit cor veſtrú: & gau-
23 dium veſtrum nemo tollet à vobis. †Et in illo die me nó
D rogabitis quicquá. ‖Amen, amen dico vobis, ſi quid pe-
24 tieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. †Vſq; modò
non petiſtis quicquam in nomine meo. Petite & accipie-
25 tis: vt gaudium veſtrum ſit plenum. †Hæc in Prouerbijs
locutus ſum vobis. Venit hora cùm iam non in prouer-
bijs loquar vobis, ſed palàm de patre annuntiabo vobis.
26 †In illo die in noíe meo petetis: & nó dico vobis quia ego
27 rogabo patrem de vobis. †Ipſe enim pater amat vos, quia
28 vos me amaſtis, & crediditis quia ego à Deo exiui. †Exiui
à patre, & veni in mundum: iterú relinquo mundum, &
29 vado ad patré. †Dicunt ei diſcipuli eius: Ecce, núc palàm
30 lóqueris, & prouerbiú nullú dicis. †Núc ſcimus quia ſcis
oía, & non opus eſt tibi vt quis te interroget: in hoc cre-
31 dimus quia à Deo exiſti. †Reſpondit eis Ieſus: Modò cre-
32 ditis? †‖Ecce venit hora & iã venit, vt diſpergamini vnuſ-
quiſque in propria, & me ſolùm relinquatis: & non ſum
33 ſolus, quia pater mecum eſt. †Hæc locutus ſum vobis, vt
in me pacem habeatis. In mundo preſſuram habebitis:
ſed confidite, ego vici mundum.

Sup.14.b.13 Matt 7.a.7. & 21.b.22. Mar.11.c.24. Luc.11.b.9. Iacob.1,a.5.

Mat.26.c.31 Mar.14.c.27

*Oratio Chriſti ad patrem pro vtriusque clarificatione, pro diſci-
pulis & ijs qui per illos in ipſum eſſent credituri, vt ſeruentur
à malo, & omnes ſint vnum, mundusq; cognoſcat ipſum fuiſſe
à patre miſſum.* CAP. XVII.

1 HÆc locutus eſt Ieſus: & ſubleuatis oculis in cęlum,
A dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuú, vt filius
2 tuus clarificet te. †‖Sicut dediſti ei poteſtaté oís carnis, vt
3 oé qd dediſti ei, det eis vitã ęternam. †Hęc eſt autem vita
æterna, Vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem
4 miſiſti Ieſum Chriſtum. †Ego te clarificaui ſuper terram:
5 opus côſummaui quod dediſti mihi vt faciam. †Et nunc
clarifica me tu pater apud temetipſum, claritate quam
6 habui prius quàm mundus eſſet apud te. †Manifeſtaui
nomen tuum hominibus quos dediſti mihi de mundo.
(Tui erant & mihi eos dediſti) & ſermoné tuú ſeruaue-
7 runt. †Nunc cognouerunt quia omnia quæ dediſti mihi,
8 abs te ſunt: †quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis: & ipſi
B acceperunt & cognouerunt veré quia à te exiui: & credi-
9 derunt quia tu me miſiſti. †Ego pro eis rogo. Non ꝓ mú-
10 do rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt. †Et
mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt: & clarificatus ſum
11 in eis. †Et iam nó ſum in mundo: & hi in mundo ſunt, &
ego ad te venio, Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo
12 quos dediſti mihi, vt ſint vnú, ſicut & nos. †Cùm eſſem
cum eis, ego ſeruabam eos in nomine tuo: quos dediſti
mihi, cuſtodiui: & nemo ex eis perijt, niſi filius perditio-
13 nis, ‖vt ſcriptura impleatur. †Núc auté ad te venio: & hæc
C loquor in mundo, vt habeãt gaudium meum impletum
14 in ſemetipſis. †Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus
eos odio habuit, quia non ſunt de múdo, ſicut & ego nó
15 ſum de mundo. †Non rogo vt tollas eos de mundo, ſed
16 vt ſerues eos à malo. †De mundo nó ſunt: ſicut & ego nó
17 ſum de mundo. †Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus
18 veritas eſt. †Sicut tu me miſiſti in mundum, & ego miſi
19 eos in mundum. †Et pro eis ego ſanctifico meipſum: vt
20 ſint & ipſi ſanctificati in veritate. †Non pro eis auté rogo
tantùm, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eo-
21 rum in me: †vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me, &
ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint: vt credat mundus
22 quia tu me miſiſti. †Et ego claritatem quam dediſti mihi
D dedi eis: vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. †Ego in
23 eis, & tu in me, vt ſint conſummati in vnum, & cogno-
ſcat mundus quia tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut &
24 me dilexiſti. †Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum
ego, & illi ſint mecum: vt videant claritatem meam quã
dediſti mihi, quia dilexiſti me ante conſtitutionem mun-
25 di. †Pater iuſte, mundus te non cognouit, ego autem te
26 cognoui: & hi cognouerút, quia tu me miſiſti. †Et notum
feci eis nomen tuum, & notum faciam: vt dilectio qua
dilexiſti me in ipſis ſit, & ego in ipſis.

Mat.28.d.18

Iuſt.18.b.9. Pſa.40.b.10 & 108.a.8.

*Ieſus à Iudæis capitur, illis primùm ad ipſius verbum in terram
cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur, reſpondens inter-
roganti Pontifici alapa cæditur, ter à Petro negatur: ductus in
prętorium dicit Pilato ſuum regnum nõ eſſe de hoc mundo, Iu-
dæi Ieſum mori cupiunt ſoluto Barabba.* CAP. XVIII.

1 HÆc cùm dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cú diſcipulis ſuis
A trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem Mat.26.a.36 Mar.14.d.32 Luc.22.d.39
2 introiuit ipſe & diſcipuli eius: †ſciebat auté & Iudas qui
tradebat eum, locum: quia frequenter Ieſus conuenerat
3 illuc cum diſcipulis ſuis. †‖Iudas ergo cùm accepiſſet co- Mat.26.e.47
hortem, & à pontificibus & Phariſæis miniſtros: venit Mar.14.e.43 Luc.22.e.47
4 illuc cum laternis & facibus & armis. †Ieſus itaq; ſciens
omnia quæ ventura erant ſuper ſe, proceſſit & dixit eis:
5 Qué quęritis? Reſpóderunt ei: Ieſum Nazarenú. Dicit eis
Ieſus: Ego ſum. Stabat auté & Iudas qui tradebat eum, cú
6 ipſis. †Vt ergo dixit eis, Ego ſum: abierunt retrorſum, &
B ceciderunt in terram. †Iterú ergo interrogauit eos, Quem
7 quæritis? Illi autem dixerunt: Ieſum Nazarenum. †Reſpó-
8 dit Ieſus, Dixi vobis quia ego ſum: ſi ergo me quæritis, ſi-
9 nite hos abire. †Vt impleretur ſermo quem dixit: ‖Quia Sup.17.b.12
10 quos dediſti mihi non perdidi ex eis quenquam. †Simon
ergo Petrus habens gladium, eduxit eum: & percuſſit pó-
tificis ſeruum: & abſcidit auriculam eius dexteram. Erat
11 autem nomen ſeruo Malchus. †Dixit ergo Ieſus Petro:
Mitte gladium tuum in vaginam. †Calicem quem dedit
12 mihi Pater, non *bibam illum? †Cohors ergo & tribunus, *vis vt
& miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & liga-
13 uerunt eum: †& adduxerunt eum ad ‖Annam primum, Luc.3.a.2.
C erat enim ſocer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius.
14 †Erat autem Caiphas, ‖qui conſiliú dederat Iudęis, Quia Supr.11.f.49
15 expedit vnum hominem mori pro populo. †Sequebatur
autem Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipulus. Diſcipu-
lus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cú Ieſu in
16 atrium pontificis. †Petrus autem ſtabat ad oſtium foris.
‖Exiuit ergo diſcipulus *alius qui erat notus pontifici, & Mat.26.f.58 Mar.14.f.54
17 dixit oſtiarię: & introduxit Petrú. †Dicit ergo Petro ancil- Luc.22.f.55
la oſtiaria: Nunquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? *ille 6.
18 Dicit ille, Nó ſum. †Stabant aút ſerui & miniſtri ad pru-
nas, quia frigus erat, & *calefaciebãt ſe: erat aút cú eis & *calefiebãt
19 Petrus ſtans, & calefaciens ſe. †Pótifex ergo interrogauit
D Ieſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina eius. †Reſpondit
20 ei Ieſus, Ego palàm locutus ſum mundo, ego ſemper do-
cui in ſynagoga, & in templo quò omnes Iudæi conue-
21 niunt, & in occulto locutus ſum nihil. †Quid me inter-
rogas? interroga eos qui audierút quid locutus ſim ipſis,
22 ecce hi ſciunt quæ dixerim ego. †Hæc autem cùm dixiſſet,
vnus aſſiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicés: Sic
23 reſpondes pontifici? †Reſpondit ei Ieſus, Si malè locutus
ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem bene, quid
24 me cędis? †Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham pó- Mat.26.f.57
25 tificem. †Erat autem Simon Petrus ſtans, & calefaciens Mar.14.f.53 Luc.22.f.
E ſe. ‖Dixerunt ergo ei: Nunquid & tu ex diſcipulis eius es? Mat.26.g.69
26 Negauit ille & dixit: Non ſum. †Dicit ei vnus ex ſeruis Mar.14.g.66 Luc.22.f.55
pótificis, cognatus eius cuius abſcidit Petrus auriculam:
27 Nónne ego te vidi in horto cum illo? †Iterum ergo nega- *ad Caipham
28 uit Petrus, & ſtatim gallus cãtauit. †‖Adducunt ergo Ie- Matt.27.a.1 Mar.15.a.1
ſum à *Caipha in prætorium. Erat autem mane: & ipſi nó Luc.23.a.1
introierunt in prætoriú, vt non contaminarentur, ſed vt Act.10.d. & 11.a.3.

29 manducarent paſcha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, &
dixit: Quam accuſationem affertis aduerſus hominem
30 hunc? Reſpōderunt & dixerunt ei: Si non eſſet hic ma-
31 lefactor, nō tibi tradidiſſemus eū. Dixit ergo eis Pilatus:
F. Accipite eum vos, & ſecundū legē veſtram iudicate eum.
Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis nō licet interficere quen-
Mat. 20. c. 19 32 quam. Vt ſermo Ieſu impleretur quem dixit, ſignificās
33 qua morte eſſet moriturus. Introiuit ergo iterū in præ-
Mat. 27. b. 11 torium Pilatus, & vocauit Ieſum, & dixit ei: Tu es rex Iu-
Mar. 15. a. 2. Luc. 23. a. 4. 34 dæorum? Reſpondit Ieſus: A temetipſo hoc dicis, an alij
35 dixerunt tibi de me? Rn̄dit Pilatus, Nūquid ego Iudæus
ſum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi, quid fe-
36 ciſti? Reſpondit Ieſus, Regnum meū nō eſt de hoc mū-
do: ſi ex hoc mūdo eſſet regnū meum, miniſtri mei vtiq;
decertarent vt non traderer Iudæis: nunc aūt regnū meū
37 non eſt hinc. Dixit itaq; ei Pilatus: Ergo rex es tu? Reſpō-
G dit Ieſus: Tu dicis, quia rex ſum ego. Ego in hoc natus
ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhi-
beam veritati: omnis qui eſt ex veritate, audit vocē meā.
38 Dicit ei Pilatus: Quid eſt veritas? Et cū hoc dixiſſet, ite-
rum exiuit ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inuenio in
Mat. 27. b. 15 39 eo cauſam. Eſt autem conſuetudo vobis vt vnū dimittā
Mar. 15. a. 6. Luc. 23. c. 17 vobis in Paſcha, vultis ergo dimittam vobis regē Iudæo-
40 rum? Clamauerunt ergo rurſum omnes dicentes: Non
hunc, ſed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

*A Pilato flagellatus Ieſus, varijsq; modis afflictus, et ſpinis coro-
natus, ad mortem depoſcitur: rurſumq; a Pilato examinatus,
oſtendit illum deſuper tantùm habere in ipſum poteſtatem,
Pilatus meticuloſus, Ieſum, quem regem dicit Iudæorum
morti adiudicat: Ieſus baiulans ſibi crucem inter latrones cru-
cifigitur, poſito à Pilato ſuper crucem titulo, diuiſisq; à mili-
tibus veſtimentis, & ſorte de tunica miſſa: Ieſus matri Iohan-
nem, matremq; Iohanni commendat, & ſitiens aceto potatur
conſummatisq; omnibus tradit ſpiritum: fractis latronum
cruribus ex aperto Chriſti latere ſanguis & aqua pfluit: eiusq;
corpus myrrha & aloë conditum ſepelitur.* CAP. XIX.

Mat. 27. c. 27 1 TVnc ergo apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit.
Mar. 15. b. 16 A. Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſue-
2 runt capiti eius: & veſte purpurea circundederunt eum.
3 Et veniebant ad eum: & dicebāt: Aue rex Iudæorū, & da-
*ergo 2. 4 bant ei alapas. Exiuit *iterum Pilatus foras, & dicit eis:
Ecce adduco vobis eū foras, vt cognoſcatis quia nullā in-
*foras 1. 5 uenio in eo cauſam. Exiuit ergo Ieſus *portās coronā ſpi-
neam, & purpureū veſtimentū. Et dicit eis: Ecce homo.
6 Cùm ergo vidiſſent eum pontifices & miniſtri, clama-
bant, dicentes: Crucifige, crucifige eū. Dicit eis Pilatus:
Accipite eum vos, & crucifigite, ego enim nō inuenio in
7 eo cauſam. Reſponderūt ei Iudæi: Nos legem habemus,
*noſtram 2. B & ſecundùm legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit.
8 Cùm ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonē, magis timuit,
9 Et ingreſſus eſt prætorium iterū, & dicit ad Ieſum: Vnde
10 es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei. Dicit ergo ei
Pilatus: Mihi non loqueris? neſcis quia poteſtatē habeo
11 crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te? Reſpō-
dit Ieſus: Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam,
niſi tibi datum eſſet deſuper, propterea qui me tradidit
*Et 12 tibi, maius peccatum habet. *Exinde quærebat Pilatus
dimittere eum. Iudæi autem clamabant, dicētes: Si hunc
*enim dimittis, non es amicus Cæſaris. omnis *qui ſe regem fa-
13 cit, contradicit Cæſari. Pilatus autem cùm audiſſet hos
C ſermones, adduxit foras Ieſum: & ſedit pro tribunali, in
loco qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraicè autē Gabbatha.
14 Erat autem paraſcéue Paſchæ, hora quaſi ſexta, & dicit
15 Iudæis: Ecce rex veſter. Illi autem clamabant: Tolle, tol-
le, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem veſtrum cru-
cifigam? Reſponderunt pontifices: Nō habemus regem,
16 niſi Cæſarem. Tunc ergo tradidit eis illum, vt crucifige-
eum 3. 17 retur. Suſceperunt autem Ieſum: & eduxerunt. Et ba-
Mat. 27. d. 33 Mar. 15. b. 22 iulans ſibi crucem exiuit in eum qui dicitur Caluariæ lo-
Luc. 23. e. 33 *autem. 18 cum, Hebraicè *Golgotha. Vbi crucifixerunt eum, & cū
19 eo alios duos hinc & hinc, medium autem Ieſum. Scri-
D pſit autem & titulum Pilatus: & poſuit ſuper crucem.
Erat autem ſcriptum, IESVS NAZARENVS REX IVDÆORVM.
20 Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt: quia
prope ciuitatē erat locus vbi crucifixus eſt Ieſus. Et erat
21 ſcriptum Hebraicè, Græcè, & Latinè. Dicebant ergo Pi-
lato pontifices Iudæorum, Noli ſcribere, Rex Iudæorum,
22 ſed quia ipſe dixit: Rex ſum Iudæorum. Reſpondit Pila-
23 tus, Quod ſcripſi ſcripſi. Milites ergo cùm crucifixiſſent
eum, acceperunt veſtimenta eius (& fecerunt quatuor
partes: vnicuique militi partem) & tunicam. Erat autem
24 tunica inconſutilis, deſuper contexta per totum. Dixe-
E runt ergo ad inuicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortia-
mur de illa cuius ſit. Vt ſcriptura impleretur, dicens:
Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam mi- Mat. 27. d. 35 Mar. 15. c. 24. Luc. 23. e. 34 Pſal. 21. c. 19.
25 ſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt. Stabant
autem iuxta crucē Ieſu mater eius, & ſoror matris eius,
26 Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Cùm vidiſſet ergo
Ieſus matrem & diſcipulum ſtantem quem diligebat,
27 dicit matri ſuæ: Mulier ecce filius tuus. Deinde dicit di-
ſcipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam di-
28 ſcipulus in *ſua. Poſteà ſciens Ieſus quia omnia iam cō- *ſuam
ſummata ſunt, vt conſummaretur ſcriptura, dicit, Sitio. Pſal. 68. e. 22
29 Vas ergo erat poſitum aceto plenum. Illi autem ſpon-
giam plenam aceto, hiſſopo circumponentes, obtulerūt
30 ori eius. Cùm ergo accepiſſet Ieſus acetum dixit: Con-
F ſummatum eſt. Et inclinato capite tradidit ſpiritum.
31 Iudæi ergo (quoniam Paraſcéue erat) vt non remanerēt
in cruce corpora ſabbatho (erat enim magnus dies illi
ſabbathi) rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum
32 crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites: & primi
quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cū
33 eo. Ad Ieſum autem cùm veniſſent, vt viderūt eum iam
34 mortuum, non fregerunt eius crura, ſed vnus militum
lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit ſanguis &
35 aqua. Et qui vidit teſtimonium perhibuit: & verum eſt
teſtimonium eius. Et ille ſcit quia vera dicit: vt & vos cre-
36 datis. Facta ſunt enim hæc vt ſcriptura impleretur: Os Exo. 12. g. 46
37 non comminuetis ex eo. Et iterum alia ſcriptura dicit: Num. 9. a. 1.
38 Videbunt in quem transfixerunt. Poſt hæc autem ro- Zac. 12. c. 10
G gauit Pilatum Ioſeph ab Arimathæa (eò quòd eſſet diſci- Mat. 27. g. 57 Mar. 15. d. 42
pulus Ieſu, occultus autem propter metum Iudæorum) Luc. 23. g. 50
vt tolleret corpus Ieſu. Et permiſit Pilatus. Venit ergo &
39 tulit corpus Ieſu. Venit autē & Nicodemus, qui vene- Sap. 3. a. 1.
rat ad Ieſum nocte primùm ferens mixturam myrrhæ & & 7. g. 10.
40 aloës quaſi libras centū. Acceperunt ergo corpus Ieſu, &
ligauerunt illud linteis cū aromatibus, ſicut mos eſt Iu-
41 dæis ſepelire. Erat autē in loco vbi crucifixus eſt hortus,
& in horto monumentum nouum, in quo nondū quiſ-
42 quam poſitus erat. Ibi ergo ꝓpter paraſcéuen Iudæorū,
quia iuxta erat monumentum, poſuerunt Ieſum.

*Maria Magdalene prima venit ad monumentum, deinde Petrus
& Iohannes: illa plorans ad monumentum videt angelos, tan-
demq; Ieſum agnoſcit, qui apparens apoſtolis, pacem illis optat
& oſtenſis manibus ac latere, dat eis Spiritum ſanctum, vt
peccata remittant ac retineant: rurſumq; non credenti Thomæ
apparens cum reliquis diſcipulis, corpus præbet palpandum,
beatos dicens qui in ipſo non viſo crediderunt: multa Chriſti
ſigna non ſunt in hoc libro ſcripta.* CAP. XX.

1 VNa autem ſabbathi, Maria Magdalene venit manè Mat. 28. a. 1.
A cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentū: & vi- Mar. 16. a. 1.
2 dit lapidem ſublatum à monumento. Cucurrit ergo & Luc. 24. a. 1.
venit ad Simonē Petrū, & ad aliū diſcipulū quē amabat
Ieſus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumen-
3 to, & neſcimus vbi poſuerunt eum. Exijt ergo Petrus &
ille alius diſcipulus, & venerunt ad monumentum.
4 Currebant autē duo ſimul, & ille alius diſcipulus præ-
cucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum.
5 Et cùm ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina, non tamē
6 introiuit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & in-
B troiuit in monumentū, & vidit linteamina poſita, & ſu-
7 dariū qd̄ fuerat ſuper caput eius nō cū linteaminibus po
8 ſitū, ſed ſeparatim inuolutū in vnū locū. Tūc ergo introi
uit & ille diſcipulus, qui venerat primus ad monumen-

9 tum,& vidit,& credidit. nōdum enī ſciebant ſcipturā
10 quia oportebat eū à mortuis reſurgere. Abierunt ergo
11 iterum diſcipuli ad ſemetipſos. Maria autem ſtabat ad — Mat. 28. a. 1. Mar. 16. a. 1. Luc. 24. a. 4.
C monumentū foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinauit
12 ſe,& proſpexit in monumentum: & vidit duos angelos
in albis ſedentes, vnū ad caput, & vnū ad pedes, vbi poſi-
13 tum fuerat corpus Ieſu. Dicūt ei illi: Mulier quid ploras?
Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum: & neſcio vbi
14 poſuerunt eum. Hæc cùm dixiſſet, conuerſa eſt retror
ſum,& vidit Ieſum ſtantem: & nō ſciebat quia Ieſus eſſet.
15 Dicit ei Ieſus: Mulier quid ploras? quem quęris? Illa exi-
D ſtimans quia hortulanus eſſet, dicit ei: Dn̄e, ſi tu ſuſtuli-
ſti eum, dicito mihi vbi poſuiſti eum: & ego eum tollam.
16 Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa dicit ei: Rabboni (qđ
17 dicitur Magiſter). Dicit ei Ieſus: Noli me tangere (non-
dum enim aſcendi ad patrem meum) vade autem ad fra
tres meos,& dic eis: Aſcēdo ad patrem meum & patrem
18 veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum. Venit Maria
Magdalene annuntians diſcipulis: Quia vidi Dn̄m, &
19 hæc dixit mihi. Cū ergo ſerò eſſet die illo, vna ſabba- — Mar. 16. c. 14. Luc. 24. e. 36. 1. Cor. 15. a. 5.
E thorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli con-
gregati propter metum Iudæorum: venit Ieſus, & ſtetit
20 in medio,& dicit eis: Pax vobis. Et cùm hoc dixiſſet,
oſtendit eis manus & latus. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli vi-
21 ſo Domino. Dixit ergo eis *iterum: Pax vobis. Sicut miſit — * Ieſus 1.
22 me pater,& ego mitto vos. Hoc cùm dixiſſet, inſuffla-
23 uit,& dicit eis: Accipite Spiritum ſanctū: quorū remi- — Mat. 18. c. 18.
F ſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis,
24 retenta ſunt. Thomas autem vnus ex duodecim, qui di-
citur Didymus, non erat cum eis quando venit Ieſus.
25 Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille
autem dixit eis: Niſi videro in manibus eius *fixuram cla- — * figuram 3.
uorū,& mittam digitum meum in locum clauorum, &
26 mittam manum meam in latus eius: nō credam. Et poſt
dies octo, iterū erāt diſcipuli eius intus: & Thomas cum
eis. Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit:
27 Pax vobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuū huc,
G & vide manus meas, & affer manum tuam & mitte in
28 latus meum: & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Reſpon-
dit Thomas,& dixit ei: Dominus meus & Deus meus.
29 Dicit ei Ieſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: beati
30 qui non viderunt & crediderunt. Multa quidem & alia — Inf. 21. d. 25.
ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ
31 non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt, vt
credatis quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei: & vt credentes
vitam habeatis in nomine eius.

Piſcantibus diſcipulis cōprehendere eos facit Ieſus copioſam piſcium multitudinē, quo ſigno Petrus per Iohannem Dominum agnoſcens, mittit ſe in mare: & facto prandio de amore in Chriſtum ter interrogatus, ter accipit paſcendas ipſius oues: & de futura paſſione ſua admonetur, fruſtra de Iohannis morte curioſè ſcrutatur, non omnia Chriſti facta ſcripta ſunt.

C A P. X X I.

1 POſteà manifeſtauit ſe iterum Ieſus *ad mare Tyberia- — * diſcipulis 4.
A dis. Manifeſtauit autem ſic: Erant ſimul Simō Petrus
2 & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanaël qui erat — Supr. 1. g. 45. Matt. 4. c. 21. Mar. 1. b. 19.
à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius
3 duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Ve-
nimus & nos tecum. Et exierūt & aſcēderunt in nauim:
4 & illa nocte nihil prendiderunt. Mane autem iam facto
ſtetit Ieſus in litore: non tamen cognouerunt diſcipuli
5 quia Ieſus eſt. Dicit ergo eis Ieſus: Pueri nunquid pul-
6 mentarium habetis? Reſponderunt ei: Non. Dicit eis: — Luc. 5. a. 4.
Mittite in dexteram nauigij rete: & inuenietis. Miſerunt
ergo: & iam non valebant illud trahere præ multitudi-
7 ne piſcium. Dicit ergo diſcipulus ille quem diligebat
B Ieſus: Petro, Dominus eſt. Simon Petrus, cùm audiſ-
ſet quia Dominus eſt: tunica ſuccinxit ſe (erat enim nu-
8 dus) & miſit ſe in mare. Alij autem diſcipuli nauigio ve-
nerunt (non enim longè erant à terra, ſed quaſi cubitis
9 ducentis) trahentes rete piſcium. Vt ergo deſcenderunt
in terrā, viderunt prunas poſitas, & piſcē ſuperpoſitū, &
10 panē. Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcibus quos prēdidiſti
11 nūc. Aſcēdit Simō Petrus, & traxit rete in terrā, plenum
magnis piſcibus, centum quinquaginta tribus. Et cū tāti
12 eſſent, nō eſt ſciſſum rete. Dicit eis Ieſus: Venite, prādete.
Et nemo audebat *diſcumbentiū interrogare eū: Tu quis — * diſcumbentiū 1.
13 es? ſciētes quia Dn̄s eſt. Et venit Ieſus, & *accipit panē & — * accepit.
14 *dat eis, & piſcē ſimiliter. Hoc iam tertiò manifeſtatus — * dabat.
C eſt Ieſus diſcipulis ſuis cū reſurrexiſſet à mortuis. Cū
15 ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon *Iohā- — * Iona 1. & bis infra.
nis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis
16 quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. Dicit ei iterū:
Simon *Iohannis diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu
17 ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. Dicit ei ter-
tiò: Simon *Iohannis amas me? Contriſtatus eſt Petrus
quia dixit ei tertiò: Amas me? & dixit ei: Dn̄e, tu omnia
ſcis, tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce oues meas. — * noſti. * Ieſus 2.
18 Amen, amen dico tibi, cùm eſſes iunior cingebas te, & — 2. Pet. 1. c. 14.
D ambulabas vbi volebas: cùm autem ſenueris, extendes
19 manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò *nō vis. Hoc — * tu
autē dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deū.
20 Et cū hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me. Conuerſus Pe-
trus vidit illum diſcipulum quem diligebat Ieſus, ſequē-
tem, qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius: & dixit: — Sup. 13. c. 25.
21 Domine quis eſt qui tradet te? Hunc ergo cùm vidiſſet
22 Petrus, dicit Ieſu: Domine hic autem quid? Dicit ei Ie-
ſus. *Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu — * Si 2. * Si ſic 1.
23 me ſequere. Exiuit ergo ſermo iſte inter fratres, quia di-
ſcipulus ille non moritur. Et non dixit ei Ieſus: Non mo-
ritur, ſed, *Sic eum volo manere donec veniā, quid ad te? — * Si 2. * Si ſic 1.
24 Hic eſt diſcipulus ille qui teſtimonium perhibet de his,
& ſcripſit hæc: & ſcimus quia verum eſt teſtimoniū eius.
25 Sunt autem & alia multa quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribā-
tur per ſingula, nec ipſum arbitror mūdum capere poſ-
ſe eos qui ſcribendi ſunt libros.

ACTA APO STOLORVM.

Ieſus promittens apoſtolis Spiritum ſanctum, dicit non eſſe ipſorum ſcire ſecreta rerum futurarum tempora, & poſt ipſius in cælum aſcenſum dicitur ab angelis ſimiliter venturus: nomina apoſtolorum: oratio Petri de vno in locum Iudæ proditoris ſufficiendo, vbi præmiſſis precibus eligitur ſorte Mathias.

C A P V T P R I M V M.

1 PRIMVM quidem ſermonem
A feci de omnibus, ô Theophile,
quæ cœpit Ieſus facere & doce-
2 re, vſq; in diem qua pręcipiens
apoſtolis per Spiritum ſanctū,
3 quos elegit, aſſumptus eſt: qui-
bus & præbuit ſeipſum viuum
poſt paſſionem ſuā in multis ar-
gumentis, per dies quadraginta
4 apparens eis, & loquēs de regno Dei. Et cōueſcens, præ- — Luc. 24. g. 49.
cepit eis, ab Ieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent
promiſſionem patris, quam audiſtis (inquit) per os — Ioh. 14. d. 16.
5 meū: quia Iohānes quidē baptizauit aqua, vos aūt bapti- — Mat. 3. b. 11. Marc. 1. b. 8.
6 zabimini Spū ſctō nō poſt multos hos dies. Igitur q cōue- — Luc 3. c. 16.
B nerāt, interrogabāt eū dicētes: Dn̄e ſi in tp̄e hoc reſtitues — Iohā. 1. d. 16. Inf. 11. c. 7.
7 regnū Iſrl? Dixit aūt eis: Nō eſt veſtrū noſſe tp̄a vel momē- — 16. g. 24.
8 ta, q pater poſuit in ſua poteſtate: ſed accipietis virtutē ſu- — Inf. 2. a. 1. e. 4.
peruenientis Spūs ſctī in vos, & eritis mihi teſtes in Ierl̄m, — Luc. 24. f. 48.
9 & in oī Iudęa, & Samaria, & vſq; ad vltimū terrę. Et cū — Inf. 2. e. 32.
hęc dixiſſet, vidētibus illis eleuatus eſt: & nubes ſuſcepit — Marc. 16. d. 19. Luc 24. g. 51.
10 eū ab oculis eorū. Cūq; intuerētur in cęlū euntē illū, ecce
11 duo viri aſtiterūt iuxta illos in veſtib' albis, q & dixerūt.
Viri Galilęi qd ſtatis aſpiciētes in cęlū? hic Ieſus q aſſum-
ptus eſt à vobis in cęlū, ſic veniet quemadmodū vidiſtis
12 eū euntē in cęlū. Tūc reuerſi ſūt Ieroſolymā à mōte qui
vocatur Oliueti, qui eſt iuxta Ierl̄m, ſabbathi habēs iter.
13 Et cū introiſſent in cœnaculū aſcenderūt vbi manebant

Petrus & Iohannes, Iacobus & Andreas, Philippus &
C Thomas, Bartholomęus & Matthęus, Iacobus Alphęi, &
14 Simon Zelótes, & Iudas Iacobi. †Hi omnes erant perſe-
uerantes vnanimiter in oratione cũ mulieribus, & Maria
15 matre Ieſu, & fratribus eius. †In diebus illis exurgens Pe-
trus in medio fratrum dixit (erat autem turba ˋhominũˊ — *nominũ 1.
16 ſimul, ferè centum viginti). †Viri fratres, oportet impleri
ſcripturam ‖quam prædixit Spiritus ſanctus per os Da- — Pſal. 40. b. 9. Ioh. 13. b. 18.
uid de Iuda, ‖qui fuit dux eorum qui comprehenderunt — 18. a. 3.
17 Ieſum: †qui connumeratus erat in nobis, & ſortitus eſt
18 ſortem miniſterij huius. †‖Et hic quidem poſſedit agrum — Mat. 27. a. 7. Mat. 27. a. 5.
de mercede iniquitatis, & ſuſpenſus crepuit medius: &
19 diffuſa ſunt omnia viſcera eius. †Et notum factum eſt
omnibus habitantibus Ieruſalem, ita vt appellaretur ager
ille, lingua eorum, Hacel-dema, hoc eſt ager ſanguinis.
20 †Scriptum eſt enim in libro Pſalmorum: ‖Fiat commo-
D ratio ˋeorumˊ deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea. ‖Et — Pſa. 68. c. 26. *eius 4.
21 epiſcopatum eius accipiat alter. †Oportet ergo ex his vi- — Pſa. 108. b. 8.
ris qui nobiſcum ſunt cógregati, in omni tempore quo
22 intrauit & exiuit inter nos Dñs Ieſus, †incipiẽs à baptiſ-
mate Iohannis vſque in diem qua aſſumptus eſt à nobis,
teſtem reſurrectionis eius nobiſcum fieri vnum ex iſtis.
23 †Et ſtatuerunt duos, Ioſeph, qui vocabatus Barſabas, qui
24 cognominatus eſt Iuſtus, & Mathiam. †Et orantes dixe-
runt, Tu Domine qui corda noſti omnium, oſtende
25 quem elegeris ex his duobus vnum, †accipere locum
miniſterij huius & apoſtolatus, de quo præuaricatus
26 eſt Iudas vt abiret in locum ſuum. †Et dederunt ſor-
tes eis: Et cécidit ſors ſuper Mathiam, & annumeratus
eſt cum vndecim apoſtolis.

*Effuſo ſuper diſcipulos Spiritu ſancto die Pentecoſtes, admiran-
tur Iudæi quòd omnium loquantur linguis: dicẽtes autẽ eos mu-
ſto plenos eſſe confutat Petrus, citata inter alia ſuæ concio-
nis propheta Ioël, compunctiq́ Iudæi audito Petri conſilio
conuertuntur ad Chriſtum tria circiter millia, ſimulq́ perſe-
uerant in doctrina apoſtolorum, fractione panis & orationi-
bus, habentes omnia communia.* C A P. II.

1 ET cùm complerentur ‖dies Pentecoſtes, erant omnes — Matt. 3. a. 11. Marc. 1. b. 8. Luc. 3. c. 16.
A pariter in eodem loco: †‖& factus eſt repentè de cælo — Supr. 1. a. 5.
2 ſonus, tanquàm aduenientis ſpiritus vehementis, & re- — Eſaia. 11. b. 15.
3 pleuit totam domum vbi erant ſedentes. †Et apparuerũt — 19. a. 6.
illis diſpertitę linguę tanquàm ignis, ſeditq́, ſupra ſingu-
4 los eorum: †& repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœ- — Ioh. 7. f. 38.
perunt loqui varijs linguis prout Spiritus ſanctus dabat
5 eloqui illis. †Erant autem in Ieruſalem habitantes Iudæi,
6 viri religioſi ex omni natione quę ſub cælo eſt. †Facta au-
tem hac voce conuenit multitudo, & mente confuſa eſt,
quoniam audiebat vnuſquiſque lingua ſua illos loquen-
7 tes. †Stupebant autem omnes, & mirabantur dicentes:
8 Nónne, ecce, omnes iſti qui loquuntur, Galilæi ſunt? †&
B quomodò nos ˋaudiuimusˊ vnuſquiſq; linguam noſtrã, — *audimus 1.
9 in qua nati ſumus? †Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui
habitant Meſopotamiam, Iudæam, & Cappadociã, Põ-
10 tum, & Aſiam, †Phrygiam, & Pamphiliam, Ægyptum, &
partes Libyæ quæ eſt circa Cyrénen, & aduenę Romani,
11 †Iudæi quoque & Proſelyti, Cretes, & Arabes: ˋaudiui- — *audimus 1.
12 musˊ eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei. †Stupe-
bant autem omnes, & mirabantur adinuicem dicentes:
13 Quidnam vult hoc eſſe? †Alij autẽ irridentes dicebant:
14 Quia muſto pleni ſunt iſti. †Stans autem Petrus cum vn-
decim, leuauit vocem ſuam, & locutus eſt eis: Viri Iudæi,
& qui habitatis Ieruſalem vniuerſi, hoc vobis notum ſit,
15 & auribus percipite verba mea. †Non enim ſicut vos æſti-
C matis, hi ebrij ſunt, cùm ſit hora diei tertia: †ſed hoc eſt
16 quod dictum eſt per prophetam Ioël. †‖Et erit in nouiſſi- — Ioël 2. g. 28
17 mis diebus (dicit Dñs) effundã de ſpiritu meo ſuper om- — Eſa. 44. a. 3.
nem carnem: & ꝓphetabunt filij veſtri & filiæ veſtræ, &
iuuenes veſtri viſiones videbũt, & ſeniores veſtri ſomnia
18 ſomniabunt. †Et quidem ſuper ſeruos meos, & ſuper an-
cillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, &
19 prophetabũt: †& dabo ꝓdigia in cęlo ſurſum, & ſigna in
terra deorſum, ſanguinem & ignem & vaporem fumi.

20 †Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinẽ, anteq̃
21 veniat dies Dñi magnus & manifeſtus. †Et erit ‖oĩs quicũ- — Ioël 2. g. 32. Rom. 10. c.
22 que inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. †Viri Iſraë-
D litæ audite verba hæc, Ieſum Nazarenum virum appro-
batum à Deo in vobis, virtutibus, & prodigijs, & ſignis
quæ fecit Deus per illum in medio veſtri ſicut *vos ſcitis: — *& 3.
23 †hunc definito conſilio & præſcientia Dei traditum, per
24 manus iniquorum affligentes, interemiſtis: †quem Deus
ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſſi-
25 bile erat teneri illum ab eo. †Dauid enim dicit in eum:
‖Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper: quõ — Pſal. 15. b. 8.
26 à dextris eſt mihi ne commouear. †Propter hoc lætatum
eſt cor meum, & exultauit lingua mea: inſuper & caro
27 mea requieſcet in ſpe. †Quoniam non derelinques ani-
mam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre
28 corruptionem. †Notas mihi feciſti vias vitæ: replebis me
29 iucunditate cum facie tua. †Viri fratres, liceat audẽter di-
E cere ad vos de patriarcha Dauid, ‖quoniã *defunctus eſt, — 3. Re. 2. b. 10 *& 4.
& ſepultus eſt: & ſepulchrũ eius eſt apud nos, vſq; in ho-
30 diernũ diẽ. †Propheta igitur cùm eſſet, & ſciret quia iure-
iurãdo, ‖iuraſſet illi Deus de fructu lumbi eius ſedere ſu- — Pſal 131. c. 11
31 per ſedem eius: †prouidens locutus eſt de reſurrectione
Chriſti, quia ‖neque derelictus eſt in inferno, neque caro — Pſal 15. b. 10 Infr. 13. e. 35. ſupr. 1. b. 8.
32 eius vidit corruptionẽ. †Hunc Ieſum reſuſcitauit Deus,
33 cuius omnes nos teſtes ſumus. †Dextera igitur Dei exal-
tatus, & ꝓmiſſione Spiritus ſancti accepta à patre, effu-
34 dit ˋhunc quemˊ vos videtis & auditis. †Nõ enim Dauid — *hoc donũ quod
aſcendit in cælum: dicit autem ipſe, ‖Dixit Dñs Dño meo, — Pſa. 109. a. 1.
35 ſede à dextris meis, †donec ponam inimicos tuos ſcabel-
36 lum pedũ tuorum. †Certiſſimè ſciat ergo omnis domus
Iſraël quia & Dñm eum & Chriſtum fecit Deus, hunc
37 Ieſum quem vos crucifixiſtis. †His autem auditis com-
F puncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum & ad reliquos
38 apoſtolos: Quid faciemus viri fratres? †Petrus verò ad il-
los, Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur vnuſquiſ-
que veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem pec-
catorum veſtrorum: & accipietis donum Spiritus ſancti.
39 †Vobis enim eſt repromiſſio, & filijs veſtris, & omnibus
qui longè ſunt, quoſcunque aduocauerit Dñs Deus no-
40 ſter. †Alijs etiam verbis plurimis teſtificatus eſt, & exhor-
tabatur eos, dicens: Saluamini à generatione iſta praua.
41 †Qui ergo receperunt ſermonem eius, baptizati ſunt: &
42 appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia. †Erant
autem perſeuerantes in doctrina apoſtolorum, & com-
43 municatione fractionis panis, & orationibus. †Fiebat au-
G tem omni animæ timor: multa quoque prodigia & ſigna
per apoſtolos in Ieruſalem fiebãt, & metus erat magnus
44 in vniuerſis. †Omnes etiam qui credebant, erãt pariter &
45 habebant omnia communia. †Poſſeſſiones & ſubſtantias
vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus
46 erat. †Quotidie quoq; perdurãtes vnanimiter in templo,
& frangentes circa domos panẽ, ſumebant cibũ cũ exul-
47 tatione & ſimplicitate cordis, †collaudantes Deũ, & ha-
bentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem au-
gebat qui ſalui fierent quotidie in idipſum.

*Petrus cum Iohanne claudum à matris vtero ſanat, ac docet ip-
ſos id feciſſe per fidem nominis Chriſti, quem oſtendit eſſe
Meſſiam promiſſum per Moyſen & ꝓphetas, ipſiq́ Abrahæ.*
C A P. III.

1 PEtrus autem & Iohannes aſcendebant in templum,
A ad horã orationis nonam. †Et quidã vir qui erat clau-
2 dus ex vtero matris ſuæ, baiulabatur: quem ponebant
quotidie ad portam templi, quæ dicitur Specioſa, vt pe-
3 teret eleemoſynã ab introeuntibus in tẽplum. †Is cũ vi-
diſſet Petrum & Iohannem incipientes introire in tem-
4 plum, rogabat vt eleemoſynam acciperet. †Intuens autẽ
5 in eum Petrus cũ Iohanne, dixit: Reſpice in nos. †At ille
intendebat in eos, ſperans ſe aliquid accepturum ab eis.
6 †Petrus autem dixit: Argentum & aurum non eſt mihi:
quod autem habeo hoc tibi do: In nomine Ieſu Chri-
7 ſti Nazareni ſurge, & ambula. †Et apprehẽſa manu eius
B dextera, alleuauit eum, & protinus conſolidatæ ſunt

8 baſes eius & plantæ. ¶ Et exiliens ſtetit, & ambulabat: &
intrauit cum illis in templũ ambulans, & exiliens, & lau-
9 dans Deum. ¶ Et vidit omnis populus eum ambulantem,
10 & laudantem Deum. ¶ Cognoſcebant autem illum quòd
ipſe erat qui ad eleemoſynam ſedebat ad Speciosã por-
tam templi: & impleti ſunt ſtupore & extaſi in eo quod
11 contigerat illi. ¶ Cùm *tenerent autem Petrum & Iohan- *videntes
nem, cucurrit omnis populus ad eos ad porticum quæ
12 appellatur Salomonis, ſtupentes. ¶ Videns autem Petrus,
reſpõdit ad populũ: Viri Iſraëlitæ quid miramini in hoc,
aut nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute aut *pietate *poteſtate
13 fecerimus hunc ambulare? ¶ Deus Abrahã, & Deus Iſaac,
C & Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificauit filiũ
ſuum Ieſum, quem vos quidẽ tradidiſtis, & negaſtis ante
14 faciem Pilati, iudicante illo dimitti. ¶ Vos autẽ ſanctũ & Mat. 27. c. 20 Mar 15. b. 11 Luc 23. c. 18 Ioh. 18 g. 40.
iuſtum negaſtis, & petijſtis virum homicidã donari vo-
15 bis: ¶ authorem verò vitæ interfeciſtis, quem Deus ſuſci-
16 tauit à mortuis, cuius nos teſtes ſumus. ¶ Et in fide nomi-
nis eius, hunc quẽ vos *videtis & noſtis, confirmauit no- *vidiſtis
men eius: & fides quæ per eum eſt, dedit *integram ſani- *illi 1.
17 tatem iſtam in conſpectu omnium veſtrum. ¶ Et nũc fra-
tres ſcio quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes
18 veſtri. ¶ Deus autem *qui prænuntiauit per os omnium *quę t.
19 prophetarum, pati Chriſtum ſuum, ſic impleuit. ¶ Pœni-
temini igitur & conuertimini, vt deleantur peccata ve-
20 ſtra: ¶ vt cũ venerint tpa refrigerij à cõſpectu Dñi, & miſe-
21 rit eũ qui prędicatus eſt vobis Ieſum Chriſtũ, ¶ quẽ opor-
tet quidẽ cælum ſuſcipere vſq; in tempora reſtitutionis
D omnium, quę locutus eſt Deus per os ſanctorum ſuorum
22 à ſeculo prophetarum. ¶ Moyſes quidem dixit: Quoniã Deu. 18. c. 15
prophetã ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fra-
tribus veſtris tanquàm me: ipſum audietis iuxta omnia
23 quæcunque locutus fuerit vobis. ¶ Erit autem, omnis ani-
ma quæ non audierit prophetam illum, exterminabitur
24 de plebe. ¶ Et oẽs prophetę à Samuel, & deinceps qui lo-
25 cuti ſunt, *annuntiauerunt dies iſtos. ¶ Vos eſtis filij pro- *& 1.
phetarum & teſtamenti quod diſpoſuit Deus ad patres
noſtros dicens ad Abraham: Et in ſemine tuo benedicẽ- Gen. 12. a. 3. 22. b. 18. 26. d. 15. 26. a. 4
26 tur omnes familiæ terræ. ¶ Vobis primùm Deus ſuſcitans
Filium ſuum, miſit eum benedicentem vobis: vt conuer-
tat ſe vnuſquiſque à nequitia ſua.

*Apoſtoli poſt recluſionẽ in cuſtodia examinati de claudi cura-
tione, oſtendunt in ſolo Chriſto lapide angulari eſſe ſalutem,
nec principibus contra Dei iuſſum obtemperant ceſſando à do
ctrina nominis Chriſti: dimiſſi verò & orantes accipiunt ſigna
dati Spiritus ſancti: nullus ipſorum quicquam proprium ha-
bebat, ſed ſuis diuẽditis faciebat pretium eſſe commune, ſicut
fecit Barnabas diuendito agro ſuo.* CAP. IIII.

1 LOquentibus autem illis ad populum, ſuperuenerũt
A ſacerdotes & magiſtratus templi & Sadducæi, ¶ do-
2 lentes quòd docerent populum, & annuntiarent in *Ie- *Ieſu 7.
3 ſum reſurrectionem ex mortuis: ¶ & iniecerunt in eos ma
nus, & poſuerunt eos in cuſtodiam in craſtinum: erat enĩ
4 iam veſpera. ¶ Multi autem eorum qui audierant verbum,
crediderunt: & factus eſt numerus virorũ quinq; millia.
5 ¶ Factum eſt autem in craſtinum vt cõgregarentur prin-
6 cipes eorum, & ſeniores & Scribæ in Ieruſalem. ¶ Et An-
nas princeps ſacerdotum, & Caiphas, & Iohãnes, & Ale-
7 xander, & quotquot erant de genere ſacerdotali. ¶ Et ſta-
B tuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut
8 in quo nomine feciſtis hoc vos? ¶ Tunc repletus Spiritu
ſancto Petrus, dixit ad eos: Principes ppl̃i & ſeniores **: *Iſraël 3. *audite
9 ¶ Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infir-
10 mi, in quo iſte ſaluus factus eſt, ¶ notum ſit omnibus vo-
bis & omni plebi Iſraël quia in nomine Ieſu Chriſti Na-
zareni quem vos crucifixiſtis, quẽ Deus ſuſcitauit à mor-
11 tuis, in hoc iſte aſtat corã vobis ſanus. ¶ Hic eſt lapis qui Pſa. 117. d. 18 Mat. 21 d. 42 Mar. 12. a. 10. Luc. 20. c. 17. Iſa. 28. d. 16. 1. Pet. 2. a. 7. Rom. 9. g. 33
reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt in ca-
12 put anguli: ¶ & nõ eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud
nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat
13 nos ſaluos fieri. ¶ Videntes autem Petri conſtantiam, &
C Iohannis, comperto quòd homines eſſent ſine literis &
idiotæ, admirabantur, & cognoſcebant eos quoniam cũ
14 Ieſu fuerant. ¶ hominem quoque videntes ſtantem cum
15 eis qui curatus fuerat, nihil poterant cõtradicere. ¶ Iuſſe-
runt autem eos foras extra concilium ſecedere: & confe-
16 rebãt adinuicẽ, ¶ dicẽtes: Quid faciemus hominibus iſtis?
qm̃ quidem notum ſignum factum eſt per eos, omnibus
habitantibus Ieruſalem, manifeſtum eſt, & nõ poſſumus
17 negare. ¶ Sed ne amplius diuulgetur in populum, commi-
nemur eis, ne vltrà loquantur in nomine hoc vlli homi-
18 nũ. ¶ Et vocantes eos denuntiauerunt, ne omnino loque-
D rentur, neque docerent in nomine Ieſu. ¶ Petrus verò &
19 Iohannes reſpondentes dixerunt ad eos: Si iuſtum eſt in
conſpectu Dei, vos potius audire quàm Deum, iudicate.
20 ¶ Nõ enĩ poſſumus quę vidimus & audiuimus nõ loqui.
21 ¶ At illi comminantes, dimiſerunt eos, non inuenientes
quũ punirent eos, propter ppl̃m, quia omnes clarifica-
22 bãt id quod factũ fuerat, in eo quod acciderat. ¶ Annorũ
enĩ erat amplius quadraginta homo in quo factũ fuerat
23 ſignum iſtud ſanitatis. ¶ Dimiſſi autẽ venerunt ad ſuos,
E & annuntiauerũt eis quãta ad eos principes ſacerdotum
24 & ſeniores dixiſſent. ¶ Qui cũ audiſſent, vnanimiter leua-
uerunt vocẽ ad Deũ, & dixerunt: Dñe*, tu es q feciſti cęlũ *Deus 7.
25 & terrã, mare & omnia quæ in eis ſunt, ¶ qui Spiritu ſan- Pſal. 2. a. 1.
cto per os patris noſtri Dauid pueri tui dixiſti: Quare fre
26 muerũt gentes, & populi meditati ſunt inania? ¶ Aſtite-
runt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum ad-
27 uerſus Dñm, & aduerſus Chriſtum eius? ¶ Conuenerunt
enim verè in ciuitate iſta aduerſus ſanctum puerum tuũ
Ieſum, quem vnxiſti, Herodes, & Pontius Pilatus, cũ Gen
28 tibus & populis Iſraël, ¶ facere quæ manus tua & conſiliũ
29 *tuum decreuerunt fieri. ¶ Et nunc Domine, reſpice in *4.
F minas eorum, & da ſeruis tuis cum omni fiducia loqui
30 verbũ tuũ, ¶ in eo q manũ tuã extendas ad ſanitates & ſi-
31 gna & pdigia fieri per nomen ſancti filij tui Ieſu. ¶ Et cùm
oraſſent, motus eſt locus in quo erant congregati, & re-
pleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & loquebantur verbum
32 Dei cum fiducia. ¶ Multitudinis autem credentium erat
cor *vnũ & anima vna: nec quiſquam eorum quæ poſſi- *1.
debat aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia cõ-
33 munia. ¶ Et virtute magna reddebant apoſtoli teſtimoniũ
G reſurrectionis Ieſu Chriſti *Domini noſtri: & gratia ma- *6.
34 gna erat in omnibus illis. ¶ Neque enim quiſquam egens
erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut
domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quę
35 vendebant: ¶ & ponebant ante pedes apoſtolorum. Di-
36 uidebatur autem ſingulis prout cuiq; opus erat. ¶ Ioſeph
autem qui cognominatus eſt *Barnabas ab apoſtolis, *Barſabas
(quod eſt interpretatũ filius conſolationis) Leuites, Cy-
37 prius genere, ¶ cùm haberet agrum, vẽdidit eum, & attu-
lit pretium, & poſuit ante pedes apoſtolorum.

*Ananias & vxor ſua Saphira agro diuendito pretij partem
ſibi ſeruant, quod tamen interrogante Petro factum eſſe ne-
gant, quam ob cauſam ad verbum Petri vxor poſt maritum
ſubita morte percutitur: multa per apoſtolos & maximè
per Petrum fiunt ſigna, ipſiq; in cuſtodia recluſi ab angelo
educuntur, & rurſum apprehenſi non conſentiunt vt à prędi-
catione nominis Chriſti ceſſent: Gamalielis autem conſilio cęſi
dimittuntur, gaudentes quòd pro Chriſti nomine cædi meruiſ-
ſent, quem continuè annuntiant.* CAP. V.

1 VIr autem quidam nomine Ananias, cum Saphira
A vxore ſua vendidit agrum, ¶ & fraudauit de pretio
2 agri, cõſcia vxore ſua: & afferens partem quandã, ad pe-
3 des apoſtolorum poſuit. ¶ Dixit autẽ Petrus*, Anania, cur *Ad Ananiã *ad eum
tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto, &
4 fraudare de pretio agri? ¶ Nõnne manens tibi manebat, &
venundatum in tua erat poteſtate? Quare poſuiſti in
corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, ſed
5 Deo. ¶ Audiens autem Ananias hęc verba, cẽcidit & expi-
rauit. Et factus eſt timor magnus ſuper omnes qui au-
6 dierunt. ¶ Surgentes autem iuuenes amouerunt eum, &
7 efferentes ſepelierunt. ¶ Factum eſt autem quaſi horarum
B triũ ſpatium, & vxor ipſius, neſciens quod factũ fuerat,

8 introiuit.†Reſpondit autem ei Petrus: Dic mihi mulier˚,
ſi tanti agrum vendidiſtis? At illa dixit: Etiam, tanti.
9 †Petrus autem ad eam: Quid vtique conuenit vobis ten-
tare Spiritum Dñi? Ecce pedes eorum qui ſepelierunt vi-
10 rum tuum, ad oſtium, & efferent te. †Confeſtim cécidit
ante pedes eius, & expirauit. Intrantes autem iuuenes,
inuenerunt illam mortuam: & extulerũt, & ſepelierũt ad
11 virũ ſuũ. †Et factus eſt timor magnus in vniuerſa eccle-
12 ſia, & in omnes qui audierunt hęc. †Per manus autẽ apo
C ſtolorum fiebãt ſigna & prodigia multa in plebe. Et erãt
13 vnanimiter oẽs in porticu Salomonis. †Cęterorũ aũt ne-
mo audebat ſe coniungere illis: ſed magnificabat eos po-
14 pulus. †Magis autem augebatur credẽtium in Dñu mul-
15 titudo virorum ac mulierum: †ita vt in plateas eijcerent
infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente
Petro ſaltẽ vmbra illius obumbraret quẽquam illorum,
16 ˚& liberarentur omnes ab infirmitatibus ſuis˚. †Cõcur-
rebat autem & multitudo vicinarum ciuitatum Ieruſalẽ
afferentes ægros & vexatos à ſpiritibus immũdis: qui cu-
17 rabantur omnes. †Exurgẽs autem princeps ſacerdotum
D & omnes qui cum illo erant, quæ eſt hæreſis Sadducæo-
18 rum, repleti ſunt zelo: †& iniecerunt manus in apoſto-
19 los, & poſuerunt eos in cuſtodia publica. †Angelus autẽ
Dñi per noctem aperiens ianuas carceris, & educẽs eos,
20 dixit: †Ite, & ſtantes loquimini in templo plebi oĩa verba
21 vitæ huius. †Qui cùm audiſſent, intrauerunt diluculo in
templum, & docebant. Adueniens autem princeps ſacer-
dotum & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium
& oẽs ſeniores filiorũ Iſraël, & miſerunt ad carcerem vt
22 adducerentur. †Cùm autem veniſſent miniſtri, & aperto
23 carcere nõ inueniſſent illos: reuerſi nuntiauerunt, †dicẽ-
tes: Carcerem quidem inuenimus clauſum cum oĩ dili-
gentia, & cuſtodes ſtantes ante ianuas: aperientes autem,
24 neminẽ intus inuenimus. †Vt autem audierunt hos ſer-
E mones magiſtratus templi & principes ſacerdotum, am-
25 bigebant de illis quidnam fieret. †Adueniens autem qui-
dam nuntiauit eis: Quia ecce viri quos poſuiſtis in car-
26 cerẽ, ſunt in templo ſtantes & docentes pplm. †Tũc abijt
magiſtratus cum miniſtris, & adduxit illos ſine vi: time-
27 bãt enim populum ne lapidarentur. †Et cùm adduxiſſent
illos, ſtatuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps
28 ſacerdotũ, †dicens: Præcipiendo præcepimus vobis ne do
ceretis in nomine iſto: & ecce repleſtis Ierlm doctrina ve
ſtra, & vultis inducere ſup nos ſanguinẽ hominis iſtius.
29 †Reſpondens autem Petrus & apoſtoli, dixerunt: Obe-
30 dire oportet Deo magis, q̃ hominibus. †Deus patrum no
F ſtrorum ſuſcitauit Ieſum, quẽ vos interemiſtis, ſuſpen-
31 dentes in ligno. †Hunc principem & ſaluatorem Deus
exaltauit dextera ſua, ad dandam pœnitentiam Iſraëli, &
32 remiſſionem peccatorum. †& nos ſumus teſtes horum
verborum, & Spiritus ſanctus, quem dedit Deus omni-
33 bus obedientibus ſibi. †Hæc cùm audiſſent, diſſecabãtur:
34 & cogitabant interficere illos. †Surgens autem quidam
in concilio Phariſæus, nomine Gamaliel, legiſdoctor ho-
norabilis vniuerſæ plebi, iuſſit ˚foras ad breue homines
35 fieri˚: †dixitq; ad illos: Viri Iſraëlitę, attendite vobis ſuper
36 hominibus iſtis quid acturi ſitis. †Ante hos enĩ dies exti-
G tit Theodas, dicens ſe eſſe aliquem, cui cõſenſit numerus
virorum circiter quadringentorum, qui occiſus eſt: &
omnes qui credebant ei, diſſipati ſunt, & ˚redacti˚ ad ni-
37 hilum. Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profeſ-
ſionis, & auertit populum poſt ſe, & ipſe perijt: & omnes
38 quotquot conſenſerunt ei, diſperſi ſunt. †Et nunc itaq;
dico vobis, diſcedite ab hominibus iſtis, & ſinite illos:
quoniam ſi eſt ex hominibus conſiliũ hoc aut opus, diſ-
39 ſoluetur: †ſi verò ex Deo eſt, nõ poteritis diſſoluere eos,
ne fortè & Deo repugnare inueniamini. Conſenſerunt
40 autem illi. †Et conuocantes apoſtolos, cęſis denuntiaue-
runt ne loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſerunt eos,
41 †Et illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij, qm̃
digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.
42 †Omni autem die non ceſſabant in templo & circa do-
mos docentes & euangelizantes Chriſtum Ieſum.

* puſillum foras Apoſtolos ſecedere 1.

* redactus eſt 10.

*Electio ſeptem diaconorum, creſcente in dies credentium nume-
ro: Stephani vehementia cum ſignis & prodigijs, in quem plu
rimi inſurgunt Iudæi: cumq; eum nõ poſſent conuincere, falſis
teſtibus nituntur opprimere.* CAP. VI.

1 IN diebus autem illis creſcente numero diſcipulorũ,
A factum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eò
quòd deſpicerẽtur in miniſterio quotidiano viduę eorũ.
2 †Conuocantes autem duodecim multitudinẽ diſcipulo-
rũ, dixerunt: Non eſt æquũ, nos derelinquere verbũ Dei,
3 & miniſtrare menſis. †Conſiderate ergo fratres, viros ex
vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos Spiritu ſancto &
4 ſapientia quos cõſtituamus ſuper hoc opus. †Nos verò,
5 orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus. †Et placuit
B ſermo coram oĩ multitudine. Et elegerunt Stephanum
virum plenum fide & Spiritu ſancto, & ‖ Philippum, &
Prochorum, & Nicanorem, & ˚Timonem˚, & Parmenã,
6 & Nicolaum aduenam Antiochenum. †Hos ſtatuerunt
ante conſpectum apoſtolorum: & orãtes, impoſuerunt
7 eis manus. †Et verbũ ˚Dei˚ creſcebat, & multiplicabatur
numerus diſcipulorum in Ieruſalem valde: multa etiam
8 turba ſacerdotum obediebat fidei. †Stephanus autẽ ple-
C nus gratia & fortitudine faciebat prodigia & ſigna ma-
9 gna in populo. †Surrexerũt autem quidam de ſynagoga,
quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Ale-
xandrinorũ, & eorũ qui erant à Cilicia & Aſia, diſputã-
10 tes cum Stephano: †& non poterant reſiſtere ſapientię &
11 Spiritui qui loquebatur. †Tunc ſummiſerunt viros, qui
dicerent ſe audiuiſſe eum dicentem verba blaſphemiæ in
12 Moyſen & Deum. †Commouerunt itaq; plebem, & ſe-
D niores, & Scribas: & cõcurrentes rapuerunt eum, & ad-
13 duxerunt in concilium, †& ſtatuerunt falſos teſtes, qui
dicerent, Homo iſte non ceſſat loqui verba aduerſus locũ
14 ſctm̃ & legem. †Audiuimus enĩ eũ dicentẽ, qm̃ Ieſus Na-
zarenus hic, deſtruet locũ iſtum, & mutabit traditiones
15 quas tradidit nobis Moyſes. †Et intuẽtes eũ oẽs q̃ ſedebãt
in concilio, viderunt faciem eius tanquã faciem Angeli

Act. 21. b. 8.
* Timotheũ 12.
* Domini

*Stephanus data reſpondendi facultate multa refert de pacto Dei
cum Abraham, eiuſq; minoribus, de Moyſe & egreſſione fi-
liorum Iſraël ex Aegypto, de tabernaculo teſtimonij & tẽplo
per Salomonem ædificato, Iudæos reprehendens quòd ipſi &
patres eorum ſpiritui ſancto ſemper reſtiterint: quum autem
diceret ſe Ieſum à dextris Dei videre, lapidatur, teſtibus
veſtimenta ad pedes Sauli deponẽtibus: oratq; p lapidãtibus.*
CAP. VII.

1 DIxit autem princeps ſacerdotũ: Si hæc ita ſe habẽt?
A †Qui ait, Viri fratres & patres audite. Deus glorię
2 apparuit patri noſtro Abrahæ cũ eſſet in Meſopotamia,
3 priuſq̃ moraretur in Charan: †& dixit ad illum, ‖ Exi de
terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam
4 monſtrauero tibi. †Tunc exijt de terra Chaldæorum, &
habitauit in Charan. Et inde, poſtq̃ mortuus eſt pater
eius, tranſtulit illum in terram iſtam, in qua nũc vos ha-
5 bitatis. †Et non dedit illi hæreditatẽ in ea nec paſſum pe-
dis: ˚& ˚repromiſit dare illi eam in poſſeſſionem, & ſemi-
6 ni eius poſt ipſum, cùm non haberet filium. †Locutus eſt
autem ei˚ Deus, ‖ Quia erit ſemẽ eius accola in terra alie-
na, & ſeruituti eos ſubijcient, & malè tractabunt eos an-
7 nis quadringentis: †& gẽtem cui ſeruierint, iudicabo ego
˚dixit Deus˚: & poſt hęc exibunt, & ſeruient mihi in loco
8 iſto. †Et dedit illi teſtamentũ circunciſionis, ‖ & ſic ge-
B nuit Iſaac, & circuncidit eum die octauo: & ‖ Iſaac, Iacob:
9 & ‖ Iacob, duodecim Patriarchas. †Et Patriarchæ æmulan-
tes, ‖ Ioſeph vendiderunt in Ægyptum. & erat Deus cum
10 eo: †& eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius. &
‖ dedit ei gratiam & ſapientiam in conſpectu Pharaonis
regis Ægypti, & conſtituit eum prępoſitum ſuper Aegy-
11 ptum, & ſuper omnem domum ſuam. †Venit autem fa-
mes in vniuerſam Ægyptum & Chanaan, & tribulatio
12 magna: & non inueniebant cibos patres noſtri. †‖ Cũ au-
diſſet aũt Iacob eſſe frumentum in Ægypto: miſit patres
13 noſtros primùm: †& ‖ in ſecundo cognitus eſt Ioſeph

Gen. 12. a 1.
* ſed
Gen. 15. c. 13
* dicit Dñs
Gen. 17. b. 1
Gen. 21. a. 3. a. 4.
Gen. 25. c. 26 d. 10.
Ge. 29. d. 32. 30. a. b. c. d. 35. d. 23.
Gen. 37. f. 28
Gen. 41. e 37
Gen. 42. a. 2.
Gen. 45. a. 3. a. 4.

à fratribus ſuis, & manifeſtatum eſt Pharaoni genus ei*.
14 †Mittens autem Ioſeph, accerſiuit Iacob patrem ſuum,
& omnem cognationem *in animabus ſeptuagintaquin *ſuam
15 que. †‖Et deſcendit Iacob in Ægyptum: & defunctus eſt Gen.46. a.1. & 5.
16 ipſe & patres noſtri. †‖Et tranſlati ſunt in Sichem, & po- Ge.49. d.32. Gen.50. b.7
ſiti ſunt in ſepulchro ‖quod emit Abraham pretio argẽti Gen.23.c.16 33.b.19. Ioſ.24. g 32.
17 à filijs Hemor filij Sichem. †Cùm autem appropinqua
C ret tempus promiſſionis, quam cõfeſſus erat Deus Abra
18 hæ, ‖creuit populus & multiplicat* eſt in Ægypto, †quo- Exod.1. a 7.
aduſque ſurrexit alius rex in Ægypto, qui nõ ſciebat Io-
19 ſeph. †Hic circumueniens genus noſtrum, afflixit patres
noſtros: vt exponerent infantes ſuos, ne viuificarentur.
20 †‖Eodem tempore natus eſt Moyſes, & fuit gratus Deo, Exod.2. a.2. Heb.11.c.24.
qui nutritus eſt tribus menſibus in domo patris ſui.
21 †Expoſito autem illo, ſuſtulit eum filia Pharaonis, & nu
22 triuit eum ſibi in filium. †Et eruditus eſt Moyſes omni
ſapientia Ægyptiorum: & erat potẽs in verbis & in ope
23 tibus ſuis. †Cùm autem impleretur ei quadraginta an-
norum tempus, aſcendit in cor eius vt viſitaret fratres
24 ſuos filios Iſraël. †‖Et cũ vidiſſet quendam iniuriam pa- Exo. 2. b.12.
tientem, vindicauit illum: & fecit vltionem ei qui iniu-
25 riam ſuſtinebat, percuſſo Ægyptio. †Exiſtimabat autẽ
intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipſius da
26 ret ſalutem illis: at illi non intellexerunt. †‖Sequenti ve Exo.2. b.13.
rò die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat eos in
D pace, dicens: Viri, fratres eſtis, vt quid nocetis alterutrũ?
27 †Qui autem iniuriam faciebat proximo, repulit eum, di
cens, Quis te cõſtituit principem & iudicem ſuper nos?
28 †nunquid interficere me tu vis, quemadmodũm interfe
29 ciſti heri Ægyptium? †Fugit autem Moyſes in verbo iſto:
& factus eſt aduena in terra Madiã, vbi generauit filios
30 duos. †Et expletis annis quadraginta, ‖apparuit illi in Exod.3. a.2.
31 deſerto montis Sina angelus in igne flammæ rubi. †Moy
ſes autem videns, admiratus eſt viſum. Et accedente illo
32 vt conſideraret, facta eſt ad eum vox Domini*, †Ego ſum *dicens
Deus patrum tuorũ, Deus Abraham, Deus Iſaac, & De*
Iacob. Tremefactus autem Moyſes, non audebat conſi-
33 derare. †Dixit autem illi Dñs, Solue calceamentum pe
dum tuorum: locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.
34 †Vidẽs vidi afflictionem populi mei qui eſt in Ægypto,
& gemitum eorum audiui, & deſcendi liberare eos. Et
35 nunc veni, & mittam te in Ægyptum. †Hunc Moyſen *.5.
quem negauerunt, dicentes: Quis te conſtituit principẽ
& ducem? hunc Deus principem, & redemptorem mi-
36 ſit, cum manu angeli qui apparuit illi in rubo. †‖Hic edu Exod.7. 8.9. 10.11.14.
E xit illos faciens prodigia & ſigna in terra Ægypti, & in Exo.16. a.1.
37 rubro mari, & ‖in deſerto annis quadraginta. †Hic eſt Deu.18.c.15.
Moyſes qui dixit filijs Iſraël: ‖Prophetam ſuſcitabit vo-
bis Deus de fratribus veſtris tanquam meipſum audie-
38 tis. †‖Hic eſt qui fuit in eccleſia in ſolitudine, cum an- Exo.19. a.3. d.19.
gelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus
39 noſtris: qui accepit verba vitæ dare nobis. †Cui noluerũt
obedire patres noſtri: ſed repulerunt, & auerſi ſunt cor-
40 dibus ſuis in Ægyptum, †dicentes ad Aaron: ‖Fac nobis Exo.32. a.1. *moyſi enim huic.
deos qui præcedant nos: *Moyſes enim hic qui eduxit
41 nos de terra Ægypti, neſcimus quid factum ſit ei. †Et
vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hoſtiam
ſimulachro, & lætabantur in operibus manuum ſuarũ.
42 †Conuertit autem Deus, & tradidit eos ſeruire militiæ
cæli, ſicut ſcriptum eſt in Libro prophetarum: ‖Nunqd Amos 5.g.25
victimas et hoſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta in
43 deſerto, domus Iſraël? †Et ſuſcepiſtis tabernaculum Mo-
F loc, & ſydus Dei veſtri Rempham, figuras quas feciſtis,
44 adorare eas. Et transferam vos trans Babylonem. †Ta-
bernaculum teſtimonij fuit patribus noſtris in deſerto, *.4. Hebr.8. b.5.
ſicut diſpoſuit Deus ‖loquens ad Moyſen, vt faceret il- Ioſue 3.c.14
45 lud ſecundùm formam quam viderat. †‖Quod & in- Exo.25. 9.4. 1 Re.16. c.13
duxerunt, ſuſcipientes patres noſtri cũm Ieſu in poſſeſ- Pſal.131. a.5 3.Reg.6. a.1.
ſionem gentium, quas expulit Deus à facie patrum no- 1 par 17 b 13
46 ſtrorum, vſq; in diebus Dauid, †‖qui inuenit gratiam an *per prophetam.
te Deum, & ‖petijt vt inueniret tabernaculũ Deo Iacob. Ioſ 17. f.24.
47 †‖Salomon autem ædificauit illi domum. †Sed ‖non Ex- Iſa 66. a.1. 1 Re.8. c.27
48 celſus in manufactis habitat, ſicut *propheta dicit: †Cæ 2.Pa 6. c.18.
49 lum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meo-
rum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus?
50 aut quis locus requietionis meæ eſt? †Nõne manus mea
51 fecit hæc omnia? †Dura ceruice & incircuncißis cordibus
& auribus, vos ſemper Spiritui ſancto *reſiſtitis: ſicut pa *reſtitiſtis
52 tres veſtri, & vos. †Quem prophetarum non ſunt perſe-
cuti patres veſtri? Et occiderunt eos qui prænuntiabant
53 de aduentu Iuſti, cuius vos nunc †proditores & homici-
G dæ fuiſtis: qui accepiſtis legem in diſpoſitione angelo-
54 rum, & non cuſtodiſtis. †Audientes autem hæc, diſſeca-
bantur cordibus ſuis, & ſtridebant dentibus in eum.
55 †Cùm autem eſſet plenus Spiritu ſancto, intẽdens in cæ
lum, vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris Dei.
56 †Et ait: Ecce video cælos apertos, & filium hominis ſtan
57 tem à dextris* Dei. †Exclamantes autem voce magna, cõ *virtutis
tinuerunt aures ſuas, & impetum fecerunt vnanimiter
58 in eum. †Et eijcientes eum extra ciuitatem, lapidabant,
& teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes ‖adole Inf.22. e.20.
59 ſcentis qui vocabatur Saulus. †Et lapidabant Stepha-
num inuocantem, & dicentem: Domine Ieſu, ſuſcipe
60 ſpiritum meum. †Poſitis autem genibus, clamauit vo *.3.
ce magna, dicens: Domine, ne ſtatuas illis hoc pecca-
tum. Et cùm hoc dixiſſet, obdormiuit*: Saulus autẽ erat *In Domino
conſentiens neci eius.

*In perſecutione diſperguntur omnes præter apoſtolos, Saulo de-
uaſtante Eccleſiam: Philippus plurimos in Samaria conuer-
tit, & in his Simonem magum baptizat: miſſi ab apoſtolis
Petrus & Iohannes, oratione ac manuum impoſitione impe-
trant credentibus Samaritanis Spiritum ſanctum: Simon autẽ
volens ſpiritus ſancti dationem pecunia emere, durè à Petro
corripitur: Philippus ab angelo mittitur ad Eunuchum, quẽ
vbi credentem baptizaſſet, à ſpiritu raptus defertur in Azõ
tum.*

CAP. VIII.

1 FActa eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccle-
A ſia, quæ erat Ieroſolymis: & omnes diſperſi ſunt per
2 regiones Iudææ & Samariæ, præter apoſtolos. Curaue
runt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt plan-
3 ctum magnum ſuper eum. †Saulus autem deuaſtabat Inſr.22. a.4. c.19.
Eccleſiam: per domos intrans, ‖& trahens viros ac mulie
4 res, tradebat in cuſtodiam. †Igitur qui diſperſi erant, per
5 tranſibant, euangelizantes verbum*. †Philippus autem *Dei.
deſcendens in ciuitatem Samariæ, prędicabat illis Chri-
6 ſtum. †Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo di-
cebantur, vnanimiter audientes, & videntes ſigna quæ
7 faciebat. †Multi enim eorum qui habebant ſpiritus im
B mundos, clamantes voce magna, exibant. Multi autem
8 paralytici & claudi curati ſunt. †Factum eſt ergo gaudiũ
9 magnum in illa ciuitate. †Vir autem quidam nomine
Simon, qui antè fuerat in ciuitate magus, ſeducens gen-
10 tem Samariæ, dicẽs ſe eſſe aliquem magnum: †cui auſcul
tabant omnes à minimo vſq; ad maximum, dicẽtes: Hic
11 eſt virtus Dei, quæ vocatur magna. †Attendebant autem
eum, propter quod multo tempore magicis ſuis* demen *artibus ro.
12 taſſet eos. †Cum verò credidiſſent Philippo euangelizã
ti de regno Dei: *& nomine Ieſu Chriſti, baptizabantur *in
13 viri ac mulieres. †Tunc Simon & ipſe credidit: & cũ ba-
C ptizatus eſſet, adhærebat Philippo. Videns etiam ſigna
14 & virtutes maximas fieri, ſtupens admirabatur. †Cum
autem audiſſent apoſtoli qui erant in Ieroſolymis, q̃ re-
cepiſſet Samaria verbum Dei: miſerunt ad eos Petrum &
15 Iohannem. †Qui cùm veniſſent, orauerunt pro ipſis, vt
16 acciperent Spiritum ſanctum. †Nondum enim in quen
quam illorum venerat, ſed baptizati tantùm erant in no
17 mine Dñi Ieſu. †Tunc imponebant manus ſuper illos, &
18 accipiebant Spiritum ſanctum. †Quum vidiſſet autem
D Simon, quia per impoſitionem manus apoſtolorum da
19 retur Spiritus ſanctus: obtulit eis pecuniam, †dicens, Da
te & mihi hanc poteſtatem, vt cuicunq; impoſuero ma
20 nus, accipiat Spiritum ſanctum. †Petrus autem dixit ad
eum: Pecunia tua tecum ſit in perditionem: qm̃ donum
21 Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri. †Non eſt tibi pars, ne
que ſors in ſermone iſto, cor enim tuum non eſt rectum

22 coram Deo. ᵀPœnitentiam itaq; age ab hac nequitia tua:
& roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cor
23 dis tui. ᵀIn felle enim amaritudinis, & obligatione iniq-
24 tatis video te eſſe. ᵀReſpondens autem Simon, dixit: Pre-
camini vos pro me ad Dominum, vt nihil veniat ſup me
25 horum quæ dixiſtis. ᵀEt illi quidem teſtificati & loqun
E ti verbum Dñi, redibant Ieroſolymam, & multis regioni
26 bus Samaritanorum euangelizabant. ᵀAngelus autem
Dñi loquutus eſt ad Philippum, dicens: Surge, & vade
contra meridianum, ad viam quæ deſcendit ab Ieruſalé
27 in Gazam: hæc eſt deſerta. ᵀEt ſurgens abijt. Et ecce, vir
ᵃCandacis 18 Æthiops, eunuchus potens ᵃCandaces` reginæ Æthio-
pum, qui erat ſuper omnes gazas eius, venerat adorare
28 in Ieruſalem: ᵀ& reuertebatur ſedens ſuper currum ſuũ,
29 legenſq; Iſaiam prophetam. ᵀDixit autem Spiritus Phi-
30 lippo: Accede, & adiunge te ad currum iſtum. ᵀAccurrẽs
autem Philippus, audiuit eum legentem Iſaiam prophe
31 tam, & dixit: Putáſne intelligis quæ legis? ᵀQui ait, Et
quomodò poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi? Roga
32 uitq; Philippum vt aſcenderet, & ſederet ſecum. ᵀLocus
Iſa.53.b.7. autem ſcripturæ quam legebat, erat hic: ¶Tanquàm ouis
F ad occiſionem ductus eſt: & ſicut agnus coram tondente
33 ſe, ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. ᵀIn humilitate iudi
cium eius ſublatum eſt. Generationem eius quis enarra
ᵇ tolletur l. 34 bit? qm̃ ᵇtolletur` de terra vita eius? ᵀReſpondens autem
Eunuchus Philippo, dixit: Obſecro te, de quo propheta
35 dicit hoc? de ſe, an de alio aliquo? ᵀAperiẽs autem Philip
pus os ſuum, & incipiens à ſcriptura iſta, euangelizauit
36 illi Ieſum. ᵀEt dum irent per viam, venerunt ad quandã
ᶜquid. aquam: & ait Eunuchus, Ecce aqua, ᶜquis` prohibet me
37 baptizari? ᵀDixit autem Philippus, Si credis ex toto cor-
de, licet. Et reſpondens ait: Credo filium Dei eſſe Ieſum
38 Chriſtum. ᵀEt iuſſit ſtare currum: & deſcenderunt vter-
que in aquã, Philippus & Eunuchus, & baptizauit eũ.
39 ᵀCùm autem aſcendiſſent de aqua, Spiritus Domini ra-
puit Philippũ, & amplius nõ vidit eum Eunuchus. Ibat
40 autem per viam ſuam gaudens. ᵀPhilippus autem inuen
tus eſt in Azóto, & pertranſiens euangelizabat ciuitati-
bus cunctis, donec veniret Cæſaréam.

Admiranda Sauli perſecutoris conuerſio, Domino ei apparente, & Anania ad ipſum miſſo, à quo baptizatus cœpit Damaſci acerrimè tueri Ieſum eſſe Chriſtum: diſcipuli verò ipſum demittunt per murum propter Iudæorum inſidias: quem Barnabas Ieroſolymis ducit ad apoſtolos, vnde rurſum propter inſidias dimittitur Tarſum. Petrus Lyddæ ſanat Aneã paralyticum, & in Ioppe Tabitham reſuſcitat. CAP. IX.

1 SAulus autem adhuc ſpirans minarum & cædis in di
A ſcipulos Domini, acceſſit ad principem ſacerdotum,
Gala.1.c.13. Infr.22.a.5. 2 ᵀ¶& petijt ab eo epiſtolas in Damaſcum ad ſynagogas, vt
ſi quos inueniſſet huius viæ viros ac mulieres, vinctos
Infr.22.b.6. 1.Cor.15.a.8. 2.Cor.12.a.4 3 perduceret in Ieruſalem. ᵀ¶Et cùm iter faceret: contigit
vt appropinquaret Damaſco: ¶& ſubitò circunfulſit eũ
4 lux de cælo. ᵀ¶Et cadens in terram, audiuit vocem dicen-
5 tem ſibi, Saule, Saule quid me perſéqueris? ᵀQui dixit,
Quis es Dñe? Et ille, ¶Ego ſum Ieſus, quem tu perſeque-
6 ris: durum eſt tibi cõtra ſtimulum calcitrare. ᵀEt tremẽs
7 ac ſtupens dixit, Domine, quid me vis facere? ᵀEt Domi-
nus ad eũ, Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur ti
B bi quid te oporteat facere. Viri autem illi qui comitabã-
tur cum eo, ſtabant ſtupefacti, audientes quidem vocẽ,
8 neminem autem videntes. ᵀSurrexit autem Saulus de ter
ra, apertiſq; oculis nihil videbat. Ad manus autem illũ
ᵃibi 9 trahentes, introduxerunt Damaſcũ. ᵀEt erat ᵃtribus die-
10 bus non videns, & non manducauit, neq; bibit. ᵀErat au
tem quidam diſcipulus Damaſci, nomine Ananias; & di
xit ad illum in viſu Dñs, Anania. At ille ait, Ecce ego Do
11 mine. ᵀEt Dñs ad eum, Surge, & vade in vicum qui vo-
catur Rectus: & quære in domo Iudæ Saulum nomine
12 Tharſenſem, ecce enim orat. ᵀ(Et vidit virum Ananiam
nomine, introeuntem, & imponentem ſibi manus vt vi
13 ſum recipiat). ᵀReſpondit autem Ananias, Dñe, audiui à
C multis de viro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis in Ie
14 ruſalem: ᵀ& hic habet poteſtatem a principibus ſacerdo
15 tum alligandi omnes qui inuocant nomen tuum. ᵀDixit
autem ad eum Dñs, Vade, quoniam vas electionis eſt mi
hi iſte, vt portet nomen meum coram gentibus & regi-
16 bus, & filijs Iſraël. ᵀEgo enim oſtendam illi quanta opor
17 teat eum pro nomine meo pati. ᵀEt abijt Ananias, & in-
troiuit in domum: & imponẽs ei manus, dixit, Saule fra
ter, Dñs miſit me Ieſus, qui apparuit tibi in via quà venie
18 bas: vt videas & implearis Spiritu ſancto. ᵀEt confeſtim
D ceciderunt ab oculis eius tanquàm ſquamæ, & viſum re
19 cepit: & ſurgens baptizatus eſt. ᵀEt cùm accepiſſet cibũ,
confortatus eſt. Fuit autem cum diſcipulis qui erant Da
20 maſci, per dies aliquot. ᵀEt continuò ingreſſus ᵃin ſynago ᵃin ſynagogis prædicabat I.
21 gas, prædicabat` Ieſum, quoniam hic eſt filius Dei. ᵀStu-
pebant autem omnes qui audiebant, & dicebant, Nón
ne hic eſt qui expugnabat in Ieruſalem eos qui inuoca-
bant nomẽ iſtud: & huc ad hoc venit vt vinctos illos du
22 ceret ad principes ſacerdotũ? ᵀSaulus autem multò ma-
gis conualeſcebat, & confundebat Iudæos qui habita-
23 bant Damaſci, affirmans quoniam hic eſt Chriſtus. ᵀCũ
autem implerentur dies multi, conſilium fecerunt Iudæi
24 vt eum interficerent. ᵀNotæ autem factæ ſunt Saulo in-
ſidiæ eorum. ¶Cuſtodiebant autem & portas die ac no- 2.Co.11.g.
25 cte, vt eum interficerent. ᵀAccipientes autem eum diſci-
puli ᵃnocte, per murum dimiſerunt eum, ſubmittentes in ᵃeius
26 ſporta. ᵀCùm autem veniſſet in Ieruſalem, tentabat ſe iũ
gere diſcipulis, & omnes timebãt eum, non credentes ꝙ
27 eſſet diſcipulus. ᵀBarnabas autem apprehẽſum illum du
xit ad apoſtolos: & narrauit illis quomodò ĩ via vidiſſet
Dñm, & quia locutus eſt ei, & quomodò in Damaſco fi
28 ducialiter egerit in nomine Ieſu. ᵀEt erat cum illis intrãs
& exiens in Ieruſalem, & fiducialiter agens in nomine
29 Dñi. ᵀLoquebatur quoq; Gentibus, & diſputabat cum
30 Græcis: illi autem quærebant occidere eum. ᵀQuod cũ
cognouiſſent fratres, deduxerunt eum Cæſaream, & di-
31 miſerũt Tarſum. ᵀEccleſia quidem per totam Iudæam
& Galilæam & Samariam habebat pacem, & ædificaba-
tur ambulans in timore Dñi, & conſolatione ſancti Spi
32 ritus replebatur. ᵀFactum eſt autem, vt Petrus dum tran
ſiret vniuerſos, deueniret ad ſanctos qui habitabãt Lyd
33 dæ. ᵀInuẽnit autem ibi hominem quendam, nomine Æ-
F neam, ab annis octo iacentem in grabato, qui erat para-
34 lyticus. ᵀEt ait illi Petrus, Ænea ᵇſanet` te Dñs Ieſus Chri ᵇſanat ſ.
35 ſtus: ſurge, & ſterne tibi. Et continuò ſurrexit. ᵀEt vide-
runt eum omnes qui habitabant Lyddæ, & Saronæ: qui
36 conuerſi ſunt ad Dñm. ᵀIn Ioppe autem fuit quædam di
ſcipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dor-
cas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemoſynis quas
37 faciebat. ᵀFactum eſt autem in diebus illis, vt infirmata
moreretur. Quam cùm lauiſſent, poſuerunt eam in cœ-
38 naculo. ᵀCùm autem prope eſſet Lydda ab Ioppe, diſcipu
li audientes quia Petrus eſſet in ea, miſerunt duos viros
39 ad eum, rogantes, Ne pigriteris venire vſq; ad nos. ᵀExur
gens autem Petrus venit cum illis. Et cũ aduenit, duxe
runt illum in cœnaculum: & circunſteterunt illum om-
nes viduæ flentes, & oſtendẽtes ei tunicas et veſtes, quas
40 faciebat illis Dorcas. ᵀEiectis autem omnibus foras, Pe-
trus ponens genua orauit: & conuerſus ad corpus, di-
xit: Tabitha ſurge. At illa aperuit oculos ſuos: & viſo Pe-
41 tro, reſedit. ᵀDans aũt illi manum, erexit eam. Et cũ vo-
42 caſſet ſanctos & viduas, aſſignauit eam viuã. ᵀNotum au
tem factum eſt per vniuerſam Ioppen: & crediderũt mul
43 ti in Dño. ᵀFactum eſt autem vt dies multos [illegible]
in Ioppe, apud Simonem quendam coriarium.

Iuſſu angeli accerſit Cornelius centurio Petrum, qui per lintei viſionem admonitus Gentes ad Euangelium admittẽdas eſſe, venit ad illum: quumq́; ſuper omnes, verbum eius de Chriſto audientes Spiritus ſanctus deſcendiſſet, iuſſit eos baptizari. CAP. X.

1 VIr autem quidam erat in Cæſarea nomine Corne-
A lius, centurio cohortis quæ dicitur Italica, ᵀreligio
2 ſus, ac timens Deum cum omni domo ſua, faciens elee-

3 moſynas multas plebi. et deprecās Deum ſemper: ⁱis vi-
dit in viſu manifeſtè, quaſi hora diei nona, angelum Dei
4 introeuntem ad ſe, & dicentem ſibi, Corneli. ⁱAt ille in-
tuens eum timore correptus, dixit, Quis es Dñe? Dixit
autem illi, Orationes tuæ & eleemoſynę tuę aſcenderūt
5 in memoriam in conſpectu Dei. ⁱEt nunc mitte viros in
Ioppen, & accerſi Simonem quendam qui cognomina-
6 tur Petrus: ⁱhic hoſpitatur apud Simonem quendam co
riarium, cuius eſt domus iuxta mare. Hic dicet tibi quid
7 te oporteat facere. ⁱEt cū diſceſſiſſet angelus qui loque-
batur illi, vocauit duos domeſticos ſuos, & militem me-
8 tuentem Dñm ex his qui illi parebant. ⁱQuibus cū nar-
9 raſſet omnia, miſit illos in Ioppē. ⁱPoſtera autem die iter
B illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, aſcēdit
10 Petrus in ſuperiora, vt oraret circa horam ſextam. ⁱEt cū
eſuriret, voluit guſtare. Parantibus autem illis, cecidit ſu
11 per eum mentis exceſſus: ⁱ& vidit cælum apertum, & de
ſcendēs vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor
12 initijs ſubmitti de cælo in terram: ⁱin quo erant omnia
13 quadrupedia & ſerpentia terræ, & volatilia cæli. ⁱEt fa-
cta eſt vox ad eum, Surge Petre: occide, & manduca.
14 ⁱAit autem Petrus, Abſit Dñe, quia nunquam manduca
15 ui omne commune & immundum. ⁱEt vox iterum ſe-
*Quod cundò ad eum, *Quæ Deus purificauit, tu commune ne
16 dixeris. ⁱHoc autem factum eſt per ter. Et ſtatim receptū
C eſt vas in cælum. ⁱEt dum intra ſe hæſitaret Petrus quid
17 nam eſſet viſio quam vidiſſet, ecce viri, qui miſſi erant à
Cornelio, inquirentes domum Simonis, aſtiterunt ad
18 ianuam. ⁱEt cū vocaſſent, interrogabant, ſi Simon, qui
19 cognominatur Petrus, illic haberet hoſpitium. ⁱPetro
autem cogitāte de viſione, dixit Spiritus ei, Ecce viri tres
Infr.15. b.7 20 quærunt te. ⁱ‖Surge itaq;, & deſcende, & vade cū eis, ni-
21 hil dubitans: quia ego miſi illos. ⁱDeſcendens autem Pe-
trus ad viros, dixit, Ecce, ego ſum quē quæritis: quę cau-
22 ſa eſt, propter quam veniſtis? ⁱQui dixerunt, Cornelius
centurio, vir iuſtus & timens Deum, & teſtimonium ha
bens ab vniuerſa gente Iudæorum, reſpōſum accepit ab
angelo ſancto accerſire te in domum ſuam, & audire ver
23 ba abs te. ⁱIntroducens ergo eos, recepit hoſpitio. Sequē
D ti autem die ſurgens profectus eſt cū illis: & quidam ex
24 fratribus ab Ioppe comitati ſunt eum. ⁱAltera autē die
introiuit Cæſaream. Cornelius verò expectabat illos, cō
25 uocatis cognatis ſuis, & neceſſarijs amicis. ⁱEt factū eſt
cùm introiſſet Petrus, obuius venit ei Cornelius: & pro-
eum. 26 cidens ad pedes eius adorauit. ⁱPetrus verò eleuauit eū,
27 dicens, Surge, & ego ipſe homo ſum. ⁱEt loquens cum il
28 lo intrauit, & inuenit multos qui conuenerant, ⁱdixitq;
ad illos, Vos ſcitis quomodò abominatum ſit viro Iudęo
coniungi, aut accedere ad alienigenam: ſed mihi oſtēdit
Deus, neminem communem aut immundum dicere ho
29 minem. ⁱPropter quod ſine dubitatione veni accerſitus.
E Interrogo ergo, quam ob cauſam accerſiſtis me? ⁱEt Cor
30 nelius ait, A nudiuſquarta die, vſq; ad hanc horam, orās
eram hora nona in domo mea, & ecce vir ſtetit ante me
31 in veſte candida, ⁱ& ait, Corneli, exaudita eſt oratio tua,
& eleemoſynæ tuę commemoratę ſunt in cōſpectu Dei.
32 ⁱMitte ergo in Ioppē, & accerſi Simonem qui cognomi-
natur Petrus: hic hoſpitatur in domo Simonis coriarij
33 iuxta mare. ⁱConfeſtim ergo miſi ad te: & tu benefeci
ſti veniendo. Nunc ergo omnes nos in cōſpectu tuo ad-
ſumus, audire omnia quæcunq; tibi præcepta ſunt à Do
34 mino. ⁱAperiens autem Petrus os ſuum, dixit, In veritate
F comperi ‖quia non eſt perſonarum acceptor Deus: ‖ſed
Deu.10.d.17 2.Pa.19.c.7. 35 in omni gente, qui timet eum, & operatur iuſtitiam, ac-
Iob 34.b.19 36 ceptus eſt illi. ⁱVerbum miſit Deus filijs Iſraël, annun-
Sapi.6.b.8. Eccl.35.b.16 tians pacem, per Ieſum Chriſtum: (hic eſt omnium Do-
Rom.2.b.11 37 minus). ⁱVos ſcitis, quod factum eſt verbum per vniuer
Galat.2.b.6. Ephe.6.b.9. ſam Iudæam: incipiens enim à Galilæa, poſt baptiſmum
Colo.3.d.25 38 quod prædicauit Iohannes. ⁱIeſum à Nazareth quomo-
1.Pet.1.c.17. Matt.4.c.18. dò vnxit eum Deus Spiritu ſancto & virtute, qui pertrā
Luc.4.b.14. ſijt benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabo-
39 lo, quoniā Deus erat cum illo. ⁱEt nos teſtes ſumus om-
nium quæ fecit in regione Iudæorum & Ieruſalem, quē
40 occiderunt ſuſpendentes in ligno. ⁱHunc Deus ſuſcita-
41 uit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri non omni
populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo: nobis, qui man
ducauimus & bibimus cum illo poſtquàm reſurrexit à
42 mortuis. ⁱEt præcepit nobis prædicare populo, & teſtifi-
G cari quia ipſe eſt qui conſtitutus eſt à Deo iudex viuorū
43 mortuorum. ⁱHuic ‖omnes prophetæ teſtimonium per- Iere.31.f.34. Mich.7.d.18
hibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen
44 eius omnes qui credunt in eum. ⁱAdhuc loquente Petro
verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes qui au-
45 diebant verbum. ⁱEt obſtupuerunt ex circūciſione fide-
les qui venerant cum Petro, ‖quia & in nationes gratia Infr.15.b.8.
46 Spiritus ſancti effuſa eſt. ⁱAudiebant enim illos loquen
tes linguis, & magnificantes Deum. Tunc reſpondit Pe-
47 trus, ⁱNunquid aquam quis prohibere poteſt, vt non ba
ptizentur hi qui Spiritum ſanctum acceperunt ſicut,
48 & nos? ⁱEt iuſſit eos baptizari in nomine Domini Ie-
ſu Chriſti. Tunc rogauerunt eum vt maneret apud eos
aliquot diebus.

Petrus diſceptantibus fratribus q ad Gentes acceſſiſſet, rei ordi nem exponit: multis Antiochia conuerſis prædicatione diſci pulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Eccleſia Ieroſolymi tana: qui multis conuerſis adducit eò & Saulum à Tharſo, cū quo mittitur Ieruſalem, vt in famē ab Agabo propheta præ dictam ferant fratribus eleemoſynam. CAP. XI.

1 AVdierunt autem apoſtoli & fratres qui erāt in Iu-
A dæa, qm̄ & Gentes receperunt verbum Dei. ⁱCùm
2 autem aſcendiſſet Petrus Ieroſolymam, diſceptabant ad
3 uerſus illum qui erant ex circūciſione, dicentes, ⁱQuare
introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti
4 cum illis? ⁱIncipiens autem Petrus exponebat illis ordi-
5 nem, dicens: ⁱEgo eram in ciuitate Ioppe orans, & vidi
in exceſſu mētis viſionem, deſcendens vas quoddam ve-
lut linteum magnum quatuor initijs ſummitti de cælo,
6 & venit vſq; ad me. ⁱIn quod intuens, conſiderabam, &
vidi quadrupedia terræ, & beſtias, & reptilia, & volatilia
7 cæli. ⁱAudiui autem & vocem dicentem mihi, Surge Pe-
8 tre, occide & manduca. ⁱDixi autem, Nequaquam Do-
mine: quia *commune aut immūdum nunquam introi- *omne l.
9 uit in os meum. ⁱ Reſpondit autem *vox ſecundò de cæ- *mihi 1.
10 lo: Quæ Deus mundauit, tu ne commune dixeris. ⁱHoc
B autem factum eſt per ter: & recepta ſunt omnia rurſum
11 in cęlum. ⁱEt ecce, viri tres confeſtim aſtiterunt in do-
12 mo in qua eram, miſſi à Cæſarea ad me. ⁱDixit autem ſpi
ritus mihi vt irem cum illis, nihil hæſitans. Venerunt au
tem mecum & ſex fratres iſti: & ingreſſi ſumus in domū
13 viri. ⁱNarrauit autem nobis, quomodò vidiſſet angelū
in domo ſua, ſtantem & dicentem ſibi, Mitte in Ioppen,
14 & accerſi Simonem, qui cognominatur Petrus, ⁱqui lo-
quetur tibi verba in quibus ſaluus eris tu & vniuerſa do
15 mus tua. ⁱCùm autem cœpiſſem loqui, cecidit Spiritus
16 ſanctus ſuper eos, ſicut & in nos in initio. ⁱRecordatus
ſum autem verbi Dñi, ſicut dicebat, ‖Iohannes quidem Supr.1.a.5. Matt.3.c.11.
baptizauit aqua, ‖Vos autem baptizabimini Spiritu ſan Mar.1.b.8. Luc.3.c.16.
17 cto. ⁱSi ergo eandem gratiam dedit illis Deus, ſicut & no Ioh.1.d.26
C bis qui credidimus in Dñm Ieſum Chriſtum: ego quis Infr.19.a.4.
18 eram, qui poſſem prohibere Deum? ⁱHis auditis tacue-
runt: & glorificauerunt Deum, dicentes, Ergo & Genti-
19 bus pœnitentiam dedit Deus ad vitam. ⁱEt illi quidem q
diſperſi fuerant à tribulatione quæ facta fuerat ſub Ste-
phano, perambulauerūt vſq; Phœnicem, & Cyprum &
Antiochiam, nemini loquētes verbum, niſi ſolis Iudæis.
20 ⁱErant autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyrenæi, qui
cùm introiſſent Antiochiam, loquebantur ad Græcos,
21 annunciantes Dñm Ieſum. ⁱEt erat manus Domini cum
eis: multuſq; numerus credentium conuerſus eſt ad Do
22 minum. ⁱPeruenit autem ſermo ad aures Eccleſiæ quæ
erat Ieroſolymis, ſuper iſtis: & miſerunt Barnabam vſq;
23 ad Antiochiam. ⁱQui cum perueniſſet, & vidiſſet gratiā
D Dei, gauiſus eſt: & hortabatur omnes *propoſito cordis *in
24 permanere in Domino: ⁱquia erat vir bonus, & plenus
Spiritu ſancto & fide. Et appoſita eſt multa turba Dño.

ⁱProfectus

*Et ait diſcipulis ſuis

1 NOn turbetur cor veſtrum. Creditis in Deum, & in
A me credite. †In domo Patris mei manſiones multæ
2 ſunt. ſi quo minus, dixiſſem vobis, Quia vado parare vo-
3 bis locum. †Et ſi abiero, & præparauero vobis locũ: iterũ
venio & accipiã vos ad meipſum, vt vbi ſum ego, & vos
4 ſitis. †Et quò ego vado, ſcitis, & viam ſcitis. †Dicit ei Tho-
5 mas, Domine, neſcimus quò vadis: & quomodò poſſu-
6 mus viam ſcire? †Dicit ei Ieſus, Ego ſum via, & veritas, &
7 vita: nemo venit ad Patrem, niſi per me. †Si cognouiſſetis
me, & patrem meum vtiq; cognouiſſetis: & amodò ʽco-
8 gnoſcetisʼ eum, & vidiſtis eum. †Dicit ei Philippus, Dñe,
9 oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis. †Dicit ei Ieſus,
Tanto tempore vobiſcum ſum: & non ʽcognouiſtisʼ me?
Philippe, qui ʽvidet me, videtʼ & patrem. *Quõ tu dicis,
10 Oſtende nobis Patrem? †Non ʽcredisʼ quia ego in patre,
& pater in me eſt? Verba quę ego loquor vobis, à meipſo
non loquor. Pater autem in me manens, ipſe facit opera:
11 †Non creditis quia ego in patre, & pater in me eſt? Alio-
B quin propter opera ipſa credite. †Amen, amen dico vo-
12 bis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, &
13 maiora horum faciet, quia ego ad patrẽ vado. †Et quod-
cunque petieritis *in nomine meo, hoc faciam: vt glorifi-
14 cetur pater in filio. †Si quid petieritis me in nomine
15 meo, hoc faciam. †Si diligitis me: mandata mea ſeruate.
16 †Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vo-
17 bis, vt maneat vobiſcum in ęternum †Spiritum veritatis,
quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum,
nec ſcit eum. Vos autẽ ʽcognoſcitis eumʼ: quia apud vos
18 manebit, & in vobis erit. †Non relinquam vos orphanos:
19 veniam ad vos. †Adhuc modicum: & mundus me iã nõ
C videt. Vos autẽ videtis me: quia ego viuo, & vos viuetis.
20 †In illo die vos cognoſcetis quia ego ſum in patre meo, &
21 vos in me, & ego in vobis. †Qui habet mandata mea, &
ſeruat ea: ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, di-
ligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo
22 ei meipſum. †Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotes, Domine,
quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis teipſum;
23 & non mundo? †Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Si quis dili-
git me, ſermonem meũ ſeruabit, & Pater meus diliget eũ,
& ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.
24 †Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat. Et ſer-
monem quem audiſtis, non eſt meus: ſed eius qui miſit
25 me, Patris. †Hæc locutus ſum vobis apud vos manens.
26 †Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater
D in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis
27 omnia quæcunq; dixero vobis. †Pacem relinquo vobis,
pacem meam do vobis: non quõ mundus dat, ego do vo-
28 bis. Non turbetur cor veſtrum, neq; formidet. †Audiſtis
quia ego dixi vobis, Vado, & venio ad vos. Si diligeretis
me, gauderetis vtique, quia vado ad Patrem: quia Pater
29 maior me eſt. †Et nunc dixi vobis prius quàm fiat: vt
30 cùm factum fuerit, credatis. †Iam non multa loquar vo-
biſcum. Venit enim princeps mundi huius, & in me
31 non habet quicquam. †Sed vt cognoſcat mundus quia
diligo Patrem: & ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic
facio. Surgite, eamus hinc.

ʽcognoſcitisʼ. ʽcognouiſti.ʼ ʽvidit me, viditʼ. *Et a. ʽcreditisʼ.

Inf. 16. c. 23. Matth. 7. a. 7. & 21. b. 22. Mar. 11. c. 24. *Patrem. *cognoſcetis. Act. 2. c. 26.

Chriſtus vitis, Pater agricola, diſcipuli verò palmites: præceptũ Chriſti de mutua dilectione frequenter iteratum: apoſtoli amici Chriſti, quibus ſecreta ſua communicauit, & elegit eos, vt fructum perpetuum afferrent: quos roborat aduerſus mundi odium ac perſecutiones, dicens Iudæos excuſationem non habere de peccato ſuo. C A P. X V.

1 EGo ſum vitis vera: & Pater meus agricola eſt. †Omnẽ
A palmitem in me, nõ ferentem fructum, ʽtolletʼ eũ: &
2 omnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus
3 afferat. †Iam vos mundi eſtis propter ſermonem quem
4 locutus ſum vobis. †Manete in me: & ego in vobis. Sicut
palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi man-
5 ſerit in vite: ſic nec vos niſi in me manſeritis. †Ego ſum
vitis: vos palmites. qui manet in me, & ego in eo, hic fert
fructum multum: quia ſine me nihil poteſtis facere.
6 †Si quis in me non manſerit: mittetur foras ſicut palmes,
& areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ar-
7 det. †Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſe-
8 rint: quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. †In hoc
B clarificatus eſt pater meus: vt fructum plurimum affera-
9 tis, & efficiamini mei diſcipuli. †Sicut dilexit me pater, &
10 ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. †Si præcepta
mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea, ſicut &
ego patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dile-
11 ctione. †Hæc locutus ſum vobis: vt gaudium meum in
12 vobis ſit, & gaudium veſtrum impleatur. †Hoc eſt præ-
ceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.
13 †Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuã
14 ponat quis pro amicis ſuis. †Vos amici mei eſtis, ſi fece-
15 ritis quæ ego præcipio vobis. †Iam non ʽdicoʼ vos ſeruos:
quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Vos autem
dixi amicos: quia omnia quæcunq; audiui à Patre meo,
16 nota feci vobis. †Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos:
C & poſui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus ve-
ſter maneat: vt quodcunque petieritis patrem in nomi-
17 ne meo, det vobis. †Hæc mando vobis, Vt diligatis inui-
18 cem. †Si mundus vos odit: ſcitote quia me priorem
19 vobis odio habuit. †Si de mundo fuiſſetis: mundus quod
ſuum erat, diligeret. quia verò de mundo non eſtis, ſed
ego elegi vos de mundo, proptereà odit vos mundus.
20 †Mementote ſermonis mei quem ego dixi vobis, Non
eſt ſeruus maior domino ſuo. Si me perſecuti ſunt: &
vos perſequentur. Si ſermonem meum ſeruauerunt:
21 & veſtrum ſeruabunt. †Sed hæc omnia facient vobis
D propter nomen meum: quia neſciunt eum qui miſit
22 me. †Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum
non haberent: nunc autem excuſationem non habẽt de
23 peccato ſuo. †Qui me odit, & Patrem meum odit. †Si ope-
24 ra non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum nõ
haberent. Nunc autem, & viderunt, & oderunt & me
25 & patrem meum. †Sed vt adimpleatur ſermo qui in le-
ge eorum ſcriptus eſt: Quia odio habuerunt me gratis.
26 †Cùm autem venerit paracletus, quem ego mittam vo-
bis à Patre, ſpiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille
27 teſtimonium perhibebit de me: †& vos teſtimonium
ʽperhibebitisʼ: quia ab initio mecum eſtis.

*ʽtolliteʼ. Sup. 13. a. 10. Sup. 13. d. 34. Ephe. 5. b. 2. 1. The. 4. b. 9. *dicam. Mat. 28. d. 19. 1. Ioh. 3. d. 23. & 4. b. 7. Sup. 13. b. 16. Mat. 10. c. 24. Luc. 6. f. 40. Mat. 24. a. 9. Pſa. 24. d. 19. Lu. 24. g. 49. *perhibetis.

Diſcipulis prædicit futuras perſecutiones, & quòd eis expediat vt ipſe vadat, quò veniat paracletus qui mundum arguat, ipſosq; doceat, & Chriſtum clarificet: declarat quod dixerat, Modicum & iam non videbitis me, &c. addens ſimilitudinem de muliere pariẽte: hortatur vt à Patre petant ipſius nomine: prædicitq; ipſorum fugam. C A P. X V I.

1 HÆc locutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini.
A †Abſque ſynagogis facient vos: ſed venit hora, vt
2 omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præ-
3 ſtare Deo. †Et hæc facient vobis: quia non nouerunt
4 Patrem, neque me. †Sed hæc locutus ſum vobis: vt
cùm venerit hora eorum, reminiſcamini, quia ego dixi
vobis. Hæc autem vobis ab initio non dixi: quia vobi-
5 ſcum eram. †Et nunc vado ad eum qui miſit me, & ne-
6 mo ex vobis interrogat me, Quò vadis? †Sed quia hæc
7 locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum. †Sed
ego veritatem dico vobis: expedit vobis vt ego vadam.
ſi enim non abiero, paracletus non veniet ad vos: ſi au-
8 tem abiero, mittam eum ad vos. †Et cùm venerit ille,
B arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudi-
9 cio. †De peccato quidem, quia non ʽcreduntʼ in me.
10 †De iuſtitia verò: quia ad Patrem vado, & iam non vi-
11 debitis me. †De iudicio autem: quia princeps huius
12 mundi iam iudicatus eſt. †Adhuc multa habeo vobis
13 dicere: ſed non poteſtis portare modò. †Cùm autem
venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem verita-
tem. Non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæcun-
que audiet loquetur, & quæ ventura ſunt annuntia-
14 bit vobis. †Ille me clarificabit: quia de meo accipiet,
15 & annuntiabit vobis. †Omnia quæcunque habet Pa-
ter, mea ſunt. Proptereà dixi, quia de meo accipiet, &
16 annuntiabit vobis. †Modicum & iam non videbitis me.

*ʽcrediderũtʼ

& iterum

& iterum modicum, & videbitis me:quia vado ad Patrē.
17 †Dixeruut ergo ex diſcipulis eius ad inuicē. Quid eſt hoc
quod dicit nobis:Modicum, & non videbitis me: & ite-
rum modicum, & videbitis me, &, quia vado ad Patrem?
18 †Dicebant ergo, Quid eſt hoc quod dicit, Modicum? ne-
19 ſcimus quid loquitur. †Cognouit autem Ieſus, quia vo-
C lebant eum interrogare:& dixit eis, De hoc quæritis in-
ter vos, quia dixi, Modicum, & nou videbitis me,
20 & iterum modicū, & videbitis me. †Amen, amē dico vo-
bis, quia plorabitis, & flebitis vos, mūdus autē gaudebit:
vos autem cou triſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in
21 gaudium. †Mulier cùm parit, triſtitiam habet, quia venit
hora eius: cùm autem peperit puerum, iam non me-
minit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in
22 mundū. †Et vos igitur, nunc quidem triſtitiam habetis,
iterum autē videbo vos, & gaudebit cor veſtrū: & gau-
23 dium veſtrum nemo tollet à vobis. †Et in illo die me nō
D rogabitis quicquā. ‖Amen, amen dico vobis, ſi quid pe- Sup. 14. b. 13
24 tieritis patrem in nomiue meu, dabit vonis. †Vſq; modò Matt. 7. a. 7. & 21. b. 22.
non petiſtis quicquam in nomine meo. Petite & accipie- Mar. 11. c. 24.
25 tis:vt gaudium veſtrum ſit plenum. †Hæc iu Prouerbijs Luc. 11. b. 9. Iacob. 1. a. 5.
locutus ſum vobis. Venit hora cùm iam non in prouer-
bijs loquar vobis, ſed palàm de patre annunciabo vobis.
26 †In illo die in noīe meo petetis: & nō dico vobis quia ego
27 rogabo patrem de vobis. †Ipſe enim pater amat vos, quia
28 vos me amaſtis, & credidiſtis quia ego à Deo exiui. †Exiui
à patre, & veni in mundum:iterū relinquo mundum, &
29 vado ad patrē. †Dicunt ei diſcipuli eius: Ecce, nūc palàm
30 loqueris, & prouerbiū nullū dicis. †Nūc ſcimus quia ſcis
oīa, & non opus eſt tibi vt quis te interroget: In hoc cre-
31 dimus quia à Deo exiſti. †Reſpondit eis Ieſus: Modò cre-
32 ditis? †‖Ecce venit hora & iā venit, vt diſpergamini vnuſ- Mat. 26. c. 31. Mar. 14. c. 27.
quiſque iu propria, & me ſolùm relinquatis: & uon ſum
33 ſolus, quia pater mecum eſt. †Hæc locutus ſum vobis, vt
in me pacem habeatis. In mundo preſſuram habebitis:
ſed confidite, ego vici mundum.

Oratio Chriſti ad patrem pro vtriusque clarificatione, pro diſcipulis & ijs qui per illos in ipſum eſſent credituri, vt ſeruentur à malo, & omnes ſint vnum, mundusq́, cognoſcat ipſum fuiſſe à patre miſſum. CAP. XVII.

1 HÆc locutus eſt Ieſus: & ſubleuatis oculis iu cęlum,
A dixit:Pater venit hora, clarifica filium tuū, vt filius
2 tuus clarificet te. †‖Sicut dediſti ei poteſtatē oīs carnis, vt Mat. 28. d. 18
3 oē qd dediſti ei, det eis vitā ęternam. †Hęc eſt autem vita
æterna, Vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem
4 miſiſti Ieſum Chriſtum. †Ego te clarificaui ſuper terram:
5 opus cōſummaui quod dediſti mihi vt faciam. †Et nunc
clarifica me tu pater apud temetipſum, claritate quam
6 habui prius quàm mundus eſſet apud te. †Manifeſtaui
nomen tuum hominibus quos dediſti mihi de mundo.
(Tui erant & mihi eos dediſti) & ſermonē tuū ſeruaue-
7 runt. †Nunc cognoueruut quia omnia quæ dediſti mihi,
8 abs te ſunt: †quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis: & ipſi
B acceperunt & cognouerunt verè quia à te exiui: & credi-
9 derunt quia tu me miſiſti. †Ego pro eis rogo. Nou pro mū-
10 do rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt. †Et
mea omuia tua ſunt, & tua mea ſunt: & clarificatus ſum
11 in eis. †Etiam nō ſum in muudo: & hi in mundo ſunt, &
ego ad te venio, Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo
12 quos dediſti mihi, vt ſint vnū, ſicut & nos. †Cùm eſſem
cum eis, ego ſeruabam eos in nomine tuo: quos dediſti Infr. 18. b. 9.
mihi, cuſtodiui: & nemo ex eis perijt, niſi filius perditio-
13 nis, ‖vt ſcriptura impleatur. †Nūc autē ad te venio: & hæc Pſa. 40. b. 10. & 108. a. 8.
C loquor in mundo, vt habeāt gaudium meum impletum
14 in ſemetipſis. †Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus
eos odio habuit, quia non ſunt de mūdo, ſicut & ego nō
15 ſum de mundo. †Non rogo vt tollas eos de mundo, ſed
16 vt ſerues eos à malo. †De mundo nō ſunt: ſicut & ego nō
17 ſum de mundo. †Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus
18 veritas eſt. †Sicut tu me miſiſti in mundum, & ego miſi
19 eos in mundum. †Et pro eis ego ſanctifico meipſum: vt
20 ſint & ipſi ſanctificati in veritate. †Non pro eis autē rogo
tantùm, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eo-
21 rum in me: †vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me, &
ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint: vt credat mundus
22 quia tu me miſiſti. †Et ego claritatem quam dediſti mihi
D dedi eis: vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. †Ego in
23 eis, & tu in me, vt ſint conſummati in vnum, & cogno-
ſcat mundus quia tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut &
24 me dilexiſti. †Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum
ego, & illi ſint mecum: vt videant claritatem meam quā
dediſti mihi, quia dilexiſti me ante conſtitutionem mun-
25 di. †Pater iuſte, mundus te non cognouit, ego autem te
26 cognoui: & hi cognouerūt, quia tu me miſiſti. †Et notum
feci eis nomen tuum, & notum faciam: vt dilectio qua
dilexiſti me in ipſis ſit, & ego in ipſis.

Ieſus à Iudæis capitur, illis primùm ad ipſius verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur, reſpondens interroganti Pontifici alapa cæditur, ter à Petro negatur: ductus in prętorium dicit Pilato ſuum regnum nō eſſe de hoc mundo, Iudæi Ieſum mori cupiunt ſoluto Barabba. CAP. XVIII.

1 HÆc cùm dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cū diſcipulis ſuis Mat. 26. e. 36.
A trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem Mar. 14. d. 32.
2 introiuit ipſe & diſcipuli eius: †ſciebat autē & Iudas qui Luc. 22. d. 39.
tradebat eum, locum: quia frequenter Ieſus conuenerat
3 illuc cum diſcipulis ſuis. †‖Iudas ergo cùm accepiſſet co- Mat. 26. e. 47.
hortem, & à pontificibus & Phariſæis miniſtros: venit Mar. 14. e. 43. Luc. 22. e. 47.
4 illuc cum laternis & facibus & armis. †Ieſus itaq; ſciens
omnia quæ ventura erant ſuper ſe, proceſſit & dixit eis:
5 Quē quęritis? Reſpōderunt ei: Ieſum Nazarenū. Dicit eis
Ieſus: Ego ſum. Stabat autē & Iudas qui tradebat eum, cū
6 ipſis. †Vt ergo dixit eis, Ego ſum: abierunt retrorſum, &
B ceciderunt in terram. †Iterū ergo interrogauit eos, Quem
7 quæritis? Illi autem dixerunt: Ieſum Nazarenum. †Reſpō-
8 dit Ieſus, Dixi vobis quia ego ſum: ſi ergo me quæritis, ſi-
9 nite hos abire. †Vt impleretur ſermo quem dixit: ‖Quia Sup. 17. b. 12.
10 quos dediſti mihi non perdidi ex eis quenquam. †Simon
ergo Petrus habens gladium, eduxit eum. & percuſſit pō-
tificis ſeruum: & abſcidit auriculam eius dexteram. Erat
11 autem nomen ſeruo Malchus. †Dixit ergo Ieſus Petro:
Mitte gladium tuum in vaginam. †Calicem quem dedit
12 mihi Pater, non *bibam illum? †Cohors ergo & tribunus, *vis vt
& miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & liga-
13 uerunt eum: †& adduxerunt eum ad ‖Annam primum, Luc. 3. a. 2.
C erat enim ſocer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius.
14 †Erat autem Caiphas, ‖qui conſiliū dederat Iudęis, Quia Supr. 11. f. 49.
15 expedit vnum hominem mori pro populo. †Sequebatur
autem Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipulus. Diſcipu-
lus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cū Ieſu in
16 atrium pontificis. †Petrus autem ſtabat ad oſtium foris.
‖Exiuit ergo diſcipulus *alius qui erat notus pontifici, & Mat. 26. f. 58.
17 dixit oſtiarię: & introduxit Petrū. †Dicit ergo Petro ancil- Mar. 14. f. 54. Luc. 22. f. 55.
la oſtiaria: Nunquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? *ille 6.
18 Dicit ille, Nō ſum. †Stabant autē ſerui & miniſtri ad pru-
nas, quia frigus erat, & *calefaciebāt ſe: erat autē cū eis & *calefiebāt
19 Petrus ſtans, & calefaciens ſe. †Pōtifex ergo interrogauit
D Ieſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina eius. †Reſpondit
20 ei Ieſus, Ego palàm locutus ſum mundo, ego ſemper do-
cui in ſynagoga, & in templo quò omnes Iudæi conue-
21 niunt, & in occulto locutus ſum nihil. †Quid me inter-
rogas? interroga eos qui audierūt quid locutus ſim ipſis,
22 ecce hi ſciunt quæ dixerim ego. †Hæc autem cùm dixiſſet,
vnus aſſiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicēs: Sic
23 reſpondes pontifici? †Reſpondit ei Ieſus, Si malè locutus
ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem bene, quid
24 me cędis? †‖Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham pō- Mat. 26. f. 69.
25 tificem. †Erat autem Simon Petrus ſtans, & calefaciens Mar. 14. f. 66.
E ſe. ‖Dixerunt ergo ei: Nunquid & tu ex diſcipulis eius es? Luc. 22. f. 54.
26 Negauit ille & dixit: Non ſum. †Dicit ei vnus ex ſeruis Mat. 26. g. 71. Mar. 14. g. 69. Luc. 22. f. 58.
pōtificis, cognatus eius cuius abſcidit Petrus auriculam:
27 Nonne ego te vidi in horto cum illo? †Iterum ergo nega- *ad Caipham
28 uit Petrus, & ſtatim gallus cātauit. †‖Adducunt ergo Ie- Matt. 27. a.
ſum à *Caipha in prætorium. Erat autem mane: & ipſi nō Marc. 15. a. 1. Luc. 23. a.
introierunt in prætoriū, vt non contaminarentur, ſed vt Act. 10. d. & 11. a. 3.

29 manducarent paſcha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, &
dixit: Quam accuſationem affertis aduerſus hominem
30 hunc? Reſpóderunt & dixerunt ei: Si non eſſet hic ma-
31 lefactor, nó tibi tradidiſſemus eú. Dixit ergo eis Pilatus:
F Accipite eum vos, & ſecundú legê veſtram iudicate eum.
Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis nô licet interficere quen-
Mat. 20. c. 19 | 32 quam. Vt ſermo Ieſu impleretur quem dixit, ſignificás
Mat. 27. b. 11 Mar. 15. a. 2. Luc. 23. a. 4. | 33 qua morte eſſet moriturus. Introiuit ergo iterú in præ-
toriú Pilatus, & vocauit Ieſum, & dixit ei: Tu es rex Iu-
34 dæorum? Reſpondit Ieſus: A temetipſo hoc dicis, an alij
35 dixerunt tibi de me? Rñdit Pilatus, Núquid ego Iudæus
ſum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi, quid fe-
36 ciſti? Reſpondit Ieſus, Regnum meú nó eſt de hoc mú-
do: ſi ex hoc múdo eſſet regnú meum, miniſtri mei vtiq;
decertarent vt non traderer Iudæis: nunc aút regnú meú
37 non eſt hinc. Dixit itaq; ei Pilatus: Ergo rex es tu? Reſpô-
G dit Ieſus: Tu dicis, quia rex ſum ego. Ego in hoc natus
ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhi-
beam veritati: omnis qui eſt ex veritate, audit você meá.
38 Dicit ei Pilatus: Quid eſt veritas? Et cú hoc dixiſſet, ite-
rum exiuit ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inuenio in
Mat. 27. b. 15 Mar. 15. a. 6. Luc. 23. c. 17 | 39 eo cauſam. Eſt autem conſuetudo vobis vt vnú dimittá
vobis in Paſcha, vultis ergo dimittam vobis regê Iudæo-
40 rum? Clamauerunt ergo rurſum omnes dicentes: Non
hunc, ſed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

A Pilato flagellatus Ieſus, varijsq; modis afflictus, et ſpinis coronatus, ad mortem depoſcitur: rurſumq; à Pilato examinatus, oſtendit illum deſuper tantùm habere in ipſum poteſtatem, Pilatus meticuloſus, Ieſum, quem regem dicit Iudæorum morti adiudicat: Ieſus baiulans ſibi crucem inter latrones crucifigitur, poſito à Pilato ſuper crucem titulo, diuiſisq; à militibus veſtimentis, & ſorte de tunica miſſa: Ieſus matri Iohannem, matremq; Iohanni commendat, & ſitiens aceto potatur conſummatisq; omnibus tradit ſpiritum: fractis latronum cruribus ex aperto Chriſti latere ſanguis & aqua profluit: eiusq; corpus myrrha & aloë conditum ſepelitur. CAP. XIX.

Mat. 27. c. 27 Mar. 15. b. 16 | 1 TVnc ergo apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit.
A Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſue-
2 runt capiti eius: & veſte purpurea circundederunt eum.
3 Et veniebant ad eum: & dicebát: Aue rex Iudæorú, & da-
*ergo 1. | 4 bant ei alapas. Exiuit *iterum Pilatus foras, & dicit eis:
Ecce adduco vobis eú foras, vt cognoſcatis quia nullá in-
*foras 2. | 5 uenio in eo cauſam. Exiuit ergo Ieſus *portás coroná ſpi-
neam, & purpureú veſtimentú. Et dicit eis: Ecce homo.
6 Cùm ergo vidiſſent eum pontifices & miniſtri, clama-
bant, dicentes: Crucifige, crucifige eú. Dicit eis Pilatus:
Accipite eum vos, & crucifigite, ego enim nó inuenio in
7 eo cauſam. Reſponderút ei Iudæi: Nos legem habemus,
*noſtram 2. | B & ſecundùm legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit.
8 Cùm ergo audiſſet Pilatus hunc ſermoné, magis timuit.
9 Et ingreſſus eſt prætorium iterú, & dicit ad Ieſum: Vnde
10 es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei. Dicit ergo ei
Pilatus: Mihi non loqueris? neſcis quia poteſtaté habeo
11 crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te? Reſpô-
dit Ieſus: Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam,
niſi tibi datum eſſet deſuper, proptereà qui me tradidit
*Et | 12 tibi, maius peccatum habet. *Exinde quærebat Pilatus
dimittere eum. Iudæi autem clamabant, dicétes: Si hunc
*enim | dimittis, non es amicus Cæſaris. omnis *qui ſe regem fa-
13 cit, contradicit Cæſari. Pilatus autem cùm audiſſet hos
C ſermones, adduxit foras Ieſum: & ſedit pro tribunali, in
loco qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraicè auté Gabbatha.
14 Erat autem paraſceue Paſchæ, hora quaſi ſexta, & dicit
15 Iudæis: Ecce rex veſter. Illi autem clamabant: Tolle, tol-
le, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem veſtrum cru-
cifigam? Reſponderunt pontifices: Nô habemus regem,
16 niſi Cæſarem. Tunc ergo tradidit eis illum, vt crucifige-
eum 3. | 17 retur. Suſceperunt autem Ieſum: & eduxerunt. Et ba-
Mat. 27. d. 33 Mar. 15. b. 22 Luc. 23. e. 33 | iulans ſibi crucem exiuit in eum qui dicitur Caluariæ lo-
*matem. | 18 cum, Hebraicè *Golgotha. Vbi crucifixerunt eum, & cú
19 eo alios duos hinc & hinc, medium autem Ieſum. Scri-
D pſit autem & titulum Pilatus: & poſuit ſuper crucem.
Erat autem ſcriptum, IESVS NAZARENVS REX IVDÆORVM.
20 Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt: quia
prope ciuitaté erat locus vbi crucifixus eſt Ieſus. Et erat
21 ſcriptum Hebraicè, Græcè, & Latinè. Dicebant ergo Pi-
lato pontifices Iudæorum, Noli ſcribere, Rex Iudæorum,
22 ſed quia ipſe dixit: Rex ſum Iudæorum. Reſpondit Pila-
23 tus, Quod ſcripſi ſcripſi. Milites ergo cùm crucifixiſſent
eum, acceperunt veſtimenta eius (& fecerunt quatuor
partes: vnicuique militi partem) & tunicam. Erat autem
24 tunica inconſutilis, deſuper contexta per totum. Dixe-
E runt ergo adinuicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortia-
mur de illa cuius ſit. Vt ſcriptura impleretur, dicens:
Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam mi- | Mat. 27. d. 35 Mar. 15. c. 24. Luc. 23. e. 34 Pſal. 21. c. 19.
25 ſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt. Stabant
autem iuxta crucé Ieſu mater eius, & ſoror matris eius,
26 Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Cùm vidiſſet ergo
Ieſus matrem & diſcipulum ſtantem quem diligebat,
27 dicit matri ſuæ: Mulier ecce filius tuus. Deinde dicit di-
ſcipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam di-
28 ſcipulus in *ſua. Poſteà ſciens Ieſus quia omnia iam có- | *ſuam
ſummata ſunt, vt conſummaretur ſcriptura, dicit, Sitio. | Pſal. 68. e. 22
29 Vas ergo erat poſitum aceto plenum. Illi autem ſpon-
giam plenam aceto, hiſſopo circumponentes, obtulerút
30 ori eius. Cùm ergo accepiſſet Ieſus acetum dixit: Con-
F ſummatum eſt. Et inclinato capite tradidit ſpiritum.
31 Iudæi ergo (quoniam Paraſceue erat) vt non remanerêt
in cruce corpora ſabbatho (erat enim magnus dies ille
ſabbathi) rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum
32 crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites: & primi
quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cú
33 eo. Ad Ieſum autem cùm veniſſent, vt viderút eum iam
34 mortuum, non fregerunt eius crura, ſed vnus militum
lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit ſanguis &
35 aqua. Et qui vidit teſtimonium perhibuit: & verum eſt
teſtimonium eius. Et ille ſcit quia vera dicit: vt & vos cre-
36 datis. Facta ſunt enim hæc vt ſcriptura impleretur: Os | Exo. 12. g. 46 Num. 9. a. 1.
37 non comminuetis ex eo. Et iterum alia ſcriptura dicit: | Zac. 12. c. 10
38 Videbunt in quem transfixerunt. Poſt hæc autem ro- | Mat. 27. g. 57 Mar. 15. d. 42 Luc. 23. g. 50
G gauit Pilatum Ioſeph ab Arimathæa (eò quòd eſſet diſci-
pulus Ieſu, occultus autem propter metum Iudæorum)
vt tolleret corpus Ieſu. Et permiſit Pilatus. Venit ergo &
39 tulit corpus Ieſu. Venit auté & Nicodemus, qui vene- | Supr. 3. a. 1. & 7. g. 50.
rat ad Ieſum nocte primùm ferens mixturam myrrhæ &
40 aloës quaſi libras centú. Acceperút ergo corpus Ieſu, &
ligauerunt illud linteis cú aromatibus, ſicut mos eſt Iu-
41 dæis ſepelire. Erat auté in loco vbi crucifixus eſt hortus,
& in horto monumentum nouum, in quo nondú quiſ-
42 quam poſitus erat. Ibi ergo propter paraſceuen Iudæorú,
quia iuxta erat monumentum, poſuerunt Ieſum.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum, deinde Petrus & Iohannes: illa plorans ad monumentum videt angelos, tandemq; Ieſum agnoſcit, qui apparens apoſtolis, pacem illis optat & oſtenſis manibus ac latere, dat eis Spiritum ſanctum, vt peccata remittant ac retineant: rurſumq; non credenti Thomæ apparens cum reliquis diſcipulis, corpus præbet palpandum, beatos dicens qui in ipſo non viſo crediderint: multa Chriſti ſigna non ſunt in hoc libro ſcripta. CAP. XX.

1 VNa autem ſabbathi, Maria Magdalene venit manè | Mat. 28. a. 1. Mar. 16. a. 1. Luc. 24. a. 1.
A cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentú: & vi-
2 dit lapidem ſublatum à monumento. Cucurrit ergo &
venit ad Simoné Petrú, & ad aliú diſcipulú quê amabat
Ieſus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumen-
3 to, & neſcimus vbi poſuerunt eum. Exijt ergo Petrus &
ille alius diſcipulus, & venerunt ad monumentum.
4 Currebant auté duo ſimul, & ille alius diſcipulus præ-
cucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum.
5 Et cùm ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina, non tamé
6 introiuit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & in-
B troiuit in monumentú, & vidit linteamina poſita, & ſu-
7 dariú qđ fuerat ſuper caput eius nó cú linteaminibus po
8 ſitú, ſed ſeparatim inuolutú in vnú locú. Túc ergo introi
uit & ille diſcipulus, qui venerat primus ad monumen-

tum,

9 tum,& vidit,& credidit. †nõdum enĩ ſciebant ſcripturá
10 quia oportebat eũ à mortuis reſurgere. †Abierunt ergo
11 iterum diſcipuli ad ſemetipſos. †|Maria autem ſtabat ad Mat. 28. a. 1. Mar. 16. a. 5. Luc. 24. a. 4.
C monumentũ foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinauit
12 ſe,& proſpexit in monumentum: †& vidit duos angelos
in albis ſedentes, vnũ ad caput,& vnũ ad pedes, vbi poſi-
13 tum fuerat corpus Ieſu. †Dicũt ei illi: Mulier quid ploras?
Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum: & neſcio vbi
14 poſuerunt eum. †Hæc cùm dixiſſet, conuerſa eſt retror-
ſum,& vidit Ieſum ſtantem:& nõ ſciebat quia Ieſus eſſet.
15 †Dicit ei Ieſus: Mulier quid ploras? quem quęris? Illa exi-
D ſtimans quia hortulanus eſſet, dicit ei: Dñe, ſi tu ſuſtuli-
ſti eum, dicito mihi vbi poſuiſti eum:& ego eum tollam.
16 †Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa dicit ei: Rabboni (qd'
17 dicitur Magiſter). †Dicit ei Ieſus: Noli me tangere (non-
dum enim aſcendi ad patrem meum) vade autem ad fra
tres meos,& dic eis: Aſcẽdo ad patrem meum & patrem
18 veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum. †Venit Maria
Magdalene annuntians diſcipulis: Quia vidi Dñm, &
19 hæc dixit mihi. †|Cũ ergo ſerò eſſet die illo, vna ſabba- Mar. 16. c. 14 Luc. 24. e. 36 1. Cor. 15. a. 5
E thorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli con-
gregati propter metum Iudæorum: venit Ieſus, & ſtetit
20 in medio,& dicit eis: Pax vobis. †Et cùm hoc dixiſſet,
oſtendit eis manus & latus. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli vi-
21 ſo Domino. †Dixit ergo eis *iterum: Pax vobis. Sicut miſit *Ieſus 2.
22 me pater,& ego mitto vos. †Hoc cùm dixiſſet, inſuffla-
23 uit,& dicit eis: |Accipite Spiritum ſanctũ: †quorũ remi- Mat. 18. c. 18
F ſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis,
24 retenta ſunt. †Thomas autem vnus ex duodecim, qui di-
citur Didymus, non erat cum eis quando venit Ieſus.
25 †Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille
autem dixit eis: Niſi videro in manibus eius *fixuram cla- *figuram 3.
uorũ,& mittam digitum meum in locum clauorum, &
26 mittam manum meam in latus eius: nõ credam. †Et poſt
dies octo, iterũ erãt diſcipuli eius intus: & Thomas cum
eis. Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio,& dixit:
27 Pax vobis. †Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuũ huc,
G & vide manus meas, & affer manum tuam & mitte in
28 latus meum:& noli eſſe incredulus, ſed fidelis. †Reſpon-
dit Thomas,& dixit ei: Dominus meus & Deus meus.
29 †Dicit ei Ieſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: beati
30 qui non viderunt & crediderunt. †|Multa quidem & alia Inf. 21. d. 25.
ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ
31 non ſunt ſcripta in libro hoc. †Hæc autem ſcripta ſunt, vt
credatis quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei: & vt credentes
vitam habeatis in nomine eius.

Piſcantibus diſcipulis cõprehendere eos facit Ieſus copioſam piſciũ multitudinẽ, quo ſigno Petrus per Iohannem Dominum agnoſcens, mittit ſe in mare: & facto prandio de amore in Chriſtum ter interrogatus, ter accipit paſcendas ipſius oues: & de futura paſſione ſua admonetur, fruſtra de Iohannis morte curioſè ſcrutatur, non omnia Chriſti facta ſcripta ſunt.

CAP. XXI.

1 POſteà manifeſtauit ſe iterum Ieſus *ad mare Tyberia- *diſcipulis 4.
A dis. Manifeſtauit autem ſic: †Erant ſimul Simõ Petrus
2 & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanaël qui erat Supr. 1. g. 45. Matt. 4. c. 21. Mar. 1. b. 19.
à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius
3 duo. †Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Ve-
nimus & nos tecum. †Et exierũt & aſcẽderunt in nauim:
4 & illa nocte nihil prendiderunt. †Mane autem iam facto
ſtetit Ieſus in litore: non tamen cognouerunt diſcipuli
5 quia Ieſus eſt. †Dicit ergo eis Ieſus: Pueri nunquid pul-
6 mentarium habetis? Reſponderunt ei: Non. †|Dicit eis: Luc. 5. a. 4.
Mittite in dexteram nauigij rete:& inuenietis. Miſerunt
ergo: & iam non valebant illud trahere præ multitudi-
7 ne piſcium. †Dicit ergo diſcipulus ille quem diligebat
B Ieſus: Petro, Dominus eſt. Simon Petrus, cùm audiſ-
ſet quia Dominus eſt: tunica ſuccinxit ſe (erat enim nu-
8 dus) & miſit ſe in mare. †Alij autem diſcipuli nauigio ve-
nerunt (non enim longè erant à terra, ſed quaſi cubitis
9 ducentis) trahentes rete piſcium. †Vt ergo deſcenderunt
in terrã, viderunt prunas poſitas, & piſcẽ ſuperpoſitũ, &
10 panẽ. †Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcibus quos prẽdidiſti
11 nũc. †Aſcẽdit Simõ Petrus,& traxit rete in terrã, plenum
magnis piſcibus, centum quinquaginta tribus. Et cũ tãt
12 eſſent, nõ eſt ſciſſum rete. †Dicit eis Ieſus: Venite, prãdete.
Et nemo audebat *diſcumbentiũ interrogare eũ: Tu quis *diſcentiũ 1.
13 es? ſciẽtes quia Dñs eſt. †Et venit Ieſus,& *accipit panẽ & *accepit.
14 *dat eis,& piſcẽ ſimiliter. †Hoc iam tertiò manifeſtatus *dabat.
C eſt Ieſus diſcipulis ſuis cũ reſurrexiſſet à mortuis. †Cũ
15 ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon *Iohã- *Iona 2. & bis infra.
nis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis
16 quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. †Dicit ei iterũ:
Simon *Iohannis diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu
17 ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. †Dicit ei ter-
tiò: Simon *Iohannis amas me? Contriſtatus eſt Petrus
quia dixit ei tertiò: Amas me? & dixit ei: Dñe, tu omnia
*ſcis, tu ſcis quia amo te. Dicit ei *: Paſce oues meas. *noſti. *Ieſus 2.
18 †|Amen, amen dico tibi, cùm eſſes iunior cingebas te, & 2. Pet. 1. c. 14
D ambulabas vbi volebas: cùm autem ſenueris, extendes
19 manus tuas,& alius te cinget, & ducet quò *nũ vis. †Hoc *tu
autẽ dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deũ.
20 Et cũ hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me. †Conuerſus Pe-
trus vidit illum diſcipulum quem diligebat Ieſus, ſequẽ-
tem, |qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius: & dixit: Sup. 13. e. 25.
21 Domine quis eſt qui tradet te? †Hunc ergo cùm vidiſſet
22 Petrus, dicit Ieſu: Domine hic autem quid? †Dicit ei Ie-
ſus. *Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu *Si 2. *Si ſic 1.
23 me ſequere. †Exiuit ergo ſermo iſte inter fratres, quia di-
ſcipulus ille non moritur. Et non dixit ei Ieſus: Non mo-
ritur, ſed, *Sic eum volo manere donec veniã, quid ad te? *Si 2. *Si ſic 1.
24 †Hic eſt diſcipulus ille qui teſtimonium perhibet de his,
& ſcripſit hæc:& ſcimus quia verum eſt teſtimoniũ eius.
25 †|Sunt autem & alia multa quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribã-
tur per ſingula, nec ipſum arbitror mũdum capere poſ-
ſe eos qui ſcribendi ſunt libros.

ACTA APOSTOLORVM.

Ieſus promittens apoſtolis Spiritum ſanctum, dicit non eſſe ipſorum ſcire ſecreta rerum futurarum tempora, & poſt ipſius in cœlum aſcenſum dicitur ab angelis ſimiliter venturus: nomina apoſtolorum: oratio Petri de vno in locum Iudæ proditoris ſufficiendo, vbi præmiſſis precibus eligitur ſorte Mathias.

CAPVT PRIMVM.

1 PRIMVM quidem ſermonem
A feci de omnibus, ô Theophile,
quæ cœpit Ieſus facere & doce-
2 re, †vſq; in diem qua præcipiens
apoſtolis per Spiritum ſanctũ,
3 quos elegit, aſſumptus eſt: †qui-
bus & præbuit ſeipſum viuum
poſt paſſionem ſuã in multis ar-
gumentis, per dies quadraginta
4 apparens eis,& loquẽs de regno Dei. †Et cõueſcens, præ- Luc. 24. g. 49
cepit eis, ab Ieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent
promiſſionem patris, |quam audiſtis (inquit) per os Ioh. 14. d. 16.
5 meũ: |quia Iohãnes quidẽ baptizauit aqua, vos aũt bapti- Mat. 3. b. 11. Marc. 1. b. 8.
6 zabimini Spũ ſctõ nõ poſt multos hos dies. †Igitur q cõue- Luc. 3. c. 16. Iohã. 1. d. 26.
B nerãt, interrogabãt eũ dicẽtes: Dñe ſi in tpe hoc reſtitues Infr. 11. c. 7. 16. 9 a. 4.
7 regnũ Iſrl? Dixit aũt eis: Nõ eſt veſtrũ noſſe tpa vel momẽ
8 ta, q̃ pater poſuit in ſua poteſtate: †ſed accipietis virtutẽ ſu Inf. 2. a. 2. a. 4.
peruenientis Spũs ſcti in vos,& eritis mihi teſtes in Ierlm, Luc. 24. g. 48
9 & in oĩ Iudęa, & Samaria,& vſq; ad vltimũ terrę. †|Et cũ Infr. 2. a. 1. Marc. 16. d. 19. Luc 24. g. 51
hęc dixiſſet, vidẽtibus illis eleuatus eſt: & nubes ſuſcepit
10 eũ ab oculis eorũ. †Cũq; intuerẽtur in cęlũ euntẽ illũ, ecce
11 duo viri aſtiterũt iuxta illos in veſtib' albis, †q & dixerũt:
Viri Galilęi qd ſtatis aſpiciẽtes in cęlũ? hic Ieſus q aſſum-
ptus eſt à vobis in cęlũ, ſic veniet quemadmodũ vidiſtis
12 eũ euntẽ in cęlũ. †Tũc reuerſi ſũt Ieroſolymã à mõte qui
vocatur Oliueti, qui eſt iuxta Ierlm, ſabbathi habẽs iter.
13 †Et cũ introiſſent in cœnaculũ aſcenderũt vbi manebant

Petrus & Iohannes, Iacobus & Andreas, Philippus &
C Thomas, Bartholomęus & Matthęus, Iacobus Alphęi, &
14 Simon Zelótes, & Iudas Iacobi. †Hi omnes erant perſe-
nerantes vnanimiter in oratione cũ mulieribus, & Maria
15 matre Ieſu, & fratribus eius. †In diebus illis exurgens Pe-
*nominũ 1. trus in medio fratrum dixit (erat autem turba *hominũ`
16 ſimul, ferè centum viginti). †Viri fratres, oportet impleri
Pſal. 40. b. 9. ſcripturam ‖quam prædixit Spiritus ſanctus per os Da-
Ioh. 13. b. 18. 18. a. 3. uid de Iuda, ‖qui fuit dux eorum qui comprehenderunt
17 Ieſum: †qui connumeratus erat in nobis, & ſortitus eſt
Mat. 27 a 7. Mat. 27. a. 3. 18 ſortem miniſterij huius. †‖Et hic quidem poſſedit agrum
de mercede iniquitatis, & ſuſpenſus crepuit medius: &
19 diffuſa ſunt omnia viſcera eius. †Et notum factum eſt
omnibus habitãtibus Ieruſalem, ita vt appellaretur ager
ille, lingua eorum, Hacel-dema`, hoc eſt ager ſanguinis.
20 †Scriptum eſt enim in libro Pſalmorum: ‖Fiat commo-
Pſa. 68 c. 26. *eius. 4. D ratio *eorum` deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea. ‖Et
Pſa. 108. b. 8 21 epiſcopatum eius accipiat alter. †Oportet ergo ex his vi-
ris qui nobiſcum ſunt cõgregati, in omni tempore quo
22 intrauit & exiuit inter nos Dñs Ieſus, †incipiẽs à baptiſ-
mate Iohannis vſque in diem qua aſſumptus eſt à nobis,
teſtem reſurrectionis eius nobiſcum fieri vnum ex iſtis.
23 †Et ſtatuerunt duos, Ioſeph, qui vocabatur Barſabas, qui
24 cognominatus eſt Iuſtus, & Mathiam. †Et orantes dixe-
runt, Tu Domine qui corda noſti omnium, oſtende
25 quem elegeris ex his duobus vnum, †accipere locum
miniſterij huius & apoſtolatus, de quo præuaricatus
26 eſt Iudas vt abiret in locum ſuum. †Et dederunt ſor-
tes eis: Et cécidit ſors ſuper Mathiam, & annumeratus
eſt cum vndecim apoſtolis.

Effuſo ſuper diſcipulos Spiritu ſancto die Pentecoſtes, admirantur Iudæi q̃ omnium loquantur linguis: dicẽtes autẽ eos muſto plenos eſſe confutat Petrus, citata inter alia ſue concionis prophetia Ioel, compunctiq; Iudæi audito Petri conſilio conuertuntur ad Chriſtum tria circiter millia, ſimulq; perſeuerant in doctrina apoſtolorum, fractione panis & orationibus, habentes omnia communia. CAP. II.

Matt. 3. c. 11. Marc. 1. b 8. Luc. 3. c. 16. Supr. 1. a. 5. Ioh. 11. b 15. 19. a. 6.
1 ET cùm complerentur ‖dies Pentecoſtes, erant omnes
A pariter in eodem loco: †‖& factus eſt repentè de cælo
2 ſonus, tanquàm aduenientis ſpiritus vehementis, & re-
3 pleuit totam domum vbi erant ſedentes. †Et apparuerũt
illis diſpertitę linguę tanquàm ignis, ſeditq; ſupra ſingu-
Ioh. 7. f. 38. 4 los eorum: †& repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœ-
perunt loqui varijs linguis prout Spiritus ſanctus dabat
5 eloqui illis. †Erant autem in Ieruſalem habitantes Iudæi,
6 viri religioſi ex omni natione quę ſub cælo eſt. †Facta au-
tem hac voce conuenit multitudo, & mente confuſa eſt,
quoniam audiebat vnuſquiſque lingua ſua illos loquen-
7 tes. †Stupebant autem omnes, & mirabantur dicentes:
8 Nónne, ecce, omnes iſti qui loquuntur, Galilæi ſunt? †&
*audimus 1. B quomodò nos *audiuimus` vnuſquiſq; linguam noſtrã,
9 in qua nati ſumus? †Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui
habitant Meſopotamiam, Iudæam, & Cappadociã, Pó-
10 tum, & Aſiam, †Phrygiam, & Pamphiliam, Ægyptum, &
partes Libyæ quæ eſt circa Cyrénen, & aduenę Romani,
*audimus 1. 11 †Iudæi quoque & Proſelyti, Cretes, & Arabes: *audiui-
12 mus` eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei. †Stupe-
bant autem omnes, & mirabantur adinuicem dicentes:
13 Quidnam vult hoc eſſe? †Alij autẽ irridentes dicebant:
14 Quia muſto pleni ſunt iſti. †Stans autem Petrus cum vn-
decim, leuauit vocem ſuam, & locutus eſt eis: Viri Iudæi,
& qui habitatis Ieruſalem vniuerſi, hoc vobis notum ſit,
15 & auribus percipite verba mea. †Non enim ſicut vos ęſti-
C matis, hi ebrij ſunt, cùm ſit hora diei tertia: †ſed hoc eſt
Ioel 2. g. 28 Eſa. 44. a. 3. 16 quod dictum eſt per prophetam Ioël. †‖Et erit in nouiſſi-
17 mis diebus (dicit Dñs) effundã de ſpiritu meo ſuper om-
nem carnem: & ꝓphetabunt filij veſtri & filiæ veſtræ, &
iuuenes veſtri viſiones videbũt, & ſeniores veſtri ſomnia
18 ſomniabunt. †Et quidem ſuper ſeruos meos, & ſuper an-
cillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, &
19 prophetabũt: †& dabo ꝓdigia in cęlo ſurſum, & ſigna in
terra deorſum, ſanguinem & ignem & vaporem fumi.
20 †Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinẽ, anteq̃
21 veniat dies Dñi magnus & manifeſtus. †Et erit ſ oĩs quicũ- Ioel 2. g. 32 Rom. 10. c.
22 que inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. †Viri Iſraë-
D litæ audite verba hæc, Ieſum Nazarenum virum appro-
batum à Deo in vobis, virtutibus, & prodigijs, & ſignis
quæ fecit Deus per illum in medio veſtri ſicut *vos ſcitis: *& 3.
23 †hunc definito conſilio & præſcientia Dei traditum, per
24 manus iniquorum affligentes, interemiſtis: †quem Deus
ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſſi-
25 bile erat teneri illum ab eo. †Dauid enim dicit in eum:
‖Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper: q̃m Pſal. 15. b. 8.
26 à dextris eſt mihi ne commouear. †Propter hoc lætatum
eſt cor meum, & exultauit lingua mea: inſuper & caro
27 mea requieſcet in ſpe. †Quoniam non derelinques ani-
mam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre
28 corruptionem. †Notas mihi feciſti vias vitæ: replebis me
29 iucunditate cum facie tua. †Viri fratres, liceat audẽter di-
E cere ad vos de patriarcha Dauid, ‖quoniã *defunctus eſt, 3. Re. 2. b. 10 *& 4.
& ſepultus eſt: & ſepulchrũ eius eſt apud nos, vſq; in ho-
30 diernũ diẽ. †Propheta igitur cùm eſſet, & ſciret quia iure-
iurãdo, ‖iuraſſet illi Deus de fructu lumbi eius ſedere ſu- Pſal 131. c. 11
31 per ſedem eius: †prouidens locutus eſt de reſurrectione
Chriſti, quia‖neque derelictus eſt in inferno, neque caro Pſal. 15. b. 10 Inf. 13. e. 35. ſupr. .. b.
32 eius vidit corruptionẽ. †Hunc Ieſum reſuſcitauit Deus,
33 cuius omnes nos teſtes ſumus. †Dextera igitur Dei exal-
tatus, & ꝓmiſſione Spiritus ſancti accepta à patre, effu-
34 dit *hunc quem` vos videtis & auditis. †Nõ enim Dauid *hoc donũ quod
aſcendit in cælum: dicit autem ipſe, ‖Dixit Dñs Dño meo, Pſa. 109. a. 1.
35 ſede à dextris meis, †donec ponam inimicos tuos ſcabel-
36 lum pedũ tuorum. †Certiſſimè ſciat ergo omnis domus
Iſraël quia & Dñm eum & Chriſtum fecit Deus, hunc
37 Ieſum quem vos crucifixiſtis. †His autem auditis com-
F puncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum & ad reliquos
38 apoſtolos: Quid faciemus viri fratres? †Petrus verò ad il-
los, Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur vnuſquiſ-
que veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem pec-
catorum veſtrorum: & accipietis donum Spiritus ſancti.
39 †Vobis enim eſt repromiſſio, & filijs veſtris, & omnibus
qui longè ſunt, quoſcunque aduocauerit Dñs Deus no-
40 ſter. †Alijs etiam verbis plurimis teſtificatus eſt, & exhor-
tabatur eos, dicens: Saluamini à generatione iſta praua.
41 †Qui ergo receperunt ſermonem eius, baptizati ſunt: &
42 appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia. †Erant
autem perſeuerantes in doctrina apoſtolorum, & com-
43 municatione fractionis panis, & orationibus. †Fiebat au-
G tem omni animæ timor: multa quoque prodigia & ſigna
per apoſtolos in Ieruſalem fiebãt, & metus erat magnus
44 in vniuerſis. †Omnes etiam qui credebant, erãt pariter &
45 habebant omnia communia. †Poſſeſſiones & ſubſtantias
vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus
46 erat. †Quotidie quoq; perdurãtes vnanimiter in templo,
& frangentes circa domos panẽ, ſumebant cibũ cũ exul-
47 tatione & ſimplicitate cordis, †collaudantes Deũ, & ha-
bentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem au-
gebat qui ſalui fierent quotidie in idipſum.

Petrus cum Iohanne claudum à matris vtero ſanat, ac docẽt ipſos id feciſſe per fidem nominis Chriſti, quem oſtendit eſſe Meſſiam promiſſum per Moyſen & ꝓphetas, ipſiq; Abrahæ. CAP. III.

1 PEtrus autem & Iohannes aſcendebant in templum,
A ad horã orationis nonam. †Et quidã vir qui erat clau-
2 dus ex vtero matris ſuæ, baiulabatur: quem ponebant
quotidie ad portam templi, quæ dicitur Specioſa, vt pe-
3 teret eleemoſynã ab introeuntibus in tẽplum. †Is cũ vi-
diſſet Petrum & Iohannem incipientes introire in tem-
4 plum, rogabat vt eleemoſynam acciperet. †Intuens autẽ
5 in eum Petrus cũ Iohanne, dixit: Reſpice in nos. †At ille
intendebat in eos, ſperans ſe aliquid accepturum ab eis.
6 †Petrus autem dixit: Argentum & aurum non eſt mihi:
quod autem habeo hoc tibi do: In nomine Ieſu Chri-
7 ſti Nazareni ſurge, & ambula. †Et apprehẽſa manu eius
B dextera, alleuauit eum, & protinus conſolidatæ ſunt

8 baſes eius & plantæ. ‖Et exiliens ſtetit, & ambulabat: &
intrauit cum illis in templū ambulans, & exiliens, & lau-
9 dans Deum. ‖Et vidit omnis populus eum ambulantem,
10 & laudantem Deum. ‖Cognoſcebant autem illum quòd
ipſe erat qui ad eleemoſynam ſedebat ad Speciosam por-
tam templi: & impleti ſunt ſtupore & extaſi in eo quod
*videnat 11 contigerat illi. ‖Cùm ˈtenerentˈ autem Petrum & Iohan-
nem, cucurrit omnis populus ad eos ad porticum quæ
12 appellatur Salomonis, ſtupentes. ‖Videns autem Petrus,
reſpōdit ad populū: Viri Iſraëlitæ quid miramini in hoc,
*poteſtate aut nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute aut ˈpietateˈ
13 fecerimus hunc ambulare? ‖Deus Abrahā, & Deus Iſaac,
C & Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificauit filiū
ſuum Ieſum, quem vos quidē tradidiſtis, & negaſtis ante
Mat.27.c.20 Mar.15.b.11 Luc.23.c.18 Ioh.18.g.40. 14 faciem Pilati, iudicante illo dimitti. ‖Vos autē ſanctū &
iuſtum negaſtis, & petijſtis virum homicidā donari vo-
15 bis: ‖authorem verò vitæ interfeciſtis, quem Deus ſuſci-
16 tauit à mortuis, cuius nos teſtes ſumus. ‖Et in fide nomi-
*vidiſtis nis eius, hunc quē vos ˈvidetisˈ & noſtis, confirmauit no-
illi 1. men eius: & fides quæ per eum eſt, dedit integram ſani-
17 tatem iſtam in conſpectu omnium veſtrum. ‖Et nūc fra-
tres ſcio quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes
*quæ 1. 18 veſtri. ‖Deus autem ˈquiˈ prænuntiauit per os omnium
19 prophetarum, pati Chriſtum ſuum, ſic impleuit. ‖Pœni-
temini igitur & conuertimini, vt deleantur peccata ve-
20 ſtra: ‖vt cū venerint tpa refrigerij à cōſpectu Dñi, & miſe-
21 rit eū qui prędicatus eſt vobis Ieſum Chriſtū, ‖quē opor-
tet quidē cælum ſuſcipere vſq; in tempora reſtitutionis
D omnium, quę locutus eſt Deus per os ſanctorum ſuorum
Deu.18.c.21 22 à ſeculo prophetarum. ‖Moyſes quidem dixit: ‖Quoniā
prophetā ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fra-
tribus veſtris tanquàm me: ipſum audietis iuxta omnia
23 quæcunque locutus fuerit vobis. ‖Erit autem, omnis ani-
ma quæ non audierit prophetam illum, exterminabitur
24 de plebe. ‖Et oēs prophetę à Samuel, & deinceps qui lo-
*& 1. 25 cuti ſunt, *annuntiauerunt dies iſtos. ‖Vos eſtis filij pro-
phetarum & teſtamenti quod diſpoſuit Deus ad patres
Gen.12.a.3. 22.b.12.22. d.18.26.a.4 noſtros dicens ad Abraham: ‖Et in ſemine tuo benedicē-
26 tur omnes familiæ terræ. ‖Vobis primùm ˈDeus ſuſcitans
Filium ſuum, miſit eum benedicentem vobis: vt conuer-
tat ſe vnuſquiſque à nequitia ſua.

*Apoſtoli poſt recluſionē in cuſtodia examinati de claudi cura-
tione, oſtendunt in ſolo Chriſto lapide angulari eſſe ſalutem,
nec principibus contra Dei iuſſum obtemperant ceſſando à do
ctrina nominis Chriſti: dimiſſi verò & orantes accipiunt ſigna
dati Spiritus ſancti: nullus ipſorum quicquam proprium ha-
bebat, ſed ſuis diuēditis faciebat pretium eſſe commune, ſicut
fecit Barnabas diuendito agro ſuo.* CAP. IIII.

1 LOquentibus autem illis ad populum, ſuperuenerūt
A ſacerdotes & magiſtratus templi & Sadducæi, ‖do-
*Ieſu 7. 2 lentes quòd docerent populum, & annuntiarent in ˈIe-
3 ſum reſurrectionem ex mortuis: ‖& iniecerunt in eos ma
nus, & poſuerunt eos in cuſtodiam in craſtinum: erat enī
4 iam veſpera. ‖Multi autem eorum qui audierant verbum,
crediderunt: & factus eſt numerus virorū quinq; millia.
5 ‖Factum eſt autem in craſtinum vt cōgregarentur prin-
6 cipes eorum, & ſeniores & Scribæ in Ieruſalem. ‖Et An-
nas princeps ſacerdotum, & Caiphas, & Iohānes, & Ale-
7 xander, & quotquot erant de genere ſacerdotali. ‖Et ſta-
B tuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut
8 in quo nomine feciſtis hoc vos? ‖Tunc repletus Spiritu
*Iſraël 1. *audite ſancto Petrus, dixit ad eos: Principes ppli & ſeniores **:
9 ‖Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infir-
10 mi, in quo iſte ſaluus factus eſt, ‖notum ſit omnibus vo-
bis & omni plebi Iſraël quia in nomine Ieſu Chriſti Na-
Pſa.117.d.22 zareni quem vos crucifixiſtis, quē Deus ſuſcitauit à mor-
Mat.21.d.42 11 tuis, in hoc iſte aſtat corā vobis ſanus. ‖Hic eſt lapis qui
Mar.12.a.10. Luc.20.c.17. reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt in ca-
Iſa.28.d.16. 12 put anguli: ‖& nō eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud
1.Pet.2.a.7. Rom.9.g.33 nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat
13 nos ſaluos fieri. ‖Videntes autem Petri conſtantiam, &
C Iohannis, comperto quòd homines eſſent ſine literis &
idiotæ, admirabantur, & cognoſcebant eos quoniam cū
14 Ieſu fuerant. ‖hominem quoque videntes ſtantem cum
15 eis qui curatus fuerat, nihil poterant cōtradicere. ‖Iuſſe-
runt autem eos foras extra concilium ſecedere: & confe-
16 rebāt adinuicē, ‖dicētes: Quid faciemus hominibus iſtis?
quō quidem notum ſignum factum eſt per eos, omnibus
habitantibus Ieruſalem, manifeſtum eſt, & nō poſſumus
17 negare. ‖Sed ne amplius diuulgetur in populum, commi-
nemur eis, ne vltrà loquantur in nomine hoc vlli homi-
18 nū. ‖Et vocantes eos denuntiauerunt, ne omnino loque-
D rentur, neque docerent in nomine Ieſu. ‖Petrus verò &
19 Iohannes reſpondentes dixerunt ad eos: Si iuſtum eſt in
conſpectu Dei, vos potius audire quàm Deum, iudicate.
20 ‖Nō enī poſſumus quę vidimus & audiuimus nō loqui.
21 ‖At illi comminantes, dimiſerunt eos, non inuenientes
quō punirent eos, propter pplm, quia omnes clarifica-
22 bāt id quod factū fuerat, in eo quod acciderat. ‖Annorū
enī erat amplius quadraginta homo in quo factū fuerat
23 ſignum iſtud ſanitatis. ‖Dimiſſi autē venerunt ad ſuos,
E & annuntiauerūt eis quāta ad eos principes ſacerdotum
24 & ſeniores dixiſſent. ‖Qui cū audiſſent, vnanimiter leua-
uerunt vocē ad Deū, & dixerunt: Dñe*, tu es q feciſti cęlū *Deus 7.
25 & terrā, mare & omnia quæ in eis ſunt, ‖qui Spiritu ſan-
cto per os patris noſtri Dauid pueri tui dixiſti: ‖Quare fre Pſal.2.a.1.
26 muerūt gentes, & populi meditati ſunt inania? ‖Aſtite-
runt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum ad-
27 uerſus Dñm, & aduerſus Chriſtum eius? ‖Conuenerunt
enim verè in ciuitate iſta aduerſus ſanctum puerum tuū
Ieſum, quem vnxiſti, Herodes, & Pontius Pilatus, cū Gen
28 tibus & populis Iſraël, ‖facere quæ manus tua & conſiliū
29 ˈtuumˈ decreuerunt fieri. ‖Et nunc Domine, reſpice in *6.
F minas eorum, & da ſeruis tuis cum omni fiducia loqui
30 verbū tuū, ‖in eo q manū tuā extendas ad ſanitates & ſi-
31 gna & ꝓdigia fieri per nomen ſancti filij tui Ieſu. ‖Et cùm
oraſſent, motus eſt locus in quo erant congregati, & re-
pleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & loquebantur verbum
32 Dei cum fiducia. ‖Multitudinis autem credentium erat
cor ˈvnūˈ & anima vna: nec quiſquam eorum quæ poſſi- *1.
debat aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia cō-
33 munia. ‖Et virtute magna reddebant apoſtoli teſtimoniū
G reſurrectionis Ieſu Chriſti Domini ˈnoſtriˈ: & gratia ma- *6.
34 gna erat in omnibus illis. ‖Neque enim quiſquam egens
erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut
domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quę
35 vendebant: ‖& ponebant ante pedes apoſtolorum. Di-
36 uidebatur autem ſingulis prout cuiq; opus erat. ‖Ioſeph
autem qui cognominatus eſt ˈBarnabasˈ ab apoſtolis, *Barſabas
(quod eſt interpretatū filios conſolationis) Leuites, Cy-
37 prius genere, ‖cùm haberet agrum, vēdidit eum, & attu-
lit pretium, & poſuit ante pedes apoſtolorum.

*Ananias & vxor ſua Saphira agro diuendito pretij partem
ſibi ſeruant, quod tamen interrogante Petro factum eſſe ne-
gant, quam ob cauſam ad verbum Petri vxor poſt maritum
ſubita morte percutitur: multa per apoſtolos & maximè
per Petrum fiunt ſigna, ipſiq́; in cuſtodia recluſi ab angelo
educuntur, & rurſum apprehenſi non conſentiunt vt à prędi-
catione nominis Chriſti ceſſent: Gamalielis autem conſilio cæſi
dimittuntur, gaudentes quòd pro Chriſti nomine cædi meruiſ-
ſent, quem continuè annuntiant.* CAP. V.

1 VIr autem quidam nomine Ananias, cum Saphira
A vxore ſua vendidit agrum, ‖& fraudauit de pretio
2 agri, cōſcia vxore ſua: & afferens partem quandā, ad pe-
3 des apoſtolorum poſuit. ‖Dixit autē Petrus*, Anania, cur *Ad Ananiā *ad eum
tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto, &
4 fraudare de pretio agri? ‖Nonne manens tibi manebat, &
venundatum in tua erat poteſtate? Quare poſuiſti in
corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, ſed
5 Deo. ‖Audiens autem Ananias hęc verba, cēcidit & expi-
rauit. Et factus eſt timor magnus ſuper omnes qui au-
6 dierunt. ‖Surgentes autem iuuenes amouerunt eum, &
7 efferentes ſepelierunt. ‖Factum eſt autem quaſi horarum
B triū ſpatium, & vxor ipſius, neſciens quod factū fuerat,

8 introiuit.ᵀReſpondit autem ei Petrus: Dic mihi-mulier`,
ſi tanti agrum vendidiſtis? At illa dixit: Etiam,tanti.
9 ᵀPetrus autem ad eam: Quid vtique conuenit vobis ten-
tare Spiritum Dñi? Ecce pedes eorum qui ſepelierunt vi-
10 rum tuum,ad oſtium, & efferent te. ᵀConfeſtim cecidit
ante pedes eius, & expirauit. Intrantes autem iuuenes,
inuenerunt illam mortuam: & extulerũt,& ſepelierũt ad
11 virũ ſuũ. ᵀEt factus eſt timor magnus in vniuerſa eccle-
12 ſia,& in omnes qui audierunt hęc. ᵀPer manus autẽ apo
C ſtolorum fiebãt ſigna & prodigia multa in plebe. Et erãt
13 vnanimiter oẽs in porticu Salomonis. ᵀCęterorũ aũt ne-
mo audebat ſe coniungere illis: ſed magnificabat eos po-
14 pulus. ᵀMagis autem augebatur credẽtium in Dñu mul-
15 titudo virorum ac mulierum: ᵀ ita vt in plateas eijcerent
infirmos,& ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente
Petro ſaltẽ vmbra illius obumbraret quẽquam illorum,
16 -& liberarentur omnes ab infirmitatibus ſuis`. ᵀCõcur-
rebat autem & multitudo vicinarum ciuitatum Ieruſalẽ
afferentes ægros & vexatos à ſpiritibus immũdis: qui cu-
17 rabantur omnes. ᵀ Exurgẽs autem princeps ſacerdotum
D & omnes qui cum illo erant, quæ eſt hæreſis Sadducæo-
18 rum, repleti ſunt zelo: ᵀ & iniecerunt manus in apoſto-
19 los, & poſuerunt eos in cuſtodia publica. ᵀAngelus autẽ
Dñi per noctem aperiens ianuas carceris,& educẽs eos,
20 dixit: ᵀIte,& ſtantes loquimini in templo plebi oĩa verba
21 vitæ huius. ᵀQui cùm audiſſent, intrauerunt diluculo in
templum,& docebant. Adueniens autem princeps ſacer-
dotum & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium
& oẽs ſeniores filiorũ Iſraël, & miſerunt ad carcerem vt
22 adducerentur. ᵀCùm autem veniſſent miniſtri,& aperto
23 carcere nõ inueniſſent illos: reuerſi nuntiauerunt, ᵀdicẽ-
tes: Carcerem quidem inuenimus clauſum cum oĩ dili-
gentia,& cuſtodes ſtantes ante ianuas: aperientes autem,
24 neminẽ intus inuenimus. ᵀVt autem audierunt hos ſer-
E mones magiſtratus templi & principes ſacerdotum, am-
25 bigebant de illis quidnam fieret. ᵀAdueniens autem qui-
dam nuntiauit eis: Quia ecce viri quos poſuiſtis in car-
26 cerẽ, ſunt in templo ſtantes & docentes pplm. ᵀTũc abijt
magiſtratus cum miniſtris,& adduxit illos ſine vi: time-
27 bãt enim populum ne lapidarentur. ᵀEt cùm adduxiſſent
illos, ſtatuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps
28 ſacerdotũ, ᵀdicens: Præcipiendo præcepimus vobis ne do
ceretis in nomine iſto: & ecce repleſtis Ierlm doctrina ve
ſtra, & vultis inducere ſup nos ſanguinẽ hominis iſtius.
29 ᵀReſpondens autem Petrus & apoſtoli, dixerunt: Obe-
30 dire oportet Deo magis, q̃ hominibus. ᵀDeus patrum no
F ſtrorum ſuſcitauit Ieſum, quẽ vos interemiſtis, ſuſpen-
31 dentes in ligno. ᵀ Hunc principem & ſaluatorem Deus
exaltauit dextera ſua, ad dandam pœnitentiam Iſraëli, &
32 remiſſionem peccatorum. ᵀ & nos ſumus teſtes horum
verborum, & Spiritus ſanctus, quem dedit Deus omni-
33 bus obedientibus ſibi. ᵀHæc cùm audiſſent, diſſecabãtur:
34 & cogitabant interficere illos. ᵀ Surgens autem quidam
in concilio Phariſæus, nomine Gamaliel, legiſdoctor ho-
norabilis vniuerſæ plebi, iuſſit ˋforas ad breue homines * puſillum foras Aploſ ſecedere ſ.
35 fieri`: ᵀdixitq; ad illos: Viri Iſraëlitę, attendite vobis ſuper
36 hominibus iſtis quid acturi ſitis. ᵀAnte hos enĩ dies exti-
G tit Theodas, dicens ſe eſſe aliquem, cui cõſenſit numerus
virorum circiter quadringentorum, qui occiſus eſt: &
omnes qui credebant ei, diſſipati ſunt, & ˋredacti` ad ni- * redactus eſt in.
37 hilum. Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profeſ-
ſionis,& auertit populum poſt ſe,& ipſe perijt: & omnes
38 quotquot conſenſerunt ei, diſperſi ſunt. ᵀ Et nunc-itaq;`
dico vobis, diſcedite ab hominibus iſtis, & ſinite illos:
quoniam ſi eſt ex hominibus conſiliũ hoc aut opus, diſ-
39 ſoluetur: ᵀſi verò ex Deo eſt, nõ poteritis diſſoluere eos,
ne fortè & Deo repugnare inueniamini. Conſenſerunt
40 autem illi. ᵀEt conuocantes apoſtolos, cęſis denuntiaue-
runt ne loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſerunt eos,
41 ᵀEt illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij, qm̃
digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.
42 ᵀ Omni autem die non ceſſabant in templo & circa do-
mos docentes & euangelizantes Chriſtum Ieſum.

*Electio ſeptem diaconorum, creſcente in dies credentium nume-
ro: Stephani vehementia cum ſignis & prodigijs, in quem plu
rimi inſurgunt Iudæi: cumq́, eum nõ poſſent conuincere, falſis
teſtibus nituntur opprimere.* CAP. VI.

1 IN diebus autem illis creſcente numero diſcipulorũ,
A factum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eò
quòd deſpicerẽtur in miniſterio quotidiano viduę eorũ.
2 ᵀConuocantes autem duodecim multitudinẽ diſcipulo-
rũ, dixerunt: Non eſt æquũ, nos derelinquere verbũ Dei,
3 & miniſtrare menſis. ᵀConſiderate ergo fratres, viros ex
vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos Spiritu ſancto &
4 ſapientia quos cõſtituamus ſuper hoc opus. ᵀNos verò,
5 orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus. ᵀEt placuit
B ſermo coram oĩ multitudine. Et elegerunt Stephanum
virum plenum fide & Spiritu ſancto, & | Philippum, & Inf. 21. b. 8.
Prochorum, & Nicanorem, & ˋTimonem`, & Parmenã, * Timotheũ 12.
6 & Nicolaum aduenam Antiochenum. ᵀHos ſtatuerunt
ante conſpectum apoſtolorum: & orãtes, impoſuerunt
7 eis manus. ᵀEt verbũ ˋDei` creſcebat, & multiplicabatur *Domini
numerus diſcipulorum in Ieruſalem valde: multa etiam
8 turba ſacerdotum obediebat fidei. ᵀStephanus autẽ ple-
C nus gratia & fortitudine faciebat prodigia & ſigna ma-
9 gna in populo. ᵀSurrexerũt autem quidam de ſynagoga,
quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Ale-
xandrinorũ, & eorũ qui erant à Cilicia & Aſia, diſputã-
10 tes cum Stephano: ᵀ & non poterant reſiſtere ſapientię &
11 Spiritui qui loquebatur. ᵀTunc ſummiſerunt viros, qui
dicerent ſe audiuiſſe eum dicentem verba blaſphemiæ in
12 Moyſen & Deum. ᵀCommouerunt itaq; plebem, & ſe-
D niores, & Scribas: & cõcurrentes rapuerunt eum, & ad-
13 duxerunt in concilium, ᵀ & ſtatuerunt falſos teſtes, qui
dicerent, Homo iſte non ceſſat loqui verba aduerſus locũ
14 ſctm̃ & legem. ᵀ Audiuimus enĩ eũ dicentẽ, qm̃ Ieſus Na-
zarenus hic, deſtruet locũ iſtum, & mutabit traditiones
15 quas tradidit nobis Moyſes. ᵀEt intuẽtes eũ oẽs q ſedebãt
in concilio, viderunt faciem eius tanquã faciem Angeli

*Stephanus data reſpondendi facultate multa refert de pacto Dei
cum Abraham, eiusq́, minoribus, de Moyſe & egreſſione fi-
liorum Iſraël ex Aegypto, de tabernaculo teſtimonij & tẽplo
per Salomonem ædificato, Iudæos reprehendens quòd ipſi &
patres eorum ſpiritui ſancto ſemper reſtiterint: quum autem
diceret ſe Ieſum à dextris Dei videre, lapidatur, teſtibus
veſtimenta ad pedes Sauli deponẽtibus: oratq́, p lapidãtibus.*
CAP. VII.

1 DIxit autem princeps ſacerdotũ: Si hæc ita ſe habẽt?
A ᵀQui ait, Viri fratres & patres audite. Deus glorię
2 apparuit patri noſtro Abrahæ cũ eſſet in Meſopotamia,
3 priuſq̃ moraretur in Charan: ᵀ& dixit ad illum, | Exi de Gen. 12. a1.
terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam
4 monſtrauero tibi. ᵀTunc exijt de terra Chaldæorum, &
habitauit in Charan. Et inde, poſtq̃ mortuus eſt pater
eius, tranſtulit illum in terram iſtam, in qua nũc vos ha-
5 bitatis. ᵀEt non dedit illi hæreditatẽ in ea nec paſſum pe-
dis: ˋ&`repromiſit dare illi eam in poſſeſſionem, & ſemi- *ſed
6 ni eius poſt ipſum, cùm non haberet filium. ᵀLocutus eſt
autem-ei` Deus, | Quia erit ſemẽ eius accola in terra ali- –.6. Gen. 15. c. 13
na, & ſeruituti eos ſubijcient, & malè tractabunt eos an-
7 nis quadringentis: ᵀ& gẽtem cui ſeruierint, iudicabo ego
ˋdixit Deus`: & poſt hęc exibunt, & ſeruient mihi in loco * dicit Dñs
8 iſto. ᵀ| Et dedit illi teſtamentũ circumciſionis, | & ſic ge- Gen. 17. b. 1 Gen. 21. a. 3. b. 4.
B nuit Iſaac, & circumcidit eum die octauo: & | Iſaac, Iacob: Gen. 25. c. 26 d. 10.
9 & | Iacob, duodecim Patriarchas. ᵀEt Patriarchæ æmulan- Ge. 29. d. 32. 30. a. b. c. d. 35. d. 23.
tes, | Ioſeph vendiderunt in Ægyptum. & erat Deus cum
10 eo: ᵀ & eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius. &
| dedit ei gratiam & ſapientiam in conſpectu Pharaonis Gen. 37. f. 28
regis Ægypti, & conſtituit eum prępoſitum ſuper Aegy- Gen. 41. e. 37
11 ptum, & ſuper omnem domum ſuam. ᵀVenit autem fa-
mes in vniuerſam Ægyptum & Chanáan, & tribulatio
12 magna: & non inueniebant cibos patres noſtri. ᵀ| Cũ au- Gen. 42. a. 1.
diſſet aũt Iacob eſſe frumentum in Ægypto: miſit patres
13 noſtros primùm: ᵀ & | in ſecundo cognitus eſt Ioſeph Gen. 45. a. 3. a. 4.

à fratribus

à fratribus ſuis, & manifeſtatum eſt Pharaoni genus ei*.
14 †Mittens autem Ioſeph, accerſiuit Iacob patrem ſuum,
& omnem cognationem*in animabus ſeptuaginta quin *ſuam
15 que. †‖Et deſcendit Iacob in Ægyptum: & defunctus eſt Gen.46.a.1. a.5.
16 ipſe & patres noſtri. †‖Et tranſlati ſunt in Sichem, & po- Ge.49.d.12. Gen.50.b.7
ſiti ſunt in ſepulchro‖quod emit Abraham pretio argẽti Gen.23.c.16
17 à filijs Hemor filij Sichem. †Cùm autem appropinqua 39.b.15. Ioſ.24.g.31.
C ret tempus promiſſionis, quam cõfeſſus erat Deus Abra
18 hæ, ‖creuit populus & multiplicat*eſt in Ægypto, †quo- Exod.1.a.7.
aduſque ſurrexit alius rex in Ægypto, qui nõ ſciebat Io-
19 ſeph. †Hic circumueniens genus noſtrum, afflixit patres
noſtros: vt exponerent infantes ſuos, ne viuificarentur.
20 †‖Eodem tempore natus eſt Moyſes, & fuit gratus Deo, Exod.2.a.2.
qui nutritus eſt tribus menſibus in domo patris ſui. Heb.11.c.24.
21 †Expoſito autem illo, ſuſtulit eum filia Pharaonis, & nu
22 triuit eum ſibi in filium. †Et eruditus eſt Moyſes omni
ſapientia Ægyptiorum: & erat potẽs in verbis & in ope
23 ribus ſuis. †Cùm autem impleretur ei quadraginta an-
norum tempus, aſcendit in cor eius vt viſitaret fratres
24 ſuos filios Iſraël. †‖Et cũ vidiſſet quendam iniuriam pa- Exo.2.b.11.
tientem, vindicauit illum: & fecit vltionem ei qui iniu-
25 riam ſuſtinebat, percuſſo Ægyptio. †Exiſtimabat autẽ
intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipſius da
26 ret ſalutem illis: at illi non intellexerunt. †‖Sequenti ve Exo.2.b.13.
rò die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat eos in
D pace, dicens: Viri, fratres eſtis, vt quid nocetis alterutrũ?
27 †Qui autem iniuriam faciebat proximo, repulit eum, di
cens, Quis te cõſtituit principem & iudicem ſuper nos?
28 †nunquid interficere me tu vis, quemadmodùm interfe
29 ciſti heri Ægyptium? †Fugit autem Moyſes in verbo iſto:
& factus eſt aduena in terra Madiã, vbi generauit filios
30 duos. †Et expletis annis quadraginta, ‖apparuit illi in Exod.3.a.2.
31 deſerto montis Sina angelus in igne flammæ rubi. †Moy
ſes autem videns, admiratus eſt viſum. Et accedente illo
32 vt conſideraret, facta eſt ad eum vox Domini*, †Ego ſum *dicens
Deus patrum tuorũ, Deus Abraham, Deus Iſaac, & De*
Iacob. Tremefactus autem Moyſes, non audebat conſi-
33 derare. †Dixit autem illi Dñs, Solue calceamentum pe
dum tuorum: locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.
34 †Videns vidi afflictionem populi mei qui eſt in Ægypto,
& gemitum eorum audiui, & deſcendi liberare eos. Et
35 nunc veni, & mittam te in Ægyptum. †Hunc Moyſen
quem negauerunt, dicentes: Quis te conſtituit principẽ
& ducem? hunc Deus principem, & redemptorem mi-
36 ſit, cum manu angeli qui apparuit illi in rubo. †‖Hic edu Exod.7.8.9.10.11.14.
E xit illos faciens prodigia & ſigna in terra Ægypti, & in Exo.16.a.1.
37 rubro mari, & ‖in deſerto annis quadraginta. †Hic eſt Deu.18.d.15.
Moyſes qui dixit filijs Iſraël: ‖Prophetam ſuſcitabit vo-
bis Deus de fratribus veſtris tanquàm me: ipſum audie-
38 tis. †‖Hic eſt qui fuit in eccleſia in ſolitudine, cum an- Exo.19.a.3. d.19.
gelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus
39 noſtris: qui accepit verba vitæ dare nobis. †Cui noluerũt
obedire patres noſtri: ſed repulerunt, & auerſi ſunt cor-
40 dibus ſuis in Ægyptum, †dicentes ad Aaron: ‖Fac nobis Exo.32.a.1.
deos qui præcedant nos: *Moyſes enim hic qui eduxit *Moyſi enim huic.
41 nos de terra Ægypti, neſcimus quid factum ſit ei. †Et
vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hoſtiam
ſimulachro, & lætabantur in operibus manuum ſuarũ.
42 †Conuertit autem Deus, & tradidit eos ſeruire militiæ
cæli, ſicut ſcriptum eſt in Libro prophetarum: ‖Nunqd Amos 5.g.25
victimas et hoſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta in
43 deſerto, domus Iſraël? †Et ſuſcepiſtis tabernaculum Mo-
F loc, & ſydus Dei veſtri Rempham, figuras quas feciſtis,
44 adorare eas. Et transferam vos trans Babylonem. †Ta-
bernaculum teſtimonij fuit patribus noſtris in deſerto, Hebr.8.b.5.
ſicut diſpoſuit Deus ‖loquens ad Moyſen, vt faceret il- Ioſue 3.c.14
45 lud ſecundùm formam quam viderat. †‖Quod & in- Exo.25.a.4.
duxerunt, ſuſcipientes patres noſtri cum Ieſu in poſſeſ- 2.Re.16.c.13 Pſal.131.a.5
ſionem gentium, quas expulit Deus à facie patrum no- 3.Reg.6.a.1. 2 par 17 b 12
46 ſtrorum, vſq; in diebus Dauid, †‖qui inuenit gratiam an *per prophetam.
te Deum, & ‖petijt vt inueniret tabernaculũ Deo Iacob. Inf.17.f.24.
47 †‖Salomon autem ædificauit illi domum. †Sed ‖non Ex- Iſa 66.a.1. 3.Re.8.c.27
48 celſus in manufactis habitat, ſicut *propheta dicit: †Cæ- 2.Pa 6.c.18.

49 lum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meo-
rum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus?
50 aut quis locus requietionis meæ eſt? †Nõne manus mea
51 fecit hæc omnia? †Dura ceruice & incircuncisis cordibus
& auribus, vos ſemper Spiritui ſancto*reſiſtitis: ſicut pa *reſtitiſtis
52 tres veſtri, & vos. †Quem prophetarum non ſunt perſe-
cuti patres veſtri? Et occiderunt eos qui prænuntiabant
53 de aduentu Iuſti, cuius vos nunc †proditores & homici-
G dæ fuiſtis: qui accepiſtis legem in diſpoſitione angelo-
54 rum, & non cuſtodiſtis. †Audientes autem hæc, diſſeca-
bantur cordibus ſuis, & ſtridebant dentibus in eum.
55 †Cùm autem eſſet plenus Spiritu ſancto, intẽdens in cæ
lum, vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris Dei.
56 †Et ait: Ecce video cælos apertos, & filium hominis ſtan
57 tem à dextris* Dei. †Exclamantes autem voce magna, cõ *virtutis
tinuerunt aures ſuas, & impetum fecerunt vnanimiter
58 in eum. †Et eijcientes eum extra ciuitatem, lapidabant,
& teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes ‖adole Inf.22.e.20.
59 ſcentis qui vocabatur Saulus. †Et lapidabant Stepha-
num inuocantem, & dicentem: Domine Ieſu, ſuſcipe
60 ſpiritum meum. †Poſitis autem genibus, clamauit vo
ce magna, dicens: Domine, ne ſtatuas illis hoc pecca-
tum. Et cùm hoc dixiſſet, obdormiuit*: Saulus autẽ erat *in Domino
conſentiens neci eius.

In perſecutione diſperguntur omnes præter apoſtolos, Saulo deuaſtante Eccleſiam: Philippus plurimos in Samaria conuertit, & in his Simonem magum baptizat: miſſi ab apoſtolis Petrus & Iohannes, oratione ac manuum impoſitione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum ſanctum: Simon autẽ volens ſpiritus ſancti dationem pecunia emere, durè à Petro corripitur: Philippus ab angelo mittitur ad Eunuchum, quẽ vbi credentem baptizaſſet, à ſpiritu raptus defertur in Azotum.

CAP. VIII.

1 FActa eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccle-
A ſia, quæ erat Ieroſolymis: & omnes diſperſi ſunt per
2 regiones Iudææ & Samariæ, præter apoſtolos. Curaue
runt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt plan-
3 ctum magnum ſuper eum. †Saulus autem deuaſtabat Inf.22.a.4. c.19.
Eccleſiam: per domos intrans, ‖& trahens viros ac mulie
4 res, tradebat in cuſtodiam. †Igitur qui diſperſi erant, per
5 tranſibant, euangelizantes verbum*. †Philippus autem *Dei.
deſcendens in ciuitatem Samariæ, prædicabat illis Chri-
6 ſtum. †Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo di-
cebantur, vnanimiter audientes, & videntes ſigna quæ
7 faciebat. †Multi enim eorum qui habebant ſpiritus im
B mundos, clamantes voce magna, exibant. Multi autem
8 paralytici & claudi curati ſunt. †Factum eſt ergo gaudiũ
9 magnum in illa ciuitate. †Vir autem quidam nomine
Simon, qui antè fuerat in ciuitate magus, ſeducens gen-
10 tem Samariæ, dicẽs ſe eſſe aliquem magnum: †cui auſcul
tabant omnes à minimo vſq; ad maximum, dicẽtes: Hic
11 eſt virtus Dei, quæ vocatur magna. †Attendebant autem
eum, propter quod multo tempore magicis ſuis*demen *artibus
12 taſſet eos. †Cùm verò credidiſſent Philippo euangelizã
ti de regno Dei *&*nomine Ieſu Chriſti, baptizabantur *in
13 viri ac mulieres. †Tunc Simon & ipſe credidit: & cũ ba-
C ptizatus eſſet, adhærebat Philippo. Videns etiam ſigna
14 & virtutes maximas fieri, ſtupens admirabatur. †Cùm
autem audiſſent apoſtoli qui erant in Ieroſolymis, q̃ re-
cepiſſet Samaria verbum Dei: miſerunt ad eos Petrum &
15 Iohannem. †Qui cùm veniſſent, orauerunt pro ipſis, vt
16 acciperent Spiritum ſanctum. †Nondum enim in quen
quam illorum venerat, ſed baptizati tantùm erant in no
17 mine Dñi Ieſu. †Tunc imponebant manus ſuper illos, &
18 accipiebant Spiritum ſanctum. †Cùm vidiſſet autem
D Simon, quia per impoſitionem manus apoſtolorum da
19 retur Spiritus ſanctus: obtulit eis pecuniam, †dicens, Da
te & mihi hanc poteſtatem, vt cuicunq; impoſuero ma
20 nus, accipiat Spiritum ſanctum. †Petrus autem dixit ad
eum: Pecunia tua tecum ſit in perditionem: qm̃ donum
21 Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri. †Non eſt tibi pars, ne
que ſors in ſermone iſto, cor enim tuum non eſt rectum

coram

22 coram Deo. Pœnitentiam itaq; age ab hac nequitia tua:
& roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cor
23 dis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniq-
24 tatis video te eſſe. Reſpondens autem Simon, dixit: Pre-
camini vos pro me ad Dominum, vt nihil veniat ſup me
25 horum quæ dixiſtis. Et illi quidem teſtificati & loquu
E ti verbum Dñi, redibant Ieroſolymam, & multis regioni
26 bus Samaritanorum euangelizabant. Angelus autem
Dñi loquutus eſt ad Philippum, dicens: Surge, & vade
contra meridianum, ad viam quæ deſcendit ab Ieruſalē
27 in Gazam: hæc eſt deſerta. Et ſurgens abijt. Et ecce, vir
Æthiops, eunuchus potens Candaces reginæ Æthio-
pum, qui erat ſuper omnes gazas eius, venerat adorare
28 in Ieruſalem: & reuertebatur ſedens ſuper currum ſuū,
29 legenſq; Iſaiam prophetam. Dixit autem Spiritus Phi-
30 lippo: Accede, & adiunge te ad currum iſtum. Accurrēs
autem Philippus, audiuit eum legentem Iſaiam prophe
31 tam, & dixit: Putáſne intelligis quæ legis? Qui ait, Et
quomodò poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi? Roga
32 uitq; Philippum vt aſcenderet, & ſederet ſecum. Locus
autem ſcripturæ quam legebat, erat hic: Tanquàm ouis
F ad occiſionem ductus eſt; & ſicut agnus coram tondente
33 ſe, ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. In humilitate iudi
cium eius ſublatum eſt. Generationem eius quis enarra
34 bit? qm̄ tolletur de terra vita eius? Reſpondens autem
Eunuchus Philippo, dixit; Obſecro te, de quo propheta
35 dicit hoc? de ſe, an de alio aliquo? Aperiēs autem Philip
pus os ſuum, & incipiens à ſcriptura iſta, euangelizauit
36 illi Ieſum. Et dum irent per viam, venerunt ad quandā
aquam: & ait Eunuchus, Ecce aqua, quis prohibet me
37 baptizari? Dixit autem Philippus, Si credis ex toto cor-
de, licet. Et reſpondens ait: Credo filium Dei eſſe Ieſum
38 Chriſtum. Et iuſſit ſtare currum: & deſcenderunt vter-
que in aquā, Philippus & Eunuchus, & baptizauit eū.
39 Cùm autem aſcendiſſent de aqua, Spiritus Domini ra-
puit Philippū, & amplius nō vidit eum Eunuchus. Ibat
40 autem per viam ſuam gaudens. Philippus autem inuen
tus eſt in Azóto, & pertranſiens euangelizabat ciuitati-
bus cunctis, donec veniret Cæſaréam.

Candacis 18. | Iſa. 53. b. 7. | tollitur 1. | quid.

Admiranda Sauli perſecutoris conuerſio, Domino ei apparente, & Anania ad ipſum miſſo, à quo baptizatus cœpit Damaſci acerrimè tueri Ieſum eſſe Chriſtum: diſcipuli verò ipſum demittunt per murum propter Iudæorum inſidias: quem Barnabas Ieroſolymis ducit ad apoſtolos, vnde rurſum propter inſidias dimittitur Tarſum. Petrus Lyddæ ſanat Aneā paralyticum, & in Ioppe Tabitham reſuſcitat. CAP. IX.

1 A SAulus autem adhuc ſpirans minarum & cædis in di
ſcipulos Domini, acceſſit ad principem ſacerdotum,
2 & petijt ab eo epiſtolas in Damaſcum ad ſynagogas, vt
ſi quos inueniſſet huius viæ viros ac mulieres, vinctos
3 perduceret in Ieruſalem. Et cùm iter faceret: contigit
vt appropinquaret Damaſco: & ſubitò circunfulſit eū
4 lux de cælo. Et cadens in terram, audiuit vocem dicen-
5 tem ſibi, Saule, Saule quid me perſéqueris? Qui dixit,
Quis es Dñe? Et ille, Ego ſum Ieſus, quem tu perſeque-
6 ris: durum eſt tibi cōtra ſtimulum calcitrare. Et tremēs
7 ac ſtupens dixit, Domine, quid me vis facere? Et Domi-
nus ad eū, Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur ti
B bi quid te oporteat facere. Viri autem illi qui comitabā-
tur cum eo, ſtabant ſtupefacti, audientes quidem vocē,
8 neminem autem videntes. Surrexit autem Saulus de ter
ra, apertiſq; oculis nihil videbat. Ad manus autem illū
9 trahentes, introduxerunt Damaſcū. Et erat tribus die-
10 bus non videns, & non manducauit, neq; bibit. Erat au
tem quidam diſcipulus Damaſci, nomine Ananias: & di
xit ad illum in viſu Dñs, Anania. At ille ait, Ecce ego Do
11 mine. Et Dñs ad eum, Surge, & vade in vicum qui vo-
catur Rectus: & quære in domo Iudæ Saulum nomine
12 Tharſenſem, ecce enim orat. (Et vidit virum Ananiam
nomine, introeuntem, & imponentem ſibi manus vt vi
13 ſum recipiat). Reſpondit autem Ananias, Dñe, audiui à
C multis de viro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis in Ie

Gala. 1. c. 13. Infr. 22. a. 3. | Infr. 22. b. 6. 1. Cor. 15. a. 8. 2. Cor. 12. a. 1. | ibi

14 ruſalem: & hic habet poteſtatem a principibus ſacerdo
15 tum alligandi omnes qui inuocant nomen tuum. Dixit
autem ad eum Dñs, Vade, quoniam vas electionis eſt mi
hi iſte, vt portet nomen meum coram gentibus & regi-
16 bus, & filijs Iſraël. Ego enim oſtendam illi quanta opor
17 teat eum pro nomine meo pati. Et abijt Ananias, & in-
troiuit in domum: & imponēs ei manus, dixit, Saule fra
ter, Dñs miſit me Ieſus, qui apparuit tibi in via quà venie
18 bas: vt videas & implearis Spiritu ſancto. Et confeſtim
D ceciderunt ab oculis eius tanquàm ſquamæ, & viſum re
19 cepit: & ſurgens baptizatus eſt. Et cùm accepiſſet cibū,
confortatus eſt. Fuit autem cum diſcipulis qui erant Da
20 maſci, per dies aliquot. Et continuò ingreſſus in ſynago
21 gas, prædicabat Ieſum, quoniam hic eſt filius Dei. Stu-
pebant autem omnes qui audiebant, & dicebant, Nōn
ne hic eſt qui expugnabat in Ieruſalem eos qui inuoca-
bant nomē iſtud: & huc ad hoc venit vt vinctos illos du
22 ceret ad principes ſacerdotū? Saulus autem multò ma-
gis conualeſcebat, & confundebat Iudæos qui habita-
23 bant Damaſci, affirmans quoniam hic eſt Chriſtus. Cū
autem implerentur dies multi, conſilium fecerunt Iudæi
24 vt eum interficerent. Notæ autem factæ ſunt Saulo in-
ſidiæ eorum. Cuſtodiebant autem & portas die ac no-
25 cte, vt eum interficerent. Accipientes autem eum diſci-
puli nocte, per murum dimiſerunt eum, ſubmittentes in
26 ſporta. Cùm autem veniſſet in Ieruſalem, tentabat ſe iū
gere diſcipulis, & omnes timebāt eum, non credentes q
27 eſſet diſcipulus. Barnabas autem apprehēſum illum du
xit ad apoſtolos: & narrauit illis quomodò ī via vidiſſet
Dñm, & quia locutus eſt ei, & quomodò in Damaſco fi
28 ducialiter egerit in nomine Ieſu. Et erat cum illis intrās
& exiens in Ieruſalem, & fiducialiter agens in nomine
29 Dñi. Loquebatur quoq; Gentibus, & diſputabat cum
30 Græcis: illi autem quærebant occidere eum. Quod cū
cognouiſſent fratres, deduxerunt eum Cæſaream, & di-
31 miſerūt Tarſum. Eccleſia quidem per totam Iudæam
& Galilæam & Samariam habebat pacem, & ædificaba-
tur ambulans in timore Dñi, & conſolatione ſancti Spi
32 ritus replebatur. Factum eſt autem, vt Petrus dum tran
ſiret vniuerſos, deueniret ad ſanctos qui habitabāt Lyd
33 dæ. Inuēnit autem ibi hominem quendam, nomine Æ-
F neam, ab annis octo iacentem in grabato, qui erat para-
34 lyticus. Et ait illi Petrus, Ænea ſanet te Dñs Ieſus Chri
35 ſtus: ſurge, & ſterne tibi. Et continuò ſurrexit. Et vide-
runt eum omnes qui habitabant Lyddæ, & Saronæ: qui
36 conuerſi ſunt ad Dñm. In Ioppe autem fuit quædam di
ſcipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dor-
cas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemoſynis quas
37 faciebat. Factum eſt autem in diebus illis, vt infirmata
moreretur. Quam cùm lauiſſent, poſuerunt eam in cœ-
38 naculo. Cùm autem prope eſſet Lydda ab Ioppe, diſcipu
li audientes quia Petrus eſſet in ea, miſerunt duos viros
39 ad eum, rogantes, Ne pigriteris venire vſq; ad nos. Exur
gens autem Petrus venit cum illis. Et cū adueniſſet, duxe
runt illum in cœnaculum: & circumſteterunt illum om-
nes viduæ flentes, & oſtendētes ei tunicas et veſtes, quas
40 faciebat illis Dorcas. Eiectis autem omnibus foras, Pe-
trus ponens genua orauit: & conuerſus ad corpus, di-
xit: Tabitha ſurge. At illa aperuit oculos ſuos: & viſo Pe-
41 tro, reſedit. Dans aūt illi manum, erexit eam. Et cū vo-
42 caſſet ſanctos & viduas, aſſignauit eam viuā. Notum au
tem factum eſt per vniuerſam Ioppen: & crediderūt mul
43 ti in Dño. Factum eſt autem vt dies multos moraretur
in Ioppe, apud Simonem quendam coriarium.

In ſynagogis prædicabat &c. | 2. Co. 11. g. | eius | ſanat ſ.

Iuſſu angeli accerſit Cornelius centurio Petrum, qui per lintei viſionem admonitus Gentes ad Euangelium admittēdas eſſe, venit ad illum: quumq; ſuper omnes, verbum eius de Chriſto audientes Spiritus ſanctus deſcendiſſet, iuſſit eos baptizari. CAP. X.

1 A VIr autem quidam erat in Cæſarea nomine Corne-
lius, centurio cohortis quæ dicitur Italica, religio
2 ſus, ac timens Deum cum omni domo ſua, faciens elee-

moſynas

3 moſynas multas plebi. et deprecãs Deum ſemper: †is vi-
dit in viſu manifeſtè, quaſi hura diei nona, angelum Dei
4 introeuntem ad ſe, & dicentem ſibi, Corneli. †At ille in-
tuens eum timore correptus, dixit, Quis es Dñe? Dixit
autem illi, Orationes tuæ & eleemoſynę tuę aſcenderũt
5 in memoriam in conſpectu Dei. †Et nunc mitte viros iu
Ioppen, & accerſi Simunem quendam qui cognomina-
6 tur Petrus: †hic hoſpitatut apud Simonem quendam co
riarium, cuius eſt domus iuxta mare. Hic dicet tibi quid
7 te oporteat facere. †Et cũ diſceſsiſſet angelus qui loque-
batur illi, vocauit duos domeſticos ſuos, & militem me-
8 tuentem Dñm ex his qui illi parebant. †Quibus cũ nar-
9 raſſet omnia, miſit illos in Ioppē. †Poſtera autem die iter
B illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, aſcēdit
10 Petrus in ſuperiora, vt oraret circa horam ſextam. †Et cũ
eſuriret, voluit guſtare. Parantibus autem illis, cecidit ſu
11 per eum mentis exceſſus: †& vidit cælum apertum, & de
ſcendēs vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor
12 initijs ſubmitti de cælo in terram: †in quo erant omnia
13 quadrupedia & ſerpentia terræ, & volatilia cæli. †Et fa-
cta eſt vox ad eum, Surge Petre: occide, & manduca.
14 †Ait autem Petrus, Abſit Dñe, quia nunquam manduca
15 ui omne commune & immundum. †Et vox iterum ſe-
*Quod cundò ad eum, *Quæ Deus purificauit, tu commune ne
16 dixeris. †Hoc autem factum eſt per ter. Et ſtatim receptũ
C eſt vas in cælum. †Et dum intra ſe hæſitaret Petrus quid
17 nam eſſet viſio quam vidiſſet, ecce viri, qui miſſi erant à
Cornelio, inquirentes domum Simonis, aſtiterunt ad
18 ianuam. †Et cũ vocaſſent, interrogabant, ſi Simon, qui
19 cognominatur Petrus, illic haberet hoſpitium. †Petro
autem cogitãte de viſione, dixit Spiritus ei, Ecce viri tres
Infr.15.b.7 20 quærunt te. †‖Surge itaq;, & deſcende, & vade cũ eis, ni-
21 hil dubitans: quia ego miſi illos. †Deſcendens autem Pe-
trus ad viros, dixit, Ecce, ego ſum quē quæritis: quę cau-
22 ſa eſt, propter quam veniſtis? †Qui dixerunt, Cornelius
centurio, vir iuſtus & timens Deum, & teſtimonium ha
bens ab vniuerſa gente Iudæorum, reſpõſum accepit ab
angelo ſancto accerſire te in domum ſuam, & audire ver
23 ba abs te. †Introducens ergo eos, recepit hoſpitio. Sequē
D ti autem die ſurgens profectus eſt cũ illis: & quidam ex
24 fratribus ab Ioppe comitati ſunt eum. †Altera autē die
introiuit Cæſaream. Cornelius verò expectabat illos, cõ
25 uocatis cognatis ſuis, & neceſſarijs amicis. †Et factũ eſt
cùm introiſſet Petrus, obuius venit ei Cornelius: & prõ-
eum. 26 cidens ad pedes eius adorauit. †Petrus verò eleuauit eũ,
27 dicens, Surge, & ego ipſe homo ſum. †Et loquens cum il
28 lo intrauit, & inuēnit multos qui conuenerant, †dixitq;
ad illos, Vos ſcitis quomodò abominatum ſit viro Iudęo
coniungi, aut accedere ad alienigenam: ſed mihi oſtēdit
Deus, neminem communem aut immundum dicere ho
29 minem. †Propter quod ſine dubitatione veni accerſitus.
E Interrogo ergo, quam ob cauſam accerſiſtis me? †Et Cor
30 nelius ait, A nudiuſquarta die, vſq; ad hanc horam, orãs
eram hora nona in domo mea, & ecce vir ſtetit ante me
31 in veſte candida, †& ait, Corneli, exaudita eſt oratio tua,
& eleemoſynæ tuę commemoratę ſunt in cõſpectu Dei.
32 †Mitte ergo in Ioppē, & accerſi Simonem qui cognomi-
natur Petrus: hic hoſpitatur in domo Simonis coriarij
33 iuxta mare. †Confeſtim ergo miſi ad te: & tu benefeci
ſti veniendo. Nunc ergo omnes nos in cõſpectu tuo ad-
ſumus, audire omnia quæcunq; tibi præcepta ſunt à Do
34 mino. †Aperiens autem Petrus os ſuum, dixit, In veritate
F comperi, quia non eſt perſonarum acceptor Deus: †ſed
Deu.10.d.17 2.Pa.19.c.7. Iob 34.b.19 Sapi.6.b.8. Eccl.35.b.16 Rom.2.b.11 Galat.2.b.6. Ephes.6.b.9. Colo.3.d.25 1.Pet.1.c.17. Matt.4.c.18. Luc.4.b.14.
35 in omni gente, qui timet eum, & operatur iuſtitiam, ac-
36 ceptus eſt illi. †Verbum miſit Deus filijs Iſraël, annun-
tians pacem, per Ieſum Chriſtum: (hic eſt omnium Do-
37 minus). †Vos ſcitis, quod factum eſt verbum per vniuer
ſam Iudæam: incipiens enim à Galilæa, poſt baptiſmum
38 quod prædicauit Iohannes. †Ieſum à Nazareth quomo-
dò vnxit eum Deus Spiritu ſancto & virtute, qui pertrã
ſijt benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabo-
39 lo, quoniã Deus erat cum illo. †Et nos teſtes ſumus om-
nium quæ fecit in regione Iudæorum & Ieruſalem, quẽ
40 occiderunt ſuſpendentes in ligno. †Hunc Deus ſuſcita-
41 uit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri non omni
populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo: nobis, qui man
ducauimus & bibimus cum illo poſtquàm reſurrexit à
42 mortuis. †Et præcepit nobis prædicare populo, & teſtifi-
G cari quia ipſe eſt qui conſtitutus eſt à Deo iudex viuorũ
43 mortuorum. †Huic ‖omnes prophetæ teſtimonium per- Iere.31.f.34. Mich.7.d.18
hibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen
44 eius omnes qui credunt in eum. †Adhuc loquente Petro
verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes qui au-
45 diebant verbum. †Et obſtupuerunt ex circũciſione fide-
les qui venerant cum Petro, ‖quia & in nationes gratia
46 Spiritus ſancti effuſa eſt. †Audiebant enim illos loquen Iſa.44.b.8.
tes linguis, & magnificantes Deum. Tunc reſpondit Pe-
47 trus, †Nunquid aquam quis prohibere poteſt, vt non ba
ptizentur hi qui Spiritum ſanctum acceperunt ſicut,
48 & nos? †Et iuſſit eos baptizari in nomine Domini Ie-
ſu Chriſti. Tunc rogauerunt eum vt maneret apud eos
aliquot diebus.

Petrus diſceptantibus fratribus q ad Gentes acceſsiſſet, rei ordi nem exponit: multis Antiochia conuerſis prædicatione diſci pulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Eccleſia Ieroſolymitana: qui multis conuerſis adducit eò & Saulum à Tharſo, cũ quo mittitur Ieruſalem, vt in famẽ ab Agabo propheta prædictam ferant fratribus eleemoſynam. CAP. XI.

1 AVdierunt autem apoſtoli & fratres qui erãt in Iu-
A dæa, quõ & Gentes receperunt verbum Dei. †Cùm
2 autem aſcendiſſet Petrus Ieroſolymam, diſceptabant ad
3 uerſus illum qui erant ex circũciſione, dicentes, †Quare
introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti
4 cum illis? †Incipiens autem Petrus exponebat illis ordi-
5 nem, dicens: †Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & vidi
in exceſſu mẽtis viſionem, deſcendens vas quoddam ve-
lut linteum magnum quatuor initijs ſummitti de cælo,
6 & venit vſq; ad me. †In quod intuens, conſiderabam, &
vidi quadrupedia terræ, & beſtias, & reptilia, & volatilia
7 cæli. †Audiui autem & vocem dicentem mihi, Surge Pe-
8 tre, occide & manduca. †Dixi autem, Nequaquam Do-
mine: quia *commune aut immũdum nunquam introi- *omne t.
9 uit in os meum. †Reſpondit autem *vox ſecundò de cæ- *mihi r.
10 lo: Quæ Deus mundauit, tu ne commune dixeris. †Hoc
B autem factum eſt per ter: & recepta ſunt omnia rurſum
11 in cęlum. †Et ecce, viri tres confeſtim aſtiterunt in do-
12 mu in qua eram, miſſi à Cæſarea ad me. †Dixit autem ſpi
ritus mihi vt irem cum illis, nihil hæſitans. Venerunt au
tem mecum & ſex fratres iſti: & ingreſſi ſumus in domũ
13 viri. †Narrauit autem nobis, quomodò vidiſſet angelũ
in domo ſua, ſtantem & dicentem ſibi, Mitte in Ioppen,
14 & accerſi Simonem, qui cognominatur Petrus, †qui lo-
quetur tibi verba in quibus ſaluus eris tu & vniuerſa do
15 mus tua. †Cùm autem cœpiſſem loqui, cecidit Spiritus
16 ſanctus ſuper eos, ſicut & in nos in initio. †Recordatus Supr.1.a.5.
ſum autem verbi Dñi, ſicut dicebat, ‖Iohannes quidem Matt.3.c.11.
baptizauit aqua, ‖Vos autem baptizabimini Spiritu ſan Mar.1.b.8.
17 cto. †Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, ſicut & no Luc.3.c.16. Ioh.1.d.26
C bis qui credidimus in Dñm Ieſum Chriſtum: ego quis Infr.19.a.4.
18 eram, qui poſſem prohibere Deum? †His auditis tacue-
runt: & glorificauerunt Deum, dicentes, Ergo & Genti-
19 bus pœnitentiam dedit Deus ad vitam. †Et illi quidem q
diſperſi fuerant à tribulatione quæ facta fuerat ſub Ste-
phano, perambulauerũt vſq; Phœnicem, & Cyprum &
Antiochiam, nemini loquẽtes verbum, niſi ſolis Iudæis.
20 †Erant autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyrenæi, qui
cùm introiſſent Antiochiam, loquebantur ad Græcos,
21 annunciantes Dñm Ieſum. †Et erat manus Domini cum
eis: multuſq; numerus credentium conuerſus eſt ad Do
22 minum. †Peruenit autem ſermo ad aures Eccleſiæ quæ
erat Ieroſolymis, ſuper iſtis: & miſerunt Barnabam vſq;
23 ad Antiochiam. †Qui cum perueniſſet, & vidiſſet gratiã
D Dei, gauiſus eſt: & hortabatur omnes *propoſito cordis *in
24 permanere in Domino: †quia erat vir bonus, & plenus
Spiritu ſancto & fide. Et appoſita eſt multa turba Dño.

†Profectus

25 Profectus eſt autem Tharſum, vt quæreret Saulũ: quẽ
26 cùm inueniſſet, perduxit Antiochiam. Et annum totum
conuerſati ſunt ibi in Eccleſia: & docuerũt turbam mul
tam, ita vt cognominarentur primùm Antiochiæ diſci-
27 puli Chriſtiani. In his autem diebus ſuperuenerunt ab
28 Ieroſolymis prophetæ Antiochiam, & ſurgens vnus ex
eis nomine Agabus, ſignificabat per ſpiritum famẽ ma-
gnam futuram in vniuerſo orbe terrarum, quæ facta eſt
29 ſub Claudiõ*. Diſcipuli autem prout quis habebat, pro — * Cæſare 1. Inf.12.d.14
poſuerunt ſinguli in miniſterium mittere habitantibus
30 in Iudæa, fratribus: quod & fecerunt mittentes ad ſeniu
res per manus Barnabæ & Sauli.

Herodes occiſo Iacobo, Petrum retrudit in carcerẽ, cupiens poſt Paſcha eum tradere populo occidendum: ſed orante pro eo ſine intermiſſione eccleſia, angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium facta: autem de cæteris cuſtodibus inquiſitione, Herodes proficiſcitur Cæſaream, quumq; diuinos honores à populo oblatos non reſpueret, percuſſus eſt ab angelo, & conſumptus à vermibus expirauit. CAP. XII.

1 EOdem autem tempore miſit Herodes rex manus, vt
A affligeret quoſdam de eccleſia. Occidit autem Iacu
2 bum fratrem Iohannis gladio. Videns autem quia pla-
3 ceret Iudæis, appoſuit apprehendere & Petrum. Erãt au
4 tem dies Azymorum. Quem cùm apprehẽdiſſet miſit
in carcerem, 'tradens' quatuor quaternionibus militum — * tradensq; * ad cuſtodiẽdum eum.
'cuſtodiendum', volens poſt Paſcha producere eum po
5 pulo. Et Petrus quidem ſeruabatur in carcere. Oratio au
tem fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro
6 eo. Cùm autem producturus eum eſſet Herodes, in ipſa
nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus
catenis duabus: & cuſtodes ante oſtium cuſtodiebãt car
7 cerem. Et ecce angelus Dñi aſtitit, & lumen refulſit in
habitaculo, percuſſoq; latere Petri, excitauit eum, dicẽs:
Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius.
8 Dixit autem angelus ad eum: Præcingere, & calcea te ca
B ligas tuas. Et fecit ſic. Et dixit illi: Circunda tibi veſtimen
9 tum tuum, & ſequere me. Et exiens ſequebatur eum, &
neſciebat quia verum eſt quod fiebat per angelum: exiſti
10 mabat autem ſe viſum videre. Tranſeuntes autem pri-
mam & ſecundam cuſtodiam venerunt ad portam fer-
ream quæ ducit ad ciuitatem, quæ vltrò aperta eſt eis. Et
exeuntes proceſſerunt vicum vnum, & continuò diſceſ-
11 ſit angelus ab eo. Et Petrus ad ſe reuerſus dixit: Nunc
ſcio verè quia miſit Dñs angelum ſuum, & eripuit me de
manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæo-
12 rum. Conſideranſq;, venit ad domum Mariæ matris Io
hannis, qui cognominatus eſt Marcus, vbi erãt multi cõ
13 gregati & orantes. Pulſante autem 'eo' oſtium ianuę, p-
C ceſſit puella ad videndum, nomine Rhode. Et vt cogno — * Petro ſ.
14 uit vocem Petri, præ gaudio non aperuit ianuam, ſed in-
15 trò currens nuntiauit ſtare Petrum ante ianuam. At illi
dixerunt ad eam, Inſanis. Illa autem affirmabat ſic ſe ha
16 bere. Illi autem dicebant: Angelus eius eſt. Petrus au-
tem perſeuerabat pulſans. Cùm autem aperuiſſent*, vi- — * oſtium
17 derunt eum, & obſtupuerunt. Annuens autem eis ma-
nu vt tacerẽt, narrauit quomodò Dominus eduxiſſet eũ
de carcere: dixitq;, Nuntiate Iacobo & fratribus hæc. Et
18 egreſſus abijt in alium locũ. Facta autem die, erat non
parua turbatio inter milites quidnam factum eſſet de Pe
19 tro. Herodes autem cùm requiſiſſet eum, & non inue-
D niſſet, inquiſitione facta de cuſtodibus, iuſſit eos duci, de
ſcendenſque à Iudæa in Cæſaream, ibi commoratus eſt.
20 Erat autem iratus Tyrijs & Sydonijs. At illi vnanimes
venerunt ad eum, & perſuaſo Blaſto, qui erat ſuper cubi
culum regis, poſtulabant pacẽ, eò quòd alerentur regiones
21 eorum ab illo. Statuto autem die Herodes veſtitus ve-
ſte regia, ſedit pro tribunali, & concionabatur ad eos.
22 Populus autem acclamabat, Dei voces, & non homi-
23 nis. Confeſtim autem percuſſit eum angelus Domi-
ni, eò quòd non dediſſet honorem Deo: & conſumptus
24 à vermibus, expirauit. Verbum autem Domini creſce-
25 bat & multiplicabatur. Barnabas autem & Saulus re-
uerſi ſunt ab Ieroſolymis expleto miniſterio, aſſumpto — Sup.11.d 29
Iohanne qui cognominatus eſt Marcus.

Saulus & Barnabas iubentur à Spiritu ſancto ſegregari ad opus prædicationis inter Gentes: & Bar-Ieſu ſiue Elyma mago, qui eorum prædicationi reſiſtebat, ad Pauli verbum excæcato, credit Sergius Paulus, in Antiochia Piſidiæ Paulus in ſynagoga latiùs de Chriſto diſſerit, ſed Iudæis blaſphemantibus, & perſecutionem in eos excitantibus, conuertunt ad Gentes iuxta Iſaiæ vaticinium. CAP. XIII.

1 ERant autem in eccleſia quæ erat Antiochiæ, prophe
A tæ & doctores, in quibus Barnabas & Simon q vo- — Inf.14.d.25.
cabat Niger, & Lucius Cyrenẽſis, & Manahen q erat He
2 rodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Miniſtrãtibus
autem illis Dño, & ieiunantibus, dixit Spiritus ſanctus:
Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod
3 aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponẽteſ- — Roma 1. a.1
4 que eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi quidem miſſi à
Spiritu ſancto abierunt Seleuciam, & inde nauigaue-
5 runt Cyprum. Et cùm veniſſent Salaminam, prędicabãt
verbum Dei in ſynagogis Iudæorum. Habebant autem
6 & Iohannem in miniſterio. Et cũ perambulaſſent vni-
uerſam inſulam vſq; ad Paphum, inuenerunt quendam
virum magum Pſeudoprophetam, Iudæum, cui nomen
7 erat 'Bar-Ieſu', qui erat cum procõſule Sergio Paulo vi- — * Barieu
ro prudente. Hic accerſitis Barnaba & Saulo, deſidera-
8 bat audire verbum Dei. Reſiſtebat autem illis Elymas
B magus (ſic enim interpretatur nomen eius) quærẽs auer
9 tere proconſulem à fide. Saulus autem qui & Paulus, re
10 pletus Spiritu ſancto, intuens in eum, dixit: O plene om
ni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iuſti
11 tiæ, non deſinis ſubuertere vias Dñi rectas. Et nunc ecce
manus Domini ſuper te, & eris cæcus, non videns ſolem
vſq; ad tempus. Et confeſtim cecidit in eum caligo & te
12 nebræ, & circuiens quærebat qui ei manũ daret. Tunc
proconſul cùm vidiſſet factum, credidit admirans ſuper
13 doctrina Dñi. Et cũ à Paphu nauigaſſent Paulus & q
cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Iohannes au
14 tem diſcedẽs ab eis reuerſus eſt Ieroſolymam. Illi verò
C pertranſeuntes Pergen, venerunt Antiochiam Piſidiæ:
15 & ingreſſi ſynagogam die ſabbathorum ſederunt. Poſt
lectionem autem legis & prophetarum, miſerunt prin-
cipes ſynagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, ſiquis eſt in
16 vobis ſermo exhortationis ad plebem, dicite. Surgẽs
autem Paulus, & manu ſilentium indicens, ait: Viri Iſraë
17 litæ, & qui timetis Deum audite. Deus plebis Iſraël ele
git patres noſtros, & plebem exaltauit, cùm eſſent incu-
læ in terra Ægypti, & in brachio excelſo eduxit eos ex — Exod.1.a.1. Exod.25.c.16
18 ea, & per quadraginta annorum tempus, mores eorum — 14.c.22.f.29.
19 ſuſtinuit in deſerto. Et deſtruens gentes ſeptem in terra — Exod.16.a.2.
20 Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram eorum, quaſi poſt — Ioſu.14.a.1.
quadringentos & quinquaginta annos: & poſt hæc de- — Iud.3.b.9.
21 dit iudices vſq; ad Samuel prophetam. Et exinde poſtu — 1.Reg 8.a.5.
lauerunt regem: & dedit illis Saul filium Cis, virum de — 1 Re 9.b.16. c.17.10.a.1.
22 tribu Ben-iamin annis quadraginta. Et amoto illo, ſu — 1.Re.16.a.1. c.11.
D ſuſcitauit illis Dauid Regem: cui teſtimonium perhibẽs — Pſa 88.c.21.
dixit, Inueni Dauid filium Ieſſæ, virum ſecundùm cor — Iſa.11.a.1.
23 meum, qui faciet omnes volũtates meas. Huius Deus — Math.3.a.2. Marc.1.a.
ex ſemine, ſecundùm promiſſionem eduxit Iſraël ſalua — Luc.3.a.3. Ioh.1.c.19.
24 torem Ieſum, prędicante Iohanne ante faciem aduẽtus — Matt.3.c.11.
25 eius baptiſmum pœnitentiæ omni populo Iſraël. Cũ — Marc 1.a.7. Luc.3.d.16.
impleret autem Iohannes curſum ſuum, dicebat: Quẽ — Ioh 1.d.27.
me arbitramini eſſe, nõ ſum ego, ſed ecce venit poſt me, — Mat.27.a.2 c.24.
cuius non ſum dignus calceamenta pedum ſoluere.
26 Viri fratres, filij generis Abraham, & qui in vobis timẽt
27 Deum, vobis verbũ ſalutis huius miſſum eſt. Qui enim
habitabant Ieruſalem, & principes eius hunc ignorãtes,
& voces prophetarum quæ per omne ſabbathum legun — Matt.25.b.11
28 tur, iudicantes impleuerunt, & nullam cauſam mortis — Luc.23.c.23 c.23.
inuenientes in eo: petierunt à Pilato vt interficerent eũ. — Iohã.19.a.6.
29 Cumq; conſummaſſent omnia quæ de eo ſcripta erãt, — Matt.18.a.6. Mar.16.b.6
E deponentes eum de ligno, poſuerunt in monumento. — Luc.24.a.5. Iohã.20.a.1.
30 Deus verò ſuſcitauit eum à mortuis tertia die: qui vi- — 10.c.29.

ſus eſt per dies multos his qui ſimul aſcenderãt cum eo
de Galilęa in Ieruſalem, qui vſq; nunc ſunt teſtes eius ad
32 plebem. ¶Et nos vobis annuntiamus eam quæ ad patres
33 noſtros repromiſſio facta eſt: ¶qm̃ hanc ‖Deus adimple- *ᵃ veſtris*
uit filijsᵃ noſtris, reſuſcitans Ieſum, ſicut & in Pſalmo ſe
cundo ſcriptum eſt: ‖Filius meus es tu, ego hodie genui *Pſal. 2. b. 7. Hebr. 1. b. 5. & 5. b. 5.*
34 te. ¶Quòd autem ſuſcitauit eum à mortuis, amplius iam *Iſai. 55. a. 3.*
non reuerſurum in corruptionem, ita dixit: ‖Quia dabo *Pſa. 15. b. 10*
35 vobis ſancta Dauid fidelia. ¶Ideoq; & aliàs dicit: ‖Nõ da *Sup. 2. d. 31.*
36 bis Sanctum tuum videre corruptioné. ¶Dauid enim in
F ſua generatione cùm adminiſtraſſet, voluntati Dei ‖dor- *3. Re. 2. b. 10*
miuit, & appoſitus eſt ad patres ſuos, & vidit corruptio
37 nem. ¶Quem verò Deus ſuſcitauitᵇ, non vidit corruptio *ᵇ à mortuis*
38 nem. ¶Notum igitur ſit vobis viri fratres, quia per hunc
vobis remiſſio peccatorum annuntiatur, ᶜab omnibus q *ᶜ & i.*
39 bus non potuiſtis in lege Moyſi iuſtificari. ¶In hoc om-
40 nis qui credit, iuſtificatur. ¶Videte ergo ne ſuperueniat
41 vobis quod dictum eſt in prophetis, ¶‖Videte cõtempto *Aba. 1. b. 5.*
res, & admiramini, & diſperdimini, quia opus operor
ego in diebus veſtris, opus quod nõ credetis, ſi quis enar
42 rauerit vobis. ¶Exeuntibus autem illis rogabant vt ſe-
43 quenti ſabbatho loquerentur ſibi verba hæc. ¶Cumque
dimiſſa eſſet ſynagoga, ſecuti ſunt multi Iudæorũ, & co-
lentiumᵈ aduenarum Paulum & Barnabam: qui loquen *ᵈ Deum*
44 tes ſuadebant eis vt permanerent in gratia Dei. ¶Sequen
ti verò ſabbatho, penè vniuerſa ciuitas conuenit audire
45 verbum Dei. ¶Videntes autem turbas Iudæi, repleti ſunt
zelo, & contradicebant his quę à Paulo dicebantur blaſ
46 phemantes. ¶Tunc conſtanter Paulus & Barnabas dixe
G runt: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: ſed
quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æter
47 næ vitæ: ecce conuertimur ad Gentes. ¶ſic enim præcepit
nobis Dominus: ‖Poſui te in lucem Gentium: vt ſis in ſa *Iſa. 49. b. 6.*
48 lutem vſq; ad extremum terræ. ¶Audientes autem Gen-
tes gauiſæ ſunt, & glorificabant verbum Dñi: & credide
runt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.
49 ¶Diſſeminabatur autem verbum Dñi per vniuerſam re-
50 gionem. ¶Iudæi autem concitauerunt mulieres religio
ſas & honeſtas, & primos ciuitatis, & excitauerũt per-
ſecutionem in Paulum & Barnabam: & eiecerũt eos de
51 finibus ſuis. ¶‖At illi excuſſo puluere pedum in eos, ve- *Mat 10. b. 14 Mar. 6. b. 11. Luc. 9. a. 5.*
52 nerunt Iconium. ¶Diſcipuli quoq; replebantur gaudio
& Spiritu ſancto.

Multis Iudæorum ac Ethnicorum Iconij fidem in Chriſto ſuſcipiẽtibus, concitatur à Iudæis tumultus in apoſtolos: qui Lyſtram fugiunt, vbi Paulus claudum à matris vtero curat, populuſq; ac ſacerdotes ob id ipſis tanquàm dijs ſacrificare volentes ægrè compeſcunt: ſed concitata à Iudæis ſuperuenientibus turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur: cumq; ſurrexiſſet, ipſe & Barnabas diſcipulos per varia loca exhortantes, & presbyteros ordinantes, reuertuntur Antiochiam.

CAP. XIIII.

1 FActum eſt autem Iconij vt ſimul introirent ſynago-
A gam Iudæorum, & loquerentur ita vt crederet Iudæo
2 rum & Græcorum copioſa multitudo. ¶Qui verò incre-
duli fuerunt Iudæi, ſuſcitauerunt & ad iracundiam cõci
3 tauerunt animas Gentiũ aduerſus fratres. ¶Multo igitur
tempore demorati ſunt fiducialiter agentes in Domino,
teſtimonium perhibente verbo gratiæ ſuæ, dante ſigna
4 & prodigia fieri per manus eorum. ¶Diuiſa eſt autem
multitudo ciuitatis: & quidam quidem erãt cum Iudęis,
5 quidam verò cum apoſtolis. ¶Cùm autem factus eſſet
B impetus gentilium & Iudæorum cum principibus ſuis,
6 vt contumelijs afficerent, & lapidarent eos, ¶intelligẽtes
confugerunt ad ciuitates Licaoniæ Lyſtram & Derben,
& vniuerſam in circuitu regionem, & ibi euangelizan-
7 tes erant. ¶ᵃEt quidam vir Lyſtris infirmus pedibus ſede- *ᵃ Et cõmota eſt oĩs multitudo in doctrina eorũ Paulus aũt & Barnabas morabantur Lyſtris.*
bat, claudus ex vtero matris ſuæ: qui nunquam ambula
8 uerat. ¶Hic audiuit Paulum loquẽtem. Qui intuitus eũ,
9 & videns quia fidem haberet vt ſaluus fieret, ¶dixit ma-
gna voce: Surge ſup pedes tuos rectus. Et exiliuit, & am-
10 bulabat. ¶Turbæ autem cũ vidiſſent quod fecerat Paulus, le
uauerunt vocem ſuam Licaonicè, dicentes: Dij ſimiles fa
11 cti hominibus, deſcenderunt ad nos. ¶Et vocabant Barna
bam, Iouem, Paulum verò, Mercurium, quoniã ipſe erat
12 dux verbi. ¶Sacerdos quoq; Iouis qui erat ante ciuitatẽ,
tauros & coronas ante ianuas afferens, cum populis vo-
13 lebat ſacrificare. ¶Quod vbi audierũt apoſtoli Barnabas
C & Paulus, conſciſſis tunicis ſuis exilierunt in turbas cla-
14 mantes, ¶et dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos morta
les ſumus ſimiles vobis homines, annuntiãtes vobis ab
his vanis conuerti ad Deum viuum ‖qui fecit cælum & *Pſal. 145. a. 6 Apo. 14. b. 7. Pſal. 8. a. 15.*
15 terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt. ¶qui in præte-
ritis generationibus ‖dimiſit omnes gentes ingredi vias
16 ſuas. ¶Et quidem non ſine teſtimonio ſemetipſum reli-
quit, benefaciens de cælo, dans pluuias, & tempora fru-
17 ctifera, implens cibo, & lætitia cordaᵇ noſtra. ¶Et hæc di- *ᵇ veſtra 7.*
18 centes, vix ſedauerunt turbas, ne ſibi immolarẽt. ¶Sup-
uenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi:
& perſuaſis turbis, ‖lapidanteſq; Paulum, traxerunt ex- *2. Cor. 11. f. 24. 25.*
19 tra ciuitatem exiſtimantes eum mortuum eſſe. ¶Circun-
D dantibus autem eum diſcipulis, ſurgens intrauit ciuita-
tem, & poſtera die profectus eſt cũ Barnaba in Derben.
20 ¶Cumq; euangelizaſſent ciuitati illi, & docuiſſent mul-
tos, reuerſi ſunt Lyſtram & Iconium, & Antiochiam,
21 ¶confirmantes animas diſcipulorum, exhortanteſq; vt
permanerent in fide, & quoniam per multas tribulatio-
22 nes oportet nos intrare in regnum Dei. ¶Et cùm cõſti-
tuiſſent illis p ſingulas eccleſias presbyteros: & oraſſent
cum ieiunationibus, commendauerunt eos Dño in quẽ
23 crediderunt. ¶Tranſeunteſq; Piſidiam, venerunt in Pam
24 philiam. ¶Et loquentes verbum Dñi inᶜ Pergen, deſcen- *ᶜ Perge 2.*
25 derunt in Italiamᵈ: ¶‖& inde nauigauerunt Antiochiam, *ᵈ Attaliam Sup. 13. a. 1.*
vnde erant traditi gratiæ Dei in opus quod cõpleuerunt.
26 ¶Cùm autem veniſſent, & congregaſſent eccleſiam, retu
lerunt quanta feciſſet Deus cum illis, & quia aperuiſſet
27 Gentibus oſtium fidei. ¶Morati ſunt autem tempus non
modicum cum diſcipulis.

Orta Antiochiæ ſeditione propter Iudæos volentes Gentes ad Deũ cõuerſas circuncidi, Paulus & Barnabas rem ad apoſtolos referunt: qui poſt Petri & Iacobi ſuffragia communi decreto per literas ſtatuunt, Gentes conuerſas non ligari lege Moyſi: Paulus cupiens ab Antiochia inuiſere loca in quibus prædicauerat, ſeparatur à Barnaba, eò quòd nollet Iohannem aſſumi.

CAP. XV.

1 ET quidam deſcendentes de Iudæa, docebant fratres:
A ‖Quia niſi circuncidamini ſecundùm morem Moy- *Galat. 5. a. 2.*
2 ſi, non poteſtis ſaluari. ¶Facta ergo ſeditione nõ minima
Paulo & Barnabæ aduerſus illos, ſtatuerunt vt aſcende-
rent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs ad apo-
ſtolos & presbyteros in Ieruſalem, ſuper hac quæſtione.
3 ¶Illi ergo deducti ab eccleſia, pertranſibant Phœnicen &
Samariam narrantes conuerſionem Gentium: & facie-
4 bant gaudium magnum omnibus fratribus. ¶Cùm au-
tem veniſſent Ieroſolymam, ſuſcepti ſunt ab eccleſia &
ab apoſtolis & ſenioribus, annuntiantes quanta Deus fe
5 ciſſet cum illis. ¶Surrexerunt autem quidam de hæreſi
B Phariſæorum qui crediderũt, dicentes: Quia oportet cir
6 cuncidi eos, præcipere quoq; ſeruare legem Moyſi. ¶Cõ
ueneruntque apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc.
7 ¶Cùm autem magna conquiſitio fieret, ſurgens Petrus
dixit ad eos: ‖Viri fratres, vos ſcitis quoniam ab antiquis *Sup. 10. b. 20*
diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gẽtes
8 verbum Euãgelij, & credere. ¶Et qui nouit corda Deus,
teſtimonium perhibuit, ‖dans illis Spiritum ſanctum ſi *Sup. 10. g. 45.*
9 cut & nobis, ¶& nihil diſcreuit inter nos & illos, fide pu
10 rificans corda eorum. ¶Nunc ergo quid tentatis Deum,
imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod ne
11 que patres noſtri, neque nos portare potuimus? Sed per
C gratiam Dñi Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quemadmo-
12 dum & illi. ¶Tacuit autem omnis multitudo, & audie-
bant Barnabam & Paulum narrantes quanta Deus feciſ
13 ſet ſigna & prodigia in Gentibus per eos. ¶Et poſtquam
tacuerunt, reſpondit Iacobus, dicens: Viri fratres audite

me.

14 me. †Simon narrauit quemadmodùm primùm Deus
viſitauit ſumere ex Gentibus populum nomini ſuo.
15 †Et huic concordât verba prophetarum, ſicut ſcriptum
16 eſt, †Poſt hæc reuertar & reædificabo tabernaculũ Da-
Amos 9. c. 11
uid, quod décidit, & diruta eius reædificabo, & erigam
17 illud: †vt requirant cæteri hominum Dñm, & omnes gé
D tes ſuper quas inuocatum eſt nomen meum, dicit Domi
18 nus faciens hæc. †Notum à ſeculo eſt Dño opus ſuum.
19 †Propter quod ego iudico, non inquietari eos qui ex Gẽ
20 tibus conuertuntur ad Deum, †ſed ſcribere ad eos vt ab-
Inf. 19. c. 15. 21. c. 25.
ſtineant ſe à contaminationibus ſimulachrorum & for-
21 nicatione, & ſuffocatis, & ſanguine. †Moyſes enim à tẽ-
poribus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus qui eum
prædicent in ſynagogis, vbi per omne ſabbathum legit.
22 †Tunc placuit apoſtolis & ſenioribus cum omni eccle-
ſia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam, cum Pau
lo & Barnaba, Iudam, qui cognominabatur Barſabas, &
23 Silam viros primos in fratribus, †ſcribentes per manus
eorum*. Apoſtoli & ſeniores fratres, his qui ſunt Antio-
*epiſtolã cõtinẽtem hæc
chiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex Gentibus ſalutem.
24 †Quoniam audiuimus, quia quidam ex nobis exeũtes,
E turbauerunt vos verbis, euertentes animas veſtras, qui-
25 bus non mandauimus: †placuit nobis collectis in vnum
eligere viros, & mittere ad vos cum cariſſimis noſtris,
26 Barnaba & Paulo, †hominibus qui tradiderunt aĩas ſuas
27 pro nomine Dñi noſtri Ieſu Chriſti. †Miſimus ergo Iudã
28 & Silam, qui & ipſi vobis verbis referent eadem. †Viſum
eſt enim Spiritui ſancto & nobis, nihil vltrà imponere
29 vobis oneris quàm hæc neceſſaria: †vt abſtineatis vos ab
Sup. 15. d. 20 Inf. 21. e. 25.
immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, &
fornicatione, à quibus cuſtodientes vos bene agetis. Va
30 lete. †Illi ergo dimiſſi deſcenderunt Antiochiã: & cõgre-
F gata multitudine tradiderunt epiſtolã. †Quam cùm le-
31 giſſent, gauiſi ſunt ſuper conſolatione. †Iudas autem &
32 Silas, & ipſi cùm eſſent prophetæ, verbo plurimo conſo
33 lati ſunt fratres, & confirmauerunt. †Facto autẽ ibi ali
quãto tempore, dimiſſi ſunt cum pace à fratribus ad eos
34 qui miſerant illos. †Viſum eſt autem Silæ ibi remanere:
35 Iudas autem ſolus abijt*: †Paulus autem & Barnabas
*Ieruſalem
demorabantur Antiochiæ, docentes, & euangelizantes
36 cum alijs pluribus verbum Domini. †Poſt aliquot autẽ
G dies, dixit ad Barnabam Paulus: Reuertentes viſitemus
fratres per vniuerſas ciuitates, in quibus prædicauimus
37 verbum Dñi, quomodò ſe habeant. †Barnabas autem vo
lebat ſecum aſſumere & Iohannem, qui cognominabat
38 Marcus. †Paulus autem rogabat eum, (vt qui diſceſſiſſet
ab eis de Pamphylia, & non iſſet cum eis in opus*) non
*quò miſſi fuerant ſ.
39 debere recipi. †Facta eſt autem diſſenſio, ita vt diſcederẽt
ab inuicem, & Barnabas quidem aſſumpto Marco naui-
40 garet Cyprum. †Paulus verò electo Sila profectus eſt, tra
41 ditus gratiæ Dei à fratribus. †Perambulabat autem Sy-
riam & Ciliciam, confirmans eccleſias: præcipiens cu-
ſtodire præcepta apoſtolorum & ſeniorum.

Paulus Lyſtris aſſumptum Timotheum circumcidit, & per varias ciuitates, tradit ſeruanda apoſtolorum dogmata: vetatur à ſpiritu ſancto prædicare in Aſia & Bithynia, vocato autem per viſionem Paulo in Macedoniam proficiſcuntur, primumq; Philippis prædicantes, hoſpitio excipiuntur apud Lydiam, ſed eiecto per Paulum ſpiritu Pythone, virgis cæſi mittuntur in carcerem, vbi facto terræmotu, ſolutisq; eorũ vinculis, cuſtos carceris conuertitur, poſteroq; die magiſtratus orant vt ciuitatem egrediantur. CAP. XVI.

1 A PEruenit autem in Derben & Lyſtram. Et ecce diſci-
pulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mu
2 lieris viduæ fidelis, patre Gentili. †Huic teſtimonium bo
*cuiuſdam Iudææ ſ.
num reddebant qui in Lyſtris erant & Iconio fratres.
3 †Hunc voluit Paulus ſecum proficiſci, & aſſumens circũ
cidit eum propter Iudæos qui erant in illis locis. Sciebãt
4 enim omnes quòd pater eius erat Gentilis. †Cùm autem
pertranſirent ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogma-
ta, quæ erant decreta ab apoſtolis & ſenioribus qui erãt
5 Ieroſolymis. †Et eccleſiæ quidem confirmabantur fide,
6 & abundabant numero quotidie. †Tranſeuntes autem
Phrygiam & Galatiæ regionem, vetati ſunt à Spiritu ſan-
7 cto loqui verbum* in Aſia. †Cùm veniſſent autem in My
*Dei.
8 ſiam, tentabant ire in Bithyniam, & nõ permiſit eos Spi
8 ritus Ieſu. †Cùm autem pertranſiſſent Myſiam, deſcẽde-
9 runt Troadẽ: †& viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt: Vir
Macedo quidam erat ſtans & deprecans eum, & dicens:
10 Tranſiens in Macedoniam adiuua nos. †Vt autem viſum
vidit, ſtatim quæſiuimus proficiſci in Macedoniam, cer
11 ti facti q; vocaſſet nos Deus euangelizare eis. †Nauigã-
tes autem à Troade, recto curſu venimus Samothraciã,
12 & ſequẽti die Neapolim: †& inde Philippos: quæ eſt pri
ma partis Macedoniæ ciuitas Colonia. Eramus autẽ in
*ciuitatis. *conſiſtentes
13 hac vrbe diebus aliquot conſiſtentes. Die autem ſab-
C bathorum egreſſi ſumus foras portam iuxta flumen vbi
videbatur oratio eſſe, & ſedentes loquebamur mulieri-
14 bus quæ conuenerant. †Et quædam mulier nomine Ly
dia purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum,
audiuit: cuius Dñs aperuit cor, intendere his quę dicebã
15 tur à Paulo. †Cùm autem baptizata eſſet, & domus eius,
deprecata eſt, dicens: Si iudicaſtis me fidelem Dño eſſe,
introite in domum meam, & manete: & coëgit nos.
16 †Factum eſt autem euntibus nobis ad orationem, puellã
quãdam habentem ſpiritum pythonem obuiare nobis,
quæ quæſtum magnum præſtabat dominis ſuis diuinã
17 do. †Hæc ſubſecuta Paulum & nos, clamabat dicens: Iſti
homines, ſerui Dei excelſi ſunt, qui annunciãt vobis viã
18 ſalutis. †Hæc autem faciebat multis diebus. Dolens autẽ
D Paulus, & conuerſus, ſpiritui dixit: Pręcipio tibi in nomi
19 ne Ieſu Chriſti exire ab ea. Et exijt eadem hora. †Viden-
tes autem dñi eius quia exiuit ſpes quæſtus eorum, ap-
prehendentes Paulum & Silam perduxerunt in forum
20 ad principes: †& offerentes eos magiſtratibus dixerunt:
Hi homines conturbant ciuitatem noſtram, cùm ſint Iu
21 dæi: †& annunciant morem quem non licet nobis ſuſci
22 pere, neq; facere cùm ſimus Romani. †Et cucurrit plebs
*ſuis 2. Co. 11. f. 25 1. Theſ. 2. a. 2 Phil. 1. c. 13. d. 19.
aduerſus eos, & magiſtratus ſciſſis tunicis eorum, iuſ-
23 ſerunt eos virgis cædi. †Et cũ multas plagas eis impoſuiſ
ſent, miſerunt eos in carcerem, præcipientes cuſtodi vt
24 diligenter cuſtodiret eos. †Qui cũ tale præceptum acce-
E piſſet, miſit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum
25 ſtrinxit ligno. †Media aũt nocte, Paulus & Silas orãtes,
laudabant Deum. Et audiebant eos qui in cuſtodia erãt.
26 †Subitò verò terræmotus factus eſt magnus, ita vt mo-
uerentur fundamenta carceris. Et ſtatim aperta ſunt om
27 nia oſtia, & vniuerſorum vincula ſoluta ſunt. †Experge-
factus autem cuſtos carceris, & videns ianuas apertas
carceris, euaginato gladio volebat ſe interficere, æſtimãs
28 fugiſſe vinctos. †Clamauit autem Paulus voce magna, di
cens: Nihil tibi malefeceris, vniuerſi enim hic ſumus.
29 †Petitoq; lumine introgreſſus eſt, & tremefactus proci-
30 dit Paulo & Silæ ad pedes: †& producens eos foras, ait:
31 Domini, quid me oportet facere vt ſaluus fiam? †At illi
F dixerunt: Crede in Dñm Ieſum: & ſaluus eris tu, & do-
32 mus tua. †Et locuti ſunt ei verbũ Dñi cũ oĩbus qui erant
33 in domo eius. †Et tollens eos in illa hora noctis lauit pla-
gas eorum. & baptizatus eſt ipſe, & oĩs domus eius cõti-
34 nuò. †Cũq; pduxiſſet eos in domũ ſuã, appoſuit eis mẽ-
35 ſam, & lætat* eſt cũ oĩ domo ſua credẽs Deo. †Et cũ dies
factus eſſet, miſerũt magiſtratus lictores, dicẽtes, Dimit-
36 te hoĩes illos. †Nunciauit aũt cuſtos carceris verba hæc
Paulo: Quia miſerunt magiſtratus vt dimittamini: nunc
37 igit exeuntes, ite in pace. †Paulus aũt dixit eis: Cæſi ſ no
publicè, indẽnatos hoĩes Romanos miſerũt in carcerẽ, et
38 nũc occultè nos eijciunt? Nõ ita: ſed veniãt, & ipſi nos eij
G ciãt. †Nunciauerũt aũt magiſtratibus lictores verba hæc.
39 Timueruntq; audito q; Romani eſſent, †& veniẽtes de-
precati ſunt eos, & educẽtes rogabãt vt egrederent de vr
40 be. †Exeuntes aũt de carcere, introierũt ad Lydiam: & vi
ſis fratribus conſolati ſunt eos, & profecti ſunt.

Facto Theſſalonicæ magno fructu per Pauli prædicationem, concitatur aduerſus eũ à Iudæis ſeditio, ſimiliter & Berææ Pau

lus

lus Athenis cum Iudæis & philoſophis diſſerit, ac Dionyſium Areopagitam ad Chriſtum conuertit cum quibuſdam alÿs. CAP. XVII.

1 CVm autem perambulaſſent Amphipolim & Apol-
A lonism, venerunt Theſſalonicam, vbi erat ſynago-
2 ga Iudæorum. †Secundùm conſuetudinem autem Pau-
lus introiuit ad eos: & per ſabbatha tria diſſerebat eis de
3 ſcripturis, †adaperiens & inſinuãs quia Chriſtum opor
tuit pati & reſurgere à mortuis: & quia hic eſt Ieſus Chri-
4 ſtus, quem ego annuntio vobis. †Et quidam ex eis credi-
derunt, & adiuncti ſunt Paulo & Silæ, & de colentibus
gentilibus multitudo magna, & mulieres nobiles non
5 paucæ. †Zelantes autem Iudæi, aſſumenteſq; de vulgo vi
B ros quoſdam malos, & turba facta, concitauerunt ciuita
tem: & aſſiſtentes domui Iaſonis, quærebant eos produ
6 cere in populum. †Et cū non inueniſſent eos, trahebãt Ia
ſonem & quoſdam fratres ad principes ciuitatis, claman
*vrbem tes, Quoniam hi qui *orbem* concitãt, & huc venerunt,
7 quos ſuſcepit Iaſon, & hi omnes contra decreta Cæſaris
8 faciunt, regem alium dicentes eſſe Ieſum. †Concitauerũt
9 autem plebem & principes ciuitatis audientes hæc. †Et
accepta ſatiſfactione à Iaſone & à cæteris, dimiſerũt eos.
10 †Fratres verò confeſtim per noctem dimiſerunt Paulum
C & Silam in Berœam. Qui cùm veniſſent, in ſynagogam
11 Iudæorum introierunt. †(Hi autem erant nobiliores eo-
rum qui ſunt Theſſalonicæ, qui ſuſceperunt verbum cũ
omni auiditate, quotidie ſcrutantes ſcripturas, ſi hæc ita
12 ſe haberent. †Et multi quidem crediderunt ex eis, & mu
13 lierum gentilium honeſtarum, & viri non pauci). †Cùm
autem cognouiſſent in Theſſalonica Iudæi, quia & Be-
rœæ prædicatum eſt à Paulo verbum Dei, venerunt & il
14 luc, commouentes & turbantes multitudinẽ. †Statimq;
tunc Paulum dimiſerunt fratres, vt iret vſq; ad mare: Si-
15 las autem & Timotheus remanſerunt ibi. †Qui autem
deducebant Paulum, perduxerũt eum vſq; ad Athenas:
D & accepto mãdato ab eo ad Silam & Timotheũ, vt quã
16 celeriter venirent ad illum, profecti ſunt. †Paulus autem
cùm Athenis eos expectaret, incitabatur ſpiritus eius in
17 ipſo, videns idololatriæ deditam ciuitatem. †Diſputabat
igitur in ſynagoga cum Iudæis, & colentibus, & in foro,
*audiebant. 18 per omnes dies ad eos qui *aderant*. †Quidã autem Epi-
curei & Stoici philoſophi diſſerebant cum eo, & quidã
*ſeminiuerbius. dicebant: Quid vult *ſeminator verborũ* hic, dicere? Alij
verò, Nouorum dæmoniorum videtur annuntiator eſſe,
19 quia Ieſum & reſurrectionem annũtiabat eis. †Et appre
henſum eum ad Areopagum duxerunt, dicentes: Poſſu-
E mus ſcire quæ eſt hæc noua, quæ à te dicitur, doctrina?
20 †noua enim quædam inſers auribus noſtris. Volumus er
21 go ſcire quidnam velint hæc eſſe. †(Athenienſes autem
omnes, & aduenæ, hoſpites, ad nihil aliud vacabant niſi
22 aut dicere, aut audire aliquid noui.) †Stãs aũt Paulus in me
dio Areopagi, ait: Viri Athenienſes, per omnia quaſi *ſu-
ſuperſtitioſiores. 23 perſtitioſos vos video. †Præteriens enim & videns ſimu
lachra veſtra, inueni & aram In qua ſcriptum erat,
IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego
Gene.1.a.1. Sup.7.f.48. 24 annuntio vobis. †Deus qui fecit mũdum, & omnia quæ
F in eo ſunt, hic cæli & terræ cũ ſit Dñs, non in manufactis
25 templis habitat, †nec manibus humanis colitur, indigẽs
aliquo, cùm ipſe det omnibus vitam & inſpirationem,
26 & omnia: †fecitq; ex vno omne genus hominum inhabi
tare ſuper vniuerſam faciem terræ, definiens ſtatuta tem
27 pora & terminos habitationis eorum, †quærere Deum ſi
*&c ſ. forte attrectent eum *aut* inueniant, quamuis non longè
28 ſit ab vnoquoq; noſtrum. †In ipſo enim viuimus & mo
uemur & ſumus, ſicut & quidam veſtrorum poëtarum
Aratus. Iſa.40.d.18. 29 dixerunt, Ipſius enim & genus ſumus. †Genus ergo cũ
ſimus Dei, non debemus æſtimare auro aut argento, aut
lapidi, ſculpturæ artis & cogitationis hominis, Diuinũ
30 eſſe ſimile. †Et tempora quidem huius ignorantiæ deſpi
G ciens Deus, nunc annuntiat hominibus vt omnes vbiq;
31 pœnitentiam agant, †eò quòd ſtatuit diem in quo iudicatu-
rus eſt orbem in æquitate, in viro in quo ſtatuit, fidem
32 præbens omnibus, ſuſcitãs eum à mortuis. †Cùm audiſ-
ſent autem reſurrectionem mortuorum, quidam quidẽ
irridebant, quidam verò dixerunt: Audiemus te de hoc
33 iterum. †Sic Paulus exiuit de medio eorum. †Quidam
34 verò viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dio-
nyſius Areopagita, & mulier noĩe Damaris, & alij cũ eis.

Paulus Corinthi ſuum exercet artificium apud Aquilã: & quanquam ad eius prædicationem blaſphemarent Iudæi, audit tamen in viſione multum ibi populum ad fidem conuertendum. verum poſt ſeſquiannum accuſatur à Iudæis apud Gallionem proconſulem, & poſt multos dies venit Epheſum, ac varÿs regionibus fratres confirmat. Apollo vehementer Iudæos cõuincit, oſtendens ex ſcripturis Ieſum eſſe Chriſtũ, quanquam tantùm noſſet baptiſma Iohannis. CAP. XVIII.

1 POſt hæc egreſſus ab Athenis, venit Corinthum. †&
A inueniens quendam Iudæum, nomine Aquilam, Põ
2 ticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priſcillam
vxorem eius (eò quòd præcepiſſet Claudius diſcedere om-
3 nes Iudæos à Roma,) acceſſit ad eos. †Et quia eiuſdem
erat artis, manebat apud eos, & operabatur. (erant autẽ
4 ſcenofactoriæ artis.) †Et diſputabat in ſynagoga per om-
ne ſabbathum, interponens nomen Domini Ieſu, ſua-
5 debatque Iudæis & Græcis. †Cùm veniſſent autem de
B Macedonia Silas & Timotheus, inſtabat verbo Paulus,
6 teſtificans Iudæis eſſe Chriſtum Ieſum. †Contradicenti
bus autem eis, & blaſphemantibus, excutiens veſtimẽta
ſua, dixit ad eos: Sanguis veſter ſuper caput veſtrum: mũ
7 dus ego, ex hoc ad Gentes vadam. †Et migrans inde, intra
uit in domum cuiuſdam, nomine Titi iuſti, colẽtis Deũ,
8 cuius domus erat coniuncta ſynagogæ. †Criſpus autem
C archiſynagogus credidit Domino, cũ omni domo ſua:
& multi Corinthiorum audientes credebant, & bapti-
9 zabantur. †Dixit autem Dominus noctè per viſionem
10 Paulo: Noli timere, ſed loquere, & ne taceas, †propter quod
ego ſum tecum: & nemo apponetur tibi vt noceat te:
quoniam populus eſt mihi multus in hac ciuitate.
11 †Sedit autem *annum & ſex menſes, docens apud eos *ibi
12 verbum Dei. †Gallione autem proconſule Achaiæ, in-
ſurrexerunt vno animo Iudæi in Paulum, & adduxerũt
13 eum ad tribunal, †dicentes: Quia contra legem hic per-
D ſuadet hominibus colere Deum. †Incipiente autẽ Pau
14 lo aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: Siquidem eſſet ini-
quum aliquid aut facinus peſſimum, ò viri Iudæi, rectè
15 vos ſuſtinerem. †ſi verò quæſtiones ſunt de verbo & no
minibus, & legis veſtræ, vosipſi videritis: iudex ego ho-
16 rum nolo eſſe. †Et minauit eos à tribunali. †Apprehen-
17 dẽtes autem omnes Soſthenem principem ſynagogæ,
percutiebant eum ante tribunal, & nihil eorum Gallio-
18 ni curæ erat. †Paulus verò cũ adhuc ſuſtinuiſſet dies mul
E tos, fratribus valefaciens, nauigauit Syriam, (& cum eo
Priſcilla & Aquila,) qui ſibi totonderat in Cenchris ca- Num.6.c. Inf.21.d.
19 put, habebat enim votum. †Deuenitq; Epheſum & illos
ibi reliquit. Ipſe verò ingreſſus ſynagogam, diſputabat
20 cum Iudæis. †Rogantibus autem eis, vt ampliori tem-
21 pore maneret, non conſenſit, †ſed valefaciens, & dicens:
Iterũ reuertar ad vos, Deo volẽte: profectus eſt ab Ephe-
22 ſo. †Et deſcendens Cæſaream aſcendit, & ſalutauit eccle
F ſiam, & deſcendit Antiochiam. †Et facto ibi aliquantum
23 tempore, profectus eſt, perambulans ex ordine Galaticã
regionem, & Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos.
24 †Iudæus aũt quidam, Apollo nomine, Alexandrinus *ge- *natione
nere*, vir eloquens deuẽnit Epheſum, potens in ſcriptu-
25 ris. †Hic erat edoctus viam Domini: & feruens ſpiritu lo
quebatur, & docebat diligenter ea quæ ſunt Ieſu, ſciens
26 tantùm baptiſma Iohannis. †Hic ergo cœpit fiducialiter
G agere in ſynagoga. Quem cùm audiſſent Priſcilla & Aqui
la, aſſumpſerunt eum, & diligentiùs expoſuerunt ei viam
27 *Domini*. †Cùm autem vellet ire Achaiam, exhortati fra *Dei ſ.
tres, ſcripſerunt diſcipulis vt ſuſciperent eum. Qui cùm
28 veniſſet, contulit multum his qui crediderant. †Vehe-
menter enim Iudæos reuincebat publicè, oſtendens per
ſcripturas, eſſe Chriſtum Ieſum.

Paulus Epheſi quoſdam diſcipulos Iohannis tantùm baptiſmate baptizatos, iubet in Ieſu nomine baptizari, ac manuum impoſitione Spiritum ſanctum ipſis impetrat, ibiq́; prædicans multa edit ſigna: de Iudæis qui non credentes conabantur nomine Ieſu à Paulo prædicati adiurare dæmonia: multi peccata confitentes libros ſuperſtitioſos exurunt, Demetrius argentarius grauem aduerſus Paulum ſeditionem excitat, quam ægrè tandem ſedat Alexander. CAP. XIX.

1 FActum eſt autem cùm Apollo eſſet Corinthi, vt Pau
A lus peragratis ſuperioribus partibus veniret Ephe-
2 ſum, & inueniret quoſdam diſcipulos: †dixitq́; ad eos, Si
Spiritum ſanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt
3 ad eum: Sed neq; ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus. †Ille
verò ait: In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt: In Io-
4 hannis baptiſmate. †Dixit autem Paulus, Iohannes ba- Matt.3.c.11. Marc.1.b.8. Luc.3.c.16. Ioh.1.d.16. Sup.1.a.5.& b.16.19.a.4. Supr.2.a.4.
ptizauit baptiſmo pœnitentiæ populum, dicens: In eum
qui venturus eſſet poſt ipſum vt crederent, hoc eſt, in Ie
5 ſum. †His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Ie-
6 ſu. †Et cū impoſuiſſet illis manus Paulus, venit Spiritus
B ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & propheta-
7 bant. †Erant autem omnes viri ferè duodecim. †Intro-
8 greſſus autem ſynagogam, cum fiducia loquebatur per
9 tres menſes, diſputans & ſuadens de regno Dei. †Cū
autem quidam indurarentur, & non crederent, maledi-
centes *viam Dñi coram multitudine, diſcedens ab eis, *viā eorum
ſegregauit diſcipulos, quotidie diſputans in ſchola tyran
10 ni cuiuſdam. †Hoc autem factum eſt per biennium, ita vt
omnes qui habitabant in Aſia, audirent verbum Dñi, Iu-
11 dæi atq; Gentiles. †Virtuteſq́; nō quaſlibet faciebat De⁹
12 per manum Pauli: †ita vt etiam ſuper languidos defer-
rentur à corpore eius ſudaria vel ſemicinctia, & recede-
bant ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebātur.
13 †Tentauerunt autem quidam & de circumeuntibus Iu
C dæis exorciſtis, inuocare ſuper eos qui habebant ſpiritus
malos, nomen Domini Ieſu, dicentes: Adiuro vos per Ie-
14 ſum quem Paulus prædicat. †Erant autem quidam Sce-
uæ Iudæi principis ſacerdotum ſeptem filij, qui hoc fa-
15 ciebant. †Reſpondens autem ſpiritus nequam, dixit eis:
16 Ieſum noui, & Paulum ſcio: vos autem qui eſtis? Et inſi-
liens homo in eos in quo erat dæmonium peſſimum, &
dominatus amborum, inualuit contra eos: ita vt nudi
17 & vulnerati effugerent de domo illa. †Hoc autem notū
factum eſt omnibus Iudæis atq; Gentilibus, qui habita-
bāt Epheſi: & cecidit timor ſuper omnes illos, & magni
18 ficabatur nomen Domini Ieſu. †Multique credentium
D veniebant confitentes & annuntiantes actus ſuos. †Mul
19 ti autem ex eis qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt
libros, & combuſſerunt coram omnibus, & computa-
tis pretijs illorum, inuenerunt pecuniam denariorum
20 quinquaginta millium. †Ita fortiter creſcebat verbum
21 Dei & cōfirmabatur. †His autē expletis propoſuit Pau
lus in Spiritu, tranſita Macedonia & Achaia ire Ieroſoly
mam, dicens: Poſtquàm fuero ibi, oportet me & Romā
22 videre. †Mittens autē in Macedoniam duos ex miniſtrā
tibus ſibi, Timotheum & Eraſtum, ipſe remanſit ad tem
23 pus in Aſia. †Facta eſt autem illo tempore turbatio non
24 minima de via Dñi. †Demetrius enim quidam nomine
E argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præſtabat ar-
25 tificibus non modicum quæſtum: †quos conuocans &
eos qui huiuſmodi erant opifices, dixit: Viri, ſcitis quia
26 de hoc artificio eſt nobis acquiſitio: †& videtis & auditis
quia non ſolùm Epheſi, ſed penè totius Aſiæ, Paulus hic
ſuadens auertit multam turbam dicens: Quoniam non
27 ſunt dij qui manibus fiunt. †Non ſolùm autem hæc peri
clitabitur nobis pars in redargutionē venire, ſed & ma-
gnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur; ſed & de-
ſtrui incipiet maieſtas eius, quam tota Aſia & orbis co-
28 lit. †His auditis repleti ſunt ira, & exclamauerunt, dicē
29 tes: Magna Diana Epheſiorum. †Et impleta eſt ciuitas to
F ta confuſione, & impetum fecerunt vno animo in thea-
trum, rapto Gaio & Ariſtarcho Macedonibus comitib⁹
30 Pauli. †Paulo autem volente intrare in populum, non p-
31 miſerunt diſcipuli. †Quidam autē & de Aſiæ principi
bus qui erant amici eius, miſerūt ad eum, rogantes ne ſe
32 daret in theatrum. †Alij autem aliud clamabant. Erat
enim eccleſia confuſa, & plures neſciebant qua ex cauſa
33 conueniſſent. †De turba autem detraxerunt Alexandrū,
propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu ſilē
34 tio poſtulato, volebat reddere rationem populo. †Quē
vt cognouerunt Iudæum eſſe, vox facta vna eſt omnium,
quaſi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephe-
35 ſiorū. †Et cū ſedaſſet ſcriba turbas, dixit: Viri Epheſij,
quis enim eſt hominum, qui neſciat Epheſiorum ciuita
36 tem cultricem eſſe magnæ Dianæ, Iouiſq́; prolis? †Cùm
G ergo his contradici non poſſit, oportet vos ſedatos eſſe,
37 & nihil temerè agere. †Adduxiſtis enim homines iſtos,
neq; ſacrilegos, neq; blaſphemantes deam veſtram.
38 †Quòd ſi Demetrius, & qui cum eo ſunt artifices habēt
aduerſus aliquem cauſam, conuentus forenſes agūtur,
39 & proconſules ſunt, accuſent inuicem. †Siquid autem
alterius rei quæritis: in legitima eccleſia poterit abſol-
40 ui. †Nam & periclitamur argui ſeditionis hodiernæ:
cùm nullus obnoxius ſit (de quo poſſimus reddere ra-
tionem) concurſus iſtius. Et quum hæc dixiſſet, dimi-
ſit eccleſiam.

Paulus peragratis varijs partibus Macedoniæ, & Græciæ, concionatur Troade in mediam noctem: cumq́; adoleſcens Eutychus cadens à tertio cœnaculo mortuus eſſet, Paulus eum reſuſcitauit, & varijs locis peragratis, aduocatos ex Epheſo presbyteros exhortatur, vt vigilantes ſint in regēda eccleſia: prædicens quòd non eſſent amplius eum viſuri. CAP. XX.

1 POſtquàm autē ceſſauit tumultus, vocatis Paulus di-
A ſcipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus eſt
2 vt iret in Macedoniam. †Cùm autem perambulaſſet par-
tes illas, & exhortat⁹ eos fuiſſet multo ſermone, venit ad
3 Græciam. †Vbi cū feciſſet menſes tres, factæ ſunt illi inſi
diæ a Iudæis nauigaturo in Syriam: habuitq́; conſilium
4 vt reuerteretur per Macedoniam. †Comitatus eſt autem
eum **Soſipater Pyrrhi Beroenſis, Theſſalonicēſium ve- *vſq; in Aſiam 3.
rò Ariſtarchus, & Secundus, & Gaius Derbæus & Timo *Sopater 5.
5 theus, Aſiani verò Tychicus & Trophimus. †Hi cū præ
6 ceſſiſſent, ſuſtinuerunt nos Troade: †nos verò nauigaui
B mus poſt dies Azymorū à Philippis, & venimus ad eos
Troadem in diebus quinq;, vbi demorati ſumus diebus
7 ſeptem. †Vna autem Sabbathi cùm conueniſſemus ad
frāgendum panem, Paulus diſputabat cum eis profectu
rus in craſtinum, protraxitq́; ſermonem vſque in mediā
8 noctem. †Erant autem lampades copioſæ in cœnaculo
9 vbi eramus congregati. †Sedens autem quidam adole-
ſcens nomine Eutychus ſuper feneſtram, cùm mergeretur
ſomno graui, diſputante diu Paulo, ductus ſomno, ceci-
dit de tertio cœnaculo deorſum, et ſublatus eſt mortuus.
10 Ad quem cùm deſcendiſſet Paulus, incubuit ſuper eum:
C et complexus dixit, Nolite turbari, anima enim ipſius in
11 ipſo eſt. †Aſcendens autem frangenſq; panem et guſtās,
12 ſatiſq; allocutus vſq; in lucem, ſic profectus eſt. †Addu
xerunt autem puerum viuentem, & conſolati ſunt non
13 minimè. †Nos autem aſcendentes nauem, nauigauim⁹
in Aſſon, inde ſuſcepturi Paulum, ſic enim diſpoſuerat
14 ipſe per terram iter facturus. †Cū autem inueniſſet nos
15 in Aſſon, aſſumpto eo venimus Mitylénen. †Et inde na-
uigantes ſequēti die venimus contra Chium: & alia ap-
plicuimus Samum, & ſequenti die venimus Milétum.
16 †propoſuerat enim Paulus tranſnauigare Epheſum, ne
qua mora illi fieret in Aſia. Feſtinabat enim ſi poſſibile ſi
17 bi eſſet vt diem Pentecoſten faceret Ieroſolymis. †A Milē
D to autem mittens Epheſum, vocauit maiores natu Eccle
18 ſiæ. †Qui cū veniſſent ad eum, & ſimul eſſent, dixit eis:
Vos ſcitis à prima die qua ingreſſus ſum in Aſiam, quali
19 ter vobiſcum per omne tempus fuerim, †ſeruiens Domi
no cū omni humilitate & lachrymis, & tentationibus
20 quæ mihi acciderunt ex inſidijs Iudæorum: †quomodò
nihil ſubtraxerim vtilium, quominus annuntiarem vo-
21 bis, & docerem vos publicè & per domos, †teſtificans

Iudæis atq; Gentilibus in Deum pœnitentiam & fidem
22 in Dñm noſtrum Ieſum Chriſtum. †Et nunc ecce alli
gatus ego ſpiritu, vado in Ieruſalé, quæ in ea ventura ſint
23 mihi ignorans, †niſi quòd Spiritus ſanctus per omnes ci
E uitates mihi proteſtatur dicens: q̃m vincula & tribula-
24 tiones Ieroſolymis me manét. †Sed nihil horum vereor,
nec facio animam meam pretioſiorem quàm me, dũmo
verbi dò conſummem curſum meũ & miniſterium quod ac-
25 cepi à Dño Ieſu, teſtificari Euangeliũ gratiæ Dei. †Et nũc
ecce ego ſcio; quia amplius non videbitis faciem meam
vos omnes, per quos tranſiui prædicans regnum Dei.
26 †Quapropter conteſtor vos hodierna die quia mundus
27 ſum à ſanguine oĩum. †Non enim ſubterfugi, quominus
28 annuntiarem omne conſilium Dei vobis. †Attẽdite vo
bis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit
epiſcopos, regere eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſangui
29 ne ſuo. †Ego ſcio q̃m intrabunt poſt diſceſſionem meam
graues l. F lupi rapaces in vos, nõ parcentes gregi †Et ex vobiſipſis
30 exurgent viri loquentes peruerſa, vt abducãt diſcipulos
31 poſt ſe. †Propter quod vigilate, memoria retinentes quo
niam per triennium nocte & die non ceſſaui, cũ lachry-
32 mis monens vnumquenq; veſtrum. †Et nunc commen
do vos Deo & verbo gratiæ ipſius, qui potens eſt ædifica
33 re, & dare hæreditatem in ſanctificatis omnibus. †Argẽ-
*ſicut 34 tum & aurum, aut veſtẽ nullius concupiui. †*Ipſi ſciõs
1.Cor.4.c.12 G q̃m ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum ſunt,
1.The.2.b.9 35 miniſtrauerunt manus iſtæ. †Omnia oſtendi vobis, q̃m
2.The.3.b.8 ſic laborantes, oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe
verbi Dñi Ieſu, (q̃m ipſe dixit) Beatius eſt magis dare,
36 quàm accipere. †Et cũ hæc dixiſſet, poſitis genibus ſuis
37 orauit cum omnibus illis. †Magnus autem fletus factus
eſt omnium, & procumbentes ſuper collum Pauli, oſcu
38 labantur eum, †dolentes maximè in verbo quod dixerat,
quoniam amplius faciem eius non eſſent viſuri. Et dedu
cebant eum ad nauem.

Paulo Ieroſolymam tendenti poſt varias nauigationes, vaticinatur Agabus propheta afflictiones quas paſſurus erat Ieroſolymis, nec tamen amicorum lachrymis auerti poteſt ne aſcendat Ieruſalem, paratus pro Chriſto mortem ſubire: cumq; Ieruſalem perueniſſet, Iacobus ipſi ſuadet vt cũ quatuor viris votum habentibus ſe ſanctificet, qđ cùm faceret rapitur à Iudæis, ſed ex eorum manibus eripitur à tribuno, à quo catenis alligatus ducitur in caſtra, impetrat tamen facultatem loquendi ad populum. CAP. XXI.

1 CVm autem factum eſſet vt nauigaremus, abſtracti
A ab eis, recto curſu venimus Coum, & ſequenti die
2 Rhodum, & inde Pataram. †Et cùm inueniſſemus nauẽ
tranſfretantem in Phœnicen: aſcendentes nauigauimus.
3 †Cùm apparuiſſemus autẽ Cypro, relinquentes eam ad
ſiniſtram, nauigauimus in Syriam, & venimus Tyrum,
4 ibi enim nauis expoſitura erat onus. †Inuentis autem di
ſcipulis, manſimus ibi diebus ſeptem; qui Paulo dicebãt
5 per Spũm ne aſcenderet Ieroſolymam. †Et expletis die-
bus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum
vxoribus & filiis vſque foras ciuitatem: & poſitis geni
6 bus in littore, orauimus. †Et cũ valefeciſſemus inuicem,
7 aſcendimus nauem, illi autem redierunt in ſua. †Nos ve-
* expleta l. B rò nauigatione *explicita*, à Tyro deſcẽdimus Ptolemai
dam, & ſalutatis fratribus, manſimus die vna apud illos.
8 †Alia autem die profecti, venimus Cæſaréam. Et intrãtes
domum Philippi Euangeliſtæ, qui erat *vnus* de ſeptẽ,
Sup. 6. b.5. 9 manſimus apud eum. †Huic autem erant quatuor filiæ
10 virgines, prophetantes. †Et cùm moraremur per dies ali
quot, superuenit quidã à Iudæa propheta, nomine Aga-
11 bus. †Is cùm veniſſet ad nos, tulit zonam Pauli: & alligãs
ſibi pedes & manus dixit: Hæc dicit Spiritus ſanctus. Vi-
rum cuius eſt zona hæc, ſic alligabunt in Ieruſalem Iu-
12 dæi, & tradent in manus Gentium. †Quod cùm audiſſe-
mus, rogabamus nos & qui loci illius erant, ne aſcẽderet
13 Ieroſolymã. †Tunc reſpondit Paulus, & dixit. Quid faci-
C tis flentes & affligentes cor meum? Ego enim nõ ſolùm
alligari, ſed & mori in Ieruſalẽ paratus ſum propter no-
14 mẽ Dñi Ieſu. †Et cũ ei ſuadere nõ poſſemus, quieuimus,
15 dicentes: Dñi voluntas fiat. †Poſt dies aũt iſtos pperati
16 aſcendebamus in Ieruſalẽ. †Venerũt aũt & ex diſcipulis
à Cæſarea nobiſcũ, adducentes ſecum (apud quem hoſpi
tatemur) *Iaſonẽ* quendã Cypriũ antiquũ diſcipulum. *Mnaſonẽ l.
17 †Et cũ veniſſemus Ieroſolymã, libẽter acceperũt nos fra-
18 tres. †Sequenti aũt die introibat Paulus nobiſcũ ad Iaco
19 bũ, oẽſq; collecti ſunt ſeniores †Quos cũ ſalutaſſet, nar-
D rabat p ſingula, q̃ Deus feciſſet in gentibus p miniſteriũ
20 ipſius. †At illi cũ audiſſent, magnificabant Deũ, dixerũt-
que ei. Vides frater quot millia ſunt in Iudæis q credide
21 runt: & oẽs æmulatores ſunt legis? †Audierunt aũt de te
quia diſceſſionẽ doceas à Moyſe eorũ qui p gentes ſunt
Iudæorũ, dicens non debere eos circuncidere filios ſuos,
22 neq; ſm conſuetudinem ingredi. †Quid ergo eſt? Vtique
oportet cõuenire multitudinẽ: audiẽt enim te ſupueniſ-
23 ſe. †Hoc ergo fac, qđ tibi dicim⁹: Sũt nobis viri quatuor,
24 votum habentes ſuper ſe. †His aſſumptis, ſanctifica te
cũ illis: & impende in illis, vt radant capita: & ſcient oẽs Num.6.c.18
quia quæ de te audierunt, falſa ſunt, ſed ambulas & ipſe Sup.18.c.8.
25 cuſtodiens legẽ. †De his aũt qui crediderunt ex gẽtibus
E nos ſcripſimus, iudicãtes vt abſtineãt ſe ab idolis, immo Sup.15.d.
26 lato, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione. †Tũc Pau 20. c.29.
lus aſſumptis viris, poſtera die purificatus cũ illis intra- Inf.24.a.18
uit in tẽplũ, annuntians expletionẽ dierũ purificationis
27 donec offerretur pro vnoquoq; eorũ oblatio. †Dũ autẽ ſe-
ptem dies conſummarent, hi qui de Aſia erant Iudæi, cũ
vidiſſent eum in tẽplo, concitauerunt oẽm populum, &
28 iniecerunt ei manus clamantes: †Viri Iſraëlitæ, adiuuate,
hic eſt homo qui aduerſus populum, & legẽ, & locum
hunc, oẽs vbiq; docens, inſuper & gentiles induxit in tẽ
29 plum, & violauit ſanctũ locũ iſtum. †(Viderãt enim Tro
F phimum Epheſium in ciuitate cum ipſo, quẽ æſtimaue-
30 runt q̃m in templum introduxiſſet Paulus) †Cõmotaq;
eſt ciuitas tota, & facta eſt cõcurſio populi. Et apprehen
dentes Paulum, trahebant eũ extra templum: & ſtatim
31 clauſæ ſunt ianuæ. †Quærentibus aũt eũ occidere, nun-
tiatum eſt tribuno cohortis: Quia tota confunditur Ieru-
32 ſalẽ. †Qui ſtatim aſſumptis militibus & cẽturionibus,
decurrit ad illos. Qui cũ vidiſſent tribunũ & milites, ceſ Inf.26.c.
33 ſauerunt percutere Paulũ. †Tunc accedẽs tribunus appre-
hendit eum, & iuſſit eũ alligari catenis duabus: & inter-
34 rogabat quis eſſet, & quid feciſſet. †Alij aũt aliud clama-
G bant in turba. Et cùm nõ poſſet certum cognoſcere præ
35 tumultu, iuſſit duci eum in caſtra. †Et cùm veniſſet ad
gradus, contigit vt portaretur à militibus propter vim
36 populi. †Sequebatur enim multitudo populi, clamãs: Tol-
37 le eum. †Et cùm cœpiſſet induci in caſtra Paulus, dicit tri
buno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit, Græcè
38 noſti? †Nõne tu es Ægyptius qui ante hos dies tumultũ
concitaſti, & eduxiſti in deſertũ quatuor millia virorum
39 ſicariorum? †Et dixit ad eũ Paulus: Ego homo ſum quidẽ Inf.22.a.
Iudæus à Tharſo, Ciliciæ nõ ignotæ ciuitatis municeps.
40 Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum. †Et cũ
ille permiſiſſet, Paulus ſtans in gradibus, annuit manu
ad plebem, & magno ſilentio facto, allocutus eſt lin-
gua Hebræa, dicens.

Vbi Paulus in ſui excuſationem narraſſet ſuæ conuerſionis ordinem, vociferantur Iudæi ipſum de terra tollendum, eò q̃ diceret ſe à Deo miſſum fuiſſe ad prædicandum Gentibus: à tribuno aũt iuſſus flagellis cædi & torqueri, liberatur eſt dicendo ſe ciuem Romanum eſſe. CAP. XXII.

1 VIri frẽs & p̃res, audite quam ad vos nũc reddo rõ-
A nẽ. (Cũ audiſſent aũt q̃a Hebræa lingua loqueret
2 ad illos, magis p̃ſtiterũt ſilẽtiũ. †Et dicit: (Ego ſum vir Iu- Sup.21.g
3 dæus, nat⁹ Tharſo Ciliciæ, nutrit⁹ aũt in iſta ciuitate, ſec
pedes Gamaliẽl erudit⁹ iuxta veritatẽ p̃rnæ legis: æmula-
4 tor legis ſicut & vos oẽs eſtis hodie: †q hãc viã pſecutus Sup.8.a.
ſum vſq; ad mortẽ, alligãs & tradẽs in cuſtodias viros &
5 mulieres, †ſicut princeps ſacerdotũ mihi teſtimoniũ red
dit, & oẽs maiores natu, à q̃bus & epiſtolas accipiẽs ad Sup.9.
B fratres, Damaſcum pergebam, vt adducerem inde vin-

ſupr. 9. a. 1 6 ctos in Ieruſalem, vt punirentur. ¶Factum eſt autem eũ-
te me, & appropinquãte Damaſco media die, ſubitò de
7 cælo circumfulſit me lux copioſa: †& décidẽs in terram,
audiui vocem dicentem mihi, Saule, Saule, quid me per-
8 ſequeris? †Ego autem reſpondi, Quis es Domine? Dixit-
que ad me, Ego ſum Ieſus Nazarenus, quẽ tu perſeque-
9 ris. †Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vo-
C cem autem non audierunt eius qui loquebatur mecum.
10 †Et dixi, Quid faciã Domine? Dominus autem dixit ad
me, Surgens vade Damaſcum: & ibi tibi dicetur de om-
11 nibus quæ te oporteat facere. †Et cùm non viderem præ
claritate luminis illius, ad manum deductus à comitib*,
*timoratus 1. 12 veni Damaſcum. †Ananias autem quidam, vir *ſecundũ
legem teſtimonium habens ab omnibus habitantibus
13 Iudæis, †veniens ad me, & aſtans dixit mihi, Saule frater,
D reſpice. Et ego eadem hora reſpexi in eum. †At ille dixit,
14 Deus patrum noſtrorum præordinauit te, vt cognoſce-
res voluntatem eius, & videres iuſtum, & audires vocem
15 ex ore eius: †quia eris teſtis illius ad omnes homines, eo-
16 rum quæ vidiſti & audiſti. †Et nunc quid moraris? Exur-
ge, & baptizare, & ablue peccata tua inuocato nomine
17 ipſius. †Factum eſt autem reuertenti mihi in Ieruſalem,
18 & oranti in templo, fieri me in ſtupore mentis, †& vide-
E re illum dicentem mihi, Feſtina, & exi velociter ex Ieru-
ſalem: quoniam nõ recipient teſtimonium tuum de me.
Sup. 8. a. 3. 19 †Et ego dixi, Domine, ipſi ſciunt quia ego eram conclu-
dens in carcerem, & cædens per ſynagogas eos qui crede
20 bant in te. †Et cùm funderetur ſanguis Stephani teſtis
Supr. 7. g. 58. tui, ego aſtabam & conſentiebam, & cuſtodiebam veſti
21 menta interficiẽtium illum. †Et dixit ad me, Vade, quo-
22 niam ego in nationes longè mittam te. †Audiebant au-
F tem eum vſque ad hoc verbum, & leuauerunt vocẽ ſuã,
dicentes, Tolle de terra huiuſmodi: nõ enim fas eſt eum
23 viuere. †Vociferantibus autem eis, & proiicientibus ve-
24 ſtimenta ſua, & puluerem iactantibus in aërem, †iuſſit
tribunus induci eũ in caſtra, & flagellis cædi, & torque-
ri eum: vt ſciret propter quam cauſam ſic acclamarent
25 ei. †Et cùm aſtrinxiſſent eum loris, dicit aſtanti ſibi Cen-
turioni Paulus: Si hominem Romanum & indemnatũ
26 licet vobis flagellare? †Quo audito, Centurio acceſſit ad
tribunũ, & nuntiauit, dicens, Quid acturus es? hic enim
27 homo ciuis Romanus eſt. †Accedens autem tribunus,
G dixit illi, Dic mihi, ſi tu Romanus es? At ille dixit, Etiã.
*ciuilitatem 28 †Et reſpondit tribunus, Ego multa ſumma *ciuitatẽ hãc
conſecutus ſum. Et Paulus ait, Ego autem & natus ſum.
29 †Protinus ergo diſceſſerunt ab illo qui eum torturi erãt.
Tribunus quoque timuit poſtquàm reſciuit, quia ciuis
30 Romanus eſſet, & quia alligaſſet eum. †Poſtera autem
die volens ſcire diligentiùs qua ex cauſa accuſaretur à Iu
dæis, ſoluit eum, & iuſſit ſacerdotes conuenire & omne
concilium: & producens Paulum, ſtatuit inter illos.

Paulus coram ſacerdotibus & toto concilio, principem ſacerdotum, qui ipſum iuſſerat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, ſed excuſat ſe quòd neſciſſet eũ eſſe principem ſacerdotum: cumq́; ibidem dixiſſet ſe Phariſæum, & de reſurrectione mortuorũ iudicari, orta eſt inter Phariſæos & Sadducæos magna diſſenſio. Dominus nocte Paulum confortat, prædicens quòd etiam Romæ eſſet de ipſo teſtificaturus. Detecta multorum de occidendo Paulo coniuratione, tribunus mittit eum Cæſareã militibus ſtipatũ ad Felicem præſidem, ſcriptis ad eum literis, quæ hic referuntur. C A P. X X I I I.

1 INtendens autem in concilium Paulus ait, Viri fra-
A tres, ego omni conſcientia bona conuerſatus ſum an
2 te Deum, vſq; in hodiernum diem. †Princeps autem ſa-
cerdotum Ananias præcepit aſtantibus ſibi percutere os
3 eius. †Tunc Paulus dixit ad eum, Percutiet te Deus, pa-
*ſedes iudicans 1. ries dealbate. Et tu *ſedens iudicas me ſecundùm legem,
4 & contra legem iubes me percuti? †Et qui aſtabant, dixe
5 runt: Summum ſacerdotem Dei maledicis? †Dixit autem
Paulus, Neſciebam, fratres, quia princeps eſt ſacerdotũ.
Exo. 22 d 28 Scriptum eſt enim: ¶Principem populi tui non maledi-
6 ces. †Sciens autem Paulus quia vna pars eſſet Saddu-
cæorum, & altera Phariſæorum, exclamauit in concilio,
Viri fratres, ¶ego Phariſæus ſum filius *Phariſæorum: ¶de Philip. 3. b. 5 *Phariſæi 1 Inf. 24. f. 21.
7 ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudicor. †Et cùm
hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos & Saddu
8 cæos, & ſoluta eſt multitudo. †¶Sadducæi enim dicunt Mat. 22 c. 23.
non eſſe reſurrectionem, neque Angelum, neque Spiri-
9 tum: Phariſæi autem vtraque confitentur. †Factus eſt au
tem clamor magnus. Et ſurgẽtes quidam Phariſæorum,
pugnabant dicentes, Nihil mali inuenimus in homine
10 iſto. Quid ſi Spiritus locutus eſt ei, aut Angelus? †Et cùm
magna diſſenſio facta eſſet, timens tribunus ne diſcerpe
retur Paulus ab ipſis, iuſſit milites deſcendere, & rapere
11 eum de medio eorum, ac deducere eum in caſtra. †Se-
quenti autem nocte aſſiſtens ei Dominus ait, Conſtans
C eſto: ſicut enim teſtificatus es de me in Ieruſalem, ſic te
12 oportet & Romæ teſtificari. †Facta autem die college-
runt ſe quidam ex Iudæis, & deuouerũt ſe, dicentes, ne-
que manducaturos neque bibituros donec occiderent
13 Paulum. †Erant autem plusquàm quadraginta *viri, *viri 5.
14 qui hanc coniurationem fecerant: †qui acceſſerunt ad
principes ſacerdotum, & ſeniores, & dixerũt, Deuotio-
ne deuouimus nos nihil guſtaturos, donec occidamus
15 Paulum. †Nunc ergo vos notum facite tribuno cum cõ-
cilio, vt producat illum ad vos, tanquàm aliquid certius
cogituri de eo. Nos verò, priuſquàm appropiet, parati
16 ſumus interficere illum. †Quòd cùm audiſſet filius ſoro
ris Pauli inſidias, venit & intrauit in caſtra, nuntiauitq́;
17 Paulo. †Vocans autem Paulus ad ſe vnum ex centurio-
D nibus, ait, Adoleſcentem hunc perduc ad tribunum, ha-
18 bet enim aliquid indicare illi. †Et ille quidem aſſumens
eum duxit ad tribunum, & ait, Vinctus Paulus *rogauit *vocans 6.
me hunc adoleſcentem perducere ad te, habentem ali-
19 quid loqui tibi. †Apprehendens autem tribunus ma-
num illius, ſeceſſit cum eo ſeorſum, & interrogauit il-
20 lum, Quid eſt quod habes indicare mihi? †Ille autem
dixit, Iudæis conuênit rogare te, vt craſtina die producas
Paulum in concilium, quaſi aliquid certius inquiſituri
21 ſint de illo. †tu verò ne credideris illis, inſidiantur enim
ei ex eis viri amplius quàm quadraginta, qui ſe deuouerũt
E non mãducare neq; bibere, donec interficiant eũ: et nũc
22 parati ſunt, expectantes promiſſum tuũ. †Tribunus igit
dimiſit adoleſcentem, præcipiens ne cui loqueretur quòd hæc
23 nota ſibi feciſſet. †Et conuocatis duobus cẽturionibus di-
xit illis, Parate milites ducentos, vt eant vſq; Cæſaréam,
& equites ſeptuaginta, & lancearios ducẽtos, à tertia ho
24 ra noctis: †& iumenta præparate, vt imponentes Paulũ,
25 eũ saluũ perducerent ad Felicẽ præſidẽ. †(Timuit enim ne
fortè raperẽt eũ Iudæi, & occiderẽt, & ipſe poſteà calum
26 niã ſuſtineret, tanquã accepturus pecuniã) †ſcribẽs epi-
F ſtolã continẽtẽ hæc: CLAVDIVS Lyſias optimo præſi
27 di Felici ſalutẽ. †Virũ hunc cõprehenſum à Iudæis, & in-
cipientẽ interfici ab eis, ſuperueniẽs cũ exercitu, eripui, co
28 gnito, quia Romanus eſt. †Volenſq; ſcire cauſam quã obij
29 ciebãt illi, deduxi eũ in conciliũ eorũ. †Quẽ inueni ac-
cuſari de quæſtionibus legis ipſorũ: nihil verò dignũ mor-
30 te aut vinculis habentẽ crimẽ. †Et cũ mihi platũ eſſet de
inſidijs quas parauerãt illi, miſi eũ ad te, denuntiãs & ac
31 cuſatoribus, vt dicãt apud te. Vale. †Milites verò, ſecundum præ
ceptũ ſibi, aſſumentes Paulũ, duxerunt per noctẽ in Anti-
32 patridẽ. †Et poſtera die dimiſſis equitibus vt cũ eo irent,
33 reuerſi ſunt ad caſtra. †Qui cũ veniſſent Cæſarẽã, & tra-
G didiſſent epiſtolã præſidi, ſtatuerũt ante illũ & Paulũ. †Cũ
34 legiſſet autẽ, & interrogaſſet de qua prouincia eſſet: & co
35 gnoſcẽs quia de Cilicia, †Audiã te, inquit, cũ *accuſatores tui
venerint. Iuſſitque in prætorio Herodis cuſtodiri eum. *&c 4.

Accuſatus Paulus coram Felice præſide à Tertullo Iudæorum oratore, reſpondet negans impoſita ſibi crimina, confitens tamen ſe Chriſtianũ, & dixiſſe ſe de reſurrectione mortuorũ iudicari. Felix & ipſius vxor Iudæa audiunt Paulum de fide Chriſtiana: quum autem non acciperet à Paulo pecuniam, reliquit eum vinctum, accipiens ſucceſſorem Portium Feſtum. C A P. X X I I I I.

1 POſt quinque autem dies deſcendit princeps Sacer-
A dotum Ananias, cum ſenioribus quibuſdam & Ter
tullo quodam oratore, qui adierunt præſidem aduerſus
2 Paulum. †Et citato Paulo cœpit accuſare Tertullus, di-
cens: Cũ in multa pace agamus ꝑ te, & multa corrigan-
3 tur per tuam prouidentiã: †ſemper & vbique ſuſcipimus
4 optime Felix, cum omni gratiarum actione. †Ne diutius
B antè te protraham, oro breuiter vt audias nos ꝓ tua cle-
5 mẽtia. †Inuenimus hunc hominem peſtiferum, & conci
tantẽ ſeditiones oĩbus Iudæis in vniuerſo orbe, & autho
6 rem ſeditionis ſectæ Nazarenorum, †qui etiã templum
violare conatus eſt, quem & apprehenſum voluimus ſe
7 cundùm legem noſtrã iudicare. †Superueniens autem
tribunus Lyſias, cũ vi magna eripuit eũ de manibus no-
8 ſtris, †iubens accuſatores eius ad te venire, à quo poteris
ipſe iudicãs, de omnibus iſtis cognoſcere, de quibus nos
9 accuſamus eum. †Adiecerũt autem & Iudæi, dicẽtes hæc
C ita ſe habere. †Reſpõdit autem Paulus, (annuente ſibi
10 præſide dicere) Ex multis annis te eſſe iudicem gẽti huic
11 ſciens, bono animo pro me ſatisfaciam. †Potes enim co-
gnoſcere quia non plus ſunt mihi dies quàm duodecim,
12 ex quo aſcendi adorare in Ieruſalem. †Et neq; in templo
inuenerunt me cum aliquo diſputantem, aut cõcurſum
13 facientem turbæ, neq; in ſynagogis, neq; in ciuitate: †ne-
que probare poſſunt tibi de quibus nunc me accuſant.
14 †Confiteor autem hoc tibi, ꝙ ſecundùm ſectam, quã di-
D cunt hæreſim, ſic deſeruio *patri Deo meo, credens om
*patrio 2.-.7.
15 nibus quæ in lege & prophetis ſcripta ſunt: †ſpem ha-
bens in Deum, quam & hi ipſi expectant, reſurrectionẽ
16 futuram iuſtorum & iniquorum. †In hoc & ipſe ſtudeo
ſine offendiculo conſcientiam habere ad Deũ, & ad ho-
17 mines ſemper. †Poſt annos autem plures, eleemoſynas fa
E cturus in gentẽ meã veni, & oblationes, & vota: †in qui-
Sup.21.c.26
18 bus inuenerũt me purificatũ in tẽplo: nõ cũ turba, neq;
19 cum tumultu. *†Quidã autem ex Aſia Iudæi, quos opor-
tebat apud te præſto eſſe & accuſare, ſiquid haberẽt ad-
20 uerſum me: †aut hi ipſi dicant, ſiquid inuenerunt in me
21 iniquitatis, cũ ſtem in concilio, †niſi de vna hac ſolúmo-
F dò voce, qua clamaui inter eos ſtans, †Quoniam de reſur
*Et apprehẽderunt me, clamantes & dicẽtes, Tolle inimicum noſtrum. Sup.23.b.6
22 rectione mortuorũ ego iudicor hodie à vobis. †Diſtu-
lit autem illos Felix, certiſſimè ſciens de via hac, dicens,
23 Cùm tribunus Lyſias deſcenderit: audiam vos. †Iuſſitque
Centurioni cuſtodire eum, & habere requiem, nec quẽ-
24 quam de ſuis prohibere miniſtrare ei. †Poſt aliquot au-
G tem dies veniens Felix cum Druſilla vxore ſua, quæ erat
Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidem quę eſt in
25 Chriſtum Ieſum. †Diſputãte autem illo de iuſtitia & ca
ſtitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix reſpõdit,
Quòd nũc attinet, vade: tempore autem opportuno ac
26 cerſam te: †ſimul & ſperans, ꝙ pecunia ei daretur à Pau
-.8.
lo, propter quod & frequenter accerſens eum, loqueba-
27 tur cum eo. †Biennio autem expleto accepit ſucceſſorem
Felix Portium Feſtum. Volens autem gratiam præſtare
Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

*Feſtus non obſequitur Iudæis inſidioſè petentibus vt Paulus Ie-
roſolymam ducatur: ſed Cæſareæ audit eius accuſatores, &
Pauli reſponſionem, qui à Feſto requiſitus an vellet de his iu-
dicari Ieroſolymis, appellat Cæſarẽ. Feſtus pauli cauſam Re-
gi Agrippæ indicat, qui ipſum audire cupit, poſteroq; die iu-
bente Feſto adducitur corã Agrippa & Bernice.* CAP. XXV.

1 FEſtus ergo cùm veniſſet in prouinciam, poſt triduũ
A aſcendit Ieroſolymam à Cæſarẽa. †Audieruntq; eum
2 principes ſacerdotum, & primi Iudæorum aduerſus Pau
3 lum: & rogabant eum, †poſtulãtes gratiam aduerſus eũ,
vt iuberet perduci eum in Ieruſalem, inſidias tendentes
4 vt interficerent eum in via. †Feſtus autem reſpondit, ſer-
uari Paulum in Cæſarẽa: ſe autem maturiùs profecturũ.
5 †Qui ergo in vobis (ait) potentes ſunt, deſcendentes ſi-
6 mul, ſiquod eſt in viro crimen, accuſent eum. †Demora-
B tus autem inter eos dies nõ amplius quàm octo aut de-
cem, deſcendit Cæſarẽam, & altera die ſedit pro tribuna
7 li: & iuſſit Paulum adduci. †Qui cũ perductus eſſet, circũ
ſteterũt eum qui ab Ieroſolyma deſcẽderant Iudæi, mul-
tas & graues cauſas obiicientes, quas non poterãt proba
8 re, †Paulo rationem reddente, Quoniam neque in le-
gem Iudæorum, neque in templum, neque in Cæſarem
9 quicquam peccaui. †Feſtus autem volens gratiam præ-
C ſtare Iudæis, reſpondens Paulo, dixit, Vis Ieroſolymam
10 aſcendere, & ibi de his iudicari apud me? †Dixit autem
Paulus, Ad tribunal Cæſaris ſto, vbi me oportet iudica-
11 ri: Iudæis non nocui, ſicut tu meliùs noſti. †Si enim no-
cui, aut dignum morte aliquid feci, non recuſo mori. Si
verò nihil eſt eorum quæ hi accuſant me, nemo poteſt
12 me illis donare. Cæſarem appello. †Tunc Feſtus cum
concilio locutus, reſpondit, Cæſarem appellaſti? ad Cæ-
13 ſarem ibis. †Et cùm dies aliquot tranſacti eſſent, Agrip
D pa rex & Bernice deſcenderunt Cæſarẽam ad ſalutandũ
14 Feſtum. †Et cùm dies plures ibi demorarentur, Feſtus re
gi indicauit de Paulo, dicẽs, Vir quidam eſt derelictus à
15 Felice vinctus, *de quo cùm eſſem Ieroſolymis, adierunt
me principes ſacerdotum & ſeniores Iudæorum, poſtu-
16 lantes aduerſus illum damnationem. †Ad quos reſpon-
di, Quia non eſt Romanis conſuetudo donare aliquem
hominem, priùs quàm is qui accuſatur præſentes ha-
beat accuſatores, locumq; defendendi accipiat ad abluẽ
17 da crimina. †Cùm ergo huc conueniſſent, ſine vlla di-
E latione ſequẽti die ſedens pro tribunali, iuſſi adduci vi-
18 rum. †De quo cùm ſtetiſſent accuſatores, nullam cau-
ſam deferebant, de quibus ego ſuſpicabar malum.
19 †Quæſtiones verò quaſdam de ſua ſuperſtitione habe-
bant aduerſus eum, & de quodam Ieſu defuncto quem
20 affirmabat Paulus viuere. †Hæſitans autem ego de hu-
iuſmodi quæſtione, dicebam, ſi vellet ire Ieroſolymam,
21 & ibi iudicari de iſtis. †Paulo autem appellante vt ſerua-
F retur *ad Auguſti cognitionem iuſſi ſeruari eum, donec
*Auguſti cognitioni.
22 mittam eum ad Cæſarem. †Agrippa autem dixit ad Fe-
ſtum, Volebam & ipſe hominem audire. Cras, inquit,
23 audies eum. †Altera autem die cùm veniſſet Agrippa,
& Bernice cum multa ambitione, & introiſſent in au-
ditorium cum tribunis & viris principalibus ciuitatis,
24 iubente Feſto adductus eſt Paulus. †Et dicit Feſtus, A-
G grippa rex, & omnes qui ſimul adeſtis, nobiſcum viri,
*et hic 4.
videtis hunc, de quo omnis multitudo Iudæorum inter-
pellauit me Ieroſolymis, *petentes & acclamantes non
25 oportere eum viuere amplius. †Ego verò comperi, ni-
hil dignum morte eum admiſiſſe. Ipſo autem hoc appel
26 lante ad Auguſtum, iudicaui mittere. †De quo quid cer
tum ſcribam domino, non habeo. Propter quod pro-
duxi eum ad vos, & maximè ad te, rex Agrippa, vt in-
27 terrogatione facta habeam quid ſcribam. †Sine ratio-
ne enim mihi videtur, mittere vinctum, & cauſas eius
non ſignificare.

*Paulus coram Agrippa ſuam cauſam defendit, referens ſuæ ad
Chriſtum conuerſionis ordinem, & ſe Iudæis ac Gentibus ſub
diuina protectione prædicaſſe oſtendens: Feſtoq; ipſum ex ni-
mia ſcientia inſanire dicẽti reſpondet, omneſq; optãs eſſe Chri
ſtianos: Agrippa dicit eum potuiſſe dimitti, niſi Cæſarem ap-
pellaſſet.* CAP. XXVI.

1 AGrippa verò ad Paulum ait, Permittitur tibi loqui
A pro temetipſo. Tunc Paulus extenta manu cœpit
2 rationem reddere. †De omnibus quibus accuſor à Iu-
dæis, rex Agrippa, æſtimo me beatum, apud tẽ cùm ſim
3 defenſurus me hodie, †maximè te ſciente *omnia quæ
*omnes.
apud Iudæos ſunt conſuetudines, & quæſtiones: pro-
4 pter quod obſecro, patienter me audias. †Et quidem vi-
tam meam à iuuentute, quæ ab initio fuit in gente mea
5 in Ieroſolymis nouerunt omnes Iudæi: †præſcientes me
B ab initio (ſi velint teſtimonium perhibere) quoniam
ſecundùm certiſſimam ſectam noſtræ religionis vixi
6 Phariſæus. †Et nunc in ſpe quæ ad patres noſtros re-
promiſſionis facta eſt à Deo, ſto iudicio ſubiectus
7 †*in qua duodecim tribus noſtræ nocte, & die deſer-
*In quam
uientes, ſperant deuenire. De qua ſpe accuſor à Iudæ-
8 is, rex. †Quid incredibile iudicatur apud vos, ſi

9 Deus mortuos ſuſcitat? †Et ego quidẽ exiſtimaueram,
me aduerſus nomen Ieſo Nazareni debere multa contra
Sup 8. a. 1. 9. a. 1. 22. a. 4. 10 ria agere. †|quod & feci Ieroſolymis, & multos ſanctorũ
ego in carceribus incluſi, à principibus ſacerdotum po-
C teſtate accepta: & cùm occiderentur, detuli ſententiam.
11 †Et per oẽs ſynagogas frequenter puniens eos, compelle
bam blaſphemare: & amplius inſaniẽs in eos, perſeque-
Sup. 9. a. 3. 12 bar vſq; in exteras ciuitates. †In quibus|dum irẽ Dama
ſcum cum poteſtate & permiſſu principũ ſacerdotum,
Supr. 9. a. 3. 22. b. 9. 13 †|die media, in via, vidi, rex, de cælo ſupra ſplendorem ſo
lis circonfulſiſſe me lumen, & eos qui mecũ ſimul erãt.
14 †Omneſq; nos cùm decidiſſemus in terram, audiui vo-
D cem loquentẽ mihi Hebraica lingua: Saule, Saule, q d me
perſequeris? durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare.
15 †Ego aũt dixi, Quis es Dñe? Dominus autem dixit, Ego
16 ſum Ieſus, quem tu perſequeris. †Sed exurge & ſta ſuper
pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi vt cõſtituam te mi-
niſtrum & teſtem eorum quæ vidiſti, & eorum quibus
* populo 2. 17 apparebo tibi, †eripiẽs te de *populis & gẽtibus in quas
18 nunc ego mitto te, †aperire oculos eorum, vt conuertan
E tur à tenebris ad lucem, & de poteſtate ſatanæ ad Deum,
vt accipiant remiſſionem peccatorũ, & ſortem inter ſan
19 ctos per fidem quæ eſt in me. †Vnde, rex Agrippa, nõ fui
Sup 9. d. 20. e. 28 13. 6 14 14. a. 1. 20 incredulus cæleſti viſioni: †|ſed his qui ſunt Damaſci pri
mùm, & Ieroſolymis, & in oẽm regionem Iudææ, & Gẽ
tibus annuntiabam vt pœnitentiam agerent, & conuer-
21 terentur ad Deũ, digna pœnitentiæ opera faciẽtes. †Hac
Sup. 21. f. 32. a. 4. ca cauſa me Iudæi cũ eſſem in templo, |comprehẽſum tẽ
22 tabant - volentes me interficere. †Auxilio autem adiutus
F Dei, vſq; in hodiernum diem ſto, teſtificãs minori atq;
maiori, nihil extra dicens quàm ea quæ prophetæ locu-
23 ti ſunt futura eſſe, & Moyſes, †ſi paſſibilis Chriſtus, ſi
primus ex reſurrectione mortuorum, lumen annuncia-
24 turus eſt populo & Gẽtibus. †Hæc loquẽte eo, & ratio-
nẽ reddente, Feſtus magna voce dixit, Inſanis Paule: mul
25 tæ literæ te ad inſaniã conuertunt. †Et Paulus: Non inſa-
nio (inquit) optime Feſte: ſed veritatis & ſobrietatis ver-
26 ba loquor. †Scit enim de his rex ad quem & conſtanter
loquor: latẽre enim eũ nihil horum arbitror. Neq; enim
27 in angulo quicquã horum geſtũ eſt. †Credis rex Agrip-
28 pa prophetis? Scio quia credis. †Agrippa autem ad Pau-
G lum: In modico ſuades me Chriſtianũ fieri. †Et Paulus:
29 Opto apud Deũ, & in modico, & in magno: non tantũ
te, ſed etiam omnes qui audiunt hodie fieri tales, qualis
30 & ego ſum, exceptis vinculis his. †Et exurrexit rex, & p-
31 ſes, & Bernice, & qui aſſidebant eis. †Et cũ receſſiſſent, lo
quebantur ad inuicẽ, dicẽtes, Quia nihil morte aut vin-
* fecit 2. 32 culis dignũ quid *fecit homo iſte. †Agrippa autẽ Feſto di
xit, Dimitti poterat homo hic, ſi nõ appellaſſet Cæſarẽ.

Paulus à centurione Iulio ducitur Romam verſus, nauigans per varia loca: aduerſante autẽ ipſis vento, vix perueniũt ad quẽdam in Creta locum: à quo, licet prædiceret Paulus periculoſam eſſe nauigationem, diſcedentes, patiuntur ingentem tempeſtatem: tandemq́, poſt Pauli conſolationem, qui narrans factam ſibi de omnium ſalute reuelationem, hortabatur eos ad cibum ſumendum, paſſi naufragium omnes euadunt incolumes.

CAP. XXVII.

1 VT autem iudicatum eſt nauigare eum in Italiam,
A & tradi Paulum cũ reliquis cuſtodijs centurioni
1. Co. 31. f. 23 2 noĩe Iulio cohortis Auguſtæ, †|aſcendentes nauẽ Adru-
metinã incipientes nauigare circa Aſiæ loca, ſuſtulimus,
perſeuerante nobiſcum Ariſtarcho Macẽdone Theſſalo
3 nicenſi. †Sequente autem die deuenimus Sidõnem. Hu-
manè aũt tractans Iulius Paulũ, permiſit ad amicos ire,
4 & curam ſui agere. †Et inde cũ ſuſtuliſſemus, ſubnauiga
5 uimus Cyprum: propterea q; eſſent venti contrarij. †Et
pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ nauigantes, venimus Ly-
6 ſtram, quæ eſt Lyciæ: †& ibi inueniens centurio nauem
Alexandrinam nauigantem in Italiam, tranſpoſuit nos
7 in eam. †Et cũ multis diebus tardè nauigaremus, & vix
B deueniſſemus contra Gnidum, prohibente nos vento,
8 adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonẽ: †& vix iuxta naui
gantes, venimus in locum quendam qui vocatur Boni-
9 portus, cui iuxta erat ciuitas Thalaſſa. †Multo autẽ tem-
pore peracto, & cũ iam non eſſet tuta nauigatio, eò q; *ie *& 6. *non.
10 iunium iam præterijſſet, cõſolabatur *Paulus, †dicẽs eis,
Viri, video quoniam cum iniuria & multo damno non
ſolùm oneris & nauis, ſed etiam animarum noſtrarum
11 incipit eſſe nauigatio. †Centurio autem gubernatori &
nauclẽro magis credebat, quàm his quæ à Paulo dicebã-
12 tur. †Et cùm aptus portus non eſſet ad hyemandum, plu
rimi ſtatuerunt conſilium nauigare inde, ſi quo modò
C poſſent deuenientes Phœnicem, hyemare, portum Cre-
13 tæ reſpicientem ad Africũ & ad Chorum. †Aſpirante au-
tem Auſtro, æſtimantes propoſitum ſe tenẽre, cũ ſuſtu-
14 liſſent de Aſſon, legebant Cretam. †Non poſt multum
autem miſit ſe contra ipſam ventus Typhonicus q vo-
15 catur Euroaquilo. †Cumq; arrepta eſſet nauis, & nõ poſ
16 ſet conari in ventum, data naue flatibus, ferebamur. †In
inſulam autem quandam decurrẽtes, quæ vocatur Clau
17 da, potuimus vix obtinere ſcapham. †Qua ſublata, adiu
torijs vtebantur, accingentes nauem, *timentes ne in Syr *& 5.
18 tim inciderent, ſummiſſo vaſe ſic ferebantur. †Validè au
tem nobis tempeſtate iactatis, ſequenti die iactũ fecerũt:
19 †& tertia die ſuis manibus armamenta nauis proiecerũt.
20 †Neq; autem ſole, neq; ſyderibus apparentibus per plu-
D res dies, & tempeſtate non exigua imminente, iam abla-
21 ta erat ſpes omnis ſalutis noſtræ. †Et cùm multa ieiuna-
tio fuiſſet, tunc ſtãs Paulus in medio eorum, dixit, Opor
tebat quidem ô viri, audito me, nõ tollere à Creta, lucri-
22 que facere iniuriam hanc & iacturam. †Et nunc ſuadeo
vobis bono animo eſſe: amiſſio enim nullius animæ erit
23 ex vobis, præterquàm nauis. †Aſtitit enim mihi hac no-
24 cte angelus Dei cuius ſum ego, & cui deſeruio, †dicens,
Ne timeas Paule, Cæſari te oportet aſſiſtere: & ecce do-
25 nauit tibi Deus omnes qui nauigant tecum. †Propter qd
E bono animo eſtote viri: credo enim Deo, quia ſic erit,
26 quemadmodùm dictum eſt mihi. †In inſulã autẽ quan-
27 dam oportet nos deuenire. †Sed poſtea quàm quartade
cima nox ſuperuenit, nauigantibus nobis in Adria circa
mediam noctem, ſuſpicabantur nautæ apparere ſibi ali-
28 quam regionem. †Qui & ſummittentes bolidem, inue-
nerunt paſſus viginti: & puſillum inde ſeparati, inuene-
29 runt paſſus quindecim. †Timẽtes autẽ ne in aſpera loca
incideremus, de puppi mittẽtes ancoras quatuor, opta-
30 bant diẽ fieri. †Nautis verò quærentibus fugere de naui,
cũ miſiſſent ſcapham in mare, ſub obtentu quaſi incipe
31 rent à prora ancoras extendere, †dixit Paulus Centurio-
F ni & militibus, Niſi hi in naui manſerint, vos ſalui fieri
32 non poteſtis. †Tunc abſciderunt milites funes ſcaphæ: &
33 paſſi ſunt eam excidere. †Et cũ lux inciperet fieri, rogabat
Paulus omnes ſumere cibum, dicens, Quartadecima die .1.
hodie expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes.
34 Propter quod rogo vos accipere cibũ pro ſalute veſtra: Mat. 10. c. 30 Luc. 12. b. 7.
35 quia|nullius veſtrum capillus de capite peribit. †Et cùm
hæc dixiſſet, ſumens panem, gratias egit Deo in conſpe-
36 ctu oĩum: & cũ fregiſſet, cœpit manducare. †Animæquio
37 res autem facti omnes, & ipſi ſumpſerunt cibum. †Era-
mus verò vniuerſæ animæ in naui ducentæ ſeptuaginta
38 ſex. †Et ſatiati cibo alleuiabant nauem, iactantes triticũ
39 in mare †Cùm autem dies factus eſſet, terram non agno
G ſcebant: ſinum verò quendam conſiderabant habentem
40 litus, in quem cogitabãt, ſi poſſent eijcere nauem. †Et cũ
ancoras ſuſtuliſſent, committebant ſe mari, ſimul laxan
tes iuncturas gubernaculorum: & leuato artẽmone ſe-
41 cundùm auræ flatum, tendebant ad litus. †Et cũ incidiſſe
mus in locum dithalaſſum, impegerunt nauem: & prora
quidẽ fixa manebat immobilis, puppis verò ſoluebatur
42 à vi maris. †Militum autem cõſiliũ fuit vt cuſtodias occi
43 derent: nequis cũ enataſſet effugeret. †Centurio autẽ vo
lens ſeruare Paulum, prohibuit fieri: iuſſitq; eos qui poſ
ſent enatare, emittere ſe primos, & euadere, & ad terrã
44 exire: †& cæteros alios in tabulis ferebant: quoſdam ſu-
per ea quæ de naui erant. Et ſic factum eſt, vt omnes ani-
mæ euaderent ad terram.

Paulus cæteriq́; ipſius comites humanè à Barbaris excipiuntur in inſula Mitylene, in qua percuſſus à vipera Paulus nihil mali patitur, patremq́; Publij principis inſulæ ſanitati reſtituit, ac alios multos curat: & ab eo loco nauigantes, tandē Romam perueniunt, vbi Paulus conuocatis primis Iudæorū cauſam exponit cur Cæſarem appellauerit: dieq́; ab ipſis conſtituto prædicat de Chriſto, cuius verbis multi non credunt, quod Paulus oſtendit ab Iſaia prædictum eſſe, & per biennium de fide in Chriſtum prædicat omnibus ad ipſum accedentibus.

CAP. XXVIII.

Melita. 1 ET cùm euaſiſſemus, tunc cognouimus quia 'Mityle-
A ne', inſula vocabatur. Barbari verò præſtabant non
2 modicam humanitatem nobis.' Accenſa enim pyra reſi
ciebant nos oēs, propter imbrem qui imminebat & fri-
3 gus. Cùm congregaſſet autē Paulus ſarmentorū aliquā-
tam multitudinem, & impoſuiſſet ſuper ignem, vipera à
4 calore cùm proceſſiſſet, inuaſit manum eius. Vt verò vi
derunt Barbari pendentē beſtiam de manu eius, adinui
B cem dicebant, Vtiq; homicida eſt homo hic, qui cū eua
5 ſerit de mari, vltio non ſinit eum viuere. Et ille quidem
6 excutiens beſtiam in ignem, nihil mali paſſus eſt. At illi
exiſtimabant eum in tumorem conuertendum, '&' ſubi
tò caſurū & mori. Diu autem illis 'expectantibus' & vi-
dentibus nihil mali in eo fieri, conuertentes ſe, dicebāt
7 eum eſſe Deū. In locis aūt illis erāt prædia principis in
ſulæ, nomine Publij, qui nos ſuſcipiens tridun benignè
8 exhibuit. Cōtigit autem patrem Publij febribus & dy-
ſenteria vexatum iacēre. Ad quem Paulus intrauit: &
9 cū oraſſet, & impoſuiſſet ei manus, ſaluauit eum. Quo
C facto, & omnes qui in inſula habebant infirmitates, acce
10 debant, & curabantur. qui etiam multis honoribus nos
honorauerunt, & nauigantibus impoſuerunt quæ neceſ
11 ſaria erant. Poſt menſes autē tres, nauigauimus in na
ui Alexandrina, quæ in inſula hyemauerat, cui erat inſi-
12 gne Caſtorum. Et cùm veniſſemus Syracuſam, manſi-
13 mus ibi triduo. Inde circunlegentes deuenimus Rhe-
gium: & poſt vnum diem flante Auſtro, ſecunda die ve-
14 nimus Puteolos: vbi inuētis fratribus rogati ſumus ma
15 nere apud eos dies ſeptem: & ſic venimus Romam. Et
inde cū audiſſent fratres, occurrerūt nobis vſq; ad Appij
D forum, ac tres Tabernas. Quos cùm vidiſſet Paulus, gra-
16 tias agens Deo, accepit fiduciam. Cùm autem veniſſe-
mus Romam, permiſſum eſt Paulo manere ſibimet cum
17 cuſtodiente ſe milite. Poſt tertium autem diem conuo-
cauit primos Iudæorum. Cumque conueniſſent, dicebat
eis, Ego, viri fratres, nihil aduerſus 'plebem' faciens, aut
morem paternum, vinctus ab Ieroſolymis traditus ſum
18 in manus Romanorum, qui cùm interrogationem de
me habuiſſent, voluerunt me dimittere, eò q; nulla eſſet
19 cauſa mortis in me. Contradicentibus autem Iudæis,
E coactus ſum appellare Cæſarem, non quaſi gentem meā
20 habens aliquid accuſare. Propter hanc igitur cauſam ro
gaui vos videre & alloqui. Propter ſpem enim Iſraël, ca-
21 tena hac circundatus ſum. At illi dixerunt ad eum, Nos
neque literas accepimus de te à Iudæa, neque adueniens
aliquis fratrum nunciauit, aut locutus eſt quid de te ma
22 lum. Rogamus autem à te audire quæ ſentis: nam de ſe
cta hac notum eſt nobis quia vbique ei contradicitur.
23 Cùm conſtituiſſent autem illi diem, venerunt ad eum
F in hoſpitium plures: quibus exponebat, teſtificans re-
gnum Dei, ſuadenſq; eis de Ieſu ex Lege Moyſi & Pro-
24 phetis, à mane vſq; ad veſperam. Et quidā credebāt de
25 his quę dicebantur: quidam verò non credebāt. Cumq;
inuicem non eſſent conſentientes, diſcedebant, dicente
Paulo vnum verbum: Quia bene Spiritus ſanctus locu-
26 tus eſt per Iſaiam prophetam ad patres noſtros, dicens,
Vade ad populum iſtum, & dic ad eos, Aure audietis,
& non intelligetis: & videntes videbitis, & non perſpi-
27 cietis. Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & aurib⁹
G grauiter audierunt, & oculos ſuos cōpreſſerunt: ne fortè
videāt oculis, & aurib⁹ audiant, & corde intelligāt, & cō
28 uertantur, & ſanem eos. Notum ergo ſit vobis, quoniā
Gentibus miſſum eſt hoc ſalutare Dei, & ipſi audient.
29 Et cùm hæc dixiſſet, exierunt ab eo Iudæi, multam ha-
30 bentes inter ſe quæſtionem. Manſit autem biennio to-
to in ſuo conducto: & ſuſcipiebat omnes qui ingrędie-
31 bantur ad eum, prædicans regnum Dei, & docens quę
ſunt de Domino Ieſu Chriſto cum omni fiducia, ſine
prohibitione.

Marginal notes: adit 1. ſperantibus 15. legem. Iſa. 6. c 9. Mat. 13. c. 14 Mar. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10. Ioh. 12. f. 40. Rom. 11. b. 8

HIERONYMVS
In Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

PAVLVS apoſtolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim apoſtolorū, de tribu Ben-iamin & oppido Iudææ Giſcalis fuit, quo à Romanis capto, cum parentibus ſuis Tharſum Ciliciæ commigrauit, à quibus ob ſtudia legis miſſus Ieroſolymā, à Gamaliele viro doctiſſimo, cuius Lucas meminit, eruditus eſt. Cùm autem interfuiſſet neci martyris Stephani, & acceptis à Pontifice templi epiſtolis, ad perſequēdos eos qui Chriſto crediderāt, Damaſcum pergeret, reuelatione compulſus ad fidem, quæ in Actibus Apoſtolorum ſcribitur, in vas electionis de perſecutore tranſlatus eſt. Cumq́; primùm ad prędicationem eius Sergius Paulus procōſul Cypri credidiſſet, ab eo, quòd eum Chriſti fidei ſubegerat, ſortitus eſt nomen Paulus, et iuncto ſibi Barnaba, multis vrbibus peragratis, reuertenſq́; Ieroſolymam, à Petro, Iacoboq́; & Iohanne, Gentium apoſtolus ordinatur. Et quia in Actibus Apoſtolorum pleniſſimè de eius conuerſione ſcriptum eſt, hoc tantùm dicam, q; poſt paſſionem Domini viceſimoquinto anno, id eſt, ſecundo Neronis, eo tempore quo Feſtus procurator Iudææ ſucceſſit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens cuſtodia, aduerſus Iudæos de aduentu Chriſti quotidie diſputauit. Sciēdum autem in prima ſatisfactione, (necdum Nerónis imperio roborato, nec in tanta erumpente ſcelera, quāta de eo narrant hiſtoriæ,) Paulum à Neróne dimiſſum, vt Euangelium Chriſti in Occidentis quoque partibus prædicaret, ſicut ipſe ſcribit in ſecunda Epiſtola ad Timotheum (eo tempore quo & paſſus eſt, de vinculis dictat Epiſtolam.) In prima mea ſatisfactione, nemo mihi adfuit, ſed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi adfuit, & confortauit me, vt per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus ſum de ore leonis. Manifeſtiſſimè leonem, propter crudelitatem, Nerónem ſignificans. Et in ſequentibus: Liberatus ſum de ore leonis. Et ſtatim: Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & ſaluauit me in regnum ſuum cæleſte: quòd ſcilicet præſens ſibi ſentiret imminere martyrium. Nam & in eadem Epiſtola pręmiſerat: Ego enim iam immolor, & tempus reſolutionis meæ inſtat. Hic ergo decimoquarto Nerónis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Chriſto capite truncatus, ſepultuſq́; eſt in via Oſtienſi, anno poſt paſſionem Domini triceſimo ſeptimo. Scripſit autem nouem ad ſeptem Eccleſias Epiſtolas, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnam, ad Epheſios vnam, ad Philippenſes vnam, ad Coloſſenſes vnā, ad Theſſalonicenſes duas. Præterea ad diſcipulos ſuos, Timotheo duas, Tito vnam, Philemoni vnam. Epiſtola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter ſtyli ſermoniſq́; diſtantiam: ſed vel Barnabæ, iuxta Tertullianum, vel Lucæ Euangeliſtæ, iuxta quoſdam: vel Clementis Romanæ poſteà Eccleſiæ Epiſcopi, quem aiunt ſententias Pauli proprio ordinaſſe & ornaſſe ſermone: vel certè quia Paulus ſcribebat ad Hebræos, & propter inuidiam ſui apud eos nominis, titulum in principio ſalutationis amputauerat, ſcripſerat vt Hebræus Hebræis Hebraicè, id eſt ſuo eloquio diſertiſſimè, vt ea quæ eloquēter ſcripta fuerāt in Hebræo, eloquentiùs verterētur in Græcum: & hanc cauſam eſſe, quòd à cæteris Pauli Epiſtolis diſcrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenſes, ſed ab omnibus exploditur.

Argumentum in Epiſtolã Pauli ad Romanos, ex Libro D. Auguſtini in expoſitione inchoata eiuſdẽ Epiſtolæ.

EPiſtola quam Paulus Apl's ſcripſit ad Romanos, quantũ ex eius textu intelligi poteſt, quæſtionẽ habet talẽ, Vtrũ Iudæis ſolis Euãgeliũ Dñi noſtri Ieſu Chriſti venerit propter merita operum, an verò nullis operũ meritis præcedentibus, oĩbus gentibus venerit iuſtificatio fidei quæ eſt in Chriſto Ieſu: vt, non quia iuſti erant hoĩes crederent, ſed credendo iuſtificati, deinceps iuſtè viuere inciperent. Hoc ergo docere intẽdit Apoſtolus, oĩbus veniſſe gratiam Dñi noſtri Ieſu Chriſti. Quam propterea etiam gratiã vocari oſtendit: quia non quaſi debitũ iuſtitiæ redditũ eſt, ſed gratuitò datũ. Cœperãt enim nonnulli qui ex Iudæis crediderãt tumultuari aduerſus Gentes, & maximè aduerſus apoſtolũ Paulum: ꝙ incircumciſos, & à legis veteris vinculis liberos, admittebat ad Euangelij gratiam: prædicans eis, vt in Chriſtum crederent, nullo impoſito carnalis circumciſionis iugo. Sed planè tãta moderatione, vti nec Iudæos ſuperbire permittat, tanquàm de meritis operũ legis, nec Gentes merito fidei aduerſus Iudæos inflari, ꝙ ipſi receperint Chriſtũ, quẽ illi crucifixerũt. Tanquam enim, ſicut alio loco dicit, pro ipſo Domino legatione fungens: hoc eſt, pro lapide angulari, vtrumq; populũ tã ex Iudæis quàm ex Gentibus connectit in Chriſto per vinculũ Gratiæ: vtriſq; auferens omnem ſuperbiam meritorũ, & iuſtificandos vtroſque, per diſciplinam humilitatis aſſocians. Itaq; epiſtolam ſic exorſus eſt: Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, &c.

Aliud Argumentũ in eandẽ epiſtola.

ROMANI, *Sunt partis Italiæ. Hi præuenti ſunt à falſis apoſtolis: & ſub nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, in legem & Prophetas erant inducti. Hos reuocat apoſtolus ad veram et Euangelicam fidem, ſcribens eis à Corintho per Phœben miniſtram Eccleſiæ Cenchreenſis.*

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

Paulus commendato ſuo munere Euangelico, ob magnum prædicandi Euangelij zelum, optabat Romanos inuiſere: oſtendens Ethnicos, qui ex Creaturis Deum cognoſcentes, illius cultum à ſe abiecerant, colendo creaturarum imagines, meritò à Deo deſertos: & in pœnam illius in abominanda, quæ hic recenſentur, incidiſſe ſcelera. CAP. I.

1 PAVLVS ſeruus Ieſu Chriſti, vo
A catus Apoſtolus, ‖ſegregatus in Act. 13. a. 2.
2 Euangelium Dei (quod ante promiſerat per prophetas ſuos in
3 ſcripturis ſanctis) de filio ſuo,
(qui factus eſt ei ex ſemine Da- *ei. [margin: "ei."]
4 uid ſecũdùm carnem, qui prędeſtinatus eſt filius Dei in virtute, ſecundùm ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti Dñi
5 noſtri, per quem accepimus gratiam & apoſtolatum ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro noĩe eius,
6 in quibus eſtis & vos vocati Ieſu Chriſti) omnibus qui
7 ſunt Romæ dilectis Dei, vocatis ſanctis, Gratia vobis &
8 pax à Deo patre noſtro, & Dño Ieſu Chriſto. Primùm quidem gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtum pro oĩbus vobis, quia fides veſtra annũtiatur in vniuerſo mũ
9 do. Teſtis enim mihi eſt Deus, cui ſeruio in ſpũ meo in Euãgelio filij eius, ꝙ ſine intermiſſione memoriã veſtri fa
10 cio ſemp in orationibus meis, obſecrans ſi quo modo tã
B dem aliquando proſperũ iter habeã in volũtate Dei, ve-
11 niendi ad vos. Deſidero enim videre vos, vt aliqd imper
12 tiar vobis gratiæ ſpiritualis ad confirmandos vos: id eſt,
ſimul conſolari in vobis per eã quæ inuicẽ eſt, fidẽ vſtam
13 atq; meam. Nolo autem vos ignorare fratres, quia ſæpè
propoſui venire ad vos, (& prohibitus ſum vſq; adhuc)
vt aliquem fructum habeam *in vobis, ſicut & in cæteris *& 4.
14 gentibus. Græcis ac barbaris, ſapientibus & inſipienti
15 bus debitor ſum. *Ita (quod in me) promptũ eſt, & vo- *itaque 9.
16 bis qui Romæ eſtis, euangelizare. Non enim erubeſco
Euangelium. Virtus enim Dei eſt, in ſalutem omni credẽ
17 ti, Iudæo primùm & Græco. Iuſtitia enim Dei in eo re-
C uelatur ex fide in fidem, ſicut ſcriptũ eſt: ‖Iuſtus aũt ex fide Abac. 2. a. 4. Heb. 10. g. 38. Gal. 3. b. 11.
18 *viuit. Reuelatur enim ira Dei de cælo, ſup oẽm impieta *viuet 2.
tem & iniuſtitiam hoĩum eorũ qui veritatẽ Dei in iniu —3.
19 ſtitia detinent: quia quod notũ eſt Dei, manifeſtũ eſt in
20 illis. Deus enim illis manifeſtauit. Inuiſibilia enim ipſius, à creatura mundi, p ea quæ facta ſunt intellecta, cõſpiciuntur: ſempiterna quoq; eius virtus & diuinitas: ita
21 vt ſint inexcuſabiles. ‖Quia cùm cognouiſſent Deũ: nõ Eph. 4. d. 17. d. 18.
ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratũ eſt inſipiẽs
22 cor eorũ. Dicentes enim ſe eſſe ſapiẽtes, ſtulti facti ſunt.
23 Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hoĩs, & volucrũ, & qua-
24 drupedum, & ſerpentium. (Propter quod tradidit illos
Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiã: vt con-
25 tumelijs afficiant corpora ſua in ſemetipſis.) qui cõmu
D tauerunt veritatem Dei in *mendaciũ: & coluerunt, & *mẽdacio 2.
ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori, qui eſt bene-
26 dictus in ſecula. Amen. Propterea tradidit illos Deus
in paſſiones ignominiæ. Nã fœminæ eorũ immutauerũt
27 naturalẽ vſum, in eum vſum qui eſt contra naturã. Similiter aũt & maſculi relicto naturali vſu fœminæ, exarſẽrunt in deſiderijs ſuis inuicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes, & mercedem (quam oportuit) er-
28 roris ſui in ſemetipſis recipientes. Et ſicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in re
29 probũ ſenſum, vt faciant ea quæ non conueniunt: repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, mali-
30 gnitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores malorũ, parentibus
31 non obedientes, inſipiẽtes, incompoſitos, ſine affectio-
32 ne, abſq; fœdere, ſine miſericordia. Qui cùm iuſtitiam
Dei cognouiſſent, non intellexerunt, quoniam qui talia
agunt, digni ſunt morte: non ſolùm qui ea faciunt, ſed —1.
etiam qui conſentiunt facientibus. —1.

Iudæos redarguit qui ex data ſibi lege Gentes condemnabant, eadem ipſi patrãtes, cùm Deus vnicuiq; redditurus ſit iuxta ipſius opera, adeò vt etiã Gentes ea quæ legis ſunt naturali lumine præſtantes, pro circumciſis habendi ſint, eosq́ iudicaturi, qui ex ſola legis cognitione & carnis circumciſione gloriãtur, contraria legi operantes. CAP. II.

1 PRopter qđ inexcuſabilis es ô hõ oĩs qui iudicas. ‖In Matth. 7. a. 1.
A quo enim iudicas alterũ, teipſum condẽnas: eadẽ enĩ
2 agis *quæ iudicas. Scimus enim qm̃ iudiciũ Dei eſt ſm *qui 1.
3 veritatẽ in eos q talia agũt. Exiſtimas aũt hoc ô homo q
iudicas eos q talia agũt, & facis ea, q tu effugies iudiciũ
4 Dei? An diuitias bonitatis eius, & patiẽtiæ, & lõganimitatis cõtẽnis, ignorans qm̃ benignitas Dei ad pœnitẽtiã
5 te adducit? Secundũ aũt duritiã tuã & impœnitens cor,
theſaurizas tibi irã, in *die iræ & reuelationis iuſti iudicij *diem 2.
6 Dei, ‖q reddet vnicuiq; ſm opera eius: ijs qdẽ qui ſm Matth. 16. d.
7 patientiã boni operis, gloriã et honorẽ et incorruptionẽ
B q̃runt: vitã æternã. ijs aũt q ſunt ex cõtentione, & q nõ
8 acquieſcũt veritati, credũt aũt iniqtati, ira & indignatio.
9 Tribulatio & anguſtia in oẽm aĩam hoĩs operãtis malũ,
10 Iudæi primũ & Græci: gloria aũt & honor & pax oĩ ope
11 rãti bonũ, Iudæo primũ & Græco. ‖nõ enim eſt acceptio Deu. 10. d. 17. 2. Par. 19. c. 7. Iob. 34. b. 19. Act. 10. e. 34.
12 pſonarũ apud Deũ. Quicũq. enim ſine lege peccauerũt,
ſine lege *pibunt: & quicuoq; in lege peccauerũt, p legẽ iu *& 2.
13 dicabuntur. ‖Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Mat. 2. d. 11. Iaco. 1. d. 22.
14 Deũ, ſed factores legis iuſtificabuntur. Cũ enim gentes
C quæ legẽ nõ habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciũt:

eiuſmodi

15 eiuſmodi legem nô habentes, ipſi ſibi ſunt lex: †qui oſtē
dunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium
reddente illis cōſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem ʾco
16 gitationum accuſantium, aut etiam defendentium`, †in
die cùm iudicabit Deus occulta hominum, ſecundùm
17 Euangelium meum per Ieſum Chriſtum. †Si autem tu
Iudæus cognominaris, & requieſcis in lege, & gloriaris
18 in Deo, †& noſti volūtatem-eius`, & probas vtiliora in-
19 ſtructus per legem, †confidis teipſum eſſe ducem cæco-
20 rum, lumen eorum qui in tenebris ſunt: †eruditorem in
ſipientium, magiſtrum infantium, habentem formā ſcie
21 tiæ & veritatis in lege. †Qui ergo alium doces, teipſum
D non doces? qui prędicas non furandum, furaris? †Qui di-
22 cis non mœchandum, mœcharis? qui abominaris idola,
23 ſacrilegium facis? †Qui in lege gloriaris, per præuaricatio
24 nem legis Deum inhonoras? (†Nomen enim Dei p vos
25 blaſphematur inter Gentes, ‖ſicut ſcriptum eſt.) †Cir-
cumciſio quidem prodeſt, ſi legem obſerues: ſi aūt pręua
26 ricator legis ſis, circumciſio tua præputium facta eſt. †Si
igitur præputiū iuſtitias legis cuſtodiat: nōnne pręputiū
27 illius in circūciſionē reputabitur? †& iudicabit id quod
ex natura eſt præputium, legē conſummans te, qui per li
28 teram & circumciſionem præuaricator legis es? †Non
29 enim qui in manifeſto Iudæus eſt, neq; qui in manife-
ſto, in carne, eſt circumciſio, †ſed qui in abſcôdito, Iudęus
eſt, & circumciſio cordis, in ſpiritu, non litera: cuius
laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.

ʾcogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus,
—8.
Iſa.52.b.5. Eze.36.d.20

Quodam modo pręcellunt Iudæi propter factas illis à Deo promiſſiones, quæ complebuntur, quanquam nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem & Iudæi & Gentiles peccato ſunt obnoxij, à quo non liberat lex, ſed fidei in Chriſtum propitiatorium, vt non ſit cuiquam de legis operibus gloriandum. CAP. III.

1 QVid ergo amplius Iudæo eſt? aut quæ vtilitas cir-
A cumciſionis? †Multum per omnem modum. Pri-
2 mū quidem quia credita ſunt illis eloquia Dei.
3 †Quid enim ſi quidam illorum non crediderunt? †‖Nun
4 quid incredulitas illorū fidem Dei ʾeuacuauit`? †Abſit.
‖Eſt autem Deus verax: ‖omnis autem homo mendax, ſi-
cut ſcriptum eſt: ‖Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, &
5 vincas cū iudicaris. †Si autem iniquitas noſtra iuſtitiam
Dei commendat, quid dicemus? Nunquid iniquus eſt
6 Deus qui infert iram? (ſecundū hominem dico.) †Ab-
ſit. alioquin quomodò iudicabit Deus -hunc` mūdum?
7 †Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit, in glo
riam ipſius: quid adhuc & ego tanquàm peccator iudi-
8 cor, †& non (ſicut blaſphemamur, & ſicut aiunt quidā
B nos dicere) Faciamus mala, vt veniant bona? quorum
9 damnatio iuſta eſt. †Quid ergo, præcellimus eos? Nequa
quam. ʾ‖Cauſati`enim ſumus Iudæos & Græcos, omnes
10 ſub peccato eſſe, †ſicut ſcriptum eſt: ‖Quia non eſt iuſtus
11 quiſquam, †non eſt intelligens, non eſt requirens Deū.
12 †Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt
13 qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum. †‖Sepulchrum
patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſè agebant.
14 ‖Venenum aſpidum ſub labijs eorum. †‖Quorum os ma
C ledictione & amaritudine plenum eſt. †‖Veloces pedes
15 eorū ad effundendum ſanguinem. †Contritio & infe-
16 licitas in vijs eorum: †& viam pacis non cognouerunt.
17 †Non eſt timor Dei ante oculos eorum. †‖Scimus autem
18 quoniam quæcunque lex loquitur, ijs qui in lege ſunt lo
19 quitur, vt omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis
20 mundus Deo: †quia ex operibus legis non iuſtificabitur
omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio pecca-
21 ti. †Nunc autem ſine lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt: te-
22 ſtificata à lege & prophetis. †Iuſtitia autem Dei per fidē
Ieſu Chriſti, in omnes, & ſuper oēs qui credunt in eum:
23 non enim eſt diſtinctio. †Oēs enim peccauerūt, & egent
24 gloria Dei. †Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per re-
25 demptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, †quem propoſuit
Deus ʾpropitiationem`, per fidem in ſanguine ipſius, ad
D oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, propter remiſſionem præce-

2.Ti.2.b.13. ʾeuacuabit 5 Ioh.3.d.33. Pſal.115.a.11 Pſal.50.a.6.
—4.
ʾPræcauſati 9. Gal.3.d.22. Pſal.13.a.1. 52.a.3.
Pſal.5.a.11.
Pſal.139.a.4 Pſal.9.b.7. Iſa.59.b.7. Prou.1.b.16.
Pſal.35.a.2. Gal.2.d.16.
ʾpropitiatorem.

16 dentium delictorum, †in ſuſtentatione Dei, ad oſtenſio-
nem iuſtitiæ eius in hoc tempore: vt ſit ipſe iuſtus & iu-
27 ſtificans eum qui eſt ex fide Ieſu Chriſti. †Vbi eſt ergo
gloriatio-tua`? Excluſa eſt. Per quam legem? factorum?
28 Non, ſed per legem fidei. †Arbitramur enim iuſtificari
29 hominem per fidem ſine operibus legis. †An Iudęorum
Deus tantùm? nōnne & Gentium? Imò & Gentium.
30 †qm̄ quidem vnus eſt Deus quiʾ iuſtificat` circumciſionē
31 ex fide, & præputium per fidem. †Legem ergo deſtruim*
per fidem? Abſit, ſed legem ſtatuimus.

—3.
ʾiuſtificabit 1.1

Non ex legis operibus cōtingit iuſtificatio, ſed ex fide in Deum, qua Abrahæ reputata fuit ad iuſtitiam ante datam ipſi circūciſionem, quam poſteà accepit, futurus non lege ſed iuſtitia fidei, pater omnium qui ipſius fidem imitarentur: credidit antē Deo ſe patrem fore multarum Gentium per promiſſum ſibi ſemē, cū tam ipſe quàm vxor eius Sara annos exceſſiſſent aptos ad generandum. CAP. IIII.

1 QVid ergo dicemus inueniſſe Abraham patrem no
A ſtrum ſecundùm carnem? †Si enim Abraham
2 ex operibus *iuſtificatus eſt: habet gloriam, ſed
3 non apud Deum. †Quid enim dicit ſcriptura? ‖Credidit
4 Abraham Deo: & reputatum eſt illi ad iuſtitiā. †Ei aūt q
operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed
5 ſecundùm debitum. †Ei verò qui non operatur, creden
ti aūt in eum qui iuſtificat impium, reputatur fides eius
6 ad iuſtitiam-ſecundùm propoſitum gratiæ Dei`. †Sicut
B & Dauid dicit beatitudinem hoīs, cui Deus accepto fert
7 iuſtitiam ſine operibus, †‖Beati, quorum remiſſę ſunt ini
8 quitates, & quorum tecta ſunt peccata. †Beatus vir cui
9 nonʾimputauit`Dn̄s peccatum. †Beatitudo ergo hæc in
circumciſione*-manet`, an etiam in præputio? Dicimus
10 enim quia reputata eſt Abrahæ fides ad iuſtitiam. †Quo
modò ergo reputata eſt? in circūciſione, an in præputio?
11 Non in circumciſione, ſed in præputio. †‖Et ſignum acce
pit circumciſionis, ſignaculū iuſtitiæ fidei quæ eſt in præ
putio: vt ſit pater omnium credentium per præputium,
12 vt reputetur & illis ad iuſtitiam: †& ſit pater circumciſio
nis, non ijs tantùm qui ſunt ex circumciſione, ſed & ijs
qui ſectātur veſtigia fidei quæ eſt in præputio patris no
13 ſtri Abrahæ. †Non enim per legem promiſſio Abrahæ
C aut ſemini eius vt hæres eſſet mundi: ſed per iuſtitiam fi-
14 dei. †Si enim qui ex lege, hęredes ſunt: exinanita eſt fi-
15 des, abolita eſt ꝑmiſſio. †Lex enim irā operat̃. Vbi enim
16 non eſt lex: nec præuaricatio. †Ideo ex fide: vt ſecundùm
gratiam *firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei qui ex
lege eſt ſolū, ſed & ei qui ex fide eſt Abrahæ, qui pater
17 eſt omnium noſtrum, (ſicut ſcriptum eſt: ‖Quia patrem
multarum gētium poſui te) ante Deum, ʾcui credidiſti`,
qui viuificat mortuos: & vocat ea quæ non ſunt, tanquā
18 ea quæ ſunt. †qui contra ſpem in ſpem credidit: vt fieret
D pater multarum gentium ſm̄ quod dictum eſt-ei`: ‖Sic
19 erit ſemen tuū-ſicut ſtellæ cæli, & arena maris`. Et nō in-
firmatus eſt fide: nec conſiderauit corpus ſuum *emor-
tuum, cùm ferè centum eſſet annorum, & emortuā vul-
20 uam Saræ. †In repromiſſione etiam Dei non hæſitauit
21 diffidentia: ſed confortatus eſt fide, dans gloriā Deo: †ple
22 niſſimè ſciens, quia quæcunq; promiſit, potens eſt & fa-
23 cere. †Ideo & reputatū eſt illi ad iuſtitiam. †Non eſt aūt
ſcriptum tantū propter ipſum quia reputatū eſt illi -ad
24 iuſtitiam`: †ſed & propter nos, quibus reputabitur credē
tibus in eum, qui ſuſcitauit Ieſum-Chriſtum`Dn̄m no-
25 ſtrum à mortuis, †qui traditus eſt propter delicta nr̄a,
& reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

*legis Gen.15.b.6. Gal.3.a.6. Iaco.2.d.23.
—6.
Pſal.31.a.1.
ʾimputabit 6.
*manet.
—5.
Gen.17.b.10 b.11.
*vt 2.
Gen.17.a.4.
ʾcui credidit 2.
—1.
Gen.15.a.5.
—7.
*iam 2.
—3.
—2.

Ex fide, inquit, iuſtificati non ſolùm ſpe gloriamur, verùm etiam in aduerſitatibus: nam ſi Chriſtus pro nobis adhuc impijs mortuus eſt, multò magis ſaluabit iam iuſtificatos per ſanguinem ipſius: & ſicut per vnam Adæ inobedientiam omnes peccauimus, ac mortui ſumus, ita per vnius Chriſti obedientiā, ex multis delictis iuſtificamur ad vitam. CAP. V.

1 IVſtificati ergo ex fide, pacē habeamus ad Deū p Do-
A minum noſtrū Ieſum Chriſtum: †‖p quē & habemus

Ephe.2.d.18

non ſectabantur iuſtitiam, apprehẽderunt iuſtitiam, iu-
ſectam ē. 31 ſtitiam autem quæ ex fide eſt. ¶Iſraël verò ˈſectādoˈ legem
32 iuſtitiæ, in legem iuſtitiæ non peruẽnit. ¶Quare? Quia nō
ex fide, ſed quaſi ex operibus: offenderunt enim in lapidẽ
Iſai. 8. c. 14. 28. d. 16. 1. Pet. 2. b. 7. 33 offenſionis, ¶ ſicut ſcriptum eſt: ‖ Ecce pono in Sion lapi-
dem offenſionis, & petram ſcandali: & omnis qui credit
in eum, non confundetur.

*Orat apoſtolus pro Iudæis, quos zelum Dei & legis habere aſſe-
rit, non ſecundùm ſcientiam, nam Chriſtum finem legis ignoran
tes, ex legis operibus iuſtitiam quærebant: de diuerſitate iuſti-
tiæ ex operibus legis ab ea quæ ex fide eſt, quæ tam Iudæo
quàm Græco in Chriſtum credenti communis eſt, vbiq. autem
terrarum prædicata eſt Chriſti fides, quam repellentibus Iu-
dæis, ſuſceperunt Gentes.* CAP. X.

1 FRatres, voluntas quidem cordis mei & obſecratio ad
A Deū, fit ꝓ illis in ſalutem. ¶Teſtimonium enī perhi-
2 beo illis ꝙ æmulationem Dei habent, ſed non ſecundùm
3 ſcientiam. ¶Ignorantes enim iuſtitiam Dei, & ſuam quæ-
4 rentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. ¶Finis enī
5 legis Chriſtus: ad iuſtitiam omni credenti. ¶Moyſes enim
Leui. 18. a. 5. Ezec. 20. b. 11 ſcripſit, quoniam iuſtitiam quę ex lege eſt ‖ qui fecerit ho-
Deu. 30. c. 12 6 mo, viuet in ea. ¶ Quæ autem ex fide eſt iuſtitia, ſic dicit:
‖Ne dixeris in corde tuo, Quis aſcendet in cælum? id, eſt
7 Chriſtum deducere. ¶Aut quis deſcẽdet in abyſſum? hoc
B eſt, Chriſtum à mortuis reuocare. ¶ Sed quid dicit ˈſcri-
Deu. 30. c. 14 8 pturaˈ? ‖Prope eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc
9 eſt verbum fidei quod prædicamus. ¶ Quia ſi confitearis
in ore tuo Dñm Ieſum, & in corde tuo credideris ꝙ Deus
10 illum ſuſcitauit à mortuis: ſaluus eris. ¶Corde enim cre-
11 ditur ad iuſtitiã, ore aūt cōfeſſio fit ad ſalutem. ¶Dicit enī
Iſa. 28. d. 16. C ſcriptura: ‖Omnis qui credit in illum, non confundetur.
12 ¶Non enim eſt diſtinctio Iudæi & Græci: nam idem Dñs
Ioel 2. g. 32. Act. 2. c. 21. 13 omniū, diues in oēs qui inuocant illum. ¶ ‖Omnis enim
14 quicunq; inuocauerit nomẽ Dñi, ſaluus erit. ¶Qūo ergo
inuocabunt in quem non crediderunt? Aut qūo credent
ei quem nō audierūt? Quomō aūt audiẽt ſine prędicãte?
15 ¶Quomō verò prędicabūt niſi mittātur? ſicut ſcriptū eſt,
Iſa. 52. b. 7. Nach. 1. d. 15 ‖Quàm ſpecioſi pedes euangelizantiū pacẽ, euangelizã-
ˈobedierūtˈ. 16 tiū bona? ¶Sed non oēs ˈobediuntˈ Euāgelio. Iſaias enim
Iſai. 53. a. 1. Ioh. 12. f. 38. D dicit: ‖Dñe, quis credidit auditui noſtro? ¶Ergo fides ex au
17 ditu: auditus aūt per verbū Chriſti. ¶Sed dico: Nunquid
Pſal. 18. a. 5. 18 nō audierūt? Et quidem, ‖in omnem terram exiuit ſonus
19 eorū: & in fines orbis terrę verba eorū. ¶Sed dico: Nunqd
Deu. 32. c. 21 Iſrl̄ nō cognouit? Primus Moyſes dicit: ‖Ego ad ęmulatio
nẽ vos adducã in nō gentẽ: in gentẽ inſipientẽ, in irã vos
Iſa. 65. a. 1. 20 mittã. ¶Iſaias autẽ audet: & dicit: ‖ Inuẽtus ſum à nō quę-
rentibus me, palàm apparui ijs qui me nō interrogabāt.
Iſai. 65. a. 2. 21 ¶ Ad Iſraël autem dicit: ‖ Tota die expandi manus meas
ad populum non credentem, & contradicentem mihi.

*Deus quoſdam ex populo Iudaico gratuita ſua electione ſibi ſer-
uauit per fidem in Chriſtum ſaluandos, reliquis ob incredu-
litatem in ſua cæcitate, iuxta prophetarum vaticinia reli-
ctis, ac Gentibus in locum ipſorum ex gratuita Dei bonitate
aſſumptis: quas monet apoſtolus ne aduerſus Iudæos glorien-
tur, quodq́, Iudæi ad tempus deſerti, tandem ad Chriſtum cō-
uertentur, exclamãs ob diuinæ ſapiẽtiæ incōprehenſibilitatẽ.*
CAP. XI.

1 DIco ergo: Nunquid Deus repulit populum ſuū? Ab-
A ſit. Nã & ego Iſraëlita ſum, ex ſemine Abraham, de
2 tribu Ben-iamin. ¶Nō repulit Deus plebem ſuam quam
præſciuit. An neſcitis in Elia quid dicit ſcriptura: quem-
3. Re. 19. b. 10 3 admodùm interpellat Deū aduerſum Iſrl̄? ¶ ‖Dñe, ꝓphetas
tuos occiderunt, altaria tua ſuffoderunt: & ego relictus
4 ſum ſolus, & quærunt animam meam. ¶Sed quid dicit illi
3. Re. 19. b. 18 diuinum reſponſum? ‖ Reliqui mihi ſeptẽ millia virorū,
5 qui nō curuauerunt genua ˈBaalˈ. ¶Sic ergo & in hoc tẽ-
ˈaræˈ pore, reliquiæ ſecundùm electionem gratiæ ˈſalueˈ factæ
6 ſunt. ¶Si autem gratia: iam non ex operibus. alioquin gra-
B tia iam non eſt gratia. ¶Quid ergo? Quod quærebat Iſrl̄,
7 hoc non eſt conſecutus: electio autem conſecuta eſt, cæ-
8 teri verò excęcati ſunt. ¶ſicut ſcriptū eſt: ‖Dedit illis Deus
ſpiritum compunctionis: oculos, vt nō videant: & aures Iſa. 6. c. 9. Mat. 13. b. 14. Ioh. 12. f. 40. Act. 28. f. 26.
9 vt non audiant vſq; in hodiernum diem. ¶Et Dauid dicit: Pſal. 68. c. 23.
‖Fiat menſa eorum ˈin laqueum, & in captionẽ, & in ſcã- ˈcoram ipſisˈ.
10 dalum, & in retributionẽ illis. ¶ Obſcurentur oculi eorū
11 ne videant: & dorſum eorū ſemper incurua. ¶Dico ergo,
nunquid ſic offenderunt vt caderent? Abſit. Sed illorum
12 delicto, ſalus eſt gentibus, vt illos æmulentur. ¶ Quòd ſi
delictum illorum diuitiæ ſunt mundi: & diminutio eorū
13 diuitię Gentiū: quantò magis plenitudo eorū? ¶Vobis enī
dico Gentibus, quamdiu quidẽ ego ſum gentiū apl̄s, mi-
14 niſteriū meū honorificabo, ¶ſi quo ad æmulandū prouo-
15 cem carnẽ meã, & ſaluos faciam aliquos ex illis. ¶Si enim
amiſſio eorum, recōciliatio eſt mūdi: quę aſſumptio niſi
16 vita ex mortuis? ¶Quòd ſi delibatio ſancta eſt, & maſſa:
17 & ſi radix ſancta, & rami. ¶ Quòd ſi aliqui ex ramis fracti
C ſunt, tu autẽ cùm oleaſter eſſes, inſertus es in illis, & ſo-
18 cius radicis & pinguedinis oliuæ factus es, ¶ noli gloriari
aduerſus ramos. Quòd ſi gloriaris, non tu radicẽ portas,
19 ſed radix te. ¶Dicis ergo: Fracti ſunt rami, vt ego inſerar.
20 Bene: ꝓpter incredulitatem fracti ſunt, tu autẽ fide ſtas:
21 noli altum ſapere, ſed time. ¶Si enī Deus naturalibus ra-
22 mis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat. ¶Vide ergo bo-
nitatem & ſeueritatẽ Dei: in eos quidem qui ceciderunt,
ſeueritatẽ: in te aūt bonitatẽ Dei, ſi permanſeris in boni-
23 tate, alioquin & tu excidẽris. ¶Sed & illi, ſi nō permanſe-
rint in incredulitate, inſerentur: potens eſt enim Deus
24 iterū inſerere illos: ¶ Nã ſi tu ex naturali exciſus es olea-
ſtro, & contra naturã inſertus es in bonam oliuã: quantò
25 magis ij qui ſm̄ naturã, inſerentur ſuæ oliuæ? ¶ Nolo enī
vos ignorare fratres myſterium hoc (vt nō ſitis vobiſipſis
ſapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Iſraël, donec
26 plenitudo Gentium intraret: ¶ & ſic omnis Iſraël ſaluus
D fieret, ſicut ſcriptum eſt: ‖ Veniet ex Sion, qui eripiat & Iſa. 59. d. 20.
27 auertat impietatem à Iacob. ¶Et hoc illis à me teſtamentū:
28 cùm abſtulero peccata eorum. ¶Secundū Euangeliū qui-
dem, inimici propter vos: ſecundùm electionem autem,
29 chariſſimi propter patres. ¶Sine pœnitentia enim ſunt do-
30 na & vocatio Dei. ¶Sicut enim aliquando & vos nō cre-
didiſtis Deo, nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis
31 propter incredulitatem illorū: ¶ ita & iſti nunc nō credi-
derūt in veſtram miſericordiam, vt & ipſi miſericordiam
32 conſequantur. ¶Concluſit enim Deus oīa in incredulita-
33 tem, vt omnium miſereatur. ¶O altitudo diuitiarū ſapiẽ-
tiæ & ſcientię Dei: q̄ incōprehenſibilia ſunt iudicia eius,
34 & inueſtigabiles vię eius? ¶ ‖Quis enī cognouit ſenſum Sap. 9. c. 13.
35 Domini? Aut quis conſiliarius eius fuit? ¶Aut quis prior Iſa. 40. c. 13.
36 dedit illi, & retribuetur ei? ¶Quoniã ex ipſo, & per ipſum 1. Co. 2. d. 16
& in ipſo ſunt omnia: ipſi gloria in ſecula, Amen.

*Inſtruit Romanos vt à ſeculi vanitate abſtracti, totos ſe Deo de-
dant, de ſuſceptis donis non ſe efferentes, aut illorum limites
tranſgredientes, ſed in modum membrorum eiuſdem corporis
omnia ad proximi vtilitatem ordinantes, ipſis quoque ini-
micis benefaciant.* CAP. XII.

1 OBſecro itaque vos fratres per miſericordiam Dei, ‖vt Phil. 4. d. 18.
A exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſan-
2 ctam, Deo placentẽ, rationabile obſequiū veſtrū. ¶Et no-
lite conformari huic ſeculo, ſed reformamini in nouitate
ſenſus veſtri, ‖ vt probetis quæ ſit voluntas Dei bona, & Eph. 5. d. 17. 1. The. 4. a. 3.
3 beneplacens & perfecta. ¶ Dico enim per gratiã quæ data
eſt mihi, omnibus qui ſunt inter vos: Non plus ſapere q̄
oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem, ‖ vnicuiq; ſicut 1. Cor. 12. b. 11
4 Deus diuiſit menſuram fidei. ¶Sicut enim in vno corpore Ephe. 4. b. 7.
B multa mēbra habemus, omnia autem membra nō eundẽ
5 actum habẽt: ¶ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto,
6 ſinguli autem alter alterius membra. ¶Habentes autem
donationes ſecundū gratiam quæ data eſt nobis, differẽ-
7 tes: ſiue prophetiam ſm̄ rationẽ fidei, ¶ ſiue miniſteriū in
8 miniſtrando, ſiue qui docet in doctrina, ¶ qui exhortatur
in exhortando, qui tribuit in ſimplicitate, qui præeſt in
9 ſolicitudine, qui miſeretur in hilaritate. ¶Dilectio ſine ſi- Amos 5. d. 15.
10 mulatione. ‖Odientes malum, adhęrentes bono. ¶ ‖Chari- Eph. c. 4. a. 1.
C tatem fraternitatis inuicem diligentes. Honore inuicem 1. Pe. 2. d. 22. 3. c. 17.
præuenientes.

11 præuenientes, †Solicitudine non pigri, Spiritu ſeruẽtes (Heb.13.a.1. 1.Pet.3.b.5.)
12 Dño ſeruientes, †Spe gaudẽtes, in tribulatione patiẽtes,
13 Orationi inſtantes. †Neceſſitatibus ſanctorũ communi-
14 cantes. ‖Hoſpitalitatẽ ſectantes. †Benedicite perſequenti- (Heb.13.a.2. 1.pet.4.b.9.)
15 bus vos: benedicite, & nolite maledicere. †Gaudete cum (Mat.5.g.44. 1.Cor.4.c.12)
16 gaudentibus, flete cum flentibus. †Idipſum inuicem ſen-
D tientes. ‖Non alta ſapiẽtes, ſed humilibus conſentientes. (prou.3.a.7. Eſa.5.c.21.)
17 Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos. †‖Nulli malũ ꝓ (pro.20.d.22 1.pet.3.b.9.)
malo reddentes. Prouidentes bona non tm̃ corã Deo, ſed (2.Co.8.d.21)
18 etiam coram omnibus hominibus. †‖Si fieri põt, quòd ex (Heb.12.d.14)
19 vobis eſt, cũ oĩbus hoĩbus pacem habẽtes: †‖Non voſme- (Eccl.28.a.1. Matt.5.f.39.)
tipſos defendẽtes chariſſimi, ſed date locũ iræ: ſcriptum eſt (Deu.32.e.35)
20 enĩ, ‖Mihi ᵃvindictã: ᵃego retribuã, dicit Dñs. †Sed ſi eſu- (Heb.10.f.30)
rierit inimicus tuus, ciba illũ: ſi ſitit, potũ da illi. hoc enĩ (pro.25.c.21. ᵃvindicta 1. ᵃ&)
21 faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius. †Noli
vinci à malo: ſed vince in bono malum.

Hortatur vt ſuperioribus obtemperent inferiores, etiam propter conſcientiã, quanquã ciuilẽ tantũ gerant magiſtratum, omnibusq; debita reddant: de proximi dilectione ad quã vniuerſa lex reducitur, & de tẽpore gratiæ, vt trãſactis legis tenebris, relictis vitijs, amplectantur Chriſti virtutes. CAP. XIII.

1 OMnis aĩa poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. (Sapiẽ.6.a.4.)
A Nõ eſt enĩ poteſtas niſi à Deo: quæ aũt ſũt, à Deo ᵃor- (Tit.3.a.1. 1.pet.2.c.13.)
2 dinata ᵃ ſunt. †Itaq; qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi (ᵃordinatæ 1.)
reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem ac-
3 quirunt. †Nam principes nõ ſunt timori boni operis, ſed
mali. Vis aũt non timere poteſtatẽ? Bonũ fac, & habebis
4 laudẽ ex illa. †Dei enĩ miniſter eſt tibi in bonũ. Si aũt ma-
lum feceris: time. non enĩ ſine cauſa gladium portat. Dei
5 enim miniſter eſt: vindex in iram, ei qui malũ agit. †Ideo
B neceſſitate ſubditi eſtote: nõ ſolũ pp irã, ſed etiã pp con-
6 ſcientiã. †Ideo enĩ & tributa præſtatis, miniſtri enim Dei
7 ſunt, in hoc ipſum ſeruientes. †‖Reddite ergo omnibus (Mat.22.c.21)
debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui
8 timorem, timorem: cui honorem, honorẽ. †Nemini quic-
C quam debeatis: niſi, vt inuicem diligatis. qui enim diligit
9 ꝓximum, legem impleuit. †Nam, ‖Non adulterabis, Non (Exo.20.b.14 Deu.5.b.18)
occides, Non furaberis, Non falſum teſtimonium dices, (mat.19.c.18.)
Non concupiſces, & ſiquod eſt aliud mandatum: in hoc (Leu.19.d.18 mat.22.d.39)
verbo inſtauratur, ‖Diliges ꝓximum tuũ ſicut teipſum. (mar.12.c.31. Gal.5.c.14.)
10 †Dilectio ᵃproximi ᵃ, malum non operatur. Plenitudo ergo (Iacob.2.b.8.)
11 legis eſt dilectio. †Et hoc ſcientes tempus, quia hora eſt (ᵃproximo 1.)
D iam nos de ſomno ſurgere. Nunc enim ꝓpior eſt noſtra
12 ſalus, q̃ cùm credidimus. †Nox præceſſit, dies autẽ appro-
pinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarũ, & indua-
13 mur arma lucis. †Sicut in die honeſtè ambulemus: ‖nõ in (Luc.21.f.34.)
comeſſationibus & ebrietatibus, nõ in cubilibus & im- (Gala.5.d.16. 1.pet.2.c.11)
14 pudicitijs, non in contentione & æmulatione: †ſed ‖ ᵃin-
duimini ᵃ Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam (ᵃinduite 4.)
ne feceritis in deſiderijs.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi ſunt, fouere, & non contemnere, & nec hi nec illi iudicare quenquam ob ciborum aut dierum diſcrimen, ſciẽtes quòd omnes eundem habeamus Dominum, cui & viuimus & morimur, cui etiam rationem pro ſe vnuſquiſque redditurus eſt: & quanquam nullus cibus iam ſit immundus, nemo tamen quicquam edere debet, aut cum fratris offendiculo, aut contra ſuam conſcientiam. CAP. XIIII.

1 INfirmum autem in fide aſſumite: non in diſceptatio-
A nibus cogitationum. †Alius enim credit ſe mãducare
2 omnia: qui aũt infirmus eſt, olus ᵃmanducet ᵃ. †Is qui mã- (ᵃmãducat 1.)
3 ducat, non manducantem non ſpernat: & qui nõ mãdu-
cat, manducantem non iudicet. Deus enim illum aſſum-
4 pſit. †‖Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? Domino (Iaco.4.c.12.)
ſuo ſtat aut cadit. ſtabit autem: potens eſt enim Deus ſta-
5 tuere illum. †Nam alius iudicat diem inter diẽ: alius autẽ
6 iudicat oẽm diẽ, vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet. †Qui
ſapit diẽ, Dño ſapit. Et qui manducat, Dño mãducat: gra-
B tias enĩ agit Deo. Et qui nõ manducat, Dño nõ mãducat,
7 & gr̃as agit Deo. †Nemo enĩ noſtrũ ſibi viuit: & nemo ſi-
8 bi moritur. †Siue enĩ viuimus, Dño viuimus: ſiue mori-
mur, Dño morimur. Siue ergo viuimus, ſiue morimur:
9 Dñi ſumus. †In hoc enĩ Chriſtus ᵃmortuus eſt, & reſurre- (ᵃ& 4.)
10 xit: vt & mortuorũ & viuorũ dominetur. †Tu autẽ quid
iudicas fratrem tuum? aut tu quare ſpernis fratrem tuũ?
11 ‖Omnes enĩ ſtabimus ante tribunal Chriſti. †ſcriptũ eſt (2.Cor.5.b.10)
enĩ: ‖Viuo ego, dicit Dñs, qm̃ mihi ᵃflectetur ᵃ oẽ genu: & (Iſa.45.d.23 Phil.2.b.10)
12 oĩs lingua cõfitebitur Deo. †Itaq; vnuſquiſq; noſtrũ pro (ᵃflectet 5.)
C ſe rationem reddet Deo. †Nõ ergo amplius inuicẽ iudice-
13 mus, ſed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculũ fra-
14 tri vel ſcandalum. †Scio, & cõfido in Dño Ieſu, quia nihil
cõmune per ipſum: niſi ei qui exiſtimat, quid commune
15 eſſe, illi cõmune eſt. †Si enĩ pp cibũ frater tuus cõtriſtat,
iam nõ ſcdm charitatẽ ambulas. ‖Noli cibo tuo illũ perdere (1.Cor.8.b.11)
16 pro quo Chriſtus mortuus eſt. †Non ergo blaſphemetur
17 bonum noſtrum. †Nõ eſt enĩ regnũ Dei eſca & potus: ſed
D iuſtitia, & pax, & gaudiũ in Spiritu ſcõ. †Qui enĩ in hoc
18 ſeruit Chro, placet Deo, & probatus eſt hominibus. †Ita-
19 que quæ pacis ſunt, ſectemur: & quæ ædificationis ſunt,
20 inuicẽ cuſtodiamus. †Noli pp eſcã deſtruere opus Dei. (ᵃ6.)
‖omnia quidem ſunt munda: ſed malum eſt homini qui
21 per offendiculum manducat. †‖Bonum eſt nõ manduca- (Tit.1.d.15. 1.Cor.8.d.13)
re carnem, & non bibere vinum, neq; in quo frater tuus
22 offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur. †Tu fidem
habes? penes temetipſum habe corã Deo. Beatus qui nõ
23 iudicat ſemetipſum in eo qđ probat. †Qui autẽ diſcernit,
ſi manducauerit, damnatus eſt: quia non ex fide. Omne
autem quod non eſt ex fide, peccatum eſt.

Firmiores debent infirmorum ferre & ſubleuare imperfectiones, non ſua, ſed proximorum vtilitati ac mutuæ paci ſtudentes. Chriſtus iuxta factas patribus promiſſiones prædicauit Iudæis. Gentibus verò ex miſericordia apoſtoli, non prævijs promiſſionibus. Excuſat ſe Paulus, quòd liberiùs Romanis ſcripſerit, tanquàm Gentium apoſtolus, oſtendens quomodò ſit hoc munus exequutus: dicens quòd ad ipſos quoque ſit venturus, vbi datam à Macedonibus eleemoſynam elargitus fuerit Ieroſolymitanæ eccleſiæ, petens vt pro ſe interim orent. CAP. XV.

1 DEbemus autem nos firmiores, imbecillitates infir-
A morum ſuſtinere, & non nobis placere. Vnuſquiſ-
2 que veſtrũ proximo ſuo placeat in bonũ, ad ædificationẽ.
3 †Etenim Chriſtus non ſibi placuit, ſed, ſicut ſcriptum eſt,
4 ‖Improperia improperantiũ tibi, ceciderũt ſup me. †Quæ- (pſal.68.b.10)
cunq; enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta
ſunt: vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum,
5 ſpem habeamus. †Deus autem patiẽtiæ & ſolatij ‖ det vo- (1.Cor.1.b.10)
6 bis idipſum ſapere in alterutrũ ſcdm Ieſum Chriſtum: †vt
B vnanimes, vno ore honorificetis Deũ & patrẽ Dñi noſtri
7 Ieſu Chriſti. †Propter quod ſuſcipite inuicẽ: ſicut & Chri-
8 ſtus ſuſcepit vos in honorem Dei. †Dico enim Chriſtum
Ieſum, miniſtrum fuiſſe circunciſionis propter veritatẽ
9 Dei, ad confirmandas promiſſiones patrum. †Gentes aũt
ſuper miſericordia honorare Deum, ſicut ſcriptum eſt:
C ‖Propterea confitebor tibi in Gentibus Dñe, & nomini (pſa.17.d.50. 2.Reg.22.d.50.)
10 tuo cantabo. †Et iterum dicit, Lætamini Gentes cum ple-
11 be eius. †Et iterum, ‖Laudate omnes gentes Dominum: (pſal.116.a.1.)
12 & magnificate eum omnes populi. †Et rurſus Iſaias ait,
‖Erit radix Ieſſe: & qui exurget regere Gentes, in eum Gẽ- (Iſa.11.c.10.)
13 tes ſperabunt. †Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio
& pace in credendo: vt abundetis in ſpe, ᵃ& ᵃvirtute Spiri- (ᵃin 1.)
14 tus ſancti. †Certus ſum aũt fratres mei & ego ipſe de vo-
bis, quoniam & ipſi pleni eſtis dilectione, repleti omni
15 ſcientia, ita vt poſſitis alterutrum monere. †Audaciùs au-
tem ſcripſi vobis fratres ex parte, tanquàm in memoriam
D vos reducens: propter gratiam quæ data eſt mihi à Deo,
16 †vt ſim miniſter Chriſti Ieſu in Gẽtibus: ſanctificãs Euã-
geliũ Dei, vt fiat oblatio Gentium accepta ᵃ& ᵃſanctifica- (ᵃ5.)
17 ta in Spiritu ſancto. †Habeo igitur gloriam in Chriſto Ie-
18 ſu ad Deum. †Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ
per me non ᵃefficit ᵃ Chriſtus in obedientiam Gentium, (ᵃeffecit 1.)
19 verbo & factis, †in virtute ſignorũm & prodigiorum, in
virtute Spiritus ſancti: ita vt ab Ieruſalem per circuitum
E vſque ad Illyricum repleuerim Euangelium Chriſti.

20 Sic autem prædicaui Euágelium hoc, nó vbi nominatus
eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentú ædificarem : [*]
21 ſed ſicut ſcriptum eſt, Quibus nó eſt annuntiatum de (Iſa. 52. d. 15.)
22 eo, videbunt, & qui non audierunt intelligent. Propter
23 qđ & impediebar plurimùm venire ad vos.* Nunc verò (* & prohibitus ſum vſq; adhuc.)
vlteriùs locum non habens in his regionibus, cupiditaté
autem habens veniendi ad vos ex multis iam præcedéti-
24 bus annis : cùm in Hiſpaniam proficiſci cœpero, ſpero
q̄ prætériés videam vos, & à vobis deducar illuc, ſi vobis
25 primú ex parte fruitus fuero. Nunc igitur proficiſcar in
26 Ieruſ͞m miniſtrare ſanctis. Probauerunt enim Macedonia
F & Achaia collationé aliquam facere in pauperes ſancto-
27 rú qui ſunt in Ieruſ͞m. Placuit enim eis : & debitores ſunt
eorum. Nam ſi ſpiritualium eorum participes facti ſunt (1. Cor. 9. b. 11)
28 gentiles: debét & in carnalibus miniſtrare illis. Hoc igi-
tur cùm conſummauero, & aſſignauero eis fructú hunc :
29 per vos proficiſcar in Hiſpaniam. Scio autem qm̄ veniés
ad vos, in abundantia benedictionis Chriſti veniam.
30 Obſecro ergo vos fratres p̄ Dñm noſtrú Ieſum Chriſtú,
& per charitaté ſancti ſpús, vt adiuuetis me in orónibus
31 p̄ me ad Deú, vt liberer ab infidelibus q̄ ſunt in Iudæa,
& obſequij mei oblatio accepta fiat in Ieruſ͞m ſanctis, vt
32 veniã ad vos in gaudio p̄ voluntaté Dei, vt refrigerer vo-
33 biſcú. Deus autem pacis ſit cú omnibus vobis. Amen.

Commendat apoſtolus quoſdam apud Romanos, propter nonnullas eorum preeminentias nominatim ſalutandos, quoſdam verò vitandos hortatur: & de alijs dicit q̄ ſalutant Romanos.

CAPVT XVI.

1 COmmendo aút vobis Phœben ſororé noſtram, quæ
A eſt in miniſterio Eccleſiæ, quæ eſt in Cenchris: vt eá
2 ſuſcipiatis in Dño digné ſanctis: & aſſiſtatis ei in quocú-
que negocio veſtri indiguerit. etenim ipſa quoque aſtitit
3 multis, & mihi ipſi. Salutate Priſcam & Aquilam adiu- (Act. 18. a. 2. & 26.)
4 tores meos in Chriſto Ieſu, (qui p̄ anima mea ſuas cer-
uices ſuppoſuerunt: quibus nó ſolus ego gratias ago, ſed
5 & cunctæ Eccleſiæ Gentium) & domeſticam Eccleſiam
eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi: qui eſt primi-
6 tiuus Aſiæ in Chriſto*. Salutate Mariam, quæ multú la- (* Ieſu)
7 borauit in *nobis*. Salutate Andronicú & *Iuliam* co- (* vobis * Iuniam 1.)
B gnatos & cócaptiuos meos, qui ſunt nobiles in apoſto-
8 lis, qui & ante me fuerunt in Chriſto. Salutate Amplia-
9 tú dilectiſſimú mihi in Dño. Salutate Vrbanú adiutoré
noſtrum in Chriſto Ieſu, & Stachyn dilectum meum.
10 Salutate Apellen probum in Chriſto. Salutate eos qui
11 ſunt ex Ariſtoboli*. Salutate Herodioné cognatú meú. (* domo)
Salutate eos qui ſunt ex Narciſſi domo, qui ſunt in Dño.
12 Salutate Tryphænam & Tryphoſam: quæ laborant in
Dño. Salutate Perſidem cariſſimam, quæ multú laborauit
13 in Dño. Salutate Rufum electú in Dño: & matré eius &
14 meam. Salutate Aſyncritum, Phlegontem, Hermam, Pa-
15 trobam, Hermen: & qui cum eis ſunt, fratres. Salutate
Philologum & Iuliam, Nereum, & ſororé eius, & Olym-
16 piadem: & oés qui cum eis ſunt, ſanctos. Salutate inuicé
17 in oſculo ſctõ. Salutant vos oés Eccleſiæ Chriſti. Rogo
C autem vos fratres, vt obſeruetis eos qui diſſenſiones &
offendicula præter doctrinã, quã vos didiciſtis, faciunt: &
18 declinate ab illis. Huiuſcemodi enī Chriſto Dño noſtro
non ſeruiunt, ſed ſuo ventri : & per dulces ſermones &
19 benedictiones ſeducunt corda innocentium. Veſtra enī
obedientia in omnem locum diuulgata eſt. Gaudeo igi-
tur in vobis. Sed volo vos ſapientes eſſe in bono : & ſim-
20 plices in malo. Deus autem pacis conterat Satanam ſub
pedibus veſtris velociter. Gratia Dñi noſtri Ieſu Chriſti
21 vobiſcú. Salutat vos Timotheus adiutor meus, & Lu- (Act. 16. a. 1. Phil. 2. c. 19.)
22 cius, & Iaſon, & Soſipater cognati mei. Saluto vos ego
23 Tertius, qui ſcripſi epiſtolam, in Dño. Salutat vos Caius
D hoſpes meus, & *vniuerſa Eccleſia*. Salutat vos Eraſtus (* vniuerſę eccleſiæ 6.)
24 arcarius ciuitatis, & Quartus, frater. Gratia Domini no-
25 ſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis, Amen. Ei autem (Eph. 3. d. 20.)
qui potens eſt vos confirmare iuxta Euangelium meum
& prædicationem Ieſu Chriſti, ſecundùm reuelationem
26 myſterij temporibus æternis taciti, (quod nunc patefa-
ctum eſt per ſcripturas prophetarum ſecundùm præce-
ptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gen-
27 tibus cogniti, ſoli ſapienti Deo per Ieſum Chriſtum, cui
honor, & gloria in ſecula ſeculorum. Amen. (* cui)

Argumentum in primam Epiſtolam Pauli ad Corinthios.

CORINTHII, ſunt Achaici, & hi ſimiliter ab Apoſtolo audierunt verbum veritatis: & ſubuerſi ſunt multifariè à falſis apoſtolis: quidam à Philoſophia verboſa eloquentia: alij ſecta legis Iudaicę inducti ſunt. Hos reuocat apoſtolus ad veram fidem & Euangelicam ſapientiam: ſcribens eis ab Epheſo per Timótheum diſcipulum ſuum.

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS PRIMA.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthijs: cæterùm dolet quòd de baptizatoribus eſſent inter ipſos ſchiſmata, gaudens quòd miſſus ad prædicandum Euangelium paucos baptizauerit: oſtendens etiam reprobatam mundi ſapientiã, & electos ſimplices, ſicut & ſita eſt ſalus in Chriſti morte, cuius prędicatio iudicatur mundo ſtultitia, credentibus verò virtus ac ſapientia: ideo enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in ſe glorietur. CAP. I.

1 PAVLVS vocatus Apoſto-
A lus Ieſu Chriſti, per volú-
tatem Dei, & Soſthenes
2 frater, Eccleſiæ Dei quæ
eſt Corinthi, ſanctificatis
in Chr̄o Ieſu, vocatis ſan-
ctis, cú omnibus qui in-
uocant nomen Dñi noſtri
Ieſu Chriſti in omni loco
3 ipſorum & noſtro. Gra-
tia vobis & pax à Deo pa-
4 tre noſtro & Dno Ieſu Chriſto. Gratias ago Deo meo
ſemper p̄ vobis in gratia Dei quæ data eſt vobis in Chri-
5 ſto Ieſu, quòd in omnibus diuites facti eſtis in illo, in
6 omni verbo, & in omni ſciétia, (ſicut teſtimoniú Chri-
7 ſti confirmatum eſt in vobis,) ita vt nihil vobis deſit in
vlla gratia, expectantibus reuelationem Domini noſtri
8 Ieſu Chriſti, qui & cófirmabit vos vſq; in finem ſine cri- (1. Th. 5. d. 24)
B mine, in die aduentus Domini noſtri Ieſu Chriſti. Fide-
9 lis Deus: per quem vocati eſtis in ſocietatem filij eius Ie-
10 ſu Chriſti Domini noſtri. Obſecro auté vos fratres, per
nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis (* eadem mente, & eadem ſententia 3.)
oés, & nó ſint in vobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti *in
11 eodem ſenſu, & in eadé ſciétia*. Significatú eſt enī mihi
de vobis fratres mei, ab ijs qui ſunt Chloes, quia conten-
12 tiones ſunt inter vos. Hoc autem dico, quòd vnuſquiſq; (Act. 18. f. 24.)
veſtrum dicit, Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo,
13 ego verò Cephæ, ego auté Chriſti. Diuiſus eſt Chriſtus?
Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine (* meo Act. 18. c. 8.)
14 Pauli baptizati eſtis? Gratias ago Deo * q̄ neminem ve-
15 ſtrum baptizaui, niſi Criſpum & Caium: ne quis dicat
16 q̄ in nomine meo baptizati eſtis. Baptizaui auté & Ste- (* veſtrum)
C phanæ domum. Cæterùm neſcio ſi quem alium * bapti-
17 zauerim. Nó enim miſit me Chriſtus baptizare, ſed euá- (2. Pet. 1. c. 16.)
gelizare: non in ſapientia verbi, vt non euacuetur crux
18 Chriſti. Verbum enim crucis pereuntibus quidem ſtul- (Iudi. 1. a 1. & 4. Rom. 1. b. 16.)
titia eſt: ijs autem qui ſalui fiunt, id eſt nobis, Dei virtus
19 eſt. Scriptum eſt enim, Perdam ſapientiam ſapientium: (Iſa. 9. c. 14. Iſa. 33. c. 18.)
20 & prudentiam prudentium reprobabo. Vbi ſapiés? vbi
ſcriba? vbi conquiſitor huius ſeculi? Nónne ſtultam fecit
21 Deus ſapientiã huius mundi? Nam quia in Dei ſapiétia
non cognouit mundus per ſapientiam Deum : placuit

D Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credẽtes.
22 †Quoniam & Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam
23 quęrũt: †nos aũt prędicamus Chriſtũ crucifixum, Iudæis,
24 quidẽ ſcandalũ, Gentibus aũt ſtultitiã, †ipſis autẽ vocatis
Iudæis atq; Græcis Chriſtũ Dei virtutẽ & Dei ſapientiã:
25 †quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus: &
26 quod infirmũ eſt Dei, fortius eſt hominibus. †Videte enĩ
vocationẽ veſtrã, fratres, quia nõ multi ſapiẽtes ſm carnẽ,
27 nõ multi potẽtes, non multi nobiles: †ſed quę ſtulta ſunt
mundi elegit Deus, vt cõfundat ſapiẽtes: & infirma mũdi
28 elegit Deus, vt confundat fortia: †& ignobilia mundi, &
contemptibilia elegit Deus, & ea quæ nõ ſunt, vt ea quæ
29 ſunt deſtrueret: †vt non glorietur omnis caro in cõſpectu
Iere.23.a.5. a.6. 30 eius. †Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus
Ier 9.f.23. eſt nobis ſapientia à Deo, & ‖iuſtitia & ſanctificatio &
g.21. 2.Cor.10.d.17. 31 redemptio: †vt, quemadmodum ſcriptum eſt: ‖Qui glo-
riatur, in Domino glorietur.

Oſtendit Paulus ſe Chriſtum, & hunc crucifixum magna modẽ-ſtia, verbiſq; ſimplicibus prædicaſſe Corinthus, quanquã perfectis etiam loqueretur ſapientiam mundo abſconditam, quæ ſolo Dei ſpiritu cognoſci poteſt: animalis enim non percipit quæ Dei ſunt. CAP. II.

Supr.1.ſ.17. 1 ET ego cùm veniſſem ad vos fratres, veni ‖nõ in ſubli-
A mitate ſermonis aut ſapientiæ, annuntians vobis te-
2 ſtimoniũ Chriſti. †Nõ enim iudicaui me ſcire aliquid in-
Act.17.a.1. 3 ter vos niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. †Et ego
in infirmitate & timore & tremore multo fui apud vos:
Sup.1.a.17. 4 †& ‖ſermo meus & prædicatio mea non in perſuaſibili-
B bus, humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus
5 & virtutis: †vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum,
ſed in virtute Dei. Sapiẽtiam autem loquimur inter per-
6 fectos: †ſapientiã verò non huius ſeculi, neq; principum
7 huius ſeculi, qui deſtruuntur: †ſed loquimur Dei ſapien-
tiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quã prædeſtinauit
8 Deus ante ſecula in gloriam noſtram: †quã nemo princi-
pum huius ſeculi cognouit: Si enĩ cognouiſſent, nunquã
Iſa.64.a.4. 9 Dñm glorię crucifixiſſent. †Sed ſicut ſcriptum eſt, ‖Quod
C oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
10 aſcendit quæ præparauit Deus ijs qui diligũt illũ. †Nobis
autẽ reuelauit Deus per ſpũm ſuũ. Spiritus enĩ oĩa ſcru-
11 tatur, etiam profunda Dei. †Quis enim hominũ ſcit quæ
ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? ita &
12 quæ Dei ſunt nemo cognouit, niſi ſpiritus Dei. †Nos autẽ
mũdi. non ſpũm huius mũdi accepimus, ſed ſpũm qui ex Deo
2.Pet.1.d.16. 13 eſt: vt ſciamus quę à Deo donata ſunt nobis. †‖Quę & lo-
quimur nõ in doctis humanæ ſapientiæ verbis: ſed in do-
ctrina Spiritus, ſpiritualibus ſpiritualia comparantes.
14 †Animalis autem homo nõ percipit ea quæ ſunt ſpiritus
D Dei: ſtultitia enĩ eſt illi, & nõ poteſt intelligere: quia ſpi-
*examinantur 1. 15 ritualiter *examinatur. †Spiritualis autẽ iudicat omnia:
Iſa.40.c.13 Sap.9.d.13. Ro.11.d.34. 16 & ipſe à nemine iudicatur. †‖Quis enim cognouit ſenſum
*dñi? aut quis inſtruxit eũ? *Dñi qui inſtruat eũ? Nos aũt ſenſum Chriſti habemus.

Corinthijs adhuc carnalibus non potuit Paulus prædicare recondita fidei myſteria: contendebant enim de his qui tantùm miniſtri erant, cùm ſolus Deus poſſit gratię ac virtutum dare incrementa, ſoluſq; Chriſtus ſit fidei fundamentum: ſuper qđ quis bene aut malè ſuperędificauerit, patebit in die examinis. Non eſt violandum Dei templum, quod ſumus nos: nec in Dei miniſtris gloriandum. CAP. III.

1 ET ego fratres non potui vobis loqui quaſi ſpirituali-
A bus, ſed quaſi carnalibus. Tanq̃ paruulis in Chriſto,
2 †lac vobis potũ dedi, nõ eſcã: nondũ enĩ poteratis. ſed nec
3 nũc quidẽ poteſtis: adhuc enĩ carnales eſtis. †Cùm enim
ſit inter vos zelus & contentio, nónne carnales eſtis, &
4 ſm hominẽ ambulatis? †Cùm enim quis dicat, Ego qui-
*carnales 1. dẽ ſum Pauli: alius autem, Ego Apollo: nónne *homines
5 eſtis? Quid igitur eſt Apollo? quid verò Paulus? †Miniſtri
B eius cui crediditis, & vnicuiq; ſicut Dñs dedit. †Ego plã-
6 taui, Apollo rigauit: ſed Deus incrementũ dedit. †Itaque
Pſa.61.b.13. 7 neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat: ſed qui incre-
Gal.6.b.5. 8 mentũ dat, Deus. †‖Qui aũt plãtat & qui rigat, vnũ ſunt.
‖Vnuſquiſq; aũt propriã mercedẽ accipiet ſm ſuũ labo-
9 rẽ. †Dei enĩ ſumus adiutores: Dei agricultura eſtis, Dei ędi
10 ficatio eſtis. †Secundũ gratiã Dei quæ data eſt mihi, vt ſa-
piẽs architectus fundamentũ poſui: alius aũt ſuperædifi-
11 cat. Vnuſquiſq; aũt videat quõ ſuperędificet. †Fundamẽ-
tum enim aliud nemo poteſt ponere, præter id quod po-
12 ſitũ eſt: quod eſt Chriſtus Ieſus. †Siquis aũt ſuperędificat
C ſuper fundamentũ hoc, aurũ, argentũ, lapides pretioſos,
13 ligna, fœnum, ſtipulã, †vniuſcuiuſq; opus manifeſtũ erit:
Dies enim *Dñi declarabit, quia in igne reuelabitur: & *ſi.
14 vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. †Si cuius
opus manſerit quod ſuperædificauit: mercedem accipiet.
15 †Si cuius opus arſerit, detrimentũ patietur; ipſe aũt ſaluus
16 erit: ſic tñ quaſi per ignẽ. †Neſcitis quia templũ Dei eſtis:
17 & Spũs Dei habitat in vobis? †Siquis aũt templũ Dei vio
D lauerit, diſperdet illũ Deus. ‖Tẽplum enĩ Dei ſctm̃ eſt: qđ Inf.6.d.19. 2.Co.6.d.16.
18 eſtis vos. †Nemo ſe ſeducat: ſiquis videtur inter vos ſa-
19 piẽs eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat vt ſit ſapiẽs. †Sapientia
enim huius mundi, ſtultitia eſt apud Deũ. Scriptũ eſt enĩ:
20 ‖Cõprehendã ſapiẽtes in aſtutia eorũ. †Et iterũ, ‖Dñs no- Iob 5 a.13.
21 uit cogitationes ſapiẽtium qm̃ vanæ ſunt. †Nemo itaq; Pſal.93.b.11.
22 glorietur in hominibus. Omnia enim veſtra ſunt: †ſiue
Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue vita,
ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura, omnia enim veſtra
23 ſunt: †vos autem Chriſti: Chriſtus autem Dei.

Non temerè iudicandum eſt de Dei miniſtris: reprehenduntur Corinthij qui de miniſtris acceptis donis gloriabantur, ac ſi illa à ſe haberent, & ſe extollentes contemnebant etiam apoſtolos, quanquã Paulus illos in Chriſto genuerat: dicit ſe breui venturum Corinthũ, quò pſeudoapoſtolos redarguat. CAP. IIII.

1 SIc nos exiſtimet homo vt ‖miniſtros Chriſti, & diſpẽ- 2.Cor.6.a.4.
A ſatores myſteriorum Dei. †Hîc iam quæritur inter di-
2 ſpenſatores vt fidelis quis inueniatur. †Mihi autẽ pro mi-
3 nimo eſt vt à vobis iudicer, aut ab humano die; ſed neq;
4 meipſum iudico. †Nihil enim mihi conſcius ſum; ſed nõ
5 in hoc iuſtificatus ſum: qui aũt iudicat me, Dñs eſt. †Itaq;
nolite ante tp̃s iudicare: quoadusq; veniat Dñs, qui & il-
luminabit abſcõdita tenebrarũ, & manifeſtabit conſilia
6 cordiũ: & tũc laus erit vnicuiq; à Deo. †Hæc aũt fratres
transfiguraui in me & Apollo, ꝑp vos: vt in nobis diſca-
tis, ne ſuprà q̃ ſcriptũ eſt, vnus aduerſus alterũ infletur ꝓ
7 alio. †Quis enĩ te diſcernit? Quid aũt habes qđ non acce-
B piſti? Si autẽ accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?
8 †Iam ſaturati eſtis, iã diuites facti eſtis: ſine nobis regna-
tis: & vtinam *regnetis, vt & nos vobiſcũ *regnemus. *regnaretis 5. *regnaremus 5.
9 †Puto enim quòd Deus nos apoſtolos nouiſſimos oſten-
C dit, tanquàm morti deſtinatos: quia ſpectaculum facti
10 ſumus mundo, & angelis & hominibus. †Nos ſtulti ꝓ-
pter Chriſtum: vos autem prudentes in Chriſto. nos in-
firmi: vos autem fortes. vos nobiles: nos autẽ ignobiles.
11 †Vſque in hanc horã & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſu-
12 mus, & colaphis cędimur, & inſtabiles ſumus, †‖& labo- Act.20.g.34. 1.The.2.b.9. 2.The.3.b.8.
ramus operantes manibus noſtris, maledicimur: & be-
13 nedicimus, perſecutionem patimur: & ſuſtinemus. †bla-
ſphemamur: & obſecramus. tanq̃ purgamẽta huius mũ-
14 di facti ſumus, omnium peripſêma vſq; adhuc. †Non vt
confundam vos hæc ſcribo: ſed vt filios meos chariſſimos
15 moneo. †Nam ſi decem millia pędagogorum habeatis in
Chriſto: ſed non multos patres. Nam in Chriſto Ieſu, per
16 euangelium ego vos genui. †Rogo ergo vos imitatores
17 mei eſtote*. †Ideo miſi ad vos Timótheum, qui eſt filius *ſicut & ego Chriſti,
D meus chariſſimus & fidelis in Domino: qui vos commo-
nefaciet vias meas quæ ſunt in Chriſto Ieſu, ſicut vbique
18 in omni Eccleſia doceo. †Tanquàm non venturus ſim ad
19 vos, ſic inflati ſunt quidam. †Veniam autem ad vos citò,
ſi Dominus voluerit: & cognoſcam nõ ſermonem eorũ
20 qui inflati ſunt: ſed virtutem. †Non enim in ſermone eſt
21 regnum Dei: ſed in virtute. †Quid vultis? in virga veniam
ad vos: an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis?

Corinthios reprehendit, quòd in inceſtu publicè viuentem tolerarent, quem abſens tradit Satanæ, monens vt expurgato vi-

tiorum fermento puri Paſcha celebrent, nec vult eos commi ſceri Chriſtianis palàm criminoſis. CAP. V.

1 OMnino auditur inter vos fornicatio, & talis forni-
A catio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxorem patris
Leuit.18. b.8. 20.b.11. 2 aliquis habeat. Et vos inflati eſtis: & non magis luctum
habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrum qui hoc opus fe-
Coloſ.2.a.5. 3 cit? Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu,
B iam iudicaui vt præſens, eum qui ſic operatus eſt, in no-
*hoc 1. 4 mine Dñi noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis & meo
* Chriſti 9. 5 ſpiritu, cum virtute Dñi noſtri Ieſu * tradere huiuſmodi
Satanæ in interitū carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Dñi
6 noſtri Ieſu-Chriſti. Non eſt bona gloriatio veſtra. Ne-
Gal.5.b.9. C ſcitis quia modicū fermentū totam maſſam corrumpit?
* igitur 4. 7 Expurgate * vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio,
ſicut eſtis azymi. Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt
8 Chriſtus. Itaque epulemur, non in fermento veteri, ne-
que in fermento malitiæ & nequitiæ: ſed in azymis ſyn-
9 ceritatis & veritatis. Scripſi vobis in epiſtola, ne cōmi-
10 ſceamini fornicarijs: non vtique fornicarijs huius mūdi,
D aut auaris, aut rapacibus, aut idôlis ſeruiētibus: alioquin
11 debueratis de hoc mūdo exiſſe. Nunc autem ſcripſi vo-
bis non cōmiſceri, ſi is qui frater nominatur, eſt fornica-
tor, aut auarus, aut idôlis ſeruiens, aut maledicus, aut
ebrioſus, aut rapax: cum eiuſmodi nec cibum ſumere.
12 Quid enim mihi de ijs qui foris ſunt iudicare? Nónne
13 de ijs qui intus ſunt vos iudicatis? nā eos qui foris ſunt,
Deus iudicabit. Auferte malum ex vobiſipſis.

Corripit eos quòd iudicio contenderent coram iudice ethnico: enumerans quædam peccata, quibus inuoluti regnum Dei non poſſidebunt: quædam licere dicit quæ non expediant: & varias ob cauſas oſtendit vitandam fornicationem. CAP. VI.

1 AVdet aliquis veſtrum habens negocium aduerſus
A alterum, iudicari apud iniquos, & non apud ſan-
2 ctos? An neſcitis quoniam ſancti de *mundo iudicabūt?
*hoc Et ſi in vobis iudicabitur mūdus: indigni eſtis qui de mi-
3 nimis iudicetis? Neſcitis quoniā angelos iudicabimus?
4 quantò magis ſecularia? Secularia igitur iudicia ſi ha-
bueritis: contemptibiles qui ſunt in eccleſia, illos conſti-
5 tuite ad iudicandum. Ad verecundiam veſtram dico. Sic
B non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit iudicare
6 inter fratrem ſuum? Sed frater cum fratre iudicio con-
7 tendit: & hoc apud infideles? Iam quidem omnino deli-
Mat.5.f.39. Luc.6.d.29. Ro.12.d.19. 1.The.4.a.6 ctum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. Quare nō
magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem pa-
8 timini? Sed vos iniuriam facitis & fraudatis: & hoc fra-
9 tribus. An neſcitis quia iniqui regnum Dei non poſſide-
bunt? Nolite errare: Neque fornicarij, neq; idôlis ſeruiē-
tes, neq; adulteri, neque molles, neq; maſculorum con-
10 cubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; ma-
*quidam 1. C ledici, neq; rapaces regnum Dei poſſidebūt. Et hæc *qui-
11 dem fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſti-
ficati eſtis in nomine Dñi noſtri Ieſu Chriſti, & in Spiri-
Sec.17 d.31 Inf.10.f.23. 12 tu Dei noſtri. Omnia mihi licent, ſed non oīa expediūt.
Omnia mihi licēt: ſed ego ſub nullius redigar poteſtate.
*hunc. *hæc 4. 13 Eſca ventri, & venter eſcis: Deus autem & hunc & *has*
deſtruet: corpus autem nō fornicationi, ſed Dño: & Dñs
14 corpori. Deus verò, & Dñm ſuſcitauit: & nos ſuſcitabit
15 per virtutem ſuam. Neſcitis quoniam corpora veſtra membra
D ſunt Chriſti? Tollens ergo membra Chriſti, faciam mem
16 bra meretricis? Abſit. An neſcitis, quoniam qui adhæret me-
Gen.2.d.24. Mat.19.a.5. Mar.10.a.8. retrici, vnum corpus efficitur? Erunt enim (inquit) duo
*enim. 17 in carne vna. Qui autem adhæret Dño: vnus ſpūs eſt.
Eph.5.f.31. 18 Fugite fornicationē. Omne *pctm̄ quodcūq; fecerit ho-
mo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuū
Sup.3.d.17. 2.Co.6.d.17. 19 peccat. An neſcitis quoniam membra veſtra, templum ſunt
ſpiritus ſancti, qui in vobis eſt, quē habetis à Deo, & non
Inf.7.d.23. 1.Pet.1.c.18. 20 eſtis veſtri? Empti enim eſtis pretio magno. Glorificate
& portate Deum in corpore veſtro.

Corinthios inſtruit de matrimonio, eiuſq; vſu & indiſſolubili vinculo, innuptis commendans cælibatum: & quomodo fidelis cū coniuge infideli ſe habere debeat: quodq; vnuſquiſque in quo vitæ ſtatu ad fidem vocatus eſt, permaneat: virginitatem matrimonio præfert, vxorem mortuo marito liberam dicens, vt cui velit in Domino nubat. CAP. VII.

1 DE quibus autem ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini
A mulierem non tangere. Propter fornicationē autē
2 vnuſquiſq; ſuā vxorē habeat, & vnaquæq; ſuū virum ha-
3 beat. Vxori vir debitū reddat: ſimiliter autē & vxor viro. 1.Pet.3.b.7.
4 Mulier ſui corporis poteſtatē nō habet: ſed vir. Similiter
autē & vir, ſui corporis poteſtatē non habet: ſed mulier.
5 Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tēpus,
vt vacetis *orationi: & iterum reuertimini in idipſum, ne *ieiunio & 1.
6 tentet vos Satanas propter incontinentiā veſtrā. Hoc autē di-
co ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium.
7 Volo autē omnes homines eſſe ſicut meipſum: ſed vnuſ-
quiſque proprium donum habet ex Deo: alius quidē ſic,
8 alius verò ſic. Dico autem non nuptis & viduis: bonum
B eſt illis ſi ſic *permaneant* ſicut & ego. Quòd ſi non ſe *maneāt 22.
9 continent: nubant. Melius eſt enim nubere, quàm vri. Iis autē
10 qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dñs,
11 vxorem à viro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere in- Mat.5.c.32. 19.b.9.
nuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir vxorem non di- Mar.10.b.9. 10.11.
12 mittat. Nam cæteris, ego dico, non Dñs. Si quis frater Luc.16.d.18
vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum
13 illo: non dimittat illam. Et ſi qua mulier habet virū infi-
C delem, & hic conſentit habitare cum illa: non dimittat
14 virum. Sanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem
fidelem: & ſanctificata eſt mulier infidelis per virū fidelē.
alioquin filij veſtri immundi eſſent: nunc autē ſancti ſunt.
15 Quòd ſi infidelis diſcedit: diſcedat. non enim ſeruituti
ſubiectus eſt frater aut ſoror in huiuſmodi. In pace autē
16 vocauit nos Deus. Vnde enim ſcis mulier, ſi virum ſaluū
17 facies? aut vnde ſcis vir, ſi mulierem ſaluam facies? niſi
vnicuique ſicut diuiſit Dñs, vnumquemq; ſicut vocauit
Deus, ita ambulet, & ſicut in omnibus eccleſijs doceo.
18 Circumciſus aliquis vocatus eſt? non adducat præputiū.
D In præputio aliquis vocatus eſt? non circumcidatur. Cir-
19 cumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt: ſed obſeruatio
20 mandatorum Dei. Vnuſquiſq; in qua vocatione voca- Eph.4.a.1.
21 tus eſt: in ea permaneat. Seruus vocatus es? non ſit tibi
22 curæ: ſed & ſi potes fieri liber: magis vtere. Qui enim in
Dño vocatus eſt ſeruus, libertus eſt Dñi: ſimiliter qui li-
23 ber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti. Pretio empti eſtis, no-
E lite fieri ſerui hominum. Vnuſquiſq; in quo vocatus eſt,
24 *frater* in hoc *permaneat* apud Deū. De virginibus autē Sup.6.d.20. 1.Pet.1.c.18
25 præceptū Dñi non habeo: conſilium autem do, tanquam mi- *fratres 3.
26 ſericordiā conſecutus à Dño vt ſim fidelis. Exiſtimo *er- *maneant.
go* hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem, quoniam bonū *enim autem 6.
27 eſt homini ſic eſſe. Alligatus es vxori? noli quærere ſolu-
28 tionē. Solutus es ab vxore? noli quærere vxorē. Si autem
acceperis vxorem: non peccaſti. Et ſi nupſerit virgo, non
peccauit: tribulationem tamen carnis habebunt huiuſ-
29 modi. Ego autem vobis parco. Hoc itaq; dico fratres, tēpus
breue eſt, reliquum eſt, vt & qui habent vxores, tanquam non
30 habentes ſint: & qui flent, tanquam non flentes: & qui gau-
dent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tanquam non poſſi-
31 dentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur.
F præterit enim figura huius mundi. Volo autem vos ſine
32 ſolicitudine eſſe. Qui ſine vxore eſt: ſolicitus eſt quæ Dñi
33 ſunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore eſt, ſolici-
tus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori: & diuiſus eſt.
34 Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Dñi ſunt: vt ſit
ſctā & corpore & ſpū. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ
35 ſunt mundi: quomodo placeat viro. Porrò hoc ad vtilitatem
veſtram dico: nō vt laqueū vobis inijciam, ſed ad id quod
honeſtum eſt, & quod facultatem præbeat ſine impedi-
36 mēto Dñm *obſeruandi*. Si quis autē turpē ſe videri exi- *obſecrandi.
ſtimat ſuper virgine ſua, quòd ſit ſuperadulta, & ita oportet
G fieri: quod vult faciat, non peccat, ſi nubat. Nā qui ſta-
37 tuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatē, poteſta-
tem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc iudicauit in cor
38 de ſuo, ſeruare virginem ſuam: bene facit. Igitur & qui

Rom.7.a.2. matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit: & qui nō
39 iungit, meliùs facit. †|Mulier alligata eſt legi quãto tem-
* à lege. pore vir eius viuit. q̃ ſi dormierit vir eius, liberata eſt*: cui
40 vult nubat, tantùm in Domino. †Beatior autem erit, ſi ſic
permanſerit ſecundùm meum conſilium. puto autem q̃
& ego ſpiritum Dei habeam.

Quanquam idolothytis veſci non ſit ex ſe illicitum, cùm idôlum nullius ſit efficacia aut poteſtatis, non ſunt tamen illa edenda aut repugnante conſcientia: aut cum infirmorum offendiculo.

C A P. V I I I.

1 DE ijs autem quæ idôlis ſacrificantur, ſcimus quia
A omnes ſcientiam habemus. Scientia inflat: charitas
2 verò ædificat. †Si quis autẽ ſe exiſtimat ſcire aliquid, nō-
3 dum cognouit, quemadmodùm oporteat eum ſcire. †Si
4 quis autẽ diligit Deũ, hic cognitus eſt ab eo. †De eſcis aũt
B quæ idôlis immolãtur, ſcimus quia nihil eſt idôlũ in mũ-
5 do, & quòd nullus eſt Deus, niſi vnus. †Nam etſi ſunt qui
dicantur dij, ſiue in cælo, ſiue in terra (ſiquidem ſunt dij
6 multi, & dñi multi) †nobis tñ vnus Deus, Pater, ex quo
*in ip ſo omnia & nos in *illum*: & vnus Dñs, Ieſus Chriſtus, per
7 quem omnia, & nos per ipſum. † Sed nõ in omnibus eſt
*cum ſcientia. Quidam autẽ*conſcientia vſq; nunc idôli, quaſi
C Idolothytum manducant: & conſcientia ipſorum cũ ſit
8 infirma, polluitur. †Eſca autem nos nõ commendat Deo.
Neq; enim ſi manducauerimus, abundabimus: neque ſi
9 non manducauerimus, deficiemus. †Videte autẽ ne fortè
10 hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis. †Si enim
D quis viderit eũ qui habet ſcientiam, in idolio recumben-
tem: nónne cõſcientia eius, cùm ſit infirma, ædificabitur
Rom.14.d.15 11 ad mãducandum idolothyta? †|Et peribit infirmus in tua
*conſcientia 12 *ſcientia* frater, pp quẽ Chriſtus mortuus eſt? †Sic autem
peccantes in fratres, & percutientes cõſcientiam eorum
Ro.14.d.21. 13 infirmam: in Chriſtum peccatis. †|Quapropter ſi eſca
ſcandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in
æternum, ne fratrem meum ſcandalizem.

Non accipiebat Paulus victum à Corinthijs quibus concionabatur, vt omnem amputaret offendiculi occaſionem, licet hoc ſibi fuiſſe licitum multis probet argumentis: ſed in omnem formam vertit, quò plures ad Dei cultum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in ſtadio currunt, aut in agone certant, ſuũ quoq; ait ſe domare corpus. CAP. IX.

1 NOn ſum liber? Non ſum apoſtolus? Nónne Chriſtũ
A Ieſum Dñm noſtrum vidi? Nónne opus meum vos
*et. 2 eſtis in Domino? †*Et ſi alijs nõ ſum apoſtolus: ſed tamẽ
vobis ſum. Nam ſignaculum apoſtolatus mei vos eſtis in
3 Dño. †Mea defenſio apud eos qui me interrogant, hæc
4 eſt: †Nunquid non habemus poteſtatem manducandi &
5 bibendi? †Nunquid non habemus poteſtatem mulierem
ſororem circunducendi, ſicut & cęteri apoſtoli, & fratres
6 Dñi, & Cephas? †Aut ego ſolus & Barnabas, non habe-
7 mus poteſtatem hoc operandi? †Quis militat ſuis ſtipen-
dijs vnquam? Quis plantat vineam: & de fructu eius nõ
edit? Quis paſcit gregem: & de lacte gregis non mandu-
8 cat? †Nunquid ſecundùm hominem hæc dico? An & lex
Deu.25.a.4. 1.Tim.5.c.18. 9 hæc non dicit? †Scriptum eſt enim in lege Moyſi, |Nõ al-
B ligabis os boui triturãti. Nũquid de bobus cura eſt Deo?
hoc 10 †An propter nos vtique dicit? Nam pp nos ſcripta ſunt.
q̃m debet in ſpe qui arat, arare: & qui triturat, in ſpe fru-
Rom.15.d.27 11 ctus percipiendi. †|Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus:
12 magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus? †Si alij pote-
ſtatis veſtræ participes ſunt: quare non potius nos? Sed
non vſi ſumus hac poteſtate: ſed oĩa ſuſtinemus, ne quod
Deu.18.a.1. a.3. 13 offendiculum demus Euangelio Chriſti. †|Neſcitis q̃m
qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edũt: *&
14 qui altari deſeruiunt, cum altari participant? †Ita & Dñs
ordinauit ijs qui Euangelium annuntiant, de Euangelio
15 viuere. †Ego autem nullo horum vſus ſum. Non autem
C ſcripſi hæc, vt ita fiat in me: bonum eſt enim mihi magis
16 mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. †Nam & ſi
euangelizauero, nõ eſt mihi gloria: neceſſitas enim mihi
17 incumbit: vę enim mihi eſt, ſi non euangelizauero. †Si enĩ
volens hoc ago: mercedem habeo. ſi autẽ inuitus: diſpẽ-
18 ſatio mihi credita eſt. †Quæ eſt ergo merces mea? Vt Euã-
geliũ prædicans, ſine ſumptu ponam Euangelium, vt nõ
19 abutar poteſtate mea in Euãgelio. †Nam cùm liber eſſem
ex omnibus, omnium me ſeruum feci: vt plures lucriſa-
20 cerem. †Et factus ſum Iudæis tanq̃ Iudæus: vt Iudæos lu-
21 crarer. †ijs qui ſub lege ſunt: quaſi ſub lege eſſem (cùm
ipſe non eſſem ſub lege) vt eos qui ſub lege erant, lucri-
D facerem. ijs qui ſine lege erant, tanq̃ ſine lege eſſem (cùm
ſine lege Dei non eſſem: ſed in lege eſſem Chriſti) vt lu-
22 crifacerem eos qui ſine lege erant. † Factus ſum infirmis
infirmus: vt infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia fa-
23 ctus ſum: vt omnes facerem ſaluos. †Omnia aũt facio pp
24 Euangelium: vt particeps eius efficiar. †Neſcitis quòd ij q
in ſtadio currunt, omnes quidem currunt: ſed vnus acci-
25 pit brauium? †Sic currite vt comprehẽdatis. †Omnis au-
tem qui in agone contendit ab omnibus ſe abſtinet, &
illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant: nos au-
26 tem incorruptam. Ego igitur ſic curro, non quaſi in in-
27 certum: ſic pugno, non quaſi aërem verberans: † ſed caſti-
go corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cum
alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.

Commemoratione ingratorum Iudæorũ frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos à ſimilibus abſterret: de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: non ſolùm idololatria fugienda eſt, ſed & menſa eorum qui idolothytis veſcuntur, tum quòd per hoc videantur aliquid idôlis deferre: tum quòd ſcandalo ſint infirmioribus. C A P. X.

1 NOlo enim vos ignorare fratres q̃m patres noſtri oẽs
A |ſub nube fuerunt, & oẽs|mare tranſierunt, *& oẽs Exo.13.d.21. Num.9.c.18
2 in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari: †&|oẽs eandẽ Exo.14.e.22.
3 eſcam ſpiritalem manducauerunt, † & ||omnes eundem Exo.16.d.15
4 potum ſpiritalem biberunt: (bibebãt autem de ſpiritali, Exo.17.b.6.
B conſequente eos: petra. petra autem erat Chriſtus,) † ſed Nu.20.b.10 b.11.
5 non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo: nam|pro-
6 ſtrati ſunt in deſerto. †Hęc autem in figura facta ſunt no- Nu.26.g.65
ſtri, vt non ſimus concupiſcentes malorum, |ſicut & illi
7 concupierunt. †Neque idololatrę efficiamini, ſicut qui- Nu.11.a.4. b.3.
dam ex ipſis: quemadmodùm ſcriptũ eſt: |Sedit populus Pſ.105.b.14.
8 manducare & bibere, & ſurrexerũt ludere. †Neq; forni- Exo.32.b.6.
cemur, |ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderũt
9 vna die viginti tria millia. †Neq; tẽtemus Chriſtum: ſicut Nu.25.a.1.
C quidam eorum tentauerunt, & |à ſerpentibus perierunt.
10 †Neq; murmurauerítis: ſicut quidam eorum murmura- Nu.21.b.5. b.6.
11 uerunt, & perierunt ab exterminatore. †Hæc autem om- Nu.11.g.32. 14.f.37.
nia in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad cor-
reptionem noſtram, in quos, fines ſeculorum deuenerũt.
12 †Itaq; qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat. † Tentatio
13 vos non*apprehendat*, niſi humana. fidelis autem Deus *apprehendit.
D eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis:
ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſſitis
14 ſuſtinere. †Propter quod, chariſſimi mihi, fugite ab idolorũ
15 cultura. †Vt prudentibus loquor: vos ipſi iudicate quod
16 dico. †Calix benedictionis cui benedicimus: nónne com-
municatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quẽ frãgimus,
17 nónne participatio corporis Dñi eſt? †Q̃m vnus panis,
E vnũ corpus multi ſumus. *omnes qui* de vno pane* par- *nam oẽs 6. *& de vno calice.
18 ticipamus. †Videte Iſraël ſecundũ carnẽ: nónne qui edunt
19 hoſtias, participes ſunt altaris? †Quid ergo? dico quòd
idôlis immolatum ſit aliquid? aut quòd idolũ ſit aliquid?
20 †Sed quæ immolant Gentes, dęmonijs immolant, & non
21 Deo. Nolo autem vos ſocios fieri dæmoniorum. Non po-
teſtis calicem Dñi bibere, & calicẽ dæmoniorũ: nõ pote-
ſtis menſæ Dñi participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.
22 †An æmulamur Dñm? Nunquid fortiores illo ſumus?
F |Omnia mihi licent, ſed nõ oĩa expediunt. †Omnia mihi Eccl.37.c.31 Sup.6.c.12.
23 licent, ſed nõ oĩa ædificant. †Nemo quod ſuũ eſt quærat,
24 ſed quod alterius. †Omne quod in macello venit mãdu-
25 cate, nihil interrogantes pp conſcientiam. †|Dñi* eſt terra Pſal.23.a.1. 49.b.12.
26 & plenitudo eius. †Si quis vocat vos infidelium*, & vultis *enim eſt.
27 ire: oẽ quod vobis apponitur manducate, nihil interro- *ad cœnã.
28 gãtes pp conſcientiã. † Siquis aũt dixerit: Hoc*immolatũ *immolatitium 7.

eſt

G eſt idolis, nolite manducare pp illũ qui indicauit, & pp
19 conſcientiam, †conſcientiã autẽ dico, nõ tuã, ſed alterius.
*alia ꝓ. V1 quid enĩ libertas mea iudicatur *ab aliena* cõſcientia?
30 †Si ego cum gratia participo: quid blaſphemor pro eo q;
Col. 3. c. 17. 31 gratias ago? †‖Siue ergo mãducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud
32 quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. †Sine offenſio-
33 ne eſtote Iudæis & Gẽtibus, & eccleſiæ Dei: †ſicut & ego
per omnia omnibus placeo, nõ quærens quod mihi vti-
le eſt, ſed quod multis: vt ſalui fiant.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite. Corinthios reprehẽdit quòd ad celebrandam cœnam dominicam inuicem non expectarent, ſed inter ſe diſsiderent, referens interim ſacramenti Euchariſtiæ à Chriſto inſtitutionem, & ſcelus ac pœnam indignè ad illud accedentium. CAP. XI.

1 IMitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. †Laudo autẽ
A vos fratres, q; per omnia mei memores eſtis: & ſicut
2 tradidi vobis, præcepta mea tenetis. †Volo autẽ vos ſcire,
Eph. 5. c. 23. 3 ‖quòd omnis viri caput Chriſtus eſt: caput autẽ mulieris,
4 vir: caput verò Chriſti, Deus. †Omnis vir orans aut ꝓphe-
5 tãs velato capite, deturpat caput ſuum. †Omnis autẽ mu-
lier orans aut prophetans non velato capite, deturpat ca-
6 put ſuum, vnum enim eſt ac ſi decaluetur. †Nam ſi non
*& 21. B velatur mulier, *tondeatur. Si verò turpe eſt mulieri ton-
7 deri aut decaluari: velet caput ſuũ. †Vir quidem nõ debet
velare caput *ſuum*, qm̃ imago & gloria Dei eſt: mulier
8 autẽ gloria viri eſt. †Non enim vir ex muliere eſt, ſed mu-
Gen. 2. d. 21. 9 lier ex viro. †‖Etenim non eſt creatus vir pp mulierem, ſed
d. 22. *velamen 10 mulier pp virum. †(Ideo debet mulier *poteſtatem* habe-
*ſuum, & C re ſupra caput *propter‖ angelos.) †Veruntamen neq; vir
11 ſine muliere: neq; mulier ſine viro in Dño. †Nã ſicut mu-
12 lier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autẽ ex Deo.
13 †Vosipſi iudicate, decet mulierẽ non velatã orare Deum?
14 †Nec ipſa natura docet vos, q; vir quidẽ ſi comã nutriat,
15 ignominia eſt illi: †mulier verò ſi comam nutriat, gloria
D eſt illi, qm̃ capilli pro velamine ei dati ſunt? †Siquis autẽ
16 videtur contentioſus eſſe: nos talem conſuetudinẽ non
*eccleſiæ. 17 habemus neq; *eccleſia* Dei. †Hoc autẽ præcipio non lau-
18 dãs, q; nõ in melius, ſed in deterius conuenitis. †Primũ
quidem conuenientibus vobis in eccleſiam audio ſciſſu-
19 ras eſſe inter vos, & ex parte credo. †Nam oportet & hæ-
reſes eſſe: vt & qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis.
20 †Conuenientibus ergo vobis in vnum, iam nõ eſt domi-
21 nicam cœnã manducare. †Vnuſquiſq; enĩ ſuã cœnã præ-
ſumit ad manducandũ. Et alius quidẽ eſurit: alius autem
22 ebrius eſt. †Nunquid domos non habetis ad manducan-
E dum & bibendum? aut eccleſiam Dei cõtemnitis: & cõ-
funditis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo
23 vos in hoc? non laudo. †Ego enim accepi à Dño quod &
tradidi vobis, qm̃ Dñs Ieſus in qua nocte tradebatur, ac-
Mat. 26. c. 26. Mar. 14. c. 22. Lu. 22. b. 19. 24 cepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: ‖Accipite &
manducate, hoc eſt corpus meũ quod ꝓ vobis tradetur:
25 hoc facite in meã cõmemorationẽ. †Similiter & calicem,
F poſtq̃ cœnauit, dicens: Hic calix, nouũ teſtamentũ eſt in
meo ſanguine, hoc facite, quotieſcunq; bibetis, in meam
26 cõmemorationẽ. †Quotieſcunq; enĩ manducabitis panẽ
hunc, & calicẽ bibetis: mortẽ Dñi annuntiabitis, donec
Ioh. 6. f. 59. 1. Cor. 11. 27 veniat. †‖Itaq; quicunq; manducauerit panẽ hunc, vel bi-
berit calicẽ Dñi indignè: reus erit corporis & ſanguinis
28 Dñi. †Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo
29 edat, & de calice bibat. †Qui enim manducat & bibit in-
G dignè: iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans
30 corpus Domini. †Ideo inter vos multi infirmi & im-
31 becilles, & dormiunt multi. †Quòd ſi noſmetipſos
32 dijudicaremus: non vtique iudicaremur. †Dum iudi-
camur autem à Domino corripimur: vt non cũ hoc mũ-
33 do damnemur. †Itaque fratres mei, cùm conuenitis ad
34 manducandum, inuicem expectate. †Siquis eſurit, domi
manducet: vt non in iudicium conueniatis. Cætera au-
tem, cùm venero diſponam.

Varijs dãtur varia eiuſdẽ ſpiritus ſancti chariſmata, vt in modũ mẽbrorũ humani corporis quiſq; ſuo fungatur officio, & mutua opera omnes indigere ſe cognoſcentes mutuò ſe foueant: & ita Chriſtus ſuæ prouidit eccleſiæ de varijs hominum ſtatibus. CAP. XII.

1 DE ſpiritualibus autẽ, nolo vos ignorare fratres. †Sci-
A tis qm̃ cùm Gentes eſſetis, ad ſimulachra muta ꝓut
2 ducebamini euntes. †Ideo notum vobis facio, q; ‖nemo in Marc. 9. f. 39.
3 ſpiritu Dei loquens, dicit anathema *Ieſu*. †Et nemo põt *Ieſum 1.
4 dicere: Dñs Ieſus, niſi in Spũ ſctõ. †‖Diuiſiones verò gra- Rom. 12. b. 6. 1. Pe. 4. c. 10.
5 tiarũ ſunt: idẽ autẽ Spũs. †Et diuiſiones miniſtrationũ ſũt,
6 idẽ autẽ Dñs. †Et diuiſiones operationũ ſunt, idẽ verò Deus,
7 qui operatur omnia in oĩbus. †Vnicuiq; autẽ datur mani-
8 feſtatio Spũs ad vtilitatẽ. †Alij quidẽ per Spũm datur ſer-
mo ſapiẽtiæ, alij autẽ ſermo ſciẽtiæ, ſm eundem Spiritum:
9 †alteri fides in eodẽ Spiritu: alij gratia ſanitatum, in vno
10 Spiritu: †alij operatio virtutũ, alij prophetia, alij diſcretio
B ſpirituũ, alij genera linguarũ, alij interpretatio ſermonũ.
11 †‖Hęc autẽ oĩa operatur vnus atq; idem Spũs, diuidens ſin- Rom. 12. a. 3. Eph. 4. b. 7.
12 gulis prout vult. †‖Sicut enĩ corpus vnum eſt, & membra Rom. 12. a. 4.
habet multa, oĩa autẽ membra corporis cùm ſint multa,
13 vnũ tñ corpus ſunt, ita & Chriſtus. †Etenim in vno ſpũ
oẽs nos in vnũ baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles,
14 ſiue ſerui, ſiue liberi: & oẽs in vno Spũ potati ſumus. †Nã
15 & corpus nõ eſt vnũ membrũ, ſed multa. †Si dixerit pes:
Qm̃ nõ ſum manus, nõ ſum de corpore: num ideo nõ eſt
16 de corpore? †Et ſi dixerit auris, Qm̃ non ſum oculus, non
C ſum de corpore: num ideo nõ eſt de corpore? Si totũ cor-
17 pus oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi odoratus?
18 †Nunc autẽ poſuit Deus membra, vnumquodq; eorum in
19 corpore ſicut voluit. †Quòd ſi eſſent oĩa vnũ membrum,
20 vbi corpus? †Nunc autem multa quidem membra, vnum
21 autem corpus. †Non poteſt autem oculus dicere manui:
Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus, Non
22 eſtis mihi neceſſarij. †Sed multò magis quę videntur mẽ-
23 bra corporis infirmiora eſſe, neceſſariora ſunt: †& quæ
putamus ignobiliora membra eſſe corporis, his honorẽ
abundãtiorem circundamus: & quæ inhoneſta ſunt no-
24 ſtra, abundantiorem honeſtatem habent. †Honeſta autẽ
noſtra, nullius egent: ſed Deus temperauit corpus, ei cui
25 deerat abundantiorem tribuendo honorem, †vt non ſit
ſchiſma in corpore, ſed idipſum pro inuicem ſollicita ſint
26 membra. †Et ſiquid patitur vnũ membrum: cõpatiuntur
D omnia membra. ſiue gloriatur vnum membrum: cõgau-
27 dent omnia membra. †‖Vos autẽ eſtis corpus Chriſti, & Rom. 12. b. 5. Eph. 4. b. 11.
28 membra de membro. †Et quoſdã quidem poſuit Deus in
eccleſia, primùm apoſtolos, ſecundò prophetas, tertiò
doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationũ, opi-
29 tulationes, gubernationes, genera linguarum*. †Nũquid *interpretationes ſermonum.
omnes apoſtoli? Nunquid omnes prophetæ? nũquid oẽs
30 doctores? †nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gra-
tiam habent curationum? nunquid omnes linguis lo-
31 quuntur? nunquid omnes interpretantur? †Æmulamini
autem chariſmata meliora. Et adhuc excellentiorem
viam vobis demonſtro.

Oſtendit charitatis neceſſitatem & ipſius officia, perpetuitatem, ac præcellentiam ſupra fidem & ſpem, reliquaq; Dei dona. CAP. XIII.

1 SI linguis hominum loquar & angelorum, charitatẽ
A autem non habeam: factus ſum velut æs ſonans, aut
2 cymbalum tinniens. †Et ſi habuero prophetiam, & no-
uerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & ſi habuero
omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem au-
3 tem non habuero: nihil ſum. †Et ſi diſtribuero in cibos
pauperũ oẽs facultates meas, & ſi tradidero corpus meũ
ita vt ardeam, charitatem autem non habuero: nihil mihi
4 prodeſt. †Charitas patiens eſt, benigna eſt. Charitas non
B æmulatur, non agit perperam, non inflatur, †non eſt
5 ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non
6 cogitat malum, †non gaudet ſuper iniquitate, congaudet
7 autem veritati: †oĩa ſuffert, oĩa credit, omnia ſperat, oĩa
8 ſuſtinet. †Charitas nunquam excidit: ſiue prophetię eua-
C cuabũtur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur.

†Ex

9 Ex parte eni cognoſcimus, & ex parte ꝓphetamus. ꝭCùm
10 aũt venerit qđ perfectũ eſt, euacuabitur qđ ex parte eſt.
11 ꝭCùm eſſem paruulus, loquebar vt paruulus, ſapiebam vt
paruulus, cogitabã vt paruulus. ꝭQuãdo autẽ factus ſum
12 vir, euacuaui quæ erant paruuli. ꝭVidemus nũc p ſpeculũ
D in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco
ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.
13 ꝭNunc autem manent, fides, ſpes, charitas, tria hæc: ma-
ior autem horum eſt charitas.

Donum linguarum inferius eſſe dicit dono prophetiæ, imò inutile ſi deſit qui interpretetur: tradit ergo eis normã qua his donis ordinatè vtant, & mulieres in eccleſiis ſilere iubet. CAP. XIIII.

1 SEctamini charitatẽ, æmulamini ſpiritalia, magis autẽ
A vt prophetetis. ꝭQui enim loquitur lingua, nõ homi-
2 nibus loquitur, ſed Deo: nemo enim audit. ˈSpiritu' autẽ
3 loquitur myſteria: ꝭnam qui ꝓphetat hominibus, loqui-
tur ad ædificationem, & exhortationẽ, & conſolationẽ.
4 ꝭQui loquitur lingua, ſemetipſum ædificat, qui aũt pro-
5 phetat, eccleſiam ædificat. ꝭVolo autem omnes vos loqui
linguis, magis autem prophetare. Nam maior eſt qui ꝓ-
phetat, quàm qui loquitur linguis, niſi fortè interprete-
6 tur vt eccleſia ædificationem accipiat. ꝭNunc autem fra-
B tres, ſi venero ad vos linguis loquens, quid vobis prode-
ro, niſi vobis loquar aut in reuelatione, aut in ſciẽtia, aut
7 in prophetia, aut in doctrina? ꝭTamen quæ ſine aĩa ſunt
vocem dantia, ſiue tibia, ſiue cithara, niſi diſtinctionem
ſonituũ dederint, quomodò ſcietur id quod canitur, aut
8 quod citharizatur? Etenim ſi incertã vocẽ det tuba, quis
9 parabit ſe ad bellũ? ꝭIta & vos per linguam niſi manifeſtũ
ſermonem dederitis: quomodò ſcietur id quod dicitur?
10 eritis enim in aëra loquentes. ꝭTam multa, vt puta, gene-
C ra linguarum ſunt in hoc mundo, & nihil ſine voce eſt.
11 ꝭSi ergo neſciero virtutem vocis, ero ei cui loquor barba-
12 rus, & qui loquitur mihi barbarus. ꝭSic & vos, qm̃ æmu-
latores eſtis ſpirituũ: ad ædificationem eccleſiæ quærite
13 vt abundetis. ꝭEt ideo qui loquitur lingua, oret vt inter-
14 pretetur. ꝭNam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat, mens
15 autem mea ſine fructu eſt. ꝭQuid ergo eſt? Orabo ſpiritu,
16 orabo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mẽte. ꝭCæte-
D rum ſi benedixeris ſpiritu: ˈqui ſupplet locũ idiotæ' quo- ˈqui ſupplet locũ idiotæ.
modò dicet, Amen ſuper tuam benedictionem? quoniã
17 quid dicas, neſcit. ꝭnam tu quidẽ bene gratias agis, ſed al-
18 ter nõ ædificatur. ꝭGratias ago Deo meo, ꝙ omnium ve-
19 ſtrum lingua loquor. ꝭSed in eccleſia volo quinque verba
ſenſu meo loqui, vt & alios inſtruam: quàm decẽ millia
20 verborũ in lingua. ꝭFratres nolite pueri effici ſenſib⁹, ſed
21 malitia paruuli eſtote, ſenſibus autem perfecti eſtote. ꝭIn
lege *ſcriptum eſt. ꝭ‖Quoniam in alijs linguis & labijs *enim. Iſa. 28. c. 11.
alijs loquar populo huic', & nec ſic exaudient me, dicit
22 Dñs. ꝭItaq; linguæ in ſignum ſunt non fidelibus ſed infi-
delibus: ˈprophetia' autem, nõ infidelibus, ſed fidelibus. ˈprophetiæ.
23 ꝭSi ergo conueniat vniuerſa eccleſia in vnum, & omnes
E linguis loquantur, intrent autem idiotæ aut infideles,
24 nõnne dicent ˈquòd' inſanitis? ꝭSi autem omnes prophe- ˈquid
tent, intret autem quis infidelis vel idiota conuincitur ab
25 omnibus, dijudicatur ab omnibus: ꝭocculta cordis eius
manifeſta fiunt: & ita cadens in faciem adorabit Deum,
26 pronuntians ꝙ verè Deus in vobis ſit. ꝭQuid ergo eſt
fratres? Cùm conuenitis, vnuſquiſq; veſtrũ pſalmũ ha-
bet, doctrinam habet, apocalypſim habet, linguã habet,
27 interpretationẽ habet, oĩa ad ædificationem fiant. ꝭSiue
linguã quis loquitur, ſecundùm duos, aut vt multũ tres,
28 & per partes, & vnus interpretetur. ꝭSi autem non fuerit
F interpres, taceat in eccleſia, ſibi autem loquatur & Deo.
29 ꝭProphetæ autem duo aut tres dicant, & cæteri dijudicẽt.
30 ꝭQuòd ſi alij reuelatum fuerit ſedenti, prior taceat. ꝭPo-
31 teſtis enim omnes per ſingulos prophetare, vt omnes di-
32 ſcant, & omnes exhortentur: ꝭ& ſpiritus prophetarum,
33 prophetis ˈſubiecti ſunt'. ꝭNõ enim eſt diſſenſionis Deus, ˈſubiectus eſt.
ſed pacis: ſicut & in omnibus eccleſijs ſanctorum do-
34 ceo'. ꝭMulieres in eccleſijs taceant, non permittitur eis 1. Tim. 2. d. 11.
35 loqui, ‖ſed ſubditas eſſe, ſicut & lex dicit. ꝭ‖Siquid autem Gen. 3. c. 16.
G volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Turpe eſt
36 enim mulieri loqui in eccleſia. ꝭAn à vobis verbum Dei
37 proceſſit? aut in vos ſolos peruẽnit? ꝭSiquis videtur pro-
pheta eſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo vobis,
38 quia Domini ſunt mãdata. ꝭSiquis autem ignorat, igno-
39 rabitur. ꝭItaque fratres æmulamini prophetare, & loqui
40 linguis nolite prohibere. ꝭOmnia autem honeſtè & ſe-
cundùm ordinem fiant in vobis.

Chriſtum docet à mortuis reſurrexiſſe, multisq́; ac demum Paulo, qui ſe minimum dicit apoſtolorum, apparuiſſe, ac noſtram hic aſtruit reſurrectionem, & ordinem ac modum eius, vnà cũ diuerſa reſuſcitatorũ gloria, non in animis ſolũ, ſed etiã in corpore: mors autem in reſurrectione abſorbebitur. CAP. XV.

1 NOtũ aũt vobis facio fratres, Euangeliũ qđ prædicaui Gal. 1. b. 12.
A vobis, qđ & accepiſtis, in quo & ſtatis, ꝭper qđ &
2 ſaluamini, qua rõne prædicauerim vobis, ſi tenetis, niſi
3 fruſtra credidiſtis. ꝭTradidi enim vobis in primis quod & 1. Pe. 2. d. 24.
accepi, quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis no- Iſai. 53. b. 5.
4 ſtris ‖ſecundùm ſcripturas: ꝭ& ‖quia ſepultus eſt, & quia c. 8. Iohan. 2. d. 2. Mat. 12. c. 40.
5 reſurrexit tertia die, ‖ſecundùm ſcripturas. ꝭEt quia viſus Mat. 28. a. 6. Mar. 16. a. 6.
6 eſt Cephæ, & poſt hoc vndecim. ꝭDeinde viſus eſt plus q̃ Luc. 24. a. 6.
quingentis fratribus ſimul: ex quibus multi manent vſ- e. 34.
7 que adhuc, quidam autem dormierunt. ꝭDeinde viſus eſt Ioh. 20. c. 19.
8 Iacobo, deinde apoſtolis omnibus. ꝭNouiſſimè autem Act. 9. a. 1.
B omnium tanquàm abortiuo, viſus eſt & mihi. ꝭ‖Ego enĩ Ephe. 3. b. 8.
9 ſum minimus apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari
apoſtolus, quoniam perſecutus ſum eccleſiam Dei.
10 ꝭGratia autem Dei ſum id quod ſum: & gratia eius in me
vacua non fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui:
11 non ego autem, ſed gratia Dei mecũ. ꝭSiue enim ego, ſiue
12 illi: ſic prædicamus, & ſic credidiſtis. ꝭSi autem Chriſtus
prædicatur quòd reſurrexit à mortuis: quomodò quidam
dicunt in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum non
13 eſt? ꝭSi autem reſurrectio mortuorum non eſt: neque
14 Chriſtus reſurrexit. ꝭSi autem Chriſtus non reſurrexit,
inanis eſt ergo prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra.
15 ꝭInuenimur autem & falſi teſtes Dei: quoniam teſtimo-
C nium diximus aduerſus Deum, quòd ſuſcitauerit Chri-
ſtum, quem non ſuſcitauit, ſi mortui non reſurgunt.
16 ꝭNam ſi mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurre-
17 xit. ꝭQuòd ſi Chriſtus nõ reſurrexit: vana eſt fides veſtra,
18 adhuc enim eſtis in peccatis veſtris. ꝭErgo & qui dormie-
19 runt in Chriſto, perierunt. ꝭSi in hac vita tantũ', in Chri-
ſto ſperantes ſumus: miſerabiliores ſumus omnibus ho-
20 minibus. ꝭNunc autem Chriſtus reſurrexit à mortuis, pri
21 mitiæ dormientium: ꝭ‖quoniam ˈquidem' per hominem Apoc. 1. b. 5. Col. 1. c. 18.
22 mors: & per hominem reſurrectio mortuorum. ꝭEt ſicut *enim
in Adam omnes moriuntur: ita & in Chriſto omnes vi- Gene. 3. a 6. Rom. 5. c. 12.
23 uificabuntur. ꝭ‖Vnuſquiſq; autem in ſuo ordine, primi- 6. d. 21. 1. Th. 4. d. 15.
tiæ Chriſtus: deinde ij qui ſunt Chriſti, ˈqui' in aduentũ
24 eius crediderunt'. ꝭDeinde finis: cùm tradiderit regnum
D Deo & patri, cùm euacuauerit omnem principatum &
25 poteſtatem & virtutem. ꝭOportet autem illum regnare
26 ‖donec ponat oẽs inimicos ſub pedibus eius. ꝭˈNouiſſi- Pſal. 109. a. 1. Heb. 1. d. 13. 10 c. 13.
ma' autem inimica deſtruetur mors. ‖Omnia enim ſubie- *Nouiſſimè.
27 cit ſub pedibus eius. Cùm autem dicat: ꝭOmnia ſubiecta Pſal. 8. b. 8.
28 ſunt ei: ſine dubio, præter eum qui ſubiecit ei oĩa. ꝭCùm Hebr. 2. b. 8.
autem ſubiecta fuerint illi omnia: tunc & ipſe filius ſu-
biectus erit ei qui ſubiecit ſibi omnia', vt ſit Deus omnia
29 in omnibus. ꝭAlioquin quid facient qui baptizantur pro
mortuis, ſi omnino mortui nõ reſurgunt? vt quid & ba-
30 ptizantur pro illis? ꝭvt quid & nos periclitamur oĩ hora?
31 ꝭQuotidie morior ˈper' veſtram gloriam fratres, quam *propter
32 habeo in Chriſto Ieſu Domino noſtro. ꝭSi (ſecundũ ho-
minem) ad beſtias pugnaui Epheſi, quid mihi prodeſt, ſi
mortui non reſurgunt? ‖manducemus & bibamus, cra Iſa. 22. d. 13. 56. d. 12.
33 enim moriemur. ꝭNolite ſeduci, ‖Corrumpunt mores Sap. 2. b. 6.
34 bonos colloquia mala. ꝭEuigilate ˈiuſti' & nolite pecca- *iuſtè 4.
E re, ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reuerentiã
35 vobis loquor. ꝭSed ˈdicit' aliquis: Quomodò reſurgunt *dicet 4.
36 mortui? quali autem corpore ˈvenient'? ꝭInſipiens, tu qđ *venient 4.
37 ſeminas non viuificatur, niſi priùs moriatur. ꝭEt quod

Argumentum in Epiſtolã Pauli ad Romanos, ex Libro D. Auguſtini in expoſitione inchoata eiuſdẽ Epiſtolæ.

EPiſtola quam Paulus Apl̃s ſcripſit ad Romanos, quantũ ex eius textu intelligi poteſt, quæſtionẽ habet talẽ, Vtrũ Iudæis ſolis Euãgeliũ Dñi noſtri Ieſu Chriſti venerit propter merita operum, an verò nullis operũ meritis præcedentibus, oĩbus gentibus venerit iuſtificatio fidei quæ eſt in Chriſto Ieſu: vt, non quia iuſti erant hoĩes crederent, ſed credendo iuſtificati, deinceps iuſtè viuere inciperent. Hoc ergo docere intẽdit Apoſtolus, oĩbus veniſſe gratiam Dñi noſtri Ieſu Chriſti. Quam propterea etiam gratiã vocari oſtendit: quia non quaſi debitũ iuſtitiæ redditũ eſt, ſed gratuitò datũ. Cœperãt enim nonnulli qui ex Iudæis crediderãt tumultuari aduerſus Gentes, & maximè aduerſus apoſtolũ Paulum: ꝙ incircumciſos, & à legis veteris vinculis liberos, admittebat ad Euangelij gratiam: prædicans eis, vt in Chriſtum crederent, nullo impoſito carnalis circumciſionis iugo. Sed planè tãta moderatione, vti nec Iudæos ſuperbire permittat, tanquàm de meritis operũ legis, nec Gentes merito fideĩ aduerſus Iudæos inflari, ꝙ ipſi receperint Chriſtũ, quẽ illi crucifixerũt. Tanquam enim, ſicut alio loco dicit, pro ipſo Domino legatione fungens: hoc eſt, pro lapide angulari, vtrumq; populũ tã ex Iudæis quàm ex Gentibus connectit in Chriſto per vinculũ Gratiæ: vtriſq; auferens omnem ſuperbiam meritorũ, & iuſtificandos vtroſque, per diſciplinam humilitatis aſſocians. Itaq; epiſtolam ſic exorſus eſt: Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, &c.

Aliud Argumentũ in eandẽ epiſtola.

ROMANI, Sunt partis Italiæ. Hi præuenti ſunt à falſis apoſtolis: & ſub nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, in legem & Prophetas erant inducti. Hos reuocat apoſtolus ad veram et Euangelicam fidem, ſcribens eis à Corintho per Phœben miniſtram Eccleſiæ Cenchreenſis.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

Paulus commendato ſuo munere Euangelico, ob magnum prædicandi Euangelij zelum, optabat Romanos inuiſere: oſtendens Ethnicos, qui ex Creaturis Deum cognoſcentes, illius cultum à ſe abiecerant, colendo creaturarum imagines, meritò à Deo deſertos: & in pœnam illius in abominanda, quæ hic recenſentur, incidiſſe ſcelera. CAP. I.

1 PAVLVS ſeruus Ieſu Chriſti, vo-
A catus Apoſtolus, ſegregatus in Act.13.a.2.
2 Euangelium Dei (quod ante promiſerat per prophetas ſuos in
3 ſcripturis ſanctis) de filio ſuo, (qui factus eſt ei ex ſemine Da- *1.
4 uid ſecũdùm carnem, qui prędeſtinatus eſt filius Dei in virtute, ſecundùm ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti Dñi
5 noſtri, per quem accepimus gratiam & apoſtolatum ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro noĩe eius,
6 in quibus eſtis & vos vocati Ieſu Chriſti) omnibus qui
7 ſunt Romæ dilectis Dei, vocatis ſanctis, Gratia vobis &
8 pax à Deo patre noſtro, & Dño Ieſu Chriſto. Primùm quidem gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtum pro oĩbus vobis, quia fides veſtra annũtiatur in vniuerſo mũ-
9 do. Teſtis enim mihi eſt Deus, cui ſeruio in ſpũ meo in Euãgelio filij eius, ꝙ ſine intermiſſione memoriã veſtri fa-
10 cio ſemꝑ in orationibus meis, obſecrans ſi quo modo tã-
B dem aliquando proſperũ iter habeã in volũtate Dei, ve-
11 niendi ad vos. Deſidero enim videre vos, vt aliqd imper-
12 tiar vobis gratiæ ſpiritualis ad confirmandos vos: id eſt, ſimul conſolari in vobis per eã quæ inuicẽ eſt, fidẽ vẽſtram
13 atq; meam. Nolo autem vos ignorare fratres, quia ſæpè propoſui venire ad vos, (& prohibitus ſum vſq; adhuc) vt aliquem fructum habeam *in vobis, ſicut & in cæteris *& 4.
14 gentibus. Græcis ac barbaris, ſapientibus & inſipienti-
15 bus debitor ſum. *Ita (quod in me) promptũ eſt, & vo- *itaque 9.
16 bis qui Romæ eſtis, euangelizare. Non enim erubeſco Euangelium. Virtus enim Dei eſt, in ſalutem omni credẽ-
17 ti, Iudæo primùm & Græco. Iuſtitia enim Dei in eo re-
C uelatur ex fide in fidem, ſicut ſcriptũ eſt: Iuſtus aũt ex fide Abac.2 a 4. Heb.10 g 38 Gal 3. b.11.
18 *viuit. Reuelatur enim ira Dei de cælo, ſuꝑ oẽm impieta- *viuet 2.
tem & iniuſtitiam hoĩum eorũ qui veritatẽ Dei in iniu-
19 ſtitia detinent: quia quod notũ eſt Dei, manifeſtũ eſt in
20 illis. Deus enim illis manifeſtauit. Inuiſibilia enim ipſius, à creatura mundi, ꝑ ea quæ facta ſunt intellecta, cõſpiciuntur: ſempiterna quoq; eius virtus & diuinitas: ita
21 vt ſint inexcuſabiles. Quia cùm cognouiſſent Deũ: nõ Eph.4.d.17. d.18.
ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratũ eſt inſipiẽs
22 cor eorũ. Dicentes enim ſe eſſe ſapiẽtes, ſtulti facti ſunt.
23 Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hoĩs, & volucrũ, & qua-
24 drupedum, & ſerpentium. (Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiã: vt con-
25 tumelijs afficiant corpora ſua in ſemetipſis.) qui cõmu-
D tauerunt veritatem Dei in *mendaciũ: & coluerunt, & *mẽdacio 2.
ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori, qui eſt bene-
26 dictus in ſecula. Amen. Propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. Nã fœminæ eorũ immutauerũt
27 naturalẽ vſum, in eum vſum qui eſt contra naturã. Similiter aũt & maſculi relicto naturali vſu fœminæ, exarſẽrunt in deſiderijs ſuis inuicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes, & mercedem (quam oportuit) er-
28 roris ſui in ſemetipſis recipientes. Et ſicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in re-
29 probũ ſenſum, vt faciant ea quæ non conueniunt: repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, neq̃tia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, mali-
30 gnitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores malorũ, parentibus
31 non obedientes, inſipiẽtes, incompoſitos, ſine affectio-
32 ne, abſq; fœdere, ſine miſericordia. Qui cùm iuſtitiam Dei cognouiſſent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte: non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.

Iudæos redarguit qui ex data ſibi lege Gentes condemnabant, eadem ipſi patrãtes, cùm Deus vnicuiq; redditurus ſit iuxta ipſius opera, adeò vt etiã Gentes ea quæ legis ſunt naturali lumine præſtantes, pro circumciſis habendi ſint, eoſq; iudicaturi, qui ex ſola legis cognitione & carnis circumciſione gloriãtur, contraria legi operantes. CAP. II.

1 PRopter qđ inexcuſabilis es ô hõ oĩs qui iudicas. In Matth 7.a.1.
A quo enim iudicas alterũ, teipſum condẽnas: eadẽ enĩ
2 agis *quæ iudicas. Scimus enim qm̃ iudiciũ Dei eſt ſcḋm *qui 1.
3 veritatẽ in eos q talia agũt. Exiſtimas aũt hoc ô homo q iudicas eos q talia agũt, & facis ea, q̃a tu effugies iudiciũ
4 Dei? An diuitias bonitatis eius, & patiẽtiæ, & lõganimitatis cõtẽnis, ignorans qm̃ benignitas Dei ad pœnitẽtiã
5 te adducit? Secundũ aũt duritiã tuã & impœnitens cor, theſaurizas tibi irã, in *die iræ & reuelationis iuſti iudicij *diem 2.
6 Dei, q reddet vnicuiq; ſcḋm opera eius: Matth.16.d.
7 ijs qdẽ qui ſcḋm patientiã boni operis, gloriã et honorẽ et incorruptionẽ
B q̃runt: vitã æternã. ijs aũt q ſunt ex cõtentione, & q nõ
8 acquieſcũt veritati, credũt aũt iniq̃tati, ira & indignatio.
9 Tribulatio & anguſtia in oẽm aĩam hoĩs operãtis malũ,
10 Iudæi primũ & Græci: gloria aũt & honor & pax oĩ ope-
11 rãti bonũ, Iudæo primũ & Græco. Nõ enim eſt acceptio Deu.10 d.17 2.Par.19 c.7 Iob.34.b.19 Act 10.c.34
12 ꝑſonarũ apud Deũ. Quicũq, enim ſine lege peccauerũt, ſine lege *ꝑibunt: & qcunq; in lege peccauerũt, ꝑ legẽ iu- *& 2.
13 dicabuntur. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud
14 Deũ, ſed factores legis iuſtificabuntur. Cũ enim gentes
C quæ legẽ nõ habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciũt:

15 eiuſmodi legem nõ habentes, ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtẽ
dunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium
reddente illis cõſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem co
cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus.
16 gitationum accuſantium, aut etiam defendentium, in
die cùm iudicabit Deus occulta hominum, ſecundùm
17 Euangelium meum per Ieſum Chriſtum. Si autem tu
Iudæus cognominatis, & requieſcis in lege, & gloriaris
18 in Deo, & noſti volũtatem eius, & probas vtiliora in-
19 ſtructus per legem, confidis teipſum eſſe ducem cæco-
20 rum, lumen eorum qui in tenebris ſunt: eruditorem in
ſipientium, magiſtrum infantium, habentem formã ſciẽ
21 tiæ & veritatis in lege. Qui ergo alium doces, teipſum
D non doces: qui prędicas non furandum, furaris? Qui di-
22 cis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola,
23 ſacrilegium facis? Qui in lege gloriaris, per præuaricatio
24 nem legis Deum inhonoras? (Nomen enim Dei p vos
Iſa.52.b.5. Eze.36.d.20.
25 blaſphematur inter Gentes, ſicut ſcriptum eſt.) Cir-
cuncilio quidem prodeſt, ſi legem obſerues: ſi aũt pręua
26 ricator legis ſis, circuncilio tua præputium facta eſt. Si
igitur præputiũ iuſtitias legis cuſtodiat: nónne pręputiũ
27 illius in circũciſionẽ reputabitur? & iudicabit id quod
ex natura eſt præputium, legẽ conſummans te, qui per li
28 teram & circunciſionem præuaricator legis es? Non
29 enim qui in manifeſto Iudæus eſt, neq; qui in manife-
ſto, in carne, eſt circunciſio, ſed qui in abſcõdito, Iudęus
eſt, & circunciſio cordis, in ſpiritu, non litera: cuius
laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.

Quodam modo prçcellunt Iudæi propter factas illis à Deo promiſſiones, quæ complebuntur, quanquam nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem & Iudæi et Gentiles peccato ſunt obnoxij, à quo non liberat lex, ſed fidei in Chriſtum propitiatorium, vt non ſit cuiquam de legis operibus gloriandum. C A P. III.

1 QVid ergo amplius Iudæo eſt? aut quæ vtilitas cir-
A cunciſionis? Multum per omnem modum. Pri-
2 mũ quidem quia credita ſunt illis eloquia Dei.
2.Ti.2.b.13. euacuabit? Ioh.3.d.33. Pſal.115.a.11. Pſal.50.a.6.
3 Quid enim ſi quidam illorum non crediderunt? Nun
4 quid incredulitas illorũ fidem Dei euacuauit? Abſit.
Eſt autem Deus verax: omnis autem homo mendax, ſi-
cut ſcriptum eſt: Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, &
5 vincas cũ iudicaris. Si autem iniquitas noſtra iuſtitiam
Dei commendat, quid dicemus? Nunquid iniquus eſt
6 Deus qui infert iram? (ſecundũ hominem dico.) Ab-
ſit. alioquin quomodò iudicabit Deus hunc mũdum?
7 Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit, in glo
riam ipſius: quid adhuc & ego tanquàm peccator iudi-
8 cor, & non (ſicut blaſphemamur, & ſicut aiunt quidã
B nos dicere) Faciamus mala, vt veniant bona? quorum
9 damnatio iuſta eſt. Quid ergo, præcellimus eos? Nequa
Præcauſati ſ. Gal.3.d.22. Pſal.13.a.1. 52.a.3.
quam. Cauſati enim ſumus Iudæos & Græcos, omnes
10 ſub peccato eſſe, ſicut ſcriptum eſt: Quia non eſt iuſtus
11 quiſquam, non eſt intelligens, non eſt requirens Deũ.
12 Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt
Pſal.5.c.11.
13 qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum. Sepulchrum
patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſè agebant.
Pſal.139.a.4. Pſal.9.b.7. Iſa.59.b.7. Prou.1.b.16.
14 Venenum aſpidum ſub labijs eorum. Quorum os ma
C ledictione & amaritudine plenum eſt. Veloces pedes
15 eorũm ad effundendum ſanguinem. Contritio & infe-
16 licitas in vijs eorum: & viam pacis non cognouerunt.
17 Nun eſt timor Dei ante oculos eorum. Scimus autem
Pſal.35.a.2. Gal.2.d.16.
18 quoniam quæcunque lex loquitur, ijs qui in lege ſunt lo
19 quitur, vt omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis
20 mundus Deo: quia ex operibus legis non iuſtificabitur
omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio pecca-
21 ti. Nunc autem ſine lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt: te-
22 ſtificata à lege & prophetis. Iuſtitia autem Dei per fidẽ
Ieſu Chriſti, in omnes, & ſuper oẽs qui credunt in eum:
23 non enim eſt diſtinctio. Oẽs enim peccauerũt, & egent
24 gloria Dei. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per re-
25 demptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit
propitiatorium.
Deus propitiationem, per fidem in ſanguine ipſius, ad
D oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, propter remiſſionem præce-
26 dentium delictorum, in ſuſtentatione Dei, ad oſtenſio-
nem iuſtitiæ eius in hoc tempore: vt ſit ipſe iuſtus & iu-
27 ſtificans eum qui eſt ex fide Ieſu Chriſti. Vbi eſt ergo
gloriatio tua? Excluſa eſt. Per quam legem? factorum?
28 Non, ſed per legem fidei. Arbitramur enim iuſtificari
29 hominem per fidem ſine operibus legis. An Iudęorum
Deus tantùm? nónne & Gentium? Imò & Gentium.
30 qm̃ quidem vnus eſt Deus qui iuſtificat circunciſionẽ
iuſtificabit 1.
31 ex fide, & præputium per fidem. Legem ergo deſtruim'
per fidem? Abſit, ſed legem ſtatuimus.

Non ex legis operibus cõtingit iuſtificatio, ſed ex fide in Deum, quæ Abrahæ reputata fuit ad iuſtitiam ante datam ipſi circũciſionem, quam poſteà accepit, futurus non lege ſed iuſtitia fidei, pater omnium qui ipſius fidem imitarentur: credidit antẽ Deo ſe patrem fore multarum Gentium per promiſſum ſibi ſemẽ, cũ tam ipſe quàm vxor eius Sara annos exceſſiſſent aptos ad generandum. C A P. IIII.

1 QVid ergo dicemus inueniſſe Abraham patrem no
A ſtrum ſecundùm carnem? Si enim Abraham
2 ex operibus iuſtificatus eſt: habet gloriam, ſed
legib. Gen.15.b.6. Gal.3.a.6. Iaco.2.d.23.
3 non apud Deum. Quid enim dicit ſcriptura? Credidit
4 Abraham Deo: & reputatum eſt illi ad iuſtitiã. Ei aũt q
operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed
5 ſecundùm debitum. Ei verò qui non operatur, creden
ti aũt in eum qui iuſtificat impium, reputatur fides eius
6 ad iuſtitiam ſecundùm propoſitum gratiæ Dei. Sicut
B & Dauid dicit beatitudinem hoĩs, cui Deus accepto fert
Pſal.31.a.1.
7 Iuſtitiam ſine operibus, Beati, quorum remiſſę ſunt ini
8 quitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir cui
imputabit 6. tantum.
9 non imputauit Dñs peccatum. Beatitudo ergo hæc in
circunciſione manet, an etiam in præputio? Dicimus
10 enim quia reputata eſt Abrahæ fides ad iuſtitiam. Quo
modò ergo reputata eſt? in circũciſione, an in præputio?
Gen.17.b.10. b.11.
11 Non in circunciſione, ſed in præputio. Et ſignum acce
pit circunciſionis, ſignaculũ iuſtitiæ fidei quæ eſt in præ
putio: vt ſit pater omnium credentium per præputium,
12 vt reputetur & illis ad iuſtitiam: & ſit pater circunciſio
nis, non ijs tantùm qui ſunt ex circunciſione, ſed & ijs
qui ſectãtur veſtigia fidei quæ eſt in præputio patris no
13 ſtri Abrahæ. Non enim per legem promiſſio Abrahæ
C aut ſemini eius vt hæres eſſet mundi: ſed per iuſtitiam fi-
14 dei. Si enim qui ex lege, hęredes ſunt: exinanita eſt fi-
15 des, abolita eſt ꝑmiſſio. Lex enim irã operatur. Vbi enim
16 non eſt lex: nec præuaricatio. Ideo ex fide; vt ſecundùm
vt 6.
gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei qui ex
lege eſt ſolũ, ſed & ei qui ex fide eſt Abrahæ, qui pater
Gen.17.a.4.
17 eſt omnium noſtrum, (ſicut ſcriptum eſt: Quia patrem
cui credidit 2.
multarum gẽtium poſui te) ante Deum, cui credidiſti,
qui viuificat mortuos: & vocat ea quæ non ſunt, tanquã
18 ea quæ ſunt. qui contra ſpem in ſpem credidit: vt fieret
D pater multarum gentium ſm̃ quod dictum eſt ei: Sic
Gen.15.a.5.
19 erit ſemen tuũ ſicut ſtellæ cæli, & arena maris. Et nõ in-
iam 2.
firmatus eſt fide: nec conſiderauit corpus ſuum emor-
tuum, cùm ferè centum eſſet annorum, & emortuã vul-
20 uam Saræ. In repromiſſione etiam Dei non hæſitauit
21 diffidentia: ſed confortatus eſt fide, dans gloriã Deo: ple
22 niſſimè ſciens, quia quæcunq; promiſit, potens eſt & fa-
23 cere. Ideo & reputatũ eſt illi ad iuſtitiam. Non eſt aũt
ſcriptum tantũ propter ipſum quia reputatũ eſt illi ad
24 iuſtitiam: ſed & propter nos, quibus reputabitur credẽ
tibus in eum, qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum Dñm no-
25 ſtrum à mortuis, qui traditus eſt propter delicta nr̃a,
& reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

Ex fide, inquit, iuſtificati non ſolùm ſpe gloriamur, verùm etiam in aduerſitatibus: nam ſi Chriſtus pro nobis adhuc impijs mortuus eſt, multò magis ſaluabit iam iuſtificatos per ſanguinem ipſius: & ſicut per vnam Adæ inobedientiam omnes peccauimus, ac mortui ſumus, ita per vnius Chriſti obedientiã, ex multis delictis iuſtificamur ad vitam. C A P. V.

1 IVſtificati ergo ex fide, pacẽ habeamus ad Deũ p Do-
A minum noſtrũ Ieſum Chriſtum: ꝑ quẽ & habemus
Ephe.2.d.18.

acceſſum per fidem in gratiã iſtam, in qua ſtamus, et glo
3 riamur, in ſpe gloriæ filiorum Dei. Non ſolùm autem:
ſed & gloriamur in tribulationibus, ſcientes quòd tribula- Iacob.1.a.1
4 tio patientiam operatur, patientia autẽ probationem,
5 probatio verò ſpem. ſpes autem nõ confundit: quia cha- Heb.9.d.14.
ritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſan
6 ctum qui datus eſt nobis. Vt quid enim Chriſtus, cùm
B adhuc infirmi eſſemus, ſecundũ tempus pro impijs mor
7 tuus eſt? Vix enim pro iuſto quis moritur: nam pro bo- Heb.9.d.15. & 28. 1.Pet.3.d.18
8 no forſitan quis audeat mori. Commendat autem cha- *ſi
ritatem ſuam Deus in nobis: quoniam *cùm adhuc pec- *ſecundum tempus
9 catores eſſemus, *Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Mul
tò igitur magis nunc iuſtificati in ſanguine ipſius, ſalui
10 erimus ab ira per ipſum. Si enim cũ inimici eſſemus, re-
conciliati ſumus Deo per mortem Filij eius: multò ma
11 gis reconciliati, ſalui erimus in vita ipſius. Non ſolùm
autẽ: ſed & gloriamur in Deo per Dñm noſtrum Ieſum
Chriſtum, per quem nunc recõciliationem accepimus.
12 Propterea ſicut per vnum hominem peccatum in hunc
C mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in om-
nes homines mors pertranſijt, in quo oẽs peccauerunt.
13 Vſque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatũ
14 autem non *imputabatur, cũ lex non eſſet. Sed regna- *imputatur, cum lex nõ eſt 1.
uit mors ab Adam vſque ad Moyſen, etiam in eos qui nõ
peccauerunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ, qui
15 eſt forma futuri. Sed non ſicut delictum, ita & donum.
Si enim vni* delicto multi mortui ſunt: multò magis gra
tia Dei & donum, in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in
16 plures abundauit. Et non ſicut per vnum *peccatum, *peccantẽ 1.
D ita & donum. nam iudicium quidem ex vno, in condem
nationem: gratia autem ex multis delictis, in iuſtificatio
17 nem. Si enim in vnius delicto mors regnauit per vnum,
multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iuſti
tiæ accipientes in vita regnabunt per vnum Ieſum Chri
18 ſtum. Igitur ſicut per vnius delictum in omnes homi-
nes in condemnationem: ſic & per vnius iuſtitiam, in
19 omnes homines in iuſtificationem vitæ. Sicut enim per
inobedientiã vnius hoïs, peccatores conſtituti ſunt mul
ti: ita & per vnius obeditionem iuſti conſtituentur multi.
20 Lex autem ſubintrauit vt abundaret delictũ. Vbi autem
21 abũdauit delictũ, ſuperabundauit gratia: vt ſicut regna-
uit peccatũ *in mortẽ, ita & gratia regnet per iuſtitiã in vi- *in morte 1.
tam æternam, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.

*In Chriſto baptizati ſumus, ut mortui peccato deinceps in noui-
tate vitæ ambulemus, ſicut Chriſtus ſemel mortuus ac ſepul-
tus, ad nouam vitam non amplius moriturus, reſurrexit: non
ergo iam obediamus peccato aut concupiſcentijs, liberatique
per Chriſti gratiã à peccato, & ſerui facti iuſtitiæ, tradamus
membra noſtra in obſequium, iuſtitiæ ad vitam, quæ priùs tra
dideramus immunditiæ ad mortem.* CAP. VI.

1 QVid ergo dicemus? Permanebimus in peccato vt
A gratia abundet? Abſit. Qui enim mortui ſumus
2 peccato, quomodò adhuc viuemus in illo? An
3 ignoratis *quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ie- *fratres
4 ſu, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim Gala.3.d.27. Col.2.b.12.
ſumus cum illo per baptiſmum in mortẽ, vt quomodò
Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriã patris, ita & nos
5 in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti Eph.4.f.23. Coloſ.3.b.9. Heb.9.d.14. 12.a.1. 1.Pet.2.a.1.
ſumus ſimilitudini mortis eius: ſimul & reſurrectionis
6 erimus. Hoc ſcientes quia vetus homo noſter ſimul cru-
cifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, vt vltrà non ſer-
7 uiamus peccato. Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt
8 à peccato. Si autem mortui ſumus cum Chriſto: cre-
B dimus quia ſimul etiam viuemus cum Chriſto, ſciẽtes
9 quòd Chriſtus reſurgens ex mortuis iã non moritur, mors
10 illi vltrà nõ dominabitur. Quòd enim mortuus eſt, pec
11 cato, mortuus eſt ſemel: quòd autẽ viuit, viuit Deo. Ita
& vos exiſtimate vos mortuos quidem eſſe peccato; vi-
12 uentes autem Deo in Chriſto Ieſu Dño noſtro. Nõ er-
go regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obedia
13 tis cõcupiſcentijs eius. Sed neque exhibeatis mẽbra veſtra
arma iniquitatis peccato: ſed exhibete vos Deo, tanquàm
ex mortuis viuẽtes, & membra veſtra arma iuſtitiæ Deo.
14 Peccatum enim vobis non dominabitur, non enim ſub
C lege eſtis, ſed ſub gratia. Quid ergo? peccabimus, quoniam
15 non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia? Abſit. Neſcitis quo- Ioh.8.d.34. 2.Pet.2.d.19
16 niam cui exhibetis vos ſeruos ad obediendum, ſerui eſtis
eius cui obeditis, ſiue peccati ad mortem, ſiue obeditio-
17 nis ad iuſtitiam? Gratias autem Deo quòd fuiſtis ſerui
peccati, obediſtis autem ex corde in eam formam doctri
18 næ in qua traditi eſtis. Liberati autem à peccato, ſerui
19 facti eſtis iuſtitiæ. Humanum dico propter infirmita-
D tem carnis veſtræ: ſicut enim exhibuiſtis membra veſtra
ſeruire immunditiæ & iniquitati, ad iniquitatẽ: ita nunc
exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ, in ſanctificatio
20 nem. Cùm enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iu-
21 ſtitiæ. Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in
quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorum mors eſt.
22 Nunc verò liberati à peccato, ſerui autem facti Deo, ha
betis fructũ veſtrum in ſanctificationem, finem verò vi
23 tam æternam. Stipendia enim peccati, mors. Gratia autẽ
Dei, vita æterna, in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

*In ſimilitudinem mulieris cuius vir defunctus eſt, nos per Chri-
ſtum ſoluti ſumus à lege, qua peccatorum affectus reddeban
tur vehementiores, ut ſeruiamus Chriſto in nouitate ſpiritus:
occaſione autem legis peccatum indicantis, magis ſe exeruit
& creuit peccatum, quanquam lex ſancta eſſet ac ſpiritualis,
imò & nunc aduerſante carnis fomite allicimur, quantumuis
repugnantes ad ea quæ ſecundùm rationem deteſtamur, le-
gique ſunt contraria.* CAP. VII.

1 AN ignoratis fratres (ſciẽtibus enim legem loquor)
A quia lex in homine dominatur quanto tempore vi
2 uit? Nam quæ ſub viro eſt mulier: viuente viro alligata 1.Cor.7.g.39
eſt legi. ſi autem mortuus fuerit vir eius, *ſoluta eſt à le *liberata 1.
3 ge viri. Igitur viuente viro, vocabitur adultera, ſi fuerit
cum alio viro: ſi autem mortuus fuerit vir eius, liberata
eſt à lege viri: vt non ſit adultera ſi fuerit cum alio viro.
4 Itaque fratres mei & vos mortificati eſtis legi per cor-
pus Chriſti: vt ſitis alterius qui ex mortuis reſurrexit, vt
5 fructificemus Deo. Cùm enim eſſemus in carne, paſſio
nes peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in
6 membris noſtris, vt fructificarent morti. Nunc autem
B ſoluti ſumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita vt
ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & non in vetuſtate litte-
7 ræ. Quid ergo dicemus? lex peccatum eſt? Abſit. Sed pec
catum non cognoui, niſi per legem: nam concupiſcen-
8 tiam neſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſces. Oc- Exo.20.c.17 Deu.5.c.21.
caſione autem accepta, peccatum per mandatum opera
tum eſt in me omnem concupiſcentiam. Sine lege enim
9 peccatum mortuum erat. Ego autem viuebam ſine le-
ge aliquando. Sed cùm veniſſet mandatum, peccatum
10 reuixit. Ego autem mortuus ſum, & inuentum eſt mi-
hi mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem.
11 Nam peccatum occaſione accepta per mandatum, ſedu
12 xit me, & per illud occidit. Itaque lex quidem ſancta, & 1.Tim.1.b.8
13 mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum. Quod ergo
bonum eſt, mihi factum eſt mors? Abſit: ſed peccatum,
vt appareat peccatum, per bonum operatum eſt mihi
mortem, vt fiat ſupra modum peccans peccatum per mã
14 datum. Scimus enim quòd lex ſpiritualis eſt: ego autẽ
C carnalis ſum, venundatus ſub peccato. Quod enim ope
15 ror, non intelligo: non enim quod volo*, hoc ago: ſed *bonum
16 quod odi*, illud facio. Si autem quod nolo, illud facio: *malum
17 conſentio legi, quoniam bona eſt. Nunc autem iam
non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.
18 Scio enim quia non habitat in me, hoc eſt in carne mea
bonum. Nam velle adiacet mihi: perficere autem bo-
19 num, non inuenio. Non enim quod volo bonum, hoc
D facio: ſed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod
20 nolo, illud facio, iam non ego operor illud, ſed quod ha-
21 bitat in me peccatum. Inuenio igitur, legem, volenti
22 mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet. Cõ
delector enim legi Dei ſecundùm interiorem hominem:
23 video autẽ aliam legem in membris meis, repugnãtem

legi

legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati quæ
24 eſt in membris meis. (infœlix ego homo, quis me libe-
25 rabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum
Chriſtum Dominum noſtrum.) Igitur ego ipſe, mente
ſeruio legi Dei: carne autem, legi peccati.

Concludit, Chriſto per baptiſmum inſitos ab omni damnatione eſſe liberos, qui non carnem ſectantur, ſed ſpiritum quem acceperunt, ſpiritum inquam adoptionis, qui Dei filios ac futuræ gloriæ cum Chriſto cohæredes efficit: ad cuius gloriæ reuelationem non ſolùm vniuerſa aſpirat creatura vanitati interim ſubiecta, ſed & hi qui ſpiritus acceperunt primitias, illam certa ſpe expectant, ſpiritu eos roborante, & quid orandum ſit inſtruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga ſuos exhibitam in Chriſto charitatem, aſſerens nihil poſſe eos à charitate Dei ſeparare, quæ eſt in Chriſto Ieſu. CAP. VIII.

1 NIhil ergo nūc damnationis eſt iis qui ſunt in Chri-
A ſto Ieſu: qui non ſecundùm carnē ambulant. Lex
2 enī ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu, liberauit me à lege pec-
3 cati & mortis. Nam quod impoſſibile erat legi, in quo
infirmabatur per carnem: Deus filium ſuum mittens in
ſimilitudinem carnis peccati, & de pctō damnauit pctm̄
4 in carne, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, qui nō
ſecundùm carnem ambulamus, ſed ſecundùm ſpiritum.
5 Qui enim ſecundùm carnem ſunt, quæ carnis ſunt ſa-
piunt: qui verò ſm ſpūm ſunt, quæ ſunt ſpūs ſentiunt.
6 Nam prudentia carnis, mors eſt: prudentia aūt ſpūs, vita,
B & pax. quā ſapientia carnis, inimica eſt Deo: legi enim *Inimicitia eſt in Deū. *ſubijcitur
7 Dei nō eſt ſubiecta, nec enī pōt. Qui autē in carne ſunt,
8 Deo placere non poſſunt. Vos autem in carne non eſtis,
9 ſed in ſpū: ſi tñ ſpūs Dei habitat in vobis. Siquis aūt ſpi-
10 ritum Chriſti non habet: hic nō eſt eius. Si autē Chriſtus
in vobis eſt, corpus quidē mortuū eſt pp pctm̄, ſpūs verò
11 viuit pp iuſtificationē. Quòd ſi ſpūs eius qui ſuſcita- *vita. *iuſtitiam.
C uit Ieſum à mortuis, habitat in vobis, qui ſuſcitauit Ieſum
Chriſtum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora ve-
12 ſtra, pp inhabitantem ſpūm eius in vobis. Ergo fratres,
13 debitores ſumus: non carni, vt ſm carnē viuamus. Si enī
ſm carnē vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta car-
14 nis mortificaueritis: viuetis. Quicunq; enim ſpiritu Dei
15 aguntur: ij ſunt filij Dei. Non enim accepiſtis ſpūm ſer- 2. Tim. 1. b. 7
uitutis iterum in timore: ſed accepiſtis ſpūm adoptionis Galat. 4. a. 5.
16 filiorū, in quo clamamus Abba, (Pater.) Ipſe enim ſpi-
ritus, teſtimoniū reddit ſpiritui noſtro, q ſumus filij Dei.
17 Si autē filij, & hęredes: hęredes quidē Dei, cohęredes aūt
18 Chriſti, ſi tñ cōpatimur, vt & conglorificemur. Exiſtimo
D enim q non ſunt condignæ paſſiones huius temporis,
19 ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Nam ex-
pectatio creaturæ, reuelationem filiorum Dei expectat.
20 Vanitati enim creatura ſubiecta eſt, nō volēs, ſed pp
21 eū qui ſubiecit eam in ſpe: quia & ipſa creatura libe- *in ſpem.
rabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem glorię fi-
22 liorum Dei. Scimus enim q oīs creatura ingemiſcit, &
23 parturit vſq; adhuc. Nō ſolùm autem illa, ſed & nos ipſi
primitias ſpūs habentes, & ipſi intra nos gemimus, ado-
ptionem filiorum Dei expectātes, redemptionem cor-
24 poris noſtri. Spe enim ſalui facti ſumus. Spes autē quæ
videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat?
25 Si autem quod non videmus, ſperamus: per patientiam
E expectamus. Similiter autem & Spiritus adiuuat infir-
26 mitatem noſtram: nam quid oremus ſicut oportet neſci-
mus: ſed ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus ine-
27 narrabilibus. Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſi-
deret Spiritus: quia ſm Deum poſtulat pro ſanctis.
28 Scimus autem quō diligentibus Deum, omnia cooperā-
tur in bonū, ijs qui ſecundū propoſitū vocati ſunt ſancti.
29 Nam quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri
F imaginis Filij ſui: vt ſit ipſe primogenitus in multis fra-
30 tribus. Quos autē prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos
vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, illos
31 & glorificauit. Quid ergo dicemus ad hæc? ſi Deus pro *magnificauit. *Ioa.
32 nobis quis contra nos? Qui etiam proprio filio non pe-
percit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo
33 non etiam cum illo omnia nobis donauit? Quis accuſa-
34 bit aduerſus electos Dei? Deus qui iuſtificat. Quis eſt
qui condemnet? Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, imò qui
& reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiā interpellat *&c.
35 pro nobis. Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chriſti?
G tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an pericu-
36 lum? an perſecutio? an gladius? (ſicut ſcriptum eſt: Quia Pſ. 43. d. 22.
pp te mortificamur tota die: æſtimati ſumus ſicut oues
37 occiſionis.) Sed in his omnibus ſuperamus propter eū
38 qui dilexit nos. Certus ſum enim, quia neq; mors, neq;
vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neq; in-
39 ſtantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq;
profundū, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à cha-
ritate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Propter Iudæorum ruinam, de qua vehementer dolet, promiſſiones non fruſtrari aſſerit, Iſraelitis factas à Deo Abrahæ filijs: nimirum cùm illæ non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, ſed tantùm ad eos qui ex Iudæis & Gentilibus gratuita Dei electione filij Abrahæ per fidem conſtituuntur: Deus autem cuius vult miſeretur, & quem vult indurat: Iudæi verò quia nō ex fide Chriſti quem reiecerant, ſed ex legis operibus iuſtitiam quærebant, ſunt in ſua iniquitate relicti, Gentibus per fidem Chriſti iuſtificatis. CAP. IX.

1 VEritatem dico in Chriſto, non mentior, teſtimo- *Ieſu
A nium mihi perhibente conſcientia mea in Spiritu
2 ſctō, quā triſtitia mihi magna eſt, & cōtinuus dolor cor-
3 di meo. Optabā enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto Acta 9. a. 2. 1. Cor. 15. b. 9
pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundū carnē,
4 qui ſunt Iſraëlitæ, quorum adoptio eſt filiorū, & gloria,
& teſtamentum, & legiſlatio, & obſequiū, & promiſſa, *teſtamēta
5 quorum patres, & ex quibus eſt Chriſtus ſecundū car-
B nē, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. Amē.
6 Non autem quòd exciderit verbum Dei. Non enim oēs
7 qui ex Iſraël, ij ſunt Iſraëlitæ: neq; qui ſemē ſunt Abra- *quia ſe. Gen. 21. b. 12
8 hæ, omnes filij: ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen: id eſt,
nō qui filij carnis, hi filij Dei: ſed qui filij ſūt pmiſſionis, Gal 4. d. 28.
9 æſtimantur in ſemine. Promiſſionis enim verbum hoc
C eſt, Secundùm hoc tp̄s veniam: & erit Saræ filius. Non Gen. 18. b. 10
10 ſolùm autem illa, ſed & Rebecca ex vno cōcubitu ha- *illi 4.
11 bēs Iſaac patris noſtri. Cùm enim nondū nati fuiſſent, Gen. 25. e. 8. *patre noſtro
aut aliquid boni egiſſent aut mali (vt ſecundū electionē
12 propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocā-
13 te dictum eſt ei: Quia maior ſeruiet minori. ſicut ſcri- Gen. 25. c. 23 Mala. 1. a. 2.
14 ptum eſt: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Quid er-
go dicemus? nunquid iniquitas apud Deum? Abſit.
15 Moyſi enim dicit: Miſerebor cuius miſereor: & miſeri- Exo. 33. d. 19
D cordiam præſtabo cui miſerebor. Igitur non volentis,
16 neq; currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Dicit enim ſcri-
17 ptura Pharaoni: Quia in hoc ipſum excitaui te, vt oſten- Exod. 9. c. 16
dam in te virtutem meam: & vt annuntietur nomē meū
18 in vniuerſa terra. Ergo cuius vult miſeretur, & quē vult
19 indurat. Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? volū-
20 tati enim eius quis reſiſtit? O homo, tu quis es qui re-
E ſpondeas Deo? Nunquid dicit figmētum ei qui ſe finxit, Iſa 45. b. 9
21 Quid me feciſti ſic? An non habet poteſtatē figulus luti, Iere. 18 a. 6. Sap. 15. b. 7.
ex eadem maſſa facere aliud quidē vas in honorem, aliud
22 verò in contumeliam? Quòd ſi Deus volens oſtendere
iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in mul-
23 ta patientia, vaſa iræ apta in interitum, vt oſtenderet di- *aptata
uitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ quæ præparauit in
24 gloriam. Quos & vocauit nos: nō ſolū ex Iudæis, ſed etiā
25 ex gentibus, ſicut in Oſee dicit: Vocabo nō plebē meā, Oſee 2. d. 23 1. Pet. 2. b. 10
plebem meam: & non dilectam, dilectā: & nō miſericor-
26 diam conſecutam, miſericordiā cōſecutā. Et erit in loco Oſee 1. d. 10.
F vbi dictū eſt eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filij
27 Dei viui. Iſaias autem clamat pro Iſraël: Si fuerit nume- Iſa. 10. c. 22. Oſee 1. b. 10.
rus filiorum Iſraël tanquam arena maris, reliquiæ ſaluæ
28 fient. Verbū enim conſummans & abbreuians in æqui-
29 tate: quia verbū breuiatū faciet Dn̄s ſuper terrā. & ſicut
G prædixit Iſaias: Niſi Dn̄s ſabbaoth reliquiſſet nobis ſe- Iſai. 1. c. 9.
men: ſicut Sodoma facti eſſemus, & ſicut Gomorrha ſi-
30 miles fuiſſemus. Quid ergo dicemus? Quòd Gētes quæ

non ſectabantur iuſtitiam, apprehẽderunt iuſtitiam, iu-
[ſectans 6.] 31 ſtitiam autem quæ ex fide eſt. ¶Iſraël verò ‛ſectãdo’ legem
32 iuſtitiæ, in legem iuſtitiæ non peruẽnit. ¶Quare? Quia nõ
ex fide, ſed quaſi ex operibus: offenderunt enim in lapidẽ
[Iſai. 8. c. 14. 28. d. 16. 1. Pet. 2. b. 7.] 33 offenſionis, ¶ ſicut ſcriptum eſt: ‖ Ecce pono in Sion lapi-
dem offenſionis, & petram ſcandali: & omnis qui credit
in eum, non confundetur.

*Orat apoſtolus pro Iudæis, quos zelum Dei & legis habere aſſe-
rit, non ſecundùm ſcientiam, nam Chriſtum finem legis ignoran
tes, ex legis operibus iuſtitiam quærebant: de diuerſitate iuſti-
tiæ ex operibus legis ab ea quæ ex fide eſt, quæ tam Iudæo
quàm Græco in Chriſtum credenti communis eſt, vbiq; autem
terrarum prædicata eſt Chriſti fides, quam repellentibus Iu-
dæis, ſuſceperunt Gentes.* CAP. X.

1 FRatres, voluntas quidem cordis mei & obſecratio ad
A Deũ, fit ꝓ illis in ſalutem. ¶Teſtimonium enĩ perhi-
2 beo illis q̃ æmulationem Dei habent, ſed non ſecundùm
3 ſcientiam. ¶Ignorantes enim iuſtitiam Dei, & ſuam quæ-
4 rentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. ¶Finis enĩ
5 legis Chriſtus: ad iuſtitiam omni credenti. ¶Moyſes enim
[Leui. 18. a. 5. Ezec. 20. b. 11] ſcripſit, quoniam iuſtitiam quę ex lege eſt ‖ qui fecerit ho-
[Deu. 30. c. 12] 6 mo, viuet in ea. ¶ Quæ autem ex fide eſt iuſtitia, ſic dicit:
‖ Ne dixeris in corde tuo, Quis aſcendet in cælum? id, eſt
7 Chriſtum deducere. ¶Aut quis deſcẽdet in abyſſum? hoc
B eſt, Chriſtum à mortuis reuocare. ¶ Sed quid dicit ‛ſcri-
8 ptura’? ‖ Prope eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc
[Deu. 30. c. 14] 9 eſt verbum fidei quod prædicamus. ¶ Quia ſi confitearis
in ore tuo Dñm Ieſum, & in corde tuo credideris q̃ Deus
10 illum ſuſcitauit à mortuis: ſaluus eris. ¶Corde enim cre-
11 ditur ad iuſtitiã, ore aũt cõfeſſio fit ad ſalutem. ¶Dicit enĩ
[Iſa. 28. d. 16.] C ſcriptura: ‖ Omnis qui credit in illum, non confundetur.
12 ¶Non enim eſt diſtinctio Iudæi & Græci: nam idem Dñs
[Ioel 2. g. 32. Act. 2. c. 21.] 13 omniũ, diues in oẽs qui inuocant illum. ¶ ‖ Omnis enim
14 quicunq; inuocauerit nomẽ Dñi, ſaluus erit. ¶Quo ergo
inuocabunt in quem non crediderunt? Aut quõ credent
ei quem nõ audierũt? Quomõ aũt audiẽt ſine prędicãte?
15 ¶Quomõ verò prędicabũt niſi mittãtur? ſicut ſcriptũ eſt,
[Iſa. 52. b. 7. Nach. 1. d. 15] ‖ Quàm ſpecioſi pedes euangelizantiũ pacẽ, euangelizã-
[*obedierũt.] 16 tiũ bona? ¶Sed non oẽs ‛obediunt’ Euãgelio. Iſaias enim
[Iſai. 53. a. 1. Ioh. 12. f. 38.] D dicit: ‖ Dñe, quis credidit auditui noſtro? ¶Ergo fides ex au
17 ditu: auditus aũt per verbũ Chriſti. ¶Sed dico: Nunquid
[Pſal. 18. a. 5.] 18 nõ audierũt? Et quidem, ‖ in omnem terram exiuit ſonus
19 eorũ: & in fines orbis terrę verba eorũ. ¶Sed dico: Nunq̃d
[Deu. 32. c. 21] Iſrl̃ nõ cognouit? Primus Moyſes dicit: ‖ Ego ad ęmulatio
nẽ vos adducã in nõ gentẽ: in gentẽ inſipientẽ, in irã vos
[Iſa. 65. a. 1.] 20 mittã. ¶Iſaias autẽ audet & dicit: ‖ Inuẽtus ſum à nõ quę-
rentibus me, palàm apparui ijs qui me nõ interrogabãt.
[Iſai. 65. a. 2.] 21 ¶ Ad Iſraël autem dicit: ‖ Tota die expandi manus meas
ad populum non credentem, & contradicentem mihi.

*Deus quoſdam ex populo iudaico gratuita ſua electione ſibi ſer-
uauit per fidem in Chriſtum ſaluandos, reliquis ob incredu-
litatem in ſua cæcitate, iuxta prophetarum vaticinia reli-
ctis, ac Gentibus in locum ipſorum ex gratuita Dei bonitate
aſſumptis: quas monet apoſtolus ne aduerſus Iudæos glorien-
tur, quodq; Iudæi ad tempus deſerti, tandem ad Chriſtum cõ-
uertentur, exclamãs ob diuinæ ſapiẽtiæ incõprehenſibilitatẽ.*

CAP. XI.

1 DIco ergo: Nunquid Deus repulit populum ſuũ? Ab-
A ſit. Nã & ego Iſraëlita ſum, ex ſemine Abraham, de
2 tribu Ben-iamin. ¶Nõ repulit Deus plebem ſuam quam
præſciuit. An neſcitis in Elia quid dicit ſcriptura: quem-
[3. Re. 19. b. 10] 3 admodùm interpellat Deũ aduerſum Iſrl̃? ¶ ‖ Dñe, ꝓphetas
tuos occiderunt, altaria tua ſuffoderunt: & ego relictus
4 ſum ſolus, & quærunt animam meam. ¶Sed quid dicit illi
[3. Re. 19. b. 18] diuinum reſponſum? ‖ Reliqui mihi ſeptẽ millia virorũ,
[*Gr. τῇ Baal] 5 qui nõ curuauerunt genua ‛Baal’. ¶Sic ergo & in hoc tẽ-
[*ſaluæ] pore, reliquiæ ſecundùm electionem gratiæ ‛ſaluæ’ factæ
6 ſunt. ¶Si autem gratia: iam non ex operibus. alioquin gra-
B tia: iam non eſt gratia. ¶Quid ergo? Quod quærebat Iſrl̃,
7 hoc non eſt conſecutus: electio autem conſecuta eſt, cæ-
8 teri verò excęcati ſunt. ¶ſicut ſcriptũ eſt: ‖ Dedit illis Deus

ſpiritum compunctionis: oculos, vt nõ videant: & aures [Iſa. 6. c. 9. Mat. 13. b. 14. Ioh. 12. f. 40. Act. 28. f. 26.]
9 vt non audiant vſq; in hodiernum diem. ¶Et Dauid dicit: [Pſal. 68. c. 23.]
‖ Fiat menſa eorum *in laqueum, & in captionẽ, & in ſcã- [* coram ipſis.]
10 dalum, & in retributionẽ illis. ¶ Obſcurentur oculi eorũ
11 ne videant: & dorſum eorũ ſemper incurua. ¶ Dico ergo,
nunquid ſic offenderunt vt caderent? Abſit. Sed illorum
12 delicto, ſalus eſt gentibus, vt illos æmulentur. ¶ Quòd ſi
delictum illorum diuitiæ ſunt mundi: & diminutio eorũ
13 diuitię Gentiũ: quantò magis plenitudo eorũ? ¶Vobis enĩ
dico Gentibus, quamdiu quidẽ ego ſum gentiũ apl̃s, mi-
14 niſteriũ meũ honorificabo, ¶ſi quõ ad æmulandũ prouo-
15 cem carnẽ meã, & ſaluos faciam aliquos ex illis. ¶Si enim
amiſſio eorum, recõciliatio eſt mũdi: quę aſſumptio niſi
16 vita ex mortuis? ¶Quòd ſi delibatio ſancta eſt, & maſſa:
17 & ſi radix ſancta, & rami. ¶ Quòd ſi aliqui ex ramis fracti
C ſunt, tu autẽ cùm oleaſter eſſes, inſertus es in illis, & ſo-
18 cius radicis & pinguedinis oliuæ factus es, ¶ noli gloriari
aduerſus ramos. Quòd ſi gloriaris, non tu radicẽ portas,
19 ſed radix te. ¶Dicis ergo: Fracti ſunt rami, vt ego inſerar.
20 Bene: ꝓpter incredulitatem fracti ſunt, tu autẽ fide ſtas:
21 noli altum ſapere, ſed time. ¶Si enĩ Deus naturalibus ra-
22 mis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat. ¶Vide ergo bo-
nitatem & ſeueritatẽ Dei: in eos quidem qui ceciderunt,
ſeueritatẽ: in te aũt bonitatẽ Dei, ſi permanſeris in boni-
23 tate, alioquin & tu excidẽris. ¶Sed & illi, ſi nõ permanſe-
rint in incredulitate, inſerentur: potens eſt enim Deus
24 iterũ inſerere illos. ¶ Nã ſi tu ex naturali exciſus es olea-
ſtro, & contra naturã inſertus es in bonam oliuã: quantò
25 magis ij qui ſ'm naturã, inſerentur ſuæ oliuæ? ¶ Nolo enĩ
vos ignorare fratres myſterium hoc (vt nõ ſitis vobiſipſis
ſapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Iſraël, donec
26 plenitudo Gentium intraret: ¶ & ſic omnis Iſraël ſaluus
D fieret, ſicut ſcriptum eſt: ‖ Veniet ex Sion, qui eripiat & [Iſa. 59. d. 20.]
27 auertat impietatem à Iacob. ¶Et hoc illis à me teſtamentũ:
28 cùm abſtulero peccata eorum. ¶Secundũ Euangeliũ qui-
dem, inimici propter vos: ſecundùm electionem autem,
29 chariſſimi propter patres. ¶Sine pœnitentia enim ſunt do-
30 na & vocatio Dei. ¶Sicut enim aliquando & vos nõ cre-
didiſtis Deo, nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis
31 propter incredulitatem illorũ: ¶ ita & iſti nunc nõ credi-
derũt in veſtram miſericordiam, vt & ipſi miſericordiam
32 conſequantur. ¶Concluſit enim Deus oĩa in incredulita-
33 tem, vt omnium miſereatur. ¶O altitudo diuitiarũ ſapiẽ-
tiæ & ſcientię Dei: q̃ incõprehenſibilia ſunt iudicia eius,
34 & inueſtigabiles vię eius? ¶ ‖ Quis enĩ cognouit ſenſum [Sap. 9. c. 13. Iſa. 40. c. 13.]
35 Domini? Aut quis conſiliarius eius fuit? ¶Aut quis prior [1. Co. 2. d. 16]
36 dedit illi, & retribuetur ei? ¶Quoniã ex ipſo, & per ipſum
& in ipſo ſunt omnia: ipſi gloria in ſecula, Amen.

*Inſtruit Romanos vt à ſeculi vanitate abſtracti, totos ſe Deo de-
dant, de ſuſceptis donis non ſe efferentes, aut illorum limites
tranſgredientes, ſed in modum membrorum eiuſdem corporis
omnia ad proximi vtilitatem ordinantes, ipſis quoque ini-
micis benefaciant.* CAP. XII.

1 OBſecro itaque vos fratres per miſericordiam Dei, ‖ vt [Phil. 4. d. 18.]
A exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſan-
2 ctam, Deo placentẽ, rationabile obſequiũ veſtrũ. ¶Et no-
lite conformari huic ſeculo, ſed reformamini in nouitate
ſenſus veſtri, ‖ vt probetis quæ ſit voluntas Dei bona, & [Eph. 5. d. 17. 1. The. 4. a. 3.]
3 beneplacens & perfecta. ¶Dico enim per gratiã quæ data
eſt mihi, omnibus qui ſunt inter vos: Non plus ſapere q̃
oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem, ‖ vnicuiq; ſicut [1. Cor. 12. b. 11 Ephe. 4. b. 7.]
4 Deus diuiſit menſuram fidei. ¶Sicut enim in vno corpore
B multa mẽbra habemus, omnia autem membra nõ eundẽ
5 actum habẽt: ¶ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto,
6 ſinguli autem alter alterius membra. ¶Habentes autem
donationes ſecundũ gratiam quæ data eſt nobis, differẽ-
7 tes: ſiue prophetiam ſ'm rationẽ fidei, ¶ ſiue miniſteriũ in
8 miniſtrando, ſiue qui docet in doctrina, ¶ qui exhortatur
in exhortando, qui tribuit in ſimplicitate; qui præeſt in
9 ſolicitudine, qui miſeretur in hilaritate. ¶Dilectio ſine ſi-
10 mulatione. ‖ Odientes malum, adhęrentes bono. ¶ ‖ Chari- [Amos 5. d. 15 Ephe. 4. a. 1.]
C tatem fraternitatis inuicem diligentes. Honore inuicem [1. Pe. 2. d. 22. 3 c. 17.]

preuenientes.

11 præuenientes, Solicitudine non pigri, Spiritu feruētes
12 Dño ſeruientes, Spe gaudētes, In tribulatione patiētes,
13 Orationi inſtantes. Neceſſitatibus ſanctorũ communi-
14 cantes. Hoſpitalitatē ſectantes. Benedicite perſequenti-
15 bus vos: benedicite, & nolite maledicere. Gaudete cum
16 gaudentibus, flete cum flentibus. Idipſum inuicem ſen-
D tientes. Non alta ſapiētes, ſed humilibus conſentientes.
17 Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos. Nulli malũ ꝓ
malo reddentes. Prouidentes bona non tm̃ corã Deo, ſed
18 etiam coram omnibus hominibus. Si fieri pōt, quòd ex
19 vobis eſt, cũ oībus hoībus pacem habētes: Non voſme-
tipſos defendētes chariſſimi, ſed date locũ iræ: ſcriptum eſt
20 enĩ, Mihi vindictã: ego retribuã, dicit Dñs. Sed ſi eſu-
rierit inimicus tuus, ciba illũ: ſi ſitit, potũ da illi. hoc enĩ
21 faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius. Noli
vinci à malo: ſed vince in bono malum.

Heb. 13. a. 1. / 1. Pet. 3. b. 8. / Heb. 13. a. 2. / 1. pet. 4. b. 9. / Mat. 5. f. 44. / 1. Cor. 4. c. 12. / Prou. 3. a. 7. / Eſa. 5. c. 21. / Prou. 20. d. 22. / 1. pet. 3. b. 9. / 2. Cor. 8. d. 21. / Heb. 12. d. 14. / Eccl. 18. a. 1. / Matt. 5. f. 39. / Deu. 32. e. 35. / Heb. 10. f. 30. / Pro. 25. c. 21. / vindicta 1. / &

Hortatur vt ſuperioribus obtemperent inferiores, etiam propter conſcientiã, quanquã ciuilē tantũ gerant magiſtratum, omnibuſq; debita reddant: de proximi dilectione ad quã vniuerſa lex reducitur, & de tēpore gratiæ, vt trãſactis legis tenebris, relictis vitijs, amplectantur Chriſti virtutes. CAP. XIII.

1 OMnis aĩa poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.
A Nõ eſt enĩ poteſtas niſi à Deo: quæ aũt ſũt, à Deo or-
2 dinatæ ſunt. Itaq; qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi
reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem ac-
3 quirunt. Nam principes nõ ſunt timori boni operis, ſed
mali. Vis aũt non timere poteſtatē? Bonũ fac, & habebis
4 laudē ex illa. Dei enĩ miniſter eſt tibi in bonũ. Si aũt ma-
lum feceris: time. non enĩ ſine cauſa gladium portat. Dei
5 enim miniſter eſt: vindex in iram, ei qui malũ agit. Ideo
B neceſſitate ſubditi eſtote: nõ ſolũ ꝓpter irã, ſed etiã ꝓpter con-
6 ſcientiã. Ideo enĩ & tributa præſtatis, miniſtri enim Dei
7 ſunt, in hoc ipſum ſeruientes. Reddite ergo omnibus
debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui
8 timorem, timorem: cui honorem, honorē. Nemini quic-
C quam debeatis: niſi, vt inuicem diligatis. qui enim diligit
9 ꝓximum, legem impleuit. Nam, Non adulterabis, Non
occides, Non furaberis, Non falſum teſtimonium dices,
Non concupiſces, & ſiquod eſt aliud mandatum: in hoc
verbo inſtauratur, Diliges ꝓximum tuũ ſicut teipſum.
10 Dilectio proximi, malum non operatur. Plenitudo ergo
11 legis eſt dilectio. Et hoc ſcientes tempus, quia hora eſt
D iam nos de ſomno ſurgere. Nunc enim ꝓpior eſt noſtra
12 ſalus, q̃ cùm credidimus. Nox præceſſit, dies autē appro-
pinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarũ, & indua-
13 mur arma lucis. Sicut in die honeſtè ambulemus: nõ in
comeſſationibus & ebrietatibus, nõ in cubilibus & im-
14 pudicitijs, non in contentione & æmulatione: ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam
ne feceritis in deſiderijs.

Sapiē. 6. a. 4. / Tit. 3. a. 1. / 1. pet. 2. c. 13. / ordinatæ 2. / Mat. 22. c. 21. / Exo. 20. b. 14. / Deut. 5. b. 18. / Mat. 19. c. 18. / Leu. 19. d. 18. / Mat. 22. d. 39. / Mar. 12. c. 31. / Gal. 5. c. 14. / Iacob. 2. b. 8. / proximo 1. / Luc. 21. f. 34. / Gala. 5. c. 16. / 1. pet. 2. c. 11. / induite 4.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi ſunt, fouere, & non contemnere, & nec hi nec illi iudicare quenquam ob ciborum aut dierum diſcrimen, ſciētes quòd omnes eundem habeamus Dominum, cui & viuimus & morimur, cui etiam rationem pro ſe vnuſquiſque redditurus eſt: & quanquam nullus cibus iam ſit immundus, nemo tamen quicquam edere debet, aut cum fratris offendiculo, aut contra ſuam conſcientiam.
CAP. XIIII.

1 INfirmum autem in fide aſſumite: non in diſceptatio-
A nibus cogitationum. Alius enim credit ſe mãducare
2 omnia: qui aũt infirmus eſt, olus manducet. Is qui mã-
3 ducat, non manducantem non ſpernat: & qui nõ mãdu-
cat, manducantem non iudicet. Deus enim illum aſſum-
4 pſit. Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? Domino
ſuo ſtat aut cadit. ſtabit autem: potens eſt enim Deus ſta-
5 tuere illum. Nam alius iudicat diem inter diē: alius au-
6 iudicat oēm diē, vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet. Qui
ſapit diē, Dño ſapit. Et qui manducat, Dño mãducat: gra-
B tias enĩ agit Deo. Et qui nõ manducat, Dño nõ mãducat,
7 & grãs agit Deo. Nemo enĩ noſtrũ ſibi viuit: & nemo ſi-
8 bi moritur. Siue enĩ viuimus, Dño viuimus: ſiue mori-
mur, Dño morimur. Siue ergo viuimus, ſiue morimur:
9 Dñi ſumus. In hoc enĩ Chriſtus mortuus eſt, & reſurre-
10 xit: vt & mortuorũ & viuorũ dominetur. Tu autē quid
iudicas fratrem tuum? aut tu quare ſpernis fratrem tuũ?
11 Omnes enĩ ſtabimus ante tribunal Chriſti. ſcriptũ eſt
enĩ: Viuo ego, dicit Dñs, qm̃ mihi flectetur oē genu: &
12 oĩs lingua cõfitebitur Deo. Itaq; vnuſquiſq; noſtrũ pro
C ſe rationem reddet Deo. Nõ ergo amplius inuicē iudice-
13 mus, ſed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculũ fra-
14 tri vel ſcandalum. Scio, & cõfido in Dño Ieſu, quia nihil
cõmune per ipſum: niſi ei qui exiſtimat, quid commune
15 eſſe, illi cõmune eſt. Si enĩ ꝓpter cibũ frater tuus cõtriſtatur:
iam nõ ſm̃ charitatē ambulas. Noli cibo tuo illũ perdere
16 pro quo Chriſtus mortuus eſt. Non ergo blaſphemetur
17 bonum noſtrum. Nõ eſt enĩ regnũ Dei eſca & potus: ſed
D iuſtitia, & pax, & gaudiũ in Spiritu ſctõ. Qui enĩ in hoc
18 ſeruit Chro, placet Deo, & probatus eſt hominibus. Ita-
19 que quæ pacis ſunt, ſectemur: & quæ ædificationis ſunt,
20 inuicē cuſtodiamus. Noli ꝓpter eſcã deſtruere opus Dei.
omnia quidem ſunt munda: ſed malum eſt homini qui
21 per offendiculum manducat. Bonum eſt nõ manduca-
re carnem, & non bibere vinum, neq; in quo frater tuus
22 offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur. Tu fidem
habes? penes temetipſum habe corã Deo, Beatus qui nõ
23 iudicat ſemetipſum in eo qđ probat. Qui autē diſcernit,
ſi manducauerit, damnatus eſt: quia non ex fide. Omne
autem quod non eſt ex fide, peccatum eſt.

manducet 1. / Iaco. 4. c. 12. / & 4. / 2. Cor. 5. b. 10. / Iſa. 45. d. 23. / Phil. 2. b. 10. / flectet 3. / 1. Cor. 8. b. 13. / ~. 6. / Tit. 1. d. 15. / 1. Cor. 8. d. 13.

Firmiores debent infirmorum ferre & ſubleuare imperfectiones, non ſua, ſed proximorum vtilitati ac mutuæ paci ſtudentes. Chriſtus iuxta factas patribus promiſſiones prædicauit Iudæis. Gentibus verò ex miſericordia apoſtoli, non prauijs promiſſionibus. Excuſat ſe Paulus, quòd liberiùs Romanis ſcripſerit, tanquàm Gentium apoſtolus, oſtendens quomodò ſit hoc munus exequutus: dicens quòd ad ipſos quoque ſit venturus, vbi datam à Macedonibus eleemoſynam elargitus fuerit Ieroſolymitanæ eccleſiæ, petens vt pro ſe interim orent. CAP. XV.

1 DEbemus autem nos firmiores, imbecillitates infir-
A morum ſuſtinere, & non nobis placere. Vnuſquiſ-
2 que veſtrũ proximo ſuo placeat in bonũ, ad ædificationē.
3 Etenim Chriſtus non ſibi placuit, ſed, ſicut ſcriptum eſt,
4 Improperia improperantiũ tibi, ceciderũt ſup me. Quæ-
cunq; enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta
ſunt: vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum,
5 ſpem habeamus. Deus autem patiētiæ & ſolatij det vo-
6 bis idipſum ſapere in alterutrũ ſm̃ Ieſum Chriſtum: vt
B vnanimes, vno ore honorificetis Deũ & patrē Dñi noſtri
7 Ieſu Chriſti. Propter quod ſuſcipite inuicē: ſicut & Chri-
8 ſtus ſuſcepit vos in honorem Dei. Dico enim Chriſtum
Ieſum, miniſtrum fuiſſe circuncisionis propter veritatē
9 Dei, ad confirmandas promiſſiones patrum. Gentes aũt
ſuper miſericordia honorare Deum, ſicut ſcriptum eſt:
C Propterea confitebor tibi in Gentibus Dñe, & nomini
10 tuo cantabo. Et iterum dicit, Lætamini Gentes cum ple-
11 be eius. Et iterum, Laudate omnes gentes Dominum:
12 & magnificate eum omnes populi. Et rurſus Iſaias ait,
Erit radix Ieſſe: & qui exurget regere Gentes, in eum Gē-
13 tes ſperabunt. Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio
& pace in credendo: vt abundetis in ſpe, & virtute Spiri-
14 tus ſancti. Certus ſum aũt fratres mei & ego ipſe de vo-
bis, quoniam & ipſi pleni eſtis dilectione, repleti omni
15 ſcientia, ita vt poſſitis alterutrum monere. Audaciùs au-
tem ſcripſi vobis fratres ex parte, tanquàm in memoriam
D vos reducens: propter gratiam quæ data eſt mihi à Deo,
16 vt ſim miniſter Chriſti Ieſu in Gētibus: ſanctificãs Euã-
geliũ Dei, vt fiat oblatio Gentium accepta & ſanctifica-
17 ta in Spiritu ſancto. Habeo igitur gloriam in Chriſto Ie-
18 ſu ad Deum. Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ
per me non efficit Chriſtus in obedientiam Gentium,
19 verbo & factis, in virtute ſignorum & prodigiorum, in
virtute Spiritus ſancti: ita vt ab Ieruſalem per circuitum
E vſque ad Illyricum repleuerim Euangelium Chriſti.

Pſal. 68. b. 10. / 1. Cor. 1. b. 10. / Pſa. 17. d. 50. / 2. Reg. 22. d. 50. / Pſal. 116. a. 1. / Iſa. 11. c. 10. / in 1. / ~. 5. / efficit 2.

20 ⁊Sic autem prædicaui Euãgelium hoc, nõ vbi nominatus
eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentũ ædificarem :
21 ⁊ſed ſicut ſcriptum eſt, |Quibus nõ eſt annuntiatum de Iſa.52.d.15.
22 eo, videbunt, & qui non audierunt intelligent. ⁊Propter
23 qđ & impediebar plurimùm venire ad vos.*⁊Nunc verò *& prohibitus ſum vſq; adhuc.
vlteriùs locum non habens in his regionibus, cupiditaté
autem habens veniendi ad vos ex multis iam præcedéti-
24 bus annis : ⁊cùm in Hiſpaniam proficiſci cœpero, ſpero
ꝙ præteriẽs videam vos, & à vobis deducar illuc, ſi vobis
25 primũ ex parte fruitus fuero. ⁊Nunc igitur proficiſcar in
26 Ierſm miniſtrare ſanctis. ⁊Probauerunt enim Macedonia
F & Achaia collationẽ aliquam facere in pauperes ſancto-
27 rũ qui ſunt in Ierſm. ⁊Placuit enim eis : & debitores ſunt
eorum. |Nam ſi ſpiritualium eorum participes facti ſunt 1.Cor.9.b.11
28 gentiles: debẽt & in carnalibus miniſtrare illis. ⁊Hoc igi-
tur cùm conſummauero, & aſſignauero eis fructũ hunc :
29 per vos proficiſcar in Hiſpaniam. *Scio autem qm̃ veniẽs
ad vos, in abundantia benedictionis Chriſti veniam.
30 ⁊Obſecro ergo vos fratres p Dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ,
& per charitaté ſancti ſpũs, vt adiuuetis me in orõnibus
31 p me ad Deũ, ⁊vt liberer ab infidelibus q ſunt in Iudęa,
& obſequij mei oblatio accepta fiat in Ierſem ſanctis, vt
32 veniã ad vos in gaudio p voluntaté Dei, vt refrigerer vo-
33 biſcũ. ⁊Deus autem pacis ſit cũ omnibus vobis. Amen.

Commendat apoſtolus quoſdam apud Romanos, propter nonnullas eorum pręeminentias nominatim ſalutandos, quoſdam verò vitandos hortatur: & de alijs dicit ꝙ ſalutant Romanos.

CAPVT XVI.

1 COmmendo aũt vobis Phœben ſororẽ noſtram, quæ
A eſt in miniſterio Eccleſiæ, quæ eſt in Cenchris: ⁊vt eã
2 ſuſcipiatis in Dño dignè ſanctis: & aſſiſtatis ei in quocũ-
que negocio veſtri indiguerit, etenim ipſa quoque aſtitit
3 multis, & mihi ipſi. ⁊Salutate |Priſcam & Aquilam adiu- Act.18.a.2. & 26.
4 tores meos in Chriſto Ieſu, ⁊(qui p anima mea ſuas cer-
uices ſuppoſuerunt. quibus nõ ſolus ego gratias ago, ſed
5 & cunctæ Eccleſiæ Gentium) ⁊& domeſticam Eccleſiam
eorum. Salutate Epęnetum dilectum mihi: qui eſt primi-
6 tiuus Aſiæ in Chriſto*. ⁊Salutate Mariam, quæ multũ la- *Ieſu
7 borauit in *nobis*. ⁊Salutate Andronicũ & *Iuliam* co- *vobis *Iuniam
B gnatos & cõcaptiuos meos, qui ſunt nobiles in apoſto-
8 lis, qui & ante me fuerunt in Chriſto. ⁊Salutate Amplia-
9 tũ dilectiſſimũ mihi in Dño. ⁊Salutate Vrbanũ adiutoré
noſtrum in Chriſto Ieſu, & Stachyn dilectum meum.
10 ⁊Salutate Apellen probum in Chriſto. ⁊Salutate eos qui
11 ſunt ex Ariſtoboli*. ⁊Salutate Herodioné cognatũ meũ. *domo
Salutate eos qui ſunt ex Narciſſi domo, qui ſunt in Dño.
12 ⁊Salutate Tryphænam & Tryphoſam: quæ laborant in
Dño. Salutate Perſidem cariſſimam, quę multũ laborauit
13 in Dño. ⁊Salutate Ruſum electũ in Dño: & matré eius &
14 meam. ⁊Salutate Aſyncritum, Phlegontem, Hermam, Pa-
15 trobam, Hermen: & qui cum eis ſunt, fratres. ⁊Salutate
Philologum & Iuliam, Nereum, & ſororẽ eius, & Olym-
16 piadem: & oẽs qui cum eis ſunt, ſanctos. ⁊Salutate inuicẽ
17 in oſculo ſctõ. Salutant vos oẽs Eccleſiæ Chriſti. ⁊Rogo
C autem vos fratres, vt obſeruetis eos qui diſſenſiones &
offendicula pręter doctrinã, quã vos didiciſtis, faciunt: &
18 declinate ab illis. ⁊Huiuſcemodi eni Chriſto Dño noſtro
non ſeruiunt, ſed ſuo ventri : & per dulces ſermones &
19 benedictiones ſeducunt corda innocentium. ⁊Veſtra enĩ
obedientia in omnem locum diuulgata eſt. Gaudeo igi-
tur in vobis. Sed volo vos ſapientes eſſe in bono : & ſim-
20 plices in malo. ⁊Deus autem pacis conterat Satanam ſub
pedibus veſtris velociter. Gratia Dñi noſtri Ieſu Chriſti
21 vobiſcũ. ⁊|Salutat vos Timotheus adiutor meus, & Lu- Act.16.a.1. Phil.2.c.19.
22 cius, & Iaſon, & Soſipater cognati mei. ⁊Saluto vos ego
23 Tertius, qui ſcripſi epiſtolam, in Dño. ⁊Salutat vos Caius
D hoſpes meus, & *vniuerſa Eccleſia*. Salutat vos Eraſtus *vniuerſæ eccleſiæ
24 arcarius ciuitatis, & Quartus, frater. ⁊Gratia Domini no-
25 ſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis, Amen. ⁊|Ei autem Eph.3.d.20.
qui potens eſt vos confirmare iuxta Euangelium meum
& prædicationem Ieſu Chriſti, ſecundùm reuelationem
26 myſterij temporibus æternis taciti, ⁊(quod nunc patefa-
ctum eſt per ſcripturas prophetarum ſecundùm pręce-
ptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gen-
27 tibus cogniti, ⁊ſoli ſapienti Deo per Ieſum Chriſtum, cui
honor, & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Argumentum in primam Epiſtolam Pauli ad Corinthios.

CORINTHII, ſunt Achaici, & hi ſimiliter ab Apoſtolo audierunt verbum veritatis: & ſubuerſi ſunt multifariè à falſis apoſtolis : quidam à Philoſophia verboſa eloquentia: alij ſecta legis Iudaicę inducti ſunt. Hos reuocat apoſtolus ad veram fidem & Euangelicam ſapientiam: ſcribens eis ab Epheſo per Timotheum diſcipulum ſuum.

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS PRIMA.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthijs : cæterùm dolet quòd de baptizatoribus eſſent inter ipſos ſchiſmata, gaudens quòd miſſus ad prædicandum Euangelium paucos baptizauerit: oſtendens etiam reprobatam mundi ſapientiã, & electos ſimplices, ſicut & ſita eſt ſalus in Chriſti morte, cuius prędicatio iudicatur mundo ſtultitia, credentibus verò virtus ac ſapientia: ideo enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in ſe glorietur. CAP. I.

1 PAVLVS vocatus Apoſto-
A lus Ieſu Chriſti, per volũ-
tatem Dei, & Soſthenes
2 frater, ⁊Eccleſiæ Dei quæ
eſt Corinthi, ſanctificatis
in Chſo Ieſu, vocatis ſan-
ctis, cũ omnibus qui in-
uocant nomen Dñi noſtri
Ieſu Chriſti in omni loco
3 ipſorum & noſtro. ⁊Gra-
tia vobis & pax à Deo pa-
4 tre noſtro & Dño Ieſu Chriſto. ⁊Gratias ago Deo meo
ſemper p vobis in gratia Dei quæ data eſt vobis in Chri-
5 ſto Ieſu, ⁊quòd in omnibus diuites facti eſtis in illo, in
6 omni verbo, & in omni ſciẽtia, ⁊(ſicut teſtimoniũ Chri-
7 ſti confirmatum eſt in vobis,) ⁊ita vt nihil vobis deſit in
vlla gratia, expectantibus reuelationem Domini noſtri
8 Ieſu Chriſti, ⁊qui & cõfirmabit vos vſq; in finem ſine cri- 1.Th.5.d.24.
B mine, in die aduentus Domini noſtri Ieſu Chriſti. ⁊|Fide-
9 lis Deus: per quem vocati eſtis in ſocietatem filij eius Ie-
10 ſu Chriſti Domini noſtri. ⁊Obſecro auté vos fratres, per
nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis *eadem mente, & eadem ſententia
oẽs, & nõ ſint in vobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti *in
11 eodem ſenſu, & in eadẽ ſciẽtia*. ⁊Significatũ eſt eni mihi
de vobis fratres mei, ab ijs qui ſunt Chloes, quia conten-
12 tiones ſunt inter vos. ⁊Hoc autem dico, quòd vnuſquiſq; Act.18.f.24.
veſtrum dicit, Ego quidem ſum Pauli, ego autem |Apollo,
13 ego verò Cephæ, ego auté Chriſti. ⁊Diuiſus eſt Chriſtus ? *meo
Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Act.18.a.5.
14 Pauli baptizati eſtis? ⁊Gratias ago Deo *ꝙ neminem ve-
15 ſtrum baptizaui, niſi |Criſpum & Caium: ⁊ne quis dicat
16 ꝙ in nomine meo baptizati eſtis. ⁊Baptizaui auté & Ste- *veſtrum
C phanæ domum. Cæterùm neſcio ſi quem alium *bapti-
17 zauerim. ⁊Nõ enim miſit me Chriſtus baptizare, ſed euã- 2.Pet.1.c.16.
gelizare: |non in ſapientia verbi, vt non euacuetur crux
18 Chriſti. ⁊Verbum enim crucis pereuntibus quidem ſtul- Iudi.2.a.1.
titia eſt: ijs autem qui ſalui fiunt, id eſt nobis, |Dei virtus Rom.1.b.16.
19 eſt. ⁊Scriptum eſt enim, |Perdam ſapientiam ſapientium: Iſa.29.c.14.
20 & prudentiam prudentium reprobabo. ⁊|Vbi ſapiẽs? vbi Iſa.33.c.18.
ſcriba? vbi conquiſitor huius ſeculi? Nónne ſtultam fecit
21 Deus ſapientiã huius mundi? ⁊Nam quia in Dei ſapiẽtia
non cognouit mundus per ſapientiam Deum : placuit

D Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credẽtes.
22 † Quoniam & Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam
23 quęrũt: †nos aũt prędicamus Chriſtũ crucifixum, Iudæis,
24 quidẽ ſcandalũ, Gentibus aũt ſtultitiã, †ipſis autẽ vocatis
Iudæis atq; Græcis Chriſtũ Dei virtutẽ & Dei ſapientiã:
25 †quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus: &
26 quod infirmũ eſt Dei, fortius eſt hominibus. †Videte enĩ
vocationẽ veſtrã, fratres, quia nõ multi ſapiẽtes ſm carnẽ,
27 nõ multi potẽtes, non multi nobiles: †ſed quę ſtulta ſunt
mundi elegit Deus, vt cõfundat ſapiẽtes: & infirma mũdi
28 elegit Deus, vt confundat fortia: †& ignobilia mundi, &
contemptibilia elegit Deus, & ea quæ nõ ſunt, vt ea quæ
29 ſunt deſtrueret: †vt non glorietur omnis caro in cõſpectu
30 eius. †Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus — Iere. 23. a. 5. a. 6. Ier. 9. f. 23. & 24. 2. Cor. 10. d. 17.
eſt nobis ſapientia à Deo, & |iuſtitia & ſanctificatio &
31 redemptio: † vt, quemadmodum ſcriptum eſt: |Qui gloriatur, in Domino glorietur.

Oſtendit Paulus ſe Chriſtum, & hunc crucifixum magna modeſtia, verbisq́; ſimplicibus prædicaſſe Corinthus, quanquã perfectis etiam loqueretur ſapientiam mundo abſconditam, quæ ſolo Dei ſpiritu cognoſci poteſt: animalis enim non percipit quæ Dei ſunt. CAP. II.

Sup. 1. c. 17.
1 ET ego cùm veniſſem ad vos fratres, veni¦nõ in ſubli-
A mitate ſermonis aut ſapientiæ, annuntians vobis te-
2 ſtimoniũ Chriſti. †Nõ enim iudicaui me ſcire aliquid in-
3 ter vos niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. †Et ego — Act. 17. a. 1.
in infirmitate & timore & tremore multo fui apud vos:
4 †& |ſermo meus & prædicatio mea non in perſuaſibili- — Sup. 1. c. 17.
B bus, humanæ ſapientiæ verbis', ſed in oſtenſione ſpiritus
5 & virtutis: †vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum,
ſed in virtute Dei. Sapiẽtiam autem loquimur inter per-
6 fectos: † ſapientiã verò non huius ſeculi, neq; principum
7 huius ſeculi, qui deſtruuntur: †ſed loquimur Dei ſapien-
tiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quã prædeſtinauit
8 Deus ante ſecula in gloriam noſtram: †quã nemo princi-
pum huius ſeculi cognouit: Si enĩ cognouiſſent, nunquã
9 Dñm glorię crucifixiſſent. †Sed ſicut ſcriptum eſt, |Quod — Iſa. 64. a. 4.
C oculus non vidit, nec auris audiuit', nec in cor hominis
10 aſcendit quæ præparauit Deus ijs qui diligũt illũ. †Nobis
autẽ reuelauit Deus per ſpũm ſuũ. Spiritus enĩ oĩa ſcru-
11 tatur, etiam profunda Dei. †Quis enim hominũ ſcit quæ
ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? ita &
12 quæ Dei ſunt nemo cognouit, niſi ſpiritus Dei. †Nos autẽ
non ſpũm huius mũdi accepimus, ſed ſpũm qui ex Deo — —ſt.
13 eſt: vt ſciamus quę à Deo donata ſunt nobis. †|Quę & lo- — 2. Pet. 1. c. 16.
quimur nõ in doctis humanæ ſapientiæ verbis: ſed in do-
ctrina Spiritus, ſpiritualibus ſpiritualia comparantes.
14 † Animalis autem homo nõ percipit ea quæ ſunt ſpiritus
D Dei: ſtultitia enĩ eſt illi, & nõ poteſt intelligere: quia ſpi-
15 ritualiter 'examinatur'. † Spiritualis autẽ iudicat omnia: — *examinantur 1.
16 & ipſe à nemine iudicatur. †|Quis enim cognouit ſenſum — Iſa. 40. c. 13. Sap. 9. c. 13. Ro. 11. d. 34.
'Dñi qui inſtruat eũ'? Nos aũt ſenſum Chriſti habemus. — *dñi? aut quis inſtruxit eũ?

Corinthijs adhuc carnalibus non potuit Paulus prædicare recondita fidei myſteria: contendebant enim de his qui tantùm miniſtri erant, cùm ſolus Deus poſſit gratię ac virtutum dare incrementa, ſolusq́; Chriſtus ſit fidei fundamentum: ſuper quod quis bene aut malè superędificauerit, patebit in die examinis. Non eſt violandum Dei templum, quod ſumus nos: nec in Dei miniſtris gloriandum. CAP. III.

1 ET ego fratres non potui vobis loqui quaſi ſpirituali-
A bus, ſed quaſi carnalibus. Tanq̃ paruulis in Chriſto,
2 †lac vobis potũ dedi, nõ eſcã: nondũ enĩ poteratis. ſed nec
3 nũc quidẽ poteſtis: adhuc enĩ carnales eſtis. †Cùm enim
ſit inter vos zelus & contentio, nõnne carnales eſtis, &
4 ſm hominẽ ambulatis? †Cùm enim quis dicat, Ego qui-
dẽ ſum Pauli: alius autem, Ego Apollo: nõnne 'homines' — *carnales 2.
5 eſtis? Quid igitur eſt Apollo? quid verò Paulus? †Miniſtri
B eius cui crediſtis, & vnicuiq; ſicut Dñs dedit. †Ego plã-
6 taui, Apollo rigauit: ſed Deus incrementũ dedit. †Itaque
7 neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat: ſed qui incre- — Pſa. 61. b. 13.
8 mentũ dat, Deus. †|Qui aũt plãtat & qui rigat, vnũ ſunt. — Gal. 6. b. 5.
|Vnuſquiſq; aũt propriã mercedẽ accipiet ſm ſuũ labo-
9 rẽ. †Dei enĩ ſumus adiutores: Dei agricultura eſtis. Dei ędi
10 ficatio eſtis. †Secundũ gratiã Dei quæ data eſt mihi, vt ſa-
piẽs architectus fundamentũ poſui: alius aũt ſuperædifi-
11 cat. Vnuſquiſq; aũt videat quõ ſuperędificet. †Fundamẽ-
tum enim aliud nemo poteſt ponere, præter id quod po-
12 ſitũ eſt: quod eſt Chriſtus Ieſus. †Siquis aũt ſuperędificat
C ſuper fundamentũ hoc, aurũ, argentũ, lapides pretioſos,
13 ligna, fœnum, ſtipulã, †vniuſcuiuſq; opus manifeſtũ erit:
Dies enim 'Dñi' declarabit, quia in igne reuelabitur: & — *—ſt.
14 vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. † Si cuius
opus manſerit quod ſuperædificauit: mercedem accipiet.
15 †Si cuius opus arſerit, detrimentũ patietur; ipſe aũt ſaluus
16 erit: ſic tñ quaſi per ignẽ. †Neſcitis quia templũ Dei eſtis:
17 & Spũs Dei habitat in vobis? †Siquis aũt templũ Dei vio
D lauerit, diſperdet illũ Deus. |Tẽplum enĩ Dei ſctm̃ eſt: qđ — Infr. 6. d. 19. 2. Co. 6. d. 16.
18 eſtis vos. † Nemo ſe ſeducat: ſiquis videtur inter vos ſa-
19 piẽs eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat vt ſit ſapiẽs. †Sapientia
enim huius mundi, ſtultitia eſt apud Deũ. Scriptũ eſt enĩ:
20 |Cõprehendã ſapiẽtes in aſtutia eorũ. †Et iterũ, |Dñs no- — Iob 5. a. 13.
21 uit cogitationes ſapiẽtium qm̃ vanæ ſunt. † Nemo itaq; — Pſal. 93. b. 11
22 glorietur in hominibus. Omnia enim veſtra ſunt: † ſiue
Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue vita,
ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura, omnia enim veſtra
23 ſunt: †vos autem Chriſti: Chriſtus autem Dei.

Non temerè iudicandum eſt de Dei miniſtris: reprehenduntur Corinthij qui de miniſtris acceptis donis gloriabantur, ac ſi illa à ſe haberent, & ſe extollentes contemnebant etiam apoſtolos, quanquã Paulus illos in Chriſto genuerat: dicit ſe breui venturum Corinthũ, quò pſeudoapoſtolos redarguat. CAP. IIII.

1 SIc nos exiſtimet homo vt|miniſtros Chriſti, & diſpẽ- — 2. Cor. 6. a. 4.
A ſatores myſteriorum Dei. †Hîc iam quæritur inter di-
2 ſpenſatores vt fidelis quis inueniatur. †Mihi autẽ pro mi-
3 nimo eſt vt à vobis iudicer', aut ab humano die: ſed neq;
4 meipſum iudico. †Nihil enim mihi conſcius ſum: ſed nõ
5 in hoc iuſtificatus ſum: qui aũt iudicat me, Dñs eſt. †Itaq;
nolite ante tp̃s iudicare: quoadusq; veniat Dñs, qui & il-
luminabit abſcõdita tenebrarũ, & manifeſtabit conſilia
6 cordiũ: & tũc laus erit vnicuiq; à Deo. †Hæc aũt fratres
transfiguraui in me & Apollo, ꝑꝑ vos: vt in nobis diſca-
tis, ne ſuprà q̃ ſcriptũ eſt, vnus aduerſus alterũ infletur ꝓ
7 alio. †Quis enĩ te diſcernit? Quid aũt habes qđ non acce-
B piſti? Si autẽ accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?
8 †Iam ſaturati eſtis, iã diuites facti eſtis: ſine nobis regna-
tis: & vtinam 'regnetis', vt & nos vobiſcũ 'regnemus'. — *regnaretis 9. *regnaremus 5.
9 †Puto enim quòd Deus nos apoſtolos nouiſſimos oſten-
C dit, tanquàm morti deſtinatos: quia ſpectaculum facti
10 ſumus mundo, & angelis & hominibus. †Nos ſtulti ꝓ-
pter Chriſtum: vos autem prudentes in Chriſto. nos in-
firmi: vos autem fortes. vos nobiles: nos autẽ ignobiles.
11 †Vſque in hanc horã & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſu-
12 mus, & colaphis cędimur, & inſtabiles ſumus, †|& labo- — Act. 20. g. 34. 1. The. 2. b. 9. 2. The. 3. b. 8.
ramus operantes manibus noſtris, maledicimur: & be-
13 nedicimus. perſecutionem patimur: & ſuſtinemus. †bla-
ſphemamur; & obſecramus. tanq̃ purgamẽta huius mũ-
14 di facti ſumus, omnium peripsẽma vſq; adhuc. †Non vt
confundam vos hæc ſcribo: ſed vt filios meos chariſſimos
15 moneo. †Nam ſi decem millia pędagogorum habeatis in
Chriſto: ſed non multos patres. Nam in Chriſto Ieſu, per
16 euangelium ego vos genui. † Rogo ergo vos imitatores
17 mei eſtote*. †Ideo miſi ad vos Timotheum, qui eſt filius — *ſicut & ego Chriſti.
D meus chariſſimus & fidelis in Domino: qui vos commo-
nefaciet vias meas quæ ſunt in Chriſto Ieſu, ſicut vbique
18 in omni Eccleſia doceo. †Tanquàm non venturus ſim ad
19 vos, ſic inflati ſunt quidam. †Veniam autem ad vos citò,
ſi Dominus voluerit: & cognoſcam nõ ſermonem eorũ
20 qui inflati ſunt: ſed virtutem. †Non enim in ſermone eſt
21 regnum Dei: ſed in virtute. †Quid vultis? in virga veniam
ad vos: an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis?

Corinthios reprehendit, quòd inceſtu publicè viuentem tolerarent, quem abſens tradit Satanæ, monens vt expurgato vi-

tiorum fermento puri Paſcha celebrent, nec vult eos commi-
ſceri Chriſtianis palàm criminoſis. CAP. V.

1 OMnino auditur inter vos fornicatio, & talis forni-
A catio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxorem patris
2 aliquis habeat. †Et vos inflati eſtis: & non magis luctum
habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrum qui hoc opus fe-
3 cit? †Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu,
B iam iudicaui vt præſens, eum qui ſic *operatus eſt, †in no-
4 mine Dñi noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis & meo
5 ſpiritu, cum virtute Dñi noſtri Ieſu * tradere huiuſmodi
Satanæ in interitũ carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Dñi
6 noſtri Ieſu Chriſti. †Non eſt bona gloriatio veſtra. Ne-
C ſcitis quia modicũ fermentũ totam maſſam corrumpit?
7 †Expurgate *vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio,
ſicut eſtis azymi. Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt
8 Chriſtus. †Itaque epulemus, non in fermento veteri, ne-
que in fermento malitiæ & nequitiæ: ſed in azymis ſyn-
9 ceritatis & veritatis. †Scripſi vobis in epiſtola, ne cõmi-
10 ſceamini fornicarijs: †non vtique fornicarijs huius mũdi,
D aut auaris, aut rapacibus, aut idôlis ſeruiẽtibus: alioquin
11 debueratis de hoc mũdo exiſſe. †Nunc autem ſcripſi vo-
bis non cõmiſceri, ſi is qui frater nominatur, eſt fornica-
tor, aut auarus, aut idôlis ſeruiens, aut maledicus, aut
ebrioſus, aut rapax: cum eiuſmodi nec cibum ſumere.
12 †Quid enim mihi de ijs qui foris ſunt iudicare? Nónne
13 de ijs qui intus ſunt vos iudicatis? †nã eos qui foris ſunt,
Deus iudicabit. Auferte malum ex vobiſipſis.

Leui. 18. b. 8. 20. b. 11.
Coloſ. 2. a. 5.
*hoc
*Chriſti 9.
Gal. 5. b. 9.
*igitur 4.

Corripit eos quòd iudicio contenderent coram iudice ethnico:
enumerans quædam peccata, quibus inuoluti regnum Dei non
poſſidebunt: quædam licere dicit quæ non expediant: & va-
rias ob cauſas oſtendit vitandam fornicationem. CAP. VI.

1 AVdet aliquis veſtrum habens negocium aduerſus
A alterum, iudicari apud iniquos, & non apud ſan-
2 ctos? †An neſcitis quoniam ſancti de *mundo iudicabũt?
Et ſi in vobis iudicabitur mũdus: indigni eſtis qui de mi-
3 nimis iudicetis? †Neſcitis quoniã angelos iudicabimus?
4 quantò magis ſecularia? †Secularia igitur iudicia ſi ha-
bueritis: contemptibiles qui ſunt in eccleſia, illos conſti-
5 tuite ad iudicandum. †Ad verecundiam veſtram dico. Sic
B non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit iudicare
6 inter fratrem ſuum? †Sed frater cum fratre iudicio con-
7 tendit: & hoc apud infideles? †Iam quidem omnino deli-
ctum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. Quare nõ
magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem pa-
8 timini? †Sed vos iniuriam facitis & fraudatis: & hoc fra-
9 tribus. †An neſcitis quia iniqui regnum Dei non poſſide-
bunt? Nolite errare: Neque fornicarij, neq; idôlis ſeruiẽ-
tes, neq; adulteri, neque molles, neq; maſculorum con-
10 cubitores, †neq; fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; ma-
C ledici, neq; rapaces regnum Dei poſſidebũt. †Et hæc *qui-
11 dem fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſti-
ficati eſtis in nomine Dñi noſtri Ieſu Chriſti, & in Spiri-
12 tu Dei noſtri. †Omnia mihi licent, ſed non oĩa expediũt.
Omnia mihi licẽt: ſed ego ſub nullius redigar poteſtate.
13 †Eſca ventri, & venter eſcis: Deus autem & hunc & *has
deſtruet: corpus autem nõ fornicationi, ſed Dño: & Dñs
14 corpori. †Deus verò, & Dñm ſuſcitauit: & nos ſuſcitabit
15 per virtutem ſuam. †Neſcitis qm̃ corpora veſtra membra
D ſunt Chriſti? Tollens ergo membra Chriſti, faciam mem-
16 bra meretricis? Abſit. †An neſcitis, qm̃ qui adhæret me-
retrici, vnum corpus efficitur? Erunt enim (inquit) duo
17 in carne vna. †Qui autem adhæret Dño: vnus ſpũs eſt.
18 †Fugite fornicationẽ. Omne *pctm̃ quodcũq; fecerit ho-
mo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuũ
19 peccat. †An neſcitis qm̃ membra veſtra, templum ſunt
ſpiritus ſancti, qui in vobis eſt, quẽ habetis à Deo, & non
20 eſtis veſtri? †Empti enim eſtis pretio magno. Glorificate
& portate Deum in corpore veſtro.

*hoc
Mat. 5. g. 39. Luc. 6. d. 29. Ro. 12 d. 19. 1. The. 4. a. 6
*quidam 2.
Eccl. 37 d. 31. Inf. 10. f. 22.
*hanc. *hæc 4.
Gen. 2. d. 24. Mat. 19. a 5. Mar. 10, a. 8.
*enim.
Eph. 5. g. 31.
Sup. 3. d. 17. 2. Co. 6. d. 17.
Inf. 7. d. 23. 1. Pet. 1. e. 18.

Corinthios inſtruit de matrimonio, eiusq; vſu & indiſſolubili vin-
culo, innuptis commendans cælibatum: & quomodò fidelis cũ
coniuge infideli ſe habere debeat: quodq; vnuſquiſque in qua
vitæ ſtatu ad fidem vocatus eſt, permaneat: virginitatem ma-
trimonio præfert, vxorem mortuo marito liberam dicens, vt
cui velit in Domino nubat. CAP. VII.

1 DE quibus autem ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini
A mulierem non tangere. †Propter fornicationẽ autẽ
2 vnuſquiſq; ſuã vxorẽ habeat, & vnaquæq; ſuũ virum ha-
3 beat. †Vxori vir debitũ reddat: ſimiliter aũt & vxor viro.
4 †Mulier ſui corporis poteſtatẽ nõ habet: ſed vir. Similiter
autẽ & vir, ſui corporis poteſtatẽ non habet: ſed mulier.
5 Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tẽpus,
vt vacetis *orationi: & iterum reuertimini in idipſum, ne
6 tentet vos Satanas pp incontinentiã veſtrã. †Hoc aũt di-
co ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium.
7 †Volo autẽ omnes homines eſſe ſicut meipſum: ſed vnuſ-
quiſque proprium donum habet ex Deo: alius quidẽ ſic,
8 alius verò ſic. †Dico autem non nuptis & viduis: bonum
B eſt illis ſi ſic *permaneant ſicut & ego. †Quòd ſi non ſe
9 continent: nubant. Melius eſt enim nubere, q̃ vri. †Iis aũt
10 qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dñs,
11 vxorem à viro non diſcedere. †quòd ſi diſceſſerit, manere in-
nuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir vxorem non di-
12 mittat. †Nam cæteris, ego dico, non Dñs. Si quis frater
vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum
13 illo: non dimittat illam. †Et ſi qua mulier habet virũ infi-
C delem, & hic conſentit habitare cum illa: non dimittat
14 virum. †ſanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem
fidelem: & ſanctificata eſt mulier infidelis per virũ fidelẽ.
alioquin filij veſtri immundi eſſent, nunc aũt ſancti ſunt.
15 †Quòd ſi infidelis diſcedit: diſcedat. non enim ſeruituti
ſubiectus eſt frater aut ſoror in huiuſmodi. In pace autẽ
16 vocauit nos Deus. †Vnde enim ſcis mulier, ſi virum ſaluũ
17 facies? aut vnde ſcis vir, ſi mulierem ſaluam facies? †niſi
vnicuique ſicut diuiſit Dñs, vnumquemq; ſicut vocauit
Deus, ita ambulet, & ſicut in omnibus eccleſijs doceo.
18 †Circunciſus aliquis vocatus eſt? non adducat præputiũ.
D In præputio aliquis vocatus eſt? non circuncidatur. †Cir-
19 cunciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt: ſed obſeruatio
20 mandatorum Dei. †Vnuſquiſq; in qua vocatione voca-
21 tus eſt: in ea permaneat. †Seruus vocatus es? non ſit tibi
22 curæ: ſed & ſi potes fieri liber: magis vtere. †Qui enim in
Dño vocatus eſt ſeruus, libertus eſt Dñi: ſimiliter qui li-
23 ber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti. †Pretio empti eſtis, no-
E lite fieri ſerui hominum. †Vnuſquiſq; in quo vocatus eſt,
24 *frater in hoc *permaneat apud Deũ. †De virginibus aũt
25 præceptũ Dñi non habeo: conſilium autem do, tanq̃ mi-
26 ſericordiã conſecutus à Dño vt ſim fidelis. †Exiſtimo *er-
go hoc bonum eſſe pp inſtantem neceſſitatem, qm̃ bonũ
27 eſt homini ſic eſſe. †Alligatus es vxori? noli quærere ſolu-
28 tionẽ. Solutus es ab vxore? noli quærere vxorẽ. †Si autem
acceperis vxorem: non peccaſti. Et ſi nupſerit virgo, non
peccauit: tribulationem tamen carnis habebunt huiuſ-
29 modi. Ego autem vobis parco. †Hoc itaq; dico fratres, tp̃s
breue eſt, reliquum eſt, vt & qui habent vxores, tanq̃ non
30 habentes ſint: †& qui flent, tanq̃ non flentes: & qui gau-
dent, tanq̃ non gaudentes: & qui emunt, tanq̃ non poſſi-
31 dentes: †& qui vtuntur hoc mundo, tanq̃ non vtantur.
F præterit enim figura huius mundi. †Volo autem vos ſine
32 ſolicitudine eſſe. Qui ſine vxore eſt: ſolicitus eſt quæ Dñi
33 ſunt, quõ placeat Deo. †Qui autem cum vxore eſt, ſolici-
tus eſt quæ ſunt mundi, quõ placeat vxori: & diuiſus eſt.
34 †Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Dñi ſunt: vt ſit
ſctã & corpore & ſpũ. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ
35 ſunt mundi: quõ placeat viro. †Porrò hoc ad vtilitatem
veſtram dico: nõ vt laqueũ vobis inijciam, ſed ad id quod
honeſtum eſt, & quod facultatem præbeat ſine impedi-
36 mẽto Dñm *obſeruandi. †Si quis aũt turpẽ ſe videri exi-
ſtimat ſuper virgine ſua, quòd ſit ſuperadulta, & ita oportet
G fieri: quod vult faciat, non peccat, ſi nubat. †Nã qui ſta-
37 tuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatẽ, poteſta-
tem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc iudicauit in cor-
38 de ſuo, ſeruare virginem ſuam: benè facit. †Igitur & qui

1. Pet. 3. b. 7.
*ieiunio & 2.
*manete 22.
Mat. 5. e 32. 19. b 9. Mar. 10. b, 9. 10. 11. Luc. 16. d. 18
Eph. 4. a. 1.
Sup. 6. d. 20. 1. Pet. 1. c. 18
*fratres 2.
*maneant.
*enim autem 6.
*obſecrandi.

matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit: & qui nō
Rom.7.a.2. 39 iungit, meliùs facit. ¶Mulier alligata eſt legi quāto tem-
* à lege. pore vir eius viuit. q ſi dormierit vir eius, liberata eſt*: cui
40 vult nubat, tantùm in Domino. ¶Beatior autem erit, ſi ſic
permanſerit ſecundùm meum conſilium. puto autem q
& ego ſpiritum Dei habeam.

Quanquam idolothytis veſci non ſit ex ſe illicitum, cùm idolum nullius ſit efficacia aut poteſtatis, non ſunt tamen illa edenda aut repugnante conſcientia: aut cum infirmorum offendiculo.

C A P. V I I I.

1 DE ijs autem quæ idôlis ſacrificantur, ſcimus quia
A omnes ſcientiam habemus. Scientia inflat: charitas
2 verò ædificat. ¶Si quis autē ſe exiſtimat ſcire aliquid, nō-
3 dum cognouit, quemadmodùm oporteat eum ſcire. ¶Si
4 quis autē diligit Deū, hic cognitus eſt ab eo. ¶De eſcis aūt
B quæ idôlis immolātur, ſcimus quia nihil eſt idôlū in mū-
5 do, & quòd nullus eſt Deus, niſi vnus. ¶Nam etſi ſunt qui
dicantur dij, ſiue in cælo, ſiue in terra (ſiquidem ſunt dij
6 multi, & dñi multi) ¶nobis tñ vnus Deus, Pater, ex quo
*illo omnia & nos in 'illum': & vnus Dñs, Ieſus Chriſtus, per
7 quem omnia, & nos per ipſum. ¶Sed nō in omnibus eſt
eum ſcientia. Quidam autē conſcientia vſq; nunc idôli, quaſi
C idoluthytum manducant: & conſcientia ipſorum cū ſit
8 infirma, polluitur. ¶Eſca autem nos nō commendat Deo.
Neq; enim ſi manducauerimus, abundabimus: neque ſi
9 non manducauerimus, deficiemus. ¶Videte autē ne fortè
10 hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis. ¶Si enim
D quis viderit eū qui habet ſcientiam, in idolio recumben-
tem: nónne cōſcientia eius, cùm ſit infirma, ædificabitur
Rom.14.c.13 11 ad mānducandum idolothyta? ¶Et peribit infirmus in tua
*conſcientia 12 'ſcientia' frater, pp quē Chriſtus mortuus eſt? ¶Sic autem
peccantes in fratres, & percutientes cōſcientiam eorum
Ro.14.d.21. 13 infirmam: in Chriſtum peccatis. ¶Quapropter ſi eſca
ſcandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in
æternum, ne fratrem meum ſcandalizem.

Non accipiebat Paulus victum à Corinthijs quibus concionabatur, vt omnem amputaret offendiculi occaſionem, licet hoc ſibi fuiſſe licitum multis probet argumentis: ſed in omnem formam vertit, quò plures ad Dei cultum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in ſtadio currunt, aut in agone certant, ſuū quoq; ait ſe domare corpus. CAP. IX.

1 NOn ſum liber? Non ſum apoſtolus? Nónne Chriſtū
A Ieſum Dñm noſtrum vidi? Nónne opus meum vos
*ei. 2 eſtis in Domino? ¶Et ſi alijs nō ſum apoſtolus: ſed tamē
vobis ſum. Nam ſignaculum apoſtolatus mei vos eſtis in
3 Dño. ¶Mea defenſio apud eos qui me interrogant, hæc
4 eſt: ¶Nunquid non habemus poteſtatem manducandi &
5 bibendi? ¶Nunquid non habemus poteſtatem mulierem
ſororem circunducendi, ſicut & cęteri apoſtoli, & fratres
6 Dñi, & Cephas? ¶Aut ego ſolus & Barnabas, non habe-
7 mus poteſtatem hoc operandi? ¶Quis militat ſuis ſtipen-
dijs vnquam? Quis plantat vineam: & de fructu eius nō
edit? Quis paſcit gregem: & de lacte gregis non mandu-
8 cat? ¶Nunquid ſecundùm hominem hæc dico? An & lex
Deu.25.a.4. 1.Tim.5.c.18. 9 hæc non dicit? ¶Scriptum eſt enim in lege Moyſi, Nō al-
B ligabis os boui triturāti. Nūquid de bobus cura eſt Deo?
hoc 10 ¶An propter nos vtique dicit? Nam pp nos ſcripta ſunt.
qm̄ debet in ſpe qui arat, arare: & qui triturat, in ſpe fru-
Rom.15.f.27 11 ctus percipiendi. ¶Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus:
12 magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus? ¶Si alij pote-
ſtatis veſtræ participes ſunt: quare non potius nos? Sed
non vſi ſumus hac poteſtate: ſed oīa ſuſtinemus, ne quod
Deu.18.a.1. a.8. 13 offendiculum demus Euangelio Chriſti. ¶Neſcitis qm̄
qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edūt: &
14 qui altari deſeruiunt, cum altari participant? ¶Ita & Dñs
ordinauit ijs qui Euangelium annunciant, de Euangelio
15 viuere. ¶Ego autem nullo horum vſus ſum. Non autem
C ſcripſi hæc, vt ita fiat in me: bonum eſt enim mihi magis
16 mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. ¶Nam & ſi
euangelizauero, nō eſt mihi gloria: neceſſitas enim mihi
17 incumbit, vę enim mihi eſt, ſi non euangelizauero. ¶Si enī
volens hoc ago: mercedem habeo. ſi autē inuitus: diſpē-
18 ſatio mihi credita eſt. ¶Quæ eſt ergo merces mea? Vt Euā-
geliū prædicans, ſine ſumptu ponam Euangelium, vt nō
19 abutar poteſtate mea in Euāgelio. ¶Nam cùm liber eſſem
ex omnibus, omnium me ſeruum feci: vt plures lucrifa-
20 cerem. ¶Et factus ſum Iudæis tanq̄ Iudæus: vt Iudæos lu-
21 crarer. ¶ijs qui ſub lege ſunt: quaſi ſub lege eſſem (cùm
ipſe non eſſem ſub lege) vt eos qui ſub lege erant, lucri-
D facerem. ijs qui ſine lege erant, tanq̄ ſine lege eſſem (cùm
ſine lege Dei non eſſem: ſed in lege eſſem Chriſti) vt lu-
22 crifacerem eos qui ſine lege erant. ¶Factus ſum infirmis
infirmus: vt infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia fa-
23 ctus ſum: vt omnes facerem ſaluos. ¶Omnia aūt facio pp
24 Euangelium: vt particeps eius efficiar. ¶Neſcitis quòd ij q
in ſtadio currunt, omnes quidem currunt: ſed vnus acci-
25 pit brauium? ¶Sic currite vt comprehēdatis. ¶Omnis au-
tem qui in agone contendit ab omnibus ſe abſtinet, &
illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant: nos au-
26 tem incorruptam. Ego igitur ſic curro, non quaſi in in-
27 certum: ſic pugno, non quaſi aërem verberans: ¶ſed caſti-
go corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cum
alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.

Commemoratione ingratorum Iudæorū frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos à ſimilibus abſterret: de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: non ſolùm idololatria fugienda eſt, ſed & menſa eorum qui idolothytis veſcuntur, tum quòd per hoc videantur aliquid idôlis deferre: tum quòd ſcandalo ſint infirmioribus. C A P. X.

1 NOlo enim vos ignorare fratres qm̄ patres noſtri oēs
A ſub nube fuerunt, & oēs mare tranſierunt, ¶& oēs Exo.13.d.21. Num.9.c.18
2 in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari: ¶& oēs eandē Exo.14.e.22.
3 eſcam ſpiritalem manducauerunt, ¶& omnes eundem Exo.16.d.15
4 potum ſpiritalem biberunt: (bibebāt autem de ſpiritali, Exo.17.b.6. Nu.20.b.10
B conſequente eos: petra: petra autem erat Chriſtus,) ¶ſed b.11.
5 non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo: nam pro- Nu.26.g.65
6 ſtrati ſunt in deſerto. ¶Hęc autem in figura facta ſunt no-
ſtri, vt non ſimus concupiſcentes malorum, ſicut & illi Nu.11.a.4. b.5.
7 concupierunt. ¶Neque idololatrę efficiamini, ſicut qui- Pſ.105.b.14.
dam ex ipſis: quemadmodùm ſcriptū eſt: Sedit populus Exo.32.b.6.
8 manducare & bibere, & ſurrexerūt ludere. ¶Neq; forni-
cemur, ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderūt Nu.25.a.2.
9 vna die viginti tria millia. ¶Neq; tētemus Chriſtum: ſicut
C quidam eorum tentauerunt, & à ſerpentibus perierunt. Nu.21.b.5. b.6.
10 ¶Neq; murmurauerітis: ſicut quidam eorum murmura- Nu.11.a.12. 14.f.37.
11 uerunt, & perierunt ab exterminatore. ¶Hæc autem om-
nia in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad cor-
reptionem noſtram, in quos fines ſeculorum deuenerūt.
12 ¶Itaq; qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat. ¶Tentatio
13 vos non 'apprehendat', niſi humana. fidelis autem Deus *apprehendat.
D eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis:
ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſſitis
14 ſuſtinere. ¶Propter quod, chariſſimi mihi, fugite ab idolorū
15 cultura. ¶Vt prudentibus loquor: vos ipſi iudicate quod
16 dico. ¶Calix benedictionis cui benedicimus: nónne com-
municatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quē frangimus,
17 nónne participatio corporis Dñi eſt? ¶Qm̄ vnus panis,
E vnū corpus multi ſumus. ¶omnes qui de vno pane* par- *nam oēs 6. *& de vno calice.
18 ticipamus. ¶Videte Iſraël ſecundū carnē: nónne qui edunt
19 hoſtias, participes ſunt altaris? ¶Quid ergo? dico quòd
idôlis immolatum ſit aliquid? aut quòd idolū ſit aliquid?
20 ¶Sed quæ immolant Gentes, dęmonijs immolant, & non
21 Deo. Nolo autem vos ſocios fieri dæmoniorum. Non po-
teſtis calicem Dñi bibere, & calicē dæmoniorū: nō pote-
ſtis menſæ Dñi participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.
22 ¶An ęmulamur Dñm? Nunquid fortiores illo ſumus?
F ¶Omnia mihi licent, ſed nō oīa expediunt. ¶Omnia mihi Eccl.37.d.32 Sup.6.c.12.
23 licent, ſed nō oīa ædificant. ¶Nemo quod ſuū eſt quærat,
24 ſed quod alterius. ¶Omne quod in macello venit mādu-
25 cate, nihil interrogantes pp conſcientiam. ¶Dñi* eſt terra Pſal.23.a.1. 49.b.12.
26 & plenitudo eius. ¶Si quis vocat vos infidelium*, & vultis *enim. *ad cœnā.
27 ire: oē quod vobis apponitur manducate, nihil interro-
28 gātes pp conſcientiā. ¶Si quis aūt dixerit: Hoc 'immolatū' *immolatitium 7.

eſt

G eſt idôlis, nolite manducare pp illū qui indicauit, & pp
19 conſcientiam, †conſcientiā autē dico, nō tuā, ſed alterius.
Vt quid enī libertas mea iudicatur ʾab aliena ʾcōſcientia? *alia ſ.
30 †Si ego cum gratia participo: quid blaſphemor pro eo q
31 gratias ago? †‖Siue ergo māducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud Col.3.e.17.
32 quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. †Sine offenſio-
33 ne eſtote Iudæis & Gētibus, & eccleſiæ Dei: †ſicut & ego
per omnia omnibus placeo, nō quærens quod mihi vti-
le eſt, ſed quod multis: vt ſalui fiant.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite. Corinthios reprehēdit quòd ad celebrandam cœnam dominicam inuicem non expectarent, ſed inter ſe diſsiderent, referens interim ſacramenti Euchariſtiæ à Chriſto inſtitutionem, & ſcelus ac pœnam indignè ad illud accedentium.

CAP. XI.

1 IMitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. †Laudo autē
A vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis: & ſicut
2 tradidi vobis, præcepta mea tenetis. †Volo aūt vos ſcire,
3 ‖quòd omnis viri caput Chriſtus eſt: caput aūt mulieris, Eph.5.c.23.
4 vir: caput verò Chriſti, Deus. †Omnis vir orans aut prophe-
5 tās velato capite, deturpat caput ſuum. †Omnis aūt mu-
lier orans aut prophetans non velato capite, deturpat ca-
6 put ſuum, vnum enim eſt ac ſi decaluetur. †Nam ſi non
B velatur mulier, *tondeatur. Si verò turpe eſt mulieri ton- *& 21.
7 deri aut decaluari: velet caput ſuū. †Vir quidem nō debet
velare caput ſuum, quoniam imago & gloria Dei eſt: mulier
8 autē gloria viri eſt. †Non enim vir ex muliere eſt, ſed mu-
9 lier ex viro. †‖Etenim non eſt creatus vir pp mulierem, ſed Gen.2.d.21.
10 mulier pp virum. †(Ideo debet mulier ʾpoteſtatemʾ habe- *velamen
C re ſupra caput *propter angelos.) †Veruntamen neq; vir *ſuum, &
11 ſine muliere: neq; mulier ſine viro in Dño. †Nā ſicut mu-
12 lier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autē ex Deo.
13 †Vos ipſi iudicate, decet mulierē non velatā orare Deum?
14 †Nec ipſa natura docet vos, quòd vir quidē ſi comā nutriat,
15 ignominia eſt illi: †mulier verò ſi comam nutriat, gloria
D eſt illi, quoniam capilli pro velamine ei dati ſunt? †Siquis autē
16 videtur contentioſus eſſe: nos talem conſuetudinē non
17 habemus neq; ʾeccleſiaʾ Dei. †Hoc aūt præcipio non lau- *eccleſiæ.
18 dās, quòd nō in melius, ſed in deterius conuenitis. †Primū
quidem conuenientibus vobis in eccleſiam audio ſciſſu-
19 ras eſſe inter vos, & ex parte credo. †Nam oportet & hæ-
reſes eſſe: vt & qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis.
20 †Conuenientibus ergo vobis in vnum, iam nō eſt domi-
21 nicam cœnā manducare. †Vnuſquiſq; enī ſuā cœnā præ-
ſumit ad manducandū. Et alius quidē eſurit: alius autem
22 ebrius eſt. †Nunquid domos non habetis ad manducan-
E dum & bibendum? aut eccleſiam Dei cōtemnitis: & cō-
funditis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo
23 vos in hoc? non laudo. †Ego enim accepi à Dño quod &
tradidi vobis, quoniam Dñs Ieſus in qua nocte tradebatur, ac-
24 cepit panem: & gratias agens fregit, & dixit: ‖Accipite & Mat.26.c.26. Mar.14.c.22. Lu.22.b.19.
manducate, hoc eſt corpus meū quod pro vobis tradetur:
25 hoc facite in meā cōmemorationē. †Similiter & calicem,
F poſtquam cœnauit, dicens: Hic calix, nouū teſtamentū eſt in
meo ſanguine, hoc facite, quotieſcunq; bibetis, in meam
26 cōmemorationē. †Quotieſcunq; enī manducabitis panē
hunc, & calicē bibetis: mortē Dñi annuntiabitis, donec
27 veniat. †‖Itaq; quicunq; manducauerit panē hunc, vel bi- Ioh.6.f.59. 1.Cor.11.f.5.
berit calicē Dñi indignè: reus erit corporis & ſanguinis
28 Dñi. †Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo
29 edat, & de calice bibat. †Qui enim manducat & bibit in-
G dignè: iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans
30 corpus Domini. †Ideo inter vos multi infirmi & im-
31 becilles, & dormiunt multi. †Quòd ſi noſmetipſos
32 dijudicaremus: non vtique iudicaremur. †Dum iudi-
camur autem à Domino corripimur: vt non cū hoc mū-
33 do damnemur. †Itaque fratres mei, cùm conuenitis ad
34 manducandum, inuicem expectate. †Siquis eſurit, domi
manducet: vt non in iudicium conueniatis. Cætera au-
tem, cùm venero diſponam.

Varijs dātur varia eiuſdē ſpiritus ſancti chariſmata, vt in modū mēbrorū humani corporis quiſq; ſuo fungaē officio, & mutuā opera omnes indigere ſe cognoſcentes mutuò ſe foueant: & ita Chriſtus ſuæ prouidit eccleſiæ de varijs hominum ſtatibus.

CAP. XII.

1 DE ſpiritualibus autē, nolo vos ignorare fratres. †Sci-
A tis quoniam cùm Gentes eſſetis, ad ſimulachra muta prout
2 ducebamini eūtes. †Ideo notum vobis facio, quòd ‖nemo in Marc.9.f.16.
3 ſpiritu Dei loquens, dicit anathema ʾIeſuʾ. †Et nemo pōt *Ieſum 1.
4 dicere: Dñs Ieſus, niſi in Spū ſcto. †‖Diuiſiones verò gra- Rom.12.b.6. 1.Pe.4.c.10.
5 tiarū ſunt: idē aūt Spūs. †Et diuiſiones miniſtrationū ſūt,
6 idē aūt Dñs. †Et diuiſiones operationū ſunt, idē verò De⁹,
7 qui operatur omnia in oībus. †Vnicuiq; aūt datur mani-
8 feſtatio Spūs ad vtilitatē. †Alij quidē per Spūm datur ſer-
mo ſapiētiæ, alij aūt ſermo ſciētiæ, ſecundum eundem Spiritum:
9 †alteri fides in eodē Spiritu: alij gratia ſanitatum, in vno
10 Spiritu: †alij operatio virtutū, alij prophetia, alij diſcretio
B ſpirituū, alij genera linguarū, alij interpretatio ſermonū.
11 †‖Hæc aūt oīa operatur vnus atq; idem Spūs, diuidens ſin- Rom.12.a.3. Eph.4.b.7.
12 gulis prout vult. †‖Sicut enī corpus vnum eſt, & membra Rom.12.a.4.
habet multa, oīa aūt membra corporis cùm ſint multa,
13 vnū tamen corpus ſunt, ita & Chriſtus. †Etenim in vno Spū
oēs nos in vnū baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles,
14 ſiue ſerui, ſiue liberi: & oēs in vno Spū potati ſumus. †Nā
15 & corpus nō eſt vnū membrū, ſed multa. †Si dixerit pes:
Quoniam nō ſum manus, nō ſum de corpore: num ideo nō eſt
16 de corpore? †Et ſi dixerit auris, Quoniam non ſum oculus, non
C ſum de corpore: num ideo nō eſt de corpore? Si totū cor-
17 pus oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi odoratus?
18 †Nunc aūt poſuit Deus membra, vnumquodq; eorum in
19 corpore ſicut voluit. †Quòd ſi eſſent oīa vnū membrum,
20 vbi corpus? †Nunc autem multa quidem membra, vnum
21 autem corpus. †Non poteſt autem oculus dicere manui:
Opera tua non indigeo. aut iterum caput pedibus, Non
22 eſtis mihi neceſſarij. †Sed multò magis quæ videntur mē-
23 bra corporis infirmiora eſſe, neceſſariora ſunt: †& quæ
putamus ignobiliora membra eſſe corporis, his honorē
abundātiorem circundamus: & quæ inhoneſta ſunt no-
24 ſtra, abundantiorem honeſtatem habent. †Honeſta autē
noſtra, nullius egent: ſed Deus temperauit corpus, ei cui
25 deerat abundantiorem tribuendo honorem, †vt non ſit
ſchiſma in corpore, ſed idipſum pro inuicem ſollicita ſint
26 membra. †Et ſiquid patitur vnū membrum: cōpatiūntur
D omnia membra. ſiue gloriatur vnum membrum: cōgau-
27 dent omnia membra. †‖Vos aūt eſtis corpus Chriſti, & Rom.12.b.5.
28 membra de membro. †Et quoſdā quidem poſuit Deus in Eph.4.b.11.
eccleſia, primùm apoſtolos, ſecundò prophetas, tertiò
doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationū, opi-
29 tulationes, gubernationes, genera linguarum*. †Nūquid *interpretationes ſermonum.
omnes apoſtoli? Nunquid omnes prophetæ? nūquid oēs
30 doctores? †nunquid omnes virtutes? nūquid omnes gra-
tiam habent curationum? nunquid omnes linguis lo-
31 quuntur? nunquid omnes interpretantur? †Æmulamini
autem chariſmata meliora. Et adhuc excellentiorem
viam vobis demonſtro.

Oſtendit charitatis neceſsitatem & ipſius officia, perpetuitatem, ac præcellentiam ſupra fidem & ſpem, reliquaq; Dei dona.

CAP. XIII.

1 SI linguis hominum loquar & angelorum, charitatē
A autem non habeam: factus ſum velut æs ſonans, aut
2 cymbalum tinniens. †Et ſi habuero prophetiam, & noue-
rim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & ſi habuero
omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem au-
3 tem non habuero: nihil ſum. †Et ſi diſtribuero in cibos
pauperū oēs facultates meas, & ſi tradidero corpus meū
ita vt ardeam, charitatem autem non habuero: nihil mihi
4 prodeſt. †Charitas patiens eſt, benigna eſt. Charitas non
B æmulatur, non agit perperam, non inflatur, †non eſt
5 ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non
6 cogitat malum, †non gaudet ſuper iniquitate, congaudet
7 autem veritati: †oīa ſuffert, oīa credit, omnia ſperat, oīa
8 ſuſtinet. †Charitas nunquam excidit: ſiue prophetiæ eua-
C cuabūtur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur.

9 Ex parte enĩ cognoſcimus, & ex parte ꝓphetamus. Cùm
10 autẽ venerit qđ perfectũ eſt, euacuabitur qđ ex parte eſt.
11 Cùm eſſem paruulus, loquebar vt paruulus, ſapiebam vt
paruulus, cogitabã vt paruulus. Quãdo autẽ factus ſum
12 vir, euacuaui quæ erant paruuli. Videmus nũc p ſpeculũ
D in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco
ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.
13 Nunc autem manent, fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior
autem horum eſt charitas.

Donum linguarum inferius eſſe dicit dono prophetiæ, imò inutile ſi deſit cui interpretetur: tradit ergo eis normã qua his donis ordinatè vtant, & mulieres in eccleſiis ſilere iubet. CAP. XIIII.

1 SEctamini charitatẽ, æmulamini ſpiritalia, magis autẽ
A vt prophetetis. Qui enim loquitur lingua, nõ homi-
Spiritus 2 nibus loquitur, ſed Deo: nemo enim audit. Spiritu autẽ
3 loquitur myſteria: nam qui ꝓphetat hominibus, loqui-
tur ad ædificationem, & exhortationẽ, & conſolationẽ.
4 Qui loquitur lingua, ſemetipſum ædificat, qui aũt pro-
5 phetat, eccleſiam ædificat. Volo autem omnes vos loqui
linguis, magis autem prophetare. Nam maior eſt qui ꝓ-
phetat, quàm qui loquitur linguis, niſi fortè interprete-
6 tur vt eccleſia ædificationem accipiat. Nunc autem fra-
B tres, ſi venero ad vos linguis loquens, quid vobis prode-
ro, niſi vobis loquar aut in reuelatiõne, aut in ſciẽtia, aut
7 in prophetia, aut in doctrina? Tamen quæ ſine aĩa ſunt
vocem dantia, ſiue tibia, ſiue cithara, niſi diſtinctionem
ſonituũ dederint, quomodò ſcietur id quod canitur, aut
8 quod citharizatur? Etenim ſi incertã vocẽ det tuba, quis
9 parabit ſe ad bellũ? Ita & vos per linguam niſi manifeſtũ
ſermonem dederitis: quomodò ſcietur id quod dicitur?
10 eritis enim in aëra loquentes. Tam multa, vt puta, gene-
C ra linguarum ſunt in hoc mundo, & nihil ſine voce eſt.
11 Si ergo neſciero virtutem vocis, ero ei cui loquor barba-
12 rus, & qui loquitur mihi barbarus. Sic & vos, quõ æmu-
latores eſtis ſpirituũ: ad ædificationem eccleſiæ quærite
13 vt abundetis. Et ideo qui loquitur lingua: oret vt inter-
14 pretetur. Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat, mens
15 autem mea ſine fructu eſt. Quid ergo eſt? Orabo ſpiritu,
16 orabo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mẽte. Cæte-
quis ſupplet locũ idiotæ. D rum ſi benedixeris ſpiritu: qui ſupplet locũ idiotæ, quo-
modò dicet, Amen ſuper tuam benedictionem? quoniã
17 quid dicas, neſcit. nam tu quidẽ bene gratias agis, ſed al-
18 ter nõ ædificatur. Gratias ago Deo meo, quod omnium ve-
19 ſtrum lingua loquor. Sed in eccleſia volo quinque verba
ſenſu meo loqui, vt & alios inſtruam: quàm decẽ millia
20 verborũ in lingua. Fratres nolite pueri effici ſenſib᷒, ſed
21 malitia paruuli eſtote, ſenſibus autem perfecti eſtote. In
enim. Eſa.28.c.11. lege ſcriptum eſt. Quoniam in aliis linguis & labiis
aliis loquar populo huic, & nec ſic exaudient me, dicit
22 Dñs. Itaq; linguæ in ſignum ſunt non fidelibus ſed infi-
prophetię i. delibus: prophetia autem, nõ infidelibus, ſed fidelibus.
23 Si ergo conueniat vniuerſa eccleſia in vnum, & omnes
E linguis loquantur, intrent autem idiotæ aut infideles,
quid 24 nõnne dicent quòd inſanitis? Si autem omnes prophe-
tent, intret autem quis infidelis vel idiota conuincitur ab
25 omnibus, diiudicatur ab omnibus: occulta cordis eius
manifeſta fiunt: & ita cadens in faciem adorabit Deum,
26 pronuntians quod verè Deus in vobis ſit. Quid ergo eſt
fratres? Cùm conuenitis, vnuſquiſq; veſtrum pſalmũ ha-
bet, doctrinam habet, apocalypſim habet, linguã habet,
27 interpretationẽ habet, oĩa ad ædificationem fiant. Siue
lingua quis loquitur, ſecundùm duos, aut vt multò tres,
28 & per partes, & vnus interpretetur. Si autem non fuerit
F interpres, taceat in eccleſia, ſibi autem loquatur & Deo.
29 Prophetæ autem duo aut tres dicant, & cæteri diiudicẽt.
30 Quòd ſi alii reuelatum fuerit ſedenti, prior taceat. Po-
31 teſtis enim omnes per ſingulos prophetare, vt omnes di-
32 ſcant, & omnes exhortentur: & ſpiritus prophetarum,
ſubiectus eſt. 33 prophetis ſubiecti ſunt. Nõ enim eſt diſſenſionis Deus,
ſed pacis: ſicut & in omnibus eccleſiis ſanctorum do-
34 ceo. Mulieres in eccleſiis taceant, non permittitur eis
1.Tim.2.d.11 Gen.3.c.16 35 loqui, ſed ſubditas eſſe, ſicut & lex dicit. Siquid autem
G volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Turpe eſt
36 enim mulieri loqui in eccleſia. An à vobis verbum Dei
37 proceſſit? aut in vos ſolos peruenit? Siquis videtur pro-
pheta eſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo vobis,
38 quia Domini ſunt mãdata. Siquis autem ignorat, igno-
39 rabitur. Itaque fratres æmulamini prophetare, & loqui
40 linguis nolite prohibere. Omnia autem honeſtè & ſe-
cundùm ordinem fiant in vobis.

Chriſtum docet à mortuis reſurrexiſſe, multiſq; ac demum Paulo, qui ſe minimum dicit apoſtolorum, appàruiſſe, ac noſtram hic aſtruit reſurrectionem, & ordinem ac modum eius, vnà cũ diuerſa reſuſcitatorũ gloria, non in anima ſolũ, ſed etiã in corpore: mors autem in reſurrectione abſorbebitur. CAP. XV.

1 NOtũ aũt vobis facio fratres, Euangeliũ qđ prædicaui Gal.1.b.11.
A vobis, qđ & accepiſtis, in quo & ſtatis, per qđ &
2 ſaluamini, qua rõne prædicauerim vobis, ſi tenetis, niſi
3 fruſtra credidiſtis. Tradidi enim vobis in primis quod & 1.Pe.2.d.24. Eſa.53.b.5. c.8.
accepi, quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis no-
4 ſtris ſecundùm ſcripturas: & quia ſepultus eſt, & quia Iohan.2.d.2 Mat 19.c.40
5 reſurrexit tertia die ſecundùm ſcripturas. Et quia viſus Mat.28.a.6.
6 eſt Cephæ, & poſt hoc vndecim. Deinde viſus eſt plus quàm Mar.16.a.6. Luc.24.a.6.
quingentis fratribus ſimul: ex quibus multi manent vſ- e.14.
que adhuc, quidam autem dormierunt. Deinde viſus eſt Ioh.20.c.19.
7 Iacobo, deinde apoſtolis omnibus. Nouiſſimè autem Act.9.a.3.
8
B omnium tanquàm abortiuo, viſus eſt & mihi. Ego enĩ Ephe.3.b.8.
9 ſum minimus apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari
apoſtolus, quoniam perſecutus ſum eccleſiam Dei.
10 Gratia autem Dei ſum id quod ſum: & gratia eius in me
vacua non fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui:
11 non ego autem, ſed gratia Dei mecũ. Siue enim ego, ſiue
12 illi: ſic prædicamus, & ſic credidiſtis. Si autem Chriſtus
prędicatur quòd reſurrexit à mortuis: quomodò quidam
dicunt in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum non
13 eſt? Si autem reſurrectio mortuorum non eſt: neque
14 Chriſtus reſurrexit. Si autem Chriſtus non reſurrexit,
inanis eſt ergo prędicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra.
15 Inuenimur autem & falſi teſtes Dei: quoniam teſtimo-
C nium diximus aduerſus Deum, quòd ſuſcitauerit Chri-
ſtum, quem non ſuſcitauit, ſi mortui non reſurgunt.
16 Nam ſi mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurre-
17 xit. Quòd ſi Chriſtus nõ reſurrexit: vana eſt fides veſtra,
18 adhuc enim eſtis in peccatis veſtris. Ergo & qui dormie-
19 runt in Chriſto, perierunt. Si in hac vita tantũ, in Chri-
ſto ſperantes ſumus: miſerabiliores ſumus omnibus ho-
20 minibus. Nunc autem Chriſtus reſurrexit à mortuis, pri-
21 mitiæ dormientium: quoniam quidem per hominem Apoc.1.b.5. Col.1.a.18.
22 mors: & per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut enim
in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vi- Gene.3.a.6. Rom.5.c.12.
23 uificabuntur. Vnuſquiſq; autem in ſuo ordine, primi- 6.d.23. 1.Th 4.d.15
tiæ Chriſtus: deinde ii qui ſunt Chriſti, qui in aduentũ
24 eius crediderunt. Deinde finis: cùm tradiderit regnum
D Deo & patri, cùm euacuauerit omnem principatum &
25 poteſtatem & virtutem. Oportet autem illum regnare:
26 donec ponat oẽs inimicos ſub pedibus eius. Nouiſſi- Pſal.109.a.1. Heb.1.d.13. 10.c.13.
ma autem inimica deſtruetur mors. Omnia enim ſubie- Nouiſſimè.
27 cit ſub pedibus eius. Cùm autem dicat: Omnia ſubiecta Pſal 8.b.8.
28 ſunt ei: ſine dubio, præter eum qui ſubiecit ei oĩa. Cùm Hebr.2.b.8.
autem ſubiecta fuerint illi omnia: tunc & ipſe filius ſu-
biectus erit ei qui ſubiecit ſibi omnia, vt ſit Deus omnia
29 in omnibus. Alioquin quid facient qui baptizantur pro
mortuis, ſi omnino mortui nõ reſurgunt? vt quid & ba-
30 ptizantur pro illis? vt quid & nos periclitamur oĩ hora?
31 Quotidie morior per veſtram gloriam fratres, quam propter
32 habeo in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Si (ſecundũ ho-
minem) ad beſtias pugnaui Epheſi, quid mihi prodeſt, ſi
mortui non reſurgunt? manducemus & bibamus, cra- Eſa.22.d.13. 56.d.12.
33 enim moriemur. Nolite ſeduci, Corrumpunt mores Sap.2.b.6.
34 bonos colloquia mala. Euigilate iuſti & nolite pecca- iuſtè
E re, ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reuerentiã
35 vobis loquor. Sed dicit aliquis: Quomodò reſurgunt dicet
36 mortui? quali autem corpore venient? Inſipiens, tu qđ venient
37 ſeminas non viuificatur, niſi priùs moriatur. Et quod

ſeminas,nõ corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudũ
38 granum,vt puta,tritici,aut alicuius cęterorum.ᵀDeus aũt
dat illi corpus ſicut *vult*, & vnicuiq; ſeminum propriũ
* voluit S.
39 corpus. ᵀNõ omnis caro,eadem caro: ſed alia hominum,
40 alia pecorum,alia volucrum,alia piſcium. ᵀEt corpora
cæleſtia,& corpora terreſtria: ſed alia quidem cæleſtium
41 gloria,alia aũt terreſtriũ. ᵀAlia claritas Solis, alia claritas
Lunæ,& alia claritas Stellarũ.ᵀStella enim à ſtella differt
42 in claritate: ᵀſic & reſurrectio mortuorum. Seminatur in
43 corruptione,ſurget in incorruptione. ᵀSeminatᶜ in igno-
F bilitate:ſurget in gloria. Seminatur in infirmitate,ſurget
44 in virtute. ᵀSeminatur corpus animale,ſurget corpus ſpi
45 ritale.Si eſt corpus animale,eſt & ſpiritale, ᵀſicut ſcriptũ
Gen.2.b.7.
eſt: |Factus eſt primus homo Adam in animam viuẽtem:
46 nouiſſimus Adam in ſpũm viuificantẽ. ᵀSed nõ prius qđ
47 ſpiritale eſt:ſed quod animale,deinde qđ ſpiritale. ᵀPri-
mus homo de terra terrenus: ſecũdus homo de cælo,cæ-
48 leſtis. ᵀQualis terrenus,tales & terreni:& qualis cæleſtis,
49 tales & cæleſtes. ᵀIgitur ſicut portauimus imaginẽ terre-
50 ni:portemus & imaginẽ cæleſtis. ᵀHoc autẽ dico fratres,
quia caro & ſanguis regnũ Dei poſſidere nõ poſſunt,ne-
51 que corruptio incorruptelã poſſidebit. ᵀEcce myſteriũ
G vobis dico.Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes
52 immutabimur.ᵀIn momento,in ictu oculi, in nouiſſima
tuba(canet enim *tuba*)& mortui reſurgent incorrupti:
53 & nos immutabimur. ᵀOportet enim corruptibile hoc
induere incorruptionẽ, & mortale huc induere immor-
* corruptum hoc induerit incorruptionem & i.
54 talitatem. ᵀCùm autem *mortale hoc induerit immorta-
litatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt, |Abſorpta eſt
Oſe.13.d.14. Heb.2.d.14. 1.Ioh.5.a.5.
55 mors in victoria.ᵀVbi eſt mors victoria tua?vbi eſt mors
56 ſtimulus tuus? ᵀStimulus autem mortis peccatum eſt:
57 virtus verò peccati,lex. ᵀDeo autem gratias qui dedit no-
bis victoriam per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.
58 ᵀItaque fratres mei dilecti,ſtabiles eſtote, & immobiles,
abundantes in opere Domini ſemper, ſcientes quòd la-
bor veſter non eſt inanis in Domino.

*Vbi de colligenda pro Chriſtianis qui Ieroſolymis agebant, elee-
moſyna hortatus eſſet,commendat eis Timotheum ac Stepha-
næ familiam,deinde ſalutationes ſubiungit.* CAP. XVI.

1 DE collectis autẽ quæ fiunt in ſanctos,ſicut ordinaui
A eccleſijs Galatiæ,ita & vos facite.ᵀPer vnam ſabba-
2 thi vnuſquiſq; veſtrum apud ſe ſeponat, recõdens quod
ei bene placuerit,vt non cùm venero,tunc collectę fiant.
3 ᵀCùm autem præſens fuero: quos probaueritis per epi-
ſtolas, hos mittam perferre gratiam veſtram in Ieruſalẽ.
4 ᵀQuòd ſi dignum fuerit vt & ego eam,mecum ibunt.
5 ᵀVeniam autem ad vos,cùm Macedoniam pertranſiero:
6 nam Macedoniam pertranſibo. ᵀApud vos autem forſitã
B manebo, vel etiam hyemabo, vt vos me deducatis quo-
7 cunque iero. ᵀNolo enim vos modò in tranſitu videre,
ſpero enim me aliquantulum tẽporis manere apud vos,
8 ſi Dominus permiſerit. ᵀPermanebo autem Epheſi, vſq;
9 ad Pentecoſten. ᵀOſtium enim mihi apertum eſt magnũ
10 & euidens:& aduerſarij multi. ᵀSi autem venerit Timo-
theus, videte vt ſine timore ſit apud vos. opus enim Do-
11 mini operatur,ſicut & ego. ᵀNequis ergo illum ſpernat.
deducite autem illum in pace: vt veniat ad me, expecto
12 enim illum cum fratribus.ᵀDe Apollo autem fratre, *vo-
C bis notum facio, quoniam* multum rogaui eum vt veni-
ret ad vos cum fratribus:& vtique non fuit voluntas eius
vt nunc veniret, veniet autem cùm ei vacuum fuerit.
13 ᵀVigilate,ſtate in fide,viriliter agite,& confortamini.
14 ᵀOmnia veſtra in charitate fiant.ᵀObſecro autem vos fra-
* & Achaici.
15 tres,noſtis domum Stephanæ & Fortunati *quoniã ſunt
primitiæ Achaiæ, & in miniſterium ſanctorum ordina-
16 uerunt ſeipſos: ᵀvt & vos ſubditi ſitis eiuſmodi, & omni
17 cooperanti & laborãti.ᵀGaudeo autem in præſentia Ste-
D phanæ & Fortunati & Achaici, quoniam id quod vobis
18 deerat,ipſi suppleuerunt.ᵀrefecerunt enim & meum ſpi-
ritum,& veſtrum.Cognoſcite ergo qui huiuſmodi ſunt.
* omnes
19 ᵀSalutant vos *eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in Domino
multùm, Aquila,& Priſcilla cum domeſtica ſua eccle-
20 ſia *. ᵀSalutant vos omnes fratres. Salutate inuicem in
* apud quos & hoſpitor
21 oſculo ſancto. ᵀSalutatio mea manu Pauli. ᵀSiquis non
22 amat Dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ,ſit anàthema.Marana-
23 tha.ᵀGratia Domini noſtri Ieſu-Chriſti *vobiſcum.ᵀCha-
24 ritas mea cum omnibus vobis in Chriſto Ieſu.Amen.

Argumentum in ſecundam Epiſtolam Pauli ad Corinthios.

*POST actam à Corinthijs pœnitentiam, cõſolatoriam ſcri
bit eis epiſtolam apoſtolus à Troade per Titum: & collau
dans eos, hortatur ad meliora, contriſtatos quidem eos, ſed
emendatos oſtendens.*

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS Secunda.

*Oſtendit apoſtolus ex quantis in Aſia ortis aduerſitatibus eri-
puerit eum Dominus, vt & ipſe alios cõſolaretur: deinde ma-
nifeſtans cordis ſui ac doctrinæ ſynceritatem, oſtendit quòd
licet iuxta id quod propoſuerat, ad eos nõ venerit, nulla ipſius
id actum eſt leuitate: aſſerens firmam eſſe ſuæ prædicationis
veritatem.* CAPVT PRIMVM.

1 PAVLVS Apoſtolus Ieſu Chriſti
A per voluntatẽ Dei: & Timotheus
frater eccleſię Dei quę eſt Corin-
thi,cũ omnibus ſanctis, qui ſunt
2 in vniuerſa Achaia. ᵀGratia vobis
& pax à Deo Patre nr̃o, & Dñ̃o
3 Ieſu Chriſto. ᵀ|Benedictus Deus
Ephe.1.a.3. 1.Pet.1.a.3.
& Pater Dñi noſtri Ieſu Chriſti,
pater miſericordiarum, & Deus
4 totius conſolationis, ᵀqui conſolatur nos in omni tribu-
latione noſtra, vt poſſimus & ipſi conſolari eos qui in oĩ
preſſura ſunt, per exhortationẽ qua exhortamur & ipſi à
5 Deo. ᵀqm̃ ſicut abundãt paſſiones Chriſti in nobis, ita &
6 p Chriſtũ abundat cõſolatio noſtra.ᵀSiue aũt tribulamur
B ꝓ veſtra exhortatione & ſalute: *ſiue exhortamur, ꝓ vr̃a
* Siue cõſolamur pro veſtra conſolatione.
exhortatione *& ſalute* quę operatur *tolerantiã* earundẽ
7 paſſionũ quas & nos patimur: ᵀ*& ſpes noſtra firma eſt*
—.6.
* in tolerantiam 4.
* vt ſpes noſtra firma ſit
ꝓ vobis: ſciẽtes ꝙ ſicut ſocij paſſionũ eſtis, ſic eritis & cõ
8 ſolationis. ᵀNõ enĩ volumus ignorare vos fratres, de tri-
bulatione noſtra, quæ facta eſt in Aſia, qm̃ ſupra modũ
grauati ſumus ſupra virtutẽ,ita vt tęderet nos etiã viuere.
9 ᵀSed ipſi in nobiſmetipſis rñſum mortis habuimus,vt nõ
ſimus fidentes in nobis,ſed in Deo qui ſuſcitat mortuos,
10 ᵀqui de tantis periculis nos eripuit & eruit, in quẽ ſpera-
11 mus qm̃ & adhuc eripiet. ᵀadiuuantibus & vobis in ora-
tione ꝓ nobis,vt ex multarũ pſonis facierũ, eius quæ in
12 nobis eſt donationis,p multos gratiæ agant ꝓ nobis. ᵀNã
gloria nr̃a hæc eſt teſtimoniũ cõſciẽtiæ noſtræ, ꝙ in ſim-
C plicitate & ſynceritate Dei,& nõ in ſapiẽtia carnali,ſed in
grã Dei cõuerſati ſumus, in *hoc* mũdo: abũdantiùs autẽ
13 ad vos. ᵀNõ enĩ alia ſcribimus vobis, q̃ quæ legiſtis & *co-
* cognouiſtis
14 gnoſcitis*. ᵀSpero aũt ꝙ vſq; in finẽ cognoſcetis: ᵀſicut &
cognouiſtis nos ex parte, ꝙ gloria veſtra ſumus, ſicut &
15 vos noſtra in die Dñi noſtri Ieſu Chriſti. ᵀEt hac confidẽ-
tia volui priùs venire ad vos, vt ſecundã gratiã haberetis:
16 & per vos tranſire in Macedoniã,& iterum à Macedonia
17 venire ad vos, & à vobis deduci in Iudæã. ᵀCùm ergo hoc
voluiſſem, nunquid leuitate vſus ſum? Aut quæ cogito,
ſecundùm carnẽ cogito, vt ſit apud me EST, & NON?
18 ᵀFidelis autem Deus, quia ſermo noſter qui *fuit* apud
* & in.
D vos, non eſt in illo EST, & NON. ᵀDei enim filius Ie-
19 ſus Chriſtus, qui in vobis per nos prædicatus eſt, per me
& Syluanum & Timotheum, non fuit EST & NON,
20 ſed EST in illo fuit. ᵀQuotquot enim promiſſiones
Dei, ſunt, in illo EST: ideo & per ipſum, Amen Deo, ad

21 gloriam noſtram. Qui autem confirmat nos vobiſcũ in
22 Chřo, & qui vnxit nos, Deus: qui & ſignauit nos, & de-
23 dit pignus Spũs in cordibus noſtris. Ego aũt teſtẽ Deum
inuoco in animam meam, quòd parcens vobis, non veni
24 vltrà Corinthum: non quia dominamur fidei veſtræ, ſed
adiutores ſumus gaudij veſtri. nam fide ſtatis.

Oſtendit quòd ad ipſos non venerit, ne maioris eſſet cauſa triſtitiæ, exhortans vt fornicarium illum recipiant in gratiam, ſimul indicans quòd magno quidem labore, magno tamen etiam fructu prędicauerit, licet prædicationis ſuæ fragrantia quibuſdam mortis occaſio fuerit. CAP. II.

1 STatui autem hoc ipſum apud me, ne iterum in triſti-
A tia venirem ad vos. Si enim ego contriſto vos: & quis
2 eſt qui me lætificet, niſi qui contriſtatur ex me? Et hoc
3 ipſum ſcripſi vobis, vt non cùm venero, triſtitiam ſuper
triſtitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: cõ-
fidens in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium
4 veſtrum eſt. Nam ex multa tribulatione & anguſtia cor
dis ſcripſi vobis per multas lachrymas: non vt contriſte-
mini: ſed vt ſciatis quam charitatem habeam abundan-
5 tiùs in vobis. Si quis autem contriſtauit, non me contri-
6 ſtauit: ſed ex parte, vt non onerem oẽs vos. Sufficit illi
B qui eiuſmodi eſt, obiurgatio hęc quę fit à pluribus: ita vt
7 econtrario magis donetis & conſolemini, ne fortè abun-
8 dantiori triſtitia abſorbeatur qui eiuſmodi eſt. Propter
9 quod obſecro vos vt confirmetis in illum charitatẽ. Ideo
enim & ſcripſi, vt cognoſcam experimẽtum veſtrum an
10 in omnibus obedientes ſitis. Cui autem aliquid donaſtis: & ego. Nam & ego quod donaui, ſiquid donaui, ꝓ- *donatis
C ſtis: & ego. Nam & ego quod donaui, ſiquid donaui, ꝓ-
11 pter vos, in perſona Chriſti, vt non circumueniamur à
12 Satana, nõ enim ignoramus cogitationes eius. Cùm ve-
niſſem autem Troadem propter Euangelium Chriſti, &
13 oſtium mihi apertum eſſet in Domino, non habui re-
quiem ſpiritui meo, eò ꝙ non inuenerim Titum fratrem
meum: ſed valefaciens eis profectus ſum in Macedoniã.
14 Deo autẽ gratias, qui ſemper triumphat nos in Chriſto
D Ieſu, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni
15 loco. quia Chriſti bonus odor ſumus Deo, in ijs qui ſal-
16 ui fiunt, & in ijs qui pereunt. alijs quidem odor mortis
in mortem: alijs autem odor vitæ in vitam. Et ad hęc quis
17 tam idoneus. Non enim ſumus ſicut plurimi, adulterã-
tes verbum Dei, ſed ex ſynceritate, ſed ſicut ex Deo, co-
ram Deo, in Chriſto loquimur.

Non eget apoſtolus hominum commendatione, cùm fructus ſuæ prædicationis eum commendet: multò enim maiore in honore eſſe debent miniſtri noui teſtamenti ac ſpiritus, quàm veteris teſtamenti ac literæ: & quòd Iudæi velamen adhuc habebant ſuper cor ſuum in lectione ſcripturarum, quod fide in Chriſtum auferetur. CAP. III.

1 INcipimus iterũ noſmetipſos cõmendare? aut nũquid
A egemus (ſicut quidam) cõmendatitijs epřis ad vos, aut
2 ex vobis? Epřa noſtra vos eſtis, ſcripta in cordib⁹ noſtris,
3 quæ ſcitur & legitur ab omnibus hominibus, manife-
ſtati ꝙ epiſtola eſtis Chriſti, miniſtrata à nobis, & ſcripta
non atramento, ſed Spiritu Dei viui: non in tabulis lapi-
4 deis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciã autem ta-
5 lem habemus per Chriſtum ad Deũ: non ꝙ ſufficientes
ſimus, cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſuffi-
6 cientia noſtra ex Deo eſt. qui & idoneos nos fecit mini-
B ſtros noui teſtamenti: non litera, ſed Spiritu. litera enim *literæ, ſed Spiritus.
7 occidit: Spiritus autẽ viuificat. Quòd ſi miniſtratio mor
tis, literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non
poſſent intendere filij Iſraël in faciẽ Moyſi, propter glo-
8 riam vultus eius, quæ euacuatur: quomodò non magis
9 miniſtratio Spũs erit in gloria? Nam ſi miniſtratio dam-
nationis, in gloria eſt, multò magis abundat miniſteriũ
10 iuſtitię in gloria. Nam nec glorificatum eſt, quod claruit
C in hac parte, propter excellẽtem gloriam. Si enim quod
11 euacuatur per gloriam eſt, multò magis quod manet in
12 gloria eſt. Habentes igitur talẽ ſpem, multa fiducia vti-
13 mur, & non ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper faciẽ Exo.34.d.33
ſuã, vt nõ intenderent filij Iſrł in faciẽ eius quod euacuat,
14 ſed obtuſi ſunt ſenſus eorũ. Vſq; in hodiernũ enim diẽ,
D idipſum velamen in lectione veteris teſtamẽti manet nõ
15 reuelatum (quĩ in Chriſto euacuatur,) ſed vſq; in ho- *quòd ſi.
diernũ diẽ, cùm legitur Moyſes, velamen poſitũ eſt ſuper
16 cor eorũ. Cùm aũt conuerſus fuerit ad Dñm: auferetur
17 velamen. Dñs aũt Spiritus eſt. Vbi autem Spiritus Dñi: Ioh.4.d.24.
18 ibi libertas. Nos verò oẽs, reuelata facie gloriam Domi-
ni ſpeculãtes: in eandem imaginẽ transformamur à cla-
ritate in claritatem, tanquàm à Domini Spiritu.

Quòd ſyncera apoſtolorum prædicatione verbum Dei omnibus manifeſtatum eſt, præterquàm ijs quorum mentes excæcatæ ſunt: ꝙ multa aduerſa patiãtur apľi, nunq̃ tñ ſuccumbãt, momẽtanea aũt tribulatio parit magnã ęternamq́; gloriam. CAP. IIII.

1 IDeo habentes hanc miniſtrationem: iuxta quod miſe-
A ricordiam conſecuti ſumus, non deficimus, ſed abdi-
2 camus occulta dedecoris, non ambulantes in aſtutia, ne-
que adulterantes verbum Dei, ſed in manifeſtatione ve-
ritatis cõmendantes noſmetipſos ad oẽm conſcientiam
3 hominum coram Deo. Quòd ſi etiam opertum eſt Euã-
4 gelium noſtrum, in ijs qui pereunt eſt opertum, in qui-
bus Deus huius ſeculi excæcauit mẽtes infidelium, vt nõ
fulgeat illuminatio Euãgelij glorię Chriſti, qui eſt ima- *eis.
5 go Dei. Non enim noſmetipſos prædicamus, ſed Ieſum
B Chriſtum Dominum noſtrum: nos autẽ ſeruos veſtros
6 per Ieſum, quĩ Deus qui dixit de tenebris lucem ſplen-
deſcere, ipſe illuxit in cordib⁹ noſtris ad illuminationẽ
7 ſcientię claritatis Dei, in facie Chriſti Ieſu. Habemus au- *qui ſ.
tem theſaurum iſtum in vaſis fictilibus: vt ſublimitas ſit
8 virtutis Dei, & non ex nobis. In omnibus tribulationem
patimur, ſed non anguſtiamur: aporiamur, ſed nõ deſti-
9 tuimur: perſecutionẽ patimur, ſed non derelinquimur:
C deijcimur, ſed non perimus: ſemper mortificationẽ Ieſu
in corpore noſtro circumferentes, vt & vita Ieſu manife- *humiliamur, ſed nõ confundimur
10 ſtetur in corporibus noſtris. Semper enim nos qui viui-
11 mus, in mortem tradimur propter Ieſum, vt & vita Ieſu
12 manifeſtetur in carne noſtra mortali. Ergo mors in no-
13 bis operatur, vita autem in vobis. Habentes autem eun-
dem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt: Credidi propter
quod locutus ſum, & nos credimus propter quod & lo- Pſ.115.a.10.
14 quimur: ſcientes quoniam qui ſuſcitauit Ieſum, & nos
15 cum Ieſu ſuſcitabit, & conſtituet vobiſcum. Omnia enĩ
D propter vos, vt gratia abundans per multos in gratiarum
16 actione, abundet in gloriam Dei. Propter quod non
deficimus: ſed licet is qui foris eſt noſter homo corrum-
pitur, tamen is qui intus eſt renouatur de die in diem.
17 Id enim quod in pręſenti eſt momentaneum & leue tri-
bulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æter-
18 num glorię pondus operatur in nobis: non contem-
plantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur.
Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non
videntur, æterna ſunt.

Ex certa ſpe futuræ gloriæ deſiderant apoſtoli abſolui à corpore, cùm aliter illa frui non poſſint: ſemper autem cupientes Chriſto omnium iuſto iudici placere, dant ſuis diſcipulis occaſionem, de ipſis gloriandi coram aduerſarijs: ꝙ legatione pro Chriſto fungentes, ne ipſum quidem Chriſtum quem prædicant, & cuius morte reconciliatus eſt Deo mundus, iam ſecundùm carnem nouerant. CAP. V.

1 SCimus enim quoniam ſi terreſtris domus noſtra hu-
A ius habitationis diſſoluatur, ꝙ ædificationem ex Deo
2 habemus domũ nõ manufactã æternã in cęlis. Nã & in
hoc ingemiſcimus, habitationẽ noſtrã q̃ de cælo eſt, ſu-
3 perindui cupiẽtes: ſi tñ veſtiti, nõ nudi inueniamur. Nã Apo.16.e.15
4 & qui ſumus in hoc tabernaculo, ingemiſcimus grauati:
eò ꝙ nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur
5 quod mortale eſt à vita. Qui aũt efficit nos in hoc ipſum,
6 De⁹: q̃ dedit nobis pignus Spũs. Audẽtes igit̃ ſemper, &
7 ſciẽtes quĩ dum ſumus in corpore, peregrinamur à Dño;
8 (per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciẽ) audea-
B mus autem, & bonã voluntatem habemus magis pere-

9 grinati à corpore, & præſentes eſſe ad Dñm. ¶Et ideo con-
Ro.14.b.10. 10 tendimus, ſiue abſentes, ſiue præſentes placere illi. ¶Oēs
enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt
referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue
11 bonum, ſiue malum. ¶Scientes ergo timorem Dñi homi-
nibus ſuademus: Deo autem manifeſti ſumus. Spero au-
12 tem & in conſcientijs veſtris manifeſtos nos eſſe. ¶Non
iterum cómendamus nos vobis, ſed occaſionem damus
vobis gloriandi pro nobis, vt habeatis ad eos qui in facie
*excidimus. 13 gloriantur, & nō in corde. ¶Siue enim méte *excedimus,
C Deo: ſiue ſobrij ſumus, vobis. ¶Charitas enim Chriſti vr-
14 get nos: æſtimantes hoc, quoniam ſi vnus pro omnibus
15 mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. ¶& pro omnibus
mortuus eſt Chriſtus, vt & qui viuunt, iam non ſibi vi-
16 uant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit. ¶Itaq;
nos ex hoc neminem nouimus ſecundùm carnem. Et ſi
cognouimus ſecundùm carnem Chriſtum: ſed nunc iam
17 non nouimus. ¶Siqua ergo in Chriſto noua creatura, ve-
Iſa. 43.c.19. D tera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia noua. ¶Omnia au
Apoc. 21.b 5 18 tem ex Deo, qui nos reconciliauit ſibi per Chriſtum: &
19 dedit nobis miniſterium reconciliationis. ¶ qm̄ quidem
Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, nō repu
tans illis delicta ipſorū, & poſuit in nobis verbum recō-
20 ciliationis. ¶Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanq̄
Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, recō-
21 ciliamini Deo. ¶Eum qui non nouerat pctm̄, pro nobis
peccatum fecit: vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam, oſtendens quantum laborauerit vt probatum ſe Dei miniſtrum exhiberet, & admonens vt à conuictu & conſortio infidelium ſeparentur.

C A P. V I.

*ſr 7. 1 ADiuuantes autē *exhortamur, ne in vacuum gratiā
Iſa.49.c.8. A Dei recipiatis. ¶(Ait enim: Tempore accepto exau-
2 diui te: & in die ſalutis adiuui te. Ecce, nunc tempus ac-
1.Co 10.g.32 3 ceptabile: ecce, nunc dies ſalutis.) ¶nemini dantes vllam
offenſionem, vt non vituperetur miniſterium noſtrum:
1.Cor.4.a.1. 4 ¶ ſed in omnibus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei mi-
niſtros, in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſi
5 tatibus, in anguſtijs, ¶in plagis, in carceribus, in ſeditio-
6 nibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, ¶in caſtitate, in
B ſcientia, in longanimitate, in ſuauitate, in Spiritu ſancto,
7 in charitate non ficta, ¶in verbo veritatis, in virtute Dei, p
8 arma iuſtitię à dextris, & à ſiniſtris, ¶per gloriam & igno-
bilitatem, per infamiam & bonam famam: vt ſeductores
9 & veraces, ſicut qui ignoti & cogniti: ¶quaſi morientes,
10 & ecce viuimus. vt caſtigati, & nō mortificati: ¶quaſi tri-
ſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut egentes, multos autē
C locupletantes: tanquàm nihil habentes, & omnia poſſi-
11 dentes. ¶Os noſtrum patet ad vos ô Corinthij, cor noſtrū
12 dilatatum eſt. ¶Non anguſtiamini in nobis: anguſtiamini
13 autem in viſceribus veſtris. ¶eandem autem habentes re-
munerationem (tanquàm filijs dico) dilatamini & vos.
14 ¶Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim parti-
cipatio iuſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas luci ad
15 tenebras? ¶Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Aut
D quæ pars fideli cum infideli? ¶Qui autem cōſenſus tem-
1 Cor.3.d.17 6 d.19. Leu.26.b 12 16 plo Dei cum idôlis? Vos enim eſtis tēplum Dei viui: ſi-
cut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis: & inambu
labo, & ero illorum Deus: & ipſi erunt mihi populus.
Iſa.52.c.11. 17 ¶Propter quod exite de medio eorum, & ſeparamini di-
cit Dominus: & immundum ne tetigeritis: & ego recipiā
Iere.31.a.1. b.9. 18 vos: ¶& ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios
& filias, dicit Dominus omnipotens.

Oſtendit apoſtolus quanto amore Corinthios proſequatur, & quantum de correcta ipſorum vita in magnis ſuis tribulationibus gaudium acceperit, quantúmue bonum pepererit triſtitia, quam ex ſua acceperant epiſtola. C A P. VII.

1 HAs ergo habentes promiſſiones chariſſimi, munde-
A mus nos ab omni inquinamēto carnis & ſpiritus,
2 perficiētes ſanctificationem in timore Dei. ¶Capite nos.
Neminē læſimus, neminē corrupimus, neminē circūue-
3 nimus. ¶Nō ad cōdemnationē *dico, prædixi enī quòd in *veſtram
cordibus noſtris eſtis ad cōmoriendum & ad conuiuen-
4 dū. ¶Multa mihi fiducia eſt apud vos, multa mihi gloria-
tio pro vobis: repletus ſum conſolatione: ſuperabundo
5 gaudiū in oī tribulatione noſtra. ¶Nam & cùm veniſſe
mus in Macedoniam, nullā requiem habuit caro noſtra,
B ſed omnē tribulationem paſſi ſumus: foris pugnæ, intus
6 timores. ¶Sed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt
7 nos Deus, in aduentu Titi. ¶Non ſolùm autem in aduētu
eius, ſed etiam in conſolatione, qua conſolatus eſt in vo-
bis, referens nobis veſtrum deſiderium, veſtrum fletum,
8 veſtram æmulationē ꝓ me, ita magis vt gauderem. ¶Qm̄
C & ſi contriſtaui vos in epiſtola, nō me pœnitet: etſi pœni
teret, videns ꝙ epl'a illa (& ſi ad horam) vos cōtriſtauit,
9 ¶nunc gaudeo: non quia cōtriſtati eſtis, ſed quia contri-
ſtati eſtis ad pœnitentiam. Contriſtati enim eſtis ſ'm
Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis.
10 ¶Quæ enim ſ'm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalu- 1.Pet.2.d.19
tem ſtabilem operatur: ſeculi autem triſtitia mortē ope-
11 ratur. ¶Ecce enim hoc ipſum, ſecundùm Deum cōtriſta-
ri vos, quantam in vobis operatur ſolicitudinem: ſed de-
fenſionē, ſed indignationem, ſed timorē, ſed deſideriū, ſed
æmulationem, ſed vindictā: in omnibus exhibuiſtis vos,
12 incontaminatos eſſe negocio. ¶Igitur etſi ſcripſi vobis, nō
propter eum qui fecit iniuriā, nec propter eum qui paſ-
ſus eſt: ſed ad manifeſtandam ſolicitudinē noſtram, quā
13 habemus pro vobis *coram Deo. ¶Ideo conſolati ſumus. *ad vos 6.
D In conſolatione autem noſtra, abundantiùs magis gauiſi
ſumus ſuper gaudio Titi, quia refectus eſt ſpiritus eius ab
14 omnibus vobis: ¶& ſiquid apud illum de vobis gloriatus
ſum, non ſum cōfuſus: ſed ſicut omnia vobis in veritate
locuti ſumus, ita & gloriatio noſtra, quæ fuit ad Titum,
15 veritas facta eſt & viſcera eius abundantiùs in vobis ſūt:
reminiſcentis omnium veſtrum obedientiam, quomo-
16 dò cum timore & tremore excepiſtis illum. ¶Gaudeo ꝙ
in omnibus confido in vobis.

Hortatur eos ad eleemoſynam pauperibus, qui Ieroſolymis agebant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Chriſti exemplo, admonens vt quod iam dudum facere propoſuerant, id nunc pro cuiuſque facultate præſtent: & miniſtros collaudat quos ad eam mittit colligēdam, gaudēs quòd Titus humanè fuerit ab eis exceptus. CAP. VIII.

1 NOtam autē facimus vobis fratres, gratiam Dei quæ
A data eſt in eccleſijs Macedonię, ¶ꝙ in multo experi-
2 mento tribulationis abundantia gaudij ipſorum fuit, &
altiſſima paupertas eorum abundauit in diuitias ſimpli-
3 citatis eorum. ¶ quia ſecundùm virtutem (teſtimonium
4 illis reddo) & ſupra virtutem voluntarij fuerunt, ¶cum
multa exhortatione obſecrantes nos gratiam & commu
5 nicationem miniſterij quod fit in Sanctos. ¶Et non ſicut
ſperauimus, ſed ſemetipſos dederunt, primùm Domino,
6 deinde nobis per voluntatem Dei: ¶ita vt rogaremus Ti-
tum, vt quemadmodùm cœpit, ita & perficiat in vobis
7 etiam gratiam iſtam. ¶Sed ſicut in omnibus abūdatis fide
B & ſermone, & ſcientia, & omni ſolicitudine, *inſuper & *6.
8 charitate veſtra in nos, vt & in hac gratia abundetis. ¶Nō
quaſi imperans dico: ſed per aliorum ſolicitudinem, etiā
9 veſtræ charitatis ingenium bonum comprobans. ¶Scitis
enim gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, quoniam pro-
pter vos egenus factus eſt, cùm eſſet diues, vt illius inopia
10 vos diuites eſſetis. ¶Et conſilium in hoc do: hoc enim vo-
bis vtile eſt, qui non ſolùm facere, ſed & velle cœpiſtis ab
11 anno priore: ¶nunc verò & facto perficite: vt quemadmo-
dùm promptus eſt animus voluntatis, ita ſit & perficiē-
12 di ex eo quod habetis. ¶Si enim voluntas prompta eſt, ſe-
C cundùm id quod habet, accepta eſt, non ſecundùm id
13 quod non habet. ¶Non enim vt alijs ſit remiſſio, vobis au *8.
14 tem tribulatio, ſed ex æqualitate. ¶In præſenti tempore
veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat: vt & illo-
rum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, vt
15 fiat æqualitas, ¶ſicut ſcriptum eſt: Qui multum, non abū Exo.16.d.18.
16 dauit: & qui modicum, non minorauit. ¶Gratias au- *habuit 2.8.

EPISTOLA
PAVLI APOSTOLI
AD PHILIPPENSES.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenſes, manifeſtat eis ꝙ preſſura ſua in maiorem Euangelij fructum ceſſerint, quam vtilitatem ſi non ſpectaret, omnino diſſolui cuperet & eſſe cũ Chriſto: eoſq; adhortatur vt dignè ad Chriſti euangelium conuerſentur, dicens ꝙ pro ipſo iam afflictiones ſuſtinuerint.

CAPVT PRIMVM.

1 PAVLVS & Timotheus ſerui Ieſu
A Chriſti, omnibus ſanctis in Chri
ſto Ieſu, qui ſunt Philippis cum
2 epiſcopis & diaconis. ¶Gratia vo-
bis & pax à Deo Patre noſtro, &
3 Dño Ieſu Chriſto. ¶Gratias ago
Deo meo in omni memoria ve-
4 ſtri, ¶(ſemper in cunctis orationi
bus meis pro omnibus vobis, cũ
5 gaudio deprecationem faciẽs,) ¶ſuper communicatione
6 veſtra in euangelio Chriſti à prima die vſq; nunc, ¶confi
dens hoc ipſum quia qui cœpit in vobis opus bonũ, pfi-
7 ciet vſq; in diẽ Chri Ieſu. ¶ſicut eſt mihi iuſtum, hoc ſentı̃
B re ꝓ oĩbus vobis, eò ꝙ habeã vos in corde, & in vinculis
meis, & in defenſione, & cõfirmatione Euangelij, ſocios
8 gaudij mei oẽs vos eſſe. ¶Teſtis enim mihi eſt Deus, quo
9 modò cupiam omnes vos in viſceribus Ieſu Chriſti. ¶Et
hoc oro, vt charitas veſtra magis ac magis abũdet in ſciẽ
10 tia & in omni ſenſu: ¶vt probetis potiora, vt ſitis ſynceri,
11 & ſine offenſa in diem Chriſti, ¶repleti fructu iuſtitiæ p
12 Ieſum Chriſtum, in gloriam & laudem Dei. ¶Scire autẽ
vos volo fratres, quia quæ circa me ſunt, magis ad profe-
13 ctum venerunt euangelij: ¶ita vt vincula mea manifeſta
fierent in Chriſto in omni prætorio, & in cæteris oĩbus,
14 ¶vt plures è fratribus in Dño, confidentes in vinculis me
is, abundantiùs auderent ſine timore verbum Dei loq.
15 ¶Quidam quidem & propter inuidiam & contentionẽ:
quidam autem & propter bonam voluntatem Chriſtũ
16 prædicant. ¶Quidam ex charitate: ſciẽtes qm̃ in defenſio
C nem Euangelij poſitus ſum. ¶Quidam autem ex contẽ-
17 tione Chriſtum annuntiant, non ſyncerè: exiſtimantes
18 preſſuram ſe ſuſcitare vinculis meis. ¶Quid enim? Dum
omni modo, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatẽ Chri-
19 ſtus annũtietur: & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. ¶Scio
enim quia hoc mihi proueniet ad ſalutem, per veſtram
orationem & ſubminiſtrationem Spiritus Ieſu Chriſti,
20 ¶ſm expectationem & ſpem meam, quia in nullo cõfun
dar, ſed in omni fiducia ſicut ſemper, & nunc magnifica
bitur Chriſtus in corpore meo, ſiue per vitã, ſiue p mor-
21 tem. ¶Mihi enim viuere Chrs eſt, & mori lucrũ. ¶Quòd
*hoc 1. 22 ſi viuere in carne ˈhìcˋ mihi fructus operis eſt, & qd eligã
D ignoro. ¶Coarctor autẽ è duobus deſiderium habens diſ
23 ſolui & eſſe cum Chriſto, multò magis melius: ¶perma-
*magis 4. 24 nere autem in carne, *neceſſarium propter vos. ¶Et hoc
25 cõfidens, ſcio quia manebo & permanebo omnibus vo-
26 bis, ad profectum veſtrum & gaudium fidei: ¶vt gratula
tio veſtra abundet in Chriſto Ieſu in me, per meum ad-
Epheſ.4.a.1. Colo.1.b.10 1.The.2.c.12 27 uentum iterum ad vos. ¶Tantùm dignè Euangelio Chri
ſti conuerſamini, vt ſiue cùm venero, & videro vos, ſiue
abſens, audiam de vobis quia ſtatis in vno ſpiritu, vnani
28 mes collaborantes fidei Euangelij. ¶Et in nullo terreami
ni ab aduerſarijs: quæ illis eſt cauſa perditionis, vobis au-
29 tẽ ſalutis, & hoc à Deo: ¶quia vobis donatũ eſt ꝓ Chri-
ſto, nõ ſolùm vt in eum credatis, ſed vt etiam pro illo pa-
30 tiamini, ¶idẽ certamen habentes quale & vidiſtis in me,
*auditis 1. & nunc ˈaudiſtisˋ de me.

Ad mutuam dilectionem & concordiam, animiq; modeſtiã miro affectu eos hortatur, exemplo Chriſti, in cuius nomine omne genu nunc flectitur, vtq; ſuam in timore operentur ſalutem: congratulatur tum illis ꝙ inter malos ſanctè viuant, tum ſibi ꝙ tales habeat diſcipulos. Timotheum laudat à ſyncera Euangelij prædicatione & obedientia: ſimiliter & Epaphroditum, quẽ ad eos mittit poſtquàm ab ægritudine cõualuit. CAP. II.

1 SIqua ergo conſolatio in Chriſto, ſiquod ſolatiũ cha-
A ritatis, ſiqua ſocietas ſpiritus, ſiqua viſcera *miſerato *ac miſerationes 7.
2 nis: ¶implete gaudium meum, vt idem ſapiatis, eandem
3 charitatem habentes, vnanimes idipſum ſentiẽtes: ¶ni-
hil per contentionem, neque per inanem gloriam: ſed in
4 humilitate, ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes: ¶nõ quæ
5 ſua ſunt ſinguli conſiderantes, ſed ea quæ aliorum. ¶Hoc 1.Cor.10.f. 24 13.b.5.
6 enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu: ¶qui cùm
in forma Dei eſſet, nõ rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqua
7 lem Deo, ¶ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui acci
piens, in ſimilitudinem hoĩum factus, & habitu inuẽtus
8 vt homo. ¶Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſ- Hebr.2.b.9.
B que ad mortem: mortẽ autem crucis. ¶Propter quod &
9 Deus exaltauit illum: & donauit illi nomen quod eſt ſu
10 per omne nomen: ¶vt in nomine Ieſu oẽ genu flectatur, Eſa.45.d.23. Ro.14.b.11.
11 cæleſtium, terreſtrium, & infernorum: ¶& oĩs lingua con
fiteatur quia Dñs Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei patris.
12 ¶Itaq; chariſſimi mei, (ſicut ſemper obediſtis:) nõ vt in p̃-
ſentia mei tantũ, ſed multò magis nunc in abſentia mea,
13 cum metu & tremore veſtram ſalutẽ operamini. ¶Deus
eſt enim qui operatur in vobis & velle & perficere, pro
14 bona voluntate. ¶Oĩa aũt facite ſine murmurationibus 1.Pet.4.c.9.
15 & hæſitationibus, ¶vt ſitis ſine querela, & ſimplices filij
Dei, ſine reprehenſione in medio nationis prauæ & per-
16 uerſæ, inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo: ¶ver
C bum vitæ continentes ad gloriam meam in die Chriſti,
quia non in vacuum cucurri, neq; in vacuum laboraui.
17 ¶Sed & ſi immolor, ſupra ſacrificium & obſequiũ fidei
18 veſtræ, gaudeo & congratulor omnibus vobis. ¶Idipſum
19 autem & vos gaudete, & congratulamini mihi. ¶Spero
autem in Dño Ieſu, ¶Timotheum me citò mittere ad vos: Acto.16.a.1.
vt & ego bono animo ſim, cognitis quæ circa vos ſunt.
20 ¶Neminem enim habeo tam vnanimem, qui ſyncera affe
21 ctione pro vobis ſolicitus ſit. ¶Omnes enim q̃ ſua ſunt 1.Cor.10.f. 24.13.b.5.
22 quærunt: non quæ ſunt Ieſu Chriſti. ¶Experimentũ autẽ
eius cognoſcite, quia ſicut patri filius, mecum ſeruiuit in
23 Euangelio. ¶Hunc igitur ſpero me mittere ad vos, mox
24 vt videro quæ circa me ſunt. ¶Confido aũt in Domino
25 qm̃ & ipſe veniam ad vos citò. ¶Neceſſarium aũt exiſti-
maui, Epaphroditum fratrem & cooperatorẽ & commi
D litonem meum, veſtrum autem apoſtolũ, & miniſtrum
26 neceſſitatis meæ, mittere ad vos. ¶qm̃ quidem omnes vos
deſiderabat: & mœſtus erat, propterea quòd audieratis il
27 lum infirmatum. ¶Nam & infirmatus eſt vſq; ad mortẽ:
ſed Deus miſertus eſt eius: non ſolùm autem eius, verũ
28 etiam & mei, ne triſtitiam ſup triſtitiã haberẽ. ¶Feſtinan
tiùs ergo miſi illum, vt viſo eo, iterum gaudeatis, & ego
29 ſine triſtitia ſim. ¶Excipite itaq; illum cum omni gaudio
30 in Dño: & eiuſmodi cum honore habetote. ¶qm̃ propter
opus Chriſti, vſq; ad mortem acceſſit, tradens aĩam ſuã,
vt impleret id quod ex vobis deerat erga meũ obſequiũ.

Paulus omnia hæc detrimentum arbitratus eſt, quò Dei iuſtitiã ex fide in Chriſtum adipiſceretur, ſemper proficiens vt tandẽ perfectionem conſequeretur: quapropter Philippenſes hortatur vt ipſum, & non diſcolos, crucis Chriſti inimicos, imitentur.

CAP. III.

1 DE cætero fratres mei gaudete in Dño. Eadem vobis
A ſcribere, mihi quidem non pigrum, vobis autẽ ne-
2 ceſſarium. ¶Videte canes, videte malos operarios, videte
3 conciſionem. ¶Nos enim ſumus circunciſio, qui ſpũ ſer
uimus Deo, & gloriamur in Chriſto Ieſu, & non in car-
4 ne fiduciam habentes, ¶quanquam & ego habeã confi-
dentiam in carne. Siquis alius videtur cõfidere in carne,
5 ego magis, ¶circũciſus octauo die, ex genere Iſraël, de tri-
bu Ben-iamin, Hebræus ex Hebræis, ſm legem Phari- 2.Co.11.e.22 Act.23.b.6.
6 ſæus, ſm æmulationem perſequens eccleſiam Dei, ſm
7 iuſtitiam quæ in lege eſt conuerſatus ſine querela. ¶Sed

quæ mihi fuerũt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chri
8 ſtum detrimenta. ¶Verùtamen exiſtimo omnia detrimẽ
B tum eſſe propter eminentem ſcientiam Ieſu Chriſti Dñi
mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror
9 vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam: ¶& inueniar in illo
non habens meam iuſtitiam quæ ex lege eſt, ſed illã quæ
10 ex fide eſt Chriſti*, quæ ex Deo eſt iuſtitia in fide: ¶ad co- *Ieſu
gnoſcẽdum illum, & virtutem reſurrectionis eius, & ſo-
11 cietatem *paſſionũ* illius: cõfiguratus morti eius, ¶ſi quo *paſſionis
modo occurram ad reſurrectionem quæ eſt ex mortuis.
12 ¶Nõ q̃ iam acceperim, aut iam perfectus ſim: ſequor au-
C tem ſi comprehendã in quo & cõprehenſus ſum à Chri
13 ſto Ieſu. ¶Fratres, ego me non arbitror comprehendiſſe.
Vnum autem: quæ quidem retrò ſunt obliuiſcens, ad ea
14 verò quæ ſunt priora extendens meipſum, ¶ad deſtina-
tum perſequor, ad brauium ſupernæ vocationis Dei in
15 Chriſto Ieſu. ¶Quicunq; ergo pfecti ſumus, hoc ſentia-
mus: & ſiqd aliter ſapitis, & hoc vobis Deus *reuelauit*. reuelabit ê.
16 ¶Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem ſapiamus,
17 in eadem permaneamus regula: ¶Imitatores mei eſtote
D fratres & obſeruate eos qui ita ambulant, ſicut habetis
18 formam *noſtram*. ¶Multi enim ambulant, quos ſæpè *nos 1.
dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos cru- Ro. 16. ſ.13.
19 cis Chriſti: ¶quorum finis interitus: quorum Deus vẽter
eſt: & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt.
20 ¶Noſtra aũt conuerſatio in cælis eſt: vnde etiam Saluato-
rem expectamus, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,
21 ¶qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratũ
corpori claritatis ſuæ, ſecundùm operationem qua etiã
poſſit ſubijcere ſibi omnia.

Ad perſeuerantiam & ſpirituale gaudium, modeſtiam, preces & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipſis exoptans, vtq́; mordicus teneant quæcunq; Dei ſunt, laudans ipſos, quòd per Epaphroditum neceſſaria ad ipſum miſerint.

CAP. IIII.

1 ITaq; fratres mei cariſſimi, et deſideratiſſimi, gaudium
A meum* & corona mea, ſic ſtate in Domino cariſſimi. *&c.
2 ¶*Euchodiam* rogo & Synthychen deprecor idipſum ſa- *Euodiam.
3 pere in Dño. ¶Etiam rogo, & te germane compar, adiu-
ua illas quæ mecum laborauerunt in Euangelio cũ Cle-
mente, & cæteris adiutoribus meis, quorũ nomina ſunt
4 in libro vitæ. ¶Gaudete in Dño ſemper: iterum dico gau
5 dete. ¶Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus, Do
6 minus prope eſt. ¶Nihil ſoliciti ſitis: ſed in omni oratio-
B ne & obſecratione cum gratiarũ actione petitiones ve-
7 ſtræ innoteſcant apud Deum. ¶Et pax Dei quæ exuperat
oẽm ſenſum, cuſtodiat corda veſtra & intelligentias ve-
8 ſtras in Chriſto Ieſu. ¶De cætero fratres, quæcunq; ſunt
vera, quæcunq; pudica, quæcunq; iuſta, quæcunque ſan
cta, quæcunq; amabilia, quæcunq; bonæ famæ, ſiqua vir
9 tus, ſiqua laus *diſciplinæ*, hæc cogitate. ¶Quæ & didici *&c.
ſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me, hæc agite,
10 & Deus pacis erit vobiſcũ. ¶Gauiſus ſum autem in Dño
C vehementer, q̃m tandem aliquando refloruiſtis pro me
11 ſentire, ſicut & ſentiebatis: occupati autem eratis. ¶Non
quaſi propter penuriam dico, ego enim didici, in quib*
12 ſum, ſufficiens eſſe. ¶Scio & humiliari, ſcio & abũdare:
(vbiq; & in omnibus inſtitutus ſum) & ſatiari, & eſuri-
13 re, & abundare, & penuriam pati. ¶omnia poſſum in eo
14 qui me confortat. ¶Veruntamen bene feciſtis, communi
15 cantes tribulationi meæ. ¶Scitis autem & vos Philippen
ſes, q̃ in principio Euangelij, quãdo profectus ſum à Ma
cedonia, nulla mihi eccleſia communicauit in ratione
16 dati & accepti, niſi vos ſoli: ¶quia & Theſſalonicam, ſe-
D mel & bis in vſum mihi miſiſtis. ¶Non quia quæro da-
17 tum: ſed requiro fructum abundantem *in ratione vrã*. *in rationẽ
18 ¶Habeo autem omnia, & abũdo: repletus ſum, acceptis veſtram ».
ab Epaphrodito quæ miſiſtis, odorem ſuauitatis, hoſtiã
19 acceptam, placentem Deo. ¶Deus autem meus impleat Rom. 12. a. 1
omne deſiderium veſtrum ſecundũ diuitias ſuas, in glo-
20 ria in Chriſto Ieſu. ¶Deo autem & patri noſtro gloria in
21 ſecula ſeculorum. Amẽ. ¶Salutate omnem ſanctum in
22 Chriſto Ieſu. ¶Salutant vos qui mecum ſunt fratres. Salu
tant vos omnes ſancti: maximè autem qui de Cæſaris do
23 mo ſunt. ¶Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiri-
tu veſtro. Amen.

Argumentum in Epiſtolam Pauli ad Coloſſenſes.

COLOSSENSES, & hi ſicut Laodicenſes, ſunt Aſiani, & ipſi præuenti erant à pſeudo apoſtolis. Nec ad hos acceſſit ipſe apoſtolus, ſed & hos per epiſtolam corrigit. Audierant enim verbũ ab Archippo: qui & miniſterium in eos accepit. Ergo apoſtolus iam ligatus, ſcribit eis ab Epheſo per Tychicum diaconum & Oneſimum Acolythum.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

Audita fide, charitate ac ſpe Coloſſenſium, orat pro ipſis apoſtolus, quò in ſcientia Dei bonisq; operibus perficiantur: Chriſtum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata ſunt, & qui caput eſt eccleſiæ, quo omnia pacificata ſunt, hortatur ergo vt immobiles in fide permaneant, ſeq; dicit effectum Chriſti miniſtrum, ad prædicandum myſterium à ſeculis abſconditũ, & nunc manifeſtatum.

CAPVT I.

1 PAVLVS apoſtolus Ieſu Chriſti p
A voluntatem Dei, & Timotheus
2 frater: ¶ijs qui ſunt Coloſſis ſan-
ctis & fidelib* fratribus in Chri
3 ſto Ieſu. ¶Gratia vobis & pax à
Deo patre noſtro, & Dño Ieſu
Chriſto. Gratias agimus Deo &
Patri Dñi noſtri Ieſu Chri ſem-
4 per pro vobis orantes: ¶audien-
tes fidẽ veſtram in Chriſto Ieſu: & dilectionem quam
5 habetis in ſanctos omnes, ¶propter ſpẽ quæ repoſita eſt
vobis in cælis, quam audiſtis in verbo veritatis Euange-
6 lij, ¶quod peruẽnit ad vos, ſicut & in vniuerſo mũdo eſt,
& fructificat, & creſcit, ſicut in vobis, ex ea die qua audi
7 ſtis & cognouiſtis gratiam Dei in veritate, ¶ſicut didici-
B ſtis ab Epaphra cariſſimo conſeruo noſtro, qui eſt fide-
8 lis pro vobis miniſter Chriſti Ieſu, ¶qui etiam manifeſta-
9 uit nobis dilectionem veſtram in ſpiritu. ¶Ideo & nos ex
qua die audiuimus, non ceſſamus pro vobis orãtes & po
ſtulantes, vt impleamini agnitione volũtatis eius, in om
10 ni ſapientia & intellectu ſpiritali: ¶vt ambuletis dignè
Deo p omnia placentes: in omni opere bono fructifican
11 tes, & creſcentes in ſcientia Dei: ¶in omni virtute cõfor-
tati ſm potentiam claritatis eius, in omni patientia & lõ
12 ganimitate cum gaudio, ¶gratias agentes *Deo & patri* q *Patri ».
dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum, in lumine. *Deo patri.
13 qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in 11.
14 regnum filij dilectionis ſuæ, ¶in quo habemus redẽptio
15 nem, *remiſſionem peccatorum, ¶qui eſt imago Dei inui *&
16 ſibilis, primogenitus omnis creaturæ: ¶q̃m in ipſo cõdi *vel 1.
C ta ſunt vniuerſa in cælis, & in terra, viſibilia, & inuiſibi- Ioh. 1. a. 4.
lia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue
17 poteſtates. omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt: ¶& ip
18 ſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant. ¶Et ipſe eſt
caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, primogeni
tus ex mortuis: vt ſit in omnibus ipſe primatum tenens: 1. Co. 15. c. 21
19 ¶quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabi- Apo. 1. b. 5.
20 tare: ¶et per eum reconciliare omnia in ipſum pacificans
per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in
21 cælis ſunt. ¶Et vos cùm eſſetis aliquando alienati & ini-
22 mici ſenſu, in operibus malis, ¶nunc autem recõciliauit
in corpore carnis eius per mortẽ, exhibere vos ſanctos,
23 & immaculatos, & irreprehenſibiles corã ipſo, ¶ſi tamẽ

permane-

in genere meo, abundantiùs ęmulator exiſtés paternarú
15 mearum traditionum. Cùm autem placuit ei qui me ſe-
gregauit ex vtero matris meę, & vocauit per gratiam ſuá,
16 vt reuelaret filiũ ſuum in me, vt euangelizarem illum in
17 Gentibus, continuò non acquieui carni & ſanguini, ne-
D que veni Ieroſolymam ad anteceſſores meos apoſtolos:
ſed abij in Arabiam, & iterum reuerſus ſum Damaſcum.
18 Deinde poſt annos tres veni Ieroſolymam videre Petrũ:
19 & manſi apud eum diebus quindecim. Alium autẽ apo-
ſtolorum vidi neminem: niſi Iacobum fratrem Domini.
20 Quę autem ſcribo vobis: ecce coram Deo, quia non mẽ-
21 tior. Deinde veni in partes Syrię & Cilicię. Eram autem
22 ignotus facie eccleſijs Iudæę, quę erant in Chriſto: tantũ
23 autem auditum habebant, Quoniam qui perſequebatur
nos aliquando, nunc euangelizat fidem, quam aliquádo
24 expugnabat, & in me clarificabant Deum.

Paulus euangelij veritatem liberè ſemper docuit inter Gentes, approbantibus id primis apoſtolis, & nihil ad illud a'denti-bus, ſed Paulum in ſocium recipientibus, qui etiam palàm reprehendit Cepham, oſtendens q̃ nõ ex legis operibus quiſquã iuſtificetur, ſed per fidem in Chriſtum. CAP. II.

1 DEinde poſt annos quatuordecim, iterum aſcẽdi Ie-
A roſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito. Aſcẽ-
2 di autem ſecundùm reuelationem: & contuli cum illis
Euangelium quod prædico in Gentibus, ſeorſum autẽ ijs
qui videbantur aliquid eſſe: ne fortè in vacuum currerẽ
maiores eſſe
3 aut cucurriſſem. Sed neque Titus qui mecum erat, cùm
4 eſſet Gentilis, compulſus eſt circuncidi: ſed ꝓpter ſub-
introductos falſos fratres qui ſubintroierunt explorare
libertatem noſtram, quam habemus in Chriſto Ieſu, vt
5 nos in ſeruitutem redigerent. Quibus neq; ad horã ceſſi-
ſubiectione
mus ſubiectioni: vt veritas Euangelij permaneat apud
6 vos. Ab ijs autem qui videbantur eſſe aliquid (quales ali
Deu. 10. d. 17 2. Par. 19. c. 17 Ioh. 34. b. 19 Sap. 6. b. 8. Eccl. 35. b. 16 Rom. 2. b. 11. Ephe. 6. b. 9. Col. 3. d. 25. Act. 10. e. 34. 1. Pe. 1. c. 17.
B quando fuerint, nihil mea intereſt. Deus perſonam ho-
minis non accipit) mihi enim qui videbantur eſſe ali-
7 quid, nihil contulerunt. Sed econtra, cùm vidiſſent q̃
creditum eſt mihi Euangelium præputij, ſicut Petro cir-
8 cunciſionis (qui enim operatus eſt Petro in apoſtolatum
9 circũciſionis: operatus eſt & mihi inter Gentes) & cùm
cognouiſſent gratiam quæ data eſt mihi, Iacobus & Ce-
phas, & Iohannes qui videbantur columnę eſſe, dextras
dederũt mihi & Barnabę ſocietatis: vt nos in Gentes, ipſi
10 autem in circunciſionẽ: tantùm vt pauperum memores
11 eſſemus. q̃ etiã ſolicitus fui hoc ipſum facere. Cũ autẽ
Petrus
C veniſſet Cephas Antiochiam: in faciem ei reſtiti, quia
12 reprehenſibilis erat. Priùs enim q̃ venirent quidam à Ia-
cobo, cum Gentibus edebat: cùm autem veniſſent, ſub-
trahebat & ſegregabat ſe, timẽs eos qui ex circunciſione
13 erant. Et ſimulationi eius conſenſerunt cæteri Iudæi, ita
vt & Barnabas duceretur ab eis in illam ſimulationem.
14 Sed cùm vidiſſem q̃ non rectè ambularent ad veritatem
Euãgelij, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu cùm Iudæus
ſis, gentiliter viuis, & non Iudaicè: quomodò Gentes co-
15 gis Iudaizare? Nos natura Iudæi, & nõ ex Gentibus pec-
Rom. 3. c. 19. c. 20.
16 catores. Scientes autem quòd non iuſtificatur homo ex
operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti: & nos in Chri-
credidimus
ſto Ieſu credimus, vt iuſtificemur ex fide Chriſti, & non
Ro. 3. c. 20.
ex operibus legis: propter quod ex operibus legis nõ iu-
17 ſtificabitur omnis caro. Quòd ſi quærentes iuſtificari in
D Chriſto, inuẽti ſumus & ipſi peccatores: nunquid Chri-
18 ſtus peccati miniſter eſt? Abſit. Si enim quæ deſtruxi, ite-
19 rum hæc ædifico: præuaricatorem me conſtituo. Ego
enim per legem, legi mortuus ſum, vt Deo viuam: Chri-
20 ſto confixus ſum cruci. Viuo autem, iam non ego: viuit
verò in me Chriſtus. Quod autem nunc viuo in carne: in
fide viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum
21 pro me. Non abijcio gratiam Dei. Si enim per legem iu-
ſtitia, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt.

Sicut Abraha, ita & poſteris, non ex legis operibus, ſed ex fide in Chriſtum datus eſt Spiritus ſanctus: ſubditi autẽ legi, quum nemo præſtet legem, maledicti ſunt: ſed hanc maledictionem Chriſtus in ſe ſuſcipiens, nos ab ea liberauit: promiſſiones verò factæ Abrahæ per fidem complentur, licet interim lex tanquàm pædagogus data fuerit, quæ non poterat iuſtificare.
CAP. III.

1 O Inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit non obedire credere 6.
A veritati, ante quorum oculos Ieſus Chrĩs ꝓſcriptus
2 eſt, in vobis crucifixus? Hoc ſolũ à vobis volo diſcere, Ex
3 operibꝰ legis Spũm accepiſtis, an ex auditu fidei? Sic ſtul
ti eſtis, vt cùm ſpũ cœperitis, nũc carne conſummemini?
4 Tanta paſſi eſtis ſine cauſa: ſi tñ ſine cauſa. Qui ergo tri
5 buit vobis Spũm, & operat virtutes in vobis: ex operibus
6 legis, an ex auditu fidei? Sicut, Abrahã credidit Deo, & ſcriptũ eſt 6 Gen. 15. b. 6.
7 reputatũ eſt illi ad iuſtitiã. Cognoſcite ergo quia qui ex Rom. 4. a. 3 c. 18.
8 fide ſunt, ij ſunt filij Abrahę. Prouidẽs aũt ſcriptura quia Iaco. 2. d. 23.
B ex fide iuſtificat Gẽtes Deus, ꝓnuntiauit Abrahæ, Quia Cognoſcitis 4.
9 benedicentur in te oẽs gẽtes. Igitur qui ex fide ſunt, bene Gen. 12. a. 3. 22. d. 18. 26. a. 4.
10 dicentur cũ fideli Abrahã. Quicunq; enĩ ex operibus le-
gis ſunt: ſub maledicto ſunt. Scriptũ eſt enĩ: Maledictus Eccl. 44. d. 20
oĩs qui nõ permanſerit in oĩbus quæ ſcripta ſunt in libro Deu. 27. d. 26
11 legis, vt faciat ea. Quoniam aũt in lege nemo iuſtificatur apud
12 Deum, manifeſtum eſt: quia iuſtus ex fide viuit. Lex Abac. 2. a. 4. Rom. 1. b. 17
13 autẽ non eſt ex fide: ſed qui fecerit ea, viuet in illis. Chrs viuet 5. Leui. 18. a. 5.
nos redemit de maledicto legis, factus ꝓ nobis maledictũ Deu. 21. d. 23
(quia ſcriptum eſt: Maledictus omnis qui pendet in li-
14 gno) vt in Gentibus benedictio Abrahę fieret in Chriſto
Ieſu: vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.
15 Fratres (ſecundùm hominem dico) tñ hominis confir- Heb. 9. c. 17.
C matum teſtamentum nemo ſpernit, aut ſuperordinat.
16 Abrahę dictę ſunt promiſſiones: & ſemini eius. Non di-
cit, Et ſeminibus, quaſi in multis: ſed quaſi in vno, Et ſemi
17 ni tuo qui eſt Chriſtus. Hoc autem dico, teſtamentum
confirmatũ eſt à Deo: quę poſt quadringẽtos & triginta
annos facta eſt lex, nõ irritum facit ad euacuandã promiſ
18 ſionẽ. Nam ſi ex lege hęreditas, iam non ex promiſſione.
19 Abrahæ autẽ per repromiſſionem donauit Deus. Quid
igitur lex? Propter tranſgreſſiones poſita eſt, donec veni- tranſgreſſionem
ret ſemẽ cui ꝓmiſerat, ordinata per angelos in manu me-
20 diatoris. Mediator autẽ, vnius non eſt: Deus autem vnus
21 eſt. Lex ergo aduerſus promiſſa Dei? Abſit. Si enim data
D eſſet lex quæ poſſet viuificare: verè ex lege eſſet iuſtitia.
22 Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato: vt promiſſio Rom. 3. b. 2.
23 ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Priùs autem q̃
veniret fides: ſub lege cuſtodiebamur concluſi, in eã fidẽ
24 quę reuelanda erat. Itaque lex, pędagogus noſter fuit in
25 Chrõ: vt ex fide iuſtificemur. At vbi venit fides: iã nõ ſu-
26 mus ſub pędagogo. Oẽs enim filij Dei eſtis per fidem in
27 Chrõ Ieſu. Quicunq; enĩ in Chrõ baptizati eſtis: Chrm Rom. 6. a. 3.
28 induiſtis. Nõ eſt Iudæus, neq; Grecus, nõ eſt ſeruus, neq;
liber, non eſt maſculus neque fœmina. Omnes enim vos
29 vnum eſtis in Chriſto Ieſu. Si autẽ vos Chriſti: ergo ſemẽ
Abrahæ eſtis, ſecundùm promiſſionem hæredes.

Ante Chriſtum natum, Iudæi in modum hæredis adhuc paruuli, ſub lege continebantur, tanquàm ſub tutore: conatur autem eos à legis ſeruitute reuocare, quũ fide acceperint filiorũ adoptionem, cõmemorans quanto feruore ipſum ac prędicationem ipſius anteà acceperãt, & ſimul ad hoc typũ afferens de duobus Abrahę filijs, duo teſtamẽta deſignantibus, per quod doces legis ęmulatores à Chriſti hereditate eijciẽdos. CAP. IIII.

1 DIco autem, quanto tempore hæres paruulus eſt, ni-
A hil differt à ſeruo, cùm ſit dñs omniũ: ſed ſub tu-
2 toribus & actoribus eſt vſq; ad præfinitũ tempus à patre:
ita & nos, cùm eſſemus paruuli, ſub elementis mũdi era-
4 mus ſeruientes. At vbi venit plenitudo tpis, miſit Deus
5 filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege: vt eos
qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum re-
6 ciperemus. Quoniam autem eſtis filij Dei: miſit Deus Spi-
7 ritum filij ſui in corda veſtra clamantẽ: Abba Pater. Ita-
que iam non eſt ſeruus, ſed filius. Quòd ſi filius: & hæ-
8 res per Deum. Sed tunc quidem ignorantes Deũ, ijs qui
9 natura nõ ſunt dij, ſeruiebatis. Nunc autem cùm cogno-
B ueritis Deum, imò cogniti ſitis à Deo: quomodò conuer-

timini iterum ad infirma & egena elementa, quibus de-
10 nuò ſeruire vultis? Dies obſeruatis, & menſes, & tépora,
11 & annos. Timeo vos, ne fortè ſine cauſa laborauerim in
12 vobis. Eſtote ſicut ego, quia & ego ſicut vos: Fratres, ob-
13 ſecro vos, Nihil me læſiſtis. Scitis aũt quia per infirmita-
14 tem carnis euãgelizaui vobis iampridé: & tentationem
*meam 2. vestrã in carne mea, nõ ſpreuiſtis neq; reſpuiſtis, ſed ſi-
15 cut angelũ Dei excepiſtis me, ſicut Chr̃m Ieſum. Vbi eſt
ergo beatitudo veſtra? Teſtimonium enĩ perhibeo vobis,
quia ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis
16 mihi. Ergo inimicus vobis factus ſum verum dicens vo-
17 bis? Æmulantur vos non bene: ſed excludere vos volũt,
C vt illos æmulemini. Bonum autem æmulamini in bono
18 ſemper: & nõ tm̃ cùm præſens ſum apud vos. Filioli mei,
19 quos iterũ parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.
20 Vellẽ autem eſſe apud vos modò, & mutare vocẽ meã:
21 qm̃ confundor in vobis. Dicite mihi qui ſub lege vultis
Gen. 16. d. 15 / Gene. 21. a. 2. 22 eſſe, legem non legiſtis? Scriptum eſt enĩ qm̃ Abraham
duos filios habuit: vnum de ancilla, & vnum de libera.
23 Sed qui de ancilla, ſm̃ carnem natus eſt: qui autem de
24 libera, per repromiſſionẽ. quæ ſunt per allegoriã dicta.
*in D Hæc enim ſunt duo teſtamenta. Vnum quidem à mõte
25 Sina, in ſeruitutem generans: quæ eſt Agar. (Sina enim
mons eſt in Arabia: qui coniunctus eſt ei, quæ nunc eſt
26 Ierl̃m) & ſeruit cum filijs ſuis. Illa autem quæ ſurſum eſt
27 Ierl̃m, libera eſt: quæ eſt mater noſtra. Scriptum eſt enĩ:
Iſai. 54. a. 1. Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe & clama, quæ nõ
parturis: quia multi filij deſertæ, magis q̃ eius quæ habet
Rom. 9. b. 8. 28 virum. Nos autem fratres ſm̃ Iſaac promiſſionis filij
29 ſumus. Sed quomodò tunc is qui ſecundùm carnem na-
tus fuerat, perſequebatur eum qui ſecundùm ſpiritum:
Gen. 21. b. 10. 30 ita & nunc. Sed quid dicit ſcriptura? Eijce ancillam &
filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio
31 liberæ. Itaque fratres, non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ:
qua libertate Chriſtus nos liberauit.

Qui legis operibus iuſtificari cupit, expers eſt fructus Chriſti, in quo nec prodeſt circuncifio, nec præputium, ſed fides quæ per dilectionem operatur. Hortatur ergo vt caueãt à ſeductoribus, ſtudeantq; mutuæ dilectioni: caro autem ſemper repugnans ſpiritui trahit ad carnis opera, quæ ſeparant à regno cælorum: ſpiritus verò affert fructus quibus illud conſequimur, etiam ſi legis opera non præſtemus. CAP. V.

Act. 15. a. 1. e. 2. 1 STate: & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri. Ec-
A ce ego Paulus dico vobis, qm̃ ſi circũcidamini, Chri-
2 ſtus vobis nihil proderit. Teſtificor autem rurſus omni
3 homini circumcidẽti ſe, qm̃ debitor eſt vniuerſæ legis fa-
4 ciendæ. Euacuati eſtis à Chriſto, qui in lege iuſtificami-
5 ni: à gratia excidiſtis. Nos enim ſpiritu, ex fide, ſpem iu-
6 ſtitiæ expectamus. Nam in Chriſto Ieſu neq; circuncifio
B aliquid valet, neq; præputium: ſed fides quæ per charita-
7 tem operatur. Currebatis bene: quis vos impediuit veri-
Nemini obſenſeritis. 8 tati non obedire? Perſuaſio, *nõ eſt ex eo qui vocat vos.
*hæc. / 1. Cor. 5. b. 6. 9 Modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Ego
10 cõfido in vobis in Dño: q; nihil aliud ſapietis: qui aũt cõ-
11 turbat vos, portabit iudicium, quicunq; eſt ille. Ego aũt
fratres, ſi circuncifionem adhuc prædico: quid adhuc per-
ſecutionem patior? Ergo euacuatũ eſt ſcandalum crucis.
12 Vtinam & abſcindantur qui vos cõturbant. Vos enim
13 in libertatem vocati eſtis fratres: tm̃ ne libertatem in oc-
ſpiritus caſionem detis carnis, ſed per charitatem ſeruite inuicẽ.
Leu. 19. d. 18 / Mat. 22. d. 39 / Mar. 12. d. 31 / Rom. 13. c. 8 / Iacob 2. b. 8 / Ro. 13. d. 14. / 1. Pet. 2. c. 11. 14 Omnis enim lex in vno ſermone impletur: Diliges p-
C ximum tuũ ſicut teipſum. Quòd ſi inuicem mordetis &
15 comeditis: videte ne ab inuicem cõſumamini. Dico aũt:
16 Spiritu ambulate, & deſideria carnis nõ perficietis. Ca-
17 ro enĩ cõcupiſcit aduerſus ſpiritũ: ſpiritus autem aduer-
ſus carnem. hæc enim ſibi inuicem aduerſantur: vt non
18 quæcunq; vultis, illa faciatis. Quòd ſi ſpiritu ducimini,
19 non eſtis ſub lege. Manifeſta ſunt autem opera carnis,
quæ ſunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,
20 idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones,
21 æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homi-
D cidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia. quæ prædi-
co vobis, ſicut prædixi, qm̃ qui talia agunt, regnum Dei
22 non cõſequentur. Fructus autem Spiritus eſt: charitas,
gaudiũ, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,
23 manſuetudo, fides, modeſtia, cõtinentia, caſtitas. Aduer-
24 ſus huiuſmodi non eſt lex. Qui autem ſunt Chriſti, car-
25 nẽ ſuã crucifixerũt cũ vitijs & cõcupiſcentijs. Si viuimus
26 ſpiritu: ſpiritu & ambulemus. Nõ efficiamur inanis glo
riæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

Cum humilitate iuuandus eſt proximus, nec aliorum laudes curandæ: ſemperq; bene operandum eſt, vt tempore ſuo metamus vitam æternam. Rurſum monet, vt caueant à ſeductoribus, qui cùm legem ſuadeant, ipſi illam non obſeruant: Paulus autem in ſolo Chriſto crucifixo gloriatur, ad quem nec circũciſio, nec præputium quicquam faciunt. CAP. VI.

1 FRatres, & ſi præoccupatus fuerit hõ in aliquo delicto,
A vos q ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpũ le-
2 nitatis, cõſiderãs teipſum, ne & tu tenteris. Alter alteri*
3 onera portate: & ſic adimplebitis legẽ Chr̃i. Nã ſiq̃s exi-
4 ſtimat ſe aliquid eſſe, cũ nihil ſit: ipſe ſe ſeducit. Opus au
B tẽ ſuum pbet vnuſquiſq;, & ſic in ſemetipſo tm̃ gloriam
5 habebit, & nõ in altero. Vnuſquiſq; enĩ onus ſuum por 1. Cor. 3. b. 8
6 tabit. Cõmunicet autẽ is q catechizatur verbo, ei qui ſe *verbum 1.
7 catechizat, in oĩbus bonis. Nolite errare: De' nõ irridetur.
8 Quæ enĩ ſeminauerit hõ: hæc & metet. Qm̃ qui ſeminat
in carne ſua: de carne & metet corruptionẽ. q autem ſemi
9 nat in ſpiritu: de ſpiritu metet vitã æternã. Bonũ aũt fa- 2. Theſ. 3. c. 13
C ciẽtes, nõ deficiamus. tpe enĩ ſuo metemus nõ deficiẽtes.
10 Ergo dũ tp̃s habemus, operemur bonũ ad oẽs, maximè
11 aũt ad domeſticos fidei. Videte qualibus literis ſcripſi
12 vobis mea manu. Quicũq; volũt placere in carne: hi co- *enim.
gũt vos circuncidi, tm̃ vt crucis Chriſti perſecutionẽ non
13 patiantur. Neq; enĩ q circunciduntur, legẽ cuſtodiunt: ſed
14 volũt vos circuncidi, vt in carne veſtra glorientur. Mihi
D autem abſit gloriari, niſi in cruce Dñi noſtri Ieſu Chriſti:
15 per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mũdo. In
Chriſto enim Ieſu neque circunciſio aliquid valet, neque
16 præputium: ſed noua creatura. Et quicunq; hanc regulã
ſecuti fuerint, pax ſuper illos, & miſericordia, & ſuper
17 Iſraël Dei. De cætero nemo mihi moleſtus ſit: ego enim
18 ſtigmata Dñi Ieſu in corpore meo porto. Gratia Domini
noſtri Ieſu Chriſti, cum ſpiritu veſtro fratres. Amen.

Argumentum in Epiſtolam Pauli ad Epheſios.

EPheſii, ſunt Aſiani. Hi accepto verbo veritatis, perſtiterunt in fide. Hoc collaudat Apoſtolus, ſcribens eis à Roma de carcere per Tychicũ diaconũ.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD EPHESIOS.

Deum benedicit apoſtolus, qui prædeſtinatos plurimis, vſq; maximis per Chriſtum filium affecit beneficijs: agitq; Deo gratias ob fidem ac dilectionem Epheſiorum erga proximos, orans vt perfectam adipiſcantur ſapientiam, oſtendens etiam Chriſti à mortuis ſuſcitati exaltationem, qui conſtitutus eſt caput ſuper omnem Eccleſiam. CAP. PRIMVM.

1 PAVLVS Apoſtolus Ieſu Chriſti
A per voluntatem Dei: omnibus
ſanctis qui ſunt Epheſi: & fide-
2 libus in Chriſto Ieſu. Gratia vo
bis & pax à Deo patre noſtro,
3 & Dño Ieſu Chr̃o. Benedictus
Deus & Pater Dñi noſtri Ieſu 2. Cor. 1. a. 3. / 1. Pet. 1. a. 3.
Chriſti, qui benedixit nos in oĩ
bñdictione ſpũali, in cæleſtib', in
4 Chr̃o: ſicut elegit nos in ipſo an̄ mundi conſtitutionẽ, vt
eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in chari-

5 tate. Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum, p
B Ieſum Chriſtum, in ipſum: ſm propoſitú voluntatis ſuę:
6 in laudé gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificauit nos in di-
7 lecto- filio ſuo`. In quo habemus redemptionem p ſan- (*ſ.)
guinem eius (remiſſionem peccatorum) ſm diuitias gra
8 tiæ eius, quæ ſuperabundauit in nobis in omni ſapiētia
9 & prudentia, vt notum faceret nobis ſacramentum vo-
luntatis ſuæ, ſecundú beneplacitú eius, quod propoſuit
10 in eo, in diſpenſatione`plenitudinis temporum, inſtau (*In diſpenſationem 1.)
rare omnia in Chriſto, quæ in cælis & quæ in terra ſunt,
11 in ipſo. In quo etiam nos ſorte vocati ſumus: prædeſtina
ti ſm propoſitum eius qui operatur omnia, ſm conſiliú
12 voluntatis ſuæ: vt ſimus in laudem gloriæ eius nos, qui
13 antè ſperauimus in Chriſto: in quo & vos, cùm audiſſe
C tis verbum veritatis, (Euangelium ſalutis veſtræ:) in quo
14 & credentes ſignati eſtis Spú promiſſionis ſancto, qui
eſt pignus hæreditatis noſtræ, in redemptionem acquiſi
15 tionis, in laudem gloriæ ipſius. Propterea & ego audiés
fidem veſtram quæ eſt `in Dño`Ieſu, & dilectionem in (*Chriſto)
16 omnes ſanctos: non ceſſo gratias agens pro vobis, me-
17 moriam veſtri faciés in orationibus meis, vt Deus, Dñi
noſtri Ieſu Chriſti pater, gloriæ, det vobis ſpiritum ſapiē
18 tiæ & reuelationis, in`agnitione`eius, illuminatos ocu- (*agnitionem)
los cordis veſtri, vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis eius, &
19 quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis, & quæ ſit
ſupereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credi
D mus: ſecundú operationé potentiæ virtutis eius, quam (Infr. 3. b.7.)
20 operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans illum à mortuis, & cõ-
21 ſtituens ad dexteram ſuam in cæleſtibus, ſupra omnem
principatum & poteſtaté & virtutem, & dominationé,
& omne nomen quod nominatur non ſolú in hoc ſecu-
22 lo, ſed etiam in futuro. Et omnia ſubiecit ſub pedibus (Pſal. 8. b. 8.)
23 eius: & ipſum dedit caput `ſupra oém eccleſiá`, q eſt cor (*ſuper omnia ipſi eccleſiæ 3. *&)
pus ipſius, *plenitudo eius, qui oia in oíbus adimpletur.

Peccatis antea mortui, per Chriſtum viuificati ſunt, non ſuis operibus, ſed gratia per fidem Chriſti. Oſtendit Gentes quæ priùs alienæ erant à Dei promiſſionibus, iam per Chriſtum, & fidem, quæ Dei donum eſt, factas eſſe ſanctorum ciues, idemq; habere fundamentum cum Patriarchis ac Prophetis. CAP. II.

1 ET vos *cú eſſetis mortui delictis & peccatis veſtris, (Col. 1. c. 13. 3. a. 1. *conuiuificauit)
A in quibus aliquando ambulaſtis ſecundú ſeculum
2 mundi huius, ſm principem poteſtatis aëris huius, ſpús,
3 qui nunc operatur in filios diffidētiæ, in quibus & nos
oés aliquando conuerſati ſumus in deſiderijs carnis no-
ſtræ, facientes volútatem carnis & cogitationum, & era-
4 mus natura filij iræ ſicut & cæteri: Deus autem (qui di-
ues eſt in miſericordia) propter nimiam charitaté ſuam
5 qua dilexit nos, & cú eſſemus mortui peccatis, conuiui
ficauit nos Chriſto, (cuius gratia eſtis ſaluati,) & conre-
6 ſuſcitauit, & conſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto Ie-
7 ſu, vt oſtenderet in ſeculis ſuperuenientibus abundan-
B tes diuitias gratiæ ſuæ, in bonitate ſuper nos in Chriſto
8 Ieſu. Gratia enim eſtis ſaluati per fidem (& hoc non ex
9 vobis, Dei enim donum eſt) non ex operibus, vt ne quis
10 glorietur. Ipſius enim ſumus factura, creati in Chriſto
Ieſu in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis
11 ambulemus. Propter quod memores eſtote q aliquan
do vos *eratis Gentes in carne, qui dicebamini præputiú (*qui.)
12 ab ea quæ dicitur circunciſio in carne, manufacta: `qui` (*quod 1.)
C eratis illo in tempore ſine Chriſto, alienati à cõuerſatio-
ne Iſraël, & hoſpites teſtamētorum, promiſſionis ſpem
13 non habentes, & ſine Deo in hoc mundo. Nunc autem
in Chriſto Ieſu vos qui aliquando eratis longè, facti eſtis
14 propè in ſanguine Chriſti. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui
fecit vtraq; vnum, & medium parietem maceriæ ſolués,
15 `inimicitias`in carne ſua: legé mandatorú decretis eua- (*inimicitiã 4)
cuans: vt duos condat in ſemetipſo in vnum nouum ho
16 miné, faciens pacem, `&`reconciliet ambos in vno cor- (*vt)
pore, Deo per crucem, interficiens `inimicitias`in ſemet- (*inimicitiã 5)
17 ipſo. Et veniens euangelizauit pacem vobis qui lógè fui
18 ſtis, & pacem ijs qui propè: qm per ipſum habemus ac (Rom. 5. a. 2.)
D ceſſum ambo in vno Spiritu ad patrem. Ergo iam non
19 eſtis hoſpites & aduenæ, ſed eſtis ciues ſanctorum & do
20 meſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamētum apoſto-
lorum & prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Ie-
21 ſu Chriſto: in quo omnis ædificatio conſtructa, creſcit
22 in templum ſanctú in Dño, in quo & vos coædificami-
ni in habitaculum Dei in Spiritu ſancto.

Paulus docuit hoc myſterium, prophetis & apoſtolis reuelatú, q Gentes per Chriſtum participes factæ ſint promiſſionú Dei, quē orat vt ſpiritu corroborentur, & in charitate radicati ad plenú in diuinis myſterijs edoceantur. CAP. III.

1 HVius rei gratia, ego Paulus vinctus Chriſti Ieſu, p
A vobis Gentibus: ſi tamen audiſtis, diſpéſationem
2 gratiæ Dei quæ data eſt mihi in vobis, qm ſm reuelatio
3 nem notum mihi factum eſt ſacramentum, ſicut ſuprà
4 ſcripſi in breui: prout poteſtis legentes intelligere pru-
5 dentiá meam in myſterio Chriſti: quod alijs generatio-
nibus non eſt agnitum filijs hoīum, ſicuti nunc reuela-
6 tú eſt ſanctis apoſtolis eius & prophetis in ſpiritu. Gen
tes eſſe cohæredes & concorporales & cõparticipes pro
7 miſſionis eius in Chriſto Ieſu per Euangeliú: Cuius fa-
B ctus ſum miniſter ſm donum gratię Dei, quæ data eſt mi (Sap. 1. d. 19. 1. Cor. 15. b. 9)
8 hi ſm operationem virtutis eius. Mihi oīum ſanctorum
minimo, data eſt gratia hæc, In Gētibus euangelizare in-
9 ueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare oés quæ ſit
diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſeculis in Deo, qui
10 omnia creauit, vt innoteſcat *`principibus`& poteſtati- (*nunc 1. * principatibus 3.)
bus in cęleſtibus, per eccleſiam, multiformis ſapientia
11 Dei, ſm præfinitionem ſæculorum, quam fecit in Chri
12 ſto Ieſu Dño noſtro. In quo habemus fiduciam & acceſ
C ſum in confidentia, per fidé eius. Propter quod peto ne
13 deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ eſt glo
14 ria veſtra. Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem
15 Dñi noſtri Ieſu Chriſti, ex quo oís paternitas `in cælis`, (*in cælo 9.)
16 & in terra nominat, vt det vobis ſm diuitias gloriæ ſuæ,
`virtutem` corroborari per Spúm eius in interiori hoíe: (*virtute 3.)
17 Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris, in cha
18 ritate radicati & fundati, vt poſſitis comprehendere cú
D omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſubli
19 mitas, & profundum, ſcire etiam ſupereminentem ſcié
tiæ charitatem Chriſti, vt impleamini in omnem ple-
20 nitudinem Dei. Ei autem qui potens eſt omnia fa- (Ro. 16. d. 25.)
cere ſuperabundanter quàm petimus aut intelligimus,
21 ſecundùm virtutem quæ operatur in nobis: ipſi glo- (Ro. 16. d. 27.)
ria in eccleſia, & in Chriſto Ieſu in omnes generationes
ſeculi ſeculorum. Amen.

Ad vnitatem ſpiritus hortatur, oſtendēs Chriſtum diuerſa diuerſis dediſſe charismata: & ad ſui corporis ædificationē varios in eccleſia inſtituiſſe ordines ad finem vſq; mundi: monet igitur vt exuto veteri hoīe nouum induant, vtriuſq; partes explicās: rurſumq; monet vt in hoc corpore manentes, ſeparenī ab ijs qui mente excæcati ſequuntur effrenē carnis deſideria, & nouos induant mores damnatis prioribus. CAP. IIII.

1 OBſecro itaq; vos ego vinctus in Dño, vt dignè am- (Phil. 1. d. 27.)
A buletis vocatione qua vocati eſtis, cú omni humi- (Col. 1. b. 10.)
2 litate & manſuetudine, cum patientia, ſupportantes in- (1. Theſ. 2. c. 12. 4. a. 1.)
3 uicem in charitate, ſoliciti ſeruare vnitatem ſpús in vin (Ro. 12. c 10.)
4 culo pacis. Vnum corpus & vnus ſpiritus: ſicut *vocati (1. Cor. 7. b. 10 *&)
5 eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. Vnus Dńs, vna fides,
6 vnum baptiſma. Vnus Deus & Pater omnium, qui eſt (Mal. 2. b. 10. Deu. 4. f. 35.)
7 ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Vni-
cuiq; autem noſtrum data eſt gratia ſm menſuram do- (Rom. 12. a. 3)
8 nationis Chriſti. Propter quod dicit: Aſcendens in al- (1 Cor. 12. b. 11 2. Cor. 10. d. 13)
B tum, captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hoíbus. (Pſal. 67. c. 19)
9 (Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit
10 primú in inferiores partes terræ? Qui deſcendit ipſe eſt
& qui aſcendit ſupra omnes cælos vt impleret omnia.)
11 Et ipſe dedit quoſdam quidem apoſtolos, quoſdá aút (1. Cor. 12. d. 28.)
prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios aút paſtores, &
12 doctores, ad conſummationé ſanctorum in opus mini
13 ſterij, in ædificationem corporis Chriſti: donec occurra

mus

C mus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei, in
virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis
14 Chriſti: vt iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circũ-
feramur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in
[Zach.8.c.16.] 15 aſtutia ad circumuentionem erroris. veritatem autem fa
cientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt
16 caput Chriſtus: ex quo totum corpus compactũ & con
nexum per oẽm iuncturam ſubminiſtrationis, ſecundũ
operationem in menſuram vniuſcuiuſq; membri, aug-
mentum corporis facit in ædificationem ſui in charita-
[Rom.1.c.9. 1.Pet.4.a.1.] 17 te. ¶Hoc igitur dico & teſtificor in Dño vt iam non am-
D buletis ſicut & Gentes ambulant in vanitate ſenſus ſui,
[Rom.1.c.21] 18 tenebris obſcuratũ habentes intellectũ, alienati à vita
Dei per ignorantiam quæ eſt in illis, propter cæcitatem
19 cordis ipſorum, qui deſperantes, ſemetipſos tradiderũt
impudicitiæ in operationem immunditiæ omnis, in aua
20 ritiam. Vos autẽ non ita didiciſtis Chriſtum: ſi tamẽ il
21 lum audiſtis, & in ipſo edocti eſtis, (ſicut eſt veritas in Ie
[*deponere] 22 ſu.) *Deponite vos, ſecundùm priſtinam conuerſationẽ
[Coloſ.3.b.8 Heb.12.a.1. 1.Pet.4.a.1. Rom.6.a.4. 13.a.2.] E veterem hominem, qui corrumpitur ſm deſideria erro-
23 ris. ¶Renouamini autem ſpũ mentis veſtræ, & induite
24 nouum hoĩem qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſti
[Col.3.b.10. 1.Pet.2.a.1. Zac.8.c.16. Pſal.4.a.5.] 25 tia, & ſanctitate veritatis. Propter qđ deponẽtes men-
dacium loquimini veritatem vnuſquiſq; cum proximo
26 ſuo, qm̃ ſumus inuicem membra. Iraſcimini & nolite
F peccare, ſol non occidat ſuper iracundiam veſtrã. ¶No-
[Iacob.4.b.7] 27 lite locum dare diabolo. Qui furabatur, iam non fure-
28 tur: magis autem laboret, operando manibus ſuis quod
bonum eſt, vt habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti.
29 Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat, ſed ſi-
[*opportunitatis 2.] quis bonus ad ædificationem *fidei, vt det gratiam audiẽ
30 tibus. Et nolite contriſtare Spiritum ſanctũ Dei, in quo
[*in diem S.] G ſignati eſtis *in die redemptionis. Omnis amaritudo, &
31 ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à
[Col.3.b.12.] 32 vobis cum omni malitia. ¶Eſtote autem inuicem be
nigni, miſericordes, donantes inuicem, ſicut & Deus in
Chriſto donauit vobis.

Hortatur vt Chriſtum imitentur, longè ſeparati ab omni vitio ac ſcelerato, & redimentes tempus, aſſumãt ſpiritualia quæ tradit, exercitia: vxores vult ſubditas eſſe viris, viros aũt diligere vxores, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiã. CAP. V.

[Ioh.13.d.34. & 15.b.12. 1.Ioh.4.c.13.] 1 Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi: ¶&
A ambulate in dilectione ſicut & Chriſtus dilexit nos,
2 & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiã
[Coloſ.3.a.5.] 3 Deo in odorem ſuauitatis. ¶Fornicatio autem & omnis
immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut
4 decet ſanctos: aut turpitudo, aut ſtultiloquiũ, aut ſcurri
[*pertinent 2.] litas, quæ ad rem non *pertinet: ſed magis gratiarum
5 actio. Hoc enim ſcitote intelligentes, quòd omnis for-
B nicator, aut immundus, aut auarus, (*quod eſt idolorum
[*quæ eſt idolorũ ſeruitus] ſeruitus) nõ habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei,
[Matt.24.a.4. Mar.13.a.5. Luc.21.b.8.] 6 ¶Nemo vos ſeducat inanibus verbis, propter hæc enim
7 venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nolite ergo effici parti
[Colo.2.d.18 2.Theſ.2.a.3] 8 cipes eorum. Eratis enim aliquando tenebræ: nunc autẽ
C lux in Dño. Vt filij lucis ambulate, (*fructus enim lucis
9 eſt in omni bonitate, & iuſtitia, & veritate,) probantes
10 quid ſit beneplacitum Deo: & nolite cõmunicare ope-
[*& 4.] 11 ribus infructuoſis tenebrarum, magis autem *redargui-
12 te. Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt & dice
13 re. Omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifeſtan
14 tur. omne enim quod manifeſtatur, lumen eſt. Propter
D quod dicit: Surge qui dormis & exurge à mortuis: & il-
15 luminabit te Chriſtus. Videte itaq; fratres quomodò
[Colo.4.a.5. Rom.12.a.2. 1.Theſ.4.a.1] cautè ambuletis, non quaſi inſipientes, ſed vt ſapientes:
16 redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. ¶Propte-
17 reà nolite fieri imprudentes, ſed intelligentes quæ ſit vo
18 luntas Dei. Et nolite inebriari vino in quo eſt luxuria,
[*ſancto.] 19 ſed implemini Spiritu*, loquẽtes vobiſmetipſis in pſal
E mis & hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantãtes & pſal
20 lentes in cordibus veſtris Domino: gratias agentes ſem
per pro omnib* in nomine Dñi noſtri Ieſu Chriſti Deo
[Gen.3.e.16.] 21 & Patri. Subiecti inuicẽ, in timore Chriſti. ¶Mulieres
22 viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut dño: qm̃ vir caput eſt mulie- [Col.3.d.18. 1.Pe.3.a.1. 1.Cor.11.a.3 ...7.]
23 ris, ſicut Chriſtus caput eſt eccleſiæ. Ipſe, ſaluator corpo
24 ris eius. Sed ſicut eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita & [Col.3.d.19.]
F mulieres viris ſuis in omnibus. ¶Viri diligite vxores ve-
25 ſtras, ſicut & Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſeipſum tra-
26 didit pro ea: vt illam ſanctificaret, mundans eam laua-
27 cro aquæ in verbo*, vt exhiberet *ipſe ſibi glorioſam ec- [*vitæ ipſam 2.]
cleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliqđ
28 huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata. Ita & viri de
bent diligere vxores ſuas vt corpora ſua. Qui ſuam vxo-
29 rem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim vnquam carnẽ
G ſuam odio habuit: ſed nutrit & fouet eam, ſicut & Chrs
30 eccleſiam, quia membra ſumus corporis eius, de carne
31 eius, & de oſſibus eius. ¶Propter hoc relinquet homo pa [Gen.2.d.24. Mat.19.a.5. Mar.10.a.7. 1.Cor.6.d.16]
trem & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt
32 duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt, ego
33 autem dico in Chriſto & in eccleſia. Veruntamẽ & vos
ſinguli, vnuſquiſq; vxorem ſuam ſicut ſe ipſum diligat: [*vt 7.]
vxor autem *timeat virum ſuum. [*7.]

Filij parentibus ſerui, dominis obediant, rurſumq́; parentes erga filios, & domini erga ſeruos ſui memores ſint officij: monet Dei armaturam, cuius partes explicat, induendam ad reſiſtendum ſpiritualibus inimicis, petens etiam vt pro ſe orẽt.

CAP. VI.

1 Filij, obedite parentibus veſtris in Dño, hoc enim iu- [Col.3.d.20.]
A ſtum eſt. Honora patrem tuũ & matrem tuã: (quod [Exo.20.c.12 Deu.5.c.16.]
2 eſt mandatum primũ in promiſſione,) vt bene ſit tibi, [Eccle.3.b.9. 7.e.29.]
3 & ſis longæuus ſuper terram. Et vos patres, nolite ad ira [Mat.15.a.4. Mar.7.b.10.]
4 cundiam prouocare filios veſtros: ſed educate illos in di [Colo.3.d.22.]
5 ſciplina & correptione Dñi. Serui obedite dñis carnali [Tit.2.b.9. 1.Pet.2.c.18]
bus, cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis vẽi, ſi
6 cut Chriſto: non ad oculum ſeruiẽtes, quaſi hoĩbus pla
centes, ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem Dei ex
7 animo: cum bona voluntate ſeruientes, ſicut Dño & nõ
8 hominibus. ſcientes qm̃ vnuſquiſq; quodcunq; fecerit
B bonum, hoc recipiet à Domino, ſiue ſeruus, ſiue liber.
9 Et vos dñi eadem facite illis, remittentes minas: ſciẽtes
quia & illorum & veſter Dñs, eſt in cælis: & ¶perſonarũ [Deu.10.d.17 2.Par.19.c.7 Iob.34.b.19 Sap.6.b.8 Eccl.35.b.16 Ro.2.b.11 Galat.2.b.6 Col.3.d.25. Act.10.c.34. 1.Pet.1.c.17]
10 acceptio non eſt apud eum. De cætero fratres, cõforta-
11 mini in Dño, & in potentia virtutis eius. Induite vos ar
maturam Dei: vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli.
12 qm̃ non eſt nobis colluctatio aduerſus carnẽ & ſangui-
nem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mũ
di rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequi
13 tiæ, in cæleſtibus. Propterea accipite armaturam Dei: vt
C poſſitis reſiſtere in die malo, *& in omnibus perfecti ſta [*& omnibus perfectis 2.]
14 te. State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & in
15 duti loricam iuſtitiæ, & calceati pedes in præparationẽ
16 Euangelij pacis: in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in
17 quo poſſitis oĩa tela nequiſſimi ignea extinguere. &¶ga [Eſa.59.d.17. 1.Theſ.5.b.8 Luc.18.a.1.]
leã ſalutis aſſumite: & gladiũ ſpũs: (quod eſt verbũ Dei.)
18 p oẽm orationẽ & obſecrationẽ orantes omni tempore
in ſpiritu: & in ipſo¶vigilãtes in omni inſtantia, & obſe- [Coloſ.4.a.2. 2.Theſ.3.a.1]
19 cratione ꝓ oĩbus ſanctis, ¶& pro me, vt detur mihi ſermo
D in apertione oris mei cũ fiducia, notũ facere myſteriũ Euã
20 gelij, pro quo legatione fungor in catena, ita vt in ipſo
21 audeã, prout oportet me loqui. Vt aũt & vos ſciatis q̃
circa me ſunt, qđ agam: oĩa vobis nota faciet Tychicus
22 chariſſimus frater & fidelis miniſter in Dño: quẽ miſi ad
vos in hoc ipſum, vt cognoſcatis q̃ circa nos ſunt, & cõ-
23 ſoletur corda veſtra. Pax fratrib* & charitas cũ fide à Deo
24 Patre*, & Dño Ieſu Chřo. Gratia cũ oĩbus qui diligunt [*noſtro]
Dñm nřm Ieſum Chriſtum in incorruptione. Amen.

Argumentum in Epiſtolam Pauli Ad Philippenſes.

PHILIPPENSES ſunt Macedones. Hi accepto verbo veritatis, perſliterũt in fide, nec receperũt falſos apoſtolos. Hos collaudat apoſtol, ſcribẽs eis à Roma de carcere, per Epaphroditum.*

tem Deo, qui dedit eandē ſolicitudinē pro vobis in corde
17 Titi,†qm̄ exhortationē quidē ſuſcepit: ſed cùm ſolicitior
18 eſſet, ſua voluntate profectus eſt ad vos. † Miſimus etiam
cum illo fratrem, cuius laus eſt in Euangelio per omnes
19 Eccleſias: non ſolùm autem, ſed & ordinatus eſt ab Ec-
D cleſijs comes peregrinationis noſtræ, in hāc gratiam quæ
miniſtratur à nobis ad Dñi gloriam, & deſtinatam vo-
20 luntatem noſtram, † deuitantes hoc, ne quis nos vitupe-
21 ret in hac plenitudine quæ miniſtratur à nobis. † ‖Proui- Ro.12.d.17.
demus enim bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam corā
22 hominibus. † Miſimus autem cum illis & fratrem no-
ſtrum, quem probauimus in multis ſæpè ſolicitum eſſe:
nunc autem multò ſolicitiorē, confidentia multa in vos,
23 †ſiue pro Tito qui eſt ſocius meus & *in vos* adiutor, ſiue *in vobis.
24 fratres noſtri apoſtoli eccleſiarum, *gloriæ* Chriſti. †Oſtē- *gloria a.
ſionem ergo quæ eſt charitatis veſtræ & noſtræ gloriæ ꝓ
vobis, in illos oſtendite in facie Eccleſiarum.

Proſequitur hortando ad eleemoſynam promptè & abundanter tribuendam, admonens ne ex hoc inopiam metuant, ſed diuinæ fidant prouidētiæ, varioſq; recenſet illius eleemoſynæ fructus.

CAP. IX.

1 NAm de miniſterio quod fit in ſanctos ex abundanti
A eſt mihi ſcribere vobis. †Scio enim promptum ani-
2 mum veſtrū pro quo de vobis glorior apud Macedones.
Quoniam & Achaia parata eſt ab anno præterito, & ve-
3 ſtra æmulatio ꝓuocauit plurimos. †Miſi autem fratres vt
ne quod gloriamur de vobis euacuetur in hac parte, †vt
4 (quemadmodùm dixi) parati ſitis: †ne cùm venerint Ma-
B cedones mecum, & inuenerint vos imparatos, erubeſca-
5 mus nos, vt non dicamus vos in hac ſubſtantia. †Neceſſa-
rium ergo exiſtimaui rogare fratres vt perueniāt ad vos,
& præparent repromiſſam benedictionem hanc paratā
eſſe ſic, quaſi benedictionem, non tanquàm auaritiam.
6 †Hoc autem dico, Qui parcè ſeminat, parcè & metet: &
qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus &
7 metet. †Vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo: non
C ex triſtitia aut ex neceſſitate. ‖hilarem enim datorem di- Eccl.35.b.11
8 ligit Deus. †Potens eſt autem Deus omnem gratiam abū-
dare facere in vobis: vt in omnibus ſemper omnē ſuffi-
9 cientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, †ſi-
cut ſcriptum eſt: ‖Diſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia eius Pſal.111.b.9.
10 manet in *æternum*. †Qui autem adminiſtrat ſemen ſe- *ſeculum ſeculi.
minanti, & panem ad manducandum præſtabit: & mul-
tiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum
11 iuſtitiæ veſtræ: † vt in omnibus locupletati abundetis in
D omnem ſimplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum
12 actionem Deo. †Quoniam miniſterium huius officij nō
ſolùm ſupplet ea quæ deſunt ſanctis, ſed etiam abundat
13 per multas gratiarum actiones in Domino, † per proba-
tionē miniſterij huius, glorificantes Deum in obedientia
confeſſionis veſtræ in Euangeliū Chriſti, & ſimplicitate
14 cōmunicationis in illos, & in oēs, †& in ipſorū obſecra-
tione pro vobis, deſiderantiū vos ꝓpter eminentē gratiā
15 Dei in vobis. †Gratias Deo ſuper inenarrabili dono eius

Incipit ſuam aperire poteſtatem, & exaltatos pro Chriſto labores propter pſeudoapoſtolos, qui ipſum deprimentes & abiectū prædicantes, fructū prædicationis eius impediebāt. CAP. X

1 IPſe autē ego Paulus obſecro vos ꝑ māſuetudinē & mo-
A deſtiā Chri, qui in facie quidē humilis ſum inter vos,
2 abſens autē cōfido in vobis. †Rogo autē, ne præſens audeā ꝑ
eā confidentiā qua exiſtimor audere in quoſdā: qui arbi-
3 trantur nos tanquàm ſm carnem ambulemus. †In carne
4 enim ambulantes, non ſm carnem militamus. †Nam ar-
ma militiæ noſtræ non carnalia ſunt: ſed potentia Deo ad
5 deſtructionem munitionum, conſilia deſtruētes, †& om
B nem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſciētiam Dei,
& in captiuitatem redigentes omnem intellectum in ob-
6 ſequium Chriſti, †& in promptu habentes vlciſci omnē
inobedientiam, cùm impleta fuerit veſtra obedientia.
7 † Quæ ſecundùm faciem ſunt, videte. Si quis confidit
ſibi, Chriſti ſe eſſe: hoc cogitet iterum apud ſe, quia ſicut
8 ipſe Chriſti eſt: ita & nos. †Nam & ſi amplius aliquid glo
riatus fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Domi
nus in ædificationem, & non in deſtructionem veſtram:
9 non erubeſcam. †Vt autem non exiſtimer tanquàm ter-
C rere vos per epiſtolas, †(quoniā quidē epiſtolæ inquiunt,
10 graues ſunt & fortes: præſentia autem corporis infirma,
11 & ſermo contemptibilis) † hoc cogitet qui eiuſmodi eſt,
quia quales ſumus verbo per epiſtolas abſentes, tales &
12 præſentes in facto. †Non enim audemus inſerere aut cō-
parare nos quibuſdam, qui ſeipſos commendant: ſed ipſi
in nobis noſmetipſos metiētes, & comparantes noſme-
13 tipſos nobis. †Nos autem non in immēſum gloriabimur:
‖ſed ſecundùm menſuram regulæ, qua menſus eſt nobis Ephe.4.b.8.
14 Deus, menſuram pertingendi vſque ad vos. †Non enim
D quaſi non pertingentes ad vos, ſuperextendimus nos.
15 Vſq; ad vos enim peruenimus in Euangelio Chriſti. †Nō
in immenſum gloriantes in alienis laboribus: ſpem autē
habentes creſcentis fidei veſtræ, in vobis magnificari ſm
16 regulam noſtram in abūdantiam, †etiam in illa quæ vltrà
vos ſunt, euangelizare, nō in aliena regula, in ijs quæ præ-
17 parata ſunt gloriari. †‖Qui autem gloriatur: in Domino Iere.9.g.23.
18 glorietur. †Non enim qui ſeipſum commendat, ille pro- 1 Cor.1.d.31.
batus eſt: ſed quem *Deus* commendat. *Dominus 3.

Propter pſeudoapoſtolos peruertētes Pauli prædicationem metuens Corinthijs, oſtendit quare nihil ſubſidij ab eis acceperit: deinde vt oſtendat plus fidei ſibi tribuendum eſſe, quàm illis: ſua recenſet encomia: & primùm aduerſa quæ perpeſſus eſt prædicando Chriſti fidem, & labores ac ſolicitudines. CAP. XI

1 VTinam ſuſtineretis modicum quid inſipiētiæ meæ:
A ſed & ſupportate me. †Æmulor enī vos Dei æmula
2 tione. Deſpondi enim vos vni viro, virginē caſtā exhibere
3 Chro. †Timeo autē ne ſicut ſerpēs Heuā ſeduxit aſtutia ſua: Gene.3.a.4.
ita corrūpātur ſenſus veſtri, & excidāt à ſimplicitate quæ
4 eſt in Chro. †Nam ſi is qui venit alium Chriſtū prædicat
quem nō prædicauimus, aut aliū ſpūm accipitis quē non
accepiſtis: aut aliud Euangeliū quod non recepiſtis: rectè
5 pateremini. †Exiſtimo enim nihil me minus feciſſe à ma-
6 gnis apoſtolis. †Nam etſi imperitus ſermone, ſed non ſciē
B tia. In omnibus autē manifeſtati ſumus vobis. † Aut nū-
7 quid pctm̄ feci, meipſum humilians, vt vos exaltemini?
quoniam gratis Euangelium Dei euangelizaui vobis?
8 †Alias Eccleſias expoliaui, accipiens ſtipēdium ad mini-
9 ſterium veſtrum. †Et cùm eſſem apud vos, & egērem, nul-
li oneroſus fui: nam quod mihi deerat, ſuppleuerunt fra-
tres qui venerunt à Macedonia: & in omnibus ſine onere
10 me vobis ſeruaui, & ſeruabo. † Eſt veritas Chriſti in me,
C quoniam hæc gloriatio nō infringetur in me in regioni-
11 bus Achaiæ. †Quare? quia nō diligo vos? Deus ſcit. †Quod
12 autem facio: & faciam, vt amputem occaſionem eorum
qui volunt occaſionem: vt in quo gloriantur, inueniātur
13 ſicut & nos. †Nam eiuſmodi pſeudoapoſtoli, ſunt opera-
14 rij ſubdoli, transfigurantes ſe in apoſtolos Chriſti. †Et
non mirum: ipſe enim Satanas transfigurat ſe in angelū
15 lucis. †Non eſt ergo magnum ſi miniſtri eius transfigurē-
D tur velut miniſtri iuſtitiæ: quorū finis erit ſecundū ope-
16 ra ipſorum. †Iterum dico, (ne quis me putet inſipientem
eſſe: alioquin velut inſipiētem accipite me, vt & ego mo-
17 dicum quid glorier): †quod loquor, non loquor ſecundū
Deum, ſed quaſi in inſipientia, in hac ſubſtantia gloriæ. *Dominū 3.
18 †‖Quoniam multi gloriantur ſecundùm carnem: & ego
19 gloriabor. †Libenter enim ſuffertis inſipientes: cùm ſitis
20 ipſi ſapientes. † Suſtinetis enim ſiquis vos in ſeruitutem
E redigit, ſiquis deuorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur, ſi
21 quis in faciē vos cædit. †Secundū ignobilitatē dico, quaſi
nos infirmi fuerimus -in hac parte*. In quo quis audet (in -3.
22 inſipientia dico) audeo & ego. †Hebræi ſunt: & ego. Iſraē-
23 litæ ſunt: & ego. Semen Abrahæ ſunt: & ego. †Miniſtri
Chriſti ſunt: -& ego* (vt minus ſapiēs dico) plus ego: in la -3.
F boribus plurimis, in carceribus abūdantiùs, in plagis ſu-
24 pra modū, in mortibus frequenter. †A Iudæis quinquies, Deu.25.a.3.
25 ‖quadragenas, vna minus accepi. †‖Ter virgis cæſus ſum, Act.16.c.22.
‖ſemel lapidatus ſum, ‖ter naufragiū feci, nocte & die in Act.14.c.19.
Act.27.f.41.

D pmanetis in fide fundati & ſtabiles, & immobiles à ſpe
Euangelij quod audiſtis, quod prædicatú eſt in vniuerſa
creatura quæ ſub cælo eſt, cuius factus ſum ego Paulus
24 miniſter. †Qui nũc gaudeo in paſſionibus pro vobis, &
adimpleo ea quæ deſunt paſſionũ Chriſti, in carne mea
25 ꝑ corpore eius, quod eſt Eccleſia: †cuius, factus ſum ego
miniſter ſecundùm diſpẽſationem Dei, quæ data eſt mi-
26 hi in vobis, vt impleam verbũ Dei, †myſterium quod ab-
ſconditum fuit à ſeculis & generationibus, nunc autem
27 manifeſtatum eſt ſanctis eius, †quibus voluit Deus no-
tas facere diuitias gloriæ Sacramenti huius in Gentibus,
28 quod eſt Chriſtus in vobis ſpes gloriæ, †quem nos annũ
ciamus, corripientes omnem hominem, & docẽtes om-
nem hominem in omni ſapientia, vt exhibeamus omnẽ
29 hominem perfectum in Chriſto Ieſu. †in quo & labo-
ro, certando ſecundùm operationem eius quam ope-
ratur in me in virtute.

Hortatur vt caueant ne vllis aut perſuaſionibus aut imposturis philoſophorum, ſeu legem inducere volentium ſeducantur à Chriſti fide, per quã à peccatis, à poteſtate Diaboli, & ab aduerſo ipſis chirographo liberati ſunt. CAP. II.

1 VOlo enim vos ſcire qualem ſolicitudinem habeam
A pro vobis & pro ijs qui ſunt Laodiceæ, & quicũq;
2 non viderunt faciem meam in carne: †vt cõſolentur cor
da ipſorum, inſtructi in charitate, & in oẽs diuitias ple-
nitudinis intellectus, in agnitionẽ myſterij Dei *Patris*, [*& ſ. *& 7.]
3 Chriſti Ieſu, †in quo ſunt oẽs theſauri ſapientiæ & ſcien
4 tiæ abſcõditi. †Hoc autem dico, vt nemo vos decipiat in
5 ſublimitate ſermonum. †‖Nam etſi corpore abſens ſum, [1.Cor.5.a.3.]
B ſed ſpiritu vobiſcum ſum: gaudens, & videns ordinem
veſtrum, & firmamentum eius quæ in Chriſto eſt, fidei [*noſtrum]
6 veſtræ. †Sicut ergo accepiſtis Ieſum Chriſtum Dñm*, in
7 ipſo ambulate, †radicati & ſuperædificati in ipſo, & con
firmati fide ſicut & didiciſtis, abũdantes *in illo* in gra [*.4. *in ea ſ.]
8 tiarum actione. †Videte ne quis vos decipiat per philo-
ſophiam, & inanem fallaciam, ſm traditionem hoĩum,
ſecundùm elementa mundi, & non ſecundũ Chriſtum:
9 †quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis cor-
10 poraliter: †& eſtis in illo repleti, qui eſt caput oĩs princi-
11 patus & poteſtatis, †in quo & circuncisi eſtis circunciſio
C ne nõ manufacta in expoliatione corporis carnis, *in cir [*ſed]
12 cunciſione Chriſti, †conſepulti ei in baptiſmo: in quo &
reſurrexiſtis per fidem operationis Dei, qui ſuſcitauit il-
13 lum à mortuis. †‖Et vos cùm mortui eſſetis in delictis, & [Ephe.2. a.1.]
præputio carnis veſtræ, conuiuificauit cum illo: donans
14 vobis omnia delicta, †delens quod aduerſus nos erat, chi
rographum *decreti*, quod erat contrarium nobis, & ip- [*decretis ſ.]
15 ſum tulit de medio, affigens illud cruci: †& expolians prin
cipatus, & poteſtates, traduxit confidenter palàm, trium
16 phans illos in ſemetipſo. †Nemo ergo vos iudicet in cibo
D aut in potu, aut in parte diei *feſti*, aut neomeniæ, aut [*.ſ.]
17 ſabbathorum: †quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autẽ
18 Chriſti. †‖Nemo vos ſeducat, volens in humilitate & reli [Mat.24.a.4.]
gione angelorum quæ non vidit ambulans, fruſtra infla
19 tus ſenſu carnis ſuæ, †& non tenẽs caput, ex quo totum
corpus ꝑ nexus, & cõiunctiones ſubminiſtratum & cõ-
20 ſtructum, creſcit in augmentum Dei. †Si ergo mortui e-
ſtis cum Chriſto, ab elementis *huius* mundi: quid ad- [*.ſ.]
21 huc tanquàm viuentes in mundo decernitis? †*Ne tetige
22 ritis, neq; guſtaueritis, neq; contrectaueritis*: quæ ſunt [*Ne tetigeris, neq; guſtaueris neq; contrectaueris]
omnia in interitum ipſo vſu, ſecundũ præcepta & doctri
23 nas hominum: quæ ſunt rationem quidem habentia
ſapientiæ in ſuperſtitione & humilitate, & non ad par- [*cordis]
cendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturita-
tem carnis.

In moribus eos informat, vt exuto veteri homine cum actibus ſuis, quos hic explicat, nouum induant, in quo non eſt diſtinctio nationis aut cõditionis, aſſumantq; virtutes, ac varijs modis Deum laudent, cuncta ad ipſum referentes. Docet deinde quomodò ſe habere debeant vxores & mariti, filij, & patres, ſerui ac domini. CAP. III.

1 IGitur ſi conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt
A quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: †quæ
2 ſurſum ſunt ſapite, nõ quę ſuper terram. †Mortui enim
3 eſtis, & vita veſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo.
4 †Cũ *Chriſtus apparuerit, vita veſtra: tunc & vos appare [*autem *enim ſ.]
5 bitis cum ipſo in gloria. †‖Mortificate ergo membra ve- [Epheſ.5.a.3.]
ſtra quę ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiã,
libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, q̃ eſt
6 ſimulachrorum ſeruitus, †propter quæ, venit ira Dei ſu-
7 per filios incredulitatis. †In quibus & vos ambulaſtis ali
8 quando, cùm viueretis in illis. †‖Nũc autem deponite & [Rom.6.a.4.]
B vos omnia, iram, indignationẽ, malitiam, blaſphemiã, [b.11.]
9 turpem ſermonem de ore veſtro. †Nolite mentiri inui [Ephe.4.f.21. Heb.12.a.1. 1.Pet.2.a.1. 4.a.2.]
cem: expoliantes vos veterem hoĩem cum actibus ſuis,
10 †& induentes nouum, eum qui renouatur in agnitionem,
11 ſm imaginem eius qui creauit illum, †vbi non eſt, *Gen [*maſculus & fœmina.]
tilis & Iudæus, circunciſio & pręputiũ, Barbarus & Scy
12 tha, ſeruus & liber, ſed oĩa, & in oĩbus Chrs. †‖Induite [Eph.6.b.11.]
vos ergo ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti, viſcera miſeri-
cordiæ, benignitatẽ, humilitatẽ, modeſtiam, patientiam,
13 †ſupportantes inuicem, & donantes vobiſmetipſis, ſiqs
C aduerſus aliquem habet querelam, ſicut & Dñs donauit
14 vobis, ita & vos. †Super oĩa autem hæc, charitatem *ha- [*.ſ.]
15 bete*, quod eſt vinculum perfectionis: †Et pax Chrĩ exul
tet in cordibus veſtris, in qua & vocati eſtis in vno cor-
16 pore, & grati eſtote. †Verbũ Chrĩ habitet in vobis abũ-
danter, in omni ſapientia, docentes & commonẽtes voſ
metipſos, *pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, in [*in]
17 gratia cantantes in cordibus veſtris Deo. †‖Oẽ quodcũ [1.Co.10.g.16]
D que facitis in verbo aut in opere, omnia in noĩe Dñi Ieſu
18 Chriſti*, gratias agentes Deo & Patri per ipſum. †‖Mu- [*facite ſ.]
19 lieres ſubditæ eſtote viris ſicut oportet in Dño. †‖Viri, di [Eph.5.c.22. 1.Pet.3.a.1.]
20 ligite vxores*: & nolite amari eſſe ad illas. †‖Filij, obedite [Eph.5.f.25. *veſtras]
parentibus ꝑ oĩa, hoc enim placitum eſt *in* Dño. †‖Pa- [*.4.]
21 tres, nolite ad indignationem prouocare filios veſtros: vt [Epheſ.6.a.5.]
22 non puſillo animo fiant. †‖Serui, obedite ꝑ oĩa dñis car- [Tit.2.c.9. 1.Pet.2.c.18]
nalibus, non ad oculum ſeruientes, quaſi hoĩbus placen
23 tes, ſed in ſimplicitate cordis, timentes Deum. †Quodcũ
que facitis, ex animo operamini ſicut Dño, & non homi
24 nibus: †ſcientes q̃ à Dño accipietis retributionem hære
25 ditatis. Domino Chriſto ſeruite: †‖qui enim iniuriam fa [Rom.2.b.6.]
cit, recipiet id quod iniquè geſſit, & nõ eſt perſonarum [Act.10.f.34.]
acceptio *apud Deum*. [*.ſ.]

Pro ſe cupit ipſos precari, & cautè ac diſcretè cum infidelibus conuerſari, mittitq; qui manifeſtent eis quæ apud ipſum agãtur, & variorum ſalutationes adſcribit, cupiens vt hæc & ſimiliter Laodicenſium epiſtola apud vtramq; legatur eccleſiam. CAP. IIII.

1 DOmini, quod iuſtum eſt & æquum, ſeruis præſta-
A te: ſcientes q̃ & vos Dñm habetis in cælo. †‖Oratio
2 ni inſtate: vigilantes in ea in gratiarum actione. †Oran- [Luc.18.a.1.]
3 tes ſimul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis oſtium ſer [1.Th.5.c.17.]
monis ad loquendum myſterium Chriſti (propter quod [Eph.6.c.18. 2.Theſ.3.a.1.]
4 etiam vinctus ſum) †vt manifeſtem illud ita vt oportet
5 me loqui. †‖In ſapientia ambulate ad eos qui foris ſunt, [Eph.5.d.15.]
6 tempus redimentes. †Sermo veſter ſemper in gratia ſa-
B le ſit conditus: vt ſciatis quomodò oporteat vos vnicui-
7 que reſpondere. †Quæ circa me ſunt, omnia vobis nota
faciet Tychicus chariſſimus frater, & fidelis miniſter, &
8 conſeruus in Domino, †quem miſi ad vos ad hoc ip-
ſum vt cognoſcat quæ circa vos ſunt, & conſoletur cor
9 da veſtra, †cum Oneſimo chariſſimo & fideli fratre qui
ex vobis eſt. *Omnia* quæ hic aguntur, nota faciẽt vobis. [*qui omnia]
10 †Salutat vos Ariſtarchus concaptiuus meus, & Marcus
conſobrinus Barnabæ (de quo accepiſtis mandata. Si ve-
11 nerit ad vos, excipite illum) †& Ieſus qui dicitur iuſtus, q
C ſunt ex circũciſione, hi ſoli ſunt adiutores mei in regno
12 Dei: qui mihi fuerunt ſolatio. †Salutat vos Epaphras qui
ex vobis eſt ſeruus Chrĩ Ieſu, ſemp ſolicitus pro vobis in
orationib*, vt ſtetis pfecti & pleni in omni volũtate Dei.
13 †Teſtimonium enim illi perhibeo quòd habet multũ la
borẽ ꝑ vobis, & pro ijs q ſunt Laodiceæ, & q Hierapoli.

14 ¶Salutat vos Lucas medicus cariſſimus, & Demas. ¶Sa-
15 lutate fratres qui ſunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ
D in domo eius eſt eccleſiam. ¶Et cú lecta fuerit apud vos
16 epiſtola, facite vt & in Laodicenſium eccleſia legatur: &
17 *eam quæ Laodicêſium eſt, vos legatis. ¶Et dicite Archip
po, Vide miniſterium quod accepiſti in Dño, vt illud im
18 pleas. ¶Salutatio mea manu Pauli. Memores eſtote vin
culorum meorum. Gratia *vobiſcum. Amen.

*ea quę Laodicenſium eſt vobis legat.

*Dñi noſtri Ieſu Chriſti.

Argumentum in primam Epiſtolam Pauli ad Theſſalonicenſes.

THESSALONICENSES ſunt Macedones, qui accepto verbo veritatis perſtiterunt in fide, etiam in perſecutione ciuium ſuorum. Prętereà nec receperunt falſos apoſtolos, nec ea quæ à falſis apoſtolis dicebantur. Hos collaudat apoſtolus, ſcribens eis ab Athenis per Tychicum diaconum, & Oneſimum Acolythum.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES Prima.

Theſſalonicenſes commendat, actis Deo gratiis, quòd ſuſceptam ſemel fidem ſeruauerint, Pauli, imò ipſius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus, palàm oſtendentes, quē apud ipſos fructum, Pauli prædicatio habuerit. CAP. I.

1 PAVLVS & Siluanus & Ti
A mótheus eccleſiæ Theſſa-
lonicenſiū in Deo patre,
& Dño Ieſu Chriſto. Gra
2 tia vobis & pax*. ¶Gratias
agimus Deo ſemper pro
oībus vobis: memoriā ve
ſtri facientes in orationi-
bus noſtris ſine intermiſ-
ſione, ¶memores operis fi
3 dei vſæ & laboris, & cha
B ritatis, & ſuſtinentiæ ſpei Dñi nſi Ieſu Chriſti, ante Deū
4 & patrem noſtrum: ¶ſciētes fratres dilecti à Deo, electio
5 nem veſtram: ¶quia Euangelium noſtrū non fuit ad vos
C in ſermone tantùm, ſed in virtute & in ſpiritu ſancto, &
in plenitudine multa, ſicut ſcitis quales fuerimus in vo-
6 bis, ꝑpter vos. ¶Et vos imitatores noſtri facti eſtis, & Dñi
excipientes verbū in tribulatione multa cum gaudio ſpi
7 ritus ſancti: ¶ita vt facti ſitis forma omnibus credētibus
8 in Macedonia & in Achaia. ¶A vobis enim diffamatus
D eſt ſermo Dñi, nō ſolùm in Macedonia & in Achaia, ſed
*in omni loco, fides veſtra quæ eſt ad Deū, profecta eſt,
9 ita vt non ſit nobis neceſſe quicquam loqui. ¶Ipſi enim
de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad
vos: & quomodò cōuerſi eſtis ad Deū à ſimulachris ſer-
10 uire Deo viuo & vero, ¶& expectare Filium eius de cę-
lis (quem ſuſcitauit ex mortuis) Ieſum, qui eripuit nos
ab ira ventura.

*à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

*& 2.

Oſtendit quàm ſyncerum ſe exhibuerit in prædicando ipſis Euangeliū, gratias Deo agens quòd ſuſceptū Dei verbū ſedulò ſeruauerint, paſſi multa à contribulibus, ſicut Eccleſia Iudææ à Iudæis, qui vnà cum Chriſto etiam pios omnes perſequuntur: declarat etiam quàm ardentem gerat erga ipſos affectum. CAP. II.

1 NAm ipſi ſcitis fratres introitum noſtrū ad vos, quia
A nō inanis fuit: ¶ſed antè paſſi, & contumelijs affecti
2 (ſicut ſcitis) in Philippis fiduciā habuimus in Deo nſo,
3 loqui ad vos Euangelium Dei in multa ſolicitudine. ¶Ex
hortatio enim noſtra nō de errore, neq; de immunditia,
4 neq; in dolo: ¶ſed ſicut probati ſumus à Deo, vt crederé-
tur nobis Euangelium, Ita loquimur, non quaſi hoībus
5 placētes: ſed Deo qui probat corda nſa. ¶Neq; enim ali
quando fuimus in ſermone adulationis ſicut ſcitis, neq;
6 in occaſione auaritię, Deus teſtis eſt: ¶nec quęrentes ab ho
7 minibus gloriam, neq; à vobis, neq; ab alijs. ¶Cū poſſe-
mus vobis oneri eſſe vt Chriſti apoſtoli: ſed facti ſumus
*paruuli in medio veſtrum, tāquā ſi nutrix foueat filios
8 ſuos. ¶Ita deſiderantes vos, cupidè volebamus tradere vo
B bis non ſolùm Euāgelium Dei, ſed etiā animas noſtras,
9 qm̄ cariſſimi nobis facti eſtis. ¶Memores enim eſtis fra-
tres laboris noſtri & fatigationis, nocte & die operan-
tes, ne quem veſtrū grauaremus, prędicauimus in vobis
10 euangelium Dei. ¶Vos teſtes eſtis & Deus, quàm ſanctè,
11 & iuſtè, & ſine querela, vobis, qui credidiſtis, fuimus: ¶ſi
cut ſcitis qualiter vnumquemq; veſtrum, (ſicut pater fi-
12 lios ſuos) ¶deprecantes vos & conſolantes, teſtificati ſu-
mus vt ambularetis dignè Deo qui vocauit vos in ſuum
13 regnum & gloriam. ¶Ideo & nos gratias agimus Deo ſi-
C ne intermiſſione, qm̄ cū accepiſſetis à nobis verbum au-
ditus Dei, accepiſtis illud non vt verbum hoīum, ſed (ſi
cut eſt verè) verbum Dei, qui operatur in vobis qui credi
14 diſtis. ¶vos enim imitatores facti eſtis fratres eccleſiarum
Dei quæ ſunt in Iudæa, in Chriſto Ieſu: quia eadem paſſi
eſtis & vos à contribulibus veſtris, ſicut & ipſi à Iudæis,
15 ¶qui & Dñm occiderunt Ieſum, & prophetas, & nos ꝑſe
cuti ſunt, & Deo non placent, & oībus hoībus aduerſan
16 tur, ¶prohibentes nos Gentibus loqui vt ſaluæ fiant, vt
D impleant peccata ſua ſemper, *præuenit enim ira Dei ſu
17 per illos vſq; in finem. ¶Nos autē fratres deſolati à vo-
bis ad tempus horæ, aſpectu, non corde: abundantiùs fe
ſtinauimus faciem veſtram videre cum multo deſiderio,
18 qm̄ voluimus venire ad vos, ego quidē Paulus, & ſemel
19 & iterum: ſed impediuit nos Satanas. ¶Quæ eſt enim no
ſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nónne vos an
te Dnm noſtrum Ieſum Chriſtum eſtis in aduētu eius?
20 ¶vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.

Act. 16. d. 17. c. 22.

*Ieneri 2.

Act. 20. g. 34. 1 Co. 4. c. 12. 2. The. 3. b. 8

*peruenit autem à.

Metuens ne propter ſuas afflictiones à fide mouerentur, miſit ad eos Timotheum, qui ipſos roboraret. Illo autem reuerſo, gratias Deo agit, ꝙ in fide ac dilectione firmi permaſerint, oſtendens quantum cupiat illos inuiſere, vt ſuppleat quod deeſt fidei ipſorum. CAP. III.

1 PRopter quod non ſuſtinentes amplius placuit nobis
A remanere Athenis, ſolis: ¶& miſimus Timótheū fra
2 trem noſtrum, & miniſtrū Dei in euangelio Chriſti, ad
3 cōfirmandos vos & exhortandos pro fide vſa: ¶vt nemo
moueatur in tribulationibus iſtis, ipſi enim ſcitis quòd
4 in hoc poſiti ſumus. ¶Nā & cū apud vos eſſemus, prędi-
cebamus vobis paſſuros nos tribulationes, ſicut & factū
5 eſt, & ſcitis. ¶Proptereà & ego amplius non ſuſtinens, mi
B ſi ad cognoſcendā fidē veſtram, ne fortè tentauerit vos is
6 qui tentat, & inanis fiat labor nſ. ¶Nunc aūt veniente Ti
motheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidē & cha
ritatē veſtram, & quia memoriā nſi habetis bonā ſemp,
7 deſiderantes nos videre ſicut nos quoq; vos: ¶ideo cōſola
C ti ſumus fratres, in vobis, in oī neceſſitate & tribulatiōe
8 nſa p fidē vſam, ¶qm̄ nunc viuimus ſi vos ſtatis in Dño.
9 ¶Quam enim gratiarū actionē, poſſumus Deo retribue-
re ꝓ vobis, in oī gaudio quo gaudemus ꝑp vos ante Deū
10 nſm, ¶nocte ac die abundantiùs orātes vt videamus faciē
11 vſam, & cōpleamus ea ꝙ deſunt fidei vſæ? ¶Ipſe aūt Deꝰ
D & Pr noſter, & Dñs noſter Ieſus Chriſtus dirigat viā no
12 ſtram ad vos. ¶Vos aūt Dñs multiplicet: & abundare fa-
ciat charitatē *in inuicē, & in oēs, quemadmodū & nos
13 in vobis, ¶ad cōfirmanda corda veſtra ſine querela, in ſan
ctitate, ante Deū & Patrem noſtrū, in aduentu Dñi no-
ſtri Ieſu Chriſti cum omnibus ſanctis eius. Amen.

Act. 16. a. 1.

*veſtram.

Hortatur vt tradita ſibi præcepta obſeruent, abſtinentes à fornicatione, ac ſe mutuò diligentes, manibusq́; operantes, quò nullius quicquam deſiderare cogantur: docet modum noſtræ reſurrectionis, ne inordinata triſtitia ſe crucient propter eos qui moriuntur. CAP. IIII.

1 DE cætero ergo fratres, rogamus vos & obſecramus
A in Dño Ieſu, vt quemadmodùm accepiſtis à nobis
quo oporteat vos ambulare, et placere Deo, *ſicut et am
2 bulatis, vt abũdetis magis. †Scitis enim q̃ præcepta *dede
3 rim vobis p Dñm Ieſũ. †Hæc eſt eñi volũtas Dei, ſancti-
4 ficatio vr̃a: vt abſtineatis vos à fornicatiõe, †vt ſciat vnuſ
quiſq; veſtrũ vas ſuũ poſſidere in ſanctificatione & ho-
5 nore: †nõ in paſſione deſiderij, ſicut & Gentes q̃ ignorãt
6 Deũ, †& ne qs ſupergrediat, neq; circũueniat in negocio
B fratrẽ ſuũ: qm̃ vindex eſt Dñs de his oĩbus, ſicut *p̃dixi-
7 mus vobis, & teſtificati ſum*. †Nõ enim vocauit nos De*
8 in immũditiã: ſed in ſanctificatiõnẽ. †Itaq; qui hæc ſper
nit, non hoĩem ſpernit, ſed Deũ, q̃ etiã dedit Spũm ſuũ
9 ſanctũ in nobis. †De charitate aũt fraternitatis nõ neceſſe
habemus ſcribere vobis: ‖ipſi enim vos à Deo didiciſtis
10 vt diligatis inuicẽ. †Etenim illud facitis in oẽs frẽs in vni
C uerſa Macedonia. Rogamus aũt vos frẽs vt abũdetis ma-
11 gis: † & operã detis vt quieti ſitis, & vt vr̃m negociũ agatis;
12 & operemini manibus vr̃is, ſicut p̃cepimus vobis: †& vt
honeſtè ambuletis ad eos q̃ foris ſunt: & nullius aliquid
13 deſideretis. †Nolumus aũt vos ignorare frẽs de dormiẽ-
tibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpẽ nõ ha
14 bent. †Si enim credimus q̃ Ieſus mortuus eſt, & reſurre
xit: ita & Deus eos qui dormierũt per Ieſum, adducet cũ
15 eo. †Hoc enim vobis dicimus in verbo Dñi, ‖quia nos q̃
D viuimus, qui reſidui ſumus *in aduentu Dñi, nõ p̃uenie
16 mus eos qui dormierunt. †Qm̃ ipſe Dñs in iuſſu & in vo
ce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo: & mor-
17 tui qui in Chr̃o ſunt, reſurgent primi. †Deinde nos q̃ vi
uimus, q̃ relinquimur, ſimul rapiemur cũ illis in nubi-
bus obuiam *Chriſto in aëra, & ſic ſemper cum Dño eri-
18 mus. †Itaq; conſolamini inuicem in verbis iſtis.

Marginal notes: * ſic & ambuletis 8. * dederimus 2. Ro. 12. a. 2. Eph. 5. d. 17. *ac 2. *a. b. Ioh. 13. d. 34. 15. c. 17. 1. Ioh. 2. b. 6. 4. d. 13. 1. Cor. 14. c. 51. & 52. *in aduentum 6. *Domino 4.

Diem iudicij dicit inſperatum adfuturum, qui tamen ipſos nõ poteſt incautos opprimere, cũ ſemp ad illũ ſe præparent, ad quod illos etiã hortatur: monet quoq; de obedientia erga ſuos præfectos, & quomodò erga inuicẽ et erga Deum ſe habere debeãt: orat pro ipſis, vtiq; pro ſe orent precatur. C A P. V.

1 DE tẽporibus aũt & momentis frẽs, non indigetis vt
A ſcribamus vobis. †‖Ipſi enim diligẽter ſcitis q̃a dies
2 Dñi, ſicut fur in nocte, ita veniet. †cũ enim dixerint, pax
3 & ſecuritas: tunc repẽtinus eis ſuperueniet interitus, ſicut
4 dolor *in vtero *habenti*, & nõ effugient. †Vos aũt fratres
non eſtis in tenebris: vt vos dies illa tanquàm fur cõpre-
5 bendat. †oẽs enim vos, filij lucis eſtis, & filij diei: non ſu
6 mus noctis neq; tenebrarũ. †Igitur nõ dormiamus ſicut
7 & cæteri: ſed vigilemus & ſobrij ſimus. †Qui enim dor-
B miũt, nocte dormiũt: & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt.
8 †Nos aũt qui diei ſumus, ſobrij ſumus, ‖induti loricam fi
9 dei & charitatis, & galeã ſpem ſalutis: †qm̃ non poſuit
nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dñm
10 noſtrum Ieſum Chriſtũ, †qui mortuus eſt pro nobis: vt
ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cũ illo viuamus.
11 †Propter quod conſolamini inuicem: & ædificate alteru
12 trũ, ſicut & facitis. †Rogamus aũt vos fratres vt noueri-
C tis eos q̃ laborant inter vos, & præſunt vobis in Dño, &
13 monent vos: †vt habeatis illos abundantiùs in charitate
14 propter opus illorum. pacem habete cũ eis. †Rogamus
aũt vos fratres, corripite inquietos, conſolamini puſilla-
15 nimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad oẽs. †‖Vide
D te nequis malũ pro malo alicui reddat: ſed ſemper quod
16 bonum eſt ſectamini inuicem, & in omnes. †Semp gau-
17 dete. †‖Sine intermiſſione orate. †In oĩbus gratias agite.
18 hæc eſt enim voluntas Dei in Chr̃o Ieſu in oĩbus vobis.
19 †Spũm nolite extinguere. †Prophetias nolite ſpernere.
20 †Oĩa aũt probate: quod bonum eſt tenete. †Ab oĩ ſpecie
21 mala abſtinete vos. †Ipſe aũt Deus pacis ſanctificet vos p
22 oĩa: vt integer ſpũs veſter, & anima & corpus ſine q̃rela,
23 in aduentu Dñi noſtri Ieſu Chr̃i ſeruet. †‖Fidelis eſt qui
24 vocauit vos, qui etiam faciet. †Fratres orate pro nobis.
25 †Salutate fratres oẽs in oſculo ſctõ. †Adiuro vos p Dñm,
26 vt legatur Epiſtola hæc oĩbus ſanctis fratribus. †Gratia
27 Dñi noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum. A M E N.

Marginal notes: 2. Pet. 3. c. 10. Apo. 3. a. 3. 16. c. 15. *parturienti. *habentis. Iſa. 59. e. 17. Eph. 6. c. 15. Pro. 17. b. 13. 20. d. 22. Ro. 12. d. 17. 1. Pet. 3. b. 9. Eccl. 18. c. 22. 1. Cor. 15. a. 1. Coloſ. 4. a. 2. 1. Cor. 1. b. 9.

Argumentum in epiſtolã ſecundã ad Theſſalonicenſes.

AD Theſſalonicenſes ſecundam ſcribit Epiſtolã apoſtolus: & notũ facit eis de temporibus nouiſſimis, & de aduerſarij deiectione. Scribit hanc Epiſtolam ab Athenis, per Titum diaconum, & Oneſimum Accolythum.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES Secunda.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Theſſalonicenſium in perſecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, aduerſarios verò vltionem in die iudicij, recepturos: orans vt digni habeantur vocatione Dei. C A P. I.

1 PAVLVS & Siluan* & Ti
A motheus; eccleſiæ Theſſa
lonicẽſium in Deo patre
noſtro & Dño Ieſu Chri
2 ſto. †Gratia vobis & pax
à Deo p̃re noſtro et Dño
3 Ieſu Chriſto. †Gratias age
re debemus ſemper Deo
pro vobis, fratres, ita vt
dignum eſt, qm̃ ſupercre
B ſcit fides veſtra, & abun-
4 dat charitas vniuſcuiuſq; veſtrũ in inuicẽ: †ita vt & nos
ipſi in vobis gloriemur in eccleſijs Dei, pro patientia ve-
ſtra, & fide in omnibus perſecutionibus veſtris, & tribu
5 lationibus quas ſuſtinetis, †in exemplũ iuſti iudicij Dei,
6 vt digni habeamini * regno Dei, pro quo & patimini. †ſi
tamen iuſtũ eſt apud Deum retribuere *tribulationẽ, ijs
7 qui vos tribulant: †& vobis qui tribulamini requiẽ nobi
C ſcum in reuelatione Dñi Ieſu de cælo cũ angelis virtutis
8 eius, †in flamma ignis dãtis vindictã ijs qui nõ nouerũt
Deum, & qui non obediunt Euangelio Dñi noſtri Ieſu
9 Chriſti. †qui pœnas dabũt in interitu æternas à facie Dñi
10 & à gloria virtutis eius: †cùm venerit glorificari in ſan-
D ctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderũt,
quia creditũ eſt teſtimonium noſtrum ſuper vos in die
11 illo. †In quo etiam oramus ſemper pro vobis: vt digne-
tur vos vocatione ſua Deus noſter, & impleat omnem
12 voluntatem bonitatis*, & opus fidei in virtute, †vt clari-
ficetur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in vobis, &
vos in illo ſecundùm gratiam Dei noſtri, & Domini
Ieſu Chriſti.

Marginal notes: * in. *retributionem. *ſuæ.

De die Domini monet ne credant ſeductoribus, oſtendens venturum priùs filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi ſeducentur: de electione & fide Theſſalonicenſium gratias agit, monens vt ſeruent acceptas ab ipſo traditiones, & pro eorum conſolatione ac confirmatione orat. C A P. II.

1 ROgamus autem vos fratres per aduentum Domini
A noſtri Ieſu Chriſti, & noſtræ congregationis in ip-
2 ſum: †vt non citò moueamini à veſtro ſenſu, neque ter-
reamini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem, ne-
que per epiſtolam tãquàm per nos miſſam, quaſi inſtet
3 dies Domini. †‖Nequis vos ſeducat vllo modo, quoniã
niſi venerit diſceſſio primùm, & reuelatus fuerit homo
4 peccati, filius perditionis, †qui aduerſatur & extollitur
ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt
5 in tẽplo Dei ſedeat, oſtendens ſe tãquàm ſit Deus. †Num
B retinetis q̃ cùm adhuc eſſem apud vos, hæc dicebam vo
6 bis? †Et nunc quid detineat ſcitis: vt reueletur in ſuo tẽ-
7 pore. (†Nam myſterium iam operatur iniquitatis: tantũ

Marginal note: Ephe. 5. b. 6.

8 vt qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat. †Et tunc
Iſa.11.a.4. reuelabitur ille iniquus: |quem Dominus Ieſus interfi-
ciet ſpiritu oris ſui: & deſtruet illuſtratione aduẽtus ſui
9 eum, †cuius eſt aduentus ſecundùm operationem Sata-
næ, in omni virtute, & ſignis, & prodigijs mendacibus,
10 †& in omni ſeductione iniquitatis ijs qui pereunt, eò
C quòd charitatem veritatis non receperunt vt ſalui fie-
11 rent. †Ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt cre
12 dant mendacio: †vt iudicentur omnes qui non credide-
13 runt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati. †Nos autem
debemus gratias agere Deo ſemper pro vobis fratres di-
lecti à Deo, quòd elegerit *vos Deus primitias in ſalutẽ,
*pro *ad quod 2. 14 in ſanctificatione ſpiritus & fide veritatis: †*in quam &
D vocauit vos per Euangelium noſtrum, in acquiſitionem
15 gloriæ Domini noſtri Ieſu Chriſti. †Itaque fratres ſtate,
& tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem,
16 ſiue per epiſtolam noſtram. †Ipſe autem Dominus no-
ſter Ieſus Chriſtus, & Deus pater noſter qui dilexit nos,
& dedit cõſolationẽ æternam, & ſpem bonam in gratia,
17 exhortetur corda veſtra, & confirmet in omni opere, &
ſermone bono.

Cupit vt pro ſe precentur, confidens quòd ſeruaturi ſint ipſius præcepta: monetq́; vt ſubtrahant ſe à Chriſtianis nolentibus ſeruare quæ ipſe inſtituerat, nec manibus laborare: canet tamen ne tales vt inimicos exiſtiment, ſed vt fratres corripiant. CAP. III.

Eph.6.d.18. Coloſ.4.a.3. 1 DE cætero fratres, |orate pro nobis, vt ſermo Dei
A currat & clarificetur, ſicut & apud vos: †& vt libe-
2 remur ab importunis, & malis hominibus: non enim
3 omnium eſt fides. †Fidelis autem Dominus eſt, qui cõ
4 firmabit vos & cuſtodiet à malo. †Confidimus autem
de vobis in Domino, quoniam quæ *præcipimus, & fa-
*præcepimus 5 citis, & facietis. †Dominus autem dirigat corda veſtra
6 in charitate Dei, & patientia Chriſti. †Denuntiamus
B autem vobis fratres in nomine Domini noſtri Ieſu Chri
ſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordi-
natè, & non ſecundùm traditionem quam acceperunt a
7 nobis. †Ipſi enim ſcitis quemadmodùm oporteat imi-
8 tari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos: †|ne-
Act.20.g.34. 1.Cor.4.c.12. 1.The.2.b.9. que gratis panem manducauimus ab aliquo, ſed in la-
bore & in fatigatione noctе & die operantes, ne quem
9 veſtrum grauaremus. †Non quaſi non habuerimus po-
C teſtatem: ſed vt noſmetipſos formam daremus vobis ad
10 imitandum nos. †Nam & cùm eſſemus apud vos, hoc
denuntiabamus vobis: quoniam ſi quis non vult ope-
11 rari, nec manducet. †*Audiuimus enim inter vos quoſ-
*Audimus 1. dam ambulantes inquietè, nihil operantes: ſed curioſè
12 agentes. †Iis autem qui eiuſmodi ſunt, denuntiamus,
& obſecramus in Domino Ieſu Chriſto, vt cum ſilen-
13 tio operantes, ſuum panem manducent. †|Vos au-
Gala.6.c.9. D tem fratres nolite deficere benefacientes. †Quòd ſi
14 quis non obedit verbo noſtro, per epiſtolam hunc no-
tate: & ne commiſceamini cum illo, vt confundatur:
15 †& nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite vt
16 fratrem. †Ipſe autem Dominus pacis det vobis pacem
ſempiternam in omni loco. Dominus ſit cum omni-
17 bus vobis. †Salutatio mea manu Pauli: quod eſt ſi-
18 gnum in omni epiſtola, ita ſcribo. †Gratia Domini no-
ſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis.

AMEN.

ARGVMENTVM in primam Epiſtolam ad Timótheum.

Timótheum inſtruit & docet de ordinatione epiſcopatus & diaconij, ac eccleſiaſticæ diſciplina, ſcribens ei à Laodicea per Tychicum diaconum.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM Prima.

Præceptum reuocat quod Timótheo tradiderat, de retrahendis quibuſdam à peruerſa doctrina, & tradenda ſana: lex ob iniuſtos poſita eſt: Deo gratias agit, quòd eum ab eccleſiæ perſecutione ad apoſtolatum vocauerit: qui miſericordiam conſecutus eſt, vt oſtendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timótheum monet vt ſtrenuum agat militem.

CAPVT PRIMVM.

1 PAVLVS apoſtolus Ieſu Chriſti
A ſecundũ imperium Dei Salua-
toris noſtri, & Chriſti Ieſu ſpei
2 noſtræ: †|Timótheo dilecto fi- Act.16.a.1.
lio in fide. Gratia, miſericordia,
& pax à Deo patre, & Chriſto
3 Ieſu Dño noſtro. †Sicut rogaui
te vt remaneres Epheſi cùm irẽ
in Macedoniam, vt denũtiares
4 quibuſdam ne aliter docerent, †neq; intenderent fabulis
B & genealogijs interminatis: quæ quæſtiones præſtãt ma
5 gis quàm ædificationem Dei quæ eſt in fide. †Finis autẽ
præcepti eſt charitas de corde puro, & cõſcientia bona,
6 & fide non ficta. †A quibus quidam aberrantes, conuer-
7 ſi ſunt in vaniloquium, †volentes eſſe legis doctores, nõ
intelligẽtes neq; quæ loquunt, neq; de quibus affirmãt.
8 †|Scimus autem quia bona eſt lex, ſi quis ea legitimè vta Rom.7.b.12.
9 tur: †*ſciens hoc quia lex iuſto nõ eſt poſita, ſed iniuſtis, *ſcientes
& non ſubditis, impijs, & peccatoribus, ſceleratis & con
10 taminatis, patricidis, & matricidis, homicidis, †fornica-
rijs, maſculorum cõcubitoribus, plagiarijs, mẽdacibus,
11 periuris, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ aduerſatur, †quę
C eſt ſm Euangelium gloriæ beati Dei, quod creditum eſt
12 mihi. †Gratias ago ei qui me cõfortauit *Chro Ieſu Dño *in.
noſtro, quia fidelem me exiſtimauit, ponens in miniſte-
13 rio: †qui priùs blaſphemus fui, & pſequutor, & cõtume-
lioſus. ſed miſericordiam Dei cõſecutus ſum, quia igno-
14 rans feci in incredulitate. †Superabũdauit aũt gratia Dñi
15 noſtri cũ fide & dilectione, quæ eſt in Chriſto Ieſu. †Fide
lis ſermo, & omni acceptione dignus: q |Chriſtus Ieſus Mat.9.b.13. Mar.2.a.17.
venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quo-
16 rum primus ego ſum. †Sed ideo miſericordiã cõſecutus
D ſum: vt in me primò oſtenderet Chriſtus Ieſus oẽm pa-
tientiam, ad *informationem eorum qui credituri ſunt *deformationem 1.
17 illi in vitam æternã. †Regi aũt ſeculorum immortali, in-
uiſibili, ſoli Deo honor & gloria in ſcla ſeculorũ. Amẽ.
18 †Hoc præceptũ cõmendo tibi fili Timothee: ſm pcedẽ
19 tes in te prophetias vt milites in illis bonam militiã, †ha
bens fidem & bonam conſcientiam, quam quidã repel-
20 lẽtes, circa fidẽ naufragauerũt, †ex qbus eſt Hymenę &
Alexãder: quos tradidi Satanę, vt diſcãt nõ blaſphemare.

Vult pro regibus & magiſtratibus fieri orationes ac gratiarum actiones, vnumq́; dicit eſſe Deum, & vnum mediatorem: quomodò orare debeant vir ac mulier: & quomodò hæc ornari debeat, cuius non eſt docere, ſed in ſilentio diſcere. CAP. II.

1 OBſecro igitur primũ oium fieri obſecrationes, ora
A tiones, poſtulationes, gratiarum actiones pro om-
2 nibus hominibus, †pro regibus, & oibus qui in ſublimi
tate ſunt: vt quietam & tranquillã vitã agamus in omni
3 pietate & caſtitate. †hoc enim bonũ eſt & acceptum co
4 ram ſaluatore noſtro Deo: †qui omnes hoĩes vult ſaluos
5 fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire. †Vnus enim Deus,
B vnus & mediator Dei & hoĩum homo Chrs Ieſus: †q de
6 dit redẽptionẽ ſemetipſum pro oibus, cuius teſtimoniũ
7 temporibus ſuis cõfirmatum eſt. †|In quo poſitus ſum 2.Tim.1.c.11.
ego pdicator, & apoſtolus (veritatẽ dico, non mentior)

doctor

8 doctor Gentium in fide & veritate. Volo ergo viros ora
C te in omni loco: leuantes puras manus, ſine ira & diſce-
1.Pet.3.a.3. 9 ptatione. Similiter & mulieres in habitu ornato: cũ ve
recundia & ſobrietate ornantes ſe, non in tortis crinib⁹,
10 aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa, ſed quod de-
11 cet mulieres promittentes pietatem p opera bona. Mu-
1.Co.14.f.34 12 lier in ſilentio diſcat, cum oi ſubiectione. Docere aũt
Gen.1.d.27. D mulieri non pmitto, neq; dominari in virum: ſed eſſe in
13 ſilẽtio. Adam enim primus formatus eſt, deinde Heua
Gen.3.b.6. 14 & Adã nõ eſt ſeductus. mulier aũt ſeducta, in puarica-
*permanſerit. 15 tione fuit. Saluabitur autem p filiorum generationẽ: ſi p-
manſerint in fide & dilectiõe & ſcĩficatiõe cũ ſobrietate.

Docet Timótheum quales eſſe debeant epiſcopi, diacones, ac mulieres: vt ſciat quomodò conuerſari debeat in eccleſia quæ eſt columna veritatis: ſimulq́; commendat dominicæ incarnationis ſacramentum. CAP. III.

1 FIdelis ſermo, Siquis epiſcopatum deſiderat, bonum
Tit.1.b.7.8. A opus deſiderat. Oportet ergo epiſcopum irrepre-
*enim Tit.1.b.6. 2 hẽſibilem eſſe, vnius vxoris virum, ſobrium, prudentẽ,
3 ornatum, pudicum, hoſpitalem, doctorem, non vino-
lentum, non percuſſorem: ſed modeſtũ, non litigioſum,
*ſed 4 non cupidum, ſuæ domui bene præpoſitũ, filios habẽ-
5 tem ſubditos cum omni caſtitate. Siquis aũt domui ſuę
B præeſſe neſcit: quomodò eccleſiæ Dei diligẽtiam habe-
6 bit? Non neophytum: ne in ſuperbiam elatus, in iudiciũ
7 incidat diaboli. Oportet aũt illum & teſtimonium ha
bere bonum ab ijs qui foris ſunt: vt non in opprobrium
8 incidat & laqueũ diaboli. Diaconos ſimiliter pudicos,
C non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrũ
9 ſectantes: habentes myſterium fidei in conſcientia pu-
10 ra. Et hi aũt probentur primùm: & ſic miniſtrent, nullum
11 crimen habentes. Mulieres ſimiliter pudicas, nõ detra-
12 hentes, ſobrias, fideles in oibus. Diaconi ſint vnius vxo
ris viri: qui filijs ſuis bene præſint, & ſuis domibus.
13 Qui enim bene miniſtrauerint, gradum bonũ ſibi acq-
D rent, & multam fiduciam in fide quę eſt in Chriſto Ieſu.
*fili Timóthee 14 Hæc tibi ſcribo: ſperans me ad te venire citò. ſi aũt tar
15 dauero: vt ſcias quomodò oporteat te in domo Dei con
uerſari, q́ eſt eccleſia Dei viui, columna & firmamẽtum
16 veritatis. Et manifeſtè magnum eſt pietatis ſacramẽtũ,
quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiri
tu, apparuit angelis, prædicatum eſt Gẽtibus, creditum
eſt in mundo, aſſumptum eſt in gloria.

Prædicit quoſdam falſam tradituros doctrinam, potiſſimùm de nuptijs ac cibis: diſcipulum autem monet vt ſpreta vana doctrina, exerceat ſe ad pietatem, quæ corporali exercitationi præfertur: & quanquam ſit adoleſcens, præbeat ſe reliquis exemplum. CAP. IIII.

1 SPiritus autem manifeſtè dicit, quia in nouiſſimis tẽ-
2.Tim.3.a.1. 2.Pet.3.a.3. Iudæ 1.d.18. A poribus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiriti
2 bus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi lo-
quentiũ mendaciũ, & cauteriatam habentium ſuã con-
3 ſcientiã, prohibentium nubere, abſtinere à cibis quos
Deus creauit ad pcipiendũ cũ gratiarũ actione fidelib⁹,
4 & ijs qui cognouerunt veritatẽ. Quia oĩs creatura Dei
B bona eſt, & nihil reijciendum quod cũ gratiarũ actione
5 pcipit. Sanctificatur enim p verbum Dei & orationem.
6 Hæc proponens fratribus, bonus eris miniſter Chri Ie-
ſu, enutritus verbis fidei & bonæ doctrinæ, quã aſſecut⁹
2.Ti.2.d.23. Tit.3.c.9. 7 es. Ineptas aũt & aniles fabulas deuita: exerce autẽ te-
8 ipſum ad pietatẽ. Nã corporalis exercitatio, ad modicũ
C vtilis eſt: pietas aũt ad oĩa vtilis eſt, pmiſſionẽ habẽs vi-
9 tæ q́ nũc eſt, & futuræ. Fidelis ſermo, & oĩ acceptiõe di
*quòd ſperamus 10 gn⁹. In hoc enĩ laboram⁹ et maledicimur, qa ſperam⁹
in Deũ viuũ qui eſt ſaluator oĩum hoĩum, maximè fide-
11 lium. Præcipe hæc & doce. Nemo adoleſcentiã tuã con
12 tẽnat: ſed exẽplũ eſto fideliũ in verbo, in conuerſatione,
13 in charitate, in fide, in caſtitate. Dũ venio, attende lectio
*& D ni, exhortationi doctrinæ. Noli negligere gratiã q́ in te
14 eſt: quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione
15 manuum presbyterij. Hæc meditare, in his eſto: vt pro-
16 fectus tuus manifeſtus ſit omnibus. Attende tibi & do
ctrinæ: inſta in illis. Hoc enim faciens, & teipſum ſaluũ
facies, & eos qui te audiunt.

Docet quomodò ſeniores, anus, ac iuuenculas gubernare debeat, rurſum ſeniores ac iuniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requiſitis: presbyteri probè ſuo fungentes munere dupliciter honorentur: nec facilè aduerſus presbyterum accuſationem ſuſcipiat, ſed peccantes publicè arguat: hæc mandata ſeruet: nemini citò manus imponens: modico vino vtatur: & de varijs hominum peccatis. CAP. V.

1 SEniorem ne increpaueris: ſed obſecra vt patrẽ: iuue-
A nes, vt fratres: anus, vt matres: iuuenculas, vt ſorores
2 in omni caſtitate. Viduas honora: quæ verè viduæ ſunt.
3 Siqua autem vidua filios aut nepotes habet, diſcat pri- *diſcant 1.
4 mùm domum ſuam regere, & mutuam vicẽ reddere pa-
5 rentibus: hoc enim acceptum eſt coram Deo. Quæ aũt
verè vidua eſt & deſolata: ſperet in Deum, & inſtet ob *ſperat 10. *inſtat 10.
6 ſecrationibus & orationibus nocte & die. Nam quæ in
7 delicijs eſt: viuens mortua eſt. Et hoc præcipe vt irrepre
8 hẽſibiles ſint. Siquis autem ſuorum, & maximè dome *Siquis pro ſiqua.
ſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infide-
9 li deterior. Vidua eligatur non minus ſexaginta anno-
B rum, quæ fuerit vnius viri vxor, in operibus bonis teſti-
10 monium habens, ſi filios educauit, ſi hoſpitio recepit, ſi
ſanctorum pedes lauit, ſi tribulationem patientibus ſub
11 miniſtrauit, ſi omne opus bonum ſubſecuta eſt. Adole
ſcentiores autẽ viduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fue
12 rint in Chriſto, nubere volunt: habentes damnationẽ,
13 quia primam fidem irritã fecerunt. ſimul autem & ocio
ſę diſcunt circuire domos: non ſolùm ocioſæ, ſed & ver-
14 boſæ & curioſæ, loquentes quæ non oportet. Volo er-
go iuniores nubere: filios pcreare, matresfamilias eſſe:
nullam occaſionem dare aduerſario maledicti gratia.
15 Iam enim quædam conuerſæ ſunt retro ſatanam. Si qs *poſt
16 fidelis habet viduas, ſubminiſtret illis, & non grauetur *vt
C eccleſia: vt ijs quæ verè viduæ ſunt, ſufficiat. Qui bene
17 præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: ma
18 ximè qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim ſcri
ptura: Non infrenabis os boui trituranti: &, Dignus eſt Deu.25.a.4. 1.Co.9.a.9.
19 operarius mercede ſua. Aduerſus presbyterũ accuſatio- *alligabis Mat.10.b.10.
nem noli recipere: niſi ſub duobus aut tribus teſtibus. Luc.10.b.7.
20 Peccantes, coram omnibus argue: vt & cæteri timorem
21 habeant. Teſtor coram Deo & Chriſto Ieſu & electis
D angelis, vt hæc cuſtodias ſine præiudicio, nihil faciens in
22 aliam partem declinando. Manus citò nemini impo-
ſueris, neq; communicaueris peccatis alienis. Teipſum
23 caſtum cuſtodi. Noli adhuc aquam bibere: ſed modi-
co vino vtere propter ſtomachum tuum, & frequentes
24 tuas infirmitates. Quorundam hoĩum peccata mani-
feſta ſunt, præcedentia ad iudicium: quoſdam autẽ ſub-
25 ſequuntur. Similiter & facta bona, manifeſta ſunt: & q́
aliter ſe habent, abſcondi non poſſunt.

Serui dominis ſuis obſequantur, ſiue fidelibus ſiue infidelibus: fugiendi ſunt qui his relictis vana docent: quantum mali inducat auaritia, qua deuitata hortatur Timótheum ad virtutes amplectendas, ſeruata fide quam baptiſmo confeſſus eſt, vtq; in finem vſq; ſeruet hæc mandata: diuites aũt reprimat à ſuperbia, inducens ad eleemoſynas. CAP. VI.

1 QVicunq; ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos omni
A honore dignos arbitrentur: ne nomen Dñi & do-
ctrina blaſphemetur. Qui autem fideles ha-
2 bent dños, nõ cõtẽnant, quia fratres ſunt, ſed magis ſer-
uiant, qa fideles ſunt & dilecti, qui beneficij participes
3 ſunt. Hæc doce, & exhortare. Siqs aliter docet, & nõ ac
quieſcit ſanis ſermonibus Dñi noſtri Ieſu Chri, & ei quę
4 ſecundũ pietatem eſt, doctrinæ: ſuperbus eſt, nihil ſciẽs,
ſed languens circa quæſtiones, & pugnas verborum: ex
quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blaſphemiæ, ſuſpi
5 ciones malæ, conflictationes hoĩum mente corrupto-
B rũ, & qui veritate priuati ſunt, exiſtimantium quæſtum
6 eſſe pietatem. Eſt autem quæſtus magnus, pietas cum

7 ſufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum:
8 haud dubium, quòd nec auferre quid poſſumus. Habentes
aũt alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſumus.
9 Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem
& laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & no-
10 ciua, q̃ mergunt hoĩes in interitum & pditionem. Ra-
dix enim oĩum malorum eſt cupiditas: quam quidam ap
petentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus
11 multis. Tu aũt ô homo Dei, hæc fuge: ſectare verò iuſti
C tiam, pietatem, fidem, charitatẽ, patientiã, mãſuetudinẽ.
12 Certa bonum certamẽ fidei: apprehende vitam æternã,
in qua vocatus es, et confeſſus bonã cõfeſſionẽ corã mul
13 tis teſtibus. Præcipio tibi coram Deo, qui viuificat oĩa,
& Chřo Ieſu, qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pila
14 to bonã confeſſionem: vt ſerues mandatum ſine macu-
la, irreprehenſibile vſq; in aduentum Dñi nři Ieſu Chři.
15 quem ſuis temporibus oſtendet beatus & ſolus potẽs,
16 Rex regum, & dñs dominantium, qui ſolus habet im-
mortalitatẽ, & lucem inhabitat inacceſſibilẽ, quẽ null'
hoĩum vidit, ſed nec videre poteſt: cui honor & imperiũ
17 ſempiternum. Amen. Diuitibus huius ſeculi p̃cipe nõ
D ſublime ſapere, neq; ſperare in incerto diuitiarũ, ſed in
18 Deo viuo, (qui p̃ſtat nobis oĩa abundè ad fruẽdũ) bene
agere, diuites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, cõ-
19 municare, theſaurizare ſibi fundamentum bonũ in fu-
20 turum, vt apprehendãt verã vitã. O Timóthee, depoſitũ
cuſtodi: deuitans prophanas vocum nouitates, & oppo
21 ſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittẽ
tes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

Argumentum in epiſtolam Pauli ſecundã ad Timótheum.

ITem Timótheo ſcribit de exhortatione martyrij, & omni regula veritatis, & quid futurum ſit temporibus nouiſſimis: & de ſua paſſione, ſcribens ei ab vrbe Roma.

EPISTOLA
PAVLI APOSTOLI
AD TIMOTHEVM
Secunda.

Gratias Deo agit ob fidem Timóthei, quam intrepida prædicatione iubet tueri: Chriſtus mortem deſtruxit, & Paulum in Gentium doctorem élegit, ſeruans ei debitum ipſius laboribus præmium: dicit quòd omnes Aſiani ipſum reliquerint, laudans Oneſiphori familiam quòd inde multa receperit obſequia.

CAPVT PRIMVM.

1 PAVLVS Apoſtolus Ieſu Chri-
A ſti p voluntatem Dei ſm pro-
miſſionem vitę quę eſt in Chri
2 ſto Ieſu: Timotheo chariſſimo
filio, gratia, miſericordia, pax
à Deo patre, & Chřo Ieſu Do-
3 mino noſtro. Grãs ago Deo
cui ſeruio à progenitoribus in
conſcientia pura, quòd ſine inter-
miſſione habeam tui memoriã in orationibus meis, no-
4 cte ac die deſiderans te videre, memor lachrymarũ tua-
5 rum, vt gaudio implear, recordationẽ accipiens eius fi-
dei quæ eſt in te non ficta, quæ & habitauit primùm in
auia tua Loide, & matre tua Eunice: certus ſum aũt quòd &
6 in te. Propter quã cauſam admoneo te vt reſuſcites gra-
B tiam Dei, quæ eſt in te p impoſitionẽ manuum mearũ.
7 Nõ enim dedit nobis Deus ſpũm timoris, ſed virtutis,
8 & dilectionis, & ſobrietatis. Noli itaq; erubeſcere teſti-
monium Dñi noſtri, neq; me vinctũ eius: ſed collabora
9 Euangelio ſm virtutem Dei, qui nos liberauit & voca-
uit vocatione ſua ſancta non ſm opera nřa, ſed ſm p
poſitum ſuum, & gratiam, q̃ data eſt nobis in Chřo Ieſu
10 ante tempora ſecularia. Manifeſtata eſt aũt nunc p illu
C minationem ſaluatoris noſtri Ieſu Chři, qui deſtruxit q
dem mortem, illuminauit autem vitam & incorruptio-
11 nem p Euangelium: in quo poſitus ſum ego p̃dicator &
12 apoſtolus & magiſter gentium. Ob quam cauſam etiã
hæc patior: ſed non cõfundor. Scio enim cui credidi, &
certus ſum quia potens eſt depoſitũ meũ ſeruare in illum
13 diem. Formam habe ſanorũ verborũ q̃ à me audiſti in fi
D de & in dilectione in Chřo Ieſu. Bonum depoſitũ cuſto
14 di p ſpũm ſanctũ qui habitat in nobis. Scis hoc, quòd
15 auerſi ſunt à me oẽs qui in Aſia ſunt: ex quibus eſt Phi-
16 gelus & Hermogenes. Det miſericordiã Dñs Oneſipho
ri domui, quia ſæpè me refrigerauit, & catenã meã nõ eru
17 buit: ſed cùm Romã veniſſet, ſolicitè me q̃ſiuit, & inue-
18 nit. Det illi Dñs inuenire miſericordiã à Dño in illa die.
Et quanta Epheſi miniſtrauit, tu meliùs noſti.

Hortatur Timótheum ad alios ſyncerè docendum & patiendum pro Chriſto, facta mentione futuri præmij ac reſurrectionis Chriſti: vt q̃ cõtentiones & prophana vaniloquia deuitet, ſtultasq́ legis quæſtiones: de magna domo varia habente vaſa, et quas virtutes ſeruus Dei ſectari debeat. CAP. II.

1 TV ergo fili mi, cõfortare in gratia q̃ eſt in Chřo Ie-
A ſu: & quæ audiſti à me p multos teſtes, hęc cõmen
2 da fidelibus hoĩbus, qui idonei erunt & alios docere. La
3 bora ſicut bonus miles Chři Ieſu. Nemo militãs Deo
4 implicat ſe negocijs ſecularibus: vt ei placeat cui ſe pro
5 bauit. Nam & qui certat in agone, non coronatur niſi
6 legitimè certauerit. Laborantem agricolã oportet pri-
7 mùm de fructibus pcipere. Intellige q̃ dico: dabit enim
8 tibi Dñs in omnibus intellectũ. Memor eſto, Dñm Ie-
B ſum Chřm reſurrexiſſe à mortuis, ex ſemine Dauid, ſm
9 euangelium meũ, in quo laboro vſq; ad vincula quaſi
10 malè operans: ſed verbũ Dei non eſt alligatũ. Ideo om-
nia ſuſtineo propter electos: vt & ipſi ſalutem conſequã
11 tur, quę eſt in Chriſto Ieſu cum gloria cęleſti. Fidelis ſer
12 mo. Nam ſi cõmortui ſumus: & conuiuemus. Si ſuſtine
bimus: & conregnabimus. Si negauerimus: & ille nega
13 bit nos. Si non credimus: ille fidelis pmanet, negare ſe-
14 ipſum non poteſt. Hæc cõmone teſtificans corã Dño.
C Noli contendere verbis (ad nihil enim vtile eſt) niſi ad
15 ſubuerſionẽ audientiũ. Solicitè cura teipſum probabilẽ
exhibere Deo, operariũ inconfuſibilẽ, rectè tractãtẽ ver
16 bũ veritatis. Prophana aũt & inaniloqa deuita: multũ
17 enim proficiunt ad impietatẽ: & ſermo eorũ vt cancer
18 ſerpit: ex quibus eſt Hymenæus & Philêtus: qui à veri
tate exciderũt, dicentes reſurrectionem eſſe iã factam: &
19 ſubuerterũt quorundã fidẽ. Sed firmum fundamentum
D Dei ſtat, habens ſignaculum hoc. Cognouit Dñs q ſunt
eius, & diſcedat ab iniq̃tate oĩs qui nominat nomẽ Dñi.
20 In magna aũt domo, non ſolùm ſunt vaſa aurea & argẽ
tea, ſed & lignea & fictilia: & q̃dã qdẽ in honorem, q̃dã
21 aũt in cõtumeliam. Siquis ergo emũdauerit ſe ab iſtis:
erit vas in honorem ſanctificatum & vtile Dño, ad omne
22 opus bonum paratum. Iuuenilia autem deſideria fuge:
ſectare verò iuſtitiam, fidẽ, charitatem, & pacẽ cũ ijs qui
23 inuocant Dñm de corde puro. Stultas aũt & ſine diſci
24 plina quæſtiones deuita: ſciens quia generant lites. Ser-
uum autem Dñi non oportet litigare: ſed mãſuetum eſſe
25 ad oẽs, docibilem, patientẽ, cum modeſtia corripientẽ
eos qui reſiſtunt veritati, nequando Deus det illis pęni
26 tentiam ad cognoſcendã veritatẽ. Et reſipiſcant à diabo
li laqueis, à quo captiui tenentur ad ipſius voluntatem.

Prædicit hoĩes futuros varijs inuolutos peccatis, qui mulierculas ſeducentes veritati reſiſtunt: Timótheum aũt hortatur vt ſuo exẽplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in perſecutionibus: & de ſacrarum literarum vtilitate. CAP. III.

1 HOc autem ſcito, quòd in nouiſſimis diebus in-
A ſtabunt tempora periculoſa: & erunt homines ſe-
2 ipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphémi, paren-
3 tibus non obedientes, ingrati, ſcelesti, ſine affectio-

ne, ſine

3 ne, ſine pace, criminatores, incótinétes, immites, ſine be
4 nignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum
5 amatores magis q̃ Dei: habentes ſpẽm quidem pietatis,
6 virtuté aút eius abnegantes. Et hos deuita. Ex his enim
B ſunt qui penetrant domos: & captiuas ducunt mulıercú
7 las oneratas peccatis, q̃ ducunt varijs deſiderijs: ſemp di
8 ſcentes, & nonq̃ ad ſcientiá veritatis puenientes. ‖ Quẽ Exo. 7. b. 11. & 22.
admodùm aút Iannes & Mambres reſtiteruot Moyſi ita
& hi reſiſtunt veritati, hoíes corrupti méte, reprobi cir-
9 ca fidé: ſed vltrà non proficient: inſipientia enim eorum
10 manifeſta erit oíbus, ſicut & illorú fuit. Tu aút aſſecut-
C es meam doctriná, inſtitutioné, propoſitum, fidem, lon
11 ganimitatem, dilectioné, patientiam, pſecutiones, paſ-
ſiones: qualia mihi facta ſunt Antiochiæ, Iconij, Lyſtris:
quales pſecutióes ſuſtinui: & ex oíbus eripuit me Dńs.
12 Et omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecu
13 tionem patientur. Mali aút homines & ſeductores pro
14 ficient in peius: errantes, & in erroré mittétes. Tu verò
D pmane in ijs q̃ didiciſti, & credita ſunt tibi: ſciens à quo
15 didiceris, & quia ab infantia ſacras literas noſti, quæ te
poſſunt inſtruere ad ſaluté, p fidem q̃ eſt in Chŕo Ieſu.
16 ‖ Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docé 2 Pet. 1. d. 20
dum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum corripiendum.
17 in iuſtitia: vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bo-
num inſtructus.

Timótheum per Chriſtum iudicem obteſtatur, vt aduerſus falſos doctores, & eos qui tales ſibi coaceruant, conſtanter prædicet, tolerando quæcunque infligentur aduerſa: prædicitq́ ſuã paſſionem & futurum præmium: aduocans Timótheum, eo q, à multis deſertus ſit, & ab Alexandro multa paſſus. In prima ſui defenſione ab omnibus deſertus fuit, ſed à Domino liberatus. CAP. IIII.

1 TEſtificor coram Deo & Ieſu Chriſto q iudicaturus
A eſt viuos & mortuos, & p aduentum ipſius, & re-
2 gnú eius: pdica verbú: inſta opportunè, importunè: ar-
3 gue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina. Erit
enim tẽpus cú ſaná doctriná non ſuſtinebunt, ſed ad ſua
deſideria coaceruabút ſibi magiſtros, prurıẽtes auribus,
4 & à veritate quidẽ auditú auertẽt, ad fabulas aút cõuer-
5 tent. Tu verò vigila, in oíbus labora, opus fac euangeli-
6 ſtæ, miniſterium tuú imple. Sobrius eſto. Ego enim iã
7 delibor: & tẽpus reſolutionis meæ inſtat. Bonú certamẽ
B certaui, curſum conſummaui, fidẽ ſeruaui. In reliquo,
8 repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quá reddet mihi Dńs in
illa die, iuſtus iudex: nõ ſolú aút mihi, ſed & ijs q diligũt
9 aduẽtú eius. Feſtina ad me venire citò: Demas enim me
10 reliquit, diligẽs hoc ſclm, & abijt Theſſalonicá: Creſcẽs
11 in Galatiá, Titus in Dalmatiá. ‖ Lucas eſt medicú ſolus. Col. 4. d. 14.
Marcum aſſume, & adduc tecú: eſt enim mihi vtilis in
12 miniſteriú. Tychicú aút miſi Epheſum. Penolá quam in miniſterio.
13 reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & li
14 bros, maximè aút mẽbranas. Alexãder ærarius multa ma
C la mihi oſtendit, reddet illi Dńs ſm opera eius: quẽ & reddat 6.
15 tu deuita, valde enim reſtitit verbis nŕis. In prima mea
16 defenſione nemo mihi affuit, ſed oẽs me dereliquerunt:
17 nõ illis imputet. Dńs aút mihi aſtitit & cõfortauit me,
vt p me pdicatio impleat, & audiant oẽs Gentes, & libe impleretur 6.
18 ratus ſum de ore leonis. ‖ Liberauit me Dńs ab oí opere liberabit autem 5.
D malo, & ſaluú faciet in regnú ſuú cæleſte, cui gloria in
19 ſęcla ſęclorú, Am. Saluta Priſcá & Aquilá, ‖ & Oneſipho Priſcillam Sup. 1. d. 16.
20 ri domú. Eraſtus remanſit Corinthi. Trophimú aút reli
21 qui infirmú Mileti. Feſtina ante hyemem venire. Salutat
te Eubulos, & Pudens, & Linus, & Claudia, & frẽs oẽs.
22 Dńs Ieſus Chŕs cum ſpú tuo. Gratia vobiſcum. Amen.

Argumentum in Epiſtolam Pauli ad Titum.

TItum commonefacit & inſtruit de conſtitutione preſbyterij, & de ſpirituali conuerſatione, & hæreticis vitandis, qui in traditionibus Iudaicis credunt, ſcribens ei à Nicopoli.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD TITVM.

Facta in ſalutatione mentione ſpei vitæ æternæ quæ iam manifeſtata eſt, oſtendit quales debeat ordinare presbyteros ac epiſcopos, & de quibuſdam qui ob varia vitia durè ſunt increpãdi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

CAPVT PRIMVM.

1 PAVLVS ſeruus Dei, apoſtolus au
A tem Ieſu Chriſti ſecundùm fidẽ
electorum Dei & agnitionẽ veri-
tatis: quæ ſecundò pietatem eſt,
2 in ſpem vitæ æternæ, quam pro-
miſit qui non mentit Deus, ante
tempora ſecularia: manifeſtauit
3 autem temporibus ſuis verbum 2. Tim. 1. c. 9
ſuum in prædicatione, quæ cre-
4 dita eſt mihi ſm præceptum ſaluatoris noſtri Dei. Tito
B dilecto filio ſm communem fidem, gratia & pax à Deo
5 patre & Chriſto Ieſu ſaluatore noſtro. Huius rei gratia
reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & cõſtituas
6 per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi. ‖ Si qs 1. Tim. 3. a. 2
ſine crimine eſt, vnius vxoris vir, filios habẽs fideles, nõ
7 in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. ‖ Oportet 1. Tim. 3. a. 2.
enim epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſato-
rem, non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum,
8 non percuſſorem, non turpis lucri cupidum: ſed hoſpi-
C talem, benignum, ſobrium, iuſtum, ſanctum, continen prudentem 6.
9 tem: amplectentem eum qui ſecundùm doctriná eſt, fi-
delem ſermonem, vt potens ſit exhortari in doctrina ſa- & 4.
10 na, & eos qui cõtradicunt arguere. Sunt enim multi in-
obedientes, vaniloqui & ſeductores, maximè qui de cir-
11 cũciſione ſunt: quos oportet redargui, qui vniuerſas do
mos ſubuertunt, docentes q̃ nõ oportet, turpis lucri gra
12 tia. Dixit quidá ex illis proprius ipſorum ppheta, Cretẽ
13 ſes ſemp mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri. Teſtimo
D nium hoc verum eſt. Quam ob cauſam increpa illos du
14 rè, vt ſani ſint in fide, non intendentes Iudaicis fabulis,
15 & mandatis hoíum auerſantiú ſe à veritate. ‖ Oía mũ- Ro. 14. d. 20.
da mundis: coinquinatis aút & infidelibus nihil eſt múdú,
16 ſed inqnatæ ſunt eorú & mens & conſcientia. Cõfiten
tur ſe noſſe Deú, factis autem negant, cú ſint abominati
& incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

Quomodò docere debeat ſenes, anus, adoleſcentulas, ac iuuenes, præbendo ſe omnibus vitæ exemplum, & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit: beneficia etiam per Chriſtum nobis exhibita oſtendit CAP. II.

1 TV aút loquere q̃ decent ſanam doctriná. Senes, vt
A ſobrij ſint, pudici, prudẽtes, ſani in fide: in dilectio
2 ne, in patientia. Anus ſimiliter, in habitu ſancto, nõ cri
3 minatrices, non multo vino ſeruientes, bene docẽtes, vt
4 prudentiá doceant adoleſcentulas, vt viros ſuos amẽt, fi
5 lios ſuos diligant, prudẽtes, caſtas, ſobrias, domus cu
B ram habẽtes, benignas, ſubditas viris ſuis, vt nõ blaſphe-
6 met verbú Dei. Iuuenes ſimiliter hortare vt ſobrii ſint.
7 In oíbus teipſum præbe exemplum bonorú operum, in
8 doctrina, in integritate, in grauitate, verbú ſanum, ir- integritaté, grauitaté 1.
C reprehẽſibile: vt is qui ex aduerſo eſt vereat, nihil habẽs
9 malum dicere de nobis. ‖ Seruos dńis ſuis ſubditos eſſe,
10 in oíbus placentes, non cõtradicentes: non fraudantes, Ephe. 6. a. 5 Colo. 3 d. 22 1 Pet. 2. c. 18.
ſed in oíbus fidẽ boná oſtendentes, vt doctriná Saluato-
11 ris nŕi Dei ornent in oíbus. Apparuit enim gratia Dei
12 ſaluatoris nŕi oíbus hoíbus, erudiens nos, vt abnegan- ſalutaris 1.
tes impietaté & ſecularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè
13 viuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem & ad
D uentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu
14 Chriſti. Qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redi-
meret ab omni iniquitate, et mundaret ſibi populum ac

15 ceptabilem, ſectatorem bonorum operum. †Hæc loque
te, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo
te contemnat.

Ad quas virtutes ſuos debeat adhortari; & à quibus vitiis dehortari, & quòd à peccatis prioribus ſola Dei benignitate ſaluati ſimus per lauacrũ regenerationis, facti in ſpe hæredes vitæ æternæ: monetq; vt hæc docens vanam deuitet doctrinam, ſimiliter & hæreticos. CAP. III.

1 ADmone illos principibus, & poteſtatibus ſubdi-
A tos eſſe, dicto obedire, ad oẽ opus bonũ paratos eſ
2 ſe, †neminẽ blaſphemare, non litigioſos eſſe, ſed mode-
ſtos: omnem oſtendentes manſuetudinẽ ad oẽs homi-
3 nes. †Eramus enim aliquando & nos inſipientes, incre-
duli, errantes, ſeruiẽtes deſideriis & voluptatibus variis,
in malitia & inuidia agentes, odibiles, odiẽtes inuicem.
4 †Cùm aũt benignitas & humanitas apparuit ſaluatoris
B noſtri Dei: †‖non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, 2.Tim.1.b.9
5 ſed ſm ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit p lauacrum
6 regenerationis & renouationis Spũs ſancti, †quem effu
dit in nos abũdè per Ieſum Chriſtum ſaluatorem nrm:
7 †vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundùm ſpẽ
8 vitæ æternæ. †Fidelis ſermo eſt, & de his volo te confirma
C re: vt curent bonis operibus præeſſe qui credunt Deo.
9 Hæc ſunt bona & vtilia hominibus. †‖Stultas autẽ quæ- 1.Ti.4.b.7. 2.Ti.2.d.23
ſtiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis
10 deuita, ſunt enim inutiles & vanæ. †Hæreticum hoiem
11 poſt vnam & ſecundam correptionem deuita: †ſciens
quia ſubuerſus eſt qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cùm
12 ſit proprio iudicio condemnatus. †Cùm miſero ad te Ar
D teman aut Tychicum, feſtina ad me venire Nicopolim:
13 ibi enim ſtatui hyemare. †Zenam legiſperitum et Apollo
14 ſollicitè præmitte, vt nihil illis deſit. †Diſcãt aũt & noſtri
bonis operibus pæeſſe ad vſus neceſſarios: vt nõ ſint infru
15 ctuoſi. †Salutant te qui mecum ſunt oẽs. Saluta eos qui
nos amant in fide. Gratia Dei cũ omnibus vobis. Amen.

Argumentum in Epiſtolam Pauli Ad Philemonem.

PHILEMONI *familiares literas facit pro Oneſimo ſeruo eius, ſcribens ei ab vrbe Romanè carcere, per ipſum Oneſimum.*

EPISTOLA
PAVLI APOSTOLI
AD PHILEMONEM.

Philemoni, cuius charitatem ac fidem collaudat, Oneſimũ ſeruũ ipſius remittit, quem illi commendat, & eius culpam in ſe recipit, indicãs ſe cupere ipſum habere, vt ſibi miniſtret in euãgelii prædicatione.

1 PAVLVS vinctus Chriſti Ieſu, &
A Timotheus frater, Philẽmoni di
2 lecto & adiutori nrõ, †& Appiæ
ſorori chariſſimæ, & Archippo
commilitoni nrõ & eccleſiæ q̃
3 in domo tua eſt. †Gratia vobis
& pax à Deo pr̃e nrõ, & dñ̃o Ie
4 ſu Chr̃o. †Gratias ago Deo meo,
ſemp memoriam tui faciens in
5 orationibus meis, †audiens charitatem tuam & fidẽ quã
6 habes in Dñ̃o Ieſu, & in omnes ſanctos: †vt communi-
B catio fidei tuæ euidens fiat in agnitione oĩs boni quod eſt
7 in vobis in Chriſto Ieſu. †Gaudiũ enim magnum habui
& conſolationem in charitate tua, quia viſcera ſancto-
8 rum requieuerunt per te frater. †Propter quod multam
fiduciam habens in Chriſto Ieſu imperandi tibi quod ad
9 rem pertinet: †propter charitatem magis obſecro, cũ ſis
talis, vt Paulus ſenex, nunc autem & vinctus Ieſu Chri-
ſti. †Obſecro te pro meo filio, quem genui in vinculis,
11 Oneſimo: †qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem
12 & mihi & tibi vtilis: †*quem remiſi *tibi*. Tu autem illũ
13 *vt* mea viſcera, ſuſcipe. †quem ego volueram mecum de *id eſt ſ.
C tinere, vt pro te mihi miniſtraret in vinculis Euangelii:
14 †ſine cõſilio autem tuo nihil volui facere, vti ne velut ex
15 neceſſitate bonum tuum eſſet, ſed voluntariũ. †Forſitan
enim ideo diſceſſit ad horam à te, vt æternum illum reci
16 peres: †iam nõ vt ſeruum, ſed pro ſeruo chariſſimum fra-
trem, maximè mihi, quãtò autem magis tibi & in carne
17 & in Domino? †Si ergo habes me ſocium, ſuſcipe illum
18 ſicut me. †Si autem aliquid nocuit tibi aut debet: hoc
19 mihi imputa. †Ego Paulus ſcripſi mea manu: ego reddã,
D vt non dicam tibi, q̃ & teipſum mihi debes. †ita frater.
20 Ego te fruar in Domino. Refice viſcera mea in *Domino*. *Chriſto
21 †Confidens in obedientia tua ſcripſi tibi: ſciens quoniã
22 & ſuper id quod dico facies. †Simul autem & para mi-
hi hoſpitium: nam ſpero per orationes veſtras donari
23 me vobis. †Salutat te Epaphras concaptiuus meus in
24 Chriſto Ieſu. †Marcus, Ariſtarchus, Demas, & Lucas ad-
25 iutores mei. †Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum
ſpiritu veſtro. AMEN.

EPISTOLA
PAVLI APOSTOLI
AD HEBRÆOS.

Tantum veteri teſtamento per angelos dato nouum per Chriſtum datum præfertur, quantum Chriſtus angelis dignior eſt, quos origine, dominio, potentia, & honore antecellit.
CAPVT PRIMVM.

1 MVLTIFARIAM multiſq; mo-
A dis olim Deus loquens patrib⁹
2 in prophetis: †nouiſſimè diebus
iſtis locutus eſt nobis in Filio,
quem conſtituit hæredem vni-
uerſorum, p quem fecit & ſecu
3 la, †‖qui cùm ſit ſplẽdor gloriæ,
& figura ſubſtantiæ eius, por- Sap.7.d.26.
tansque oĩa verbo virtutis ſuæ,
purgationem peccatorum faciẽs, ſedet ad dexteram ma
4 ieſtatis in excelſis: †tantò melior angelis effectus, quãtò
B differentius præ illis nomen hæreditauit. †Cui enim di-
5 xit aliquando angelorum, ‖Filius meus es tu, ego hodie Pſal.2.b.7.
genui te? Et rurſum ‖Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mi 2.Re.7.b.14
6 hi in filium? †Et cùm iterũ introducit primogenitũ in or
7 bem terræ, dicit: ‖Et adorent eum oẽs angeli Dei. †Et ad Pſa.96.b.8.
C angelos quidem dicit: ‖Qui facit angelos ſuos, ſpũs: & Pſal.103.a.4
8 miniſtros ſuos, flãmã ignis. †Ad filiũ aũt: ‖Thronus tuus Pſa.44.b.7.
Deus in ſclm ſcli: virga æquitatis, virga regni tui. †Dilexi
9 ſti iuſtitiã, & odiſti iniquitatẽ: proptereà vnxit te Deus,
10 Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis. †Et,
D ‖Tu in principio Dñe terrã fundaſti, & opa manuũ tua- Pſ.101.d.26.
11 rũ ſunt cæli. †Ipſi pibunt, tu aũt pmanebis: & oẽs vt veſti
12 mentũ veteraſcẽt. †Et velut amictũ *mutabis* eos, & mu *inuolues i.
13 tabuntur: tu aũt idẽ ipſe es, & anni tui non deficiẽt. †Ad
quẽ aũt angelorum dixit aliquãdo: ‖Sede à dextris meis, Pſa.109.a.1. 1.Cor.15.d.25.
quoadvſq; ponã inimicos tuos ſcabellum pedũ tuorũ?
14 †Nõnne oẽs ſunt adminiſtratorii ſpiritus, in miniſteriũ
miſſi propter eos qui hæreditatem *capient* ſalutis? *capiunt

Quòm angelicorũ præceptorũ tranſgreſſores dignam acceperint vltionem, multò magis ea ſequetur tranſgreſſores præceptorum Chriſti, qui per ſuſceptam humanitatem & crucem minoratus eſt ab angelis, & ex eo factus author ſalutis in ipſum credentium. CAP. II.

1 PRopterea abundantiùs oportet obſeruare nos ea q̃
A audiuimus: ne fortè pereffluamus. †Si enim qui per
2 angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis præ
uaricatio & inobedientia accepit iuſtam mercedis retri-
3 butionẽ: †quomodò nos effugiemus ſi tantam neglexe-

rimus ſalutem: quæ cùm initium accepiſſet enarrari per
Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata eſt,
4 conteſtante Deo, ſignis, & portentis, & varijs virtuti-
bus, & Spiritus ſancti diſtributionibus ſecundùm ſuam
5 voluntatem. Non enim angelis ſubiecit Deus *orbem
6 terræ futurum, de quo loquimur. Teſtatus eſt autem in
B quodam loco quis dicens: Quid eſt homo quòd me- Pſal.8.a.5.
mor es eius: aut filius hominis quoniam viſitas eum?
7 Minuiſti eum paulominus ab angelis: gloria & honore
coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuú
8 tuarum. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. In eo enim Mat.28.d.18. 1.Co.15.d.26 Eph.1.d.22. Phil.2.b.8.
quòd omnia ei ſubiecit: nihil dimiſit non ſubiectum ei.
9 Nunc autem necdum videmus omnia ſubiecta ei. Eú
C autem qui modico quàm angeli, minoratus eſt, videm*
Ieſum propter paſſionem mortis, gloria & honore coro
natum: vt gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem.
10 Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem
omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authoré
11 ſalutis eorum, per *paſſionem* *conſummare*. Qui enim *paſſiones 6. *cóſummari
ſanctificat, & qui ſanctificantur: ex vno omnes. Propter
12 quam cauſam non confunditur fratres eos vocare, di-
cens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Pſa.21.c.23.
13 eccleſiæ laudabo te. Et iterum, Ego ero fidens in eum. Pſal.17.a.3. Iſa.8.d.18.
Et iterum: Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus.
14 Quia ergo pueri communicauerunt carni & ſanguini,
D & ipſe ſimiliter participauit eiſdem: vt per mortem de- Oſe.13.d.14 1.Co.15.g.54
ſtrueret eum qui habebat mortis imperium, id eſt diabo
15 lum, & liberaret eos qui timore mortis per totam vitã
16 obnoxij erant ſeruituti. Nuſquam enim angelos ap-
17 prehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Vnde de-
buit per omnia fratribus ſimilari: vt miſericors fieret, &
fidelis pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta popu
18 li. In eo enim in quo paſſus eſt ipſe & tentatus, potens
eſt, & eis qui tentantur, auxiliari.

Longè excellentior eſt Chriſtus, vtpote filius, quàm Moyſes, qui famulus fidelis erat in domo Dei: curandum igitur vt huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Iudæorum ab eius requie repellamur. CAP. III.

1 VNde fratres ſancti, vocationis cæleſtis participes,
A conſiderate apoſtolum & pontificem cóféſſionis
2 noſtræ Ieſum*, qui fidelis eſt ei qui fecit illum, ſicut & *Chriſtũ 6.
3 Moyſes in omni domo eius. Amplioris enim gloriæ iſte Nu.12.b.7.
præ Moyſe dignus eſt habitus, quantò amplioré hono-
4 rem habet domus, qui fabricauit illam. Omnis namq;
domus fabricatur ab aliquo. qui aũt omnia creauit, De*
5 eſt. Et Moyſes quidem fidelis erat in tota domo eius tã
quàm famulus in teſtimonium eorũ quæ dicenda erant.
6 Chriſtus verò tanquàm filius in domo ſua: quæ domus
B ſumus nos, ſi fiduciam & gloriam ſpei vſq; ad finem, fir-
7 mam retineamus. Quapropter ſicut dicit Spiritus ſan-
8 ctus, Hodie ſi vocé eius audieritis, *nolite obdurare cor- Pſa.94.b.8.
da veſtra, ſicut in exacerbatione ſecundũ diem tentatio-
9 nis in deſerto. Vbi tentauerunt me patres veſtri, proba
10 uerunt & viderunt opera mea *quadraginta annis. Pro-
C pter quod infenſus fui generationi huic, & dixi: Semper
11 errant corde. Ipſi autem non cognouerunt vias meas. q
bus iuraui in ira mea, Si introibunt in requiem meam.
12 Videte fratres, ne fortè ſit in aliquo veſtrum cor malũ
13 incredulitatis diſcedendi à Deo viuo, ſed adhortamini
voſmetipſos per ſingulos dies, donec hodie cognomina
14 tur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Par
ticipes enim Chriſti effecti ſumus: ſi tamen initiũ ſubſtã
15 tiæ eius vſq; ad finem firmum retineamus. Dum dicit:
D Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda ve
16 ſtra quemadmodùm in illa exacerbatione. Quidã enim
audientes, exacerbauerunt, ſed non vniuerſi qui profecti
17 ſunt ex Ægypto per Moyſen. Quibus autem infenſus
eſt quadraginta annis: Nónne illis qui peccauerũt, quo
18 rum cadauera proſtrata ſunt in deſerto? Quibus autem Nu.14.f.37. Nu.14.d.21. d.24.
iurauit nõ introire in requiem ipſius, niſi illis qui incre-
19 duli fuerunt? Et videmus quia non potuerunt introire
*propter incredulitatem. *in requiem ipſius.

Quandoquidem Iudæi ob incredulitatem non introierunt in promiſſam requiem, & reliquum eſt vt alij ingrediantur, curandum eſt ne ea fruſtremur, ſed credentes in ipſam admittamur. De viuo, & efficaci Dei verbo quod omnia conſpicit, deq; eius infirmitate, vt noſtris compateretur infirmitatibus. CAP. IIII.

1 TImeamus ergo ne fortè relicta pollicitatione intro-
A eundi in requiem eius, exiſtimetur aliquis ex vobis
2 deeſſe. Etenim & nobis nuntiatum eſt, quemadmodũ
& illis: ſed non profuit illis ſermo auditus, nõ admiſtus
3 fidei ex ijs quæ audierunt. Ingredimur enim in requiẽ
qui credidimus, quemadmodũ dixit: Sicut iuraui in ira Pſa.94.b.11.
mea, ſi introibũt in requiẽ meã: & quidẽ operibus ab in-
4 ſtitutione mundi perfectis. Dixit enim quodam loco de Gene.2.a.2.
die ſeptima ſic, Et requieuit Deus die ſeptima ab omni
5 bus operibus ſuis. Et in iſto rurſum, Si introibunt in re
B quiẽ meã. Q̃m ergo ſupereſt introiri quoſdã in illam, &
6 ij quibus prioribus annunciatũ eſt non introierunt pp
7 incredulitatem: Iterum terminat diem quendã. Hodie,
in Dauid dicendo, poſt tãtũ temporis, ſicut ſupra dictũ
eſt, Hodie ſi vocẽ eius audieritis: nolite obdurare corda Supr.3.b.7.
8 vr̃a. Nam ſi eis Ieſus requiem præſtitiſſet, nunquã de
C alia loqueretur poſthac die. Itaq; relinquitur ſabbathiſm*
9 populo Dei. Qui enim ingreſſus eſt in requiem eius: et
10 ipſe requieuit ab operibus ſuis, ſicut* à ſuis Deus. Feſti *&
11 nemus ergo ingredi in illã requiẽ, vt ne in idipſum quis
12 incidat incredulitatis exemplũ. Viuus eſt enim ſermo
Dei & efficax, & penetrabilior oĩ gladio ancipiti: & per-
tingens vſq; ad diuiſionẽ aĩæ ac ſp̃us, cõpagum quoq; ac
medullarum, & diſcretor cogitationũ & intentionũ cor
13 dis. Et non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu ei*, Pſa.33.c.16. Eccl.15.d.20.
D oĩa autem nuda & aperta ſunt oculis eius, ad quem no-
14 bis ſermo. Habentes ergo pontificem magnũ qui pe-
netrauit cælos Ieſum filium Dei: teneamus *confeſſioné. *ſpei noſtræ.
15 Non enim habemus pontificem qui non poſſit cõpati
infirmitatibus noſtris: tẽtatum autem per omnia pro ſi-
16 militudine abſq; peccato. Adeamus ergo cum fiducia
ad thronũ gratiæ: *vt miſericordiam cõſequamur, & gra *eius
tiam inueniamus in auxilio opportuno.

Chriſtus debito ordine factus noſter Pontifex, preceſq; patri offerens, exauditus eſt, & diſcens ex ijs quæ paſſus eſt obedientiã, factus eſt obtemperantibus cauſa ſalutis æternæ: ſed recõditorum de ipſo myſteriorum capaces non erant ij ad quos hic ſcribebat apoſtolus. CAP. V.

1 OMnis nanq; pontifex ex hominibus aſſumptus, p̃
A hoĩbus conſtituitur in ijs quæ ſunt ad Deum: vt of
2 ferat dona & ſacrificia pro peccatis: qui condolere poſ-
ſit ijs qui ignorant & errant: q̃m & ipſe circundatus eſt
3 infirmitate, & propterea debet quemadmodũ pro po-
pulo, ita etiam pro ſemetipſo offerre pro peccatis. Nec 2.Pa.26.c.18
4 quiſquam ſumit ſibi honoré, ſed qui vocatur à Deo, tan-
5 quàm Aaron. Sic & Chr̃s non ſemetipſum clarificauit
B vt pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum, Filius me* Pſal.2.b.7.
6 es tu: ego hodie genui te. Quemadmodũ & in alio loco
dicit: Tu es ſacerdos in æternum, ſm̃ ordinem Melchi- Pſa.109.a.4.
7 ſedec. Qui in diebus carnis ſuæ, preces, ſupplicationeſ-
que ad eum qui poſſit illũ ſaluum facere à morte cũ cla-
more valido & lachrymis offerẽs, *exauditus eſt pro ſua *& ta.
8 reuerẽtia. Et quidem cùm eſſet filius*, didicit ex ijs quæ *Dei
C paſſus eſt, obediẽtiã: & conſummatus, factus eſt oĩbus
9 obtemperantibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ, appellatus à
10 Deo põtifex iuxta ordinem Melchi-ſedec. De quo nobis
11 grandis ſermo & *interpretabilis* ad dicẽdum, q̃m imbe *In interpretabilis 7.
12 cilles facti eſtis ad audiendum. Etenim cũ deberetis ma-
D giſtri eſſe propter tempus, rurſum indigetis vt vos doceã
mini quæ ſint elemẽta exordij ſermonũ Dei: & facti eſtis
13 quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo. Omnis enim qui
lactis eſt particeps, expers eſt ſermonis iuſtitiæ: paruulus
14 enim eſt. Perfectorum autem eſt ſolidus cibus: eorum
qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad di-
ſcretionem boni ac mali.

Non intendit de primis fidei initijs tractare, quandoquidem reba ptizari nequeunt qui poſt ſuſceptum baptiſmum rurſum in peccata relabūtur, imò re timenda illis eſt æterna maledictio: conſalando autem Hebræos hortatur vt Abrahæ longanimitatem imitantes, reddant ſe participes eorum quæ iureiurando promiſit illi Deus. CAP. VI.

1 QVapropter intermittentes inchoationis Chri ſer-
A monem, ad perfectionē feramur, nō rurſum iaciē-
tes fundamentum pœnitētiæ ab operibus mor
2 tuis, & fidei ad Deum, baptiſmatū doctrinæ, impoſitio
nis quoq; manuum, ac reſurrectionis mortuorū, & iudi
3 cij æterni. Et hoc faciemus, ſi quidē pmiſerit Deus. ‖Im
4 poſſibile enim eſt eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtaue [Mat.12.d.41 Inf.10.c.16. 2.Pe.2.d.20.]
runt etiā donum cęleſte, & participes facti ſunt Spūs ſan
5 cti, guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbū, virtu-
6 teſq; ſeculi venturi, & prolapſi ſunt: rurſus renouari ad
pœnitentiam, rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium
7 Dei, & oſtentui habentes. Terra enim ſæpè venientem
B ſup ſe bibens imbrem, & generans herbā opportunam
8 illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo. pro
ferens aūt ſpinas ac tribulos, reproba eſt, & maledicto p
9 xima, cuius conſummatio in combuſtionē. Confidim
autē de vobis dilectiſſimi meliora & viciniora ſaluti, ta-
10 metſi ita loquimur. Non enim iniuſtus Deus, vt oblini-
ſcatur operis veſtri & dilectionis quam oſtendiſtis in noīe
11 ipſius, qui miniſtraſtis ſanctis & miniſtratis. Cupimus
C autem vnumquemq; veſtrum eandē oſtentare ſolicitudi
12 nem ad expletionem ſpei vſq; in finem, vt non ſegnes ef
ficiamini, verū imitatores eorum qui fide & patiētia hæ
13 reditabunt promiſſiones. Abrahæ nanque promittens
Deus, qm̃ neminē habuit per quem iuraret maiorē, iura
14 uit per ſemetipſum, dicens: ‖Niſi benedicēs benedicam [Ge.22.c.16. Luc.1.g.73. 16.c.18.22. d.17.]
15 te, & multiplicans multiplicabo te. Et ſic longanimiter
16 ferens, adeptus eſt repromiſſionē. Hoīes enim p maiorē
ſui iurant: & oīs controuerſiæ eorū finis, ad cōfirmatio-
17 nem, eſt iuramentum. In quo abundantiùs volēs Deus
D oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatē cōſi-
18 lij ſui, interpoſuit iuſiurandum: vt p duas res immobi-
les, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimū ſo-
latiū habeamus, qui confugimus ad tenendā propoſitā
19 ſpem, quam ſicut ancorā habemus aīæ tutā ac firmā, &
20 incedentem vſq; ad interiora velaminis, vbi præcurſor
pro nobis introijt Ieſus, ſecūdùm ordinē Melchi-ſedec
pontifex factus in æternum.

Quum Melchiſedec ſacerdotium, ex decimarum acceptione, & benedictione Leuiticum excelleret, Chriſti ſacerdotium neceſſitate quadam ſecundū ordinē Melchiſedec in perpetuum inſtitutum, ac iuramento firmatum præcellit Leuiticum, & ipſum vnà cum lege euacuat. CAP. VII.

1 HIc enim Melchi-ſedec, rex Salē, ſacerdos Dei ſum- [Ge.14.d.18.]
A mi, qui obuiauit Abrahæ regreſſo à cæde regum,
2 & benedixit ei: cui & decimas oīum diuiſit Abrahā, pri
mū quidem qui interpretatur rex iuſtitiæ: deinde aūt &
3 rex Salem, quod eſt rex pacis, ſine patre, ſine matre, ſine
genealogia, neq; initium dierū, neq; finem vitæ habens,
aſſimilatus aūt filio Dei, manet ſacerdos in perpetuum.
4 Intuemini aūt quātus ſit hic, cui & decimas dedit de p-
5 cipuis Abrahā patriarcha. Et quidē de filijs Leui ſacer-
dotium accipientes, ‖mandatū habent decimas ſumere [Nu.18.d.21. Deu.18.a.1. 2.1. Ioſ.14.a.4.]
à populo ſecundū legē, id eſt, à fratribus ſuis: quanquam
6 & ipſi exierint de lumbis Abrahæ. Cuius aūt generatio
B non annumeratur in eis, decimas ſumpſit ab Abrahā, &
7 hunc q̃ habebat repromiſſiones benedixit. Sine vlla aūt
8 cōtradictione, qđ minus eſt, à meliore benedicitur. Et hîc
quidē, decimas morientes hoīes accipiunt: ibi aūt conte
9 ſtatur, quia viuit. Et (vt ita dictū ſit) per Abrahā & Leui q
10 decimas *accepit* decimatus eſt: adhuc enim in lūbis pa [*accipit.]
11 tris erat, quando obuiauit ei Melchi-ſedec. Si ergo con
ſummatio p ſacerdotiū Leuiticū erat (populus enim ſub
ipſo legē accepit) quid adhuc neceſſarium fuit ſm ordi-
C nem Melchi-ſedec, alium ſurgere ſacerdotē, & non ſm
ordinem Aaron dici? Tranſlato enim ſacerdotio neceſſe
12 eſt vt & legis tranſlatio fiat. In quo enim hæc dicuntur, de
13 alia tribu eſt, de qua nullus altario preſto fuit. Maniſe-
14 ſtum eſt enim quòd ex Iuda ortus ſit Dñs noſter: in qua
15 tribu nihil de *ſacerdotibus* Moyſes locutus eſt. Et am- [*ſacerdotibus.]
plius adhuc manifeſtum eſt: ſi ſecūdū ſimilitudinē Mel
16 chi-ſedec exurgat alius ſacerdos, qui non ſm legem mā
dati carnalis factus eſt, ſed ſm virtutem vitæ inſolubilis.
17 Conteſtatur enim, Qm̃ tu es ſacerdos in æternum ſm [Pſa.109.a.4.]
18 ordinem Melchi-ſedec. Reprobatio quidē fit præcedē-
tis mandati, propter infirmitatem eius & inutilitatem:
19 nihil enim ad perfectum adduxit lex, introductio verò
20 melioris ſpei, per quam proximamus ad Deū. Et quātū
D eſt non ſine iureiurando (alij quidē ſine iureiurando ſa-
21 cerdotes facti ſunt: hic autē cum iureiurando p eum q
dixit ad illum: ‖Iurauit Dñs, & non pœnitebit eum: tu es [Pſa.109.a.4.]
22 ſacerdos in æternum) in tantū melioris teſtamenti ſpon
23 ſor factus eſt Ieſus. Et alij quidē plures facti ſunt ſacer-
24 dotes, idcirco q̃ morte prohiberentur pmanere: hic au
tem, eò q̃ maneat in æternum, ſempiternum habet ſacer
25 dotiū. Vnde & ſaluare in perpetuum poteſt *accedēs* p [*accedentes.]
ſemetipſum ad Deum: ſemper viuens ad interpellādum
26 pro *nobis*. Talis enim decebat vt nobis eſſet pōtifex, [*eis.]
ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus
27 & excelſior cælis factus, qui non habet neceſſitatē quo-
tidie, (quemadmodùm ſacerdotes,) ‖priùs pro ſuis deli- [Leuit.9.b.7. 16.b.6.]
ctis hoſtias offerre, deinde pro populi. hoc enim fecit ſe-
28 mel ſe offerēdo. Lex enim homines cōſtituit ſacerdotes
infirmitatem habentes: ſermo autē iuriſiurandi q̃ poſt
legem eſt, Filium in æternum perfectum.

Excellentius eſt Chriſti ſacerdotium Leuitico, quum ipſe in dextera Patris ſedeat in cælis, & maiorum ſacramentorū miniſter fuerit quàm ſacerdotes veteris legis: oſtendit etiam noui teſtamenti neceſſitatem ex imperfectione veteris, & ex promiſſione Dei per Ieremiam. CAP. VIII.

1 CApitulum autem ſuper ea quæ dicuntur, Talem ha
A bemus Pontificem, qui cōſedit in dextera ſedis ma-
2 gnitudinis in cælis: ſanctorū miniſter, & tabernaculi ve
3 ri, quod fixit *Dñs* & non homo. Oīs enim pontifex, ad [*Deus]
offerendū munera & hoſtias conſtituitur: vnde neceſſe
4 eſt & hunc habere aliquid quod offerat: ſi ergo eſſet ſu-
per terram, nec eſſet ſacerdos, cùm eſſent qui offerrēt ſe-
5 cundùm legem munera, qui exemplari & vmbræ deſer
B uiunt cæleſtium. Sicut reſponſum eſt Moyſi, cùm cōſum
maret tabernaculum, ‖Vide (inquit) oīa facito ſecundùm [Exo.25.d.40. Act.7.f.44.]
6 exemplar quod tibi oſtenſum eſt in monte. Nunc autē
melius ſortitus eſt miniſterium, quantò & melioris te-
ſtamenti mediator eſt, quod in melioribus repromiſſio-
7 nibus ſancitum eſt? Nam ſi illud priùs culpa vacaſſet: nō
8 vtiq; ſecundi locus inquireretur. Vituperans enim eos
dicit: ‖Ecce dies venient, dicit Dñs, & conſummabo ſu- [Iere.31.f.31.]
per domum Iſraël, & ſuper domum Iuda teſtamentum
9 nouum, non ſecundū teſtamentum quod feci patribus
C eorum in die qua apprehendi manum eorum vt educe-
rem illos de terra Ægypti, qm̃ ipſi non permanſerunt
10 in teſtamento meo: & ego neglexi eos, dicit Dñs. Quia
hoc eſt teſtamentum quod diſponam domui Iſraël poſt
dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem
eorum, & in corde eorum ſuperſcribam eas, & ero eis
11 in Deum, & ipſi erunt mihi in populum: & non doce-
D bit vnuſquiſque proximum ſuum, & vnuſquiſque fra-
trem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum quoniam om-
12 nes ſcient me à minore vſque ad maiorem eorum, quia
propitius ero iniquitatibus eorum: & peccatorum eo-
13 rum iam non memorabor. Dicendo autem nouum, ve
terauit prius. Quod autem antiquatur & ſeneſcit, pro-
pe interitum eſt.

Ex his quæ in veteri erant teſtamento, & imperfectione illarum hoſtiarū, oſtendit noui perfectionē, in quo Chriſtus Pontifex, & hoſtia ſemel oblata emundat conſcientiā à peccatis, quem ad teſtamēti ſui confirmationē mori fuit neceſſe. CAP. IX.

1 HAbuit quidem & priùs, iuſtificationes culturæ, &
A ſanctū ſeculare. Tabernaculū enī factū eſt primū, Exo.25.a.8. 26.a.1.36.a.8.
2 in quo erant cādelabra, & mēſa, & propoſitio panū, quæ
3 dicit ſancta. Poſt velamentū aūt, ſecūdū, tabernaculū,
4 quod dicitur Sancta Sanctorū: aureum habens turibu-
lum, & arcam teſtamenti circuntectā ex omni parte au-
B ro, in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron quę
5 fronduerat, & tabulæ teſtamenti, ſuperq́, eā erāt Che- 3.Reg.8.a.9. 2.Par 5.c.10
rubim gloriæ obumbrantia propitiatoriū, de quibus nō Exo.25.c.22
6 eſt modò dicendū p ſingula. His verò ita compoſitis, in
priori quidem tabernaculo ſemp introibāt Sacerdotes,
7 ſacrificiorū officia cōſummantes, in ſecūdo aūt, ſemel Exo.30.b.10 Leu 16 a.2.f.10.
in anno ſolus pontifex: nō ſine ſanguine quē, offert pro * offerens.
8 ſua & populi ignorantia: hoc ſignificante Spū ſancto,
C nondum propalatam eſſe ſanctorū viam, adhuc priore ta
9 bernaculo habēte ſtatum. quæ parabola eſt tēporis in-
ſtantis: iuxta quam munera & hoſtiæ offerunt, q̄ nō poſ
10 ſunt iuxta conſcientiam pfectum facere ſeruientem, ſo-
lummodò in cibis & in potibus, & varijs baptiſmatib,
11 & iuſtitijs carnis vſq; ad tempus correctionis impoſitis.
Chriſtus aūt aſſiſtēs pontifex futurorū bonorū, p am-
D plius & perfectius tabernaculū nō manufactum, id eſt,
12 non huius creationis: neq; p ſanguinem hircorū aut vi *& 6.
tulorum: ſed per proprium ſanguinē introiuit ſemel in
13 ſancta, æterna redemptione inuenta. Si enim ſanguis Act.20.f.28. 1.Pet.1.c.19 1.Ioh 1.c.7. Apoc.1 b 5.
hircorū & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquina- Leui.9.b.8. 16.b.6.c.14.
14 tos ſanctificat ad emundationem carnis: quātò magis Nu.19.a.4. Luc.1.g.77.
E ſanguis Chriſti, qui p Spūm ſanctū ſemetipſum obtulit Rom.5.a.2.f.a 6.
immaculatum Deo emundauit cōſcientiam noſtrā ab *emundabit 7.
15 operibus mortuis, ad ſeruiendum Deo viuenti? Et ideo *veſtram 7.
noui teſtamenti mediator eſt, vt morte intercedente, in
redemptionē earū præuaricationū quæ erant ſub priori
teſtamento, repromiſſionem accipiant qui vocati ſunt.
16 æternæ hæreditatis. Vbi enim teſtamentū eſt: mors ne- Gal.3.b.15.
17 ceſſe eſt intercedat teſtatoris. Teſtamentū enim, in mor
F tuis confirmatum eſt: alioquin nondū valet, dū viuit q
18 teſtatus eſt. Vnde nec primū quidē ſine ſanguine dedi-
19 catum eſt. lecto enim omni mandato legis à Moyſe vni
uerſo populo: accipiens ſanguinem vitulorū, & hircorū
cū aqua & lana coccinea & hyſopo, ipſum quoq; librū:
20 & omnem populum aſperſit, dicens: Hic ſanguis teſta Exo.24.c.8. Mat.26.c.28
21 menti quod mandauit ad vos Deus. Etiā tabernaculum
22 & oīa vaſa miniſterij ſanguine ſimiliter aſperſit. Et oīa
penè in ſanguine ſecundùm legem mundantur: & ſine
23 ſanguinis effuſione nō fit remiſſio. Neceſſe eſt ergo exē
G plaria quidem cæleſtium his mundari: ipſa aūt cæleſtia,
24 melioribus hoſtijs quàm iſtis. Non enim in manufacta
Sācta Ieſus introiuit, exemplaria verorum: ſed in ipſum
25 cælum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Neq; vt
ſæpè offerat ſemetipſum, quemadmodū Pontifex intrat
26 in Sācta p ſingulos annos in ſanguine alieno: alioquin
oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc
autem ſemel in conſummatione ſeculorum, ad deſtitu- *In conſummationem 1 * deſtructionem 5.
27 tionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit. Et quem-
admodū ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc Rom.5.a.6.b.18.
28 autem iudicium: ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad 1.Pet.3.d.18
multorum exhaurienda peccata, ſecundò ſine peccato
apparebit expectantibus ſe, in ſalutem.

Propter imperfectionem hoſtiarum veteris teſtamenti neceſſarium fuit nouum induci, cuius vnica hoſtia auferrentur vniuerſa peccata: cui niſi fide, ſpe, charitate ac bonis operibus adhæſerimus, acerbiùs puniemur quàm veteris teſtamenti trāſgreſſores: laudat interim Hebræos quòd & multa paſſi ſint, & patientibus aſtiterint.

C A P. X.

1 VMbram enim habens lex, futurorum bonorū, non Leu.16.a.14
A ipſam imaginem rerum per ſingulos annos eiſdē
ipſis hoſtijs quas offerunt indeſinenter, nunq̄ poteſt ac-
2 cedētes perfectos facere: alioquin ceſſaſſent offerri, ideo
q̄ nullam haberent vltrà conſcientiam peccati, cultores
3 ſemel mundati. ſed in ipſis commemoratio peccatorū
4 per ſingulos annos fit: impoſſibile enim eſt ſanguine
5 taurorum & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens
mūdum, dicit: Hoſtiam & oblationem noluiſti: corpus Pſa.39.b.7.
6 autem aptaſti mihi, holocauſtomata, & pro peccato, nō
7 tibi placuerunt. Tūc dixi. Ecce venio, in capite libri ſcri
B ptum eſt de me, Vt faciam Deus voluntatem tuā. Supe-
8 riùs dicēs: Quia hoſtias & oblationes & holocauſtoma
ta, & pro peccato noluiſti, nec placita ſunt tibi, quæ ſe-
9 cūdū legē offerūtur: tunc dixi, Ecce venio vt faciā Deus
10 voluntatem tuam: aufert primū, vt ſequens ſtatuat. In
qua voluntate ſanctificati ſumus p oblationē corporis
11 Ieſu Chriſti ſemel. Et oīs quidē ſacerdos præſto eſt quo-
tidie miniſtrans, & eaſdē ſæpè offerens hoſtias, quæ nun
12 quam poſſunt auferre peccata; hic autem vnam p pec-
C catis offerens hoſtiā, in ſempiternū ſedet in dextera Dei,
13 de cætero expectans, donec ponantur inimici ei ſcabe Pſa.109.a.1. 1.Co.15.d.25
14 llum pedū eius. Vna enim oblatione, conſummauit
15 in ſempiternum ſanctificatos. Conteſtat aūt nos & Spi
16 ritus ſanctus. Poſtq̄ enim dixit: Hoc aūt teſtamentum Ie.31.f.31. Sup.8.b.8.
quod teſtabor ad illos poſt dies illos, dicit Dn̄s, dando * Dabo
leges meas in cordibus eorū, & in mentibus eorū ſuper-
17 ſcribam eas, & peccatorum & iniquitatū eorū iā nō re
18 cordabor amplius. Vbi aūt horū remiſſio, iam non eſt
19 oblatio pro peccato. Habentes itaq; fratres fiduciam in
D introitu ſanctorū in ſanguine Chriſti: quē initiauit no
20 bis viam nouā & viuentē per velamen, id eſt, carnē ſuā,
21 & ſacerdotē magnum ſuper domū Dei, accedamus cū
22 vero corde in plenitudine fidei, aſperſi corda à conſcien
23 tia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus ſpei
noſtræ confeſſionem indeclinabilē (fidelis enim eſt qui
24 repromiſit,) & conſideremus inuicem in prouocationē
25 charitatis & bonorum operum: non deſerentes colle-
E ctionem noſtram, ſicut conſuetudinis eſt quibuſdā, ſed
conſolantes, & tantò magis quantò videritis appropin-
26 quantem diē. Voluntariè enim peccātibus nobis poſt Sup.6.a.4.
acceptā notitiam veritatis, iā nō relinquitur pro pecca-
27 tis hoſtia: terribilis aūt q̄dam expectatio iudicij, & ignis
28 æmulatio, quæ conſumptura eſt aduerſarios. Irritā quis
faciens legē Moyſi, ſine vlla miſeratione, duobus vel tri
29 bus teſtibus morit: quantò magis putatis, deteriora me Deu.17.b.6. 19.d.15.
F reri ſupplicia qui filiū Dei conculcauerit, & ſanguinē te Mat.18.b.16 Ioh.8.c.17.
ſtamenti pollutū duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpi- 2.Co.13.a.1.
30 ritui gratiæ contumeliā fecerit? Scimus enim qui dixit,
Mihi vindictā, ego retribuam. Et iterū: Quia iudica- Deu.32.e.35 * vindicta 1.
31 bit Dn̄s populū ſuum. Horrendum eſt incidere in ma- Ro.12.d.19.
32 nus Dei viuentis. Rememoramini aūt priſtinos dies, in
quibus illuminati, magnū certamen ſuſtinuiſtis paſſio-
33 num, & in altero quidē opprobrijs & tribulationibus
ſpectaculū facti: in altero aūt ſocij taliter cōuerſantiū ef-
34 fecti. Nā & vinctis cōpaſſi eſtis: & rapinā bonorū vro-
G rū: cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere me-
35 liorē & manentē ſubſtantiam. Nolite itaq; amittere cō
fidentiā veſtrā, quæ magnam habet remunerationē. Pa
36 tientia enim vobis neceſſaria eſt: vt voluntatē Dei facien
37 tes, reportetis promiſſionē. Adhuc enim modicum ali Abac.2.a.3.
38 quantulūq; qui venturus eſt, veniet, & nō tardabit. iu- 1.Pet.1.a.6. Ro 1.e.c.17
ſtus autem meus ex fide viuit. quòd ſi ſubtraxerit ſe: Gal.3.b.12. *viuet 1.
39 non placebit animæ meę. Nos autem non ſumus ſub-
tractionis filij in perditionem: ſed fidei in acquiſitio-
nem animæ.

Fidem magnificè commendat ex actis patrum, à mundi exordio vſq; ad Dauid ac prophetas: & in vniuerſum quanta patrarint ac paſſi ſint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

C A P. X I.

1 EST autem fides, ſperandarum ſubſtantia rerū, argu-
A mentum non apparentiū. In hac enim teſtimoniū
2 conſecuti ſunt ſenes. Fide, intelligimus aptata eſſe ſecu Ge.1.a.b.5
3 la verbo Dei: vt ex inuiſibilibus viſibilia fierēt. Fide, plu Gen.4.a.4.
4 rimam hoſtiam Abel quàm Cain, obtulit Deo: per quā Mat.23.d.35
teſtimonium conſecutus eſt eſſe iuſtus, teſtimoniū per-
hibente muneribus eius Deo, & p illam defunctus ad-
5 huc loquit. Fide, Henoch tranſlatus eſt, ne videret mor Ge.5.c.24 Eccle 44.c.16.49.d.16.
tē, & non inueniebatur: quia tranſtulit illum Deus: ante

tráſlationem enim teſtimonium habuit placuiſſe Deo.
6 ¶Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo. Credere
B enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquiréntibus ſe remunerator ſit. ¶Fide, ‖Noë reſpóſo accepto de
7 tibus ſe remunerator ſit. ¶Fide, ‖Noë reſpóſo accepto de
ijs quæ adhuc non videbantur, metuens, aptauit arcá in
ſalutem domus ſuæ, per quam damnauit mundú, & iu-
8 ſtitiæ quæ per fidem eſt, hæres eſt inſtitutus. ¶Fide, ‖qui
vocatur Abraham obediuit in locum exire qué acceptu-
9 rus erat in hæreditatem: & exijt neſciens quò iret. ¶Fide,
demoratus eſt in terra repromiſſionis, táquàm in aliena,
in caſulis habitando, cum Iſaac & Iacob cohæredibus re
10 promiſſionis eiuſdem. ¶Expectabat enim fundaméta ha
C bentem ciuitaté: cuius artifex & códitor Deus. ¶Fide, ‖&
11 ipſa Sara ſterilis virtutem in conceptione ſeminis acce-
pit, etiam præter tempus ætatis, qm̃ fidelem credidit eſſe
12 eum qui repromiſerat. ¶Propter quod & ab vno orti ſúť
(& hoc emortuo) ‖tanquá ſydera cæli in multitudine, &
13 ſicut arena quæ eſt ad oram maris innumerabilis. ¶Iuxta
fidem defuncti ſunt omnes iſti, nó acceptis repromiſſio
nibus, ſed à longè eas aſpiciétes, & ſalutátes, & confité-
14 tes quia peregrini & hoſpites ſunt ſup terrá. ¶Qui enim
15 hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere. ¶Et ſi qui-
D dem ipſius meminiſſent de qua exierunt: habebant vti-
16 que tempus reuertendi. ¶nunc autem melioré appetúť,
id eſt, cæleſtem. Ideo non confunditur Deus vocari De⁹
17 eorum, parauit enim illis ciuitatem. ¶Fide, ‖obtulit Abra
ham Iſaac, cùm tétaretur: & vnigenitum offerebat ˈquiˋ
18 ſuſceperat repromiſſiones: ¶(ad quem dictú eſt: Quia in
19 Iſaac vocabitur tibi ſemen,) ¶arbitrans quia & à mortuis
ſuſcitare potens eſt Deus. vnde eum & in parabolá acce
20 pit. ¶Fide, ‖& de futuris, benedixit Iſaac, Iacob, & Eſau.
21 ¶Fide, ‖Iacob moriés, ſingulos filiorú Ioſeph benedixit:
E ‖& adorauit faſtigium virgæ eius. ¶Fide, ‖Ioſeph moriés
22 de profectione filiorum Iſraël memoratus eſt, & de oſſi-
23 bus ſuis mádauit. ¶Fide, ‖Moyſes nat⁹ occultatus eſt méſi
bus tribus à parentibus ſuis: eò ꝙ vidiſſent elegátem in-
24 fanté, & non timuerunt regis edictú. ¶Fide, ‖Moyſes grá-
25 dis factus negauit ſe eſſe filiú filiæ Pharaonis: ¶magis eli-
gens affligi cum populo Dei, q̃ temporalis peccati habe
26 re iocunditatem, ¶maiores diuitias æſtimás theſauro Æ-
gyptiorú, improperiú Chri. aſpiciebat enim in remune-
27 rationé. ¶Fide, reliquit Ægyptú: non veritus animoſitaté
F regis. inuiſibilé enim tanq̃ videns ſuſtinuit. ¶Fide, ‖cele-
28 brauit paſcha, & ſanguinis effuſionem: ne qui vaſtabat
29 primitiua, tangeret eos. ¶Fide, ‖tranſierút mare rubrum
tanq̃ p aridá terrá: quod experti Ægyptij, deuorati ſunt.
30 ¶Fide, ‖muri Iericho corruerút, circuitu dierum ſeptem.
31 ¶Fide, ‖Rahab meretrix non perijt cum incredulis: ‖exci-
32 piens exploratores cú pace. ¶Et quid adhuc dicam? Defi-
ciet enim me tépus enarranté de Gedeõ, Barac, Samſon,
33 Iephte, Dauid, Samuel, & prophetis: ¶qui per fidem de-
uicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repro
34 miſſiones, obturauerút ora leonú. ¶extinxerunt impetú
ignis, ˈeffugauerunt ˋacié gladij, conualuerunt de infirmi
G tate, fortes facti ſunt in bello, caſtra verterunt exterorú:
35 ¶acceperút mulieres de reſurrectione mortuos ſuos: alij
aút diſtenti ſunt, non ſuſcipiétes redemptioné, vt melio-
36 rem inuenirent reſurrectioné. ¶Alij verò ludibria & ver-
37 bera experti, inſup & vincula & carceres, ¶lapidati ſunt,
ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt,
circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, an-
38 guſtiati, afflicti, ¶quibus dignus non erat mundus, in ſo-
litudinibus errantes, in montibus & ſpeluncis: & in ca-
39 uernis terræ. ¶Et hi oés teſtimonio fidei probati, non ac-
40 ceperunt repromiſſioné, ¶Deo pro nobis melius aliquid
prouidente, vt non ſine nobis conſummarentur.

Priſcorum imò Chriſti exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, reuocans à peccatis: & ex noui teſtamenti ſuper vetus excellentia deterret ab inobedientia, ne maiora quàm Iudæi pati cogamur ſupplicia. CAP. XII.

1 IDeoq; & nos tantam habentes impoſitam nubem te
A ſtium, deponentes oé pódus & circunſtás nos pecca-
tú, p patientiá curramus ad propoſitú nobis certamen,
2 ¶aſpiciétes in authoré fidei, & cóſummatoré Ieſum, qui
propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucé, confuſione conté
3 pta, atq; in dextera ſedis Dei ſedet. ¶Recogitate enim eú
qui talé ſuſtinuit à peccatoribus aduerſum ſemetipſum
contradictionem: vt ne fatigemini, animis veſtris deficié
4 tes. ¶Nondú enim vſq; ad ſanguiné reſtitiſtis, aduerſus
B. peccatú repugnátes: ¶& obliti eſtis cóſolationis, q́ vobis,
5 tanq̃ filijs loquitur, dicés: ‖Fili mi noli negligere diſcipli
6 ná Dñi: neq; fatigeris dum ab eo argueris. ¶Qué enim di
ligit Dñs, caſtigat: flagellat aút oém filiú quem recipit.
7 ¶In diſciplina pſeuerate. ¶Tanq̃ filijs vobis offert ſe De⁹:
8 quis enim filius, qué non corripit pr? ¶Quòd ſi extra di-
ſciplinã eſtis, cuius participes facti ſunt oés: ergo adul-
9 teri, & non filij eſtis. ¶Deinde patres quidé carnis noſtræ,
C eruditores habuimus, & reuerebamur eos: nú multò ma
10 gis obtéperabimus patri ſpirituú, & viuemus? ¶Et illi q-
dé in tempore paucorú dierú, ſm volútatem ſuá erudie-
bant nos: hic aút ad id quod vtile eſt in recipiédo ſancti-
11 ficationé eius. ¶Oís aút diſciplina in præſenti quidé videť
D non eſſe gaudij, ſed mœroris: poſteà aút fructú pacatiſſi
12 mú exercitatis p eá, ˈreddetˋ iuſtitiæ. ¶Propter qđ remiſ-
13 ſas manus & ſoluta genua erigite: ¶& greſſus rectos fa-
cite pedibus vris: vt non claudicans quis erret, magis aúť
14 ſaneť. ¶‖Pacem ſequimini cú oíbus, & ſanctimoniá: ſine
15 qua nemo videbit Deú: ¶cótemplantes ne quis deſit gra-
tiæ Dei: ne qua radix amaritudinis ſurſum germinás im-
16 pediat, & p illá inquinenť multi. ¶Ne quis fornicator, aut
E prophanus ‖vt Eſau: qui pp vnam eſcá vendidit primiti-
17 ua ſua. ¶ſcitote enim qm̃ & ‖poſtea cupiés hæreditare be
nedictioné, reprobatus eſt: non enim inuénit pœnitétiæ
18 locú, quanquá cú lachrymis inquiſiſſet eá. ¶‖Non enim
acceſſiſtis ad tractabilé monté, & ˈacceſſibilemˋ ignem,
19 & turbinem, & caliginem, & procellá, ¶& tubæ ſonú, &
vocé verborum, quá qui audierút, excuſauerút ſe, ne eis
20 fieret verbú. ¶(Non enim portabant quod dicebať, ‖Et ſi
21 beſtia tetigerit monté, lapidabiť. ¶Et ita terribile erat qđ
F videbatur, Moyſes dixit: Exterritus ſum & tremebúdus.)
22 ¶Sed acceſſiſtis ad Sion monté, & ciuitaté Dei viuentis,
Ieruſalé cæleſté, & multorú milliú angelorú frequétiá,
23 & eccleſiá primitiuorú, qui cóſcripti ſunt in cælis, & iu-
dicem omnium Deum, & ˈſpúsˋ iuſtorum perfectorum,
24 ¶& teſtamenti noui mediatoré Ieſum, & ſanguinis aſper
25 ſionem meliùs loquenté quàm Abel. ¶Videte ne recuſe-
tis loquentem. Si enim illi non effugerunt recuſantes eú
G qui ſuper terrá loquebatur: multò magis nos, qui de cæ-
26 lis loquentem nobis, auertimus. ¶cuius vox mouit terrá
tunc: nunc autem repromittit, dicens, ‖Adhuc ſemel: &
27 ego mouebo non ſolùm terram, ſed & cælú. ¶Quòd aút
adhuc ſemel dicit: declarat mobilium tranſlationé tanq̃
28 factorú, vt maneát ea quæ ſunt immobilia. ¶Itaq; regnú
immobile ſuſcipientes, habemus gratiam: per quam ſer
29 uiamus placentes Deo cum metu & reuerétia. ¶Etenim
‖Deus noſter ignis conſumens eſt.

Ad varias hortatur virtutes, iubens cauere ab extranea doctrina, ac memoriam refricans altaris, & hoſtiarum veteris nouíq; teſtamenti, & ſubinde monens vt præpoſitis obtemperét: orat vt pro ſe precentur, idem viciſſim pro illis agens, additis mutuis ſalutationibus. CAP. XIII.

1 CHaritas ‖fraternitatis maneat in vobis. ¶Et hoſpita
A litatem nolite obliuiſci: ‖per hác enim ˈplacueruntˋ
2 quidam, Angelis hoſpitio receptis. ¶Mementote vincto-
3 rú, tanq̃ ſimul vincti: & laborátiú, tanq̃ & ipſi in corpo-
4 re morantes. ¶Honorabile cónubiú in oíbus, & thor⁹ im
maculatus. Fornicatores eni & adulteros iudicabit De⁹.
5 ¶Sint mores ſine auaritia, cóténti pſentibus: ipſe eni dixit,
6 ‖Nó te deſerá, neq; derelinquá. ¶ita vt confidenter dica-
mus, ‖Dñs mihi adiutor: nó timebo quid faciat mihi ho-
7 mo. ¶Mementote pþoſitorú veſtrorú, q vobis locuti ſunt
B verbú Dei: quorú intuentes exitú conuerſationis, imita-
8 mini fidem. ¶Ieſus Chrs heri & hodie: ipſe & in ſecula.
9 ¶Doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci. Optimum

eſt enim gratia ſtabiliri cor, non eſcis: quæ nou proſuerũt
10 ambulantibus in eis. †Habemus altare, de quo edere non
11 habent poteſtatem qui tabernaculo deſeruiunt. †‖Quorũ Leu.4 e.12. 6.d.10.16. f.17.
enim animalium infertur ſanguis pro peccato in ſancta
per pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra.
12 †Propter quod & Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſangui-
13 nem pplm, extra portam paſſus eſt. †Exeamus igitur ad
C eum extra caſtra: improperium eius portantes. †‖Non enĩ Mich.2.c.10.
14 habemus hîc manentem ciuitatem: ſed futuram inquiri-
15 mus. †Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper
Deo, id eſt, fructum labiorum cõfitentium nomini eius.
16 †Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuiſci:
17 talibus enim hoſtijs promeretur Deus. †Obedite præpo-
ſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant quaſi
rationem pro animabus veſtris reddituri: vt cum gaudio
hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit vo-
18 bis. †Orate pro nobis: cõfidimus enim quia bonam con-
D ſcientiam habemus in omnibus bene volentes conuer-
19 ſari. †Amplius autem deprecor vos hoc facere, quò cele-
20 riùs reſtituar vobis. †Deus autẽ pacis qui eduxit de mor-
tuis paſtorem magnum ouium, in ſanguine teſtamenti
21 æterni, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: †aptet vos
in omni bono, vt faciatis eius voluntatem, faciens in vo-
bis quod placeat coram ſe per Ieſum Chriſtum: cui eſt
22 gloria in ſecula ſeculorum. Amen. †Rogo autem vos fra-
tres, vt ſufferatis verbum ſolatij. Etenim perpaucis ſcripſi
23 vobis. †Cognoſcite fratrem noſtrum Timótheum dimiſ-
24 ſum: cum quo (ſi celeriùs venerit) videbo vos. †Salutate
omnes præpoſitos veſtros, & oẽs ſanctos. †Salutãt vos de
Italia fratres. †Gratia cum omnibus vobis. Amen.

HIERONYMVS

Cathalogo ſcriptorum in Eccleſiaſticorum.

IACOBVS, qui appellatur frater Domini, cognomento Iuſtus, vt nonnulli exiſtimant, Ioſeph, ex alia vxore: vt autem mihi videtur, Mariæ ſororis matris Domini, cuius Iohannes in libro ſuo meminit, filius: poſt paſſionem Domini, ſtatim ab apoſtolis Ieroſolymorum Epiſcopus ordinatus, vnam tantùm ſcripſit epiſtolam, quæ de ſeptem catholicis eſt: quæ & ipſa ab alio quodam ſub nomine eius edita aſſeritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egeſippus vicinus apoſtolicorum temporum in quinto commentariorum libro de Iacoba narrans, ait: Suſcepit Eccleſiam Ieroſolymæ, poſt apoſtolos frater Domini, Iacobus, cognomento Iuſtus. Multi ſiquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit, carnem nullam comẽdit, nunquam attõſus eſt, nec vnctus vnguento, nec vſus balneo. Huic ſoli licitũ erat ingredi Sancta Sanctorum. Siquidem veſtibus laneis non vtebatur, ſed lineis: ſoluſq́; ingrediebatur templum: & fixis genibus pro populo deprecabatur, intantùm vt camelorum duritiem traxiſſe eius genua crederentur: Dicit & alia multa, quæ enumerare longum eſt. Sed & Ioſephus in viceſimo libro antiquitatum refert, (& Clemẽs in ſeptimo Hypotypoſeón) mortuo Feſto, qui Iudæam regebat, miſſum à Nerone eſſe ſucceſſorem eius Albinum: qui cùm necdum ad prouinciam perueniſſet, Ananus, inquit, põtifex adoleſcens, Anani filius, de genere ſacerdotali, accepta occaſione Anarchiæ conciliũ cõgregauit, & compellens publicè Iacobum vt Chriſtum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iuſſit: qui cùm præcipitatus de pinna tẽpli confractis cruribus adhuc ſemiuiuus tendens ad cælum manus, diceret: Domine ignoſce eis, quod enim faciunt, neſciunt: fullonis fuſte, quo rudia veſtimẽta extorqueri ſolent, in cerebro percuſſus interijt. Tradit item Ioſephus tantæ eum ſanctitatis fuiſſe, & celebritatis in populo, vt propter eius necem, creditum ſit ſubuerſam eſſe Ieroſolymam. Hic eſt de quo Paulus apoſtolus ſcribit ad Galatas, Alium autem apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrẽ Domini. Et apoſtolorum ſuper hoc crebriùs acta teſtantur. Euangelium quoque quod appellatur ſecundùm Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinumq́; ſermonem tranſlatum eſt, quo & Origenes ſæpè vtitur, poſt reſurrectionem Saluatoris refert, Dominus autem cùm dediſſet ſindonem ſeruo ſacerdotis: iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus ſe non comeſturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum reſurgentem à mortuis. Rurſuſq́; poſt paululum, Afferte, ait Dominus, menſam & panem. Statimq́; additur: Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo Iuſto, & dixit ei: Frater mi, comede panẽ tuum, quia reſurrexit filius hominis à dormientibus. Triginta itaque annos Ieroſolymis rexit Eccleſiam, id eſt, vſque ad ſeptimum Neronis annum: & iuxta templum vbi & præcipitatus fuerat, ſepultus eſt. Titulum vſque ad obſidionem Titi & vltimam Hadriani notiſſimum habuit. Quidam è noſtris in monte Oliueti eum putauerunt conditum: ſed falſa eorum opinio eſt.

Argumentũ in Epiſtolam Catholicam Iacobi Apoſtoli.

IACOBVS apoſtolus ſanctum inſtruit clerum de cultura cæleſtium præceptorum, & regula Catholicæ obſeruantiæ, & de inuicta patientiæ maieſtate, & de reuelatione plurimorum, & de mendacio magiſtrorum.

EPISTOLA CATHOLICA

IACOBI APOSTOLI.

Docet tentationum vtilitatem, & ſapientiam à Deo cum confidentia poſtulandam: Deus tentator non eſt, aut author peccati, ſed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur vt ad audiendum veloces, ad loquendum verò & ad iram tardi ſint: nec ſatis eſt veritatem audire, niſi illa opere compleatur.

CAPVT PRIMVM.

1 IACOBVS Dei & Domini
A noſtri Ieſu Chriſti ſeruus,
duodecim tribubus quæ
ſunt in diſperſione, ſalutẽ.
2 †Omne gaudium, exiſti-
mate fratres mei, cùm in
tentationes varias incide-
3 ritis: †‖ſcientes quòd pro- Rom.5.a.3.
batio fidei veſtræ patien-
4 tiã operatur. †Patiẽtia au-
tem opus perfectum ha-
5 beat: vt ſitis perfecti & integri, in nullo deficiẽtes. †Siquis
autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo qui dat
omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.
6 †‖Poſtulet autem in fide nihil hæſitans. qui enim hæſitat, Mat.7.a.7.
B ſimilis eſt fluctui maris, qui à vẽto mouetur & circum- 21.b.22.
7 fertur. †non ergo æſtimet homo ille q accipiat aliquid à Mar.11.c.24. Luc.11.b.9.
8 Dño. †Vir duplex animo inconſtans eſt in omnibus vijs Ioh.14.b.13 16.c.23.24.
9 ſuis. †Glorietur autem frater humilis, in exaltatione ſua:
10 †diues autem in humilitate ſua, ‖qm̃ ſicut flos fœni trãſi- Pſ.102.c.15.
11 bit: †exortus eſt enim ſol cum ardore, & areſecit fœnum, Eccl.14.c.18. Iſa.40.b.6.
& flos eius décidit, & decor vultus eius deperijt: ita & di- 1.Pet.1 d.24
12 ues in itineribus ſuis marceſcet. †‖Beatus vir qui ſuffert Iob.5.c.17.
tẽtationem: qm̃ cùm probatus fuerit, accipiet coronam
13 vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. †Nemo cùm
tentatur, dicat qm̃ à Deo tentatur. Deus enim intentator
14 malorum eſt: ipſe autem neminem tentat. †Vnuſquiſque
verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus.
15 †Deinde concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatũ:
C pctm̃ verò, cùm conſummatum fuerit, generat mortem.
16 †Nolite itaq; errare fratres mei dilectiſſimi. †Omne datũ
17 optimum, & oẽ donum perfectũ, deſurſum eſt, deſcen-

dens à Patre luminum, apud quem nõ eſt tranſmutatio,
18 nec viciſſitudinis obumbratio. †Voluntariè*genuit nos   *en m
19 verbo veritatis, vt ſimus initiũ aliquod creaturæ eius. †Sci
tis fratres mei dilectiſſimi: ‖ Sit autem omnis homo velox   Pro.17.d.17.
ad audiendũ: tardus aũt ad loquendũ, & tardus ad iram.
20 †Ira enim viri, iuſtitiam Dei non operatur. †Propter qđ
21 abijcientes oẽm immunditiã & abundantiã malitiæ, in
D mãſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod põt ſalua-
22 re animas veſtras. †‖ Eſtote aũt factores verbi, & non au-   Mat.7.b.19. c.19. Rom.2.b.13
23 ditores tm̃: fallẽtes voſmetipſos. †Quia ſiquis auditor eſt
verbi, & non factor: hic comparabitur viro conſideranti
24 vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo. †conſiderauit enim ſe,
25 & abijt, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. †Qui autẽ per-
ſpexerit *in lege perfectæ` libertatis, & permanſerit in ea,   *in legem perfectã 1.
nõ auditor obliuioſus factus, ſed factor operis: hic bea-
26 tus in facto ſuo erit. †Si quis aũt putat ſe religioſum eſſe,
nõ refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuũ: huius
27 vana eſt religio. †Religio mũda & immaculata apud Deũ
& Patrem, hęc eſt: Viſitare pupillos & viduas in tribula-
tione eorũ: & immaculatũ ſe cuſtodire ab hoc ſeculo.

Monet ne perſonarum reſpectu moueantur: qui enim vnicum legis præceptum tranſgreditur, legis tranſgreſſor eſt: hortatur vt operibus miſericordiæ incumbant, oſtendens q̃ homo per opera iuſtificetur: nam fides ſine operibus mortua eſt. CAP. II.

1 FRatres mei, ‖ nolite in perſonarum acceptione habere   Leu.19.c.15. Deut.1.c.16. c.17.16.d.19. Pro.24.c.23. Eccl.42.a.2.
A fidem Dñi noſtri Ieſu Chriſti glorię. †Etenim ſi intro-
2 ierit in conuentum veſtrum vir aureum annulum habẽs
in veſte candidã, introierit autẽ & pauper in ſordido ha-
3 bitu, †& intẽdatis in eum qui indutus eſt veſte præclara,
& dixeritis ei, Tu ſede hîc bene: pauperi autem dicatis,
4 Tu ſta illic: aut ſede ſub ſcabello pedũ meorũ: †nõne iudi-
catis apud voſmetipſos, & facti eſtis iudices cogitationũ
5 iniquarum? †Audite fratres mei dilectiſſimi: nõnne Deus
elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes
6 regni quod repromiſit Deus diligẽtibus ſe? †Vos autem
B exhonoraſtis pauperem. Nõnne diuites per potentiã op-
7 primunt vos: & ipſi trahunt vos ad iudicia? †Nõnne ipſi
blaſphemant bonũ nomẽ quod inuocatũ eſt ſuper vos?
8 †Si tñ legẽ perficitis regalẽ ſm *ſcripturas`, ‖ Diliges pro-   *ſcripturã 1.
9 ximum tuum ſicut teipſum: bene facitis: †ſi autem perſo-
nas accipitis, pctm̃ operamini, redarguti à lege quaſi trãſ-
10 greſſores. †‖ Quicunq; aũt totã legẽ ſeruauerit, offendat   Leu.19.d.18. Mat.22.d.39. Mar.12.c.31. Rom.13.c.9. Gal.5.b.14.
11 aũt in vno: factus eſt oium reus. †Qui enim dixit, Non
mœchaberis, dixit &, Non occides. Quòd ſi nõ mœcha-   Leu.19.c.15.
12 beris, occides autem: factus es tranſgreſſor legis. †Sic lo-   g.17.
quimini, & ſic facite ſicut per legẽ libertatis incipientes   Deu.1.d.18.
13 iudicari. †Iudicium enim ſine miſericordia illi qui nõ fe-   Mat.5.c.19.
C cit miſericordiam. Superexaltat autẽ miſericordia iudi-
14 cium. †Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe
habere: opera autem non habeat? Nunquid poterit fides
15 ſaluare eum? †Si autẽ frater aut ſoror ‖ nudi ſint, & indi-   1.Ioh.3.c.17
16 geãt victu quotidiano: †dicat autem aliquis ex vobis illis:
Ite in pace, calefacimini & ſaturamini: non dederitis autẽ
17 eis quæ neceſſaria ſunt corpori: quid proderit? †Sic & fi-
18 des, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa. †Sed di-
cit quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo. oſtẽde mi-
hi fidem tuam ſine operibus: & ego oſtendã tibi ex ope-
19 ribus fidẽ meam. †Tu credis qm̃ vnus eſt Deus? Bene fa-
D cis. Et dæmones credunt, & contremiſcunt. †Vis aũt ſcire
20 ô homo inanis, qm̃ fides ſine operibus *otioſa` eſt? †Abra-   *mortua 1.
21 hã pater noſter, nõnne ex operibus iuſtificatus eſt, ‖ offe-   Gen.22.b.9
22 rens Iſaac filiũ ſuum ſuper altare? †Vides qm̃ fides coo-
perabatur operibus illius: & ex operibus fides cõſumma-
23 ta eſt? †Et ſuppleta eſt ſcriptura, dicens, ‖ Credidit Abra-   Gen.15.b.6. Rom.4.a.3. Gal.3.a.6.
ham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiã, & amicus Dei
24 appellatus eſt. †Videtis quoniam ex operibus iuſtificatur
25 homo: & non ex fide tantùm? †Similiter autem & ‖ Ra-   Ioſ.2.a.1.a. 6.d.17. Heb.11.f.31.
hab meretrix, nõnne ex operibus iuſtificata eſt,
ſuſcipiens nuntios, & alia via eijciens?
26 †Sicut enim corpus ſine ſpiritu
mortuum eſt: ita & fides ſine
operibus mortua eſt.

Linguæ mala recenſet, quam difficillimum eſt rectè gubernare: ſubditq́; differentiã inter ſapientiã terrenã & cæleſtẽ. CAP. III.

1 NOlite ‖ plures magiſtri fieri fratres mei, ſcientes qm̃   Mat.23.a.8.
A maius iudiciũ ſumitis. †In multis enim offendimus
2 oẽs. Siquis in verbo nõ offendit: hic pfectus eſt vir. *põt`   *potens 1.
3 etiã fræno circumducere totum corpus. †Si autem equis
fræna in ora mittimus ad conſentiendum nobis, etiã oẽ
4 corpus illorum circunferimus. †Et ecce, naues, cùm ma-
gnæ ſint, & à ventis validis minentur: circunferuntur   *tamen 4.& 5.
*autem` à modico gubernaculo vbi impetus dirigentis
5 voluerit. †Ita & lingua modicum quidem membrum eſt,
& magna exaltat. Ecce quantus ignis q̃ magnam ſyluam
6 incendit: †Et lingua, ignis eſt, vniuerſitas iniquitatis. Lin-
B gua conſtituitur in membris noſtris, quę maculat totum
corpus, & inflammat rotã natiuitatis noſtræ inflammata
7 à gehenna. †Omnis enim natura beſtiarum & volucrũ &
ſerpentium & cæterorum domantur, & domita ſunt à
8 natura humana: †linguã autem nullus hominum domare
9 põt, inquietũ malũ, plena veneno mortifero. †In ipſa be-
nedicimus Deum & patrẽ: & in ipſa maledicimus hoĩes
10 qui ad ſimilitudinẽ Dei facti ſunt. †Ex ipſo ore procedit
C benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hæc
11 ita fieri. †Nunquid fons de eodem foramine emanat dul-
12 cem, & amaram aquam? †Nunquid põt fratres mei, ficus
vuas facere: aut vitis, ficus? Sic neque *ſalſa`, dulcẽ põt fa-   *ſalſam 1.
13 cere aquã. †Quis ſapiens & diſciplinatus inter vos? Oſtẽ-
dat ex bona conuerſatione operationem ſuam in mãſue-
14 tudine ſapientiæ. †Quòd ſi zelum amarũ habetis, & con-
D tentiones *ſint` in cordibus veſtris: nolite gloriari & mẽ-   *7.
15 daces eſſe aduerſus veritatem. †non eſt enim iſta ſapientia
16 deſurſum deſcendẽs: ſed terrena, animalis, diabolica. †Vbi
enim zelus & contentio: ibi inconſtantia, & omne opus
17 prauum. †Quæ autem de ſurſum eſt ſapientia, primùm
quidem pudica eſt: deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis,
*bonis conſentiens` plena miſericordia & fructibus bo-   *4.
18 nis, nõ iudicans, ſine ſimulatione. †Fructus autem iuſti-
tiæ, in pace ſeminatur, facientibus pacem.

Concupiſcentijs non eſt obſequendum, ſed diabolo reſiſtendum & Deo appropinquandum, mutuæq́; dilectioni ſtudendum, rebus incertis diuinæ prouidentiæ commiſsis. CAP. IIII.

1 VNde bella & lites in vobis? Nõnne hinc? ex concu-
A piſcentijs veſtris quæ militant in membris veſtris?
2 †Concupiſcitis: & non habetis. occiditis, & zelatis: & nõ
poteſtis adipiſci. litigatis & belligeratis: & non habetis,
3 propter quod non poſtulatis. †Petitis, & non accipitis: eò
quòd malè petatis: vt in concupiſcentijs veſtris inſuma-
4 tis. †‖ Adulteri *, neſcitis quia ‖ amicitia huius mundi,   Gen.6.a.5. 8.d.21.
B inimica eſt Dei? ‖ Quicunq; ergo voluerit amicus eſſe ſe-   1.Ioh.2.c.15.
5 culi huius: inimicus Dei conſtituitur. †An putatis quia   *& adulteræ 1.
inaniter ſcriptura dicat: Ad inuidiam cõcupiſcit ſpiritus   Ioh.15.c.19.
6 qui habitat in *vobis`? †Maiorem autẽ dat gratiã. Propter   *nobis 1.
quod dicit, ‖ Deus ſuperbis reſiſtit, ‖ humilibus autem dat   1.Pet.5.b.5. Pro.3.d.34.
7 gratiam. †Subditi ergo eſtote Deo, ‖ reſiſtite aũt diabolo,   Ephe.4.f.27. 1.Pet.5.c.9.
8 & fugiet à vobis. †Appropinquate Deo: & appropinqua-
C bit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate cor
9 da, duplices animo. †Miſeri eſtote, & lugete, & plorate:
riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœ-
10 rorẽ. †‖ Humiliamini in conſpectu Dñi: & exaltabit vos.   1.Pet.5.b.6.
11 †Nolite detrahere alterutrum *fratres mei`. Qui detrahit   *6.
fratri, aut qui iudicat fratrẽ ſuum: detrahit legi, & iudicat
legem. Si aũt iudicas legem: non es factor legis, ſed iudex.
12 †Vnus eſt *enim` legiſlator, & iudex qui põt perdere & li-   *1.
13 berare. †‖ Tu aũt quis es qui iudicas proximũ? Ecce nunc   Rom.14.a.4
D qui dicitis, Hodie aut craſtino ibimus in illam ciuitatẽ, &
faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum
14 faciemus, †(qui ignoratis quid erit in craſtino. Quæ eſt enĩ
vita veſtra? Vapor eſt*, ad modicũ parens, & deinceps ex-   *enim 2.
15 terminabitur) †pro eo vt dicatis: Si Dñs voluerit &, Si vi-
16 xerimus, faciemus hoc aut illud. †Nunc aũt exultatis in
17 ſuperbijs veſtris. Omnis exultatio talis, maligna eſt. †Sciẽ
ti igitur bonum facere, & non facienti: peccatum eſt illi.

Diuitibus pauperum oppreſſoribus grauem cōminatur vltionē, pauperes verò ad longanimitatem hortatur; iuramentum fugiendum, & infirmi à presbyteris oleo vngendi, ac peccata inuicem confitenda: quàm efficax ſit iuſti oratio: errantes ad veritatem ſunt reducendi. CAP. V.

1 Agite nunc diuites, plorate, vlulātes in miſerijs ve-
A ſtris quæ aduenient vobis. ¶Diuitiæ veſtræ putrefa-
2 ctæ ſunt: & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt. ¶Aurū
3 & argentum veſtrum æruginauit: & ærugo eorum in te-
ſtimonium vobis erit, & mādueabit carnes veſtras ſicut
ignis. Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus. •7•
4 ¶Ecce merces operariorum qui meſſuerunt regiones ve-
ſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: & clamor eorum
5 in aures Dñi Sabaoth introiuit. ¶Epulati eſtis ſuper terrā:
B & in luxurijs enutriſtis corda veſtra in die occiſionis.
*addixiſtis 3 *reſtitit 4. 6 ¶Adduxiſtis & occidiſtis iuſtum: & non *reſtitit vobis.
7 ¶Patientes igitur eſtote fratres, vſque ad aduentum Dñi.
Ecce, agricola expectat pretioſum fructum terræ: patien-
ter ferens donec accipiat temporaneum & ſerotinum.
8 ¶Patientes eſtote & vos, & confirmate corda veſtra: qm̄
*appropinquauit 5. 9 aduentus Dñi *appropinquabit. ¶Nolite ingemiſcere fra-
C tres in alterutrum: vt nō iudicemini. Ecce, iudex ante ia-
*exitus mali & longanimitatis, & 10 nuam aſſiſtit. ¶Exemplum accipite fratres *laboris & pa-
11 tiētiæ, prophetas: qui locuti ſunt in noīe Dñi. ¶Ecce bea-
tificamus eos qui ſuſtinuerunt. Sufferētiam Iob audiſtis,
& finē Dñi vidiſtis, qm̄ miſericors Dñs eſt & miſerator.
Matt. 5. f. 34. 12 ¶Ante omnia autem fratres mei, nolite iurare, neque per
cælū, neq; per terrā, neq; aliud quodcunq; iuramentum.
Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non: vt non ſub iudi-
*autem 13 cio decidatis. ¶Triſtatur *aliquis veſtrum? oret. Æquo aīo
14 eſt? pſallat. ¶Infirmatur quis in vobis? inducat presbyte-
Mar. 6. b. 13 ros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in
15 noīe Dñi: & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuabit
D eum Dñs: & ſi in peccatis ſit, remittentur ei. ¶Cōfitemi-
16 ni ergo alterutrum peccata veſtra: & orate pro inuicem
vt ſaluemini: multùm enim valet deprecatio iuſti aſſidua.
3. Reg. 17. a. 1 Luc. 4. d. 25 17 ¶Elias, homo erat ſimilis nobis paſſibilis: & oratione ora
uit vt non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres
3. Reg. 18. g. 41 & 45. 18 & menſes ſex. ¶Et rurſum orauit: & cælum dedit pluuiā,
19 & terra dedit fructū ſuū. ¶Fratres mei, ſi quis ex vobis er-
rauerit à veritate, & conuerterit quis eū: ſcire debet qm̄ q
conuerti fecerit pctōrem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit ani-
*operiet 3. mam eius à morte, & *operit multitudinem peccatorū.

HIERONYMVS

in Cathalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

SIMON Petrus filius Ionæ, prouincia Galilææ, vico Bethſaida, frater Andreæ apoſtoli, & princeps apoſtolorum: poſt epiſcopatū Antiochenſis eccleſiæ, & prædicationem diſperſionis eorum qui de circumciſione crediderāt in Pōto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia, ſecundo Claudij anno, ad expugnandum Simonē Magum Romā pergit, vbi vigintiquinque annis cathedrā ſacerdotalem tenuit, vſque ad vltimum annum Neronis, id eſt, decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus eſt, capite ad terram verſo, & in ſublime pedibus eleuatis, aſſerens ſe indignum vt ſic crucifigeretur vt Dominus ſuus. Scripſit duas epiſtolas, quæ Catholicæ nominantur: quarum ſecunda à pleriſq; eius eſſe negatur, propter ſtyli cū priore diſſonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem eius, è quibus vnus actorum eius inſcribitur, alius Euangelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypſis, quintus iudicij, inter apocryphas ſcripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano iuxta viam triumphalem, totius vrbis veneratione celebratur.

Argumentum in Epiſtolam Catholicā Petri primam.

DISCIPVLOS Saluatoris inuicti, toto orbe diffuſos & peregrinos in hoc ſeculo monſtrat: & præteritæ vitæ pœnitentiam ſuadet, & in nouam vitam proficere, tota cum ſolicitudine exhortatur Simon Petrus filius Ionæ prouinciæ Galilææ, è vico Bethſaida, frater Andreæ Apoſtoli.

EPISTOLA PETRI APOSTOLI PRIMA.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem, & vitam æternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua prophetæ vaticinati ſunt: hortatur eos ad vitā mundiciē, vt qui Chriſti ſanguine redempti ſunt. CAPVT PRIMVM.

1 PETRVS Apoſtolus Ieſu
A Chriſti, electis aduenis di
ſperſionis Ponti, Galatiæ,
Cappadociæ, Aſiæ, & Bi-
2 thyniæ, ¶ſecundùm præ-
ſcientiam Dei Patris, in
ſanctificationē Spiritus,
in obedientiam & aſper-
ſionē ſanguinis Ieſu Chri
ſti: Gratia vobis & pax
3 multiplicetur. ¶Benedi- 2. Cor. 1. a. 3.
ctus Deus & pater Dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecūdùm Ephe. 1. a. 3.
miſericordiam ſuam magnā regenerauit nos in ſpē viuā,
4 per reſurrectionē Ieſu Chriſti ex mortuis, ¶in hæreditatē
incorruptibilē, & incōtaminatam, & immarceſcibilem,
5 conſeruatā in cælis in vobis, ¶qui in virtute Dei cuſtodi-
mini per fidem in ſalutem, paratā reuelari in tpe nouiſſi-
6 mo. ¶In quo *exultabitis, modicū nunc ſi oportet contri- *exultatis 6.
B ſtari in varijs tētationibus: ¶vt probatio veſtræ fidei mul-
7 tò pretioſior auro (quod per ignē probatur) inueniatur
in laudem & gloriam & honorem in *reuelatione Ieſu *reuelatione
8 Chriſti: ¶quē cùm non videritis, diligitis: in quē nūc quo-
que non videntes creditis: credētes aūt exultatis lætitia
9 inenarrabili & glorificata, ¶reportantes finē fidei veſtræ,
10 ſalutem animarum*. ¶De qua ſalute exquiſierunt atque *veſtrarum
ſcrutati ſunt prophetæ, qui de futura in vobis gratia pro-
11 phetauerunt, ¶ſcrutantes in quod vel quale tp̄s ſignifica-
ret in eis Spiritus Chriſti: prænuntians eas quæ in Chri-
12 ſto ſunt paſſiones & poſteriores glorias: ¶quibus reuela-
tum eſt quia non ſibimetipſis, vobis autē miniſtrabāt ea
quæ nunc nuntiata ſunt vobis per eos qui euangelizaue-
C runt vobis, Spiritu ſancto miſſo de cælo in *quem deſi- *quæ 2.
13 derant angeli proſpicere. ¶Propter quod ſuccincti lūbos
mentis veſtræ, ſobrij, *perfectè ſperate in eā quæ offertur *perfecti
14 vobis gratiā, in *reuelatione Ieſu Chriſti, ¶quaſi filij obe- *reuelatione
dientiæ, non cōfigurati prioribus ignorantiæ veſtræ de-
15 ſiderijs: ¶ſed ſm eum qui vocauit vos, Sanctum* & ipſi in *vt
16 oī cōuerſatione ſancti ſitis: ¶qm̄ ſcriptū eſt: Sancti eritis, Leu. 11. g. 44 19. a. 2. 20. b. 7
17 qm̄ ego ſanctus ſum. ¶Et ſi Patrē inuocatis eū qui ſine ac- Deu. 10. d. 17
ceptione perſonarum iudicat ſecundùm vniuſcuiuſque Rom. 2. b. 11
opus: in timore incolatus veſtri tempore conuerſamini. Galat. 2. b. 6.
18 ¶Scientes q̄ non corruptilibus auro vel argento redem- 1. Co. 6. d. 20. 7. d. 23.
pti eſtis de vana veſtra cōuerſatione paternæ traditionis: Act. 20. f. 28.
19 ¶ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti & Heb. 9. c. 12 d. 14.
D incontaminati, ¶præcogniti quidem ante mundi conſti- 1. Ioh. 1. c. 7.
20 tutionem, manifeſtati autem nouiſſimis temporibus p- Apoc. 1. b. 5.
21 pter vos, ¶qui per ipſum fideles eſtis in Deo qui ſuſcitauit
eum à mortuis, & dedit ei gloriam vt fides veſtra & ſpes
22 eſſet in Deo. ¶Animas veſtras caſtificantes in obedienti [illegible]
charitatis, in fraternitatis amore ſimplici ex corde inuicē
23 diligite attentiùs: renati non ex ſemine corruptibili, ſed
incorruptibili per verbum Dei viui & permanentis in Iſa. 40. b. 6.
24 æternum. ¶quia omnis caro vt fœnum: & oīs gloria eius Eccl. 14. c. 18 Iac. 1. b. 1

tanquàm

tanquàm flos fœni. exaruit fœnum, & flos eius decidit.
25 ꝩVerbum autem Domini manet in æternum. hoc eſt autem verbum quod euangelizatum eſt in vobis.

Excluſa omni fictione, regenerati ad Chriſtum lapidem viuum accedant credentes, qui ſunt genus electum, quum priùs eſſent populus abiectus: hortatur vt tãquàm peregrini ab omnibus mundanis abſtineant, ſuperioribus obtemperent, afflictionesq́; ad Chriſti imitationem ferant. CAP. II.

1 DEponentes igitur omnem malitiam, & oẽm dolũ,
A & ſimulationes, & inuidias, & oẽs detractiones,
2 ꝩſicut modò geniti infantes, ˈrationabilesˋ, ſine dolo lac
3 concupiſcite: vt in eo creſcatis in ſalutem: ꝩ-ſi tñˋguſtaſtis
4 qm̃ dulcis eſt Dñs. ꝩAd quẽ accedentes, lapidẽ viuum, ab
hominibus quidẽ reprobatũ, à Deo aũt electũ & honori-
5 ficatum: ꝩ& ipſi tanq̃ lapides viui ſuperædificamini, ˈdomos ſpirituales ˋſacerdotium ſanctũ, offerre ſpiritales ho-
6 ſtias, acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum. ꝩPropter qd
continet ſcriptura, ‖ Ecce pono in Sion lapidem ſummũ
angularem electum, pretioſum: & qui crediderit in eũ,
7 non confundetur. ꝩVobis igitur honor credentibus: non
B credentibus autem, ‖ lapis quem reprobauerũt ædificã-
8 tes, hic factus eſt in caput anguli: ꝩ& lapis offenſionis, &
petra ſcandali, his qui offendunt verbo, nec credunt ˈin
9 quoˋ & poſiti ſunt. ꝩ‖Vos autẽ genus electũ, regale ſacer-
dotium, gens ſctã, ppls acquiſitionis: vt virtutes annun-
tietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumẽ
10 ſuũ. ꝩ‖Qui aliquando nõ ppls: nunc aũt ppls Dei. qui nõ
conſecuti miſericordiã: nunc aũt miſericordiã conſecuti.
11 ꝩ‖Chariſſimi obſecro ˈvosˋ tanq̃ aduenas & peregrinos, ab-
C ſtinete vos à carnalibus deſiderijs quæ militant aduerſus
12 animam, ꝩ‖conuerſationem veſtram inter Gentes habẽ-
tes bonam: vt in eo quod detrectãt de vobis tanq̃ de ma-
lefactoribus, ex bonis operibus vos conſiderantes, glori-
13 ficent Deũ in die viſitationis. ꝩ‖Subiecti igitur eſtote om-
ni humanæ creaturæ pp Deũ: ſiue regi, quaſi præcellenti:
14 ꝩſiue ducibus tanq̃ ab eo miſſis ad vindictã malefactorũ,
15 laudem verò bonorum: ꝩquia ſic eſt volũtas Dei, vt bene
facientes obmuteſcere faciatis imprudentiũ hominum
16 ignorantiam: ꝩquaſi liberi, & non quaſi velamen habẽtes
17 malitiæ libertatẽ, ſed ſicut ſerui Dei. ꝩOmnes honorate.
D ‖Fraternitatem diligite. Deum timete. Regem honorifi-
18 cate. ꝩ‖Serui, ſubditi eſtote in omni timore dominis, non
19 tñ bonis & modeſtis, ſed ẽt dyſcolis. ꝩ‖Hæc eſt enĩ gratia,
ſi pp Dei cõſcientiã ſuſtinet quis triſtitias, patiẽs iniuſtè.
20 ꝩQuæ enim eſt ˈgloria: ˋſi peccãtes, & colaphizati ſuffer-
tis? Sed ſi benefacientes ˈpatienterˋ ſuſtinetis: hæc eſt gra-
21 tia apud Deum. ꝩIn hoc enĩ vocati eſtis: quia & Chriſtus
paſſus eſt pro ˈnobis, vobisˋ relinquens exemplum, vt ſe-
22 quamini veſtigia eius. ꝩ‖qui pctm̃ non fecit, nec inuentus
23 eſt dolus in ore eius. ꝩqui cùm malediceretur, non male-
dicebat: cùm pateretur, non comminabatur: tradebat
24 autem iudicanti ſe iniuſtè. ꝩ‖qui peccata noſtra ipſe per-
tulit in corpore ſuo ſuper lignum: vt peccatis mortui, iu-
25 ſtitiæ viuamus. cuius liuore ſanati eſtis. ꝩErãtis enim ſi-
cut oues errantes: ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorem &
epiſcopum animarum veſtrarum.

Rom. 6. a. 4. Eph. 4. c. 22. Col. 3. b. 8. Heb. 12. a. 1. ˈrationabile 4. ˈ-3. ˈdomus ſpiritualis 3. Iſa. 28. d. 16. Ro. 9. g. 33. Pſa. 117. c. 22. Matt. 21. d. 42. Act. 4. b. 11. Iſa. 8. c. 14. ˈquod 3. Exo. 19. a. 6. Oſee 2. d. 24. Rom. 9. f. 25. Ro. 13. d. 14. Gal. 5. c. 16. d. 19. ˈ-10. Inf. 3. c. 16. Rom. 13. a. 1. Rom. 12. c. 10. Epheſ. 6. a. 5. Col. 3. d. 22. Tit. 2. c. 9. 1. Cor. 7. c. 19. ˈgratia ˈpatientes 3. ˈvobis, vobis ˈnobis, nobis 3. Iſai. 53. c. 9. 1. Io. 3. a. 5. Iſai. 53. a. 4. b. 5.

De mutua inter coniuges conuerſatione, & mulierum ornatu: hortatur ad varias virtutes, vtq́; Chriſti exemplo ferant aduerſa: & quòd per baptiſmum ſaluemur in ſimilitudinem eorum qui in arca Noë ſaluabantur. CAP. III.

1 SImiliter & ‖mulieres ſubditæ ſint viris ſuis: vt & ſiqui
A non credunt verbo, per mulierum cõuerſationẽ, ſine
2 verbo lucrifiant, ꝩconſiderantes in timore ˈcaſtamˋ con-
3 uerſationem veſtrã. ꝩ‖Quarũ non ſit extrinſecus capilla-
tura, aut circundatio auri, aut indumenti veſtimẽtorum
4 cultus: ꝩſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorru-
ptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, ˈqui eſtˋ in conſpe-
5 ctu Dei locuples. ꝩSic enim aliquando & ſanctæ mulie-
res ſperantes in Deo, ornabant ſe, ſubiectæ proprijs viris.
6 ꝩ‖Sicut Sara obediebat Abrahæ, dñm eum vocans: cuius
B eſtis filiæ, benefacientes, & non pertimentes vllam per-
7 turbationem. ꝩ‖Viri ſimiliter, cohabitantes ſm̃ ſcientiã,
quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartiẽtes honorem,
tanq̃ & cohæredibus gratiæ vitæ: vt non impediantur
8 orationes veſtræ. ꝩˈIn fideˋ autem: oẽs vnanimes, cõpatiẽ-
tes, fraternitatis amatores, miſericordes, modeſti, humi-
9 les: ꝩ‖non reddentes malũ pro malo, nec maledictum pro
maledicto: ſed econtrario, benedicentes: quia in hoc vo-
10 cati eſtis, vt benedictionem hæreditate poſſideatis. ꝩ‖Qui
enim vult vitam diligere, & dies videre bonos: Coërceat
linguam ſuam à malo, & labia eius ne loquantur dolum.
11 ꝩ‖Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, &
12 ſequatur eam: ꝩQuia oculi Dñi ſuper iuſtos, & aures eius
C in preces eorum: Vultus autẽ Dñi ſuper facientes mala.
13 ꝩEt quis eſt qui vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis?
14 ꝩ‖Sed & ſi quid patimini propter iuſtitiam: beati. Timo-
rem autem eorum ne timueritis, ˈ&ˋ non conturbemini.
15 ꝩDñm autẽ Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris, pa-
rati ſemper ad ſatisfactionem oĩ poſcenti vos rationem de
16 ea, quæ in vobis eſt, ſpe ꝩ‖ſed cum modeſtia & timore, cõ-
ſcientiam habentes bonam: vt in eo qd detrahunt vobis,
confundantur qui calumniantur veſtrã bonã in Chriſto
17 conuerſationem. ꝩMelius eſt enim vt bene faciẽtes (ſi vo-
D luntas Dei velit) pati, q̃ malè facientes. ꝩ‖quia & Chriſtus
18 ſemel pro peccatis ˈnoſtrisˋ mortuus eſt, iuſtus pro iniu-
ſtis: vt nos offerret Deo, ˈmortificatus quidem carne, vi-
19 uificatus ˋautem ſpiritu. ꝩIn quo & his qui in carcere erãt
20 ˈſpirituˋ veniens prædicauit: ꝩqui increduli fuerant aliquã-
do, ‖quando expectabant Dei patientiã in diebus Noë,
cùm fabricaretur arca: in qua pauci, id eſt octo animæ ſal-
21 uæ factæ ſunt per aquam. ꝩQuod & ˈvosˋ nunc ſimilis for-
mæ ſaluos facit baptiſma: non carnis depoſitio ſordium,
ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum per reſurre-
22 ctionem Ieſu Chriſti: ꝩqui eſt in dextera Dei, deglutiens
mortẽ, vt vitæ æternæ hæredes efficeremur: profectus in
cælũ, ſubiectis ſibi angelis & poteſtatibus & virtutibus.

Epheſ. 5. c. 25. Col. 3. d. 18. ˈſanctam 1. Tim. 2. c. 19. ˈquod eſt 3. Gen. 18. b. 12. 1. Cor. 7. a. 3. ˈIn fine 3. Pro. 17. c. 13. 20. d. 22. Matt. 5. g. 39. Ro. 12. d. 17. 1. Th. 5. c. 15. Pſa. 33. b. 13. Pſa. 33. c. 15. 16. a. 8. Iſa. 1. d. 16. ˈautem Mat. 5. a. 10. ˈvt ˈ& fide Sap. 2. a. 12. Rom. 5. a. 6. Heb. 9. d. 24. 9. 28. ˈ-1. ˈmortificatus quidem carne viuificatus 4. ˈſpiritibus 3. Gen. 6. c. 14. Mat. 24. d. 37. Luc. 17. f. 26. ˈnos 3.

Chriſti morte redemptos hortatur vt pergant præterita deuitare peccata: incumbentes orationibus ac mutuæ dilectioni, ſemper omnia in Dei gloriam referentes, & gaudẽtes ſi propter Chriſtum pati oporteat. CAP. IIII.

1 CHriſto igitur paſſo in carne, & vos eadẽ cogitatione
A armamini. quia qui paſſus eſt in carne, deſijt à pec-
2 catis: ꝩvt iã nõ deſiderijs hominum, ſed voluntati Dei quod
3 reliquũ eſt in carne viuat temporis. ꝩ‖Sufficit enĩ præte-
ritum tempus ad voluntatẽ Gentiũ conſummandam, his
qui ambulauerunt in luxurijs, deſiderijs, vinolentijs, co-
meſſationibus, potationibus, & illicitis idolorũ cultibus.
4 ꝩˈIn quo ˈadmiranturˋ non cõcurrentibus vobis in eandẽ
5 luxuriæ confuſionẽ blaſphemantes. ꝩqui reddent rationẽ
6 ei, qui paratus eſt iudicare viuos & mortuos. ꝩPropter
B hoc enim & mortuis euangelizatum eſt: vt iudicentur
quidẽ ſm̃ homines in carne, viuãt aũt ſm̃ Deũ ˈinˋ Spũ.
7 ꝩOĩum autẽ finis ˈappropinquabit. ˋEſtote itaq; pruden-
8 tes: & vigilate in orationib⁹. ꝩAnte oĩa aũt, mutuã in ˈvo-
biſmetipſisˋ charitatem cõtinuam habentes: quia ‖chari-
9 tas operit multitudinem pctõrum. ꝩ‖Hoſpitales inuicem
10 ſine murmuratione. ꝩ‖Vnuſquiſq; ſicut accepit gratiam,
C in alterutrum illam adminiſtrantes: ‖ ſicut boni diſpẽſa-
11 tores multiformis gratiæ Dei. ꝩSi quis loquitur, quaſi ſer-
mones Dei: ſi quis miniſtrat: tanq̃ ex virtute, quã admi-
niſtrat Deus. vt in omnibus honorificetur Deus p Ieſum
Chriſtum: cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorũ.
12 Amẽ. ꝩChariſſimi, nolite peregrinari in feruore qui ad tẽ-
tationem vobis fit, quaſi noui aliquid vobis contingat:
13 ꝩſed cõmunicantes Chriſti paſſionibus, gaudete, vt & in
14 reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultãtes. ꝩSi exprobra-
D mini in noĩe Chriſti, beati eritis: qm̃ ˈquod eſt honoris,
gloriæ, & virtutis Dei, & qui eſt eius Spiritus: ſuper vos
15 requieſcitˋ. ꝩNemo autẽ veſtrum patiatur vt homicida,
16 aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. ꝩSi autẽ
vt Chriſtianus: non erubeſcat, glorificet autem Deum in
17 iſto nomine. ꝩquoniam tempus eſt vt incipiat iudicium à
domo Dei. Si autem primum à nobis: quis finis eorum

Eph. 4. c. 23. ˈin quibus nunc obſtupeſcunt 3. ˈperegrinantur 3. ˈ-1. ˈappropinquauit 3. ˈvoſmetipſos 3. Pro. 10. b. 12. Ro. 12. c. 13. Heb. 13. a. 2. Phil. 2. b. 14. Ro. 12. b. 6. 1. Cor. 4. a. 2. ˈgloriæ Dei Spiritus (vobis requieſcit) 3. ˈgloriæ & Dei Spiritus in vobis requieſcat 3.

Pro 11. d. 31. 18 qui non credunt Dei Euangelio? ¶ Et ſi iuſtus *vix` ſalua-
*quidem *ſaluatur 1. 19 bitur: impius & peccator vbi parebunt? ¶ Itaq; & hi qui
patiuntur ſecundùm voluntatem Dei: fideli creatori cõ-
mendent animas ſuas in benefactis.

Seniores orat vt verbo & exemplo paſcant gregem Dei, iuniores autem vt illis ſubditi ſint: hortatur omnes vt ſeſe demittant, diuinæ curæ totos ſe tradentes, & in ſobrietate ac fide diabolo reſiſtentes. C A P. V.

1 SEniores ergo qui in vobis ſunt obſecro, conſenior &
A teſtis Chriſti paſſionum, qui & eius quæ in futuro · i.
2 reuelãda eſt, gloriæ communicator: ¶ paſcite qui in vobis
eſt gregem Dei, prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè
*forma facti gregis 3 ſm Deũ: neq; turpis lucri gratia, ſed voluntariè: ¶ neq; vt
dominantes in cleris, ſed *formæ facti gregi` ex animo.
4 ¶ Et cùm apparuerit princeps paſtorum, percipietis im-
B marceſſibilem gloriæ coronã. ¶ Similiter adoleſcẽtes ſub-
Ro. 12. c. 10. Iacob. 4. b. 6. 5 diti eſtote ſenioribus. ¶ Omnes autem inuicem humilita-
Iacob. 4. c. 10. tem inſinuate: quia Deus ¶ ſuperbis reſiſtit, humilibus aũt
Pſa. 54. d. 23. 6 dat gratiam. ¶ Humiliamini igitur ſub potenti manu Dei,
Matt. 6. c. 25. d. 28. C vt vos exaltet in tempore viſitationis: ¶ omnem ſolicitu-
Luc. 12. c. 22. 7 dinem veſtram proijcientes in eum, quoniam ipſi cura
8 eſt de vobis. ¶ Sobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius
veſter diabolus tanquàm leo rugiens circuit, quærens
9 quem deuoret. ¶ Cui reſiſtite fortes in fide, ſcientes eandẽ
D paſſionem ei quæ in mundo eſt, veſtræ fraternitati fieri.
10 ¶ Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam
ſuam gloriam in Chriſto Ieſu, modicum paſſos: Ipſe per-
11 ficiet, confirmabit, ſolidabitq;. ¶ Ipſi gloria, & imperium
12 in ſecula ſeculorum. Amen. ¶ Per Syluanũ fidelem fratrem
vobis, vt arbitror, breuiter ſcripſi, obſecrans & conteſtãs
13 hanc eſſe veram gratiam Dei, in qua ſtatis. ¶ Salutat vos
*collecta eccleſia, quæ eſt in Babylone *coelecta`: & Marcus filius
14 meus. ¶ Salutate inuicem in oſculo ſancto. Gratia vobis
omnibus qui eſtis in Chriſto Ieſu. Amen.

Argumentum in Epiſtolam ſecundam Beati Petri Apoſtoli.

SIMON Petrus per fidem, huic mundo ſapientes mortuos eſſe declarat, eiſdemq; pietatis quanta ſit magnitudo, luce ipſa clariùs manifeſtat.

EPISTOLA PETRI APOSTOLI Secunda.

Hortatur vt memores maximorum quæ à Deo acceperint donorum per varias ſcandant virtutes, vt ſic introitus in regnum Domini illis miniſtretur, dicitq; ſe breui moriturum, & ſuæ doctrinæ certitudinem oſtendit ex Chriſto doctore, quem & vox Patris, & prophetæ commendarunt. CAPVT I.

*Simeon 1. 1 SIMON Petrus, ſeruus & Apo-
A ſtolus Ieſu Chriſti, ijs qui coæ-
qualem nobiſcum ſortiti ſunt
fidem in iuſtitia Dei noſtri &
2 Saluatoris Ieſu Chriſti. ¶ Gratia
vobis & pax adimpleatur in co-
· i. gnitione Dei` & Chriſti Ieſu
3 Dñi noſtri, ¶ quõ oĩa nobis diui-
næ virtutis ſuæ quæ ad vitam &
*donata eſt 7. pietatem, *donata ſunt` per cognitionẽ eius qui vocauit
*quæ 7. *quam 5. 4 nos propria gloria & virtute: ¶ per *quem` maxima & pre-
tioſa nobis promiſſa donauit: vt per hęc efficiamini diui-
næ conſortes naturæ, fugientes eius quæ in mundo eſt,
5 concupiſcentiæ corruptionẽ. ¶ Vos aũt curã oẽm ſubinfe-
B rentes, miniſtrate in fide veſtra virtutẽ, in virtute autem
6 ſcientiam, ¶ in ſcientia aũt abſtinẽtiã, in abſtinentia autẽ
7 patientiã, in patientia aũt pietatẽ, ¶ in pietate aũt amorem
fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.
8 ¶ Hæc enim *ſi vobiſcum aſſint,` & ſuperent: non vacuos, *vobis adſint 5.
nec ſine fructu vos conſtituent in Dñi noſtri Ieſu Chriſti
9 cognitione. ¶ Cui enim non prę ſto ſunt hæc, cæcus eſt, &
manu tentans, obliuionem accipiens purgationis veterũ
10 ſuorũ delictorũ. ¶ Quapropter fratres magis ſatagite vt p
bona opera certam veſtram vocationem & electionẽ fa-
11 ciatis: hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. ¶ Sic
C enim abundanter miniſtrabitur vobis introitus in æter-
num regnum Domini noſtri & Saluatoris Ieſu Chriſti.
12 ¶ Propter quod incipiam vos ſemper commonere de his:
& quidẽ ſcientes & confirmatos vos in præſenti veritate.
13 ¶ Iuſtum autem arbitror quandiu ſum in hoc tabernacu-
14 lo, ſuſcitare vos in commonitione: ¶ certus quòd velox eſt
depoſitio tabernaculi mei ſm quod & Dñs noſter Ieſus
15 Chriſtus ¶ ſignificauit mihi. ¶ Dabo autem operã & frequẽ Ioh. 21. d. 19
ter habere vos poſt obitum meum, vt horum memoriam
16 faciatis. ¶ Non enim *indoctas` fabulas ſequuti, notã feci- *doctas 5.
mus vobis Dñi noſtri Ieſu Chriſti virtutem & *pręſcien- 1. Cor. 1. c. 17
17 tiam: ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis. ¶ Acci- 2. a. 1. 2. 4. c. 13. a. 4. d. 40.
D piens enim à Deo Patre honorẽ & gloriã, voce delapſa ad *præſentiam 5.
eum huiuſcemodi à magnifica gloria, ¶ Hic eſt filius meus Mat. 17. a. 5.
18 dilectus in quo mihi complacui, ipſum audite. ¶ Et hanc
vocem nos audiuimus de cęlo allatam, cùm eſſemus cum
19 ipſo in monte ſctõ. ¶ Et habemus firmiorem propheticũ
ſermonem: cui benefacitis attendentes quaſi lucernę lu-
centi in caliginoſo loco, donec dies elucescat, & lucifer
20 oriatur in cordibus veſtris. ¶ Hoc primùm intelligentes 1. Ti. 3. d. 16.
quòd oĩs prophetia ſcripturæ propria interpretatione
21 non fit. ¶ Non enim voluntate humana allata eſt aliquan-
do prophetia: ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt
ſancti Dei homines.

Pſeudoprophetæ multos ſeducent, verùm acriter punientur, ſicut de malis actum eſt tempore diluuij, & de Sodomitis: proſequitur autem prauos mores horum, quos admodùm effuſos dicit in libidinem. C A P. II.

1 FVerunt verò & pſeudoprophetæ in pplõ, ſicut & in
A vobis erunt magiſtri mendaces qui introducent ſe-
ctas perditionis, & eum qui emit eos, Dñm negãt, ſuper-
2 ducentes ſibi celerem perditionem. ¶ Et multi ſequentur
eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur:
3 ¶ & in auaritia fictis verbis de vobis negociabuntur, qui-
bus iudicium iam olim non ceſſat: & perditio eorum nõ
4 dormitat. ¶ Si enim Deus angelis peccantibus non peper- Iob 4. d. 18.
cit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit Iudæ a. 6.
5 cruciandos, in iudicium reſeruari. ¶ Et originali mundo
non pepercit, ſed ¶ octauum Noë iuſtitiæ præconem cuſto Gene. 7. a. 1.
6 diuit, diluuium mundo impiorum inducens. ¶ Et ciui- Gen. 19. b. 24
tates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redi-
B gens, euerſione damnauit, exemplum eorum qui impiè
7 acturi ſunt ponens: ¶ & iuſtum Lot oppreſſum à nefan-
8 dorũ iniuria ac luxurioſa cõuerſatione eripuit. ¶ aſpectu · i.
enim & auditu iuſtus erat habitans apud eos qui de die
in diem animam iuſtam iniquis operibus cruciabant.
9 ¶ Nouit *Dñs` pios de tentatione eripere, iniquos verò in *Deus
10 diem iudicij reſeruare cruciandos: ¶ magis autem eos qui
poſt carnem in concupiſcentia immunditiæ ambulant,
dominationemque contemnunt, audaces, ſibi placentes:
11 ſectas non metuunt introducere blaſphemantes. ¶ Vbi · i.
angeli, fortitudine & virtute cùm ſint maiores, non por-
12 tent aduerſum *ſe execrabile iudicium. ¶ Hi verò velut ir- *a Domino 5.
C rationabilia pecora, naturaliter in captionem & in per-
niciem, in his quæ ignorant blaſphemantes in corruptio
13 ne ſua peribunt, ¶ percipientes mercedem iniuſtitiæ, vo-
luptatem exiſtimantes diei delicias *coinquinationis` & *coinquinationes 5.
maculæ: delicijs affluentes, in conuiuijs ſuis luxuriantes
14 vobiſcum, ¶ oculos habentes plenos adulterij & inceſſa-
bilis delicti. Pellicientes animas inſtabiles, cor exercitatũ
15 auaritia habentes, maledictionis filij: ¶ derelinquentes re-
ctam viam errauerunt, ¶ ſecuti viam Balaam ex Boſor, qui Nu. 22. d. 23 Iudæ b. 11.
16 mercedẽ iniquitatis amauit, ¶ correptionem verò habuit
ſuæ veſaniæ. ſubiugale mutũ animal, *hoĩs voce loquẽs, · 4.
17 prohibuit prophetæ inſipientiam. ¶ Hi ſunt fontes ſine Iudæ c. 12.

D aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo te-
18 nebrarum reſeruatur. †*Superba enim vanitatis loquen- *Superbia
tes, pelliciunt in deſiderijs carnis luxuriæ, eos qui paulu
19 lum effugiunt, qui in errore conuerſantur, †libertatẽ il-
lis promittentes, cùm ipſi ſerui ſint corruptionis: ‖à quo Ioh.8. d.34.
20 enim quis ſuperatus eſt, huius & ſeruus eſt. †‖Si enim re- Ro 6 d 16
fugientes coinquinationis mundi in cognitione Domi- Heb.6.a.4.
ni noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti, his rurſus implicati 10.e.26.
ſuperantur: facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. Mat.12.d.45
21 †Melius enim erat illis non cognoſcere viã iuſtitię, quàm
poſt agnitionem, retrorſum cõuerti ab eo quod illis tra-
22 ditum eſt ſancto mandato. †Contigit enim eis illud veri
prouerbij: ‖Canis reuerſus ad ſuum vomitum: & ſus lo- Pro.26. b.11
ta in volutabro luti.

Propter quoſdam illuſores ſecundum Domini aduentum negãtes, aſtruit futuram mundi renouationem, quam breui & inſperato Dominus adueniet: ad cuius aduentum monet vt ſe preparent, laudans Pauli ſcripta quæ indocti deprauant. CAP. III.

1 HAnc ecce vobis cariſſimi ſecundam ſcribo epiſtolã,
A in quibus veſtram excito in commonitione ſynce-
2 ram mentem: †vt memores ſitis eorum quæ prædixi ver-
borum à ſanctis prophetis, & apoſtolorum veſtrorum,
3 præceptorum Domini & Saluatoris: †‖hoc primùm ſciẽ- 1.Tim.4.a.1
tes, quòd venient in nouiſſimis diebus in deceptione il- 2 Tim.3 a.1
4 luſores, iuxta proprias concupiſcentias ambulantes, †di- Iudæ d 16.
centes: ‖Vbi eſt promiſſio aut aduẽtus eius? ex quo enim Eze.12.g.27.
patres dormierunt, omnia ſic perſeuerant ab initio crea-
5 turæ. †Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erãt priùs,
B & terra, de aqua, & per aquam, conſiſtens Dei verbo:
6 †per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus periit. †Cæli
7 autem qui nũc ſunt, & terra eodem verbo repoſiti ſunt,
igni reſeruati in diem iudicij, & perditionis impiorum
8 hominum. †Vnum verò hoc non lateat vos cariſſimi,
quia vnus dies apud Dominum ſicut mille anni, & mille
9 anni ſicut dies vnus. †Non tardat Dominus *promiſſio- *promiſſi 4.
C nem ſuam,* ſicut quidam exiſtimant: ſed patienter agit promiſſis 9.
propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœni-
10 tentiam reuerti. †‖Adueniet autem dies Domini vt fur: 1.The.5 a.2
in quo cæli magno impetu tranſient, elementa verò ca- Apo 3.a.3.
lore ſoluentur, terra autem & quæ in ipſa ſunt opera, 16.e.15.
11 exurentur. †Cùm igitur hæc omnia diſſoluenda ſint:
quales oportet vos eſſe in ſanctis conuerſationibus &
12 pietatibus, †expectantes & properantes in aduentum
diei *Domini*, per quem cæli ardentes ſoluentur, & ele- *Dei 2.
13 menta ignis ardore tabeſcent? †‖Nouos verò cælos & Apo.21 .a.1.
nouam terram *ſecundùm promiſſa* ipſius expectamus, Iſa.65.e.17.
14 in quibus iuſtitia habitat. †Propter quod cariſſimi 66.g.22
hæc expectantes, ſatagite immaculati & inuiolati ei in- *& promiſſa
15 ueniri in pace: †‖& Domini noſtri *longanimitatem, Rom.2. a 4.
D ſalutem arbitremini, ſicut & cariſſimus frater noſter *Ieſu Chriſti
16 Paulus ſm datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis: †ſicut
& in omnibus epiſtolis, loquens in eis de his: in quibus
ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſta-
biles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam ipſo-
17 rum perditionem. †Vos igitur fratres, præſcientes, cuſto-
dite, ne inſipientium errore tradocti, excidatis à propria
18 firmitate. †creſcite verò in gratia & in cognitione Do-
mini noſtri & Saluatoris Ieſu Chriſti. Ipſi gloria &
nunc, & in diem æternitatis. A M E N.

A R G V M E N T V M in Epiſtolam Primam Iohannis Apoſtoli.

RATIONEM verbi, & quòd Deus ipſe ſit charitas manifeſtat, & ſuſurrones fratrum nec Deum ſcire, nec pios fieri poſſe eò vſque diſcertat, vt eſſe comprobet homicidas: eò q odium ſit interfectionis occaſio.

E P I S T O L A IOHANNIS APOSTOLI Prima.

Iohannes quod de Chriſto vidit & audiuit alijs annuntiat, vt vnà cum ipſo ſocientur Deo & Chriſto eius filio, cuius ſanguine hominum peccata mundantur: porrò qui ſe peccaſſe negat, Deum mendacem facit. CAPVT I.

1 QVOD fuit ab initio, quod audi-
A uimus, qđ vidimus oculis no-
ſtris, quod perſpeximus, & ma-
nus noſtræ contrectauerunt de
2 verbo vitæ: †(& vita manifeſtata
eſt: & vidimus, & teſtamur, &
annuntiamus vobis vitam æter-
B nam quæ erat apud Patrem, &
3 apparuit nobis:) †quod vidimus
& audiuimus, annuntiamus vobis, vt & vos ſocietatem
habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum Patre & cũ
4 Filio eius Ieſu Chriſto. †Et hæc ſcribimus vobis vt gau-
5 deatis, & *gaudium veſtrum ſit plenum. †Et hęc eſt annũ-
C tiatio quã audiuimus ab eo, & annuntiamus vobis, ‖Qm Ioh.8. b.12.
6 Deus lux eſt, & tenebræ in eo nõ ſunt vllæ. †Si dixerimus
qm ſocietatẽ habemus cũ eo, & in tenebris ambulamus:
7 mentimur, & veritatem non facimus. †Si aũt in luce am-
bulamus, ſicut & ipſe eſt in luce: ſocietatem habemus ad
inuicem, & ſanguis Ieſu Chriſti filij eius emundat nos ab
8 omni pctõ. †‖Si dixerimus quoniam peccatum non ha- Heb.9 d.14.
D bemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. 1.Pet.1.d.19.
9 †Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt re- Apoc.1. a.5.
mittat nobis peccata noſtra, & emũdet nos ab omni ini- 3 Re.8. e.46
10 quitate. †Si dixerimus quoniam non peccauimus: mẽda- 2.Pa.6.5 16.
cem facimus eum, & verbum eius non eſt in nobis. Pro 20. b.9. Eccl.7.c.21.

Ieſus Chriſtus aduocatus noſter eſt apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: obſeruatione autem mandatorum Dei comprobatur vera dei notitia ac dilectio: quod ſit vetus ac nouum mandatum: quis ſit in luce & in tenebris: varijs ſcribit ætatibus, reuocans à mundi dilectione & ab hæreticis, ac monet vt ſemel acceptæ fidei adhæreant, ſequentes ductũ ſpiritus ſancti. CAP. II.

1 FIlioli mei: hæc ſcribo vobis, vt non peccetis. Sed & ſi-
A quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem,
2 Ieſum Chriſtum iuſtum: †& ipſe eſt propitiatio pro pec-
catis noſtris: non pro noſtris autem tm, ſed etiam pro
3 totius mundi. †Et in hoc ſcimus qm cognouimus eum, ſi
4 mandata eius obſeruemus. †Qui dicit ſe noſſe *eum*, & *Deum
mandata eius non cuſtodit, mendax eſt: & in hoc veritas
5 non eſt. †Qui autem ſeruat verbũ eius, verè in hoc chari-
tas Dei perfecta eſt: in hoc ſcimus quoniã in ipſo ſumus.
6 †Qui dicit ſe in ipſo manere: debet ſicut ille ambulauit &
7 ipſe ambulare. †Cariſſimi, non mandatum nouum ſcribo
vobis, ſed mandatum vetus, quod habuiſtis ab initio.
8 †Mandatũ vetus eſt verbũ quod audiſtis. †‖Iterum mãda- Ioh.13.d.34.
B tum nouum ſcribo vobis, quod verum eſt *& in ipſo*, & 15.b.12.
in vobis, quia tenebræ tranſierunt, & verum lumen iam
9 lucet. †Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem ſuum odit, in
10 tenebris eſt vſq; adhuc. †‖Qui diligit fratrẽ ſuũ, in lumine Inf.3. c.14.
11 manet, & ſcandalum in eo non eſt. †Qui autem odit fra-
trem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & ne-
ſcit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.
12 †Scribo vobis filioli, quoniam remittuntur vobis peccata
13 propter nomen eius. †Scribo vobis patres, quoniam co-
gnouiſtis eum qui ab initio eſt. Scribo vobis adoleſcẽtes,
14 qm viciſtis malignũ. †*Scribo* vobis infantes, qm cogno- *Scripſi 2.
uiſtis patrem. *Scribo vobis iuuenes*, qm fortes eſtis, & *Scripſi vobis adoleſcentes 3.
15 verbũ Dei manet in vobis, & viciſtis malignum. †Nolite
C diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis
16 diligit mundum non eſt charitas patris in eo, †quoniam

omne quod eſt in mũdo, cócupiſcentia carnis eſt, & cõ-
cupiſcẽtia oculorũ, & ſuperbia vitæ, quæ nõ eſt ex patre,
*tranſibit 16. 17 ſed ex mundo eſt. †Et mundus *tranſit`, & cócupiſcentia
18 eius. Qui aũt facit voluntatẽ Dei, manet in æternũ. †Filio-
li, nouiſſima hora eſt: & ſicut audiſtis, quia Antichriſtus
venit, nũc Antichriſti multi facti ſunt: vnde ſcimus quia
19 nouiſſima hora eſt. †Ex nobis ꝓdierũt: ſed nõ erãt ex no-
bis. Nã ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcũ:
20 ſed vt manifeſti ſint qm̃ non ſunt oẽs ex nobis. †Sed vos
21 vnctionẽ habetis à Sctõ, & noſtis oĩa. †Non ſcripſi vobis
D quaſi ignorantibus veritatẽ, ſed quaſi ſciẽtibus eã: & qm̃
22 oẽ mendaciũ ex veritate nõ eſt. †Quis eſt mẽdax, niſi is q
~Ie. negat qm̃ Ieſus ~nõ` eſt Chr̃s? Hic eſt Antichriſtus q negat
23 Patrẽ & Filiũ. †Oĩs qui negat Filiũ, nec Patrem habet: qui
24 cõfitetur Filiũ, & Patrẽ habet. †Vos qđ audiſtis ab initio,
in vobis permaneat. Si in vobis permãſerit qđ audiſtis ab
25 initio, & vos in Filio & Patre manebitis. Et hæc eſt repro
26 miſſio quã ipſe pollicitus eſt nobis, vitã æternã. †Hęc ſcri
27 pſi vobis de his qui ſeducũt vos. †Et vos vnctionẽ quã ac-
cepiſtis ab eo, maneat in vobis. Et non neceſſe habetis vt
aliquis doceat vos: ſed ſicut vnctio eius docet vos de oĩb⁹,
& verum eſt, & non eſt mendacium. Et ſicut docuit vos,
28 manete in eo. †Et nunc filioli manete in eo: vt cùm appa-
ruerit, habeamus fiduciam, & non cõfundamur ab eo in
29 aduentu eius. †Si ſcitis quoniam iuſtus eſt, ſcitote quo-
niam & omnis qui facit iuſtitiam, ex ipſo natus eſt.

De Dei erga nos charitate, & quomodò diſtinguamur qui ex Deo ſunt & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Chriſtum quippiã à Deo petit, impetrat.

CAP. III.

1 Videte qualẽ charitatẽ dedit nobis Pater, vt filij Dei
A nominemur, & ſimus. Propter hoc, mũdus nõ no-
2 uit nos, quia nõ nouit eũ. †Cariſſimi, nũc filij Dei ſumus,
& nondũ apparuit quid erimus. Scimus qm̃ cũ apparue-
3 rit, ſimiles ei erimus, qm̃ videbimus eũ ſicuti eſt. †Et oĩs
qui habet hãc ſpẽ in eo, ſãctificat ſe, ſicut & ille ſctũs eſt.
4 †Oĩs qui facit pctm̃, & iniquitatẽ facit, & pctm̃ eſt iniqui
Eſa. 53. a. 4. 5 tas. †‖Et ſcitis quia ille apparuit vt pctã noſtra tolleret: &
1. Pet. 2. d. 22. Eſa. 53. c. 9. 6 pctm̃ in eo nõ eſt. †Oĩs qui in eo manet, nõ peccat: & oĩs
7 qui peccat nõ vidit eũ, nec cognouit eũ. †Filioli, nemo vos
B ſeducat. †Qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus
Ioh. 8. f. 44. 8 eſt. †‖Qui facit pctm̃, ex diabolo eſt: qm̃ ab initio diabolus
peccat. In hoc apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera dia-
9 boli. †Oĩs qui natus eſt ex Deo, pctm̃ non facit: qm̃ ſemen
ipſius in eo manet, & non põt peccare, qm̃ ex Deo natus
10 eſt. †In hoc manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli. †Oĩs q
*non facit iuſtitiam 1. *nõ eſt iuſtus, nõ eſt ex Deo: & qui nõ diligit fratrẽ ſuum.
Ioh. 13. d. 34. 15. b. 12. 11 †qm̃ hæc eſt annũtiatio, quã audiſtis ab initio, ‖Vt diliga-
Gene. 4. b. 8. 12 tis alterutrũ. †Nõ ſicut‖Cain qui ex maligno erat: & occi
C dit ſuũ fratrẽ. Et ꝓp quid occidit eũ? Qm̃ opera eius mali-
13 gna erant: fratris aũt eius iuſta. †Nolite mirari fratres, ſi
14 odit vos mũdus. †Nos ſcimus qm̃‖trãſlati ſumus de mor-
Ioh. 5. d. 24. Sup. 2. b. 10. te ad vitã, qm̃ diligimus fratres. ‖Qui nõ diligit, manet in
Leu. 19. d. 17. Mat. 5. d. 22. 15 morte. †Oĩs qui odit fratrẽ ſuũ, homicida eſt. Et ſcitis qm̃
oĩs homicida nõ habet vitã æternã in ſemetipſo manen-
Ioh. 15. b. 13. 16 tẽ. †In hoc cognouimus charitatẽ Dei, qm̃ ille aĩam ſuam
pro nobis poſuit: & nos debemus pro fratribus animas
Iac. 2. c. 15. c. 16. *huius 17 ponere. †‖Qui habuerit ſubſtantiã *mũdi, & viderit fratrẽ
ſuũ neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quõ cha-
18 ritas Dei manet in eo? †Filioli mei, non diligamus verbo,
D neq; lingua, ſed opere & veritate. †In hoc cognoſcimus
19 qm̃ ex veritate ſumus, & in cõſpectu eius ſuadebimus cor
20 da noſtra. †Qm̃ ſi reprehẽderit nos cor noſtrũ: maior eſt
21 Deus corde nr̃o, & nouit oĩa. †Cariſſimi, ſi cor nr̃m non
Matt. 7. a. 7. 21. b. 22. 22 reprehẽderit nos: fiduciã habemus ad Deũ. †‖& quicquid
Ioh. 14. b. 13. petierimus accipiem⁹ ab eo: qm̃ mãdata eius cuſtodim⁹,
15. a. 7. 16. c. 24. 23 & ea quæ ſunt placita corã eo, facimus. †‖Et hoc eſt mã-
Inf. 5. c. 14. Ioh. 6. d. 29. datũ eius, Vt credamus in noĩe filij eius Ieſu Chr̃i: & di-
17. a. 3. 24 ligamus alterutrum, ſicut dedit mandatum nobis. †‖Et
Ioh. 13. d. 34. 15. b. 12. qui ſeruat mandata eius, in illo manet, & ipſe in eo: &
Ioh. 14. c. 23. 15. b. 10. in hoc ſcimus quoniam manet in nobis, de Spiritu quem
dedit nobis.

Qui ſpiritus ex Deo ſunt, & qui non: quum Deus ſua nos dilectione præuenerit, dato pro nobis filio ſuo, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

CAP. IIII.

1 Cariſſimi, nolite oĩ ſpiritui credere, ſed ꝓbate ſpũs ſi
A ex Deo ſint: qm̃ multi pſeudoprophetæ exierunt in
2 mundũ. †In hoc cognoſcitur ſpũs Dei. oĩs ſpũs q cõfitetur
3 Ieſum Chr̃m in carne veniſſe, ex Deo eſt: †& oĩs ſpũs qui
ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus, de
4 quo audiſtis qm̃ venit, & nũc iã in mũdo eſt. †Vos ex Deo
eſtis filioli, & viciſtis *eũ`. qm̃ maior eſt q in vobis eſt, q̃ q *eos 4.
5 in mũdo. †Ipſi de mũdo ſunt: ideo de mũdo loquuntur, Ioh. 8. f. 47. 10. e. 27.
6 & mũdus eos audit. †Nos ex Deo ſumus. Qui nouit Deũ,
B audit nos: q nõ eſt ex Deo, nõ audit nos, in hoc cognoſci
7 mus ſpũm veritatis, & ſpũm erroris. †Cariſſimi, diliga-
mus nos inuicẽ, qa charitas ex Deo eſt. Et oĩs qui diligit,
8 ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deũ. †Qui nõ diligit, nõ no
9 uit Deũ: qm̃ Deus charitas eſt. †‖In hoc apparuit charitas Ioh. 3. b. 16.
Dei in nobis, qm̃ filiũ ſuũ vnigenitũ miſit Deus in mun-
10 dũ, vt viuamus per eũ. †In hoc eſt charitas: non quaſi nos
dilexerim⁹ Deũ, ſed qm̃ ipſe *dilexit nos, & miſit filiũ ſuũ *prior.
11 ꝓpitiationẽ ꝓ peccatis noſtris. †Cariſſimi, ſi ſic Deus di-
12 lexit nos, & nos debemus alterutrũ diligere. †‖Deũ nemo Ioh. 1. c. 18. 1. Ti. 6. c. 16.
C vidit vnquã. Si diligamus inuicẽ: Deus in nobis manet,
13 & charitas eius in nobis pfecta eſt. †In hoc cognoſcimus
qm̃ in eo manemus, & ipſe in nobis: qm̃ de ſpũ ſuo dedit
14 nobis. †Et nos vidimus, & teſtificamur qm̃ pr̃ miſit Filiũ
15 ~ſuũ Saluatorẽ mũdi. †Quiſquis cõfeſſus fuerit qm̃ Ieſus ~1.
16 eſt filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo. †Et nos co
gnouimus, & credidimus charitati quam habet Deus in
nobis. Deus charitas eſt, & q manet in charitate, in Deo
17 manet, & Deus in eo. †In hoc pfecta eſt charitas *nobiſcũ, *Dei.
D vt fiduciã habeamus in die iudicij: qa ſicut ille eſt, & nos
18 ſumus in hoc mũdo. †Timor non eſt in charitate: ſed pfe-
cta charitas foras mittit timorẽ, qm̃ timor pœnã habet: q
19 aũt timet, nõ eſt pfectus in charitate. †Nos ergo diligam⁹
20 Deũ, qm̃ Deus prior dilexit nos. †Siquis dixerit, qm̃ dili-
go Deũ, & fratrẽ ſuũ oderit, mẽdax eſt. Qui eni nõ diligit
fratrem ſuum quem *videt`: Deum quem non *videt` quo- *vidit 4.
21 modò poteſt diligere. †‖Et hoc mandatũ habemus *à Deo: Ioh. 13. d. 34. 15. b. 12. Ephe. 5. a. 2. *ab eo 4.
vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.

De natis ex Deo, veraq; erga ipſum charitate: fides mundum vincit: tres in terra teſtantur Chriſtum verum hominem, & tres in cælo verum dei filium, in quem credens habet vitã æternã: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

CAP. V.

1 Omnis qui credit qm̃ Ieſus eſt Chr̃s, ex Deo natus eſt
A Et oĩs q diligit eũ q genuit, diligit & eũ q natus eſt
2 ex eo. †In hoc cognoſcimus qm̃ diligimus natos Dei, cũ
3 Deũ diligamus, & mãdata eius faciamus. †Hæc eſt enĩ cha
ritas Dei, vt mãdata eius cuſtodiamus: & ‖mãdata eius gra Mat. 11. d. 30.
4 uia nõ ſunt. †Qm̃ oẽ qđ natũ eſt ex Deo, vincit mundũ: &
5 hęc eſt victoria quę vincit mundũ: fides nr̃a. †‖Quis eſt *q 1. Co. 15. g. 57. *autem
6 vincit mundũ, niſi q credit qm̃ Ieſus eſt filius Dei? †Hic eſt
B q venit per aquã & ſanguinẽ Ieſus Chr̃s: nõ in aqua ſolũ:
ſed in aqua & ſanguine. Et ſpũs eſt q teſtificat, qm̃ Chr̃s
7 eſt veritas. †Qm̃ tres ſunt q teſtimoniũ dãt in cælo: Pater,
8 Verbũ, & Spũs ſctũs: & hi tres vnũ ſunt. †Et tres ſunt qui ~ſ.
teſtimoniũ dãt in terra: Spũs, aqua, & ſanguis, ~& hi tres
9 vnũ ſunt. †Si teſtimoniũ hoĩum accipimus; teſtimonium ~15.
Dei maius eſt, qm̃ hoc eſt teſtimoniũ Dei qđ mai⁹ eſt, qm̃
10 teſtificatus eſt de filio ſuo. †Qui credit in filiũ Dei: habet
C teſtimoniũ Dei in ſe. ‖Qui nõ credit Filio, mendacem fa- Ioh. 3. d. 36.
cit eũ: quia nõ credit in teſtimoniũ qđ teſtificatus eſt De⁹
11 de filio ſuo. †Et hoc eſt teſtimoniũ, qm̃ vitã æternã dedit
12 nobis De⁹. †Et hæc vita in Filio eius eſt. †Qui habet filiũ *, *Dei.
13 habet vitã: q nõ habet filiũ Dei, vitã nõ habet. †Hæc *ſcri- *ſcripſi 7.
bo` vobis, vt ſciatis qm̃ vitã habetis æternã qui creditis in
14 noĩe filij Dei. †Et hæc eſt fiducia quã habemus ad *eum`: *Deum.
D Quia quodcunq; petierimus ſm̃ voluntatẽ ei⁹, audit nos. Sup. 3. d. 22.
15 †Et ſcimus qa audit nos, qcqd petierimus: ſcimus qm̃
16 habemus petitiones quas *poſtulamus` ab eo. †Qui ſcit *poſtulauimus 1.

petat, & dabitur ei vitam, peccantib°

fratrẽ ſuũ peccare pc̃tm̃ nõ ad mortẽ, ⁱpetat, & dabitur ei
vita, peccãti nõ ad mortẽ. Eſt pc̃tm̃ ad mortẽ: nõ ꝓ illo di-
17 co, vt roget quis. ⁱOmnis iniquitas, pc̃tm̃ eſt: & eſt pc̃tm̃
18 ad mortẽ. ⁱScimus quia omnis qui natus eſt ex Deo, non
peccat: ſed generatio Dei cõſeruat eũ, & malignus nõ tan
19 git eum. ⁱScimus qm̃ ex Deo ſumus: & mundus totus in
20 maligno poſitus eſt. ⁱ Et ſcimus quoniã filius Dei venit:
Ioa. 14. ſ. 4. ‖& dedit nobis ſenſum vt cognoſcamus verum Deũ, &
ſimus in vero filio eius. Hic eſt verus Deus & vita æterna.
21 ⁱFilioli cuſtodite vos à ſimulachris. Amen.

ARGVMENTVM in Epiſtolam ſecundam Iohannis Apoſtoli.

*V*SQVEADEO *ad ſanctam fœminam ſcribit, vt eandem dominam non dubitet literis appellare, eiuſdemq́, filijs: teſtimonium quòd ambulent in veritate, perhibeat.*

EPISTOLA IOHANNIS APOSTOLI Secunda.

Electam hanc eiuſq́, filios in charitate & fide cõfirmat, ne ab hæreticis ſeducantur, idq́, paucis, cætera ſeruans donec ad eos veniat.

1 SENIOR, Electæ dñæ & natis eius
A quos ego diligo in veritate, & nõ ego
ſolos, ſed & oẽs qui cognouerũt ve-
2 ritatẽ, ⁱpp veritatẽ quæ permanet in
nobis, & nobiſcum erit in æternum.
3 ⁱSit vobiſcũ gratia, miſericordia, pax
à Deo patre, & à Chr̃o Ieſu filio Pa-
4 tris in veritate, & charitate. ⁱ Gauiſus ſum valde, qm̃ in-
B ueni de filijs tuis ambulãtes in veritate, ſicut mandatum
5 accepimus à Patre. ⁱEt nunc rogo te dña, nõ tanq̃ mãda-
tum nouum ſcribens tibi, ſed quod habuimus ab initio,
6 ‖vt diligamus alterutrum. ⁱEt hæc eſt charitas, vt ambule-
Ioh. 13. d. 34. 15. b. 12. 1. Ioh. 3. b. 11. mus ſm mandata eius. Hoc eſt enim mandatum, vt quẽ-
7 admodum audiſtis ab initio, in eo ambuletis: ⁱ qm̃ multi
C ſeductores exierũt in mundũ, qui nõ confitentur Ieſum
Chriſtũ veniſſe in carnẽ: hic eſt ſeductor & antichriſtus.
8 ⁱVidete voſmetipſos, ne perdatis quæ operati eſtis, ſed vt
9 mercedẽ plenã accipiatis. ⁱOis q recedit & nõ permanet
in doctrina Chriſti, Deũ nõ habet. Qui permanet in do-
10 ctrina, hic & Patrẽ & Filium habet. ⁱSiquis venit ad vos,
D & hanc doctrinam nõ affert, nolite recipere eum in do-
11 mum, nec AVE ei dixeritis. ⁱQui enim dicit illi AVE,
12 communicat operibus eius malignis. ⁱ*Plura habens vo-
*Eece prædixi vobis, vt ſ die Dñi nõ cõfundamini. bis ſcribere, nolui per chartã & atramentum, ſpero enim
me futurum apud vos, & os ad os loqui: vt gaudiũ veſtrũ
13 plenum ſit. ⁱSalutant te filij ſororis tuæ electæ.

ARGVMENTVM in Epiſtolam tertiam Iohannis Apoſtoli.

*G*AIVM *pietatis cauſa extollit, atque vt in ipſa pietate maneat, exhortatur. Diotrepen impietatis & ſuperbiæ cauſa obiurgat. Demetrio autem bonum teſtimonium perhibet, cum fratribus vniuerſis.*

EPISTOLA IOHANNIS APOSTOLI Tertia.

Gaium collaudat quòd in veritate ambulet, & peregrinos humanè excipiat, ſubdẽs de Diotrepes calumnijs & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens teſtimonium, ſubiungens ſe illum breui inuiſurum.

1 SENIOR Gaio cariſſimo, quẽ ego diligo in
A veritate. ⁱCariſſime de omnibus orationẽ
2 facio ꝓſperè te ingredi & valere, ſicut pro-
3 ſperè agit aĩa tua. ⁱGauiſus ſum valde ve-
nientibus fratribus, & teſtimoniũ perhi-
4 bentibus veritati tuæ, ſicut tu in veritate ambulas. ⁱ*Ma- **Maius horũ non habeo gaudiũ i.*
iorẽ horũ nõ habeo gratiã, q̃ vt audiã filios meos in veri-
5 tate ambulare. ⁱ Cariſſime, fideliter, facis quicqd operaris
6 in fratres, & hoc in peregrinos ⁱ teſtimoniũ reddiderunt
B charitati tuæ in conſpectu eccleſiæ, quos *benefacies, de- **benefaciẽs, deducens*
7 ducens dignè Deo. ⁱPro noĩe enim eius ꝓfecti ſunt, nihil
8 accipiẽtes à Gentibus. ⁱNos ergo debemus ſuſcipere hu-
9 iuſmodi, vt cooperatores ſimus veritatis. ⁱScripſiſſem
C forſitan eccleſiæ, ſed is qui amat primatum gerere in eis,
10 Diotrepes nõ recipit nos. ⁱPropter hoc ſi venero, cõmo
neã eius opera quæ facit: verbis malignis garriens in nos,
& quaſi nõ ei iſta ſufficiãt, neq; ipſe ſuſcipit frẽs, & eos q
11 ſuſcipiũt, ꝓhibet, & de eccleſia eijcit. ⁱCariſſime, noli imi
tari malũ, ſed qđ bonũ eſt. Qui bene facit, ex Deo eſt, qui
12 malè facit, non videt *Deũ. ⁱDemetrio teſtimoniũ reddit **eum ?.*
D ab oĩbus, & ab ipſa veritate, ſed & nos teſtimoniũ ꝑhibe-
13 mus: & noſti qm̃ teſtimoniũ noſtrũ verũ eſt. ⁱMulta ha-
bui tibi ſcribere, ſed nolui per atramentũ & calamũ ſcri-
14 bere tibi. ⁱSpero aũt ꝓtinus te videre, & os ad os loque-
mur. Pax tibi. Salutãt te amici. Saluta amicos nominatim.

Hieronymus in Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

*I*VDAS *frater Iacobi paruam quidem, quæ de ſeptem catholicis eſt, epiſtolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus eſt, in ea aſſumit teſtimonium, à plerisq, reijcitur, tamen authoritatem vetuſtate iam & vſu meruit, & inter ſanctas ſcripturas computatur.*

Argumentum in Epiſtolam Iudæ Apoſtoli.

IVDAS Apoſtolus fratres de corruptoribus viæ veritatis ita informat, vt illicitum eſſe diſſerat de ſub iugo ſemel erutos ſeruitutis, denuò operam ſuam officijs nauare ſeruilibus.

EPISTOLA GATHOLICA IVDÆ APOSTOLI.

Monet vt firmi ſint in tradita ſemel fide aduerſus inſurgẽtes impios ac laſciuos, ſubdens de horum ſupplicio in modum Iudæorum ac Sodomorum. Nam & hi nullam veriti, effrenè feruntur in omnem carnis concupiſcentiã, quos diuerſis rebus cõparat, & iſtos ad Enoch ac apoſtolorum de illis vaticinia reuocat.

1 IVDAS Ieſu Chriſti ſeruus, frater
A aũt Iacobi, his qui ſunt in Deo
patre dilectis, & Chriſto Ieſu cõ
2 ſeruatis, & vocatis. ⁱMiſericor-
dia vobis, & pax, & charitas adi-
3 pleatur. ⁱCariſſimi, oẽm ſolicitu
dinẽ faciẽs ſcribẽdi vobis de cõ-
muni veſtra ſalute, neceſſe ha-
bui ſcribere vobis, deprecãs *ſu- **ſupercertare i.*
4 percertari ſemel traditæ ſanctis fidei. ⁱSubintroierũt enĩ
B quidã hoĩes (q olim ꝓſcripti ſunt in hoc iudicium) impij

B Dei nři gratiã trãſferentes in luxuriã, & ſolũ Dñatorem,
5 & Dñm nřm Ieſum Chřm negantes. Cõmonere aũt vos
volo, ſcientes ſemel oĩa, qm̃ Ieſus, pplm̃ de terra Ægypti
6 ſaluãs, ſecundò eos q nõ crediderunt, perdidit. Angelos (Nu 14. f. 37.)
verò q nõ ſeruauerunt ſuũ principatũ, ſed dereliquerunt
ſuũ domiciliũ, in iudiciũ magni diei, vinculis ęternis ſub
7 caligine reſeruauit. Sicut Sodoma & Gomorrha, & fini- (Ge. 19. e. 24.)
timæ ciuitates ſimili mõ exfornicatæ, & abeũtes poſt car
nẽ alterã, factæ ſunt exemplũ, ignis æterni pœnã ſuſtinẽ-
8 tes. Similiter & hi carnẽ qdẽ maculãt, dñationẽ aũt ſper
9 nunt, maieſtatem aũt blaſphemãt. Cùm Michaël archã (Zach. 3. a. 2.)
gelus cũ diabolo diſputãs altercaretur de Moyſi corpore,
nõ eſt auſus iudiciũ inferre blaſphemiæ, ſed dixit, Impe-
10 ret tibi Dñs. Hi aũt quæcunq; qdẽ ignorãt, blaſphemãt:
C quæcunq; aũt naturaliter, tanq̃ muta aĩalia, norũt, in his
11 corrumpuntur. Væ illis, quí in via Cain abierũt: & er- (* quieſi- 5.) (Gene. 4. b. 8.)
rore Balaã, mercede effuſi ſunt, & in cõtradictione Core (Nu. 22. f. 21 24.)
12 perierunt. Hi ſunt in epulis ſuis, maculæ, cõuiuãtes ſine (Nu. 16. a. 1.)
timore, ſemetipſos paſcentes, nubes ſine aqua, q̃ à ventis (e. 19. 17 a. 1.)
circunferũtur, arbores autumnales, infructuoſæ, bis mor (2 Pet. 2. d. 17)
13 tuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, deſpumantes ſuas cõ-
fuſiones: ſydera errantia: quibus pcella tenebrarum ſer-
14 uata eſt in æternum. Prophetauit aũt de his ſeptimus ab (Apoc. 1. b. 7.)
Adã, Enoch, dicẽs: Ecce venit Dñs in ſanctis millib⁹ ſuis,
15 facere iudiciũ cõtra oẽs, & arguere oẽs impios, de oĩbus
operibus impietatis eorũ quibus impie egerunt, & de oĩ-
16 bus duris q̃ locuti ſunt cõtra ˹cũ˺ pctõres impij. Hi ſunt (* Deum)
murmuratores queruloſi, ſm̃ deſideria ſua ambulãtes, &
os eorũ loquitur ˹ſuperbiã˺ mirãtes pſonas q̃ſtus cauſa. (Pſa. 16. c. 10.) (* ſuperba 4.)
17 Vos aũt cariſſimi, memores eſtote verborũ q̃ pdicta ſũt
18 ab aplis Dñi nři Ieſu Chři, qui dicebãt vobis, qm̃ ˹in no- (1. Tim 4. a. 1) (2. Tim. 3. a. 1)
D uiſſimo tpe˺ veniẽt illuſores ſm̃ deſideria ſua ambulãtes (2. Pet. 3. a. 1.) (* in nouiſſimis temporibus.)
19 ˹in impietatibus˺. Hi ſunt q ſegregãt ſemetipſos, aĩales
20 ſpũm nõ habẽtes. Vos aũt cariſſimi, ſuperædificãtes voſ- (* impietatũ 4.)
metipſos ſanctiſſimæ ˹noſtræ˺ fidei, in Spiritu ſctõ orãtes,
21 voſmetipſos in dilectione Dei ſeruate, expectãtes miſe- (* in impietate 5.)
22 ricordiã Dñi nři Ieſu Chriſti in vitã ęternã. Et hos quidẽ (* veſtræ 5.)
23 arguite iudicatos: illos verò ſaluate, de igne rapientes.
Alijs aũt miſeremini in timore: odiẽtes & eã quæ carnalis
24 eſt, maculatã tunicã. Ei aũt q potẽs eſt vos cõſeruare ſi-
ne pctõ, & cõſtituere añ cõſpectũ gloriæ ſuæ immacula-
tos ˹in exultatione˺ in aduentu Dñi noſtri Ieſu Chriſti˺, (* 6.) (* 5.)
25 ſoli Deo ſalutari nřo p Ieſum Chriſtum Dñm noſtrũ
gloria & magnificẽtia, imperium & poteſtas ante omne
ſeculum, & nunc, & in omnia ſecula ſeculorum. Amen.

APOCALYPSIS
IOHANNIS APOSTOLI.

Iohannes in Patmos inſula relegatus iubetur ſcribere quæ viderit ſeptem Aſiæ eccleſiis, per ſeptem candelabra deſignatis, quæ vidit in circuitu filij hominis, modum deſcribens quo hic ipſi demonſtratus ſit. CAPVT PRIMVM.

1 APOCALYPSIS Ieſu Chriſti
A quã dedit illi De⁹ palã facere ſer
uis ſuis quę oportet fieri citò: &
ſignificauit mittens p angelum
2 ſuum ſeruo ſuo Iohãni, qui te-
ſtimoniũ perhibuit verbo Dei,
& teſtimoniũ Ieſu Chriſti, quæ-
3 cunq; vidit. Beatus qui legit &
audit verba prophetiæ huius: &
4 ſeruat ea quæ in ea ſcripta ſunt: tps eni ppe eſt. Iohannes
ſeptẽ eccleſijs quæ ſunt in Aſia. Gratia vobis & pax ab eo (Exo. 3. d. 14.)
qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt, & à ſeptẽ ſpiritib⁹
5 qui in cõſpectu throni eius ſunt, & à Ieſu Chriſto qui eſt
B teſtis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps re- (1. Co 15. c. 20) (Col. 1. c. 18.)
gum terræ, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris
6 in ſanguine ſuo, & fecit nos regnum & ſacerdotes Deo (Hebr. 9. c. 11.) (d. 14.)
& patri ſuo, ipſi gloria & imperium in ſecula ſeculo- (1. Pet. 1. d. 19.)
7 rum. Amen. Ecce venit cum nubibus, & videbit (1 Ioh. 1. c. 7.) (Iſai 3. c. 13.)
eum oĩs oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent ſe (Mat. 24. c. 30) (Iude c. 14.)
8 ſuper eum oẽs tribus terræ, etiã. Amen. Ego ſum Alpha (Iſai. 44. a. 6.)
& Omega, principiũ & finis, dicit Dñs Deus, qui eſt, & q (Infr. 21. b. 6.) (22. c. 13.)
9 erat, & qui venturus eſt, oĩpotens. Ego Iohannes frater
veſter & particeps in tribulatione, & regno, & patiẽtia in
Chřo Ieſu, fui in inſula, quæ appellatur Patmos, pp ver-
10 bũ Dei & teſtimoniũ Ieſu. Fui in ſpiritu in dñica die, &
C audiui poſt me vocẽ magnã tanq̃ tubæ, dicentis, Quod
11 vides ſcribe in libro, & mitte ſeptẽ eccleſijs q̃ ſũt in Aſia,
Epheſo, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis,
12 & Philadelphiæ, & Laodiciæ. Et cõuerſus ſum vt viderẽ
vocẽ q̃ loquebatur mecum. Et conuerſus vidi ſeptẽ can-
13 delabra aurea: & in medio ſeptẽ candelabrorũ ˹aureorũ˺ (* 1.)
ſimilem filio hoĩs, veſtitum podẽre, & pcinctũ ad mamil
14 las zona aurea. caput aũt eius & capilli erant candidi, tã-
quã lana alba, & tanq̃ nix: & oculi eius tanq̃ flãma ignis:
15 & pedes eius ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardẽti,
16 & vox illius tanq̃ vox aquarũ multarum: & habebat in
D dextera ſua ſtellas ſeptem, & de ore eius gladius vtraque
parte acutus exibat, & facies eius ſicut ſol lucet in virtute
17 ſua. Et cùm vidiſſem eum, cecidi ad pedes eius tanq̃ mor
tuus. Et poſuit dexterã ſuã ſuper me, dicens: Noli timere,
18 ego ſum primus & nouiſſimus, & viuus, & fui mortu⁹, (Iſai. 41. b. 4.) (& 44. a. 6.)
& ecce ſum viuens in ſecula ſeculorum, & habeo claues
19 mortis & inferni. Scribe ergo quæ vidiſti, & quæ ſunt,
20 & quæ oportet fieri poſt hæc. Sacramentum ſeptẽ ſtel-
larum, quas vidiſti in dextera mea, & ſeptem candelabra
aurea, ſeptem ſtellæ: angeli ſunt ſeptem eccleſiarum, &
candelabra ſeptem, ſeptem eccleſiæ ſunt.

Iubetur Iohannes varia ſcribere eccleſiis Epheſi, Smyrnę, Pergami, & Thyatiræ, collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinã non admiſerant, alios autem minis ad pœnitentiã reuocãs, tepidum quoque deteſtans, & vincenti præmium pollicens.

CAP. II.

1 ET angelo Epheſi eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit qui tenet (* 7.)
A ſeptem ſtellas in dextera ſua, qui ambulat in medio
2 ſeptem candelabrorũ aureorũ. Scio opera tua, & laborẽ,
& patientiã tuã: & quia nõ potes ſuſtinere malos, & ten-
taſti eos qui ſe dicunt apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inue
3 niſti eos mendaces: & patientiã habes, & ſuſtinuiſti p-
4 pter nomen meũ, & non defeciſti. Sed habeo aduerſum
5 te ˹pauca˺ quòd charitatẽ tuã primam reliquiſti. Memor (* 5.)
eſto itaq; vnde excideris: & age pœnitentiã, & prima ope-
B ra fac: ſin autem, venio tibi, & mouebo candelabrũ tuũ
6 de loco ſuo, niſi pœnitentiã egeris. Sed hoc habes, quia
7 odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. Qui habet au
rem, audiat quid Spiritus dicat eccleſijs: Vincenti dabo
8 edere de ligno vitę, quod eſt in Paradiſo Dei mei. Et an-
gelo Smyrnæ eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit primus & nouiſ-
9 ſimus, qui fuit mortuus, & viuit. Scio tribulationẽ tuã &
paupertatem tuam, ſed diues es, & blaſphemaris ab his
qui ſe dicunt Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga
10 ſathanę. Nihil horum timeas quæ paſſurus es. Ecce miſ-
C ſurus eſt diabolus aliquos ex vobis in carcerem vt tente-
mini: & habebitis tribulationem diebus decẽ. Eſto fidelis
11 vſque ad mortem: & dabo tibi coronam vitę. Qui ha-
bet aurem, audiat quid Spiritus dicat eccleſijs. Qui vice-
12 rit, non lædetur à morte ſecunda. Et angelo Pergami ec-
cleſiæ ſcribe, Hæc dicit qui habet rompheam vtraque
13 parte acutam. Scio vbi habitas, vbi ſedes eſt ſatanæ,
& tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam.
D Et in diebus illis Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus
14 eſt apud vos, vbi Satanas habitat. Sed habeo aduerſus
te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam,
qui docebat Balac mittere ſcandalum coram filijs Iſ- (Nu. 24. a. 14.) (25. a. b. 31. c. 16.)
15 raël, edere, & fornicari: ita habes & tu tenentes do-
16 ctrinam Nicolaitarum. Similiter pœnitentiam age. ſi
quo minus veniã tibi citò, & pugnabo cum illis in gladi-
17 oris mei. Qui habet aurẽ, audiat quid Spũs dicat eccle-
E ſijs: Vincenti dabo manna abſcõditum, & dabo illi calcu-

lum candidũ, & in calculo, nomen nouum ſcriptum qđ
18 nemo ſcit, niſi qui accipit. Et angelo Thyatiræ eccleſiæ
ſcribe, Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanq̃ flãmã
19 ignis, & pedes eius ſimiles aurichalco. Noui opera tua,
& fidẽ, & charitatem tuã, & miniſteriũ, & patientiã tuã [.. 1.]
20 & opera tua nouiſſima plura priorib⁹. Sed habeo aduer-
F ſus te pauca: quia permittis mulierem Iezabel, quæ ſe di-
cit propheten, docere, & ſeducere ſeruos meos, fornica-
21 ri, & manducare de idolothytis. Et dedi illi tpͣs vt pœni- [Iob 24.d 23.]
tentiam ageret: & non vult pœnitere à fornicatione ſua.
22 Ecce mittã eã in lectũ: & qui mœchantur cũ ea, in tribu-
latione maxima erunt, niſi pœnitentiã ab operibus ſuis
23 egerint: & filios eius interficiã in mortem, & ſcient oẽs [* in morte 8.]
eccleſiæ quia ego ſum ſcrutans renes & corda: & dabo [1. Re. 16.b.7. Pſal. 7. b. 9. Iere 11.d.20. 17 b.10. 20.c.12.]
24 vnicuiq; veſtrum ſm opera ſua. Vobis aũt dico * cæteris [* &]
qui Thyatiræ eſtis, Quicunq; nõ habent doctrinã hãc, q
G nõ cognouerunt altitudinẽ ſatanæ, quemadmodum di- [* altitudines.]
25 cunt, non mittã ſuper vos aliud põdus: tñ id qđ habetis,
26 tenete donec veniã. Et qui vicerit & cuſtodierit vſq; in
27 finẽ opa mea, dabo illi poteſtatẽ ſup Gẽtes, & reget eas [Pſal. 2.c.8.]
28 in virga ferrea, & tanq̃ vas figuli cõfringentur, ſicut & [.. 1.]
ego accepi à patre meo: & dabo illi ſtellam matutinam.
29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat eccleſijs.

Iubetur ſcribere eccleſiis Sardis, Philadelphia, & Laodicea, errantes ad pœnitentiam minis reuocãs, ſed alios collaudans, & vincenti præmium pollicens, Deum dicens ad oſtium pulſare, vt ingrediatur ad illum qui aperuerit. CAP. III.

1 ET angelo eccleſiæ Sardis, ſcribe, Hæc dicit qui habet
A ſeptem ſpiritus Dei, & ſeptẽ ſtellas, Scio opera tua, quia
2 nomen habes quòd viuas, & mortuus es. Eſto vigilans, &
cõfirma cætera quæ moritura erant. Nõ enim inuenio [* inueni 3.]
3 opera tua plena corã Deo meo. In mente ergo habe qua-
liter acceperis & audieris: & ſerua, & pœnitentiã age. Si [Infr. 16. c. 15. 1. The 5. a. 2. 2. Pet. 3. c. 10]
ergo non vigilaueris, veniã ad te tanq̃ fur, & neſcies qua
4 hora veniã ad te. Sed habes pauca nomĩa in Sardis, q non
inquinauerunt veſtimenta ſua, & ambulabunt mecũ in
5 albis, quia digni ſunt. Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimẽtis
B albis, & nõ delebo nomen eius de libro vitæ, & confite-
6 bor nomẽ eius corã patre meo, & corã angelis eius. Qui
7 habet aurem, audiat quid Spiritus dicat eccleſijs. Et an-
gelo Philadelphiæ eccleſiæ, ſcribe, Hæc dicit ſctũs & Ve-
rus, q habet clauẽ Dauid: q aperit, & nemo claudit: clau- [Eſa. 22. f. 22. Iob 12. b. 14.]
8 dit, & nemo aperit. Scio opa tua. Ecce dedi corã te oſtiũ
apertũ qđ nemo põt claudere: quia modicã habes virtu-
tẽ, & ſeruaſti verbum meũ, & nõ negaſti nomen meum.
9 Ecce dabo de ſynagoga ſatanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe,
& nõ ſunt, ſed mentiuntur. Ecce faciã illos vt veniant, &
10 adorent ante pedes tuos, & ſcient quia ego dilexi te, qm̃
C ſeruaſti verbũ patientiæ meæ, & ego ſeruabo te ab hora
tentationis, quæ ventura eſt in orbem vniuerſum tentare
11 habitãtes in terra. Ecce venio citò, tene qđ habes, vt ne-
12 mo accipiat coronã tuã. Qui vicerit, faciam illũ colum-
nã in templo Dei mei, & foras nõ egredietur amplius: &
ſcribã ſup eũ nomen Dei mei, & nomẽ ciuitatis Dei mei
nouæ Ieruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo, & nomen
13 meum nouum. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
14 dicat eccleſijs. Et angelo Laodiceæ eccleſię, ſcribe, Hæc di-
cit, Amẽ, teſtis fidelis & verus, qui eſt principiũ creaturę [Eccl. 24. a. 5. b. 14.]
15 Dei. Scio opera tua, quia neq; frigidus es, neque calidus: [Col. 1. c. 15.]
D vtinã frigidus eſſes, aut calidus. Sed quia tepidus es, &
16 nec frigidus nec calidus, incipiã te euomere ex ore meo.
17 Quia dicis, Quòd diues ſum, & locupletatus, & nullius
egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper,
18 & cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere à me aurũ ignitũ
pbatum, vt locuples fias: & veſtimentis albis induaris, vt
non appareat confuſio nuditatis tuæ: & collyrio inunge
19 oculos tuos vt videas. Ego quos amo, arguo, & caſtigo. [Pro. 3. b. 12. Heb. 12. b. 6.]
20 Æmulare ergo, & pœnitentiã age. Ecce ſto ad oſtium &
pulſo: ſiquis audierit vocem meam, & aperuerit * ianuã, [* mihi]
intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum.
21 Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo: ſicut
22 & ego vici, & ſedi cum patre meo in throno eius. Qui
habet aurem, audiat quid Spiritus dicat eccleſijs.

Aperto in cælo oſtio videt ſedẽtem in throno, & in huius circuitu vigintiquatuor ſeniores ſedentes, & quæ hic deſcribit, quatuor aïalia, quæ ſedẽtem in throno aſſiduè vnà cum vigintiquatuor ſenioribus glorificabant. CAP. IIII.

1 POſt hæc vidi: & ecce oſtiũ apertũ in cælo, & vox pri-
A ma quã audiui tanq̃ tubę loquentis mecũ, dicẽs, Aſcẽ-
2 de huc, & oſtẽdã tibi q̃ oportet fieri citò poſt hæc. Sta- [.. 7. * Poſt hæc fui 3. * Et 3.]
tim fui in ſpũ: & ecce ſedes poſita erat in cælo, & ſupra
3 ſedẽ ſedens. Et q ſedebat, ſimilis erat aſpectui, lapidis ia-
ſpidis, & ſardini: & iris erat in circuitu ſedis, ſimilis viſio-
4 ni ſmaragdinæ. Et in circuitu ſedis ſedilia vigintiqua-
B tuor: & ſup thronos, vigintiquatuor ſeniores ſedẽtes, cir-
cumamicti veſtimẽtis albis, & in capitibus eorũ coronæ
5 aureæ. Et de throno pcedebãt fulgura, & voces, & toni-
trua: & ſeptẽ lãpades ardẽtes añ thronũ, q ſunt ſeptẽ Spi-
6 ritus Dei. Et in cõſpectu ſedis tanq̃ mare vitreum ſimile
cryſtallo: & in medio ſedis, & in circuitu ſedis quatuor
7 aïalia plena oculis antè & retrò. Et aïal primũ, ſimile leo-
C ni: & ſcđm animal, ſimile vitulo: & tertiũ animal, habens
faciẽ quaſi hoïs: & quartũ animal, ſimile aquilæ volanti.
8 Et quatuor animalia, ſingula eorũ, habebãt alas ſenas in
circuitu: & intus plena ſunt oculis: & requiẽ nõ habebãt
die ac nocte, dicentia, Sanctus, ſanctus, ſanctus Dñs De⁹ [Iſa. 6. a. 3.]
9 oĩpotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. Et cùm
darent illa animalia gloriã & honorẽ & benedictionẽ ſe-
10 denti ſup thronũ, viuẽti in ſecula ſeculorũ: pcidebãt vi-
D gintiquatuor ſeniores añ ſedentẽ in throno, & adorabãt
viuentẽ in ſecula ſeculorũ, & mittebãt coronas ſuas ante
11 thronum dicentes, Dignus es Domine Deus noſter acci-
pere gloriã & honorem & virtutem: quia tu creaſti om-
nia, & propter voluntatem tuam erant & creata ſunt.

Flente Iohanne quòd librum ſeptem ſigillis ſignatum nemo poſſet aperire, Agnus primùm occiſus illum aperuit: quo facto, quatuor animalia et vigintiquatuor ſeniores, cũ innumera angelorũ multitudine, omniq; creatura illũ maximè glorificarũt. CAP. V.

1 ET vidi in dextera ſedentis ſupra thronũ, librũ ſcriptũ
A intus & foris, ſignatũ ſigillis ſeptẽ. Et vidi angelum
2 fortẽ, pdicãtẽ voce magna, Quis eſt dignus aperire librũ,
3 & ſoluere ſignacula eius? Et nemo poterat neq; in cælo,
neq; in terra, neq; ſubtus terrã aperire librũ, neq; reſpi-
4 cere illũ. Et ego flebã multũ qm̃ nemo dignus inuẽtus eſt
5 aperire librũ, nec videre eũ. Et vnus de ſenioribus dixit [* dicit 6.]
mihi: Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid,
6 aperire librum, & ſoluere ſeptẽ ſignacula eius. Et vidi, &
B ecce in medio throni & quatuor animaliũ, & in medio
ſeniorũ, Agnũ ſtãtẽ tanq̃ occiſum, habentẽ cornua ſeptẽ,
& oculos ſeptẽ: q ſunt ſeptẽ Spũs Dei, miſſi in oẽm terrã.
7 Et venit, & accepit de dextera ſedẽtis in throno librũ. Et
8 cũ aperuiſſet librũ, quatuor aïalia & vigĩtiquatuor ſenio-
res ceciderũt corã agno, habẽtes ſinguli citharas, & phia-
9 las aureas plenàs odoramẽtorũ, q̃ ſunt orõnes ſctõrũ: &
C cãtabãt cãticũ nouũ, dicẽtes: Dignus es Dñe accipere li- [.. 3.]
brũ, & aperire ſignacula eius: qm̃ occiſus es, & redemiſti
nos Deo in ſanguine tuo, ex oĩ tribu & lingua & pplo &
10 natione: & feciſti nos Deo nr̃o regnũ & ſacerdotes, & re- [* regnabũt 8.]
11 gnabimus ſup terrã. Et vidi, & audiui vocẽ angelorum
multorũ in circuitu throni, & aïalium, & ſeniorũ: & erat
12 numerus eorũ millia milliũ, dicẽtiũ voce magna: Dign⁹ [Dan. 7. a. 10.]
D eſt Agnus q occiſus eſt, accipere virtutẽ, & diuinitatẽ, &
ſapiẽtiã, & fortitudinẽ, & honorẽ, & gloriã, et benedictio-
13 nẽ. Et oẽm creaturã q̃ in cælo eſt, & ſup terrã, & ſub ter-
ra, & q̃ ſũt in mari, & q̃ in eo: oẽs audiui dicẽtes, Sedẽti in
throno, & Agno, bñdictio & honor & gloria & poteſtas
14 in ſecula ſeculorum. Et quatuor animalia dicebãt, Amẽ.
Et vigintiquatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas: & [.. 7.]
adorauerunt viuentem in ſecula ſeculorum.

Apertis quatuor ſigillis, varij aduerſus terrã ſequuntur effectus: quinto verò aperto, animæ martyrũ petũt accelerari iudiciũ: ad ſexti aũt apertionẽ, oſtenduntur ſigna futuri iudicij. CAP. VI.

1 ET vidi quòd aperuiſſet Agnus vnum de ſepté ſigillis,
A & audiui vnũ de quatuor aĩalibus, dicens, tanq̃ vocẽ
2 tonitrui, Veni & vide. †Et vidi: & ecce equus albus,
& qui ſedebat ſuper illum, habebat arcum, & data eſt ei
3 corona, & exiuit vincens vt vinceret. †Et cùm aperuiſſet
ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal, dicens,
4 Veni, & vide. †Et exiuit alius equus rufus: & qui ſe-
debat ſuper illum, datum eſt ei vt ſumeret pacem de
terra, & vt inuicẽ ſe interficiãt, & datus eſt ei gladius ma-
5 gnus. †Et cùm aperuiſſet ſigillũ tertiũ, audiui tertiũ aĩal,
B dicens, Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui ſedebat
6 ſup illũ, habebat ſtaterã in manu ſua. Et audiui tanq̃ vocẽ
in medio quatuor animaliũ *dicentiũ: Bilibris tritici de- *dicenti 6.
nario, & tres bilibres hordei denario, & vinũ & oleũ ne
7 læſeris. †Et cũ aperuiſſet ſigillũ quartũ, audiui vocẽ quar-
8 ti aĩalis dicentis: Veni & vide. †Et ecce equus pallidus: &
q ſedebat ſup eũ, nomẽ illi Mors, & infernus ſequebatur
eũ, & data eſt illi poteſtas ſup quatuor partes terrę, inter-
9 ficere gladio, fame, & morte, & beſtijs terrę. †Et cùm ape-
C ruiſſet ſigillum quintum: vidi ſubtus altare aĩas interfe-
10 ctorũ pp verbũ Dei, & pp teſtimoniũ qđ habebant. † &
clamabãt voce magna, dicẽtes: Vſq; quo Dñe, (ſanctus, &
verus,) nõ iudicas, & nõ vindicas ſanguinẽ noſtrũ de ijs q
11 habitãt in terra? †Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ: &
dictũ eſt illis vt requieſcerent adhuc tps modicũ, donec
cõpleantur cõſerui eorũ, & fratres eorum q interficiendi
12 ſunt ſicut & illi. †Et vidi cũ aperuiſſet ſigillũ ſextũ: & ecce
D terræmotus magnus factus eſt, & ſol factus eſt niger tãq̃
13 ſaccus cilicinus: & luna tota fctã eſt ſicut ſanguis: †& ſtel-
læ de cælo ceciderũt ſup terrã, ſicut ficus emittit groſſos
14 ſuos cũ à vento magno mouetur: †& cælũ receſſit ſicut li-
ber inuolutus: & oĩs mons, & inſulæ de locis ſuis motæ
15 ſunt: †& reges terræ, & principes, & tribuni, & diuites, &
fortes, & omnis ſeruus, & liber abſconderunt ſe in ſpe-
16 luncis & in petris montium. †& dicunt montibus & pe-
tris: Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis Eſa. 2. d. 19. Oſee. 10. b. 8.
17 ſuper thronum, & ab ira Agni, †quoniam vẽnit dies ma- Luc. 23. d. 30. Inſr. 9. b. 6.
gnus iræ ipſorum, & quis poterit ſtare.

Dum punienda eſt terra, iubentur abſque nocumẽto ſeruari ſignũ in fronte gerentes: qui deſcribuntur tam ex Iudæis quàm ex gẽtibus, benedicentes Deũ: & de his qui amicti erant ſtolis albis.

C A P. VII.

1 POſt hæc vidi quatuor angelos ſtãtes ſup quatuor an-
A gulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ *ne flarẽt *ne flaret ventus 4.
2 ſup terrã, neq; ſup mare, neq; in vllã arborẽ. †Et vidi alte-
rũ angelũ aſcendentẽ ab ortu ſolis, habentẽ ſignum Dei
viui: & clamauit voce magna quatuor angelis, quib° da-
3 tũ eſt nocere terræ & mari, †dicẽs, Nolite nocere terrę *& *neque 4.
mari, neq; arboribus, quoadúſq; ſignemus ſeruos Dei no
4 ſtri in frontibus eorũ. †Et audiui numerũ ſignatorũ, cen-
tũ quadragintaquatuor millia ſignati, ex oĩ tribu filiorũ
5 Iſrl. †Ex tribu Iuda, duodecim millia ſignati. Ex tribu Ru
B ben, duodecim millia ſignati. Ex tribu Gad, duodecĩ mil-
6 lia ſignati. †Ex tribu Aſer, duodecim millia ſignati. Ex tri-
bu Nephthali, duodecĩ millia ſignati. †Ex tribu Manaſſe,
7 duodecim millia ſignati. †Ex tribu Simeõ, duodecim mil
lia ſignati Ex tribu Leui, duodecim millia ſignati. Ex tri-
8 bu Iſſachar, duodecim millia ſignati. †Ex tribu Zabulon,
duodecim millia ſignati. Ex tribu Ioſeph, duodecim mil-
lia ſignati. Ex tribu Ben-iamin, duodecim millia ſignati.
9 †Poſt hæc vidi turbã magnã q̃ dinumerare nemo poterat,
C ex oĩbus gentibus, & tribubus, & pplis, & linguis: ſtãtes
ante thronũ, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis, &
10 palmæ in manibus eorũ, †& clamabant voce magna, di-
centes, Salus Deo noſtro qui ſedet ſup thronũ, & Agno.
11 †Et oẽs Angeli ſtabant in circuitu throni & ſeniorum &
quatuor animaliũ: & ceciderunt in conſpectu throni in
12 facies ſuas, & adorauerunt Deũ, †dicentes, Amen. Bene-
dictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarũ actio, honor &
virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſecula ſeculorũ, Amẽ.
13 †Et rñdit vnus de ſenioribus, & dixit mihi, Hi qui amicti
D ſunt ſtolis albis, qui ſunt? & vnde venerunt? †Et dixi illi,
14 Dñe mi, tu ſcis. Et dixit mihi, Hi ſunt qui venerũt de tri-
bulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerũt
15 eas in ſanguine Agni: †ideo ſunt ante thronũ Dei, & ſer-
uiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui ſedet in thro-
16 no, habitabit ſuper illos. † ‖ non eſurient neq; ſitient am- Eſa. 49. c. 10.
17 plius, nec cadet ſuper illos ſol, neq; vllus æſtus: †quoniam
Agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet
eos ad vitæ fontes aquarum, & ‖ abſterget Deus omnem Eſai. 25. c. 8.
lachrymam ab oculis eorum. Infr. 21. b. 4.

Aperto ſeptimo ſigillo ſeptem angeli cum tubis oſtenduntur, effuſoq́; in terram igne altaris ab alio angelo fiunt variæ tempeſtates: ſimiliter quatuor angelis tuba canẽtibus producuntur variæ plagæ aduerſus homines. C A P. VIII.

1 ET cùm aperuiſſet ſigillũ ſeptimũ, factũ eſt ſilentiũ in
A cælo, quaſi media hora. †Et vidi ſeptẽ angelos ſtantes
2 in conſpectu Dei: & datæ ſunt illis ſeptem tubæ. †Et alius
3 angelus venit, & ſtetit ante altare, habens turibulum au-
reũ: & data ſunt illi incenſa multa, vt daret *de orationi- *—2.
bus ſanctorũ oĩum ſup altare aureũ: quod eſt ante thro-
4 num *Dei. †Et aſcendit fumus incenſorum de orationib° *—7.
5 ſanctorum de manu angeli corã Deo. †Et accepit angelus
turibulum*, & impleuit illud de igne altaris, & miſit in *auream
terrã, & facta ſunt tonitrua & voces & fulgura, & terræ-
6 motus magnus. †Et ſeptẽ angeli qui habebãt ſeptẽ tubas,
B præparauerunt ſe vt tuba canerent. †Et primus angelus
7 tuba cecinit, & facta eſt grãdo & ignis, miſta in ſanguine,
& miſſum eſt in terrã, & tertia pars terræ cõbuſta eſt, &
tertia pars arborum cõcremata eſt, & oẽ fœnũ viride cõ-
8 buſtũ eſt. †Et ſecũdus angelus tuba cecinit: & tanq̃ mons
C magnus igne ardens, miſſus eſt in mare, & facta eſt tertia
9 pars maris, ſanguis: † & mortua eſt tertia pars creaturæ
eorũ quæ habebãt aĩas in mari, & tertia pars nauiũ inte-
10 rijt. †Et tertius angelus tuba cecinit, & cẽcidit de cęlo ſtel-
la magna, ardens, tanq̃ facula, & cẽcidit in tertiã partem
11 fluminum, & in fontes aquarũ: † & nomen ſtellæ, dicitur
D Abſinthium, & facta eſt tertia pars aquarũ in abſinthiũ:
& multi hoĩum mortui ſunt de aquis, quia amaræ factæ
12 ſunt. †Et quartus angelus tuba cecinit: & percuſſa eſt ter-
tia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia pars ſtellarũ, ita
vt obſcuraretur tertia pars eorũ, & diei non luceret pars
13 tertia, & *noctis ſimiliter. †Et vidi, & audiui vocẽ vnius *nox 1. *noctis 5.
aquilæ volantis per medium cæli, dicentis voce magna,
Væ, væ, væ habitantibus in terra: de cæteris vocibus *triũ *tubæ 1.
angelorum qui erant tuba canituri.

Quinto angelo tuba canente ſtella cadit, & locuſtæ è fumo putei egreſſæ deſcribuntur, quæ homines crucient. Sexto verò angelo canente ſoluuntur quatuor angeli, qui ingenti equeſtri exercitu tertiam hominum partem occidant. C A P. IX.

1 ET quintus angelus tuba cecinit, & vidi ſtellã de cælo
A cecidiſſe in terrã, & data eſt ei clauis putei abyſſi. †Et
2 aperuit puteũ abyſſi: & aſcendit fumus putei, ſicut fu-
mus fornacis magnæ: & obſcuratus eſt ſol & aër de fumo
3 putei. †Et de fumo putei exierunt locuſtæ in terram: &
data eſt illis poteſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpiones
4 terræ: † & præceptum eſt illis ne læderent fœnum terræ,
neq; omne viride, neque omnem arborem: niſi tantùm
homines qui non habent ſignum Dei in frontibus ſuis.
5 †& *datũ eſt illis ne occiderent eos: ſed vt cruciarent mẽ- *dictũ 10.
ſibus quinq;: & cruciatus eorum, vt cruciatus ſcorpij cũ
6 percutit hominem. †Et in diebus illis quærent homines Eſai. 2. d. 19. Oſee. 10. b. 8.
B mortẽ, & nõ inuenient eã: & deſiderabunt mori, & fugiet Luc. 23. d. 30.
7 mors ab eis. †Et ſimilitudines locuſtarũ, ſimiles equis pa- Sup. 6. d. 16.
ratis in præliũ: & ſuper capita earum tanq̃ coronæ ſimi- Eſa. 16. b. 9.
8 les auro: & facies earum tanquàm facies hominum. †Et
habebant capillos ſicut capillos mulierum: & dentes ea-
9 rum, ſicut *leonum erant. †& habebant loricas ſicut lori- *dentes
cas ferreas, & vox alarum earum ſicut vox curruũ equo-
10 rum multorum currentium in bellum. †& habebant
caudas ſimiles ſcorpionum, & aculei erant in caudis ea-
rum: & poteſtas earũ nocere hominibus menſibus quin-
11 que. †& habebant ſuper ſe regem angelum abyſſi, cui

nomen Hebraicè Abaddon, Græcè autem Apollyon: La-
12 tinè habens nomen Exterminans. Væ vnum abijt, & ec-
13 ce veniũt adhuc duo væ poſt hæc. Et ſextus angelus tu-
C ba cecinit: & audiui vocem vnã ex quatuor cornibus al-
14 taris aurei, quod eſt ante oculos Dei, dicentem ſexto an-
gelo qui habebat tubã, Solue quatuor angelos, qui alli-
15 gati ſunt in flumine magno Euphrate. Et ſoluti ſunt
quatuor angeli, qui parati erant in horam, & diẽ & men-
16 ſem & annũ: vt occiderẽt tertiã partẽ hoĩum. Et nume-
rus equeſtris exercitus vicies millies dena millia. Et audi-
17 ui numerum eorum. Et ita vidi equos in viſione: & qui
ſedebãt ſuper eos, habebant loricas igneas, & hyacinthi-
nas: & ſulphureas, & capita equorũ erãt tanq̃ capita leo-
18 num: & de ore eorũ procedit ignis, & fumus, & ſulphur.
D Et ab his tribus plagis occiſa eſt tertia pars hoĩum, de
igne & ex fumo & ſulphure, quæ procedebãt de ore ipſo-
19 rum. Poteſtas enim equorũ in ore eorũ eſt, & in caudis
eorum. nam caudæ eorum, ſimiles ſerpentibus, habentes
20 capita: & in his nocent. Et cæteri homines qui non ſunt
occiſi in his plagis, neq; pœnitentiã egerunt de operibus
manuũ ſuarũ, vt non adorarent dæmonia & ſimulachra
aurea & argentea & ærea & lapidea & lignea, quæ neque
21 videre poſſunt, neq; audire, neq; ambulare: & non ege-
runt pœnitentiam ab homicidijs ſuis, neque à veneficijs
ſuis, neque à fornicatione ſua, neque à furtis ſuis.

Clamante alio forti angelo loquuntur ſeptem tonitrua, porrò angelus iurat non amplius fore tempus, ſed conſummandum ad vocem ſeptimi angeli myſterium: datq; librum Iohanni deuorandum. CAP. X.

1 ET vidi alium angelum fortem deſcendentẽ de cælo,
A amictum nube, & iris in capite eius, & facies ei9 erat
2 vt ſol, & pedes eius tanq̃ columna ignis. Et habebat in
manu ſua libellum apertum: & poſuit pedem ſuũ dextrũ
3 ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terrã. Et clamauit vo-
ce magna, quemadmodùm cùm leo rugit. Et cũ clamaſ-
4 ſet, locuta ſunt ſeptẽ tonitrua voces ſuas. Et cùm locuta
B fuiſſent ſeptẽ tonitrua voces ſuas, ego ſcripturus eram: &
audiui vocẽ de cælo dicentẽ mihi: Signa quæ locuta ſunt
5 ſeptẽ tonitrua: & noli ea ſcribere. Et angelus quem vidi
ſtantẽ ſuper mare & ſuper terrã, leuauit manũ ſuã ad cæ-
6 lum: & iurauit per viuentẽ in ſecula ſeculorũ, q creauit
cælum & ea quæ in eo ſunt: & terrã, & ea quæ in ea ſunt:
& mare, & ea quæ in eo ſunt: Quia tẽpus non erit amplius,
7 ſed in diebus vocis ſeptimi angeli, cum cœperit tuba ca-
C nere, conſummabitur myſteriũ Dei, ſicut euangelizauit
8 per ſeruos ſuos prophetas. Et audiui vocẽ de cælo iterũ
loquentem mecum, & dicentẽ: Vade, & accipe librũ aper-
tum de manu angeli ſtantis ſuper mare & ſuper terram.
9 Et abij ad angelum, dicens ei vt daret mihi librum. Et di-
D xit mihi: Accipe librũ, & deuora illũ: & faciet amaricari
10 ventrem tuum, ſed in ore tuo erit dulce tanq̃ mel. Et ac-
cepi librum de manu angeli, & deuoraui illum: & erat in
ore meo tanq̃ mel dulce. Et cùm deuoraſſem eũ, amari-
11 catus eſt venter meus: & dixit mihi, Oportet te iterũ pro-
phetare Gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis.

Cap.1.a.1. (margin, beside ch. 9 v. 14)
*colum. 2. (margin, beside ch. 10 v. 2)
Dan.12.c.7. (margin, beside ch. 10 v. 5)
Ezec.3.a.1. (margin, beside ch. 10 v. 9)

Iohannes templum metiens audit prædicaturos duos teſtes, quos beſtia à mari aſcendens occidet. at illi reſurgentes in cælũ aſcẽdũt, ac terræmotu occiduntur ſeptẽ millia hominũ, & ad cantũ ſeptimi angeli 24. ſeniores Deo gratias agunt. CAP. XI.

1 ET datus eſt mihi calamus ſimilis virgæ: & dictum eſt
A mihi, Surge, & metire templum Dei, & altare, & ado-
2 rantes in eo. atrium autem quod eſt foris templum, eijce
foras, & ne metiaris illud: quoniam datũ eſt Gentib9, & ciuita-
3 tẽ ſanctã calcabũt menſib9 quadraginta duob9: & dabo
duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducẽ-
4 tis ſexaginta, amicti ſaccis. Hi ſunt duæ oliuæ & duo cã-
5 delabra in cõſpectu Dñi terræ ſtantes. Et ſiquis voluerit
eos nocere, ignis exiet de ore eorũ, & deuorabit inimicos
eorũ: & ſiquis voluerit eos lædere, ſic oportet eũ occidi.
6 Hi habẽt poteſtatẽ claudendi cælũ, ne pluat dieb9 prophe-
B tiæ ipſorũ: & poteſtatẽ habẽt ſuper aquas cõuertendi eas
in ſanguinẽ, & percutere terrã ui plaga quotieſcũq; volue-
7 rint. Et cùm finierint teſtimoniũ ſuũ: beſtia q̃ aſcẽdit de
abyſſo, faciet aduerſum eos bellũ, & vincet illos, & occi-
8 det eos. Et corpora eorũ iacebũt in plateis ciuitatis ma-
gnæ, q̃ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægypt9, vbi & Dñs
9 eorũ crucifixus eſt. Et videbunt de tribubus, & populis, &
linguis, & Gentibus corpora eorũ per tres dies & dimidiũ:
10 & corpora eorũ nõ ſinẽt poni in monumẽtis: & inhabi-
tãtes terrã gaudebũt ſup illos, & iocũdabuntur: & munera
mittẽt inuicẽ, quoniam hi duo prophetæ cruciauerũt eos q habi-
11 tabant ſup terrã. Et poſt dies tres & dimidiũ, ſpũs vitæ à
C Deo intrauit in eos. Et ſteterũt ſup pedes ſuos, & timor
12 magnus cẽcidit ſup eos q viderũt eos. Et audierunt vocẽ
magnã de cælo, dicentẽ eis: Aſcẽdite huc. Et aſcẽderũt in
13 cælũ in nube: & viderũt illos inimici eorũ. Et in illa hora
fact9 eſt terræmotus magnus: & decima pars ciuitatis cẽ-
cidit: & occiſa ſunt in terræmotu nõia hoĩum ſeptẽ mil-
lia: & reliqui in timorẽ ſunt miſſi, & dederũt gloriã Deo
14 cæli. Væ ſecundum abijt: & ecce væ tertiũ veniet citò. Et ſeptim9
15 angelus tuba cecinit: & factæ ſunt voces magnæ in cælo
D dicẽtes, Factum eſt regnũ huius mũdi Dñi nři & Chři eius,
16 & regnabit in ſecula ſeculorũ. Amẽ. Et viginti quatuor
ſeniores, q in cõſpectu Dei ſedẽt in ſedib9 ſuis, ceciderũt
17 in facies ſuas, & adorauerũt Deũ, dicẽtes: Gratias agim9
tibi Dñe De9 oĩpotẽs, q es, & q eras, & q venturus es: quia ac-
18 cepiſti virtutẽ tuã magnã, & regnaſti. Et iratæ ſũt Gẽtes,
& aduẽnit ira tua, & tẽpus mortuorũ iudicari, & reddere
mercedẽ ſeruis tuis prophetis & ſanctis, & timẽtib9 nomẽ tuũ
puſillis & magnis, & exterminãdi eos q corruperũt ter-
19 ram. Et apertum eſt templum Dei in cælo: & viſa eſt arca
teſtamenti eius in templo eius, & facta ſunt fulgura, &
voces, & terræmotus, & grando magna.

Quum mulier cernente dracone filium peperiſſet, raptus eſt ab ea filius eius ad Deum: tunc facto in cælo prælio, lapſus draco cœpit mulieris ſemen perſequi. CAP. XII.

1 ET ſignũ magnũ apparuit in cælo: Mulier amicta ſole,
A & luna ſub pedib9 eius, & in capite ei9 corona ſtella-
2 rũ duodecim: & in vtero habẽs, & clamabat parturiẽs,
3 & cruciatur vt pariat. Et viſum eſt aliud ſignũ in cælo, &
ecce draco magnus rufus, habens capita ſeptẽ, & cornua
4 decẽ: & in capitib9 eius diademata ſeptẽ, & cauda ei9 tra-
hebat tertiã partẽ ſtellarũ cæli, & miſit eas in terrã, & dra-
co ſtetit ante mulierẽ q̃ erat paritura: vt cũ peperiſſet, filiũ
5 eius deuoraret. Et peperit filiũ maſculũ, q recturus erat
B oẽs Gentes in virga ferrea: & raptus eſt fili9 eius ad Deũ &
6 ad thronũ eius, & mulier fugit in ſolitudinẽ vbi habebat
locũ paratũ à Deo, vt ibi paſcãt eã diebus mille ducentis
7 ſexaginta. Et factum eſt prælium magnũ in cælo, Michaël & an-
geli eius præliabantur cũ dracone, & draco pugnabat & an-
8 geli eius, & nõ valuerũt, neq; locus inuẽtus eſt eorũ am-
9 plius in cælo. Et proiectus eſt draco ille magnus, ſerpẽs an-
tiquus, q vocatur diabolus & Satanas, q ſeducit vniuerſum
orbẽ: & proiectus eſt in terrã, & angeli ei9 cũ illo miſſi ſũt.
10 Et audiui vocẽ magnã in cælo dicentẽ: Nũc factã eſt ſalus
C & virtus, & regnũ Dei nři, & poteſtas Chři ei9: quia proiect9
eſt accuſator fratrũ noſtrorũ, q accuſabat illos ante cõſpe-
11 ctũ Dei nři die ac nocte. Et ipſi vicerũt eũ propter ſanguinem
Agni, & propter verbũ teſtimonij ſui, & nõ dilexerũt aĩas ſuas
12 vſq; ad mortẽ. Propterea lætamini cæli, & q habitatis in
eis. Væ terræ & mari: quia deſcẽdit diabolus ad vos habens
13 irã magnã, ſciens quod modicum tẽpus habet. Et poſtq̃ vidit
D draco quod proiectus eſſet in terrã, perſecutus eſt mulierem
14 quæ peperit maſculũ: & datæ ſunt mulieri alæ duæ aqui-
læ magnæ, vt volaret in deſertũ in locũ ſuũ, vbi alitur per
tempus & tempora, & dimidiũ temporis à facie ſerpẽtis.
15 Et miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem, aquam tanq̃
16 flumen: vt eam faceret trahi à flumine. Et adiuuit terra
mulierẽ, & aperuit terra os ſuũ, & abſorbuit flumen quod
17 miſit draco de ore ſuo. Et iratus eſt draco in mulierem:
& abijt facere prælium cum reliquis de ſemine eius, qui
cuſtodiunt mandata Dei, & habent teſtimonium Ieſu
18 Chriſti. Et ſtetit ſupra arenam maris.

a.6. (margin, beside ch. 11 v. 16)
a.1. *clamat. 3. (margin, beside ch. 12 v. 2)
*paſcant (margin, beside ch. 12 v. 6)
a.5. (margin, beside ch. 12 v. 7)

Beſtia

Beſtia de mari aſcendens ſeptẽ capitũ, & decẽ cornuum, decemq́, diadematũ, cuius plaga curatur, Deũ blaſphemat, & ſanctos debellat: alteraq́, beſtia duorum cornuũ de terra aſcendens illi maximè fauet, cogẽs fieri & adorari eius imaginem, haberiq́, charactêrem nominis eius. C A P. X I I I.

1 ET vidi de mari beſtiam aſcendentẽ, habentẽ capita
A ſeptẽ, & cornua decem, & ſup cornua eius decẽ dia-
2 demata, & ſuper capita eius noĩa blaſphemiæ. †Et beſtia
quam vidi, ſimilis erat pardo, & pedes eius ſicut* vrſi; & *pedes
os eius ſicut os leonis. Et dedit illi draco virtutẽ ſuam &
3 poteſtatem magnam. †Et vidi vnũ de capitibus ſuis quaſi
occiſum in mortẽ: & plaga mortis eius curata eſt. Et ad-
4 mirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiã. †Et adorauerunt dra
conem qui dedit poteſtatẽ beſtiæ: & adorauerunt beſtiã,
B dicentes, Quis ſimilis beſtiæ? & quis poterit pugnare cũ
5 ea? †Et datũ eſt ei os loquens magna & blaſphemias: &
6 data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos. †Et
aperuit os ſuũ in blaſphemias ad Deũ, blaſphemare no-
mẽ eius, & tabernaculum eius, & eos q in cęlo habitãt.
7 †Et eſt datũ illi bellum facere cum ſanctis, & vincere eos.
Et data eſt illi poteſtas in oẽm tribum & populũ, & lin-
8 guã, & gentem. †Et adorauerunt eũ oẽs qui inhabitant
terrã: quorũ non ſunt ſcripta noĩa in libro vitæ Agni, q
9 occiſus eſt ab origine mundi. †Siquis habet aurẽ, audiat.
10 †Qui in captiuitatẽ duxerit, in captiuitatẽ *vadit: ‖qui in *vadet Geneſ.9.a.6. Mat.26.e.52
C gladio occiderit, oportet eũ gladio occidi. Hic eſt patien
11 tia & fides ſanctorũ. †Et vidi aliã beſtiã aſcendentẽ de ter
ra: & habebat cornua duo, ſimilia Agni, & loquebaẽ ſi-
12 cut draco. †Et poteſtatẽ prioris beſtiæ oẽm faciebat in cõ
ſpectu eius: & facit terram & habitãtes in ea, adorare be
13 ſtiã primã cuius curata eſt plaga mortis. †Et fecit ſigna
magna, vt etiã ignẽ faceret de cælo deſcendere in terrã in
14 cõſpectu hoĩum. †Et ſeducit habitãtes in terra pp ſigna
q̃ data ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ, dicẽs habitãti-
bus in terra vt faciant imaginẽ beſtiæ quæ habet plagam
15 gladij, & vixit. †Et datũ eſt illi vt daret ſpũm imagini be-
D ſtiæ, & vt loquaẽ imago beſtiæ: & *faciat vt quicunq; nõ *faciet
16 adorauerint imaginẽ beſtię, occidanẽ. †Et faciet oẽs puſil
los, & magnos, & diuites, et paupes, et liberos, et ſeruos
habere charactẽrẽ in dextera manu ſua, aut in frontibus
17 ſuis. †Et nequis poſſit emere aut vẽdere, niſi q habet cha
18 ractẽrẽ, aut nomen beſtiæ, aut numerũ noĩs eius. †Hic ſa
piẽtia eſt. Qui habet intellectũ, cõputet numerũ beſtiæ.
Numer⁹ enim hoĩs eſt: & numer⁹ ei⁹ ſexcẽti ſexaginta ſex.

Virgines cũ Agno cãtantes ambulãt, angelo vno Euãgeliũ annũtiante, altero Babylonis lapſum, tertio verò cruciatũ eorũ qui beſtiã adorarunt prædicante: porrò duo habentes falces iubentur, ille meſſem, hic aũt vineã terræ demetere. C A P. X I I I I.

1 ET vidi, & ecce Agnus ſtabat ſupra montẽ Sion, & cũ
A eo centum quadraginta quatuor millia habentes no
men eius, & nomen Patris eius ſcriptũ in frontibus ſuis.
2 †Et audiui vocem de cælo, tanquã vocem aquarũ multa-
rum, & tanquã vocẽ tonitrui magni: & vocem quam au
diui, ſicut citharœdorũ citharizantium in citharis ſuis.
3 †Et cantabant quaſi canticũ nouũ ante ſedẽ & ante qua-
tuor animalia, & ſeniores, & nemo poterat dicere canti-
cũ, niſi illa centum quadraginta quatuor millia, q empti
4 ſunt de terra. †Hi ſunt q cum mulieribus non ſunt coin
quinati. Virgines enim ſunt. Hi ſequunẽ Agnũ quocũq;
5 ierit. Hi empti ſunt ex hoĩbus primitię Deo & Agno: †&
in ore eorum non eſt inuentũ mendacium: ſine macula
6 enim ſunt -ante thronũ Dei`. †Et vidi alterũ angelũ volã
B tem p medium cæli, habentẽ Euangeliũ ęternũ, vt euã-
gelizaret ſedentibus ſup terrã & ſup oẽm gentẽ, & tribu,
7 & linguam, & populum: †dicens magna voce, ‖Timete 4.Eſd.16.d.68. Eccl.12.d.13. Pſa.145.a.8. Act.14.c.15.
Dñm, & date illi honorem, qa venit hora iudicij eius: &
adorate eũ qui fecit cælum, & terrã, *mare & oĩa q̃ in *& mare
8 ſunt` & fontes aquarũ. †Et alius angelus ſecut⁹ eſt, dicẽs,
‖Cecidit, cecidit Babylon illa magna: q̃ à vino iræ forni Iſai.21.c.9. Iere.51.a.8
9 cationis ſuæ potauit oẽs gentes. †Et tertius Angelus ſecu Inf.18.a.2
tus eſt illos, dicens voce magna, Siquis adorauerit beſtiã
& imaginẽ eius, & acceperit charactẽrẽ in frõte ſua, aut
10 in manu ſua: †& hic bibet de vino iræ Dei, quod miſtum
eſt mero in calice iræ ipſius: & cruciabiẽ igne & ſulphu-
re in cõſpectu angelorũ ſanctorũ, & ante cõſpectũ Agni:
11 †& fumus tormẽtorũ eorũ aſcẽdet in ſcła ſcłorũ: nec ha-
C bent requiẽ die ac nocte, qui adorauerunt beſtiã & ima-
12 ginẽ eius, & ſiquis acceperit charactẽrẽ noĩs eius. †Hic
patiẽtia ſanctorũ eſt, q cuſtodiunt mãdata Dei & fidẽ Ie
13 ſu. †Et audiui vocẽ de cælo dicẽtẽ mihi, Scribe, Beati mor
tui qui in Dño moriunẽ. Amodo iã dicit Spũs, vt requie
14 ſcãt à laboribus ſuis: opa enim illorũ ſequunẽ illos. †Et
vidi, & ecce nubẽ candidã: & ſup nubẽ ſedentem ſimilẽ
filio hoĩs, habẽtẽ in capite ſuo coronã aureã, & in manu
15 ſua falcẽ acutã. †Et alius angelus exiuit de tẽplo, clamãs
D voce magna ad ſedentẽ ſup nubẽ, ‖Mitte falcẽ tuã & me Ioel 3.c.13. Mat.13.e.39.
16 te, qa venit hora vt metaẽ, qm̃ aruit meſſis terrę. †Et miſit
17 q ſedebat ſup nubẽ, falcẽ ſuã in terrã: & demeſſa eſt ter-
ra. †Et alius angelus exiuit de tẽplo qđ eſt in cælo, habẽs
18 & ipſe falcẽ acutã. †Et alius angelus exiuit de altari q ha-
bebat poteſtatẽ ſupra ignem: & clamauit voce magna ad
eũ q habebat falcem acutã, dicens, Mitte falcẽ tuã acutã,
& vindemia botros vineæ terrę: qm̃ maturę ſunt vuę ei⁹.
19 †Et miſit angelus falcem ſuã acutam in terram, & vinde
miauit vineam terræ, & miſit in lacũ iræ Dei magnum:
20 †& calcatus eſt lacus extra ciuitatẽ, & exiuit ſanguis de
lacu vſq; ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta.

Qui beſtiã vicerant & eius imaginẽ, ac numerũ noĩs eius, Deum glorificant: & ſeptẽ angelis habentibus ſeptem plagas nouiſſimas dantur ſeptem phialæ ira Dei plenæ. C A P. X V.

1 ET vidi aliud ſignũ in cælo magnũ & mirabile: Ange
A los ſeptẽ, habentes plagas ſeptẽ nouiſſimas. Qm̃ in il
2 lis conſummata eſt ira Dei. †Et vidi tanq̃ mare vitreum
miſtũ igne, & eos q vicerũt beſtiã & imaginẽ eius, *& nu
merũ noĩs eius, ſtantes ſup mare vitreũ, habentes citha-
3 ras Dei: †& cantantes canticũ Moyſi ſerui Dei, & canticũ
B Agni, dicentes, Magna & mirabilia ſunt opera tua Dñe
Deus oĩpotens: iuſtæ & veræ ſunt viæ tuæ *rex ſeculorũ. *Domine
4 †‖Quis non timebit te Dñe, & magnificabit nomen tuũ? Iere.10.a.7.
quia ſolus pius es, qm̃ oẽs gentes venient, & adorabũt in
5 conſpectu tuo, qm̃ iudicia tua manifeſta ſunt. †Et poſt
C hęc vidi, & ecce apertum eſt tẽplum tabernaculi teſtimo
6 nij in cælo: †& exierunt ſeptẽ angeli, habentes ſeptẽ pla
gas, de templo: veſtiti *lapide` mundo & candido, & pcin *lino f.
7 cti circa pectora zonis aureis. †Et vnũ de quatuor aĩalib⁹,
dedit ſeptẽ angelis ſeptẽ phialas aureas, plenas iracun-
8 diæ Dei viuentis in ſcła ſcłorum. †Et impletũ eſt templũ
D fumo à maieſtate Dei, & de virtute eius: & nemo pote-
rat introire in templum, donec conſummarentur ſe-
ptem plagæ ſeptem angelorum.

Ad ſeptem phialarum effuſionem in terram, mare, fontes, ſolem, beſtiæ ſedem, Euphrâten & aërem, multæ in terra plagæ oriuntur. C A P. X V I.

1 ET audiui vocẽ magnã de tẽplo, dicentẽ ſeptẽ ange-
A lis: Ite, & effundite ſeptẽ phialas iræ Dei in terrã. †Et
2 abijt primus*, & effudit phialã ſuã in terrã, & factum eſt *angelus
vulnus ſæuũ & peſſimũ in hoĩes q habebant charactẽrẽ
3 beſtię: & in eos q adorauerunt imaginẽ eius. †Et ſecũdus
-angelus` effudit phialã ſuã in mare, & fact⁹ eſt ſanguis
4 tanq̃ mortui: & oĩs aĩa viuens, mortua eſt in mari. †Et ter
tius effudit phialã ſuã ſup flumina & ſup fontes aquarũ:
5 & factus eſt ſanguis. †Et audiui angelũ *aquarũ` dicentẽ: *quartum 7.
Iuſtus es Dñe, q es, & q eras, ſanctus, *qa hæc iudicaſti: *qui
6 †qa ſanguinẽ ſanctorũ & prophetarum effuderũt, & ſan
7 guinẽ eis dediſti bibere, digni enim ſunt. †Et audiui alte-
rum dicentẽ: Etiã Dñe Deus oĩpotens vera & iuſta iudi-
8 cia tua. †Et quartus -angelus` effudit phialã ſuã in ſolẽ,
B & datũ eſt illi æſtu affligere hoĩes & igni: †& æſtuauerũt
9 hoĩes æſtu magno, & blaſphemauerunt nomẽ Dei habẽ
tis poteſtatẽ ſup has plagas, neq; egerunt pœnitentiã vt
10 darent illi gloriã. †Et quintus -angelus` effudit phialam
ſuã ſup ſedẽ beſtiæ: & factũ eſt regnũ eius tenebroſum,

& com-

11 & cõmanducauerunt linguas ſuas p̄ dolore: †& blaſphe
mauerũt Deũ cæli p̄ doloribus, & vulneribus ſuis, & nõ
12 egerunt pœnitẽtiã ex operibus ſuis. †Et ſextus *angelus* ·e.8.
effudit phialã ſuã in flumen illud magnũ Euphrátem: &
C ſiccauit aquã eius, vt pparareť via regibus ab ortu ſolis.
13 †Et vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & de ore pſeu-
14 dopropheta *ſpũs tres immundos in modũ ranarũ. †Sũt *exire
enim ſpũs dæmoniorũ facientes ſigna, & procedunt ad
reges totius terrę cõgregare illos in p̄lium ad diẽ magnũ
15 oĩpotentis Dei. †‖Ecce venio ſicut fur: ‖Beatus q vigilat, Sup.3.a.3. matt.24. d.42.d.44. Luc.12.e.39.40. 2.Cor.5.a.3.
& cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videãt
16 turpitudinẽ eius. †Et congregabit illos in locũ qui vocat
17 Hebraicè Armagedõ. †Et ſeptimus *angelus* effudit phia
D lã ſuã in aërẽ, & exiuit vox magna de tẽplo à throno di-
18 cens: Factũ eſt. †Et facta ſunt fulgura, & voces, & toni-
trua, & terræmotus factus eſt magnus, qualis nunquam
fuit ex quo hoĩes fuerunt ſup terrã, talis terræmotus, ſic
19 magnus. †Et facta eſt ciuitas magna in tres partes: & ciui
tates Gentiũ ceciderunt. Et Babylon magna venit in me
moriã ante Deũ, dare illi calicẽ vini indignationis irę ei⁹.
20 †Et oĩs inſula fugit, & montes nõ ſunt inuẽti. †Et grãdo
magna ſicut talẽtũ deſcẽdit de cælo in hoĩes, & blaſphe
mauerunt Deum homines propter plagam grandinis:
quoniam magna facta eſt vehementer.

Mulier fornicaria ſiue Babylon varijs induta ornamentis, & ebria martyrum ſanguine, ſedet ſuper beſtiam ſeptem capitũ & decẽ cornuũ: quæ oĩa hic declarat angelus. CAP. XVII.

1 ET venit vnus de ſeptẽ angelis q habebant ſeptẽ phia
A las, & locutus eſt mecũ, dicens, Veni, oſtẽdã tibi dã-
nationẽ meretricis magnæ, q̃ ſedet ſuper aquas multas,
2 †cũ qua fornicati ſunt reges terræ, & inebriati ſunt q in-
3 habitant terrã de vino pſtitutionis eius. †Et abſtulit me
in ſpũ in deſertũ. Et vidi mulierẽ ſedentẽ ſup beſtiã coc-
cineã, plenã noĩbus blaſphemię, habentẽ capita ſeptẽ, &
4 cornua decẽ. †Et mulier erat circũdata purpura & cocci
B no, & inaurata auro, & lapide p̄tioſo, & margaritis, ha-
bens poculũ aureũ in manu ſua plenũ *abominatione*, *abominationum 10.
5 & immunditia fornicationis eius. †Et in fronte eius no-
men ſcriptũ, Myſteriũ: Babylon magna, mr̃ fornicationũ
6 & abominationũ terræ. †Et vidi mulierẽ ebriã de ſangui
ne ſanctorũ, & de ſanguine martyrũ Ieſu. Et mirat⁹ ſum
7 cũ vidiſſem illã, admiratione magna. †Et dixit mihi ange
lus: Quare miraris? Ego dicã tibi ſacramentũ mulieris,
& beſtiæ q̃ portat eã, q̃ habet capita ſeptẽ, & cornua de-
8 cem. †Beſtia quam vidiſti fuit, & non eſt, & aſcenſura eſt
de abyſſo, & in interitũ ibit: & mirabunť inhabitãtes ter
C ram (quorũ non ſunt ſcripta noĩa in libro vitæ à cõſtitu
9 tione mundi) videntes beſtiã q̃ erat, & non eſt. †Et hic eſt
ſenſus, q habet ſapientiã. Septẽ capita: ſeptẽ mõtes ſunt,
10 ſup quos mulier ſedet, & reges ſeptẽ ſunt. †Quinq; ceci-
derunt, vnus eſt, *& alius nondũ venit: & cùm venerit, ·e.7.
11 oportet illũ breue tẽpus manere. †Et beſtia q̃ erat & nõ
eſt: & ipſa octaua eſt, & de ſeptẽ eſt, & in interitũ vadit.
12 †Et decẽ cornua q̃ vidiſti: decẽ reges ſunt, q regnũ nõdũ
acceperunt, ſed poteſtatem tanq̃ reges vna hora *accipiẽt* *accipiunt
13 poſt beſtiã. †Hi vnum cõſilium habent, & virtutẽ, & po
14 teſtatẽ ſuã beſtiæ tradent. †Hi cum Agno pugnabunt, &
D Agnus vincet illos, ‖qm̃ Dñs dñorum eſt, & Rex regũ, et 1. Ti.6.c.15. Inf.19.c.16.
15 q cum illo ſunt vocati, & electi, & fideles. †Et dixit mihi:
Aquæ quas vidiſti vbi meretrix ſedet, populi ſunt, & Gẽ
16 tes, & linguę. †Et decẽ cornua q̃ vidiſti in beſtia, hi odiẽt
fornicariã, & deſolatã facient illã & nudã, & carnes eius
17 mãducabũt, & ipſã igni cõcremabũt. †Deus enim dedit
in corda eorũ, vt faciãt qđ placitũ eſt illi, vt dẽt regnũ ſuũ
18 beſtiæ, donec cõſummenť verba Dei. †Et mulier quã vi
diſti: eſt ciuitas magna, q̃ habet regnum ſup reges terræ.

Babylonis lapſus, iudicium, plagæ & vltiones: propter quas reges ac negociatores terræ olim ipſi adhærẽtes amarè lugebũt, cęli vero, apoſtoli, ac prophetæ exultabunt. CAP. XVIII.

1 ET poſt hæc vidi alium angelũ deſcendentẽ de cælo,
A habentẽ poteſtatem magnã, & terra illuminata eſt à
2 gloria eius. †Et exclamauit in *fortitudine* dicẽs: ‖Cecidit, *forti voce. Iſa.21.c.9. Ier.51.a.8. Sup.14.b.8.
cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio dęmonio-
rum, & cuſtodia oĩs ſpũs immundi, & cuſtodia oĩs volu
3 cris immundæ & odibilis: †qa de vino iræ fornicationis
eius biberunt oẽs gentes, & reges terræ cũ illa fornicati
ſunt, & mercatores terrę de virtute deliciarũ eius diuites
4 facti ſunt. †Et audiui aliã vocẽ de cęlo, dicentẽ: Exite de il
B la populus meus, vt ne participes ſitis delictorũ eius, &
5 de plagis eius nõ accipiatis. †Qm̃ peruenerunt peccata eius
6 vſq; ad cælũ, & recordatus eſt *Deus* iniquitatũ eius. †Red *Dñs
dite illi ſicut & ipſa reddidit vobis, & duplicate duplicia
ſm opera eius: i poculo quo miſcuit, miſcete illi duplũ.
7 †Quantũ glorificauit ſe, & in delicijs fuit: tantũ date illi
C tormentum & luctũ, qa in corde ſuo dicit: ‖Sedeo regi- Iſa.47.b.8.
8 na, & vidua non ſum, & luctum nõ videbo. †Ideo in vna
die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne
9 cõburet: qa fortis eſt *Deus qui iudicabit illã. †Et flebunt *Dñs
& plangent ſe ſup illam reges terræ, qui cũ illa fornicati
ſunt, & in delicijs vixerunt, cũ viderint fumum incendij
10 eius: †longè ſtantes pp timorem tormentorũ eius, dicen
D tes: Væ, væ, ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis,
11 qm̃ vna hora venit iudicium tuum. †Et negociatores ter
ræ flebunt, & lugebunt ſup illam: qm̃ merces eorum ne
12 mo emet amplius, †merces auri & argenti & lapidis p̄tio
ſi, & margaritæ, & byſſi & purpuræ, & ſerici, & cocci, &
oẽ lignum thyinum, & oĩa vaſa eboris, & oĩa vaſa de lapi
13 de p̄tioſo, & æramento, & ferro, & marmore, †& cyna-
momũ, *& odoramentorũ, & vnguenti, & thuris, & vi-
E ni, & olei, & ſimilæ, & tritici, & iumentorum, & ouiũ, et *& amomũ
equorũ, & rhedarum, & mancipiorũ, & aiarum hoĩum.
14 †Et poma deſiderij aiæ tuę diſceſſerũt à te, & oĩa pinguia
& p̄clara perierunt à te, & amplius illa iam non inueniẽt.
15 †Mercatores *horum* qui diuites facti ſunt, ab ea longè *horum
ſtabunt pp timorem tormentorũ eius, flentes ac lugen-
16 tes, †& dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, q̃ amicta erat
byſſo, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapi
17 de pretioſo, & margaritis: †qm̃ vna hora deſtitutæ ſunt
tãtæ diuitiæ: & oĩs gubernator, & oĩs qui in lacum naui
gat, & nautæ, & qui in mari operantur, longè ſteterunt,
18 †& clamauerunt videntes locum incendij eius, dicentes:
19 Quę ſimilis ciuitati huic magnæ? †Et miſerunt puluerẽ
F ſup capita ſua, & clamauerunt flentes, & lugentes, dicẽ-
tes: Vę, vę ciuitas illa magna, in qua diuites facti ſunt oẽs
qui habebant naues in mari de pretijs eius: qm̃ vna ho-
20 ra deſolata eſt. †*Exulta ſup eam cælum* & ſancti apoſto- *exultate ſuper eã cæli, &.
li & prophetæ: qm̃ iudicauit Deus iudicium veſtrum de
21 illa. †Et ſuſtulit vnus angelus fortis lapidem quaſi mola-
rem magnum, & miſit in mare, dicens: Hoc impetu mit
tetur Babylon ciuitas illa magna, & vltrà iã nõ inueniet.
22 †Et vox citharœdorum & muſicorũ, & tibia canentium
G & tuba, non audietur in te amplius: & oĩs artifex oĩs ar
tis non inuenieť in te amplius: & vox molæ nõ audietur
23 in te amplius, †& lux lucernę non lucebit in te amplius:
& vox ſponſi & ſponſæ nõ audieť adhuc in te: qa merca-
tores tui erãt principes terræ, quia in veneficijs tuis erra
24 uerunt oẽs gẽtes. †Et in ea ſanguis prophetarũ & ſancto
rum inuentus eſt, & oium qui interfecti ſunt in terra.

Sanctis de iudicio meretricis Deũ glorificantibus, parantur nuptiæ Agni, & angelus à Iohanne adorari recuſat: apparens autem quidam equo inſidens cum exercitu, qui eſt verbũ Dei & rex regũ, ac Dominus dominantium, pugnat aduerſus beſtiã & reges terræ, ac eorũ exercitus, vocatis interim auibus cæli ad edendas eorum carnes. CAP. XIX.

1 POſt hęc audiui quaſi vocem *turbarum* multarũ in *tubarum
A cęlo dicentiũ: Allelu-Ia. Laus & gloria, & virtus Deo
2 noſtro eſt: †quia vera & iuſta iudicia ſunt eius qui iudica
uit de meretrice magna, q̃ corrupit terrã in proſtitutio-
ne ſua, & vindicauit ſanguinẽ ſeruorũ ſuorum de mani-
3 bus eius. †Et iterũ dixerunt: Allelu-Ia. Et fumus eius aſcẽ
4 dit in ſecula ſeculorum. †Et ceciderunt ſeniores viginti
quatuor, & quatuor aĩalia, & adorauerunt Deum ſeden
5 tem ſuper thronum, dicentes: Amen, Allelu-Ia. †Et vox

de thro-

de throno exiuit, diens: Laudem dicite Deo nro oēs ſerui
6 eius: & qui timetis eum puſilli & magni. Et audiui qua
ſi vocem turbæ magnę, & ſicut vocē aquarū multarū, & tubæ 7.
ſicut vocē tonitruorū magnorū, dicentiū: Allelu-Ia: qm̄
7 regnauit Dn̄s Deus nr̄ oīpotens. Gaudeamus & exulte
mus, & demus gloriā ei: quia venerunt nuptiæ Agni, &
8 vxor eius pparauit ſe. Et datū eſt illi vt cooperiat ſe byſſi
8 no ſplendenti & candido: byſſinū enim iuſtificationes
9 ſunt ſanctorum. Et dixit mihi: Scribe, Beati qui ad cęnā Mat. 22. a. 2.
nuptiarū Agni vocati ſunt. Et dixit mihi: Hec verba Dei Luc. 14. d.
vera ſunt. Et cecidi ante pedes eius, vt adorarē eū. Et di Inf. 28. b. 9.
xit mihi: Vide ne feceris: conſeruus tuus ſum, & fratrum
tuorum habentiū teſtimoniū Ieſu: Deū adora. Teſtimo-
11 nium enim Ieſu, eſt ſpūs prophetiæ. Et vidi cælum aper
tum, & ecce equus albus: & qui ſedebat ſup eū, vocabat
12 Fidelis & Verax, & cum iuſtitia iudicat & pugnat. Ocu
li aūt eius ſicut flāma ignis, & in capite eius diademata
multa, habens nomen ſcriptum quod nemo nouit niſi
13 ipſe. Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine: & vocatur Iſai. 63. a. 1.
C nomen eius, Verbum Dei. Et exercitus qui ſunt in cęlo, vocabatur
14 ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo & mū
do. Et de ore eius procedit gladius acutus, vt in ipſo ex vtraque parte.
15 pcutiat Gentes. Et ipſe reget eas in virga ferrea: & ipſe Pſal. 2. c. 9.
16 calcat torcular vini furoris iræ Dei oīpotentis. Et habet
in veſtimento & in femore ſuo ſcriptū: Rex regum, & Sup. 17. d. 14.
17 Dn̄s dn̄antium. Et vidi vnum angelum ſtantem in ſole, 1. Tim. 6. c. 15.
& clamauit voce magna, dicens oībus auibus q̄ volabāt
p medium cæli, Venite & congregamini ad cęnā magnā
18 Dei: vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorū,
D & carnes fortium, & carnes equorum & ſedentium in
ipſis, & carnes oīum liberorum, & ſeruorum, & puſillo
19 rū, & magnorū. Et vidi beſtiā & reges terræ, & exercitus
eorum congregatos ad faciendum plium cū illo qui ſede
20 bat in equo, & cū exercitu eius. Et apprehēſa eſt beſtia,
& cū ea pſeudopropheta, q fecit ſigna corā ipſo, quibus
ſeduxit eos qui acceperunt charactērē beſtię, & qui ado
rauerunt imaginē eius. Viui miſſi ſunt hi duo in ſtagnū
21 ignis ardentis & ſulphure: Et cæteri occiſi ſunt in gla-
dio ſedentis ſuper equum, qui procedit de ore ipſius: &
omnes aues ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

Ligatum draconem ſiue diabolum mittit angelus in abyſſum ad mille annos, quibus animæ martyrum in reſurrectione prima regnabunt cum Chriſto poſt: quos ſolutus Satanas excitabit Gog & Magog innumerum exercitum aduerſus ciuitatem dilectam, ſed igne cæleſti deuorabuntur: deinde apertis libris, à ſedēte ſuper thronum iudicabuntur omnes mortui ſecundum opera ipſorum. CAP. XX.

1 ET vidi angelum deſcendentem de cælo, habentē cla-
A uem abyſſi, & catenā magnā in manu ſua. Et appre
2 hendit draconem ſerpentem antiquū, qui eſt diabolus,
3 & ſatanas, & ligauit eum p annos mille: & miſit eū in
abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſup illum, vt non ſeducat
amplius gentes donec conſumentur mille anni: & poſt
4 hæc oportet illum ſolui modico tempore. Et vidi ſedes,
& ſederunt ſup eas, & iudiciū datum eſt illis, & aīas de-
B collatorum pp teſtimonium Ieſu, & pp verbum Dei, &
qui non adorauerunt beſtiā, neq; imaginem eius, nec ac
ceperunt charactērem eius in frontibus aut in manibus
ſuis, & vixerunt & regnauerunt cū Chriſto mille annis.
5 Cæteri mortuorum non vixerunt donec conſumentur
6 mille anni. Hæc eſt reſurrectio prima. Beatus & ſanctus
qui habet partem in reſurrectione primā, in his ſecunda
mors non habet poteſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei &
7 Chri, & regnabunt cum illo mille annis. Et cū cōſum
C mati fuerint mille anni, ſoluetur Satanas de carcere ſuo, & Ezec. 39. a. 2.
exibit, & ſeducet Gentes quæ ſunt ſup quatuor angulos
8 terræ, Gog & Magog: & cōgregabit eos in plium, quo-
9 rum numerus eſt ſicut arena maris. Et aſcenderunt ſup
latitudinem terræ, & circuierunt caſtra Sanctorum, & ci
uitatē dilectā. Et deſcendit ignis à Deo de cęlo, & deuora
10 uit eos: & diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſta-
gnum ignis & ſulphuris, vbi & beſtia & pſeudopropheta
11 cruciabuntur die ac nocte in ſcła ſcłorum. Et vidi thro
D num magnum candidū, & ſedentē ſup eum, à cuius con
ſpectu fugit terra & cælū, & locus nō eſt inuentus eis. ab eis 19.
12 Et vidi mortuos magnos, & puſillos ſtātes in cōſpectu
throni, & libri apti ſunt: & alius liber apertus eſt, qui eſt
vitæ: & iudicati ſunt mortui ex his q̄ ſcripta erant in li-
13 bris ſm opera ipſorū. Et dedit mare mortuos qui in eo
erāt, & mors & infernus dederunt mortuos ſuos qui in
ipſis erant, & iudicatum eſt de ſingulis ſm opera ipſorū.
14 Et infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hęc eſt
15 mors ſecunda. Et qui non inuentus eſt in libro vitæ ſcri
ptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.

Cælo ac terra renouatis, noua ciuitas Ieruſalem in agni ſpōſam à Deo parata oſtēditur, iuſtis glorificatis, impijsq; in ſtagnum ignis detruſis: cuius ciuitatis murus & portæ ac fundamenta deſcribuntur & menſurantur, quę vniuerſa ſunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretioſi, ac margaritæ. CAP. XXI.

1 ET vidi cælum nouum, & terram nouā. Primū enim Iſa. 65. e. 17.
A cælum, & prima terra abijt, & mare iam non eſt. Et & 66. g. 22.
2 ego Iohannes vidi ſanctā ciuitatem Ierlm nouam deſcen 2. Pet. 3. c. 14.
dentem de cælo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatā vi
3 ro ſuo. Et audiui vocem magnā de throno dicentē: Ecce
tabernaculum Dei cū hoibus, & habitabit cū eis. Et ipſi
B populus eius erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorū Deus.
4 & abſterget Deus oēm lachrymam ab oculis eorū, & Iſa. 25. a. 8.
mors vltra non erit, neq; luctus, neq; clamor, neque do Sup. 7. d. 17.
5 lor erit vltrà, quæ prima abierunt. Et dixit qui ſedebat quia 1.
in throno, Ecce noua facio oīa. Et dixit mihi: Scribe, qa Iſa. 43. c. 19.
6 hæc verba fideliſſima ſunt, & vera. Et dixit mihi: Fa- 2. Co. 5. d. 17.
ctū eſt, ego ſum α & ω, initium & finis. Ego ſitienti da- Sup. 1. b. 8.
7 bo de fonte aquæ vitæ gratis. Qui vicerit poſſidebit hæc, Inf. 22. c. 13.
8 & ero illi Deus, & ille erit mihi filius. Timidis aūt & in-
C credulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, &
veneficis, & idololatris, & oibus mendacibus, pars illo-
rū erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors
9 ſecunda. Et venit vnus de ſeptē angelis habentibus phia
las plenas ſeptē plagis nouiſſimis, & locutus eſt mecū,
10 dicens: Veni & oſtendā tibi ſponſam vxorem Agni. Et
ſuſtulit me in ſpū in montem magnum & altum: & oſtē
dit mihi ciuitatem ſanctā Ieruſalem deſcendentē de cæ-
11 lo à Deo, habentem claritatem Dei, & lumen eius ſimi
D le lapidi pretioſo tanq̄ lapidi iaſpidis, ſicut cryſtallum.
12 Et habebat murum magnum & altum, habentē portas
duodecim, & in portis, angelos duodecim, & noīa in- angulos
ſcripta, quæ ſunt noīa duodecim tribuum filiorū Iſraēl.
13 Ab oriente, portæ tres: & ab Aquilone portæ tres: & ab
14 Auſtro portæ tres: & ab occaſu portæ tres. Et murus ci-
uitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis duode
15 cim noīa, duodecim apoſtolorum Agni. Et qui loque-
E batur mecum, habebat mēſuram arundineā auream, vt arundinē 6.
16 metiretur ciuitatem & portas eius & murum. Et ciui-
tas in quadro poſita eſt, & longitudo eius tanta eſt, quā
ta & latitudo: & menſus eſt ciuitatem de arundine p ſta- aurea.
dia duodecim millia, & longitudo & altitudo et latitudo
17 eius æqualia ſunt. Et menſus eſt murum eius centum
quadragintaquatuor cubitorum, menſura hoīs quæ eſt
18 angeli. Et erat ſtructura muri eius ex lapide iaſpide, ipſa
19 verò ciuitas aurū mundū, ſimile vitro mundo. Et funda
F menta muri ciuitatis, oī lapide pretioſo ornata. Funda-
mentū primum, iaſpis: ſcdm ſapphirus: tertium, calce-
20 donius: quartum, ſmaragdus: quintum, ſardonix: ſextū,
ſardius: ſeptimum, chryſolitus: octauū, beryllus: nonū,
topazius: decimum, chryſopraſus: vndecimum, hyacin-
21 thus: duodecimum, amethyſtus. Et duodecim portæ:
duodecim margaritæ ſunt p ſingulas: & ſingulæ portæ,
erant ex ſingulis margaritis, & platea ciuitatis aurū mū
22 dum, tanquam vitrum perlucidum. Et templum non vi
G di in ea: Dn̄s enim Deus omnipotēs templum illius eſt,
23 et Agnus. Et ciuitas non eget ſole, neq; luna, vt luceāt Iſa. 60. d. 19.
in ea: nam claritas Dei illuminauit eam, et lucerna eius illuminabit
24 eſt Agnus. Et ambulabunt Gentes in lumine eius: et re-
25 ges terræ afferent gloriam ſuam, & honorem in illam.

Et

Iſa.60.c.12. 25 †‖Et portæ eius non claudentur per diem, nox enim non
26 erit illic. †Et afferent gloriam & honorem Gentium in il
27 lam. †Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut
abominationem faciens & mendacium: niſi qui ſcripti
ſunt in libro vitæ Agni.

Lignum vitæ fluuio aquæ viuæ irrigatum ſingulis menſibus reddit fructum ſuum, nec maledictum, nec vlla nox eſt in ciuitate: angelus autem qui hæc ventura Iohanni oſtendebat, nō vult ab eo adorari, dicitq́; iuſtos in ciuitatem intraturos, impios autem foras eijciendos: conteſtatur etiam de non addendo aut minuendo ad hanc prophetiam. CAP. XXII.

1 ET oſtendit mihi fluuium aquæ viuæ, ſplendidum tã
A quàm cryſtallum, procedētem de ſede Dei, & Agni.
2 †In medio plateæ eius, & ex vtraq; parte fluminis lignū
vitæ, afferens fructus duodecim, p menſes ſingulos red-
dens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem Gētium.
3 †Et omne maledictum non erit amplius: & ſedes Dei &
4 Agni in illa erunt, & ſerui eius ſeruient illi. †Et videbunt
Iſa.60.d.20. 5 faciem eius: & nomen eius in frontibus eorum. †‖Et nox
vltrà nō erit: & non egebunt lumine lucernæ, neq; lumi
*illuminabit ne ſolis, quoniam Dn̄s Deus *illuminat illos, & regnabūt
6 in ſecula ſeculorum. †Et dixit mihi: Hæc verba fideliſſi-
B ma ſunt & vera. Et Dominus Deus ſpirituum propheta
rum miſit angelum ſuum oſtendere ſeruis ſuis quæ opor
7 tet fieri citò. †Et ecce venio velociter. Beatus qui cuſtodit
8 verba prophetiæ libri huius. †Et ego Iohannes q̄ audiui
Sup.19.b.10. & vidi hæc. ‖Et poſtquàm audiſſem & vidiſſem, cécidi vt
adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc oſtendebat.

9 †& dixit mihi: Vide ne feceris, cōſeruus enim tuus ſum,
& fratrum tuorum prophetarum, & eorum qui ſeruant
10 verba *libri huius. Deum adora. †Et dicit mihi: Ne ſigna- *prophetiæ
C ueris verba prophetiæ libri huius, tempus enim propè
11 eſt. †Qui nocet, noceat adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſor-
deſcat adhuc: & qui iuſtus eſt, *iuſtificetur adhuc: & ſan *iuſtitiam faciat 9.
12 ctus, ſanctificetur adhuc. †Ecce venio citò, et merces mea
13 mecum eſt, reddere vnicuiq; ſecūdùm opera ſua. †‖Ego Iſa.41.b.4.
ſum Alpha & omega, primus & nouiſſimus, principiū 44.a.6.
14 & finis. †Beati qui lauant ſtolas ſuas*: vt ſit poteſtas eorū Sup.1.b.8. 21.b.6.
15 in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem. †Foris *in ſanguine agni.
canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſer
16 uientes, & omnis qui amat & facit mendacium. †Ego
D Ieſus miſi angelum meum, teſtificari vobis hæc in Eccle
ſijs. Ego ſum radix & genus Dauid, ſtella ſplēdida & ma
17 tutina. †Et ſpiritus & ſponſa dicunt: Veni. Et qui audit,
dicat, Veni. Et qui ſitit, veniat: ‖ & qui vult, accipiat aquā
18 vitæ gratis. †Conteſtor enim omni audienti verba pro- Iſa.55.a.1.
phetiæ libri huius. Si qs appoſuerit ad hæc: apponet Deꝰ
19 ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto. †Et ſi quis dimi-
nuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus par
tem eius de libro vitæ, & de ciuitate ſancta, & de his quæ
20 ſcripta ſunt in libro iſto. †dicit qui teſtimonium perhi-
bet iſtorum. Etiam venio citò. Amen. Veni Domine
21 Ieſu. †Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum om-
nibus vobis.

AMEN.

L A

VENETIIS APVD IVNTAS
M D L X X I I.

INDEX EPISTOLARVM, ET EVANGELIORVM,

quę è veteri ac nouo Teſtamento excerptæ in templis, ſecundùm vſum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Dominicis, & alijs feſtis diebus per annum leguntur ad inſtitutionem fidelium.

IN QVO PRIMVM ID EST OBSERVANDVM NOS TAM PERSPICVE demonſtraſſe quibus ex fontibus reperiri poſſint, vt nihil iam ſuperſit in Biblys, quod lectoris ſtudium remoretur.

NAM QVI PRIMVM PRÆFIXVS EST NVMERVS, LIBRVM SIGNIFICAT, SEQVENS caput, tertius verſum declarat ex quo epiſtola, vel euangelium ſumat initium: quartus eiuſdem finem, & quæ ſententia ſubſequatur, quintus folium ex quo ſit potiſſimùm requirendum loco: vt quam facillimè colligi poſſit nihil prætermiſſum eſſe, quod ad operis ornatum, & lectoris commodum attineret.

DOMINICA PRIMA Aduentus.

EPISTOLA. Scientes quia hora eſt. Romanum. capite. 13. numero 11. D. vſq; ad num. 14. D. Ieſum Chriſtum. folio. 278

Euangelium. Erunt ſigna in Sole. Lucę capite 21. num. 25. E. vſque ad nu. 34. F. Attendite .fol. 260

DOMINICA II. ADVENTVS.

Epiſtola. Quæcunque ſcripta ſunt. Ro. 15. nu. 4. A. vſq; ad nu. 14. C. Certus ſum. fol. 278

Euang. Cum audiſſet Iohannes in vinculis. Mat. 11. nu. 2. A vſq; ad 11. B. Amen dico vobis fol. 243

DOMINICA III. ADVENTVS.

Epiſt. Gaudete in Domino ſemper. Phil. 4. num. 4. A. vſq, ad nu. 8. B. De cætero fol. 286

euang. Miſerunt Iudæi ab Ieroſolymis. Ioh. 1. nu. 19 C. vſq; ad nu. 29. D. Altera fol. 261

Feria iiij. Quatuor temporum Aduentus.

epiſt. Erit in nouiſſimis diebus. Iſa. 2. nu. 2. A. vſq; ad nu. 6. B. Proieciſti 173

Item epiſt. Locutus eſt Dominus ad Achaz. Iſa. 7. nu. 10. B. vſque ad 15. C. Quia antequam 174

euang. Miſſus eſt angelus. Luc. 1. nu. 26. C. vſq; ad nu. 39. D Et diſceſſit 253

Feria vj. Quatuor temporum.

epiſt. Egredietur virga de radice Ieſſe. Iſa. 11. nu. 1. A. vſq; ad nu. 5. A. Habitabit 75

euang. Exurgens Maria abijt in montana. Luc. 1. num. 39. D vſq; ad nu. 48. E. Quia reſpexit 253

Sabbatho. Quatuor temporum.

epiſt. Clamabunt ad Dominum. Iſa. 19. nu. 20. C. vſque ad 23. D. In die illa 276

Item epiſt. Lætabitur deſerta. Iſa. 35. nu. 1. A. vſq; ad nu. 7. C. In cubilibus 178

Item epiſt. Super montem excelſum. Iſa. 40. nu. 9. B. vſque ad nu. 12. C. Quia menſus eſt 179

Item epiſt. Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro. Iſa. 45. nu. 1. A. vſq; ad num. 9. B. Væ qui 181

Item epiſt. Angelus autem Domini. Dan. 3. nu. 49. E. vſq; ad nu. 52. Benedictus 213

Item epiſt. Rogamus autem vos fratres, ij. Theſ. 2. nu. 1. A. vſque ad nu. 9. B. Cuius eſt fol. 288

euang. Anno quintodecimo. Luc. 3. nu. 1. A. vſque ad 6. C. Dicebat ergo 254

DOMINICA QVARTA Aduentus.

epiſt. Sic nos exiſtimet homo. j. Cor. 4. nu. 1. A. vſque ad nu. 6. A. Hæc autem fratres 279

euang. Anno quintodecimo. Luc. 3. nu. 1. A. vſq; ad nu. 6. C Dicebat ergo 254

IN VIGILIA Natiuitatis Domini.

epiſt. Paulus ſeruus Ieſu Chriſti. Rom. 1. nu. 1. A. vſq; ad nu. 6. A. omnibus qui 275

euang. Cum eſſet deſponſata mater Ieſu. Mat. 1. num. 18. C. vſque ad 22. D. Hoc autem 241

In prima Miſſa Natiuitatis Domini.

epiſt. Apparuit gratia Dei. Tit. 2. num. 11. B. vſque ad finem capituli. 190

euang. Exijt edictum à Cęſare Auguſto. Lu. 2. nu. 1. A. vſque ad nu. 15. B. Et factum eſt. 253

In ij. Miſſa Nati. Domini.

epiſt. Apparuit benignitas & humanitas. Tit. 3. nu. 4. B. vſq; ad nu. 8. C. fidelis ſermo. 290

euang. Paſtores loquebantur ad inuicem. Luc. 2. num. 15. B. vſque ad nu. 21. C. Et poſtquàm. 253

In iij. Miſſa Nati. Domini.

epiſt. Multifariam, multiſque modis. Heb. 1. nu. 1. A. vſque ad nu. 13. D. Ad quem 290

euang. In principio erat verbum. Ioh. 1. A. vſq; ad nu. 15. B. Iohannes 261

Sancti Stephani protomart.

epiſt. Stephanus plenus gratia. Act. 6. nu. 8. C. cap. 7. nu. 55. G. vſque ad finem capitis. 268

euang. Ecce ego mitto ad vos prophetas. Mat. 23. nu. 34. D. vſque ad finem capitis. 245

Sancti Iohannis apoſtoli & Euang.

epiſt. Qui timet Deum, faciet bona. Eccl. 15. nu. 1. A. vſq; ad nu. 7. B. Homines ſtulti 166

euang. Dixit Ieſus Petro, Sequere me. Ioh. 21. nu. 20. D. vſq; ad nu. 25. D. ſunt autem 267

Sanctorum Innocentium.

epiſt. Vidi ſupra montem Sion agnum ſtantem. Apo. 14. nu. 1. A. vſque ad nu. 6. B. Et vidi 299

euang. Angelus domini apparuit in ſomnis Ioſeph. Matt. 2. nu. 13. C. vſque ad nu. 19. D. Defuncto Herode 248

DOMINICA INFRA OCTA. NATI. DO.

epiſt. Quanto tempore hæres paruulus eſt. Gal. 4. nu. 1. A. vſq; ad nu. 8. A. Sed tunc 284

euang. Erant Ioſeph & Maria mater Ieſu. Lu. 2. nu. 33. e. vſq; ad nu. 41. F. Et ibant. 254

Infra octauam Nati. Domini.

epiſt. Apparuit benignitas. Tit. 3. nu. 4. B. vſq; ad num. 8. C. Fidelis ſermo 290

euang. Paſtores loquebantur ad inuicem. Lu. 2. num. 15. B. vſque ad nu. 21. C. Et poſtquàm. 253

S. Silueſtri Papæ & confeſſ.

epiſt. Teſtificor coram Deo. 2. Tim. 4. nu. 1. A. vſq; ad nu. 9. B Feſtina ad me 290

euang. Sint lumbi veſtri præcincti. Luc. 12. nu. 35. E. vſq, ad nu. 41. E. Ait autem 257

IN DIE CIRCVNCISIONIS DOMINI.

epiſt. Chariſſime apparuit gratia Dei. Tit. 2. nu. 11. B. vſq; ad finem capitis. 290

euang. Poſtquàm conſummati ſunt dies octo. Luc. 2. nu. 21 C. vſque ad nu. 22. C. et poſtquàm 253

IN VIGILIA EPIPHANIÆ.

epiſt. Quanto tempore hæres paruulus eſt. Gal. 4. num. 1. A. vſque ad nu. 8. A. Sed tunc 284

euang. Defuncto Herode ecce angelus Domini. Matt. 2. nu. 19. D. vſque ad finem capitis 253

IN DIE EPIPHANIÆ.

epiſt. Surge illuminare Ieruſalem. Iſa. 60. nu. 1. A. vſq; ad 7. B Omne pecus 283

euang. Cum natus eſſet Ieſus. Mat. 2. nu. 5. A. vſq; ad nu. 13. C. Qui cùm receſſiſſet. 241

D O M I N I C A
Infra octa. Epiph.

Epiſt. Obſecro vos per miſericordiam. Ro. 12. nu. 1. A. vſq; ad nu. 6. B. Habentes autem. 277
euang. Cum factus eſſet Ieſus annorũ duodecim. Luc. 2. nu. 42. F. vſque ad finem capitis. 254

In octa. Epipha.

epiſt. Surge illuminare Ieruſalem. Iſa. 60. num. 1. A. vſque ad nu. 7. B. Omne pecus. 183
euang. Vidit Iohannes Ieſum venientem ad ſe. Ioh. 1. nu. 29. D. vſq; ad nu. 35. E. Altera die. 261

D O M I N I C A I I.
poſt Epipha.

epiſt. Habentes donationes ſecundùm gratiã. Ro. 12. nu. 6. B. vſq; ad 16. D. Nolite eſſe. 278
euang. Nuptiæ factæ ſunt. Iohã. 2. nu. 1. A. vſq; ad nu. 12. B. Poſt hoc. fol. 261.

D O M I N I C A I I I.
Poſt Epiph.

epiſt. Nolite eſſe prudentes apud voſmet. Ro. 12. nu. 17. D. vſque ad finem capitis. 278
euang. Cum deſcendiſſet Ieſus de mõte. Mat. 8. nu. 1. A. vſq; ad nu. 14. B. Et cùm veniſſet. 242

D O M I N I C A I I I I.
Poſt Epiph.

epiſt. Nemini quicquam debeatis. Ro. 13. C. nu. 8. c. vſq; ad nu. 11. D. Et hoc ſcientes. 278
euang. Aſcendente Ieſu in naviculam. Mat. 8. nu. 23. C. vſq; ad nu. 28. D. Et cum veniſſet. 242

D O M I N I C A V.
poſt Epiph.

epiſt. Induite vos. Coloſſ. 3. nu. 12. B. vſq; ad nu. 18. D. Mulieres ſubditę. 287
euan. Simile factum eſt regnum cęlorum homini. Mat. 13. nu. 24. C. vſq; ad nu. 31. D. Aliam parabolam. 244

D O M I N I C A V I.
poſt Epiph.

epiſt. Gratias agimus Deo ſemper. j. Theſſ. 1. nu. 2. A. vſque ad finem capitis. 287
Euang. Simile eſt regnum cælorum grano ſinapis. Matt. 13. nu. 31. D. vſq; ad nu. 36. E. Tunc dimiſſis. 244

D O M I N I C A
In Septuageſima.

epiſt. Neſcitis ꝙ hi qui in ſtadio. j. Cor. 9. nume. 24. D. vſque ad cap. 10. nu. 5. B Nam proſtrati. 280
euang. Simile eſt regnum cælorum hominĕ patriſ. Mat. 20. nu. 1. A. vſq; ad nu. 17. B. Et aſcendens. 245

D O M I N I C A In Sexageſima.

epiſt. Libenter enim ſuffertis. ij. Cor. 11. nu. 19. D. vſque ad cap. 12. nu. 10. C. Propter quod. 283
euang. Cum turba plurima conuenirent. Luc. 8. nu. 4. A. vſque ad nu. 16. B. Nemo autem lucernam. 255

D O M I N I C A In Quinquageſima.

epiſt. Si linguis hominũ. j. Cor. 13. nume. 1. A. vſque ad finem capitis. 280. & 281
Euang. Aſſumpſit Ieſus duodecim diſcipulos. Lu 18. nu. 31. F. vſque ad finem capitis. 259

Feria iiij. Cinerum.

Epiſt. Hæc dicit Dominus: Conuertimini. Ioël. 2. nu. 12. C. vſq; ad nu. 20. D. Et eum qui ab aquilone. 219
Euang. Cum ieiunatis nolite. Matth. 6. nume. 16. B. vſq; ad nu. 22. C. Lucerna corporis tui. 242

Fer. v. in capite ieiunij.

Epiſt. In diebus illis: Ægrotauit Ezechias. Iſa. 38. nu. 1. A. vſque ad nu. 7. A. Hoc autem tibi. 179
Euang. Cum introiſſet Ieſus Capharnaum. Matt. 8. nu. 5. A. vſq; ad nu. 14. B. Et cum veniſſet. 242

Fer. vj. in capite ieiunij.

Epiſt. Clama, ne ceſſes. Iſa. 58. nu. 1. A. vſq; ad nu. 9. D. Si abſtuleris. 182
Euang. Audiſtis quia dictũ eſt antiquis. Matt 5. num. 38. F. vſq; ad cap. 6. nu. 7. A. Orantes autem. 242

Sabbatho in capite ieiunij.

Epiſt. Si abſtuleris. Iſa. 58. nu. 9. D. vſq; ad finem capitis. 182
euang. Cum ſero eſſet factum. Mar. 6. nu. 47. F. vſque ad finem capitis. 250

D O M I N I C A I. Quadrageſimæ.

epiſt. Hortamur vos, ne in vacuum. ij. Cor. 6. nu. 1 A. Vſq; ad nu. 11. D. Os noſtrum. 282
Euang. Ductus eſt Ieſus in deſertum. Mat. 4. nu. 1. A. vſq; ad nu. 12. B. Cum autem audiſſet. 241

Fer. ij.

epiſt. Ecce ego ipſe requiram. Ezec. 34. nu. 20. E. vſq; ad nu. 31. G. Vos autem greges. 208
euang. Cum autem venerit filius hominis. Matt. 25. nu. 31. C. vſque ad finem capitis. 247

Fer. iij.

Epiſt. Quærite Dominum. Iſa. 55. nu. 6. B. vſq; ad num. 12. D. Quia lætitia. 155

Fer. iiij. Quatuor temporum. Quadrag.

Epiſt. Aſcende ad me in montẽ. Exo. 24. nu. 12. C. vſque ad finem capitis. 17
Item epiſt. Venit Elias in Berſabee. j. Reg. 19. nu. 3. A. vſq; ad nu. 9. B. Cumq́; veniſſet illuc. 77
Euang. Acceſſerunt ad Ieſum ſcribæ, & Phariſæi dicentes, Magiſter volumus. Mat. 12. n. 38. C. vſq; ad finẽ capi. 243

Feria v. Quatuor temporum. Quadrageſi.

Epiſt. Factus eſt ſermo Dñi. Ezec. 18. nu. 1. A. vſq; ad nu. 10. B. Quòd ſi genuerit. 203
Euang. Et egreſſus inde Ieſus. Matt. 15. nu. 21. B. vſq; ad nu. 29. C. Et cum tranſiſſet. 244

Fer. vj. Quatuor temporum Quadrag.

Epiſt. Anima quæ peccauerit ipſa morietur. Ezech. 18. nu. 4. A. vſq; ad nu. 29. G. Et dicunt. 203
euang. Erat dies feſtus Iudęorum. Ioh. 5. nu. 1. A. vſq; ad nu. 16. C. Propterea perſequebantur. 262

Sabbatho Quatuor temporum. Quadrag.

epiſt. Reſpice de ſanctuario. Deutero. 26. nu. 15. C. vſq; ad finem capitis. 42
Itẽ epiſt. Si enim cuſtodieritis. Deut. 11. n. 22. C. vſq; ad nu. 26. D. En propono. 39
Item epiſt. Orationẽ faciebãt ſacerdotes. ij. Mach. j. nu. 23. E. vſq; ad nu. 24. e. & nu. 2. A. vſq; ad nu. 6. A. Et nũc hic. 235
Item epiſt. Miſerere noſtri Deus eccl. 36. nume. 1. A. vſq; ad nu. 9. B. In ira flammæ. 170
Item epiſt. Angelus autem Dñi. Dan. 3. nu. 49. e. vſq; ad finẽ cantici nu. 91 G. 213
Item epiſt. Rogamus autem vos, corripite. j. Theſſ. 5. nu. 14. C. vſq; ad nu. 24. D. Fidelis eſt. 288
euang. Aſſumpſit Ieſus Petrum & Iacobũ. Mat. 17. nu. 1. A. vſque ad nu. 10. B Et interrogauerunt. 245

D O M I N I C A I I. Quadrageſimæ.

epiſt. Rogamus vos, & obſecramus. j. Theſſ. 4. nu. 1. A. vſque ad nu. 10. B. Itaq; qui hæc. 288
euang. Aſſumpſit Ieſus Petrum & Iacobũ. Mat. 17. nu. 1. A. vſque ad nu. 8. B. Et interrogauerunt. 245

Feria ij.

epiſt. Orauit Daniel Dñm. Dan. 9. nu. 15. D. vſq; ad nu. 20. e. Cumq́; adhuc. 213
euang. Ego vado, & quęretis me. Ioh. 8. nu. 21. C. vſq; ad nu. 30. D. Hæc illo loquente. 263

Feria iij.

epiſt. Factus eſt ſermo Dñi ad Eliam. iij. Reg. 17. nu. 10. B vſque ad nu. 17. C. Factum eſt autem. 76
euang. Locutus eſt Ieſus ad turbas & ad diſcipulos ſuos: Super cathe. Mat. 23. nu 1. A. vſq; ad nu. 13 B. Vę aũt vobis. 146

Feria iiij.

epiſt. Dñe Deus rex omnipotens. Eſter. 13. nu. 8. B. vſq; ad nu. 18. D. Omnis quoq;. 154
euã. Aſcendens Ieſus Ieroſolymã, Aſſumpſit duodecim diſcipulos. Mat. 20. nu. 17. B. vſq; ad n. 29. D. Egredientibus. 245

Feria v.

epiſt. Maledictus homo qui confidit. Ier. 17. nu. 5. A. vſq; ad nu. 11. B. Perdix fouit. 188
euang. Homo quidam erat diues, &c. Lu. 16. num. 19. e. vſq; ad finem capitis. 258

Feria

Feria vj.

Epiſt.Dixit Ioſeph fratribus.Gen.37.num.6.A.vſque ad num.23.E.Conſeſtim igitur. 8

Euang.Homo quidam erat paterfa.Mat.21.num.33.D. vſq; ad finem capitis. 246

Sabbatho.

Epiſt.Dixit Rebecca filio ſuo Iacob. Geneſ.27. num.5.A. vſq; ad num.40.F. Viues in gladio. 6

Euang.Homo quidam habuit duos filios. Luc.15. num.11.C. vſque ad finem capitis. 258

DOMINICA III. Quadrageſimæ.

Epiſt.Eſtote imitatores mei.Epheſ.5.nu.1.A. vſq; ad nu.9.C. probantes. 285

Euang.Erat Ieſus eijciens dæmonium.Luc.11.num.14.B. vſq; ad num.29.D.Turbis autem. 257

Feria ij.

Epiſt.Naaman princeps militiæ. iiij.Reg.5.num.1.A.vſque ad num.15.D.E. Obſecro itaque. 80

Euang.Dixerūt phariſæi ad Ieſum: Quāta audiuimus facta in Capharnaū.Lu.4.nu.24.D.vſq; ad nu.31.E.Et deſcēdit. 254

Feria iij.

Epiſt.Mulier quædam clamabat.iiij.Reg.4.num.1.A. vſq; ad num.8.B. Facta eſt. 79

Euang.Si peccauerit in te frater tuus.Matth.18. nu.15.B. vſq; ad num.23.C. Ideo aſſimilatus. 245

Feria iiij.

Epiſt.Honora patrem tuum, & matrem tuā. Exo.20.nu.12.B. vſque ad num.25.D. veniam ad te. 16

Euang.Acceſſerunt ad Ieſum. Mat.15. num.1.A. vſq; ad num.21.C.Et egreſſus. 244

Feria v.

Epiſt.Factum eſt verbum Domini ad me dicens,Sta.Ier.7.numer.1.A. vſq; ad num.8.B.Ecce vos confiditis. 186

Euang.Surgens Ieſus de ſynagoga.Luc.4.num.38.F. vſque ad finem capitis. 254

Feria vj.

Epiſt.Conuenerunt filij Iſraël aduerſus Moyſen & Aaron. Nu.20.num.2.A.vſq; ad num.14.C. Miſit interea. 32

Euang.Venit Ieſus in ciuitatem Samariæ. Iohan.4.num.4.A. vſq; ad num.44.F. Poſt duas dies. 262

Sabbatho.

Epiſt. Erat vir in Babylone,& nomen eius Ioacim. Dan.13.A. vſq; ad num.63.G.Helcias autem. 216

Euang.Perrexit Ieſus in montē Oliueti. Iohan.8. nu.1.A. vſq; ad num.12.B. Iterum ergo. 263

DOMINICA IIII. Quadrageſimæ.

Epiſt.Scriptum eſt enim, Gal.4.num.22.C. vſq; ad finem capitis. 284

Euang.abijt Ieſus trans mare Galilææ.Iohan.6.num.1.A.vſq; ad num.16.B.Vt autem. 262

Feria ij.

Epiſt.Venerunt duæ mulieres. iij.Reg.3.num.16.D.vſque ad finem capitis. 72

Euang.Propè erat Paſcha. Iohan.2.num.13.B. vſque ad finem capitis. 261

Feria iij.

Epiſt.Deſcendens de monte. Exod.32.num.7.B.vſque ad numer..15.D.Et reuerſus eſt. 19

Euang.Iam die feſto mediante. Iohan.7. num.14.B. vſque ad num.31.E. & dicebant,Chriſtus. 263

Feria iiij.

Epiſt.Sanctificabo nomen meum. Ezech.36.num.23.E.vſque ad num.29.F.Et ſaluabo vos. 208

Item epiſt.Lauamini mundi eſtote. Iſa.1.num.16.D. vſque ad num.20.D. Quòd ſi nolueritis. 173

Euang.Præteriens Ieſus.Iohan.9. num.1.A. vſq; ad nu.39.G. Et dixit ei Ieſus. 264

Feria v.

Epiſt. Venit mulier Sunamitis ad Eliſeū. iiij.Reg. 4. nu.25.D. vſq; ad num.38.F. Erat autem fames. 79

Euang.Ibat Ieſus in ciuitatem quæ vocatur Naim.Lu.7.num.11.B.vſque ad num.17.C. Et exijt hic ſermo 255

Biblia.

Feria vj.

Epiſt.Ægrotabat filius mulieris. iij.Reg.17.num.17.C. vſque ad finem capitis. 76

Euang.Erat quidam languens Lazarus a Bethania. Iohan.11. nu.1.A.vſq; ad nu.46.F.Quidam aūt ex ipſis. 264

Sabbatho.

Epiſt.In tempore placito exaudiui te.Iſa.49.num.8.C. vſq; ad num.16.F.Ecce in manibus. 181

Euang.Ego ſum lux mundi.Ioh.8.num.12.B. vſq; ad nu.22.C Dixit ergo iterum. 263

DOMINICA V. Paſſionis.

Epiſt.Chriſtus aſſiſtens Pontifex. Hebr.9.num.11.B.vſque ad num.16.D. Vbi enim teſtamentum. 292

Euang.Quis ex vobis arguet me de peccato? Iohā.8.nu.46.F. vſque ad finem capitis. 263

Feria ij.

Epiſt.Factum eſt verbum Domini ad Ionam. Ionę 3. nu.1.A. vſque ad finem capitis. 221

Euang. Miſerunt principes & phariſæi miniſtros. Ioh.7.numer.32.E.vſq; ad num.39.F.nondum enim erat. 263

Feria iij.

Epiſt.Congregati ſunt Babylonij ad regē & dixerunt: Trade nobis. Dan.14.num.28.E.vſq; ad finem capitis. 216

Euang. Ambulabat Ieſus in Galilæā, non enim.Ioh.7.nu.1.A vſque ad num.14.B.Iam autem die. 263

Feria iiij.

Epiſt.Locutus eſt Dn̄s ad Moyſen dicēs:Loquere ad vniuerſū cętū filiorū Iſrl’& dices ad eos:Ego dn̄s Deꝰ vr̄, Nō facietis furtū.Leu.19.nu.11.C. vſq; ad nu.19.D. Iumentū tuū. 25

Euang. Facta ſunt encęnia in Ieroſolymis. Ioh.10. num.22.E. vſq; ad num.39.G. Quærebant ergo. 264

Feria v.

Epiſt. Orauit Daniel dn̄m dicens: Dn̄e Deus nr̄. Ne quæſumus.Dan.3.nu.34.D.vſq; ad nu.46.D.Et non ceſſabant.215

Euang. Rogabat Ieſum quidam phariſęus vt mādúcaret cum illo.Luc.7.nu.36.F.vſq; ad finem capitis. 255

Feria vj.

Epiſt.Domine omnes qui te derelinquunt Ier.17.num.13.C. vſq; ad num.19.C.Hæc dicit dominus. 188

Euang.Collegerunt pontifices & phariſæi. Ioh.11.num.47.F. vſque ad num.55.G.Proximum autem. 264

Sabbatho.

Epiſt.Venite cogitemus contra iuſtum. Ierem.18. num.18.C. vſque ad finem capitis. 188

Euang.Cogitauerunt autem principes ſacerdotum. Iohan.12. num.10.B.vſque ad num.37.F.Cū autem tanta ſigna. 265

DOMINICA PALMARVM

Poſt Benedictionem palmarum.

Epiſt.Venerunt filij Iſraël in Elim Exo.15.nu.27.D.& cap.16. vſq; ad nu.7.B.Audiui enim murmur. 15

Euang.Cum appropinquaſſet. Matth.21. num.1.A. vſque ad num.10.A. Hoſan-na in excelſis. 245

Ad Miſſam.

Epiſt.Hoc enim ſentite in vobis. Philip.2.num.5.A. vſque ad num.12.B. Itaque cariſſimi. 286

Euāg.Paſſio Dn̄i ſm̄ Matthęū.Scitis quia poſt biduū. Mat.26. nu.2.A.vſq; ad cap.27.nu.62.G.Altera ſūt die. 247 & 248

Feria ij. Maioris hebd.

Epiſt.Dominus Deus aperuit mihi aurem.Iſa.50.nu.5.C. vſq; ad num.11.D. Ecce vos omnes. 181

Euang.Ante ſex dies Paſchæ venit Ieſus. Ioh.12.num.1.A.vſq; ad num.10.B. Cogitauerunt. 264

Feria iij.Maioris hebd.

Epiſt.Dixit Ieremias.Dn̄e demonſtraſti mihi.Ier.11.nu.18.C. vſq; ad num.21.D.Propterea hæc. 187

Euang.Paſſio Dn̄i ſm̄ Marcum.Erat Paſcha & azima.Marc.14. num.1.A.vſq; ad cap.15.nu.42.D.Et cum iam ſero. 252

Feria iiij. Maioris hebd.

Epiſt. Ecce Saluator tuus venit.Iſa.62.nu.11.D.vſq; ad cap.63. num.7.B. & ſuper. 183

Item Epiſt.Dixit Iſaias: Domine quis credidit auditui.Iſa.53. num.1.A.vſq; ad finem capitis. 182

Euā.Paſſio Dn̄i ſm̄ Lucā.Appropinquabat dies feſtꝰ azimorū. Lu.22.nu.1.A. vſq; ad c.23.n.54.g.Et die erat paraſceues. 260

Feria v. in Cœna Domini.

Epiſt. Conuenientibus ergo vobis in vnum. j. Cor. 11. nu. 20. D. vſq; ad num. 33. G. Itaque fratres. 280

Euang. Ante diem feſtum Paſchæ. Iohã. 13. num. 1. A. vſque ad num. 16. B. Amen amen. 265

Feria vj. in Paraſceue.

Epiſt. In tribulatione ſua. Oſee 6. nu. 1. A. vſque ad num. 7. C. Ipſi autem. 217

Item epiſt. Dixit dominus ad Moyſen & Aaron in terra Ægypti. Exod. 12. num. 1. A. vſque ad num. 12. b. Et tranſibo. 14

Euang. Paſſio domini ſecundùm Iohãnem. Egreſſus eſt Ieſus. Iohan. 18. num. 1. A. vſque ad finem cap. 19. 266

SABBATHO SANCTO

Poſt Benedictio. Cerei.

Prophetia prima. In principio Creauit Deus Cœlũ. Geneſ. 1. num. 1. A. vſq; ad cap. 2. num. 3. A. Et benedixit. folio 1

Prophetia ij. Noë vero cum quingentorum eſſet annorum. Gen. 5. num. 32. D. vſq; ad cap. 6. 7. & 8. num. 21. D. Et ait ad eum. 2

Prophetia iij. Tentauit Deus Abraham. Gen. 22. nu. 1. A. vſq; ad num. 20. D. His itaque. 5

Prophetia iiij. Factum eſt in vigilia matutina. Exod. 14. num. 24. F. vſq; ad cap. 15. num. 1. A. Cantemus Domino. 15

Prophetia v. Hæc eſt hæreditas ſeruorum domini, & iuſtitia eorum apud me, dicit dominus: Omnes ſitientes. Iſa. 55. num. 1. A. vſq; ad num. 12. D. Quia in lętitia. 182

Propetia vj. Audi Iſraël mandata vitæ. Baruch cap. 3. nu. 9. B. vſque ad finem capitis. 199

Prophetia vij. Facta eſt ſuper me manus domini. Ezech. 37. num. 1. A. vſq; ad num. 14. D. Et ſcietis. 208

Prophetia viij. Apprehenderunt ſeptẽ mulieres virũ vnum. Iſa. 4. num. 1. A. vſque ad finem capitis. 173

Prophetia ix. Dixit dominus ad Moyſen & Aaron in terra Ægypti. Exod. 12. A. vſq; ad num. 12. B. Et tranſibo. 14

Prophetia x. Factum eſt verbum domini ad Ionam. Ionæ 3. num. 1. A. vſque ad finem capitis. 221

Prophetia xj. Scripſit Moyſes canticum. Deut. 31. num. 22. F. vſque ad finem capitis. 43

Prophetia xij. Nabuchodonoſor rex fecit ſtatuam auream. Dan. 3. num. 1. A. vſq; ad num. 25. G. Stans autem. 212

Ad Miſſam.

Epiſt. Si conſurrexiſtis cum Chriſto Coloſ. 3. num. 1. A. vſque ad num. 9. A. Mortificate ergo membra. 287

Euang. Veſpere autem. Mat. 28. num. 1. A. vſq; ad num. 8. B. Et exierunt. 248

IN DIE PASCHÆ.

Epiſt. Expurgate vetus. j. Cor. 5. num. 7. C. vſq; ad nu. 9. C. Scripſi vobis. 279

Euang. Maria Magdalene, & Maria Iacobi. Matt. 16. num. 1. A. vſq; ad num. 8. B. At ille. 253

Feria ij. poſt Paſcha.

Epiſt. Stans Petrus in medio plebis dixit, Viri fratres. Act. 10. num. 37. F. vſq; ad num. 44. G. Adhuc loquente. 270

Euang. Duo ex diſcipulis Ieſu. Luc. 24. nu. 15. B. vſq; ad nu. 36. F. Dum autem hę. 260 & 261

Feria iij. poſt Paſcha.

Epiſt. Surgens Paulus, & manu ſilentium indicens, ait, Viri fratres. Act. 13. nu. 26. D. vſq; ad nu. 33. E. ſicut & in Pſal. 271

Euang. Stetit Ieſus in medio diſcipulorum ſuorum & dixit eis Pax vobis. Lu. 24. nu. 36. F. vſq; ad num. 48. G. incipientibus ab Ieroſoly. 261

Feria iiij. poſt Paſcha.

Epiſt. Aperiẽs Petrus os ſuum dixit: Viri Iſraëlitę. Act. 3. num. 12. B. vſq; ad nu. 20. C. vt cum venerit. 268

Euang. Manifeſtauit ſe iterum Ieſus. Ioh. 21. nu. 1. A. vſque ad num. 14. C. Cum ergo. 267

Feria v. poſt Paſcha.

Epiſt. Angelus domini locutus eſt ad Philippum. Act. 8. num. 26. E. vſque ad finem capitis. 269

Euang. Maria ſtabat ad monumentum. Ioh. 20. nu. 1. A. vſque ad 19. D. Cum ergo. 267

Feria vj. poſt Paſcha.

Epiſt. Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris. j. Pet. 3. A. nu. 18. D. vſque ad num. 22. D. Deglutiens mortem. 294

Euang. Vndecim diſcipuli abierunt in Galilæam. Matth. 28. num. 16. D. vſque ad finem capitis. 248

Sabbatho in Albis.

Epiſt. Deponentes omnem malitiam. j. Pet. 2. num. 1. A. vſque ad num. 11. C. Chariſſimi. 294

Euang. Vna ſabbathi, Maria Magdalene. Ioh. 20. nume. 1. A. vſque ad nu. 10. B. Abierunt ergo. 267

DOMINICA

In octaua Paſchæ.

Epiſt. Omne quod natum eſt. j. Ioh. 5. num. 4. A. vſque ad nume. 10. C. Qui non credit. 296

Euang. Cum eſſet ſero die illa, vna ſabbathorum. Ioh. 20. nu. 19. E. vſque ad finem capitis. 267

DOMINICA II.

Poſt Paſcha.

Epiſt. Chriſtus paſſus eſt pro nobis. j. Pet. 2. num. 21. D. vſque ad finem capitis. 294

Euang. Dixit Ieſus Phariſęis: Ego ſum paſtor. Ioh. 10. nu. 11. B. vſque ad num. 17. D. Propterea me diligit. 264

DOMINICA III.

Poſt Paſcha.

Epiſt. Obſecro vos tanquam aduenas. j. Pet. 2. nu. 11. C. vſque ad num. 19. D. Si propter Dei. 294

Euang. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Modicum, & iam. Ioh. 16. num. 19. C vſque ad num. 23. D. Et in illo die. 265

DOMINICA IIII.

Poſt Paſcha.

Epiſt. Omne datum optimum. Iacobi. 1. nu. 16. C. vſque ad nu. 22. D. Eſtote autem factores. 293

Euang. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Vado ad eum. Ioh. 16. nu. 5. A. vſque ad nu. 15. B. Omnia quæcunque. 265

DOMINICA V.

Poſt Paſcha.

Epiſt. Eſtote factores verbi, & non auditores tantùm. Iaco. 1. num. 22. D. vſque ad finem capitis. 293

Euang. Amen amen dico vobis. Ioh. 16. num. 23. D. vſque ad num. 31. D. Reſpondit eis. 266

Feria ij. in Rogationibus.

Epiſt. Confitemini alterutrum peccata veſtra. Iac. 5. nu. 15. D. vſque ad finem capitis. 294

Euang. Quis veſtrum habebit. Luc. 11. num. 5. A. vſque ad nu. 14. B. Et erat eijciens. 257

IN VIGILIA Aſcenſionis.

Epiſt. Vnicuique noſtrum data eſt gratia. Ephe. 4. num. 7. A. vſque ad num. 14. C. Vt iam non ſimus. 285

Euang. Subleuatis Ieſus oculis. Ioh. 17. num. 1. A. vſque ad nu. 12. B. Pater ſancte. 266

IN DIE ASCENSIONIS

Domini.

Epiſt. Primum quidem ſermonem feci. Act. 1. num. 1. A. vſque ad nu. 12. B. Tunc reuerſi. 263

Euang. Recumbentibus vndecim diſcipulis. Mar. 16. num. 14. C. vſque ad finem capitis. 253

DOMINICA INFRA OCT.

Aſcenſionis.

Epiſt. Eſtote prudentes, & vigilate. j. Pet. 4. num. 7. B. vſque ad num. 11. C. Cui eſt gloria. 294

Euang. Cum venerit paracletus. Ioh. 15. num. 26. D. vſque ad cap. 16. num. 4. A. 265

IN VIGILIA PENTECOSTES.

Prophetia. j. Tentauit Deus Abraham. Gen. 22. nu. 1. A. vſq; ad num. 20. D. His itaque. 5

Prophe. ij. Factum eſt in vigilia matutina. Exod. 14. num. 24. F. vſque ad cap. 15. num. 1. A. Cantemus domino. 15

Prophe. iij. Scripſit Moyſes canticum. Deut. 31. nu. 22. F. vſque ad finem capitis. 43

Prophe. iiij. Apprehenderunt ſeptem mulieres virum vnum. Iſa. 4. nu. 1. A. vſque ad finem capitis. 173

Prophe. v. Audi Iſrael mandata vitæ. Baruch. 3. nu. 9. B. vſque ad finem capitis. 199

Prophe. vj. Facta eſt ſuper me manus domini. Ezec. 37. nu. 1. A. vſque ad nu. 14. D. Et ſcietis. 208

Epiſt. Factum eſt cum Apollo eſſet Corinthi. Act. 19. nu. 1. A. vſque ad num. 9. B. Cum autem quidam. 272

Euang. Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Iohan. 19. nu. 15. B. vſque ad nu. 22. C. Dicit ei Iudas. 265

IN DIE PENTECOSTES.

Epiſt. Dum complerentur dies Pentecoſtes. Act. 2. nu. 1. A. vſque ad nu. 12. B. Stupebant autem 267
euang. Siquis diligit me. Iohan. 14. nu. 23. C. vſq; ad finem capitis. Surgite eamus, 265

Feria ij. poſt penteco.

epiſt. Aperiens Petrus os ſuum, dixit, Viri fratres. Act. 10. nu. 42. G. vſq; ad nu. 40. G. Tunc rogauerunt 270
euang. Sic Deus dilexit mundum. Ioh. 3. nu. 16. B. vſque ad nu. 22. Poſt hæc 262

Feria iij. poſt Penteco.

epiſt. Cum audiſſent apoſtoli, qui erant Ieroſo. Act. 8. nu. 14 C. vſq; ad nu. 18. D. Quum vidiſſet. 269
euan. Amen, amen dico vobis. Ioh. 10. nu. 1. A. vſque ad nu. 11. B. Ego ſum paſtor 264

Feria iiij. Quatuor temporum Pent.

epiſt. Stans Petrus cum vndecim. Act. 2. nu. 14. B. vſque ad num. 22. D. Viri Iſraëlitæ. 267
Item epiſt. Per manus autem apoſtolorum. Act. 5. nu. 12. C. vſq; ad nu. 17. D. Exurgens autem 268
euang. Nemo poteſt venire. Ioh. 6. nu. 44. E. vſq; ad nu. 52. F Litigabant. 263

Feria v. poſt Pent.

epiſt. Philippus deſcendens in ciuitatem. Act. 8. num. 5. A. vſq; ad nu. 9. B. Vir autem 269
euang. Conuocatis Ieſus duodecim apoſtolis. Lu. 9. nu. 1. A. vſque ad nu. 7. A. Audiuit autem 236

Feria vj. Quatuor temporum Pent.

epiſt. Exultate filiæ Sion. Ioël 2. nu. 23. F. vſq; ad num. 28. G Et erit poſt. 219
euang. Factum eſt in vna dierum. Luc. 5. nu. 17. D. vſque ad num. 27. F. Et poſt hæc 254

Sabbatho iiij. temporum Pent.

epiſt. Effundam ſpiritum meum. Ioël 2. num. 28. G. vſque ad num. 32. G. Quia in monte 219
Item epiſt. Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Loquere filijs. Leu. 23. nu. 10. B. vſq; ad nu. 22. D. Poſtquàm 26
Item epiſt. Cum intraueritis. Deu. 26. nu. 1. A. vſq; ad nu. 11. B. & domui tuæ. 42
Item epiſt. Si in præceptis meis. Leu. 26. nu. 3. A. vſque ad nu. 13. B. Ego Dominus 26
Item epiſt. Angelus Domini deſcendit cum Azaria. Dan. 3. nu. 49. e. vſq; ad nu. 52. Benedictus 211
Item epiſt. Iuſtificati ergo ex fide. Rom. 5. nu. 1. A. vſque ad nu. 6. B. Vt quid enim 276
euang, Surgens Ieſus de ſynagoga. Luc. 4. nu. 38. F. vſque ad finem capitis. 254

IN DIE TRINITATIS.

epiſt. O altitudo diuitiarum. Rom. 11. nu. 33, D. vſq; ad finem capitis. 277
euang. Data eſt mihi omnis poteſtas. Mat. 28. nu. 19. D. vſq; ad finem capitis 248

DOMINICA I.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Deus charitas eſt. 1. Ioh. 4. num. 16. C. vſque ad finem capitis. 296
euang. Eſtote miſericordes. Luc. 6. nu. 36. e. vſque ad num. 43. F. Non eſt enim 255

IN FESTO CORPORIS
CHRISTI.

epiſt. Ego enim accepi à Domino. 1. Cor. 11. nu. 23. e. vſque ad nu. 30. G. Ideo inter vos. 280
euan: Caro mea vere eſt cibus. Ioh. 16. nu. 55. F. vſque ad nu. 60. F. Hæc dixit 263

DOMINICA II.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Nolite mirari. j. Iohan. 3. nu. 14. C. vſque ad nu. 19. D. In hoc cogno. 296
euang. Homo quidam fecit. Luc. 14. nu. 16. C. vſque ad nu. 25. e. Ibant autem 258

DOMINICA III.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Humiliamini ſub potenti manu Dei. j. Petr. 5. nu. 6. C vſque ad nu. 12. D. Per Syluanum. 295
euang. Erant appropiuquantes ad Ieſum. Luc. 15. nu. 1. A. vſq; ad nu. 11. C. Ait autem: Homo 258

DOMINICA IIII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Exiſtimo, quòd non ſunt condignæ Rom. 8. nu. 18. D. vſque ad nu. 24. D. ſpe enim 277
euang. Cum turba irruerent in Ieſum. Luc. 5. nu. 1. A. vſque ad nu. 12. et factum 254

DOMINICA V.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Omnes vnanimes in oratione. 1. Pet. 3. nu. 8. B. vſque ad nu 16. C. parati ſemper 294
euang. Amen dico vobis niſi abundauerit. Matt. 5. nu. 20. C vſque ad nu. 25. D. eſto conſentiens. 241

DOMINICA VI.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Quicunque baptizati ſumus. Rom. 6. nu. 3. A. vſq; ad nu. 12. C. Non ergo 276
euang. Cum turba multa eſſet cum Ieſu. Marc. 8. num. 1. A. vſq; ad num. 10. B. et ſtatim aſcen. 250

DOMINICA VII.
Poſt Pentecoſten.

Epiſt. Humanum dico propter infirmitatem. Rom. 6. nu. 19. D. vſque finem capitis. 276
euang. Attendite à falſis prophetis. Mat. 7. nu. 15. C. vſq; ad nu. 22. C. Multi dicent mihi. 242

DOMINICA VIII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Debitores ſumus non carni. Ro. 8. nu. 13. e. vſque ad nu. 18. D. ſi tamen 277
euang. Homo quidam erat diues. Luc. 16. nu. 1. A. vſque ad nu. 10. C. Qui fidelis 258

DOMINICA IX.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Non ſimus concupiſcentes. j. Cor. 10. nu. 6. B. vſq; ad nu. 14 D, Propter quod 280
euang. Cum appropinquaret Ieſus Ieruſalem. Luc. 19. nu. 41. G. vſq; ad nu. 47. G. Principes autem 259

DOMINICA X.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Scitis quoniam cum gentes eſſetis. j. Cor. 12. nu. 1. A. vſque ad nu. 12. B. Sicut enim 280
euang. Duo homines. Luc. 18. nu. 10. B. vſque ad num. 15. C. Ferebant autem 259

DOMINICA XI.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Notum vobis facio. 1. Cor. 15. nu. 1. A. vſque ad num. 10. B. ſed abundantiùs. 281
euang. Exiens Ieſus de finibus Tyri. Mar. 7. nu. 31. D. vſque ad finem capitis. 250

DOMINICA XII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Fiduciam talem habemus. ij. Cor, 3. nu. 4. A. vſque ad nu. 10. C. Nam nec 282
euang. Beati oculi qui vident. Luc. 10. num. 23. D. vſque ad nu. 38. G. Factum eſt 236

DOMINICA XIII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones. Gal. 3. nu. 19. e. vſq; ad nu. 23. D. Prius autem 284
euang. Dum iret Ieſus in Ieruſalem. Luc. 17. nu. 11. C. vſque ad nu. 20. D. Interrogatus 238

DOMINICA XIIII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Spiritu ambulate. Gala. 5. nu. 16. C. vſque ad nu. 25. D. Si viuimus 284
euang. Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Mat. 6. nu. 24. C. vſque ad nu. 34. D. Nolite ergo 242

DOMINICA XV.
poſt Pentecoſten.

Epiſt. Si Spiritu viuimus. Gal. 5. num. 25. D. vſque ad cap. 6. num. 11. C. Videte. 284

Euang. Ibat Ieſus in ciuitatem quæ vocatur Naim. Luc. 7. nu. 11. B. vſq; ad num. 17. C. Et exijt. 255

DOMINICA XVI.
poſt Pentecoſten.

Epiſt. Obſecro vos, ne deficiatis. Ephe. 3. nume. 13. C. vſque ad finem capitis. 285

Euang. Cùm intraret Ieſus in domum. Luc. 14. nu. 1. A. vſq; ad nu. 12. C. Dicebat autem. 258

DOMINICA XVII.
poſt Pentecoſten.

Epiſt. Obſecro vos ego vinctus in Domino. Ephe. 4. nu. 1. A. vſque ad num. 7. A. Vnicuique autem 285

Euang. Acceſſerunt ad Ieſum Phariſæi, & interrogauit eum vnus ex eis legis doctor tentans eum, Magiſter quod eſt. Mat. 22. nu. 34. D. vſque ad finem capitis. 246

Feria iiij. Quatuor temporum Septemb.

Epiſt. Ecce dies veniunt. Amos. 9. nu. 15. D. vſque ad finem capitis. 221

Item Epiſt. Congregatus eſt omnis populus. 2. Eſdræ, ſiue Nehemiæ. ca. 8 nu. 1. A. vſq; ad nu. 11. C. Leuitę autẽ. 105

Euang. Reſpondens vnus de turba. Mar. 9. nu. 17. C. vſque ad num. 30. D. Et inde profecti. 250

Feria vj. Quatuor temporum Septemb.

Epiſt. Conuertere Iſraël ad Dominum. Oſee. cap. 14. num. 2. A. vſque ad finem capitis 218

Euang. Rogabat Ieſum quidã Phariſæus vt manducaret cũ illo. Lu. 7. nu. 36. F. vſque ad finem capitis. 255

Sabbatho iiij. tempo. Septemb.

Epiſt. Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Decimo die menſis. Leu. 23. nu. 27. E. vſq; ad nu. 33. F. Et locutus. 26

Item epiſt. Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens. A quintodecimo. Leui 23. nu. 39. F. vſque ad num. 44. G. Locutusq́ue. 26

Item Epiſt. Domine paſce populum tuũ, Mich. 7. nu. 14. C. vſque ad finem capitis. 222.

Item epiſt. Sicut cogitaui vt affligerem. Zach. 8. num. 14. C. vſque ad nu. 20. D. Hæc dicit Dominus. 226

Item epiſt. Angelus Domini deſcendit cum Azaria & ſocijs. Dan. 3. nu. 49. E. vſq; ad finem. nu. 91. G. Canticum 23

Item epiſt. Tabernaculum factum eſt. Heb. 9. nu. 2. A. vſque ad nu. 13. D. Si enim ſanguis. 292.

Euang. Dicebat Ieſus turbis ſimilitudinem hãc: Arborẽ fici. Lu. 13. nu. 6. B. vſq; ad nu. 18. D. Dicebat ergo. 257

DOMINICA XVIII.
Poſt Pentecoſten.

Epiſt. Gratias ago Deo meo. 1. Cor. 1. nu. 4. A. vſq; ad nu. 9. B Fidelis. 278

Euang. Aſcendens Ieſus in nauiculam. Mat. 9. nu. 1. A. vſque ad nu. 9. A. Et cùm 242.

DOMINICA XIX.
Poſt Pentecoſten.

Epiſt. Renouamini ſpiritu mentis veſtræ. Ephe. 4. nu. 25. E. vſque ad nu. 29. F. Omnis ſermo. 285.

Euang. Simile factum eſt regnum cælorũ. Mat. 22. nu. 2. A. vſque ad nu. 15. B. Tunc abeuntes. 246.

DOMINICA XX.
Poſt Pentecoſten.

Epiſt. Videte itaque quomodò. Ephe. 5. nu. 15. D. vſque ad nu. 21. E. Mulieres viris ſuis. 285

Euang. Erat quidam regulus. Ioh. 4. nu. 46. G. vſq; nu. 54. G. Hoc iterum ſecundum. 262

DOMINICA XXI.
Poſt Pentecoſten.

Epiſt. Confortamini in Domino. Ephe. 6. nu. 10. B. vſque ad nu. 18. C. Per omnem. 285

Euang. Simile eſt regnum cælorum homini regi. Mat. 18. nu. 23. C. vſque ad finem capitis. 245

DOMINICA XXII.
Poſt Pentecoſten.

Epiſt. Confidimus in Domino Ieſu, quia, qui cœpit. Phil. 1. nu. 6. A. vſque ad num. 12. B. Scire autem. 286

Euang. Abeuntes Phariſæi conſilium inierunt. Mat. 22. nu. 15. B. vſque ad num. 22. C. Et audientes. 246

DOMINICA XXIII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Imitatores mei eſtote. Philip. 3. nu. 17. D. vſq; ad cap. 4. nu. 4. A. Gaudete in Domino. 286

euang. Loquente Ieſu ad turbas, ecce princeps vnus. Matt. 9. nu. 18. c. vſque ad nu. 26. D. Et tranſeunte. 242

Si Dominicæ poſt Pent. fuerint plures xxiiij. poſt xxiiij. Dominicam, ſumitur. Epiſtola, & Euangelium Dominicæ vj. poſt Epiphaniam.

Si fuerint xxvj. in Dominica xxiiij. dicitur Epiſtola, & Euangelium Dominicæ v. poſt Epiph. Et in xxv. legitur Epiſtola, & Euangelium Dominicæ vj.

Si fuerint xxvij. in Dominica xxiiij. dicitur Epiſtola, & Euangelium Dominicæ iiij. poſt Epiph. in xxv. Dominica v. Et in xxvj. Dominica vj.

Si fuerint xxviij. in Dominica xxiiij. dicitur Epiſtola, & Euang. Dominicæ iij. poſt Epiph. in xxv. Dominicæ iiij. In xxvj. Dominica v. In Dominica xxvij. Dominica vj. Et vltimo loco ſemper dicitur Epiſt. & Euãg. Dominicæ xxiiij. poſt Pent.

DOMINICA XXIIII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Non ceſſamus pro vobis orantes. Coloſ. cap. 1. nu. 9. b. vſque ad nu. 15. B. qui eſt imago. 286

euang. Cum videritis abominationem deſolationis. Mat. 24 nu. 15. B. vſque ad nu. 36. D. De die autem. 246

PROPRIVM SANCTORVM.

In vigilia S. Andreæ.

EPISTOLA. Benedictio Domini ſup caput iuſti. Ideo. Eccl. 44. nu. 25. D. vſq; ad cap. 45. nu. 10. B. & coronauit. 571

euang. Stabat Iohannes, & ex diſcipulis. Iohã. 1. nu. 35. E. vſque ad finem capitis. 263

In feſto S. Andreæ.

epiſt. Corde creditur ad iuſtitiam. Ro. 10. nu. 10. B. vſque ad nũ. 19. D. Sed dico. 277

euang. Ambulans Ieſus iuxta mare Galilęæ. Mat. 4 nu. 18. C vſque ad nu. 21. D. Et circuibant. 241

DECEMBRIS FESTA.

In feſto S. Nicolai.

epiſt. Mementote præpoſitorum. Hebr. 13. nu. 7. B. vſque ad num. 18. D. vt cum gaudio. 293

euan. Homo quidam peregrè proficiſcẽs. Mat. 25. nu. 13. A. vſque ad nu. 24. C. Accedens. 247

In feſto S. Ambroſij.

epiſt. Teſtificor coram Deo. 2. Tim. 4. nu. 1. A. vſque ad nu. 9. B. Feſtina ad me. 290

euan. Vos eſtis ſal terræ. Mat. 5. nu. 13. B. vſque ad nu. 20. C Dico enim. 241

In feſto conceptionis B. Mariæ.

epiſt. Dominus poſſedit me in initio viarum. Prouer. 8. nu. 22. C. vſq; ad nu. 35. D. Qui autem. 152

euang. Liber generationis. Mat. 1. nu. 1. A. vſque ad nu. 17. C. Omnes itaque. 240

In feſto S. Damaſi Papæ.

epiſt. Plures facti ſunt ſacerdotes. Heb. 7. nu. 23. D. vſque ad nu. 28. D. Lex enim. 291

euang. Vigilate quia neſcitis. Matt. 24. num. 42. D. vſque ad num. 48. D. Si autem. 247

In feſto S. Luciæ.

epiſt. Qui gloriatur in Domino glorietur. 2. Cor. 10. num. 17. A. vſque ad cap. 11. num. 3. A. Timeo autem. 283

euang. Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito. Matt. 13. nu. 44. F. vſque ad nu. 53. G. et factum eſt. 244

In vigilia S. Thomæ.

epiſt. Benedictio Domini ſuper caput iuſti. eccle. 44. num. 25. D. vſque ad cap. 45. nume. 10. B. & coronauit. 171

euang. Stabat Iohannes ex diſcipulis. Iohan. 1. num. 35. e. vſque ad finem capitis. 261

In feſto S. Thomæ.

epiſt. Iam non eſtis hoſpites & aduenę. Ephe. 2. nu. 19. D vſque ad finem capitis. 285

euang. Thomas vnus de duodecim. Iohan. 20. nu. 24. F. vſq; ad nu. 30. F. Multa quidem. 267

FESTA IANVARII.

In feſto S. Hilarij epiſcopi & confeſſ.

EPiſt. Beatus vir qui ſuffert. Iac.1.nu.12.B. vſq; ad nu.19.C. Scitis fratres. 293

Euang. Siquis venit ad me & nō odit. Luc.14.num.26.E. vſq; ad num.34.G. Bonum eſt. 258

In feſto S. Pauli primi eremitæ.

Epiſt. Quæ mihi fuerunt lucra. Philip.3.num.7.vſq; ad num.15.C. Fratres ergo. 286

Euāg. Cōfiteor tibi pr. Mat.11.nu.25.D. vſq; ad finē capitis. 243

In feſto S. Marcelli papæ.

Epiſt. Benedictus Deus & pater Domini. ij. Cor.8. num.3. A. vſque ad num.8.B. Non enim. 281

Euang. Siquis vult venire poſt me. Matth.16.num.24. D. vſq; ad num.28. D. Amen dico. 244

In feſto S. Antonij Abbatis.

Epiſt. Dilectus Deo & hominibus. Eccl.45. num.1.A. vſq; ad num.6. A. Docere Iacob. 171

Euang. Sint lumbi veſtri præcincti. Luc.12.num 35.E. vſq; ad num.41.E. Ait autem. 257

In feſto Cathedræ Romanæ S. Petri.

Epiſt. Petrus Apoſtolus Ieſu Chriſti. j.Pet.1.num.1.A. vſq; ad num.8. B. Quem cùm non videritis. 294

Euang. Venit Ieſus in partes Cęſareæ. Matt.16.num.13.B. vſq; ad num.20.C. Tunc præcepit. 244

SS. Marij, Marthę, Audifacis, & Abacum mart.

Epiſt. Rememoramini priſtinos. Heb.10.num.32.F. vſque ad nu.39.G. Quòd ſi ſubtraxerint. 292

Euang. Sedente Ieſu ſuper montem Oliueti. Matt.24.nu.3.A. vſque ad num.14. B. Et prædicabitur. 246

In feſto SS. Fabiani & Sebaſtiani marty.

Epiſt. Sancti per fidem. Hebr.11.num,33.F. vſque ad nu.40.G. Non acceperunt. 292

Euang. Deſcendens Ieſus de monte. Luc.6.nu.17.C. vſque ad num.24. D. Iam hæc faciebant. 255

In feſto S. Agnetis virg. & marty.

Epiſt. Confitebor tibi domine rex. Eccl.51.num.1. A. vſque ad num.13.B. Exaltaſti ſuper. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum decem virginibus. Mat.25. num.1.A. vſque ad num.14.B. Sicut enim. 247

In feſto SS. Vincentij, & Anaſtaſij marty.

Epiſt. Iuſtorum animæ in manu Dei. Sap.3. nu.1.A. vſque ad num.9.B. Qui confidunt. 160

Euang. Cùm audieritis prælia. Luc.21.nu.9.B. vſque ad num.19.D. Cum autem videritis. 259

S. Emerentianæ virg. & marty.

Epiſt. Domine Deus meus exaltaſti. Eccl.51.num.13.B. vſq; ad num.18.B. Cum adhuc. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro. Matth.13. num.44.F. vſque ad num.53.G. Et factum eſt. 244

S. Timothei epiſcopi & marty.

Epiſt. Sectare iuſtitiam, & pietatem. j.Tim.6.num.11.C. vſq; ad num.17. D. Diuitibus huius. 289

Euang. Siquis venit ad me. Lu.14.num.26.E. vſq; ad num.34. G. Bonum eſt. 258

In Conuerſione S. Pauli apoſtoli.

Epiſt. Saulus adhuc ſpirans. Act.9. num.1.A. vſq; ad nu.23.C. Cum autem. 269

Euang. Ecce nos reliquimus omnia. Matth.19. nu.27.D. vſq; ad num.30.D. Multi autem. 245

S. Polycarpi epiſcopi & marty.

Epiſt. Omnis qui non eſt iuſtus. j.Ioh.3. num.10. B. vſque ad num.17.C. Qui habuerit. 296

Euang. Siquis vult venire poſt me. Matth.16. num.24.D. vſq; ad num.28.D. Amen dico. 244

In feſto S. Iohannis Chryſoſtomi.

Epiſt. Teſtificor coram Deo. ij.Tim.4.num.1.A. vſque ad nu.9.B. Feſtina ad me. 290

Euā. Vos eſtis ſal ter. Mat.5.nu.13.B. vſq; ad 20.C. Dico enī. 241

S. Agnetis ſecundò.

Epiſt. Qui gloriatur in domino glorietur. ij.Cor.10.nu.17.D. vſque ad cap.11.num.3.A. Timeo autem. 283

Euang. Simile eſt regnum cęlorū theſauro abſcondito. Mat.13. num.44.F. vſque ad num.53. G. Et factum eſt. 244

FESTA FEBRVARII.

In feſto S. Ignatij.

EPiſt. Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti. Ro.35.G. vſq; ad finem capitis. 277

Euang. Niſi granum frumenti cadens. Ioh.12.num.24. D. vſq; ad num.27.E. Nunc anima. 266

In feſto Purificationis Virginis Mariæ.

Epiſt. Ecce ego mitto angelum meum. Malac.3.num.1.A. vſq; ad num.5.A. Et accedam. 228

Euang. Poſtquam impleti ſunt dies purgationis. Luc.2. num.22.C. vſque ad num.33.E. Et Erat. 253 & 254

S. Blaſij epiſcopi & marty.

Epiſt. Benedictus Deus & pater domini noſtri. ij.Cor.8. numer.3.A. vſque ad num.8.B. Non enim. 281

Euang. Siquis vult venire poſt me. Matth.16. num.24.D. vſq; ad num.28.D. Amen dico. 244

In feſto S. Agathæ virg. & marty.

Epiſt. Videte vocationem veſtram. j.Cor.1.num.26.D. vſque ad finem capitis. 279

Euang. Acceſſerunt ad Ieſum Phariſæi tentantes eum. Mat.19 num.3.A. vſque ad num.7.A. Dicunt illi. 245

S. Dorotheæ virg. & marty.

Epiſt. Domine deus meus exaltaſti. Eccl.51.num.13.B. vſque ad num.18.B. Cum adhuc. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro. Mat.13. nu.44.F vſque ad num.53.G. Et factum eſt. 244

S. Apolloniæ virg. & marty.

Epiſt. Confitebor tibi domine rex. Eccl.51.num.1.A. vſque ad num.13. B. Exaltaſti ſuper. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum decem virginibus. Mat.25 num.1.A. vſque ad num.14.B. Sicut enim. 247

S. Valentini presbyteri & marty.

Epiſt. Iuſtum deduxit Dominus. Sap.10. num.10.B. vſque ad 15.C. Hæc populum. 261

Euang. Nolite arbitrari, quia venerim. Mat.10.num.34.D. vſq; ad finem capitis. 247

SS. Fauſtini & Iouitæ marty.

Epiſt. Rememoramini priſtinos dies. Hebr.10.num.32.F. vſq; ad 39.G. Quòd ſi ſubtraxerint. 292

Euang. Sedente Ieſu ſuper montem Oliueti. Mat.24. nu.3.A. vſque ad num.14.B. Et prædicabitur. 246

S. Simeonis epiſcopi & marty.

Epiſt. Beatus vir, qui ſuffert tentationem. Iac.1. nu.12.B. vſq; ad num.19.C. Scitis fratres. 293

Euang. Siquis venit ad me & non odit patrē ſuum. Luc.14. num.26.E. vſq; ad num.34.G. Bonum eſt. 258

In feſto Cathedræ Antiochenæ S. Petri.

Epiſt. Petrus Apoſtolus Ieſu Chriſti. j.Pet.1. num.1.A. vſq; ad num.8.B. Quem cum non videritis. 294

Euang. Venit Ieſus in partes Cęſareæ Philippi. Matt.16. num.13.B. vſque ad num.20.C. Tunc præcepit. 244

In vigilia S. Matthiæ.

Epiſt. Benedictio Domini ſuper caput iuſti. Eccleſ.44. & 45. num 25.D. vſque ad num.10.B. Et coronauit. 171

Euang. Hoc eſt præceptum meum. Ioh.15.num.12.B. vſque ad num.17.C. Hæc mando vobis. 265

In feſto S. Matthiæ apoſtoli.

Epiſt. Exurgēs Petrus. Act.1.nu.15.C. vſq; ad finē cap. 267

Euang. Cōfiteor tibi pr. Mat.11.nu.25.D. vſq; ad finē cap. 243

In feſto S. Thomæ de Aquino.

Epiſt. Iuſtus cor ſuum tradet. Eccl.39.num.6.A. vſq; ad num.15.B Si permanſerit. 170

Euang. Vos eſtis ſal terræ. Mat.15.num.13.B. vſq; ad nu.20.C. Dico enim. 241

SS. Quadraginta martyrum.

Epiſt. Sancti per fidem. Hebr.11.num.33.F. vſque ad nu.40.G. Non acceperunt. 292

Euang. Deſcendēs Ieſus de monte. Luc.6.nu.17. vſque ad numer.24. D. Et hæc faciebant. 255

S. Gregorij Papæ & confeſſ.

Epiſt. Teſtificor coram Deo. ij. Tim.4. num.1.A. vſque ad nu.9.B. Feſtina ad me. 290

Euang. Vos eſtis ſal terræ. Matth.15. num.13.B. vſque ad num.20.C. Dico enim. 241

In feſto S. Ioſeph confeſſ.

Epiſt. Dilectus Deo. Eccl.45.num.1.A.vſque ad num.6.A Docere Iacob. 171

Euang. Cùm eſſet deſponſata mater Ieſu. Matt.1.num.18.C. vſque ad 22.D.Hoc antem. 241

S.Benedicti Abbatis.

Epiſt.Dilectut Deo, & hominib⁹. Eccl.45.nu.1.A. vſq; ad nu. 6.A.Docere Iacob. 171

Euang.Ecce nos reliquimus omnia.Matt.19.num.27.D.vſq; ad num.30.D.Multi autem. 245

In feſto Annunciationis B.Mariæ.

Epiſt.Locutus eſt Dñs ad Achaz dicens, Pete tibi.Iſa.7. num. 10.B.vſq; ad num.16.C.Quia antequam. 174

Euang.Miſſus eſt angelus Gabriel.Luc.1.num.26.C.vſque ad num.39.D.Et diſceſſit. 253

FESTA APRILIS.

In feſto S. Leonis Papæ.

Epiſt. Ecce ſacerdos magnus. Quære in communi confeſſ. pontifi. vt infra.

Euang.Venit Ieſus in partes.Ceſareę.Matt.16.num.13.B.vſq; ad num.20.C.Tunc præcepit. 244

SS.Tiburtij, Valeriani & Maximi mart.

Extra tempus Paſch.

Epiſt.Iuſtorum animę in manu Dei.Sap.3.num.1.A.vſque ad num.9.B.Qui confidunt. 160

Euang. Cùm audieritis prælia.Luc.21.num.9.B.vſque ad nu. 19.D.Cum autem videritis. 259

Alia poſt Paſcha.

Epiſt.Stabunt iuſti in magna conſtantia. Sap.5.num.1.A.vſq; ad num.6. A. Ergo errauimus. 160

Euang.Ego ſum vitis,& pater.Ioh.5.num.1.A. vſq; ad nu.8.B. in hoc clarificatus. 265

S.Aniceti Papę & marty.

Epiſt.Stabunt iuſti in magna conſtantia.Sap.5.num.1.A. vſq; ad num.6.A.Ergo errauimus. 160

Euang.Amen amen dico vobis quia plorabitis. Iohã.16.num. 20.C.vſque ad num.23.D. Et in illo. 266

SS. Sotheris & Gaij marty.

Epiſt. Poſt hæc ego Iohannes audiui vocem Apoc.19. nu.1.A. vſq; ad nu.10.B.Et dixit mihi. Hæc verba. 299. & 300

Euang.Ego ſum vitis, & vos palmites.Ioh.15. num.5.A.vſque ad num.12.B.Hoc eſt præceptum. 265

S. Georgij marty.

Epiſt. Memor eſto. ij.Tim.2.nu.8.B.vſq; ad nu.12.B.& a cap.3. num.10.C.vſq; ad num.14.C.Multi autem. 289. & 290

Euang.Ego ſum vitis vera,& pater.Iohan. 5. num.1.A. vſque ad num.8.B. In hoc clarificatus. 265

In feſto S. Marci Euang.

Epiſt.Similitudo vultus quatuor animaliũ.Ezech.1.nu.10.C. vſque ad num.15.D. Cumque aſpicerem. 200

Euang. Deſignauit dominus & alios ſeptuaginta. Luc.10.nu. 1.A.vſq; ad num.10.B. In quacunque. 256

SS.Cleti,& Marcellini pontifi. & marty.

Epiſt.Benedictus Deus & pater Domini noſtri. j.Pe.1.nu.3.A. vſq; ad num.8.B.quem cùm non videritis. 294

Euang. Ego ſum vitis,& vos palmites.Iohã.15.nu.5.A.vſq; ad num.12.B.Hoc eſt præceptum. 265

S. Vitalis martyris.

Epiſt.Stabunt iuſti in magna conſtantia.Sap.5.num.1.A.vſq; ad num.6.A. Ergo errauimus. 160

Euang.Ego ſum vitis,& pater meus. Ioh. 5. num.1.A. vſq; ad num.8.B. In hoc clarificatus. 265

FESTA MAII.

SS.Apoſtolorum Philippi & Iacobi.

Epiſt. Stabunt iuſti in magna conſtantia.Sap.5.num.1.A. vſq; ad num.6 A.Ergo errauimus. 160

Euang.Non turbetur cor veſtrum.Creditis.Ioh.14.num.1.A. vſq; ad num.14.B.Vt glorificetur. 265

S. Athanaſij epiſcopi & confeſſ.

Epiſt.Non noſmetipſos prędicamus.ij. Cor.4.num.5.B.vſque ad num.15.D.Omnia enim. 282

Euang.Cùm perſequentur vos in ciuitate iſta.Matt.10.num. 23.C.vſq; ad num.29.D.Nónne duo. 245

In feſto Inuentionis S.Crucis.

Epiſt.Hoc enim ſentite in vobis. Philip.2.num.5.A.vſque ad num.12.B. Itaq; cariſſimi. 286

Euang. Erat homo ex Phariſęis Nicodemus nomine. Iohã.3. nu.1.A.vſq; ad num.16.B.Sic enim. 261.& 262.

S.Monicæ viduæ.

Epiſt.Viduas honora. j.Timot.5.num.2.A.vſq; ad num.11. C. Adoleſcentiores autem. 289

Euang. Ibat Ieſus in ciuitatem quæ vocatur Naim.Luc.7.nu. 11.B.vſq; ad num.17.C.Et exijt. 255

In feſto S. Iohannis ante portam latinam.

Epiſt. Stabunt iuſti in magna conſtantia. Sap.5.nu.1.A.vſq; ad num.6.A.Ergo errauimus. 160

Euãg. Acceſſit ad Ieſum mater filiorum Zebedęi.Matt.20.nu. 20.C.vſque ad num.24.C.Et audientes. 245

In Apparitione S.Michaelis Archangeli.

Epiſt.Significauit Deus.Apoch.1.num.1.A.vſque ad nu.6.B. Et fecit. 297.

Euang. Quis putas maior eſt in regno.Matt.18.num.1.A.vſq; ad num.11.B.Venit enim. 245

In feſto ſancti Gregorij Nazianzeni epiſcopi & confeſſoris.

Epiſt.Iuſtus cor ſuum tradet.Eccl.39.num.6.A. vſq; ad num. 15.B.Si permanſerit. 170

Euãg.vos eſtis ſal terrę.Mat.5.num.13.B.vſq; ad nu.20.C.Dico enim. 241

SS.Gordiani, & Epimachi marty.

Epiſt.Poſt hæc ego Iohannes.Apo.19.num.1.A. vſq; ad num. 10.B.Et cecidi. 299 & 300

Euang.Ego ſum vitis,& vos palmites.Ioh.15.num.5.A.vſq; ad num.12.B.Hoc eſt præceptum. 265

SS.Nerei & Archilei, atque Pancratij mart.

Epiſt.Stabunt iuſti in magna conſtantia. Sap.5.num.1.A.vſq; ad num.6. A.Ergo errauimus. 160

Euang.Amen amen dico vobis,quia plorabitis. Ioh.16.num. 20.C.vſque ad num.23.D. Et in illo. 266

S.Bonifacij mart.

Epiſt.Stabunt iuſti in magna conſtantia. Sap.5. num.1.A.vſq; ad num.6.A. Ergo errauimus. 160

Euang.Ego ſum vitis vera,& pater. Ioh.5.num.1.A. vſque ad num.8.b.In hoc clarificatus. 265

S.Pudentianæ virg.

Epiſt.Qui gloriatur, in Domino. ij.Cor.10.num.17.D. vſque ad.cap.11. num.3.A.Timeo autem. 283

Euang.Simile eſt regnum cęlorum decem virginibus. Mat.25. num.1.A.vſq; ad num.14.b.Sicut enim. 247

S.Vrbani Papæ & marty.

Epiſt. Benedictus Deus & pater domini noſtri. ij.Cor.8.numer.3.A.vſq; ad num.8.B.Non enim. 281

Euang.Homo quidam peregrè.Matth.25.num.13.A.vſque ad num.24.C.Accedens. 247

S.Eleutherij Papæ & marty.

Epiſt. Beatus vir qui ſuffert. Iacob.1. num.12.B. vſque ad numer.19.C.Scitis fratres. 293

Euang. Siquis venit ad me.Luc.14.num.26.E.vſque ad num. 34.G.Bonum eſt. 258

S. Iohannis Papę & marty.

Epiſt.Benedictus Deus & pater dñi noſtri. ij.Cor.8.nu.3.A. vſque ad num.8.B.non enim. 281

Euang.Siquis vult venire poſt me.Matt.16. nu.24. D. vſq; ad num.28.D.Amen dico. 244

S.Felicis Papę & marty.

Epiſt.Beatus vir qui ſuffert.Iacob.1.num.12.B.vſque ad num. 19.C.Scitis fratres. 293

Euang.Siquis venit ad me.Luc.14.nu.26.E.vſque ad nu.34.G. Bonum eſt. 258

S.Petronillæ Virginis.

Epiſt.De virginibus præceptum Domini.j.Cor.7.num.24.E. vſque ad num.34.F.Quæ autem nupta. 279

Euang.Simile eſt regnum cęlorũ theſauro abſcõdito. Mat.13. num.44.F.vſq; ad num.53.G.Et factum. 244

FESTA IVNII.

SS.mart.Marcellini, Petri, atque Eraſmi.

EPiſt. Non ſunt condignæ paſſiones. Rom.8. numer.18.D vſque ad num.24.D.Spe enim facti. 277

Euang.Cùm audieritis prælia. Luc.21.num.9.B. vſque ad numer.19.D.Cùm autem videritis. 259

SS.Primi & Feliciani marty.

Epiſt.Iuſti autem in perpetuum viuent.Sap.5. num.16.c. vſq; ad num.21.D.Acuet autem. 160

Euang.Confiteor tibi pater. Matth.11.num.25.D.vſque ad finem capitis. 243

In feſto S.Barnabę Apoſtoli.

Epiſt.Multus numerus credentium. Act.11.num.21.C.vſque ad num.27.D. & cap.13.nu.1.A.vſq; ad nu.4.A. et ipſi quidem. 270

Euang.Hoc eſt præceptum meum. Ioh.15.num.12.B. vſque ad num.17.C. Hæc mando vobis. 265

SS.Baſilidis, Cyrini, Naboris & Nazarij marty.

Epiſt.Rememoramini priſtinos dies. Heb.10.num.32. F. vſq; ad num.39.G. Quòd ſubtraxerint. 292

Euang.Sedente Ieſu ſuper montem Oliueti. Matt.24.nu.3.A. vſque ad num.14.B.Et prædicabitur. 246

S. Baſilij epiſcopi & confeſſ.

Epiſt. Teſtificor coram Deo & Chriſto. ij. Tim.4. num.1. A. vſque ad num.9.B. Feſtina ad me. 290

Euang. Siquis venit ad me, & non odit.Luc.14.nu.26.E. vſq; ad num.34.G.Bonum eſt. 258

SS. Viti, Modeſti, atque Creſcentiæ marty.

Epiſt.Iuſtificati ex fide.Rom.5.num.1.A. vſque ad num.6.B. Vt quid. 276

Euang. Qui vos audit me audit. Luc.10. num.16.B. vſque ad num.21.D. In ipſa hora. 256

SS. Marci, & Marcelliani marty.

Epiſt. Iuſtorum animæ in manu Dei. Sap.3.num.1. A. vſq; ad num.19.D.Cùm autem videritis. 259

Euang. Væ vobis qui ædificatis. Lu.11.num.47. F. vſq; ad nu.52.G.Vę vobis. 257

SS.Geruaſij & Prothaſij marty.

Epiſt. Communicantes Chriſti paſſionibus.1.Pet.4.nu.13.C. vſque ad finem capitis. 294 & 295

Euang. Deſcendens Ieſus de monte. Luc.6.num.17.C. vſque ad num.24.D.Secundùm hæc faciebant. 255

S. Siluerij papæ & marty.

Epiſt.Memores eſtote verborum.Iudę.num.17.C.vſq; ad nu.21.D.Et hos quidem. 297

Euang. Siquis venit ad me & non odit.Luc.14. nu.26.E. vſq; ad nu.34.G.Benedictionum eſt. 258

S.Paulini epiſcopi & confeſſ.

Epiſt. Scitis gratiam Dñi noſtri, ij.Cor.8.num.9.B. vſque ad num.16.C.Gratia autem. 282

Euang.Nolite timere puſillus grex. Luc.12.num.32.D.vſque ad num.35.E. Sint lumbi. 252

In vigilia Natiuit.S.Iohannis Baptiſtæ.

Epiſt.Factum eſt verbum Dñi ad me dicens:Prius quàm Ier.1. num.4.A.vſq; ad nu.11.B.Et factum eſt. 184

Euang.Fuit in diebus Herodis regis Iudææ.Luc.1.num.5.A. vſq; ad num.18.B.Et dixit. 253

In Natiuitate S.Iohan.Baptiſtę.

Epiſt. Hæc dicit Dñs, Audite inſulę.Iſa.49.num.1.A. vſq; ad num.8.C.Hæc dicit Dominus. 181

Euang. Eliſabet impletum eſt tempus pariendi. Luc.1.num.57.F.vſq; ad num.69.G. 253

SS.mart.Iohannis & Pauli.

Epiſt. Hi ſunt viri miſericordię.Eccl.54.num.10.B.vſq; ad nu.16.C. Henoch placuit Deo. 328

Euang.Attendite a fermento phariſæorum.Luc.12. num.1.A. vſque ad num.10.B. Et omnis. 257

S.Leonis Papæ & confeſſ.

Epiſt.Plures facti ſunt ſacerdotes.Heb.7. num.23.D. vſque ad num.28.D. Lex enim. 291

Euang.Vigilate quia neſcitis qua hora. Matth.24.num.42.D. vſq; ad num.48.D.Si autem. 247

In Vigilia apoſtolorum Petri & Pauli.

Epiſt.Petrus, & Iohãnes aſcendebant in templũ. act.3. nu.1.A vſq; ad num.11.B.Cùm tenerent. 267. & 268.

Euang.Simon Iohannis diligis me plus his? Ioh.21.num.15.C. vſq; ad num.20.D.Et cum hoc. 267

In feſto apoſtolorum Petri & Pauli.

Epiſt.Miſit Herodes rex manus vt affligeret. Act.12. num.1.A. vſque ad num.12.B.Conſideransque. 270

Euang. Venit Ieſus in partes Cęſareæ.Matth.16.nu.13.B.vſque ad num.20.C.Tunc præcepit. 244

In Commemo. S. Pauli apoſtoli.

Epiſt.Notum vobis facio euangelium. Gal.1. num.11.B. vſque ad num.21.D. Deinde veni. 283. & 284

Euang.Ecce ego mitto vos ſicut oues.Matt.10.num.16.B. vſq; ad num.23.C.Cum autem. 242

FESTA IVLII.

In oct.S.Iohannis Baptiſtæ dicitur ſicut in die, vt ſupra.

In feſto Viſitationis B.Mariæ virginis.

EPiſt.Ecce iſte venit ſaliens in montibus.Cant.2.num.8.B. vſque ad num.15.D.Capite nobis. 159

Euang. Exurgens Maria abijt in montana. Luc.1. num.39. D. vſque ad num.48. E. Quia reſpexit. 253

Infra octauam apoſtolorum Petri & Pauli.

Epiſt. Per manus apoſtolorum fiebant ſigna. Act.2. 267

Euang.Ecce nos reliquimus omnia. Matth.19. nu.27.D. vſq; ad num.30.D.Multi autem. 295

In Octaua apoſtolorum Petri & Pauli.

Epiſt. Hi ſunt viri miſericordiæ.Eccl.44.num.10.B. vſque ad num.16.C.Henoch pla. 171

Euang.Iuſſit Ieſus diſcipulos aſcendere in nauiculã. Matt.14. num.22.C.vſq; ad num.34. D.Et cùm tran. 244

SS.marty. ſeptem fratrum.

Epiſt. Mulierem fortem. Prou.31.num.10.A. vſque ad finem capitis. 157

Euang.Loquente Ieſu ad turbas, ecce mater eius. Mat.12.nu.46 D.vſq; ad finem capitis. 243

S.Pij Papæ & marty.

Epiſt.Beatus vir qui ſuffert. Iac.1.num.12.B.vſque ad nu.19.C. Scitis fratres. 293

Euang. Siquis venit ad me.Luc.14.nu.26.E.vſque ad nu.34.G Bonum eſt. 258

SS.mart.Naboris & Felicis.

Epiſt.Iuſtorum animæ in manu Dei. Sap.3.num.1.A.vſque ad num.9.B.Qui confidunt. 160

Euang.Cum audieritis prælia.Luc.21.num.9.B. vſq; ad num.19.D.Cum autem videritis. 259

S.Anacleti Papæ & marty.

Epiſt. Benedictus Deus & pater dñi noſtri. ij.Cor.8. nu.3.A. vſque ad num.8 B.Non enim. 281

Euang. Siquis vult venire poſt me. Matth.16.num.24.D. vſq; ad nu.28.D.Amen dico. 244

In feſto S.Bonauenturæ epiſcopi & confeſſ.

Epiſt. Teſtificor coram Deo, & Chriſto. ij.Tim.4. num.1.A. vſq; ad num.9.B.Feſtina ad me. 290

Euang. Homo quidam peregrè proficiſcens. Matt.25.nu.13.A. vſque ad num.24.C.Accedens. 247

S.Alexij confeſſoris.

Epiſt.Eſt quæſtus magnus. 1.Tim.6.nu.6.B. vſq; ad nu.12.C. In qua. 289

Euang.Ecce nos reliquimus omnia.Matt.19. num.27.D. vſq; ad num.30.D.Multi autem. 241

S.Simphoroſæ cum ſeptem filijs marty.

Epiſt.Sancti per fidem vicerunt regna. Hebr.11.nu.33.F.vſq; ad num.40.G.Non acceperunt. 292

Euang.Attendite a fermento phariſæorum. Luc.12. num.1.A. vſq; ad num.10.B Et omnis. 257

S.Margaritæ virg. & marty.

Epiſt.Confiteor tibi pater.Matth.11.num.25.D. vſq; ad finem capitis. 243

Euang.Simile eſt regnum cœlorum theſauro. Matth.13.num.44.F. vſque ad num.53.G. Et factum. 244

S.Pra-

S. Praxedis virginis.

Epiſt. De virginibus præceptum Domini non habeo j.Cor.7. num.24.E.vſq; ad num.34.F. Quę autem nupta. 279

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro abſcondito. Mat. 13.nu.44.F.vſq; ad num.53.G. Et factum. 244

In feſto S. Mariæ Magdalenę.

Epiſt. Surgam & circuibo ciuitatem. Can.3.num.2.A.vſq; ad num.6.B. & cap.8.num.6.B. vſque ad numer.8.C. Soror noſtra. 159 & 160

Euang. Rogabat Ieſum quidam phariſęus. Luc.7. num.36.F. vſq; ad finem capitis. 254

S. Apollinaris epiſcopi & marty.

Epiſt. Seniores qui in vobis ſunt obſecro. j.Pet.5.nu.1.A.vſq; ad num.12.D. Per Syluanum. 295

Euang. Facta eſt contentio inter diſcipulos. Luc.22.nu.24.C. vſq; ad num.31.D. Ait autem Dominus. 260

In vigilia S. Iacobi apoſtoli.

Epiſt. Bñdo Domini ſuper caput iuſti. Eccl.44.& 45.num.25.D. vſq; ad num.10.B Et coronauit. 171

Euang. Hoc eſt præceptum meum. Ioh.15. num.12. B. vſq; ad num.17.C. Hæc mando vobis. 265

In feſto S. Iacobi apoſtoli.

Epiſt. Puto, quòd Deus nos apoſtolos. j.Cor.4.num.9.C. vſq; ad num.16.C. Rogo ergo. 279

Euang. Acceſſit ad Ieſum mater filiorũ Zebedęi. Mat.20. nu.20 C.vſq; ad num.24.C. Et audientes. 245

S. Pantaleonis martyris.

Epiſt. Memor eſto dominum Ieſum Chriſtum. ij.Tim.2.nu.8. B.vſque ad num.12.B.& a.cap.3. num.10.vſque ad num.13. C. Multi autem. 289 & 290

Euang. Nihil opertum quod non reueletur. Mat.10. num.26. C.vſq; ad num.34.D. Nolite arbitrari. 243

SS. Nazarij, Celſi, & Victoris martyrum, & Innocentij Papę & confeſſ.

Epiſt. Reddidit Deus iuſtis mercedem. Sap.10.num.17.D.vſq; ad num.21.D. Quoniam ſapientia. 161

Euang. Cùm audieritis prælia. Luc.21. nu.9.B. vſq; ad nu.19. D. Cum videritis. 259

S. Marthæ virginis.

Epiſt. Qui gloriatur in Domino glorietur. ij.Cor.10.num.17.D. vſque ad cap.11.num.3.A. Timeo autem. 283

Euang. Intrauit Ieſus in quoddam caſtellum. Luc.10.num.38. G.vſq; ad finem capitis. 256

SS. Abdon & Senen marty.

Epiſt. Exhibeamus noſmetipſos. ij.Cor.6.num.4.A.vſque ad num.11.C. Os noſtrum. 282

Euang. Videns Ieſus turbas aſcendit in montem. Mat.5.num. 1.A.vſq; ad num.12.B. Sic enim. 271

FESTA AVGVSTI.

In feſto S. Petri ad Vincula.

Epiſt. Miſit Herodes rex manus. Act.12. num.1.A. vſque ad num.12.B. Conſideranſq;. 270

Euang. Venit Ieſus in partes Cęſareę Philippi. Mat.16.num.13. B.vſq; ad num.20.C. Tunc præcepit. 244

S. Stephani Papę & martyris.

Epiſt. A Mileto autem Paulus mittẽs Epheſum Act.20. num. 17.G.vſq; ad num.32.D. Et nunc ecce alligatus. 272 & 273

Euang. Siquis vult venire poſt me. Mat.16.num.24.D.vſq; ad num.28.D. Amen dico. 244

In Inuentione S. Stephani protomarty.

Epiſt. Stephanus autem plenus gratia & fortitudine. Act.6. num.8.B.vſq; ad num.11.C.& cap.7.num.54.G.vſq; ad nu. 61.G. Saulus autem. 268 & 269

Euang. Ecce ego mitto ad vos prophetas Matth.34.D. vſq; ad finem capitis. 246

In feſto S. Dominici confeſſ.

Epiſt. Teſtificor coram Deo & Chriſto. ij.Timot.4. num.1.A. vſq; ad num.9.B. Feſtina ad me. 290

Euang. Sint lumbi veſtri præcincti. Luc.12. num.35.E. vſq; ad num.41.E. Ait autem. 257

In feſto S. Mariæ ad Niues.

Epiſt. Ab initio & ante ſecula. Eccl.24.num.14.A.vſq; ad numer.17.B. Quaſi cedrus. 266

Euang. Loquente Ieſu ad turbas Luc.11. num.27.D. vſque ad num.29.D. Turbis autem. 257

In feſto Transfigurationis domini noſtri Ieſu Chriſti.

Epiſt. Non doctas fabulas ſecuti. ij.Pet.1.cap.1.num.16.C.vſq; ad num.20.D. Hoc primùm. 295

Euang. Aſſumpſit Ieſus Petrum & Iacobum, & Iohannẽ. Mat. 17.num.1.A.vſq; ad num.10.B. Et interrogauerunt. 245

S. Donati epiſcopi & martyris.

Epiſt. Omne gaudium exiſtimate. Iac.1.num.22.A. vſq; ad nu. 13.B. Nemo cum. 293

Euang. Videte, & vigilate, & orate. Marc.13. num.33.D.vſq; ad finem capitis. 252

SS. marty. Cyriaci, Largi, & Smaragdi.

Epiſt. Gratias agimus Deo ſine intermiſſione. j.Theſſ.2.num. 13.B. vſq; ad num.17. D. Nos autem fratres. 287

Euang. Euntes in mundum vniuerſum. Marc.16. num.15.C. vſque ad num.19. D. Et dominus quidem. 253

In Vigilia S. Laurentij.

Epiſt. Confitebor tibi domine rex. Eccl.51. num.1.A. vſque ad num.13.B. Exaltaſti. 172

Euang. Siquis vult venire poſt me. Matth.16.num.24.D.vſq; ad num.28.D. Amen dico. 244

In feſto S. Laurentij martyris.

Epiſt. Qui parcè ſeminat, parce & metet. ij.Cor.9.nu.6.B.vſq; ad num.11.C. In omnibus. 283

Euang. Amen amen dico vobis, Niſi granum. Ioh.12.nu.24.D. vſque ad num.27.D. Nunc anima mea. 265

Infra Octa. S. Laurentij fit ſicut in die.

In die SS. Tiburtij & Suſannæ, fit de communi.

S. Claræ de communi virg.

SS. Hyppoliti & Caſſiani de communi.

In Vigilia Aſſumptionis Beatæ Mariæ.

Epiſt. Ego quaſi vitis fructificaui. Eccl.24.num.23.B. vſque ad num.31.C. Hęc omnia. 168

Euang. Loquente Ieſu ad turbas. Luc.11.num.27.D. vſque ad num.29.D. Turbis autem. 257

In Aſſumptione Beatę Mariæ Virginis.

Epiſt. In omnibus requiem quęſiui. Eccl.24.num.11.A.vſque ad num.21.B. Et quaſi ſtorax. 167

Euang. Intrauit Ieſus in quoddam caſtellũ. Luc.10.num.38.G. vſq; ad finem capitis. 256

Infra Octa. B. Mariæ fit ſicut in die.

In Octa. S. Laurentij.

Epiſt. Qui parce ſeminat parce & metet. ij.Cor.9. num.6.B. vſque ad num.11.C. In omnibus. 283

Euang. Niſi granum frumenti. Iohan.12.num.24. D. vſque ad num.27.D. Nunc anima mea. 265

S. Agapiti martyris de communi vnius mar.

S. Bernardi Abbatis.

Epiſt. Iuſtus cor ſuum tradet ad vigilandum. Eccl.39. nu.6.A. vſq; ad num.15.B. Si permanſerit. 170

Euang. Ecce nos reliquimus omnia. Matt.19. num.27.D. vſq; ad num.30.D. Multi autem. 245

In Octa. Aſſumptionis B. Mariæ.

Epiſt. In omnibus requiem quęſiui. Eccl.24.num.11.A. vſq; ad num.21.B.& quaſi ſtorax. 167

Euang. Intrauit Ieſus in quoddam caſtellum. Luc.10.nu.38.G. vſque ad finem capitis. 256

In Vigilia S. Bartholomęi apoſtoli.

Epiſt. Benedictio domini ſuper caput iuſti. Eccle.44. & 45. num.25.D.vſq; ad num.10.B. Et coronati. 171

Euang. Hoc eſt præceptum meum. Iohan.15.num.12.B.vſque ad num.17.C. Hæc mando vobis. 265

In feſto S. Bartholomæi apoſtoli.

Epiſtola, Vos eſtis corpus Chriſti & membra de membro. 1.Corin.12.nu.27.vſque ad finem capitis. 280

Euang. Exijt Ieſus in montem orare. Luc.6.nu.12.B. vſq; ad num.20.C. Et ipſe eleuatis. 255

S. Ludouici confeſſoris.

epiſt. Iuſtum deduxit Dñs per vias rectas. Sap.10.nu.10.B. vſq; ad nu.15.C. Hæc populum. 165

euang. Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquã. Luc.19.nu.12.C. vſq; ad nu.27.D. Veruntamen. 259

S. Zeſerini Papæ & mart.

epiſt. Benedictus Deus & pr̃ dñi noſtri Ieſu Chriſti. ij. Cor.8. num.3.A. vſq; ad num.8.B. Non enim. 281

Euang. Siquis vult venire poſt me. Mat.16.nu.24.D. vſq; ad nu.28.D. Amen dico. 244

In feſto S. Auguſtini epiſcopi, & confeſſoris, & Eccleſiæ doctoctoris.

Epiſt. Teſtificor coram Deo, & Chriſto. ij. Tim.4.nu.1.A. vſque ad nu.9.B. Feſtina ad me. 290

Euang. vos eſtis ſal terræ. Matt.5.nu.13.B. vſq; ad nu.20.C. Dico enim 241

In Decollatione S. Iohannis Baptiſtæ.

Epiſt. Factum eſt verbum domini ad me dicens. Accinge lumbos tuos. Ier.1.nu.17.D. vſq; ad finem capitis 184

Euang. Miſit Herodes, ac tenuit Iohãnem. Mar.6.nu.17.C. vſque ad num.30.D. Et conuenientes. 250

SS. Felicis, & Adaucti martyrum.

Epiſt. Reddidit Deus iuſtis mercedem. Sap.10.nu.17.D. vſq; ad nu.21.D. Quoniam ſapientia. 161

Euang Qui vos audit, me audit. Luc.10.nu.16.B. vſq; ad nu.21.D. In ipſa hora. 256

FESTA SEPTEMBRIS.

S. Egidij Abbatis.

EPiſt. Dilectus Deo & hominibus. Eccl.45.nu.1.A. vſq; ad nu.6.A. docere Iacob. 171

Euang. Ecce nos reliquimus omnia. Mat.19.nu.27.D. vſque ad nu.30.D. Multi autem. 245

In natiuitate S. Mariæ virg.

epiſt. Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum. Prouer.8.nu.22.C. vſq; ad nu.35.D. Qui autem. 152

euang. Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid. Mat.1.A. vſq; ad nu.17.C. Omnes itaq;. 241

In exaltatione S. Crucis.

epiſt. Chriſtus factus eſt pro nobis obediẽs, philip.2.nu.8.B. vſq; ad nu.12.B. Itaq; cariſſimi. 286

euang. Nunc iudicium eſt mundi. Ioh.12.nu.31.E. vſq; ad nu.36.F. Hæc locutus. 265

In octa. S. Mariæ.

epiſt. Dñs poſſedit me in initio viarum ſuarum. Prouerb.8. nu.22.C. vſq; ad nu.31.D. Qui autem. 152

euang. Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid. Mat.1.A. vſq; ad nu.17.C. Omnes itaq;. 241

SS. Pontifi. & mart. Cornelij, & Cypriani.

epiſt. Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt. Sap.3.nu.1.A. vſq; ad nu.9.B. Qui confidunt. 160

euang. Cùm audieritis prælia. Luc.21.num.9.B. vſq; ad nu.19.D. Cùm autem videritis. 259

In vigilia S. Matthæi apoſtoli.

epiſt. Benedictio dñi ſuper caput iuſti. Eccl.44.& 45.num.25.D. vſq; ad nu.10.B. & coronauit. 171

euang. Vidit Ieſus publicanum nomine Leui. Lu.5.nu.27.F. vſq; ad nu.33.F. At illi dixerunt. 254

In feſto S. Matthæi apoſtoli, & euangeliſtæ.

epiſt. Similitudo vultus quatuor animalium. Eze.1.nu.5.A. vſq; ad nu.15.D. Cumq; aſpicerem. 200

euang. Vidit Ieſus hominem ſedẽtem in thelonio Matthęũ noĩe. Mat.9.nu.9.A. vſq; ad nu.14.B. Tũc acceſſerũt. 242

SS. Mart. Mauritij, & ſociorum.

epiſt. Reſpondit vnus de ſenioribus, & dixit mihi. Apoch.7. nu.13.C. vſq; ad finem capitis. 29

euang. Videns Ieſus turbas, aſcẽdit in montẽ. Mat.5.nu.1.8 vſq; ad nu.12.B. Sic enim, 271 A.

S. Lini papæ, & mart.

epiſt. Benedictus Deus, & pater dñi nr̃i Ieſu Chr̃i. ij. Cor 8. nu.3.A. vſq; ad nu.8.B. Non enim 281

euang. Siquis vult venire poſt me. Mat.16.nu.24.D. vſq; ad nu.28.D. Amen amen dico. 244

SS. mart. Cypriani, & Iuſtinæ.

epiſt. Rememoramini priſtinos dies. Heb.10.nu.32.F. vſq; ad nu.39.G. Quòd ſi ſubtraxerint. 292

euang. Sedente Ieſu ſuper mõtem Oliueti. Mat.24.nu.3.A. vſq; ad nu.14.B. Et prædicabitur. 240

SS. mart. Coſmæ, & Damiani.

epiſt. Iuſti autem in perpetuum viuent. Sap.5.nu.16.C. vſq; ad nu.21.D. acuet autem. 160

euang. Deſcendens Ieſus de monte. Luc.6.nu.17.C. vſque ad num.24.D. Secundùm hęc faciebant. 255

In Feſto S. Hieronymi presbyteri, confeſſoris, & Eccl. doct.

epiſt. Teſtificor corã Deo, & Chriſto Ieſu. ij. Tim.4.nu.1.A. vſq; ad nu.9.B. Feſtina ad me. 290

euang. Vos eſtis ſal terræ. Mat.5.nu.13.B. vſq; ad nu.20.C. Dico enim. 241

FESTA OCTOBRIS.

S. Remigij epiſcopi & confeſſ.

EPiſt. Ecce ſacerdos magnus: cuius loca per capita Eccle. 44.& 45. ſparſim colliges: nẽpè, Placuit Deo, eccl.44. nu.16.C. Inuentus eſt iuſtus nu.17.C. Non eſt inuentus nu.20.C. Ideo iureiurando. nu.22.C. Benedictionẽ num.25.D. Magnificauit eum, eccl 45.nu.3.A. Statuit ei. nu.8.A. Fungi ſacerdotio. nu.19.C. finem in odorem ſuauitatis. nu.20.C. 171

euang. Homo quidam peregrè proficiſcẽs. Mat.25.nu.14.B. vſq; ad nu.24.C. Accedens autem. 247

S. Franciſci confeſſ.

epiſt. Mihi autem abſit gloriari. Gal.6.nume.14 D. vſq; ad finem capitis. 284

euang. Confiteor tibi pater. Mat.11.nu.25.D. vſq; ad finem capitis. 243

S. Marci papæ, & confeſſ.

epiſt. Plures facti ſunt ſacerdotes. Heb.7.nu.23.B. vſque ad nu.28.D. Lex enim. 291

euang. Vigilate, quia neſcitis qua hora. Mat.24.nu.42.D. vſque ad nu.48.D. Si autem. 247

SS. Dionyſij, Ruſtici & Eleutherij.

epiſt. Stans Paulus in medio Areopag. Act.17.nu.22.E. vſq; ad finem capitis. 272

euang. Deſcendens Ieſus de monte. Luc.6.nu.17.C. vſq; ad nu.24.D. Secundùm hęc faciebant. 255

S. Calliſti papæ & mart.

epiſt. Omnis pontifex ex hominibus. Heb.5.nu.1.A. vſque ad nu.5.B. Sic & Chriſtus. 291

euang. Si quis venit ad me. Luc.14.num.26.E. vſq; ad num.34.G. Bonum eſt. 258

S. Lucæ euangeliſtæ.

epiſt. Gratias ago Deo, qui dedit eãdem. ij. Cor.8.nu.16.C. vſq; ad finem capitis. 282.& 283.

euang. Deſignauit Dñs, & alios ſeptuagintaduos. Luc.10. nu.1.A. vſq; ad nu.12.B. Dico vobis. 256

S. Hilarionis. Abbatis.

epiſt. Dilectus Deo & hominibus. Eccl.45.nu.1.A. vſq; ad nu.6.A. docere Iacob. 171

euang. Ecce nos reliquimus omnia. Mat.19.nu.27.D. vſq; ad nu.30.D. Multi autem. 245

SS. mart. Chriſanti, & Dariæ.

epiſt. Iuſtorum animæ in manu Dei. Sap.3.num.1.A. vſq; ad nu.9.B. Qui confidunt. 160

euang. Cùm audieritis prælia. Luc.21.nu.9.B. vſq; ad num 19.D. Cùm autem videritis. 259

S. Euariſti papæ, & mart.

epiſt. Beatus vir qui ſuffert. Iac.1.num.12.B. vſq; ad nu.19.C. Scitis fratres. 293

euang. Siqs venit ad me. Luc. 14. nu. 26. E. vſque ad nu. 34. G Bonum eſt. 258

Vigilia SS. Simonis, & Iudæ Apoſtolorum.

epiſt. Spectaculum facti ſumus. j. Cor. 4. num. 9. C. vſque ad nu. 15. C. Nam ſi decem. 219

euang. Ego ſum vitis vera, & pater. Ioh. 5. num. 1. A. vſque ad nu. 8. B. quem cum non videritis. 294

In feſto apoſtolorum Simonis & Iudæ.

epiſt. Vnicuiq; noſtrum data eſt gratia. Ephe. 4. nu. 7 A. vſq; ad nu. 14. C. vt iam. 285

euang. Hæc mando vobis. Iohã. 15. nu. 17. C. vſq; ad nu. 26. D. Cum autem venerit. 265

In vigilia Omnium Sanctorum.

epiſt. Ecce ego Iohannes vidi in medio throni. Apoc. 5. nu. 6. B. vſq; ad num. 13. D. Et omnem. 297

euang. Deſcendens Ieſus de monte. Luc. 6. nu. 17. C. vſq; ad nu. 24. D. Secundùm hęc faciebant. 255

FESTA NOVEMBRIS.

In feſto Omnium Sanctorum.

EPiſtola, Ecce, ego Iohannes vidi alterum angelum. Apoch. 7. nume. 2. A. vſque ad num. 13. D. Et reſpondit. 298

euang. Videns Ieſus turbas aſcendit in montem Mat. 5. nu. 1. A. vſq; ad nu. 12. B. Sic enim. 271

Commemoratio Omnium fidelium Defunctorum.

Quære in epiſtolis & euang. votiuis in fine huius Indicis p ordinem. fol. 4

In oct. Omnium Sanctorum.

Dicitur ſicut in Die vt ſup.

In Dedicatione Baſilicæ Saluatoris.

epiſt. Vidi ciuitatem Sanctam Ieruſalẽ. Apoch. 21. nu. 1. A. vſq; ad nu. 5. B. Et dixit mihi. 300

euang. Ingreſſus Ieſus perambulabat Iericho. Luc. 19. nu. 1. A. vſq; ad nu. 10. B. venit enim. 259

SS. mart. Tryphonis, Reſpicij, & Nimphæ.

epiſt. Non ſunt condigne paſſiones. Roma. 8. nu. 18. D. vſq; ad nu. 24. D. Spe enim facti. 277

euang. Attendite à fermento Phariſęorum. Luc. 12. nu. 1. A. vſq; ad nu. 10. B. Et omnis. 257

S. Martini epiſcopi, & confeſſ.

epiſt. Ecce ſacerdos magnus, cuius loca per cap. Eccl. 44. & 45. ſparſim colliges: nempè, Placuit Deo, Eccleſ. 44. nu. 16. C. Inuentus eſt iuſtus. nu. 17. C. Non eſt inuentus, nu. 20. c. Ideo iureiurando nu. 22. C. Benedictionem, num. 25. D. Magnificauit eum, Eccl. 45. nu. 3. A. Statuit ei. nu. 8. A. Fũgi ſacerdot. nume. 19. C. finis. In odorem ſuauitatis. nume. 20. C. 171

euang. Nemo accendit lucernam. Lu. 11. num. 33. E. vſq; ad nu. 37. E. Et cùm. 257

S. Martini papæ & mart.

epiſt. Benedictus Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti. ij. Cor. 8. nu. 3. A. vſq; ad nu. 8. B. Non enim. 281

euang. Si quis vult venire poſt me. Mat. 16. nume. 24. D. Vſq; ad nu. 28. D. Amen dico. 244

S. Gregorij Thaumaturgi epiſcopi, & confeſſ.

Epiſt. Ecce ſacerdos magnus, cuius loca per cap. Eccle. 44. & 45. ſparſim colliges: nempè, Placuit Deo, eccl. 44. nu. 16. C. Inuentus eſt iuſtus. nu. 17. C. Non eſt inuentus. nu. 20. C. Id eo iureiurando. nu. 22. C. Benedictionem. nu. 25. D. Magnificauit eum, eccl. 45. num. 3. A. Statuit ei. nume. 8. A. Fungi ſacer. nu. 19. C. Finis, In odorem ſuauitatis. nume. 20. C. 171

euang. Habete fidem Dei. Mar. 11. nu. 22. C. vſq; ad nu. 25. C. Et cùm. 258

In Dedicatione Baſilicæ Apoſtolorum Petri & Pauli.

epiſt. Vidi ciuitatem ſanctam Ieruſalem. Apoc. 21. nu. 2. A. vſq; ad nu. 5. B. Et dixit mihi. 300

euang. Ingreſſus Ieſus perambulabat Iericho. Lu. 19. nu. 1. A. vſq; ad nu. 10. B. Venit enim. 259

S. Pontiani martyris.

epiſt. Beatus vir qui ſuffert. Iac. 1. nu. 12. B. vſq; ad nu. 19. C. Scitis fratres. 293

euang. Siquis venit ad me. Luc. 14. nu. 26. e. vſq; ad nu. 34. G. Bonum eſt. 258

S. Ceciliæ virg. & mart.

epiſt. Domine Deus meus exaltaſti. eccl. 51. nu. 13. B. vſque ad nu. 18. B. Cùm adhuc. 172

euang. Simile eſt regnum cælorum decem virginibus. Mat. 25. nu. 1. A. vſque ad nu. 14. B. Sicut enim. 247

In feſto S. Clementis Papæ & mart.

epiſt. Imitatores mei eſtote. philip. 3. nu. 17. D. vſque ad cap. 4. nume. 4. A. Gaudete in Domino. 286

euang. Vigilate quia neſcitis qua hora. Mat. 24. nu. 42. D. vſque ad nu. 48. D. Si autem. 247

S. Griſogoni marty.

epiſt. Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas. Sapien. 10. nume. 10. B. vſque ad nume. 15. C. Hæc populum. 161

euang. Nolite arbitrari, quia venerim. Mat. 10. nu. 34. D. vſq; ad finem capitis. 243

S. Catherinæ virg.

epiſt. Confitebor tibi Domine rex. Ecc. 51. nu. 1. A. vſque ad nu. 13. B. Exaltaſti ſuper. 172

euang. Simile eſt regnum cælorum decem virginibus. Mat. 25. nu. 1. A. vſq; ad nu. 14. B. Sicut enim. 247

S. Petri Alexandrini.

epiſt. Beatus vir qui ſuffert tentationem. Iac. 1. nu. 12. B. vſq; ad nu. 19. C. Scitis fratres. 293

euãg. Si quis venit ad me. Lu. 14. nu. 26. e. vſq; ad nu. 34. G. Bonum eſt. 258

COMMVNE SANCTORVM.

In Vigilia vnius apoſtoli.

EPiſtola. Benedictio Domini ſuper caput iuſti. eccl. 44. & 45. nu. 25. D. Vſq; ad nu. 10. B. & coronauit. 171

euang. Hoc eſt pręceptum meum. Iohã. 15. nu. 12. B. vſq; ad nume. 17. C. Hæc mando vobis. 265

VNIVS MART. PONT.

Commune.

EPiſtola. Beatus vir qui ſuffert. Iacob. 1. nu. 12. B. vſq; ad ad nu. 19. C. Scitis fratres. 293

euang. Si quis venit ad me. Lu. 14. nu. 16. e. vſq; ad nu. 34. G. Bonum eſt. 258

Item. Alia epiſt. Benedictus Deus, & pater Domini noſtri. ij. Cor. 8. num. 3. A. vſq; ad nu. 8. B. Non enim. 281

euang. Si quis vult venire poſt me. Mat. 16. nu. 24. D. vſque ad nu. 18. D. Amen dico. 144

VNIVS MART. NON PONT.

Commune.

EPiſtola. Iuſtum deduxit dominus per vias rectas. Sapiẽtiæ. 10. nume. 10. B. vſque ad nume. 15. C. Hæc populum. 161

euang. Nolite arbitrari, quia venerim. Mat. 10. nu. 34. D. vſque ad finem capitis. 243

Item. Alia epiſt. Memor eſto. ij. Timo. ij. nu. 8. B. vſq; ad nu. 11. B. & cap. 3. num. 10. C. vſque ad num. 13. C. Multi autem. 289. & 290

euang. Nihil opertum quod non reueletur. Matth. 10. nume. 26. C. vſque ad nume. 34. D. Nolite arbitrari. 243

Alia in communi vnius marty.

epiſt. Omne gaudium. Iac. 1. nu. 2. A. vſq; ad nu. 13. B. Nemo cùm tentatur. 293

Item alia, Cõmunicantes Chriſti paſſionibus. j. Pet. 4. nu. 13. C. vſq; ad finem capitis. 294. & 295

Euang. Amen amen dico vobis, Niſi granũ frumenti. Ioh. 12. num. 24. D. vſq; ad num. 27. E. Nunc anima. 265

VNIVS MARTYRIS

Commune Tempore Paſchali.

EPiſt. Stabunt iuſti in magna conſtantia. Sap. 5. num. 1. A. vſq; ad num. 6. A. Ergo errauimus. 160

Vel alia epiſt. Memor eſto. ij. Timot. 2. num. 8. B. vſq; ad num. 12. B. & à cap. 3. numer. 10. C. vſqua ad numer. 13. C. Multi autem. 289 & 290

Euang. Ego ſum vitis vera: & pater. Ioh. 15. num. 1. A. vſque ad num. 8. B. In hoc clarificatus. 265

PLVRIVM MARTYRVM

Commune tempore Paſchali.

EPiſt. Benedictus Deus, & pater domini. j. Petr. 1. nu. 3. A. vſque ad num. 8. B. Quem cum non videritis. 294

Euang. Ego ſum vitis & vos palmites Ioh. 15. num. 5. A. vſque ad num 12. B. Hoc eſt præceptum. 265

Alia epiſt. Poſt hæc ego Iohannes audiui. Apoc. 19. num. 1. A. vſque ad num. 10. B. Et cecidi. 299 & 300

Euang. Amen amen dico vobis: quia plorabitis. Ioh. 16. num. 20. C. vſq; ad num. 24. D. Et in illo. 266

Commune plurium martyrum, Extra tempus Paſchale.

EPiſt. Iuſtorum animæ in manu Dei Sap. 3. nu. 1. A. vſque ad num. 9. B. Qui confidunt. 160

Euang. Cum audieritis prælia. Luc. 21. num. 9. B. vſque ad nu. 19. D. Cum autem videritis. 259

Alia epiſt. Iuſti autem in perpetuum viuent. Sap. 5. nu. 16. C. vſq; ad num. 21. D. Acuet autem. 160

Euang. Deſcendens Ieſus de monte. Luc. 6. num. 17. C. vſq; ad num. 24. D. Secundum hæc faciebant. 255

Alia epiſt. Rememoramini priſtinos dies. Hebr. 10. num. 32. F. vſq; ad num. 39. G. Quòd ſi ſubtraxerint. 292

Euang. Sedente Ieſu ſuper montem Oliueti. Mat. 24. num. 3. A vſque ad num. 14. B. Et prædicabitur. 246

Alia epiſt. Reddidit Deus iuſtis mercedem. Sap. 10. nu. 17. D. vſq; ad num. 21. D. Quoniam ſapientia. 161

Item epiſt. Iuſtificati ex fide Rom. 5. num. 1. A. vſq; ad numer. 6. B. Vt quid. 276

Item epiſt. Non ſunt condignę paſſiones. Rom. 8. num. 18. D. vſque ad num. 24. D. Spe enim ſalui. 277

Item epiſt. Exhibeamus noſmetipſos. ij. Cor. 6. num. 4. A. vſq; ad num. 11. C. Os noſtrum. 282

Item epiſt. Sancti per fidem vicerunt regna. Heb. 11. num. 33. F. vſq; ad num. 40. G. Non acceperunt. 292

Item epiſt. Reſpondit vnus de ſenioribus & dixit mihi. Apoc. 7. num. 13. C. vſque ad finem capitis. 298

Euang. Videns Ieſus turbas aſcendit in montem. Mat. 5. num. 1. A. vſq; ad num. 12. B. Sic enim. 271

Euang. Confiteor tibi pater. Matth. 11. num. 25. D. vſque ad finem capitis. 243

Euang. Væ vobis qui ædificatis. Luc. 11. numer. 47. F. vſque ad num. 52. G. Væ vobis. 257

Euang. Qui vos audit, me audit. Luc. 10. numer. 16. B. vſque ad num. 21. D. In ipſa hora. 256

Euang. Attendite a fermento Phariſæorum. Luc. 12. num. 1. A. vſq; ad num. 12. B. Et omnis. 257

CONFESSORVM PONTIF.

Commune.

EPiſt. Ecce ſacerdos magnus cuius loca per cap. Eccl. 44. & 45. ſparſim colliges: nempè, Placuit Deo. Eccl. 44. num. 16. C. Inuentus eſt iuſtus, num. 17. C. Non eſt inuentus, num. 20. C. Ideo iureiurando, num. 22. C. Benedictionem, numer. 25. D. Magnificauit eum, Eccleſ. 45. num. 3. A. Statuit ei num. 8. A. Fungi ſacer. num. 19. C. finis In odorem ſuauitatis num. 20. C. 171

Euang. Homo quidam peregrè proficiſcens. Matt. 25. nu. 13. A. vſque ad num. 24. C. Accedens. 247

Alia epiſt. Plures facti ſunt ſacerdotes. Heb. 7. nu. 23. D. vſque ad num. 28. D. Lex enim. 291

Euang. Vigilate quia neſcitis qua hora. Matth. 24. num. 42. D. vſq; ad num. 48. D. Si autem. 247

Item alia epiſt. Omnis pontifex ex hominibus. Hebr. 5. numer. 1. A. vſque ad num. 5. B. Sic & Chriſtus. 291

Item epiſt. Mementote præpoſitorum veſtrorum Hebr. 13. num. 7. B. vſq; ad num. 18. D. Vt cum gaudio. 293

Euang. Nemo accendit lucernam. Luc. 11. num. 33. E. vſque ad num. 37. E. Et cùm. 257

Euang. Videte, vigilate, & orate. Marc. 13. num. 33. D. vſque ad finem capitis. 252

DOCTORVM

Commune.

EPiſt. Teſtificor coram Deo & Chriſto. ij. Timo. 4. nu. 1. A. vſq; ad num. 9. B. Feſtina ad me. 290

Euang. Vos eſtis ſal terræ. Matth. 5. num. 13. B. vſq; ad nu. 20. C. Dico enim. 241

Alia epiſt. Iuſtus cor ſuum tradet. Eccl. 39. num. 6. A. vſque ad num. 15. B. Si permanſerit. 170

CONFESSORVM NON PONT.

Commune.

EPiſt. Beatus vir, qui inuentus. Eccl. 31. nu. 8. A. vſq; ad nu. 13. B. Supra menſam. 169

Euang. Sint lumbi veſtri præcincti. Luc. 12. num. 35. E. vſq; ad num. 41. E. Ait autem. 257

Item alia epiſt. Spectaculum facti ſumus. j. Cor. 4. num. 9. C. vſque ad num. 15. C. Nam ſi decem. 279

Euang. Nolite timere puſillus grex. Luc. 12. num. 32. D. vſq; ad num. 35. E. Sint lumbi. 257

Item alia epiſt. Quæ mihi fuerunt lucra. Philip. 3. numer. 7. A. vſque ad num. 13. C. Fratres ego. 286

Euang. Homo quidam nobilis abijt. Luc. 19. num. 12. C. vſque ad num. 27. D. Veruntamen. 259

ABBATVM COMMVNE.

EPiſt. Dilectus Deo & hominibus. Eccl. 45. num. 1. A. vſq; ad num. 6. A. Docere Iacob. 171

Euang. Ecce nos reliquimus omnia, Matt. 19. nu. 27. D. vſque ad num. 30. D. Multi autem. 245

VIRGINVM ET MARTYRVM

Commune.

EPiſt. Confitebor tibi domine rex. Eccl. 51. nu. 1. A. vſque ad num. 13. B. Exaltaſti ſuper. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum decem virginibus. Mat. 25. num. 1. A. vſque ad num. 14. B. Sicut enim. 247

Alia epiſt. Domine Deus meus exaltaſti. Eccl. 51. nu. 13. B. vſq; ad num. 18. B. Cum adhuc. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro abſcõdito. Matt. 13. num. 44. F. vſq; ad num. 53. G. & factum eſt. 244

Alia epiſt. Qui gloriatur, in domino. ij. Cor. 10. nu. 17. D. vſq; ad cap. 11. num. 3. A. Timeo autem. 283

Euang. Simile eſt regnum cęlorum decem virginibus. vt ſ.

Alia epiſt. De virginibus præceptum Domini non habeo. j. Cor. 7. nu. 24. E. vſq; ad num. 34. F. Quæ autẽ nupta. 279

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro. vt ſupra.

Pro vna martyre non virgine.

EPiſt. Confitebor tibi domine rex. Eccl. 51. nu. 1. A. vſq; ad num. 13. B. Exaltaſti ſuper. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro. vt ſupra.

Pro nec virg. nec marty,

EPiſt. Mulierem fortem. Prouer. 31. num. 10. A. vſque ad finem capitis. 157

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro. vt ſupra.

Alia epiſt. Viduas honora. j. Tim. 5. num. 2. A. vſq; ad nu. 11. C. Adoleſcentiores autem. 289

DEDICATIONIS ECCLESIÆ

Commune.

EPiſt. Vidi ciuitatem ſanctam Ieruſalem. Apo. 21. nu. 2. A. vſque ad num. 5. B. Et dixit mihi. 300

Euang. Ingreſſus Ieſus perambulabat Iericho. Luc. 19. nu. 1. A. vſq; ad num. 10. B. Venit enim. 259

V O T I V Æ

Sanctę Trinitatis.

EPiſt. Gaudete, perfecti eſtote. ij. Cor. 13. num. 11. D. vſque ad finem capitis. 284

Euang. Cum venerit paraclitus. Iohan. 15. nume. 16. D. vſque ad cap. 26. nume. 4. A. Hæc autem vobis ab initio. 265

Voti-

Feria v. in Cœna Domini.

Epiſt. Conuenientibus ergo vobis in vnum. j. Cor. 11. nu. 20. D. vſq; ad num. 33. G. Itaque fratres. 280

Euang. Ante diem feſtum Paſchæ. Iohã. 13. num. 1. A. vſque ad num. 16. B. Amen amen. 265

Feria vj. in Paraſceue.

Epiſt. In tribulatione ſua. Oſee 6. nu. 1. A. vſque ad num. 7. C. Ipſi autem. 217

Item epiſt. Dixit dominus ad Moyſen & Aaron in terra Ægypti. Exod. 12. num. 1. A. vſque ad num. 12. b. Et tranſibo. 14

Euang. Paſſio domini ſecundùm Iohãnem. Egreſſus eſt Ieſus. Iohan. 18. num. 1. A. vſque ad finem cap. 19. 266

SABBATHO SANCTO

Poſt Benedictio. Cerei.

Prophetia prima. In principio Creauit Deus Cęlũ. Geneſ. 1. num. 1. A. vſq; ad cap. 2. num. 3. A. Et benedixit. ſolio 1

Prophetia ij. Noë vero cum quingentorum eſſet annorum. Gen. 5. num. 32. D. vſq; ad cap. 6. 7. & 8. num. 21. D. Et ait ad eum. 2

Prophetia iij. Tentauit Deus Abraham. Gen. 22. nu. 1. A. vſq; ad num. 20. D. His itaque. 5

Prophetia iiij. Factum eſt in vigilia matutina. Exod. 14. num. 24. F. vſq; ad cap. 15. num. 1. A. Cantemus Domino. 15

Prophetia v. Hæc eſt hæreditas ſeruorum domini, & iuſtitia eorum apud me, dicit dominus: Omnes ſitientes. Iſa. 55. num. 1. A. vſq; ad num. 12. D. Quia in lętitia. 182

Propetia vj. Audi Iſraël mandata vitæ. Baruch cap. 3. nu. 9. B. vſque ad finem capitis. 199

Prophetia vij. Facta eſt ſuper me manus domini. Ezech. 37. num. 1. A. vſq; ad num. 14. D. Et ſcietis. 208.

Prophetia viij. Apprehenderunt ſeptẽ mulieres virũ vnum. Iſa. 4. num. 1. A. vſque ad finem capitis. 173

Prophetia ix. Dixit dominus ad Moyſen & Aaron in terra Ægypti. Exod. 12. A. vſq; ad num. 12. B. Et tranſibo. 14

Prophetia x. Factum eſt verbum domini ad Ionam. Ionæ 3. num. 1. A. vſque ad finem capitis. 221

Prophetia xj. Scripſit Moyſes canticum. Deut. 31. num. 22. F. vſque ad finem capitis. 43

Prophetia xij. Nabuchodonoſor rex fecit ſtatuam auream. Dan. 3. num. 1. A. vſq; ad num. 25. G. Stans autem. 212

Ad Miſſam.

Epiſt. Si conſurrexiſtis cum Chriſto Coloſ. 3. num. 1. A. vſque ad num. 9. A. Mortificate ergo membra. 287

Euang. Veſpere autem. Mat. 28. num. 1. A. vſq; ad num. 8. B. Et exierunt. 248

IN DIE PASCHÆ.

Epiſt. Expurgate vetus. j. Cor. 5. num. 7. C. vſq; ad nu. 9. C. Scripſi vobis. 279

Euang. Maria Magdalene, & Maria Iacobi. Matt. 16. num. 1. A. vſq; ad num. 8. B. At ille. 253

Feria ij. poſt Paſcha.

Epiſt. Stans Petrus in medio plebis dixit, Viri fratres. Act. 10. num. 37. F. vſq; ad num. 44. G. Adhuc loquente. 270

Euang. Duo ex diſcipulis Ieſu. Luc. 24. nu. 15. B. vſq; ad nu. 36. F. Dum autem hę. 260 & 261

Feria iij. poſt Paſcha.

Epiſt. Surgens Paulus, & manu ſilentium indicens, ait, Viri fratres. Act. 13. nu. 26. D. vſq; ad nu. 33. E. ſicut & in Pſal. 271

Euang. Stetit Ieſus in medio diſcipulorum ſuorum & dixit eis Pax vobis. Lu. 24. nu. 36. F. vſq; ad num. 48. G. incipientibus ab Ieroſoly. 261

Feria iiij. poſt Paſcha.

Epiſt. Aperiẽs Petrus os ſuum dixit: Viri Iſraëlitę. Act. 3. num. 12. B. vſq; ad nu. 20. C. vt cum venerit. 268

Euang. Manifeſtauit ſe iterum Ieſus. Ioh. 21. nu. 1. A. vſque ad num. 14. C. Cum ergo. 267

Feria v. poſt Paſcha.

Epiſt. Angelus domini locutus eſt ad Philippum. Act. 8. num. 26. E. vſque ad finem capitis. 269

Euang. Maria ſtabat ad monumentum. Ioh. 20. nu. 1. A. vſque ad 19. D. Cum ergo. 267

Feria vj. poſt Paſcha.

Epiſt. Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris. j. Pet. 3. A. nu. 18. D. vſque ad num. 22. D. Deglutiens mortem. 294

Euang. Vndecim diſcipuli abierunt in Galilæam. Matth. 28. num. 16. D. vſque ad finem capitis. 248

Sabbatho in Albis.

Epiſt. Deponentes omnem malitiam. j. Pet. 2. num. 1. A. vſque ad num. 11. C. Cariſſimi. 294

Euang. Vna ſabbathi, Maria Magdalene. Ioh. 20. nume. 1. A. vſque ad nu. 10. B. Abierunt ergo. 267

DOMINICA

in octaua Paſchæ.

Epiſt. Omne quod natum eſt. j. Ioh. 5. num. 4. A. vſque ad nume. 10. C. Qui non credit. 296

Euang. Cum eſſet ſero die illa, vna ſabbathorum. Ioh. 20. nu. 19. E. vſque ad finem capitis. 267

DOMINICA II.

Poſt Paſcha.

Epiſt. Chriſtus paſſus eſt pro nobis. j. Pet. 2. num. 21. D. vſque ad finem capitis. 294

Euang. Dixit Ieſus Phariſęis: Ego ſum paſtor. Ioh. 10. nu. 11. B. vſque ad num. 17. D. Propterea me diligit. 264

DOMINICA III.

Poſt Paſcha.

Epiſt. Obſecro vos tanquam aduenas. j. Pet. 2. nu. 11. C. vſque ad num. 19. D. Si propter Dei. 294

Euang. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Modicum, & iam. Ioh. 16. num. 19. C. vſque ad num. 23. D. Et in illo die. 266

DOMINICA IIII.

Poſt Paſcha.

Epiſt. Omne datum optimum. Iacobi. 1. nu. 16. C. vſque ad nu. 22. D. Eſtote autem factores. 293

Euang. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Vado ad eum. Ioh. 16. nu. 5. A. vſque ad nu. 15. B. Omnia quæcunque. 265

DOMINICA V.

Poſt Paſcha.

Epiſt. Eſtote factores verbi, & non auditores tantùm. Iaco. 1. num. 22. D. vſque ad finem capitis. 293

Euang. Amen amen dico vobis. Ioh. 16. num. 23. D. vſque ad num. 31. D. Reſpondit eis. 266

Feria ij. in Rogationibus.

Epiſt. Confitemini alterutrum peccata veſtra. Iac. 5. nu. 15. D. vſque ad finem capitis. 294

Euang. Quis veſtrum habebit. Luc. 11. num. 5. A. vſque ad nu. 14. B. Et erat eijciens. 257

IN VIGILIA Aſcenſionis.

Epiſt. Vnicuique noſtrum data eſt gratia. Ephe. 4. num. 7. A. vſque ad num. 14. C. Vt iam non ſimus. 285

Euang. Subleuatis Ieſus oculis. Ioh. 17. num. 1. A. vſque ad nu. 12. B. Pater ſancte. 266

IN DIE ASCENSIONIS

Domini.

Epiſt. Primum quidem ſermonem feci. Act. 1. num. 1. A. vſque ad nu. 12. B. Tunc reuerſi. 267

Euang. Recumbentibus vndecim diſcipulis. Mar. 16. num. 14. C. vſque ad finem capitis. 253

DOMINICA INFRA OCT.

Aſcenſionis.

Epiſt. Eſtote prudentes, & vigilate. j. Pet. 4. num. 7. B. vſque ad num. 11. C. Cui eſt gloria. 294

Euang. Cum venerit paraclitus. Ioh. 15. num. 26. D. vſque ad cap. 16. num. 4. A. 265

IN VIGILIA PENTECOSTES.

Prophetia. j. Tentauit Deus Abraham. Gen. 22. nu. 1. A. vſq; ad num. 20. D. His itaque. 5

Prophe. ij. Factum eſt in vigilia matutina. Exod. 14. num. 24. F. vſque ad cap. 15. num. 1. A. Cantemus domino. 15

Prophe. iij. Scripſit Moyſes canticum. Deut. 31. nu. 22. F. vſque ad finem capitis. 43

Prophe. iiij. Apprehenderunt ſeptem mulieres virum vnum. Iſa. 4. nu. 1. A. vſque ad finem capitis. 173

Prophe. v. Audi Iſrael mandata vitæ. Baruch. 3. nu. 9. B. vſque ad finem capitis. 199

Prophe. vj. Facta eſt ſuper me manus domini. Ezec. 37. nu. 1. A. vſque ad nu. 14. D. Et ſcietis. 208

Epiſt. Factum eſt cum Apollo eſſet Corinthi. Act. 19. nu. 1. A. vſque ad num. 9. B. Cum autem quidam. 272

Euang. Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Iohan. 19. nu. 15. B. vſque ad nu. 22. C. Dicit ei Iudas. 265

IN DIE PENTECOSTES.

Epiſt. Dum complerentur dies Pentecoſtes. Act. 2. nu. 1. A. vſque ad nu. 12. B. Stupebant autem 267
euang. Siquis diligit me. Iohan. 14. nu. 23. C. vſq; ad finem capitis. Surgite eamus, 265

Feria ij. poſt penteco.

epiſt. Aperiens Petrus os ſuum, dixit, Viri fratres. Act. 10. nu. 42. G. vſq; ad nu. 40. G. Tunc rogauerunt 270
euang. Sic Deus dilexit mundum. Ioh. 3. nu. 16. B. vſque ad nu. 22. Poſt hæc 262

Feria iij. poſt Penteco.

epiſt. Cum audiſſent apoſtoli, qui erant Ieroſo. Act. 8. nu. 14 C. vſq; ad nu. 18. D. Quum vidiſſet. 269
euan. Amen, amen dico vobis. Ioh. 10. nu. 1. A. vſque ad nu. 21. B. Ego ſum paſtor 264

Feria iiij. Quatuor temporum Pent.

epiſt. Stans Petrus cum vndecim. Act. 2. nu. 14. B. vſque ad num. 22. D. Viri Iſraëlitæ. 267
Item epiſt. Per manus autem apoſtolorum. Act. 5. nu. 12. C. vſq; ad nu. 17. D. Exurgens autem 268
euang. Nemo poteſt venire. Ioh. 6. nu. 44. E. vſq; ad nu. 52. F Litigabant. 263

Feria v. poſt Pent.

epiſt. Philippus deſcendens in ciuitatem. Act. 8. num. 5. A. vſq; ad nu. 9. B. Vir autem 269
euang. Conuocatis Ieſus duodecim apoſtolis. Lu. 9. nu. 1. A. vſque ad nu. 7. A. Audiuit autem 256

Feria vj. Quatuor temporum Pent.

epiſt. Exultate filiæ Sion. Ioël 2. nu. 23. F. vſq; ad num. 28. G Et erit poſt. 219
euang. Factum eſt in vna dierum. Luc. 5. nu. 17. D. vſque ad num. 27. F. Et poſt hæc 254

Sabbatho iiij. temporum Pent.

epiſt. Effundam ſpiritum meum. Ioël 2. num. 28. G. vſque ad num. 32. G. Quia in monte 219
Item epiſt. Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Loquere filijs. Leu. 23. nu. 10. B. vſq; ad nu. 22. D. Poſtquàm 26
Item epiſt. Cum intraueritis. Deu. 26. nu. 1. A. vſq; ad nu. 11. B. & domui tuæ. 42
Item epiſt. Si in præceptis meis. Leu. 26. nu. 3. A. vſque ad nu. 13. B. Ego Dominus 26
Item epiſt. Angelus Domini deſcendit cum Azaria. Dan. 3. nu. 49. e. vſq; ad nu. 52. Benedictus 213
Item epiſt. Iuſtificati ergo ex fide. Rom. 5. nu. 1. A. vſque ad nu. 6. B. Vt quid enim 276
euang, Surgens Ieſus de ſynagoga. Luc. 4. nu. 38. F. vſque ad finem capitis. 254

IN DIE TRINITATIS.

epiſt. O altitudo diuitiarum. Rom. 11. nu. 33, D. vſq; ad finem capitis. 277
euang. Data eſt mihi omnis poteſtas. Mat. 28. nu. 19. D. vſq; ad finem capitis 248

DOMINICA I.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Deus charitas eſt. 1. Ioh. 4. num. 16. C. vſque ad finem capitis. 296
euang. Eſtote miſericordes. Luc. 6. nu. 36. e. vſque ad num. 43. F. Non eſt enim 255

IN FESTO CORPORIS CHRISTI.

epiſt. Ego enim accepi à Domino. 1. Cor. 11. nu. 23. e. vſque ad nu. 30. G. Ideo inter vos. 280
euan: Caro mea vere eſt cibus. Ioh. 16. nu. 55. F. vſque ad nu. 60. F. Hæc dixit 263

DOMINICA II.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Nolite mirari. j. Iohan. 3. nu. 14. C. vſque ad nu. 19. D. In hoc cogno. 296
euang. Homo quidam fecit. Luc. 14. nu. 16. C. vſque ad nu. 25. e. Ibant autem 258

DOMINICA III.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Humiliamini ſub potenti manu Dei. j. Petr. 5. nu. 6. C vſque ad nu. 12. D. Per Syluanum. 295
euang. Erant appropinquantes ad Ieſum. Luc. 15. nu. 1. A. vſq; ad nu. 11. C. Ait autem: Homo 258

DOMINICA IIII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Exiſtimo, quòd non ſunt condignę Rom. 8. nu. 18. D. vſque ad nu. 24. D. ſpe enim 277
euang. Cum turba irruerent in Ieſum. Luc. 5. nu. 1. A. vſque ad nu. 12. et factum 254

DOMINICA V.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Omnes vnanimes in oratione. 1. Pet. 3. nu. 8. B. vſque ad nu 16. C. parati ſemper 294
euang. Amen dico vobis niſi abundauerit. Matt. 5. nu. 20. C vſque ad nu. 25. D. eſto conſentiens. 241

DOMINICA VI.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Quicunque baptizati ſumus. Rom. 6. nu. 3. A. vſq; ad nu. 12. C. Non ergo 276
euang. Cum turba multa eſſet cum Ieſu. Marc. 8. num. 1. A. vſq; ad num. 10. B. et ſtatim aſcen. 250

DOMINICA VII.
Poſt Pentecoſten.

Epiſt. Humanum dico propter infirmitatem. Rom. 6. nu. 19. D. vſque finem capitis. 276
euang. Attendite à falſis prophetis. Mat. 7. nu. 15. C. vſq; ad nu. 22. C. Multi dicent mihi. 242

DOMINICA VIII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Debitores ſumus non carni. Ro. 8. nu. 13. c. vſque ad nu. 18. D. ſi tamen 277
euang. Homo quidam erat diues. Luc. 16. nu. 1. A. vſque ad nu. 10. C. Qui fidelis 258

DOMINICA IX.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Non ſimus concupiſcentes. j. Cor. 10. nu. 6. B. vſq; ad nu. 14 D, Propter quod 280
euang. Cum appropinquaret Ieſus Ieruſalem. Luc. 19. nu. 41. G. vſq; ad nu. 47. G. Principes autem 259

DOMINICA X.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Scitis quoniam cum gentes eſſetis. j. Cor. 12. nu. 1. A. vſque ad nu. 22. B. Sicut enim 280
euang. Duo homines. Luc. 18. nu. 10. B. vſque ad num. 15. C. Ferebant autem 259

DOMINICA XI.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Notum vobis facio. 1. Cor. 15. nu. 1. A. vſque ad num. 10. B. ſed abundantiùs. 281
euang. Exiens Ieſus de finibus Tyri. Mar. 7. nu. 31. D. vſque ad finem capitis. 250

DOMINICA XII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Fiduciam talem habemus. ij. Cor, 3. nu. 4. A. vſque ad nu. 10. C. Nam nec 282
euang. Beati oculi qui vident. Luc. 10. num. 23. D. vſque ad nu. 38. G. Factum eſt 256

DOMINICA XIII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones. Gal. 3. nu. 19. c. vſq; ad nu. 23. D. Prius autem 284
euang. Dum iret Ieſus in Ieruſalem. Luc. 17. nu. 11. C. vſque ad nu. 20. D. Interrogatus 258

DOMINICA XIIII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Spiritu ambulate. Gala. 5. nu. 16. C. vſque ad nu. 25. D. Si viuimus. 284
euang. Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Mat. 6. nu. 24. C. vſque ad nu. 34. D. Nolite ergo 242

DOMINICA XV.
poſt Pentecoſten.

Epiſt. Si Spiritu viuimus. Gal. 5. num. 25. D. vſque ad cap. 6. num. 11. C. Videte. 284

Euang. Ibat Ieſus in ciuitatem quæ vocatur Naim. Luc. 7. nu. 11. B. vſq; ad num. 17. C. Et exijt. 255

DOMINICA XVI.
poſt Pentecoſten.

Epiſt. Obſecro vos, ne deficiatis. Ephe. 3. nume. 13. C. vſque ad finem capitis. 285

Euang. Cùm intraret Ieſus in domum. Luc. 14. nu. 1. A. vſq; ad nu. 12. C. Dicebat autem. 258

DOMINICA XVII.
poſt Pentecoſten.

Epiſt. Obſecro vos ego vinctus in Domino. Ephe. 4. nu. 1. A. vſque ad num. 7. A. Vnicuique autem 285

Euang. Acceſſerunt ad Ieſum Phariſæi, & interrogauit eum vnus ex eis legis doctor tentans eum, Magiſter quod eſt. Mat. 22. nu. 34. D. vſque ad finem capitis. 246

Feria iiij. Quatuor temporum Septemb.

Epiſt. Ecce dies veniunt. Amos. 9. nu. 15. D. vſque ad finem capitis. 221

Item Epiſt. Congregatus eſt omnis populus. 2. Eſdræ, ſiue Nehemiæ. ca. 8 nu. 1. A. vſq; ad nu. 11. C. Leuitę autẽ. 105

Euang. Reſpondens vnus de turba. Mar. 9. nu. 17. C. vſque ad num. 30. D. Et inde profecti. 250

Feria vj. Quatuor temporum Septemb.

Epiſt. Conuertere Iſraël ad Dominum. Oſee. cap. 14. num. 2. A. vſque ad finem capitis 218

Euang. Rogabat Ieſum quidã Phariſæus vt manducaret cũ illo. Lu. 7. nu. 36. F. vſque ad finem capitis. 255

Sabbatho iiij. tempo. Septemb.

Epiſt. Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Decimo die menſis. Leu. 23. nu. 27. E. vſq; ad nu. 33. F. Et locutus. 26

Item epiſt. Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens. A quintodecimo. Leui 23. nu. 39. F. vſque ad num. 44. G. Locutuſque. 26

Item Epiſt. Domine paſce populum tuũ. Mich. 7. nu. 14. C. vſque ad finem capitis. 222

Item epiſt. Sicut cogitaui vt affligerem. Zach. 8. num. 14. C. vſque ad nu. 20. D. Hæc dicit Dominus. 226

Item epiſt. Angelus Domini deſcendit cum Azaria & ſocijs. Dan. 3. nu. 49. E. vſq; ad finem. nu. 91. G. Canticum 23

Item epiſt. Tabernaculum factum eſt. Heb. 9. nu. 2. A. vſque ad nu. 13. D. Si enim ſanguis. 292

Euang. Dicebat Ieſus turbis ſimilitudinem hãc: Arborẽ fici. Lu. 13. nu. 6. B. vſq; ad nu. 18. D. Dicebat ergo. 257

DOMINICA XVIII.
Poſt Pentecoſten.

Epiſt. Gratias ago Deo meo. 1. Cor. 1. nu. 4. A. vſq; ad nu. 9. B Fidelis. 278

Euang. Aſcendens Ieſus in nauiculam. Mat. 9. nu. 1. A. vſque ad nu. 9. A. Et cùm 242

DOMINICA XIX.
Poſt Pentecoſten.

Epiſt. Renouamini ſpiritu mentis veſtræ. Ephe. 4. nu. 25. E. vſque ad nu. 29. F. Omnis ſermo. 283

Euang. Simile factum eſt regnum cælorũ. Mat. 22. nu. 2. A. vſque ad nu. 15. B. Tunc abeuntes. 246

DOMINICA XX.
Poſt Pentecoſten.

Epiſt. Videte itaque quomodò. Ephe. 5. nu. 15. D. vſque ad nu. 21. E. Mulieres viris ſuis. 283

Euang. Erat quidam regulus. Ioh. 4. nu. 46. G. vſq; nu. 54. G. Hoc iterum ſecundum. 262

DOMINICA XXI.
Poſt Pentecoſten.

Epiſt. Confortamini in Domino. Ephe. 6. nu. 10. B. vſque ad nu. 18. C. Per omnem. 285

Euang. Simile eſt regnum cælorum homini regi. Mat. 18. nu. 23. C. vſque ad finem capitis. 243

DOMINICA XXII.
Poſt Pentecoſten.

Epiſt. Confidimus in Domino Ieſu, quia, qui cœpit. Phil. 1. nu. 6. A. vſque ad num. 12. B. Scite autem. 286

Euang. Abeuntes Phariſæi conſilium inierunt. Mat. 22. nu. 15. B. vſque ad num. 22. C. Et audientes. 246

DOMINICA XXIII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Imitatores mei eſtote. Philip. 3. nu. 17. D. vſq; ad cap. 4. nu. 4. A. Gaudete in Domino. 286

euang. Loquente Ieſu ad turbas, ecce princeps vnus. Matt. 9. nu. 18. c. vſque ad nu. 26. D. Et tranſeunte. 242

Si Dominicæ poſt Pent. fuerint plures xxiiij. poſt xxiiij. Dominicam, ſumitur. Epiſtola, & Euangelium Dominicæ vj. poſt Epiphaniam.

Si fuerint xxvj. in Dominica xxiiij. dicitur Epiſtola, & Euangelium Dominicæ v. poſt Epiph. Et in xxv. legitur Epiſtola, & Euangelium Dominicæ vj.

Si fuerint xxvij. in Dominica xxiiij. dicitur Epiſtola, & Euangelium Dominicæ iiij. poſt Epiph. in xxv. Dominica v. Et in xxvj. Dominica vj.

Si fuerint xxviij. in Dominica xxiiij. dicitur Epiſtola, & Euang. Dominicæ iij. poſt Epiph. in xxv. Dominica iiij. In xxvi. Dominica v. In Dominica xxvij. Dominica vj. Et vltimo loco ſemper dicitur Epiſt. & Euãg. Dominicæ xxiiij. poſt Pent.

DOMINICA XXIIII.
Poſt Pentecoſten.

epiſt. Non ceſſamus pro vobis orantes. Coloſ. cap. 1. nu. 9. b. vſque ad nu. 15. B. qui eſt imago. 286

euang. Cum videritis abominationem deſolationis. Mat. 24 nu. 15. B. vſque ad nu. 36. D. De die autem. 246

PROPRIVM SANCTORVM.

In vigilia S. Andreæ.

EPISTOLA. Benedictio Domini ſup caput iuſti. Ideo. Eccl. 44. nu. 25. D. vſq; ad cap. 45. nu. 10. B. & coronauit. 171

euang. Stabat Iohannes, & ex diſcipulis. Iohã. 1. nu. 35. E. vſque ad finem capitis. 265

In feſto S. Andreæ.

epiſt. Corde creditur ad iuſtitiam. Ro. 10. nu. 10. B. vſque ad nu. 19 D. Sed dico. 277

euang. Ambulans Ieſus iuxta mare Galilęæ. Mat. 4 nu. 18. C vſque ad nu. 21. D. Et circuibant. 241

DECEMBRIS FESTA.

In feſto S. Nicolai.

epiſt. Mementote præpoſitorum. Hebr. 13. nu. 7. B. vſque ad num. 18. D. vt cum gaudio. 293

euan. Homo quidam peregrè proficiſcẽs. Mat. 25. nu. 15. A. vſque ad nu. 24. C. Accedens. 247

In feſto S. Ambroſij.

epiſt. Teſtificor coram Deo. 2. Tim. 4. nu. 1. A. vſque ad nu. 9. B. Feſtina ad me. 290

euan. Vos eſtis ſal terræ. Mat. 5. nu. 13. B. vſque ad nu. 20. C Dico enim. 241

In feſto conceptionis B. Mariæ.

epiſt. Dominus poſſedit me in initio viarum. Prouer. 8. nu. 22. C. vſq; ad nu. 33. D. Qui autem. 152

euang. Liber generationis. Mat. 1. nu. 1. A. vſque ad nu. 17. C. Omnes itaque. 240

In feſto S. Damaſi Papæ.

epiſt. Plures facti ſunt ſacerdotes. Heb. 7. nu. 23. D. vſque ad nu. 28. D. Lex enim. 291

euang. Vigilate quia neſcitis. Matt. 24. num. 42. D. vſque ad num. 48. D. Si autem. 247

In feſto S. Luciæ.

epiſt. Qui gloriatur in Domino glorietur. 2. Cor. 10. num. 17. A. vſque ad cap. 11. num. 3. A. Timeo autem. 283

euang. Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito. Matt. 13. nu. 44. F. vſque ad nu. 53. G. et factum eſt. 244

In vigilia S. Thomæ.

epiſt. Benedictio Domini ſuper caput iuſti. eccle. 44. num. 23. D. vſque ad cap. 45. nume. 10. B. & coronauit. 171

euang. Stabat Iohannes ex diſcipulis. Iohan. 1. num. 35. e. vſque ad finem capitis. 261

In feſto S. Thomæ.

epiſt. Iam non eſtis hoſpites & aduenę. Ephe. 2. nu. 19. D vſque ad finem capitis. 285

euang. Thomas vnus de duodecim. Iohan. 20. nu. 24. F. vſq; ad nu. 30. F. Multa quidem. 267

FESTA

FESTA IANVARII.

In feſto S. Hilarij epiſcopi & confeſſ.

EPiſt. Beatus vir qui ſuffert. Iac. 1. nu. 12. B. vſq; ad nu. 19. C. Scitis fratres. 293

Euang. Siquis venit ad me & nõ odit. Luc. 14. num. 26. E. vſq; ad num. 34. G. Bonum eſt. 258

In feſto S. Pauli primi eremitæ.

Epiſt. Quæ mihi fuerunt lucra. Philip. 3. num. 7. vſq; ad num. 15. C. Fratres ergo. 286

Euãg. Cõfiteor tibi pf. Mat. 11. nu. 25. D. vſq; ad finẽ capitis. 243

In feſto S. Marcelli papæ.

Epiſt. Benedictus Deus & pater Domini. ij. Cor. 8. num. 3. A. vſque ad num. 8. B. Non enim. 281

Euang. Siquis vult venire poſt me. Matth. 16. num. 24. D. vſq; ad num. 28. D. Amen dico. 244

In feſto S. Antonij Abbatis.

Epiſt. Dilectus Deo & hominibus. Eccl. 45. num. 1. A. vſq; ad num. 6. A. Docere Iacob. 171

Euang. Sint lumbi veſtri præcincti. Luc. 12. num 35. E. vſq; ad num. 41. E. Ait autem. 257

In feſto Cathedræ Romanæ S. Petri.

Epiſt. Petrus Apoſtolus Ieſu Chriſti. j. Pet. 1. num. 1. A. vſq: ad num. 8. B. Quem cùm non videritis. 294

Euang. Venit Ieſus in partes Cęſareæ. Matt. 16. num. 13. B. vſq; ad num. 20. C. Tunc præcepit. 244

SS. Marij, Marthę, Audiſacis, & Abacum mart.

Epiſt. Rememoramini priſtinos. Heb. 10. num. 32. F. vſque ad nu. 39. G. Quòd ſi ſubtraxerint. 292

Euang. Sedente Ieſu ſuper montem Oliueti. Matt. 24. nu. 3. A. vſque ad num. 14. B. Et prædicabitur. 246

In feſto SS. Fabiani & Sebaſtiani marty.

Epiſt. Sancti per fidem. Hebr. 11. num. 33. F. vſque ad nu. 40. G. Non acceperunt. 292

Euang. Deſcendens Ieſus de monte. Luc. 6. nu. 17. C. vſque ad num. 24. D. Iam hæc faciebant. 255

In feſto S. Agnetis virg. & marty.

Epiſt. Confitebor tibi domine rex. Eccl. 51. num. 1. A. vſque ad num. 13. B. Exaltaſti ſuper. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum decem virginibus. Mat. 25. num. 1. A. vſque ad num. 14. B. Sicut enim. 247

In feſto SS. Vincentij, & Anaſtaſij marty.

Epiſt. Iuſtorum animæ in manu Dei. Sap. 3. nu. 1. A. vſque ad num. 9. B. Qui confidunt. 160

Euang. Cùm audieritis prælia. Luc. 21. nu. 9. B. vſque ad num. 19. D. Cum autem videritis. 259

S. Emerentianæ virg. & marty.

Epiſt. Domine Deus meus exaltaſti. Eccl. 51. num. 13. B. vſq; ad num. 18. B. Cum adhuc. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro. Matth. 13. num. 44. F. vſque ad num. 53. G. Et factum eſt. 244

S. Timothei epiſcopi & marty.

Epiſt. Sectare iuſtitiam, & pietatem. j. Tim. 6. num. 11. C. vſq; ad num. 17. D. Diuitibus huius. 289

Euang. Siquis venit ad me. Lu. 14. num. 26. E. vſq; ad num. 34. G. Bonum eſt. 258

In Conuerſione S. Pauli apoſtoli.

Epiſt. Saulus adhuc ſpirans. Act. 9. num. 1. A. vſq; ad nu. 23. C. Cum autem. 269

Euang. Ecce nos reliquimus omnia. Matth. 19. nu. 27. D. vſq; ad num. 30. D. Multi autem. 245

S. Polycarpi epiſcopi & marty.

Epiſt. Omnis qui non eſt iuſtus. j. Ioh. 3. num. 10. B. vſque ad num. 17. C. Qui habuerit. 296

Euang. Siquis vult venire poſt me. Matth. 16. num. 24. D. vſq; ad num. 28. D. Amen dico. 244

In feſto S. Iohannis Chryſoſtomi.

Epiſt. Teſtificor coram Deo. ij. Tim. 4. num. 1. A. vſque ad nu. 9. B. Feſtina ad me. 290

Euã. Vos eſtis ſal ter. Mat. 5. nu. 13. B. vſq; ad 20. C. Dico enĩ. 241

S. Agnetis ſecundò.

Epiſt. Qui gloriatur in domino glorietur. ij. Cor. 10. nu. 17. D. vſque ad cap. 11. num. 3. A. Timeo autem. 283

Euang. Simile eſt regnum cęlorũ theſauro abſcondito. Mat. 13. num. 44. F. vſque ad num. 53. G. Et factum eſt. 244

FESTA FEBRVARII.

In feſto S. Ignatij.

EPiſt. Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti. Ro. 35. G. vſq; ad finem capitis. 277

Euang. Niſi granum frumenti cadens. Ioh. 12. num. 24. D. vſq; ad num. 27. E. Nunc anima. 266

In feſto Purificationis Virginis Mariæ.

Epiſt. Ecce ego mitto angelum meum. Malac. 3. num. 1. A. vſq; ad num. 5. A. Et accedam. 228

Euang. Poſtquam impleti ſunt dies purgationis. Luc. 2. num. 22. C. vſque ad num. 33. E. Et Erat. 253 & 254

S. Blaſij epiſcopi & marty.

Epiſt. Benedictus Deus & pater domini noſtri. ij. Cor. 8. numer. 3. A. vſque ad num. 8. B. Non enim. 281

Euang. Siquis vult venire poſt me. Matth. 16. num. 24. D. vſq; ad num. 28. D. Amen dico. 244

In feſto S. Agathæ virg. & marty.

Epiſt. Videte vocationem veſtram. j. Cor. 1. num. 26. D. vſque ad finem capitis. 279

Euang. Acceſſerunt ad Ieſum Phariſæi tentantes eum. Mat. 19 num. 3. A. vſque ad num. 7. A. Dicunt illi. 245

S. Dorotheæ virg. & marty.

Epiſt. Domine deus meus exaltaſti. Eccl. 51. num. 13. B. vſque ad num. 18. B. Cum adhuc. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro. Mat. 13. nu. 44. F vſque ad num. 53. G. Et factum eſt. 244

S. Apolloniæ virg. & marty.

Epiſt. Confitebor tibi dominè rex. Eccl. 51. num. 1. A. vſque ad num. 13. B. Exaltaſti ſuper. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum decem virginibus. Mat. 25 num. 1. A. vſque ad num. 14. B. Sicut enim. 247

S. Valentini presbyteri & marty.

Epiſt. Iuſtum deduxit Dominus. Sap. 10. num. 10. B. vſque ad 15. C. Hæc populum. 261

Euang. Nolite arbitrari, quia venerim. Mat. 10. num. 34. D. vſq; ad finem capitis. 247

SS. Fauſtini & Iouitæ marty.

Epiſt. Rememoramini priſtinos dies. Hebr. 10. num. 32. F. vſq; ad 39. G. Quòd ſi ſubtraxerint. 292

Euang. Sedente Ieſu ſuper montem Oliueti. Mat. 24. nu. 3. A. vſque ad num. 14. B. Et prædicabitur. 246

S. Simeonis epiſcopi & marty.

Epiſt. Beatus vir, qui ſuffert tentationem. Iac. 1. nu. 12. B. vſq; ad num. 19. C. Scitis fratres. 293

Euang. Siquis venit ad me & non odit patrẽ ſuum. Luc. 14. num. 26. E. vſq; ad num. 34. G. Bonum eſt. 258

In feſto Cathedræ Antiochenę S. Petri.

Epiſt. Petrus Apoſtolus Ieſu Chriſti. j. Pet. 1. num. 1. A. vſq; ad num. 8. B. Quem cum non videritis. 294

Euang. Venit Ieſus in partes Cęſareæ Philippi. Matt. 16. num. 13. B. vſque ad num. 20. C. Tunc præcepit. 244

In vigilia S. Matthiæ.

Epiſt. Benedictió Domini ſuper caput iuſti. Eccleſ. 44. & 45. num 25. D. vſque ad num. 10. B. Et coronauit. 171

Euang. Hoc eſt præceptum meum. Ioh. 15. num. 12. B. vſque ad num. 17. C. Hæc mando vobis. 265

In feſto S. Matthiæ apoſtoli.

Epiſt. Exurgẽs Petrus. Act. 1. nu. 15. C. vſq; ad finẽ cap. 267

Euang Cõfiteor tibi pf. Mat. 11. nu. 25. D. vſq; ad finẽ cap. 243

In feſto S. Thomæ de Aquino.

Epiſt. Iuſtus cor ſuum tradet. Eccl. 39. num. 6. A. vſq; ad num. 15. B Si permanſerit. 170

Euang. Vos eſtis ſal terræ. Mat. 15. num. 13. B. vſq; ad nu. 20. C. Dico enim. 241

SS. Quadraginta martyrum.

Epiſt. Sancti per fidem. Hebr. 11. num. 33. F. vſque ad nu. 40. G. Non acceperunt. 292

Euang. Deſcendẽs Ieſus de monte. Luc. 6. nu. 17. vſque ad numer. 24. D. Et hæc faciebant. 255

S. Gregorij Papæ & confeſſ.

Epiſt. Teſtificor coram Deo. ij. Tim. 4. num. 1. A. vſque ad nu. 9. B. Feſtina ad me. 190

Euang. Vos eſtis ſal terræ. Matth. 15. num. 13. B. vſque ad num. 40. C. Dico enim. 241

In feſto S. Ioſeph confeſſ.

Epiſt. Dilectus Deo. Eccl.45.num.1.A.vſque ad num.6.A Docere Iacob. 171

Euang. Cùm eſſet deſponſata mater Ieſu. Matt.1.num.18.C. vſque ad 22.D.Hoc autem. 241

S.Benedicti Abbatis.

Epiſt.Dilectus Deo, & hominib⁹. Eccl.45.nu.1.A. vſq; ad nu. 6.A.Docere Iacob. 171

Euang.Ecce nos reliquimus omnia.Matt.19.num.27.D.vſq; ad num.30.D.Multi autem. 245

In feſto Annuntiationis B.Mariæ.

Epiſt.Locutus eſt Dñs ad Achaz dicens, Pete tibi.Iſa.7. num. 10.B.vſq; ad num.16.C.Quia antequam. 174

Euang.Miſſus eſt angelus Gabriel.Luc.1.num.26.C.vſque ad num.39.D.Et diſceſſit. 253

FESTA APRILIS.

In feſto S. Leonis Papæ.

Epiſt. Ecce ſacerdos magnus. Quære in communi confeſſ. pontifi. vt infra.

Euang. Venit Ieſus in partes.Ceſareę.Matt.16.num.13.B.vſq; ad num.20.C.Tunc præcepit. 244

SS.Tiburtij, Valeriani & Maximi mart.

Extra tempus Paſch.

Epiſt.Iuſtorum animę in manu Dei.Sap.3.num.1.A.vſque ad num.9.B.Qui confidunt. 160

Euang. Cùm audieritis prælia.Luc.21.num.9.B.vſque ad nu. 19.D.Cum autem videritis. 259

Alia poſt Paſcha.

Epiſt.Stabunt iuſti in magna conſtantia. Sap.5.num.1.A.vſq; ad num.6. A. Ergo errauimus. 160

Euang.Ego ſum vitis, & pater.Ioh.5.num.1.A.vſq; ad nu.8.B In hoc clarificatus. 265

S.Aniceti Papæ & marty.

Epiſt.Stabunt iuſti in magna conſtantia.Sap.5.num.1.A. vſq; ad num.6.A.Ergo errauimus. 160

Euang. Amen amen dico vobis quia plorabitis. Iohã.16.num. 20.C.vſque ad num.23.D. Et in illo. 266

SS. Sotheris & Gaij marty.

Epiſt. Poſt hæc ego Iohannes audiui vocem Apoc.19. nu.1.A. vſq; ad nu.10.B.Et dixit mihi. Hæc verba. 299. & 300

Euang.Ego ſum vitis, & vos palmites.Ioh.15. num.5.A.vſque ad num.12.B.Hoc eſt præceptum. 265

S. Georgij marty.

Epiſt.Memor eſto. ij.Tim.2.nu. 8.B.vſq; ad nu.12.B.& a cap.3. num.10.C.vſq; ad num.13.C.Multi autem. 289. & 290

Euang.Ego ſum vitis vera, & pater.Iohan. 5. num.1.A. vſque ad num. 8.B. In hoc clarificatus. 265

In feſto S. Marci Euang.

Epiſt.Similitudo vultus quatuor animaliũ.Ezech.1.nu.10.C. vſque ad num.15.D. Cumque aſpicerem. 200

Euang. Deſignauit dominus & alios ſeptuaginta. Luc.10.nu. 1.A.vſq; ad num.10.B. In quacunque. 256

SS.Cleti, & Marcellini pontifi. & marty.

Epiſt.Benedictus Deus & pater Domini noſtri. j.Pe.1.nu.3.A. vſq; ad num. 8.B.quem cùm non videritis. 294

Euang.Ego ſum vitis, & vos palmites.Iohã.15.nu.5.A.vſq; ad num.12.B.Hoc eſt præceptum. 265

S.Vitalis martyris.

Epiſt.Stabunt iuſti in magna conſtantia.Sap.5.num.1.A.vſq; ad num.6.A. Ergo errauimus. 160

Euang.Ego ſum vitis, & pater meus. Ioh. 5.num.1.A. vſq; ad num.8.B. In hoc clarificatus. 265

FESTA MAII.

SS.Apoſtolorum Philippi & Iacobi.

Epiſt. Stabunt iuſti in magna conſtantia.Sap.5.num.1.A. vſq; ad num.6.A.Ergo errauimus. 160

Euang.Non turbetur cor veſtrum.Creditis.Ioh.14.num.1.A. vſq; ad num.14.B.Vt glorificetur. 265

S.Athanaſij epiſcopi & confeſſ.

Epiſt.Non noſmetipſos prędicamus. ij. Cor.4.num.5.B.vſque ad num.15.D.Omnia enim. 282

Euang.Cùm perſequentur vos in ciuitate iſta.Matt.10.num. 23.C.vſq; ad num.29.D.Nónne duo. 245

In feſto Inuentionis S.Crucis.

Epiſt.Hoc enim ſentite in vobis. Philip.2.num.5.A.vſque ad num.12.B. Itaq; cariſſimi. 286

Euang. Erat homo ex Phariſęis Nicodemus nomine. Iohã.3. nu.1.A.vſq; ad num.16.B.Sic enim. 261.& 262.

S.Monicæ viduæ.

Epiſt.Viduas honora. j.Timot.5.num.2.A.vſq; ad num.11. C. Adoleſcentiores autem. 289

Euang. Ibat Ieſus in ciuitatem quæ vocatur Naim.Luc.7.nu. 11.B.vſq; ad num.17.C.Et exijt. 255

In feſto S. Iohannis ante portam latinam.

Epiſt. Stabunt iuſti in magna conſtantia. Sap.5.nu.1.A.vſq; ad num.6. A.Ergo errauimus. 160

Euãg. Acceſſit ad Ieſum mater filiorum Zebedęi.Matt.20.nu. 20.C.vſque ad num.24.C.Et audientes. 245

In Apparitione S.Michaelis Archangeli.

Epiſt.Significauit Deus.Apoch.1.num.1.A.vſque ad nu.6.B. Et fecit. 297.

Euang. Quis putas maior eſt in regno.Matt.18.num.1.A.vſq; ad num.11.B. Venit enim. 245

In feſto ſancti Gregorij Nazianzeni epiſcopi & confeſſoris.

Epiſt.Iuſtus cor ſuum tradet.Eccl.39.num.6.A. vſq; ad num. 15.B.Si permanſerit. 170

Euãg.vos eſtis ſal terrę.Mat.5.num.13.B.vſq; ad nu.20.C.Dico enim. 241

SS.Gordiani, & Epimachi marty.

Epiſt.Poſt hæc ego Iohannes.Apo.19.num.1.A. vſq; ad num. 10.B.Et cecidi. 299 & 300

Euang.Ego ſum vitis, & vos palmites.Ioh.15.num.5.A.vſq; ad num.12.B.Hoc eſt præceptum. 265

SS.Nerei & Archilei, atque Pancratij mart.

Epiſt.Stabunt iuſti in magna conſtantia. Sap.5.num.1.A.vſq; ad num.6.A.Ergo errauimus. 160

Euang.Amen amen dico vobis, quia plorabitis. Ioh.16.num. 20.C.vſque ad num.23.D.Et in illo. 266

S.Bonifacij mart.

Epiſt.Stabunt iuſti in magna conſtantia. Sap.5. num.1.A.vſq; ad num.6.A. Ergo errauimus. 160

Euang.Ego ſum vitis vera, & pater. Ioh.5.num.1.A. vſque ad num.8.b.In hoc clarificatus. 265

S.Pudentianæ virg.

Epiſt.Qui gloriatur, in Domino. ij.Cor.10.num.17.D. vſque ad.cap.11. num.3.A.Timeo autem. 283

Euang.Simile eſt regnum cęlorum decem virginibus. Mat.25. num.1.A.vſq; ad num.14.b.Sicut enim. 247

S.Vrbani Papæ & marty.

Epiſt. Benedictus Deus & pater domini noſtri. ij.Cor.8.numer.3.A.vſq; ad num.8.B.Non enim. 283

Euang.Homo quidam peregrè.Matth.25.num.13.A.vſque ad num.24.C.Accedens. 247

S.Eleutherij Papæ & marty.

Epiſt. Beatus vir qui ſuffert. Iacob.1. num.12.B. vſque ad numer.19.C.Scitis fratres. 293

Euang. Siquis venit ad me. Luc.14.num.26.E.vſque ad num. 34.G.Bonum eſt. 258

S. Iohannis Papæ & marty.

Epiſt.Benedictus Deus & pater dñi noſtri. ij.Cor.8. nu.3.A. vſque ad num.8.B.non enim. 283

Euang.Siquis vult venire poſt me.Matt.16. nu.24. D. vſq; ad num.28.D.Amen dico. 244

S.Felicis Papæ & marty.

Epiſt.Beatus vir qui ſuffert.Iacob.1.num.12.B.vſque ad num. 19.C.Scitis fratres. 293

Euang.Siquis venit ad me.Luc.14.nu.26.E. vſque ad nu.34.G. Bonum eſt. 258

S.Petronillæ virginis.

Epiſt.De virginibus præceptum Domini.j.Cor.7.num.24.E. vſque ad num.34.F.Quæ autem nupta. 279

Euang.Simile eſt regnum cęlorũ theſauro abſcõdito. Mat.13. num.44.F.vſq; ad num.53.G. Et factum. 244

FESTA IVNII.

SS.mart.Marcellini, Petri, atque Eraſmi.

EPiſt. Non ſunt condignæ paſſiones. Rom.8.numer.18.D vſque ad num.24.D.Spe enim facti. 277

Euang.Cùm audieritis prælia.Luc.21.num.9.B. vſque ad numer.19.D.Cùm autem videritis. 259

SS.Primi & Feliciani marty.

Epiſt.Iuſti autem in perpetuum viuent.Sap.5. num.16.c. vſq; ad num.21.D.Acuet autem. 160

Euang.Confiteor tibi pater. Matth.11.num.25.D.vſque ad finem capitis. 243

In feſto S.Barnabę Apoſtoli.

Epiſt.Multus numerus credentium. Act.11.num.21.C.vſque ad num.27.D.& cap.13.nu.1.A.vſq; ad nu.4.A.et ipſi quidem. 270

Euang.Hoc eſt præceptum meum. Ioh.15.num.12.B. vſque ad num.17.C. Hæc mando vobis. 265

SS.Baſilidis, Cyrini, Naboris & Nazarij marty.

Epiſt.Rememoramini priſtinos dies. Heb.10.num.32. F. vſq; ad num.39.G. Quòd ſubtraxerint. 292

Euang.Sedente Ieſu ſuper montem Oliueti. Matt.24.nu.3.A. vſque ad num.14.B.Et prædicabitur. 246

S. Baſilij epiſcopi & confeſſ.

Epiſt. Teſtificor coram Deo & Chriſto.ij.Tim.4. num.1. A. vſque ad num.9.B. Feſtina ad me. 290

Euang.Siquis venit ad me, & non odit.Luc.14.nu.26.E. vſq; ad num.34.G.Bonum eſt. 258

SS. Viti, Modeſti, atque Creſcentiæ marty.

Epiſt.Iuſtificati ex fide.Rom.5.num.1.A. vſque ad num.6.B. Vt quid. 276

Euang. Qui vos audit me audit. Luc.10.num.16.B. vſque ad num.21.D. In ipſa hora. 256

SS. Marci, & Marcelliani marty.

Epiſt. Iuſtorum animæ in manu Dei. Sap.3.num.1. A. vſq; ad num.19.D.Cùm autem videritis. 259

Euang. Væ vobis qui ædificatis. Lu.11.num.47. F. vſq; ad nu.52.G.Vę vobis. 257

SS.Geruaſij & Prothaſij marty.

Epiſt. Communicantes Chriſti paſſionibus.j.Pet.4.nu.13.C. vſque ad finem capitis. 294 & 295

Euang. Deſcendens Ieſus de monte. Luc.6.num.17.C. vſque ad num.24.D.Secundùm hæc faciebant. 255

S. Siluerij papæ & marty.

Epiſt.Memores eſtote verborum.Iudę.num.17.C.vſq; ad nu.21.D.Et hos quidem. 297

Euang. Siquis venit ad me & non odit.Luc.14. nu.26.E. vſq; ad nu.34.G.Benedictionum eſt. 258

S.Paulini epiſcopi & confeſſ.

Epiſt. Scitis gratiam Dñi noſtri, ij.Cor.8.num.9.B. vſque ad num.16.C.Gratia autem. 282

Euang.Nolite timere puſillus grex. Luc.12.num.32.D.vſque ad num.35.E.Sint lumbi. 262

In vigilia Natiuit.S.Iohannis Baptiſtæ.

Epiſt.Factum eſt verbum Dñi ad me dicens:Prius quàm Ier.1. num.4.A.vſq; ad nu.10.B.Et factum eſt. 184

Euang.Fuit in diebus Herodis regis Iudææ.Luc.1.num.5.A. vſq; ad num.18.B.Et dixit. 253

In Natiuitate S.Iohan.Baptiſtę.

Epiſt. Hæc dicit Dñs, Audite inſulę.Iſa.49.num.1.A. vſq; ad num.8.C.Hæc dicit Dominus. 185

Euang.Eliſabet impletum eſt tempus pariendi. Luc.1.num.57.F.vſq; ad num.69.G. 253

SS.mart.Iohannis & Pauli.

Epiſt. Hi ſunt viri miſericordię.Eccl.54.num.10.B.vſq; ad nu.16.C. Henoch placuit Deo. 222

Euang.Attendite a fermento phariſæorum.Luc.12. num.1.A. vſque ad num.10.B. Et omnis. 257

S.Leonis Papæ & confeſſ.

Epiſt.Plures facti ſunt ſacerdotes.Heb.7. num.23.D. vſque ad num.28.D. Lex enim. 291

Euang.Vigilate quia neſcitis qua hora. Matth.24.num.42.D. vſq; ad num.48.D.Si autem. 247

In Vigilia apoſtolorum Petri & Pauli.

Epiſt.Petrus,& Iohãnes aſcendebant in templũ. act.3. nu.1.A vſq; ad num.11.B.Cùm tenerent. 267.& 268.

Euang.Simon Iohannis diligis me plus his? Ioh.21.num.15.C. vſq; ad num.20.D.Et cum hoc. 267

In feſto apoſtolorum Petri & Pauli.

Epiſt.Miſit Herodes rex manus vt affligeret. Act.12. num.1.A. vſque ad num.12.B.Conſideransque. 270

Euang.Venit Ieſus in partes Cęſareæ.Matth.16.nu.13.B.vſque ad num.20.C.Tunc præcepit. 244

In Commemo. S. Pauli apoſtoli.

Epiſt.Notum vobis facio euangelium. Gal.1. num.11.B. vſque ad num.21.D.Deinde veni. 283.& 284

Euang.Ecce ego mitto vos ſicut oues.Matt.10.num.16.B. vſq; ad num.23.C.Cum autem. 242

FESTA IVLII.

In oct.S.Iohannis Baptiſtæ dicitur ſicut in die, vt ſupra.

In feſto Viſitationis B.Mariæ virginis.

EPiſt.Ecce iſte venit ſaliens in montibus.Cant.2.num.8.B. vſque ad num.15.D.Capite nobis. 159

Euang. Exurgens Maria abijt in montana. Luc.1. num.39. D. vſque ad num.48.E. Quia reſpexit. 253

Infra octauam apoſtolorum Petri & Pauli.

Epiſt. Per manus apoſtolorum fiebant ſigna. Act.2. 267

Euang.Ecce nos reliquimus omnia. Matth.19. nu.27.D. vſq; ad num.30.D.Multi autem. 295

In Octaua apoſtolorum Petri & Pauli.

Epiſt. Hi ſunt viri miſericordiæ.Eccl.44.num.10.B. vſque ad num.16.C.Henoch pla. 272

Euang.Iuſſit Ieſus diſcipulos aſcendere in nauiculã. Matt.14. num.22.C.vſq; ad num.34. D.Et cùm tran. 244

SS.marty. ſeptem fratrum.

Epiſt. Mulierem fortem. Prou.31.num.10.A. vſque ad finem capitis. 157

Euang.Loquente Ieſu ad turbas, ecce mater eius. Mat.12. nu.46 D.vſq; ad finem capitis. 243

S.Pij Papæ & marty.

Epiſt.Beatus vir qui ſuffert. Iac.1.num.12.B.vſque ad nu.19.C. Scitis fratres. 293

Euang. Siquis venit ad me.Luc.14.nu.26.E.vſque ad nu.34.G Bonum eſt. 258

SS.mart.Naboris & Felicis.

Epiſt.Iuſtorum animæ in manu Dei. Sap.3.num.1.A.vſque ad num.9.B.Qui confidunt. 160

Euang.Cum audieritis prælia.Luc.21.num.9.B. vſq; ad num.19.D.Cum autem videritis. 259

S. Anacleti Papæ & marty.

Epiſt. Benedictus Deus & pater dñi noſtri. ij.Cor.8. nu.3.A. vſque ad num.8.B.Non enim. 281

Euang.Siquis vult venire poſt me. Matth.16.num.24.D. vſq; ad nu.28.D.Amen dico. 244

In feſto S. Bonauenturæ epiſcopi & confeſſ.

Epiſt. Teſtificor coram Deo, & Chriſto. ij.Tim.4. num.1.A. vſq; ad num.9.B.Feſtina ad me. 290

Euang.Homo quidam peregrè proficiſcens. Matt.25.nu.14.A. vſque ad num.24.C.Accedens. 247

S.Alexij confeſſoris.

Epiſt.Eſt quæſtus magnus. j.Tim.6.nu.6.B. vſq; ad nu.12.C. In qua. 289

Euang.Ecce nos reliquimus omnia.Matt.19. num.27.D. vſq; ad num.30.D.Multi autem. 245

S.Simphoroſæ cum ſeptem filijs marty.

Epiſt.Sancti per fidem vicerunt regna. Hebr.11. nu.33. F.vſq; ad num.40.G.Non acceperunt. 292

Euang.Attendite a fermento phariſęorum. Luc.12. num.1.A. vſq; ad num.10.B Et omnis. 257

S.Margaritæ virg. & marty.

Epiſt.Confiteor tibi pater.Matth.11.num.25.D. vſq; ad finem capitis. 243

Euang.Simile eſt regnum cęlorum theſauro. Matth.13.num.44.F. vſque ad num.53.G.Et factum. 244

S.Pra-

S. Praxedis virginis.

Epiſt. De virginibus præceptum Domini non habeo j. Cor. 7. num. 24. E. vſq; ad num. 34. F. Quę autem nupta. 279

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro abſcondito. Mat. 13. nu. 44. F. vſq; ad num. 53. G. Et factum. 244

In feſto S. Mariæ Magdalenę.

Epiſt. Surgam & circuibo ciuitatem. Can. 3. num. 2. A. vſq; ad num. 6. B. & cap. 8. num. 6. B. vſque ad numer. 8. C. Soror noſtra. 159 & 160

Euang. Rogabat Ieſum quidam phariſęus. Luc. 7. num. 36. F. vſq; ad finem capitis. 254

S. Apollinaris epiſcopi & marty.

Epiſt. Seniores qui in vobis ſunt obſecro. j. Pet. 5. nu. 1. A. vſq; ad num. 12. D. Per Syluanum. 295

Euang. Facta eſt contentio inter diſcipulos. Luc. 22. nu. 24. C. vſq; ad num. 31. D. Ait autem Dominus. 260

In vigilia S. Iacobi apoſtoli.

Epiſt. Bñ Domini ſuper caput iuſti. Eccl. 44. & 45. num. 25. D. vſq; ad num. 10. B Et coronauit. 171

Euang. Hoc eſt præceptum meum. Ioh. 15. num. 12. B. vſq; ad num. 17. C. Hæc mando vobis. 265

In feſto S. Iacobi apoſtoli.

Epiſt. Puto, quòd Deus nos apoſtolos. j. Cor. 4. num. 9. C. vſq; ad num. 16. C. Rogo ergo. 279

Euang. Acceſſit ad Ieſum mater filiorũ Zebedęi. Mat. 20. nu. 20 C. vſq; ad num. 24. C. Et audientes. 245

S. Pantaleonis martyris.

Epiſt. Memor eſto dominum Ieſum Chriſtum. ij. Tim. 2. nu. 8. B. vſque ad num. 12. B. & 2. cap. 3. num. 10. vſque ad num. 13. C. Multi autem. 289 & 290

Euang. Nihil opertum quod non reueletur. Mat. 10. num. 26. C. vſq; ad num. 34. D. Nolite arbitrari. 243

SS. Nazarij, Celſi, & Victoris martyrum, & Innocentij Papę & confeſſ.

Epiſt. Reddidit Deus iuſtis mercedem. Sap. 10. num. 17. D. vſq; ad num. 21. D. Quoniam ſapientia. 261

Euang. Cùm audieritis prælia. Luc. 21. nu. 9. B. vſq; ad nu. 19. D. Cum videritis. 259

S. Marthæ virginis.

Epiſt. Qui gloriatur in Domino glorietur. ij. Cor. 10. num. 17. D. vſque ad cap. 11. num. 3. A. Timeo autem. 283

Euang. Intrauit Ieſus in quoddam caſtellum. Luc. 10. num. 38. G. vſq; ad finem capitis. 256

SS. Abdon & Senen marty.

Epiſt. Exhibeamus noſmetipſos. ij. Cor. 6. num. 4. A. vſque ad num. 11. C. Os noſtrum. 282

Euang. Videns Ieſus turbas aſcendit in montem. Mat. 5. num. 1. A. vſq; ad num. 12. B. Sic enim. 271

FESTA AVGVSTI.

In feſto S. Petri ad Vincula.

Epiſt. Miſit Herodes rex manus. Act. 12. num. 1. A. vſque ad num. 12. B. Conſideranſq;. 270

Euang. Venit Ieſus in partes Cęſareę Philippi. Mat. 16. num. 13. B. vſq; ad num. 20. C. Tunc præcepit. 244

S. Stephani Papę & martyris.

Epiſt. A Mileto autem Paulus mittẽs Epheſum Act. 20. num. 17. G. vſq; ad num. 32. D. Et nunc ecce alligatus. 272 & 273

Euang. Siquis vult venire poſt me. Mat. 16. num. 24. D. vſq; ad num. 28. D. Amen dico. 244

In inuentione S. Stephani protomarty.

Epiſt. Stephanus autem plenus gratia & fortitudine. Act. 6. num. 8. B. vſq; ad num. 21. C. & cap. 7. num. 54. G. vſq; ad num. 61. G. Saulus autem. 268 & 269

Euang. Ecce ego mitto ad vos prophetas Matth. 34. D. vſq; ad finem capitis. 246

In feſto S. Dominici confeſſ.

Epiſt. Teſtificor coram Deo & Chriſto. ij. Timot. 4. num. 1. A. vſq; ad num. 9. B. Feſtina ad me. 290

Euang. Sint lumbi veſtri præcincti. Luc. 12. num. 35. E. vſq; ad num. 41. E. Ait autem. 257

In feſto S. Mariæ ad Niues.

Epiſt. Ab initio & ante ſecula. Eccl. 24. num. 14. A. vſq; ad numer. 17. B. Quaſi cedrus. 266

Euang. Loquente Ieſu ad turbas Luc. 11. num. 27. D. vſque ad num. 29. D. Turbis autem. 257

In feſto Transfigurationis domini noſtri Ieſu Chriſti.

Epiſt. Non doctas fabulas ſecuti. ij. Pet. 1. cap. 1. num. 16. C. vſq; ad num. 20. D. Hoc primùm. 295

Euang. Aſſumpſit Ieſus Petrum & Iacobum, & Iohannẽ. Mat. 17. num. 1. A. vſq; ad num. 10. B. Et interrogauerunt. 245

S. Donati epiſcopi & martyris.

Epiſt. Omne gaudium exiſtimate. Iac. 1. num. 22. A. vſq; ad nu. 13. B. Nemo cum. 293

Euang. Videte, & vigilate, & orate. Marc. 13. num. 33. D. vſq; ad finem capitis. 252

SS. marty. Cyriaci, Largi, & Smaragdi.

Epiſt. Gratias agimus Deo ſine intermiſſione. j. Theſſ. 2. num. 13. B. vſq; ad num. 17. D. Nos autem fratres. 287

Euang. Euntes in mundum vniuerſum. Marc. 16. num. 15. C. vſque ad num. 19. D. Et dominus quidem. 253

In Vigilia S. Laurentij.

Epiſt. Confitebor tibi domine rex. Eccl. 51. num. 1. A. vſque ad num. 13. B. Exaltaſti. 172

Euang. Siquis vult venire poſt me. Matth. 16. num. 24. D. vſq; ad num. 28. D. Amen dico. 244

In feſto S. Laurentij martyris.

Epiſt. Qui parcè ſeminat, parce & metet. ij. Cor. 9. nu. 6. B. vſq; ad num. 11. C. In omnibus. 283

Euang. Amen amen dico vobis, Niſi granum. Ioh. 12. nu. 24. D. vſque ad num. 27. D. Nunc anima mea. 265

Infra Octa. S. Laurentij fit ſicut in die.

In die SS. Tiburtij & Suſannæ, fit de communi.

S. Claræ de communi virg.

SS. Hyppoliti & Caſſiani de communi.

In Vigilia Aſſumptionis Beatæ Mariæ.

Epiſt. Ego quaſi vitis fructificaui. Eccl. 24. num. 23. B. vſque ad num. 31. C. Hęc omnia. 168

Euang. Loquente Ieſu ad turbas. Luc. 11. num. 27. D. vſque ad num. 29. D. Turbis autem. 257

In Aſſumptione Beatę Mariæ Virginis.

Epiſt. In omnibus requiem quęſiui. Eccl. 24. num. 11. A. vſque ad num. 21. B. Et quaſi ſtorax. 167

Euang. Intrauit Ieſus in quoddam caſtellũ. Luc. 10. num. 38. G. vſq; ad finem capitis. 256

Infra Octa. B. Mariæ fit ſicut in die.

In Octa. S. Laurentij.

Epiſt. Qui parce ſeminat parce & metet. ij. Cor. 9. num. 6. B. vſque ad num. 11. C. In omnibus. 283

Euang. Niſi granum frumenti. Iohan. 12. num. 24. D. vſque ad num. 27. D. Nunc anima mea. 265

S. Agapiti martyris de communi vnius mar.

S. Bernardi Abbatis.

Epiſt. Iuſtus cor ſuum tradet ad vigilandum. Eccl. 39. nu. 6. A. vſq; ad num. 15. B. Si permanſerit. 170

Euang. Ecce nos reliquimus omnia. Matt. 19. num. 27. D. vſq; ad num. 30. D. Multi autem. 245

In Octa. Aſſumptionis B. Mariæ.

Epiſt. In omnibus requiem quęſiui. Eccl. 24. num. 11. A. vſq; ad num. 21. B. Et quaſi ſtorax. 167

Euang. Intrauit Ieſus in quoddam caſtellum. Luc. 10. nu. 38. G. vſque ad finem capitis. 256

In Vigilia S. Bartholomęi apoſtoli.

Epiſt. Benedictio domini ſuper caput iuſti. Eccle. 44. & 45. num. 25. D. vſq; ad num. 10. B. Et coronati. 171

Euang. Hoc eſt præceptum meum. Iohan. 15. num. 12. B. vſque ad num. 17. C. Hæc mando vobis. 265

In feſto S. Bartholomęi apoſtoli.

Epiſtola, Vos eſtis corpus Chriſti & membra de membro. 1. Corin. 12. nu. 27. vſque ad finem capitis. 280

Euang.

Euang. Exijt Ieſus in montem orare. Luc.6.nu.12.B. vſq; ad num.20.C. Et ipſe eleuans. 255

S.Ludouici confeſſoris.

epiſt. Iuſtum deduxit Dñs per vias rectas. Sap.10.nu.10.B. vſq; ad nu.15.C. Hæc populum. 161

euang. Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquã. Luc.19.nu.12.C. vſq; ad nu.27.D. Veruntamen. 259

S.Zeſerini Papæ & mart.

epiſt. Benedictus Deus & pr̃ dñi noſtri Ieſu Chriſti.ij.Cor.8. num.3.A. vſq; ad num.8.B. Non enim. 281

Euang. Si quis vult venire poſt me. Mat.16.nu.24.D. vſq; ad nu.28.D. Amen dico. 244

In feſto S.Auguſtini epiſcopi, & confeſſoris, & Eccleſiæ doctoris.

Epiſt. Teſtificor coram Deo, & Chriſto.ij.Tim.4.nu.1.A. vſque ad nu.9.B. Feſtina ad me. 290

Euang. vos eſtis ſal terræ. Matt.5.nu.13.B. vſq; ad nu.20.C. Dico enim 241

In Decollatione S.Iohannis Baptiſtæ.

Epiſt. Factum eſt verbum domini ad me dicens. Accinge lumbos tuos. Ier.1.nu.17.D. vſq; ad finem capitis 184

Euang. Miſit Herodes, ac tenuit Iohãnem. Mar.6.nu.17.C. vſque ad num.30.D. Et conuenientes. 250

SS.Felicis, & Adaucti martyrum.

Epiſt. Reddidit Deus iuſtis mercedem. Sap.10.nu.17.D. vſq; ad nu.21.D. Quoniam ſapientia. 161

Euang Qui vos audit, me audit. Luc.10.nu.16.B. vſq; ad nu.21.D. In ipſa hora. 256

FESTA SEPTEMBRIS.

S.Egidij Abbatis.

EPiſt. Dilectus Deo & hominibus. Eccl.45.nu.1.A. vſq; ad nu.6.A. docere Iacob. 171

Euang. Ecce nos reliquimus omnia. Mat.19.nu.27.D. vſque ad nu.30.D. Multi autem. 245

In natiuitate S.Mariæ virg.

epiſt. Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum. Prouer.8.nu.22.C. vſq; ad nu.35.D. Qui autem. 152

euang. Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid. Mat.1.A. vſq; ad nu.17.C. Omnes itaq;. 241

In exaltatione S.Crucis.

epiſt. Chriſtus factus eſt pro nobis obediẽs, philip.2.nu.8.B. vſq; ad nu.12.B. Itaq; cariſſimi. 286

euang. Nunc iudicium eſt mundi. Ioh.12.nu.31.E. vſq; ad nu.36.F. Hæc locutus. 265

In octa.S.Mariæ.

epiſt. Dñs poſſedit me in initio viarum ſuarum. Prouerb.8. nu.22.C. vſq, ad nu.51.D. Qui autem. 152

euang. Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid. Mat.1.A. vſq; ad nu.17.C. Omnes itaq;. 241

SS.Pontifi.& mart.Cornelij, & Cypriani.

epiſt. Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, Sap.3.nu.1.A. vſq; ad nu.9.B. Qui confidunt. 160

euang. Cùm audieritis prœlia. Luc.21.num.9.B. vſq; ad nu.19.D. Cùm autem videritis. 259

In vigilia S.Matthæi apoſtoli.

epiſt. Benedictio dñi ſuper caput iuſti. Eccl.44.& 45.num.25.D. vſq; ad nu.10.B. & coronauit. 171

euang. Vidit Ieſus publicanum nomine Leui. Lu.5.nu.27.F. vſq; ad nu.55.F. At illi dixerunt. 254

In feſto S.Matthæi apoſtoli, & euangeliſtæ.

epiſt. Similitudo vultus quatuor animalium. Eze.1.nu.5.A. vſq; ad nu.15.D. Cùmq; aſpicerem. 200

euang. Vidit Ieſus hominem ſedẽtem in thelonio Matthęũ noîe. Mat.9.nu.9.A. vſq; ad nu.14.B. Tũc acceſſerũt. 242

SS.Mart.Mauritij, & ſociorum.

epiſt. Reſpondit vnus de ſenioribus, & dixit mihi. Apoch.7. nu.13.C. vſq; ad finem capitis. 29

euang. Videns Ieſus turbas, aſcẽdit in montẽ. Mat.5.nu.1.8 vſq; ad nu.12.B. Sic enim. 271A.

S.Lini papæ, & mart.

epiſt. Benedictus Deus, & pater dñi nr̃i Ieſu Chri.ij.Cor 8. nu.3.A. vſq; ad nu.8.B. Non enim 281

euang. Si quis vult venire poſt me. Mat.16.nu.24.D. vſq; ad nu.28.D. Amen amen dico. 244

SS.mart.Cypriani, & Iuſtinæ.

epiſt. Rememoramini priſtinos dies. Heb.10.nu.32.F. vſq; ad nu.39.G. Quòd ſi ſubtraxerint. 292

euang. Sedente Ieſu ſuper mõtem Oliueti. Mat.24.nu.3.A. vſq, ad nu.14.B. Et prædicabitur. 240

SS.mart.Coſmæ, & Damiani.

epiſt. Iuſti autem in perpetuum viuent. Sap.5.nu.16.C. vſq; ad nu.21.D. acuet autem. 160

euang. Deſcendens Ieſus de monte. Luc.6.nu.17.C. vſque ad num.24.D. Secundùm hęc faciebant. 255

In Feſto S.Hieronymi presbyteri, confeſſoris, & Eccl.doct.

epiſt. Teſtificor corã Deo, & Chriſto Ieſu.ij.Tim.4.nu.1.A. vſq; ad nu.9.B. Feſtina ad me. 290

euang. Vos eſtis ſal terræ. Mat.5.nu.13.B. vſq; ad nu.20.C. Dico enim. 241

FESTA OCTOBRIS.

S.Remigij epiſcopi & confeſſ.

EPiſt. Ecce ſacerdos magnus: cuius loca per capita Eccle. 44.& 45. ſparſim colliges: nẽpè, Placuit Deo, eccl.44. nu.16.C. Inuentus eſt iuſtus nu.17.C. Non eſt inuentus nu.20.C. Ideo iureiurando. nu.22.C. Benedictionẽ num.25.D. Magnificauit eum, eccl 45.nu.3.A. Statuit ei.nu.8. A. Fungi ſacerdotio. nu.19.C. finem in odorem ſuauitatis.nu.20.C. 171

euang. Homo quidam peregrè proficiſcẽs. Mat.25.nu.14. B. vſq; ad nu.24.C. Accedens autem. 247

S.Franciſci confeſſ.

epiſt. Mihi autem abſit gloriari. Gal.6.nume.14.D. vſq; ad finem capitis. 284

euang. Confiteor tibi pater. Mat.11.nu.25.D. vſq; ad finem capitis. 243

S.Marci papæ, & confeſſ.

epiſt. Plures facti ſunt ſacerdotes. Heb.7.nu.23.B. vſque ad nu.28.D. Lex enim. 291

euang. Vigilate, quia neſcitis qua hora. Mat.24.nu.42.D. vſque ad nu.48.D. Si autem. 247

SS.Dionyſij, Ruſtici. & Eleutherij.

epiſt. Stans Paulus in medio Areopag. Act.17.nu.22.E. vſq; ad finem capitis. 272

euang. Deſcendens Ieſus de monte. Luc.6.nu.17.C. vſq; ad nu.24.D. Secundùm hęc faciebant. 255

S.Calliſti papæ & mart.

epiſt. Omnis pontifex ex hominibus. Heb.5.nu.1.A. vſque ad nu.5.B. Sic & Chriſtus. 291

euang. Si quis venit ad me. Luc.14.num.26.E. vſq; ad num.34.G. Bonum eſt. 258

S.Lucæ euangeliſtæ.

epiſt. Gratias ago Deo, qui dedit eãdem.ij.Cor.8.nu.16.C. vſq; ad finem capitis. 282.& 283.

euang. Deſignauit Dñs, & alios ſeptuagintaduos. Luc.10. nu.1.A. vſq; ad nu.12.B. Dico vobis. 256

S.Hilarionis. Abbatis.

epiſt. Dilectus Deo & hominibus. Eccl.45.nu.1.A. vſq; ad nu.6.A. docere Iacob. 171

euang. Ecce nos reliquims omnia. Mat.19.nu.27.D. vſq; ad nu.30.D. Multi autem. 245

SS.mart.Chriſanti, & Dariæ.

epiſt. Iuſtorum animæ in manu Dei. Sap.3.num.1.A. vſq; ad nu.9.B. Qui confidunt. 160

euang. Cùm audieritis prœlia. Luc.21.nu.9.B. vſq; ad num 19.D. Cùm autem videritis. 259

S.Euariſti papæ, & mart.

epiſt. Beatus vir qui ſuffert. Iac.1.num.12.B. vſq; ad nu.19.C. Scitis fratres. 293

euang.

euang. Siqs venit ad me. Luc. 14. nu. 26. E. vſque ad nu. 34. G Bonum eſt. 258

Vigilia SS. Simonis, & Iudæ Apoſtolorum.

epiſt. Spectaculum ſacti ſumus. j. Cor. 4. num. 9. C. vſque ad nu. 15. C. Nam ſi decem. 219

euang. Ego ſum vitis vera, & pater. Ioh. 5. num. 1. A. vſque ad nu. 8. B. quem cum non videritis. 294

In feſto apoſtolorum Simonis & Iudæ.

epiſt. Vnicuiq; noſtrum data eſt gratia. Ephe. 4. nu. 7 A. vſq; ad nu. 14. C. vt iam. 285

euang. Hæc mando vobis. Iohã. 15. nu. 17. C. vſq; ad nu. 26. D. Cum autem venerit. 265

In vigilia Omnium Sanctorum.

epiſt. Ecce ego Iohannes vidi in medio throni. Apoc. 5. nu. 6. B. vſq; ad num. 13. D. Et omnem. 297

euang. Deſcendens Ieſus de monte. Luc. 6. nu. 17. C. vſq; ad nu. 24. D. Secundùm hęc faciebant. 255

FESTA NOVEMBRIS.

In feſto Omnium Sanctorum.

EPiſtola, Ecce, ego Iohannes vidi alterum angelum. Apoch. 7. nume. 2. A. vſque ad num. 13. D. Et reſpondit. 298

euang. Videns Ieſus turbas aſcendit in montem Mat. 5. nu. 1. A. vſq; ad nu. 12. B. Sic enim. 271

Commemoratio Omnium fidelium Defunctorum.

Quære in epiſtolis & euang. votiuis in fine huius Indicis por dinem. fol. 4

In oct. Omnium Sanctorum.

Dicitur ſicut in Die vt ſup.

In Dedicatione Baſilicæ Saluatoris.

epiſt. Vidi ciuitatem Sanctam Ieruſalẽ. Apoch. 21. nu. 2. A. vſq; ad nu. 5. B. Et dixit mihi. 300

euang. Ingreſſus Ieſus perambulabat Iericho. Luc. 19. nu. 1. A. vſq; ad nu. 10. B. venit enim. 259

SS. mart. Tryphonis, Reſpicij, & Nimphæ.

epiſt. Non ſunt condignæ paſſiones. Roma. 8. nu. 18. D. vſq; ad nu. 24. D. Spe enim ſacti. 277

euang. Attendite à fermento Phariſęorum. Luc. 12. nu. 1. A. vſq; ad nu. 10. B. Et omnis. 257

S. Martini epiſcopi, & confeſſ.

epiſt. Ecce ſacerdos magnus, cuius loca per cap. Eccl. 44. & 45. ſparſim colliges: nempè, Placuit Deo, Eccleſ. 44. nu. 16. C. Inuentus eſt iuſtus. nu. 17. C. Non eſt inuentus, nu. 20. c. Ideo iureiurando nu. 22. C. Benedictionem. num. 25. D. Magnificauit eum, Eccl. 45. nu. 3. A. Statuit ei. nu. 8. A. Fũgi ſacerdot. nume. 19. C. finis. In odorem ſuauitatis. nume. 20. C. 171

euang. Nemo accendit lucernam. Lu. 11. num. 33. E. vſq; ad nu. 37. E. Et cùm. 257

S. Martini papæ & mart.

epiſt. Benedictus Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti. ij. Cor. 8. nu. 3. A. vſq; ad nu. 8. B. Non enim. 281

euang. Si quis vult venire poſt me. Mat. 16. nume. 24. D. Vſq; ad nu. 28. D. Amen dico. 244

S. Gregorij Thaumaturgi epiſcopi, & confeſſ.

Epiſt. Ecce ſacerdos magnus, cuius loca per cap. Eccle. 44. & 45. ſparſim colliges: nempè, Placuit Deo, eccl. 44. nu. 16. C. Inuentus eſt iuſtus. nu. 17. C. Non eſt inuentus. nu. 20. C. Id eo iureiurando. nu. 22. C. Benedictionem. nu. 25. D. Magnificauit eum, eccl. 45. num. 3. A. Statuit ei. nume. 8. A. Fungi ſacer. nu. 19. C. Finis, In odorem ſuauitatis. nume. 20. C. 171

euang. Habete fidem Dei. Mar. 11. nu. 22. C. vſq; ad nu. 25. C. Et cùm. 251

In Dedicatione Baſilicæ Apoſtolorum Petri & Pauli.

epiſt. Vidi ciuitatem ſanctam Ieruſalem. Apoc. 21. nu. 2. A. vſq; ad nu. 5. B. Et dixit mihi. 300

euang. Ingreſſus Ieſus perambulabat Iericho. Lu. 19. nu. 1. A. vſq; ad nu. 10. B. Venit enim. 259

S. Pontiani martyris.

epiſt. Beatus vir qui ſuffert. Iac. 1. nu. 12. B. vſq; ad nu. 19. C. Scitis fratres. 293

euang. Siquis venit ad me, Luc. 14. nu. 26. e. vſq; ad nu. 34. G. Bonum eſt. 258

S. Ceciliæ virg. & mart.

epiſt. Domine Deus meus exaltaſti. eccl. 51. nu. 13. B. vſque ad nu. 18. B. Cùm adhuc. 172

euang. Simile eſt regnum cælorum decem virginibus. Mat. 25. nu. 1. A. vſque ad nu. 14. B. Sicut enim. 247

In feſto S. Clementis Papæ & mart.

epiſt. Imitatores mei eſtote. philip. 3. nu. 17. D. vſque ad cap. 4. nume. 4. A. Gaudete in Domino. 286

euang. Vigilate quia neſcitis qua hora. Mat. 24. nu. 42. D. vſque ad nu. 48. D. Si autem. 247

S. Griſogoni marty.

epiſt. Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas. Sapien. 10. nume. 10. B. vſque ad nume. 15. C. Hæc populum. 161

euang. Nolite arbitrari, quia venerim. Mat. 10. nu. 34. D. vſq; ad finem capitis. 243

S. Catherinæ virg.

epiſt. Confitebor tibi Domine rex. Ecc. 51. nu. 1. A. vſque ad nu. 13. B. Exaltaſti ſuper. 172

euang. Simile eſt regnum cælorum decem virginibus. Mat. 25. nu. 1. A. vſq; ad nu. 14. B. Sicut enim. 247

S. Petri Alexandrini.

epiſt. Beatus vir qui ſuffert tentationem. Iac. 1. nu. 12. B. vſq; ad nu. 19. C. Scitis fratres. 293

euãg. Si quis venit ad me. Lu. 14. nu. 26. e. vſq; ad nu. 34. G. Bonum eſt. 258

COMMVNE SANCTORVM.

In Vigilia vnius apoſtoli.

EPiſtola. Benedictio Domini ſuper caput iuſti. eccl. 44. & 45. nu. 25. D. Vſq; ad nu. 10. B. & coronauit. 171

euang. Hoc eſt pręceptum meum. Iohã. 15. nu. 12. B. vſq; ad nume. 17. C. Hæc mando vobis. 265

VNIVS MART. PONT.

Commune.

EPiſtola. Beatus vir qui ſuffert. Iacob. 1. nu. 12. B. vſq; ad ad nu. 19. C. Scitis fratres. 293

euang. Si quis venit ad me. Lu. 14. nu. 26. e. vſq; ad nu. 34. G. Bonum eſt. 258

Item. Alia epiſt. Benedictus Deus, & pater Domini noſtri. ij. Cor. 8. num. 3. A. vſq; ad nu. 8. B. Non enim. 281

euang. Si quis vult venire poſt me. Mat. 16. nu. 24. D. vſque ad nu. 28. D. Amen dico. 244

VNIVS MART. NON PONT.

Commune.

EPiſtola. Iuſtum deduxit dominus per vias rectas. Sapiẽtiæ. 10. nume. 10. B. vſque ad nume. 15. C. Hæc populum. 161

euang. Nolite arbitrari, quia venerim. Mat. 10. nu. 34. D. vſque ad finem capitis. 243

Item. Alia epiſt. Memor eſto. ij. Timo. ij. nu. 8. B. vſq; ad nu. 13. B. & cap. 3. num. 10. C. vſque ad num. 13. C. Multi autem. 289. & 290

euang. Nihil opertum quod non reueletur. Matth. 10. nume. 26. C. vſque ad nume. 34. D. Nolite arbitrari. 243

Aliæ in communi vnius marty.

epiſt. Omne gaudium. Iac. 1. nu. 2. A. vſq; ad nu. 13. B. Nemo cùm tentatur. 293

Item alia, Cõmunicantes Chriſti paſſionibus. j. Pet. 4. nu. 13. C. vſq; ad finem capitis. 294. & 295

Euang. Amen amen dico vobis, Niſi granũ frumenti. Ioh. 12. num. 24. D. vſq; ad num. 27. E. Nunc anima. 265

VNIVS MARTYRIS

Commune Tempore Paſchali.

EPiſt. Stabunt Iuſti in magna conſtantia. Sap. 5. num. 1. A. vſq; ad num. 6. A. Ergo errauimus. 160

Vel alia epiſt. Memor eſto. ij. Timot. 2. num. 8. B. vſq; ad num. 12. B. & à cap. 3. numer. 10. C. vſque ad numer. 13. C. Multi autem. 289 & 290

Euang. Ego ſum vitis vera: & pater. Ioh. 5. num. 1. A. vſque ad num. 8. B. In hoc clarificatus. 265

PLVRIVM MARTYRVM

Commune tempore Paſchali.

EPiſt. Benedictus Deus, & pater domini. j. Petr. 1. nu. 3. A. vſque ad num. 8. B. Quem cum non videritis. 294

Euang. Ego ſum vitis & vos palmites Ioh. 15. num. 5. A. vſque ad num 12. B. Hoc eſt præceptum. 265

Alia epiſt. Poſt hæc ego Iohannes audiui. Apoc. 19. num. 1. A. vſque ad num. 10. B. Et cecidi. 299 & 300

Euang. Amen amen dico vobis: quia plorabitis. Ioh. 16. num. 20. C. vſq; ad num. 23. D. Et in illo. 266

Commune plurium martyrum, Extra tempus Paſchale.

EPiſt. Iuſtorum animæ in manu Dei Sap. 3. nu. 1. A. vſque ad num. 9. B. Qui confidunt. 160

Euang. Cum audieritis prælia. Luc. 21. num. 9. B. vſque ad nu. 19. D. Cum autem videritis. 259

Alia epiſt. Iuſti autem in perpetuum viuent. Sap. 5. nu. 16. C. vſq; ad num. 21. D. Acuet autem. 160

Euang. Deſcendens Ieſus de monte. Luc. 6. num. 17. C. vſq; ad num. 24. D. Secundum hæc faciebant. 255

Alia epiſt. Rememoramini priſtinos dies. Hebr. 10. num. 32. F. vſq; ad num. 39. G. Quòd ſi ſubtraxerint. 292

Euang. Sedente Ieſu ſuper montem Oliueti, Mat. 24. num. 3. A vſque ad num. 14. B. Et prædicabitur. 246

Alia epiſt. Reddidit Deus iuſtis mercedem. Sap. 10. nu. 17. D. vſq; ad num. 21. D. Quoniam ſapientia. 161

Item epiſt. Iuſtificati ex fide. Rom. 5. num. 1. A. vſq; ad numer. 6. B. Vt quid. 276

Item epiſt. Non ſunt condignę paſſiones. Rom. 8. num. 18. D. vſque ad num. 24. D. Spe enim ſalui. 277

Item epiſt. Exhibeamus noſmetipſos. ij. Cor. 6. num. 4. A. vſq; ad num. 11. C. Os noſtrum. 282

Item epiſt. Sancti per fidem vicerunt regna. Heb. 11. num. 33. F. vſq; ad num. 40. G. Non acceperunt. 292

Item epiſt. Reſpondit vnus de ſenioribus, & dixit mihi. Apo. 7. num. 13. C. vſque ad finem capitis. 298

Euang. Videns Ieſus turbas aſcendit in montem. Mat. 5. num. 1. A. vſq; ad num. 12. B. Sic enim. 271

Euang. Confiteor tibi pater. Matth. 11. num. 25. D. vſque ad finem capitis. 243

Euang. Væ vobis qui ædificatis. Luc. 11. numer. 47. F. vſque ad num. 52. G. Væ vobis. 257

Euang. Qui vos audit, me audit. Luc. 10. numer. 16. B. vſque ad num. 21. D. In ipſa hora. 256

Euang. Attendite a fermento Phariſæorum. Luc. 12. num. 1. A. vſq; ad num. 12. B. Et omnis. 257

CONFESSORVM PONTIF.

Commune.

EPiſt. Ecce ſacerdos magnus cuius loca per cap. Eccl. 44. & 45. ſparſim colliges: nempè, Placuit Deo. Eccl. 44. num. 16. C. Inuentus eſt iuſtus, num. 17. C. Non eſt inuentus, num. 20. C. Ideo iureiurando, num. 22. C. Benedictionem, numer. 25. D. Magnificauit eum, Eccleſ. 45. num. 3. A. Statuit ei num. 8. A. Fungi ſacer. num. 19. C. finis In odorem ſuauitatis num. 20. C. 171

Euang. Homo quidam peregrè proficiſcens. Matt. 25. nu. 13. A. vſque ad num. 24. C. Accedens. 247

Alia epiſt. Plures facti ſunt ſacerdotes. Heb. 7. nu. 23. D. vſque ad num. 28. D. Lex enim. 291

Euang. Vigilate quia neſcitis qua hora. Matth. 24. num. 42. D. vſq; ad num. 48. D. Si autem. 247

Item alia epiſt. Omnis pontifex ex hominibus. Hebr. 5. numer. 1. A. vſque ad num. 5. B. Sic & Chriſtus. 291

Item epiſt. Mementote præpoſitorum veſtrorum Hebræ. 13. num. 7. B. vſq; ad num. 18. D. Vt cum gaudio. 293

Euang. Nemo accendit lucernam. Luc. 11. num. 33. E. vſque ad num. 37. E. Et cùm. 257

Euang. Videte, vigilate, & orate. Marc. 13. num. 33. D. vſque ad finem capitis. 252

DOCTORVM

Commune.

EPiſt. Teſtificor coram Deo & Chriſto. ij. Timo. 4. nu. 1. A. vſq; ad num. 9. B. Feſtina ad me. 290

Euang. Vos eſtis ſal terræ. Matth. 5. num. 13. B. vſq; ad nu. 20. C. Dico enim. 241

Alia epiſt. Iuſtus cor ſuum tradet. Eccl. 39. num. 6. A. vſque ad num. 15. B. Si permanſerit. 170

CONFESSORVM NON PONT.

Commune.

EPiſt. Beatus vir, qui inuentus. Eccl. 31. nu. 8. A. vſq; ad nu. 13. B. Supra menſam. 169

Euang. Sint lumbi veſtri præcincti. Luc. 12. num. 35. E. vſq; ad num. 41. E. Ait autem. 257

Item alia epiſt. Spectaculum facti ſumus. j. Cor. 4. num. 9. C. vſque ad num. 15. C. Nam ſi decem. 279

Euang. Nolite timere puſillus grex. Luc. 12. num. 32. D. vſq; ad num. 35. E. Sint lumbi. 257

Item alia epiſt. Quæ mihi fuerunt lucra. Philip. 3. numer. 7. A. vſque ad num. 13. C. Fratres ego. 286

Euang. Homo quidam nobilis abijt. Luc. 19. num. 12. C. vſque ad num. 27. D. Veruntamen. 259

ABBATVM COMMVNE.

EPiſt. Dilectus Deo & hominibus. Eccl. 45. num. 1. A. vſq; ad num. 6. A. Docere Iacob. 171

Euang. Ecce nos reliquimus omnia, Matt. 19. nu. 27. D. vſque ad num. 30. D. Multi autem. 245

VIRGINVM ET MARTYRVM

Commune.

EPiſt. Confitebor tibi domine rex. Eccl. 51. nu. 1. A. vſque ad num. 13. B. Exaltaſti ſuper. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum decem virginibus. Mat. 25. num. 1. A. vſque ad num. 14. B. Sicut enim. 247

Alia epiſt. Domine Deus meus exaltaſti. Eccl. 51. nu. 13. B. vſq; ad num. 18. B. Cum adhuc. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro abſcõdito. Matt. 13. num. 44. F. vſq; ad num. 53. G. & factum eſt. 244

Alia epiſt. Qui gloriatur, in domino. ij. Cor. 10. nu. 17. D. vſq; ad cap. 11. num. 3. A. Timeo autem. 283

Euang. Simile eſt regnum cęlorum decem virginibus. vt ſ.

Alia epiſt. De virginibus præceptum Domini non habeo. j. Cor. 7. nu. 24. E. vſq; ad num. 34. F. Quæ autẽ nupta. 279

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro. vt ſupra.

Pro vna martyre non virgine.

EPiſt. Confitebor tibi domine rex. Eccl. 51. nu. 1. A. vſq; ad num. 13. B. Exaltaſti ſuper. 172

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro. vt ſupra.

Pro nec virg. nec marty,

EPiſt. Mulierem fortem. Prouer. 31. num. 10. A. vſque ad finem capitis. 157

Euang. Simile eſt regnum cęlorum theſauro. vt ſupra.

Alia epiſt. Viduas honora. j. Tim. 5. num. 2. A. vſq; ad nu. 11. C. Adoleſcentiores autem. 289

DEDICATIONIS ECCLESIÆ

Commune.

EPiſt. Vidi ciuitatem ſanctam Ieruſalem. Apo. 21. nu. 2. A. vſque ad num. 5. B. Et dixit mihi. 300

Euang. Ingreſſus Ieſus perambulabat Iericho. Luc. 19. nu. 1. A. vſq; ad num. 10. B. Venit enim. 259

VOTIVÆ

Sanctę Trinitatis.

EPiſt. Gaudete, perfecti eſtote. ij. Cor. 13. num. 11. D. vſque ad finem capitis. 284

Euang. Cum venerit paraclitus. Iohan. 15. nume. 16. D. vſque ad cap. 26. nume. 4. A. Hæc autem vobis ab initio. 261

Voti-

Votiua de Angelis.

EPiſt. Audiui vocem angelorum. Apocalip.5. num.11.C. vſque ad finem capitis. 297

Euang. Vidit Ieſus Nathanael. Iohan.1.num.47.G.vſq; ad finem capitis. 261

Votiua de Apoſtolis.

EPiſt. Per manus apoſtolorum fiebant. Act.5. numer.12.B. vſque ad num.17.Exurgens autem. 268

Euang. Ecce nos reliquimus omnia. Matth.19. numer.27.D. vſque ad numer.30.D.Multi autem erunt. 245

Votiua de Spiritu ſancto.

EPiſt. Cùm audiſſent apoſtoli qui erant Ieroſolymis. Act.8. num.14.D.vſque ad num.18.C. Cum vidiſſet. 269

Euang. Siquis diligit me, ſermonem. Ioh.14. num.23.C.vſq; ad num.31.Surgite. 265

Votiua de ſancta Cruce.

EPiſt. Chriſtus factus eſt pro nobis obediens. Philip.2. numer.8.A. vſque ad 12.B. Itaque. 286

Euang. Aſſumpſit Ieſus duodecim diſcipulus. Matth.20. numer.17.B.vſque ad num.20.C. Tunc acceſſit. 245

Votiua de Paſſione Domini.

EPiſt. Effundam ſuper domum Dauid. Luc.12. num.10.C. vſque ad cap.13.num.7.C. & conuertã manum. 227

Euang. Sciens Ieſus quia iam conſummata ſunt. Iohan.19. numer.28.E.vſque ad nu.35.F. Et ille. 266

IN MISSIS VOTIVIS
de ſancta Maria.

Ab Aduentu, vſque ad Natiuitatem.

EPiſt. Pete tibi ſignum à Domino. Iſa.7.num.10.B.vſque ad num.16.C.Quia antequam. 174

Euang. Miſſus eſt angelus. Luc.1. num.26.C. vſque ad num. 39.D. Et diſceſſit. 253

A Natiuitate, vſque ad Purificationem.

EPiſt. Apparuit benignitas & humanitas. Tit.3. num.4.A. vſque ad num.8.B. Fidelis ſermo. 290

Euang. Paſtores loquebantur ad inuicem. Luc.2.numer.15.B. vſque ad num.21.C. Et poſtquam. 253

A Purificatione, vſque ad Paſcha.

EPiſt. Ab initio & ante ſecula. Eccl.24. num.14.A. vſque ad num.17.B. Quaſi cedrus. 167

Euang. Loquente Ieſu ad turbas. Luc.11.num.27.D. vſque ad num.29.D. Turbis autem. 257

A Paſcha, vſque ad Pentecoſten.

EPiſt. Ab initio & ante ſecula. Eccle.24. num.14.A. vſque ad num.17.B. Quaſi cedrus. 167

Euang. Stabant autem iuxta Crucem. Iohan.19. numer.25.E. vſq; ad num.28.E. Poſteà ſciens. 266

A Pentecoſte, vſq; ad Aduentum.

EPiſt. Ab initio & ante ſecula. Eccl.24. num.14.A. vſque ad num.17.B.Quaſi cedrus. 167

Euang. Loquente Ieſu ad turbas. Luc.11. num.27.d. vſque ad num.29.D. Turbis autem. 257

Pro quacunque neceſſitate Votiua.

EPiſt. Si iniquitates noſtræ. Ier.14.num.7.A. vſque ad numer.10.B. Hæc dicit dominus. 187

Euang. Habete fidem Dei. Marc.11.num.22.C. vſque ad num. 25.C. Et cùm. 251

Pro peccatis Votiua.

EPiſt. Condelector legi Dei. Rom.7. numer.22.D. vſque ad num.25.D. Igitur ergo. 276 & 277

Euang. Petite & dabitur vobis. Luc.11. numer.9.B. vſque ad num.14.B. Et erat. 257

Pro eligendo Pontifi.

EPiſt. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ. Hebr. 4. num.16.D. vſq; ad cap.5.num.8.C.Et quidem. 192

Euang. Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Iohã.14. nu.15.B. vſque ad num.20.C. In illo. 265

Ad tollendum ſchiſma, vel pro quacunq; neceſſitate.

EPiſt. Obſecro vos, vt dignè. Ephe.4. numer.1.A. vſque ad num.12. D. Deponite.

Euang. Subleuatis Ieſus oculis in cęlum dixit: Pater. Iohã.17. num.11.B.vſque ad num.23.D. & cognoſcat. 266

Contra Paganos.

EPiſt. Orauit Mardochęus ad Dominum dicens: Dñe Deus. Eſt.13.nu.8.B.vſq; ad num.18.D.Omnis quoq;. 124

Euang. Quis veſtrum habebit. Luc.11. num.5.A. vſque ad numer. 14.B. Et erat eijciens. 257

Votiua pro tempore belli.

EPiſt. Acceſſerunt omnes principes bellatorum. Ierem.42. num.1.A. vſque ad num.13.C.Si autem. 194

Euang. Acceſſerunt ad Ieſum diſcipuli dicentes ad Ieſum: Dic nobis. Matt.24.num.1.A.vſq; ad num.8.A. 246

Votiua pro Pace.

EPiſt. Orationem faciebant ſacerdotes. ij.Mach.1. nu.23.E. vſq; ad num.24. & num.2.A.vſq; ad nu.6.A. Et nunc.

Euang. Cum ſero eſſet die illo. Iohã.20.numer.19.E.vſque ad num.24.F.Thomas autem. 266

Votiua pro vitanda mortalitate.

EPiſt. Immiſit dominus peſtilentiam. Ij.Reg.24.num.25.C. vſque ad finem capitis. 71

Euang. Surgens Ieſus de ſynagoga. Luc.4.num.38.F. vſque ad finem capitis. 254

Votiua pro infirmis.

EPiſt. Triſtatur aliquis veſtrum. Iacob.5.num.13.C.vſque ad num.17.D. Multum enim. 294

Euang. Cum introiſſet Ieſus Capharnaum. Matt.8.num.5.A. vſque ad num.14.B.Et cum veniſſet. 242

Votiua pro ſponſo & ſponſa.

EPiſt. Mulieres viris ſuis ſubditę. Epheſ.5.num.21.E.vſq; ad finem capitis. 285

Euang. Acceſſerunt ad Ieſum Phariſæi. Matth.19.numer.3.A. vſque ad num.7.A. Dicunt illi. 245

PRO DEFVNCTIS.

EPiſtola, Ecce, myſterium vobis dico. j.Cor.15. num.51.G. vſq; ad num.58.G. Itaq; fratres. 281

Euang. Amen amen dico vobis quia venit hora, Ioh.5.nu.25.D vſque ad num.30.E. Non poſſum. 262

In depoſitione defuncti.

Alia epiſt. Nolumus vos ignorare de dormientibus. j.Theſ.4. num.13.C. vſque ad finem capitis. 288

Euang. Dixit Martha ad Ieſum, Domine ſi fuiſſes. Ioh.11.num. 21.C.vſque ad num.28.D. Et cùm. 264

In Anniuerſario defunctorum.

Alia epiſt. Vir fortiſſimus Iudas. ij.Machab.12. numer.42.F. vſq; ad finem capitis. 239

Euang. Omne quod dat mihi pater. Ioh.6.num.37.D. vſq; ad num.40.E. Hæc eſt autem. 262

In quotidianis defunctorum.

Epiſt. Audiui vocem de cęlo. Apoc.14.num.13.C. vſq; ad numer.14.C.Et vidi. 299

Euang. Ego ſum panis viuus. Iohan.6.num.51.F. vſq; ad numer.55.E. Caro enim. 263

FINIS.

[illegible]

INDEX RERVM ET SENTENTIARVM

Veteris ac Noui Teſtamenti,

In quo aduertendum multas dictiones quę in initio vocali leni ſcribi ſolent, hic ab aſpirata incipi: & ediuerſo, iuxta veram orthographiam. Præterea quę in generalioribus poni ſolent, hic in ſpecialioribus tantũ poſuimus, vt quod in dictione Chriſtus poni ſolet, Chriſtus paralyticum ſanat, id nunc in dictione paralyticus inuenies: & ita in ſimilibus. Sunt etiã exactè obſeruãda diphthongi, æ, & œ, vt ſcias quo quamq; dictionẽ loco quęrere oporteat: vt ærugo, fœcundus, fœlicitas, hœdus, mœchus.

A E τ o Deus, Apocal.1.b:22.c.
Aaronis acta leguntur, exod.4.7.28.29.32: leu.2.3: num.17.20: heb.9.b.
¶ Abalienari à Deo, Iſa.1.b: Oſee 9.d.
Abba, pater, rom.8.c: gal.4.a.
Abarim mons Moabitarũ, nu.27.c: & in hoc moritur Moyſes, conſpecta promiſſionis terra, deut.34.b.
Abdemelech, æthiops eunuchus, Ierem.38.b.
Abdenago, vir qui & Azarias dicitur, Dan.1.b.
Abdias abſcondit prophetas Dei, 3.reg.18.a.
Abdias prophetat aduerſus Edom, Abd.1.a.
Abdon iudex in Iſraël quadraginta habens filios, iudic.12.
Abel paſtor ouium gratus Deo, gen.4.a.b: heb.11.a: Mat.23.d.
Abela ciuitas in qua habitabant viri ſapientes, 2.reg.20.f.g.
Abeſam iudex in Iſraël habens 30. filios & totidẽ filias, iud.12
Abire in via cordis ſui, vel in prauitate cordis ſui, aut in volũtatibus & prauitate cordis ſui, Iſa.57.d. Ier.7.c: 11.b.
Abia ſiue abiam rex Iuda, 3.reg.15.a.
Abiathar filius Achimelech, 1.reg.22.23: & 3.reg.1.2.d.e.
Abigail vxor Nabal, 1.reg.25.
Abijci à ſe neminem vult Deus, 2.reg.14.d.
Abimelech rex Geraræ, gen.20.21.26.
Abimelech filius Gedeonis occiſis ſeptuaginta fratribus regnat ſuper Iſraël, Iudic.9.
Abinadab vir in cuius domo fuit arca Dei, 1.reg.7.a.
Abiron rebellis cum Dathan & Core, num.16.a.
Abiſag pulchra puella, 3.reg.1.a: 2.c.
Abiſai frater Ioab, 2.reg.10.
Abiu & Nadab, exod.24.d: leuit.10.a: num.3.a.
Ablactatio Iſaac, gen.21.a.
Ablactatio Samuelis, 1.reg.1.d.
Abluit Deus peccata, Iſa.4.b: 1.cor.6.e.
Abnegatio ſui in Dauide, 2.reg.15.f.
Abnegemus nos, Matth.16.d.
Abner acta & mors, à 1.reg.16: vſque ad 2.reg.3.
Abominatur Deus populum ſibi inobedientem, leu.26.e.
Abominationes gentium prohibet Deus imitari, leuit.18.d: quod non ſeruat tribus Iuda: 3.reg.14.f.
Abominatio Dei idola & idololatria, deut.7.d: 27.c.
Abominatio coram Deo quod excelſum eſt corã hominibus, Luc.16.d: Abominatio ſtans in loco ſancto, Luc.21.d.
Abrahæ acta leguntur, à gene.12. vſq; ad 25.
Abrahæ fides, rom.4.c: heb.11.b. eiuſq; obedientia, gen.22.d: 26.a: hoſpitalitas & commiſeratio erga proximos, gen.18.a
Abrahæ filij qui dicantur, Iohan.8.e: galat.3.a.
Abſalom acta, à 2.reg.13: vſq; ad 19.b.
Abſcondit faciem ſuam Deus, deut.32.c.
Abſcondi iubetur Elias, 3.reg.17.a.
Abſcondit ſe populus Iſraël metu, 1.reg.13.b.
Abſtinentia Moyſi & Eliæ, exod.34.d: 3.reg.19.b.
Abundantia rerum ſeruientibus Deo, deut.8.b.28.e.
Abundantia rerũ temporaliũ non dat vitã homini, Luc.12.b.
Abyſſus, gen.1.a: abyſſus iudicia Dei, pſal.35.b.
¶ Accaronitarum acta, 1.reg.5.b.
Accepimus omnia à Deo, 1.cor.4.b.
Acceſſus ad Deum per Chriſtum, rom.5.a: ephe.1.d: 3.b.
Aceto intingere panem, Ruth 2.c.

Biblia.

Aceto potatur Chriſtus in fiti, Matt.27.f.
Achab acta & mores, à 3.reg.16: vſque ad 22.
Acham lapidatur, & quæ illius erant comburuntur, Ioſ.7.b.
Achaz rex Iuda idololatra, 4.reg.16: 2.par.28. Iſa.7.b.
Achias, 1.reg.14.a: Achimaas, 2.reg.17.d: 18.c.
Achimélech, 1.reg.21.a: 22.c.
Achinoam vxor Dauid, 1.reg.25.g.
Achior, Iudith 6.b.14.b: Achis, 1.reg.21.d: 27.a.
Achitophel, 2.reg.15.16.17: Achur vallis, Ioſ.7.d.
Acquiſitionis populus Chriſtiani, 1.Pet.2.b.
¶ Ada vxor Lamech, gen.4.d.
Adad aduerſarius Salomoni, 3.reg.11.c.
Adæ creatio, & quæ de eo ſequuntur, gen.1.2.3.4.5.
Adam figura futuri Adæ Chriſti, rom.5.c.
Adam prior & poſterior, 1.cor.15.e.f.
Adarezer, 2.reg.8.a: 10.d.
Adeps hoſtiarum, leu.7.c: deut.32.b.
Adhærendum Deo, deut.1.a: 11.c: 13.a: Ioſ.22.a: 23.c.
Adhortat. De⁹ Salomonẽ vt ſimplici corde ambulet, 3.reg.9.a.
Adhortatur Moyſes ad ſeruanda præcepta Dei, deut.4.a.
Adioratio, 1.reg.22.c: 1.theſſ.5.d: 2.Tim.4.a.
Adiutores Dei ſunt prædicatores, 1.cor.3.b.
Adiutorium viri eſt mulier, gen.2.c.
Adoleſcentulæ quales eſſe debeant, Tit.2.a.
Adoleſcentis modeſtia, eccle.32.b.
Adoleſcens nudus fugiens quum Chriſtus comprehenderetur, Marc.14.e: Adoniç filij Dauidis, acta 3.reg.1.2.3.
Adonibezec rex, iudic.1.a.b.
Adoptati ſumus à Deo, ephe.1.a: rom.9.a: gal.4.a.
Adorandus Deus, deut.6.c: 10.d: Matth.4.b.
non Adorandi dij alieni, exod.23.e: 34.b.
Adorantes idola puniuntur, iudi.2.b: adoratores viri, Ioã.4.c
Adorari non vult angelus, apoc.19.b: 22.b.
Adorat Gedeon, iudic.7.d: item & Iſraëlitæ, exod.4 g.
Adorare aliquem, pro incuruare ſe coram eo honoris & reuerentiæ gratia, gen.18.23.33.42.43.44: 3.reg.1.
de Aduenis quid lex ſtatuat, deut.24.d: 26.a: 28.c: leui.19.g. exod.22.c: Aduentus Domini, mala.4.a: Iſa.35.c: 62.a.
Aduentus Chriſti ad iudiciũ, Mat.24.d: Luc.17.e.f: 2.Pet.3.c. Iſa.3.c: Dan.13.b: 7.d: apoc.1 a: 6.d.
Aduentum Domini expectant fideles, 1.cor.1.a.
Aduentum ſuum quare differt Dominus, 2.Pet.3.c.
Aduerſa ſuſtinenda, pſal.4. adulatio, prou.24.c: 27.a: 28.d.
non Adulatur Paulus, 1.theſſ.2.a.
non Adulterandum, exod.20.c: gen.26.a.b.
Adulter & adultera puniendi, leu.18.a.26.b: deut.22.d: 1.cor.6.b: heb.13.a: Adulterium ſpirituale, pſal.72. verſu 26.
Adulterium Dauidis, 2.reg.11.a.
Aduocatus noſter Chriſtus, 1.Ioan.2.a.
Aduram lapidant, 1.reg.22.c.
¶ Ædificare pro facere, gen.2.d.
Ædificauit Rachel domum Iſrael, Ruth 4.c.
Ædificauit Deus domos obſtetricibus, exo.1.d.
Ædificium Dei Chriſtiani, 1.cor.3.b.
Ægyptij abominantur Hebræos & paſtores ouiũ, ge.43.g.46
de Ægyptijs mala, exo.11.12: ſap.19.a: Iere.46.a: Ezech.32.c.
Ægypti deſtructio plangitur, Ezech.29.b.30.a.
Ægyptiorum & Æthiopum captiuitas prædicitur, Iſa.20.b.
in Ægyptum fugit Chriſtus, Matt.2.c.
Ægyptij non abominandi, deut.23.b.
Æmulator Deus, exod.34.b: deut.4.b: 5.a.
Æmulatur Paulus Corinthios, 2.cor.11.a.
Æneas ſanatur à Petro, act.9.f.
Ærugo propter peccata, 3.reg.8.d.
Æſtu percutiuntur non obtemperantes Deo, deut.28.e.
Ætas mundi vltima noſtra, 1.cor.9.c.
Æthiopum interitus, Soph.2.d.
¶ Affinitatis gradus, leuit.18.a.
Afflictiones ſequentibus Deos alienos, deut.13.d.
Afflictionibus exercitati Iudæi, deut.8.a.
de afflictionibus liberat Deus, deut.26.b.
Affligere animas, leu.23.e: Iſ.58.b. Afflictis ſuccurrẽdũ, ec.7.d
¶ Agabus prophe. act.11.d: 21.b.
Agag rex Amalecitarum, 1.reg.15.b.g.
Agar ancilla Saræ, gen.16. & 21.

Ager quomodò ſerendus,deu.19.e.
Agrorum termini non transferendi, deut.19.d.
Aggæus propheta,1.Eſd.5.a.& eius prophetia,Agg.1.
Aggrauare cor,1.reg.6.b.
Agni paſchalis ritus,exod.12.a.
Agnus Chriſtus,Iohan.1.d.
Agricola Adam,gene.3.d:agricola Eſau,gene.25.d.
Agricola Eliſçus vocatur ad prophetiam,3.reg.19.d.
Agricola Deus,Iohan.15.a.
Agrippa rex,actuum 26.g.
¶ Ahias propheta,3 reg.11.f.
Ahiu filius Abinadab,3.reg.6.a.
¶ Alapa percutitur Ieſus,Iohan.18.d.
Alcimus impius,1.Mach.7.a:9.f:2.Mach.14.a.
Alexander Antiochi Nobilis filius,1.Mach.10.a.
Alexander ærarius,2.Tim.4.c.
Alienos deos adorantes lapidantur,deut.17.a.
Allegoria de duobus filijs Abrahæ,galat.4.c.
Altare terreum & eius forma,exod.20.d:27.a.
Altare thymiamatis,& eius forma,exod,30.a:37.d:40.c.
Altare holocauſti,exod.27.a:38.a.
Altaris expiatio,exod.27.f.leu.16.d.
Altari ſeruiens,de eo viuere debet,1.cor.9.b.
Altare noſtrum Chriſtus,heb.13.b.
¶ de Amalecitis,exod.17.c.num.14.d:deut.25.d:1.reg.14.g.
Aman impius ſuſpenditur cum filijs,Eſth.7.d:9.c.
Amaritudo auferenda,eph.4.g:heb.12.d.
Amaſa dux exercitus Abſalom,2.reg.17.f:20.b.
Amaſias rex Iuda,4.reg.12.d.14.a.b.
Amaſias ſacerdos Bethel,Amos 7.c.
Ambitioſa charitas,1.cor.13.b.
Ambulare cum Deo,geneſ.5.d.
vt Ambulemus in vijs ſuis petit Deus,deut.10.c.11.e.
Amentia percutiuntur non obtemperantes Deo,deut.28.c.
Amicorum & inimicorum dilectio,Mat.5.f.g.
Amicos quare dicat Chriſtus apoſtolos,Iohan.15.b.
Amicitia huius mundi,inimicitia apud Deum,Iac.4.a.
Amici eleemoſynis parandi,Luc.16.a.
de Amicis multa legis,prou.12.27:eccl.6.22.37.
de Ammonitis,gen.19.g:deut.23.a:Iud.11.c:2.par.20.
contra Ammonitas,Ier.49.a:Ezech.25.a:Amos 1.d.
Ammonis inceſtus,2.reg.13.c
Amon rex Iuda.4.reg.21.d.
Amare, vide Diligere.
Amandus Deus ex toto corde,deut.11.a.
Amat Salomon mulieres Idololatras,3.reg.11.a.
Amans parentes pluſquam Chriſtum,Mat.10.d.
de Amorrhæis,gen.14.d:num.32.g:deuter.1.g.20.d:iudic.1.g:
3.reg.9.c.
Amos propheta,Amos 1.a.
Amphoræ viſio,Zach.5.c.
de Amplexu multa habes,gen.33.a:45.d.46.d.
Amran filius Caath,exod.6.c.
Amri rex Iſraël,3.reg.16.d.f.
¶ Ananias cum vxore Saphira moritur,act.5.a.
Ananias diſcipulus Chriſti,act.9.b.
Ananias princeps ſacerdotum,act.23.a.
Anathema Iericho,Ioſ.6.c.d:7.d.
Anathema qui Chriſtum negat,1.cor.16.d.
Anathema eſſe pro fratribus optat Paulus,rom.9.a.
de Ancillis Iudæorum,exod.21.b:leu.19.c:25.f:deut.15.c.
Ancilla Agar,gene.16.21.
Ancillæ Rachelis & Liæ,gen.30.
ad Ancillæ vocem Petrus negat Chriſtum.Mat.22.g.
Andreas & frater eius Simon ſequuntur Chriſtũ,Iohã.1.f:&
Ambo ab eo vocantur,Mat.4.c.
Andronicus interficitur,2.Mach.4.f.
Angelorum creatio,coloſſ.1.c.
Angeli miniſtri ſunt Dei,heb.1.c.
per Angelos data lex,act.7.e:galat.3.e:hebr.2.a.
Angeli hoſpitio ſuſcepti,gen.18.a:19.a:heb.13.a.
Angeli per ſcalam aſcendentes & deſcendentes,gen.28.c.
Angeli apparent Iacob,gen.28.c.
cum Angelo luctatur Iacob,gen.32.c.
Angelus præcedit caſtra Iudæorum,exod.14.e.
Angelus Raphael,Tobiæ 5.vſque ad 12.
Angelus occidit caſtra Sennacherib,4.reg.19.g.
Angelus cum Daniele & ſocijs eius,Dan.3.g:6.f.
Angelus Iohannem naſciturum annuntiat,Luc.1.a.
Angelus Chriſtũ naſciturum & natum annũtiat,Luc.1.d:2.b.
Angeli Chriſto miniſtrant,Mar.4.b:eumq; confortant in hor
to,Luc.22.c.
Angeli reſurrectionem Chriſti annuntiant,Mat.28.a:Luc.24.
Iohan.20.c.
Angelus Herodem percutit,Act.12.d.
Angelus apoſtolos,& rursũ Petrũ educit de carcere,act.5.d.
12.a.b.
Angelorũ miniſterium tempore Iudicij,Mat.24.c:2.theſſ.1.d
Angelorum variæ viſiones,apoc.7.8.10.14.15.18.an.
Angelorum gaudium ſuper peccatore conuerſo,Luc.15.b.
Angeli cuſtodes puerorum & item aliorũ,Mat.18.b:act.12.c.
in Angelum lucis transfigurat ſe Satanas,2.cor.11.c.
in Anguſtijs conſtitutos exaudit Deus,deut.26.b.
Anguſtiæ Annæ & Dauid,1.reg.1.b:20.& 27.a.
Anima in ſanguine,leuit.17.e.
Anima pro homine,gen.46.c.
Animarum epiſcopus Chriſtus,1.Pet.2.d.
Animæ purificantur obediendo euangelio,1.Pet.4.d.
Animas commendent Deo afflicti,1.Pet.4.d
Animam ſuam inuenire,Mat.10.d.
Animalium creatio,& nominum ipſorũ impoſitio,ge.1.d:2.d
Animalia munda & immunda,leu.11.a:deut.14.a.
Animalis homo,1.cor.2.c.
Animale corpus,1.cor.15.f.
Anna vxor Elcanæ parit Samuelem,1.reg.1.c.
Anna Tobiæ iunioris mater,Tob.1.d:5.d:10.b:11.b.
Annas Caiphæ ſocer,Iohan.18.b.
Anna propheriſſa,Luc.2.e.
Annus diſtinctus ſole,luna & ſtellis,gene.1.b.
Antichriſtus quis,1.Iohan.2:& 4:2,theſſ.2.b.
Antichriſti potentia,Dan.7.f.8.f.
Antiochus Eupator,1 Mach.1.a:6.c:2.Mach.10.b.
Antiochus Nobilis,2.Mach.5.b:9.a.
Antiochi ſimulata pœnitentia,2.Mach.9.b.
Antiochenſes primùm dicti Chriſtiani,act.11.d.
Anus quales eſſe debeant,Tit.2.a.
¶ Aod iudex in Iſraël,iudic.3.b.c.
¶ Aperire os ſuum Deo,pro vouere,iudic.11.g.
Apollo vir doctus in ſcripturis,act.18.f.
Apollonius à Ionatha deuincitur,1.Mach.10.f.
Apoſtoli teſtes reſurrectionis,Luc.24.g:act.1.a:2.e:10.f:Iidẽ
ſunt lux mundi & ſal terræ,Matth.5.b:item miniſtri Chri-
ſti,& diſpenſatores myſteriorum Dei,1.cor.4.a:adiutores
& cooperatores Dei,1.cor.3.b.
Apoſtolos mittit Chriſtus ad prædicandum,varia præcipiẽs,
ac præmonens quid paſſuri eſſent,Matt.10.
Apoſtoli primùm exhortantur ad pœnitentiã,& deinde Chri
ſtum veniſſe docent:Mar.6.b.Matt.10.a.
Apoſtoli meſſuerunt Iudæos,Iohan.4.e.
Apoſtoli accepto Spiritu ſãcto loquunt varijs linguis act.2.e.
prædicant in templo & circa domus,act.5.g:conijciuntur
in carcerem,act.4.a:5.d.
Apoſtoli quare in eccleſia conſtituti,1.cor.12.d.
Apoſtolus noſter Chriſtus,heb.3.a.
Apparet Dominus Abrahæ,eumque conſolatur,gen.17.a.
Appropinquat nobis Deus tinramus,deut.4.a.
Apum examen Samſonis,iudic.14.b.
¶ Aquæ creantur,eiſq; vis datur piſces gignendi,gen.1.b.e.
Aquas comportantes inter Iſraëlitas,deu.29.b:Ioſ.9.d.
Aqua fluminis verſa in ſanguinem,exod.4.b:7.d.
Aquæ amaræ,exod.15.f.
Aquæ è petra dantur Iſraëlitis,exod.17.a.
Aquis ſeruientium ſibi benedicit Deus,exod.23.e.
Aquæ Samſoni datæ è molari dente aſini,iudic.15.d.
Aquæ datæ ſine vento & pluuia,4.reg 3.e.
Aquam bibebat Timotheus epiſcopus,1.Tim.5.d.
Aqua & pane cibatur Elias,3.reg.19.b.
Aquam effundunt coram Deo ieiuni Iſraëlitæ,agnoſcẽtes pec
catum,1.reg.7.b.
Aquam pallio diuidunt Elias & Eliſçus,4.reg.2.b.c.

Aquæ

Aquę contradictionis, num.20.b.
Aqua purgantur ſpolia quæ igne nequeunt,num.31.d.
de Aquis tribulationum eripit Deus,2.reg.22.d.
Aquæ,populi & gentes, apoc.17.d.
Aquam in vinum mutat Chriſtus,Ioh.2.a.
Aquas viuas dat Chriſtus,dans Spiritū ſanctum,Ioh.4.b.7.f.
Aquæ lauacro conſecrati Chriſtiani,epheſ.5.e.
Aquilam non comedunt Iudæi,deut.14.b.
Aquila & Priſcilla,act.18.a: 1.Corinth.16.c.
¶ Aras Gentium deſtrui iubet Deus, exod.34.b.
Arabum ruina,& quare, Iſa.21.a.d.
in Arabiam profectus Paulus,galat.1.d.
Arad rex Chananæus occiditur,num.21.a.
Aran filius Tharæ genuit Lot,geneſ.11.d.
Arapha gigantis filij à Dauide occiduntur,2.reg.21.e.
Arbee quæ & Hèbron, geneſ.35.d.
Arbores in victum hominis creantur verbo Dei, geneſ.1.b.c.
Arbores fructiferę reſeruentur in bello, deut.20.d: quod tamen erga Moabitas ſeruari non vult Deus, 4.reg.3.d.
Arborum præputia auferenda, leuit.19.e.
Arbores plenæ fructibus dantur obtemperantibus Deo, leuit.26.a:deut.28.d.
Arbor bona,fructus bonos facit,mala malos,Matth.12.c.
Arbor non faciens fructum bonum,exciditur,Matth.3.b.7.c.
Arbor vitæ,arbor ſcientiæ,geneſ.2.b.3.d.
Arca Noë,geneſ.6.7.8.& 1.Petr.3.d.
Arcæ Dei forma & vſus,deut.10.a: 31.f: Ioſu.4.a:exod.25.a.26.c.f:1.reg.4.5.6.7:2.reg.6.a.b:15.e.f:3.reg.8.a.
Arcana Dei non inquirenda curioſiùs,eccleſ.3.c.
ad Archangeli vocem mortui ſurrecturi,1.Theſſ.4.d.
Architectus Paulus,1.corinth.3.b.
Arcta via ducit ad vitam, Matth.7.b.
Arcus cæleſtis in nubibus, geneſ.9.c.
Ardore percutiuntur inobedientes Deo,deut.28.e.
Areuna dat aream Dauidi,2.reg.24.d.
Argentum nullius pretij tempore Salomonis,3.reg.10.d.
Argentum,aurum,æs,& ferrū in excidio Iericho anathemata erant.i.Domino conſecrata,Ioſ.6.c.d.
Arguenda opera mala,epheſ.5.c.
Arguendus frater,non odiendus,leuit.19.d.
Arida, quæ & terra, geneſ.1.d.
Aridum lignum, infidelis, Luc.23.d.
Arioli non conſulendi,leuit.19.f:deut.18.b.
Ariolos & magos aufert Saul, 1.reg.28.a: idem facit Ioſias, 4.regum 23.e.
Ariſtarchus concaptiuus Pauli, coloſſ.4.b.
Arma Dauid contra Goliath,1.reg.17.f.
Arma Pauli, 2.Corinth.10.b.
Armatura Dei,fides ac Iuſtitia, epheſ.6.b.
Armentorum offerendorum ritus,leuit.1.a.
Aromatibus condiuntur corpora mortuorum, geneſ.50.a.d.
Arphaxad generatio & ætas,geneſis 11.b.
Arrabo & pignus hæreditatis,Spiritus ſanctus, 2.corint.1.d.5.a: epheſ.1.c.
Arrogantia vitanda,rom.12.d.
Arſaces Demetrium vincit, 1.Mach.14.a.
Artaxerſis epiſtolæ in Iudæos exemplar,Eſth.13. & pro Iudæis, Eſther 16.
de Artificibus quibus conſiſtit ciuitas, eccleſ.38.c.
Artificum Salomonis numerus,3.reg.5.c: 2.par.2.d.
Arundo quaſſata aut vento agitata,Matth.11.a: 12.b.
Arcem Sion capit Dauid,appellans ciuitatē Dauid, 2.reg.5.b.
Arcis Sion obſidio,1.machab.6.c.
Arcem Sion occupat Simon frater Iudæ. 1.machab.13.g.
¶ Aſæ regis Iudę acta,3.reg.15:2.par.14.15.16.
Aſael frater Ioab occiditur,2.reg.2.d.e.
Aſaph frater Heman cantor,1.paral.6.e.
Aſarhaddon regnauit pro Sennacherib,4.reg.19.g.
Aſcalonem vrbem capit Iudas, Iudic.1.d.
Aſcendit Chriſtus in cælum,Mar.16.d:Luc.24.g:act.1.b.
Aſeneth vxor Ioſeph,geneſ.41.f.
Aſer filius Iacob ex Zelpha,geneſ.30.a: ipſiusq́; benedictio & ſors, deut.33.d: ioſ.19.b.
Aſeroth & Baalim idòlis ſeruiunt Iudæi,iudic.3.a.
Aſiam prohibitus eſt Paulus à Spiritu ſancto prædicare euāgelium,tandem tamen prędicat,act.16.b: 19.b.
Aſina Balaam loquitur,num.22.e.
Aſinis vtuntur Iſraëlitæ, geneſ.43.d:iud.12.d.
Aſinas patris quærit Saul. 1.reg.9.a.
Aſini caput emptum 80.argenteis,4.reg.6.f.
Aſor vrbs expugnatur, Ioſ.11.b.
Aſſueri regis acta habes in libro Eſther.
Aſſur de terra Sennaar egreſſus,geneſ. 10.b.
de Aſſyrijs,4.reg.16.17.18.Iſa.10.17.30. Nahum 2.c.
Aſtaroth idòlum adorant Iſraëlitæ,iudic.2.b: 1.reg.7.a.
Aſtarthen deā Sidoniorū colit Salomon.3.reg.11.b:4.reg.23.c.
¶ Atalia regina regnat ſuper Iudam, 4.reg.11.c.
Athenienſibus annunciat Paulus Chriſtum, act.17.c.
Atrij forma & eius ſitus, exod.27.38.40.
¶ Auaritia fugienda, prouerb.15.c:eccleſ.10.b.14.a: iſa.3.b: Ierem.8.c.epheſ.5.b: Luc.12.c.
Auaritiam ſequuntur filij Samuel iudices,1.reg.8.a.
Auari phariſæi irrident Chriſtum,Luc.16.d.
Auari,rapaces & fures regnum Dei non ingredient,1.cor.6.b.
Auari diuitis calamitas, eccleſ.6.a.
Auaritia eſt idolorum ſeruitus,epheſ.5.b:coloſſ.3.a.
Audienda Dei vox,exod.15.g.deut.13.a.27.b.
Audiens vocem Dei eſt Dei populus,exod.19.a.
Audiendus Chriſtus,deut.18.c: Matth.17.a.
vt ipſum Audiamus conuertit nos Deus,deut.3.c.
ad Audiendum veloces,tardi ad loquendum ſimus,Iac.1.c.
ad Audiendum verbum ſuum hortatur Chriſtus, Matth.3.a: Marc.4.a:Luc.8.b.
Aues verbo Dei creantur, geneſ.1.c.
Aues mundæ & immundæ, leuit.11.b.
Auium offerendarum ritus,leuit.1.d.
ab Auferente quæ tua ſunt,ne repetas,Luc.6.e.
Auguria prohibentur,leuit.19.f:deut.18.b: nec eis credēdum eſt, eccleſiaſt.34.a.
Auriga Iſraëlis Elias, 4.reg.2.b.
Auris perforata ſeruis,exod.21.a:deut.15.e.
Auri pondus in redditus Salomonis,3.reg.10.c.
Aurum ædificare ſuper fidem in Chriſtum,1.corinth.3.c.
Abſque auro & argento mittuntur apoſtoli ad prædicādum, Matth.10.a.
Auſcultari mauult Deus pręceptis ſuis, quàm victimas ſibi offerri,1.reg.15.e.
Auſtro flante ſignum æſtus, Luc.12.g.
Auxilium noſtrum à Chriſto,hebr.4.d.
Auxilium Iſraël à Deo,deuter.33.d.
¶ Axa filia Caleb petit hæreditatem, Ioſ.15.d.
¶ Azarias patri Amaſiæ ſubſtituitur,4.reg.14.a.
Azarias rex Iuda leproſus,4.reg.15.a.
Azarias propheta, 2.para.15.a.
Azariæ qui & Abdenago oratio, Dan.3.c.
Azymi panes, exod.12.b.
Azymorum ſolennitas,exod.23.b.34.c.
in Azymis ſyncerioris vitæ epulandum,1.corinth.5.c.

B

BAal prophetæ occidūtur ab Elia,3.reg.18.g: item ab Iehu 4.reg.10.d: rurſumq́; eius ſacerdotes occiduntur à Ioſia, 4.regum.23.e.
Baal idòlo comminuto, Iehu facit ex eius templo cloacas, 4.regum 10.f.
Baalim & Aſtaroth idòlis ſeruiunt Iſraëlitæ,iudic.2.b:3.a:8.g.
Baalpharaſim locus, 2 reg.5.d.
Baana & Rechab occidunt Isboſeth, 2.regum 13.16.
Baaſæ regis Iſraël acta, 3.reg.15.16.
Babel turris ædificatur,geneſ. 11.a.
de Babylone vide Apocalyp.18.
Babylonis euerſio Iſa. 13.14.21.25.47.50.51.
Babylonica captiuitas prędicitur, 4.regū 20.d: Ieremias 16.c.20.a.
Bacchides dux Demetrij regis interficitur, 1.machab.9.b.d.
cum Baculo ſuo mittit Eliſęus Giezi ad ſanandum filium hoſpitæ, 4.reg.4.e.
Bala ancilla tradita Racheli,gene.29.e:30.a.
Bala ciuitas quæ & Segor,gene.14.a.
de Balaam ariolo,num.22.23.24:2.Pet.2.c.
Balac rex Moabitarum,num.22.a:24.b.

Baldad vnus amicorum Iob, Iob 8.a:18.a.
Baltaſar rex Babyloniorum, Dan.5.
Baltaſar qui & Daniel propheta, Dan.1.b:5.c.
Banaias occidit Ioab, 3.reg.2.f.
Baptiſma vnum, ephe.4.a.5.c.
Baptizatur Chriſtus, Matth.3.d.
vt Baptizaret miſſus Iohannes, Matth.21.c: Iohan.3.e.
Baptizant diſcipuli Chriſti, Iohan.4.a.
Baptizari in nomine patris, &c. aut in nomine Ieſu, Mat.28.d act.2.f:19.a.
non ad Baptizãdum miſſus Paulus, quoſdam tamen baptizauit, 1.cor.1.b.
Baptizari in Chriſto, Chriſtum induere, rom.6.a:gal.3.d.
Baptizabantur quidam ſuperſtitioſè pro mortuis, 1.cor.15.d.
Baptizat Chriſtus in Spiritu ſancto, Matth.3.c.
Baptiſmo baptizari pro ferre mortem, Mar.10.c.
Barabbas latro liberatur, Matth.27.b.
Barac & Debora liberarunt Iſraëlem, iudic.4.a.
Barbam non radat ſacerdos, leuit.21.a.
Barba tonſa, ſignum luctus iudæis, Iſa.15.a.
Barbatorum humanitas erga naufragos, act.28.a.
Barnabas & Paulus ſegregantur ad prędicandum, act.13.a.
Baruch excipit ex ore Ieremiæ, ierem.36.a.
Baſan terra gigantum, deut.3.b.
Baſes æneæ in templo Salomonis, 3.reg.7.d.
Bathuel pater Rebeccę, gene.22.d.
¶ Beati qui ſint dicendi, Matth.5.a.
Beatus qui Ieſum nouit eſſe Chriſtum, Matth.16.c.
Beati viri deſcriptio, pſal.1.
Beatitudinis deſcriptio, pſal.118.
Beelphegor ſequentes occiduntur, deut.4.a.
Beelzebub conſulit Ochozias infirmus, 4.reg.1.a.
Bel euertit Daniel, Dan.14.d.
Behemoth eiuſque malitia, Iob 40.b.
Bella & lites, vnde. Iacob.4.a.
Bellum propter peccata populi, 3.reg.8.d:leu.26.d.
Belli ius in expugnandis vrbibus, deut.20.c.
qui ad Bellum non ibant, deut.20.a.24.b.
Bellat Deus pro obedientibus ſibi, ioſ.23.c:exo.23.f.
Belli victoria Deo tribuenda, iudic.7.a.b:1.reg.14.a:3.reg.22.c
Benadad regis Syriæ acta.3.reg.15.20:4.reg.1.38.d.
Benedixit Deus maſculo & fœminæ, quum vim dedit generandi, gen.1.d:5.a.
Benedicendi populi à ſacerdote modus, num.6.d: gen.48.d.
Benedicere Deum, pro gratias agere, gen.14.e.
Benedictiones ſeruantibus mandata, exod.23.c:leuit.26.a.
Benedictiones in monte Garizim, deut.27.b.
Benedicendus Deus poſt cibum, deut.8.b:Mat.26.c. Ioh.6.c.
Benedictio pro munere, gen.33.b.c:2.cor.9.b.
Benedicere pro maledicere, 3.reg.21.c.d:Iob 1.b:2.c.
Benedictis Dei regnum æternum paratum, Matth.25.e.
Benefaciendum omnibus, galat.6.c.Luc.6.c.
Beneficia Dei tribuenda ſuæ bonæ voluntati ac promiſſioni, 2.reg.7.c.d.
Beneficiorum commemoratione hortatur Moyſes ad ſeruanda Dei mandata, deut.29.a:idem facit Ioſue, Ioſ.24.
Beneuolentia Pauli erga fratres Iudæos, rom.10.a.
Beniamin naſcit, gen.35.e: vide de eo, gen.43.44.46: deu.33.b, & de filijs ipſius, gen.46.c:1.par.7.b.
Beniamitę occiſi, & quare, iudic. 20.
Benigni ſimus, ephe.4.g:1.cor.13.b.
Benignitas Chriſti apparuit nobis, Tit.3.b.
Berzellai acta, 2.reg.19.f:3.reg.2.b.
Beſeleel & Oliab artifices, exod.31.a:35.d.
Beſtiæ terræ creantur, gen.1.c.
Beſtiæ variæ, apoc.11.b:13.a:19.d.
cum Beſtijs pugnauit Paulus, 1.cor.15.d.
cum Beſtijs fuit Chriſtus in deſerto, Mar.1.a.
Bethel ſiue Luza, gen.28.d:iud.1.c:1.reg.10.e.
Bethléhem quæ & Ephrata, gen.35.c:Luc.2.b: Mat.2 a.
Bethſabee dormit cum Dauide, 2.reg.11.a.12.d.f:3.reg.1.c.
Bethſaidæ ciuitatis infidelitas, Matth.11.c.
Bethſamitæ percuſſi a Deo, 1.reg.6.c.
Bethulia obſidetur ac liberatur, Iudith 7.a:15.a.
¶ Bibere non poſſunt Ægyptij aquam fluminis, exod.7.d.
Bibit de torrente Elias, 3.reg.17.a.
Bibere non vult Dauid aquam anteà deſideratam, 2.reg.23.c.
Bigamia Lamech & Eſau, gen.4.a:26.g.
Bilinguis homicida, prou.18.b.
¶ Blaſphemia in Spiritum ſanctum, Marc.3.c.
Blaſphemia Sennacherib, 4.reg.18.g.19.b.
Blaſphemia Nicanoris, 2.Mach.15.a
Blaſphemus lapidatur, leui.24.b.
Blaſphemia vitanda, ephe.4.g:col.3.b.
Blaſphemi Syri, 3.reg.20.d.e.
Blaſphemare fecit Dauid inimicos nomẽ Domini ſuo adulterio, 2.reg.12.d.
Blaſphemias loquitur beſtia in Deum & nomẽ eius, apo.13.b
¶ Boanerges, Iacobus & Iohannes, Marc.3.b.
Bonus ſolus Deus, Matth.19.c.
Bonum non habitat in noſtra carne, rom.7.d.
Bonum ſectemur, rom.12.b:1.theſſ.5.c.
Bona prudenter agenda coram hominibus, rom.12.d.
Bonum pro malo reddit Dauid, 1.reg.24.b.
Bona temporalia danda miniſtris verbi Dei, gal.6.b.
Bona temporalia danda pauperibus, Luc.16.a.
Bonis abundat obtemperans Deo, deut.28.a.
Booz acta, Ruth 2.3.4: bos cornupeta, exod.21.e.
Boues in fruſtra concidit Saul, 1.reg.11.b.
Boum fuſilium fabricatio, 2.paral.4.a.
Boui trituranti non alligandum os, deu.25.b:1.cor.9.b.
Botrus à duobus portatur, num.13.c.
¶ Brachium & potentia Dei vbique audita, 3.reg.8.a.
Brauium & vitam æternam arripiamus, phil.3.c.
Bubulam comedunt Iudæi, deut.14.a.
Buccinæ clangor, cùm daretur lex, exod.19.e.
Buccina clangit Gedeon, iudic.6.g.
Butyrum dat ſuis Deus, deut.32.b.
Butyrum & lac dat peregrinis Abraham, gen.18.b.
Butyri & mellis torrens, Iob 20.c.
in Butyro lauare pedes, Iob.29.a.
Butyrum & mel comedit Chriſtus, Iſa.7.c.

C

CAath filij, exod.6.e:Ioſ.21.a.
Cadere in faciem ſuam, gen.17.c:Ruth 2.b.
Cadere pro mori, 2.reg.3.g:& alibi frequenter.
Cæci duo ſanantur à Chriſto, Matt.9.d.
Cæcum ſanat Chriſtus, Marc.8.c.
Cæcus natus in gloriam Chriſti illuminatur, Iohan.9.a.
Cæcus cæcum ducens, Matth.15.b.
Cæco non obijciendum offendiculum, leuit.19.c.
Cæcitate percutiuntur inobedientes Deo, deut.28.e.
Cæcitate percutiuntur hoſtes Eliſæi, 4.reg.6.d.
Cæcitas cordis, rom.11.c:ephe.4.c.
ob Cæcitatem Phariſæorum contriſtatur Chriſtus, Mar.3.a.
Cæſus ter virgis Paulus, 2.cor.11.f.act.16.c.
Cæduntur apoſtoli in concilio, act.5.f.
Cælum quod & firmamentum creatur, gene.1.a.
Cælum veſpere rubicundum, Matt.16.a
Cælum ſuum aperit Deus obediẽtibus, deut.28.b; claudit verò inobedientibus, deut.11.b:3.reg.8.b.
Cæli militiam adorantes lapidabantur, deut.17.a.
Cæli noui & terra noua, 2.Pet.3.c:apo.21.a.
Cæleſtis homo ſecundus, Chriſtus, 1.cor.15.f.
Cæſari tributa reddenda, Matt.22.b, rom.13.b.
Cain natiuitas & acta, gene.4:1.Iohan.3.b.c.
Caiphæ acta, Iohan.11.g:Mat.26.b.
Caius hoſpes & comes Pauli, rom.16.d.act.19.f.
Calceamenta non attrita Iudæis in deſerto, deut.29.a.
Calceamentum ſoluere, Ruth 4.b.exo.3.a.Mar.1.b.
Caleb acta, num.13.d:14.b:Ioſ.14.b.
Calendarum ſacrificia, Ezech.46.a.
Calix & panis quẽ in Chriſti memoriã ſumimus, 1.cor.10.d.
Calix pro morte & cruce, Mat.20.c:26.d.
Callidè nihil agendum, deut.15.b.
Caluitium ſuper mortuo, deut.14.a.
Caluum vocantes Eliſęum deuorantur ab vrſis, 4.reg.2.d.
Calumniam ſubſtinet inobediens Deo, deut.28.c.
Calumnia vitanda, Leuit.19.c.eccleſ.4.a.
Camelus non edebatur, ſed bene camelopardus, deut.14.a.

In Cana Galileæ primum Chriſti miraculum, Iohan.2.b.
Candelabri forma, & ſitus, exod.25.c.37.c.40.c.
à Canibus comeditur Iezahel, 4.reg.9.g.
Canes, Gentes à Chriſto dictæ, Matth.15.c.
Canes, pſeudoprophetę, phil.3.a.
Canis reuerſus ad vomitum. 2.Petr.2.d.
Canendum Deo, & gratiæ agendæ, iudic.5.a.
Canticum Moyſi, exod.15.a. deut.32.a. Item Mariæ, & Zacharię cantica Luc.1.e.g. Item Annę, 1.reg.2.a.
Canticum Deboræ & Barac, iudic.5.a.
Cantandi in corde pſalmi, epheſ.5.d.
Cantandum Deo ſpiritu & mente, 1.cor.14.c
Cantores Dauidis, 1.paral.25.a.
Coram cano capite conſurgendum, leuit.19.g.
Capharnaum incredula ciuitas, Matth.10.d.
Capillus non periturus patienti propter Chriſtum, Luc.21.d.
Capilli capitis numerati, Matth.10.d.
Cappadoces expulerunt Heuęos de terra ſua, deut.2.e.
Capream & capram comedunt Iudæi, deut.14.a.
Captiua mulier ducitur in vxorem, deut.21.b.
Captiuitatem minatur Deus Iudæis, deu.28.e.f.g. ex qua reducentur, ſi ad ipſum conuertantur, deut.30.a.
Captiuitas Babylonica prædicitur, 4.reg.20.d. Item 25.a.
à Captiuitate reditus prænunciatur, Ezech.20.f. Ierem.29.c.
Captiui peccatores, rom.7.d.
Caput puluere conſperſum, ſignum luctus, 1.reg.4.a
In Caput aut caudam conſtitui, deut.28.b.
in Capite funiculus, ſignum ſeruitutis, 3.reg.20.c.
Caput Chriſti, Deus: viri, Chriſt^{us}: mulieris, vir, 1.corinth.11.a.
Caput eccleſiæ Chriſtus, epheſ.4.d. coloſſ.1.c.
Caput quare non velet vir. 1.corinth.11.a.
Carbones ignis ſuper caput congerere, rom.12.d.
Carceris Pauli cuſtos credit Chriſto, act.16.f.
in Carcerem coniecti Apoſtoli, act.5.c.12.a.
In Carcerem coniectus Paulus, 2.cor.6.b.11.e. act.16.e
Cardines terræ erexuit Deus, 1.reg.2.b.
Cariath-arbe quæ & Hebron, Ioſ.14.d. Iudic.1.b.
Cariath-ſepher quæ & Dabir, Ioſ.15.d.
Carmina Salomonis, 3.reg.4.d.
Caro cum ſanguine non edenda, gen.9.a: leuit.19.c.
In Carnem vnam maritus & vxor, gen.2.d.
Carnes pluit Deus populo Iſraël, num.11.a.d.
Carnibus veſcitur Elias, 3.reg.17.a.
Caro homo eſt ſine ſpiritu Dei, gen.6.a.
Caro & ſanguis pro ipſo homine, Matth.16.c. Iohan.1.c.
Caro aduerſatur ſpiritui, gal.6.c.
Carnis prudentia, mors, rom.7.d.8.a.
in Carne eſſe, viuere ſecundùm vires humanas, rom.8.b.
Carnis curæ & deſideria vitanda, rom.13.d. gala.5.c.
Carnalia vocat Paulus, bona temporalia, 1.corinth.9.b.
Carnales Corinthij ob contētiones & æmulationes, 1.cor.3.a.
Caro Chriſti manducanda, Iohan.6.c.
Carnis ſtimulus Paulo datus, & quare, 2.corinth.12.b.
Caſtitas Dei donum, ſap.8.d.
Caſtitas Ioſeph, geneſ.39.b. Suſannæ, Dan.13.a. Sarę & Tobię, Tob 3.e.
extra Caſtra leuandus venter, deut.23.b.c.
Caſtrare ſeipſum ob regnum cælorum, Matth.19.b.
ſuper Cathedram Moyſi ſedere, Matth.23.a.
¶ Ceila vrbs liberatur à Dauide, 1.reg.23.a.
Cellaria obedientium Deus multiplicat, deut.28.a.
Cendebæus dux exercitus Antiochi, 1.machab.16.a.
Centuplum qui accepturi, Matth.19.d.
Centuriones conſtituti à Moyſe, exod.18.c.
Centurionis gentilis fides, Matth.8.a.
Centurio alijq; Chriſtũ cuſtodiẽtes fatent Dei filiũ, Mat.27.f.
Ceremonias, & ſacrificia Iudęorũ reijcit De^{us}, Iſ.1.d.66.a. heb. (9.b.
Ceruicis duræ populus Iſraël, exod.32.c. deut.9.b.e.
Ceruum comedunt Iudæi, deut.14.a.
Cetura vxor Abrahæ, geneſ.25.a.
¶ Chaldæorum ferocitas, Ierem.5.d.
Cham irridet patrem ebrium, geneſ.9.d.
Chanáan comitatur Dauidem, 2.reg.19.g.
Chamos idolum Moabitarum, 3.reg.11.b. 4.reg.23.e.
Chanáan maledicitur, gen.9.d.
Chanáan filij, vnde populi Chananæorum, gen.10.e.
Chanáan terra promittitur Abrahæ, gen.3.d.12.b.15.b.d.
Chananæi occidunt Iſraëlitas, num.14.g.
Chananæos quare paulatim expulit Deus, exod.23.f.
Chananæos expugnat Iudas, iudic.1.a.b.
Chananęi tributarij filijs Manaſſe, Ephráim, Zabulõ, Aſer & Nephthali, iudic.1.f.g.
Chananæa Ieſum pro filię ſalute inſtanter orat, Mat.15.c.
Charitas Deus, 1.Iohan.4.b.c.
Charitas Dei manifeſtata fuit cùm filium ſuum pro nobis tradidit, rom.5.b. 1.Iohan.4.b.
Charitas fidem & ſpem antecellit, 1.cor.13.d.
Charitas per Spiritum ſanctum diffunditur, rom.5.a.
Charitatem quando habeamus perfectam, 1.Ioha.2.a. Luc.4.c.
Charitatẽ ſi q̃s nõ habeat, nihil ꝓſunt aliæ virtutes, 1.cor.13.a.
Charitas fraterna commendatur, rom.12.c.
Charitatis vis, 1.cor.13. toto capite.
Charitatis præcepta, prouerb.3.d.
Charitatem perpetuò debemus proximo noſtro, rom.13.e.
Charitas amat, etiam cùm ſæuit, prouerb.27.a.
Chariſmata meliora imitemur, 1.cor.12.d.
Cherubim ante paradiſum voluptatis, gen.3.d.
Cherubim forma & ſitus, exod.25.b.
Chirographum nobis contrarium deleuit Chriſtus, coloſ.2.c
Choreæ Iſraëlitarum coram vitulo, exod.32.d.
Chriſtus Deus æternus, Iohan.1.a.
Chriſti nomina, Iſa.9.b.
per Chriſtum inſtaurata omnia, ephe.1.b.
Chriſt^{us} ꝓmiſſus Adæ ſaluator, geneſ.3.c. Itẽ Abrahæ, gen.12.a
Chriſti aduentus prædicitur, num.24.c. Iſa.40.c.
Chriſtus concipitur, Luc.1.d. naſcitur, Luc.2.a.
Chriſtus circuncidìtur, Luc.2.c.
Chriſtus à Magis adoratur & fugit in Ægyptum, Mat.2.b.c.
Chriſtus baptizatur, Matth.3.d.
Chriſtus puer in medio doctorum, Luc.2.f.
Chriſtus parentibus ſubditus, Luc.2.g.
Chriſtus ieiunat 40.diebus, & tẽtatur à diabolo, Matth.4.a.b
Chriſtus Angelis minor effectus, hebr.2.b.
Chriſtus miſſus omnibus ſalutaris, Iſa.61.a. Luc.2.e.4.g.5.f.
Chriſtus Dei patris imago, 2.cor.4.a. col.1.heb.1.a.
Chriſtus verba patris loquitur, Iohã 3.d: regnũ Meſsiæ appropinquaſſe prędicat, hortaturq́ue ad pœnitentiam, & vt credant euangelio, Matth.4.c.9.d.
Chriſtus lux vera, Iohan.1 a.8.b. 1.Iohan.1.b.
Chriſtus mediator & aduocatus noſter, 1.Timot.2.b. Hebr.8.b.9.d.12.f. 1.Iohan.2.a.
Chriſtus Apoſtolus & pontifex noſter, heb.2.d.3.a.
Chriſtus caput eccleſiæ, ephe.1.d.4.d
Chriſtus audiendus, Matth.17.b. hebr.2.a.
Chriſtus ingemiſcit, Mar.8.a: eſurit, Matth.4.a: fatigat^{ur} ex itinere, Ioh.4.a: flet, ĩfremit & turbat ſeipſũ, Ioh.11.d. Lu.19.f
Chriſtus pauperrimus, Matth.8.c.
Chriſtus diſcumbit apud Matthęũ, Matth.9.b. apud phariſæũ Luc.7.f.11.f.14.a: cœnat apud Lazarum, Iohan.12.a.
Chriſt^{us} reprehẽſus quòd cũ peccatoribus mãducet, Matt.9.b.
Chriſtus in nuptijs mutat aquam in vinum, Iohan.2.a.
Chriſtus ſe à deo miſsũ, Deiq; filiũ eſſe ꝓbat, Ioh.7.d.8.b.9.g
Chriſtus via, veritas, & vita, Iohan.14.a.
Chriſtus, medicus peccatorum, Mat.9.b. Mar.2.c. Luc.5.f.
Chriſtus paſtor bonus, Iohan.10.b. pſal.22.a. Ierem.23.a.
Chriſtus oſtium per quod intratur ad vitam, Iohan.10.b.
Chriſtus ſuper aſinam Ieruſalem ingreditur, Matth.21.a.
Chriſtus lauat pedes diſcipulorum, eiſq́ue tradit ſuũ corpus & ſanguinem, Iohan.13.a: Matth.20.c.
vt Chriſtũ cõprehendant mittũt phariſęi miniſtros, Iohã.7.c.
Chriſtus morbos corporis & animi ſanat, Matth.4.d.
Chriſtus ſua volũtate dedit vitã pro peccatis noſtris, Ioh.10.c.
Chriſtum vendit Iudas ſacerdotibus, Matth.26.b.
Chriſti anima triſtis vſque ad mortem, Matth.26.d
Chriſtus mortem deprecatur, Matth.26.d.
Chriſtus morti adiudicatur, Matth.27.c.
Chriſtus pro perſecutoribus orat, Luc.23.e.
Chriſtus moritur, Matth.27.f.
Chriſti vulnera, Zacha.13.c.
Chriſtus reſurgit, Matth.28.a.

Chriſti triumphus, pſal.67.verſ.18.
Christus aſcendit in cælum. Mat.16.d.Luc.24.g.act.1.b.
Chriſtus ſedet ad dexteram patris, coloſſ.3.a.hebr.1.a.
Chriſtus ſecundò apparebit, hebr.9.g.
Chriſti iudicium, Matth.3.c.25.c.d.Malac.3.b.
Chriſtus cum ſuis vſque ad conſummationẽ ſeculi, Mat.28.d
Chriſtiani primùm dicti Antiochiæ, act.11.d.
Chuſai viri probi acta, 2.reg.15.g.17.a.
¶ Ciborum omnium conceſſio præter ſuffocatum, gen.9.a.
Cibus immundus. leuit.11.e.
Cibus Chriſti obedientia patris, Iohan.4.b.
Ciconiam non comedunt Iudæi, deut.14.b.
Cinæi ſoceri Moyſi filij, iud.1.d.
Cinæorum deſtructio prædicitur, num.24.a.
Cinere aſpergi caput, ſignũ luctus, 1.reg.4.c.2.reg.1.a.Iudith 4.c.Eſth.4.a.16.c.Iob 42.a. Ierem.6.g.25.g.
Ciniphes in hominibus & iumentis, exod.8.d.
Circuncißio præcipitur Abrahæ, geneſ.17.b.
Circuncißio ſecunda ſub Ioſue. Ioſ.5.a.
Circunciditur Chriſtus, Luc.2.d.
Circuncidi Gentes non vult Paulus, act.15.e
Circuncidit Timotheum Paulus, & quare. act.16.
Circuncidendum præputium cordis, deut.10.d.30.b.Ier.4.a.
Circuncißio in ſpiritu, deut.30.b.rom.2.d.col.2.b.
ne Circunueniamus fratres noſtros, 1.Theſſ.4.b.
Ciuitas prima Henoch, geneſ.4.c.
Ciuitas Deo relicto alienos adorãs deos, comburẽda, & ciues occidendi, deut.13.c.d.
Ciuitates refugij, deut.4.g.19.a.Ioſu.20.a.
Ciuitatem hîc permanentem non habemus, hebr.13.c.
Ciuitas ſupra montem poſita, Matth.5.b.
¶ Clamantes in afflictione reſpicit Deus, deut.26.b.exo.3.b. 14.c.1.reg.9.e.
Clamor peccati Sodomorum, gene.18.c.
Clamor ſanguinis Abel, gene.4.b.
Clamor tollatur à nobis, ephe.4.g.
Claudicat Iacob, gene.32.g.
Claudus ex vtero matris ſanatur, act.3.a.
Claudicare vtroque pede. 3.reg.18.d.
Claues Petro promittit Chriſtus, Matth.16.c.dat, Iohan.20.d.
Clemens Deus in quem vult, exod.33.d.
Cleopatra Ptolemæi filia, 1.machab.10.e.
in Cleros ne dominentur presbyteri, 1.Pet.5.a.
¶ Cœlum, vide Cælum.
In Cœnis primi recubitus, Matth. 23.a.
Cœna Domini cum diſcipulis, Matth.26.b.
Cœna dñica ĩ memoriã Chriſti faciẽda, Luc.22.f.1.corinth.11.f
¶ Cogitatio cordis hominis prima ab adoleſcentia, gene.6.a.
Cogitare bonum ex nobis non poſſumus, 2.corinth.3.b.
Cogitationes cordis ne ſequamur, num.15.d.
Cognoſcere Deum eſt mandata eius facere, 1.Iohan.2.a.
Cognoſci à Deo, galat.4.a.
Coitus illiciti, leuit.18.deut.27.c.d.
Colaphis cæditur Chriſtus, Matth.26.g.
Collecta die ſeptimo immolati Phaſe, deut.16.b.
Collectæ in vſus pauperum, 1.corinth.16.a.
Colloquia mala corrumpunt mores bonos, 1.corinth.15.e.
Columba emiſſa ex arca, gene.8.b.
Columna nubis præcedit Iſraëlitas, exod.13.d.
Columnarum tabernaculi forma, exod.27.c.
Columnarum æ nearum templi Salomonis forma, 2.paral.3.d
Comam nutrire viro ignominia eſt, mulieri verò decórum, 1.corinth.11.c.
Coma non attondenda in rotundum, leuit.19.
Comburenda filia ſacerdotis fornicans, leuit.21.f.
Comburẽdus viuus qui ſupra filiam vxorem, duxerit matrẽ eius, leuit.26.b.
Comburuntur à Deo murmuratores, num.11.a.
non Comburendi filij in honorem deorum, deut.12.d.
Comburitur corpus Saulis & filiorum, 1.reg.31.d.
vt Comedamus dat Deus frumentum, &c.deut.11.b.
non Comedenda morticina, deut.14.c.
Comeſſationes vitandæ, prouerb.23.b.rom.13.b.
poſtquã Comederunt & ſaturati ſunt Iſraëlitæ, conuerſi ſunt ad idôla, deut.31.c.
Commodati lex, exod.22.c.
Commodandum fratri ſine vſura, deut.23.d.
Communes manus, non lotæ, Mar.7.a.
Communio rerum omnium fidelibus primis, act.2.g.
Communicare Chriſti paßionibus quid ſit. 1.Pet.4.c.
¶ Concordia res firmiſſima, prouerb.18.d.
ad Concordiam exhortatio, rom.12.a.
Concordia inter fideles ſacrificijs anteponitur, Matth.5.d.
Concubina pro vxore, Iudic.19.f.gene.25.a.
Concubinæ Salomonis trecentæ, 3.reg.11.a.
non Concupiſcendum, deut.5.b.exod.20.c.1.corinth.10.b.
Concupiſcit populus carnes, & punitur, num.11.a.b.g.
Concupiſcentiam peccatum eſſe dixit lex, rom.7.b.
Cõcupiſcentia in iuſtificatis, qui tñ illi nõ obediunt, ro.6.b.
ex Concupiſcentijs bella, Iacob.4.a.
Concupiſcentiæ ſuffocant verbum Dei, Mar.4.b.
Condemnatio vitæ alienæ prohibetur, Mat.7.a.12.a.
Conditio omnium eadem eſt, Sapien.7.a.
Confidendum in tribulationibus, Iohan.16.g.
Confitetur Moyſes peccatum populi coram Deo, exod.32.
Confitebatur ſacerdos peccata populi, leuit.16.c.
Confeßio peccati ad Deum, 3.reg.8.c.
Confitentur peccata accedentes ad fidem, Mat.3.a.act.19.d.
Confitentibus peccata datur remißio, 1.Iohan.1.d.
Confiteri Ieſum eſſe Chriſtum, donum Dei eſt, Mat.16.c.
Confiteri Deo pro laudare, frequens eſt in pſalmis.
Conflatiles Deos ne faciant Iſraëlitæ, exod.34.c, leuit.19.a.
Conformes fieri imagini Dei, rom.8.f.
Confortat Deus Paulum, act.23.c. 2.Timoth.4.d.
Congregari, vel colligi ad populum ſuum pro mori, gen.25.a. 49.a.num.20.d.
Coniugij confirmatio, gen.9.a.Matth.5.e.19.b. 1.cor.7.a.b.c.
ouper Coniugati abſoluebãtur primo anno à muneribus publicis, deut.24.a.b.
Coniuratio Abſalom, 2.reg.15.b.
Coniuratio Samri. 3.reg.16.c.
Connubium commendatur, hebr.13.a.
Conſcientia impij ſemper pauida, prouerb.28.a.
Conſcientiæ tranquillitas optabilis, prouer.1.b.5.b.
Conſcientiæ ſecuræ ac lætæ commendatio, prouerb.15.b.17.d
Conſcientiæ teſtimonium Paulo gloria eſt, 2.cor.1.c.
Conſecrationis ſacerdotum modus, exod.29.a.
Conſecratio Leuitarum, num.8.b.
Conſepulti Chriſto per baptiſmum, rom.6.a.
Conſilium iuuenum ſequutus eſt Roboam.3.reg.12.b.
Conſilia Dei nemo nouit, rom.11.d.
Conſilium humanum nihil poteſt contra Dominum, Pſal.32 verſu.11.Iſa.19.b.
Conſilium malum conſultori peſſimum, eccle.27.d.
Conſilia hominum diſſipat Deus, pſal.32.verſu.10.
Conſilijs proprijs innitentibus minatur Deus, Ezech.11.d.
Conſilium Achitophel diſſipatur, 2.reg.17.a.
Conſolator afflictorum Deus, 2.cor.1.a.7.b.gen.28.c.46.a.
Conſolatur ſuos Chriſtus aduerſus perſecutiones, Iohan.15.c
Conſolatio Iſraël, Chriſtus, Luc.2.d.
Cõſolemur inuicẽ: maximè puſillanimes, 1.Theſſ.4.d.5.c.
Conſpuitur Chriſtus, Matth.26.g.
Conſtellationes ſyderum non ſunt metuendæ, Ierem.10.a.
Conſuetudo mali indelebilis, prouerb.22.b.
Conſulunt Deum Iſraëlitæ, iudic.1.a.20.c.d.1.regum 10.d.
Cõſulturi Dñm olim adibãt ꝓphetas, 1.regũ 9.d.4 regũ.22.c.
de Conſummatione rerum omnium prophetia, Sopho.1.a.
Contemnentes Deum ignobiles, 1.regum 2.f.
Contentio opus tenebrarum, rom.13.d.1.cor.1.b.11.c.
qui non Continent, contrahant matrimonium, 1.cor.7.b.
Conuerſis ab impietate promittitur miſericordia, Iſa.55.b.
ad Conuerſionem veram adhortatio, Ioël.2.c.
Conuertamur & efficiamur velut paruuli, Matth.18.
Conuerſis ad ſe parcit Deus, 3.reg.8.d.e.
Conuertitur ad nos Deus memor promißionũ, 4.reg.13.d.
Conuertit Deus populum per tribulationes, deut.4.c.
Conuerſatio Gentiũ ante cognitũ Chr̃m, epheſ.2.a. 1.Pet.4.a.
Conuerſatio chriſtianorum in cælis eſt, philip.3.d.
Conuerſationem ſanctorum conſiderantes, imitemur fidem eorum, hebr.13.b.

Conuiuæ quales admittendi,eccleſ.9.d.
ad Conuiuium inuitat Tobias timentes Deum,Tob.2.a
ad Conuiuium vult Chriſtus pauperes inuitari,Luc.14.c
ad Conuiuia inuitati poſtremum locum occupent, Luc.14.b
Cooperabatur Chriſtus Apoſtolis prædicantibus, Mar.16.d
Coquere non licebat cibos in ſabbatho,exod.16.c
Cor pane fulcitor,iudic.19.b,pſal.103.verſ.17
Cor hominis prauum,geneſ.6.a,deut.29.e,Ierem.17.b.
Cordis incircuncíſio, Ierem.9.g.deut.10.d
de Corde exeunt cogitationes malæ, Matth.15.b.
Cordium intima nouit Deus,1.regum 16.b.3.regum 8.d.
Cor bonũ bona loquit̃ & cõtrà,malũ mala,Matt.12.c:luc.6.g
Cor noſtrum circuncidit Deus, deut. 30.b: Ezech.11.d
in Cordibus fidelium leges ſcripſit Deus, hebr.8.d
à Corde metitur dona Deus,Mar.12.d
Corde toto quærendus Deus,deut.4.d:6.c.
Corde toto conuertamur, deut.30.b.1.reg.7.a:4.reg.23.e
Corda noſtra inclinanda ad Deum, Ioſu.24.f
in Cordis ſimplicitate ambulandum,2.corinth.1.c:1.Petr.1.d
in Cordis lætitia Deo ſeruiendum, deut.28.c.
Cordis cuſtodia,prouerb.4.d
Core rebellio ac percuſſio à Deo,num.16
apud Coriarium hoſpitatur Petrus,act.9.g.
Cornelio centurioni prædicat Petrus,act.10.e.f.g
Cornu & potentia ſalutis noſtræ Deus,2.reg.22.a
Corona & ſplendens facies Moyſi, Exod.34.d
Corona regni cæleſtis reportanda,1.cor.9.d:2.Tim.4.b
Corpus Chriſti,eccleſia,epheſ.1.d
Corpus vnum ſunt omnes fideles, Rom.12.a:epheſ.4.a
Corpora noſtra conſecrata Chriſto,1.Corinth.6.c.d
Corpus oĩm vas fictile,2.Corin.4.b:domus terreſtris,2.Cor.
5.a:tabernaculum.2.Cor.5.b:2.Petr.1.e
Corpora reſurgentia qualia ſint futura.1.corinth.15.e,f
Corpus ſuum ſubigit Paulus,1.Corinth.9.d
Corozaim infidelitatem exprobrat Chriſtus, Matth.11.e.
Corripit Deus iuſtos in bonum,Iob 2,b:33.a:2.mach.6.c
Correptio fraterna,prouerb.25.d galat.6.d
ad Correptionem noſtram ſcripta ſunt quę Deus Iudæis inflixit,1.Corinth.10.c
Corrupta terra coram Deo,geneſ.6.b
Cortinarum fabricatio in tabernaculo, exod.36.a.
Coruus emittitur ex arca,geneſ.8.a
Coruorum miniſterio paſcitur,Elias 3.reg.17.a
Coruum non comedunt Iudæi, deut.14.b
è Coſta Adæ creatur mulier,geneſ.2.d
Coturnices & man pluit Deus Iſraëlitis, exod.16.c:num.11.g
Coſbi fornicaria occiditur à Phinees,numer.25.b
¶ Crapula fugienda,lucæ 21.f
Craſſus factus Iſraël & pinguis reliquit Deum,deut.32.c
in Craſtinum non gloriandum,prouerb.27.a
Creator ex creaturis cognoſcitur, ſap.13.b: Iob 12.a:eccl.43.a
Creatio hominis,geneſ.1.d
Creata omnia per Chriſtum,coloſ.1.c.
Creaturis vtitur Deus pro ſua voluntate, Iſa.45.b
Creaturis fidentes decipiuntur,Iſa.30.d
Creatura Dei omnis bona,1.Tim.4.b
Creatura omnis vanitati ſubiecta non volens, rom.8.d
Creaturæ vniuerſæ vt prædicet euangeliũ,præcipit Chriſtus.
Mar.16.d, idq́; factum dicit Paulus,col.1.c
Creatura noua ſumus per fidem in Chriſtum,2.cor.5.d
Credat oportet qui ad Deum accedit,hebr.11.b,d
Credere eſt donum Dei. Matth.13 b: 16 c:act.17.g
vt Credamus Ieſum eſſe Chriſtum, idq́ue credendo vitam habeamus,ſcripſit Iohannes euangelium,Iohan.20.g
Credẽdo in Chriſtum remittuntur peccata,act.10.g
Credentibus datur Spiritus ſanctus,epheſ.1.c:Iohan.4.b
Credenti omnia poſſibilia,Marc.9.d
Credens in Chriſtum non morietur in æternum, Iohan.11 c
Credũt multi ĩ noĩe Ieſu,q̃bus ipſe Ieſus nõ ſe credit,Ioh.2.d
Cretenſes mendaces.Tit.1.c
Criminatores ne ſimus,leuit.19.d
Criſpus archiſynagogus Chriſto credit,act.18.e
ad Crucem ducitur Chriſtus,Matth.27.c
in Cruce quanta fuerit Chriſti anguſtia, pſalm.21.a
Crux ſua cuique Chriſtiano ferenda,Mat.10.d:16.d,
in Cruce & afflictionibus gloriat Paulus,gal.6.d: 2.cor.12.c
Crucifigere carnem ſuam cum concupiſcentijs,galat.2.d
Crucifixus mundus Paulo,& Paulus mundo.gal.6.c.
¶ Cuculum non comedebant Iudæi,deut.14.b.
Culicem excolabant Phariſæi,Matth.23.c
Cultus Dei externus ſine fide,reijcitur,Iſa.43.d
Cultus Dei verus,Iſa.1.c.
Cuniculus immundum animal,leuit.11.a
Cupiditas inexplebilis,prouerb.27.e
Cupiditas radix omnium malorum,1.Timo.6.c.
In Curioſos nihil agentes, 2.theſſ.3.d.
à Curis huius vitæ maximè cauendum,Luc.21.f.
Cura Dei pro Iacob ne noceat ei Laban,geneſ.31.e.
Cura Dei erga populum ſuum, Ierem.6.d: 1.Pet.5.b.
Curribus ferratis vtuntur Chananæi,Iud.1.d:4.b.
Currus Salomonis.1400.3.reg.19.d
Currus Iſraël Elias dicitur ab Eliſęo,4.reg.2.b.
Cuſtodit Deus populum vt pupillam oculi ſui,deut.32.b.
Cuſtos Iacob vbique fuit Deus,geneſ.8.c.d.
vt Cuſtodiat nos Deus,orandum,num.6.d.
¶ Cygnum non comedunt Iudæi,deut.14.b.
Cyri regis Perſarum acta,Iſa.14.a:45.a:1.Eſd.1.a

D

DAbir vrbs, aliàs Cariath-ſenna, ſiue Cariath-ſepher expugnatur, Ioſ.10.g:15.e.
Dæmonibus non offerendum,leuit.17.b.
Dæmonijs & idolis conſecrant Iſraëlitę filios,4.reg.17.b.
Dæmonia oratione & ieiunio expelluntur, Math.17.c.
Dæmonia Ieſum eſſe Chriſtũ agnoſcunt,Matth.8.d:Mar.3.b.
Dæmon confitetur ſe Ieſum noſſe & Paulum,act.19.c.
quòd Dæmonia nobis ſubdantur non gloriandum,Luc.10.c
Dæmoniorum doctrinæ quæ ſint,1.Timoth.4.c.
Dæmoniacum ſanat Chriſtus,Matth.12.b.
Dæmoniaci duo ſanantur à Chriſto, Matth.8.d.
Dagon deus Philiſthinorum corruit,1.reg.5.a.
Dalila meretrix prodit Samſonem,iud.16.
Damaſcenis vaſtitas futura ab Aſſyrijs.Iſa.17.a.
Damaſci prædicat Paulus, act.9.c.
Damaſcus vaſtatur à rege Aſſyriorum,4.reg.16.b.
Damaris mulier credit Chriſto,act.17.g.
Damnationis miniſtratio,lex, 2.cor.3.b.
De damno facto,exod.22.a.
Dan filius Iacob,gen.30.a:49.a,deut,33.d:Ioſ.19.c.
Dan viri 600.proficiſcuntur Lais, iudic.18.d.
Dan vrbs quæ & Lais,Iudic.18.g.
Dandum & dabitur nobis.Luc.6.f.
Dare beatius quàm accipere,act.20.g.
Dat omnia Deus,geneſ.33.c.
Datorem hilarem diligit Deus, 2.corinth.9.b.
Danielis acta habes per totum librum ipſius.
Darij Medi acta. Dan.5.g:9.g:1.Eſdr.6.a.
Dathan rebellis in Deum, comburitur, num.16.a
Dauid ex quibus ortus, Ruth 4.d.
Dauidis acta, à 1.reg.13,vſque ad 3.regum 2.
Dauid neceſſitate compulſus, comedit panes Deo conſecratos, Matth.12.a.
Dauidis commendatio, eccl.47.a.
Dauidis cor rectum coram Deo, 3.reg.14.b:15.a.
propter Dauid factas promiſſiones non aufert Deus regnum à Salomone, 3.regum 11. f.
Dauide maior Chriſtus, Matth.22.d.
¶ Debita ſeptimo quoque anno remiſſa, deut. 15.a.
Debitum & ius inter Chriſtianos charitas,rom.13.c.
Debora nutrix Rebeccę moritur, gen. 35. b.
Debora vxor Lapidoth iudicat Iſraëlem, Iud. 4. a.
Decalogi præcepta,exod.20.a. Decalogi repetitio,deut.5.a.
Decanos conſtituit Moyſes, exod.18.d.
Decem tribus Iſraël à Deo eiectæ, Iſai.9.b: 17.a
Decimę erant Dei, leuit.27.d.
Decimis qui alebantur, deut.14.d.
non Decipiendus frater, leuit.19.c.
Decuriones conſtituit Moyſes, deut.1.b.
Dedicatum templum Salomonis,3.reg.8.g:9.a.
pro Delicto lex oſtię, leuit.7.a.
Demetrij filij Seleuci acta ſparſa,à 1.mach. 5.vſq; ad 2.mac.14

Dentem excutienti, dens excutiendus, exod.21.c.
Depoſiti lex, exodi 22.b
non Derelinquit Deus ppłm agnoſcentē peccatū, 1.reg.12.d.
Derelictum ſe à Deo clamat in cruce Chriſtus, Mat.27.c.
Derelinquit Deus derelinquentes ſe, deut.31.d.
Deſcenſus Chriſti ad inferos, pſal 15.verſu 10.
in Deſertis moratur Chriſtus, Matth.1.d.
Deſerunt viam Dei Iſraëlitæ, exod.32.b.c.
Deſperantium Iſraëlitarum confirmatio, Ezech.33.c:37.c.
Deſperant Iſraëlitæ de ſalute, exodi.14.c.
Deſperat Caim, geneſis 4.c.
Deſpexit Dauid Deum adulterando, 2.regum 12.c.
Deſideria noſtra ne faciamus, 2.Tim.2.d:1.Pet.1.c:2.c.
Detrahunt Moyſi Aaron & Maria, num.12.a.
Detractio vitanda, Iacob.4.c. 1.Pet.2.a.
Detractor occultus cui ſimilis, eccl.10.c.
Deus ſpiritus eſt, Ioh.4.c. Deus Chriſti caput, 1.cor.11.a.
Deum nemo vidit vnquam, Iohan.1.a.
Deus vnus & pater omnium, 1.cor.8.b.
Deus non habitat in manufactis templis, act.17.f.
Dei nomen, exod.3.d.
Deus vbiq; eſt, & cuncta intuetur, ier.23.e.
Deo omnia poſſibilia, gen.18.b:Mat.19.d:Luc.1.d.
Deo nihil eſt ab homine adiutorij, Iob 26.a.
Deum patrem nouit qui Chriſtum nouit, Iohan.14.a.
ex Deo omnia, & nos per illū, & in illo, rom.11.d.
Deus alius nō eſt quā Deus Iſraël, deu.4.f: 1.reg.2.a: 3.reg.18.f
Deus vult cognoſci Deus per ſigna ſua, exodi 7.c.
Deo & mammonæ ſeruire non poſſumus, Mat.6.c.
Deus non tentandus, deut.6.c.
Deus quos amat arguit & caſtigat, hebr.12.b: apo.3.b.
à Deo abducens propheta, deut.13.a.
Dei ſolius eſt peccata remittere, Mar.2.a.
Deo & idolis ſeruientes Samaritani, 4.regum 17.f.
Deos alienos ſi adorauerimus, peribimus, deut.5.a, 6.e.
Dei non ſunt, qui manibus fiunt, act.19.c. Baruch 6.b.
Deus huius ſeculi Satan, 2.cor.4.a.
Deos pro iudicibus accipit etiam ſcriptura, exod.22.b.
Deuteronomium legat rex, & quare, deut.17.d.
Deuteronomium, legis explanatio, deu.1.a.
Deuteronomium traditur leuitis & ſenioribus, deut.31.b.
Deuteronomium legit Ioſias coram populo, 4.reg.23.a.
ad Dexteram Chriſti ſedere volunt filij Zebedei, Matth.20.c.
¶ Diabolus mulierem ſeducit, & maledicitur, gen.3.a.b.c.
Diabolus princeps aëris huius, epheſ.2.a: accuſator fidelium, apoc.12.c: aduerſarius & hoſtis noſt. 1.Pet.5.c: eph.6.d.
Diaboli ſemen infideles, Matth.13.c: Iohan.3.b.
Diabolum vincimus fide in Chriſtum. 1.Ioh.2.b.c.
Diabolo & angelis eius paratus ignis æternus, Matth.25.d.
Diaconorum mores quales eſſe debeant, 1.Tim.3.b.
Dies verbo Dei creatur, gen.1.a.
Dies longiores aut breuiores tribuit Deus, deut.30.d.
Dies extremi iudicij propinquus, ro.13.d: 1.Ioh.2.d: 1.cor.10.c
Dies iudicij inopinatus vt ſit, 1.Theſ.5.a.
Diei nouiſſimi aduentus, apoc.6.d.
Dies longiſſimus temporibus Ioſue, Ioſ.10.c.
Dies boni, 1.Pet.3.b: mali, ephe.5.c.
Difficilia quatuor cognitu, prou.30.c.
Difficile nihil eſt Deo, geneſis 18.b.
qui Diffidens poſtulat aliquid à Domino, nō accipiet, Iac.1.a
Digiti ſeni in manib' & pedibus cuiuſdā gigantis, 2.reg.21.d
Digito Dei ſcriptæ tabulæ Moyſi, exo.31.d.
Digitus & potentia Dei, exod.8.d.
Dij hominum manu fabricati, deut.4.d.
Dij gentium neminem ſaluant, Baruch 9.b.
Dij vocantur ad quos ſermo Dei factus eſt, Iohan.10.g.
Dilexit nos prior Deus, Iohan.4.c.
quòd Dilexiſſet patres docuit Deus Iſraëlem, deut.4.f.
Diligens nos Deus miſit filium ſuū, Iohan.3.b: 1.Iohan.4.c.
Diligunt Deum qui mandata eius faciunt, 1.Ioh.2.a: 5.a.
Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, rom.8.e.
Diligam' inuicē ſicut Chrs dilexit nos, ro.12.c: 1.Io.3.b.d: 4.b.
Dilectio proximi, legis impletio, rom.13.c.
Diligens Chriſtum implet eius mandata, Ioh.14.c.
Diligendi amici & inimici, Leu.19.d: Matth.5.g.
Diligendus Deus ex toto corde, deut.6.a: Luc.10.e.
vt Diligamus ipſum purgat corda noſtra Deus, deut.30.b.
Diluuium temporibus Noë, gen.6.7.8.
Dimittit Ioſeph iniuriam fratribus, gen.50.c.
Dina filia Iacob rapitur, gen.34.a.
Dionyſius Areopagita Chriſto credit, act.17.g.
Diotrephes reprehenſus à Iohanne, Iohan.3.c.
Diſcalceati domus, quæ erat Iſraëlitis, deut.25.b.
Diſcipuli Chriſti qui in eius æde permanent, Iohan.8.d.
Diſcipuli Chriſti quo dignoſcantur, Iohan.13.d.
Diſcipulus Chriſti patrem odit præ Chriſto, Matth.10.d.
Diſciplina Dei & tribulatio bona, heb.12.b.
Diſciplinam non recipientibus minatur Deus, Leu.26.c.d.
Diſciplinæ Dei vtilitas, prou.13.c: 15.d.
Diſcamus timere Deum, deut.14.c.31.c.
Diſcordiarum author deteſtandus, prou.6.b.
non Diſſenſionis, ſed pacis author Deus, 1.cor.14.f.
Diſpenſatores euangelij per Apoſtoli, 1.Cor.4.a.
Diſputationes quales vitandæ, Tit.3.c.
Diues qui in diuitijs fidit, Marc.13.b.
Diuitibus væ, & quare, Luc.6.d: Iac.5.a.
de Diuitibus loquitur Paulus, 1.Tim.6.b.d.
Diues non ſuſcipit euangelium, Matth.19.c.
Diuitis cuiuſdam parabola, Luc.12.c.
Diuites Abraham & Lot, gen.13.a.b.
Diuites Iacob & Eſau, gen.30.g: 36.a.
Diuites reddit Deus mendicos, eſurientes autē bonis replet, Luc.1.c.
Diues beatus qui non fidit in diuitijs, eccl.31.a.
Diuitis perſonam non conſideret iudex, leuit.19.c.
Diuitis & pauperis collatio, eccl.13.d.
Diuitiarum & paupertatis author Deus, prou.22.a.
ob Diuitias ne obliuiſcamur Dei, deut.8.c.
Diuitiarum fallacia, Marc.4.b.
Diuitijs renuntiandum, Luc.16.c.
Diuitijs & Deo ſeruire, Mat.6.c.
Diuini occidantur, Leuit.20.d.
Diuinos ne conſulamus, deut.18.b.
Diuinam naturam quomodò participamus, 2.Pet.1.a.
Diuortiū non quærant q connubio cōiuncti ſunt, 1.cor.7.c.
¶ Docti à Deo Chriſtiani, Iohan.6.c.
Doctor fidelium Spiritus ſanctus, Iohan.14.d.
Doctores in eccleſia conſtituti, 1.cor.12.d.
Doceamus ſinguli ſingulos, 1.Theſſ.5.c.
Doctores fugiant quæſtum & quæſtiones, 1.Tim.6.b.d.
Docentes placentia & fabulas, 2.Tim.3.b: 4.a: Tit.1.b.
Doctrinę Dei donum, Rom.12.b.
Doctrinam eandem tradit Paulus omnib' eccleſijs, 1.cor.14.f.
Doctrina ſana quæ ſit, Tit.3.a.
Doctrina dæmoniorum quæ ſit, 1.Tim.4.a.
Doctrinam aliam afferentes quàm Chriſti, nō ſunt recipiendi, 2.Iohan.c: coloſſ.2.a.
Doctrina & veritas in rationali iudicio, exod.28.c.
Docuit Deus Iſraëlem, deut.4.f: 32.b: 33.a.
Docendi filij verbum Dei, deut.6.b: 11.c.
Doëg prodit Dauidem Sauli, 1.reg.22.b.
Dolus non erat in ore Chriſti, 1.Pet.2.d.
Dolus abſit à Chriſtianis, 1.Pet.2.a.d.
Dominus vnus Deus, deut.6.a: ephe.4.a.
Dominus tecum, ſalutatio, Iud.6.b: Ruth 2.a.
Dominorum officium in ſeruos, eph.6.b.
Dominari populo in timore Dei, 2.reg.23.a.
Domus leproſæ conſideratio, leuit.14.e.
Domus venditio, leuit.25.d.
Domus pulchras vbi ædificauerimus, meminerimus Dei qui dedit eas, deut.8.c.
Domus Domini templum, 2.reg.12.c.
Domus Dei Iſraëliticus populus, num.12.b.
Domus Dei ſpirituales, fideles, 1.Pet.2.a: 4.d.
Domus corpus noſtrum, 2.cor.5.a.
Domus orationis, domus Dei, Matth.21.b.
Domeſticis fidei benefaciendum, galat.6.c.
Donum Dei eſt quòd ſaluamur, eph.2.a.
Donum Dei fides, Matth.16.c: Iohan.6.c.
Donum Dei eſt ſcripturas intelligere, Luc.24.d.g.

Dona Dei ſunt quæcunque habemus, vt vides de talentis, Matth. 25. b.
Dona varia dedit Chriſtus aſcendens in cœlum ad ędificationem eccleſię, eph.4.b: 2.Pet.1.a.
Donum linguarum inferius prophetia, 1.Cor.14.c.d.
Dona Dei adminiſtremus in alterutrum, 1.Pet.4.c.
Dormituri meditemur verbum Dei, deut.11.c.
Dormire pro mori, gen.47.g: 1.Theſſ.4.b.
Dormientium primitię Chriſtus, 1.cor.15.c.
Dormientis cum ancilla punitio, Leuit.19. c.
¶ Draco magnus in cælo præliatur cũ Michaële, apo.12.a.b.
Draconem interficit Daniel, Dan.14.c.
Draco diabolus ligatus, Apoc.20.a.
de Dragma perdita, Luc.15.6.
¶ Duritia populi Iſraëlitici, deut.9.d.
Dux populi Iſraël Deus, deut.1.e: 31.a.b.
Duces quare mittantur à regibus, 1.Pet.2.c.
Dux incredulus prouidentiæ Dei moritur, 4.reg.7.a.d.

E

Ebrietas regibus fugienda, prou.31.a.
ab Ebrietate & crapula cauendum, Luc.21.f.
Ebrietatis incommoda, prouerb.23.d.
Ebrioſi regnum Dei non poſſidebunt, 1.cor.6.b.
Ebrius Noë irridetur à filio, gen.9.c.
Ebrius Ela rex Iſraël occiditur, 3.reg.16.c: itẽ Ammon, 2.reg. 13. f: rurſum Holofernes, Iudith.13. b: ad hæc Nabal ebrius poſt decem dies percutitur à Domino, 1.reg.25.f.g.
¶ Eccleſia domus Dei, 1.Tim.3.d.
Eccleſia principium habuit in Ieruſalem, Iſa.2.a: pſal.47.ver.2
Eccleſia ſponſa Chriſti, pſal.44.
Eccleſiæ fœlicitas prędicitur, & in ea peccatorum remiſſio, Iſa.33.c.d.
Eccleſia non contendit, 1.cor.11.c.
Eccleſiæ Dei concordia, Iſa.11.b.
¶ Edum quare ſic dictus, geneſis 25. d: & eius generationes gen.36. a.
Edom negat tranſitum Iſraëlitis, num.20.c.
Edom recedit à Iuda, 4.reg.8.e.
Edomitæ percutiuntur ab Amaſia, 4.reg.14.a.
De effœminatis, 3.reg.14.f.15.b: 22.g: 4.reg.23.b.
¶ Egenis ſuccurrendum, prouerb.28.d.
Egeſtas inobedientibus Deo, deut.28.c.
de Eglon rege Moabitarum, num.3.c: Iud.3.b.
Egreſſio filiorum Iſraël ex Ægypto, exo.12.f.
¶ Ela rex Iſraël, 3.reg.16.b.c.
Elatio Corinthiorum reprehenditur, 1.cor.4.b.
Elcanæ vxores, 1.reg.1.a.
Eldad & Medad prophetant, num.11.f.
Eleazarus filius Aaron, exod.6.d: Ioſ.24.g.
Eleazar occîdit maximum elephantem, 1.mach.6.e.
Eleazari paſſio, 1.mach.6.d.
Electi Chriſtiani ante creatum mundum, ephe.1.a: 1.Pet.1.a:
Electi pauci, Matth.20.b.
Electio ex gratia Dei, non operibus, rom.9.c.
Electos nemo poteſt accuſare, rom.8.f.
Eleemoſynæ faciendæ, & quomodò, Luc.12.d: Mat.6.a.
Eleemoſynæ, hoſtia accepta, phil. 4.d.
de Eleemoſyna, eccl.17.c: 29.c.
Elementa calore ſoluenda, 1.Pet.3.c.
Elementa mundi quæ dicat Paulus, gal.4.b.
Eliacim qui, & Ioacim, 4.reg.24.a.
Eliæ prophetæ acta, à 3.reg.17. vſque ad 4.reg.2.
Elias ꝓmiſſus, malac.4. erat Iohannes Baptiſta, Matt.11.b: 17.b
de Elia & Eliſeo. Luc.4.d.
Eliezer filius Moyſi, exo.2.d.
Elimelech Bethlehemita cum vxore Noëmi, Ruth 1.a.
Eliphas amicus Iob, Iob 3.4.5.15.
Elizabeth vxor Aaron, exod.6.d.
Elizabeth vxor Zachariæ parit Iohannem, Luc.1.f.
Elizæi acta. 3.reg.19: 4.reg.2. vſque ad 13.
de Eliu amico Iob, Iob 31.34.36.37.
Elon iudicat Iſraëlem, iudic.12.d.
Eloquens Aaron, exodi 4.d.
Eloquium Dei purum, 2.reg.22.d.
Elymas magus Paulo reſiſtens excæcatur, act.13.b.
¶ Emim populus qualis, deut.2.b.
Emmanuel dictus Chriſtus, Iſa.7.c: Mat.1.d.
in Emmaus proficiſcuntur duo diſcipuli, Luc.24.c.
Emor occiditur à Simeone, gen.34.b.
¶ Enacim interficiuntur, Ioſ.11.d: Iudic.1.d.
Encęniorum inſtitutio, 1.mach.4.g.
Enoch filius Iared transfertur, gen.4.c: 5.d
Enoch fides, heb.11.a.
Enos filius Seth, gen.4.d: vixit 905. annis: gen.5.d.
¶ Epęnetus Chriſtianus, rom.16. a.
Epaphras euangelizauit Coloſſenſibus, col.1.a.
Epheſij Dianæ cultores, act.19.g.
Ephod lineo accinctus Samuel, 1.reg.2.d.
Ephod accinctus Dauid ſaltat ante arcam Dei, 2.reg.6.c.
Ephráim genus & acta, gen.41.g.48.
Ephraimitæ inſurgunt in Gedeonem. iud.8. a: item in Iephte Iudic.12.a.
Ephráta quę & Bethlehem, gen.35.c.
Epicurei & Stoici cum Paulo diſputant, act.17.d.
Epiſcopus animarum noſtrarum Chriſtus. 1.Pet.2.d.
Epiſcopus Timotheus, 1.Tim.4.d: Item Titus, Tit.1.d.
Epiſcopi mores, 1.Tim.4.c. 2.Tim.1.b.c: Tit.2.b.
Epiſtola Pauli & Chriſti fuerunt Corinthij, 2.cor.3.a.
Epiſtolæ Pauli difficiles, 2.Pet.3.d.
Epulari ac lætari coram Domino, deut.16.d.
Epulandum nobis ob paſcha noſtrum immolatum, 1.cor.5.c.
¶ Equorum Salomonis numerus, 3.reg.4.c.
Equos ne multiplicet ſibi rex, deut.17.d.
Equi albi, rufi, nigri, pallidi viſio, apoc.6.a.b.c.
ne Erubeſcamus Chriſtum confiteri, Luc.9.c: 2.Tim.1.b.
ne Erubeſcamus patientes propter Chriſtum, 1.Pet.4.d.
Erudiuit Deus Iſraël 40. annis, deut.8.b.
¶ Eſau natiuitas & acta, gen.25: vſque ad 36.cap.
ab Eſca ſcandalizante fratrem abſtinendum, 1.cor.1.d.
Eſca ſpiritualis manna. 1.cor.10.a.
Eſdras aſcendit Ieroſolymam, 1.Eſdr.7.a.
Eſt & Non, in ſermonibus Pauli non fuit, neq; in promiſſionibus Dei, 2.cor.1.d.
Eſther reginę acta, Eſt.2.4.5.7.14.
Eſurienti Eliæ miniſtrat angelus, 3.reg.19.a.
Eſurijt Chriſtus, Matth.4.a.
Eſurientibus iuſtitiam promittit Deus ſatietatem, Matt.5.a.
¶ Ethai proſelytus ſequitur Dauidem, 2. reg. 15. d.
tanquam Ethnicus ſit, qui non audit eccleſiam, Mat.18.c.
¶ Euangelium eſt quòd Chriſtus mortuus pro peccatis noſtris, ac ſepultus reſurrexerit, 1.cor.15.a. eph.1.a.
Euangelij diffinitio, rom.1.b.
Euangelium paſtoribus annunciatur, Luc.2.b.
Euangelium in Galilæa à Chriſto prædicatur, Matth.4.c.
vt Euangelium prædicaret, venit Chriſtus, Marc.1.b.
Euangelium omni creaturę prædicandum, Matth.16.d.
Euangelij prædicatoribus debetᷣ victus, Matt.10.b: 1.cor.9.a.b
Euangelium parit bona diſſidia, Matth.10.d.
Euangelium variè ſuſcipiẽ, & in paucis facit fructũ, Mat.13.a.
Euangelium non ſuſcipiunt ſcribę & phariſęi, nec ſinunt, vt alij illud ſuſcipiant, Matth.23.b.
In Euangelij contemptores, 2.Theſſ.2.c.
Euchariſtię ſacramentũ quõ ſit à Chr̃o inſtitutũ, 1.cor.11.c.
ad Euchariſtiæ indignã ſumptionẽ multi infirmi & mortui, 1.cor.11.g.
Eunice mater Timothei, 2.Timoth.1.b.
Eunuchi non admittebantur in eccleſiam, deut.23.a.
Eunuchus credit Chriſto, act.8.c.
Eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt, ꝓpter euangeliũ, Mat.19.b.
Euomuit terra Chananęos habitatores ſuos, Leu.18.d.
Eupator venit in Iudæam, 2.mach.13. a.
Euphrátes fluuius. gen.2.c.
Eutychum ſuſcitat Paulus, act.20.g.
¶ Qui ſe exaltant humiliabuntur, Luc. 18.b.
Exaltabũtur qui exemplo Chriſti ſe humiliant, philip.2.b: Luc.14. c.
non Exaſperandus Deus, 1.reg.12. e.
Exaudit Deus Eliam dando ignem, 3.reg.18.f.
Exaudit Deus afflictos clamantes, exod.22.d.
Exauditur Moyſes orans pro Iſraële, deut.9.c.

Exçęcationis noſtræ cauſa peccatum,Iſa.59.b
Excelſa ædificat Ieroboam, 3.reg.12.g
In excelſis immolabat populus ante tépli ędificationē.3.re.3.a
Excelſa diſſipātur ab Ezechia, 4.regum 18.a:itē à Ioſia, 4.reg. 23.c. & ab Aſa,2.par.14.a
Excommunicandi modus Pauli,1.cor.5.b
Excommunicandus qui contemnit eccleſiam,Mat.18.b
Exemplar noſtrum Chriſtus Iohan.13.b.phil.2.a
Exemplar vitæ & doctrinæ Pauli, phil.3.b
Exemplar bonorum operum ſit epiſcopus,ti.2.b
ad Exemplar in monte monſtratum iubetur Moyſes omnia facere,exod.25.d.
Exequiæ Iacob,gen.50.b
Exhortari poſſe, Dei donum eſt,rom.12.b
Exhortatio vt Chriſtum adeamus,heb.4.d.10.d
Exhortemur inuicem per ſingulos dies,heb.3.c
Exiſtimans ſe eſſe aliquid ob dona Dei quę habet,ſeipſum ſeducit,gal.6.a.
Exorciſtę vulnerantur à diabolo,act.19.c
Experientia rerum magiſtra,eccl.34.b
Expiatio iuramenti & aliorum peccatorum,leuit.5.a
Expiationis dies,leuit.23.e
Exploratores terræ promiſſionis detrahentes, occiduntur à Deo,num.13.a.14.f.deut.1.d.
Exploratores mittuntur in Iericho,Ioſ.2.a
¶ Ezechię acta legantur,4.reg.18.2.par.29.Iſa 37.38.39.
Ezechielis prophetia, in libro ipſius
Ezechielis laudes,eccl.49.b

F

FAber erat Ioſeph pater Chriſti putatiuus, Mat.13.g
Faber ferrarius primus Tubalcain,gen.4.d
Faber ferrarius non erat in Iſraël,1.reg.13.d
Fabulæ vitandę prędicatoribus,1.Tim.4.b
Fabulas non ſunt ſecuti Apoſtoli,2.Pet.1.c
in Fabulam vulgi fuerunt Iudæi inobedientes,deut.28.d
Faciendum alijs quod nobis fieri volumus,Matt.7.b
Factor noſter Deus,deut. 32.c
Factores verbi habent iuſti,nō auditores, Matt.7.d:rom.2.b: Iac.1.d
Facies Dei præcedit Iſraëlitas,exod.33.c
Facie ad faciem locutus eſt Deo Moyſes, exod.33.b
vt Faciem ſuam oſtendat Deus orandum. num.6.d:deut.31.d
iuxta Faciem non iudicat Deus,1.reg.16.b
Fallit patrem Saulem Michol,1.reg.19.c
Fallit Dauid Saulem,1.reg.20.a: item regem Achis,1.reg.27.d
Falſi prophetę ab operibus cogniti,Mat.7.e
Falſum teſtimonium non dicendum,exod.20.c
Fama bona,prou.15.d.22.a
Fames non cuſtodientibus præcepta Dei,leu.26.d: deut.28.b c.32.d
Fames propter peccata,3.reg.8.d
Fames in Ægypto,gen.41.g.47
Fames vehemens in Samaria,3.reg.18.a : item alia in qua mulier filium coctum comedit,4.reg.6.f
Fames in Ieruſalem ſub Sedecia,4.reg.25.a
in Fame fidelis Sarepthana nutritur,3.reg.17.c
Famem fugit Sunamitis,4.reg.8.a:item Noëmi,Ruth 1.a
Famem futurā vniuerſo orbi prædicit Agabus ꝓpheta,act.11.
Fames verbi Dei prædicitur, Amos 3.d:11.d
Familia curanda,prou.27.d.
Familiam ſuam docuit Abraham,gen.18.e
¶ Febre percutiuntur inobedientes,deut.28.e
à Febre ſocrus Petri ſanatur,Mat.8.b:itē filius reguli,Ioh.4.g
Fel germinans in corde infidelis,deut.29.c
Feminalibus vtitur Aaron, exod.28.g
Feriæ à Iudęis celebrandę,leuit.23.a
Fermentum non erat in oblationibus,leuit.2.d
Fermentum non edebatur diebus paſchę,exod.12.c:13.a.b
Fermenti parabola, Matth.13.d
Fermentum pro peſtilenti doctrina,Matth.16.a
Fermentum veteris malitiæ expurgandum,1.cor.5.e
Ferrum natare fecit Eliſęus,4.reg.6.a.b
Ferreum iugum inobedientibus.deut.28.e
Feſta anni tria,leuit.23.a:exod.34.c:deut.16.a
Feſtiuitates Iudæorum quare reijcit Deus, Amos 5.f
Feſto die quare non captus Chriſtus,Matth.26.a
Feſtuca in oculo fratris,Matth.7.a
¶ Fici parabola.Matth.21.b:24.c:Lucæ 13.b
Fides quid ſit, Heb.11.a
Fides adhibenda verbo Dei,hebr.4.a
Fides ex auditu verbi Dei,rom.10.c
Fides Abrahę in promiſſiones Dei,geneſis 24.a
Fides neceſſaria accedenti ad Chriſtum,heb.11.b
Fide purificantur corda,act.15.b:Iohan.15.a
Fidei finis ſalus animarum,1.Petri 1.b
Fide reſiſtimus diabolo,1.Petri 5.c
Fidei ſcutum in omnibus habeamus,epheſ.6.c
Fide accipitur Spiritus ſanctus,galat.3.a
Fides ſine operibus mortua,Iacobi 2.c
Fides ſe exerat per opera, 2.Petri 1. b.
Fidem demonſtrant opera, Phil.1.a:1.Iohan.2.a
Fidem imitemur Apoſtolorum,heb. 13. b
Fide quid ſecerint ac paſſi ſint patres,heb.11.f. g: & ibi multa de fide.
Fidem ſibi adaugeri orant Apoſtoli,Luc.17. b
pro Fide Petri orauit Chriſtus, Luc.22.c
Fide accipimus quod petimus,Matth.21.b
Fide plena accedamus ad Chriſtum, heb.10.d
ad Fidem exhortemur inuicem,hebr.3.c
Fidei probatio eſt afflictio, 1.Petri 1. b.
in Fide perſeuerandum, coloſſ.1.c
Fideles omnes ſunt vnum corpus, rom.12. a
Fideles ſunt domus Dei.1.Petri 4.d:hebr.3.d
Fidelis manet Deus in promiſſis, 1.cor.1.b
Fidelitas in miniſtris verbi,1.cor.4.a
Fidentes in homine,maledicti, Ierem.17.a
cum Fiducia Chriſtum adeamus,heb.4.d
Figmentum non conqueritur aduerſus figulum,rom.9.b
Figulus facit ex luto quod vult.Ierem.18.a:Iſa.45.b
Figura mundi præterit, 1.cor.7.e.
Filium ſuum lactat Anna, 1.regum 1. d
Filij caſtigandi, prou.13.d: 29.c
Filij Iſraël habitarunt in Ægypto 430.annis,exod.12.f
Filij non occidēdi pro patribus,deut.24.c:4.reg.4.b:Eze.18.c
Filij docendi myſterium paſchę,exodi 12. d
Filium ſuum Salomonem tradit Dauid in manus Nathan ꝓphetę, 2.regum 12.f.
Filij inobedientis pęna, deut.21.d
Filiorum officium erga parentes,eph.6.a
Filios conſecrant idôlis Iſraëlitę,4.reg.17.c
Filij Abrahę fideles, rom.9.b
in Filios Dei adoptati ſumus, ephe.1.a
Filij Dei ſumus per fidem, gal.3.d
de Filio prodigo parabola, Lucæ 15.e
Filiorum duorum parabola, Matth.21.c
Filij Dei ſunt qui ſpiritu Dei aguntur, rom.8.c
Filia prudens viro ſuo hæreditas, eccl. 22.a
Filiam luxurioſam oportet obſeruare,eccl.42.b
Fimbriæ per angulos veſtimenti, num.15.d.
Fimbrię veſtimenti Chriſti tactu ſanatur mulier,Matth.9.c.
Fimbrię veſtimenti Chriſti tactu ſanantur infirmi,Matt.14.d
Fingit Dauid inſaniam, 1.reg. 21.a.d.
Fingit Samuel quòd immulet, 1.reg.16.a.
Finis hominis inſperatus, eccl.9.c.
Finis omnium appropinquauit, 1.Pet.4.b.
Firmamenti creatio, gen.1.a.
¶ Flagellatur Chriſtus, Matth.27.e.
Flagellatur Paulus, act.16.e.f.
Flagellantur Apoſtoli, act. 5.g.
Flagellantur pręfecti filiorum Iſraël, exod.5.c.
Flet Ieſus, Iohan.11.d:Lucæ 19.f.
Flentes beati, & quare, Lucę 6.d.
Flendum cum flentibus, rom. 12. d.
Fluuius irrigans paradiſum, gen.2.d.
¶ Fœcundam facit Deus Liam, gen.29.b.
Fœdus Dei cum Noë, gen.6.e : 9.b.c.
Fœlicitate neſcit vti ſtultus, prou.26.a.
Fœnum dat Deus iumentis timentium ſe, deut.11.b.
non Fœnerandum fratri, deut.23.d.
Folio volante terentur Deo non obteperantes, leuit.26.f.

Fons irrigans terram,gen.2.a.
Fons gratiæ & veritatis Chriſtus,Zach.13.a.
Formidoloſi non procedant ad bellum,deut.20.b.
Fornax ferrea Ægyptus,deut.4.c.
Fornicatio vitanda,1.cor.10.b:1.Theſſ.4.a.
Fornicatio ne nominanda quidem,ephe.5.a.
Fornicatorem excommunicat Paulus,1.cor.4.a.
Fornicationes morte puniendę quæ,leuit.18.a:20.b.
Fornicatores regnum Dei non poſſidebunt,1.cor.6.b.
Fornicatrix comburebatur,gen.38.f.
Fornicator Zamri occiſus à Phinees,num.25.a.
Fornicari cum dijs alienis,exod.34.b.
Fortis Deus noſter,2.reg.22.a.
Fortitudo Dei oſtenſa in Pharaone,exod.9.c.
Fortitudo noſtra Deus,exod.15.a.
Fortitudinem aufert Deus inobedientibus,deut.28.b.
quod Fortunæ vulgò tribuitur, ſcriptura ad Deum refert, vt patet,exodi 21.c.
¶ Fractio panis,act.2.g.
Fratris mortui abſque liberis vxorem accipiebat alter frater, gen.38.b:deut.25.b.
Frater abducens à fide occidendus,deut.13.b.
Fratris nomine compellas Iacob ignotos,gen.29.a.
Fratres ſuos dicit nos Chriſtus,heb.2.c.
pro Fratribus animas ponere debemus,1.Ioh.2.b
Fratres ſunt omnes Chriſtiani,Matth.23.a.
inter Fratres primogenitus Chriſtus,rom.8.f.
Fratri peccanti remittendum,Matth.18.c.
Fraternitatem diligamus,rom.12.c.1.Pet.1.d.
Fratres ſiue cognati Chriſti non credunt in eum,Ioh.7.a.
Fraudulenti non ſaluabuntur,1.cor.6.b.
Fraus ferenda,non inferenda,1.cor.6.b.
à Fructibus cognoſcitur arbor,Matth.7.c.
Fructus iuſtitiæ & peccati,rom.6.d.
Fructificemus Deo per opera,rom.7.a.
ad Frugalitatem exhortatio,prou.27.d.
Fruges conſumuntur inobedientibus,deut.28.d.
Frumentum dat Deus diligentibus ſe,deut.11.b.
¶ Fugiendum ſi perſequantur nos,Mat.10.c.
Fugit Paulus ne lapidetur,act.14.a.
Furis pœna,exod.22.a.
Fugit Elias Iezabel,2.reg.16.a.
Fugiunt Chriſti diſcipuli dum ille à Iudæis capitur,Luc.22.e.
cum Fure non verſandum,prou.24.d.
Furtum non faciendum,exodi 20.c.
Fures non ſaluabuntur,1.cor.6.b.
Fures laborent manibus,& quare,eph.4.f.
Furis parabola,Matth.14.d,Luc.12.c.
Fures & latrones vocat Chriſtus Phariſæos,Iohan.10.b.
Furore mentis percutit Deus inobedientes,deut.28.c.

G

GAal filij Obed acta,Iud.9.
Gabaa Ben-iamin ædificatur,3.reg.15.e.
Gabaonitarum calliditas,Ioſue 9.
Gabaonitæ à quinq; regibus obſeſſi,à Ioſue liberant,Ioſ.10.
Gabelus venit ad nuptias Tobiæ,Tob.9.a.
Gabriel ſalutat Mariam,Luc.1.c.
Gad filius Iacob,gen.30.b:49.c:Ioſ.22.a.
Gad propheta,1.reg.22.a:2.reg.24.b.
Galaad mons quare ſic dictus,gen.31.a.
Galatas inſenſatos Paulus vocat,gal.3.a.
de Gallina pullos congregante,Matt.23.d.
Galilæi Chriſtum ſuſcipiunt,Iohan.4.f.
Gamalielis conſilium pro Apoſtolis.act.5.f.
Garizim mons ad benedicendum,deut.27.a
in Gaudio ſeruiendum Deo,deut.28.a.
Gaudent Apoſtoli ſe affligi propter Chriſtum,act.5.g.
Gaudendum in Domino,coloſſ.4.a.
Gaudendum cum gaudentibus,rom.12.c.
Gaudium à Spiritu ſancto,rom.14.e.
vt Gauderemus venit Chriſtus,Iohan.17.b.
Gaudium cordis prorogat vitam,eccl.30.d.
Gazam vrbem capit Iudas,Iudic.1.d.
Gazer vrbs expugnata à Ioſue,Ioſ.10.f.
Gedeonis acta leguntur,Iudic.6.7.8.
In Gehenna ignis perpetuus,Marc.9.g.
Gehon fluuius,gen.2.c.
Gemunt filij Dei,& quare,rom.8.d.
Genuit nos Deus,deut.32.c.
Generandi vim dedit Deus omnibus quæ ſuper terram ſunt, gen.1.& 9.b.
Gentes in gloriam Dei creatæ,deut.26.d.
Gentes & populos diuiſit Deus per regiones,deut.32.a.
Gentium ſocietatem prohibet Deus Iudæis,deut.7.a.
ne Gentium opera imitemur,eph.4.d.
Gentes peccatores,galat.2.c.
Gentium conuerſatio ante fidem,ephe.2.a.
Gentes dicuntur canes à Chriſto.Mat.15.c.
Gentes dimiſit Deus agere quod vellent,dans tamen eis pluuias,&c.vſq; ad tempus.act.14.c.
Gentium electio.pſal.17.verſu 48.pſal.2.verſu 8.
Gentium conuerſio,Iſa.2.a.
Gentium vocatio per prædicationem,Iſai.66.f.
Gentes conuertit Deus,act.11.c:14.d.
Gentiũ ingreſſus in eccleſiã,Mat.8.b:12.b:Luc.2.act.2.f.28.g
Gentium ingreſſus fuerunt Samaritani,Iohan.4.
Gentiũ miniſter & doctor Paulus,rom.15.d.gal.1.c:1.Ti.2.b
Gentibus datur Spiritus ſanctus,act.10.g.
Gentes conciues ſanctis,ephe.2.d.
Gentes ne glorientur ob ſuam electionem,rom.11.c.
Gentes meminerint quales fuerint,ephe.2.c.
Gentes ex pura miſericordia laudant Deum,Iudæi verò ex promiſſionibus,pſal.116.rom.15.b.
ex Gentibus plures Chriſto credunt quàm ex Iudæis,Iſa.54.a
¶ Giezi famulus Eliſęi lepra percutitur,4.reg.5.f.g.
Gigantes in terra Chanáan,num.13.d.
Gigantes viri potentes,gen.6.a.
¶ Gladio percutientes gladio peribunt,Matth.26.c.
Gladij ius,gen.9.a:exod.21.b:num.23.c.
Gladium quare portat magiſtratus,rom.13.b.
Gladius ſpiritus aſſumendus,eph.6.c.
Gloria Domini in nube,exod.16.b.
Gloria Domini impletur templum,3.reg.8.b.
in Gloriam Domini electus Iſraël,deut.26.b.
In Gloriam Dei infirmatur Lazarus,Iohan.11.a.
Gloria ſoli Deo debetur.philip.4.d.
In Gloriam Dei omnia faciat fidelis,1.cor.9.g.
Gloria poſt tribulationes,1.Petri.b.
Gloriam non quæſiuit Paulus,1.Theſſ.2.a
Gloriæ inanis cupiditas fugienda,gal.5.d.
Gloriam adinuicem quęrentes non poſſunt Chriſto credere, Iohan.5.f.g:12.g.
non Gloriandum in ſuis viribus,aut in dono accepto, 1.cor.4.b:11.b.
Gloriandum in Dei cognitione,Ierem.9.f.
vt Glorificetur Deus,fiant opera noſtra,Matth.5.b.
Glorificandus Deus,exod.15.a:deut.28.f.
¶ Godolias moritur,4.reg.25.f:Ier.41.a.
Gog interitus,Ezech.28.g.
Goliath interficitur à Dauide,1.reg.17.f.
Gomor quæ menſura ſit,exod.16.g.
Gomorrha comburitur,gen.19.c.
¶ Gradus affinitatis in lege prohibiti,Leu.18.a.
Græci ſapientiam quærunt,1.cor.1.e.
de Grano frumenti cadente in terram,Iohan.12.d.
Gratia Dei redemptio,rom.7.d:epheſ.1.b.
Gratia Dei ſaluamur,eph.2.a.
Gratiæ Deo agendæ poſt cibum,deut.8.b:Matth.26.e.
Gratias agit Chriſtus,Matth.14.b.
Gratiæ Deo ſemper agendæ,epheſ.5.a.
Gratis communicandum euangelium,Matth.10.a.
Gregem paſcens de lacte gregis manducat,1.cor.9.a.
Greges multiplicantur ſeruantibus præcepta,deut.28.a.
¶ Gula opus tenebrarum,rom.13.d.

H

HAbacuc paſcit Danielem,Dan.14.f.
Habacuc Deo cõquerit de ꝓſperitate malorũ,Hab.1.a.
Habitant fideles confidenter,deut.33.d.
Habitaculum Dei terra Chanáan,exod.15.d.
Habitaculum Dei facti Chriſtiani per Spiritũ ſanctũ,eph.2.d.

Hęreditas

Hæreditas Leuitarum Deus, deut.18.a.
de Hæreditate mortui abſque maſculo, num.27.b.
Hæreditas Dei populus Dei Iſraël, exod.15.d.
Hæreditas cœleſtis datur ex promiſſione & operibus, gal.3.c. Matth.25.d: Tit.3.b: 1.Pet.1.a.
Hæres vniuerſorum Chriſtus, heb.1.a: Luc.2.c.
Hæreditatē non vult Chriſtus diuidere inter fratres, Luc.12.b.
Hæreſis oportet eſſe, & quare, 1.cor.11.d.
Hæretici vitandi, Tit.3.c.
Hæreſis Phariſæorum pro ſecta bona, act.26.a
Hai vrbs exploratur, ac poſtea ſuccenditur, Ioſ.7.a.
Halixetum non comedunt Iudæi, deut.14.b.
Hananiæ falſa prophetia, Ierem.28.a.
Hanon iniuria in ſeruos Dauid, 2.reg.10.a.c.
in Haran qui & Charan moritur Thare, gen.11.d
Hazaelis regis Syriæ acta, 1.reg.19: vſq; 4.reg.13.
¶ Hebal mons ad maledicendum, deut.27.b.
Hebdomadarum ſolennitas, exod.34.c.
Hebdomadarum 70. viſio, Dan.9.f.
Heber naſcitur, gen.10.d: 11.c.
Hebræi penitus delendi, deut.20.d.
Hebræum ſe iactat Paulus, 2.cor.11.c.
Hebron quæ & Arbee, gen.35.d.
Hebron expugnatur à Ioſue, omniaq; occiduntur cum rege ipſorum, Ioſ.10.f.
Heli ſacerdos iudicauit Iſraël 40.annis, 1.reg.1.2.3.4.
Heman cantor, 1.par.6.c.
Hemor occiditur a Simeone, gen.34.c.
Henoch filius Cain, gen.4.c.
Henoch filius Iared tranſlatus à Deo, gen.5.d.
Her filius Iudę occiditur à Deo, gen.38.b.
Herbæ verbo Dei creantur, gen.1.b.
Hermon mons qui & Sarion & Sanir, deut.3.b.
Herodes Aſcalonita occidit innocentes, Matth.2.c.
Herodis Antypæ opinio de Ieſu, Matth.14.a.
Herodes hic natalem ſuum celebrat, Marc.6.c.
Herodem vocat Chriſtus vulpem, Luc.13.
Herodes & ipſius exercitus ſpernunt Chriſtum, Luc.23.b.
Herodes Agrippa occiſo Iacobo Petrum recludit in carcere, act.12.a.
Herodes hic à vermibus conſumptus expirat, act.12.d.
Heua ſeducitur à ſerpente, gen.3.a: 1.cor.11.a.
Heuæos iubet Deus deleri, deut.20.d.
Heuæus induratus à Deo reſiſtit Iſraëli, Ioſ.11.d.
¶ Hilarem datorem diligit Deus, 2.cor.9.b.
in Hilaritate miſerendum, rom.12.b.
Hiram regis Tyri acta, 2.reg.5: 3.reg.5.a: 9.b.
Hiram artifex ærarius eximius, 3.reg.7.b.
Hircus peccatis populi onuſtus, in deſerta emiſſus, leu.16.c.
¶ Hobab qui & Raguel, ſocer Moyſi, num.10.d.
Hœdus in lacte matris non coquendus, exod.23.d.
Hœdi à Chriſto vocantur maledicti, Matth.25.e.
Holocauſti lex, leuit.6.a.
Holocauſtum deuorat ignis à Domino, leuit.9.d.
Holofernis acta ſcribuntur, Iudith.7. vſq; ad 15.cap.
Homicidis vltor Deus, gen.9.a.
Homicidij lex, num.35.b: exod.21.b.
Homicida voluntarius occidendus, non autem inuolūtarius, deut.19.a b.
Homicida diabolus ab initio, Iohan.8.f.
Homicida qui fratrem odit, Iohan.3.c.
Homo ad imaginem Dei factus, gen.1.d.
Homini formato datur anima viuens, gene.2.d.
Homo puluis, gen.3.d.
Homini dat Deus vim generandi, gen.1.d.
Homini prouidet Deus de victu, gen.1.d.
Homo addicitur labori, gen.3.a.
Homini omnia ſubiecta, gen.1.d: 9.a.
Homo in manu Dei vt lutum in manu figuli, Ier.18.a.
Hominis fragilitas prædicatur, Iſa.40.b.
Hominis cor nouit Chriſtus, Iohan.2.d.
Homines natura filij iræ, eph.2.a.
Homo diuiditur in ſpiritum, animam, & corpus, 1.Theſſ.5.d.
Homo primus Adam, ſecundus Chriſtus, 1.cor.15.f.
Homo Dei, Moyſes, deut.33.a: Ioſ.14.b.
Homo exterior corpus, 2.cor.4.d.
Honor tribuendus cui debetur, rom.13.c.
Honor credentibus in Chriſtum, 1.Pet.2.b.
Honoremus omnes propter Deum, 1.Pet.2.d.
Honore inuicem præueniamus, rom.12.c.
Honorificans Deum, eiq; fidens honoratur ab eo, 1.reg.2.f.
Honorificat patrem Chriſtus, Iohan.8.f.
Horæ diei duodecim, Iohan.11.b.
Horeb, mons, qui & Sinai, deut.1.a.
Horrea benedicuntur obedientibus Deo, deut.28.a.
Horrendum incidere in manus Dei, heb.10.c.
Horrhæi expulſi a filijs Eſau, deut.2.c.
Hoſpitales ſimus inuicem, rom.12.a.
Hoſpitalitas Habrahæ & Lot, gen.18.a: 19.a.
Hoſpitalis Martha Chriſtum ſuſcipit, Luc.10.g.
de Hoſtijs varijs, lege leuiticum.
Hoſtia munda, gentium, malac.1.c.
Hoſtiæ & munera Chriſtum ſignificabant, heb.9.e.f.
Hoſtiam obtulit Chriſtus ſeipſum, heb.7.d.
Hoſtias reijcit Deus vnica Chriſti hoſtia contētus, heb.10.b.
Hoſtia laudis offeratur per Chriſtum, heb.13.c
Hoſtibus tradit Deus inobedientes, deut.28.c.
Hoſtibus ſuis vindictam retribuit Deus, deut.32.f.
¶ Humanæ vitæ vanitas, pſal.38, verſu 8.9.
Humilitatis laus, prou.10.c.
Humilibus & inferioribus ſe accommodandum, rom.12.d.
Humiles & coram mundo abiectos exaltat Deus, Luc.1.c.
Humilium & afflictorum conſolator Deus, 2.cor.1.a.
qui ſe Humiliat exaltabitur, Matth.23.b.
Humilibus dat Deus gratiam, 1.Pet.5.b.
Humiliemur ſub potenti manu Dei, 1.Pet.5.b.
ad Humilitatem cordis Inuitat Chriſtus, Matt.11.d: Luc.14.b: ſic & Paulus, ephe.4.a.
Hydropicus ſabbatho ſanatur à Chriſto, Luc.14.a.
Hypocriſis, prou.12.c: 30.b
Hypocritarum cæcitas, Malac.3.b.
Hypocritæ Iudæi conuincuntur, Ier.2.c.
Hyſſopi faſciculus, exod.12.d.

I

IAbel inuenit tentoria, gen.4.d.
Iabes Galaad habitatores, Iud.21.b: 1.reg.11.a: 31.d.
Iabin rex Chanáan, Iud.4.a.
Iacob natiuitas & acta, gen.25.vſq; 49.
Iacob dilectus à Deo, rom.9.c. Malac.1.a.
Iacobi & Iohannis vocatio, Matth.4.d.
Iacobo viſus Chriſtus poſt reſurrectionem, 1.cor.15.b.
Iacobus frater Iohannis occiditur, act.12.a.
Iactantia fugienda, prou.25.a.
Iahaziel propheta, 2.par.20.c.
Iahel vxor Haber occidit Siſaram, Iudic.4.c.
Iair Iudex in Iſraël, iudic.10.a
Iairi principis ſynagogæ filiam ſuſcitat Chriſtus. Matth.9.c.
Iannes & Mambres reſtiterunt Moyſi, 2.Tim.3.b.
Iaphet generatio, gen.9.d: 10.a
Iared ætas 962.anni, geneſis 5.a
¶ Ibin non comedunt Iudæi, deut.14.b
¶ Ichabod naſcitur, 1.regum 4.d.
In Iconio prædicat Paulus, act.14.a
in Ictu oculi reſurgent mortui, 1.cor.15.g.
¶ Idôla Gentium ſtulta, Iſaiæ 46.a.
Idôla vnde traxerint originem, ſap.14.b.
Idolorum nulla potentia, Iſaiæ 44.b. 1.cor.8.a.
Idolum non faciendum, leuit.26.a.
Idola fugienda, deut.18.b.
Idolorum ac idololatrarum ſubſannatio, ſap.13.c.d.15.b: Iſai 40.e: 41.f: 44.b.c.
Idololatra occidendus, exodi 22.c.
Idololatriæ mala, ſap.14.d.
Idololatriæ abominationes, Ezech.8.b.
Idololatriam omnem abijciamus, 1.cor.10.b.
Idololatræ non ſaluabuntur, 1.cor.6.b.c.
de Idolothytis, 1.cor.8.b.e.
Idumæi non abominandi, deut.23.a.
Idumææ vaſtatio, Amos 1.c: Iſai 21.c.
¶ Iebus quæ, & Ieruſalem, 18,d.

Iebuſeos vult Deus, deleri, deut. 20.d.
Iehu regis Iſraël acta, 3.reg.10: vſque 4.regum 10.g:15.c.
Iehus propheta occiditur a Baaſa, 4.regum 16.a.
Ieiunium quomodò faciendum, Mat.6.b.
Ieiunium quod optat Dominus, Iſa.58.b.
Ieiunio & oratione eijcitur dæmonium, Mat.17.c.
Ieiunium ſine operibus miſericordiæ nõ eſt gratũ, Zac.7.b.c Iſa.58.a.b.
Ieiunium prædicat Ioſaphat populo, 2.par.20.a.
Ieiunio animam ſuam humiliauit Chriſtus, pſal.34.verſu 16.
Ieiunauit Chriſtus 40.diebus, Matthæi 4.a: ſimiliter Moyſes, exodi 34.d: item Elias, 3.reg.19.b.
Ieiunant & orant Paulus & Barnabas, ieiunant & Iſraëlitæ, Iudic.20.d: item Dauid: 2.re.1.b: & 12.d: viri Sabes, 1.reg.31.b. Achab, 3.reg.21.b: Iudith 8.a: Eſther, 4.d. Sara, Tob.3.b: Anna vidua, Luc.2.e: Eſdras, 1.Eſdræ 8.d: Niniuitę, Ionę 3.b.
quòd non Ieiunent reprehenduntur apoſtoli à Phariſæis, Mat.9.b.
Ieiunium proprium non obijciendum Deo, Iſa.58.a.
Iephte acta, iudic.11.12.
Ieremiæ genus & acta leges in prophetia ipſius.
Ieremiæ perſecutio, eccl. 49.b
in Iericho mittuntur exploratores. Ioſ.2.b.
Iericho deſtruitur, Ioſ.6.a.
Iericho vrbem reædificauit Hiel, 3 regum 16.g.
Ierobaal quare vocatus Gedeon, iudic.6.f.
Ieroboam acta, à 3.reg.11.c: vſque ad 15.caput.
Ieroboam idololatrà, eccl.47.d.
Ieruſalem quæ & Iebus, Ioſ.15.b: expugnatur à Iuda, iudi.1.b
contra Ieruſalem prophetant Iſaias, Ieremias, & Ezech.
Ieruſalem transfertur in Babylonem, 4.reg.24.c.
Ieruſalem reſtauratur. 2.Eſdræ 3.a.
in Ieruſalem moriturus Chriſtus, Luc.13.c.
Ieruſalem Chriſtus ingreditur, Mat.23.d.
Ieruſalem futurũ excidium ob contemptũ Chriſtũ, Mat.23.d.
Ieruſalem deplorat Chriſtus, Mat.23.d.
Ieruſalem ciuitas noua, pſal.86: apoc.3.c.21.a.
Ieruſalem ſuperna & cæleſtis, galat.4.d.
Ieſus filius Ioſedech, Zach.3.a.
Ieſus Chriſti & Meſſiæ nomen, Mat.1.c: Luc.1.e.
ad Ieſu nomen omnia ſe ſubijciunt, phil.2.b.
Ieſum ore confiteri oportet, rom.10.b.
Iethro ſocer Moyſi, exod.3.a: 18.a
Iezabel impię acta. 3 reg.16.18.19.21: 4.reg.9.f.g.
¶ de Igne egreſſo aceruos frugum comburente, exodi 22. a.
de Igne in puteo recondito, 2.Mac.1.d.
per Ignem filios conſecrant Iudęi, 4.reg.17.c. idẽ facit Achaz, 4.regum 16.a: quod prohibetur, deut.18.b.
Ignis non accendebatur in ſabbatho, exo.35.a.
Ignis perpetuus, leuit.6.b.
Ignis conſumpturus aduerſarios fidei, heb.10.c.
Ignis columna deducens Iſraëlem, exo.40.a.
Ignis conſumens Deus, deut.4.d.
Ignea lex, deut 33.a.
Igneis ſerpentibus percuſſi Iſraëlitæ, num.21.b.
Igneo curru tollitur Elias, 4.reg.2.b.
Ignobiles qui Deum contemnunt, 1.reg.2.f.
Ignobilia mundi elegit Deus, 1.cor.1.d.
Ignoti habiti apoſtoli, cũ maximè noti eſſent Deo, 2.cor.6.b.
¶ Illuditur Chriſtus, Mat.27.c.
¶ Imago nulla viſa cùm daretur lex, deu.4.c.
Imagines Gentium ſubuerti præcipit Deus, deut.7.a.
ad Imaginem Dei factus homo, gene.1.d.
Imago Dei Chriſtus, 2.cor.4.a.
Imago Dei & gloria, vir.1.cor.11.b.
Imitandus Deus, eph.5.a
Imitator Chriſti Paulus, 1.cor.4.d.
Imitari Paulum quomodò oporteat, 2.theſſ.3.b.
Immaculata Dei via, 2.reg.22.c.
Immiſericordes Socothitæ & Phanuelitæ puniuntur, Iud.8.c
Immolans dijs occidatur, exodi 22.c.
Immortalis Deus, 1.Tim.6.c.
Immortalis fuiſſet Adam, ſi de ligno ſcientiæ non ediſſet, gen.2.c: 3. d.
Immunda animalia, deut.14.a: leui.11.a.
Immundum non tangendi lex, num.19.c.
Immunditia omnis ne nominanda quidem, eph.5.a.
Imperium Dei contemnentes puniuntur, num.14.g.
Imperium datum Chriſto, 1.reg.2.b.
Impius non credens euangelio, 2.Pet.4.d.
Impij & infidelis deſcriptio, pſal.1.
Impiorum proſperitas ac repentinus interitus, Iob 21.a.b.
Impij dicuntur à Chriſto ſcandala, Mat.13.f.
Impij Chriſtum negantes quales ſint, Iudæ b.d.e.
Impiorum gemitus in extremo iudicio, ſap.5.a.b.
Impiorum nouiſſima, pſal.72: ver.18.
Impiorum cæcitas, Iſa.27.b.
¶ Incantatores nulli ſint, deut.18.b.
Incantatores Pharaonis à Deo percuſſi, exod.9.b.
Incarnatio Chriſti, gaudium fidelium, Iſa: 4.a.
Incedit Deus aduerſum nos quando punit, leu.26.d.e.
Incenſa orationes ſanctorum, apoc.8.a.
de Inceſſus cuſtodia, prou 4.d.
Inceſtus Lot cum filiabus, gen.19.g.
Incidebant ſe ſacerdotes Baal, 3.reg.18.e.
Incircunciſus non manducat Phaſe, exo.12.g.
Incircunciſa mens, leuit.26.f.
Incircunciſus labijs Moyſes, exod.6.b.
Inclinanda corda ad Deum, Ioſ.24.f.
Inconſtantia, vbi contentio, Iac.3.d.
Incredulitate abiecti Iudæi, rom.11.c.
Increduli non ingredientur regnum, heb.3.d.
Incredulitatem apoſtolorum increpat Chriſtus, Marci 16.c.
Incredulitatem ſuam vt adiuuet, orat Chriſtum pater dæmoniaci, Marci 9.d.
Increduli Nazaræi, Mat.13.g.
Indignatio tollenda à nobis, eph.4.g.
Indulgentia Heli erga liberos, 1.reg.2.f: 3.e.
Induimus Chriſtum per baptiſmum. gal.3.d.
vt Induamus Chriſtum exhortatio, rom.13. d.
ne Induremus corda noſtra aduerſus proximum, deut.15.b.
Indurat Deus quem vult, rom.9.d.
Indurauit Deus Heuæus, Ioſ.1.d.
Indurauit Deus cor Pharaonis, exo.7.8.9.11.14.18.
Induratur à Deo cor Sehon, deut.2.f.
per Infamiam & bonam famam exhibeamus nos Dei miniſtros, 2.cor.6.b.
ſicut Infantes modò geniti ſumus, 1.par.2.a.
Infantibus ſimiles nos eſſe oportet, Matt.19.b.
Infernus deſcribitur, Iſa 20.g.
Inferorum poteſtates non præualent fidei, Mat.16.c.
Infidelium mentes à Satana excæcatæ, 2.cor.4.a.
cum Infidelibus nullum commercium habendum, 2.cor.6.c.
Infirmitates inobedientibus Deo, deut.7.c: 28.d: exo.15.g: 23.c.
Infirmitates non inducit Dominus ijs qui cuſtodiunt præcepta ipſius, deut.7.c.
In infirmitate Deus orandus, eccl.38.a.
Infirmus fide olus manducat, rom.14.a.
Infirmi fide tolerandi. rom.14.a: 1.cor.8.c.d: 1.theſ.5.c.
Infirmitatibus noſtris compatitur Chriſtus, heb.4.d.
Infirmitates ob peccata immitti, Iohan.5.c: Mat.9.a.
Infirmitates ad ſolam Dei gloriam quandoque immittuntur, Iohan.9.a: 11.a.
Infirmus preſbyteros accerſat, Iac.5.c.
Infœcunda nulla, ſi obediatur Deo, exod.23.e.
Ingemiſcit omnis creatura, rom.8.d.
Ingratitudo Laban, gen.31.a; itẽ pincernæ Pharaonis, ge.40.d. filiorum Ammõ, 1.regum 10.a. Saulis, 1.regum 19.d: Nabal, 1.reg 25.b: Iudæorum, Ezec.20.a: Iſa.1.a. Mich.6.a: Oſee 13.b Ieruſalem, Ezec.16.b: Mat.23.d.
Ingredi viam vniuerſæ terræ, pro mori, 3.reg.2.a.
Inimici diligendi, Mat.5.g: prou.25.c.
de Inimici malo non gaudendum, prou.24.c.
Inimicum non vlciſcitur Dauid, 2.reg.16.e: parcit & inimico Sauli. 1.reg.24.b: 26.a.
Inimicos cibat rex Iſraël, 4.reg.6.c.
pro Inimicis orat Chriſtus, Luc.23.e.
Inimicos ſuos reconciliauit ſibi Deus, coloſſ.1.c.
Iniquitates aufert Deus, deut.34.a.b.
Iniquitates hominum deſcribit Iob, Iob 24.a.

ſuper

ſuper Iniquitate non gaudet charitas,1.cor.13.b.
Iniqui non ſaluabuntur,1.cor.6.b.
Iniuria propria non vlciſcenda,Mat.5.f.
Iniuriæ ne ſimus memores,leu.19.d.
Iniuriam Ioſeph remiſit fratribus,gen.45.b:50.c.
Iniuriam Semei fert Dauid,2.regum 16.b.
Iniuſtitiam abominatur Deus,deut.25.d.
Innocens nullus apud Deum,exodi 34.a.
Innocentia Samuelis,1.regum 12.a.
Innocentiam ſuam oſtendit Iob,Iob 31.a.
Inobediens ſacerdoti punitur,deut.17.c.
Inobedientibus verbo Dei maledictio,deu.28.b:3.reg.13.d.e.
Inobedientia Adæ nos peccatores conſtituit,rom.5.d.
Inſatiabilia tria,& quartum inexplebile,prou.30.c.
Inſons non occidendus,exodi 23.a.
vt Intelligant Iudæi optat Deus,deut.32.d.
Intelligentia replentur artifices,exodi 31.a.
cos Intelligens Dei erga ſe beneficia,deut.29.a.
Intercedit Abraham pro Sodomitis,geneſis 18.c.
Interceſſor noſter Chriſtus,rom.8.g.
Interficiuntur idololatræ à Leuitis,exodi 32.f.
Interpretatio ſomniorum eſt Dei,geneſis 40.b.
Interpretatio donũ Dei eſt,& à ſpiritu Dei,1.cor.12.b:14.c.
Interrogandus Deus in infirmitatibus,4.regum 1.d.
Inuident Palæſthini puteos Abrahæ,geneſis 26.c.
Inuidi filij Laban ob diuitias Iacob,geneſis 31.a.
Inuidia filiorum Iacob in Ioſeph fratrem,gen.37.b.
Inuidet Saul laudem victoriæ Dauidi tribui,1.regum 18.b.
Inuidi fugiendi,pro.23.a.
Inuidet nemini charitas,1.cor.13.b.
Inuidia reijcienda,gal.5.d:1.Pet.2.a.
Inuocatus Deus in tribulatione exaudit,2.regum 22.a.
Inuocantibus Deum ſalus,rom.10.c.
Inuocandus Deus corde puro,2.Tim.2.d.
Inuocare nomen Dei ſuper aliquem,num.6.d.
Inuocantes Baal irridet Elias,3.regum 18.c.
¶ Ioab principis militiæ Dauid acta,2.reg.3.c:11.c:14.a.c:
18.b.c.20.a:3.reg.1.a:2.a.b.c.
Ioachaz acta,4.reg.10.13:23.
Ioachin ſuccedit fratri Ioacim,4.reg.24.a.
Ioas pater Gedeonis,Iud.6.a.f.
Ioas filius Ochoziæ,& Ioas filius Ioachaz,4.regũ 11:12.13.14.
Ioatham filius Gedeonis,iudic.9.a.b.
Ioatham regnat pro Azaria,4.reg.15.b.f.g.
Iob vitam & acta habes in libro ipſius:cuius patientiam imi-
tari debemus,Iac.5.c.
Iochabet vxor Amram,exodi 6.c.
Iohanan acta,Ier.40.41.42.43.
Iohanna vxor Chuſæ Chriſtum ſequitur,Lucæ 8.a.
Iohãnis Baptiſtæ natiuitas,acta & mors,Lucæ 13.Matth.3.11:
Marci 6.Iohan.1.3.
Iohannes hortatus ad pœnitẽtiam,Chriſtum veniſſe ſaluato-
rem annuntians,Mat.3.a.
Iohannes euang.& Iacobus vocantur à Chriſto,Mat.4.d.
Iohannes & Iacobus cupiunt vt ignis in Samaritanos deſcen
dat,Lucæ 9.g.
de hoc Iohanne multa apud Euangeliſtas:item in Apocalypſi
& in epiſtolis ipſius.
Iohannes Marcus miniſter Pauli,act.10.a.
de Ioiade pontifice,vide 4.regum 11.a.d.
Ionadab filius Semmaa,prudens ſecundùm carnẽ,2.reg.13.a.
Ionadab filius Rechab pius,4.regum 13.d.
de Iona,vide ipſius prophetiam.
Ionæ ſigno oſtẽdit Chriſt' ſe tertio die reſurrecturũ,Mat.12.a
Ionathan filius Gerſon,iudic.18.g.
Ionathæ filij Saulis acta & mors,1.reg.14.18.19.20.31.
Ionathas frater Iudæ dux Iudæorum,1.Mach.9.11.12.
Ioppitarum facinus in Iudæos,2.Mach.12.a.
Ioram regis Iudæ acta,3.reg.22:4.reg.8.e.f.
Ioram frater Ochoziæ,4.regum 1.d.
Ioram filius Achab impius,4.reg.2.6.8.9.
Iordanis terra irrigua,geneſis 13.c.
per Iordanem ſiccum tranſeunt filij Iſraël,Ioſue 3.d.
in Iordane lauatus Naaman,4.reg.5.d.
Ioſaphat pius rex Iuda,3.reg.15.22:4.reg.3.d.
Ioſeph filij Iacob acta,à 30.gen.cap.vſque ad finem libri.
Ioſeph fides,hebr.11.d.eiuſque commendatio,eccl.49.d.
Ioſeph ab Arimathæa diſcipulus Chriſti,Mat.27.g.
Ioſeph cognominatus Barſabas,act.4.g.
Ioſiæ regis Iudæ pnuntiatio,acta,& mors,3.reg.13.a:4.re.21.d
22.23.
Ioſue acta,vide exodi 17.c:24.d:32.d:nu.11.f:13.14:deut.1.f.
& toto libro Ioſue.
Ioſue laudes,eccl.46.a.
¶ Iram Dei timens Moyſes orat pro populo,deut.9.c.
Ira Dei ſuper omnes deſęuit vno peccante,Ioſue 22.d.
Iram furoris Dei facere,1.reg.28.c.
Iratus Deus claudit cælum,deut.11.b.
Iræ Dei in populum cauſa,deut.29.d.
Ira Dei ſuper incredulos,col.3.b.
Iræ Dei filij ſumus natura,ephe.2.a.
ab Ira ventura liberati ſumus per Chriſtum,1.theſſ.1.d.
ad Iram & ad loquendum tardi ſimus,Iac.1.c.
Ira abijcienda,rom.12.d.
ad Iram prouocarunt Deũ Iudæi,num.11.a:16.a:21.a:deu.9.b
d:12.c.
qui Iraſcitur fratri,reus eſt iudicio,Mat.5.c.
cum Iracundo non ſit tibi amicitia,prou.22.d.
cum Iracundo non rixandum,eccl.8.d.
Ire ad patres,pro mori,gen.15.c.
Ire vel venire ad Chriſtum,credere ei,Iohan.9.d.
Iris in nubibus,gen.9.c.
Irridet Elias deum Baal,3.reg.18.c.
Irridentes pueri Eliſęum deuorantur,4.reg.2.d.
Irridetur Chriſtus,Iohan.19.a.
non Irritatur charitas,1.cor.13.b.
¶ Iſaac filij Abrahæ prænuntiatio,natiuitas,& acta,gen.15.a,
17.c:18.b:& 21:vſque ad 27.caput.
Iſaac commendatio,eccl.44.c.
Iſai pater Dauidis,Ruth 4.d:1.reg.16.17.b:1.par.2.b
Iſaiæ prophetæ acta,4.reg.19.20:Iſa.1.6.
Iſboſeth acta & mors,2.reg.2.3.4.
Iſmahelis vita,gen.16.17.21.25.
Iſraëlem vocat Deus Iacob,gen.32.g.
Iſraëlitarum ſeu Iudæorum vita deſcribitur quinque libris
Moyſi,Ioſue,iudicum,regum,Eſdræ,& Machab.
Iſraël quare in populum Dei aſſumptus,& quare reiectus.
Ierem.13.b.
Iſraëlis vltima conuerſio & exaltatio,Oſee 2.c:Sophoniæ 3.b.
Mach.5.c.
qui Iſraëlitæ veri,rom.9.b.
Iſraël Dei Chriſtiani,gal.6.d.
Iſraëlita verus Nathanael,Iohan.1.g.
Iſraël eſt inexcuſabilis,rom.10.d.
Iſraëlis excæcatio quare facta,qui tamen poſt gentium pleni-
tudinem ſaluus erit,rom.11.c.
Iſraëlitæ quare ad iuſtitiã per legem nõ peruenerunt,ro.9.g.
Iſſachar filius Iacob,gen.30.c.49.b.
¶ Itineris Iacob comes Deus,gen.28.c:35.a.
Itineris filiorum Iſraël dux fuit Deus die ac nocte,exod.13.d.
¶ Iubal citharæ inuentor,gen.4.d.
Iubilæus annus,leuit.25.b.
Iuda filius Liæ naſcitur,gen.29.d.
Iudæ coniugium & inceſtus,gen.38.a.d.
Iudæ ſupra omnes fratres datur regia poteſtas,gen.49.b.
Iudæ filiorum genealogia,1.par.4.a.
Iudæ & Ieruſalem perditio,4.reg.21.b.23.f.
Iuda dux belli conſtituitur,iud.1.a.
de Iuda proditore conqueritur Chriſtus,pſal.54
Iudas Chriſtum tradit,Iohan.18.a.
Iudam proditorem facti pœnitet,Mat.27.a.
Iudas ſuſpenſus crepat medius,act.1.c.
de Iuda Machabæo,vide libros Machabæorum.
Iudæi ex medio nationum ſeparati à Deo in populum ipſius,
deut.4.c:rom.9.a.
Iudæorum gens obſtinata,Iſa.48.a:act.7.g.
Iudæi transferuntur in Babylonem,4.reg.25.f.
Iudæ & Iſraëlis vnio,Ezech.37.d.
Iudæ reductio à captiuitate,Oſee 6.d.
Iudæorum reliquiæ ſaluandæ,Iſa.10.e.

Iudæorum

Iudæorum & gentium vnio in Chriſto,Iſa. 19.d.
Iudæi ſub Moyſe baptizati in nube & in mari, 1.cor.10.a.
ex Iudæis ſalus,Chriſtus,Iohan.4.c:rom.9.a.
vt Iudæos ſaluaret,miſſus Chriſtus , Matth.15.c.
ad Iudæos primum mittuntur apoſtoli,Matth.10.a.
Iudæi Chriſtum Iona & Salomone maiorem non audiunt, Matth.12.d.
Iudæos regno eijciendos, ſuſceptis gentibus oſtendit Chriſtus parabola vineæ,Matth.22.d.
de Iudæis eſt maxima pars eorum quæ in euangelijs & epiſtolis ſcripta leguntur.
Iudæę captiuitas prophetatur, Oſee 8.a:Amos 2.a.
Iudicat Moyſes populis lites,exod.18.b.
in Iudicio non acquieſcendum plurimorum ſententiæ , vt à vero recedatur,exod.23.a.
Iudicij æquitas,exod.23:leuit.19.c.g:24.d.
Iudicabant iuxta legem iudices, deut.17.b.
Iudicio non contendendum chriſtianis,Matth.5.f: 1.cor.6.b.
Iudicat omnes mortales Deus,gen.18.c.
Iudicat Deus ſecundū corda non ſecundùm faciem,1.reg.16.b.
Iudicium pro afflictione frequens, vt 1.Pet.4.d.
Iudicatus eſt qui Chriſto non credit,Iohan 3.b.c.
Iudicabitur quiſq; ſecundùm opera ſua,Matth.16.b:rom.2.b 2.corinth.5.b.
Iudicium generale,Iſa.2.c:27.a.
Iudicium extremum ſigna præcedent, Matth.24.c.
ad Iudicium Chriſtus cum angelis venturus, Matth.25.e.
Iudicia Dei admiranda,ſap.16.c.
Iudicia Dei iuſta,vera,& incōprehenſibilia,ro.11.d:apoc.16.a.
Iudicaturi Apoſtoli duodecim tribus,Matth.16.d.
Iudicare fratrem non oportet,Matth.7.a: rom.14.a.b.
non Iudicandum ſecundum faciem, Iohan.7.c.
Iudicis officium , exod.23.a.
Iudici non obediens occiditur,deut.17.c.
Iudex ne accipiat perſonas, leuit.19.c.
Iudicibus non detrahendum,exod.22.d.
Iudex viuorum & mortuorum Chriſtus, act.10.g.
Iudith viduæ acta,Iudith 8.vſq; ad finem libri.
Iugum ferreum inobedientibus,deut.28.c.
Iugum ſuaue Chriſti ferendum, Matth.11.d.
Iuramentum ſuum cuſtodit,deut.7.b:Luc.1.g.
Iuramentum factum Gabaonitis & à Saule violatum, punitionem adfert,2.reg.21.a.
Iurat Paulus ad aliorum vtilitatem,2.cor.1.d.
non Iurandum per nomen idolorum,exod.23.c:ſed p nomen Dei,deut.6.c:10.d.
non Iurandum fruſtra,deut.5.b.
Iurantibus in nomine Dñi mendaciter,maledictio, Zach.5.a.
Iuſiurandum exigit iudex à fure,exod.22.b.
Iuramentum in controuerſijs,hebr.2.c.
cum Iuramento negat Petrus Chriſtum,Matth.26.g.
non Iurandum omnino,Matth.5.f:Iacob.5.c.
Ius gladij , gen.9.a: Matth.26.e.
Ius belli in expugnandis vrbibus,deut.20 c.
Ius publicum non violandum, prou.16.b.
Ius publicum Dei opus eſt,prou.16.b.
Iuſtitia & mandata Dei facienda,deut.27.b.
Iuxta iuſtitiam retribuit Deus cuique,1.reg.26.d.
Iuſtitiæ victimas immolare , deut.33.c.
Iuſtitiæ Dei comparatione nulla eſt hominis iuſtitia,iob 4.d. 9.a: 25.b.
Iuſtus nemo ſi Deo compareretur, Iob 4.d:pſal.142:verſ.2.
Iuſtitia noſtra à Deo eſt per fidem in Chriſtum,phil.3.c.
pro Iuſtitia ad mortem vſque certandum,eccl.4.d.
Iuſtitiam qui facit ex Deo natus eſt,1.Iohan.2.d.
Iuſtificamur quomodò, Tit.2.d:3.b:act.13.f.
Iuſtificamur fide in Chriſtum,rom.4.d.
non Iuſtificamur ex operibus legis,galat.3.a.
Iuſtificati ſecundùm Chriſtum ambulent,rom.8.c.
Iuſtificamur & condemnamur ex verbis noſtris, Matth.12.c.
Iuſtus Deus , deut.32.a.
Iuſtus Chriſtus, 1.Pet.2.d.
Iuſti & beati , pſal.31:rom.4.a.
Iuſto non eſt lex poſita, galat.5.d.
Iuſtus fide viuit , heb.10.g.
Iuſtus vix effugit tribulationes, 1.Pet.4.d.
Iuſtificatus publicanus,Luc.18.h.
Iuſtus primùm accuſator ſui,prou.18.c.
Iuſti poſt iudicium vt ſol fulgebunt , Matth.13.f.
Iuſto auertenti ſe à via recta,mors,Ezech.18.f.
Iuſtorum finis incognitus, Iſa.57.a.
Iuſti iudicabunt impios , prou.14.c.
Iuuenum ſequutus conſilium Roboam punitur,3.reg.12.b.c.
Iuuenes quales eſſe debent , Tit.2.b.
Iuuenilia deſideria fugienda, 2.Timot.2.d.
à Iuuentute benefaciendum, eccl.11.d.12 a: thre.3.c.

L

LAban fratris Rebeccæ acta,gen.24.d:vſq; ad 31.caput
Labiorum fructus,laus Deo exhibita,heb.13.c.
Labor perpetuus, hominis vita , Iob 7.a.
Labori homo addicitur, gen.3.d.
Laboribus proprijs viuendum,prou.5.c:1.Theſſ 4.c.
qui non Laborat non manducat,2.theſſ.3.c.
Laborat manibus Paulus,1.cor.4.c:act.18.a.
Labore omnia fluent, prou.14.a.
Labores manuum ab alijs comeduntur,ijs qui Deo ſunt inobedientes,deut.28.b.
Laborantes & onuſti peccatis accedant ad Chriſtū, Mat.11.d.
Lacte fluit terra Chanaan,exod.3.c.
Lac & butyrum peregrinis apponitur,gen.18.b.
Lacte opus paruulis, hebr. 5.d.
Lac rationabile concupiſcamus,1.Pet.2.a.
Lactat filium ſuum Anna,1.reg.1.d.
Lachrymis pedes Chriſti rigat peccatrix,Luc.7.f.
cum Lachrymis monet Paulus fratres,act.20.f.
Lætatur Deus benefacere nobis,deut.28.g.
Lętitia obedientibus Deo, deut.16.c.
Laganorum oblatio, leuit.2.a.
Laici panes quibus veſci omnibus licebat,1.reg.21.a.
Lais habitatores occiduntur,iud.18.g.
Lamech bigamus & homicida,gen.4.d.
Lamentatione ſua Iohannes non pellexit Iudæos ad pœnitentiam,Matth.11.b.
Laminæ ſacræ forma,exod.24.f.
Languores inobedientibus Deo,deut.28.g.
Lapides pluit , Ioſ.10.c.
Lapidem erigit Iacob in titulum,geneſ.28.d.
Lapides collecti in aceruum in teſtimoniū fœderis, gen.31.f.
Lapis viuus Chriſtus,Matt.21.d: 1.Pet.2.b:pſal.117.verſ.21.
Lapis offenſionis,Chriſtus,1.Petr.2.b.
Lapides viui Chriſtiani, 1.Petr.2.a.
Lapidatur Naboth innocens,3.reg.21.c.d.
Lapidatur Paulus,act.4.c.
Lapidare volunt Chriſtum Iudei, Iohan.8 g.
Lapidetur filius inobediens,deut.21.d.
Lapidetur blaſphemus,leuit.24.b:ſimiliter is qui Ligna ſabbatho collegit,num.15.d.
Lapidetur diuinus,leuit.20.d.
Lapidetur abducēs à fiducia in Deū,quātūuis amicus, deu.13.b.
Laquei mortis,2.reg.22.a.
Latitudo cordis datur Salomoni,3.reg.4.d.
Latro alter cum Chriſto pendens ſaluatur, Luc.23.f.
Latus Chriſti aperitur,Iohan.19.f.
Lauacro regenerationis ſaluamur,Tit.3.b.
Laus noſtra Deus,exod.15.a:deut.10.d.
in Laudem ſuam elegit nos Deus,deut.26.d.
Laudant aſſiduè Deum Apoſtoli,Luc.24.g.
Laudis hoſtia offerenda per Chriſtum,heb 13.e.
Laudes immodicæ,ſuſpectæ,prouerb.27.c.
Lauatur Dauid & vngitur relicta ſui afflictione,2.reg.12.e.
Lauabuntur pedes hoſpitio ſuſceptis , Iudic.19.e.
Lauabant Iudæi mortuos,act.9.g.
de Lazaro quem ſuſcitauit Ieſus, Iohan.11.a.e.12.a b:
Lebna expugnatur, Ioſ.10.c.
Legatione pro Chriſto fungitur Paulus, 2.cor.5.d.
Leones in gentes impias immiſſi,4.reg.17.d.
Leonem occidit Samſon,iudic.14.b:item Dauid, 1.reg.17.d.
à Leone percutitur inobediens propheta,3.reg.20.g.
Leo de tribu Iuda , apoc.5.b.
à Lepra cauendum,deut.24.b.

Lepræ à lepra diſtinctio,leuit.13.14.
Leproſi Samaritani ſaturantur,4.reg.17.b.c.
Leproſus à Chriſto ſanatur,Matth.8.a.
Leproſi decem ſanantur, Luc.17.c.
Leporem non comedunt Iudæi, leuit.11.a.
Leuare manum in cælũ ſolebant iuraturi,gene.14.d:deut.32.f
Leui naſcitur,& occidit Sichimitas,gen.29.d:34.d.
Leuitæ electi ad miniſterium Dei,num.3.f.
de Leuitis multa ĩ Exodo, Leuitico, Numeris,& Deuterono-(mio
à Leuitis interfecti idololatræ exod.32.f.
In Leuitarum locum filij Ioſeph,Ioſ.14.a.
Lex ignea, deut.33.a.
Lex cũm datur,terrentur Iſraëlitæ , exod.19.c.20.d:deut.5.g
Lex iniuſtis,homicidis,&c.poſita, 1.Tim.1.b.
varias Leges populo Iſraëlitico datas habes in Exodo, Leuitico,Numeris,& Deuteronomio.
Legem explanat Moyſes,deut.1.a.
Legem non faciens, maledictus,deut.27.d.
Lex in corde & ob oculos,leuit.19.d.
ad Legem ſeruandam exhortatio, deut.4.a.
ante Legem peccatum non putabatur eſſe peccatum,rom.5.b.
Lex data per angelos,gala.3.c.
per Legem,cognitio peccati,rom.3.c.
Lex poſita propter tranſgreſſiones,rom.5.d.
Lex pædagogus ad Chriſtum , gala.3.d.
Lex bona,1.Tim.1.b:rom.7.c.
Lex Moyſi & circuncíſio iugum à Petro vocantur,act.15.b.
Legem nullus Iudæorum obſeruabat, Iohan.7.b.
Lex non viuificabat,gala.3. d.
Lex & prophetæ duobus mandatis cõprehẽduntur,Mat.22.d galat.5.b.
Legis impletio eſt proximi dilectio,rom.13.c.
Lex & prophetæ ſabbathis legebantur,act.13.c.
Legis finis & perfectio,Chriſtus,rom.10.a.
Legẽ aboleuit Chriſtus,& quare,ephe.2.d:2.cor.3.d.act.15.b heb.7.b.
Lex regia dilectio proximi,Iacob.2.b.
Lex ſcripta in cordibus fidelium, hebr.8.d.
Legi Dei ſeruit homo mente ,rom.7.d:quod facere nõ poteſt carnis ſapientia,rom.8.b.
Legiſperitos reprehendit Chriſtus,Luc.11.g.
Legum conditores iniquos reprehendit Iſaias,Iſa.10.a.
¶ Lia parit Ruben,geneſ.29.f.
Libamentorum lex,leuit.6.b.
in Libro vitæ ſcribi,phil.4.a.
de Libro Dei deletur peccator,exod.32.g.
Libri curioſa ſectatorum combuſti,act.19.d.
Libellus repudij,deut.24.a.
Liber Paulus non eſt ſua libertate vſus, niſi vbi neceſſarium erat,1.corint.9.a.
Liberi ſunt chriſtiani,1.Pet.2.c:Iohan.8.d:Iſai.43.e.
Libertas ſpiritus,2.cor.3.d.
Libertas non danda in occaſionem carnis,galat.5.b.
Liberat de tribulatione Deus,2.reg.4.d.
Liberatio ex Ægypto,exod.13.a.
Liberauit nos Chriſtus à peccato, Luc.1.g:Iohan.8.d.
Libido opus tenebrarum,rom.13.d.
ob Libidinem hominum,diluuium,gene.6.a.
Ligare & ſoluere conceditur apoſtolis , Matth.18.c:Iohã.20.f
Lignum ſcientiæ boni & mali,gene.2.c.
Lignorum cæſores inter Iſraëlitas,deut.29.b.
Lignorum parabola,Iudic.9.a.
Ligno immiſſo,aquæ dulceſcunt,exod.15.f.
Limites non transferendi,prou.22.d:23.b.
Lingua vna in terra,gene.11.a.
Lingua coërcenda,1.Petr.3.b.
Linguæ mala,Iacob.3.a.b.
de Linguarum dono, 1.cor.14.a:act.2.a.
Linguæ bona & mala,prouerb.12.b.13.a.14.a.
in Linguam venenatam,prou.26.a.
Lingua lambentes aquam, Iudic.7.b.
Lites fugiendæ,prou.20.a:2.Timo.2.d.
Literas mortis ſuæ fert Vrias,2.reg.11.c.
Litera quæ occidit,lex Moyſi eſt:quæ irritat ad peccatũ,quod mortem generat,2.corinth.3.b.
¶ Lobna rebellat contra Iudam,4.reg.8.f.
Locuſtæ viſio,Amos 7.a.
de Loide auia Timothei,2.Timot.1.b.
Longanimitas Dei,ſalus noſtra,2.Petr.3.d.
Loquentem Deum non fert populus,exod.20.e.
Loquitur Chriſtus verba patris,deut.18.d.
Loquacitas fugienda,eccl.10.a.
Lot fratris Abrahæ acta, gene.11.13.19:deut.2.b.d.
Lot vxor verſa in ſtatuam ſalis, gene.19.e:Luc.17.g.
¶ Lucas medicus,coloſſ.4.d.
Lucernarum forma,exod.25.d:leui.24.a.
Lucerna noſtra Deus,2.reg.22.c.
Lucerna Iſraël Dauid,2.reg.21.d.
Lucri gratia docentes,Tit.1.b.
Lucus plantatio,deut.16.b.
Luci Gentiũ excidi iubentur, exod.34.b: quod fecit Ezechias 4.reg.18.a:Item Ioſias,4.reg.23.b.
Luctu mulieris Thecuitidis ficto reuocat Abſalom,2.reg.14.a
Ludunt coram vitulo Iſraëlitæ,exod.32.d.
Ludit Dauid coram arca,2.reg.6.a.
Luget Iacob filium ſuum Ioſeph, gene.37.g.
Luget Dauid Amnonem filium,2.reg.13.g.
Lugendi non ſunt mortui,1.theſſ.4.d.
Lugentibus conſolatio promittitur,Luc.6.d.
Lumbi mentis ſuccingendi,1.Pet.1.c.Luc.12.c.
Luminaria in mundo,Chriſtiani,phil.2.b.
Luminaria ſol,luna,& ſtellæ creantur,geneſ.1.b.
Luna à Deo creata,nocti præeſt,geneſ.1.b.
Lunam,ſolem ac cæli militiam adorantes occidebãtur , Deut 17.a.
Lunæ gloria alia quàm ſolis,1.cor.15.f.
Lunaticus ſanatur à Chriſto,Matth.17.b.
Lutéres ænei in templo Salomonis,3.reg.7.f.
Lux verbo Dei creatur,gene.1.a.
Lux Deus eſt in quo non ſunt tenebræ,1.Iohan.1.c.
Lux Chriſtus oculos illuminans,Iohan.1.a:3.c.8.b.9.a.
Lux mundi apoſtoli, Matth.5.b.
cum Luce ſocietatem habere,1.Iohan.1.c.2.b.
Lucis opera omnis bonitas,Epheſ.5.b.
Lux gentes poſt Chriſtum genitum,Epheſ.5.b.
Luxuria & luxus in vino,Epheſ.5.d.
Luza,quæ & Bethel,gen.28.d.
¶ Lyſias dux Antiochi,1.Machab.3.c.

M

Maceda vrbs capitur,Ioſ.10.c.
Macedonibus prædicat Paulus,act.16.b.
Maceriam & inimicitias inter Gentes & Iudæos abſtulit Chriſtus,Epheſ.2.d.
Machabæorum & matris eorum paſſio.2.Machab.7.a.
Machiritarum poſſeſſio,deut.3.c.
Madianitas iubet Deus occidi,num.25.d:31.a.
Magi Pharaonis,Exod.7.b.
Magi Chriſtum adorant,Matth.2.b.
ad Magos non declinandum,leuit.19.f.
Magos abſtulit Saul,1.reg.28.a.
Magiſter noſter Chriſtus,Matth.23.a:Ioh.13.e.
Magiſtri fieri ne ambiamus,Matth.23.a:Iaco.3.a.
Magiſtri mendaces,quales,2.Petr.2.a.
Magiſtratibus parendum, Rom.13.a.
Magiſtratui tributum ſoluit Chriſtus, Matth.14.d.
Magiſtratus Deum timentes,exod.18.d:deut.1.c.
Magiſtratui non detrahendum,exod.22.d.
Magiſtratus malus,malo populo datur,Iob 33.d.
Magiſtratus impij,prou.29 b.
Magnifica Dei erga Iſraëlem,1.reg.12.d.
Magnificentia Deo danda,deut.32.a.
Maieſtas Dei quæ, & gloria,exod.40.d.
Maior in eccleſia quis, Matth.18.a.
Malcho amputata auricula, Iohan.18.b.
Maledicta terra ob Adæ peccatum,geneſ.3.a.
Maledictiones inobedientibus, leuit.24.c.
Maledicere Iſraëlitis non poteſt Balaam contra Dei voluntatem,num.22.d.23.c:deut.23.a.
Maledictiones in monte Hebal,deut.27.b.
Maledicit Eliſęus in nomine Domini pueris ipſum irridentibus,

bus, 4.reg. 2.d.
Maledicunt Gabaonitę vt perpetuò ſint in miniſterio, Ioſ.9.d
Maledictus qui legem non implet, galat.3.b: deut.11.d.
Maledictus qui pendet in ligno, deut.21.d.
Maledictum factus pro nobis Chriſtus, galat.3.b.
non Maledicendum perſecutoribus, ſed potius benedicendum, Luc.6.d: rom.12 e: 1.Pet.3.b.
Maledicenti non maledicit Chriſtus, 1.Pet.2.d.
Maledicenti Semei non maledicit Dauid, 2.reg.16.b.
Maledicentibus benedicit Paulus, 1.corinth.4.c.
Maledicit Paulus iјs qui Galatas abduxerunt ab euangelij veritate, galat.5.c.
Maledici non poſſidebunt regnum, 1.corinth.6.b.
Maledicti à Chriſto, hœdi, Matth.25.e.
Maledicens nomini Dei lapidatur, leuit.24.b.
Malefacta beneficijs vincenda, rom.12.d.
Malefici occidendi, deut.18.b.
Malum omne, contagioſum, prou.6.d.
Malum odio habendum, rom.12.b.
Malum pro malo non reddendum, rom.12.b: exemplo Eliſęi, 4.regum 6.e.
Mala pro bonis non reddenda, prouerb.17.a. ſicut fecit Nabal Dauidi, 1.reg.25.c.
Mala quæ perfert Dauid, Deo accepta refert, non Inimicis, 2.reg.16.e.
Malum venditionis Ioſeph Deus vertit in bonum, gen.50.c.
Mali ſumus à corrupta natura, Luc.11.geneſ.6.g.
Mali & infideles ſemen diaboli, Matth.13.e.
Mali è cœtu Chriſtianorum auferendi, 1.corinth.5.d.
Malitia hominis multa, gene.6.a.
Malitia omnis auferenda, epheſ.4.g. coloſſ.3.b.
Malitia, pueri efficiamur, non ſenſu, 1.corinth.14.d.
Malitiæ veteris fermentum à nobis expurgandum, 1.cor.5.c.
in Malitia perſeuerantes pereunt, 1.reg.12.d.
Mambre quæ & Hebron dicitur, geneſ.23.d.
Mammona iniquo parandi amici, Luc.16.a.
Mamzer non admittendus in eccleſiam, deut.23.a.
Manna cibus patribus primùm incognitus, deut.8.a.
Man pluit Iſraëlitis, exod.15.c.
Man faſtidit populus, num.11.a. Manna deficit, Ioſ.5.c.
Manna non erat panis verus dans vitam, Iohan.6.d.
Manahem occidit Sellum. 4.reg.15.c.
Manaſſes filius Ioſeph, gen.41.g: 48.a.c: Ioſ.13.d.14.a.22.a.b.
Manaſſes rex Iuda Impius, 4.reg.21.
Mandata ſeruantibus benedictio, exod.23.c: Deut.11.d.
per Mandatum libido peccandi, rom.7.b.c.
Mandatum Chriſti nouum, dilectio, Iohan.13.d.
Mandata ſeruat qui diligit, Iohan.14.c: 1.Iohan.2.a.
Mandata ſeruando vitã æternã habere docet Chrs, Matt.19.e.
Mandatis hominũ aduerſantiũ Deo nõ attendendũ, Tit.1.a.
Mandragorę Liæ, gene.30.b.
non Manducet qui non laborat, 2.Theſſ.3.c.
Manducet Chriſtianus in gloriam Dei, 1.corinth.9.g.
Manducare Chriſti carnem, Iohan.6.e.f.
Manere in Chriſto, 1.Iohan.2.a.
quando Manet Deus in nobis, 1.Iohan.3.d.
Manſiones paratæ fidelibus, Iohan.14.a.
Manſiones filiorum Iſraël, num.33.a.
Manſuetudinis cõmendatio, prou.16.c: epheſ.4.a: eccl.10.b.
Manſuetudo Pauli, 1.corinth.4.d.
Manſuetiſſimus Moyſes, num.12.b.
Manue pater Samſonis, Iudic.13.b.
Manus abſcindenda falſo teſti, deut.19.d.
Manus Ieroboam areſcit, 3.reg.13.a.
Manus lauate ante cibum, Matth.15.a.
Manus non lauat Chriſtus ante cibum, Luc.11.f.
Manibus noſtris operemur, 1.theſſ.4.c.
Manuũ opera fructificare facit Deꝰ obedientibꝰ ſibi, deu.30.b
Manus propria ſcandalizans nos, abſcindatur, Matth.5.c.
Manus arida ſanatur, Matth.12.a.
Manuum cancellatarũ Impoſitione Iacob filijs Ioſeph benedicit, geneſ.48.c.
Manuum impoſitione ſanat Chriſtus, Luc.4.g.
vt Manus imponeret eis adducũt pueros ad Chrm, Mat.19.b
Manuũ Moyſi impoſitione, Ioſue repletur ſpiritu, deut.34.c.
Manuum impoſitione replentur Spiritu ſancto Chriſtiani, act.19.a: 1.Timoth.4.d.
Manum non citò imponat cuiquam Timotheus, 1.Tim.5.d.
Manus Domini facta ſuper Eliam, 3.reg.18.g.
Manum Domini nemo euadit, Amos 9.a: deut.32.f.
Manus Dei ſuper aliquem, quum illum percutit, vt de Iudęis legimus, Iudic.2.c: 1.reg.7.d.
In Mara veniunt filij Iſraël, exod.15.d.
Marcus conſobrinus Barnabæ, coloſſ 4.b.
Mardochæi acta, Eſth.4.6.13.
Mare diuidit Moyſes, exod.14.d.
Maria ſunt congregationes aquarum, gene.1.b.
Maris fuſilis fabricatio, 3.reg.7.d: 2.Paral.4.a
Maris vitrei viſio, apoc.15.a.
Margaritæ lapidis pretioſi parabola, Matth.13.f.
Mariæ virginis acta, Luc.1.2: Iohan.2.a.
Marię ſororis Moyſi acta, exo.15.e: num.12.c.d.20.a: deut.24.b
Mariæ ſororis Marthę acta. Ioh.11.a.12.a: Luc.10.g. Mat.26.a.
Maria Magdalene currit ad monumentum: videt Chriſtum: annunciat ſurrexiſſe, Matth.27.g: 28.a: Iohan.20.
Maritum vocat Sara Dominum, gene.18.b: 1.Pet.3 a.
de Maritorum principatu, Eſth.1.d.
Martha hoſpitio Chriſtum ſuſcipit, Luc.1.g: Iohan.12.a.
Marthæ fides, Luc.11.c.d.
Martyrum fœlicitas, Sap.3.a.
Maſculi & fœminæ creatio, gen.1.d.5.a.
Maſculorum concubitores, 3.reg.14.f: 15.b: 22.f: 1.Cor.6.b.
in Maſpha congregati Iſraëlitæ, Iudic.20.a.
Matrem qui non honorat, maledictus, deut.27.c.
Mater & fratres Chriſti qui ſint, Matth.12.d.
Matrem ſuam commendat Chriſtus Iohanni, Iohan.19.e.
Matrimonij inſtitutio, geneſ.2.d.
Matrimonij caſti exemplum in Sara Tobiæ vxore, Tob.3.e.
Matrimonium quomodò ſit ſuſcipiendum, Tob.6.d.
Matrimonij commendatio, prouerb.18.d: hebr.13.a.
Matrimonium violantes arguuntur, malac.2.c.
de Matrimonio, 1.corinth.7.
Matham ſacerdos Baal, 4.reg.11.d.
Mathanias qui & Sedecias, 4.reg.24.d
Mathathiæ acta, 1.machab.b.
Matthias electus in locum Iudæ, act.1.d.
Matthæus vocatur à Chriſto, Matth.9.a.
Mathuſael naſcitur, geneſ.4.d.
Mathuſale ætas, 969. anni, geneſ.5.d.
Maxilla aſini occiduntur Philiſthæi, Iudic.15.e.
Maxillam percutienti altera danda, Matth.5.f.
¶ Medad & Eldad prophetant, num.11.f.
Mediator inter Iſraëlitas & Deum, deut.5.a.e.
Mediator noſter Chriſtus, 1.Tim.2.a.
Medicina à Deo creata, eccl.38.a.
Meditandum verbum Dei, deut.11.c: Ioſ.1.b.
Mel in cadauere leonis, Iud.14.b
Melchiſedech offert Abraham munera, gen.14.d: hebr.7.a.
Mello ædificatur à Salomone, 3.reg.9.d.
Membrorum vnione Paulus ad concordiam nos hortatur, 1.Corinth.12.c.
Membra noſtra ſeruiant Deo, rom.6.d.
Membra noſtra templum Spiritus ſancti, 1.corinth.6.d.
Membra corporis peccati mortificanda, coloſſ.3.a.
Memorãda tẽpora antiqua, & Dei opera cõſiderãda, deu.32.d.
Mendax omnis homo, Iſa.9.d: pſal.115.ver.2.
Mendax Giezi, 4.reg.5.f.
Mendaces Spiritu ſancto Ananias cum vxore, act.5.a.
Mendacium non ſuſcipiendum à iudice, exod.23.a.
Mendacij pater diabolus, Iohan.8.f: 1.Iohan.2.e.
Mendacium fugiendum, epheſ.4.f.
Mendax qui negat Chriſtum, 1.Iohan.2.c.
Mendax ſpiritus in prophetis, 3.reg.22.c.
Mendici nulli futuri, ſi obediatur Deo, deut.15.a.
Menſæ tabernaculi forma, exod.25.c.
Menſtruoſa mulier, leuit.15.c.
Menſuræ æquitas, leu.19.g.
Menſura qua menſi fuerimus, remetietur nobis, Matth.4.c.

non Mentitur Deus, ſed præſtat promiſſa, Tit.1.a: hebr.6.d.
Meraritarum ſors & vrbes, Ioſ.21.a.h.c.
Mercatores terræ flēt Babylone deſtructa, & quare, Apoc.18.a
Mercenariorũ merces nõ denegãda, leu.19.c:deut.24.c:luc.5.a
Mercenarius paſtor, Iohan.10.b.
Merces perſecutionem paſsis, Matth.5.b.
Merces vinitoribus ex æquo datur, Matth.20.a.
Merces ſecundùm opus, 1.corinth.3.b.
Merces Abrahæ, Deus, geneſ.15.a
Meretrix fugienda, prouerb.23.c.
Meretrix & ſcortator non ſint in populo Iſraël, deut.23.c.
Meretricis magnæ viſio, Apoc.17.a.
Meretrici adhærens efficitur cum ea vnum corpus, 1.Cor.6.c.
Meretrices ingrediuntur regnum Dei, Matth.21.e
Mergulum non comedunt Iudæi, deut.14.b.
Merob Dauidi promiſſa vxor, 1.Reg.18.d.
Meſa rex Moab tributarius regi Iſraël, 4.Reg.3.a.
Meſſis tempus deſiderat fidelis, Iſa.45.b.
de Meſſe lex, leuit.19.b.
Meſſis abundans obedientibus Deo, leuit.26.a
Meſſem Ioab ſuccendi iubet Abſalom, 2.Reg.14.g.
Meſſis multa populi, prędicatione euangelij colligẽda, Mat.9.d: Iohan.4.c.
Metens ſegetes relinquat pauperibus, leu.19.b.
non Metuendum fideli in afflictionibus, deut.7.c.
cum Metu operemur opera ſalutis, Philip.2.b.
¶ Micha filius Miphiboſeth, 2.reg.9.d.
Michææ prophetæ Dei acta, 3.reg.22.
Michas de Ephraim, iudic.17.a.b.f.
Michaelis pugna cum dracone, Apoc.12.b: Iudæ e.
Michol vxoris Dauidis acta, 1.reg.18.19.25.g: 2.reg.3.g.6.c.
Militat nemo ſuis ſtipendijs, 1.Corinth.9.a.
Militibus dat Iohannes præcepta, Luc.3.c.
Militia eſt vita hominis, Iob.7.a.
Miluum non comedunt Iudæi, deut.14.b.
Minima terræ, quatuor, quę ſunt ſapiẽtib⁹ ſapiẽtiora, p.30.d.
Minimus in regno Dei, Matth.5.c.
Miniſtri Dei quales, leuit.21.c.
contra Miniſtros Dei murmurans, contra Deum murmurat, Exod.16.b.
Miniſterium reconciliationis accepit Paulus, euangeliũ nunciãs, 2.Corinth.5.d.
Miniſterium verbi prædicatio euangelij, Act.20.c.
Miniſter noſter Chriſtus, Matth.20.d: hebr.8.a.
Miniſteria varia Chriſtianis data, Epheſ.4.b.
Miniſtri Dei prædicatores, 1.Corinth.2.a.4.a.
Miniſtris verbi victus debetur, Matth.10.b.
Miniſtri verbi à Deo petendi, Matth.9.d.
Miniſter ſit qui primatum quærit, Matth.20.d.
Miniſtrationes ſpiritus diuerſæ, 1.Corinth.12.a.
Miphiboſeth acta, 2.reg.4.b.9.c.16.a.19.e.
Mirabile nomen Dei, iudic.13.c.
Miracula, confirmatio verbi, Marc.16.d.
Miraculis Chriſti, glorificatur pater, Matth.15.e.
Miracula per ſe fieri in gloriam Chriſti, orãt apoſtoli, act.4.f.
Miraculis probatus eſt Chriſtus à patre miſſus, Act.2.d.
Miraculis inducti multi credunt Chriſto, Iohan.2.d.4.g.
Miraculis potuit cognoſci Chriſtus, Iohan.10.e.
Miraculis mentientes ſe Chriſtum, Matth.24.b.
Miracula pſeudoprophetarum, Ierem.23.f.
Miraculis pſeudoprophetarum tẽtat Deus an diligamus eũ, deut.13.a.
Miraculis à fide abducens occidendus, deut.13.a.
Miſerationis multæ Deus, Exod.34.a.
Miſeretur Deus cuius vult, Exod.33.d.
Miſeretur Deus propter promiſſiones ſuas, 4.Regum 13.d.
vt Miſereatur noſtri Deus, orandum, rom.6.d.
Miſereatur tui Deus, benedictio erat, geneſis 43.f.
Miſeri ſumus, vt fęlices efficiamur, Iacob.4.d.
Miſericors Deus diligentibus ſe, Exod.20.34.a: deut.5.a.
Miſericors Deus neminem derelinquit, deut.4.c.
in Miſericordia Deus diues, Epheſ.2.a.
Miſericordia Dei æterna ſuper timentes eum, Luc.1.e.
Miſericordia Dei debentur diuitiæ cæteraque corpori neceſſaria, deut.8.d.
Miſericordia Dei pœnitenti promittitur, deut.30.a.
Miſericordia Dei liberamur per Chriſtum, Iſa.52.a.
Miſericordia motus venit Chriſtus. Tit 3.b.
Miſeranti Deo attribuenda ſalus, rom.9.c.
Miſericordiam Dei erga ſe confitetur Paulus, ne deſperemus, 1.Tim.1.c.
Miſericordiam conſequntæ Gentes, rom.11.d.
Miſericordia potior ſacrificio, Matth.9.b. Oſee 6.c.
Miſericordes ſimus exemplo Dei, Luc.6.f.
Miſerendum in hilaritate, rom.12.b.
Miſericordibus miſericordia promittitur, Matth.5.a.
Miſericordibus benedicit Deus, Prouerb.11.d.22.b.
Miſericordia purgantur peccata, Prouerb.15.d.
Miſericordia Dauidis erga Saul, 1.regum 24.b.26.b.
Miſericordiæ laus, Prouerb.14.c.19.c.
Miſericordiæ opera quanti faciat Chriſtus, Matth.12.a.15.c.
Maſphat aliàs Cades, geneſ.14.b.
Miſſus à Deo Chriſtus, Iohan.8.c.
Mites & humiles corde eſſe diſcamus à Chriſto, Matth 11.d.
Mites & manſueti quid à Deo accepturi, Matth.5.a.
Mitiſſimus Moyſes, num.12.a.
¶ Mna, Ezech.45.d. Luc.19.c.
¶ Moab filius Lot ex filia maiore, geneſ.19.g.
de Moabitis multa, nu.21.1.deuter.2.b. Iudic.3.b.3.reg.11.b.4.regum 3.23.
¶ Modeſti ſimus, 1.Pet.3.b. philip.4.a.
Modius ęqualis, deut.22.e.
non Mœchandum, Exod.20.e.
Mœrore conſumitur inobediens, deut.21.g.
Mola inferior & ſuperior, deut.24.b.
Molles non poſſident regnum Dei, 1.Corinth.6.b.
Moloch idôlum Ammonitarum, 3.regum 11.b. leuit.20.a.
Moneamus alter alterum, rom.15.c.
Moneamus nos hymnis, &c. coloſſ.3.e.
Monet Paulus cum lachrymis, act.20.f.
Montem Sinai qui tetigiſſet, lapidandus erat, exod.19.b.
Mons Gelboe, 1.reg.31.a.c: 2.reg.1.b.c.
Monumenta aperta in morte Chriſti, Matth.27.e.
Morbos corporis & animi ſanat Chriſtus, Matth.8.b.
Morbos ob peccata immitti, Matth.9.a. Iohan.5.b.
ne Mordeamus inuicem, galat.5.b.
Mores bonos corrumpunt colloquia praua, 1.cor.15.e.
Mors ex inobedientia, geneſ.3.e: deut.30.b.
Moriendum ſemel omnibus, hebr.9.g.
Mortem optant Iſraëlitæ, exod.16.a: num.14.a: Item Moyſes, Num.21.c: rurſum Iob, Iob 6.b: Item Elias, 3.reg.19.a.
Mortis dies incertus, Luc.12.e.
Mortuam Saram plangit Abraham, gen.23.a.
Mortui in tabernaculo lex, num.19.c.
Mortui vngebantur, geneſ.50.a.d.
Mortui lauabantur, act.9.g.
Mortuorum exequijs non interſit ſacerdos, leuit.21.a.
à Mortuis nihil quærendum, Iſa.8.d.
Mortuos conſulit Saul, 1.reg.28.a.b.
Mortuo apparẽti nõ credet qui ſcripturæ nõ credit. Luc.16.g.
ſuper Mortuo non incidendæ carnes, deut.14.a.
in Mortuis tibicines, Matth.9.c.
de Mortuis non multùm lugendum, 1.theſſ.4.d. eccl.22.b.
Mors abſorpta per Chriſtum, 1.cor.15.g.
Mori Chriſtus vocat dormire, Matth.9.c.
Morte Petri & aliorum martyrum glorificabatur Chriſtus, Iohan.21.f. phil.1.d.
Mortem ſibi propinquam dicit Paulus, 2.Tim.4.b.
Mori optabat Paulus ſi expediret, phil.1.e.
Mortis ſuæ pmonet Chriſtus Apoſtolos, Mat.16.c.17.d.20.c: Iohan.7.e.14.a: 16.c
Mori cupit Chriſtus pro nobis, Luc.12.f.
Mortem deprecatur Chriſtus, Matth.26.d.
Moritur Chriſtus, Matth.27.f: Iohan.19.f
Mortuus Chriſtus pro peccatis noſtris, rom.4.d: hebr.9.d.
Mors ſtipendium peccati, rom.5.b.
ex Mortuis primus reſurrexit Chriſtus, 1.cor.15.d.
in Mortem Chriſti baptizati, rom.6.a.

Mortem & reſurrectionem Chriſti prædicat Petrus, act.2.d.
Mori debemus pro fratribus,1.Iohan.3.c.
Mors ſecunda,apoc.20.d.21.c.
Moriūtur non credētes,id eſt,ira Dei manet ſup eos,Iohā.3.d.
Mortem non vident credentes,Iohan.5.d.
Mortui audientes Chriſtum viuent,Iohan.5.d.
Morticiniū nō comedēdū,leui.17.d:imò nec tāgendū,nu.19.c
Mortificanda membra corporis peccati,coloſſ.3.a.
Mortificata Dauidis voluntas,2.reg.15.f.
Mortificantur Chriſtiani propter Chriſtum, rom.8.g.
Moyſi natiuitatem & acta habes ab initio Exodi vſque ad finem Deuteronomij.
Moyſi laus, eccl.45.a.
Moyſi fides,hebr.11.e.
Moyſes quare & quando tegebat faciem,exod.34.d:2.cor.3.e.
Moyſi locutum eſſe Deum credunt Iudæi,Chriſtum autē neſcire ſe dicunt,Iohan.9.c.
Moyſes Iudæos accuſaturus,Iohan.5.g.
Moyſes et prophetæ ſcriptura veteris teſtamenti,Luc.16.g.
Moyſen repulerunt Iudæi,act.7.e.
per Moyſen lex data,Iohan.1.b.
Moyſes aduentum Chriſti prædixit,act.3.d.
Moyſes & Elias in transfiguratione, Matth.17.a.
¶ Mulæ Dauidis impoſitus Salomon,3.reg.1.c.
Mulier creatus è coſta Adæ,geneſis 2.d.
Mulier ſeducitur à ſerpente,gene.3.a.
Mulier gloria viri, 2.corin.11.b:& adiutoriū eius,gen.2.e.
Mulierem non tangere bonum eſt,1.cor.7.a.
de Muliere multa,1.cor. 11.b:14.f:& in prou. & eccleſiaſtico.
Mulierū ornatus & mores qui eſſe debeāt,ephe.5.e.coloſſ.3.e
Mulier familiam curet,prou.12.a:Tit.2.a.
Mulieri non dandus primatus,1.Timo.2.d.
Mulier veſte virili ne vtatur,deut.22.a.
à Muliere initium peccati,eccl.25.d.
Mulier litigioſa cui comparanda,prou.27.a.
Mulier bona,eccl.36.b
Mulier adultera,prou. 22.b
de Muliere forti,prou.31.b.
Mulieris ira & nequitia,eccl.25.e.
Mulier vouens, num.30.b.c.
Mulier captiua, deut.21.b
Mulier formoſa & fatua,prou.11.d.
Mulier litigioſa fugienda,prou.21.b.27.e.
Mulieres cohæredes gratiæ,1.Petr.2.b.
Mulieribus legendum Deuteronomium, deut.31.c.Ioſu.8.g.
Mulieres cantant canticum cum Maria,exod.15.e.
Mulieres reſeruentur in expugnatione vrbium,deut.20.a.
Mulier pulchra & prudens Abigail,1.reg.25.a.
Mulieris prudentis conſilium,2.reg.20.f.
Mulierem Chriſtus in fide inſtruit,Iohan.4.b.c.
Mulier ſanguinis fluxum patiēs ſanatur à Chriſto,Matth.9.e
Mulieres Chriſtum ſurrexiſſe prædicant,Matth.28.b.
Mulieribus prædicat Paulus, act.16.a.
Mulieres ſaluantur per liberorum generationē,1.Timot.2.d.
Mulier ſedens ſuper beſtiam coccineam,apoc.17.a.
Mulo inſidet Abſalom,2.reg.18.b.c.
Mundus,nemo coram Deo, Iob 25.a.b.c.
Mundi ſeu mundati apoſtoli per fidem, Iohan.15.a.
Mundi corde Deum videbunt,Matth.5.a.
Mundus per Chriſtum factus,Iohan.1 a.
Mundus in maligno poſitus, 1.Iohan.2.c.5.d.
Mundi figura tranſit,1.cor.7.e:1.Iohan.2.c.
Mundum non diligamus, 1. Iohan.2.b.
Mundi amicitia,eſt inimicitia apud Deum, Iaco.4.a.
Mundus Deū non cognouit,Iohan.17.d:nec Ieſum eſſe Chriſtum verum lumen,Iohan.1.a.
pro Mundo non orat Chriſtus, Iohan.17.b.
Mundi vltima eſt hæc ætas,1.cor.9.c.
Mundum iudicabunt fideles,1.cor.6.a.
Munera excæcant oculos,deut.16.d:exod.23.a:eccl.20.d.
Munera accipiunt filij Samuel iudices,& male iudicāt,1.reg.8.a:non autem Samuel.1.reg.12.a.
Munera non accipit Deus,deut.10.d.
Munera nō accipit Eliſæus à Naaman: quæ Giezi accipiens leproſus efficitur,4.reg.5.c.f.g.
Mures aurei Philiſtinorum, 1.reg.6.a.
Murmurant Iſraëlitæ,num.11.a:exod.15.16.17.
Murmurat Moyſes,num.11.c.
Murmurans populos interficitur,num.16.f.
ſine Murmurationibus omnia fiant, philip.2.b.
non Murmurandum contra Deum,1.cor.10.b.
Mutatur Saul in alium virum à Spiritu Dei,1.reg.10.b.
Mutui lex,exod.22.c.
Mutuum dandum omnibus,deut.15.a.b:eccl.29.a:Matth.5.f
Mutuat alijs quia diues, qui ſeruat Dei præcepta,deut.28.b.
Mutum fecit Deus,exod.4.c.
Mutus ſanatur à Chriſto,Matth.9.d.
¶ Myſterium abſconditum ſalus noſtra,rom.16.d.
Myſteriorum Dei diſpenſator Paulus,1.cor.4.a.

N

NAaman leproſus ſanatus,4.reg.5.c.
Naas obſidet Iabes Galaad,1.reg.11.a.
Nabal impius moritur,1.reg.25.g.
Naboth iuſſu impiæ Iezabel lapidatur,3.reg.21.c.d.
Nabuchodonoſor acta,4.reg.24.a:Dan.1.2.3.4.Iſ.14 Ier.27.b: Iudith.1.2.
Nachor auus Abrahæ,gene.11.c.d:12.d.
Nadab & Abiu comburuntur,leuit.10.a.
Nadab filius Ieroboam rex Iſraël,3.reg.14.15.
Nahaſſon filius Aminadab,num.1.b.
Nahum vaticinatur Dei vindictam in Aſſyrios, Nahum 1.a.
Natalis ſui cœnam celebrat Herodes,Marc.6.c.
Nathan prophetæ acta,2.reg.7.a:3.reg.1.c.
Nathanael verus Iſraëlita,Iohan.1.g.
Naturæ impuritas,Iob 25.a.
Natus ex Deo qui Chriſto credit,Iohan.1.b:1.Iohan.5.a.
Natus ex Deo peccatum non facit,1.Iohan.3.b.
Naufragium Pauli,act.27.g.
in Nazareth educatur Chriſtus,Matth.2.d:Luc.4.c.
Nazareni non honorant Chriſtum,Matth.13.g:ſed magis præcipitare conantur de monte,Luc.4.c.
Nazaræorum lex,num.6.a.
¶ Nebo mons,deut.32.g.
Nebula implet templum,3.reg.8.b.
non ex Neceſſitate aut triſtitia , ſed ſpontè & hilariter ſubueniendum eſt pauperibus,2.cor.9.b.
Neceſſitate coactus comēdit Dauid panes propoſitionis, 1.regum.21.b.
Negat Chriſtum Petrus,Matth.26.g.
Negabit nos Chriſtus,ſi negauerimus eum,2. Tim.2.b.
Nehemiæ acta,2.libro Eſdræ,qui & Nehemiæ dicitur.
Nehemiæ laus,eccl.49.d.
Nemrod robuſtus venator,gen. 10.b.
Nemus plantat Abraham,gen.21.d.
Nephthali,gen.30.b,46.c:49.c:Ioſu. 19.c.
Neruum fœmoris non comedunt Iudæi, gen.32.g.
¶ Nicanoris acta, 1.Mach.7.d:2.Mach.15.a.f.g.
Nicodemus magiſter in Iſraël , occultus Chriſti diſcipulus , Iohan.3.a:19.g.
de Nido inuento lex,deut.22.a.
Niniue ædificatur,gen.10.b.
Niniue euertenda prædicitur,Nahum 3.a
Niniuitarum reſipiſcentia,Ionæ 3.b:qui Iudæos in iudicio condemnabunt,Matth.12.d.
¶ Nobe ciuitatem deſtruit Saul, 1.regum 22.d.
Noctuam non comedunt Iudæi,deut.14.b.
Noë natiuitas & acta,gen.5.d.6.7.8.9.
Noë arca, 1.Pet.3.d.
Noë fides, hebr. 11.b.
Noë laus,eccl.44.c.
Noë iuſtitiæ præco ſeruatus,2.Pet.2.d.
Noëmi vxor Elimélech, Ruth 1.4.
Nomina imponit Adam cunctis animantibus,gene.2.d.
Nomina imponebant matres,gen.29.30:iudic.13.d.
Nomina patrū inuocata ſup Ephráim & Manaſſen.gen.48.c.
Nominis boni habenda ratio, Eccl.41.c.
Nomen Dei, tempore Henoch cœptum inuocari, gene.4.d.
Nomen Dei,ſum,qui ſum,exod.3.d.

Nomen ſuum Iehoua non indicauit Deus patribus Iudæorũ, exod.6.a.
Nomen Dei protectio noſtra,prouerb.18.b.
Nomen Dei auditum vbique,3.reg.8.e.
in Nomine Domini benedicit Dauid populo,2.reg.6.d.
in Nomine Domini maledicit Eliſęus pueris ipſum irridentibus,4.reg 2.d.
Nomen Dei non aſſumendum fruſtra,exod.20.a.
Nomen Dei inuocare ſuper aliquem,num.6.d.
Nomen Dei polluitur periurio,leuit.19.c.
Nouacula non raduntur pili Nazaræorum,num.6.a:iudic.13. 1.regum 1.b.
Nouiſſima præuidenda,deut.32.d.
Nouiſſima tempora,1.Timo.4.a.
Nouiſſimi primi,Matth.20.d.
Noua creatura in Chriſto,galat.6.d.
in Nouitate vitæ ambulandum & in nouitate Spiritus Deo ſeruiendum,rom.6.a.7.b.
Nouus homo,ephe.4.c.
Nouum teſtamentum, geneſ.3.c:hebr.8.d.10.c:peccatorũ remiſſionem,Matth.26.c.
Nos verbo Dei creatur,gene.1.a.
¶ Nubes diſcurrentes,deut.33.d.
ad Nubis motum mouebantur caſtra Iſraëlitarũ,exod.40.d. num.9.c.d.
in Nube loquitur Deus Moyſi,exod.33.b.16.c.
Nubes in occaſu orta,pluuia,Luc.11.g.
Nubant qui non poſſunt continere,1.cor.7.b.
Nubere qui prohibent,1.Timoth.4.a.
Nubebant filiæ maiores ætate ante minores,geneſ.29.c.
Nudi Adam & Heua,geneſ.2.d.
Nudus Iſraël inter hoſtes,exod.32.f.
Nuditas inobedientibus,deut.28.c.
Numerantur filij Iſraël apti ad pugnam,num.1.e.
Nuptias celebrat Laban filiæ,gene.29.c.
Nuptiæ Rebeccæ in timore Dei,gene.24.g.
Nuptiarum ſanctitas,Tob.6.c.
Nuptijs interfuit Chriſtus,Iohan.2.a.
in Nuptijs poſtremus locus accipiendus,& quare,Luc.14.b.
Nuptialem veſtem non habens,Matth.22.b.
vt Nutrix fouet filios ſuos,ſic Paulus Theſſalonicenſes,nihil ab eis exigens,1.theſſa.2.b.
Nicticoracem non comedunt Iudæi,deut.14.b.

O

OBed filius Ruth,Ruth 4.d.
Obed-edom benedicit Deus,2.reg.6.b.
Obediendum voci Dei, deut.30.d:1.Pet.1.c.
Obedientibus verbo Dei,benedictio,deut.11.d.
non Obediens Saul Deo reijcitur,1.reg.28.c.
Obedientia victimis potior,1.reg.15.c.
Obediẽs Chriſtus patri vſque ad mortem,hebr.5.e:cuius obedientia ſaluamur,rom.5.c.
Obedientia parentibus exhibẽda,exod.20.b:leuit.19.a:deut. 5.b:Tob.4.a.
Obediendum Deo potius quàm hominibus,act.5.e.
Obediendũ magiſtratibus ac præpoſitis,rom.13.a:deu.17.b.c. hebr.13.c.
Obedit Chriſtus patri putatiuo,Luc.2.g.
Obedit Chriſtus voci Ioſue,Ioſ.10.c.
de Oblationibus varijs,leuit.2.3.6.9:num.7.15.28.29.
qui Obliniſcuntur Dei peribunt,deut.8.d.
ne Obliniſcamur Dei in diuitijs,deut.6.b.8.c.
Oblitus Dei Iſraël, percutitur,deut.32.c:iudic.3.a.b.
Obſecrat Epheſios Paulus,ephe.4.a:Romanos,Rom.12.a. Corinthios.2.Corin.5.d:Galatas,galat.4.b.
Obſtetricum Ægyptiarum pietas,exod.1.d.
Obſtinatorum interitus,Ezech.6.c.
¶ Occidit Deus quem vult,deut.32.e.f.
Occidere vult Dominus Moyſen, exod.4.f.
Occidens hominem moriatur,leuit.24.b:deut.17.d.
Occidatur gladio,qui gladio occidit,geneſ.9.a:Matth.26.c.
de Occiſi cadauere, deut.21.a.
in Occulto auditum Euangelium prædicauerunt palã Apoſtoli,Matth.10.c.
Ochoziæ filij Achab acta,3.reg.22.f:4.reg.1.a.c.
Ochoziæ filij Ioram acta,4.reg.8.f.g.9.f.
Ochoziæ filius Ioas abſconditur,4.reg.11.a.
Oculis Dei omnia aperta,hebr.4.d.
Oculum eruenti eruitur oculus, exod.21.c.
Oculi eruuntur Samſoni,iudic.6.e.
Oculi effodiuntur Sedeciæ,4.reg.25.b.
Oculos excelſos humiliat Deus,2.reg.22.c.
Oculi deficientes inobedientibus Deo,deut.28.g.
de Oculi eruitione,Matth.5.d.
Oculos videntes dat Deus obedientibus ſibi,deut.29.a.
Oculus bonus,aut nequã ſeu malignus,Matth.6.c: deut.15.b
¶ Obed propheta arguit Iſraëlitas,2.paral.28.b.
Obaudientes ipſum punit Deus, deut.5.a.
Odium cordis prohibetur,leuit.19.d
Odio habitus Chriſtus à mundo ſine cauſa,Iohan.7.a.15.d
Odio ſunt Chriſtiani mundo,Matth.10.c:Iohan.15.c.
Odientibus uos benefaciendum, Luc.6.c.
Odientes ipſum diligebat Dauid,2.reg.19.a.
Odiens fratrem homicida eſt,1.Iohan.3.b.
ab Odientibus liberat Deus inuocantes ſe,2.reg.22.b.
Odoratur Deus ſacrificium pij,geneſ.8.d.
¶ Offendiculum fratri non obijciendum,rom.14.b.
ſine Offendiculo ſit Chriſtianus, 1.corint.9.g.
Offerendarum pecudum,armentorum,&c.ritus,leui.1.
Offerendum Deo,non dæmonibus,leuit.17.b.
non Offerenda hoſtia vitioſa,deut.17.a.
¶ Og rex Baſan percutitur,num.21.g:deut.3.a.b.
¶ Olda propheteſſa,2.para.34.c.
Oleribus veſcitur infirmus,rom.14.a.
Oleum dat Deus diligentibus ſe,deut.11.b.
Oleo ſuo non vngentur inobedientes,deut.28.d.
Oleum fundit Iacob ſuper lapidem quem erexerat in titulũ, geneſ.28.d.35.c.
Olei ſancti confectio,Exod.30.c.
Olea Chriſtus,Rom.11.c.
Oleaſter populus Gentium,Rom.11.c.
Oleo uncti ab Apoſtolis ſanantur,Marc.6.b.
Oleo vngatur infirmus à preſbyteris,Iaco.5.d.
Oleo vngitur rex Saul,1.Reg.10.a.
Oliuarum reliquiæ,aduenis,&c.deut.24.d.
Olla liquefacta,Ezech.24.a.
¶ Omnipotens Deus,gen.17.a.35.b.48.a:exo.15.a.num.11.e.
¶ Onan filius Iudæ percutitur à Deo, geneſ.38.a.b.
Oneſimus ſeruus Philemonis,Phile.b.
Oneſiphori domui miſericordia,2.Tim.1.d.
Onias ſummus ſacerdos,2.Macha.4.a.e.
Onocrotalum non comedunt Iudæi,deut.14.b.
Onus Chriſti leue ferendum,Matth.11.d.
Onus graue imponunt populo Scribæ & Phariſæi,Matth.23.a
Onus importabile lex Moyſi,Act.15.c.
Onerati & laborantes accedant ad Chriſtum,Matth.11.d.
Onus & infirmitas fratris ferenda, galat.6.a.
Onus ſuum quiſque portabit, galat.6.a.
¶ Ooliab artifex,Exod.31.a.35.d.
Oolla & Ooliba,Ezech.23.a.
¶ Operimentum tabernaculi,Exod.26.c.36.b.
Ophni & Phinees filij Heli, 1.reg.1.a.2.c.4.b.
in Ophir mittit Salomõ claſſem, 3.reg.7.d: Item Ioſaphat, 3.regum.22.g.
non Opprimendus frater,leuit.19.c.
Opprimetur inobediens Deo,deut.28.d.
Opus Dei credere in Chriſtum,Iohan.6.d.
Opera Dei perfecta,deut.32.a.
Opera Dei non ſcrutanda curioſius,Iob 33.b.
Opera Dei inperueſtigabilia, eccl.8.d.
Opera Dei reuocanda in memoriam,deut.4.b.7.e.
Opera legis qui non facit,maledictus,deut.27.d.
vt Opera ſancta & iuſta faceremus,electi ſumus à Deo,& redẽpti,Luc.1.g:Epheſ.1.a.2.b:Tit.2.d.
ante Opera bona mundemur oportet per Chriſtũ,Iohã.9.a. 15.a.Tit.2.d.
Opus bonũ Deus incipit & perficit in nobis,phil.1.a.p.16.d.10.d
Opera teſtantur fidem,Phile.a.Heb.6.c.Matth.7.c: 2.Pet.1.b.

Opera

Opera lucis, epheſ. 5. b.
ad Opera bona prouocemus inuicem, hebr.10.d.
Operibus bonis preſint credentes, Tit. 3.c.
Opera bona non faciens abſcindetur de vite Chriſto, Ioh.15.a
Opera charitatis non habenti, non prodeſt fides, Iacob.2.c.
ad Opera fidei prouocat Chrs, Mat.5.b: ſic & Paulus, act.26.e
Opera miſericordiæ, Matth.25.d.
non propter Opera liberati ſumus. Tit.3.b: Epheſ.2.b.
Operum bonorum exemplum epiſcopus, Tit.2.b.
Opera mala operatur diabolus, epheſ.2.a.
Opera coinquinantia hominem, Marc.7.c.
Opera tenebrarum abneganda, Tit.2.c.d: Rom.13.d.
Opera Gentium non imitanda, epheſ.4.d: leuit. 18.d.
vt Operarios extrudat orandus Deus, Matth.9.d.
Operarius cibo dignus, Matth. 10.d.
Operarij iniquitatis, Matth.7.d.
Operandum manibus, 1.Theſſ.4.c.
Operatur manibus Paulus, act.18.a.
Opera manuum Iſraël benedicit Deus, deut.2. b: & fructificare facit, deut.28.a: 30.b.
Operatur cum Deo Ionathas, 1.reg.18.g.
¶ Orat Chriſtus pro nobis, Iohan.16.f: 17.b.
Orat Chriſtus pro Petro, Luc.22.e.
Orat Chriſtus apud Patrem pro nobis, hebr.7.d: 9.f.
ad Orandum ſpe exorandi exhortatur Chriſtus, propoſitis exemplis, Matth.7.b: Luc.18.a.
Orando cum fiducia, accipiemus quod petimus, Marc.11.c.
Orandum ſpiritu & mente, 1.corinth.14.c.
Orationibus noſtris adeſt Deus, deut.4.a.
Orandi modum docet Chriſtus, Matth.6.a.
Orandum continuè, Matth.7.a: Luc.11.a: 18.a: Rom. 12.c: epheſ.6.c: coloſſ.4.a: 1.Theſſ.5.d.
in Oratione pernoctat Chriſtus, Luc.6.b.
Orō ſine intermiſſione ab eccl'ia, p liberatione Petri. act.12.a.
Oratio iuſti aſſidua multùm valet, Iacob.5.d.
in Orationibus vnanimiter perſeuerant apoſtoli, act.1.c.
Orat Paulus ſine intermiſſione, 1.Theſſ. 1.a.
Oratione aſſidua victus Deus, Iudic. 10.d: 11.f.
Orat Chriſtus ter eundem ſermonem, Matth.26.d.
Orans Chriſtus prócidit in faciem, oculosq; in cælum attollit, genua ponit, Matt.26.d: Iohā.17.a: Luc.22.d. Sic Paulus orat cū fratribus poſitis in terram genibus, Act.20.g: ephe.3.c. Item Moyſes extenſis in monte manibus, exod.17.c.d.
Oraturus Chriſtus ſecedit in deſerta, aut in montem, Luc.5.c: 9.d: 21.g: Matth. 14.c: Marc.1.d.
Orat Petrus in ſuperiori parte domus, act.10.b.
Orent in omni loco viri leuantes puras manus, 1.Tim.2.c.
Orat Paulus in litore maris, act.21.a. Item in templo, 22.a.
Oratione fidelium cupit Paulus iuuari, Rom.15.b: 2.Cor.1.b. hebr. 13. c.
Orandum pro inuicem, Iacob.5.c.
Orandum pro regibus & ſimilibus, 1.Timot.2.a.
Orat Abraham pro Sodomitis, geneſ.18.c.
Orat Moyſes proſtratus coram Deo, 40.diebus, & 40. noctibus, obijciens illi ſuas pmiſſiones, deut.9.d: exod.32.c.
Orat q̄ benefacit, & recedit ab iniuſtitia, eccl.35.a.
Oret in triſtitia conſtitutus, Iacob.5.c.
Oratio & ieiunium, Act.13.a: 14.d: Matth.17.c.
Oraculi ſiue propitiatorij forma, exod.37.a.
Orbis totius deſolatio, Iſa.24.a.
Orbis deſcriptio edicto Cæſaris, Luc.2.a.
Oreb occiditur, Iudic.7.g.
Organorum inuentor Iubal, gen.4.d.
Ornatus Aaron & filiorum, exod.28.f: 39.a.
Orphanos non reliquit apoſtolos Chriſtus, ſed miſit eis Spiritum ſanctum, Iohan.14.d.
Orygem comedunt Iudæi, deut.14.a.
Oris & oculorum cuſtodia, prouerb.4.d.
¶ Os hominis fecit Deus, exod.4.
Oſculatur Rachelem Iacob, geneſ.29.b.
Oſculatur Eſau fratrem ſuum Iacob, gen.33.a.
Oſculantur alterutrum Ionathas & Dauid, 1.regum 20.g.
in Oſculo ſancto ſalutent ſe Chriſtiani, rom.16.c: 2.cor.13.d.
Oſculantur Paulum fratres, act.20.g.
Biblia.
Oſculatur pedes Ieſu peccatrix, Luc.7.f.
Oſculo Chriſtum prodit Iudas, Matth.26.c.
Oſee qui & Ioſue, num.13.b.
Oſee regis Iſraël acta, 4.regum 15.f. 17.a
Oſee prophetia, Oſee 1.a.
Oſſium Eliſęi contactu reſuſcitatur mortuus, 4.reg.13.d.
Oſſa Ioſeph ſecum affert Moyſes, exod. 13.c.
Oſſa prophetæ ſeruātur à Ioſia cæteris combuſtis, 4.reg.23.d.
Oſſa arida filij Iſraël, Ezech.37.a.c.
Oſtium Chriſtus, Iohan.10.b.
¶ Othoniel iudex Iſraël, Iudic. 1.c: 3 b.
Ocium vitandum, prouerb.20.b: 21.d.
¶ in Ouium tonſione fiebant cōuiuia, 1.reg.25.d: 2.reg.13.e.
Ouem comedebant Iudæi, deut.14.a.
Ouium parabolam proponit Michæas, 3.reg.22.c: Item Chriſtus, Matth.9.d.
Ouis perditæ & inuentæ ſimilitudo, Matth.18 b.
Ouium canlę multiplicantur obedientibus Deo, deut.28.e.
de Ouibus oblatio, leuit.3.b.
Oues errantes eramus ante conuerſionem, 1. petr.2.d.
Oues errantes Iudæi, Matth. 13.c.
Oues Chriſti vocem eius audiunt, Iohan.10.e.
Oues benedicti Dei, Matth.25.e.
Ouile eccleſia Chriſti ex Iudæis & Gentibus, Iohan.10.c.
¶ Oza & Ahio filij Abinadab, 2.reg.6.a.
Oziæ regis Iudæ acta, 4.reg.14.e: 2.paral.26.a.b.c.

P

PAcificus Salomon, 1.paral.22.b.
Pacificorum hoſtiæ, leuit.3.a.7.b.
Pactum Dei cum Noë, geneſis, 9.b.
Pacti Dei commemoratio, Ierem.14.d.
Pacti ſui memor Deus nō deſerit populum ſuum, 4.reg.13.d
Pactum Ioſiæ & populi cum Deo, 4.reg.23.a
Pactum Deus vocat circuncíſionem, geneſis.17.b.
Pædagogus erat lex, galat. 3.d.
Pallium Eliæ & Eliſei, 3.reg.19.d: 4.reg.2.b.c.
Palmas dant in faciem Chriſti, Matth.26.g.
Palpat in meridie, inobediens Deo, deut.28.c.
Pane fulcitur cor, geneſ.18.a: Iudic.19.b: pſal.103.e.
Panis in ſudore vultus comedendus, geneſ.3.d.
non in Pane ſolo viuit homo, deut. 8.a: Matth.4.a.
Panes pluit Deus de cælo, exod.16.a.c.
Panibus obedientium ſibi benedicit Deus, comeduntq; in ſaturitate, leuit.26.a.
Pane & carnibus per coruum paſcitur Elias, 3.reg.17.a.
Pane & aqua cibatur Elias, 3.reg.19.a.
Panibus ſeptem 4000.hominum ſatiati, Matt.15.d: Item quinque panibus ſatiantur 5000.Iohan.6.b.
Panis laicus, 1.reg.21.a.
Panes primitiarum ſub Eliſæo multiplicati, 4.reg.4.g.
Panum oblatio, leuit.2.a.
Panes propoſitionis, leuit.24.a.
Panis euangelij, Iudæorum primùm erat, Matth.15.c.
Panis vitæ, caro Chriſti, Iohan.6.e.
Panis vnius & calicis participatio, 1.corinth.9.d.
Parabolæ Salomonis, 3.reg.4.d.
ſine Parabolis non loquebatur Chriſtus turbis, Matth.13.b.
Parabolas ſeorsū interpretat̄ Chriſtus ſuis apoſtolis, Mar.4.d
Parabola lignorum, Iudic.9.b.
Parabola duarum aquilarum, Ezech. 17.a.
Paracletus promittitur, Iohan.14.b. 15.d: 16.b.
à Paradiſo voluptatis eiectus Adam, geneſ.3.d.
Paralyticus ſanatur à Chriſto, Matth.9.a.
Parentes honorandi & timendi, Exod.20.b: leuit.19.a.
Parentes honorare eſt illis benefacere, Matth.15.a: Marc.7.b
Parentes percutiens aut maledicens occidatur, Exod.21.b.
ob Parentum inhonorationem mittitur populus in exilium, Ezech.22.a.
Parentes doceant filios verbum Dei, deut. 11.c.
Parentes non plus diligendi quàm Chriſtus, Matth.10.d.
Pars Dei Iſraël, deut.32.b.
Parſimonia opus auget, prouerb. 13. b.
Participes Chriſti facti, hebr.3.c.
Paruulis legēndum deuteronomium, deut.31.e.

Paruuli in Chriſto, 1.Corinth.3.a.
Paſcha quid ſignificabat, Exod. 12.d.
Paſchæ myſterium doceantur filij, Exod.12.d.
Paſchalis agnus quomodò edendus, Exod. 12.a.b.
Paſcha manducat Chriſtus cum diſcipulis, Matth.26.c.
Paſcha noſtrum Chriſtus, 1.Corint. 5.c
Paſcit Dauid vnctus iam in regem, oues patris, 1. regum 17.b.
Paſcit Dauid populum Iſraël, 2.regum 5.a. 7.a.
Paſcant greges epiſcopi, 1.pet.5.a.
Paſcens gregem edet de lacte, 1.Cor.9.a.
Paſſerculus non occiditur ſine Dei voluntate, Matth.10.d.
Paſſiones huius vitæ, Rom.8.d.
Paſſionibus Chriſti communicare, 1.pet.4.c.
in Paſſionibus exultandum, 2.pet.1.b: Coloſſ.1.d.
Paſſiones & affectus peccati, Rom.7.b.
Paſtores ouium, filij Iacob, geneſ.46.d.
Paſtores ouium deteſtabantur Ægyptij, geneſ.46.d.
Paſtor Chriſtus promittitur, Ezech.34.f.
Paſtoribus nunciatur Chriſtus natus, Luc.2.b.
Paſtor bonus, Chriſtus, Iohan.10 b. 1.pet.5.a.
Paſtores qui intrant per oſtium Chriſtum, Iohan.10.a.
Paſtores populi ſeductores, Ierem.12.c.
Paſtores gregem lacerantes, Ierem.23.a.
Paſtores quæ ſua ſunt quærentes, Ezech.34.a.
Paſtoris non corripientis populum, pœna, Ezech.3. c.
Paſtoris euangelici officium, Ezech.33.a.
Patrum officium erga filios, Ephes.6.a.
Patri non maledicendum, prouerb.20.c.
Patres pro filijs non occidentur, deut.24.c.
Pater Chriſtianorum Deus, 2.Corinth.6.d.
Pater Chriſti, pater noſter, Iohan.20.c.
Patrem inuocemus Deum, galat.4.a.
Pater noſter, Deus, deut.32.a: Matth.23.a.
Patrē quū inuocemus Deum, in timore cōuerſemur, 1.pet. 1.c
Pater Corinthiorum Paulus, 1.Cor.4.d.
Patiens Deus, Exod.34.a: Rom.15.b.
Patiētia ſua prouocat De⁹ ad pœnitentiā, Rom.2.a: 2.pet.3.c.
Patientia Dei erga Paulum, 1.Tim.1.d.
Patientiæ exemplum prophetæ, Iacob.5.c
Patientia Iob, Iob 1.& 2. Item Tobiæ, Tob.2.b.
Patientiæ commendatio, prouerb.16.d.
Patientes ſimus, 1.Theſſ.5.c.
in patientia fructum referentes, Luc.8.b.
Patientia neceſſaria in tribulationibus, hebr.10.g.
vt Patiamur exemplo Chriſti vocati ſumus, 1.petr.3.d: 4.a.
Pati propter iuſtitiam, beatum, 1.petr.3.c.
Patria Chriſti, Nazareth, Mat.13.g.
Pauidum cor inobedientibus, deut.28.g.
Pauli acta ſcribuntur in actis Apoſtolorum, & in Epiſtolis ipſius.
In Pauli Epiſtolis quædam difficilia intellectu, 2.pet.3.d.
Paulus hortatur ad pœnitentiam & fidem in Chriſtum, Act. 17.g: 26.e: 13.d.e.f: 28.b.
Pauor cordibus inobedientium Deo, leuit.26.f.
Pauperes ſemper futuri, deut.15.b: Matth.26.b.
Pauperi mutuò data pecunia, Exod.22.d.
Pauperes curandi in charitate, deut.15.b: Eccl.4.a.
Pauper Chriſtus factus pro nobis, 2.Corinth.8.b.
Pauperibus quod fit, Chriſto fit, Matth.25.d.
Pauperibus abundè largiendum, Luc.16.a.
Pauperes ad conuiuium vocandi, Luc. 14.c.
Pauperum curam habuit Paulus, galat.2.b: 1.Corinth.16.a.
Pauperis perſona non conſideranda iudicio, leuit.14.c.
Pauperi non exprobrandum, prouerb.14.d: 17.a.
Pauperes ſpiritu, Mat.5.a.
Pauper probus diuiti improbo præferendus, prouerb.28.a.
Pauperem ſuperbum odit Dominus, Eccl.25.a.
Pauperibus annunciatur Chriſtus, Matth. 11.a.
Paupertas vbique contempta, prou.14.d: 19.c.
Paupertas cum timore Dei, prouerb.15.b.
Paupertatis author Deus, prouerb.14.d.
in Paupertate naſcitur Chriſtus, Luc.2.a.
Paupertatem ſuam obijcit Chriſtus Scribæ cupienti eum ſequi, Matth.8.a.
Pax vobis ſalutatio Hebræorum, geneſ.43.c.
Pacis author Deus, 1.Theſſ.5.d: 1.Corinth.4.f.
Pax cum omnibus habenda, Rom. 12.d: hebr. 12.d.
Pacifici filij Dei, Mat.5.a.
Pax à domeſticis non expectanda Chriſtiano, Matth.10.d.
Pax ab inimicis obedientibus Deo, leuit.26.a.
Pax ſub Salomone, 3.reg.4.c: 5.a.b.c.
Pax eccleſiæ Dei in Galilæa, Iudęa, & Samaria, Act.9.e.
Pax Dei incomprehenſibilis, philip.4.b.
Pax in eccleſia, Iſa.26.c: 66.d.
Pax facta à Deo per Chriſtum, Col.1.e.
Pax Gentibus & Iudæis, Ephes.2.c.d.
Pax conſcientiæ per fidem, rom.5.a.
cum Pacem & ſecuritatem putarint eſſe homines, aderit iudicij dies, 1.Theſſ.5.a.
Pacē Chriſtus apoſtolis imprecat, Lu.24.f: Ioh.14.d: 16.f: 20.c.
ad Pacem vocati ſumus, Coloſſ.3.c.
Pacem erga Deum dat fides in Chriſtum, Rom. 5.a
¶ Peccatum Adæ in omnes, Geneſ.3.b: Rom.5.b.
Peccatum qui facit, ex diabolo eſt, 1.Ioh.3.b.
Peccatum ſtimulus mortis, 1.Corinth.15.g.
Peccatum eſt quod ex fide non fit, Rom.4.d.
Peccatum Adæ quod in omnes dimanauit, gen.3.b
Peccatū non inducit quicquid extra hominem eſt, Matt.15.b.
Peccatum faciens ſeruus eſt peccati, Iohan.8.d: 2.petr.2.d.
Peccatores omnes ſunt, & omnibus Chriſto opus, 3.reg.8.e: Iſa.41.g.53.c: Iohan.1.c.d.
Peccator & impius, quiſquis nō credit euangelio, 1.petr.4.d.
Peccati pœna, mors, Rom.5.b.
Peccatum per legem cognoſcitur, Rom.7.b.
Peccati proprij pœna cuique portanda, Ierem.31.e: Ezec.18.e Deut.24.c.
Peccatorum variorum expiatio, Leuit.4.5. Num.15.c.d.
à Peccatis expiatio, Leuit.23.c: Num.19.
Peccatorum antiqua confeſſio, leuit.16.c.
Peccata aufert Deus, num. 14.c.
à Peccatis conuerti, Dei donum, Ierem.31.d.
ad Peccati agnitionem timor & metus, 1.reg.12.c.d.
Peccata agnoſcentibus, remiſſio, Ezech.33.c: leuit.26.g.
Peccata fide & miſericordia purgatur, prou.15.d.
Peccatum confitentur Iſraëlitæ, 1.reg.7.b: 12.d.
Peccati confeſſio exigitur antequam dimittatur, num.5.a.
ob Peccatum populi contra naturam puniuntur etiam qui non peccauerunt, gen.19.e: Iudic.20.e.
Peccatum nullum in Chriſto, 1.Pet.2.d.
Peccatum factus Chr̄s pro nobis, 2.cor.5.d: rom.8.a: 1.pet.2.d
Peccatores venit Chriſtus vocare, Matth.9.b.
Peccatorum remiſſio ex abundanti miſericordia, Luc.1.g: Matth.1.c: act.13 g.
Peccatrici condonātur peccata, quòd multū dilexerit, Luc.7.
Peccatum in Spiritum ſanctum irremiſſibile, Mar.7.d: Matt. 12.c: 1.Iohan.5.d.
Peccato mortui, iuſtitiæ viuamus, 1.pet.2.d: 3.c.
Peccatorum noſtrorum non recordabitur amplius Deus, hebr.8.d: 10.e.
Peccantes voluntariè & recedētes à Chriſto, nulla hoſtia purgantur, hebr.6.b.
à Peccatorum ſomno ſurgendum, rom.6.b.
Peccatorum multitudinem operit charitas, 1.pet.4.b.
Peccata confitentibus remittentur, Matth.18.c.
Peccantes arguendi coram omnibus ab epiſcopis, 1.Tim.5.d.
Peccanti fratri ſemper remittendum, Matth.18.c.
erga Peccatores reſipiſcentes oſtenditur Dei benignitas in filio prodigo, Luc.15.c.
ſup Peccatore vno reſipiſcēte quantū ſit in cęlis gaudiū, Luc. (15.a.
Pecudum offerendarum ritus, leuit.1.c.
Peculiaris Dei populus, Iſraël, deut.7.b.
de Pecunia depoſita apud amicum, exod.22.b.
nec Pecunia, nec alia res ad vſuram fratri danda, deut.23.d.
Pecunijs conſtituti ſacerdotes à Ieroboam, 3.reg.13.g.
Pecunijs confidentes difficilè regnū dei ingredient, Mar.10.c
Pecunia, donum Spiritus non poſſidetur, act.8.d.
Pediculi in hominibus, exod.8.d.
Pedes hoſpitibus lauabantur, geneſ.18.a: 19.a.

Pedes ſanctorum ſeruat Deus, 1.reg.2.b.
Pedes doiet Aſa,3.reg.15.e.
Pedes Chriſti vngit peccatrix, Luc.7.f.
Pedes diſcipulorum lauat Chriſtus, Iohan.13.b.
ad Pedes Chriſti ſedet Maria, Luc.10.g.
Pedes calceati ad prædicandum euangelium,ephe.6.c.
Pedibus nudis & flens ac operto capite fugit Dauid à facie filij Abſalom,2.reg.15.f.
Pedib⁹ Dei appropinquātes docētur ab eo, 2.reg.7.a: deu.33.a
Pellicanum non comedebant Iudæi, deut.14.d.
Pentecoſtes feſtum , exod.23.e.
Penuria rerum, inobedientibus, deut.28.e.
Percutiens hominem moriatur, leuit.24.d: exod.21.b.
Percutiens parentes, aut mulierem prægnantem, moriatur, deut.21.b.c.
de Perdito boue, oue, aut alia re proximi quid agendum, deut.22.a.
Peregrinari à corpore fidelibus optabile, 2.corinth.5.b.
Peregrinamur nunc à Domino, 2.corinth.5.b.
Peregrinatio vita Iacob, gen.47.b.
Peregrinos amat Deus,deut.10.d.
Peregrini ſuſcipiendi, exod.23.a: deut.14.c.
Peregrini decimis tertij anni alebantur, deut.14.d.
Perfecti ſimus cum Deo, deut.18.b: Matth.5.g.
vt Perfectus ſit, hortatur Deus Abraham, geneſ.17.a.
Perfectus eſt, qui eſt ſicut magiſter ſuos Chriſtus,Luc.6.f.
Perfectorum,omnibus venditis & datis pauperibus, ſequi Chriſtum, Matth.19.c.
ad Perfectionem exhortatio, 1.corinth.2.b: 14.d.
Perfectus qui verbo non labitur, Iacob.3.a.
in Periculo Deus adeſt ſuis, exod.14.c.d.
vt Peripſema omnium Paulus, 1.corinth.4.c.
non Periurandum, leuit.19.c.
de Perſarum regibus vaticinium, Dan.11.a.
Perſecutiones à Deo, pſal.38.verſ.12.
de Perſecutionibus inter prædicandum præmonet Chriſtus apoſtolos, Matth.10.b.c.
Perſecutionem patientur piè viuentes, 2.Tim.3.c.
Perſecutiones ſcandalizant infirmos, Marc.4.b.
ſi Perſequantur nos, fugiendum, Matth.10.c.
Perſecutores non timendi, Matth.10.d.
Perſecutionem patientes, beati, Matth.5.a.
pro Perſequentibus orandum, Matth.5.g: rom.12.e.
ad Perſeuerantiam hortatur Chriſtus, Iohan.15.a.
Perſeuerans ſaluabitur, Matth.16.e: 24.b.
Perſeuerantiam dat Chriſtus fidelibus, 1.corinth.1.a.
Perſona iudici nō ſpectāda, leu.19.c: deut.1.c: 16.d: pro.24.e.
Perſonam Deus non accipit, deut.10.d.
Peſtilentia inobedientibus præceptis Dei,leuit.26.d.
Peſtem elegit Dauid, 2.reg.24.c.
quicquid Petierimus à Deo ſecundùm voluntatem ipſius, dabit nobis, 1.Iohan.3.d.5.c.
Petentibus in fide nihil denegatur, Marc.11.c.
Petentes in nomine Chriſti obtinebimus, Iohan.14.b.
in Petra ſtat Moyſes ad videndum Deum,exod.33.d.
è Petra datur aqua, exod.17.b.
Petra ſcandali Chriſtus, 1.pet.2.b.
Petra Chriſtus, de qua hauſerūt fideles Iudæi, 1.corinth.10.a.
ſuper Petram Chriſtum fundata eccleſia, Matth.16.c.
Petræ ſciſſæ in morte Chriſti, Matth.27.f.
Petrus ducitur ad Chriſtum ab Andrea, Iohan.1.f.
Petrus & Andreas vocantur, Matth.4.c.
Petrus & Iohannes idiotæ, act.4.e.
Petri acta leguntur apud Euangeliſtas,& Acta Apoſtolorum, & Galat.1.d.
¶ Phaceia rex Iſraël, 4.reg.15.e.f.
Phaleg filius Heber, geneſ.10.d: 11.e.
Phanuelitæ immiſericordes, Iud.8.d.
Pharaonis acta,gen.12.d: 40.a: 41.45.e: Exo.1.5.9.12.14.
Phares & eius filij,geneſ.38.g.46.b.
Phariſæus Paulus,act.23.b.
Phariſei aſſerunt reſurrectionem,act.23.b.
de Phariſæis multa in Euangelijs.
Phaſe ritu perpetuo celebrandum,exod.12.c.
Phaſe Domini præcipitur,deut.16.a.
Pheltias moritur, Ezech.11.c.
Phenenna vxor Helcanæ altera, 1.reg.1.a.
Phereſæos penitus excidi iubet Deus, deut.20.d: iudic.1.a.
Phialarum templi fabricatio,2.paral.4.c.
Philetus excidit à Chriſto, 2.Tim.2.c.
Philippi vocatio, Iohan.1.f.de hoc plura,Iohan.12.c: 14.a.
Philippus diaconus,act.8.e: 21.b.
Philiſthijm è quibus egreſſi, gen.10.b: 1.paral.1.a.
de Philiſthæis multa, iudic.3.10.13.14.15.16: 1.re.4.5.6.7.13.14.17.23.28.31: 2: reg.5.8.21.23.
ne Per philoſophiam ſeducamur, coloſſ.2.b.
Phinees filius Eleazari, exod.6.d: Iud.20.d.
Phinees occidit Zamri, & Cozbi,num.25.b. & huius laus, Eccleſ.45.d.
Phinees filius alter Heli, 1.reg.1.a.
Phiſon fluuius, geneſis 2.b.
Phithon vrbs ædificatur,exod.1.b.
Phygellus defecit à Chriſto, 2.Tim.1.c.
¶ Piè volentes viuere in Chriſto Ieſu perſecutionem patientur, 2.Tim.3.c: act.14.d.
Pietas reges facit fœlices, prouerb.25.a.
Pietas ſperat vitam, Tit.1.a.
in Pietatibus ſimus aſſidui, 2.petr.3.c.
Piger excitatur ad laborem, prou.6.a.
Piger laborem fugiens in egeſtate erit, prou.20.a: 21.a.
Pigritiæ incommoda, prouerb.24.d.
in Pigrum, prouerb.21.d: 22.b: 26.c.
Pigrorum iter quale, prouer.15.c.
Pignora quando reddenda, Exod.22.d.
de Pignoribus, vide, deut.24.b.c.d.
Pignus & arrabo promiſſæ nobis ſalutis Spiritus ſanctus, 2.Corinth.1.d: 5.a.
Pilati acta, Iohan.8.e.g: 19.a.c.
Pilati vxor nititur Chriſtum à morte liberare,Matth.27.k.
Pilatus minus peccauit quàm Iudæi, Iohan.19.b.
Piloſus Elias, 4.reg.1.b.
Pinguis Iſraël derelinquit Deum, deu.32.c.
Piſcina in Ieruſalem, Iohannis 5.a.
Piſces verbo creantur, geneſis 1.c.
Piſces mundi & immundi, leuit.11.b.
Pius ſolus Deus, apoc.15.b.
Pios de tentatione & afflictione eripit Deus, 2.pet.2.b.
¶ Placatur Deus oratione Moyſi, exodi 32.d.
vt Placeamus Deo orat Paulus, heb.13.d.
non vt Placeret hominibus prædicauit Paulus,ſed Deo, 1.theſſ.2.a: galat.1.b.
non Placere nobis debemus, ſed proximo ad ædificationem, rom.15.a.
Plagarum modus,deut.25.a.
qui Plagis multis vapulabunt à Deo, Lucæ 12.f.
Plagæ Ægyptiorum, exodi 7.8.9.10.12.
Plagæ corporis Chriſti, pſal.21: verſu 18: Zach.13.c.
Plangitur Iacob ab Ægyptijs 70.diebus, gen.50.a.
Plangitur Moyſes 30. diebus ab Iſraëlitis,deut.34.c.
Plangitur propheta mortuus ab altero propheta, 3.reg.13.f.
Planctus ſuper mortuum, 2.regum 3.f.
Plantauit Deus Iſraëlem, 15.c: 2.reg.7.b.
Plantauit Paulus Corinthios in Chriſto, 1.cor.3.b.
Plantans & rigans nihil ſunt, ſed qui incremētum dat Deus, ibidem
Plantans vineam de fructu eius edit, 1.cor.9.a.
Plantatio non plantata à Deo,eradicabitur Matt.15.b.
Plebs Dei Iſraël non eſt ab eo repulſa, rom.11.a.
Plenitudo & corpus Chriſti eccleſia, eph.1.d.
Plorandum in hac vita peccatoribus, Iacob.4.c.
Plorat populus agnoſcens peccatum,deut.1.g.
Pluit coturnices & man Deus, exodi 16.c.
Pluit lapides, Ioſue 10.c.
Pluuia de cælo danda terræ promiſſionis, deut.11.b.
Pluuiæ temporaneæ & ſerotinæ obedientibus, ibidem
Pluuiæ interdum propter peccata non dantur, 3.reg.8.d.17.a
ſine Pluuia promittit Deus aquas regi Ioram, 4.reg.3.e.
Pœna homicidij, exod.21.b: itē ſotis & damni facti,exod.22.a

Pœna talionis, gen.9.a: exodi 21.c: leu.24.c: deut.19.d.
Pœnitet Deum, quando immutat quod fecerat, 1.reg.15.c: alio modo dicitur pœnitudine non flecti, 1.reg.15.f.
Pœnitet Deum feciſſe hominem, gen.6.b.
Pœnitenti peccatori vita, Ezech.18.c: 33.c: deu.30.a: 3.reg.21.g.
Pœnitentia ad Deum vera, Ier.4.a.
Pœnitentiam dat Deus, act.5.c: 11.c: 2.Tim.2.d.
ad Pœnitentiam hortatur Iohannes, Matth.3.a.c.
Pœnitentiam & regnum cælorum appropinquaſſe, Iohannes, Chriſtus & apoſtoli prædicauerũt, Mat.3.a: 4.c: 10.a: Marci 6.b: Sic Paulus cum lachrymis, act.19.d: Sic & Petrus, act.2.f: 3.c.
Pœnitenti fratri remittendum, Matth.18.c.
Polluebant nomen Dei ſacrificantes idôlo Moloch, leuit.18.c.
Polluitur nomen Dei periurio, leuit.19.c.
Pollutionis nocturnæ expiatio, deut.23.b.
Ponderis æquitas, deut.25.d: iniquitas, Oſee 12.b.
Pontifex non adſit exequijs, leuit.21.b.c.
Pontifex ad quid conſtitutus, heb.5.a: 8.a.
Pontifex noſter Chriſtus, heb.2.d: 3.a: 8.a.
in Populos ſeparati homines, deut.32.a.
Populos diligit Deus, deut 33.a.
in Populum Dei aſſumpti filij Iſraël, exodi 6.a: 19.a: deu.4.a: 3.reg.8.f.
Populis omnibus miſſus Chriſtus, Lucæ 21.c.
Populus Dei Chriſtiani, 1.Petri 2.b.
in Porcos abeunt dæmones, Matth.8.d.
ante Porcos margaritæ non mittendæ, Matth.7.a.
Porphyrionem non comedunt Iudæi, deut.14.b.
in Porta ciuitatis ſedebant iudices, deut.22.b.
Portæ inimicorum pro potentia, gen.22.d.24.g.
Portæ inferi non præualebunt aduerſus eccleſiam, Mat.16.e.
Portauit Deus filios Iſraël, exodi 19.a.
Poſſeſſio Leuitarum Deus, deut.10.b.
Poſteriora Dei videt Moyſes, exodi 33.d.
Potentia Dei non minuitur, Iſaiæ 50.a.
Potentia Dei in vaſa iræ, rom.9.c.
Poteſtas omnis ſubdatur Deo, pſal.24.
Poteſtas omnis à Deo, rom.13.a.
Poteſtatibus parendum, rom.13.a: 1.Pet.2.c.
Potus immundus, leuit.11.f.
Potus ſpiritualis, 2.cor.10.a.
¶ Præcepta decalogi, exodi 20.a: deut.5.c.
Præcepta diuina ſcrutanda, prouerb.3.a.
Præcepta implenda, deut.6.a: 8.a.
Præcepta fiant in charitate, 2.Iohan.b.
Præcepta cuſtodientibus Deus miſericors, deut.7.b.
Præcepta ſeruantibus benedictio, non ſeruantibus maledictio, exodi 23.a.
Præcepta Dei inculcanda filijs, deut.6.d.
ad Præceptorum Dei obſeruationem exhortatur Moyſes beneficiorum commemoratione, deut.4.a: 20.a: idem facit Ioſue, Ioſue 24.a.b.c: Dauid item Salomonem ad idem hortatur, 3.regum 2.a.
Præcurſor noſter Chriſtus, hebr.6.d.
Præda ex æquo diuidenda, deut.20.c: 1.reg.30.f: Ioſ.22.b.
Prædeſtinauerat nos Deus ante conſtitutum mundum, eph.1.a: 2.Tim.1.c.
Prædeſtinati, Paulo dicuntur etiam præſciti, rom.8.f.
ob Prædeſtinationem non diſceptandum cum Deo, rom.9.d
Prædicat Chriſtus in naui, Matth.13.a: Marci 4.a.
Prædicauit Chriſtus ſemper palàm, Iohan.8.d.
Prędicare non poſſunt niſi miſſi, rom.10.c.
qui Prædicat ſermones Dei prædicet, 1.Petri 4.c.
Prędicantibus Apoſtolis dabat Deus incrementum, act.2.g.
Prædicatoribus ius conceditur, vt ab eis alantur quibus prædicant, 1.cor.9.a.
Prædicatores promittit Deus, Iſaię 30.c.
Prædicatores mendaces, 2.Petri 2.a.b.c.
Prædo vendens hominem moriatur, deut.24.c.
Præfecti Salomonis 550. 3.regum 9.d.
Prægnantem percutiens rixando, exodi 21.d.
Prægnantes ſcinduntur à Manahem, 4.regum 15.d.
ad Prælium docet Deus, 2.regum 22.c.
Præparanda corda Deo, ſoli illi fidendo & ſeruiẽdo, 1.reg.7.a.
Præpoſitis obediendum, heb.13.c.
Præputium nihil prodeſt Chriſtiano, aut circũciſio, 1.cor.7.d.
Pręputia lignorum auferenda, leuit.9.c.
Præſciti Paulo dicuntur qui & prædeſtinati, rom.8.f.
in Præſepio natus Chriſtus, Lucæ 2.a.
Præſidendum in ſolicitudine, rom.12.b.
ad Prandium inuitatur Chriſtus à Phariſæo, Luc.11.f.
Preſbyteri in ſingulis ciuitatibus, act.14.d. Tit.1.b.
Preſbyteros & epiſcopos pro eiſdem accipit Paulus, act.20.f. Tit.1.b. phil.1.a.
Preſbyteros quales eſſe oporteat, Tit.1.b.
ad Preſbyteros exhortatio, act.20.d: 1.Pet.5.a.
Pretio mortis Chriſti redempti, 1.cor.6.d: 7.d.
Primatum tenet Chriſtus, coloſſ.1.c.
de Primatu contendunt apoſtoli, Matth.18.a.
Primitiarum lex, num.5.a.b.
Primitiæ reddendæ ſolicitè, exodi 22.d: 34.d: leu.23.b.
Primitiæ ſacerdotum erant, num.5.b: 18.b.
de Primitijs, Ezech.45.d.
Primitias ſpiritus habentes Apoſtoli, rom.8.d.
Primitiæ reſurgentium Chriſtus, 1.cor.15.c: coloſſ.1.c.
Primogenita ſua paruipendit Eſau, gen.25.d.
Primogenita Dei erant, exodi 13.a.b: & ſæpius alibi.
Primogenita Ægyptiorum moriuntur, exodi 12.d.
Primogenituræ ius non dandum filijs ex affectibus, deut.21.c
Primogenitus Chriſtus inter fratres, ro.8.f. col.3.c: 1.cor.15.c.
Principes Dei miniſtri, rom.13.a: Tit.3.a.
Principum ſtatus mutat Deus, Iob 12.c.
Principes quales eſſe oportet, deut.1.b.
ad Principes Iſraël exhortatio, Ezech.45.c.
in Principes pauperum oppreſſores, Amos 4.a: 6.a: Soph.3.a.
Principis impij, ſunt & miniſtri impij, prou.29.b.
Principi non maledicendum, exodi 22.d.
Principes ex Iudæis, multi credunt in Chriſtum, non audentes eum confiteri propter Phariſæos, Iohan.12.f.
Principis in terra promiſſionis portio, Ezech.45.c: 48.c.
Principis holocauſtum ſpontaneum, Ezech.46.d.
Principes Iudæorum ignorantes crucifixerunt Chriſtum, 1.corinth.2.b: act.3.c.
Princeps aëris diabolus, eph.2.a: col.2.c: Iohan.12.c.
Principatus omnis caput Chriſtus, col.2.b.
Priſca & Aquila, rom.16.a: act.18.a.
Probanda omnia, 1.theſſ.5.d.
Probatio ſpem auget, rom.5.a.
Probemus an ſimus in fide, 2.cor.13.f.
Prodigalitas prohibetur, prou.5.b.
Prodigia in morte Chriſti, Mat.27.f.
Proditores Ziphæi, 1.reg.23.c.
non Prohibendi quomodocunque verbũ Dei verè annũtiantes, Marci 9.f: phil.1.b.c.
Proijcere ſermones Dei, 1.reg.15.f.
Promiſſionis terra qualis, deut.8.b.
Promiſſiones omnes adimpleuit Deus Iudæis, Ioſ.21.d: 23.d.
Promiſſiones etiam indignis complet Deus, leu.26.g.
Promiſſiones Dei dignis dantur, 1.reg.2.f.
Propter promiſſiones Dei ad Abraham, &c. omnia egit Deus erga Iudæos, exod.2.d: 6.a: 1.reg.12.d.
Promiſſionum Dei memor Iacob orat, gen.32.c.
Promiſſiones Deo obijcit orans Moyſes pro peccato Iſraël, exodi 32.c: deut.9.d.
quod Promiſimus Deo reddendum, deut.23.d.
Promiſſionis verbum Abrahæ factum, rom.5.a.c.
Promiſſionis filij, rom.9.b.
Promiſſiones ſuas impleuit De⁹, miſſo filio ſuo Chr̃o, act.3.b:
Promiſſio patris ſpiritus ſanctus, act.1.a: 4.c. (13.d:
Prophana vitet epiſcopus, 2.Tim.2.c.
Propheta olim dicebatur Videns, 1.reg.9.b.
per Prophetas reſpondebat Deus, 1.reg.28.a.
Prophetis in viſione & per ſomnium loquebatur Deus, ſoli Moyſi, facie ad faciem, num.12.b.
Propheta Dei loquitur quod illi ponit in os, 3.reg.22.c: num.22.d.f.g: 23.b: 24.c.
Prophetæ Dei auctoritas, Mich.3.c: 4.reg.5.c.

Propheta corripit Ieroboam, 3.regum 13.a.
Prophetæ centum abſconſi, 3.reg.18.a.
Propheta inobediens verbo Dei,occiditur à leone, 3.reg.13.d.
Prophetę de ſalute noſtra per Chriſtum, & de remiſſione peccatorum prophetauerunt, 1.Pet.1.b:act.10.g.
Prophetæ cupierunt videre Chriſtum, Matth.13.c.
Prophetæ exemplum patientiæ, Iacob.5.c.
Propheta Abraham, geneſis 20.b.
Propheta Moyſi erat Aaron, exodi 7.a.
vt Prophetet omnis populus optat Moyſes,num.11.f.
In Prophetarum contemptores Iudæos, Ier.7.c:act.7.f.g.
Prophetat Eliſęus pſalte canente, 4.reg 3.b.c.
Prophetæ in eccleſia interpretentur, 1.cor.12 d.
Prophetarum ſpiritus prophetis ſubiectus eſt, 1.cor.14.a.
Prophetarum filij pauperes & eſurientes, 4.reg.4.g:6.a.
Prophetis Debora, Iudic.4.a:Item Holda,4.reg 22.e.
Propheta falſus vnde dignoſcitur, deut.18.d: Iere.28.b.
Propheta poſt euentum ſuæ prophetię, abducens à Deo,occidatur, deut.13.a.
Prophetæ falſi 850.ſolus Elias Dei propheta, 3.reg.18.e.
de Prophetis falſis conqueritur Ieremias, Ier.14.b.
Prophetas Baal occidit Elias, 3.reg.18 g.
ad Prophetiam ex agricultura vocatur Eliſęus,3.reg.19.d.
Propheta noſter Chriſtus, deut.18.e.
Prophetia Dei donum,rom.12 b.
Prophetiæ donum optandum, 1.cor.14.a.
Prophetiæ interpretatio à Deo,2.Pet.1.d.
Propinquitatis iuri quomodò cedebāt Iudæi,Ruth 4.a.b.
Propitiatorij forma,exod.25.b.
Propitiatio pro peccatis Chriſtus, 1.Iohan.2.a. 4.c.
Propoſitionis panes, leuit.24.a.
Propoſitionis panes cōmedit Dauid,1.reg 21.b: Luc.6.a.
Proſelytos faciebant Iudæi, Matth.23.b.
Proſpera & aduerſa à Deo, prou.3.b.
Proſperitas impiorum, Iob 21.a.
Proſtibuli merces non offerenda,deut.23.e.
Protector noſter Deus, pſal.17.e:26.a:30.a.e.
Protector Abrahæ Deus, gen.20.b.
Prouerbium:Num & Saul inter prophetas ? 1.reg.10.c: 19.d.
in Prouerbium facti Iudæi, deut.28.d.
Prouidentia Dei erga ſeruos ſuos, pſal.144.b: 146.b: prouer.15.a:19.e: etiam ab vtero matris, pſal.138:verſu 12.
Prouidentia Dei erga ingratos, 3.reg.18.a.
Prouidentiæ Dei omnia committenda,eccl.11.b.
Prouidentia Dei ſuper Elia, 3.reg.17.a.b.
Prouidentiam Dei negantes, Iſa.40 g.
Proximorum contemptores, malac.2 b.
Proximus omnis indigens ope noſtra, Luc.10.e.
Proximo placendum ad ædificationem, rom.15.a.
Proximi dilectio eſt legis impletio, rom.13.c.
Proximi cura cuique commiſſa, eccl.17.b.
Proximi res perdita non negligenda,deut.22.g.
Proximo dandum mutuum,eccl.29.a.
Prudentes & ſimplices ſimus, Matt.10.b.
Prudentia ſpiritus & carnis, rom.8.a.
Prudens Dauid in omnibus, 1.reg.18.c.
Prudentiæ carnis non innitendum, Abdiæ 1.c.
Prurigine percutiuntur inobedientes, deut.28.e.
¶ Pſallendum Deo ſpiritu & mente,eique gratiæ agendæ, 1.cor.14.c.
Pſalmis,hymnis & canticis Deo canendum, eph 5.d.
Pſallente Dauid recedit ſpiritus malus à Saule, 1.reg.16.d.
Pſaltes egregius Dauid, 2.reg.23.a.
à Pſeudoapoſtolis cauendum, phil.3.d.
Pſeudoapoſtoli operarij ſubdoli, 2.cor.11.c.
Pſeudopropheta quomodò dignoſcendus, deut.18.d.
de Pſeudoprophetarum doctrina, Ezech.13.a: 22.e.
Pſeudoprophetarum miracula, Ier 23.f.
Pſeudoprophetæ ſurrecturi, Matth.24.a.
¶ Ptolomeus rex Ægypti, 1 mach.10.e:11.a.b.
¶ Publicani euangelio credunt, Matth.21.c.
Publicani Deum laudant, Luc.7.e.
Publicani non plus exigant, quàm cōſtitutum eſt eis,Luc.3.c.
Publicani & phariſæi parabola, Matth.18.b.
Puella vouens an teneatur voto,num.30.a.
Pueris angeli cuſtodes, Matth.18.b.
Pueri adducuntur ad Chriſtum, Matth.19.b.
Puerum amplectitur Chriſtus, Marc.9.f:10.b.
Puer efficiatur qui vult ingredi regnum Dei,Matth.18.a.
Puerorum eſt regnum cælorum, Matth.19.b.
Pueri non ſcandalizandi, Matth.18 a.
Pueri laudant Chriſtum, Matth.21.b.
Pueritia virgis coërcenda, prouer.13.d: 22.c: 23.d.
Pueri irridentes Eliſæum deuorantur ab vrſis, 4.reg.2.d.
Pugnator noſter Deus, exodi 13.a.
Pugnat pro Iſraëlitis Deus, exodi 14.d.
Pulcherrima Sarai, gen.12.c.d.
Pulcherrima Rebecca,gen.24.b:item Rachel,gen.29.b.
Pulchra Abigail,1.reg.25.a: item Bethſabee,2.reg.11.a: & Thamar ſoror Abſalom,2.reg.13.a.
Pulchri Dauid & Abſalom,1.reg.16.b: 2.reg.14.f.
Pulicem ſe dicit Dauid præ Saule, 1.reg.26.d.
Puluis homo, gen.3.d: 18.d.
Puluere caput aſpergebant Iudæi dolentes, Ioſ.7.b: 1.reg.4.c.
Puluis pedū excutiēdus in contemptores euangelij, Mat.10.b
vt Pupilla oculi cuſtoditus Iſraël,deut.32.b.
Pupillam oculi Dei tangit, qui Chriſtos ſuos tāgit, Zach.2.b.
Pupillo iudicium facit Deus,deut.10.d.
Pupilli decimis tertij anni alendi, deut.14.d.
de Pupillis, deut.24.d:26.a:27.c: Prou.13.a: eccl.4.b.
Purgatio peccatorum per Chriſtum, heb.1.a.
Purificatio Leuitarum, num.8.b.
Puſillanimes conſolandi, 1 theſſ.5.e.
Puteos Abraham obturant Philiſthæi, gen.26.e.
Puteos à Philiſthijm obſtructos,refodit Iſaac,gen.26.d.e.g.
¶ Pygargum comedunt Iudæi, deut.14.a.
Pythones non conſulendi, deut.18.b.
Pythones habentes moriantur, leu.20.d.
Pythonem habentem mulierem conſulit Saul, 1.reg.28.a.b.
Pythones aufert Ioſias, 4.reg.23.e.

Q

QVærendus Deus toto corde, & ſic inuenietur,deut.4.d.
Quæſtiones vitandæ, 2.Tim.2.d: Tit.3.c.
in Quæſtiones, 1.Tim.6.a.
Quæſtus magnus pium eſſe, 1.Tim.6.b.
ſine Querela viuendum, phil.2.b: 1.Theſſ.3.d.
Quieti ſimus, 1.theſſ.4.c.
Quinquagenarios conſtituit Moyſes ſuper Iſraël, exo.18.d.
Quinquagenarij duo cum ſibi ſubditis ad verbum Eliæ igni cæleſti abſorpti, 4.reg.1.e.
Qui ſtat, videat ne cadat, 1.corinth.10.e.

R

RAbba obſidetur à Ioab, 2.reg.11.a.
Rabbath vrbs Ammonitarum, 2.reg.12 g.
Rabbi cupiebant vocari ſcribæ & Phariſæi, Matth.23.a.
Rachelis acta, gen.29.30.31.35.
ſicut Rachel fœcunda, Ruth 4.c.
Radix Dauid Chriſtus, rom.15.c:apoc.22.e.
Radix Iudæorum ſancti patres, rom.11.b.
Raguel ſacerdos Madian,exodi 2.c.
Raguel ſocer Tobiæ iunioris, Tob.4.c: 8.b.d: 10.e.
Rahab meretrix,aut potius caupona, Ioſ.2.b.
Rama ædificatur ac deſtruitur, 3 reg.15.c.e.
Rameſſes terra datur filijs Iſraël, gen.47.e.
Rameſſes ædificatur, exod.1.b.
Rami naturales oleæ Iudęi, rom.11.c.
Ramoth Galaad obſidetur, 3.reg.22.a.
Ranæ ſuper terram Ægypti, exodi 8.a.
Rapiuntur bona non obedientium Deo, deut.28.d.
Raptores alienarum rerum, 1.cor.6.b.
Raphaël deducens Tobiam iuniorem, Tob.5.6.9.12.
Rationale iudicij quale, exodi 28.c: 39.b.
Rationi propriæ non fidendum, deut.12.a: prou 3.a.
Rationem reddet vnuſquiſq; Deo, rom.14.b.
Ratio oībus reddenda de ſpe nr̄a ſi interrogauerint, 1.Pet.3.e.
Razin rex Syriæ, 4.reg.16.b.
Raziæ mors, 2.Mach.4.f.
Razon aduerſarius Salomonis, 3.reg.11.a.

¶ Rebeccæ vxoris Iſaac, acta, gen.22.d.24.25.26. 27. rom.9.c.
Rebelles in Moyſen combuſti, num.16.c.
Rebelles Iſraëlitæ, deut.9.d:31.g.
Rebellio Core, num.16.a.
Recalcitrauit Iſraël, deut.32.c.
non Recedendum à Deo, deut.11.b.
Recedere à tergo Domini, 1.reg.12.d.
Rechab occidit regem Isboſeth, 2.reg.4.b.c.
Rechabitarum obedientia erga patrem, Ier.35.a.
Recipere Chriſtum ſiue in eum credere, Iohan.1.b.
Reconciliauit nos Deus per Chriſtum, rom.5.b.
Reconciliemur cum fratre, Matt.5.d:20.d.
Recordatur noſtri Deus cùm nos liberat, aut aliquid donat, 1.reg.1.c: gen.30.b.
vt Recordemur beneficiorum Dei exhortatio, deut.8.a.
Rectoris officium, eccl.32.a.
Rectum coram Deo faciendum, exodi 15.g.
Rectus Deus, deut.32.a: pſal.91: verſu vlt.
Redemptio per ſanguinem Chriſti. 1.Pet.1.d.
Redemptio quæ, ephe.6: heb.9.c.
Redemptor noſter Chriſtus, 1.cor.1.d: Marci 10.c.
Redemptionem percipiemus in die iudicij, Luc.21.f.
Reductio populi à Babylone, Iere.30.a.
Refugij vrbs, Ioſ.20.a: num.35.a: deut.4.g: 19.a.
Refugium noſtrum Deus, 3.reg. 22.a: pſal.9.b: Ier.16.d.
Regeneratio ſpirituum per Chriſtum, Iſa.65.c.
Regina Saba audit Salomonem, 3.reg.10.a.d.
Regiones à filijs filiorum, nec primùm diuiſa, gen.10.a.
Regiones albæ ad meſſem, Iohan.4.e.
Regnabit Deus in perpetuum, exodi 15.c.
Regnabat Deus ſuper Iſraëlem, antequàm regem peterent, 1.reg.12.c.
Regni lex, 1.reg.8: c.10. d.
Regnorum mutatio à Deo, Iob 34.b.
de Regnis quatuor mundi, Dan.7.c: Zach.6.a.
Regnum Dei ſacerdotale Iſraël, exodi 19.a.
Regni Chriſti deſcriptio, Iſa.32.a.
Regnum Chriſti æternum; Iſa.9.b: Dan.7.g: Luc.1.e.
Regnare nolentes Chriſtum iubet coram ſe occidi, Luc. 19.d.
Regnum Dei gratis datum, Luc. 12.d.
Regnum Chriſtus diſponit ſuis, Luc.22.c.
Regnum Dei paratum electis, Matth.25.e.
in Regnum Dei per multas tribulationes intratur.
Regnum cælorum eccleſia, Mat. 13.g.
de Regno Dei multa apud euangeliſtas.
Regnum Dei intra nos, Luc.17.c.
Regnum Dei primùm quærendum. Mat.6.d.
Regnum Dei quando ſit venturum interrogabant Phariſæi, Lucæ 17.c.
Regnum Dauidis Chriſtum reſtitutum credebant Iudæi, Mat.21.b: act. 1.a.
ne Regnet peccatum in uobis, rom.6.b.
Regula æqua, Leuit.19.g.
Regulam Chriſti ſequentes, gal.6.d.
in Regula eadem permaneamus, phil.3.d.
Religio munda, quæ, Iac.1.d.
non Relinquit nos Deus, deut.4.c.
Relinquentes Deum affliguntur, Ioſ.24.e: iudic.10.b.
Relinquere patrem, &c. propter Chriſtũ, Mat.19.d: Luc.14.e.
Reliquiæ populi Iſraël ſeruandæ, Ier.21.g:32.a: rom.9.f:11.a.
Remiſſio iubileus, leu.25.d.
Remiſſio debiti anno ſeptimo, deut.15.a. .e.
Remiſſio peccatorum gratuita, act 2.f: col.a
Remittendum ex corde fratribus, col.3.b.
Renaſcimur per verbum Dei, 1.Pet.1.d.2.a.
Renatus ex aqua & ſpiritu ſancto, Iohan.3.a.
Renes accincti in eſu agni paſchalis, exodi 12.b.
vt Renouaremur venit Chriſtus, Tit.3.b.
Renuntiandum omnibus quæ poſſidemus, Luc.14.f.
de Reprobis, Mat.13.b.
Reprobum ſe non eſſe dicit Paulus. 2.cor.13.c.
Reptilia terræ creantur verbo Dei, gen.1.c.
Reptile immundum, leu.11.f.
Repudium permittit Moyſes, deut.24.a: Mat.19.a.
Repulerunt Deum Iſraëlitæ, num.11.d.
Requies nulla inobedientibus, deut.28.g.
Requies ferentibus iugum Chriſti, Matth.11.d.
Requiem Dei ingreſſuri credentes, heb.4.a.
Requies tribulatis, 2.Theſſ.1.c.
Requieuit Deus die ſeptimo, gen.2.a.
Reſipiſcere omnes deſiderat Deus, 2.Pet.3.c.
Reſipiſcentia donum Dei, thren.5.d.
Reſipiſcentia Iſraëlis, Ier.2.g.
Reſphæ acta, 2.reg.3.b:21.b.
Reſpicere dicitur Deus populum, quando à quouis malo liberat, Ruth 1.b: Reſpicit ſuper obedientes, leu.26.b.
vt Reſpiciat ipſum Deus orat Iſraël, deut.26.d.
Reſpublicæ quando floreat, prou.28.b:29.a.
Reſurrectionem Chriſti prædixit Dauid, act.2.c.
Reſurgunt in morte Chriſti corpora ſanctorum, Matt.27.f.
Reſurrexit Chriſtus, Matth.28.a: act.2.d.e.
Reſurrectionis Chriſti virtus, Oſee 6.a.
Reſurrexit Chriſtus propter iuſtificationẽ noſtram, ro.4.d.
de Reſurrectione Chriſti, 1.cor.15.a.
Reſurrexiſſe Chriſtum teſtantur Apoſtoli, act.4.g.
Reſurrectio & vita Chriſtus, rom.11.c.
Reſurgere cum Chriſto, rom.6.a.
Reſuſcitat Chriſtus in ſe credentes, Iohan.6.d.
de Reſurrectione prophetia, Iob 14.b: Dan.12.a.
Reſurgent omnes, 2.cor.4.c.
de Reſurrectione mortuorum, 1.cor.15.b.
in Reſurrectione non contrahent matrimonium, Matt.22.c.
Retribuit Deus cuique iuxta iuſtitiam, 1.reg.26.a.
Retribuit Deus odientibus ſe, deut.32.f.
Reu naſcitur, gen.11.c.
Reuelat Deus aurem alicuius, cùm aliquid illi prænuntiat, 1.reg 20.c: 2.reg.7.d.
Rex ad quid conſtituitur, 3.reg.10.b.
Rex iuſtus, prou.29.a.b.
Rex qualis eſſe debeat, deut.17.d.
Regibus ebrietas fugienda, prou.31.a.
Regis ius, 1.regum 8.b.
Regis cor in manu Dei, prou.21.a.
à Regis indignatione cauendum, prou.16.b:20.a.
ſub Rege puero infœlicitas, eccl.10.d.
Rex legat deuteronomium, deut.17.d.
Regem honorificemus, 1.Petri 2.c.
pro Regibus orandum, 1.Tim.2.a.
Regem petunt Iſraëlitæ, 1.regum 8.a:10.c.
Rex Saul conſtituitur inuitus, 1.regum 10.d.
Rex Salomon petit à Deo ſapientiam, 3.reg.3.b.
Rex ſeculorum immortalis, inuiſibilis, 1.Tim.1.d.
Regem volunt Chriſtum conſtituere, Iohan.6.b.
Reges & ſacerdotes Dei Chriſtiani, apoc.1.b: 5.c: 1.Pet.2.b.
¶ Rhamni parabola, iud.9.b.
Rhode puella, act.12.c.
¶ Ridentibus væ, & quare, Lucæ 6.d.
Rigauit Apollo, 1.cor.3.b.
Rixa opus carnis, galat.5.d.
de Rixantibus lex, exodi 21.c.
de Rixarum ſuſcitatione, prou.10.b:15.b.
¶ Roboam acta, 3.reg.11.g:12.14.
nõ Roboratur homo in fortitudine ſua, ſed ex ſolo Deo, 1.re.2.b
Rogat Paulus eos quibus euangelizat, 2.theſſ.2.a.
Roma concubina Nachor, gen.22.d.
de Romano imperio vaticinium Balaam, num.24.d.
Romanos venturos timent Iudæi, Iohan.11.f.
Romanum ſe dicit Paulus, act.16.g:22.f.
Romani neminem condemnant indicta cauſa, act.25.e.
Romanis prædicandum euangelium, act.23.c.
Romam appulit Paulus. act.28.d.
Romani non prohibent Paulo prædicare omnibus euangelium, act.28.e.g.
Ros in ſolitudine, qui & man ſiue manna, exodi 16.c.
Rore caligantes cæli, deut.33.d.
Ros & pluuia non data eſt tribus annis, temporibus Achab, 3.reg.17.a.
Ros & pluuia non deſcendant ſuper mõtes Gelboe, 2.reg.1.c.

Rotarum viſio, Ezech.1.d.e:10.b.c.
¶ Ruben natiuitas, & eius acta, gen.29.g:35.d:37.d:42.a:
42.d:deut.33.a.
Rubenitæ interficiunt Agarenos, 1.par.5.b.
Rubenitarum habitatio, Ioſue 13.b.
Rubus ardens non comburitur, exodi 3.a.
Ruinam præcedit exaltatio, & gloriam deiectio, prou.18.c.
io Ruinam Iudæis reliquit Deus Chananæos, iudic.2.a.
Ruituros per Chriſtum multos Iudæos prædicit Simeon,
Luc.2.c.
Ruth acta vide in ſuo libro.

S

SAba regina inuiſit Salomonem, 3.regum 10.a:Mat.12.d.
Sabbathum benedicit Deus, gen.2.a.
Sabbathum præcipitur, exodi 16.c:20.b.
Sabbathi ſanctificatio, Ierem 17.c.
Sabbathum quare inſtitutum, exodi 20.b:23.b:deut.5.b.
Sabbathum cuius ſignum, exodi 31.d:Ezech.20.b.
Sabbathi violatores increpãtur, exo.16.f.nu.15.d:2.Eſdr.13.b.
Sabbathum terræ, exodi 23.b: leu.25.a.
Sabbatho legit Chriſtus prophetas, Lucæ 3.c
Sabbathum propter hominẽ factũ, & nõ e diuerſo, Marc.2.d.
Sabbathi dominus Chriſtus, Mat.12.a.
Sabbathis benefaciendum, Mat.12.a.
Sabbatho Chriſtus mulierem incuruatam ſanat, Lucæ 13.c.
de Sabbatho violato reprehendit Chriſtus, Iohã.5.c.d.e:7.c:
9.c:Lucæ 13.c.
Sabbatha perpetua, Iſa.66.g.
Sabbathiſmus, ceſſatio ab operibus mortuis, Iſa.56.a:58.d.
de Sabbatho & requie Chriſtianorum poſt tribolationes,
heb.4.b.
Saccus in lumbis ſignum doloris, 3.reg.20.e.21.g.
Sacerdoti Leuitico obſeruanda, leu.10.b.c:16.a:26.a.
ad Sacerdotis officia qui non ſuſcipiebantur, leu.21.d.
Sacerdotum conſecrandorum modus, exod.29.g.
Sacerdos virginem ducat, leu. 21.c.
Sacerdotum hæreditas Deus, deut.18.a.
Sacerdotum officium præcipuum, malach.2.a.
à Sacerdotibus legem accipiat rex, deut.17.d.
Sacerdotis filia fornicans, leu.21.b.
Sacerdotes Baal occiduntur, 3.reg.18.g:4.reg.10.f:23.b.
in Sacerdotes, Oſee 5.a:Ierem.2.b.
Sacerdotum auaritia, Iſaiæ 3.b:Malac.2.a.
Sacerdotũ principes fuerunt cauſa mortis Chriſti, Matt.26.a.
27.b:Luc.19.f:20.c.
Sacerdotes prohibent Chriſtum annuntiari, act.4.d.
Sacerdotum turba obedit fidei, act.6.b.
Sacerdotium Leui tranſlatum, heb.5.b:7.a:8.a:pſal.109
Sacerdotes Chriſtiani ſpirituales, qui hoſtias ſpirituales offe-
runt per Chriſtum, 1.Pet.2.a:apoc.1.b:5.c
Sacerdotale Dei regnum Iſraëlitæ, exod.19.a.
Sacramentum, Chriſtus natus, 1.Tim.3.d.
Sacramentum Dei reuelatum Paulo, col.1.d.
Sacrificij lex, leu.6.b:deut.18.a.
Sacrificia carnalium ſubſannantur, Oſee 5.b.
Sacrificia Iudæorum polluta, Agge.2.b.
Sacrificia veteris legis eijcit Deus, pſal.49:verſu 8:Ierem.6.e.
Malach.1.c.
Sacrificia quæ requirit Dominus, Mich.6.b.
Sacrificio miſericordia potior, Matth.9.b.Oſee 6.b.
Sacrificijs maior dilectio, Marci 12.c.
Sacrificia Deo accepta, Malach.3.a:pſal.49:verſu 14:pſalm.50:
verſu 18.
Sacras literas nouerat Timotheus ab infantia, 2.Tim.3.d.
Sacrorum vaſorum forma, exod.25.c.
Sadducæi negant reſurrectionem, act.23.b.
Sadoc ſacerdos, 1.reg.2.g:3.reg.2.f.
Sagenæ parabola, Matt.13.f.
Saga tabernaculi, exodi 26.b.
Sagittis ſuis minatur Deus Iſraëli, deut.32.d.
in Salis ſtatuam verſa vxor Lot, gen.19.f.
Sal ſeminauit Abimelech ſuper ſolum vrbis Sichem à ſe va-
ſtatæ, iudic.9.f.
Salis ardore comburendi inobedientes, deut.29.d.
Sale conditum ſacrificium, leu.2.d.
Sale condita victima, Marci 9.g.
Sal terræ apoſtoli, Matt.5.b.
Sale conditus ſit ſermo, col.4.a.
Sale naſcitur, gen.12.c.
Salmana occiditur, iudic.8.c.
Salmanaſar transfert Iſraëlem in Aſſyrios, 4.reg.18.b.
Salomonis natiuitas & acta, 2.reg.12.f:vſque 3.reg.12.d.
Salomonis oratio pro ſapientia habenda, ſap.9.a.
Salomonis commendatio, eccl.47.b.
quæ Salomon à Deo expetiuit, 3.reg.3.b:prou.30.a.
Salphaad filiæ, num.27.a:36.a.
Saltantem Dauidem ridet Michol, 2.reg.6.c.
Salutare in pace, 1.reg.10.a.
Salutatio, Dominus tecum, iudic.9.b:Ruth 2.a.
Salutatio angeli ad Mariam, Luc 1.c
ad Salutationem Mariæ exultat Iohannes in vtero, Luc.1.d.
Salutare in oſculo ſancto, phil.4.d.
Salutationes in foro, Matt.23.c.
Salutare neminem per viam, Luc.10.a:4.reg.4.c.
Saluator noſter Deus, 2.regum 22.a.
Saluat Deus abſque gladio, 1.reg.17.f.
Salutem feciſſe dicitur Deus quãdo dedit victoriã, 2.reg.23.b
Saluus fieri à morte petit Chriſtus, Iohan.12.d.
Saluare animam ſuam, Matth.10.d.
Saluator ſiue liberator Iſraëlis Othoniel, iudic.3.b.
Saluator omnium Deus.1.Tim.4.c.
Salutare Dei Chriſtus, gen.49.c:Luc.2.d.
Salutem habemus per Chriſtum, 1.theſſ.5.b.
vt Saluos faceret peccatores, venit Chriſtus, 1.Tim.1.d
Salus à Deo, pſal.3:verſu 8.& 64:verſu 6.
Salus vera à Deo petenda, Ierem.17.b.
Salus ex Iudæis, Iohan.4.c.
Salutis author Chriſtus, heb.2.c.
Salui facti ex gratia Dei, eph.2.b.
Salutis dies, dies Chriſti, 2.cor.6.a.
Salus nuſquam niſi in Chriſto, act.4.b.
Saluos nos omnes vult Deus, 1.Tim.2.a.
Saluandorum numerus paruus, Luc.13.c.
Samariæ mons, 3.regum 16.c.
Samariæ mala, Oſee 14.a.
Samaria obſidetur, 3.reg.20.a:4.reg.6.e.
Samaritæ Deo & dæmonibus ſeruiunt, 4.reg.17.f.
Samaritani parabola, Luc.10.e.
Samaritani Chriſtum nolunt recipere, Luc.8.f.
Samaritanæ hiſtoria, Iohan.4.a.
ex Samaritanis Chriſto credunt, Iohan.4.c.
Samaritanum eſſe Chriſtum blaſphemant Iudæi, Iohan.8.f.
Samaritanis annũtiat Philippus, Chriſtum, act.8.a: quos Si-
mon magus dementauerat, act.8.b.
Samgar percutit Philiſthæos vomere, Iudith 3.b.
Samſai ſcriba, 1.Eſdræ 4.b.
Samſonis acta, Iudic.13.14.15.
Samuelis natiuitas & acta, 1.reg.1.vſque ad caput 25.
Samuelis laudes, eccl.46.c.
Sanctificare pro conſecrare, leu.27, ſæpiùs.
à Sanctificatorum eſu quibus ſit abſtinendum, leu.22.
Sanctificare feſtum, hoc eſt celebrare, leu.15.b.
Sanctificari vult Deus, leu.10.a.
Sanctificare Dominum coram populo, num.20.b: deut.32.g.
Sanctificemus Chriſtum in cordibus, 1.Pet.3.c.
vt Sanctificet pater apoſtolus orat Chriſtus, Iohan.17.c.
Sanctificat ſeipſum patri Chriſtus ꝓ nobis, & immolat, ibidẽ
Sanctificatio noſtra Chriſtus, 1.cor.1.d.
Sanctificati Chriſtiani per Chriſtum. 1.cor.6.c.
Sanctificemus nos, 1.Iohan.3.a.
Sanctificator noſter Deus, leuit.20.b.
Sanctus ſolus Deus, 1.reg.2.a.
Sancti ſumus Deo, deut.14.a.
vt Sancti ſimus exhortatio, num.15.d.
Sanctus Dei populus Iſraëlitæ, deut.14.c.
Sanctos vocat Paulus Chriſtianos, ro.16.a.b:eph.1.a:phil.4.d
vt Sanctos nos faceret & mundos miſit Deus filium ſuum,
coloſſ.1.c.

Sancti ſimus in omni conuerſatione,1.Pet.1.c.
pro Sanctis ſiue Chriſtianis ſemper orandum,eph 6.c.
Sancta ſanctorum in quæ intrauit Ieſus,cælum eſt,hebr.9.f.
Sancti in manu Dei ſunt,deut.33.a.
Sanctus panis,1.reg.21.a:item locus,exo.3.b:Ioſ.5.d,
Sanctuarij forma,exodi 25.a.
Sanctuarij expiatio,leu.16.c.
Sanctuarium Dei metuendum,leu.19.f.
Sanctuarium Dei terra Chanaan, exodi 15,d
Sanctum non dandum canibus,Mat.7 a.
ad Sanctitatē hortat nos Deus,quòd ipſe ſanctus ſit,leu.11.g:19.a:20.b.d:21 b.
Sanctimoniam ſectemur,heb.12.d.
Sanguis anima eſt omnis carnis,leut.17.c.
Sanguis prohibetur Iudæis,deu.12.b.c.d:15.d:gen.9.a.
Sanguinem comedens populus peccat,1.reg.14.e.
Sanguine fiebat expiatio peccatorum,leu.17.c.
Sanguine holocauſti aſpergitur populus,exod.24.b.
ſine Sanguine nihil penè expiabatur in veteri teſtamento,heb.9.f.
Sanguis Chriſti petit remiſſionem,heb.12.g.
Sanguine Chriſti redemptio,Mat.26.c:hebr.9.c:1.Pet.1.e.
Sanguinem Chriſti pollutum ducentes,hebr.10.e.
Sanguis & aqua exeunt de latere Chriſti,Iohan.19.f.
Sanguis pro homine occiſo,iudic.20.b.
Sanguis vuæ,deut.32.b:2.Mach.6.d.
Sanati ſumus à peccatis per Chriſtum,1.Pet.1.d,
Sanator noſter Deus,exodi 15.g.
Saph gigas occiditur,2.regum 21.d.
vt Sapiant Iudæi optat Deus,deut.32.d.
Sapientia Iudæorum,verbum & præcepta Dei,deut.4.a.
Sapientia timor Domini,Iob 28.d.
Sapientia Dei diues & profunda,rom.11.d.
Sapientia Dei Chriſtus,Luc.11.g:Mat.23.d.
Sapientiæ theſauri in Chriſto,col.2.a.
Sapientia Dei abſcondita,euangeliū quod nunc reuelatū eſt,1.cor.2.b.
Sapientiam docet ſpiritus Dei,Iob 32.b.
Sapientia cor intelligens,idem 3.reg.3.b.
Sapientiæ laudes & commoda, prou.1.2.3.4:& in libro ſapiētiæ.
Sapientiam petit Salomon,3.reg.3.b.
Sapientia Salomonis quanta,3.reg.3.b:4.d:10.a.
Sapientia à Deo poſtulanda,Iac.1.a.
Sapientia in bono,rom.16.c.
Sapiendum quomodò,rom.12.a.
ne Sapiamus alta,rom.11.c.
Sapientia mundi ſtultitia apud Deum, 1.cor.1.c:3.d.
Sapientia carnis nō poteſt ſubijci legi Dei , rom.8 b:1.cor.3.d.
Sapiens audit conſilia,& gaudet argui,prou.13.c:25.b.
Sapientes ſui amantes vix corriguntur,prou.26.b.
Sapientis & ſtulti differentia,eccl.10.a.
Sapiens vir artificioſus,exod.28.a:35.b.
Sapientia replentur artifices,exodi 31.a.
Sapienter ambulandum,col.4.a.
Sarai ſiue Saræ vxoris Abrahæ acta,gen.11.16.17.18.20.21.23.
Saræ fides ,heb.11.c.
Sara obediens Abrahę,& dominum vocans,1.Pet.3.a.
Sara vxor Tobiæ iunioris,Tob.3.7.10.
Sarepthana mulier,3.reg.17.b.
Saruiæ ſororis Dauid filij,1.par.2.b.
Saruiæ filios timet Dauid,2.reg.3.g:vnius tamen eorum conſilium reſpuit,2.reg.16.b:19.b.
Satan deus huius ſeculi,2.cor.4.a.
Satan impetrata à Deo facultate,percutit ſubſtantiam & corpus Iob,Iob 1.b.2.c.
Satan apoſtolos appetiuerat, Luc.22.c.
Satanæ traditur fornicator,1.cor.5.b.
à Satana impeditur Paulus,1.Theſſ.2.d.
Satanas in angelum lucis transfiguratur,2.cor.11.e.
Satanas ligatus ſoluetur,apoc.20.a.b.
Satanam vocat Chriſtus Petrum,Marc.8.d.
Satiati ne obliuiſcamur Dei,deut.8.c.
Saturat Deus obedientes ſibi,deut.11.b.
Saturati ne obliuiſcamur Dei,deut.6.b.c.
Saturatus Iſraël relinquit Deum,deut.32.c.
Saturis væ,& quare,Luc.6.d.
Saulis acta,1.reg.9.vſque ad 31.caput.
Saulis mors nunciatur Dauid,2.reg.1.a.
Saulis regnum decreſcit,2.reg.3.a.
Saulis ſeptem filij ſuſpenſi,2.reg.21.b.
Saulis & Ionathæ oſſa ſepelit Dauid,2.reg.21.e.
Saulus qui & Paulus,act.7.g:13.b.
¶ Scabie percutiuntur inobedientes,deut.28.c.
ne Scandalo ſint, præcipit Deus idololatras occidi,deut.7.c.
Scandala ſunt impij,Mat.13.f.
Scandalum paſſi apoſtoli,Matt.26.e.
Scādalizantur diſcipuli aliquot à Chriſto recedētes,Ioha.6.g.
ne Scādalo ſint Iudæi firmi infirmis,veſcendo quibuſlibet cibis,1.cor.8.c.
Scandalizati Phariſæi,Mat.15.b.
à Scandalis dehortatur Chriſtus,Matt.18.a.
Scandalizantur ciues Nazareth in Chriſto,Mat.13.g.
Scenofactoriam artem exercet Paulus,act.18.a.
Scenopegiæ oblationes,Ezech.45.g.
Schiſmaticus arguitur,prou.6.b.
Schiſmata vitanda,1.cor.1.b.
Schiſmata Corinthiorum vitanda,1.cor.3.b.
Scientia ſalutis,Luc.1.g.
Scientia Ieſu Chriſti præ qua Paulus cætera arbitratur vt ſtercora,philip.3.b.
arboris Scientiæ boni & mali interdictio,gen.2.c.
Scientia veritatis,2.Tim.3.b.
quæ Scientia inflat,1.cor.8.a.
Scientiarum Dominus eſt Deus,1.reg.2.a.
Scintillam ſuam vocat vidua filium ſuū vnicum, 2.reg.14.b.
Scortatores ne ſint in Iſraël,deut.23.g.
Scortatio vitanda,prou.5.a:7.a.
Scribæ cuidam obijcit Chriſtus ſuam paupertatem , Mat.8.c.
Scribarum opera reprehendit Chriſtus,Mat.23.a.
Scribit Deus legem ac mandata,exodi 24.c.
Scribatur verbum Dei in oſtijs,deut.6.b:11.c.
Scripturis non credunt Iudæi,Iohan.5.f.
Scripturis vtitur Chriſtus contra diabolum, Mat.4.a.
Scripturis probat Chriſtus ſe à patre miſſum,Iohan.5.f.
vt Scripturas impleret,vēnit Chriſtus,Luc.24.g.
Scripturis reuincit Apollo Iudæos,act.18.g.
Scripturas ſcrutantur viri nobiles Theſſalunicenſiū,act.17.c.
Scripturarum vtilitas,2.Tim.3.d:Rom.15.a
Scripturis prophetarum attendendum,2.Pet.1.d.
Scrutator cordium Deus, rom.8.e: Ier.17.b.
Sculptile qui facit vt adoretur,maledictus,deut.27.e.
Scurrilitas vitanda,eph.5.a.
Scutum auxilij Deus,deut.33.d:2.regum 22.d.
Scuta aurea Solomonis,3.reg.14.g.
¶ Sebę acta,2.regum 20.a.d.g.
Sectæ,opus carnis,gal.5.d.
Secta Chriſtianorum,act.28.e.
In Sectarum introductores,2.Pet.2.b.
Securitas populo promittitur,exodi 34.c.
Sedecias falſus propheta,3.regum 22.b.
Sedeciæ regis Iudæ qui & Mathanias acta,4.regū 24.d:25.a.b:Ier.37.39.52:Ezech.12.c:21.f.
Sedentes in domo meditemur verbum Dei,deut.11.c.
Seditioſi damnantur,prou.24.c.
Seductores proficiunt in peius,2.Tim.3.c.
vt Seductor habitus Chriſtus,Mat.27.g.
Seductor quis dicendus, 2.Iohannis c.
Sedulitas patris familias,prou.20.b.
de Segete proximi,deut.23.d.
Segor ciuitas ſeruatur,gen.14.a.19.e.
Sehon occiditur,deut.2.g: Seir mons,deut.2.a:33.a.
Sela filius Iudæ tertius,geneſis 38.a.
Sellum interficit Zachariam , 4.regum 15.c.
Sem generatio,geneſis 9.d:10.d:11.b.
Semei acta,2.regum 16.b:19.d:3.regum 2.b.f.g.
de Semeia propheta,3.regum 12.f.
Sementis & meſſis non ceſſent,geneſis 8.d.

Semis

Semini dat Deus corpus,1.cor.15.e.
Semen paucum inobedientibus,deut.28.d.
Seminis fratri ſuſcitandi lex,deut.25.b.
Semen Abrahæ qui ex Iſaac nati ſunt,geneſis 21.b.
Semen Dauidis Chriſtus,2.regum 7.c.
Semen ex Iudæis apoſtoli, rom.9.f.
Semen verbum Dei,Mat.13.c.
Semen tacitè fructificans,Marci 4.e.
Seminantis parabola,Matthæi 13.a.
quæ Seminamus metemus,gal.6.b
Seminifluus vir,leuitici 15.a.
Semer ciuitas ædificatur,3.regum.16.f.
Semma percutit Philiſthæos,2.regum.23.b.
Senum conſilium,3.regum 12.b.
Seniores 70.ſuper Iſraëlem, num.11.d.e.f.
Senioribus traditur Deuteronomium,deut.31.b.
Senes quales eſſe debeant,Titi.2.a.
Senes honorandi,leuitici 19.f.
Senes ſenſibus florebant,Iſa.65.d.
Senectutis commendatio,prou.16.d.
Sennacherib exercitus occiditur, 4.regum 19.g.
In Senſum reprobum tradi,Iſaiæ 57.d.
Senſum Dei nemo nouit,rom.11.d:1.cor.2.a.
Senſum Chriſti tenet Paulus,1.cor.2.d.
non Senſu ſed malitia pueri ſimus,1.cor.14.d.
in Senſu ſuo abundet quiſque,rom.14.a.
Separatur populus Iſraël à cæteris populis,leu.20.g.
Sepelitur Moyſes á Deo, ſed ignoratur eius ſepulchrum, deut.34.b.
quòd Sepeliſſent Saulem viri Iabes,benedicuntur à Dauide, 2.regum.2.b.
Sepeliri vult propheta in ſepulchro alterius ꝓphetæ,3.re.13.g
Sepelitur Iohannes Baptiſta,Matthæi 14.b.
Sepelitur Chriſtus,Matthæi 27.g
Sephora vxor Moyſi,exod.4.f.
Septuagintaduo diſcipuli prędicant,Lucæ 10.a.c.
Sepulchrum Moyſi ignoratur, deut.34.b.
Sepulchra concupiſcentiæ, numeri 11.g.
Sepulchrum Chriſti,Matthæi 27.g:28.a.
Sepulchra dealbata phariſæi, & quare,Matthæi 23.e.
Sepulchra prophetarum extruentes,Matthæi 23.d.
Sequendus Deus,deut.13.a:1.regum.12.c.
Sequitur Caleb Deum,deut.1.e:Ioſue 14.c.
Sequi veſtigia Chriſti, 1.Petri 2.d.
Sequi volens Chriſtum ſcriba ob temporalia, Matthęi 8.e.
Sequi volens Chriſtum tollat crucem ſuam,Matthæi 10.d.
Sequētibus Chriſtum nihil deeſt, vt patet in multiplicatione quinque panum,Matthæi 14.b.
Sequens Chriſtum animo ſit immobilis,Matthæi 8.c.
Sergius Paulus,act.13.b.
Sermonē Dei quærere, i.eius voluntatē inueſtigare,1.re.22.a.
Sermones Dei proijcere, i.inobedientem eſſe,1.reg.15.f.
Sermones Dei loquatur qui loquitur populo,1.Petri.4.c.
Sermo Chriſtianorum, eſt eſt, non non, Mat.5.f:Iac.5.c.
in Sermone confirmet nos Deus,2.Theſſ.2.d.
Serit Iſraël & perdit omnia, & quare, Iudic.6.a.
Serpens ſeducit mulierem & maledicitur,geneſis 2.a.c.
Serpentes igniti immittuntur in populum,num.21.a.
Serpens æneus erigitur,num.21.c:Iohan.3.b:& confringitur, 4.reg.18.a.
Serpentes Phariſæi,Matthæi 23.d.
Seruiamus inuicem,gal.5.b.
Seruire Deo,Ioſue 22.f.
Seruiēdum ſoli Deo,exodi 23.e:hebr.12.g:deut.28.e:Ioſ.24.a.
Seruire Deo & dæmonibus,4.regum 17.f.
vt Seruiremus ei redemit nos Chriſtus, 1.Theſſ.1.d.
Seruum circuncidi,gal.2.a.
à Seruitute legis liberati,heb.2.d.
Serui Iudæorum,peregrini,leu.25.f.
de Seruis emendis & liberandis,exodi 21.a: deut.15.c.
Seruus quomodò tractandus,prou.29.c.
Serui quales eſſe debeant,ephe.6.a.
Seruus probus Iacob,geneſis 31.e.
Seruus fidelis erat ſeruus Abraham,gen.24.a.
Serui regis omnes ſubditi,1.regum 8.c.d.
Seruus Dei Moyſes fideliſſimus, num.12.b:deut:34.b: heb.3.a
Serui Dei Iſraëlitæ,leu.25.g.
Serui Dei ſumus liberati à peccato,Iohan.8.d:rom.6.d.
Serui ſumus iuſtitię,rom.6.e.
Serui Dei,omnes nos,quibus data talenta,Lucæ 12.e: 17.b.
Seruus non eſt maior domino, Iohan.15.c.
Seruus Chriſti eſſe nō poteſt, qui quærit hominibus placere gal.1.c: Seruus omnium Paulus,1.cor.9.c.
Serui peccati,Iohan.8.d:2.Petri 2.d.
Seſac rex Ægypti,3.reg.14.g.
Seth naſcitur,geneſis 4.d.
Sęueritas Dei in Iudæos reiectos,rom.11.c.
¶ Sibæ ſerui Miphiboſeth acta,2.reg.9.a.c.d:16.a.
Siccitas in Iudæa,Ieremiæ 14.a.
Siceleg ciuitas Dauidis,1.reg.27.b:30.a.
Siceram non biberunt Iudæi 40.annis,deut.29.a.
Sichem occiditur,geneſis 34.d.
Sichimitæ deſtruuntur,iudicum 9.f.
Sichem ædificat Ieroboam,3.regum 12.f.
Siclus,exodi 30.b:Ezech.45.d.
in Sidónem ſermo Domini, Ezech.28.c.
Sidrach cum ſocijs mittitur in fornacem,dent.3.b.
Signati Dei,apoc.7.a.
in Signa conſtituit Deus ſolem & lunam,geneſis 1.b.
Signum petit Abraham,geneſis 15.b: 17.b.
Signum petit Gedeon,iudicum 6.d.
Signis confirmatur Saul,1.regum 10.a.
Signo certificatur Ionathas, 1.regum 14.b.
Signum Ezechiæ datum in horologio,4.regum 20.b
Signa petunt Iudæi, Matthæi 12.c.
Signa ſequentia credentes, Marci 16.d.
Signa præcedentia iudicij in ſole & luna,Mat.24.c: Mar.13.c. Lucæ 21.e.
Silentium ſeruandum in tempore,prou.5.d.
in Silo domus Dei,Ioſue 18.d.
in Silo ceſſat apparere Deus, 1.regum 3.a.
Siluanus, 1.Petri 5.d.
Simeonis acta,gen.29.34.42.46.49:Ioſue 19.a.
Simeon ſuſcipit Chriſtum in vlnas, Lucæ 2.d.
Similę oblatio,leuit.2.a.
Simile ſimili coniungitur,eccl.13.c.
Simon frater Iudæ,1.Mach.13.c:14.a:16.c.
Simon dicitur Petrus, Marci 3.b.
apud Simonem Phariſæum manducat Chriſtus,Lucæ 7.f.
Simon magus,act.8.b.
Simplex vir Iacob erat,geneſis 25.d.
ad Simplicitatem hortatur Chriſtus,Mat.10.b.
In Simplicitate tribuendum,rom. 12.b.
in Simplicitate conuerſatus Paulus,2.cor. 1.c.
Simplici corde diligendum,1.Petri 1.d.
Simplices in malo,rom.16.c.
Simulachrorum ſeruitus auaritia,col.3.a.
Simulachrorum cultus fugiendus,act.15.e.
Simulat Dauid inſaniam, 1.regum 21. d
Simulationes abſint à Chriſtianis,1.Petri 2.a.
Sinai mons,exodi 19.a:gal.4.d.
Sinapis parabola,Mat.13.e.
Sion arx,quæ & Ciuitas Dauid, 1.paral.11.b
Siſara occiditur,iudic.4.c.d.
Sitiens Dauid non vult bibere allatam aquam,2.reg.23 e.
Sitiens Chriſtus potatur aceto, Iohan.19.f.
Sitis inobedientibus,deut.28.e.
Sitientes inuitat Chriſtus,Iohan.7.f.
¶ Sobach occiditur, 2.regum 10.d.
Sobna præfectus Ezechiæ,Iſa.22.e.
ad Sobrietatem exhortatio,1.theſſ.5.a.
ad Sobrietatem ſapiendum,rom.12.a.
Societatem habere cum Deo & eius filio, eſt credere in Chriſtum,1.Iohan.1.a.
Socothitæ occiduntur,Iudic.8.d.
Socrus Petri ſanatur,Mat.8.b.
de Sodomitis, gen.13.14.18.19.Ezech.16.f:2.Pet.2.b.
Sodomitæ ſubuerſi,Mat.10.b:deut.29.d.

Sol verbo Dei creatur, gen. 1. b.
Sol obedit Ioſue, Ioſ. 10. c.
In Sole & luna ſigna, Lucæ 21. c.
Solis & lunæ equi, 4. reg. 23. c.
Solennitates Iudæorum, exodi 23. b.
Solicitudines huius ſeculi, Luc. 8. b: 14. d: 21. f.
à Solicitudine temporalium cauendum, Matth. 6. d.
Solicitudo Pauli pro eccleſia, 2. cor. 7. c: 11. f.
Soliciti ſeruare vnitatem, epheſ. 4. a.
Solicitus Deus pro Abraham, gen. 12. d.
Solitatij moleſtia vana, eccl. 4. b.
Solus eſt Deus, Deus noſter, deut. 32. c.
Solus Deus ſaluat à malis & tribulationibus, 1. reg. 10. e.
Soli Deo ſeruiendum, deut. 10. d.
in Somnis videt Iacob ſcalam, gen. 28. c.
per Somnium loquitur Deus Abimélech. 20. a.
per Somnium loquebatur Deus prophetis, num. 12. b.
Somnia Ioſeph, gen. 37. b.
Somnium Madianitæ, iudic. 7. d
Somniorum interpretatio Dei eſt, gen. 40. b.
Somnia non obſeruanda, leuit. 19. f.
Soror Abrahæ erat Sara & vxor, gen. 20. c.
Sortem mittit Ioſue, in diuidenda terra coram Deo, Ioſ. 18. b.
Sortem facit cadere Deus, prou. 16. d.
in Sortem Chriſti fideles, eph. 1. b.
Sortem mittunt apoſtuli pro Matthia, act. 1. d.
Soſipater comes Pauli, act. 20. a.
Soſthenes princeps ſynagogæ, act. 18. d.
¶ ab omni Specie mala abſtinendum, 1. theſſ. 5. d.
Spectaculum facti mundo Apoſtoli, 1. cor. 4. b.
in Speculo fidei Deum intuemur, 1. cor. 13. d.
de Speculis mulierum factum labrum æneum, exod. 38. a.
Speluncam latronum fecerant domum Dei, Matt. 21. b.
Spes à Deo, 2. theſſ. 2. d.
Spes non eſt de eo quod videtur, Rom. 8. c.
Spes in Chriſtu, Matt. 12. b: 1. Petr. 1. d.
Sperans in Deum Abia, victor eſt, 2. Paral. 13. d.
Spes noſtra, qua ſperamus vitam æternã, Hebr. 9. d: Ephe. 4. c
Spes, galea noſtra, 1. Theſſ. 5. b.
Spe gaudendum, Rom. 12. c.
Spes impiorum vana, Sapien. 5. b.
Spe ſalui Chriſtiani, Rom. 8. d.
Spem augent ſcripturæ, Rom. 15. a.
Spes non confundit, Rom. 5. a.
Spicas licebat manu decerpere de ſegete proximi, deut. 23. d.
Spinæ & tribuli, propter peccatum, gene. 3. d.
Spinæ, fallacia diuitiarum, Matt. 4. b.
Spinea corona coronatur Chriſtus, Matth. 27. c.
Spiritus, ventus, geneſ. 8. c.
per Spiritum ſanctum ſanctificatio, 1. Petr. 1. a.
Spiritus ſancti miſſio, Ioël. 2. g: Act. 2. a.
Spiritũ ſanctũ promittit Chriſtus apoſtolis, Luc. 24. g. Iohã. 14. d: Act. 1. b: Dat illum, Act. 2. a.
Spiritus ſanctus datur obedientibus euangelio, Gala. 2. a. b.
Spiritus ſanctus datus fidelibus, ſignum eſt eos eſſe ex Chriſti ouibus, Ephe. 1. c: eſt & arrabo ac pignus ſalutis, 2. Corint. 1. d. 5. a.
Spiritum Dei non habens, non eſt eius, Rom. 8. b.
Spiritus ſancti templum membra noſtra, 1. Cor. 6. d.
Spiritum ſanctum ne contriſtemus, Ephe. 4. g.
Spiritus & caro inuicem aduerſantur, galat. 5. c.
à Spiritu ſancto innouamur, Iohan. 3. a: 1. Corinth. 12. b.
Spiritus Dei dat ſapientiam, Iob 32. b.
Spiritus Dei omnia ſcrutatur, 1. Corint. 2. c.
Spiritus ſanctus facit credere Chriſto, Iohan. 3. a.
Spiritus ſanctus teſtatur conſcientijs noſtris quòd ſimus filij Dei, Rom. 8. c.
à Spiritu ſancto diffunditur charitas in viſcera noſtra, ro. 5. a.
Spiritus ſancti opera, Gala. 5. d.
Spiritu Dei facta carnis mortificantur, rom. 8. e.
Spiritus ſanctus orat in nobis, rom. 8. c.
Spiritus ſanctus dat quod fideles reſpondeant aduerſarijs, Matth. 10. e.
Spiritus ſancti gratiæ ſunt variæ, 1. Corint. 12. a.
in Spiritum ſanctum blaſphemia non remittitur, Matth. 12. e
in Spiritu adorandus Deus, Iohan. 4. c.
Spiritus bonus petendus, Luc. 11. b.
Spiritu ſimus feruentes, rom. 12. c.
Spiritualis omnia diiudicat, Prouerb. 18. a.
Spiritui omni non credendum, 1. Iohan. 4. a.
Spiritu & mente pſallendum, 1. Corinth. 14. c.
Spiritus mendacij in ore prophetarum, 3. reg. 22. e.
Spiritus odij inter Abimelech & Sichimitas, Iudic. 9. c.
Spiritus mendaces, Iſa. 19. c.
Spolia hoſtium ex æquo diuidenda, deut. 20. c.
Sponſa Chriſti, Eccleſia, Pſal. 44.
Sponſorem inſtruit Salomon, Prouerb. 6. a.
¶ Stans videat ne cadat, 1. Corinth. 9. c.
Statéra ęqua, Leuit. 19. g.
Statuas ſicut apud Gentes fieri, prohibet Deus, deut. 16. d.
Statuæ Gentium confringendæ, Exod. 23. c: 34. b: deut. 7. a.
Stellæ verbo Dei creatæ, geneſis 1. c.
Stellarum ſeptem ſacramentum, Apoc. 1. d.
Stephani electio, accuſatio, defenſio, & lapidatio, Act. 6. 7.
Stephanæ familia, 1. Corinth. 1. c.
Sterilis nulla inter obedientes Deo Iudæos, Exod. 23. c.
Sterilitas opprobrio Iudæis, Luc. 1. c.
Stigmata Chriſti circumfert Paulus, Galat. 6. d.
Stipendium peccati mors, rom. 6. d.
Stoici & Epicurei cum Paulo diſputant, Act. 17. d.
Stolis albis amicti in conſpectu Agni, qui ſint, Apoc. 7. d.
Struthionem non comedunt Iudæi, Deut. 14. b.
Stulti virga caſtigandi, prouerb. 26. a.
de Stultis, prouer. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 23. 26.
Stulta mundi elegit Deus, 1. Corinth. 1. d.
Stultam facit Deus ſapientiam mundi, 1. Corint. 1. c: 3. d.
¶ Sua vxor Iudæ, geneſis 38. c.
Sua rex Ægypti, 4. reg. 17. a.
Subcinericij panes, Exod. 12. f
Subditi ſimus inuicem, Ephe. 5. c.
Subiecti ſimus regibus & ducibus, 1. pet. 2. c.
in Sudore vultus acquirendus victus, gene. 3. d.
Sufficientiam didicerat Paulus, Philip. 4. c: 2. Corinth. 3. b.
Suffocatum prohibetur, geneſis 9. a.
Sulphur ſuper terram inobedientium, deut. 29. d.
Sum qui ſum, eſt nomen Dei, Exod. 3. c.
Sunamitis hoſpita Eliſęi, 4. regum 4.
Sunamitis peregrinatur tempore famis, 4. reg. 8. a.
Superbi deiecti à Deo, Iſa. 29. f.
Superbus, non credens Euangelio, 1. Timot. 6. a.
Superbis reſiſtit Deus, 1. petr. 5. b.
non Superbè de ſe ſentiendum, Philip. 2. a.
Super humerale quare, Exod. 28. b.
Superſtitio Athenienſium taxatur, Act. 17. c.
Supportemus inuicem, Ephe. 4. a.
Surdum facit Deus, Exod. 4. c.
Surdo non maledicendum, Leuit. 19. c.
Surdus ſanatur, Mat. 7. d.
Surgentes verbum Dei meditemur, deut. 11. c.
Sus, immundum animal, Leuit. 11. a.
Suſannæ hiſtoria, Dan. 13.
Suſcitabit nos Deus, 1. Corinth. 6. c.
Suſcitandi ſeminis fratri lex, deut. 25. b.
Suſpenſus, ipſa die ſepeliebatur, deut. 21. d.
Suſurro in populo, Leui. 19. d: prouerb. 26. c.
¶ Synagoga impia vocatur ad pœnitentiam, Oſee 2. a.
de Syris, 2. reg. 8. 9. 10: 4. Reg. 5. 6. 7. 13.

T

in TAbernaculis habitat Abraham, gen. 12. b: Hebr. 11. b.
Tabernaculi forma, Exod. 26. a: 36. a: 39. f. g.
Tabernaculorum feſtum, Exod. 23. c.
Tabernaculum corpus noſtrum, 2. Corinth. 5. a.
Tabitha ſuſcitatur, Act. 9. g.
Tabulæ teſtimonij, Exod. 32. d.
Tabulas frangit Moyſes, Exod. 32. d: aliasque parat, Exod. 34. a.
Taciturnitas laudatur, prouerb. 17. d.
Talenta auri 420. allata ex Ophir, ad Salomonem, 3. regũ 4. d.
Talentorum parabola, Mat. 25. b.

Talionis lex, geneſ.9.a:Exod.21.c.
¶ Tectum domus muro muniendum, deut.22.b.
Temeritas inſœlix, prouerb.15.c.
Templum Salomonis,3.Reg.6.a:8.g.
ad Templum qui admittendi, Ezech.44.c.
Templum Salomonis ſe reiecturum minatur Deus, ſi idôla co luerint, 3.Regum 9.b.
Templum diripitur, 4.reg.14.c.g: 25.b.c.
Templi reſtauratio, Agg.1.b:1.Eſdr.4.a.
Templi ſecundi gloria, Agg.2.a.
Templi euerſio prædicitur, Amos 9.a:Zacha.11.a.
Templum ſpoliatur, 2.Mach.5.c: Violatur, 2.Mach.6.a.
è Templo eiecti vendentes, Matth.21.b.
in Templo orant Apoſtoli, Act.2.g.
in Templis manufactis non habitat Deus, Acto.7.f: in quib⁹ habitet, Iſa.66.a.
Templum Dei membra noſtra, 1.Corinth.3.c:6.d.
Templum pro corpore, Iohan.2.d.
Tempora diſtincta, geneſis 1.b:8.d.
Temporibus ſuis omnia fiunt, Eccl.3.a.
Tempora noſſe non eſt noſtrum, Act.1.b.
Tempus vitæ breue, 1.Corint.7.e.
Tempus redimendum, Coloſſ.4.a.
Tenebræ ſuper abyſſum, gene.1.a.
Tenebræ Ægypti, Exod.10.e.
Tenebræ non ſunt in Deo, 1.Iohan.1.c.
Tenebræ Gentes, Ephe.5.b.
Tenebrarum opera, Rom.13.d.
in Tenebris eſt qui odit fratrem, 1.Iohan.2.b.
Tenebras Deus illuminat, 2.reg.22.c.
Tentat Deus populum ſuum, Exod. 15.f.16.a.
Tentat Deus Abraham, geneſ.22.a.
Tentat nos Deus miraculis pſeudoprophetarum, deut.13.a.
in Tentationibus orandum, Pſalm.33.
Tentandus non eſt Deus, deut.6.c: Mat.4.b:1.Corint 10.b.
Tentant Deum Iſraëlitæ petentes aquam, Exod.17.a.
Tentauerunt decies Deum Iſraëlitæ in ſolitudine, Num.14.d
Tentatio perpetua vita noſtra, Iob 7.a.
Tentatur Chriſtus, Matt.4.a:Heb.2.d.
in Tẽtationibus Chriſti manſerunt cũ eo Apoſtoli, Luc.22.c.
Tentari non ſinit nos Deus vltra vires, 1.Corinth.9.c.
Tentorij forma, Exod.26.g.
Tepidus euomendus, Apoc.6.c.
Termini non transferendi, deut.26.d:27.c.
Terræ creatio, geneſ.1.a.
Terra maledicta, geneſ.3.c.
Terræ à quibus primùm diuiſæ, geneſ.10.a.
Terra omnis Dei eſt, Exod.9.f.
Terræ fruct⁹ maledictus inobediẽtibus, deute.11.b:28.b:29. d:Leuit.26.c.
Terræ venditio, Leuit.25.d.
Terra bibẽs imbrẽ, & nõ ꝓferẽs fructus, reproba eſt, heb.6.b
in Terram euertetur homo, geneſ.3.d.
Terræmotus ĩ morte & reſurrectione Chriſti, Matt.17.f.28.a
Terra, & quæ ĩ ipſa ſunt opera, exurẽtur in die iudicij, 2.pe.3.c
Terrenus primus homo, 1.Cor. 15.f.
Terribilis Deus noſter, deut. 10.d.
Teſtamentũ vet⁹ dedicat Moyſes ſanguine, Exo. 24.c:Hebr.9.e
Teſtamenti veteris repetitio, Ioſ.24.Heb.9.
Teſtamentum nouum, Heb. 10.c:Matt.26.c.
de Teſtamẽto nouo, Heb.8.b:Gala.3.c:1.Cor.9.c:2.Corin.3.b
Teſtimonium falſum, Exod.20.c:23.a.
Teſtimonium Dei de filio, 1.Iohan.5.c.
Teſte vno nemo occidebatur, Num.35.d.
Teſtium duorum teſtimonium, deut.17.a.
Teſtis falſi pœna, deut.19.d:prouerb.19.a.
Teſtes Chriſti Apoſtoli, Luc.24.g.
Teſticuli attriti vel amputati, deut.23.a.
¶ Thamar viduæ acta, geneſis 38.
Thamar ſoror Amnon, 2.regum 13.a.
Thamar filia Abſalom, 2.regum 14.f.
Thare generatio, gene.11.d.
Thebes ciuitas oppugnatur, Iudic.9.g.
Theſauri templi diripiuntur, 3.regum 7.g.14.g.
Theſauri in terra non recondendi, ſed in cælo, Matth.6.e.
Theſaurus cordis, Matth.12.c.
Theſauri abſconditi parabola, Matth.13.f.
in Theſaurizantes, Luc.12.c.
Theſauri ſapientiæ in Chriſto, Coloſſ.2.a.
Theſſalonicenſibus prædicat Paulus, Act.17.a.
Thola iudex Iſraël, Iudic.10.a.
de Thoma, Iohan.11.b:14.a:20.f.
Topheth deſtruitur, 4.regum 23.c.
Thou rex Emath, 3.regum 8.c.
Turis oblatio, Leuit.6.a.
Thymiamatis confectio, Exod.30.d.
¶ Tibicines in mortuis, Matth.9.c.
Tigris fluuius, geneſ.2.c.
Timendus Deus, Leuit.19.g:deut.6.a:Matt.10.c:Act.10.c.
Timendi parentes, Leuit. 19.a.
Timentibus Deum, miſericordia, Luc.1.e.
de Timore Dei, deut.4.b:14.d:17.d:31.c:Exod.33.a:prouerb. 28.c:Malach.1.a.
Timore Dei reuocamur à peccatis, Leuit.19.c.
abſque Timore ſeruantes præcepta Dei, Leuit.26.a.
Timebunt hoſtes obedientium Deo, deut.11.c.
vt Timerentur Iſraëlitæ fecit Deus, deut.2.e.
Timor tribuendus cui debetur, Rom.13.c.
in Timore dominari populo, 2.reg.23.a.
vt ſine Timore Deo ſeruiremus, redempti ſumus, Luc.1.g.
ne Timeamus nõ datũ iri nobis regnum æternum, Luc.12.g.
de Timotheo epiſcopo, 1.Corinth.4.d:16.b:Phil.2.c:Act.16.a:
Tintinabula in tunica Aaronis, Exod.28.f.
Titus gentilis non circumciſus, Gala.2.a.
Titulus crucis Chriſti, Matth.27.c.
¶ Tobiæ ſenioris ac iunioris acta in libro Tobiæ,
Tonitruis percutiuntur Ægyptij, Exod.9.e.
Tonitrua cùm lex datur, Exod.19.c.
Tonante Deo conteruntur philiſthæi ad preces Samuelis, 1.regum 7.c.
in Tonſione ouium celebrabantur conuiuia, 1.regum 25.f.
¶ Tradit Deus idololatras Iudæos in manus diripientium, Iud.2.b:3.a:4.a:6.a.
Tradit Deus hoſtes in manus Iſraëlitarũ, Num.21.g:deu.2.f.g. Ioſ.2.8.10.11:Iudic.1.3.7.11.20.
Tragelaphum comedebant Iudæi, deut. 14.a.
Trahuntur à Deo patre ad Chriſtum credentes, Iohan.6.e.
Transferuntur Henoch & Elias, geneſ.5.d: 4.reg.2.b.
Transfiguratur Chriſtus, Matth.17.a.
Tranſgreſſione Adæ nõs conſtituimur peccatores, geneſ.3.b.
Tranſgreſſionum expiatio, Num.5.a.
Tranſit Deus ante populum.i.deducit eum, deut.31.a.
Tranſire ad numerum.i.recenſeri, Exod.30.b.
Tranſitus victima, agnus paſchalis, Exod.12.d.
Tria quæ bene gradiuntur, prouerb.30.d.
per Tria mouetur terra, prouerb. 30.c.
Tribulationes credentibus Chriſto, 1.Petr.1.b.
Tribulationes prædicatoribus, 1.theſſ.3.b.
Tribulationes pati, donum Dei, Philipp.1.d.
per Tribulationes oportet intrare regnum, Act.14.d.
Tribulationes ad probationem, 1.pet.4.c.
Tribulatio patientiam parit, rom.5.a: 12.c.
Tribulationibus conuertit nos Deus ad ſe, deut.4.e:Iſa.26.c.
ad Tribulationes ꝑferẽdas exhortatio, Iſa.15.c: 16.g:Heb.12.a
Tribulationes patientibus, requies, 2. theſſ.1.c.
à Tribulationibus eripit ſolus Deus, 1.reg.10.c.
in Tribulatione fidendum & canendum, Iſa.8.c: pſal.41. verſ.11. Exempla Ioab, Pauli & Silæ, Iob 1.d: act.16.e.
Tribulationes non patiantur fideles ob homicidia & huiuſmodi, 1.petr.4.d.
Tribulatio non ſeparat nos à dilectione Dei, rom.8.g.
Tribulationis dies, 4.reg.19.a.
Tribulati oratio ad Deum, pſal.42.verſ.1.
Tribulatoribus piorum pœna æterna, 2.theſſ.1.c.
ad Tribunal Chriſti oportet omnes ſiſti, 2.Corinth.5.c.
Tribuni conſtituti ſuper Iſraëlem, Exod.18.c.
Tribuendum in ſimplicitate, rom.12.b.
Tribuum ſortes, Ezech.48.a.e.

Tributaria ciuitas,deut.20.c.
Tributa reddenda, & cenſus,Matth.26.b:rom.13.c.
Tributum ſoluit Chriſtus,Matth.17.d.
Trinitatis myſteriũ in verbo,Faciamus,gen.1.d:2.c:in verbo, Nobis, geneſ.3.d:item in tribus illis quos Abraham exce-pit hoſpitio,geneſ.18.a.
à Triſtitiis mors,Matth.26.d.
Triſtitia ſalutaris, & quæ mortem affert, 2.Corint.7.c.
in Triſtitia conſtitutus,oret,Iacob.5.c.
Triſtis Chriſtus ob cæcitatem Iudæorum,Marc.3.a.
non ex Triſtitia aut neceſſitate pauperibus ſubueniendum, 2.Corinth.9.b.
Trullæ cęmentarij viſio,Amos 7.b.
Tryphon dux exercitus Antiochi, 1.Machab.11.e.
¶ Tubæ argenteæ,& earum officia,Num.10.a.
Tubatum feſtum,Leuit.23.d.
Tubalcain ærarius,geneſ.4.d.
Tunica Aaron,& Tunicæ lineæ filiorum eius,Exod.28.g.
Tunica Chriſti,Iohan.19.e.
Turbator terrę Achab,3.Reg.18.c.
Turpiloquium abijciendum,Epheſ.5.a.
¶ cum Tympanis canunt Deo mulieres,Exod.15.e:Iud.11.f.
Tyranni imago,prouerb.28.c.
Tyrus euertenda,Ezech.26.27.

V

VAcca rufa,Num.19.g.
Vaccæ lactantes reducunt arcam Dei, 1.reg.6.e.
Vagao eunuchus,Iudith 12.c.
Vaniloquia vitanda,2.Tim.2.c.
Vanitati ſubiecta creatura,Rom.8.d.
Vanitates idóla,1.reg.12.d:3.reg.16.f.
Vaſa ad vſum tabernaculi,Exod.23.e:37.b.
Vaſa pro corporibus hominum,1.reg.21.b.
Vaſa fictilia,corpora noſtra.2.Cor.4.b.
Vaſthi regina repudiatur,Eſth.1.b.
¶ Vectigal pendendum,rom.13.c.
Vectium tabernaculi forma,Exod.26.f.
Velum tabernaculi quale,Exod.26.f.
Velum templi ſciſſum,Matth.27.e.
Velamen ſuper faciem Moyſi,Exod.34.d:2.Corint.3.e.
Velamen ſuper cor Iudæorum,2.Cor.3.d.
Velamen tabernaculi,hebr.10.d.
Velle & perficere operatur Deus,Philip.2.b.
Vellus Gedeonis,Iudic.6.g.
Venator robuſtus Nemrod,geneſ.10.b.
Venator Eſau,geneſ.25.d.
de Venditionibus,Leuit.25.
de Venditore,Eccl.26.d.
Vẽdere & dare pauperib⁹,Iud.12.d:18.d:Mat.19.c:act.2.g.4.g
Venduntur hoſtibus inobedientes,Iudic.2.b:deut.32.c.
Venite ad Chriſtum,Iohan.6.d.
Ventris fructus multiplicatur obedientibus,deut.28.a.
Venter leuandus extra caſtra,deut.23.b.c.
Venundatus Achab vt faceret malum, 3.reg.21.f.
Verax Deus,Exod.34.a:Iohan.3.d.
Verberibus cæduntur impij,deut.25.a.
Verbo Dei creatur lux,gen.1.a.
Verbum Dei ſapientia noſtra,deut.4.a.
ex Verbo Dei vitæ ratio petenda,Iſa.8.d.
Verbo Dei prædicato conuertuntur corda,Iere.23.e.
Verbo Dei ſcortatio vitatur,prouerb.2.c.
de Verbo Dei viuo ex Eccleſia manante, Zach.14.b.
Verbo Dei paſcimur,Matth.4.a: ſicut patet in Elia, 4.reg.8.a: item in Moyſe,deut.9.b.c.
Verbum Dei quomodò tractandum,deut.6.b.
Verbo Dei obediendum,1.regum 15.c.
Verbo Dei obedientibus benedictio,deut.11.
Verbi Dei contemptoribus pœna, Iſa.28.a.c
Verbi Dei commendatio , prou.30.a.
Verbo Dei nihil addendum,deut.4.a:12.d.
Verbum Dei ſit in corde,deut.6.b:11.c.
Verbum Dei ſequendum,deut.5.d.
Verbum Dei filij docendi,deut.11.c.
Verbum Dei Chriſtus,Iohan.1.a.
Verbum Dei æternum Euangelium,1.pet.1.d.
Verbum veritatis,Euangelium, Eph.1.c.
Verbum Dei audiens & faciens cui ſimilis, Matth.7.d.
Verbum Dei habitet in nobis,Coloſſ.3.c.
vt Verbum Dei currat,orandum,2.Theſſ.2.a.
Verbi miniſtris victus dandus,Rom.15.f.
Verbum Dei rectè tractet epiſcopus , 2.Tim.2.e.
Verbi Dei fames, Amos 5.d.
Verbum opportunè dictum laudabile,prou.25.b.
Verba bona de corde bono,Matth.12.c.
Verbo non offendens perfectus,Iac.3.a.
de omni Verbo ocioſo reddenda ratio,Matth.12.d.
Verborum pugnæ vitandæ,1.Tim.6.a.
Verbis non contendendum,2.Tim.2.b.
Verecundia Saræ,geneſis 18.b.
Veritas Dei in promiſſionibus,geneſis 32.c.
in Veritate ambulandum , 3.regum 2.a.
in Veritate ſeruiendum Deo , Ioſ.24.c.
Veritas tandem vincit,prou.28.d.
contra Veritatem non acquieſcendum,Mich.7.b.
Veritas in iudicibus,Exod.18.c.
Veritas cinctorium renum,Epheſ.6.c.
Veritatem loquamur,Ephe.4.f.
Veritas,Chriſtus,Iohan.14.f.
Veritas,Euangelium,2.Pet.1.c.
in reſiſtentes Veritati Euangelij,2.Tim. 2.d:3.b.
Veritatis doctrina à Deo petenda,Zach.10.a.
à Vero non deuiet iudex,Exod.23.a.
Vermis mœroris cor rodens,Marc.9.g.
Veſicæ in hominibus,Exod.9.b.
Veſpertilionem non comedunt Iudæi,deut.14.b.
Veſtimenti textura non ſit ex lana & lino,deut.22.b.
Veſtimentis fimbriæ faciendæ,deut.22.b.
Veſtimentum viduæ loco pignoris non accipiendum , deut. 24.d.
Veſtimentorum ſciſſio,Iudæis ſignum triſtitiæ & indignatio-nis, Ioſ.7.b: Iud.11.f: 2.reg.1.a: Matth.26.f.
Veſtimentum auferenti danda tunica,Luc.6.e.
Veſtimenta Chriſti partita,Matth.27.d.
Veſte virili non vtatur mulier,nec è diuerſo,deut.22.a.
Veſtem non habentibus demus,Luc.3.c.
Veſtitum & victum habentes,ſimus contenti, 1.Tim.6.b.
Veſtitum & viaticum petit Iacob à Deo,geneſ.28.d.
Veſtis nuptialis,Matt.22.b.
Vetus teſtamentum,vide Teſtamentum.
Vetus homo exuẽdus & crucifigendus , Ro.6.a: Coloſſ.3.a.
¶ Viæ Dei rectæ & iudicia, deut.8.a:Rom.11.d.
de Via Dei recedentibus maledictio, deut.11.d.
Viam Dei deſerunt Iſraëlitæ,Exod.32.b.c.
Via dura,adinuentiones & idola adorata,Iud.2.d.
Via regia,Num.21.c.
Via Chriſtus,Iohan.14.a.
Via veritatis,2.pet.2.d.
Via arcta,Matth.7.c.
Viæ Iacob cuſtos Deus,gene.28.c.
Viam noſtram dirigit Deus , 2.reg.22.c.
Vias ſuas non dirigit inobediens Deo,deut.28.c.
Iuxta Vias cuiuſque reddis Deus,3.Reg.8.d
Viam vniuerſæ terræ ingredi,pro mori,Ioſ.23.d: 3.reg.2.[illegible]
Vicinus bonus,prouer.27.b
Victima ſale ſalitur,Marc.9.g.
Victimas iuſtitiæ immolare,deut.33.c.
Victimæ & ieiunia obſtinatis non proſunt,Iere.14.b.
Victoria Dei eſt,1.regum 14.d: geneſ.14.d.
Victor Dauid Deo pugnante, 2.reg.5.d.
Victus parandus in ſudore,geneſ.3.d.
Victum prouidet Deus omnibus,geneſ.1.d.
Victum & veſtitum dat Deus pupillo , viduæ,& peregrino , deut.10.d.
Victus,vide veſtitus.
Videre Deum nemo poteſt,Exod.33.d.
Vidit Deum Moyſes,Exod.24.c.
Vidit Iacob Deum,gene.32.g.
Videns pro propheta, 1.reg.9.b.

Videntes

Videntes oculi, obedientibus, deut.29.a.
de Viduis præcepta, Exod.22.d: deut.14.d.24.d.26.c.27.e.
Viduæ iudiciom facis Deus, deut.10.d.
Viduæ quę ab iniquo iudice crebris interpellationibus iudicium habuis, parabola, Luc. 18.a.
Vidnarum miniſterium, act.6.a.
de Viduis iunioribꝰ, & ijs quæ verè viduæ ſuut, 1.Tim.5.a.b.
Viduę filins ſuſcitatur, Luc.7.b.
Viduarum domos denorant Phariſæi, Luc.20.g.
Vigilandum omnibus, Matth.24.d.25.a.
Vigilemus, & ſobrij ſimus, 1.Theſſ.5.a.
Vigilemus in orationibus, Coloſſ.4.a.
Villici parabola, Luc.16.a.
Vinctorum meminerimus, Heb.10.g.13.a.
Vindemia abundans obedientibus, Leuit.26.a.
Vindemiæ leges, Leuit.19.b: deut.24.d.
Vindex Deus, 1.Theſſ.4.b.
Vindicta, Dei eſt, Rom.12.d.
Viodicta prohibetur, prouerb.20.c: 1.regum 11.d.
Vindictam reſeruat Dauid Deo, 1.regum 24.c.
Vioea plantata inebriatur Noë, geneſis 9.c.
Vinearum leges, Exod.22.b: deut.20.b.22.b.23.b.
Vineæ ſuæ racemos non cómedit inobediens, deut.28.c.
Vineæ Dei fructus mali, Iſa.5.b.
Vinnm lætificat cor, Iudic.9.b: Pſal.103.b.
Vinum dat Deus obedientibus, deut.11.b: non autem inobedientibus, deut.28.d.
Vinum qoare creatum, Eccl.3.d.
Vioum felle miſtum propinatur Chriſto, Matth.27.d.
Vinum Iudæorum, fel draconum, deut.32.c.
Vinum interdicitur ſacerdotibus, Leuit.10.b.
Vinum non biberunt Iudæi quadraginta annis, deut.29.b.
Vini potorem Chriſtum criminantur Iudæi, Matth.11.c.
in Vinum aqua mutatur, Iohan.2.a.
Vino noo inebriemur, Ephe.5.d.
Viperarum genimina, Matth.3.b.
à Vipera morſus Paulus, Act.28.b.
Vir ne vtatur veſte muliebri, nec e diuerſo, deut.22.e.
Vir vxorem ſuam habeat, 1.Cor.7.a.
de Viris multa, 2.Cor.7.11. Ephe.5.e: Coloſſ.3.c.
Virorum raritas in excidio Ieruſalem, Iſa.4.a.
Vir Dei, propheta, 1.reg.7.e: 9.a: 3.reg.12.f.
Viriliter agamus, deut.31.a: Pſal.26.verſ.vlt.
Virago aut vira ſeu viriſſa dicitur mulier, quòd de viro ſumpta ſit, geneſis 2.d.
Vires tribuit Deus, deut.8.d.
de Viribus diffidis Gedeon, Iudic.6.e.
Vim patitur regnum cælorum, Matth.11.b.
Virga Moyſi verſa in colubrum, Exod.4.a.
Virga Aaronis germinat, num.17.b.
Virga percutis petram Moyſes, Exod.17.c.
Virga Pauli erga Corinthios, 1.Cor.4.d.
Virgis ter cæſus Paulus, 2.Cor.11.f.
Virgiois conſtupratæ lex, Exod.22.c: deut.22.d.
Virgines raptæ in chorꝫis, Iudic.21.d.
Virgines in bello captæ, num.31.c.
de Virginibus conſilium Pauli, 1.Corint.7.e.f.g.
Virginum parabola, Matth.25.a.
Virginitatem filiæ quomodò teſtabantur parentes apud Iudæos, deut.22.c.
Viridi ligno Chriſto oon parcitur, Luc.23.d.
Virtus Dei qua ſaluat Euangelium, Rom.1.b.
Virtote Dei cuſtodimur in fide, 1.Pet.1.a.
Virtute indui ex alto, Luc.24.g.
Virtus in infirmitate perficitur, 2.Cor.12.c.
Virtutes operatur Deus in nobis, galat.3.a.
Viſcera miſericordiæ Dei, Luc.1.g.
per Viſionem loquitur Deus Abrahæ, geneſis 15.a.
in Viſione raro manifeſtabat ſe Deus temporibus Heli in Silo, 1.regum 3.a.
Viſio calathorum ficuum, Iere.24.a.
Viſio quatuor animalium & rotarum, Ezech.1.b.d.
Viſitat Deus peccata, cùm punit, Exod.32.g.
Vita hominis, vapor, Iacob.4.d.
Vitæ huius tempus breue, 1.Cor.7.e.
Vita hominis, militia, Iob 7.a.
Vita hominis, vanitas, Pſal.38.verſ.6.
Vitæ huius breuitas & miſeria per peccatum, Pſal.89.
Vita longior obedientibus parentibus, Ephe.6.a.
Vita longior obedientibus Deo, deut.30.d.
Vitæ ſuæ non credit inobediens, deut.28.g.
Vita æterna, Chriſtus, Iohan.14.a: Coloſſ.3.a.
Vita per Chriſtum datur, Iohan. 1.a
Vita æterna cognoſcere Deum ſolum, & quem miſit Ieſum Chriſtum, Iohan.17.a.
Vita æterna reuelata noſtris temporibus, Ephe.1.a.
Vita æterna datur gratia Dei, rom.6.d.
Vita æterna datur ex obſeruatione mandatorum, Matt.19.c.
Vita Chriſtianorum abſcondita in Chriſto, Coloſſ.3.a.
Vitæ arbor, geneſis 2.b.
Vitis Chriſtus, Iohan.15.a.
quos Vitare debeamus, 2.Tim.3.a.
Vitolum aureum adorant Iſraëlitæ, Exod.32.a.
Vitulus aureus dicitur peccatum, deut.9.c.
Vitulus aureus comminuitur, Exod.32.c. deut.9.c.
Vituli aurei, 3.reg.12.g: 4.reg.17.c.
Vitulam ſuam vocat Samſon vxorem ſuam, Iud.14.d.
Viuens Deus, Ioſ.3.c.
Viuere facit Deus, & occidere, deut.32.f.
Viuit anima tua, aſſeueratio, 1.regum 1.d.
vt Viuamos, maodata ſeruanda, deut. 4.a: 32.g.
Viuit homo in verbo Dei etiam in fame, deut.8.a.
Viuendum in lætitia, Eccl.8.c.9.b.
Vioo ego, ioramentum Dei, deut.32.f.
Viuit Dominus, iurantis vox, Ruth 3.c: Iudic.8.d: 2.reg.2.f.
Viuat rex, 1.regum.10.d.
Viuit Chriſtus in Chriſtianis, galat.2.d.
Viuimus ac morimur in gloriam Dei, rom.4.b.
Viuere Deo opera Dei facere, rom.6.b.
Viuunt omnes Deo, Luc.20.f.
¶ Vlcera in hominibus, Exod.9.b.
Vlcere percutiuntur inobedientes, deut.28.d.
Vltio non quęrenda, Leuit.19.d: Luc.9.g.
Vltionem capere, Dei eſt, deut.32.c.
Vlciſcitur Dauid iniuriam ſeruis ſuis factam, 2.reg.10.
Vlulam non comedunt Iudæi, deut.14.b.
¶ Vmbra vetus teſtamentum, Hebr.8.a.
¶ Vnanimitas commendatur, Phil.1.d: 2.a.
Vnctiooi s oleum, Exod.30.c.
Vnctio Chriſti, Spiritus ſanctus, 1.Iohan.2.d.
Vnctio Chriſti, Dan.9.g.
Vngebantur reges, 1.reg.9.c: 10.a: 16.c.
Vngebantur corpora mortuorum, geneſ.50.a.
non Vnguntur oleo ſuo inobedientes, deut.18.d.
Vnitas fidei Chriſtianorum, Iohan.17.d: Act.4.f.
Vnitas ſpiritus commendatur, Ephe.4.a.
Vnum ſumus in Chriſto, galat.3.d.
Vocat Adam Deus, vt oſtendat ei peccatum ſuum, gen.3.b.
Vocatur Samuel à Deo, 1.reg.3.a.
vt Vocaret peccatores venit Chriſtus, Matth.9.b.
quos Vocauit Deus, credunt, Act.2.f: Matth.20.a.
Vocati multi, Matth.20.b: Rom.9.c.
Vocatio Gentium & Iudæorum, rom.15.c.
Vocationem noſtram, certam faciamus operibus, 2.Petr.1.b.
Vocationis noſtræ brauium, vita æterna, Philip.3.c.
Volatilibus cæli dantur cadauera inobedientium, deut.28.c.
Voluntate ſua creauit Deus omnia, Ephe.1.b: Apoc.4.d.
Voluntati Dei omnia tribuit Dauid, 2.reg.7.c.
Voluntati Dei nemo reſiſtit, gene.50.c.
Voluntas Dei immutabilis, prouerb.19.c.
Voluntate Dei venditus eſt Ioſeph, geneſ.45.b.c.
Voluntate Dei diuiſum regnum Roboam, 2.Paral.11.a.
non Volentis eſt, ſed Dei miſerentis, Rom.9.c.
Voluntas Dei eſt, vt qui Chriſto credit, habeat vitam æternam, Iohan.6.d.
Voluntatem patris implere deſiderat Chriſtus, Iohan.4.d.
Voluntatem Dei ſciens & non faciens, vapulabit plagis multis, Luc.12.f.

Volun-

Voluntatem Dei faciens, mater, frater, ſoror, &c. Chriſti eſt, Matth.12.d.
Voluntas quidem bona adeſt Chriſtiano, quam tamen ex ſe non poteſt perficere, rom.7.d.
Voluntate Dei excæcati Iudæi, Sap.2.d.
Voluntati Dei committendum quod agimus, Iacob.4.d.
Voluntati Dei committit iter ſuum Paulus, rom.15.g.
Voluntas propria vitanda, Eccle.18.d.
Voluptates ſeculi impediunt fructum verbi, Luc.8.b.
Vomere percuſſi Philiſthæi, Iudic.3.d.
Vota Dei reddenda, num.30.a: deut.23.d.
Vota varia, & redemptio eorundem, Leuit.27.a.
Vota Iacob, Iſraëlitarum, Iephte, adiecta cõditione, gen.28.d: num.21.a: Iudic.11.f.
Votum Annæ, 1.reg.1.b.
Vouere Deo pro conſecrare Deo, leuit.27.frequenter.
Vox Dei audienda, Exod.15.g: deut.30.d.
Vox non audiebatur cùm Anna oraret, 1.reg.1.b.c.
Vocem ſuam vt audiamus, conuertit nos Deus, deut.4.e.
Vocem Dei non audientes puniuntur, num.13.g: deut.9.d.
Vocum nouitates vitandæ. 1.Tim.6.h.d.
¶ Vpupam non comedunt Iudæi, deut.14.b.
¶ Vrbes refugij, deut.35.b.
Vrbium protector Deus, 4.reg.19.g.
Vrias maritus Bethſabee, 2.regum 11.b.c.
Vrias ſacerdos, 4.regum 16.c.
Vrſum occidit Dauid, 1.regum 17.d.
¶ Vſurâ capiant ab extraneis Iudæi, nõ à fratribus, deu.23.d.
ad Vtilitatem datur ſpiritus, 1.Cor.12.a.
¶ Vua Iudæorum vua fellis, deut.32.e.
Vulpes Samſonis, Iudic.15.a.
Vulpes foueas habent, Matth.8.c: 9.g.
Vulpes Herodes, Luc.13.g.
Vulturem non comedunt Iudæi, deut.14.b.
vt Vultum conuertat ad nos Deus, orandum, num.6.d.
Vuluam Annæ concluſerat Deus, 1.reg.1.a.
¶ Vxor prudens, Dei donum, prouerb.19.b.
Vxores adoleſcentes quales eſſe debeant, Tit.2.a.
Vxores viris ſubditæ ſint, Ephe.5.c.
de Vxorum obedientia edictum Aſſueri, Eſth.1.d.
Vxor diligenda, Ephe.5.d. prouerb.5.d.
Vxor, parentes, aut filij nõ amentur ſupra Chriſtũ. Mat.10.d.
ab Vxore non licet ſeparari, niſi ob ſolam fornicationem, Matth.5.e.19.b.
Vxores de filiabus Chanáan non licebat Iudæis accipere, Exod.34.c.
Vxores alienigenas accipientes arguuntur, Malac.2.b.
Vxorem ducentes immunes primo anno, deut.24.b.
de Vxore non inuenta virgine, deut.22.b.
Vxoris adulterium, quo modo deprehendi poſſit, num.5.c.
cum Vxore inobedientis Deo dormit alienus, deut.28.c.
Vxor abducens à fide occidenda, deut.13.b.
Vxor Pilati, Matth.27.b.
Vxor Lot ſit nobis exemplo, Luc.9.g.
Vxores Dauidis captiuæ, 1.reg.30.a.
Vxores & concubinas accipit Dauid in Ieruſalem, 2.reg.5.e.
Vxores Salomonis 700. & concubinæ 300.3.reg.11.a.

Z

Zabulonis natiuitas & genealogia, gen.30.c. 46.b. 49.b. deuter.33. c.
de Zachæo publicano, Luc.19.10.a.
Zacharias filius Ieroboam rex Iſraël, 4.reg.14.g.
Zacharias pater Iohannis Baptiſtę, & eius canticum, Luc.1.
Zacharias filius Barachiæ, Zach.1.a: 2.Paral.24.f: Matth.23.d.
Zacharias propheta filius Ioiadæ, 2.Paral.24.f.
Zambri, regis Iſraël acta, 3.reg.16.
Zara filius Iudæ, geneſ.38.g.
¶ Zeb occiditur, Iudic.7.g.
Zebee occiditur, Iudic.8.e.
de Zebedæi filijs, Matth.20.c.
Zebel princeps ciuitatis Sichem, Iudic.9.d.
Zelotes nomen Dei, Exod.20.a.34.b.
Zelotypię lex, num.5.c.
Zelpha ancilla Liæ, geneſ.29.c.30.b.
Zelus Dei in impios, deut.29.c.
Zelus Moyſi & Phinees, Exod.32.f: num.25.b.
Zelus Eliæ, 3.reg.19.d.
Zelus Iehu pro Deo, 4.reg.10.d.8.
¶ Ziphæi produnt Dauidem, 1.reg.23.c.
Zizaniorum parabola, Matth.13.d.
¶ Zomzommim gigantes, deut.2.d.
Zona pellicea accinctus Elias, 4.reg.1.b: Item Iohannes Baptiſta, Matth.3.a.
Zorobabel filius Salathiel, Agg.1.d.
Zorobabel & Ioſue ædificant altare, 1.Eſdr.3.e.
Zorobabel typus Chriſti, Agg.2.d.

FINIS.

HEBRAEA

CHALDÆA, GRÆCA, ET LATINA

Nomina, Virorum, Mulierum, Populorum, Idolorum, Vrbium, Fluuiorum, Montium, cęterorumq́, locorum que in BIBLIIS ſparſa leguntur, ſuis quaq; characteribus reſtituta, cum latina interpretatione: additis etiam Bibliorum locis in quibus ita ſcripta leguntur e adiecta nominibus, quorum proprij characteres ignorabantur, D. litera, quæ dubiam eſſe interpretationem ſignificet. Gręcis verò G. litera, quę petitam eſſe à Gręcis interpretationem admoneat.

A A

AARON, Mons, ſiue montanus, aut docens, ſiue concipiens. Filius Amram, Exo. 6. e. 1. paralip. 6. a.

Aaronitę, Idem, pluralis numeri.

Aaſbai, Confidens in me, vel frater circundans, aut ex Hebræo & Syro, frater ſenectutis. Filius Machati. 2. reg. 23. d. Hebr. Aháſbai per heth in ſecunda.

A B

ABba, Pater, Syrum eſt, Marc. 14. d. Romanorum 8. c. galat. 4. a.

Abádon, Exterminans, vel perditio, Abyſſus, apoc. 9. c.

Abana, Lapideus, vel ædificatio, ſiue pater obſecro nunc. Nomen fluuij Damaſci, 4. reg. 5. d.

Abarim tranſitus, p. n. ſiue tranſeuntes, aut furores, vel prægnantes, aut Syriacè, frumenta. Mons eſt Moabitarum contra Iericho, ſupra Iordanem, idem ille cum montanis Arabiæ, in quorum vertice eſt mons Nebo in ſummitate Phaſga, vbi Iſraëlitæ caſtra fuerant 41. manſione eremi, nu. 21. & 33. f. morte Moyſis notus, num. 27. c. deuteronom. 32. Teſtatur Hieronymus in locis Hebr. oſtendi Abarim aſcendentibus de Libyade in Heſebon antiquo vocabulo iuxta montem Phogor nomen priſtinum retinentem, à quo circa eum regio, vſq; nunc appellatur Phaſga.

Abaron, Idem, ſingularis numeri: vel robur, aut fortitudo, D. Filius Mathathiæ filij Iohannis, 1. Mach. 2. a.

Abda, Seruus aut ſeruitus, vel ex Hebræo & Syro, nubes iſta. Pater Adoniram, 3. reg. 4. a: 2. Eſd. 11. c.

Abdai, Seruus aut ſeruitus, vel nubes abundans. pater Cis Leuitæ, 2. paralip. 29. c.

Abdeel, ſeruus Dei, vel nubes abundantiæ Dei. Pater Selemię. Ierem. 36. f.

Abdemélech, Seruus regis, vel ſeruus conſilij. Nomen Æthiopis cuiuſdam eunuchi, Ierem. 38. b.

Abdenago, Seruus claritatis, vel ſeruus anxius. Nomen viri qui & Azarias dicitur, Dan. 1. b.

Abdi, Seruus, aut ſeruitus, vel nubes abundans. Filius Maloch filij Arabiæ, 1. paral. 6. d.

Abdias, Seruus Domini. Diſpenſator domus regis Achab, 3. reg. 18. a. idem, Abd. 1. a.

Abdiel, Seruus Dei, aut nubes abundantiæ Dei. Filius Guni è tribu Gad, 1. par. 6.

Abdon, Seruus, aut nubes iudicij. Filius Michai, ſiue Micha, 2. par. 34. c. qui 4. reg. 22. c. Achobor dicitur. Nomen item ciuitatis, Ioſue 21. c: 1. paralip. 6. g. Fuit & nomen iudicis in Iſraël, Iudic. 12. d.

Abed, Seruus vel operarius. Nomen viri, 1. Eſd. 8. a.

Abeel per Aleph, Luctus, Ciuitas quæ (vt Hierony. inquit) duodecim à Gadaris miliaria, orientem verſus diſtat, 1. regum 6. d: 3. reg. 15. d. f: 4. reg. 15. f. Eſt & villa in ſeptimo Philadelphiæ lapide, vbi Iephthe cum Ammonitis manum conſeruit.

Abel per he in principio, Vanitas ſiue Anhelitus, aut Syriacè, vapor. Filius Adam, geneſ. 4. a.

Abela, Luctus. Nomen vrbis, 2. reg. 20. e. quæ & Abel ibidem vocatur.

Abel-maim, Luctus aquarum. Ciuitas, quam, vt narrat hiſtoria Paralipomenon (2. par. 16. b.) rex Aſa, per Benhadad Syrum expugnauit, 3. reg. 15.

Abel-mehula, Luctus infirmitatis, aut luctus chori vel tympani, ſiue ex Hebræo & Syro, luctus veniæ, Nomen loci, iudic. 7. f: 3. regum 4. b: 19. c. Hieronymus in locis Hebraicis ait vicum eſſe in Aulone.

Abel-ſatim, Luctus ſpinarum, luctus declinationum, aut præuaricationum, vel vallis, aut planities cedrorum imputribilium. Non procul à Iordane locus in deſerto ad Meridiem Moabitarum, à ſpinarum copia habens nomen, numeri 33. f. Ioël. 3. Illic fuit XLII. manſio Iudæorum.

Aben-boen, Lapis pollicis, aut pollex, vel lapis in eis. Nomen loci, Ioſ. 19. b.

Abes, Ouum, ſiue cœnoſus, aut lineus. Nomen ciuitatis in tribu Iſſachar, Ioſ. 18. e.

Abeſan, Pater ſcuti, aut patris ſcutum vel arma, aut frigiditatis. Nomen iudicis in Iſraël de Bethléhem, Iud. 12. c.

Abeſſalom, Pater pacis, ſiue pater conſummationis, ſiue pater retributionis, aut patris pax, ſiue patris conſummatio, ſiue patris retributio. Pater Maacha, ſiue Michai matris Abia, 3. reg. 15. a. qui 2. par. 13. a. dicitur Vriel.

Abgatha, Pater torcularis, vel patris torcular. Eunuchus Aſſueri regis Perſarum, Eſter 1. b.

Abi, Pater meus, Mater Ezechiæ regis, 4. reg. 18. a. quæ 2. paralip. 29. a. dicitur Abia.

Abia, Pater Domini, aut voluntas Domini. mater Ezechiæ regis, 2. par. 29. a. quæ 4. reg. 18. a: dicit Abi. Filius Samuelis prophetæ, 1. reg. 8. a: 1. paralip. 6. b. Filius item Roboam, 1. paralip. 3. b. qui 3. reg. 14. g. dicitur Abiam. Vxor Eſron filij Phares, 1. paralipomen. 2. c. Filius item Ieroboam, 3. regum 14. a.

Abi-albon, Pater ſuperintelligens, aut pater ſuperædificans, aut ex Hebræo & Syro, pater iniuriæ. Nomen viri, 2. reg. 23. d. qui 1. paralip. 11. f. dicitur Abiel.

Abiaſaph, ſiue Abiſaph, Pater congregans, ſiue pater conſummans vel finiens. filius Core, 1. par. 6. c: 9. c: Exod. 6. d. filius Elcanæ, 1. par. 6. b: 9. c.

Abiam, Pater maris, filius Roboam, 3. reg. 14. g. & 15. a. qui Abia 1. paralip. 3. b. dicitur.

Abiathar, Pater excellens, aut pater reſidui, vel remanentis, ſiue pater explorationis, vel contemplationis, aut pater funiculi, filius Abimélech ſacerdotis, 1. regum 22. d. Marci 2. d.

Abida, Pater ſcientiæ, vel ſcientia patris. Filius Madian filij Abrahæ, gen. 25. a.

Abidan, Pater iudicij, aut ex Hebræo & Syro, pater meus iſte. Filius Gedeonis, num. 1. a.

Abiel, Pater meus Deus. filius Seror, 1. regum 9. a. Pater Ner, 1. reg. 14. g. Nomen item cuiuſdam alterius, 1. par. 11. f. qui 2. reg. 23. d. dicitur Abi-albon.

Abiezer, Pater adiutorij, ſiue patris adiutorium, vel pater atrij, aut patris atrium. filius Manaſſæ, Ioſ. 17. a. vnus ex fortibus Dauid, 2. reg. 23. d: 1. par. 7. d.

Abi-gabaon, Pater collis, ſiue pater calicis, vel ſcyphi, aut pater dorſi peccati. Pater Gabaon, cuius vxor Maacha, 1. paralip. 8. e.

Abigail, Pater exultationis, vel patris exultatio. Nomen vxoris Nabal, 1. regum 25. a: 30. a. Vxor Dauid mortuo Nabal, 1. par. 3. a. Eſt & filia Naas, ſoror Saruiæ, mater Ioab, 2. regum 17. g: 1. par. 2. b.

Abihail per heth in penultima, Pater fortitudinis, aut pater exercitus, ſiue pater diuitiarum, aut pater antemuralis, vel pater doloris. Pater Suriel principis Moholitarũ, num. 3. e. vbi corruptè legitur Abihaiel. Vxor item Roboam filij Salomonis, 2. paral. 11. d.

Abihail per he in penultima, Pater luminis vel laudis. Vxor Abiſur, filij Semei filij Onam, 1. par. 2. b.

Abilina, Lingens, vel plorans, ſiue pater miſſionis vel murmurationis, D. Nomen regionis, cui præerat Lyſias à Romanis conſtitutus, Luc.3.a.

Abimael, Pater a Deo vel de Deo, filius Iectam, gen.10.d.

Abimélech, Pater meus rex, aut pr̃ regis vel conſilij. Generale nomen eſt Palęſthinorum regum, perinde atq; Cęſar Romanorum imperatorum. Rex igitur fuit Geraræ, gen.20.a Filius item Gedeonis, Iudic.8.g. Filius etiam Ieroboſeth, 2.reg.11.c.

Abinadab, Pater ſpontaneus, aut pater vouentis vel voti, ſiue pater principis. filius Iſai patris Dauid, 1.reg.16.b. Filius Saul, 1.paral.8.d. vide etiam 1.reg.7.a: 2.reg.6.a: 1.par.2.b: 9.g: 10.a: 13.c.

Abinóem, pater pulchritudinis vel iucunditatis, aut pater morionis eorum. Pater Barac ducis exercitus populi Iudæorum, iudic.4.a:

Abiram, Pater celſitudinis, vel electionis, aut pater fraudis, vel proiectionis. Primogenitus Hiel reædificatoris Iericho, 3.reg.16.g.

Abiron, Idem, Heb. Abiram. Filius Eliab, num.16.a: deuteronomium 11.a.

Abiſag, Patris ignorantia, vel patris error, ſiue pater apprehendens, vel attingens: aut pater multiplicans. Virgo adoleſcentula quæ calefaciebat regem Dauid ſenio confectum, 3.regum 1.a.

Abiſai, Patris munus, vel pater muneris. Filius Saruiæ ſororis Abigail, frater Ioab, 1.reg.26.a: 2.reg.10.c: 1.paralipo.2.b: 11.c.

Abiſúe, Pater ſalutis vel exclamationis, aut pater reſpiciens, ſiue pater magnificus vel potens. Filius Phinees filij Eleazar, filij Aaron, 1.par.6.a. filius item Bela, filij Beniamin filij Iacob, 1.par.8.a.

Abiſur, Pater muri, aut pater bouis, ſiue pater cantantis, vel pater aſpicientis, aut pater rectitudinis. Filius Semei filij Onam filij Ieramecl, 1.par.2.d.

Abital, Pater roris, vel ex Hebræo & Syro, pater vmbræ, Mater Saphatiæ filij Dauid, 2.reg.3.a: 1.par.3.a.

Abitob, Pater bonitatis. Filius Mehuſim, 1.par.8.b.

Abiu, Pater ipſe, vel pater eſt. Filius Aaron filij Amram filij Caath filij Leui, exod.6.d: 1.par.6.a.

Abiud, Pater laudis vel confeſſionis. filius Bela filij Beniamin filij Iacob, 1.par.8.a.

Abner, Patris lucerna, vel patris nouale. Nomen principis militiæ Saul, filius Ner patruelis Saul, 1.reg.14.g.

Abobi, Pater incantationis vel abſconſionis. D. Nomen viri, 1.Mach.16.c.

Abra, ancilla vel famula. G. Iudith.8.d.

Abram, pater excelſus. Filius Thare Chaldæus, gen.11.d,

Abraham, pater multitudinis, filius Thare, ſic nominatus à Deo, cùm priùs Abram diceretur, gen.17.a.

Abran, Tranſitus, aut ira, ſiue impregnatio, vel nubes cantici: aut Syriacè, frumentum. nomen ciuitatis, Ioſ.19.b.

Abſalom, pater pacis, ſiue pater conſummationis, ſiue pater retributionis, aut patris pax, ſiue pr̃is cõſummatio, aut patris retributio. Filius Dauid de Mach. 2.reg.3.a: 1.par.3.a.

Abſolomi, Pater pacis, ſiue pater conſummationis, vel retributionis, D. Nomen viri, 1.Mach.11.g.

A C

ACan, tribulatio, vel ſtridor, aut antemurale. Filius Eſer filij Seir Horrhæi, gen.36.c.

Acat ſterilis, ſiue eneruans, aut euellens, vel truncus. filius Ram primogeniti Ieramecl, 1.par.2.d.

Accain, poſſeſſio ſiue emptio, aut nidus. Nomen ciuitatis, Ioſ.15.g.

Accaron, ſterilitas, ſiue eneruatio, aut euulſio, vel truncus. Nomen vrbis, Ier.25.c: Ioſ.13.f: 1.reg.17.g.

Accaronitæ, ſteriles ſiue eneruati, aut euulſi, vel trunci populi, 1.reg.5.d.

Accos, peruerſus aut prauus. Pater Hira, 2.regum 23.d: 1.paralip.11.f.

Accho, compreſſus, vel confractus. Nomen vrbis, Iud.1.f.

Accos, ſpina vel æſtas, aut tędium, ſeu vigilia, vel finis. Nomen viri, 1.par.24.a: 1.Eſd.2.c.

Accub, veſtigium, vel ſupplantatio: aut prauitas, vel calcaneum, ſiue retributio. Filius Elioenai filij Naarię, 1.par.3.d. 9.c: 2.Eſd.8.b.

Achab, frater patris, vel fratris pater, ſiue arula patris. filius Amri regis Iſraël, 3.reg.16.f.

Achad, amphora, vel hydria, aut ſcintilla. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, gen.10.b. quæ nunc dicitur Niſibis.

Achaia, interpretatur dolor, vel triſtitia, G. Gręcię regio & penè inſula, ipſo enim Ægeo & Ionio cingitur æquore: ab Iſthmo incipit, de qua lege Plinium libro 4.cap.5. naturalis hiſtoriæ, Strabonem in 8. Ptolemæű lib.3.cap.15. rom.15. f: 1.cor.16.c.

Achaicus, dolens ſiue triſtis, G. Nomen viri, 1.cor.16.c.

Achan, conterens ſiue conturbans. Filius Charmi filij Zabdi filij Zaræ, Ioſ.7.a: 22.d. qui 1.par.2.a. dicitur Achar.

Achar, conturbans. Filius Charmi filij Zabdi filij Zaræ filij Iudæ, 1.par.2.a. qui Ioſ.7.a. dicitur Acham.

Achaz, apprehendens ſiue poſſidens, aut Videns, filius Ioathan regis Iuda, 4.reg.16.a: 1.paralip.3.c. qui aliàs Eliezer, Luc.3. dicitur.

Achazib, mendax, mendacium, aut ceſſans, ſiue fluens vtrinq;. Nomen vrbis tribus Aſer, Iudic.1.f. quæ Achzib, Ioſ.19.b. dicitur.

Achia, ſiue Achias frater domini, filius Achitob fratris Ichabob, 1.reg.14.a. Filius item Ieramecl filij Eſron, 1.par.2.d.

Achim reſurgens, vel confirmans, aut vindicans, vel frater eorum D.

Achimáas, frater conſilij, vel frater conſiliarius, aut frater ex ligno, pater Achinoam vxoris regis Saul, 1.reg.14.g. Filius item Sadoc ſacerdotis, 2.reg.15.f: 1.par.6.a.

Achiman, frater pręparatus, vel frater dexterę, aut frater quid? Filius Enac, num.13.c.

Achimélech, frater meus rex, aut frater regis, vel conſilij: Nomen viri ſacerdotis, 1.reg.21.a. Itẽ filius Abiathar, 2.reg.8.d qui 1.par.18.d. Abimélech dicitur.

Achimoth, frater mortis, vel frater mortuus, vel frater dierű. Filius Elcana, 1.paral.6.b.

Achinóam, fratris pulchritudo vel iucunditas, aut frater motionis. Nomen vxoris regis Saul, 1.reg.14.g. Vxor itẽ Dauid Iezraelitis, 1.reg.25.g: 1.par.3.a.

Achior, fratris lumen, aut frater ignis. D. dux filiorum Ammon, Iudith 5.a.

Achiram, fratris celſitudo vel elatio, aut fratris dolus vel proiectio, filius Beniamin. num.26.e.

Achiramitæ, Idem. p.n. num.26.e.

Achis, vtriq; eſt, vel ſic eſt. Rex Geth, 1.reg.21.c. Filius Maoch, 1.reg.27.a.

Achiſamec, frater ſuſtentationis vel firmitatis, aut frater coniungens. Pater Ooliab, de tribu Dan, exod.31.a.

Achitob, frater bonitatis. Pater Achias, 1.reg.14.a. Pater Achimelech ſacerdotis, 1.reg.22.b. Pater item Sadoc. 2.reg.8.d. 1.par.6.a.9.c.

Achitophel, frater ruinæ, vel frater defectus, aut frater inſipiditatis, id eſt rei inſulſæ. Conſiliarius regis Dauid, 2.reg.15.b. Pater Eliam, 2.reg.23.d. 1.par.27.d.

Achobor, mus, vel contererís, ſiue comprimẽs puteum. Filius Michai, 4.reg.22.c. Pater item Balanan ſeptimi regis in Edom, gen.36.d.

Achor, turbatio. Vallis in tribu Iuda, Ioſue 15. ad ſeptentrionem Iericho haud procul à Galgal, à tumultu & turbatione Iſraëlitici populi appellationem habẽs, & nõ ob Achan ſacrilego, qui illic lapidatus eſt propter anathematis furtum, Ioſ.7.d.

Achſa, compoſita vel adornata, aut laſciuiens, ſiue confractio vel diruptio velaminis. Filia Caleb, 1.par.2.f. quæ Ioſ.15.d. & Iud.1.c. Axa ſcribitur.

Achſaph, Veneficus ſiue conterens vtrinq;, aut labium vtrique. Nomen vrbis in tribu Aſer, Ioſ.11.a. Hæc Hieronymo Chaſalus dicitur in octauo lapide Diocęſarię ad radicem montis Thabor in campeſtribus ſita.

Achzib, ſiue achziba, mendax ſiue ceſſans, aut fluens vtrique. Nomen ciuitatis i tribu Iudę, Ioſ.15.f: 19.b. in primo capite Michęe, d. legitur, Domos mendacij in deceptionem regibus Iſraël. Vbi legẽdum, Domos achzib in deceptionem ſiue in mendacium regibus Iſraël.

Acron, ſterilitas, ſiue eneruatio, aut euulſio, vel truncus. Nomen loci, Ioſ. 13. a: 19. c.

A D

ADa, Cœtus vel congregatio, ſiue ornata vel teſtificans, aut tranſiens, vel præda: aut Syriacè, ablata. Altera vxor Lamech, gen 4. d. Vxor etiam Eſau, filia Elon, gen. 36. a.

Adad per Aleph, interitus, aut nubes, ſeu vapor, ſeu fons. Nomen viri, 3. reg. 11. c.

Adad per Ain, ſonitus aut clamor, ſiue celeuſma: ſeu mãmilla vel dilectio. filius Badad, rex Edom quartus, gen. 36. d.

Adada, Teſtimonium cœtus vel congregationis, aut teſtimonio ornata, vel teſtis tranſitus, ſiue prædæ eius, genere fœminino, aut prædæ ſuæ prædæ, vel æternitas ſui teſtimonij. Nomen ciuitatis, Ioſ. 15. d.

Adadremmon, Celeuſma mali granati, ſiue altitudinis. Vrbs iuxta Iezrahélem, quæ hodie vocatur Maximianopolis, Zach. 12. d.

Adaia ſiue Adaias, Teſtis domini, ſiue ornatus vel præda domini, aut tranſitus vel æternitas domini. Filius Ethon filij Zamma, 1. par. 6. c: 8. b: 1. Eſd. 10. d. Filius item Ieroham, 1. par. 9. d. Pater Idida matris Ioſiæ, 4. reg. 22. a.

Adalia, Hauriens ſiue paupertas, aut nubes, vel interitus laboris. Filius Aman filij Amadatha, Eſther 9. b.

Adam, Homo, ſiue terrenus, aut ruſus, vel ſanguineus. Nomẽ primi hominis creati à Deo, gen. 1. d. Luc. 3. g. Nomen etiã commune, quo vocauit Deus hominem & mulierem, geneſ. 5. a. Eſt & nomen vrbis, Ioſ. 3. d.

Adama, Terra, aut ruſa, aut ſanguinea. Vrbs Pentapoleos, geneſ. 10. c.

Adami, Homo, vel humanus, ſiue terrenus, aut ruſus, vel ſanguineus, aut nubes vel vapor, ſiue interitus aquarum. Nomen ciuitatis, quæ & Neceb dicitur, Ioſ. 19. c.

Adar, Pulchritudo, ſiue habitaculum, aut generatio. Octauus rex in Edom, gen. 36. d. qui, 1. par. 1. d. dicitur Adad.

Adar-ezer, decor aut pulchritudo auxilij, ſiue habitaculũ, aut generatio auxilij, aut atriũ pulchritudinis, ſiue habitaculi, vel generationis. Fili⁹ Rohob, rex Soba, 2. reg. 8. a: 1. pa. 18. a.

Adarſa, teſtificans ſolem vel ſurdum, aut teſtimonium arãtis D. nomen loci, 1. Mach. 7. f.

Adazer, Teſtis vel teſtimonium auxilij D. Nomen vrbs, 1. Machab. 7. g.

Adbeel, Vapor vel nubes apud Deum, vel cum Deo, ſiue contriſtari faciens Deũ; Filius Iſmahelis, gen. 25. b: 1. par. 1. b.

Addar, ſiue addara, Pallium ſiue potentia, aut magnitudo. Nomen ciuitatis, Ioſ. 15. a. Nomen item menſis, ſiue lunationis duodecimæ, quandoq; integrè, & aliquando pro patre noſtro reſpondẽtis Februario, 1. Eſd. 6. c. Poſtremò filius Balæ filij Beniamin, 1. paral. 8. a.

Addi, Teſtis vel teſtimonium, ſiue ornatus, vel tranſitus, aut præda. Pater Melchi patris Neri, Luc. 3. f.

Addo, Teſtis ſiue ornatus, aut trãſitus, vel præda. Filius Ioach, 1. par. 6. b. Pater item Barachiæ, patris Zachariæ, Zach. 1. a. Nomen prophetæ, 2. par. 9. g. Vide Neh. 12. a.

Addon, Dominus aut baſis, vel Syriacè, auris. Nomen loci, 2. Eſd. 7. f. qui Adon 1. Eſd. 2. c. ſcribitur.

Addus, Nouitas vel menſis, aut trituratio. D. Nomen loci, 1. Mach. 13 b.

Adeodatus, Quod latinum eſt, & in Hebræo dicitur Elhanan, & interpretatur à Deo datus, ſiue gratia Dei, aut miſericordia vel donum Dei. Filius ſaltus, 2. reg. 21. d: 1. par. 20. c.

Adiada, Teſtimonium manus, ſiue teſtimonium teſtimonij, aut præda manus D.

Adiel, Teſtimonium Dei, ſiue ornatus, vel tranſitus Dei, aut præda, vel æternitas Dei. Nomen principis, 1. par. 4. f. Filius Iezra; 1. par. 9. b: 27. c.

Adin, Delicioſus, ſiue voluptuoſus, aut ornatus, vel Syriacè, temporalis, nomen viri, 1. Eſd. 2. a: 8. a.

Adina, idem, filius Siza, 1. paral. 11. g.

Adithaim, Cœtus ſiue congregationes, aut teſtimonia. Nomen vrbis, Ioſ. 15. e.

Adli, teſtis mihi, ſiue ornatus mihi, aut tranſitus, vel præda, vel ęternitas mihi. Nomen viri, 1. par. 27. d.

Admatha, Nubes vel vapor mortis, ſiue interitus mortis, vel terreſtris, aut rubeus Principis nomen, Eſth. 1. c.

Adommin, Terreni vel ruſi, aut ſanguinei. Nomen loci, Ioſ. 15. b: 18. c.

Adon, Dominus aut baſis, vel Syriacè, auris. Nomen loci, 1. Eſd. 2. c. qui Addon 2. Eſd. 7. f. ſcribitur.

Adonai, Beatus Hieronymus, Exod. 6. pro nomine Dei Tetragrammaton, id eſt, quatuor literarum, adonai tranſtulit: in alijs autem locis ſemper interpretatus eſt Dominus. Notandum autem eſt quòd quatuor iſtæ literæ huius nominis, ſcilicet Iehuuah non ſunt compactæ ad hoc, vt ex eis dictio aliqua formetur, & idcirco nomen eſt ineffabile. Licet Hebræis ineffabile dici putem, quòd tunc reuelatum eis non fuerit trinitatis ſacramentum, etſi literis fuerit adumbratũ. Hinc Exod. 5. dicit Deus, Et nomen meum Iehouah non indicaui eis. Quòd ſi in ſyllabas cogeretur, pronunciareturq;, eſſe vel eſſentiam, aut generationem ſignificaret. Nec ignorandum etiam quòd Adonai, domini mei numero multitudinis ſignificat, quando ſcribitur eiſdem literis & punctis quibus pronũtiatur Adonai. Præterea in tranſlatione Chaldaica pro hoc nomine Dei, quod eſt nomen illud Tetragrammaton, ſemper ponitur triplex iod, quod non vacat myſterio.

Adonia ſiue Adonias, Dominatur dominus, aut baſis domini: vel ex Syro & Hebræo, auris domini. filius Dauid ex Aggith. 2. reg. 3. a: 1. par. 3. a.

Adoni-bézec, Domini fulgur, ſiue dominus fulguris, aut dominus in compedibus, Nomen viri, Iud. 1. a.

Adonicam, Dominus ſurrexit, nomen viri, 1. Eſd 2. a.

Adonitam, Dominus excelſus, ſiue dominus celſitudinis, vel elationis. Filius Abda, qui erat ſuper tributa Salomonis, 3. reg. 4.

Adonis in Hebræo eſt Thamuz, id eſt conſumptus, ſiue incendium, Syrum eſt, nomen idoli, Ezech. 8. f.

Adoni-ſedec, Domini iuſtitia, ſiue Dominus iuſtitiæ. Rex Ieruſalem, Ioſ. 10. a.

Ador, Generatio, vel habitatio, aut teſtimoniũ lucis vel ignis, D. nomen loci, 1. Mach. 13. c.

Adoram, Decor eorum, aut laus, vel cõfeſſio ſublimis ſiue clamor excelſus, filius Iectan, gen. 10. d: 1. par. 18. c: 2. par. 10. d.

Adramélech, Pallium regis, ſiue magnitudo vel potentia regis, vel conſilij. filius Sẽnachérib regis, 4. reg. 19. g: Iſa. 37. g. Deus item Sepharuaim, 4. reg. 17. f.

Adria, nomen maris contra Rauennam, quod per oſtia Padi fluuij intratur: ſumpto vocabulo ab Adria proxima ciuitate, quæ idem mari nomen Adriatici dedit. Strabo libro 5. Hoc pelagus Paulus emenſus eſt, act. 27. e.

Adrumetina, In Græco, Adramytena, & interpretatur ſodalitas munda vel terſa. Adrumetũ ſiue Adrumẽtium, ciuitas eſt Myſiæ. Eſt & Adramitis inſula Lyciæ, & Adrumes Adrumetis, ciuitas Aphricæ. Hieronymus autẽ, aut ſi quis alius fuit author, ĩ Catal. locorũ acto. Apoſtolicorũ indicat Adrumetum eſſe ciuitatem in Bazario regione Aphricæ. Plinius Adrumetum vocat neut. gen. act. 27. a.

Adullam teſtimonium, ſiue ornamẽtum illis, aut teſtimoniũ ſiue ornamentum ſuæ miſeriæ, vel tranſitus, aut præda ſuæ miſeriæ. nomen ciuitatis, Ioſ. 12. d. 15. c.

Aduram, Pallium eorum, ſiue potẽtia vel magnitudo eorum, aut vapor excelſus, ſiue nubes excelſa, aut dolor, ſiue interitus ſublimitatis. Nomen viri qui erat ſuper tributa regis Dauid, 2. reg. 20. g: 3. reg. 12. c.

Aduram, in Hebræo Adoraim, Fortitudo vel potentia maris, aut vapor ſiue interitus eleuatus, vel nubes eleuata. nomẽ ciuitatis ædificatæ à Roboam, 2. par. 11. b.

A E

AEn, Oculus ſiue fons. Nomen ciuitatis Ioſ. 15. e. 1. par. 4. f.

Ægyptia, Anguſtians ſiue tribulans, gen. 16. a.

Ægyptij, anguſtiantes ſiue tribulantes, num. 14. b.

Ægyptius, idem ſ. n. exod. 2. b.

Ægyptus, Anguſtiæ ſiue tribulationes. Ægyptus ad Occidentem Iudææ ſita, Aphricæ regio eſt. Plinius tamen libr. 5. ca. 9. natural. hiſt. & Pomponius Mela in primo, Aſiæ attribuunt proximè Africam. Hęc ab Oriente iungit Aſſyriæ & mari rubro, ab Occidente habet Lybiam, atque Cyrenen, à Meridie limitem qui Sienem ab Æthiopia dirimit, atque Oceanum, à Septẽtrione mare magnum, Sinumq; Arabi-

cum & terram ad Syriam vſque, irrigatur Nilo. authores ſunt Ioſephus lib.5.11. de bel. Iud. Egeſippus lib. 4. Inferiorem eius partem Nilus dextra lęuaque diuiſus amplexu ſno, determinat. Ideoque inſulam quidam dixerunt Ægyptum, ita ſe findente Nilo, vt triquetram terrę figuram efficiat. Ideo multi Græcæ literæ delta vocabulo Deltam appellauere Ægyptum. ita Plinius libro 4. cap.5. & Strabo libro 17. Ptolom. libro 5. cap.6, Ammia. Marcel. libro 22. Oppida Inſignia, Saijs, Mēphis, Siene, Bubaſtis, Elephantis, Thebe, Alexandria, Peluſinm: teſtis Mela in 1. Canopus, Bolbis, Sebennis, Pathmis, Mendes, Tauis, Vide Raph. Vola libro 12. Geog. Nō eſt autem negligendum Ægyptum prophetis appellatam Miſraim à Meſraim filio Cham, eiuſdem appellationis. Ioſeph lib.1.cap.11. antiquit. Iudaic. Meſrim & Meſraim nominatam refert. Hæc quondam Aeria dicta eſt, velut Euſebius, in Chronicis annotauit. Adde qđ pſalmo 78. & 105. dicitur Ægyptus Cham, quòd eius filius Meſraim occupauerit Ægyptum.

Ælam. adoleſcens vel virgo, m.g. ſiue occultus, aut ſeculum. filius Sem gen.10.c. filius item Seſac, 1.par.8.e: 1.Eſd.2.a. Eſt & nomen regionis, Media, aliàs, ſiue Bactriana, dicta. Iſ.11.c. A quo Ælemitæ, principes Perſidis.

Ælamitæ, idem. p.n. gen.14.a: act.2.b.

Æneas, Laudatus. G. nomen viri, act. 9.f.

Ænon, vide Enon.

Æthiopia, in Hebræo dicitur Cus, & interpretatur nigra vel nigredo. Æthiopiæ autem græcè ardorem ſiue incendium ſignificat. Æthiopum regio ab Indo flumine cōſurgens, iuxta Ægyptum, inter Nilum & Oceanum, & in Meridie ſub ipſa ſolis vicinitate iacet. Gens ipſa vniuerſa primùm Etheria appellata eſt: deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Æthiopiæ, Æthiopia: author eſt Plin. hiſtorię mundi lib.6.cap.30. Multa de hac congeſſit Raphael Volat. lib.12. Geographiæ, quem conſule. Similiter Ptolemęum lib.4. cap.7. Plinium in 5.cap.8. vbi quoq; de duabus Æthiopijs clariſſimè legis. Ezech.29.& 30. Amos 9. Nah.3. Soph.2. Iſaiæ 11.c.

Æthiops, Hebraicè Cuſi, id eſt, niger. Æthiops Græcè, ardens ſiue incenſus, act.8.c: 2.paral.4.a.

Æthiopes, idem. p.n. 2.paral.12.a.

Æthiopes, pſal.71.b: 73.b. In Hebræo eſt Sijm, & interpretatur ſiccitates, aut naues, ſiue trieres, ſiue dæmones.

Æthiopiſſa, in Hebræo dicitur Cuſith, & interpretatur nigra. Græcè verò Æthiopiſſa, ardentem vel incenſum ſignificat, num.12.a.

A G

Agabus, Locuſta vel feſtiuitas patris. D. nomen prophetæ, act.11.d.21.b.

Agag, Tectum, vel ſolarium, quòd ſcilicet eſt in ſuperiori parte domus. Nomen regis Amalec, 1.reg.15.b. Eſth.3.a.

Agagites, idem de ſtirpe Agag, Eſt.3.a.

Agar, aduena ſiue peregrina, aut ruminans, vel timens, ancilla Abraham, gen.16.a.

Agarai, aduena ſiue peregrinus, aut ruminans, vel timens. Nomen viri, 1.par.11.g.

Agareni, idem, nomen populi, 1.paral.5.b.

Agarenus, idem, 1.paral.27.d.

Age, Vallis ſiue profunditas. Pater Semma, 2.reg.23.b.

Aggæus, Feſtiuus ſiue ſolennis, vel gyrans. nomen prophetę, Agg.1.a. Heb. Aggæus.

Aggi, idem, filius Gad filij Iacob, gen.46.b. Heb. Haggi.

Aggitæ, feſtiuitates vel ſolennitates, vel gyrantes, num.26.b. familiæ nomen, ab Aggi filio Gad.

Aggith, feſtiua vel ſolennis, vel gyrans. Mater Adoniæ filij Dauid, 2.reg.3.a, 1.par.3.a, Heb. Haggith.

Agrippa, Latinum eſt, dictum ab eo quòd ægros, id eſt difficiles partus faciat: vel dicitur ille qui in naſcendo priùs emittit pedes. Filius Herodis Agrippæ illius inter Herodes tertij. qui occidit Iacobum, & in carcerem coniecit Petrum, Act.12.c.

A H

Ahalab, fratres cordis ſiue lacteus, vel lactans, aut adeps. Nomen vrbis, Iud.1.f.

Ahara, frater redolens, aut pratum odoris, filius Beniamin, 1.par.8.a, qui gen. 46.c. Gera dicitur.

Ahareel, Alter exercitus, ſiue nouiſſimus exercitus, aut alter dolor, ſiue nouiſſimus dolor, aut ouis fratris, filius Arum, 1.paralip.4.b.

Ahaſbai, confidens in me, vel frater circūdans, aut ex Hebręo & Syro, frater ſenectutis, filius Machati, 2.reg.23.d.

Ahaſthari, Curſor, vel veredarius, ſiue feſtinatio turturis, aut feſtinatio exploratoris, ſiue frater qui explorat, vel ex Syro & Hebræo, princeps turturis, vel princeps explorationis. Filius Aſhur, ex Maara, 1.paral.4.a.

Ahaua, Eſſentia ſiue generatio, fluuij nomen, 1.Eſd.8.f.

Ahas apprehendens ſiue poſſidens, aut videns, filius Micha filij a Meribbaal, 1.paral.8.d.

Ahazi, Videns, ſiue apprehendens. Nomen viri, Nehemiæ 11. b.

Aher, alter ſiue poſterior, aut nouiſſimus. Nomen viri, 1.paralip.7.c.

Ahi, frater meus, vel fratres mei, filius Somer, filij Heber filij Bariæ, 1.paral.7.g.

Ahia ſiue ahias, frater domini, filius Siſa, princeps exercitus Salomonis, 3.reg.4.a: 1.paral.11.g. Pater Baaſa, 4.reg.9.b. fuit & propheta quidam Silonites, 3.reg.13.c.

Ahiam frater matris, aut frater gentis. filius Sarar, 2.reg.23.d. qui 1.par.11.g. dicitur filius Sachar.

Ahicam, frater reſurgens, vel frater vindicans, filius Saphan, 4.reg.22.e.

Ahiezer frater adiutorij, vel fratris adiutoriū, aut fratris atriū, filius Ammiſaddai, princeps tribus ſuæ Dan, num.1.a: 2.d: 7.e: 10.c. & 1.paral.12.a.

Ahilud frater natus, vel frater genitus. Pater Ioſaphat filius qui erat à commentarijs Dauid, 2.reg.8.d.

Ahiman frater præparatus, ſiue dexteræ, aut frater meus quid? Nomen viri, 1.paral.9.c: 18.d. filius Enac, Ioſ.15.c: Iudicum 1.b.

Abi-melech, frater meus rex, vel frater regis ſiue conſilij. Nomen viri de filijs Ithamar, 1.par.24.a.

Ahin, frater viui, vel fratres, filius Semidæ filij Galaad. 1.paralip.7.d: Hebr. Ahian.

Ahinadab, frater ſpontaneus, aut frater vouentis vel voti, ſiue frater principis, filius Addo, 3.reg.4.b.

Ahio, frater eius, vel fratres eius, filius Abigabaon, 1.par.8.c. filius item Iehiel, 1.paralip.9.f. filius Abinadab, 2.reg.6.a: 1.paralip.8.b.

Ahion, Intuitus aut fons, vel oculus, Nomen vrbis, 3 re.15.d. 4. reg.15.f: 2.paral.16.b.

Ahira, frater iniquitatis, ſiue frater ſocij, aut frater paſtoris, vel fratrem confringens, filius Enan, princeps tribus ſuæ Nephthali, num.1.b.

Ahiud, frater laudis vel confeſſionis, filius Salomi, princeps tribus Aſer. num.34.d.

Ahihud, frater vnitatis, ſiue frater acuminis, aut frater ænigmatis vel gaudij, nomen viri, 1.par.8.a.

Ahiſar frater principis, ſiue frater directionis vel cantici, aut frater inſidians. Præpoſitus domus Salomonis, 3.reg.4.a.

Ahiſahar, frater aurorę, ſiue frater matutinus, aut frater niger vel nigredinis, filius Balam, filij Iahiel, filij Beniamin, 1.paralip.7.c.

Ahobban, frater filij, vel fratris filius, ſiue frater intelligentię, aut frater ædificans, vel abſconditus. filius Abiſur filij Semei filij Onam, 1.paral.2.d.

Ahod, laudans ſiue confitens, filius Simeonis filij Iacob, geneſ.46.b. Heb. Obad, qui 1.par.4.d. dicitur Iarib.

Ahod, idem, filius Balan filij Iadihel filij Beniamin, 1.par.7.c.

Ahod, vnitas ſiue gaudium, aut ænigma, vel acumen. Nomen viri, 1.paralip.8.a.

Ahoe, Tribulus vel ſpina, ſiue fraternitas, aut hamus, filius Bela filij Beniamin filij Iacob, 1.paral.8.a.

Ahuhites, frater viuus, aut tribulus vel ſpina mea, 2.reg.23.b. 1.paralip.27.a.

Ahumai, pratum aquarum, vel frater aquarum, filius Iahath filij Subal, 1.par.4.a.

A I

Aia, per Aleph, Vultus vel heu, ſiue vbi eſt aut inſula ei⁹. filius Sebeon filij Seir Horræi, gen.36.e: 1.par.1.e. Item pater Reſpha, concubinæ Saulis, 2.reg.3.b: 21.b.

Ais per ain, aceruus, ciuitas tribus Ephráim, 1. paralipom. 7. f.

Aialon, Ilex vel quercus, aut fortitudo, ſiue ceruus, nomen ciuitatis conſtructæ à Roboam, 2. par. 11. b: 1. par. 8. b: 2. par. 28. c: Vallis nomen, ioſ. 10. c: iud. 1. g: Ciuitas de tribu Dan data Leuitis, ioſ. 21. b: Ciuitas refugij, 1. par 6. f: Filius Sellum filij Sadoc, 1. par. 6. a: Filius Amaſai filij Bori, 1. par. 6. d. Fuit & altera ciuitas in tribu Zabulon, vt iudicum 12. d: legimus iuxta Hebræum, Mortuusq́; eſt ac ſepultus in Aialon in terra Zabulon.

Aiath, Horū, ſiue coaceruatio. Eſt ea vrbs quæ Hebræis vocatur Hai. Meminit Iſaias cap. 10 g: per quam Sennacherib tranſijt oppugnaturus Ieruſalē, Neh 7. fit eiuſdē mentio.

Aila, vrbs quæ Elath dicitur. Vide Elath.

Ailam, Occultus, aut iuuenis, vel ſeculum, filius Seſac, 1. paralip. 8. c.

Ailath ſiue Ailuth, Ilices, vel quercus, aut ceruæ, vel fortitudines. Nomen ciuitatis ab Ozia ædificatæ, 3. reg. 9. d: 2. paral. 8. d: 26. a.

Ain, Oculus ſiue fons. Ciuitas eſt in termino Iudæ ad Orientem: num. 34. quam tribus Iuda atque Simeonis ſorte accepit, ioſ. 15. & 19. a: 1. par. 5: quæ deinceps Leuitis eſt tradita, ioſ. 21. b. Iuxta hanc Saul produxit exercitum contra Philiſthijm, 3. reg. 29. Hieronymo Bedhennim dicta.

A L

ALámath ſiue Alámeth, Occultatio ſiue iuuētus, aut ſecula: vel ſup mortē. Filius Becor filij Beniamin filij Iacob, 1. par. 7. b: filius item Iare, 1. par. 8. d: 9. f. Vide Almath.

Alcimus fortis, G. Nomen ſacerdotis impij, 1. Mach. 7 a.

Alexander adiutor virorum, vel auxiliator virilis, vel fortiſſimus. G. Nomen regis Macedonum, 1. Mach. 1. a. Item alius de quo Mar. 15. c. Fuit & vir quidam qui receſſit à fide, quē Paulus ſatanæ tradit, 1. Tim. 1. d.

Alexandria, Hebraicè dicitur No, & interpretatur crudum ſiue irritatio, aut prohibitio. At Alexandria Græcè, Latinè dicitur Adiutorium virorum, ſiue auxiliū virile vel fortiſſimum, Ierem. 46. f. inter Ægyptum, Africam & mare quaſi clauſtrum poſita, ab Alexandro magno condita in parte Africæ, teſte Plinio lib. 5. cap. 10.

Alexandrini, adiutores virorum ſiue auxiliatores viriles, vel fortiſſimi. G. act. 6. c.

Alexandrinus, idem G. act. 18. f: 27. a.

Alian, folia vel excelſus, filius Sobal, 1. par. 1. c. qui geneſ. 36. c. Aluan dicitur.

Alicarnaſſum, Caput maritimæ habitationis G.

Alicarnaſſus, idem G. Nomen loci, 1. Mach. 15. d.

Alimis, Veſtibulum vel porticus, aut fortitudo D. Nomen ciuitatis, 1. Mach. 5. c.

Allon, Quercus vel fortis. Pater Sephei patris Ziza, 1. paralip. 4. f.

Almath, occultatio ſiue iuuentus, aut ſecula, vel ſuper mortē. Nomen ciuitatis, 1. par. 6. c. Filius item Bechor filij Beniamin, 1. par. 7. b. Alémeth, Vide Alámath.

Almon, occultum aut iuuentus, vel ſeculum ipſius, Ciuitas tribus Beniamin, ioſ. 21. b.

Aloes, Incantator aut tacens. Nomen viri, 2. Eſd. 3. c.

Alphæus, Milleſimus vel doctus, aut dux, D. Pater Iacobi apoſtoli, Matth. 10. a: Marc. 2. b: Luc. 6. c.

Alua aſcenſus eius, ſiue præuaricatio ipſius. Ciuitas Idumęorum, geneſ. 36. d.

Aluan, Superior vel excelſus: aut Syriacè peruerſus, filius Sobal; geneſ. 36. c.

Alus commiſtio ſiue conſperſio, Nomen loci, ad quem deſcenderunt filij Iſraël à Daphca, aſcendentes in terrā Chanáan, num. 33. b.

A M

AMaad, Populus teſtimonij, aut populi trāſitus: vel præda, ſiue populus ęternitatis. Ciuitas trib9 Aſer, ioſ. 19. b.

Amadathi cōturbans legem, vel menſura, Heb. Ammadatha, Pater Aman, Eſther 3. a.

Amal, Labor aut iniquitas. Filius Helem, 1. paral. 7. g.

Amalec, Populus lambens: vel ex Hebræo & Syro, populus percutiens. Filius Eliphaz ex Thamna cōcubina, gene. 36. b. à quo Amalecitæ.

Amalecitæ, Populi lambentes, vel ex Hebræo & Syro, populi percutientes. Nomen populi, gen. 14. a: 1. reg. 30. a.

Amalecites, idem. ſ. n. 1. reg 27. e.

Amam, Mater ſiue timor eorum, aut vlna ſiue cubitus eorū. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15 d.

Aman, Conturbans aut tumultuans, ſiue præparans. Nomen principis, Eſth. 3. a.

Amana, fides ſiue veritas, aut credulitas, vel nutrix. Fluuius Damaſci, qui & Abana dicitur, 4. reg. 5. d. Eſt & mons Ciliciæ qui & Amanus dicitur, in quo oppidum Bonitę eſt. hic à Syris (vt Plinius inquit lib. 5. cap. 22.) Ciliciam ſeparat. Huius mentio fit Cant. 4. c.

Amaria ſiue Amarias, dicit Dominus, aut celſitudo Domini: vel ex Syro & Hebræo, Agnus Dñi. Pater Godoliæ patris Chuſi patris Sophoniæ prophetæ. Soph. 1. a. filius item Meraioth filij Zarai, 1. paral 6. a: 2. paral. 31. c.

Amaſa, Populus parcens ſiue populum tollens, vel populum eleuans. filius Abigail ſororis Dauid, cuius Amaſæ pater, Iether dicebatur, 2. reg. 17. f: 1. paral. 2. b. filius item Hadali, 2. paral. 28. b.

Amaſai, per aleph in prima, fortis vel robuſtus, filius Bani filij Somer, 1. paral. 6. d.

Amaſai per ain in prima. populi munus vel cum munere. Filius Elcana filij Ioël filij Azariæ, 1. paral. 6. e: 12. c: 15. c. Pater item Mahath, 2. paral. 29. d.

Amaſia ſiue Amaſias, fortitudo Domini. Pater Ioſa principis, 1. par. 4. f. Filius Elciæ filij Amaſai, 1. par. 6. d. Nomen item ſacerdotis, Amos 7. c. Denique rex Iuda, filius Ioas filij Ochoziæ filij Ioram filij Achab, 4. reg. 14. a: 2. par. 3. c.

Amaſias onus Domini, filius Zechri, 2. par. 17. d.

Amaſſai, Populi conculcatio, Nomen viri, 2. Eſd. 11. b.

Amathi, verax ſiue timens, aut cubitus vel famulatus. Pater Ionæ prophetæ, 4. reg. 14. f.

Amathitis, Idem d.

Amélech rex ſiue cōſolatius Pater Ioas, 3. reg. 22. d: 2. par. 18. f. Fuit & alter quidam, de quo Ieremiæ 36. f: 38. b.

Amen, fiat, efficiatur, vel firmum ſit, deutero. 27. c. 1. corinth. 14. g.

Ami, Mater aut timor, ſiue cubitus; vel Syriacè, gens. Nomen viri, 1. Eſdr. 2. e.

Aminadab, Populus ſpontaneus, ſiue populus vouēs, aut populi princeps. Filius Ram filij Eſron filij Phares. 1. par. 2. b. Pater itē Nahaſſon principis tribus Iuda, nu. 1. a: 1. par. 2. b. Ruth 4. d.

Amital, Calor roris, aut indignatio roris, vel ex Hebræo & Syro, caloris ſui vmbra. Mater Ioachaz filij Ioſiæ, 4. reg. 23. f. Mater item Sedeciæ fratris Ioachaz, 4. reg. 24. d.

Amizadab populi dos vel dotatio. Nomen viri, 1. paralipom. 27. a.

Amma, Obſcurata ſiue cooperta, aut populus eius, ſiue cum ea. Ciuitas in tribu Aſer, ioſ. 19. b.

Ammanitæ, Populares.

Ammanites, Idem. ſ. n. 2. Eſd. 1. b: 2. Mach. 5. a.

Ammanitis, Popularis ſ. g: 3. reg. 14. ſ.

Ammath, ciuitas quæ & Emath. Vide Emath, ioſ. 19. c.

Ammaum, Populus abiectus, ſiue populus obſcuratus, D. nomen ciuitatis, 1. Mach. 9. e.

Ammiel, Populus Dei, ſiue mecum Deus. Pater Bethſua matris Salomonis, 1. par. 3 b. quæ & Bethſabee dicta eſt. Filius item Gamalli, nu. 13. a. Pater Machir de Lodabar, 2. reg. 9. a. 1. paral. 26. a.

Ammiſaddai, Populus omnipotentis, ſiue mecum omnipotens, aut mecum deuaſtator. Pater Alnezer principis tribus Dan, num. 1. a.

Ammiud, Populus laudis vel confeſſionis, ſiue mecum laus vel confeſſio, Pater Eliſama principis tribus Ephráim, num. 1. a pater item Samuil principis tribus Simeon nu. 34. d. pater item Tholomai, 2. reg. 13. g: 1. par. 9. a.

Ammiur, populus libertatis vel foraminis, ſiue populus albedinis.

Ammon, Populus eius, Viri nomen, 1. regum. 11. c: & 14. g. Iſaiæ 11. d.

Ammon, in 19. geneſeos, legendum Ben-ammi, quod interpretatur, filius populi mei, Filius Lot ex filia ſua minore.

Ammoni, Popularis, Ciuitatis nomen, 2.reg.23.d.

Ammonitæ, Idem. p.n.

Ammonitæ, 2.paral.26.a. vbi dicitur, Et contra Ammonitas, interpretatur habitacula, ſiue afflicti, aut delinquentes, vel reſpondentes, Heb. Meonitę.

Ammonites, Popularis.

Ammonitides, Populares, f. g. 3.reg.11.a.

Ammonitis, Popularis. f.g. 2.paral. 24.g.

Amnon, Fidelis aut verax, ſiue nutritius, vel pędagogus, aut matris filius. Primogenitus Dauid, ex Achinóam vxore, 2.reg.3.a: 1.Par.3.a. Filius Simonis, 1.par.4.e.

Amoc, Vallis aut profunditas. nomen viri. 2.Eſdr.12.a.

Amon, fidelis aut verax, ſeu artifex, vel nutritius, aut pædagogus. Filius Manaſſe, rex Iuda, 4.reg.21.d: 1.par.3.c: 2. paral. 33.d. Ier.1.a: 25.a. Soph.1.a. Mat.1.b. Princeps itē Samariæ ciuitatis, 3.regum 22.d. 2.paralip.18.f. Tertius quidam, de quo Nehem.7.f.

Amona, Numerans ſiue præparans, aut multitudo eius, ſiue tumultus eius, vel Syriacè, veritas. Vrbs in terra Iſraël verſus mare mortuum, quod eſt in parte orientali Iudææ, iuxta quam Gog ſepultùs iacet, Ezech.39.d.

Amorrhæi, amari, aut rebelles, vel loquaces. nomen populi trans Iordanem habitantis ad Orientem Iudæę, gen.15.d.

Amorrhæus, Idem, ſ.n. Filius Chanaán, gen.10.c.

Amos per aleph in principio, fortis vel robuſtus. pater Iſaiæ prophetæ, Iſa.1.a.

Amos per ain in principio, Oneratus, vel onerans. Propheta vnus ex duodecim, Amos 1.a.

Amnſa, Iurgium, vel adinuentio, ſiue azymum, aut compreſſio, nomen ciuitatis, Ioſ.18.d.

Amphipolis. Vallata vel circundata ciuitas. G. Ciuitas Macedoniæ, per quam etiam Paulus profectus eſt: de qua Volaterranus lib.8. Geographiæ, primùm Nouennię appellata. Stephanus Gradennam & Ariadraonū antiquitus vocatam dicit. Alia eiuſdem nominis in Syria apud Euphrátem à Seleuco condita, quam Turmedam Syri vocant. Hæc Raphael Volater. lib.8. titulo de Macedonia, act. 17.a.

Ampliatus, Latinum eſt, à verbo amplio amplias. Paulo amiciſſimus hic fuit, rom.16.b.

Amram, Populus excelſus, vel manipulus eorum, aut cum excelſo, filius Caath, filij Leui, exod.6 et 1.par.6.a: 23.b.

Amaritæ, idem. p.n. 1.par.26.c.

Amri per aleph, amarus, vel loquens, ſiue exaltatio, aut Syriacè, aries. Pater Zacchur, Nehem.3.a.

Amri per ain, manipulus, vel dominium, ſiue populus rebellis vel amarus. Princeps militiæ ſuper Iſraël, rex tandem conſtitutus, 3.reg.16.d. Pater Athaliæ matris Ochoziæ filij Ioram, 4.reg.8.g. Filius Bechur filij Beniamin filij Iacob, 1.paral.7.b.

Amraphel, loquens ruinam, aut loquens occultum, vel loquens iudicium. Rex Sennaar, gen.14.a.

Amſi, fortis vel robuſtus, nomen viri, 2.Eſd.11.b.

Amthar, Species, ſiue forma, vel figuratus, vel depictus, ſiue mortem maledicens. nomen loci, Ioſ.19.a.

A N

ANa, reſpondens vel cantans, ſiue affligens, vel pauper. Pater Oolibama vxoris Eſau, gen.36.a. Filius item Sebeon filij Seir Horrhęi. gen.36.c: 1.paral.1.c.

Ana, commotio vel motus. nomen idoli, 4.regum 18.g: 19.c. Iſa.37.c.

Anab, Vua: aut Syriacè, nodus. Nomen ciuitatis ſiue montis, Ioſ.11.d: 15.f.

Anaharath, ariditas aut incenſio, vel ira, ſiue hinnitus, aut raucedo, vel Syriacè, ſuffocatio. Ciuitas in tribu Iſſachar, Ioſ.19.b.

Anamélech, reſponſio aut canticum regis, ſiue afflictio vel paupertas regis vel cōſiliarij, Deus Sepharuaim, 4.reg.17.f

Anamim, fons ſiue oculus aquarum, aut reſpōſio vel afflictio, ſeu canticum aquarum Filius Meſraim, gen.10.b.

Anan, nubes ſiue augurium, aut diuinatio, nomen viri. Nehem.10.a.

Anani, nubes, ſiue auguratio, aut diuinatio, filius Elioenai, filij Naariæ, 1.paral.3.d.

Anania, ſiue Ananias. Nubes Domini, aut diuinatio domini. Nomen vnius ducis regis Ozię, 2.par.26.b. nomen etiā ciuitatis, in qua filij Beniamin habitarūt poſt Babylonicā captiuitatē, 2.Eſd.11.d. nomen item viri cuiuſdā, de quo acto.5.a

Anath, reſponſio ſiue canticum, aut afflictio, ſiue paupertas. Pater Samgar iudicis Iſraël, Iud.3.d.

Anathoth, Idem p. n. Ciuitas quæ tribus miliaribus diſtat à Ieruſalem, iſa.10.g. ioſ.21.b. Item filius Bechor filij Beniamin filij Iacob, 1.par.7.c.

Anathothia, Reſponſiones vel cantica domini, aut afflictiones, vel inopiæ domini. filius Seſac, 1.par.8.c.

Anathothites, reſponſio, ſiue canticum, aut afflictio, ſiue paupertas, Ier.29.f.

Andreas, Virilis vel fortiſſimus. G. nomen apoſtoli, Matt.4. c.10.a. qui ante vocationem ſuam diſcipulus erat Iohannis Baptiſtæ, Iohan.1.f.

Andronicus, Vir victorioſus, G. nomen viri, 2.Machab.4.c. Rom.16.a.

Anem, reſponſio aut canticum eorum: ſiue afflictio, vel paupertas eorum, aut Syriacè, ouis eorum. nomen ciuitatis, 1.paralip.6.g.

Aner, reſponſio aut canticum lucernæ: ſiue affligens lucernam. Frater Mambræ, geneſ.14.b. nomen item ciuitatis in tribu Manaſſe, 1.par.6.f.

Ange, Gratiæ ſiue miſericordiæ vallis, D.

Ani, reſpōſio ſiue canticum, ſiue afflictus vel pauper, nomen ſacerdotis, 1.par.15.b.

Ania, Reſponſio aut canticum domini, ſiue afflictus vel pauper domini. nomen viri, 2.Eſd.8.a.

Aniam, Ego populi, ſiue nauis populi, aut dolor, ſiue fortitudo populi. Filius Samidæ filij Galaad filij Machir filij Manaſſe, 1.par.7.d.

Anim, Reſpondentes ſiue cantantes, aut afflicti ſiue pauperes, nomen ciuitatis, ioſ.15.f.

Anna, Gratioſa ſiue miſericors, aut requieſcens, vel donans. Altera vxor Elcanæ, 1.reg.1.a. Heb. Hanna, nomen itē propheteſſæ cuiuſdam filiæ Phanuel de qua Luc.2.e.

Annas, Affligens, vel humilians, aut reſpondens, D. Nomen pontificis Iudæorum ſoceri Caiphæ etiam pontificis, Iohan.18.c: Luc.3.a: act.4.a.

Anub, Vuæ, aut Syriacè, nodus. Filius Cos, 1.par.4.b.

Antilibanus, Excelſus mons ad ſeptentrionem Iudææ ex aduerſo Libani, de quo Plin. lib.5. cap.20. à quo omnis regio ſupra Libanū ad orientalem plagā reſpiciens, Antilibanus appellatur, circa regionem Damaſci quæ cecidit in ſortem tribus Manaſſe: quibuſdam videtur non eſſe montem proprium à Libano, ſed iugum aut cornu in occaſum Brumalem protenſum, iunctum huic circa Cæſaream Philippi, tanta verò magnitudine, vt mons proprius iuſtè appellari poſſit.

Antiochia, Pro vehiculo vel curru, id eſt loco currus, ſiue cōtra vehiculum vel currum. G. Antiochiæ, duæ ſunt clariſſimæ ciuitates, altera Syriæ Cœles, alias Emath, Zach.9.a. dicta: in hac diſcipuli primùm cœperūt dici Chriſtiani, act. 11. in qua Barnabas & Paulus ſunt ordinati, act.3. De hac multa Procopius lib.1. de bello Perſico, Strabo in 15. Altera Piſidię prouinciæ, de qua Plin. in 5. capit.27. Strabo lib.12. in hac Paulus & Barnabas prædicarunt, act.13. gal.2.

Antiocheni, idem, p.n.G.

Antiochenus, Idem, ſ.n. G. act.6.b.

Antiochus, idem quod Antiochia, G.

Antipas, Pro patre, vel contra omnes, G. apoc.2.d.

Antipater, Pro patre, vel contra patrem, G. Filius Iaſonis, 1.Mach.12.c.

Antipatris, Paleſthinæ ciuitas nunc diruta, quam Herodes rex Iudææ, ex patris ſui Antipatris nomine vocauerat. De hac Raphael Volater. lib.11. Geographiæ. ad hanc Paulus ductus eſt captiuus, act.23.g.

A O

AOd, Laudans ſiue confitens. Filius Gera filij Iemini, iudicum 3. b.

A P

APamea, ſiue Apamia, Expellens vel abigens, G.

Apedno, ornamentum eius, ſiue ira iudicij eius. Nomen loci, Dan.11.g.

Apelles,

Apelles, Expellens, vel abigens G. Vir commendatus à Paulo, Rom.16.b.

Aphara, Vacca ſiue frugiſera, aut accreſcens, ſiue irritans, Vrbs tribus Beniamin, Ioſ.18.d.

Apharſatachæi, diuidentes ſiue dilacerantes pauones. populi nomen, 1.Eſdr.4.b.

Apharſachæi, Diuidentes ſiue dilacerantes, 1.Eſd.5.b.6.b.

Apharſæi, Idem, Populi, 1.Eſd.4.d.

Aphec, ſiue apheca, Pelagus vel fortitudo aut vigor, vel Syriacè, exitus. Vrbs in tribu Iuda, Ioſ.12.d. Terminus Amorrhęorũ ſupra Iordanem in ſorte tribus Ruben, Ioſ.13.f. Hieronymo in locis Hebraicis vſque ad ſuam ætatẽ, Caſtellum grãde Apheca nomine, iuxta oppidũ Palæſthinæ. Vrbs prętereà in tribu Aſer, Ioſ.19.b. Iudic.1.f. iuxta vicum Eſrom ciuitatis Iezrael, vbi dimicauit Saul in ſorte Aſer, & vbi Philiſthijm contra Iſraël poſuerunt caſtra, 1.reg.4.a. & 29.a. eo loco Bennadab rex Syriæ vincitur, 3.reg.20.d.

Aphia, Flans, vel exufflans, ſiue loquens, aut illaqueans, Filius viri gemini, 1.reg.9.a.

Aphrica, iuxta Geographos, maximè Plinium in prologo tertij, tertia orbis pars eſt inter Aſiam & Europam ad Auſtrũ ſita, incipiens ab Ægypto, & in Gaditano freto deſinit, in qua populi habitant Mauri, Getuli, Numidæ, Garamantes, & Carthago vrbs. Mare quo cingitur Aphrica, à Septentrione Lybicum, à meridie Æthiopicum, ab Occidente Atlanticum dicimus. Teſtis Pompo. Mela libro 2. vide Pliniũ lib.5.cap.4.hiſtoriæ mundi. Strabo lib.2.geographiæ. Hæc Aphrica eadem quoque Lybia dicitur Plinio teſte in prologo quinti. Cuius regionis Nahum 3. fit mentio, & alibi ſæpe in ſcripturis.

Aphrica, Iſa.66.f. In Hebræo dicitur Pul, & interpretatur caſus vel ruina, aut faba.

Aphrica, Nahum 3. in Hebræo eſt Put, & interpretatur craſſa vel pinguis Syrum eſt.

Aphſes, Comminuens vel eripiens, aut aperiens, aut deſtruẽs, Nomen viri, 1.par.24.b.

Apocalypſis, Reuelatio. G. apoc.1.a.

Apollo, Perdens vel deſtruens. G. Vir quidam Alexandrinus, act.18.f.

Apollophanes, Perditionem vel deſtructionem oſtendens, G. Nomen viri, 2.Mach.12.g.

Apollonia, Perditio, vel deſtructio. G. Ciuitas Macedoniæ, per quam Paulus profectus eſt, act.17.a. Achedoro tantùm fluuio à Theſſalonica diuiſa, Volater. lib.8. geograph. Eſt & altera in prouincia Aphricæ quæ dicitur Pentapolis.

Apollonius, Perdens vel deſtruens, G. nomen viri quem occidit Iudas Machabæus, 1.Mach.3.a.

Apollyon, Exterminans, vel perdens, aut deſtruens, G. apocalyp.9.c.

Apoſtolus, Miſſus, G. Sic vocauit illos Chriſtus quos miſit ad prædicandum euangelium ſuum, Luc.6.c.

Apphàim, Vultus vel facies, aut furores, ſiue nares vel piſtores. Filius Nadab filij Semei filij Onam, 1.paral.2.d.

Apphia, Producens vel pullulans, G. Nomen fœminæ, ad Philem.a.

Apphus, Indignationis conſilium, aut volans conſilium, vel ſcrutator. D. Filius Mathathiæ filij Iohannis, 1.Mach.2.a.

Appij forum, Hieronymus putat fuiſſe nomen fori Romani ab Appio quodam conſule appellatũ: à quo & via Appia cognominata fuerit: verùm Appij forum oppidum fuit longiùs à Roma quàm Aricia diſtans: quod Horatius lib.1. Serm. Saty.5. oſtendit his verbis:

Egreſſum magna me excepit Aricia Roma
Hoſpitio modico, rethor comes Heliodorus,
Græcorum linguæ doctiſſimus, inde forum Appi
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.

Ad hanc vrbẽ Paulus venit, cũ duceretur Romam, act.28.d.

A Q

AQuæductus, Heb. Amma, Collis in tribu Beniamin, Iuxta Giah & Gabaon, vbi Aſael frater Ioab confoſſus fuit ab Abner, 2.reg.2.f.

Aquila, Latinum eſt, Vir Iudæus ex Ponto, act.18.a.

A R

AR, Suſcitatio, ſiue vigilia, aut euacuatio, vel denudatio, ſeu ciuitas, aut æmulus. Principalis vrbs Moabitarum; ad Arnon ſita, deut.2.b.d.f. Iſa.15.a. num.21.d.& b.

Biblia.

Ara, Mons aut prægnans, ſiue demonſtratio. Vrbs Aſſyriorũ, cuius meminit liber primus Paralip.5.d. Hieronymus in quæſt. Heb. ipſam regis eſſe ſcribit Medorum ciuitatem, de qua Tobiæ 1.

Ara, Maledicens aut videns. Filius Iether. 1.par.7.g.

Araas, Ira vel calor confidentiæ, ſiue protectionis. Pater Thecue patris Sellum mariti Oldæ pphetidis, 4.reg.22.c. Heb. Hatchas, qui 2.paral.34.c. dicitur Haſra.

Araba, Inſidians, vel multiplicans, aut feneſtra ſiue locuſta, Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.f.

Araba, Idem. D. nomen viri, 1.Machab.15.d.

Arabathane, Inſidiatio fortis, aut feneſtræ vel locuſtæ fortitudo, vel donum: aut multiplicatio fortitudinis vel doni, D. Nomen ciuitatis, 1.Mach.5.a.

Arabes, Veſpertini, aut fideiuſſores, ſiue ſuaues, aut cãpeſtres vel corui, aut ſalices, vel miſtiones, 2.paral.26.a.

Arabes, pſalm.71. In Hebræo eſt Saba, id eſt conuerſio ſiue captiuitas, aut canities, vel ſeſſio, act.2.b.

Arabia, veſpera, aut veſpertina, vel fideiuſſio, ſiue ſuauitas, aut coruus, ſiue coruina, ſeu deſertum, vel ſalix, aut commiſta. Regio Aſiæ maioris inter Iudæam & Ægyptũ, Caſſio monte nobilis, quem Sinam eſſe affirmant. De hac plura Plin. lib.5.cap.11.& lib.6.cap.28. Ptolemæus lib.5.capite 17. Strabo lib.16. Pomponius, Mela in 2. Hæc Hieronymo authore gẽtes habet multas. Moabitas, Ammonitas, Idumęos Sarracenos, alioſque quamplurimos. Ezech.27. huius fit mentio. Arabum regionem triplicem fecit Ptolemæus. Petream Arabiam eam nominat, quæ ſupra Palæſthinam ad Caſſium montẽ & mare rubrum excurſit. Nomen habet à Petra vetuſtiſſimo oppido. Hanc Arabiam Strabo in 16. Nabathęam vocat. Altera Arabia deſerta, quæ Fœlici à meridie à Septentrione Syriæ & Meſopotamiæ parte finitur, vt Ptolemæus lib.5.cap.19. ſcribit hanc Scenitem, & Arabas, illic Scenitas, id eſt, vagos Nomades, & in tabernaculis habitãtes nominãt. Plin.lib.5.cap.11.& 24.& Strabo lib.16. Tertiam Ptolemæus lib.6.cap.8. Fœlicẽ nominat, diuitem & beatę cognomine inclytam, quæ peninſulæ forma inter Perſicum & Arabicum ſinum in meridiem tẽditur, de qua plura Pomponius Mela, lib.3. Geograph. Græcis (vt habet ille) Eudaimon appellatur, id eſt fœlix, quòd ſit thurifera, odores creans: hæc aliàs Sabęa dicta eſt, Iob 1. pſal.72. In hac Paulus prædicauit, galat.1.

Arabia, pſalm.71. in Hebræo eſt Saba, id eſt conuerſio, ſiue captiuitas, aut canities, vel ſeſſio.

Araboth, Cataractę ſiue feneſtræ, aut inſidiæ, vel locuſtæ. Nomen ciuitatis, 3.reg.4.a: 2.paralip.9.d.

Arabs, Veſpertinus, aut fideiuſſor, vel ſuauis, ſiue campeſtris, aut coruus, vel ſalix, ſeu miſtio, 2.Eſd.2.d.

Aracæus, Neruus, aut Syriacè, fugitiuus. Filius Chanáan, geneſ.10.c. qui Arcas oppidum condidit contra Tripolim, in radicibus Libani ſitum.

Arach, longitudo ſiue medicina, vel ſanitas. Ciuitas in qua regnauit Nemrod. gene.10.b. Hanc & Edeſſam vocari teſtatur Hieronymus.

Arachites, Longus vel procerus, ſiue ſanans, aut medicina, 2.reg.15.g.

Arad, Onager, aut Syriacè draco. Ciuitas Amorrhæorum ad ſortem Iuda pertinẽs, ad auſtrum ſolitudini Cades vicina, in qua habitauerunt filij Obab ſoceri Moyſi in medio Iſraëlis. Refert Hieronymus in locis Hebraicis vſq; ad ſuam ætatem oſtendi villam ab oppido Malatis, quarto lapide ab Hebron. num.21.a. Iudic.1.d.

Aradius, Maledictionis abundantia, aut deſcendens vel imperans. Filius Chanáan, geri.10.c.

Aradius, Ezech.27.b. Imperans aut deſcendens.

Arado, Stupor aut tremor, ſiue deſcenſio, vel dominium. D. Nomen loci, 1.Mach.15.d.

Aram, Celſitudo, aut ſublimitas, ſeu decipiens, aut maledictio eorum. Filius Sem, geneſ.10.d. A quo Armenij ſiue Syri, Græcis, gen.22.d. num.23.a: 1.paral.1.c. Vide Syria. Filius item Somer filij Heber. 1.paral.7.g.

Aram, in Hebræo Ram, filius Eſron filij Phares, Ruth 4.d.

Matth.1.a.& Luc.3.g. Interpretatur excelſus, vel ſublimis, aut proijciens.

Arama, Excelſa, ſiue ſublimis, aut vermis, ſiue proijciens. Ciuitas tribus Nephthali. Ioſ. 19.c.

Arans, Mons, ſiue montanus, aut prægnans, ſiue concipiens, vel cantans, aut præco. Filius Thare patris Abraham, Gen. 11.d. 1.Paral.23.a.

Aran, Arca, ſiue exultans, aut maledictio eorum. Filius Diſan filij Seir, & filius Ierameel primogeniti Eſron. Geneſ.36.c. 2 Paral.1.c.2.c. vbi dicitur, Et Buna & Aran.

Arapha, Medicina, ſiue relaxatio, aut gigantiſſa, vel muntis os, ſ ab ure, aut mons hic.i. in hoc loco. Nomē viri, 2.reg.21.c.

Ararat, Maledictio tremoris: aut ex Hebræo & Syro, maledictio ſiue lux currentis. Eſt regio Armeniæ, aut ipſa Armenia, 4.reg.19.g. Iſa.37.g. Mons eſt iuxta Boccacium maioris Armeniæ.

Arari, ſiue Ararites, Montanus.

Ararites, Maledictus, ſiue maledicens, 2.regum.23.d.

Arbattis, Fideiuſſor, vel ſuauis, aut miſtus, vel veſpertinus ſiue planities. D. Mach.5.c. ſcribe, Arbathis.

Arbathites, Idem, 2.Reg.23.d.

Arbee. Quatuor, ſiue accubatio. Nomen ciuitatis, quæ & Hebron & Mambre dicitur, Geneſ.23.a.35.d.

Arbella, Suſcitatio vetuſtatis, ſiue inſidiana ei, vel multiplicās eam, ſiue locuſta eius. D. Terminus Iudæ, ortum ſolis aſpiciens, de quo Hieronymus in locis Hebraicis, Eſt vſq; hodie vicus Arbel trans Iordanem in finibus Pellæ ciuitatis Paleſthinæ. Et alius hoc vocabulo in campo prægrandi diſtans ab oppido legionis millibus nouem. Hæc Hieronymus. Strabo lib.16.

Arbi, Locuſta, vel feneſtra: ſiue inſidiator, aut multiplicans. Nomen loci. 2.Reg.23.d.

Archelaus, Princeps populi. G. Filius Herodis illius qui innocentes occidit, rex Iudææ, Matth.2.d.

Archi-ataroth. Longitudo coronarū vel circulorum, aut ſanitas vel cicatrix coronarum vel circulorum. Nomen loci, Ioſ 16.a. limes terræ Ioſeph.

Archippus, Princeps, vel præfectus equorum, G. Nomen viri, Coloſſ.4. ad Philem.a.

Arthitriclinus, Princeps triclinij, id eſt trium menſarum. G. Iohan.2.b.

Ardon, Imperans, ſiue deſcendens, aut maledictionis iudiciū, Filius Caleb ex Azuba vxore, 1.Paral.2.c.

Area, Via, ſiue ſemita, aut viator, vel odorans, ſiue annona, id eſt diurna portio. Nomen viri, 1.Eſd.2.a.2.Eſdr.6.d.

Arebba, Magna, ſiue multa, aut proijciens, vel litigioſa, ſiue mons in ea. Nomen ciuitatis, Ioſ. 15.g.

Arecon, Vacuus, ſiue mons lamentationis: vel mons poſſeſſionis. Nomen ciuitatis, Ioſ. 19.c.

Ared, Imperans, ſiue deſcendens. Filius Beniamin, gen.46.

Aree, Via ſiue ſemita, aut viator, vel odorans, ſiue annona, id eſt diurna portio. Filius Olla, 1.Paral.7.g.

Areli, Altare, ſiue lux Dei, aut viſio Dei, filius Gad filij Iacob, Geneſ 46.b. qui & Ariel dicitur.

Areogagita, De colle Martis G. Act.7.g.

Areopagus, Collis Mortis. G. Authore Stephano de vrbibus, promontoriū Athenis clariſſima Græciæ vrbe fuit, in quo iudicia necis ferro factæ exercebantur: ſic appellatus quaſi dicas vicum Martis: nam & Iuuenalis Curiā Martis appellat: qua de re Auguſtinus libro.8. de ciuitate Dei, cap.10. Valerius Max.lib.2. cap.1. de inſtitutis antiquis. Vnde & Areopagitæ iudices ſeueriſſimi ac innocētiſſimi dicti ſunt.

Aretas, Virtuoſus, aut placidus. G. Socer Herodis Tetrarchæ, Arabiæ Petreæ, & Damaſcenæ ciuitatis dominus, 2. Mach. 5.b. 2.Corinth.11.g.

Aréuna, Arca, vel canticum, ſiue exultatio: aut lux noſtra, ſiue maledictio nūc. Viri nomen, 2.reg.24.c. qui, 1.Par.21.c. dicitur Ornan.

Argob, gleba, vel glarea, aut maledictio putei vel dorſi, ſiue lux altitudinis. Nomen regionis Baſanitidis, deu.3.b.3.reg. 4.b. 4.reg.15.c quæ in ſortem dimidiæ tribus Manaſſe cecidit, vocata terra Raphaim.

Aridai, Leo abundans, aut maledictionis abundantia. Filius Aman, filij Amadatha, Eſth.9.b.

Arie, Leo, ſiue lux Domini. Nomen loci, 4.Reg.15.e.

Ariel, Altare, ſiue leo Dei, aut lux Dei. Cap.29.a. Iſaiæ, accipitur pro ciuitate Ieruſalem, in qua erat altare holocauſti. In 43.e, verò Ezechielis, altare holocauſti ſignificat. Eſt itē nomen viri, 1.Paralipomenum 11.e.

Ariel, Altare, ſiue lux Dei, aut viſio Dei. Nomen viri. Nume.26.b.

Arielitæ, Idem p.n. Num.26.b.

Arimathæa, Leo mortuus domino, vel lux mortis domini. D. Nomen ciuitatis, Matth.27.g Vide Ruma.

Arioch, Longus vel procerus, ſiue ſatietas vel ebrietas tua aut leo tuus. Rex ponti. geneſ.14.a.

Ariſai, Sponſus: aut Syriacè, colonus, ſiue venenum. Filius Aman filij Amadatha. Eſth.9.b.

Ariſtarchus, Optimus princeps. G. Nomen viri Macedonis, Theſſ. Act.19.f.27.a: Coloſſ.4.b.

Ariſtobolus, Optimus conſultus, vel optimum conſilium. Magiſter Ptolemæi, 2.Mach.1.b. Rom.16.b.

Armageddon, Mons euangelij vel euāgelizationis, aut mons pomorum, vel fructuum, ſ. electorum. D. Nomen loci, Apocal.16.d.

Armenia, Hebraicè dicitur Ararat: et interpretatur maledictio tremoris: aut ex Hebræo & Syro, maledictio ſiue lux currentis. Nomen regionis, ſuper cuius mōtes requieuit arca Noë, Geneſ.8.a. Dicitur & Aram, ab Aram, filio Sem.

Armenij. Idem.

Armon, Malum granatū, vel mons numerationis, aut mons præparationis, ſiue mons doni ſiue muneris. Nomen montis, Amos 4.a.

Armoni, Aula, ſiue palatium, aut maledictio numerationis, vel præparationis, aut luminis munus, filius Saul ex Reſpha, 2.Reg.21.b.

Arnan, Exultans, ſiue arca eorum, aut lux filij: vel lux aut maledictio permanens vel æterna. Filius Raphaiæ filij Ieſeiæ filij Phaltiæ, 1.Paral.3 d.

Arnon, Idem. Fluuius eſt Moabitarum, qui Ioſepho libr.4. antiquit. Iudaic. cap.4. de montib⁹ Arabiæ fluit, ac per totam ſolitudinē labens in Aſphaltiten lacum erumpit, ſeiungēs Moabitidē & Ammonitida. Hieronymo verò eſt rupes excelſa in limite Amorrhæorum & Moabitarum. Num.21.c. deut.2.e.g. Ioſue 12. & 13.c. Iudic.11.e. Ierem.46. Eſt etiam Arnon ciuitas Moabitarum & deinceps Seon regis Amorrhæorum, Num.21. Ioſue 12.

Arod, Imperans ſiue deſcendens, filius Gad filij Iacob, Numer.26.b.

Arod, Onager: aut Syriacè, draco, filius Beriæ. 1.Paralip.8.b.

Arodi, Imperantes ſiue deſcendentes, filius Gad filij Iacob geneſis 46.b.

Aroditæ, Idem, Num.26.6.

Arodites, Idem. 2.Reg.23.d. vbi nunc Ararites legimus iuxta quorundam exemplarium Hebraicorum lectionem.

Aroer, Myrica, ſiue ſuſcitatio vigiliç, aut vigilia vigiliç, vel denudatio pellis, aut denudatio æmuli. Vrbs Moabitarū ſita ſuper ripam torrentis Arnon, extructa à filijs Gad. deut.2. Ioſue 12.& 13.c. Ierem.46. Eſt contra Rabbath, Ioſ.13.c. ceſſit tribui Gad, Iudic.11. fit eius mentio. 1.Reg.30.g. 2.Reg. 24. Num.21.32.33. 4.Reg.10. Alia eſt in agro Damaſceno, cuius meminit Iſaias cap 17.a.

Arorites, Montanus, 1.Paral.11.f.

Arphad, Lux redemptionis, aut ſternens, ſcilicet aliquid ad reclinandum. Nomen inſulæ in Phœnicia ſita non longè à Damaſco, Plini. lib.5. cap.31. Pompo. Mela lib.1. Ezech.27. Iſa.10.b. 4.Reg.18.g. & 19. Iere.49.

Arphaxad, Sanans vel laxans quaſi deprædationem aut quaſi mammillam: vel laxans aut ſanans ſicut dæmon, filius Sem geneſ.10.c. Luc.3.g. à quo Chaldæi.

Arſa terra, ſiue voluntas, aut curſus, ſiue maledictionis exitus. Nomen præfecti ciuitatis Therſæ, 3. Reg.16.c.

Arſaces, eleuans ſcutum, aut eleuatio ſcuti. G. nomen viri, 1.Mach.15.d.

Artaba, genus eſt menſuræ, Daniel 14.a. D.

Artaxerxes, lumen ſiue maledictio, ſilentium vel feſtinationē ponens, aut feruor lætitiæ. generale nomen eſt (vt Lyrano, & Metaſtreni Perſæ placet) regum Perſarum, quemadmo-

dum

dùm Cęſar, Romanorum imperatorum, 1.Eſd.4.b.

Artaxerſes, luminis ſiue maledictionis ſilentium, vel feſtinationem perſuadens: aut feruor direptionis, Eſdr.4.d.7. & 8: Nehem.2.5.& 13.

Arteman, integer, vel incolumis, aut venuſtus. G. nomen viri. Tit. 3.c.

Arum, excelſus ſiue ſublimis: aut ſeparans, ſiue proijciens, pater Aharchel.1.Paral.4.b.

A S

ASa, medicus, aut ſanans. Syrum eſt. filius Abiam regis. 3.reg.15.b.1.Par.3.c.filius item Helcana.1.Par.9.c.

Aſael, fecit Deus, ſiue factura Dei, filius Saruiæ. 2.reg.2.d. frater item Ioab, 2.Ag.23.d.1.Para.2.b.2.Para.31.c.

Aſaia, fecit Dominus, ſiue factura Domini. Seruus Iuſiæ regis, 4.reg.22.c. nomen item principis, 1.Paralip.4.f.6.c.9.a.15.a.

Aſalephuni, vmbra vel ſubmerſio vultus, aut ſonitus vel tinnitus vultus. filia Etam, 1.Para.4.a.

Aſalia, prope Dominum, ſiue ablatio vel ſeparatio domini, pater Saphan ſcribæ, 4.Reg.22.a.

Aſan, fumus, aut fumigans, nomen ciuitatis, Ioſue.15.f.19.a.1.Reg.30.g.1.Par.4.e.f.& 6.e.

Aſana, rubus: aut Syriacè inimicus. pater Oduia.1.Paralip.9.b.

Aſaph: congregans, ſiue colligés, aut finiens. filius Barachiæ filij Samua.1.Par.6.c. pater item Zechri, 1.Par.9.c.

Aſarhaddon, ligans acumen, vel lætitiam, aut Syriacè prohibens nouitatem vel vnitatem. filius Sennacherib qui poſt eum regnauit, 4.Reg.19.g.Iſa.37.g.

Aſaramel, beatitudo populi Dei, aut veſtigium circunciſionis. D. nomen loci.1.Macha.14.d.

Aſarela, beatitudo Dei, aut intuens fortem vel quercum, ſiue greſſus Dei. nomen viri.1.Para.25.a.

Aſbaim, damulæ, vel pulchritudines, ſiue militiæ. nomen viri.2.Eſdr.7.e.

Aſabel, ignis vetuſtatis, aut ignis defluens vel decidens. filius Beniamin, geneſ.46.c.qui 1.Par.7.b. Iadiel dicitur.

Aſbelitæ, idem. p.n.12.Num.26.c.

Aſcalon, appenſio vel ſtatéra, ſiue ignis Infamiæ. ciuitas ampla Paleſthinę, ſiue vt Ioſephus habet, lib.5.cap.3.Iud.antiquit. ſuperioris Idumææ quam Iudas expugnauit, Iudicum 1. Vbi Samſon triginta viros percuſſit, Iud.14. quæ à cõditore Aſcalon Hymenei filio id nominis Stephano teſte, inuenit. Hæc ſecundùm Egeſippum lib.3.cap.4.ſeptingẽtis viginti ſtadijs ab Ieroſolyma diſtat: De qua Volater.lib.11.Geog. Ioſue 13.Iere.25.Amos 1.Soph.2.Zach.9.Ab hac reguli Philiſtinorum Aſcalonitæ appellantur, Iudic.3.

Aſcalona, idem.D.1.Mach.10.g.

Aſcalonitæ, idem.p.n. populi nomen, Ioſue 13.a.

Aſcenez, ignis quaſi diſtillans, vel quaſi aſpergens. filius Gomer, gen.10.a. populi item quos Græci Rheginos vocãt. Iere.51.c. ſecundùm Ioſephum. Euſebio autem, gẽtes ſunt Gothicæ.

Aſcenſus ſcorpionis, Heb. Maale accerabim, locus tribus Iudæ. Ioſu.15.a.Iudi.1. de quo Hieronymus ĩ locis Hebraicis. qui cõfinium Amorrhæorum Acrabitenen dictum refert.

Aſebaim, damulæ, ſiue pulchritudines, aut militiæ. nomen viri, 1.Eſdr.2.c.

Aſedoth, effuſiones, ſiue decliuia, aut campeſtria, vel deprædationes, nomen regionis, & ciuitatis in tribu Ruben, vrbs Amorrhæorum, Ioſu.10.g.12.a.13.c.

Aſel, prope, aut iuxta, ſiue ablatio vel ſeparatio: filiꝰ Elaſa, filij Rapha.1.par.8.d.9.g.

Aſem: os ab oſſe: aut fortitudo: aut clauſura, ſcilicet oculorũ: vel lignum eorum. nomen ciuitatis, Ioſ.19.a.

Aſemona, os nunc ab oſſe: ſiue fortitudo noſtra, vel clauſura noſtra, ſiue lignum vel conſilium numerantis vel præparantis. vrbs tribus Iudæ, Ioſ.15.a.

Aſena, periculum, ſiue infortunium, vel rubus. nomen viri. 1.Eſdr.2.c.

Aſena, mutatio vel duplicitas, aut dormitatio, ſiue ignis nũc. nomen vrbis in tribu Iuda. Ioſue 15.a.

Aſenaphar, periculum ſiue infortunium tauri, aut periculi incrementum, nomen viri.1.Eſd.4.b.

Aſeneth, periculũ ſiue infortunium, filia Phuthipharis vxor Ioſeph, geneſ.41.f.46.c.

Aſer, vinctus, ſiue incarceratus: aut Syriacè, prohibitus, Heb. Aſir. filius Caath, filij Leui, 1.paral.6.a. ſiue filius Core filij Iſaar filij Caath. Exod.6.d.

Aſer, beatitudo ſiue fœlicitas. Octauus filius Iacob ex Zelpha ancilla Liæ vxoris ſuæ, geneſ.30.b. nomen item loci, Ioſue 17.b.3.Reg.4.b.

Aſeroth, nemora, ſiue luci, aut beatitudines, vel inſidiæ, ſiue greſſus, nomen Idòli, Iud.3.a.

Aſhur denigratus, ſiue ignis libertatis, vel albedinis, aut foraminis. filius Eſron filij Phares, ex Abia vxore, 1.paral.2.c. pater item Thecuæ.1.par.4.a.

Aſia, limoſa, vel cœnoſa. G. Minor pars Aſię, quę tertia pars orbis cenſetur: iſta continet prouincias, Phrygiam, Pamphyliam, Ciliciam, Lycaoniam, Galatiam, Coriã, & alias: Epheſum quoque ſpecialiter: hæc præter orientalem partẽ, qua ad Cappadociam, Syriamq́ue progreditur, vndiq; mari eſt circunflua. Hanc ſuſpicantur hodie Turciam dici. Anthor Hieronymus. Huius multa fit mentio in Actis apoſto. & Epiſtol. Pauli.

Aſiani, limoſi, vel cœnoſi. G. Act.20.a.

Aſiel, fecit Deus, ſiue factura Dei. Filius Saraiæ filij Ioſabiæ 1.par.4.f.

Aſima, delictum, ſiue poſitio, aut ignis maris. nomen idòli virorum Emath.4.Reg.17.f.

Aſion gàber, lignum viri vel robuſti, aut conſilium viri vel robuſti. nomen loci eſt in quo caſtrametati ſunt filij Iſraël egreſſi de Hebrona, Num.33.d. nomen item ciuitatis regni Edom ad mare rubrum, deut.2.b.3.Reg.9.d.2.paral.8.d.

Aſir, vinctus, ſiue incarceratus: aut Syriacè, prohibitus filius Iechoniæ filij Ioaçim filij Ioſiæ.1.par.3.c. filius item Core. 1.par.6.b.

Aſmodæus, deſtructor, vel diſſipator, aut delicti abundãtia, vel peccatum abũdans, ſiue ignem menſurans. D. nomẽ dæmonij, Tob.3.b.

Aſnas, rubus: aut Syriacè, inimicus, nomen viri, 2.Eſdr.3.a.

Aſphar, plaſmatio onagri, aut feſtinatio tauri. D. nomen loci. 1.Mach.9.d.

Aſphenez, pharetra aſperſionis vel diſtillationis, ſiue magus aſperſus. præpoſitꝰ eunuchorum regis Nabuchodonoſor, Dan.1.a.

Aſom, feſtinatio eorum, ſiue ieiunans. Sextus filius Iſai.1.par.2.b. filius item Ierameel primogeniti Eſron.1.paral.2.d.

Aſom, Os, ab oſſe, vel fortitudo ſiue clauſura, ſcilicet oculorũ aut lignum eorum. nomen ciuitatis.1.par.4.e.

Aſor, vide Haſor.

Aſorhaddan, ligans acumen vel lætitiam: aut Syriacè prohibens vnitatem vel nouitatem. Rex Aſſur.1.Eſdr.4.a.

Aſnath, Faciens, vel factura, aut tineæ. f. veſtimentorum. Filius Iephlat filij Heber.1.para.7.g.

Aſraël, beatitudo Dei, vel intuitus fortis, aut greſſus Dei. Filius Ialeleel.1.para.4.e.

Aſriel, idem: Filius Galaad filij Machir filij Manaſſe. Num.26.d. qui Ioſ.17.a. Eſriel dicitur.

Aſrielitæ, idem.p.n.Num.26.d.

Aſſem, Nomen, vel nominatus. ſiue poſitio vel poſitus, nomẽ viri, 1.para.11.g.

Aſſedim. Venationes, aut inſidię, vel latera: aut Syriacè, deſtructiones. Ciuitas in tribu Nephthali, Ioſ.19.e.

Aſſidæi, Milui, vel herodij, aut venantes vel inſidiantes. D. Genus hominum inter Iudæos, 1.Mach.7.b.2.Mach.14.a.

Aſſon, Appropinquatio vel approximatio. G. complures ſunt huius nominis vrbes. Vna Lyciæ ciuitas maritima in edito ſita promõtorio, adeo vt parum tutũ ſit accedere. Vnde iocus Nicoſtrati citharœdi: Aſſon eas vt citius ad exitij terminos peruenias. Altera in Æolide. Tertia in Myſia. Quarta in Lydia. Quīta in Epiro minore, Cleantis philoſophi patria, quæ eadẽ & Apollonia ſit dicta, ſuffragante & Plinio in.5.cap.30. hãc poſtremam Paulus adnauigauit, Act.20.c. & 27.c.

Aſſuerus, Princeps & caput. Pater Darij regis Medorũ. Dan. 9.a.1.Eſd.4.b.Heb. Ahaſſuerus, Hic à Methaſtene Perſa Artaxerxes Aſſuerus vocatur.

Aſſur, Inſidians, ſiue beatus, aut aſpiciens, vel gradiens: filius

lius Sem,geneſ.10.c.de terra Seonaar egreſſus, geneſ.10.b, Iſa.7.c.

Aſſuri, Beatitudo aut intuitus, vel greſſus. Ciuitas in tribu Aſer.2.Reg.2.b.

Aſſurim, Inſidiantes ſiue beati:aut aſpicientes, vel gradiétes, Filius Dedan,filij Iecſan,geneſis 25 a.

Aſſyrij, idem.Heb.Aſſurini. Aſſyrij poſt Euphrátem loca tenent,amne tantùm à Babylonijs diuiſi.Herodotus eoſdem populos cum Syrijs eſſe dicit,ſed à Græcis Syros,à Barbaris Aſſyrios vocari.In Aſſyria autem fuerunt XVIII regna, tam ampla & potens regio fuit. Lege Raphaelem Volater. lib.11.Geograph.Strabonem,lib.16.Geographiæ.

Aſſyrius, idem.

Aſtaroth,Greges, ſiue diuitiæ:aut faciēs explorationem, ſeu tinea legis. Vrbs in campeſtribus Moab in dimidia tribu Manaſſe, Og regis Baſan regia.deu.1.Ioſ.9.& 12.13.gigātū terra quos Chodorlahomor īterfecit,gen.14.a.ī ſupercilio Sodomorū ſita,poſtremò Leuitis cōceſſa.1.para.6.f. Fuit & De᷒ Palæſthinorū, Ioſephus lib.6.cap.14. Iudaic.antiquit. teſtis, quem ſuſtulerunt Iudæi Samuelis iuſſu,1.Regū 7.a. Eſt & alius quem adorauit Salomon, 4.Reg.25.vbi Aſtoreē legitur a Græcis aſtarti dictum. Vide Aſtarte.

Aſtarothites,Greges,ſiue diuitiæ,aut faciens explorationem, ſiue tinea legis,1.par.11.g.

Aſtarte, idem nomen deæ Sidoniorum, quam colebat Salomon,3.Reg.11.a De qua et 4.Reg.23.c.fit mentio. quo in loco Aſtarte legendum eſſet pro Aſtaroth.

Aſtyages, ciuitatis ductor, vel dux.G.Rex Perſarū.Dan.13 g.

Aſyncritus,Incomparabilis.G.Viri nomen.Rom.16.b.

A T

ATad, Rhamnus,ſiue ſpinetum,Locus trās Iordanē, vbi exequias atq; planct᷒ peregerūt filij Iſraël ſuper morte Iacob,tertio ab Iericho lapide,duobus milibus à Iordane, qui locus dictus eſt poſteà Plāctus Ægypti,gene.50.h. Nūc Beth-bagla, quod interpretatur locus gyri, eò quòd ibi more plangentiū circuierunt in funere Iacob.Hieronymus in locis Hebraicis.

Ataroth, Coronæ ſiue calamus inebriationis: vel ſaturitatis: aut ex Syro & Hebræo,conſilium inebriationis vel ſaturitatis. Ciuitas in tribu Gad, Num.32.a. g.Eſt & altera, Ataroth-ſophan, Vide Roth.

Ataroth-adder,Coronę ſiue calamus inebriationis vel ſaturitatis,pallij ſiue potentiæ aut magnitudinis. Ciuitas in tribu Ephráim.Ioſ.16.b.18.b.

Atara, Corona. Altera vxor Ierameel primogeniti Eſron filij Phares filij Iudæ, 1.par.2.d.

Ater,Siniſter,vel clauſus.nomen viri.1.Eſd.2.b.

Athach,Hora tua,ſiue tempus tuum.nomen ciuitatis. 1.Reg. 3.g.

Athach,Percutiens,vel humilians, aut ſubijciens.nomen eunuchi,Eſth.4.b.

Athaias,Hora vel tēpus domini. nomen viri,2.Eſd.11.a Athalai, Hora mea,ſiue tempus meum vel mihi.nomen viri,1.Eſd. 10.d.

Athalia, Hora vel tempus domino. Mater Ochoziæ filij Ioram regis Iudæ, filia Amri regis Iſraël,4.Reg.8.f.g.

Athanai,Fortis ſiue Aſinius, aut donans. Filius Zara filij Adaia,1.par.6.e.

Athar,Oratio,aut deprecatio.nomen ciuitatis,Ioſ.19.a.

Athenæ,ſiue cumulo:vel ab Athena,id eſt Minerua, Minerua les.G.Ciuitas Achaiæ,philoſophię dicata ſtudijs,& idolorum cultui, vbi Paulus etiā Chriſtum prædicauit, Act.17. d. Huius vrbis Piręus portus (cuius Terentius I Eunucho meminit)ſeptuplici muro quondam communit᷒ fuiſſe deſcribit. Athenæ hodie ſub Turcæ imperio ſunt, à Barbaria corrupto vocabulo Sethniæ vocant,Raphaele Volater.lib. 38.Paralipomenon authore.

Athenienſes.idem.G.Act.17.f.

Athenobius,Mineruæ arcus.G.nomen viri,1.Mach.15.c.

Atharſatha, diſſoluens fundamentum, vel contemplās fundamētum,vel potum ſiue turturis fundamentūt aut ex Hebręo & Syro,contemplās annum vel tempus.Filius Achelai,2.Eſd.10.a.de quo & 1.Eſd.2.d.8.b.

Athmatha, Lacerta vel ſtellio.nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.f.Heb.Humeta.

Attalia, Augens, vel nutriens.G.Ciuitas Pamphyliæ maritima à Ptolemæo Philadelpho ædificata, iuxta Raphaelem Volater.lib.10.Geograph.quam Paulus & Barnabas pertranſeunt, Act.14.d.

Attalus, Auctus ſiue nutritus.G.Nomen viri,1.Mach.15.d.

A V

AVa, Iniquitas. nomen idôli. 4.Reg.19.c.Iſa.37.c.

Auguſtus, Latinū eſt, vel ab augurio dictus, vel (vt alij volunt) ab augēdo. Romanorū Imperator ſecundus patre Octauio ſenatore genit᷒,Cęſaris nepos,īperauit annos 56. Hic cū quadrageſimo ſecundo anno imperij ſui firmiſſimam veriſſimamq; pacem compoſuiſſet, Chriſtus Dominus ī Bethléhem natus eſt:cuius aduentui pax iſta famulata eſt,quemadmodùm ſcribit Eutropi᷒ rerum Romanarū lib.7.cap. 2.Et Lucas Euangeliſta cap.2.a. refert ab hoc edictum exijſſe, vt cenſeretur orbis vniuerſus.

Auim,Iniqui, ſiue peruerſi.nomen ciuitatis,Ioſ.18.d.

Auith, Iniqua,ſiue peruerſa, aut temporalis.nomen ciuitatis,in qua regnauit Adad quartus rex in Edom,gen 36.d.

Aulon, authore Hieronymo in Heb. locis,nō Græcum vt quidam putant,ſed Hebræum vocabulum eſt. Appellatur autem vallis grandis atque campeſtris in immenſam longitudinem ſe extendens,quæ circundatur ex vtraque parte mōtibus ſibi inuicem ſuccedentibus & cohęrentib᷒, qui inci piētes à Libano & vltrà, vſque ad deſertum Pharan perueniunt. Suntq; in ipſo Aulone, id eſt valle,campeſtri vrbes nobiles,Scycopolis,Tyberias,ſtagnumque prope eā:ſed & Iericho,mare mortuū,& regiones in circuitu,per quas medius Iordanis fluit.

Auran,Foramen,ſiue libertas, aut albedo Oppidum Damaſci in ſolitudine,Ezech.47.c.Heb.Hauran.

Auſitis ;Hebraicè dicitur Hus, & interpretatur conſiliū aut lignū:aut Syriacè,affixus aut affixio.nomen loci, Iere.25.e,

A X

AXa,Compoſita vel adornata,aut laſciuiens, ſiue confractio vel diruptio velaminis. Filia Caleb,Ioſu.15.d.Iudi.1.c. quæ 1.par.2.f.Achſa ſcribitur.

Axaph, Veneficus, ſiue vtique conterens. nomen ciuitatis, Ioſ.19.b.

A Z

AZa,Fortitudo,aut capra.nomen viri.1.Eſd.2.c.

Azanias, Auris domini,ſiue auſcultatio domini,vel arma domini.nomen viri,2.Eſd.11.c.

Azanoth-thabor, Aures electionis ſiue puritatis, aut ex Hebræo & Syro,aures contritionis aut confractionis.Ciuitas tribus Nephthali,Ioſ.19.e.

Azareel,Adiutorium Dei,ſiue Atrium Dei.nomen viri,1.par. 12.a.25.c.

Azarias,Auxilium Domini,ſiue Atrium domini.Filius Amaſiæ regis Iuda, 4.Reg.14.e.qui, 2.para.26.a. Ozias dicitur. Eſt & nomē ciuitatis, 2.par.26.c.Filius Iohanan.2.para.28. b.Filius item Ethan filij Zare, filij Iuda,1.par.2.a.Vide & 1. par.6.a.&c.

Azaricam, ſiue Azricam, Auxilium reſurgentis vel vindicantis, aut fortitudo vacua.nomen viri,2.Eſd.11.c.

Azau, Videns,aut prophetās.Filius Nachor ex Melcha.geneſ. 22.d.Heb.Hazo.

Azaa,Fortis.Pater Bala.1.par.5.a.

Azazias,Fortitudo domini.nomen viri,1.par.31.c.

Azbai,Hyſſopus mea.nomen viri,1.par.11.g.

Azbi,Derelictio ſiue dimiſſio,vel nundinatio mea.

Azboc, Hircus vel fortitudo vacuitatis : aut fortis diſſipatio. nomen viri,2.Eſd.3.d.

Azeca,Fortitudo,ſiue murata vel ſepta:aut Syriacè,anulus.Ciuitas Amorrhæorum, quæ ſorte ceſſit tribu Iuda, Ioſue 15.e. Nehem.11. Hieronymo inter Eleutheropolim & Æliam ſita:quo loci Deus grandine & lapidibus gētes perdidit,Ioſ.10.c.Philiſthijm illic caſtra contra Iſraël habuerūt, 1.Reg.17.Hāc reparauit Roboā rex Iuda,2.par.11.b.& rex Babylonis eandem debellauit,Ierem.34.

Azer,Adiutorium ſiue atrium.nomen viri,2.Eſd.3.e.

Azgad,Fortis exercit᷒,aut fortitudo fęlicitatis,vel ex Hebræo & Syro,fortis ſciſſura:Viri nomen,1.Eſd.2.a.8.b.

Azi

Azia, Fortitudo dominî, ſiue hircus domini. nomen viri, 2.Eſd.11.a.

Aziza, fortitudo, aut fortis. nomen viri, 1.Eſd.11.d.

Azmaueth, Fortis mors, ſiue hircus, aut fortitudo mortis. Nomen viri cuiuſdam, 2.Reg.23.d. qui 1.par.11.f. dicitur Azmoth iiſdem conſonantibus & punctis, 1.Eſd.2.b.

Azmoth, idem. Filius Ioada filij Achaz, 1.par.8.d:12.a:27.e. Filius item Iore.1.para.9.f. Nomen præterea cuiuſdam alterius, 1.par.11.f. qui, 2.Reg.23.d. dicitur Azmaneth, iiſdem conſonantibus & punctis.

Azor, Adiutor vel accinctus: aut Syriacè conuerſus. D. Filius Eliacim filij Abiud, Matt.1.b.

Azotidæ, Hebraicè dicitur Aſdodioth, & interpretatur deprædatrices, ſiue ignis dilectionum, 2.Eſd.13.d.

Azotij, in Hebræo dicitur Aſdodijm, id eſt, deprædantes, ſiue ignis dilectorum, vel patruorum. Genus populi in terra Chanaan contra Aquilonem, Ioſ.13.a.

Azotus, Hebraicè dicitur Aſdod, id eſt, deprædatio, ſiue ignis dilecti, aut ignis patrui. inſignis Paleſtinæ vrbs inter Aſcaloné & Ioppen, in qua gigātes habitarunt, capta à Ioſue duce, Ioſ.11. Sorte ceſſit tribui Iudæ, Ioſ.15.f. Hæc vna è quinque ciuitatibus Allophylorū templo Dagon idôli nobilitas, 1.Reg.6. Quam, vt ait Stephanus, cōdidit quidam è mari rubro profugus, ex nomine vxoris ſuæ Azes. Volater. lib.11. Geogra. cuius in ſcripturis multa eſt métio, Iere.25. Amos 1.& 2. Soph.2. Zach.9. Iſa.20.a.3. In hac Philipp⁹ prædicauit Chriſtum, Act.8.

Azriel, Adiutoriū Dei, ſiue Atriū dei. nomen viri, 1. par.12.a.

Azuba, Derelicta, ſiue deſerta, aut fortitudo eius in ea. Mater Ioſaphat filia Salai, 3.Reg.22.f. Vxor item Caleb filij Eſrom filij Iuda, 1.par.2.b: 2.par.20.g.

Azur, Adiutus, ſiue adiutor. Pater Ananiæ prophetæ, Iere.28.a. pater item Iezoniæ, Ezech.11.a.

Azymus, Infermentatus. G. Act.12.a: 1.Cor.5.c.

Azzi, Fortitudo mea, ſiue hircus meus. Nomen viri, 2. Eſdr. 11.c.

B

BAal, idôlum, aut dominans, vel ſubijciens, aut poſſidens. nomé idôli in Samaria, & Moabitarum, Græci Martem putant, Num.22.g. quod deſtruxit Gedeon, iudic.6.e. Eſt & nomen loci.2.par. 4.c:13.d. Filius item Ioel.1.par.5.a. Filius Abigabeon, 1.par.8.e. Poſtremò filius Iahiel, 1.par.9.f.

Baal, In Oſee.10.d. legitur, Vindicauit Baal: cùm legendum ſit, Vindicauit Arbel: & interpretatur pugnauit Deus, ſiue vindicauit Deus, aut vltus & pro Deo.

Baala, idôlū eius, aut dominans ei, vel ſubiecta, aut poſſeſſa ſiue in aſcenſione, vel in eleuatione. nomē ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.b. quæ & Cariath-iarim, & Cariath-baal dicit.

Baalath, Subiecta, ſiue poſſeſſa: aut in exaltatione vel aſcenſione. nomen ciuitatis in tribu Dan, Ioſ.19.a.c. Ciuitas à Salómone condita, 3. Reg. 9.c.

Baal-berith, idôlum fœderis vel pacti, aut ſubijciens vel poſſidens fœdus vel pactum. nomen idôli, iudic.9.a.

Baal-gad, idolū fortunę vel fœlicitatis, ſeu exercitus: aut ſubijciens ſiue poſſidens fœlicitatem vel exercitum: aut ex Hebræo & Syro, idôlum ſciſſuræ. Vrbs in terra Chanaan ſub monte Hermon, Ioſ.11.c.13.a.

Baal-haſor, idôli atrium vel fœnum, aut poſſeſſor gratiæ vel doni. Locus eſt infra Ephráim vrbé Beniamin, 2.reg.13.d.

Baal-hermon, idôlum, aut author, ſiue poſſeſſor deſtructionis, ſiue anathematis, vel retis, ſiue retiaculi, aut dedicati vel cōſecrati Deo ſcilicet. Mons circa Libanum, in Paleſthinæ finibus, Iudic.3.a.

Baali, idôlum meum, ſiue dominans mihi, aut ſubijciens vel poſſidens me, Oſee 2.c.

Baalia, idôlī dominus, id eſt Deus idoli, vel ſubijciēs aut poſſidens dominus, ſiue in aſcenſu vel in cœnaculo. nomen viri, 1.par.12.a.

Baal-iada, idolum apertū vel manifeſtatū, ſiue poſſeſſor ſcientiæ. Filius Dauid, 1.par.14.b.

Baalim, idola, ſiue dominantes: aut ſubijcientes vel poſſidentes. nomen idôli, 1.Reg.7.a.2.par.28.a. Ierem.2.a. Rex item filiorum Ammon, Iere. 40.d.

Baal-meon, idôlum habitaculi, vel idolum ex peccato, aut ſubijciens ſiue poſſidens habitaculū, ſiue dominium ex peccato. Ciuitas Amorrhæorum, quæ ſorte obtigit filijs Ruben, Num.32.g. Ioſ.13.c.

Baal-pharaſim, idolū diuiſionum, aut ſubijciens ſiue poſſidēs diuiſiones. nomē loci i terra Chanaan, 2.re.5.d: 1.par.14.b.

Baal-thamar, idolum palmæ, aut ſubijciens, vel poſſidens palmam arborem, aut idolum commutationis, ſiue ſubijciens aut poſſidēs commutationem. Vicus iuxta Gabaa, in tribu Beniamin, iudic.20.e.

Baana, In reſponſione, ſiue in afflictione, aut in cantico: vel Syriacè, deprecatio. filius Remmon Berothitæ, 2.Reg.4.a. Pater item Eled, 2.reg.23. d. Filius item Ahilud, 3.Reg.4.b.

Baaſa, in factura, ſiue in tinea, aut in compreſſione, vel ſcrutationem tollens. nomen regis Iſrael, 3.Reg.15.c: 2.pa.16.a. Filius Ahia, 4.Reg.9.b.

Babel, Confuſio ſiue commiſtio. nomen ciuitatis, geneſ.11.b. quæ Stephano Seleucia quoque dicta eſt.

Babylonem eſſe duplicem, Coſmographorū conſenſus eſt. Vna in Aſſyria, ſiue Chaldæa in campo Sennar, caput regni Chaldæorum, regia Nemrod, ſita ad Orientem terræ Iudæ; quę à confuſis labijs, nomē habet: teſtes Moyſes, gene.10.& 11. Ioſephus lib.1. cap.9. antiq. iudaic. Auguſtin⁹ lib.16. cap. 4. de ciuitate Dei. Plura de hac Babylone lege apud Pliniū in 6. naturalis hiſt. cap. 26. Strabonem libr.15. & 16. Herodotum libr.1. Pompon. Melam lib.1. Ptole. libr. 5. cap. 30. & 6. cap.26. Ab hac & regio circumpoſita Babylonia vocatur. In hac populus Iudæorū LXX. annis captiuus retentus fuit, iuxta prophetiā Ieremiæ cap.25. per Nabuchodonoſor, regem Babyloniorum tranſmigratū coactus, 4. Reg. in 26.& 2. paralip.36. Nunc Seleucia vocata Strabone lib.16. Geogra. & Stephano de vrbibus. ipſa Babylonia Meſopotamiæ coniuncta eſt inter Euphratis ipſius conuerſiones: auſtralior eſt: Syriam tamen Ptolemæo, Plinioque non excedit. author Raphael Volater. in 16. refert eam Tigri & Euphrate irrigari. Altera in Ægypto ſita, vel Ægypto proxima, in finibus Arabiæ, iuxta Heliopolim & Aphroſiopolin: Arabum lingua Chayrum illam vocant, nunc Alcayr dicitur, Soltani ſedes. Ex hac vrbe diuus Petrus priorem ſuam ſcripſit Epiſtolam, ad Chriſti fideles ſparſos per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam, & Bythiniam. Hæc à Ptolemæo tabula tertia Aphricæ cap. quinto, Babylis appellatur. De hac Raphael Volater. lib.12. Et Ioſephus libro ſecūdo, cap.13. antiquit. Iudaic.

Babylonia, idem.

Babylonij, confuſi ſiue commiſti, 1.Eſd.4.

Bacchenor, Ebrius, vel vinoſus. G.

Bacchides, idem. G nomen viri, 1.Mach.7.a.

Bacenor, Puto idem eſſe nomen cum Bacchenor, & iſtud eſſe corruptum. nomen viri, 2.Mach.12.f.

Bacbacar, Vacua, vel inanis viſitatio, aut matutinatio, vel vapulatio, aut inanis vacca. Viri nomen, 1.par.9.c.

Badacer, in compunctione ſiue in transfixione, aut in confuſionis, ſiue vectis frigiditatis, vel ſola frigiditas. nomen ducis exercitus Iehu.4.Reg.9 c.

Badad, Solitarius, ſiue in mammilla, vel in dilectione. Pater Adad regis quarti in Edom, geneſ.36.d.

Badaias, Solus dominus, vel vectis domini. nomen viri, 1.Eſd. 10.d.

Badan, Vectis, vel ſolus, aut in iudicio. nomen viri, 1.Reg.12.b. Filius Elam filij Sares, 1.par.7.d.

Bagatha, in torculari. nomen Eunuchi, Eſth. 1.b.

Bagathan, in torculari, aut cibum tribuens. nomen Eunuchi. Eſth.2.d.

Bahalis, in lætitia, ſiue in arrogantia.

Bahem, in eis, vel cum eis. D. 1.Mach.13.e.

Bahurim, Electi, ſiue iuuenes, aut i foraminibus, ſiue in libertatibus. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin, 2. Regum 3.c.

Bala, Inueterata ſiue turbata, aut defluens. nomen ciuitatis in tribu Simeon, Ioſ.19.a.1.par.4.e. Ancilla item Rachel vxoris Iacob, gene.29.f. Vxor item Nephtali, 1.par.7.c. quæ Hebraicè

braicè dicitur, Hiha, vrbs verò Bala dicitur.

Bala, Deglutiens, ſiue deſtruens. nomen vrbis, quæ Segor, itē Salila, ſiue Vitula concernans in ſacris literis dicitur, geneſ.14.b. Eſt & filius Azaz filij Semma filij Ioel, 1.paralip. 5.a.

Balaam, Vetuſtas populi, vel abſque populo, ſiue deuoratio aut deſtructio eorum. Filius Beor ariolus, Num.22.a. Ioſ. 13.c. Eſt & nomen ciuitatis, 1.par.6.f.

Balaan, Inueteratus ſiue turbatus. Filius Eſer filij Seir Horræi, geneſ 36 c.

Balac, Inuoluens, aut deſtruēs, vel cum lambente: aut Syriacè, cum percutiente. Filius Sephor. Num.22.a.

Baladan, Abſque imperio vel abſque iudicio, aut vetuſtas imperantis vel iudicij. nomen viri, 4.Reg.20.c. Iſa.39.a.

Balan, Inueteratus ſiue turbatus. Filius Iadihel filij Beniamin, 1.par.7.c.

Balanan, Idoli gratia vel donum, aut poſſeſſor gratiæ vel doni. Filius Achobor, ſeptimus rex Edom, gene.36.d. 1.para. 27.d. Heb. Baal-hanan.

Baldad, Vetuſta dilectio vel mãmilla, ſiue inueteratus motus, aut abſque motu, ſiue abſque dilectione vel mammilla. nomen viri, Iob 8.a.

Baloth, Subiectæ ſiue poſſeſſæ, aut in aſcenſione. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſu.15.d.

Bal ſaliſa, idolum tertium, aut idolum ducis vel principis; ſiue poſſeſſor trium, aut poſſeſſor ducatus vel principatus. nomen loci, 4.Reg.4.g.

Balſaſar, Non portans anguſtiam, vel non theſaurizans: aut ex Syro & Hebræo, ſcrutator theſauri. Filius Nabuchodonoſor, Dan.5.a.f.g.7.a.8.a. Secùdùm Ioſephum filius fuit Euilmerodach.

Baltaſſar, Abſconditè theſaurizans, ſiue in malleatore theſaurizans, vel occultè portans anguſtiam. nomen prophetæ, qui & Daniel dicebatur. Dan.1.b.5.c.

Bamaal, in circuncisione, aut in miſtione. Filius Ioſaphat filij Heber filij Bariæ, 1.Par.7.g.

Bamoth, Altaria vel excelſa, ſiue in morte. nómen vallis, Num. 21.e.

Bamoth-báal, Altaria ſiue excelſa idoli, aut in morte idoli. nomen ciuitatis in tribu Dan, Ioſ.13.c.

Banaa, in motu. Filius Moſa filij Zamri. 1.par.8 d.9.f.

Banaia, ſiue Banaias, Filius domini, aut intelligentia domini, ſiue ædificatio domini. nomen viri. 2.Reg.23.d. Nomen principis cuiuſdā. 1.par. 4.f.15.b. 2.par.31.c. Pater item Pheltiæ, Ezech.11.a Filius Ioiadæ, 2.Reg.8.d.

Bane, filij, ſiue ædificantes ſiue intelligētes. nomen ciuitatis in tribu Dan, Ioſ.19.c. Quamuis putem legendum Banibarac, vt vnius ciuitatis nomen ſit, non duarum, quum Hebræis iungantur.

Banea, ſiue Baneas, Filius domini, aut intelligentia vel ædificatio domini. nomen viri, 1.Eſd.10.d.

Bani, Filius meus, aut ædificatio vel intelligentia mea. nomen viri. 1.Eſd. 10.d. 2.Eſd.9.a.

Banni, idem. Nomen viri. 2.Reg.23.d. Filius Somer filij Mobili, 1.par.6.d.

Baninu, Filij noſtri, ſiue ædificatores noſtri, ſiue intelligentes nos. nomen viri, 2.Eſd.10.a.

Bara, incendium ſiue expurgatio, aut paſtus, vel iumentum, ſiue inſipientia, vel in vigilia. nomen alterius vxoris Saharáim, 2.par.8.a.

Bara, in malo, ſiue in ſocio, aut in clamore, vel in paſtu, ſiue in confractione. Rex Sódomæ, geneſ.14.a.

Baria, In ſocietate, ſiue i malitia, aut in vlulatione, vel in páſtu. nomen viri, 1.par. 8.b.

Barabbas, Filius patris vel magiſtri, aut filius confuſionis vel ignominię, D. Nomen inſignis cuiuſdā latronis. Mat.27.b.

Barac, Fulgur, ſiue in vanum, vel in vacuum. nomen ciuitatis in tribu Dan, Ioſu.19.c. Vide Bane, Filius Abinoem. Iudic. 4.a.

Baracha, benedictio, aut genuflexio. nomen viri. 1.para.12.a.

Barachel, Benedicens Deum, ſiue genuflectens Deo. nomen viri. Iob 32.a.

Barachia, ſiue Barachias. Benedicens Dominum, aut genuflectens Domino: Pater Zachariæ prophetæ, Zach.1.a. Filius Moſollamoth. 2.para.28.b. Filius Zorobabel filij Phaldaiæ. 1.par.3.d.

Barad, Grando, ſiue in deſcēſu, aut in imperio. nomen loci in deſerto Sur. geneſ.16 d.

Baraia, Creatura Domini, ſiue impinguatio, aut electio Domini, ſiue in viſione. Filius Semei, 1.par.8.b.

Baraſa, in egeſtate, aut filij plaſmatio, ſiue in curſu, vel in beneplacito. D. nomen ciuitatis. 1.Mach.5.c.

Bared, grando, ſiue in deſcenſu, aut in imperio. Filius Suchalæ filij Ephráim 1.par.7.d.

Baria, Sera, vel vectis, ſiue fugitiuus, aut I odore. Filius Semeię filij Sechenię, 1.par.3.d.

Baria, in malo, ſiue in clamore, aut in vlulatione, vel in paſtu. Filius Aſer filij Iacob. 1.par.7.f.8.b.23.b. qui Beria. gene. 46.b. dicitur, iiſdem conſonantibus & punctis.

Barieu, Maleficus, vel Magus, ſiue in nequitia. D. Cognomen pſeudoprophetæ, Act.13.a.

Bar-iona, Filius columbæ, ex Syro & Hebræo. D. Mat.16.c.

Barnabas, Filius prophetæ, vel filius conſolationis. D. nomen viri. Act.4.g.

Barſabas, Filius reuerſionis, vel cõuerſionis, aut filius quietis vel filius iuramenti. D. nomen viri, Act.1.d.

Barthimæus, Beatus Hieronymus dicit quòd corruptè legitur, ſcribi autem debere Barſemæus: quod Syriacè interpretatur filius cæcus, vel filius cæcitatis. D. nomen cæci cuiuſdam à natiuitate, quem Ieſus ſanauit, Marc.10.f.

Bartholomęus, filius ſuſpendentis aquas. D. nomen apoſtoli, Matth.10.a. Luc.6.c.

Baruch, Benedictus, vel genuflexus. Filius Neriæ, Iere.32.c.

Barzaith, Filius anguli, aut puritas anguli, ſiue frumentum anguli. Filius Melchiel filij Barec filij Aſer filij Iacob, 1.paralip.7.f.

Baſaia, In factura Domini. Filius Melchiæ filij Athaniæ, 1.paral.6.c.

Baſan, in dente, ſiue in ebore, aut in mutatione, vel in ſomno, ſeu in dormitatione: aut confuſio vel ignominia. Regio Og regis, quæ paſcuis ac nemoribus abundans, cecidit in ſortem dimidiæ tribus Manaſſē. Iſai.2.c. Num.21.g. quæ & Hauoth-iair, deut.3.e. dicitur & terra Raphaim.

Baſcat, Maſſa, ſiue inflatio, aut in anguſtia, vel in effuſione. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſu.15.c.

Baſchama, Confoſio, vel erubeſcentia iræ vel coloris. D. nomē loci, 1.Mach.13.d.

Báſemath, Aromata, vel confuſio mortis, aut in déſolatione, ſiue in poſitione, aut in nominibus. Altera vxor Eſau, geneſ.26.g. Filia item Salomonis, 3.Reg.4.h.

Bathuel, Filiatio Dei, aut menſura Dei, vel deſertum Dei. Filius Nachor ex Melcha, geneſ.22.d. nomen ciuitatis, 1.paral.4.e.

Batus, Genus menſuræ liquidorum, Ezech.45.d.

Bauai, in væ, id eſt, in luctu, vel in miſeria. Syrum eſt, nomen viri. 2.Eſd.3.d.

Baurамites, Eligens aquas, aut eligens quies. 1.paralip.11.f. qui 2.Reg. 23.d. dicitur Beromi, Heb. Baharumi.

Bazata, Contemptus, vel deſpectus, ſiue deprędatio, aut in oliua. nomen eunuchi cuiuſdam, Eſth.1.b.

Baziothia, Cõtemptus vel deſpectiones eius, ſiue prædæ eius aut in oliua Domini. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſue. 15.d.

B E.

BEan, in afflictione, vel in reſponſione, aut ſcrutatio earū: vel Syriacè, deprecatio.

Bebai, pupilla, ſiue concauus aut vacuus. Nomen viri, 1. Eſd.2.a.

Becbetia, euacuatio vel diſſipatio Domini, ſiue lagguncula Domini.

Bécbuc, Vacuitas, aut euacuatio, vel diſſipatio, ſiue lagguncula nomen viri, 1.Eſd 2.c.

Becher, Primogenitus, aut primitiæ, ſiue I ariete. Filius Ephráim, Num.26.d.

Becheritæ, Idem plurale, Num.26.d.

Béchor, Idem quod Becher, iiſdem conſonantibus & vocalibus ſcriptum. Filius Beniamin, geneſ.46.c.

Bechorath, Primogenitura, vel primitiæ, Filius Aphia,

1.Reg.

1.Reg.9.a.

Bedan, Vectis, vel ſolus, ſiue in iudicio. Vide dictionem Badan.

Beel-phegor, idólum hiatus vel aperturæ. Nomen idóli Moabitarum. Oſee 9.c. Num.25.a. deut.4.a

Beel-phegor, Apertura ſiue hiatus. nomé idóli, Ioſ.22.d. Heb. Phegor.

Beel-meon, ſiue Baal-meon, idóli habitaculum, vel idólum de peccato, aut poſſeſſio habitaculi, vel poſſeſſio ex peccato. nomen ciuitatis, Ezech.26.b.1.par.5.a.

Beel-ſephon, idólum aquilonis, vel idólum occultum, aut idólum ſpeculæ, vel poſſeſſor aquilonis, vel ſpeculationis aut ſecreti. nomen loci ſiue vrbis in Ægypto, Exod. 14.a. Num. 33.a: Ioſephus lib.2.cap.13.

Béel-teem, idólum, ſiue poſſeſſor ſaporis vel guſtus, aut rationis vel eloquij. nomen viri, 1.Eſd.4.b.

Béel zebub, idólum muſcæ, vel poſſeſſor muſcæ. nomen idóli Accaronitarum, 4.Reg.1.a. Luc.11.b. Alias Beel-phegor appellabatur: à gentibus Priapus.

Beera, Puteus, ſiue explanatio vel declaratio: aut in luce eius. Filius Ioel, 1. para.5.a.

Beeri, Puteus, ſiue explanans aut declarans. vel in luce, ſiue in leone, Pater Iudith vxoris Eſau, gene.26.g. Pater item Oſee prophetæ, Oſee 1.a.

Beer-ramath, Puteus, vel declaratio celſitudinis, aut iaculationis, ſiue in luce excelſa. Vrbs tribus Simeon, Ioſ.19.a.

Begoai, in corpore meo, ſiue in géte: aut Syriacè, intrinſecus, 2.Eſd.7.b.

Beguai, idem. nomen viri, 1.Eſd.2.a.

Begui, idem. nomen viri, 1.Eſd.8.b.

Behemoth, multitudinem animalium terreſtrium ſignificat, vnde plerunque pro Satanæ potentia accipitur, Iob 40.a.

Bel, Vetuſtus, aut nihil, ſiue defluens. nomen idóli Babyloniorum, Iſai.46.a.

Bela, Deglutiés, ſiue deſtrués. Filius Beniamin, gene.46.c.1.pa. 7.b: 8.a. Nu.26.c. Nomen item vrbis, quę aliàs Segor, gene. 14.a. dicitur, & Soar, & Saliſſa, teſte Hieronymo. Filius itẽ Beor, rex Edom, geneſ.36.c.

Belaitæ, idem, p.n. Num.26.e.

Belga, Refrigerium, vel confortatio, aut vetuſtas vultus. nomẽ viri, 1.par.24.b 2.Eſdr.12.a.

Belgai, Refrigerium, ſiue confortatio, aut vetus vallis. nomen viri, Nehem.10.a.

Belial, Peruerſus, vel abſque iugo, ſiue non aſcendens, iudic. 19.f. 1.Reg.10.d. Nahum 1.d. 2.Corin.6.c. pro diabolo ſumitur.

Belma, Nihilum, aut vetuſtas nimia. D. nomen loci, Iudith 7.a.

Belſan, in lingua, aut in detractione, ſiue vetuſtas dentis, aut vetus ebur: aut Syriacè, ſcrutans. nomen viri, 1. Eſd.2.a.

Ben, Filius, vel ædificans, aut intelligens, 1.par.15.b.

Ben-abinadab, Filius patris ſpontanei, aut filius patris, voventis vel principis. Vnus præfectorum annonæ Salomonis, 3.Reg.4.a.

Ben-adad, filius ſonitus vel clamoris, aut filius delecti, aut patrui, ſiue mammillæ, rex Syriæ, 3.Reg.15.d. Iere.49.e. Filius Tabremon. 3.Reg.15.d: 2.par.16.a.

Ben-décar, Filius compunctionis, vel transfixionis, præfectus annonæ domus Salomonis in Marces, 3. Reg.4.a

Bene-iaacan, filij tribulationis vel laboris, aut ædificatores tribulationis vel laboris, aut intelligentes laborẽ vel tribulationem. nomen loci ĩ quo caſtrametati ſunt, filij Iſraël profecti de Moſeroth. Num.33.d.

Ben-ennon, Filius diuitiarum ſuarum, aut filius decipientis vel contriſtantis eos. nomen vallis in tribu Beniamin quæ aliàs Tophet dicitur, 2.par.28.a: 33.a

Ben-gáber, Filius viri, aut filius robuſti, vel potentis. nomen præfecti annonæ Salomonis in Ramoth-Galaad, 3.Regum 4.b.

Ben-háil, Filius fortitudinis vel exercitus, aut filius diuitiarum, vel antemuralis, ſiue doloris nomẽ viri. 2.paral.17.b.

Ben-heſed, Filius miſericordiæ, vel opprobrij. nomẽ præfecti annonæ Salomonis in Aruboth, 3.Reg.4.a.

Ben-hur, Filius libertatis vel foraminis, aut albedinis. Præfectus annonæ regis Salomonis in monte Ephráim, 3.Regum 4.a.

Beni, Filius meus, aut intelligentia, ſiue ædificatio mea.

Beani, idem. nomen viri, 2.Eſd.3.d.

Beniamin, Filius dexteræ. Filius duodecimus Iacob ex Rachel vxore ab ipſa matre Ben-oni vocatus, geneſ.35.c. Eſt & nomen loci, 3.Reg.4.b.

Ben-iamin, 2.par.31.c. vbi dicitur Edan & Beniamin: legendum ex Hebræo Miniamin, & interpretatur de dextera, ſiue præparatio dexteræ. Nomen viri.

Bennoi, Ædificatio, aut filiatio, ſiue in habitaculo meo, aut in pulchritudine. nomen viri, 1.Eſd.8.g.

Benno, filius eius, aut ędificatio, vel intelligentia eius. nomen viri, 1.par.24.d.

Ben-oni, Filius doloris mei. Filius duodecimus Iacob ex Rachel, qui & Beniamin, geneſ.35.c. dicitur.

Benoth, filiæ, ſiue intelligentiæ, vel ædificatinoes. nomen idóli Babyloniorum, 4.Reg.17.f.

Bennui, Ædificatio, vel filiatio: ſiue in habitaculo meo, aut in pulchritudine. nomen viri, 1.Eſd.10.d.

Ben-zoheth, Filius ſeparationis, aut filius iſtius formidinis, vel contritionis, Filius Ieſi. 1.par.4.d.

Beon, in afflictione, vel in reſponſione, aut in cantico, vel ſcrutatio earum: aut Syriacè, deprecatio. Ciuitas Amorrhæorũ vltra Iordanem, Num.32.a.

Beor, incendium, vel expurgatio, aut inſipiens, ſiue iumentum, vel paſtus. Pater Bela, regis Edom, gen.36.c. Pater item Balaam arioli, Num.22.a.

Bera, Puteus, ſiue explanatio, vel declaratio, aut in luce eius. nomen loci, Iudic.9.c. Filius Supha filij Helem. 1.para.7.g.

Beroos, Filius contritionis vel ſeparationis. nomen viri, 1. Eſd.2.c.

Berea, Puteus eius, vel filis eius, aut declaratio eius. D. Nomẽ vrbis, 1.Mach.9 a.

Bereſith, Primus liber legis ſic vocatur, id eſt, in principio: more Hebręorũ, qui libros ab eorum principijs vt plurimorũ denominare ſolent. Græcè verò appellatur Geneſis, id eſt generatio, quòd ibi generationes cæli & terræ cõtinẽtur.

Beri, filius meus, ſiue purus, vel electus, aut frumentum meũ, Filius Supha, filij Helem, 1.par.7.g.

Beria, in malo, ſiue in clamore, aut in vlulatione, vel in paſtu. Filius Aſer filij Iacob, gen.46.b. qui, 1.pa.7.f. Baria dicitur. Filius item Ephráim, 1.par.7.c.

Berith, pactũ, ſiue fœdus. Nomen idóli Sichimorũ, iud.9.f.

Bernice, Grauis victoria, vel pondus victoriæ. G. nomen viri, Act.25.c.

Berodách, creans cõtritionem, vel electio interitus, aut filius interitus, vel vaporis tui, ſiue frumẽtum, vel puritas nubis vel vaporis tui. Rex Babyloniorum, 4.Reg.20.c. qui, Iſa.39. a. dicitur Merodach.

Berotai, Filius caloris vel indignationis, aut puritas ſiue frumentum indignationis, vel fugiens aquam. nomen ciuitatis, 2.Reg.23.d. quæ 1.par.11.f. dicitur Baaramites.

Beroch, ſiue Beeroth, Putei ſiue explanationes, vel declarationes, aut in luminibus. Ciuitas Heuęorum, Ioſue.19.c. nõ longè ab Hai, ſpátio trium dierum in tribu Beniamin, Ioſ. 18.d. 2.Reg.4.a. Inde Beerothites, 2.Reg.23. 1.Eſd.2.b.

Beroth, Putei, ſiue pacta, vel puritas, aut cupreſſus. nomen vrbis, 2.Reg.8.b. Heb. Berothai.

Berotha, idem. f.nu. Terminus terræ Iſraëliticæ, Ezec.47.c.

Berothitæ, Putei, ſiue explanationes, vel declarationes, aut in luminibus, 2.Reg.4.a.

Berothites, idem. ſ.n.

Berothites, 1.par.11.g. Interpretatur puteus ſiue pactũ, vel puritas, aut cupreſſus.

Berrhœa, Grauis vel ponderoſa. G. Ciuitas Macedoniæ ad Citarum montem, Act.17.b.

Berrhœenſis, grauis vel ponderoſus. G. Act.20.a.

Berſa, in malo, vel in iniquitate, ſiue in condemnatione, aut filius reſpiciens. Rex Gomorrhæ, gene.14.a.

Ber-ſabee, Puteus fons vt iuramenti, ſiue puteus ſaturitatis, aut puteus ſeptimus. Locus tribus Iudæ in terra Idumæorũ, quę eſt Palęſthina, Ioſ.15.e. Iud.19. Ioſephus lib.8.ca.13. Iudaic. antiquit. finis atq; terminus terrę Iſraëlis ab Auſtro

1.Reg.

1.Reg.3.& 2.Reg.24:5.Reg.19:4.Reg.23.b.Hæc & in ſorté filiorum Simeonis cecidit,Ioſ:19.a:1.par.5.e.A iuraméto & percuſſo fœdere Abrahæ cum Abimélech rege Gerar,gene. 21.ſimiliter Iſaac cum eodem Abimélech.geneſ.26,nomen habens. Beer enim fontem ſignificat, Saba ſuſiurádum,vel ſepté,quòd ſeptem agnas Abimélech de manu, Abrahæ ac ceperit.geneſ.21.b.d.26.g. Illic iudicabát Ioel & Abia filij Samuelis ſiniſtrè, 1.Reg.8.a. Hanc nunc Barbari Gibelinã nominant,authore Volaterrano.lib.11.Eodem loci habitauit aliquandiu Iſaac, gene.28.Hanc Ptolemæus Berſauã appellat. Vide Hieronymũ in locis Heb. Eſt in finibus Iudææ & Ægypti, Amos 5. Nehe.11.

Berzellai,Ferrens:aut ex Syro & Hebræo,filius conteptus, vel deſpectus.nomen viri,2.Reg.17.g.qui regem Dauid traduxit trãs Iordanem, 2.Reg.19.f.Pater item Hadrielis generi Saul, ſic vocabatur,2.Reg.21.b.

Beſai,Nehem.7.e.Cóculcatio,ſiue contemptio,vel deſpectus. nomen viri.

Beſai,Oua,ſiue cœnoſus, vel humidus,aut in nani.nomen viri,1.Eſd.2.b:2.Eſd.7.c.

Beſecath.Maſſa, ſiue inflatio,aut in anguſtia, vel in effuſione. nomen loci,4.Reg.22.a.

Beſee,Conculcatio,ſiue cõtemptio,vel deſpectus.nomé viri, 1.Eſd.2.c.

Beſelam, In pace,vel in retributione,ſiue decoctio eorum.nomen viri,1.Eſd.4.b.

Beſeleel,In vmbra Dei.Filius Vri filij Hur filij Caleb ex Ephrata vxore,Exod.31.a:1.par.2.c.

Beſtuch,In vmbris,aut in aſſatione:vel Syriacè,in oratione,nomen viri,1.Eſd.2.c.

Beſodia,in ſecreto Domini,ſiue in conſilio Domini.nomé viri,2.Eſd.3.b.

Beſor euãgelizatio, ſiue incarnatio, aut in boue vel in muro. nomen torrentis in regione Palęſthinorum, 1.Reg.20.b.

Bete,fiducia, vel confidétia,aut in linitione.Ciuitatis nomen, 2.Reg.8.b.

Beté, Venter,ſiue terebinthus.nomen ciuitatis in tribu Aſer. Ioſue.19.b.

Beth-abara,Domus tráſitus, aut iræ:vel Syriacè,frumenti.D. nomen loci trans Iordanem,Iohan.1.d.

Beth-acharem, domus vineæ, ſiue domus cognitionis eorũ. nomen vici,Iere.6.a:2.Eſd.3.c.

Beth-hagla, Domus feſtiuitatis,vel reuolutionis eius.nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſue 15.a.& in tribu Beniamin,Ioſ. 18.d.

Beth-anath,Dom' cãtici,vel reſpõſionis, aut domus afflictionis.nomé ciuitatis in tribu Nephthali, Ioſ.19.c. Iudi.1.g.

Beth-ania,Domus obedientiæ vel afflictionis, aut domus cantici,ſiue domus gratiæ Dñi.D. Villa in látere montis Oliueti,Mat.21.b:Lu.19.e.Vbi Saluator noſter Lazarũ ſuſcitauit, diſtãs ab Ieroſolylis ſtadijs quaſi quindecim, Iohan.11.a:c.

Beth-anitæ,Domus cantici,vel reſponſionis, aut domus afflictionis. Dicebantur populi qui habitabãt in Beth-anath, iudic.1.g.

Beth-anoth,idem.nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.g.

Beth-thapbua,Domus pomi,vel domus inflationis.nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſue 15.f.

Beth-araba,Domus planitiei,ſiue domus ſuauitatis, aut domus fideiuſſionis, vel dom' veſpertina,aut domus ſalicis, nomen ciuitatis in tribu Iuda,Ioſ.15.b.g.Eſt & nomé ciuitatis in tribu Beniamin,Ioſue 18.d.

Beth-aram,Domus celſitudinis,aut domus pugnantium,vel montium eorum. Ciuitas in tribu Gad,Ioſue 13.d.

Beth-aran,Domus montis vel prægnantis, ſiue domus cantatis, vel præconizantis.nomen vrbis quam ædificauerunt filij Gad,Num.32.g. Antea ciuitas Amorrhæorum.

Beth-auen,Domus vanitatis vel doloris,aut domus fortitudinis vel iniquitatis. Vrbs Chananææ terræ in tribu Ephráim,item in tribu Beniamin,Oſee 4.d:1.Reg.13.b.

Beth-azmoth, Domus fortitudinis mortis. nomen ciuitatis, 2.Eſd.7.c.

Beth-bera,Domus filij eius,ſiue domus electa,aut domus puritatis, vel frumenti eius. nomen ciuitatis à Gedeone expugnatæ,iudic.7.g.

Beth-beral, Domus creatoris mei, aut domus ſanitatis, vel pinguedinis,vel electionis meæ.nomen ciuitatis, 1.par.4.e quam inhabitauerunt poſteri Simeonis.

Beth-beſſe, Domus confuſionis,vel domus erubeſcentiæ.D. Nomen vrbis,1.Mach.9.g.

Beth-char, Domus agni, ſiue domus cognitionis,aut domus fodiens. Vrbs iuxta quam filij Iſraël percuſſerunt Philiſthæos,1.Reg.7.c.

Beth-dagon,Domus frumenti,vel domus piſcis.nomen ciuitatis in tribu Iuda,Ioſ.15.e:19.b:1.Mach.10.g.

Beth-el,Domus Dei.nomen vrbis in tribu Beniamin, ſic primùm cognominatæ à Iacob, gen.12.b.28.d.1.par.7.f.Iudic. 4.a.Eadem & Luza dicta, iudic.1.e.Eſt & nomen montis, 1.Reg.13.a.

Beth-emec,Domus vallis, vel profunditatis. nomen ciuitatis in tribu Aſer,Ioſ.19.b.

Bether, Diuiſio,ſiue in turture,aut in exploratione, vel cõtemplatione:aut Syriacè,poſterior. nomé montis, Cantic.2.d.

Beth-eſda,Domus effuſionis,id eſt,locus ad quem aquæ pluuiales confluebant.D.Iohan.5.a.

Beth-gader,domus muri,vel maceriæ. nomé loci,1.par.2.g.

Beth-gamul,domus retributionis,ſiue domus ablactationis, aut domus cameli.nomen ciuitatis in terra Moab, Ierem. 48.d.

Beth-hanan, Domus gratiæ,ſiue miſericordiæ,vel doni.nomen ciuitatis, 3.Reg.4.a.

Beth-horon,Dom' iræ,ſiue domus libertatis,aut foraminis, vel albedinis. Ciuitas eſt terræ Chanáan,quæ,ducta ſorte, tribui Ephráim obtigit,quemadmodũ legis, Ioſue 16.a.pa. 7.Hæc Leuitis concceſſa eſt, Ioſ.21.A Sara filia Ephráim ædificata,1.par.7.e.ipſam Salmon reparauit,3.Reg.9.c. 2.par. 8.a. Eſt ſuperioris ſimul & inferioris Beth-horon paſſim in ſcripturis mentio,Ioſ.16.18.& aliàs non rarò.

Bethia, Filia Domini, vel menſura Domini. Filia Pharaonis vxor Mered,1.par.4.e.

Beth-iaſimoth, Domus deſolationum, aut domus repoſitionum, vel nominationum. Vrbs in campeſtribus Moabitarum, quæ ſorte ceſſit filijs Ruben, Ioſ.13.c.Ezech.25.b.

Beth-lebauth,Domus leænarum,aut domus cordis,literæ vel ſigni,ſiue domus venientibus.nomen ciuitatis in tribu Simeonis,Ioſ.19.a.

Beth-léhem, Domus panis, ſiue domus belli. Beth-lehé duæ ſunt: vna in tribu filiorum Zabulon,de qua Ioſu.19.Ex hac erat Abeſſan iudex pópuli Iſraëlitici,iudic.12.Alia eſt in tribu Iuda,ciuitas Dauid,è qua fuit Leuita,cuius vxorem illicito concubitu necarũt Gabaonitæ.iudic.19.vbi rex Dauid habitabat.1.Regum 16.Hæc fuit patria Ieſu Chriſto,Mic.5. Mat.2.Olim dicta Ephrata,geneſ.35.c.& 48.hanc Roboam ædificijs muniuit,2.para.11.Vide multa de hac apud Hieronym.locis Heb.Eſd.2.vocatur & Ciuitas Dauid, Lucæ 2.a. Iohan.7.g.

Beth-lehemites,idem.1.Reg.16.a.

Beth-maacha,Domus compreſſa vel cõtrita,aut domus fixa. Ciuitas eſt Chananæç regionis,ad quam vſque perſecutus eſt Ioab perduellem Seba, 2.Reg.20.e.

Beth-maon, Domus habitaculi, vel domus ex peccato:nomé ciuitatis in terra Moab, Iere.48.d.

Beth-marchaboth, domus quadrigarum, ſiue domus amaritudinis extinctæ,nomen ciuitatis in tribu Simeonis, Ioſue 19.a:1.par.4.e.

Beth-nemra,Domus pardi,ſiue domus rebellionis,vel amaritudinis,aut domus commutationis. Nomé ciuitatis quam ædificauerunt filij Gad,Numer.32.g.quę aliàs fuerat Amorrhæorum.

Bethoron, Diuiſio,ſiue in exploratione ipſius,aut filia cantici vel Syriacè,poſterius.nomen ciuitatis,2.Reg.2.g.

Beth-phage, Domus oris valliũ, vel domus buccæ vallis, ſiue domus ficuum,ſcilicet præcoquarum.D.Villula in monte Oliueti,ad quam venit Ieſus Saluator noſter,Luc.19.c.

Beth-phaleth, ſiue Beth-pheleth, Domus liberationis ſiue expulſionis:aut ex Hebræo & Syro, domus vomitus.nomen ciuitatis in tribu Iuda,Ioſ.15.d.2.Eſd.11.d

Beth-pheſes,Domus diuiſionis vel confractionis. nomen ciuitatis in tribu Iſſachar,Ioſ.19 b.

Beth-

Beth-phogor, Domus hiatus, ſiue domus aperturæ. Ciuitatis nomen in tribu Ruben, Ioſ.13.c.

Beth-rapha, Domus ſanitatis, vel medicinæ, aut domus laxationis. Filius Eſthon, 1.par.4.b.

Beth-ſabe, Filia iuramenti, vel ſaturitas, aut filia ſeptima. Filia Eliam, vxor Vriæ, 2.Reg.11.a:12.f.quę & mater Salomonis, 3.Reg.1.b:2.c.Pſal.50.in titulo.

Beth-ſabee, Domus, iuramentum, vel ſaturitas: aut domus ſeptima. Nomen ciuitatis, Ioſue 15.d.

Beth-ſaida, Domus frugum, vel cibatiorum, aut domus venatorum, vel inſidiantium. D. Ciuitas Galilææ, ex qua Petrus & Andreas, & Philippus apoſtoli, Iohan.1.g. Matt.11.e

Beth-ſames, ſiue Beth-ſemes, Domus ſolis: vel ex Heb. & Syro, domus ſeruitij, vel miniſterij. Antè Ahel dicta, Hieronymo teſte in queſt. Heb. 2.par.28.c.Ioſeph' lib.6.cap.1. Vrbs ad tribum Iuda, Ioſue.15. pertinens: quę poſtea filijs Aaronis, Leuitis ſcilicet, eſt aſſignata, Ioſ.21.b.1.Reg.6. 1.pa.6.e. 4.Reg.14.c. Eſt alia in tribu Nephthali, Ioſ.19.c. è qua priſtinos habitatores nō potuit expellere tribus Nephthali, iud.1.g. Numeratur præterea & alia Beth-ſemes in ſorte filiorum Iſſachar, Ioſ.19.b.

Beth ſamitæ, idem.1.Reg.6.c.

Beth-ſamites, idem.1.Reg.6.c.

Beth-ſan, domus dentis vel eboris, aut domus mutationis vel dormitionis: vel Bethſean, id eſt, domus tumultus, aut domus opulentiæ. Vrbs tribus Manaſſe in Iſſachar & Aſer, Ioſ.17.c.19.iudic.1. cuius ſitum habes.2.Reg.4.b.& 1.para. 8.f. quę Stephano & Ioſepho lib.5.cap.14.antiq. Scytopolis appellatur. in hac corpus Saulis ſuſpenderunt Philiſthini, 1.Reg.31.d. Hieronymus in quæſt. Heb. duas Beth-ſan fuiſſe ſcribit.2.Reg.21.c.

Beth-ſeta, Domus diuiſionis, aut domus extenſionis, ſiue domus ſpinæ, Locus Palęſthinæ, iudic.7.f.

Beth-ſemes, vide Bethſames.

Beth-ſemitæ, idem, iudic.1.f.

Beth-ſimoth, Domus deſolationum, ſiue domus repoſitionū, vel nominationum. nomen ciuitatis, Ioſ.12.a. Num.33.f.

Beth-ſor, Domus rupis vel fortitudinis, ſiue domus plaſmationis, aut domus obſidionis, vel vinculi. Vide Bethſur.

Beth-ſua, Filia ſaluationis, vel exclamationis. Mater Salomonis, 1.par.3.b. quæ.3.Reg.1.b. dicitur Beth-ſabee, ſiue corruptè Berſabee.

Bethſur, idem quod Beth-ſor. nomen ciuitatis in montanis locis ſitæ in tribu Iuda, Ioſue 15.g. conſtructæ à Roboam, 2.par.11.b.

Beth-ſura, idem. D. nomen ciuitatis, 1.Mach.4.g.

Bethul, Virgo. Ciuitatis nomē in tribu Simeonis, 1.Ioſ.19.a.

Bethulia, Virga domini, aut domus parturiens dominum. D. nomen vrbis, Iudith.6.b.

Beth-zachara, Domus memoriæ vel recordationis. D. nomen ciuitatis, 1.Mach.6.d.

Beth-zecha, domus tribulationis, ſiue domus cōpedum, aut domus cōflationis: vel ex Hebræo & Syro, domus vtris. D.

Betonim, Ventres, vel terebinthi. Ciuitas in tribu Gad, Ioſue 13.c.

Bezec, Fulgur, ſiue in compedibus. Chananææ vrbs regia, iudicum 1.a.

B I

BIthinya, Violenta properatio. G. Prouincia Aſiæ minoris, quæ & quondam Bebrycia Solino, & deinde Mygdonia dicta eſt, & maior Phrygia, Iera flumine à Galatia diſterminata: habet ciuitatem eiuſdē nominis. Hæc ab Heraclea Ponti vſque ad os protenditur, quo ex occidentis parte terminatur: ex oriente Sangario flumine, ab auſtro Epicteto. Ponto verò ab aquilone. Hæc Raphael Volater. lib.10. Geograph. Vide Plinium lib.5.cap.32. Ptolemæum lib.5.cap.1. Strabonem lib.12. Huius mentio eſt.1.Petri.1.

B L

BLaſtus, Germinās vel producens. G. nomen viri. Act.12.d.

B O

BOanerges, Beatus Hieronymus docet debere ſcribi Banereem, quod interpretatur filij tonitrui. Sic à Chriſto cognominati fuerūt Iacob' & Iohānes filij Zebedæi, Mar.3.c.

Bocci, Vacuus, aut diſſipatio, ſiue in vomitu. Filius Iogli princeps tribus filiorum Dan, Num.34.d. Filius Abiſue filij Phinees, 1.par.6.a.

Bocciau, Euacuatio vel diſſipatio domini. nomen viri, 1.paral. 25.a.

Bochri, Primogenitus, vel primitiæ, ſiue in ariete. Pater Sebe, 2.Reg.20.a.

Bochru. idem. Filius Aſel filij Elaſa, 1.par.8.d.9.g.

Boen, Pollex, ſiue, in eis. Lapis in tribu Iuda à filio Ruben ſic appellatus, Ioſue 15.b.18. Hebræis dicitur abenbuen. i. lapis Boen. terminus eſt tribus Iudæ. Ioſ.15.

Boni, Filius meus, aut ædificans, ſiue intelligēs. Filius Somer, 1.par.6.d.

Boni portus, p n. Latinæ dictiones ſunt. Ciuitas, opinor, Cretenſium, cui nomē (Kali Acti) id eſt pulchrū litus: cuius meminit B. Lucas Act.27.b.

Bonni, Ædificans me, ſiue adoptans aut intelligens me. Pater Omrai.1.par.9.a:2.Eſd.9.a.

Booz, In fortitudine, aut in hirco. Filius Salmon, filij Nahaſſon, conſanguineus Elimélech Bethlehemitæ, Ruth 2.a.4. d.1.par.2:b. Nomen item ſecundę columnæ in porticu Salomonis, 3.Reg.7.c:2.par.3.d.

Borith, Herba in qua eſt acrimonia ſaponis, Iere.2.d.

Boſes, Cœnum, aut in ipſo flos, ſiue in ipſo reſpiciens. nomen ſcopuli, 1.Reg.14.a.

Boſphorus, Hebraicè dicitur Sepharad, & interpretatur liber ſiue codex deſcēdens vel imperās: aut finis vel conſummatio deſcenſionis vel imperij, Abdiæ 1.d.

Boſor, Munitio, vel vindemia, ſiue ablatio, vel prohibitio: aut ī anguſtia, vel ī tribulatione. Filius Supha filij Helē, 1.par. 7. Nomen itē ciuitatis Moabitarū trans Iordanē orientem verſus, ad ſolitudinē nonnihil vergentis. 1.Mach.5.c. Deut. 4.g. Ioſ.20.c: 1.par.6.g. De tribu Ruben Leuitis data.

Boſra, idem. Ciuitas in Edom, gene.36.c. Iſa.34.b.

Boſra, In grege eius, aut in diuitijs, ſiue in tinea legis, vel in tinea explorationis. Heb. Beaſthara. Ciuitas de media tribu Manaſſe data Leuitis, Ioſ.21.c.

B R

BRie, In malitia, vel in ſocietate, aut in clamore, ſiue in vlulatione, vel in paſtu. Filius Aſer filij Iacob, Num.26.e.

Brieitæ, idem. p.n. Num.26.c.

B V

BVgeus, Iactator. G. Eſth.12.d.

Bul, Germen, ſiue vetuſtas, aut defluens. Nomen menſis octaui, noſtro Octobri reſpondentis, 3.Reg.6.d.

Buna, Ædificans, ſiue intelligens, aut adoptans. Filius Ierameel primogeniti Eſron filij Phares, 1.par.2.d.

Buz, contemptus, ſiue deprædatus. nomen loci in terra Cedar Iere.25.e. Filius item Nachor ex Melcha, geneſ.22.d. Pater Ieddo, 1.par.5.b.

Buzi, idem. Pater Ezechielis prophetæ, Ezech.1.a.

Buzytes idem, Iob 32.a.

C.

CAath, Congregatio, ſiue ruga, aut obtuſio. Filius Leui filij Iacob, gene.46.b.1.para.6.a.

Caathitæ, Congregationes, ſiue rugæ, aut obtuſiones, Nu.26.f.1.par.6.d.

Cabſeel, Congregatio Dei. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.d.2.Reg.23.c:1.par.11.c.

Cabul, compeditus, vel quaſi germen, aut quaſi defluens, vel quaſi veteraſcens. Regio Galilææ eſt, quæ Ioſepho lib.8.ca. 5. antiqui. iud. lingua Phœnicum à diſplicendo, alijs à terra tenaci, ob copiam argillæ quo figuli vtuntur nomen, accepit. Hanc Salomon Hirā regi Tyri dedit.3.reg.9.c. Eſt quoque ciuitas tribus Aſer, Ioſu.19.b.

Cademoth, Antiquiores vel priores, ſiue orientales, aut incendium, vel incuruatio mortis. nomen ſolitudinis.deut.2.e. ſiue nomen oppidi in poſſeſſione tribus Ruben, quod Ioſ. 13.c. Cedimoth dicitur.

Cades, ſanctitas. Ciuitas regionis Moabitarum, vicina terræ ſiue tribui Iuda verſus auſtrū, hoc eſt, meridiem, ad montē Amorrhæorum: limes terræ, quæ aliàs Fons Miſphat; id eſt, iudicij dicitur, geneſ.14.a. Nomen item ſolitudinis, geneſ.

geneſ.30.a. quæ Num,13.c. deſertum Pharan dicitur , & Num.33.d.Deſertum Sin perzade dicitur.Quod legitur in fine.1.capitis Deuteronomij,Sediſtis ergo in Cadeſ-barne, & legendum tantùm in Cades.

Cadesbarne, Sanctitas filij inſtabilis, aut ſanctitas frumenti ; vel puritas commotæ vel inſtabilis.Terminus eſt tribus Iudæ ad meridionalem plagam,deut.1.a.

Cadumim,Antiqui,vel priores,ſiue orientales: aut antiquũ , ſiue orientale mare:aut incendium,vel humiliatio aquarũ. Nomen torrentis,iudic.5.c.

Cæſar,à cæſo matris vtero dictus eſt:vel à cæſarie,id eſt , coma vel capillatura,cũ qua ortus eſt:vel quòd cæſios,id eſt,glaucos habuerit oculos,vt quidam volunt.Latinum eſt,Matt. 22.b.

Cæſarea, Idem.Maritima vrbs Palæſthinæ in litore magni maris ſita, quam Herodes Aſcalonita pater Herodis tetrarchæ Traconitidis inſtaurauit in honorẽ Augusti Cæſaris , quæ priùs Pyrgos,ſiue turris Stratonis vocabatur : de qua Ioſephus lib.1.bel.Iud.cap.3.& cap.16. Plin.lib.1. cap.13.Egeſippus lib.2.cap.18. de excidio Ieroſolymorum, & lib.5.ca.19. Similiter lib.15.cap.10.antiq.Iudaic. Huius fit mẽtio, act.9 10. quòd in ea Cornelius centurio baptizatus ſit: & actu. 21.b. quòd Philippus Euãgeliſta domum in ea habuerit.In hac Cæſarea Herodes etiam templum albo marmore extruxit Augusto Cæſari,author Ioſephus,lib.15.cap.11.antiq.in qua nepos eius Herodes Agrippa ab Angelo percuſſus eſt, Act.12.de hac Rap.Vol.lib.11.Geographiæ.Alia Cæſarea , ciuitas eſt ad radices Libani ſita, iuxta Iordanis fontẽ à Philippo tetrarcha Ituræ & Traconitidis,Luc.3.filio Herodis maioris,& fratre tetrarchæ,qui Iohannem decollauit,ampliata,& in Tyberij,Cæſaris honorẽ Cæſarea appellata:quæ mutato nomine deinceps Paneas dicta eſt in ꝓuincia Phœnices,vbi Iordanis è duobus oriĩ fontibus,Sor, & Dan.author Hieronymus,Quã magis poſteà exornans Agrippa in honorem Neronis, Neroniam appellauit,velut ſcribit idẽ Ioſephus lib.18.cap.3. antiquit.Iudai.& lib.20.cap.16.antiquit. Huius fit mentio Matt.16.h.Marc.8. Raphael Volat. lib.11.hãc primùm Leſer,deinde Dan,poſtremò Cæſareã, nunc Belinam vocitatam ſcribit. Eſt etiam tertia Cæſarea Cappadociæ metropolis ,cuius ſimiliter in Act.Apo.ca.18. b.fit mẽtio,Profectus ab Epheſo, & deſcendens Cæſareã, aſcendit & ſalutauit Eccleſiam, Hebraicè dicitur Dor,vide Dor.

Caiphas.Inueſtigator,vel ſagax,ſeu vomens ore,aut vomitus oris. D.Princeps quidam ſacerdotum inter Iudæos , qui fuit tempore Chriſti.Matth.26.f.Iohan.10.f.

Càin,Poſſeſſio, vel Poſſeſſus,Filius Adam,geneſ.4.a.

Cainan,Poſſeſſor vel emptor,aut lamẽtator,vel nidus. Filius Enos gene.5.b.Luc.3.g.

Caius,Lingua Latina priſca ĩterpretatur Dominus . Latinum eſt,nomen viri Macedoniẽſis,Act.19.f.hoſpes Pauli, Rom. 16.a.

Calano,Conſummatio eius,vel totus ipſe.Ciuitas Babyloniæ, Iſa.10.b.

Caleb,Quaſi cor,aut canis, ſiue caniſtrũ. Filius Iephone,Nu. 13.a.Ioſ.14.a.1.Reg.25.a.qui 1.par.2.a.dicitur Calubai filius Eſron filij Phares filij Iuda.

Calphi,Vox oris,vel conſummatum aut perfectum os. D.nomen viri,1.Mach.11.g.

Caliſthénes,Pulchrum robur, ſiue pulchra potentia G.

Calita,refugium,ſiue contractio,aut vox declinans.nomen viri,1.Eſd.10.c.

Calubai,Caninus,aut caniſtrum meum,ſiue totus ipſe in me. Filius Eſron filij Phares,1.par.2.a.qui ibidem f. dicitur Caleb,vt & in alijs locis.

Camon, reſurrectio,ſiue confirmatio eius.nomen ciuitatis , iudic.10.h.

Camuel,Surrexit Deus , vel ſuſcitauit, aut confirmauit eum Deus.Filius Nachor ex Melcha,pater Syrorum,geneſ.22.d. 1.par.27.c.Filius item Sephtan,Num.34.d.

Cana,zelus,vel æmulatio,ſiue poſſeſſio aut lamentatio,vel nidus eius:aut canna,id eſt arundo.nomen ciuitatis in tribu Manaſſe,in Galilæa Ioſ.19.h.Iohan.2.a.4.f.

Cananæus , ſic vocabatur Simon qui fuit vnus ex duodecim Apoſtolis, & interpretatur Zelótes,aut æmulator,vt habet Luc.6.c.Non enim erat ex Chanáam, ſed ex Cana vico Galilææ,quæ in Zelum, vel æmulationem conuertitur.D.

Canath, Emptio,ſiue poſſeſſio , aut lamentatio. nomen vrbis in tribu Manaſſe,quæ & Nobe dicitur,Num.32.g.

Candace,poſſidens contritionem,aut ex Hebræo & Syro,poſſeſſio munda vel puriſſima.D.nomen commune omnibus reginis Æthiopum,Act.8.e.

Caphara,Leuncula,aut propitiatio,ſiue linitio, vel villa , aut oppidum,ſiue glacies : aut Syriacè,negatio. nomẽ ciuitatis in tribu Beniamin,Ioſu.18.d.

Capharnaum,Ager pœnitentiæ , vel villa conſolationis , aut propitiatio pœnitẽtis,D.iuxta ſtagnũ Genezareth vſq; hodie oppidum in Galilæa gẽtium,ſitum in finibus Zabulon , & Nephthali, Mat.4.c.Luc.4.in quo Chriſtus Cẽturionis filiũ ſanum fecit,Matth.8. in hac Chriſtus verſatus eſt multùm,& plurima miracula edidit. Vnde & ſua ciuitas appellata eſt , Mat.9. & 11. Egeſippo in 3.cap.26.eſt fons ĩ regione Genezaris Capharnaum nomine.

Capharſalama, Ager, vel villa pacis vel retributionis.D.nomẽ vrbis quæ Antipatrida,1.Mach.7.e.

Capheretha,Manus doni:aut Syriacè , vinculũ vel colligatio. D.nomen muri,1.Mach.12.e.

Caphira,Leuncula,aut propitiatio,ſiue linitio,vel villa,aut oppidum ,ſiue glacies:aut Syriacè, negatio.nomen ciuitatis , Ioſ.9.c.

Caphtorim,Sphærulæ, vel poma,aut vola, vel palma turturum vel exploratorum.Nomen populi, qui Cappadoces dicuntur,gene.10 b.

Cappadoces, in Hebræo eſt Caphtorim, & interpretatur ſphærulæ,ſiue poma,aut vola, vel palma turturum, vel exploratorum,deut.2.e.

Cappadocia idem.f.n.Aſiæ regio Ponticaeſt , Armeniæ confinis,quam ab oriente claudit: ab ſeptentrione lõgo litore in Euxinum expanditur, ſicut anguſto excurſu à meridie Ciliciam attingit ,ab occaſu Galatia & Paphlagonia reliqua terminata, vt Ptol.lib.5.cap.6.Nomen habet à Cappadoce amnecius populi Cappadoces antea Leucoſyri dicti author Plinius lib.6.cap.3.Strabo lib.12.à principio. Plura Pom. Mela lib.1.

Carcaa,Pauimentum,ſiue frigiditatem diſſoluens. Vrbs in tribu Iuda, Ioſue 15.a.

Caree,Caluus, ſiue glacies. Pater Iohanan, 4.Reg.25.f.

Carchim,idem.p.n.nomen loci,1.par.12.a.

Caria,Capitalis.G nomen loci,1.Mach.15.d.

Cariath,Ciuitas , vel vocatio: aut lectio, vel occurſus,nomen ciuitatis,Ioſ.18.d.

Cariathaim,Ciuitates,aut vocationes,ſiue lectiões,vel occurſus.Vrbs in tribu Ruben,Ioſ.13.c.etiam Moabitarum ciuitas, Num.32.g.Iere.48.a.Ezech.25.vbi, olim Emim gygãtes habitarũt gen.14.a.1.pa.6.g.Inter vrbes Nephthali Leuiris conceſſa cẽſetur.Hieronym.in ecloga ſcribit eam iuxta Medabam vrbem Arabiæ, & appellari Coraiatha.

Cariath-arbe,Ciuitas quatuor.Ciuitas in tribu Iuda,ſic dicta ab Arbea conditore , non autem à quatuor patriarcharum Adã,Abrahã,Iſaac & Iacob,qui ibi ſepulti ſunt ſepulchris , vt quidam interpretantur, Ioſ.15.c.quæ & Hebron dicitur, Ioſ.20.c.

Cariath-arim, Ciuitas ciuitatum vel oppidorum , aut ciuitas vigilantium : vel ex Hebræo & Syro, ciuitas inimicorum. nomen viri,2.Eſd.2.h.

Cariath-baal,Ciuitas idoli,vel imperantis aut poſſidentis.nomen ciuitatis in tribu Iuda, quæ & Cariath-iarim dicitur. Ioſu,15.g.18.c.Iere.26.f.Dicitur & Saala.

Cariath-iarim,Ciuitas ſyluarum.Ciuitas Heuæorum in tribu Iuda,Ioſ.15.b.26.f.quæ & Cariath-baal et Baala dicitur,Ioſ. 15.g.18.c.Vno tãtum miliario ab Ælia , qua pergimus Dioſpolim,diſtat.

Cariath-ſepher,Ciuitas literarum. nomen ciuitatis in tribu Iuda,quæ & Dabir dicitur, Ioſ.15.c.& & Cariath-ſenna,Ioſue 15.f.

Cariath-ſenna,Ciuitas rubi:vel ex Hebræo & Syro,ciuitas inimicitiæ.nomen ciuitatis in tribu Iuda, quæ & Dabir dicitur,Ioſue 15.f.& Cariath-ſepher,Ioſ.15.c.

Carioth,

Carioth, ciuitates, aut vocationes, ſiue lectiones, vel occurſus. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.d. Iere.48.f.

Carith, Conciſio, ſiue confeſſio, aut exterminatio. nomen torrentis qui eſt contra Iordanem, 3.Reg.17.a.

Carmel, cognitio circunciſionis, vel agnus circunciſus, aut teneritudo, ſ. illa quæ eſt ſegetum, vel coccinus.

Ciuitas, vide Charmel.

Carmelites, idem.

Carmelitis, idem. fœ.g.1.par.3.a.

Carmelus, idem, Carmeli duo ſunt montes, vnus Tyriorum frugifer maximè vini, excelſus valde in Galilæa, haud ita procul à Ieruſalē in tribu Aſer, Ioſ.19.b. iuxta Ptolemaidā ciuitatem & mare. In quo Elias Videns frequenter verſabatur, 3.reg.18. In hoc etiam Nabal habitauit.1.reg.25. Huius plurima fit mentio ſparſim in Prophetis, 1.reg.15.e Iſa.33. Iere.36. Amos 1. & 9. Mich.7. Nah.1. can.7. Vide quoq; Ioſephum lib.3.cap.2. de bello Iudaico. Alius in Iudæa quā itur Ægyptum ad meridionalem plagam, de quo Iſa.23. & Ioſ.15. in quo ciuitas eiuſdem nominis extructa videtur.

Carmon, Quaſi malum granatum, vel vinea doloris, ſiue fortitudinis D.

Carnáim, Cornua. Populi ſunt ciuitatis Aſtaroth, gen.14.a. Eſt & nomen ciuitatis, 1.Mach.5.c.

Carnion, Cornu. nomen præſidij, 2.Mach.12.b.

Carpum, Fructus, vel fructuoſus, G. nomen viri, 2.Tim.4.c.

Carpus, Idem.

Cartha, ciuitas, ſiue vocatio, aut lectio, vel occurſus. Ciuitas Leuitarum in Zabolonia tribu, Ioſ.21.c.

Charthaginēſes, in Hebræo eſt Tharſis: & interpretatur contemplatio gaudij, vel exploratio marmoris, aut turtur gaudij, ſiue chryſolithus lapis, ſiue ꝑcioſus, aut mare, Eze.27.c.

Carthan, Ciuitas, vel vocatio, aut lectio, vel occurſus, ſiue frigiditatem dans. Ciuitas refugij atque ſacerdotum in tribu Nephthali, Ioſ.20.c.

Caſaloth, Temeritates, ſiue fiduciæ, aut illia. nomen ciuitatis, Ioſ.19.b.

Caſbon, Numeratio, vel cogitatio, aut feſtinās. filius, D. nomē ciuitatis, 1.Mach.5.c.

Caſed, Quaſi dæmon, aut quaſi deprædator, vel quaſi mammilla, aut quaſi ager. Filius Nachor ex Melcha, geneſ.22.d. à quo Chaſdim; id eſt. Chaldæi.

Caſphin, Argentaria, ſiue cupiditas, aut Syriacè verecundia, D. nomen ciuitatis, 2.Mach.12.c.

Caſphor, Argenteus, aut deſiderabilis mons, D. nomen ciuitatis, 1.Mach.5.c.

Caſaia, Duritia, aut grauitas eius, ſiue ſcandalum ipſius, pater Ethan, 1.par.15.b.

Caſia, Species aromatica, vel angulus, exod.30.e. Pſalm.44.b.

Caſis conciſio aut finis. nomen ciuitatis, Ioſ.18.d.

Caſleu, ſpes, aut temeritas eius, ſiue thronus vel calix illi⁹, aut illia eius, Decimus menſis noſtro Decembri quandoque reſpondens, Zach.7.a.

Cateth, Tędium, ſiue contentio. Terminus Zaboloniæ tribus, Ioſ.19.b.

C E

CEdar, Nigredo, aut triſtitia, filius Iſmahelis, gen.25.b. Arabiæ item regio eſt Hieronymo ī Agarenorum, id eſt Sarracenorū ſolitudine, à Cedar filio Iſmahelis. 1.para.1: gen.25. ita cognominata. Ferūt quidam Cedar eſſe ciuitatem, quæ Ioſepho Camala vocatur. Meminit Iſaias cap.60. Ezec.27. pſal.120. Iere.2.

Cedes, ſanctitas. Vrbs ī tribu Iudæ, velut Ioſ.15.d. indicat. Alia vrbs Galilæę in montanis Nephthali, Ioſ.20. deputata fugitiuis, qui neſcij homicidium perpetrauerant Ioſ.20.e. & Leuitis quoque attributa, Ioſ.21.1.par.6.g.

Cedimoth, Antiquiores, vel priores, aut orientales, ſiue incendium, vel Incuruatio mortis. nomen oppidi in poſſeſſione tribus Ruben, Ioſ.13.c. quod Solitudo Cadmoth in deut.2.e. dicitur.

Cedma, Antiquus, vel prior, aut orientalis. Filius Iſmahelis, gen.25.b.

Cedmiel, Antiquitatis, vel prioritatis Deus, aut oriētis Deus. nomen viri. 2.Eſd.3.e.

Cedmonęi, Antiquiores, vel priores, aut orientales. nomen populi, gen.15.d.

Cedron, Denigratus, aut triſtis. nomen vallis & fluuij in eadē valle, quæ inter Ieroſolymam & montem oliuarum eſt, 4.reg.23.a. Siue torrentis nomen, 2.reg.15.c. Iohan.18.a.

Ceelatha. Cœtus vel congregatio, ſiue eccleſia. nomen loci ad quem venerunt filij Iſraël profecti de Reſſanum, num.33.e.

Ceila, Diſſoluens eam, ſiue diuidens, aut ſciodens eam, vel fixio eius. nomē ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.f. 1.reg.23.a. 1.par.4.c. 2.Eſd.3.d.

Celaia, Vox Domini, aut alleuiatio Domini, ſiue torrefactio. nomen viri, 1.Eſd.10.d.

Celai, Leuis ſiue torrefactus, aut vox mea. Nomen viri, Nehemiæ 12.a.

Celita, refugium, vel contractio, aut vocis declinatio. nomen viri, 2.Eſd.8.b.

Cenchreis, Milium legumē G. Portus Corinthiorum ab vrbe ſtadia ad LXX. longinquus. Strabo lib.8. tom.16.a.

Cendebeus, Zelos, vel poſſeſſio doloris, aut zeli emanatio, D. nomen ducis, 1.Mach.15.g.

Cenereth, Cithara, vel quaſi lucerna. Ad Orientem Iudææ mare in tribu Nephthali, num.34. deut.3.e. Ioſ.11.12.13.d.16.c. Aliàs mare Tyberiadis, et lacus Genezarethicus, ſeu Galileę dicitur XL. ſtadijs in latitudine diffunditur, centumq; in longitudine extenditur, teſte Ioſepho lib.3. belli iud.ca.18. per hunc medium Iordanis Iudææ amnis profluit. Porrò Ptolemæus cur ex hoc duos faciat non video.

Ceneroth, Idem pl.n. Vrbs in tribu Nephthali, Ioſ.11.a.19. iuxta lacum Genezareth, quam Herodes magnificis ornauit ædificijs, atq; in honorem Tyberij Cęſaris, Tyberiadem nominauit, à qua & lacus & regio circumiacens nomen inuenerunt. Hęc Ioſephus lib.18.cap.4 antiquitatum. Ben-adad Syriæ rex hanc cepit, 3.reg.15.

Cenez, Nidus iſte, aut lamentatio hæc, ſiue poſſeſſio, vel emptio hęc. Filius Eliphaz, filij Eſau ex Ada vxore, gen.36.b. Ciuitas principum Idumæorum, gen.36.d.

Cenezæi, Idem, pl.n. nomen populi, gen.15.d.

Cenezæus, Idem, num.32.b.

Ceni, poſſeſſio, vel emptio, ſiue nidus, aut lamentatio, regio Philiſthiorum, 1.reg.27.d.

Cephas, Petrus à petra, Syrum eſt. Sic dictus fuit Simō Petrus frater Andreæ, Iohan.1.f. 1.cor.15.a.

Cephira, Leūcula, aut propitiatio, ſiue linitio, aut villa, vel oppidum, ſiue glacies, aut Syriacè, negatio. nomen viri, 1.Eſd.2.b. Eſt & nomen vrbis, 2Eſd.7.d.

Cerethi, Conciſio, ſiue transfoſſio, vel exterminatio. populi qui & Philiſthijm, vt Lira ait in lib. differentiarum: ſiue nomen legionum, aut bellatorum Dauid, 1.reg.30.d. 2.reg.8.d.15.d.20.g.1.par.18.d.

Cerethi, 4.reg.11.d. Milites ſiue curſores, aut arietes, Hebr. Cari.

Ceros, Vncinus, aut incuruatio. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Ceſil, Arcturus. nomen ſtellæ. ſiue ſtultitia, aut ilia. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.e.

Ceſion, Duritia, ſiue ſtipula, aut cucumerarium. Ciuitas Leuitarum in tribu Iſſachar, Ioſ.19.b.

Cethim, Conterentes, ſiue contritio maris, aut diadema, ſiue aurum, vel tinctura, aut ex Syro & Hebræo concertatio maris. Filius Iauan, gen.10.a. Ab hoc Beroſus dicit Italos eſſe appellatos. Interpres noſter, Dan.11.c. tranſtulit Romanos. Vide Italia, & Romaoi. Sunt & Græcorum inſulani, Macedones, Iſa.23.a. Cyprus quæ & Citiom dicitur.

Cethlis, Paries eſt, aut ex Syro & Hebræo caterua legnæ: vel Syriacè, quaſi euulſus. nomen ciuitatis, Ioſ.15.

Cetura, Aromatizans, vel fumigans, ſiue ligata. Altera vxor Abrahæ, gen.25.a.

C H

CHabri, Socius aut particeps, ſiue incātator, aut liuor, D. nomen ciuitatis, Iudith 8.b.

Chabul, Compeditus, vel quaſi germinans, aut quaſi deflorēs, vel quaſi veteraſcens. nomen ciuitatum earum quas Salomon dedit Hiram regi Tyri in terra Galilææ, 3.reg.9.e.

Chæreas, gaudens, vel lætus, G. nomen viri, 2.Mach.10.g.

Chalal, Conſummatio, vel totalitas, aut quaſi nox, vel Syriacè,

riacè, corona, nomen viri, 1.Eſd.10.d.

Chalanne, omnes nos, ſiue omnia hæc, aut conſummatio noſtra, vel ſicut manens, aut quaſi murmurãs. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, gen.10.b. quæ nunc Seleucia à Seleuco rege, ſiue Cteſiphon dicitur, Amos 6.a.

Chalannus, Idem.

Chalchol, nutriens, ſiue conſummans omnia, aut ſuſtinens omnia. Filius Maol, 3.regum 4.d. filius item Zaræ filij Iudæ, 1.paralip.2.a.

Chaldæa, quaſi dæmones, aut quaſi deprædatores, vel quaſi mammillæ, aut quaſi agri. Regio ad Orientem Iudeę inter Babyloniam & Arabiam, Tygrim & Euphráten, de qua Plin. lib.6.cap.28. Strabo lib.16. Volater. lib.11.Geograph. Ier.50.b.51.d. Heb.Chaſdim.

Chaldæi, Idem, Populi, Iſa.13.d.Heb.Chaſdim.

Chaldæus, Idem ſ.n.

Chaldæi, 2.par.36.a. Vide quid ſignificet Babel.

Chale, Opportunitas, vel quaſi viriditas, vel quaſi humiditas, aut quaſi tabula. Ciuitas quam ędificauit Aſur, gen.10.b.

Chali, infirmitas, ſiue deprecatio, aut expectatio, vel principium, aut gemma, vel monile. Ciuitas quæ terminus Aſer eſt, Ioſ.19.b.

Cham, Calidus, vel calor, aut niger. filius Noë, geneſ.5. d. Ab hoc ſæpè in ſacris literis Ægyptus terra Cham dicitur, vt pſal.105.teſtis eſt Hieronym.in quæſtionibus Hebraicis.

Chamaam, ſicut illi, aut ſimiles eis, vel quaſi turbatio. nomen vrbis iuxta Beth-léhem, Ierem.41.d. Proprium item nomen viri, 2.reg.19.g.

Chamos, Quaſi palpans, aut quaſi recedens, vel quaſi auferés. nomen idòli Moabitarum, num.21.f. 3.regum 11.b: 4. reg. 23.c: Ierem.48.g.

Chanáan, Mercator, vel negociator, ſiue contritus, vel confractus, aut rectè reſpondens, vel rectè affligens. Filius Cham gen.10.a. In 12.cap.indic.iuxta literam c.legitur Amalec & Chanáan, cùm legendum ſit Amalec & Maon, quod ſignificat habitaculum, ſiue delictum, aut ex peccato.

Chanáana, Mercatrix, vel negociatrix, ſiue contrita, vel confracta, aut rectè reſpondens, vel rectè affligens. Pater Sedeciæ prophetæ, 3.reg.22.d. Filius Balan filij Iadihel filij Beniamin, 1.paral.7.c.

Chananæa, Idem, Matth.15.c.

Chananææ verò, ſeu terræ ſanctæ limites ſunt: Ad orientem eſt Iordanis fluuius, & magnus Euphrátes. Ad occidentem eſt Ægyptus, & mare magnum, quod mediterraneũ dicit. Ad Auſtrum, hoc eſt, meridiem iacet deſertum Arabiæ. Ad Aquilonem ſiue ſeptentionem mons Libanus eminet.

Chananæi, Mercatores ſiue negociatores, aut cõtriti, vel confracti, ſiue rectè reſpondentes, vel rectè affligentes. nomen populi, geneſ.15.d.

Chananæus, Idem, ſ.n. num.21.a.

Chananitis, Idem, ſ.g. gen.46.b.

Chanani, Præparatio, vel baſis mea, nomen viri, 2.Eſd.9.a.

Characa, inuolutio, aut indumẽtum, ſiue pallium, D. nomen loci, 2.Mach.12.c.

Charan, Quaſi cantans, aut quaſi clamans, ſiue agnus, vel cognitio eorum. Filius Diſan filij Seir Horræi, gen.36.c.

Charan, Tob.11.a: Iudith 5.b: act.7.a. Ira, ſiue iraſcens, vel Syriacè, libertas. Meſopotamiæ ciuitas ad quam Abraham cõceſſit, vbi & Thare pater eius mortuus eſt, geneſ.11. act. 7.a. Charrę Syrię fluuio nomẽ inuênit Stephano. Ibi romanus cęſus eſt exercitus, & Craſſus dux captus. Lucanus, Aſſyrias Latio maculauit ſanguine Carras. Eadẽ eſt Charra et Harã.

Charcamis, Agnus quaſi ablatus, aut agnus quaſi palpans, vel ex Syro & Hebræo, ciuitas ablata. nomen ciuitatis iuxta fluuium Euphráten, Iſa.10.b.

Charchas, agni cooperimentum, aut agni thronus, vel calix, vel quaſi tortuoſum, ſcilicet nõ planum. nomen eunuchi, Eſther 1.c.

Charmel, Cognitio circunciſionis, vel agnus circunciſus, aut teneritudo, ſcilicet illa quæ eſt ſegetum, vel coccinus. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.g: Iſa.29.f.

Charmi, Vinea, ſiue cognitio aquarum, vel agnus aquarũ, aut quaſi celſitudo. Filius Ruben, gen.46.a: 1.par.5.a. filius itẽ Iudæ, 1.par.4.a. qui gen.46.b. dicitur Her. filius prætereà Zabdi, filij Zaræ, filij Iuda, pater Achar, ſiue Achan. Ioſ.7.a.

Charmitæ, Idem, num.26.a.

Charſena, Agnus anniculus, ſiue agnus dormiens, vel mutatus. nomen viri, Eſth.1.b.

Chaſelon, Fiducia, vel temeritas eius, ſiue ilia eius, aut thronus manſionis, vel calix, ſiue tegumentum manſionis. Pater Elidad principis tribus Beniamin, num.34.d.

Chaſluim, Tegumentũ tabularũ, vel ſedes tabularũ, aut ſpes, vel temeritas vitæ. filius Meſraim. gen.10.b. heb. Caſluim. Populi nomen qui & Philiſthijm, ſiue corruptè Palęſthini.

Caſphia, Argentaria, ſiue cupiditas, aut Syriacè, verecundia. nomen regionis, quæ à Caſpio mari vocabulum ſumpſit, vt quidam putant. Nicolaus Lyra in Babylonis regione locum eſſe putat, vbi plures Leuitarum poſt captiuitatem manſerint, 1.Eſd.8.c.

Chebbon, Extingués, vel extinctus, aut quaſi intelligens, vel quaſi ædificans. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ.15.e.

Chebron, Societas, ſiue participatio, aut adhæſio, ſiue incantatio, vel liuor. D. 1.Mach.5.g.

Chellon, Conſummatio, vel perfectio, aut olleuians dolorem, vel triſtitiam, D. nomen terræ, Iudith 2.c.

Cheleab, Totus, vel omnis pater, ſiue conſummatio, vel prohibitio patris. Secundus filius Dauid de Abigail vxore Nabal Carmeli, 2.reg.3.a.

Chelliau, Omnis, vel totus ipſe, aut conſummatio eius, ſiue prohibens eum. nomen viri, 1.Eſd.10.d.

Chelion, conſummatus, ſiue perfectus, aut totus columbinus. Filius Elimelech Beth-lehemitæ, Ruth 1.a.

Chelmad, Quaſi docens, aut totus menſurans, ſiue omne indumentum, conſummatio, vel ceſſatio menſuræ, vel indumenti, nomen vrbis, Ezech.27.e.

Chelmon, Exercitus præparatio, vel numeratio, aut ſomnium eius, D. nomen loci, Iudith 8.a.

Chelub, caniſtrum, vel caninus. nomen viri, 1.par.27.d.

Chenne, Baſis, aut rectitudo, ſiue præparatio. nomen regionis. Ezech.27.e.

Cherub, quaſi magiſter, vel, quaſi multiplicans, aut quaſi pugnans, vel cognitionis, aut ſcientię multitudo. nomen viri, 1.Eſd.2.c. In 2.reg.22.b. debet legi Cherub, non Cherubim.

Cherubim, idem, pl.n.

Cheſeleth, Temeritates, ſiue fiducię, aut ilia. nomen ciuitatis in tribu Iſſachar, Ioſ.19.a.

Cheſſon, Fiducia, aut temeritas eius, ſiue ilia eius, aut thronus manſionis, vel calix, ſeu tegumentum manſionis. nomen villæ in Ieroſolymæ finibus, Ioſ.15.e.

Chetęa, Confracta, ſiue formidoloſa, aut Syriacè deſcendens, Ezech.19.a.

Chetæę, Idem, p.n. 3.reg.11.a.

Chidod, Iaculum, vel infortunium, ſiue quaſi indicans. nomen loci, 1.par.13.c.

Chium, Aperta, vel apertura, G. Inſula inter Cycladas atque Bythiniam: cuius nomẽ Syra lingua maſticem deſignat, eò quòd ibi maſtix gignatur. hanc aliqui Chiam appellauere à Chione Nympha Coos, act.20.c.

Chloe, Familiæ Corinthiorum nomen, 1.cor.1.b.

Chobar, Fortitudo, vel potentia, aut quaſi filius, ſiue quaſi puritas, vel quaſi frumentum, aut iam, id eſt, quod iam prętęrijt. Flumen eſt in terra Chaldæorum, apud quod Ezechiel viſionem vidit, Ezech.1.a. Hoc quidã Euphráten interpretãtur, alij Aborram putant, de quo Ptolemęus & Strabo.

Cholchod, Iaſpis, aut hydria hydrię, Ezech.27.c.

Chodorlahomor, Quaſi generatio ſeruitutis, aut quaſi habitatio ſeruitutis, ſiue ſphærula & rotunditas manipuli. Rex Ælamitarum, geneſ.14.a.

Colhoza, Omnis propheta, ſiue omnis videns, aut omne pectus, nomen viri. Pater Sellon, 2.Eſd.3.c: 11.a.

Chonenias, Præparatio, aut firmitas, vel rectitudo Domini. Frater Semei, 2.paral.31.c.

Chorræi, Forures, aut libertates, ſeu foramina. Populi Gigantes, expulſi à filijs Edom ex monte Seię, geneſ.14.a. qui & Horræi, deut.2.e. dicuntur.

Chriſtus, vnctus, G.

Chub, Extinguens, nomen gentis, Ezech.30.a.

Chun, Præparatio, ſiue placenta, aut Syriacè, feneſtra. nomen vrbis,

vrbis, 1. paralip.18.h.
Chus, Æthiops, aut niger. Filius Chom, geneſ.10.a. à quo deſcenderunt Æthiopes.
Chuſan-raſatháim, Æthiops, vel nigredo iniquitatum. nomen regis Meſopotamiæ, Iudic.3.a.
Chuſai, Senſus, aut feſtinans, vel ſiles. Amicus Dauid, 2.reg. 15.g: 16.c:17.a. & 1.par. 27.d.
Chuſi, Æthiops, aut niger. Pater Selemiæ patris Nathaniæ patris Iudi. filius Iemini, 2.reg.18.e. Ier.36.d. Legitur pſal.7. in titulo Chuſi, cùm legendum ſit Chus.
Chuſa, Videns, aut prophetans, D.

C I

Cibſaim, Congregationes. Ciuitas ex tribu Ephráim data Leuitis, Ioſ.21.b.
Cilicia, Voluens, vel reuoluta, G. regio maritima Aſiæ in ſinu Iſſico, vbi porticus in Tharſo celebris ad ſeptentrionē Iudææ, de qua multa Strabo lib.14. Mela in primo Plin, lib.5. cap.27. Ptolem. in 5.cap. 8. quam Cydnus amnis interſecat, & mons Amanus (ita Hierony.) à Syria Cœle ſeparat. Vide Volat. lib.11. Geograph. Ex hac Paolus apoſtolus fuit oriūdus, act.23.g. & Chriſtum in ea prædicauit, gal.1.d.
Cin poſſeſſio, vel emptio, ſiue nidus, aut lamentatio, nomen viri, à quo Cinæi, num.24.d.
Cina, Idem. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.d.
Cinęi, Idem, p.n. nomen populi, geneſ.15.d.
Cinæus, Idem, ſ.n. num.24.d: 1.reg.15.a: 1.par.2.g.
Cinoth, Lamentationes, quæ & Græcè threni dicuntur
Cir, Durus, aut ſtipula, vel cucumerarium. Filius Abiel, pater Saul regis, 1.reg.9.a: 1.paralip.23.c. Filius item Abigabaon, 1.par.8.c. & vocabatur filius Abdai Leuitæ, 1.par 29.c.
Ciſon, Idem. Torrens Galilææ iuxta montem Thabor. Hic è monte Tabirio in mare cadit, Iud.4.a: 3.reg.18.g. pſal.82.c.
Citron, Aromatizans, vel fumigans, aut colligatio, vel vinculum, ſiue attædiati canticum, aut Syriacè nodus. Ciuitas in tribu Zabulon, Iudic.1.f.

C L

Clauda, Vox fracta, vox flebilis, G. Inſula ſpectans Cretam inter meridiem & occidentem, act.27.c.
Claudia, Latinum eſt, 2.Tim.4.d.
Claudius, Idem. nomen Imperatoris Romanorum, act.11.d. 18.a.
Clemens, Latinum eſt, ſignificatq́ue mitem, vel modeſtum, philip.4.b.
Cleophas, in Græco Cleopas, & interpretat᷑ gloria omnis, vel omnimoda gloria G. nomen alterius viri, qui proficiſcens in Emmaunta, Chriſtum alloquebat᷑ in itinere, Luc.24.c. Iohan.19.e.
Cleopatra, Gloria patriæ, vel patris. G. Filia Ptolemæi, vxor Alexandri, 1.Mach.10.e.

C N

Cnidus, Atriplex, genus herbæ purgatiuæ, vel laxatiuæ. inſula oppoſita Aſiæ, 1.Mach.15.d: act.26.b.

C O

Coa, Spes, vel congregatio, ſiue linea, aut regula. nomen inſulæ, 3.reg.10.d: 2.par.1.d. Fortaſſe ea quæ Cos, ſiue Coo dicitur, act.21.a.
Cœleſyria, ſiue Cœles ſyria, Curua, ſiue depreſſa Syria, G. 1.Mach.3.a: 10.f.
Cobeleth, Eccleſiaſtes, vel concionator.
Colaia, Vox Domini, aut alleuiatio Domini, ſiue torrefactio, nomen viri, 2.Eſd.11.b.
Colia, Idem, Pater Achab, Ier.29.e.
Colonia, Latinum eſt à colendo, id eſt, habitando dicta.
Coloſſenſes, Puniti, vel ſupplicio, affecti, G.
Coloſſis, Punitio, vel ſupplicium, G. Ciuitas Phrygiæ quę eſt in Aſia minore, coloſſ.1.a.
Coo, Vertex, vel ſummitas, nomen inſulæ, 1.Mach.15.d. Eam puto Hebraicè dici Co. Dicitur & Græcè Con, & Ceos quondam: vnde & Plinius admonet dictam fuiſſe Ceam & Coon.
Corban, ſiue corbana, D. Donum vel oblatio, Marc.7.d.
Core, Caluus, vel caluitium, ſiue glacies, vel gelu. Filius Iſaar filij Caath. Filius item Hebron, ſic vocabatur, 1.paral.2.f. Sic & filius Eſau ex Oolibama vxore, geneſ.36.a.
Core, 1.paral.9.c. Vbi dicitur, Sellum verò filius Core, & 26.a & 2.paral.31.c. interpretatur vocans vel legens, aut perdix, Filius Iemna.
Coritæ, idem ſignificat quod corih. p.n. 1.paralip.9.c. Hebr. Corihæ.
Corites. Idem ſ.n. 1.par.9.d.
Corinthus, Saturitas, vel ſatietas, aut ornamentum. G. Ciuitas Achaiæ maritima, quæ & Ephyra dicebatur, act.18.a.
Corinthij, ſaturati, vel ſatiati, aut ornati, G. act.18.c.
Cornelius, Latinum eſt, à cornu. Nomen viri, act.10.a.
Corozaim, Hoc ſecretum, vel hîc eſt myſterium D. Galilęę oppidum eſt, nunc deſertum eſt, inquit Hieronymus in egloga, in ſecundo lapide à Capharnau, Luc.10. Matt.11.c.
Cos, ſpina, aut æſtas, ſiue tędium vel vigilia, aut finis. Pater Anob & Soboba, 1.paral.4.b.
Coſam, Diuinans. D. Pater Addi patris Melchi. Luc.3.ſ.
Cozbi, Mendax, aut ceſſans, ſiue quaſi fluens, aut quaſi fluxus. Filia Suri, illa quæ cum Zambri occiſa eſt, Madianitis, num.25.d.

C R

Creſcens, Latinum eſt, à creſcendo. nomen viri, 2.Timot. 4.c.
Creta, Carnea, vel carnalis, G. Græciæ inſula inter Cyrenęam & Græciam, ab ſeptentrione, Ægeo perfunditur pelago, ſimul & Cretico, ab auſtro autem, Aphricano alluitur, Ægyptium attingente pelagus. Hæc dicta eſt Hecatompolis, id eſt, cētum vrbibus inſtructa, hodie Candia vocatur, ditionis Venetorum eſt. De hac lege Strabonem lib.10. Ptolom. lib.3. cap.19. Plin. in 4. cap.12. Virg.3. Æneid. Pom. Mela. libr.2. Meminit Lucas, act.2. Paulus ad Titum.1. Hieronymus refert hanc famigeratam diuitijs, maximè æris, quòd prima illic eius metalli inuentio & vtilitas fuerit, 1.Mach.10.f. act.27.b.
Cretenſes, Idem. p.n. G. Tit.1.c.
Cretes, Idem, G. Populi, act.2.b.
Criſpus, Latinum eſt, Princeps ſynagogæ Iudæorum, act.18.c. 1.cor.1 b.

C V

Cuſi, Durus, ſiue ſtipula, aut cucumerarium. Filius Abdi filij Maloch, 1.paral.6.d.
Cutha, Combuſtio, ſiue confuſio. Regio eſt Perſidis, à flumine Cotha, ſicut Ioſephus lib.9. cap.15. antiq. Iud. ſcriptum reliquit: vocata, Inde Cuthæi, de quibus idem lib.11. cap.2. antiq. In hunc modum ſcribit. Salmanaſar etenim tranſmigrans Iſraëlitas, in eorum regione conſtituit Cuthæorum gentem, quę priùs in interiore parte Perſidis & Mediæ morabatur, 4.reg.17.f.

C Y

Cypriarchos, Princeps Cypri, vel princeps pulchritudinis, G. 2.Mach.12.a.
Cyprij, Pulchri. G. act.14.c.
Cyprius, Idem, ſ.n. G. act.4.g.
Cyprus, Pulchra vel pulchritudo. G. nomen inſulæ, 1. Mach. 15.d: act.11.c: 27.a.
Cyprus, cantic.1.c: 4.d. Camphora interpretatur, nonnulli, aroma quoddam ſic vocatum, Heb. Copher.
Cyrinus, In Græco Cyrimos, quod interpretatur dominans præſes Syrię, Luc.2.a.
Cyrus, Quaſi miſer, vel quaſi hæres, aut venter. Rex Perſarū, 1.Eſd.1.a: act.13.a.
Cyrene, Paries, ſiue trabes, aut frigiditas, vel occurſus. nomen ciuitatis Aphricæ, 4.reg.16.b. quæ & Pentapolis dicitur à quinq; vrbibus quibus fulget, hę ſunt, Heſperia, aliàs Berenice dicta, Plinio authore. lib.5. cap.5. Apollonia. Ptolemais antiquo nomine Barce appellata. Arſinoe aliquando Teuchira vocitata, atque vnde terris nomen eſt, ipſa Cyrene omniū harum clariſſima. Vide plura in Pom. Mela lib.1. Plin. lib.5. Strabone in 17. Ammiano Marcellino lib.22. Huius mentio fit. act.2.b.
Cyrenæi, Idem, p.n.
Cyrenenſes, Idem, act.6.c. è ſynagoga Iudæorum priuatæ ſectæ homines.
Cyrenenſis, Idem ſ.n. act.13.a.
Cyrenæus, Idem, 2.Mach.2.a. Matth.27.d.

D A

DAbai, detrahens, ſiue loquens, aut ſenectus, vel Syriacè, fluens.

Dabereth, Verbum, ſiue res, aut apes, vel ſubiectio, aut Syriacè ductrix. Ciuitas quæ de tribu Iſſachar data fuit Leuitis, Ioſ.19.a: 21.c. Ciuitas item refugij, 1.paral.6.g.

Dabir, Oratorium, ſiue verbum, aut res, vel ſubiectio, aut Syriacè ductor. Rex, Eglon, Ioſ.10.a. nomen vrbis in tribu Iuda & Simeonis, Ioſ.11.d: 21.b. Eſt & altera in tribu Gad; quæ & Cariath-ſepher dicitur, Ioſ.15.c. & Cariathſenna, Ioſ.15.f. Iudic.1.b. In quam confugiebant qui homicidium perpetrarant, 1.paral.6.e.

Dabir, Oratorium, ſiue verbum meum, aut res, vel apes, ſiue ſubiectio mea, aut Syriacè, ductor meus.

Dadan, Mámilla, vel dilectio, aut patruus, vel iudicans. Filius Regma, gen.10.a, Filius Iecſan, gen.25.a. Gen. Æthiopiæ in occidente.

Dagon, frumentum, vel piſcis. nomen idóli Philiſthinorum, Iudic.16.f: 1.Mach.10.g.

Dalaia, ſiue Dalaias, Pauper Domini, ſiue exhauſtio, aut ramus Domini, vel macilentus. Filius Elioenai filij Naariæ, 1.par.3.d. Filius Semeię, Ier.32.c.

Dalila, Paupertas, vel ſitula eius, aut ramus eius, ſiue exhauriens, aut macilenta. nomen mulieris quam amauit Samſon, Iud.16.a.

Dalmanutha, Situla præparata, vel exauſtio numerata, ſiue macies, vel ramus præparatus, vel numeratus, D. nomen regionis, Marc.1 b.

Dalmatia, Lampas fruſtratoria, aut fulgur vanitatis G. Panoniæ; ad Hadriaticum mare regio. De qua plura Plin. lib.3. natur. hiſt. cap.22. & 25. in quam Titus ad prædicandum Euangelium profectus eſt, 2. Tim.4.

Damaris, Vxorcula, id eſt, parua vxor, G. mulier quæ ad prędicationem Pauli, Chriſtu credidit, act.17.g.

Damaſceni, ſanguinis ſacci, vel ſanguinis pocula, aut ſanguis fœmorum, vel Incendiorum, vel procuratoris. Dicuntur à Damaſcene, quę eſt regio Syriæ inter Libanum & Antilibanum montes ad Septentrionem Iudææ. Vnde deſcribitur terra à Dan vſque Berſabee, 2.reg.3: 2.reg.24. in hac eſt Damaſcus, à qua tota regio appellationem ſumpſit. De hac Mela lib.1. Plin. in 5.cap.12.

Damaſcus, Idem. Filius procuratoris domus Abraham, gen. 15. a. Eſt & Damaſcus potens & inſignis Phœnices ciuitas, quæ quondam in omni Syria tenuit principatum terminus Iudææ ad Septentrioné, Ezec.47. Iſa.7.b: 10.b. 2.reg.8 3.reg.11.e: 1.paral.18. quę Stephano à conditore Damaſco Mercurij & Alimedes filio Iuſtino lib.33. à Damaſco rege: Hier. in Heb. quæſt. verò Damaſce. Eliezer, cuius in lib. 1. Moyſis fit mentio, nomen accepit, geneſ.15. de hac Iſa.7.b. Ezech.27. Amos 1. cant.7. Ier.49. nunc Saracenorum metropolis, Tertul. lib.1. Aduerſus Marcionem Damaſcum ciuitatem Syrophenices ſcribit, quæ quondam Arabiæ deputabatur in Libanum & Antilibanum ſita, è qua Paulus per murum demiſſus fuit, act.9: 2.paral.12.

Damaſcus, 4.reg.16.h. Similitudo incendij, aut oſculi, vel poculi, ſiue ſacci, aut ſimilis fœmori, vel tacitum oſculú, aut poculum. Hebr. Duméſec. Licet exemplaria quædam Hebraica legant Duméſec.

Damna, Sterquilinium, aut cruentatio, vel taciturnitas, aut ſimilitudo noſtra. Ciuitas in terra Zabulon data Leuitis. Ioſ.21.c.

Dan, Iudicans, ſiue iudicium. nomen loci, gen.14.c. Filius ité quintus Iacob ex Bala ancilla Rachel vxoris ſuę, geneſ.30.a. Eſt & ciuitas Phœnices ad fontes Iordanis ſita, in qua tribus Dan habitauit, & nomen impoſuit: ante hæc Leſem appellata, Ioſ.19. & Lais, Iud.18.c. ſiue Laiſa, Iſa.10. ipſe fuit terminus terrę Iſraël ab Aquilone, 2.reg.3. Ezech.27. In qua Ieroboam rex Iſraël vitulum adorandum erexit, 3.reg.12. Amos 8. Hieronymus in Heb. traditionibus Paneas vocatam putat, quæ aliàs Cęſarea Philippi.

Daniel, Iudicium Dei. nomen prophetæ, quem præpoſitus Eunuchorú Nabuchodonoſor, vocauit Baltaſſar, Dan.1.b. Filius item ſecundus Dauid ex Abigail Carmelitide, 1.paralip.3.a.

Dapna, Iudicium, vel iudicans, aut Syriacè, iſta. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.f.

Daphca, Pulſatio, ſiue impulſio. nomen loci in quem venerút filij Iſraël à deſerto Sin, num.33.b.

Daphne, Laurus G.

Daphnin, num.34.c. vbi dicitur, Fontem Daphnin. non eſt in Hebræo.

Dara, Generatio, ſiue habitatio paſtoris, aut ſocietatis, ſiue Iniquitatis, vel Syriacè, brachium. Filius Zaræ filij Iudæ, 1.paral.2.a.

Darcon, Generationis, vel habitationis poſſeſſio, vel emptio, aut Syriacè draco. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Darius, Requirens, aut Inquirens. Rex Medorum, Dan.5.g. 1.Eſdræ 4.b.

Darmaſcus, Generationis, aut habitationis procuratio, aut generatio, vel habitatio incendij, vel procuratoris. Vide Damaſcus, 1.paral.18.b: 2.par.16.a: 24.f: 28.a.

Dathan, Ritus, aut lex. Filius Eliab, num.16. deut.11.a.

Datheman, Legis præparatio, vel legis munus, D. nomen vrbis, 1.Mach.5.a.

Dauid, dilectus, filius Iſai, 1.reg.17.b: 1.par.2.b.

D E

DEbbaſeth, Melliflua, aut infamiam apponens. nomen ciuitatis, terminus Zabuloniæ tribus, Ioſ.19.a.

Debelaim, Palatæ, id eſt maſſę ex ficibus compactæ, maſſæ ficuum ſiccarum, caricæ, Oſee 1.a.

Debera, Oratorium, ſiue verbum, aut res, vel apes, aut ſubiectio, vel Syriacè, ductris. nomen loci, Ioſ.15.b.

Deblatha, Palata, id eſt, maſſa ficuum ſiccarum, aut maſſa de ficibus compacta. Ciuitas eſt apud Ezechielem, quam ego planè Reblatha eſſe credo: nam ſimilitudu literarum Rex & Daleth, ſępenumero multis imponit, ꝓptereà quòd hæ paruo admodum apice inter ſe diſtent.

Deblathaim, Idé pl.n. nomen ciuitatis ĩ terra Moab, Ier.48.d.

Debora, Apes, vel verbum, aut res, ſiue ſubiectio, vel Syriacè ductrix, nutrix Rebeccæ, geneſ.35.b. Vxor item Lapidoth prophetæ, iudic.4.a.

Decapolis, Decem ciuitatum, f. regio, G. Regio eſt decem vrbium vltra Iordanem ad orientem Iudææ ſita, cuius fit mentio, Matth.4. Marc.5.b. & 8. de qua Plin. lib.5. cap.18. nat. hiſt. & Hieronymus in Ecloga.

Decla, Comminutio eius, vel Syriacè palma, illa ſcilicet quæ eſt arbor. filius Iectan, geneſ.10.d.

Dedan, Mammilla, vel dilectio earum, aut patruus, vel iudicans. nomen vrbis, Ier.25.e.

Dedanim, Idem, pl.n. Filij Dedan, Iſa.21.d.

Delean, Pauper, afflictus, ſiue pauperis reſpõſio, vel canticum, aut exhauſta, ſiue macilenta afflictio vel reſponſio: vel ex Hebræo & Syro, Pauper ouis. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.e.

Delphon, Stillicidium, aut pauperem reſpiciens, ſiue exhauſtum, vel macilentum reſpiciens. Filius Aman, filij Amadathi, Eſth.9.b.

Delos, manifeſtata, vel oſtenſa, G. nomen inſulæ, 2. Machabæorum 15.d.

Demas, popularis, vel plebeius, aut pinguis, G. nomen viri, coloſſ.4.d: 2.Tim.4.c.

Demetrius, Cerealis a Cerere, quam gentiles deam frumentí putabant, Seleuci filius, 1.Mach.7.a. nomen etiam argentarij cuiuſdam, act.19.c.

Demophon, Populi interfector, aut populi cædes. G. nomen viri, 2. Mach. 12.a.

Denaba, Iudicium eius in ea, aut iudicium præbens. Vrbs eſt in Edom, in qua regnauit Bela, gen.36.c.

Derbed, Circũſepta, vel vallata, G. nomen ciuitatis Licaonię, ſiue Iſauriæ, vt Strabo ait, lib.12. act.14.a.

Derbeus, Circunſeptus, vel vallatus, G. act.20.a.

Deſſau, Pinguedo, aut cinis D. nomen caſtelli, 2.Mach.14.c.

D I

DIabolus, criminator, ſiue calumniator, aut accuſator. G. 1.Mach.1.e. Luc.8.b: Iohan.6.g.

Diabolus, Habac.3.a, in Hebræo eſt Reſeph, & interpretatur

tur volucris, ſiue flammis, vel lampas, vel ſagitta.

Diana, Latinum eſt, & dicta eſt à die, eò quòd habeat lucem æmulam diei: nam luna hoc nomine appellatur, Nomen deæ quam colebant Epheſij, act. 19. e. g.

Dibon, Abundans filius, aut abundantia intelligentię, vel ædificationis, aut Syriacè fluxus, nomen excelſi Moabitarum, vbi colebantur idôla, Iſa. 15. a. num. 21. f. Ier. 48. d. Eſt & vrbs Moabitarum primò, & poſteà Sehō regis Amorrhæorum, in tribu Ruben vltra Iordanem, ad orientem poſita, Ioſ. 13.

Dibon, Iſa. 15. d. vbi legitur, Quia aquæ Dibon repletæ ſunt ſanguine. Ponam enim ſuper Dibon, &c. in Hebræo habetur Dimon, & interpretatur ſanguinolenta, ſiue ſterquilinium. Ciuitas in tribu Gad ſita.

Dibon-gad, Abundantia filij fęlicis, aut abundantia intellectus, vel ędificationis fœlicis, ſiue abundantia filij accincti. nomen loci, in quo filij Iſraël fixere tentoria, profecti de Oboth, num. 33. f.

Dibre-haiamim, Verba dierum, Græcè autem vocatur hic liber paralipomenon. i. relictorum, quòd in eo libro ea maximè tractentur, quæ in lib. reg. relicta ſunt.

Didymus, Geminus vel gemellus, ille ſcilicet qui cū alio vno, & eodem partu naſcitur. G. Sic dicebatur Thomas apoſtolus, Iohan. 11. b. 20. f.

Dicui, De generatione, aut exiſtentes. Syrum eſt.

Dilaiau, Pauper Domini, ſiue exhauſtio, vel ramus domini, aut macilentus. nomen viri, 1. par. 24. c.

Dimona, Sterquilinium, ſiue coaceruatio, aut abūdans numerus vel munus. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ. 15. d.

Dina, Iudicium, vel iudicās, aut Syriacè, iſta. Filia Iacob ex Lia vxore, gen. 30. c.

Dinæi, Indices, ſiue indicia. nomen populi, 1. Eſd. 4. b.

Dionyſius, Diuinitus ſtimulatus vel compūctus, G. Vir Athenienſis, prædicante Paulo ad fidem Chriſti conuerſus, act. 17. g.

Dioſcorus, diuina ſaturitas, vel diuinum ornamentum, G. nomen menſis. 2. Mach. 11. d.

Diotrephes, à Ioue nutritus, G. Vir peſſimus, vt teſtatur Iohānes in tertia ſua epiſtola.

Diſan, Trituratio ſiue pinguedo, vel cinis, aut abundans deus, vel ebur. Filius Seir Horræi, gen. 36. c.

Diſon, Trituratio, ſiue pinguedo, vel cinis. filius Seir Horræi, gen. 36. c. Filius item Anæ filij Sebeon, ibid.

Dithalaſſum, Duo maria, ſiue bimaris, qui vtrinq; mari alluitur, quod in nauigatione vix ſine periculo euenire ſolet, G. act. 27. g.

D O

DOch, Commotus, ſiue impulſus, aut comminutus D.

Dodan, Dilectio, aut mãmilla eius, vel patruus eius. Nomen viri, 2. par. 20. g.

Dodanim, Dilecti vel patruelis ſomnus, aut mãmilla dormiētis. Filius Iauan, gen. 10. a. à quo Rhodij.

Dodanim, 1. par. c. a. Imperantes ſiue deſcendentes, aut imperantis, vel deſcendentis ſomnus. Heb. Rodanim. Filius Iauan, qui gen. 10. a. dicitur Dodanim.

Doeg, Solicitus ſiue anxius, aut piſcator. Vnus ex paſtoribus Saulis, 1. reg. 21. b.

Dommim, Sanguinei, aut ſilentes, vel Syriacè, pecuniæ. nomē regionis, 1. reg. 17. a.

Dor, generatio, vel habitatio. nomen prouincię, Ioſue 11. a. vel iudic. 1. f. Eſt & nomen ciuitatis in tribu Manaſſe, Ioſ. 19. c. 1. par. 7. f. Maritima ciuitas, quæ deinceps ab Herode inſtaurata, Cæſarea in honorem Cæſaris appellata eſt.

Doraim, Generatio vel habitatio populi. D. nomē loci, 1. Mach. 15. e.

Dorcas, Caprea, vel damula, G. nomen mulieris quæ & Tabitha Syriacè dicebatur, act. 9. g.

Dorda, habitaculum ſcientiæ, vel generatio ſcientiæ. Filius Maol, 3. reg. 4. d.

Doriminis, generatio vel habitatio dexteræ, D.

Dorix, Rapidus aut velox. D. eccleſ. 24. d.

Doſitheus, Deodatus. G. nomen ducis, 2. Mach. 12. c.

Dothain, ſiue Dothan. Ritus aut lex. Locus eſt, vbi Ioſeph reperit fratres ſuos pecora paſcentes, gen. 37. d. qui etiam temporibus Hieronymi ſupererat ī duodecimo à Sebaſte miliario contra aquilonis plagam, 4. reg. 6. c.

D R

DRuſilla, Rore conſperſa, G. Vxor Fœlicis prǽſidis Iudeę, act. 24. f.

D V

DVdia, dilectus, aut patruus meus. nomen viri. 1. par. 27. a.

Duel, Cognoſcite Deum, aut ſcientia Dei. Pater Eliaſaph principis tribus Gad, num. 1. b.

Duma, Silentium vel ſimilitudo. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Iſa. 21. c. Filius Iſmahelis, gen. 25. b.

Dura, generatio, vel habitatio, & pyra ſcilicet ignis. Vallis prouinciæ Babylonis, Dan. 3. a.

E B

EBal, Aceruus vetuſtatis, aut aceru' defluēs. Fili' Sobal filij Seir, geneſ. 36. e. Eſt & mōs vltra Iordanē in terra Chanáan, non longè ab Hierichunte, in quo altari conſtructo poſuit Moſe maledictiones, deut. 11. & 27. Ioſ. 8. Ioſephus lib. 4. ca. 6. antiq. Iud.

E C

ECcetan, Paruus, ſiue minimus, nomen viri, 1 Eſd. 8. b.

Eccleſiaſtes, Concionator, vel congregans, Hebraicè coheleth, id eſt, concionator.

Echathana, Frater mortis, D. nomen regionis, 2. Mach. 9. a.

Ecbathanis, Idem. Heb. Ecbmatha. Metropolis maioris Mediæ à Seleuco, vt inquit Volater. lib XII. ſeu, vt authori hiſtoriæ Iudith 1. a. placet, ab Arphaxato Medo condita, vbi reges eò quòd frigida ſit, ęſtiuare ſolent. Hęc Ptolemæo lib. 6 dicitur Achbáthana, Stephano verò interdū Agbátana, interdum Echbátana dicitur, 1. Eſd. 6. a.

Echaia, Frater domini, nomen viri, 2. Eſd. 10. a.

Echi, frater meus. filius Beniamin, gen. 46. c. qui 1. par. 8. a. Rapha dicitur.

E D

EDdo, Vapor, aut nubes, vel interitus eius. nomen viri, 1. Eſd. 8. c.

Edema, Terra, aut rufa, ſiue ſanguinea. Ciuitas in tribu Nephthali, Ioſ. 19. c.

Eden, Voluptas, ſiue delicię, aut Syriacè, tempus. Orientalis regio. Iſa. 37. c. 4. regum 19. c. Eſt & nomen proprium viri, 2. par. 29. c.

Eder, Grex, ſiue defectio, vel priuatio. filius Muſi, filij Merari, 1. par. 23. Vrbs item in tribu Iuda. Ioſ. 15. d. & 19. Eſt quoq; turris nomē, vbi filij Iacob tabernaculum fixerūt, gen. 35. d. vbi legitur, Fixit tabernaculum trās turrem gregis, Hebraicè, turrem Eder. Item Mach. 4. c. Et tu turris gregis, hebraicè, Et tu turris Eber.

Ediſſa, myrtus, aut Syriacè, lætitia. nomen mulieris, quæ & Eſther, Eſth. 2. b.

Edna, ſiue Ednas. Voluptas, aut Syriacè tempus. nomen viri, 1. Eſd. 10. d.

Edna, 1. para. 12. d. Æterna requies, ſiue teſtimonium quietis. Princeps militum in Manaſſe.

Edom, Rufus, ſiue terrenus, aut ſanguineus. Sic cognominatus fuit Eſau, gen. 25. d. 36. a. nomē regionis, quę & Idumęa, 3. reg. 11. c. Iſa. 34. b. Hæc in Syria ad Meridiem Iudææ ſita, habet Arabiam ab Auſtro, Phœniciam à Borea. Aliàs porrò Gabalene, itē & Amalechitis ab Amalech vocitatur, velut Ioſeph. lib. 2. cap. 1. indicat. Verūtamen, idem Ioſephus lib. 5. cap. 3. antiq. duplicem Idumæam ponit: Superiorem & Inferiorem. Superiorem elegit tribus Iudæ, quæ in longū quidem extenditur vſque ad Hieroſolymam, latitudine verò vſque ad paludem Sodomæ conſtituta eſt. In hac autem forte ciuitates erant Aſcalon & Gaza, iſtam Palæſthinam: aliàs dicunt. Inferior Idumæa ſorte ceſſit Simeonis tribui. Hæc circa Ægyptum eſt, & Arabiæ montem. Hæc ille, Edomitæ noluerunt filijs Iſraël tranſitum permittere per terram ipſorum, nu. 20. Saul iſtos expugnauit, 1. reg. 14. Dauid ipſos ſibi ſeruire fecit, 1. reg. 8. 1. par. 19.

Edom, Ioſ. 3. d. Homo, ſiue rufus, aut terrenus, vel ſanguineus Heb. Adam, & eſt nomen vrbis.

Edrai, fortitudinis vel magnitudinis aceruus, aut nubes, ſiue interitus iniqui, aut ſocij vel paſtoris, ſiue confractionis.

In regione Amorrhæorum vrbs regis Og, vbi ipſe cõtra Iſraël pugnauit & cæſus eſt, deut.1. & 3.nu.21.Ioſ.12.Eſt & alia in tribu Nephthali, Ioſ.19.c.

E G

EGeus, Meditatio, ſiue loquela, vel gemitus, aut ablactatio, Eunuchus Perſarum regis, Eſth.2.a.

Egla, vitula aut currus, ſiue rotunda. Vxor Dauid, 2.reg.3.a. 1.par.3.a.

Eglon, Vitulus, aut currus, ſiue rotundus nomen vrbis, cuius rex fuit Dabir, Ioſ.10.a.15.e.nomen regis Moab, iudic.3.b.

E L

ELa, Ilex, vel quercus, ſiue fortitudo, aut maledictio, vel iuramentũ, ſcilicet imprecationis, aut Syriacè, Deus. Ciuitas Idumæorũ, gen.36.d.Pater Oſee prophetę, 4.reg.15.f.Filius Caleb filij Iephune, 1.par.4.c.Pater Semei præfecti in Beniamin, 3.reg.4.b.filius Ozi, 1.pa.9.b.filius Baaſa regis Iſraël 3.reg.16.b.c.

Elad, Dei æternitas vel Dei teſtimonium, aut Dei præda, filius Suthalæ filij Zabad, 1.par.7.d.

Elada, Dei cœtus vel congregatio, aut Dei æternitas, ſiue teſtimonium, vel Dei præda. filius Tahath, filij Bared filij Suthalæ filij Ephraim, 1.par.7.d.

Elai, Fortis, vel Deus meus. D. Iudith 8.a.

Elaſa, Dei factura, filius Helles filij Azariæ filij Iehu, 1.par.2.e. filius Rapha filij Banaa.1.par.8.d.filius Saphan, Iere.29.a.1. Eſd.10.c.

Elath, Ceruа, ſiue fortitudo: aut lex vel quercus nomen ciuitatis regni Edom ad mare rubrum, vnde ex Ægypto Indiam verſus, & inde ad Ægyptum nauigatur, deut.2.b.Hæc dicitur Aila in 4.reg.14.f.16.a. eamq́ue ædificauit Azarias.

Elcana, Deus zelótes, aut Dei poſſeſſio, vel Dei calamus, ſiue Deus nidus ei⁹. Filius Core filij Iſaar, filij Caath, Exo.6.d Filius item Ieroboam, 1.reg.1.a.1.par.12.a.Filius Aſir, 2.par. 6.b.28.a.

Eleeſeus, Dei durities, vel ſerotinus. Viculi nomen in Galilæa, vnde Nahum propheta, Nahum 1.a.

Eldaa, Dei ſciẽtia, aut Dei cognitio, filius Madian, filij Abrahæ. gen.25.a.

Eldad, Dei dilectio aut dilectus. nomen viri, ſuper quem requieuit ſpiritus Domini in caſtris, num.11.f.

Eleale, Dei aſcenſio, ſiue Dei holocauſtum. Ciuitas Amorrhęorum in Galaaditide regione, tribui Iudæ adſcripta, Iſa.15.b. quam ædificauerunt filij Ruben, num.32.g.

Eleazar, Dei adiutorium, ſiue Dei atrium, filius Aaron filij Amram filij Caath, filij Leui.exod.6.d.1.par.6.a.

Eleazarus, Idem. filius Mathathiæ, filij Iohannis, 1.Mach.2.a. Pater item Phinees, filius Moſollamiæ, 1.par 9.d.

Electa, Latinum eſt, & Græcè idem ſignificat, Mulier ad quã ſcribit Iohannes, 2.Iohan.2.

Elehanan, Dei gratia ſiue Dei miſericordia, Dei donum. nomen viri, 2.reg.23.d. 1.par.11.f.

Eleph, Mille ſiue doctrina, aut dos, vel dux. Vrbs in tribu Beniamin, Ioſ.18.d

Eleutherus, Liber vel ingenuus. G. nomen fluuij.1.Machabęorum 11.a.

Eli, Deus meus, Matt.27.e.

Elia, Deus dominus, aut fortis Dominus, filius Ieroam, 1.par. 8.c.1.Eſd.10.d.

Eliab, Deus meus Pater, ſiue Deus Patris. filius Phallu fili Ruben, num.26.a Primogenitus filiorum Iſai patris Dauid. 1. reg.17.b.1.par.2.b.Filius etiam Helon, princeps tribus ſuæ Zabulon, num.1.a.

Eliacim, Dei reſurrectio, aut affirmatio, ſiue Deus reſurrectionis vel firmitatis, aut Deus vindicans. Filius Helciæ, Iſa.22. f.4.reg.18.d.præpoſitus domus regis Ezechiæ. Filius item Ioſiæ regis, à Pharaone Nechao Ioacim appellatus, 4.reg.23. g.Pater Iona, Luc.3.f.

Eliada, Dei ſcientia, vel Dei cognitio. Pater Razon, 3.reg.11.c. filius Dauid, 2.reg.5.c.1.par 3.b.

Eliam, Dei populus, aut Deus populi, filius Achitophel, 2.reg.23.d.

Elias, Deus dominus, aut fortis Dominus. nomen prophetæ, 3.reg.17.a.

Eliaſaph, Deus augens, vel Deus augmentationis, aut deus fiens. filius Duel, princeps tribus ſuæ Gad, num.1.b.

Eliaſib, Deus cõuerſionis, aut Dei ſeſſio vel habitatio, ſiue Dei inſufflatio. Filius Elioenai filij Naariæ, 1.paral.3.d.24.b.2. Eſd.10.a.

Eliatha, Deus meus tu, aut Deus meus venit. Nomen viri, 1. par.25.b.

Elica, Dei Pellicanus, aut fortis vomitus, Nomen viri, 2.regum 23.d.

Elici, Nigri, aut circumuoluti, vel retorti G.

Elidad, Dei dilectus, vel Dei dilectio. filius Chaſelon princeps tribus Beniamin, num.34.d.

Eliel, Deus meus deus, vel Dei fortitudo, ſiue Dei potentia, filius Thohu, 1.par.6.c.8.b.Mahumites, 1.paralipom.11.g. 2.par.31.c.

Eliezer, Dei adiutorium, ſiue Dei atrium, nomen filij procuratoris domus Abraham, gen.15.a.filius item Moyſis, exo.18. a.1.para.23.b.filius item Bechur filij Beniamin filij Iacob. 1.par.7.b.Filius Iorim, Luc.3.f.

Elihoreph, Dei hyems, aut Deus iuuentutis, ſiue forte opprobrium, aut ex Hebræo & Syro, Deus acuminis. Filius Siſa princeps exercitus Salomonis, 3.reg.4.a.

Elim, arietes, aut fortes, vel cerui, ſiue valles, Nomen ciuitatis Moabitarum non procul à limite, ad quam peruenerũt filij Iſraël profecti de Mara, exod.16.d.nu.33.b.Eſt & nomen putei, Iſa.15.d.aut nomen ciuitatis. Et debet legi Beerelim.

Elimélech, Deus meus rex, aut Dei conſilium. nomẽ Beth-lehemitæ cuiuſdam, maritus Noemi, Ruth 1.a.

Elioenai, Ad ipſum oculi mei, ſiue ad ipſum fontes mei, aut ad ipſum afflictio vel paupertas. Filius Naarię filij Semeiæ filij Secheniæ, 1.par.3.d.4.f.filius item Bechor filij Beniamin filij Iacob, 1.par.7.b.8.b.

Elioenai, 1.par.26.a.1.Eſd.8.a. Ad Dominum oculi mei, aut Deus ipſe oculorum meorum.

Eliphal, Dei miraculum, vel Dei iudicium. filius Vr, 1.paral. 11.g.

Eliphalet, Deus liberationis, ſiue Deus expellens. Filius Dauid, 2.reg.5.c.qui 1.par.3.b.14.b.dicitur Eliphelet. Eſt & filius Eſec, 1.par.8.d.

Eliphalu, Deus mirabilis, ſiue Deus iudicij. Nomẽ ſacerdotis, 1.par.15.b.

Eliphaz, Dei niſus vel conatus, aut Dei obriſum. filius Eſau, ex Ada vxore, gen.36.a.

Elipbelet, Deus liberationis, ſiue Deus meus expellens, filius Ahaſbai.2.reg.23.d.filius item Dauid, 1.par.3.b.qui 2.reg.5. c.dicitur Eliphalet.

Eliſa, Deus eſt, aut Dei agnus, ſiue Deus commodans. filius Iauan, geneſis 10.a. Ab hoc Æoles, ſiue inſulę Ionij maris, Ezech.27.a.

Eliſabeth, Deus iuramẽti, vel ſaturitatis, ſiue Dei ſeptennatiũ, Vxor Aaron, filia Aminadab, exod.6.d. Vxor item Zachariæ, mater Iohannis Baptiſtæ, Luc.1.a.

Eliſaphan, Deus Aquilonis, ſiue Deus abſconditus, aut Deus ſpeculator. filius Oſiel, filij Caath filij Leui, exod.6.c. Filius item Pharnach, num.34.d.

Eliſaphat, Deus iudicans.

Eliſama, De⁹ exauditionis, ſiue Dei exauditio. filius Ammiud, princeps tribus ſuę Ephraim, nu.1.a.1.par.7.f.filius itẽ Dauid, 1.par.3.b.14.b.qui 2.reg.5.c.dicitur Eliſua. Pater Nathaniæ, 4.reg.25.g.Sic nominabatur filius Icania filij Sellũ filij Siſamoi, 1.par.2.e.

Eliſeus, Dei ſalus, vel Deus ſaluans. Nomen prophetæ filij Saphat, 3.reg.19.c.4.reg.3.b.Luc.4.e.

Eliſua, idem, filius Dauid, 2.reg.5.c.qui Eliſama, 1.par.3.b.dicitur.

Eliſur, Dei fortitudo, ſiue Dei petra, aut Dei plaſmatio, vel colligatio filius Sedeur, princeps tribus ſuæ Ruben, num. 1.a.

Eliu, Deus meus ipſe, aut fortitudo ipſius. Filius Ieroham patris Elcana, 1.reg.1.a. Nomen principis militiæ, 1.par.12.d. 26.a.27.c.

Eliud, Deus laudis, ſiue Deus confeſſionis, aut Dei laus, vel cõfeſſio. D. filius Achim filij Sadoc, Matth.1.b.

Ellada, Græcia, G. Hellada.

Elle-haddebarim, Hæc ſunt verba, ſic incipit quintus liber

Legis

Legis, qui Grӕcè Deuteronomios, id eſt ſecundaria lex, dicitur etiam ab ipſo Moyſe, deu.17.d. Senéhattorah. Nō quòd alia ſit quàm ea quæ in monte Sinai data eſt, ſed quòd denuò repetita ſit nouo pacto per miniſteriū Moyſi, coram ijs qui priorem in monte Sinai non audierant.

Ellel, Laudans ſiue lucifer, aut ſtultitia. Pater Abdon iudicis in Iſraël, iudic.12.d.

Elmadan, Deus menſuræ eorum, vel Deus indumenti eorum. D.

Elmélech, Dei regnum, vel Dei conſilium. nomen ciuitatis in tribu Aſer, Ioſ.19.g.

Elmodad, Dei menſura, aut atrium dilecti. Filius Iectan, gen.10.d.

Elnaem, Dei pulchritudo, ſiue Deus mouens eos. Pater Ioſaia & Ieribai, 1.par.11.b.

Elnathan, Deus dedit, ſiue Dei donum. Filius Achobor, Iere.26.g. Pater Noeſta matris Ioachin filij Ioacim, 4.reg.24.b.

Elon, Ilez, vel quercus, aut fortis. Filius Zabulon, gen.46.b. iudex Iſraëlitici populi, iudic.12.d. nomen ciuitatis in tribu Nephthali, Ioſ.19.c. 3.reg.4.a. Tale fuit nomen patri Baſemath & Ada vxorum Eſau, gen.26.g.36.a.

Elonitæ, idem pl. n. num.26.c.

Elphäal, Dei opus, vel Dei operatio. Filius Mehuſim, 1.paral.8.b.

Elthece, Ex Hebræo & Syro, Dei theca, vel capſa. nomen ciuitatis in tribu Dan, Ioſue 19.c. quæ Ioſue 21.b. Eltheco dicitur.

Eltheco, Idem. nomen ciuitatis Ioſ.21.b. quæ Ioſ.19.c. dicitur Elthece.

Elthecon, Dei correctio, ſiue Dei præparatio. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.g.

Eltholad, Dei generatio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.e. in tribu Simeon, Ioſ.19.a.

Elud, Vlulatus, ſiue pernoctatio. nomen feſtę lunationis partim Auguſto, partim Septembri reſpondētis, 1.Mach.14.d.

Eluzai, Dei fortitudo. nomen viri, 1.par.12.a

Elymsida, Panicea, à panico, quod eſt genus ſeminis, G. nomē ciuitatis, 1.Mach.6.a.

Elymas, Magus ſiue corruptor, vel pernicioſus, G. nomen magi, act.13.b.

Elzabad, Dei dotatio. nomen principis, 1.par.12.b.26.a.

E M

EMalchuel, Rex Deus, aut regnum Dei, vel nuntius Dei, D. nomen viri, 1.Mach.11.d.

Eman, Multus, aut tumultuans, vel Syriacè, fidelis, filij Zaræ filij Iuda, 1.par.2.a.

Emath, Ira vel indignatio, aut calor, ſiue murus, aut vter, vel lagena. Vrbs Syriæ Damaſci, Ier 49. Vbi hoſtes Iſraëlis remanſerunt, iudic.3. Hęc Euſebio Epiphania, alijs Antiochia dicitur. Ciuitas eſt munitiſſima tribus Nephthali, Ioſ.13.19. 1.par.14.19. Vide Hieronymum in locis Heb. Ipſa eſt terminus Chananæorū à Sidóne, Ioſ.13.a. à qua vrbe accepit nomen circumiacēs regio, cuius mentionē habes, 4.reg.14.g.25. Iſa.10.h: 11.c. Zachariæ 9. Repete quæ ſuprà in Amath habes.

Emath, Nehem.12.c. interpretatur, cētum Heb. Meah. nomen turris.

Emer, Dicens, vel loquēs, ſiue exaltatio, aut Syriacè, agnus. nomen loci, 1.Eſd.2.c.

Emim, Timores aut terribiles, vel populi, ſiue inſula aquarū. Gigantes quos expulerunt Moabitæ à terra ipſorum, deut.2.c. In gen.14.a. non eſt proprium nomen, ſed vertendum terribiles, vel horrendos, quod fecit Chaldaicus interpres. Sic etiam trāsferendum eſſe dicit Hieronymus in quęſtionibus ſuis Hebraicis in Geneſin, licet L X X. Emmæo trāſtulerint. Puto tamen populos eſſe Raphaim, à Moabitis Emim dictos, ab Ammonitis verò Zózommim, deut.2.c.d.

Emmanuel, nobiſcum Deus, Iſa.7.b. Matth.1.c.

Emmaus, Timens conſilium, vel matris augentis cōſilium, ſeu populus abiectus, D. nomen caſtelli diſtantis ab Ieruſalem ſtadijs 60. Luc.24.b.

Emmer, Dicens, ſiue loquens, vel exaltatio, aut Syriacè agnus. Pater Phashur ſacerdotis, Ier.20.a. 1.Eſd.2.b. Pater item Moſollamith, 1.par.9.b.24.b.

Biblia

E N

ENac, Gigas aut torques, vel monile, ſiue oneratus. Gigantes, num.13.d. quos expulerunt Chananæi, deut.2.b.

Enacim, Idem. pl. n.

En-agallim, Fons, ſiue oculus vitulorum, vel curruum, aut rotunditarū. nomē vici in principio maris mortui, Eze.47.b.

Enaim, Fons vel oculus eorum. Locus in tribu Iuda, Ioſ.15.e. Hodieque villa eſt Bethemin circa Terebinthum. Hieronymus in locis Hebraicis, Heb. Enam.

Enan, nubes, vel augurium, ſiue fons, aut oculus earum, nomē villæ, ſiue viculi, numer.34.b. Ezech. 48.a. Pater item Ahira principis tribus Nephthali, num.1.b.

Encęnia, Renouatio vel dedicatio, id eſt, feſtum pro renouatione vel dedicatione templi G. Iohan.10.c.

En-dor, fons ſiue oculus generationis, vel habitationis. Vrbs tribus Manaſſe in Iezrael iuxta Naim vrbem ſita, Ioſue.17.c. 1.reg.28.a. pſal.82.c.

En-gaddi, fons ſiue oculus hœdi vel fœlicitatis, aut ex Hebręo & Syro, fons ſiue oculus inciſionis, vel ſciſſuræ. Vrbs in tribu Iuda iuxta mare mortuum contra occidentem. Dicitur & Haſaſon-thamar, 1.reg.24.a. Ezech.47.b. cant.1.d.

En-gannim, Fons hortorum ſiue oculus protectionū. Locus tribus Iudæ, Ioſ.15.e. Et Hieronymo in locis Heb. eſt vicus iuxta Bethel. Alia ciuitas ſacerdotum in tribu Iſſachar, Ioſ.19.b.

En-hadda, oculus acutus vel lætus, aut fons acuminis, vel lætitię, ſiue ex Syro & Hebræo, fons vel oculus, vnus ſiue nouus, nomen ciuitatis, Ioſ.19.b.

En-haſor, Fons, ſiue oculus atrij vel veſtibuli, aut fontis fœnum vel herba. Ciuitas tribus Nephthali, Ioſ.19.e.

Enoom, Ecce illi, ſiue diuitiæ eorum, aut decipiens vel contriſtans eos, nomen viri, Ier.7.g.

Enon, nubes vel obnubilatio, ſiue fons, aut oculus eius, vel augurium. Terminus Damaſci, Ezech.47.d. Eſt & Enon iuxta Salim oppidum haud longè à Iordane, vbi baptizabat Iohānes, ſicut Iohan.3.e. ſcriptum eſt. Hieronymus in locis Heb. ad ſuam ætatem locum in octauo lapide Scythopoleos ad meridiem iuxta Salim & Iordanem eſſe memorat.

Enos, Homo vel vir, ſiue oblitus aut deſperatus. filius Seth geneſ.4.d. Luc.3.g.

En-ſenes, fons ſiue oculus ſolis, aut ex Hebræo & Syro, fons ſiue oculus miniſterij vel famulatus. nomen loci, Ioſu.18.c

E P

EPaphras, Spumans G. Viri fidelis nomen, col.4.c.

Epaphroditus, venuſtus, ſiue iocundus, G. phil.2.d.

Epænetus, Laudabilis G. Amicus Pauli, rom.16.a.

Epha, Laſſus aut volans, vel Syriacè plicatus, vel complicatus. filius Madian filij Abrahæ, gen.25.a. Ab eo Arabia fœlix, deſerta, ſiue petrea, dicta eſt Epha, Iſa.60.a. Fuit & nomen cōcubinæ Caleb, 1.par.2.f. filius Iahaddai, 1.par.2.f.

Epher, Pullus, ſiue hinnulus, aut plumbū. filius Madian filij Abrahæ, gen.25.a. 1.par.1.c. filius Ezra, 1.par.4.c.5.d.

Epheſij, deſiderabiles G. act.19.g.

Epheſus, Idem, ſ. n. G. Minoris Aſię metropolis, eſt emporium celeberrimum Amazonum opus, Ionicarum clariſſima, à nomine & ipſa Amazonis appellata, pluribus antè nominibus dicta, Vrychia, Ortygia, Ptelis, Arſinoe ab vxore Lyſimachi. In hac templum Dianæ celeberrimum, à tota Aſia, annos CC. ædificatum. Hęc Raph. Volater. lib.10. Geogr. In Epheſo etiā Paulus prædicauit. act.18. Huius meminit Apoſtolus, 1.cor.16. apocalip.1. & 2. Extat & Pauli epiſtola ad Epheſios.

Ephi, Genus eſt menſuræ, Ezech.45.d.

Ephod, Superhumerale, aut ornamentum, iud.7.f.8.f.17.b. 1.reg.2.d. 1.par.15.d. Sic vocabatur pater Haniel, num.34.d.

Ephra, Puluerulenta, ſiue plumbea, aut damula. Ciuitas Gedeonis, iudic.6.b.8.f. 1.reg.13.d.

Ephráim, Frugifer, aut creſcens. filius ſecundus Ioſeph, geneſ.41.g. 1.par.6.f. Ab hoc tribus Ephráim nomenclaturam habet, quæ à Iordane flumine vſque ad Gazer longitudinem habuit, latitudinem verò, quæcunque à Bethel, vſq; ad cāpum maximum terminatur Ioſepho lib. 5 cap.3. Iud. antiq. Vide Ezechielem 48. Eſt etiam mons in terra Iuda ad aquilonem, quē poſſederunt filij Ioſeph, Ioſ.13. & 17. Dictę ſunt

quoque decem tribus Iſraël, Ephráim, velut Iſaiæ 7. & 9. Oſee 5. legis, & pſalmo 59. Ephráim fortitudo capitis mei, Et pſalmo 78. Tribum Ephraim non elegit, Similiter, pſalmo. 108.

Ephrata, Vbertas, ſiue frugifera, vel creſcens, aut incinerata. Vxor fuit Caleb filij Heſron poſt defunctam priorem vxorem Azubam, ipſa peperit ipſi Caleb Hur filium, 1.paral. 2. Ab hac Calebis vxore Ephrata vrbs nomenclaturam accepit, quę eſt in tribu Iudæ, gen.35.c. Aliàs Beth-léhem dicta, gen.48.b.1.par.2.& 4. Videtur eadé eſſe quę Caleb Ephratha appellať, 1.par.2. vbi mortuus eſt Heſron. Vide de hac re etiam Hieronymum in traditionibus Hebraicis.

Ephrathęi, Vbertates, ſiue frugiferi, aut creſcentes vel incinerati.

Ephrathæus, idem.ſ.n.Iudic.12.b: 3.reg.11.c.

Ephree, Coopertimentum iniqui vel ſocij aut confracti, ſiue portus iniqui vel ſocij, aut confracti. Rex Ægypti, Ieremiæ 44.g. Heb.Hephree.

Ephrem, frugifer, aut creſcés, nomen ciuitatis, pſal.77.a. Iohã. 11.g. Heb.Ephráim.

Ephron, Puluis, ſiue hinnulus, aut plumbeus. filius Seor, gen.23.b. à quo ciuitas in tribu Iuda, 2.par.13.d: 1. Mac.5.e.

Epicuręi, adiutores ſiue auxiliatores, G.act.18.d.

Epinicium, Canticum victoriæ G.

E R

ERaſtus, Amabilis, G. miniſter Pauli, act.19.e: Rom.16.d. 2.Tim.4.d.

Erchueni, Longi aut ſanantes, ſiue maledictio combuſtionis. Populi, 1.Eſd.4.b.

Erioch, Longus, aut procerus, ſiue ſatietas, vel ebrietas tua, aut leo tuus, D.rex Elicorum, Iudith 1.c.

E S

ESaan, Innixus, vel ſuſtentatus, ſiue ignis afflictionis vel reſponſionis. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.f.

Eſaias, Vbiq; ſcribe Iſaias, aut ſi mauis ex hebræo Ieſaias. Vide interpretationem in dictione Iſaias.

Eſau, faciens vel operans, aut tinea eius, filius Iſaac, gen. 25.c. qui & Edom, gen.36.a. dicitur.

Eſ-báal, Ignis idóli, ſiue ignis dominãtis, aut ſubijcientis, vel poſſidentis. Filius Saul, 1.par.8.d: 9.f.

Eſbon, Feſtinans intelligere, ſiue feſtinans ædificare. filius Bale filij Beniamin, 1.paral.7.b.

Eſchol, Botrus, ſiue orbatio, aut ignis omnis. Frater Mambre, gen.14.b. Eſt & vallis & torrens terræ Chanaan.

Eſdras, Adiutor, ſiue atrium. nomen prophetæ ſacerdotis, 1.Eſd.7.a.

Eſdrelon, Adiutorium fortitudinis, vel quercus auxilij. D. nomen ciuitatis, Iudith 1.d.

Eſdrin, Adiutorium D. nomen viri, 2.Mach.12.f.

Eſeban, Ignis filij, vel ædificantis, aut intelligẽtis, filius Diſon Horræi, gen.36.c.

Eſebon, Feſtinatio filij, aut feſtinatio intelligentis: vel ædificantis. filius Gad, filij Iacob, gen.46.b. filios item Bela filij Beniamin filij Iacob, 1.par.7.b.

Eſec, Violentia, ſiue calumnia. Frater Aſer filij Elaſa, 1.paral. 8.d.

Eſelias, Liberans, vel reſeruans Dominus, aut prope Dominum. Pater Saphan, 2.paral.34.b. qui 4.reg.22.a. Aſalias dicitur.

Eſem, os ab oſſe, ſiue fortitudo, aut lignum eorum, vel conſilium eorum, aut clauſura, ſ.oculorum. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſue 15.e.

Eſer, Cellarium, ſiue theſaurus, aut anguſtians. filius Seir Horræi, geneſ.36.c.

Eſphata, Congregatio ſiue collectio, aut conſummans vel finiens. filius Aman filij Amadatha, Eſth.9.b.

Eſua, Mutatio vel dormitatio, aut iteratio, vel ſecundatio. Nomen ciuitatis, Ioſ.15.f.

Eſriel, Beatitudo Dei, aut intuitus fortis, vel greſſus Dei. filius Galaad filij Machar, Ioſ.17.a: 1.par.7.c: qui num.26.d. dicitur Aſriel.

Eſron, Sagitta exultationis, ſiue diuiſio cantici, aut atrium vel fornũ. Filius Ruben, gen.46.b. filius item Iuda, 1.par.4.a. qui geneſ.46.a. Sara dicitur. filius item Phares filij Iuda. geneſ.46.b. nomen prætereà loci, Ioſ.15.a. Heb.Heſron.

Eſronitæ, Idem p.n. num.26.a.c.

Eſthaol, Poſtulans, aut mulier fortis, vel mulier ſtulta, ſiue ignis laboris. Vrbs tribus Iudæ inter Aſdod & Aſcalonem in Palæſthina, Ioſ.15.c. Alia in tribu Dan, Ioſ.19.c. vbi filij Iſraël poſuerant caſtra cõtra Philiſthijm, iudicum 13.d. iuxta quam ſepultus erat Samſon, Iudic.16. Hieronymo viſſula Aſco dicta.

Eſthaoſitæ, Idem, p.n. 1.par.2.g.

Eſthamo, exauditio, vel mulieris vterus. nomen ciuitatis, 1.reg.30.g: 1.paral.4.c.

Eſthemo, ſiue eſthemoa, Idem. Ciuitas quæ Aaronis nepotibus è tribu Iudæ eſt aſſignata, Ioſ.21.b: 1.par.6.c.

Eſther, Occulta ſiue abſcondita, vel demoliens, aut ex Syro & Hebræo, medicinæ exploratio vel contemplatio, aut medicina torturis. Nomen mulieris, quæ & Ediſſa filia Abibáil dicta eſt, Eſth.2.b.

Eſthon, Vxor eius, aut ignis donũ. filius Mahir, 1.par.4.a.

E T

ETam, Auis eorum, ſiue inuolutio eorum, vel calamus eorum, aut Syriacè, conſilium eorum, nomen viri, 1.par.4.a. Eſt & petra munita quę in tribu Iuda erat, vbi Samſon aliquando habitauerat, iuxta Torrẽtem, Iud.15.b. Ioſeph.lib. ant.5.cap.13. Eſt quoque ciuitas Iudæ à Roboam ædificijs munita, 1.par.4.f. & 11.b.

Ethai, robuſtus, ſiue ſignum meum, aut vomer, ſiue aduẽtus. nomen viri, 2.reg.15.d. qui & Ithai, 2.reg.23.d.

Ethai, Hora vel tempus, ſiue paratus. Filius Roboam ex Maacha, 2.paralip.11.d.

Ethan, Fortitudo eorum, aut vomer, vel aduẽtus eorum, ſiue ſignum eorum, nomen loci, ad quem venerunt filij Iſraël profecti de Socoth, exod.13.d. num.33.a.

Ethan, fortitudo ſiue vomer earum, aut inſulę donũ. Vir quidam ſapiens, filius Maol, 3.reg.4.d. filius Zaræ filij Iuda, 1.par.2.a. Filius Caſaiæ, 1.paral.15.b. filius Zamma filij Semei, 1.par.6.c. filius Cuſi filij Abdi, 1.par.6.d.

Ethanim, Robuſti, vel fortes, aut munera, ſiue fortitudo maris, nomen menſis ſeptimi, qui noſtro Septembri reſpondet, 3.reg.16.g.

Ethbáal, Ad idólum, ſiue ad dominantem, vel ad ſubijcientem, ſiue ad poſſidentem, aut ſignum idóli vel dominãtis, aut ſubijcientis, vel poſſidentis. nomen regis Sydoniorum, 3.reg.8.a.

Ethecæ, p.n. Ezech.41.e. Ædificia quædam in atrio templi ſundata, ſeu muro templi iuncta, Iudæi angulos vocant, vocãt & ſtatuas, B.Hieronymus in 42. cap. Ezech. tranſtulit porticus, Kimhi dicit eſſe generale vocabulum ad cameram & gazophylacium.

Etheel, Mecum Deus, ſiue ſignum Dei, aut aduentus vel vomer Dei, nomen viri, 1.Eſd.11.h.

Ethei, Hora mea, vel tempus meum. filius filiæ Seſan ex ſeruo Ægyptio, 1.par.2.c.

Ether, oratio ſiue deprecatio. nomen ciuitatis, Ioſ.15.f.

Ethi, Hora vel tempus meum, nomen viri, 1. par.12.b.

Ethan, Donum, aut merces, vel ſignum filij, aut aduentus filij, filius Aſhur ex vxore Halaa, 1.par.4.b.

E V

EVbolus prudens, aut bene conſulens. G. nomen viri, 2.Timoth.4.d.

Euæi, iniqui ſiue peruerſi. Populi habitantes ad meridiem, quos expulerũt Cappadoces, deut.2.e: Ioſ.13.a: 4.reg.17.f.

Euergetes, Benefactor ſiue beneficus.G.

Eui, Væ, aut deſiderans, vel deſiderium meum. Rex Madianitarum, num.31.a.

Euil merodach, Stulti amaritudinem conterens, aut ſtultus amari contritus, rex Babylonis, 4.reg.25.g.

Eumenis, Mitis, ſiue beneuolus G.

Eunice, Bona victoria, G. mater Timothei, 2. Tim.1.b.

Euodia, Bonus odor, ſiue beneolens, G. phil.4.a. mulieris nomen.

Eupator, Bonus pater, G.

Eupator, Idem G. Filius Antiochi, 1.Mach.6.b.

Euphrátes, Frugifer, ſiue fructificãs, aut creſcens. magnus fluuius Syriæ Meſopotamiæ è paradiſo promanans, Moyſi,

gene.

gene.2.c. Ptolemęo verò in Armenia maiore oritur in monte Periardæ ad Orienté, in ſeptentrionem flexus, terrę Chananæę terminus, Deu.1.b. Ioſ.1: in ſephus lib.1.ca.2. Iudaic. antiq. Vide Plinium libro 5.cap.24. Strabonem lib.16. Volaterranum lib.11. Geograph. in fine. Vltra hunc Aſſyriorũ ſita eſt terra.

Eupolemus, Bene pugnans, vel bonus pugnator. G.

Eutychus, Fœlix, aut bene fortunatus. G. nomen adoleſcétis, quem ſuſcitauit Paulus, Act.20.b.

E Z

EZechias, Fortitudo Domini, ſiue apprehenſio Dñi. Rex Iuda, filius Achaz, 4.Reg.18.a.1.par.3.c. Hebr. Hezecias.

Ezechiel, Fortitudo Dei, ſiue apprehenſio Dei. nomé prophetæ, 1.par.24.c. Ezech.1.a.

Ezochiel, Eſdr.8.a. Videns Deũ. nomen viri. Hebr. Iahaziel.

Ezel, Ambulatio, ſiue vilificatio, aut ſtillatio nomen lapidis, 1.Reg.20.d.

Ezer, Adiutorium ſiue atrium. Filius Hur primogeniti Ephrá ta, 1.par.4.a. Filius ité Suthalæ filij Zabad.1.par.7.d.12.b.

Eziel, Fortitudo Dei, ſiue hircus Dei. Filius Harain, 2.Eſd. 3.b.

Ezra, Adiutorium ſiue atrium. nomen viri, 1.par.4.c.

Ezrahites, indigena ſiue orientalis, 3.Reg.d.

Eziel, Adiutoriũ Dei, ſiue atriũ Dei. nomen viri, 1.Eſdr.10.d.

Ezri, Adiutorium ſiue atrium meum. nomen viri, iudi.6.b.1. par.27.d.

Ezricam, Auxilium reſurgentis vel vindicantis, ſiue atrium reſurgentis vel vindicantis. Dux domus Achaz, 2.para 28.a. Filius Naariæ filij Semeiæ, 1.par.3.d. Filius Haſel filij Elaſa, 1.par.8.d.

Ezriel, Auxilium Dei, ſiue atrium Dei. Pater Saraiæ, Ierem.36. f.1.par.5.d.

F

FElix, Latinum eſt. Præſes fuit Iudææ, Act.24.f.

Feſtus, Latinum eſt. nomen Portij præſidis Paleſthinæ & iudææ, Act 24.g.25.a

Fortunatus, Latinum eſt, nomé viri, 1.Cor.16.a.

G

GAal, Abiectio, ſiue abominatio. Fili⁹ Obed, iud.9.g

Gaas, Tempeſtas, vel commotio. nomen montis, ioſ.24.g. iud.2.b. Torrétia nomé, 2.Reg.23.d. in monte Ephràim.

Gaba, Collis, ſiue calix. nomen ciuitatis, Iſa.10.g.

Gabaa, idem. nomen ciuitatis, Ioſ.19.g. 1.Reg.13.b.1.paral.2.f. 2.par.16.c.

Gabaa, 1.Reg.14.a. vbi dicitur, Sub malogranato quæ erat in agro Gabaa. In Hebręo eſt Migró, & interpretatur, De gutture, aut timor, ſiue horreum eius.

Gabaath, Collis, aut Calix, ſiue excelſa hora. nomen oppidi in tribu Beniamin, Iſa 10 g. Ioſ.18.d: 2.Reg.23.d.

Gabaathites, idem 1.par.12.a.

Gabae, Collis aut calix. nomen ciuitatis, Ioſ.21.b.

Gabaõ, Collis vel calix, aut deorſum, vel eleuatio iniquitatis. Metropolis Heuæorum, ab Ieroſolymia L. ſtadija diſtans, Ioſ.18.d. Ierem.18.a. Hæc è tribu Beniamin filijs Aaron eſt adſcripta, Ioſ.21.b.

Gabaonitæ, idem. p.n.

Gabaonites, idem. ſ.n. 2.Reg.21.a.

Gabatha, Eminens, vel excelſum Græcè: dicitur Liſtrotos, id eſt, lapidibus ſtratus, & erat locus editior, vel ſtratum lapideum eminés Ieroſolymis, iudicio accommadatũ. Ioh.19.c.

Gabathon, Dorſum, vel eleuatio eius, aut palpebræ eius, ſiue excelſum donum. nomen ciuitatis, Ioſue.21.b. quæ in 19.c. dicitur Gebbethon.

Gabée, Collis, aut calix. nomé ciuitatis in tribu Beniamin, Ioſu.18.d.1.par.6.e.

Gabelus, Terminus, vel limes, aut confinium. D. nomen viri, Tob.1.c.

Gaber, Vir, aut virilis vel fortis: aut Syriacè, gallus gallinaceus Filius Suri, 3.Reg.4.b.

Gabim, Ciſternæ, aut locuſtæ, ſiue altitudines. nomen ciuitatis, Iſa.10.g.

Gabriel, Vir Deus, vel Dei, aut fortitudo Dei, vel fortis meus Deus. nomen Angeli, Dan.8.e. Luc.1.b.

Gad, Fœlix vel accinctus, Filius Iacob ſeptimus ex Zelpha ancilla Liæ vxoris eius, gene.30.b.1.par.5.c. Nomen ité prophetæ, 1.Reg.22 a.

Gaddiel, Magnus, ſiue magnitudo, aut fimbria. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Gaddi, Hœdus, ſiue fœlix, aut accinctus: vel Syriacè, inciſus, Filius Suſi, princeps tribus Ioſeph, Num.13.a. nomen populi, 1.par.12.b.

Gaddis, Aceruus, vel cógeries, ſiue fœlix, vel accinctus vir. D. Filius Mathathiæ, 1.Mach.2.a.

Gadditæ, De Gad, quod interpretatur hœdus, ſiue fœlix vel accinctus, Ioſu.1.c.

Gader, Murus, ſiue maceria, vel ſepes. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſu.12.d. quæ Ioſ.15.e. dicitur Gedera, & à Stephano Antiochia, item & Seleucia.

Gaderoth, idem, p.n. nomen vrbis in tribu Iuda, 2.par.28.c.

Gaderothites, idem. ſ.n.1.par.12.a.

Gadgad, Fœlicitas fœlicitatis, aut accinctus exercitus. nomen loci in quo aliquando caſtrametati ſunt filij Iſraël, Nu.33. d. Quæ dictio, deutero.10.b. Hebraicè ſcribitur Gulgodah, eademque eſt interpretatio.

Gadi, Hœdus, ſiue fœlix, aut accinctus: vel Syriacè, inciſus, Pater Manahem, 4.Reg.15.e. Eſt & nomen loci. 2.Reg.23.d.

Gador, Murus, ſiue maceria, aut ſepes. nomen loci. 1.par.4.f.

Gahiam, Educens eos, ſiue exitus eorum, aut exitus caloris. Filius Nachor ex Roma concubina, gene.22.d.

Gaher, Exitus caloris vel iræ. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Galaad, Aceruus teſtimonij. Filius Machir filij Manaſſe filij Ioſeph, Numer.26.d. Pater Sara patris Hari, 1.par.5.b. Regio item Galilææ ad Orientem vltra Iordanem, gen.31. vbi & dimidia tribus Manaſſe accepit poſſeſſioné cum tribubus Ruben & Gad, Num.32. deut.3. Ioſu.13 Eſt autem ad tergũ Phœnices & Arabiæ, collibus Libani copulatus, extéditur per deſertum ad regionem Amorrhæorum vbi Sehon regnauit. Pſal.60.108. Mons item in ſorte tribus Gad vltra Iordanem in terra Baſan, 1.par.6. vt Euſebius memorat ad dorſum Phœnices & Arabiæ ſitus, Collibus Libani iunctus.

Galaaditæ, idem. p.n. Num.26.d.

Galaadites, idem, ſ.n. iudic.12.c.

Galaaditim, idem, 1.Mach.5.b.

Galaaditis, idem.

Galal, Rota, ſiue reuolutio, aut confinium, vel marmor. nomé viri, 1.par.9.c.

Galalai, idem, 2.Eſd.12.c.

Galatæ, Lactantes, vel Lactei. G.

Galatia, Lactans vel lactea. G. Aliàs Gallogræcia, Aſiæ minoris prouincia Bithyniæ contermina, à Gallia vocabulum trahés, qui in auxiliũ à rege Bithyniæ euocati, regnũ cum eo facta victoria diuiſerunt: ſicque deinde Græcis admixti Gallogræci, deinde Galatæ appellati ſunt. Vide Plinium lib.5. cap.32. Ptolemæum in 5.cap.4. & Strabonem in 4.

Galgal, Rota, ſiue reuolutio, vel ablatio, aut aceru⁹ acerui, vel reuolutio acerui. nomé ciuitatis vltra Iordanem, non procul ab Iericho, Oſee 9.d.2.Eſd.12.b.

Galgala, idem. nomen loci, Ioſ.15.e.1.Reg.10.b.

Galgalis, idem, Ioſ.4.d. 5.d

Galilæa, volubilis, ſiue volutabilis, aut rota. Syriæ regio ad ſeptentrionem Iudææ ſita, quæ ab ſolis occaſu Ptolemaide ciuitate & Carmelo monte diſterminatur. Ab oriéte eã Hippene ſiue Ioppe & Gadara ſuis finibus reſecant. A meridiano látere Scytopolis & Samaria ſuis vtraque excipiũtur regionibus, nec vltra fluenta Iordanis patiuntur extendi. Septétrionalia eius à dextro latere Tyrus claudit, ſicut ſcribit Egeſippus lib.3.ca.6. de Ieroſolymorũ excidio, & Ioſephus ca.2.lib.4. belli Iud. Tradunt verò hiſtorici duplicé eſſe Galilæã, ſuperiorem ſcilicet & inferiorem Superior iuxta Tyrũ, Sydonem & Cęſaream Philippi ſita eſt, qua Gentes attingit ad aquilonem. Iſta Galilęa Gentium, Iſa.9. & Mat.4. appellatur. Vel quia illic Gentes vſque ad Salomonis tépora habitarint, vel quòd Hiram regi Tyriorum oblata ſit,

3.Reg.

3.Reg.9. Hæc in tribu Nepthali ſita eſt. Inferior Galilæa circa Tyberiadem & ſtagnũ Genezareth in tribu Zabulon poſita eſt. De qua Matth.3. & 4. Chriſtus frequenter verſatus eſt ĩ Galilæa. Ioh.4. Vnde etiã Galilæus vocatus eſt, Mat.26. aut propter Nazareth & Capharnaũ, in quibus habitabat, Luc. 2. & 4. Quapropter etiam Iulianus Imperator Chriſtianos ſolebat Galilæos nuncupare, quod Euſebius lib.10. cap.35. Eccleſiaſticę hiſt. & aliàs ſępe memorat. Galilæi verò dicti ſunt, q; vicini ſunt Gentibus: & Galilæa interpretatur conſilium, ſicut Ioſ.13. Galilæa Philiſthijm dicitur. Vide Ioſephum lib.3.cap.2. de bello Iudaico. Egeſippũ lib.3. cap.6.

Galilæa, Ioſ.13.a. Idem, p.n. Heb. Galiloth.

Galilæi, Volubiles, ſiue volutabiles, aut rotantes, Luc 13.a.

Galilæus, idem, ſ.n.

Gallim, coaceruantes, ſiue tranſmigrantes, vel reuoluentes, aut diſcooperientes, nomen viri, 1.Reg.25.g: Iſa.10.g.

Gallim, Iſa.15.d. Guttæ, aut gutta maris, ſiue coaceruantes, vel tranſmigrantes, aut reuoluentes. Hebr. Agallim. Ciuitas non procul à limite Moabitarum.

Gallion, Lactans, vel lacteus. G. Proconſul Achaiæ, Act.18.c.

Gamaliel, Retributio Dei, aut camelus Dei, ſiue ablactatus Dei. Filius Phadaſſur, princeps tribus ſuæ Manaſſe, Num. 1.a. Act.5.f. Præceptor Pauli, Act.22.a.

Gamarias, Conſummatio Domini, ſiue conſumptio Domini. Filius Helciæ, Ierem.29.a. Filius item Saphan ſcribæ, Iere. 36.c.

Gamul, Retributio, ſiue ablactatio.

Gamzo, etiam iſte, aut ſcirpus vel iuncus iſte. nomen vrbis, 2.paralip.28.c.

Gareb, Scabies: aut Syriacè, hydria. nomen collis, Iere.31.g. nomen item viri, 2.Reg.23.d: 1.paral.11.g.

Garizim, Secures, vel ſciſſores. nomen montis Samariæ iuxta Galgal, vltra Iordanem, Sichimorum imminens ciuitati, Iudic.9.a. deut.11.d: 2.Mach.6.a.

Garmi, Oſſeus, vel oſſa, aut peregrinationis aqua: vel Syriacè, cauſa mea, 1.par.4.c.

Gaſpha, Appropinquatio oris, ſiue accedens huc. nomen loci, 2.Eſd.11.c.

Gathan, Tactus eorum, vel mugitus eorum, aut mugitus perfecti vel ſimplicis. Filius Eliphaz filij Eſau, ex Ada vxore, geneſis 36.b.

Gaulon, tranſmigratio eorum, vel reuolutio eorum: aut ex Syro & Hebræo, intus manens. nomen ciuitatis refugij in Baſan, Ioſu.20.e. 1.par.6.f.

Gaza, Fortis, aut capra. nomen vrbis Palæſthinæ, geneſ.10.c. 1.reg.6.d: act.8.e.

Gazabar, Theſaurarius. Pater Mithridatis, 1.Eſd.1.d.

Gazam, Æruca, vel vellus eorum, aut tranſitus eorum, ſiue tondens eos. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Gazæi, Fortes, aut capræ, vel hirci. nomen populi, Ioſ. 13.a.

Gazenſes, Fortes aut capræ, vel hirci. D.

Gazer, ſiue Gazera, Præciſſio aut diuiſio, vel ſententia. nomen ciuitatis à Salomone ædificatę, 3.reg.9.c: Ioſ.10.f: 16.a. quæ ex tribu Ephráim data fuit Leuitis, Ioſ.21.b: 1.par.6.7: 14.d.

Gazaris, idem. D. 1.Mach.13.g.

Gazophylacium, Vbi gaza, id eſt, theſauri templi ſeruabãtur, ex Perſico, & Græco, Luc.21.a.

G E

GEba, Collis, aut calix, ſiue vas. nomen ciuitatis, de tribu Beniamin, poſteris Aaron datæ, 2.Eſd.7.d: 11.d.

Gebal, Terminus, vel limes. nomen ciuitatis Syriæ, Pſal.82.b. quę nunc Gibel dicitur, teſte Volaterrano.

Gebbai, Dorſum, ſiue eleuatio, aut ciſterna, vel locuſta: vel Syriacè exactor. nomen viri, 2.Eſd.11.b.

Gebbar, Vir, aut virilis, ſiue fortis: vel Syriacè, gallus gallinaceus. nomen viri, 1.Eſd.2.b.

Gebbethon, Dorſum, ſiue eleuatio eius, aut palpebræ eius, ſiue excelſum donum. nomen ciuitatis Leuitis datę ex tribu Dan, Ioſ.13.c. quæ in 21.b. dicitur Gabathon. Vrbs Philiſthinorum, 3.reg.15.f.

Geddel, Magnus, ſiue magnitudo, aut fimbria. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Geddiel, Hœdus Dei, ſiue fœlicitatis Deus: aut accinctionis, vel expeditionis Deus. Filius Sodi, Num.13.a.

Gedelias, Magnitudo Domini, aut fimbriæ Domini. Filius Phaſſur, Ierem.38.a.

Gedeon, Conterens vel confringens: aut ex Syro & Hebræo, abſciſſio iniquitatis. Pater Abidam, princeps tribus Beniamin, Num.1.a. Filius Ioas, iudex in Iſraël, Iudic.6.b. qui & Ierobaal dictus eſt, Iudic.6.f.

Gedera, Murus, ſiue maceria, aut ſepes. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.e. quæ à Stephano Antiochia itẽ & Seleucia vocatur.

Gederithes, idem, 1.paral.27.d.

Gederothaim, idem. p.n. nomen vrbis in tribu Iuda, Ioſ.15.e.

Gedlethi, Magnitudo, aut fimbria: nomen viri, 1.par.25.b.

Gedor, Murus, ſiue maceria, aut ſepes. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.g: 1.par.4.c: 12.a. Filius Phanuel, 1.par.4.a.

Filius Abigabaon, 1.par.8.c.

Gehenna, Vallis deceptionis, vel triſtitiæ, ſiue diuitiarum: aut Syriacè, Infernus. D. nomen loci, Matth.18.b.

Ge-bennom, Vallis decipiens vel contriſtans eos, ſiue vallis diuitiarum, aut Syriacè, infernus. nomen vallis, Ioſu.15.b. tribui Beniamin datæ, 18.c. Interdum ſcriptum reperias Geennom.

Gehon, Pectus, ſiue eductio, aut exitus, ſiue vallis gratiæ, vel manſionis. Fluuius q; è Paradiſo terreſtri labitur, gen.2.e. Ioſephus Nilum vocat.

Gelboe, Reuolutio inueſtigationis, vel ſcrutationis, aut aceruus timoris vel inflationis: aut ex Hebræo & Syro, reuoluens deprecationem. nomen ciuitatis, 1.reg.18.a: 31.a. nomen montis Palęſthinę, 1.par.10.a.

Gelonites, Exultans, ſiue reuoluens, aut tranſmigrans, aut reuelans, vel detegens, 2.Reg.23.d.

Gemalli, Retributio, vel merces, aut ablactatus, vel camelus. Pater Amiel, Num.13.a.

Gemelli, Vallis ſalinatum, aut nautarũ. Sic interpretatur Hieronymus, 2.Reg.8.d. nomen vallis.

Genezar, Hortus principis, vel protectio principis. D. nomen aquæ, 1.Mach.11.g.

Genezar, Matth.14.d. In Greco Genezareth: & Hebraicè interpretatur hortus, aut protectio principis, ſiue hortus vel protectio miniſtrantis. D.

Genezareth, idem. D. nomen loci, Marc.6.g. Stagnum Galilęę, iuxta quod Chriſtus apoſtolos vocauit, Luc. 5. aliàs mare Galilææ & Cinnereth appellatum. Habes elegantiſſimã huius lacus, ſimul etiam regionis vicinæ deſcriptionem in Egeſippo lib.3. cap.26. de excidio Ieroſolymorum.

Gennæus, Generoſus. G. nomen viri, 2.Mach.12.a.

Genthon, Hortus vel viridarium aut protectio eius. nomen viri, 2.Eſd.10.a.

Genubath, Furtiua, vel furtum, aut protectio, vel hortus filię. Filius Addad Idumæi aduerſarij Salomonis, 3.reg.11.d.

Gera, Ruminatio, ſiue peregrinatio, aut certatio, vel conflictus. Filius Beniamin, geneſ.46.c. qui 1.par.8.a. Ahara, dicitur, in 1.par.8.a. dicitur filius Bela filij Beniamin. Pater Item Aod, Iud.3.b. Pater item Semei viri de cognatione domus Saul, 2.reg.16.b.

Gerara, Peregrinatio, vel certatio, aut conflictus. Metropolis terræ Palęſthinæ, in qua natus eſt Iſaac, gen.10.c: 20.26. Ab hac Geraritica regio nomenclaturã ſumpſit, 2.par.14.d: quę olim terminus Chananęorum fuit ad auſtralem plagam, & ciuitas metropolis Palęſthinæ. Scriptura ſacra cõmemorat fuiſſe eam inter Cades & Sur, hoc eſt, inter duas ſolitudines, quarum vna Ægypto iungitur, ad quẽ populus trans fretum rubri maris aduẽnit. Altera verò Cades vſque ad Sarracenorum eremum extenditur.

Geraris, idem, geneſ.20.a.

Geraſeni, In Gręco Gergeſeni: & Hebraicè interpretatur peregrinationi, ſiue conflictui, aut ruminationi appropinquantes. D. nomen ciuitatis quæ eſt vltra Galilęam, Matth.8.d.

Geraſeni, Marc.5. Luc.8 d. In Græco Gadareni: & Hebraicè interpretatur ſepti, vel murati. D.

Gergeſæi, Peregrinationi, vel conflictui, aut ruminationi appropinquantes. Populi, geneſ.15.d.

Gergeſæus, idem, ſ.n. Filius Chanáan, geneſ.10.c.

Gerreni, Incolæ, ſiue peregrini, aut certantes, vel confligẽtes. D. populi, 2.Mach.13.e.

Gerſam, Aduena ibi, ſiue peregrinus nominatus, filius Moyſis, Exod.2.d. Hebraicè Gerſom.

Gerſom, idem, Filius Moyſis, 1.par.6.e.f: 15.a.23.b. qui Exod.2.d. Hebraicè dicitur Gerſum: licet ibi & alijs aliquot locis corruptè impreſſum ſit Gerſam. Eſt & alius Gerſom de filijs Phinees, 1.Eſd.8.a.

Gerſon, Exilium eius, vel peregrini mutatio. Filius Leui filij Iacob, geneſ.46.b: 1.paral.6.a. vbi & per Nun & per Mem finales ſcriptum reperitur.

Gerſon, Exul, vel peregrini mutatio, nomen viri, 1.paralip.26.c.

Gerſonitæ, idem. Num.26.f. Gerſonites, idem.

Gerze, Securis, ſiue ſciſſor. nomen pagi, 1.reg.27.c.

Geſan, Appropinquans, aut vallis mutationis ſiue eboris, vel ſomni. Filius Iehaddai, 1.par.2.f.

Geſſen, Appropinquatio, vel approximatio, Regio Ægypti. vbi Iacob patriarcha cum ſuis habitauit liberis, quam nonnulli (vt Hierony. in hebraicis quæſtionibus author eſt) Thebaidem vocant, geneſ.46.e.

Geſſur, Vallis aſpectus, aut vallis bouis, ſiue vallis murus, aut pons. nomen regionis Syriæ, 2.reg.3.a: 1.par.2.c: 3.a.

Geſſuri, idem. Regio Syriæ, quæ & Geſſur, deut.3.b: Ioſ.13.a: 1.reg.27.c.

Geth, Torcular. nomen ciuitatis Palæſthinæ à Roboam conſtructæ, 2.paral.11.b. Vnde Ionas propheta, 1.reg.6.d: 17.g. 4.reg.14.f. Quæ aliàs & Anthedon, item & Agrippa, authore Volat. lib.11. dicitur.

Gethàim, idem, pl.n. nomen ciuitatis, 2.reg.4.a.

Geth-hépher, Torcular fodiens, vel explorans, ſiue torcular confundens, aut exprobrans. nomen loci, Ioſue 19.a.

Gethæus, Torcular, 2.reg.6.b.

Gethæi, Torcularia. nomen populi, Ioſ.13.a: 2.reg.15.d.

Gether, Vallis explorationis, vel contemplationis, ſiue torcular explorationis, aut vallis turturis. Filius Aram, gen.10.d. Ab hoc Acarnanij ſiue Carij (vt refert Hieron. in quæſt. Heb.) originem traxere.

Gether, 1.reg.30.g. ſcribe Iether, & vide Iether.

Geth-remmon, Torcular mali punici, aut torcular excelſum. nomen ciuitatis. Duæ autem fuerunt: altera data tribui Dan in poſſeſſionem, Ioſ.19.c. altera tribui Manaſſe. Ambę autem Leuitis poſteà aſſignatæ, Ioſ.21.b.c.

Gethſemani, Vallis pinguiſſima, ſiue vallis olei. Scribi debet Gethſemani. D. nomen vallis quæ ad radices montis Oliueti, Matth.26.d: Marc.14.d.

Gezer, Præciſſio, ſiue diuiſio, aut ſententia. nomen ciuitatis, 2.reg.5.d.

Gezeron, Præciſſio doloris, ſiue fortitudinis, aut diuiſio, vel ſententia doloris, ſiue fortitudinis. D. nomen ciuitatis, 1.Mach.4.b.

Gezonites, Tondens, ſiue tranſiens, 1.paral.11.g.

Gezez, Tondẽs, aut vellus, ſiue trãſitus. Filius Caleb, 1.par.2.f

G I

Giah, Eductio, extractio, deriuatio, eruptio, aut gemitus, ſiue ſuſpirium. nomen loci, 2.reg.2.f. in tribu Beniamini pro quo interpretes vertit vallis.

Giblij, Termini, vel confinia, aut terminus maris. Populi ciuitatem Gebal in Syria habitantes: de qua Pſal.82. Ezec.27.b. 3.reg.5.d.

Gideroth, Muri, ſiue maceriæ, aut ſepes. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.e.

Giezi, Vallis viſionis, aut vallis pectoris. Famulus Elizei, 4.reg.4.b.

Gihon, Pectus, aut eductio, vel exitus, ſiue vallis gratiæ vel manſionis. Fons in occidentali Dauidicæ ciuitatis parte, 3.reg.1.e: 2.par.32.f.

Gilo, Exultatio, ſiue reuolutio, vel tranſmigratio, aut reuelatio, vel detectio. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſue 15.f: 2.reg.15.b.

Gilònites, Exultans, ſiue reuoluens, vel tranſmigrans, aut reuelans, vel detegens, 2.Reg.15.b.

Gineth, Hortus, vel protectio. Pater Thebni, 3.reg.16.e.

G O

Goátha, Tactus eius, aut mugitus eius. nomen loci non procul à Ieroſolyma diſtantis, Iere.31.g. Hunc Lyranus Golgotha eſſe putat.

Gob, Ciſterna, vel locuſta, vel altitudo. nomen loci, 2.regum 21.d.

Godolias, Magnitudo Domini, aut fimbria Domini. Filius Ahicam filij Saphan, 4.reg.25.f. Filius item Amariæ, Sopho.1.a.

Gog, Tectum, vel ſolarium, ſiue tegulatum. nomen gentis, Ezech.38.a: Apoc.20.c. Filius Ioel, 1.par.5.a.

Golam, Tranſmigratio, ſiue reuolutio: aut ex Syro & Hebręo, intus manens. nomen ciuitatis in Baſan, deut.4.g. quę Ioſ.20.c. dicitur Gaulon, licet Hebraicè Golan legatur, ſicut & hic.

Golgotha, Caluaria, ſcilicet vbi ſunt capita mortuorum: ſiue Chaldaicum vocabulum. Locus ĩ quo crucifixus fuit Chriſtus Dominus noſter, Ioh.19.d.

Goliath, Tranſmigratio, aut accumulatio, ſiue reuolutio, vel detectio. nomen gigantis, quem expugnauit Dauid, 1.regum 17.a.

Gomer, Conſummans, vel conſumens, aut deficiens. Filius Iaphet, gen.10.a. à quo Gomeritæ, q̃ nũc Galathę dicunt. Hoc nomen habuit & filia Debelaim vxor Oſee, Oſee 1.a.

Gomor, genus menſuræ. i. decima pars ephi, Exod.16.g.

Gomorrha, populus rebellis, aut populus timens, ſiue manipulus, vel ſeruitus, aut Syriacè lana. Ciuitas Pentapoleos, ad orientalem plagam terræ Iudæ ſita, geneſ.19.c.

Gomorrhæi, idem.

Gorgias, Terribilis, vel velox. G. nomen viri, 1.Mach.3.e.

Gortina, Pharetra. G. nomen loci, 1.Mach.15.d.

Goſen, appropinquatio, vel approximatio. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.10.g: 15.f. A qua, teſte Ioſue, circumiacens plaga terra Goſen nuncupatur.

Goſſem, Pluuia, aut appropinquatio eorum, vel Syriacè corporalis. nomen viri, 2.Eſd.2.d.

Gothoniel, Hora, ſiue tempus meum Deus. nomen viri, 1.paralip.27.b.

Gozan, Tonſio, aut vellus, ſiue tranſitus, vel corpus nutriens: aut ex Syro & Hebræo, intus nutriẽs. nomen fluuij in Meſopotamia, 4.reg.19.c: 1.par.5.d: Iſa.37.c.

G R

Græci, Hebraicè dicitur Ieuanim, id eſt, deceptores, vel contriſtantes, ſiue cœnoſi, aut columbini: Græcè verò, robuſti, vel fortes interpretatur.

Græcia, Iſa.66.f. Ezech.27.d. In Hebræo eſt Iauan, qui fuit filius Iapheth, à quo denominata eſt Grecia vel Ionia, & interpretatur decipiens, vel contriſtans, ſiue cœnoſa, aut columbina. Græcè verò robuſta, vel fortis, act.20.a.

Græcus, idem. m.g.

Gregis, Turris, vide Eder.

G V

Guel, Redemptio Dei, ſiue exaltatio Dei. Filius Machi, princeps tribus Gad, Num.13.b.

Guni, Hortus, ſiue protegens. Filius Nephthali, geneſ.46.c. 1.paralip.7.c.

Gunitæ, idem, Num.26.f.

Gur, Catulus, ſiue habitatio, aut collectio, vel timor. nomen ciuitatis iuxta Ieblaam, 4.regum 9.f.

Gurbáal, Catulus idòli, vel dominantis, aut ſubijcientis, vel poſſidentis: aut peregrinatio, ſiue timor, aut habitatio idòli, vel dominantis, aut ſubijcientis, vel poſſidentis. nomen loci, 2.par.26.a. in quo Arabes habitauerunt.

H A

Haba, Abſconſio, vel dilectio: aut Syriacè peccatũ, vel obligatio. Filius Gomer filij Heber, 1.par.7.g.

Habacuc, Luctator, vel amplexans. nomen prophetæ. Hab.1.a.

Haber, Socius, aut particeps, ſiue incantator, aut liuor. Filius Baria, filij Aſer, filij Iacob, 1.par.7.f. Iudic.4.b. vir Cinæus.

Haberitæ, idem, pl.n.

Habia, Abſconſio Domini, aut dilectio Domini: vel ex Syro & Hebræo, debitum, vel obligatio Domini. nomen viri, 1.Eſd.2.g.

Habor, Socius, aut particeps, ſiue incantatio, aut liuor. nomen vrbis Aſſyriorum, 4.reg.17.a: 18.c: 1.par.5.d.

Habſanias, Debitum clypei domini, ſiue dilectio, vel abſconſio clypei Domini. Pater Ieremiæ filij Iezoniæ, Ier.35.a.

Hacel-dema, Ager ſanguinis. Syrum eſt. nomen agri pecunijs illis quibus Chriſtum vendiderat Iudas proditor empti in ſepulturam peregrinorum. Qui hodie monſtratur in Ælia ad Auſtralē plagam montis Sion, teſte Hieron. in locis Hebraicis, Matth.27.a. Act.1.c.

Hachamoni, Sapiens, vel ſapientiſſimus, aut hamus numerationis, vel muneris, ſiue expectatio muneris. Pater Leſbaam 1.par.11.b Pater Iahiel, 1.par.27.d.

Hachelai, Expectans Dominum, ſiue hamus Domini. Pater Atherſatha, 2.Eſd.10.a.

Hachila, Spes in ipſa, aut hamus in ipſa, ſiue palatū, vel dulcedo in ipſa. Collis eſt in ſorte tribus Iudæ, ad deſertū Ziph. in quo latuit Dauid, 1.reg.23.& 26. arcē habens natura muniti̇ſſimā, olim ab Herode extructam Meſida nomine, id eſt, munitionem, 1.reg.23.c: 26.a.

Hanoc, Sculptor, aut ſcriba, ſiue legiſlator. nomen ciuitatis, 1.par.6.g: in tribu Aſer.

Hacupha, præceptum oris, aut ſculptura oris. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Hacus, Spica, ſiue æſtas, aut tædium, ſiue vigilia, vel finis. nomen viri, 2.Eſd.3.c.

Hadad, Acutus, vel gaudens, aut Syriacè, nouus, vel vnitas. Filius Iſmahelis, gen.25.b: 1.par.1.b.

Hadali, ceſſatio, vel vetatio, aut defectus. Pater Amaſa, 2.paralip.28.b.

Hadaſſa, Nouitas, aut menſis, vel ex Siro & Hebræo, vnus aries. nomen ciuitatis in tribu Iuda. Ioſ.15.e.

Hadid, Acutus, ſiue gaudens: aut Syriacè, nouitas, vel ex Syro & Hebræo, vna manus. Ciuitas, 2.Eſd.11.d.

Hadriel, Grex Dei, aut ablatio Dei, ſiue priuatio Dei. Gener Saulis, maritus Merob, 1.Reg.18.c.

Hadrach, Acumen, ſiue gaudium teneritudinis, vel cubiculū tuum, aut ex Syro & Hebræo, vnitas, vel nouitas teneritudinis. Ciuitatis nomen. Zach.9.a. Quidam Syriam fuiſſe putant. Hieronym. in locis Hebr. terram Damaſci credidit.

Hadſi, Nouitas, aut menſis, aut ex Syro & Hebræo, vnius munus, aut nouum munus. nomen loci, 2.reg.24.a.

Hagab. ſiue Hagaba, Locuſta. nomen viri, 1.Eſd.2.e.

Haggia, feſtiuitas Domini, vel ſolennitas Domini, aut gyrus Domini. Filius Merari, 1.par.6.c.

Hai, Aceruus, vel coaceruatio. Ciuitas Amorrhæorum trans Iordanem ſupra Ierícho ſita, iuxta Bethauen, ad oriētalem plagam oppidi Bethel non longè ab eo diſtans. Altera quæ à filijs Iſraël duce Ioſue expugnata eſt poſt Iordanis tranſitum, Ioſ.7.a: & 12. Cuius regem ſuſpenderunt filij Iſraël, Ioſ.8.f. Hæc Iſa.10.f. Aiath appellatur. Hieronymus in locis Heb. Agai quoque appellat. Huius mentio habetur etiā geneſ.12.b: Iere.46. Ioſ.12: 1.Eſd.2.b.

Hai, idem. nomen etiam vrbis, Nehem.11.d.

Hala, Dolor, ſiue infirmitas maxillæ, ſiue principium humilitatis, vel teneritudinis. nomen loci, 4.reg.17.a: 18.c.

Halaa, Infirmitas, ſiue rubigo, altera vxor Aſhur, 1.par.4.a.

Halcat, Portio, ſiue diuiſio, aut lenitas, vel lubricatio. Ciuitas in tribu Aſer, data Leuitis, Ioſ.19.b.

Halhul, Dolor, ſiue principium doloris, vel immunditiæ, aut expectatio doloris, vel prophanationis, ſiue obſtetricatio doloris. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ.15.g.

Hallelu-ia, Laudate Dominum, Pſal.104.a.

Hamathæus, Indignatio, ſiue calor, aut murus, ſiue vter, vel lagena. Filius Chanáan, gen.10.c. 1.par.1.b. à quo Hamath vrbs, quam Macedones Epiphaniam nuncupauerunt: alij Antiochiam.

Hamdan, Cupiditas, aut calor iudicij. Filius Diſan filij Seir Horrhæi, geneſ.36.c. qui 1.paral.1.c. dicitur Hamram.

Hammath, Ira, vel indignatio, ſiue calefactio, aut vter. nomen ciuitatis in tribu Nephthali, Ioſ.19.b. Quæ Euſebio Epiphania, alijs verò Antiochia dicitur.

Hammoth-dor, indignatio, vel calor generationis, aut pilæ, vel ſphæræ, ſiue habitationis. Ciuitas, Ioſ.21.c: quæ de tribu Nephthali non ſolùm Leuitis, imò etiam profugis homicidis pro tutiſſimo aſylo eſt aſſignata.

Hamon, Calor, aut ſol, ſiue ira eius. nomen ciuitatis, Ioſ.19.b. 1.par.6.g. in tribu Nephthali.

Hamran, Aſinus, vel lutum, aut vinoſus. Filius Diſan, filij Seir Horrhæi, 1.par.1.c. qui geneſ.36.c. dicitur Hamdan.

Hamuel, Calor, ſiue ira Dei: aut ex Syro & Hebræo, viderunt Deum. Filius Maſma, 1.par.4.d.

Hamul, Pius, ſiue miſericors. Filius Phares filij Iudæ, geneſ. 46.b: 1.paralip.2.a

Hamulitæ, idem, p.n. Num.26.c.

Hanameel, Gratia ex Deo, ſiue miſericordia, vel donū à Deo. Filius Sellum patruelis Ieremię proph. Ier.42.a.

Hanan, Gratioſus, vel pius, ſiue miſericors, aut donans. Filius Maacha, 1.paral.11.g. Filius Siſac, 1.par.8.c. Filius Aſel filij Elaſa, 1.paral.8.d: 9.g: 2.Eſd.7.c: 8.b. Filius Iegedaliæ, Ierem.35.a: 1.paral.4.c.

Hananeel, Gratia Dei, ſiue miſericordia Dei, aut donum Dei. nomen turris Ieroſolymæ, 2.Eſd.3.a: Iere.31.g.

Hanani, Gratioſus, aut donans, vel pius, ſiue miſericors. Pater Iehu prophetæ, 3.reg.16.a: 1.par.16.c: Nehem.12.c.

Hanania, ſiue Hananias, gratia Domini, ſiue miſericordia Domini, aut donum Domini. Pater Selemiæ patris Ietiæ, Ierem.37.e. Pater item Sedeciæ principis, Ier.36.c. Filius Zorobabel filij Phadaia, 1.paralip.3.d: 8.c. Nomen prophetę, Ierem.28.a. Etiam hoc nomine vocabatur ille qui cum Daniele propheta à Nabuchudonoſor in captiuitate enutritus fuit, cui præpoſitus eunuchorum Sidrach nomen impoſuit, Dan.1.b.

Hanathon, Gratiæ, vel miſericordiæ donum. Ciuitas in terra Zabulon, Ioſ.19.b.

Hanes, Gratiæ vexillum, ſiue gratiæ tentatio, vel fuga, aut ex Heb. & Syro, gratiæ miraculum. Ciuitas Ægypti, Iſa.30.a.

Haniel, Gratia, ſiue miſericordia Dei, aut requies, vel donum Dei. Filius Olla, 1.paral.7.g. Filius Ephod, princeps tribus Manaſſe, Num.34.d.

Hanni, Afflictus, vel pauper, ſiue reſpondens. nomen viri, 2.Eſd.12.a.

Hanon, gratioſus, ſiue miſericors: vel donās, ſiue requieſcens. Filius Naas regis filiorum Ammon, 2.regum 10.a: 1. paralip.19.a.

Hanun, idem. nomen viri, 2.Eſd.3.c.

Hapham, Thalamus eorum, ſiue coopertura eorum, aut litus eorum. Filius Hir, 1.par.7.c.

Haphſiba, Voluntas mea in ea. mater Manaſ.4.reg.21.a.

Happhim, Thalami, ſiue cooperti, aut litus maris. Filius Machir, 1.paral.7.c.

Haphataim, Fodientes, aut explorantes, ſiue confundentes, aut explorans, ſiue confundens mare, Ciuitas in tribu Zabulon, Ioſ.19.b.

Harad, ſiue harada, Stupor, aut tremor. nomen fontis, ſiue loci in quo caſtrametati ſunt filij Iſraël, profecti de Sepher, Iud.7.a. Num.33.c.

Haraia, Calor, aut ira Domini. Pater Eziel, 2.Eſd.3.b.

Haram, deſtructus, ſiue anathematizatus, vel rete, ſiue retiaculum, aut dedicatus, ſiue conſecratus, ſcilicet Deo, Nehe. 10.a: 12.a.

Harama, idem, 1.reg.30.g. Vide Harma.

Haran, Ira, ſiue iraſcens: aut Syriacè, libertas Charræ. Ciuitas Meſopotamiæ à Charta Syriæ fluuio, in quā habitauit Thare, geneſ.11.d: 12.b: 27.g: 28.b: 29.b. De qua & 4.reg.19.c. Iſa.37.c. Ezech.27.e. Dicitur & Charan à Græcis, act.7.a: Eſt & nomen viri, 1.par.2.f. vbi dicitur: Peperit Haran.

Harbona, Deſtructio, ſiue gladius eius nunc, aut ſiccitas eius nunc: ſiue ita ędificantis, vel intelligentis. nomen eunuchi, Eſth.1.b.

Hareph, hyems, ſiue opprobrium, vel adoleſcentia: aut Syriacè, acutus. nomen viri, 2.Eſd.7.c. Nehem.10.a.

Hares, Sol, aut teſta. nomen montis, Iud.1.g: 2.Eſd.8.b.

Hareth, Sculptura, aut libertas. nomen villæ in terra Iuda quę reſpicit ad Occidentem, 1.reg.22.a.

Harhur, Calefactus, ſiue arefactus: aut ira, ſiue calor albedinis, vel foraminis, aut libertas. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Harim, Deſtructus, ſiue anathematizatus, aut rete, vel retiaculum; ſiue dedicatum, vel conſecratum, ſcilicet Deo. nomen

men ſacerdotis,1.par.24.b.1.Eſd.2.b.10.c.

Hariph,hyems,ſiue opprobrium,vel adoleſcẽtia: aut Syriacè, acutus.Filius Hur,1.par.2.g.

Harnápher,Ira tauri,ſiue ira creſcens:aut ex Syro & Hebræo, Libertas tauri, ſiue ira creſcens.Filius Supha filij Helem, 1. par.7.g.

Harma , ſiue Harama,Deſtructio,ſiue anáthema,aut rete, vel retiaculũ, ſiue dedicatum vel conſecratum,ſcilicet Deo.Ciuitas in tribu Iuda , Ioſu.15.e. 1.reg.30.g.Etiam in tribu Simeon ciuitas eſt,Ioſ.19.2.Iud.11.a.dicitur Sephath.

Harodi,Tremefactus,ſiue ſtupefactus,vel caloris aut irę abundantia.nomen ciuitatis,2.Reg.23.b.

Haromaph, Deſtructio , ſiue anáthema oris:aut ex Hebræo & Syro,ira cooperimenti.Filius Iedaia,2.Eſd.3.c.

Haróſeth, Artificium, vel aratura,ſiue teſta aut ſilentium , vel ſurditas : aut Syriacè,ſylua.Ciuitas quæ iuxta Ioſephũ lib. 5.antiq.Iud.ſuper paludem Samachonitidem ſita eſt.Iudi. 4.a.

Harſa,Artificium,vel aratura,ſiue teſta, aut ſilentium, vel ſurditas:aut Syriacè,ſylua. nomen viri,1.Eſd.2.c.

Haraphites,Opprobrium,aut hyems, vel iuuentus:aut Syriacè,acutus,1.par.12.a.

Harus,inciſus,ſiue aureus,aut ſolicitus,ſiue trituratus. Pater Meſſalemeth matris Amon,regis Iuda.4.Reg.21.d.

Haſſemon, Legatio, ſiue acceleratus numerus , vel feſtinata portio, aut ſilentium numeri,vel portionis.Ciuitas tribus Iudę,Ioſ.15.d.

Haſſub,Æſtimatus aut numeratus:ſiue cogitatio vel artificiũ. Filius Ezricam,1.par.9.c.

Haſaba, Numeratio,ſiue æſtimatio,vel cogitatio,vel artificiũ, vel feſtinatio,aut ſilentium in ea.Filius Zorobabel filij Phadaiæ.1.par.3.d.

Haſabia,ſiue Haſabias,Numeratio vel æſtimatio,aut cogitatio domini,ſiue artificium domini:aut feſtinatio , vel ſilẽtium in domino.Filius Amaſij,1.paral.6.d.Princeps Leuitarum, 2.par.35.b.1.par.25.a.

Haſadias,Miſericordia Domini. Fili⁹ Zorobabel filij Phadaię, 1.par.3.d.

Haſar-moth,Atrium mortis,vel fœnum mortis. Filius Ieſtã, geneſ.10.d.

Haſar-ſubal,Atrium vel fœnum vulpis,aut fœnum ſemitę.nomen ciuitatis, 1.par.4.c.

Haſar-ſuſim, Atrium equorum,aut fœnum equorum.Nomẽ ciuitatis,1.par.4.c.quæ & Haſer-ſuſa.

Haſaſon-thamar,Glarea,vel lapillus commutationis,aut diuiſio,ſiue ſagitta palmæ,id eſt,dactyli.Nomẽ oppidi, quod & En-gaddi dicitur,gene.14.b.2.par.20.a.

Hasbadana,Feſtinans,aut cogitans iudicium ſuum,ſiue ſilens aut computans iudicium ſuum.nomen viri.2.Eſd.8.a.

Haſebia,Numeratio vel æſtimatio Domini,aut cogitatio Domini, ſiue artificium domini,aut feſtinatio,vel ſilẽtium in domino.Filius Merari,1.par.9.c.

Haſebna,Numeratio ſiue feſtinatio intelligentis ſiue ædificantis.nomen viri,2.Eſd.10.a.

Haſebnia,Numeratio domini, ſiue ſilentium vel feſtinatio filij Domini.nomen viri,Neh.9.a.

Haſebonias,idem.nomen viri,2.Eſd.4.c.

Haſem,Silentium eorum,ſiue feſtinatio eorum.nomen viri, 2.Eſd.7.c.

Haſer-gadda, Atrium hœdi eius,vel fœlicitatis eius: aut ex Hebræo & Syro, atrium inciſionis vel ſciſſuræ.nomen ciuitatis in tribu Iuda.Ioſ.15.d.

Haſer-ſuſa, Atrium equi,aut fœnum equi.Ciuitas in tribu Simeonis,Ioſ.10.a.quæ & Haſar-ſuſim.

Haſerim,Atria,ſiue veſtibula,aut ſagitta excelſa. Ciuitas ĩ dorſo montis Seir inter Ægyptũ et Chananæam,ĩ qua Hauim, id eſt , Heuæi gigantes habitarũt ab Caphtherim expulſi , deut.2.c.Ioſ.13.aliàs haſeroth,vt quibuſdam videtur,appellata.

Haſor, Atrium,aut fœnum.Ciuitas regni Iabin Chananæorũ regis, quæ & Heſron dicitur, quam ſolam Ioſue incendit, Ioſ.11.a.2.Reg.22.b.4.Reg.15.f.quæ principatũ tenuerat inter omnia regna Amorrhæorum,Ioſ.11.12.Fuit vna in tribu Iuda,Ioſ.15.d.Alia ĩ tribu Nephthali,Ioſ.19.c.Vbi regnauit Iabin,Iud.4.3.Reg.9.4.Reg.15.

Haſeroth, Atria,ſiue veſtibula.nomen erémi,per quã tranſierunt Iſraëlitæ aſcendentes in terram Chanáan ex Ægypto, deut.1.a.Num.13.a.33.c.

Haſer-ſual,Atrium vulpis,vel fœnum vulpis,aut ſemitæ , vel pugilli. Ciuitas in tribu Iudæ & Simeonis,Ioſ.19.a.

Haſim,Tacentes,ſiue feſtinantes,aut ſilentium , vel feſtinatio maris.nomen viri,1.par.7.c.

Haſom, ſilentium,vel feſtinatio eorũ.nomẽ viri , 1.Eſdr.10.d.

Haſra,Defectus ſiue deficiens.Pater Thecue patris Sellum mariti Oldæ prophetidis, 2.para.34.c.qui 4.Reg.22.c.dicitur Araas.

Haſum , ſilentium, aut feſtinatio eorum.nomen viri,1.Eſd.2. b.2.Eſd.8.a.

Haſub,Æſtimatus,aut numeratus, ſiue cogitatio,vel artificiũ. nomen viri,2.Eſd.11.c.

Haſupha,Diſcooperta,aut exhauſta,vel nudata.nomen viri,1. Eſd.2.c.

Hathath,contritio,aut timor. Filius Othoniel,1.par.4.c.

Hatil,Peccati vlulatio.nomen viri,1.Eſd.2.c.

Hatipha,Rapina,ſiue peccati coma,aut reliquiæ.nomen viri, 1.Eſd.2.e.

Hatita,Peccati declinatio.nomen viri,1.Eſd.2.c.

Hattus,Peccatum derelinquens.Filius Semeiæ filij Sechéniæ, 1.par.3.d.1.Eſd.8.a.Nehem.10.a.12.a.

Hauoth-iair,Oppida illuminationis,vel annũtiationis luminis. Ciuitates quas expugnauit Iair filius Segub , Nu.32. g. Siue nomen regionis , quæ & Baſſan dicitur, Deut.3.c.

Hazael,Videns Deum.nomen viri, 3.Reg.19.c.2.par.22.b.Succeſſor Ben-adad in regnum Syriæ , 4.Reg.8.d. Amos 1.a.

Haſia,Videns Dominum.nomen viri,2.Eſd.11.a.

Hazir , Porcus : aut Syriacè,conuerſus , vel reuerſus.nomen viri,2.Eſdr.10.a.

H E

HEbal,Aceruus vetuſtatis,ſiue aceruus defluens. Filius Iectan,gen.10.d.Eſt & nomen montis,deut.11.d.

Héber,gen.46.b.1.par.4.c.7.f.8.b.vbi dicit, Et Hezeci, & heber:interpretatur ſocius,aut particeps, vel adhærens, ſiue incantator,aut liuor.Item Num.26.e.filius Brie.

Heber , Tranſiens, vel tranſitus:aut ira,ſeu prægnans:vel Syriacè,frumẽtum.Filius Sale.geneſ.10.d.Luc.3.g.à quo Hebræi,1.par.5.b.Filius item Elpháal filij Mehuſim.1.par.8.b.

Hebræa,Tranſiens,ſiue irata,aut prægnans.

Hebræi,Tranſeuntes,ſiue irati, aut prægnantes : vel Syriacè , frumenta,1.Reg.4.b.

Hebræus,idem.ſ.n.gene,41.b.

Hebri,idem.nomen viri,1.par.24.d.

Hebron,Societas , ſiue participatio,vel adhęſio,aut incãtatio, vel liuor.Ciuitas in terra Chanáan in mõtanis Iudææ,ciuitas Amorrhæorum, quõdam Philiſthinorum metropolis. Hæc dicta eſt & conuallis Mambre,geneſ 13.2.Numer.13.b. 1.par.3.a.& Arbee,gen.23.a.& Cariath-arbe,Ioſ.15.c.Filius item Caath filij Leui Exo.6.c.1.par.2.ſ.6.a.c.

Hebróna,Tranſiens,aut iraſcens.nomẽ loci , in quo caſtrametati ſunt filij Iſraël. Num. 33.d.

Hebroni,Societas,ſiue participatio,vel adhęſio,aut incãtatio, vel liuor,Num. 26.g.

Hebronitæ,idem,pl.n.1.par.26.

Hechelias,Expectãs dominum,ſiue hamus domini.Pater Nehemiæ,2.Eſd.1.a.

Heddai,Laudatio,ſiue confeſſio , aut clamor.nomen viri , 2. Reg.23.d.qui Huri,1.par.11.ſ.dicitur.

Héder,Grex,ſiue defectio,aut priuatio.Filius Beriæ,1.paralip. 8.b.

Hegla,Feſtiuitas, aut gyratio eius. Filia Salphaad filij Hapher, filij Galaad,Num.26.d.

Helam,exercitus matris,vel gentis,ſiue ancillę:aut dolor,ſiue expectatio matris,vel ancillæ,aut gẽtis,vel ſomnium.Ciuitas,2.Reg.10.d.haud procul à Iordane.

Helba,Lac ſiue adeps, aut máſit in ea:ſiue principium vel dolor in ea.nomen ciuitatis,quæ ſorte tribui Aſer euẽnit,Iudic.1.ſ.

Helcath,Portio ſiue pars,aut lenitas.Ciuitas quæ de tribu Aſer data fuit Leuitis,Ioſ.21.e.

Helci, Portio, ſiue pars, aut lenis. nomen viri, 2. Eſd. 12. a.

Helcia, ſiue Helcias, Portio, ſiue pars domini, aut lenitas domini. Pater Eliacim, 4. Reg. 18. d. Iſa. 22. f. Eſt & nomen ſacerdotis, 4. Reg. 22. a. Pater item Ieremiæ prophetæ, Iere. 1. c. 1. par. 6. a. 2. Eſd. 12. a.

Hélec, Portio, ſiue pars, aut lenitas. Filius Galaad filij Machir filij Manaſſe filij Ioſeph. Num. 26. d. Ioſ. 17. a.

Helecitæ, idem. pl. n. Num. 26. d.

Heled, Mundus, id eſt, orbis, vel muſtela: aut Syriacè, rubigo. Filius Baana, 2. Reg. 23. d.

Helem, Somnians, aut ſanans, ſiue expectatio eorum, aut dolor eorum. nomen viri, Zach. 6. d. 1. par. 7. g.

Héleph, Mutatio, ſiue tranſitus, aut perforatio. nomen ciuitatis, Ioſ. 19. c. Terminus Nephthali.

Heles, Armatus, ſiue liberatus, aut nudatus. nomen viri, 2. Reg. 23. d.

Hélles, idem. Filius Azariæ filij Iehu filij Obed, 1. par. 2. c. 11. f. 27. b.

Heli, Eleuatio, ſiue oblatio, aut eleuans, vel offerens, ſeu pila. nomē ſacerdotis illius, qui Samuelem vnxit in prophetam, 1. Reg. 1. a. Pater item Ioſeph mariti Mariæ virginis, Luc. 3. e. qui Matth. 1. c. dicitur Iacob.

Heliodorus, Solis donum. G. nomen viri, 2. Mach. 3. b.

Heliopolis, hebraicè dicitur On: & interpretatur dolor, ſiue triſtitia, aut fortitudo. Græcè verò Heliopolis, Solis ciuitas interpretatur. Vrbs Ægypti, quæ Thebæ aliàs dicitur, Ezech. 30. e.

Helmon deblathâim, Duo nomina ſunt: Helmon, quod interpretatur occultatio, ſiue adoleſcētia, aut ſeculum, vel contemptus: Deblathâim, palathæ, id eſt, maſſæ de ficubus cōpactæ. nomen loci in quo caſtrametati ſunt filij Iſraël profecti de Dibon-gad, Num. 33. f.

Helon, Feneſtra, vel prophanatio, ſiue dolor, vel infirmitas. nomen ciuitatis in terra Moab, Num. 2. a. Iere. 48. d. Pater Eliab principis tribus Zabulon, Num. 1. a. 10. b. Eſt & nomē vrbis, 1. par. 6. e. quæ Ioſ. 21. d. dicitur Helon.

Hémam, Turbatio eorum, aut tumultus eorū. Filius Lotani, filij Horræi, gen. 36. c. qui 1. par. 1. c. dicitur Homam.

Heman, Multus, aut tumultuans: vel Syriacè, fidelis. Filius Maol, 3. Reg. 4. d. Filius Ioel. 1. par. 6. c. 15. b. 16. d.

Hemath, Vide Emath.

Hemona, Popularis, ſiue populus noſter. nomen ciuitatis in tribu Beniamin, Ioſ. 18. d.

Hemor, Aſinus, ſiue lutum, aut vitioſus: vel Syriacè, grauis, aut ponderoſus. Pater Sichem, gen. 33. d. 34. a. Act. 7. c.

Hen, Gratia, ſiue miſericordia, aut manſio, vel requies. nomē viri, Zach. 6. d.

Henadad, Gratia, vel miſericordia dilecti. nomen viri. 2. Eſdr. 3. e.

Henoch, Dedicatus, vel diſciplinatus, aut morigeratus. Filius Cain, geneſ. 4. c. Filius præterea Iared, geneſ. 5. c. Luc. 3. g. Filius etiam Madian filij Abrahæ, geneſ. 25. a. Filius item Ruben, gene. 46. b. 1. par. 5. a. Ciuitas item quam Cain extruxit, illiq́ue filij nomen indidit.

Henochitæ, idem, pl. n. Num. 26. b.

Hépher, Fodiens, aut explorans, ſiue opprobrium, vel confuſio. Filius Aſhur ex Naara vxore, 1. par. 4. a. Portio regni, terræque Chanáan, quam Ioſue expugnauit, Ioſ. 12. d. 4. Reg. 14. f. Vrbs in tribu Zabulon, Ioſ. 19.

Hepherica, idem. pl. n. Num. 26. d.

Hephethath, Adaperire: imperatiui modi paſſiuæ vocis, Marc. 7. d.

Her, Vigil, aut denudans, vel effundens, ſiue æmulus, vel ciuitas. Filius Iudæ, ex Sue vxore ſua, geneſ. 38. a. 1. par. 4. c. Pater Elmadan, Luc. 3. f.

Heran, idem. Filius Suthala filij Ephrâim, Num. 26. d.

Héramitæ, idem. pl. n. Num. 26. d.

Hercules, Iunonis, vel dominatricis gloria. G. 2. Mach. 4. c.

Hered, Imperans, ſiue deſcendens. Filius Balæ filij Ben-iamin, Num. 26. e. Heb. Ared.

Hered, Ioſu. 12. d. Onager: aut Syriacè, draco. nomen ciuitatis.

Hereditæ, Imperantes, ſiue deſcendentes. Num. 26. e.

Herem, Deſtructio, ſiue anáthema, aut rete, vel retiaculum, ſiue dedicatum, aut cōſecratū, ſ. Deo. nomē viri. 1. Eſd. 10. d.

Heri, Vigil, ſeu denudans, aut effundens, vel ciuitas mea: aut Syriacè, inimicus. Filius Gad filij Iacob, gene. 46. b.

Herita, idem, pl. n.

Herma, Deſtructio, ſiue anáthema, aut rete, vel retiaculū, ſiue dedicatum, vel conſecratum. ſ. Deo. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ. 12. d. Vide Harma.

Herman, Suſtentaculū, vel inauris. G. Vir quidā, Rom. 16. b.

Hermes, Mercurius, aut lucrum, vel refugium. G. Viri. nomē, Rom. 16. b.

Hermogenes, Mercurio genitus, aut lucri generatio, vel refugium generationis. G. Vir quidam, 2. Tim. 1. d.

Hermon, Deſtructio, ſiue anáthema, vel rete, ſiue retiaculum: aut dedicatum, vel conſecratum, ſcilicet Deo. nomen montis, quem Sidonij Sarion, Amorrhæi Sanir vocant, deut. 3. b Ioſu. 13. a. Pſal. 88. b. Vide item 1. paralip. 5. d. Aliàs dicitur & Sion, deu. 4. g. A nonnullis traditur duos eſſe Hermō nomine montes: vnū non procul à Gelboe iuxta Iordanem: alterum verò multò altiorem altero ſupra Thrachonitidem regionem. Quod equidē haud obſcurè etiam David pſalmo XLII. innuere videtur, dum inquit, De terra Iordanis & Hermon à monte modico.

Hermonij, idem, pl. n.

Herodes, Pellis gloria, vel pellibus glorians, aut mons gloriæ vel arrogantiæ: aut Syriacè, draco ignitus. D. præſes, ſiue procurator Galilææ conſtitutus à Romanis, Luc. 3. a. rex Iudææ, Luc. 1. a.

Herodiani, idem, pl. n. D. Matth. 22. b.

Herodias, idem, f. g. D. Matth. 14. a.

Herodion, Iunonis vel dominatricis cantilena. G. cognatus Pauli. Rom. 16. b.

Heſebon, Numerus, ſiue cogitatio, aut feſtinans intelligere vel ædificare. nomen ciuitatis in Galaad Moabitarum, in qua habitauit Sehon rex Amorrhæorum, Iſa. 15. b, Nu. 21. f. quam ædificauerant filij Ruben, Num. 32. g. 1. Par. 6. g.

Heſer, Atrium, aut fœnum. nomen ciuitatis à Salomone ædificatæ, 3. Reg. 9. c.

Heſſi, prope me, vel iuxta me, ſiue auferens vel ſeparans. D. Pater Nahum patris Amos, Luc. 3. e.

Heſmona, Feſtinatio numerationis vel muneris, aut feſtinatio præparationis, vel legatio. Locus in quo caſtrametati ſunt filij Iſraël profecti de Methca, diuidens Ægyptū & ſortem tribus Iudæ ad mare vſque tendentem, Num. 33. d.

Heſrai, Atrium, ſiue fœnum. nomen viri, 2. Reg. 23. d. qui Heſro. 1. par. 11. g. dicitur.

Heſro, Atrium aut fœnum eius. nomen viri. 1. paral. 11. g. qui 2. Reg. 23. d. dicitur Heſrai.

Heſron, Sagitta exultationis, ſiue diuiſio cantici, aut atriū, vel fœnum. nomen ciuitatis, quæ & Aſor in tribu Iuda, Ioſ. 15. a. d. Filius Ruben, gen. 46. b. item filius Iuda, id eſt (vt exiſtimo) filius Phares filij Iuda, vt ſequitur, 1. par. 4. a, q gene. 46. a. dicitur Zara. Filius item Phares filij Iuda, geneſ. 46. b.

Heſronitæ, idem, p. n. Num. 26. a. c.

Heth, Confractio, vel formido, aut ſtupor: vel Syriacè, deſcenſus. nomen populi, geneſ. 23. a. b.

Hethalon, Contritio manſionis, aut formidabilis manſio, ſiue inuolutio eius. nomen vrbis, terminus Iudææ ad Septentrionem, Ezech. 47. c.

Hethæus, Confractus vel formidans, aut ſtupens vel Syriacè, deſcendens. Filius Chanáan, gene. 10. c. à quo Hethæi.

Hethæi, idem, pl. n. nomen populi, geneſ. 15. d. 4. Reg. 7. b. Cyprum Hieronymus eſſe dicit.

Hethim, idem, p. n. nomen loci, iudic. 1. e.

Heua, Viua, vel viuens. Prima mulier creata à Deo, geneſ. 3. d.

Heuæi, Viuentes, aut loquētes, vel nunciantes: aut Syriacè, colubri. Populi genus.

Heuæus, idem, ſ. n. Filius Chanáan, gen. 10. c.

Heuila, Dolens, ſiue parturiens, aut loquens illi, ſiue enuntiās illi. nomen regionis, geneſ. 2. b. 25. b.

Heuila, ſiue Heuilath, Dolens, ſiue parturiens, aut loquens illi, ſiue annuntians illi. Filius Chus, geneſ. 10. a. Filius item Iectan, geneſ. 10. d. nomē item regionis, 2. Reg. 25. b. Geruli à Ioſepho dicuntur.

Hezeci, fortis, ſiue apprehendens. Filius Elphaal, 1. par. 8. b.

Hezron, Viſio, vel propheta. Pater Tabrimon patris Benadad regis Syriæ, 3. Reg. 15. d.

Hezir, Porcus: aut Syriacè, conuerſus, vel reuerſus. nomen viri, 1. par. 24. b.

H I

HIel, Viuit Deus, ſiue vita Dei. nomen viri illius qui reædificauit Iericho, 3. Reg. 16. g.

Hierapolis, Sacra ciuitas. G. Ciuitas Phrygiæ, haud procul à Coloſſis & Laodicea, Coloſſ. 4. c.

Hieronymus, Sacrum nomen. G. nomen viri, 2. Macha. 12. a.

Hin, Menſura erat liquidorum, Ezech. 4. e.

Hir, Ciuitas, aut vigil, ſiue effundens, vel denudans, aut pullus, ſcilicet aſini. Filius Caleb filij Iephone, 1. paral. 4. c. Sũt qui dicant hoc loco legendum eſſe Hirela, nomine compoſiti, non autem Hir & Ela: tunc lege interpretationem dictionis Ela, & huius dictionis Hir.

Hira, ciuitas, aut vigil, ſiue denudatio, aut effuſio, vel aceruus viſionis. Filius Acces, 2. Reg. 23. d. 1. par. 11. g. 27. b.

Hiram, Vitæ celſitudo. Rex Tyri, 2. reg. 5. a. qui 2. par. 2. a. c. 4. c. 8. a. dicitur Huram hebraicè.

Hiram, 2. paral. 2. a. c. 4. c. 8. a. Albedo eorum, ſiue foramen, vel libertas eorum, aut deſtruẽs, vel anathemazans. Heb. Huram: rex Tyri, qui 2. Reg. 5. a. dicitur Hiram.

Hiram, gen. 36. d. 1. par. 1. d. Ciuitas eorum, ſiue vigilia eorum, aut denudatio, vel effuſio eorum, ſiue aceruus excelſus. Ciuitas Idumæorum.

Hiras, Libertas, aut ira. nomen viri Odollamitis, geneſ. 38. a.

Hir ſemes, Ciuitas ſolis: aut ex hebræo & Syro, ciuitas ſeruitij vel miniſterij. Ciuitas in tribu Dan, Ioſ. 19. c.

Hircanus, Ciuitatis poſſeſſor, ſeu vigilans æmulator. D.

Hiſpania, Bara, id eſt pretioſa. G. Europæ regio latiſſima, Rom. 15. f.

H O

HOba, Dilectio, vel abſconſio: aut Syriacè, obligatio, vel peccatum. nomen loci, geneſ. 14. e.

Hobab, Dilectus. Filius Raguel ſoceri Moyſi, nu. 10. d. Iud. 4. b

Hod, Laus, ſiue confeſſio filius Supha filij Helem, 1. par. 7. g.

Hodes, Menſis, aut nouitas. Vxor Saharáim, 1. par. 8. a.

Hodſi, Menſis, vel nouitas: aut ex Syro & hebræo, vnius munus, aut nouum munus. Ciuitas, 2. Reg. 24. a.

Hulda, vel Holdai, Mũdus, vel orbis, aut muſtela: vel Syriacè, rubigo. nomen viri, 1. par. 27. b. & Zach. 6. c. Item propheteſ vxor Sellum filij Theuæ, 4. Reg. 22. c.

Holofernes, Fortis dux, ex hebræo & Syro. D. princeps militiæ regis Nabuchodonoſor, Iudith 2. a.

Holon, Feneſtra, ſiue prophanatio, aut dolor. Ciuitas quæ de tribu Iudę, ſeu Simeonis, Leuitis data eſt, Ioſ. 15. f. 21. b. quę 1. par. 6. e. dicitur Helon.

Homam, Tumultus, ſiue turbatio eorum. Filius Lotam filij Seir, 1. par. 1. e. qui gene. 36. c. dicitur Hemam.

Hon, Dolor, ſiue fortitudo, aut iniquitas. Filius Pheleth, Nu. 16. a.

Hoppha, Thalamus ſiue coopertorium, aut litus vel ripa eius. nomen viri, 1. par. 24. b.

Hor, Mons, ſiue concipiens, aut demonſtrans, ſiue oſtendens. nomen montis, Num. 22. d. 33. e. in finibus terræ Idumææ prope Petram ciuitatem.

Horam, mons eorum, ſiue manifeſtans eos, aut concipiẽs eos. Rex Gazer, Ioſ. 10. f.

Horeb, Deſertum vel ſolitudo, ſiue deſtructio, aut ſiccitas, vel gladius. nomen montis in regione Madianitarum, Exod. 3. a. Pſal. 105. Qui Sinai aliàs dicitur, ĩ quo data fuit lex Moyſi. Eſt & nomen petræ, Exod. 17. b.

Horræi, Principes, vel liberi, aut ingenui, vel iraſcentes. Gigantes, quos expulerunt filij Edom à monte Seir, deut. 2. c. d. qui geneſ. 14. Chorræi dicuntur iiſdem conſonantibus & punctis.

Horrhæus, idem. ſ. n.

Horem, deſtructio, ſiue anáthema, aut rete, vel retiaculũ, ſiue dedicatum, aut conſecratũ, ſ. Deo. Ciuitas in tribu Nephthali, Ioſ. 19. c.

Hori, Princeps, vel liber, aut ingenuus, vel iraſcens. filius Lotan filij Seir, geneſ. 36. e.

Horma, Ioſue 19. b. Excelſa, ſiue proiecta, aut vermis. Ciuitas in tribu Aſer.

Horma, Deſtructio, ſiue anáthema, aut rete, vel retiaculũ, ſiue dedicatum, aut cõſecratum, ſ. Deo. Ciuitas in tribu tam Iudę quàm Simeonis, Num. 21. a. quę cap. 1. d. iudic. dicitur & Sephath, 1. par. 4. c. In Ioſ. 15. e. ſcribit Harma: in Ioſue verò 19. a: Bethul-harma, vbi vnica dictio eſt, tũm ſeparatim legẽdæ ſint: duæ enim ſunt ciuitates.

Horonites, Ira, vel furor: aut Syriacè libertas. 2. Eſd. 2. b.

Hoſa, Confidens, vel protegens. nomen viri, 1. Par. 26. b. nomẽ item cuiuſdam ianitoris, 1. paral. 16. d. Ciuitas item quæ tribus Aſer terminus eſt, Ioſ. 19. b.

Hoſa. 1. paralip. 4. a. Feſtinans, ſiue tacens, aut ſenſualis. Ciuitas.

Hoſanna, Salua obſecro, vel ſalua nunc, Matth. 21. a. Heb. Hoſanna.

Hotham, Sigillũ, aut ſignaculum, ſiue clauſura. Filius Heber, filij Bariæ, filij Aſer, filij Iacob, 1. par. 7. g. 11. g.

Hozau, Videns. nomen prophetæ, 2. par. 33. d.

Hoziel, Videns Deũ. Filius Semei filij Gerſon, 1. par. 23. a.

H V

HVcuca, Sculptura, vel preceptũ, aut legiſlatio. nomen ciuitatis in tribu Nephthali, Ioſ. 19. c.

Hul, Dolor, vel infirmitas, ſiue arena, vel præſtolatio, aut obſtetricatio. Filius Aram, gene. 10. d. Hic è Ioſepho libr. 1. antiq. Iud. traditur Armeniam inſtituiſſe. Quã ego equidem planè arbitror ab eius patre nomen inueniſſe.

Hupham, Thálamus eorum, aut operimentum eorum, ſiue litus vel ripa corũm. Filius Beniamin, Num. 26. c.

Huphamó, idem, pl. n. Num. 26. e.

Hur, libertas, ſiue albedo, aut foramen. Filius Iuda filij Iacob, 1. par. 4. a. qui gene. 46. b. dicitur Onam. Filius Caleb, ex Ephrata vxore. 1. par. 2. c. Reg. item Madianitarum, Nu. 31. a

Hurai, idẽ. nomen viri, 1. par. 11. f. qui 2. reg. 23. d. dicitur Heddai.

Huram, Libertas eorum, ſiue albedo eorum, aut foramen eorum. Filius Bela filij Beniamin, 1. par. 8. a.

Huri, Iraſcens, vel libertas, ſiue albedo, aut foramen. Pater Saphat, Num. 13. a. Pater Abihail, 1. par. 5. b.

Hus, Conſiliũ, aut lignum: vel Syriacè, fixus. Filius Aram, gen. 10. d. Is iuxta Ioſephum atque Hieronymum Trachonitidis & Damaſci conditor extitit. Nam principatum tenuit inter Palæſtinã & Cœleſyriam. Huius regio, in Iob, à L X X. interpretibus Auſitidis quaſi Huſitidis dicitur, Iob 1. a. Primogenitus item Nachor. geneſ. 22. d. Filius item Diſon filij Seir, geneſ. 36. c.

Huſam, Feſtinatio eorum, aut ſilentiũ eorum, vel ſenſualitas eorum. Rex tertius qui regnauit in Edom, gen. 36. d.

Huſathi, Feſtinans, vel tacens, aut ſenſualitas. Ciuitatis nomẽ, 2. Reg. 21. c.

Huſathides, idem, 1. par. 27. b.

Huſi, Feſtinans, vel tacens, aut ſenſualitas. Pater Baana, 3. Reg. 4. b.

Huſim, idem, p. n. Altera vxor Satháraim, 1. par. 8. a. Filius Dan filij Iacob, geneſ. 46. c.

H Y

HYmenęus, Carmen nuptiale. G. nomen viri qui à fide Chriſti excidit, 2. Tim. 2. c.

I A

IAbel, Defluens, ſiue apportãs, vel inueteraſcens, aut geminanſ, ſiue iubileus, aut buccina. Filius Lamech ex Ada vxore, geneſ. 4. d.

Iabes, Siccitas, vel confuſio. Pater Sellum, 4. Regũ 15. c. A quo Iabes-Galaad ciuitas, Iu. 21. f. 1. Re. 11. a

Iabes, Triſtitia. ſiue dolor. nomen loci, 1. par. 2. g. Eſt et nomen viri. 1. par. 4. b.

Iabes-Galaad, ſiccitas, vel confuſio acerui teſtimonij. nomen ciuitatis, Iud. 21. b. 1. Reg. 11. a.

Iahin, Intelligẽs, ſiue ędificans. Rex Aſor, Ioſ. 11. a. Iud. 4. a. Pſal. 82. c.

Iabina, ædificãs, aut intelligẽs. nomen ciuitatis, 2. paral. 26. a.

Iaboc, Euacuatio, vel diſſipatio, aut lucta. nomen vadi in Iordanem profluentis, gene. 32. f.

Iacan,

Iacan, Tribulatio, vel labor, aut ablatio poſſeſſionis, vel nidi. Filius Eſer, filij Seir, 1. paral. 1. c. qui in geneſ. 36. e. dicitur Acan, deut. 10. b: 1. par. 5. b.

Iacanam, Poſſidens populum, ſiue nidificatio populi. Nomen loci in Carmelo, Ioſ. 12. d.

Iachan, Conterens, vel comprimẽs, ſiue ablatio baſis. nomen viri, 1. par. 5. c.

Iachin, Præparans, ſiue præparatio, vel firmitas. Filius Simeonis filij Iacob, gen. 46. b. nomen item columnæ in porticu Salomonis, 3. reg. 7. c: 2 paralip. 3. d. nomen item ſacerdotis, 1. paralip. 9. b.

Iachinitæ, idem. p. n. Num. 26. b.

Iacim, Surgens, aut confirmans. Filius Semei, 1. par. 8. b. 24. b.

Iacob, Supplantator, vel calcaneus: aut planta, id eſt, veſtigiũ. Filius Iſaac, geneſ. 25. c: 27. f.

Iacoba, idem. nomen principis, 1. par. 4. f.

Iacobus, idem. nomen Apoſtoli fratris Iohannis Euangeliſtę, quorum pater Zebedæus dicebatur, Matth. 4. d.

Iaddo, Manus eius, aut poteſtas eius, ſiue confeſſio eius. nomen viri, 1. paral. 27. e.

Iada, Sciens, vel cognoſcens. Filius Onan, filij Ierameel ex Atara vxore, 1. paral. 2. d.

Iadaia, Scientia Domini, vel cognitio Domini. nomen viri, 1. Eſd. 2. d.

Iadaſon, Cognitio quis, vel cognitio mutationis. D. Iudith 1. c.

Iadias, Simul, vel ſolus dominus, aut gaudium, ſiue acumen domini: vel ex Syro & Hebræo, vnus dominus. nomen viri, 1. paral. 27. d.

Iadihel, Scientia Dei, vel cognitio Dei. Filius Beniamin, 1. paralip. 7. b: 11. g. qui geneſ. 46. c. dicitur Aſbel.

Iadon, Iudicans, aut litigans, vel manus eius. nomen viri, 2. Eſd. 3. b.

Iagur, Colonus, vel aduena: aut timens, ſiue congregans. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ. 15. d.

Iahaddai, Simul, vel ſolus ego, aut acutus, vel gaudens: aut Syriacè, vnitas mea. nomen viri, 1. paral. 2. f.

Iahala, Aſcendens, aut damula, vel caprea. nomen viri, 2. Eſd. 7. e.

Iahath, Conſtractus, aut formidans, vel ſtupens: aut Syriacè, deſcendens. Filius Lobni, filij Gerſon, 1. par. 6. b. Filius Raia filij Subal, 1. par. 4. a: 24. c. Præpoſitus inſtaurantibus templum, de filijs Merari, 2. par. 34. c.

Iahazia, Viſio Domini.

Iahaziel, Videns Deum, vel viſio Dei. nomen ſacerdotis, 1. paralip. 16. c. Filius Hebron, 1. par. 23. c. Filius Iahath, 1. paral. 24. c: 2. paral. 20. e.

Iahel, Aſcendens, aut damula, vel caprea. Vxor Haber Cinæi, Iud. 4. c.

Iahelel, Expectans Deum, aut orans Deũ, ſiue incepit Deus. Filius Zabulon, geneſ. 46. b.

Iahelelitæ, idem, Num. 26. c.

Iahiel, Viuit Deus. nomen viri, 1. par. 15. 16. a: 23. a: 29. b: 2. par. 21. a: 29. c: 35. b. Eſd. 8. b: 10. a.

Iair, illuminans, vel illuminatus. Filius Segub, filij Eſrom, filij Phares, filij Iuda, 1. par. 2. c. Fuit & nomen iudicis in Iſraël Iud. 10. a. nomen item loci, Ioſ. 13. d.

Iairi, Lux mea, ſiue illuminans, aut illuminatus.

Iairites, Illuminatus, aut flumen, aut fluuialis, 2. reg. 20. g.

Iairus, idem. D. nomen viri, Marc. 5. b: Luc. 8. f.

Iala, Aſcendens, aut damula, vel caprea. nomen viri, 1. Eſd. 2. c.

Ialaleel, Laudans Deum, aut claritas, ſiue illuminatio Dei.

Ialleel, idem, nomen viri, 1. par. 4. c.

Ialon, Manens, ſiue murmurans. Filius Eſra, 1. paral. 4. c.

Iambri, Amaricans, ſiue rebellens, aut commutans. D.

Iamin, Dextera, vel dexter, aut Auſter, vel auſtralis. Filius Simeonis filij Iacob, genef. 46. b: 1. paral. 4. d. Filius Ram primogeniti Ierameel, 1. paral. 2. d.

Iaminitæ, idem, p. n. Num. 26. b: 2. Eſd. 8. b.

Iamnia, Ædificans, aut intelligens. nomen viri, 2. Mach. 4. b.

Iamnitæ, idem, pl. n. D.

Iamnor, Maris lucerna, aut dextera lucis, vel dexteræ lumen. D. nomen viri, Iudith 8. a.

Iamra, Rebellis, aut amaricans, ſiue commutatio. Filius Supha, filij Helem, 1. par. 7. g.

Iamuel, Dies eius Deus, aut mare Dei. Filius Simeonis filij Iacob, geneſ. 46. b. qui 1. par. 4. d. dicitur Namuel.

Ianai, Reſpondens, ſiue affligens, aut depauperãs. Filius Gad, 1. paralip. 5. b.

Ianne, Reſpondens, vel incipiens loqui, aut afflictus, ſiue humiliatus, vel pauper. D. Pater Melchi pater Leui, Luc. 3. e.

Iannes, idem. D. nomen incantatoris, ex eorum numero qui Moyſi reſtiterunt, cùm ſigna faceret coram Pharaone, 2. Timoth. 3. b.

Ianoe, Requieſcens, aut manens, ſiue deducens. nomen ciuitatis in tribu Ephraim, Ioſ. 16. c: 4. reg 15. f.

Ianum, Dormiens. nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ. 15. f.

Iapheth, Dilatatus, aut pulcher, vel perſuadens. Filius Noë, geneſ. 5. d. Hic Aphricam tenuit ſecundùm Beroſum, à quo Gentiles.

Iaphia, illuminans, ſiue apparens, aut gemens. Filius Dauid, 2. reg. 5. c: 1. par. 3. b. 14. b. Rex item Lachis, Ioſ. 10. a.

Iaphie, idem. nomen oppidi in tribu Zabulon, Ioſ. 19. a.

Iara, Odorans, ſiue aſpirans, aut luna, vel menſis. Pater Huri, 1. par. 5. b. hebraicè, Iaroah.

Iara, Sylua, aut fauus, ſiue denudans, vel effundens, aut euigilans. Filius Achaz, 1. par. 9. f. qui cap. 8. d. dicitur Ioada.

Iaramoth, Altitudines, ſiue timens mortem, aut ꝓiectio mortis. nomen ciuitatis in tribu Iſſachar, data Leuitis, Ioſ. 21. c.

Iare, Luna, vel menſis, ſiue odorans. Filius Iectan, gen. 10. d.

Iared, Imperans, vel deſcendens. Filius Malaleel, geneſ. 5. b. Filius item Ezra, 1. paral. 4. c.

Iarephel, Sanitas Dei, aut medicina Dei, ſiue relaxans Deus. Ciuitas in tribu Manaſſe, Ioſ. 18. d.

Iarib, Pugnans, vel obiurgans, ſiue multiplicans. Filius Simeonis, filij Iacob, 1. par. 4. d. qui geneſ. 46. b. dicitur Ahod.

Iarim, Saltus, vel Sylua, Ciuitas, Ioſ. 15. c.

Iaſſen, Antiquus, ſiue dormiens. nomen viri, 2. reg. 23. d. qui 1. paralip. 11. g. dicitur Aſſem.

Iaſa, Rixa, vel contentio, aut exitus domini. nomen ciuitatis, quæ de tribu Ruben Merari nepotibus data eſt, Ioſ. 21. d. Iuxta Hebræum, Num. 21. e. deut. 2. g. Iud. 11. d. 1. par. 6. g.

Iaſa, Iſa. 15. b. Rixa vel contentio, Heb. Iahas.

Iaſer, Figmentum, ſiue plaſmatio, aut tribulans, vel anguſtiãs. Vide Ieſer.

Iaſerita, idem, plu. n.

Iaſer, Rectus, aut cantans, ſiue reſpiciens, aut dominans, vel præualens. Filius Caleb ex Azuba prima vxore, 1. par. 2. c.

Iaſi, faciens, vel factor meus. nomen viri, 1. Eſd. 10. d.

Iaſiel, Diuidens Deus, vel dimidians Deus, aut feſtinatio Dei. Filius Nephtali, geneſ. 46. c: 1. par. 7. c. Hebraicè Iaheſiel.

Iaſiel, 1. paral. 11. g. 27. c. Opus Dei, vel factura Dei. Vir de Maſobia.

Iaſon, Sanans, vel medicans. G. 1. Mach. 12. c. nomen viri, act. 17. b. Rom. 16. d.

Iaſon, Act. 21. c. Græcè, Mnaſon, Id eſt, indagator, aut ſpondens, vel reminiſcens. G.

Iaſub, Conuerſio, aut habitatio, aut ſeſſio. Filius Iſaiæ prophetæ, Iſa. 7. b. Filius item Iſſachar, 1. par. 7. a. qui geneſ. 46. b. dicitur Iob.

Iaſubitę, idem, p. n. Num. 26. c.

Iateba, Benefaciens, vel bonitas eius, aut diuertens, vel declinans in ea. nomen loci, 4. reg. 21. d.

Iathaueel, Donum Dei. nomen viri, 1. paral. 26. a.

Iauan, Decipiens, vel contriſtans, aut cœnoſus, vel columbus. Filius Iaphet, geneſ. 10. a. A quo Iones, ſiue Græci, Ezech. 27. c.

Iaus, Tinea corroſus, aut compreſſus, vel congregatus. nomen viri, 1. paral. 23. b.

Iazer, Auxiliator, ſiue adiutor. Vrbs Amorrhæorum, ſiue Moab, Iſa. 18. c. Num. 21. g. quam conſtruxerunt filij Gad, Num. 32. g: Ioſ. 13. e: 1. paral. 6. g. In Ioſ. 21. d. legendum Iaſa, non Iazer.

Iaziel, Aſperſio Dei, vel diſtillatio Dei. Filius Aſmoth, 1. paralip. 12. a.

Iaziel, Fortitudo Dei. nomen ſacerdotis, 1. par. 15. b.

Iaziz, Splendor: aut Syriacè, diſceſſio. nomen proprium viri, 1. paral. 27. d.

I C

ICamia, Reſurrectio Domini, aut confirmatio Domini, vel vindicans dominus. Filius Sellum filij Siſamoi filij Elaſa, 1.par.2.e.

Ichabod, Vbi gloria, aut væ gloriæ. Filius Phinees, filij Heli ſacerdotis, 1.Reg.4.d.

Iconium, Veniens G. Celeberrima vrbs Lycaoniæ eſt, de qua Plin. lib.5.cap.27. Strabo lib.12. Volat. libr.10. Geogr. Eſt aliud Iconiū Ciliciæ ciuitas, cuius Lucas meminit, act.14.a. In hac Paulus & Barnabas prædicarunt. Huius fit mentio etiam 2.Tim.3.

Icutiel, ſiue iecutiel, Spes Dei, aut congregatio Dei. Nomen viri, 1.par.4.e.

I D

IDaia, Manus domini, vel confeſſio domini. Pater Allon patris Sephei, 1.par.4.f.

Idaia, Nehem.7.d.11.b. Zach.6.d. Scientia Domini, nomen viri.

Idida, Dilecta, ſiue amabilis, vel manus eius: aut per tranſlationem, poteſtas manus eius. Mater Ioſiæ, 4.Reg.22.a.

Idithum, Lex eius, vel legalis, ſiue laudem, vel confeſſionem dans. Pater Galai, 1.par.9.c. pſal.38.

Idoi, Iocundus, vel lætus, aut triturans. D. Iudith 8.a.

Idumæa, Rufa, vel terrena, aut ſanguinea. Regio Syriæ, ſic dicta ab Edom filio Eſau, Iſa.11.d. 2.Regum 8.d. Heb. Edom. Vide Edom.

Idumæa, idem. f.n.f.g.3.Reg.11.a.

Idumæi, Rufi, ſiue terreni, aut ſanguinei, 4.Regum.8.f.

Idumæi, inquit Volater. lib.11. Geograph. in litore Palæſthinæ verſus Ægyptum & Arabiam ſiti ſunt. Gens ex Nabathæis vicinis Arabiæ populis profecta. Inter hos ſunt oppida Philiſthinorum ab Hebræis appellatorum, qui idem cum Palæſthinis mutatis literis ſunt.

Idumæus, idem, f.n.1.Reg.21.b.

I E

IE-abarim, Acerui Hebræorum, vel tranſeuntium, aut aceruì iraſcentium, vel prægnantium: aut ex Hebræo, & Syro, aceruì frumenti. Trigeſima octaua Iſraëlitarum manſio in Moabitarum finibus, num.21.e 33.f.

Iebahar, Electio, ſiue electus. filius Dauid, 2.reg.5.c.1.par.3.b. 14.b.

Iebanias, Ædificatio domini, ſiue filiatio domini, vel intellectus domini. Pater Rahuel, 1.par.9.b.

Ieblaam, Inueteratio populi, vel defluens populus, aut germinatio populi, ſiue deglutiens eos. nomen vrbis in tribu Manaſſe, Ioſ.17.c. iud.1.f. 4.reg.9.f.

Iebnael, Ædificatio Dei, ſiue intellectus dei. nomen ciuitatis, terminus tribus Nephthali, Ioſ.19.c.

Iebneel, Idem. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ.15.c. Dicitur aliàs Iamnetorum portus.

Ieboc, Euacuatio, vel diſſipatio, aut lucta. nomen torrentis, num.21.e. deut.2.g. Ioſ.12.a.

Iebſem, Aromatizans, vel ſiccitas eorum, aut confuſio, vel erubeſcentia eorum. Filius Thola filij Iſſachar filij Iacob, 1.par. 7.a.

Iebus, Conculcatio, aut volutatio, vel præſepium. nomen ciuitatis quæ & Ieruſalem dicitur, Ioſ.18.d. iud.19.c.

Iebuſæi, Conculcati, vel volutati, aut præſepia, gen.15.d.

Iebuſæus, Idem, f.n. filius Chanaan, gen.10.c. 2.reg.4.a. à quo primùm Ieruſalem, Iebus, & Ieroſolymitæ Iebuſæi vocati ſunt.

Iechelia, Conſummatio domini, vel poteſtas domini. Mater Azariæ regis Iuda, 4.reg.15.a.

Iecemia, Reſurrectio domini, ſiue cōfirmatio domini, aut vindicta Domini. Filius Iechoniæ filij Ioacim, 1.par.3.c.

Iecmaam, Reſurrectio populi, ſiue confirmatio, vel vindicta populi. Ciuitas in tribu Zabulon, 3.reg.4.b. 1.par.6.f. item filius Hebron, 1.par.23.c.

Iecnam, poſſeſſio populi, ſiue emptio, aut nidificatio populi. nomen ciuitatis, Ioſ.21.c. quæ Ioſ.19.a. dicitur Ieconam, iiſdem conſonantibus & punctis.

Ieconam, idem. Eadem ciuitas, Ioſ.19.a. quæ Ioſue 21.c. Iecnam dicitur.

Iechonias, Præparatio Domini, aut firmitas Domini. filius Ioacim filij Ioſiæ, 1.par.3.c. Rex Iuda, Eſth.2.b. qui Ier.22.f. & 37.a. Hebraicè dicitur Chonias.

Iechonias, Ier.22.f.37.a. Præparatus ipſe, Hebr. Chonias, qui 1.par.3.c. dicitur Iechonias.

Iecſan, Durities, ſiue ſcandalum, aut Syriacè, colliſio. filius Abrahæ ex Cetura, gen.25.a.

Iectan, Paruulus, aut tædiū, ſiue contentio. filius Heber, gen. 10.d.

Iecthel, Congregatio Dei, nomē ciuitatis tribus Iuda, Ioſ.15.e. 4.reg.14.b. Euſebio Petra.

Iedaia, Scientia domini, vel cognitio domini. nomen ſacerdotis, 1.par.9.b.24.b.

Iedaia, Manus domini, ſiue cōfeſſio domini. filius Haromaph, 2.Eſd.3.c.

Iedala, Manus iuramenti, aut maledictionis, ſiue execrationis, aut ex Hebræo & Syro, manus dei. Ciuitas in tribu Zabulon, Ioſ.19.b.

Iedda, Scitus, aut cognitus. nomen viri. 2.Eſd.12.a.

Ieddo, Erigens, ſubleuans, ſuſcipiens, ſuſtentans. nomen viri, 1.par.5.b.

Ieddo, Solus ipſe, vel vnus ipſe, aut lætitia eius, ſiue acumē eius, vel Syriacè, nouitas eius. filius Buz, 1.par.5.b.

Ieddoa, Scitus, vel cognitus. nomen viri, 2.Eſd.12.b.

Ieddu, Manus eius, ſiue confeſſio eius. nomen viri, 1.Eſdr. 10.d.

Ieddua, Scitus, aut cognitus. nomen viri, 2.Eſdr.10.a.

Iedebos, Melliſluus, aut manus confuſionis, vel erubeſcentiæ. filius Eram, 1.par.4.a.

Iediel, Vnitas Dei, ſiue lætitia Dei, aut acumen Dei, vel ex Syro & Hebræo, renouatio Dei. nomen principis, 1.par.5.d.

Iedihel, Scientia Dei, vel cognitio Dei. filius Samri, 1.par.11.g. Princeps militum, 1.par.12.d.

Iedlaph, Diſtillatio, vel ſtillicidium, aut ex Hebræo & Syro, manus iuncta. filius Nachor ex Melcha, gen.22.d.

Iegaal, Redemptor, vel redemptus, ſiue inquinatus. filius Semeiæ filij Secheniæ, 1.par.3.d.

Iegbaa, Exaltatio, ſiue altitudo. Ciuitas eſt, num.32.g. quam ædificauerunt filij Gad, iudic.8.e.

Iegedelia, Magnitudo domini. Pater Hanan, Ier.35.a.

Iehedeia, Vnus Dominus, aut lætitia domini, ſiue acumen domini, aut ex Syro & Hebræo, renouatio domini. nomen viri, 1.par.24.c.

Ieheth, Confractus, vel formidans, aut ſtupens, vel Syriacè, deſcendens. nomen viri, 1.par.23.b.

Ieheziel, Videns Deum, vel viſio Dei. nomē viri, 1.paral.12.a.

Iehias, Viuit dominus. Sacerdos quidam, 1.par.15.c.

Iehiel, Abſtulit deus, aut coaceruans Deus. nomen ſcribæ, 2.paralip.26.b. nomen item cantoris, 1.paralip.9.f.11.g.15.c.16.a. 2.paralip.35.b. 1.Eſd.8.b.10.d. Nomen etiam principis, 1.par.5.a.

Ieheli, Viuit deus. nomen viri, 1.par.26.c.

Iehu, ipſe, ſiue exiſtens. filius Ioſaphat, 4.reg.9.a. nomen prophetæ filij Anani, 3.reg.16.a filius Namſi, 3.reg.19.e. filius Obed filij Ophlal, 1.par.2.e. filius Ioſabiæ princeps, 1.par.4.f. 12.a.

Iehuel, Abſtulit deus, aut coaceruans Deus. filius Zara, 1.paralip.9.a.

Iehus, Tinea corroſus, aut compreſſus, vel congregatus. filius Eſau ex Oolibama, gen.36.a. filius Balā filij Iadihel filij Beniamin, 1.par.3.e. Secundus filius Eſec, 1.par.8.d.

Iehus. 1.par.8.a. Conſilians, vel ligneus, aut Syriacè, fixus. filius Sahataim ex Hodes vxore ſua.

Iehieli, Viuit Deus. nomen viri, 1.par.26.e.

Iemai, Caleſaciens, aut calidus. filius Thola filij Iſſachar filij Iacob, 1.par.7.a Heb. Iehemai.

Iemini, Dextera, vel dexter. Pater Aphia, 1.reg.9.a. 22.b. 2.reg. 16.c. Pater Chuſi, pſalm.7.c.

Iemineus, idem.

Iemla, Repletio, aut circuncisio. Pater Michææ prophetæ, 3.reg.22.a.

Iemlech, Regnans, aut Syriacè, conſulens. Nomen principis cuiuſdam. 1.par.4.f.

Iemna, Dextera, aut numerans, ſiue præparans, vel Syriacè, cōſtituens. filius Aſer, filij Iacob, geneſ.46.b. Pater Core, 1.

paralip.

paralip.7.f.2.paralip.13.c.

Iemna, 1.para.7.a Prohibitio, aut impedimentum, ſiue mare commotum. filius Helem.

Iemnaitæ, Dexteræ, aut numerantes, ſiue præparantes, vel cõſtituentes, num.26.e.

Ieus, Tinea corroſus, aut compreſſus, ſiue congregatus. filius Roboam, ex Abihail, 2.par.11.d.

Iephdaia, redemptio Domini, filius Seſac, 1.par.8 e.

Iephiat, Liberatus, aut expulſus. Filius Heber filij Brie filij Aſer, filij Iacob, 1.par.7.g.

Iephleti, Idem, Terminus filiorum Ioſeph, Ioſ.16.a.

Iephone, Aſpiciens, ſiue intuens. Pater Caleb, num.13.a.

Iephoune, idem, filius Iether, 1.par.7.g.

Iephta, Aperiens. Ciuitas quæ in ſortem tribus Iudæ ceſſit, Ioſ.15.f.

Iephthahel, Aperiens Deus, nomen vallis, terminus tribus Zabulonis, Ioſ.19.b.

Iephte, Aperiens filius Galaad ex meretrice, iudex in Iſraël, iud.11.a.

Ieraa, Luna, aut menſis, ſiue odoratio. Seruus Ægyptius Seſan filij Ieſi filij Appháim, 1.par.2.c.

Ierammeel, Miſericordia Dei, aut ex Syro & Hebræo, dilectio Dei. filius Eſron filij Phares, 1.par.2.a. Eſt & regio Philiſthijm, 1.reg.27.d.

Iercaam, Extenſio eorum, ſiue viriditas populi, aut ſputum populi, vel armatura, aut euacuatio populi. Ciuitas eſt, quæ ſorte miſſa, tribui Dan obtigit ſecundùm commentatorem Hebræorum, 1.par.2.f.

Ieracõ, Ærugo, aut viriditas, ſiue ſputum, vel armatura, aut euacuatio. Ciuitas in tribu Dan, Ioſ.19.e.

Ieremia, ſiue Ieremias, Celſitudo Domini, vel ſublimitas Domini, aut exaltans Dominum. nomen principis, 1.par.5.d. Eſt & nomen prophetæ filij Helciæ, Ier.1.a.

Ieremiel, Miſericordia Dei, aut ex Syro & Hebræo, dilectio Dei, filius Amélech, Ier.36.f.

Ierias, timor Domini, vel viſio Domini, aut proiectio Domini filius Selemiæ filij Hananiæ, Ier.37.c.

Ieriau, Idem. Filius Hebron, 1.par.23.c.

Ieribai, Pugnans, ſiue obiurgans, aut multiplicans. filius Elnaem, 1.par.11.g.

Iericho, Luna, vel menſis, aut odor eius. Ciuitas opulẽtiſſima in Beniamin tribu, ab Ieroſolymis C L. & ab Iordane L X. diſtans ſtadijs, num.22.a. Ioſ.2.a. Quam ædificauit Hiel de Bethel, 3.reg.16.g. 2.par 28.c. Matth.20.d. Luc 18 f.19.a. Nobilis palmetis & balſami viridarijs. Vnde etiam ciuitas palmarum appellatur, deut.34.

Ierichontinus, idem.

Ieriel, Timor Dei, aut viſio, vel proiectio Dei. Filius Thou filij Iſſachar filij Iacob, 1.par 7.a.

Ierimoth, Altitudines, ſiue timens mortem, aut videns mortem, ſiue proiectio mortis. Filius Bela filij Beniamin filij Iacob, 1.par.7.b. filius item Beziæ, 1.par.8.b. 2.paral.31.c. Eſt & nomen ciuitatis, cuius rex dicebatur Pharan, Ioſ.10.a. Item in tribu Iuda, Ioſ.15.e. In tribu item Iſſachar, datæ Leuitis, quæ Iaramoth dicitur, Ioſ.21.c.

Ierimuth, Idem. nomen viri, 1.par.12.a.

Ierioth, Cortinæ, ſiue linteamina, aut vlulationes, ſiue conſtrationes. filius Caleb ex Azuba vxore, 1.par.2.b.

Iermái, Altitudo mea, ſiue timens, vel proijciens aquas. nomẽ viri, 1.Eſd.10.d.

Ierobaal, Impugnans Idólum. nomen iudicis in Iſraël, qui & Gedeon dicebatur, iudic.6.f. 1.reg.12.b.

Ierobéſeth, impugnans confuſionem, vel ignominiam, aut impugnans idólum. nomen viri, 2.reg.11.c.

Ieroboam, impugnans, vel obiurgans populum, vel multiplicans populum. filius Ioas filij Ioachaz regis Iſraël, 4.regum.14.f. Fuit item alius eiuſdẽ & nominis & regni rex impius 3.reg.11.e.

Ieroham, Miſericors, aut Syriacè, dilectus. filius Elcana filij Cahath, 1.par.6.b.12.a.27.c. Filius Phaſor, 1.par.9.b filius Eliu filij Thau, 1.reg.1.a.2.par.23.a.

Ieron, Timor, vel viſio, aut proijciens dolorem, vel fortitudinem. Ciuitas in tribu Nephthali, Ioſ.19.c.

Ieroſolyma, Viſio pacis, aut viſio perfecta, vel conſummata, ſiue timor perfectus, vel conſummatus. Vide Ieruſalem.

Ieroſolymæ, idem.

Ieroſolymita, idem.

Ieroſolymitæ, idem.p.n.

Ierſia, Lectulus, ſiue ſtratum Domini, aut abſtulit paupertatem dominus. filius Ieroham, 1.par.8.c.

Ieruel, Timor Dei, aut viſio Dei. nomen ſolitudinis de quã 2.par.20.d.

Ieruſa, Hereditas, vel exilium. Mater Ioathan filia Sadoc, 2.par.27.a.

Ieruſalem, Viſio pacis, aut viſio perfecta, vel conſummata, ſiue timor perfectus, aut conſummatus. Iudææ Metropolis, à Melchiſedec teſte Ioſepho, condita: aliàs Salem, Itẽ & Iebus à Iebuſæo filio, Ioſ.18.d. poſtremò Helia (vt Volat. lib.11. ait) ab Helio Hadriano dicta eſt. Is enim imperator partẽ eius extruxit, montem Caluarium, Chriſti ſepulchrum, & Golgatha, loca extra mœnia anteà ſita, muro cinxit. Porrò hæc olim vrbs, bifariam diuiſa eſt, in ſuperiorem ſcilicet & inferiorem. Superior in vertice Sion, vnà cum templo in eiuſdem montis latere ſita erat, quæ à conditore interdum ciuitas Dauid nominabatur. Templũ autem adhærebat inferior ciuitatis pars, 1.par.3.b.

Ieſſe, Ena, ſiue exiſtens, aut munus, vel oblatio. Pater Dauid Iſai 1.c. qui & Iſai dicitur.

Ieſſa, Rixa, vel contentio, aut domini exitus. Ciuitas in tribu Ruben, Ioſ.13.c.

Ieſaar, Claritas, ſiue oleum, aut meridianus. filius Caath filij Gerſon, num.3.c.

Ieſaaritæ, idem pl.n.

Ieſaia, ſiue Ieſaias. Salus Domini. nomẽ viri, 2.paral.25.c.2.Eſd.11.b.

Ieſamari, Cuſtos, vel cuſtodia. filius Ephàal, 1.paralipomenon 8.b.

Ieſana, Dormiẽs, aut antiqua, vel annoſa, ſiue mutatio. nomẽ ciuitatis, 2.par.23.d.

Ieſbo, Laus, ſiue tranquillitas. Filius Ezra, 1.par.4.c.

Ieſbáam, Sedens populus, aut conuerſio populi, ſiue inſufflatio, aut captiuitas populi. Filius Hachamoni, 1.paral.11 b 12.a.

Ieſbacaſſa, Eſt requirens, vel deprecans, aut ſeſſio dura, vel inſufflatio, ſiue conuerſio dura. nomen viri, 1.par.25.b.

Ieſbi benob, Sedens in prophetia, vel in locutione, vel in germinatione, aut conuerſio, ſiue inſufflatio in prophetia, vel in locutione, ſiue in germinatione, aut captiuãs in prophetia, vel in locutione, ſiue in germinatione. Gigas quidã, de quo 2.reg.21.c.

Ieſboam, Conuerſio populi, ſiue ſeſſio populi, aut inſufflatio, vel captiuitas populi. nomen principis, 1.par.27.a.

Ieſboc, Eſt vacuus, vel euacuatus, aut Syriacè, derelictus, vel derelinquens. Filius Abrahæ ex Cetura, gen.25.a.

Ieſcha, Vngens, ſiue cooperiens, aut protegẽs, vel obumbrãs, aut Syriacè ſpeculans. filia Aran filij Thare, quæ & Sarai dicebatur, gen.11.d.

Ieſeias, Salus domini. Filius Phaltiæ filij Ananiæ filij Zorobabel 1.par.3.d.

Ieſema, Appoſitus, vel nominatus, aut admiratio, ſiue deſolatio. Filius Hetam, 1.par.4.a.

Ieſer, Figmẽtum, ſiue plaſmatio, aut tribulatio, vel anguſtiãs. filius Nephthali, gen.46.c. 1.par.7.e.

Ieſeritæ, idem.p.n. num.26.f.

Ieſeſi, Antiquus, ſiue ſexagenarius, aut exultãs, vel eſt munus. filius Ieddo, 1.par.5.b.

Ieſpha, Iaſpis, lapis ſcilicet pretioſus: aut eſt hic, id eſt in hoc loco, vel labium, ſiue conterens. Filius Beriæ, 1.paral 8.b.

Ieſphan, Abſconditus, ſiue confractus, aut cuniculus. filius Seſac, 1.par.8.b.

Ieſi, Salus, aut reſpiciens, filius Appháim filij Nadab filij Semei, filij Onam, 1.par.2.d.4.d. Pater Phaltiæ, 1.par.4.g.5.d. 12.a.23.c.

Ieſia, ſiue Ieſias, eſt dominus. filius Izrahia filij Ozi filij Thola, 1.par.7.a.24.c.

Ieſiel, Diuidens deus, vel dimidians deus, aut feſtinatio dei filius Nephthali, num.26.f.

Ieſielitæ, idem p.n. num.26.f.

Ieſimon,

Ieſimon, Deſolatio, aut ſolitudo. nomen loci, 1.reg.23.d.
Ieſmachias, Adhærēs, vel innitens domino, aut iunctus domino. nomen viri, 2.par.31.c.
Ieſmaias, Audiens dominum, vel obediens domino. nomen viri, 1.par.7.c.
Ieſraeli, idem quod Iſraël, quod interpretatur præualens, ſiue dominans cum Deo nomen loci, 2.reg.17.f.
Ieſſui, Planus, ſiue ęqualis, aut ponens, ſiue poſitus. Filius Aſer filij Iacob, gen.46.b.1.par.7.f. filius Saul, 1.reg.14.g.
Ieſſuitæ, Idem, p.n.num.26.c.
Ieſu, Luc.3.f.in Græco eſt Ioſe, & Hebraicè poteſt interpretari parcens, vel eleuatus, aut exiſtens D.
Ieſua, Saluator. nomen viri, 1.par.24.b.
Ieſua, geneſ.46.b.1.par.7.f. Planities, ſiue æqualis, aut ponens, vel poſitus. filius Aſer filij Iacob.
Ioſue, Saluator, 2.par.31.c.1.Eſd.2.b.
Ieſue, 1.Eſd.10.d. Eſt dominus. nomen viri, Heb. Ieſia.
Ieſus, Saluator. Sic vocatus fuit Chriſtus dominus noſter, Mat.1.c.Luc.2.c.act.7.f.
Ieſus, Zach.1.2.3.2.6.c. Dominus ſaluator, vel domini ſalus. Sacerdotis nomen filij Ioſedec. De quodam Ieſu loquitur & Paulus, col.4.c.
Ieta, Declinans, vel diuertens. Ciuitas quæ Leuitis è tribu Iudæ, vel Simeonis eſt data, Ioſ.21.b.
Ietebātha, Bonitas ſua, ſiue declinans filia eius, aut declinans deſertum. nomen loci in quo caſtrametati ſunt filij Iſraël profecti de Gadgad monte, num.33.b.
Ieth, Confringens, vel formidans, aut ſtupens, vel Syriacè, deſcendens. filius Gerſon filij Leui, 1.par.6.c.Heb. Iahath.
Iethuan, Merces, ſiue donum, aut Syriacè, fumigans. Ciuitas tribus Iudæ, Ioſ.15.d.
Iethela, Pendens, vel ſuſpenſio, ſiue coaceruatio. nomen ciuitatis in tribu Dan, Ioſ.19.c.
Iether, Excellens, vel reſiduus, ſiue remanens, vel explorans; aut funiculus. Ciuitas de tribu Iuda, Leuitis data, Ioſue 15.f 21.b. Primogenitus Gedeonis, Iudicum 8.d. filius Ezra, 1.paral.4.c.6.e.
Iether, 1.reg.30.g. nomen ciuitatis. nomen item viri, 1.paral.7.g. & interpretatur excellens, aut reſiduū, ſiue remanens, aut explorans, ſiue funiculus.
Iether, Idem, 1.par.2.b. ille idem qui & Iethera, 2.reg.17.f. dicitur. Filius item Iada, filij Onam, filij Ierameel, 1.par.2.e.
Ietheth, Donans Ciuitas Idumæorum, gen.36.d. 1.par.1.d.
Iethma, Orphanus, ſiue admiratio, aut conſummatio, ſiue perfectio. Vir Moabites, 1.par.11.g.
Iethra, Excellens, ſiue reſiduus, vel remanens, aut explorans vel funiculus. Pater Amaſa filij Abigail ſororis Dauid, 2.reg.17.f. & Iſraëlites erat in 1.paral.2.b. dicitur Iether Iſmahelites.
Iethraham, Excellentia populi. filius Dauid ex Egla, 2.reg.3.a. 1.par.3.a.
Iethrai, Excellens, ſiue reſiduus, vel remanens, aut explorans, vel funiculus.
Iethrai, 1.paralip.6.b. Explorans, aut Syriacè, locus. Filius Zara.
Iethran, Excellens, ſiue reſiduus, vel remanēs, aut explorans, vel funiculus. filius Supha filij Helem, 1.par.7.g. filius item Diſon filij Seir Horræi, gen.36.c.
Iethræi, Idem.
Iethręus, Idem. filius Sobal filij Hur primogeniti Caleb, 1.par.2.g.11.g.
Iethro, Idem. ſocer Moyſis, exod.3.a, qui exod.2.c. dicitur Raguel.
Iethrites, idem, 2.reg.23.g.
Iethſon, Ioſ.21.d. In Hebræo eſt Cedemoth, quod interpretatur, antiquiores, vel priores, aut oriētales, ſiue incendiū, vel incuruatio mortis. nomen ciuitatis. Vide Cademoth.
Ietur, Cuſtodiens, aut ordo, vel ſeries, aut Syriacè montanus. filius Iſmahelis, gen.25.b.1.par.1.b.
Iezabad, Dotatus. Vir Gaderothites, 1.par.12.a.
Iezabel, Inſula habitaculi, vel væ habitaculo, aut ex Hebręo & Syro, inſula ſterquilinij, vel væ ſterquilinio, filia regis Sidoniorum, vxor regis Achab, 3.reg.16.g.21.b.
Iezātha, Aſpergens thalamum, vel cubiculum: aut ex Syro & Hebræo, væ oliuæ. Filius Aman filij Amadatha, Eſth.9.b.
Iezer, Inſula adiutorij, ſiue inſula atrij, aut væ adiutorio, vel atrio. Filius Galaad filij Machir filij Manaſſe, num.26.d. qui Ioſ.17.a. dicitur Abiezer.
Iezer, 1.par.6.g. Auxiliator, ſiue adiutor. Nomen ciuitatis Amorrhæorum, quæ Leuitis & homicidis pro aſylo è tribu Gad eſt attributa.
Iezeritæ, De Iezer, quod interpretatur inſula adiutorij, ſiue inſula atrij, aut væ adiutorio, vel atrio, num.26.d.
Iezerites, Oriens, aut clarus, 1.par.27.a.
Iezia, Diſtillatio, vel aſperſio domini. nomē viri, 1.Eſd.10.d.
Iezlia, Diſtillatio, vel aſperſio laborioſa. Filius Elphaal, 1.para.8.b.
Iezonias, Auſcultatio domini, aut ſtatéra domini, vel arma domini. Filius Maachati, 4.reg.25.f.
Iezònias, Ier.35.a. 40.c.42.a. Ezech.8.d.11.a. interpretatur Nutrimentum domini, aut auſcultatio, vel arma domini.
Iezra, Porcinus, aut Syriacè, cōuerſus, Filius Moſollam, 1.par.9.b.
Iezraia, Oriēs dominus, aut claritas domini. nomē viri, 2.Eſdr.12.d.
Iezrahel, Semen Dei, aut diſtillans contritionem, vel malum deus, ſiue diſtillatio amicitiæ Dei, vel aſperſio paſtoris Dei Ciuitas tribus Iudæ, Ioſue 15.g.17.d.19.b iudic.6.g.1.reg.25.g. filius item Oſee ex Gomer vxore, Oſee 1.b.
Iezrahelites, Idem, 1.reg.27.a.3.reg.21.a.
Iezrahelitis, idem.

I G

IGaal, Redemptus, ſiue coinquinatus. filius Nathan de Soba, 2.reg.23.d.
Igal, idem. Filius Ioſeph, num.13.a.

I H

IHelon, Occultus, ſiue adoleſcens, aut caprea eorum, vel ſeculum. Filius Eſau ex Oolibama vxore, gen.36.a.

I I

IIm, Aceruí. ciuitas tribus Iudæ, Ioſ.15.e.

I L

ILai, Aſcendens, vel ſuperior, aut aceruus mihi.
Illyricum, Exhilaratio, aut lætificatio, G. regio Epiri contermina, propinqua Italię, rom.15.d.

I N

INdi, De India, quæ hebraicè dicitur Hodu, id eſt, laudatio, ſiue confeſſio, aut decora, vel pulchra.
India, idem. Regio latiſſima ad orientem ſita, cuius imperium Aſſueros tenuit, Eſth.1.a. Aliàs Hodu, Heuila & Chus appellata, cuius ſpatium ex Strabone lib.15. Geogr. & Plinio lib.6.cap.16. intra Indum ab occaſu, à ſeptētrione Tauri iugis, ab ortu Eoo pelago, à meridie ſuo, hoc eſt indico clauditur, ſpatioſiſſima ipſa, & non gētium tantùm & oppidorū propè innumerorū, ſed omnium rerum prouentu, ære tantùm & plūbo excepto, fœlix, flumina tum plurima, tū maxima. Pręcipua tamē Ganges & Indus, quorum irriguo procurſu fit vt in vdo ſolo proximantis ſolis vis nihil non magna quantitate gignat. Maximè autem, ſi reliquas terras cogitas, orienti ſuppoſita videtur. Vide etiam Ptolem. libro 7. cap.1. & 2. Pomp. Melam in 3.

I O

IOab, Paternitas, vel habens patrem, aut voluntarius. Pater Abiſai, 1.reg.26.a. filius item Saruiæ filiæ Iſai, 2.reg.2.c.1.paral.2.b. filius item Saraiæ, 1.par.4.c.
Ioachaz, Domini apprehenſio, ſiue domini poſſeſſio, aut dominus videns. Filius Ioſiæ regis Iudæ, 4.reg.23.f.2.par.35.a. filius item Iehu regis Iſraël 4.reg.10.g.2.par.21.d.
Ioachaz, 2.par.34.b. Apprehendens, ſiue poſſidens, aut vidēs. Pater Ioha, qui à commentarijs erat Ioſiæ regi.
Ioachin, Domini præparatio, ſiue domini firmitas. Filius Ioacim, ſiue Eliacim, 4.reg.24.b. quem Ierem. 29.a.37.a. vocat Iechoniam.
Ioacim, Domini reſurrectio, ſiue domini confirmatio, vel dominus vindicans. Filius Ioſiæ regis, qui priùs Eliacim dicebatur, 4.reg.23.g.1.par.3.c.
Ioacim, Nehemiæ 12.2. Reſurgens, ſiue confirmans, aut vindicans.
Ioada, Domini cœtus, vel congregatio, aut domini tranſitus

tus, vel teſtimonium, vel domini ornatus, vel præda: aut ex Hebręo & Syro, domini ablatio. Filius Achaz, filij Micha, 1.par.8.d. qui 9.f. dicitur Iara.

Ioadan, Domini deliciæ, vel Domini voluptas, aut ex Hebræo & Syro, Dñi tempus. Mater Amaſiæ regis Iudæ, 4.reg.14.a: 2.paral.25.a.

Ioah, Fraternitas, vel habens fratrem. Filius Gerſon, filij Leui, 1.par.6.b.

Ioah, Fraternitas, vel habens fratrẽ. Filius Zemma, 1.par.6.b. 2.paralip.29.c. filius item Ioachaz illius qui fuit Ioſiæ regi à commentarijs, 2.par.34.b.

Ioahe, idem. filius Aſaph, 4.reg.18.c.

Ioaha, idem, 1.par.26.a: 2.par.29.c.

Ioarim, Domini exaltatus, vel domini exaltatio. D. nomen viri, 1.Mach.2.a.

Ioas, diſſidens, vel deſperans, aut ignitus, vel vrens. Pater Gedeonis, Iudic.6.b. Rex Iuda, filius Ochoziæ filij Ioram, filij Achab, 4.reg.11.a: 12.d: 13.a: 1.par.3.c. item 4.reg.14.d. vbi dicitur, Vixit autem Amaſias filius Ioas, vſque ad finem capitis. Filius Ioachaz, filij Iehu rex Iſraël, 4.reg.13.b.c.14.a: vbi dicitur, In anno ſecundo Ioas. Pater Ieroboam regis Iſraël, 4.reg.14.f.

Ioas, Domini ignis, vel domini oblatio. Rex Iuda, filius Ochoziæ, filij Ioram, filij Achab, 4.reg.12.d: 12.a.b.c. & in principio literę d. vbi dicitur, Quam ob rem tulit Ioas, & 13.d. vbi dicitur, Porrò Ioas, item 14.b.c.d.

Ioas, 1.par.7.b: 27.d. interpretatur Tinea corroſus, ſiue compreſſus, vel congregatus. Filius Bechor filij Beniamin filij Iacob.

Ioatham, Conſummatus, ſiue perfectus. Filius Oziæ ſiue Azariæ regis Iuda, 4.reg.15. 2.par.26. à L X X. Ioatham & Iothan trãsfert. Filius itẽ Ierobaal, ſiue Gedeonis, Iud.9.a. filius itẽ Iahaddai, 1.par.2.f. fili[9] Azarię, filij Amaſię, 1.par.3.c.

Iob, Dolens, vel gemens, ſiue vlulans, aut exoſus, vel patiens inimicitiam. nomen viri, Iob 1.a.

Iob, gen.46.c. Dolens, vel gemens, aut vlulans. Filius Iſſachar, qui 1.par.7.a. dicitur Iaſob.

Iobab, Idem, filius Iectan, gen.10.d. filius Saharaim ex Hodes vxore, 1.par.8.a. Filius item Zare rex Edom, gen.36.d.

Iobania, Ædificatio Domini, ſiue filiatio, aut intellectus Domini. filius Ieroham, 1.par.9.b.

Iochabed, Glorioſa, aut grauis, vel ponderoſa, filia Leui vxor Amram, filij Caath, filij Leui, exod.6.c.

Ioed, Teſtificans, vel ornans, ſiue prædans, aut tranſiens, vel Syriacè auferens. nomen viri, 2.Eſd.11.b.

Ioel, Volens, ſiue incipiens, aut iurans, nomen principis, 1.par.4.f. nomen ꝓphetę filij Phanuel. Ioel 1.a. Pater Samnua, 1.par.5.a: 15.a. Filius Azariæ, 2.par.29.c. filius Maath, filij Amaſai, 1.par.6.c. Primogenitus Samuelis prophetæ, 1.reg.8.a. filius Gad, 1.par.5.b.

Ioela, Eleuatio, ſiue proficiens, aut auferens maledictionem. filius Ieroham, 1.par.12.a.

Ioezer, Adiuuans. nomen viri, 1.par.12.a.

Iogli, Reuelatio, aut tranſmigratio, ſiue reuolutio, aut exultatio. Pater Bocci principis tribus Dan, num.34.d.

Ioha, Viuificans, filius Bariæ, 1.paralip.8.b. Vir Thoſaites, 1.par.11.g.

Iohannan, Gratioſus, ſiue donans, aut pius, ſiue miſericors. filius Caree, 4.reg.25.f. Primogenitus Ioſiæ regis Iuda, 1.par.3.c. filius Azariæ, 1.paral.6.a. filius Elioenai filij Naariæ, 1.par.3.d. Principis nomen, 1.par.12.b. Neh.12. b.

Iohanan, 1.par.26.a: 2.par.17.d: 23.b: 28.b. Eſd.10.d: Neh.6.d. 12.d. Domini gratia, ſiue Domini donũ, aut domini miſericordia.

Iohanna, Domini gratia, ſiue domini donum, aut Domini miſericordia. D. Mulier quę ſequebatur Chriſtum, vxor Chuſæ, Luc.8.a: 23.g.

Iohannes, Idem, D. nomen apoſtoli fratris Iacobi, quorum pater Zebedæus dicebatur, Matth.4.d. Fuit & nomen præcurſoris Chriſti, cognomento Baptiſtæ, Luc.1.f.

Ioiada, Domini ſcientia, aut Domini cognitio. Nomen ſacerdotis, 4.reg.11.b. Ier.29.f.

Ioiada, Scitus, aut cognitus, Neh.3.b.12. 13.d.

Ioiarib, Pugnans, vel obiurgans, ſiue multiplicans, Neh.12.a.

Ioiarib, 1.par.9.b.24.b. Domini pugna, ſiue domini obiurgatio, vel domini multiplicatio. nomen ſacerdotis.

Iona, ſiue Ionas, Columba, ſiue depopulans, vel multiplicans. nomen prophetæ filij Amathi, 4.reg.14.f. Pater Ioſeph patris Iudæ patris Simeon, Luc.3.f. Pater item Petri Apoſtoli, Iohan.1.f.21.d.

Ionadab, Spontaneus, vel vouens, ſiue principalis. Filius Semmaa fratris Dauid, 2.regum 13.a. filius item Rechab, Ierem.35.b.

Ionadab, 2.reg.13.a. vbi dicitur, Cui reſpondit Ionadab, &c. & 4.reg.10. d. interpretatur domini ſpontaneus, aut domini princeps, vel domini votum. filius Rechab.

Ionathan, Domini donum. filius Gerſon, filij Moyſi, Iudic. 18. g. filius Saul, 1.paralip.8.c. nomen ſcribæ cuiuſdam, Ier.37.c.

Ionathan, filius Saulis regis, 1.reg.13.a: 14.a: 2.reg.1.a: 21.b. 1.par.10.a. fili[9] Abiathar ſacerdotis, 2.reg.15.f.17.d.3.reg.1.f. filius Iada, filij Onam, filij Ierameel, 1.paral.2.c. filius Sage, 1.par.11.g: 2.Eſd.8.a. filius Aſael, 1.Eſd.10.b: Neh.12.a. filius Caree Ier.40.c. In omnibus his locis interpretatur Columbæ donum, vel donans: ac vbique ſcribi debet Ionathan per n. in fine, non per a.

Ioppe pulchritudo, aut decor. Oppidum in ora curuæ Syrię, in monte ſitum, vnà cum porto, qui à Barbaris nunc Sappho appellatur, num.21.f. Ioſ.19.c: 2 par.2.d: 2.Eſdr.3.b. Ioſ. 1.a: 1.Mach.10.g: act.9.g.

Ioppite, Pulchri, ſiue decori, D. 2.Mach.12.a.

Iora, Temporaneus, aut oſtendens, ſiue demõſtrans, vel proijciens, aut Syriacè, lebes. nomen viri. 1.Eſd.2.a.

Iorai, Idem, nomen viri, 1.paral. 8.b.

Ioram, Excelſus, ſiue ſublimis, aut proiectus. filius Thoo regis, 1.reg.8.c. filius item Ioſaphat, 1.par.3.c. qui 3.reg.22. g. dicitur hebraicè Iorbam.

Ioram, Filius Ioſaphat regis Iuda, 3.reg.22.g. filius item Achab regis Iſraël, frater Ochozię, 4.reg.1.d: 3.a: 8.d: 9.d: 12.d: 2.paral.21.a: 22.a: Matt.1.a. Eſt & nomen ſacerdotis, 2.paral.17.c. In omnibus his locis interpretatur Dñi celſitudo, aut dñi ſublimitas, aut domini proiectio. Præterquã in fine 9.cap. quarti Regum, vbi dicitur, Anno vndecimo Ioram.

Iordanis, Fluuis iudicij, aut demõſtratio, vel protectio iudicij ſiue deſcenſio: aut ex Syro & Hebræo, lebes iudicij. fluuius Iudææ, qui à Dan ſic nomen habet, gen.13.c. eximiæ dulcedinis, Solino Paneadis, Egeſippo verò Ioſepho que Phiala fonte decurrens regiones perquam amœnas præterlabitur, mox in lacum quem complures Genezaram vocant, ſe fundit, deinde mare mortuum petit natura dirum, à quo poſtremò abſorbetur.

Ioram, Dominus exaltans, vel domini exaltatio, D.

Iuſa, Ens, vel exiſtens, aut obliuiſcens, vel debens. nomen principis, 1.paral.4.f.

Ioſaba, Domini ſaturitas, aut domini ſatietas, vel domini iuramentum, ſiue Domini ſeptenarium, filia regis Ioram, ſoror Ochozię, 4.reg.11.a. Vxor Ioiadæ ſacerdotis, 2.par.22.d.

Ioſab-béſed, Habitaculum, vel ſedes miſericordiæ, aut inſufflatio, vel conuerſio miſericordiæ. Filius Zorobabel filij Phadaię, 1.par.3.d.

Ioſabeth, Domini ſatietas, vel domini iuramentum, aut domini ſeptuplum, ſiue dominus conuertens boram, nomen mulieris, 1.par.22.d. quę 4.reg.11.a. dicitur Ioſaba.

Ioſabia, Habitaculum, vel ſedes Domini, ſiue conuerſio, aut inſufflatio Domini, vel captiuitas domini. filius Saraię filij Aſiel, pater Iehu principis, 1.paral.4.f.

Ioſaia, Æquitas Domini, vel planities Domini, aut apponet Dominus. Filius Elnaem, 1.par.11.g.

Ioſaphat, Dominus iudex, vel domini iudicium. filius Aſa regis, 3.reg.15.c: 1.par.3.b. filius Ahilud, 3.reg.8.d. filius item Pharuæ, 3.reg. 4.c. nomen vallis, Ioel.3 a.

Ioſaphat, Iudicatus, vel iudicatio. Vir Mathanites, 1.par.11.g.

Ioſedec, Dominus iuſtus, vel domini iuſtitia, filius Saraiæ, filij Azariæ, 1.par.6.a. Pater Ieſu ſacerdotis, Zach.1.a.

Ioſedec, 1.Eſd.3.a: 5.a: 10.c. Neh.12.c. interpretatur iuſtificatus, vel iuſtificatio.

Ioſeph, Augmentum, vel præfectus. Vndecimus filius Iacob ex Rachel vxore, geneſ.30.d. Pater item Igal, num.13.a, 2.par.

1. paralipomenôn 25.a.

Ioſeph, pſalm.80. Domini augmentum, vel Domini profectus.

Ioſeph, Matt.13.g. & 27. vbi dicitur, Et Ioſeph mater, Mar.6.a. 15.d. ibi, Et Ioſeph mater, & ibi, Maria & Ioſeph, & act.4.g. in omnibus his locis in Græco eſt Ioſes, quod Hebraicè poteſt interpretari parcens, vel eleuatus, aut exiſtens.D.

Ioſephus, Augmentum, vel profectus D.1.Mach.5.b.

Ioſphias, Augmentum, vel profectus domini, aut conſummans, vel finiens Dominus.

Ioſias, Ignis Dñi, aut vrens dominus. Rex Iuda filij Amon, filij Manaſſe, 4.reg.22.a.

Ioſue, Dominus ſaluator, filius Nun princeps trib⁹ Ephraim, Oſee priùs nominatus, num.13.a.b: 1.par.7.f. Poſt Moyſen dux populi Iſraëlitici. Ioſ.1.a.

Ioſue, 1.Eſd.2.3.4.5.8.10. Neh.3.8.9.12. in omnibus his locis interpretatur ſaluator.

Iota, Declinans, vel diuertens. Ciuitas quæ Leuitis è tribu Iudæ, vel Simeonis eſt data, Ioſ.15.g.

Iouis, Latinum eſt. Obliquus à Iuppiter, quaſi iouans pater, act.14.b: 21.g.

Iohabad, Domini dos, vel domini dotatio. nomen ſerui Ioas regis, a quo occiſus eſt Ioas, 4.reg.12.d: 1.par.26.a: 2.paral. 17.d. & 24.d.

Iozadab, vel Iozabed, Dotatus. Princeps militiæ, 1.paral.12.d. 1.Eſd.10.a. Neh.11.c. 2.par.31.c. 35.c. 2.Eſd.8.b.

Iozachar, Memorans, ſiue maſculinus, filius Semaar, ſeruus Ioas regis Iuda, qui Iozachar occidit ipſum regẽ Ioas adiutus à Iozadab cõſeruo, 4.reg.12 d. hic 2.par.24.d. dr Zabad.

I R

IRa ciuitas, aut vigil, ſiue denudatio, aut effuſio, vel aceruus viſionis. nomen ſacerdotis, 2.reg.20.g. filius Acces Thecuites, 1.par.11.f.

Irad, Onager, ſiue aceruus deſcenſionis, vel aceruí deſcenſio, aut aceruus imperij, vel Syriacè, draco. filius Enoch, geneſ.4.c.

Irai, Vigil, aut ciuitas, ſiue denudans, vel euacuans, aut pullus ſ. aſini. filius Beda, filij Beniamin, filij Iacob, 1.par.7.b.

I S

ISaac, Riſus. Filius Abraham ex Sara, gen.17.c: 21.a. Hebr. Iſahac.

Iſaar, Oleum, ſiue claritas, aut meridianus. Filius Caath, filij Leui, Exod.6.c: 1 paral.6.a.c: 23.b. qui num. 3.c. dicitur Ieſaar, iiſdem tamen conſonantibus & punctis.

Iſaari, Idem. nomen viri, 1.paral.24.c.

Iſaaritæ, Idem pl.n. 1.paral.26.c.

Iſahar, Candidus, aut lucidus.

Iſai, Munus, aut ens, ſiue exiſtens, vel debitor. Pater Dauid, 1.reg.16.a. Ruth 4.d. quem Græci Ieſſe vocant.

Iſai, 1.par.2.b. vbi dicitur, Iſai autem genuit, &c. interpretatur vir meus, aut virilis, ſiue inſulæ munus, aut oblatio. Filius Obed, filij Booz, 1.par.2.b. Pater Dauid quem Græci Ieſſe vocant.

Iſaias, ſalus Domini.

Iſari, Figmentũ, ſiue plaſmatio, aut tribulans, vel anguſtians. Nomen viri, 1.par.25.b.

Iſbaab, Seſſio, vel habitatio patris, aut conuerſio, vel inflatio, ſiue captiuitas patris. nomen viri, 1.par.25.b.

Iſboſeth, Vir confuſionis, vel ignominiæ, aut viri mora. Filius Saul regis Iſraël, 2.reg.2.b.

Iſcariotes, Hebraicè interpretatur, Vir occiſionis, vel vir exterminationis, vel mortis. Sic cognominatur Iudas ille Chriſti noſtri proditor, Matt.10.a. Sunt qui & Iſchariotem dictũ exiſtiment per ch. ſcribentes, quòd de tribu Iſſachar eſſet, cui tale cognomen ex ipſo quoque facinore optimè conueniat, nam mercede vendidit Chriſtum noſtrũ, Iſſachar ſiquidem ex 30. gen. mercedem ſignificat.

Iſmahel, Exauditio Dei. Filius Abraham ex Agar ancilla, gen. 16.c. Filius item Nathaniæ, 4.reg.25.f. filius Aſel, filij Elaſa, 1.paral.8.d: 9.g.

Iſmahelitæ, idem, pl.n.gen.37.f. Populi quos Moyſes (vt quidam dicunt) Madianitas vocat, Euſebius Agarenos, ſiue Sarracenos.

Iſmahelitis, idem ſ. n.ſ.g. 1.paral.27.d.

Iſmiel, Nominatio Dei, aut admiratio, vel ſtupor Dei. nomen principis, 1.paral.4.f.

Iſraël, Præualens, ſiue dominans cum Deo. nomen Iacob, inditum ei ab angelo, geneſ.35.b.

Iſraëlitæ, idem, pl.n. Populi ab Iſraël ſic cognominati, 2.regum 3.e.

Iſraëlitis, Idem.

Iſraëlitis, Idem, ſ.g.

Iſreela, Prçualens, aut dominans Deus, ſiue rectitudo Dei, aut canticum Dei. nomen viri, 1.par.25.c.

Iſſachar, Eſt merces, vel præmium. Nonus filius Iacob ex Lia vxore ſua, gen.30.e. nomen ciuitatis, 3.reg.4.b.

Iſthemo, ignis admirationis, vel cõſummationis, ſiue ignis perfectionis, vel ſimplicitatis. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ.15.f.

Iſtob, Vir bonus, 2.reg.10.b.

Iſuhaia, Comprimens, vel humilians dominus, ſeu meditatio Dei. nomen principis, 1.par.4 f.

I T

ITalia, Ab Italo rege dicta eſt, vel ab italis, id eſt, vitulis, eò quod illa regio vitulis abundet. Latinum eſt, act.27.a.

Italia, num.24.d: Ezech.27.a. in Hebræo eſt Cithin, & interpretatur contetentes, vel contritio maris, ſiue diadema, aut aurum, vel tinctura, vel ex Syro & Hebræo coaceruatio maris. Regio & patria Romanorum, ab Italo rege vocabulũ traxit, quæ ab Aphrico & à Borea mari magno cincta, reliqua alpium obijcibus obtruſa eſt. Hæc quinque appellata eſt nominibus. Saturnia, à Saturno primo habitatore, Trogo, Italia, à rege Plinio, Auſonia. Liuio, Oenotria, Dionyſio, Heſperia, Virgilio. Vide Volater. lib.4. Geograph. Alij putant Apuliam, vel Eliſam.

Italia, Iſa.66.f. Hebraicè dicitur Thubal, & interpretatur orbis, aut cõfuſio, vel ignominia, ſiue portatus, vel adductus. Sunt qui Iberes, non Italos eſſe dicant.

Italica cohors, ab Italia dicta, act.10.a.

Ithai, Robuſtus, aut ſignum, vel vomer, aut Syriacè veniens. Filius Rubai, 2.reg.23.d. qui & Ethai, 1.par 11.f.

Ithamar, inſula palmæ, vel dactylorum, aut inſulæ commutatio, vel permutatio, ſeu væ palmæ, aut cõmutationi. Filius Aaron filij Amram, filij Caath, filij Leui, Exo.6.d: 1.par.6.a.

Ituræa, Cuſtodita, vel Syriacè, montana, vel montoſa, D. Trachonitidis regio iuxta deſertum Arabiæ, cuius Tetrarcha fuit Philippus, Luc.3. de quo Hieronymus in locis Hebr. Appellata eſt à Iethur filio Iſmahelis.

Ituræi, Cuſtoditi, vel cuſtodiæ, aut coordinati, vel Syriacè, montani, vel montoſi, Populi, 1.par.5.c.

I V

IVbal, Defluens, ſiue apportans, vel inueteraſcens, aut germinans, ſiue iubileus, vel buccina. Filius Lamech ex Ada vxore, gen.4.c.

Iubileus, Buccina, vel defluens, ſiue apportans, aut germinãs, ſiue inueteraſcens, leui.25.b. num.36.b.

Iucadam, incuruatio populi, ſiue incendium populi. Ciuitas eſt in tribu Iuda, Ioſ.15.g.

Iuchal, Domini omnia, aut domini perfectio, ſiue conſummatio. Filius Selemiæ, Ier.37.a.

Iuchal, Ier.38.a. interpretatur potens, ſiue perfectus, vel conſummatus. Filius Selemiæ.

Iud, Laudans, ſiue confitens. Ciuitas in tribu Dan, Ioſ.19.c.

Iuda, Laudatio, ſiue cõfeſſio. Quartus filius Iacob ex Lia vxore, gen.29.g.

Iudaia, Laudatio, ſiue confeſſio domini. Vxor Ezrar, 1. paralip.4.c.

Iudaiſmus, Laudatio, ſiue confeſſio, gal.1.c.

Iudas, idem. Filius Mathathiæ, filij Iohannis, 1.Mach.2.a. Vnus ex duodecim apoſtolis, Matt.10.a. Eſt & nomen cuiuſdam Galilęi, de quo act.5.g.

Iudæa, Idem. Iudæa aliquando tota terra duodecim tribuum appellat, velut Mar.3. & pſal.76. Notus in Iudęa Deus. Aliquando duæ tantũ tribus Iuda & Beniamin appellitantur, ad diſtinctionem Galilęę & Samariæ, aliarumq; in terra repromiſſionis regionum. Obſeruabis itaque apud hiſtoricos Iudæam pertinere ad Palæſtinam, Galilæam verò atq; Samariam ad Phęnicem. Neq; obſcurum eſt poſt Salomonis mortẽ decem tribus Iſraël defeciſſe à Roboam ad Iero-

hoam Ephratęum,3.reg.12.ex Inde duæ tribus, Iudæ ſcilicet & Beniamin, quę ſemini Dauidis adhæſerant, nunc domus Dauid, nunc regnũ Iuda, Ieruſalẽ, aut Beniamin in ſcripturis potiſſimũ à prophetis nuncupari. Sicut decẽ tribus quę defecerant, regnũ Iſraël, domus Iacob, & Ioſeph, Ephráim, regnũ Samariæ, Iezraël, Bethel, Bethauẽ appellari notũ eſt.

Iudæa quæ & Chananęa, & repromiſſionis terra, quæ ſancta in ſcripturis ſacris nuncupata eſt, Syriæ regio in Aſia maiore, ad orientẽ habet mare mortuum, quod & ſalſum, num. 34. vbi quondam Sodoma & Gomorrha vrbes ſitę erãt. vltra quod Iordanis fluuius, qui mare mortuũ ingrediẽ, deinde Amorrhæi habitant. Poſt quos Moabitæ terram occupant, deinceps Ammonitæ, & magnus Euphrátes. Vltra illos Babylon atque Chaldæorũ eſt regio. Perſia deinceps inchoat. Ad aquilonẽ Galilæa cubat, in cuius tergo Libanus mons terminus Iudææ eminet, Damaſcus deinde, & Euphrates celebre flumen: vltra quẽ Syria et Aſſyria ſitę ſunt, quæ reſpiciũt & extendunt ad orientalem plagã. Vlteriùs Sidon & Tyrus occidentẽ verſus declinant & extẽduntur. Occidentẽ verſus Philiſthijm quæ Palæſthina & Allophylorum terra dicitur, Incipit, vltra quã mare magnũ, quod & Mediterraneum horret. Exod.23. hoc Palęſthinorũ mare appellatur. Ad meridiem Amalecitæ habitant, num.13. poſt quos Seir mons, & Idumæi, vltra illos Madianitæ ſedent: deinde eſt mare rubrum, vltra quod Ægyptus ſita eſt ad occidentem Iudææ extenſa. Habes paucis verbis limites, ſeu terminos terræ promiſſionis à Moyſe & prophetis.

Iudæi, Laudantes, ſiue confitentes.

Iudæus, idem, ſ.n.

Iudi, Idem, Filius Nathaniæ filij Selemiæ, filij Chuſi, Ier.36.d.

Iudith, Laudans, ſiue cõfitens, aut Iudæa. Altera vxor Eſau, gen.26.g. Fuit & nomen viduę cuiuſdã nobilis, Iudith 8.a.

Iulia, Lanuginoſa, G.

Iulius, Lanuginoſus, vel lanugo. G. nomen centurionis cuiuſdam, act.27.a.

Iunia, A Iunone, id eſt, dominatrice, G. nomen viri concaptiui Pauli, rom.16.a.

Iuſtus, Latinum eſt.

I Z

IZrahia, Oriens dominus, aut claritas domini. Filius Ozi filij Thola, filij Iſſachar, 1.par.7.a.

L A

LAabim, Inflammati, ſiue flammę, aut gladij. Filius Miſraim, gen.10.b. Ab hoc Lybia, quæ prius (vt Hieronymus refert in Hebraicis quæſtionibus) Phutenſis regio appellata eſt. nomen habet.

Laad, Laudans, vel ad laudandum, vel ad cõfitendum. filius Iahath, filij Subal, filij Iuda, 1.par.4.a.

Laada, Pro ornatu, vel ad congregandum, ſiue ad teſtificandũ, aut tranſiens, vel prædans, aut Syriacè auferens. Filius Sela filij Iudæ, 1.par.4.d.

Laadan, Pro voluptate, ſeu deuorans iudicium, aut pro ornatu, vel pro teſtimonio, aut Syriacè, ad tempus. Filius Thaã, filij Thale, 1.par.7.e.

Laban, Albus, vel candidus, aut later, frater Rebeccæ filiæ Bathuelis, filij Nachor ex Melcha, geneſ.24.d. Eſt & locus in deſerto vbi Moyſes deuteronomium prælegit filijs Iſraël, deut.1.a.

Labana, Luna, ſiue albedo, aut tus, vel later. Ciuitas ſacerdotum in tribu Iuda, Ioſ.15.f.

Labanath, idẽ. Ciuitas quæ tribus Aſer terminus eſt, Ioſ.19.b.

Lacedęmones, Lacus dæmonum, vel puteus inſanientium, G.

Lachis, ambulans, vel vadens extitit, aut tibimet exiſtens. Ciuitas tribus Iudæ, Ioſ.10.a: 15.e: 4.reg.18.c. Conſtructa à Roboam, 2.par.11.b.

Lael, ipſi Deo, aut ipſi forti, vel potens. Filius Eliaſaph principis, num.3.d.

Lahem, Panis, vel pugna, aut bellum. nomen loci, 1.par.4.d.

Lahela, Humilitas humida, aut tabula humida, vel viridis, ſiue maxilla humida. nomen loci, 1.par.5.d.

Lais, Leo. Ciuitas in monte Ephráim, non procul à Sidóne, Iudic.18.b. quæ & Dan & Leſem dicta eſt, Iudic.18.g. Pater Phaltiel mariti Michol filiæ regis Saul, 2.regum 3.c. Vide Leſem.

Laiſa, Leęna. Ciuitas quæ aliàs Dan dicitur. vbi eſt origo Iordanis, Iſa.10.g.

Lamech, Pauper, vel humiliatus, aut percuſſus. Filius Mathuſael, gen.4.d. nomen etiam filij Mathuſala, gen.5.d. Luc.3.g

Lamma, Vt quid? Matth.27.e.

Lamuel, Illis Deus, vel cum illis Deus, aut cũ quo eſt Deus nomen regis, prouerb.31.a.

Laodicea, Populus iuſtus, G. Ciuitas in Aſia quæ Dioſpolis olim dicebatur, deinde Ros, poſtremò Laodicea, col.4.d.

Laodicenſes, idem, pl.n.G. col.4.d.

Laomin, gentes, ſiue abſq; aquis. Filius Dedan filius Iecſan, geneſ.25.a.

Lapidoth, Fulgura, vel lampades. Maritus Deboræ prophetidis, Iud.4.a.

Laſa, Ad clamandum, vel ad ſaluandum, aut linẽdum. nomen ciuitatis, quæ Hieronymo in Hebr. quæſtionibus Callirhoe dicitur, geneſ.10.c.

Laſthenis, Lapidis robur, G. nomen viri, 1.Mach.11.c.

Latuſſim, Malleatores, ſiue limatores. filius Dedan filij Iecſan, genes.25.a.

Lazarus, Dei adiutorium, ſiue Dei atrium, D. nomen viri, Luc.16.e. Eſt & nomen cuiuſdam alterius à Bethania, amici Chriſti, fratris Mariæ & Marthę, Iohan.11.a. quem Chriſtus ſuſcitauit à mortuis, ibidem, c.

L E

LEbana, Luna, ſiue albedo, aut tus, vel later. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Lebaoth, Leęnæ: ſiue cordis ſignum, aut ad introitum. Ciuitas fortis Iudæ eſt, Ioſ.15.e.

Lebna, Luna, ſiue albedo, aut tus, vel later. Locus in deſerto, vbi 17. Iſraëlitarũ manſio fuit, egreſſorũ de Remmon Phares, nu.33.c. Eſt & ciuitas ſacerdotũ in tribu Iuda, Ioſ.10.e.

Lebona, idem. nomen oppidi, Iud.21.c.

Lecha, Ambulans, vel vadens. nomen loci, 1.par.4.d.

Lechi, Maxilla, locus cui Samſon ſic nomen indidit, Iud.15.b.

Leci, Lex, ſiue doctrina, aut aſſumptio mea. filius Semidę filij Galaad, filij Machir, filij Manaſſe, 1.par.7.d. Hebr. Lecihi.

Lecum, Reſurgens, vel confirmans, ſiue ad reſurgendum, vel ad confirmandum. Ciuitas quæ tribus Nepthali terminus eſt, Ioſ.19.c.

Ledan, ſiue Leedan, Pro voluptate, vel deuorans iudicium, ſiue pro ornatu, vel teſtimonio, aut tranſitus, vel deprædatio eorum, aut Syriacè ad tempus. Vir de cognatione Gerſon filij Leui, 1.par.23.a. 26 c.

Lehemam, Panis eorum, aut pugna, vel bellum eorum. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ.15.e.

Lehemites, Panis meus, aut pugna mea, 1.paral.20.a.

Leſem, nomen, vel ponens, aut ipſi nominato, vel poſito, aut lygurius lapis pretioſus, de quo Exod.28.c. nomen vrbis in tribu Dan. Ioſ.19.d. quæ & Lais dicitur & Dan, quę tandẽ à Philippo Tetrarcha, ſenioris Herodis filio, in honorem Tyberij Cæſarea Philippi appellata eſt. Vulgo à Barbaris, nunc Belina vocitatur.

Leſem-dan, nomen iudicij, vel ponens iudicium, aut ad ponen iudicij, ſiue ad ponendũ iudiciũ, aut lygurius iudicij, q eſt lapis pretioſus. Eadẽ vrbs quę Leſem & Lais, Ioſ.19.d.

Leui, Copulatus. Tertius filius Iacob ex Lia, gen.29.g. Sic vocabatur & Matthæus apoſtolus, Matth.2.b. Luc.5.f. Pater Matthat, Luc.3.c.

Leuiathan, Copulatio, vel ſocietas ſua, aut ſibimet traditus. Magnus piſcis marinus, Iob 40.c.

Leuita, Copulatus.

Leuitæ, Idem, pl.n.

Leuites, Idem, ſ.n. act.4.g.

L I

LIa, Laborioſa, vel fatigata. Maior filia Laban, gen.29.d.

Libanus, Albus, vel candidus, aut tus, vel cordis filiatio. Mons altiſſimus, teſte Ptolemæo lib.5. in Syria, à ture qđ ibi colligitur, dictus, deut.1.a: Iudic.3.a: Iſa.2.c. In fine terrę promiſſionis verſus Aquilonem, à quo denominata eſt terra quæ eſt circa montem illum, Ioſ.13. in hoc monte cedri creſcunt longiſſimæ, 3.reg.5.

Libertini, Latinum eſt, filij manumiſſorum, act.6.c.

Libya, vel Libye, Heb. dicitur Phut, & interpretatur Aphrica, aut Syriacè craſſa, vel pinguis. Regio Ægypto contermina, authore Plinio in prologo 5. Huius pars eſt Libya Mareotis, de qua idem in 5.cap.6. Hieronymus duas Libyas ponit, vnã Cyrenaicam, de qua act. 2. Et partes Libyæ, quæ eſt circa Cyrenem. Hæc porta Ægypti in parte Aphricæ prima eſt & mari Libyco cognomentum dedit. Poſt quam Libya Æthiopum vſque ad meridianum pertingens oceanum. De hac Volat. lib. 12. Geog. Iere.49. Ezec.27.30.& 38. Nah.3.

Libya, Dan.11.g. in Hebręo eſt Lubim, id eſt, cor maris, vel corda, in pl. n. act.2.b.

Libyes, 2.par.12.a.16.c. Nah.3.c. in Hebręo eſt Lubim, id eſt cor maris, vel corda, p.n.

Linus, rete, vel retiaculum, G. nomen viri. 2.Tim.4.d.

Lithoſtrotos, Lapidibus ſtratus, G. nomen loci in quo ſedis Pilatus, Chriſtum noſtrum morti adiudicaturus, Ioh.19.c.

L O

LObna, Luna, ſiue albedo, aut tus, vel later. Ciuitas ſacerdorum in tribu Iuda, Ioſ.21.b. 4.reg.8.f. 1.par.6.e.

Lohni, Idem. Filius Herſon filij Leui, exo.6.c.1.par.6.b.

Lobnitica, Idem, nomen familiæ, num.3.c.

Lod, Natiuitas, vel generatio. nomen ciuitatis, quam ædificauit Samad filius Elphaal, 1.par.8.b.

Lodabar, Ipſimet verbum, aut ipſimet peſtis, vel mors, ſeu generatio electa, vel ex Hebræo & Syro, natiuitas filij. nomẽ loci, 2.reg.9.b.

Lod-halid, Naſcens gaudẽs, vel naſcens acutus, aut ex Hebręo & Syro, generatio, vel natiuitas noua. nomen ciuitatis, 2.Eſd.7.d.

Loide, Melior, G. auia Timothei, 2.Tim.1.b.

Lot, inuolutus, ſiue colligatus, aut coopertus, vel reſina pretioſa, quæ dicitur ſtacte. Filius Aran, gen.11.d.

Lotan, Idem. Filius Seir Horræi, gen.36.e.

L V

LVcas, Hebraicè poteſt interpretari, ipſi reſurrectio: vel latinè, à luce, D. col.4.d.

Lucius, A luce, Latinũ eſt. nomẽ prophetæ, act.13.a. rom.16.c.

Lud, Natiuitas, vel generatio. Filius Sem, gen.10.d. Is tunc Ludas nominauit, quos nunc Lydos vocant.

Ludim, Idem, p.n. filius Meſraim, gen.10.b.

Luith, Tabulatum, vel tabulæ, aut viriditas. Mons eſt Lyrano & Hebræorum commentatori in commentarijs ſuper Iſaiam cap.15.c. Euſebio verò Pamphylo, vicus inter Areopolim & Zoarum. Heb. Ludith.

Luza, Amygdalus, ſeu diſceſſio, vel declinatio. Ciuitas Chananææ in tribu Beniamin, Ioſ.18.b. Quæ aliàs, gen.28.d.35.b. nuncupatur Beth-el à Iacob. Eſt ſecunda Luza, quæ cecidit in ſortem filiorũ Ioſeph iuxta Sichem, in tertio lapide ipſius Sichem, ſiue Neapoleos, Ioſue 16.a. Eſt & tertia Luza in terra Cethim, à veteris Luzæ proditore cõdita, Iudic.1.e

L Y

LYcaonia, Lupina G. Prouincia Aſiæ eſt mediterranea, Tauro à Cilicia Trachæa diuiſa à ſeptentrione, Cappadociæ contermina. Volater. lib.10. in qua Barnabas & Paulus prędicarunt, act.14.a.

Lycia, Idem, G. prouincia Aſiæ. 1.Mach.15.d. act.27.a.

Lyda, ſiue Lydda, Stagnum ſ. aquarum, G. Ciuitas Palæſthinæ in litore magni maris ſita, quæ Dioſpolis appellatur, 1. Mach.11.d. act.9.f.

Lydi ſiue Lydij, Natiuitas, vel generatio. Populi. Vide Lud. Ier.46.b.

Lydia, idem, Aſiæ minoris prouincia inter Cariam & Phrygiã, authore Strabone lib.13. cuius ſitum his verbis ſcribit Plinius in 5.cap.20. Lydia perfuſa flexuoſi amnis Meandri recurſibus ſuper Ioniam procedit, Phrygiæ ab exortu ſolis vicina, ad ſeptentrionem Myſiæ, meridiana parte Cariam amplectens, Mœonia antè appellata. &c. Huius mentio fit act. 16.c. Ier.46. Ezech.27.& 30. Iſa.66.f. Eſt & nomen mulieris purpurariæ, de qua act.16.c.

Lyſanias, Diſſoluens triſtitiam, G. Procurator cõſtitutus à Romanis ſuper Abilinam regionem, Luc.3.a.

Lyſias, Diſſoluens. Princeps quidam exercitus, ſiue tribunus 1.Mach.3.e. act.24.f.

Lyſimachus, Diſſoluens pugnã, G. Frater Menelai, 2.Mac.4.e.

Lyſtra, Diſſoluens, G. nomen ciuitatis in Lychaonia, act.14.a.

Lyſtra, act.27.a. in Græco ſcribitur Myra, & interpretatus virgultum, ſiue vnguẽtum odoriferum, G. Ciuitas Lyciæ, vide Plinium lib.5.cap.27. act.17.a.

M A

MAacha, Compreſſa, vel attrita, aut fixa. filius Nachor ex Roma cõcubina, gen.22.d. filia Tholmai regis Geſſur 2.reg.3.a.1.par.3.a. filia Abeſſalõ mater Abiam regis, 3.reg.15.a. quæ 2.par.15.a. dicitur Mihala. Concubina itẽ Caleb, 1.par.3.f. Vxor Machir patris Manaſſe, 1.par.7.d. Vxor Iahiæ, 1.par.9.f.

Maachati, Compreſſus, vel attritus, aut fixus, ſeu ventris cõtritio. Pater Iezoniæ. 4.reg.25.f. Ciuitas Amorrhæorum ſuper Iordanem iuxta montem Hermon, Ioſ.12.b.& 13. 1.paralip.4.c.

Maadi, Solennis, vel feſtiuus, aut ornatus, ſeu labilis, vel teſtificans, aut tranſiens, aut Syriacè, auferens. Nomen viri, 1.Eſdr.10.d.

Maái, Venter, aut coaceruatio. Nomen viri, 2.Eſd.12.c.

Maala, Chorus, vel cithara, ſiue infirmitas, aut Syriacè, venia. Filius Salphaad filij Hepher filij Galaad, num.26.d. Ioſ.17.a. Heb. Mahala.

Maara, Spelunca, ſiue euacuatio, aut effuſio, vel diſcooperiẽs, aut euigilans, Ioſ.17.a.

Maaſai, Opus meum. Filius Adiel, 1.par.9.b.

Maaſia, ſiue Maaſias, Opus domini. Filius Achaz, 1.par.15.b. 2.par.28.a. nomen cuiuſdam doctoris, 1.par.26.b. Pater Sophoniæ, Ier.21.a. Princeps ciuitatis Ieruſalem, 2.par.34.b.

Maaſias, Iere.32.c.51.g. interpretatur protectio, ſiue confidentia domini. Pater Neriæ patris Baruch, & Saraiæ Heb. Mahaſias.

Maazian, Fortitudo domini, vel refugium domini. nomen viri, 1.par.24.c. 2.Eſd.10.a.

Mabſam, Aromatizans, vel confundens eos. filius Iſmahelis gen.25.b. 1.par.4.d.

Mabſar, Munitus, vel mutatus, ſiue prohibens, vel auferens, aut vindemians. Ciuitas Idumæorum, gen.36.d.

Maccos, finis, vel finiens, ſiue tędium, aut euigilans, vel æſtas, ſiue æſtuans, aut ſpinans. nomen loci, 3.reg.4.a.

Maceda, Incendium, aut adoratio, vel incuruatio. Ciuitas tribus Iudæ, Ioſ.10.c.15.e.

Macedo, Hebraicè, idem. Græcè verò, excelſus, vel eminens G. 1.Mach.1.a. act.16.b.

Macedones, Idem, p.n. G. act.19.f.

Macedonia, Excelſa, vel eminens, G. Prouincia, act.16.b.

Maceloth, Eccleſię, vel cœtus, aut congregationes. nomen loci ad quem profecti ſunt filij Iſraël de Arada, num.33.d.

Maceloth, 1.par.8.c.9.f.27.a. Virgæ, aut baculi, ſiue voces, aut leuitates, vel deſpectiones. Filius Abigabaon. Filius Iahiel, 1.par.9.f.

Macenias, Poſſeſſio domini, ſiue emptio domini, aut pecus, vel armentum domini, ſiue nidificatio domini. Sacerdos, 1. par.15.b.

Macha, Compreſſa, vel attrita, aut fixa. nomen regis, 2.reg. 10.b.

Machabæus, Percutiẽs, Græcè verò pugnator, D. Filius Mathathiæ, 1.Mach.2.a.

Machati, Compreſſus, vel attritus, aut fixus, aut ventris contritio. nomen loci, deut.3.b. Ioſ.12.b. Pater Aasbai, 4.reg.25. d. Heb. Maachati.

Machbanai, Miſer, ſiue pauper filius meus, aut paupertas, vel humiliatio filij, aut intelligentiæ, vel ædificationis. nomen principis, 1.par.12.b.

Machbena, Paupertas, vel percuſſio intelligentis, vel ædificantis. nomen loci, 1.par.2.f.

Machi, Percuſſor, aut pauper, vel humilis. Pater Guel principis tribus Gad, num.13.a.

Machir, Vendens, ſiue cognoſcens. Filius Manaſſe, gen.50.d. Pater Galaad, 1.par.7.c. filius item Ammihel, 2.reg.9.b.

Machiritæ, Vendentes, ſiue cognoſcentes, num.26.b.

Machimas, Percuſſor, vel pauper ablatus, aut percuſſor, vel

pauper palpans, ſiue tangens, vel auferens, nomen vici magni, ſiue oppidi in tribu Ephraim, 2.reg.13.a.Iſa.10.g.

Machmas, 1.Eſdr.2.b.neh.7.d.Occultatio, vel percuſſuris, aut pauperis tributum. Oppidum quondam tribus Ephraim, ad auſtralem plagam.

Machmethath, Percuſſoris, vel pauperis donum, aut percuſſoris, vel humilis mors. Terminus tribus Manaſſe, Ioſ.17.a.

Madai, Menſura, ſiue iudicans, aut indumentū. Filius Iapheth geneſ.10.a. Hic primùm Medorum genti nomen indidit.

Madan, Litigium, ſiue iudicans, aut menſura, vel indumētum. Filius Abrahæ ex Cetura, gen.25.a.

Madia, Solennitas, vel feſtiuitas domini, ſiue adornatio, vel teſtimonium, aut fœdus domini, vel tranſiens dominus. nomen viri, 2 Eſd.12.a.

Madian, Iudicium, vel iudicans, ſiue litigans, aut obiurgās. Filius Abrahę ex Cetura, gen.25.a. A quo ciuitas trans Arabiā ad meridiem Iudææ ſita, in deſerto Sarracenorum contra Orientem maris rubri. Inde Madianitæ. Alia vrbs eſt iuxta Arnonem & Ariopolin, cuius nunc ruinę tantùm demonſtrantur, vbi Hobab ſiue Iethro ſocer Moyſis ſacerdos Madian habitauit, Exod.2.c.act.7.c.

Madianita, Idem.

Madianitæ, Idem pl.n.gen.37.f.

Madianitis, idem, f.n, f.g.num.25.b.

Madmena, menſura numeri, vel muneris, aut indumenti munus, vel indumenti præparatio, aut numerus, vel ſterquilinium. Ciuitas tribus Iudæ, 1.paral.2.f.quæ & Berſabe dicitur.

Madon, Iurgium, aut indumentum, vel menſura eius. Ciuitas regis Iobab, Ioſ.11.a.

Magala, Semita, vel circulus, aut rotunditas, ſiue currus, vel plauſtrum, aut vitula. nomen loci, 1.reg.17.c.

Magdalena, Magnifica, vel magnificata, aut exaltata, vel turris D mulieris nomen, Mat.28.a.Luc.8.a.

Magdalgad, Turris fœlix, vel accincta, ſiue magnitudo fœlicitatis, vel magnitudo accincta. Ciuitas tribus Iudę, Ioſue.15.e.

Magdalel, Turris, ſiue magnitudo Dei. Ciuitas in tribu Nephtali.Ioſ.19.e.

Magdalū, Turris, vel magnitudo. Vrbs Ægypti, Ier.44.a.exod.14.a.num.33.a.

Magdiel, Annuntians, vel euangelizans Deum, ſiue pomum Dei, id eſt, fructus electus Dei. Ciuitas eſt Idumæorum principum, gen.36.d.1.par.1.d.

Magedan, Euangelizatio gratiæ, aut poma, vel fructus gratiæ D.

Magedan, Mat.15.d.in Græco, Magdala, & Hebraicè interpretatur turris, vel magnitudo D. Ciuitas eſt ī litore ſtagni Genezareth, ſiue maris Galilææ, cuius fit mentio, Mat.15. Hieronymus hanc regionem nunc Macedan, contra letaſaam ſcribit in locis Heb.

Mageddo, Annuntiatio, vel euāgelizatio, aut pomum, ſiue fructus electus. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ.17.c.quam reparauit Salomon, 3.reg.9.c.1.par.7.f.Locus ī quo occiſus eſt Ioſias, 4.reg.23.f.

Mageddon, Idem, Zach.12.d.

Mageth, Torcular, aut liquefactio, D. Nomē ciuitatis, 1.Mach.5.c.

Magi, Sapientes, vel philoſophi, aut qui præſunt ſacris, id eſt, ſacerdotes. Perſicum eſt, Mat.2.a.

Magog, Tegens, vel tegulans, aut tabefactus, vel liquefactus, filius Iaphet.gen.10.a. A quo Scythæ genus ducūt, qui primùm Magogi dicti ſunt, apoc.20.c.

Magron, Timor, ſiue horreū, aut de gutture. ciuitas, Iſa.10.g.

Mahalath, Chorus, ſiue infirmitas, aut Syriacè venia, pſal.82.& 87.in titulo. Vxor Roboam, 2.par.11.d.

Mahalon, Idem. Filius Elimelech Beth-lehemitæ, Ruth 1.a.

Mahanaim, Caſtra turmę. nomen loci, in quo obuiam facti ſunt angeli patri noſtro Iacob, ab ipſo propterea impoſitū quòd duas turmas vidiſſet eo loco, ſuā & angelorū, ge.32.a

Maharai, Accelerans, ſiue dotatio, aut montanus, vel de mōte meo. nomen viri, 2.reg.23.d.1.par.11.f.

Mahath, abſtergens, aut delens, ſiue confringens, aut formidans, aut Syriacè percuſſio. Filius Amaſai filij Elcana, 1.par.6.c.2.par.29.c.31.c.

Mahazioth, Videns ſignum, aut videns literam. nomen viri, 1.par.25.b.

Maheleth, Chorus, vel cithara, aut infirmitas, vel Syriacè, venia. Tertia vxor Eſau, filia Iſmahelis, gen.28.b.

Mahida, Ænigma, aut acumen, vel radens, ſiue abſtergens manum, aut Syriacè, percuſſa manus. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Mahir, Pretium. Filius Caleb patris Sur, 1.par.4.b.

Mahol, chorus, vel cithara, aut infirmitas, ſiue arenoſus, aut Syriacè venia. nomen viri, 3.reg.4.d.

Mahumites, Nuntians, vel delens, aut radens, vel medullæ. 1.par.11.g.

Maimin, dexter, aut aquas præparans. nomen viri, 1.paralip.24.b.

Malachias, Angelus, ſiue nuntius meus, Heb. Malachi. nomen prophetæ, Malach 1.a.

Malachim, Regum. ſ.liber.

Malalai, Circuncisio, vel locutio mea. nomen viri, 2.Eſd.12.c.

Malaleel, Laudans Deum, vel illuminatio Dei. filius Cainan, gen.5.b Luc.3.g. Heb. Maalaleel.

Malaſer, Circuncisio anguſtię, vel vinculi, ſiue diſpenſator. nomen viri, Dan.1.c.

Malchus, Rex, vel regnum, aut cōſiliarius D. nomen illius cui Petrus auriculam abſcidit, Iohan.18.b.

Mallotæ, Adimplentes, vel adimpleti, D. nomen populi, 2.Mach.4.e.

Maloch, Regnans, aut conſulens. Filius Aſabiæ filij Amaſiæ, 1.par.6.d.

Mambre, Rebellis, aut amarus, vel commutans, vel permutans. Ciuitas, gen.13.d.quæ & Hebron & Arbee dicitur, geneſis 23.a.d:35.d. Frater Eſchol & Aner, geneſis 14.b. Hebr. Mamre.

Mambres, Idem, ſed in Græco ſcribitur Iambres, & Hebraicè poteſt interpretari mare cum egeſtate, vel paupertate, D. Vnus ex illis qui Moyſi reſtiterunt, 2.Tim.3.d.

Mammona, Pecunia, vel diuitiæ, aut cupiditas. Syrum eſt, D. Matt.6.d.

Mamuchan, Paratus, vel certus, aut depauperatus, vel percuſſus. Dux Perſarum, Eſth.1.c.

Manzer, De ſcorto natus. Deut.23.a.

Man, Donum, aut munus, aut quid? Exod.16.g.

Manna, idem, Iohan.6.e.

Manáhath, Requies, aut munus, ſiue præparata formido, vel cōfractio, aut numerus ſtuporis, vel ex Hebræo & Syro præparata deſcenſio, vel numerus deſcendēs. Filius Sobal filij Seir, gen.36.c.1.par.1.c. Eſt & regionis nomen. 1.par.8.a.

Manahem, Conſolator, aut ductor eorum, ſiue præparatio caloris, aut munus incenſum, vel numerans calefactionem, Filius Gaddi, 4.reg.16.c.

Manaim, Caſtra. Terminus tribus Gad in regione Galaaditide, Leuitis etiam confuſio conceſſa, Ioſ.13.c.21.c.1.par.6.g. Heb. Mahanaim.

Manaſſe, ſiue Manaſſes, Oblitus, aut obliuio. Filius primogenitus Ioſeph, gen.41.f. Pater Eſdrihel, 1.par.7.c. Fili⁹ Ezechiæ regis Iuda filij Achaz, 4.reg.21.a.1.par.3.c.

Mane, numeratus, vel numerans, Dan.5.g.

Man-hu? Quid hoc? exod.16.c.

Manlius, Solutus, vel non ligatus, G.

Manue, Requies, aut munus. Pater Samſon, iud.13.a.

Maoch, Compreſſus, vel attritus, aut fixus, Pater Achis regis Geth, 1.reg.27.a.

Maon, Habitaculum, ſiue delictum, vel de peccato. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ.15.g. Filius Sammai filij Recem, 1.par.2.f. eſt & nomen ſolitudinis, 1.reg.24.a.

Mannathi, Idem. Filius Othoniel filij Cenez, 1.reg.23.d.1.par.4.

Manzin, Fortificati, vel fortitudines, aut refugia. nomē idoli, Dan.11.f.

Mara, Amara, vel amaritudo. Quinta Iſraëlitarum māſio fuit, ibi enim Moyſes iactu ligni, amaras aquas in dulcem vertit ſaporem, exod.15.d. num.33.a.

Marai, Accelerans, ſiue dotatio, aut montanus, vel de monte meo. nomen viri, 1.para.27.b.

Maraia, amaritudo, vel myrrha domini, aut docēs, vel præceptor dominus. nomen viri, 2.Eſd.12.a.

Maraioth, Amaritudines, vel rebelliones, aut commutationes. nomen viri. 2. Eſd. 12. a.

Maran-atha, Dominus noſter venit. Syrum eſt. 1. Corinth. 16. d.

Marcus, Limatus, vel fricatus, aut expolitus, id eſt, à rubigine abſterſus. D. act. 12. b. col. 4. b. conſobrinus Barnabæ.

Mardochai, Amara contritio, vel myrrha contrita, ſiue docens contritionem, aut ex Hebræo & Syro, myrrha puriſſima. nomen viri, 1. Eſd. 2. a.

Mardochæus, Idem. Filius Iair filij Semei, patruus Eſther, Eſth. 2. a: Eſd. 7. b.

Mare rubrum ad Auſtrum Iudeę à Græcis Erythræum dicitur authore Pomponio Mela lib. 3. Strabone lib. 16. Alius etiã ſinus Perſicus & Arabicus teſte Plinio lib. 7. cap. 24. Hebręis dicitur Iamſuph, id eſt iunceum, vel cannoſum, quia In litore abundant iunci, vel cannæ, vel carice. Alij volunt ex fundo maris illas prodire & naſci carices. Obſeruãdum etiam mare Suph, aliquoties ſumi pro mari ſalſo, vel mortuo, quod ſit carectoſum. Illic iuxta rubrum pelagus ſeptima fuit manſio Iſraëlitarum, num. 33.

Mares, Irroratio, vel diſtillatio, aut Syriacè apoſtema, vel confractio. nomen principis cuiuſdam, Eſth. 1. g.

Mareſa, à capite, vel à principio, aut caput, vel principium, ſiue hæreditas, aut amaritudo mulieris, aut amara mulier. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ. 15. f: 1. paralip. 4. g. eadem quæ & Mareſa.

Mareſa, 1. par. 2. f: 4. d: 2. par. 11. b: 14. c: 20. g: Mich. 1. a. interpretatur à capite, vel à principio, aut hæreditas, vel amaritudo agri. Ciuitas in tribu Iuda, patria Michææ prophetæ: nam inde Moraſthi appellatur. Quam ædificauit Roboam, 2. paralip. 11. b.

Mareth, Spelunca, vel euacuatio, aut effuſio, ſiue diſcooperiens, aut euigilans. Ciuitas in tribu Iuda ioſ. 15. g.

Maria, exaltata, vel amaritudinis mare, aut myrrha maris, ſiue doctrix, vel magiſtra maris, aut ex Syro & Hebræo, domina maris. filia Amram filij Caath ſoror Aaron & Moyſis, num. 27. g: Filius Ezra, 1. par. 4. c. nomen item virginis quæ Chriſtum tulit in vtero, Matth. 1. c. Soror item Marthæ ſororis Lazari, Luc. 10. g: Ioh. 11. b. Heb. Mariam. De quadam Maria loquitur & Paulus, Rom. 16. a.

Marimuth, Amaritudo, vel myrrha mortis, aut altitudinis, ſiue fraudulentiæ. nomen viri, 1. Eſd. 10. d.

Marma, Dolus, vel fraudulentia, ſiue altitudo, vel extollens ſe. Filius Saharaim ex Hodes vxore ſua, 1. par. 8. a.

Marſana, Amaritudo, aut myrrha rubi, vel inimici, aut oſtendens rubum, vel inimicum. nomen principis, Eſth. 1. c.

Martha, Prouocans, ſiue amaricans: vel Syriacè, domina, vel doctrix. D. Soror Mariæ ſororis Lazari illius quem ſuſcitauit Chriſtus, Luc. 10. g. Iohan. 11. b.

Maſſa, Onus, ſiue aſſumptio: vel aliquando tranſlatiuè, prophetia. Filius Iſmahelis, gen. 25. b.

Maſal, Parabola, aut imperans, vel dominans. Ciuitas in tribu Aſer. 1. Par. 6. g. quæ Ioſ. 19. b. dicitur Meſſal.

Maſaloth, idem. p. n. D. nomen vrbis, 1. Mach. 9. a.

Maſepha, Speculatio, ſiue ſpecula, aut cooperimentum, vel expectatio. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſue. 15. e. quæ aliàs Maſpha dicitur.

Maſerephoth, in Hebręo eſt Maſerephot maim, id eſt adustiones, incendia, combuſtiones aquarum. Locus eſt vbi excoquunt aquam ad ignem, refrigerandoque ſalem faciunt. Commentator Hebræorum ſuper Ioſue ſic inquit, Salinæ ſunt, vbi aqua maris trahitur ad foſſas ad hũc vſum factas, & ſole ſiccatur, Ioſu. 11. b. 13. a.

Maſerei, Stratum, ſiue auferens, vel tangens ſocium, vel amicum, aut paſtorem, vel malitiam. Filius Sobal filij Hur, primogenitus Calex ex Ephráta concubina, 1. paral. 2. g.

Maſma, Exauditio, ſiue audiens, vel obediens. Filius Iſmahelis, gene. 25. b. 1. paral. 4. d.

Maſmana, pinguedo, aut oleum eius, ſiue tangens, vel auferẽs præparationem, vel munus, aut numerum. nomen viri principis. 1. paral. 12. b.

Maſobia, Statio domini, ſiue ſtans dominus, aut damula. nomen loci, 1. paral. 11. g.

Maſpha, Speculatio, ſiue ſpecula, aut cooperimentum, vel expectatio. Ciuitas in tribu Iuda, 1. Reg. 22. a. 4. Reg. 25. f. quã ædificauit Aſa rex Iuda, 3. Reg. 15. e. quę Ioſuę 15. c. Maſepha dicitur, ijſdem conſonantibus & punctis.

Maſphat, Speculatio, ſiue ſpecula, aut cooperimentum, vel expectatio. Ciuitas quæ & Maſpha dicitur in tribu Iuda, 1. Reg. 7. b. Iere. 40. b. Heb. Miſphathath.

Maſphæ, idem, Ioſ. 11. b. 13. c.

Maſreca, Sibilus, vel ſibilãs, aut attractio vanitatis, vel tãgens vanitatem, vel vacuitatem, aut vitis. Ciuitas Idumææ, regia Semlæ quinti regis in Edom, gene. 36. d.

Mathaniau, Donum domini, vel lumborum dominus: aut ex Syro & Hebręo, expectatio domini. nomen viri, 1. par. 25. b.

Mathan, Donum, vel lumbus, ſiue morũ eorum: aut Syriacè, expectatiu, vel ſpes. Pater Raphariç, Iere. 38. a. 2. paral. 23. d.

Mathana, idem. Ciuitas in Arnon ſita, Num. 21. b.

Mathanai, idem. nomen viri, 1. Eſdr. 10. d.

Mathania, ſiue Mathanias, Donum domini, vel lumborum dominus: aut ex Syro & Hebræo, ſpes domini. Filius Ioſiæ patruus Ioachin, frater Ioacim, ſiue Eliacim à Nabuchodonoſor, Sedecias nominatus, 4. Reg. 24. d. Filius item Micha 1. paral. 9. c: 2. paral. 29. c.

Mathanites, Donum, aut lumbus: aut Syriacè, ſpes, vel expectans, 1. paral. 11. g.

Mathat, Donum, vel donans. D. Pater Heli patris Ioſeph viri Mariæ, Luc. 3. e.

Mathath, Donum eius. nomen viri, 1. Eſd. 10. d.

Mathathia, ſiue Mathathias, Donum domini. Pater Iudæ Machabæi, 1. Mach. 2. a: Primogenitus Sellum Coritæ, 1. paral. 9. e: Sacerdos, 1. paral. 15. b.

Mathias, Donum domini. D. 2. Mach. 14. c. nomen item apoſtoli qui in locum Iudæ proditoris electus eſt. Act. 1. d.

Mathuſael, mortem ſuam poſtulans, aut mors ſua infernus, vel ſepulchrum. Filius Mauiael, gen. 4. c.

Mathuſala, mortem ſuam miſit, aut mortis ſuæ arma: vel ex Hebræo & Syro, mortem ſuã ſpolians, vel mortis ſpolium. Filius Henoch filij Iared, gen. 5. c: Luc. 3. g.

Matred, virga deſcendens, aut virga imperantis, ſiue lectuli deſcenſio, vel imperium: aut Syriacè, labor. Pater Meetabel vxoris Adar regis in Edom ſeptimi, gene. 36. d.

Matthæus, Donatus. D. nomen apoſtoli, Matth. 9. a: qui & Leui dictus eſt, Marc. 2. b.

Mauiael, Annuntians Deum, aut radens, vel delens Deus, vel ex Syro & Hebræo percuſſus à Deo. Filius Irad, gene. 4. c.

Mauman, Turbatus, aut tumultuans, & multitudo. nomen eunuchi cuiuſdam, Eſt. 1. b.

M E

MEcherathites, Venditio, aut cognitio, 1. paral. 11. g.

Mechmas, Percuſſor, vel pauper ablatus, aut percuſſor, vel pauper palpãs, vel tãgens, ſiue auferens. nomen oppidi In tribu Ephráim, 2. Eſd. 11. d. qui 1. Reg. 13. d. dicitur Machmas, ijſdem conſonantibus & punctis.

Mechnedebai, Percuſſor, vel pauper vouens, ſiue ſpõtaneus: aut percuſſio, vel paupertas vouẽtis, vel principis, aut ſpõtanei. nomen viri, 1. Eſd. 10. d.

Medaba, Aquæ doloris: vel ex Hebræo, & Syro, aquæ manantes. Vrbs Arabiæ in tribu Ruben, Num. 21. f. Ioſu. 13. b: 1. paralip. 19. b. Iſa. 15. a.

Medad, Menſurans, ſiue aquæ dilectionis, vel vberum, aut patrui. nomen viri, ſuper quẽ requieuit ſpiritus Domini in caſtris, Num. 11. f.

Meddin, iudicium, ſiue litigans, aut obiurgans. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſu. 15. g.

Medemena, Menſura muneris, vel numeri, aut indumẽti munus, vel indumenti præparatio, aut ſterquilinium. Ciuitas tribus Iudæ, quæ aliàs Berſabee dicitur, Ioſu. 15. c. Iſa. 10. g.

Medena, Menſura, vel abundans, ſiue indumentum. Prouincia, de qua 1. Eſd. 6. a: Heb. Madai.

Medi, idem, pl. n. Populi, iſa. 13. d: Act. 2. b.

Media, idem, ſ. n. Prouincia Aſiæ, ab ortu habet Caſpios, et Parthos, à meridie Sitracenen & Suſianen, & Perſida, ab occaſu Adiabenen, à Septentrione Armeniam. Plinius author in 6. cap. 26. Hanc appellatã à Madai Iapheth filio, Ioſephus lib. 1. cap. 14. Iud. antiq. refert: Strabo verò in 11. à Medo Medeæ filio. De hac Ptolemæus lib. 6. cap. 2. Plin. lib. 6. cap. 14.

Hieronymus ipſam inter flumina Indum & Tigrim collocat, Iere. 25, Huic prouinciæ attribuit ſacra ſcriptura Aracuſiam, Parthiam, Aſſyriam, & Perſidam.

Medus, idem.

Meetabel, Quàm bonus Deus, ſiue benefaciens Deus. Vxor Adar regis in Edom ſeptimi, gen.36.d.

Megbis, Eminens, ſiue altitudo. nomen viri, 1.Eſd.2.b.

Megphias, Corpus compreſſum, vel congregatum: aut corporis, vel veſtimenti tinea. nomen viri, 2.Eſd.10.a.

Mehuſim, Tacentes, aut feſtinantes, ſiue ſenſuales. Pater Abitob, 1.paral.8.b.

Melcha, Regina, vel conſiliatria. Vxor Nachor, filij Thare, filia Aran fratris mariti ſui Nachor, gen.11.d. Filia item Salphaad filij Hepher, filij Galaad, Num.26.d.

Melcha, Luc.3.f. idem. Sed in Græco ſcribitur Melea, & Hebraicè interpretatur adimplens, vel adimpletus. D.

Melchi, Rex meus, ſiue conſilium meum. D. Pater Leui patris Matthat, Luc.3.e.

Melcheas: Rex dominus, aut cõſiliator Dominus. Pater Phaſſur, iere.21.a. Filius Amelech, Iere.38.b. Filius Athanai, filij Zara, 1.par.6.c.

Melchiel, Rex meus Deus, aut regnum Dei, ſiue conſiliator meus Deus. Filius Beriæ, filij Aſer, geneſ.46.b. 1.par.7.f.

Melchielitæ, idem, Num.26.e.

Melchiram, Rex excelſus, aut conſiliator, vel conſilium excelſum. Filius Iechoniç, filij Ioacim, 1.par.3.c.

Melchiſedec, Rex iuſtitiç. Sacerdos & rex Solymæ, ſiue Ieruſalem fuit, gene.14.c. heb.7.a.

Melchiſua, Rex ſaluator, aut rex, vel conſilium ſaluatoris, vel ſalutis, ſiue rex magnificus. Filius Saul, 1.reg.14. g: 31. a. 1 paralip.8.d.

Melchom, Rex eorum, vel conſiliator eorum. idòlum quod colebant filij Ammon, 4.reg.23.c: 1.par.20.a. Ier.49.a.

Melech, Rex, aut conſiliarius. Filius Micha, filij Meribbáal, 1.paral.8.d.

Melite, Melliflua. G. inſula inter Epirum & Italiam ſpectans Siciliam ad ſeptentrionem, Act.28.a.

Mello, Plenitudo, vel repletio. Vrbs terræ Chanáan in tribu Ephráim, cuius ciues Abimelech regem ſibi conſtituerunt, Iudic.9.a. Ab hoc loco Dauid cœpit munire terram, 2.reg.5. Salomon hanc reparauit, 3.regum 5.e. & 4.reg.12.a 2. paralip.32.b.

Mellothi, Plenitudo, vel circuncisio. nomen viri, 1.par.25.b.

Melluch, Regnans, vel conſulens. nomen viri, 1.Eſd.10.d.

Meltias, Liberatio domini. nomen viri, 2.Eſd.3.b.

Memius, Maculatus, vel vituperatus. D.

Memphis, Hebraicè dicitur Noph, & interpretatur fauus, aut diſtillatio, vel eleuatio, aut cribrum. Ciuitas Ægypti, Iſa.19.b.

Memphis, Oſee 9.b. Hebraicè dicitur Moph, id eſt, ab ore, vel Syriacè coopertorium.

Memna, Numeratus, vel remuneratus, aut præparatus. D. Pater Melcha, ſiue vt Grecè habetur, Melea, Luc.3.f.

Menelaus, Potentia, aut robur populi. G. nomen viri, 2, Mach.5.a.

Menni, Præparatio, vel munus, aut numerus. nomen regionis, Iere.51.c.

Mennith, idem. Vrbs Ammonitarum, Iud.11.f.

Mephaath, Aquarum apparitio, ſiue aquarum impetus. Ciuitas Leuitarum in tribu Ruben, in terra Moab, Ioſ.13.c. & 21.d. Ier.48.d.

Meraioth, Amaritudines, vel rebellationes, aut cõmutationes, vel permutationes. Filius Achiteb, 1.par.9.b. Filius Zaraiç, filij Ozi, 1.paral.6.a.

Merala, Sopor, vel inebriatio: aut amaritudo aſcenſionis, vel holocauſti, aut myrrhæ holocauſtum, ſiue folium, aut docens holocauſtum, vel aſcenſum. Limes eſt Zabuloniæ tribus, Ioſ.19.a.

Merari, Amarus, ſiue irritatus, aut prouocatus. Filius Leui, filij Iacob, geneſ.46.b. 1.paral.6.a.

Meraritæ, idem, p.n. Num.26.f.

Mercurius, A mercibus dictus eſt: quia mercaturæ Deus putabatur à gentilibus. Latinum eſt. Act.14.b.

Mercurius, Prouerb.26.b. In Hebrço eſt Marguema. Sunt qui dicant ſignificare fundam in qua iaciuntur lapides. Alij aceruum lapidum. Poteſt etiam deriuari à dictione quæ ſignificat purpuram: vt ſit ſenſus: Sicut qui ligat lapidem, vel ſaxum in purpura: ita qui tribuit inſipienti honorem.

Mered, Rebellis, vel deſcendens, aut imperans. Filius Bethiç, filij Pharaonis, 1.paral.4.c.

Meremoth, Amaritudo, ſiue myrrha mortis, aut altitudines, vel deceptiones. nomen viri, 1.Eſdr.8.c.

Merib-báal, Rebellio, vel impugnatio idòli, vel dominantis, ſiue ſubijcientis, aut poſſidentis. Filius Ionathan filij Saul, 1.par.8.d: 9.f.

Mermuth, Fraudulentia, aut amaritudo, vel myrrha mortis, ſiue altitudines. nomen viri, 2.Eſd.10.a: 12.a.

Merob, Pugnans, ſiue obiurgans, aut multiplicans: vel Syriacè, magiſterium. Primogenita regis Saul, 1.reg.14.g.

Merodach, Amara contritio, vel myrrha contrita: aut ex Hebræo & Syro, Myrrha puriſſima. Rex Babyloniorum, Iſa.39. qui 4. reg.20.c. dicitur Berodach.

Merom, ſiue Merome, Celſitudo, aut ſublimitas. Aqua, ſeu flumen in terra Chanáan, Iud.5.b.

Merom, Altitudines. Aqua, ſeu flumẽ in terra Chanáan, iuxta quod gentes conuenerant aduerſus Iſraëlitas, Ioſ.11.a. Hieronymus in locis Hebraicis Merrum vicum ſuiſſe dicit, illi in XII. milliario vrbis Sebaſte iuxta Dothain.

Merome, Altitudines, ſiue amaritudo aquarum. nomen loci, Iudic.5.c.

Meronathites, Cantatio mea, ſiue exultans, aut exclamans, vel Syriacè, dominans, 1.par.27.d: 2.Eſd.3.b.

Meroz, Secretum, vel macies. Vrbs Galilææ, Iud.5.e.

Mes, Auferens, vel tangens. Filius Aram, gen.10.d. qui 1.paral. 1.b. dicitur Moſoch. Ab hoc Meones traxerunt originem.

Meſa, Salus, vel aqua ſalutis: aut aquas aſpiciens. Rex Moab, 4.reg.3.a. Filius item Caleb fratris Ierameel, 1.paral.2.f.

Meſelemia, Pax domini, vel perfectio domini, aut retributio domini, vel parabola domini, aut dominium domini. nomen viri, 1.par.26.a.

Meſezebel, Auferens fluxum Deus: vel ex Syro & Hebræo, liberatio, vel ſalus Dei. Pater Barachiæ, 2.Eſd.10.b.

Meſizabel, idem. nomen viri, 2.Eſd.10.a.

Meſollam, Pacificus ſiue perfectus, aut retribuens, vel parabola eorum, ſiue poteſtas eorum. Filius Saphariç, 1.paral.9.b. Filius item Sadoc. ibidem.

Meſopotamia, Maioris Aſiæ Syriæq; pars, regio eſt inter Babyloniam & Arabiam, ad læuam Tigridis fluuij, vbi habitauerunt ſapientes Babyloniæ, authore Strabone lib.11. & 17. & Ammiano lib. 23. Meſopotamia eſt intra amnes Tigridem & Euphratem, à ſeptentrione Tauro excepta, quã ipſo Lipio vocabulo græco ĩ medio fluminũ eſſe poſitã mõſtrat: meſos enim medius: potamos verò, fluuius interpretatur. Act.7.a. Hebraicè verò, gen.24.b. deut.23.a. Iudic.3. 1.paral.12.b. & in titulo Pſalmi 59. dicitur Aran Naharaim, id eſt, Syria fluuiorum. ſ. duorum. Nam dictio ipſa, dualis eſt Numeri. In alijs verò locis pro Meſopotamia, in Hebrço eſt Padam, quod interpretatur redemptio: vel Syriacè, paralitas, aut coniunctio. Hæc nomina ſortitur & Syria, geneſ.25.c: 28.a.

Meſopotamia, Ioſ.24.a. in Hebræo eſt Eber hanaar, id eſt, trans flumen.

Meſphar, numerus, vel narratio, aut librarius, vel ſcriba, ſiue tributi taurus. nomen viri, 1.Eſd.2.a.

Meſpharath, Numerans, vel narrans, aut tributi fructificatio, vel augmentatio. nomen viri, 2.Eſd.7.b.

Meſphe, Speculatio, vel ſpecula, aut cooperimentum, vel expectatio.

Meſrahim, Anguſtiæ, ſiue tribulationes. Filius Cham, geneſis 10.a. Ab hoc Ægyptus Hebræa lingua Meſraim nuncupatur: quæ & ſæpe in ſacris literis dicitur terra Cham, à Chã filio Noë, Pſal.105. vt teſtatᷣ Hieronymus in q̃ſt. Hebraicis.

Meſſa, Onus, vel aſſumptio: ſiue aliquando tranſlatiuè prophetia. Regio Iudeæ iuxta Hieronymum in locis Hebr. in qua habitauerunt filij Iectan, geneſ.10.d.

Meſſa, 4.Reg.11.a. eradicatio, ſiue conculcatio. Nomen viri.

Meſſal, Poſtulans, vel poſtulatus, aut commodatus, ſiue ſepulchrum, vel infernus, aut fouea, ſiue ablatio, aut tactus Dei.

Ciuitas in tribu Aſer, Ioſu.19.b.quæ & Maſſal.1.paral.6.b. dicitur.

Meſſalemeth, Solutio, aut pacificatio, vel perfectio, aut retributio, vel parabola mortis, aut dominium mortis. Mater Amon, regis Iuda, 4.Reg.21.d.

Meſſias, Vnctus. Græcè autem dicitur Chriſtus, Iohan.1.f. 4.d.

Meſſulam, Pacificus, ſiue pectus, aut retribuens, aut parabola eorum, ſiue poteſtas eorũ. Pater Athalia patris Saphan ſcribæ, 4.Reg.22.a.

Metubeel, Quàm bonus Deus, aut benefaciens Deus. nomen viri, 2.Eſd 6.c.

Methea, Dulcedo, aut ſuauitas. nomen loci in quo caſtrametati ſunt filij Iſraël profecti de Thaath, Num.33.d.

Metri, pluuia, ſiue cuſtodia, vel carcer. nomen viri, 1.Regum 10.c.

Meza, Diſtillatio, vel aſperſio, aut ex iſto, vel Syriacè, incenſio vel conſumptio. Filius Rahuel filij Eſau, geneſ.36.b.

Mezaab, Deauratus, vel aquæ auri, ſiue quod aurum? Pater Matred patris Meetabel vxoris Adar regis in Edom ſeptimi, geneſ.36.d.

M I

Miamim, Dexter, aut aquas præparans. nomẽ viri, 2 Eſd. 10.a.d.

Mibahar, Electus, ſiue electio, aut iuuentus. nomen viri, 1.par. 11.g.

Micha, Pauper, vel humilis, aut percutiens, vel percuſſus, ſiue quis hîc? id eſt, in hoc loco, ſiue aquæ hic. Pater Abdon, 2.par.34.c. qui 4.Reg.22.c. dicit' Michaia. Filius Ioel, 1.par. 5.a. Filius Meribbaal filij Ionathan, 1.paral.8.d. Filius Miphiboſeth, 2.Reg.9.d.

Michael, Quis ſicut Deus? aut humilitas, ſiue paupertas Dei, vel percuſſio Dei, ſiue percutiens Deus. Filius Izrahia filij Ozi, filij Thola, filij Iſſachar, 1.par.7.a. Pater Galaad, 1.par. 5.b. Pater item Sthur principis tribus Aſer, Nume.13.a. Eſt & nomen Angeli. Dan.10.c.

Michaia, Quis ſicut Dominus? aut paupertas, vel humilitas Domini, ſiue percutiens dominus, vel percuſſio domini. Pater Achobor, 4.Reg.22.c. Filius Meribbaal filij Ionathan. 1.par.8.d. Mater itẽ Abiam regis Iuda, 2.par.13.a. quæ 3.Regum 15.a. dicitur Maacha.

Michas, idem. Hebr. Michæas. nomen viri de monte Ephráim iudic.17.a.

Michæa, ſiue Michæas, idem. Filius Gamariæ filij Saphan ſcribæ, Iere.36.c. Filius item Iemla, 3.Reg.22.b.2.Eſdr.12.d.

Michæas, Ierem.26.f. Michææ 1.a. Pauper, vel humilis, aut percutiens, vel percuſſus, ſiue, quis hic? id eſt, in hoc loco: vel aquæ hîc. nomen prophetæ.

Michol, Quis omnia? q.d. tu, aut quæ perfecta, vel cõſummata? q.d. nulla niſi tu: ſiue aqua tota, aut aquarum perfectio vel conſummatio, ſeu prohibitio. nomẽ filiæ minoris regis Saul, 1.Reg.14.g.

Mido, Cura, ſiue conſilium G.

Miletum, Rubra, vel coccinea. G. Ciuitas Aſię, maritima decẽ ſtadijs ab oſtio Meandri amnis ſecreta. Act.20.c.

Milicho, Regnum eius, vel conſilium eius. nomen viri, 2.Eſd. 12.a.

Miphiboſeth, De ore ignominia, ſiue de ore confuſio, aut oris ignominia, vel confuſio, aut verecundia, vel mora. Filius Ionathæ filij Saul, 2.Reg.4.a.9.b. Fuit item alter filius Saul ex Reſpha, 2.Reg.19.d.21.b.

Miſaam, Saluator eorum, ſiue reſpiciens eos, aut auferens, vel tangens populum: vel Syriacè, leuitas eorum. Filius Elphaal filij Mehuſim, 1.par.8.b.

Miſach, Prolongans, ſiue attrahens, aut aquas vallans, vel ſapiens. Vir qui & Miſael dicitur, Dan.1.b.

Miſael, Quis poſtulatus commodatus, ſiue quis poſtulãs, aut commodãs, ſiue abſtulit Deus, vel receſſit. nomen viri quẽ princeps eunuchorũ regis Nabuchodonoſor vocauit Miſach. Dan.1.b. Filius item Oziel filij Caath, Exod.6.c.

Miſor, Planicies, aut ſerra, ſiue murus, vel muratus, aut bos, vel bouinus.

Miſphat, Iudicium. Fons Miſphat, ſiue iudicij, aliàs Cades, geneſ.14.a.

Mitylene, Munditia, vel abſterſio torcularis. G. Inſula contra Aſiam, quæ à proximo continenti abeſt quinquaginta ſeptem millia paſſus, Act.20.c.

Mithridates, Explorans, vel contemplans legem, aut ſoluens legem, ſiue mortis deſcenſus, vel dominium. Filius Gazabar, 1.Eſd.1.d.

M N.

Mna, Libra, talentum, genus põderis quod continet certum numerum vnciarum, Ezech.45.c. Luc.19.b.

Mneſtheus, Alacritas, aut Ira, vel robur Dei. nomen viri, 2.Mach.4.c.

M O

Moab, De patre: quoniam de patre eũ filia genuit. Filius Lot ex filia ſua maiore, geneſ.19.g. A quo vrbs Arabiæ (quæ aliàs, vt Euſebius refert, Areopolis dicit') & regio nomen acceperunt, Iſa.11.d. Eſt & regnum filiorũ Lot ad oriẽtem Iudææ ſitum, proximum mari mortuo & Iordani. Eſt præterea nomen regis, 1.Reg.12.b.20.a.1.par.4.d.

Moabitæ, idem.

Moabites, idem.

Moabitides, idem, pl.n.f.g.3.Reg.11.a.

Moabitis, idem, ſ.n.f.g. Ruth 1.a.2.par.24.g.

Moadia, Solennitas, vel feſtiuitas domini, ſiue adornatio, vel teſtimonium, aut fœdus Domini, vel tranſitus domini. nomen viri, 2.Eſdr.12.a.

Mobonnai. Filius, vel filiatio, ſiue ædificatio, aut intellectus, vel intellectio. nomen viri, 2.Reg.23.d.

Mochona, Baſis, vel ſuſtentaculum, aut præparatio. Ciuitas, 2.Eſd.11.d.

Mochori, Venditio, vel cognitio, Pater Ozi, 1.par.9.b.

Modin, Iudicium, vel iudicatio, aut iurgium. D. Mons, ſiue ciuitas, 1.Mach.2.a.

Mohola, Chorus, vel cithara, ſiue infirmitas: aut Syriacè, venia. nomen viri, 1.par.7.d.

Moholi, idem. Filius Merari, filij Leui, Exod.6.c.

Molada, Natiuitas, vel generatio. Ciuitas quæ in tribu tam Iudæ quàm Simeonis reperitur, Ioſ.15.d.19.a.1.par.4.e.

Molathi, ſiue molathites, Chorus, vel cithara, ſiue infirmitas: aut Syriacè, venia, 1.Reg.18.e.2.Reg.21.b.

Molchom, Rex eorum, vel conſiliarius eorum. Filius Saharaim ex Hodes vxore, 1.paralip.8.a. Sic vocabatur & Moloch Ammonitarum idólum. 3.Reg.11.f.

Molid, Generatio, vel natiuitas, aut circunciſio manus. Filius Abiſur filij Semei filij Onam, 1.par.2.d.

Moloch, Regnans, aut conſiliarius. Idólum Ammonitarum, 4.Reg.23.c. Act.7.e. quod & Molchom dicitur.

Moloch, 3.Reg.11.f. Rex eorũ, aut conſiliarius eorũ. Heb. Milchom. Idolum Ammonitarum.

Moos, lignum, vel ligneus, ſiue conſiliarius. Filius Ram, primogeniti Ierameel, 1.par.2.d.

Mophim, Ex ore: vel Syriacè, cooperimenta. Filius Ben-iamin, geneſ.46.c.

Moraſthi, Hæres, vel paupertas, aut de paupertate, vel de hęreditate. Vicus contra Orientem Eleutheropoleos, patria Michææ prophetæ, Iere.26.f.

Moraſthites, idem.

Moria, Amaritudo, vel myrrha domini, aut oſtendens, vel iudicans dominus: ſiue ex Syro & Hebræo, dominatio domini. Collis, 2.par.3.a. qui terra viſionis, geneſ.22.a. dicitur, à látere montis Sion.

Moſa, Aaymum, aut inuentus, vel exitus, ſiue exprimens, vel emungens. Filius Caleb ex Epha concubina, 1.paral.2.f. Filius Zamri, filij Ioiada, 1.par.8.d.

Moſa, 1.par.8.a. interpretatur onus, ſiue aſſumptio, vel prophetia aliquando tranſlatiuè, aut aquarum eleuatio. Filius Saharaim ex Hodes vxore.

Moſera, Eruditio, ſiue diſciplina, aut vinculum: vel Syriacè, datio, vel traditio. nomen montis, vbi Aaron mortuus eſt & ſepultus, deut.10.b. qui Hor, Num.20.d. & Moſeroth, Numer.33.d. dicitur.

Moſeroth, idem. p.n. Locus in quo caſtrametati ſunt filij Iſrael profecti de Heſmona, Num.33.d.

Moſobab, Reuerſus, aut auerſus, conuerſus. nomen principis, 1.paral.4.f.

Moſocb, Attrahens, vel prolongâs, aut vallans, vel ſepiens. Filius Iapheth, gene.10.a. Ab hoc Cappadoces originem traxerunt, Ezech.27.c. Filius item Aran, 1.par.1.b. qui gen.10. d. dicitur Mes.

Moſollam, Pacificus, ſiue perfectus, ant retribuens, vel parabola eorum, ſiue poteſtas eorum. Pater Salo, 1.par.3.d.5.b.8.b. 9.b. Præpoſitus inſtauratoribus templi, 2.par.34.c.

Moſollamia, Pax domini, ſiue perfectio domini, aut retributio domini, vel parabola, aut dominium domini.

Moſollamith, Pacifica, ſiue perfecta, aut retribuens, vel parabola mortis, aut dominium mortis. Filius Emmer, 1.paralip. 9.b.

Moſollamoth, Pacificatio, aut perfectio, ſiue retributio, aut parabola mortis, vel dominiũ mortis. Pater Barachiæ principis 2.par.28.b.

Moyſes, Attractus, vel aſſumptus, ſubaudi de aquis. Filius Amram filij Caath filij Leui, 1.par.23.b. Exod.2.b.6.c. Act.7.c. Heb. Moſe.

Mozel, Ambulans, vel vadens. nomen regionis, Ezech.27.d.

M V

MVnim, Habitacula, ſiue afflicti, aut delinquentes, vel reſpondentes. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Muſach, Vnctio, ſiue cooperimentum, aut libatio, 4.regum 16.d.

Muſi, Auferens, vel tangens, aut recedens, vel ablatus. Filius Merari filij Leui, Exod.6.c.1.par.6.b.

M Y

MYndus, Muta. G. nomen inſulæ in mari Icario, 1.Mach. 15.d.

Myſia, Sceleſta, vel abominabills. G. Prouincia Aſiæ, nũc Æolia dicta, quam Paulus adnauigauit, Act.16.b. Eſt & altera eiuſdem nominis iuxta Danubium fluuiũ. Suntque authores, qui dicant tranſiſſe ex Europa Meſas & Brigas & Hunos, à quibus appellãtur in Aſia Myſi, Phryges & Bithinij.

N A.

NAalol, Laudatus, ſiue lucidus; aut ſtolidus. Ciuitas Leuitarum in tribu Zabulon, Ioſue 19.b.21.d. iudicum.1.f.

Naama, Pulchra, ſiue decora, aut mouens valde. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ.15.c. Mater item Roboam.3.Reg.14.f.

Naaman, Pulcher, ſiue decorus, aut motũ præparans. Filius Beniamin, gen.46.c. qui 1.par.8.a. dicitur Nohaa. princeps militiæ regis Syriæ, 4.Reg.5.a. Luc.4.c. Filius item Bela filij Beniamin, 1.par.8.a.

Naamathites, Pulchritudo, vel iucunditas, ſiue motus mortis meæ, Iob 11.a.

Naara, ſiue Naaratha, Puella, vel iuuenis, aut excuſſio, vel vigilans. Terminus tribus Ephraim, Ioſ.16.c. Altera vxor Aſſur, 1.par.4.a.

Naarai, Puer, vel iuuenis, ſiue excutiens, aut vigilans. nomen viri, 1.par.11.g.

Naaria, Puer Domini, aut excuſſio Domini, ſiue vigil domini, vel vigilans dominus. Filius Semeiæ filij Sechenıæ, 1.para. 3.d 4.g.

Naas, Coluber, vel ſerpens, aut augurans, vel diuinans, ſiue æneus. Ciuitas, 1.par.4.b. Rex Ammonitarũ, 1.Reg.11.a.1. Reg.12.c.1.par.19.a. Eſt & nomen cuiuſdam viri, de quo, 2. Reg.17.g.

Nabaoth, Loquelæ, ſiue prophetiæ, aut fructus, vel germinationes. Filius Iſmahelis, geneſ.25.b. ab hoc omnis regio ab Euphrate vſque ad mare rubrum vſque hodie Nabathena dicitur, quæ pars Arabiæ eſt, Iſa.60.b.

Nabal, Stultus, vel inſipiens. viri nomen, cuius vxor Abigail dicebatur, 1.Reg.25.a.d.

Nabat, Aſpiciens, ſiue intuens. Pater Ieroboam ſerui Salomonis, 3.Reg.11.c.

Nabo, Loquela, ſiue prophetia, aut loquens, vel prophetans, ſiue fructificãs, vel germinans. Ciuitas in terra Moab, in tribu Ruben, Iere.48.d. quã ædificauerunt filij Ruben, Num. 32.g. Eſt & nomen montis eiuſdem nominis, Iſa.15.a. qui alias Abarim dicitur, Num.27.c.33.f. Idoli præterea nomen, Iſa.46.a.

Naboth, idem. nomen viri, 3.Reg.21.a.

Nabu, Loquela, ſiue prophetia, aut loquẽs, vel prophetãs, ſiue fructificans, aut germinans. nomen vnius ex principibus regis Babylonis, Iere.39.a.

Nabuchodonoſor, Gemitus, ſiue plãctus iudicij, vel anguſtię, vel preſſurę, ſiue coarctãs iudicium anguſtiæ, vel preſſurę. Rex Babyloniorum, 4.Reg.24.c.

Nabuchodonoſor in toto Ieremia, excepto capite 27.28.29.a. 34.39.b. & in Ezech.26.29.30. In quibus omnibus locis in Hebræo ſcribitur Nabuchodonoſor, quod interpretatur, gemitus, ſiue planctus generationis anguſtiæ, vel preſſurę, aut coarctatio generationis anguſtiæ, vel preſſuræ.

Nabuſezbaz, Loquela, ſiue prophetia, vel germinatio manans vel fluens: aut ex Hebræo & Syro, fructus, vel germinatio liberationis. nomen viri, Iere.39.c.

Nabuthæi, Loquentes, ſiue prophetantes, aut germinantes. D. 1.Mach.5.c.

Nabuzardan, Germinatio, vel prophetia extranei, ſiue ventilati, aut effuſi iudicij, vel germinatio, ſiue ꝓphetia extranei, ſiue ventilati, aut effuſi dominij, vel baſis. Princeps exercitus regis Babyloniorum, 4.Reg.25.b.

Nachor, Raucus, vel aridus, aut iratus, vel incenſus: aut Syriacè, ſuffocatus. Filius Sarug, geneſ.11.c. Luc.3.g. Filius item Thare, gene.11.d.

Nachon, paratus, vel certus. nomen loci, 2.Reg.6.b.

Nadab, ſpontaneus, aut vouens, vel princeps. Filius Aaron, Exod.6.d. Filius item Semei filij Onam filij Ierameel, 1.par. 2.d. Filius Iahiel, 1.par.9.f. Filius Ieroboam, 3.Reg.14.e.

Nadabia, Votum domini, ſiue ſpontaneus, aut princeps domini. Filius Iechoniæ filij Ioacim, 1.par.3.c.

Nãgge, claritas, vel ſplendor. D.

Nahabi, Occultus, vel abſconditus, ſiue dilectus meus, aut requieſcens mecum, ſiue ductor mecum. Filius Vapſi, Nume. 13.a.

Nahaliel, Torrens Dei, ſiue hæreditas Dei, aut vallis Dei. Locus vbi caſtra fixerunt Iſraëlitæ, Num.21.d.

Naham, Conſolatio, vel pœnitentia, ſiue ducens eos, aut requies eorum, frater Odaiæ mulieris, 1.par.4.c.

Naham, 1.paral.4.c. Filius Caleb filij Iephone, interpretatur Pulcher, ſiue iucundus, aut mouens eos.

Nahamani, Conſolator, ſiue pęnitens, aut requiei munus, vel numerus, ſiue requiei præparatio. nomen viri, 2.Eſdr.7.b.

Naharai, Naris, ſiue naſus, aut hinniens, vel calefactio, ſiue ariditas, vel raucedo: aut Syriacè ſuffocatio. Armiger Ioab, 2. Regum 23.d.1.paralip.11.g.

Nahaſſon, idem. Filius Aminadab, frater Eliſabeth vxoris Aaron, Exod.6.d.

Nahath, Requies, vel ductor: aut Syriacè, deſcenſio. Filius Rahuel, filij Eſau. gen.36.b.2.par.31.c.

Nahum, Conſolator, ſiue pœnitens, aut doctor eorum. nomẽ prophetæ, Nahum 1.a.2.Eſd.7.b.

Naim, Pulchritudo, ſiue iucũditas, vel commotio, aut motus eorum. D. Ciuitas, Luc.7.b.

Naim, Pulcher, ſiue decorus, aut motor eorum.

Naioth, Pulchritudo, ſiue decor, aut habitaculum. nomen loci, 1.Reg.19.c.

Namſi, Ablatus, ſiue auferens, aut tangens, vel domitionis munus. Pater Iehu regis Iſraël, 3.Reg.19.c.

Namuel, Dormiens Deus, vel dormitio, ſiue ſomnus Dei. Filius Simeonis filij Iacob, 1.par.4.d. qui geneſis 46.b. dicitur Iamuel.

Namuelitæ, idem, Num.26.b.

Nanex, id eſt Dianæ, ſic enim appellabatur Diana lingua Perſica, 2.Mach.1.c.

Napheg, Imbecillis, aut remiſſus, aut laxatus. Filius Iſaar filij Caath filij Leui, Exod.6.c. Filius item Dauid, 1.par.14.b.

Naphis, Anima, vel refrigeratus, aut requieſcens: vel Syriacè, multiplicans. Filius Iſmahelis, gene.25.b.1.par.5.c.

Narciſſus, ſtupefactus, vel negligens. G. nomen viri, cuius meminit Paulus, Rom.16.b.

Naſia, Victor, ſiue æternus, aut fortis. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Nathan, Dans, vel donatus. Filius Dauid. 2.Reg.5.c.1.paralip. 3.b. Nomen item prophetę, 3.Reg.7.a. Filius item Ethei filij

filiæ Seſar ex ſeruo, 1. par. 2. c.

Nathanael, Donum Dei. Frater Semeiæ & Choneniæ, 2. par. 35. b. Filius Suar princeps tribus ſuæ Iſſachar, Nume. 1. a. Quartus filius Iſai, 1. par. 2. b.

Nathanael, idem.

Nathania, ſiue Nathanias, Donum domini. Pater Iſmahelis, 4. Reg. 25. f.

Nathan-mélech, Donum regis, ſiue donum conſilij. nomen eunuchi, 4. Reg. 23. c.

Nathinæi, Dati, vel donati, 1. par. 9. a. 2. Eſd. 7. c.

Nathon, idem, ſ. n.

Naue, Poſteritas, vel ſtirps, aut filius, vel æternus, ſeu permanens, vel pulchritudo, ſiue habitaculum: aut Syriacè, piſcis. D.

Nazaræi, Separati, ſiue coronati, aut ſanctificati. D. Act. 24. a.

Nazareni, idem. Sed ſi per tſade ſcribatur, interpretatur cuſto-
31. dientes, vel floridi, aut virgulta. D.

Nazarenus, idem. ſ. n. D. Matth. 26. g.

Nazareth, Sanctificata, aut ſeparata, vel coronata. Si autem per tſade ſcribatur, Interpretatur Cuſtodita, vel florida, aut virgultum. D. viculus Galilææ iuxta montem Thabor. in qua fuit nutritus Ieſus Dominus noſter, Mat. 2. d. Luc. 4. c. ædificata ſuper montem.

Nazaræus, Separatus, ſiue coronatus, aut ſanctificatus, iudic. 13. a.

Nazaræus, Matth, 2. d. idem, vel per literam tſade cuſtos, ſiue flos, aut virgultum. D.

N E

NEapolis, Noua ciuitas. G. Ciuitas Cariæ, aut Thraciæ, act. 16. b. Hanc vocari Sichem teſtis eſt Hieronymus in Heb. quæſtionibus.

Nebahaz, Fructificans, vel germinans viſionem, aut loquens vel prophetans viſionem. Idólom Heuæorum, 4. Reg. 17. f.

Nebai, Fructificans, vel germinans, aut loquens, vel prophetans. nomen viri, 2. Eſd. 10. a.

Neballat, Prophetia, ſiue loquela inuoluta, vel abſcondita, aut germinans, vel fructificans, ſiue prophetans inuolutè, vel abſconditè. Ciuitas, 2. Eſd. 11. d.

Nebo, Loquela, ſiue prophetia, aut loquens, vel prophetans, ſiue fructificans, vel germinãs. Vrbs eſt & mons terræ Moabitarum ſupra Iordanem contra Ierichuntem ciuitatem, in ſorte tribu Ruben, Num. 32. a. deut. 34. a. 1. par. 5. a. Nomẽ viri, 1. Eſd. 2. b. 10. d. Vide Nabo.

Nebſan, Loquela, ſiue prophetia, aut germinatio dormitationis, vel mutationis, ſiue germinatio, vel loquela dentis, vel èboris. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ioſ. 15. g.

Nechao, Claudus, vel percuſſus. nomen Pharaonis regis Ægypti, illius videlicet cui Ioſias rex Iuda iuit in occurſum, 4. Reg. 23. f.

Neceb, Foramen, aut maledictio, ſiue vocatio, aut nominatio, vel explicatio. Ciuitas tribus Nephthali, quæ & Adami dicitur. Ioſu. 19. c.

Necóda, Depictus, ſiue varius, aut punctuatus, vel paſtor, aut incuruatus, vel incenſus. nomen viri, 1. Eſd. 2. c.

Nehel-eſchol, Torrens botri, aut vallis botri. nomen loci, Num. 13. c.

Nehelamites, Somniator, vel ſomnus, ſiue torrens, aut vallis aquarum, vel hæreditas aquarum, Iere. 29. ſ.

Nehemias, Cóſolatio, vel requies domini, aut pœnitens domini, ſiue directio domini, nomen viri, 1. Eſd. 2. a.

Nehiel, Commotio, vel motus Dei. Ciuitas quæ terminus eſt Aſer, Ioſu. 19. b.

Nehuſta, Ænea, vel ærea, aut augurans, vel ſerpens, aut ſerpentina. Mater Ioachin filij Ioacim, 4. Reg. 24. b.

Nehuſtan, Æneum, vel cupreum, aut augurium, ſiue ſerpentis datum, vel donum, 4. Reg. 18. a.

Nemra, Leopardus, ſiue rebellio: aut amaritudo, vel commutatio. Ciuitas, Num. 32. a.

Nemrim, idem. p. n. Ciuitas, Iſa. 15. e.

Nemrod, Rebellis, vel dormitio deſcẽſionis, aut dormiens dominans. Filius Chus, gene. 10. b.

Neomenia, Nouilunium. G. Coloſ. 2. d.

Nephath-dor, Fauus habitationis, vel generationis, aut diſtillans, ſiue eleuans, vel cribrans habitationem, vel generationem. Ciuitas in tribu Manaſſe, eadẽ quæ Dor dicitur. Vide ſuo loco, 3. Reg. 4. b. vbi corruptè legit, Nephad-dor. Ex Hebræo vertendum erat, in omni termino Dor.

Nepheg, Imbecillis, aut remiſſus, vel laxatus. Filius Dauid, 2. Reg. 5. c. 1. par. 3. b.

Nephi, Purificatio. D. 2. Mach. 1. g.

Nephthali, Comparatio, vel æquiparatio, aut retorſio, vel tortuoſitas. nomen loci, 3. Reg. 4. b. 4. Reg. 15. f. Sextus filius Iacob ex Bala ancilla Rachel vxoris ſuæ, gene. 30. b.

Nephthalitæ, idem.

Nephthar, Purificatio. D. 2. Mach. 1. g.

Nephthóa, Apertus, vel apertio, ſiue ſculptura. nomen fontis, Ioſ. 15 b. 18. c.

Nephtuim, idem. p. n. Filius Meſraim, gen. 10. b.

Nephuſim, Diminuti, aut dilacerati nomen viri, 1. Eſdr. 2. c.

Ner, Lucerna, ſiue nouale. Pater Abner, 1. Reg. 19. g. Pater Cis patris Saul, 1. par. 8. c. Filius Iabiel, 1. par. 9. f.

Neregel, Explorans, vel pedeſter, ſiue lucerna diſcooperta, vel coaceruata, aut nouale diſcoopertum, vel reuolutũ. Vnus ex principibus regis Babylonis, Iere. 39. a.

Nergel, idem, Idólum Cuthæorum, 4. Reg. 17. f.

Nereus, Lucerna, vel nouale. Græcè verò mag interpretatur. D. nomen viri, Rom. 16. b.

Neri, Lucerna, vel nouale D.

Neri, 32. c. Lucerna Domini, aut nouale domini, Heb. Nerias: Pater Baruch, filius Maaſiæ.

Nerias, idem, Iere. 51. g.

Neſib, Stans, ſiue ſtatio, vel erectio, ſcilicet alicuius tituli: aut Syriacè, plantatio. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ. 15. f.

Neſroch, Fuga, vel tentatio tenera, vel delicata, aut vexillum delicatum: vel Syriacè, tabula tua. Idólum quod adorabat Sennacherib, 4. Reg. 19. g. Iſa. 37. g.

Neſteus, Ieiunus, vel ieiunans. G.

Netophati, Gutta, ſiue diſtillatio, aut gummi. nomen loci, 1. par. 2. g.

Netophathites, idem, 2. Reg. 23. d. 4. Reg. 25. f.

Netupha, Gutta, ſiue diſtillatio, aut gummi, vel declinatio oris. nomen loci, 1. Eſd. 2. b.

Netuphati, idem. nomen loci, 2. Eſd. 12. b.

Neumenius, Nouus menſis, vel nouilunium. G. Filius Antiochi, 1. Mach. 12. c.

N I

NIcanor, Victor, vel victorioſus. G. 1. Mach. 3. c. Eſt & nomen diaconi, Act. 6. b.

Nicodemus, Hebraicè Interpretatur: innocens ſanguis. Græcè verò, Victoria populi. D. nomen viri Phariſæi Iudæorũ principis. Iohan. 3. a.

Nicolaitæ, Victoriæ plebis G. Apoc. 2. d.

Nicolaus, idem, ſ. n. G. nomen diaconi, Act. 6. b.

Nicopolis, Victoriæ ciuitas, vel victorioſa ciuitas. G. Thraciæ ciuitas quæ Hyſtro flumine imminet, Tit. 3. d.

Niger, Latinum eſt. Cognomen prophetæ cuiuſdã, Act. 13. a.

Nilus, Hebraicè dicitur Sihor, & interpretatur niger, vel turbidus, aut matutinus. Fluuius Ægypti, Iſa. 23. a.

Niniue, Pulchra, ſiue ſpecioſa, aut habitaculum. Ciuitas quã ædificauit Aſſur, geneſ. 10. b. quæ & Ninus dicitur, Niſibis autem ab Euſebio.

Niniuitæ, Pulchri, ſiue ſpecioſi, aut habitacula, Luc. 11. d.

Niſan, Vexillum, ſiue probatio, aut tentatio, vel ſuga: aut Syriacè miraculũ. Menſis reſpondẽs noſtro Martio, 2. Eſd. 2. a.

N O

NOa, Mouens, vel commota. Filia Salphaad filij Epher filij Galaad, Num. 26. d. Ciuitas item, quæ terminus eſt tribus Zabulon, Ioſ. 19. a.

Noadia, Teſtificatio, vel cœtus, aut congregatio Domini, ſiue ornatus domini, aut tranſiens dominus: vel ex Syro & Hebræo, ablatio domini. nomen viri, 1. Eſd. 8. g.

Nob, Loquela, ſiue prophetia, aut loquens. vel prophetans, ſiue fructificans, vel germinans. Ciuitas Sacerdotum, 2. Regum 21. c.

Nobe, idem. Ciuitas in tribu Dan, vel Beniamin, Iſai. 10. g. 2. Reg. 21. a. 22. d.

Nobe, Num. 32. g. iudic. 8. c. Latrans, vel latratus. Ciuitas quæ & Canath dicebatur, in tribu Manaſſe, 1. Reg. 21. a.

Nodab, Vouens, ſiue ſpontaneus, aut principalis. nomen viri, 1.paralip.5.c.

Noe, Ceſſatio, vel requies. Filius Lamech, filij Mathuſale, geneſ.5.d.Luc.3.g.

Noema, Pulchra, ſiue decóra, aut mouens valde. Filia Lamech ex Sella vxore ſua, geneſ.4.d.

Noeman, Pulcher, ſiue decórus, aut motum præparans. Filius Bale, filij Beniamin, Num.26.e.

Noemanitæ, idem.p.n. Num.26.e.

Noemi, Pulchra, ſiue decóra. Vxor Elimélech Bethlehemitæ, Ruth 1.a.

Noga, Claritas, ſiue ſplendor. Filius Dauid, 1.par.14.b.

Noge, idem. Filius Dauid, 1.par.3.b.

Nohaa, Requieſcens, aut ducens, vel ductor. Filius Beniamin 1.par.8.a. qui geneſ.46.c. dicitur Naaman.

Nóphe, Inſufflans, aut timidus, ſiue illaqueans. nomen loci, Num.21.f.

Nopheth, Fauus, aut cribrum, ſiue diſtillatio. Vrbs in tribu Manaſſe, Ioſ.17.c.

Noraan, Puer, vel iuuenis, ſiue excutiens, aut vigilans, vel mouens canticum. nomen loci, 1.par.7.f.

N V

NVmenius, Nonus menſis, vel nouilunium. G.

Nun, Poſteritas, vel ſtirps, aut filius, vel æternus, ſeu permanens: aut Syriacè, piſcis. Pater Oſee cuiuſdam, Num.13.a. Pater item Ioſue, Ioſ.1.a. Filius Eliſama filij Ammiud, 1.paralip.7.f.

N Y

NYmpha, Sponſa. G. Coloſſ.4.d.

O B

OBadia, Seruus Domini, vel operarius Domini. Filius Arnan, filij Raphaiæ, filij Ieſaiæ, 1.paral.3.d. Filius Izrahia, filij Ozi, 1.par.7.a.

Obal, Peruerſitas vetuſtatis, aut peruerſitas ſinaus. Filius Iectan, geneſ.10.d.

Obdia, ſiue Obdias, Idem quod Obadia. Filius Aſel, filij Elaſa, 1.paral.8.d: 9.g: 12.b.

Obed, Seruus, vel operarius. Pater Gaab, Iud.9.d. Filius Booz, pater Iſai, Ruth 4.d: 1.paralip.2.b. Filius Ophal filij Zabad, 1.paral.2.e: 11.g.

Obed-edom, Seruus hominis, vel terreni, aut ſanguinei, vel rufi. nomen viri, 2.Reg.6.b.

Obedia, Seruus, vel operarius Domini. nomen viri, 1.Eſd.8.b

Oboth: Pythones, ſiue vtres, aut patres, vel deſideria. nomen loci, Num.21.c. triceſima ſexta Iſraëlitarum manſio cùm ex Ægypto proficiſcerentur in terram Chanaán, Num.33.f.

O C

OChozath, Poſſeſſio, ſiue apprehenſio, vel collectio, aut viſio, ſeu fratris oliua. Amicus Abimélech regis Geraræ, geneſis 26.f.

Ochozias, Apprehenſio, ſiue poſſeſſio Domini, aut viſio Domini. Filius Achab regis Iſraël, 3.reg.22.f. Filius Ioram regis Iudæ, 4.Reg.8.f: 1.par.3.c.

Ochram, Turbidus, vel conturbans. Pater Phegiel principis tribus Aſer, Num.1.b.

O D

ODaia, ſiue Odaias. Laus Domini, ſiue confeſſio Domini. Soror Naham, 1.par.4.c. 2.Eſd.9.a.

Odaren, Laudis canticum, vel teſtimonium arcæ. D. nomen viri, 1.Mach.9.g.

Oded, Suſtentans, vel tenens, aut erigens. nomen viri prophetæ, 2.par.15.a. 28.b.

Odeuia, Laus domini, ſiue confeſſio Domini. nomen viri, in toto cap.2.Eſd.10. ſcribe Odaia.

Odia, idem. nomen viri, 2.Eſd.8.b.

Odoia, idem. nomen viri, 1.par.5.d.

Odollam, Teſtimonium, ſiue ornamentum illis, aut teſtimonium, ſiue ornamentum ſuæ miſeriæ, vel tranſitus, aut præda ſuæ miſeriæ. Ciuitas in Iuda à Roboã conſtructa, 2.par. 11.b. Michææ 1.d. Nomen item ſpeluncæ, 1.Reg.22.a.

Odollamites, idem, geneſ.38.a.

Oduia, Laus Domini, ſiue confeſſio Domini. Filius Aſana, 1.paral.9.b. Filius Elioenai, filij Naariæ, 1.par.3.d.

O G

OG, Subcineritius panis, vel torta, aut ſubſannatio: vel Syriacè, detentus, aut impeditus. Rex Baſan, Num.21.g.

O H

OHam, Væ eis, ſiue tumultuans, vel conturbans. Rex Hebron, Ioſ.10.a.

Ohel, Tabernaculum, ſiue tentorium, aut ſplendor. Filius Zorobabel, filij Phadaia, 1.par.3.d.

Oholát, Deprecans, vel expectans, aut incipiens, vel dolens, ſiue frater mihi. Filius Seſan, filij Ieſi, filij Apphaim, 1.paralip.2.e.

O L

OLineti mons, ſiue mons Oliuarum, ſiue Oliueti. Mons ad Orientem Ieroſolymæ, torrente Cedron interfluente, ſabbathi habens iter ab Ieruſalem, Act.1.b. Luc.19.e.

Olla, Eleuatio, vel holocauſtum, aut infans, vel paruulus, aut folium. Pater Haniel, 1.par.7.g.

Olympias, Cæleſtis: G.

Olympiadem, accuſatiuo, Rom.19.b. idem. In Græco, Olympam.

Olympius, Cæleſtis. G. 2.Mach.6.a.

O M

OMar, Dicens, vel loquens, ſiue amarus, vel exaltans. Filius Eliphaz, filij Eſau ex Ada vxore, geneſ.36.b.

Omrai, Dicens, vel loquens, aut exaltans, ſiue amarus: aut Syriacè, agnus. Pater Amri. 1.par.9.a.

O N

ONam, Dolor, aut fortitudo, ſiue iniquitas eorum. Filius Soba, filij Seir Horræi, geneſ.36.c. Filius item Ierameel ex Atara vxore, 1.paral.2.d.

Onam, Dolor, ſiue iniquitas, aut fortitudo. Filius Iudæ ex Sue vxore ſua, gene.38.a.

Oneſiphorus, Vtilitatem afferens. G. Vir quidam fidelis, 2.Tim.1.d.

Oneſimus, Vtilis, G. nomen viri fidelis, Coloſſ.4.b. ad Philemon.b.

Onias, Fortitudo Domini, aut nauis. D. Summus ſacerdos apud Iudæos, 1.Mach.12.a.

Ono, Dolor, aut fortitudo, ſiue iniquitas eius. Ciuitas quam ædificauit Samad filius Elphaal, 1.paralip.8.b. In 1.Eſd.2.b. 2.Eſd.6.a. fit mentio vallis Ono.

O O

OOlla, Tabernaculum, vel tentorium, ſiue ſplendor eius, Ezech.23.a.

Ooli, Deprecans, ſiue expectans, aut incipiens, vel dolens, ſiue frater mihi. Pater Zabad, 1.par.11.g. Hebraicè Oholli.

Ooliab, Tabernaculum, vel tentorium patris, aut ſplendor patris. Filius Achiſamech, Exod.31.a.

Ooliba, Tabernaculum, vel tentorium meũ in ea, aut ſplendor meus in ea, Ezech.23.a.

Oolibama, Tabernaculum, vel tentorium meum excelſum, ſiue ſplendor excelſorum. Vxor Eſau filia Ana, gen.36.a.c. Ciuitas idumæorum, 1.paralip.1.d. Fuit & ciuitas idumæorum principum.

Oozam, Apprehenſio eorum, ſiue poſſeſſio eorum, aut viſio eorum. Filius Ashur ex Naara vxore ipſius, 1.par.4.a.

O P

OPhaz, Aurum obrizum. nomen loci, Ierem.10.b.

Ophel, Turris, aut obſcuritas, vel nebula. nomen muri, 2.paral.27.b: 33.c. Aut potius turris Ieroſolymæ non procul à templo, 2.Eſd.3.f.

Ophera, Puluis, aut plumbum, vel hinnulus. Ciuitas in tribu Beniamin, Ioſ.18.d.

Ophi, Laſſus, aut volans: vel Syriacè plicatus, vel complicatus, aut folium. nomen viri, Ierem.40.c.

Ophim, Thalamus, ſiue coopertus, aut litus maris. Filius Beniamin, geneſ.46.c. Heb. Huphim.

Ophir, Cinis, vel incineratio, aut fructificatio. Filius Iectan, gen.10.d. Inde Ophira regio, 3.Reg.19.d. quæ (vt refert Ioſephus lib.8.) etiam aurea terra nuncupatur. Vnde aurum Ophirizum quod Obrizum vocant.

Ophlal, Iudicans, vel orans. Filius Zabad, filij Nathan, filij Ethei, 1.paral.2.e.

Ophni, Pugnus, vel pugillus, aut cooperiens. Filius Heli ſacerdotis, 1.Reg.1.a. Heb. Haphni.

Ophni, Ioſ.18.d. Interpretatur Volans, ſiue laſſitudo: aut Syriacè, plicatio, vel complicatio. nomen ciuitatis.

Ophra, Puluis, aut plumbum, vel hinnulus. Filius Moanathi, filij Othoniel, filij Cenez, 1.paral.4.c.

O R

OReb, Coruus, vel ſuauis, aut fideiuſſor, vel commiſcens, ſeu veſpertinus. Vir Madianita à tribu Ephraim interfectus, Iudic.7.d.8.a. Pſal.82.b. Iſai.10.f.

Ornan, Exultans, ſiue arca eorũ, aut lux filij, vel lux ſiue maledictio permanens, vel æterna. nomen viri, 1.par.21.c. quĩ 2.reg.24.d. dicitur Areuna.

Oroti, Montanus. Ciuitas, 2.reg.23.d. quæ Arati, 1.par.11.d. dicitur.

Oronaim, Iræ vel furores: aut Syriacè libertates. Duo vici, quę via eſt ad Aſſyrios: ſiue duæ vrbes Moabitarum. Vna ſuperior, altera inferior, Iſai.15.c. Hebr. Horonaim. Ciuitas Moabitarum.

Orpha, Ceruix, vel ceruicoſa, ſiue ſuſcitatio oris; vel denudatio oris. Vxor Chelion filij Elimelech Bethlehemitæ, Ruth 1.a.

Orthoſiada, Recta, vel rectificans. G. nomen loci, 1.Mac.15.g.

O S

OSaias, Saluator domini, aut ſalus domini. nomen viri, 2.Eſd.12.c. Iere.42.a.

Oſee, Saluator, aut ſalus. Filius Ela, 4.reg.15.f. nomen item prophetę filij Beeri, Oſee 1.a. Filius Nun, Num.13.a. qui ibidem b. dicitur Ioſue à Moyſe.

O T

OThei, Tempus, vel hora mea, aut iniquitas mea. Filius Ammiud, filij Amri, 1.par.9.a.

Othir, Excellens, ſiue reſiduus, aut remanens. nomen viri, 2.paral.25.b.

Othni, Tempus, ſiue hora mea. nomen viri, 1.paral.26.a.

Otholia, Tempus domino, ſiue hora domino. Filius Ieroam, 1.paral.8.c.

Othoniel, Tempus Dei, ſiue hora Dei. Filius Cenez frater Caleb, Ioſ.15.d. 1.paral.4.c.

O Z

OZa, Fortitudo, aut capra. Horti nomen, 4.reg.21.d. nomen viri, 1.paral.6.a: 8.a.

Oza, idem. Filius Abinadab, 2.reg.6.a.

Ozan, Fortitudo earum, aut capra earum. Pater Phaltiel principis tribus Iſſachar, Num.34.d.

Ozaziu, Fortitudo domini. nomen viri, 1.par.15.c.27.c.

Ozen-ſara, Auricula carnis, vel conſanguinitatis, aut auricula fermentata, vel remanens, ſiue ſtatera carnis, vel conſanguinitatis, vel reſidui. Vrbs condita à Sara filia Ephraim, 1.paralip.7.c.

Ozi, Fortis, vel fortitudo mea, aut hircus meus. Filius Bocci filij Abiſue, 1.par.6.a. Filius itẽ Thola filij Iſſachar, 1.par.7.a. vide & 9.b.

Odi, 2.Eſd.3.f. Tunc, ſiue aut iſte. nomen viri.

Ozia, Fortitudo domini, ſiue hircus domini. Filius Amaſiæ regis Iudæ, 3.Reg.16.a. qui 4.Reg.15.a. dicitur Azarias. Filius Caath filij Leui, 1.par.6.b.

Oziau, Fortitudo domini. nomen viri, 1.par.6.b.

Oziel, Fortitudo Dei, ſiue hircus Dei. Filius Bela, filij Beniamin, filij Iacob, 1.par.7.b. Filius Caath filij Leui, Exod.6.c. Vide & 1.paral.4.g: 2.paral.29.c.

Oziell, fortitudo Dei, ſiue hircus Dei.

Ozielitæ, idem, Num.3.d: 1.par.26.c.

Ozni, Auris, vel auſcultatio mea, ſiue ſtatera. Filius Gad, filij Iacob, Num.26.b.

Oznitæ, idem. Num.26.b.

Ozriel, 1.paralip.27.c. Adiutorium Dei, ſiue atrium Dei. Pater Ierimoth.

P A

PAphus, Bulliens, vel æſtuans. G. nomen inſulæ, Act.13.a.

Palæſthina, Conſperſa, ſcilicet cinere, vel puluere: ſiue ruina appoſita, vel ruina duplex, aut ruinæ potus, vel cecidit bibens. Eſt ea Syriæ regio, quæ Hebræis dicitur Philiſthijm, ad mare mediterraneum pertingens, ſita ad occidentem Iudææ. Author eſt Ioſephus lib.1. Iudaic. antiq. cap.12. de hac Pomponius Mela in 1. Plinius in 5. cap.12. & 13.

Palæſthini, idem, p.n.m.g. geneſ.21.d. Populi quos interpretes, nonnunquam Philiſthæos nonnunquam *allophilous*, id eſt, alienigenas, vocant.

Palmira, Hebraicè dicitur Thamor, & interpretatur palma, vel dactylus, aut commutatio, vel permutatio, ſiue amaritudo. Vrbs Syriæ nobilis, quæ & Hebraicè alias Thadmor dicitur.

Palmira, Hebraicè Thalmur, interpretatur confeſſio, vel laus amaritudinis, aut confeſſionis, vel laudis myrrha: ſiue ex Hebræo & Syro, laus præceptoris, vel domini. Nomen ciuitatis in Syria, quam ædificauit Salomon, 3.reg.9.c. 2.par. 8.a. quæ alias Thamor, ſiue Thamar dicitur Hebraicè. Hæc ab Hadriano principe, Hadrianopolis dicta fuit.

Pamphylia, Tota dilecta, vel amabilis. G. Prouincia Aſiæ ab ortu Ciliciam habet, ab occaſu Lyciam & Aſiæ minoris partem, à Septentrione Galatiam & Cappadociam, à meridie mare mediterraneum, quod illic Pamphylij maris nomen habet. Tota Tauri expatiatis iugis ſepta. De hac Ptolemeus lib.5. Plinius libr.5. cap.27. Pompon. Mela in 1. In hac ſita eſt vrbs Perge: cuius meminit Lucas Act.13. & Mela lib.1. Volater. lib.10. hanc etiam Meſopiam appellatam ſcribit.

Paphus, Cypri eſt ciuitas, Veneri quondam ſacra, in qua ante nuptias puellæ dotem quæſituræ, in honorem Veneris in litore ſe proſtituerunt, vt ſcribit Iuſtinus lib.18. de hac Pomponius Mela lib.2. Strabo in 14. Plinius in 5. cap.31. Hęc frequenti terræmotu lapſa, nunc ruinarum tantum veſtigijs quid olim fuerit oſtendit. Hæc Hieronymus, Act.13.b.

Paracletus, Conſolator, vel aduocatus, G. Iohan.14.b.

Paraſceue, præparatio. G. Luc.23.g. Iohan.19.f.

Parmena, permanens. G. Nomen Diaconi. Act.6.b.

Parthia, Aſiæ maioris eſt regio circa Perſas inter flumen Indum & Arios populos ab oriente, & Tigrim atq; Mediam ab occaſu ſita: à meridie terminatur deſerto Carmaniæ, ab aquilone Hircania, teſte Plinio lib.6 cap.25. Ptolemęus lib. 6. cap. 5. De illis Iuſtinus libr.41. Strabo in 15. Habes eius mentionem, Act.2.b.

Paſcha, Tranſitus, vel claudicatio. Idem Phaſe ſignificat, Ezech.45.f. Matth.26.a. Marc.14.b. Iohan.2.b. 6.a: 1. Corinth.5 c.

Patara, Calcata, vel mortifera. G. Ciuitas Lyciæ prouincię in Aſia, Act.21.a.

Pathmos, Lethalis, vel mortifera. G. Exigua inſula in Ægeo mari, Sporadum vna, Plinio libr.4. cap 12. Straboni in 10. ad quam relegatum ferunt Iohannem Apoſtolum à Domiciano imperatore Romano, Apocalypſimque ſcripſiſſe in ea, Apo.1. Euſeb. lib.3. cap.18. Eccl. hiſto.

Patroba, paternalis. G. nomen viri, Rom.16.b.

Patroclus, patris, vel patriæ gloria. nomen viri, 2.Machab. 8.b.

Paulus, Hieronymus admonet mirabilem ſonare, ab Hebręis etymologiam mutuatus. Alij, os tubæ, nimirum ex Hebręo & Græco dictionem conflantes. Conſtat tamen aut Græcam eſſe vocem, & quietem ſonare à verbo pauomai: aut Romanam ſiue Latinam, puſillum ſignificantem.

P E

PEluſium, Hebraicè dicitur Sin, id eſt rubus, teſte Strabone libro 17. Geograph. Ægypti eſt ciuitas vnde nomen eſt præterfluenti oſtio Peluſiaco. Huius etiã meminit Plinius libro quinto, cap.9. & 10. Pompon. Mela libr.2. Ioſephus lib.6. cap.8. & libr.10. cap.1. antiq. iud. Alias Libna appellata, & Sin, Ezech.30.d.

Pentapolis, Quinque ciuitatum, ſcilicet regio. G. Syriæ regio ad Orientem Iudææ, à quinque ciuitatibus Sodoma, Gomorrha, Adama, Seboim, Segor: quibus olim fuerat inclyta, fuit appellata, igne & ſulphure euerſa: de qua geneſ.13. & 19.

Pentateuchus, Quinq; volumina: à pente, quod eſt quinque, & Theuchus, volumen. Sic vocantur à Græcis quinque libri

- bri Moyſi, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, & Deuteronomium.

Pentecoſte, Quinquageſima.G.Act 20.d.

Pergamus, Altitudo, vel ſublimitas. G Clariſſima Aſiæ ciuitas, atque ipſius Troados, quam Silenus intermeat fluuius, perfluit Cetius profuſus Pindaſo monte, ſicut ſcribit Plinius libro quinto, cap 30.hiſt. mundi. De hac etiã Strabo, lib.13. Geograph. ad huius eccleſiam Iohannes Apoſtolus ſcripſit, Apoc.1.& 2.

Pergen, Valde terreſtris.G.Pamphyliæ prouinciæ vrbs eſt: cuius meminit Plinius in 5.cap. 27. Mela lib. 1. Strabo lib. 14. Lucas actorum 13.b.

Perſa, ſiue Perſis, Frangens, ſiue diuidens, aut vngula, vel gryphus. Eſt ad orientem Iudææ ſita, alta, cincta montibus regio, quæ à ſeptentrione Mediam, ab occaſu Suſianum, ab oriente duas Carmanitas, ab auſtro partem Perſici ſinus habet, authore Volaterano libro 12.Ezech.27.38.

Perſæ, idem, p.n.Populi, 2.par.36.d. Ezech.27.b.

Perſepolis, Perſæ ciuitas.G.2.Mach.9.a.

Perſes, Frangens, ſiue diuidens, aut vngula, vel gryphus. Qui ex Perſa, ſiue Perſita eſt.

Perſia, idem.

Perſida, idem. Mulier Paulo cariſſima, Rom.16.b.

Petra deſerti, Ara, & ciuitas principalis in regnu Moab, in finibus Arabię ſita, Iſa.16.Hebræi Selam dicunt. Ab hac, Arabia petrea dicta eſt, de qua Egeſippus lib.1.cap.14.

Petrus, Saxum, vel petra. nomen vnius Apoſtuli ex duodecim à Chriſto ſic cognominati, Iohan.1.f. qui priùs Simon dicebatur, Matth.4.c. Marc.3.b.

P H

Phacee, Aperiens. Filius Romeliæ, rex Iſraël, 4.Reg.15.e. 16.a.

Phaceia, Aperiens dominus. Filius Manahem, 4.Reg.15.c. Hebr. Phacehia.

Phadaia, Redemptio domini. Pater Zebda, matris Ioacim, 4.reg.23 g. Filius Iechoniæ, filij Ioacim, 1.par.3.c.

Phadaſſur, Redemptor fortis, vel redimens petra, aut redemptio plaſmationis. Pater Gamaliel principis tribus Manaſſe, Num.1.a.

Phadon, Redemptio eius: aut Syriacè, iugum, vel iuga; ſ. boum. nomen viri, 1.Eſd.2.e.

Phahath-moab, Dux Moab, vel dux ex patre, ſiue fouea ex patre. nomen viri, 1.Eſd.2.a.

Phai, Vlulans, aut gemens, vel apparens. nomen vrbis Adar regis ſeptimi in Edom, 1.paral.1.d. quæ geneſis 36.d. dicitur Phau.

Phalais, Miraculum domini, ſiue occultum domini. nomen viri, 2.Eſd.8.b.

Phaleg, Diuiſio. Filius Heber, filij Sale, gen.10.d. Luc.3.g.

Phalcha, fragmen, vel fractum, aut ſciſſura: vel Syriacè, ubſequium. nomen viri, 2.Eſd.10.a.

Phalel, Cogitans, ſiue orans, aut iudicans. numen viri, 2.Eſdr.3.f.

Phalet, Liberatio, ſiue expulſio. Filius Iahadai, 1.paralip.2.f. filius Azmoth, 1.paral.12.a.

Phaleth, Ruina, vel iudicatio. Filius Ionathan, filij Iada, filij Onam, 1.paral.2.e.

Phallouites, Cadens, ſiue occultus, 1.paral. 11.f. 27.b.

Phallu, Mirabilis, aut occultus. Filius Ruben filij Iacob, gen. 46.b. 1.paral 5.a.

Phalluitæ, idem. p.n. Num.26.b.

Phalti, Liberatio, ſiue expulſio. Filius Raphu, Num.13.a. filius Lais, 1.Reg.25.g. Eſt & nomen vrbis, 2.Reg.24.d.

Phaltias, Liberatio domini, aut expulſio domini. Filius Ananiæ, filij Zorobabel, filij Phadaiæ, 1.par.3.d. 4.g.

Phaltiel, Liberatio Dei, aut expulſio Dei. Filius Ozan, Nu.34.d princeps tribus Iſſachar, filius Lais, 2.reg.3.e.

Phanuel, Videns Deum, ſiue facies Dei. Locus iuxta torrentem Iacob, in finibus Amorrhęorum, in ſorte Ruben: vbi Iacob, qui deinceps Iſraël, tota nocte luctatus eſt cum angelo, geneſ.32. ita appellatus, quòd vidiſſet illic Dominum. Hæc ciuitas Gedeonis exercitui panes negauit: cuius turrim deſtruxit Gedeon, & habitatores occidit, Iud.8.b. Hãc Strabo lib.16. faciem Dei appellat. Eſt autem continua Tripoli, apud eamq; mons Libanus deſinit. Ieroboam ipſam ædificijs reparauit, 3. Reg. 12.f. Fuit hoc nomine filius Seſac, 1.par.8.c. Pater item Annæ propheteſſæ, Luc.2.c.

Phara, frugifer, vel fructificans, aut creſcens, ſiue vacca. famulus Gedeonis, Iud.7.c. nomen item vrbis, 1.Mach.9.e.

Pharai, Hiatus, vel apertio. numen viri, 2.reg.23.d.

Pharam, Onager eorum, vel ferocitas eorum, aut fructificatio matris, vel taurus matris. Rex Ierimuth, Ioſ.10.a.

Pharan, Pulchritudo, ſiue laus, aut gloriatio, vel propagines. nomen oppidi, geneſ.14.a. Eſt item generale nomen deſerti Sarracenorum trans Arabiam contra auſtralem plagam, per quod Iſraël perrexit tranſiens ex Ægypto in terrã Chanáan duce Moſe, in quo ſunt multa loca terminata, XVIII. ſcilicet mãſiones, quarũ vna eſt Haſeroth, Num.10.12.13.c. Accipit Pharan pro prima parte deſerti Arabiæ prope montem Sinai. At deut.1. pro vltima parte verſus terram promiſſionis. Et Aſſeroth eſt in medio, gen.14.21.c. Num.33.d. dicitur deſertum Sin per Cades. Eſt etiam Pharan mons Sinai contiguus: cuius meminit Abacuc, 4.deut.33.

Pharao, Diſſipans, vel diſcooperiens, aut nudans: vel Syriacè, vindicans. Rex Ægypti, cui cognomen Nechao, 4.reg. 23.f.

Pharathun, Diſſipatio, vel ruptura, aut denudatio eius: vel Syriacè, vindicta eius. Ciuitas in Ephráim in monte Amalec, Iudic.12.b.

Pharathonites, idem, Iud.12.d. 2.reg.23.d.

Phares, Diuiſio. filius Iudæ ex Thamar nuru ſua, geneſ.38.d. 1.paral. 4.a.

Phares, 1.par.7.d. Eques, aut diuidens, ſiue exponens, vel declarans. Filius Machir ex Maacha vxore ſua.

Phareſitæ, Diuiſi, Num.26.c.

Pharphar, Comminutus, aut fructificatio fructus, ſiue taurus tauri. Nomen fluuij Damaſci 4.reg.5.d.

Phariſæi, Diuiſio.D. Sectæ nomen apud Iudæos, quæ dicebat reſurrectionem eſſe, Act.13.b.

Phariſæus diuiſio.D.Act.23.b.

Pharnach, Thaurus percutiens, vel percuſſus, aut contuſus, ſiue fructificatio aromatum. Pater Eliſaphan principis tribus Zabulon, Num.34.d.

Pharos, pulex, vel culex, ſiue fructus tineę. nomen viri, 1.Eſd. 2.a. & 8.

Pharſandátha, Reuelatio menſtrui, vel commotionis ſuæ, aut equitis commutio, ſiue ſtercus menſtruorum, vel commotionis eius. Filius Aman, filij Amadatha, Eſth.9.b.

Pharúa Floridus: aut Syriacè, volans. nomen viri, 3.reg.4.b.

Pharuda, Separatio, vel diſperſio. nomen viri, 1.Eſdr.2.c.

Pharurim, Lebetes, ſiue ſuburbana, 4.reg.23.c. Hebr. Pharuarim.

Phaſe, Tranſitus.

Phaſea, idem. numen viri, 1.Eſd.2.c.

Phaſelida, Tranſitus, vel claudicatio natiuitatis, vel generationis. D. nomen loci, 1.Mach.15.d.

Phaſeron, Oris canticum, ſiue os planum. D.

Phaſpha, Diminutio oris, vel os diminutum. Filius Iethet, 1.paralip.7.g.

Phaſga, Collis, ſiue altitudo, aut munitio. nomen mõtis Moabitarum, Num.21.e. Ioſ.13.c.

Phaſſur, Extendens, vel multiplicans libertatem, vel principatum, aut expandens foramen, vel albedinem. Sacerdos filius Emmer, Iere.20.a. Hebr. Phaſſur. Filius item Melchiæ, Ier.21.a. 1.par.9.h. pater Gedeliæ, Ier.38.a.

Phathaia, porta domini, ſiue aperiens dominus. nomen viri, 1.Eſd.10.c.

Phathuel, Buccella Dei, ſiue perſuaſio Dei, aut dilatatio Dei. Pater Ioelis prophetæ, Ioel 1.a.

Phathures, Buccella roris, aut perſuaſio, aut dilatatio ruinæ, vel diſtillationis. nomen loci in Ægypto, Ier.44.a.

Pháu, vlulãs, aut gemẽs, vel apparens. nomẽ vrbis Adar regis ſeptimi in Edom, geneſ.36.d. quæ in 1.par.1. dicitur Phai.

Phedael, Redemptio Dei. Filius Ammiud princeps tribus Nephthali, Num.34.d.

Phegiel, Obuiatio Dei, ſiue deprecatio Dei. Filius Ochram princeps tribus ſuæ Aſa, Num.1.b.

Pheldas, Ruina trituræ, aut iudicium trituræ. filius Nachor ex Melcha, geneſ.22.d.

Pheleia, Miraculum domini, ſiue occultū domini. filius Elioenai, filij Naariæ. 1. par. 3. d.

Phelelia, Cogitans dominum, aut orans dominum, ſiue iudicium domini. nomen viri, Nehe. 11.

Pheleth, Ruina, ſiue iudicatio. Pater Hon, Num. 16. a.

Phelethi, idem. Nomen populi, ſiue legionum quarundam Dauid. 2. Reg. 8. d. 20. g. 1. par. 18. d.

Phelethi, 4. Reg. 11. d. In Hebræo eſt Raſim, & interpretatur curſores.

Phelonithes, Cadens, ſiue occultus, 1. par. 11. g.

Phelti, Liberatio, vel expulſio. nomen viri, de quo 2. Eſd. 12. a.

Pheltia, ſiue Pheltias, Liberatio domini, aut expulſio domini. nomen viri, 2. Eſd. 10. a. filius Banaiæ, Ezech. 11. a.

Phenenna, Gemma, ſiue facies noſtra. Altera vxor Elcanæ, 1. Regum 1. a.

Pherezæi, Burales, id eſt habitantes in villis abſque muro. nomen populi. gene. 15. d.

Pherezæus, idem, ſ. n.

Pherméſtha, Ruptura fundamenti, vel rupturam ponens, aut ex Hebræo & Syro, taurus anniculus. filius Aman filij Amadátha, Eſth. 9. b.

Pheſdomim, Portio, vel diminutio ſanguinum, aut diminutio tacentium, vel aſſimulantium. nomen loci. 1. par. 11. e.

Pheſſe, Tranſitus, vel claudicatio. filius Eſthon, 1. para. 4. b.

Pheshut, Extendens, vel multiplicans libertatem, vel principatum: aut expandens foramen, vel albedinem. nome viri, 1. Eſd. 2. b.

Phethchia, Porta domini, ſiue aperuit dominus. nomen viri, 1. par. 24. c.

Phetros, Bucella roris, aut perſuaſio, vel dilatatio ruinæ, vel diſtillationis. nomen regionis, quæ Arabia Petrea dicitur, Iſa. 11. e.

Phethruſim, idem. p. n. filius Meſráim, geneſ. 10. e.

Phicol, Os omnium, id eſt omnis lingua, aut oris perfectio, ſiue conſummatio. Princeps exercitus Abimélech regis Geraræ, gene. 21. e.

Phihahiroth, Os, vel labium libertatis, aut os ſculptum ab ore, nō oſſe. Nomen loci, in quo caſtrametati ſunt Hebræi, reuertentes de Ægypto, Exod. 14. a. ſiue quarta manſio Hebræorum, Num. 33. a.

Philadelphia, Amor fratris, vel fraternitatis. G. Ciuitas decapolis eſt iuxta Pliniū lib. 5. cap. 18. & Strabo in 16. ad cuius eccleſiam Iohannes ſcripſit, Apoc. 1. & 3. b.

Philemon, Deoſculans G.

Phileris, Amabilis. G. Vir quidam, qui à fide Chriſti excidit, 2. Tim. 2. c.

Philippenſes, Bellicoſi, ſiue amatores equorum. G.

Philippij, Bellicoſi, ſiue amatores equorum. G. Macedoniæ vrbs apud Stridonem fluuium à cōditore Philippo Græcię domitore ſic appellata, Act. 16. b. 20. b. 1. Theſſ. 2. a.

Philippus, Bellicoſus, vel amator equorum. G. Pater Alexandri regis, 1. Mach. 1. a. frater item Herodis procurator Ituræ & Trachonitidis conſtitutus à Romanis, Luc. 3. a. Eſt & nomen Apoſtoli, Matth. 10. a. Ioh. 1. f. nomen cuiuſdā diaconi, act. 6. b.

Philiſthæa, Conſperſa ſcilicet cinere, vel puluere, aut ruinæ appoſitæ, vel ruinę duplices, ſeu ruinæ potus, vel cecidit bibens, Iſa. 14. g.

Philiſthæi, Conſperſi ſcilicet cinere, vel puluere, aut ruinæ appoſitæ, vel ruinæ duplices, ſiue ruinę potus, aut ceciderunt bibentes. 2. paralip. 17. c.

Philiſthęus, Idem ſ. n. 1. reg. 17. d.

Philiſthijm, Idem. p. n. nomen populi, geneſ. 10. b.

Philologus, Amator literarum, vel amator verbi G. Nomen viri, Rom. 16. b.

Philometor, Amator matris G. Ptolemæus Philomethor, 2. Mach. 4. d.

Phinees, Aſpectus, vel facies confidentiæ, vel protectionis. filius Eleazari, filij Aaron, exod. 6. d. filius item Heli ſacerdotis, 1. reg. 1. Heb. Phinehes.

Phinon, Gemma, ſiue aſpiciens, aut os æternitatis, aut os filij, aut ex Hebræo & Syro, os piſcis, ab ore non ab oſſe. Ciuitas Idumæorum, geneſ. 36. d.

Phiſon, Oris mutatio, ſiue multitudo, aut extenſio. Magnum Indiæ flumen eſt è paradiſo fluens, gen. 2. quod ab Euſebio & Hieronymo in quæſt. Hebr. Ganges dicitur, ſiue Getha Ioſepho lib. 1. cap. 2. Iud. antiq. Salomon commentator Nilum vocat, geneſ. 2. b.

Phitom, Buccella eorum, aut oris conſummatio, ſiue perſuaſio, vel dilatatio eorum. Nomen vrbis quam ædificauerunt filij Iſraël Pharaoni regi Ægyptiorum, exod. 1. b.

Phithon, Buccella eius, aut perſuaſio, vel dilatatio eius, vel oris donum. Filius Micha, filij Meribbáal. 1. paral. 8. d. 9. f.

Phlegon, Comburens, G. Viri nomen, rom. 16. d.

Phocereth, Oris exterminatio, vel oris conciſio. Nomen viri, 1. Eſd. 2. c.

Phœnix, ſiue Phœnicia, Rubea, vel purpurea, aut palma, ſcilicet arbor, G. Syriæ pars eſt, in qua Sidon & Tyrus ampliſſimæ vrbes ſitæ ſunt Straboni lib. 16. Geograph. De Phœnicia plura Pomponius Mela libr. 1. Geograph. Plinius lib. 5. cap. 12. nat. hiſt. Hieronymus refert huius partes Samariā, Galilæam, aliasq; regiones, act. 11. c. Eſt & portus Cretę huius nominis, act. 27. c.

Phœbe, Lucida, vel pura, G. Mulieris nomen, rom. 16. a.

Phogor, Hiatus, vel apertio. Mons in terra Moab in ſupercilio Lybiadis, reſpiciens ſolitudinem, in quē Balac rex Moab Balaam ariolum duxerat ad maledicendum Iſraëli, nu. 23. In hoc Baal à gentibus fuit cultus, num. 25. Iuxta hunc in valle ſepultus eſt Moyſes, deut. 34. Eſt etiam idólum Moabitarum, num. 25. d. deut. 3. & 4. Ioſ. 22.

Phollati, Opera mea, ſiue opus meū. nomen viri. 1. par. 26. a.

Phoratha, Fructificatio, ſiue multiplicatio, aut ſortilegus. filius Aman, filij Amadatha, Eſth. 9. b.

Phoſech, Fragmentum tuū, ſiue diminutio tua. filius Iephlat, filij Heber, filij Bariæ, 1. paral. 7. g.

Phrygia, Sicca, vel ardens, G. Aſiæ minoris regio ampliſſima à ſeptentrione, Galatiæ contermina, à meridie *Lycaoniæ*, Piſidiæ, Migdoniæ: ab oriente Cappadociam attingit, ita Plin. in 5. cap. 32. nat. hiſt. Hieronymus ſcribit duas Phrygias, quarum maior Smyrnam habet, minor verò Ilium, Phrygiam peragrauit Paulus, act. 2. b. 16. b.

Phryx, Siccus, vel ardens, G. 2. Mach. 5. b.

Phua, Hic, aduerbiū loci: aut os oris. filius Iſſachar, gen. 46. b.

Phua, exod. 1. c. Gemens, vel vlulans, aut apparens. nomen obſtetricis cuiuſdam Hebræorum.

Phua, Iudic. 10. a. Angulus, aut coma. pater Thola ducis in Iſraël, filius Iſſachar, filij Iacob, 1. paral. 7. a.

Phul, Ruina, aut faba. Rex Aſſyriorum, 4. reg. 15. d. 1. par. 5. d.

Phunitæ, Aſpiciens, vel facies mea, num. 26. c.

Phunon, Gemma, ſiue aſpiciens. Nomen loci in quo caſtrametati ſunt filij Iſraël, profecti de Salomona, num. 33. f.

Phur, Sors, Eſth. 3. b.

Phurim, Sortes, Eſth. 9. f.

Phut, Aphrica, aut Syriacè craſſa, vel pinguis. filius Cham, geneſ. 10. a. à quo Libyes.

Phuthæi, Seducens, aut buccella, ſiue latitudo. filius Sobal, filij Hur primogeniti Caleb ex Ephráta cōcubina, 1. par. 2. g.

Phuthiel, Aphrica Dei, vel ex Syro & Hebræo, pinguedo Dei. nomen viri, exod. 6. b.

Phutiphar, Aphricæ Taurus, aut ex Syro & Hebræo, ſaginatus taurus, vel pinguedinis fructificatio. Eunuchus Pharaonis, geneſ. 37. g.

Phutiphar, gene. 41. f. 46. c. Ex Syro & Hebræo, pinguedinem diſſipans, vel pinguedinis denudatio, aut Syriacè pinguedinis vindicta. nomen ſacerdotis vrbis Heliopoleos, ſoceri Ioſeph filij Iacob.

Phygellus, Fugitiuus, G. Vir quidam de quo Paulus, 2. Timoth. 1. d.

P I

Pigmæi, Hebraicè dicitur Gamadim: & interpretatur, Nani, vel cubitales. nomen populi, Ezech. 27. d.

Pila, Hebraicè dicitur Machtes, id eſt contuſio, vel pila, aut mortariolum. nomen loci, Soph. 1. c.

Pilatus, Conſtringens, vel conſtrictus. Nomen procuratoris Iudææ à Romanis conſtituti, Luc. 3. a. qui Chriſtum morti adiudicauit, Matth. 27. c. Luc. 3. a.

Piſidia, Picea, id eſt pice denigrata, G. Minoris Aſiæ prouincia eſt,

cia eſt, de qua Plinius lib.5. cap.27. Hæc Antiochiam inſiguem vrbem habet. Strabo libr.12. meminit ipſius, & Lucas, act.13.& 14.d.

Piſtjca, Fidelis, G.Iohan.12.a.

P O

POlonites, Cadens, aut occultus. Vide Phallonites & Phelonites.

Ponticus, Ex ponto regione Aſiæ, act.18.a.

Pontius, Marinus, G. prænomen Pilati procuratoris Iudææ Matth.27.a.

Pontus, Mare, G. Lata regio Aſiæ ad mare ponticum, quod idem & Euxinum, Aſiam, Europamq; diſterminans appellatur, ſita: Cappadociam, Armeniam, Colchidem, aliasque prouincias complectitur. De hoc Strabo lib.12. Ptolomęus in quinto, capit.1. act.2.b. Hebraicè dicitur Elaſar, & interpretatur auferens Deus, vel ablatio Dei, ſiue recedens à Deo, geneſ.14.a.

Portius, Vitulus, aut vitulinus, G. Præſes Palæſthinæ & Iudææ cognomento Feſtus, act.24.g.

Poſidonius, potum præbens. nomen viri, 2.Mach.14.c.

P R

PRiapus, In Hebræo eſt, Miphleſeth, & interpretatur ſimulachrum, ſiue tremor, vel concuſſio. Nomen idóli, 3.reg.15.b: 2.paral.15.d.

Priſca, Latinum eſt, id eſt antiqua. Adiutor fuit Pauli, rom.16.a.

Priſcilla, Idem, diminutiuum à Priſca. Vxor Aquilæ Pontici, act.18.a.

Probatica, Ouina, id eſt, locus vbi pecora ſacrificāda tenebantur, G.Iohan.5.

Prochorus, Expeditus, vel facilis, aut promptus, vel paratus, G. Nomen diaconi, act.6.b.

Proſelytus, Aduena, vel peregrinus, G.act.2.b.

P T

PTolemaida, Bellicoſa, G.

Ptolemais, Idem, G. Ciuitas eſt in Iudæa maritima, prope montem Carmelum, quæ quondam à quodam Ptolemęo ſic dicta eſt, act.21.b.

Ptolemæi, Idem, p.n.G.

Ptolomæus, Sulcus, ſcilicet qui fit cum aratro: ſiue ſuſpendens aquas, aut coadunatio aquarum, Grecè verò, bellicoſus. Filius Dorymini, 1.Mach.3.e.

P V

PVbaſtus, Os conculcationis, vel contemptus, ab ore. Nomen ciuitatis Ægypti, Ezech.30.e.

Publius, Latinum eſt, act. 28.b.

Pudens, Latinum eſt. nomen viri, 2.Tim.4.d.

Puteoli, Latinum eſt. Ciuitas Colonia Campaniæ, eadem dicitur Ceadicta, act.28.e.

P Y

PYrrhus, Fluuus, rubeus. pater Soſipatris, act.20.a.

Q V

QVartus, Latinum eſt. nomen viri, rom.16.d.

Quintus, Latinum eſt.

R A

RAab, pſal.86.a. Superba, aut fortis, vel tumultuás Ægyptum eſſe quidam memorant.

Raaia, Viſio Domini. filius Subal, filij Iuda, 1.paralip.4.a: 1.Eſd.2.e.

Raamias, Tonitruum domini, ſiue malum à domino, aut ſocius à domino, vel paſtor à domino. nomen viri, 2.Eſd.7.b.

Rabba, Multa, ſiue grandis, aut iurgium, ſiue impugnatio. Vrbs in tribu Iuda, Ier.49.a.

Rabbath, Idem. Ciuitas filiorum Ammon, deu.3.b.2.reg.12.f. Ier.49.a. Quam Euſebius Philadelphiam eſſe credit.

Rabbi, Magiſter, Matth.11.c. Marc.9.a. Iohan.1.f.

Rabboni, Magiſter. ſyrum eſt, Marc.10.g.

Rabboth, Fœnus, vel vſura, aut multitudo, vel iurgium, ſiue impugnatio. Ciuitas in tribu Iſſachar, Ioſ.19.b.

Rabmag, Multitudinem diſſoluens, vel liquefaciens, aut magiſter, vel princeps liquefactionis vel tabefactus. Princeps quidam, cuius meminit, Ier.39.a.

Rab-ſaces, Magiſter, vel præpoſitus bibentium, aut magiſtri oſcolú, vel ſacculus, ſiue multum bibens, aut oſculans, vel magnus ſaccus. princeps in exercitu Nabuchodonoſor, 4.reg.18.d.

Rab-ſares, ſiue Rabſaria, Magiſter, vel præpoſitus Eunuchorum. princeps quidam ſub rege Nabuchodonoſor, 4.reg.18.d. Ier.39.a.

Raca, Vacuus, vel vanus, Matth.5.d.

Rachal, ſuſurro, aut aromatarius, ſiue negociator. Ciuitas quā Dauid ſuorum ſpoliorum participem fecit, 1.reg.30.g.

Rachel, Ouis. Filia Laban, altera vxor Iacob, geneſ.29.b.

Raddái, Deſcédés, vel dominās. Quintus filius Iſai, 1.par.2.b.

Ragau, ſocius, aut paſtor eius, ſiue malum, vel confractio eius. filius Phaleh, 1.paralip.1.b. qui Reu geneſ.11.c. ſcribitur, Luc.3.g. Hebr. Reu.

Reges, Tēpeſtas, vel cōmotio. D. Ciuitas apud Medus, Tob 1.e

Raguel, paſtor Dei, aut amicus Dei, vel confractio Dei. ſacerdos in vrbe Madian, ſocer Moyſi, exod.2.c: 3.a. dicitur Iethro.

Rahab, lata, ſiue dilatata, aut platea. Mulier quæ hoſpitio ſuſcepit exploratores miſſos à Ioſue in Iericho, Ioſ.2.a.

Rahabia, Latitudo, ſiue platea Domini. Nomen viri, 1.paralip.26.c.

Raham, Vulua, ſiue miſericordia: aut ſyriacè, amicus. filius Samma, filij Hebron, 1.paral.2.f.

Rahelaia, ſopor domini, vel inebriana dominus, aut ſocius, vel paſtor ipſi domino. nomen viri, 1.Eſd.2.a.

Rahuel, paſtor Dei, aut amicus Dei, vel confractio Dei. filius Eſau ex Baſemath vxore, gen.36.a. filius Iebaniæ, 1.par.9.b.

Raia, Viſio domini. filius Subal filij Iuda, 1.paral.4.a: 1.Eſd.2.c.

Ram, Excelſus, vel ſublimis, aut proijciens. filius Eſron, filij Phares, 1.par.2.a. filius item Ierameel primogeniti Eſron, 1.paral.2.c.

Rama. Excelſa, vel ſublimis, aut proiecta. Ciuitas in tribu Beniamin, haud procul à Gabaon, Ioſ.18.d: Iud.4.a:19.d. quá reędificauit Baaſa rex Iſraël in Iuda, 3.reg.15.c.

Ramatha, Idem. Vrbs Syriè in monte Ephréim, de qua, 1.regum c: 15.g. Hieronymus in Tamnitica regione iuxta Dioſpolim ſitam ſcribit.

Ramatháim, Idem. p.n. Ciuitas eadem quę Rama & Ramatha. Dicitur & Arimathęa, 1.reg.1.a.

Ramathithes, Excelſus, ſiue exaltatus, aut proijciens, vel proiectus, 1.paral.27.

Ramath-lechi, Eleuatio maxillæ. nomen loci, Iud.15.g.

Ramathæ, Excelſa, vel ſublimis, aut proiecta, D. Ciuitas, 1.Mach.11.d.

Rameſſes, Tonitruum, vel exprobratio tineæ, aut malum delens, ſiue diſſoluens, vel confractionem diſſoluens, aut cōfractus à tinea. Ciuitas eſt in extremis finibus Ægypti ab Iſraëlitis condita, olim (vt Hieronymus ait in Hebraicis quæſt.) pagus Arſenoites dicta fuit, gen.47.c. num.33.a.

Rameth, ſublimis, vel excelſa, aut proiecta. Ciuitas in tribu Iſſachar, Ioſ.19.b.

Ramoth, Idem, p.n. Ciuitas ſacerdotum atq; fugitiuorum eſt in tribu Gad, nō procul à mōte Galaad, Ioſ.13.d: 1.reg.30.g.

Ramoth, deut.4.g. Ioſ.20.c. 3.reg.22.a: 1.par.6.g. Videns mortem, vel intuitus mortis, vel altitudines. eadem ciuitas quæ & Ramoth prior.

Rápha, Medicina, vel medicus, aut relaxatio, vel gigas. filius Beniamim, 1.paral.6.a. qui geneſ.46.c. dicitur Echi. filius item Baana, 1.paral.8.d:20.d.

Rapha, 1.paral.7.e. Relaxatio laquei. nomen viri.

Raphael, Medicina Dei. nomen viri, 1.paral.26.a.

Raphaia, Medicina domini, ſiue relaxatio domini. filius Ieſeię filij Phaltiæ, 1.paral.3.d: 4.g. filius Thola, 1.paral.7.a. filius Baana, 1.paral.9.g.

Raphaim, Gigantes, vel medici, aut relaxati. Populi ſunt quos Moabitæ, Emim: Ammonitæ, Zouzommim vocant, deut.2.c.d. Vide Emim. Item nomen vallis iuxta Ieruſalem, Ioſ.15.b. Iſa.17.b.

Raphidim, Reclinatoria, ſiue ſtramenta, aut remiſſæ manus, vel medicina manuum. Locus in ſolitudine, non procul ab Horeb monte, vbi vndecima Iſraëlitarum manſio fuit, Exod.

Exod.17.a.num.33.b.

Raphó, Medicioa, vel relaxatio, aut gigas. D. Ciuitas, 1. Mach. 5.d.

Raphu, Idem. pater Phalti, num.13.a.

Raſin, Voluntas, vel voluntarius, aut curſor, ſiue veredarius. Rex Syriæ, 4.reg.16.a.1.Eſd.2.c.

Raſias, Secretum domioi, vel myſterium domini. D. oomen viri, 2.Mach.14.f.

Razon, Tenois, vel macilentus, ſiue ſecretum, aut ſecretarius vel princeps. filius Eliada, 3.reg.11.e.

R E

REbe, Quartus, vel quadratus, ſiue accubans, vel accubatio. Rex Madiaoitarum, num.31.a.Ioſ.13.c.

Rebecca, Saginata, ſioe impinguata, aut cootentio obtuſa, vel contentio impedita. Filia Bathoel filij Nachor vxor Iſaac, gen.22.d.

Rebla, ſiue Reblatha, Riza, vel magnitudo illi, aut iurgium ioueteratum, vel conturbatú, ſioe iurgium defluens. Ciuitas Syriæ, nu.14.c.4.reg.23.g.25.b. quę poſteà (vt Hieronymus tradit) Aotiochia dicta eſt, poſtremò, Iuſtiniani priocipis tempore (Volat.lib.11. authore) Theopolis dici cœpit.

Recca, Vacuitas, ſiue ſputum, aut ſaliua, vel tempus, quod pars capitis eſt. Ciuitas io tribu Nephthali, Ioſ.19.c.

Recem, Vacuus, aot vanus, vel pictura varia, aut ſaliua eorum. Ciuitas io tribo Beniamin, Ioſ.18.d. nomen ducis, Ioſ.13.e. filios Hebron, 1.para.2.f. Rex item Madiaoitarum, Iou.31.a. quem Ioſephus lib.4. ſcribit ſui nomiois io Arabia cōdidiſſe vrbem à Græcis poſteà Petram dictam.

Recha, Tenera, vel delicata. oomen viri, 1.par.4.c.

Rechab, Quadriga, aut equitatus, vel equitans. Pater Ionadab, 4.reg.10.d. filius Remmon Berothitæ, 2.reg.4.a.1.par.2.g.

Rechabitæ, Idem. p.o. Ier.35.a.

Reema, Tonitruum, ſiue exprobratio, aot malum quoddam, ſiue ſocietas quędam. Regio ſic dicta à Regma filio Chus, Ezech.27.e.

Regium, Ruptura, vel fractura, quooiam illic terra eſt inter regnum Neapolitanum & Siciliam. G. Siciliæ cioitas maritima, viginti millia paſſuum à promōtorio Peloro ſecreta, act.28.c.

Regma, Idem quod Reema. filius Chus, gen.10.a.

Regom, Lapidans, vel lapidatus, aut purpureus. filius Iahaddai, 1.par.2.f.

Rehum, Pius, ſiue miſericors, aut Syriacè, amicus. nomen viri, 1.Eſd.2.a.

Rei, Socius, aut paſtor, ſiue malum, vel confractio mea. nomē viri, 3.reg.1.a.

Reia, Viſio Domini. filius Ioel, 1.par.5.a.

Remeia, Sublimis, vel excelſus dominus, aut proiectio domini. nomen viri, 1.Eſd.10.d.

Rempha, pro hoc in Hebræo eſt Chiun, quod ioterpretatur placenta, id eſt torta adipe cōſperſa: ſiue præparatus, aut cōpoſitus. Hebræi verò dicūt. Chiun liogua Arabica, vel Punica Saturnum ſignificare. Idolum, act.7.e.

Remmoo, Malum granatum, ſiue altitudo. Ciuitas in tribu tam Iodæ quàm Simeoois, Ioſ.15.e.19.a. Item petra in tribu Beniamin, iudi.20.g. Vallis item apud Zachariam 14.b. ſioe cioitas ſecundùm Lyranom, non procul à Mageddo, quæ à quibuſdam nūc Maximianopolis dicitur. Sic vocabatur & pater Baana & Rechab ſeruorum Isboſeth, 2.reg.4.a. nomē idoli, 4.reg.5.e.

Remmon-phares, Mali granati diuiſio. Decimaſexta Iſraëlitarum manſio. num.33.c.

Remmono, Malum granatum eius, ſiue altitudo eius. Ciuitas ſacerdotum in tribu Zabulon, 1.par.6.g.

Reſa, Luc.3.g. Caput, vel voluntas, aut curſus D.

Reſeph, Volucris, aut diabolus, vel ſagitta, ſ. ignita. nomen viri, 1.par.7.e

Reſeph, 4.reg.19.c.Iſa.37.c. pauimentum, vel extēſio, aot pruna, id eſt calculus ignitus. Vrbs Syriæ, vt ait Hierooymus Alij dicunt fuiſſe Petram Arabiæ ciuitatem.

Reſen, Frænum. Ciuitas ab Aſbur ædificata inter Chale & Niniuen, gen.10.b.

Reſia, Voluntas, aot voluntarius, ſiue curſor, aut veredarius. filius Olla, 1.par.7.g.

Reſpha, Exteoſio, ſiue pauimentū, aut pruna, id eſt, calculus ignitus. Concubina Saol, filia Aia, 2.reg.3.a.

Reſſa, Irrotatio, vel ſtillicidium. nomen loci io quo caſtrametati ſunt filij Iſraël profecti de Lebna, oum.33.c.

Rethma, Iuoiperus, ſiue ſonitus, aut ſtrepitus. Locus ad quē venerunt filij Iſraël de Aſeroth, oum.33.c.

Reu, Socius, vel amicus, aut paſtor, ſiue malum, aut confractio. Filius Phaleg, gen.11.c. qoi Ragau, 1.par.1.b. dicitur, iiſdem tamen conſonantibus & punctis apud Hebræos.

R H

RHode, Roſa. G. oomeo puellæ, act.12.e.

Rhodochus, Roſeus currus G.

Rhodus, Roſa, G. Cycladum nobiliſſima & ab oriente prima qoondam Ophiuſa vocata, diſtans à portu Aſię nonaginta millibus paſſuum, act.21.a.

R I

RIbai, pugnaos, vel obiurgās, ſiue multiplicās. Pater Ithal, 2.reg.23.d.

Rinna, Canticum, ſiue exultatio. Filius Simeoois, 1.par.4.c.

Riphath, Medicioa, ſiue relaxatio, aut bouile, hoc eſt vbi booes clauduntur. filius fuit Gomer, gen.10.a. Ab hoc Riphęi dicuntur, qui Paphlagooes cognomentum ſortiti ſunt.

R O

ROaga, Saturat⁹, vel inebriatus meditatione vel eloquio, aut ſaturat⁹, vel ioebriatus abſtrictiooe, vel ſeparatione. Filius Somer filij Heber, 1.par.7.g.

Roboam, Dilataos populum, aut latitudo, vel platea populi, ſiue odor, vel odorans cum populo. filius Salomonis, 3.reg.11.g.1.par.3.b.

Rogel, Pes, ſiue pedeſtris, aut explorans, vel delator, ſiue accuſator, aut Syriacè conſuetudo. Fons prope Ieruſalem in tribu Iuda ad ſeptentrionem, Ioſ.15.b.18.c.3.reg.1.b.

Rogelim, Idem, p.n. nomen loci, 2.reg.17.g.

Rogom-melech, Lapidans regem, vel conſiliarium: aut purpura regis, vel cooſiliatij. princeps Darij regis, Zach.7.a.

Rohob, Latitudo, ſiue dilatatio, aot platea. Ciuitas Leuitarū In tribo Aſer, Ioſ.13.b.19.b.1.par.6.g. Rex Soba, 2.par.8.a.

Rohobia, Latitudo, ſiue dilatatio domini, aut platea domini. filius Elieſer filij Moyſi, 1.par.23.b.

Rohoboth, Latitudines, ſiue dilatationes, aut plateæ. Ciuitas Idumæę eſt prope flumen. patria Saulis Idumæorom regis. geo.36.d. Legit gen.13.b. Et ædificauit Ninive & plateas ciuitatis, LXX. transferuot Rhohobothpolin, id eſt Rohoboth ciuitatem, ſicque Chaldæos interpres, tunc ciuitatis nomeo erit ab Aſſur cooſtructæ.

Roma, Excelſa, ſiue ſublimis, aut rhinoceros, vel intuens nimis Concubina. Nachor fratris Abraham, gen.22.d.

Roma, Ciuitas Italiæ, Valens, vel valentia, aut potens, vel robuſta. G.

Romani, Idem, p.n. Iohan.11.f. act.2.b.22.g.

Romani, Dan.11.e. pro hoc, io Heb. eſt Chithim, & interpretator conterentes, vel contritio maris, ſiue diadema, aut aurum, vel tinctura, aut ex Syro & Hebręo, coacervatio maris, Vide Chetim & Italia.

Romanus, Valens, ſiue potens, aut robuſtus, G.

Romelia, Excelſus domini, ſiue celſitudo domioi, aut proiectus à domino. pater Phacee regis Iſraël, 4.reg.15.e.16.a.

Romemthi ezer, Exaltans adiutorem, vel auxilium, ſiue exaltaui atrium. nomen viri, 1.par.25.b.

Ros, Caput, vertex, ſummitas, ſiue principium. filius Beniamin, geo.46.c.

Roth, Coronæ, ſiue calamos inebriationis, vel ſaturitatis, aot ex Syro & Hebræo, conſilium ioebriationis, vel ſaturitatis. Ciuitas tribui Gad data io poſſeſſiooem, num.32.g. Hebr. Attroth, & iungitur ſequenti dictioni Sophan, vt ambę nomen ſint vnius ciuitatis, Atarothſophan.

R V

RVben, Videns filiū, vel viſio filij, aut viſionis filius. Filius Iacob ex Lia, gen.29.f.

Rubenitæ, Idem.

Rubenites, Idem, 1.par.11.g.

Rufus, Latioum eſt, Mar.15.b. rom.16.b. nomen viri.

Ruma, Excelſa, ſiue ſublimis, aut proiecta. Ciuitas io tribu Ephraim, Ioſ.15.f. iudic.9.f.4.reg.23.g. quæ aliàs Remphtis,

item & Arimathęa, teſte Euſebio vocatur.
Ruth, Satnrata, vel inebriata. Vxor Mahalon filij Elimelech Beth-lehemitæ, Ruth 1.a.

S A

SAaph, Cogitans, aut qui volat, vel præuolans. filius Iahaddai, 1.paral.2.f.
Saal, poſtulans, ſiue poſtulatus, aut commodatus, ſiue ſepulchrum, vel infernus, aut fouea. nomen viri, 1.Eſd.1.d.
Saananim, Motiones, vel motus dormientis. Ciuitas eſt limes tribus Nepthali, Ioſ.19.c.
Saaráim, Portæ, ſiue æſtimationes, aut appretiationes, vel capilli, ſiue ordeū, aut tempeſtates, ſiue dæmones, aut piloſi, vel hirci. Ciuitas in tribu Iuda, in qua poſteri Simeonis habitauerunt, Ioſ.15.e: 1.paral.4.e.
Saba, Conuerſio, ſiue captiuitas, aut canities, vel ſeſſio. filius Regma, geneſ.10.a. à quo ciuitas regalis Æthiopiæ nomen accepit, 3.reg.10.a. Iſa.60.b. Hanc Ioſephus lib.2. à Cambyſe rege Meroen, ex ſororis vocabulo cognominatam ſcribit. filius item Iectan, geneſ.10.d. poſtremò ſic nominabatur filius Ieſan, geneſ.25.a.
Saba, gen.10.a.1.par.1.a. vbi dicit, Saba & Euila, pſa.71. Iſ.43.a. interpretatur circuitio, aut ebrius, vel Syriacè, ſenex. filius Chus. Inde Sabæi populi qui fœlicē Arabiam incolūt, ſunt dicti. Eſt & Arabū metropolis nomine Saba, in monte ſit.
Sabaa, 1.reg.13.d. vbi dicitur, In terra Sabaa. iſta non ſunt in Hebræo.
Sabactani, Dereliquiſti me, Chaldaicum verbum. Matth.27.e.
Sabaim, Circuitiones, aut ebrij, vel Syriacè ſenes, Iſa.45.c.
Sabam, idem quod ſequens dictio Sabama, & eadem ciuitas, numer.32.a.
Sabama, ſiue Sabam, Conuerſio, ſiue captiuitas nimia, aut canities, vel ſeſſio multa. ciuitas quam ędificauerunt filij Ruben, num.32.g. Ioſ.13.c. Iſa.16.c.
Sabama, Conuertens, vel captiuans dominus, aut intelligens vel ædificans dominus, ſiue intellectus, vel filiatio domini. nomen viri. 1.Eſd.9.a.
Sabaoth, Exercitus, pl.n. ſiue militiæ, aut fortitudines, Ierem. 31.d.
Sabarim, Cōfractiones, ſiue ſpes, aut expectationes, aut frumenta. Locus eſt trans Iordanem in terra Amorrhæorum, qui à frangendo hoc nominis inuēnit, ſiquidem ibi Iſraëlitarum acies fracta eſt, Ioſ.7 a.
Sabatim, Ezech.47.c. Circuitus altitudinis, aut Syriacè opiniones, vel cogitationes, aut ſperantes, vel ſpes. nomen loci.
Sabat, Sceptrum, vel virga, aut tribus. menſis, quandoque Februario noſtro reſpondens, Zach.2.b.
Sabatha, Circuitus, vel circuiens, aut cauſans, aut Syriacè, ſenectus. filius Chus, gen.10.a. Ab hoc Sabatheni q à Græcis Aſtabari dicuntur, nomenclaturam ſortiti ſunt.
Sabbathacha, Circuiēs percuſſionē, vel cauſa percuſſionis, aut ex Syro & Heb. ſenectutis percuſſio. filius Chus. gen.10.a.
Sabbathái, Sabbathum meum, vel requies, aut ceſſatio mea. nomen viri, 2.Eſd.11.c.
Sabbathiſmus, Requies, vel ceſſatio D. Hebr.4.c.
Sabbathum, Requies, ſiue ceſſatio, 4.reg.4.d.
Sabbee, Septem, vel ſeptimus, aut ſaturitas, ſiue iuramentum. Ciuitas in tribu Simeon, Ioſ.19.a.
Sabæi, Captiuantes, ſiue conuertentes, aut cani, vel ſedentes populi, Iob 1.c.
Saber, Confractio, aut ſpes, vel frumentum. filius Caleb ex Maacha concubina, 1.paral.2.f.
Sachacha, vmbraculū, vel operimentum, ſiue ꝓtectio, aut vnctio, vel Syriacè ſpeculatiu. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ.15.g.
Sachar, Merces, ſiue pretium, aut ſicera, vel ebrietas. nomen viri, 1.par.11.g. qui 2.reg.23.d. dicitur Sarar, 1.par.26.a.
Sadducęi, Iuſti, aut Iuſtificati, vel Syriacè, ſciſſi, vel ſchiſmatici, D. Secta inter Iudęos, negans eſſe reſurrectionē, act.5.d. 23.b. Luc.20.d.
Sadoc, Iuſtus, aut Iuſtificatus. Filius Achitob, 2.reg.8.d.1. par. 6.a. Eſt & nomen ſacerdotis, 2.reg.16.e. filius item Meraioth, 1.paral.9.b.

Sage, Ignorans, ſiue comprehēdens, vel attingens, aut Syriacè, multus, ſiue multiplicans. Nomen viri, 1.paral.11.g.
Sahar, Lucidus, aut candidus. filius Aſhur ex Halaa vxore, 1.paral.4.d.
Sahar, Lucidus, vel candidus. filius Simeon filij Iacob, gen.46. b. Hebr. Sohar.
Saharáim, Nigri, vel turbidi, aut matutinātes, vel manè euntes. Nomen viri, 1.par.8.a.
Salabim, Reſpiciens corda, ſiue pugnus, vel pugillus in mari, aut vulpes in mari, vel ſemita in mari. Vide Salebim.
Salaboni, Vulpis intellectus vel filius, aut vulpis ædificium, vel pugilli aut pugni ædificium, vel intellectus ſiue ſemita ædificij, vel intellectus aut filij. nomen loci, 2.reg.23.d.
Salabonites, Idem, 1.paral.11.g.
Salai, Miſſio, vel mittens, ſiue ramus, aut propagines, vel telum, aut arma, ſcilicet miſſilia: vel Syriacè, ſpolians, vel ſpoliatus. Mater Azuba, 3.reg.22.f.
Salamiel, Pax Dei, ſiue perfectio Dei, aut retributio Dei. filius Suriſaddai, princeps ſuæ tribus Simeon, num.1.a.
Salamina, ſiue Salamis, Commota, vel conquaſſata, aut fluctuans, G. Inſula Cypri in mari Euboico, contra Athenas, velut author eſt Pomponius Mela libr.2. & Strabo 14. In ea Inſula eſt eiuſdem nominis oppidū, teſte Plinio lib.5. cap.31 quod poſteà appellatum Conſtantia, authore Hieronymo. Hoc Iudęi funditus demoliti ſunt Traiani principis temporibus, extinctis omnibus accolis, velut ſcribit Euſebius in Chroni. & Hieronymus. In Salamina Paulus & Barnabas annuntiauerunt ſermonem Dei, act.13.a.
Salathi, Vmbra, ſiue tinnitus, aut aſſans, vel torrefaciens, aut Syriacè, orans. Nomen principis militum, 1.par.12.d.
Salathiel, poſtulatus Dei, ſiue commodatus Dei. Pater Zorobabel ducis Iuda, Agg.1.a: 1.Eſd.3.c. filius Iechoniæ filij Ioacim, 1.par.3.c.
Sale, Miſſio, vel mittens, ſiue ramus, aut propagines, vel telum, aut arma. ſ. miſſilia: aut Syriacè, ſpolians, vel ſpoliatus. filius Arphaxad, gen.10.d. Lu.3.g. dicitur filius Chainan filij Arphaxad.
Salebim, Reſpiciens corda, ſiue pugnus, vel pugillus in mari, aut vulpes in mari, vel ſemita in mari. nomen loci, Iud.1.g. 3.reg.4.a.
Salecha, Caniſtrum tuum, aut eleuatio, ſiue conculcatio tua. Ciuitas in Baſan, Ioſ.12.a.
Saled, Afflictio, vel Syriacè, calefactio, vel aduſtio. filius Nadab filij Semei, filij Onam, 1.par.2.d.
Salem, Pax. Nomen vrbis in Sichimis, quæ eſt in terra Samariæ, ciuitas Iacob, ſita in finibus Ephráim. Videtur quoq; dicta Sichem. Hęc non eſt Ieruſalem, gen.33.d. Alia fuit Salem. Vide Ieruſalem.
Salemoth, Pacificatio, ſiue perfectio, aut retributio. Nomen viri, 1.paral.24.c.
Saleph, Euaginans, vel euellens, aut diſcalceans. filius Iectan, geneſ.10.d.
Salim, Vulpes, p.n. aut pugilli, ſiue pugni, vel ſemitæ. Nomen loci, 1.reg.9.a. Iohan.3.c.
Saliſa, Trina, aut principalis, ſiue ternaria. vel principiſſa, aut ducиſſa. Regio eſt, 1.reg.9.a.
Sallem, Pax, ſiue perfectio, aut retributio, filius Nephthali, geneſ.46.c. qui Sallum, 1.par.7.c. dicitur.
Salma, Pax, ſiue perfectio, aut retributio, ſiue veſtimentum. filius Nahaſſon filij Aminadab, 1.par.2.b. q Salmon & Salma in fine cap. Ruth dicitur. Filius item Hur primogeniti Caleb, ex Ephrata concubina, 1.par.2.g.
Salman, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens. Nomen regis cuiuſdam, de quo Oſee 10.d.
Salmana, Vmbra prohibita, aut vmbra, vel imago commotionis, vel tinnitus commotionis, vel ſubmerſio prohibitionis, aut commotionis. Rex Madian, Iud.8.b. pſal.82.c.
Salmanaſar, Pax ligata, ſiue perfectio, vel retributio ligata, aut pax, vel perfectio, ſiue retributio nunc ablata, vel nunc recedens. Rex Aſſyriorum, 4.reg.17.a.
Salmias, Pax domini, ſiue perfectio, aut retributio domini. Nomen viri, 1.Eſd.10.d.
Salmon, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens. filius Nahaſſon filij Aminadab, Ruth 4.d. qui & ibidem & 1.par.2.b. dicitur

dicitur Salma.

Salmon, Fluctuatio, vel commotio, aut conquaſſatio, G. Ciuitas maritima Cretæ inſulæ, act. 27. b.

Salmona, Vmbræ munus, vel numerus, ſiue tinnitus numeri vel muneris, aut imago noſtra. Locus in quo caſtrametati ſunt filij Iſraël profecti de monte Hor, num. 33. e.

Salo, Caniſtrum, vel exaltatio, ſiue conculcatio, aut æquiparatus. filius Moſollam, 1. par. 9. b.

Salome, Pacifica, vel perfecta, aut retribuens, D. Mulieris nomen, Mar. 5. d.

Salomi, pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens. Pater Ahiud principis filiorum Aſer, num. 34. d.

Salomith, Idem, f. g. Filia Zorobabel filij Phadaiæ, 1. par. 3. d. filius Roboam, 2. par. 11. d

Salomon, pacificus. filius Dauid ex Beth-ſabee vxore Vriæ, 2. reg. 5. c. 12. f. Heb. Selemo.

Salon, Manés, vel qui manet, aut pacificus, vel abundans, aut Syriacè, illudens, vel decipiens. D.

Salon, fluctus, vel commotio, G.

Salphaad, Vmbra formidinis, ſiue tinnitus formidinis, vel aſſationis, aut ſubmerſionis formido. filius Hepher filij Galaad filij Machir filij Manaſſe, nume. 26. d. 1. par. 7 c. Hebr. Salphahad.

Saltus, Latinum eſt, & eſt interpretatio huius nominis Iaheri, quod ſaltum, ſiue ſyluam, aut fauum ſignificat. pater Adeodati, 2. reg. 21. d. 1. par. 20. c.

Salu, Caniſtrum, ſiue exaltatio, aut conculcatio, vel ęquiparatus. Pater Zamri illius, qui cum Madianitide occiſus eſt, num. 25. c.

Saluſa, Trinus, vel principalis, aut dux. filius Supha filij Helem, 1. par. 7. g.

Sama, Audiens, vel obediens. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ. 15. d. nomen item viri, 1. par. 8. b. Heb. Hoſama.

Sama, Exauditus, ſiue ipſe exaudiés, vel obediens. filius Iechoniæ filij Ioacim, 1. par. 3. c.

Samáa, Audiens, vel obediens. Frater Dauid, 2. reg. 21. d. 2. par. 6. c. filius Merari, 1. par. 6. c. 12. a. Ciuitas item in tribu Iuda, Ioſ. 15. d.

Samaa, Nominatus, vel appoſitus, aut perditio, vel deſolatio. filius Macelloth filij Abigabaon, 1. par. 8. c. qui 9. f. dicitur Samaam.

Samaam, nomen matris, vel gentis, aut nomen timoris, vel ponens timorem, aut appoſitus matri, vel genti, aut ibi timor vel mater, aut gens. filius Macelloth, 1. par. 9. f. qui 8. c. dicitur Samaa.

Samach, Adhærens, vel innisus, aut iunctus.

Samachias, Adhærens domino, vel innitens, aut iunctus domino. nomen viri, 1. par. 26. a.

Samad, Deſtruens, ſiue exterminans, aut conterens. filius Elphaal filij Mehuſim, 1. par. 8. b.

Samais, ſiue Samaias, Audiens dominum, vel obediens domino. Pater Semri patris Idaiæ, 1. par. 4. f. filius Ioel, 1. par. 5. a. Vir Gabaonites, 1. par. 12. a.

Samaoth, Deſolatio, vel perditio, aut ſtupor, ſiue ibi iniquitas, aut nomen iniquitatis, vel deſolans, aut perdens iniquitatem. nomen viri, 1. par. 27. a.

Samaraim, lanę, aut medullę, ſ. arborum, Ciuitas in tribu Beniamin, Ioſ. 18. d.

Samarath, cuſtodia, vel adamas, aut vepres, vel ſpina, ſeu fęx. filius Semei, 1. par. 8. b.

Samaręus, lana, vel medulla. ſ. arborum. filius Chanáan, geneſ. 10. c. Hic Edeſſam incoluit.

Samaria, Cuſtodia, vel adamas, aut vepres, vel ſpina, ſeu fęx eius. nomen montis, 3. reg. 16. e. Vrbs item Syriæ inter Iudæam & Galilæam media, authore Ioſepho libr. 3. cap. 2. ab Amri Iſraëlitici populi rege condita. Iſte enim, Simeron, ſiue Samaron, vel (vt tranſtulit interpres noſter) Samariam montem à quodam Semer emit, ciuitatemque quam in montis vertice extruxerat à venditis nomine, Simeron, ſiue (vt trãſtulit noſter interpres, 3. reg. 16. c.) Samariã appellauit. Hac deinde reges Iſraëlitarum pro regia vſi ſunt. Aliàs vt Euſebius teſtatur, Ecthenias eſt dicta, Mox poſt Hircani Iudæorum põtificis expugnationem, ab Herode rege iterum ædificata, atque in honorem Augusti, Græco vocabulo Sebaſte nominata eſt, Stephano Neapolis quoque nominatur, Ioſ. 11. a. 4. reg. 6. f. Iſa. 7. b. 10. b.

Samaria, ſiue Samarias, 1. par. 12. a. 1. Eſd. 10. d. Cuſtodia domini, aut adamas domini, ſeu vepres, vel ſpina domini. nomẽ viri.

Samaritani, Cuſtodes, vel adamantini, ſiue ſpinoſi, aut fæces vel fæculenti, Luc. 9. f.

Samaritanus, Idem, ſ. o. Luc. 17. d.

Samaritæ, Idem quod Samaritani.

Samarites, lana, aut laneus, vel medulla. ſ. arborum.

Sameron, Cuſtos amaritudinis, vel myrrhæ fortis, vel doloroſæ, aut iniquæ, aut adamas, vel ſpina, ſiue fæx myrrhæ, doloris, aut iniquitatis, vel fortitudinis. Heb. Samerõ meroon, Ioſ. 12 d.

Samgar, Nominatus aduena, ſiue ibi peregrinus, vel certans, aut nominis ruminatio, vel deſolatio, ſiue ſtupor aduenæ, vel ruminantis, aut certantis. filius Anath iudex in Iſraël, iudicum 3. d.

Samir, Cuſtodia, ſeu vepres, vel ſpina, aut adamas, vel fæx. Ciuitas in tribu Iuda, in montania Ephráim, Ioſ. 15. f. iud. 10. a. nomen viri, 1. par. 24. d.

Samma, Perditio, ſiue deſolatio, vel ſtupor, aut ibi, ſiue nomẽ aut nominatus, vel appoſitus. filius Iſai patris Dauid, 1. reg. 16. b. qui 1. par. 2. b. Simmaa. filius Raguel filij Eſau, gen. 36. b. 1. par. 1. c. filius Supha filij Helem, 1. par. 7. g.

Samma, 1. par. 2. f. 8. b. Audiens, vel obediens. filius Hebron. filius item Azaz, 1. par. 5. a. 11. g.

Sammai, nomen meum, aut deſolatio, vel perditio mea, ſiue ſtupor, aut cęli. filius Recem filij Samma, 1. par. 2. f. filius Ezra, 1 par. 4. c.

Sammua, Audiens, vel obediés. filius Zechur, num. 13. a. filius Dauid. 1. par. 3. b.

Samoth, nomina, vel deſolationes, aut perditiones, ſiue ſtupefactiones. nomen viri, 1. par. 11. f.

Samothrace, Arenoſa & aſpera, G. Inſula in ſinu Pæcuſiaco, è regione Thraciæ: ſic dicta quòd eam Inſulam Samij & Thraces incoluerint, act. 16. b.

Samri, Cuſtodiens, ſiue ſpina, aut fæx, vel adamas. nomen viri, 2. par. 29. c. Pater Iedihel, 1. par. 11. g.

Samſai, Sol meus, aut nomen muneris, ſiue ibi munus, aut Syriacè, miniſter. nomen viri, 1. Eſd. 4. b.

Sanſame, nomen auditum, vel famoſa auditio, D. nomen loci, 1. Mach. 15. d.

Samſari, nomen cantantis, vel dominantis, aut ibi cantor, vel ibi dominans. filius Ieroham. 1. par. 8. c.

Samſon, Sol eius, aut nominis iteratio, vel ſecundatio, ſiue mutatio, vel nomen dormientis, aut ibi dormiens: vel Syriacè ſeruitium, aut miniſterium eius. filius Manue, Iudicum 14. d.

Samuel, Poſitus à Deo, aut nomen eius à Deo. filius Thola filij Iſſachar, 1. paral. 7. a. filius Elcanæ ex Anna vxore altera, propheta, 1. reg. 1. c. 1. par. 6. c.

Samua, Audiens, vel obediens. filius Dauid, 2. reg. 5. c. 1. par. 14. b. qui Sammua, 1. par. 3. b. dicitur, iiſdem conſonantibus & punctis apud Hebræos.

Samus, Arenoſa. G. Inſula In mari Ægæo, act. 20. c. 1. Mach. 15. d.

Sanaballat, Rubus in abſcondito, vel in inuolutione. nomen viri, 2. Eſd. 2. b.

Sanan, frigiditas, ſiue ſcutum, vel arma. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ. 15. e.

Sanir, Dormiens lucerna, vel nouale, ſiue iteratio, vel mutatio, aut ſecundatio lucernę, vel noualis, aut mutatio, vel iteratio, aut ſecundatio docẽtis, vel oſtendentis. Mons qui & Hermon & Sarion dicitur, deuterono. 3. b. Ezechielis 27. a. Vide & 1. paralip. 5. d. Vocatur & Siõ, deuter. 4. g. Vide Hermon.

Saph, Peluis, crater, phiala, limen, poſtis qui vtrinque in porta erigitur, finis, vel conſummatio, lucus, vel pelagus. nomen gigantis, 2. reg. 21. d.

Saphai, Limen, vel ſuperliminare, aut hydria, vel phiala, ſeu finis, vel conſummatio. nomé proprium gigantis, 1. par. 20. c. qui 2. reg. 21. d. dicitur Saph.

Sapham, Barba, ſiue labium, aut ripa eorum, vel confractio

aut ſolitudo eorum. filius Gad, 1.par.5.b.

Saphan, Hericius, aut cuniculus, vel chœrogyllus, ſiue abſcōditus, vel recōditus, aut labium, vel ripa, ſiue confractio earum. Scriba quidam filius Aſalia, 4.reg.22.a.

Saphat, Iudex, vel iudicans. filius Huri, num.13.a. pater Eliſei, 3.regum.19.e. filius Semeiæ filij Secheniæ, 1.par.3.d. filius Gad, 1.par.5.b.

Saphatia, ſiue Saphatias, Iudicās dominus, ſiue iudicium Domini. filius Dauid ex Abital, 2.reg.3.a. 1.par.3.a. filius Rahuel, 1.par.9.b. Vir Aruphites, 1.par.12.a. Vide Ierem.38.a. 2.Eſdr.7.e.

Sapphira, Narrās, vel numerans, aut libraria, vel literaria, aut Syriacè, formoſa. D. vxor Ananiæ illius qui Deo mentitus, ad verbum Petri mortuus eſt, act.5.a.

Saphomites, Labium, vel ripa aquarum, ſiue contritio aquarum, 1.para.27.d.

Saphun, Aquilo, ſiue abſconditus, aut ſpeculator. Nomen loci, Ioſ.13.d.

Sara, Domina, vel princeps. Vxor Abraham, geneſ.17.e. Vide Sarai.

Sara, geneſ.46.b. num.26.e. 1.par.7.f. Odorans, vel domina oduris, aut canticum odoris. filia Aſer filij Iacob.

Sara, ſiue Saraa, Ioſ.19.c. iudic.13.a.16.g. 2.Eſd.11.d. Lepra, aut crabro. Ciuitas in tribu Dan.

Sara, 1.par.7.e. Caro, vel conſanguinitas, aut fermentum, ſiue reſiduum, vel remanens. filia Ephraim.

Sarabia, ſiue Sarabias, Siccitas domini, vel præualens cum domino, aut pſallens in domino, vel cum domino. nomen viri, 1.Eſd.8.e.

Sarai, Domina mea, vel princeps mea. Vxor Abraham, gen.11.d. filia Arā fratris mariti ſui, quæ & Ieſcha ibidem dicitur. Dicta eſt & Sara. Vide Sara.

Sarái, 1.par.2.g. Leproſus, vel crabro.

Saraitæ, Idem, 1.par.2.g.

Sarái, 1.Eſd.10.d. Dominus, aut princeps meus, vel canticum meum.

Saraia, ſiue Saraias, princeps Domini, vel canticum Domini. filius Cenez, 1.par.4.c.6.a. 2.reg.8.d. filius Ezriel, Iere.37.f. Vide 4.reg.25.e. 1.par.6.a. 1.Eſd.2.a.

Sarar, Vmbilicus, aut cogitatio, vel inſidiatio, ſiue cantans, vel dominus. Pater Ahiam, 2.reg.23.d. qui 1.par.11.g. dicitur Sachar.

Saraſar, præpoſitus theſauri, vel cellarij, aut pſallentis theſauros, vel cellarium, ſeu qui videt anguſtiam, aut ex Syro & Hebræo caſtrametatio anguſtiātis. filius Sennacherib, 4.regum 19.g. Iſaiæ 37.g. Principis cuiuſdam nomē, de quo Zachariæ 7.a.

Sarath-aſar, Plaſmatio matutina, aut anguſtia, vel colligatio matutina, ſiue anguſtia, vel figura nigredinis. Ciuitas in tribu Ruben in monte Bethphogor, Ioſue 13.c. Hebraicè Sara thaſahar.

Sarathi, Leproſus, vel crabro, 1.par.4.a.

Sardis, Princeps iocūditatis, aut canticum lætitiæ, vel id quod remanet, vel relinquitur, aut Syriacè, cornua. D. Ciuitas, apoc.3.a.

Sarea, Lepra, vel crabro. vrbs, tribus Iudæ, Ioſ.15.c.

Sareas, Princeps domini, aut canticum domini. filius Thanehumeth, Ier.40.c.

Sarebias, Siccitas domini, vel præualens cum domino, aut pſallens in domino, vel cum Domino. Nomen viri, 2.Eſdræ 9.b.

Sared, Ablatio dominij, vel deſcenſionis, aut Syriacè cortina. filius Zabulon, gen.46.b.

Sareda, Anguſtia, vel colligatio dominij, vel deſcenſionis, aut plaſmatio dominij, vel deſcēſionis. Patria regis Ieroboam, 3.reg.11.e.

Saredátha, Idem. Nomen loci, 2.par.4.d.

Sareditæ, Ablatio dominij, vel deſcenſionis: aut Syriacè, cortinæ, num.26.e.

Sareptha, Anguſtia buccellæ, vel panis, ſiue conflatio, vel cōflatorum, aut anguſtiæ dilatatio, vel perſuaſio. Ciuitas quaſi in medio inter Tyrum & Sidōnem ſita, 2.reg.17.a. quidam Franciam, ſeu Galilæam eſſe dicunt, Abdiæ 1.g.

Sares, Radix, vel catenula. Frater Phares filij Machir, 1.paralipomenon 7.d.

Sargon, Auferens protectionem, vel corpus, aut colorem, ſiue auferens hortum, aut Syriacè, rete, vel retiaculum. Nomen regis, aliàs Sennacherib dicti, Iſa.20.a.

Saria, Porta domini, ſiue æſtimatio, vel appretiatio, vel capillus domini, vel hircus domini, ſiue hordeum, aut tempeſtas domini, aut dæmonis dominus. Filius Aſel, 1.para.8.d.9.g. Heb. Saaria.

Sarias, Idem quod Sareas.

Sarion, Lorica, vel planities, aut canticum columbæ. Mons à Sidonijs ſic vocatus, quem Amorrhæi Sanir vocāt, deu.3.b Vide Sanir & Hermon,

Sarid, Relictus, vel remanens, aut principis manus, ſiue canticum manus. Terminus eſt tribus Zabulon, Ioſ.19.a.

Sarohen, Princeps gratiæ, vel principis gratia, ſiue canticum gratiæ. Ciuitas in tribu Simeon, Ioſ.19.a.

Saron, ſiue Sarona, Planities, aut canticum eius. Regio eſt teſte Hieronymo, inter Tabitinum montem & lacum Tyberiadis, & à Cæſarea vſque ad Ioppen ſe vltrà extēdens. Hæc pinguis & fertiliſſima eſt, 1.paralipomenō 27.d. Iſaiæ 33.b. act.9.f. Eſt & vrbis nomen in qua filij Gad habitauerunt, 1.par.5.e.

Saronites, Planities, vel planus, ſiue cantans, 1.par.27.d.

Sarſachim, præpoſitus cooperimētorū, vel vnctionum. Vnus ex principibus regis Babylonis, Ier.39.a.

Sarthan, vel Sarthana, Tribulatio, ſiue anguſtia, aut colligatio, ſiue plaſmatio, aut figuratio, vel anguſtiam dans. Locus nō procul à Iezrahele, 3.reg.4.d.7.g.

Sarug, Palmes, vel ſarmentum, ſiue ramus, aut conuolutio. Filius Reu, gen.11.c. Luc.3.g.

Saruia, Anguſtia, vel tribulatio domini, aut colligatio, ſiue plaſmatio, vel figuratio domini. Mater Abiſai filia Iſai patris Dauid, 1.reg.26:26.a. 1.par.2.b.

Saſabaſar, Gaudium in tribulatione, vel anguſtia, aut gaudij perhibitio, vel munitio, ſiue gaudiū vindemiæ, vel ſexta anguſtia, aut linum, vel byſſus anguſtiæ. Princeps in tribu Iudæ, 2.Eſd.1.d.

Saſagazi, Qui facit trāſitum, vel tonſionem, aut reſpiciens trāſeuntem, vel tondentem, ſiue comprimens vellus. Eunuchus regis Aſſueri, Eſth.2.c. Heb Saaſagaz.

Satan, Contrarius, vel aduerſarius, Zach.3.a.

Satanas, idem, Mat.16.d. Mar.4.b. Luc.3.a.

Saue, Planities, vel æquitas, aut ponens, vel poſitus. Ciuitas, ſiue vallis, gen.14.a. quæ & vallis regis ibidem dicitur.

Saul, Poſtulatus, ſiue commodatus, aut fouea, ſiue ſepulchrū vel infernus. Sextus rex in Edom, q fuit ex Rohoboth, gen.36.d. Filius item Simeonis filij Iacob, gen.46.b. 1.par.4.d.6.b. filius poſtremò Cis, 1.reg.9.a.

Saulitæ, De Saul, quod interpretatur poſtulatus, ſiue commodatus, aut fouea, ſiue ſepulchrum, vel infernus, num.26.b.

Saulus, Poſtulatus, ſiue commodatus, aut ſepultus. Sic dicebatur Paulus Apoſtolus ante conuerſionem, act.7.g.

Saula, Salamandra, genus lacertæ, G.

S C

SCeua, Diſpoſitus, vel præparatus. Vir Iudæus, act.19.e.

Scenopegia, feſtum tabernaculorum, G. Iohan.7.a.

Scenofactoria, f. ars, ex Græco Scenis & facio verbo Latinō, ars faciēdi tabernacula, quam artem exercebat Paulus Apoſtulus, act.18.a.

Scibboleth, Spica, aut fluctus. ſ. aquarum, Iudic.12.c.

Scythæ, Coriarij, vel cerdones. Sunt qui interpretentur poculis vacantes, quod Scythos genus ſit poculi. G. col.3.b.

Scythopolitæ, Coriarij ciues, G.

S E

SEba, ſiue Sebe, Septem, vel ſeptimus, ſiue ſaturitas, vel iuramentum. nomen viri, 1.paralipom.5.b. Filius Bochri, 2.regum.20.a.

Sebenia, ſiue Sebenias, Conuertens, vel captiuans dominus, aut intelligens, ſiue ædificās dominus, ſiue intellectus, aut filiatio domini. nomen viri, 2.Eſd.9.a.10.a. Sacerdos quidā, 1.par.15.c.

Sebeon, Stans iniquitas, ſiue inflatio, vel tumor peccati, aut Syriacè, tinctus, vel intingens. Pater Anæ patris Oolibama alterius vxoris Eſau, de filiabus Chanáan, gen.36.a.

Sebia,

Sebia, Damula, vel caprea, aut pulchra, vel præcipua, ſiue ſtās dominus, aut Syriacè, voluntaria. Mater Ioas filij Ochoziæ filij Ioram filij Achab, 4.reg.12.a. Filius item Saharáim ex Hodes vxore, 1.par.8.a.

Sebnia, Idem quod Sebenia. nomen viri, 2.Eſd.9.a.

Seboim, Damolæ, vel capreæ, ſiue pulchri, vel præcipui, aut inflati, vel Syriacè voluntarij. Vrbs eſt, gen.10.c.

Seboim, 1.reg.13.d.2.Eſd.11.d. intincti, aut tinctoræ, vel ſtantes aceruí. Vallis nomen.

Septhai, Sabbathum, ſiue requies, vel ceſſatio. nomen viri, 1.Eſd.8.b.

Sechem, pars, ſiue portio, vel humerus, aut matutinatio, vel itio quæ fit manè. filius Galaad filij Machir filij Manaſſe, nu.26.d.1.par.7.d. Ab hoc Metropolis Samariæ in tribu Manaſſe, quæ Sichem dicitur. Vide Sichem.

Sechemitæ, Idem. p.n.num.26.d.

Sechenias, Vicinus domious, aut habitatio domini. Filius Obdiæ filij Anan filij Raphaiæ, 1.par.3.d.24.b.2.par.31.c.

Sechia, Protectio, vel ramus domini, ſiue ſepiens, aut vallās dominus, vel ceſſatio domini. Filiꝰ Saharáim ex Hodes vxore ſua, 1.par.8.a.

Sechrona, Ebrietas, aut pretium, vel merces eius. Ciuitas in tribu Dan, Ioſ.15.c.

Secundus, Latinum eſt nomen viri, de quo, act.20.a.

Sedada, Latus eius, ſiue cibarium, aut venatio eius, vel inſidiæ eius. Terminos eſt tribus Iudæ; num.34.b, Ezech.47.c.

Sedecias, Iuſtus domini, vel iuſtitia domini, filius Ioſiæ regis, ſic nominatus à Nabuchodonoſor, cùm prius Mathanias diceretur, 4.regum 24 d.1.par.3.c. Filius item Hananiæ, Ierem.36.c. Hoc nomine vocabatur ꝓpheta ille blaſphemus, 3.reg.22.b. filius Chanáan. Fuit & filius Ioacim filij Ioſiæ, 1.par.1.c.

Sedei, Omnipotens, vel deuaſtator, aut ager, ſeu mamilla. D.

Sedeur, Ager luminis, vel ignis, ſiue vbera luminis, aut omnipotentis lumen, vel deuaſtatoris ignis. Pater Eliſur principis tribus Ruben, num.1.a.

Segor, Parua. Oppidulum eſt Sodomorum, gen.19.c. Iſa.15.c. quod gen.14.b. dicitur Bala. Dicitur & vitula cōſternans, iuxta Hieronymum.

Segub, Fortificans, aut exaltatus. Filius Hiel reædificatoris Iericho, 3.reg.16.g. filius Eſron filij Phares ex filia Machir patris Galaad, 1.par.2.c.

Sebon, Eradicatio, ſiue concluſio. Rex Amorrhæorum, num. 21.e.Ioſ.3.b.

Seir, Hiſpidus, ſiue piloſus, aut hœdus, vel dæmon, ſeu ordeaceus, vel tempeſtas. Mons eſt Idumææ, qui ab Eſau huius mōtis accola, eò quòd eſſet hirſutus, nomen accepit, 1.par. 4.g. Iſa.21.c. Eſt & nomen viri cuiuſdam Horræi, gen.36.c.

Seita, Parua, ſiue tribulata. Ciuitas eſt Idumææ, 4.regum 8.c.

Seirath, Hœdus, ſiue piloſus, aut dæmon, ſiue tempeſtas, vel ordeum. nomen loci, iudic.3.d.

Sela, Diſſoluens, ſiue diſcalcians, vel Syriacè, illudens, ſiue decipiens. Filius Iudæ ex Sua vxore, gen.38.a.1.par.4.d.

Sela, Coſta, ſiue latus, aut claudicatio. Ciuitas in tribu Beniamin, Ioſ.18.d.

Selahi, Ramus, vel propagines, ſiue miſſio, vel mittens, aut telum, vel arma, ſcilicet miſſilia: vel Syriacè, ſpolians, vel ſpoliatus. Mater matris Ioſaphat regis Iudæ, 2.par.20.g.

Selaitæ, Diſcalcians, ſiue diſſoluens, vel Syriacè, illudens, ſiue decipiens, num. 26.c.

Selcha, Caniſtrum nouum, vel eleuatio, aut cōculcatio tua. Ciuitas regis Og in Baſan, deut.3.b.1.par.5.b.

Selebin, Vulpis intellectus, vel filius, aut pugnus, vel pugillus, intellectus, ſiue ſemita intellectus, vel filij, aut reſpiciētia intellectus. Ciuitas in Dan, Ioſ 19.c.

Selec, Vmbræ, vel tinnitus lambentis, vel percutientis, aut aſſans, vel torrefaciens lambentē, vel percutientem. nomē viri, 2.reg.23.d.1.par.11.g.

Selemiau, Pax domini, ſiue perfectio domini, aut retributio domini. nomen viri, 1.Eſd.10.d.

Selemias, Idem. Pater Iuchal, Iere.38.a. Pater etiam Ieriæ, Iere. 37.c. Filius Hananiæ, ibidem. Filius Abdeel, Ier.36.f.

Selemith, Pacifica, ſiue perfecta, aut retribuens. nomen viri, 1.paralip.26.c.

Seleph, Vmbra, vel tinnitus concuſſionis, aut ex Hebræo & Syro, vmbra coniuncta. nomen viri, 2.Eſd.3.g.

Scelethai, Vmbra, ſiue aſſatio, vel torrefactio, aut tinnitus meus, vel Syriacè, oratio mea. Filios Semei, 1.par.8.b.

Seleucia, Commota, vel conquaſſata, aut fluctuans, G. Ciuitas Iudææ Daphnis nemori vicina, in promontorio Syriæ Antiochiæ ſita, à Seleuco Nicanore condita, authore Ioſepho lib.18.antiq.Iud.16. & Egeſippo libr.4.capit.1. quam Paulus peragrauit, act.13.a.1.Mach.11.a.

Seleucus, Commotus, vel conquaſſatus, aut fluctuans, G. Pater Demetrij, 1.Macb.7.a.

Selim, Miſſi, vel propagines, aut rami, ſiue arma, ſcilicet miſſilia: aut Syriacè, ſpoliantes. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ.15.c.

Sella, Vmbra, vel aſſatio, vel torrefactio, ſiue tinnitus. Vxor Lamech, gen.4.d.

Sella, 4.reg.12.d. Exaltatio, ſiue conculcatio, vel æquiparatio, aut Syriacè, caniſtrum.

Sellai, Idem. nomen viri, 2.Eſd.11.b.

Sellem, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens. filius Nephthali. num.26.f. qui geneſ.46.c. Sallem, & 1.par.7.c. Sallum dicitur.

Sellemitæ, Idem. p.n.num.26.f.

Selles, Trinus, aut princeps, vel dux. Filius Helem, 1.par.7.g.

Sellu, Caniſtrum, aut exaltatio, ſiue conculcatio, aut ęquiparatio. nomen viri, 2.Eſd.11.b.& 12.

Sellum, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens. Filius Iabes 4.reg.15.c. Filius Siſmai filij Elaſa, 1.par.2.c.4.d. filius Ioſię. 1.par.3.c. Ier.22.c. filius Nephthali, 1.par.7.c. qui gen.46.c. dicitur Sallem, & num.26.f. Sellem filius Sadoc, 1.par.6.a Pater Ezechiæ principis, 2.par.28.b.

Sellum, manens, vel qui manet, aut pacificus, vel abundans: aut Syriacè, illudens, vel decipiēs. Filiꝰ Cholhoza, 2.Eſd.3.c.

Selmai, Veſtis mea. Pater Hagaba, 2.Eſd.7.c.

Selmon, Obſcuritas, aut imago eius, ſiue vmbra muneris, vel numerationis, aut tinnitus numerationis, vel muneris. Mons eſt in Ephráim vmbroſus, & caliginoſus, cuiꝰ meminit Iudicum liber 9.f. Eſt & nomen viri, 2.reg.23.d.pſal.67.

Selomith, Pacifica, ſiue perfecta, aut retribuens. nomen viri, 1. Eſd.8.b.

Sem, nomen, vel fama, ſeu ponens, vel poſitus, aut ibi. filius Noë, geneſ.5.d.Luc.3.g.

Semaath, Audiens, vel obediens. Mulier, 2.par.24.g.

Semaia, Audiens dominum, vel obediens domino. Filius Secheniæ, 1.par.3.d.2.Eſd.6.c.

Semarith, Cuſtodita, vel adamantina, aut ſpina, vel fæx. nomē mulieris, 2.par.24.d.

Semathei. Nominatus, vel poſitus, ſiue deſolatus, aut ſtupefactus. Filius Sobal filij Hur primogeniti Caleb ex Ephrátá concubina, 1.par.2.g.

Seméber, Nomen, vel fama robuſti, vel fortis, aut nomen alæ, vel pennati, ſeu deſtruens fortitudinem, vel alam, aut pennam, Rex Seboim, gen.14.a. Heb. Semeéber.

Semegar, Aromata peregrinæ, vel aduenæ, aut ruminantis, vel certantis. Vnus ex principibus regis Babyloniorū. Ier.39.a.

Semei, Audiens, vel obediens, aut nomen aceruí, vel deſtruēs aceruum. Filius Gerſon filij Leui, exod.6.c. Filius Gera, 2.reg.16.b. Filius Phadaia filij Iechoniæ, 1.par.3.c. filius Ioel, 1.par 5.a. filius Maſma, 1.par.4.c. filius Ieth filij Gerſon, 1.par.6.e. frater Choneniæ, 2.par.29.c.31.c.

Semei, 1.para.2.d. nomen meum, aut deſolatio, ſiue perditio mea, vel ſtupefactio, aut cæli. filius Onam filij Ierameel ex Atara vxore.

Semeia, ſiue Semeias, Audiens dominum, vel obediens domino. Pater Vriæ prophetæ, 3.reg.12.f. filius Haſſub, 1.par.9.c Ier.26.f.2.Eſd.12.d.2.par.29.c.31.c.35.b.

Semeias, 1.par.15.a.27.d. Audiens, vel obediens, ſiue nomen aceruí, aut deſolatio aceruí. filius Eliſaphan.

Semeiticus. Idem.

Semer, Cuſtos, vel adamas, ſeu vepres, aut ſpina, vel fęx. nomē viri, 3.reg.16.c.

Semeria, Cuſtodia domini, vel adamas domini, ſeu vepres, vel ſpina domini. nomen viri, 1.Eſd.10.d.

Semeron, Vide Samaria, cuius Hebræum eſt Simron.

Semeron, 2.paral.13.a. Lanæ, aut medullæ.ſ.arbórum.nomen montis, Heb.Semaráim.

Semeron, Ioſ.19.b.Cuſtodia, aut adamas, ſeu vepres, vel ſpina aut fæx.Ciuitas in tribu Zabulun.

Semeron, Ioſ.12.d. Vide Sameron.

Semida, Nomen ſcientiæ, vel cognitionis, aut ponens ſcientiam: vel deſolationis, aut ſtupefactionis cognitio, vel cęlorum ſcientia.Filius Galaad filij Machir filij Manaſſe, num. 26.d.1.par.7.d.

Semidaitæ, Idem.p.n.num.26.d.

Semiramoth, Cælorum altitudines, aut nominis ſublimitas. ſacerdos quidam, 1.par.15.b.

Semla, Linteum, ſiue ſiniſtra eius, aut nomen illi, vel ſtupor illi, ſiue appoſitus illi. Quintus rex in Edom, gen.36.d.

Semlai, Linteum, vel ſiniſter, aut nomen mihi, vel ſtupefactio mihi, ſiue appoſitus mihi.nomen, 1.Eſd.2.c.

Semma, Perditio, ſiue deſolatio, vel ſtupor, aut ibi, ſiue nomen aut nominatus, ſiue appoſitus.filius Age, 2.reg.23.b.d.

Semmaa, Audiens, vel obediens. Pater Ionadab. Frater Dauid, 2.reg.13.a.

Semran, Cuſtodia, aut adamas, ſeu vepres, vel ſpina, aut fæx eius. Filius Iſſachar filij Iacob, num.26.c.

Semramitæ, idem, p.n.num.26.c.

Semri, Idem, ſ.n. Filius Samaia, 1.par.4.f.26.b.

Sen, Deus, aut ebur, vel mutatio, aut dormiens. nomen loci, 1.reg.7.c.

Senaa, Rubus, vel Syriacè, inimicus. Ciuitas, 1.Eſd.2.b.

Senaab, Deus patris, aut mutationis pater, vel dormitio patris. Rex Adamę, gen.14.c.

Sennaar, Dormientis vigilia, vel ſuſcitatio, aut dentis euacuatio, vel denudatio, aut excuſſio, vel dentis æmuli, ſiue mutatio ciuitatis. Campus eſt Babylonis in quo regnauit Nemrod, geneſ.10.b. quæ Babylonia ſiue Chaldæa interdum dicitur, Iſa.11.c.Heb.Senaar.

Sene, Rubus, aut ſyriacè, inimicus. nomen ſcopuli, 1.reg.14.a.

Seneia, Rubus, aut ſyriacè, inimica. nomen viri, 2.Eſd.11.b.

Sennacherib, Rubus deſtructionis, aut rubus gladij, ſiue rubus ſolitudinis, vel ſiccitatis, aut ex ſyro & Hebræo, inimici gladius, vel deſtructio. Rex Aſſyriorum, 4.reg.18.c.

Sennéſer, Dentis, vel eboris theſaurus, aut dormientis theſaurus, vel mutationis anguſtia, vel theſaurus, aut inimicus anguſtię, vel tribulationis.filius Iechonię filij Ioacim, 1.pa.3.e

Senſenna, Ramus, vel propagines, ſiue rubus rubi, aut ex hebræo, & ſyro, rubus inimici. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ.15.e.

Seon, Sonitus, ſiue ſtrepitus, aut mutus fortitudinis, vel doloris. Ciuitas in tribu Iſſachar, Ioſ.19.b.

Seor, Candidus, vel lucidus. Pater Ephron.geneſ.23.b.Heb. Sohar.

Seorim, Portæ, ſiue æſtimationes, vel appretiationes, aut capilli, ſiue ordeum, vel tempeſtates, aut dæmones, vel piloſi, ſiue hirci.nomen ſacerdotis, 1.par.24.b.

Sephàma, Barba, vel labium eius, aut ripa, vel litus quoddam, ſiue conterens, vel confracta valde. Terminus Iudæ ad ſolis ortum, num.34.b.

Sephamoth, Barbæ, vel labia, ſiue ripa, vel litus mortis, aut labium mortis, vel conterens mortem. Ciuitas quam Dauid ſuorum ſpoliorum participem fecit, 1.reg.30.g.

Sepham, Barba, vel labium eorum, aut ripa, vel litus eorum, ſiue confractio eorum.filius Hir, 1.par.7.c.

Sephar, Liber, aut ſcriba, ſiue narratio, aut numerus, vel ſyriacè, portus. Mons Indiæ, gen.10.d.

Sepharuaim, Libri, vel ſcribę, aut narrationes, vel numeri, ſiue liber, vel numerus eius mare, aut ex ſyro & Hebræo, portus maris. Ciuitas Aſſyriorum, de qua 4.reg.18.g.

Sephath, ſpecula, ſiue cooperimentum, aut enatatio vel expectatio, aut fauus. Ciuitas in qua filij Iudæ Chananæos ad vnum interfecerunt, eamque Harma nominauerunt, iud. 1.d.in tribu tam Iudæ quàm Simeonis, num.21.a.

Sephàtha, Idem.nomen vallis, 2.par.14.c.

Sephei, Inundatio, ſiue multitudo. Pater Ziza principis, 1.par. 4.f.

Sephela, Humilis, vel campeſtris, aut planities.D.

Sepher, Tuba, vel pulchritudo, aut ſyriacè, bonitas, Mons in quo caſtrametati ſunt filij Iſraël profecti de Ceelatha, Numer.33.c.

Sephi, 1.par.1.c. Speculator, vel fauus, aut cooperimentum, vel expectatio. Filius Eliphaz filij Eſau: qui gene.36.b. dicitur Sephua, ſiue Cepho iuxta Hebræum.

Sephi, 1.par.1.c.Filius Sabal filij Seir Horræi, qui geneſ.36.e. dicitur Sepho, & interpretatur, ſolitudo, vel labium, aut ripa, vel litus eorum, ſiue confractio.

Sephim, Barba, vel labium eorum, aut ripa, vel litus eorum, ſiue confractio eorum. nomen viri, 1.par.26.b.

Sepho, Speculator, ſiue cooperimentum, aut expectatio, vel fauus. Filius Eliphaz, geneſ.36.b. qui 1.par.1.c. dicitur Sephi per tſade.

Sepho, Solitudo, vel deſertum, aut labium, ſeu ripa, vel litus, aut confractio. Filius Sobal filij Seir Horræi, geneſ.36.e. qui 1.par.1.c. dicitur Sephi per Schin.

Sephon, Aquilo, vel aquilonaris, ſiue abſconditus, aut ſpeculator. Filius Gad, geneſ.46.b.

Sephonitæ, idem, p.n.Num.26.b.

Sephor, Auis, vel paſſer, aut corona, vel deſertum: aut Syriacè, mane, id eſt matutinum tempus, vel hœdus. Pater Balac, Num.22.a.

Sephora, Pulchra, aut tuba: vel Syriacè, benefaciens, vel bonitas. nomen obſtetricis cuiuſdam Hebræorum, Exod.1.c.

Sephora, Exod.2.d.4.f.18.a. interpretatur auis, vel paſſer, aut corona, vel ſertum: aut Syriacè, mane, id eſt matutinum tēpus, vel hœdus. Filia Raguel ſiue Ietro ſacerdotis Madian, vxor Moſis.

Sephtan, Iudex, vel iudicans. Pater Camuel principis tribus Ephráim. Num.14.d.

Sephuphan, Ceraſtes, ſerpentis genus.nomen viri, 1.par.8.a. Filius Bela filij Beniamin.

Ser, Anguſtia, ſiue tribulatio, aut vinculum, vel colligatio, ſeu plaſmatio, vel fortitudo, aut petra. Ciuitas in tribu Nephthali, Ioſ.19.c.

Seraphim, Ardentes, vel igniti, Iſa.6.a.

Serebia, Siccitas domini, vel præualens cum dño, aut pſallens in domino, vel cum domino.nomen viri, 2.Eſd.9.a.

Serèſer, Princeps theſauri, vel cellarij, aut pſallētis theſaurus, vel cellarium, vel q̃ videt anguſtiã: aut ex Syro & Hebræo, caſtrametatio anguſtiantis. Vnus ex principibus regis Babyloniorum, Iere.39.a.

Sereth, Anguſtia, ſiue tribulatio, aut vinculum, ſiue colligatio, ſeu plaſmatio. Filius Aſhur ex Halaa, 1.par.4.b.

Sergius, Rete, vel retiaculum.G.nomen proconſulis cognomento Pauli, Act.13.a.

Seron, Princeps mœroris, vel cantans triſtitiam, aut planities. D.princeps exercitus Syriæ, 1.Mach.3.b.

Seror, Anguſtians, ſiue vinculum, aut colligatio, vel lapillus. Filius Bechorath.1.par.9.a.

Serua, Leproſa, aut crabro. Mater Ieroboam ſerui Salomonis, 3.Reg.11.c.

Seſa, Sextus, vel ſenarius, aut marmoreus, vel iucundus, vel muneris eleuatio. Pater Ahiæ, 3.Reg.4.a.

Seſac, Munus ſacci, aut munus oſculi, vel poculi, ſiue donũ fœmoris. Rex Ægypti, 3.Reg.11.a.

Seſac, 3.Reg.14.g, 2.par.12.a. vbi dicitur Aſcendit Seſac rex Ægypti, interpretatur vanus, vel vacuus ſacculus, aut vanitatis, oſculum, vel poculum, ſiue vanitatis fęmur.

Seſac, 1.par.8.b. Lini, vel byſſi ſaccus, vel ſenarius, aut ſextus ſaccus, ſiue lætitiæ oſculum, vel poculum, aut fęmur. Filius Bariæ.

Seſach, Linum, vel byſſus tua, aut gaudium tuum, ſiue ſenarius tuus. Rex Babylonis, Ier.25.c.51.e. ſecundũ cōmentatorem Hebræorum ſuper Ieremiam: ſecundùm Lyranum verò, Rex Ægypti.

Seſai, Senarius, vel ſextus, ſiue gaudēs, vel lætus, aut byſſinus, vel lineus. Filius Enac. Ioſ.15.c. iudic.1.b.

Seſan, Lilium, ſiue roſa, vel lætitia, aut linum, vel byſſus. Filius Ieſi filij Appháim, 1.par.2.d.

Sesbaz, Manans, vel fluens, aut Syriacè, liberatio.

Scheſema, Humiliatio ieiunij, aut fouea, ſiue meditatio ieiunij, vel ſuperbia maris. Ciuitas in tribu Iſſachar, Ioſu.19.b.

Seth, Poſitus, vel poſuit. Filius Adã, gen.4.d.Nu.24.c.Lu.3.g.

Sethar, Explorans, aut putrefactus, vel putrefaciens. Numen ducis,

ducis, Eſth.1.c.

Sethri, Occultus, vel abſconditus, aut demoliens, ſiue refugium meum. Filius Oziel filij Caath filij Leui, Exod.6.c.

Setim, Expanſiones, aut diuertẽtes, ſiue flagella, vel ſpinæ. Locus in campeſtribus Moab, non procul à Iordane & Phogor monte, vnde Ioſue miſit exploratores ad inueſtigandã Ierichontis terram, Num.25.a. Vide Sitim.

Serrai, Exactor, vel præpoſitus: aut Syriacè, obligatio, vel cõtractus. nomen viri, 1.paralip.27.d.

S I

Siaa, Motus: aut Syriacè adiutorium. nomen viri, 1.Eſdr.2.c.d. Hebr. Siathia.

Siaha, Splendor, vel candor, aut ſiccitas. Nomen loci, 2.Eſdr.11.c.

Siba, Exercitus, vel militia, aut fortitudo, vel ceruus, ſiue nauis veniens. Seruus Saul, 2.Reg.9.a. Puer item Miphiboſeth, 2.Reg.16.a.

Sibboleth, Ouus, indic.12.c.

Siceleg, Effuſio ſextarij, vel menſuræ, aut coanguſtans ſextarium, vel menſuram. Ciuitas in tribu Iudæ & Simeonis, Ioſ.15.e:19.a: 1.Reg.27.b: 1.paral.4.c.

Sicera, Ebrietas. Vnde notandum quòd ſicera deſcendit ab Hebræo, & ſignificat omne quod inebriare poteſt, vt ait B. Hieronymus, 1.par.6.f. Luc.1.b.

Sichar, Concluſio, vel clauſura, aut inebriatio, vel merces. Dicit autem Hieronymus, quòd corruptè ponitur pro Sichẽ: quod interpretatur humer', ſiue portio, aut matutinatio, ſed in Græco Sichar inuenitur. D. Iohan.4.a.

Sichim, Humerus, ſiue pars, aut matutina itio. Metropolis Samariæ in limitibus Manaſſe, geneſ.12.b: Ioſu.20.c. Act.7.c. quam ædificauit Ieroboam, 3.Reg.12.f. Hanc poſtea dictam Neapolim Hieronymus in traditionib' Hebraicis. Dicitur & Sichar corruptè. Filius Emor, geneſ.33.d.

Sichima, idem: eademq́; metropolis, iudic.21.c.

Sichimi, idem, geneſ.33.d.

Siclus, Genus ponderis, Ezech.45.d.

Sicion, Effuſio, vel anguſtia. D. nomen loci, 1.Machabæ.15.d. Exemplaria tamen quædam habent Sicyone, ideſt, Cucumerarium.

Siden, Venatio, aut inſidiatio, ſiue viaticum, vel cibarium, aut nauis iudicij. D. nomen loci, 1.Mach.15.d.

Sidon, idem filius Chanáan, gene.10.c. Eſt & vrbs in Phœnicia, ad mare ſita in termino Iudæ, á Sidon filio Chanáan condita, Ioſ.11.b. quæ ſorte ducta, tribui Aſer obuenit, Ioſ.19.b. Matth.11.c. Act.17.a.

Ædonij, idem.

Sidoniæ, Venatrices, aut inſidiatrices, vel cibaria, 3.Reg.11.a.

Sidonij, idem, p.n. Ioſ.13.a. 3.Reg.5.f. 4.Reg.23.c. 2.Eſdr.3.b. Act.12.d.

Sidonius, idem. ſ.n. iudic.3.a.

Sidrach, Mamilla tenera, vel delicata, aut deprædatio tenera, ſiue aget delicatus: aut Syriacè, miſſus tuus. nomen viri, qui & Ananias dicebatur, Dan.1.b.

Siba, Splendor, vel candor, aut ſiccitas. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Sihor, Niger, vel turbidus, aut matutinus. Nilus Ægypti flumen, Ioſ.19.b. & 1.paral.13.b.

Silas, Conſiderans, vel animaduertens. G. nomen viri, Act.15.e.18.b.

Silo, Diſſoluens, vel diſcalceans, ſeu pax, aut abundantia: aut Syriacè, illuſus, vel decipiens. Ciuitas in tribu Ephráim, Ioſ.21.a:22.b: Ierem.7.c. iudic.21.c.

Silóe, Miſſus, vel mittens, aut ramus, ſiue telum, aut arma. ſ. miſſilia: aut Syriacè, ſpolians, vel ſpoliatus. Fons eſt ad radices montis Sion, qui non perpetuis aquis, ſed certis horis, diebusq́ue ebullit, & per terræ concaua & antra ſaxi duriſſimi cum magno ſonitu venit: paruus tamen eſt, cuius fit mẽtio, Iſa.8.b. 2.Eſd.3.d. Eſt & piſcina in Ieruſalem, Iohan.9.a.

Siloni, Manens, vel qui manet, aut pacificus, vel abundans: aut Syriacè, illudens, vel decipiens, 3.Reg.12.d. Nomen viri, 2.paral.9.g.

Silonites, idem, 2.paral.9.g.

Siluanus, Latinum à Silua. nomen viri, 2.Cor.1.d. ſiue per y, ſiue per i ſcribas, non refert.

Simma, Audiens, vel obediens. Filius Dauid, 1.paral.3.b. qui 2.Reg.5.c. dicitur Samúa. Tertius filius Iſai, 1.paral.2.b. qui 1.Reg.16.b.17. dicitur Samma.

Simeon, Audiens, vel exauditio. Secundus filius Iacob ex Lia, gene.29.g. 1.par.4.d. Fuit & nomen cuiuſdam, qui Chriſtũ noſtrũ ſuſcepit in vlnas cùm inferretur in tẽplum, Lu.2.d.

Simeonitæ, idem, p.n.

Simeron, Cuſtodia, ſiue adamas, aut vepres, vel ſpina, ſeu ſex eius. Filius Iſſachar, gene.46 b. 1.par.7.a.

Simon, Audiens, vel obediens. D. Filius Mathathiæ filij Iohannis, 1.Mach.2.a. Simon magus, Act.8.b. Nomen Apoſtoli, Matth.10.a. Fuit & alius ſic nominatus, ille qui poſt Chriſtum crucem coactus baiulauit, Matth.27.d.

Simon, 1.par.4.d. Ponens, vel poſitus, aut munus præparationis, vel numeri, ſeu pinguedo, aut oleum. nomen viri.

Sin, Rubus. Eremus inter Elim & Sinai, in qua octaua Iſraëlitarum manſio fuit. Exod.16.a. Num.33.b. Latinus Ezechielis interpres pro hoc tranſtulit Peluſium, Ezech.30.d.

Sin, Num.13.b: 20.a. 27.c. 33.d. 34.a. Deut.32.g: Ioſ.15.a. omnibus his locis interpretatur arma, vel ſcutum, aut frigiditas. Deſertum in terra Edom, quod aliàs Cades, vel deſertum Pharan dicitur. Vide Cades.

Sina, idem, Ioſ.15.a. Mons Arabiæ, gal.4.c.

Sina, Deuter.33.a. Eccle.48.a. interpretatur rubus: vel Syriacè, inimicitia. Heb. Sinai. Mons in deſerto Pharan, ſuper quẽ lex data fuit Moyſi, Exod.19.a.

Sinai, idem: Exod.16.a.

Sinæus, Rubus: aut Syriacè, inimicitia. Filius Chanáan, geneſ.10.c. 1.paral.1.d.

Sion, Aceruus, aut tumulus, vel ſpecula, aut ſiccitas. Mons Ieroſolymæ (qui aliàs Mons domini, item & Mons ſanctus dicitur) in cuius vertice erat arx conſtructa, quæ à Dauide, Ciuitas Dauidis eſt vocata, 2.Reg.4.b.

Sion, Deut.4.g. Sonitus, ſiue ſtrepitus, aut minus fortitudinis, aut doloris. nomen mõtis Amorrhæorum, qui & Hermon dicitur.

Sior, Paruulus, aut nauis vigilantis, vel ſuſcitati, aut æmuli, vel denudati. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ.15.f.

Sirach, Sibilus, aut canticum fratris, vel munus vacuum. D.

Sis, Flos, aut germen, ſiue cincinnus, aut aſpectus, vel Syriacè. Ala, vel penna. Cliuus eſt, de quo legitur, 2.par.20.d.

Siſai, Senarius, vel ſextus, ſiue gaudens, vel lætus, aut byſſinus, vel lineus. Filius Enach, Num.33.c.

Siſamoi, Eques, vel hirundo aquarum, aut tinea aquarum: vel Syriacè, cæcitas. Filius Elaſa filij Helles, 1.paral.2.e.

Siſara, Hirundinem videns, aut tineã, vel equum videns, Vir, 1.Eſd.2.c. Dux exercitus Iabin regis Chanáan, iudic.4.a. Magiſter militiæ Aſor, 1.Reg.12.b. pſal.82.c.

Sitim, Expanſiones, vel diuertentes, ſeu flagella, vel ſpinæ. nomen torrentis, Ioel.3.d. vbi legitur, Irrigabit torrentem ſpinarum. Vide Setim.

Siua, Vanitas, aut eleuatio, vel tumultus. Scriba regis Dauid, 2.Reg.20.g.

Siuam, Rubus, vel ſpinoſus. nomen menſis, Eſth.8.c. vbi corruptè legitur Siban.

Siasu, Munus hoc, aut munus aſpergens. Pater Adina, 1.paralipom.11.g.

S M

Smyrna, Myrrha, Apoc.2.a. Clariſſima ciuitas Ioniæ, authore Plinio in quinto lib.29. & Strabone lib.14.

S O

Soam, Onix lapis pretioſus, aut Syriacè, detẽtio, vel mora eorum. nomen viri, 1.par.24.d.

Soba, Exercitus, ſiue militans, aut præceptum in ea, vel inflatio, aut rumor. nomen loci, 4.Reg.14.g: 2.Reg.8.a: 1.paral.18.a. pſal.59.a. iudic.13.

Sobab, Reuerſus, aut auerſus, vel conuerſus: aut Syriacè, ſcintilla. Filius Dauid, 2.Reg.5.e: 1.par.3.b. Filius Caleb ex Azuba, prima vxore, 1.par.2.c: 14.b.

Sobach, Rete, vel retiaculum, aut cancellus, vel captiuitas, ſiue conuerſio tua: aut Syriacè, columbarium. Magiſter militiæ Adar-ézer regis, 2.Reg.10.d.

Sobái, Conuerſio, vel captiuitas, aut ſeſſio, vel ſedens. Ianitor quidam. 1.Eſd.2.c.

Sobal, Semita, vel ſpica, aut crura, vel femur, ſeu vana vetuſtas. Filius Seir Horræi, geneſis 36.c. Filius Hur primogeniti Caleb ex Ephrátha concubina, 1.paralip.2.f. Filius Iuda, 1.paral.4.a. qui geneſis 46.b. dicitur Sela.

Sobec, Æquiparatus vanitati, vel appoſitus vacuitati, vel diſſipationi, aut vana euacuatio: vel ſyriacè, derelictus. Nomen viri, 2.Eſd.10.a.

Sobi, Conuerſio, vel captiuitas, aut ſeſſio, vel ſedens. Filius Naas, de Rabbath filiorum Ammon, 2.reg.17.g.

Sobna, Sede nunc, aut connectere nunc, ſiue captiua nunc, vel ædificans, aut qui intelligit. nomen ſcribæ, 4.Reg.18.d. Iſa.22.e.

Sohnas, idem.

Sóboba, Exercitus, vel militia in ea, ſiue inflatio, vel tumor in ea. Filius Cor, 1.paralip.4.b.

Sobochai, Ramus, vel propagines, aut tugurium. nomen viri, 2.Reg.21.d: 1.paralip.20.b.

Socho, Protectio, vel vallatio, aut ramus, ſiue ceſſatio. Duæ ſunt in tribu Iuda huius nominis ciuitates, Ioſ.15.e. & f. vbi deprauatè legis Socoth, 1.reg.17.a: 19.d: 3.Reg.4.b: 2.par.28.c. Vrbs conſtructa à Roboam, 2.paral.11.b.

Socoth, Tabernacula, vel tentoria. Tribus Gaddi ciuitas eſt Ioſ.13.d. Cui Iacobus patriarcha hoc nomen impoſuit, geneſ.33.d. Eſt & regio à Græcis Troclodytis dicta, quæ ad rubrum mare excurrit, vbi Troglódytæ habitant. Num.33.b.

Socoth-benoth, Tabernacula filiarum, vel ædificationum, ſiue auſcultationes, vel vnctiones filiarum, vel ædificiorũ. Idólum Babyloniorum, 4.reg.17.f.

Sodi, Secretum meum. Pater Geddiel, Num.13.a.

Sodoma, Secretum eorum, ſiue calx, aut cæmentum eorum. Ciuitas Syriæ, geneſis 20.c.

Sodomitæ, idem.

Soha, Candor, vel ſiccitas. nomen viri, 2.Æſdr.7.e.

Sohar, Lucidus, vel candidus. filius Simeon filij Iacub, geneſis 46.b. Exod.6.c.

Sohoria, Mane domini, aut matutinatio domini, ſiue matutinatio domini, ſeu niger domini. Filius Ieroam, 1.par.8.e.

Somer, Cuſtos, vel adamas, ſeu vepres, vel ſpina, aut fex. Filius Moholi filij Moſi, 1.paralip.6.d. Filius Heber, filij Bariæ, filij Aſer, filij Iacob, 1.paral.7.g.

Sommoria, Cuſtodia domini, ſiue adamas domini, aut vepres vel ſpina domini. Filios Roboam ex Abiháil, 2.par.11.d.

Sophach, Effundens, vel effuſus, aut vanus lecythus. Princeps militiæ regis Adar-ézer, 1.paral.19.d.

Sophái Speculator, aut fauus, ſiue natatio, vel cooperimẽtum, aut expectatio. Filius Elcana, 1.paral.6.b.

Sophan, Cuniculus, vel chœrogryllus, ſiue abſconditus, vel reconditus, aut conterens, ſiue confractio. Ciuitas poſſeſſa à filijs Gad, Nume.32.g. In Hebreo hęc dictio iungitur pręcedenti dictioni Ataroth, vt ambæ ſint vnius ciuitatis nomen, Ataroth ſophan.

Sophar, Matutinus, aut corona, ſeu circulus, vel paſſer: aut ſyriacè hœdus. nomen viri, Iob 11.a.

Sopher, Scriba, vel liber, aut narrans, vel numerans. Princeps exercitus regis Sedeciæ, 4.reg.25.e.

Sophéreth, numerãs, vel narrans, ſiue narratio, aut libratus, vel ſcriba. nomen viri, 1.Eſd.2.c.

Sophim, Speculæ, vel ſpeculantes, ſiue cooperti, aut natantes, vel expectantes, aut fauus. Mons eſt in tribu Ephráim 1.regum 1.a.

Sophonias, Abſconſio domini, ſiue ſecretum domini, aut ſpeculatur noſter dominus, vel aquilo domini. Sacerdos filius Maaſiæ, Ierem.21.a: 37.a. Nomen item prophetę filij Chuſi, filij Godoliæ, Soph.1.a.

Sophtim, iudices. Et inde liber Iudicum.

Sorec, Vinea, vel vitis, aut Sibilus, vel ſibilans. Torrentis nomen eſt ĩ tribu Dan, in terra Philiſthinorũ prope Eſthaol, iuxta quem Samſon adamauit Dalila, iudic.16.a.

Sori, Anguſtiator, ſiue vinculũ, aut colligatio, vel plaſmatio, aut reſina, vel theriaca, ſiue petra, vel fortis. nomen viri, 1.paralip.25.a.

Soſipater, Saluans patrem, vel ſalus patris. G. nomen ducis, 2.Mach.12.C. Filius item Pyrrhi, Rom.16.c. In 20.cap. Act. legitur in Græcis codic. Sopater.

Soſthénes, Saluator potens, vel robuſtus. G. Princeps ſynagogæ Iudæorum, Act.18.d: 1.Cor.1.a.

Soſtrates, Saluans exercitum, vel ſalus exercitus. G. Nomen viri, 2.Machabæorum 4.d.

Sothi, præuaricatio, ſiue declinatio. nomen viri, 1.Eſd.2.e.

S P

SPartiani, Seminati, vel ſeminantes. G. Populi, 1.Machabęorum 15.d.

Spartiatę, idem. G.

S T

STachin, Spica. G. Pauli amicus, Rom.16.b.

Stephana, Corona, ſiue coronata. G. nomen viri. 1.Cor.1.c. 16.e.

Stephanus, Corona, vel coronatus. G. nomen diaconi, Act. 6.b.

Stharbuzanai, Computreſaciens contemnentes me, vel qui explorat contemptores meos. nomen viri, 1.Eſd.5.a.

Sthur, Occultus, vel abſconditus, ſeu deſtruens, vel demoliens. Filius Michael princeps tribus Aſer, Num.13.a.

Stoici à Stoa, id eſt porticu, in qua diſputabant, ſic philoſophi illi dicti ſunt. G. Act.17.d.

S V

SVa, Clamans, vel ſaluans, aut potens, vel magnificus, ſeu reſpiciens. Vxor Iudæ filij Iacob, geneſ.38.a.

Sua, 4.Reg.17.a. Modius, vel menſura, aut velamen. Rex Ægypti.

Sua, 1.par.4.b. Foſſa, aut natatio, ſiue humiliatio, aut meditatio, vel loquela, aut germinans. Frater Caleb.

Sua, Clamans, vel ſaluans, aut potens, vel magnificus, ſeu reſpiciens. Filius Heber, filij Bariæ, 1.paral.7.g.

Sual, Vulpes, aut ſemita, ſiue pugnus, aut pugillus. Filius Supha, filij Helem, 1.paralip.7.g. Eſt & nomen regionis, 1.regum 13.d.

Sua, Paruulus, aut præceptum vigilię, vel ciuitatis, aut æmuli, vel enudationis, vel euacuationis: vel Syriacè, anguſtiator. Pater Nathanael principis tribus ſuæ Iſſachar, Nomerorum 1.a.

Subael, Conuerſio Dei, ſiue captiuitas Dei, aut ſedes Dei. Vir quidam, 1.paral.24.c.

Subuel, Conuerſio Dei, ſiue captiuitas Dei, aut ſedes Dei. Filius Gerſon, filij Moyſi, 1.paralip.23.b.

Súe, Loquens, ſiue orans, aut foſſa, vel humiliatio, aut natatio. Filius Abrahæ ex Cetura, geneſ.25.a: 1.paral.1.c.

Sue, 1.paral.2.f. Vanitas, aut eleuatio, vel tumultus. Filius Iahaddai.

Súe, 1.paral.7.g. Eradicatio, vel conculcatio. Filius Supha filij Sue.

Suham, Locutio, ſiue meditatio eorum, aut fouea, vel humiliatio eorum, ſiue natatio, vel germinatio eorum. Filius Dan, filij Iacob, Num.26.e.

Subamitæ, idem: Num.26.e.

Suhites, Meditatio, aut fouea, vel incuruatio, aut humiliatio, ſiue natatio, aut natans, Iob 8.a.

Sulamitis, Pacifica, ſiue perfecta, aut retribuens. Cantic.6.d. 7.a.

Sunam, Mutatio, ſiue dormitatio eorum, aut vana dormitatio, vel iteratio, aut ſecundatio eorum. Ciuitas de qua, 4.reg.4.b.

Sunamitis, Dormiens, vel mutata, aut vana dormitio, vel iteratio, aut ſecundatio dormitionis, 3.reg.1: 4.reg.4.c.

Sunem, Idem quod Sunam. Ciuitas in tribu Iſſachar, Ioſ.19.b. 1.reg.28.a.

Suni, Mutatus, vel dormiens, aut iteratus, vel ſecundarius. Filius Gad, filij Iacob, geneſ.46.b.

Sunitæ, idem: Num.26.b.

Suph, Fauus, ſiue ſpecula, aut cooperimẽtum, vel natans, aut expectans. Filius Thau patris Elin, 1.Reg.1.a. filius Elcana, filij Ioel, 1.paral.6.c. Nomen loci, 1.Reg.9.a.

Supha, Lecythus, aut præceptum illaqueans, vel præceptum ſtatus, ſiue præceptum inflationis. Filius Helem, 1.paralip. 7.g.

Supham, Conterens eos, ſiue barba, aut labium eorum: aut ripa vel litus eorum. Filius Beniamin, Numer.26.e. Hebr. Sephupham.

Suphamitæ, Idem: Num.26.c.

Sur, Murus, aut bos, vel aſpiciens. Syria dicitur, geneſ.10.a. Solitudinis nomen, è regione Ægypti, inter Cades & Barad, Exdo.15.ſ: 1.Reg.15.b.

Sur, Pater Gozbi Madianitidis illius, quæ cum Zambri interfecta eſt in genitalibus: qui quidem Sur, princeps erat Madianitarum, Num.12.d.31.a.Ioſ.13.c. Fuit & nomen filij Abigabaon, 1.paral.8.c: 9.ſ. & interpretatur Petra, vel fortis, aut obſidens, vel anguſtians, ſiue plaſmator, vel figurator, aut ligatus, vel ligans.

Sur, 4.Reg.11.a. Receſſio, ſiue rebellio. nomen portæ in templo Salomonis.

Suriel, Petra Dei, ſiue fortitudo Dei, aut plaſmatio, ſiue figuratio Dei, ſiue vinculum, aut colligatio Dei, vel obſidio Dei. Filius Abihaiel princeps Moholitarum, Num.3.e.

Soriſaddai, Petra, vel fortitudo omnipotentis, vel deuaſtantis, aut plaſmatio, ſiue figura omnipotentis, vel deuaſtantis, aut vinculum, ſiue obſidio omnipotentis, vel deuaſtantis. Pater Salamiel principis tribus Simeon, Num.1.a.

Suſa, Vanitatis eleuatio, aut exultans. Scriba quidam de quo 1.paralip.18.d.

Suſan, Lilium, vel roſa, aut lætitia. Metropolis Perſici regni, Danielis 8.a. A qua Suſiana regio apud Perſas nomen accepit, à Dario Hyſtaſpis filio condita. Plinio libr 6. cap.27. Straboni verò Tituni patris Memnonis eſt ædificium, cognuminata Stephano à fontibus, quibus locus abundat. Hac enim dictione ait in ea regione ita fontem dici. Aurigallus vult dictam non aliter ac Florentia à flore, & Rhodus à roſa, Danielis 8. Eſd.4. Nehem.1. Eſth.1.a. Lege Ioſephum lib.10.cap.14 & lib.11.cap.5.antiq.Iudaic.

Suſanachei, Lilia, vel roſæ, aut gaudium claudorum, vel percutientium, 1.Eſd.4.b.

Suſanna, Liliũ, vel roſa, aut lætitia. D. Vxor Ioacim, Dan.13.a. Eſt & nomen alterius mulieris quæ Chriſtum ſequebatur, Luc.8.a.

Suſi, Equus, vel hirundo, aut tinea. Pater Gaddi, Numerorum 13.a.

Suthála, Plantatio viriditatis, vel humiditatis, aut potus humidus, ſiue ponens humiditatem, vel viriditatem. Filius Ephráim, Num.26.d. Filius item Zabad, filij Tahath, 1.paralip.7.d.

Suthalaithæ, idem: Num.26.d.

S Y

SYene, Rubus: vel Syriacè, inimicitia. Vrbs in confinibus Æthiopiæ, ſupra Alexandriam, verſus meridiem quinquaginta millia ſtadiorum, Ezech.29.b.

Syluanus. Vide Siluanus.

Synthychen, Colloquens, vel confabulans. G. Mulieris nomen, Philip.4.a.

Syra, Spina, aut olla, vel lebes, ſiue rebellio, aut receſſio. Locus eſt, qui ſecundùm Ioſephum viginti ſtadijs ab Hebrone diſtat, 2.Reg 3.e.

Syra, In Hebræo eſt Aramia, quæ mulierem de Aram, id eſt de Syria ſignificat: & interpretatur Sublimis, vel excelſa, aut decipiens, 1.paral.7.d.

Syracuſæ, Attrahens violenter, G. Vrbs Siciliæ ſub Pachinnu monte, Act 28.c.

Syria, Hebraicè dicitur Aram, & interpretatur excelſa, vel ſublimis, aut decipiens, vel maledictio eorũ. Regio Aram dicta, ab Aram filio Sem, qui Aramços inſtituit, quos Grçci Syros appellant. Inde Syria quondam terrarum maxima, & pluribus diſtincta nominibus. Vide Meſopotamia, 2.reg 8.b: 4.reg.16.a.

Syriaſoba, in titulo pſal.60. ea eſt quæ Palæſthina dicitur.

Syri, ſiue Syrij, Idem p.n.geneſ.22.d. Amos 9.c.

Syrophœniſſa, Attracta rubedo, vel attractio purpurea. G. Marc.7.c.

Syrtes, Attrahens, vel attractio. G. Arenoſa in mari magno loca, multùm terribilia & metuenda, eò quòd omnia ad ſe diripere ſoleant, & appropinquantes vadoſo mari hæreant. Hæ autem ad mare Ægyptium vicinæ ſunt, & pariter admiſcentur, Act.27.e.

Syrus, Hebraicè dicitur Arami, id eſt excelſus, vel ſublimis, aut decipiens, ſiue maledictio eorum, 2.Reg.10.b.

T A

TAbbaoth, Anuli, vel circuli, aut ſubmerſi, vel bonum tẽpus, aut bona hora. nomen viri, 1.Eſd.2.e

Tabee, Iugulatio, vel occiſio, aut coquus. Filius Nachor ex Roma concubina, Geneſ.22.d.

Tabeel, Bonus Deus. nomen viri, 1.Eſd.4.b.Iſ.7.b

Tabelias, Intinctus à domino, vel baptiſmus domini, ſiue bonitas ipſi domino. nomen viri, 1.paral.26.b.

Taberuç, Latinum. Locus eſt iuxta Romam, Act.28.d.

Tabitha, Dorcas, id eſt damula, vel caprea. Syrum eſt, Act. 9.g.

Tabremon, Bonum malum granatum, ſiue bonitas excelſa, vel ſublimis, aut vmbilicus præparatus, vel numeratus, vel muneratus. Pater Benadab regis Syriæ, 3.reg.15.d.

Tacaſin, Hora, vel tempus principis, ſiue nunc princeps. Ciuitas in tribu Zabulon, Ioſu.19.a. Hebraicè Itacaſim.

Tahath, Subter, vel ſubtus, aut pauor, ſiue formido, vel Syriacè, deſcenſio. Filius Aſir filij Abiaſaph, 1.par.6.c. Filius Bared filij Suthalæ, 1.par.7.d.

Talitha cumi, Ex Syro & Hebræo, Puella ſurge, Marc.5.d.

Tanis, Hebraicè dicitur Soan, & interpretatur mouens, vel motio, ſiue motus. Soan. maxima Ægypti ciuitas ĩ oſtio Tanico, vt Strabo, lib.17. indicat.

Taphet, Diſtillatio, aut gutta, vel paruula. Salomonis filia, 3.Reg.4.b.

Taphnes, Occulta tentatio, vel fuga, aut coopertum vexillum: vel ex Hebræo & Syro, occultum miraculum. Vxor Pharaonis regis, 3.Reg.11.d.

Taphnis, Ezech.30.e. dele ph, & lege Tanis.

Tarach, Cõfringens te, vel humilians te, ſiue reſpondens tibi. nomen vrbis, Iudic.1.ſ.

Taphúa, Pomum, vel inflatio, aut inſufflatio, vel illaqueatio. Ciuitas ĩ tribu Iuda, Ioſ.12.d.15.e.19.c. data filiabus Sulphaad, Ioſ 17.b. Filius Hebron, 1.par. 2.f.

Taphſar, Princeps, vel exercitus, ſiue paruulos auferẽs, aut diſtillationem, vel guttam auferens. nomen regionis, Ierem. 51.c.

Tharſenſes, Alati, vel pennati. G.

Tarſenſis, idem: ſ.n.G. Act.21.g.

Tarſus, Alata, vel pennata. G. Metropolis Ciliciæ regionis, vnde Paulus Apoſtolus, Act.22.a. Vide Tharſis.

T E

TEbaoth, Anuli, vel circuli, aut ſubmerſi, ſeu bonum tempus, vel bona hora. nomen viri, 2.Eſd.7.e.

Tebath, Iugulatio, vel occiſio, aut coquus, ſeu bene formidãs, vel bene confractus. nomen vrbis, 1.par.18.b.

Tebbath, Bona, vel bonitas. nomen loci, iudic.7.f.

Tebet, idem: nomen menſis, Eſth.2.d.

Tehinna, Deprecatio, aut miſericors, ſiue gratioſus, vel gratia. Filia Eſthon, 1.par.4.b.

Telem, Agnus, ſiue ros eorum: aut Syriacè, vmbra eorum. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſ.15.d. nomen viri, 1.Eſd.10.d.

Telmon, Ros præparatus, vel roris præparatio, aut roris munus, vel ros numeratus: aut ex Syro & Hebræo vmbræ præparatio, vel munus. nomen viri, 1.par.9.c.2.Eſdr.2.c.11.e.

Terphalæi, Raptores fatigati, vel laborioſi, aut ſeries miraculoſa, vel ruinoſa: aut ex Syro & Hebræo, mons, vel cuſtos miraculi, vel ruinæ, aut ſolium laboris. Populi, 1.Eſd.4.b.

Tertius, Latinum eſt. nomen viri, Rom.16.d.

Tertullus, Falſa annũtians, vel mendax, aut monſtruoſus. G. nomen oratoris cuiuſdam, accuſatoris Pauli, Act.24.a.

T H

THáas, Hyacinthinus, vel feſtinans, aut ſilens. Filius Nachor ex Roma concubina, gen.22.d. Hebraicè, Thahas.

Thabor, Electio, ſiue puritas: aut Syriacè cõtritio, vel confractio. Mons eſt in medio Galilææ campo, mira ſublimis rotunditate. Nam eius altitudo (vt libro 4. Egeſippus ait) 30. eſt ſtadiorum: vertex autem ipſe campeſtris 23. ſtadijs iacet, Ierem.46.e. Pſal.88.b. Ciuitas in tribu Zabulon Leuitis data, 1.par.6.g. iudic.4.a.1.Reg.10.a.

Thadal, Conterens iugum, ſeu ſcientia eleuationis, vel aſcenſionis. Rex gentium, geneſ.14.a.

Thaddæus, Laudans, ſiue confitens. D. Vnus ex Apoſtolis,

Matt.

Matt.10.a.qui ibidé iuxta lectioné Græcã dicitur Lebbęus.

Thahan,Deprecans,aut miſericors, ſiue gratioſus, vel gratia. Filius Thale, 1.paral.7.e.

Tháhath, Subter,vel ſubtus, aut pauor, ſiue formido:vel Syriacè,deſcenſio. Viceſima tertia Iſraëlitarum manſio,Num. 33.d:Nomen item viri,1.par.6.c:7.d.

Thalaſſa,In Gręco eſt Laſæa, & interpretatur ſpiſſa, vel prudens. G.Ciuitas eſt litoralis Cretæ, haud procul à loco qui Boni portus dicitur,Act.27.b.

Thalaſſar, Suſpenſio principis, vel tumulus principis : aut ſuſpendens canticum, vel tumulus canentis, Regio Syrię, 4.reg.16.c.Iſa.37.c.

Thale, Humectatio, aut viriditas, ſiue humectans, aut vireſcens. nomen viri, 1.paral.7.e.

Thamar,Palma,vel dactylus,ſiue commutatio, vel permutatio,aut amaritudo. Vxor Her primogeniti Iudæ : gen.38.a. Eſt & vrbs Syriæ nobilis,quæ nunc Palmyra dicitur, olim à Salomone cõſtructa,Ezech.48.d.Hæc ab Hadriano principe,Hadrianopolis.Filia item Dauid,2.Reg.13.a:1.par.3.b. Sic vocabatur & filia Abſalom,2.Reg.14.f.

Thamna, Vetita,ſiue prohibita,aut perfecta, vel conſummata commotio.Concubina Eliphaz filij Saul, geneſ.36.b. In 1.par.1.c.legitur inter filios Eliphaz. Soror Lotan filij Seir Horræi.Ciuitas Idumæorum,geneſ.36.e.

Thamna,2.Reg.28.c.Imago, vel figura,aut numeratio, vel numerans : aut ſyriacè, conſtituens. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſue 15.g.

Thamnas,idem:geneſ.38.c.

Thamnatha,idem : Iudic.14.a.

Thamnathæus,idem : Iudic.15.b.

Thamnath-ſáta, ſiue Thamnath-ſáre, Figura, vel imago extenſa, vel remanés,aut fœtens, ſiue numeratio reſidua, aut numeratio extéſionis,vel fœtoris : aut ex Syro & Hebræo, conſtituta extéſio, vel fœtor, aut ſtatuta reſiduitas. Ciuitas in montanis Ephráim, ab Iſraëlitis Ioſue duci,tanquã hæreditaria hæreditas attributa, Ioſ.19.d: 24.g.eadem, quę & Thamnath-háres,per literarum tranſpoſitionem.

Thamnath-háres,Imago,vel figura ſolis, aut imago,vel figura teſtea,vel fictilis,aut numerus ſolis,vel teſtæ:aut ex Syro & Hebræo, conſtitutus ſol,vel teſta,Eadé vrbs quę Thamnath-ſáre vocatur,Iud.2.b.

Thanach,Confringens te,vel humiliás te,ſiue reſpondens tibi.Ciuitas,3.Reg.4.b: 1.paral,7.f.data dimidiæ tribui Manaſſe.Ioſ.21:c. Iudic.1.f.5.c.

Thanath-ſelo,Ficum,vel ficulneã diſſoluens,vel diſcalceans, vel decorticans:ſeu ficulnea errans, vel mentiens, aut ficulnea abundantiæ,vel pacis,ſeu occaſio erroris, vel médacij: aut occaſio(ſ eſt)abundantia,vel pax.nomen loci,Ioſ.16.b.

Tanchumeth,Conſulatio,vel pœnitentia,aut doni laguncula,vel murus, ſiue donum indignationis,vel caloris,aut requies mortis.Pater Saraię,4.Reg.25.f.Ier.40.c.

Thapſa,ſiue Thapſa,Tranſitus, vel claudicatio:aut paſcha, id eſt locus vbi paſcha fit.Ciuitas, 3.reg.4.c: 4.reg.15.d.

Taphnes, ſiue Traphnis, Operimentum confidentiæ, vel protectionis, aut occulta confidentia, vel protectio. Ciuitas Ægypti,de qua Ier.2.d:43.c:44.a:46.d.Ezech.30.e.

Thara, Vlulans, aut malefaciens, vel cubiculum malitiæ, aut cubiculum paſtoris, vel ſocij:aut ſyriacè,euentus, ſiue terreſtris, vel inferior.Filius Micha, filij Meribbaal, 1.par.8.d.

Thara,1.par.9.f.Ira,vel contentio praua,aut ira,vel contentio ſocij,vel paſtoris.Filius Micha.

Thara,Eſth.12.a, idem quod Thares, quod interpretatur hæres, aut miſer,vel exul.D.

Tharaca,Explorator,vel contemplator obtuſus; ſiue legis hebetudo,aut impedimentum,vel turturis obtuſio, vel hebetudo. Rex Æthiupiæ, 4.reg.19.b.Iſa.37.h.

Tharana, Explorator, vel contemplator gratiæ, vel miſericordiæ : aut turtur gratiæ, vel miſericordiæ. Filius Caleb ex Maacha concubina, 1.paral.2.f.

Thare, Odorans, vel ſpirans, aut abigeni. Filius Nachor geneſ.11.c.

Tharela,Exploratio,vel turtur maledictionis, aut turtur fortitudinis, vel ilicis, aut explorans ilicem, vel fortitudiné. Ciuitas in tribu filiorum Beniamin,Ioſ.18.d.

Thares, Hæres,aut miſer,vel exul.Eunuchi nomen, Eſth.2.d.

Tharſis, Contemplatio gaudij, vel exploratio marmoris, aut turtur gaudij,ſiue chryſolithus lapis,ſ.pretioſus,aut mare. Filius Iauan, gene.10.a.Eſt & nomen regionis Ciliciæ,olim dictæ, à Tharſis filio Iauan, 3 reg.10.d. Pſal.71.b. Iſa.2. d. Ezec.10.b.Vnde eius regionis metropolis, ihita mutata in ta,Tharſus nomen obtinuit. In actis igit Apoſtolicis vbiq; ſcribe hanc dictionem,abſq; aſpiratione. Vide Tarſus.Quidam volunt Tharſim nonnunquam mare mediterraneum ſignificare,apud Ionam prophetam,& Pſalm.71.b.

Tharthac, Concatenatus, ſiue retruſus,vel cõcluſus. Idólum Heuæorum, 4.reg.17.f.

Tharthan, Explorans, vel contemplans donum,aut turturis donum, vel lex ipſarum. nomen principis,Iſa.29.a.

Thaſſi,Oblitus,vel obliuiſcens,aut debitor. D.Filius Mathathiæ, filij Iohannis, 1.Mach.2.a.

Thathanai,Donans,vel donator.nomen viri,1.Eſd.5.a.

Tháu,Signum,Ezech.9.b.

Thebes,Cœnoſus,aut ſericeus, vel ouum: aut Syriacè,lineus. Vrbs terræ Chananææ,iudic.9.g.2,reg.11.c.

Thebni,Palea,aut fœnum : vel intelligens, aut filiatio. Filius Gineth,3.reg.16.e.

Thecel, Appenſio,Danie.5.g.

Thecua,Tuba,vel clangor,aut fixa.Ciuitas in Iuda, ſex miliaribus à Bethléhem diſtans,à Roboam conſtructa,2.reg.14. a:23.d:2.par.11.b.20.Ierem.6.a.Filius Ashur, 1.par.4.a.

Thecua, Spes,vel funiculus, aut linea, vel congregatio. Pater Sellum mariti Holdæ prophetidis, 4.Reg.22.c. qui Thecuath,2.par.34.e.dicitur. Pater item Iaziæ,1.Eſd.10.c.

Thecuath, Signum, vel figorationem aſſumens. Pater Sellum mariti Holdæ prophetidis, 2.paral.34.é. qui 4.reg.22.c. dicitur Thecua.

Thecueni, Tobæ, vel clangentes,aut fixi, 2.Eſd.3.b.

Thecuites,idem,ſ.n 3.paral.11.f.27.b.

Thecuitis,idem,fœ.gen.2.reg.14.a.

Theglath-phaláſar,Captiuitatem miraculoſam,vel ruinoſam abſtulit, vel ligauit:aut ex Hebræo & Syro,captiuitaté miraculoſam,vel ruinoſam prohibuit.Rex Aſſur,4.reg.15.f.

Thehen, Deprecans,aut miſericors, ſiue gratioſus, vel caſtrametans. Filius Ephráim,Num.26.d.

Thenitæ,idem,p.n.Num.26.d.

Theinna,idem.ſ.n.

Thelaſar, Coaceruationem, vel ſuſpenſionem auferens, aut coaceruationis, vel ſuſpenſionis receſſus.Regio Syrię,4.regum 19.c.

Thelgath-phalnaſar, Niuem cadentem prohibens vel ligans, ex Syro & Hebræo. Rex Aſſyriorum, 1.paralip.5.a.d. 2.paralip.28.d.

Thelharſa, Coaceruatio, vel ſuſpéſio aratri, vel ſurditatis,aut ſilentij, ſiue artificij,vel teſtæ:aut ex Hebræo & Syro,aceruata,vel ſuſpenſa ſylua.nomen loci,1.Eſd.2.c.Eſd.7.f.

Thelméla,Aceruus ſalis, vel nautæ,aut ſuſpenſio,vel appenſio ſalis,vel nautæ.nomen loci,1.Eſd.2.c:2.Eſd.7.f.

Thema,Admiratio,vel cõſummatio,aut Auſter. Filius Iſmahelis,geneſ.25.d.

Thema,1.Eſd.2.c:2.Eſd:7.e. Interpretatur delens, vel radens, aut abſtergens:vel Syriacè,percutiens.nomen viri.

Thema,Iob 6.c.Ierem.25.e.Admiratio,vel conſummatio,aut auſter. nomen loci.

Theman,Auſtralis,vel aphricus, aut conſummatus, vel perfectus;aut Syriacè, ibi. Ciuitas principum Idumæorũ quæ à Theman filio Eliphaz ex Ada vxore nomen accepit, Iere. 49.d.Filius Eliphaz,filij Eſau,ex Ada,gen.36.b. Fuit & dux In Edom, geneſ.36.b.

Themani, Perfectiſſimus, vel auſtralis : aut Syriacè, conſtitutus.Filius Ashur ex Naara vxore,1.paral.1.d: 4.a.

Themanites, idem, Iob 4.a.

Themna,Imago,vel figura,aut numeratio,vel numerans : vel Syriacè,conſtituta.Ciuitas in tribu Dan,Ioſ.19.c.

Thenach, Confringens te, vel humilians te, aut reſpondens tibi.Ciuitas in tribu Manaſſe, Ioſ.17.c.

Theodutius,Deo datus.G.nomen viri,2.Mach.14.c.

Theophilus, Amicus Dei, vel Deo dilectus. C. Vir ad quem ſcribit Lucas,Luc.1.

Theraphim, Simulachra, vel ſtatuæ, aut figuræ, vel imagines, Iud.17.h. Oſee 3.b.

Therſa, Complacens, volens, aut ſuauis, vel currens. Ciuitas eſt in alto ſita monte, qua Iſraëlitarum reges ante cõditam Samariam, pro regia vſi ſunt, 3.Reg.14.c: 4. Reg.15.a. Fuit & Salphaad filia eiuſdem nominis, Num.26.d.

Theſſalonica, Dei altera victoria, aut ſitus, ſiue poſitio alterius victoriæ. G. Ciuitas Macedoniæ, priùs Halia nuncupata, Act.17.a.

Theſſalonicenſes, idem, p.n.G.

Theſſalonicenſis, idem, ſ.n.G.

Theſbites, Captiuans, vel cõuertens, aut ſedens, vel habitans, 3.Reg.17.a.

Theudas, Fluens aqua. G. nomen viri, Act.5.f.

Thicon, Medius, vel intermedius, aut præparatio. nomen pagi, Ezech.47.c.

Thiion, Murmuratio, ſiue aceruus eius, aut ſuſpenſio eius. Filius Simon, 1.paral.4.d.

Thiras, Demolitor, ſiue deſtructor, aut irrorans, vel irroratus. Filius Iaphet, geneſ.10.a. A quo Thirenſes, quos Græci Thraces vocant.

Thiria, Exploratio, vel contemplatio. Filius Ialeleel, 1. paralip.4.c.

Thochen, Medium, vel intermedius, aut præparatus. Ciuitas, 1.paral.4.f.

Thogorma, Oſſeus, vel robuſtus, ſiue incolatus nimius, aut peregrinus valde, vel timens valde, ſeu anxioſa celſitudo. Filius Somer, gen.10.a. Ab hoc Tygranæi qui à Græcis Phryges dicuntur, denominati ſunt, Ezech.27.c.

Thohur, Viuens, vel nuntians. Filius Elihu patris Ierobam, 1.regum 1.a.

Thohu, Telum, vel iaculum. Filius Suph filij Elcanæ, 1.paralip.6.c.

Thola, Vermis, aut vermiculus, vel coccus, aut coccineus. Filius Iſſachar, geneſ.46.h. 1.par.7.a. Filius item Phua dux in Iſraël, iudic.10.a.

Tholad, Natiuitas, vel generatio. Ciuitas Simeonis, 1.paralip. 4.e.

Tholaitæ, Vermes, aut vermiculi: vel coccus, aut coccineũ, Num.26.c.

Tholmái, Sulcus. ſ. qui fit cum aratro: aut ſuſpendẽs aquas, vel quo coadunatio aquarum. Filius Enac, Ioſ.15.c. iudi.1.b. Num.13.c. Rex Geſſur, 2.Reg.3.a. 1.par.3.a.

Tholomai, idem. Filius Ammiud regis Geſſur, 2.Reg.13.g.

Thomas, Abyſſus, vel geminus: & Græcè dydimus appellatur, quod interpretatur gemellus, id eſt ille qui cum alio vno & eodem partu naſcitur. D. Vnus ex Apoſtolis, Matt.10.a. Iohan.11.b.

Tophel, Ruina, aut ſtultitia, ſiue inſulſitas, aut inſipiditas. Locus eſt in deſerto trans Iordanem e regione Iericho, vbi Moyſes quintum librum edidit, Deut.1.a.

Thópheth, Tympanum, vel ſeductio, aut dilatatio. Locus eſt in valle filij Ennom, q. cernitur in Ieroſólymæ ſuburbanis, vbi quondam parentes filios igne exuſtos deuouebant, & immolabant dæmonio Moloch, Iſa.30.g. Iere.7.g.19.d.

Thopo, Locus. G. nomen loci, 1.Mach.9.e. ſcribe Topo.

Thoſaites, Diſſipatio, vel diſſipatus, aut exiens, 1.par.11.g.

Thou, Errans. Rex Emath, 2.Reg.8.c. 1.par.18.c.

Thraces, Aſperi, vel ſaxoſi. G. Populi, 2.Mach.12.f.

Thraſea, Audax, vel temerarius. G.

Thubal, Orbis, vel mundanus, aut cõfuſio, vel ignominia, ſeu importatus, vel adductus. Filius Iapheth, gen.10.a. A quo Iberes (licet quidam Italos ſuſpicentur) originem traxerunt, Ezech.27.c.

Thyatira, Odor, ſiue ſacrificium laboris, vel contritionis. G. Vrbs Lydiæ regionis in Aſia minore, Macedonũ habitatio, quam nõnulli Myſorum vltimã dicunt, Act.16.c. Apo.2.g.

Thyatireni, idem, p.n.

T I

Tiberias, Bona viſio, vel vmbilicus, aut cõfractio. D. Vrbs Galilææ ad mare ſita, quod ab ipſa ciuitate appellatur mare Tiberiadis, Iohan.6.a. Hanc ciuitatẽ olim Cenereth appellatam Herodes tetrarcha in honorem Tiberij Cæſaris cõdidit, & Tiberiadem vocauit, teſte Ioſepho in 18.cap.4. anti. Iudaic. & Egeſippo lib.2.cap.3. Iuxta quẽ dominus ſtupendo miraculo pauit multitudinem populi paucis panibus, Iohan. 6.

Tiberius, Idem. D. Imperator quidam apud Romanos, Luc. 3.a.

Tigris, Hebraicè dicitur Hidécel, & interpretatur acumen velocitatis, aut acutus ſonitus, vel vox, ſeu lætus ſonit⁹, vel læta velocitas: aut ex Syro & Hebræo, vna vox vel vniſonus, aut vnica velocitas. Fluuius qui Meſopotamiã amplectit, & in Armeniæ maioris regione caput tollit, mirè quã lucido, conſpicuoque fonte in loco edito, qui Elongoſine appellatur. Euphráten in ſinum defert Perſicum cum amne Coapſe. Hæc Solinus, gen.2.e.

Timæus, Cæcus, vel cæcitas. D. Pater Barthimæi, Marc.10.g.

Timon, Honorabilis, vel pretioſus. nomẽ Diaconi cuiuſdam. Act.6.b.

Timótheus, Honor Dei, vel honorans Deum, aut pretioſus, Deo. G. Diſcipulus quidam Paulo carus, de quo, Act.16.a.

Titus, Honorabilis. G. nomen viri cognomento Iuſti, Act. 18.b.

T O

Tob, Bonus, ſiue bonitas. nomen terræ ad quã fugit Iephte, iudic.11.a.

Tob-adonias, Bonus dominator dominus, aut bona baſis domini. nomen viri, 2.par.17.b.

Tobia, ſiue Tobias, Bonus Dominus, ſiue bonitas domini. nomen viri, 1.Eſd.2.c. Zach.6.d.

Toparchia, Territorium. G.

T R

Traconitis, Saxoſa, vel aſpera. G. Syriæ regio, quæ & Ithuræa dicta eſt, iuxta Arabiæ deſertũ, quod Boſræ iungitur contra auſtralem plagã, quaſi ad Damaſcum reſpicies, cui præerat Philippus frater Herodis procuratoris Galilææ, Lucæ 3.a.

Tripolis, Trium ciuitatum, ſ. regio. 2.Mach.14.a.

Troas, Perforata. G. Ciuitas Aſiæ maritima, eadem Antigonia dicta, Act.16.b.

Trophimus Nutritus, vel educatus. G. Vir Epheſius. Acto.20. a.21.f.

Trogloditæ, Hebraicè dicitur Suchijm, & interpretatur vncti, vel vngentes, aut cooperti, vel obumbrati, id eſt, in tabernaculis, vel tugurijs habitantes. Populi, 2.par.12.a.

Tryphæna, Delicioſa, vel delicata. G. Mulier, Rom.16.b.

Tryphon, Delicioſus, vel delicatus. G. Vir quidam, 1.Machab. 11.d.

Tryphoſa, Delicioſa, vel delicata. G. Mulier, Rom.17.b.

T V

Tubalcáin, Mundaria poſſeſſio, vel æmulatio, aut mundi nidus, ſeu confuſionem poſſidens, vel ignominiam æmulans. Filius Lamech ex Sella vxore ſua, gene.4.d.

Tubin, Bene menſurata, vel bona menſura, aut bonum vinum. D.

Tubianei, Paleæ, vel paleati, aut bene reſpondentes, vel bene gratificantes. D. Populi, 2.Mach.12.c.

T Y

Tychicus, Caſualis, vel contingẽs. G. Vir Aſianus, Act.20. a. Coloſſ.4.b.

Typhonicus, Turbulentus, vel tempeſtuoſus. Vnus è ventis ſubitis ac repentinis, nomine Typhon, Act.27.c.

Tyrannus, Imperans, vel princeps. G. Act.19.b.

Tyrij, Hebraicè dicitur Sorim, & interpretatur tribulantes, ſiue obſidentes, aut anguſtiantes, vel ligantes, ſiue vinculati, vel figurãtes, aut plaſmantes, ſiue fortes, vel petræ, 1.Eſd. 3.b. Act.12.d.

Tyrius, idem. ſ.n. 3.Reg.7.b. 2.par.2.e.

Tyrus, Hebraicè dicitur Sor, & interpretatur tribulatio, vel obſidio, ſiue anguſtia, aut vinculum, vel colligatio, ſeu plaſmatio, aut figuratio, vel fortitudo, aut petra. Ciuitas maritima, metropolis Phœnices. Quondam inſula ſeptingentis paſſibus diuiſa à Continente, mari præalto: ſed vix credibili opere comportatis aggeribus per Alexandrum Magnum adiuncta Continenti. Eſt in tribu Nephthali, vicesimo fermè miliario à Cæſarea Philippi, Ioſue.19.b. Iſa.23.a. Matth.11.c.

V A

VAgao, Interior, vel intimus, aut elatus, vel eleuatus, ſiue corputeus D. nomen viri, Iudith 14.c.

Vaicra, Et vocauit. Liber Leuitici, ſic vocatus ab Hebræis, quia ſic incipit.

Vaiedabber, Et locutus eſt, ſiue locutusq́; eſt. Liber Numerorum: quia ſic incipit.

Vallis, ſylueſtris, ſiue campeſtris. Vide aulon.

Vania, Nutrimentum domini, ſiue arma domini. Nomen viri, 1. Eſd. 10. d.

Vapſi, Fragmentum, vel particula, aut diminutio, vel diminutus. Pater Nahabi principis tribus Nepthali, num. 13. a.

Vaſſeni, Secundus, vel dualis, ſiue mutatus, aut coccineus, vel Deus, aut annus meus. Primogenitus filiorum Samuelis, 1. paral. 6. b.

Vaſthi, Bibens, vel potans, aut duplicans, vel ponens, aut ſtamen. Vxor Aſſueri regis, Eſth. 1. b.

V B

VBil, Adductus, vel portatus, aut luctuoſus, vel veteraſcens. nomen viri, 1. paral. 27. d.

V E

VEl, aut Deus, ſiue aut fortis, vel deſiderans, aut concupiſcens Deus. nomen viri, 1. Eſd. 10. d.

Velleſemoth, Secundus liber legis, & interpretatur, Et hæc ſunt nomina: quia ſic incipit in Hebræo. Græcè autẽ Exodus vocatur, id eſt, exitus: quia in eo exitus filiorũ Iſraël de Ægypto continetur.

V L

VLai, fortitudo, vel ſtultitia, aut forſitan. nomen fontis, vnde flumen Vbal oritur iuxta Danielem, 8. a.

Viam, Veſtibulum, vel porticus, aut fortitudo, vel ſtultitia eorum. Filius Sares filij Machir, 1. paral. 7. d. primogenitus Eſec, 1. paral. 8. d.

V R

VR, Ignis, vel lumen, aut lux. Vrbs Chaldæorũ, vnde Thare pater Abraham, gen. 11. d. Pater Eliphal, 1. par. 11. g.

Vrbanus, Latinum eſt. Adiutor Pauli in euangelio, Ro. 16. b.

Vri. Ignis, vel lumen, aut lux. Filius Hur filij Caleb ex Ephráta vxore, 1. par. 2. c. Pater Gaber, 3. reg. 4. b.

Vria, ſiue Vrias, Ignis domini, ſiue lumen domini, aut lux domini. Sacerdos quidam, Iſa. 30. a. 4. reg. 16. b. Propheta, filius Semei, de Cariath-iarim, Iere. 26. f. Maritus Beth-ſabee, 2. reg. 11. a. 1. paral. 11. g.

Vriel, Ignis Dei, aut lumen Dei, ſiue lux Dei. Pater Maacha, ſiue Michæi matris Abiam regis Iuda, 2. paral. 13. a. qui 3. reg. 15. a. dicitur Abeſſalon. Filius Thahath, 1. paral. 6. b.

V T

VThá, Peruerſitas, aut hora, vel temporalis. Vir, 1. Eſd. 8. b.

V Z

VZal, Ambulans, ſeu velificans, aut diſtillãs. Filius Iectan, geneſis 10. d.

X A

XAnticus, Menſis Aprilis. G. 2. Machabæorum, 11. f.

Z A

ZAbad, Dos, ſiue dotatus. Filius Nathan filij Hethei filij Serani, 1. paral. 2. e: 11. g: 1. par. 24. g. 1. Eſd. 10. d.

Zabadæi, idem: p. n. D. 1. Mach. 12. d.

Zabadias, Dos domini, ſiue dotauit dominus, aut dotatus domini. Filius Beriæ, 1. paral. 8. b: 27. a.

Zabbai, Fluxus, ſiue fluens. nomen viri, 1. Eſd. 10. d.

Zabad, Dos, ſiue dotatus. Filius Thahath, 1. paralip. 7. d. Filius Ooli, 1. paral. 11. g.

Zabdi, Dos, vel dotatus, ſiue fluxus abundantia. Pater Charmi patris Achan, Ioſ. 7. a. Filius Semei, 1. paral. 8. b.

Zabdias, idem. nomen viri, 1. paral. 27. d.

Zabdiel, Dos Dei, ſiue dotatus Dei. nomen viri, 1. paralip. 27. a. 1. Mach. 11. b.

Zabina, Fluxus, vel fluens nunc: aut Syriacè, venditio, vel emptio. nomen viri, 1. Eſd. 10. d.

Zabud, Dotatus, vel dos. Filius Nathan ſacerdos, 3. reg. 4. a.

Zabulon, Habitaculum, vel habitans. Decimus filius Iacob ex Lia vxore ſua, geneſ. 30. c.

Zabulonitę, idem: p. n.

Zabulonites, idem: ſ. n. Iudic. 12. d.

Zacchæus, Purus, aut nitidus: vel Syriacè, iuſtus, aut iuſtificatus. D. nomen viri, 2. Mach. 10. d. Luc. 19. a.

Zachái, Purus, aut nitidus: vel Syriacè, iuſtus. nomen viri, 1. Eſd. 2. a.

Zacharias, Memoria domini, aut maſculus dñi. nomen principis filij Moſollamiæ, 1. par. 5. a: 9. c. Filius Barachiæ, Iſa. 8. a. Filius item Ieroboam filij Ioas regis Iſraël, 4. reg. 14. g.

Zacher, Memoria, ſiue maſculus. Filius Abigabaon, 1. par. 8. c. qui 9. f. dicitur Zacharias.

Zachur, Memor, ſiue memorans, aut maſculinus. Filius Maſma, 1. paral. 4. d: 24. d.

Zama, Cogitatio, aut ſcelus, vel turpitudo. Filius Semei filij Ieth, 1. paral. 6. c.

Zamma, idem. Filius Iahath filij Lobni, 1. paral. 6. b.

Zambri, Cantans, vel pſallens, ſeu vitis, vel palmes, aut putatio, vel præſciſſio. Regionis nomen, Ierem. 25. e. Filius Sale, Num. 25. e. Filius Ela filij Baaſa, 3. reg. 18. c. Filius item Ioada filij Ahas, 1. paral. 8. d. ſcribe vbique Zamri.

Zamira, idem: Filius Bechor filij Beniamin, filij Iacob, 1. paralip. 7. b.

Zamra, idem. Filius Abrahæ ex Cetura, geneſ. 25. a.

Zamri, idem. Filius Zaræ filij Iuda ex Thamar, 1. paralipomenum 21. c.

Zanóe, Obliuio, ſiue abiectio, vel iſta requies, aut iſta conſolatio. Ciuitas in tribu Iuda, Ioſue 15. c. 1. paralipomen. 4. c. 2. Eſd. 11. d.

Zara, Oriens, vel orientalis, aut claritas. Filius Rahuel filij Eſau, geneſ. 36. b. Filius Iudę ex Dhamar nuru ſua, gen. 38. d. Filius Simeonis filij Iacob. 1. par. 4. d. qui geneſ. 46. b. Iachin dicitur. Rex Æthiopum, 2. par. 4. c. filius Gerſom filij Leui, 1. paral. 6. e. Pater Ioab regis Edom, geneſ. 36. d. Pater item Zabdi patris Charmi, Ioſ 7. a.

Zarahi, idem, 1. paralip. 27. b.

Zaraias, Oriens dominus, aut claritas domini. Filius Ozi filij Bocci, 1. paral. 6. a.

Zàred, Aliena deſcenſio, aut extranea, vel ſparſa poteſtas. Torrens in deſerto Moab, Num. 21. c. deut. 2. c.

Zarche, Oriens dominus, aut claritas domini. nomen viri, 1. Eſd. 8. a.

Zareitæ, Orientales, aut clari, Num. 26. b. c.

Zares, Extranea miſeria, vel extranea hæreditas: aut ſparſa miſeria, vel hæreditas, ſeu circulus, vel corona miſeriæ, vel hæreditatis. Vxor Aman filij Amadathi, aut iſte conſummatus, vel iſte ſimplex. nomen viri, 1. paral. 26. c.

Zauan, Tremens, aut tremor, vel vexatio. Filius Eſer filij Seir Horræi, geneſ. 36. e.

Z E

ZEb, Lupus. Nomen viri Madianitis, ab Ephráim interfecti, Iud. 7. g. Pſal. 82. c.

Zebedæus, Dos, ſiue dotatus, aut fluxus vehemens. nomen viri, 2. Eſdr. 11. c. Pater Iacobi & Iohannis Apoſtolorum, Matth. 10. d.

Zebedia, Dos domini, ſiue dotauit dominus. Nomen viri, 1. Eſd. 8. a.

Zebee, Victima, aut ſacrificium, vel decollatio, aut iugulatio. Rex Madianitarum, Iudic. 8. b. Pſal. 82. c.

Zebida, Dotata, ſiue dotatio. Mater Ioacim, ſiue Eliacim, 4. Reg. 23. g.

Zebul, Habitaculum: aut Syriacè, ſterquilinium. Seruus Abimélech filij Gedeonis, Iudic. 9. g.

Zechri, Memor, vel memorans, ſiue maſculinus. Filius Iſaar filij Caath filij Leui, Exod. 6. e. 1. par. 8. b: 9. c. 2. par. 29. a.

Zechur, Idem. Pater Sammua, Num. 13. a.

Zelótes, Æmulator. G. Cognomen Simónis Apoſtoli, Lucæ 6. c.

Zelpha, Diſtillatio oris, aut vilitas, vel contemptus oris. Ancilla Liæ vxoris Iacob, geneſ. 29. c.

Zemma, Scelus, aut cogitatio, ſ. peruerſa. Nomen viri, 2. paralip. 29. c.

Zena, viuens. G. Legiſperitus quidam, Tit. 3. d.
Zephróna, Ex Syro & Hebræo, falſitas cantici, vel exultationis. Terminus eſt Iudæ, Num. 34. b.
Zetham, Oliua eorum, ſiue iſte perfectus, aut iſte conſummatus, ſiue iſte ſimplex. Nomen viri, 1. paral. 23. a.
Zethan, Oliua, vel oliuetú. Filius Balan, filij Iadihel, filij Beniamin, 1. paral. 7. c.
Zethar, Iſte explorans, vel cõtemplans, aut oliua explorationis, vel contemplationis, ſiue iſta turtur, vel oliua turturis. Nomen eunuchi, Eſth. 1. b.
Zethu, Oliuetum. Nomen viri, 2. Eſd. 10. a.
Zethua, Idem. Nomen viri, 1. Eſd. 2. d.

Z I

Zle, ſudor, aut tremor. Nomen viri, 1. paral. 5. b.
Zina, Fornicatio: aut Syriacè, nutrimentum, vel arma. Vir, 1. paral. 23. b.
Zio, Iſte: vel Syriacè, Splendor, aut claritas. Nomen ſecundi menſis, qui Aprilis apud nos dicitur, 3. reg. 6. a.
Ziph, Iſtud os, vel iſta bucca: aut Syriacè, falſitas, vel falſus. Duę ſunt huius nominis in tribu Iuda ciuitates: ex quibus altera nomen magnæ dedit ſolitudini, Ioſ. 5. d. & g: 1. reg. 23. b. quam ædificauit Roboam, 1. paral. 2. f: 2. par. 11. b.
Zipha, Idem. Filius Laleleel, 1. paral. 4. c.
Ziphæi, Idem. p. n. 1. Reg. 23. c.
Ziza, Vniuerſalis, vel omnimodus, ſeu beſtia, vel fera, aut reſplendens: vel Syriacè, recedens. Filius Ionathan, filij Iuda, filij Onam, 1. paral. 2. e. Eſt & nomen principis, 1. par. 4. f.

Z O

ZObéleth, Reptans, vel trahens. Lapis eſt iuxta fonté Rogel nomine, 3. reg. 1. b.
Zoheth, Separatio, aut iſte ſtupens, vel pauidus, ſeu iſte confractus: vel ex Hebræo & Syro, iſte deſcendens. Filius Ieſi, 1. paralip. 4. d.
Zomzommim, Scelus, vel turpitudinem cogitantes: ſeu ſcelus ſceleratorũ. Populi ſunt qui aliàs ab Ammonitis Raphaim nuncupantur, Deut. 2. d.
Zoom, Abominans, vel immundus. Filius Roboam ex Abiháil, 2. paral. 11. d.
Zorobabel, Alienus, aut confuſione, aut aliena vel extranea confuſio, ſiue extranea commiſtio, aut diſperſio confuſionis, vel commiſtionis, ſeu circulus commiſtionis, vel confuſionis. Dux in Iuda, Agg. 1. a. Filius Phadaia, filij Iechoniæ, 1. paral. 3. c: 1. Eſd. 2. a.

Z V

ZVzim, Poſtes, vel ſuperliminaria, aut ſplendentes: vel Syriacè, recedentes, aut pecuniæ. In Geneſ. 14. non eſt nomen proprium. LXX. enim, gentes fortes: Chaldæus interpres, robuſtos interpretatur: quod & annotauit Hieronymus in quæſtionibus in Geneſin, dicens ſic debere legi in eo loco. Et robuſti in Ham: vt ſit proprium loci, non autem legatur, in eis.

F I N I S.

Regiſtrum.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP.

a b c d e f g.

Omnes ſunt Quaterniones, pręter PP Duernionem, & e Quinternionem.

Venetijs, Apud Iuntas. 1572.